TRACTATVS ILLVSTRIVM

IN VTRAQVE

TVM PONTIFICII, TVM CÆSAREI iuris facultate Iurisconsultorum,

De Censuris Ecclesiasticis.

EX MVLTIS IN HOC VOLVMEN CONGESTI, additis plurimis, etiam nunquam editis, hac * nota designatis; & multò, quàm antea, emendatiores redditi;

Summarijs singulorum Tractatuum locupletissimis illustrati.

INDICES ACCESSERE ITA LOCVPLETES, vt omnes materiæ, quæ sparsim leguntur, facillimè distinctæ Lectoribus appareant.

TOMVS XIIII.

VENETIIS, M D LXXXIIII.

INDEX AVTHORVM huius voluminis.

TRACTATVVM CELEBERRIMORVM IN VTRAQVE TVM PONTIFICII, TVM CAESAREI IVRIS facultate Iurisconsultorum.

Tomus Decimusquartus.

FRANCISCI EPISCOPI SQVILLACENSIS

De Fide Catholica, Tractatus.

SVMMARIVM.

1. *Augustinus multa de dictis suis retractauit.*
2. *Negans corpus beatæ Mariæ in cœlo assumptum fuisse, proximus est hæresim.*
3. *Papa solus determinat quæstiones fidei.*
4. *Paratus corrigi, veritate comperta, non est inter hæreticos computandus.*
5. *Contradictio, quid sit.*
   Contraria non sunt, quæ ad eundem finem tendunt.
6. *Diuisus qualiter quis dicatur ab Ecclesia.*
7. *Beatus Hieronymus falso de hæresi fuit infamatus.*

PROEMIVM.

FRANCISCVS Dei, & Apostolicę sedis gratia Episcopus Squillaceñ. vniuersis, & singulis nostræ diœcesis, & charitatem in Domino perpetuã. Scire vos volumus, ꝙ nonnulli Cerretani vulgariter nuncupati, & alij in eorum sermonibus, seu prædicationibus quæstus gratia verba hæretica, vel hæresim sapientia proferre temerariè non verentur. Vnde ad nostri, & eorum doctrinam considerandum est, ꝙ dictis sanctorum Petrutij, vel aliorum ab Ecclesia receptorum stare licet: & qui dicit ꝙ ipsi dicunt, non potest de temeritate redargui, nisi ea diceret, quæ retractanda sunt, sicut Augustin. 1 † multa retractauit de dictis suis, vel nisi per Ecclesiã correcta sunt, vt patet 27. dist. c. j. & 2. & 32. dist. §. j. in fi. Si verò Sãcti diuersas opinio. hñt inter se, vt de corpore beatæ Marię assumpto in cœlum, vel de Salomone damnato, licitum est cuiquam dicere quod vult. Si verò nulla diuersitas inter Sanctos inuenitur, necesse est vsque ad vnum iota seruare, quod ipsi dicunt. 15. distin. c. si. postquam opuscula eorum à sancta Ecclesia sunt authentica. Verba sunt Innocen. de constitutio. c. ne innitaris. quæ sequuntur Docto. ibidem. verum dicit Hostien. ꝙ hodie est communis opin. meritò approbata, ꝙ corpus Dominæ nostræ sit assumptum, vt ibi recitat Dominus Franciscus de Zabarellis. hinc dicit ibi Bald. ꝙ hodie tenendum est, ꝙ sit paradiso, quia Ecclesia facit solennissimũ festum de assumptione gloriosissimę virginis Mariæ. alias 2 † dicens cõtrarium esset proximus hęresi. Si verò est diuersitas inter dicta Sanctorũ, & dicta Romanorũ Pontificũ, dicit Abbas Sicul. ꝙ in decisionibus causarũ statur dicto Papę, ꝗa Petro, & suis successoribus fuit data potestas legis condendæ, & interpretandæ, vt patet per c. per venerabilẽ. qui fil. sint legi. nisi dictum Sãctorũ iuuaretur auctoritate noui, vel veteris testĩ, seu alicuius cõsilii papalis. In expositione verò sanctarum scripturarum staret potius dicto sanctorũ, & alle. gl. in summa. in c. de libellis. 20. dist. nisi tractaret de expositione necessaria super sacramentis, vel articulis fidei, ſm Abb. ibid. vnde dicit Franciscus de Zaba. in cle. vna. de sum. Tri. ver. nos igitur. ꝙ ad Romanam Ecclesiam pertinet determinare ea, quæ concernunt articulos fidei, 3 † quia quęstiones fidei determinat solus Papa, vel si fieri potest reducuntur ad concordantiam: nec dicitur eius opinionibus derogari, vel præiudicari, quando reducuntur ad concordantiam, vt dicunt Moder. in cap. literas. de restituti. spolia. qui enim assentit alicuius magistri opinioni contra manifestum scripturæ testimonium, siue contra id quod publicè tenetur, secundùm Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari, secundùm beatũ Augusti. lib. 3. de doctrina Christiana, & sic quando error est contra manifestam sententiã scripturæ, vel Ecclesiæ, sed in dubiis non generatur aliquod præiudicium veritati inter diuersas magistrorum opiniones, vt prædicitur post Inno. & scribitur in summa Confessorum, lib. 3. tit. 32. q. 18. Hinc est, ꝙ beatus Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ait sic. Ad tertiũ dicendum, ꝙ sicut Augustinus dicit, & habetur in decretis. 24. q. 3. dicit Apostolus, si qui sententiam suam, quamuis falsam, atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, quærũt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos 4 † computandi, ꝙ scilicet non habent electionem contradicentem Ecclesiasticæ doctrinæ, sic igitur aliqui Doct. dissensisse vñr, vel circa ea quorũ nihil interest, vtrũ sic, vel aliter teneat̃, vel ẽt in quibusdã ad fidẽ pertinentibus, quæ nondum erant per Ecclesiã determinata. Postꝗ aũt essent auctoritate Ecclesiæ determinata, si quis tali determinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Quæ quidem auctoritas determinandi principaliter residet in summo Pontifice, secundùm eundem Tho. ibidem. insuper secundùm eum ibidem ait. Ad secundum dicẽdum, ꝙ ille dicitur aliter exponere sacram scripturam, ꝗ̃ spiritussanctus efflagitat, qui ad hoc expositionem sacræ scripturæ retorquet, ꝙ contrariatur ei, quod est per Spiritumsanctũ reuelatum. sed pẽsandum est, ꝙ contraria sunt in eodem subiecto, ſm beatum Tho. 2. 2. q. 10. ar. 2. circa medium: ꝙ est verum, qñ subiectũ ęqualiter se habet ad vtrunq;, & ipse idem 2. 2. q. 24. arti. 10. in responsione ad primũ argm̃. 5 † Inde dicitur, ꝙ contradictio non est, nisi ſm idem respectu eiusdem, secundum Io. And. in mercurialibus, in reg. possessor. ver. 3. quærebatur. & Do. de Ro. in nouis, 485. Ideo dicitur ꝙ illa sunt contraria, quæ sese non compatiuntur, & no. de pęn. di. j. c. resuscitatus. & sic si se compatiuntur non sunt contraria, sed diuersa, quæ non dicuntur contraria, vt legitur de his quæ fiunt à præla. cum Apostolica. Nam illa, quæ tendunt ad eundem finem, non sunt contraria, secundum glo. in ver. teneris. de appellatio. c. si à iudice. lib. 6. & in regula, nullus. in fi. eo. lib. quį enim ad finem veritatis inueniendæ opinatur, corrigi paratus, non dicitur ab Ecclesia separatus. Ad hoc igitur vt quis dicatur ab Ecclesia in aliquo 6 † diuisus, est necesse, vt pertinaciter sequat̃ opinio. manifestè contrariam sacræ scripturæ, secundùm Ecclesiæ auctoritatem, vt prædicitur, non autem si talis opi. potest ex iusta causa excusari, & paratus sit corrigi audita veritate, vt præmittitur, vel ex alia iusta causa excusabili, vt quia vnum ex contrariis est multiplex intelligibile, cũ ꝯtrarietas ipsa debet esse manifesta, euidens, notoria, & non excusabilis, iuxta ea, quę habẽtur in c. cum in positionibus. iuncta gl. cum dictis Doct. de iureiur. in 6. vnde cautè dicit bea. Tho. ꝙ contrariatur ei, quod per Spiritumsanctum reuelatum. caueat itaq; quispiam, ne cõtra nostra synodalia hæreticos persequentia contraire præsumat, sed subijciat se in omnibus sententiæ sacrosanctę Romanę Ecclesiæ. vnde beatus Hierony. 7 † de hæresi apud sedem Apostolicam infamatus scripsit Papæ, ut habetur 24. q. j. hæc est fides, Papa beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus peritè, aut parum cautè fortè aliquid positum est, emẽdari cupimus à te, qui Petri fidem, & sedem tenes: si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunq; me culpare voluerit, se imperitum, vel maliuolum, vel etiam non catholicũ, sed hæreticum cõprobabit. Similiter Abb. Ioachin scribẽs contra magistrum sententiarũ hanc submissionẽ amplexus est, vt scribitur in c. damnamus. in fi. de summa Tri. & fide catho. licet eius sententia fuerat ab Ecclesia reprobata. vt autem ad notitiam quorumcunq; hoc edictum perueniat, mãdauimus affigi in ualuis nostræ maioris Ecclesiæ, & ibidem persistere diebus tribus. Datũ Squillatij anno Domini 1474. die 26. mẽsis Ianuarij, 7. indictionis. Sub põtificatu sanctissimi in Christo patris, & Domini nostri, Domini Sixti diuina prouidentia Papæ quarti, anno quarto feliciter, amen.

SVMMARIVM.

1 *Diuinationibus vacandum non est: & de pena eorum, qui eis vacant.*
2 *Clerici diuinationibus dedit, officio, & beneficio priuantur.*

CAPIT. I.

QVONIAM plurimi circa diuinationes vacant, eorum conscientiam deturpantes, quia non demonum est diuinatio, sed Dei iudicium, vt legitur Ezechiel 20. vnde sciēdum est, † ꝙ vtentes aliquibus rebus ad diuinationes faciendas, puta sortibus, notis, siue caracteribus, incantationibus, & quibuscunque magicis artibus, alij aut per inspectionem quaruncunque scripturarum, vel qualitercunque futura promittunt, docent, vel consulunt, vt alios magos, puniēdi sunt. nam si sunt laici, excommunicantur, & turpiter dehonestati eijciuntur de parochijs suis, & à testimonio repelluntur, & sunt infames: si verò sunt clerici, officio † & beneficio priuantur, vt legitur, & no. in c. j. & 2. de sortile. & 26. q. 5. c. episcopi. & c. non oportet. c. si quis episcopus. & c. aliquanti. & ca. si quis ariolos. & ea. q. 2. c. illud cum si. & no. Doct. in alle. c. j. & 2. de sorti. & tam clerici, quàm laici perpetuò carceri mancipantur, vt in alleg. c. si quis episcopus. & ea. q. 5. c. quicunque sacerdotium. in fi. & c. contra idolorum. Idem si inuocantur dęmones ad perniciē inimicorum, vt in alleg. c. quicunq; sacerdotiū. & ea. q. 5. nec mirum, post prin. ibi, dęmonibus autem accitis.

SVMMARIVM.

1 *Incantatores, & diuinatores ad malum esse non debent.*
2 *Prouocans mulieres ad libidinem per incantationem, vel artem magicam, punitur seuerissimè.*

CAPIT. II.

AD malum enim incantatores, & diuinatores † esse non debent, & contrafacientes grauissime puniuntur, vt C. de malefi. & math. l. 2. & 3. nec ire debent ad domum alterius, nec aliquis debet eos vocare ad domum suam, vt in alle. l. 3. similiter puniuntur conficientes imagines ceræ, & pungendo vt vitas hominum, & inimicorum suorum labefaciant per magicas incantationes conuocatis dęmonibus, vt eo. tit. l. multi. & infra dicetur. vnde si quis per incantationem, seu artem magicam cōtra salutem hominis, vel ad prouocandum mulieres ad libidinem † operatur, punitur seuerissimè, vt eo. ti. l. 4. & ex his patet, ꝙ eodem modo malefici puniuntur, qui intēdunt ad ligandum homines per sortiarias, & maleficas artes, ne valeāt vxores cognoscere, de quibus loquitur ti. de frigi. & malefic. nam tale maleficium fit operatione dęmonū ad impediendum actum matrimonij, & permissione diuina datur potestas Diabolo, vt propter aliquod peccatum homines sic vexet, vt 24. q. j. si per sortiarias, & p bea. Tho. in quarto, dis. 33. ar. 3.

SVMMARIVM.

1 *Dæmones vera dicendo solent allicere homines ad incantationes, & diuinationes.*
2 *Sortes non sunt malæ de sui natura, sed ab Ecclesia prohibentur, ne quis ad idolatriam propter ignorantiam labatur.*
Idololatriæ genus est, sortes exercere.
3 *Diuinandi curiositas omnibus perpetuò sileat.*
4 *Scientia astrologiæ in aliquibus sui partibus reprobatur.*
5 *Actus hominum, qui requiruntur ad sortes, non subduntur dispositioni stellarum.*

CAPIT. III.

SOlent enim † dęmones, qui intendunt perditionem hominū, de suis responsionibus, etiam si aliquando vera dicāt, eos assuefacere, ad hoc vt eis credatur, & sic intēdunt eos perducere ad aliquid, quod sit naturæ humanæ nociuum, secundum beatum Tho. 2. 2. q. 95. ar. 4. sortes enim reprobantur, quæ per magicas incantationes fiunt, vel fiunt ad exercēdas vanitates aliquas, vel quæ fiunt ad inquirenda futura, siue alia illicita, vt in alle. c. j. & 2. no. Doct. & gl. 26. q. j. in sum. secus si fiunt ad nō diuinandum, sed ad subeundum se iudicum fortunæ circa tēporalia, vnde electiones officialium secularium possunt fieri p iudicium sortis, vt eligantur ad fortunam per fabas, vel pallottas, vel taxillos, vt no. Doct. in alle. c. j. & 3. Sortes enim † de sui natura non sunt malæ, sed prohibent̄ ab Ecclesia, ne propter assiduitatem labatur quis ad idololatriam, vt no. in alleg. c. j. & 25. q. j. c. sors. nam genus idolatriæ est talia exercere, vt patet ea. q. 2. c. sed illud. & §. his ita. & q. 5. §. ꝙ autem. tales enim excommunicantur, vt prædicitur, & hoc si exercent artem talem, quę non sapiat manifestè hęresim: aliàs si exerceat artem aliquam, quæ nō sapiat manifestè hæresim, quod quando fit, infra dicetur, est excommunicandus tanquam hæreticus, quem volunt iura esse excommunicatum ipso iure, vt patet in c. excommunicamus. de hæret. lo j. Sortilegium, & diuinatio non tendunt ad diuersa, vt no. Doc. de hæreti. c. accusatus. § sanè. lib. 6. quia ad diuinare tendunt, quod est prohibitum, & in malam partem accipitur, secūdùm Tho. 2. 2. q. 95. art. j. ad fi. & q. j. c. nunquam. Hinc est ꝙ dicit, sileat † omnibus perpetuò diuinandi curiositas, etiam sub prætextu somniorum, vt C. de malefi. & math. l. 4. coniuncta l. 6. nec ignorantia, & bonus zelus habet excusare faciētem talia, ex quo sunt prohibita, vt patet in alleg. c. 2. de sortil. & 26. q. 5. sortes. de simo. c. per tuas. lo 3. & de ma. an talia excusant, habetur in c. j. de præsump. & C. de iniur. si non conuicii. & C. de Sicar. l. j. & l. plagij. C. de pla. per Doct. secus si aliquod fiat, quod non sit à iure prohibitum, siue illicitum, vt in eisdem iuribus, & de accusa. cū disci. & de reg. iur. c. 2. vnde isto vltimo casu præsumitur quis in dubio habere animum faciendi id, quod non cadit in delictum, vt no. Bar. ff. de no. oper. nunci. l. non solum. §. sed vt probari. & Bal. C. de prob. l. matrem. per Pet. de Ancha. in c. fin. de accusa. in 6. & per Anto. de But. in clem. fi. de rescrip. nam vt volunt Docto. & concludit idem Anto. in alleg. c. 2. de sortile. dicens ꝙ sciētia Astrologię, vt patet 22. q. 2. § his reprobatur, inquantum homo † exercens illam ad iudicandum euentus particulares, & futuros, vel futuras, vel præteritas hominum operationes, datur in talibus, fidem quasi necessario ponat veritatem ad id quod intendit, quia in talibus immiscere est occulta operatio dęmonū, secus si ponat necessariò fidem in talibus, sed quasi pręsumptionem, & coniecturam inducat, maximè circa considerationem temporis seminandi, vel potionum, medelæ, vel minutionum sanguinis, secundùm eos, de quo per bea. Tho. in ea. q. ar. j. & 5. dicens, quòd quædam sunt artes ad præcognoscendum futuros euentus, qui ex necessitate, vel frequenter proueniunt, quod ad diuinationem non pertinent, vt in astrologia, puta cirta siccitates, & pluuias, & similia, non erit illicita diuinatio, nec superstitiosa, sed ad alios futuros euentus cognoscendos non sunt aliquæ veræ artes, seu disciplinæ, sed fallaces, & vanæ, & deceptione dęmonum introductæ, vt dicit beatus Augusti. in 21. c. de ciuita. & in his operatio dęmonum se immiscet. vnde erit diuinatio superstitiosa, secundùm Tho. in alle. ar. j. in fi. & ar. 7. & ibi ponit triplicem denominationem sortium, videlicet diuisoriam, consultoriam, & diuinatoriam. † Actus autem hominum, qui requiruntur ad sortes, non subduntur dispositioni stellarū, nec etiam euentus ipsorum: vnde si quis eam intentione sortibus vtatur, quòd huiusmodi actus humani qui requiruntur ad sortes sortiantur effectum, secundùm dispositionem stellarum, vana, & falsa est opi. & per consequens non caret dęmonum suggestione, & sic talis diuinatio erit superstitiosa, & illicita, de quo ibi plenè per Thomam.

SVMMARIVM.

1 *Obseruandum non est aliquid ad cognoscendum fortunia, vel infortunia.*

CAPIT. IIII.

SImiliter † non est licitum obseruare aliquid ad cognoscendum fortunia, vel infortunia: quia cum homines incipiūt in huiusmodi obseruationibus animum suum implicare, multa secundùm huiusmodi obseruationes eueniunt propter deceptionem dęmonum, vt his obseruationibus homines implicati curiosiores fiant, & se magis inferant multiplicibus laqueis perniciosi erroris, vt Augusti. dicit in 2. de doctri. Christiana, secundùm Thomam, 96. q. ar. 3.

SVMMARIVM.

1 *Astrologia est à iure generaliter reprobata sicut & aliæ diuinationes.*
2 *Vsurarius præsumitur, qui bis fecit contractum vsurarium.*
Binus actus inducit deliberatam voluntatem.
3 *Geminata culpa depositionem inducit in leuibus.*
Frequentia delicti inducit contemptum.

CAPIT. V.

INde dicens, † ꝙ non habebat firmam spem in talibus, quod sibi non prodest, non probet propter iura allegata etiam in scientia astrologiæ, ex quo astrologia est à iure generaliter reprobata, sicut & alię diuinationes, vt patet in all. §. his ita. 26. q. 2. nisi in artibus astrologiæ non pertinentibus ad diuinationem, vt prædicitur etiam hic, nisi persona quæ infamatur sit persona honesta, quia tunc præsumitur factum illud illicitum esse erroneum, vt no. in gl. de sent. excommu. sacro. & ibi dicit Ant. de But. no. ꝙ malefactum in honesto potius pręsumitur factum illud illicitum esse erroneum, vt no. in gl. erroneum, quàm dolosum, secus in non honesto, & idem vult Innocen. de scisma. c. j. in glo. in fi. quod est intelligendum pro prima vice, non tamen si secundauit post monitionem illud maleficium, nam † qui bis fecit contractum vsurarium, præsumitur vsurarius, vt no. Domi. de S. Gemi. de pigno. illo vos, nam præsumitur deliberatè illud facere, cum binus actus inducat deliberatam voluntatem, secundùm eundem, de regu. vidua. idem dicit Ioan. de Imo. de iu. iur. & si Christus. dicens ꝙ sermo duplicatus dicitur fieri cum maiori deliberatione. Itē qui bis furatur, dicitur cōsuetus furari, sm̄ Bal. C. de epi. aud. nemo. Quinimmo bis delinquēs dr̄ incorrigibilis, vt no. ibidē Domi. ī c. j. de vi. & hone. cler. & eo. tit. vt clericorū, & iteratio actus inducit mētis perditionem, sm̄ Io. And. in addi. Spe. de fide instr. §. porro. ver. donatio aūt. Insuper confessio extraiudicialis, si bis est emanata præiudicat, quæ non pręiudicaret, si semel esset emanata, ut no. Bar. C. de agric. & censi. l. cū scimus. inde dicit Host. de capel. mona. c. j. in 6. † quòd

geminata

geminata culpa in leuibus inducit depositionem. pro hoc facit quod legitur de hæret. lib. 6. accusatus. & c. super eo. & frequentia delicti inducit contemptum, secundum Matt. de Imo. de sepul. clem. j. in versic. sciente. alle. ad hoc beatum Augusti. de doctri. Christiana.

SVMMARIVM.

1 *Artem diuinandi, seu sortilegiorum bis exercens, idololatra præsumitur.*
Diuinationis triplex est genus.
2 *Imagines cum caracteribus effectum habent ex operatione dęmonum.*

CAPIT. VI.

QVo fit, † vt præsumatur idololatra, qui exercet bis arte diuinandi, seu sortilegiorum, vt non possit se excusare sub prætextu ignorantiæ, & boni zeli, quia propter talem binam assiduitatem labitur in idololatria, vt prædicitur, etiam si sit persona honesta exercens talem artē, & tanquam hæreticus est euitandus, post primam & secundam correptionē, si pertinaciter persistit in errore, vt ĩ. dicetur. nam triplex est genus diuinationis, quorum primum est per manifestam dęmonum inuocationem, quod pertinet ad nigromantem. Secundum est per solam considerationem dispositionis, vel motus alterius rei, quod pertinet ad augures. Tertium est, dū facimus aliquid, vt nobis manifestetur aliquod occultum, quod pertinet ad sortes, & in his est eadem ratio peccandi in genere, sed non in specie, quia primo casu grauius est peccare inuocando dęmones, quàm in duobus aliis casibus, in q̄bus aliqua fiunt, propter quæ dęmones se ingerant ad illa, secundùm beatū Tho. 2. 2. q. 4. Hinc est, † ꝙ imagines cum caracteribus ex operatione dęmonum habent effectum, cuius signum est, quòd est necesse in eis inscribi quasdam figuras, & caracteres, quæ naturaliter ad nihil operantur, per quos vidētur quædam tacita pacta fieri cum dęmonibus, secundum eundem Tho. secunda secundæ, q. 4. art. 2. circa finem.

SVMMARIVM.

1 *Diuinationis præsumptio fit circa figuras, vel signa, quæ apparent in rebus inanimatis.*
2 *Diuinatores, & sortilegi videntur contra primum articulum fidei sentire.*
3 *Attribuere creaturæ id, quod est Dei proprium, est dicere eandem creaturā esse ipsum Deum.*
4 *Sortilegia exercens, videtur pacisci cum dęmone.*

CAPIT. VII.

SImiliter † circa figuras, vel signa apparent in rebus inanimatis, vel in lineamentis, manuum, vel quæ prouenit ex plumbo liquefacto in aquam proiecto, vel per quasdam scedulas scriptas, vel non scriptas in occulto positas, dum quis considerat ꝙ accipiat, vel in festucis inæqualibus propositis quis maiorem, vel minorem accipiat, vel etiam ex taxillorū proiectione quis plura puncta proijciat, vel etiam dum consideratur quid aperienti librum occurrat, quæ omnia sortium nomen habent, & ad diuinationem pertinent, secundùm eūdem Tho. in alle. q. 5. artic. 8. & similiter in collectionibus herbarum, etiam quæ medicinales sunt, non liceat attendere aliquas obseruantias, aut incantationes, nisi tantum in symbolo diuino, aut oratione dominica, vt tātum Deus creator omnium, & Dominus honoretur, vt 26. q. 5. non liceat. & no. Tho. in alle. 4. q. art. 4. ait enim Apostolus, Siue manducabitis, siue bibetis, siue aliud facietis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. 26. q. nō obseruetis, secundùm Augu. Hinc est, quòd † tales delinquentes videntur contra primum articulum fidei sentire, scilicet credere in vnum Deum solum omnipotentem, qui est primus articulus fidei, vt patet de sum. Tri. c. j. & alibi, videte quòd ego sum solus, & non sit alius Deus præter me, ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego sanabo. & alibi. Non erit vltra te Deus recens, nec adorabis Deum alienum. & alibi, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et alibi, Honorem meum nemini dabo. & alibi, Non est vestrum, scire tempora, vel momenta. nam attribuit creaturis illud, quod est solius Dei, scilicet prædicere futura, vel adorari, vel reuereri, vel omnia posse quod q̄s debet impendere, & attribuere Deo, & non alteri, vt 26. q. 5. §. quod autem sorti. Attribuere ergo † id, quod est Dei propriū, alicui creaturæ, est dicere eandem creaturam esse ipsum Deum: quia quicquid est Deo proprium, est ipse Deus, secundùm Tho. 2. 2. q. 13. art. j. in fi. & contra hunc articulum committunt idololatræ, sortilegi, diuinatores, augures, & spem ponentes, & confidentes in sternutationibus, in cantu auium, in experimentis magicis, & inuocationibus dæmonum, & in carathulis ad collum, vel obseruatione cursus Solis, vel in aliquibus verbis dicēdis in collectione herbarum, & similibus. Nā licet sm̄ beatum Augusti. qui talibus credit, sciat se fidem Christianam, & baptismū prę uaricasse, & esse paganum, vt hr̄ 26. q. 5. non obseruetis. coniuncto, c. illud. ea. q. 5. & per consequens hæreticus dicitur largo sumpto vocabulo, seu non manifestè, per c. generali decreto. 26. q. j. † nam talia exercens videtur pacisci cum dæmone, aliquando tacitè, aliquādo expressè, vt dicit Aug. & habetur in alle. c. illud. & ꝙ talia sint ab Ecclesia prohibita, plenè ponit Tho. 2. 2. q. 5. c. verum. beatus Tho. ibi non declarat, an talia sint hæretica, vnde ponderādus est effectus, ad quem tendit inuocans dęmonē: quia si inuocat ad prouocandum amorem mulieris, non est hæreticus, nisi sit vitium in adoratione: si vero ad sciendum futura, & tunc est hæreticus, vt ponunt nonnulli alij Theologi, secundum Io. And. in addi. Spec. de sor. & infra dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores hæreticę prauitatis non possunt inquirere de occultis diuinationibus, & sortilegijs, nisi sapiant manifestè hæresim.*
2 *Pocula sumere, vel dare ad amorem mulieris prouocandum, an hęresim manifestè sapiat.*
3 *Creaturæ attribuere, quod est proprium creatoris, manifesta est hęresis.*
4 *Sortilegia simplicia manifestè non sapiunt hęresim.*
Consanguineam cognoscens alteri nuptam, dicitur adulter, & incestuosus.

CAPIT. VIII.

ITem notādum, ꝙ licèt Episcopus † possit inquirere de occultis diuinationibus, & sortilegijs etiam sapientibus hæresim, tamen inquisitores hæreticæ prauitatis de his non possunt, nisi sapienti manifestè hæresim, vt de hæret. accusatus. §. sanè. lib. 6. nam istorum sortilegiorum, & diuinationum aliqua sapiunt hæresim, aliqua non, quia primo casu aliqua sapiunt hæresim manifestè, & tunc possunt inquisitores se intromittere. Secundo casu non, vt in alleg. c. accusatus. sm̄ Io. An. in alleg. addi. de sorti. istud ergo verbum manifestè determinat verbum hęresis, & ad eius qualificationem venit, prout in simili dicit Bart. ff. de iniur. item apud labeonem. §. cōuitium. cum apponitur alicui, ꝙ interfecit proditoriè. vnde dicit in alleg. c. accusatus, Petr. de Anc. ꝙ sumere, vel dare † pocula, vel exercere sortilegia simplicia ad amorem mulieris prouocandum, vel propter consciētiam sumere hostiam non consecratam pro consecrata, non sapit hæresim manifestè, quia alia est pęna talia facientium, quàm hæresis. & ꝙ sint delicta diuersa, patet ex diuersitate rubricarū, quia rubrica de hæreticis, ponitur separatè à rubrica de sortileg. de poculis ponitur. ff. de pęn. si quis aliquid. §. qui abortionis. hostia ponitur de celebra. missa. ab homine. similiter imagines facere, & dęmones inuocare, & incantare ad amorem mulierum prouocandum, magis est superstitiosum, quàm hæreticum, quia tunc vocatur dæmon ad id, quod est proprium eius, scilicet ad temptandum. vnde Saluator in Euangelio vocat eum temptatorem, licet hæc facere sit fętidum, & peccatum mortale, non tamen hæreticum, sed facere quæ dicit gl. ibi in alle. §. sanè. videlicet nefarias preces emittere, sacrificia offerre, dęmones consulere, eorum responsa suscipere, vel associare sibi propter sortes exercendas hæreticos, vel faciunt prædicta cum corpore, & sanguine Iesu Christi, vel ut possint habere responsa puerum baptizant, & his similia: ex quo enim ad scientiam, & prouidentiam futurorum pertinet, sapiunt hæresim manifestè, † quia attribuitur creaturæ, quod est proprium creatoris, iuxta illud Esaię, Annunciate quæ futura sint in futurū, & sciemus quia dii estis vos, secundùm eundem Pet. qui ad hæc alleg. Oldr. in contestem, in consi. 209. quod incipit, regularis habet traditio. ad hoc est præalle. §. ꝙ autem sortileg. & c. non obseruetis. ibi, qui autem talibus credunt. & idem tenet Dominicus in alleg. §. sanè. in addi. nā aut inuocat ad finem, vt sciat futura, & sapit hæresim manifestè: aut ad temptandum, & non sapit hæresim manifestè, secūdùm eum. quod dicit verum, si hoc facit per modum Imperii, videlicet præcipiendo dęmoni, sed si faceret vt illum adoraret, & tūc sapit hæresim manifestè propter vitium in adoratione, ut ibi sentit gl. alleg. eundum Oldr. in contestem. secundum quem dicit, ꝙ sortilegia † simplicia non sapiunt hęresim manifestè, quia alius est titu. de sor. & alius de hæret. vt prædixi. aliàs si sapiunt hęresim manifestè, ut supra proximè. dicitur associando propter hoc sibi hæreticos, uel similia ad diuinandum, uel inuocandum dęmones, potest procedi contra talem exercentē, tanquam sortilegium, uel tanquam diuinatorem, & sic habito respectu ad diuinationem dicitur hæreticus, ar. ff. de adul. l. si adulterium cum incestu. cum no. per Doct. ibidem. nam cognoscens consanguineam alteri nuptam, dicitur adulter per respectum ad nuptam, & dicit̄ incestuosus per respectum ad consanguineum, & utroque modo puniri potest, ut ibidem patet per Doct. nam sortilegi dicuntur hæretici, ut prædicitur, & patet in alleg. c. episcopi. in princ. & ꝙ per modum Imperii licet inuocare dęmonem, dictum est supra post prin.

SVMMARIVM.

1 *Demonem inuocare, licet sit graue ad futura cognoscenda: tamen dęmoni inuocato, si sacrificium exhibeatur, grauius est.*
Adorare, & reuerentiam facere, an sit idem.

CAPIT. IX.

ET licèt inuocare Dęmonem ad futura † cognoscenda sit graue, tamen grauius est si sacrificium, uel reuerētiā dęmoni inuocato exhibeat̄. dęmon enim, qui intendit pditionē hoīs, et si aliqñ uera dicat, intēdit hoīem assuefacere, ad hoc ut ei credat, ut ponit Tho. in alleg. q. 90. art. 4. & sic adorare, & reuerētiā facere, idē sunt. hinc est qđ dicit Old. ubi s̄. post Io. Mo. ꝙ si adorare hr̄icū, sit hæreticū, uel hæresim sapiat

manifestè, multo magis adorare demonem. idem dicit Io. And. in addi. Spec. in tit. de fortil. sequendo opi. Oldr. licet ipsum non alleget, & nedum inuocare dęmonem ad futura sciendum, sed etiam ad postulandum auxilium ab eo, dicitur, hæresim sapere, vt sequitur.

S V M M A R I V M.

1. *Inuocans dęmones, putans illos posse facere illud, ad quod inuocat ex eorũ potestate actiua, hæreticus est.*
2. *Hæretici, qui dicantur.*
3. *Hæresis, est species infidelitatis.*

CAPIT. X.

ITem malle. §. sane. quærit idem Domi. quòd † si aliquis inuocauit dæmonem per modum, qui sapit hæresim manifestè, vt ad postulandum aliquid, non autem simpliciter, quo casu nõ diceretur sapere heresim manifestè, licet peccaret, vt dicitur infra §. item considerandum. ver. 8. adde j. §. item. An. de Iser. ver. j. & demũ propter hoc citatus ab inqsitore abiurauit hæresim, & promisit nunquam inuocare eum, si postea inuocauit sit dicendus relapsus, & possit relapsi pęna puniri, & refert, Lapum Abbatem tenere ꝙ sic, sed alios contradicere. vnde ipse distinguit saluando vtranq; opi. d. ꝙ qui inuocat dęmones, putans illos posse facere illud, ad quod inuocat ex eorum potestate actiua, & procedit opi. Lapi, vt taliter inuocans dicatur hæreticus, cum illi attribuat, quod est Dei, & in alleg. episcopi. vbi expresse tex. appellat † hæreticos illos qui petunt auxilia à Diabolo, Deo derelicto, aut qui inuocat non credit illos posse operare ex sua potentia actiua totaliter, sed ad id quod est natura eorum, scilicet ad tentandum, puta mulierem ad concupiscẽtiam cum aliquo, & tunc non esset hæreticus, licet malè faciat, quia Saluator appellat eum tentatorem, secundùm eum, & idem tenet Petr. vt prædixi. vnde dicit lex, Ne quis mortalium tentet explorare veritatem præsentium, vel futurarum rerum sub execrabili consultatione, vt C. de paga. & sara. ne quis. sed cui incumbat ꝓbatio, vide infra versi. 3. & in §. item pertinaciter asserere. † vnde heresis est species infidelitatis, sed idololatria est species superstitionis, secundum Tho. 2. 2. q. 94. ar. j. in responsione primi arg. in fi. licet ea, quæ hæresis sunt, ad superstitionem pertinent, inquantum superstitio protestatur peruersitatem fidei, secundùm eundem in 4. dist. 13. ar. j. & sic quantum ad peruersitatem fidei superstitio, & idololatria hæresis, paria sunt.

S V M M A R I V M.

1. *Religioni opponitur superstitio.*
2. *Homini non licet vti auxilio dæmonum.*

CAPIT. XI.

SVperstitio enim opponitur † religioni, & importat indebitum cultum diuinitatis, & ideo ad eam pertinet non solũ cum sacrificium dęmonibus offertur, sed etiam cum aliquis assumat eius auxilium ad aliquid faciendum, vel cognoscendum. omnis enim diuinatio ex dęmonum operatione peruenit, vt quia expresè dęmones inuocantur ad futura manifestanda: vel tacitè, quia dęmones se ingerunt vanis inquisitionibus futurorum, vt mentes hominum implicent vanitate. vana enim est inquisitio futurorũ, quando homo tentat præcognoscere futurum, vnde præcognosci non potest. & sic diuinatio est species superstitionis, quantum ad modum operationis: sed quãtum ad finem intentum, qui est præcognitio futurorum, sed species curiositatis, secundùm eundem Tho. in alle. q. 95. art. 2. ad fi. & 26. q. & illud. non enim † licet homini vti auxilio dęmonum etiam circa imagines caracteratas per pacta cum eis tacita, vel expressa, secundùm eundem Tho. in alleg. q. 96. art. 2. in fin. vnde licet nõ posset dici manifestè hæreticus, quando causa amoris inuocat: tamen puniendus est pœna arbitraria, vel pecuniaria, vt infra dicetur, vel pęna sortilegij si sortibus ad hoc vsus est, & secundùm legem seuerissimè puniendus est per l. 4. C. de malef. & Math. vt prædixi. Ex quibus concluditur ꝙ in istis sortilegijs, & diuinationibus sapientibus hæresim manifestè habet inquisitor cognitionem, dummodò pertineat ad sciẽtiam, & prouidentiam futurorum, & sint manifesta per euidentiam facti, vt quia publicè prædicat, vel faciat, aut confitetur, vel quia constat per testes, quia per hoc dicitur hæresis manifesta, vt no. de hær. c. ad abolendam. & tunc dicitur constare per testes, si eos reprobare non potuerit, vt no. D. And. de Iser. in auth. gazaros. j. col. & in ti. de stat. contra liber. Eccl. quę posita est. C. de hære. alle. ad hoc Hostien. in sum. de hæret. sub §. qualiter deprehenditur. versic. aduerte.

S V M M A R I V M.

1. *Sortilegiorum, & diuinationum vsus, dicitur sapere hæresim manifestè.*
2. *Adulterium, fornicatio, & huiusmodi peccata mortalia, non sapiunt hæresim.*

Sortilegiorum quædam sapiunt hæresim, quædam non.

CAPIT. XII.

ET est considerandum, ꝙ † visus sortilegiorum, & diuinationum, dicitur sapere hæresim manifestè, quando ille vsus est manifestus ad præsumendum, ꝙ vtens malè sentiat de fide, seu aliquo eius articulo, vt quia per exercitationem illius vsus associat sibi hęreticos. nam propter talem conuersationem præsumitur manifestè talis, qualis est ille, cum quo conuersatur, vt patet de hæreti. c. accusatus. §. ille quoque. lib. 6. & in Auth. de mona. §. si verò his. & ibi per scriben. vel ad talem vsum inuocat dęmonem ad diuinandum, vel postulandum aliquod suffragium, quia tunc ratione inuocationis præsumitur hæresis manifesta, & idem in similibus casibus, vt prædicitur. non autem dicitur talis vsus manifestè, si simpliciter quis vtitur sortilegiis, & diuinationibus etiam publicè, sicut etiam si publicè peccaret adulterando, fornicando, vel alia peccata mortalia committendo, † quia non sapiunt ista hæresim, cum propter hoc contra fidem manifestè non asserat, vel sentiat, vt infra. § proxi. ver. fi. & §. item An. de Iser. ver. ex quibus. nisi frequẽtaret, ac si esset hæreticus, & diffamatus, nedũ pro sortilego, vel diuinatore, sed etiam pro hæretico, vt infra proxi. §. dicitur. nam sortilegiorum quædam sapiunt hæresim, quædam non: sed ea quæ sapiunt hæresim, aliquando sapiunt manifestè, aliquando non, vt prædixi post Ioan. Andr. Item quia diuersi sunt titu. eorum, vt præmittitur. Item quia simplicia sortilegia non sapiunt hæresim manifestè, secus si essent duplicia, seu mixta cum participatione hæreticorum, seu inuocatione dęmonum. Item notañ. quòd dixi supra proxi.

S V M M A R I V M.

1. *Hæreticus manifestus, quis dicatur.*
2. *Diuinam, quàm humanam grauius est offendere maiestatem.*
3. *Hæreticorum conuersatio si facit quem hæreticum, multo magis conuersatio dæmonum.*

Diabolus nocendi voluntatem habet à seipso, sed effectum non, nisi ex diuina voluntate, vel permissione.

CAPIT. XIII.

VNde dicit Dominicus de hære. in fidei. post princi. † ꝙ hæret. dicitur manifestus, si potest probari hæresis per testes. 11. q. 3. eorum. licet quando dicatur occultum, quòd quinque fiunt, vt ibi. vnde concluditur, quòd qui aliter quàm ad tentandum inuocat Diabolum in suum suffragium dicitur hæreticus, seu sapit hæresim manifestè. adde supra in §. item in alleg. §. sanè. qui enim contrahit amicitiam, & pacta fęderata tacita, vel expressa, cum inimicis Principis, maximè contra Principis voluntatem dicitur infidelis & proditor, ac præuaricari fidem Principi datam, vt plenè per And. de Iser. titu. quæ sit prima cau. bene ami. §. rursus. in col. 2. & 3. & per ea, quæ leguntur, & no. 92. distin. si inimicus est iste sic si contrahat cum inimicis Dei, immo multo magis, † quia grauius est diuinam, quàm humanam offendere maiestatem: sed constat quòd dæmon est Dei inimicus, eius conuersatio prohibita est nobiscum, ergo &c. quo fit vt inuocans præsumatur credere illum, posse præstare illud, ad quod inuocatur ex sua potestate, tum quia agit rem prohibitam, & de genere malorũ, ut patet ex his, quæ dicit And. de Iser. in alleg. §. colla. 2. ibi. sed an Dominus probabit, tum quia ita operatur, ac si ita crederet verè ea, quæ supra dicta sunt in versi. 3. & infra in §. item considerandum quòd pluribus. Item infidelis, & rebellis dicitur ille, qui facit publicè, aut operatur contra honorem Principis, vt in 10. colla. qui sint rebelles. sic qui facit contra honorem Dei multo magis. vt supra. Item si conuersatio hæreticorum facit quem hæreticum, vt in alleg. c. accusatus. §. ille quoque. multo magis † conuersatio dęmonum; nam licet proprium dęmonis sit tentare, non tamen est eius proprium alia facere, quamuis aliquando inducat hominibus mala, illud tamen non est eius proprium, sed Dei permissione, ut dicit Augu. 16. q. 5. c. sciendum. & c. nec mirum. & 7. q. j. sciscitaris. & Tho. super Iob. c. 2. & super 4. distin. 34. artic. 3. & illud, vide quòd ego sum solus, &c. vt prædixi. uoluntatem enim nocendi habet Diabolus à se ipso, sed effectum non, nisi ex diuina voluntate, uel permissione, secundum Tho. super Iob. c. 4. quod contingit ꝑꝑ malitiã creaturæ rõnalis, quæ primo in Diabolo est inuẽta, & ꝑ eius suggestionẽ ad hoĩes deriuata, ut ibidẽ.

S V M M A R I V M.

1. *Hæreticus quis dicitur pluribus modis.*
2. *Decretis, decretalibus, & epistolis summorum Pontificum contra dicens, est hæreticus.*

CAPIT. XIIII.

ITem considerandum, ꝙ † pluribus modis dicitur quis hæreticus, scilicet stricto modo, uidelicet ut qui aliter sentit de articulis fidei, quã Romana Ecclesia. Itẽ sacris Ecclesiæ. Itẽ q nõ recipit quatuor ꝯsilia. Itẽ q aduersat̃ fidei catholicę, ẽt si ex leui arg. circa hoc erraret. itẽ in 80. sectis, uel modis positis in c. quidã. 24. q. 3. unde in quacũq; hæresi aliqd crederet̃, uel fieret, qđ esset ꝯ articulos fidei, uel sacrã Ecclesiæ, uel impugnaret̃ catholica fides aliter q̃ sicut Romana Ecclesia credit, & tenet, uel si in hr̃si illa facto, uel dicto incideret̃, uel in aliis hr̃sibus, oẽs tales hæretici dicuntur, & perdunt bona, vt plenè ponit Host. in sum. de hæret. §. qua pęna. & And. de Iser. in alleg. auth. gazaros. item † qui contradicit decretis, decretalibus & epistolis summorum Pontificum, est hęreticus, vt 20. dis. de libel. in fi. sm eũdem And. vbi supra per Host. & de hac materia no. 24. q. 3. §. qa no. de hæret. in 3. & eo. ti. cle. 3. & idem probatur per c. accusatus. §. j. de hær. in 6. vbi dicit, ꝙ qui committit in vna specie, seu secta hæresim, aut errat in vno articulo fidei, seu sacramento Ecclesiæ est hæreticus. vnde clarius, & breuius ponit gl. in cle. vna, de vsur. gl. pe. dicens, ꝙ non solum est hæreticus malè sentiens de articulis fidei, vel sacramẽtis Ecclesię, sed etiam qui peruersum habet dogma, vel gignit nouas opin. falsas, vel iam inductas falsas opi. sequitur, vt probatur de hære. ad abolendam. & 24. q. 3. c. inter hæresim. & c. hæreticus. & ita tenẽt Doct. in alle. c. finis. Proximus hæresis est adhęrere falsæ sententiæ proprię, secundum Tho. 2. 2. q. 11. ar. j. & intellige, si pertinaciter repugnat, secũdùm Cald. in consi. 4. sub tit. de hæreti. & dicitur infra.

S V M M A R I V M.

1. *Verbo nedum quis in hæresim incidit, sed etiam facto.*
2. *Contrahens legitimè matrimonium cum aliqua per verba de presenti, & postea illa viuente contrahat auctoritate propria cum alia, nunquid inquirendus qualiter sentiat de matrimonio.*
3. *Simoniaci expressè, an errent in fide.*

Factis demonstrare plus est, quàm verbis.

4. *Auaritia est idolorum seruitus.*

CAPIT. XV.

ET quod supra dixi, nedum † quis incidit in hæresim verbo, sed etiam facto, tenet expressè Lap. Abb. An. de But. & Io. de Imo. in alleg. cle. de vsur. dicens, ꝙ si quis in verbis asserat ꝑtinaciter, exercere vsuras nõ esse peccatum, sed factis, puta inhumaniter tractando eos quibus mutuauit, vel simile quid agendo, ꝙ tũc si ex hoc grauata sit eius opi. ita ꝙ dici posset ex hoc diffamatus, tunc procedi poterit contra eum de hæresi. 11. q. 3. existimant. & c. non solum. vbi hr̃ ꝙ nõ solum verbis, sed etiam factis Deum negamus. sm eos, ad hoc. 25. q. j. violatores. ibi, aut proteruè agunt, aut loqui præsumunt, & in alleg. c. accusatus. §. ille quoq;. vbi ponunt̃ certi casus, propter quos quis incidit in hæresim facto, & opere, licet nihil afferat, & per ꝯñs manifestè hęreticus dici potest, inquantum sunt signa infidelitatis, vt infra versi. ex quibus patet. Hinc est, ꝙ † si aliquis contrahat cum aliqua legitimè matrimonium per verba de præsenti, & postea illa viuente cõtrahat propria auctoritate cum alia, inquisitor potest contra talem sic cõtrahentem inquirere, qualiter sentiat de sacramento matrimonij, sm eundem Dom. post Lap. in alleg. c. accusatus. §. sanè. & ita dicit ibi, ꝙ fuit consultum. nam facere dicitur iste contra sacramentum matrimonii, quod habet de substãtia, vt quis retineat vitam indiuiduam, cum illa cum qua contraxit, vt in c. fi. de cõdict. app. quare contrahendo cum duabus viuentibus committit contra illud sacramentum sm eundem Do. ibi. vnde Bal. in l. nemo clericus. C. de sacrosan. Eccle. dicit ꝙ si professus egreditur de monasterio, & accipit vxorem de facto palam, ꝙ hæreticus est, cum faciat contra sacramentum matrimonii, & potest inquisitor eum punire de heresi, si velit errorem suum pertinaciter defendere, allegãdo ꝙ sit licitum illud quod fecit, vt ibi, vel proteruè agit, vt supra, & per ꝯñs licet nõ dicat verbo hoc non esse ꝯ sacramẽtũ, vt vel non esse peccatum, tñ facto hoc asserit. facit qđ scribit Tho. in 4. dist. 13. art. 15. post medium, dicens † ꝙ simoniaci expresè non errãt in fide, tñ qñq; per similitudinem dñr hæretici: quia sicut hæreticus dr̃ qui contra fidem sentit, ita simoniacus operatur, ac si contra fidem sentiret, dum precio sacramẽta vult adipisci, vel dare, ac si existimaret posse donũ spiritussancti pecunia possideri, sm eundẽ. nam plus, vel tm̃ valet renunciatio, quæ fit ipso facto, sicut verbo, de his quæ fiunt à ma. par. capi. ex ore. & de vi. & hone. cle. c. fi. ff. de legi. l. de quibus. circa fi. plus est factis demonstrare, q̃ verbis dicere, vt no. de app. di lec. fili. lo j. vnde licet verbo quis dicat simoniam non esse peccatum, tñ ex quo dicit facto, seu opere, idem est, licet simoniaci nõ sint propriè, & per se loquendo hæretici, cum nõ habeant aliquam falsam opi. tñ dicuntur per similitudinem actus, quia ita operantur, ac si existimarent donũ spiritussancti pecunia posse possideri, quæ existimatio esset hæretica, vt Greg. in registro dicit, cũ oĩs † auaritia sit idolorũ seruitus, quisquis hãc in Ecclesiasticis dignitatibus dandis nõ præcauet, infidelitatis ꝑditioni subijcit̃, ẽt si fidẽ quã negligit, tenere videat̃, sm Tho. in 4. dist. 25. ar. 10. cum hęreticus sit infidelis, vt ibi, in arg. & 2. q. fidẽ. q. 85. art. j. in prin. post med. & hæreticus dicitur, qui fidem Christi cõfitetur, sed eius dogma corrumpit, vt infra dicitur. & 24. q. 3. qui in Ecclesia. vnde dicitur. 25. q. j. violatores, ꝙ si aliquid proteruè agit̃, aut loqui præsumitur contra canones, aut facere volentibus spõtè consentit, dicitur blasphemari spiritussanctus.

S V M M A R I V M.

1. *Blasphemus, an dicatur hæreticus.*
2. *Antiquitus blasphemi opprimebantur lapidibus.*
3. *Deus negari dicitur verbis, & factis.*

CAPIT. XVI.

ET ex hoc patet, ꝙ blasphemus in Deum, † dr̃ hæreticus, quia blasphemus dr̃ infidelis: nam sm Tho. 2. 2. q. 13. artic. j. ante med. blasphemia pertinet ad infidelitatem, & opponitur cõfessioni fidei, & derogat diuinæ bonitati, & honori. & ideo dicit Tho. ibi, in art. 2. circa fi. blasphemia prohibetur per illud. Non assumes nomen Dei tui in vanum. nam magis assumit nomen Dei in vanũ, qui aliquid falsum de Deo asserit, q̃ qui per nomen Dei aliquid falsum affirmat, sm eum: quia sm eundem in art. 3. ibidem, qui periurat non sentit, aut dicit aliquod falsum de Deo, sed Deum adhibet testem falsitati. vnde cum periurium sit maximum peccatũ, sm genus suũ, conueniẽs est, ꝙ blasphemia sit peccatũ maximũ, ad idem genus pertinẽs, & ipsam aggrauans, sm eũ, & ibi. Præterea sm leges ciuiles, anima & corpus blasphemi perditur, & per blasphemiam Deus prouocatur ad iracundiam, vt mittat terræmotus, pestilentias, & famen, vt in Auth. vt non luxuri. cõtra naturã. coll. 6. Præterea, sm legẽ antiquã † blasphemi opprimebant̃ lapidibus, vt patet Num. c. 4. hinc est ꝙ tunc hoĩs audiẽtes blasphemiã in Deũ obturabãt aures suas, & vestimẽta scindebant in signũ doloris, vt patet Actuum. c. 6. & Matt. c. 26. Preterea Iudæi dñr blasphemi, vt in c. j. & 2. cũ sicut. & Iudęi, & hęretici sunt blasphemi, vt dicit Tho. in 4. dist. 13. ar. 17. vñ qa blaphemus dr̃ proprie infidelis, sequit̃ ꝙ non strictè, sed largè blasphemus dicat̃ hęreticus, sicut quilibet infidelis dr̃ largè hęreticus, vt 24. q. 3. §. quia verò. vnde blasphemus non vr̃ in Deũ credere: & si cum hoc non sapiat hæresim manifeste, non põt inquisitor se intromittere, & sic manifestè non dr̃ peccare contra primũ articulũ fidei, nisi expresè, vel per similitudinẽ actus ita operat̃, ac si existimaret Deũ, non esse Deũ oĩpotentẽ, honorandũ, & laudandũ, & hoc maximè si nõ solũ blasphemaret Deũ, sed ẽt alia verba turpia ꝯ Deum ꝓferret, vel appropriaret, † nam verbis, & factis Deus negari dr̃, vt in alle. c. existimãt. cum se. 11. q. 3. vbi additur, ꝙ quotiescũq; vincimur vitiis, atq; peccatis, toties Deum negamus. nam blasphemia directè pertinet ad contemptũ Dei, sm Tho. 2. 2. q. 7. ar. 2. Si. n. violator canonum, & dogmatum dr̃ blasphemus, & hęreticus, vt prædicitur, multo magis qui falsum asserit de Deo, cuius dono canones editi sunt, dicitur hæreticus manifestus. similiter idem est blasphemare Sanctos, secundùm eundem Tho. vbi supra art. j. dicentem, ꝙ sicut Deus in Sanctis suis laudatur inquantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis suis efficit: ita etiam blasphemia, quæ fit in Sanctos ex consequẽti in Deum redundat, sm eum: sicut qui committit in consiliarios Principis, in ipsum Princpem cõmittere videtur, quia pars corporis ipsius sunt. C. ad leg. Iul. maie. quisquis.

S V M M A R I V M.

1. *Scripturã sactã q intelligit aliter, q̃ spũssanctus flagitat, hæreticus censetur.*
2. *Fidem Christi qui confitetur, & eius dogma corrumpit, hęreticus est.*

CAPIT. XVII.

ITEM quicunque aliter scripturam † sanctã intelligit, q̃ spiritussanctus flagitat, à quo scripta est, hęreticus põt appellari, licet de Ecclesia non recesserit. s. corporaliter, vt in alle. c. quidam. in fi. 24. 3. & c. hæresis Græcè. & dr̃ quis aliter exponere sacram scripturã, q̃ spiritussanctus flagitat, q expositionẽ sacræ scripturæ retorquet ad illud, quod ꝯtriatur ei, quod est per spiritũsanctũ. s. reuelatũ. vnde dr̃ Ezec. 13. de falsis Prophetis, qui ꝑseuerauerũt confirmare sermonẽ. s. per falsas expositiones scripturę. Similiter ẽt per uerba, quę quis loquitur, suam fidem profitet̃. est enim confessio actus fidei, & ita si sit inordinata locutio, circa ea, quæ sunt fidei sequi põt corruptio fidei, & ita declarat beatus Tho. 2. 2. q. 11. ar. j. circa med. Hinc est, ꝙ hęreticus † est, qui fidem Christi confitet̃, sed eius dogma corrumpit, ut idẽ ibi ponit ar. j. circa med. nam hæreticus dicitur, q aliter exponit scripturã, q̃ exponunt canones à sanctis patribus editi, quia instinctu, & dono spiritussancti sunt dictati, & reuelati, ut 25. q. j. uiolatores, & sic qui non assentit determinationi Ecclesię, uel illius determinationi nõ se submittit, est hęreticus. 24. q. j. hæc est fides, sm Tho. ibidem in fi. & in j. parte. q. j. arti. 5. in fi. & hoc est, quod dicitur de sum. Trin. & fide catholi. c. damnamus. circa finem, ibi, firmiter confitetur illam fidem tenere, quẽ firmiter tenet Romana Ecclesia.

S V M M A R I V M.

1. *Asserens pertinaciter, quòd vsus diuinandi non sit improbatus ab Ecclesia, an dicatur hæreticus.*
2. *Dubius in fide, si determinatè in tali dubitatione persistit, infidelis est.*

CAPIT. XVIII.

QVO fit, ut si quis dicat, ꝙ † usus diuinandi non sit improbatus ab Ecclesia, uel si contra hoc pertinaciter facit, est hæreticus, cum dicat uel faciat contra illud, quod Romana Ecclesia tenet; nã tenet ꝙ solius Dei est pronunciare futura, & qđ q exercet eo modo, quo supra usum diuinandi, cẽsetur hæreticus & præuaricans fidẽ Christianã, ut prędicet̃. Similiter si quis diceret uerbũ hæreticum, puta ꝙ fornicatio non sit peccatum mortale, vel ꝙ

prelati Ecclesiarum non habent potestatem ligandi vel soluendi,vel simile verbum:siquidem correctus pertinaciter defendit errorem,quem asserit,siue id gignit,siue sequatur, hæreticus est 2 censendus.24.q.3.qui in Ecclesia.& c.hęreticus.Item dubius † in fide,infidelis est,si determinatè in tali dubitatione persistit,vt in c.j.de hære.& ideo oportet credere, quod sancta Romana Ecclesia & sancti Doctores Ecclesiæ determināt,aliàs hæreticus esset magister erroris,qui nō vult esse discipulus veritatis, & huic nō est cōicandum , sed vitandus est post primam & secundam correctionem.24.q.3.c. quid autem. nisi esset damnatus de hæresi, tunc post vnam monitionem vitabitur, vt ibi in gl. vbi verò dixit aliquis verbum hæreticum , sed pertinaciter post correctionem illud non defendit,nec resistit,vel dicit se non dixisse,& paratus est statim corrigi,ꝙ audiuit veritatem,si est hæreticus,nec hæreticus computandus,quia vt in c.dixit Apostolus.24.q.3. secundum Host.in sum.de hęre.§.qualiter comprehēditur, & per And.de Iser.in alleg.auth.gazaros.hic est, ꝙ beatus Tho. secunda 2.q.5.ar.3.dicit, ꝙ hæreticus qui pertinaciter discredit vnum articulum, non est paratus sequi in omnibus doctrinam Ecclesiæ: si enim non pertinaciter,iam non est hæreticus , sed solùm est errans,secundùm eum.

SVMMARIVM.

1 *Vsuras non esse peccatum,pertinaciter asserens,hæreticus dicitur.*
2 *Pœna relapsi,qui possint puniri.*
3 *Relapsus,quis dicatur.*

CAPIT. XIX.

1 VNDE asserens † pertinaciter,exercere vsuras non esse peccatum , dicitur hæreticus , vt patet in cle. j. de vsuris. cum hoc sit contra doctrinam Ecclesiæ , vt eo.tit.c.3.& c.cum tu, vt no. per gl.& per Doct. in alleg.cle.& idem dicitur de fornicatione in cle. 3.de hęre.& ibi gl.hoc probat,& dicūt Zenze.Mat.& Io.de Imo. ꝙ prosequens errores,de quibus ibi,punitur pęna hęreticorum: & hoc ideo, quia isti errores, de quibus ibi, sunt per Ecclesiā dānati,nisi se corrigant audita veritate,quia tunc nō debent haberi pro hæreticis.fatentur tñ ꝙ aliqualis pęnitētia est eis imponēda.addētes,ꝙ si post correctionem,& reuersionem,& hæresim abiuratam non implent pęnitentiam eis iniunctam,hñr,pro re-2 lapsis,† & sic pęna relapsi pñt puniri,& idem tenet Fede. de Sen. in cons.156.quod incipit,Alexander Eps,& circa hoc Io. Cal.in alleg.c.literas.de præsump.recitat quæstionem de facto cuiusdā Seneñ.qui fuit deprehensus in hæresi,& correctus,& postmodū fuit sibi in pęnitentia iniunctum,ita vt non intraret ciuitatē per sex menses.iste ante tps intrauit ciuitatem, & sic non obseruauit pęnitentiam:quærebatur vtrum esset relapsus , & condemnandus, vt hæreticus,& multa consilia super hoc emanauerint,& p fi illius c.literas.aliqui dicebant ꝙ sic, sed durū est.vnde dicit ipse ꝙ quandoq; imponitur pęnitentia, quæ directè est contra hęresim,vt s.detestetur hæresim,& prædicet contra ipsam. Item ꝙ non conuersetur cum hæreticis,& similia,& hoc casu si nō obseruat tale mandatum,iudicabitur tanquā hæreticus: quandoq; imponitur pęnitentia quæ non est cōtraria directè hæresi, vt ieiunare,peregrinari,& similia,si modo nō obseruat, non pro tāto dicitur relapsus,& sic fuit consultum fm eū,qui ad hoc alleg. 30.dist.c.fi.& de purga.cano.c.inter sollicitudines.breuiter dico, 3 † tunc dicitur relapsus,qñ facit contra pęnitentiam illud , quod non sit dubium fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris,vt probatur in alleg.c.accusatus.§. ille quoq;. & hoc vñr dicere Doctor.in alleg.c.vt cōmissi.dicētes, quia carcer datur in pęnitentiam ne noceat alijs,vel eos inficiat, vt appareat, an ambulet in tenebras , vel in lucem. & pñt propterea damnari pęna pecuniaria si bona hñt,vt quia fuerunt reseruata.Insuper. in cle. de vsuris. etiam quærit ipse Io. post Lapum Abbatē , ꝙ si aliquis non pertinaciter , sed fortè aliter ex lubrico linguæ asserit , non esse peccatum exercere vsuras,quod nō punietur nisi saltem, vt in his verbis hæreticis ex ordinario arbitrio epi vel inquisitoris, & imponitur ei saltē aliqualis leuis pęnitentia salutaris, vel etiā in nullo punietur.idem tenet ibi Ant.de But.post Lapum.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticum verbum semel dicens , & statim se corrigens , an censeatur hæreticus .*
2 *Delinquens plus, plus punitur.*
3 *Dispensari super pęna non potest cum vero hæretico & relapso.*

CAPIT. XX.

1 ITEM And.de Iser. quærit, vbi supra an † qui semel dixit verbum hæreticum , & statim requisitus paratus est se corrigere , debeat puniri. dicit primo fm Host.vbi supra , ꝙ cōsiderandum est quid locutus est,sicut de illo qui maledixit Principi , & sic iste qui maledixit Deo de ueritate & vnitate fidei,vnde C.de his qui impe.male.l. j. dicitur ꝙ ex personis hominum sunt huiusmodi maledicta pensanda . nam ex leuitate vel errore hoc dicit,non ꝙ id credat:& contemnendum est tale dictum verbū , & quia verè pęnitet , venia dignus est. lubricum quidem linguæ ad pęnam facilè trahendum non est. ff. ad leg. Iul.ma.famos.sed dicit idem Ant. ego hoc casu pœnā aliquam & pœnitentiam leuem imponerem, vt iterato sit memor, ꝙ non labatur lasciuè talia dicere pp exempla aliorum , & quia deliquit hæc erronea proferendo,ergo puniendus est,& quia lōgè grauius est diuinam,quàm humanam offendere maiestatē,& hoc fit pp correctionem malè loquētis & fatuē.sed si ex insania dixit, tūc est miseratione dignissimū,quia non dēt addi afflictio afflicto:sinautē ex alio verba hæretica dixit & paratus est corrigi licet non sit hęreticus,tñ puniēdus est plusquam in primo casu, qñ ex leuitate vel errore . nam hoc casu Princeps iniuriā sibi dictam puniret ex qualitate personæ, sic iudex , aut inquisitor ex qualitate personæ,& dicti statuet pęnam:quia cum sit puniēdus ex quo deliquit, nec sit expressa pęna , ergo arbitraria est imponenda.de offi.dele.de causis.constat enim plus delinquere hunc ex animo loquentem mala quàm primum , qui ex leuitate , seu errore hoc protulit,ergo plus punitur,& maior tunc pęna arbi-2 traria,quia † qui plus deliquit, plus punitur. ff. de pen.capitaliū. §.solent,fm eundem An. & hanc opi. sequitur Io. de Imo.post Matt.in cle.3.de hær. dicens ꝙ aliqui proferunt verba hæretica, quæ nullam habent excusationem,& proferunt ludendo & iracundè,vel ex fatua simplicitate, & tunc talibus taliter delinquētibus pñt inquisitores imponere pęnas pecuniarias. nam has pęnas solet imponere Ecclesia.24.dist.quanquam.de iudæ.& ad liberandum & de rapto.in Archiepatu.ad hoc , quia inquisitores sunt tales iudices,qui possunt penas imponere hæreticis conuersis & cōmutare,vt de hæreti.vt cōmissi.§.& illorum.lib.6.& hāc pęnam pecuniariam non debet imbursare,sed dare pauperibus, vel ad aliud opus pium, vel applicare eorū officio , fm eos, post gl.ibi.de hoc per Fran.& Zab.in cle.j.de sum.Tri.§.nos igitur.vbi disputat allegando pro & contra.quæ intelligenda sunt, & limitanda,fm ea quę prędicuntur,sed alio casu non pñt inquisitores pęnas pecuniarias inferre:nam aut inquisiti de hæresi conuincūtur,& tunc omnia eorum bona sunt confiscata,vt de hære.cum fm.lib.6.aut non conuincuntur, & tunc nulla pęna est imponēda.vnde non est tale crimē,ex quo posset imponi pęna pecuniaria,sed personalis & cōfiscatio bonorum, vt eo.tit.excōicamus. & c.ad abolendam.& quasi per totum. Similiter non est tale cri-3 men,in quo possit dispensari,qñ fuit relapsus , quia † cum vero hæretico & relapso non potest dispensari super pęna, licet velit redire ad fidem,vt in alleg.c.accusatus.de hære.& eo.tit.excōicamus.lo j.§.illos.fm eos.nisi fuerint bona ex misericordia relaxata, & tunc potest imponi pœna pecuniaria , ex quo tunc habet bona,quando non fuit relapsus,sed debet hæresim abiurare , vt prædicitur,& infra dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Sentiens aliter de articulis fidei quàm Romana Ecclesia, an hæreticus sit habendus.*
2 *Hæresis est duplex.*

CAPIT. XXI.

1 ET quia supra dictum est, ꝙ † qui aliter sentit de articulis fidei ꝙ Romana Ecclesia,dicitur stricto modo hæreticus,& patet in alleg.c.accusatus. §. j.est intelligendū, ꝙ explicite & ptinaciter hoc sentit , non aūt qñ ex leuitate , vel errore , vel ex ira:qa tunc largo modo intelligūtur hæretici,vt ex prædictis patet,& sic intelligit gl.24.q.3. §. quia verò. quę dicit ꝙ largo modo dicitur hęreticus, qui malè sentit de articulis fidei,& sic Iudæus & infidelis dñr hæretici, vt ibi.§. hæreticus dr infidelis,fm Tho.2.2.q.10.art.3 & similiter ꝙ implicitè & indirectè verba proferuntur, vel aliquid fit,quod pōt dici hęreticū, vel tolerari non esse hæreticum,& hoc vr sentire Tho.2.2.q.11. art.2.circa med.dicens ꝙ circa falsam opinionem, quantum ad fidem pertinet,aliqua pñt pertinere fidei dupliciter, vno modo directè & principaliter , sicut articuli fidei : alio modo indirectè & secūdario,sicut ea ex qbus sequitur corruptio alicuius articu-2 li,& circa vtrūq; pōt hæresis esse eo modo,quo & fides, † & sic hęresis alia grauis,alia leuis,& hoc est qd vult .l.2.C.de here.ibi,vel leui argumēto.similiter in consultatione dęmonū,nam dñr heretici quædā pacta federata,seu expressa,dum expresse dęmones inuocant,vt si quis vacat in auguriis,& caracteribus, & similibus, in his nō vr intantū peccare, vt primo casu dicāt quis hæreticus stricto modo , secundo casu dicatur hæreticus largo modo , vt prędicitur,& similiter dici potest de simoniaco,vt infra dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Pęnā alterare pt inquisitor secūdum personarū qualitatē & delicti modum.*
Hæreticus non dicitur,omnis mortaliter peccans.

CAPIT. XXII.

1 EX quibus patet, ꝙ inquisitor † potest alterare pœnam fm qualitatem personarum & modum delicti. Item ꝙ procedere non potest contra aliquem tanquam suspectum & infamatum de hæresi largo modo dicta.non.n,oīs mortaliter peccās,dr hęreticus: nō.n.a fide recedit repugnās obedire pceptis Dei,sed cū discedit à fide,vel aliquo eīr articulo,tūc vr oīno à Deo recedere.nā ad fidē ptinet nō solū credulitas cordis,sed et pfestatio exterioris

exterioris fidei per verba exteriora vel facta , & per hunc modū quædam exteriora verba vel opera ad infidelitatem pertinet figura infidelitatis, secundum Beatum Thom. secunda secundę, q.12.art.j.& sup.in ver.& est considerandum quod vsus .

SVMMARIVM.

1 *Hęreticus omnis non perdit bona .*
2 *Contumax hæreticus dicitur & infidelis .*
3 *Hæresis est de foro canonico .*

CAPIT. XXIII.

1 ITEM attendendum,quòd † non omnis hæreticus perdit bona: quia aut stricto modo est hęreticus,& perdit:aut largo modo, & non pdit, quod ex hoc sequeretur , quia multi clerici deberent perdere bona post sententiam ratione simoniæ,quæ prima & præcipua hæresis est , & omnia crimina in comparatione illius,quasi pro nihilo reputātur. 1.q. ult. c.fi. Verius videtur de magnis hæreticis hoc intelligendum.vnde si simoniacus sacramenta peruertendo , ordines & dignitates vendendo , crederet gratiam spiritussancti nō esse a Deo,sed a virtute quadam superna & creata, talis diceretur simoniacus a Simone mago,& perdere debet bona, & memoria eius damnatur.Si verò hoc non crederet , nihilominus cōmisit 2 delictum simoniæ. † Item contumax dicitur hæreticus & infidelis 81.dist.si qui presbi.29.dist.nulli fas erat.n.ille contumax in non faciendo quod iuuabat ecclesia,& sic potestati Dei & ecclesiæ,quæ a Deo est,resistit:sed non sic si esset contumax in nō veniendo,quia pœna contumaciæ statuta est a iure scripto vel cōsuetudine in suis casibus,absurdum esset,vt pro qualibet contumacia si sic vocatus non veniret esset hæreticus.& sic destruerētur omnes tit.de requir.reis.Vnde oportet intelligi in contumace,quando non venit,quia vilipendebat iudicem in opprobriū fidei,credens non esse potestatem a Deo , vt dicit Apostolus ad Rom.13.c.23.q.j.quid culpatur.spernēdo claues ecclesiæ & Romanam ecclesiam & eos ministros & prelatos,qui omnes ab ea sunt.22.dist.omnes.secundum eundem And.vbi sup. cuius sunt hæc omnia verba in effectu,licet diffusè loquatur , sed hęc pro-3 cederent in foro ciuili , quantū ad hæreticos illius iuris: sed † in foro canonico,in quo hodie de hæresi est cognoscēdum & iudicandum, cum sit tale crimen ecclesiasticum,& ipso iure bona perdantur , tamen ipsa bona non capiuntur per potestatem secularem antequam sit lata sententia per iudicem ecclesiasticū , vt in alleg.c.cum secundum,de hære.non est de hoc insistendū, quia hodie qualiscunq; sit hæreticus , non auferuntur ab eo bona, nisi verbo vel opere , siue facto pertinaciter asserat vel sentiat contra fidem,& ob hoc permittat se clamari, nec postea statim reuertitur ad fidem, vt iam dictum est sup.& inf.

SVMMARIVM.

1 *Hęreticorum magnorum bona confiscantur, etiam si habeant filios catholicos .*

CAPIT. XXIIII.

1 ITEM permittendum , quod bona hæreticorū † magnorum confiscantur , etiam si hæreticus habeat filios catholicos,tam in terris ecclesiæ,q̃ imperij,vt plenè no.de hęre.vergētis.licet aliud dixit ibi Ioan. And. secundum Ant. de Butr. ibi post Doc.alios.& probatur in alleg. c.cum secūdum.iuncta gl.in ver.ipso iure in fi.& idē tenet Domi. post eundem Ant.in c.accusatus.§.si verò.de hæreti.in 6. quoniam moritur post damnationem .

SVMMARIVM.

1 *Obstinatus, dicitur pertinaciter affirmare .*
2 *Pertinax quis dicatur .*
Hæresis inquantum importat pertinaciam , est species peccati in spiritum sanctum .
3 *Mandata ecclesię non pertinaciter transgrediens , hęreticus non dicitur .*

CAPIT. XXV.

1 ITEM dicitur pertinaciter affirmare ille , qui † est obstinatus, vel quoquo modo non vult se remouere de opin. sua, secūdum Io. de Imo.in cle.j.de vsur.& ibi addit, ꝙ licet nō affirmet vel neget,sed taceat,tamen pertinaciter credit nō esse peccatum committere vsuras,dicitur hæreticus ex mente,facit quod dicit Beatus Thom.2.2. q.3. art.fi.ibi, si quis interrogatus de fide taceret,ex hoc crederetur, vel ꝙ non haberet fidem,vel ꝙ fides non esset vera.Item dicitur pertinax, secundum Ant.de But.ibidem ille, qui valde imprudēter tenet aliquid hęreticum.hinc est ꝙ dicit Tho.secunda secundę.q.138. 2 arti.2. ꝙ pertinax † dicitur eo,ꝙ in proposito suo ad victoriam perseuerat plusquam oportet,secundum eum.Vnde hæresis inquantum importat pertinaciam, est species peccati in spiritumsanctum,quia est impugnatio agnitæ veritatis, secundum eundē in 4.dist.13.art.16.in fi.Item dicit Bart.ff.de suspe.tut.l.tutor.§.tutor qui repertorium,ꝙ ille dicitur pertinaciter resistere , qui iudici præcipienti non obedit,& sic facit ꝙ ille possit condemnari vt hæreticus pertinax, qui inquisitori aliquid asserenti nō credit.Vnde dicitur in c.cum contumacia.de hęre.in 6.animo pertina.nam illo casu propter contumaciam,& excommunicationem præsumitur in dubio pertinacia, nisi aliud appareat , puta quia inquisiuit de iudice,vel instabat pro absolutione,vel offerebat satisfactionem,& his similia.Alibi verò non præsumitur pertinacia,nisi de illa ꝯstet,vt in cle.j.§.porrò.de sum.trini.& de vsuris.cle.ex graui.§.sane.secundum Doc.in alleg.c.cum contuma-3 cia.Sed si quis † non pertinaciter mādata ecclesiæ trasgreditur, non dicitur hæreticus licet peccet, vt prædicitur , & sic intelligi debet quod legitur & no.20.dist.nulli fas est .

SVMMARIVM.

1 *Episcopus vel inquisitor, quomodo procedat in inquisitione hęresis .*
Inquiri potest contra aliquem de hęresi ex leui & modica pręsumptione .

CAPIT. XXVI.

1 ITEM in hac materia sic est † procedendum p epm & inquisitorem uel diuisim,videlicet,primò inquiratur de veritate infamiæ,nam ex leui & modica psumptione inquiri potest cōtra aliquem de hæresi , vt probatur de hæreti.c.accusatus.§.j.lib.6.& sic infamia debet præcedere : aliàs si inquisitus exciperet ꝙ infamia non præcessit,non valeret inquisitio, vt de accusa.c.j.& 2. & ibi per glos.& Doct.etiam si iure ordinario episcopus procederet hoc casu,fm Ant.de But.post Lapum in cle.j.de vsur.Sed si non exciperet,sed confiteretur , non potest postea apponere ꝙ infamia non præcessit, vt in alleg.c.j.& 2.de accu.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Infamia reperta vel non,an procedendum ad inquisitionem .*
2 *Processus super crimine hęresis,quando possit fieri summariè,simpliciter & de plano, sine strepitu, & figura iudicij .*
3 *Audiri debet statim post lapsum redire volens ad sanctam matrem ecclesiā.*
4 *Hęresis qualiter debeat abiurari .*
5 *Deus facilius ignoscit quàm ecclesia .*
Durius agitur cum lege, quàm cum ministro legis .

CAPIT. XXVII.

1 VNDE reperta infamia, vel nō † reperta,quando nō est appositum, proceditur ad inquisitionē , & inqsitus monebitur,citabitur,& examinabitur, & si cōfiteatur,bene quidem,sinautem neget, debet incarcerari,non ꝙ vinculetur,sed committitur custodibus, vel fideiussoribus qui promittant ꝙ ille non recedet de loco statuto,& hoc si crimen hæresis non sit graue, alias debet teneri in carcere custodiali.potest enim poni in compedibus , vt in cle.j. de hære.& c.vt inquisitionis.eo.tit.in 6 per Anch. & est speciale in causa hæresis.vt iudex ecclesiasticus posset incarcerare laicū, vt patet in c.vt commissi.de hære.lib.6.& cle.j.eo.tit.fm Dñi. de offi.ord.cum eps.lib.6.& postea fiēda est inquisitio super crimi-2 ne hæresis,& dabuntur capitula & † processus, qui fieri potest summariè simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij, vt in c.fi.eo.tit.lib.6.& accusatoris & testium nomina , prout de iure,debent publicari secundum,ꝙ patet in cle. sępe. de verbo. sig.nisi fortè immineret graue periculum ipsis accusatori & testibus,quia tunc nomina eorum non sunt publicanda nisi corā personis,videlicet,vt si inquisitor procedat , & tunc coram epo vel eius vicario,sed quando procedit episcopus, & tunc coram inquisitore si haberi possit commodè copia ipsius,ut patet eod. c.fi.demum facto processū considerandum est , aut est plenè pbatum,aut semiplenè,aut ī nihilo.primò casu omnia bona ipso iure sunt confiscata,& ipso iure est excommunicandus, ut eod. titu.c.uergentis & c.excommunicamus.lo j. & c. cum secundū. 3 lib.6.Si tamen talis statim † uult redire ad sanctam matrem ecclesiam,audiri debet,si abiuret hæresim & cōgruam satisfactionem exhibeat,ut eo.tit.c.ad abolēdam.& c.excommunicamus. & c.uergentis.& episcopus uel inquisitor eorum absoluere pōt ab excommunicatione,iuxta formam ecclesiæ,& etiam a sententiis excommunicationum , quas ter ī anno profert Papa diebus solēnibus contra hæreticos,secundum Ancha.eo.tit.ut officiū. in prin.lib.6.& debet poni in carcerem perpetuum pœnale, sed hodie potest talis pœna mitigari & commutari etiam post sententiam condemnationis, secundum eundem Ancha. ut patet eo.tit.c.ut cōmissi §.& illorum.& ibi de hoc per eundem Anch. & Doc.in cle.multorum.eo.tit. Vnde isto casu iudex nō habet ferre sententiam diffinitiuam,sed interlocutoriè declarare,uidelicet,quia te inuenimus per tuam confessionem uel probationes legitimas incidisse in hæresim,nunc autem sanioris usus cōsilio uis,& asseris,ad unitatem ecclesiæ de corde puro,& fide nō ficta redire,idcirco te in primis abiurata omni hæretica pratica, iuxta formam ecclesiæ ab excōicationis uinculis quibus tenebaris astrictus, auctoritate qua fungimur in hac parte absoluimus , si tñ ad eandem ecclesiam corde puro,& iniuncta tibi mandata seruaueris,& quia in Deum & sanctam ecclesiam modo prædicto temere deliquisti ad condignam pniam peragendam in perpetuum carcerē te recludi uolumus , & præcipimus ibi ppetuò permanere,uel ad aliam pœnam arbitrariam cum posset illam mutare,ut prædicitur , & cautè fertur hæc snīa sub conditione , quod fieri pōt,iuxta ea quæ leguntur & notā. per Doct. de sent. excom.

excom.eos.in 6.quia si sponte recederet postea a carceribus sibi datis in pniam & penam appareret non absolutus, & posset per talem fugam damnari vt hæreticus, quia fingeretur fictè cõuersus secundum Doct.in alleg. c.vt commissi.vt prædixi. & debet † hæresis abiurare secundum formam.c.ego Berengarius.de cõse. dist.2.& 1.q.7.quantus.& de purga.canoni.inter.nam debet anathematizare & maledicere illam hæresim in quam inciderat, & prædicare contra illam,& firmiter profiteri se tenere,quod sancta mater ecclesia tenet & sentit,& nunq̃ in hæresim illam incidere,nec in illos actus in quibus fuerat suspectus & diffamatus, vt patet in allegatis iuribus.postquàm abiurationẽ hæresis, bona debent ei restitui,vt in allega.c.vergentis.si tñ post abiurationem hæresis rediret in hæresim illam vel aliam, qñ simpliciter vel generaliter iurauit,vel pœnitentiam non fecit,tunc debet talis,vt relapsus relinqui curiæ seculari sine vlla audientia, vt eod. titu.c.ad abolendam.§.illos.& c.excommunicamus.lo 2.& c.accusatus.lib.6.dummodo prius condemnetur,vt relapsus per ecclesiam, aliàs iudex secularis non potest extendere manus quo ad illum vel eius bona,vt patet de hæret.cum secundum,lib.6.& infra dicitur in versi.secundo casu.& tunc non dabitur illi venia quo ad penam temporalem, sed tantum quo ad sacramentum pœnitentiæ,vt eo.titu.c.super eo.vnde idem Pet.de Anch.ibi dicit,colliget ꝙ Deus ignoscit facilius q̃ ecclesia,quæ non nisi semel vt hic.Deus autẽ septuagesies septies,vt de iureiur. c.quemadmodum.quia durius agitur cum lege, q̃ cum ministro legis, vt ff.de arbi.Celsus, secundum eum. dicendum secundũ beatũ Thom.2.2.quest.11.arg.4.ꝙ in iudicio Dei recipiuntur super redeuntes,quia Deus scrutator est,& cognoscit verè reuertentes: sed hoc ecclesia imitari non potest,nam præsumitur eos nõ verè reuerti,qui cum recepti fuissent, sunt iterũ relapsi, & ideo eis viam salutis non denegat, sed a periculo mortis eos nõ tuetur. vnde quantum ad contrarium dicit, ꝙ Dominus loquitur Pet. de peccato in eo commisso, quod est semper dimittendum, vt redeunti parcatur.non autem intelligitur de peccato in Christũ vel in Deum commisso, quia non est nostri arbitrij dimittere, vt Hieronymus dicit,secundum eum.

SVMMARIVM.

1. *Inquisitus si non vult redire ad ecclesiam, sed persistit in hæresi, an sit condemnandus.*
2. *Clericus conuictus de hæresi, an possit per episcopum reconciliari ecclesiæ.*

CAPIT. XXVIII.

SI verò inquisitus non vult † redire ad ecclesiã, sed persistit pertinaciter in hæresi,& tũc est cõdemnandus, dummodo fiat condemnatio de cõsilio aliquorum Iurisperitorum honestorũ, videntium totum processum,vt eod.tit.c.fin.& deinde est relaxandus curiæ seculari,sed si clericus est,debet prius degradari per suum episcopum a suis ordinibus,& bona ipsa possunt per fiscum occupari,vt in alleg.c.excõmunicamus.§.j.& c.cum secundum coniuncto c.j. eod.tit.in 6. nisi statim post condemnationem talem reuertatur ad fidem, & pœniteat † quia tunc eps & inquisitor possunt eum reconciliare ecclesiæ & parcere sibi vitam,verum tradi debet perpetuo carceri, & sic pœnam mortis commutare in pœnam carceris, & pœnam carceris commutare possunt, vt prædicitur, in pecuniariam:secus si ex interuallo reuertuntur post sentẽtiam, quia tunc non reconciliatur sine auctoritate Papæ, ar.d.c.excommunicamus.§.sanè.secundum Doc.in alleg. c.excommunicamus. 1.& 2.& And.de Iser.in auc.gazaros.in tit.de sta. contra liber.eccle.sed si iterum relabitur in hæresim abiuratam, caret omni venia,nisi quo ad pœnitentiam, ut dictum est.

SVMMARIVM.

1. *Deprehensus in hæresi, sed nõ damnatus an possit statim redire ad ecclesiã.*
2. *Ecclesia dilationem dat his, quos constat esse hæreticos, & eos admonet vt reuertantur.*

Relapsus, quis propriè dicatur.

CAPIT. XXIX.

ET idem si non sit damnatus per sententiam,sed deprehensus in hæresi,vt redire statim posset,sed perpetuo carceri tradetur, vt d. c.excommunicamus. el 2.† quia timendus est, ne alios corrumpat: vel dummodo sit reprehensus in actu notorio per rei euidentiam,puta quia publicè hæreses prædicabat: sed quando deprehenditur per confessionem, aut per testes, quos nõ potuit reprobare & vult abiurare hæresim,& redire, si iudex videat eũ contritum & sperat de sua reuersione, imponat pniam salutarẽ ad suum arbitrium,vel perpetui carceris, vel aliam pœnam, secundum Host.in sum.de hære.§.qualiter deprehẽditur. & And. de Iser.in d.auc.gazaros.ꝙ hodie est expeditum, quia pœna carceris potest mutari, vt prædicitur, & quanquã dixerim ꝙ post condemnationem,& defensionem si statim reuertitur est recõciliandus,& non ex interuallo,vt videtur dici in alleg.c.ad abolendam.ibi,continuo,& confestim.non est ita amare intelligendum,vt verba sonant hoc casu,nisi intelligamus de his, cõ quos condemnationis sententia lata erat, & qui abiurauerunt hæresim.facit de hære.c.super eo.lib.6.Hinc est,† ꝙ ecclesia his,quos constat esse hæreticos,dilationem dat & eos admonet,ut reuertatur.ita dicit Cal.in consi.2.in fi.sub tit. de hære. & ibi dicit ꝙ ille proprie dicitur relapsus, qui lapsus conuersus recidiuauit, vel post abiurationem incidit in hæresim, vt in alleg. c.ad abolẽdã. & c.accusatus,de hære.in 6. secundum eum. Vnde hoc casu põt inquisitor pœnam etiam ex interuallo mitigare, & misericordiam & gratiam facere, vt prædicitur, & etiam satisfacere ecclesiæ debet inquisitus, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis publicè abiurare,& satisfactionem congruam exhibere, alias non dr̃ verè pœnitens,secundum Abba.Sicul.in alleg.c.ad abolendam.& per dños de Rot. in antiquioribus decisionibus. in tit.de hæreti.decisis per domi.Bertaldum.

SVMMARIVM.

1. *Bona damnatorum, & reconciliatorum, an debeant confiscari, vel confiscata debeant restitui.*
2. *Crimen hæresis, est iuris ecclesiastici.*

CAPIT. XXX.

SED an bona istorum condemnatorum † & recõciliatorum debeant confiscari: vel si sunt confiscata,debeant restitui, cum talia dicantur cõfiscata a die cõmissi criminis, licet occupatio fieri non posset ante latam sentẽtiam super crimẽ, vt in alle.c.cum secundum.& certè gl.23. q.3.vi.sum.tenet ꝙ sunt restituenda,etiam si sunt occupata, & hoc de misericordia:& si non sunt occupata, non sunt occupanda, sm Paul.in cle.j.de hære.quod dictum est de occupatis, est intelligẽdum nisi sint in alium translata & alienata, arg.auc.de Nestorianis.C.de hære.& not.in l fi.C.de sen.pas.per Cyn.& Bar.secundũ Io.de Imo.in alle.cle.de hære.& hoc est intelligendum de damnatis,vel deprehensis in hæresi & reuersis statim,quia cum † crimen hæresis sit ecclesiasticum,vt eo. tit.c.vt inquisitionis.lib.6. Potest eis facere gratiam, & secum indulgere potest eis uitam, quando statim redeunt,vt prædicitur,& sic bona,ut not. Pet.de Anch.eo.tit.& li.c.accusatus.§.sanè.in 4.nota.sed aliud ĩ relapsis, ut præmittitur.Sed hodie secundum quandam papalem constitutionem,bona hæreticorum diuiduntur in tres partes, una attribuitur iudici seculari: alia officialibus,qui negocia inquisitionis peregerunt: tertia ecclesiæ Romanæ pro tuitione officij, ut dicunt Docto.in alleg.c.cum secundum.

SVMMARIVM.

1. *Crimine hæresis semiplenè probato, si quis eam negat, supponendus est torturæ.*
2. *Hæresim debet abiurare quilibet suspectus de hæresi, siue sit leuis, siue vehemens suspitio.*
3. *Præsumptio vehementissima requiritur in condemnatione hæresis.*

Probationes luce meridiana clariores requiruntur in crimine hæresis.

CAPIT. XXXI.

SECVNDO casu,quando reperitur † semiplenè probatum,puta fortè per unum testem, uel grauẽ infamiam & inquisitus inficiatur seu negat, tunc debet tormentari,ut in alleg.cle.j. de hære.& ibi p Io.de Imo.& hoc ad instar criminis maiestatis. C. ad leg.Iul.maie.quisquis.& tunc siquidem confiteatur & persistat in hæresi,est puniendus ut confessus,uel conuictus.2.q.j.nos in quemq̃.Si uerò non cõfiteatur, tunc si est diffamatus, indicẽda est ei purgatio,& si defecerit in ea, punietur. Nam si p p hoc est citatus,ut ueniat de fide respõsurus, & quia non uenit est excommunicatus,& persistit in excommunicatione p annum, ꝙ postea est uelut hæreticus condemnandus,ut in alleg.c.excõicamus.§.qui autem.& eo.tit.cum contumacia.in 6.Si uerò se purgauit,& tunc si adest uehemens presumptio contra eum,potest imponi temporalis pœna.de præsump.c.literas. Si uerò est leuiter suspectus,tunc nõ imponitur pœna,sed leuis pnĩa sibi iniungitur,& nihilominus abiurauit hæresim, quia † qlibet suspectus de heresi siue sit leuis,siue uehemens suspitio,debet adiurare heresim,ut in alleg.c.accusatus.in prin.& 2.respon.& si post talem abiurationem labitur in hæresim, tunc si fuerit antea uehementer suspectus,iudicabitur relapsus, & condemnabitur de hæresi, & pœna relapsorum puniendus est, nam tradendus est curiæ seculari sine spe alicuius audientiæ,ut in alleg.c.ad abolendam.§. illos.nisi quo ad sacramenta ecclesiæ,per alleg.c.super eo.ut prędicitur.Si uerò erat leuiter suspectus,tunc non iudicabitur ut relapsus,licet grauiter sit puniendus: quod si tunc non abiurasset hæresim,sed non pęna relapsorum, quia si uult reuerti ad fidem est audiendus,ut in alle.c.accusatus.ibi per Doc. & hoc est uerũ, nisi tunc post deprehensionem cõstaret plenè de illo crimine, de quo prius erat leuiter suspectus, quia tunc est puniendus pęna relapsorum,ut plenè no.Anc.ibidẽ, & ista abiuratio est fienda in iudicio, ut ibi. Hinc est, ꝙ licet quis continuaret heresim multo tempore,nunq̃ posset ut relapsus puniri:sed si quis p modicum temporis spacium fuisset deprehensus in hæresi,& abiurasset eã,& iterum postea esset deprehẽsus, censeretur relapsus, & sic talis abiuratio media aggrauat deprehensum in hæresi, sm eundẽ Pet.de Anch.ibi.Vnde tenet,ꝙ † quo ad condẽnationem de hæ-

de hæresi,requiritur præsumptio vehemẽtissima: sed quo ad purgationem sufficit præsumptio vehemens.hinc est,ꝙ in crimine hæresis requirũtur probationes luce meridiana clariores. & ita dicunt Moder.in c.excommunicamus. lo j.de hæreti.& per Calder.& infra sequitur.

SVMMARIVM.

1. *Forma purgationis canonicæ per inquisitum præstandæ.*
2. *Pecunia recepta, cancellatur processus.*

CAPIT. XXXII.

ET purgatio † hoc modo est fienda, vt habetur de pur.c. per totum,maxime in c. fi.quia infamatus debet corporaliter iurare coram iudice crimen hæresis, de quo est infamatus,minime commisisse: & compurgatores infamati corporaliter iurabunt,ꝙ credunt eum verum iurasse, vt patet in alleg.c.fi.& est in arbitrio iud.quot & quales debeãt esse compurgatores,vt eo.tit.c.inter.per gl.& Doc. hæc sunt notãda contra nonnullos iudices,† quia pecunia recepta cancellatur processus,quia malè faciunt.sed procedere debent,vt est præmissum. Insuper sunt tales processus vtiles ad probandum aliquem esse relapsum,& puniri pœna relapsorum,si fortè per illos processus probari potest de hæresi abiurata. ex his patet ꝙ ad condemnationem de hæresi requiritur præsumptio violentissima, sed ad purgationem sufficit præsumptio vehemẽs.Hinc est,ꝙ in crimine hæresis requiruntur probationes luce meridiana clariores, & ita dicunt Abb.Sic.& Doc. alij Moder. in c.excõmunicamus. el j.de hære.& per Cald.in consi.5.sub eod.titu.

SVMMARIVM.

1. *Inquisitore non probante, absoluendus est inquisitus.*

CAPIT. XXXIII.

TErtio † modo, quando nihil est probatum, non restat nisi absolutio.

SVMMARIVM.

1. *Habilitas & inhabilitas testium, an consideranda in causa hæresis.*
2. *Testes singulares, an probent in causa hæresis.*

CAPIT. XXXIIII.

INsuper est sciendum,ꝙ in causa hæresis inhabiles & excommunicati criminosè & ĩfames, & socij & participes criminis inducuntur in testes,vt de hæreticis, in fidei.lib.6.& ibi per Doc.hinc est ꝙ dicit Anch.ibi.& in c.vt officium. eo ti.& li. ꝙ licet leuia argumenta sufficiant ad conuincendum quem de hæresi,illa tamen debent plenè probari,& sufficit ꝙ probetur p duos testes,secundum eundem Pet.de Anc.ibidem, & plenius ibi per Dñicum & Ant.de But.de hære. excõicamus. el j.circa fi. qđ est intelligendũ,quo ad condemnationem pœnarum,secus quo ad cõdemnationẽ pniæ, quia tunc sufficiunt testes singulares.& sic intelligitur quod no.Inno.& communiter omnes. de accu.c.qualiter.† Secundò ꝙ in causa hæresis probant testes singulares,licet Host.teneat contrarium.quæ opin. Host. habet locum quo ad primum casum condemnationis pœnarum, sed opin.Innoc.quo ad secundum.s.pniam.ad hoc facit, quod not. Io.de Imo.post Guil.in alleg.cle.2. dicens, ꝙ licèt in alijs criminibus in dubio tutius sit nocentem absoluere q̃ innocentem cõdemnare,tamẽ in hoc crimine in dubio præsumendum est pro hæresi quo ad effectum pniæ imponendæ.de præsump.literas.& sic intelligitur quod no.Inn.de Simo. sicut. vbi dicit, quòd licèt in alijs criminibus requirantur probationes luce meridiana clariores,tamen in crimine hæresis sufficiunt minores, secundum eundem Imolam.

SVMMARIVM.

1. *Forma examinandi testes in causa hæresis.*
2. *Inquisitor, vel eius substitutus, non potest quis esse, nisi quadragesimum attigerit annum.*
3. *Casus, in quibus procedere non potest episcopus sine inquisitore, & econtra.*

CAPIT. XXXV.

ITem in causa hæresis † circa examinationem testium debẽt adesse duæ personæ discretæ & religiosæ non seculares clerici,præter inquisitorem & notariũ,vel præter duos viros idoneos loco notarij,quæ personæ tenentur parere hoc casu inquisitori,vt alleg.c.vt officium.§.verum.& ibi per Doc. qđ non procedit,quando episcopus inquirit, quia non habet necesse personas religiosas conuocare,sed tantum notarium, per regulam c.quoniam.contra de proba.quę non debet dici mutata, nisi exprésè dicatur de episcopo. Vnde, cũ hic de inquisitore loquatˀ, non est intelligendum de Episcopo.ad hoc facit gl.in verbo,cõmissariis.eo.tit.cle.nolentes.quæ dicit de pœna,de qua ibi, nõ habet locum in Episcopo,quia de eo non loquitur,& similiter tẽpore 40.annorum.non habet locum in episcopo,quia de inqsitore,& non episcopo loquitur,præalle.cle.nolentes. nam qs nõ † potest esse inqsitor,seu substitutus eius,nisi attigerit 40. annũ, vt ibi dicitur,& ibi per Doc.Non obst.c.per hoc.in fi.de here.in 6.ubi dicitur ꝙ episcopus in procedendo debet seruare illũ modum,quem inquisitores ab apostolica sede deputati seruare debent,quia habent locum,quando ambo communiter procedunt. Hinc est,ꝙ dicit ibi Anch.ꝙ propter communionem, quam habent insimul in procedendo, debent episcopi seruare constitutiones,quas seruare debent inquisitores, nam aliud dicendo sequeretur ꝙ si solus episcopus procederet inquirẽdo secundum iura communia, & non obseruaret modum datum inquisitori suę diœc.forte per eum ibi cognitum non valeret professus, cũ quotidie plures formæ procedendi limitantur inquisitoribus in literis,quod non est dicendum,maximè quia tex.alleg.c.ut officium, loquitur de religiosis non secularibus, qui conueniunt in religione cum ipsis inquisitoribus,sed non episcopis,qui vt plurimum sunt clerici seculares.† Item quia episcopus sine inquisitore vel econtra,non potest procedere in tribus casibus, de quibus inf. & hic.casus examinationis testium non est de illis, ergo cessat alleg.cap.per hoc in alijs casibus quam tribus.

SVMMARIVM.

1. *Testes qui cogantur in causa heresis.*

CAPIT. XXXVI.

ITem in hac causa † & dependentibus ab ea possunt testes, qui se subtrahunt,cogi ad examinationem,quia qui celat veritatem,peccat mortaliter,& etiam si necesse sit possunt repeti,si confusè deposuerunt,vel non dixerunt de causa sciẽtiæ,vel de alijs,vt not.Doc.maximè Dominicus in alleg.c.vt officium.post Ioan.And.quinimmo post publicatas attestationes possunt testes alij recipi,ex quo ex officio nõ ad petitionem partis alterius iudex procedit,& possunt ex interuallo corrigere dictum eorum,vt in alleg.c.accusatus.§.licet.Insuper debet inquisitor inquirere de inimicitia testium contra partem,contra quã inquiritur,ex quo nõ traduntur nomina testium tali inquisito, nec eorum notitia, secundum eosdem ibidem. & hoc casu ad hoc vt testis repellatur requiritur,quòd agatur de inimicitia graui & capitali, vt dicit Frider.in consi.245.quod incipit,Reuerendo in Christo patri.

SVMMARIVM.

1. *Religiosi, qui dum essent in seculo erant notarij, possunt admitti vt notarij in causa heresis.*

CAPIT. XXXVII.

ITem licet religiosi,† & alii clerici seculares existentes in sacris,non possunt exercere officiũ tabellionatus, q̃uis antea fuerũt notarij etiam in causis uertentibus coram iudicibus ecclesiasticis,tamẽ in causa hæresis possunt exercere tale officium,vt in alleg.c.vt officium.§.ad conscribendas.& ibi p prefactos Doc.Pet.& Dominicum, post Io.And.

SVMMARIVM.

1. *Inuocari potest brachium seculare pro expeditione negotij heresis.*

CAPIT. XXXVIII.

ITem inquisitores † possunt inuocare brachiũ seculare,sicut ipsi pro expeditione negotij hæresis fauore fidei, & cõdictores compescere per censuram ecclesiasticam, vt in alle.c.vt officium.§.pen.& ibi per Doc.& similiter omnes domini & eorum officiales & alij impedientes processum seu sententiam directè vel indirectè in causa heresis,sunt ipso iure excommunicati,& si animo indurato per annum institerint in eadem excõmunicatione,sunt cõdemnandi tanquam hæretici,vt de hæret. vt inquisitionis.& ibi per Doc.maximè Dominicum.

SVMMARIVM.

1. *Potestatem habent inquisitores conuocandi peritos, vt eis assistant.*

CAPIT. XXXIX.

ITem inquisitores † habent potestatem committendi alijs citationes ac cõuocandi peritos, clerum & populum vt eis assistant,& repetendi libros & processus supra causa heresis iam factos,de hæret.vt commissi.lib.6.nec in hac causa possunt peti exigere precium sui laboris, nisi liberaliter aliter aliqd fuerit datum,vt ibi no.Doc.maximè Domini. ac etiam possunt substituere & alios actus iudiciales committere, cum sint iudices delegati principis, secundum Docto. ibidem, & per glos. & Doc.eod.tit.cle.2.

SVMMARIVM.

1. *Casus, in quibus episcopus & inquisitor tenentur simul procedere.*
2. *Episcopus & inquisitor si procederent diuisim contra suspectum de heresi, tamen in fine processus sibi communicabunt.*

CAPIT. XL.

ITem considerandi sunt † tres casus,in quibus eps sine inquisitore vel eius substituto,vel inquisitor sine episcopo vel eius vicario,seu substituto nõ potest procedere in causa heresis. Primus casus est,si velit suspectum de hæresi ponere in carcere duro & arcto,qui esset magis ad pœnam q̃ ad custodiam. Secundus,si velit ponere ad tormenta. Tertius, si velit procedere ad sñiam:& hæc vera,si adinuicem sui copiam habere valeãt intra dies octo,postq̃ se adinuicem requisiuerũt,unica ad minus requisitione,nisi vnus alteri cõmittat vices suas uel consensum, alias carceratio,tortura,vel sñia,est ipso iure nulla. hæc oĩa probantur de hereti.cle.j.nec validatur aliquis actus ex his tribus, si post octo dies consensus superueniat, secũdum Pau. & Ioan.de Imo.ibi.Insuper,† si ambo procederent cõ suspectum de hæresi licet diuisim,communicabunt sibi processus in fine, cum non

restat

restat nisi ferre sententiam, vt ibi dicit glo. in verbo, ad sentētiā, & Doct. vel etiam si vnus procedat altero prædictorum nullo modo procedente: tunc si episcopus potest habere copiam inquisitoris, vel inquisitor de episcopo quādo vult procedere ad carcerandum vel ad tormentandum vel sententiandum, & debēt requirere & expectare per octo dies, & elapso termino a die requisitionis poterit per se procedere: si autem non poterit habere copiam, tunc procedere potest etiam nulla facta requisitione, nec etiam isto casu requiri debet Capitulum viuente episcopo, secundum Io. Imo. ibi, post Mat.

SVMMARIVM.

1 *Ieiunium, an indicandum loco tormenti.*

CAPIT. XLI.

1 EX præmissis videtur, † ꝙ licet carcer sit durus, tamē si sit non ad pœnam, sed ad custodiam, ex quo alius carcer pro custodia reperiri ibi nō potest, ꝙ separatim ad carcerandum potest procedi secūdum eos. Et similiter colligitur, quòd inquisitus non compellitur ad ieiunādum ab vno ipsorum pro veritate eruenda, cum tale ieiuniū dicitur tormētum, secundum glo. & eosdem ibidem.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor, an possit cōmutare, vel mitigare pœnam inflictam sine episcopo.*

CAPIT. XLII.

1 ITem additur quartus casus, videlicet in commutatione pœnæ, quia † inquisitor non potest commutare, vel mitigare pœnam inflictam sine episcopo, vt patet in alleg. c. vt commissi. §. & illorum. ibi per Pet. de Ancha. qui dicit, ꝙ est speciale in hac causa. posset fieri ista alteratio, vel mitigatio etiam post sententiam; fortè iste quartus casus potest comprehendi sub tertio, videlicet sententiæ respectu finis, ad quem tendunt sententia, & mitigatio, siue mutatio.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi vel inquisitoris pœna, si aliquem catholicum faciunt suspectum de hæresi propter odium, vel propter fauorem, & contra suspectum de hæresi, omittunt procedere.*

CAPIT. XLIII.

1 CAeterum si eṗs, † vel inquisitor, vel eorum substituti, cā vexandi, vel pecuniam extorquendi, vel alia causa iniusta aliquem faciunt de hæresi suspectum qui non sit, vel suum officium impedientem qui nō impedit, vel omittendo aliquem de hæresi suspectum, vbi procedendū sit neglexerit, sunt inquisitor & eius substitutus & substitutus eṗi ipso iure excōicati. Sed eṗs est per trienniū suspensus ipso iure, vt patet in ea. cle. j. de hær. ad. j. in §. item inquisitores.

SVMMARIVM.

1 *Forma sententiæ in hæreticum ferendæ.*

CAPIT. XLIIII.

1 ITem in hac causa † quo ad sententiam ferendam dat practicam Pet. de Anch. eo. tit. c. vt commissi. & iudex dicat, pronunciamus talem fuisse & esse hæreticum & puniendū pœnis, quæ a iure contra hæreticos sunt statutæ: quia facti q̄stio est pœnis arbitrium iudicantis, sed persecutio pœnæ non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritati reseruatur, & isto casu iudex secularis habet stare actis iudicātis inquisitoris, cum eius sniam exequitur, secundum eundem Pe. ibi. & eo. ti. & li. c. vt inquisitionis. in 2. notab.

SVMMARIVM.

1 *Casus, in quibus* [ſ]*it appellari & non appellari. Et de validitate testium in causa hæresis.*

CAPIT. XLV.

1 ITem sciendum, ꝙ a sententia † diffinitiua super hæresi non potest appellari, vt in alle. c. vt inquisitionis. Vnde executioni potest demandari intra dies decem, secundum eundē Pe. & alios ibi, qui dicunt verum esse in sententia diffinitiua. Secus in sententia interlocutoria, vt si in processu inquisitionis inquisitus sentiat se aggrauari in aliquo per inquirentem, quia a tali grauamine potest appellari, secundum eos. Item testes singulares in hoc crimine non probant, nisi vt vnus testis dicit, ꝙ audiuit illum dicere, ꝙ Christus non venit ad crucem, & alius dicit ꝙ personæ trinitatis non fiunt æquales, quia per hoc non ꝓbabitur ille hæreticus, licèt aliqui teneant contrarium, secundum Doct. Anto. de But. Io. de Imo. & Abb. Sic. in c. cum oporteat. de accu. & per eund. Abb. in suo consilio 53. si intra. vt supra in §. insuper. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Iudæorum recipientium Christianos ad eorum iudaismum pœna, vel eos vendentium Iudæis aut Saracenis.*
2 *Iudęi, hęretici an dicantur.*

CAPIT. XLVI.

1 ITem inquisitor contra Iudæos, † qui Christianos denegātes fidem & descendentes ad eorum sectam recipiunt & occultant, vel persuadent & fugere faciunt, ne de crimine hæresis contra eos inquiratur, vel verbis & factis defendūt, vt persistāt in iudaismo, vel vendunt Christianos Iudęis aliis vel Saracenis, de quibus constat eis ꝙ faciunt negare Christianos fidem Christianam, potest procedere tanquam contra receptores hæreticorum, & existentes causa erroris illorum Christianorū, vt plene probat Oldr. in consil. 36. ꝙ incipit, infra scripti sunt articuli inquisitoris. & ratio est, quia inquisitor potest procedere cōtra omnes receptores, defensores, & fautores, siue sint hæretici, siue non, vt patet de hæretici. c. accusatus. §. si verò. & etiam sunt excommunicati, vt dicunt Doct. eod. tit. & li. c. contra Christia-

2 nos. ita procedi potest † contra Iudæos, licèt hæretici non dicātur. & ibi dicunt Doct. post Ioan. An. ꝙ Iudæi introducentes ad eorum ritum Christianos, licèt non puniantur tanquàm hæretici, quia non fuerunt Christiani: tamen puniendi sunt alia pœna tanquàm fautores hæreticorum, ex quo sic trahunt baptizatos ad iudaismum, vt ibi plenè. & sunt pœna arbitraria puniendi, ex quo pœna certa non est statuta per regulam ca. de causis. in fi. de offi. deleg. etiam sunt publicis flagellis deputandi, vt patet 28. q. j. sępe. sed aliter coram seculari puniuntur, vt C. de Iud. l. fi. & l. Iudæis. hoc casu inquisitor non potest illos punire, & sententiare sine eṗo, vel econtra. per cle. j. eo. tit. & quia potestas inquisitoris participatur eṗo, vt eo. ti. & li. 6. c. per hoc, secundū Dominicum post Io. An. in alleg. c. cōtra christianos. nisi post dies octo, vt præmittitur.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor, an possit se intromittere contra Iudęos agnum crucifigentes in parasceue, aut contra conspuentes in crucem.*

CAPIT. XLVII.

1 ITem Inquisitor non potest procedere † contra Iudęos, qui in parasceue crucifigunt agnum siue ouem, crucem conspuūt, & pedibus conculcant in vituperium fidei: quia licet ex hoc fiat iniuria fidei Christianæ, tamen per hoc error contra fidem non inducitur. Vnde non spectat ad eius officium, quod est limitatum, quamuis propter hoc per ordinarios seculares & ecclesiasticos saltem indirectè coerceri possunt, secundum eundem Oldr. vt supra.

SVMMARIVM.

1 *Permissa & denegata Iudæis & Saracenis.*
2 *Priuilegia Iudęis concessa per Romanos Pontifices, sunt seruanda.*
3 *Episcopus an possit punire infideles delinquentes in sua diœcesi pœna pecuniaria, an corporali.*

CAPIT. XLVIII.

1 ITem sciendum † est etiam, ꝙ Iudæis inter catholicos aliqua permittunt, videlicet primò obseruare synagogas antiquas, & eas reparare, non autem nouas construere, vt l. fi. C. de Iudæ. & in c. Iudæi in ciuitate. de Iudæ. & c. consuluit. Secundò ꝑmittitur Iudæis pacificè & quietè celebrare festiuitates suas, & officia consueta in synagogis eorum publicis. 45. dist. qui sincera. Tertiò permittitur Iudæis comititia comitialis catholicorū causa, tamen aliquando interdicitur, de vsu. c. quanto. & c. post miserabilem. Quartò Iudæi obedientes legibus, non sunt molestandi a Christianis. 23. q. 8. dispar. Quintò Iudæi non sunt per violentiam ad fidem compellendi. 45. dist. qui sincera. & c. de Iudæis. Sextò Iudæi sine iudicio terrenæ potestatis non vulnerantur, nec occiduntur, nec pecuniis suis spoliantur. de Iudæ. sicut Iudæi. Septimò, ꝙ de cemiterijs eorum non eximantur corpora eorum defunctorum, vt alle. c. sicut. Octauò in omnibus ritibus eorum tolerantur, dummodò non fiant in opprobrium fidei catholicæ, & contra formam canonum, vt patet 23. q. 4. 5. & 6. & per totum. & ea. q. 8. dispar. 28. q. j. & 2. per totum. 41. dist. c. 1. & 4. 56. dist. Ismael. 54. dist. c. 1. 2. & 3. & 11. q. 3. ad mensam. & de

2 Iudæ. per totum. Insuper si aliqua alia † priuilegia sunt eis ꝯcessa per Romanos Pontifices, sunt seruanda. de priuileg. c. porro. & c. accipimus. Vnde coërctio Iudęorum transgredientiū hos canones non spectant ad inquisitores. nam ritus Iudæorū non propriè sapit hæresim, sed notat infidelitatem respectu dispositionis legis gratię. hęreticus scripto sumpto vocabulo differt ab infideli & scismatico, quia qlibet infidelis Iudæus vel Paganus largè dici possunt hæretici, vt no. 24. q. 3. §. quia vero. & cap. inter scisma. Si ergo Iudæus seruat ritus suorum antiquorum, nō est propriè hæreticus, immo permittitur eis seruare secundum formam canonum, vt prædicitur: si autem obseruat contra formā canonum, non est strictè hæreticus, sed est canonum violator, & sic ad eṗm ordinarium principaliter spectat eorum coërctio, qui est custos canonum. 25. q. j. nulli fas. & c. violatores. 9. q. 3. in prin. vt patet. de Iud. c. & si Iudæos. & c. postulasti. & pōt eos punire per indirectum prohibendo Christianis, ne habeant commercium cum eis, vel pœna pecuniaria, vt in alle. c. & si Iudęus.

3 & c. nonnullis. Item pōt eṗs † ordinariorum punire infideles delinquentes in sua diœcesi pecuniaria pœna, an corporali citra sanguinis effusionem, vt est casus de rapto. in archiepiscopatu, cum sit custos canonum, & ita in effectu consuluit Do. Ioā. de Lig. & se subscripserunt Laur. de Pinu. Aegid. de presby. Gaspar de Cald. & Ioā. de Fantu. Et incipit consi. In Christi nomine & beatæ Virginis, & vtriusque Io. quia sępe reuocat in dubiū, &c. Et hoc, quod hic dr̄ ꝙ Iudæus vel Paganus non strictè, sed largè dicitur

dicitur hęreticus, est verum, nisi recepisset baptismum, & postea præuaricasset, vt patet eo. tit. lib. 6. c. contra Christianos. nā tunc stricto modo dicitur hæreticus, vt ibi, & C. ne sanctum baptis. & per totum. & C. de aposta. l. j. & per totum. & adde quod prædicitur post Oldr. in consi. 36. & per Cald. super tit. de Iudæis, consilio secundo, & tertio.

SVMMARIVM.

1 *Asserere, quòd anima simul cum corpore moriatur & similia, sapit manifestè hæresim.*

CAPIT. XLIX.

1 ITem pertinaciter asserere, † ꝙ anima simul cū corpore moriatur, vel quod homines viuant & gubernentur per constellationes superiores, vel ꝙ non sit paradisus nec infernus, vel quod incestus non sit peccatum, sapiunt hæresim manifestè, secundum Fede. de Sen. in consi. 260. quod incip. Reuerendo in Christo patri. Nam credendum est, eum qui talia pluries pertinaciter asseruit, corde gessisse, & credidisse: quia nemo ęstimandus est dicere, quod mente non agitauit. 22. q. 5. humanæ aures. ff. de supel. leg. l. Labeo. & propterea hæreticus est censendus talia proferēs, & eius bona a die commissi criminis sunt ipso iure confiscata, secundum eum ibi, multa iura ad hoc allegantē. per verba. n. quæ quis loquitur, suam fidem profitetur secundū beatum Tho. secunda secundæ, q. 11. art. 2. circa med.

SVMMARIVM.

1 *Frangere imagines ecclesiæ simpliciter in vilipendium fidei Christianæ, an sapiat manifestè hæresim.*

CAPIT. L.

1 ITem frangens † iconas vel imagines ecclesiæ vilipendio ac iniuriam faciendo, non dicitur hęreticus, sed alia grauissima pœna sit puniendus: sed si faceret illud, putans eas esse simulachra, & ꝙ sit peccatum adorare in eis id quod repręsentatur per eas, esset hæreticus & memoria dānabitur, quia diceret sanctam ecclesiam non potuisse condere illa decreta, quæ dicūtur venerari imagines, secundum And. de Iser. in alle. auc. qui allegat in contestem Host. in sum. de hæreti. §. qua pœna. ibi plene per eos, quod est intelligendum primum dictum, nisi in hoc esset eius opinio grauata, & propter hoc diffamatus ꝓpterueè id faciens ac si existimaret non eas esse venerandas, per ea quæ dicta sunt sup. in simoniaco & vsurario.

SVMMARIVM.

1 *Inimicus capitalis potest accusare de hæresi stricto modo sumpta, secus in alijs criminibus.*

CAPIT. LI.

1 ITem inimicus † capitalis de iure canonico non potest accusare in criminibus exceptis. fallit ī hæresi stricto mō sumpta. nam tunc dicitur prosequi suam vel suorum iniuriam, quia quod committitur in religionem diuinam, in omnium infertur iniuriam. C. de hære. l. Manichęos. secundum eundē And. vbi sup. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor nō se intromittit de causa vsuraria, licet iniungat hæreticis ut usuras restituat in foro pœnitentiæ.*

CAPIT. LII.

1 ITem inquisitor non † habet se intromittere & cognoscere de causis vsurarum, licet possit iniungere hæreticis in foro pęnitentiali vt vsuras restituant, secundum ꝙ patet in alle. c. accusatus. §. de quæstionibus. & ibi per Docto. sed non possunt ad eas restituendas compellere, sed bene vt agant pœnitentiam iniunctam, si est notorium pœnitentiam non fuisse peractā, pœnam pecuniariam imponere, vt patet ex his quæ not. Felyn. in consi. 152. prælleg. & Lap. ibi, in addi. vel tanquam relapsos de hæresi condemnare, vt dicitur supra. §. item considerandum qđ pluribus. versi. vnde asserens pertinaciter.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitorum pœnam, qui prætextu officij inquisitionis illicitis modis pecunias extorquent, vel bona ecclesiarum ob delicta clericorum scienter confiscant.*

CAPIT. LIII.

1 ITem inquisitores, † qui prætextu officij inquisitionis illicitis modis pecunias extorquent, vel ob delicta clericorum scienter confiscant bona ecclesiarum, sunt ipso facto excommunicati, & absolui non possunt, nisi in articulo mortis, si prius non satisfecerint, vt patet de hæreti. clem. nolentes. Vnde si inqsitor sciēter applicat sibiipsi ratione officij libros, quos quidam frater minor habebat ad vsum propter delictum ipsius fratris, cuius punitio ad officium ipsius inquisitoris pertinebat, est ipso facto excommunicatus: hoc saluo, ꝙ si ille frater cuius libri fuerunt ablati, & inquisitor cui facta fuit applicatio, essent eiusdē conuentus, ita quod propter hanc applicationem nullum factū est præiudicium conuentui, cuius re vera erant libri, nec ab eius dominio, vel potestate facta est aliqua distractio, vel alienatio per huiusmodi applicationem, sed illam habet potestatem in illis libris quam prius ipse conuentus habebat libris extantibus apud illum fratrē, nam casu isto dictus inquisitor non est excōmunicatus, quia præsupponendo hoc nulla facta est cōfiscatio bonorum dicti conuentus, quia tunc propriè dicitur cōfiscatio, quando dominium rei de vno ad alium transfertur, de hæret. c. penult. lib. 6. & facit quod legitur, & not. de his quæ fi. a præla. cū apostolica, & quod not. Innoc. & Hostien. de prob. ex literis circa prin. de duobus canonicis eiusdem ecclesiæ adinuicem litigantibus, ſm Frid. de Sen. in consi. 132. qđ incipit, In Christi nomine amen, viso & examinato. & pro intelligentia remitto ad consilium primum Calde. sub tit. de hære. quia aliter dicit.

SVMMARIVM.

1 *Inquiri potest contra hæreticum defunctum, si in uita non fuit inquisitus.*
2 *Inquisitores elapso quinquennio non possunt procedere ad inquirendum post mortem hæretici ad finem publicationis bonorum.*

CAPIT. LIIII.

1 ITem sciendum, † ꝙ si hæreticus non fuit in vita inquisitus, & damnatus, tamen inquiri & damnari potest eius memoria post mortem, ad similitudinem criminis lęsę maiestatis, vt no. do. Ange. de Peru. C. ad leg. Iul. maie. l. penult. & And. de Iser. in alleg. auc. gazaros. & 24. q. 2. sanè. 2. de hære. si quis episcopus. nam post mortem hæretici potest ipse declarari hæreticus ad finem confiscandi bona, cum ex eius morte crimen non extinguitur, vt patet de hære. accusatus. §. in eo vero, lib. 6. & ibi per Dominicum. Hinc est ꝙ dicit Bar. in l. j. de apostat. ꝙ leges & canones asserentes ꝙ de crimine hæresis potest cognosci post mortem, debet intelligi intra quinquennium. Vnde inquisito-

2 res † ad finem publicationis bonorum non possunt procedere ad inquirendum post mortem hæretici elapso quinquennio, secundum eum ibi. sed glo. in alleg. §. in eo verò, tenet ꝙ requirit lapsus annorum 40. allegat de pręscrip. c. fi. §. fin. lib. 6. vbi est casus, quòd etiam intra annos 40. a morte hæretici computandos possit memoria damnari. & hoc tenet Petr. de Anch. in alle. c. fi. de quo ibi per eum, & hoc nisi probetur de eius reuersione ad fidem ante mortem, iuxta ea quæ habentur, & notantur de hęretic. c. 4. in 6. & supra dixi.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatis non prohibetur defendere suspectos de hæresi, antequam constet eos esse hęreticos.*

CAPIT. LV.

1 ITem sciēdum, † ꝙ aduocati possunt defendere suspectos de hæresi, quousque nō constat illos esse hæreticos vel inter hæreticos computandos, vt no. de hære. ca. si aduersus, & ibi per Ant. de But. post Io. And. & eo. tit. c. fi. in prin. lib. 6. ubi patet, ꝙ in causa hære potest procedi sine strepitu aduocatorū. Vnde dicit ibi Do. ibi patere, ꝙ non prohibetur interessentia aduocatorum, sed eorum strepitus. ad hoc est ꝙ legitur in ca. statutum. lo 2. & respon. 2. de hæreti. lib. 6. & quæ ibi not. Doct. nam ius, ꝙ aliquid præsupponit, supponit illud tanq̄ in esse suo perfecto & vero, vt no. de elec. Cumana. & per Innoc. de libel. obla. c. fi. cum ergo ius prohibet aduocato præstare auxilium hæretico, intelligēdum est de hæretico qui verè dicatur hæreticus, vel inter eos habeatur manifestè, vt supra, & cautum est aduocato protestari, sicut fecit Abb. Ioachim, vt supra in prin. dicitur, & in fine.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitori incumbit probare, quòd sortilegia & diuinationes sapiant manifestè hæresim, ad hoc ut possit super eos procedere.*
2 *Constare manifestè de contumacia aliud est, & aliud est constare de manifesta contumacia.*
3 *Procedendum qualiter sit in casu notorio.*
4 *Hominem dicere impeccabilem esse, est hæreticum.*

CAPIT. LVI.

1 ITem attendendum, † ꝙ in istis sortilegijs & diuinationibus ad hoc ut inquisitor possit procedere, habet prouidere ante omnia, an illa pertineant ad suam iurisdictionem, scilicet an sapiant hæresim manifestè: cū enim datur sibi iurisdictio cognoscendi super manifestis, si reuocatur in dubium de hoc, ꝙ tunc non potest cognoscere, an sua sit iurisdictio, vt not. glos. in alleg. c. accusatus. §. sanè. ꝙ declarat Do. ibi dicēs, ꝙ si manifestè apparet ꝙ sapiāt hæresim, & super isto ꝙ sit manifestum uel nō, reuocatur in dubium: ꝙ si inquisitori liqueat ꝙ sit manifestum, iudicialiter poterit pronunciare se iudicem. si verò non apparet ꝙ sit manifestum, se non intromittet ibi dicit glo. secundum eū ad hoc alle. Ant. de But. ibidem in contestem, vnde diuersitas cōsistit, an dubium sit in iure an in facto, quia in primo casu nō potest cognoscere, secundo sic: sicut in simili dicit Ant. de But. in

2 cle. j. de dolo & contu. ꝙ aliud † est constare manifestè de cōtumacia, & aliud est constare de manifesta contumacia. Vnde ista simul stant, ꝙ manifestè constet de crimine vel cōtumacia alicuius, & tamen dictum crimen vel contumacia non fuerint manifesta seu manifestè commissa, vt ibi per eum, & etiam sic, vt in simili dicit Bar. ff. sol. mat. l. Titia. quem communiter sequuntur Canonistæ, quādo dubitatur sup matrimonio vel vsura & alijs, vbi facit differētiam an dubitetur in iure vel in facto, & plenius per Dominicum de foro compe. c. fi. in lib. 6. Quæritur, si inquisitori constat per testes qui reprobari non possunt, quod de tali

vsu

vsu sapiente hæresim manifestè sit manifestum seu notorium, vel etiam per confessionem vel notorietatem, quod pronūciare poterit se iudicem, & hoc casu inquisitor debet in sua inquisitione exprimere ꝙ illa, de quibus infamia est orta, sapiunt hęresim manifestè, & sufficit ꝙ talis qualitas deducatur expresse, vel comprehēdi possit sub generalibus verbis inquisitioni, sicut in similibus casibus dicūt Doctores, maximè Ant. de But. & Ioannes de Imo. de Iudęis. c. cæterum. & per Doctores in l.2.ff. si qs in ius voc. nō ierit. Et est vtile talia declarari sapere hęresim manifestè, sicut in simili de eo qui in casu notorij habet procedere. 3 nam † primò debet declarare, illud esse notorium, non tamen est necessarium, licet sit vtile: quia si procederet tanquam super notorio, & non esset, retractaretur sententia, nisi præcederet in hoc declaratio, quia sibi imputet pars si non appellauit, cum sit lata contra ius litigatoris, secundū Anto. de But. Francis. de Zab. & Ioannem de Imol. in cle. j. §. j. de re iudica. Similiter dicitur in archiepiscopo visitante prouinciam intendente punire crimina, quæ asserit notoria, quia si dubium est an sint notoria, debet pronunciare, vt in c. j. de censi. lib. 6. de quo ibi per Docto. Hinc est quòd si iudex procedit ex officio, & reuocatur in dubium an sua sit iurisdictio, potest pronunciare an sit iudex, vt no. ibi. Domi. post Anto. de But. & Ioannem de Imo. de rescrip. super literis. & per Ange. ff. si qui in ius voc. non ierit. l. 2. sed in causa hęresis distinguitur; an in iure, an in facto dubitatur, vt prædicitur. 4 Adde secundum Abb. Sicu. de hære. cle. ad nostrum. quod † dicere, hominem esse impeccabilem, est hæreticum. Insuper in hac uita non potest haberi perfectissima charitas, & dicere ꝯriū est hæreticum. Præterea mulieris osculum ex causa libidinosa, est peccatum mortale, & dicere contrarium est hæreticum. sic in fornicatione, ꝙ simplex fornicatio est peccatum mortale: vnde dicere contrarium, est hæreticum, de quibus ibidem per eūdem Abb. ibi, in conclusionibus glosarum.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor licèt possit procedere contra Iudæum occultantem Christianum fidem negantem, non tamen contra Iudæum transeuntem ad sectam Saracenorum.*

CAPIT. LVII.

1 Item inquisitor † potest procedere cōtra Iudæum, qui Christianum negantem fidem, & ad condescendentem ad sectā Iudæorum recipit & occultat: similiter contra facientē aliquid in vituperium domini nostri Iesu Christi, de quo habetur per Oldra. in consi. 36. sed non potest procedere contra Iudæū transeuntem ad sectam Saracenorum, vt per eundem in consi. 2. supra dicitur.

SVMMARIVM.

1 *Dicere quòd peccator non possit saluari quacunque pœnitentia interueniente, vel quòd peccata non remittuntur, nisi a solo Deo, non ab ecclesia Romana, vel alia catholica, est hereticum.*

CAPIT. LVIII.

1 Item dicere, ꝙ peccator † non potest saluari quantuncunq; pœniteat, dicitur hæreticum. sic etiam si diceret ꝙ Romæ, vel alibi non dimittuntur peccata per ecclesiam. vel ꝙ peccata non dimittuntur, nisi a solo Deo secundum eundem in consi. 271.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor an possit procedere contra periurum, qui iurauerat amplius nō exercere vsuras, vel non dicere, neque facere ea quę sunt contra fidem.*

CAPIT. LIX.

1 Item inquisitor † potest procedere contra periurum, q prius iurauerat non exercere vsuras, vel non dicere vel facere ea quæ sunt contra fidem: nam procedere potest contra eum, tanquam hæreticum, vel malè sentientem de fide, secundum Cald. in consi. 2. sub ti. de hære. nam aliud est procedere contra aliquem tanquam hæreticum, & aliud contra eum tanquam suspectum de hæresi, secundum Cald. in consi. 5.

SVMMARIVM.

1 *Decretum citationis contra suspectum de hæresi cum comminatione, quòd nisi in termino compareat procedetur ad vlteriora, eius contumacia non obstante.*

CAPIT. LX.

1 P. &c. † Salutem in domino, quia percepimus ex fama publica & clamorosa insinuatione in scandalū plurimorum, ꝙ talis pertinaciter affirmare præsumat exercere vsuras non esse peccatum, vel tale quid, ꝙ ab ecclesia est damnatum vel sapit hæresim manifestè, propter ꝙ meritò de fide potest suspectus reputari, verum nos volentes cum eo scire an ambulet in lucem vel tenebras, & de eo iustitiam ministrare, & saluti suæ animæ prouidere, Cupientes in his iuridicè procedere vt tenemur, ea propter tibi mandamus quatenus ex parte nostra cites peremptoriè dictum talem de fide dñi nostri Iesu Christi meritò suspectum, vt die tali, hora causarum in nostra curia personaliter compareat coram nobis de articulis nostræ fidei Christianæ, & an ambulet in luce vel in tenebris responsurus & facturus in & super præmissis ac dicturus ꝙ fuerit rationis cum intentione, ꝙ nisi dictus die, & hora corā nobis compareat prædicta facturus, contra eundem tanquam de fide suspectum per iuris remedia ad excommunicationem, & alia secundum canonicas sanctiones procedemus iustitia mediante, ipsius absentia vel contumacia in aliquo non obstante. Datum &c. Verum si non comparuit excommunicetur, & si post excommunicationem in eadem perdurauerit per annum animo indurato pertinaciter, extunc velut hæreticus condemnetur, vt patet de hære. cum contumacia. lib. 6. & est necesse ꝙ in citatione ponatur, ꝙ veniat de fide responsurus, vt no. in allega. c. cum contumacia. adde ea, quæ dicit Spe. in tit. de hære. hoc addito, ꝙ hodie iudex secularis non potest cognoscere de hoc crimine, vt prædicitur, salua correctione sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, cuius determinationi me, omnia & singula præmissa subiicio.

SVMMARIVM.

1 *Forma inquisitionis contra hereticum.*
2 *Articuli inquirendi contra hæreticum, & de circunstantijs eorum.*

CAPIT. LXI.

1 Haec inquisitio † est, quam reuerendus in Christo pater talis, vel inquisitor, &c. ex suo mero officio facere intēdit contra talem de tali loco, de infrascriptis criminib. & excessibus hæresis seu sapientibus hæresim manifestè, de quibus habetur ex verisimilibus & legitimis coniecturis suspectus, quem si de his culpabilem inuenerit, intendit corrigere & punire iustitia mediante, cum illius sanguis de suis manibus requiratur, & ad corrigendum subditorum excessus teneatur procedere, ne damnabiles eorum offensas deserere videat, intendens iustitiam ministrare, iuxta merita probandorum.

2 ¶ † In primis inquirendum est ex officio dictæ curiæ, si olim in anno primo indictionis Mcccclij. de mense tali, præsidente in summo officio domino nostro do. Nico. Papa V. summo Pōtifice, in platea tali, talis suæ salutis immemor publicè affirmauit animo pertinaci, exercere vsuras non esse peccatum, vel fornicationem non esse peccatum mortale, vel exercuit sortilegia diuinationis hæreticos propter hoc sibi associando, dicendo ꝙ sortes exercuit super tali facto, & diuinabat talē fecisse, vel subtraxisse, seu pro certo cōmisisse, vel in suum suffragium dęmones inuocauit, vel ad habendum responsa, vel contra Deum, vel articulos, uel sacramenta ecclesię tale quid asseruit pertinaciter in opprobriū fidei Christianæ, vel tale quid operatus fuit, quod creditur contra fidem sentire, &c.

¶ Item inquirendum est, vt supra, si dum talia diceret & exerceret fuit in aliquo reprehensus, & non curauit de reprehensione, sed magis dicebat & affirmabat, seu exercebat affirmando ꝙ non est peccatum, &c. & nolebat applaudere tali correctioni animo indurato, seu pertinaci.

¶ Item inquirendum est vt supra, si confessus fuit publicè vel occultè ea exercuisse, talia dixisse, vel fecisse.

¶ Item inquirendum est vt supra de loco, tempore, & de alijs circunstantijs.

¶ Item inquirendum est vt sup. si de prædictis omnibus & singulis est publica vox & fama, & notorium in ciuitate tali inter homines, & per homines eiusdem, & maior & sanior pars hominum prædictorum, ita tenet credit, & sentit, quando inter eos de talibus narratur.

¶ Et hæc omnia acta & commissa fuerunt per præfatum talē dolosè, scienter, appensatè, animo, & intentione contemnendi fidem Christianam diabolico spiritu instigatum, in ciuitate tali seu loco intra tales fines contra ius, & sanctam matrem ecclesiam catholicam, super quibus omnibus & singulis cōnexis & dependentibus ab eisdem, & prorsus extraneis dictus talis episcopus, & inquisitor inquirunt, & inquirere intendunt, cōdemnare & punire secundum formam iuris, & constitutiones sanctæ Roma. ecclesiæ, prout erit probandum coniunctim uel diuisim, non astringens se, &c. & aliàs omni via, iure & mō, &c. salua correctione, vt sup.

TRACTATVS PVLCHERRIMVS

ac multa refertus eruditione super reprobatione sententiæ Pilati, Ingeniosissimi ac maximi nominis Doct. D. Ludouici Montalti Syracusij.

Ludouicus Montaltus ex Syracusis, Siculus, vtriusque iuris Doctor, ad generosum Iacobum Caracholum, illustrem Auillini Comitem.

Solent nonnulli, qui grauem illam componendi prouinciam suis humeris adiunxerint, excellētissime Comes, lucri quadam non satiabili auaritia admodum rapi, vt illam, quasi leuem, non dubitent subire. Nonnulli cōi sępe gloriæ dulcedine moti, vt immortales quasi prædicari nō modo, verum & admirari possint. Quo fit, vt magnum præsidium, ac beatam vitam, sibi ipsis cōparent, ad hoc quam maximè aspirant. Multi verò, & hoc fore laudabilius iudico, vt sua quidem opera, in rem publ. cęterosq; ciues, beneficia conferentes, antidoralem prorsus, qua patriæ, suisùe patriotis fuerint obnoxij, obligationem elidere valeant. Perpauci deniq;, vt miseriam, qua ocium oppressum facile cernitur, effugiant. Me autem huius oneris minime aptum (cum vix pubescere cępimus) prima non causa, nec aliæ quidem, ad tantam temeritatis audaciam, tanquam stimuli reddiderunt promptiorē, vt aliqua, in tanta scientia & difficili (cuius splendor disertissimorū, omniumq; rerum peritorum intuitus excęcat) voluerim ꝑtractare. Solum alijs ex curis, ad hanc grauē, subtilē, omniq; materiam viro dignā, fuerim reuocatus, vt illi, minorū ordinis, Io. Griglot, eminentissimi, ac sacrę theologiæ, in Parisiensi alma vniuersitate, Doctor eis insignijs decorato, morē gererem. Cuius nomē (vt p̄ cęteris, pace eorū dixerim, excellet) ita factu, dictuq́;, ipse virtutibus admodum pollet, vt in earū narratione vel Hortēsij & Ciceronis vires desudarent. Qua ex re, sibi obtemperando, longe magis errare deliberaui, q̃ renuendo laudari, quod libentius efficiendum curaui, vt illius sceleris audacia, nouęq; crudelitatis supplicium, quo iudęi, ac Pilatus ille periniquus, redemptorem nostrum pijssimum Iesum, q & Dei, & hominis ꝑfectam obtinuerit naturam, affecerunt, iuridica sine maledictione minime inuenirentur. Quis. n. posset, & si elinguis foret, tanta eorum q̄ oēm pietatis rorē exsiccat ingratitudinem, in rigorosam vocē non erumpere, vt q tot, tantaq;, in eos contulit beneficia, quivę eorum gratia salutis, ęternęq; vitę, vt eis suo sanguine gloriā pararet, in mundū venerit, moriturus, illum verberibus durius laceratū, ita crudelissima morte donauerunt, vt parē, ne dicam crudeliorē, inueniret nemo. Nec me ab incępto, grauis Vlpiani sn̄ia reuocauit, in tutorū excusatione, affirmantis, ne qs suis virib. onus capiat impar. Nec qdem in legis Aqui tractatu, idē sentientis Caij, me mouet auctoritas. Cū nostra materia notoria tanquā nō dicendi ornatū, non pronunciandi gratiam, nō inuentionis aciem, nec deniq; iuris copiam expostulat, solū, vt aibi dixerit gl. cle. simplicē vtiq; allegationē petescit. Si. n. omni in loco tuā, Vlpiane, sn̄iam, robur voluisses obtinere. Cur in 4 ff. lib. restōnis edictū, negasti egere commendatione, tanquā ex seipso rn̄deret? Nonue & ꝓmptiori facie, tractatus nostri subiectum idē facit. Ad quod ergo q̄rit̄ auctor, ne appareat sufficiēs, cū Quint. instōnis oratoriæ, 8. lib. aptius dixerit, inuentionē rerū, & si verborū blāditijs destituta sit, sui tn̄ naturam satis ornatā? vanūq; esset solē velle facibus illustrare. Quapp, & opus maximo aīo incępi, alacrioriq́; fronte ꝑfeci. Cūq; ꝑegerim, nulla vnquam fuit mihi hæsitatio, cui illud adscriberē. Cur. n. in rerā luce clariori dubitassem, cū ipse mihi non tm̄ debeo, q̃tū tibi obligationis nexu, tuis in me collatis gratijs astringor? Quoue pacto, erga me tuorū meritorū magnitudinē, potuissem (vt ita dixerim) lenire, si meas paruas lucubratiōes tuo nomini negassem? Quæ deniq; mihi via expeditior foret atq; celerior, q̄ illud ingratitudinis vitiū, quo nihil impensius viro ingenuo, nilq́; indignius esse arbitror, toto pectore fugarem? nec tuo mihi aptius, quispiā nomē, & tacitis beneficijs, potuisset oñdere, vt opusculum nostrum, quasi radijs legendo illustraret, minimoque verbo, a mordaci, & petulanti lingua, defendent. Has quidem vires, in tua solum auctoritate inuenio, q̄ tanquam col. quædā, omni circundata virtute, solidaq́; prudentia, maximo, pubertati nostræ, erit adiutorio. Quid tuas virtutes incipiam enarrare, cum & in minima earum particula stilus quilibet, & grādiloquus submergeretur? Non minus est mihi curæ, tuam antiquissimam prosapiam, haud aperire, cum quia ex se, tuorumque maiorum gloriosa fama, ita se habet, vt omnes mundi laudes, ei non satisfacerent? Videtur nanq; in cęlum ferè euolare, tum ne si inciperem, tanquam materiæ impar, in ipso conatu succumberem. Quare si labores nostros, tuo titu. impendere iudicaui, vel mei, tuiq; insecatores beniuoli, non solum rectè fecisse, fateri coguntur. Accipe igitur, non papyrum, nec alia quę hunc libellum peragunt, sed cor. Quod si intueri dignaberis, quolibet in caractere, exclamās, pro te mortem subiturum inuenies. Vale vt vis, cum animi tui motus non infirmantur.

Cvm omnem hominis capacem nemo imbecillem esse ignoret, perfectique nihil incipit, nec perfici possit nisi operi mundi creator suæ gratiæ donum tribueret. Quis enim dicere foret audax, suo ex ingenio, vnquam bonum peregisse? Cum diuus ille Hierony. in c. reuertimini. 15. q. 1. apertè dixerit, Eruditum si quid ei homini sit, non proprię eruditioni, sed gratiæ Dei debere assignare. Nec ab hoc discrepat tex. 26. q. 2. ī c. qui sine Saluatore salutem vult habere. Et qui sine vera sapīa existimat se prudentem posse fieri, non sanus sed ęger; non prudēs sed stultus, assidua ægritudine laborabit, & in cęcitate noxia stultus ac demens permanebit. Dixit alibi text. in c. cum Paulus. 1. q. 1. quod vbi Christus non est fundamentum, ibi nullius boni operis superest ædificium. Meritò vnà cum imperatore in Auc de armis, & in Auc. de quæstore, in prin. nostri redemptoris piè auxilium inuoco, vt sua quidem clementia, mei ingenioli aptitudinem, diuinis radijs illuminet, vt ea dicere valeam, quæ ad eius honorem, meiq; salutem resurgere possent, mihiq; dicat vt ad Moysem dixerit? Perge igitur & ego ero in ore tuo, docebo qd loqueris. hoc pacto antequam intrem materiam, ne illotis dixerim manibus pertransire videar, iuxta text. in l. 1. ff. de origi. iur. præludia aliqua in medium adducam quid sim facturus in hoc tractatu. Primo enim quæstionem disputandā ponam. secundò dubia quæstionis ex articulis eliciam. tertiò singulorū dubiorum primam decisionem faciam. Vltimo ad veram quęstionis conclusionem, & confutationem decisionis iam factæ me conuertam. Nec aliquis me iudicet, velim toto nisi opere lecto, cum inciuile est cuiquam tota nisi perfecta lege iudicare, dixit tex. in l. inciuile. ff. de iusti. & iu. Dicentur enim aliqua in prin. quæ vt patebit in fine tractatus falsa erunt, & nunc affirmauerim arguendo. Istud enim feci vt magis veritas elucesceret, volo tandem & sine iracundia paratus sum in erroribus refelli, cum vltra verum, probabileve, aut saltem verisimile, progredi nolo. Nunc capio primum, videlicet ipsam quæstionem.

QVAESTIO.

Cvm ianua paradisi multos per annos primorum parentum pecato, fuisset clausa, multiq; ex Sāctis, qui nō in cęlo, diuino fruūtur aspectu, delicto non proprio, sed aliena labe, omni luce, omni fuissent priuati, quod videns illa ęterna clementia, indiuiduaq; virtus, ac huic pestifero morbo, salutiferum volens adhibere remedium, filium vnum, ex ipsius summę Tri. persona, misit in mūdum, vt nostra fragili veste grauaretur, suaq; humanitate, nostris pro peccatis, mortem innocens gustaret, qui cum factus fuisset homo, sicut venerit ad redimendum, ita verbis factisq; voluit redimere. fecit enim & tanta miracula, quę tanquam ex se nota, non referam. Sermones non minimos fecit, vt mortales eorum saluti consulerent. Cumq; in hoc tertium & 30. annum expleuisset, perfidi Iudęorum Principes, qui iam aliàs, lapidibus in eum proiectis, odium ostenderant, cognoscentes tandem eorum iniquitatis finem, quod amplius nec munera, sanctitatem, fingendo, nec honorem assequi potuissent, cum iam, venerat veritas in mundum, qui erat Xp̄s, ipsam veritatē credētes tollere Pilato, vt eū vita priuaret, Xp̄m accusare, quatuor sibi crimina īputantes, videlicet qa filium Dei se fecerat. Scđo, qa ꝯmouit vniuersum populū a Galilea vsq; huc. Itē qa ꝓhibebat tributū dari Cæsari. Vltimò, qa faciebat se Regē. Ista fuere, q̄ ꝯ Redēptorē nr̄m Iesum Xp̄m, a Iudæis illata, clamando ꝑꝑ hoc eū ꝑ legē mori debere, qđ videre licet ꝑ Euāgelia. & ista est qō in qua versabit̄ tractatus nr̄. Te itaq; humiliter rogo, pijssimè Iesu, vt mihi p̄stes auxiliū, illā Pilati sn̄iam fortificare, vt in fine postmodū lucidi⁹ cadat. Nūc venio ad dubia qōnis. Et qa vt possimus disputare, dēmus p̄supponere illud falsitate lōgè falsius, qđ allegata ꝑ Iudæos ꝯ Xp̄m in oībus fuissēt vera. Et capio primā allegationē, quia hic filiū Dei se fecit. In qua allegatione, si vnus q nō fuisset, hoc dixisset, fuissent duo crīa grauissima. Primū fuisset crimē blasphemiæ, qa cēr attribuere Deo illud, qđ nō fuisset. Scđm esset crimē sacrilegij, cū ꝑ hoc offenderet̄ sanctitas diuina facit tex. in l. j. C. de crīe sacrileg. & latius patebit ī. ex diffinitionib. istorum criminum.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemia id esse diffinitur, cum quòd Deo non conuenit, ei attribuitur, vel sibi proprium adimitur.*

2 *Blasphemia est crimen mixtum, a nemine dissimulandum, sed ab omnibus traducendum.*
3 *Blasphemiam Sanctis irrogans perinde ac si Deo irrogasset punitur.*
4 *Facta in calore iracundiæ, an valeant.*
Ebrietas a culpa non excusat, quamuis pęnam leniat.
5 *Iurans per Dei membra, tanquam blasphemus est grauiter puniendus.*
6 *Blasphemia nedum verbis, sed & factis committi potest.*
7 *Imagines verberantes vel alias ignominiosè tractantes, capite plecti debēt.*
8 *Facta non minus quàm verba loquuntur.*
9 *Blasphemus, an sit ad mortem puniendus.*
10 *Periurium sicut & blasphemia principaliter contra Deum dirigitur.*
11 *Clericus iurans per membra Dei deponitur, laicus verò anathematizatur.*
12 *Pęnæ molliendæ sunt, non autem aggrauandæ.*
13 *Iniuria Deo facta, mitius ī hoc mūdo, quàm ea q̃ fit principi terreno, punit̄.*
14 *Iniuriā Principi inferens, an debeat mortis pęnam subire.*
15 *Blasphemia qualiter puniatur iure canonico.*
Pęnæ nomine non venit pecuniaria, sed tantum corporalis.
16 *Sacrilegium in personam committens, excommunicatione punitur, non autem si in rem committatur.*
Patrimonium ob id hominis vita dicitur, quòd ex eo viuatur.
17 *Blasphemus est sodomitæ assimilandus.*
18 *Sodomita ab ordinis executione est repellendus.*
19 *Mors intelligitur nomine supplicij vltimi.*
Clausula, quæ in fine dispositionis ponitur, ad omnia præcedentia refertur.
20 *Blaspemia punitur mortis pęna.*
21 *Peccata hominum notitiam latentia solum Deum habent vltorem.*
22 *Illatio seu consequentia in casibus diuersis non valet de vno ad aliud.*
Argumentum a simili, reprobatur, si de legum correctione tractetur.
23 *Periurium adulterio & homicidio voluntario est æquiparandum.*
24 *Degradatio duplex est, & an morti æquiparetur.*
25 *Degradatio de iure canonico si īponat̄, de iure ciuili mors naturalis ītelligit̄.*
26 *Depositio pro latrocinijs & alijs criminib. atrocissimis īponit̄ canonico iure.*
27 *Excommunicatio pro quibus imponatur criminibus.*
Mors naturalis de iure ciuili imponitur, vbi de iure canonico quis excommunicatur.
28 *Pęna mortis in iure canonico dicitur excommunicatio.*
29 *Excommunicationis effectus, qui sint.*
30 *Diabolus sic excommunicato vti dicitur, quemadmodum rusticus iumēto.*
31 *Anathema a Deo quandam denotat separationem.*
32 *Creatio mundi, qualiter hic recitetur.*
33 *Ecclesia gladium temporalem, quare non habeat.*
34 *Minister noui testamenti, mansuetudinis censetur minister.*
Imperator non est Papæ vicarius, ab ipso enim reuocari non potest.
35 *Excommunicatio dicitur gladius ecclesiasticus.*
Ecclesia, quas possit imponere pęnas.
36 *Ecclesia potest bona delinquentis publicare.*
37 *Mors naturalis dicitur mitior excommunicatione.*
38 *Iure ciuili cum canonico concurrente, vtrum eorum sit eligendum.*
39 *Dictum ambiguum interpretari debet contra reum, nisi sit ecclesia.*
40 *Priuilegium ecclesiæ non competit ei, qui in ecclesiam deliquit.*
41 *Puniri debet quis in his, in quibus deliquit.*
42 *Venia facilius a Deo obtinetur quàm ab homine.*
43 *Pęna delicto debet conformari.*
44 *Commissum sceleratius dicitur, quod grauius vindicatur.*
45 *Iudicium Papæ debet iudicio Dei esse conforme.*
46 *Ecclesia est misericors & pia in spiritualibus.*
47 *Blasphemans ex consuetudine potest ad mortem damnari.*
48 *Blaspemia, quando dicatur publica.*
49 *Blasphemiæ grauitas tanta est, vt nec etiam maledictione dignos blasphemare debemus.*
50 *Sacrilegium dicitur, quasi lædens seu legens sacrum.*
51 *Sacrilegus dicitur, qui Deo mentitur.*
Sacrilegium est crimen mixtum.
52 *Sacrilegium pęna temporali & spirituali potest puniri.*
53 *Sacrilegium est crimen publicum & ab omnibus accusandum.*
54 *Sacrilegus an possit ad mortem puniri.*
55 *Homo non est dominus membrorum suorum.*
56 *Homicidium, quotuplex sit.*
Detractio, est homicidium spirituale.
57 *Detractores sunt infames & ab ecclesia extorres.*
58 *Gloria hominis, testimonium conscientiæ suæ.*
59 *Pęna, quæ p̄ delicto in iure non exprimitur, iudicis arbitrio relinquitur.*
60 *Pœna damnationis ad bestias, qualis.*
61 *Iudex non pōt aliam pœnam imponere, vbi certa est a iure imposita.*
62 *Pœna mortis cum alia concurrente, semper quæ minor est, prius imponitur, ne alia sit frustratoria.*
63 *Sacrilegus insignis, est morti tradendus.*
64 *Sacrilegum grauius est in crimine læsæ maiestatis.*
65 *Sacrilegus, homicidæ & venefico est æquiparandus.*
Sacrilegium est adulterio grauius.
66 *Continens esse nemo potest, nisi ex speciali dono Dei.*
67 *Sacrilegium est quoddam furtum, nam quod maius est, vtique tanti est.*
68 *Pœna extraordinaria potest esse ad mortem.*
69 *Munera extraordinaria exigens ab ecclesia, deportari debet.*
70 *Occupans sibi templum, crimen læsæ maiestatis incurrit.*
71 *Sacrilegus etiam dicitur, qui res clericorum patrimoniales inuadit.*
72 *Aliena tenere iniustè & ea inuadere, coram Deo patria sunt.*
Familia sacrilegi à sacris est arcenda.

Primum dubium.

1 QVero pro clariori decisione primi dubij, quid sit blasphemia.† Et inuenio, qđ est attribuere Deo, qđ nō est in eo, vel qđ suū est adimere, aliquaue verba in eius Sanctos contumeliosè p̄ferre. Hæc quidem diffinitio p̄batur in c.si qs p̄ capillū. 22 q. 1. & in c.statuimus. & ibi Doct. de maledi. Et p̄pea illi hæretici Basillidiani inter cęteras blasphemias Deū blasphemabāt, quod Christū passum esse negabant, vt hr̄ in c.qdā. in prin. 24. q vlt.
2 † Et est crimen mixtū tā iure ciuili puniendū, quā cano. & ibi Doct. in c.statuimus, p̄alleg. Et est crimen, qđ nullus debet dissimulare. Immò debet ipsum blasphemantē nuntiare, vt est tex. in c.nonnulli. & ibi no. Docto. de Iudę. & voluit Bar. & Ang. in l.quod Senatus. ff. de iniur. quod in hoc crimine quilibet admittat̄ ad accusandū. & est rō: Nam cū hoc delictum principaliter non respicit offensam priuatæ p̄sonæ, nimirū si quilibet admittat̄ ad accusandum, p̄ doctrinam Bar. in l.1. circa medium. ff. de publi. iud. vbi ēt in terminis dictā regulam exemplificat in bla-
3 sphemia.† Immò plus, qđ q nō accusaret blasphemantem, tanquā malefaciens puniret̄, vt p̄bat tex. in d.c.si qs p̄ capillū. ibi, si qs aūt talē hoīem manifestauerit. Non est dubiū, qn diuina cōdemnatione coerceat̄. Item est notandū, qđ non minus punit̄ blasphemans Sanctos q̃ blasphemans Deū, vt p̄bat tex. in c.fi. in prin. de maledi. Ibi, si qs ꝯ Deum, vel aliquē Sanctorū suorū. Nec blasphemantē excusat aliqua iracundia vel ebrietas. Nā licet quodā calore p̄uocata iracundia minuat pęnā delicti, nō tn̄ facit qn sit delictū p̄ ea q no. in l.si nō conuitij. C. de iniur. in c. si qs iratus. p̄ Doc. ibi, 2. q. 3. & quod hr̄ in l. 2. C. de reb. credi. & in l.qđ calore. ff. de reg. iur. licet alibi gl. in c.ex literis, de diuor.
4 † teneat, confessionē esse nullā factā calore iracundiæ, p̄ quam gl. dixerunt Doct. cōiter in c.de multa. de p̄ben. qđ cceptatio scđi beneficij facta calore iracundiæ, non priuat acceptantem primo beneficio, qđ antea hēbat. Pro istis facit, nā mulier mittēs diuortiū calore iracūdię, licet illud sit nullius mométi, tn̄ grauissimè peccat ita tex. iūcta gl. ī c.diuortiū. de penitē. dist 1. Ebrietas.n. pariformiter nō excusat delictū, licet diminuat pęnā, vt p̄bat tex. in l.oē delictū ff. de re mili. Ipsis p̄ vinū aut lasciuiā lapsis capitalis pęna remittēda ē & militię mutatio ē irrogāda. & tex. ī c.inebriauerūt. 15. q. j. dixit inebriauerūt Loth filiæ eius, & se nescięti miscueiuerūt, quap p̄ culpad⁹ ē, & illū tex. voluit allegare Bal. ī l.q data opa. ī 4. col. C. q accusa. nō pn̄. vbi p̄ hoc dixit, delinquētē ī ebrietate eē ī lata culpa. & p̄pea Doc. ī c. a crapula. de ui. & hone. cler. & ī cle. 1. de homic. qđ cōmittēs ho-
5 micidiū, licet ebri⁹, irregularis efficit̄.† Itē ē notādū, qđ nō mō ē blasphemās, q iratè ꝯtumeliosa verba in Deū p̄tulerit, sed ēt q p̄ mēbra Dei iurauerit, vt p̄bat tex. ī d.c.si qs p̄ capillū. & voluit Bar. ī auth. vt nō luxuriē. ꝯ naturā. p̄ illū tex. vbi plus dixit, ꝙ talis iurās ē dignus pęna mortis, sicut qlibet alio mō blasphemās. Qđ dictū itelligit̄, s̄m qđ no. Host. in sua sūma, de maledicis. eē verū, qn̄ noīatio mēbrorū diceret̄ vituperādo & detestādo, secus si aliqd sic affirmādo fuerit iuratū p̄ talia membra, vt multi faciūt. & ita voluerūt. Moder. sequēdo Host. ī c.statuim⁹. eo. tit. Pro qb. facit, qđ dicā ī ī ꝯclōne istius dubij. Itē no. qđ q nō vult facere pęnitētiā blasphemiæ publicā, mortuo denega-
6 bit̄ sepultura, vt p̄bat tex. d.c.statuimus.† Itē ē sciēdū, ꝙ nō mō verbis, sed ēt facto cōmittit̄ blasphemia, Puta Sāctorū imagines seriò verberādo, scindēdo, vel in terrā p̄iiciēdo. Pro hoc allego tex. a ꝯrio sensu, ī l. nō ꝯhit. ff. ad leg. Iuliā maiesta. ibi, nec lapide iactato statuā fortuitò attigerit, crimē maiestatis cōmiserit. Ergo si seriò fecisset, & nō fortuito, bn̄ cōmisisset, arguēdo a ꝯrio sensu, qđ argm̄ ī iure ē fortissimū, p̄ tex. & ibi plenè hr̄ ī l.j. ff. de offō eius. & latius Bal. ī l.cōueticulā. C. de epis. & cle. immo plus p̄bat tex. in c.si canonici. in §.cęterū. de offi. ordi. ī 6. ꝙ p̄cutiēs tales imagines ēt nō seriò, grauiter punit̄. Ita reprehendit p̄ hæc verba. Cęterū detestabilē abusum, horrēdeq; ideuotionis illorū, q crucis, beatæ Marię virginis, aliorūve sanctorū imagines seu statuas irreuerēti ausu tractātes, eas ī aggrauatione cessationis huius p̄sternūt ī terrā, vrticis & spicis supponūt penitus rep̄bātes, ne qđ fiat tale de cętero strictius p̄hibemus, statuētes vt ī eos q ꝯfecerīt, vltrix p̄cedat dura sn̄ia, q delinquētes sic grauiter puniat, qđ alios a simiū p̄sumptione cōpescat. & ibi gl. declarat qđ tales imagines debemus adorare & qua oratione. ibi ēt Dn̄icus de S. Gemi. referēs Lapū, qđ tāta imaginib. reuerētia, quātū illis p̄ imagines designatis deberem⁹ adhibere.
7 † Vnde dicerē qđ seriò sic imagines tractātes, puta verberādo, vel similia faciēdo, morte fore dignos, p̄ tex. ī l.senat⁹. ff. ad leg. corneliam. de Sica. dixit tex. ex Senatusconsu. eiusdē. i. pęna damnari

damnari iubebit, qui mala sacrificia fecerit, quod satis uerificat̄ ī illo meo iudicio, qui tali modo res sacras tractauerit, quo sup. dixi. immo ibi Ang. expressè per illum text. tenet, tale delictum debere morte puniri, licet referat alias in facto solum manū delinquentis fuisse abscisam. & idem Ang. in sua disputatione, quę incipit, refulgenti delitiorum. fol. 9. dixerit ꝙ ad euitandā supradictam pœnam nulla hominum dignitas quidquàm operatur. alibi Imperator idem stricta pœna verbisque asperrimis prohibet in l.vnica, & in rubr. C. nemini liceat signum &c. Et ibi Sali. contra religiosos hoc permittentes. Ex istis videndum, ꝙ blasphemia non modo dicto, verum & facto potest committi. pro
8 quo facit, quod dicitur, † non minus verba quàm facta loquuntur. l.Paulus. ff. rem ratam habe. & dixit gl. per illum text. in c.cū super. de officio delegati. ꝙ sicut ex uerbo, ita ex factis possumus confiteri. facit tex. 11. q. 3. in c.existiment quidem in eo tantum Deum negari si in persecutione agentibus comprehensus confiteri renuerit esse Christianum. ecce apud Apostolum, quę peruersa sunt, factis Deum asserit negari. Item sicut verbo & factis mentimur. 12. quæst. quinta, in c.cauere fratres mendacium, filij sunt diaboli non solum in falsis verbis, sed etiā in simulatis operibus est mendacium. quod est notandum contra hypocritam. Item vltimò præsuppono, nā aliqua iura inf. alleganda loquuntur in maledicis, aliqua in blasphemantibus, quæ iura non sunt diuersa. nam idem blasphemās & maledicus, vt voluit Barto. in l.item apud. §. ait prætor. ff. de iniurijs. q̃ inuenio Ioanē de Ana.
9 sequi in c.fi. de maledicis. † Nunc decidendo, an pro blasphemia quis debuisset mori. Pro parte negatiua videtur quod non.

¶ Primo sic. Qui in Deū aliquid perpetrat, Deum habeat vltorem, & non hominem. ita dixit tex. in l.secunda. C. de reb. credi. per hæc verba iurisiurandi contempta religione Deum habeat vltorem, periculum autem corpori minimè inferri placet. Præsupposito quòd periurus Deum principaliter offendit. Nā cum fregerit iuramentum, per quod principaliter promittitur Deo, vt probatur in c.debitores. de iureiur. dicit enim ibi text. ꝙ qui iurat, cogitur dn̄o reddere iuramentum. Et dixit Panor. in cap. 2. de sponsali. ꝙ obligatio primaria iuramenti acquiritur Deo. vn̄ tex. in c.si pctm̄. 22. quæst. j. referens legem veterem dixit. Reddite dn̄o iuramēta vestra. Et propterea dubitatur, an ep̄s, vel Papa possit remittere iuramentum. de quo latius in c.quanto. & ī d.c. debitores. de iureiurādo. Aliquid per Panormitanum in c.cum sit generale. in prin. antepenult. col. de foro competenti.

10 Modò sic, cum per blasphemiam † principaliter offenditur Deus, vt sentit Barto. in l. 2. circa medium de publi. iudi. & Panor. post Hostien. in c. ex parte. 1. de verb. sig. dum offensam factam soli Deo exēplificat in blasphemia, ergo cum solus Deus offendatur, solus Deus sit vltor, facit tex. iuncta glo. leg. nam sufficit diuina vltio. ff. de dolo. & qđ voluit glo. in §. item si postulante. Institut. de actionib. & §. j. in verbo, religionem. Institu. de pœna temere litigantium.

Secundò pro eadem parte alleg. tex. in c.si quis per capillum.
11 22. q. j. † si quis per capillum. dixit tex. Dei vel caput alioq; modo blasphemia contra Deum vsus est, si in ecclesiastico ordine est, deponatur: si laicus anathematizetur. ergo non est pœna mortis. nam cum ibi ita accuratè tex. loquens talem pœnam nō imposuit, nec nos debemus imponere, cum sint odiosę & restringendæ. l.cum quidam. ff. de liberis & posthumis. in cap. odia. de reg. iur. in 6. c.quod dilecto. de consanguinita. & affinitate. in ca.
12 statutum, de elec. lib. 6. & eodem lib. cap. j. de filijs presbyte. † Pęnæ enim sunt molliendæ & non exasperandæ, dixit tex. in l.præses. ff. de pęn. & in §. pœnę. de pœnitentia, distinct. j. Item presupposito quòd dubitaretur, an esset pœna mortis pro blasphemia, in dubio deberemus dicere quòd non, cum in dubijs benigniora sunt sequenda, in l.semper in dubiis. ff. de regu. iur. facit tex. in c.allegant. 26. quæst. vltima, in fine. ibi, si erramus modicam pœnitentiam imponentes. Nōne melius est propter misericordiā, quàm propter crudelitatem reddere rationem, facit textus. in l.absentem ff. de pœn. circa principiū. ibi, sanctius enim esse impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damna-
13 re. † Tertiò pro eadem parte facit, nam mitius punitur iniuria facta Deo in hoc mūdo, quàm facta homini, per l.si duo patroni. in fine. ff. de iureiur. Nam iurans per Principem & nō obseruās, punitur in corpore, vt ibi in tex. per hæc verba. Si quis iurauerit in re pecuniaria per geniū Principis, & periurauerit Imperator noster rescripsit fustibus castigatum eum dimittere, & tamen iurans per Deū & non obseruans, non in corpore punitur, vt dixi supra in primo argu. istius partis. Istam maiorem adhuc probo per notata per Panor. post Host. in ca. ex parte, præallega. Nā ibi habetur ꝙ excommunicatus ratione cōtumacię, uel ex offensa facta homini, ad minus non debet absolui, nisi præstita satisdatione, qn̄ offensa est dubia. Si est certa, tenetur satisfacere, vt possit absolui. Quod non ita seuerius agitur in excommunicato p̄p̄ offensam factam Deo, vt ibi p̄ eos. Isto sic præsupposito, arguo
14 sic. † Per iniuriam illatam homini, ēt per illam, quæ est facta Imperatori, quæ quidem etiam a l.diuina prohibetur, vt habetur c.paratus. 23. quæst. prima, quis non debet mori, ergo non debet pro iniuria illata Deo. Quod non debebat mori est text. in l.j. C. si quis imperatori maledixerit, verba tex. Si qs modestię nescius & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nostra nomina crediderit lacessenda, cum penè nolimus subiugari, nec durum quicquam, nec asperum sustinere. subiungit. Si ex leuitate, contemnendum: si ob insaniam, miseratione dignum; si ob iniuriam, remittendum. Nec etiam quis simile fecerit in Papam, debet mori, vt habetur in c.j. de maledicis.

15 † Quartò pro eadem parte allego tex. in cap. statuimus. de maledicis, vbi solum blasphemanti imponitur quòd per septē dies præ foribus ecclesiæ, dum solennia celebrentur, debeat stare, pileo & calciamētis carens, habens corrigiam in collo, aliquibus diebus ieiunet pauperesque duos reficiat. Et contra eum tēporaliter agetur, vt condemnetur in 40. solidis. ergo non est pęna mortis, cum non sit aliqua comparatio de pecuniaria pœna ad mortem, cum solus ictus fustium grauior est quacunque pecuniaria pęna. Ita probat tex. in l.seruorum. in fi. ff. de pœn. Immo pœna pecuniaria non dicitur propriè pęna. Nam appellatione pęnę solùm corporalis venit, vt est tex. in c.inter alia, & ibi Pan. in 4 nota. de immunitate eccle. facit quod notat gl. in c.dilecto. de senten. excommu. in 6. quod non licet nobis ita seuire p̄ tuitione rerum nostrarum, sicut pro tuitione personæ. Vnde Canonistæ in c.si perfodiens, & in c.suscipimus. per illa iura, extra de homicid. determinat quòd nō licet de iure canonico interficere furem nocturnum, etiam quando alio modo non possumus saluare res nostras, & tamen pro saluatione personæ, de eodem iure licet interficere, vt patet in clement. de homic.

16 † Item videmus quod sacrilegium commissum in personā, ipso iure patitur pœnam excommunicationis, ut est tex. in ca. si quis suadente. 17. q. 4. & tamen si est commissum in re, non est ipso iure excommunicatione illaqueatum, ut est tex. in c.si quis contumax. glo. in c.sacrilegium. in 4. quæstione. præallega.

Nec habet obstare, quod notat glo. l.aduocati. in fine. in verbo, vita, & ibi clarius Bald. C. de aduoca. diuerso. iudic. quod patrimonium sit vita hominis, quia illud est impropriè dictum p̄ supradicta, & potest dici vita, quia ex eo viuimus. Et ista sufficiant pro parte negatiua.

Quibus non obstantibus affirmatiuam partem, videlicet ꝙ pro blasphemia quis possit ad mortem condemnari, puto esse veriorem, pro qua.

17 Primò arguo sic, Blasphemans, † & sodomita ęquiparantur, ut probatur in rubro & nigro, in Authentico, ut non luxurientur contra naturam. sed sodomita debet mori l.cum vir. C. de adul. ibi, armentur iura, & insurgant leges, vt pęnis eos puniant exquisitis, & in §. item lex. Institu. de publi. iudi. vt voluit glos. c.clerici. de exces. prælato. quid enim tali crimine grauius possit perpetrari, cū tres ciuitates ratione vicinitatis propter hoc perierint, vt dicit tex. in d. c.clerici. Non enim Deus sic fecit homines, vt se illo vterentur modo: violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse dēt, cum ea natura, cuius ipse autor est libidinis peruersitate polluitur, ita dixit tex. in c.flagitia. 32. q. 7. grauius est istud facere quàm cū matre concūbere. Nam longè tolerabilius est, in concessis modum excedere, quā in eis quæ non sunt concessa, vnus vel rarus excessus. Ista sunt verba tex. 32. q. 7. c.adulterij. vnde text. eadem q. in c.vsus naturalis, & licitus est, sicut in coniugio, & illicitus sicut in adulterio. Contra naturam verò semper illicitus & proculdubio flagitiosior q̃ sanctus Paulus, & in masculis & fęminis arguebat, damnabiliorem, volens intelligi q̃ si in vsu naturali adulterando vel formicando peccauerint. Et p̄p̄ eius grauitatē dicunt Doc. in c.maritis. de adulter. quòd vxor potest relinquere maritum, & idem voluit gl. in c.causationes. 32. q. 8.

18 Præterea tale crimen impedit † ordinis executionem, etiam post peractam pn̄īam, vt tenuit Anto. de But. in cap. nisi cum sit pridem. ad finem principij. de renunc. Item in tali crimine ecclesia se interponit etiam contra infideles, vt voluit Innoc. in c.quod super his. de voto. Panormi. & alij in c.in archiepiscopatu. de raptor. modò cum blasphemia ęquipararetur, ita crimini enormi, pro quo imponitur pęna mortis vt supra, ergo pro blasphemia, cum pœna adiecta in vno de ęqparatis habet locum & in alia, ut est tex. nota. cum glo. in capit. si postquàm, de elec. lib. 6. & voluit glo. quam ibi commendat, & pro notabili sequitur Panor. in ca. de multa. in verbo, in eadem ecclesia. de præbend. facit text. in l. 2. in princi. ad Tertul.

Secundò pro eadem parte, ne vadam per mendicata suffragia, dico quod est tex. in dicto Auc. ut non luxurientur cōtra naturam in fi. vbi postquā narrauit enormitatem istorū criminū, subiungit, Præcipimus em̄ & gloriosa pręfecto regiæ ciuitatis in prædictis impijs actibus permanentes comprehendere & ulti-
19 mis subdere supplicijs. † Quæ verba, secundum glo. intelligūtur de morte. & est text. in l.ultimū suppli. mortem interpretamur. ff. de pœnis. Et si dicatur, quod solùm ille uersiculus refertur ad sodomitam, quia uerum est dicere ꝙ ipse debet mori, sed nō ad blasphemantem. dico quod istud tollitur. Nam cum supra in dicto titu. fuerit locutus Imperator tam in sodomita, quàm de

blasphemante, ille versiculus postmodum in fine positus debet referri ad vtrunque. Nam clausula in fine posita, refertur ad præcedentia, vt voluit Barto. in l. fi. de rebus dub. ff. & in l. prætor. 2. ff. vi bono. rapt. Abbas in cap. secundo, requiris. de appellat. gl. & Docto. in c. cum dilecti. de donat. Abbas in cap. causam. de rescriptis. Immo plus voluit Barto. in l. talis scriptura. de legat. j. ꝙ refertur ad præcedentia, etiam si sit clausula onerosa. facit quod notat Abbas per glo. ibi notabilem, in c. de multa. in quinta colum. de præbend. dicens quòd si post constitutionem aliqd adijciatur, omnia supradicta habent locum in illo vltimatim adiecto. faciunt quæ habentur in l. si pepercerit. ff. de liber. & posthu. & l. si seruus plurium. §. fi. de leg. primo. † Item adhuc pondero, quòd dicta pœna vltimi supplicij habeat locum in blasphemia in d. auc. circa medium. ibi, si iniuriæ illatæ contra hominem impunitæ non relinquuntur, multomagis qui ipsum Deū blasphemant digni sunt supplicio. subiungēdo postmodum circa finē, ne ex contemptu talium inueniantur ciuitas & res publica per hos impios actus lędi. & pro illa ęquiparatione de homine ad Deum, facit tex. in simili in cap. secundo, quod incipit, viduas. in versi. hę verò 27. quæst. prima, si enim dixit text. ibi, inter homines solent bona fide contractus nulla ratione dissolui, quanto magis illa pollicitatio, quam cum Deo peregerit, solui sine vindicta non poterit. ad idem in eadem quæst. c. j. Nam si adulterij, dixit text. coniuges rei sunt si suis obnoxiæ vires non fuerint, quantomagis viduę quæ Dei religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem quam spōte, nō coacte Deo attulerint, libidinosa voluptate corruperint. facit tex. in ca. vergentis. de hæretic. vbi grauius est ęternam quàm temporalē lędere maiestatem. De primo ergo ad vltimum infertur ex supradictis, ꝙ blasphemans dignus est mortem sustinere. Pro istis facit, nam constitutio quòd blasphemans Deum, moriatur, put facit Nabuchodonosor, reputatur iusta & ꝓ veritate, vt est text. in c. Imperatoris. 11. q. 3. Nunc restat respondere, tenendo istam partem affirmatiuam, ad argumēta facta in contrarium. Primo ad tex. l. 2. allegatum in primo argumento. † Respondeo quòd ibi illud delictum, id est contemptus religionis, latebat humanam notitiam, nec mirum si Deum solum habeat vltorem. pro ista solutione facit text. in c. porro. de pœni. distinct. j. Porro illi, quorum peccata humanam notitiam latent, non ab ipsis cōfessa, nec alijs publicata, si ea confiteri vel emēdari noluerint, Deū quem habent testem, ipsum habituri sunt & vltorem. Vel secūdò responde quòd ibi loquitur, quando per obseruantiam iuramenti alius non lęditur, nisi Deus, vt voluit glo. in d. l. 2. Sed per blasphemiam lęderetur res publica, vt dixi in 2. arti. parte affirmatiuè, ergo d. l. 2. non loquitur in casu nostro.

Præterea non obseruans iuramentum offendit Deum omittendo, & blasphemans offendit faciendo, ergo non valeret ꝯsequentia, non punitur omittendo, ergo non faciendo, cum grauius est delictum in faciendo q̄ in omittendo, vt voluit glo. no. & ibi communiter per Docto. approbatur, in l. si mora. ff. solu. matri. † cum ergo casus sint diuersi, non possum de vno ad aliud inferre. l. fi. ff. de calumnia. c. 2. de trāsla. præla. & dixit glo. in c. nihil. in verbo, suspendatur. in fi. extra de elect. ꝙ diuersitas impedit contradictionem.

Præterea, posito quòd blasphemia & periurium essent omnino similia, adhuc dico quòd ille text. non facit contra partem affirmatiuam. Nam cum in dicta auc. expresè probatur, vt sup. dixi pro blasphemia esse pœnam mortis, non debemus arguendo a simili, inducere contrarium, cum in correctione legum argumentum a simili reprobatur, per doctrinam omnium. l. si verò. §. de viro, & in l. si constante. sol. matri. ff. per glo. in c. primo, in verbo, compressus. de feudi cognit. in vsib. feud. & dixit pulchrè Frid. de Senis, in suo consi. 14. & Io. Andr. in mercu. in cap. quæ a iure. de reg. iur. in 6. quòd dispensatio in vno casu concessa non trahitur ad casum similem. idem voluit Panor. in cap. at si clerici. in versi. adul. in 3. col. de iudic. † Et facit magis strictè loquendo. Nam periurium ęquiparatur adulterio & homicidio voluntario, vt probat tex. in cap. prædicandum. 22. quæst. prima, prædicandum est enim, dicit text. vt a periurio fideles caueant, scientes hoc grande scelus esse in lege, in prophetis & Euangelio prohibitum, & inf. subiungit. qui etiā nosse debent, talem de periurio debere pœnitentiam imponi, qualem de adulterio, & fornicatione, & homicidio spōte commisso, & tamen licet sunt ita ęquiparata pœnæ, non sunt vniformis. Nam pro homicidio & adulterio est pœna mortis vel alia similis. li. eiusdem. l. in fine. ff. ad leg. Corn. de Sicar. de adulterio est tex. in l. quamuis. in fi. ca. de adul. sacrilegos autem dicit text. nuptiarum, gladio puniri oportet. & ibi glo. & tamen pro periurio non est aliqua de istis pœnis, vt probat text. in dic. l. secunda, de reb. cred. ita & si essent ęquiparata delictum blasphemiæ & delictū periurij, nō esset dicēdū ꝙ pęnę essent equales, cū expsè habemus casum in ꝯriū. Et ex istis sublata est d. l. 2. alięq; leges, quę ad idē tendūt, allegatæ in primo argumēto partis negatiuę.

Ad secundum argumentum de c. si quis per capillum. Respondeo, ꝙ si rectè consideretur ille text. non solùm non est parti affirmatiuæ cōtrarius, immo probat eam. Nam, vt vidistis sup. recitatum, ibi laicus ꝑꝑ blasphemiam excommunicatur & clericus deponitur. ergo tacitè denotatur ibi, quòd crimen est morte naturali dignum. qđ probo. Nam capiendo depositionem pro actuali, quod alias dicitur degradatio, vt habetur in cap. degradatio. de pœn. in 6. & per Docto. in cap. at si clerici, vbi Panor. ad 17. colum. de iudic. vbi inter cætera, † quòd duplex est degradatio actualis & verbalis. Sed verbalis propriè dicitur depositio. quæ degradatio non modo cadit in habentes sacros ordines, sed etiam in habentes minores, vt clarè habetur in cap. si quis episcopus. 37. quæst. prima, cum etiam minores ordines sacri sint, licet solum maiores vocentur sacri per excellentiam, vt est glos. magistra. in summa, trigesimasecunda distinc. Et voluit Panor. in cap. clericus si tonsuram. de vita & hone. cleric. & in ca. clericis. de cleri. vel mona. Quæ degradatio non est dubium, quòd non imponitur, nisi vbi & multomagis grauitas delicti expostularet mortem naturalē. Pro quo est doctrina Innocen. in cap. qualiter & quando. extra de excusat. † vbi pulchrè differit, quòd vbi de iure canonico est degradatio, ibi de iure est mors naturalis. Immo videmus quòd tanta est grauitas pœnę degradationis, quòd multoties de iure imponitur mors, & tamen de iure canonico non est degradatio, nisi quando delinquens circa illud delictum fuisset incorrigibilis, vt in cap. cum non ab homine. & ibi Docto. de iudi. quasi degradatio sit maior morte naturali. Idem voluit Panor. in d. c. at si clerici in 12. colum. & sic ex hoc patet, quod si dictum ca. si quis per capillum. loqueretur in actuali degradatione, probaret partem affirmatiuam quęstionis nostræ. Aut vis quòd loquatur in depositione, & tunc eadem pars ibi probatur per text. in d. c. at si clerici. ubi ponit depositionem pro adulterio vel homicidio, in quibus de iure ciuili est pęna mortis, vt dixi sup. in responsione ad primum argumentum partis contrariæ, & uolūt Doct. in d. cap. at si clerici. Idem probatur in d. c. cum non ab homine. Quia in primo casu loquitur de verbali depositione. Patet per illud, quod subiungit in fine loquendo, si est incorrigibilis quòd degradetur, ergo principium non loquitur de degradatione actuali. Item pro hoc etiam facit text. in cap. tuæ discretionis. de pęn. vbi pro latrocinijs † & criminibus atrocissimis imponitur depositio, & tamen pro illis criminibus est pęna mortis de iure ciuili, vt est tex. in l. capitaliū. §. famosos. ff. de pœn. & sentit Bart. in l. sacrilegij. ad legem Iul. peculat. ff. dum dixerim quòd casus illius tit. sunt capitales, & in illo titu. ponitur de latrocinio. l. 3. §. mandatis. eod. titu. Et si dicatur, text. in d. cap. tuæ. non loquitur de verbali depositione, quia indistinctè loquitur. Ad hoc respōdeo, quòd ibi text. se declarat, dum dicit, quòd depositus detinetur per ecclesiam. & ibi tenet glo. Nam si esset actualiter degradatus, non detinetur per ecclesiam, cum statim ademptus est ab omni foro & priuilegio ecclesiastico, vt probat text. in cap. 2. de pœn. in 6. Et voluit Panor. in d. cap. cum non ab homine. Et ex istis tam quantum ad actualem, quàm ad verbalem depositionem, mea sententia, constat dictum cap. si quis per capillum, nō obstare partis affirmatiuæ, immo eam probat. Nec etiam obstat dum loquitur de excommunicatione laici blasphemantis, cum ad adhuc probat quòd delictum nō possit esse quasi grauius eo. & quod est dignum morte, vt inf. patebit. Nam excommunicatio non imponitur pro delictis leuibus, sed pro crimine grauissimo. vnde tex. in c. nullus. 11. q. 3. ibi, non enim pro paruis & leuibus causis aliquem excommunicari deberi placet, sed solum in casibus, in quibus antiqui patres arceri ab ecclesia iusserunt. facit quod dicit text. in c. nemo. ea. q. ibi, quomodo. n. debet interponi nisi pro mortalibus, cum anathema sit ęternę mortis damnatio. & alibi dicit Panor. in c. clericis. ne cle. vel mon. in vltimo nota. ꝙ eo ipso ꝙ quis excommunicatur, sequitur. ergo erat in mortali delicto, de quo latius per eundem in c. ex parte. post gl. ibi, de verb. signif. & in ca. j. in 10. nota. de iudic. sed magis strictè eundo, dico ꝙ ubicunque de iure canonico imponitur excommunicatio, ibi de iure ciuili est mors naturalis, vt probat text. iuncta glo. in c. tua nos. de senten. excom. uerbo, incendia. facit tex. melior de corpore iuris, secundum Abb. in ultimo notabi. in c. per uenerabilem. qui filii sint leg. † ubicunque inuenietur pœna mortis in iure canonico, intelligitur de excommunicatione. & uolunt Doc. in c. j. de homic. licet de iure ciuili ī dubio appellatione mortis ueniat naturalis, ut ꝑ Doc. in l. ex ea parte. ī §. insulam. de uerb. obli. pro istis facit quod no. Abb. ī d. c. ex parte. in secundo notabili. Nam ęquiparat excōicationem gladio, cum de uno ad aliud argumentatur. & est ratio pro supradictis: nam ecclesia non hēt maiorem pęnam ipsa excōicatione, ut est tex. in c. corripiantur. 24. q. 3. & uoluit Abb. in c. clericos. in 2. notab. de cohabita. clerico. & mulier. & in c. postulasti. post mediū. de Iudęis. & in c. cum sit generale. in 3. col. de foro comp. uoluit glo. in c. sacro. de senten. excommunic. † Et est ratio. Nam excōmunicatio non solū percutit animas, ut est tex. in c. audi deniq; 11. q. 3. & ibi glos. Immo priuat eam custodia Dei & eius gratia absq; cōmunione hominis, ut uoluit Innoc. & ibi Panor. in c. si quis. de uita & honest. cleric. in prin. immo si aliquis cum excōicato

cōicaret, quia contemneret claues ecclesiæ, posset criminaliter puniri, vt voluit Bal. in l. nullus. C. de malefi. & mathem. per Docto. in c. postulasti. de homic. & in c. excommunicamus. per Ioan. de Ana. de hæret. Quid grauius excōicatione? cum text. in c. nouit. de iudic. eos infidelibus ęquiparat. ibi, sit tibi ethnicus & publicanus. immo quantum ad vnum, sunt deterioris conditionis ipsis infidelibus. Nam cum infidelibus licet loqui in c. ad mensam. 11. q. 3. ꝙ nō licet cum excōicato in c. dum excōicato. eadem q. Vnde notanter dicit text. in d. q. in ca. omnis. ꝙ omnis Christianus a sacerdotibus excōicatus traditur sathanæ, quia diabolus extra ecclesiam est. nec Angelus bonus ad hominis custodiam positus in excōicato aliquid operatur. † Malus autē, quod est diabolus maiorem potētiam in eo habet. Nā ita vtitur excōicato, sicut rusticus asino, vel iumento. Ita dicit Hostien. & Pan. in c. ita quorundam. vbi bona glo. extra de Iudęis. Est enim excōmunicatus ab ecclesia sequestratus in c. 2. ibi, tam diu sit frequētatus. de fo. competen. Quid aliud significat anathema, nisi a nostro creatore quandam separationem, vt est tex. in c. certum. 24. q. 3. & ideo excōicatus dēt a limine ecclesiæ repelli, vt habetur ī c. clericos. in verbo, infideles. 21. distinct. & in c. perlectis. 25. q. distinc. Et voluit Abb. in d. c. 2. de foro compe. facit tex. per locum a speciali, in 2. responso. de sent. excommunic. licet tamen sit tātę grauitatis excommunicatio, non timuit dicere Hostien. in titu. de maledic. in summa, & Ioan. de Ana. in c. statuimus. eodem titu. ꝙ hodie magis timetur pœna quinq; solidorum, q̄ excōicatio. tu tamen dic quòd ille, qui contemneret excōicationē, non modo esset quantum ad ecclesiam in supradictis pęnis, sed etiā deberet puniri per brachium seculare, vt per Doct. in c. postulasti. de homici. immo si staret per annum, præsumeretur hæreticus, vt ibi, & in c. excommunicatus. de hæreti. per Doct. modernos. † Quid plus? ab actibus ciuilibus excluditur, nec aliquo modo admittitur agendo, ēt si reconueniret, immo ēt si pars nō opponeret, iudex ex officio suo dēt excōicatum a iudicio agendo repellere, in c. cum inter. & latius in c. exceptionem. de excep. in antiquis, & in c. pie. vbi dicit, ꝙ pium est istud facere. de excep. in 6. de primis ergo ad vltimum concludendo, vidimus ꝙ licet ille tex. in c. si quis per capillum. loquatur in excommunicatione, non tamen propter hoc probat, ꝙ crimen blasphemiæ non sit dignum morte naturali, immo ex supradictis probatur contrarium. Et si opponatur, si erit blasphemia tam enorme crimen vt merebatur mortem, cur ibi non imponitur, cū pœna debeat esse conformis delicto. l. respiciendum. ff. de pœn. quia ad hoc respondeo pro clariori intelligentia, præsumendo certa verba Innocentij in c. licet ex suscepto. de foro cōpeten. altius exordiendo. † Nam a principio Deus creauit cęlum & terram, & omnia quæ in eis sunt Angelicum & humanum genus, spiritualia & tēporalia, quæ per seipsum rexit sicut factor rem suam, gubernare solet, & quem fecit homini præcepta dedit, imposuitque pęnā trāsgredienti, & per seipsum Cain puniuit, & Lamech & quosdā alios, vt Gen. 4. & 5. legitur, & sic Deus rexit mundum ꝑ seipsum vsque ad Noe, tempore Noe cępit Deus creaturas suas per ministros regere, primus quorum fuit Noe, de quo quod populi fuit rector ex eo apparet, ꝙ Dominus sibi arcę gubernationem dedit, vt patet Gene. 5. & 6. & Gen. 9. vbi Noe & filiis rectoriam & legem Dominus dedit. In hac autem vicaria successerunt patriarchæ, iudices, reges, sacerdotes, & alij qui pro tempore ꝓfuerunt in regimine Iudęorum populi, & hoc vsque ad Christū, qui fuit naturalis Dominus, & rex noster. de quo Psalmus, Deus iudicium tuum regi da. Et Esaię 33. Dominus iudex noster, dominus legifer noster, dominus rex noster, qui Christus cōstituit vicarium suum Petrum, & successores eius, in omnimodam potestatem, dum dixit, Pasce oues meas. † Sed quia fore iniquum videbat, quod minister vnitatis habuisset exercere gladium tēporalem, sibi istud exercitium ademit, dum dixit, pone gladiū tuū in vaginam. Nam cum esset minister altaris, & sic vnitatis representatę per altare, cum eius sacramentum, vnionem Christi, & ecclesiæ reprę sentat, quam significat vnio animæ & corporis, qa sicut anima viuificat corpus, ita Christus per huiusmodi sacramentum viuificat ecclesiam. Et ideo gladij temporalis exercitium, cum diuidat vnitatē animæ & corporis, non dēt esse apud ministrum vnitatis. Ista vltima ratio fuit Panor. in ca. nouit. post Ioan. Andr. extra de iudic. pro quibus ego allego, quod notatur per glossam magnam in c. debitum. de bigam. vbi reddit rōnē, quare bigamus non possit ordinari, cum non seruauit vnitatem ergo non potest esse minister vnitatis. Vnde constitutum fuit, ꝙ in mundo essent duo luminaria. vnum quod haberet omnimodam potestatem, sed nō exercitium gladij temporalis, aliud qui vocatur imperator quod haberet hmōi exercitium, de quo in c. solitæ. de maioritate & obed. hr̄ in c. cum ad verum. 86. dist. cum ad verum. dicit tex. deuētum vltra sibi nec Imperator iura pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatoris vsurpauit. hr̄ in c. si Imperator. eadem distinct. & in c. causam. 2. qui filij sint leg. & est communis cōclusio omnium in c. nouit. de iudic. nec oportet, dixit Apostolus, episcopum esse percussorē. † minister noui testamenti, est minister mansuetudinis, immo tenent Doctores, & ibi latius Panor. in prin. in d. c. licet ex suscepto. ꝙ Imperator in exercitio istius gladij temporalis non dicitur indistinctè habere iurisdictionem a Papa, nec in hoc esse eius vicarius, cum non possit Papa reuocare Imperatorem ad libitū suę voluntatis, ne exerceat talem iurisdictionem, vt probatur in d. c. licet ex suscepto. quod posset si īdistinctè diceretur habere iurisdictionem ab ipso Papa, per l. iudicium soluitur vetante eo, q iudicare iusserit. ff. de iudic. & per c. super quæstionem. de officio deleg. idem si esset eius vicarius, quantū cunque generalis. Nam prohibente Papa desijsset esse vicarius, vt est gl. in cle. & si principalis. de rescrip & voluit Innoc. in c. Ro. de appellationib. in 6. & ex istis patet, quare in iure cano. pro blasphemia non fuit pœna mortis inducta, cum autor iuris canonici istud non poterat facere, vt est Papa, sed imposuit maiorem pœnam omnibus, quas ipse habuerit, vt ex supradictis patet. Pro quo etiam facit text. in c. dilecto. de sent. excommunic. in 6. † vbi ecclesiasticus gladius est excommunic. facit quod alibi dixerit Ambr. in c. conuenior. 23. q. 8. quod arma ecclesiæ sunt lachrimæ & munimenta sacerdotis, nec aliis armis debet resistere. Ad idem est text. forte melior in c. non pila. eadem quæstione. & allegauit glos. illa iura in d. cap. dilecto. verbo, ecclesiastico & Panor. in ca. significasti. ī fi. de offic. deleg. facit text. in c. pono. 16. quæst. 3. ibi, ecclesiæ seculares nescientes arma, Deum solum pro pugnatore, si placuerit misereri, patienter expectant.

Ex istis patet, qđ ecclesia non hēt pœnā mortis. quas aūt hēat, vide gl. plenā ī c. ad reprimēdam. de off. ord. & vltra eam adde ꝙ ecclesia hēt verberū castigationem, vt voluit glo. in summa, & in c. j. 5. q. j. & in c. illi qui. 5. q. 5. & est tex. in c. j. 23. q. ea tn̄ moderatione habita, ꝙ flagella ī sanguinis vindictā trāsire minime videat. ita declarat tex. in c. in archiepātu. de rap. Item ecclesia potest imprimere caracterem in facie cum aliqua bulla ignea, vt tex. in c. ad audientiam. de crim. falsi. Item potest imponere pœnam seruitutis. tex. est & ibi Doct. in cap. ita quorundam, de Iudæis. Item potest imponere pœnam ignominiosam, vt scindere capillos & pannos ante & retro, vt est text. & ibi gl. in c. de benedictione. 32. q. j. & voluit Abb. in c. cum sit generale. in prin. pen. col. de fo. compe. Item habet pœnā exilij. in c. de calumniato. & in c. accedens. eod. tit. † Item habet pęnā publicationis bonorum omnium delinquentis ipsius, in ca. pro humani. & ibi Ioan. Andr. plenè, de homic. in 6. Nec obstat in supradictis, si dicatur, quòd cum sit pœna in blasphemante solùm excommunicato de iure canonico, & mors de iure ciuili, cur in istis pœnis non eligimus mitiorem? Item cur non præferatur pœna iuris canonici tanquàm dignioris, cum eius subiectum sit dirigere hominem ad bonum humanum & diuinum, quod nō est in iure ciui. cū solū dirigat ad bonū humanū, ut uoluit Abb. in proœ. decr. ad finē, & ī c. clerici. in prin. de iudic. ergo in cano. tanquàm dignus iure ciuili debuisset præferri. l. j. ff. de Senato.

Ad ista respōdeo, & primò ad illud, ꝙ † mitior pœna est eligenda, pōt dici ꝙ immo eligendo mortem naturalē, est eligere mitiorē pœnā ipsa excōicatione, per ea quæ s̄. dixi in grauitate excōicationis. Vel secundò pōt dici, ꝙ qn̄ multæ pęnę imponuntur a diuersis iuribus, ego possum eligere quā pœnam voluero. est verū, ꝙ vnius iuris pœna condēnatus, non pōt cōdēnari pęna alterius, qn̄ pęnę reddunt ad uindictā, ꝑ doctrinam Bar. in l. j. vi bo. rapt. ff. & Io. And. in c. felicis. de pęn. ī 6. Quā opinionē Panor. post alios in c. de causis. de offi. deleg. affirmat esse ueram & cōem, pro qua opinione allego text. in l. quoties. de actio. & oblig. quoties. dicit tex. in l. quis obligationem induxit, nisi noīatim cauerit, vt sola ea actione utamur eo nomine ēt actiones ueteres cōpetūt. Et si dicat̄, ꝙ ille text. loquitur in cā ciuili & non criminali ꝑ uerbū, ea actione. Rn̄deo ꝙ de cā ciuili ad criminalē arguitur. l. absentē. uersi. aduersus. ibi, s̄m morē priuatorū iudiciorum. Pōt qs defendere hæc non esse ꝯria. ff. de pœn. Ad s̄m, dum dicebatur, quare non eligimus pœnam iuris cano. † Respondeo, ꝙ cum istud sit indifferens crimē tam pertinens ad ius ciuile, q̄ ad cano. ut dixi sup. in diffi. quodlibet ius seruari debet in foro suo. ita uoluit gl. in c. possessor. & ibi Io. And. in mercuria, de reg. iu. in 6. & in c. 2. de arbi. eo. lib. per Doc. in c. j. de oper. noui nunc. Panor. in c. cleri. de iudi. j. nota.

Præterea cum ius ciuile sit nunc magis in fauorem religionis, cum maiori pœna coerceat delicta facta ꝯ Deū, nimirū si ius ciui. magis q̄ aliud in hoc debet ꝓcedere. Nā quoties sunt nobis duo itinera ad sequendū, iura uolunt quo magis religioni fauetur, ut probat̄ per l. sunt personæ. §. pen. de religio. & sumpti fun. & dicit Panor. in c. qua pp. circa mediū. 2. col. in materia illius. c. de ele. ꝙ fauorabilior est dispositio, qua magis consulit ecclesiæ & sic religioni. vn̄ pp hoc multa priuilegia ꝯ rigorē iuris sunt statuta, ut patet tex. in c. fi. s̄m unū intellectū & ibi Doc. Inno. Host. Io. And. & alij, in antiquis. de iudicijs. ubi tp̄e uindemiarū uel messiū ecclesia pōt agere ꝯ aliū, qđ de rigore iuris nemo tali tp̄e posset agere. l. j. ff. de ferijs. c. fi. in fine. a ꝯrio sensu, extra eo. tit. facit tex. ad idem in c. j. de dolo & contu. ubi apertè dixit, in ecclesiasticis causis non seruari rigorem. & qđ dixit gl. in c. in præsentia. de probat. † quod licet aliàs dictum ambi-

ambiguum interpretatur in iudicio ꝯ reum. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudic. & ĩ c. cũ ad eum. de rescrip. istud nõ habet locũ ꝯ ecclesiam. Præterea ad materiã nostrã redeundo, cũ isti blasphemantes Dei misericordia se fecerunt indignos, non debent aliquo ecclesiastico remedio adiuuari, sed subijci. ll. tormẽtis. Pro hoc facit text. in Auc. vt non luxurientur ꝯ naturã. in §. sinautẽ. præsupposito ꝙ facit ꝯ ecclesiam, qui venit contra inducta per eam, vt voluit Panor. in c. cum sit generale. de foro compet. ergo frustra auxiliũ ecclesiæ inuocat. c. bonæ memoriæ Magun. Archidian. de electione. ibi, frustra legis auxiliũ inuocat, ꝗ in legem committit. vnde tex. in ca. sacerdotibus. ne clerici vel monachi. dicit, indignum esse ab ecclesia subueniri, per quos in

39 ea constat scandalum generari. † Et pp hoc delinquenti in ecclesia non competit priuilegium ecclesiæ, vt in ea sit tutus. c. fin. de immunitate eccles. Non enim debent hmõi personæ iuris canonici aliquid consequi fauoris, quod ipsi per proprium scelus despexerint, vt in simili de ecclesia loquendo dixi tex. in §. quia vero. ita comperiuntur in Auct. vt liceat matri & auiæ. & tanto magis dicuntur despicere, quanto ius canonicum plus in se hẽt iuris diuini q̃ ius ciuile, naturale ius large vocatur ius diuinũ in c. nimis. de iure diuino. de iureiur. in antiquis. in c. j. de iuramento. calum. declarat Abbas, vbi bonus tex. in c. non debet. de consang. & affin. & in ca. qualiter & quando in 2. notabi. de accusat. Pro istis facit, quod dicit text. in c. frater. 17. q. quarta, ibi, nec ad supplicandum debet admitti, qui committere tale sacrilegium non dubitauit. Alibi tex. frustra enim in eo applaudimus, cuius mandata nõ custodimus. ita in c. sicut enim inquit, de pœniten. distinc. 2. vnde dicitur, quòd veniens contra legem, eam ad suũ fauorem non poterit allegare. cap. j. & ibi Doct. de eo, qui duxit in matrimonio, quam polluit per adul. c. inter dilectos. de donationib. Cum ergo iste blasphemans ita grauiter Deum offendẽdo contra ius diuinum, vt est ius canonicum, dicitur deliquisse,

40 nimirum si fauore ipsius iuris priuetur. † Nam in quo quis deliquit, in eo puniri patiatur, vt dixit tex. in c. pastoralis, in fine, de iure patronatus. in c. ad liberandam. de Iudæis. ibi, ęquo iudicio, in quo deliquit puniatur. & in c. cum olim magister. de offic. de legati. ibi, ut in eo saltem puniatur, in quo peccauerit. & in c. literas. de temp. ordina. & in c. quanto. de transla. prælat. facit quod dicit text. cap. secundo, de rebus eccl. alienan. ibi, a communione ecclesiæ, cuius facultatem auferre cupiunt excludantur. facit. Nam qui iniuriam perpetrat in ecclesiam, ipsius communione priuatur. ita dicit text. in c. sicut antiquitus. 17. quæst. quarta, alibi tex. in capit. de viro nephando. 12. quæst. 2. pulchrè dixerit vno anno extra ecclesiam Dei consistere debere eos, cuius sacratissima vasa extra ritum Christianæ fidei diripiendo non dubitarũt auferre. & per ista puto responsum ad secundum argumentum partis aduersę. de c. si quis per capillum.

41 **Ad tertium** argumẽtum partis † eiusdem negatiuæ, quòd mitius agitur cum Deo, &c. Respondeo quòd loquitur quantum ad cõsequendam veniam ab ipso Deo, quod facile possumus assequi. pro hoc text. loquens in persona Christi, de pœni. distinc. prima, c. libẽter ignosco, promprè indulgeo, misericordiam magis volo q̃ sacrificium, quia per sacrificium iustus commendatur, per misericordiam peccator remittitur. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. in lege enim commendatur sacrificium, in euangelio misericordia. lex per Moysen, per me gratia data est, non autem loquitur dicta regula quòd mitius agitur, &c. quantum ad hoc illud delictum erga Deum, vt est blasphemia, minus puniatur a iudicibus mundi, immo tale delictum grauius est animaduertẽdum. Quod probo. nam quanto dignior est persona, in quã cõmittitur delictum, tãto grauius est delictum, vt legitur & not. in c. j. de calum. tex. glo. & Panor. in c. cum illorum est. episcopum aut abbatem. de sent. excom. text. in §. atrox. Insti. de iniurijs. Aliter enim deliquit qui in dominum parentes ve ausus est quam qui in extraneum in magistratum vel in priuatum. Ita dicit tex. in l. aut facta. § persona. ff. de pœn. cum ergo grauius est delictũ in Deum quàm in quemcunque hominem, vt in supradictis patet. & est tex. in c. vergentis. de hæret. ergo grauius quolibet delicto debet puniri. & sic tollitur illud, quod mitius, &c. Quod aũt

42 grauius debet puniri, probatur. † Nam pœna debet delicto esse conformis, vt per hæc verba dicit tex. in l. respiciendum. in prin. ff. de pœn. respiciendum est iudicanti, ne quid aut durius, aut remissius constituatur, quàm causa deposcit. Nec enim aut seueritatis vel clementiæ gloria affectanda est, sed perpenso iudicãdo, prout res expostulat statuendum est. & dicit text. in c. felicis. de pœn. in 6. post multa verba proportionetur delicto pęna ita, ꝙ vindicta ęquo excessu respondente ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps. nec. n. delictum non delictum vel non crimẽ facere debemus. vnde tex. in c. si quis dixerit. 11. q. 3. dicit, ꝙ si qs enuntiauerit iustum iniustum, & iniustum iustum, abominabilis est vterq; apud Deum, nec enim dulce amarum, nec amarũ dulce facere debet iudex, vt ibi in seq. vnde tex. in c. non afferamus. 24. q. j quod non debemus afferre stateras dolosas, vbi pro arbitrio qđ volumus appendamus. & post multa in fine subiun-

43 git. † Quis n. dubitauerit id esse sceleratius commissum, qđ grauius est vindicatum. facit quod dixit text. in c. firmissime. 15. q. 4. in fine. ibi homines verò, quia rationabiles sunt facti, & de te & de oibus rebus, quas in vsu præsenti vitæ ceperunt, sunt rõnem Deo reddituri, & pro suorum actuũ qualitate recipient aut gloriam aut pœnam. vult dicere, ꝙ qui plus boni plus gloriæ, qui plus mali plus pœnæ consequentur. immo notanter dicit Host. & ibi eum sequitur Panor. in c. de causis. ad fin. de offic. de leg. ꝙ iudex efficitur infamis, ꝗ mitiorem vel grauiorem pœnam, ꝙ delictum expostulat statuet. de quo est text. in l. seruos. C. ad legem Iuliam de vi publica seu priuata. ibi, iudicem vero nosse oportet, ꝙ graui infamia sit notãdus, si violentiæ crime apud se probatum dissulerit, seu omiserit vel impunitate donauerit aut molliorem ꝗ præstitutimus pœnã protulerit. Ex quibus verbis etiam constat eadem pœna puniri mitius statuentem, & illum qui nullo modo statuit cum deberet. nõ enim iudex debet esse mitior lege, dixit tex. in §. oportet. in Authen. de iudic. illud est, quod dicimus quod mitius agitur cum lege quam cũ homine in l. Celsus. ff. de arbit. cum simili. & hæc sufficiant, quantum ad responsionem tertij argumenti.

Ad quartum & vltimum argumentum partis negatiuæ de c. statuimus, rñdeo, ꝙ loqt in pœnitentia ad placandum Deum in foro conscientiæ, quia fa-

44 cillimè placatur, vt sup. dixi. † Nimirum si Papa ibi tanq̃ minister eodem modo placetur, quia iudicio dẽt Dei iudicio esse conforme. c. vt nostrum. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. qui tex. ad hoc fuit allegatus per Panor. in c. de multa de præbend. in 2. col. facit quod dicit tex. in c. allegat. 26. q. 6. in fi. ibi, vt paterfamilias largus est, dispensator non dẽt esse tenax. Si Deus benignus, ad quid sacerdos austerus vult apparere. Non autẽ ille tex. loquitur quantũ ad pœnam tpalẽ, immo ibi vltra alias pœnas excõicationis vel depositionis ponit tpaliter agendo adhuc penam pecuniariam, vt strictius delictũ blasphe-

45 miæ coerceretur. Et prõ ista dr̃a, † ꝙ ecclesia est pia spiritualiter agendo nõ autẽ tpaliter, facit illud qđ dr̃, quod ecclesia nõ claudit gremium redeunti, vt dixit tex. in epistola. inter claras. C. de summa trini. & fide catholi. Nã istud est verum in spiritualibus, non autẽ in tẽporalibus, vt hr̃ in c. super eo. de hæreti. in 6. & in c. penult. eo. tit. in antiquis. & in c. sedes. de rescrip. Pro istis facit text. in c. duo. 23. q. 4. ibi, nulli enim misericordia claudenda est, quod est quantũ ad spiritualia. Non enim Papa debet velle mortem peccatoris, cum principalis suus, vt est Deus, hoc non vult. facit tex. in Auth. vt non luxur. ꝯ natu. in princ. Et ex istis satis vr̃

46 responsum ad argumẽta omnia facta pro parte negatiua. † Nũc concludo ꝙ si quis ceciderit in hmõi delictum si hoc habeat in consuetudine intantum ꝙ blasphemia sit publica, ꝙ potest iure optimo ad mortem damnari. Ista concludunt Doct. in c. fina. de maledic. post Cyn. & Petr. in l. 1. C. de rebus cred. & Bal. & Salic. in l. 2. C. ad legem Iuliam maiesta. nec semel vel bis id faciendo dẽt puniri pœna mortis, sed alia graui pœna non tam magna, vt ibi hr̃ in dictis iuribus. pro quo facit, nam licet alias sit reseruata epo absolutio blasphemiæ, vt voluit glo. c. si episcopus. de peni. & remissionib. in 6. & est tex. in c. fi. de maledic. tñ istud intelligitur de blasphemia publica & non simpliciter, vt hr̃ in dictis

47 iuribus. † Et dr̃ publica, ꝗ est vulgarissima & quod multæ personæ sunt scandalizatæ, quia frequens hoc commiserit. de quo est tex. in c. fi. 23. q. 6. ibi publicum & vulgarissimum crimen est, quod vniuersam commouerit vrbem, & quod hr̃ in l. 3. in prin. C. de summa tri. & in l. palam. ff. de verb. signi. vel alio modo põt dici publicum, qñ est notorium iuris vel facti, iuxta notata in c. uestra. de cohabit. cleric. & mulier. Isti conclusioni iam factæ de blasphemia, facit quod uoluit Ioan. de Ana. in d. c. fin. post Bald. alibi, quod licet episcopus non possit facere pacem de blasphemia, istud est verum qñ illa blasphemia facta est animo indura-

48 to, aliàs bene potest per iura, de quibus ibi per eum. † Grauitatẽ autem huius delicti vltra supradicta possumus percipere, quod etiam maledictione dignos nos non debemus blasphemare, vt est text. in c. hi igitur. 24. q. 3. ibi igitur dixit text. Michael non fuit ausus diabolo & certe maledictione dignissimo iudicium inferre, quanto magis ab omni maledicto puri esse debemus. Merebatur diabolus maledictũ, sed p os Angelorũ blasphemia ire nõ debuit. Et nota illum tex. qui probat opin. Bald. quã sup retuli in euidentialib. blasphemiæ, qđ idem est blasphemia & maledictũ. Item in abominatione istius delicti facit, qđ hr̃ in dialogo diui Gregorij, vbi ipse recitat puerum quinq; annorũ ex fini patris fuisse pp blasphemiã raptũ a diabolo. res quidem miserabilis, cũ in hmõi ętate homo qcqđ uidet ignorat, vt dixit text. in l. j. C. de falsa moneta. Nec contritus in tali ętate homicidiũ aliquã irregularitatẽ incurrere, nec homicidij possẽt notari, vt plenè hr̃ in cle. j. de homic. vbi est verum ꝗ Docan c. j. de delict. puer. recitantes illud diui Gregorij, dubitant an raptus ille culpa pueri vel patris, eum non corrigentis accidit, de quo uide ibi. Vltimò pro complemento uide certa uerba sancti Petri in c. generalis. 34. distinctio. magis quippe studiis, dixit ibi text. ꝙ cauendum est, ne fides, aut doctrina, neq; dominus blasphemetur, & ex supradictis

dictis humano more loquendo, sñiam Pilati videri põt fuisse iustã, si in Christo fuisset blasphemia, qđ in fine falsum esse oñdã.

¶ Secundum dubium.

Nunc capio secundum caput resultans ex illo articulo, quod filium Dei se fecit. Nam aliquis, qui filium Dei non esset, se faceret, cum rem sacram sibi appropriaret, committeret crimen sacrilegij, quod ex. inf. dicendis

49 latius apparebit. † Et præsuppono, quod sacrilegium dicitur quasi lędens sacrum, siue ratione rei, siue ratione personæ, siue rõne loci, vt plenè notatur per Bal. in l. si nondum, C. de fur. vbi ẽt habetur post gl. ibi, quod duo ad hoc vt sit sacrilegium requirunt de iure ciuili, & vnum de iure cano. alibi dixit gl. in c. sacrilegiũ. 17. q. 4. sacrilegium esse violationem sacræ rei, & est tex. in l. 1. C. de crimine sacrileg. dixit sacrilegium esse offendere diuinã sanctitatem. Multa exempla sacrilegij ponit tex. in c. quisquis. 17. q. 4. & in l. sacrilegij. ff. ad leg. iul pecula. In materia vide plenè per Innoc. in c. cum pro causa. de sen. excommunic. per Doct. in cle.

50 j. de pęn. † Item omnis ille, qui mentitur Deo, sacrilegus dr̃, vt est tex. in c. serpens. ibi, quam sacrilegij. de pœni. dist. 1. Et ibi glo. idem dicit in mentiente Papæ, & quod sacrilegium tanto maius, quanto digniori personæ committitur. Item est sciendum, ꝙ crimen sacrilegij est crimen mixtum tam iuris ciuilis, quàm iuris canonici, & non modo ecclesiasticus iudex, sed secularis etiam se debet in hoc impedire, vt est tex. & ibi gl. in verbo, adimimus. de pœn. in 6. & in l. placet. C. de sacrosan. eccl. vbi Bal. dicit, quod sacrilegus punitur pęna temporali & pęna ecclesiæ. ad idem est tex. in c. sunt quædam. 24. q. 5. Et est tex. in c. cum sit ge-

51 nerale. de foro compe. & ibi Panor. in 2. notabili. † Item est sciẽdum pro clariori doctrina proximè dictorum, ꝙ pro tali crimine potest agi ad pęnam corporalem, tunc non se interponit ecclesia. l. si quis in hoc genus. C. de episco. & cler. Item potest agi ad pęnam spiritualem, videlicet ad excommunicationem, iuxta gl. in c. sacrilegium. 16. q. 4. & tunc solum iudex spiritualis se interponit, cum secularis non habet excommunicationem. Itẽ pro tali crimine potest agi ad pęnam pecu. de qua in c. quisquis. in præalleg. q. 4. Item potest agi ad rem substractam, quando sacrilegium esset commissum ratione rei. Et in istis vltimis duobus casibus indifferenter possumus adire pro tali crimine tam secularem quàm ecclesiasticum iudicem. & est in electione agẽtis. Ita Panor. per illum tex. in d. c. cum sit generale. per c. cõque-

52 stus. de foro compet. Et habetur in c. fęlicis de pęn. in 6. † Idẽ præsuppono, ꝙ istud crimen est crimen publicum, vbi quilibet admittitur ad excusandum. de quo est tex. clarus in d. l. si quis ĩ hoc genus. Et est delictum ita grauissimum, quod homicidio ęquiparatur, vt probat tex. in c. qui abstulerit. 12. q. 2. Per hæc verba, qui abstulerit patri, vel matri aliquid dicetque hoc peccatum non esse, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, q nos creauit, mater vero nostra est ecclesia, quę nos in baptismo regenerauit. Qui ergo Christi pecunias rapit, aufert vel fraudat, homicida est. Et hæc pro euidentialibus sufficiant.

53 **Nunc quæro,** an incidens in tale delictum † iure possit ad mortem damnari. In quo arguitur primò, quòd non, per tex. in c. sacrilegium. vbi gl. 17. q. 4. Nam quãdo committitur in persona ecclesiastica, excommunicatur ipso iure. Si in rebus post trinam admonitionem. c. quisquis. eadem causa & qõ. Item imponitur pęna pecuniaria, vt habetur in d. loco in c. si quis contumax. Ibi, porrò ipsum sacrilegium duplicem pęnam pecuniariã, & excõicationis meretur. Cum ergo non sit pęna mortis in dictis iuribus determinata, nos eam ponere non debemus, quoniam membrorum hominum minime domini sumus, etiam membrorum nostrorum. l.

54 liber homo. ff. ad legem Aqui. † Intantum, quod nõ modo aliũ, immò nec seipsum homo potest interficere. c. non est nostrũ. 23. q. 5. facit. l. non tantum. ff. de appel. Et quod no. Panor. in c. fi. de pact. vt igitur ille, qui tanta, & quidem horrenda inhumanitate detestãdaque sęuitia rapitur, vt mortem illorum sitiat, pro quorum vita Dei filius Christus hominis formã accipiens, mortem subire non dubitauit. ita tex. in c. j. de homicidijs. in 6. hẽat homo in memoria illa horrenda verba annuntiata Dauid per Deum: Non ędificabis mihi templum, quia vir sanguinis es. de quo habetur in c. si quis omnem. j. q. 7. & de consec. dist. 1. in cap. qualiter. in prin. De grauitate autem homicidij potes te certiorem reddere per ea, quæ leguntur, & notantur in c. quæsitum. de tempo. ordin. vbi in grauissimis criminibus, occultis tamen, qs non impeditur post peractam pęnitentiam in ordinibus susceptis, vel suscipiendis, & tamen in homicidio impeditur propter

55 eius enormitatem. † Et est notandum, quod non modò homicida dicitur, qui proximum interfecit, sed etiam qui odit vel ei detrahit, & propterea Hostien. in summa, de homicidio. & Io. de Ana. in rub. eod. tit. dixerunt, duplex esse homicidium. alterum spirituale, quod multis modis fit; alterum corporale, vt est occisio hominis ab homine facta, vt ibi per eos. Et dixit tex. de pœn. dist. 1. c. homicidiorum, tria genera dicebat esse beatus Petrus pęnam eorum parilem. sicut igitur homicidas fratrum interfectores, ita detractores quoque eorum eosque odientes homicidas esse manifestat. & in c. seq. ibi ponitur aliud genus homicidij spiritualis. Vide ergo tu, qui detrahis, quale delictum ĩcurris. vnde tex. bellissimè dicit. 3. q. 4. in c. detractores. qui diuina auctoritate eradicandi sunt auctores inimicorum ab episcopali submouemus accusatione, & testimonio, & tex. in c. deteriores. 6. q. 1. dicit, deteriores sunt qui hominum vitam ac mores corrumpunt his, qui substantiam aliorum prædiaque diripiunt. Ipsi enim ea, quæ extra nos sunt, licet nostra sint auferunt, nostri autem detractores ac morum corruptores siue qui aduersus eos armantur

56 nosipsos propriè diripiunt. † Ideò iustè infames sunt, & meritò ab ecclesia extorres. & eadem q. in c. summam materiam continuando dicit, summa iniquitas est fratres detrahere vel accusare. Vnde scriptum est, omnis qui detrahit, homicida est, & omnis homicida non habet partem in regno Dei. & est text. in c. accusatores. quadragesimasexta. distinc. dicit, accusatores, idest detractores fratrum episcopus excommunicat, & si emẽdauerint victum recipiet eos ad communionem, non tamen ad clerum. De tertio autem mea sententia, nisi ab homunculo omni probitate denudato non procedit. sępius enim vidi alienam virtutem eos molestè ferre ac ei detrahere, qui maximè a virtute absunt. Et in hoc dilataui fimbrias, tibi loquor detractor, vt si iustè forte mihi quidpiam posses imponere acerbitate vitij ex supradictis iam notoria, tuam naturam compescas. quibus addo Ciceronem in inuectiua contra Sallustium in fine suæ orationis. ibi, sæpe enim vidi grauius offendere animos auditorũ eos, qui aliena flagitia apertè dicere, q̃ eos qui commiserunt. neque credas excusari si non specialiter loqueris, sed sub velamine alteri detrahis, cum tua circumlocutio vim habet specialis loquelæ, vt in materia nostra dicit glo. in cle. j. in verbo, detrahunt. de priuil. vt tandem finem imponam huic odiosæ materiæ, vos q- bus detrahitur, consoletur verbum veritatis dum dixerit, sinite illos, cæci sunt & duces cæcorum. & hoc in simili dicit text. in c. magnæ. ante finem. de voto. quid. n. obest homini ꝙ ex illa tabula vult delere humana ignorantia si de libro viuentium eũ nõ deleat iniqua conscientia. ita dicit tex. in c. quid obest. 11. q. 3. eadem quæst. 10. in c. sentit. dicit text. senti de Augustino quicquid libet, sola me in oculis dei ꝯsciã nõ accusat. Idẽ dicit text. ĩ c. seq.

57 † Vltimò addas text. in c. inter verba. eadem q. 3. ibi, gloria nostra hæc est testimoniũ conscientiæ nostræ. testis in cœlo meus est. si ergo nobis est testis in cœlo & corde, dimittamus stultos foris loqui, quod volunt. subiungit, quid enim aliud detrahẽtes faciunt, nisi quod in pulucrem sufflant, & in suos oculos terrã excitant, vt vnde plus detractionis perflant, inde minus veritatẽ videant. Et hæc sufficiant quantum ad ea, quæ acciderunt ad primum argumentum partis negatiuæ articuli nostri, quod pro sacrilegio non sit pœna mortis.

Pro qua parte secundò facit text. in l. 3. in §. mandatis. ff. ad legẽ Iuliam peculatus. ibi, Et sic constõnibus cauetur, vt sacrilegi extra ordinem digna puniantur pœna. Et sic non est pęna mortis, sed est quædam pœna arbitraria. i. arbitrio iudicis imponen-

58 da. † Nam vbi non est in iure certa pœna expressa, illud relinquitur arbitrio iudicis, vt est glo. in c. super his. in verbo, arbitrium. de accusation. facit quod legitur & notatur in cap. de causis. de officio deleg. & melius pro hoc facit tex. in terminis nostris, in §. penul. Institu. de public. iudic. dicit ibi tex. quòd lex Iulia peculatus eos punit, qui publicam pecuniam, rem sacram vel religiosam furati fuerint. subiungit, si iudices tempore administrationis substraxerunt, capitali adnimaduersione puniuntur, alii verò qui in hanc legem inciderint, pœnæ deportationis subijcientur. Ergo cum loquatur de sacrilegio & non imponit pœnam mortis, nos imponere debemus, cum istis pœnalibus ei multofortius satis est dicere non dicit lex. l. vnica. §. sinautem ad deficiendis. C. de cad. tol. l. si seruum. in §. si quis suus. ibi, non dicit p̃tor. ff. de acqui. hæred.

Tertiò ad idem facit tex. in l. sacrilegij. ff. ad legem Iuliã peculat. Sacrilegii pęnam dicit tex. debitam dabit proconsul ꝓ qualitate personæ, proq; rei cõditione, & tp̃is, ętatis, & sexus, vel clementius vel seuerius statuere, & scio multos etiam ad bestias dãnasse sacrilegos, nonnullos viuos exussisse, sed moderanda est

59 pęna ad bestiarũ dãnationẽ vsq;. † Et sic ad plus videtur pęnam sacrilegij esse, vt sacrilegus subijciatur bestijs, quę pęna est, vt cũ eis comedat & ea deducat aliaque bestialia faciet, vt declarat glo. in § pęnę. Insti. quibus modis ius pa. pote. sol. licet aliter senserit glo. in l. qui vltimo. ff. de pęn. vbi sentit quòd in tali pęna sit mors. hodie tamen nulla est dubitatio, cum in loco istarum antiquarum pęnarum, vt est ista & pęna aquæ & igni successit deportatio, vt habetur in l. Gallus. in §. & quid si tantum, per gl. Doct. ff. de liber. & posthu. Cum ibi non sit pęna mortis, sed est pro sacrilegio determinata alia pęna, non debet iudex pœnam

60 mutare, & mortem imponere. † Nam vbi est certa pęna statuta, non est alia de potestate ordinaria imponenda, vt voluit glo. & ibi Panor. in pen. colum. in c. bonæ. vlti. de elec. facit quod nor. glo. in c. super his. de accusatio. & sentit Abba. in c. cum venissent. post principium. pe. col. de iudic. & in c. j. super gl. j. fi. in discursu secundi membri suæ distinctionis. eo. titu.

Quartò & vltimò pro hac eadem parte ſtringit text. in l.placet. in fi.C.de ſacroſan.eccle.vbi poſtquàm loquitur φ eccleſia non det ſubijci muneri extraordinario,ſubiūgit, ſi quis ꝯfecerit poſt debitę vltionis acrimoniam,quæ ꝯ ſacrilegos iure promouēda eſt,ꝑpetuo deportationis exilio ſubdat.ergo ꝑ ſacrilegio nō eſt pęna mortis,patet,quia ſi ꝑ ſacrilegio eſſet mors,nō imponeret ibi poſt pœnam ſacrilegij deportatio. quomodo.n.mortuus deportaretur? 1 † Iſtis facit,nam quoties in eodem imponūtur duæ pęnæ,vna eſt pœna mortis & alia non,& deberent concurrere, nunq̄ imponitur prius pœna mortis,quia tunc alia eſſet fruſtratoria,ſed imponitur pœna minor morte & poſtmodum pœna mortis.ita Doct.poſt gl.ibi,in l.omnes.C. de delatori.lib.10.quā glo.pro ſingulari allegat Ang.in l.nunquam. ff.de priuat.delict. & Io.de Ana.in c.fin.poſt medium.6.col.de colluſio.detegen.& hoc non eſt niſi,φ poſt mortē punire eſſet fruſtra imponere legem,loquor de pęna ipſius corporis, de quo latius Bal.ī d.l.oēs. Addas tamen iſtis,quod in ꝯrium facit tex. reputatus ſingularis in l.vnica in §.fi.ff.nil nouari appellatione pēdente & quod voluit Barba.per illum tex.in l.2.in §.fi.ff.de cuſto.reo. & Roma.in ſuis ſingularib.in 16.charta,ſingulari incipiente,ſuſcipe vnā cautelam.ī quibus locis habetur,φ ſi quæritur de grauiori delicto, retardatur pœna minoris delicti,niſi diceres quod retardat̄ quātum ad cognitionem, ſed cognitio de grauiori delicto prius debet imponi minor pęna,maximè in c.ſu.in quo ſi prius imponeretur maior, minor eſſet fruſtratoria, per ſupradicta. Iſtis non 62 obſtātibus,puto ꝯriam opinionem iure eſſe veriorem. † Quod immo ſacrilegus inſigni ſacrilegio dignus eſt mortem ſubſtinere,quod primò probo per tex.clarum & apertum in l. ſi quis in hoc genus.C.de epiſco.& cleri.dixit ibi tex.Si quis in hoc genus ſacrilegij proruperit,vt in eccleſias catholicas irruens ſacerdotibus & miniſtris vel in ipſo cultu loco aliquid importet iniuriæ, qđ geritur a p̄ſidibus prouinciarū aīaduertatur. & poſt ſubiūgit circa mediū illius tex.diuini cultus iniuriam capitali coniūctos ſeu confeſſos reos ſententiam eſſe vindicandam . Cum ergo ille qui ſe feciſſet filium Dei,ſit offenſor diuini cultus,& in tali ſacrilegio, quod maius nō poſſet inueniri,ergo debuiſſet ad mortem condemnari.Secundo idem probo per tex. in l.ſacrilegij.ff. ad leg.Iul.pecu.Sacrilegi, dicit ibi text. capite puniuntur. Et ibidem hoc tenuit glo.& Bart.idem voluit Bald.in c.j. in §.iniuria. de pace iu.fir.in 2.colum.in vſib.feud.

63 **Tertiò** pro eadem parte facit text. † in l. j.in prin.ff.ad legem Iul.maieſt.dicit ibi tex. proximum ſacrilegio crimen eſt,quod maieſtatis dicitur, quaſi vult dicere text. quòd plus eſt ſacrilegium quàm crimen lęſę maieſtatis . & in veritate grauius eſt & acerbius fore iudico diuinam quàm temporalem lędere maieſtatem, vt dixi ſup.per tex.in c.vergentis.de hæreti. Modò cum pro crimine lęſę maieſtatis ſit pœna mortis, ergo pro ſacrilegio . Cum grauius ſit ſacrilegium crimine lęſę maieſtatis, vt dixi. Quod autem pro crimine lęſę maieſtatis ſit pœna mortis,dicam latius in illo articulo, quia hic ſe regem fecit.

65 **Quartò** ad idem arguo ſic,† ſacrilegus & homicida,& venenarius ęquiparantur,quantum ad pœnā effuſionis ſanguinis,vt probat tex.in c.homicidas ſacrilegas & venenarios puniri nō eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterio 23. q. 5. ſed pro homicidio & venenatione eſt effuſio ſanguinis ad mortem , vt ſup.dixi , ergo pro ſacrilegio. Nam illa determinatio,de qua in dicto c.homicidas,cum reſpiciat plura determinabilia,debet pariformiter determinare.l.nam hoc iure. ff.de vulgari & pupillari.l.quamuis.C.de impuberum & alijs ſubſtit.cum ſimilibus.

Quintò ad idem arguo ſic , grauius eſt ſacrilegium q̄ crimen adulterij, vt voluit glo.in ca.at ſi clerici, in verbo. maiora.circa medium,extra de iudic.Et poteſt eſſe ratio, nam non ita excuſa 66 tur ſacrilegus ſicut adulter, † cum adulterium ſit crimen carnale & aliquo modo in eo homo excuſatur, cum ſine eo pauci inueniuntur,vt dixi lex.& ibi glo.in c.quia ſanctitas.50.diſtinctio. modo cū ſaltem hodie in maſculo pro adulterio ſit pœna mortis,vt tenuit glo.in l.quamuis.C. de adulter.ergo multomagis ꝑ ſacrilegio cum pœnam grauitate delicti metitur, vt latius dixi ſup.per l.reſpiciendum.ff.de poen.

Sextò pro eadē parte facit tex.in l.aut facta.ī §.locus.ff.de pęn. dicit ibi tex.locus facit, vt idem furtum vel ſacrilegium capite luendum vel minori ſupplicio ſit.quando ergo dicit, capite, refertur ad ſacrilegium , cum ad furtum de illo iure non poterat referri,cum pro eo non ſit pœna capitalis, vt legitur & notatur in auc.ſed nouo iure.C.de ſeru.fugi.

Septimò a fortiori facit text. in l. ſiquis non dicam rapere. C. de epiſco.& cleri.vbi non modò pro ſacrilegio perpetrato , ſed etiam pro attentato eſt pœna mortis.

Octauò & vltimò arguo ſic, omnis pœna, quæ poſſet habere locum pro quocunq; furto,debet habere locum pro ſacrilegio, 67 iſta eſt doctrina Bald.in l.ſi nōdum.C.de furt.Et eſt ratio.† Nam cum ſacrilegium ſit maius furto , ergo furtum eſt: nā qđ maius eſt,vtiq; tanti eſt l.cū furti.ff.de in litem iur.Modò ſic,poſſet eſſe tale furtum,in quo ēt de iure cōi eſſet pęna mortis , vt dicit Bal. in 3.cap.in §.iniuria, de pace iuramento firmanda , in vſib.feud. poſt Cyn.in Auth. ſed nouo iure. C. de ſeruis fug. pro quo facit tex.in l.pen.ff.de cōd.ob cauſ.in l.capitalium. in §.famoſos. ff.de poen.Ergo ꝑ ſacrilegio eſt pęna mortis.Et hæc ſunt , quæ tacitis friuolis ſatis probant partem affirmatiuam articuli noſtri . Reſtat rñdere ad deducta in ꝯrium.Et primò ad c.ſacrilegium, allegatum in j.arg.rñdeo ex his,quę dixi ſup.in articulo blaſphemię rñdendo ad c.ſi quis per cap.22.q.j.Item ad ſecundum argumē 68 tum,quod fec. de §.mandatis, † rñdeo φ non ſequitur,eſt pęna extraordinaria,ergo non eſt mors, qa iſtud eſt ꝯ glo. reputatam ſingularem in §. in ſumma, in verbo, extraordinario, inſtitu.de iniur.quæ vult pœnam extraordinariam poſſe continere mortem,& idem voluit Bal.in d.§.iniuria,& in l.j.ad finem.C.de his, qui latro.occult. Ioan.de Anania in c.inquiſitioni,de accuſatio. Ioan.de Imo.vbi latius in l.2.ff.de pub.iudi. Sed ideo in d.§.mandatis,relinquitur arbitrio iudicis tale ſacrilegium , quia aliquod poſſet eſſe ita leue, quod non eſſet morte animaduertendum , vt inf. ſubijciam.nec mirum, quod ſacrilegij aliud leue & aliud graue.Nam ſunt aliquæ qualitates ſacrilegium aggrauantes,puta perſona in quam committitur, & aliæ, vt dixi ſup. in euidentialibus, & facit glo.in d.c.ſacrilegium.17.quæſt. quarta. Meritò in dic.§.mandatis,iudex debuit diſcernere , cuius qualitatis erat ſacrilegium, & propter hoc nos dicimus omnes pœnas eſſe arbitrarias,quia multæ qualitates aggrauant uel minuunt delictū & pœnam, vt voluit Florianus & Ioan. de Ana.in c. fi. de male. per c.ſicut dignum,de homi.facit text. in c.Deus. de pœni.& remiſſio.Et quod habetur in d. c.de voto, & in c.mulieres de ſent. excom.& in c.medicinæ, de pœni.diſt.j.

Ad tertium argumentum, quod feci de lege ſacrilegij , reſpondeo quòd loquitur in capite ſacrilegij minimi,in quo ego fateor quòd non eſſet pœna mortis.Puta ſi quis ſurripuerit priuata ſacra , vel ſepulchrum vel ſacratas per Principem.Secus ſi fuiſſet ſacrilegium graue cōtra ſacra publica uel contra Deum directe,vt eſt in caſu noſtro,& ita loquuntur iura pro iſta vltima & vera parte allegata , ita voluit glo.in d.l.ſacrilegij,pro qua facit glo.in l.felicis, in verbo, ſacrilegij,de pœn.in 6.Ad quartum & vltimum argumentum rñdeo, quod ibi loquitur de pœna imponenda ſacrilego per Eccleſiam, & iſtud voluit dicere tex.in verbo, acrimoniam, quaſi, puniens a latere matris eccleſiæ & ita ſentit ibi gloſ.ſenſus ergo illius litere eſt talis, quod † Iſta pœna excommunicationis,quæ de iure 69 can.imponitur ſacrilegis c.ſacrilegium, ſępius allegato, † detogens eccleſiam ad munera extraordinaria deportari,& ſic patet φ ille tex.non probat φ pro pœna ſacrilegij iuris ciui. & iſto modo non obſtat parti affirmatiuæ,& φ iſte intellectus ſit verus ad iſtam l.probat per Ioan.de Ana.in c.ſignificaſti,in prin.de homi. vbi dicit,excommunicationem eſſe approbatam de iure ciuili, & probauit hoc per d.l.placet, quia ſenſit φ illud verbū, acrimonia,de quo in d.l.placet,intelligatur de pœna iuris canonici, & ſic de excommunicatione, ex quo ipſe ibidem infert per d.c. ſignificaſti,quòd exceptio excommunicationis poteſt opponi in foro ciuili etiam coram iudice laico, quod vltimum voluit glo.in l.j.C.de iuris & facti igno. Et ex iſtis videtur poſſe prima facie concludi,ſententiam Pilati fuiſſe iuſtam. Nam ex illo crimine,φ filium Dei ſe fecit,ſi eſſet aliquis qui non fuiſſet, potuiſſet merito iure quàm optimo ad vltimum ſupplicium damnari tā ex capite blaſphemiæ, φ ex capite ſacrilegij. Et ex ambobus potuiſſet accuſari. Nam quoties ex vno facto plura ſequuntur delicta,ex oībus procedere poteſt accuſatio, vt voluit Pan. in c.at ſi clerici.in 11.col.de iudic.de quo videas pulchram glo.in c.virgi 70 nibus. 27.q.j. Et pro iſta concluſione adhuc facit.† Nam qui occupat ſibi templum,incidit in crimē lęſę maieſtatis. l.j. ff. ad legē Iuliam maieſt.cuius criminis pœna,vt latius inf.dicam,eſt mors: ergo multo magis in illo,qui occupauit ſibi religionem, ut ſi eſſet ſimplex homo qui feciſſet ſe filium Dei, ex quo etiam capite reſultaret hæreſis,ſed quia eſt crimen per ſe nouum,de cuius pœna habetur in c.ſuper eo.& in multis aliis ſimilibus iuribus, de hæreti.in 6.in c.excommunicamus,eo.tit.in antiquis, aliter ipſum explicare non curo. Item pro complemento iſtius materiæ ſacrilegij accedat tex.in l.3.C.de epiſc.& cle.vbi dixit,φ relaxare ſacrilegos die paſchæ, vbi alii relaxantur, eſſet turbare lętitiam feſtiuitatis,quis enim,ſubiunxit text. ſacrilegos diebus ſanctis indulgeat. Et nota illum tex.pro confirmatione ſupradictorum, φ ſacrilegium patricidio & aliis grauiſſimis criminibus antepo nit,quaſi ſentit ſacrilegium eſſe illis grauius.

71 **Item nota,** ad cognoſcendum, † quando quis eſt ſacrilegus,quod non modo de iure canonico eſt inuadere res eccleſiæ,ſed etiam patrimoniales clericorū, vt uidetur uelle Abb.in c.cæterum,in 5.colum.de iudic. gl.in c. ſimiliter,per illum text.16.quæſt.1. pro quo facit quod uoluit gl.in c.quam̄,de cenſi.in 6.ubi eodē priuilegio gaudent clerici in ſuo patrimonio,ſicuti in pfimonio eccleſiæ,ubi de hoc alle. alia iura . Item eſt ſacrilegium non modo adimere res eccleſiæ ſed etiā turbare eccleſiæ poſſidentem,ut probat tex.in c.cōqueſtus, & ibi Abb in 3.notabi. de foro competen. & Lap. allegatio-

tione 166.iſtud declarat,quando per violentiam turbat, ſecus ſi ſine violētia. Abb.tū in loco proximè allegato,vltra ſupradicta, tenet φ quilibet tenens res eccleſiæ ſine violentia,ſi non habet volūtatem eccleſiæ,eſt ſacrilegus,per tex.in c.ſi quis prin 72 cipis 16.q.vlti. Et poteſt eſſe ratio,quia † quantum ad Deum, non eſt differentia tenere iniuſtè alienum, vel inuadere alienū, vt eſt tex.in c.ſępe,de reſti.ſpo.& in c.decimę.16.q.j.& ibi gloſ.in verbo,inuadunt,& propterea dicimus,φ inueniens res alterius & non reſtituens tenetur furti,ſicut ſi ab alio ſubtraxiſſet. l.falſus. §.qui alienum.ff.de fur.in c.ſi quid.14.q.5. ſi quid inueniſti. dicit tex.& non reddidiſti,rapuiſti: quantum potuiſti feciſti, quia plus nō inueniſti,qui alienum negat ſi poſſet & tolleret, Deus enim cor interrogat & non manum. Vltimo eſt ſciendum, φ ſacrilegus non modo ipſe,ſed etiam familia eius in deteſtatione criminis prohibetur a ſacris,vt eſt text. & ibi glo.in c.miror.17.q.4.& eſt glo.in c.venerabilem,in verbo,ſacrilegium,de elect.vbi plus dicit notāter, φ etiam repellitur ab omnibus actibus legitimis, videlicet a teſtimonio, vel iudicare & ſimilia facere. Et hæc ſufficiant,quantum ad illud caput,quia filium Dei ſe fecit, & etiam explicationem duorū articulorum,ſ. blaſphemiæ & ſacrilegij.

SVMMARIVM.

1. *Seditio, quid propriè dicatur & vnde.*
   Conſpirator & ſeditioſus non poteſt eſſe teſtis.
2. *Epiſcopus in omni delicto iuriſdictionem habet.*
   Seditioſus an poſſit ad mortem damnari.
3. *Clericus de homicidio damnatus,non eſt beneficijs priuatus.*
4. *Seditioſus, quando morte plecti poſſit.*
5. *Delictum alibi commiſſum pœnā aggrauat,etiam ſi primus fuerit punitū.*
6. *Emens pluries res furtiuas,furti particeps eſſe præſumitur.*
7. *Pœna mortis non imponitur,vbi ex ſeditione ſchiſma oritur.*
8. *Delictum minimum graue cenſetur in homine poſito in dignitate.*
9. *Seditioſus lege Iulia de vi publica tenetur.*
10. *Generale dictum, generaliter debet intelligi.*
11. *Collegium illicitum faciens, vt ſeditioſus punitur.*
12. *Iuuentus cuncta ſine conſilio adoritur.*
13. *Conatus ſeu affectus,quando punitur effectu non ſequuto.*
14. *Opus, ex quo ſeditio oritur deſtrui debet.*
15. *Dignior magis nocere poteſt reipublicæ quàm indignior.*
16. *Legi contradicere quis dicatur.*
17. *Seditioſus iure ad mortem damnari poteſt.*

¶Articulus Secundus.

CAPIO ſecundum illatum cōtra Chriſtum, videlicet. Hunc inuenimus cōmouentem vniuerſum populum, &c. Et quia iſtud erat ſeditio quædā eſt 1 quærendum,quid eſt ſeditio.† Dic φ eſt quædam concitatio populi ad aliquid illicitum perpetrandum,etiam ſi non fiat directè ꝯ rempublicam,per text. in l.j.in §.quis editione,vbi gl.ff.de re militari. & dr a ſedeo ꝑ ꝯrium,qa populus non ſedet in vnū,vel qa ſedendo machinatur. Et nota in materia & enormitate iſtius criminis,ſeditionis, conſpirationis & conuenticulæ, φ & ſi aliqñ fieri pōt licitè, vt videbimus infra vera concluſione quæſtionis noſtræ,quam faciam ꝯ Pilatum,tñ ille qui fecerit eā,repellitur a teſtimonio, vt voluit Inn. in c.cum I.A.de re iudic.& eū ſequitur Bal. in c.j.in §.cōuenticulas,de pace iuramento firmand.qđ intellige, niſi produceret in teſtimonium, vt detegeret conſpirationem.eſt tex.in c.fin.de teſtib.cog.& hoc eſt etiam in odium iſtius delicti. Nam alias ſocius criminis non admittitur , & ſocius eſt in conſpirationib. vt dixi.de vtroque hr in c.veniens,primo,& ibi bona gl.de teſti. 2 † Item nota φ in omni delicto epiſcopus habet iuriſdictionem etiam de iure ciuili,vt probat tex.in d.§.cōuenticulas,& ibi ſentit Bal.& expreſſè Ioan.de Anania,in c.cum ex iniuncto.de hæreti.aliàs in rub.de ſchiſma. Item dicit alibi Bald.in vſib.feud.in tit.de ꝓhibi.feud alienatione per Frede.in §.propterea, in princ. quod tanta eſt malitia iſtius criminis, quod non eſt tam magna res, quòd per ſeditionem non fiat parua per duo iura ibi p eum allegata; & iſtis breuibus pro euidentialibus ſum contentus. Nūc quæro,an ſeditioſus poſſit ad mortem damnari. Primò vr, quòd non,& dico,ſi mors eſt priuatio vitæ,quæ priuatio nō habet locum niſi in caſibus expreſſis: ſed talis caſus quod ſeditioſus debeat vita priuari non eſt expreſſus,ergo cum priuatio non habeat locum niſi in expreſſis,eſt text.in §.cum igitur,in auc.de non eli.ſecun.nub.& facit quod uidet Panor.dicit poſt Io.And. in c.bonæ memoriæ,vlt.in 2.col.de electio. volens φ pœna priuationis,de qua in cap.quia propter,de electio.non habet locū, quando in electione vnus eſt contentus qui non eſt expreſſus, facit quod notat Inno.in c.cum noſtris,de conceſſ. præbend.& Bald.in l.cum fratrem,vbi latius.C.de his quibus vt indignis, & l.athletas. §.calumniator.ff.de his, qui notantur infa. Docto.in 3 c.fi.de homic. † quod clericus etiam damnatus de homicidio non eſt priuatus beneficijs,niſi ipſa priuatio ſit expreſſa, facit qđ dicit Bald. in ſua margarita , in verbo, homicida.quod quilibet homicida & irregularis iuſtè tenet beneficium & dignitatem vſquequo deponatur,facit quod voluit Inno.in c.inter dilectos, de exceſſib.prælat.ſequitur Bald.in dicta margarita,in verbo,crimen probatum,quod nullum crimen probatum per exceptionem inducit priuationem.Et hæc ſufficiant,quantum ad primū argumentum.Secundo arguo ſic per tex.in l.capito. §. ſolent.ff. de pœn.vbi ex ſola ſeditione non eſt pœna mortis,ſed ſolum φ ſeditioſus virgis cędatur.Cum ergo ex illa commotione , quam dicebatur Chriſtum commiſiſſe, nihil vltra ſeditionem euenit , ergo & pro clariori intelligentia iſtius argumenti audi verba illius §.ſolent,quidem qui vulgò ſe iuuenes appellant in qbuſdā ciuitatibus turbulentis ſe a clamationibus accommodare, qui ſi nihil amplius commiſerit , nec ante ſint a Præſide admoniti , fuſtibus cęſi dimittuntur,aut ſpectaculum eis interdicitur,quod ſi ita conuicti in eo deprehendantur,exilio puniendi ſunt,non-4 nunq̄ capite plectendi,† ergo ad hoc vt ſeditioſus debeat mori, requiritur φ non vna vice fuerit ſeditioſus,ſed φ ſępius iſtud cōſuetudinariè perpetrauerit,& quòd prima vice in pœna clementius cum eo fuit actum,ergo ſimplex ſeditio non eſt digna morte,iſtis facit . Nam ideo talis reiteratio & miſericordia in prima vice ſeditionis facit ſeditionem dignam morte , quia delictum reiteratione,vbi alias cum delinquente miſericorditer fuit actū aggrauatur,neque cum illo amplius clementius eſt agendum , vt eſt tex.in l.3.ī fi.C.de epiſcopa.audien. & ibi Bal. poſt Guiliel. de Cun.no.quod qui geminat delicta, non debet ſperare veniā, adde tex.ibi moderni in c.ad abolendam,de hæreti.vbi Ioan.de Anania intulit, φ gratia Principis facta delinquenti ſi alias fuit facta indulgentia non valet,niſi habeatur mentio de prima gratia eidem facta,& in iſtis facit , qđ in materia noſtra delictorum loquitur glo.in c.ſcriptura,de conſecra. diſt.2. φ non modo ſemel habita venia facit concedi de cętero miſericordiam, ſed ēt ſimplex admonitio ab ipſo delicto,pro qua gl.tex. in c.indignè. 12.q.2.Supradictis facit qđ dicit Inno.in c.nouit,de iudi. & ſeq̄t Bal.in marga.ſua in verbo,crimini.φ multiplicatio actuū auget delictum,facit l.ſi diutiuo.ff.de pœn.& quod not. Bart.in l.ſicut, 5 in §.fin.in fin.ff.de accuſ.& Ioan.de Ana.in cap.primo, de rapt. † Quod delictum alibi commiſſum aggrauat pœnam delicti aliunde commiſſi,etiam ſi primū delictum, vbi fuerit ꝯmiſſum , fuit punitum.Ita notanter dicit Salic.in l.ſeruos.C.ad leg.Iul.de vi.& illam doctrinam Bar.in d.§.fi.cōiter ſequuntur Doct. ut ibi per Alex.in apoſtil.Iſtis facit,quod not.Bald.in l.quicūque,in fi. de ſer.fugi.& dicit glo.in c.quod ſi pœnitentiam,in verbo,aduerſe.27.q.j.per illum tex.φ reiteratio peccati aggrauat pœnam.videmus enim in ſimili φ reiteratio eſt tanti effectus, φ confeſſio licet non habeat omnia ſua ſubſtantialia , facit idem ſi eſt reiterata,per tex.& ibi Bart.in l.cum ſatis.C.de agri.& cenſi. lib. 11.Et quod habetur in c.per tuas,de proba.& voluit Panor.in ſuo ꝯſil. 82.incip. conditoris omnium . Item facit, nam licet aliàs quis eundo ſemel ad ſermones hæreticorum non præſumatur hæreticus,ſecus ſi idē reiterauit in doctores,in c.excōicamus.in §.cre-6 dentes,vbi Ioan.de Ana.in fi.penult.col.de hæreti. † Itē qui geminat emptionem rerum furtiuarum,præſumitur particeps furti,qđ aliàs nō præſumeretur,vt eſt glo.in l.inciuilem. C.de furt. Ioan.de Anan.in c.qui cum fure.extra eo.tit. & in materia geminationis hr̄ in l.baliſta.ff.ad Trebel. per gl.in c. ita quorundam , vbi de ſententia excommunicationis reiterata, extra de Iudæis. Et hæc ſufficiant,quantum ad ſecundum argumentum.

Tertiò ad idem arguo ſic.ex tali ſeditione, quā dicebant Iudęi Chriſtum commiſiſſe, nullus fuit ſequutus effectus,ergo talis ſeditio non eſt punibilis, ar.text.in l. j. in fi.ff. quod quiſque iur.ibi,& ideo cum vellet ſtatuere prohibitus ſit neque effectum decretum habuit,ceſſat edictum ſubijciēdo, qđ obfuit conatus cum iniuria nullum habuerit effectum,ad idem text. in l.vulgaris,in §.furti.ff.de fur.qui furti faciēdi cauſa , dicit tex.conclaue intrauerit , nondum fur eſt , quamuis furandi animo intrauerit,ad idem in c.cum in cunctis, in verſi. cle. de elec. & in c.perpetuè,eod.titu.in 6. per quæ iura dicit Ioan Andr.in mercu.in regula,odia.de regu.iur.in 6.quod ubi lex imponit pœnam ipſo iure ex aliquo facto , non habet locum niſi factum ſit conſummatum,& ſequutus ſit effectus, idem voluit Abb.in dicto verſic.cleri.in 3.not.& in d.cap.fin.& in c.j.in 3.col.de eo,qui mittitur in poſſeſ.cauſa rei ſeruan.

Quartò pro eadem parte arguo ſic.Iſta ęquiparantur,φ aliquis facit opus,ex quo veniat ſeditio,vel φ faciat opus quod publicis ciuitatis opibus coniungatur,vt probat tex.in l.opus.ff.de ope.pub.per hæc verba opus nouum agere licet priuato etiam ſine Principis auctoritate præterq̄ ſi ad emulationem alterius ciuitatis pertineat vel materiam ſeditionis præbeat vel circūteatrum vel amphyteatrum ſit.modo ſic,qui ędificat iuxta publica ędificia,non debet mori.l.ędificia, de ope.public.ergo nec qui dat cauſam ſeditionis.

Quintò ad idem arguo ſic, † vbi ex ſeditione ſequitur ſciſma , non imponitur pœna mortis , ergo multo minus pro ſeditione ſimplici . antecedens patet per text

in c.in nomine Dñi,poſt medium.23.diſt.ibi, ſi quis contra hoc decretum noſtrum ſinodali ſententia promulgatum, quaſi per ſeditionē fuerit electus vel ordinatus & inthronizatus ꝑpetuo anathemate a limine eccleſiæ abijciatur.Conſequentia patet ex doctrina Bal.per ibi notata in l.tranſigere,in princip.3.col.C.de tranſact. Nam ſtatutum in vna ſpecie, intelligitur ſtatutum in eius ſimili,& multo magis in maiori, vt ibi.

Sextò ad idem arguo ſic,propter ſeditionem ſaltem nobilis ſine aliqua difficultate non debet mori,ſed Chriſtus erat nobilis vt omnibus patet:traxit enim originem ex nobili proſapia,ergo ex tali cauſa Chriſtus non debebat mori.Maior patet per l.ſi quis aliquid,in §.auctores.ff.de pœ.& ſi dicatur, dignitas aggrauat delictum, equidem maiori reatu delinquit ꝙ potiori honore fruitur: grauiora enim facit peccatorum vitia ſublimitas peccantium,ita dicit tex.in c.nulli fas.25.q.j.facit tex. in l.omne.§.j.ff.de re mili.ibi,augetur autem petulantiæ crimen nobilitate præpoſiti.ad idem tex.in c.qui viderit.32.q.5. Et dicit tex.in c.cum quidam,de iureiuran.ꝙ tanto grauior iudicandus eſt periurus,quanto maiori præeminet dignitate. vnde propter hoc dicimus,ꝙ homo Chriſtianus propter altitudinem dignitatis baptiſmi grauius peccat,in c.homo Chriſtianus.40.diſt.Cum ergo dignior grauius peccat,quare dicis iure leuius puniri, cum pœna ęqualis debet eſſe delicto, vt latius dixi ſup.per l.reſpiciē- 8 dum,cum ſi.ff.de pœ.† Ad hoc rñdeo, ꝙ ſicut in homine in dignitate poſito quodlibet delictum minimum cenſetur grauius, ita quęlibet pœna in eo iudicatur ponderoſior, ita dicit gloſ.Io. And.& alij in c.j.de cle.vena.glo.in c.2.de offi. delega.in 6. Et ita faciebant antiqui noſtri, cū ꝑꝑ hoc in omni ſupplicio ſeuerius ſeruos ꝗ liberos famoſos ꝗ famæ ītegrę hoīes acrius puniuerūt. l.capitolium.§ fi.ff.de pęn.l.in ſeruorum.ff.eo.& rōnem de hoc reddit gl.in c.ꝑ tua,magno.in verbo, excellentiores, vbi bonus tex.de ſimo.in materia facit tex.in c.qui ꝯ eccleſiæ.24.q.j.& qđ not.Bal.in l.presbiteri.C.de epiſco.& cleric.& longè melius vbi diſtinguit,quando crimen aggrauat delictum vel pœnam, in l. nemo.C.de ſum.trini.de quo etiam videas Bart.in l.quædam.ff. de pœn.vbi inter cætera notanter decidit per illum text. quòd quoties delictum eſt in derogationem dignitatis, grauius punit in dignitate poſitus quàm alius,pro quo facit text.in dicta l. preſbiteri.& in §.lex Iulia peculatus,Inſtitu.de publi.iudi.

Septimò pro eadē parte facit. Nā auctor ſeditionis punitur leg. Cornelia, de ſicar.l.3.§.item hi.ff.ad leg.Cor.de ſica. ſed legis Corn. de ſica. pœna eſt in hoīe nobili ſolum deportatio,vt dicit tex.in d.l.3.in §. fi.ergo Chriſtus, cum eſſet nobilis,vt dixi ſup.non debebat ex hoc morte damnari.

9 Octauò ſeditioſus † tenetur. l. Iulia. de vi publi. l.Iul. in penult ff.ad legem Iul.de vi publi.ibi, in eadem cauſa ſunt,qui turbæ faciendæ ſeditionis interſunt, & ibi in eadē cauſa ſunt,qui peſſimo exemplo mota ſeditione villas expugnauerint.& in eod.tit.in l.qui cętu conuerſo turba ſeditione incēdium fecerit,ſed pœna illius legis hodie non eſt niſi deportatio. Nam antiquitus erat interdictio aquę & igni, ergo hodie eſt deportatio,cum ea hodie in locum dictæ pœnæ ſucceſſerit.l.3.§.j. ff.de pęn.ibi conſtat poſtquàm deportatio locū in aquę & igni interdictionis ſucceſſerit,& in l.3.ff.ad leg.Iuliam pecula.ibi peculatus pœnam aquę & igni interdictionem in quam hodie ſucceſſit deportatio continet,idem voluit gl.in l. Gallus,in §.& qd ſi tantum.ff de liber.& poſthu.Ergo ex hoc infertur de primo ad vltimum,ꝙ ſeditioſus ſolum hodie debeat deportari. Iſtis facit tex.in c.j.in verbo,conuenticulas,de pace iura.firman. in vſibus feud.vbi punitur ſolum ſeditioſus in vna libra auri, ergo nō pœna mortis.Et iſta ſunt,quę ita coloratè firmant iſtam partem negatiuam.Quibus non obſtantibus,prout verè non obſtant, credo contrariū de iure verius, ꝙ ſeditioſus poteſt ad mortē damnari. Primò per tex.in l.denunciamus.C.de his qui ad eccle.confug.vbi poſtquam prohibuit ſeditionem, in fine ſubijcit, ſi quis ſupradicta mouere tentauerit vltimo ſupplicio ſubiacebit. nec obſtat ſi dicatur ꝙ ibi loquitur in ſeditione facta ī eccleſia,ergo non eſt trahenda ad aliam,quia ratione loci grauior efficitur ſeditio,ſicut quodlibet aliud delictum. l. aut facta, in §. locus.ff.de pę.& latius in gl.in cap.homo.40.diſt. quia ad hoc rñdeo ꝙ ille tex.iō magis ſe ſpecificauit in ſeditione facta in eccleſia ꝗ in alia ꝑꝑ naturam tituli,ad quem leges meritò adaptantur,per l.Imperatores.ff.de in diem ad die.nō tñ negaſſet idem eſſe in alia ſeditione,immò ille tex.ſi rectè ponderetur, in duobus locis probat 10 idem eſſe in qualibet ſeditione.† Primò in fine,dum generaliter loquitur,ergo generaliter debet intelligi.vulgata. l.de pretio.ff. de publi.nec huic ponderationi habet obſtare ibi text. in princ. dum ſe exemplificat ad ſeditionem factam in eccleſia. Nam nō reſtringit dicta generalitatem,quia exemplum non reſtringit regulam. l. damni infecti ſtipulatio. ff. de dam. infec. & ibi voluit Bar.vel ſtrictius facit text.ibi,in medio, vbi expreſſe loquitur de ſeditione & tumultu facto in omni parte ciuitatis. & ſi dicatur, ꝙ in medio dum loquitur de qualibet parte ciuitatis, non facit mentionem de ſeditione, ad hoc reſpondeo quòd immo facit ibi, in verbo, conclamationibus, nam intelligitur pro ſeditione,vt probat text.in l.aut facta in §.ſolent.ff.de pœn. Quod autē iſte intellectus ad iſtam l.denuntiamus,ſit verus, tenuit expreſsè Ioan.de Ana.inſignis Doctor,in ca.cum ex iniuncto.de hæreti. generaliter loquendo.Quod ſiue ſeditio ſit facta in eccleſia,ſiue extra, eſt digna pœna mortis.

11 Secundò pro eadem † parte arguo ſic,qui facit collegiū illicitū,ꝑut & multomagis facit ſeditioſus,eſt in pœna leg.Iuliæ maieſtatis,cuius pœna eſt mors,vt inf.dicam. quòd autem ſit in tali pœna,patet per tex.in l.2.de colle.illicitis. vbi tales ęquiparātur illis, qui occupant templa vel loca publica, qui vt ſup.dixi, ſunt in crimine lęſę maieſtatis. Tertiò,ne in multis morer,pro iſta parte allego text. in l.j.ff.ad legem Iuliam maieſta.vbi poſt multa delicta,quę ſunt criminis lęſę maieſtatis ſubiungit, quòd ille etiam eſt in tali crimine, qui homines ad ſeditionem vocauit. Ergo nulli dubium eſt, vt ex iſtis conſtare poteſt,ſeditioſum poſſe morte damnari. Reſtat ad ꝯria reſpondeamus,& primò ad primum arg.ſup. factum reſpondeo, ꝙ cū in caſu noſtro ſit mors expreſſa, vt ex primis dictis patet, nō procedit primū argū, dum eius fundamentum erat mortē in caſu noſtro nō fuiſſe expreſſam. Et iſta eſt vera & ſecura reſponſio. coloratè tñ pōt dici,ꝙ regula de qua in primo argumento ꝯriæ partis,videlicet ꝙ priuatio non hēt locū, niſi in caſibus expreſſis,nō eſt indiſtinctè vera.qđ patet ꝑ doctrinā gl.in §.in ſumma, de qua ſup.dixi. Inſti.de iniu.vbi cū mors ſit priuatio vitæ,tñ hēt locum ēt in caſibus non expreſſis,vt in arbitrarijs,vt ibi. Ad ſm arg.de §. ſolent, rñde ꝙ ille text.non loquitur in caſu noſtro, ut inf.patebit.loquitur.n.ille tex.in ſeditione ſimplici ad aliqd non tenēdo,ſed ad perpetrata laſciuia quadā & iuuenili calore, nec aliqua maturitas conſilij,vbi fuit,vt ſentit ille text.in verbo, qui iuuenes appellantur quaſi voluit loqui in ſeditione ſine aliqua 12 maturitate conſilii perpetrata.† Cum quicquid agit iuuenis, de raro ibi eſt conſilium uel grauitas,vt probat tex.in c.quorundā. 34.diſt.nimirum.ſi in d.§.ſolent, talis ſeditio ibi mitius punitur. ar.l.qđ calore.ff.de reg.iur.quod enim ex leuitate procedit, facilè eſt contēnendum,vt dicit text.in l.j. C.ſi quis Imperatori maledi.noſter autem caſus procedit, quando ſeditio non manſit, quaſi leuitate conſtituta in puris terminis, immo tranſibat ad aliud,quod erat dignum morte, nam illa ſeditio Chriſti ad hoc erat vt faceret ſe regem & negabantur tributa Cæſari,vt dicebāt Iudæi.ergo ille text.non procedit, immo facit pro nobis in illo verbo,ſi nihil amplius admiſerint, arguendo a contrario ſenſu. ergo ſi admiſerint amplius non loquitur ille text. quod arg. valet in iure.l.j.§ ibi huius rei.ff.de offic.eius,immo eſt coniectura valens,vt dicit glo.not.in l.apud antiquos,in prin.C.de fur.facit tex.in c.cum inter.§.inter ſacrum.ff.de pact.dot.& latius Abb.in c.publi.de elec.moderni in d.l.j. Abb. in ca. cum apoſtoli de his, quæ fiunt a præla.& Bal.in l.conuenticulam. C.de epiſco.& cle. Secūdò adhuc tex.in d.§.ſolent,facit pro illa parte,quando dicit ꝙ ſi pluſquam ſemel inciderint ꝙ non procedit, immo ſunt capite plectendi, quaſi tunc videtur actum moderato conſilio, nec debemus habere oculū ad iuuentutem, cum illud qđ pluſꝗ ſemel fit, vř deliberato & toto animo fieri, ſicut dicimus in geminato pacto nudo,& de hæretico qui reincidit in cap.ſuper,de hære.in ſexto,& latius dixi ſup.de potentia geminationis.

13 Ad tertium. qđ non punitur conatus, niſi ſequatē effectus. † Rñdeo ad oīa dicta iura, ꝙ loquuntur in delictis non grauiſſimis, ſicut eſt caſus noſter. Nam in talibus delictis ſolus conatus eſt dignus morte, ut in ſacrilegio.l.ſi quis non dicam rapere.C.de epiſ.& cle.Si quis nō dicam rapere,ſed attentare tantūmodo iungendi cā matrimonij ſacratiſſimas virgines auſus fuerit,capitali pœna feriatur.Item in homicidio.l.is qui cum telo.C.ad leg.Cor.de ſicar. qui cum telo.dixit tex.ambulauerit hominis necandi cauſa,ſicut is ꝗ hominem occiderit,uel cuius dolo malo factum erit cōmiſſum.leg.Corn. de ſica.pœna coercetur,& facit qđ voluit glo.nota.in c.j.ad finē, in verbo,mandauerit,vbi in materia bonus text. de homi. in 6. vbi punitur homicidiū,licet non ſequutū. immo plus ꝙ mādās fieri & nō facto homicidio pęniteat,& reuocet mandatū tenetē, vt voluit gl. & eā ſequitur Abb.in c.magno.ne cleri.vel mona. facit, nam monachus viſitans curiam Principis cā damnificādi monaſteria, licèt non damnificauerit,eſt ipſo iure excommunicatus,ac ſi damnificaſſet, vt eſt tex.in cle.j.§. quia verò, & ibi gl. in verbo,ipſo facto, de ſtatu mona.

14 Ad quartum. dum dicebatur, quòd † opus iuxta muros ciuitatis,& opus ex quo veniat ſeditio, &c. Reſpondeo, fatendo quòd opus ex quo venit ſeditio, debet deſtrui, nec per hoc infertur, quòd ſi quis fecerit ſeditionem,ꝙ non debeat mori,ſed ne poſſit uenire ſeditio deſtruitur opus,ſicut ne poſſit ciuitas ledi deſtruitur opus, quod eſt iuxta muros ciuitatis. Ad quintum reſpondeo, ꝙ ibi loqtur de iure cano.de cuius determinatione non eſt executio gladij, vt latius dixi in articulo,an pro blaſphemia ſit mors.ſup. Rñdeo ad c.ſi quis per capillos. Ad ſextum argu.quòd illi qui ſunt in dignitate,non debent pro ſeditione mori. reſpōdeo ꝙ cum iſta ſeditio,in quam Iudęi dicebāt licet falsè Chriſtū incidiſſe, fuit contra

tra Imperium, cum tendebat ad faciendum ſe Regem & ad tributa Cæſari neganda,quantomagis homo eſt in dignitate, tantomagis debet mori, cū de eo magis timeatur: nam in materia tributi magis punitur dignus,ꝗ non dignus,nam dignus nō ſoluens ſtatim fundus ſuus applicatur fiſco. l. ſi diuina, ſm vnā opi. quā ibi retulit Bar.C.de exac.trib. lib.10. ſecus eſt in illo, qui nō eſt in dignitate, qui habet terminum ad purgandum moram. l. obſiſtere.C.de anno.& trib.li.10.& quia iſtud poteſt tolli per doctrinam cōmu.quæ eſt, ꝙ dignus grauior punitur pecuniariter, ꝗ indignus,vt vult gl.& ibi Doct.in c.cum quidam,de iureiu.& per Bal.in l.nemo.C.de ſum.Trin.& caſus noſter loquitur de pęna corporali, ergo dicta ratio non facit. ideo reſponde ſecundo modo ſic, ꝙ ratio quare dignus mitius puniatur reddita per gl. in c.per tuas,de ſimo.quæ erat,ne veniret ſcandalum,in caſu noſtro ceſſat,immò ſi non puniretur dignus eo modo, quo nō di- 15 gnus,eſſet venturum ſcandalum longè grauius. † nam magis p̄t nocere reipu.in ſeditione dignitate maior,ꝗ minor.ergo cū ceſſat ratio dictæ regulæ,ꝙ in dignitate poſitus mitius puniatur, debet & ipſum dictum ceſſare.l.ꝙ dictum,ff.de pac.l.adigere,§.ꝗuis.ff.de iu.pat.in c.cum ceſſante.ff.de app. ratio enim magis declarat dictum,ꝗ ipſa declaretur per dictum. l.cum pater. §. dulciſſimis.de leg.2.& voluit Pan.vbi plene in c.nihil. ſuper glo. in ver.vltra Italiam,de elec.verba,dici ſolet,magis deſeruiunt intētioni,ꝗ econtra,ita Pan.in c.qm̄,de offi.dele.in 4.col. Et propterea dicimus, ꝙ licet dictū ſit ſp̄ale, ſi tñ ratio eſt generalis, dictū gn̄aliter dēt intelligi,tex.eſt & ibi Bar.in l. reg. in §. fi.ff.de iur.& fac.igno. Cū ergo in caſu nr̄o illa ratio gl.de qua in d.c.per tuas, faciat in contrarium, non debemus curare de de determinatione Doctorum cum,cum rationem tenere aſtringimur,etiam ſi verba offendantur,ita dicit Abb.in c.quia in ſulis,ante medium, 16 de reg.† Contra enim legem dicitur facere qui eius verba complectens vult contra mentem agere,ita dicit tex.in c.fi.de regu. iur.lib.6.facit quod not.Bar.in l.item quæritur,in §.qui impleto. ff.loca.Iſtis addas quod no.Bal.in d.l.nemo.circa medium,vbi ꝙ quoties dignitas auget delictum,ibi dignus magis quàm non dignus punitur.Sed in caſu noſtro dignitas auget delictum, quia grauior eſt ſeditio & periculoſior dignorum quàm aliorum,vt ſupra dixi, ergo &c. Et ex iſtis poteſt reſponderi etiam ad ſeptimum argumentum.

Ad octauum argumentum reſpondeo, ꝙ licèt per leg. Iul.de vi publi. non imponatur pęna mortis, non tamen ſequitur ꝙ per alias leges non debeat ad mortem damnari ſeditioſus,vt clarè patet in argumentis partis affirmatiuæ. bene tamen fateor ꝙ ſi talis accuſaretur per leg. Iul.de vi publi.non deberet mori, cum punitus vna lege ad vindictam tēdente, non poteſt alia ſimiliter ad vindictam puniri.l. pretor edixit.§.j.ff.de iniu.Senatus enim cenſuit, ne quis ob idē crimē pluribus legibus reus fieret.l.Senatus.ff.de accu.Et voluit Abb.in c.de cauſis,de offi.delega. poſt Legiſtas in l.j. ff. vi bono. rapto.& in d.l.Senatus. Et ſi dicatē, quare lex Iul.de vi, debuiſſet ponere pęnam morte mitiorem, cum per alias leges erat mors conſtituta in ſeditioſis, & ſic leges legibus non concordarent,ꝯ l.vnicam,C.de inf.do.cum ſimilib.quia ad hoc reſpondeo, hoc non eſſe inconueniens,vnum delictum puniri diuerſis pęnis diuerſarum legum.Nec propter hoc leges dicūtur diſcordare, qa oēs conueniunt ad delictum puniēdum,licet diuerſimodè.Pro quo facit, ne incendarius per leg. Iuliam de vi publica, vbi non eſt pęna mortis,poteſt puniri:& tñ ſi accuſetur alia lege,quando ſcienter hoc fecerit,debet comburi.de primo eſt tex.in l.qui cętu.ibi,incendium poſuerit.ff.ad leg.Iul.de vi publica. De ſecundo eſt text.in l.qui ædes.ff.de incen.rui.nauf.& habetur in c. tua nos,de ſen. excom. Et ex iſtis poteſt etiam reſpōderi ad nouum & vltimum argumentum,pro cuius ſolutione etiam facit tex.in l.qui nomine.ff.ad leg Cor.de falſis.

17 Concludo ergo ex ſupradictis,ſeditioſum † iure poſſe ad mortem damnari: graue enim delictum eſt, cuius enormitatem probat tex.in c. ſeditionarios. 16. diſt.dicit ibi tex.ſtatuimus nunꝗ ordinandos & clerici vel monachi contra epiſcopum vel contra alios cadant omnino à gradu ſuo,in c.qui iurationum.11.q.j.& dicit tex.in c.principatus.j. q. j. principatus,quem aut ſeditio aut ambitus occupauit,etiā ſi moribus aut actibus non offendit,ipſius tamen initij ſui eſt pernitioſus exemplo. Itē in materia vide tex.in c.conſpirationum.11.q.j. cum talibus ſequentib.per quæ iura dicit gl.in c.fi.de teſti. cogē. ꝙ ſacerdotes contra epiſcopum inſectantes degradandi ſunt,laici excommunicandi.Et dicit Io.de Ana.in rub. de ſchiſmaticis, quod ſectantes contra prælatos ſunt ſchiſmatici.& hæc ſufficiāt quantum ad ſecundum articulum quæſtionis noſtræ.

SVMMARIVM.

1. *Tributum quid propriè ſit,& vnde dicatur.*
2. *Fiſcum qui habere dicantur,& qui non.*
3. *Collectas imponere ſolus Princeps poteſt.*
4. *Vectigal principaliter propter obedientiam non datur.*
5. *Commoda ſentire debet,qui & incommoda.*
6. *Tributum vnde dicatur.*
7. *Crimen peculatus,in quibus locum habeat.*
8. *Fiſcus,camera imperialis dicitur,cui &c.*
9. *Conſiliarius ex ſolo non tenetur conſilio.*
10. *Argumentum à communiter accidentibus,eſt in iure validum.*
11. *Res fiſci poſſunt præſcribendo acquiri.*
12. *Seruus in acquirendo præiudicare poteſt Domino.*
13. *Prelatus legatum Eccleſiæ factum repudiare poteſt.*
14. *Tributa non ſoluens,qualiter puniatur.*
15. *Subtrahens captum pro tributis ſoluendis,ad quid teneatur.*
16. *Litigare poſſumus cum fiſco.*
17. *Tributum ſeu cenſum præſtare,eſt ſpecies ſeruitutis.*
18. *Decimas non ſoluens,non punitur morte.*
   Mutuum faciens de pecuniis tributorum,debet morte puniri.
19. *Effectu prohibito,prohibetur cauſa.*
20. *Matrimonium illicitum contrahens plus punitur quàm qui ſponſalia.*
21. *Argumentis de acquiſitis ad acquirenda,eſt nullum in iure.*
22. *Obedientia debita, & honor ac etiam pecunia perditur per tributi denegationem.*
23. *Fidelitas & obedientia oſtenditur per tributi ſolutionem.*
24. *Tributa negans,cenſetur obedientiam negare.*
25. *Contumacia de iure canonico punitur excommunicatione.*
26. *Inobediens ad mortem damnari poteſt.*
27. *Tributum negans debere dari,poteſt morte puniri.*
28. *Clericus ex ſolo conſilio irregularis efficitur.*
29. *Pœna arbitraria ad mortem quandoque extendi poteſt.*
30. *Superindictum quid ſit,& pro quibus imponatur rebus.*
31. *Contemptus delictum aggrauat.*
32. *Actio non datur emptori vectigalium ad pęnam contra fraudantem publica vectigalia,ſed datur fiſco.*
33. *Contemnere non dicitur,qui iuris auctoritate aliquid operatur.*
34. *Princeps pœnam parti applicabilem remittere poteſt.*
35. *Princeps non pręſumitur velle contra ius.*
36. *Principi non creditur in cauſa ſui vaſalli.*
37. *Princeps ſi ex conceſſione aliqua pecunias acceperit,nec ipſe,nec ſucceſſores reuocare poſſunt.*
38. *Excepio eiuſdem excommunicationis bis tantum opponi poteſt.*
   Legi non conſtitutæ reſiſti poteſt,non autem poſt conſtitutionem.
39. *Correctio etiam iniuſta,eſt patienter ferenda.*
40. *Multitudo peccantium non pręſtat patrocinium errantibus.*
41. *Argumentum de præſcriptione ad negationem tributi, non valet.*
42. *Compenſatio non admittitur in tributo.*
43. *Eccleſia non negat Imperatori tributum.*
44. *Imperatori quilibet obedire tenetur & in annona præſtanda, & tributo ſoluendo.*
45. *Tributum negans Imperatori poteſt pecuniariter & corporaliter puniri.*
46. *Fiſcus non tenetur creditoribus de bonis tanquam ſuum intereſſe habitis.*
47. *Litigare poteſt quis cum fiſco, vt ius ſuum tueatur, non autem vt obedientiam neget.*
48. *Vim facere non dicitur,qui ordinaria iuriſdictione contendit in iudicio.*
49. *Libertatem ſuam,quando quis etiam contra Imperatorem defendere poſſit.*
50. *Decimas ex contemptu ſoluere recuſans,eſt ipſo facto excommunicatus.*
51. *Conſulens,tributum non eſſe ſoluendum,incidit in crimen lęſæ maieſtatis.*
52. *Contemnere non dicitur,qui legis auctoritate ambulat.*
53. *Crimen læſę maieſtatis incurrit, qui tributa negans contra honorem Principis facit.*
54. *Priuilegium tributi,quale ſit.*

¶ Articulus Tertius.

CAPIO alium articulum videlicet, hunc inuenimus tributum prohibentem dari Cæſari. Et antequam perueniam ad deciſionem iſtius articu- 1 li,eſt ſciendum,† ꝙ tributum eſt quicquid in auro, argento vel ære tribuitur Principi ordinariè & vniformiter propter obedientiam principaliter,ſiue ratione perſonæ,ſiue rei annuatim. Nunc reſtat examinare ſingula poſita in iſta diffinitione. Et primo dixi, quicquid in auro,argento,vel ære,ad differentiam annonæ, quæ conſiſtit in rebus comeſtibilibus,vt voluit gl.in rubri.C.de annonis in tributis.lib.10.Item quod Principi,dixi quia ſi alij inferiori ſoluerē, non eſſet tributum, quod probo, nam tributum tribuitur fiſco: quicquid enim in pecuniario cōmodo cōſiſtit attineus ad rem publicam,fiſco applicatur,vt voluit Bal.in rubrica, C.de iure fiſci.lib.10.ſed inferiores Principes non habent fiſcum,cum idem eſt fiſcus, quod res publica totius mundi, vt voluit Barto. in d. 2 rubr. ergo &c. † Et propterea Domini particulares non habent fiſcum,ſed dicuntur habere communem burſam,vt voluit Bal. in Reſpon.C.de priuilegiis fiſci.per l.primam.C.de bonis vacan. lib. 10. Eccleſia tamen bene dicitur habere fiſcum, vt volunt Docto.in c.excommunicamus,in princi.de hæret.

Pro ſupradictis facit tex.in c.cōuenior.23.q.8. ante finem.ibi, tributum Cæſaris eſt & propterea dicit text. in l.j. C. de ſuperindicto.lib.10.ꝙ ſolus Princeps imponit tributa pro publi. vtilitate.Vnde dicit Abb. in c.ex parte j.de decim. ꝙ non ſunt munera ordinaria,niſi ſint inducta a lege, Sena.conſul.vel à Principe, & idem

idem voluit Bar. in l. licitatio §. mercatores. ff. de publican. & in l. hi qui. ff. de iure immunit. Panor. in c. licet, de censib. & latè per eundem in c. non minus, de immunit. Eccles. aliquid per Bal. in fi. l. C. sine censu vel reliq. Facit, nam collectæ semper dr̄ illicitæ, nisi per legem Senatuscon. vel Principem sint inductæ, vt est tex. in l. vnica. C. de vacat. publici mun. & voluit Abb. vbi latius, in 3. col. in c. 2. de immunit. Eccles. vbi hoc limitat, & vbi per eū. Istis facit, quod not. Io. de Anan. post antiquos, in c. in ciuitate, 3 in princ. 6. col. de vsur. † vbi dicit, nullum posse, Principe excepto, generalem collectam imponere, licet particularem quælibet vniuersitas posset, de quo per gl. in l. j. § pen. ff. ꝙ cuiusq; vniuersit. nomine, quod no. Bar. in l. 3. §. actor. ff. de re iudi. Itē, quod autem dixi, ordinariè & vniformiter, fuit ad differentiam collectè, quæ est munus extraordinarium, non vniforme, & voluit Bal. in l. placet, quicquid ibi sentiat de tributo. C. de sacros. Eccl. per Spe. in tit. de cler. coniugat. §. contingit, vers. ad huius autem, & per Io. And. in nouella, in c. j de immunit. Eccles.

4 **Quod autem** dixi, pp obedientiam, fuit ad differētiam vectigalis, † quod principaliter non præstatur pp obedientiam, sed pp transitum vsum alicuius publici soli. Et propterea dicit gl. in l. j. §. j. ff. de publi. quod vectigal. soluitur ratione soli publici, vbi apportant merces, si nō pp obedientiam, sed pp vtilitatem, quam quis ex publico nanciscitur. Pro istis facit, quod notat Bart. in l. competit. C. de præscrip. 30. anno. quod tributum præstatur in signum obedientiæ & recognitionis, & ibi cuius idem affirmat. de quo est tex. in verbo, deuotionis dilatio, in l. mediterraneæ. C. de annonis & tribu. lib. 10. Item quod dixi, principaliter, dixi quia secundariò præstatur in recompensationem laborum, quos pro nobis capit Imperator. Nam cum totus mundus sit in eius cura & sollicitudine nimirū si hoc habeat priuilegium. facit quod in simili dicit tex. in l. bene à Zenone. C. de quadrien. præscri. in fi. qui enim dicit tex. Pro toto terrarum orbe die noctuq; laborant, cur non habeant dignam sua prærogatiuam fortuna? alibi tex. de Imperatore dicit hęc verba, Noctes eñ ducit insomnes, vt subiecti sub oī quiete consistant: per oēm namq; curiositatem subtilemq; inquisitionem discurrunt, illa agere quærētes, quæ vtilitatem subiectis introducendo omni eos ruere liberent, ita tex. in Auth. vt iudices sine quoquo suffragio fiant, in princi. & nota quod subiūgit ibi tex. ꝙ liberat subditos oī damno extrinsecus illato citra publicum censum, quasi talem censum vult capere pro laboribus suis. Et dicit Imperator in Auth. vt diuinæ iussiones, in prin. ideo nanq; voluntarios labores appetimus, vt subiectis quietem pręparemus. & idem dicit Papa in c. j. de resti. spo. in 6. meritò ergo pp tot labores secundario fortè dabuntur tributa, facit l. secūdū 5 naturam de reg. iur. † Nam qui sentit tot incōmoda, debet sentire & cōmoda. facit ad idem l. manifestissimè. § de mul. in fi. C. de furt. c. j. & c. de his, de Ecclesiis ędifican. vel reparan. sic ergo, cum Princeps cōiter pro omnibus vigilet, si ab omnibus aliquid habeat, rationi consentaneum esse vr̄. Et propterea dr̄ præstari tributum pp vtilitatem cōem, vt Imperator possit resistere hosti, & per hoc consulere suis populis. l. nemo carcerem, in fi. de exactor. tribu. lib. 10. verum est tñ, ꝙ magis præsumitur data in honorem q̃ in præmium, sicut dicit gl. in decimis, quæ sunt tributa egentium in c. decimæ. 16. q. j. in verbo, præmium, per illum tex. Item, quod dixi annuatim, dixi recēs auctoritate Bar. in l. placet. C. de sacrosan. Eccle. sed potest esse ad differētiam superinducti, quod non datur annuatim, sed pp necessitatem accidentem & fertilitatem anni, vt voluit gl. in rubr. C. de superindicto. lib. 10. quod de iure cano. potest vocari moderatum auxilium, quod non imponitur, nisi ex causa rationali & manifesta, vel charitatiuum subsidium, de quo per tex. & ibi Abbas, in 2. no. in c. cum Apostolus, in §. prohibemus, de censib.

Quod autem dixi, siue ratione personę, siue rerum, dixi quia vniformiter ad vtrūq; im- 6 ponitur. l. fi. ff. de censib. l. j. C. de anno. & tribu. lib. 10. † Et no. ꝙ dr̄ tributum à contributione, quia ex eo militibus contribuit. l. ager. § j. de verb. signi. Item adhuc, quia infra aliquando faciā mētionam de fisco, aliquando de re publica & Imperatore, ne videar æquiuocare, pręsupposito ꝙ fiscus Imperator & respublica vniuersalis sunt synonyma. l. inter publi. §. fi. ff. de verb. signi. glo. in l. non est ambigendum. ff. de bonor. posse. Et propterea procurator fisci & procurator reipublicæ idem est, in l. 2. C. de modo mulct. facit. l. fi. C. de offi. assesso. & hoc, quando accipimus rē publicam pro vniuersali, alias contra. l. sciendum. ff. de legationib. & ff. de iure fisci. l. non intelligitur. §. si in locis. Et propterea in omnibus alijs, quas hodie nominamus res publicas, vocabulo abutimur, non impropriè sunt respubli. vt est tex. & ibi gl. clara, in l. eum qui. de verb. sig. ff. & gl. in §. rursus, Insti. de actio. idem voluit gl. in Auct. de triente & semisse, in princ. col. 3. & fa- 7 cit quod voluit Azo in summa. C. ad legem Iuliam pec. † quod crimen peculatus, quod cōmittit per surripientem pecuniā publicam vel contaminantem, immiscendo ferrum, vel aliud, nō habet locū, nisi in republica vniuersali, vt est Romana. Nam in aliqua particulari republica cōmittitur furtum, & ita etiā tenet Io. de Ana. in rub. extra de furt. nec aliqua respublica habet fiscū propriè loquendo, nisi respubli. Romana, quæ est vniuersalis, & dixi supra in diffinitione tributi. Item in materia dicit Bar. vltra aliqua ex proximis dictis, ꝙ respublica & fiscus se habent vt genus & species. Nam fiscus est species, quo pręsupposito actu, pręsupponitur & genus, quod est respublica, & non econtra. Nam potest esse respublica, licet impropriè, quæ non haberet fiscum, 8 vt particularis respubli. † Et no. ꝙ fiscus dr̄ camera Imperialis, cui applicatur quicquid ad commodum pecuniarium Imperij pertinet: quæ uerò ad iurisdictionem & honorem pertinent, nō in nomine fisci, sed reipublicæ applicantur. Et sic in effectu idē est fiscus quod respublica. Ista probant in l. sed & Celsus, in prin. ff. de contrahen. empt. & in l. 2. §. hoc interdicto. ne quid in loco publi. Item, quod idem sit Imperator & respublica, patet per illā legē regiā, qua reipublicæ potestas ad Imperatorē fuit translata. l. j. ff. de constit. Principum. l. digna uox. C. de legib. §. quod Princi. Insti. de iure natu. gentium & ciuili. fiscus autem & Imperator, an sint idem, clare patet: non enim est aliud fiscus, nisi bursa Imperatoris, cui Imperij pecuniæ applicantur, vt uoluit Bald. in rub. C. de priuilegio fisci. per iura, de quibus ibi per eum. Et hæc sufficiant pro euidentialibus. Nunc condescendo ad examinationem articuli, an Christus si fuisset uerum ꝙ contra eum de negatione tributi dicebāt Iudęi, potuisset morte puniri? & omittendo multa friuola, quæ hincinde adduci possent, substātialia 9 tangendo, uidetur ꝙ non. † Et primò sic. Christus, secundū Iudæos solum negari tributum Cæsari consulebat, modo sic. ex ꝯsilio nemo tenetur. l. consil. ff. de reg. iur. in §. tua tm̄ ibi, magis ꝯsilium q̃ mandatum est, & ob id non est obligatoriū, Insti. mandati. Ergo ratione talis consilii Christus nō erat puniendus per dicta iura. Pro quibus facit, nam aliàs consulendo est licitum illud, quod agendo non esset, ut in materia electionis dicit Panor. in c. bonæ circa medium ultimæ col. de ele. adde ꝙ licèt actus eligendi non possit per capitulum cōicari extraneis solum uno discrepāte, nec sufficit in hoc maior pars, ut habetur in c. scriptū. ibi, communi cōsensu. Et ibidem notat Cōpostellanus de elec. & habetur in c. in causis, eo. tit. tamē secus est in cōmunicando extraneis, quantum ad consilium, ita Abbas in d. c. scriptum, in j. col. facit pro hoc text. in c. obeuntibus. 63. distin. Ex istis clarè patet, quòd licèt negatio tributi fortè est illicita, consilium negandi non debet esse.

10 **Secundò** pro eadem parte arguo sic. † A cōiter accidētibus ualet argumentum, ut habetur per gl. & Doc. in l. neq; natales. C. de proba. & in l. siue possidetis, eo. tit. immò plus uoluit Panor. per gl. ibi in fi. in c. 2. de elect. & est tex. in c. j. de cler. non residen. quod istud est uerum, etiam in malo præsumendo: sed nos uidemus quotidie, ꝙ semper subditi resistunt maioribus uolentibus imponere tributum, & non puniūtur animaduersione mortali, ergo &c.

11 **Tertiò** sic, Nos † possumus res fisci nobis præscribēdo acquirere, ut habetur in l. omnibus. ff. de diuersis & temporal. præscrip. habetur in l. omne. C. de præscrip. anno. 30. Si ergo res incorporatas ipsius fisci nobis possumus acquirere, longè magis debemus posse de incorporādis & acquirendis bonis ipsum defraudare. quod argumentum probatur per l. debitorē. ff. quæ in fraudem cred. ubi licèt debitor non possit fraudare creditorem in acquisitis, potest tamen in acquirēdis. ad idem facit l. patrem, eo. tit. quod dicimus de seruo. Nam licèt non possit in acquisitis Dño generare præiudiciū. l. pen. ff. deposi. ibi, quia seruus in deponendo tuum ius deterius facere non potuisset, & in l. quantomagis. ff. de iureiu. ibi, ipsi autem deferentes conditionem eorum, quibus subiecti sunt, nō faciunt deteriorem, ad idē. 12 l. seruus. C. de pac. † Tamen in acquirendis bene potest Dño generare præiudicium, ut habetur in l. fi. ubi hæc differentia etiam probatur in aliis personis. C. de acquirenda poss. & in l. cum proponas. C. de hæred. institu. facit tex. in l. sed si unius. § j. ff. de iniur. & quod habetur in l. pactum curatoris. C. de pact. ubi licèt tutor non possit facere, ꝙ actio acquisita pupillo amittatur, potest tamen impedire ne actio nascatur, idem dicimus in prælatis. Nam licèt in acquisitis non præiudicent Ecclesiæ etiam cōtemplatione Ecclesiæ delinquendo, maxime quando delictum est in prælato formaliter punibile, ut uoluit gl. ī c. si epm. 16. q. 6. q̃ ita intelligitur per Ant. de But. & Pan. in c. in medio. 3. col. de dolo & cōtumacia. secus est in acquirendis, quia præiudicat, vt uoluit gl. in c. illud, in præalleg. q. 6. & Doct. in d. c. facit, ꝙ uoluit Bar. in l. iubemus. nulla. C. de sacrosan. Eccle. & quod uoluit Inno. in c. 2. de donat. Et quod habetur in c. qm̄. de decim. ubi prælatus solus donat decimas noualium, quæ uidelicet non sunt acquisitæ Eccle. Istis addas, quod uoluit Fridericus de Senis in consi. 9. & eum uidetur sequi Panor. in c. tua nuper. in fi. de his, quę fiunt à prælatis sine consensu ca. ꝙ licèt prælatus non habito tractatu & capi. ꝯsensu, nō possit alienare res immobiles, ut habetur in d. c. tua nu- 13 per. & plenè in c. de rebus Ecclesiæ non alienan. in 6. & per totū in antiquis, † potest tñ repudiare legatum Ecclesiæ factum: quia licèt à morte testatoris sit dñium trāslatum rei legatæ. l. Attilio. ff. de furt. l. cum pater, in §. fundo. de legat. 2. uerè tñ non est acquisitum,

quisitum, ut ibi per eum. Vltimò facit, nam nō est par ratio damni & lucri non faciendi, vel lucra capere & acquisita perdere. l. si sponsus, in §. maritus. ff. de don. inter virum & vxo. l. fi. in fi. C. de codicil. & hæc sufficiant, quantum ad 3. arg. Quartò ad idem arguo sic, contra fraudantem annonam ad plus pęna est ad opus publicum, puta ad fodiendum metallum, vel in opere metalli, aut in seruitium metalli, inter quas pęnas est differentia, vt per gl. in §. pęnę, in verbo, in metallum. Insti. quibus modis ius patrię potestatis soluitur. quod autem ad plus ad opus publicum sit pęna, est tex. in l. annonam. ff. de extraordi. criminib. ibi, pęna autē in eos variè statuitur. Nam plerunq; si negociantes sunt, eis tñ negocium interdicitur. interdum & relegari solent, humiliores autem ad opus publicum damnantur. Cum ergo inter annonā & tributum non sit differentia, nisi ꝙ alterum in metallicis, alterum in comestionibus speciebus consistit, vt dixi supra in diffinitione tributi, & in vno sicut in alio sit eadem ratio, idē ius debet statui. l. illud. ff. ad leg. Aquil. in c. transla. & in c. nam concupiscentiam, de constitut. in c. inter corporalia. de transla. præla. in c. cum dilectus, de cōfir. vtili. vel inuti. & in l. fi. C. ad leg. Aquil. tex. & ibi gl. in c. pen. de paroch.

14 **Quintò** ad idem arguo per tex. in l. si diuina domus. C. de exacto. tribut. lib. 10. † vbi pęna non soluentis tributa, solum est amittere rē tributariā. ad idem in l. nemo carcerem. eo. tit. vbi, quod plus est, solum obstinatorum ad non soluendum capiuntur bona. Modo, cum ille qui negat, nō debet ad mortem condemnari, ergo nec consulēs negandum fore tributum, per ea quę dixi in primo arg. istius partis. Nec obstat si dicatur, ꝙ dicta iura fortè loquūtur in tributo ratione rei, in quo satis est ꝙ habeatur ipsa res obnoxia: sed cum essemus in tributo ratione personæ, deberet esse pro tributo sicut est res, & sic persona deberet mori. Quia ad hoc rñdeo, ꝙ est quędam diuinatio dicere, ꝙ dicta iura loquuntur magis in tributo rōne rei, q̃ ratione personæ, quod facere non debemus. non enim cogimur diuinare. ca. vt nostrum, extra vt Ecclesiast. benefic. facit. l. si putator. ff. ad leg. Aquil. per glo. & ibi allegat concordantia in c. exceptionem, de exceptionib. in antiquis. Vel secundò responde, ꝙ licet istud possit dici ad d. l. si diuina, dicendo ꝙ cū ibi prius capiatur res, inferri potest, ꝙ persona non erat obligata, sed solū res. tñ quantum ad d. l. nemo. nō procederet, nam ibi cum prius capiatur persona, infertur ꝙ nulla res erat obligata, sed tributū erat ratione personæ: quia si fuisset tributum ratione rei, vt erat in d. l. si diuina fuisset prius res capta, vt ibi.

15 **Sextò** arg. sic. † Si quis subtraxerit debitorem captum pro tributis, solum tenetur ad solutionem illius tributi, pro quo ille fuit captus. Modò, si iste qui nō modo verbo, immò facto per violentiam tractauit tributa non esse soluenda, nō debet mori, quantominus & qui solum cōsuluit. antecedens probo per l. quoties. C. de exactor. trib. li. 10. Per hæc verba, quoties quis vel priuati debitor inuenitur, vel fisci abreptus ab vno officiali teneatur ad vniuersi debitis solutionem: qui enim abstulerit coerceatur ac totius summę exactionis in se suscipiat, qui eūdem auellendum crediderit. & illum tex. ad hoc allegauit Bald. cum aliis, & vbi per eum in l. addictos, ad fi. C. de episcopali audi. & nota, ꝙ si aliquis diceret, ꝙ ille tex. nō loquitur in tributo, respondeas ꝙ natura ti. in quo est positus, declarat eum in tributo loqui, arg. l. Imperatores. ff. de in diem addic.

16 **Septimò** ad idem facit, † Nam nos possumus litigare cū fisco, vt habet in tit. C. vbi causę fiscales. immò in dubio contra fiscum debet iudex sententiare. l. non puto delinquere eum, qui in dubiis quæstionibus cōtra fiscum facile responderit. ff. de iure fisci. & istum tex. pro valde singulari ad hoc allegauit Matth. de Matesillanis, vbi latius declarat, in suis notabilib. 52. incip. Nota vnam regulam mirabilem. facit, nam fiscus nullum habet priuilegium, nisi in casibus expressis, vt est gl. j. C. de petit. hæredita. Modo sic, possumus litigare cū fisco, ergo possumus negare res fisci: nam iudicium incipit à litis contestatione, vt habetur in l. amplius non peti. ff. rem ratam hab. & in l. iudicium soluitur. ff. de iudic. & in rub. C. de edendo. Quæ litis cōtestatio, licet affirmando fieri possit sæpius, sic & negando, vt hr̄ per gl. & Doct. in l. j. C. de litis contestat. & in c. vnico. extra eo. ti. cum ergo contra fiscum negare nobis à iure permittatur, vt ex prædictis apparet, sequitur ꝙ non est delictum, cum in iure non permittatur delictum, arg. l. meminerint. C. vnde vi. & l. conuenire. ff. de pac. dotal. c. qui peccat. 23. q. 4. Si ergo non est delictū, non debet esse pęna. l. aliud est fraus. ff. de verb. signifi. vt patet, pęnam non esse sine delicto, vel ad minus non debet esse sine causa, vt habetur in c. tua nos, de cle. ægro. & c. quoniam frequēter, in §. si verò aliter, in fi. vt lite non contesta. plenè in c. antiqua, de priuileg.

17 **Octauò** † faciunt, nam præstare tributū vel censum, est species seruitutis, vt voluit Panor. in cōs. 102. incipiente, Omnipotentis Dei, in casu qui vertitur inter monasterium san. Crucis. arguit enim solutio tributi subiectionē, vt probat tex & ibi Pan. in c. oīs, de censib. & concludit notanter Bald. in l. solent. ff. de officio proconsul. & lega. Quod si vnus præstat censum alteri, præsumitur ei subiectus, facit tex. in c. fin. de causa possess. & propriet. qui probat fm̄ cōem lecturam Doctorū ibi, ꝙ per probationem perceptionis cēsus probatur possessio subiectionis, facit quod dixi supra in diffinitione tributi. modo sic, Negando tributum videtur affirmare libertatem, & sic illud q̄ à iure præsumitur, quia quælibet res præsumitur in iure libera, vt notatur per gl. & Bar. in l. j. §. 2. ff. de itinere actuq; priuato. per Cy. & alios in l. j. C. de seruitutib. & aqua, habetur in c. si diligenti. de foro compe. modo, cum iste qui negat tributum, affirmat illud, quod à iure præsumitur, nō video quare debeat puniri, cū eorum quæ sunt iuris, cuilibet permittitur allegatio, per ea quæ habent in l. vnica. C. vt quæ desunt aduoc. & in l. 4 §. hoc autem iudicium. ff. de damno infec. istis facit, nam litigare pro libertate vnicuiq; permittitur, non modo contra priuatum verum & cōtra Imperatorem, in cle. pastoralis, de re iudicata, & voluit Abb. in c. significauit, de peniten. & remiss.

18 **Nonò** arguo sic, Decimæ † licèt sint tributum Dei, vt pbat tex. in c. decimæ. 16. q. j. & sint magis q̃ tributū priuilegiatæ, patet quia prius debēt solui, vt voluit San. Thomas. 2. 2. q. 87. art. 2. in fi. ergo magis priuilegiatę, arg. §. plus autem. Instit. de actio. cum simil. tamen eas non soluens non inuenitur ꝙ debeat mori, ergo nec pro tributo. Et ista sunt, quæ faciunt pro parte affirmatiua, resecatis superfluis, qbus nō obstantibus ꝯtrarium mihi de iure esse persuadeo per rationes proximè dicēdas.

Et primò arguo sic. Si aliquis de pecunijs tributorum mutuum fecisset, debet mortis animaduersione puniri, vt est text. in l. 2. C. de his qui ex publicis rationib. mutuo pecu. acceper. ibi, qui ex memoratis thesauris sub specie publici creditoris aurum cuiq̃ mutuauit, capitalis sñia pęnæ plectetur. & est ratio, ne tēpore necessitatis sine pecunijs ærario inuento periculo respublica efficiatur. sed per negationē tributi nos venimus ad illud ꝙ ærarium erit sine pecuniis, ergo eadem pęna debet puniri iste casus, sicut casus d. l. 2. arg. l. illud, cum sim. 19 ad leg. Aquil. † Facit, nam quoties vnum prohibetur, eiusdē prohibitionis censetur oē illud, quod illius prohibiti foret causa. l. oratio. ff. de sponsa. & facit, Nam quoties duo sic se habent, ꝙ de vno peruenitur ad aliud, quod dicitur in vno ēt in materia pęnali, habet locum & in alio, vt probat tex. iuncta gl. in c. si postq̃, in fi. de elect. in 6. facit tex. in c. tuæ, de procurato. & quod notat gl. per illum tex. in c. præterea, de officio deleg. Modo, cum per negationem tributi nos peruenimus ad illud, propter quod fuit facta d. l. 2. ergo eodem modo prohibetur, sicut casus dictæ l. 2. Et si dicatur ad supradicta, quod fateor eodem modo prohiberi, sed non sequitur ꝙ eadem pęna, per gl. singularem in cle. vnica, de consangui. & affi. in verbo, contrahere, & ibi pro singulari eam sequitur Panor. & in c. j. in prin. vltimæ col. de postu. præla. Nam ad hæc respondeo, ꝙ si non esset eadem pęna, non eodem modo prohibetur contra supradicta. Nam si eadem est ratio delicti & eadem prohibitio, ergo eadem debet esse pęna, nec glo. in d. cle. vnica, nobis obstat, quia casus in quo loquit̄, nō habet ęqua- 20 lem rationē ad casum, propter quem peruenitur ad illud. † Nā plus vr̄ delinquere contrahens matrimonium illicitum, q̃ sponsalia. nimirum ergo si durior in eo sit pęna. quod autem grauius delinquit, probat illud quod voluit Panor. in rubr. de spon. in fi. vbi statutum priuans maritatam à successione, nō priuat despōsatā. facit tex. & ibi gl. in simili, Insti. de nupt. in §. & si qua. Sed in casu nostro non est minus delictum in illo, qui subtrahit pecuniam de ærario, & in illo qui negando tribuat dat causam, ne pecuniæ ad ærarium deueniant, immo mea sententia in isto vltimo casu est grauius delictum, quod patet. Nā ille, qui ademit pecuniam de ærario mutuando, nō per hoc videtur reipublicę negare obedientiam, quod videtur facere, qui non vult soluere tri- 21 buta, vt dicam infra in 4. arg. istius partis. † Item si dicatur quod arguere de d. l. 2. ad casum nostrū, esset arguere de acquisitis ad acquirenda, quod argumentum non valet per ea, quæ dixi in 3. arg. partis contrariæ. Nam ad hoc respōdeo ꝙ in casu nostro est maior rō in acquirendis q̃ in acquisitis, cum in acquirendis est amissio honoris. Negando enim tributa, & sic illud quod debet acquiri, vr̄ negari honor, qui Imperatori debet exhiberi, cū tributa dentur in obedientiam & honorem, vt dixi supra in diffinitione eius. Ergo magis delinquit ille, qui negauit tributū, & sic pecunias acquirendas, q̃ ille qui de ærario publico mutuauit pecunias acquisitas, cum in isto vltimo casu non est honor, qui est in primo, præsupposito vno ꝙ periculum honoris æquiparat̄ periculo vitę, argumento eorū, quæ no. Bart. in l. vt vim. ff. de iustitia & iure, vt ibi per eum, cui addas gl. in §. suspectus, in verbo, ob culpam, Insti. de suspe. tuto. vbi dicit, ꝙ sicut culpa non æquiparat̄ dolo, vbi arguit̄ de periculo vitæ, ita vbi agit̄ de periculo honoris, facit tex. in l. Iulianus. ff. si quis omissa causa testamen.

22 **Vltimò facit,** † Nam per negationem tributi nō solū honor, & obedientia amittitur, sed ēt pecunia, vt clarè patet: qđ non est in mutuo facto ex pecuniis ęrarij publici, vbi ēt pecunia nō amittit̄. Nā text. in d. l. 2. dicit, ꝙ fuit factū mutuū sub specie publici creditoris. Itē dicit, reipublicæ redditurus. Et hæc sufficiant, quantum ad primū argumentū.

Secun-

Secundo arguo sic, Tributa sunt constituta pro tuitione reipublicæ, pbat tex. in l. 2. in fi. C. de peti. bono. subla. lib. 10. & in l. obsistere. ibi, commodis publicis & statutis necessitatibus. C. de annonis & tribu. eo. lib. facit tex. in l. si diuina. de exactor. trib. eo. li. ibi, publicis necessitatibus per tributarias functiones videtur esse cõsultum. modo sic, qui negat tributa, videtur facere contra rempublicam, cum negat sibi auxilium debitū, ergo est in crimine læsæ maiestatis. l. j. ff. ad leg. Iul. maie. cuius pęna est mors, vt infra dicam in sequenti art. Istis facit, Nam per nõ solutionem tributi minuitur fiscus, & sic respubli. vt vult tex. in Auth. de mandatis Principum, in §. necessariū

23 **Tertio** † arguo sic, Per solutionem tributi ostēditur fidelitas & obediētia, pro quo vltra ea quæ dixi in eius diffinitione, facit tex. in l. oēs. 2. C. de annonis & tribu. li. 10. dicit ibi tex. oīs omnino oblationum publicarum vigeri oportet, quę solenniter à prouincialibus deuotissimis, id est fidelibus deferēdæ sunt, & est tex. ad idem in l. mediterraneæ. eo. tit. ibi, deuotionis illatio. Ille ergo, q docet negari tributa, docet negari fidelitatē & obediētiā, quę p tributa denotant, ergo est dignus morte, facit qđ no. Pan. in cõs. 103. vbi per no. in c. fi. de causa poss. & proprietatis, pulchrè dixerit, ꝙ per præscriptionem census præscriberetur subiectio, quæ denotantur per ipsum censum, facit l. illud. ff. de acqui hære. cum simili. & quod voluit Pan. per gl. ibi, in c. non debet, in fi. pen. col. de consangui. & affini. vbi dicit ꝙ mutato antecedenti, mutatur omne id, quod sequitur ex eo.

24 **Ex istis** † ergo patet, ꝙ qui negat tributa, videtur negare obedientiam, ergo debet mori. pro quo facit, Nā non modo non obediens generali Imperatori debet mori, sed etiam qui non obedit particulari, puta capitaneo belli, etiā qđ plus est, rem bene gerendo, tex. in l. 3. in §. in bello. ff. de re milit. in bello, dicit tex. qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauerit, capite punitur, etiam si res bene gesserit, & legitur in antiquorum monimentis, Victorē filium contra eius mādatum bellantem, Torquatum interfecisse, ne plus mali esset in exemplo Imperij contempti, q̃ boni in occisi gloria. quod autē delictum sit in obediētia, ex eo videre licet, quod dicit text. in c. j. de postu. præla. ibi, nos igitur prõpti sumus oēm vlcisci inobedientiam. & subiungit, quid meriti obedientibus esset, si inobedientibus suus contemptus nõ obesset. facit tex. in c. qui resistit. 11. q. 3. vbi dicit, qui nõ obedit potestati, Dei ordinationi resistit. Et propter hoc mortaliter peccat, & debet ad mortem cōdēnari, vt probat tex. iuncta gl. in c. 2. de maio. & obed. facit quod dixit Boetius in 2. de militari disciplina. quod, cum Imperator nomē Augusti acceperit tanq̃ præsenti & corporali Deo fidelis est ei pręstanda deuotio, & peruigil impendendus famulatus. Deo enim vel priuatus, vel militans seruit, cum fideliter eum diligit, qui Deo regnat auctor. hoc eadem verba inuenio retulisse Bal. in c. in prin. in tit. de pace tenenda. in vsib. feu.

25 **Istis facit,** † Nam de iure canonico quælibet minima ɔtumacia, cum sit inobediētia, est digna excõicatione, vt dicit gl. in c. duo sunt. 86. dist. quam pro singulari refert, & sequitur Pan. in c. ex parte, in princ. 2. col. de verb. signi. & in c. in 10. notab. de iudic. Istis facit, Nam contumax & inobediens dicitur infidelis, text. est in c. si quis presbyter. 81. dist. quid multis morer? inobedientia est peccatum idololatriæ, vt est tex. in cap. sciendum. 8. q. j. & in d. c. si quis presbyter. plenè per gloss. 4. q. j. in summa.

26 **Vltimo, quòd** inobediēs † debet mori, allego tex. in c. absit. 11. q. 3. ibi, in veteri quidē lege habetur, quicunq; maioribus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur, aut gladio ceruice subiecta contemptū expiabat. Ex istis ergo videtur inferri humano more loquēdo, ꝙ cum Christus consulebat negari tributa, vt Iudæi dicebāt, licet falsè, erat in tali delicto ꝙ debuisset mori, cum erat in delicto inobedientiæ & criminis læsæ maiestatis, cum volebat adimere Cæsari obedientiam, quæ denotatur per tributa.

Vltimo in materia facit tex. in c. qd culpat. 23. q. j. vbi dicit, ideo statutum esse tributum, vt milites propter bella, stipendia consequantur, & in c. sequenti subiūgit tex. ꝙ ideo datur militibus, ne dum miles sumptus quæreret, non habendo alia stipendia, prędo efficiatur. vide ergo quid faceret Imperator, si tributum ei non solueretur: quomodo enī hostibus resisteret, aut militibus satisfaceret, quid deniq; agerēt 27 milites, nisi quod latrones existerent? † Et ex hoc, cum laude Dei, concluditur negantis tributum tanquam rebellis posse vitam ex hoc mundo deieri.

Nec obstant adducta in contrariū. Et primo rñdeo ad primum argumentum, ꝙ nemo ex consilio tenetur, fatendo istud esse verum, quando in tali consilio nulla fuit fraus, secus vbi fuisset fraus, vt in casu nostro. Nam fortificando causam Iudæorum penitus falsam, vt infra constabit, põt dici, ideo Christum consuluisse negationem tributorū, vt fraude faceret se Regem. Nam tūc cum consilium sit cū fraude est, punibile, probat tex. in l. consilij. de reg. iur. cum simil. facit tex. in l. maiestatis. ff. ad leg. Iul. maiesta. vbi in crimine læsæ maiestatis, vt est casus noster, eadem pena punitur consulens, sicut faciens. ita probat ille tex. per hæc verba, maiestatis crimen accusari potest, cuius ope consilio dolo malo prouincia, vel ciuitas prodita est, ergo idem est in tali crimine consulere sicut facere, vel opem præstare, facit quod no. Host. & ibi eum sequitur Pan. in c. j. de offi. deleg. tex in c. sicut dignum, in §. qui verò. de homi. & in l. in furti. §. ope. ff. de furt. & in l. non solum. §. qui mandato. ff. de iniur. Nec dicatur, ꝙ dictus §. qui mandato, nõ loquitur in consilio, sed in mandato, quia respondeo, ꝙ plus est fraude consulere & persuadere, q̃ non modo mandare, sed etiam compelle 28 re. l. j. in §. persuadere. ff. de seruo corrup. † Item videmus, ꝙ clericus ex solo consilio, sicut ex facto efficitur irregularis, tex. est in c. si quis viduam. 50. dist. ibi, similiter si homicidij, aut facto, aut præcepto, aut consilio per aliquam surreptionem ad clericatum venerit deijciatur, & in fine vitæ suæ laicam cõionem tantummodo accipiat, idem voluit Pan. in c. clericis, circa medium, ne clerici vel monachi. istud extendens etiam si consuleret iudici in sententias sanguinis, & latius in c. audientiam, post antiquos, de homic. vbi alia in ista materia. Et sic videri post, ꝙ tantum tenetur in istis maximis delictis consulens, sicut faciens.

Et si dicatur, quod cõtra hoc est tex. in c. felicis, versic. illud, de pen. in 6. qui tex. loquendo in crimine læsæ maiestatis, cuius criminis pena in perpetrāte est mors, subiungit post multa ille tex. in ista verba. Illud autem nõ ducimus omittendo, ꝙ si quis fuerit in præmissis nudo consilio aut simplici fauore culpabilis, iudex talem pena metiatur ex culpa, & secundum quod excessus exegerit vindicta procedat. quasi sentiat ille tex. ꝙ pro tali consilio non sit mors. quia ad hoc re-29 spõdeo, † ꝙ ibi tex. loquitur de casu pęna relinquatur arbitrio iudicis, nõ tñ sequitur, quod non sit mors, sed relinquitur, sicut fit ordinariè in omnibus delictis in pectore ipsius iudicis, vt non solū cõsideret qualitatem ac delicti quantitate, verum & ętatem, sexum, necnon & delinquentis conditionem, tempus non minus & locum, in quo delictum est perpetratum, vt notatur dicit tex. in c. sicut dignum, de homi. Nec propter hoc excluditur mors, quia præsupposito ꝙ talis pęna oīno fuisset arbitraria, bene potuisset comprehendere mortem, vt latius dixi supra, per gl. in §. in summa. Insti. de iniur. Vel secundo respõdeo, quod tex. in d. c. felicis, loquitur quando consilium erat nudū, quod non est in casu nostro. Nam consilium Christi, sm Iudęos, non erat nudum, cum ideo consulebat negari tributum Cæsari vt faceret se Regem. Et sic ipse erat magis principalis auctor delicti, q̃ simplex consulēs. Meritò, vt auctor puniri debuit, & nõ minus tanquam faciens, per tex. in l. in hoc iudicio, & ibi gl. ff. de seruo corru. tex. in l. qm. C. ad leg. Iul. de vi publi. ibi, alterutri causam malorum præbuit. Vel tertiò dic, ibi canonicæ loqui, cuius iuris determinatione non est mors naturalis, vt sępius dixi.

30 **Ad secundum** arg. partis aduersæ, dum arguebat à consuetis. † Respondeo ꝙ illi, q hodie renuunt soluere impositum à principe, istud faciunt qñ istud est superdictum & extraordinarium munus, quod solet imponi pro necessitatibus superuenientibus, vt hr in tit. de superindicto. C. li. 10. & aliquid dixi sup. in diffinitione tributi de munere extraordinario. non aūt tale munus præstatur ad denotandam obedientiam vt tributum, ergo argumentum nõ obstat in materia tributi, cum casus sint diuersi, & maior rō est in tributo q̃ in munere extraordinario. Nam illud, quod ita acriter faceret puniri negantem tributum, est ipsa inobedientia & cõtemptus, cum vt Principem contemnere non soluēdo ipsum tributum, quod solet ab obedientibus & deuotis præstari, vt pluries dixi. Et propterea licet negare vtilitatem, vt est in munere extraordinario, non sit crimen mortis dignum: ipse tamen contemptus, qđ maxime est in tributo nõ soluente, facit crimē ipsum grauis-31 simum & pęna qualibet dignissimum. † Cõtemptus enim est ille, quo fit delictum fore grauius, vt voluit gl. in c. cum quidā, de iureiur. facit. l. relegati. de pe. Iustum est enī vt qui in paternis iussionibus contemptores existunt, seuerioribus corrigātur vindictis. Ita dicit tex. in c. iustum. 23. q. 3. facit tex. in c. si quis seruū. 17. q. 4. vbi si quis occasione religionis docet seruum contemnere Dñm excõicatur, & in c. sequenti dicit, durissimè in oibus arguatur. tanta enim grauitas cõtemptus, ꝙ statutum impõens pęnā mortis pro vera contumacia, & sic pro contemptu aliter nõ cõstito de delicto, valet. Ita determinat Io. And. post Spec. in tit. de fideius. in c. veritatis, de dolo & contu. & voluit Bal. in c. j. in §. iniuria. in prin. 3. col. de pace iuram. firman. Facit, nam licet alias in actionibus stricti iuris non iuretur in litem, vt plene habetur in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. tñ pp contemptum auctoritatem iudicis in eis iuratur, vt voluit gl. in l. pen. in §. in eum. ff. ne quis in eum, qui in ius vocatus est, vt eximat. addas ꝙ in electione infirmanda plus facit contemptus vnius q̃ contradictio multorū. immò plus, ꝙ nisi ille qui fuit cõtemptus tacite vel expressè confirmauerit electionem, talis quidem electio est post electi consecrationem cassari potest. vide ergo quantæ abominationis in iure habeatur contemptus. hæc notantur per Doct. per illum tex. in c. quod sicut, de electione, & rõnem posuit gl. quam videas

videas in c. 2. in verbo, ciuilis, de arbitr. in 6. Ex istis ergo patet, ꝙ negans tributum non ita grauiter punitur ratione pecuniarum, sed ratione quia videtur Principem contemnere ei non obediēdo. quis enim [illegible] alibi Imperator, tantæ superbię fastidio tumidus est, vt regalem censum contemnat?

32 **Et pro istis** facit quod determinauit Ang. in l. si quis id qđ. ff. de iurisd. om. iud. † ꝙ ɔtra fraudantem vectigalia publica non datur actio emptori vectigaliū ad penam, sed datur fisco, & tñ hic nulla erat vtilitas, nec dānū fisci, sed consideratur ꝙ ille offendit fiscum contemnēdo illud fraudando, & sic in materia nostra parui cõsideratur vtilitas pecuniaria, quod dicit Ang. inuenio sequi Io. de Ana in c. fin. in 3. col. de maledi. quicquid dixerit Bal. in c. j. in §. sciendum, de feudi cognit. & si dicatur, nonne ille, qui non vult soluere istas extraordinarias collectas, vr contemnere? dico ꝙ non. Nam cum illæ non debeantur, nisi in casu fertilitatis maximæ & Principis necessitate vrgente, ius permittere vr absolutè negare ad tuen-33 das res suas, ergo non vr contemnere. † Nam qui iuris auctoritate facit, nõ contemnit. voluit Abb. in c. 2. de paroch. immo plus, ꝙ qui se mouet ex aliqua causa, licèt iniusta non contemnit, vt est gl. clara in l. satis. de in ius vocan. & in l. vnica. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit. & facit, nam tunc non est dolus qui facit contemptum, vt est gl. in l. j. ff. de abig. quælibet enim iniusta causa excusat à dolo, vt est tex. in l. igitur. §. j. ff. de libe. causa. & est gl. in l. plagij. C. ad leg. Fauiam, de plagia.

Pro istis facit, Nam cum istud sit extraordinarium & superinductum, est restringendum, nec tñ fauemus habenti potestatem imponendi quantū ad istud, sicut quātum ad tributum, cum sit ordinarium, sicut in simili dicit Abb. de potestate legati, ꝙ licèt sit ordinaria, tñ quia est extraordinaria iure superinducta, censetur odiosa & restringenda, ita per eūdem in c. si quis contra gl. in sua repe. in 2. notab. de foro compe. & est iniuncta gl. in c. le. 2. de offi. ord. Et si dicatur, nonne lex in Principe præsumit causam, vt est gl. in l. relegati. & ibi Bart. ff. 34 de pen. † Et propterea dicimus, ꝙ Princeps potest remittere pęnam etiam applicabilem parti, quia solus motus Principis habetur pro legitima causa, vt voluit Cy. & Bar. in l. scripta. C. de precib. Imperatori offeren. & Doct. in c. quæ in Ecclesiarum, de cõsti. & Abb. in c. nisi specialis, de offi. lega. & dicit pulchrè Inn. in c. ad aures, de tempor. ordinat. & cum cõmendat Abb. in c. si qñ, de rescrip. in fi. ꝙ vani capitis esse existimatur, superiorem non posse præcipere sine ei cognitione, & sine causæ expressione.

35 **Supradictorum** † potest esse ratio, qa Princeps non præsumitur velle, nisi illud quod ius vult, vt voluit Panor. per illum tex. in c. cum venisset, in primo nota de iudi. Si ergo in Principe præsumitur cā, ergo creditur qñ iminet illa necessitas, pro qua potest imponi illud extraordinarium munus. Et sic cum debeatur non debet posse resisti, quia adhoc respondeo primo ꝙ iusta causa præsumitur in Principe, nisi lex requireret cām, vt facit in casu nõ, ex qua Princeps posset illud facere. Illud probo à simili per gl. in l. suspectā. ff. de procu. ad quid enim, dicit illa gl. lex requireret cām, si p̄sumeretur pro allegante? sed quia d. gl. non vr esse tuta, quia cõtrarium sentit gl. in c. pastoralis, de offi. deleg. ideo do aliam solutionem, & dico ꝙ præsumitur pro Principe ꝙ subest causa, nisi in causa subiectionis, vt est in materia nostra.

36 † Nam non crederetur Principi in causa sui vasalli, quātum ad feudū, ratione cuius est sibi subiectus. & propterea si est quæstio de feudo, vel de censu soluendo, Dñs non debet esse iudex, sed partes curiæ, qñ hoc est inter Dñm & vasallum quasi Dño, tunc non crederetur, vt latè habetur in c. cæterum, de iudic. ¶ Præterea inter Dñm & subditos est quidam contractus in ipsa subiectione & est reciprocus. Multa enim tenetur facere Dñs, & multa subditi, vt plenè habet per Doct. in præludiis feudo. sed in his, quæ sunt contractus, non creditur Principi, quia de facili posset eludere contractum, quo est obligatus, vt ad saturitatem habet in c. quæ in Ecclesiarum, de consti. & in l. digna vox. C. de legib. faciūt q̃ hñr in c. j. de probationib. & dicit Io. de Ana. post alios, de quibus ibi per eum, in c. fi. ne prælati vices suas. ꝙ ex cõtractu Principis non modò ipse, verum & eius successores, si cõtractus est rationabilis, obligantur, & dicit Bal. ad propositum nostrum 37 pulchra verba in l. qui se patris, in 10. col. C. vnde liberi. † ꝙ vbi Princeps ex ɔcessione aliqua accepit pecunias nec ipse, nec eius successores illud possunt reuocare. Item illud, quod præsumitur pro Principe, potest alio modo tolli, fatendo istud. Sed cum nūc agitur de alterius pręiudicio, non sufficit præsumptio, sed debet fieri plena probatio, per ea quæ hñr in c. cum à nobis, de testi. & voluit gl. in c. sicut, de sent. excõ. & Panor. in c. licet, de offi. dele. Et si ad hoc dicatur, ꝙ istud vltimum non habet locum in præsumptione Principis, cum sit tantę potentiæ ꝙ ɔ̃ eā non admittitur probatio in contrarium, vt voluit Cy. in l. rescripta. C. de precib. Imperat. offeren. & Doct. in d. c. quæ in Ecclesiarum. quia ad hoc rñdeo ꝙ saltem ille, qui negaret istam præsumptionē Principis, admitteretur ad probandum incontinēti, cum nulla sit ita violenta pręsumpto, contra quam non admittatur oblatio probationis incontinenti, pro hoc allego tex. in c. literas, in verbo, præterea, de restit. spol. & in terminis voluit Pan. in c. suscitata. super gl. in verbo effectus, de resti. in integrum. facit quod no. gl. in l. j. ff. de tabu. exhiben. & in c. venient. 2. de testib. pulcher text. 38 in c. pia, de excep. in 6. † vbi exceptio excõicationis eiusdem, nõ potest nisi bina vice proponi, nisi ex promptu offeratur probatio. facit tex. in l. is à quo. ff. vt in posses. leg. & sic resoluendo dico, ꝙ pro istis collectis extraordinariis Principi resistimus sine aliqua pęna, quia ad huc non debentur: sed in tributis non impositis possumus resistere, cum iam sint debita statuta, immo resistēdo negaremus obedientię & essemus rebelles per ea, q̃ s̄. dixi.

Isti resolutioni facit, quod in simili dicimus de lege, cui ante constitutionem possumus resistere. postq̃ autem est constituta non possumus, vt habetur in c. erit autem lex 3. dist. lex enim quantuncunq; dura, post eius constitutionem, seruanda est. l. prospexit. ff. qui & à quibus. sed quia istud posset euacuari forte dicendo, ꝙ quicquid Cæsar præcipit, ferendum est, & quicquid imperat tolerandum: intelligendo, nisi offenderetur Deus, cui magis debemus obedire. Ista sunt verba tex. in c. militare. 23. q. j. & ibi gl. extēdit, licèt quod im-39 peraret esset iniustum. alibi tex. in c. contra. 100. dist. dicit, † ɔtra morem quippe Ecclesiasticum est, si non patientissimè tolerat, quod à nobis absit, etiam iniusta correctio. ad idem tex. in c. ante triennium. 31. dist. & habetur per gl. in c. ex parte. 2. de offi. deleg. & licèt ad hoc põt dici ꝙ istud est quantum ad ius diuinum, cuius iuris cõsilio etiam verbera debemus tolerare, realiter tolle totum illud argumentum quod feci à consuetis, vltra supradictas solutiones, isto modo fatēdo, quod multi & plures resistūt. 40 ergo non est punibile. consequentia est mala, † quia multitudo & mala consuetudo non excusat peccatum, immo dat causam, vt grauius puniatur, vt est tex. in c. quia in omnibus, de vsur. nec gaudeant mali, quia plures inueniūt eis similes. Nam propterea non minus ardebunt, quia cū multis cruciabuntur, ita dicit tex. in c. multi. 2. q. j. immò plus, quod si oēs faceret, nõ propter hoc delictum excusatur, est tex. in c. flagitia. 32. q. 7. Et hæc sufficiunt ad rationem secundi argumenti.

Accedat nunc tertium, dum dicebatur quod possumus præscribere res Principis, puta præscribēdo res fisci. Nam ad hoc primò rñdeo ꝙ qñ est elapsum tempus præscriptionis, ille contra quem est præscriptum, fingitur consentire, quod præscribens habet illam rem, vt voluit Bar. in l. fi. C. in quibus casib. in integrum 41 resti. non est necessaria, & est tex. in l. 3. C. de postu. † meritò non possumus arguere de præscriptione ad negationē tributi, cū in præscriptione est saltem consensus fictus, qui nõ est in tributo.

Præterea & secundò rñdeas, ꝙ licèt possimus præscribere res fisci, istud non habet locum in tributo, in l. competit. C. de præscriptio. 30. ann. ibi, nec huic parti cuiuscunq; temporis præscriptionē oppositam admitti. ad idem est tex. in l. vltima. C. de fundo publico. li. 11. Et in c. placuit. 2. in versi. ꝙ si priuatus, cū sequēti versi. ad hæc. 16. q. 3. sicut ī simili dicimus in decimis, q̃ cū sint tributa egentium animarum, in c. decimæ. 16. q. j. & propriè dñr tributum, vt tenuit Panor. quicquid ibi dixerit gl. per falsa fundamenta, in c. tua nobis. de decim. tales decimæ non p̄scribūtur, vt habetur in c. causas. de præscrip. Doct. in c. cum hoīes. de decim. patet ergo, ꝙ illud arg. de præscriptione, quantum ad casum nostrum, non procedit, cum tributum sit alterius naturæ, q̃ aliæ res fisci, cum in eo non tantum consideratur pecunia, quantum obedientia, ut dixi supra in responsione proxima ad f̄m argm̄.

42 † Facit, nam licet in aliis rebus fisci admittatur cõpensatio, in tributo non admittitur, textus est in l. aufertur. in §. qui ut debitoribus. ff. de iure fis. quid plus, ꝙ remedium iuris ęquissimum, ut est appellatio, qua nos à grauamine releuamus, nostram innocentiam fouemus, in c. suggestum. in fi. & in c. ad nostram. de appell. corrigit enim iniquitatē hoīum. l. j. in prin. ff. eo. tit. & tñ in tributis non admittitur, uoluit gl. in d. c. decimæ. & in d. c. tua nobis. & ibi Abb. & est tex. in §. quoties. 2. q. ut quasi non modò in facto, sed nec etiam in iure debemus resistere in tributo.

43 **Addas** quoad Ecclesiam, & fatetur † in hoc non esse Imperatori resistendum, dicit Amb. in c. si tributum. 11. q. j. si tributum petit Imperator non negauimus, agri Ecclesiæ soluant tribum, dicit ibi tex. de quo ēt est tex. in l. si diuina domus. C. de exacto. tribu. lib. 10. latius per Doct. in c. non minus. de immu. Eccle. Pañ. in cons. 3. incip. casus, super quo consilium petitur, quidam potens & c. & in cons. 5. inci. casus, super quo fuerunt petitæ allegationes.

Ad quartum arg. partis aduersæ, ꝙ contra fraudantem annonam non est pęna mortis, rñdeo ꝙ illa iura loquuntur qñ quis faceret fraudem, ut annona carius uenderetur, non autē loquūtur, prout loquitur casus noster, qñ quis negaret soluere annonā 44 Imperatoris. † nam tūc cum uellet se liberare à subiectione Imperatoris, rõne cuius, & in signum præstatur annona, & tributū incideret in crimen læsæ maiestatis, ut sæpius dixi non obediendo Imperatori, cui quilibet tenetur obedire. c. quo iure. 8. distin. Imperator enim, & Papa in terra sunt duo maxima luminaria, sicut Sol, & Luna & in cęlo. c. solitę. de maiori. & obed. est enim

Imperator

Imperator in temporalibus Dominus totius mundi. l. deprecatio ff. ad l. Rho. de iactu, & in l. bene à Zenone. C. de quadriē. pſc.

Ad quintum arg. dum dicebat, ꝙ pęna non ſoluentis tributa, eſt amittere rē. Rñdeo primò, ꝙ illa iura, de quib. in dicto quinto arg. loquuntur in non ſoluente, non aūt in negante, qđ grauius eſt. nam, vt dixi ſępius, pęna negantis tributum, ideo eſt maiora, quia eſt in contemptu, & vř negare obedientiam: ille aūt q non ſoluit, non debet pati talem pęnam, cum nō ſequitur ꝙ nō ſoluit, ergo negat obedientiam, quia fortaſſe nō ſoluit, quia nō poteſt, arg. l. non hoc. C. vnde cog. ſecus eſt in illo, qui negat tributa, quia ibi non eſt aliud, niſi velle negare non eſſe ſubditum, nec aliqua ratio eſſe poteſt, vt propriis cuiuſq; vſibus applicent, quod pro cōi vtilitate eſt ſtatutum. iſta ſunt verba tex. in c. ratio nulla. 17. q. 3 & in c. ratio. de præben.

Vel ſecundò ſolue dictū quintū argm̄, ꝙ licet illa iura loquātur de bonis amittendis, non tñ ſequitur, ergo nō eſt pęna mortis. 45 † nam in tributo eſt ipſa pecunia, & negans ſoluere debet puniri pecuniariter, quia in eo in quo quis peccat debet puniri, vt latius dixi ſupra, facit tex. in l. ſancimus. C. de pę. & tali modo punitur in dictis iuribus. Item in tributo eſt honor, & obedientia, & tunc negans ſoluere cum tangit honorē Principis, & ſic eius vitam, cum honor vitæ æquiparetur vt ſupra dixi, ratione iſtius ſecundi capitis debet mori negans tributa, & ita loquuntur iura alleg. ſupra pro parte affimatiua quæſtionis noſtræ. facit, nam ꝑ quolibet delicto publico poteſt agi ciuiliter actione in factum, & criminaliter. l. qui nōmine. ff. de falſ.

Et ſi iſtis opponatur, ꝙ fiſcus potuiſſet agere ad pęnam mortis, tanq̄ negās tributa incidiſſet in crimē læſę maieſtatis. ad quid ergo fuiſſet ei neceſſarium agere ciuiliter ad rem, cum contra eum criminaliter agendo habuiſſet etiā oīa eius bona, & ſic vno iudicio potuiſſet conſequi vindictā cōtemptus, & intereſſe pecuniarum, cum omnia bona fide incidētis in crimine læſæ maieſtatis applicatur fiſco, vt dicam infra in ſeq. articulo, ponendo pęnam criminis læſę maieſtatis.

Ad hoc rñdeo, ꝙ licèt fiſcus potuiſſet habere dicta bona ratione pęnæ, ſua tñ intereſt habere, vt proprium intereſſe, quod probo, 46 † Nam fiſcus de bonis habitis tanquam ſuum intereſſe non tenetur creditoribus, ſecus eſt de bonis habitis ratione pœnæ, vt habetur in l. j. in §. an bona. ff. de iure fiſ.

Ad ſextū argm̄, quod feci ſupra pro parte aduerſa, videlicet, qñ quis extraxit debitorem captum pro tributis, quod tenetur ſolum ad debitum. Rñdeo eo modo, quo ſupra proximè. nam vtraq; reſponſio poteſt ad iſtud adaptari, & quod ibi ſolum agit̄ ratione intereſſe, facit ille tex. dum præpoſuit ꝙ fuit illata vis. ſi ergo ibi conſideraretur vindicta, potuiſſet ad minus agi, per leg. Iul. de vi publ. ſi fuit cū armis, vel de vi priuata, ſi fuit ſine armis, vt habetur in §. item lex. Inſti. de publ. iudi. §. qui autem. niſi de interdictis. Cum ergo ibi nullum verbum de hoc, ergo patet ꝙ ſolum intereſſe ibi conſiderauit.

Ad ſeptimum argm̄, dum dicebatur, ꝙ litigamus cum fiſco, 47 † rñdeo ꝙ illud fit, vt tueamur ius noſtrum, & hoc à iure nobis permittitur, non aūt vt negemus obediētiam Principi, ſicut eſt in negante ſoluere tributa, cum ibi nō ſit illud quod tueatur ius ſuum cūm ſit ius ordinarium iam conſtitutum, & debitum ipſi Principi, vt ſupra dixi. Cum ergo fundamentū dicti ſeptimi arg. habeat diuerſam rōnem, quantum ad caſum noſtrum, argm̄ eſt ſublatum. nam ibi ille, qui litigat cum fiſco, cū vtamur iure ſuo, nemini facit iniuriam. l. iniuriarū. §. j. ff. de iniu. & c. bonæ. de appell. l. illud. in fi. j. reſponſi. ff. de pe. hær. & in c. quod debetur. 14. q. 1. & 8. q. 5. in c. non ſanè. & in c. cum Eccleſia Vulterana. de electi. & ibi plus dixit Panor. ꝙ hoc licitum eſt etiam contra ſuperiorē, vt ibi not. ex illo tex. 48 † Nec. n. videtur vim facere, qui ordinaria in iudicio actione contendit. ita dicit text. in l. non videtur. ff. de reg. iur.

Ad octauum argm̄, quod feci de ſeruitute: Reſpondeo ꝙ iſta ſeruitus denotata per tributū, eſt vna ſpecies ſeruitutis, cui quilibet debet eſſe ſubiectus. Oīs. n. anima in iſto mundo debet eſſe ſubiecta, & vnum recognoſcere ſuperiorem, nec aliquis p̄t eſſe à Cæphalus, vt volunt Doc. per illum tex. in c. omnis. de cenſi.

Nec obſtat, quod dicebatur in dicto octauo argu. ꝙ cuilibet licitum eſt defendere libertatē 49 etiam contra Imperatoram, † quia reſpondeo ꝙ loquitur de illa libertate, quam quilibet de iure debet habere: non autem de illa quam nullus debet habere, vt eſt caſus noſter. nec clementi. paſtoralis, ibi alleg. obſtat, quia loquitur, qñ Imperator volebat adimere defenſionem Regis Roberti, qui nō erat ſibi ſubditus, ſed Papę ratione ſui regni. Meritò Papa ibi dixit, ꝙ licitum eſt illi Regi aduerſus Imperatorem ſe defendere, nec potuiſſet Imperator tollere defenſionem iuris naturalis, vt ibi, ſed caſus noſter loquitur de negandis tributis, vbi nulla eſt defenſio negationis, cum omnis anima debet eſſe ſubiecta, vt dixi, & omnes, tempore quo Chriſtus fuit accuſatus, erant Imperatori ſubditi, cum non erat Papa.

Ad nonum argu. rñdeo, ꝙ Deus, neq; Eccleſia vult mortem peccatoris, vt ſæpius dixi; nimirum ſi pro negatione decimarū 50 non eſt ſtatuta mors. † Eſt bene verum, ꝙ ſi quis eſt in contēptu nolendi ſoluere decimas, excōicationis ſn̄ia innodatur, quæ vt plenè ſupra dixi, morti æquiparatur. iſte eſt tex. in c. peruenit. de decim. & ibi Doct. immò prædicatores proferentes aliqua verba, quibus auditores poſſint ſubtrahi à decimarū ſolutione, ſunt ipſo facto excōicati: & confeſſores ſi propoſito omittūt penitētibus de decimis facere conſcientiam grandem, equidem incurrunt pęnam. Hæc duo vltima probantur in cle. cupiētes. de pęn. & voluit Pan. in rub. de decim. & in materia decimarum dicit pulchrè tex. in c. decimæ. 16. q. j. hæc verba ad terrorem non ſoluentium decimas. hæc eſt enim Dei iuſtiſſima conſuetudo, ꝙ ſi tu illi decimas non dederis, tu ipſe ad decimam reuoceris, dabiſque impio militi quod noluiſti dare ſacerdoti. Ex iſtis infertur, quòd dictum argumentum nonum non obſtat, immo magis ſi conſideretur probat iſtam partem affirmatiuam, cum non ſoluens decimas excōmunicatur, ergo delictum eſt dignum morte naturali, vt ſupra dixi.

Et nota, ꝙ Deus non minus remunerat populum ſoluēdo tributum Cæſari, q̄ ſibi decimas, ita probat tex. in c. maiores. 16. q. 6. per hæc verba. maiores noſtri iō copiis omnibus abundabant, quia omnino decimas dabant, & cenſum 51 Cæſari reddebant. † Et ex iſtis patet, ꝙ conſulens non eſſe ſoluendum tributum, vel negans ſoluere ex contemptu, cum hoc tendat ad amiſſionem Imperii, & ad negandam Principi obedientiam, eſt in crimine læſæ maieſtatis, quod delictum morte lui debet, vt ſæpius dixi.

Nec obſtat, ſi iſti concluſioni opponatur iſto modo, tributa p̄it remitti per Principē, vt patet in multis caſibus, in to. ti. ff. de cenſi. & aliquid habetur in l. fi. C. ſine cenſu, & reliq. ergo non ſoluere tributa non eſt crimē læſæ maieſta. cum ſi eſſet crimen, ante factū non poſſet per Principem remitti, cum eſſet dare viam ad delinquēdum, arg. l. iuris gentium. §. ſi ob maleficium. ff. de pac. & l. conuenire. ff. de pact. do. nec à Principe, à quo iura ſumunt fundamentū, iniquitas debet oriri, arg. l. meminerit. C. vnde vi. Ad hoc reſpondeo, ꝙ licet remittentur tributa à Principe, non tñ negatur obedientia ipſi Principi, cum Princeps iſtud voluerit, & volenti nō fit iniuria. l. j. §. adeo. ff. de iniur. cum ſimi. Nam omnis conſideratio in negāte ſoluere tributa eſt ipſe contemptus inobedientiæ. quando ergo Princeps remiſit, non eſt in contemptu, ergo nō eſt in crimine lęſę maieſtatis, cū nō ſit inobedientia. 52 † Non. n. contemnit, q legis auctoritate ambulat, vt voluit Panor. in c. 2. de paroch.

Item nec prædictæ cōcluſioni obſtat, ſi dicatur, quoties perſona Principis, vel reſpublica principaliter non licet in ꝯſequentia offendatur, non eſt crimen lęſæ maieſt. l. ſi quis ingenuam. §. fi. ff. de cap. & poſtli. reuer. ibi, in ciuilib. diſſenſionibus, quamuis ſæpe per eas reſpublica lædatur. Non tñ in exitium reipublicæ contemnitur, idem probat tex. in c. j. de eo, q interfecit fratrem Dñi ſui. in vſib. feu. ſicuti ēt dicimus in ſimili, ꝙ ſacerdos malè obſeruans diuina, ad iram Deum prouocat cōtra populum, vt no. Pan. in c. ſanè. de celebr. miſſa. per illū tex. & tñ licèt lædat populū, nemo dicet eū incidere in crimē læſæ maieſta. cum illud principaliter ipſe ſacerdos nō agit populū offendere. Modò ſic, Cum ex negatione tributi, vel ex conſilio negandi non offenditur principaliter perſona Principis, ſed eius res, ergo non eſt crimen læſæ maieſtatis, per ſupradicta.

Ad hoc rñdeo negādo minorem, immo in caſu noſtro principaliter læditur perſona Principis, nam iſta negatio tributi tendit contra honorem, & ſecuritatem Principis, ratione quarum 53 rerum ſoluitur tributum, vt ſępius dixi. † Ex iſtis ergo infertur, ꝙ eſt crimen læſæ maieſtatis: nam qui facit contra honorē Principis, in hoc incidit, per tex. in extrauag. qui ſunt rebelles, in prin. ibi, contra honorem noſtrum.

Præterea per hoc ēt lęditur ſecuritas ipſius Principis, cū ſi non haberet tributa, nō ſolueret militibus, nec hoſtibus poſſet reſiſtere, vt ſępius dixi. ergo eſt crimen læſæ maieſta. vt in d. extrauag. qui ſunt rebelles. & in l. j. ff. ad leg. Iul. maie. ibi, quive cōtra ſecuritatem, &c. & in hoc finem impono tertio articulo illato contra redemptorem noſtrū Ieſum Chriſtum, qui ex iſta allegatione falſa videbatur potuiſſe ad mortem damnari per Pilatum. vnum pro complemento in materia articuli noſtri, notando, 54 † ꝙ tributum eſt tanti priuilegii, ꝙ ſi quis noluerit adire hæreditatem alicuius debitoris fiſcalis occaſione tributi, amittit omnes res, quas habuerit ab ipſo debitore, etiam inter viuos, & quocunq; ti. tex. eſt in l. hæredes. C. de omni agro deſer. lib. 11. quem pro unico in iure alleg. Rom. in repe. auct. ſimiliter. in 14. q. ſpeciali circa contractus. C. ad leg. Falci.

SVMMARIVM.

1. *Rex cum regno eſſe poteſt, & ſine.*
   Regnum non dicitur, quod non habet decem dioceſes, & vnum metropolitanum.
2. *Rex olim per electionem, hodie fit per ſucceſſionem.*
3. *Imperator Reges coronare debet ſibi ſubditos.*
4. *Rex quilibet in regno ſuo pacificus eſſe debet, tanquam hæres Chriſti.*
5. *Rex, in quibus Eccleſiæ ſubijciatur.*

6. *Laicus ſpectantibus ad clericos ſe immiſcere non debet.*
7. *Regi in tribus caſibus datur curator.*
8. *Regem ſe aſſerens, cum non ſit, in crimen incidit læſæ maieſtatis.*
9. *Monſtrum dicitur id, in quo plura capita reperiuntur.*
10. *Iuriſdictionem ſibi occupans, crimen læſæ maieſtatis incurrit.*
11. *Cupiditas dominandi, quanta mundo ingerat mala.*
12. *Primatum in terra ambiens, confuſione induetur in cęlo.*
13. *Cupiditas eſt omnium radix malorum, quare & qui cupidus eſt ordinari non debet.*
14. *Delicti grauitas iuxta qualitatem pęnæ ſibi correſpondentis attenditur.*
15. *Filius grauatur iniquitate patris in crimine læſæ maieſtatis.*
16. *Rebellem non reuelans pęna relegationis punitur.*
17. *Feſtinantia nimia etiam in actu licito reprobatur à iure.*
18. *Ordo iuris non attenditur in crimine læſæ maieſtatis.*
19. *Sententia cum maxima deliberatione ferri debet.*
20. *Seditioſus, & rebellis ſtatim puniri debet, ne cæteri contaminentur.*
21. *Mora nulla adhiberi debet, quando de animæ agitur periculo.*
22. *Periculo in mora exiſtente, à iuris regulis receditur.*
23. *Iudex ex officio ſuo accuſatorem illegitimum repellere poteſt.*
24. *Ira eſt maximè iudici vitanda, malos enim fructus facit.*
25. *Contractus ſeu actus quiuis alius calore iracundiæ factus, tanquam ſine cōſenſu eſt nullus.*
26. *Votum calore iracundiæ emiſſum eſt nullum. Et quæ in voto requirantur.*
27. *Crimen læſę maieſtatis incurrens iram contra ſe, & vindictam prouocat.*
28. *Pęnæ plures quando imponi poſſint.*
29. *Maleficia non debent remanere impunita.*
30. *Delicta in Deum ſine dilatione ſunt punienda.*
31. *Iudex negligens in puniendis, delictis, qua pœna plectatur.*
32. *Contemnere non dicitur, qui legis auctoritate facit.*

¶ Articulus quartus.

ACCEDAT vltimò quartus articulus principalis, de quo à perfidis Iudæis Pilato Chriſtus fuit accuſatus, videlicet quia ſe Regem faciebat: in quo articulo, ne ſtatim portum egrediens velam pandere deciſionis videar, aptius mihi fuit paululum remigrare. 1 & eſt ſciendum † ꝙ Rex poteſt eſſe vno modo cum regno, alio modo ſine regno. pro quibus declarandis præſuppono, ꝙ non dicitur regnum aliquod, niſi in eo ad minus ſint decē dioceſes, & vnus metropolitanus, vt probat tex. in c. ſcitote. 6. q. 3. Cum ergo aliquis habet vnam prouinciam, in qua non ſint tot dioceſes, & diceretur Rex, eſſet ſine regno, & hoc eſt, quod dicit Hoſt. & poſt eum Pan. in c. conſtitutis. in prin. de teſtib. ꝙ rex Boemiæ non erat Rex, ſed erat Dux. & ſi hodie eſt rex, eſt tñ ſine regno, quia in illa prouincia non eſt niſi vnus epiſcopatus. Rex autem cum regno quid ſit, ex iſtis clarè videre licet, ideo non inſiſto.

2 † Secundò eſt ſciendum, ꝙ licet antiquitus Rex electione cōſtituebatur, hodie tñ per ſucceſſionem fit, & no. gl. in c. denique. 7. q. j. & quod no. c. imperialem. in §. præterea. de prohi. feu. alien. per Fed. per Pan. in c. licet. de voto. & nota, ꝙ licet hodie ſic creatur Rex, nō tñ ꝑpter hoc quicquid vult poteſt agere de regno. non. n. illius conditionem poteſt facere deteriorē, nec illud ſeruituti ſubiicere, vt voluit Bal. in prælud. feudo. in col. 3. quartę. facit quod dicit Pan. in c. intellecto. circa prin. de iureiu. vbi dicit, ꝙ Rex non poteſt regni bona alienare.

3 Item addas, † ꝙ licet hodie Reges per ſucceſſionem fiant oēs, tñ coronabit Imperator, vt dicit gl. j. in c. in apibus. 7. q. j. niſi fortè in illis Regibus, qui non cognoſcūt Imperatorem in ſuperiorem, quod tñ aliis decidendū relinquo. ſunt enim aliqui Reges, in quorum numero dicitur eſſe Chriſtianiſſimus Rex Franciæ, in cuius patria, Deo volente in præſentiarum, videlicet Pariſii, dego. Itē inuictiſſimus ille Hiſpaniæ Rex, cuius ex origine tanquam Syracuſanus vaſſallus natus ſum, ac ēt lector. Quis enim (aliorum pace dixerim) temporibus noſtris tantam infidelium victoriam aſſecutus fuerit, vt ipſe fecerit, ita admodum pro fide hucuſq; bellauit, vt eū glorioſiſſimo illi magno Carolo comparem. Primo enim hæreticis, qui Hiſpanico idiomate Marrani vocantur, partem eorum igni tradēdo, partemq; perpetua donando fuga, ſuam patriam mundauit. Non minus, & deuotè Iudæorū cauſam tractauit, eos exules ſuis ex regnis nunciando. Taceam illam non prius ab aliquo habitam victoriam illius infidelium regni, ꝙ Granata nuncupatur. Verè quidem & Franciæ Rex, ipſeq; ſimul tanq̄ duo fidei luminaria venerari debent, & merito ab Imperatoris ſubiectione dñr eſſe liberati. ꝙ autem an ſit de iure, quia trita eſt quæſtio, & prolixa, eā non tangam, ſed plenè hř in c. venerabilem. de elect. 4 & in c. per venerabilem. qui fil. ſint legiti. † Item eſt notandum, ꝙ qlibet Rex in regno ſuo eſt hęres Chriſti, & ꝑp hoc debet eſſe pacificus, vt voluit Pan. in proem. decretal. in verbo, Rex pacificus. Item Rex debet defendere Eccleſiam, & ſi non faceret poſſet à regno deponi, volunt Cano. vbi bon. tex. in d. c. venerabilē. & dixit tex. in c. Principes. 23. q. 5. hæc vera cognoſcant Principes ſeculi Deo ſe debere eſſe reddituros rōnem propter Eccleſiam, quā Chriſto tuendam ſuſcipiunt, facit tex. in c. ſi. 96. diſt.

5 Item eſt ſciendum, † ꝙ licèt Rex quantum ad ſpiritualia, ſit priuata perſona, tenetur tñ ſoluere decimas, tam perſonales, q̄ prædiales, & eſt confiteri Epiſcopo propriæ parochiæ. Item in cauſis ſpiritualibus coram Epiſcopo litigare, hæc habentur per gl. & Doct. in c. omnes Principes. de maiori. & obed. Item & ſi clerici habeant temporalia ab eo, ſi tñ non in feudum, non ſubiiciuntur ipſi Regi. c. nouerint. 10. q. j. c. aduerſus. & c. minus. de immu. Eccleſ. per Pan. clarè in c. ſolitæ. de maio. & obe. Item non habet poteſtatē eligendi prælatum ipſe Rex, vt plenè habetur in c. Maſſana. & in 6 c. ſacroſan. de elect. in c. ſi quis deinceps. 16. q. 7. & eſt ratio, † nā laicus non debet aliquid facere de ſpectantibus ad clericos, niſi in expreſſè ſibi permiſſis, ita voluit glo. in c. fin. 24. q. j. Imo. & & poſt eum Pan. ibi. in c. quanto, in vlt. col. de conſuetud. & quādo laicus in iſtis poteſt ſe exercere, latè proſequitur gl. in c. Principes. 23. q. 5. tamen licèt Rex non poſſit in iſtis ſe mouere, poteſt tamen ſe interponere contra promouendum, quando dubitat de eius proditione, ita voluit Innoc. in c. ſuper his. de accuſa. quod dictum pro notabili ſequitur Panormi. in c. ex parte, in prin. 4. col. de teſtib.

Item in materia ſupradictis vnū addo, ꝙ aliquādo Regibus ſolet dari curator, & hoc propter tres cauſas. 7 † Primò ſi neſcit regnum ſuum defendere. Item ſi in eo non ſeruat bene iuſtitiam, & pacem. Item quod plus eſt, ſi perdita neſciat recuperare. hæc habentur per Innoc. in c. grandi. de ſupplē. negli. prælat. vbi etiam habetur, quis debet dare talem curatorem, & illam doctri. Innoc. ſequitur Bald. in ſua margari. in verbo, rex. in 3. quæſtio.

Nunc condeſcendo ad examinationē articuli noſtri, & q̄ro, An ſi aliquis faceret ſe Regem, cum non eſſet, incideret in tale crimē, cuius pęna eſſet mors? & dimiſſis, q̄ hincinde ad partes dici poſſent. Pro parte affirmatiua, & vera, videlicet ꝙ eſt delictum di- 8 gnū morte duobus argu. ero contentus. † Et primò ſic, ſi aliquis faceret ſe Regem, adimeret in illo loco, cuius ille ſe Regem fecerit, Dñium regis, vel Imperatoris illius regni, in quo ipſe ſe fecit regem. Ergo incidit in crimen lęſæ maieſta per tex. in extrauag. ſint rebelles. immò plus voluit Bart. ꝙ incidit in tale crimen ēt ſi non vellet ſubiugare regnum odio regni, ſed perſonæ tātum, quæ nunc regit. Nam qui non obedit Principi, etiam ſi contra regnum hoſtilia non faciat proditor, & rebellis eſt, ita per Bart. in dicto loco. Iſtis facit, nam duo non poſſunt eſſe Reges eiuſdem regni, argu. tex. in l. ſi vt certo. in §. ſi duobus vehiculum. ff. commo. l. quod. §. vni duo. ff. de reg. iu. & facit quod in materia noſtra dicit Oldr. in cōſ. 94. in 6. col. vbi dicit, ꝙ vt ſeruetur pax, inductum eſt, vt vni regno vnicum caput præſit, vt populum, & multitudinem regat, & dirigat pacem, & vnitatem nutriat inter ipſos, & conſeruet. vnde dicit Caſſiod. ꝙ in pluribus requiritur quædam vnitas ad hoc, vt modo debito regi poſſit. vniri verò dicūtur plura per applicationem ad vnū ſicut in natura videmus, quam ars imitatur, vt habetur in §. minorem. Inſti. de adopt. qđ 9 in pluritate membrorum eſt vnum caput, † & ſi plura in eodē corpore eſſe reperiatur, dicitur eſſe monſtrum. l. nō liberti. ff. de ſta. hom. Itē in toto vniuerſo vnus Deus oīum factor, & rector, hæc Old. in præalle. loco, pro quo facit text. in c. in apibus. 7. q. j. dicit ibi tex. In apibus Princeps vnus eſt, & grues vnā ſequunt̄, ordine ſeruato, Imperator vnus, vnuſq; iudex vnius ꝓuinciæ. ſ. Rex. ſubiungit ibi tex. Roma. aūt cādida duos fratres ſimul habere non potuit in parricidio dedicatur, in Rebeccæ verò vtero Eſau, & Iacob ſimul bellum geſſerūt, ſinguli Eccleſiarū Epiſcopi, ſinguli Archiepī, ſinguli Archidiaconi, &c. ad idem facit tex. & ꝙ ibi no. Bal. in c. imperialem. § præterea. 2. de prohi. feu. alien. per Fede. & hæc quantum ad primum argumentum.

10 Secundò ad idem arguo † ſic, q occupat ſibi iuriſdictionem, in crimen leſę maieſta. incidit. l. 3. ad fi. ff. ad leg. Iul. maie. ſed ille qui facit ſe Regem occupat ſibi iuriſdictionem, immò maximam, cum Reges ſint de maioribus magiſtratibus, vt per Bar. in l. oēs populi. ff. de iuſti. & iur. ergo &c. Et nota cōtra illos, qui ſunt cupidi dominādi. facile enim incidunt in rebellionem, taliſq; cupiditas nō minus in hoīum actibus crudelitate, & vindicta damnat̄, vt probat tex. in c. quid culpatur. 23. q. j. quid culpatur in bello. dicit ibi tex. nam quia moriuntur, quando mortui, vt dominentur in pace victuri hoc reprehendiſſe timidorum eſt, non religioſorum nocendi cupiditas vlciſcendi crudelitas implacatus, atque implacabilis animus feritas rebellandi libido dominandi, & ſi qua ſimilia. hęc ſunt, quæ in bello iure culpantur. vide ergo quantam in ſe grauitatem habet dominādi cupiditas, vt delictis ita grauiſſimis reputatur ſimilis.

11 Iſta enim cupiditas † eſt tātæ rapacitatis, ꝙ hoīes ad oīa ferè mala attrahit. Eſt quædam oīum virtutū prodiga, pacis ęmula, litium mater, materiaq; iurgiorum, & tot quotidie noua litigia generat, vt niſi iuſtitia eiꝰ conatus ſua virtute reprimeret, ac ſimplicitas ipſiꝰ qōnes explicaret, ius humani fęde

ni fęderis vſus litigatorum extingueret, & dato repudij libello concordia extra mũdi terminos exularet. hæc dicit tex. in proę. Decretal. in princ. alibi dicit tex. ad terrorem cupidorũ in c. multi. 40. diſt. † ꝙ quicunq; deſiderauit primatum terra, inueniet cõfuſionem in cęlo, nec inter ſeruos Chriſti computabitur, qui de primatu tractauerit, nec aliquis feſtinet, quomodo talis maior eſſe appareat, ſed quõ oĩbus inferior videatur, quĩ non qui maior fuerit ĩ honore, ac inter hoĩes in dignitate ille eſt iuſtior, ſed qui fuerit iuſtior, ille eſt maior, alibi tex. in c. virum. 47. diſt. dicit hæc verba. Virum enim catholicum, ſicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicit ſancta ſcriptura, poſt concupiſcentias tuas ne eas. mens. n. potentiæ auida, nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere conceſſis pietati, neq; adhibere ꝯceſſum. facit quod dicit tex. in c. quia radix. de pę. diſt. 2. in Auth. vt iudex ſine quoquo ſuffrag. in §. cogitatio. † ꝙ cupiditas eſt radix oĩum malorum. Cupidi enim ordinari prohibentur tanq̃ à iuſto deuiantes, ita tex 47. diſt. in ſumma. Mens. n. viſco cupiditatis alligata citò deuiat à vero, de quo in c. vero. 96. diſt. & in c. nihil. 73. diſt. & no. ꝙ in tantam mentis caliginem rapiuntur cupidi, ꝙ rabie quadam, & inſania rapacitate cõmoti Diabolicis laqueis ſe irritare, haud dubitant, & ſe contra fidem fideleſq; Chriſti inimicis quouiſmodo opem ferre non differũt. hęc dicit tex. in c. ita quorundam. de Iudæ. vide ergo, ſi ille qui non eſſet Rex, & vellet ſe facere, ſi incideret in vitium grauiſſimum, ẽt quantũ ad Deum, nõ modò quantum ad mundum, cum incideret in crimẽ læſæ maieſta. vt dixi, † ꝙ delictum an ſit grauiſſimum, ex pęna in eo impoſita, facilè cerni põt. pęna autem talis criminis eſt, vt delinquens ipſo facto ea quæ ſunt iuris ciuilis perdat.

Nam cum patiatur mediam capitis diminutionem. l. amiſſione. & ibi gl. ff. de capi. dimi. non debet ea, quæ ſunt iuris ciuilis, retinere. §. minor. Inſti. eo. tit. & iſtud imponitur à lege.

Item eſt alia pęna imponenda à quolibet hoĩe, nam p̃t tanq̃ hoſtis impunè occidi. l. 3. §. fi. ff. ad leg. Cor. de ſica. & in l. proditorem. ff. de re mili. & voluit glo. in l. transfuga. ff. de acq. re. domin.

Item pñt capi, & detineri, vt ſerui, vt habetur in d. l. transfuga.

Item ſi veniunt in fortiam curiæ ſunt omnino damnandi ad mortem. l. ſi quis aliquid. §. transfugæ. ff. de pęn.

Et nota vnum, ꝙ inter iſtum caſum, & illum, quem proximè dixi, ꝙ põt interfici à quolibet, eſt differentia. nã in iſto caſu iudex cogitur iſtud facere tanq̃ miniſter legis, priuatus aũt nõ cogitur, poteſt tñ ſi voluerit impune occidere. hæc habentur per Bal. argu. vnius gl. ibi in l. accuſationis. C. quod me. cau.

Item incidens in tale delictum amittit omnia bona ſua, quæ applicantur fiſco, vt habetur in l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſta. immò plus, ꝙ etiam mortuo delinquente poteſt incipi iudiciũ, vt bona applicentur fiſco. l. ex iudiciorum. ff. de accuſa.

15 † Item tanta eſt enormitas iſtius delicti, ꝙ filius grauatur iniquitate patris contra oẽs regulas: efficiuntur nanq; filij inſucceſſibiles, nullumq; honorem conſequi poſſunt, vitaq; admodum fruuntur, ꝙ mors eſſet eis ſolatium, vt d. l. quiſquis. immò plus ibi probatur, ꝙ rogans pro eo, ipſo iure efficitur infamis.

Item adde, quòd in tali crimine nulla habita diſtinctione pſonarũ, deueniendum eſt ad torturam. l. ſi quis. C. ad leg. Iul. maieſt. & voluit gl. 15. q. 6. in ſumma.

Item plus, in tali delicto ſe interponit, non modo iudex ſecularis, ſed etiam Eccleſiaſticus, vt habetur in c. felicis. in fi. de pen. in 6. & l. placet. C. de ſacroſan. Eccle. & ſi dicatur ꝙ dicta iura loquuntur, quando ſunt rebelles contra Eccleſiam. Reſpondeo ꝙ idem, & ſi eſſent contra dominos temporales. Nam Papa debet tales dños cõtra rebelles adiuuare, & eos domare, arg. c. cum ad verum. 96. diſt. Pan. poſt Inn. in c. licet ex ſuſcepto. in prin. 3. col. de fo. comp. & in c. nouit. in 2. no. de iudi.

16 Vltimò pro nunc addas, † ꝙ non reuelãs rebellem, punitur pęna ad minus relegationis. l. Metrodorum. ff. de pęn. quem tex. pro not. ad hoc alleg. Roma. in vlt. char. ſuorum ſingularium, in verſi. inci. nunquid teneatur. Et hæc ſufficiant ad examinationem eorum, quæ fuerunt contra Chriſtum illata, ex qua examinatione prima facie videretur Pilatum iuridicè proceſſiſſe ad Chriſti condemnationem. ſed vt infra luce clarius patebit, iſtis non obſtãtibus, cũ verè in cauſa Chriſti non obſtant, Pilatũ iniquiſſimi iudicis fuiſſe functum officio, volo tamen adhuc magis fortificare cauſam ipſius Pilati, vt videar non tanquam affectionatus, ſed vt verus iuſtitię cultor, iſtam cauſam examinaſſe, & procedo ſic. ſi diceretur contra Pilatum, ꝙ non rectè cauſam Chriſti tractauerit, nã & ſi poterat rectè Chriſtum condemnare, non tamen debebat, vt fecit in hoc tantum feſtinare, † cum feſtinantia in actu etiam licito, & in iure conceſſis omnino inueniatur reprobata, vt volunt Doct. vbi Bal. in l. Gracchus. C. de adult. facit tex. in l. j. C. de ſecun. nupt. vbi licet matrimonium ſit actus legitimus tripliciq; iure conceſſum, vt habetur in §. j. Inſti. de iu. na. gen. & ciui. tamẽ mulier poſt mortem mariti, ſi feſtinauerit ad hoc efficitur infamis, & patitur alias pęnas, vt ibi.

Iſtis facit, nam ex breuitate præſumitur contra iudicem, quãdo nõ diu detinuit ꝓceſſum, vt no. in c. præterea. de æta. & quali. vbi ẽt habetur, in quo cõſiſtat breue tempus. Cum ergo Pilatus vix Chriſtũ per diem detinuit, ergo vr̃ male feciſſe, nec valeret reſponſio huic oppoſitioni. ſi difendendo Pilatũ diceretur, † ꝙ cum cauſa Chriſti ſm̃ Iudæos erat criminis læſæ maieſt. non cõſideratur ordo iuris, cum in eo procedatur de plano, ſummariè, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, ſi hoc videatur iudici, vt eſt tex. in extrauag. ad reprimen. in prin. quia ac hoc reſpõdeo, ꝙ illud verbum, de plano, cum cauſa criminis læſæ maieſt. ſint ardua, ita ꝙ nemo arduiorem inueniret, intelligitur ꝙ non agitur plenè & ſolenniter, bene tamen ordinariè. Nam tunc ideo dicitur procedi de plano, quia ratione cauſæ ſtilus nõ dicitur altus, in c. olim. per Inn. de accuſ. & voluit Bar. in dicta extrauag.

Nec etiam verbũ, ſummariè, obſtat: nã illud nõ tollit ſubſtantialia iudicij. datur enim libellus ita bene formatus, ſicut in ordinariis. l. 3. in prin. ff. ad exhib. l. tigni. §. ſi quis non poſſideat. eo. tit. Item diffinitiuè ſententiatur. l. 3. in §. præterea. eo. ti. & Bar. in dicta extrauag. in ver. ſummariè. immò plus no. voluit Bar. in l. 2. C. de edi. diui Adria. tollen. ꝙ in iudicio ſummario debet prius, & plenè legitimari perſona, ſicut in ordinario.

¶ Nec illud verbum, ſine ſtrepitu, obſtat. nam ſicut verbum, de plano, nõ fuit nobis obſtaculo, ita nec iſtud, cũ iſtud cõtinet, in verbo de plano, vt voluit Bar. in dicta extraua. in ver. ſine ſtrepitu. & in dicto loco declarat etiam verbum, ſine figura. nam licet gl. & ibi Panor. in apoſtil. in clem. ſæpe. de verb. ſign. teneant, ꝙ per hoc videantur ſublata ſubſtantialia iudiciorum, illud tñ intelligitur ſm̃ Bar. in loco præalleg. de ſolennitate iuris ciuilis, non autem de ſolennitate iuris gentium naturali ratione inducta, & ſic non infertur ex hoc ꝙ ita repente quis condemnetur, ꝙ amittat defenſiones ſuas, quæ ſunt ratione naturali inductæ. l. ut uim. ff. de iuſti. & iu. facit cle. paſtoralis. de re iudic. & ſic adhuc fortis illa oppoſitio, quæ nimis feſtinauit in condemnatione Chriſti, præcipue, † cum in dandis ſententiis propter difficultatem reuocandi celeritas maximè reprobatur. Deus enim omnipotens, ut nos à præcipitandæ ſentẽtiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda, & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare priuſquàm manifeſtè cognoſceret, quæ uidebantur. unde ipſe ait, deſcendam, & uidebo utrum clamorem, qui uenit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita, ut ſciam. hæc dicit tex. in c. Deus. 2. q. j. ſubiungendo adhuc non, ut ea ignoraret, ſed ut nobis exemplũ daret, ne præcipites in diſcutiendis, & iudicãdis negociis eſſemus, &c. & hæc maximè in iſta ſententia criminali debent habere locum, in qua iudex lento paſſu procedere debet, in tantum ꝙ debet retardare executionem admittendo appellationem cuiuſlibet extranei, etiã qñ ſua non intereſſet. Et ꝙ plus eſt, etiam ſi condemnatur appellationi reſiſteret, de hoc eſt tex. in l. non tantum. ff. de appella.

Et hæc ſunt, quantum ad oppoſitionem contra Pilatum, ad quæ tamen adhuc eum non iuſtè defendendo poſſumus reſpõdere ſtante illo falſiſſimo fundamento, ꝙ allegata per Iudęos contra Chriſtum, fuiſſent uera, 20 & tranſiuiſſent in delictum. Et reſpondeo iſto modo, † ꝙ cum Chriſtus ſecundùm Iudæos erat in crimine ſeditionis, & rebellionis, ſi diu fuiſſet retentus in uita, ex eo multi potuſſent contaminari, meritò quam celeriter in eo fuit procedẽdum, hoc probo per text. in c. mala conſuetudo. 8. diſtinctio. mala conſuetudo, dicit text. non minus quàm periculoſa corruptela euitanda eſt, quæ niſi citius radicitùs euellatur, in priuilegiorum ius ab impiis aſſumitur, &c.

21 ¶ † Item facit, nam quoties agitur de periculo animæ, ibi nullã debemus adhibere morã, ſed ſecundùm Iudæos in Chriſto erat blaſphemia, & ſic ne alii eum ſequentes in illud inciderent, uidetur non iniuria Pilatum eum citius condemnaſſe, pro hoc alle. tex. in c. baptizari. 5. diſt. ibi, ne interueniẽte paululum mors, inueniri tamen ualeat qui redimatur, & propter hoc dicimus in tali caſu poſſe procedi etiam in feriis inductis in honorem Dei, ut legitur, & no. in c. fi. de fer. per Io. And. & Pan. in c. fi. in prin. ulti. col. de iudi. Vel tertiò adhuc Pilatum defendendo poteſt rñderi, ꝙ cum ille qui humiliter fuit obediẽs uſq; ad mortem, ut fuit Chriſtus, fuiſſet ſm̃ perfidos Iudęos in delictum inobediẽtiæ ꝯtra Imperatorẽ, ut fuit ſupra monſtratũ, præſuppoſitis falſis eorum allegationibus. Nimirum ſi contra eum fuit celeriter proceſſum. hoc probo per c. qui & humanis. 12. q. 2. & latè gl. in c. fi. de elec. lib. 6. Facit, † nam cum periculum in noſtro caſu fuiſſet in mora, debemus à iuris regulis recedere. l. j. ff. de glande legem. unde dicimus ꝙ in tali caſu, uidelicet ubi eſt periculum in mora, non debemus ſeruare ferias etiam inductas in honorem Dei, ut patet ꝑ gl. not. in l. fi. in uerbo, fideiuſſoris. ubi uideas. C. de fer. Item tali caſu contemnenda eſt auctoritas iuris, ut probatur in l. de pupillo. in §. qui riuos. ff. de oper. no. nun. ibi, pręterea pręteor generaliter cætera quoq; opera excipit, quorum mora periculũ aliquod eſt allatura. in his enim contemnendam putauit noui operis nunciationem, & edictum prætoris. facit text. in l. j. ff. de dam. infec. Secundò nec obſtat, ſi contra Pilatum adhuc diceretur, ꝙ ſi bene proceſſit contra. Chriſtum, non debeat tñ ſe mouere ex

uere ex iniqua accuſatione Iudæorum, ſed eos a iudicio expellere † iudex enim ſuo officio illegitimum accuſatorem expellere debet, ita voluit gloſſ. per multa iura, de quibus ibi per eam in capitulo nulli. de accuſa. & Panor. in capitulo prima ante fina. eodem titulo cum ergo Iudæi mouebantur ex ira contra Chriſtum, ergo non erant legitimi accuſatores. ira enim facit, vt quod iuſtum eſt, non diſcernatur. capitulo illa. in fi. xj. quæſt. ſecunda ibi, nam commotionis tempore iuſtum putat omne, quod facit, & in eadem cauſa, & quæſtione, in capitulo ira. ſecundò dicit ira, ſæpe enim innocentes ad crimen adducit, & ibi etiam in capitulo ira. primò dicit. ira enim viri Dei iuſtitiã non operatur. Iſtis adde text. in capitulo relatum. v. quæſtione 24 ſecunda in fin. vbi in accuſatione loquendo ait. † Curandum quoque eſt, ne ira cuique ſurrepat, faciatque citius omne, quod non licet, ex quo not. quòd ibi cum locutus fuit text. paulo antea neminem debere ſine accuſatione procedere, & ſubiungit poſtmodum, curandum, &c. quaſi expreſsè ſentit accuſatorem moueri ex ira nemine debere, & propter hoc dicimus, quòd in accuſatione generali inimici non ſunt accuſatores, vt habetur in capitulo primo, & in cap. cũ P. manconella. de accuſ. Iſtis facit, nam vbi eſt ira, ibi deficit conſenſus, † vnde dicimus quod calore iracundiæ factus contractus, tanquam deficiente cõſenſu valet. leg. licitatio. ff. de pub. & leg. iij. ff. de diuor. Licet fauore piæ cauſæ aliud ſit, vt eſt text. in capitulo ſunt qui opes. xvij. q. 4. dicit text. ſunt, qui opes ſuas tumultuario mentis impulſu non iudicio perpetuo, vbi eccleſię contulerit poſt eas reuocandas putauerint, cui nec prima merces grata eſt, nec ſecunda. Prima, quia iudicium non habuit; nec ſecunda, quia habuit ſacrilegiũ. ſubiungit, ſunt quos pænitet opes ſuas diuiſiſſe pauperibus, ſic eos qui pęnitentiam agunt, hoc ſolum timere oportet, ne ipſius pęnitentiæ agant pęnitentiam.

26 Supradictis addas, † Quod votum factum calore iracundiæ non valet, gloſſ. eſt ſing. in capitulo dudum. de conuerſio. coniugatorum. & eam pro ſingulari ſequitus Roma. in ſingula. ſuis, ſingulari, incip. volo commentare. vbi inter alias alleg. ſanctum Tho. qui dicit, quòd in voto requiruntur tria, deliberatio, propoſitum voluntatis, & promiſſio ſubſequens. ſed in caſu noſtro non eſt deliberatio; ergo &c. pro hoc allego gloſſ. pulchram in capitu. neque viduas. xxvij. quæſtione prima, quam Romanum in dicto ſingulari miror non allegaſſe. Et hæc ſufficiant ad fortificationem oppoſitionis contra Pilatum.

27 † Ad quam reſpondeo humano more loquendo, quòd cũ Chriſtus ſecundum Iudæos incidiſſet in crimen læſæ maieſtatis, nimirum ſi Iudæi ira mouebantur, qui enim in tale crimen incidit, in ſeuram, & vindictam prouocat. leg. & ſi certus. §. ſi appetitus. ff. ad Sillan. l. omne delictum. in §. contumacia. ff. de re mil. arg. leg. liberi. ad fin. C. de inoffici. teſta. & idem clarè voluit Bald. in leg. prima in fin. iiij. columna in ſolutione. v. oppoſ. C. de ſer. fugi. ita ad propoſitum noſtrum, & ſi Iudæi fuerint moti ira, videtur quòd fuerit iuſta contra rebellem, contra quem ẽt rigor non debet ſilere, ita text. in capitulo felicis. in verſi. ſi verò. de pę. in vj. vel poteſt dici, quòd illi qui non admittuntur ad accuſandum, vt plenè habetur in leg. qui accuſare. ff. de accuſ. & in capitulo primo, eodem titulo in antiq. cum ſim. iſtud non intelligitur de accuſatione, qua prętenditur ſua ſuorumque iniuria, per text. in l. hi tamen ff. e. ti. & per ea, quæ not. Bartol. in d. l. qui accuſare. ſed in ipſa accuſatione ipſorum Iudæorum contra Chriſtum erat proprium intereſſe dictorum Iudæorum, ergo, &c. Iſtam tamen ſolu. vltimam bene conſidera, quia omnino non videtur tuta, teneas alias. Nec adhuc ob. ſi contra Pilatum dicatur, quòd non debebat Chriſtum multiplici pœna punire, contra leg. Senatus. ff. de accuſ. cum eum ita crudeliter verberari fecerit, non debebat poſtmodum eum morte donari, vel malè fecerit, cum iuſſerit eum verberari: eo quidem maximè, cum verbera ab ingenuis hominibus, vt Chriſtus erat, aliena iudicantur, arg. text. In l. conſenſu, poſt prin. C. de repud. & dicti Apoſtoli, de quo in capitulo paratus. xxiij. queſt. prima ibi, percutiat te Deus paries dealbate, ſedes me iudicare, ſecundum le28 gem, & cõtra legem iubes me percuti. ad hoc rñdeo, † ꝙ plures pęnas poteſt quis pati, qñ perueniũt ex eadẽ lege. l. j. C. de ſepul. viol. in c. fęlicis. de pę. in 6. c. ſtatuimus. 16. q. j. n c. ad falſariorum. de falſ. cum ſimil. & eſt cõis Doctrina Doctorum, de qua ſupra dixi, in c. de cauſis. de offi. deleg. & ſi dicatur ꝙ in caſu noſtro nõ eſt pęna verberum, & mortis ex eadem lege, ergo &c.

Ad hoc reſpondeo, quòd cum delictum impoſitum a Iudęis Chriſto, ſecundum falſas allegatio. ſit criminis læſæ maieſt. ex quo quis efficitur ſeruus, vt ſupra dixi. Ergo nimirum ſi ſeruus virgis cædatur, & poſtmodum occidatur, immo plus quòd in tali delicto etiam accuſator corporeis cruciatibus afficitur, etiam quacunque dignitate præditus, vt probat tex. in l. ſi quis. C. ad leg. Iul. maie. & latius proſequitur glo. xv. quæſt. vj. in ſumma. immo & in alijs criminibus non ita magnis, ſicut eſt iſtud, homines morte, & verberibus puniuntur, vt eſt tex. in l. qui eges. ff. de incen. rui. nau. Item hodie etiam clerici corporeis cruciatibus afficiuntur, vt probat gl. in d. ſumma. & v. q. iii. c. illi qui. & ſic ex hoc videtur ſublatum illud, quod dicebatur per d. l. Senatus. & per d. l. conſenſus. addendo vnum, qđ ſi inueniatur delictum, in quo ſit pœna verberum, & mortis ſimul, non eſt inconueniens ꝙ in delicto criminis lęſæ maieſt. iſtud imponatur, per ea quæ dicit Bart. in extraua. qui ſint rebelles. in glo. in ver. creſcit, vt not. dicit, quòd in iſto delicto pœna debet eſſe ita magna, quòd maiorem nemo valeat inuenire. Ex iſtis ergo videtur, quòd & ſi Chriſtus fuiſſet criminis innocens, prout erat per probata, & allegata per Iudæos Pilatum rectè feciſſe iudiciũ, & non iniuria eum morte damnauiſſe. nam illa delicta erant ita grauiſſima, ꝙ culpa in his erat relaxare vindictam, iuxta tex. in ſimili in c. j. ad 29 fin. de poſtu. præla. & in c. quia. xxvij. diſt. † non enim maleficia debent impunita remanere, & hoc ne fiat, rei publicæ intereſt, iuxta tex. in l. ita vulneratus. in fin. primi. reſpon. ff. ad leg. Aquili. & in l. Stichum. §. fin. ff. de ſol. & de iudi. l. ſi longius. §. j. facit tex. in l. ſi operis. C. de pęn. & in cap. vt famæ. extra de ſent. excõ. & iſtud eſt, ne ad malitiam quiſque proſiliat. l. capitalium. §. famoſos. ff. de pę. & in d. l. ſi operis. facilitas enim veniæ animum ad delinquendum incitat. c. vt clericorum. de vi. & hone. cle. alibi text. in c. loci. xl. q. ix. dixerit, quòd ſi ea quæ male vſurpantur omittimus, viam malis excesſus proculdubio aperimus, facit text. in l. ij. in fin. C. de indi. vid. tol. & in l. meminerint. C. vnde vi. & in c. peruenit. xciij. diſt. & quod dicit text. in capitulo eſt iniuſta. xxiij. quæſt. iiij. ibi, Saul contraxit offenſam, quia miſeratus eſt Agag hoſtium regem. ſubiungit itaque, ſi quis latronem filijs deprecantibus motus, & lachrimis coniugis eius inflexus ad ſoluendum putat, cui adhuc latrocinandi aſpirat affectus, nonne innocentes tradet exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Ad idem tex. in c. ſi quos. eadem cauſa, & quæſtio. ſi quos igitur. dicit tex. violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures, & alijs prauis actibus cognoſcitis ſtudere, Deum Deorum 30 correctione placare, feſtinare, & ibi etiam in capitulo ſi ea. † dicit, ſi ea, de quibus vehementer Deus offenditur inſequi, vel vlciſci: differimus, ad iraſcendum vtique diuinitatis patientiam prouocamus, & propter hoc tex. in leg. prima in fin. C. de deſer. libr. xij. determinauit iudicem debere puniri amiſſione bonorum, & nota infamiæ, qui delinquentes digna pœna non puniuit. per hæc verba loquitur text. ſi autem præſes prouincię præpoſitam ſeueritatem, vel gratia, vel ſimulatione diſtulerit patrimonijve æſtimationis damno ſubijciatur, immo plus debet puniri iudex ea pœna, qua debebat puniri delinquens, ita probat text. in l. fin. in fin. C. ne ſanc. baptiſ. iteretur. quem pro ſingulari alleg. Roma. in ſuis ſing. in char. ij. incip. ſing. veni, quà tu, &c. & aliquid vltra iſta. ſupra tetigi. addas text. in cap. felicis. ſæpius 31 allega. † vbi iudici negligenti punire delicta grauior pœna, quã habeat eccleſia, imponitur, videlicet excommunicatio. Intererat ergo Pilatum conſiderare, ne ex ſua negligentia puniretur, ſicut dicit glo. in cap. nihil. de elec. Et ſic videtur rectè proceſſiſſe in dicta cauſa: debuit enim conſiderare potius factum ſuum, quàm alienam vtilitatem, cum ſi non puniuiſſet ipſe fuiſſet punitus, per ſupra dicta. & propterea excuſari videtur, ſi puniuit, cum prima, & perfecta charitas cum ordine procedens a ſeipſo debet incipere, durum eſt enim, & crudelitate proximum, ex tuis prædijs aquæ agmen ortum ſitientibus agris tuis alienum ad vſum propagari, ita text. in l. præſes. & ibi gl. C. de ſeruit. & aqua. facit tex. in c. ſi non licet. in princi. xxiij. q. v. ſi non licèt. dicit ibi tex. priuata poteſtate alicui hominem occidere innocentem, cui occidendi licentiam lex concedit nulla, profecto etiã qui ſe ipſum occidit homicida eſt, & tanto nocentior, cum ſe occiderit, quaſi fecerit, voluit dicere tex. ꝯ maiorẽ charitatem.

Addas iſtis Illud, quod diximus, ꝙ prius quis debet ſibi, quàm proxima miniſtrare elemoſinã. vnde tex. de pę. diſ. iij. in c. qui vult ordinatè dare elemoſinã, a ſeipſo debet incipere. Alibi habemus, ꝙ de rapina holocauſtũ offert, q tpaliũ bonorũ, ſiue ciborũ nimia egeſtate, vł mãducãdi penuria corpus ſuũ affligit, ita tex. in c. nõ mediocriter errãt. de ꝯſecratio. di. 5. facit c. nõ ſatis. 86. di. qui enim circa ſuos negligens eſſe præſumitur, & multo magis circa extraneos, per tex. & ibi gl. & in §. neceſſe. xlvij. diſtinc.

Quid mirũ, ſi ſalutẽ alijs negatis, ſi veſtrã recuſatis, ita tex. in c. is ptãtis. de pę. di. j. facit tex. in l. cũ aũt. ĩ §. excipit. ff. de ędil. edic. cũ ergo Pilatus iſtud fecerit auctoritate legis, vt ex p̃dictis vr̃ inferri, ꝙ hoc nõ debet pęnã aliq̃ incurrere, ꝑ tex. in l. fi. ff. ꝙ qsq; iur. ibi, ne aliàs incidamus in pęnã legẽ defendẽdo, ad idẽ tex. in l. Gracchus. C. de adul. & ꝓpterea dicit Pan. in c. ij. circa med. de 32 paroch. † ꝙ q legis auctoritate facit, nõ vr̃ cõtẽnere: vñ dicimus ꝙ filia, quæ ꝯtrahit matrimoniũ ſine ꝯſenſu patris, nõ incurrit vitiũ ingratitudinis, cũ iſtud fecerit permiſſione canonica, ita Pan. in c. j. de deſpõ. impu. q. n. facit auctoritate legis nõ peccat, ita gl. in c. cũ ſit. de ſimo. & eſt text. in c. qui peccat. auctoritate legis nõ peccat, ſed cõtra legẽ. xxiij. q. iiij. alibi tex. in c. quæſitũ. eadem q. dicit, quis reprehenderet factum, quod auctore domino videretur eſſe conceſſum, facit gl. in ſumma. xx. q. ij. in fi.

SVMMARIVM.

1. *Euangelium dicitur fidei fundamentum.*
2. *Accusator legitimus non dicitur, qui ex inuidia mouetur.*
3. *Iudex criminosum condemnare non potest, nisi confessum, aut per innocentes testes conuictum.*
4. *Iudex tanquam persona publica iudicat, & officio fungitur publico.*
5. *Iudex & si secundum propriam conscientiam iudicare non debet, contra conscientiam tamen iudicare non debet.*
6. *Homo idem quandoque duas conscientias habere potest.*
7. *Iudex calumniosos accusatores a limine iudicij repellere debet.*
8. *Accusare non possumus nobis coniunctos coniunctione maxima.*
9. *Conspiratio ad rem licitam non meretur pęnam.*
10. *Pax est veritatis vinculum.*
11. *Regi pacem non seruanti debet curator dari.*
    Pax verè est laudabilis, & omnibus desiderabilis.
12. *Pace semota facilè perit vtilitas.*
13. *Iudex ad pacem potest cogere partes.*
14. *Pacem cuncta bona sequuntur.*
15. *Pacem, quæ dicantur impedire.*
16. *Diuitiæ corpora, & animæ perduntur bellorum tempore.*
17. *Christus non fuit seditiosus, sed verè pacificus, cuius præcepta seruare, est pacificè viuere.*
18. *Societas malorum, est corruptela quædam bonorum.*
19. *Christus tributa reddi iussit Cæsari.*
20. *Christus si voluisset licitè, & iustè tributa Cæsari denegari, iussisset.*
21. *Iniuriam nemini irrogare dicitur, qui suo iure vtitur.*
22. *Iudex non debet moueri timore ad iudicandum iniustè.*
23. *Bonum per timorem factum, non est meritorium.*
24. *Coactus iurare, potest iustè petere relaxari, etiam quòd iustè tenebatur facere.*
25. *Iudex tacens, censetur iustitiam denegare.*
26. *Fęmina pro personis miserabilibus oppressis postulare potest.*
27. *Iudex debet malle cuncta mala tolerare, quàm innocentem condemnare.*
28. *Occidens aliquem iussu alterius, quem si non occidisset a iubente interfectus fuisset, an sit puniendus.*
29. *Irregularitas, quid propriè dicatur.*
30. *Irregularitas multis incurritur modis.*
31. *Obligati ad publica ratiocinia, sunt irregulares.*
32. *Irregularis esse potest quis sine peccato.*
33. *Irregularitas ex difformitate corporis tripliciter contingit.*
34. *Irregularitas causatur, si in loco interdicto celebretur.*
35. *Irregularitas, quare & vnde dicatur.*
36. *Bonum esse præsumitur, cuius finis bonus est.*
37. *Malum semper est puniendum, licèt ex eo sequatur bonum.*
38. *Adulterium non est committendum causa prolis habendæ.*
39. *Laborare die Dominico, quando liceat rustico.*
40. *Deus non nominum, sed aduerbiorum est remunerator.*
41. *Iudex, qui remunerationis expectat præmium, fraudem in Deum perpetrat.*
42. *Iudex ad mortem iniustè condemnans, seipsum eadem pœna inuoluit.*
43. *Incestum committere dicitur, qui cum moniali carnaliter copulatur.*
44. *Corpus Pilati, quomodo de Rhodano fuerit extractum.*
45. *Verba, quare fuerint instituta.*
46. *Interitus rei non imputatur, quando etiam per se peritura erat.*
47. *Homicidium non punitur in bello iusto factum.*
48. *Occidens eum, qui ad mortem ducitur, pęna mortis punitur.*
49. *Mors etiam violenta Dei iudicio accidere dicitur.*
50. *Iudex non debet iudicare ad clamores populi.*
51. *Voces vanæ populi non sunt audiendæ.*
52. *Iudex non debet accusatoribus iudicandi potestatem tradere.*
53. *Imperium merum dicitur, cum de vita hominis agitur.*
54. *Sententia à iudice suspecto lata, est retractanda.*
55. *Delictum in ciuitate commissum, grauius punitur, quàm si in rure committatur.*
56. *Præsidi conuenit, pacatam tenere prouinciam.*
57. *Regum, quale sit officium.*
58. *Iudices nostri temporis, quàm corrupti sint, lippis etiam, & tonsoribus notum est.*
59. *Precibus potest alicuius ad ordines promotio impetrari.*
60. *Iudices nostri temporis sunt funditus dediti diuitijs.*
61. *Iudicium iustum etiam vendere non licet.*
62. *Iudicaturus, quid considerare debeat in negocijs.*
63. *Administratio iniqua iustitiæ ex defectu fidei procedit.*
64. *Iustitia est omnium virtutum perfectissima.*
65. *Iustitia, quare non regnet nostra tempestate.*
66. *Iudex malus propter populi peccata datur, & tamen si malefecerit non excusatur.*
67. *Ignorantia non excusabit iudicem.*
68. *Turpitudinem propriam nemini licet allegare ad suam excusationem.*
69. *Restitutio in integrum non conceditur Doctori, licet minor sit anno. xxv.*
70. *Iudex negligens litem suam facit, & est excommunicandus.*
71. *Prælati mali, in quibus aberrent.*
72. *Prælati nostræ ætatis, venatores potius sunt in siluis, quàm docti in sacris scripturis.*
73. *Episcopo prohibetur venatio.*
74. *Prælati multi sunt subditorum oppressores.*
    Prælati non Doctores, sed adulatores habent hodie commensales.
75. *Fornicator publicus est ab officio suspendendus.*
76. *Fornicatio qualibet in clerico, incestus dici potest.*
77. *Sacerdos in graue adulterium labitur, qui cum filia spiritualia fornicatur.*
78. *Prædicatio quando inutilis, & indebita dicatur.*
79. *Prelati debent esse humillimi, quales fuerunt Apostoli.*
80. *Superbia, seu arrogantia, qualiter fugiatur.*
81. *Prelati vitam malam, quæ sequantur mala.*
82. *Negligentia est eruditionis nouerca, omnium verò artium mater diligentia.*
83. *Doctrina sana est, vbi vera obedientia.*
84. *Infirmitas ex peccato quandoque prouenit.*
85. *Prælatus malus a Deo datur propter subditorum peccata.*
86. *Prælatis bonis detrahi non debet.*
87. *Prælati mali sunt reprehensione sociali arguendi.*
88. *Promotio indigni præiudicat ecclesię.*
89. *Facta prælatorum de facili a subditis trahuntur in exemplum.*
90. *Sanguis subditorum requiretur de manibus prelatorum.*
91. *Parochiani possunt malum prelatum accusare, vt remoueatur.*
92. *Orationes malorum, quando noceant eis, pro quibus orant.*
93. *Vita prelatorum, qualis esse debeat.*
94. *Officium, vel dignitatem acceptans peccat, si sufficiens non sit ad ea administranda, quę illi officio incumbant.*
95. *Prelati, quasi signum ad saggitam sunt positi.*
96. *Episcopus non debet propter sua priuilegia malus effici.*
97. *Prelatus non efficitur dignior ex diuitijs, aut redditibus.*
    Episcopi nostri temporis sunt bonorum ecclesię dilapidatores.
98. *Sua querere qui dicantur, & non quę Christi sunt.*
99. *Pastore luporum laudibus gloriante, nil miserius.*
100. *Episcopus ecclesiam Christi, quam suo sanguine redemit, regere, & non destruere debet.*

ET hæc sufficiant quantum ad ea, quæ disputādo pro Pilato dici potuissent, quibus non obstantibus eum tanquam iniquum iudicem condemnandum puto. & licet istud tanquam veritas ex se ipso ostendatur: tamen vt clarius, prout mea intentio est, ab omnibus cognoscatur, & malitia Iudæorum, & iniquitas Pilati, aliquid iuridicè loqui stat sententia.

Et primo præsuppono, quòd Pilatus perfectè cognoscebat Iudæos, Christum sibi per inuidiam tradidisse, † vt videre licet per fundamentum fidei, videlicet per euangelia, non debebat ergo maculare vitam innocentis perinde accusatorem. cap. dignum. tertia quæstione nona, immo sanctius est nocentem impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare. leg. absentem. ff. de pęn. cum ergo clarè constabat nulla causa, nec bono zelo Iudæos Christum accusasse, sed solum quadam inuidia moti, quemadmodum homines rapit, quod omne peruertit iudicium, vt voluit Anto. de But. per illum text. in capitulo fin. de offic. custo. ideo Pilatus non debebat tales accusatores odio motos admittere, † cum ille qui mouetur odio etiam in criminibus exceptuatis non est legitimus accusator, vt habetur in c. licèt Heli, & in capitulo per tuas. de simo. & voluit gloss. vbi latius, in capitulo. in primis. in versicu. si quis in hoc genus. secunda quæstione prima, facit tex. in capitulo iudex, in ea quæstio. vbi dicit, † iudex criminosum discutiens non antea proferat sententiam, quàm aut reum ipse se confiteatur, aut per innocētes testes conuincatur, quod est contra Pilatum, qui solum falsos testes recipiendo Christum condemnauit.

Nec istis habet obstare, si dicatur, quòd licet Pilatus sciuerit inuidiam Iudæorum, istud cognouit tanquam persona priuata, ergo ex ista sententia non debebat se mouere, quia iudex tenetur, secundum allega. & probata, & non secundum suam conscientiam causas pertractare. l. illicitas, in §. veritas, & ibi Bartol. hoc tenet. ff. de offic. præsi. & voluit gloss. in capitulo j. de offic. ordi. & in capitulo pastoralis. in §. quia verò de offic. deleg. Ioan. And. in addi. Specu. in titulo de allega. & dispu. §. fin. ante fin. super versicu. licet autem. pro qua opi. facit. † Nam iudex fungitur officio publico, & tanquam persona publica iudicat. l. munerum. in §. iudicandi. ff. de mune. & hono. & tanquam persona publica habet vnam conscientiam, quæ causatur ex allega. & probatis sibi, tanquam iudici præsentatis, & secundum hoc debet iudicare, nec consideratur quòd aliud sciat, tanquam priuata persona, quia tanquam priuata non iudicat. Et propterea dicimus, quòd iudex de facto nō debet supplere, vt videtur in l. j. C. vt quę desunt aduoc. & in l. iiij. in § hoc autem iudicium. ff. de dam. infe. Istis facit, qđ dicit Bal. in l. fi. circa prin. C. de pęna iud. qui malè iudi. vbi fecit triplicem cōscientiam. vna est rebus visis ligata. Alia est rationibus legum nutrita. Tertia est conscientia motiua, & adhærens quibusdam imaginationibus proprij intellectus, & dicit Bal. quòd faciens contra istam vltimam, non obligat animam suam.

Istis respondeo, † quod & si iudex non debeat iudicare secundum propriam conscientiam, non tamen debet aliquem cōdemnare ad mortem contra suam conscientiam, quod probatur ex dictis per Pan. in d. §. quia verò. vbi etiam Ioan. Calde. tenet, quòd immò debet iudicare secundū cōscientiam, per c. per tuas. ij. de simo. & per c. litteras. de resti. spol. Facit, nam si iudex scit vt priuatus vnum, non potest in cōtrarium informari, vt iudex, ergo acta contraria non probant aliquid ipsi iudici. Antecedens probo, nam conscientia iudicialis inest homini tanquam in subiecto, cum ergo vt homo habet vnam conscientiam, non posset cōtrariam recipere vt iudex, cum in eodem subiecto non possint esse duę contrariæ scientiæ. ista fuit ratio Ioan. Cald. quam simpliciter retulit Panor. in d. §. quia verò. pro quo facit text. in l. eum qui ædes. ff. de vsucapio. Istis facit quod dicit Bald. in d. l. fi. per not. in l. bonorum. C. qui admi. quòd iudex debet sequi cōscientiam, quæ nemini nocet, & quod dicit Ioan. de Ana. in c. licèt Heli. de simo. quòd iudex in præiudicium tertij non debet facilè credere, ergo cum liberare aliquem non videtur alij nocere in causa capitali, sicut condemnare, videtur quòd iudex debeat sequi suam conscientiam. Et quia ista responsio habet diuersas opi. & maximè contra illam rationem subtilem Ioā. Calde. videlicet quòd quis non potest habere duplicem conscientiam, ego pondero tex. in c. si quis iusto. ver. porrò. de elec. in vj. vbi in electione, quæ debet esse libera, & secundum conscientiam eligentis, vt plenè Panor. in c. licet de euitanda. in pen. colum. de elec. & glo. in c. quia propter. eo. titu. facit tex. in c. ne pro defectu. ibi, Deum præ oculis. eo. titu. in ea quis potest habere duas conscientias, puta quando in electione est sibi cōmissum de eligenda certa persona, nam secundum propriam conscientiam potest dare vocem suam vni, & secundum alterius conscientiam potest dare alteri, ita probat text in d. c. si qs iusto. † ergo idem homo inuenitur habere duas conscientias. ita dicamus in iudice. & si dicatur quòd ibi text. loquitur, qñ erat certum de conscientia alterius, & sic ille eligens non dicitur habere aliam conscientiam, cum solummodò impedit nudum ministerium. ad hoc respondeo quòd idem est in ipso iudice, nam quantum ad conscientiam allegatorum, cum illa sit fortificata, iuris dicitur solum minister, habetur per glos. in l. accusationis. C. quod met. cau.

Item talis conscientia semper est certa, cum ius sit certum, vt legitur, & not. in l. ornamentorum. ff. de auro & arg. leg. & ex istis ista prima solutio redditur dubia.

Quare secundò respondeo, quòd immò Pilatus veram Christi innocentiā, & Iudęorum perfidiam, & calumniam tanquam iudex cognouerat, & ipsemet attestatus est, dum examinando huiusmodi causam, dixit in Christo non inuenire causam alicuius delicti, & sic ex illo percepit calumniosam Iudæorum inuidiam, ergo sine causa solum motus accusatione inuidia Iesum innocentē condemnauit, ex cuius ore nunquam exiuit dolus. † Debebat tandem Pilatus, vt boni iudicis est, Iudæos a limine iudicij expellere, cum eos in manifesta calumnia esse videbat, per gloss. not. in l. qui cum maior. §. si patris. ff. de bon. lib. pulchrè per Abba. in c. super eo. in fi. de offic. deleg. accusatio enim iudęorum cum non erat pro bono pacis, nec zelo iustitiæ, non est iusta, immò repellenda, cū solum ex dictis causis reputatur iusta, vt probat tex. & ibi not. Ioan. de Ana. in capitu. accusasti. de accusa. nec debebat Pilatus ex alia causa Iudæos admittere, cum accusabant eorum patrem vniuersalem, qui est Christus, in cap. qui abstulerit, decima quæstione secunda † & humano more loquendo nobis coniunctos maxima coniunctione non possumus accusare, immò accusando debemus puniri, vt est text. in l. si magnum. C. qui accu. non pos. latius per Specula. in titu. de accusatio. in §. primo. versi. item quod es frater.

Secundò contra Pilatum facit, nā omnia quæ fuerunt contra Dominum nostrum Iesum Christum allegata per Iudæos, erant longè falsitate falsiora: ergo allegationes supra dictæ non militant ad casum nostrum, nam quòd ipse faciebat se filium Dei, non propter hoc blasphemabat, nec sacrilegium committebat verè, & veritate verius Dei vnigenitus erat, ꝙ perfidis Iudæis poterat clarè constare ex figuris veteris testamēti, quæ omnes in eo verificatæ fuerunt ex tot miraculis, ex eius doctrina verè homini solum non apta. Non minus, & ex gloriosa eius vita omnibus virtutibus corroborata. & denique si aliud nostram veram fidem a pijssimo Iesu institutam non approbaret sola honestas, ac in ea contenta moralitas illam iam reddit approbatam. debebant insuper inuidi Iudæi Iesu Christi diuinitatē cognoscere ex morte sua, vbi non naturaliter Sole obscurato dies ad noctis tenebras redactus fuit, mortui quoque multi resurrexerunt, templique velum scissum fuit, vt ostēderet verum tēpli reformatorē in mūdum venisse, & mortuū fuisse. Taceam eius mirabilē resurrectionem cum hominibus sepulchrum custodientibus, a quo grauissimo lapide cooperto, & sigillato tertio die resurrexit, multaque postmodum miracula fecit, quæ induratis animo ad lumen nostrę verę fidei proficerent. & sic patet quòd in eo, nec fuit blasphemia, neque sacrilegium læsit, immo conseruauit, venitque in mundum, vt nobis sui patris gloriam aperiret.

Nec secundum contra ipsam veritatem iniectum erat crimen. nam humano more loquendo, & si non fuisset seditio, & conspiratio, cum erat ad salutem animarum nostrarum, erat ad rem ita licitam, quod nihil ita licitum inueniri posset, ergo non erat crimen, † cum quælibet coniuratio, & conspiratio ad rem licitā non est punibilis, immò est honesta. in c. sanè. & ibi glo. xvj. q. vij. & Panor. post Hostien. in capitulo exhibita. in ij. colum. de iudi.

Vel secundò, cum indignatione respondeo. Quomodo enim, & qua facie dicebant perfidi Iudæi Regem pacificum, qui vt pacem, & concordiam doceret venerat in mundum, voluisse discordias populum commouendo seminare, facit text. in cap. nisi bella. xxiij. quæst. j. nisi bella ista carnalia figuram spiritualium gererent, nunquam, vt opinor, Iudæi earum historiarum libri discipulis Christi, qui venit pacem docere, &c. subiūgit ibi tex. quomodo enim bellorum eis proficeret descriptio, quibus dicitur a Iesu, pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis? & in Marco habetur in persona Christi. in c. sit rector. circa med. xliij. distin. salem in vobis, & pacem inter vos habete, nec est perfectò rationi consentaneum dicere, ipsam charitatem, vt est Christus, vt habetur in cap. charitas est aqua. de penit. distin. ij. voluisse discordias hortari, cum cōtra seipsum fecisset. † Nil enim aliud est pax, nisi vinculum charitatis. in c. nouit. de iudi. Et propterea dicimus, quòd ecclesia circa obseruationem pacis se interponit; nam cum sit vinculum charitatis, & sic dilectionis Dei, & proximi, & sic illius spiritualis virtutis, qua saluamur, vt in d. c. charitas. meritò cum tangat animam, ecclesia se interponit, vt in d. c. nouit. quid multis morer? Nonne Christus beatos prædicauit pacificos, vt vnicuique est compertum per euangelia: & habetur in c. noli. xxiij. q. j. & dicit Pan. in proœm. Decretal. in verbo, Rex pacificus, quòd cum Rex sit hæres Christi, sicut Christus est pacificus, ita & ipse debet esse, aliàs non esset eius successor: īmò vt dixi. supra in pœmio illius articuli, & Regem se fecit, † quòd Regi pacem non custodienti debet dari curator, tanquam ipse non sit dignus administrare.

Magnæ enim sunt laudes tuæ venerāda pax, cū nihil aliud est, nisi multitudinis vnitas, bonum in te, & salus populi consistit, omni quippe regno desiderabilis esse debes, in te & populi proficiunt, vtilitasque gentium custoditur, tu quidē bonarum artium es decora mater, tu mortalium genus multiplicas, facultates protendis, mores denique extollis.

Et congruit legislatori bono, ac graui pręsidi tibi semper adhærere, vt quietem possit suam habere prouinciā, † te enim semota, vitę facile perit vtilitas, hæc Old. in consi. xciiij. in vj. col. Et dicit Imperator in titulo de pace tenenda, in vsibus feudor. hæc verba in laudem pacis. Pacem desideratam, & toti terræ necessariam per vniuersas regni partes habendam regia inducimus auctoritate.

Et propterea dicit Bar. ī l. ↄgruit. ff. de offi. prælid. † quòd iudex in causa criminali propter bonum pacis potest cogere partes ad ipsam pacem, licet idem Barto. in leg. furti. in §. quo iussu. per gloss. ibi. ff. de his, qui notan. infamia. strictius fuerit locutus.

† Ex pace tandem, nil aliud sequitur, nisi bonum, vt probat text. in capitulo quod sicut. circa med. vbi, propter bonum pacis, extra de electi. facit text. in leg. creditor. §. primo ff. manda. qui text. secundum vnum intellectum, potest probare quod facere pacem, est quædam necessitas, & propter hoc ibi non datur actio negociorum gestorum, quæ in gestis voluntatibus solet dari. l. si communes. ff. de neg. gest. habetur in leg. tertia eodem titulo. Bartol. in leg. secunda. §. ex his. ff. de verborum obligatio. Item pro bono pacis aliquid conceditur, quod aliàs non concederetur, text. est ibi, gloss. & Panor. in capitulo secundo de desponsa. impube.

Vltimò pro nunc ad vtilitatem pacis facit, nam ex eius contrario, vt est bellum, multa mala sequuntur, vt habetur in text. & ibi gloss. in Auc. de armis. in princip. & de hoc hactenus.

Redeo ad materiam Domini nostri Iesu Christi, & pro fortificatione supra dictorum, videlicet quòd ipse nolebat discordias, dico quòd hoc, & pacis exilium venit ex causis, quas homo rectè considerat, uel omnes, vel plures ex eis sunt contra verba eiusq; institutum Domini nostri Iesu Christi, quomodo ergo ipse volebat facere seditionem?

15 **Prima cauſa eſt,** † propter quam pax exbãnitur, quia non puniuntur maleficia, vt patet Eccleſiaſtes viij ibi, quia non profertur contra malos ſententia, quæ punitio quòd fit mandato Dei, memini ſupra latè dixiſſe, facit text. in cap. j. de offic. leg. in vj. dicit text. officij noſtri debitum remedijs inuigilat ſubditorum, quia dum eorum excutimus onera, dum ſcandala remouemus, nos in eorum quiete quieſcimus, & fouemur in pace.

Secunda cauſa eſt abundantia temporalium, vt patet Geneſis xiij. ibi facta eſt rixa inter paſtores Abraam, & Loth.

Tertia cauſa eſt, quia non occupamur in pugna cõtra dęmones. v. ad Epheſi. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & Eſaiæ xxviij. percuſſimus fędus cum morte, & cum inferno.

16 † Quarta cauſa eſt, quia non conſideramus damna guerræ, in qua diuitias, animas, & corpora perdimus. Hiere. xlvj. ibi, fortis incidit in fortem.

Quintò, quia non conſideramus dubium euentum belli. Regum xij. ibi, varius eſt euentus belli.

Sextò, & vltimò ferè in hoc omnia ſuprà dicta concluduntur, quia non ſeruamus Dei præcepta. Hieremię iij. ibi, vtinam attendiſſent mandata mea, facit text. in c. reuertimini. xvj. quæſt. j. & propterea cum nolumus ſoluere decimas, mandato Dei veniunt bella, & quòd non accipit Chriſtus rapit fiſcus, in cap. maiores xvj. quæſt. vj. Iſta fuerunt dicta per Archidia. in cap. noli. xxiij. quæſtione j. per gloſſ. in cap. ad apoſtolicæ. de re iudica. in vj. Panormita. in capitulo fin. in ſecunda colum. de reſtitutione ſpoliatorum.

17 **Et ſic ex iſtis concluditur,** † quòd ſeditio illata cõtra Chriſtum nõ erat vera, cum auctor pacis, vt ipſe erat, nolebat diſcordias: immo diſcordia, vt proximè dixi, venit propter non obſeruãtiam ſuorum præceptorum. Nec obſtat, ſi contra hoc allegatur illud Lucæ xj. dum dicit, Non veni dare pacem in terram, ſed ſeparationem: quia ad hoc reſpondeo, quòd loquitur de illa pace, quæ in veritate non meretur dici pax, neque concordia, vt eſt vnio malorum. Nam tunc inter iſtos ponere pacem eſt, ſicut inter bonos ponere diſcordiam. pax enim inter malos procuranda non eſt, ſed diuiſio, & diſſenſio, vnde diuus ille Gregor. in moralibus ait. Sicut noxium eſt, ſi vnitas deſit bonis, ſic pernitioſum eſt, ſi non deſit malis: peruerſos nanque vnitas corroborat, dum concordat, & tantomagis incorrigibiles, 18 quantum vnanimes facit. alibi dicit tex. in c. ſæpe. xxviij. q. j. † ꝙ conſortia malorum, ſæpe bonos corrumpunt: ergo quanto magis eos qui ad vitia proni ſunt, deteriores reddunt. Et ideo Paulus dicit ſe Phariſæum, & in Phariſcos, & in Saduceos facta eſt diuiſio, & liberationem vtique conſequutus eſt. Eſaiæ lviij. diſſolue colligationes impietatis, & faſciculos deprimentes. hæc vltima videas per Oldra. in conſi. lxxj. pro quo allego tex. in l. nullus. C. de malefi. & mathem. vbi dicit tex. ſpernendam eſſe amicitiam malorum, & ibi Saly. & Io. de Ana. in c. j. de ſortileg. Et ex iſtis clarè conſtat, contra Pilatum de iure non potuiſſe Chriſtum ad mortẽ dãnare ex illo capite cõmotionis populi.

Item nec tertium, quod contra Chriſtum fuit allegatum, videlicet quod ipſe conſulebat tributa negari Cæſari, erat aliquo 19 modo verum, † immò ipſe populos hortabatur, vt ea quæ Cæſaris eſſent, Cæſari darentur, vt eſt mihi per euangelia exploratum, & habetur in c. militare. xxiij. q. j. immò, quod plus eſt, licèt non deberet, ipſemet ſoluit tributa, vt alij ſoluẽdi præberet exẽplum, vt in c. iam nunc. xxviij. q. j. ibi. vnde ipſe dominus prior cum ſe tributum non debere ſoluere demõſtraret, ſoluit tamẽ vt non ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem morem gerens conſulebat. ad idem textum in c. magnum. xj. q. j. ibi, ſi enim cenſum filius Dei ſoluit, quis tandem tantus eſt, qui non putat eſſe ſoluendum. vnde dicit Bald. in l. fin. C. ſine cenſu, vel reliq. quòd minus ordinarium, vt eſt tributum, non eſt contra ius diuinum, quia Chriſtus permiſit.

20 **Propterea præſuppoſito** † illo falſo, quòd Chriſtus denegabat tributa dari Cæſari, quid tum poſtea, an propter hoc mori debuiſſet? certè non, immò iſtud iure potuiſſet facere. Nam cum ipſe eſt diſtributor dignitatum, ex eo enim proueniunt poteſtates in terris, vt habetur in c. quæſitum. xxiij. q. iiij. & in Auc. quomodo oporteat epiſcopos. in prin. & in c. ſolitæ. de maiori. & obed. latius per Docto. in c. nouit. de iudic. quid ergo iniquitatis ageret, ſi a Cæſare non modò tributum, ſed omne quidem imperium voluiſſet adimere? nonne quilibet in re ſua eſt moderator, & arbiter? facit tex. in c. precariæ. x. q. ij. & glo. in c. non licet. xj. q. iiij. quare ergo tu proteruè Deum inculas, quòd alijs, & non tibi aliquam dederit gratiam, cum ipſe omnium dominus omnia iura poteſt ad ſui libitum diſtribuere. l. in re mandata. C. 21 manda. † qui autem ſuo iure vtitur, alijs non facit iniuriam, dũmodò illud principaliter non faciat ad alterius ęmulationem. l. fluminum. §. fin. ff. de dam. infec. Nec quartum, & vltimum adductum per Iudæos contra Chriſtum erat delictum, dum dicebatur quòd ſe Regem faciebat: nam qui cęlorum Rex erat, & eſt, vt dominus noſter Ieſus Chriſtus, nonne meritò dici poteſt & Rex terræ? omnia enim ſunt ſua, iuxta illud Pſalmiſtæ relatũ per Panormi. in c. ij. de cenſi. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, & c. & illud, Domini eſt terra, & plenitudo eius, &c. Præterea nonne Chriſtuſmet negauit Pilato, regnum ſuum eſſe de hoc mundo? & merito, cum celeritas iſtius mũdi talem Regẽ haud merebatur. quid ergo te mouit iniuſte Pilate, dũ morti Chriſti 22 præbuiſti conſenſum? † Cum allegata contra eum non erant delicta, ſolum fuiſti motus timore verborum Iudæorum, dum dixerunt tibi, non eris amicus Cæſaris. quod quantum a iudicibus, maximè ſit abhorrendum, docet tex. in c. quiſquis. xj. q. iij. per hæc verba, Quiſquis metu cuiuſlibet poteſtatis veritatem occultat, Dei iram ſuper ſe prouocat, quia magis timet hominẽ, quàm Deum. & dicit text. in c. ſit rector. xliij. diſtinc. Sæpe nanque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes rectè liberè loqui pertimeſcunt, & iuxta veritatis vocem nequaquam gregis cuſtodiam paſtorum ſtudio, ſed mercenariorum vice deſeruiunt.

23 **Iſtis addas,** † nam etiam ſi bonum, & iuſtitiã ex timore feciſſet, fuiſſet in culpa. vnde dicit text. qui ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat facit. Et propterea qui timore pęne ſeruit & nõ amore iuſtitiæ, (loquor de timore ſeruili, vt erat in Pilato,) nõ ducitur ſpiritu Dei. Nec vbi talis timor eſt, ibi charitas habitare poteſt, vt habetur in §. ex hoc. xxiij. q. vj. & dicit Bald. in l. fina. ad finem. C. de pœna iudicis, qui malè iudica. quis iuſtè iudicans per metum annullat ſuã ſentẽtiam, cum voluntas iudicis debeat eſſe libera. l. qualem. cũ ſimilib. ff. de arbitr. quando autem ſententia lata per metum valeat, ibi videas, & latius per eundem in l. j. C. de ſentẽt. ex pericu. recitan. & in l. fina. in §. j. in vltim. colum. C. communia de lega. Roma. ibi multa allegat in ſuo ſingu. incip. quæro an. in ſecunda char. & vltra eum aliquid per Bald. in l. decernimus. ad finẽ. C. de ſacroſanc. eccle.

24 **Supradictis addas,** † nam coactus iurare, etiam illud quod ipſe tenebatur facere, poteſt iuſtè petere relaxari in iuramento, quaſi illud nõ debeat obſeruari. ita determinat Io. And. in c. ad noſtram. in nouel. de iureiuran. & Roma. in ſuis ſingu. in xv. char. ſingulari, incip. iurat quis.

Item conſtitutio procuratoris eodem modo facta eſt nulla, text. eſt ſingula. in c. accedens. de procurat. quem ad hoc allegant Docto. in c. quoniam abbas. de reſcrip. & Romanus in ſuis ſingular. char. xxij. ſingulari, incipien. conſtitutio. Et ex iſtis clarè videtur iniquitas Pilati, cum ſolùm timore motus Chriſtum condemnauit, quem non modò non debebat morti condemnare, ſed nec tacere.

25 **Nam iudex, qui obmuteſcit,** † videtur iuſtitiam denegare. iſte eſt tex. & ibi And. de Iſer. & Bald. in cap. j. in princi. de milite vaſallo, qui contumax eſt. in vſib. feudo. debebat tandem alta voce clamare ipſe Pilatus, tanquam iudex innocentiam Chriſti, & in hoc ipſum adiuuare, & eo maxime videndo perſonam miſerabilem oppreſſam, vt erat Chriſtus, qui erat pauper, & omni adiutorio iſtius mundi expoliatus, quo caſu in tantum prouidet ius in cauſa merè ad iudices laicos pertinente, poteſt iudex eccleſiæ adiri per pauperem ſine aliqua negligentia ſui iudicis, vt voluit Inn. vbi bo. tex. in c. ſignificantibus. de offic. dele. Pan. in c. licet ex ſuſcepto. in prin. in ij. colum. de fo. compe.

26 **Et propterea dicimus,** † ꝙ ĩ tali caſu fæmina poteſt ꝓ talibus perſonis poſtulare, in c. fina. de procur. & in c. ſunt autem. iij. q. vj. & l. petitiones. §. licentiam. C. de aduoc. diuer. iudi. & in l. ſeruum quoq;. ff. de procur. Nec ẽt ipſe Pilatus debebat in tam grauiſſimo delicto, prut erat Chriſtum innocentem morte donare Iudæis aſſentire, etiam ſi omnia mundi mala ei minati fuiſſent, 27 pro hoc facit tex. in c. ita ne. xxxij. q. v. ibi, † Potius quælibet mala tolerare decernat, quàm malo conſentire. Nec enim occiſores corporis ſunt timendi contra iuſtitiam homines impellentes, & reprehẽſibilis ſe oſtendit, cum Dei amorem poſtpoſuit amori mundi. hæc dicit text. in c. Lotharius. xxxj. quæſt. ij. facit text. in cap. ex literis. de diuor. & in c. nolite. xj. quæſtio. iij.

Et per hoc fortè non redditur tuta illa doctri. Doctor. videlicet Cy. Bald. & Saly. in l. prima. C. vnde vi. Bald. in cap. j. §. iniuria. de pace iura. firman. circa finem. Moder. in cap. ſecundo. de homicid. vbi dicunt, quòd qui interfecit aliquem iuſſus ab illo, cui ſi non paruiſſet ab eo ipſe fuiſſet interfectus, quòd talis interficiens non punitur, per gl. ordinariam in l. ſi familia. ff. ſi famil. fur. feciſſe dica. Bald. tamen in di. §. iniuria. iſtud intelligit quantum ad pœnam tenporalem, non autem quantum ad irregularitatem. Et ſic non obſtaret ſupradictis.

Tamen non eſſet ponere os in cęlum, dicere quòd prædicta doctrina non eſt omnino vera.

28 **Nam licet non debeat** † mori cũ nõ dolo illud fecerit, alia tñ pęna

pœna puniri debet, per ſupradicta iura generaliter loquentia. Et ſi opponatur de metu. Reſponde quòd ad hoc ut metus operetur ſuum effectum, requiritur quòd ſit immediatus. text. eſt in l. metum. in §. ſed licet. ff. quòd met. cauſ. & facit ibi text. in uerſicul. niſi hanc uim ipſe tibi ſummiſi. Cum ergo quantum ad interfectum non fuit metus immediatus, quia non fuit interfectus per metum ſuum, nec ipſe vim ſummiſit, ergo &c. Hoc tamen penſius alijs relinquo cogitandũ. Et quia proximè memini de irregularitate, ne videar tam vtilem materiam, ac in iſto loco penè neceſſariam conuenientibus oculis pertranſire, fuit mihi conſentaneum aliquid declarare.

29 **Et eſt ſciendum** † qđ irregularitas eſt repulſio executionis diuini officij, ac eius impedimentum. c. fi. de tempo. ordi. per Io. de Ana. in c. fi. de homi. & impedit non modò in ordinibus ſuſceptis, etiam in ſuſcipiendis, vt plenè no. in cle. j. de homi. Et nota, quòd multis modis euenit irregularitas.

30 **Primo enim modo** † ex effectu ſacramenti, vt eſt in bigamo, in c. debitum. de biga. c. Acurtius. xxvj. diſt. & latè habetur in c. ij. co. ti. de bigamis.

Quædam eſt irregularitas, quæ cauſatur ex defectu ſtatus, vt eſt in ſeruo, vt habetur in c. de ſeruorum. & in c. j. & ferè per totum. 4. diſt. in. immò ſi eſſet ordinatus deponeretur, & domino reſtitueretur, vt eſt tex in c. 2. de ſeruis non ordinan.

31 † Itẽ de obligatis ad publica ratiocinia, in c. nõ confidat. 50. diſt. & in c. vnico, de oblig. ad ratioci. eſt verũ ꝙ in hoc vltimo caſu non eſt ſtricta regularitas, cum non impedit in ordinibus ſuſpectis, nec propriè in ſuſcipiendis, quia valeret ordo, licet eccleſia (vt in dixerim) infamaretur, vt habetur in dicto c. vnico.

Itẽ quædã eſt, quæ cauſatur ex defectu natiuitatis, vt eſt in natis illegitimè, de quo habetur in c. cum in cunctis. de elect. & in c. j. de fil. presby. nec in hoc aliquis diſpenſat, niſi ſolus Papa, & hoc ſolet facere quando macula eſt occulta, & ordinem ſuſcepit propter vtilitatem eccleſiæ, vt habetur in c. niſi cum pridẽ. in §. perſonæ. de renun.

32 **Et ex iſtis clarè patet,** † ꝙ ſine peccato põt eẽ irregularis, ꝓ quo facit. Nã clericus, quãdo nõ poteſt aliter ſeruare vitam proximi, licitũ eſt ei occidere aggreſſorẽ ſine peccato, & tñ efficitur irregularis, vt habetur per Doc. in c. 2. de vita & hon cleri. ſicut dicimus in iudice, teſte, aduocato, & notario in cauſa ſanguinis. Nã omnes ſunt irregulares, & tñ non peccant, vt plenè hr̃ in c. j. 51. diſtin. & in c. ſi quis viduam. vbi etiam de bigamo. 50. diſt. & voluit Panor. in d. c. ij.

Item quædã eſt irregularitas ex difformitate corporis proprij, de qua in toto ti. de corpore vitiatis, & hoc quando vitium eſt tale ꝙ generaret ſcandalum in ſolenniter celebrando, vt habetur in c. j. eo. titu. & latius lv. diſt. per totum.

33 **Quædam eſt** irregularitas † ex difformitate corporis alieni, & hoc tripliciter contingit, q̃n̄q; ex morte per eum illata vel ex mutilatione membri, aut denique ex conſilio ad iſta perpetranda. hęc probantur in cle. j. de homi. & in c. periculoſè. de pęniten. diſt. j.

Quædã aũt irregularitas eſt, quę cauſatur ex adminiſtratione facta ſuſpenſione durante, quę a ſolo Papa abſoluitur, vt habetur in c. j. de re iudi. in vj. & in c. j. de ſenten excommu. eod. lib. Iſtud intelligas in ſuſpenſione ſtricta, nõ autem in ea, quæ largo modo dicitur, vt habetur per Pano. poſt alios, in c. dilecta. de maio. & obedi. ad fi. qđ etiã intellexit do. An. de But. in c. niſi cũ pridẽ. in. §. perſonæ. de renun. in ſuſpenſione ab officio, non autem a beneficio. vt ibi per eum.

34 † Itẽ quędã eſt irregularitas, quæ cauſatur ex cauſatur ex celebratione ſcienter facta in loco interdicto. tex. eſt in c. is, qui. de ſen. excõ. in vj.

Quædã verò eſt irregularitas nõ ita grauis, ſicut ſupradictæ, cum in ea quàm facilè abſoluitur, & eſt illa quæ cõtrahitur ex omni peccato mortali, vt habetur in §. nomine autem criminis. xxv. diſt. & in c. ſicut ex literarum. de homi. Et ꝓterea gl. in c. periculoſè. de pęnit. diſt. j. dicit ꝙ ſola voluntate homicidij incurritur irregularitas, qđ intelligitur de irregularitate quę cauſatur ex quolibet peccato mortali, quæ facilè, vt dixi, abſoluit. Non autem de illa irregularitate magna & indiſpenſabili.

Nam in eam ex ſola homicidij voluntate homo non incideret, vt voluit gl. in c. ſi aliqui. & per iura, de quibus in ea, de homicidio, & ibi Doc. facit tex. in c. ſi quis non iratus. xv. q. j. immò plus tenet Io. And. in c. fi. ne cleri. vel mona. li. vj. & Doct. in c. in archiepiſcopatu. de raptori. & in c. 2. de cleri. pugnan. in duello. qđ etiã effuſione ſanguinis, ſi non eſt membrũ mutilatũ, non incurritur illa maxima irregularitas, niſi fuiſſet animus occidendi cũ effuſione ſanguinis, & ille fuiſſet occiſus, licet ab alio, in c. ſignificaſti. el. 2. de homicid.

35 † Item nota, quòd dicitur irregularitas, quaſi extra regulam aliorũ in ordinibus. ita interpretati ſunt Docto. in c. fi. de homi. Inno. & Anto. de But. in d. c. niſi cum pridem. in d. verſi. perſonę. vbi etiam præfati Doc concludunt, irregularitatem eſſe iuris poſitiui. Nam iure diuino nemo perpetuo irregularis, ſed pro tempore officiebatur, vbi per eos. pro quibus facit tex. in c. is qui. de ſenten. excommu. lib vj. ibi, Cum non ſit expreſſum in iure, &c. vide tamen Panor. in c. clericis. in vlti. col. ne cler. vel mona. vbi in hoc ſtricte loquitur. Et hæc incidenter de irregularitate iſto cum ordine collecta ſufficiant.

Redeo ad materiam propriam & procedo ſic. Nec obſtat ſi dicatur fatendo ꝙ Pilatus male fecit interficere Chriſtum, ſed cum finis Chriſti mortis fuerit ſalutifer admodũ, vt ita bonum, ne dicam meliorem, nemo inuenire poſſet. Ergo illud principium mortis per Pilatum perpetratum non eſt malum, vel ſaltem non eſt 36 punibile. † Nam cuius finis bonus eſt, ipſum quoq; bonum eſſe dicitur, vt voluit Panor. in c. ſuper Specu. in fi. ne cleri. mona. pro quo facit tex. in l. multi. ff. de libe. & poſthu. vbi exhæredatio non eſt mala, quando pater fecit illud ad bonũ finem, ergo &c.

Ad hoc reſpondeo, quòd finis Pilati non fuit ille, vt mors Chriſti fuiſſet tantæ vtilitatis.

Et propterea bonus finis, qui ſequutus fuit, non facit principium bonũ. Mala enim voluntas, vt fuit in Pilato, eſt punibilis, licet ex ea bonum ſit ſequutum, cum illud non ſit ſequutum voluntate ſua, vt voluit 37 gl. in c. vulgaris. in verbo, ſegetem. de pęnit. diſtin. j. † Malum inquam ſemper puniendum, licet ex eo ſequeretur bonum. ita Panor. in c. nouit. circa med. viij. col. de iudi. & eſt tex. cum gl. in c. relegentes. xxiij. q v. Facit, nam licet quis caſtrando puerum eũ antiquitus reddebat meliorem, tamen debebat puniri. l. ſi quis ſeruum. §. & ſi puerum. ff. ad legem Aquil. Item ſi quis contra mandatum Principis rem geſſerit & bene, tamen punitur. l. 3. §. qui in bello. ff. de re milita. Nec enim malum eſt cõmittendum propter bonum, ita probat tex. in c. non eſt putanda. j. q. j. ibi, qa hac intentione mala accipit vt bene diſpenſet, grauatur potius quàm iuuetur. vnde dicit tex. in c. forte. xiij. q. v. fortè aliquis cogitat, & dicit, multi ſunt Chriſtiani diuites, auari, cupidi, non habeo pecatum ſi ſuum illis abſtulero & pauperibus dedero. vnde enim illi nil boni agunt, mercedem habere potero, ſed huiuſmodi cogitatio a diaboli caliditate ſuggeritur. Nam ſi totum tribuat pauperibus quod abſtulerit, addit potius peccatum quàm minuat, facit text. in c. ſignificauit, de penit. & remiſſ. & in c. no- 38 ſce. xxx. q. j. † Non ſunt enim facienda adulteria ad illũ bonum finem generandi filios, in c. ſicut non ſunt. xxxij. quæſtione 4.

Iſtis addas, nam ſeruare vineas & ſegetes, eſt bonus finis. patet, quia propter talium conſeruationem permittitus clerico vel monacho, vt poſſint eſſe venatores, vt notat Ioan. de Ana. in c. j. colum. penulti. de clerico vena- 39 tore. quod alias non permitteretur, vt ibi. † Item permittitur die Dominico propter hoc etiam ruſtico laborare. l. 3. de ferijs. ibi, ne occaſione momenti pereat commoditas cęleſti prouiſione conceſſa, & tamen ad huiuſmodi bonum finem non licet vti incantationibus, & illa ſortilega arte damnata, & voluit Saly. in l. nemo. C. de malefi. & mathem. & Io. de Ana. in c. j. de ſortileg. immò plus, ꝙ ẽt ſi Pilatus feciſſet actum licitum, non modò homicidim, cum tamen fuiſſet ſine charitate honeſtatis, actus non eſt alicuius conſiderationis, vt etiam eſt in illo qui caperet martyrium pro nomine Chriſti ſine charitate, tamen vt habetur in c. neque. xc. diſtin. & in c. firmiſſimè. in gloſſ. j. xv. 40 quæſt. j. cum ſimi. † facit iſtis, quod dici ſolet, Deum non nominum, ſed aduerbiorum eſſe remuneratorem, vt habetur in c. j. de colluſione deteg. per gloſam. Nec conſiderant quæ fiunt, ſed quo animo fiunt, vt habetur in cap. primo in fine. decimaquinta quæſtione ſexta. facit tex. in cap. ſi quid. xiij. quęſtione quinta, & quæſtione ſexta. in cap. fur.

Videre denique quiſpiam ex iſtis poteſt, ſi Pilatus Chriſtum ad mortem ſine cauſa damnauit. quid enim aliud niſi ſua mala voluntate, vel Iudæorum gratia acquirenda ad hoc ipſum incitauit? quod a iudice alienum eſſe debet, cum tali modo etiam 41 iuſtè iudicans fraudem commiſiſſet. † qui enim rectè iudicat & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat. tales quippe ad veritatem non iuſtitiæ defenſio, ſed amor præmij prouocant. ita tex. in c. qui rectè. xj. quæſtione tertia. immò nec ipſa veritas cauſa placendi hominibus enuncianda foret, per text. in c. primum eſt. circa medium. xxij. quæſtione ſecunda. & in ſimili dicit text. in cap. in ſancta. xcij. diſtin. ibi, vnde fit plerunque vt in ſacro miniſterio, & ſi in geſtis licitis, dum blanda vox quæritur, congrua vita negligatur, &c.

Si autem Pilatus non gratia Iudæorum, ſed ſua peruerſa voluntate redemptorem noſtrum damnauerit, adhuc peius eſt. quid aliud eſt denique voluntas, niſi iuſtitiæ nouerca, vt belliſſimè dicit text. in c. paſtoralis. de re iud. non enim in actibus noſtris debemus ſequi uoluntatem noſtram, ſed quod iuſtum eſt operari. Cum ergo Pilatus ſolùm ſuam uoluntatem ſequendo ſine cauſa hominem interfecerit, eum homicidam iudico uocandum. pro

hoc allego tex.in c.ille.xxiij.q.iiij.vbi dicit,ille malè gladio vtitur,qui nulla superiori ac legitima potestate vel iubente,vel cõcedente in sanguinem alicuius armatur,immò tex. in c.omnis. de pœnit.distin.j.omnem iniustitiam vocat homicidiũ,licèt large.

Et propter hoc ipse Pilatus debebat dari ad pœnam similem,qua ipse innocentem cõdemna 42 uit.† Iudex namque iniustè aliquem ad mortem sententiando,eadẽ pœna seipsum inuoluit.l. pe.§.fi. ad l. Iul. repe.quæ text. pro mirabili allegat Ioan.de Ana.in c.accusati.de accusation. contra iudices, qui sine consideratione proferunt sententiam mortis.facit tex.in l.j.ff.ad legẽ Cornel.de sica.in l.iij.C.de episc. & cleri.ibi, homicida quod fecit expectet. immò plus uidetur mihi Pilatum commisisse illud delictum grauissimum parricidij,cum interfecerit patrem suum & omnium vniuersalem, vt est Christus,qui ex parte patris est perfectus Deus & nobis vniuersalis pater,in c.qui abstulerit.xij.q.ij.ibi,pater noster.sine dubio Deus est qui nos creauit,pro quo facit qđ voluit gl. not.in c. de virginibus.xxvij. q. j. quæ propter istam causam, quia Deus 43 est pater noster,† intulit eum committere incestum,qui habere cum moniali,quasi cũ coniuge Dei patris sui,pœna autẽ interficientis patrẽ nullos later grauissimam debere imponi,& a iure est imposita,vt insutus culeo cum cane,gallo gallinacio, vipera,& simia,& inter eas feriales angustias comprehensus.secundũ qđ religionis qualitas tulerit in vicinum mare vel flumẽ proijceatur,vt omni alimentorum vsu carere viuus incipiat,eique superstiti cœlũ mortuoque terra auferatur. Ita tex.in §.alia deinde lex.Insti.de publi.iudi.& in l.pœna.ff.ad Pompe.de parricid. & per Doc.in c.j.de his, qui fil. occide. Et hæc quidem pœna longè fortius haberet locum in interficiente patrem spirituale, vt fecit Pilatus,vt pulchrè voluit gl.in §.sed hęc quatuor.in verbo,parentem.de pœnit.dist.i. Ergo Pilatus licitè, sm qđ est mihi copertũ,& nõ iniuria, clausus in vna arca in Rhodanũ fuit proiectus,quem locum ego ipse volui videre, dum per Dalphinatum equitarem,qui est prope ciuitatẽ Viẽnensem, cuius patriæ dicitur fuisse Pilatus,eiusque domus mihi fuerunt demõstrata vestigia.laudabilis verè fuit illa sententia & diuina quadã prouidentia promulgata.Dixerunt adhuc mihi colentes illam patriam,corpus Pilati,nunc non esse in Rhodanũ, sed eũ tenere lacus quidã in monte positus, qui mõs ex eius corpore sumpsit nomen,vocaturque mons Pilati,& est Galliæ & Rhodani regni Franciæ, fumatque quotidie lacus ille. fuit mihi dictũ qđ si lapis ibi proijceretur,nõ cũ interuallo,in illo loco haberetur pluuia, extractũque fuit eius corpus a flumine Rhodani propter nauium submersionẽ,submergebantur.n.tot tãtęque naues,quot per illas partes transibant,& hoc ex diabolorũ furore corpus illud custodientem euenire dicebant.

Habeas memoriæ Pilate,qđ corpus Christi hominibus custodiendum iussisti,ne a discipulis suis furtim acciperetur : tu autẽ in diabolica custodia posita fuisti,ne corpus tuum nõ modò anima ad quie 44 tem raperetur.† modus autem, quo extractũ fuit dictũ corpus Pilati,diuina inspiratione fuit inuentus a quodã Archiepiscopo Viẽnensi,qui communi fama sanctus reputabatur,qđ per duos siluestres boues, nec aliquo homine ducente ad prædictum lacũ fuit adductũ adhuc in aqua,vt miraculosè ostẽderetur tanq̃ ex parricidio ei terrã meritò auferri debere, nec aliquo modo boues illi verberibus expulsi a dicto loco volebãt recedere, & ad maiorẽ demonstrationẽ grauitatis tui delicti,inique Pilate, fuit vt illi duo boues tñ ex peccatis grauabãt reliquiæ corporis tui,qđ vix te poterant portare:immo vnus eorum cadendo in illo lapideo monte fixit genu suum admodum in lapide,qđ adhuc relinquit foramẽ ferè per vnũ palmũ,curruisque vbi dictum corpus positum erat,ita pondere grauatus vehebatur, qđ in dicto mõte in durissimo lapide ad modum rotarum relinquebat vestigia,qđ adhuc tpe nostro facilè videntur. Et ex istis miraculis,nullo alio modo tuam iniquitatem probarẽ, scelestè Pilate, satis eam iudico probatam.

Et si dicatur pro Pilato, qđ ipse interfecit illum,qui vt interficeretur venit in mundum, quid ergo mali fecit,cum re ad vsum destinatũ vsus fuit,arg.eorũ,quæ habentur in l.Sabinus.ff.cõmuni diui. vtẽdum est enim aliquo ad eum vsum,ad quem fuit institutum.c.ad nostram.& ibi not.de appel.vnde dicit tex.in c.is autem.xxij. q.ij.is autem,q mentitur cõtra id,qđ animo sentit,loquitur volens fallendi: 45 † nõ vtiq; verba propterea instituta sunt, vt per ea se inuicẽ homines fallant, sed vt eis quisq; in alterius notitiam cogitationes proferat.verbis ergo vti ad fallaciam,nõ quo sunt instituta, peccatum est.ergo a contrario sensu vtẽdo re,ad qđ est facta,nõ est peccatum:sed Pilatus ita vsus fuit Christo,ergo &c.Istis facit qđ dicit sanctus Augu.in c.quid culpatur.xxiij. q. j. quid culpatur in bello,an quia moriuntur morituri,vt dominẽtur in pace victuri.hoc reprehendisse timidorum,& non religiosorum est.

Ergo cum factum Pilati in mortem Christi causauit alios viuere in pace,cum mors Christi nobis æternæ pacis portam aperuit. Ergo factum Pilati non est religiosorum reprehendere.alibi dicit tex.in c. qui diuina. xiij.q.vlt.qui diuina vocatione ab hac vita decedunt cum psalmis tantummodo & psallentium vocibus debent ad sepulchrum deferri,&c.Quid erat ergo amplius quęrendum de morte Christi, an Pilatus malè fecerit,vel nõ,cũ illud diuina vocatione præcedebat.

Istis addo tex. in l. si alius. i. §. est & alia. ff. qđ vi aut clã. ibi, quoniam nullã iniuriam aut damnum dare videtur æquè perituris ędibus. & text. in l. nauis onustæ.§.si nauis.ibi, eorum enim merces non possunt, &c. ff. ad leg.Rhod.de iactu.

46 † Nec interitus alicuius rei imputatur alicui,quando illa res omnino sine eo fuisset peritura, sed Christus omnino mori debebat etiam absque Pilato, ergo talis interitus non debet Pilato imputari.maiorem probo per tex.in simili,in l. si plures. in §.fi. ff.deposi.ibi, quia æquum est interitum ad actorem pertinere vtrique,cum interitura esset res, & si actori foret restituta ad talem tex.in l.item si verberatum.ff.de rei vend.& in l.si pecuniã. §.fi.ff de condi.ob. cau. ibi, decedere enim et si non accepisset vt manumitteret.

Ad hæc omnia respondeo, qđ procedunt, quãdo illa,mors in re omnino moritura fuit sine delicto alicuius, vt est in casibus supradictis, qui loquuntur in morte naturali,vbi non est delictũ, nec c. quid culpatur.præalleg.nobis obstat. Nam licet loquatur in morte violenta,loquitur tamen in illa, in qua non cadit delictum, vt est 47 in bello iusto,de quo loquitur ille tex.videlicet † qđ quando bellum est iustum, non debemus mortem reprehendere, sed qñ esset in morte alicuius dolus,vt fuit in Pilato,& delictum quod supra probaui,non consideratur an res esset eodem modo peritura vel ne,qđ patet in illo qui hominem ad mortem omnino vulneratum interfecerit.tenetur namque de homicidio, vt est tex.in l.ita vulneratus.in prin.ff.ad leg. Aquil. facit qđ dicit Bal. 48 post alios,in l.addictos.ante fi.C.de epis. audi† qđ si aliquis occiderit illum,qui ducebat ad mortẽ,debet puniri pęna mortis,ẽt si officiales extra locũ & ordinẽ datũ istud fecissent. Idẽ voluit Roma.in suis sing.in pen.col.singulari incip.Bal &c. per tex.in l.fi.C.de malefic.& mathemati.Adde qđ voluit Bal.in l.fideicõmissa.§.si quis.de lega iij.qđ voluit Bar.in l.iij.§ fi.ff.ad leg.Corne.de sica.& pro illa.l.fi.facit qđ dicit Bar.in l.j.§.accusationem. ad fi.in duabus quæstionibus.ff. ad Turpil. qđ imponere pęnã & cognoscere ptinet ad iudicem ẽt in notorijs culpis.vbi Alex.de Imo.in apostil.alle.multa cõcordãtia.facit qđ dicã infra in proxima carta contra Pilatum committendo Christum sententiandum per Iudæos.

Supradictis adde, Nam qui fuit in delicto alicuius rei,& illa res perierit,ẽt sine facto delinquentis tenetur de interitu rei, vt est in fure & prædone,per tex.in l.pen.in fi.ff.de vi, & vi ar. ibi, subtractis tñ mortalitate seruis aut pecoribus alijsve rebus intercedentibus tuum tñ onus in eis restituendis esse, qa ex ipsos delicti tẽpore plusquã frustrator constitutus est,& latius hoc cõcludit gl.in d. l.itẽ si verberatũ.in §.fi.in gl.magna. & in l. qđ te. ff. si cer.peta. ad idẽ est tex.in l.j.C.qđ met.cau.dicit ibi tex.persequutionẽ eorum,quę vi vel furto ablata sunt ẽt si postea interciderit, integra esse iura responsum est.

Istis facit quod dicit tex.in l.dum res.in fin. ff.de lega.j. quod multa potuissent accidere,ne res perisset.

Nec etiam obstat, qđ dicebatur de morte veniente ex iudicio Dei, quia dicta iura loquuntur, quantum ad hoc ne debeamus mortem plorare,cum sit res naturalis, & per eã vt ita dixerim soluimus debitum iam natiuitate contractum,non tamen loquuntur dicta iura quod mors per aliquem violenter illata non sit per iu- 49 dices vindicanda,vt delicta minuantur. † videmus namque qđ quælibet mors etiam violenta Dei iudicio accidere dicitur, vt est gloss.Insti.de capi.dimi.in princ. & eam sequitur Bald. in tit. de pace Constan. in iij. car. colum. iiij. ibi. diuina vocatione.& tamen non malè faciunt propter hoc iudices homicidium punire,immo Deo dicuntur placere, vt latius dixi supra per text. in c.si quos.xxiij.quæst.iiij.cum multis simi.

Item nec obstat,si in fauorem Pilati dicatur quòd ipse quicquid fecit,quia populus clamabat & quasi per vim Christi mortem postulabat,cui Pilatus non potuit resistere, immo accepta aqua, vt per euangelia constat, lauit manus, quod satis est ad eum excusandum, cum ita se excusauerit Apostolus, vt habetur in c.Ephesijs.xliiij.dist.dicit text.Ephesijs Paulus dicit,mundæ sunt manus meæ a sanguine omnium vestrum. non enim subterfugi quominus Dei omne consilium vobis annunciarẽ, &c.modò cum Pilatus fecerit,non enim cessauit Iudæis dicere Christum non debere mori, ac in hoc manus suas mundauit, ergo sanguinis Christi effusio non deberet sibi quoquo modo imputari.

Ad ista respondeo, quòd hæ excusationes non iuuant Pilatum.

Primum

50 Primum enim dictum† qđ populus instabat, non est alicuius effectus,cum populus sit docendus & non sequendus. immo plus quòd Pilatus admonitionibus populum nõ poterat corrigere, ne Christi mortem calumniosè quęreret,debebat secũdũ suam potestatẽ castigare,vnde tex.in c.docendus.lxij.dist.pulchrè dicit, docendus est & non sequendus populus. Nos quoque,si nesciunt,eos,qd liceat,quidve non mouere, & non consensum prębere debemus,&c.postmodum subiungit tex.quæ enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus,necesse est vt per seueritatem congruentem regulis vindicemus. Alibi valde aptè dicit text. in c.miramur.lxj.dist. miramur tantum apud vos propter occasionem temporis impacati,aut ambientium præsumptionem, aut tumultum popularem valuisse, vt indignus quibuslibet, & longè extra sacerdotale meritum constitutis pastorale fastigium & ecclesiæ gubernatio crederetur.non enim est hoc cõsulere populo,sed nocere,nec præstare regimen, sed augere discrimen,subiungendo,integritas autem præsidẽtium,salus subditorum esse dicitur.

Modò sic ad propositũ nostrum,quanto magis deberet esse miratione dignum,si popularem tumultum operatur, vt iudex indignè ad mortem aliquem condemnaret,aut condemnari pateretur.pro hoc facit, qđ probat tex.in l.decurionum.C.de pęn.vbi clarè constat circa voces populi sapientis etiam simulare surditatem, per hæc verba decurionum filij non debẽt bestijs subijci,cumq́ue populo exclamatum est,Iterum dixerunt,supple Imperatores,† va- 51 næ voces populi non sunt audiendæ,nec enim vocibus eorum credi oportet,quoniam aut noxium crimine absolui,aut innocentem condemnari desiderauerit,& ibi gl.no.illum tex.in terminis contra Pilatum.Adde tex.in l.si priuatus.ibi exclamatione populi,&c.ff.qui & a quib.manu.libe.non fiunt.& in l.si cõstat. ff. de appellat. solet autem sæpe populus clamoribus, aut gratia pretiove excitatus moueri. ita dicit text.in capitulo si ergo.in prin.viij.q.j.immo plus, qđ iudex non modò clamoribus populi aliquem mortali sententia non debet damnare,sed nec etiam liberare,si insignis quoque persona fuerit,quæ possit populo se exhibere necessariam, sed rescribere debet ad Principem,ita notanter dicit tex.in l.ad bestias.ff de pęn.

Quid post fecit ille Pilatus, qđ non solum sequendo clamores populi, vt facere debebat haud Christum innocentem excusauit,immo contra omnia iura Iudæis ad pœnam tradidit, & sic priuatis personis, vt ad eorum arbitrium Christum punirent,& tamen non debet pœna inferri,nisi a iudice,in §.in hoc.xxxiij. q. ij. & voluit glo. in c.porro. de diuor.facit tex.in l.nulli.C.de iudi.& Panor.in c. cum sit generale.in 3.col.de foro cõpe. vbi etiam dicit, qđ requirit̃ causæ cognitio,per tex.in c.nemo.ij.q. j. de vtroque bonus tex. in c.j. de senten.excom.lib.vj.aliquid tetigi.s̃.in proxima car.

52 Nec debeat ipse Pilatus accusatoribus officium iudicandi dare,dum dixit, † Accipite eũ vos,& secundum legem vestram iudicate eum,fecit enim contra ius,vt patet per tex.in c.multi.circa prin. ij. q.i. & contra tit. C.vt nemo ius sibi dicat. immò fortius, qđ aduocato non licet iudicare in causa,in qua fuit aduocatus.l.fi.in fi. C.de offi.asses. vt habetur in l.quisquis.C.de postulan.& voluit glos. in l. prætor.& ibi Docto.ff.de iurisdi·om.iudi.

Istis facit,quod dicit Bart. post multa iura,in sua quæstione incipiente,iudex maleficiorum.circa principium. vbi dicit,qđ hoc repugnaret,aliquem esse iudicem & partem.

Nec valeret excusando Pilatum, dicere qđ causam ipsis Iudęis delegauit,& sic pœna fuit a iudice imposita saltem delega- 53 to, quia ad hoc respondeo, † qđ cum causa Christi erat de vita hominis,& sic meri imperij. ff. de iuris. omni.iudi.l.imperium. non potuit de iure ciuili istud facere.l.j. in prin. ff. de offi. eius, cui manda.est iurisdi.

Præterea & si fuisset simplicis iurisdictionis,adhuc nõ debebat Pilatus eam suspectis delegare,vt erant Iudæi, cum cordi nobis est lites sine suspectione procedere.l.apertissimi.C.de iud.facit tex. in ratione sui, in c.quod suspecti.iij.q. v. ibi, nam quid grauius & amabilius inimico dare quis potest, quàm si ei ad puniendum commiserit, quem lædere fortè voluerit.

Istis adde tex.in c.cum inter.de excep.ibi,cum sit periculosũ coram suspecto iudice litigare. nec suspectis iudicibus causam sedes apostolica de certa scientia committit.& ibi gl.notanter 54 probat,† qđ sententia lata a suspectis, cognita suspitione, etiã postea retractabitur,quam gl. cum suis concor. refert & sequit̃ Panor.in c.si quis contra.in fi.v.col.de foro compe.Et hæc sufficiant,quantum ad illud de clamore populi.

Nec etiam valet illud, qđ dicebatur, populũ Pilato fecisse metum, cum hoc non sit verum, nec verisimile,vt homini in dignitate constituto, & præcipuè tãto magistratui, vt Pilatus erat; & pro tanta republica, vt fuit Romana;& in tanta vrbe,vt erat Hierusalem,fuisset illatus me- 55 tus,arg.tex.in l.non est verisimile. ff. qđ met. caus. † vnde propter hoc aliàs dicimus,grauius esse delictum in ciuitate perpetratum,quàm rure cõmissum,quasi in ciuitate sit contra maiorem præsumptionem iuris,& ex grauiori cõtemptu. ita voluit Bald.per tex.& ibi glo.in l. cum ancillis.C.de incest.nup.

Nec quoque lauare manus priuat Pilatũ grauissima culpa, in qua fuit circa mortem Christi.Licèt.n. hoc Paulum excusauerit, istud fuit, quia fecit qđ in se erat,vt ipsemet ibidẽ attestatur. Non.n.Paulus poterat aliud facere,quã verbũ Dei enunciare,ꝑut fecit,sed Pilatus nõ fecit,qđ debuit. Nã cũ erat magistratus,debebat nõ solùm se a malo abstinere, sed ẽt ne mala fierent totis viribus prohibere, vt probat tex.in d.c.docendus.& in c.nõ satis. lxxxvj. dist. dicit non satis est bene velle, nisi istud etiam bene facere, & gl.in §. iuris præcepta.per illum tex.Insti. de iusti. & iure. dicit qđ non 56 sufficit abstinere a malo,nisi fiat quod bonum est. † Congruebat enim Pilato tanquam bono & graui pręsidi,vt pacata quietave prouincia fuisset,quam regebat,qđ non difficile obtinuisset,si solicitè egisset, vt malis hominibus prouincia caruisset, eosq; conquisiuisset.arg.tex.in l.congruit.ff.de offi. præsi. Nec. enim solum Pilatus debebat prohibere,sed etiã Iudęos punire, pro hoc tex.in c.exigit.de censi.in vj.bellissimè dicit, Exigit ꝑuersorum audacia,vt non sumus sola delicti prohibitione cõtenti,sed etiam pœnam delinquentibus imponamus. facit vltra prædicta,nota.tex.in c.Regum.xxiij.q.v.dum dicit,Regum, 57 i.temporalium officialium, † est officium proprium facere iudicium atque iustitiam,& de manu calumniantium vi oppressos liberare,peregrinisve pupillis ac viduis, qui facilius opprimuntur a potentibus, præbere auxilium. & cætera subiungit, nolite contristari,vt non solum eripiatis,sed ne patiamini quidem,vt vestra conuenientia eueniat eos ab illis contristari. facit tex.in c.fina.xxiij.q.iij.

Et sic patet qđ Pilatus debebat Christũ Dominum nostrum a manibus Iudęorum calumniantium liberare,nec permittere eum Iudæis ad mortem tradere. & pro hac conclusione vltra prędicta facit. Nã nõ modò iudici licet propulsare iniuriã faciendã alteri, vt erat illa, quæ fiebat Christo,sed etiã priuatę personę, & qđ plus etiã clerico, licet vsque ad homicidiũ inclusiuè, si aliter mortem proximi nõ possit euitari.hæc est communis sentetia cano.in c.ij.de vita & hone.cleri.per tex.generaliter loquentem in c.delicto.de senten.excom.lib. vj. ibi, & quidem cum liceat vnicuique suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius iniuria suum impartiri auxilium,immò si põt & negligit videtur iniuriantem fouere ac esse particeps eiusdem culpę.ad idem tex. in c. Maximianus.& in c.qui potest.xxiij.q.iij.

Stat ergo ex supradictis corroborata cõclusio,Pilatum in cã Christi iniquius se habuisse,& non solùm quantum ad Deum, sed etiam quantum ad gladium temporalem dignus erat grauissimo supplicio puniri.

58 Et hæc omnia sunt notanda contra † iudices nostri temporis, qui sicut Pilatus fecit,& semel,illud ipsi quotidie faciunt,qui magis propria voluntate,& odio,vel amicitię gratia, aut cõsanguinitatis affectione, & vt deteriora taceam,pecuniarũ cupiditate corrupti, iustitiã, vt ita dixerim,contaminatam reddunt, quam rectę rationis libramine reuocati iudicant. vnde tex. in c. j. de re iudi. libr.vj. grauiter dixerit.

Caueant iudices & prudenter attendãt, vt in causarum processibus nihil vendicet odium,vel fauor vsurpet,timor, exultet præmiũ vel præmij expectatio iustitiam ne euertat,sed stateram gestant in manibus,& lances æquo libramine appendant.subiungit,& in omnibus quæ in causis agenda sunt, præsertim in concipiẽdis sententijs,& ferendis,præ oculis habeãt solum Deum, &c. Nõ enim voluntate nr̃a debemus iudicare, immò si hoc facimus nos dignos tali potestate degimus.ꝑ hoc tex in c. ipse. xj. q. iij. Ipse.n.dicit tex.ligandi & soluendi potestate se priuat,qui eam pro suis voluptatibus,& non subditorũ moribus exercet.& in c.seq.ibidem pulchrè dicit.Iudicare dignè de subditis nequeũt in subditorum causa sua,vel odia,vel gratia sequentes.& nota, qđ dicunt Doct.in c. consuluit. de usur. qđ iudex dicitur uẽdere iustitiam,licet nihil habeat,dumtamen sperat principaliter sibi alium pro hoc fore obligatum.de quo est bonus tex.in c.qui rectè.xj.q.iij.sicut in simili dicimus qđ tali modo dati ordines, ut falsi reprobantur,per text.in c.ordines.j.q.j.unde dicũt Doc. in c.tuam.de ęta.& quali.& Io.de Ana.in c.consuluit.& in c.cũ essemus.in fi.de simo.& Ang. in l. sed si lege. §. consuluit. ff. de 59 peti.hęre.† qđ licet possumus effundere preces, ut quis promoueatur ad beneficium,istud tamen nõ est uerum quãdo effundimus preces, ut nos ab aliqua antidorali liberemus obligatione,uel ut alios sic nobis obligaremus. Et hęc incidenter dicta sufficiant pro corroboratione supradictorum.

Redeo ad malos iudices, quibus trado text. legendum in cap.omnis.xlv.diſtinct. ibi, timeant quidem iudices aliquem iudicio impenſo iudicare, ſed oculis ſuis Dei iuſtitiam præponat,& tremens & timens in omni negocio formidet ne de tramite iuſtitiæ deuians,cadat,vnde non iuſtificetur,ſed cōdemnetur, &c. Ita etiam iudex tu debes iudicare magnū ſicut paruum,nec apud te ſit acceptio perſonarū,in c. nouit. de iudi.

De pecunijs autem non loquor,

60 † cum iudices noſtri temporis ſolum cauſas ex eis tractare volunt, earumque cupiditate longe magis quam ex alijs mouentur cauſis,& propter hoc tex. in c.pauper.xj.q.iij.ait, pauper dū non habet qđ offerat in iudicio,non modo audiri contemnit, ſed etiam contra veritatem opprimitur.ſubiungit, cum violat auro iuſtitia,nullam reus pertimeſcit culpam, quam nūmis redimere exiſtimat. Videas tu, male iudex, quid agis mali, dum

61 inique profers ſententias propter pecunias, † cum etiam tibi iuſtum iudicium vendere non licèt,vt eſt tex.in c.non licèt.ea dem cau.& q. & non immeritò omni virtute ornati ac moralitatis luminaria legumlatores in huiuſmodi iudices maximis pęnis animaduerterunt huic quoque crimini repetundarum, nomen impoſuerunt,vt patet in l.j & penul. ad fi. ff ad leg.Iul. repetun.Item caueat iudex,ne cū alios iudicat, in ſeipſum proferat ſententiam,& propterea iudicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio nullave offenſione, ac denique nulla leuitate ducatur.hæc text.in c.iudicet iij.q.vij. ſubiungēdo bonum iudex nihil ex arbitrio ſuo facit,& propoſito, domeſticæ voluntatis,ſed iuxta leges & iura enunciat, ſtatutis iuris obtemperat, non indulget propriè voluntati.nilque ex domo parentum ac meditatum defert,ſed ſicut audit,ita iudicat,ſicut ſe habent oīa decernit, obſequitur legibus non aduerſatur, examinat cauſæ merita & non mutat. diſcite iudices ſeculi in iudicando cordis magis cuſtodiam veritatis, quam voluntatis obedientiam adhibere.vnde tex.in c.multis.ante fi.j. q.j. hoc cōfirmat,dum ibi dicit, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpectionis,vel etiam extraordinario vſurpato iudicio, ſed ex lege Dei ſecundum ordinem eccleſiæ.

62 † Debet enim iudex conſiderare in omni negocio, quid liceat ſecundum æquitatem, quid deceat ſecundum honeſtatē, & quid ſecundum vtilitatem expediat, vt dicit text. in c. magnæ.de voto.Et in fine omnibus iſtis conſideratis debet moderatè iudex abſoluere vel condemnare,nec in reos excandeſcere crudeliter calamando.debet etiam corde plorare in condēnatione,vultu autem talem animi motum non oſtendere. vnde tex.in l.obſeruandum.ff.de offi præſi. Aptè facit in materia ibi,ſed in cognoſcendo neque excādeſcere aduerſus eos,quos malos putat, nec precibus calamitoſorū illachrimari oportet. Id enim non eſt ꝯſtantis & recti iudicis,cuius animi motū vultus detegit.ſubiūgit poſtea & ſummatim.ita ius reddi oportet vt ſuo ex ingenio dignitatis artem augeat.Alibi tex.in c.eſt iniuſta.xxiiij.q.iij.dicit, iudicem nō debere mouere preces filiorum,nec lachrimæ coniugis delinquentis.

Et nota tu iudex, qui malè adminiſtras,

63 † iuſtitiam,ꝙ hoc tibi euenit ex defectu fidei. ſana fides vbi nō eſt,ibi nō poteſt eſſe iuſtitia,& vbi etiam charitas deficit,ibi iuſtitia moritur.dilectio enim proximi malum, vt eſt in iuſtitia, non operatur.hæc dicit tex.in c.vbi xxiiij.q.j. vnde non iniuria tex.in l.ſi ſeculi.& ij. q.ij. dicit, ſummum bonum in rebus eſſe iuſtitiam colere,ac ſua cuique iura ſeruare,& in ſubiectos non

64 qđ poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt cuſtodire. † Alibi Imperator aperta fronte dicit vnam omnium perfectiſſimam virtutem arbitrandam eſſe ab hominibus, quæ iura omnibus diſtribuit,eſt hæc ex cauſa cognominata iuſtitia;etenim vnam quamque aliarum omnium virtutum,niſi huius lumen ſubſequatur ex eis,quæ competunt,fiet nihil.itaque nec fortitudinē in qua non eſt iuſtitia laudabimus. hæc habentur per text.in Auc.vt omnes obed.iudi.prouin.in prin.vnde fons ille Romanæ eloquentiæ Cicero, iuſtitiam humanæ ſocietatis vitæque communitatis conſeruatricem laudauit. Et propter hoc inuenimus iuſtitiam populos ad inopiam contuliſſe, vt ad nouiſſimam vtique penuriam venire fluctuarentur.ita tex. in Auc.vt iudices ſine quoquo ſuffrag.in prin.

Cauſas autē,quare hodie in mūdo ſuffocat̄ iuſtitia,Cipria.in lib.de xij. abuſionibus enarrat, videlicet ſapiēs ſine opibus,ſenex ſine religione,adoleſcēs ſine obediētia,diues ſine elemoſina,fęmina ſine pudicitia,dominus ſine virtute,chriſtianus contentioſus,pauper ſuperbus,Rex iniquus, Epiſcopus negligens, plebs ſine diſciplina, populus ſine lege. & hæc refert glo. in c.j. in §.quia verò.de ſtatu mona.in vj.

Ego autem in vnum claudēdo,

65 dico peccata noſtra illa eſſe, quę reddūt exulē iuſtitiā. † Non enim peccatorū domus pōt eſſe habitaculū iuſtitię ꝓ hoc text' in c.nō eſt.ij.q.vij. dicit, nō eſt a plebe aut aut a vulgaribus hominibus arguendus vel accuſandus prelatus,licet ſit inordinatus,quia pro merito ſubditorū adeo diſponitur victa rectorū, & ī c.audacter.vij.q.j.ibi,nō ſemper Princeps populo,vel iudex eccleſię per Dei arbitriū dat̄, ſed ꝓut merita noſtra depoſcūt, ſi mali ſunt actus nr̄i, operant̄ maligna in cōſpectu Dei, nobis vtiq; dātur Principes ſm̄ cor noſtrū.alibi tex.vj.q.in c. ex merito.dicit,ex merito plebis nōnūquā rectores deprauantur,quatenus ꝓcliuius cadāt.capite.n.lāgueſcente cætera corporis mēbra inficiātur qūo.n. vbi nō ſunt virtutis, ibi poſſit regnare iuſtitia,cū vbi ſolūmodo deficit vna virtus,deficiūt oēs,arg.text. in c.cōſideret.de pęni.diſt.v.& voluit.glo. in c.citius.eo.tit. diſt. ij.in verbo amittere.

66 † Nec tñ pp hoc excuſatur malus iudex, qđ dat̄ ꝓpter peccata populi.immò ſicut iudicat iudicabitur aliūde,per tex.in l.rē nō nouā.C.de iudi. vbi ſcituri iudices qđ nō magis alios iudicāt q̄ ipſi iudicabunt̄, cū & ipſis magis q̄ partibus iudicium terribile eſt.& ſi quidem litigatores ſub hoībus,ipſi verò de inſpectore adhibito cauſas proferant trutinādas.& tex.in c.ex eo. de pęni. & remiſ.timende dixerit.Stabimus autem ante tribunal Chriſti recepturi, ꝓut in corpore geſſimus.ſubiūgit, qui parce metet

67 † Nec te excuſabit,inique iudex,tua vitioſa ignorātia,cū turpe ſit ignorare ea, in q̄bus homo verſat̄,p que verba fuit reprehēſus Seruius Sulpitius a Quinto Mutio,vt hr̄ in l.ij. ff.de origi. iur.in vij.col illius legis.facit tex.in c.cū ſis.de cōuer.cōiug.& in l.ij.ff.qđ cuiusq; iuris.vbi bona gl.alibi in Tuſculanorū libro ad ꝓpoſitū noſtrū dicit Cicero hæc verba,qđ vr̄ mihi eſſe turpiſſimū,vt enim ſi grāmaticū ſe qſpiā ꝓfeſſus barbarè loquat̄, aut ſi abſurdè canat q ſe velit haberi muſicum, hoc turpior ſit qđ in eoipſo peccet,cuius profiteatur ſcientia.

Addas ſupradictis tex.in c.cauete.xxij. q. v. vbi mēdaciū eſt, ep̄m,ſacerdotē,vel clericū ſe ꝓfiteri, & huic ordini ꝯria opari, facit qđ no.Doc.poſt Inn.in c.tua nos. de homici. ꝙ medicus,q aſſerit ſe peritū,qñ accepit officiū, ſi omittat aliqđ neceſſariū,

68 & infirmus p hoc moriat̄,efficit̄ irregularis & peccat. † Nec auderet allegare ignorātiā,cum proponeret turpitudinē ſuā, qđ nō licet ad ſuā excuſationē,vt hr̄ in l.tranſactione.C.de trāſac. p eis facit tex in l.Iulianus.§.qđ aūt.ff.de actio.emp.ibi, nō debuit facilis eſſe ad temerariam indignationem.

De cuius.§.intellectu videas p Bal.in l.ij.C.de reſcin .ven.immò ſtrictius dicit Do.An.de.Bu.& Io.de Ana.in d.c.tua nos.qđ licet Doctor fecerit oēm diligentiā, nō pp hoc excuſat̄ in damno,qđ ſequit̄ pp ignorātiā,vt ibi p eos.facit qđ no. gl.in l.ꝓfeſ-

69 ſio.C.de mu.patrimo. li. x. quę dicit † qđ nō cōcedit̄ Doctori, licèt ſit minor xxv.annorū, reſtitutio in integrū, q a nō dēt allegare ſuā facilitatē.& eā pro nobilitati ſeq̄tur Nico.de Neapo. in l.ſed reprobari.ff.de excuſa.tuto.Bal.q alios refert in l. j. C.q & aduer.quos Ange.in l.j.§.pueritiā.ff.de poſtul.vbi adhuc dixerit,ꝙ Doctor qui allegat ſe in iure eſſe deceptum, allegat ſe in iure non eſſe Doctorem,ſed iuris dolorem.

Iſtis addo, qđ dixerit,gl. in c.de multa, in verbo, lr̄as. de præben. vbi dicit, ꝙ ſi vis appellari philoſophus facere contra philoſophiam de quo eſt bonus tex.in d.l.ꝓfeſſio. vbi dicit, profeſſio & deſiderium tuum inter te diſcrepāt.Nam cum te philoſophum eſſe proponas,vinceris auaritia & rapacitate. quomodo ergo te excuſabit ignorantia, cū text.in l.j.ff.de vari.& extraor. cogni. dixerit, iudicem ratione ignorantiæ facere litem ſuam.

Vltimò,vt te relinquam ſcelerate iudex tanq̄ nō dignū am-

70 pliori memoria,noto vnū, † ꝙ licet iudex nō malè iudicaret,ſi tñ eſt negligens adminiſtrare iuſtitiam,facit litem ſuam,& pōt excōmunicari.de quo videas glo.plenā in c.cū ſit generale. de fo.cōpe.per Doct.in l.Paulus.ff de re iudi.gl.& alij in c.j.§.iudices de pace iura.firmā.in vſib.feud.talis.n.negligētia aliqñ ęqparat̄ dolo,vt habet̄ in c.ab eo.de appel.in vj.& in c.ſi compromiſſarius.de elec.eod.li.& in l.fi.in fi.C.de magiſtrati.ꝯuenien. aliquando æquiparatur latæ culpæ,qđ tamen pendet a text. in l.j.circa fi.ff.ſi menſor falſum mo.dixe. Et ex iſtis de malis iudicibus,qui non iuris ratione, ſed voluntate, gratia, affectione, vel denique auaritia mouentur,hactenus.

71 **Quid nūc** dicā de reuerend. † Dominis prælatis? loquor de malis, qui admodū in omnibus geſtis eccleſiaſticis prædictis iniquis cauſis rapiūtur,vt vix dicerē in eis aliq̄ eſſe iuris cōſideratione:faciūt. n. de bñficijs ac dignitatibus eccleſiaſticis ꝓpriā hęreditatē.Et vt peiora relinq̄, ſicut tēporalia nō verētur ea venſidare.vñ ꝯ eos tex.ī c.Moyſes. iij.q.j.aptè dixerit Moyſes amic⁹ Dei, cui facie ad faciē loquut⁹ ē De⁹,potuit vtiq; ſucceſſores principatus filios ſuos facere & potuit eis ꝓpriā relinq̄re dignitatē, ſed extraneus de alia tribu eligit̄ Ieſus.i.Ioſue,vt ſcirem⁹ principatū in populo nō sāguini deferēdū eſſe,ſed vitę ſubiūgit,ac nūc cernim⁹ hāc rē beneficio tacere,vt nō quęrat eos in eccleſia colūnas exigere, quos plus agnoſcāt ecclę ꝓdeſſe,ſed quos vel ipſi amāt,vł quorū ſunt obſequio

ſequio deliniti,vel pro quibus maiorum quiſpiam rogauerit, & vt deteriora taceam,qui vt clerici fierent, muneribus impe-

72 trant,&c. † Prælati autem noſtri temporis quamplures ſæpius longè magis conſiderant,quomodo poſſint canes & falcones ad venandum aptos habere quàm animarum curam habentes cogitant,quomodo eas ad vitam æternam poſſint lucrari. Et tamen text.in cap.j.hoc diſtinctè prohibet clerico venatore p hæc verba. Epiſcopum, presbyterum,aut diaconum,canes, accipitres,vel huiuſmodi,ad venandum habere non licèt, quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſępius detētus fuerit, ſi epiſcopus eſt,tribus menſibus à communione; ſi presbyter duobus, ſi Diaconus omni ab officio ſuſpendatur, immo ibi gloſſ.& Doct.tenent epiſcopo nullo modo fore licitam ve-

73 nationem. † Et propterea text.in ca.quorundam.34.diſtinctio. Epiſcopum vocat vere iuuenem & iuuenilibus deſideriis deditum,qui venationi incumbit, ſubdendo, ſecundùm ſanctum Hieronymum nunquam venatorem fuiſſe ſanctum. Et quod hoc vitium plurimum apud Gallos & Germanos regnat, immo plus ꝙ prælati non modò ſunt contenti contra dicta iura ſimpliciter inſiſtere venationibus,immo tali tēpore ad venandum vadunt,quo laici etiam non deberent ire. Diebus enim feſtis,quibus tu Prælate,venatione delectaris, hoc laicis determinatur eſſe interdictum per Docto.vbi notat Ioan.de Ana in d.cap.j.Et eſt ratio,quia tali tempore ſolum diuinis debemus occupari.c.j.& cap.fina.de feriis.immo,quod deterius eſt, non modò ipſi contentantur incidere in venationis errorem, immo diluculo ſeruitores vel clericos,vel laicos vocātes ad hoc dixerim incitant,qui fortaſſe illo tēpore aliquid boni peregiſſent,& hoc eſt,quod dicit text.in cap.an putatis. 86.diſtin. An putatis illum ieiunare fratres,qui primo diluculo nō ad eccleſiam vigilat,non beatorum martyrum ſancta loca perquirit, ſed ſurgens congregat ſeruos,diſponit retia,canes ꝓducit, ſaltus,ſyluas perluſtrat,ſeruos inquam ſecum protrahit, fortaſſe magis ad eccleſiam feſtinantes,voluptatib. ſuis peccata cumulat aliena neſciens reum ſe futurum tam de ſuo delicto quàm de perditione ſeruorum,&c.hæc quidem aliis comparādo,vix

74 eſſe videntur crimina.† Nam deterioribus venationibus intendunt,vt eſt venatio oppreſſiua hominum,quæ quantum ſit illicita,neſcirem alio modo exprimere, cum ex ſeipſa iniquiſſima omnibus oſtendatur,& de hac venatione loquitur gloſſ. in d. cap.j.in § his itaque.6.diſtin.& gloſſ.in capitu.qui de venatoribus. 86. diſtinctione.

Quid etiam dicam de adulatoribus. Nam quamplures hodierni Prælati, quorum aliqui non ſunt mihi incogniti,potius hiſtriones quàm doctos nutriunt, eisque magis fauēt quàm honeſtis viris: quod an ſit peccatum, vide text.in ca.donare.in proximè allegata diſtin.dicit ibi text. donare res ſuas hiſtrionibus,vitium eſt inane & non virtus, & ſcitis de talibus quàm ſit frequens fama cum laude, quia laudatur peccator in deſiderio animæ ſuæ,& qui iniqua gerit benedicetur.in capi.ſeq.dicit text.Qui dant hiſtrionibus & meretricibus quare donant,nunquid vt ipſa hominibus donantur nō tamen naturam ibi attendunt operis Dei, ſed nequitiam operis humani,&c. Et in tātum hoc vitium adulationis irripſerit, vt dicit Bea.Hieronymus ad Euſtochium, ꝙ à naturali ducimur malo,vt adulatorib. noſtris libenter fauemus.nulla enim eſt tanta humilitas,quæ dulcedine gloriæ non tanguntur.

Et dicit belliſſimè Seneca, quòd cum nolumus, adulatoribus noſtris fauemus.

Alibi idem Hieronymus, ꝙ hoc vitium regnat in tantum, ꝙ adulari neſciens,aut inuidus,aut ſuperbus reputatur.

Et de hoc hactenus,vt veniam ad ea, quæ frequēter accidūt, tibi loquor moroſe prælate, q vltra ſupradictas venationes adhuc te aptas habere venatores puellarum,quo fit vt videaris publicus fornicator.Nōne fœtor huiuſmodi peccati te mordet? nōne grauitas dignitatis te ad ipſius dignitatis ęqualia ſtimulat?

75 † Et tanto magis hoc,vt tuam mortem deberes abhorrere, cum te non lateat publicum fornicarium ab officio eſſe ſuſpēſum,vt eſt text.iuncta gloſſ.in capitu. cum dilectus. de accu. & habetur in §.verum.32.diſtin. Et dicit Ioann. de Ana. in dicto c.cum dilectus.quòd ſi poſtmodū adminiſtret efficitur irregularis. de quo memini ſupra dixiſſe in materia irregularitatis.

Multas autē pœnas fornicationis in clerico poſuit Ioan. de Imo in cap.vt clericorum.de vi-

76 ta & honeſt.cle. † Et inter alia notanter dicit, ꝙ quælibet minima fornicatio non ſolum in prælato,ſed etiam in ſimplici clerico in ſacris exiſtente,eſt incæſtus. de quo eſt glo. & ibi Barto. Bald.& Ange.in l.2.in fin.C.de epiſcop.& cler.& licèt Ioan. de Ana.in d.cap.cum dilectus appellauerit eam periculoſam: tamen mea ſententia propter auctoritatem virorum viuorum eam ſequētium,eius opinio videtur eſſe tuta, pro qua vltra eos facit Ioan.And.in cap.virginibus.27.quæſt.j. ea igitur exiſtente vera,eſt ſciendum,ꝙ à ſimplici fornicatione talium perſonarū non poteſt abſolui,niſi ab epiſcopo,quod patet. Nam ab incęſtu ſimplex ſacerdos non poteſt abſoluere,vt eſt gloſſ. in ca. 2. de pœni.& remiſ.libro 6.& ad illam gloſſ.in d.l.2.vide Bald. in l.ſi quis.C.de inceſt.nup.

Et ex iſtis poſſumus conſiderare,quid graue committit, qui cum ſua filia ſpirituali,vel cum moniali ſe libidinosè implicat, ſi propter ſimplicem fornicationem ſolum exiſtens in ſacris committit inceſtum. pro hoc vide text.in cap. ſi quis ſacerdos.

77 30.quæ.j.vbi dicit valde timenda verba.† Si quis ſacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit,ſciat ſe graue adulterium commiſiſſe.Idcirco fœmina ſi laica eſt oīa derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat, & conuerſa in monaſterio, Deo vſque ad mortem ſeruiat: ſacerdos autem ab omni officio deponatur, & peregrinando 12.annos pœniteat, poſtea verò ad monaſterium vadat,ibique cunctis diebus vitæ ſuæ Deo ſeruiat.

Item de monialibus ſe iungentibus eſt text.in capitu. ſi quis epiſcopus.27.quæſtione j. dicit laicos anathematizari & clericos deponi.

Item caueas prelate,ne ſis percuſſor, nec credas ſolum eum eſſe qui alium verberat,ſed illum etiam dici poſſe, qui cū prędicat ſubiectis ſuis,non facit prout debet, & hoc quando prædicatio eſt inutilis,indebita & non aptè prolixa, & quando tu taces illud quod non deberes,& profers quod tacendum eſſet: taliter enim facientes Doct.in rub.de cleri.percuſ.eum percuſſorem vocant. facit text.in capi.ſi rector diſcretus. 43. diſtin. & in capitu.diſpenſando.eadem diſtin.Et dicit Ioan.de Ana.in d.

78 rub. † quòd prędicatio poteſt dici inutilis,& indebita, ſi pręlatus fabulas Iouis etiam moralizando exponit.quid enim commune habēt Iouis fabulę cùm laudibus Chriſti? pro hoc quod legitur & notatur in capitu.cum multa 86 diſtin.deber autem pręlatus ſua prędicatione conſilium Dei pronunciare, in capi. Epheſijs. 43. diſtinctione.

Item proponere Dei iuſtitiam,terrere cruentas conſciētias, & pœnitentiam ſuadere, Dei miſericordiam magnifaciendo. capitu.ſi peccauerit. circa med. 2.quæſt.j.qua diſcretione ſi cauerit prælatus,quaſi torto naſo ſacerdotali dignitate iudicabitur indignus.ita text.in §.fin.in proxi.allega.diſtin.

Quid dicam de eorū ſuperbia,

79 † cum tanta grauitate iſtius vitii oneratur, vt vix eorū pondus terra ſuſtinet. nunc debent conſiderare, maxime de epiſcopis loquor grauitatem iſtius criminis,& pręcipuè cum ſint conſtituti in loco Apoſtolorum,vt dicit text.in cap in nouo.21. diſt. & in c.quorum.68. diſt.deberent eſſe ſicut Apoſtoli fuere humillimi,argu.text.in l.ſi eum.in §.qui iniuriarum.ff. ſi quis cautio.Non deberet enim epiſcopus aliam gloriam quęrere, niſi pauperum opibus prouidere,vt dicit text.in cap.gloria 12.q.2. Et de ſuperbia epiſcopi aptè dicit text.in capi.diaconi. el grande.ante med.93.diſtin.ibi, videant ſibi epiſcopi,qui ſuperbi sūt, diacones anteponi. Si humilitatem diligunt & diaconi maiores ſe eſſe in eo quod humiles ſunt recognoſcant,&c. & in cap. illud.8.q.j.dicit tex illud inſerendū eſt aduerſus eos, qui de epiſcopatu intumeſcunt, & putant ſe nō diſpenſationem Chriſti, ſed imperium conſecutos, quia non ſtatim omnibus hi ſunt meliores,qui cum epiſcopi ordinati fuerint, & ex eo ꝙ epiſcopi electi ſunt ſe magis exiſtiment comprobatos, ſi autem peccata filiorum ab epiſcopatu iuſtum prohibent, quanto magis ſe vnuſquiſque conſiderans & ſciens, quia potens potēter tormenta patietur, retrahit ſe ab hoc non tam honore quàm onere aliorumve locum qui magis digni ſunt non ambit occupare, &c.

80 † Ne tandem vitium iſtud ſine remedio relinquam,accedat text.in capit.ſi quis.de pœnit.diſtin.2.ibi,oportet ergo eum per contraria atque aduerſa curari,ideſt per humilitatis exercitiū ſubiungit,exercitia verò humilitatis ſunt, vt ſe vilioribus officiis ſubdat & miniſteriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantiæ & vanę gloriæ vitium euitari, vel poterit curari, vt in conſuetudinem humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogantiæ delictum,&c.

Et ſic confirmatur illud, quod contraria contrariis curant̄.

Et nota tu pręlate,quod ex corruptela tuorum morum multa mala ſequuntur.

81 † Primo enim ſequitur inobedientia, pro hoc text. in capit. vnde. in fin.61.diſtin.ibi, quis quem paulo ante iacētem viderat,veneretur antiſtitem proferens memorandi criminis labē, non habet lucidam ſacerdotii dignitatem.

Secundum eſt, quod ſequitur ex mala vita prælatorum, quia non poterit capere vitia,quæ deberet reprehendere. Non enim poſſet legem aliis imponere,quam ipſe negligit obſeruare,vt dicit text. in ſimili, in capi.pro illorum.de præben.vnde text.in cap.vlti. 25.diſtin. ait,quomodo enim poteſt prę ſes eccleſię auferre malū de medio eius,qui in delictum ſimile corruit,aut qua libertate peccātem arripere poteſt,cum tacitus ſibi reſpondeat eadem ipſe ſe audiuiſſe,quæ corrigit,&c.

Et ex

Et ex hoc sequitur,quod dicit text.83.dist.c. error. error , cui non resistitur, approbatur. & veritas cum minimè defensatur, opprimitur negligere quippe,cum possis reprobare peruersos, nil aliud est quàm fouere:nec caret scrupulo societatis occultæ,qui manifesto facinori desinit obuiare , quod vltimum dicit text.in capitu.sicut dignum. de homicid.facit text.pro confirmatione istorum,in capitu.nihil.in proximè allegata distin. 82 ibi,sicut † autem artium in suo quoque opere inuenitur mater instantia,ita nouerca eruditionis est negligentia , &c. vnde diximus,ꝙ quælibet pręlati negligentia est peccatum mortale,vt voluit glo.not.in c.ea quæ.de offi.archi. Et tex.in c. dictum. 81. distin.& voluit Parnormi.in c.peruenit.de deci. immo propter negligentiam remouetur,vt plenè habetur in dictis locis , & in cap.de officio custodis.sicut dicitur in iudice in l. si quis. de offic.præfec.ori.& in l.carceri.ff.de custo.reo immo plus dissimulatio prælati est peccatum mortale,vt voluit gloss.in capit. clerici.de immu.eccle.libro 6.

83 Item etiam ex hoc sequitur deficientia sanæ doctrinæ. † Nã vbi est obedientia,ibi est sana doctrina: ergo vbi non est,amittitur sana doctrina,in capi.miramur.61.distin.

Item ex hoc sequitur occisio subditorum. Nam prælatus, q non corrigit subditos suos,dicitur eos occidere , in capi. Ephesijs.43.distin.ibi, Quia cum increpare delinquentes noluerunt eos proculdubio,pastor tacendo occidit,de quo plenè in capit. irrefragabili.de offi.ordin.

Item ex hoc etiam sequitur, ꝙ non modò punitur æternaliter in alio seculo,sed etiam in isto. pro hoc text.in capitu.cum infirmitas. de pœni.& remis.

84 † Pulchrè dicit,infirmitatem ex peccato venire per hæc verba. Cum infirmitas nonnunquàm ex peccato proueniat,dicẽte Domino languido quem sanauerat , Vade & amplius noli peccare,ne deterius aliquid tibi contingat , &c. Et illud Esaiæ, viri sanguinum non dimidiabunt dies suos. vide ergo quanti ponderis est prælatorum officium,quod tamen nõ modo honestè mortales hodie obtinere cupiunt,verum & precibus , & quod peius est,pecuniis non dubitant quærere , eo maximè cũ videant huiusmodi officio tot iniuncta onera,quibus grauiora nõ facile,nec maiora inuenirẽt.facit tex.ĩ c.q episcopatũ. 8. q.j.

Caue tamen,tu laice,ne propter hoc prælatos vituperio ha- 85 beas,† cum & si maius existat prælatus,tamen est sicut in malo iudice, & quod datur propter peccata populi supra proximè contra iudices dicimus. facit text.in §.quamquàm.83.dist. vbi dicit,quamquàm sacerdotem tam à suis quàm alienis criminibus immunem esse oportet,si tamen se aliorsum habuerit, nõ ideo verba suæ prædicationis debent contemni.sicut enim ait Hierony.vt lixiuium per cinerem humidum fluens lauat & nõ lauatur:ita bona doctrina per malum Doctorem animas credentium lauat sordibus peccatorum. & text.in c.Dominus.93. dist. dicit , Dñs noster Iesus Christus rex & iudex ac Deus noster vsque ad passionis diem seruauit honorem pontificib. & sacerdotibus,quàmuis illi nec timorem Dei , nec agnitionem Christi seruassent, & multa alia videas ibi.

Quibus addas text.in ca. cum ex

iniuncto.de hęreti.ibi,non est sacerdotibus ignorantibus,licèt scire deberent à scholasticis detrahendum,cum in eis sacerdotale officium debeat honorari. Et ibi Doct. arguunt cõtra malè tractantes sacerdotes,& inter alios Domi.Anto.de Bu.& Io. de Ana.dicunt,ꝙ suspendentes sacerdotes , videntur humano more loquendo suspendere Deum.

86 † Istis addas tex.in cle.j.de priuileg. vbi detrahentes prælatis videntur excommunicari,quod tamen pendet ab intellectu illius text.in versi.quibus,&c.vnde Hierony. ad Rustichum monachum in c.si clericatus.16.q.j.dicit, nõ est humanitatis meę, neque mensurę iudicare de cæteris,& de ministris ecclesiarum sinistrum quidpiam dicere , habeant illi ordinem suum & gradum,&c.addas tex.in c.multi.j.qui dicit, multi secularium hominum cum plus sacerdotis vitam quàm suam discutiant in magnum contentionis sacramentorum crimẽ incurrunt.magna enim trabe vulneratos habentes oculos festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis,quam dũ incautè festinant auellere,erroris in foueam dilabuntur. minus quidem eos vita sacerdotum læderet , si ipsi humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarẽt. sed dum hypocritarũ more plus illorum famam quàm propriam vitam vel vitæ negligentiam diiudicant facta monita & spiritualia dona spernant, vnde fit vt non solum ab eis vitam respuant,sed quod est deterius,diuina etiam ministeria contemnant, vt neq; corporis cõmunionem,neque sanguinis Domini nostri Iesu Christi corũ ministerio confectam assumant,putantes hanc minus esse sanctificatam,& illorum fiat officio , quorũ vita corum oculis videtur esse ignobilis.heu inquam magnum laqueum incidunt, vt diuina & occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant,cum vnus idemque spiritus sanctus in ecclesia diffusa per totum orbem terrarum incomprehensibiliter ea mysteria & occulta atque inuisibiliter & operando sanctificat,& benedicendo benedicat.facit tex.in capi.verbum. de pœn.distin. j.& in capi.panis.de consecra.distin.2.&c.

Et ista intelligas,

ne ego meipsum condemnarẽ ex reprehensionib. malorum prælatorũ supra factis, quod bene est licitum reprehendere,neminem specialiter tangendo,sicut ego feci,de quo per glo.in d.cle.j.de priuileg.

87 † Item adhuc specialiter reprehendere possumus reprehensione tamen sociali,vt voluit glos.faciendo tres species reprehensionum in capi.nolite.21.distin.& Panor.in cap. nouit. circa princip.11.colum.de iudic.

Et hæc sufficiant,quantum ad detractionem prælatorum,quibus addas ea quæ dixi de generali detractione supra in articulo sacrilegij,in j.argumento partis negatiuę.

Reuertor nũc ad principale nostrum.Et dico,ꝙ tertiũ principale est,quod sequitur ex mala vita prælati. Nã licèt alias delictum prælati non præiudicat ecclesiæ,regula,delictũ de regu. iur.lib.6.& 16.q.6.c.si episcopum.& in ca.cum venerabilis. de except.est tamen ex hoc præsumptio contra ecclesiam, quæ eũ tolerauit. pro hoc tex.in c.qualiter & quando.2.in princi. iuncto fi.de accu.& in capit. cum I.& A.de re iudi.tex.& ibi Pano. in j.not.in c.per inquisitionem de elec.& propter hoc dicit tex. 88 in capitu.nihil.codem titu. † quòd nil tantùm nocet ecclesiæ quàm illorum,qui indigni sunt,promotio.

Facit,quod dicimus non

modò ĩ prælatis, sed etiã in minimis clericis,q̃ actus inhonestè gestus ab vno redundat in totius ordinis vituperium , vt est text. in capitu. Ioannes. in fin.& ibi Panormi.in not.de cle.coniu.bonus text.in capitu.ad supplicationem de renun.

Quartũ est,ꝙ sequitur ex mala vita pilati, peccatũ multorũ 89 † Nam facilè prælati factum à subditis trahitur in exemplum. sunt enim prælati subditorum oculi,vnde ipsis cęcis,ꝓpter malam vitam verificatur euangelium,Si cęcus cęcum ducit, ambo in foueam cadunt pro hoc tex.in cap.magnę de voto.circa med.ibi.Iuxta ꝙ Dominus ad Moysem inquit in Leuiti.si sacerdos,q est vnctus,peccauerit,faciet delinquere populũ, &c. membra enim solent caput sequi.dicit tex.in ca. rogamus. 24. q.j.Alibi tex.in c.nosce,de consec.dist.3.dicit, nos non debere à capite quoquo modo discedere.facit gloss.in c.fi.de consecr. dist.vlt.quę dicit,discipulum similem fore magistro.& text.in c.cũ beatissimus ĩ d.j.q.pulchrè in materia multa dicit iter alia ꝙ ordinatus,nec aliud tradere potuit q ab ordinatore suscẽpit.

Addo glo.per illum tex.

90 in ca. in synodo. 63.dist. † Et propter hoc à vobis prælate,quæritur ratio de factis subditorum, cum sanguis eorum à vobis quærendus est.dicit tex.in c.fin.de reg.facit c.cum ad monasteriũ.de statu.reg.ibi, abbas verò cui omnes in omnibus reuerenter obediant, quanto frequentius poterit,sit cum fratribus in conuentu, vigile curam & diligentem solicitudinem gerens,vt de officio sibi cõmisso Deo condignam possit reddere rationem. Ad idẽ in c. irrefragabili de offi. ord.nec pot esse pastoris excusatio apud Deum, si ludus comedit oues,& pastor nescit.ita dicit tex in ca.quamuis. de reg.iur.

Quintum est,quod sequitur ex mala administratione prælati.Dei ira.vnde licèt Heli summus sacerdos in se bonus existeret,quia tamen filiorum excessus efficaciter nõ corripuit, in se pariter & in ipsis animaduersionis diuinæ vindictam recepit. ita tex.in c.licèt Hely.de simo. Et propterea alibi dicitur in ca. sanè.& ibi no.Pan.de cele.mis.Quis sacerdos malè administrãs diuinam iram prouocat. quo fit vt contra populum Deus ardescit. facit ꝙ dicit Abb.post alios in c.ex parte.de testi.† Quia 91 licèt parochianis tanq̃ prætendentibus proprium interesse accusare eorum prælatum,vt remoueatur.Et istud potest esse, ne ex eius mala vita vltra alia damna prouocetur contra eos ira Dei , vt proximè dixi.

Sextum est,quod sequitur ex mala prælatorum vita , ꝙ illud quod pro peccatis populorum facere deberet,vt puta orare, vt peccata remitterentur,quæ sæpius oratiõe delentur.c. remittitur.23.q.5.Istud non est acceptum à malo pręlato apud Deum. pro hoc tex.in c.fertur.j.q.j.ibi , vulnerato nanq; pastore , quis curandis ouibus adhibet medicinam; aut quomodo populum orans clipeo tueatur? quis iaculis hostium sese feriendum exponit? aut qualem fructum producturus est, cui graui peste radix est infecta. subiungit paulopost,qui magis iram Dei prouocant,quàm per semetipsos placeant.ad idẽ tex.in c.in grauib. 3. q.7.dum dicit,in grauibus peccatis quis positus , dum suis premitur,aliena nõ diluit.cunctis enim liquet, quia cum is displicet qui ad intercedendum mittitur , irati animus proculdubio ad deteriora prouocabitur. scriptum est enim, victimæ impio- 92 rum abominabiles sunt Deo.& ibi gl.dicit , † ꝙ tales orationes nocent his,pro quibus orant, quod intellige , quando elegerũt illum malum ex certa scientia,per glos.49. distin.in sum.& ita voluit Pan.in c.extirpandę.in repeti. §.qui verò.ad fin.j. col.de

pręben.

pręben.ad idẽ.24.q.j.in c.odi,& ꝓieci festiuitates vestras , & nõ capiã odorẽ cętuum vestrorũ,&c.vnde p̃latus vt sapiens medicus & perfectus sua qdẽ peccata delere prius sciat , vt possit postea aliena detergere,in quo vt facilis sit tibi via,qua vitã moratè regere possis,videas qđ debeas facere in c. his igitur. 23. dist. 93 his igitur lege patrum cauetur,vt † à vulgari vita seculi , à mũdi voluptatib.se abstineant,non spectaculis,non pompis intersint,conuiuia publica fugiant,priuata non tantum publica, sed sobria colant,vsuris nequaq̃ incumbat , neq; turpium occupationibus lucrorũ nõ fraudis cuiuscunque studium appetant, amorem pecuniæ quasi materiã cunctorũ criminũ fugiant , secularia negocia officiaq; abiiciant,honoris gradum per ambitionem non suscipiant. & multa alia dicit ille tex. vt ibi videas.

Et vltra,

tu prelate,non debes ignorare,ꝙ teneris habere sex alas , q̃ exponuntur ꝑ sex sciẽtiis , vt habeť in c.scriptum est.& ibi Doc.& in c.cum in cunctis.de elect. 94 vbi Imo.& post eũ Pan.dixerunt, † ꝙ acceptans dignitatẽ,vel officiũ,peccat si sufficientẽ ad ea administrãda scientiã nõ habeat,q̃ illa officio vel dignitati incũbãt. Et istud ẽt est ꝯ illos , q petunt,se ad doctoratũ,vel ad licẽtiã promoueri, cũ vix scolastici dici possent,quorũ numerus ita viget,vt plures q̃ cãæ inueniantur aduocati,& Deus scit si scirẽt seipsos, nõ modò alienas causas tueri.de quo videas glo.& Doc.in cle. 2. de magistris.

Supradictis est addendum,

ꝙ prælati ĩ materia nostra dicuntur omnes,qui habent curã animarum,sicut capitur in c.tua.de cleri.ęgro.& in c.cum ab ecclesiarum. ẜm vnũ intellectum.de offi.ordi.licèt strictè nõ dicanť p̃lati,nisi qui iurisdictionẽ ordinariã habeãt,vt probat tex.& ibi gl.& Doct.in 95 c.2.de iudi. † Item prælati,vt sciant se à malo abstinere,debent considerare,ꝙ sunt positi quasi signum ad sagittam, vnde sit ꝙ vnusquisque super factis suis consideret,vt dicit tex.in c.qualiter & qñ.el 2.de accusa. & ꝙ si iudicium Dei & mala administratio te nõ auertit,ad hoc nõ reuocet,ad minus infamia , qua apud homines notaris , quę quidem & ad corpus & ad animã nocere solet, vt probat Panormi.in c.nouit , in 12. col. de iudi.

Item

ad hoc te aduertat obligatio tuorum oĩum bonorũ, quę tacitè de tua mala administratione ecclesiæ ꝯhitur,vt voluit glo.in c. ex literis. de pigno.& in c. similiter.16.q. j.& voluit Pan.in c.cum sit gñale.in prin.2.col.de foro compet.

96 † Nec te malum facere dẽt loquor nũc de epõ,ꝙ de raro deponi põt,videlicet solum in tribus casib.vt per Doct. vbi Io.de Ana.in c.cũ dilectus.de accusatio.nec etiã istud operari debet tuum aliud priuilegium, ꝙ in te non habet locum pœna fustigationis propter eminentiam dignitatis,vt voluit Archid.in c. j.5.q.j.& Io.de Ana.in c.j.de calum.Nam quãto maiorib.honoribus Dei gratia est ornata, tãto minus malè deberes perpetrare. facit tex.in simili,in c.j. de pace tenen. ibi , dignum est enim vt cuius præcellimus munere,illi omnino in opere pareamus. Non debet prælatus se Deo opponere,à quo tot recepit beneficia,vt dicit gl.per illum tex.in cap.Dominus.93 distinctio.facit tex.in c.fin.de postulando.& in l.si pars.in fin.ff.de inoffic.testa. cum simili.& propter hoc bellissimè dicit text.in ca. vilissimus. j. quęstio.j. vilissimus est reputandus , nisi pręcellat scientia & sanctitate,qui est honore præstantior , &c.

97 † Nec digniorem credas te esse ex redditibus & diuitiis. Nã dicit Pan.in c.j.in fi.de cle.nõ resciden. ꝙ redditus beneficii debẽt facere p̃latum humiliorẽ,& nõ excellentiorẽ. cõsideranda est.n.dignitas,neq; ẽpatus desiderãdus est ꝑꝑ redditus lucrifaciẽdos,sed ꝑꝑ onus & curã habendã,vt multis proficere possit.

An autem

nostri tẽporis episcopi ꝑꝑ lucrum vel ꝑꝑ onus episcopatũ optare credas, ex eo scire possumus ꝙ non solum bonorum ecclesię sunt dilapidatores,immo quasi raptores,pœnas omnes pecuniarias non dubitant suæ cameræ applicare , ꝙ tamen de iure non possent , nec facere deberent,vt voluit Bald.in auct. bona damnatorum. in princ.C.de bon.damna.& Ioã.de Ana. in c. excõmunicamus. in prin.de hęre.facit quod not.idem Bal.in rub. C.de priui.fisci. facit tex.& quod not.ibi Doct.in capit. licèt.de pœnis.

Et contra vos,qui optatis beneficia propter auaritiam, videte quid dicit August. 8.q.j.in c.sunt in ecclesia quidam præpositi. de quibus Aposto.dicit,sua quærentes, non quæ Iesu Christi, 98 quid est † sua quærentes ? est Christum gratis non diligentes, sed Deum non propter Deum quærentes temporalia commoda sequentes,& inter alia subiungit, quisquis est talis mercennarius,inter filios eius non computetur, &c.

Taceã ne illos pręlatos , quorũ tꝑibus nostris quãplurimos viderim nõ sacerdotes honestos,non moratos laicos domi tenẽtes,sed peruersorum vita admodũ delectanť,vt malis hominibus quasi pane fruunť,eosq; intantum fouẽt,vt domorũ suarum minimũ angulum tali hominum genere haud vacuũ videre possunt:istud licèt taceã,nõ tñ tacet tex.in c.nihil. 83. dist. 99 † Nihil illo pastore miserius,dicit text. q luporum laudib. gloriať,qbus si placere voluerit,atq; ab his amari elegerit,erit hinc ouibus maxima pernicies . nullus igitur pastor lupis & gregib. ouium placere potest:perdit enim memoriam labiorum, idest nescit vitia redarguere mens terrenis obligata carceribus , &c.

Vltimò,vt restringam multa, quæ supradictis addi possent, est videndum qualis debet esse episcopus,de quo per tex. in c. 100 leg.94.dist. vbi dr̃, † ꝙ ẽps regere & nõ destruere ecclesiã Dei dẽt,quã suo sanguine acquisiuit,& ꝙ oportet eum esse sine crimine,quasi Dei dispensatorem,nec aliud nisi Deũ curarę dẽt. Istis adde text.in c.cui porrò.12.q.j. Et hæc sufficiant, quantum ad materiam prælatorum,in quibus si quoquo modo à solito ordine deuiauerim, velim me excuset eorum inordinata vita, quæ nullo, vt ita dixerim,ordine complecti potest.

SVMMARIVM.

1. *Occasionem mortis præbens,interficere dicitur.*
2. *Auctoritas iudicis,quando excusare censeatur.*
3. *Homicidia dicitur nedum is,qui manu occidit,sed & is qui consilio.*
4. *Iudæi sunt omni libertate & dominio priuati.*
5. *Priuilegium perditur propter peccatum.*
6. *Iudæus nulla dignitate potest in ecclesia gaudere.*
7. *Iudæi non possunt ad doctoratum promoueri.*
8. *Iudæus nec assessor,nec notarius esse potest.*
9. *Iudæus inter Christianos non potest esse medicus.*
10. *Christianus Iudæo relinquens in testamento, est excõmunicãdus ẽt mortuus.*
11. *Securitas Christiano concessa & eius socijs,an censeatur concedi Iudæis in eius societate existentibus.*
12. *Iudæi Christianorum tutores ac curatores esse non possunt.*
13. *Iudæus viuens filio suo Christiano legitimam conferre tenetur.*
14. *Iudæi in eorum verecundiam habitum à Christianorum habitu differentem deferre debent.*
15. *Iudæi immunitate ecclesiastica non gaudent.*
16. *Ecclesia rogans Deum pro Iudæis genua non flectit.*
17. *Ignorantia,in quibus non excuset.*

VOS inquam, perfidi ac duræ ceruicis Iudæi , ad timendum iudicium voco tanq̃ homicidas & paricidas, cum Christi mortis non modò occasionem,immo principalem causam præbui- 1 stis. † Nam qui occasionem proximam mortis alicuius dat,eum interficere diciť.l. ita vulneratus.in prin.& in l.qui occidit.§.pen.vbi glo.allegat multas concordan.ff.ad legem Aquil.tex.in c.decætero. de homi. qui declaratur per c.fin.in fin.de iniur.ad idẽ text.in l. nihil. ad leg. Corne.de Sica.facit quod volunt Doc.in c.3.de cleri. percusso. vbi determinant,ꝙ auctor conflictus tenetur ad omnia damna,quæ sequuntur ex eo,tanquàm dederit causam.

Istis adde tex.in c.sicut dignum.de homic.ibi, qui verò se asserunt animũ quidẽ Regis ad odium inflammasse,vnde homicidium fuit secutum durè & asperè , sed non ita seuerè , supple sicut perpetrans,puniendi sunt, nisi forsan Regem ad illud suis suggestionibus prouocassent,&c. Sed Iudæi sic fecerunt , immo sæpius Pilato resistente clamabant, Christum esse reum mortis,vt videre licèt per dicta euangelica.

Cum ergo ex vestra mala accusatione, Christus innocens passus est mortẽ,vos in delictũ incidistis,facit tex.in c. infames. 6.q.j.neq; eritis excusati ꝑꝑ auctoritatẽ iudicis Christũ senten- 2 tiantis,per tex.in l.& generaliter.de noxa. † Quia ille tex.loquitur,quando erat bona fides,quæ in vobis non erat, cum dolosè per inuidiam illud faciebatis.Item declarationem ad illam l. & generaliter. inuenio fecisse Io.de Ana.in c.accusasti. de accusa.

Et ꝙ vos in homicidiũ incidistis,clarè ꝓbat tex.in c.fi.23.q.3. dum allegando prophetam ostendit ꝓpheta,nec illos à scelere immunes esse,q ꝑmiserunt Christũ principib. interficere, &c.

Et ꝑꝑ hoc vnus Euãgelistarũ dicit,hora tertia Christũ mortuum fuisse,quod intelligebat de occisione Iudæorum, quãdo clamabant,crucifige eum. pro hoc videas pulchrum tex. in ca. 3 periculosè.de pœniten.dist.j. qui dicit, † periculosè decipiunť qui existimant eos tãtùm homicidas esse , qui manibus homines occidunt,& non potius eos quorum consilio, & fraude exhortationeve homines extinguuntur. Nam Iudæi nequaquàm propriis manib. Christum occiderunt,sicuti scriptum inueniť, Nobis nõ licèt interficere quenq̃, sed tamẽ illis mors Domini imputatur, qa ipsi lingua eũ interfecerunt , dicentes,crucifige crucifige eũ.vñ vnus Euãgelista dicit,eũ esse crucifixũ hora tertia,alii hora sexta, qa Iudæi lingua hora tertia,milites aũt sexta manib. crucifixerũt. subiungit, qa ergo hoĩem tradidit , ille eũ interfecit,dicente Dño, maius peccatũ hẽť, q me tradidit , &c.

Præterea

& si non essent supradicta iura,quibus iudicamini homicidę , nonne quas Deus vobis de- 4 derit ex aduersitatibus facilè cognosci potest? † Primo enim ꝙ omnibus aliis hominum generibus concessit , vobis ademit. Nulla est autem vobis dominandi, nec iurisdictionis potestas, qua etiam à fidei veritate penitus deuiantes, vt sunt Macometani,non sunt vacui. hoc autem non sunt iniuria à diuina prouidentia fuit statutum,cum vosmet istud optastis, dum verum Regem vniuersalẽ,vt erat Christus, ꝓ Rege habere negastis, dicentes alium Regem non habere , nisi Cæsarẽ. Patiamini ergo

sent en

sententiam, quam vosmet pronunciastis argu. tex. in l. j. in prin. ff. quod quisque iur. bonus tex. & ibi glo. in cap. cum omnes. de consti. 5 † Istis facit, nam illud priuilegium dominationis, & dignitatis, digni estis amittere, cum eo abusi fuistis, per tex. in cap. priuilegium. 11. q. 3. Et dicit aptè pro confirmatiōe supradictorum Panor. in c. 2. ad fi. pen. colum. de foro competen. ꝙ priuilegium pp peccatum amittitur, quid mirum ergo, si vos amisistis, cum vestro crimine nihil grauius inueniri posset. alibi glos. in c. j. de pur. cano. multa dicit, & inter alia, ꝙ priuilegium nobilitatis amittit, qui ingenii mores abiicit. 6 † Non enim dignitatē, honorem vel aliquā eminentiam Iudæus habere potest, cū absurdum esset, vt Christi blasphemus, vt est Iudęus, publicis præferretur officiis, vt dicit tex. in c. cum sit. de Iudę. vnde Papa in c. ex speciali. eodem titu. dicit, mandamus quatenus ipsum Regem sollicitè inducatis, ne Iudæos publicis officiis præficiat. Ad idem tex. in c. nulla. 54. dist. & in c. constituit. 17. q. 4. vnde text. in l. fi. C. de Iudæ. pulcherrimè dicit, hac valitura lege in omne æuum sancimus, neminem quibus omnes dignitates & administrationes interdictæ sunt, nec defensoris ciuitatis, saltem iūgi officio, quod est minimus magistratus, nec patriæ honorem arripere concedimus, &c. Et illud fuit ꝑpter mortē Christi. Nā & si antiquitus Iudæi erant sub Romanorū potestate, poterant tñ honores cōsequi. l. gñaliter. §. fi. ff. de decu. Et propterea dicit Bart. & ibi Saly. in d. l. fin. & Bar. in j. consti. C. 7 † ꝙ Iudæi nō possunt doctoreum gradum adipisci, cum istud sit quædam dignitas, & idem voluit Panor. in capitu. nonnullis. & in capitu. j. de Iudæ. quicquid dixerit glos. in l. omnes. C. de decur. libro 10.

8 † Item non potest esse aduocatus, cum aduocatus mereē honorem. l. fin. C. de aduo. diuer. iudic. pro quo facit. Nam cum Iudæi prohibentur habere dignitatem, vt dixi supra ergo prohibentur habere omne illud, ex quo possent peruenire ad dignitatem. l. oratio. ff. de spon. sed per officium aduocati dimisso eo deberent habere aliquam dignitatem, vt dicit text. in l. j. de aduo. diuer. iud. ergo &c.

Item Iudæus non potest esse assessor, vt probat tex. in princ. iuncta rub in Auct. iusiurandum quod præstatur ab his. & ibi expresſè gloss. in verbo, Christum.

Item non potest esse notarius Papæ, vel Principis, cum talis dicatur habere dignitatē, per l. j. C. de emā. lib. & istud expresſè voluit Io. de Ana. in rub. de Iudæis. aliquid per Fran. Tigri. in d. l. generaliter. bene tamen potest esse notarius alterius inferioris, vt voluit Ioan. de Ana. in d. rub. & est ratio, quia nunc est vile officium, & est tex. in l. vniuersos. C. de decu. lib. 10. vnde pp hoc dicimus, ꝙ aduocatus non potest tale officium exercere, vt est gl. in d. l. vniuersos. & isto casu loquitur tex. ī l. non enim. ff. de adop. & habetur in §. cum autem. Institu. eod. titu. vbi notarius appellaē seruus publicus. Istis adde Bar. in l. 2. C. si seruus vel liber. ad decu. aspira. Lud. Roma. in suis singu. in 20. car. singu. incipiente, nunc veniamus. vbi in discursu videtur tenere, ꝙ Iudæus nullo modo potest esse tabellio.

† Item non potest esse medicus Papæ, vel Principis Iudæus, 9 cum talis dicitur hr̄e dignitatem, vt est tex. & ibi no. Doct. in l. vnica, C. de comiti. & archiatr. sacri palatii. li. 12. Item potest dici de procuratore Principis, cum iste habeat dignitatem, vt voluit Roma. in suis singu. singulari incipiē. tu habes officium. vbi generaliter innuit, ꝙ omne officium, quantūcunque aliàs vile, dicitur dignitas, quando fit Principe mandante, per tex. sing. in l. nemo perfectus. C. de digni. lib. 12. ex quo idem potest dici de coco Principis, vt voluit idem Roma. in dictis sing. car. 19. in 2. colum. singu. incip. nunquid esse cocus.

Item tantæ seruitutis estis vos Iudæi, ꝙ nouas vobis synagogas ædificare, nec antiquas reficiendo ampliare minimè potestis, vt est tex. & ibi Doct. in c. Iudæi. de Iudæis.

Item ex testamento clericorum etiam si essent vestri consanguinei, non potestis aliquid consequi. c. in eos. & ibi volunt Doc. de here. Quid autem ex testamento laicorum, habetur in l. j. C. de Iudæ. de quo glo. in capi. Iudæi. §. de Iudæis. tenet, 10 † ꝙ si Christianus relinquat Iudæo, venit excommunicandus, etiam post mortem, quam pro singulari allegat Roma. in suis singu. singu. incipien. Christianus non potest. vbi multa allegat.

Item prohibentur Christiani habere vestram familiaritatē, vestra ne lepra inficiamur: vnde tex. bellissimè in ca. nullus. 28. quæstio. j. dicit, nullus eorum qui in sacro sunt ordine, aut laicus azima eorum manducet, nec cum eis habitet, aut aliquem ipsorum ī suis infirmitatibus vocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis in balneo lauet. Si verò quisquàm hoc fecerit, & clericus est, deponatur: Si laicus est, excommunicetur.

Et nota tu Christiane, qui hoc facis, ꝙ peccas mortaliter, cum aliàs, non posses communicari. c. nullus. & c. nemo. 11. q. 3.

Supradictis addas, quod voluit Panor. in cap. j. de Iudæis. per text. in capitu. sæpe. 28. quæst. j. quod de rigore & veritate iuris Iudæus ad Christianorum literarum ludum non potest ad discendum ire.

Et ex istis potest inferri ad id, de quo Barto. dubitauit in l. j. ff. ad leg. Iul. maie. videlicet, an securitas concessa Christiano, & suis sociis, intelligatur cōcessa Iudæis, qui ibant in societate illius Christiani. Per supradicta videtur, ꝙ nō, cum nulla est societas inter Christianos & Iudæos. de quo tamen vidēdum est per Bal. in l. spadonem. in §. idem autem. ff. de excu. tut. pulchrè per Ange. in l. vtimur. ff. de sepul. viol.

11 Item Iudæi sunt in Christianorum seruitute † propter mortē Christi, & istud Christianissimus ille Constantinus Imperator iudicauit, vt voluit Panor. post glo. in c. consuluit. in fi. & in c. ad hęc. de Iudæ. & est text. in c. & si Iudęos. & ibi omnes. eo. tit. & ex hoc inferunt Doct. inter quos est Io. And. ꝙ Iudęi non habent filios in potestate. Nam cum ipsi sint in aliorum potestate, non possunt alios ī potestate habere, ꝑ hoc allego text. in l. sic eueniet. ff. de adul. ibi, in sua enim potestate non videtur habere qui suę potestatis minimè regnat. & alibi dicitur, nec possidere intelligitur, qui ipse possidetur, in c. liber homo. ff. de acquir. rerum domi. cui enim ferēdum est, eundem esse tutorem, & sub tutela cōstitui, & iterum eundem esse tutorem, & sub cura agere. hęc certè & nominū & rerum fœda confusio est. ita tex. in l. fin. C. de legi. tutel. & ita 12 † propter hoc dicere possumus, Iudæos Christianorum tutores & curatores esse non posse: cum namque ipsi serui sint, vt supra dixi, ergo non possunt in dominos suos habere potestatem, quam haberent, si possent esse tutores, argum. tex. in §. est autem. Institu. de tut. & istud in terminis tenuit Barto. in rub. ff. de iust. & iure pro quo facit text. in c. & si. Iudæos. prçalleg. ibi, nec filii liberè filiis famulantur ancillę. licèt idem Bar. in l. spadonem. ff. de excusa. tuto. aliud senserit, vide Rom. in l. pactum. C. de collatio.

13 † Item in odium Iudæorum est inductum, vt teneantur in sua vita legitimam dare filio suo Christiano, hoc dico per tex. generaliter loquentem in c. si Romanorum. 19. distin. & in terminis inuenio hoc tenere Io. de Ana. in d. c. Iudæi. secundò per illum tex. in verbo, melioris conditionis, &c. ꝙ aliàs contrariū esset, cum filius in vita patris non debet habere legitimam, per Barto. & alios in l. is potest. ff. de acqui. hęred. & in l. fin. de liber. agno. & in l. j. in §. impuberi. vbi bonus tex. ff. de colla. bon. Doc. in capit. Raynutius. de testamen.

Item Iudæi debent in collectis in solidis grauari. vnde tex. in c. iam verò. 23. q. 6. dicit, tā verò si rusticus tandę perfidiæ & obstinationis fuerit inuentus, vt ad Dominum Deum minimè venire consentiat. tanto pēsionis onere grauandus est, vt ipsa suę exactionis pœna compellatur ad rectitudinem festinare, vt ibi gloss. Doct. intelligunt loqui de Iudæis, vt ibi per eos.

14 † Item Iudęi tenentur in eorum verecundiam talem deferre habitū, vt tam masculi quàm fœminę à Christianis discernantur. Et in die parasceue Domini nostri Iesu Christi nō debent in publicum progredi, ita text. & ibi Doct. in capi. in nonnullis. de Iudę. Nec tali die fenestras apertas, vel ostia tenere debent. in capitu. quia super his. eodem titu.

Item non possunt esse testes inter Christianos, per Doct. in capitu. Iudæi siue Saraceni. de testibus.

Item si Iudæorum causis rigor & iuris seueritas seruanda est, & sic in eorum perniciem legum subtilitate vti debemus. Nec ius, vt alias deberemus erga eos ciuilitate temperamus. istud ꝓbat glo. in fin. in c. 2. de Iudæ. ex quo excellentissimus vtriusq; iuris monarcha Dominus & præceptor meus obseruādus, Iaso. Maynus, dum Pataui me audiente primam. ff. vete. partem legebat, in l. & si post tres. ff. si quis cautio. in scriptis posuit, Iudæos nō posse purgare moram: quia vbi cessat æquitas, ibi cessat purgatio moræ, cum sit inducta ex bono & ęquo. l. si seruū. in §. de illo. ff. de verbo. oblig. Sed in Iudæis cessat ęquitas, vt dixi, ergo &c. Et licèt posset dici glo. in d. c. 2. illud generaliter nō probare, cum Iudæi pro humanitate debent à Christianis foueri. capit. Iudæi. de testi. ergo humanitas non operatur rigorem. Sunt enim Iudæi nostræ naturę participes, ideo non debemus istam duritiem in eorum causa inducere. facit text. & quod ibi notanter voluit glo. in §. proximos. de pœniten. distinc. 2. tamē propter tanti viri authoritatem ac Iudęorum odium penè esset contra stimulum calcitrare. Ideo supradictæ opinioni assentio, pro qua opinione faciūt quę dixi supra in multis dictis, & maximè in collectis extraordinariis, quæ debent contra Iudæos imponi, vt vexati rectitudinem cogantur festinare.

15 Item Iudæi non habent ecclesiasticam † immunitatem. Nam licèt ad ecclesiam fugiens sit tutus, istud non est in Iudęis in eorum odium, vt est text. & ibi gloss. clarè in libro primo. C. de his qui ad eccle. confug. immo plus, quod ratione prçsumptionis malè contra Iudæos, ēt si vnus diceret se velle esse Christianus, non admittitur ad immunitatem ecclesiarum. ita voluit Panormi. in capi. inter alia. in j. q. quicquid ibi dicant alii de immunitate eccle. & ista sunt in odium Iudęorum, quantum ad mundum.

Quid autem sit in iudicio Dei, patet ex text. in capi. nouem. j. q. j. vbi dicit, nonne Sodomæ Ethnici & gentiles erāt peiores, ergo

ergo, Iudæi quibus Dominus dicit, Tolerabilius erit Sodomis in die iudicii quàm vobis, quib. propheta dicit, Iustificatis Sodomam. i. comparatiōe vestra iusta facta est, &c. Et sic Propheta videns redemptori nostro mortem per vos inferendam, cōparatione vestri delicti non dubitauit grauissimos peccatores iustos nominare. Quid multis morer? lōge peior Machometanea facta est vestra perfidia. 16 † quod probari potest ex rogationibus ecclesiæ, dum rogans in die veneris sancti pro omnibus flectit genua & non pro vobis. & propter hoc Oldr. consi. 50. & Rom. in singulari suo incip. cras Christus. in 110. charta. tenent Iudæum non debere puniri, qui trāsiuerit ad sectam Machometi, cū elegerit viam minus malam. Addo in hoc Doct. idem tenentes in capi. penulti. de Iudæ. Et hæc sunt, quæ propter mortem Christi non iniuria sustinere debetis. Nec vos in hoc excusat dicere, non credebamus Christum fuisse, nec sciebamus filiū Dei. ergo ignorantes fuimus, & adhuc sumus. Nec fecissemus, si illud non fuisset nobis incognitum. nam contra vos est tex. in §. ecce. j. quæst. 4. Ecce dixit text. ꝙ vocatū ad cœnā non oportet scire carnes sibi appositas idolis fuisse immolatas, quod oportuit eum scire ignorantia Iudæorum & reliquorum infidelium, qui ea quæ à Prophetis de Christo fuerunt ꝓnuntiata, adhuc ignorant esse completa. vnde à Iudæis adhuc expectatur venturus. hæc ignorantia neminem excusat: cadit enim in negligentiam, de quo in capitu. quæsitum. de pœnit. & remis. & in capit. fin. de iniur. 17 † facit, nam in his in quibus deberet præcedere diligens inquisitio, vt est in casu nostro, non excusat ignorantia, immo præsumitur dolus, vt tenent Doct. per gloss. ibi in capitu. ad falsariorum. de fal. faciunt quæ habentur in capitu. innotuit. de elect.

Et hæc sunt, quæ in causa iniqui Pilati scelestorumve Iudæorum mihi Ludouico de Mōtalto Syracusano inter Doctores minimo in præsentiarū occurrunt, quæ sine præiudicio rectioris sententiæ, iuxta text. in l. Claudius. in fin. ff. qui pot. in pigno. habean. iudico esse vera eaque affirmo eatenus quatenus à veritate sacrosanctæ ecclesiæ non abhorrent.

Verum & si corrigi errorem meum sine iracundia sum paratus, attamen me facilè potest excusare, cum impeditus quotidianis lectionibus, & auditoribus meis satisfacerem, in hoc admodum vacaui, vt vix tempus ad scribendum supererat, non minus me à mordaci līgua defensabit (& si alios libros habuerim) propriorum librorum deficientia, qui quidem quantum aliis nunquàm visis libris in facultate nostra præualent, expertus quàm maximè scire potest.

Vltimò causam nostram tuetur auctoritas Ioan. And. in prooemio. libro 6. in nouel. & Panor. in cap. ex parte. in princi. de testi. qui dicunt, neminem posse esse Iob. vt in suis dictis nō erret. Et in hoc tractatui nostro cum laude Dei eiusque gloriosissimæ matris beatæve Virginis ac martyris Syracusanæ Luciæ, & totius cęlestis curiæ finem impono.

TRACTATVS, SIVE LIBER D. ISIDORI Episcopi Hispalen.

Contra Iudæos, validissimè eorum errores confutans.

SVMMARIVM.

1. *Christus, quòd sit Dei filius, & à Deo patre genitus.*
2. *Christus sine tempore ineffabiliter à patre ab æterno genitus est.*
3. *Christus est verus Deus & Dominus.*
4. *Christus filius est in patre, & econuerso, scilicet pater in filio, cum sint vnius essentiæ.*
5. *Personæ tres sunt in Deo in vnitate essentiæ.*
6. *Christus Dei filius, homo factus est.*
7. *Redemptor noster secundùm scripturas vocari debuit, Christus Iesus.*
8. *Christus Dominus secundùm carnem de semine Abrahæ originem duxit.*
9. *Originem Christus traxit ex tribu Iuda.*
10. *Dauid ex stirpe Christus est natus.*
11. *Christus debuit nasci de virgine, non ex virili sanguine.*
12. *Nasci debuit Christus in Bethleem, secundùm scripturas.*
13. *Stella demonstrante Christi natiuitas claruit, secundùm prophetas.*
14. *Reges vel magi tres Christum natum adorare debuerant.*
15. *Spiritusancto Christus à Deo vnctus est, non oleo materiali.*
16. *Pauper pro nobis factus est Christus*
17. *Virtutes & miracula operatus est Christus, secundùm prophetas.*
18. *Christus Deus visibilis in corpore hominibus apparuit.*
19. *Iudæi Christum erant negaturi.*
20. *Iudæi conuenerunt ad interficiendum Christum.*
21. *Venundatus fuit Christus.*
22. *Traditus fuit Christus.*
23. *Morti pro nobis sponte se obtulit Christus.*
24. *Captus Christus debuit esse.*
25. *Iudicandus erat Christus ad mortem.*
26. *Condemnandus erat Christus per falsos testes.*
27. *Iudæi clamaturi erant contra Christum, crucifige.*
28. *Gens Iudæorum propter peccata mortis Christi destructa fuit.*
29. *Conspuendus & flagellandus erat Christus.*
30. *Corona spinea coronandus erat Christus.*
31. *Christus sanguinem pro nobis fundere debuit.* 32.
33. *Crux à Christo erat baiulanda.*
34. *Mansuetus ad passionem venit Dominus.*
35. *Perforandus erat Christus in manibus & pedibus.*
36. *Christus in cruce ponendus erat inter duos latrones.*
37. *Spoliatus fuit Christus, & super vestem sors missa.*
38. *Christus aceto potari debuit.*
39. *Patiendo Christus peccata mundi tulit.*
40. *Titulus triumphalis super crucem ponendus erat.*
41. *Christus pro suis crucifixoribus orauit.*
42. *Ductus est Christus ad mortem, sicut prophetatum fuerat.*
43. *Mori debuit Christus, secundùm prophetas.*
44. *Tenebræ factæ sunt super terram in morte Christi.*
45. *Os aliquod Christi non fuit fractum.*
46. *Lancea corpus Christi debuit perforari.*
47. *Sanguis & aqua de latere Christi processerunt.*
48. *Christus sepeliri debuit.*
49. *Lapis poni debuit super sepulchrum Christi.*
50. *Christus ad inferos descendit.*
51. *Christus Dominus eduxit de inferno patres nostros.*
52. *Christus resurrexit, vt fuerat prophetatum.*
53. *Tertia die debuit Christus resurgere.*
54. *Piscatores debuit Christus mittere in mundum.*
55. *Cœlos ascendere debuit Christus, secundum prophetas.*
56. *Christus ad dexteram Dei patris sedet.*
57. *Regnum Christi est æternum & incorruptibile.*
58. *Christus vt debuit, spiritumsanctum misit.*
59. *Venturus est Christus in fine mundi iudicare viuos & mortuos.*
60. *Iudæi excæcati debuerunt Christum negare.*
61. *Cæcitas Iudæorum in suo Thalmud contenta.*

¶ Quod Christus est Dei filius, à Deo patre genitus.

1 IVdæi nefaria † credulitate Christum abnegantes Dei filium impii, duri corde, prophetis veteribus increduli, nobis obtrusi, aduentum Christi malunt ignorare quàm credere. quem enim venturum accipiunt, venisse iam nolunt: quem resurrecturum legunt, resurrexisse non credūt. sed ideo ista non intelligere se fingunt, quia sacrilegio suo hæc impleta esse non cognoscunt. Hi ergo quærunt à nobis dicentes, Eum Christum quem colitis esse Dei filium prędicatis, quibus talia respondemus. Ideo Christum filium Dei esse credimus, quia genitum ineffabiliter ab omnipotente patre esse credimus, ipso testante, Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Ex vtero itaque, idest ex illa intima & incomprehensibili patris substantia, siue ex illo diuino atque immenso paterni pectoris archano, quo pater genitor de corde bonum eructat verbum, sicut ipse aliàs ait, Eructauit cor meum verbum bonum: siquidem & ipse pater sic dicit ad Christum, filius meus es tu, ego hodie genui te. Nam & ibi additur, pete à me & dabo tibi gētes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, quod neque dicendum Dauid, neque genti Hebræorum concessum est, nisi tantummodo Christo, cuius nomen per omnes gentes est diffusum, cui & Reges obediunt, & gentes seruiunt, sicut de eo scriptum est, Adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes seruient ei. Item Salomon, cum mysterum natiuitatis Christi secundùm deitatem vellet agnoscere, his verbis intonat in Prouerbiis. 30. capitu. dicens. Quis ascendit in cœlum, aut quis descendit, quis conclusit aquas, quasi in vestimento, quis suscitauit omnes terminos terræ, quod nomen est eius, aut quid filii eius? Si nescis hunc filium Dei in Daniele. 3. capit. Rex ille impius dixit, Ecce ego video viros quatuor solutos & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis est filio Dei, quem fideliter credimus, nec vllatenus dubitamus Dominum saluatorem. Sed obiicitur, quod in Daniele, Iste filius Dei superius esse Angelus dicitur. Sicut enim propheta Malachias. 3. capitu. ait de ipso. Venit ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis. Christus enim in eo quia à patre genitus est, filius Dei vocatur. in eo verò quòd sæpe à patre missus ad annuntiandum patribus legitur, Angelus nominatur, de quo & ipse pater ad legislatorem Moysen. Exod. 23. protestatur dicens, Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat & custodiat te in via, & introducat te in locum quē paraui. obserua

obſerua eum & audi vocem eius,ne contemnendum putes,q̃d non dimittet cum peccaueris,,& eſt nomẽ meum in illo: quis eſt ergo ille Angelus?cui Deus eſt poteſtas ſua & nomen aliq̃d, poteſtas Angelicos hoc nefas eſt credere,quis enim in nubibus ęquabitur domino? Pſalm.aut quis ſimilis domino in filij Dei? Qui enim non ęquabitur natura,non poteſt adæquari & nomine,ipſe enim eſt filius,qui ſemper a patre miſſus viſibiliter apparebat hominibus.Ex ipſa ergo miſſione recte Angelus nuncupatur.Eſaias autem vltimo,filium a Deo genitum confirmans ita annunciat, Vox domini reddentis tribulationem inimicis ſuis,ipſis videlicet qui non crediderunt iudæis, antequã parturiret peperit,& antequam veniret partus eis,peperit maſculum ac ſi aperte diceret, antequã Chriſtnm virgo parturiret in carne,genuit filium pater in diuinitate.Et antequam tempus virginis pariendi veniret,genuit eum pater ſine tempore. Vnde inferius ait,Quis audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic ſimilem? Reuera,quia nihil tale in hominibus accidit, aut cuipiam ſimile.& poſt hæc ſubiungit, Nunquid ego qui alios parere faſcio,ego non pariam?dicit dominus. Quibus omnibus teſtimonijs cogendus eſt infidelis, vt eligat ſibi de duobus vnum, aut Chriſtum filium Dei credere,aut mendaces putare prophetas, qui iſta concinnuerunt.

¶ Quod ſine tempore ineffabiliter Chriſtus a patre ab ęterno genitus eſt.

2 Quia ſi quæritur, quando vel quo modo† pater filium genuerit.Reſpondetur ei,quæritur tempus quo ſit Dei filius genitus dum ſit natiuitatis æternus,ſicut ſcriptum eſt de eo per Michęam 5.capit. Egreſſus eius a princ.a diebus æternitatis.& iterum Dauid,ante Solem permanet nomen eius,& ante Lunam ſedes eius a prin. a diebus æternitatis.Sed pater eũdem ante luciferum, ideſt ante omnia tempora genuiſſe teſtatur, ſicut ipſe filius Dei verbũ & ſapientia de ſua natiuitate confirmat,dicens Prouerbiorum octauo.Necdum abyſſi erant,& ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes graui mole conſtiterant,ante colles ego parturiebar, adhuc terra nõ fecerat flumina & cardines orbis terræ,quando præparabat cœlos aderam,quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cũcta cõponens.Tali igitur auctoritate oĩa ſecula filius a patre genitus eſſe declaratur,quando cum patre eſſe noſcuntur cuncta per illum creata.Illud etiam Deo ſcire, quem quando ipſe idem ſic genitus,dũ ſacra natiuitate eius archana, nec apoſtolus didicit,nec propheta comperit,nec angelus ſciuit,nec creatura cognouit.Eſa teſtante, qui ait. 53.c. In humilitate iudiciũ eius ſublatum eſt,generationem eius quis enarrabit?Et idcirco ſi eius natiuitas a propheta non poteſt enarrari,quis profitebit noſce,quando potuit a patre filius generari?tũc eſt illud in libr. Iob.Sapientiam Dei patris vnde inuenies,latet ab oculis hominum,& a volucribus cęli abſconſa eſt, ideſt etiam ipſis Angelis incognita.Item ibi radix ſapientiæ cui reuelata eſt, ideſt origo, ſcilicet filij Dei.ſed ſi gignendi filij quærant rationem,dices:filius non niſi ex duobus naſcitur,habeat iniquam huiuſmodi genus ortum conditio caduca mortalium. Chriſtus enim ex patre ita emicuit,velut ſplẽdor a lumine,velut verbũ ab ore, velut ſapientia ex corde.

¶ Quod Chriſtus ſit verus Deus & Dominus.

3 Sed hunc iſti Chriſtum non reputant † eſſe Deũ eo,quod in montem Synai audierũt vocem Domini intonantis,Audi Iſrael inquit,Dominus Deus tuus vnus eſt. Et iterum, Ego ſum Deus, & præter me non eſt alius.Et illud,Ego dominus & non mutor,gloriam meam alteri non dabo.Cum ergo legunt perfidiæ errore cæcati, Chriſtũ Deum eſſe non credunt. ergo agnoſcant proinde illis eo tempore ea prædicta fuiſſe, ne fortè a veritate fidei recedentes in multos fictos deos tranſiſſent, atque idola gentilitatis colerẽt, quod etiam fecerunt. Nam ſpecialiter Chriſti teſtimonium ꝓphetarum apparet eſſe Deum, vt cum dicitur in pſal.Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi,virga æquitatis,virga regni tui.Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem,propterea vnxit te Deus Deꝰ tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Quis eſt ergo iſte Deus vnctus a Deo?reſpondeant nobis iudæi. Ecce Deus a Deo vnctus dicitur,& verticem Chriſtus ipſe vnctione declaratur, cũ Deus vnctus inſinuatur.Cum enim audis Deum vnctum,intellige Chriſtũ.Chriſtus enim a chriſmate, ideſt ab vnctione vocatur.Hunc Chriſtum ſub perſona Ciri per Eſaiã 45.patet Deũ & dominum,ita teſtatur dicẽs Chriſto meo Ciro,cuius apprehendi dexteram,& ſubijciam ante faciem eius gentes & dorſa regum vertam,& aperiam ante eum ianuas,& portę non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo,portas æreas conteram,& vectes ferreos confringam, & dabo tibi theſauros abſconditos & archana ſecretorum,vt ſcias quia ego dominus qui inuoco nomen tuum Deus Iſrael.in perſona enim Ciri Chriſtus eſt prophetatus, cui ſubiugatæ ſunt gentes & regna in fide proſpera.quia nullus in regno Iſrael Cirus dictus eſt, quod ſi de Ciro Perſarum Rege quis hoc crediderit, abſurdum & prophanum eſſe cognoſcas,vt homo impius & idololatriæ deditus,Chriſtus Deus & dominus nũcuparetur.Audiat adhuc incredulus, ſi Chriſtus Dominus non eſt, dicat nunc quem ſit affatus in Geneſ.cum diceret, Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtram.ſic enim ſubiungit, & creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illũ. Quærat ergo,quis deus creauit,aut ad cuius imaginem cõdidit. quem creauit,quod ſi reſpondeat,an Angelorũ: Nunquid Angelus æqualem habet cum Deo imaginem, dum multũ diſtat imago creaturæ ab eo,qui creauit?Aut nunquid Angelus cum Deo potuit facere hominem, quod ita æſtimare magna dementia eſt.Cum ergo dicitur ita ad cuius imaginem homo creatur, niſi ad eius,cuius perſona & imago vna cum Deo eſt,& vnicũ nomen diuinitatis eſt.Adde alium.adhuc ſi Chriſtus Dominus non eſt,quis Dominus pluit ignem a domino in Sodomis.Sic enim ait in Geneſ.& pluit dominus ſuper Sodomã & Gomorrã ſulphur & ignem a domino, qua ſentẽtia nemo dubitat ſecundam eſſe perſonam. Nam quis eſt ille dominus a domino, niſi proculdubio filius a patre,qui ſemper ab eodem patre miſſus deſcendere,ſolitus eſt aſcẽdere, quo teſtimonio deitatis & diſtinctio ſeu diſtractio perſonarum patris & filij luce clarius demonſtratur.Si Chriſtus dominus non eſt,de quo dicit Dauid in pſalmo,Dixit dominus dño meo,ſede a dextris meis.Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. quæ dũ idẽ Chriſtus ſm̃ carnem ſit filius Dauid, in ſpiritu tamen dominus eius & Deus eſt,ſi Chriſtus dominus non eſt Deus,quærant Dauid in lib.2 Regum.Dixit vir,cui cõſtitutum eſt de Chriſto Dei Iacob, egregius pſaltes Iſrael.ſpiritus domini loquutus eſt per me,& ſermo eius per linguam meam. ſi Chriſtus dominus nõ eſt,quis eſt ille dominus exercituum,qui a domino exercituũ poſt gloriam mittitur,ipſo dicente in Zacharia 2. Hæc dicit dominus exercituum, poſt gloriam miſit me ad gentes quæ ſpoliauerunt nos.qui enim tetigit vos, tanget pupillam oculi eius in via.Ecce leuabo manum meam ſuper eos, & erit præda his, qui ſeruiebant ſibi, & cognoſcetis,quia dominus exercituũ miſit me. Age nunc,cuius ſit hæc vox, niſi ſaluatoris, qui omnipotens deus a patre omnipotẽte miſſus eſſe teſtatur. Miſſus eſt autem ad gentes poſt gloriam diuinitatis, quam habuit apud patrem,quando idem Saluator ſeipſum & formam ſerui accipiẽs factus eſt obediens vſque ad mortem,qui etiam ſequẽtibus loquitur dominus Zachariæ 2. Lauda & lætare filia Sion, quia etiam ego veniam & habitabo in medio tui, dicit dominus.Et applicabuntur gentes multæ ad dominum in die illa, & erunt mihi in populum,& habitabo in medio tui,& ſcies quia dominus exercituum miſit me ad te.dic ergo, quis eſt iſte dominus exercituum a domino miſſus?

¶ Quod filius eſt in patre & econuerſo, ſcilicet pater in filio Chriſto, cum ſit vnius eſſentiæ.

4 Sed † contra hoc obijcit pernicioſa iudæorum perfidia,dicens: Si pater deus & filius eſt,ergo duo dij ſunt,& non eſt vnus Deus. Proinde ergo audite Eſaiã 45.vtrãq; perſonã deũ tenentem. Tu es deus & in te eſt deus,filium declarauit, ſed tamen vt eundem patrem & filium vnum deum oſtenderet ſubiecit,non eſt abſque te deus, verè deus abſconditus eſt deus Iſrael Saluator,alias quoq; vnicum nomen patris & filij comprobatur ipſo patre ad legiſlatorem Moyſen,ita teſtante Exod.23.Attende illi,& ne inobediẽs ei fueris,& eſt nomen meum in illo.

¶ Quod in Deo ſunt tres perſonæ in vnitate ęſſentię.

5 Quod verò tres perſonas patris † & filij, & Spiritusſancti ſub vnitate diuinitatis pronũtiamus,Audi Eſa.48.Ego primus & ego nouiſſimus, manus quoque mea fundauit terram,& dextera mea menſa eſt cęlos.Non a princi.locutus eſt in abſcondito,ſum ex tempore, antequam fierent,ibi erã.Et nunc dominus deus miſit me, & ſpiritus eius qui mittitur,& tertia perſona eiuſdem domini qui mittitur,ſicut eſt & illud Geneſ.in prin.Fecit deus cœlum terram,& ſpiritus Dñi ferebat̃ ſup aquas. in dei enim vocabulo,patrem intellige.In prin.cognoſce filiũ q dicit, in capite libri ſcriptũ eſt de me.in eo vero,qui ſuperferebat̃ aquis, intellige ſpiritũ ſanctũ. Item in Pſalmo,verbo domini cęli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus ęorum.In perſona enim domini patrem accipimus.In verbo filium credimus. In ſpiritu oris eius,ſpiritumſanctum intelligimus. Quibus teſtimonijs & trinitatis numerus & commemoratio cooperationis oſtenditur. Cuius etiam trinitatis ſacramentum & Aggeus propheta 2. oſtendit ex perſona dñi dicẽs.Spũs meus erit in medio veſtri.ecce q̃d Deus loq̃t ecce ſpũs eius poſt hæc. De tertia pſona,ideſt de filio ita ſubiecit,quia ecce cõmouebo cęlum,& terrã, & veniat deſideratus cunctis gentibus. Nam & cum dominus dicit, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, in eadem locutione vel operatione patens cognitio trinitatis eſt. Pater enim dicit, filius facit. Spititus verò ſanctus ea quæ facta ſunt ſanctificatione ſua benedicit. Idem cum dicit ipſe deus, ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis in ipſa pluralitate perſonarum

patet trinitatis myſterium.hoc quidem de trinitate breuitatis cauſa notauimus,dum copioſiſſimè plura in voluminibus ſcripturarum pandantur.

¶ Quòd Chriſtus filius Dei homo factus eſt.

6 Hucuſque myſterium natiuitatis† Chriſti, ſecundum diuinitatem notauimus vel prædiximus, deinceps de corporali eius natiuitate dicamus,manifeſtantes primum, quia idẽ filius Dei propter noſtram ſalutem incarnatus eſt, & homo factus. Sic enim de eo prædicatur Eſaiæ 10.Paruulus, inquit natus eſt nobis,& filius datus eſt nobis,& factus eſt principatus ſuper humeros eius,& vocabitur nomen eius admirabilis Deus fortis, pater futuri ſeculi Princeps pacis.Paruulus enim Chriſtus,quia hic homo & natus eſt nobis non ſibi, quod Deus homo factus eſt pro nobis profecit,& ideo natus eſt nobis,quia datus eſt nobis niſi Dei filius & principatus eius ſuper humeros eius, ſiue quia crucem ipſe proprijs humeris portauit, ſiue quia titulum regni ſuper humeros & caput eius Pilatus ſcripſit. Erubeſcant itaque impij & agnoſcant vocati Deum filium ſpiritu natum per aſſumptionem corporis periculum factum. De cuius etiã natiuitate in pſalmo Spirituſſanctus dicit. Pater nunquid Sion dicet homo,& homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam excelſus. Et ipſe qui in ea natus eſt homo, & altiſſimus nuncupatus,Homo.quia ipſe in ea natus eſt humillimus,altiſſimus autẽ, quia ipſe fundauit eã.excelſus,de quo iterũ Eſaias 2.c.ita.Quieſcite ab homine,cuius ſpiritus in naribus eius eſt, quia excelſus reputatus eſt iſte,verum etiam quoties impij omnem hãc prophetiam de natiuitate Chriſti agnoſcunt,concluſi dum non habeant quid proponant argumentantur dicentes, nec dum veniſſe Chriſtum,de quo hæc omnia ex ore prophetarum annũtiata ſunt.Audiant & Danielem,quia etiam non ſolum venturum prædicat Chriſtum, quod eſt conueniens cum cæteris ꝓphetis,ſed etiam tempus aduentus eius oſtendit, & annos enumerat,& manifeſta eius ſigna pronuntiat.Sic enim ait ad eum Angelus 9.c. Daniel. Animaduerte ſermonem & intellige viſionem,ſeptuaginta ebdomadæ abbreuiatæ ſunt ſuper populũ tuum,& ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſumetur præuaricatio,& finem accipiat peccatum & deleatur iniquitas,& adducatur iuſtitia ſempiterna,& impleatur viſio & prophetia,& vngatur ſanctus ſanctorum. Quæ ſcilicet ſeptuaginta ebdomadæ ſi a tempore Danielis enumerentur,proculdubio Sanctus Sanctorum, qui eſt Chriſtus olim veniſſe cognoſcitur. Ebdomada namque in ſacris eloquijs ſeptem annis terminatur,teſtante domino ad Moyſen, Leuitici 25. numerans ergo tibi ter ſeptem ebdomadas annorum,ideſt ſepties ſeptenas, quæ ſimul faciunt annos 49.quadringentos nonaginta.A tempore itaque Danielis prophetæ vſque ad Chriſtum pluſquàm 100.ebdomadæ numerantur.Ideo nanque natus eſt Chriſtus, quando annuntiabit ſermo propheticus,ſed duritia cordis iudaici,quia ipſi Chriſtum interemerunt.Inde eum adhuc veniſſe non crediderunt. & adhuc vt plenius patefiat,notãdum quòd debemus computare a primo anno Darij vſque ad euentum Chriſti. Darius regnauit 18.annis.Archarius 6.Othus qui & Thirus 24.annis,ideſt ante alius Darius,qui & Melas 21. Alexan. Macedo.12.poſt eum Sothar in Alexandria 35.ſuccedens Philadelphus 38.poſt hunc Euergeus 25. Philopater. 16. Epiphanes 24. Alius Euergeus 27. Cleopater 20. & ſex menſibus.iterum Cleopater Sother 28. poſt Tholomeus 27. Auguſtus 13. poſt Cleopatrem Auguſtus 43. annis. nam omnes anni Auguſti 55. Scimus 40.anno imperij Auguſti,qui poſt mortem Cleopagæ regnauit.Natus eſt Chriſtus anno 15. Probamus filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſecundum carnem iam natum fuiſſe.Sed adijcit,cur natus eſt,audiat ergo tamen. Deus cũ hominem feciſſet ſumma beatitudine productum, & diuinæ imaginis decore honoratum,poſuit eum in Paradiſo,vt eſſet Deo ſubiectus & cęteris creaturis.Prælatus ille autem rebellis effectus concepta diuinitate interdum violauit præceptum. Quem proiectum Deus non occidit,ſed exulem a Paradiſo fecit, expectans vt per pœnitentiam reuocari poſſet ad veniam. & cum ille non reuocaretur ad viam veritatis, dedit ei legem per Moyſen, vt vel per ipſam reuerteretur ad amorem Dei & ad rationem iuſtitiæ.Sed cum nec hanc quidem contumax & incredulus cuſtodiret, venit filius Dei & corpus humanæ fragilitatis aſſumpſit,vt dum videretur ſic quod tandem mundus conuerteretur.Omiſſiſque dęmonum ſimulachris reconciliaretur gratia conditoris,hæc eſt cauſa natiuitatis Chriſti.nam & a principio mundi hominem Deus ad ſui imaginem fecit, cũque præſentia ſui ex omnibus creaturis pulcherrimè decorauit.ſciens profectò quod futurus eſſet in corpore & ipſam imaginem indueret,quæ proxima Deo facta in mundi creatione, ne conditione iam deinceps ſequamur debitum ordinem & cuius demonſtrata eſt natiuitas, demonſtretur genus, & patria.

¶ Incipiamus de eius nomine loqui, quòd Chriſtus Ieſus vocari debuit, ſecundùm ſcripturas.

7 Prima enim appellatio nominis † Ieſu inuenitur in figura Domini noſtri Ieſu Chriſti a Naue prædicta. Nam Auſes quidam,qui Naue filius nominabatur a Moyſe Ieſus cognominabatur.Sic enim poſt obitum Moyſi dux effectus obtinuit & noſtram promiſſæ hæreditatis diſtribuit mutatio nominis. quod ſignificauit,niſi quia defuncto Moyſe, ideſt defuncta lege, & legali præcepto ceſſante, dux nobis dominus Ieſus Chriſtus erat futurus,qui ad terram nos cęleſtis repromiſſionis per Iordanis fluenta,ideſt per gratiam baptiſmi ſanctificatos perduceret omnibus vitiorum generibus expulſis, vel Angelorũ hoſtibus effugatis.

¶ De generatione Chriſti ſecundum carnem, quòd de ſemine Abrahæ originem duxit.

8 Quod autem ex ſemine Abrahæ futurus † eſſet Dominꝰ Ieſus Chriſtus, his verbis Abrahæ primo facta promiſſio eſt a domino,Gen.12 in ſemine,inquit tuo benedicentur omnes gẽtes,ideſt in Chriſto.de quo pſal.ait, & benedicentur in eo omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum. Audi me Iacob,& Iſrael,quoniã ego feci, ego ſum Dominus Deus tuus primus & nouiſſimus, & ea quæ ventura ſunt nouiſſima ego facio Iterum ibi,Ego ſum Deus, qui te creaui & audiui, & tenui dextera mea,vt vnitatem patris & filij aſſignauit. adiecit dominus,ego teſtis veſter,dicit dominus Deus, & puer meus quem elegi,vt ſciatis & credatis,quia ego ſum,& ante me nõ eſt alius & poſt me non erit. & in Salomone. Miſerere noſtri Deus & reſpice nos, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum, & immittet timorem tuum ſuper gentes,quæ non exquiſierũt te,& agnoſcant quia non eſt alius Deus niſi tu. Item in Pſalm. Quoniam quis Deus præter dominum, aut quis Deus præter Deum noſtrum?Contrariè autem aſſerit ſacrilegus iudæus, dicens. Si patrem & filium vnum Deum creditis, quomodo iterum tres perſonas patris & filij & ſpirituſſancti, ſub vnitate deitatis,pronuntiatis?Reſpon.iterum, audi ergo diuinam trinitatem,Eſaia proteſtante,vj.c. Vidi,inquit,dominum ſuper ſolium excelſum & eleuatum,& ea quæ ſub ipſo erat replebant templũ,Seraphim ſtabant ſubter illud,ſex alę vni, & ſex alteri,duabus velabant:faciem,& duabus velabant pedes eius, & duabus volabant:& clamabant alter ad alterum & dicebant, Sanctus, ſanctus,ſanctus,Dominus Deus Sabaoth,plena eſt terra maieſtate eius.Vnde ſi Deus trinitas nõ eſt, quare ſanctus tertio interauerunt. Cuius tamen Trinitatis vnitas commendetur ſub eadem trina repetitione vnum Deum, aut Dominum iterauerunt.Item ſi trinitas vnus Deus non eſt,cur Abraham ſub vertice mambræ tribus occurrens vnum Dominum dixit & non tres plurali numero ſalutauit, niſi quia vnitatis myſteriũ in trinitate eſſe cognouit. Si trinitas non eſt Deus, cur ad Moyſen tertio dr̃,Deus Abrahã,Deus Iſaac, & Deꝰ Iacob,Rñ.ad hæc,q es infidelis, qui Chriſtum & Deum & Angelum Dei non credis.Quis ergo ille Angelus Domini eſt, q apparuit Agar, qui ẽt & Dominus vocatur. Gẽ.itaque teſtatur 16.c. Et dixit Angelus Dñi ad Agar,Reuertere Dñam tuã,& humiliare ſub manibus eius.Et rurſũ, Multiplicãs, inqt, multiplicabo ſemẽ tuũ,& nõ numerabitur prę multitudine,inuocauit aũt Agar nomen Domini, qui loquebatur ad eum. Tu Deus, qui exaudiſti me. Et ſimile huic illud, quod ſequitur in Geneſ.xij.Tentauit Deus Abraham,& dixit,Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Iſaac.& poſt paululum ſequitur,Ecce Angelus Domini clamauit de cęlis dicens,Abraham.cui rñdit,adſum.Dixit Dominus,Ne extendas manum tuam ſuper puerum, neq; facias quicquam,nunc cognoui quia times Dominum,& non peperciſti vnigenito tuo propter me.item ille Gen.31.dixit Angelus Domini in ſomnis ad Iacob,& reſpondens adſum, cui ait:vidi omnia,quæ feciſti in Labam, Ego ſum Dominus Bethel, vbi vnxiſti lapidem & notum dediſti mihi. adhuc pręterea ſi Chriſtum Deum & Dominum nõ creditis,quis eſt iſte Angelus & Deus, quem Dominus præmittit ante Moyſen? Exodi 23. ita dicens, Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat & cuſtodiat te in via,& introducat ad locum, quẽ præparaui, obſerua eum ne contemnendum eum putes, quia cum peccaueris,non dimittet te,& nomen meum eſt in illo.

¶ Quod ex tribu Iuda traxit originem Chriſtus.

9 Secundum carnem Chriſtus ex tribu† Iuda expectandus erat. Iacob patriarcha ſigñat dicens Ge.xlix.c. Non deficiet Princeps ex Iuda, nec dux de fęmoribus eius,donec veniat qui mittendus eſt,& ipſe erit expectatio gentiũ.Certum enim eſt vſque ad ortum Chriſti non defuiſſe principem ex populo Iudæorũ,& ex genere iudæorum, nec dux de fęmoribus

ribus eius vsque ad Herodem alienigenam Regem, qui per ambitionem regni irrepserat, quem gens & populi expectabant Iudæi peruicacia impudicę frontis dicent, Nõdum esse tempus impletum, mentientes nescio quem Regem ex genere iudæorum in extremis orientis partibus regna tenere, neque debent menti cęcati simulationis suæ mendaciū detenti, qui iam nunc sine sacerdote, ita sine Rege & Principe sunt. Neque enim mendax esse potest Oseæ Propheta, qui dicit, Sedebūt filij Israel sine Rege, sine Principe, sine sacrificio, sine altari, sine copoli, idest sine sacerdotio, sine taranthim, idest sine manifestationibus, q̃ omnia quis non videat nunc in ipsis esse completa. Ecce ex qua tribu nasciturus esset Christus docemur.

¶Quod ex stirpe Dauid Christus sit natus.

10 **Ex Dauid** autem semine secundum carnem † futurū esse per spiritum sanctum ita pronuntiabatur in psalmo, Iurauit dominus Dauid veritatem & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Semel iurauit in sancto meo si Dauid mētiar, semē eius in eternum manebit, & thronus eius sicut Sol, &c. Item in primo libr. Paralipomenon. 17. & factum est verbum Domini ad Nathā, dicens, Vade & dic seruo meo Dauid. Hæc dicit dominus. Nõ ędificabis tu mihi domum ad habitādum, sed cum impleti fuerint dies tui & dormieris cum patribus tuis, suscitabo post te semen tuum, quod erit de vtero tuo, & firmabo regnum eius, hic ædificabit domum nomini meo, & erigam thronū eius in secula. Ego ero illi in patrem, & ipse mihi in filium, & fidelis erit domus eius vsque in seculum in conspectu meo, & thronus eius erit firmissimus iugiter. Hæc omnia quisquis in Salomone putat fuisse impleta, multum errare videtur: nam qualiter in Salomone intelligendum est cum dictum est, postquam dormieris cum patribus tuis suscitabo semen tuum post te, absit. Ille enim viuente patre incępit regnare. Nam hic dicitur, quia cum impleti fuerint dies tui, & dormieris cū patribus, suscitabo semen tuum. Ex quo intelligitur esse alius promissus, qui nõ ante mortem eius pronuntiatus fuerat suscitandus, qui ædificatet domū Deo, non de parietibus manu factis, sed de lapidibus pretiosis, & viuis. i. sanctis & fidelibus. Nam & illud quod subiecit. Fidelis erit domus, & regnū eius vsq; in æternum corā me. Attēdat & aspiciat prius, ꝙ non de Salomone pronuntiat. Salomonis nūquid domum plenam fuisse mulieribus alienigenis colentibus idola legimus, & ipse ab eis rex in eadē idololatria seductus est atque defectus, qui dum bonus fuisset in initio, malum exitum habuit. Ergo quis est iste, cuius domus fidelis est in perpetuū, q post mortem Dauid promittebatur suscitādus, ille est vtiq; de quo ipse Dauid existimans proclamat dicens, Tu verò distulisti Christum tuū. non est ergo Salomõ ille, sed nec iste Dauid, sed dilectus est Christus. ergo apparet promissiones nõ in Salomone, sed in Christo Domino nostro, qui ex Dauid genere ortus est, fuisse completum. De quo ipse dn̄s alibi dicit. Hiere. 23. Ecce dies veniunt, & suscitabo Dauid germen iustū, & regnabit Rex & sapiēs erit, faciet iudiciū & iustitiā in terra. in diebus illis saluabitur Iuda & Israel habitabit confidenter. & hoc est nomen, quod vocabunt eū dn̄s iustus nr̄ promissum nāq; & ałs ex semine Dauid Christū per Esa. prophetā 11. ita pronuntiat. Egrediet̄ virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet. hęc virga de radice Iesse virgo est Maria de Dauid radice exorta, quæ genuit florē Dn̄m saluatorē, de quo etiam sequitur, & requiescet super eum spūs, Dn̄i, spūs sapientiæ & intellectus, spūs consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eū spūs timoris dn̄i. Ideo tanta dona spiritus sup eū p̄dicant̄, qa in eū non ad mensura spūs inhabitabat sicut in nobis, sed tāta inest plenitudo deitatis. & iste est qui non s̄m visionem oculorū iudicabit, neq; s̄m auditū auriū arguet, &c. Sed erit iustitia cingulum lūborū eius, & fides cinctorium renū eius. in cuius ecclesia vtique habitat lupus cū agno, ille solebat ab ea predā cape, ad eā conuertitur & cū innocentibus cõmoratur, in cuius ouili pardus cū hædo accubat permixtim. s. subdoli cū pctõribus, etiam vitulus de circuncisione, leo de sæculi potestate, ouis de populari ordine simul morantur, quia in fide cõmunis est omnium condictio. Puer autem paruulus minans eos vtiq; quia humiliauit se pro nobis vt paruulus, bos autem & leo comedent ibi paleas, quia Princeps cum subiectis plebibus cõem habet doctrinā: delectatur quoq; infans ab vbere super sacramine aspidis, dum gentes quæ solebant venena prædicare cõuersis ēt Christi fidē paruuli delectantur audire. cauerna. n. regali corda sunt infideliū, in qbus serpens ille tortuosus requiescebat, quē ablactatus cõprehensis ex me captiuū traxit, vt in mõte sancto eius, quod est ecclesia non noceret. Ad hæc idem Esa. de Chr̄o 11. c. q de semine Dauid natus est s̄m carnē. sic in ꝯñtibus dicit. In die illa erit radix Iesse, qui stat in signū populorū, ipsum gentes prædicabūt, & erit sepulchrū eius gloriosum, insignū populorū stat radix Iesse, qñ Christi signaculū crucis exprimenti frõtibus eorū ipsum gētes deprecabunt̄, qđ iam cernit dudū fuisse cõpletū. Sepulchrū aūt eius inquātū est gloriosum, vt excepto ꝙ redempti p morte eius gloriā ei exhibemus, etiā locus ipse coruscans miraculis ad se oēm ꝯhit mundū gloriæ suæ cā. iam verò ꝙ ore prophetico ad Moab nascentis Christi perhibetur testimoniū Esa. 15. Ponā. n. super his qui fugerunt de Moab leonem & reliquijs terræ. Emitte agnū dn̄e dn̄atorē terræ de petra deserti ad montē filiæ Sion. de hac gēte Moabitarū egressus est agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi, dn̄atur in orbē terrarū. Petra aūt deserti Ruth sign̄at, quæ destructa morte mariti đ Boos genuit Obed. Deinde Iesse Dauid, & de Dauid Christum, montem autem filiæ Sion aut historialiter ipsam vrbem Hierusalem, dicit, aut iuxta Tropologiam ecclesiam in secula, idest in virtute sublimitate locatam.

¶Quod de virgine nasci debuit, non ex virili semine.

11 **Hactenus** de noīe & gratia & genere † Dn̄i nostri Iesu Christi veteris fidē perstrinximus. Dehinc gn̄ationē eius s̄m carnē ex virgine ostendamus. Esa. plenissimè p̄docente. sic enim dicit, Et adiecit dn̄s loqui ad Achaz dicens. Pete tibi signum a Dn̄o Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum supra & subiecit. audite ergo domus Dauid genus Dauid. Nam bene dn̄m loquebatur. i. ad stirpē regiā, de qua descendit Maria, & adiecit propter hoc dabit Dn̄s ipse nobis signū. ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatū, nobiscum Deus. erubescant itaq; impij & gratia Christi sua colla subijciant. Ecce. n. quē virgo peperit nobiscum Deus appellat. Obijciūt aūt nobis mentientes iudæi, ꝙ in hoc loco non virginem, sed iuuenculā oñdit sermo propheticus pariturā. Quibus rn̄det̄ nõ esse signū si iuuencula pariat, quod est ætatis. & hoc est signū ad rei nouitatem, quod si virgo pariat, quod est integritatis, Dn̄s dabit nobis signum, insinuat quoddā insigne miracula, virginē. s. pariturам, quod procul dubio signum non esset, nisi nouū existeret. Oportebat enim Christum propter insigne miraculū s̄m carnē nasci de virgine. Sequit̄ de eo, butirū & mel comedet, butirū fructus est ecclesiæ venientis ex circuncisione, quasi nobis origo. i. sub lege positæ. Mel verò ecclesiæ venientis ex gētibus, cuius fructu. i. opera pascitur Christus. Sequitur qđ dicit, priusq̃ sciat puer vocare patrē aut matrē. quod enim dixit priusquam cognoscere se faciat Deum haberi, se & virginem matrē, iuxta illud, qđ in Gen. scribitur conducente domino ad Abrahā, nūc cognoui, quia times dn̄m. i. nūc cognoscere te feci. Absit enim apud Deū esse ignorantiā, vt tunc cognosceret qđ ante nesciret. Sed iam ad propositum redeamus, atque audiamus ad hæc de sacra virgine natiuitatis Christi mysterium eodem Esa. aliter præcinente 45. c. Rorate cęli desuper & nubes pluant iustū, aperiatur terra & germinet Saluatorem, & iustitia oriat̄ simul, ego Dn̄s creauit eum, cœli ipsi qui nubes. i. prophetæ, p quos Christus veniens prophetabatur terra Maria, quæ fide aperta nõ corruptione genuit Saluatorē, quia solus dn̄s eam creauit, nõ virilis cõmixtione seminis. Sicut enim Daniel 2. Propheta. de eodē virginali necessitate figuraliter dn̄s prædixit, scidi lapidē de mõte abscissum sine manibus pręscindētiū, & cum peruenisset in terrā repleuit orbē terræ, sic lapis Christus intelligitur. vnde per Esaiā Deus loquitur, Ecce mitto in fundamentis Sion lapidem pretiosum electum angularem & qui crediderit in eum, non confundetur. hunc enim vidit Daniel abscissum de mõte & de populo iudęorū sine manibus, sinę cõmixtione virili natū ex virgine Maria, quā sine dubio virginē fuisse credimus ante partū, Ezechiele propheta testante, 44. Conuerti me ad viā portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientem, & erat clausa, & dixit ad me dominus, Porta hæc clausa est & non aperiet̄, & vir non transiet per eam, quia dominus Deus ingressus est per eam eritque clausa. quo testimonio sanctam Mariam Virginem concepisse & permansisse virginem cõfitemur. Genitalia nāq; fęminarum, pro eo qđ claustra aperiunt, portæ dicunt̄. Sicut ait Iob 3. quia non clausit portas ventris, qui me portauit. Dominus enim nr̄ Iesus Christus mirabiliter & potentialiter natus, tanquam sponsus processit de thalamo suo. i. de virginis vtero. post cuius ortum nullum cum Maria cõuenisse, nullum ex eius vtero genitum alias gentium extitisse.

¶ De loco, in quo nasci debuit in Bethleem, secundum prophetas.

12 **Prædiximus natiuitatem** Domini † nostri Iesu Christi ex virgine, locumq; originis suæ ostendamus. Nā in Bethleē natus est. Ad quam dicitur per Michæam prophetam 6. Et tu Bethleem terra Iuda domus effrata, nequaquā paruula es similibus Iuda, ex te. n. egredietur qui sit dominator Israel. & egressus eius ab initio a diebus æternitatis. propter hoc dabit eos vsque ad tempus in quo parturiens pariet. & sic postquam locus originem prædixit, deinde regimen eius futurum in toto orbe subiecit dominus, stabit & videbit ac pascet gregem suū in virtute Domini, vel fortitudine, vel in sublimitate ad honorē nominis de sui & conuertentur quominus tunc magnificatur vsque ad terminos orbis terræ, & erit iste pax. De hoc loco natiuitatis Christi, & Abacuc propheta sic dicit, Deus ab austro venisse scribitur, qui a Bethleem venturus esse prævidebatur.

¶Quod stella demonstrante claruit eius natiuitas, secundum prophetas.

13 **In numeris** diuinis. 24. Ille Balaam † sic cecinit. Oriet̄ stella ex Iacob, & exiet homo de Israel. Magi enim ab oriētibus venientes primum partibus Christi natiuitatem stella indice renunciauerunt, si vt quem Princeps pacis eorum prædixerat, illi in ipso sideris demonstrarent.

¶Quod tres Reges vel Magi Christū natū adorare debuerant.

14 **Et hoc prophetæ** nobis narrant † sic enim Esa. ait. In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo diuulso & dilacerato, & à populo terribili postquam non fuit alius. Hoc autem dicit propter Persarum robustissimam gentem, ad cuius tunc potētiam nullus populus cõparabat̄. de qbus Magi venientes Christo munera obtulerunt. Et iterum ipse. 60. Omnes, inquit, de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Dn̄o annunciantes. De his muneribus & Dauid præcinit dicens, & dabitur ei de auro Arabiæ. Et rursus. Reges Tharsis & insulæ munera offerent Regi Domino materiali, & Saba dona adducent.

¶Quod non oleo materiali, sed spiritusancto Christus à Deo vnctus est.

15 **Esaias lxj. ex** persona eiusdem † Christi sic canit dicēs. Spiritus Dn̄i super me, pp quod vnxit me, euangelizare pacem misit me, prædicare captiuis remissionem, & cęcis visum. Simili modo Psalmographus afflatus spiritu ita ex eodem loquitur dicens, sedes tua in seculū seculi, &c. propterea vnxit te Deus tuus. in qua sententia prima, propheta natiuitatē Christi ac perpetuitatem demõstrat sequētis per ęqtatis virgā. i. scriptū ptātis eius regnū denūciat. postremò, ꝙ idē Deus à Deo vnctus sit, indicat: Non quidem oleo communi sicut & cęteri participes sui. i. Principes, qui immaginario præcesserant, sed oleo letitiæ quo misticè demonstratur tempus. s. cuius cęlesti infusione & virtute Christus est consecratus.

¶Quod pauper pro nobis factus est Christus.

16 **Zacharias ix. sic** indicat dicens, Dicite † filiæ Siõ, Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluans pauper, sedens super asinum indomitum. Ecce intelliget seruus meus & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde, sicut super te multi, sic gloriosus ęrit inter viros aspectus eius & forma eius inter filios hominum. Iste asperget multas gentes, sup ipsum ꝯtinebunt Reges os suum, quia quibus nõ est narratū de eo videbunt, & qui non audierunt contēplati sunt, quis reddidit auditui nostro, & brachium Dn̄i cui reuelatum est. Et ascendit sicut virgultū coram eo, & sicut radix de terra sitienti, & nõ est species ei neq; decor, & vidimus eū & nõ erat aspectus, & desiderauimus eū despectū & nouissimū virorum, virū dolorū & scientē ferre infirmitatem, & quasi abscõditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eum, vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, & nos reputauimus eū quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum. Ipse aūt humiliatus est pp iniquitates nr̄as, & attritus est pp scelera nostra, & disciplina pacis nostræ sup eū, & liuore eius sanati sumus oēs. quasi oues errauimus, vnusquisq; in viā suam declinauit, & Dn̄s posuit in eo iniqtates oīum nostrū. oblatus est, qa ipse voluit & nõ aperuit os suū, de angustia & de iudicio sublat⁹ est, gn̄ationē eius qs enarrabit? qa abscissus est de terra viuentiū, pp scelus populi mei pcussi eū, & dabit impios p sepultura, & diuites p morte sua, eo ꝙ iniqtatē nõ fecit, neq; dolus fuerit in ore eius. & Dn̄s voluit ꝯterere eū in infirmitate eius, si posuerit p peccato aīam suā, videbit semē lõgeuū, & volūtas Dn̄i in manu eius diriget̄, p eo ꝙ laborauit aīa ei⁹ videbit & saturabit̄, in sc̄ia sua iustificabit & ipse iustus seruos multos & iniqtates eorū ipse portauit. Iõ dispertiā ei plurimos, & fortiū diuidet spolia, p eo qđ tradidit in morte aīam suā & cū sceleratis deputat⁹ est, & ipse peccata multorū tulit & p trāgressorib. orauit. In qua electione nõ solū qa abiectus apparuit, sed ēt ibi gn̄atio cęlestis exprimit̄. infirmitas quoq; susceptę carnis eius manifestat, ꝯtumelia quoq; passionis eius, crux, mors, sepultura ibi mõstrat̄, eo ꝙ innocēs dānat̄ & tacēs ibi pēdit̄. Deus. n. suscipiēs carnē & pauperis formā se humiliare dignatus est nr̄i cā, vt salus pditis redderet̄, & vsq; ad mortē obediēs factus est. Qđ alibi Esaias p̄fatus est. Nõ clamabit neq; audiet quis in plateis vocē eius, calamū cassatū non conteret & lignū fumigās nõ extinguet, sed in veritatē pferret iudiciū quo adusq; in terra ponat iudiciū, & in noīe eius sperabunt gētes. & Hiere. 14. quod veniet Deus Rex vt abiectus & humilis. ita p̄dixit, Dn̄e fac misericordiā tuā pp nomē tuū, qm̄ multæ sunt auersiones nr̄æ, tibi peccauimus expectator Israel Saluator eius in tp̄e tribulationis. quare quasi colonus futurus es in terra & quasi viator declinās ad manēdū? quare futurus es quasi vacuus & fortis q nõ pōt saluare? tu aūt in nos es Dn̄e & nomē sanctū tuū inuocatū est sup nos, ne derelinquas nos. Cū. n. dicit, tibi peccauimus, exprimit Iudæorū psonā, qui in Deū peccauerūt, qñ veniētē in forma hoīs crucifixerūt: obtulit enim se aspectibus hoīum & inquilinum. illi autem putantes hoc tantum esse, quod videbatur, occidunt hominem, quasi qui non potest saluare.

¶De virtutibus Christi & miraculis, secundùm prophetas.

17 **Genera quoq;** & virtutes curationū † tanto ante præscripta sunt per Esaiā prophetam dicētē. 25. Ecce nunqd Deus noster veniet & saluabit nos, tunc aperientur oculi cęcorū, & aures surdorū audient, tunc saliet sicut ceruus claudus, & clara erit lingua mutorū. Et iterum. 65. Spiritus Dn̄i super me, eo ꝙ vnxit me ad annunciandum misit me, vt mederer contritis corde, & prędicarē captiuis remissionē, & cęcis visum. hæc oīa sanitatū signa in aduētū Christi facta sunt. n. vt est natus p̄cedēte stella adorauerūt Magi & obtulerūt munera. Deinde varia aduentus repręsentant miracula: cęci. n. vt Deū agnoscerēt, pfundę noctis caligo detegit̄, defunctus rediuiuæ lucis gratia reddit̄, vt animæ viuificarent̄, surdi vt auditū fidei reciperent audire cęperūt, claudi vt ad Deū currerēt incessu alacri vegetant̄. Muti vt Deū cõfiterētur, alacris vocibus clamauerunt. Leprosi parabolantes cõtagiis animæ lucida mēbra deposuerunt. affectu. n. maiestatis suæ multa facit, quæ prætereūda non sunt, dum cuncta legant̄. Nā excellentiæ suæ virtute dubiis pedibus gressibus timētes æquoris fluctus calcauit & maris magni pcellas suo Imperio mitigauit. Iā verò passionis suæ obitū & elementa tremuerunt, dū Sol fugit, dū tellus conterit̄, saxaq; sępe illidentia dissoluuntur, si quidē & ipsa mors eum tenere nõ potuit, nam die tertia ad sedem paternam eum reuocauit, mysteriisq; Angelorū reducitur à terris ad cęlum. Plura quoq; & his similia eius omnipotentia facta sunt. Sed dixit incredulus, quod prophetæ miracula multa fecerunt. Nullus tamen vt Christus mortuus resurrexit, & in cęlum ascendit.

¶Quod Christus Deus visibilis in corpore hominibus apparuit.

18 **Per Esaiam** testatur dicēs, Propter † hoc sciet populus meus nomen meū in die illa, qa ego qui loquebar, ecce adsum. & Dauid, ambulabunt de virtute in virtutē, videbit̄ Deus Deorū in Siõ. Et iterū, visi sunt ingressus tui Deus Dei mei Regis vtiq; q venit in mundū, & qbus reuelatus est occursus aduentus eius, quē Iudæi si cognouissent, nunq̃ Dn̄m glorię crucifixissent. De cuius ēt corporali visione ēt Esaias supradictus ita annūciauit: Gloriosus, inquit, erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hoīum, quibus non est annunciatum de eo viderunt & qui audierunt contēplati sunt. Et Hieremias in lib. Baruth. 3. Hic est Deus noster & nõ æstimabit̄ alius ab eo, qui inuenit oēm viā prudentiæ, & ostendit eā Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cū hoībus conuersatus est. Et Abacuc 3. Dn̄e audiui, inquit, auditū tuū, & timui, & in medio duorū animaliū cognosceeis, dum appropinquarent anni tui agnosceris, dū aduenit tēpus ostēderis. item ipse, Videbūt gentes & dolent populi. i. Iudæi. Si quidem Esaiæ 62. de ipso sic cecinit. pp Sion non tacebo, & pp Israel nõ quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur, & videbunt gentes iustum tuum. & iterum. 6. vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem, simul laudabunt. & infra, Brachium sanctum suū & in conspectu omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei.

¶Quod Iudæi Christum negaturi erant.

19 **Sic prædixerat** ex persona Domini † Hiere. Præuaricatio est in medio dom⁹ Iuda, ait Dn̄s. negauerūt me & dixerūt, nõ est ipse. Hoc est nūc vsq; Iudęi p Christo dn̄t, nõ est ipse, expectantes aliū q Antichristus est. & Esa. 54. Nõ est ei spēs, neq; decor, & vidim⁹ eū & nõ erat aspect⁹, & desiderauimus eū despectū, & nouissimū virorū, virū dolorū & sciētē ferre infirmitatē & quasi abscõditus vultus eius & despectus, vñ nec reputauimus eū. Quibus verbis incredulitatē illorū significabat Iudæorū, à qb. visus est Christus nõ hr̄e spēm neq; decorē, vñ nec reputatus est esse Deus, quē tñ qa nõ erant cognituri neq; recepturi, idē Esa. j. alias approbat dicens, audite cęli & auribus pcipe terra, qa Dn̄s locutus est filio, enutriui & exaltaui, ipsi aūt spreuerūt me: cognouit bos possessorē suū & asinus p̄sepe Dn̄i sui, Israel aūt me nõ cognouit, & popul⁹ meus nõ me intellexit. auditionē audietis & nõ ītelligetis & cernetis, videbitis & nõ scietis: incrassatū est. n. cor ppł̄i huius. vñ Mich. 12. factus ē seruo Dn̄i ad me dicens; Fili hoīs in medio domus exasperantis tu habitas, q oculos hn̄t ad videndū & non vidēt, & aures ad audiendū & nõ audiunt. Sic. n. excecati sunt, vt Saluatorē nõ recognoscerēt, nec susciperēt, cuius die Abrahā vidit & lætatus est, & cuius aduentū pphetæ magno cū desiderio expectauerunt. Isti enī viderūt & cognouerūt, insup & blasphemauerunt clamantes. Non habemus regē nisi Cæsarē, & quæ sequunt̄, cuius populi duritia sic nõ mutat̄ qūo Ethiopis calor, aut pardi varietas, Hieremia testante, sicut immutare nõ potest Ethiops pellem suam, & pardus varietates suas, ita nec vos potestis benefacere.

¶Quod Iudæi conuenerunt ad interficiendum Christum.

20 **Ita legitur vt,** Quare † fremuerunt gētes. i. Romani. & populi meditati sunt inania. hoc est Iudæi. Astiterunt Reges terræ. i. Herodes & Pilatus, & Principes conuenerunt in vnum, scilicet Principes Sacerdotum, & Seniores Iudæorum, aduersus Dominum & aduersus Christum eius.

& iterū ex eiusdem persona. Circundederūt me canes multi, & consiliū malignantiū obsedit me, canū autem nomen in eis est. Et prophetam alterum cōstitutū in Esa. scriptum est. Oēs canes cęci nescientes latrare. Canum est. n. mos, vt testatur noster Hylarius, & pastorē alludere, gregem nosse, insidiantes feras prosequi. At verò isti canes cęci pastorem suum non videntes, officiū non intelligentes, latratus suos à feris ad gregem, à feris ad Dominum retorserunt. Vnde & aliàs propheta de his ita dicit, Facti sunt mihi in sagittam reciprocam.

¶Quod venundatus est Christus.

21 Per Zachariam, xj. Ita † ipse pronunciauit. Si bonū est, inquit, in conspectu nostro dare mercedem meam triginta argēteos. Et dixit ad me, Proiicite illum ad statuarium, de quorum precium quod appreciatus fui ab eis. Hæc enim nota hominibus causa est. Iudas enim pœnitentia motus pecuniam reportauit & proiecit in templo, & abiit, & laqueo se suspendit, vt impleretur quod dixerat Esaias; Testis falsus non erit impunitus, pro eo quod vendidit argento iustum, quam pecuniam bene Dominus mercedem suam dixit. Multa enim opera eis fecerat reddens vitam mortuis, lucem cęcis, auditum surdis, gressum claudis, pro quibus omnibus Iudæi nephandam vicem & in eorum mercedem illi restituerunt.

¶Quod traditus fuit Christus.

22 Et Psalmis † commemorauit in se impletum esse dicens. Homo pacis meæ in quo speraui qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Et iterum. Tu verò homo vnanimis dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. De ipso Iuda proditore Hier. 17. Præscius ana. i. dixit. Ita peccatum Iudæ scriptum est stilo ferreo vngue adamātino quod siue ad Iudam, siue ad Iudęos non incongruè conuenit, qui sic peccauerunt in Christum, vt non sit peccatum eorum atramento scriptum, quod deleri forsitan potest, sed stilo ferreo in vngue adamantino apparatum, & quod deleri non possit præ duritia cordis eorum, si non crediderunt.

¶Quod sponte se morti obtulit Christus pro nobis.

23 Esaias dixit, liij. oblatus † est ipse, quia voluit. infra pro eo quia tradidit in morte animam suam, videbit semē longinquū & voluntas Dñi in manu eius dirigetur. Et ipse per Hieremiam prophetam sic loquitur. Reliqui domum meam, diuisi hæreditatem meam, tradidi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius, hoc est in manibus Iudæorum, qui eū interfecerūt.

¶Quod Christus captus esse debuit.

24 Hieremias p̄pea longo prædixit. Spiritus † oris nostri Christi Dñs captus est in peccatis nostris. Quo vaticinio demonstrauit apertè Christū Dñm esse, & traditum pro nostris peccatis fuisse. Itē Sap. 2. dicit, ita dixerunt inter se impii, comprehendamus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, promittit se scientiā habere, & filium Dei se nominat. & infra. Si enim verus Dei filius est, suscipiet illum & liberabit eum de manibus contrariorum. & infra. Et sciamus reuerētiam illius, & probemus patientiam ipsius, morte turpissima condemnemus eum, & affixione crucis.

Quod Christus iudicandus erat ad mortem.

25 Clamat Dauid sub figura † populi peccantis in Deum, Tibi soli peccaui & malum coram te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Veniens Christus in corpore, tanquam verum se constituit iudex omnium hominum, hominibus ad iudicandum se præbuit, sicq; mitis & patiens dum iudicatus est, qa nihil in eo dignum quod iudicaretur populus perfecturus inuenit. Vnde & propheta Michæas 6. aduentum iudicii eius annuncians, sic comminatur contra eundem populum dicens, Audite quę Dñs loquitur: Surge, attende iudicium aduersus montes, & audiat collis vocem tuam, audiant montes iudicium Dñi, & fortia fundamenta terræ, quia iudicium Dñi cum populo suo, & cum Israel diiudicabitur, Popule meus quid molestus sum tibi, respōde mihi, quia eduxi te de terra Aegypti & de domo seruiētium liberaui te, & misi ante faciem tuam Moysen & Aron, & quatuor ostendit beneficia præstita domui & populo suo & cōtra hæc aduersus eum mala. & quid iuxta hoc ei populo venturum sit. deinde subiunxit, 6. c. Audite tribus, & quis approbabit illud adhuc ignis in domo impii thesaurus iniquitatis.

¶Quod per falsos testes condemnandus erat.

26 Per Oseæ Prophetam id Dñs sic dicit; Veh, † inquit, eis qm̄ recesserunt à me, vastabuntur quia præuaricati sunt in me, ego redemi eos & ipsi locuti sunt aduersum me mendacium; ego erudiui eos & confortaui brachium eorum, & in me ipsi cogitauerūt malitiam; reuersi sunt vt essent absq; iugo, facti sunt arcus dolosus. & Malachias, Inualuerunt super me verba vestra dicit Dñs, & dixistis quid locuti sumus contra te. & in Psalmis dicit, Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. & Esa. de Iuda dicit, Testis falsus non erit impunitus, pro eo quod vendidit argento iustum.

¶Quod clamauerunt Iudæi contra Christum, Crucifige, sicut prophetizatum erat.

27 Hoc per Hieremiā. 12. c. Christus † de synagoga prędixerat dicēs, Reliqui domū meā, facta est mihi hęreditas quasi leo in silua, dedit contra me vocem suam blasphemans vtiq; & dicens, Crucifige. Et alibi ipse dicit, Super quē aperuistis os vestrum, & aduersus quē laxastis linguas vestras. Et Esaias: Quid, inquit, Hierusalem & Iudas concidit, quia lingha eorū contra Dominum. item expectaui vt facerent iudicium, fecerūt autem iniquitatem & non iustitiam, sed clamorem.

¶De destructione gentis Iudęorum pp peccata mortis Christi.

28 Olim cum obiurgatione † Esaias illis p̄dixerat dicens, Semen pessimorum præparate filios vestros occisioni, in iniquitate patrū suorū morient: venientibus. n. in Iudæam à gentibus pro scelere patrū & filii trucidati sunt, sub quorū p̄sona & Hier. in interitu eorū ita deplorat dicens, Patres vestri peccauerunt & nō sunt, nos iniquitate eorū absoluimus. Itē Hiere. propheta. Ad hæc iudicio contendam vobiscum ait Dñs, & cum filijs vestris disponam. Quare factus in prædam super eū rugierunt leones, dederūt vocem suam, posuerunt terram eius in solitudine, & ciuitates eorum exustæ sunt, & non est qui inhabitet in eis.

¶Quod Christus consputus est, & flagellandus erat.

29 Iob de eo dixit, Aperuerunt † super me ora sua exprobrātes & cōspuentes, percusserūt maxillā meā, satiati sunt pęnis meis. Et in Psalmis ipse dixit, Ego ad flagella paratus sum. & iterū, Congregata sunt super me flagella & ignoraui. Similiter per Esa. Dñs Deus aperuit mihi aurē, ego autem non contradico: corpus meū dedi percutiētibus, genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & cōspuentibus in me. Et per Hie. dicit, Posui scapulas meas ad flagella & maxillas meas ad palmas. Item de ipso ipse Hie. sic scribit dicens, Dabit percutienti se maxillam, satiabitur opprobriis, & sustinebit patienter.

¶Quod Christus corona spinea coronandus fuit, sicut prophetizatum fuerat.

30 Scriptum est in Canticis Cāticorum ex † p̄sona patris de contumelia iniquitatis Hierusalē mirātis atq; dicētis. Exite videre filiæ Sion Regē Solomonē in diademate, quo coronauit eū mater sua in die despōsationis illus, & in die lętitiæ cordis sui. i. coronā spinea, quā capiti eius imposuit synagoga. Sed p Hier. idē filius sic ait, Spinis peccatorum suorū circūdedit me populus hic. & apud Esa. Plantaui, inquit, vineam electam, & expectaui vt faceret vuas, fecit aūt spinas, vtiq; quia degenerant à patriarcharum fructu, non fructum iustitiæ, sed spinas mortis & crucis attulit creatori.

¶Quod sanguinem pro nobis fundere debuit.

31 Pronunciatur hoc p † Esaiā prophetā dicens, Quis est iste qui venit de Edon tinctis vestibus de Bosra, quare rubrū est vestimentū tuū, & vestimenta tua sicut calcātiū in torculari. & ille rñdēs, torcular calcaui solus. Calcare. n. torcular se dixit, q solus pp mūdi peccatū passionē suscepit, solusq; delicta oīum sanguine suo lauit.

¶Quod sanguinem pro nobis fundere debuit.

32 Hoc quoties prophetizat̄, testat̄ † Esaias: sic em̄ ait de illo, Tanq̄ ouis ad occisionē ductus est, & sicut agnus corā tondente se obmutuit, sic non aperuit os suū. Sic. n. in passione Pilato interrogāte nihil locutus est, sed in humilitate iudiciū eius sublatū est. De quo propheta, Dñs Deus aperuit mihi aurē, ego aūt nō abscōdi, corpus meū dedi p̄cutiētibus. Et ipse alibi, Tacui, silui, nūqd semp tacebo? Primò. n. tacuit vt iudicaret̄, qm̄ sicut agn⁹ corā tōdēte se fuit sine voce, neq; aperuit os suū, suamq; cōpescuit p̄tātē. In nouissimo āt sic scribit̄ de eo. Deus meus ne. d. n. & n. Sic tacuit. n. vt iudicaret̄ qm̄ venit occultus, nequaq̄ autem tacebit de iudicio, qm̄ venerit manifestus.

¶Quod Christus sibi crucem baiulauit vel portauit.

33 Esaias p̄dixit, Puer † natus est nobis, & factus est principatus eius sup humerū eius. quis. n. Regum p̄tātis insignia in humero portat, & nō aut in capite coronā, aut aliqua p̄prię vestis ornamēta, sed solus Rex seculorū Christ⁹ gloriā p̄tātis suæ & sublimitatis in humero portauit. qđ ēt Esa. figurauit, q cū à patre hostia duceretur, ligna ipse portauit, Christi eximiam tunc figurans passionem, qui lignum suæ passionis gestauit.

¶Nota q̄ Christus Dñs mansuetus venit ad passionem.

34 Propheta Hieremias † ex p̄sona, Christi p̄dixerat dicēs. Ego quasi agnus māsuetus, qui portatur ad victimā, & nūc cognoui qa sup me cogitauerūt cōsilia dicētes, Venite mittamus lignū in panē eius, & eradamus eū de terra viuentiū. Hier. 11. Hæc. n. q̄ passus erat Dñs à Iudæis, quæ sibi facta fuissent, p̄pheta cōmēdat. Nā qd est lignū in panē missum, nisi Christi afflixio carnis ī lignū. Panē. n. corp⁹ Christi agnoscim⁹ lignū, in pane eē fides nr̄a Christū agnoscit ī corpore, qa vita corporis sui panis est. Scriptū est. n. Erit vita tua pendēs ante oculos tuos & timebis die ac nocte, & nō credes vitę tuę. Et iterū in Psalmo, qa extendit manus suas in cruce, sic dicit: Eleua manus meas. s. fineq; veniente, quasi q̄ mundi vespera, fineq; declinãte iam Sole in vespera, Dñs in cruce animam posuit eleuans manus suas in eandem crucem, atq; offerens Deo seipsum pro nobis sacrificiū, vt p illud sacrificiū delerent̄ peccata nostra. ipse Esaias quoque de prædicatione crucis eius quod suis pertulit, ita scribit: Et erit principatus eius super humerū eius. i. vexillū sanctæ crucis, quod suis pertulit humeris, iuxta vaticinium Dauid Prophetę, q dicit, Dñs regnauit à lignis. Abacuc quoq; passionē Christi ita pronunciauit dicens, Cornua in manibus eius. qđ quid est aliud nisi trophęum crucis, in quo exaltatus omnia traxit ad seipsum. Item dicit Dominus, Fortitudo mea constitui pedes meos in consummatione, & super excelsa imponent me.

¶Quod Christus clauis in manibus & pedibus perforatus est, sicut fuerat prophetizatum.

35 Per Dauid ipse loquitur dicens, Foderunt † manus meas & pedes meos, & dinumerauerunt oīa ossa mea, ipsi verò ꝯsiderauerūt & inspexerunt me. Quibus verbis vtiq; in cruce corpus significabat extensum manibus pedibusq; confixis ad clauorum conuerberationē ꝯcessis. Qđ Dauid passus nō est, q sine vlla passione corporis legit̄ in pace quiescere. Sed hoc de Christi passione p̄dictū est, qa à populo Iudæorū clauis in ligno confixus est. Manus. n. & pedes nō confodiuntur, nisi eius qui in ligno suspenditur. Itē in Canticum Canticorū. Manus meę distillauerunt mirrham. & digiti mei guttas. Etiā per Malachiam quia crucifigendus erat, idē de semetipso dixit Dñs, Si affigit homo Deum, quia vos cōfigitis me: & dixistis, in quo cōfigimus te. & subiecit Dñs post hæc illis. Veh vobis, & me configistis gens tota. quod pertinet ad mysterium Dñicę passionis, in qua Iudæi Christū crucifixerunt, qm̄ sceleratas manus iniecerunt in eum. Quod ēt per Zachariam iterum Dñs sic cōmemorat, dicēs, Et aspicientes eū quē cōfixerūt plangent eū quasi planctum super vnigenitum, & dolebūt super eum vt dolere solent in morte primogeniti. hoc. n. factum deprehendimus in Iesum, quē confixerunt Iudæi in cruce, quē dolebunt à se crucifixū in die iudicii, cum videbunt eū in patris ac sua maiestate regnātē.

¶Quod Christus inter duos latrones in cruce positus est, vt dixerat Esaias.

36 Longè autem per Esaiam prædictum est, Et † inter iniquos deputatus est. Et Abacuc p̄pheta dixit. In medio iniqui & duorum animaliū cognosceris. idest in medio duorum latronum.

¶Quòd Iesus Christus spoliatus est, & super vestem sors missa fuit.

37 Post Crucis snīam sequitur rerū † diuisio & sors sup vestem, quā per Dauid idem Dñs ante prædixerat, dicens, Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meā miserūt sortē. Quæ prophetia quemadmodū sit expleta, euangelica narrat historia. Nam dum vestimenta alia militibus fuissent diuisa, pro tunica autem dixerunt, non scindamus, sed mittamus sortem cuius sit: erat enim omni parte contexta.

¶Quod Christus aceto potare debuit.

38 Hoc iam fuerat in Psalmo prædictū à Dño, Dederunt † in escam meā fel, & in siti mea potuerūt me aceto. qđ q dē Esaias ad Hierusalē ipse sic p̄clamat dicēs, Ego te plantaui vinea mea, qūo facta es mihi in amaritudine, vitis aliena? pro quo & Moyses: Vua, inquit, eorum vua fellis, & botrus amarissimus. Vnde & superius obiurgās eos dicit, Sicut plebs fatua & non sapiens, hæc Dño retribuisti.

¶Quod Christus passus tollit peccata mundi, secundùm quod fuerat prophetizatum.

39 In Psalmo factus fuerat, idest dictus, Asperges † me hysopo & mundabor, lauabis me & super niuem dealbabor. Vnde & in lege per hysopum fasciculum aspergebātur agni sanguine, qui mundari volebant, quo significaretur per passionem Domini peccata ablui mundi.

¶De titulo posito super crucem, scilicet, Iesus Nazarenus Rex Iudęorum.

40 Pro quo titulo dixerunt Iudæi, Noli † scribere Regem Iudæorum. Respōdit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Nam ēt in Psal. 46. fuerat prophetizatū, Ne corrumpas titulo scriptionem, in cuius serie non solum passio vel mors, sed etiam resurrectio & ascensio Domini prædicatur.

¶Quod Christus pro suis crucifixoribus orauit.

41 Esaias dicit, Ipse peccata † multorū tulit, & pro trāsgressoribus orauit. Et in Psal. sic inquit: Pro eo, quia eos diligebam, aduersabant̄ mihi: ego aūt orabam pro eis. Item Abacuc, cum dixisset de eo, In medio duorum animalium cognosceris, subiunxit: Cum conturbata fuerit anima mea in ira, memor eris: præfigurauit enim propheta sub hac sententia in semetipso personam Iudęorum, qui Christum cōmoti crucifixerunt: vir tamen ille memoratus misericordię suę dixit, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.

¶Quòd Christus ad mortē ductus est, sicut prophetizatū erat.

42 Esaias dicit, Pro † iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem, dabit impios pro sepultura eius. & iterum, Vulneratus est pp iniqtates nostras, attritus est pp scelera nostra, liuore eius sanati sumus. & iterum, Omnes nos errauimus, vnusquisq; in viam suā declinauit, & Dñs posuit iniquitates in eo oīum nostrum, iuxta Apostolū qui dicit, Qui cum peccatum non cognouisset, ipse pro nobis passus est.

¶Quòd Christus mori debuit, secundùm prophetas.

43 Post flagella † & crucē fellisq; & aceti potationem, deinde sequit̄ mors eius, quam lex non soluit dicēs: Occubans dormiēs vt leo, & catulus leonis, quis suscitabit eum. Clamat ēt eandem mortē eius 60. Psa. Deus noster Deus saluos faciet nos, & Dñi mors Dñi exitus. Item p Esa. tanq̄ ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Pro peccatis populi sui ductus est ad mortē. Iudæi aūt Christum, quē expectabant moriturum, non sperant; Deo respondeant, quis est iste quem propheta annūciat? Itē apud Hieremiā sic dicit, Inebriamini animā lassam, & oēs esurientes saturamini, ideo quia de somno suscitatus sum & vidi, somnus meus dulcis est mihi. Daniel quoq; Angelus de occisione & morte Christi sic loquit̄ dicēs. scito & animaduerte exitū sermonis, vt iterū reędificetur Hierusalem vsq; ad Christum ducē ebdomadæ septē & ebdomadas 72. Occidet̄ Christus & nō erit eius populus, qui eū negaturus est. Vnde ibi sequitur, cladis Iudęorum quę post completa est, & ciuitatem & sanctuarium dissipabit cum duce venturo Romanus exercitus cum Vespasiano. Itē in Sap. sic legit̄ de morte eius, Contumeliis & tormentis interrogemus eū, ut sciamus reuerentiā illius, & p̄bemus patientiam illius, morte turpissima cōdemnemus eum.

¶Quod in morte Christi tenebræ sunt factæ super terram.

44 Hoc iam diuini libri loquunt̄, Amos † p̄pheta testante, & erit in die illa, dicit Dominus, occidetur Sol in meridie, & tenebrescere faciam sup terram in die lucis. & Hieremias, Exterrita est, inquit, quæ parturit in Hierusalem & afflicta est anima eius, occidit eis Sol, cū adhuc medius esset & confusa est & maledicta, reliquias eorūm in gladium dabo, quod factum est per Vespasianum.

¶Quod os aliquod Christi non fuit fractum, sicut fuit prophetizatum.

45 Nam prædictum fuerat, Os † eius nō cōminuetur. pręceptum. n. fuerat eis celebrare Pascha in ouis similitudinē, in qua Dñicæ passionis vmbra præcesserat, qui tanq̄ ouis ad occisionē ductus: illa enim figura agni passionem Christi significat.

¶Quod lancea Christi corpus debuit perforari.

46 Sicut prænunciatum est ab ipso p Iob, Cōfregit † me, & posuit me quasi signū, circūdedit me laqueis suis, conuulnerauit lūbos meos, cęcidit me vulnere super vulnus i. vulnere lanceæ sup vulnus clauorū. vnde ēt & per Dauid, & dolorē super dolorem vulnerum meorū. sic est ab eo pronunciatū. & per Hieremiā, Tetēdit arcū suū, & posuit me quasi signū ad sagittā, misit in renibus meis filias pharetræ suæ. & iterum de ipso populo sic ait idē Dominus per prophetam, Facti sunt mihi in sagittam reciprocā. & Zacharias, Videbunt in quem confixerunt. quo etiā testimonio promissus est Christus in ea, qua crucifixus est carne venturus.

¶Quod de latere Christi sanguis & aqua processerunt.

47 Zacharias dixit, Tu † quoq; in sanguine testamēti emisisti vinctos tuos de lacu, in quo nō erat aqua. & iterū, Cum egredietur vir ab oriēte, ecce aqua redundās à latere dextero. i. à latere Christi. Itē de eadem aqua, quę ex latere eius profluit, p̄pheta alius sic dicit. Flumina aquæ viuentis egredientur de ventre eius: aquę. s. baptismatis, q̄ credētes viuificant; quæ aquæ sitiētibus largiuntur, qm̄ impletur quod scriptum est, lauabis me & super niuem dealbabor.

¶Quod Christus sepeliri debuit.

48 Per Hieremiam idē ait, Lapsa † in lacu vita mea & posuerunt lapidē super me. & iterum, Conclusi vias meas lapidibus quadris, circumædificauit aduersum me, vt non egrediar.

¶Quod super sepulchrum eius lapis poni debuit.

49 In Psalmo sic dicit̄, Collocauit † me in obscuris sicut mortuos seculi, quasi diceret, sicut homines vtiq;, qa ipse Deus erat. iterū Esaias. Et Dñs nominatus in signū ęternū, qđ nō auferetur, & erit sepulchrū eius gloriosum. & alibi, Dabis impios pro sepultura, & diuites pro morte sua.

¶Quod Christus descendit ad inferos, sicut fuerat prophetizatum.

50 Hic idem Dñs in Ecclesiastico dicit, † Penetrabo oēs inferiores p̄tes, & inspiciā oēs dormientes, illuminabo omnes sperātes in Deum. Item in Psalmo, Vita mea in inferno appropinquabit, & existimatus sum cum descendētibus in lacū, factus sum sicut homo inter mortuos liber descendit. n. sicut homo in infernum, sed solus inter mortuos liber fuit.

¶Quòd Chriſtus Dominus eduxit de inferno patres noſtros.

51 **Item per** Oſeę ante ita pronũciauit: Ego, † inquit, capiā & vadam; tollam & non eſt qui eruat, vadēs reuertar ad locum meum. i. ad Eccleſiæ ſolium, & infra, de manu, inquit, mortis liberabo eos, & de morte redimā eos, ero mors tua, o mors; ero morſus tuus Inferne.

¶Quòd Chriſtus reſurrexit, ſicut fuerat prophetizatum.

52 **Et hoc per** Prophetam idem in Pſalmo prędixit, quia † caro mea requieſcet in ſpe, qm̃ non dereliqques animā meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionē. de qua reſurrectione & in Pſal. 3. ita canitur, Ego dormiui & quieui & reſurrexi, quia Dn̄s ſuſcepit me. ibi, inquit, aliud indicat ꝓpheta, ꝙ dormierit & reſurrexerit, niſi ſomnus iſte mors eſt, ſed euigilatio eſt reſurrectio, quod in 40. Pſal. manifeſtè oſtenditur, vbi dixit, Tu aũt Dn̄e miſerere mei, reſuſcita & retribuam eis, nunqd qui dormierit non adiiciet vt reſurgat? Itē alibi, In pace in idipſum dormiā & requiſcā, qm̃ tu Dn̄e ſingulariter in ſpe cōſtituiſti me: ſingulariter tn̄ ſolus ſic requieuit ipſe, vt confeſtim poſt mortē reſurgeret. Itē per Eſaiā de eadem reſurrectione ſic clamat. Tūc exurgā, dicit Dn̄s, nūc exaltabor & ſublimabor. vbi aperte teſtimoniū reſurrectionis & aſcēſionis oſtēdit. vnde & ibi zelum Iudæorũ ſubiecit dicens, ꝯcipietis ardorē & parietis ſtipulā ſpiritus vr̃i. & ignis deuorabit vos.

¶Quòd tertia die debuit Chriſtus reſurgere.

53 **Oſeę prædixerat** dicens, Venite † & reuertamur ad Dn̄m, quia ipſe cępit & ſanabit nos, viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos & viuemus in conſpectu eius. Oīa eñ hæc in Chriſto completa ſunt. Quinta enim feria eſt ipſe traditus, paraſceue paſſus, Dn̄ica circa diluculum præparatus egreſſus eorum ꝙ dixit, reſurgemus & viuemus in ꝯſpectu eius, hęc ꝓpheta de ſua pſona vel ſanctorũ ei⁹ alloquit, q ĩ inferno erāt, & cũ illo tertia die reſurrexerũt.

¶Quod Chriſtus debuit piſcatores mittere in mundum.

54 **Per Hieremiam** ante meminit dicēs, Ego † mitto ſpeculatores multos, dicit Dn̄s, & piſcabuntur eos. Deniq; ſm̃ Matthæi Euangeliũ legitur, ꝙ Chriſtus veniēs iuxta mare Galileæ Petrum & Andreā fratrē eius vidit mittere retia ſua in mari, quibus ipſe dixit, Venite poſt me, faciā vos piſcatores hoīum. Similiter & duos fratres Iacobũ Zebedæi & Ioannē fratrē eius, dũ vidiſſet in nauicula cum patre Zebedęo texentes retia, prouocans de piſcatione piſcium, piſcatores reddidit hoīum. ſ. prædicatores, rete cunctos credētes de profundo ſeculi huius extrahere, poſt hos piſcatores emittā venatores & venabuntur eos de montibus & collibus & de cauernis petrarum, & quod ſpecialiter ad conuerſationem gentium partim quos vndiq; Apoſtoli cęperunt qui per aſſumptionē cōſtituti ſunt piſcatores animarum, quos quia poſt gloriam reſurrectionis ſuæ Dn̄s ad prædicandum in gentibus miſit. & per Eſaiā ſic locutus eſt dicens: Venio, inquit, vt congregē cum oībus gētibus & linguis, & venient, & videbunt gloriā meā, & ponam in eis ſignum vtiq; crucis, & mittā in eis, qui ſaluati fuerint & gentes in mare in Africam in Libiam tenentes ſaggittam. i. prædicationis velocem ſermonē: in Italiam quippe & Græciā, quæ ad inſulas longè, & ad eos qui nō audierũt de me, & videbũt gloriā meā. in qua ſn̄ia ſpecialiter prophetizant niſi Apoſtoli ſimulq; & ꝑ totũ mũdũ prædicauerũt Euāgeliũ, & id ipſum ꝓphetę nō tacuerũt, de qbus ēt in Pſal. ante prædictũ eſt. Non ſunt loquelę neq; ſermones, quorũ non audiantur voces eorum. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

¶De aſcenſione Chriſti, ſcilicet ꝙ cęlos aſcendere debuit, ſecundum prophetias.

55 **Daniel dicit,** Aſpiciebam † in viſione noctis, & ecce in nubib⁹ cęli filius hominis veniebat & vſq; ad antiquũ dierũ ꝑuenit. i. ad patrē. poſt hæc adiecit, Et in cōſpectu eius obtulerũt eũ, & dedit ei ptātem & regnũ & oīs populus tribus & linguę ipſi ſeruient, ptās eius ptās æterna, q̃ nō auferet, & regnũ eius, qđ non corrumpet. Cuius aſcenſionē in cęlis rurſum Pſ. ſic indicat. Ipſe tanq̃ ſponſus procedēs de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad currēdā viā, à ſummo cęlo egreſſio eius. Et occurſus eius. vſq; ad ſummũ eius, veniēs à cęlo vſq; ad infernum deſcendit, egreſſuſq; repetit manſionē ſuā, & aſcēdēs ad ſedē patris ſui, de quo antea ſolus exiuit, cuius aſcenſus in cęlum vel introitus, quibus gaudiis declarat pſalmographus indicauit, Videntes. n. ptātes & hæreditates carnē Chriſti aſcendentem in nubibus in portas cęli egredientes dixerunt, Tollite portas Principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dn̄s fortis & potēs, Dn̄s potens in prælio. Tunc aſcenſum eius & alibi cōmemorat Dauid dicēs, Aſcēdit ſuꝑ Cherubin & volauit, volauit ſuꝑ pēnas, ventorũ. & iterũ, Aſcendit in altũ & captiuā duxit. d. h. qui vt ibiq; niſi fuiſſet in terra non diceret, aſcēdit. Sed quid eſt captiuā duxit captiuitatē, niſi quia deuicta morte ipſa in carnē quā à terris aſſumpſerat, quaſi captiuā in cęlũ ducebat? bene poſt hæc ꝓpheta hortatur oēs gentes prouocans ad laudē Chriſti, eundēq; aſcenſum eius eiſdem iterũ ꝓnunciās. Pſallite Deo, qui aſcēdit ſuper cęlũ ad oriētē, & de loco oriētis in partibus eſt, vbi Chriſtus reſurrexit, & in cęlum aſcēdit. & poſt hæc ſubdit, Viſi ſunt ingreſſus tui Deus, ingreſſus Dei mei Regis mei, qui eſt in ſancto. Videntibus oībus Apoſtolis atq; quingentis viris ſic aſcendit in cęlũ. Cuius aſcēſionē & Salomon in canticis Can. prædicat. Ecce hic ſaliens ſuꝑ montes & trāſiliens ſuper colles. & Amos dicit, Qui ædificat in cęlo aſcēſum ſuum, & faſciculũ ſuũ ſuper terrā fundauit. Sed & illud per Eſaiā Dn̄s dicit. Nũc exurgā, nunc exaltabor, & nũc ſublimabor. teſtimoniũ reſurrectionis & aſcenſionis Chriſti declaratur, quaſi apertè diceret, nunc exurgā à mortuis, nũc exaltabor in cęlo, nũc ſublimabor in regno. Vñ & alibi ipſe Eſaias, Ecce intelliget ſeruus meus & exaltabit, & eleuabitur, & ſublimis erit valde, qđ vtiq; ad aſcenſionem cęli & gloriā pertinet regni.

¶Quod Chriſtus ad dexteram Dei patris ſedet.

56 **In Pſalmo** ſcriptum eſt, Dixit † Dn̄s Dño meo, ſede à dextris meis. Donec ponā inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuorũ. Inquirāt ergo Iudæi, cui dictum eſt à Dño, Sede à dextris meis, nunquid Archangelo, non opinor; neque Angelo; neq; prophetæ: nam nullus hominum in ea gloria eſt, ſed ille quem digno conſenſu inuiſibilis Deus habet, hic ſedet, ad dexteram patris, qui conſenſu Dei dignus eſt nomine, de quo dicit Pſal. Regnabit Dominus ſuper omnes gentes, Dominus ſuper ſedem ſanctam ſuam. Et iterũ, Dominus in cęlo ſedes eius.

¶Quod regnum Chriſti eſt æternum & incorruptibile.

57 **Daniel vij** dicit, Videbam † viſionē noctis & ecce in nubibus cęli quaſi filium hominis venientem, & vſq; ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius præſentatus eſt, & ipſi datus eſt principatus & honor, & omnes populi tribus & linguæ ipſi ſeruient: poteſtas eius, poteſtas æterna, quæ non auferetur ab eo, & regnũ quod nō corrumpet. Quo teſtimonio oſtēditur ita excepiſſe Chriſtum ab oīpotēte & dn̄atio & regnum & ptās eius ęterna ſit & regnum eius ſine vlla corruptione permaneat. Et iterum idē Daniel. Ipſe eſt Deus viuens & æternus in ſecula, & regnum eius nō diſſipabitur, & ptās eius vſq; in ęternum. Et Eſaias Propheta de eodem, multiplicabitur eius Imperium, & pacis eius nō erit finis. & in Pſalmo ſic legit, Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis, donec auferatur luna, ideſt vſq; ad conſummationem ſeculi.

¶Quod Chriſtus ſpiritumſanctum miſit.

58 **Dauid ita dicit,** Aſcendit † in altum & captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hoībus. Poſt aſcenſionem ſuam ſic miſit ſpiritumſanctum, in quo eſt omnium plenitudo donorum. De quo per Ioel Propheta nunciat dicens, Et poſt hæc effundam ſuper omnē carnem ſpiritum meum & prophetabunt filii veſtri & filiæ veſtrę. Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbũt, ſed & ſuper oēs ſeruos meos & ancillas meas in die illa effundā de ſpiritu meo Zacha. effundam, inquit, ſuper Dauid & ſuper habitantes Hieruſalem ſpiritum gratiæ. hoc aũt pronũciatum eſt, dicente propheta in Pſal. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum: Non ſunt loquelæ &c.

¶Quod Dominus Ieſus Chriſtus venturus eſt in fine mundi iudicare viuos & mortuos.

59 **Per Ezechiam** ita annunciatur. Hæc † dicit Dn̄s Deus, Aufer cidarim, tolle coronā: nonne hæc eſt quæ humiles ſubleuauit, & ſublimē humiliauit? & hoc nondũ factũ eſt donec veniat cuius eſt iudiciũ, & tradā ei. De quo Eſaias, Dn̄s ſicut fortis egredietur, & ſicut vir pręliator ſuſcitabit zelum, vociferabit & clamabit, & ſuper inimicos ſuos confortabit. Tacui ſemper & ſilui, patiēs fui, ſicut parturiēs loquar, diſſipabo & obſeruabo inſimul hoc ad ſm̃ aduentũ, in quo non humilis vt iudicet, ſed vt iudicet fortis egrediet. Neq; tacebit, quo modo in priori aduentu fecit, neq; patiens erit ſicut in paſſione carnis, ſed iudicans vociferabit, loquet vt parturiēs, quia repente, vt eſt pariens, ita corruens ſuos hoſtes eſt oppreſſurus. Hoc ēt teſtimonio Pſal. ita docet & dicit, Deus manifeſtè veniet, Deus noſter & nō ſilebit. Si vtiq;, quia ſi in primo humilitas, ſi aduētum tacuit, ad iudicandũ in ſecũdo dũ manifeſtus venerit, ita videlicet nō tacebit, ſed clamabit, reddat, tollat ſingulis ſm̃ opera ſua. Sequit, Ignis ante eũ ardebit, & in cōſpectu eius tēpeſtas valida. ignis ante eũ ardebit, vt legē ſęuā ſtipulā. i. delinquētibus, lapideſq; p̄cioſos. Iuſtorũ ꝓbaturus eſt geſta, q̃ dicturi ſunt, Tranſiuimus per ignē & aquam, & eduxiſti nos in refrigeriũ. & Eſaias, Auditā, inquit, faciet Dn̄s gloriam vocis ſuæ, & terrores brachii ſui oſtendet in cōminatione furoris, & flāmā ignis deuorantis allidet in turbine & in lapides grandinis. Brachiũ. n. Dei eſt Chriſtus, qui in flāma & terrore tēpeſtatis ad iudicandũ vēturus eſt. De cuius iterũ iudicio idē propheta ſic dicit, Cōſurge ſicut in diebus antiquis in gn̄ationibus ſeculorũ. Nunquid tu percuſſiſti ſuꝑbũ, vulneraſti draconē, hic ſecũdus Chriſti p̄dicatur aduentus, vt ea virtute cōſurgat in iudicium & ad ſeparationem bonorum atq; malorum, qua virtute ſurrexit in generationibus ſeculorum, hoc eſt in primo qñ percuſſit ſuperbum. i. diabolum eum ſeparando à bonorum conſortio Angelorum. de cuius Chriſti iudicio & Micheas ſic loquitur dicens, Audite môtes iudi-

tes iudiciũ Dñi, cum populum ſuũ & cũ Hieruſalē iudicabit dicens, Populc meus quid feci tibi, aut in quo moleſtus fui? Rñdemus tunc enim iuxta Malachiam. Videbunt & aſpicient ad quē confixerunt, & plangent planctu quaſi vnigeniti, dolebũt ſuper eum vt doleri ſolet in morte primogeniti: dolebunt. n. eum à ſe crucifixum cum viderint iudicantē in patris ac ſua maieſtate regnatē. Iob, qui ante legē, & Angelicis virtutibus clarus, redimendum ſe reſuſcitandumq; in die iudicii, q venturus eſt iudicare viuos & mortuos, præſentandumq; prophetica auctoritate annũciat dicens: Credo enim ꝙ redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Quem viſurus ſum ego ipſe & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt: repoſita eſt ergo hæc ſpes mea in ſinu meo. i. in corde meo, quem. i. Deum, qui videndus eſt in iudicio ſicut legimus, videbunt in quē compunxerunt, quem quidē dn̄t in eo loco iudicaturũ impios, vbi ipſe iudicatus eſt. Ioel Propheta teſtante, Exurgant inquit & aſcendant oēs gentes in valle Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicē oēs gentes in circuitu. Nāq; ibi pleriq; aſſerũt futurum iudicium, vbi paſſus eſt, Eſaia pronunciante. Cōfirmationē & abbreuiationē faciet Dn̄s Deus Exercituum in medio oīs terræ, quæ confirmatio & abbreuiatio nō p̄t eſſe niſi iudicij futuri. Sed vbi ſit mediũ terrę, illud ſedulè de paſſione teſtimonium Dauid oſtendit, qui dicit: Deus autem Rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terræ. Nulla. n. eſt alia ſalus noſtra, niſi redemptio Domini noſtri Ieſu Chriſti Saluatoris & iudicis, quæ in medio terræ orta eſt.

¶Quod Iudæi excecati debuerunt Chriſtum negare, & quicquid de Chriſto fuerat prophetizatum.

60 **Pendent** omnia iſta ex literis † Hebræorum, qui legunt cuncta, ſed non intelligũt; omnia ſignata ſunt in illis, Propheta teſtante, & erit nobis viſio omnium ſuper ſermones libri ſignati, quem ſi dederunt homini literas ſcienti & dicent, & ille reſpondebit non poſſum: ſignatum eſt enim, & dabitur liber neſcienti legere, & reſpondebit, neſcio literas. hæc ſunt veteris teſtamenti ſignacula, quæ filius hæres ſignauit in oculis noſtri cordis illuminās, ſicut ſcriptum eſt. Signa teſtimonia, ſigna legem, in diſcipulis noſtris: habemus enim ad intelligēdum Chriſtum ducem, legem, teſtes, & Prophetas, ex quibus deitatem & nomen, gentium quoque genus & patriam, & natiuitatem, virtutes, & curationes, comprehenſiones, palmas, flagella, conſputationes, ſuſpenſiones, fellis & aceti potationem, mortem, ſagittam, ſepulchrum, infernum, incorruptionem corporis, & reſurrectionem carnis, aſcenſionemque eius in cęli regnum, atq; iudicium declaramus.

¶Vide cęcitatem Iudęorum contentam in ſuo Thalmud.

61 **Explicit** † libellus Domini Iſidori ep̄i de fide catholica ex veteri & nouo teſtamento editus cōtra Iudęos impios, qui ducti ſacrilega cęcitate in ſuo Thalmud ſcripſerunt, & ſcriptum retinent & ſeruant, & loco quolibet die ſabbati recitant, ꝙ beata virgo Maria habebat virum nomine Ioāna, & concepiſſe nephando mentiuntur turpius ex Ioſeph, quē dicunt fuiſſe hominem luxurioſum in Hieruſalem habitantē, vbi etiam dicunt Mariam habitare cum viro prędicto, & ſic mentiũtur ſceleratiſſimi Iudæi, Chriſtum ex adulterio genitũ, & ēt tꝑe menſtruali, & poſt Chriſtum impoſuiſſe ſibi nomē Ioſue, & ipſe fecit ſe vocari Ieſus. fatentur tñ quod in ſecundo anno diſputauit cum ſcribis in Hieruſalē, & mirabant ſuꝑ doctrinā eius cũ ipſum ſpuriũ & ex mēſtruata natũ dānabiliter aſſererent, & ibi conuicit eos in quadā q̄one, quā de ſuo Thalmud, qui apud eos appellat Anzechin, diſputabat de Ietro & Moyſe, ducens eos ad inconueniens. ſ. ꝙ Ietro fuit magiſter Moyſi, & ſic diſcipulus ſuper magiſtrũ ſit, vel qđ Moyſes nō dediſſet legē, qđ eſt nephariũ apud oēs. Et mirantes ſuper ſapientia illius dixerunt, ipſum eſſe Bethiuda. i. māzer, vel ex mēſtruata natus. Sapiētiā aũt & poteſtatem miraculorum dicunt ſic acquiſiuiſſe. Fabulantur enim in tēplo Salomonis fuiſſe in quodā lapide ſcriptũ zamenaforas, qđ cũ legiſſet, incontinenti intellexit oīa, & potuit oīa facere, quia dn̄t illud verbũ zamenaforas, talē virtutē habere. Sed vt dicunt, Scribæ & phariſæi fecerunt fieri quatuor leones & canes ęneos, qui arte magica in porta templi latrarēt, vt exeũtes cum illo zamenaforas, traderent obliuioni ex timore illorũ latrātium: vnde dn̄t qđ Chriſtus in fęmore inter pellē & carnem poſuit illud in cartha, vt exiens ſi traderet obliuioni, tñ retineret zamenaforas, & ſic fuit. Vnde fuit ſapientiſſimus & potentiſſimus in omnibus miraculis, & ideo allegabat prophetias, quas de ſe dicebat, Dabit Dn̄s ipſe vobis ſignum, & ſcripturas, & quod Meſſias qui de cęlo deſcendit, ſic dicit Eſaias. Propter hoc dabit Dn̄s ipſe vobis ſignũ. Ecce virgo concipiet & pariet filiũ, &c. Itē illud, Filius meus es tu, &c. Et illud, Aſtiterũt Reges terræ, &c. Itē dicebat, Iudęos eſſe ſpurios, ſicut ſcriptũ eſt, q a filii fornicationũ ſunt. Item fecit miracula. ſ. claudũ quendā & curuũ ſtare & ire, cũ illo noīe zamenaforas, & leproſum etiā curauit. Tunc Iudæi adduxerunt eum ad reginam Helenam, quam tunc dicunt regnare in Hieruſalem, & accuſauerunt illum ꝙ volebat deſtruere totum mundum. Ipſe autem coram illa allegauit de ſe ſcripturas propheticas & ſuſcitauit mortuos coram ea, & confudit Iudæos, & fuit magnum ſcandalum in Hieruſalem, & congregauit bene trecētos diſcipulos vt dicunt Iudęi, non audentes diſputare, miſerunt quendam Iudæum Iudam. ſ. Schariotum, qui didicit zamenaforas ſupradictum, & traxit illi virgam virilem, & minxit ſuper Ieſum, & ſic polluit illum dum volarent ambo, & cedidit Ieſus & perdidit ſciētiam & poteſtatem, quia zamenaforas non patitur pollutionem aliquam, & ſic infimus factus fuit captus, & crucifixus, & mortuus, iubente prædicta Helena.

TRACTATVS MARQVARDI DE SVSANIS, IVRISCON. VTINENSIS.

De Iudæis, & alijs infidelibus.

SVMMARIVM.

1. *Feſtis diebus licere maximè ſcolaribus ſtudio literarum incumbere.*
2. *Spirituales actus exerceri poſſe diebus feſtis.*
3. *Feſtis diebus expediri poſſe etiam ordinata ad Hominis ſalutem corporalē*
4. *Bella licere feſtis diebus vrgente neceſſitate.*
5. *Marani peſſimum genus hominum.*

SATIS conſtat, quæſtiones ſiue Tractatus, qui de variis rebus, tum à ſuperioris, tum noſtræ ætatis viris doctiſſimis conſcripti ſunt, & in ampla volumina redacti, maxime conferre legalis ſciētiæ profeſſoribus, tam in conſultationibus edendis, quàm in cauſis diiudicandis, cum in eis omnia, quę in negociis ad certā, ſpecialemq; cauſam pertinent, copioſè pertractētur, & quæ per legum peritos in variis locis diſperſè examinantur, in illis, per veras cōcluſiones, diſcuſſa congerātur. Nam vbi tota res eſt collecta, ibidem facilius inueniri pōt, q̃ ſi per diuerſa loca, non ſine maximo labore perquirant, cuius ſn̄ię fuiſſe vr̄ Iuſtinianus Imperator, qui ius omne illud antiquum, & in tot millibus librorum congeſtum, ſub certis congruis titulis, Iureconſultis ſuæ ætatis clariſſimis colligendũ mandauit. Et cum adhuc neminē viderim, qui de Iudæis paſſim inter nos Chriſtifideles verſantibus, cæteriſque infidelibus, materiam, in opus ſpeciale redegerit, licèt ſit ea res maximè vtilis, & neceſſaria nō modò ad lites tollēdas, ſed ēt ad animarũ ſalutē: ea rōne in primis adductus, vt ego quoq; licèt minimus in gregē Dñi, aliquid in eius gazophilatiũ cōferrē, exēplo pauperculæ illius Annæ, de qua Marci 12. Lucæ 21. & monemur in c. reuertimini, 16. q. j. vt, vnuſquiſq; in horreũ Dñi cibos afferat. Minuta hæc de meo, quālibet exili penuario, in archā Eccleſiæ catholicæ, cōportare decreui, nā in tēplo Dei, offert vnuſquiſq; qđ p̄t, ſm̃ Hieronymũ, qui magis inſpicit cor, q̃ opus. 15. q. 6. c. j. & ſanè libenter efficiā, quantũ poſſum, qñquidē non poſſum quātũ debeo & opto, pro cōi hoīum vtilitate: nec. n. tam ægrè ferā, me in ſcribendo ab aliis victũ, q̃ dolerē, ſi qualiacunq; potui in mediũ afferre noluiſſe viderer, cũ præſertim ſciā Dñm diligere offerentē ēt calicē aquę frigidæ in noīe ſuo, prout & Petrus modica quædā obtulit rete. ſ. lacerũ hamũ, arundinē, & nauiculā tñ. Quam ob rē nō vlla laudis humanæ cupiditate ductus. ea nanq; veritatis eſt regula, ne qd fiat gratia cōmēdandi, ſed ſeminande veritatis. 32. q. 4. obiiciunt. & tñ ne in eius cōſpectu vacuus apparcā. Offero Dño Deo meo tractatũ hunc (qualiſcunq; ſit) de Iudæis, & aliis infidelibus, quē hic ꝓximis annis, ſucceſſiuis horis, & feſtis diebus cōgeſſi, cũ mihi ꝑ forēſes occupationes, & publica 1 negocia, aliqd ocii daret. † Nec ideo me reprehēdi poſſe iure ab vllo puto, ꝙ dies feſtos, q aſſignati ſunt ꝓ curādis rebus diuinis, in his ſcribēdis cōſumpſerim, eo ꝙ non videat licere die Dñico ſtudere, ēt ſcholari, ꝑ ea quæ tradit Io. And. & Ant. de But. in c. j. de feri. Quia Doctores magna ex parte ſequunt cōtrariā ſn̄iam, quam tenet gl. in l. Diuus, in verbo, Militarē. ff. eo. tit. & ſequunt Dyn. Guil. Ang. Alex. & Iaſ. q affert ꝓuerbiũ illud noſtrorũ maiorũ, q dicere ſoliti erāt, ꝙ Scholares, q obſeruāt feſta, male ſciāt Codicē, & peius Digeſta. atq; ēt ꝑꝑ debilitatem memoriæ, vt in die feſto non obliuiſcant, qđ aliis diebus didicerũt. Et cũ ſit periculũ in mora, permittit qđ aliàs non permitteret, vt per Dy. ibi. Et q a iuuenes relicto ſtudio diebus feſtis, aliis voluptatib. indulgere ſolent, qđ iure diuino prohibitũ eſt, Deut. 5. Exo. 22. Immò ad Eccleſias vadũt, vt videāt potius Dñas, q̃ Deũ, vt tradit Abb. in d. c. j. col. 2. in fi. q propterea eandē ſequitur ſn̄iam, quam confirmat pluribus mediis, & hoc approbat gl. in l. oēs, la j. in verbo, artiũ. C. de feri. vbi ēt Odo. Rai. Ang. & Fulg. & Azo in ſumma, eo. tit. poſt prin. & Arch. in c. peruenit, & c. ieiunia. de cōſec. diſt. 4. dicens omnia ſpiritualia, etiam ſine neceſſitate, licere diebus feſtiuis vt ſcholaribus, libris ſtudere, & prædicare, & San Thom. 2 ſecunda 2. queſtio. 122. artic. 4. † Vbi dicit, quòd nullus actus ſpi-

ritualis exercitii est contra obseruantiam Sabbati. Sicut etiam in operibus misericordiæ, non est habenda distinctio dierum, Matth. 12. Lucæ 6. & 14. Io. 5. 7. & 9. † Cum liceat etiam ea exequi omnia, quæ ad hominis salutem corporalem pertinẽt, vt in medendo, & pharmacis componendis, & exhibẽdis, & quędam humana officia, quæ necessitas exigit, possunt his diebus exerceri, vt officium colloquendi, scribendi, & præparandi cibaria, & ex hoc excusantur coqui, carnifices, scriptores, & alii, de quibus per Archi. in d. c. ieiunia, & per Lucam de Pen. in l. fi. C. ne opera. collato. exi. lib. 10. & Rosari. Busti, sermone 19. par. j. Et si in terrestribus hoc permittitur, vtpotè Agricolis in colligendis eorum fructibus, & satione faciẽda ac messe, l. 2. cum ibi no. C. de feri. multo magis debet concedi in fructibus spiritualibus serẽdis, & percipiendis, vt per Cardina. Floren. & D. Franc. Zabarel. & Ant. de But. in d. c. j. de fer. & Aluarot. in proę. feu. in 1. & 2. col. & Lucam de Pen. in l. j. col. 2. & 3. C. de agri. & censi. lib. 11. vbi inuehitur cõtra ignauos Scholares, qui festa libenter obseruant. Immò, & in ipsis diebus festiuis, † licitum est bellare, & manum cum hoste conferere, si necessitas vrgeat, vt per Io. de Ligna. in tract. de bello. c. 62. & habetur. j. Machab. 11. & per San. Thom. 2. 2. q. 40. Sed cum ex iis. quæ postea à me dicentur, facilius dignoscent Christiani oẽs, qui hæc nostra legent, quomodo se gerere debeãt cũ infidelibus, & pariter ipsi nobiscum, & plura inserantur, quæ ad animarum salutẽ conducere vñr, non erit alicui locus reprehẽsioni, cũ præsertim hæc nulla spe lucri adductus scripserim, aut auiditate laudis consequendæ, tam pro operis tenuitate, q̃ eo ꝙ hoc esset detestabile, vt Hiere. 9. Ecclesia. 10. & 1. Cor. 4. ad Gala. 5. ad Ephe. 2. & 11. q. 3. c. iniustum. j. q. j. sunt nonnulli. 11. q. 3. nõ solum. sed tantùm vt ignaros instituerẽ, & erudirem, solamq; Dei gloriam & salutẽ animarum mihi proposuerim, quæ tantã vim hñt, vt facilè me quamlibet occupatum, incitare ad scribendum potuerint. Erit igitur disputatio hæc nostra tota, non modò vtilis legentibus ad quæstũ faciendũ, cum sæpe de his rebus nostra ætate oriri soleant controuersiæ maximæ, sed quod lõge maius est ad pietatem, & religionem colendam, cœlestesq; thesauros comparandos. Quod si quid rectè vereq; dictum reperietur, id omne Deo attribuatur. Sin autem aliquid perperã, minusve cautè scriptum fuerit, summitto me oĩ tẽpore, libens, volẽsq; correctioni, ac subijcio scripta hæc mea iudicio, & decretis Sãctæ matris Ecclesiæ Romanæ, voloq; omnia dicta, non nisi cum solita protectione, de qua in c. hæc est fides, 24. q. j. remittendo me semper eius determinationi, à qua nunq̃ intendo recedere, & quicquid aberratum esset, protestor me paratũ, quandocũq; (si opus est) publicè corrigere, & eo casu ea omnia pro reuocatis haberi volo, coram Deo, & mundo, vt facit Bar. in extrauaganti', ad reprimendum, in verbo, totius, in fi. Nec stili ordinatum à me est, quod quisquàm requirat, nam simplicem ac tenuem dicendi rationem sequar, qualem nostri Doctores secuti sunt, vt ab omnibus facilè intelligi possint, quæ à me dicentur, tam sapiẽtibus, q̃ insipientibus, vt in spiritualibus fieri docet Apostolus Roma. 1. Ad quæ fateor ingenuè, plurima addi posse, nam & facile est inuentis addere. Cùm nihil perfectum in humanis actionibus inueniatur. C. de vete. iu. enucle. l. 2. §. sed quia Diuinæ. l. nam & Proculus Iureconsultus, in l. insula, in fi. ff. de præscri. ver. dicit se verbis abuti, vt facilius intelligeretur, & plura per Tiraq. in repeti. l. si vnquã. in verbo, suscepit liberos, col. 2. C. de reuo. dona. His tñ in præsentia contentus sum, relinquens aliis, cui natura præstantius ingenium suppeditauerit modũ hãc rem latius explicãdi, & satis mihi sit vt hoĩes intelligant, me pro virili mea hæc conatum, efficere; Quæ si nõ perfecero, at inchoata. & informata, saltem alijs, qui me peritiores sunt, expolienda relinquam: neq; enim inuideo cuiquã bonũ, quo ipse careo, sed è contra magnã voluptatẽ capio, si ea quæ mihi natura denegauit, alijs video inesse. Etenim scio me cõstitutum in eo statu, quo ille ędificare volens turrim, qui non computauit sumptus ad eam perficiẽdã, illusione dignus, de quo Lucæ 14. Sed omnia libenter pro Dño meo sustinere paratus sum: sufficere nanq; puto mihi habuisse animum paratum ad maiora peragenda si datũ fuisset, iuxta no. in c. paratus 23. q. j. & satis sit vt commentandi veri, alijs quoq; semitam monstrem, cum Dei adiutorio, qui linguas balbutientiũ facit disertas, & per linguas infantium loquitur veritatem, 4. q. 3. §. sed obiicitur. & propterea animæ meæ consulere decreui, & ꝓ certo habeo: non enim iustitiæ Dei est, vt obliuiscatur bonorũ operum, & ministerij ꝑꝑ nomen eius exhibiti, c. si inquit, de pœnit. dist. 2. & c. non est. & 26. dist. c. deinde. & quæ no. in Auth. de iudici. §. nec autem. de pęn. dist. j. põt fieri. 12. q. 2. charitatem. & de præben. c. cum secundũ. & de pęn. dist. 2. pium, &c. cauẽdum. nã & qui ad iustitiã erudiunt multos, fulgebunt quasi stellę, &c. Dan. 2. & j. Pet. 3. & Ecclesia. 24.

Et cum titulus Operis sit de Iudæi, & Sarracenis, & aliis infidelibus, videndum erit prius, vnde nomina hæc ducant originem, iuxta documentum Vlpiani in l. j. in prin. ff. de iusti. & iu. vbi iuri operam daturũ prius noscere oportet, vnde nomẽ iuris descendat, & in l. j. ff. de dolo. & quod no. in l. j. ff. si certum peta. & in l. j. ff. de acqui. pos. cum multis similibus, & ex Platonis sententia in Phędro, in omnibus rebus iis qui bene consulere volunt primũ est intelligere illud de quo consultare intendunt, & idem tradit Cicero, quem refert Bal. præludi. feu. col. 4. Et quia prius de personis, quàm rebus ratio quærenda est, l. quidam ff. de codicil. & l. si quæramus. ff. de testam. ideo Imperator præmisit titulũ, C. qui milita. poss. lib. 12. titu. sequenti, de re militari. Et sciẽdum est, tres esse infideliũ species, scilicet Paganos, Iudæos, & hæreticos, c. pagani. 2. q. 7. de quorum distinctione habetur per San. Tho. 2. 2. q. 10. Licèt possẽt etiam allegari quarta species infidelium, videlicet, Maranos, ita vulgò appellatos, † qui nullam colunt religionẽ, & solẽt deprauare bonos mores ciuitatũ, & ex eorũ cõsuetudine pietatem Christianam lędere, & qui de facili possent maximè simplices in alienos ritus inducere à fide CHRISTI alienos, propterea sicubi degunt, consulendum esset vt eorum cõmercia vitarentur, nam olim plures insignes ciuitates mercatoribus quoq; forensibus se abstinuerunt, iuxta tex. in l. mercatores. & l. fi. C. de commer. & merca. Legitur enim Carthaginẽses distincta diuersoria mercatoribus statuisse, nec ea, illis cum ciuibus communia esse voluisse, quibus tamẽ in forum via patebat: ad Naualia autem, & secretiora vrbis loca, ne aspectus quidem concedebatur, & Græci eos intra vrbem minimè recipiebant, & plures gentes leguntur mercatores ad se accedere prohibuisse, ꝙ mores deprauarẽt, eo magis ergo deberet prohiberi ingressus vrbiũ dictis scelestissimis hominibus, nam quo ad mercatores alia nunc est ratio, vt hr in l. vnica, C. de nũd. & in l. semper. §. negotiatores. ff. de iure immuni. quibus etiam plurimum Romani ascripserunt, vt per Ciceronem in oratione pro lege Manilia, & per Albe. in rub. C. de commer. & merc. & de hoc, cũ nõ sit locus fusus, plura prætermitto ex consulto. De quibus etiã Maranis, an sint vocandi hæretici, vel apostatæ, cum non in partem tantum de fide Iesu Christi male sentiãt, sed in totum eam abiiciant, vide aliqua per Gundisaluum in tracta. de hæreti. q. 5. Hi sunt, qui originem traxerunt ex Iudæis, qui metu amittendæ rei, se sacro fonte abluerunt, clam tamen paternis legibus inuigilantes, cæteris ex Hispania pulsis persuasione Vincentii ordinis prędicatorũ, qui inter sanctos relatus est, ꝙ pessimũ genus hominum euasere, cum, vt audiui, nec Deũ esse opinentur, de quibusdam verò aliis, qui diabolica superstitione dęmonũ ministerio vtunt vt de sortilegis & similibus & de hæreticis, quia sunt alibi copiosè pertractata, & non est intentionis nostræ ad ea diuertere, sed principaliter de Iudæis tractare, ideo ab ipsis erit exordium, & tamen incidenter si occurrerit de aliis non omittere, prout de nõ acquiescentibus Decretis patrũ: tales enim cõmittere dñr quasi scelus Idolatriæ & vitium paganitatis, c. si qui sunt, 81. dist. c. sciendum, in fi. 8. q. j. & j. Reg. 15. & 19 dist. c. nulli, & c. in canonicis. nõ omittam etiam ꝙ circa præmissa tradit Petrus Abbas Cluniacensis, lib. j. episto. qui dicit quatuor sectas in mundo esse præcipuas, scilicet Christianorum, Iudęorum, Sarracenorum, & paganorum. & S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 1. & q. 94. art. j. dicit duplicem esse infidelitatem: Alteram scilicet in illis, qui penitus fidem nostrã negant, vt sunt Turcæ & alij infideles, in quibus infidelitas non est peccatũ, sed originalis peccati pęna, ait Dominus, si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, & quomodo credent sine prædicante? licèt non defuerint, qui & Turcas hæreticos esse existimauerunt. Alteram, quæ est contraria fidei, prout eam impugnat, vel audire recusat, & hæc est hæresis. Augusti. de Vtili. creden. c. 4. & 23. q. 4. c. hęreticus, & per gl. in Clemen. 1. de usur. §. sanè, in uerbo, hæreticum, & ibi not. & ista species infidelitatis pertinet solùm ad eos, qui Christi fidem profitentur, & illius dogmata corrumpunt, & propterea istud crimen non cadit propriè in Iudæo Sarraceno & Macometamicis Crucis CHRISTI etiam inuisibilibus, & incipiendo à Iudæis.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi, vnde sic appellati.*
2 *Iudas inter eius fratres fortissimus & honorabilior aliis.*
3 *Christus redemptor ex Tribu Iuda.*
4 *Sacerdotes, quorum suasionibus Christus fuit crucifixus, ex tribu Leui.*
5 *Error Cornelij Taciti circa originem Iudæorum.*
6 *Hebræi, vnde sic nuncupati, & ponuntur plures opiniones.*
7 *Hebræi nominis ethimologia.*
8 *Iudęi primò vocati Hebræi, postea Iudæi, & quare, & nu. 5.*
9 *Iudæi quare dicti Israelitæ, & populus ille Israel.*
10 *Iacob, quare dictus Israel.*
11 *Iudæi moderni miserunt filiationẽ Israel, & non amplius Israelitæ vocari.*
12 *Nõia antiquis patrib. imposita nõ volũtate humana, sed inspiratione pcessisse.*
13 *Sarraceni, qui sint, & nu. 18.*
14 *Sarraceni compescendos ab inuocatione publica Maumetis, et de eorum tẽplis, & pœna contrafacientium.*
15 *Templum Pantheon consecratum in honorem beatissimæ Virginis, & omnium Sanctorum.*
16 *Sarraceni, vnde originem traxerunt.*
17 *Sarraceni alio nomine appellati etiam Gentiles, & de hoc verbo, Gentilis.*

18 Sarraceni

18 *Sarraceni quos libros veteris Testamenti admittunt, quædam ex eis.*
19 *Sarraceni appellantur etiam pagani.*
20 *Pagani vnde dicti.*
21 *Christiani, vnde sic appellati, & nomen Christi.*

CAPIT. I.

IVdæi † dicti sunt à Tribu Iuda, vna ex 12. filiis Iacob, & sunt ex progenie Caldæorũ, vt habetur Iudith 5. Et Tribus Iudá † fuit præstantior cæteris, vt per Abb. in Rub. ext. de Iudæ. fuit eñ Iudas bellicosior aliis fratribus, & de stirpe eius Reges, & Principes germinati sunt. j. Parali. 5. ibi, porrò Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, &c. & dicitur Gen. 49. O Iuda, te laudabũt fratres tui, Catulus leonis Iuda, &c. Ex quibus locis patet de præeminentia Tribus Iudæ tam in honore, & excellentia, q̃ in fortitudine. Et ex eadem Tribu † descenderunt Dauid, & alii Reges post eum in Hierusalem, & tandem CHRISTVS Redemptor noster, vt clarum est ex illis verbis, in d. c. 49. Nõ auferetur sceptrũ de Tribu Iuda, & Dux de fœmore eius, & sequẽtibus. & 2. Reg. 7. & Lucæ 1. Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob in æternum. & Hebræ. 7. manifestũ est enim ꝙ ex Iuda ortus sit Dominus noster.

Sicut ex Tribu Leui descendunt † Sacerdotes, nam & tribus Leui sola, honorata Sacerdotio, à negotiis ad victũ pertinẽtibus libera erat, neq; colebant agros, neq; tractabãt opificia, nec phas erat ex alia vlla Tribu Sacerdotẽ vnquam fieri, & inde Aarõ, & cęteri Sacerdotium accipiebant, qui cũ Pharisæis fuerũt causa, & origo mortis CHRISTI, mediantibus eorum prauis persuasionibus, & iniquis cõsiliis. Quod Iacob ipsius pater præuidit in spiritu, dum prædixit, Simeon, & Leui vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea, & in cętu eorũ nõ sit gloria mea, in quia in furore suo ceciderũt virum, &c. Sed qđ attinet ad Sacerdotiũ nõ silebo, ꝙ diuersus nobis ordo Sacerdotij contingit ab Hebræis: illi enim non nisi de semine Leuitarũ, vt dictũ est, & ẜm ordinẽ Aaron Sacerdotio succedebant. Nos verò ex omni genere hominum, & ẜm ordinẽ Melchisedech in Sacerdotium recipimur: cui quidem generatio nusquam hr̃ præfigurans Christum, qui in cęlis sine matre, in terris sine patre natus est, &c. licèt is credatur fuisse Gẽtilis, vt præfiguraret de Iudæis ad gentes aliqñ migraturum Sacerdotium, & illi de carne carnalia tñ metebãt, at nostri de spiritu metunt etiam cęlestia, & primus Sacerdos fuit Melchisedech, qui Deo obtulit panẽ, & vinũ in figurã Sacramenti Corporis CHRISTI. 23. q. 5. c. dicat. vt per Host. & Doc. in c. per venerabilẽ. qui filii sint legitimi, Hostien. in c. j. de sac. vncti. Card. in cle. j. col. 3. in prin. de Iudæ. & 21. dist. c. deniq; & Gen. 14. Sed Arch. 56. dist. c. Dominus, dicit Iudæos dictos à nomine dignioris Tribus, idest à Tribu Iudæ Patriarchæ, & ꝙ sunt, qui legem Mosaicam ad literam tenẽt, se circumcidendo, & alia legalia faciendo.

Ex quo patet, Cornelium Tacitum lib. j. historia. † somniasse, dum asserit Iudæos à Monte Ida nuncupari, & inde oriũdos fuisse, & subinde etiam supinam esse ignorantiam Dionis dicẽtis, se nescire causam, quare appellati sint Iudæi.

Lactãti⁹ verò li. 4. diui. inst. c. 10. tradit, ipsos prius fuisse dictos Hebræos, & postea amisisse hoc vet⁹ nomẽ Hebræi, & dictos Iudęos à Iuda, Prĩcipe eorũ examinis, & terra, quã coluere, Iudęa.

Sed dñr etiã Hebræi † ab Heber, cuius familia cultum tenuit vnius Dei, cęteris Iodolatria fędatis, vt per Host. in sum. de Iudę. & Arc. in d. c. Dñs. fuitq; Heber filius Salè filii Arphaxat. Ge. 10. & 11. Et hoc tenet Ioseph Hebræus, in li. j. de antiquitatib. c. 14.

Augustinus autem, lib. 16. c. 3. de ciui. Dei, recitat duas opiniones, dicens, Quod quidam putauerunt Hebræos tale nomen traxisse ab Heber filio Salè, qui fuit abnepos Sem filii Noè, & prius vocabãtur Heberæi, sed detracta vna litera, dicti sunt Hebræi, secundũ Iosephũ, & prout dicit Gl. in ver. familia. in c. cum igitur. 35. q. j. Et quia in diuisione linguarum in eius familia lingua Hebræa remãsit, quæ prima humano generi tradita fuisse dr̃, vt affirmat idem Aug. eo li. c. 11. & subdit ꝙ & alia põt esse opinio, vt s. ex Abraam tanq̃ Abarei dicti esse videantur, vt etiam dicit Gl. in d. ver. familia. quæ satis rationabilis opinio videtur, tanq̃ à primo patre, cui facta fuit promissio redemptionis Israel, eiq; data fuit circumcisio, qua Hebræi distinguuntur à gentibus, sicut & ipsi in multis locis Euangelii sacri professi sunt, dicentes, Nos filii Abrahæ sumus. videtur ergo, ꝙ potius ab Abraam, q̃ ab Heber ita nominentur. Sunt etiam nonnulli, qui putant Hebræum nomen à pastura pecudum deductum esse, eo ꝙ Iacob vrgente penuria annonæ in Aegyptum migrauerit cum 12. filiis suis, & cum eis pastoritiam vitam egerit.

Paulus verò Episcopus Burgẽ. tradit, † eos sic appellari ab ethimologia vocabuli, qđ idem sonat, ꝙ peregrinos esse, & in re, ita eis successit, cum ferè semper peregrinati sint, modò in Aegyptum, modò per desertũ, modò in terram Canaam, modò huc, modò illuc: nunc autem in vniuersum orbẽ captiui peregrinantur. & Eusebi. lib. 3. c. 4. Ecclesia. histo. tradit, Petrum scripsisse epistolam ad eos, qui in dispersione sunt, intelligẽdo de Hebręis tãquam è proprijs laribus pulsis & in dispersione positis, & Iacob. Aposto. episto. j. in prin.

Licèt Aug. in lib. quæstio. vete. & noui testa. q. 108. firmauerit, † Hebræos nuncupatos ab Abraam, potiusq̃ ab Heber, ex rationibus ibi per eum allegatis. cuius sententiæ, & aliorum sequaciũ obstat, quod habeẽ Gen. 14. in illis verbis, Et ecce vnus, qui euaserat, nunciauit Abraam Hebræo, &c. prout etiam huius cõtrarii meminit Arch. in d. c. Dñs. dicens, ob id Augustinum retractasse priorem suam opinionem, & ideo verius videtur ꝙ ab Heber Hebræi dicti fuerint, potiusquàm ab Abraham.

Dicti sunt etiã Israelitæ, † & Israel denominatur populus Hebræus à Iacob, vt per Aug. lib. 17. de Ciui. Dei. c. 39. quod nomen Iacob adeptus est, dum iret in Mesopotamiam, cum vidisset in spiritu, vel somno scalam, quæ à facie terrę vsq; ad cęlum pertingebat, & Angeli ascendebant, & descendebant, & Dñs incumbebat super eam, Gen. 28. ex qua visione deinceps appellatus est Israel, Iacob, quod nomen postea populus Hebræus ex illo procreatus assumpsit, & tale uerbum idem sonat, quod vidẽs Deũ, innuẽs si populus Hebræus in uocatione sua, & fide permãsisset, vtiq; Deũ facie ad faciẽ vidisset, sed sua nequitia & iniquitate eatenus excæcati sunt, vt nunq̃ videre possint faciem clemẽtissimi Dei. Itẽ & Ang. luctando cum Iacob, vocauit eũ Israel, Gen. 32.

Sed Isidorus de sum. bono, li. 9. c. 2. dicit, ꝙ Hebræi vocati sunt ab Heber, qui pronepos fuit Sem, vt dictũ est: Israelitæ verò ab Israel filio Isaac: nam Patriarchã Hebræorũ constat fuisse Israel à quo duodecim Tribus Iudęorũ, Israelis vocabulũ sortitę sunt: Iudæis aũt scissura 10. tribuum, nomina imposuit, nã antea Hebræi, siue Israelitæ nuncupabantur. Ex quo autem in duo regna Dei populus diuisus est, tunc duæ Tribus, quæ de stirpe Iuda Reges habuerunt, nomen Iudæorum sortitæ sunt. Reliqua pars decem Tribuum, quæ in Samaria sibi Regem constituit, ob populi magnitudinem, pristinum nomen retinuit Israel. Hæc ille.

Iudæi tamen moderni amiserunt filiationẽ † Abrahæ, & nomen Iacob, & Israel perdiderũt, nec amplius sunt vocãdi Israelitæ, qa eiecti sunt ab Ecclesia, & non sunt sequuti religionẽ Abrahæ, & Iacob, quia non receperunt, nec voluerũt CHRISTVM illis promissum & expectatũ, & sic Christiani remanẽt veri filii Abrahæ, & Iacob ẜm repromissionem, quia imitantes Abraã, & Iacob, receperunt CHRISTVM illis promissum & expectatũ, & sunt benedicti, & per baptismum regenerati in CHRISTO, qui est semen Abrahæ, & de hoc vide etiam Bar. in l. j. C. de paga. & Oldr. consi. 72. An contra.

Scias etiam, ꝙ nomina eorundem Patrum antiquorum, † vt Abraam, nõ fuerunt eiusdem imposita casu, nec humana volũtate, sed solo Dei præcepto, & inspiratione: in quantum fuerunt imago & figura CHRISTI, & Ecclesiæ, secundum Augustinũ contra Faustum, & lib. 16. c. 2. de Ciui. Dei. sic de nomine Saræ, Iacob, & Petri, qui Simeon. i. obediens dictus est, & Cephas: erat enim Abraam nonaginta annorum, quando fuit sibi datũ illud nomen, quod illi impositum fuit secundum carnem (imponebant enim Hebræi tempore circũcisionis nomina, sicut & Christiani tempore baptismi) Vnde post circũcisionem ipsius Abrahæ Deus vocauit illum Abraam in signum gratiæ, eo ꝙ futurus erat pater multarum gentium. Gen. 17. & ideo Abraam est nomen fidei, gratiæ, & Sacramenti, & sic habuit duo nomina, unũ naturæ, alterum gratiæ. vnde etiam ex eo nati sunt filii ex Ismaele secundum carnem: at illi fuerunt filii secũdum spiritum, qui sequuti sunt fidem eius de CHRISTO. & de natis ex carne, & spiritu differentia est, vt habetur Ioan. 3. ibi, quod natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex spiritu, spiritus est. & per Aposto. ad Roman. 4. & ad Gala. 3. & Origenem homil. 9. libri Geneseos. & hæc sufficiant quo ad concernentia ipsos Hebræos in præmissis.

Sarraceni autem sunt, † qui adorant sacrilegum Maumethẽ, de quibus hr̃ in cle. j. de Iudæ. Et licèt Iudæi tolerentur in terris Christianorum in eorum ritibus, quia colunt verum Deum. c. Iudæi c. consuluit, de Iudæ. Sarraceni tñ minimè tolerantur, & per d. cle. j. prouidetur, vt Principes, sub quorũ Dominio morãtur, † compescant Sarracenos sibi subiectos ab inuocatione publica Maumethis. & ab alijs eorum ritibus. Detrahitur. n. honori fidei Christianæ si talia permitterẽtur, vt in l. j. & toto tit. C. de paga. & eorum sacrifi. & prohibentur, ne faciant eorum sacrificia inspecto iecore animalium, vel extis, promittendo, vel diuinando futura, immò statutum est eorum templa debere claudi sub pęna amissionis bonorum, & vitæ. l. j. & 2. eo. tit. Et oĩa eorũ templa applicantur Reipublicæ, vt Imperator, ea cuicunq; velit possit donare. l. oĩa. C. eo. sicut fecit Phocas Imperator, qui anno Domini 607. concessit beato Bonifacio Papæ IIII. Pontifici Romano Templum illud, † quod Pantheon appellabatur, vt consecraretur in honorem Beatæ Mariæ, & omnium Sanctorum, cuius rei meminit Azo in sum. C. de paga. & infra in 3. parte latius explicabitur, vbi de Maumethicæ sectæ reprobatione, deinde ꝑ Nicolaum Cardinalem de Cusa in cribatione Alcorani, & Ludouicum Viuis de veritate fidei Chri.

Qui Sarraceni descẽderunt † ab Agar, quæ fuit ancilla Sarræ, & Abrahæ, quę eidem genuit Ismaelem, à quo ipsi originem traxerunt, & ideo potius vocari deberent Agareni, q̃ Sarraceni, cũ

nõ à Sarra, sed ab Agar deriuent, & minus idoneæ faciunt se ita nuncupari ab vxore Abrahæ, cum ducant ortũ ab eius ancilla, vt per Imo. in d. cle. j. col. 2. versi. quærit Guilielmus, vbi etiã Card. col. j. & per Io. de Ana in Rub. ext. de Iudæ. col. j. & alios ibi, & Alberi. in Rub. C. de paga. & per Deci. in c. j. col. 7. ext. de constit. Et de ipso Ismaele, ꝙ factus sit sagittarius, prout vsq; in præsens sagittis vtuntur Sarraceni, habetur Gene. 21. inde per Agar ancillam, intelligitur secta Maumethi; per Sarram Ecclesia fidelis. 23. q. 4. c. quando. & c. si Ecclesia.

Et mirum non est, ꝙ ex primo genito Abraham. s. ex Ismaele orti sint Deo rebelles, cum fuerit auctor Gentilium, infidelium, & natus ex matre Aegyptia, à qua etiam infectus fuit, sicut & habetur de Esau primo genito, & Iacob, in cuius secũdo geniti domo Dominus regnare voluit. Et vt altius meditemur, idem contingit in primo Angelo, qui fuit Deo rebellis. & notandũ ꝙ Sarraceni ad literam vocantur bestiæ, quia & Ismael pater eorũ vocatus est à Domino Onager, de quo vide Oldra. consi. 72. an cõtra. & Beatus Gregorius expositionum moralium lib. 7. super c. 4. Iob. dicit super illis verbis, Nunquid rugiet onager, cum habuerit herbam; aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit? sic, Quid nanq; per onagrum, id est agrestem asinum, nisi Gentilis populus designatur? quem sicut Natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus in voluptatum suarum campo permansit. & infra, tunc ergo herbam onager inuenit, cum populus Gentilis gratiam diuinæ incarnationis accepit.

16 Et prædicti etiam alio nomine † Gentiles vocantur, vt probatur, 28. q. j. c. caue. & ibi Archid. dicit, ꝙ Gentiles dicuntur, qui tales sunt, quales sunt geniti. s. qui nec receperunt circumcisionẽ, nec baptismum. & ibi Ioan. de Tur. Cre. dicit, ꝙ tales pauci repe-riuntur, cum ferè omnes Gentiles nũc circumcidantur, & cibos discernant, & de his vide no. in c. 2. de concessio. præben. & Dec. in c. j. in 10. col. ver. & dicuntur, ext. de constitu. Dicuntur etiam Ethnici. Aliter etiam Gentiles intelliguntur Nobiles, iuxta vulgare idioma, de quo vide Tiraquel. in tracta. de nobilitate, car. 2. nu. 50. & in tracta. de retractu lignagier. in gl. 9. q. j. Sed Alex. cõs.

17 130. super eo, de quo quæritur, col. 2. ver. & illos, vol. 7. dicit, † Sarracenos illos intelligi, qui nec nouum, nec vetus testamentum recipiunt, sed Deos plures colunt, aliter Host. in sum. de iudę. §. q. sint Sarraceni, cũ §. seq. & Spec. eo. tit. vbi dicunt, quosdam Sarracenos (& sunt Samaritani) recepisse libros quinque Mosis, sed prophetas abiecisse, & videri põt 4. Reg. 18. quosdã non recepisse, quæ Moses præcepit, de quibus etiã per Deci. in d. c. j. col. 5. ver. quarta conclusio. & per Albe. in rub. ff. de iure perso.

Saducæi etiam quinq; tantum libros legis recipiebãt, prophetarum vaticinia respuentes, vt per Isido. de sum. bon. c. 4. Sarrace-

18 ni dicuntur etiam † pagani. & ita loquitur tit. C. de paga. & 2. q. 7. c. pagani, & de consecr. dist. j. c. Ecclesiam, in qua. & secundũ Io. de Tur. Crema. paganus dicit, q nec est Christianus, nec Iudęus. i. neq; baptizatus, neq; circumcisus. Paganus ẽt in iure accipitur ꝓ eo, qui non est miles, & ideo dicitur miles habere bona castrensia & paganica. l. fi. cum simi. C. de inoffi. testa. & ff. & C. de testa. mili. per to. vbi plura specialia ponuntur in eorum testamentis. Item peccatum paganitatis incurrit, qui sedi Apostolicæ non obedit. Glo. in c. dolentes, de celebra. missa. in ver. diuinum officium. De quibus paganis Isid. de sum. bo. lib. 8. c. 10. sic dicit, † Pa-

19 gani ex pagis Atheniẽsium dicti, vbi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus, & pagis gẽtiles lucos, idolaq; coluerũt. A tali initio Pagani vocabulum sortiti sun.

Et sicut Iudæi à Iuda; Hebræi ab heber; Agareni ab Agar; pa-

20 gani † à pagis sunt dicti; ita etiam Christiani à CHRISTO, c. j. de sacra vncti. Suscipimus enim vnctionem, & crisma, quando militiæ Christi ascribimur, vt in c. de his, de consecr. dist. 5. Et primo apud Antiochiam fuit nomen illud, postq̃ Petrus Apostolus septimo post anno, mortuo Christo, fuit Episcopus Antiochen. 22. dis. c. sacrosancta. 7. q. j. mutationes. Abb. in c. j. de his, q̃ fi. à maio. par. ca. Et primò dicebantur discipuli Christiani, Actuum 11. & vide Aug. in lib. 4. de Doctrina Christi. & per Abb. in c. cãm, q̃. de iud. in j. no. vbi dicit, ꝙ appellabantur discipuli, vel fratres. Licèt etiam Christiani à Iudæis, quasi in opprobrium Nazarẽi vocabantur, pro eo, ꝙ Dominus noster, atq; Saluator à Vico quodam Galileæ Nazarenus sit appellatus. Non glorietur autẽ quis se Christianum, qui habet nomen, & facta nõ habet: vbi autem nomen sequutum fuerit opus, certissimè ille est Christianus, q se factis ostendit Christianum, ambulans sicut & ille ambulauit, à quo & nomen traxit, vt per Isid. lib. 7. c. fi. de sum. bo. & no. ꝙ actus fidei in Christiano est duplex; interior, qui fit corde; exterior, qui fit ore. c. firmiter, de sum. Trinita. & Roman. 10. corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem. nec excusantur, qui Christum negant ore, licèt non corde, 11. q. 3. nõ solum. de pęn. dist. j. Petrus, & quod ibi not. nam non euitant hæresim, vide not. in clemen. j. de sum. Trinit. & dixi proximè, illum esse Christianum, qui se factis ostendit talem, hoc ideo, cum plures ex nostris insolentius vitam agant, quàm qui non sunt tanto consecrati mysterio: sed fidelis non modo à communione mysterii, verum à nouitate vitæ dignosci debet, non tantum quia sacri fontis aquas ingressus sit; fidelemq́ue non tantum ab his, quæ à Domino accepit, verum etiam ab his, quæ ipse Deo offert, conuenit præfulgere, bonaque ipsius opera sententiam de se ferant.

21 CHRISTVS autem † à chrismate est appellatus. i. vnctus: prę-ceptum enim fuit Iudæis, vt sacrum conficerẽt vnguentũ, quo perungi possent hi, qui vocabantur ad Sacerdotiũ, vel ad regnũ. Et sicut nunc Regibus indumentum purpuræ, insigne est Regię dignitatis: sic illis vnctio sacri vnguenti nomẽ, ac potestatem regiam conferebat, & inde Christi dicti à Chrismate, quod est vnctio. Non est autem Saluatoris proprium nomẽ, CHRISTVS, sed cõmunis nũcupatio potestatis. Dum enim dicitur Christus, cõe dignitatis non est; Dum IESV CHRISTVS, proprium nomen Saluatoris, & vocabulum, de quo per Archid. in c. si baptizata de consecra. dist. 4. & glo. in c. j. in verbo, Iesu Christi. de immunit. eccle. in 6. Idem Archid. de consecra. dist. 5. c. nouissimè, & de nomine Iesu vide infra, in par. 3. princ. c. j. nu. 53. qui etiam, & ianua, siue ostium, vocatus est; & via, & columna; & nubes, & petra; & agnus, & manna; & caper, & vitulus, & leo, & fons, & sapiẽtia, & verbũ, & filius, & Angelus & Saluator, & Dominus, & homo, & filius hoĩs, & lapis angularis, & sol, & propheta, & panis, & rex, & ædificator, & agricola, & pastor, & vitis & oriẽs Zachariæ. vide & per Arc. in c. Ecclesiasticarũ. dist. 11. & de similib. nominibus, sm̃ varios effectus ad salutem nostram, & de Christi vocabulo, videnda sunt quæ tradit Cyprianus in expositione Simboli Aposto. & Luc. de Pen. in l. j. col. 2. C. de indictio. lib. 10. & Eusebi. de demõstrati. Euang. lib. 4. nu. 15. ver. hoc sanè. Ad supra allegata circa originem Iudæorum addi p̃t, quod tradit Albumasar in suo introductorio, qđ Noe post diluuiũ descẽdit de montibus Armeniæ & venit in Caldæã: & qa vidit Terrã aptã ad scientiam, eo ꝙ est sita in quarto climate, ideo decreuit in ea manere cum filiis suis & nepotibus, quos docuit Astronomiã & artes Mathematicas & naturalẽ Philosophiã. vbi ẽt dicit, ꝙ linguæ, Hebraica, Syra, & Arabica, descendunt à Caldaica: & ideo oẽs illæ faciliter intelligunt linguam Caldęam, nã pro maiori parte vocabula Hebraica non differunt ab Abrabicis & Caldæis, nisi mutatis qbusdã literis aliq̃n in principio, aliq̃n in fine, & ideo Iudæi faciliter addiscunt Arabicum ꝑꝑ linguæ vicinitatem. causa aũt, quare lingua Hebræa deriuetur à Caldęa, fuit qđ Abraam vir Caldæus exiit à Caldęa & Mesopotamia, quæ eadẽ est, & venit in terram Chanaam, quæ est Syria citra Eufratrem, & ibi loquebatur Caldaicè cum suis filiis & familia: sed per longam tp̃is moram, illa lingua fuit obliquata, versando cum Cananeis. sed quia Cananei & oẽs Syri vocabant Hebræos omnes venientes vltra flumen Eufratem, ideo omnes de familia Abrahæ loquentes illa lingua, appellabant Hebræos, & illam linguã Hebræã vocabant, nam Hebræus interpretatur transiens, veniens vltra: sed quia Abraam venerat cum suis vltra de Caldæa, ideo appellabant ipsum Hebræum cum omnibus suis, & ideo Gene. 24. dicitur, ꝙ venit Abraam Hebræus quasi peregrinus veniens vltra Eufratem, & sic exinde oẽs sunt dicti Hebræi, quasi peregrini, & vltra fluuiani & Caldæi. & sic patet ꝙ Abraã fuit Caldęus & lingua sua quæ dicitur Hebræa, fuit Caldæa, & de Iudæorũ origine vide Iustinum, lib. 36.

SVMMARIVM.

1. *Iudæi sunt inimici crucis, & nominis CHRISTI blasphemi.*
2. *Iudæum esse, an sit delictum, & qualiter.*
3. *Iudæos sustinet Ecclesia ex pietate, & eorum ritus.*
4. *Iudæis, & in eorum fauorem, condita lex specialis contra Christianos.*
5. *Iudęus, an posset omissa cõdictione l. cũ Christianis agere vi bonorũ raptorũ.*
6. *Consuetudo, quæ viget per Italiam de tolerandis Iudæis mutuantibus sub vsuris, an sit tolerabilis.*
7. *Ritus Iudæorum, quare tolerandi, non sic Sarracenorum, & cæterorum infidelium.*
8. *Iudæi licitè habent domos in terris Christianorum, nisi ibi velint exercere vsuras.*

CAPIT. II.

1 ET licet Iudæi † sint inimici Crucis Christi Redemptoris nr̃i. c. licet uniuersis, ext. de testi. & eiusdẽ nominis blas-

2 phemi. c. j. c. cum sit nimis, ext. de Iudæ. Et ipsum esse † Iudæũ, sit crimẽ, & delictũ habito respectu ad ipsum Deũ, & pęnã æternam, non aũt quo ad iudicẽ, & forũ contentiosum, vt per Roma. & Alex. in l. multũ interest, circa fi. ff. de verb. obl. & no. per Bar. & alios, max. Ias. in l. apud Iulianũ, aliàs est l. idẽ Iulianus. §. cõstat. ff. de leg. j. & per Feli. in c. multorũ. col. 2. ver. vtrũ

3 aũt esse Iudæũ, de Iudæ. Ipsos tñ Iudæos † ex pietate sustinet Ecclesia, & pietas Christiana receptat, c. & si Iudæos. extra de Iudę. & rõne humanitatis à nobis sunt fouẽdi. c. Iudæi, extra de testi. & ꝑꝑ implemẽtũ legis charitatis, Matth. 5. diligite inimicos uestros. & cũ sint participes naturæ nostræ, tanq̃ ꝓximi nostri sunt à nobis diligẽdi, de pen. dist. 2. charitas est. §. itẽ ꝓximos, cũ Gl. in uer. participes. Et nõ sunt perturbandi in eorũ solennitatibus, & ceremoniis. c. q sincera. 45. dist. c. sicut Iudæi. de Iudæ. & dicit Hiero. super Amos, c. 2. Hebræorũ populus, pater noster est, & uide Bernar.

Bernar. in episto. ad Episco. Spirensem 322. & idem Hiero. de illis Psal. 58. ait, noli penitus delere Iudæos, qa populus tuus semper est appellatus: sed in toto orbe disperge, ut saltem sic emendati superbire desistãt, vt vel in hac dispersione scelus suũ agnoscendo deplorent, & idem Hieron. Psal. 38. & per Apost. ad Gal. 13. Roma. 3. 10. 11. & 1. Corinth. 10. & 2. Corinth. 11. Hebrę. 10. clement. j. de Iudę. l. die sabbati. C. eo. tit. Nec dẽt eis molestia inferri, & in eorum bonis sunt conseruandi. l. nulli. C. eo. titu. c. sicut. ext. de Iudę. & per Apost. 1. Corinth. 9. & factum sum Iudęis tanquàm Iudęus, vt plures lucrifacerem, & c. 10. circa fin. sine offensione estote Iudęis, & gentibus, nam & Romani sustinebant Iudęos posse filios circũcidere absq; pęna, secus in alijs gentibus. l. circũcidere. ff. de sicar. Et de tolerãdis eis in eorum ritibus, vide Sanctum Thom. 2. 2. q. 10. arti. 11. Item Imperatores Honorius,

4 & Theodosius † condiderunt specialem prouisionem pro Iudęis, & paganis contra Christianos rapientes bona eorum mobilia, de qua in l. Christianis. C. de paga. & eorum templis, qđ nõ reperitur specialiter statutum pro Christianis contra eos, prout per Roffre. in libellis suis, super commento dictæ costitutionis: Dicens, quòd non sine causa sic statuerunt. s. propter raritatẽ Iudęorum, & paganorum, quia multi Christiani sunt ĩ eorum terris, & pauci Iudęi habitãt inter Christicolas. Ideo voluerũt Principes illi, ꝙ ipsi ita pauci essent tuti inter Christianorum cætus. & subdit etiam, intellexisse à multis, ꝙ in partibus vltramarinis, & in Hispania apud Sarracenos, quia ibi sunt pauci Christiani, est similiter prouisum speciali lege de ipsis Christianis nõ offendendis, & magis, & atrocius puniaẽ Sarracenus offendens Christianum, quàm paganum.

5 Quid autem si Iudęus, vel paganus † nollet vti beneficio dictæ constitutionis Imperialis, aut nollet agere condictione ex d. l. Christianis, sed vi bonorum raptorum, an posset, vide ꝑ Io. And. in addi. Specu. in titu. de Iudę. & Io. de Ana. in d. c. & si Iudęos, & tangit etiam Roffred. vbi supra.

6 Et videtur † admitti Iudęorum tolerantia inter nos etiam in ipsis mutuantibus sub vsuris, per ea, quæ tradit Alex. consil. 1. col. 3. & 4. & per to. volum. 2. concludens, generalem consuetudinem, quæ hodie viget per Italiam de sustinendis Hebræis mutuantibus sub vsuris in ciuitatibus esse tolerabilem, immo necessariam, & salutiferã, & sine peccato propter necessitates hominum, & quia aliàs Christiani exercerent ipsas vsuras, secundũ Paul. de Cast. consi. ibidem per eum allegato. Et idem Alex. in consi. 107. pro inuestigatione. col. 3. & 4. eo. vol. de qua latius dicetur infra, c. 11. nu. 11. istius primæ part. princ.

7 Sustinẽtur etiam in eorum ritibus seruãdis, † quia in eis olim præfigurabatur veritas fidei, quam tenemus, ut per Felin. in cap. consuluit. col. 2. versi. 2. no. de Iudę. vbi etiam Marianus. & inde ꝓuenit hoc bonum, ꝙ testimonium fidei nostræ habeamus ab hostibus, & quasi in figura nobis reprę sentatur quod credimus, secundum San. Thomam 2. 2. q. 10. artic. 10. Et in eis est manifestatio iustitiæ Diuinæ ex eorum pœna, ꝙ sint rei Dominicæ passionis, prout imprecati fuerunt dicentes, sanguis eius super nos. & secundum Augusti. occisi nõ sunt, sed dispersi: vt quamuis in fide, vnde salui fierent, non haberent, tamen vnde nos adiuuaremur, retinerẽt, in libris suffragatores, in cordibus nostri hostes, in codicibus testes. Et cultus, ac ritus eorum tolerabilis est, quia vtilis ecclesiæ, ex dictis per Hieroni. Gal. 6. dum ait: Caius Cæsar, & Octauianus, Augustus, Tiberius successor, leges ꝓmulgarunt, vt Iudęi, q erant in toto Romano Imperio orbe dispersi, ꝓprio ritu viuerent. & patrijs cerimonijs deseruirent, & c. & licèt cultus eorum à veritate deuiet, & Deo nunc nõ placeat, & superstitione plenus sit, ęmulationem tamen Dei, habent secundum Aposto. Rom. 10. sed non secũdum scientiam: ignorãtes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti, & quæ faciunt licèt Deo odibilia, ignorantes faciũt in incredulitate, paternarum earum traditionum emulantes. & Augusti. super Psal. 58. Manet genus Iudęorum, qui eiecti sunt à Romanis, & sicut aliæ gentes absorptæ sunt, ut Romani dicerẽtur, Iudęi tamen manẽt cum signo eorum. hoc signum est quod habent Iudęi, tenent omnino reliquias legis, circuncidũtur, sabbata obseruant, Pascha immolant, & azima comedũt. sunt ergo Iudęi, non sunt occisi: necessarij enim sunt videntibus gẽtibus. & infrà, vt gens Iudęorũ maneret, & ea manente cresceret multitudo Christianorum per omnes gẽtes manent, & Iudęi sunt: ita subdita est Romanis, vt leges suas tenerẽt, sed qd in illis factũ est, decimans mensam, & anethum, & quæ grauiora sunt delinquunt, misericordiam, & iudicium, liquentes culicem, & camelum glutientes. Hæc ille. Ex quibus patet ritus, & cerimonias eorum esseq́ vmbram, & figuram, veritatis nostræ, & redẽptionis testimonium. Nõ autem sic tolerantur ritus aliorum infidelium, cum nihil veritatis, aut vtilitatis nobis afferant, vt habetur in l. prima, & secunda. C. de paga. Et de alijs pluribus eisdem Iudęis permissis tradit Bald. consi. 316. incip. quia sæpe, col. j. in fin. cum seq. volum. j. Et sicut nos sustinemus Iudęos, ita olim ipsi Iudęi sustinuerunt Iebuseos ad secum cohabitandum in Hierusalem, vt legitur Iudi. 1. & Iosue 15. & 11. q. 3. nolite.

8 Et ideo licite habent † Iudæi domos in terris Christianorum, vt probatur in c. quia, & ibi per Felyn. in prin. de Iudæ. & in cap. quanto, de vsur. vbi dicitur, ꝙ soluunt de domibus decimas, nisi vellent in eis exercere vsuram, quia tunc secus esset, per ca. j. de vsur. in 6. Et quæ ibi tradit Domini. qui extendit illum text. qui loquitur de quibusdam Christianis exercentibus vsuras, circumeundo diuersas prouincias, secũdum Doct. ibi, ꝙ habeat locum etiam ad locantes domos Iudæis fœneraturis: quia licèt cesset in eis fauor animæ, remanet tamen alia ratio. s. depauperationis soluentium usuras, quod placet Felyn. in d. c. quia, circa fin. Et dicit se credere hoc verius esse, reꝓbata opinione aliquorum contrarium tenentium, quod intelligendum est, nisi Iudæi exercerent vsuras in aliquibus terris Christianorum Principum, præuia dispensatione summi Pontificis, vt consuluit And. Sicu. consilio 15. uiso puncto. colum. 9. uolum. quarto, & secundum ea, quæ dicentur capit. 11. nume. 14. cum seq. adde Calde. consi. 3. de loca. ubi concludit quòd si vasallus locaret bona feudi Iudæis, non dicatur malè uersari in feudo, quia Iudæis bene uiuentibus non est molestia inferenda, & per alia ibi.

SVMMARIVM.

1. *Synagogæ Iudæorum veteres tolerantur inter Christianos.*
2. *Heretici non permittitur congregatio, sicut Iudeis.*
3. *Priuilegium tacitę hipothecæ non competit mulieri hæreticæ, sicut Iudęæ.*
4. *Sinagoga quid sit, & Ecclesia quid.*
5. *Ecclesia, & synagoga, qualiter inter se differant: & an oratorium in domo propria possit dici sinagoga, remissiuè.*
6. *Mesquita quid sit, & aliqua de Maumethe, & nu. 7.*
8. *Synagoga funditus destructa, an possit rẽdificari.*
9. *Hipothecata domo, & destructa per ignem, aut aliter, an duret obligatio in area; & pignorata area, an intelligatur superficies obligata.*
10. *Nouum, an dicatur quod renouatur.*
11. *Nouum ędificium, an dicatur quod de eo nõ funditus destructo fit renouatio.*
12. *Monasterium ex toto dirutum, an possit restitui inconsulto summo Pontifice.*
13. *Noui operis nunciatio, an fieri possit vetus ędificium funditus destructum reædificanti.*
14. *Synagoga noua in Ciuitate noua, an possit per Iudęos erigi; & an Episcopus possit concedere ædificium Synagogæ.*
15. *Iudæus an possit ex dispensatione Episcopi habere nutricem Christianam, in domo, & quid extra domum.*
16. *Iudęi die sabbati, & alijs festiuitatibus eorum, non possunt trahi ad iudicia.*
17. *Iudęi non possunt alios ad iudicium trahere die sabbati, & in eorum festiuitatibus.*
18. *Cimiteria, & sepulchra Iudęorum non esse violanda, nec eorum cadauera exhumanda.*
19. *Exhumantium cadauera defunctorum pœna qualis, & de muliere pręgnante mortua & fœtu sepeliendo in ecclesia.*
20. *Sepulturæ cura, an sit adhibenda.*

CAPIT. III.

1 ET ideo quia † tolerantur in eorum ritibus, permittitur eisdem, vt habeant licitè eorum synagogas veteres, & ꝙ in illas Christiani non irruant. l. in synagoga. C. de Iudę. c. consuluit, extra eo. tit. & nouas erigere non possunt, ut ibi, & in c. Iudęi, & in l. fin. C. eo. refectio enim facilius conceditẽ,

2 quàm hęretici, † quia Iudęis permittitur locus congregationis, qui dicitur synagoga: non tamen permittitur hæreticis locus, in quem congregentur. l. 2. C. de sum. Trini. vbi glo. in uer. obstinationis. quæ rationem assignat, quia. s. ipsi Iudæi legem acceperũt a Domino, sed non hæretici, & fides Iudæorum habet primordium veritatis, vnde non dicitur per omnia falsa, vt per Fely. in d. c. consuluit, col. 2. versic. 2. no. & vide text. in l. 3. C. de hæreti. & Cyn. & Bald. in d. l. secunda. Et in alijs etiam nõ est par causa Iu-

3 dæorum cum hæreticis, † nam & priuilegium tacite hipotecæ, quod habet vxor in bonis mariti, de quo in l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habe. habet locum in Iudęa, vt per Host. & alios, in c. gaudemus. de diuor. non sic in muliere hæretica. l. j. cum auct. seq. C. de hæreti. & in Auth. de priui. do. hære. muli. non præstan.

4 Et sciendum est, † ꝙ synagoga idem est, ꝙ congregatio, & dicitur Iudęorum, vt per Ioan. And. in c. fundamenta, colum. 1. de elect. in 6. in nouel. & ecclesia Græcè, Latinè dicitur vocatio, qa continet populum conuocatum Amore per Spiritum Sãctum ad vnam fidem, ad Christi conuiuium, vt audiat præmia, & pœnas futuri seculi, & percipiat corpus Christi, & alia Sacramenta.

5 † Quod quidem nomen Ecclesiæ est præstantius & nobilius, q̃ nomen synagogæ. i. congregationis, cum istud conueniat etiam pecoribus, vnde dicitur grex, quia congregatur, vt per Archid. & Domi. in c. ecclesia, dist. j. & Ioan. de Ana. in c. Iudęi. el primo, de Iudæ. Et plenius Bal. consi. 316. quia sæpe reuocatur, volum. j. & in consi. 428. inquisitio dicta, col. 2. versi. descendo ad factum, vol. 5. Et de his per Isido. de sum. bo. lib. 8. cap. j. ubi dicit, ꝙ Apostoli semper dixerunt ecclesiam Christianorum, nunquàm aũt Synagogam, ratione, de qua supra.

6 Mesquita † autem dicitur Sarracenorum, ad quam ijdem Sarraceni conueniunt pro adoratione Maumethis sacrilegi, quem vocant Maemeth, vt dicit tex. in clem. j. de Iudæ. & Sarrace. in vi. & ibi

& ibi per glo. in ver. meſquitis. & circa eorum templa ſunt Turres miræ altitudinis, quas eorum Sacerdos tempore orationis aſcendens voce alta digitis in aures inſertis, hæc verba ter repetit Allah heeber. i. Deus uerus unus. audito clamore cōueniunt in templum nobiles, & otioſi tantum deuotioni aſtricti; & deſcendens ſacerdos orat cum illis, idque ex officio facere debet quinquies inter diem, & noctem, abluuntque manus, pedes, & pudibunda, poſtremò ter ſpargit aquam ſuper capite recitan-7 do hæc uerba, ellhe molu, lillahi. i. gloria Deo meo. † De quo Maumethe vide Glo. ibi in ver. Mahometum, & latius per Imo. & max. Cardin. ibi, & de eo meminit Barto. in l. iuſiurandum. §. iurare. ff. de iureiur. Et fuit de anno ſexcenteſimo duodecimo in circa, ab incarnatione Domini, & tempore Heraclij Imperatoris, & fertur ipſum traxiſſe originem ab Iſmaele filio Abrahę, & Agar eius ancilla, & quidem Iſmael fuit peſſimus idolorum cultor, quem Dominus Deus eiecit è domo patris, iuſſitq; morari in deſerto Pharam, & fuit ſagittarius. Gen. 21. prout ſunt communiter Turcę, & Parthi, iuxta illud, Fidentemque fuga Partū, verſisq; ſagittis. Et natus eſt Maumethes in quadam villa ꝓpè Mequàm in Arabia, & patrem habuit nomine Abdalla, & in Aegypto verſatus eſt cum quodam Ioanne Monacho Antiocheno, hæretico, à quo plura habuit contra Iudęos, & Chriſtianos tam de veteri, quàm noua lege ad ſui defenſionem. Audinit etiam Sergium Monachum Arrianum, qui expulſus in Arabiam ſe contulerat, & de ſectæ maumethicæ reprobatione vide infra parte 3. ca. j. nume. 32. cum ſeq. & prohibentur Meſquitæ ſarracenorum, & publica Maumethis inuocatio ī terris Chriſtianorum, & eius adoratio ꝑ Manumethiſtas. d. clem. j. de Iudæ. non autem Iudæis eorum ſynagogæ, cum Iudæi colant Deum viuum, & verum, vt dictum eſt in prin. huius capitis, ſed an Maumethanis in terris Chriſtianorum inuocatio ſecreta permittatur, vide Cardina. vbi ſupra, circa fin. qui dicit ꝙ ſic, reprobata per eum opin. Genti. qui contrarium tenebat. Et quoad ſynago-8 gas, quia diximus non poſſe nouas erigi, † quid ſi qua fuerit funditus deſtructa, an poterit reædificari? Et Hoſti. in d. ca. Iudæi, & c. cōſuluit, videtur tenere ꝙ ſic, & idem ſentit ibi Ioan. de Ana. in d. c. conſuluit, in 2. col. uer. quid autem ſi Synagoga, ponderādo tex. in illis uerbis. ſ. ubi non habuerunt, quaſi velit inferri, ꝙ vbi habuerunt, poſſint ſynagogam etiam de nouo conſtruere. pro qua opinione facit, quia remanet ſolum, ſiue area, ſupſicies autem cedit ſolo. §. cum in ſuo, Inſti. de rer. diui. debet ergo iudicari idem de ſuperficie, quòd de ſolo, cui cedit, & facit text. in l. ſi conuenerit. §. ſi nuda, & in l. domo. C. de pigno. Vbi dicitur, ꝙ ſi 9 pignorata eſt domus, † quæ poſtea combuſta eſt, & tantum area remanſit: vel è contra, ſi pignorata eſt area, & ſuperędificatum eſt, remanet obligatio tam in area, quàm in ędificio. Conſideratur ergo ſolum, tanquàm principale: & ſic licèt ſynagoga in totum ſit deſtructa, cum remaneat ſolū, ſiue area, vbi extabat ędificium, illud deberet attendi, vt facilius concedi deberet eiuſdē de nouo inſtauratio: nam & non dicitur nouatum, † quod aliàs 10 ſtatutū fuit quòd renouetur. 22. q. j. Acatius. 34. quæſt. prima, nō ſatis. & hanc partem videtur ſequi Deci. in l. domum ſuam. colum. ſecunda, de regu. iur.

Attamen Do. Abb. in d. c. conſuluit, circa fi. tenet partem cōtrariam, uidelicet quòd ſi fuerit funditus deſtructa, nō poſſit de nouo erigi: quia ex quo funditus eſt deſtructum, videtur omnino nouum ędificium, vnde ipſe intelligit illum text. in d. c. conſuluit, quando minatur ruinam, ſeu corruit: non tamen ex toto, ſeu funditus, quia tunc minimè poſſit reædificari, & in idem cōcurrit Felyn. ibi, in j. no. dum dicit, ꝙ paria ſunt facere de nouo, vel reficere in forma noua, & in ca. cum acceſſiſſent, col. pen. & fi. vbi latè de his per eundem, de conſtitu. Addendo enim aliqd vni ſubiecto mutatur eius natura: ſubditque, ꝙ vbi eſt funditus ruina, vel extirpatio, idem eſt, ꝙ in conſtructione de nouo, & hæc videtur verior opinio, pro qua eſt bonus tex. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram, in finalibus verbis. ff. de verbo. oblig. Vbi benè 11 probatur, ꝙ qñ ędificium eſt funditus deſtructum, † ſi reædificatur, dr̄ opus nouum, & tex. in l. ſi ita legatum. §. fi. ff. de leg. j. & qđ tradit Bald. in l. ſi vt proponis, la 2. C. de nup. qui dicit, ꝙ ſi extat conſtitutio Eccleſię, ꝙ nullum fortilitium fiat ſine conſenſu Papæ, & quoddam fortilitium fuit funditus deſtructum propter rebellionem, quòd filij rebellis, vel ipſe reconciliatus non poterit illud inconſulto Papa reficere, & facit Gl. in c. de monachis. 18. 12 q. j. dicens, ꝙ ſi † monaſterium eſt ex toto deſtructum, non poſſunt monachi illud reficere ſine conſenſu Papæ, ſicut nec à principio illud potuiſſent facere: ſecus ſi nō eſſet ex toto deſtructū, quia poſſent reparare, & ita tenet Hoſti. in ſum. de eccleſ. ædifi. §. fina. ad fi. Et faciunt not. per Doct. in l. j. §. ſi quis ędificium. ff. de 13 oper. no. nun. vbi concludunt, ꝙ † ſi ędificium vetus eſt funditus deſtructum, & reficitur, tunc poteſt ei nouum opus nunciari, quia dicitur de nouo facere: ſi verò nō eſſet funditus deſtructū, tunc ſecus. Ad quæ etiam vide do. Iaſo. in l. quominus, colum. pen. ff. de flumi. & Paul. de Caſt. in l. fin. in prin. ff. de vſuca. vbi de verbo funditus. Ad contraria poſſet reſponderi, ꝙ hoc eſt fauore fidei, vt non ita de facili concędatur reædificatio Synagogæ funditus deſtructæ inconſulto Summo Pontifice, cum in eis Iudęi ſoliti ſint etiam Chriſtum blaſphemare, & alia contra fidem noſtram committere, ut per Roſar. Buſt. in conſi. quod fecit cōtra Iudæos, & eſt in prima parte ſermonum ſuorum, poſt quartum decimum ſermonem.

14 Et ex prædictis infertur, † ꝙ in noua ciuitate Iudæi non poſſent nouam ſynagogam erigere, vt per Ioan. de Ana. in c. Iudęi, col. 2. ver. nunquid autem. extra, de Iudæ. ubi etiam concludit Epiſcopum non poſſe licentiam concedere Iudæis nouam ędificādi ſynagogam, rationibus per eum allegatis. ſed hoc ſpectat ad Papam cum tendat hæc prohibitio ad fauorem, & decorem fidei Chriſtianæ. pro qua re facit etiam, quod tradit Abb. in c. ad 15 hæc, circa fi. de Iudæ. ubi concludit, † ꝙ Iudæus non poteſt ex diſpenſatione Epiſcopi habere nutricem Chriſtianam in domo, ea de cauſa, quia Epiſcopus non poteſt diſpenſare cōtra ius, niſi expreſsè, vel tacitè permittatur, allegat Innoc. in c. dilectus, de tempo. ordi. Et Archi. in c. licèt canon. de elect. in 6. Et idē Abb. in c. at ſi clerici. §. de adulteriis, de iudi. vbi etiam Felyn. colum. fi. verſi. Epiſcopus non poteſt. extra domum autem ſic, vt ibi per eum, & Ioan. de Ana. in d. c. ad hæc, circa fin. vbi ſubdit, quòd ex co, quòd ſunt opiniones, vtrum de iure poſſint Iudæi eas habere, vel, non propriè dici non poteſt diſpenſatio contra ius, ꝑ ea, quæ no. in c. fin. de offi. archiepiſ. & per Imo. in c. ex tuæ, de cleri. non reſi. & Io. And. in c. fi. de appel. in 6.

Et quoad ipſas ſynagogas Iudæorum conſulendum eſt Chriſti fidelibus, vt ab earum ingreſſu abſtineant, cum ibi pater afficiatur contumelia, filius eius Ieſus laceſſitur conuicijs, ſpiritus ſanctus contemnitur, & in quibus non eſt amplius arca; & ſi qua eſt nihil melius habere certum eſt, quàm ijs, quæ veneunt in foro, immo potius habet, nam hæ nihil lędere poſſunt, ſi qs adeat: illæ verò quotidie multam noxam inferunt ijs, qui acceſſerunt, & non eſt amplius propitiatorium, non vnctio, non teſtamenti tabulæ, non ſancta ſanctorum, non velum, non ſummus ſacerdos, non thymiama, non holocauſtum, non victima, non alia, quæ tunc illis reddebant arcam venerabilem, vt poſſit ſecundū Chriſoſtomum dici nunc eſſe, ſpelunca latronum, lupanar, tranſgreſſionis locus, diaboli ſedes, animarum exitium, & perditionis baratrum.

Et quod dictum eſt de ſynagogis veteribus permittendis ipſis 16 Iudæis, ita etiam eis à iure conceditur, † vt in die Sabbati, nec in aliis eorum feſtiuitatibus poſſint conueniri etiam pro fiſci com-17 modis, l. die Sabbati. C. de Iudæ. Similiter tamen † & ipſi non poſſunt dictis diebus alios conuenire, & ſic videtur, ꝙ fauor eorum retorqueatur ꝯ eos in quoddam impedimentum, ꝯ l. quod fauore. C. de legi. Sed ſecūdum Butriga ibi illud eſt, quia fuit inductum hoc in fauorem feſtiuitatis, & non Iudæorum. Bald. etiam ibid. col. 3. ver. quinto oppono, dicit ſoluendo ꝯrium, ꝙ illud eſt propter naturam feriarum, quia feriæ conceduntur tempori, & nō perſonæ, reprobata ſolutione Petri ibidem. de ratione incōuenientię, nolo te omittere circa iſtas cōgregationes infideliū, ꝙ olim permittebatur collegium ipſis quoque Gentilibus religionis cauſa, vt ſunt hodie fraternitates vbique, ſeu frataleæ vulgari idiomate, licèt aliàs eſſent prohibitæ congregationes. text. eſt in l. j. §. ſed religionis cauſa, & in l. fina. ff. de collegi. illici. licèt falſos colerent Deos.

18 Cimiteria etiam Iudæorum † nullus debet mutilare, aut inuadere, nec eorum corpora exhumare. ca. ſicut, extra de iudeęq; 19 nec Chriſtianorum. Et de pœna † exhumantium corpora defunctorum, vide in l. pe. ff. de ſepul. vio. Si autem ſepulchrum aliter violatur, quomodo quis puniatur, vide in l. 2. §. ſiquis, eod. tit. & in l. ſepulchra. C. eod. & no. ꝙ in tantum odit lex violatorem ſepulchrorum, ꝙ Iudex negligens tales punire, mulctetur in libris 20. auri. l. ſiquis ſepulchrum. C. eod. tit. & ratio eſt, quia inuadēs ſepulchra, dicitur offendere viuos, & mortuos, & eis iniuriam facere, & lex ipſa intelligitur reuocare ad animum talem iniuriā pro reliquijs defuncti, ut tradit Bald. in l. fin. C. de ſepul. vio. nam & priuari ſepultura, eſt maxima pœna C. de his, qui paren. vel libe. occi. l. j. & Bal. in conſi. 426. incip. præmittendum eſt, volum. j. Infideli tamen eccleſiaſtica ſepultura eſt prohibita, quia etiam viui ab eccleſia repelluntur. c. eccleſiam, cum ſeq. de conſecra. diſtinct. j. vbi etiam de muliere prægnante mortua, an ſit in eccleſia ſepelienda, cum fœtus ſit pars ventris, & ibi glo. in uerbo, celebrare, dicit, ꝙ cōſueuit aperiri, & fœtus extrahi, & extra cimiteria ſepeliri, de qua re uide Hoſtien. in ſum. de conſecra. eccle. uel alta. & Goffre. in ſum. in fi. eo. titu. Et communiter per Doc. fit diſtinctio, ꝙ ſi pro certo conſtat mortuum eſſe partum, non incidetur mulier, ſed cum partu ſepelietur, nec erit exhumādus: aut certum eſt quod partus uiuit, aut dubitatur, & tūc erit locus exciſioni: & quod non ſepeliatur, antequàm excidatur, l. negat lex regia. ff. de ſtatu homi. l. prægnantis. ff. de pœn. & ſi partus exciſus uiuet, baptizabitur; ſi mortuus erit, ſepelietur extra cimiterium, de quo uide Henri. Boic. in c. conſuluiſti. de conſec. Eccle. uel alta. & de eccleſia, ubi ſepultus ſit Paganus, an poſſit conſecrari; & de cimiteriis, & de his uide plenè Lapum, allegatione 83. eccleſia. & alleg. c. 4. nec Chriſtiani poſſunt ſibi eligere ſepulturam

turam in ſepulchris Iudæorum, vel Sarracenorum. c. ſacris, de ſepul. & in ſepulchris Chriſtianorum eſt tātum requies defunctorum. 12. q. 2. aurum.

20 Licèt quoad ſepulturæ curam † Auguſt. lib. j. de ciui. Dei, c. 12. dicat omnia iſta. i. curationem funeris, conditionem ſepulturæ, pompam exequiarum, magis eſſe viuorum ſolatia, q̃ ſubſidia mortuorum: & ſubdit verum ſepulturæ curā etiam Philoſophi contempſerunt, & ſæpè vniuerſi exercitus, dum pro terrena patria morirentur, vbi poſtea iacerēt, vel quibus beſtijs eſca fierēt, non curarunt. licuitque poetis plauſibiliter dicere. Cęlo tegitur, qui non habet vrnam. Quanto minus debent de corporibus inſepultis inſultare Chriſtianis, quibus & ipſius carnis, & membrorum omnium reformatio non ſolum ex terra, verum etiam ex aliorum alimentorum ſecretiſſimo ſinu, quo dilapſa cadauera receſſerunt, in temporis puncto, reddenda, & reintegranda ꝑmittitur: ſed idem Auguſti. c. 13. eiuſdem libri, de ratione ſepeliēdi corpora, maximè ſanctorum, ita dixit, Ipſe quoq; Dominus, die tertia reſurrecturus, & religioſæ mulieris bonum opus prędicat, prædicandumque commendat, ꝙ vnguentum pretioſum ſuper membra eius effuderit, atque hoc ad ſepeliendum eum fecerit: & laudabiliter commemorantur in Euāgelio, qui corpus eius de cruce acceptum diligenter, atque honorificè tegēdum, ſepeliendumque curarunt. Hæc ille. & de glorioſa Chriſti ſepultura prædixit Eſaias, c. 11. & erit ſepulchrum eius glorioſum. & Iacob moriens iniunxit Ioſeph filio ſuo, vt in monumentū maiorum ſuorum inferretur, Gene. 47. & Ioſeph fratribus mandauit, vt & ipſi meminiſſent, & poſteris traderent, cum migrarent in terram illam patribus à Deo promiſſam, vti oſſa ſua in eam transferrent, Gen. vlt. & de ſepulchris Adę, Abrahæ, & Iſaac, ut per Hieronym. in lib. Hebraicarum quæſtionum, & hr̄ in capit. Hebron. 12. q. 2. Sed in pręmiſſis ſeruanda ſunt per ſacros canones inſtituta, quo ad Chriſti fideles, & locorum conſuetudines, & ritus, per Pet. de Ancha. in c. nos, extra de ſepul. & de his Eccleſia. 7. & in c. eccleſiaſtico. 11. q. 2. & Pſal. 78. in prin. & hr̄. ff. de religio. & ſumpt. fune. & C. eod. titu. & in Officina Textoris, in titu. de vario inhumandi ritu, vbi latiſſimè. Dixi ſuprà proximè, quę Iudæis concedantur, & circa diem ſabbati: verum quia vidi in pluribus locis, & præcipuè in patria noſtra Foroiulienſi, obſeruari eam diem ſabbati per Chriſticolas rurales, qui poſt meridiem ſolent illum diem ſanctificare, ceſſando ab vniuerſis operibus, & ſi contra fiat, pœna etiam indici, & exigi, dato ſigno operis remittendi, mediante pulſatione campanæ: propterea piè conſulendum putaui, vt hi quibus onus incumbit animarum ſaluti ꝑuidere, non permittant huiuſcemodi ritum Iudaicum, cum videantur hæc obſeruantes quaſi iudaizare: prohibitum eſt enim Chriſtianis ſequi ritus Iudæorum. c. contrà Chriſtianos, de hæreti. in 6. & quia per apoſtolicas traditiones, ſabbatum fuit commutatum in diem Dominicum, quæ dies à Domino nomē ſortita, prima fuit, qua Deus omnipotens orbem creauit, & omnia quæ in eo ſunt (iuxtà quorundam ſententiam) perfecit, eaque die, vt Moſes docuit, lucem à tenebris diſtinxit, de quibus vide Auguſt. de ciuitate Dei, lib. 11. c. 9. San. Tho. j. par. ſum. q. 74. art. 2. Nos quoque hac die aliàs in primo noſtro Adam, creati, in ſecūdo Adam cęleſti hoc quoque die regenerati ſumus, & in lucem editi, lux Chriſtus eſt, qui hac die reſurrectione ſua nobis ortus eſt, nos quoque mortuos viuificauit. Ioan. 1. ſabbatum dies fuit mortuorum: ea enim die Dominus in ſepulchro, noſtra autem dies viuorum eſt, qua Dominus à mortuis reſurrexit, in hac die Ioan. ſe in ſpiritu fuiſſe affirmat, ac mirabilia vidiſſe, quæ ſcilicet Paulus 1. Corinth. 2. cuius diſcipulus Ignatius martyr, pręcipit ꝑ ſabbatizatione omnibus Chriſtianis Dominicam reſurrectionem, regale eminentiſſimum omnium dierū, in qua & vita noſtra exorta eſt, mortis in Chriſto facta victoria colere. hāc appellat diuus Baſilius, ſeculi imaginem, primitias dierum, coætaneā lucis, & reſurrectione Domini honoratam. & ſecundum Aug. Dominicum diem Apoſtolici viri, & Apoſtoli; ideo religioſa ſolemnitate habendum ſanxerunt, quia in eodem redemptor à mortuis ſurrexit, iſque ideo Dominicus appellatur, vt in eo à mundanis abſtinentes, diuinis tantūmodò cultibus ſeruiamus: ſubdens, in ipſo creati ſunt Angeli, in ipſo formata ſunt elementa mundi, in ipſo à mortuis ſurrexit Chriſtus, in ipſo ſpiritus Sanctus ſuper Apoſtolos deſcendit de cęlis, & in eodem Manna de cœlo datum eſt, & c. obſeruantes igitur ſabbatum repugnant, & reſiſtunt veritati ipſi, quę nos ab ipſius literali obſeruantia liberauit. Nōne & olim Ieſu Naue per dies ſeptem muros Hiericūtis circumdedit, floccifaciēs diē ſabbati, qui ī eis inciderat? Ioſue 6. & de itinere Heliæ ꝑ quadraginta dies, & quadraginta noctes vſque ad montem Dei Oreb. 3. Reg. 19. & de ieiunio Moſis per quadraginta dies, Exodi 34. & de ieiunio Danielis ꝑ tres hebdomadas. Dan. 10. licèt die ſabbati non liceret ieiunare? & habetur de iumento in foueam in die ſabbati lapſo, Matth. 1. & de his in c. peruenit. de conſecra. diſtinct. 3. & Ignati. Epiſtola 8. ad Philip. & Oſe. 2. Eſa. 1. Item ſtatutum eſt concilio Aurelia. 3. Can. 27. qđ ſabbatum ſanctificās, & alia Iudęorum feſta, comparticipat eis, qui Dominum & eius Apoſtolos occiderunt, & Dominus noſter plura operatus eſt die ſabbati, Lucę 4. Matth. 12. Mar. 3. Io. 5. & alibi, ſed vlterius pro dicta opi. quod conſuetudo anteſcripta de prohibendo operari die ſabbati, ſit praua & abominabilis, vide tex. in indiuiduo, in d. c. peruenit, de cōſecra. diſt. 3. vbi prohibentes operari die ſabbati, appellātur Antichriſti prædicatores, qui veniens, faciet diem ſabbati ab omni opere cuſtodiri. item ſecundum Gregorium, populus iudaizare cōpellit, qui coli vult ſabbatum. & hæc quoad opera corporalia, quo verò ad ſpiritualia, vt de ieiunio in die ſabbati, & in concernentibus ſalutē aīæ, vt ſcriptum eſt de matre Auguſtini, vide text. in c. illa autem. diſtinct. 12. & de conſecra. diſt. 3. c. ſabbato. & c. de eſu carnium, & diſtinct. 5. c. quia dies. cum ſint extrà rem propoſitam, etiam præmiſſa puto vera, vt non ſit licita conſuetudo, de qua ſupra, ꝓhibens operari die ſabbati poſt meridiem, niſi fortè id fieret in reuerentiam ſubſequentis diei Dominici, iuxta tradita per Apoſt. Rom. 14. & 1. Corinth. 10. Coloſ. 3. & in gloriam Dei.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi debent diſtingui à Chriſtianis habitu, idem in Sarracenis vtriuſque ſexus.*
2 *Iudæi debent portare ſignum diſtinctionis palam, & tam de die, quàm de nocte.*
3 *Reſcriptum Papæ, vt Iudęi non diſtinguantur habitu, valet ſtante loci conſuetudine.*
4 *Circunciſio, cui primitus data fuit.*
5 *Circunciſio, quid præ ſe figurabat.*
6 *Iudæis olim datus habitus ſpecialis, & lex ſpecialis.*
7 *Chriſtus vtebatur veſtibus Hebręorum more.*
8 *Habitus diſtinctio in clericis, & de veſtibus ſacerdotalibus antiquis.*
9 *Habitus diſtinctio virginum, & matronarum a meretricibus, & ancillis.*
10 *Signa clericorum, & mulierum nuptarum, & quòd per ſigna res cuius ſit dignoſcitur, & nume. 11.*
12 *Toga, paludamentum, purpura quid. & de veſtibus Romanis & de veſtibus primorum parentum, & de ſtatu illo innocentiæ ipſorum, & eſu pomi.*
13 *Habitus facit hominem præſumi, qualis eſt habitus ipſe.*
14 *Chriſtianis prohibitum ſe exponere aſſiduo Iudæorum ſeruitio, maximè ſimplicibus, & tam in domo, quàm extra.*
15 *Chriſtiani poſſunt in mecanicis, vt in fabricando, ſeruire Iudæis.*
16 *Chriſtiani communicantes Iudæis in mercimonijs, non peccant.*
17 *Iudæis nouiter ad fidem conuerſis nulla ſit communio cum infidelibus.*
18 *Nutrices Chriſtianas non poſſunt Iudæi habere in eorum domibus, ſed extra. nume. 16.*
19 *Epiſcopus non poteſt diſpenſare, vt Iudęi habeant nutrices Chriſtianas in domo, nume. 16.*
20 *Manducatio, & potatio cum Iudęis, quando licita.*
21 *Paganorum cibis vti Chriſtianis, an liceat, & quando.*
22 *Sarraceni hodie iudaizant, & eadem cauſa prohibetur eſus cum eis, qua cum Iudęis.*
23 *Idolatricis veſci quando Chriſtianis liceat.*
24 *Prædicare qui poſſint, & de eorum officio.*
25 *An licitum ſit Chriſtianis permittere Iudæis vt mactent animalia in macellis publicis, ſecundum eorum ritum, accipiendo partes anteriores, & poſteriores Chriſtianis dimittendo, & de earum carnium eſu.*

CAPIT. IIII.

ET licet Iudæi tolerentur paſſim in terris Chriſtianorum, vt dictum eſt, cum eorum cerimonijs, & ſynagogis: cum tamen ſint alterius ſectæ pro euitandis pluribus delictis, quæ ex eorum commixtione cum Chriſtianis, & è cōtra de facili poſſent contingere tam reſpectu virorum, quàm mulierum mixtim verſantium, vt dr̄ in cap. in nonnullis, extra de 1 Iudæ. Ideo prouiſum eſt, † vt Iudæi, & Sarraceni vtriuſque ſexus per habitum publicè diſtinguātur à Chriſtianis, quod procedit 2 tam de die, quàm de nocte, † & ſignum diſtinctionis debēt portare palam & publicè, non autem occultè & ſub mantello, vel plicatura mantelli, vt per Do. Abb. in d. c. in nonnullis, in j. not. affirmans hoc vidiſſe fieri à multis, & propterea in terris Sereniſſimi Dominij Venetiarum deferunt ipſum ſignum in capite, videlicet biretum crocei, vel luthei coloris, vt ab omnib. dignoſcantur, quod introductum eſt in eorum ignominiā, & oppro-3 brium, vt ab eis ſit cauendum. † Idem dicendum in monacho, qui debet deferre habitum diſcoopertum, vt videatur, non autē ſub alijs pannis, aliàs non euitat apoſtaſiam, clem. j. in verbo, dignitatem, & ibi per glo. in verbo extrinſeci, de vi & honeſt. cler. & ibi per Card. q. 3. & per Oldra. conſi. 184. pater ſancte, col. fina. & Roma. conſi. 441. circa primum. Valeret tamen reſcriptū Papæ, vt non deferrent diſtinctum habitum ſtante loci conſuetudine, vt Ferrariæ, ſecundum Fulg. conſ. 155. cum iſtud ſit de iure poſitiuo, & per Deci. in c. conſuluit, il 3. in 3. not. extra de appell. Licèt olim populus Iudaicus, de quo Chriſtus erat naſciturus ſecundum carnem, ſignis quibuſdam differentibus ex Dei ordinatione diſtinctus eſſet ab alijs gentibus: dixit enim, vt Leui. 20. Separaui vos à cæteris populis, vt eſſetis mei. & Deuter. 4. & 7. Te elegit Dominus Deus tuus, vt ſis eius populus peculiaris de cūctis populis, qui ſunt ſuper terram. Nam & eiſdem data fuit cir-4 cumciſio, † quā Abrahā primus accepit. Gene 17. vbi Abraham nona-

nonaginta & nouem annorum erat, quando circumcidit carnem præputij sui: ipse enim fuit primus, qui vnius Dei fidem publicè confessus est, & ante circumcisionem fuit iustus, & fidelis, qui credidit, & reputatum est ei ad iustitiam. Gene. 15. de qua re vide Chrisosto. in c. 17. Gen. Homil. 39. Tho. j. Quæ figura circũcisionis, vt Lactantius refert, erat, † vt significaretur nudandum esse pectus. i. aperto, & simplici corde nos viuere oportere. Quoniam pars illa corporis, quæ circumciditur, habet quandã similitudinem cordis, & est pudenda: & ob hanc causam nudari Deus eam iussit, vt hoc argumento nos admoneret, ne inuolutum pectus haberemus. i. nequid pudendum facinus intra conscientiæ secreta velemus. Sed secundum Theologos sanguis ille, q effundebatur in circũcisione, præfigurabat sanguinem Christi effundendum pro omnibus in pretium & pignus salutis, in cuius virtute sanguis ille expiabat à peccato originis, & q fuit data ĩ quadruplex signum. Primò in signum distinctiuum, in quantum distinguebat filios Abraham & Israel à cæteris nationibus, sicut Baptismus est signaculum fidei distinguens christianos ab infidelibus. Secundò in signum tributi, & seruitutis propter peccatum primorum parentum. Tertiò in signum figuratiuum, inquantum figurabat circumcisionem animæ, nam etiam est circumcisio spiritualis, quã seruant Christiani, de qua per Ezechiã, c. 42. & Hiere. 4. circumcidimini Deo, & auferte præputia cordis vestri, & Deutero. 10. & 30. Et circumcidet Dominus Deus cor tuum, & cor seminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum, & hæc debebat fieri post aduentum Messiæ, de qua Gal. 5. & Rom. 3. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neq; præputium, sed fides, quæ per dilectionẽ operatur. & per baptismum fit homo noua creatura, ad Gala. vlt. quæ circumcisio fit non in vno membro tãtùm, sed in toto corpore simul, Bernar. in sermone de circumcisione. Quartò fuit circumcisio data in signum fœderis, & pretij futuri per Christum soluendi. Gen. 17. vbi Deus fecit pactum cum Abraham, præcipiens circumcisionem fieri in signum fęderis, & Deus acceptabat illam circumcisionem in signum pretii futuri soluendi per Christum in cruce, vt tradit Augusti. contra Faustum. Nam circumcisio de se nullius erat valoris ad tollendum peccatum, nisi ratione fidei cõferentis: Ideo necessaria erat fides conferentis, nam illa circũcisio non ɔtinebat realiter merita passionis Christi, sicut baptismus, qui in casu necessitatis conferri potest etiam ab infideli, & de circumcisione vide sanctum Thom. in 4. sent. dist. j. & quę dicam infra 3. parte prin. cap. j. in fi.

6 Item fuit eis data lex, † vt haberent Iudæi specialem modum viuendi, qui etiam habitu quodam singulari distinguebãtur ab alijs nationibus, de quo num. 15. vbi dixit Dominus ad Mosem, Loquere filiis Israel, & dices ad eos, vt faciant sibi fimbrias per angulos quatuor palliorũ, ponentes in eis vittas Hyacynthinas, & Deutero. 22. † 7 Quo habitu etiam Christus vtebatur, Matth. 9. vbi mulier illa, quæ sanguinis fluxum annis duodecim passa fuerat, dicitur accessisse retro, & tetigisse fimbriam vestimenti sui, & Matth. 14. Item quia mulier illa Samaritana, de qua Ioan. 4. cognouit Iesum ex habitu, dum dixit: Quomodo tu Iudæus cum sis? Et dicant quæso Iudæi, cum in terris Christianorum ipsi obseruent sabbatum, circumcisionem, & eorum festiuitates, cur ẽt non deferunt antiquum morem vestimentorum, Patrum suorum? vel si eidem abrogatum putant per nouam legem, cur & cæteris non abstinent? & idem dico de sacerdote, regno, & Principe, & vnctionibus sanctis, & incenso, & quare non ędificant sibi altaria, & omnia alia, quæ sunt in lege contenta?

8 Et illa distinctio † habitus in aliis quoque seruatur, & qñque in ignominiam, & quandoque in honorem, sicut videmus ĩ clericis, vt habetur 21. q. 4. c. j. & per to. & de vita, & hone. cleri. cap. clerici, & in vestimentis Sacerdotum. Quas autem vestes dẽant deferre religiosi, vel clerici beneficiati, vel in maioribus constituti, vide in clemen. 2. eod. titu. Et de vestibus sacerdotalib. antiquis. Exod. 28. 31. 35. 39. & Ezech. 42. & 44. & per Hieroni. ad Fabiolam de veste sacerdotali.

9 Item † & virgines, & matronæ apud Romanos vtebantur vestibus dissimillibus ab ancillis, & meretricibus, vt in l. item apud Labeonem. §. siqs virgines. ff. de iniur. vbi diuersa erat vestis meretricia à matronali, & ancillari: & possunt cogi meretrices ad portandum habitum distinctum ab aliis mulieribus, vt cognoscantur sicut Iudæi, vt per Paul. de Castr. in l. mimę. C. de episco. aud. Et seruus à liberto dignoscebatur per pileum. C. de Lati. liber. tollen. l. j. §. sed & qui domini, & per Cassane. in catal. part. 1. conclus. 44. col. 3. Et lacerna, & sagum erat vestis, qua dignoscebatur miles à pagano. l. si ignorans. ff. loc. No. etiam, q est prohibitum, mulierem vti veste virili, & virũ fœminea. l. vestis. §. muliebria. ff. de au. & argen. lega. vbi vir non potest vti veste muliebris sine vituperatione, & mulier malo proposito vtens veste virili, excommunicanda est, 30. distin. si qua mulier, & habetur in c. cum decorem. de vi. & honesta. clerico. & vestimenta ecclesiæ non debent tangi nisi à sacratis viris, nec in aliis vsibus. de cõsecra. distin. j. vestimenta. & siquis secularis, & maximè theatralia exercens, vtatur habitu monachali, puniẽdus est supplicio corporali, & in exilium mittendus, vt in Authen. de sanctis. episc. §. pen. ex causa tamen licet fideli assumere habitum infidelium, vt fecit sanctus Sebastianus, dummodò non sit signum institutum ad discernendum infidelitatem. Deutero. 22. ibi, non induetur mulier, &c. nam vir est imago Dei, fœmina viri tenet imaginẽ, secundum Aposto. 10 Item & per alia signa † distinguitur homo ab homine: in Clericis enim fit rasio capitis, & corona. 12. q. j. duo sunt, & per Bal. in l. si qua per calumniam. C. de episco. & cleri. & in clericis nõ est determinatus habitus certi coloris vel formæ, sicut in fratribus, licèt certi colores sint eis ꝓhibiti, cle. j. de elect. & ibi gl. fi. Abb. in c. clerici. el 2. in 5. col. de vi. & hone. cleri. Domi in c. iudex. §. idem. de sent. excom. in 6. debet tñ esse talis, vt a laicis distinguatur, vt in c. pe. 23. dist. ex no. in c. præcipimus. 21. q. 4. & in c. nullus. c. episcopi. 21. q. 4. Et signa mulierum nuptarũ sunt annuli, vt no. in c. illud, de præsump. & professus à nouitio, in c. pen. extra de regula. & proconsul ex proconsularibus insignibus. l. 1. ff. de offi. proconsu. 11 Et res ipsæ, cuius sint, † per signa ostenduntur. Lucæ 20. ibi, ostendite mihi numisma census. & in l. quod si neque. §. fi. ff. de peri. & com. rei ven. & in l. stigmata. C. de fabricen. lib. 11. vbi traditur, q ex signo tantùm, vel merco, ꝓbetur dominium & possessio rei, rationibus latè per eum allegatis: cuius tñ opin. reprobatur validissimis iuribus, & fundamẽtis per Beneuenutum Stracca, in tracta. suo de mercatura, par. 1. nume. 80. ubi ad hæc plura. Et de signis mercatorum in ballis suis, & de diuisa alicuius, an possit per alium deferri, vide per Docto. maximè Iaso. in l. si unus. C. de testa. Anto. de But. in c. cũ dilecta, de exces. prælat. & per Bar. in tract. de insi. & ar.

12 † Sed quoad uestes, Toga erat communis uestis Romanorũ Imperatorum, licèt Alexander Imperator, qui fuit post Heliogabalum, in animo habuerit omnibus officiis proprium genus uestis attribuere, & omnibus dignitatibus, ut ex habitu dignoscerentur, & etiam omnibus seruis, ut in populo possent discerni, nequis seditiosus esset, & simul ne serui ingenuis miscerẽtur. Id tamen Vlpiano, & Paulo Iureconsultis, qui apud ipsum floruerunt, displicuit, dicentibus plurimarum rixarum causam fore, si abiecti homines iniuriis exponerentur, & olim exules carebant iure togæ, ut scribit Pli. 2. in Epist. lib. 4. Pallium autem Gręcorum Philosophorum uestis erat, descẽdens vsque ad calceos, & Tertullianus librum scripsit de pallio, quo eius uetustatem, & commodum edocet, quo etiam se vsum dicit, reiecta toga. Paludamentum etiam erat uestis, qua Imperatores, & etiam milites utebantur. Sed purpura insigne præcipuum fuit Principum, & Imperatorum, & priuatis eius usum interdixerunt. l. j. C. quæ res uendi. non pos. de quorum insignibus vide latissimè per Cassane. in suo cathalogo, in 1. parte. Et de uestibus Romanis, tex. in l. uestis, cum duabus seq. ff. de au. & argen. lega. Et quæ ibidem repetit Lazarus Baifius, & per Lucam de Pen. in l. j. col. pen. C. nulli licere in fre. lib. 11. Priores autem omnium fuere tunicæ pelliceæ, quibus post offensam, & deiectionem à Paradiso, Adam & Eua induti sunt à Deo, & fuerunt ex pelle illius agni, de quo dixit Ioan. Bap. Ecce Agnus Dei, & de quo per Ioan. in Apocalip. qui occisus fuit ab origine mundi, qui si in statu innocentiæ permansissent, homines fuissent nudi, sicut ex Adam, & Eua nudi creati sunt. Nam uestitus est homini necessarius, secundum statum præsentis miseriæ, & ꝑ ꝑ defensionem ab exteriorib. nocumentis, ut intemperie caloris, & frigoris, & ad tegumentũ ignominiæ, ne turpitudo appareat, in quibus præcipuè est rebellio carnis ad spiritum, quæ duo cadere non poterant in statu innocentiæ, cum in eo non potuisset corpus hominis lædi ꝑ aliquod extrinsecũ, manente aĩa sub obedientia Dei, nec ẽt erat tunc aliqua turpitudo in corpore hominis, quæ confusionẽ induceret. vnde Gen. 2. dr̃, erat autem nudus vterque Adam, & uxor eius, & non erubescebant, quia nullam legem senserant in membris esse refrenandam, prout ẽt in statu futuri seculi non erit hmõi uestimẽtorum usus, sed corpora impassibilitate decorata, & ab omni uitio, & turpitudine semota, lucis pulchritudine uestient: fulgebũt enim iusti, sicut Sol in regno Patris eorum, Matth. 13. & Sap. 3. fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, & habetur in cap. nemo, de consecra. dist. j. Experimur igitur, quantæ fuerit abominationis apud Deum esus ille pomi uetiti per primos parentes, ut fuerint eo statu priuati, cum si se ad conditoris sui obedientiam uinculis charitatis astrinxissent, ad cœlestem Angelorum patriam quandoque sine carnis morte transissent: pomũ autem illud dr̃ fuisse uuam, secũdũ quosdã: & pro hoc est, quod dr̃ Hiere. 31. Ezech. 18. Patres nostri comederunt uuam acerbam, & dentes filiorum obstopuerũt. Alij dicunt fuisse uerè pomum; & alii ficum propter folia, quibus se cooperuerunt, ut per gl. in l. qui fundũ. ff. de uerb. sign. Et Maumethes in Alcorano dixit, q fuit arbor tritici septem spicas habens, & unam rapuisse Adam, in qua erant grana quinq;, de quibus duo comedit ipse, & duo dedit Euæ, quintum detulisse secum, &c. Quod quãtum distet à uero, & uanum sit, quilibet põt considerare, cũ & ipsa arbor fuerit lex, quæ præbet cibũ scientiæ boni & mali, & in ea describuntur bona in præmiũ obseruãtibcã, & mala in pęnam transgredientium, & ipsorũ peccatum fuit transgressio præcepti dati, ne comederent de illo ligno scientiæ boni & mali. Et de vestibus primorum parentum, & de vestibus diuersarum gentium, & tam virorum, quàm fœminarum, vide Isid. de sum. bo. lib. 19. c. 22. cum seq. & Alex. de Alex. lib. 5. Genialium dierum, c. 18. 13 Et nota, † q præsumitur quis talis, qualis est habitus, quem gestat, vt per Bar. in l. 2. C. si ser. expor. ven. ꝑ Dyn. consi. 54. text. in c. si iudex laicus, de senten. excom. in vi. Iustum est enim, dicit ibi text. vt ipse talis, quẽ gestat ex habitu, quousq; appareat aliud, præsumatur.

14 Habitu ergo à nobis distinguuntur Iudæi, † vt dignoscantur, & tanquàm à nobis Christianis bene noti non vtamur eorum nimia familiaritate, & conuersatione, sicut olim lege veteri erãt prohibiti Iudæi, ne gentibus associarentur, quia seducebant Iudæos, ne Deum sequerentur, sed alienis Dijs seruirent, Deute. 7. sunt enim ipsi aptiores ad subuertendum. Glo. 28. q. j. §. verum, & 35. q. j. §. hac itaque. & ex hoc Christianus non potest se exponere assiduo Iudæi seruitio, quod maximè prohibetur simplicibus. c. ad hæc, extra de Iudæ. quod habet locum tam in domo, quàm extra domum, vt ibi concludunt Abb. & Fely. reprobata opin. Hostien. & Ioan. de Ana. cum causæ prohibitionis ita militent in præstante Iudæo assiduum seruitium in domo, quàm extra domum, quarum vna est, ne propter cõtinuam conuersationem, & assiduam familiaritatem subuertantur animi simplicium. Altera ne Iudæi videantur superiores, si famulos habeant Christianos. & ista ratio ponitur in c. & si Iudæos, eod. tit. & vtraque militat in Christiano seruiente Iudæo tam in domo, quàm extra, de quo etiam per Aposto. 2. Corin. 6. nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ 15 societas lucis ad tenebras? † Admittuntur tamen Christiani, secundum Docto. vbi supra, vt possint eis seruire in operibus mecanicis, vt in fabricando, & si. & per Fel. in d. c. ad hæc.

Et quid de scholari Iudæo, an sit permittẽdus intrare scholas, vide Doc. in c. j. extra de Iudæ. vbi do. Abb. dicit, q consuetudo 16 habet, q admittantur. Item non peccant † Christiani communicantes Iudæis in mercimoniis, vt per Abb. in c. post miserabilẽ, 17 in 2. not. extra de vsur. † nam solum interdicta est nimia familiaritas, & cõuersatio cum illis, vt supra. Licèt tutius esset ab eis abstinere, ne audiant cum illis versantes, in die illo, ab eo, qui illos iudicaturus est, dicere, Discedite, non noui vos: communicastis enim cum ijs, qui me crucifixerũt, & ꝯ eos vide quid dicat Chrisosto. Christianus es? quàm igitur ob causam molestus es Ecclesiæ, qui Persa est, nonne quæ Persarum sunt, curat? Barbarus nõne Barbaros ritus emulatur? qui habitat in ditione Romanorũ, nonne eorum vtitur legibus? Et inferius, Neque enim exiguum interuallum est inter nos, & Iudæos: neque de rebus leuibus, & vulgaribus quæstio est inter nos, ne tu vnum, & idem credas nostrum, & illorum esse institutum, ac non miscenda misceas, illi crucifixerunt Christum: Tu crucifixum adoras, vides quantũ interest, &c. Idem dicendum de conuersatione cum aliis infidelibus, non tamen prohibentur illi, qui sunt in fide firmi, ita quod inde magis speretur illorum conuersio, q̃ horum subuersio: sed prohibendi sunt simplices, & infirmi, ne sine magna necessitate versentur cum eis, secundum San. Thom. 2. 2. q. 168. arti. vlti. vbi de artificibus eis vendentibus opera, quibus homines sine peccato vti non possunt, vt puta si quis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idolatrię pertinentia, nam tunc peccant mortaliter, vt ibi per eum. & de his vide 11. quæst. quarta, præcipuè 27. quæst. secunda, notum. 23. quæst. 5. de occidendis. & 5. q. 5. non omnis. de consecrati. distin. 5. fucare, & in l. quod sæpe. ff. de contrah. empt. & San. Thom. vbi supra, q. 169.

18 Et de nutricibus Christianis dicendum, † eas Iudæos posse habere extra domum, nam possent Iudæorũ creaturæ perire, si nõ reperirent nutrices Christianas extra domum, vt tenẽt Io. And. Ant. de Butr. Cardi. & communiter Doct. in c. & si Iudæos, extra de Iudæ. Et circa hoc dispensatio non requiritur, vt per Felyn. in c. at si clerici. §. de adulterijs, colum. fin. extra de iudi. vt tamen 19 habeant in domo, † Episcopus dispensare non potest, secũdum communiter Doct. in d. c. ad hæc, & dixi supra c. proximo præcedenti, nume. 15.

Et eisdem rationibus, quibus prohibetur continua conuersa- 20 tio cum Iudæis, † interdicitur etiam manducatio, & potatio cũ eis c. nullus. ca. omnes. 28. q. j. & sicut olim illicitũ erat Aegyptijs comedere cum Hebręis, & profanum putabãt huiuscemodi cõuiuium, Gene. 43. & c. omnis, qui. 24. quæst. j. vbi quod non debẽt in domum recipi, nec eis aue dici. Et hoc multo magis, cũ maior familiaritas contrahatur in cibo, quàm in colloquio, & facilius decipitur quis inter epulas, vt per Ioan. Andr. in d. cap. inter omnes, & facit Gl. in l. dolum. C. de dolo. Item hoc fuit inductũ in detestationem, & odium Iudaicæ prauitatis, & cæcitatis, ne videamur factũ eorum venerari, vel ne videamur eis inferiores, si vteremur eorum cibis, ipsis iudicantibus nostros immũdos, cũ eis non vtantur: pluribus enim non vescuntur Iudæi, quib. Christiani aluntur. possunt tamen cibaria emi à Iudæis, quibus Christiani vti possunt, quia omnia munda mundis, dist. 82. proposuisti, & no. in d. c. nullus.

21 Est tñ licitum euntibus ad prædicãdum fidem Christi, † & eorum sociis, vti cibis paganorum, seruata temporum qualitate, & secundum canonicas sanctiones, quam sit, de Iudæ. & Lucæ 10. vbi septuaginta duobus discipulis Dñs dixit, in eadẽ domo manete edentes, & bibẽtes, quę apud illos sunt. qui numerus septuagenarius intelligitur secundum Bedam, de tot gẽtibus mundi, quibus Euangelium erat prædicãdum. Nec possemus aliter eos lucrari, si colloquiũ eorum vitaremus, & cõuiuium. c. infideles. 23. q. 4. & c. ad mensam. 11. q. 3. Quæ intelligenda sunt de illis paganis, qui non discernunt cibos: aliàs si discernerent, non liceret nobis cũ eis comedere, vt per Glo. in c. q̃ sit, in verbo, vbi liceat, extra de Iudæ & Glo. & Domi. & alii in d. c. ad mensam, rõnib. de quibus supra, ne videamur inferiores illis, vtendo cibis, quos 22 discernunt, & factum eorum venerari. † nam & Sarraceni hodie iudaizãt. Vnde eadem causa prohibitionis, & periculum est vtroque casu, & cum vtrisque, tam Iudæis quàm Sarracenis, vt per Goffre. in sum. de Iudæ. versi. circa Iudæos.

Et quod dictum est, Christianos posse vti cibis paganorũ, qñ ad eos accedunt causa prædicationis, sanè intelligendum est, vt scilicet quod apponitur non sit idolis ĩmolatum, quia tunc sanctius esset fame perire, q̃ idolatico vesci. c. sicut sanctius. 32. q. 4. 23 In summa tamen famis necessitate † posset quis vesci etiam idolatico ad vitæ tantummodò sustentationem, vt per Goffre. vbi supra, cum nullum peccatum, nisi voluntarium. 15. q. j. c. j. & c. illa. & per glo. in d. c. sicut, & ibi Archi. qui cum horrore & execratione dicit hoc fieri posse, nam est inculpabile iudicandum, qđ necessitas ĩtulit, 30. q. j. ad limina, circa finem. Et de his vide 1. Corinth. 8. Vbi Apostolus dicit, Qui credit in vnum Deum, & vnũ Dñm Iesum Christum, potest manducare de idolaticis, credens nihil esse idolum in mundo, & q nullus Deus, nisi vnus. qui aũt cum consciẽtia idoli quasi idolaticum manducat, peccat, & fratrem scandalizat. & idem c. 10. & vide etiam 30 distinct. si quis carnem. vbi Domi. & no. in c. Paulus. 2. q. 7. de Petro, qui cũ esset Antiochiæ, edebat cum gentibus, nec discernebat cibos, ob qđ reprehensus fuit à Paulo, ad Galat. 2.

24 Qui autem debeant † prædicare, dic q Episcopi ex officio & officii necessitate, ut Alex. de Ales, par. 3. q. 68. memb. 3, art. 2. §. 3. qui ubicunque sint, dicũtur missi: sunt enim loco Apostolorũ. c. in nouo. 21. distin. c. ecclesiæ. 35. distin. c. quorum. 68. distinc. Et solus Episcopus dat generalem licentiã prędicandi, & uide Glo. in cle. j. in uerbo, officia, de regula. text. cum Gl. in clem. dudum. de sepul. ubi Cardi. & Pau. examinant de potestate prædicandi, ubi etiam de curatis, diacono, & aliis. Monachi uerò non ex officio, sed ex commissione sedis apostolicæ, cuius sanctioni impunè refragari non licet, 11. dist. c. consequẽs. prædicant. Sũt nanq; & ipsi in partem sollicitudinis assumpti in ędificationẽ nostra, 2. Cor. 12. quod diffusius tractat Alex. de Ales, par. 4. q. 108. mẽb. 4. art. 3. & de his uide per Doc. in c. quam sit, de Iudæ. & in c. cum ex iniuncto. de hæreti. & in c. excommunicamus. §. quia uerò, & ibi Ioan. de Ana. de hęreti.

25 Vidimus paulo ante, an liceat Christianis mãducare cum Iudæis, & cæteris infidelibus, aut uesci idolaticis, discutiamus modò nouam quæstionem, a nemine pertractatam, quæ uiderim, quæ quotidie contingere solet, an sit licitum carnificibus Christianis permittere Iudęis, ut occidant animalia in macellis Christianorum pro eorum uictu, & partes anteriores animalis, immundis manibus per eos occisi, reseruent pro eorum usibus, & abijciant posteriores & subinde an liceat partes posteriores per eos derelictas in lanienis Christianorum eis uẽdere, & illis uesci? Et uidetur dicendum imputandum esse lanioni Christiano, eo modo paciscenti cum Iudæo, & uendenti carnes ita abiectas in peccatum ei impingendum: nam ratio, quare prohibita est nobis manducatio cum eis, de qua in c. omnes. 38. q. j. ea est scilicet, ne uideamur illis inferiores, si uteremur cibis eorum, ipsis iudicantibus nostros immundos, cum illi nostris non utantur nec uescantur. Item ne videamur eorum factum venerari, sic ꝑmittendo Iudæos eligere partes anteriores, & posteriores abiectas vendere Christianis, & quodammodo ritibus eorum cõicare, & nos illis inferiores facere. Item si ipsi iudicant immunda quæ tangũtur à nobis, vt nolint emere carnes animalis per Christianos occisi: ita & indignũ esse deberet, vt carnes ꝑ eorũ putridas manus aptatas & abiectas, emere, & eis vesci, cum ſm eorum superstitionem sint mactatæ. & pro hac parte posset adduci, quod legitur Dan. j. de Azaria, & Misael, qui noluerunt vti cibis Regis ne pollucrentur. Præterea, nõ licet nobis in pluribus aliis cõicare, vt in balneis & similibus, c. nullus. 28. q. j. & quia hoc videtur contra conscientiam, vt res pollutas nefandis eorum manibus, comedamus, & quæ ab eis tanquam immundæ reijciuntur, & q agit ꝯ cõscientiam, ędificat ad gehẽnam, c. litteras. de restit. spolia. c. tuas. de simo. c. nerui. 13. di. & ista pars fauore animæ amplectenda prima facie videbatur, iuxta tex. in c. iuuenis, de spõsali.

Quibus tñ non obstantibus (præmissa semper solita mea protestatione) sentio partem ꝯriam esse magis iuridicam. Moueor, quia reiectio per eos illarũ carnium posterioris partis animalis, est inducta ex antiquissimo eorũ ritu, de quo fit mẽtio, Gen. 32. in illis

in illis verbis,quam ob causam non comedũt neruũ filii Israel, qui emarcuit in femore Iacob,vsque in præsentem diem,eo qđ tetigerit neruum fęmoris eius & obstupuerit.ex quo loco luctationis Iacob cũ Angelo,eduxerunt hunc ritũ abijciendi carnes posteriores animali , vel etiam quia ꝓhibetur esus sanguinis & adipis,Leui.7.& per occisionem animalis eorũ more, non põt sanguis ex posterioribus partibus euacuari , sicut ex anteriorib. & posteriores sunt plenæ pinguedine,& neruis, nec ita de facili possunt curari.Sed hoc vndecũq; obueniat,satis est qđ iste est ritus eorũ antiquissimus,sed de iure sunt in eorũ ritibus ꝑmittendi,nec in eorum cerimoniis perturbandi.ca. qui sincera.45.dist. vbi dicitur,qđ quicũq; aliter agũt,& eos sub hoc velamine, consueta ritus sui cultura remouere,suas illi magis q̃ Dei causas,probantur attendere,& debent in eorũ & parentũ consuetudine cõseruari,& facit l.die sabbati.C.de Iudę.c.& si Iudęos.c.sicut,extr. eo.tit.Quia in eis præfigurabatur veritas fidei,quam tenemus,& no.per Feli.in c.consuluit,in 2.no.eo.tit.Item plura reperiuntur per ecclesiam specialiter,& nominatim Iudæis prohibita,vt diceturinf.par.2.c.5.& seq.& hoc de quo agitur, non inuenitur interdictũ,eisdem Iudæis,sed passim toleratũ . Itẽ pro hac opinione facit,qđ omnia mũda mũdis.c.proposuisti,distin.82.& 1.Corin.10.Omne qđ in macello venit manducate,Dñi enim est terra & plenitudo eius,ergo non Dęmoniorũ . qđ si terra Dei est, & terræ fructus,& bruta Dei sunt.si igitur omnia Dei sunt,nihil est immundum.& per eundem Roman.13.& 1.Thimo.4.in nouissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis Dęmoniorũ.& infra,Prohibentiũ nubere,abstinere,à cibis,quos Deus creauit ad percipiendũ cũ gratiarũ actione fidelibus,& his qui cognouerũt veritatem, qa oĩs creatura Dei bona est,& nihil reijciẽdũ,quod cũ gratiarũ actione percipitur:sanctificatur enim per verbũ Dei & orationem.& ait Chrysostomus,vbi supra,qđ idolis quoque immolatũ fuerit, eadem possumus ratione mãducare,si nescimus idolaticũ esse : sin verò sciens illud percipias,immũdus iam eris, non ideo quia idolaticũ est, sed quod cũ tibi imperatũ sit, non communicare Dęmonijs,per id communicasse conuinceris.& cibis omnibus licere vesci fidelibus,ostendit Deus Petro per visionem,de qua Actu.10.Et tenendo hanc partem,non obstant allegata in contrarium , quia non propterea dicimur communicare cum eis, permittendo ea quæ superius exposita sunt , sed simpliciter tolerare,vt eorũ ritibus vtantur,iure ita suadente, d.c.qui sincera , prout similiter permittunt eorum veteres sinagogæ. c. consuluit.de Iudæ.l.in sinagoga.C.eo.tit.& in iure Primogenituræ , & in matrimoniis,vt possint secundum leges Mosis contrahere,c. de infidelibus.de consangui.& affini.c.gaudemus. c.fi.de diuor. c.fi.qui fil.sint legiti.hinc est quòd Bononiæ tolerantur in dictis ritibus , vt habent macellum speciale , & Christiani passim & vbique soliti sunt emere carnes animalium per eos occisorum, quas ipsi refutant, scilicet partes posteriores, secundum eorum ritum.non sunt igitur abrogandæ eorum consuetudines , cõtra quas tñ si quid committerent , possunt per ecclesiam castigari , vt per Felyn.in c.j.colum.13.versi.& primò.de constitu. Nec ex eo quod emamus carnes per eos reiectas potest dici ꝙ faciamus nos ipsos inferiores illis,cum hoc sit in contrarium,nam sic agẽdo spernimus eos in eorum ritibus, nõ distinguendo cibos ꝓut ipsi:cum secundum nos,omnia munda mundis, vt dictum est , & omnia sint Dei:& si nos abstineremus ab esu eorum, quę per Iudęos spernuntur , id esset potius iudaizare , & quod legitur Dan.1.factum fuit quia ita erat tunc mors inter Iudæos & alienigenas,Gen.42. ita sentio in hac quæst. ab alijs non examinata quos viderim , salua semper determinatione sanctæ matris ecclesiæ, ad quam in omnibus per me dictis & dicẽdis me semper humillimè remitto.adde tamen ad præmissa Augusti. in libello de diffinitionibus fidei orthodoxæ, cap.30.

SVMMARIVM.

1. *Christianis, an liceat contrahere, & distrahere cum Iudæis, & Sarracenis, & deferre merces ad infideles.*
2. *Tempore guerræ nullæ possunt merces deferri ad infideles.*
3. *Tempore pacis , quæ possint deferri.*
4. *Tempore guerræ , an possint deferri prohibita in casum redemptionis captiuorum.*
5. *Infideles, & simul hostes Populi Romani differunt ab infidelibus, qui nõ sunt hostes, quoad delationes mercium ad illos.*
6. *Populi Romani appellatione, quæ gentes veniunt.*
7. *Elemosina, an sit tempore necessitatis facienda infidelibus , & an de præcepto, vel sit de consilio.*
8. *Elemosina per clericos quomodo fiat , & an aliquid prosit illam facienti in peccato mortali.*

CAPIT. V.

1 AN autem † sit licitum Christianis cõtrahere, & distrahere cum Iudæis,& Sarracenis? & dicendum est, quòd sic regulariter, in rebus licitis, & legitimis, vt ꝑ Rom consi.489.hæc Domina Petra,& Petrum de Ferrarijs in pract.sub forma libelli,in actione reali,in ver.veris, ac legitimis.col.7.versic.sed quid dicemus.immo & Principi licitum est vendere redditus suos Iudæis.ca. ex speciali, de Iudæ.& dicit ibi Abb.non omne commercium esse cum Iudeis prohibitũ, nam & potest Iudæus contrahere cũ ecclesijs,vt per Cald.consi.3.sub tit.de loca.& de eorũ contractibus cũ Christianis celebrandis, ꝙ sint liciti,vide Arch.& Ioan.de Fantu.in c.nullus,28.q.j.nam solũ in aliquibus casibus reperitur à iure prohibita cum illis cõmunio,ergo secus in alijs.Nec obstat c.omnis qui,23.q.j.qa loquitur de scismaticis & hæreticis, qui sunt excommunicati, & eos non licet in domũ recipere,nec salutare: sed Iudæi tolerantur ab ecclesia,vt dixi supra, non tamen potest Iudæus conducere gabellas,vt ipsas exerceat & colligat,sed per aliũ sic,qui sit Christianus deputatus per superiorem vendentem gabellas, &c. per eos.c.per & ibi Doc.extra de Iudæ. Vtrũ autem merces deferre liceat apud barbaras nationes,& infideles.not.in l.cotẽ, in prin. ff.de publi.& vectig.& in l.j.C.quæ res expor. non pos.& in l.pen.& fi.C.quæ res vend.non pos.& in l.2.C.de comer.& merca.& in l.j.C.de litto.& itine.publi.custo.lib.12.& in c.ita quorũdam.c.significauit.c.quod olim.c.ad liberandam,extra de Iudę. in quo concludendum est,secundum Doct.in locis, de quibus 2 supra,†quod tempore guerrę nullæ merces per Christianos deferri possunt ad infideles,& etiam illæ, quæ non præstant subsidiũ ad bellandũ:nam existente bello inter nos & istos , durat ꝓhibitio generaliter de omnibus rebus: & idem est dicendum de tempore treugæ,& de illo tempore, quo timor est belli.d.c.significauit.cum ibi no.vbi est melior tex.in iure,ꝙ etiam in materia pœnali tempus guerræ comprehendit tempus treugæ. ubi Henri.Boich concludit indistinctè omnes merces esse ꝓhibitas deferri per Christianos ad infideles tempore guerræ , siue sit treuga,siue nõ,pro qua opin.dicit facere tex.in c.quod olim,in verbo,mercimonia, vel alia consilia, vel alia subsidia , de Iudæ. Et idem tenet Imo.& Hostien.in d.c.significauit.

3 Tempore autem pacis † remanet prohibitio solũ in mercib. quæ præstant auxiliũ ad bellandum,vt sunt arma,ferrum, & alia, de quibus in d.c.ita quorũdam.nam tales merces nullo tempore pacis,vel guerræ possunt ad infideles,& barbaros deferri,possent enim infideles facere pacem fraudulenter,& possent fulciri huiusmodi armis, & ipsis postea vti contra Christianos tempore belli , vt notant Doct. vbi supra , maximè per D.Abb.in d.c.quod olim,in j.not.Quo verò ad alias merces possunt tempore pacis exportari ad infideles ad commodum ipsorũ Christianorum,& omni ingenio extorquere aurum à Barbaris.d.l.2. C.de comer.& merca. Et quod merciũ sit prohibita delatio ad infideles,vide Nico.Boeri. deci.178.col.3.cum seq.Et in tantum 4 † est prohibita delatio mercium inhibitarum & interdictarum, de quibus supra,ad infideles tempore guerræ, ꝙ dicto tempore non possunt deferri etiam pro redimendis captiuis, secundum magis communem opinionem. Nec excusatur deferens cas, et ex post facto,quia cum ex illis armis veniant impugnãdi postea Christiani,non debet impendi subsidiũ ad malũ committendũ propter bonũ,quod videtur sequi:talis enim compensatio à iure est reprobata.c.super eo,cum simi. de vsur. & ita tenet Glo. & Doct.in d.c.significauit, vbi D.Abb.dicit,hoc procedere durante guerra. Tempore autem pacis dicit procedere opi. Ioan. And.qui vult,ꝙ ante factum sequenda sit opinio Glo.vt prohibita,in d.c.ita quorundam, deferri nequeant. Nam si infideles perpenderent,ꝙ pro redemptione captiuorũ possent consequi tales merces prohibitas,nollet aliud pro redemptione captiui, quàm res prohibitas deferri,& volẽti fraudem committere paratũ esset velamen, vt semper diceret se fecisse pro redemptione captiuorum , sed post factum consulendum esse dicit Abb. secundum opi.Lapi,Innoc.& Hosti.qui tenent contra Glo.vt, pro ea redemptione sit licitum deferre merces prohibitas,& cũ hac distinctione transeunt communiter Doct.in d.c.significa-5 uit.† Et quod supra dixi magis communem opinionem esse,ꝙ etiam pro redimendis captiuis non possint prohibita, vt arma, & alia deferri ad infideles,hoc verum fore, & magis communiter teneri,firmat Alex.in consi.13.super eo, col.2. versi.& etiã secundũ,vol.7.vbi optimè declarat prædicta,distinguẽdo de Sarracenis, & Barbaris : nam dicit,ꝙ iura prohibentia Christianis habere comercia cum infidelibus,& vetãtia deferri prohibita, loquuntur in Sarracenis,& hostibus Imperij Romani,vt sunt & Turcæ , cum quibus haberemus bellum indictum : in alijs verò præter tales,qui non sunt hostes,sed populi extranei,vt sunt Tartari,cum quibus habemus pacem,vel neque guerram,neque pacem,nec aliquid agere cũ eis,vt cum populis Indiæ, distinguit, quòd,aut quærimus de mercibus non prohibitis,& tunc clarũ est,ꝙ possunt deferri,postquam tales possunt etiam deferri tempore pacis ad Sarracenos, aut nos quærimus de prohibitis in d. c.ita quorundam,& putat eas etiam posse deferri ad ipsos , cum non reperiatur prohibitum,nisi quando deferuntur ad Sarracenos,vel hostes populi Romani:De quo uide etiam Bald.& Christopho.Por.in §.si ab hostibus,institu.quib. mo. ius patriæ potest.sol.& quæ tradit Benuenu. Straccha in suo tract. de mercatura, 2.parte,

2.parte,nu.40.cum sequentib.& in 4. parte, nu.12. cum sequentib.vbi ponit particulariter,quæ sint merces prohibitæ,& de puluere,& bombardis,& sulphure,& si.& capite puniuntur,qui docent infideles nauigia fabricare.l.fi.C.de pęn.Et quia dixi hostes 6 populi Romani,† Sed qui dicantur de populo Romano? Et Bar. in l.hostes,col.2.versi.& secundum hoc.ff.de capt.& postli.re.dicit,quasi omnes gentes , quæ obediunt Sanctæ Matri Ecclesiæ, esse de populo Romano,& facit l.Roma.cum ibi no. ff.ad municip.de quo etiam vide quæ dicam infra,par.2. prin.c.2.Et in materia delationis mercium ad infideles, hoc non omittam,quod si quis assecurat merces deferendas in naui,si sunt deperditæ, nõ posset opponere assecurato,ꝙ merces non essent ipsius assecurati.l.commodare,iuncta l.seq.& ibi Bart.ff.commo.facit l.qđ si nulla.ff.de hæred.vel acti.vend. Nec è contra rebus saluis potest assecuratus dicere,ꝙ non erant suæ,vt per Glos. & Bart.in l.cum res.C.de probat.Si tamen essent Sarracenorum , vel aliorũ infidelium,quæ possent capi,iuxta no.in auct.nauigia.C.de furt.tũc liceret assecurãti dicere,post perditionem mercium , ꝙ merces non erant suæ,cum si sciuisset assecurans esse infidelium,non assecurasset aliter ipsas merces,& ita tenet Pet. Sancti in tract. de assecura.in 4.par.colum.7.nume.10.& not. quod solus Papa dispensat,vt arma portentur infidelibus,& non legatur , vt ꝑ Speculum in tit.de lega.§.nunc ostendendum,per c.significauit , de Iudæis. Et quia supradictum est de non deferendis mercibus ad 7 infideles,videamus,† an infidelibus tempore necessitatis sit pręstandum auxilium,& dãda elemosina: & an ad hoc teneamur? In quo dicendum est quòd sic , vt teneamur eis in necessitatib. subuenire, & Principes Christiani tenentur diligere Iudæos, & Sarracenos in quantum sunt naturæ nostræ participes, vt habetur de pœn.dist. 2.charitas, Lucæ 6.Roma.12.23.quæst.4.ca.non potest.& ex ista charitate, quæ eis debetur,tenemur eis subuenire in necessitatibus,dist.42.quiescamus.16.q.j.& 86.distinc.non satis.& per Oldra.consi.87.& Alexand.consi.99.Visa inquisitione,col.3.in prin.vol.7.fideles tamen,& iusti,sunt infidelibus pręferendi.Ecclesiast.12.

Et quoad ipsius eleemosynę largitionẽ,sciendum, ꝙ eleemosynæ largitio est in præcepto sub dilectione proximi.Sed qa præcepta dicuntur de actibus virtutum,ideo eleemosyna cadit sub præcepto,secundum ꝙ est actus virtutis, idest ꝙ fiat secundum ꝙ recta ratio requirit, secundum quam aliquid est considerandum ex parte dãtis,& illius,cui fit;ex parte dantis, vt fiat de illo, quod superest,& superfluum est dantis. Lucæ 6. quod superest , date eleemosynam, & dicitur superfluum non solùm respectu suimet,sed etiam aliorũ,quorũ cura sibi incũbit : prius.n.decet & sibi,& suis prouidere.si quis enim suorũ curam non hẽt , fidẽ negauit,& peior est infideli. Timo.5.& in c.siquis.30.distinct. & postea alijs,& prouidendũ est prius suis etiam ꝙ sint hæretici,& petẽs eleemosynam esset bonus,& fidelis , licèt in amore ꝑferri debeat extraneus fidelis,de quo vide Glos.in d.c.non satis, & 30. distinct.c.j.Et idem in clericis.c.de his,de ecclesi.ędi.& ita intelligitur.15.q.j.c.fin.Et de illa quæstione, an sit potius subueniẽdũ patri, vel fratri hæretico, vel extraneo catholico . vide Ioan. de Ana.in c.cum sit, de Iudæ. in qua communiter distinguitur sic , aut quo ad effectum dilectionis,& tũc extraneus fidelis est præponẽdus ; aut quo ad necessariorum exhibitionem,& tunc aut extraneus fidelis magis indiget, & magis tenemur illi;aut ęqualiter indigent, & tunc magis patri,& propinquo,& vide Henri. in c.j.de infan.langui.& exposi.& Abb.in c.si quis , de hæreti. & Præposi.Alex.in c.j.30.dist.

Et ex parte recipientis eam requiritur , ꝙ subsit necessitas talis,sine qua eleemosyna non potest se aliter sustentare.86. dist. pasce.Ex quibus concluditur,ꝙ eleemosyna est de pręcepto,qñ quis habet superfluũ modo prædicto , & alius indiget , aliter est de consilio,& ad hæc vide tex.47.dist.sicut hi.vbi est tex.aureus contra diuites auaros,vbi inter alia hæc sunt verba . Quis enim tam iniustus,tam auarus,q̃ qui tam multorum alimenta,nõ suũ vsum,sed abundantiam,& delitias facit : neque enim minus est criminis,habenti tollere,q̃ cum possis,& abundans sis, indigẽtibus denegare.Esuriẽtium panis est, quem detines;nudorum indumentum est,quod tu recludis;& miserorum redemptio est,& absolutio, pecunia,quam tu in terram defodis. tantorũ te ergo inuadere scias bona, quantis possis præstare quod velis.

8 † Et si ab aliquo debetur Eleemosyna indigentibus, ad id maximè tenenẽ clerici,qui non debent ditare consanguineos vel agnatos,sed solũ sustentare de bonis ecclesiæ, si indigeant, vide Glo.in c.j.de cohabi.cleri.& mulie.& 31.dist.omnino, vbi Dñi. ita dicit,Concludendum in hoc:Si quæritur, an presbiter possit dare de rebus immobilibus.& non potest , vt est casus 12. q. 2. quisquis,& ibi Glo.j.aut vult dare de rebus mobilib. & tunc, aut vult dare pauca,& rõne impensi officij,& põt,vt ĩ c.relatũ, el 2. de testa.aut vult dare multa,& nõ põt.& isto respectu dr̃ ꝙ grauius est dare consanguineis,q̃ aliis,vt dr̃ 2.q.3. peruenit.vñ dicit ibi Glo.quòd Episcopi sunt cęci circa nepotes,vt eos ditẽt, ideo bonum fuit ꝓuidere. Aut non vult dare res,sed alimentare eos, & tunc aut ipsi non indigent, & non est licitum, ut in Glo.j.in c. primo,de coha.cleri.aut ipsi indigent, & potest eos alimentare, vt voluit Glo.in d.c.omnino,& d.c.primo,& procedit hoc vltimum etiam si vellet alere de pane,& alijs oblationibus , q̃ fiunt in altari,vt no.Glo.11.q.j.hanc consuetudinem.Et Archid.in c. licet Papę.12.q.2.dicit Papam peccare mortaliter si alienat bona Ecclesiæ in casu non licito,puta vt det agnatis,vel amicis, qđ reputat singulare Abb.in c.constitutus,in 3.col. de religi.domi. refert tamen Hostiensem dicere,quod licitum est prælato inferiori aliqua dare consanguineo pro sustentatione vitæ.c.monachus.12.q.2.c.non satis.86.distin.facit c.cæterum,de donat.vide tamen Abb.in c.clerici.de iure patro.Bald.in repet. l.j.col.15.in 7.quæst.secundæ partis principalis.C.de sacros.eccle.& per Abb. in c.j.de cohabi.cleri.& mulie & per Doc.in c. nõ liceat.12.q.2. And.Sicul.in c.ad hæc,col.j.& 2.de testib.Ioan. de Ana. cõsilio 87.circa dubium, & ibi Bologni.in additi.& per Doc. in d.c.cæterum, de dona. Hæc volui adduxisse,vt tam secularis,quàm clericus possit instrui, qualiter se habere debeat circa eleemosynarum largitiones. Et in dandis eleemosynis, an parentes sint cæteris præferendi , vide not. in ca.singulis.86.distinct.vbi latè per Ioan.de Turre Crema.Et de Eleemosyna,qualiter sit tribuẽda, vide Doct.in c.inter opera.extra de sponsa.& ibi Glo.quæ dicit , quòd debet esse contritus , qui facit eleemosynam . Prodest tamen etiam non contrito , sicut & alia bona opera facta in peccato mortali, quæ prosunt ad tria,videlicet ad consequenda tẽporalia, ad minus supplicium subeundum in inferno,& quoad hoc vt peccator citius conuertatur pœnitentiam,vide Gl in d.c. nihil prodest,de pœni.distin.3.& extra de pœni.& remissio.cap. quod quidam.& qualiter sit seruandus ordo in eius distributione, an primò sibiipsis & parentibus coniunctis,benefactoribus, debilibus, & infirmis,& in omnibus vide Lucam de Pen.in l.cẽtum.C.de anno.ciuili.lib.11.vbi latissimè.

SVMMARIVM.

1. *Christianis , an liceant inuocare auxilium infidelium contra alios Christianos.*
2. *Inimici etiam per dolum impugnandi.*
3. *Christiani adiuuant licitè infideles contra alios infideles.*
4. *Pacem inire cum infidelibus, an liceat Principibus Christianis sine consensu Papæ.*
5. *Confęderatio quid sit, & an per eam inducatur subiectio, & nu. 8.*
6. *Pacis causa plura concedi, quæ aliàs secus.*
7. *Pax spiritualis, & interna quæ sit.*
8. *An per confœderationem inducatur subiectio.*
9. *Bellum , quando dicatur iustum.*
10. *Bellum licitum contra Sarracenos.*

CAPIT. VI.

VIdimus qualiter,& quando liceat Christianis cum eorum mercibus,& aliis charitatis operibus præstare auxilium infidelibus.Quæro modò,† an sit licitum Principibus Christianis implorao auxilium ab infidelibus ad sui defensionem ꝯ alios Christianos? In qua re Ioan.And.in additio.ad Spec.super Rub de Iudęis, vesic.conuertendo hunc casum , dicit se putare Christianos posse licitè vocare infideles pacificos non habentes guerram nobiscum, actiuè, vel passiuè, necessitate tñ imminente, aliàs nõ , scilicet si guerra viget cum eis, vel si nostrum bellum,propter quod ipsos vocamus est iniustum,vel etiam iustum,sed non viget necessitas, & Oldra.in cõsil.71. incip.nunquid Christianus, idem tenet, quando bellũ est 2 iustum,vt quando fit pro sui defensione, † dicitque ꝙ nõ solum cum infidelibus,& dolosis possumus inimicos impugnare , sed & per dolum,vt de Abraam,Gen.14.ibi , irruit super eos nocte, & Iosue 8.& 10.& de Gedeone, Iudi.8.& dicitur bonus dolus,nã si exquirere velimus,qui nam copiarum Imperatores iam inde ab orbe condito claruere,illorum trophęa bona ex parte comperiemus imposturæ ac fraudis facinora fuisse,eosdemq; fatebimur maiore quidẽ laude dignos quàm qui aperto Marte victoriam de hostibus reportant:si enim magno cum sumptu, tũ pecuniarum,tum corporũ sic bella cõficiunt,vt ab ipsa etiã victoria nihil illis amplius accedat,quin potius victores cũ sint, nihilo tñ segnius cũ his q victi sunt calamitate ꝑmunt , tũ copiis absumptis,tũ ęrario exhausto.Sed de his vide Chrisost.de sacerdotio,li.j.& de dolo cũ hostib.vide 22.q.2.vtilem, & 23.q.2.Dñs,& Deci.in l.ea est natura.ff.de reg.iur. Ias.in l. si rem tibi. ff. de præscrip.verb.Exẽplo Machabęorũ,qui fuerunt viri sancti, & pugiles fidei,qui inierunt pactũ cũ Romanis, vt mutuò se iuuarent , vt Machab.8.& 12.Et tñ Romani erant pagani,& no. ꝑ Abb.in c.qđ sup,ad fin.versi.vlt.hic quęrit,extr.de voto. Quib. addi põt qđ legit,4.Reg.26.vbi Acaz Rex Hierusalẽ implorauit auxiliũ Regis Assyriorũ ꝯ aliàs Tribus , & Dauid etiã petijt auxiliũ ab Achis Phylisteũ.1.Reg.27.& cũ exercitu Phylistinorũ venit ad bellũ ꝯ Israelitas.1.Reg.29.& Paulus ad sui defensionẽ uocauit Pharisęos,dicens se Pharisęum,& petijt à ꝑside milites,quorum auxilio seruaret illęsus,Actu.23.& 23.q.3.c.sex.ĩ fi.& c.Maximilianus,& ꝑ Anch.in c.ꝑsidentes,de hęreti.in 6.& in d.c.qđ super his,col.fi.uersi.quinto quęro.Martinus aũt Laudensis in tract.de bello.

bello.q.3.dicit, ꝙ Princeps Christianus non pōt vti defensione infideliū sine peccato, nisi qñ non pōt aliter se tueri. Sicut eͻ in bello iusto † fideles adiuuant infideles q̃ infideles. 23. q.j.ꝗd culpatur.11.q.3.Iulianus.& hr̄ p Tertullianū in apologetico. c.5.de illa Christianorū legione, quę militabat in castris Romanorū ͻ alios Gentiles, quorū precibus imber de cęlo descendit miraculosè, cum aliter Romanus exercitus defecisset.& patet ēt de alijs Christicolis, q militauerūt in castris paganorū,& infideliū, vt de Eustachio cognomēto Placido, magistro militiæ Traiani Imperatoris, cui ī venatione inter cornua cerui Christus in cruce apparuit,& baptismum suscepit,& de Sebastiano Narbonensi sub Diocletiano cohortis p̄toriæ p̄fecto, Georgio,& aliis,& p tex.in d.c.Iulianus. Sed in quæstione principali Ioan.de Ana & Felyn. in c.ad liberandam, de Iudæ.vbi examinant hāc qōnē, ͻcludūt, ꝙ licet Christianis inuocare auxilium infideliū ͻ alios Christianos tribus ͻcurrentib. Primò, ꝙ non vigeat bellū actiuè, vel passiuè cū infidelibus. Secundò, dūmodò inuocans iustè offendat, vel defendat. Tertiò, dummodò sit necessitas ineuitabilis,& ita residet Fely.ibi.col.2.versi.vltimò vide, qđ in idē recidit cū opinione Ioan.And.in loco præallegato. Et idē cōcludit Ant.Corsettus, in tract.de potesta.regia, in 4.parte prin.q.83. q refert quasi de verbo ad verbū cōsilium Oldr.de quo sup. ͻcludēs ēt ipse, ꝙ in bello iusto licitū est Christianis vti auxilio infideliū,& ꝙ qñ bellū est iustū, non refert, qualiter vincamus hostē,& vt ibi per eū.& circa p̄missa vide ēt Pet.de Anch.in d.c.præsidentes, in fi. de hæreti.ī 6.& idē qđ supra, concludit Paris de Puteo in tracta. de bello.lib.2.§.pe.incip.an si.nu.3.dum pertingit illam quęstionē, an prouocatus ad duellū iustum, teneatur se conferre ad infideles, si apud Christianos nō p̄t haberi securitas & copia duelli.

Aduerte tñ, ꝙ implorās eorū auxilium nō p̄mittat infideles quo ad sacra immisceri cū Christianis, vel ꝙ palā ipsi s̄m eorum ritū in exercitu suū inuocent Maumethem, aut de sacris suis cū Christianis publicè confabulent̄, quia hoc expresè prohibetur in clem.j.de Iudæ. Sed si volūt sacra sua celebrare, hoc faciant secretò,& in parte remotiori exercitus, ac quā interdicat̄ Christianis accessus, hoc monet Bonif.de Vitalinis, in clem.j.de Iudæ.

4 Quæro, iuxta pręmissa, † an licitū sit Christianis Principib.inire pacem, seu inducias,& treugas cū infidelibus, inconsulto Sūmo Pontifice? Circa qđ dicendū vr̄, ꝙ Christiani Principes possint absq; licentia Papæ cōponere pacē,& treugas cū infidelib. quia ille pōt facere pacē, q pōt indicere bellū, vt no.p Doc.in c.j. ext.de treuga & pace. Sed qlibet Princeps non recognoscēs superiorē, pōt indicere bellū, de quibus non recognoscentibus superiorē, p Bar.in l.hostes.ff.de capti.& postlim.reuer.& p Doc.in l. ex hoc iure.ff.de iustit.& iu.& in l.j.C.vt armo.vsus.li.11.p Abb. in c.sicut, el 3.col.3.de iureiur. Et Fely.in c.excōicamus, extra de hæreti. Idē ergo vr̄ dicendū circa pacis,& fęderis cōpositionem. Et ꝙ ad Duces belli spectet facere pacē, est tex.in l.cōuentionū, cū ibi notatis.ff.de pac.vbi tex.& Doc.concludunt, ꝙ pacē inire spectat ad belli Duces.& tex.vbi dicit, ꝙ talis appellatur publica conuentio, intelligendo tñ, qñ proprio iure qs est Dux belli,& exēplificant in Regibus,& similibus, qui possunt indicere bellū. non aūt sic in simplici Capitaneo guerræ, sicut nec simplex Capitaneus pōt bellū gerere, aliàs incidit in crimen lęsę maiestatis. l.3.ff.ad leg.Iul. maiesta. immo si bellum gereret sine mandato superioris, ēt ꝙ vinceret, capite plecteret.l.3.§.in bello.ff.de re mili. Quod tñ est verū, nisi ex noua cā, vel ex veteri, incognita superiori, moueret ad prælium.l.si hæredē.ff.mand. Solum ergo requiri vr̄ in pace firmanda,& fęderibus ineundis, ꝙ hæc gerantur p Principē non habentē superiorē,& qui possit iure indicere bella, cū ista a pari procedere videantur, iuribus p̄allegatis,& no.ī l.qui seruū,& in l.si stipulatus fuero.§.si stipulor. ff.de verb. obli.& in l.cum p̄ponas.C.de pac.in l.qd ergo.§.si hæres.ff.de legat.j.Cano.in c.j.de treuga,& pace.& in c.3.de iureiur. Et pro hac opinione facit tex.in l.in noīe Dñi.l.2.in princ.C.de præfec.p̄to. Aphri.ubi gloriatur Iustinianus Imperator cū Dei laude de pace in ęternū inita cum Rege Persarum. Et ad idem tex.in extrauaganti, de pace Constantiæ, in prin. ubi de pace p Federicū Imperatorē cum Longobardis. Vbi p̄supponitur valere pacē inter Christianos,& infideles,& hāc opinionē tenet Matth.de Afflic. in titu.de pace iur.fir.§.cōuenticulas, col.3.uersi.an autem Rex Christianus, nu.32. Et pro eadē opinione facit ēt, qđ hr̄ de Abraham, qui fędus iniuit cum Abimelech alienigena, Gen.21.& Iacob cum Laban, Gen.31.& de Iudæis cū Romanis, q erāt idolatræ.1.Macha.8. Cuius pacis rescripti in tabulis æreis talis tenor erat. BENE SIT ROMANIS, ET GENTI IVDAEORVM IN MARI, ET IN TERRA IN AETERNVM, GLADIVSQVE ET HOSTIS PROCVL SIT AB EIS. Erant eīm Romani cū eorū fęderatis beneuoli,& hanc habebāt consuetudinē qñ Monarchiā Orbis adipiscebantur, vt quæcunque gens cū pace,& cereis sibi occurrisset, darent eis libertatē, in tñ vt fratres illorū dicerent̄, ciuesq; Romani appellarētur: dabātq; potestatem ędificandi curiā,& consules habendi sicut & ipsi, ut dr̄ de Paulo Apostolo, qui appellabat se ciuem Romanum, Timot.4. Nā pater Pauli de Giscolo oppido, vbi natus erat, translatus in Tharsim Ciliciæ, eo tempore aduenientibus Romanis in Ciliciam, occurrit eis cum aliis Tharsensibus, qui vtpote nobilis accepit eos cum pace,& tunc Romani concesserunt ei prędicta omnia,& pater Pauli ab eisdem penulam accepit in signum libertatis,& amicitiæ, quæ erat vestis consularis, qua induebantur Consules Romani ingredientes curiam, post cuius mortem ob illius memoriā hanc vestem sibi Paulus retinuit, vt p Archi. in c.si in adiutorium, distin.10.de qua idem Apostolus loco, de quo supra meminit, licèt quo ad patrē Pauli Chrisostomus de Paulo loquens dicat, alterius enim patrem ignoramus, tā fuit ille obscurus, atque ignotus, Cilicē tamen fuisse affirmat, 1.lib.j. car.2.contra Gentiles,& nos docuit Christus consentiendum esse, dum sumus in via, nedum extraneo, sed etiam aduersario, dummodo ex hoc non offendatur Deus, Matth.5.

Quæ quidem conclusio, ꝙ Principes Christiani possint inire pacem, aut inducias cum infidelibus inconsulto Papa, intelligi,& procedere debet, quando scilicet subesset aliqua causa iusta id faciendi, vt puta quando vrgeat necessitas, vel similis: nam si quis Christianus Princeps videret Principem infidelem præpotentem,& inuperabilem,& ꝙ contra ipsum non posset haberi defensio, quæ esset sufficiens, tunc pro salute,& conseruatione fidelium, posset fœdus inire cum infidelibus, vel alia simili,& iusta de causa. In istis enim confœderationibus attenditur finis,& causa, ob quam fiunt, ad inspiciendum an sint licitæ, uel non & an finis sit legitimus uel non, vt per Bald.in l.j.in prin.ff.quod cuiusque vni nomine. Et pro hoc faciunt notata supra, quęst.p-xima. Nam si licet Christianis Principibus inuocare auxilium infidelium ͻ alios Christianos, ex causa s.defensionis, idem & multò magis vr̄ dicēdum in præsenti quæstione, vt cum eis possint iustis de causis fieri induciæ & treuguæ, ut fiat cessatio à bello. Nec enim debet quis exponere se,& suos pro recuperatione rerum suarum, manifestæ morti,& periculo fortunæ, cū incertus sit belli euentus.3.Reg.12.& uelle assumere impossibilia, qđ esset fatuitas,& Deum tentare ͻ præceptum diuinum, Deut.6. Matth.4.& 23.q.8.si nulla. & ipsi etiam Summi Pontifices tali casu necessitatis pepigerunt fœdera cum infidelibus, ut de Beato Gregorio cum Longobardis, ca.si morte.23.q.8.& de Leone primo illius nominis, Pontifice, qui cum uideret statum Ecclesiæ Romanæ constitutum in manifesto periculo,& Vrbē ipsam cum vniuersa Italia ruiturā, composuit fœdus cum Athila Rege Hunnorum, vt per Paulum Diaconum, in Martiano, lib.15. Pro qua opinione facit, quod dicit Cyn.in l.neminem. C.de sacrosan.eccle. Quòd Rex potest inconsulto summo Pontifice tēpore necessitatis, puta quia habes guerrā,& redditus Regni non sufficiunt, capere calices,& cruces, dummodo tempore pacis resarciat. Attamē liceret se fortunæ exponere & quomodocunq; bellare cum eisdem infidelibus, nec aliquo modo facere cū eis pacem, si hoc fieret ex Dei volūtate, qui aut commissionem de bello, aut promissionem de auxilio faciat, vt Iudi.7.3.& 4.& 1.Reg.30.& 3.Reg.20. Vbi Acab Rex Israel cum septem millib. bellum gerens Dei voluntate, subiugauit Benadab Regem Sirię cum triginta duobus Regibus,& eorum numeroso exercitu.& 4.Reg.19.vbi Angelus occidit ex Caldeis 185.millia.& num.14. vbi Iosue,& Caleph dicebant ad populum Israel, nolite rebelles esse ͻ Dominum, nequet timeatis populum terræ huius, qa sicut panem ita possumus eos deuorare, recessit ab eis omne p̄sidium, Dominus nobiscum est, nolite timere.& Numeri 31.& Deutero.7.& Iudith 9.& Iosue 4.vbi hostes vltro cędebant, nec armis, aut acie opus erat, sed ex tubarum sonitu mœnia ruebāt, Iosue 10.& iuxta illud Iob.pone me iuxta te & cuiusuis manus pugnet ͻ me:& de Alex. qui cum vidisset Sacerdotem Iudæorum pontificalibus indutum,& laminam desuper caput habentem, in qua erat scriptum nomen Domini Tetagrammaton, descendit de equo,& solus cum Sacerdote abijt in Ciuitatē sanctam Hierusalem,& in Salomonis templo nomen D.Dei cœli,& terræ adorauit,& neminem ausus est offendere cū eius exercitu relicto extra Ciuitatem.& 2.Paralipomenon.14. Domino cædente cōtriti sunt Aethiopes.& ibid.c.20.ubi Dñs dedit insidias super Hammon. Tunc enim non est dubitādum, an infideles sint potentiores, vel non;& an sit bellandum, uel nō, quia id belli genus, quod Deus imperat, iustum est, qui nouit qđ cuique fieri debeat, in quo bello ductor exercitus, vel ipse populus, nō tam author belli, q̃ minister Dei iudicandus est, 23.q.2.Dñs,& hr̄ in c.quid crudele.ea.c.q.5.& Iosue 10. Dñs autem Israel pugnauit pro eo. Et habetur de victoria Abraham, quam habuit de quinque Regibus,& Deo protegēte hostes deuicit. Gen.14. & de multis aliis, quæ temporibus Iudicum vsque in tempore Dauid in Israel contigerunt. Is enim de Domino dicebat, Qui docet manus meas ad prælium,& digitos meos ad bellum.

Vel etiam fortè, quando Princeps Christianus haberet exercitum numerosum,& præpotentem, vt infideles imbecilliores posset de facili superare,& esset certus de victoria consequēda ex circunstantiis,& re ipsa oculis prudentiæ Principis subiectis, inuocato semper prius nomine Domini, iuxta præceptum Apostoli ad Coloss.3.

Nec

Nec conclusioni prædictæ obstat, quod legitur de Iosaphat Rege Iudę, qui Acab sociauit ad pręlium,& contra eū Micheas propheta dixit, ijs qui oderunt Dominum amicitia iungeris? iccirco iram Domini merebaris,& habetur 3.Reg.22.& 2.Paralipo.18. nam bellum illud erat iniustum contra præceptum Domini, nec obstat, tex.in clement.1.§.porrò, de iureiuran.vbi prohibetur Imperatori tēpore coronationis, parentela,& confœderatio cum pagano, aut Sarraceno, qui præstat etiam iuramentum tempore approbationis, de quo in c.tibi Domino.63. distin. Quia verbum illud confœderatio, importat conspirationem cum infideli contra ecclesiam, vt patet ex illis verbis ibi, aut cum aliquo alio præfatæ ecclesiæ inimico, vel rebelli,& ex præcedentibus,& subsequentibus verbis,& per text.in clemen. 2.§.sanè, de re iudic.in verbo, confœderationes,& conspirationes, sicut alibi dicitur de factione cum barbaris, in l.quisquis.C. ad leg.Iuli.maiesta.in Glo.in verbo, factionem. Nam & confœderationis verbum, licèt apud classicos non inueniatur: tamen

5 secundum nostros, † non est aliud confœderatio, quàm facere quasi ex duobus corporibus vnum corpus, ad inuicē se protegēdum contra hostes,& inimicos cuiuslibet ex colligatis,& quod vnus adiuuet alium, si requiratur.& hoc verum, quando non sint certæ conuentiones inter confœderatos, vt per Marti. Lauden.in tracta.de confœderati §.7.allegantem Bald.in l.executorem.C.de executi.rei iudic.& est in 7.col.in fin.cum seq. Nota tamen, quòd adhærentes,& confœderati non includuntur in capitulis pacis, nisi exprimantur, per tex.in c.ab apostolicæ, in 2. colum.de re iudic.ibi, omnes amicos, sibique adhærentes in pace ponere,& ibi Geminia.& Abb.in c.j.in 7.colum.de postulat. prælat.& not.in l.à diuo Pio.§.sententiam.ff.de re iudi.vide Andream Sicul.consil.38.volumi.1. Et confœderati sunt eiusdem intentionis,& voluntatis, idem Bald.in l.libert. C.de inoffic.testamen.& quod tradit idem, in Rub.de treuga & pace,& Petr. de Ancha.consil.158.incipien.ex narratis, colum.2.& per Alber.Brun.cons.86.Dubitatur an Regia maiestas, per to. Et vt solet dici, amicus amicorum,& inimicus inimicorum,& de hoc vide 1.Machab.8. Aduerte tamen, quod Principes confœderati,& colligati, qui tenentur se inuicē iuuare, non tamen debent præstare iuuamen faciendi guerram iniustam, secundum Ang. in l.si quis in graui.§.j.ad Sillania.de quo vide Ias.& Zasi.in l.qui seruum, de verb.oblig.

Quæ quidem confœderatio si eo modo fieret contra Papā, cui dubium hanc fore abhominabilem,& execrabilem,& tanta pertinacia vix careret labe hæreticæ prauitatis, iuxta notata per Doct.in illa q.de Imperatore monito,& non se corrigente, sed contra Papam bellum mouente: de qua in c.olim, el primo, vbi etiam Hostien.colum.6.de restitu.spolia & per Abb.in c.sicut, el 3.colum.4.versic.sed circa prædicta, de iureiurand. Et eiusmodi confœderatio esset contra id, quod scribit Aposto.2. Corinth.6.nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Tenentur enim Imperator,& Reges præstare auxilium ecclesiæ contra hostes suos.d.clemen. j.de iureiuran.c.sex.c.Maximilianus.23.quæst.3.c.non inueniatus.23.q.4.& contra opprimentes Ecclesiam Papa potest hortari Reges catholicos ad bellum.33.quæst.8.Hortatur. Oldr. consil.62.Io.de Ana.in c.absolutos, in fin.de scisma.& omnes etiam Principes seculares tenentur ad defensionem ecclesiarū,& bonorum eius.c.1.de supplen.neglig.prælat.c.Adrianus.63.distin. & 33.quæstio.5.Principes,& c.Regum,& nòlentes possunt per Papam excommunicari, ea.causa,& q.c.administratores,& cap. ecclesiæ.97.distin. Vt Innocentius Arcadiū, Ambrosius Theodosium magnum, Innocentius IIII. Federicum Barbaruffam. c.duo sunt.96.distinct.& in c.ad Apostolicæ.de re iudic.in 6.& not.in c.per venerabilem, de elect.& in c.nouit.de iudic.& in c. pro humani.de homicid.in 6.& in c.ex gestis, de cleric.non resi. per Abb.in d.c.sicut, colum.4.versi.ego amplius dico, de iureiuran. Notandum est tamen, quòd Imperator non debet deponi à Papa, nisi ex maxima,& grandissima causa (vt vtar verbis authoris) quia Imperator,& alij Principes non possunt deponi sine maximis periculis, nec est simile de depositione clericorum, qui pro quolibet peccato deponi possunt, ita Marti.Lauden.in tract.de Princ.§.35.incip.Imperator.& dicit Bal.in l.fi.in fi.C.de legi.quòd hoc debet fieri ex causa graui,& notoria, ex qua turbat vniuersus status Christianus, vel ecclesiæ. Immò si quis contra Papam conspiraret, incideret in crimen læsæ maiestatis: nā eisdem modis committitur tale crimen contra Papam, siue per laicos, siue per clericos, quibus contra Imperatorem, de quibus in l.quisquis.C.ad leg.Iul.maiesta. vt concludit Præposi.in ca.in primis.§.de persona, col.7.ver.qui autem.2.q.j.plenè per D.Hierony.Gigan.in tract.de crimi.læsę maiesta.q.j.

Est enim Papa omnium Christianorum Dominus.c.cuncta per mundum.9.q.3.& omnes dignitates mundi pręcedit.clem. pastoralis, de sen.& re iud. Et sicut summo sacerdoti Leuitici generis omnes iudæi obedire tenebantur, cuiuscunque status essent, Deutero.17. Sic omnes Christiani de primo vsque ad vltimum Papę locum Christi tenenti parere tenentur, de quo vide Archi.Floren.in summa, parte 3.lib.22.§.17.& in d.parte, lib.1. cum seq.& ideo debet osculari in pede, vt per Glo.& Io.de Platea, in l.j.C.de domesti.lib.12. Immo videtur idem consistorium facere cum Deo. Inno.& Host.in c.4.de transla.præla.& dicitur Deus viuens in terris.c.quod olim, de iudæ. Et ipse etiam Imperator non dicitur habere plenitudinem potestatis, nisi id à Papa consequatur, vt per Arch.& alios, in c.legimus.93.dist.& no. in d.c.per venerabilem.

Sed si fierent confœderationes per Principes Christianos cū infidelibus ex causis preallegatis in principali quęstione ex vrgēti necessitate, vel simili,&c.& prout dictum est factas sæpius fuisse etiam per summos Pontifices,& Imperatores cum infidelibus, non essent prohibitæ, sed potius dignæ commendatione pro conseruatione status fidelium. Item tex.in d.§.porrò, nō loquitur in Regibus,& alijs Principibus, qui non præstant iuramentum fidelitatis summo Pontifici, licèt ei subsint ratione fori pœnitentialis: in multis enim alijs casibus Reges Papam recognoscunt, vt Innocen.in c.cum te, de re iud.& de Rege Franciæ vide tex.in c.per venerabilem,& ibi Innocen.& Mart.Lauden.in tracta.de Principibus §.17.& Bart.de Cassane.in suo Catalogo glo.mun.in 5.par.28.consideratione, colum.15.qui plura dicit circa intellect.dicti c.per venerabilem,& consideratione 30. Et pro conclusione supra firmata facit, quòd plura sunt bona pacis,& adeo grande bonum est, vt in rebus humanis nihil gloriosius, nihil delectabilius, aut vtilius audiri concupisci, possiderive valeat secundum August. Inde Ouidius lib.4.de Fastis canit,

Pace Ceres læta est,& vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificumque ducet.

Et habetur Prouerb.12. Qui pacis ineunt consilia, sequetur eos gaudium. Et infinita de ea possent adduci ex Psalmis,& alijs Prophetis,& dicit Philos.in j.de cœlo & mundo, omnis motus est ad quietem,& Aug.19 de ciui.Dei.& dicit S.Tho.2.2.q.29.art.2. nemo est, qui nō appetat quietem,& pacem. Et sicut nemo est, qui gaudere nolit, ita nullus est, qui pacem nolit.& ratio est, qa, vt ait Philoso 8.Ethi. Natura semper fugit triste, appetit autem delectabile,& ipsę etiam ferę pacata feritate habitant simul,& ad inuicē sociantur, vt per Aug.d.c.19.& quàm sit pax fructuosa potest considerari ex eis, quæ paci sunt opposita.s.bella, rixæ, discordiæ, partialitates, odia, perfidiæ, seditiones, proditiones, homicidia, depopulationes, incendia, captiuitates,& mortes filiorum,& proximorum, familiarum,& ipsarum etiam vrbium desolationes,& alia damna infinita. De cuius pacis pręconijs vide Alber.in l.j.in prin.C.de cadu.tollen.& Lucam de Pen.in l.j. C.publicæ lętiti.vel consul.lib.12.vbi latissimè,& bonus text.in c.vt constituerent.50.dist.circa fin. Vbi dicitur, Verùm in huiusmodi causis, vbi per graues dissensionum scissuras, plurimorū

6 populorum strages iacet, detrahendum est aliquid,&c. † Et sic propter tollenda bella,& pro pace inducenda receditur à iuris ordine: nam ex pacis causa pp publicam vtilitatem, licèt Principi à proprio contractu recedere, tex.est in l.pen. ff.de decret.ab ordi.facien.per Cardi.consi.85.Dominus Nicolas, per Affli.decis.361.Monasterium Sanctę Marię, col.2.& no.in c.nisi essent, de preben.& in c.his quę de maiori.& obe.& in c.quod sicut.de elect. Et ꝙ Princeps plura possit ex causa pacis, quę aliàs secus, tradit latè Ias.in consi.236.viso tit.quæst.col.j.& 2.vol.2.& habetur per Glo.& Doct.in c.2.de re iudic.in 6 Fely.in c.ex parte, de accusa. Anto.Corset.in tract.de potesta.regia, col.2.& col.12. cum seq.q.41.vbi etiam enumerantur plurima pacis priuilegia,& Soci.Iuni.consi.140.stantibus his, col.5.volu.2.& de pace & vnitate Ecclesiæ vide latè Roma consi.524.quod est vltimum in ordine,& de pace plura per Benedi.in c.Raynutius.ver.mortuoque testatore nu.mihi 226.cum seq.par.2.

Pro qua re facit, quòd pax est fauorabilis,& ideo etiam habet in se plurimum spiritualitatis. Nam qui facit contra pacem, frangendo fidem, dicitur venire contra charitatem, recedit enim à dilectione proximi, in qua cōsistit virtus, qua saluamur.c.sicut, el 3.& ibi Abb.in 2.not.de iureiurand. Et cum quis veniat contra pręceptum Dei principale, ideo crimen fractionis pacis spectat ad Ecclesiam, vt not.in c.nouit, de iudi.& in c.j.de treug.& pace & per Specu.de competen.iud. Et ecclesia se interponit vt pax seruetur.ca.j.cum ibi not.ext.de pact.& hoc est expeditum de iure canonico. Sed dico, quòd etiam de iure ciuili ad officiū Episcoporum spectat facere tueri pacem,& seruare,& punire etiam eius violatores, vt est tex.in c.1.§.episcopos, de pace iura. firman.& ibi not.maximè per Aluarot. Nam cum consistat in dilectione proximi, etiam infidelibus esset seruanda, si cum eis fieret, cum appellatione proximorum, veniant etiam infideles, vt per Abb.in d.c.nouit.col.2.

Immò ēt inimicis, quos diligere tenemur, est fides publica seruanda.c.noli.23.q.j.c.innocens.22.q.4.c.Dñs noster.23.q.2.& p Doct.in l.conuentionum, ff.de pact. Quę res maximè fecit Romanos dominari, vt per Lauden.de Princi.num.257. Vbi ꝙ tria fecerunt Romanos dominari, sanum consilium, secreta tenendo, priuata paupertas,& dictis suis pertinaciter inhærere, non

frangendo fidem, de quo vide Valer. Max. lib. 6. c. 6. de fide Romanorum, & lib. 2. c. 4. de priuata fide, & de perfidia. lib. 9. c. 6. & 1. Machab. 8. Et Principibus præcipuè conuenit, vt infinita possent adduci, sed hoc sufficiat, quòd omnes contractus initi cum Principe sunt bonæfidei propter fidem in eis, plusquàm cū alijs exuberantem. Bald. in tit. de pace Constan. §. si qua verò. Prępo. in c. j. in tit. de natu. feu. Ias. in §. actionum. col. j. Insti. de actio. & in l. ciuitas. colum. 4. ff. si cer. pet. & in l. insulam, col. 10. de verb. oblig. Bologni. consi. 48. colum. 2. in fi. Et nihil est, quòd lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides in Principe, epistola, inter claras. C. de summa Trini. Et in Principibus conuenit illud verbū semel loquutus est Deus, & quod scripsi scripsi. Et debet esse sicut polus in cœlo. Bald. consi. 327. lib. j. Deci. in l. nemo potest, de regu. iur. & consi. 150. lib. 4. & consi. 689. lib. 5. Et Iosue fidem seruauit meretrici Rahab. Ios. 2. & 3. & Gabaonitis, qui deceperunt Israel. Ios. 9. Et Dauid fidē seruauit Semei seditioso, & maledico. 2. Reg. 19. dum dixit, quid vltra loqueris? fixum est, quod loquutus sum. Et quod dixi fidem hosti seruandam, intellige, quando est data à Duce belli, secus si à priuato; is enim potest fidem fallere, vt per Bar. Ang. Ias. & alios in d. l. conuentionum, & per glos. in l. 1. §. non fuit. ff. de dolo, & ibi Bart. & Odof. & bo. tex. in l. nam & Seruius. ff. de nego. gest. vbi Bal. dicit esse hoc verum, etiam in promissione priuati iurata. & ideo Ioan. And. in additio. ad Specu. in titu. de furt. dicit quòd si ille, cui fuerūt subtracta bona, promisit non procedere contra furem, si alios accusauerit, habita veritate ab ipso, poterit tunc contra eum procedere. Sed circa fidem hosti seruandam, quæro quid si aliquis Christianus furetur captiuos à paganis, detentos vt libertati eos restituat, an sibi hoc liceat? In quo dicendum quòd tempore guerræ hoc liceat: nam secundum Gregorium, contra hostes fidei etiam à dorso laborandum est, 23. quęst. 8. vt pridem, & q. 2. Dominus noster, & 22. quęst. 2. vtilem. quod liceret quoque tempore treuguæ, si paganus compelleret illum captiuum ad circuncisionem, prout solet per illos fieri, vel idolatriam, aut aliud peccatum mortale: nam tunc furans eum penitus liberatus esset, Aug. 54. distin. nulla. & quo ad hominem quem furatus est, nullo modo peccauit si rectam intentionem habuit, immò potius meruit restituendo damnum quod pagano intulerat, & quia fidem sibi fregerat, vel pro interesse probabiliter extimato, moderatum redemptionis pretium, non autem aliquo modo hominem restituere propter animæ periculum, secundum Asten. par. j. lib. j. tit. 33. arti. 3. colum. penult. Angelica verò in verbo, furtum. §. 38. dicit simpliciter, quòd nullo modo peccat, quia nullo modo poterant eos habere captiuos. C. ne manci. Christia. in rubro, & nigro, quia incurrisse eos timent, & ideo non peccare, qui eos liberat, d. c. Dominus noster. & Rosella in eod. verbo. §. 24. videtur innuere semper iniustè detinere, & cōsequenter semper pessimè liberari. pro qua opi. faciunt quę dixi supra proximè de notatis in d. l. cōuentionum, & in d. l. nam & Seruius, quia à priuato nō est fides hosti seruanda. crederem tñ q si paganus damnum aliquod passus fuisset per captiuum illū, deberet illud refici pagano, non tñ captiuus restitui propter animæ periculum, & per ea, quę dicta sunt, adde pręmissis quādo fides præstita sit seruanda, Lucam de Pen. in l. quoties. C. de pondera. & auri illatio. col. 2. & 3. lib. 10.

7 † Est autem & alia pax vera spiritualis, & interna, de qua Psal. 36. & 118. Esaię 52. & 57. Miche. 5. Zacha. 9. Prouerb. 28. Matthæ. 10. Lucæ 2. Ioan. 14. quæ consistit in hoc, quòd caro obedit spiritui, sensualitas rationi, ratio Deo, & de qua Apostolus Philip. 4. & Colossen. 3. & Roma. 12. & 1. Corint. 7. & 14. Actu. 10. & 24. Et hanc pacem prædixerunt Prophetæ futuram tempore aduenientis Christi, qui pro hac descēdit de cęlo, vt pacificaret per sanguinem quæ in terra, & cœlis sunt, & terram cœlestibus sociauit, & quam nobis pro omni hęreditatis censu reliquit. vide Dioni. Areopa. de diuinis nominib. c. 11.

Et quod supra conclusum est de Principibus Christianis, in componenda pace, & treugis cum infidelibus, limitarem non procedere quando bellum esset commune omnibus Christianis, & communiter gestum cum infidelibus, vt in Cruciatis, qđ contingit sæpius per elapsa tempora, vt temporibus Vrbani II. qui concilio apud Clarum montem in Gallicis habito, animauit, Principes Christianos ad recuperandam Hierosolimam de manibus Sarracenorum, adeo vt tricenta millia hominum, nomen in Christi militiam dederint, prout in sua historia enarrat Albert. monachus.

Item & tempore Calisti II. & III. Luc. 2. Eugenij III. & IIII. & sub alijs subsequentibus Pontificibus, & nouissimè sub Leone X. in secunda sessione concilij Lateranensis, vide in c. excōicamus. §. catholici. de hæreti. Nā his casibus non posset fieri pax, aut treuga cum infidelibus Summo Pontifice inconsulto, qui in huiusmodi sacro bello esset Princeps, & Dux supremus, cum verteretur interesse totius Christianæ Reipublicæ, & proinde eius consensus deberet omnino requiri, per not. in d. l. conuentionum, cum alijs pluribus supra allegatis.

8 Et quod attinet ad confœderationes, sciendum est, † q p cōfœderationem nō inducitur propterea subiectio, etiam si alter ex Principibus, vel ciuitatibus colligatis solueret alteri censum aliquem, sicut etiam dicitur de terris recommendatis offerentibus brauium in signum præeminentiæ alteri ciuitati, & non censetur de eius districtu, sed potius confœderata, vt per D. Cardin. & Pet. de Ancha. in cle. 2. de elect. Fely. plenè in c. cum Bertoldus, colum. antepen. de re iudi. Et vide de istis recommendationibus latè per Soci. consi. 74. in præsenti consultatione, col. 4. & 5. vol. j. Et quando Princeps recipit populum aliquem, vel Ciuitatem in fidem & protectionem suam, quòd non derogetur iuri illius, qui est receptus, vide Barto. in l. j. C. de excusati. mune. Ias. in l. qui seruum ff. de verbo. obliga. & in consi. 57. visis literis saluæ guardiæ, volu. 3. Cano. in c. recepimus, & in c. ex parte, de priuile. Et ideo olim Numa Pompilius constituit collegium fecialium, quorum officium erat custodire ne alicui confœderatæ vrbi bellum à Romanis iniustè inferretur. Quòd si fortè ab alijs fœdera violarentur, repetere res, & si non redderentur, bellum decernere. Ibat enim ad fedifragam ciuitatē fecialis, & admonitis, vt iustè facerent, nisi paruissent, (Dijs fœderum inspectoribus inuocatis) bellum comminabatur, & de modo, & ordine, & ad ea requisitis, vide apud Liuium, Dionysium, & Plutarchum.

An autem præsumatur iusta causa in Principe, not. in l. fi. C. si contra ius. & Abb. in c. quanto, nu. 10. de consue. & in c. quanto, in 5. col. versi. tamen Papa, & in c. sicut, col. 5. de iureiur. & in c. in causis, de re iudi. Et videtur concludendum, q in Principe semper præsumitur iusta causa, etiam si eam non exprimat, secundū Cyn. & Bal. in l. rescripta C. de preci. Imper. offe. Bal. in l. si rescrip. C. de testa. Anto. de But. & Imo. in c. cum inter. de renun. & in c. constitutus, de relig. do. & Abb. in c. cum olim, colū. 8. de re iudi. & dicit Inno. in c. ad aures, de tempo. ordi. q vani capitis est existimare Principem non posse præcipere sine causæ cognitione, vel sine expressione causæ quod dictum pro notabili refert, & sequitur Abb. in c. si quando, in fi. de rescript. fac. not. in c. Lugdunensis, 9. quęst. 1. & vide Lucam de Pen. in l. fi. C. de loca prędici. lib. 11. colum. 21.

9 Et quia supra dictum est de pace, & de bello: † Quando autē dicatur iustum bellū, vide in c. iustū, 23. q. 2. per Egidi. qui ponit septem species belli. Bal. aūt in l. 2. col. pen. C. de seru. & aqua, ponit triplex bellum, & per Inno. in c. olim, de resti. spolia. & And. de Iser. in vsibus feud. in tit. de pace tenen. c. antepen. & seq. & in titu. hic fin. lex Federici. c. Domino guerram. col. 7. vbi authoritate Diui Thome dicit, tria requiri ad hoc, vt bellum sit iustum. Primum authoritas Principis. c. quid culpatur, 23. q. 1. Secundū, vt illi, contra quos mouetur bellum, ex aliqua culpa hoc meruerint, ea. cau. q. 2. c. Dominus. Tertium intentio scilicet, vel qua intendit, vt bonum promoueatur, vel vt malum vitetur, & nō cupiditate, aut crudelitate, quia nocendi cupiditas, vel vlciscendi crudelitas, implacabilis animus, feritas bellandi, cupido dominandi, & similia damnantur in bello, de quo etiam an sit iustum, vel iniustum, vide Abb. in c. sicut, el 3 de iureiurā. & Doc. in c. pro humani, de homic. in 6. & Guil. de Cun. Bar. Bald. & Alberi. & alios, in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. vbi etiam per D. Ias. col. 4. Bart. in l. apud hostes, ff. de capti. Lucam de Pen. in l. vnica. C. vt armo. vsus, per to. maximè col. 4. lib. 11. Matth. de Afflic. in vsi. feu. in titu. quæ sint regalia, in verbo, & bona committentium, Ioan. de Ligna. in tracta. de bello. Et And. Sicul. consi. 38. scribitur Paralipomenon. j. volum. 1. & quod in dubio bellum præsumatur iustum, nisi appareat iniustum, tenet And. de Iser. in c. j. §. sed nec iustior. quæ fuer. pri. cau. ben. amitten. & in c. Imperialem. §. firmiter, de prohib. feu. alie. per Feder. Iacobi. de san. Geor. in tract. feu. ver. & promiserunt.

10 Et bellum, † quod indicit Ecclesia contra Sarracenos, dicitur iustum, & licitè potest indici, vt per Anto. de But. & Ioan. de Ana. in c. quod olim, de iudę. Inno. in c. quod super, in 2. colum. in Glo. in verbo, pro defensione, versi. potest etiam indicere, de voto, & not. in c. petitio, extra de homici. & per Bart. in l. j. C. de paga. & Ioan. de Ana. in c. j. colum. 2. extra de sagitta. vbi etiam quod pugnantibus contra infideles ecclesia concedit indulgentia, ca. excommunicamus. §. dominus, & §. catholici. de hæreti. Quia tenent occupatam terram sanctam Hierusalē, quæ est terra promissionis, quam promisit Deus Abrahæ, & semini eius, & dicit nobis debitum, quia sumus filij Abrahæ, secūdum Apostolum. Similiter dicit, quod ecclesia indicit bellum cōtra Turcas, quia non permittunt nos ire ad Sarracenos ad ipsam habēdam, quæ debetur Ecclesiæ, vt dicunt Doctores in c. ad Apostolicę. §. nos itaq; de re iud. in 6. Tam ex natiuitate, quàm ex conuersatione, & ex passione Domini nostri IESV CHRISTI. Et cum hodie Imperator Turcarum ipsam terram detineat; potest Ecclesia contra ipsum ea de causa bellum indicere, stantib. maximè his, de quibus dicetur infra, par. 2. princ. c. 6. uer. sic diximus qualiter, nu. 16. & vide Cald. consi. j. sub titu. de treug. & pace. Et potuit Papa donare Hierusalem, quod detinetur ab infidelibus, & donatio tenuit in Carolum Regem, & eius successores propter ius, & spem postliminij, per Oldrad. consil. 268. ut per Barto.

Barto. in l. id quod apud hostes. ff. de leg. j. & per Marti. Laudē. in tract. de prin. §. 246. Et cum Bart. transeunt omnes ibi indifferenter, licet Do. Ias. in dicta l. id quod, contrarium teneat, quia præsuppositum Bar. dum pręsupponit, quòd Regnum Hierusalem semel fuerit ecclesiæ, dicit esse falsum: immo quòd fuit Romanorum Imperatorum, quibus erant subiecti iudęi, ideo quòd Imperator, & non Papa videtur habere ius in eo regno, & propterea non tenuisse donationem, de qua supra, cum Papa nō se impediat de ijs, quę sunt Imperatoris, nisi in spiritualibus. ca. cū ad verum. 96. distin. & c. nouit, de iudici. & c. solitæ, de maiori. & obedien. Sed ego teneo communem opinionem ex rationib. per me latissimè cumulatis infra, par. 2. cap. 6. num. 26. sequutus opin. Hostien. magis communem, ad quæ me refero, cum hæc quæstio dependeat ab illa, quæ ibi tractatur. Non tamen circa bellum contra infideles dicendum quòd non potest cōtra eos simpliciter bellum indici, quia sint infideles, & vt fiant Christiani, vt per Inno. in c. maiores, circa fi. de baptism. sed ex certis, & legitimis causis, vt etiam supra dictum est. Nam etiā in lege veteri non reperitur, quòd fuerit interdictum bellum contra eos, quia essent infideles, sed quia vel recusabant dare trāsitum, vel quia eos offendebant, vt Madianitæ; vel vt recuperarēt sua Dei largitione concessa: sed Dominus noster Iesus Christus nō per milites, sed per prædicatores verbi sui, mundi possessionem adeptus est. Nam milites Dei sunt exercitus cœlorum, de quib. habetur, Gen. c. 2 & Hebraicè Zebarth dicuntur. & aduertat vnusquisque fidelis, q moriens in bello contra infideles, regnum cęleste adipiscitur. c. omni timore. 23. quęs. 8. Et quo ad bella inter Christianos, & Barbaros infideles, aduertendum quòd licèt hodie de consuetudine, & communi obseruantia, inter Christianos bella inter se gerentes non seruentur iura postliminij, & captiuitatis, nam in Christianis quo ad personas eorum cessat fictio l. Corneliæ, & postliminij, vt per Barto. in d. l. hostes, col. fin. ff. de capti. & Angel. in sua disputatione, incip. renouata guerra, Abb. in c. j. de conuer. infi. & in c. sicut, de iureiur. Ange. & alij in §. ius autem gentium. Inst. de iure nat. & in §. serui autem. Instit. de iure persona. esset enim talis seruitus ad ignominiam totius fidei Christianæ, vt liberi capti serui fierēt. Sed benè quo ad res mobiles, & immobiles præmissa locum habent, & loco seruitutis personarum, imponitur iugum carceris, & redemptionis captiuorum, seu talliæ, vt per Ioan. de Ana. in c. significauit. colū. j. de iudæ. & latius per eūdem in c. excommunicauimus. §. catholici. colum. 3. & 4. de senten. excom. & Benedic. in c. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine, Adelasiam. nu. mihi 261. de testa. & Nico. Boe. deci. 78. & primo propono. col. j. in prima par. Pro quo tex. in l. j. §. quamuis. ff. de postulan. vbi cęcus ille tulit sententiam seuerissimam de Pyrrhi captiuis non redimendis, & tradit Salyc. in l. ab hostibus, C. de postlimi.

Non ita, si Christianus Princeps mouet bellum cōtra infideles, & barbaricas nationes, nam tunc omnia iura loquentia de captiuis, tàm respectu seruitutis quàm prędæ locum habent, & remanent integra, vt in d. l. hostes. l. fi. C. de capti. & in d. § serui autem. & c. significauit, & not. in d. l. ex hoc iure, & Anani. in d. §. catholici. colum. 3. versi. quærit autem. dicit, q videtur durū, vt infideles, ex parte quorum, non videtur bellum licitum cōtra nos, habeant Christianos in seruos, cum maximè apud Principes infideles nulla sit iurisdictio, & sint indigni omni dominio, secundum magis communem opin. de qua in c. quod super, de voto, & dicam infrà, par. 2. c. 6. nu. 26. & si hoc est verum in territorijs, & dominijs Regnorum, quæ solent effici capientium, l. 1. C. de offic. præfec. pręto. Aphri. vt per infideles non acquirātur, magis deberet seruari, & locū habere in personis Christianorū, vt per Rapha. in d. l. ex hoc iure, & ideo bene fecisset lex statuendo, quod capti, à nobis in bello infidelium efficerentur serui nostri, sed non ècontra. sed respondendum, ideo per legē statutū, captos in bello ab hostibus infidelibus, effici eorum seruos, vt ex hoc seruarentur, & non occiderentur, & ideo dicuntur serui à seruando, vt dicit tex. in d. §. serui autem, Insti. de iure persona. & pariter bonum est, q reputentur serui, quo ad bona eorū existētia penes nos, quia nisi lex sic statuisset, dominus infidelis acquireret dominum bonorum: nā quicquid acquirit seruus, domino acquirit, l. placet. cum si. ff. de acqui. hæred. & licèt bellum sit ex parte eorum illicitum, ius tamē postliminij locum habet in bello quamuis illicito, prout tex. not. in l. postliminiū in patri. in ver. & per iniuriam, ff. de capti. sed licèt captiuus efficiatur seruus, & perdat bona, non tamen dissoluitur matrimonium, vt in c. in præsentia, de sponsali. & ibi D. Abb. in j. not. & in cap. Dominus. de se. nupti. sola enim mors naturalis illud soluit, ca. 2. 32. quæst. 7.

Et ideo quia Christiani capti ab infidelibus fiunt serui, & pessime tractātur ab eis, & timetur subuersio fidei, & periculū corporis, & animæ, pium est ipsos redimere ab eorum manibus, & ad hoc tenetur Ecclesia, & quilibet priuatus, 86. dist. non satis, & per glo. in c. sacrorum, & c. sicut 12. q. 2. nam, vt ait Ambrosius, aurum habet Ecclesia, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus, cur tot captiui in captiuitatem ducti, nec redēpti, ab hoste occisi sunt? melius fuerat vt vasa viuentium seruares, quàm metallorum, his non potes responsum referre; quid enim dices, timui ne templo Dei ornatus deesset, respondet, aurum sacramenta non quęrunt, neque auro placent, q̄ auro non emuntur, ornatus sacrorum, redemptio captiuorum est. & verè illa sunt vasa preciosa, quæ redimunt animas à morte; ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis eius operatus est, vt in c. aurum. ea cau. & q. intellige tamen, si aliqua subsidia desint, vt ibidem dicit Ambros. & ideo tam per sacros canones, quàm per iura ciuilia statutum est, vt sacra quoque vasa pro captiuorum redēptione possint alienari. c. apostolicos. c. & sacrorum, & d. c. sacrorum, ea q. & l. sancimus. §. exceptis. C. de sacrosan. ecclesi. & ibi ponitur ea ratio, cum non absurdum sit animas hominum quibuscunque causis, & vestimentis præferri, & in § sacræ quoque res. Insti. de re. diuisi. quod intelligitur de captiuis pauperibus, & non de his qui sunt diuites, & facultatē habent se redimendi, vt per Archid. 16. q. 1. c. quia. nam & fauore redemptionis captiuorum plura singularia in iure reperiuntur, nam res subiecta restitutioni potest alienari pro redemptione captiui ad restitutionem obligati, vt per Doct. in auct. res quæ. C. cō. de lega. & vide quid statuit lex in filio non redimente patrem captiuum, aut liberto patronum, in l. si captiui. C. de episc. & cleri. cum glo. in l. alio. C. de libera. cau. de quibus per Guliel. Benedi. in repet. c. Raynutius, in verbo, vxorem nomine Adelasiam, nu. mihi 263 cum seq. vbi etiam, an iura loquentia de redemptione captiuorum, habeant locum in captiuis pro maleficio, & de quo per Docto. in l. quamuis. ff. solu. matri. & in l. Marcellus, & res quę ad Trebel. & cōmunis opin. ibi est, q nō. Quod declarat Inno. habere locum in omnibus bellis, contra infideles, præterquàm in eo quod pro tributo negato fieret: in alijs autem verè pęnitentes, & morientes, ad patriam euolant, in c. maiores, ad fi. de baptis.

Et ad fidei defensionem quilibet tenetur ea causa, 23. q. 8. ca. quicunque ex clero. §. his ita. & quando indicitur bellum cōtra paganos, vel inimicos ecclesię, potest dominus petere subsidiū ab hominibus seu vasallis, si nō valet, sine graui damno suo expensas facere, vt per Ioan. Blan. in sum. feu. in tit. qui. mo. fe. amit. & Ioan. Ray. in c. Imperialem. §. firmiter. de prohib. feud. ali. per Federi. Iaco. in tracta. feu. in verbo, & promiserunt, q. 16. & 17. & nulla est maior pietas, quàm defendere religionem ab infidelibus. c. fortitudo. 23. q. 3. & c. si quis. & c. non inferenda. hinc occidens pro fide, non tenetur de homicidio. Bonifa. in rub. si quis alium possit offendere, alleg. tex. in c. Maximianus, 23. q. 3. & qđ liceat Principi grauare subditos non habentes feuda pro subuentione contra infideles, & ipsis imponere nouum genus exactionis, & cogere ad personaliter in bello seruiendū, vide Affl. in tit. quæ sint regalia, super rub. col. 11. & 23. q. 5.

SVMMARIVM.

1. *Princeps Christiani quòd possint expellere iudæos, & infideles de eorū terris, & bona eorum auferre secundum vnam opinionem, sed amplectitur cōtrariam opinionem tanquàm veriorem.*
2. *Delicta, & scelera horrenda per iudæos contra Christianos.*
3. *Vaticinium Esaiæ, quòd reliquię iudæorum saluæ sint, & c. quomodo.*
4. *Iudæi non sunt expellendi per Principes Christianos sine causa, nec eorum bona ab eis auferenda.*
5. *Forenses mercatores non possunt à terris expelli sine causa.*
6. *Tributum, & de eius materia, & origine, & an iudæi possint cogi ad tributa, & quid de decimis vsque in finem.*
7. *Subditi plurima debent Principibus suis, & econtra.*

CAPIT. VII.

QVid autem si Principes Christiani vellent expellere iudęos absque causa, & alios infideles de terris suis, & ab eis auferre bona. An hæc possent licitè? Circa quod variæ fuerūt opiniones Doctorum. Quidam enim tenuerunt, q licèt persona priuata nō debeat eis molestiam inferre, † Prin-1 ceps tamen hoc possit, quia facti sunt nobis serui p Christi mortem. ca. & si iudæos, c. consuluit, extra de iudę. & sicut Princeps, qui est eorum Dominus, posset eos vendere, multò magis expellere, argumen. l. j. & 2. C. si ser. expor. vene. vt voluit Archidia. in c. qui sincera 45. distinc. Nam etiam Iustinianus Imperator tertio anno sui Imperij promulgauit legem, vt non essent pagani, nec hęretici, nisi soli orthodoxi Christiani, datis illis induciis vsque ad menses tres ad conuersionē. Et ista ratione possit etiam Princeps eorum bona auferre, & pro hac parte plura adducit Ioan. de Ana. in d. c. & si iudæos. col. 1. ver. in contrariū facit, & Anto. Corset. in tract. de potesta. regia, in 5. & vlti. parte. q. 81. colum. 3. Dicens, istam partem amplectendam, attenta ho-2 die malitia iudæorum, † qui semper conantur contra Christianos aliquid mali facere, & clàm pueros Christianos rapere, & eos crucifigere, prout sua tempestate dicit comprobatum fuisse, & quod ideo sapientissimè Reges Hispaniæ se gesserunt, tunc profugando omnes iudęos de regnis suis, & q ēt disputatum,

& obtentum fuit Mediolani, vt iudei non possent ibi commorari, vt patet ex quodam consilio edito per Reuerendum D. fratrem Bernardinum de Busti, ordinis Minorum, quod est positū inter eius sermones, & est per sermonem quartumdecimū primæ partis, cui se subscripserunt plures solennes Doctores sui tēporis, qui ēt in fine prēallegati eius consilij, dicit ꝙ aliàs à multis prouincijs Christianitatis eiecti sunt propter eorū defectus, & de Sabaudia, Anglia, & Francia, & del. 1180. & 1182. & 1307. & 1322. & anno 1348. pestilentia per totam Europam grassata est, cuius rei fuerunt autores fontibus infectis veneno, sacculis in eis repertis plenis veneno. Ad quæ videnda sunt etiam, quæ tradit D. Antonius archiepiscopus Florentinus in secunda Historia, tit. 17. c. 1. §. vi. fol. mihi 210. vbi de illo Vuilelme puero in Anglia, qui fuit crucifixus à iudæis in die Parasceues in Vrbe Voruicho. Idem scribit Polido. Verg. lib. 16. Anglicæ historię, carta mihi 302. à tergo, ꝙ iudęi degentes Nordonici quendam Christianum puerum furtim captum totum integrum annum enutriuerunt, vt aduentante Paschate Cruci affigerent, quiſtanti criminis conuicti meritas dederūt pęnas. Item lib. 17. car. 327. dicit, ꝙ ex Anglia fuerunt expulsi. & lib. 14. ꝙ orto tumultu fuerunt per Christianos interfecti omnes cum mulieribus eorum, præter paucos, qui professi sunt se Christianos fieri velle, & etiā de præmissis vide Vincentium in suo Speculo historiali, lib. 30. c. 25. & 52. Et habetur de Simone puero Tridentino martyre ab eisdem suffocato, de quo constat vbique terrarum, & Tridenti claret miraculis ad fidei nostrę incrementum, vt gloria Dei manifestētur, & prauitas tanti sceleris execrabilior fiat. Item anno Domini 728. congregati iudæi in Ciuitate Beriti in vna domo, cœperunt imaginem ligneam Crucifixi, & primo flagellarunt eam, quam deinde cum omnibus opprobrijs, & iniurijs crucifixerunt, & lancea latus trāsfixerunt, à qua miraculosè exiuit magna copia sanguinis, intantum ꝙ emanauit per rimulas portarū in viam publicam, quo miraculo viso omnes iudæi sponte venerunt ad baptismum, miraculum ipsum prædicātes, prout tradit Iaco. de Valen. super commento Psal. 67. versic. dixit Dominus ex Basam. vbi quoque scribit iudeos in alijs prouincijs, & in diuersis tēporibus similia perpetrasse, & plures Christianos Cruci affixisse, perseuerantes in patrum suorum infidelitate: & malitia, qui Christum Dominum nostrum crucifixerūt, prout etiā tradit Socrates lib. 7. c. 16. ecclesiasticæ historiæ, qui propterea iugiter, & successiuè conterit capita eorū, & plurima per eos maledicta, & malefacta ponuntur per Fortilicium fidei, lib. 3. Et ꝑ Finum Ferrariensem in eius flagello contra iudæos. lib. 9. c. 6. q̄ perlegens totus perhorrui, nec calamus tam detestāda scribere ausus est, & quid, ꝙ per paganos, siue Gentiles etiam ipsos sub Tiberio Cęsare fuerunt ab vrbe expulsi propter eorum scelera, vt scribit Iosephus lib. 19. antiquitatis iudaicæ, c. 10. & testat Lucas, Act. 18. de Aquila & Priscilla eius vxore Roma pulsis, eo ꝙ Claudius præcepisset, omnes Iudæos Roma discedere. & vide q̄ dicam infra, par. 2. c. 6. nu. 18. prout etiam expulsi fuerunt à Ioāne Rege 37. Castellę à Regno, sic persuadente Vincentio monacho ordinis Prędicatorum, quo tempore multi iudæi metu amittendæ rei baptizati sunt, clàm verò paternis legibus inuigilātes pessimum genus hominum euasere, Marani hodie vulgo nuncupantur. Et ex nostris videri possunt varia Iurisconsultorum consilia, de pluribus eorum delictis, consulentium de qualitate pœnarum eisdem infligendarum, inter quos Ioan. Calde. consi. 2. in tit. de iudæ. Oldr. cōsi. 36. infrascripti sunt articuli. Pet. de Anch. consi. 15. & plures alij sine numero, quos prætermitto, quæ inclinant animos fidelium in eorum faciliorem repulsionem. Ad quæ piè addam, ꝙ ipsi perfidi iudæi quotidianis diebus orant pro destructione ecclesiæ, & Principum Christianorum, vt in festo Mardochei, quod adhuc celebrant 15. Kalendas Martij, vbi conterunt ollas in synagogis, dicentes, sicut contritus est Aman, sic conteratur velociter regnum Christianorum, & in eorum Talmut plurima statuuntur contra Christianos, vt in Abodozara, vbi de illis, qui sequuntur regulam Iesu Nazareni, si homo viderit eos inclinatos ad mortem, debet eos homo occidere; & si sunt circa puteum, debet homo eos intus proijcere, & superponere lapidē in ora putei: & si scala fuerit in puteo, debet ipsam amouere, ne per eam possit ascendere. Item quòd Christianus committens crimen debet mori etiam vnius testimonio conuictus. Item ꝙ error computi, quē facit iudęus Christiano, est sine culpa, & rem licitā esse, si fiat rapina Christiano, absoluūtque iudæum, qui falsum iurat contra Christianum, & quando inter eos volunt aliquid turpi vocabulo appellare, vt odor fœtidus, & quid simile, dicunt odor Christianus, & ad cōpescendas eorū Sathanicas delusiones, inter cætera statuit Ecclesia, ꝙ in diebus lamentationis, & Dominicæ passionis nō debent ornati in publicum prodire, & in die Parasceues non habeant hostia, vel fenestras apertas. c. in nonnullis. c. quia sup his. extra de iudæ. Et quod ex præmissis debeant expelli, iuxta illud Exodi, 23. non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant.

Et tenendo istam partem, posset respōderi ad illud principalius fundamentum, quod in oppositum adducitur, videlicet, ꝙ

3 si expellerentur, † deficeret in eis illud vaticinium Esaiæ 10. ibi, in veritate reliquiæ conuertentur: reliquiæ inquam Iacob ad Deum fortem, & illud Apostoli ad Roma. 9. si fuerit numerus filiorū Israel tanquàm arena maris, reliquię saluæ fiant, & Marci, 13. non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant, quia s. verificabitur illud oraculum in iudæis, qui degunt in terris Sarracenorum & aliorum infidelium, in non habitantibus terras Christianorum, & ita respondet Imo. ad obiectum, in clem. j. de iudæ. circa fi. vers. tertiò quęrit, &c.

Sed adhuc cōtraria opinio est verior, & probabilior, s. Quòd 4 † Principes Christiani nō possint absq; legitima causa pacificos iudęos, vel alios paganos, & infideles de terris suis expellere, qa eos exules facere, esset contra præcepta charitatis, ꝑꝑ quod necessitatis tempore tenemur eis subuenire, & etiam eleemosynā facere iudæis. 42. distin. quiescamus. 16. q. 1. si cupis. 86. dist. nō satis. Et hanc sententiam dixit probabiliorem Old. consi. 264. illa videtur probabilior, vbi adducit plura fundamenta pro hac parte, & dicit pro ea esse tex. in l. Christianis. C. de paga. & idē Oldr. consi. 87. & Paris de Puteo, de feudi reintegratio. versi. miles habens. car. 11. quæritur an Princeps, hoc firmat quando tñ Christianis non imminet periculum, vel scandalum, per not. per Innoc. in c. quod super his, extra de voto, & hanc sequitur Io. And. in additio. Specu. super Rub. de iudæ. & D. Abb. in d. c. quod sup, colum. fi. versi. vlti. hic quæritur. Dicens, quòd debemus tolerare infideles, & ipsos lucrifacere Deo, & idem Abb. in c. nouit, colum. 2. de iudi. dicit, quòd appellatione proximi, veniunt iudæi, Sarraceni, & alij infideles. & Petr. de Ancha. in d. c. quod super, colum. pen. versic. quartò quæro, & Ioan. de Ana in d. c. & si iudæos, colum. 2. de iudæ. & Alberi. de Rosa. in Rub. C. de iudæ. colum. 2. versi. item quæritur, nunquid Princeps, vel Rex, &c. & Iacobi. de S. Georgio, in tracta. de feud. in verbo, dux. versi. vltimò quęro, & Ias. in l. Iulianus, alias l. apud Iulianum. §. constat. col. 6. ff. de leg. 1. Alex. cons. 99. visa inquisitione, col. fi. circa fi. versi. & quòd iudæus, vol. 6. & consi. 13. attentis, col. 4. vers. & propterea dicimus, & consi. 130. super eo, colum. 2. in fi. vol. 7. Parisi. consi. 11. col. 2. in fi. & col. 3. in princi. volu. 4. Et Anto. Corsettus in loco supra allegato, in fine quæstionis, concludens tandē iudæos, & Sarracenos viuentes pacificè, & quietè nobiscum tolerādos esse. Si verò pericula, scandala, machinationes, & enormia contra fidem, & Christianos prępararent, nullatenus tolerādos, sed iure optimo expellendos, & ita dicit posse concordari opiniones, de quibus supra, prout decreto Illustris. Dominij nostri Venetiarum sancitum est de ipsis expellendis ab hac Ciuitate Vtini, ex rationabilibus causis, & quia conduxerant clandestinè in hanc Ciuitatem diuersa mobilia contagiosa, qui tamen ipsam pestem priores experti sunt, eorumque bona mobilia aqua impurgabilia, combusta fuerunt, & iure optimo, vt tradit Ripa in tracta. de peste, sub Rub. de reme. ad curan. pestem, nu. 46. cum sequentibus, licèt etiam capitali pœna fuissent digni, per tex. in l. saccularij. §. sunt quædam. ibi, quia & ipsa res mortem comminatur. ff. de extraordi. crimi. Et hæc, & alia memorabilia peracta sunt procurante Amplissimo Viro Dominico Bollano, Equite, & tunc Foriiulij Præside, in cuius rei perpetuam memoriam Foroiulienses in Ciuitate Vtini in ingressu Castri Arcum erexerunt hac inscriptione insignitum. DOMINICO BOLLANO EQVITI PRAESIDI OB LIBERATAM FAME, PESTILENTIA, CONIVRATIONE, PROVINCIAM FOROIVLIENSES ARCVM HVNC EREXERVNT. Iudæos etiam Philippus Rex Galliæ ob maleficia quædam, & auaritias è Prouincia sua deiecit, direptis eorum bonis, Plati. in cle. 5. Pontif. 201. Ad principalem conclusionem adde, Quòd etiā tempore Gētilium Claudianus Cęsar omnia iudæis, Iura, leges, & consuetudines confirmauit, & vestem sacerdotalē, quę prius sub potestate Romanorum custodiebatur, eis liberè dimisit, vt scribit Iosephus de antiquitatibus, lib. 19. c. 4. & lib. 20. c. 3. Titus quoque post Hierosolymitanum excidium petentes Antiochenos iudęorum priuilegia abrogari, repulit. Idem author de bello iudaico, lib. 7. c. 35. Et pro eadem opinione, quòd non ita de facili expellantur, facit, quòd totus mundus est omnibus patria, iuxta illud Ouidij,

> Omne solum forti patria est, vt piscibus æquor,
> Vt volucri vacuum quicquid in orbe patet.

5 Et ideo † Domini Terrarum non possunt expellere forenses mercatores sine causa, ex qua possent foris banniri, vt tradit Bald. in vsib. feud. in titu. de forma fideli. §. Dominus verò. versic. extra quæro nunquid Domini. Dicens, quòd venturis ad patriam alienam bene potest interdici ingressus, arg. ff. de serui. rustic. prædi. l. diuus, & ff. serui. vendi. l. sicuti. §. Aristo. Postquàm autem venerunt, & ingressi sunt, fiunt sicut reliquus populus, & tam contra naturalem æquitatem, quàm contra bonum publicum esset, vt expellerentur. & Paris de Puteo in d. tracta. de feud. reinteg. §. miles habens, supra allegato. Nam & nos in terris per infideles occupatis admittimur cum mercimonijs, & in alijs negotijs exercendis, licèt causa nostra sit iustior, & diuersa per ea, quæ inferius dicentur, par. 2. cap. 6. ita dicendum est

est de ipsis iudęis, & alijs infidelibus. postquā sunt in terris Christianorum recepti, ne sine causa expellantur: facti sunt enim de Populo Romano, & de eodem corpore Ciuitatis, vt per Gl. in c. ius Quiritū. j. dist. & dicet suo loco, & de ꝑmissis vide ēt Arch. in c. si rebus. 23. qō. 7. Et pro prędicta opinione pōt adduci illud Esaiæ 11. vbi habitabit lupus cū agno, &c. quod intelligitur de ipsis infidelib. qui sunt tanq̄ lupi rapaces, & tanquàm leones superbi, Gen. 49. Beniamin lupus rapax, & catulus leonis Iudas, & sic, ꝙ ipsi superbi habitabunt cū Christianis humilib. qui ex pietate ipsos recipient, vt s. Sunt tamen aliqui casus, in quibus pōt à iudęis licitè aliquid de suo haberi, vt in coronatione Imperatoris, vt not. in l. j. C. de auro corona. lib. 10. Consulendum tñ parto Christianis, ne permittant in corū Terris iudęos in tantū augeri, vt possint conspirare ꝯ Ciuitatem, cum sint inimici nostri intrinseci. & si eis daretur occasio, scelus omne ꝯmitterent contra nos, prout fecerūt iudæi, & Samaritæ Cæsareæ Palestinæ, vbi seditionem concitarunt, & irruerunt in Christianos eiusdē Ciuitatis, & multos interfecerunt, & ecclesias combusserunt, q tñ Duce Stephano Iustiniani Cęsaris Prefecto dederunt pęnas, cū alios suspenderit, alios decollauerit, & alios aliter castigauerit, & ēt iudæi Antiocheni non impunè tpe Phocæ Cæsaris occiderunt Anastasiū Patriarcham, mittētes naturā eius in os eius. Itē iudæi, qui Cyrenem incolebant, sub Traiano Cęsare Ducē Andream sibi constituentes Romanos, & Gręcos sine discrimine statim obtruncarunt, nec cæde contenti humanis carnibus vesci cępere, horum intestinis stillante adhuc sanguine, cincti, & cū pellib. obuoluti multos per mediū vsq; ad verticem dissecuere, plures bestijs dilaniādos obiecere, alios īter se digladiare coegere, vt ducēta, & amplius hoīum millia eo furore, & armis interierint. Ingēs itē cędes ab eis in Aegypto patrata fuit, & in Cypro ꝯspirantes duce Artenione circiter ducēta, & quadraginta capitū millia trucidarūt, & cā insulam attingere quoquomodo iudæus sub pęna capitis prohibetur, hæc Dion in Traiano &c.

Vidimus proximè qualiter iudęi non possunt sine cā expelli ꝑ Christianos Principes, de eorū terris: quærēdum est modo, an possint cogi ad solutionē tributi, sicut tenētur Christiani Principib. sub quorum ditione sunt positi? & prius pręternmittendū 6 duxi, † Quòd tributū est debitū Principib. in signū recognitionis vniuersalis Dominij, & in signum subiectionis. c. oīs anima, extra de censi. & de quo hr̄ Matth. 17. Et ꝙ ēt Dominus noster Iesus Christus voluit soluere ꝑꝑ scandalum euitandū, in Ciuitate Capharnaum, quę erat Ciuitas principalis Galileæ, vbi degebant tributi exactores, illud recipiētes nomine Romanorum, quibus Iudęa erat subiecta, vt Matth. 22. dicit Dn̄s, ostendite mihi numisma census, & illi obtulerunt ei denariū, & dixit eis Iesus, cuius est imago hęc, & superscriptio? qui dicētes, ꝙ Cęsaris, replicauit, Reddite ergo quæ sunt Cęsaris Cęsari, quæ sunt Dei Deo, & ad Rom. 13. cui tributū, tributū; cui vectigal, vectigal, & seq. & non tñ Romanis soluebatur, tam. s. tributū capitis, de quo in l. fi. ff. de censi. quàm ēt tributum agrorum, vt in Glo. Rub. C. de anno. & tribu. lib. 10. (Et qūo per Romanos inductū fuerit, & per quem, & de Indictione, vide Archi. in c. de ligurib. 23. q. 5.) Sed solitum fuit exigi tributū ēt olim per Reges Aegypti, de cuius partiendi modo tradit Diodorus Siculus, lib. 2. c. 3. rerū antiquarū, & lib. 3. c. 1. vbi de Nino, qui illud primus cępit imponere ī illis regionib. Item & Indiæ populi Regib. eorū tributa dare consueuerunt, vt per eundē, dicto lib. 3. ca. 10. & Regib. Persarū. Esdra, 1. c. 4. Iudi. c. 1. & Salomon fecit tributarios populos Cananeorum. 3. Reg. 9. 4. Reg. 18. Et hodiernis tporib. ēt solet ea exigere Turcarum Imperator ex Vrbibus, in Romania, Morea, seu Pelopōnesso, Epyro, Mololama, Scio, Calloier, & Ragusio, & ex Vrbibus, & Prouincijs, quæ sunt in Natolia, Charamā, Synope Symisso, Angmi, Phenicæ, Candebro, Capha, & alijs, ex quibus exigere solitus est circiter quadragies centena millia nummorum aureorum, & connumeratis cum prioribus, suis ēt sultanici Regni redditibus sexagesies centena millia aureorū singulis annis habet. Vltra quæ Christiani ēt in eius terris, quartas omnium fructuum ex causa tributi dare coguntur, non solūm ex prouentib. agrorū, & pecorum, sed ēt mechanici de suo q̄stu, quartas dependunt, qui ēt tenētur ad onus capitationis, qua singuli quotquot sunt in vna familia, singulos ducatos soluunt, & hoc est, de quo in d. l. fi. ff. de censi. & tale propriè est tributū, vt ꝑ Lucam de Penna, in d. Rub. C. de anno. & tribu. quod fuit sublatum per Imperatorē. C. de cap. ciui. censi. exi. lib. 10. in Rub. & qd sit propriè tributū, vide per Doc. maximè Ias. in l. placet. C. de sacrosan. eccl. qui vr̄ in hoc dissentire à ꝑmissis. Et si id parētes soluere nequeunt, ad liberos suos in seruitutē vtendos ꝯpellūtur, alij in cathenis vincti hostiatim obambulant ad stipem emendicandum, quòd si ne ita quidem soluendo fiunt, perpetuis carceribus mancipantur, vt scriptum reliquit Bart. peregrinus Hierosolymitanus, qui dicit & vidisse, & expertum fuisse, in libro de afflictione captiuorum.

Et de tributorum solutione, & origine habetur Exo. 30. & ꝑ Albe. de Rosa. in suo dictionario, in verbo, tributum, vbi plura dicit circa originem tributi, quod dicit habuisse ex gestis Romanorum de quodam libro, qui appellatur inuentarium vniuersi orbis, quinta parte libri secundi, prima Rubrica, sed ego illum nunquam vidi, nec ab aliquo, qui ipsum viderit, intelligere potui; nisi velit intelligere de opere Hieronymi Pauli Hispani maximè practici, quod inscribitur Prouinciale omniū ecclesiarum vniuersi orbis, de quo d. Lud. Gomesi. in procemio Reg. cācella. circa fi. num. mihi. 16. cuius tantum fragmenta reperiunt, vbi nōnihil de tributarijs Ecclesiæ, & de ipso tributo, quod soluitur in signum recognitionis, ponit Bar. & Doc. in l. competit. C. de præscrip. 30. ann. & in l. licitatio. § earum rerum ff. de pub. vbi etiam, quòd solutioni tributorum præscribi non possit, & ꝑ Alex. consi. 30. ponderatis, col. 3. versic. quo ad quintum dubiū, vol. 5. Franc. Bal. in suo tracta. de præscrip. in 2. parte quintæ par. prin. q. 7. carta, mihi, 29.

Et qui denegat illud soluere, incidit in crimē lęsę maiestatis, vt per plura media probat Dom. Hieronymus Gigas, in suo solenni trac. de crimine lęsæ maiestatis, lib. 1. q. 36. Vltra enim qd soluitur in signum obedientiæ. c. magnum. 11. q. 1. c. tributū. 23. q. 8. & eius præstatio prębet subiectionem, d. c. 2. de censi. c. recipimus, de priuileg. & tex. in l. 2. C. in quib. causis colo. lib. 10. & ēt si Rex esset tributarius alterius, dicitur seruus. 4. Reg. 17. Præstatur etiam, quia Princeps tenetur conseruare subditos in pace, & quiete, & pro eorum laboribus, & stipendijs militum, l. ager. §. stipendiū. ff. de verb. signi. l. qui stipēdia. C. de peu. & tex. in Auct. de man. Princ. § publicorū verò tributorum, & in l. nemo, in fi. C. de exac. tribut. lib. 10. & 23. q. 5. Regum officium, & per to. & Lucam de Pen. in l. j. col. 3. C. de superindi. lib. 10. vbi de his exactionibus latissimè. Ideo tributū dicitur verè deberi ipsis Principibus, ideo scriptū est, Reddite quę sunt Cæsaris Cæsari, & Aposto. Roma. 13. vbi supra dixit, Reddite ergo omnibus debita; cui tributū, tributum. Ex illis enim verbis, quia dixit, reddite, & non date, & alijs oībus debita, liquere potest, ꝙ non datur gratuito, qui hoc soluerit: debitum siquidem res est ista, & si hæc fuerunt ordinata tunc, cum Principes essent gētiles, multo magis oportet ea Principibus fidelibus exhibere, & cōi omnium sententia antiquissimis tporib. Principes à nobis sustentari debere visum est, & ex eo, ꝙ sua ipsorum negligentes, communes res curant, vniuersumque suum otium ad ea impendunt, quibus non solū ipsi, sed & quæ nostra sunt, saluantur. Hęc enim illis est vita, hoc studium, vt nos quoquomodo pace fruamur: etenim in quærēda, & agenda dignitate patimur laborem, studiū, curā, miserias, vigilias, & calamitates. & Gregor. in Regi. lib. 4. c. 68. dicit. Tantò pondera maioris tribulationis sentit, quantò super se regendorum populorum curā suscepit, & omnis dignitas habet onera annexa. ff. de colla. bono. l. j. §. nec castrēse, & ff. quod me. cau. l. continet, & s̄m Bernardum, Possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant, & Philoso. 8. Ethi. Principatus quanto maior, tantò instabilior, & quantò sublimior ascensus, tātò lapsus periculosior, & vide quæ tradit ad hęc Luc. de Pē. in l. iubemus. C. de prox. sacro. scrin. lib. 12. & de Principibus dicendum idem, quod Hyppocrates de Medicis, ob alienas enim calamitates proprias sibi comparāt molestias, & inde Apostolus 1. Timo. 3. non solum exigit, vt eis subdamur, vt Roma. 3. Sed etiā ut oremus pro illis, dicens, obsecro igitur primū fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarū actiones pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate, & Petrus Epist. 2. Neque. n. parum nobis ad præsentis vitæ statum conducunt, munimenta ponentes, hostes propellentes, seditiosos in Vrbib. cohibentes, quasuis calamitates dissoluentes, & dēt tenere suas terras, & loca secura, Bal. in c. 1. qui feu. dare pos. Et in primitiua Ecclesia oratio pro eis fiebat expāsis manibus, capite nudo, precantes pro eis vitam prolixam, Imperium securum, domū tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbemque quietum, de quibus etiam in c. quo iure, 8. dist. & 15. q. 6. c. authoritatem, 21. q. 1. magnum.

Ex quibus sic præmissis quo ad qōnem propositam dicendū videbatur ꝙ etiam ab ipsis iudæis præstari deberent, cum etiam ipsi dicant de populo Romano, & subiecti Principibus, in quorum terris morantur, vt per Gl. in c. ius Quiritum, in verbo, qd nulli. dist. 1. & per Glo. in c. venerabilem, in verbo, transtulit, de elec. Bart. in l. hostes, de capti. & postli. re. & dicetur latius infra part. 2. cap. 1. Et quòd iudæi ad id teneantur, videtur tex. in l. iudæorum. C. de iudæ.

Quibus tamen non obstantibus, contrariam sententiam ueriorem esse arbitror, per tex. in c. sicut. ext. de iudę. & q̄ not. ibi ꝑ Doc. Prohibet. n. summus Pōtifex ibi a iudæis exigi seruitia coacta, nisi quæ præterito tpe soluere consueuerunt, & no. ꝑ Arch. & alios in c. iam nunc. 23. q. 6. dum limitant dictū c. sicut, nō habere locū, quando talis exactio fieret, vt per hoc inducerent ad fidem, & compellerentur mediantibus exactionibus ab eis ficēdis festinare ad fidei rectitudinē: licet. n. quis inuitus non cogat ad fidem. d. c. sicut, cū ibi no. C. de iudæis. 45. di. id tñ intelligit de coactione, quæ fit per violentiam illatam personæ, vel per ablationē rerū suarum, secus in coactione, quæ fit per impositionē

collectarũ, vel tributorũ, quia hęc eſt permiſſa, vt eſt tex. in d. c. iam verò, & ibi per oẽs. Et ideo Laur. Goff. & Io. de Fant. & cęteri ibi dicunt, ꝙ per hęc põt ſaluari conſuetudo Hiſpanię, vbi exiguntur tributa à Iudęis, & Sarracenis, licèt terras non habeant, ſed ſaluat vere per tex. in d. c. ſicut. Et hanc partem ſequitur Ioã. de Ana. in d. c. ſicut, col. 3. in Gl. j. dũ rñdet ad tex. ꝙ ab ipſis coacta ſeruitia nemo exigat, &c. Nã fallit, dicit ipſe, in ſeruitijs, quæ fiunt circa penſiones exigendas ad iſtũ finẽ, vt Iudęi, & Sarraceni ↄpellantur ad fidei rectitudinẽ feſtinare. d. c. iam nunc, ꝑ quẽ ẽt ipſe dicit limitari, d. c. ſicut. Et de his vide ẽt Aug. Homi. 7. nã & hoc idem qñq; factum eſt per Gentiles ↄ Chriſtianos, eos vexando tributis immodicis, vt deſiſterent à cultu Chriſti, & vt penuria facultatũ, & moleſtia tributorũ adacti religionem ſuã negligerent, vt tradidit Sozomenus lib. 2. c. 8. ſuæ hiſtoriæ, & fortè ea de cauſa Turcę exaſperãt Chriſtianos in eorũ locis degẽtes, vt ſ. concluſum eſt, & ob id etiam credendum eſt Iudæos in terris Eccleſiæ cogi ad ſolutionẽ magnarum collectarũ, vt ꝑ Ang. in l. iuſſio. C. de Iud. Ioã. de Ana. in c. Iudęi, el 2. col. fi. circa fi. eo. tit. & Cępol. conſi. 74. Pater poteſt, in fi.

Et ſic firma remanet concluſio, Iudęos non poſſe cogi ad ſolutionẽ tributorũ, quod tamen fallit. Primò, ſi exigerẽtur ad effectum, vt ↄpellerentur ad rectitudinẽ fidei feſtinare, per tex. in d. c. iam nunc, cũ ibi no. Scđò fallit, qñ Principes eſſent ſoliti ab eis tributa, vel collectas exigere, quia tunc ad illas cogi poſſent. d. c. ſicut, prout ẽt dr̃ de auro coronario, vt ad illud Iudæi teneãtur, ſtante ↄſuetudine, vt per Gl. in l. j. in verbo, ↄſuetudine, C. de auro corona. lib. 10. & ita dẽt intelligi tex. in d. l. Iudęorũ, q allegat in ↄriũ, vbi ẽt fit mentio de quadã ↄſuetudine. Ad reliqua ↄria rñdet ꝙ ſtãte legis diſpoſitione, nõ eſt ab ea recedendũ, ẽt ſi dura videret, l. ꝓſpexit. ff. qui, & à q b. &c. & l. illam. C. de collat.

An aũt ſit licitum à Sarracenis exigere decimas, qui habitant in terris Chriſtianorũ? & quoad prędiales dicendum ꝙ ſic, ſicut ẽt tenentur Iudęi, nam c. de terris, extra de deci. extẽditur ẽt ad Sarracenos, quia in his operatur principaliter manus Dei, quia nullus potens eſt de mortificato ſemine fructum afferre, cũ Dei ſit terra, & fructus eius, 13. q. 2. c. in eccleſiaſtico. Itẽ hoc onus decimæ ſequitur poſſeſſorẽ, quicunq; ſit is. l. j. & 2. C. de anno. & tribu. lib. 10. & de hoc vide Io. de Ana. in c. & ſi Iudęos, col. 3. in fi. extra de Iud. & Sarracenis, qui remãſerunt ſubiecti Chriſtianis, in prouincia Anglię, ꝙ teneantur ad ſoluendas decimas ꝓ terris per eos poſſeſſis, de quibus decima nunq̃ fuit ſoluta in præteritum, vide Abb. in d. c. de terris. vbi an teneantur Iudæi ſoluere decimas perſonales, diſtinguendo an tales ſint de iure diuino, vel poſitiuo, nam & de omni redditu ab omni lucro perſonali decima eſt ſoluenda. c. peruenit. de decimis.

Sed an Chriſtiani poſſint licitè exigere vſuras à Iudęis? dicendũ eſt, ꝙ non, cũ nec ab hoſtib. licitè recipiantur: in Euangelio enim abſolutè ab omnibus prohibẽtur. & ita tenet Cardi. in clemen. j. §. ſanè. q. 13. & 19. de Iudę. licet ibid. q. 11. arguat ꝓ parte contraria, ſed remittit ſe ad ea, quæ dixit in q. 13.

Qus autẽ poſſit indicere tributa, & gabellas, vide Bar. & alios Doc. in l. placet. C. de ſacro. eccl. & in c. j. §. vectigalia, quæ ſint regalia, in vſi. feu. & in c. ſuper quibuſdam, de verb. ſigni. Et quæ ſit differentia inter tributũ, & vectigal, & aliàs præſtationum ſpecies vide latè Fely. in c. ad audientiam. col. 9. de pręſcrip.

Et piũ eſſe putarẽ, hortari Princeps, ſi q ſint, qui tributa inſolita exigere velint, vt ab iſtis innouationib. ſe abſtineant, ob id, ꝙ ſcriptũ eſt Exo. 3. & 6. vidi afflictionẽ populi mei, & clamorem eius audiui, & quę hr̃ 3. Reg. 12. & alibi, & inter alia requiſita in Principe, i. ꝙ non multiplicet aurũ, & argentũ extorquendo indebitè à ſubditis, ne reducat populũ in Aegyptũ, vt hr̃ Deuter. 17. & boni paſtoris eſſe, tondere pecus, & non deglubere, iuxta ſñiam Tiberij Cęſaris, & de his vide Afflic. in tit. q̃ ſunt regalia, ſuper rub. col. fi. & dicit ad ꝓmiſſa Guid. Papę, q. 395. quod Iudæi debẽt ↄtribuere in ſubſidijs Delfinalib. & ſic ad munera primonialia, cũ ibi poſſint acquirere res immobiles ex priuilegio, ſubdens, ꝙ ẽt ſi ea non haberent, cũ habeant mobilia, mercantias aliorũ & argentũ, & tradunt ad vſuras, debent collectari ꝓ eis, per no. per Bar. in l. j. C. de mulie. & in quo lo. lib. 10. & vltra eũ eſt bo. tex. in l. filij. §. fi. ff. ad municip. l. de fœnerantibus.

S V M M A R I V M.

1 *Iudęi confugientes ad Eccleſiam animo ſe conuertendi ad fidem Chriſti, gaudent immunitate Eccleſiæ ſecundùm vnam opinionem.*

4 *Iudæi ſecundum magis communem opinionem, non gaudẽt immunitate Eccleſiæ, ad eam confugientes.*

CAPIT. VIII.

ADuertendum eſt tamen, ꝙ quãuis Iudæi recipiantur inter CHRISTI fideles ex pietate, & Principes Chriſtiani non poſſint ſine cauſa eos expellere de terris ſuis, vt dictũ eſt in præcedenti cap. Non tamen admittuntur, nec eis cõceditur, vt poſſint gaudere immunitate Eccleſię, quã ſper-1 nunt, & ſi poſſent, dilaniarent. † Et ſi confugiunt ad Eccleſiam Dei, non debent eſſe tuti, licet aliqui tenuerint, ꝙ ſi confugiunt ad illam animo ſe conuertendi ad fidem CHRISTI, quòd tũc gaudeant tali priuilegio immunitatis, ſicut Chriſtiani, vt tenuit Gulielmus de Monte Lauduno, quem ſequuntur Petr. de Ancha. & Imo. in clemẽ. j. col. 2 de pœniten. & remiſ. & Glo. & D. Anto. in c. inter alia, in verbo, extrahendis, de immunit. eccleſ. Archid. & Ioan. de Fantu. in c. diffiniuit. 17. q. 4. Fely. in c. Iudæi, el primo. de Iudæ. reſpondẽdo ad tex. in l. j. C. de his, qui ad Eccleſ. confug. quòd intelligi debeat quando ſimulatè, & fictè Iudæus ad Eccleſiam fugit. Sed cõtraria pars eſt magis communis, quã tenet Oldra. conſi 54. An fugiens pro debito, col. 2. in fi. verſi. qd de iudæo, vel infideli, allegat. d. l. j. & ibi not. dicens, quòd nõ defendit eum Eccleſia, & Azo. in ſum. C. de his, qui ad eccleſ. confug. & not. per Doct. in d. l. j. Et ibi Salic. dicit, quod Eccleſia non eſt tutela ijs, qui non ſunt ſub lege ſua. Idem tenet Glo. in Auct. de manda. Princi. §. ſed neque aliàs. §. publicorum, in verbo, cogentur, in fi. & Cyn. in l. præſenti, in primo membro diſtinctionis eod. tit. de ijs, qui ad eccleſ. & Ioan. de Anan. in dicto c. Iudęi, colum. 2. verſi. nunquid autem iudæi, conſiderans, quod ex quo reperitur text. expreſſus de iure ciuili, & nullus tex. de iure canonico, qui dicat contrarium, videtur ſibi durum, quòd per Gloſ. & Docto. ius ciuile corrigatur. Et hanc communiorem opinionem dicit Hippol. de Marſi. in l. ex Senatus Conſulto. colum fi. ff. ad leg. Cornel. de Sica. ex quo etiam infertur, † quòd Syna-2 gogę Iudęorum non gaudent priuilegio, de quo ſupra, inter ipſos Iudęos ad eas confugientes, ſecundum Ioan. de Ana. in d. c. Iudęi, in fi. & ex ijs, quæ dixi ſ. c. 3. nu. 15. & quid de Blasfemo, hęretico & excommunicato, & ſimilibus, an gaudeant immunitate Eccleſiæ, vide Boer. q. 110. par. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Signum ſanctæ Crucis prodeſt etiam Iudæis, ſi ſupra ſe illud ferant: & nomen Ieſu, operatur miracula etiam per Iudęos, & infideles inuocatum.*

2 *Diabolus non ita obſidet Iudæos ſicut Chriſtianos.*

3 *Chriſtianus magis pœnitens, magis à Diabolo tentatur.*

4 *Crucis ſanctiſſimæ ſignum figuratum in veteri teſtamento in plurib. modis, & locis, & plures iſtius ſigni pretioſiſſimi effectus, antequàm Chriſtus in ea pependerit.*

5 *Feſtum inuentionis ſanctę Crucis, an ſanctificandum.*

6 *Crucis ſignum, an fieri debeat cum duobus, vel tribus digitis.*

7 *Crucis ſignum, quando cum effectu operetur.*

8 *Iudæus baptizando in caſu neceſſitatis format ſignum ſanctæ Crucis.*

CAPIT. IX.

LIcèt Iudęi non ſint capaces beneficio, quod conſequuntur CHRISTI fideles in confugiendo ad Eccleſiam, † prodeſt nihilominus etiam Iu-1 dęis ſignũ Sanctæ Crucis, ſi ſupra ſe illud faciãt, vt per Glo. in c. poſtea ſignatur, in verbo, interemptionis, de conſecra. diſtin. 4. vbi refert, Diabolum dixiſſe de quodam Iudæo; qui ſupra ſe fecerat ſignum Crucis, Inueni vas vacuum, ſed ſignatum, de quo etiam meminit D. Abb. in d. c. quod quidam, col. 2. in princi. de pœniten. & remiſ. & refert Gregorius, in 3. Dialogo, de illo Iudęo, qui cum non poſſet de die attingere ad Ciuitatem Fundorum in Campania, dubitans, ne à feris de nocte lęderetur, intrauit templum Apollinis, vbi videns magnam multitudinem dęmoniorũ, muniuit ſe ſigno Crucis, & Dęmones diſparuerunt. Et videmus in inuocatione Nominis IESV CHRISTI, etiam per infideles eijci dęmonia, Act. 19. de filijs ſacerdotis exorciſtę adiurantibus dęmones per Ieſum, quem Paulus prædicabat propter potentiã tanti Nominis ad fidei confirmationem, & de Balaam num. 23. & de Caipha, & habetur Matt. 7. Marci. 9. Lucę. 9. & 1. q. 1. c. prophetauit. Verum eſt tamen, prout tradunt Arch. Prępoſi. & Do-2 mini. in c. vſque adeo. 33. diſt. † ꝙ Iudęi non ſunt ita obſeſſi à Dęmonibus, ſicut Chriſtiani, quia ipſi ſunt Diaboli filij, vt Saluator dixit, Ioan. 8. Vos ex patre Diabolo eſtis, & Diabolus nõ vexat alium Diabolum, ſicut nec digitus digitum iurare poteſt. & Hieroni. ad Euſtochium dicit, non quærit Diabolus homines infideles, non eos qui foris ſunt, & quorũ carnes coxit Rex Aſſyrius in olla, de eccleſia Chriſti rapere feſtinat, eſcę eius ſecũdũ Abachuch electæ ſunt, Iob ſubuertere cupit & deuorato Iuda, ad cribrandos Apoſtolos expetit poteſtatem. Appellant enim Iudęi Diaboli, vt de Cananea, quæ figurat Eccleſiã, q̃ dixit, filia mea malè vexatur à Diabolo, ſ. ab ipſis iudęis. Vnde in Chriſtia-3 nis contingit, † quòd ſi quem magis pœnitentia compungit, illum ẽt fortius tentat Diabolus, vt Eccleſiaſti. 2. dicitur, fili accedens ad ſeruitutẽ Dei, ſta in iuſtitia, & in timore, & prępara animã tuam ad tentationem. & Matt. 4. vbi Dominus noſter Ieſus Chriſtus poſt Baptiſmũ ſtatim tentatus fuit à Diabolo, inſinuãs euntes ad ſe grauiores paſſuros tẽtationes. & prima ad Timot. c. 3. Apoſtolus, omnes, qui piè volũt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur: Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur nos tentari ſupra id, quod poterimus, ſed faciet etiam cum tẽtatione prouẽtum, vt poſſimus ſuſtinere. Idem 1. Corinth. 10. & qui

bene ſe confirmat in fide & talibus motibus reſiſtit, meretur ſicut ille qui reſiſtit ſtimulis carnis. vide diſt. c. teſtamentũ, & no. in c. i. de hæreti. & Cardi. in clem. j. de ſum Trini. col. iij. & Augu. de ciuit. Dei, lib. xviij. c. xxj. Grego. ſuper Iob, c. xxj.

4 Et in ſigno ſanctiſſimę Crucis † Leo IIII. baſiliſcum in vrbe extinxit, cuius halitu mortales peribant. & antequàm Saluator noſter in ea pependerit, multa in eo ſigno miracula fiebant, quæ aliàs contigiſſe non poterant, niſi ſignum Crucis ex diuinitate hoc habuiſſet, in virtute Ieſu Chriſti, qui ſuper Cruce affixus fuit. Quæ quidem Crux quatuor lignis compoſita fuiſſe dicitur. Ex Cedro arbore imputreſcibili, quod figurat imputreſcibile opus Chriſti, quod Chriſtus in ea pro nobis operatus fuit, ſcilicet ſalutis æternæ. Ex Cupreſſo odorifera, quod ſignat odorem ſuauitatis, quem Chriſtus Patri obtulit, ſe offerens in ſacrificium pro nobis 2. Corinth. 1. Ephe. 5. Ex Oliua eius miſericordiam erga nos in ligno Crucis oſtendente. Ex Palma inflexibili, in ſignum triumphi, Coloſ. 2. vt per gl. in clementina prima. in verbo, fertur, de ſum. Trini. vbi ponit rationem, quare Chriſtus ſibi in cruce mortem elegerit, & figuratum eſt hoc glorioſum vexillũ multipliciter in veteri teſtamento, vt Geneſ. 48. de illa manuum commutatione per Iacob. & Exod. 12. vbi cum Angelos primogenita Aegypti deberet occidere, præceptum fuit filijs Iſrael, vt de ſanguine agni vtrumque poſtem linirent in modum Thau literæ, quæ eſt in modum Crucis. & Exod. 17. vbi in hoc ſigno Crucis Amalech victus fuit à Ieſu, per Moſem figurantem Crucem in eleuationem manuũ extenſarum. & per Eſaiam, capit. 5. ibi & eleuabit ſignum in nationibus procul, & c. 65. & videbũt gloriam meã, & pœnam in eis ſignum &c. & nu. 21. Fac tibi ſerpentem æneũ, & pone eum pro ſigno, interpretatum per Saluatorem noſtrũ, Ioan. 3. & 3. Reg. 17. vbi vidua collegit duo ligna, ex quibus formatur crux, & quod expandit Helias ſe, & mẽſus eſt ſuper puerum, ſcilicet apertis brachijs, in modũ Crucis, & Ezechielis 9. de illa ſignatione Thau ſuper frontibus, & Diuus Hieronymus de litera Thau Crucis pictura refert, poſt Ezechielem in ſermone de Natiuitate Domini, 4. tract. 2. par. & Zacha. 14. & vltimo, vbi dicitur de ſciſſura mõtis olиueti in fulminatione ante Chriſti, ibi, & ſtabunt pedes eius in die illa ſuper montem oliuarum, &c. ex quibus ſciſſuris fit ſignũ crucis, &c. Et de ea Iob 11. ibi. Excelſior cœlo, profundior inferno, longior terra. & hoc eſt ſignum illud, quo frontes ſeruorum Dei ſignari ab Angelo Ioannes in ſpiritu vidit, Apocalip. 7. & de ea per Chriſoſtomũ in Omelia de cruce. Et quantæ ſit potentiæ, & efficaciæ inuocatio nominis crucifixi, & quantum à Dęmonijs timeatur hoc ſignum, vide Lactãtium, lib. 4. diuinarum Inſtitutionum c. 27. Item tex. in l. iudæos. C. de iudæ. appellat crucem fidei noſtræ ſignum. vide etiam Sozomenum, lib. j. c. 8. hiſtorię eccleſia. & Euſebi. lib. 3. de vita Conſtantini Cæſaris. Et de cruce beatus Andreas Apoſtolus Aegeæ Proconſuli eiuſdem myſterium exponens ita dixit. Primus homo per lignum præuaricationis mortem induxit, & neceſſarium hoc erat generi humano, vt per lignum paſſionis, mors quæ ingreſſa fuerit, pelleretur. & quoniam de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui per lignum præuaricationis mundo mortem intulerat, neceſſario de immaculata Virgine natus eſt perfectus homo, in quo Dei filius, qui primum fecerat hominẽ, vitam æternam, quam perdiderant per Adam homines, repareret, ac per lignum crucis, lignum concupiſcentiæ excluderet, expanderet in cruce immaculatas manus pro manibus incontinenter extenſis, pro ſuaui cibo arboris vetitæ, eſcã fellis acciperet, & in ſe ſuſcipiens mortalitaem noſtram, ſuam nobis immortalitatem offerret, & habetur de Cõſtantino Cæſare, qui in hoc ſigno vincebat hoſtes. De qua etiam Sybilla prædixit. O ter beatum lignum, in quo Deus extenſus eſt, quæ lata eſt in tranſuerſo ligno, quo extenduntur pendẽtes manus, ad ſignificandum opera bona in latitudine charitatis, longa eſt a trãſuerſo ligno vſque ad terram, ſignificans perſeuerantiam in longitudine temporis. Alia eſt in cacumine, quo tranſuerſum lignum ſurſum verſus excedit, figurans ſupernum finem, quo cũcta opera referuntur. profunda eſt in ea parte, quæ in terra figitur, ibi quippe occulta eſt, ſed cuncta eius apparentia inde conſurgunt, ſicut bona noſtra de profunditate gratiæ Dei, quæ comprehendi non poteſt, vniuerſa procedũt. De qua etiam Bernardus ſic ait. Chriſtus in paſſione patientiam exhibet, humilitatem commendat, obediẽtiam implet, charitatem perficit. his virtutum gemmis, quatuor cor-5 nua crucis ornãtur. † Et de feſto inuentionis crucis ſanctificando, & plura circa latriam crucis Domini, vide in c. ſi canonici, in fi. de offi. ordi. in 6. & ibi per Gloſſ. & Domini. & in c. crucis, conſecra. diſt. 3. ubi ꝙ fuit inuenta tẽpore Euſebij Papæ, & adoranda eſt a fidelibus adoratione latriæ, vt ibi per Ioan. de Turre Crema. & glo. in cle. j. de ſum. Trin. in verbo, cruci. vbi Cardin. Zabarel. concludit de cultu non latriæ, qui ſolo Deo debẽt, ſed dubiæ, & ſe remittit ad alios, & de his per Caſſen. loco, de quo infra ſtatim, & vide quid etiam tradit ibid. Archid. de Regina Saba, ꝙ vidit in ſpiritu lignũ Dominicæ paſſionis crucis, & qd nunciauerit Salomoni, &c. Et de in auct. de monachis. §. j. & ꝑ Io. And. in clem. j. de ſum. Trini. & quare Chriſtus mortem crucis elegit, & de quatuor ſpeciebus lignorum crucis, per Gl. in d. cle. j. in verbo, cruci, & per Doct. ibi.

6 Item † qualiter debeat fieri ſignum crucis cum duobus, vel tribus digitis, hr̃ 11. diſt. c. eccleſiaſticarũ. in Gl. & Archi. dicit, ꝙ ꝙ cum tribus digitis fieri debet, quia ſub inuocatione Trinitatis imprimitur, & per Alberi. in Rub. C. vt nemini liceat ſig. ſalua. & ꝑ Caſſan. in ſuo catalo. Glo. mun. in j. par. q. 99. & q. 100.

7 Eſt autem aduertendum ab omnibus Chriſti fidelibus, † ꝙ tũc demum crucis ſignum operatur effectum, quãdo ſ. conſiderat Chriſtus in ea crucifixus, vt per Iaco. Valen. in tracta. ↄ iudæos, in v. q. col. xxiii. verſi. & ita etiã pariter eſt dicendum, & id, quod ab omnibus Chriſti fidelibus fieri ſolet, vt ſe crucis ſalutiferæ ſignaculo inſigniant, nulla reperitur ſcriptura ordinatum, ſed tãtũ ex conſuetudine, vt dicit tex. in d. c. eccleſiaſticarũ. Nõ omittã ꝙ Aegyptij habere dñr hoc ſignũ crucis, inter eorũ literas ſacerdotales, cuius literæ interpretatio apud eos eſt vita vẽtura, de quo vide Eccleſia. hiſto. c. 28. & vide. Nazanze. oratio. j. ↄ Iulia. ad medi. & Chryſoſt. to. 5. car. 306. colũ. 3. & Bernar. to. 2. car. 319. col. 4. & d. Martia. epiſto. ad Burdega. c. 8. Baſil. 228. & 375. Aug. to. 5. car. 70. & to. 9. car. 270. & to. x. c. 215. Prohibitum eſt autem Iudæis ſignum crucis locis ſuis, & in eorum ſolennitatibus immiſcere. l. Iudæos. la ii. C. de iudæ. Bart. in j. conſti. ſtorũ. poſt princ.

8 † Et an iudæus, vel paganus in caſu neceſſitatis baptizando poſſit exercere, & imprimere ſignũ ſanctæ crucis: (baptizãdus enim ſignat eodẽ ſigno tã in corde, quàm in frõte) de cõſecra. diſt. 4. c. poſtea ſignatur, dicetur inferius, par. 3. c. 3. nu. 5. Vltra ꝓmiſſa. vide quid dicat Chryſoſtom. in Homil. 21. to. v. de cruce, Cum es ianua veſtibula trãſgreſſurus, hoc prius loquere verbũ, Abrenuncio tibi Sathana, & coniungor tibi Chriſte, cum hoc verbo & crucem imprime in fronte; ſic enim nõ hõ tm̃ occurrens, verũ nec ipſe Diabolus te quicquàm lędere poterit. Validiſſima quippe armatura hęc eſt, ſi hac fueris ſeptus: nã ſi qs terreni Regis fert ſignaculum, nemo ipſum audebit lędere, quãtò magis nos metuere neminẽ poſſumus, ſi tale cœleſtis Imperatoris ferimus ſignum. de cuius ſanctiſſimi ſigni efficacia, adde Beatum Ephrem ſerm. j.

S V M M A R I V M.

1 *Inuocatio Diuini Nominis, an de iure ſit de ſubſtantia in inſtrumentis conficiendis.*

2 *Inuocatio nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti, an ſit inſerenda per Notariũ in inſtrumentis inter iudæos.*

3 *Inuocatio Nominis diuini licet non eſſet ſubſtantia in inſtrumentis de iure, vel de conſuetudine, non tamen prohibetur notarius Chriſtianus etiam inſtrumentis inter iudæos inuocare nomen Dñi noſtri Ieſu Chriſti.*

CAP. X.

IVdæi, qui ſupra ſe formant ſignum ſanctiſſimæ Crucis, de neceſſitate ſaltẽ mentaliter inuocant nomẽ Dñi nr̃i Ieſu Chr̃i, a quo, & in cuius nomine depẽdet virtus, & potentia, quæ extat ipſo ſacro ſignaculo, ꝓut & in eiectione dæmonũ, & alijs miraculis, quæ per infideles fiebãt, vt dictũ eſt. Videamus modò, an in inſtr̃is conficiẽdis inter ipſos Iudæos ſit inuocandũ expreſſè nomen Dñi noſtri Ieſu Chriſti, ꝑ Chriſtianũ Notariũ: & an omiſſio inuocationis eiuſdem Diuini nominis vitiet inſtr̃m? Qđ qdẽ pendet ab alia qõne, videlicet: An inuocatio noĩs Diuini ſit in inſtrumentis de ſubſtãtia? Nã poſito, ꝙ talis inuocatio ſit de ſolennitate ſubſtantiali, nõ deberet omitti per Notariũ, alias vitiaret inſtr̃m omiſſio. Et circa primũ res nõ eſt ſine dubietate, quia plures tenuerunt, † ꝙ talis inuocatio noĩs Dñi noſtri Ieſu-1 Chriſti, de iure non ſit de ſubſtantia, prout tenent Bal. & Paul. de Caſt. in l. iuriſgentiũ. §. ꝙ ferè. ff. de pact. ꝙ ea inuocatio non eſt neceſſaria, poſtq̃ põt inſtr̃m incipere ab annis Dñi, licèt dicat vbique ſeruari contrariũ: ſed dicit eſſe ſolẽnitatem leuem, cuius defectus non vitiat, ſicut ſignũ Crucis in inuentario. l. j. §. fi. ff. de ven. inſpic. cũ ibi no. Eandẽ opi. tenet abſolutè Alex. in rub. ff. de ope. no. nun. col 4. & rñdet ad contraria, & Do. Abb. in c. j. col. 2. ver. & primo, ſecundum Spec. extra de fide inſtrumen. qui dicit, non probari de iure, ꝙ hoc requiratur in inſtr̃is ẽt arduis, & perpetuis, ſed eẽ honeſtũ hoc apponere. ſubdit tñ ipſe, ꝙ ꝑꝑ illa verba Apoſtoli, ad Coloſſe. 3. omne quodcunq; facitis in verbo, aut in opere, omnia in noĩe Dñi nr̃i Ieſu Chr̃i facite, gr̃as agentes Deo, & patri per ipſum, & hr̃ in c. nõ liceat. 26. q. 5. & in c. non obſeruetis, ea. cauſa, q. 7. per illum tex. iuncta cõſuetudine, quæ viget hodie, vt apponantur in omnibus inſtr̃is. ſm eũ poſſet dici, aliter publicum inſtrumentum non valere.

Pro alia parte, ꝙ immò ſit de ſubſtãtia inuocatio Diuini nominis, maximè in arduis, & perpetuis, tenet Spe. in tit. de inſtru. editi. §. i. in prin. verſi. ante omnia, Io. Fab. in principio inſtitutionũ, Domini. in c. in noĩe Dñi. xxiii. diſt. Rom. in Rub. de ope. no. nunci. Fulgo. in proœ. C. & alij, quos refert D. Alexan. in d. Rub. & Fely. in c. j. verſi. & inter alia, ext. de fi. inſtru. dicens, ꝙ ratione conſuetudinis effecta eſt de ſubſtantia.

Præcedens tamen opinio, quòd non ſit de ſubſtãtia, eſt cõiter approbata, prout eſſe cõmunem dicit Caro. Ruin. ĩ d. Rub. de oper. no. nunc. col. 2. verſi. vnde aliter. Sed poſito, ꝙ inuocatio nominis Diuini de conſuetudine ſit de ſubſtantia, prout cõ2 muniter per Italiam obſeruatur, † tunc etiam in inſtrumentis inter Iudæos debet per Notarium Chriſtianũ inuocari nomen Diuinum, aliter omiſſio vitiaret, quia omiſſio ſolemnitatis ex ſola etiam conſuetudine introductæ reddit actum nullũ, ſecundum D. Anto. in cap. inter dilectos, colũ. 3. de fide inſtrumen. & per Fely. in d. c. j. col. 2. circa princip. & Alex. in d. Rubr. col. 4. in prin. ver. circa ſecundum. Si tamen conſuetudo non eſſet, non teneretur Notarius ad hoc, cum (vt dictum eſt) de iure nõ ſit de ſubſtantia talis inuocatio, ſecundum communem opinionem, vt per Fely. vbi ſupra.

3 † Item licèt ea inuocatio non ſit de ſubſtantia, vt ſupra proximè, vel non eſſet de conſuetudine fieri per Notarium, nõ tamen prohibetetur Notarius Chriſtianus in inſtrumento inter Iudæos inuocare nomen Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Sed illud poteſt inuocare, ſi vult, vt per Bart. in prin. ff. orum, & in d. Rub. de ope. no. nunc. & in prin. C. vbi etiam Bal.

Iſta enim ſunt verba Notarij, & non partium, & talis intitulatio ſpectat ad Notarium: Et talia verba nõ ſonãt in factum, vnde non pertinent ad contrahentes, per no. per Bart. in l. ſi librarius. ff. de reg. iur. De qua re vide Angel. de Aret. in proœmio Inſtitu. col. 2. diffusè loquentem ſuper præmiſſis, &c.

SVMMARIVM.

1. *Vſura eſt peccatum contra naturam.*
2. *Vſura eſt prohibita iure Diuino, & hodie tam Ciuili, quàm Canonico.*
3. *Iudæi non poſſunt licitè fænerari Chriſtiano, aut pagano.*
4. *Diſpoſitio c. j. de vſur. in 6. habet locum etiam in locantibus domos iudæis fęneraturis.*
5. *Declaratio illius loci Deutero. 23. Non fęnerabis fratri tuo, ſed alieno, & proximus quis dicatur.*
6. *Iudæi debent habere Chriſtianos pro eorum proximis, & non pro alienis.*
7. *Iudęi poſſunt pro crimine vſurarum criminaliter puniri.*
8. *In vſurarum crimine poteſt procedi criminaliter ſecundum veriorem opinionem & quando dicatur iudicium criminale.*
9. *Iudęi poſſunt caſtigari etiam corporaliter per iudices eccleſiaſticos, citra pęnam ſanguinis.*
10. *Vſurarum crimen eſſe eccleſiaſticum, & quomodo hoc intelligatur.*
11. *Principes ſeculares, an poſſint permittere iudæis, vt mutuent ſub vſuris.*
12. *Aurum contemnens intuitu, & amore Dei, dicitur libare aurum Domino, exemplo Dauidis.*
13. *Papa an poſſit concedere Principibus Chriſtianis, vt iudæi in eorum terris metuent ſub vſuris, & diſpenſare ſuper eis exercendis.*
14. *Malum minus quandoque permitti vt euitetur maius malum, & quomodo hoc intelligatur plenè.*
15. *Ad vſuras recipere pecunias an ſit peccatum.*
16. *Vſurarum repetitio an poſſit ſponte remitti.*
17. *Iudęi tenentur cuſtodire pignora, ne deteriorentur, & an teneãtur de culpa, & qualiter, & de caſu fortuito.*

CAP. XI.

PAR eſſet, vt Iudæi, qui à Chriſtianis piè recipiuntur, & in eorum terris admittũtur, prout ſuperius declaratum eſt, non eſſent eis ingrati, nec diſpendium paterentur; vnde beneficium conſequi deberent, cuius contrarium faciunt ipſi iudæi, varijs modis illaqueando miſeros Chriſtianos, & pauperes pauperiores efficiendo: potiſſimum autem cũ eis fœnera, & vſuras exercendo, quod minimè eiſdem a iure conceditur, cum nedum Chriſtianis, ſed nec paganis licitè poſſint ſub vſuris mutuũ da1 re. † Eſt enim vſura peccatum etiam cõtra naturam, vt per Bal. in Rub. C. de vſur. Et quia pecunia fuit inſtituta ad commutandum res ad vſum hominum conuenientes, vt per Philoſoph. j. Politi. c. 7. qui ita dicit, Nam cũ a remotioribus quæreretur auxilium in portando illa, quibus indigebant, neceſſarius nummi introductus eſt vſus: non enim faciliter deferri poſſunt ſingula ad vitam neceſſaria. & ſubdit, Reperto igitur nummo ex neceſſaria permutatione, alia ſpes acquirendi emerſit nummularia, primo forſan ſimpliciter, poſtea per experientiam artificioſior, vnde & quomodo permutando plurimũ faciat lucrũ, cui rei innituntur pecuniaria, & quæſtuaria, & ea de cauſa multitudinem pecuniarum plerunque diuitias eſſe ponunt, quod vanum eſt, & non ſecundum naturam, quoniam locuples nũmis penuria patietur neceſſaria alimenta, &c. Idem etiam, c. 8. Politico. dicit. Illa verò tranſlata, eſt meritò ĩprobãda, quia nõ ſecundum naturam, ex fructibus, & animalibus, ſed ad hominibus acquiritur, rationabiliſſimè odio habetur ipſa nummularia, quoniam a nummo ipſo facit acquiſitionem, & non ad qđ inductus eſt: commutationis enim cauſa nũmus inductus fuit, fęnus autem ſe ipſum maius facit, vnde & nomen uenit: quoniam illa, quæ patiuntur, ſimilia ſunt gignentibus, in fœnore autem nummus nummum parit. Quare maximè præter naturam eſt hic acquirendi modus. Hæc ille. Vnde cum vſus vſurarij in pecunia non ſit ad illum vſum, ad quem inuenta eſt, & habetur in l. j. ff. de contrahend. emptio. ſed eam multiplicare per vſum contra intentionem naturæ producentis eam ad alium effectum, dicitur peccata contra naturam. Pecunia enim non eſt apta nata germinare pecuniam, ſicut videmus in coitu, quẽ natura ad generationem adinuenit, ſi aliquis coeat ita, & aliter ꝙ generare poſſit, etiam ſi modus coeundi ſit reprobus, tamen peccatum illud non dicitur contra naturam, vt in adulterio, raptu & inceſtu: poteſt enim ſic coeundo gignere, & non dicitur peccatum contra naturã. Si verò coeat aliter, & eo modo, quo generare non poſſit, & fœtus inde prodire nequeat, tunc dicitur peccatum contra naturam, vt in coitu maſculino. Ita dicẽdum de vſurario, qui abutitur pecunia, ipſam per vſum multiplicando, & ex auro aurum euellendo, vt in cap. ſicut hi. 47. diſtinct. Adeo ꝙ ſuper omnes mercatores plus maledictus eſt vſurarius: ipſe nanque rem datam à Deo vendi non comparatam, vt mercator, poſt fœnus rem ſuam repetit tollens aliena cum ſuis, mercator autem non repetit rem venditam c. eijciẽs. 88. diſt. contra quos etiam maximè inuenit Plutarchus, licet paganus, dicens fœneratores in ſuis ephemeridibus, ſiue diarijs nugantur, ac imponunt ſcribentes miſero illi tantum mutuaſſe, cum tñ multo minus acceperit: ſi quidem mendacium cauſa lucri, non neceſſitate, neque ob indigentiam ab illis fieri ſolet, ſed propter inſatiabilitatem, & infra, Paſcuntur tanquam ignis furens, ac aſſidui auctus, pernicie, ac vaſtitate infœliciter pereuntium, ex alio alium conſummentes: & qui ſemel in fœneratorum incidit voraginem, ſemꝑ debitores remanent, aliũ ex alio, tanquam equus frenatus a lcenſorem ſuſcipientes, & aiunt lepores ſimul parere, educare, & ſuperfętare & fęneratoribus pecuniæ ſimul ad vſuram dantur, & generantur & ſupernaſcuntur: nondũ enim ſuſcepiſti in manus, & pñtis menſis lucrum, a te exigitur, & hoc rurſum ad vſuram datum, aliud malum educat: & illud alteram, atque ſic malum in infinitũ. Quæ oĩa reperiuntur in ipſis Iudæis fęnerantibus, & qui oẽs a minore vſque ad maiorem auaritiæ ſtudent, vt Hierem. c. 6. quorum pueri ſectantur mores parentum, & cõtra eos exclamat etiam Iuuenalis Ethnicus, Satira 14. Et de execratione vſurarum etiã apud priſcos Romanos, vide per Mod. Pariſiẽ. in tract. comer. & vſura. carta mihi. 32. Vnde palet, vſuram iure naturali prohibitam, & cum ſit cõtra iuſtitiam, vt accipiatur pretium de vſu rei, cuius dominium non eſt ſuum, & illa res non habet alium fructum, ſed vſus rei eſt ſua conſumptio, & eſt contra charitatem, & ideo peccatũ mortale, ſm Theologos. Et de iniquitate vſuræ ẽt, quia tex. Deutero. in c. 23. ſm legitimos expoſitores appellat vſuram, morſum & fęnerari, mordere, vti contra rectitudinem rationis naturalis, & lege etiam Saracenorũ, & Turca2 rum cõſtat eſſe execrabiles. † Iure ẽt Diuino interdicta eſt vſura: eius nãque prohibitio continetur ſub decalogi præceptis. ſub illo, ne furtum facies. & ſub altero, non concupiſces vxorẽ proximi tui, non domum, non agrum, & vniuerſa, q̃ illius ſunt. Nam ſub priori fœnerandi actus, ſub ſecundo fęnerandi concupiſcentia prohibetur. Præterea ſpecialiter eo iure etiam reperitur prohibita, vt habetur Exo. 22. ibi, ſi pecuniã mutuã, &c. Leui. 25. Neemiæ 5. Prouerb. 28. vbi, qui cõgregat diuitias ex vſuris, & fęnore, in malũ ſuum cõgregat eas, & Ezech. 18. & 22. & Pſal. 14. Dñe quis habitat, &c. & infra, & qui pecuniã non dederit ad vſuram. & Pſal. 54. & non defecit de plateis, &c. & Pſal. 71. ex vſuris, & iniquitate, & Matth. 5. Lucæ 6. & in ca. q̃a in oĩbus, & ꝑ Hoſt. pulchrè, in c. qm̃. de vſu. & per Io. And. in regula, peccatum. de reg. iur. in 6. in mercurialibus, vbi ponuntur plures rationes reprobationis contractus vſurarij, & plura in hac materia, & per Anto. de Prato veteri, in conſi. quod eſt inter conſilia Alexan. conſi. 45. incip. paucis utar, col. 1. & 2. vol. 4. & per Io. de Ana. in Rub. extra de uſur. & Bald. in Rub. C. eo. tit. & Hoſtiẽ. in c. j. de uſur. & deciſi. Neapol. 22. col. 2. San. Tho. 2. 2. q. 78. qui omnibus fęneratoribus dextram tangit. Et hodie tam iure Ciuili, q̃ Canonico ſunt prohibita uſuræ, ut no. in l. j. & in auct. ad hæc. C. de uſur. & in l. j. C. de ſum. Trin. Per Ruin. conſil. 145. circa dubium, col. 2. uol. 4. & Pari. conſi. 54. col. 7. & uol. j. Et no. ꝙ in odium uſurarum eſt ſtatutum, ꝙ ſententia de re uſuraria nunquàm tranſit in rem iudicatam, ſecundũ Alb. in Rub. C. de uſur. Iaſ. in l. j. §. ſi procurator. nu. 13. ff. ſi quiſ iu. d. nõ ob temp. Mod. Pariſien. in tracta. de uſur. q. 16. & ſeq. nu. 186. & 190. Soci. conſi. 11. ſequendo ordinem, col. 2. uol. j.

3 Ex præmiſſis liquere poteſt, † ꝙ iudæi non poſſunt licitè fęnerari Chriſtiano, aut pagano, & oẽs Theologi aſſentiunt, ꝙ iudæi peccant fęnerando Chriſtianis & S. Tho. 2. 2. q. 78. artic. j. & Cano. Io. And. Anto. Cardi. & alij communiter in c. cõqueſtus, de uſur. & habetur in c. ab illo. 14. q. 4. ubi plenè per Ioan. de Fantucijs, & per Imo. conſi. 6. col. 1. Ideo tenentur illas reſtituere, uel conditione ex c. poſt miſerabilem, de uſur. uel cõdictione indebiti, per Fely. in c. quia, col. ii. de Iudæ. Et hoc fiet ꝑ principes ſæculares, uel etiã eccleſiaſticos, in locis in q̃bus habẽt iuriſdictionẽ tẽporalem, ut per Cardi. Floren. in c. poſtulaſti. de Iudæ. licèt quandoque contrarium faciant, & accipiant, quod eſt deterius, ab eis pecunias, ut permittantur vſuras exercere, & incidunt in ſententiam excommunicationis, de qua in Clemen. vn. & ibi per Cardi. in 11. not. & 26. q. & de Eccleſia, quod ſe impedire debeat de peccato Iudæorum fœnerantium, tenẽt Cano. in d. c. poſt miſerabilem. Nec poteſt fieri ꝓuiſio de ipſis non repetendis, vel ſoluendis, cle. j. de vſur. & per Alexan. conſi. 80. circa primum, columna 2. verſicu. & ſicut, volumi. 3. & per Abb. in d. c. poſt miſerabilem.

4 Hinc eſt, † quòd diſpoſitio ca. j. de vſur. in 6. extenditur etiã ad locantes domos Iudæis fœneraturis, quia in eis remanet ratio depauperationis ſoluẽtium vſuras, licèt altera ratio ibi poſita non cadat in Iudæis, ſecundum Paul. de Eleaza. & Domini. in d. cap. j. Sufficit enim remanere vnam rationẽ, vt per Glo. in cap. cupientes, in princ. in verbo, malignantium, de electi. in 6. & not in §. affinitatis, Inſtitu. de nup. Et eandem opinionem tenet vti veriorem Fely. in d. c. quia, colum. 2. circa fin. Ideo cõſulens, quòd obtineatur confirmatio Apoſtolica, & Lauren. de Rodul. in tracta. vſura. quæſt. 146. Angelica in verbo, vſura, 2. §. 14. & Supple. Piſa. in verbo, vſura, 4. §. 3. Quod intellige verũ, niſi locarentur domus Iudæis fœnerantibus in terris, vbi Principes haberent conceſſionem à Summo Pontifice permittendi eos fœnora exercere, ita in ſpecie concludit And. Sicu. conſi. 16. Viſo puncto, colum. 9. volum. 4.

Non obſtat concluſioni, de qua ſupra, dum diximus, quòd Iudæi nõ poſſunt licitè fœnerari Chriſtiano, vel pagano, illud, 5 quod habetur Deutero. 23. † Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno, &c. Quia reſpondetur, ſecundum Gręgorium, per alienũ in dicto loco intelligi de illis, qui erant finitimi eorum, quorũ terras eis Dominus conceſſerat, vt Chananei. eſt enim aduertendum, quòd Moſes dixit illa verba tempore, quo Iudæi erant ingreſſuri in terram promiſſionis, quæ erat occupata per gentes, quas Deus diſſipari, & deſtrui mandauerat, vt nu. 33. Quãdo tranſieritis Iordanem intrantes terram Chanaam, diſperdite cunctos habitatores terræ illius, cõfringite titulos, & ſtatuas comminuite, atque omnia excelſa vaſtate, mundantes terras, & habitantes in ea. Ego ſtatim dedi vobis illam in poſſeſſionem, quam diuidetis vobis ſorte, &c. Nimirum ſi Deus conceſſerit illis occupatoribus terræ promiſſionis, dari ad vſuras: quia tales vſuræ erãt potius rei ſuæ recuperatio, quàm vſura: iniuſtè enim poſſidebant ea loca. Coſiderandum eſt ergo, quando, & quo tempore, & in quo loco verba illa dixerit Moſes, qui non quibuſcunque gentibus, & in quibuſcunq; locis, & ſemper ad vſuram dare permiſit, ſed in terra promiſſionis tantùm, & illis tãtùm gentibus, quæ intra fines terræ promiſſionis continebantur. ſublata proinde occaſione non poſſent Hebræi à quouis vſuram exigere, maximè autem à Chriſtianis, cum eundẽ Deũ colant, quem & ipſi colunt, vnde in cultu nõ peregrini, ſed fratres ſunt, & admittũt Meſſiam, & Redemptorem, ſicut, & ipſi, licèt Chriſtiani affirment veniſſe, Hebræi verò expectent ven6 turum in ſua cæcitate permanentes. † Item non debent Chriſtiani dici ab Hebræis alieni, cum recipiãt ipſos Iudæos in eorum terris miſericorditer, & in eis ſint aduenæ, ſicut etiam dicitur in dicto cap. 23. Deuterono. de Aegyptiis, in illis verbis, Nõ abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt; nec Aegyptium, quia aduena fuiſti in terra eius. Et proximi dicuntur, qui miſericordiã faciunt in aliquem, vt Chriſtiani in eos. Ita enim proximum interpretatus eſt legis Moſaicæ peritus, vt Lucæ 10. q̃s horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones? at ille peritus legis dixit, reſpõdens, qui fecit miſericordiam in illum, etiam quod eſſet Samaritanus, Immo ſecũdum Auguſt. in libro 2. meditatio. ca. j. proximi, quos diligere debemus, ſunt omnes Chriſtiani, Iudæi, pagani, amici, & inimici, & cum Hebræis poſſumus dici fratres. Roma. 9. qui ſunt fratres mei ſecundum carnem. & declarat Archidia. in c. ad menſam. 11. quæſt. 3. & per Abb. in c. nouit, in 2. col. extra de iudici. Anch. in c. nulla. num. 10. de conceſſi. præben. Et quoad Chriſtianos, vt dici non poſſint alieni Hebræis, patet, cum habeãt Chriſtianos pro Idumæis, qui ita dicti ſunt ab Edom. ſ. Eſau, ita dictus ꝓpter eſum coctionis ruffę Gene. 25. vt latè hoc proſequitur, & declarat Reuerendus Dominus Frater Sixtus, in libro 2. de fœn. Iudęorum, capit 3. Item quia lege etiam Moſaica non eſt facienda differentia inter homines, ſed æqua lance vnuſquiſq; homo etiã aduena, & peregrinus iudicari debet. Exo. 23. Deutero. i. ibi, Audite illos, & quod iuſtum eſt, iudicate, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus, nulla erit diſtantia perſonarum. & Deutero. 23. Leuiti. 19. Si habitauerit aduena in terram veſtrã, & moratus fuerit inter vos, non exprobetis ei, ſed ſit inter vos quaſi indigena, & diligetis eum quaſi vosmetipſos. Si ergo æquitas legis prædictę hoc dictabat, vt Iudęi diligere debeant aduenas, & peregrinos, ergo & idem obſeruare debent in locis, vbi ipſi ex pietate recipiuntur, vt in terris Chriſtianorum. Non deſunt, qui dicant, illa verba, ſed alieno, poſita in dicto capitu. 23. fuiſſe addita per ipſos Iudęos, & ideo non attendenda, cum contradicat aliis locis, vt ſupra allegatis vſuram prohibentibus. Et vide quid de illis verbis dicat Philo Hebræus, legis eorũm peritiſſimus, in libro de charitate, ſic uetat igitur fœnerari fratri, nominans fratrem non ſolùm ex eiſdem natum parentibus, verum etiam quemcunque ciuem, tribulem ve iniquum ducens colligere fœnus è pecuniis, tanquam fœtura, a pecoribus: non vult tamen vt ideo tergiuerſemur ſegniores ad beneficientiam, ſed largis manibus, menteque donemus gratis indigentibus, cogitantes etiam gratiam eſſe genus fœnoris vltrò ad nos redituri, fœliciore accipientis tempore, & inferius appellat hoc genus queſtus. ferinam immanitatem. Non obſtat etiam, quod ex parte Iudæorum allegatur Deuter. c. xv. & xxviii. ſ. fęnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo fœnus accipies, quia in Hebræo, vbi eſt verbum fœnerabis. ſcriptum eſt, uadiaberis, hoc eſt cautionem accipies, vt pro re commodata, vel commodanda cautus efficeretur commodans, vt commodatum rehaberet. Ita etiam ex noſtra interpretatione, nulla ex dictis verbis impartitur fœnerandi licentia, ſi antecedentia cum ſequentibus ibid. conferantur. ibi enim Moſes docens populum, quomodo in anno ſeptimo, in quo terra requieſcere ex mandato oporteret, ſe habere in commodando neceſſaria proximis, & in exigendo debita ab eis, & maximè ſi pauperes eſſent: dicit quòd ſi erga eos ex charitate benè geſſerint, Deus quoque eis magnam redderet bonorum temporalium retributionem, ſuos augẽdo introitus: ſed hanc promiſſionem, vt ſibi gratior eſſet, verbis quibuſdam appetitui ſuo applaudẽtibus expreſſit; (fuerũt enim Iudæi ſemper diuitiarum auidi, & ideo Moſes ex illis verbis nil aliud ſignificare voluit, niſi quòd bonorum temporalium magnam haberent abundantiam, & hæc interpretatio patet ex ſequentibus verbis, ſcilicet, Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur, & ſic voluit Moſes eiſdem manifeſtare beneficia, quæ circa temporalia bona daret illis Deus, ſi eodem anno ſeptimo proximos adiuuarent, & illud verbum fœnerabis, infert quòd erunt ita diuites, & opulenti ex gratia Dei, vt poſſent fœnerari, ſi eſſet licitum: ſolent enim fœneratores abũdare pecunijs.

Non obſtat etiam præmiſſis circa prohibitionem vſurarum. tex. in c. ab illo. xiiii. q. iiii. vbi videtur vſura permitti, quia poteſt ibi totum legi negatiuè videlicet, ſicut nulli nocere debes, ita & à nullo recipere vſuras, & iſte eſt primus intellectus Glo. ibi. qui communiter approbatur, vt ſit ſenſus, quòd licèt bellum, arma, furtum, & rapina poſſint authoritate Principis præcipi, & permitti contra hoſtes, in nullo tamen caſu licita eſt vſura, & probatur Deutero. c. xxviii. ibi, fœnerabis gentibus multis, & ipſe nullum fœnus accipies, & ſubditur ibi, Aduena fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Et ita intelligit, & declarat illum tex. Ioan. de Ana. in c. j. colum. pen. extra de vſur. vbi ponit plures intellectus ad c. ab illo, & quòd eſt communis opinio, ſecundũ Archi. & Ioan. de Fãtucijs, quòd in nullo caſu vſura ſit permiſſa, & ad illius intelligentiam, vide Laurẽ. de Rodul. in tracta. de vſur. quæſt. lv. & vide eundem de Anania, in c. conqueſtus, colum. fi. eo. tit. de vſur. Ex quibus remanet cõcluſio ſupra firmata veriſſima, vſuras omni iure eſſe prohibitas etiã iudęis, vt non poſſint licitè fęnerari Chriſtianis, aut etiã alijs infidelibus. Immò de iure poſſent caſtigari vltra modos, de quibus in cap. poſt 7 miſerabilem, extra de vſur. & in cle. i. eo. tit. † Et ſic etiam criminaliter puniri, vbi ipſas exercerent abſque indultu poteſtatem habentis ſuper eis exercendis. Nam qñ iudęus delinquit ꝯ legẽ naturæ, vel aliquid cõmittit ꝯ eorum legem, põt per Eccleſiam puniri, vt ꝑ Io. And. Innocẽ. & Hoſt. & alios, in c. quod ſuper, de voto. Abb. in c. nouit, col. ii. de iudi. & dicẽ latius in ii. par. c. vi. Sed vſura eſt prohibita etiam lege naturæ, vt ſupra concluſum eſt. Ergo, &c. Et hoc potiſſimum procedere debet in iudæis, in quibus pœnæ contentæ in c. quia in omnibus, & in ca. cum tu. eo titu. de vſur cadere nõ poſſunt, vt de ſe patet, & illud c. poſt miſerabilem, non infligit pęnam, ſaltem corporis afflictiuam, & in d. c. cum tu. prouidetur enim per concilium Lateranenſe ſolum non reſtituenti vſuras, non autem mutuanti ſub vſuris. & quòd iudæi poſſint criminaliter puniri a iudice eccleſiaſtico pro vſuris, tradit Corn. conſi. 19. videtur prima fronte, col. 3. & per to. vol. 3. Et licet aliqui tenuerint, ꝙ pro crimine vſurarum non poſſit procedi criminaliter, vt tenet Bald. in l. improbum. C. ex qui. cau. infam. irro. quem videtur ſequi Salyc. ibi, & Deci. in conſi. 170. viſo themate, vol. j.

Contraria tamen opinio verior videtur, maximè ex eo, ꝙ 8 vſurarius peccat contra naturam, vt dictum eſt. † Ergo tanquã abutens natura, debet criminaliter puniri, & hanc ſententiã ſequitur Iacob. Butri. in d. l. improbum, & Signo. de Homo. de. cõſi. 257. incip. in quæſtione præſenti allegata, colum. j. verſi. Item præmitto, & ſentit Do. Abb. in d. c. poſt miſerabilẽ, circa fi. dũ dicit, ꝙ quando iudæi, & alij infideles peccant contra naturã, ſortiuntur forum Eccleſiaſticum, & ſicut Deus tales puniuit, Gen. 7. ita & eius Vicarius põt eos punire. & idem tenet cõſulẽdo Corn. in d. conſi. 19. pluribus medijs, & maximè, quia de iure canonico poteſt in iſto crimine procedi per viam accuſatio-

nis.c.cũ in tua diœcesi,extra de vsur. & etiam per viam inquisi-
tionis,seruato iuris ordine. Sed quando agitur per viam accu-
sationis,iudicium est criminale, & agitur ad pœnam naturalē,
& propriam ipsius delicti,vt no.in c. super his, extra de accusa.
& cũ in d.c.cũ in tua,probetur ꝙ vsura potest deduci per viam
accusationis,ergo super ea potest criminaliter procedi ad pœ-
nam naturalem pro delicto usurarum,& ea pęna,quę imponi-
tur per Concilium Lateranense,in d.c.quia in omnibus,nō est
pęna naturalis, quæ imponatur ꝓ naturali pœna delicto usura-
rum,& pro iniuria uindictæ illatæ Reipublicæ:ideo patet,quòd
vsura est crimen punibile alia pœna,quam Concilij Lateranē-
sis,quæ est excommunicatio,quæ est tantum medicina, nō pę-
na naturalis delicti,vt ibi latissimè per eũ. Cōcludēdũ est ergo,
veram esse opinionē, ꝙ ĩ crimine vsurarum potest criminali-
ter procedi, & vsurarius criminaliter puniri,& eādem opinio-
nē tenet Io.Bapt.de S.Seuerino,in repeti.l.i.C.de sum.Trini.co
lum.xxvj.vers.propono tibi verũ.vbi cōcludit, hoc esse crimē
vsurarium,ideo puniri posse, saltē arbitrariè pro crimine quasi
stellionatus.pro quo facit,quòd cum re vera pro tali crimine
non sint certæ pœnæ expressæ,hoc erit remittendum iudicis ar
bitrio.c.cum de causis,cum ibi no.extra de offi.delega.tum etiā
quia,vbi per viam inquisitionis potest procedi de iure canoni-
co,vt hoc casu pœnæ sunt arbitrariæ. c. inquisitionis, cum ibi
notatis,de accusati.eandem opin.sequitur etiam Soci.in consi.
ccxix.col.ii.in fin.volu. ii. vbi dicit, quòd causa vsuraria habet
annexum delictum,& in ea potest ad torturam procedi, & ipsi
Notarii qui conscripserint instrumentum vsurarium, infames
efficiuntur, nec poterũt amplius instrumenta celebrare,vt per
Hostien.in sum.de vsur.§.fi.ver.quid de Notario, & Archidia-
co.in c.sicut.xlvi.dist.Rom.sing.cclxxx.& de Notario scriben-
te instrumentum à iure improbatum,& scienter fraudulētum,
quomodo puniatur,vide Gui.Pa.q.ccccxxxiii. Duo Notarij.

Et licèt de animabus Iudæorum, nec de eis curandum sit,
quando peccant neminem lædendo:tamen hoc casu cum pec-
cent in præiudicium Christianorum emungendo eos vsque
ad sanguinem occasione substantiarum suarum per vsurarum
9 voraginem, & sic in miserias eos detrudendo, benè † possunt
castigari,etiam corporaliter per iudices Ecclesiasticos,dummo
dò ad vindictam sanguinis non procedant, vt per Glo. in d. c.
post miserabilem,de vsu. in Glo. in verbo, denegari, & ibi per
Doct.& in c.in archiepiscopatu.de rapto.& c.super his,de voto.
per Host.in c.cum tu manifestes,col.ii.circa fin. ver.vlla pœna,
de vsur.

10 Quod quidem crimen † cum sit Ecclesiasticum, vt per Glo.
& Docto.in c.cum sit generale, de foro competen. & in c. i.de
offi.ordi.& in clem.dispendiosam,de iudi.ideo ad Ecclesiasticũ
spectare debet cognitio eius criminis,vt per Bar.in l.Titia.ff.so-
lu.matri.& ibi per Doct.maximè Alexand.colum iiii.Federi.de
Senis consi.ccxlv.Dominum Andream,Calderi.consi.iii.incip.
An causa vsurarum,per Bart.in l.quoties.C. de iudi. Quod pro-
cedit,quando est quæstio super iure,secus si super facto. Dicitur
autem quæstio super iure, quando dubitatur, an contractus sit
vsurarius,vel non:& hoc pertinet ad solum ecclesiasticum, vt
per Doct.vbi supra,& Lap.allegati.lvii.lxxxiii.& Glo.in c.ex li-
teris,in verbo,occultata,extra de iureiuran.Dicit,quòd crimen
vsurarum est quasi spirituale,idem dicit Glo.in clem. ii.de iudi.
Quæstio autem facti est, quando non dubitatur, sed certum
est contractum esse vsurarium,sed quæritur circa repetitionem
vsurarum, & an sint solutæ, vel non, vel quid simile, & tunc
potest cognoscere tam iudex ecclesiasticus, quàm secularis, vt
per Bar.& omnes Doc.scribētes in d.l.Titia.hinc Ang.in dispu
tatione sua,incip.Astēsis miles,prope fi.dicit,ꝙ secularis,potest
publicare vsurarium manifestũ,& Bal.in l.omni.C.de sacro.ec-
cle.& in l.cum allegas.C.de vsur.& Soci.in d.c. cũ sit generale,
col.vi.versi.ii.prin.opi.ponens,& distinguens, & cōcludēs tan-
dem,prout supra.Et subdit, ꝙ si diceremus in quolibet tempo-
rali iniusto,ratione peccati cōmissi adiri debere iudex ecclesia-
sticus,quasi ex toto euacuaretur iurisdictio secularis, contra c.
nouit,de iudi. & ꝙ hæc opinio plus sibi placet, quàm aliorum
tenentium,ecclesiasticum solum esse iudicem, non tantũ quā-
do dubitatur,an contractus sit vsurarius,sed etiam si certũ sit cō
tractum fore vsurariũ,& agatur de repetitione vsurarũ, & quā-
do est quæstio facti,& quando dicatur quæstio facti in crimine
vsurarũ,& ꝙ possit adiri secularis,vide melius, quā alibi, Paul.
de Cast.in consi.cix.visa petitione,colum.ii.& iii. volumi. ii.se-
cundum nouam impressionem.

Pro qua re faciũt,quæ tradit Bal.in auct.ad hęc.col.ii.ver.de-
inde generaliter quęro,de vsur.dicens, ꝙ illud, quod dicitur in
causis,in quibus allegatur fraus,vel oppressio, ꝙ pōt ecclesiasti-
cus adiri,est verũ in causis pauperũ, & miserabiliũ personarũ,
vel locorum piorum,puta hospitaliũ,non autē nimis late:nam
si contrariũ diceretur, esset absorbere totum iudiciũ seculare,
quod est falsum.c.venerabilem,extra de elect.

Sed quia quo ad Iudęos committere solēt Principes, & cōmu
11 nitates eisdem impartiri licentiā fœnerādi sub vsuris, † videndũ
est vtrum Principes seculares,vt Imperator, Rex,siue commu-
nitates possit concedere Iudæis, vt mutuent sub vsuris. in quo
Paul.de Castro in consi.397.incip.non videtur expediens,volu.
2.tenet declarando text.in clem.i.de vsur.conuentiones popu-
lorum,& communitatum initas cum Iudæis ex consuetudine
tam in Italia,quàm extra paciscendi cum eis de mutuādo sub
vsuris,esse laudabiles, & sine onere conscientiæ pro euitatione
maioris mali,& pro sustentatione pauperum, & vt ibi per eũ,
quem refert,& sequitur Alexand.in consi.1.colum.4.in princ.
& consi.2.volum.2.& consi.8.incip.& aduerte, volum. 6. licèt
impressoris errore corrupta allegentur,Paul.de Castr. in consi.
357.inci.quoddam commune,& idem Alexan. in consi. 107.
pro inuestigatione prædictorum,co.2.volum.Et pro hac parte
possent adduci aliqua fundamenta ex traditis per Ancha. in
consi.243.Christianissime,& Illustrissime Princeps.sed cōtra-
riam partem tenet Bald.in auct.ad hæc.C.de vsur.col.2.versic.
quæro,nunquid vsuræ.C.de vsur.vbi dicit illam auct. esse cor-
rectam per ius Diuinum,immo illius dispositionem nunquam
valuisse propter ius Diuinum:& cum Diuinum ius sit maius,
quàm ius ciuile,non potest tolli:& quicquid est cōtra institu-
tionem Diuinam,est peccatum,subdens, quòd Imperator est
seruus Dei,& seruus non potest tollere legem Domini sui:&
licèt vellet Imperator permittere,tamen non posset, & idē te-
net Bald.in l.j.C.de sum.trini.Item,certum est vsuras esse prohi
bitas etiam per nouum testamentum, & legem Euangelicam,
Matth.2.Luce 6.quæ prohibitio cum sit perpetua,nec repera-
tur in nouo testamento,aliquo casu permissa, remanet funda-
mentum Bal.de quo supra proximè firmum:quod nullus in-
ferior,etiam Imperator,dispensare posset ex aliqua causa con-
tra ius Diuinum prohibitiuum,& perpetuum. & licèt Alexan.
in dicto consi.1.colum.2.in fi.cum sequen.dicat, quòd vsura nō
erat lege Diuina simpliciter prohibita,sed aliquo casu etiā per-
missa,vt quando mutuabatur hostibus,Deutero.17. & in capi.
ab illo.14.q.4.Et,ꝙ ideo superior potest ex causa tunc permit-
tere non simpliciter prohibitum lege Diuina, vt per Docto. in
l.omnes populi,vbi Barto.in 3.q.princip.tamen respondeo, ꝙ
circa ipsam vsuram non potest hoc cadere, nec tale fundamē-
tum applicari ad permissionem vsurarum, cum per legem Di-
uinam,vt supra ostensum est, reperiantur simpliciter prohibi-
tæ. & non ob.allegata in contrarium,cũ ibi permitteretur non
tanquàm vsura lucratoria,sed tanquàm recuperatio rerũ sua-
rum. Vlterius ꝓ hac parte adducitur, quòd cognitio istius rei,
an scilicet id,de quo agitur,sit concessibile,vel non, spectat ad
Romanum Pontificem,& forum ecclesiasticum, vt per Petr.
de Ancha.consi.263.colum.fin.circa fi. qui dicit in casu decre-
ti,de quo ibi,circa prouisionem faciendam de vsuris exigendis
ab Hebręis, quòd quantuncunque posset illud persuaderi pro-
pter consensum populi,& bonum publicum, credit tamē hoc
spectare ad Romanum Pontificem, persuadēs Illustri cuidam
Marchiōi,qui fuit Dominus Carolus de Malatestis, ꝙ propter
aliquod bonum publicum non debeat etiam in minimo pec-
care, & tutius esse in dubio ita tenere pro bono conscientiæ.
Immo quando Princeps posset concedere priuilegium Iudæis
mutuandi sub vsuris,hoc tamē facere non deberet, vt dicit Io-
an.And.in cle.j.de vsur.Et Dec.in consi.170.viso themate,co-
lum.fin.circa fin.vol.j.dicit quòd si aliqua ordinatio, vel com-
missio de tali crimine facta fuisset per Illustrem D. Marchionē
de quo supra,nō valuisset,cum in tali materia spectante ad ec-
clesiā,Principes seculares nullā habēt potestatē, vt latè ibi per
eum. Eandem opinionem sequitur Fely.in c.quia,colum.2.ex-
tra de Iudæ.Quam etiam tenet D.Ioan.Bapt.de S. Seuerino in
repeti.l.j.C.de.Trini.col.16.cum sequen. dicens timendum es-
se,ne se ingerentes incurrant censuras, de quibus in d.cle.j. de
de vsur.& insuper tremendo iudicio Dei se supponant, suaden-
do vnicuique quantum potest,vt declinet ab huiusmodi cali-
ce,nec se in talibus intromittat,de qua re plenè habetur etiam
per alios scribentes,in d.l.j.& per S. Thomā in Epistola ad Du-
cissam Brabantię, de regimine iudæorum,vbi tenet Principes
nihil posse exigere ab Hebræis mutuantibus sub vsuris in eo-
rum terris,& cogendos ab laborandum pro eorundem iudæo-
rum victu,prout dicit tunc temporis solitum fieri in Italia,cu-
ius contrarium de præsenti obseruatur. Et hāc partem perplu-
ra diffusè comprobat Conradus Sumenhart, in suo aureo tra-
ctatu,de contractibus illicitis,libro 2.q.26.incip. vtrum pote-
stas secularis,& sequuntur ex modernioribus Moder. Parisien.
in repe.l.eos.C.de vsuris.& in commen.super consue.Parisien.
titu.j.§.j.in Glo.num.19.Archiepiscopus Florenti. in 2. par. suæ
summæ,titu.j.§.j.& 2.Bonifa.de Vitali.in cle.j.de vsu. in 11.no
ta. vbi loquitur de Rege Aragonum.

Et sciēdum est,quòd in hoc articulo standum esset Docto-
ribus Iuris canonici, & eorum opinioni, potiusquàm Sacræ
Theologiæ magistris, quia scientia canonica principaliter ad
hoc tendit, scilicet interpretari ius diuinum in dubiis casibus
pertinentibus ad Philosophiam moralem:Scientia autē Theo-
logica pertinet ad interpretationem iuris Diuini,quoad opera
Domini

Domini nostri Iesu Christi. Et de vsuris in specie,quòd standũ
sit Doctoribus iuris canonici,concludit Petr.de Ancha. in sua
disputatione,incip.antiquis & modernis, & refert & sequitur
Alex.in d.consi.1.colum.4.volum.2.& consi.107.pro inuesti-
gatione,colum.5.& 6.volum 2.not.per Docto.in l. j. ff. si certũ
peta.& Deci.in consi.111.& pro tenui,colum.2.volum.j. & Io-
an.de Ana.in capi.in ciuitate,de vsur.& per Ioan. Bapt. in d. re-
peti.colum.3.& Parisi consi.67.volum.4.vbi latè. Et idem di-
cendum de causis decimarum,& matrimonialibus, vt per Pa-
risi.latissimè in consi.67.colum.3.in fin.& seq.volum.4.

Sit tamē quomodocunque,pium esse ducerem si Principes
Christiani se abstinerent à talibus concessionibus,& hęc impe-
trare volentes à se reiicerent. Nec enim potest dici hoc fieri
causa publicæ vtilitatis,cum incidentes in laqueum,& voragi-
nes iudæorum fœnerantium, efficiātur quotidie pauperiores,
& tanquàm ab igne consumantur eorum facultates,prout vidi
sæpissimè contigisse:& si sunt pauperes,qui sub vsuris accipiũt,
multo citius pauperiores efficiuntur,& in miseriam cadunt,vt
tradit Hostien.in c.j.circa fin.de vsur. Et allegari non potest ex
parte populorum necessitas, ob quā impetrare velint tales cō-
cessiones,cum homines simus,manus & pedes habeamus, &
cætera naturæ instrumenta, cum quibus alimentum quærere
possimus,& nostri sit arbitrii varias, & penè infinitas artes per-
missas exercere. Non est ideo cur appetamus alimoniā ex me-
diis illicitis,& lege Dei prohibitis,de quibus vide Chrisosto.la-
tè in caput Matth.17.& an forsan viuendi iustè modi non in-
ueniuntur? non sunt agrorum cultus,gregis pabula, armento-
rum custodia,manuum operatio,solers rerum tuarum cura? &
in Germania,& in pluribus aliis prouinciis (vt audiui) non ꝑ-
mittitur fœnerari,& mutuum à iudæis dari sub vsuris,quib. ta-
men alimenta non desunt,& vberiora, quàm vbi exercentur.
& audiant quæso (si qui sunt,quos aurum obnubilauerit) ver-
ba Grægorii scribētis Riccardo Regi Visigothorum. Præterea
iudico,quia creuit de vestro opere in laudibus Dei. Hoc quod
dilectissimo filio meo Probino presbytero narrante cognoui,
quia cum Vestra Excellentia constitutionem quandam con-
tra iudæorum præsidiam dedisset,ij, de quibus prolata fuerat,
rectitudinem vestræ mentis inflectere, pecuniarum summam
offerendo,moliti sunt,quam Excellentia Vestra contempsit,&
omnipotentis Dei placere iudicio quærēs, auro innocentiam
prætulit:qua in re mihi Dauidis Regis factum ad memoriam
12 venit,† cui dum concupita aqua de cisterna Bethlemitica,quę
inter hostiles cuneos habebatur, ab obsequentib. militib. fuis-
set oblata,protinus dixit: Absit à me, vt sanguinem istorũ ho-
minum libem,quàm quia fudit,& bibere noluit, scriptum est,
libauit eam Domino.Si igitur ab armato Rege, in sacrificium
Dei versa est aqua contempta,pensemus quale sacrificium om
nipotenti Deo Rex obtulit, qui pro amore illius aurum accipe
re contempsit. Itaque fili excellentissime confidenter dicam,
quia libasti Domino aurum. Hæc ille. factum autem Dauidis,
de quo supra habetur.2.Reg.23.& de pœniten.distin.2.c.vt co-
gnouerunt,& c.delitiæ.42.dist. Abstineant ergo Principes (si
qui extant) à præmissis,vt possit idem de eis dici, quòd aurum
Domino libauerint,& hoc nisi fierent tales concessiones cum
licentia Summi Pontificis,& ex causis legitimis secundùm ea,
quæ infra proximè subiiciuntur.Sed an concessiones Principũ
factæ Hebræis,de mutuando sub vsuris, intelligātur vt possent
pariter exigere vsuras vsurarum,de quibus nulla esset facta mē-
tio in concessionibus,vide Alexan.consi.8.volum.6.vbi tenet
quòd sic, præcipuè quando esset consuetudo in locis talium
Principum,vt exigerētur,quibus adde Paul.de Cast.consi.380.
videtur ꝙ dictus Hebræus,vol.2.& faciunt quę infra dicentur.

13 † Vtrum autem Summus Pontifex possit dispensare super
vsuris exercendis per iudæos,& permittere Principib.Christia-
nis,vt iudæi in eorum terris mutuent sub vsuris? Dom.Ias.in d.
l.j.col.8.in prin.C.de sum.Trini.dicit,quæstionem hanc esse al-
tam,& profundam,& in qua mallet adiscere,quàm docere, &
ego quoque mallem alios audire, quàm audiri, iuxta text.in
capitu.quæro.in fin.6.quæstio.j.Et pro parte affirmatiua addu-
cit Pet.de Anch.in d.consi.243.licèt dicat eundem nihil ibi fir-
mare,sed dubitare. Affert secundò pro eadem opinione con-
suluisse,minoris conscientiæ (vt vtar verbis suis) Paul.de Cast.
in d.consilio 307.volum.2. Tertiò allegat Alexand. in d.con-
si.1.& consi.107.incip.pro inuestigatione, dicēs sibi incertum
esse,an Dominus Alexan.consuluerit vacillante conscientia.
Sed pro hac parte faciunt,quæ tradit Corne.consi. 235. volu.2.
vbi præsupponere videtur, indulta Pontificia superinde tene-
re. Item ꝓ hac parte affirmatiua multum mihi facere videtur,
ꝙ licèt Papa non possit indistinctè tollere ea,quæ sunt iuris di-
uini,cap.sunt quidam 25.q.1.c.super eo, de vsur.cum ibi nota.
maximè per D.Anto.& quę not.in c.fi.de consuetu.& in c.quæ
in ecclesiarum,de constituti.& in l.fi.C.si ꝯtra ius, &c. Et alibi,
& sic,ꝙ Papa non posset statuere,ꝙ vsuræ indistinctè essent li-
citæ:tamen possit Papa ius diuinum limitare ex causa,vt in d.c.
fi.de consue.& in d.c.quæ in ecclesiarum,vbi per omnes,& per
Bar.& alios,in l.omnes populi.ff.de iust.& iu.& ꝑ Soc.consi.13.
incip.pręsens consultatio,& cōsi.28.circa primum, vol.j.& per
Deci.in consi.112.in presenti consultatione,vol.j.in quibus lo
cis habentur plures casus,in quib. Sũmus Pontifex pōt dispen-
sare circa prohibita à lege Dei, vt in monacho,vt cōtrahat ma-
trimonium ex causa,& in voto,decimis,& bigamia,& aliis, &
ideo super vsuris ex causa possit dispēsare, quod firmat ibi De-
ci.specialiter super vsuris,in quibus possit Papa dispensare cau-
sa subsistente,quæ confirmari possunt,quoniam Summo Pon-
tifici omnia licent,nisi faciat contra fidem,vt per Spec.in tit.de
dispensa.§.nunc ostendendum,ver.89.& per Vincen.Hostien.
Io.And.Abb.in c.proposuit,de concess.præben.vbi dicunt, ꝙ
Papa potest in omnibus dispensare, pręterquàm in articulis fi-
dei. Vnde si essemus in Ciuitatibus, vbi non essent impręstita
montium pietatis,& periculum verteretur, ne egētes pecuniis
non inueniendo eas sub vsuris,committerent furta,latrocinia,
vel similia scandala,videtur dicendum, ꝙ propter maius scan-
dalum euitandum posset dispensatio fieri, vt iudęi possent ip-
sas exercere,& ne etiam darež materia Christianis ipsas mini-
strandi,& eo maximè,cum iudæi iam sint damnati, & superua-
cuum sit illos prohibere à peccato,accedentibus quoq; ad hoc
consuetudinib.iā diù à memoria hominum citra obseruatis,&
stantibus aliis concessionibus. Summorum Pontificum, Mar-
tini V.& Eugenii IIII.Nam & inter causas dispensandi est cō-
suetudo aliàs obseruata,& præstat iustam causam dispensatio-
nis,vt ꝑ Abb. & Gemi.quos refert D.Pręposi.in c. consequens.
11.dist.col.fi.ver.& inter cās,& in istis terminis loquunž Anch.
Alex.& Pau.de Ca.in dictis eorũ ꝯsiliis.Nā in istis casib.vř ma-
ius bonũ induci,vel saltē maius malũ euitari, & hęc ēt est vna
ex causis,ꝑꝑ quā posset Summus Pōtifex dispensare ꝯ ius Diui
nũ,vt ꝑ Host.& alios,& D.Abb.in d.c.fi.de cōsue.ꝑ tex. in c.fin.
de pręscri.& ꝑ Fely. in d.c. q̃ in ecclesiarũ,nu.mihi.31.cũ seq.&
Barba.ibi,col.4.Et partē hanc affirmatiuā tenet, & ꝯtriā tenen-
tes improbat, Reuerēdus Do. frater Sixtus Theologus ordinis
Dñicani,in trac.de fœno.iudæ.li.2.c.22.Et hęc volui adduxisse
14 pro parte affirmatiua.Sed pro parte negatiua facit,† ꝙ licèt Ec-
clesia qñq; toleret minus malũ,vt euitež maius malũ,vt not.in
c.in pręsentia,extra de sponsa.& ꝑ Ancha.d ꝯsi.243.col.j.& ꝑꝑ
bonũ,qđ ex aliquo malè gesto sequiž, ipsum malũ tolerař.13.
dist.c.nerui, & qđ no.Gl.in c.inter opera,de sponsa.nō tñ pōt
expresè ꝯcedi licētia malũ faciēdi.Gl.in c.deniq;,in verbo, ve-
nia.4.dist.Sicut videmus in lupanarib.& meretricib.quibus lex
nō fauet,nec exactioni illius turpis q̃stus assistit,vt ꝑ Bar.in l.ge-
neraliter.ff.de ver.obl.ꝑ Bal.Ang.Pau.de Ca.Ias.& alios.in l.4.
§.sed qđ meretrici.ff.de ꝯd.ob tur.cau.Bal.in l.j.C.eo.ti.& Aug.
in lib.de ordine, dicit aufer meretrices à reb.humanis.& tur-
babis omnia libidinibus,& vide S.Thom.2.2.quæstio.10.art.2.
capi.permittuntur. Sicut etiam videmus, quòd ecclesia tolerat
Iudæos sacrificare secundum ritum eorum, non tamen posset
Papa expresè concedere eis licentiam 23. quæstio.4.ita pla-
nè,in fin.vbi nulla ex causa malum faciendum,& per Glo.27.
quæstio j.si qua monacharum. Item secundum Apostolum,
mala non sunt facienda,vt eueniant bona,Roma.3.de his vide
Alexan.de Neuo,consi.100.vbi latè. Ideo dicunt Doct.in cap.
nulla,de consecra.distin.4.quòd puer nō baptizatus propè pu-
teum inuentus,& morti propinquus, nō debet in puteũ proij-
ci,etiam quòd aliter baptizari nō possit, & non intelligitur ba-
ptizatus propter summersionem, sine emersione, & eleuatio-
ne ab aqua,vt not.in c.non vt apponeres de Baptis. Nam non
debet quis se committere periculo homicidii,cum & salus pro
pria præponenda sit alienæ saluti, & quia non ideo esset bapti-
zatus,cum accedente verbo ad elementum fit Sacramentum,
secundum Augusti.prout etiam si mulier parturiens sit in arti-
culo mortis,& de eius vita desperatur,non potest dari consiliũ
de secando eam,vt puer viuus habeatur, & baptizetur: secus si
posset fieri sectio sine periculo mortis, vt habetur in ca. si qua
mulier,ea distin.& in ca maiores.§.super eo,de baptis. Nota ta-
men,ꝙ in eo,qui facturus est duplex malum,vel necessariò cō-
pelleretur alterum malorum committere,consuli debet,vt fa-
ciat quod est minus malum.33.quæst.2.si quid verius.capi. duo
mala,distinct.13. Et sic videtur, non posse expresè concedi
per Summum Pontificem exactio vsurarum.

Et hanc partem negatiuam tenet Ias.vbi supra,dicens, quòd
non eundo per mendicata suffragia,pro ea est text.formalis se-
cundum eum,in cap.super eo,de vsur.vbi dicitur, quòd pagina
vtriusque testamenti prohibentur vsuræ, & non esse licitũ cō-
mittere peccatum etiam pro tuēda vita alicuius, nec valere di-
spensationem super vsuris,etiam si concedantur pro redimen-
dis captiuis,& sic pro vtilitate publica, allegat etiam clemen.j.
de vsur.posset etiam allegari tex. in clem.i.de testibus vbi dici-
tur non valere priuilegia Principum concessa iudæis, & sarra-
cenis in concernentibus opprobrium fidei, prout videntur es-
se exactiones vsurarum lege etiam Euangelica prohibitarum.
Item quia contra illud,quod est prohibitum nouo,& veteri te-
stamento,Papa non potest dispensare,vt not.in d. ca. super eo,
quod

quod dicit Abb.ibi procedere in eo,quod in se malum est ,& quod aliqua ratione non potest fieri bonum,per tex.in c.licèt, de feriis.Et hanc eandem partem tenet D.Anto.de Butr.in d.c. super eo,in j.not.per illum text. cum prohibeatur dispensatio vsurarum etiam pro redimenda vita captiui, & sic vbi versatur causa pia. Nam non debet concedi maius malum , vt euitetur minus malum,vt in vsuris arguit Affict.Deci.22.col.2.ante fi. & Host.in d.c.super eo.in Gl.in ver.redimenda,& facit Glo.14. distin.c.j.quæ dicit,ꝙ non debet quis committere etiam vnum peccatum veniale,vt aliud euitet mortale, vbi reprobat Loth (de quo.Gen.19.) qui obtulit filias ꝓprias viris luxuriosis abutendas,ne flagitio contra naturam abuterētur hospitibus suis, & damnatur ab Augustino,de quo vide per Glo. & Doct. dist. 14.c.quod ait,& probatur etiam,22.q.2. primum. Et hanc partem negatiuam tenuit Io.And.in regula,peccatum,de reg. iur. in 6.in mercurialibus,in vlt.arti.secundi membri , disputationis,& Do.Anto de Prato veteri,in consi.45.colum. 2. volum. 4.inter consilia Domi.Alex.Et hanc dicit veriorem Domi. Ias. in d.l.j.in pri.lectura,colum.14. versic.& pro certo. subdens, ꝙ ista opinio semper sibi placuit,& Dom.Ioan. Baptista de S. Seuerino,in repe.d.l.j.C.de sum.trini.col.mihi,nu.28.ver. vtrum, Apostolicus examinat istam quæstionem , & in eandem partē inclinare videtur,& hanc partem tenet Alexā.de Neuo in eius consilio,qđ fecit ꝯ iudæos fœnerantes,qđ habeo,& impressum reperitur post Pisanellam,& est consi.100.adeo , ꝙ vtraq; pars habet defensores suos,& non procedit sine controuersia.Quid ergo dicendum inter tot,& tàm discordes Doctorum grauissimorum sententias? In quo dubio considerando , quod Papæ est commissa tota monarchia spiritualis, & in spiritualibus potest omnia , & super omnia , iuxta tradita per Bald.in l. Barbarius,in fin.ff.de offic.præto. Et attenta eius suprema potestate in præsenti articulo,dico concludendum esse , ꝙ Summus Pōtifex propter bonum publicum,ex causis superius pro hac parte allegatis,possit permittere iudæis, vt publicè exerceant vsuras in terris Principum Christianorum, interueniente consensu Domini temporalis,& populi sui. Et ista est communis opinio, prout in hac hæsitatione communem attestatur And. Sicu.in consi.16.incip. Viso puncto,& solenni,&c.colum.8. versicu. Et sic apparet ex supradictis,volu.4. vbi respondet ad omnia allegata in contrarium,pro parte negatiua , quæ aliter non referam,sed ibi videri poterunt, ne alienos labores , & vigilias mihi ascribam,& idem tenet Socy.iunior, consi. 108.consideratis omnibus,colum.j.volum.3. vbi & de vsuris vsurarum reducendo vsuras in capitale & in summam creditam,& Bald.in l.fin.C.senten.rescin.non pos.Deci.in c.j.super glos. in versicu. ab omnibus , de constitu. Illius enim potestas est omnium suprema.Ioan.vlt.& in c qui se scit.2.q. 6.& in c. quicunque. 24. q.j.& in c.significasti,de elect.& no.in c.j.de cōstit.& in c.quodcunque.24.q j.cum ea quę operatur,facit,vt Deus , non vt homo,c.inter corporalia,de translati.pręla. cum sit in terris , Dei Vicarius,nec habet superiorem,nec potest dici illi,cur ita facis? c.solitæ,de maiori.& obed.c.licèt. c. significasti,de elect.cū cōcordā.Et dicitur Deus viuens,c.quod olim,de iudæ. Et pro pręmissa cōclusione facit,quod tradit Host.in d.c.super eo. vbi dicit,in hac materia cōsideranda esse tempore, loca,personas,& causas,& ita etiam cōcludit Io.Bap.Ferretus, in consi.37.& primo aspectu,vbi latè,vol.j.concludens ꝙ propter frigescentem Christianorum charitatem erga proximū,& vt Christiani non mutuent sub vsuris, posset tolerari ista opinio ex causis legitimis,de quibus etiam ibi per eum. Nō omittam distinctionem, quam tradit Conradus Summenarth in d.tracta.de contract. illi.q.27.incip.vtrum potestas , ꝙ scilicet aut Summus Pontifex tolerat simpliciter,vel etiam declarat, ꝙ iudęi non puniantur propter vsuras,quas exercent,& tunc per istam dissimulationē potest id facere,secus autem exprefsè concedendo per sua rescripta,& Modernissi.Parisien loco in præcedē.q.citato,& not. per Bar.Bal.Saly.in l.si donatione.C.de collatio.per Dec.consi. 602.col.4.Cardina.Iac.in tracta.de cōcilio,fol.494. col. 2. exemplo Saluatoris,qui noluit remouere Iudam ab Apostolatu, etiam ꝙ adesset causa,quam ipse sciebat , quia nō erat aliis nota.c.si sacerdos,de offi.ordi.immo cum misit ad prædicādum, sicut alios.Matth.18.& in c. Christus.j.q.j. nec Apostoli surrogassent alium nisi ipse se suspendisset,Actu.j.nec tamē pręsumitur causa in Papa dispēsanda in materia prohibita lege diuina, & ratione naturali,& canonica,& ciuili,notatur per Doct.in d. c.quæ in ecclesiarum. nec iustificatur dispensatio ex clausula, & ex aliis rationibus animum nostrum mouētibus , vt per Oldra.consi.250.clemens,Soci.consi.164.Deci.consi.606.col.2. & pen.Cardi.Iacoba.in d.tracta.fol.mihi 498.

Vnde verum esse puto,ꝙ ī dispensatione , quā faceret Summus Pontifex contra ius Diuinum, deberet exprimi causa , talis,quæ esset iusta,& rationabilis: nam quādo fit dispensatio cōtra ius Diuinum,nunquam præsumitur causa, nisi exprimatur, & quæ sit aperta,& aliis nota,& certa,& non retenta in mente, & pectore,& aliter quàm ex verbis enūciatiuis in literis,vt per Bald.in l.pri. versicu. dubitatur. C. de iure aureo.anul. Ioann. And.& Abba.in cap.cum in cunctis. §. cum verò , de elect. Innocen.& alij,in dicto capitulo fin.de consue. Abba.in d.c. quæ in ecclesiarum,colum.iiij.nume.10.versi.ii.limitarem. Vbi etiã Fely.colum.v.& colum.viij.& Deci.colum. vij. & sequent. &c. per.Ias.in l.quominus.colum.ij.& iij.ff.de flumi.

Circa quæ tamen omnia , & singula , me semper summitto melius sentientis correctioni omni tempore,& præmissa semper protestatione consueta,de qua in d.c.hæc est fides.xxiij.q. j.& omni meliori modo,quo fieri potest.

Nota tamen,quòd licèt vsuræ sint vt supra prohibitæ omni iure,tamen quando accipiens obligaret se ad aliquod factum correspondens ipsis vsuris,quod tunc secus esset,de quo tamen vide per Hosti & alios,in cap.consuluit,extra de vsur.& not. in l.petens.C.de pact.Et per Asten.lib.iii.titu.de vsur.arti.iiij. iii.vbi an liceat pro pecunia mutuata aliquod cōmodum expetere,& concludit quod non , benè tamen licere recompensationem eorum,quæ non mensurantur pecunia exigere pro mutuo,vt beneuolentiam, & amorem eius cui mutuauit,vel aliquid huiusmodi, & per Roma.sing.cxxxvi.incipit, Regula est quod qualiter.Et an statuentes,quod non possint exigere vltra sex denarios pro floreno,incidãt in pœnas.clem.j.de iudę. cum videatur permittere, quòd sex denarios accipere possint, Glo.Ioan.Andr.ibi,in ver.facere,decidit,quod non,de quo tamen vide latè Corne.consi.cccxxxv.de pluribus,vol.j.

15 Quæro è contra,† An recipere pecunias ad vsuram sit prohibitum,& sit peccatum?cū sint correlatiua,prestare,& recipere,& de natura correlatiuorum sit, vt statutum in vno cēseatur etiã statutum in altero.Ista quæstio examinatur per Doct.in d.c.super eo,de vsur.& maximè per Ioan.de Ana.ibi, colum ii.& iij. vbi distinguitur in dante,& recipiente:nam ille, qui dat, semper peccat mortaliter:ille verò,qui recipit, aut recipit pro opere pio,& virtuoso, aut pro opere indifferenti. Item aut in recipiente ab eo,qui erat paratus mutuare,aut non, & remitto me ad id , quod materialiter concludit ibi do. Abba. Nec omitto, quòd Hosti in d.c.super eo,colum.ii.versi.in hac ergo materia, dicit,quòd pauci sunt,qui aduertant esse peccatum recipere ad vsuram,& ideo pauci eorum,qui mutuum ad vsuram recipiũt, hoc peccatum confitentur.Certum est enim (dicit ipse,) quod nō solum ille,qui dat,sed & qui recipit , participat in peccato, per illum tex. Quod intelligendum est , secundum distinctionem doct.ibi.Et de his vide S.Thom.2.2.q.lxviij.art.iiii. Richar. in iiii.distin.xv.arti.v.quæst.v. Sanctus Bonauen. in iii.distin.ij. Alex.de Ales,in quarta parte Sum.in tracta.restitu.& per Summistas.Ideo aliter hic non ponam ,cum non sit de principalibus intentionibus meis in hoc tractatu, licet Hippo. de Marsi. in l.j.§.præterea,nume.mihi xviii.ff.de quæstio. dicit plures tenere,quod Christiani,qui recipiunt pecuniam sub vsuris à Iudæis,quamuis sint causa , quòd ipsi Iudæi committant vsuras, tamen ipsi,qui recipiunt,non peccant. quia hoc faciunt inuiti, contra eorum voluntatem,vide Laurē.de Rodul. in tract.vsu. colum.vii.versi.ad nonum,num.20.

16 Et quia dictum est supra, de ipsis vsuris repetendis , per text. in dicto capitulo post miserabilem,de vsur. Quæro † an possit ipsarum repetitio sponte per illum,qui eas soluit, remitti,& sit licita talis remissio repetitionis vsurarum , & earum retentio? In quo concludendum est,quòd sic,vt not. Glo. & Ioan. And. in regula,peccatum,de regu.iur.in vi.in mercurialibus, & Hostien.in summa.de vsur.§.qua pœna,versi.sed si fœnerator. Anto. de Butr.& alij,in capitulo cum tu, eod. titul. vbi etiam per Ioã. de Ana in iii.colum.versicu.tertio quæritur de vtili, & notabili.quæst.vbi ponit plures opi.Et ad hoc, vt tollat omnis dubitatio,dat cautelam,quòd pecunia restituenda,fiet restitutioni parata,dicens tamen magis cautum esse, si offeratur : cautissimum autem si actualiter restituatur, & ponatur in manibus soluentis,à quo sunt extortæ vsuræ, & quòd vsurarius dicat, ego teneor tibi in centum ex causa vsuraria,rogo te ad hoc,vt possim capere communionem isto Paschate,vt velis,quòd cum bona conscientia retinere possim , & ego me obligo tibi per instrumentum ex causa mutui , vel depositi , quod intra certum terminum tibi restituam,& ille sit contentus:nam tunc secundum eum erit tutus,& poterit capere communionem, & dicetur in effectu satisfactum sibi. & quòd possit etiam sponte remitti repetitio vsurarum,tenet Angel.consi.100.præmitto,quòd de iure,Petr.de Anchara. consilio xcviii. istam quæstionem , ad fin. & consil.cccvi.efficax.columna secunda versicul. & circa hoc, Alex.consi.xcj.Visis actis , in princ. vol. ii. de quare vide etiam Cardin.in clement.prima.§.sanè,quæstione x. de vsur.Pro quibus facit,quod valet pactum factum furi de non agendo actione furti,post furtum cōmissum.l.si vnus.§. pacta quę. ff.de pact. & not.in cap.fin.extra eod.tit. Et an Christiani possint à Iudeis vsuras accipere,vide Ioan.de Ana.in c.consuluit,colum.fina. extra de vsur.& in c.quia,extra de iudæ.& Stephan. Bertrã.consi. lxxxviii.lib.iii. vbi quod non , & faciunt not. supra nume. 6. & seq.& dixi supra c.vii.

Et

17 Et notandum est, † ꝙ iudæi exercentes fœnora, & recipientes pignora,vt vestes,& alia mobilia, quæ seruando , non ita de facili seruari possunt,tenentur ea custodire,ne propter humiditatem consumantur,& deteriorētur,aut à tineis,& murib. corrodantur,cum talis casus proueniat magis ex culpa , quàm sit fortuitus:rosura enim murium est in culpa,vt per Sali.in l.item quæritur.§.si fullo.ff.loca. vbi etiam per Bal. qui arguit ex illo tex.contra fœneratores,qui si non excutiant pannos pignoratos à tineis,sit eorum periculum,secundum Iac. & facit , quod habetur in l.j.§.si rosæ.ff.de bono posses.secund. tabu. vbi Bart. ponit de muribus rodentibus cordulam bullæ.

Iudæus tamen fœnerator pro ipsis pignorib.non tenetur de leuissima culpa,sed tantùm de dolo,lata culpa, & leui , cum talis contractus pignoris celebretur gratia vtriusque , ideo de leuissima non tenetur,Insti.quib.mod.re ꝯ.obli.§.fi.l. si vt certo. §.nunc videndum ff.commo.propterea non tenet pro pignoribus cōbustis,& furto subtractis,vt tradit Cępol consi.69.circa primum dubium col.3.versic.circa fin. An autem christiani facientes vendere pignora data per Christianos hebręis postquàm sunt deperdita, vt fit Paduæ per Camerarios , inuoluantur crimine vsurarum & peccatum committant,vide Alex. de Neuo consi.99.vbi dicit ꝙ non,quando fiunt cum minori dãno Christianorum; & an emētes libros aut vestes à Iudæis fœnerantib.sint tuti in foro conscientiæ, & de re empta ex pecunia fœnebri alienata per vsurarium possit vindicari per soluētes vsuras,vide eundem Alexan.consi.97.quęrit à me,vbi quo ad primum dicit,ꝙ sic. quo ad secundum,distinguit an res peruenerit ad alium ex cã lucratiua.& ꝙ sic,secundum cōmu.opi.

18 Et cum sæpissimè contingat, † ꝙ famuli , vel alii surripiunt vestes,& mobilia alicuius,quæ deferuntur ad hebręos ad subpignorandum,quæritur an tales hebræi recipientes rem alienam scienter pignori,dicantur committere furtum? Circa qđ Bal.in l.seruus.ff.de condi.inde.dicit illum tex.facere,& menti tenendum pro famulis scholarium subpignorantib.libros Dominorum,quod dicit habere locum in iudæo scienti,qui potest repetere per condictionem ob turpem causam,& Paul.de Castr.ibi dicit allegasse dictum tex.pro casu florentiæ,vbi quidam famulus surripuit vestes Domino, & detulit ad fœneratorem ab eo accipiens pecunias,& Dominus iuit ad fœneratorem causa habendi vestimenta sua, qui ei nolebat restituere nisi præstitisset pecuniam,qui soluit,& habuit vestimēta, postea volebat repetere pecunias solutas,an possit? & dicit in illa lege , esse casum, ꝙ si ignoranter fœnerator recipit, non teneretur ad restituendum,& ꝙ plures Doctores fuerunt admirati , & aliqui turbati, idem tradit Bal.in l.eos.C.de fur. vbi dicit illam esse notabilem contra acceptantes res furtiuas sciēter, & ꝙ ex hoc vidit semel suspendi vnam mulierem,& idem concludit de fœneratorib. scientib.Et dicit Ang.in consi.70.visis & ponderatis,qđ decretum concessum à Principe iudæis,vt possint mutuare super rebus alienis,intelligitur qñ ipsi ignorant alienas,secus si sciūt,nã tunc tenētur eas restituere perdito precio per dictam l. seruus. sed no.ꝙ si Princeps concedit priuilegiū iudæis non restituendi res furtiuas sibi pignoratas donec sibi preciū restituatur,tale priuilegium non afficit clericos,nec studentes , & ideo debent restituere perdito precio,etiam si ignorant ipsi iudæi res furtiuas esse,vt per d.Abb.in locis statim allegandis,& adnotata in d.l.seruus.vide Hyppo.de Marsi.sing.13.volo tibi. vbi de Ecclesia,& forensibus,quid iuris in casibus pręmissis.Et quia in pluribus locis extant statuta,vel decreta, ꝙ iudæi non teneantur ad restituēdum res pignoratas,dominis,sine pretii solutione , nec possint conueniri rei vendicatione, nisi Dominus offerat pretium exbursatum per eos.De his vide per Abb.in c. quod clericis,col.7.ver.ex hoc infero ad notabilem quęstionem,extra de foro compet.& per Ioan.de Ana.consi.70.incip.visis , & pōderatis,& ibi per Ludoui.Bologni.in additione , vbi etiam de Ludente cum seruo,vel filio cum pecuniis patris, vel domini , & de ludente cum falsis taxillis,ꝙ cōmittatur furtum, & per Bal. in Rub.C.de cōdictio.ob turp.cau. Et an in præmissis præsumatur iudæus sciuisse, vel ignorasse rem pignori traditam esse alienam,vide Glo.in l.in ciuile,& ibi Bar.C.de fur.Bal. & Imo. in l. fi.ff.de hære.inst.ad permissa vide Hippo.sin.13.vbi circa d.Bal. in d.l.seruus.dicit doct.aureã , & q̄ posset dare de lacte & lana.

S V M M A R I V M.

1 *Occidere Iudæum,vel paganum, maius est peccatū,quàm interficere Christianum,& infra,num.4.*
2 *Clericus occidens paganum,vel infidelem,est irregularis , & etiam quemcunque alium,qui posset impunè occidi*
3 *Occidens paganum,vel infidelem,dicitur homicida.*
4 *Occidens Christianum , magis peccat , quàm occidens infidelem , & quomodo , &c.*
5 *Occidere iustum,an sit maius crimen,quàm interficere iniustum , & peccatorem,remissiuè.*
6 *Irregularitas an cadat in infideli , & an propter homicidium commissum, post baptismum possit dici irregularis,& ad sacros ordines promoueri.*

C A P. X I I.

SAEPE accidere solet, vt fideles interficiant infideles,ideo quæro iuxta modum traditum in c.q̄ro.6.q.j de magis peccāte in diuersis casib. prout aliàs per Bal in l.j.col.15.versi.item quæritur,quid si grauius.C.qui accusa. non pos. An magis quis, peccet interficiendo iudæum,vel paganum, quàm Christianū. 1 Gl.in c.rebaptizare,de consecra.distin.4.videtur tenere, † ꝙ sit maius peccatum occidere infidelem, quàm fidelem , quia qui interficit infidelem,corpus & animam occidit,& quis Christianum,animam eius non occidit , quia fortè bonus est , de quo etiam per Fely.in c.ita quorundam,colum.j. extra de iudæ. Ad hoc aliquid facit,ꝙ ex occisione infidelis quis efficitur irregu-2 laris,quod indicat atrocitatem delicti , † sicut si clericus interficeret fidelem:nam & non licèt clerico aliquo casu committere homicidium sine incursu irregularitatis , præterquàm pro necessaria defensione sua,vt in cle.vnica , de homici. per Abb. in c.sicut dignum,col.2.extra de homici. In aliis autem casibus semper incurrit irregularitatem,vt habetur in c. suscepimus.c. de cætero.c.tua nos.c. Ioannes,eo.tit.de homici.Immo etiam si occideret bannitum,qui posset impunè offendi ex forma statuti,vt per Hippo.de Marsil.consi.11.circa hoc dubium. Potest tamen Papa dare licentiam clerico pugnandi in bello iusto, sine metu irregularitatis,vt per Abb.in c.clerici.col.2.versic. sed circa.& dicit notabile,de vita,& honest.cler.& j.distin. c. clericus qui paganum.glo.& ibi no.in c.si habes,24.q.3. Item interficiens paganum dicitur homicida.c.clericum.c.de his.50.dist. & extra de voto.c.ex multa.per Inno.in c.olim, el 3.de restitu. 3 spolia. † Et homicida in sacerdotali officio etiam cum Episcopi dispensatione administrare non potest, & in homicidio pagani habet locum dispositio c.miror, ea distinct. vt per Archi. ibi,in prin. Sed in contrarium facere videtur quod concludit 4 S.Thom.2.2 q.69.artic.6.dicens, † ꝙ magis peccat quis occidendo iustum,quàm peccatorem, siue iniustum , quem refert Archidia.in d.c.si habes,& Fely.in c.consuluit , colum. 2. circa fin.extra de iudæ.Et hoc quadruplici ratione.Primò,quia nocet ei,quem plus diligere tenetur. Secundò , quia iniuriam infert ei,qui est magis dignus,& ideo magis contra iustitiā agit. Tertiò,quia priuat communitatem maiori bono. Quartò,qa Deū contemnit,secundum illud Lucæ,10.qui vos spernit, me spernit. sed Doct.in d.c.rebaptizare,sic cōcludunt , videlicet ꝙ verum est,maius peccatum esse occidere Christianum , quē magis teneor diligere,quàm paganum, vt dictum est: sed de morte pagani maius damnum contingit,cum moriatur etiā in anima,& maius damnum est in morte vnius animæ , quàm mille corporum.22.q.5.ille.24.q.3.si habes.Et dicūt , ꝙ ideo ad cautelam maior pœnitētia imponitur pro pagano , quàm ꝓ Christiano,quandoque scilicet cum puer occiditur, de cuius baptismo,vel ꝯuersione magis speratur,quàm de conuersione adulti.Si ergo vterque est adultus,qui occiditur, magis delinquitur in Christiano,quàm in pagano, & maior pœnitētia est infligēda pro Christiano, q̄ ꝓ pagano: sed si vterque est puer, similiter plus peccatur in occisione Christiani,sed propter maius damnum,maior pœnitentia imponitur pro pagano,quàm ꝓ Chri-5 stiano,vt per Archid.& Egi.in d.c.rebaptizare. De eo etiā, † an sit maius peccatum occidere iustum,quàm iniustum,vide etiā Egi.in c.sicut dignum,de homici.Dictum est supra de Christiano interficiente infidelem,& ꝙ ex eo homicidio efficitur irre-6 gularis,quæro † an infidelis propter homicidium commissum ante baptismum efficiatur irregularis adeo , ꝙ non possit promoueri ad sacros ordines:& quidam tenuerūt, quod siue illud sit commissum ex voluntate,& cum peccato, siue ex officio & sine peccato,non efficiatur irregularis, prout tenuit Lap.Et sequitur Car.Zabar.in cle.j.q.12.de homici. Dicens ꝙ huic opinioni standum est in ambiguitate sententiarū, vt in pœnis fiat mitior interpretatio.Sed contraria opin.est verior , quod scilicet quando homicidium fuit commissum cum peccato , contrahatur irregularitas,prout etiam tenet Innoc & Calde. & D. Abb.in c.gaudemus.in 2.col.ver.in Glo.fin.de diuor.& Maria. in c.ad audientiam.col.5.ver.sed Dominus meus. extra de homici.allegans hoc idē tenere Hosti.in summa,eo.tit.§. qua pœna,versi.quid ergo,& respondet ad obiecta Lapi & Zabarellæ, quando homicidium commissum fuisset sine peccato. Innoc. & Cald.vbi supra,tenent quòd per baptismum tollitur irregularitas,idem etiam concludit Abbas in dicto capit.gaudemus. per plura fundamenta,refellens contrarium tenentes , ad quæ vide nota.in capitu.de his.extra de accusatio & 26.distin. capit. j.& 2.& 3. & faciunt not.in capitu.quæsitum. cum seq. 13. quæ. 4.& distinct.50.in summa.

S V M M A R I V M.

1 *Coitus cum alienigenis reprobatus, & olim castigatus acerbissimè , & ipsa etiam connubia.*
2 *Christianus rem habens cum Iudæa ēt in figura matrimonij,punitur capite.*
3 *Monialem carnaliter cognoscens magis delinquit , quàm rem habens cum infideli.*

4 Virginitas

4 Virginitas amissa, nunquàm potest restitui, etiam ab ipso Deo.
5 Pœna violantis monialem tam in foro conscientię, quàm in foro ecclesiastico, & ciuili.
6 Pœnę maioritas arguit delictum maius.
7 Vestalium stupratores, qua pœna apud priscos mulctarentur.
8 Virginitas etiam à Romanis custodita.
9 Moniales, qualiter se habere debeant in earum vita.

QVæro non ab re, quod nam sit maius peccatum, an cognoscere carnaliter Iudęam, & infidelem, an vero monialem? Et dicendum videtur, quod magis peccat qui cum infideli se commiscet carnaliter, quàm cum moniali. Sunt enim Iudæi inimici Crucis CHRISTI. capitulo licèt vniuersis, extra de testi. & sui nominis sanctissimi blasphemi, c.i.c. cum sit nimis, extra de Iudæ. ergo debent grauiter puniri, argu. not. per Bald. in leg liberti, circa fi. C. de inoffi. testa. & per Marti. Lauden. in tracta. de confœ. princ. quæst. xxvi. Et pro vitanda huiusmodi commixtione prouisum est per sacros canones, vt Iudæi, & Sarraceni vtriusque sexus per habitum publicè 1 distinguantur a Christianis. capitulo in nonnullis, cod. titu. † Et olim apud Hebræos talis coitus cum alienigenis erat prohibitus, in tantum, quod vterque tenebatur pœna mortis, ideo legit Numeri 25. Quòd cum Zambri vnus de filijs Israel intrasset ad Scortum Madianitem Cozbi filiam Sur Principis Madianitarum, fuit à Phinee filio Eleazari interfectus vterque, & reputatum est ei ad iustitiam, ii. quæst. vii. capitulo nos si competenter. §. his ita respondetur, versi. tunc Phinces immò & ipsa etiã connubia erant cum eis prohibita, Deutero. vii. Leuiti. xi. Esdræ primo. ca. pen. & Esdrę iii. cap. fin. Ezech. 16. & in cap. ius gentium i. dist.

2 Et attento iure ciuili † rem habens carnalem cum Iudæa etiam in figura matrimonij punitur pęna capitis, si sciẽter quis contrahit cum Iudæa. l. ne quis Christianam C. de Iudæ. Et est crimen deterius adulterio, quia sine præfinitione temporis à quocunque potest talis coitus accusari, quod nõ est sic in adulterio proprie. leg. miles. § si pater. §. si mulier. §. sexaginta. ff. de adult. Item poterit vnusquisque eos accusare sine inscriptione pœnæ talionis. Glos. in dicta l. ne quis. Et per hoc crimen videtur fieri maxima iniuria, & offensio in Deum propter baptismi sacramentum. xxviij. quæst. i. caue, & cap. non oportet, & c. seq. & maius est peccatum, quod in Deum, quàm quod in hominẽ committitur. capitulo sicut. xvii. quæst. iiii. capitulo mouet te. circa fi. xxij. quæst. j. Et facit, quod tradit Oldra. consil. cccxxxiii. quod est vltimum in ordine, de illo Pondonio Iudæo, cui propter id incisa fuerunt virilia; quæ dicit ipse vidisse ante palatiũ.

3 Sed vlterius cogitanti videtur dicendum, † quòd sit maius delictum coire cum moniali, quàm cum infideli, quia ex tali coitu plura oriuntur crimina, secundum Glos. in capitulo virginibus. xxvii. quæst. i. quæ ponit tantum tria. Deci. consil. 358. col. i. licèt sint plura tribus, vt infra dicetur, videlicet Sacrilegium, quia persona sacra per violationem læsa reperitur: & priuilegiũ virginitatis amittit, iuxta illud, læsa pudicitia deperit illa semel, & dicto capitulo virginibus, & capitulo impudicas, & est text. in leg. prima C. de rap. virgi. Nec potest restitui etiam per ipsum Deum, vt dicit Glos. ibi, in verbo, non potest, quæ allegat Hieronymum, & est ad Eustachium, & Augustinum, & sequũtur Docto. & scriptum est Amos v. Virgo Israel cecidit, nõ adiiciet vltra, vt resurgat, & xxxii. quæst. v. capitulo si Paulus. habet enim hoc donum virginitatis, sicut sericum, quod cum in lutũ semel cadit, nunquàm perfectè abluitur, quin semper macula appareat, & de virginitate vide xxxii. quæst. v. per to. qualis esse debeat, si tamen inuita cognoscatur, non perdit virginitatem, immo eam auget per Ioan. de Ana. in c. iii. col. ii. de fur. per text. in c. i. xxxii. quæst. v. vbi est dictum Beatæ Luciæ, quæ dixit Paschasio, si feceris me inuitam violare, castitas mihi duplicatur ad coronam. & vide Abba. consil. iiii. vol. i. & Augusti. libr. i. de Ciui. Dei. capitulo xvi. xviii. xxix. & quæ latissimè dixi in tract. de celibatu sacerdotum non abrogando. parte j. capitulo ix. Item committitur incestus, cum sit nobis coniuncta in Chri-4 sto; † & spõsam Dei violat, qui est pater noster. xii. quæst. ii. qui abstulit, & in c. i. & ii. de cognat. spiri. Tertium est adulterium, cũ sit spõsa Christi. d. c. virginibus, cũ Gl. quartũ est stuprũ, qa virginem verè, & honestè viuẽtẽ deflorauit, & stuprauit. l. inter liberas. §. stuprũ. ff. de adul. bonus tex. in c. si qua monacharũ. 27. q. j. Quintũ est violatio clausuræ. Itẽ psuasio fractionis voti, & corruptio ancillæ Dei, & maxima in Deũ offensio, & cultus eius, ꝑpterea sapit crimẽ lęsę maiestatis. c. si quis suadẽte, versi. qui autẽ xvii. q. iiii. Nã lõgè grauius est æternam, quàm tẽporalẽ lædere maiestatẽ, vt dicit tex. in c. vergentis, extra de hæreti. Vnde propter adiunctũ augetur pœna. c. virginem. xxvii. q. i. & cum sint plura crimina ex eodẽ facto descendẽtia, quę specie differunt, possunt etiã institui plures accusationes, & imponi plures pœnæ, sm Archidia. in d. c. virginibus, & per Abba. in c. at si clerici, colum. 12. extra de iudi. & in capi. pen. in 3. not. de purga. cano. & ita ꝯclusum fuit aliàs Bononiæ, à multis Theologis & Doct.

5 † De cuius delicti castigatione ponit tam quoad forum cõscientiæ, quàm contentiosum coram Ecclesiastico, Archidia. in c. peruenit. c. si quis episcopus. ca. si qua monacharum. 27. q. j. & Ioan. de Ana. consi. 1. col. 2. versi. pœna autem. vbi dicit, ꝙ istud delictum est de maioribus merentibus perpetuam depositionem, dato ꝙ talis fornicatio cum moniali non esset notoriè scandalosa, allegat Anto. de Butr. in d. c. at si clerici. & in c. adulterii. 32. q. 7. Et de pœnis contra rapiẽtes moniales tam de iure ciuili, quàm canonico, vide per Doct. in l. si quis nõ dicam rapere. C. de epis. & cleri. & in d. l. j. C. de rap. virgi. Et de non rapiente eas, sed de eis, qui rem habent secũ, vt pœna vltimi supplicii teneantur, si sunt laici, & bona eius tradãtur monasterio illi, vbi moratur monialis stuprata, tex. est in §. pen. in Auct. de sanctis. epis. & ĩ c. si quis rapuerit. 17. q. jq tex. est multũ sing. monialis autẽ passa se cognosci carnaliter, de suo monasterio debet extrahi & in alio recludi, vt securius seruetur ne in tale crimẽ reincidat, & latè per Marsi. in repe. d. l. j. vbi etiam de pœna, qua tenetur ipsa monialis delinquens.

Et licèt dictum sit, Deum offendi in coitu cum infideli propter baptismum, & cultum eius, multò magis dicendum est in hoc reprobato coitu cum moniali, vt dicit Bald. & Salic. in d. l. j. de rap. virgi. inferentes, ꝙ si ex forma statuti. Si iniurians haberet pacẽ ab offenso, deberet pœna minorari, ꝙ tunc ad hoc vt minoretur pœna in raptu monialis, ꝙ remissio talis iniuriæ requireretur, nedum ab ipsa moniali corrupta, sed requiritur etiam pax à Papa, qui obtinet vicem Dei in terris.

Non omittam ad præmissa confirmãda, ꝙ Iouianus Imperator secundus à Iuliano promulgauit generale edictum, quo præceptum erat, vt capite plecteretur, qui sacram Virginem ad nuptias solicitare tentasset, duntaxat impudicę conspexisset, nedum rapere conatus esset. Tulerat autem eam legem propterea ꝙ flagitiosi, quidam eiusmodi virginum nuptias si Imperio Iuliani vsurpauerant, quas vel vi, vel persuasione corruperant, sicut turpis concupiscentia talia præsumere non veretur, dum religio malè constituta impunitatis securitatem pollicetur. Et violatores monialium filios perditionis vocat Aposto. vt decisum fuit in concilio Arelatensi, quod est descriptum in capitu. sciendum 27. quæst. j.

6 Vnde † ex maiori pœna delicti in coitu cum moniali, quàm cum infideli arguendum est, ꝙ talis coitus sit maius crimen, q̃ præcedens cum infideli, cum ex maioritate pœnæ maius delictum inferatur, vt est Glo. not. in cap. meliore proposito. 27. q. j. not. Barto. in l. Meuia, in princip. ff. de accusa. Calde. consi. j. in titu. de accus. Deci. qui allegat plures concordantes, in capit. at si clerici colum. 3. in 7. not. extra de iudi. Qui dicit se ideo aliàs consuluisse, furtum, pro quo imponitur pœna furcarum, maius esse delictum, quàm homicidium, pro quo est pœna capitis, cum pœna furcarum sit maior, vt ibi per eum, & id tradit Deci. consi. 65. volum. j.

Cuius tñ delicti sceleratissimi pœna maior erat apud priscos gentiles, & etiam hebræos: nam & apud illos olim Hierosolymis ad ministerium templi dicatę erãt virgines. & j. Reg. 2. vbi de filiis Heli dormientibus cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi, & quod tale peccatum est in Deum, vt nemo oret pro eo, & pater cum filiis periit, & capit. 4. sed apud Romanos Numa secundus, eorum Rex, Deæ veste Sacra communia, virginesque Vestales instituit, cum ante ea sacra in curiis per curiales fierent, quę sacra è Troia lata dicuntur. Et seuerissimè apud ipsos hęc crimina sunt vindicata per ipsos etiam Imperatores: nam inter eos Domitianus exactissimè vindicauit incesta Vestaliũ, vt tradit Eusebius in cronicis, & ob id laudatus est à Statio Papinio, lib. j. siluarum, dum ait.

Ipse autem puero celsum caput aere septus.
Templa superfulges, & prospectare videris,
An noua contemptis surgunt palatia flammis?
Pulchrius, an tacita vigilat face Troicus ignis.
Atque exploratas iam ludet Vesta ministras.

Tres enim Vestales interemerat, ĩter quas fuit Cornelia Vestalium maxima, & Celer eques Romanus, quam historiã perpulchrè scriptã reliquit Plinius secundus, libro quarto Epistola ad Minutianum.

7 Eiusque criminis castigatores erant Pontifices maximi, † & mos vetus fuit, vt viuæ humi defoderentur in campo, qui ob id sceleratus vocatur, & viuæ deferebantur in feretro per forum more mortuorum & ad portam Collinam cum silẽtio deducebantur, vbi structa erat subterranea domus, & à Põtifice virgo incesta operto capite constituebatur in scalis in subterraneum domicilium deferentibus, cum illa descẽderat scalæ tollebantur, & domicilium humo iniecto operiebatur, in quo lectus erat, & lucerna ardens, panis quoque cum aqua, lactæ, & oleo, ne fame mori viderentur, de qua re Iuuenalis sic inquit.

Sanguine adhuc viuo terram subitura sacerdos.

De quib. etiam Liuius lib. 22. ita dixit. Duæ Vestales eo anno, Opimia, & Floronia stupri compertæ, altera sub terram, vt mos est,

est, ad portam Collinam necata fuerat; altera sibimet ipsa sibi mortem consciuerat. Lucius Cautilius scriba Pontificum, qui cum Floronia stuprum fecerat à Pontifice maximo eo vsque virgis cæsus est in comitio, vt inter verbera expiraret, de cuius criminis supplicio vide etiam Augu. lib. 3. c. 5. de Ciuit. Dei. & Dionysium Alicarnaseum, melius quàm alibi, libro 2. antiquitatum Romanarum. Vbi etiam de Aemilia, & Tutia factum in testimonium eorum innocentiæ, & Pomponium Lætum in libro de sacerdotiis Romanorum.

Suadetur etiam abstinendum à virginibus Deo dicatis, per 8 mares, per id, quod etiam † apud Ethnicos quondã Romæ mares arcebantur à sacris Bonæ Deæ, adeo ꝙ ipsæ etiam masculorum picturæ fugerentur, ne fortè muliebris animus inter sacrificandum, ex huiusmodi inspectione impudicis desideriis fœdaretur. Asserebant enim Bonam Deam fuisse castissimam, & adeo virginitate decoratam, vt nũquàm fuerit egressa domo, neque dum vixit vllum virum viderit. & Plato in Thimeo dicit, quòd illi qui dignitati sacerdotali erant præpositi in ciuitate Atheniensi à cætero populo separabantur ne eorum castitas macularetur.

Hæc Gentilium exẽpla addere minimè veritus sum, vt Christianus qsquis apertius dignoscat, qua sit animaduersione ple-9 ctẽdus, † qui Deo verò desponsatam virginem corrumpendã duxerit, & fontem Deo signatum conturbauerit; hortique cõclusi sepem destruxerit, non permittendo ipsas amore cœlestis sapientiæ captas supremæ philosophiæ, studium impendere, cũ prolis quidem, ac liberorum vtpote qui ad corpus pertineant, nullam habeant rationem, & animam omni diligentia curantes, totas se ipsas ipso corpore, atq; animo. Regi omnium, vniuersiq; Deo dedicarunt, vt sic integra, perpetuaque castitate, ac virginitate fungantur. Et similiter quàm graui pœna sint afficiendæ virgines Christi sponsæ, quæ nephariis stupratoribus se prostituendas obtulerint, & Domini templum, & spiritus sancti habitaculum prophanauerint, & in lupanar conuerterint, vt non amplius Domini sponsæ, sed Sathanæ concubinæ sint appellandæ. Non sunt enim hæ nostri tẽporis velatæ virgines, Apollini, vt Phæbades, aut Vestæ, aut Bonæ Deæ, aut alicui vanorum Deorum gentilium dicatæ, sed Christo, vero Deo, Dei filio consecratæ. Et proinde Christi sponsalitium custodire, & intactum, illibatumque conseruare tenentur, & non tanquàm scorta molli vestiendi cultu, euulsis capillis, fucorũ lenociniis, impudicis sermonibus, pudicitiam fœdare, & extra etiam septa sese facinorosis stupratoribus, & impiis etiam seruis, & lenonibus substernere, & talia irreuerenter patrare, vt quamuis prostitutam meretricem in postribulo puderet. Honestas tamen, & sanctas, & pudicas semper excipiendas duxi, quæ in sua integritate, & quomodo sanctitas in ea erit, quæ iactat verba fracta, & vbi cantiones meretriciæ, vbi voces vehementer ad voluptatem incitantes, vbi stibio picti oculi, coloribus tinctę genæ, vbi totius corporis habitus suorum impostura plenus? aliaque insuper multa lenocinia, ad fallendos, inescandosque intuentes instructa? sed de earum vestimentis vide glos. in clemen. attendentes, in verbo, sericis. de sta. monach. tex. in c. sanctimonialis. 33. distinct. & in c. vidua. 22. quæ. j. Abb. in c. vxoratus. de cõuer. coniuga. Deique seruitio constanter perseuerãt, licèt & de malis conuersionem non desperamus, prout eas, quæcunque sint obsecro, ne incidant in eam conditionem, vt contra eas possit obiici, quod exclamat Hieremias, Impudẽs facta es ad omnes, facies meretricis facta est tibi. Esai. 3. & Apoca. 17. Quod facile futurum mihi persuadeo, si abiecerint specilla, calamistra, crinalia, ampullas, & ornatos thalamos Thaide potius quàm sacra virgine dignos, & hominum colloquia euitauerint. ex habitu ornato Iuda nurum suam Thamar meretricem esse putauit, Gen. 38. Nam & ob hoc velantur, & claustris sepiuntur, ne fiant virgines fatuæ habentes lampades, sed oleo carentes, & excludantur à sponso, ne contra eas impingatur quod scriptum est per prophetam dicentem, Descende, sede in terra virgo Babylonis filia, sede in terra, non est filiæ Caldeorum tronus, nõ vocaberis vltra mollis, & delicata, accipe molam, & mole farinã, discooperi velamen tuum, deinde crura tua, transi flumina, reuelabitur ignominia tua, apparebunt opprobria tua, & c. Non fiat obsecro, ciuitas meretrix, filia Syon, ne post Trinitatis hospitium ibi dęmones, saltent, & sirenes nidificẽt, & ericii. Et dictum est de Babylone quia per ignominiosam destructionem Babylonis, denotatur amissio gloriæ virginalis. 32. quæstio. 5. de his, vide episto. Iurga. Beati Hieronimi in Susannam corruptã & in Sabinianum diaconum corruptorem, & de prærogatiuis virginitatis, Gloss. in capit. causam, in verbo, priuilegio. de probatio. & ibi per Doct. maximè Felyn. & Roman. consilio 544. colum. penulti.

SVMMARIVM.

1 Vtrum bella mota per Hispanos contra Barbaros, quos Indos vocamus, fuerint licita, & de eorum coactione ad fidem catholicam.

CAP. XIIII.

NON omittam hoc loco quid iuris mihi videatur circa bella per Hispanos mota contra Barbaras illas nationes, quos Indos vocamus, antiquis patrib. nostris minimè notas, an licitè mota sint, vel nõ. Et pro parte negatiua facit, quòd non potest cõtra infideles bellum indici ex eo simpliciter, quia sint infideles, & vt fiant Christiani, vt per Inn. in c. maiores, in fi. de baptis. nec reperitur in lege veteri, eo tantum respectu bella, per populum Israelis, mota contra alienigenas, sed ex aliis rationabilibus causis, vt dixi supra capitu 6. nu. 10. de Madianitis: & quia non videntur concurrere illa requisita in bello iusto, & præcipuè ꝙ ipsi infideles Indi hoc meruerint ex aliqua causa, iuxta not. in capitu. Dominus. 23. quæ. 2. & q̃ posui loco præallegato. Et quia Dominus noster Iesus Christus, & eius Apostoli non per potẽtiam armorum, sed piis suasionibus & Euangelicis prædicationibus militabant, quorum exemplum & Hispani sequi debuissent, mittendo prius ad eos prædicatores Euangelii, vt factum est in primitiua ecclesia: nã & ad fidem nemo compellendus est per vim, quia voluntarius tantum admittitur. 45. distinct. de Iudæis. 23. quæ. 5. ad fidem. ca. maiores. §. item quęritur, extra de baptis. c. sicut. vbi per omnes. extra de Iudæ. Ad quæ addi posset, ꝙ etiam paruuli Iudæorum non possunt cogi ad fidem suscipiendam, secundum communem opin. Doct. vt dicetur infra, par. 3. princi. capit. 2. num. 6.

Quibus tamen & aliis non obstantibus, puto partẽ affirma-1 tiuam esse veriorem: † constat .n. gentes illas fore natura barbaras, & absque aliqua prudentia, & barbaricis vitiis contaminatas, vt legere est in historia de eis exarata, vnde potuerũt armis cogi & id bellum contra tales est iustum iure naturæ, secũdum Aristo. i. Politi. c. 3. & 5. & qui nec natura ingenuos habent animos, vt verborum doctrina duci queant, necesse est quasi belluas quadã sub iugo ponere, & legũ austeritate coercendos, fore vt idem Philosophus, 10. Eth. & per hunc modũ coacti recta operantes virtutum actibus assuefaciendo, tandem in bonos viros euadũt vt ipse dicit ij. Ethi. ex eo enim quod multotiens agitur secũdum rationem imprimitur forma rationis in vi appetitiua, quæ impressio nihil aliud est, quàm virtus moralis. Ad quæ vide 23. q. 6. c. scismatici. & c. fin. & ea. cau. q. 4. ca. quis nos. & ibi Archidia. & quæ ad hæc congerit Ioan. And. in c. 2. de hæreti. in 6. vt eorum vitia comprimerẽtur, & ob id tradit August. lib. 5. de Ciui. Dei, capi. 12. Romanorum Imperium in aliàs gentes fuisse licitum, & voluntate Dei quæsitum, idem aperit Sanct. Thom. de Regi. princip. lib. 3. cap. 4.

Substantibus maximẽ eorum detestandis criminib. in mactandis Innocentibus & adoratione idolorum, propter quod deleuit Deus omnipotens tot gentes, & ipsum etiam populum Israelis in captiuitatem & desolationem redigi permisit, vt dicetur inferius, par. 3. cap. j. num. 23. in captiuitate Babylonica & vniuersali diluuio, propter adorationem vituli, quæ quidem præcepta si fuerunt seruata antequàm Christus coleret, eo magis post eius aduentum obseruari debent. 23. q. 5. si audieris. & c. si remittuntur. & ꝙ iusta sit causa belli pro extirpandis Idolatris probatur Deutero. 12. subuertite omnia loca, in quibus gẽtes, quas possessuri estis, coluerunt Deos suos, vt fecit Ezechias, 4. Reg. 18. Iosias 4. Reg. 23. & habetur Danie. 14. nam infideles, peccantes contra legem naturæ & Idola colentes, sunt sub potestate Papæ, qui est Vicarius Generalis Christi, de translat. epis. c. j. & 2. qui dimisit eã Vicario suo, in terra scilicet Petro & successoribus eius, & ideo puniri possunt, si detur facultas, vt tradunt Doct. in capitu. super his. extra de voto, maximè Petr. de Ancha. & Hostien. colum. 3. & Henri. Boich. & Anch. in capitu. gaudemus. de diuort. Et respondendo ad obiecta, non obstat, Non posse bellum indici infidelibus propter infidelitatem, qa id verum est, propter solam infidelitatem, sed secus est, si etiã legem naturæ non seruent, & Idola colant, peccando contra legem naturalem, contemnendo verum Deum. Potuerunt ergo legitimè Christianorum Imperio subiici, non vt serui fiant, aut eorum bonis priuentur, sed vt a talibus flagitiis liberentur, & potissimùm ab illo nephãdissimo scelere immolationis Innocentium: (fertur enim insula noua Hispania singulis annis amplius 20. millia immolari solita.) Et licita sunt bella quanquando ad pietatis iustitiæque societatem victis facilius consulitur, 23. quæstio. j. capitu paratus vbi bonus text. ad hoc, & in capitu. apud. eadem quæstio. per te.

Non obstat, quod dictum est de Christi & Apostolorũ exẽplo, nam illud ita intelligendum est, si eo modo potuissent eos lucrari, & fas illis fuisset eisdem Hispanis impossibile, nisi prius fuissent debellati, nam multæ difficultates obstabant prædicationi in terris eorum, vtpote, occisiones prædicantium, linguę & idiomatis nostri commertia, locorum interualla, amplitudo insularũ, & tẽporis longitudo, & alia quæ intercedere potuissent, vnde ad eos debellandos procedere potuerũt, ex euãgelica etiam parabola, Lucæ 14. de inuitatis ad nuptias, vbi postremi compelli iubentur, prout videmus in Constantino, qui

Romanam Rempublicam à peruersis Idolorum cultorib. reuocauit, & illam subdidit Domino nostro Iesu Christo, ad quæ accedant, quæ habentur 23 q. 4. c. si nō. vbi de decreto sanctissimi Pontificis Gregorii, Genādium virum Christianissimum commendantis, quod gentes paganas non subiectas in Christianorum deuotionem bello compulerit, vt facilius ad Christianam religionem debellatæ inducerētur, & hoc confutatur etiam ex his, quæ scribit Augustinus Epistola. 50. quæ est ad Bonifacium, aliud asserens tunc fuisse tempus, & omnia suis temporibus agi: tunc n. adhuc illud propheticū adimplebat, quare fremuerūt gentes, & populi meditati sunt inania: astiterūt Reges terræ, &c. nōdum enim agebatur quod paulò post in eodē psalmo dicitur, & nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, & Carolus magnus Saxones idolatras deuicit, & fidem Christi omnino suscipere coegit. idem fecit in Hispanos, quousque integrè fidem receperunt. Præterea bella mota Indis nouiter repertis per gentes Hispanorum, indicta fuerūt authoritate Papæ Alexandri V I. iustis de causis, vt nomē Saluatoris Domini nostri Iesu Christi in terris, & insulis prædictis facilè induceretur, quod non poterat prædicari, nisi prius superatis gentibus illis natura barbaris quod rei exitus demonstrauit, nam postquàm fuerunt debellatæ nomen Christi, & eius Euāgelium receperunt, sed certum est, bella iustè posse indici per Papam contra infideles. c. quod olim. quem tex. ad hoc not. D. Anto. extra de Iudæ. & alii sequuntur, & prout dixi supra, ca. 6. num. 10. & si quis contrarium opinaretur de Papa, talis opinio saperet hæresim, vt per Cald. consi. 1. colum. 2. sub tit. de treugua & pace, qui allegat Inno. in ca. olim, de resti. spo[illegible] sic patet licitè mota fuisse bella, de quibus agitur contra ba[illegible]ros illarum regionum præcedente authoritate summi Pontificis, & iure iusti belli loca illa & legitimè possessa fuisse, & possideri p Hispanos, & insulæ occupatæ, iuxta nota. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure, & cum in dicta Bulla appareat Papam motu proprio, & de eius liberalitate, & ex certa scientia, ac de apostolicæ sedis plenitudine concessisse, & donasse serenissimo Regi Ferdinando loca illa, & insulas, & quod fuit mirabile, & nouū ponendo terminos in cœlo & aere, scilicet fabricando, & cōstruēdo vnam lineam à Polo arctico, idest à Septentrione, ad Polū antarcticum, idest meridiem, & vt latius habent in dicto concessionis priuilegio, de quib locis nouiter repertis firmat Hieronymus de monte in tracta. de finibus. Quod tempore eiusdem Papæ Alexandri V I. fuere positi termini in cœlo & aere, inter Portugalenses, & castellanos, diuidendo insulas Indiæ tunc nouiter repertas, per lineas graduum cœli, & quicquid reperiebatur à parte orientali; erat Portugallensium, & à parte occidentali Castellanorum, nec dubium est cōcessionem prędictam de locis debellādis valuisse, licèt loca illa incognita debellata tunc non fuissent, sed de iure belli acquirenda, & licèt nunquam fuerint per prius Christianorum, & prout hoc expressè dicitur in eadem quęstione per hæc verba formalia, quę per alium Regem, aut Principem Christianorum non fuerint actualiter possessa, vsque ad diem Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi proximè præteritum: nam omnes Doctores indifferenter tenent, quòd res quæ semper fuerit hostium, possit relinqui, & donari sub conditione, si ab hostibus capietur, cum expectatio talis conditionis sit honesta, vt tradunt Doct. in l. id quod. ff. de lega. primo. & in l. liber homo, la prima. ff. de verbo. obliga. per text. in capit. sanè. de re iudi in 6. vbi Rex Aragonū donauit hospitali sancti Ioannis Castrum Caluariæ cum suis finibus, inter quos erat locus Rosellis, quæ loca erant infidelium, & nunquàm fuerant Christianorum, & donatio facta fuit sub illa conditione, si Rex caperet illa ab infidelibus. Et de donatione per Papam de terris possessis per infideles, quæ aliquando fuerunt Christianorum, quod teneat absq; aliqua difficultate tradunt Doct. in d. l. id quod, & dixi supra hac prima parte, cap, 6, num. 10. ideo & ab hostibus captus propter illam spem postliminii potest hæres institui. l. illa institutio, is qui apud hostes. ff. de hære. insti. & de illa quæstione, an licitè fuerint indicta bella per Hispanos contra Indos nouiter repertos, vide latè Franciscum à Victoria, doctissimum Theologum Hispanum, qui circa hęc plures conclusiones, & considerationes Theologales, & commendatione maxima dignas proposuit. & faciunt quæ dicentur infra, parte secunda, cap. 3. num. 5.

Et subinde etiam nō obstat de coactione ad fidem, quia nō fuerunt per vim ad fidem coacti: Sed mota sunt bella contra eos, vt fidem Christi & eius propagationem, & prædicationem non impedirent & admitterent qui eos in fide piè instruerēt. Et sponte postea credentes se conuerterent, vt contigit eis, qui agminatim ad baptismum conuolasse feruntur. Nam constat etiam ante tempora Constantini, fidem prædicare non licuisse sine mortis periculo, & secundum id quod tradit Sanctus Thomas, 2. 2. quæstio. 10. articu. 8. frequenter (inquit) Christi fideles contra infideles bellum mouent, non quidem vt eos ad credendum cogant, sed vt compellant, ne fidem impediant, de qua etiam re videri possunt quæ scripsit Ioānes Genesius in Apologia ad Episcopum Segouiensem, qui validissimis fundamentis hanc partem amplexatur. Nam eorum potestas non est à Deo, iuxta illud psal. astiterūt Reges terrę & Principes conuenerunt in vnum aduersus dominum. & Oseæ viii. ipsi regnauerunt, sed non ex me.

SVMMARIVM.

1 *Mos scribendi apud Hebręos, an sint rationabilior ritu scribendi apud Christianos, & concluditur pro ritu Christianorum.*

IVdæi in pluribus sunt discordes à Christianis, prout in multis visum est supra: sed inter cætera, quæ non sunt per me dicta, differunt in modo scribendi, quia cum nos scribimus, incipimus à latere sinistro, & tendimus in dextrum, sed Iudæi scribēdo, incipiunt à latere dextro, & tendunt in sinistrum, vnde videndum est quis istorum rituum sit rationabilior, & hanc quæstionem tangit Bar. in tract. de insigni. & armis, col. pen. dicens hoc fuisse in contentione inter Iudæos & seipsum, dum Hebraicā linguam addisceret, & quod ipsi dicebant, morem nostrum in scribendo non esse rationabilem; incipimus enim à latere sinistro, & trahimus literas ad latus dextrum, & illud quod debet esse principium motus, est ei terminus, & quod debet esse terminus est principium, & ideo cum ipsi diuersum obseruent, corū ritus debet esse rationabilior, quia incipiunt à latere dextro & vadunt in sinistrum, ad quod tollendum dicebat Bart. quod aliquid rationabiliter debet fieri respectu finis, ad quem ordinatur, ideo finis dicitur primus in intellectu operantis, & hæc esse vera naturaliter & probari per legem. nam & si intellectus operantis, finis sit rationabilis, etiam si postea non sequitur, non dicitur rationabiliter operari. ff. de neg. gest. l. sed an vltro. §. j. cū simili. Sed scriptura prædicta fit, vt legere autem est oculis inspi. ff. de his, quæ in testam. delen. l. j. §. j. & sic legi fit per visum: videre autem est facti, vt philosophi dicunt: scriptura autē repræsentata in oculis nostris, agit in oculos nostros: oculi autē pati dicuntur, quod patet, quia ex hoc sequitur. Cum ergo scriptura agat in oculis, debet ista actio incipere à latere dextro ipsius scripturæ, quia illud latus est principium motus seu actionis. Sed latus dextrum scripturæ, quæ nos respicit, est respectu lateris nostri, sinistrum, sicut si homo voluerit vultum suum, versus meum, directo latus eius dextrum, respectu mei est sinistrum, & sic apparet quod nos scribendo magis rationabiliter operamur; incipimus enim finem, sic vt à latere dextro scripturæ omnibus incipiat operari, & secundum morem Hebræorum incipiat à latere sinistro: pars autem dextera, a qua nos incipimus est principium motus & principalior & dignior pars, cū leua in vitium sonet, l. qui clausum. §. item sciendum. ff. de edil. edi. confirmatur dicta opinio Bart. quia dicitur honoratior & maior, qui sedet à dextris, Bald in l. decernimus, in iii. not. C. de sacro. san eccles. glo. in c. quam periculosum. vii. q. i. tex. in c. solitæ. versi. hoc autem. ibi, in sinistra parte sedere de maio. & obedi. & quod dicitur in euangelio, vnum à dextris, alterum à sinistris. quid autem dicatur à dextris, vel à sinistris, vide Bar. Vero. in tract. de Impetra. eligen. in verbo, ratione dignitatis. & ad hæc vide Bart. de Cassane. in suo catalogo, par. j. cōsideratio. xj.

Secunda Pars principalis.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi regulariter ligantur iure communi, & secundum iura ciuilia iudicantur eorum causæ, tam in concernentibus ordinem iudicij, quàm decisionem causarum.*
2 *Iudæus testando debet seruare formam iuris communis in numero testium, & Iudæi etiam publici fœneratores possunt testari.*
3 *Iudæi dicuntur de populo Romano, et subijciuntur Principibus, vbi degunt.*
4 *Iudæi mutuantes filijsfamilias repelluntur exceptione Macedoniani.*
5 *In donationibus Iudæorum requiritur insinuatio vltra quingentos aureos, et in Iudæis naufragium passis, an habeat locū auct. naufragia. C. de furt.*
6 *Iudæus pater admittitur ad defendendum filium in causa capitali.*
7 *Donatio inter virū, et uxorē inter Iudæos nō valet, sicut nec iter Christianos.*
8 *Pater Iudæus tenetur alere filium, nec non dotare filiam, & etiam pro filio donationem propter nuptias constituere.*
9 *Iudæa habet priuilegium tacitæ hipothecæ, sicut Christiana in bonis viri.*
10 *Filij Iudæorum sunt in potestate parentum suorum.*
11 *Filij Iudæorum sunt sui parentibus, sicut in Christicolis.*
12 *Securitas data pro se, & socijs, extenditur ad Iudæum.*
13 *Iudæi & alij infideles, quando subsint legi diuinæ, naturali, canonicæ, ciuili, & quo ad pœnas corporales, remissiue.*

CAPVT PRIMVM.

VIdimus supra, qualiter pietas Christiana recipit Iudæos ad habitandum nobiscum, consequens est vt quia inter nos per ecclesiā versari tolerantur, et cōtingit eos cōtrahere, delinquere & de rebus corū disponere, sciamus et qbus legib⁹ subijciantur, & an legi Mosaicæ, quę est corū specialis quæ fuit data à Deo p Mosen in mōte Sinay, de qua in c. Moses. 7. dist. & in c. libenter, in fi. de pœniten. distinct. j. & in c. firmiter, cum glos. de sum. Trini. & fi. ca. per Spec. in proęmio sui operis col. 2. in fin. & Exod. 34. & 36. quæ quo ad præcepta moralia etiam hodie seruatur, & potest allegari in decisionibus causarum, Calder. cōsi. 30. in tit. de testa. Imo in l. stipulatio hoc modo ff. de verb. oblig. Ias. in l. j. ff. si cert. pet. & sic an Iudæi dictæ legi subijciātur vel iuri cōmuni, aut statutis locorum, in quibus degunt, in qua quidem re variæ fuerunt scribentium sententiæ, & in diuersa tendentes.

1 Vnde pro veritatis indagatione dicēdū est, q̄ regulariter † iudęi ligantur iure communi, & inter ipsos est seruandum ius cōe Romanorum, & q̄ eorum causæ iudicantur, s̄m iura ciuilia. l. iudęi Romano, la j. l. nemo iudęorum. l. nemo exterus. C. de iudæ. qui tex. in d. l. iudęi, intelligitur tam in his, quæ sunt ordinis iudiciarij (dum ibi dr̄, de spectantibus ad forum) quàm in concernentibus decisionem causarum in illis verbis, leges, & iura, copula interposita, adeo q̄ licèt illis præseruentur ritus, & superstitiones ad eorum fidem spectantes, in cæteris tn̄ subijciūtur iuri cōi, & s̄m q̄ inferius explicabit, & ideo Bart. in d. l. Iudęi, ita summat illum tex. iudęi habent ea quæ sunt ciuium Romanorum, & tex. in d. l. Iudæi. Ita etiam ex mente Bar. Intelligit Alex. cōsil. 75. Videtur in præsenti, col. 2. ver. hoc idem confirmatur. vol. 5. & eandem conclusionē de qua supra, tenent Inno. in c. qđ sup, extra de voto. Ioan. And. in c. gaudemus, de diuort. Imo. in cl. j. de iudę. Dn̄i. in c. j § vltimo, circa fin. de vsur. in vi. Fely. in c. j. ver. Item quo ad leges ciuiles, extra de consti. vbi etiā cęteri scriben. & Petr. de Anch. consi. 271. de titulis criminum, col. 2 circa fi & col. 3. Pau. de Cast. consi. 377. Ad primum vr̄ dicendum, in prin. vol. 2. secundum vltimam impressionem, vbi in testamento Hebræi

2 † dicit seruari debere formam iuris cōis, & sic numerus septem testium, qui licèt sint publici fęneratores, possunt tn̄ testari, vt per Aret. cōsil. 158. copiosè. in secundo dubio, & sunt ī hoc melioris conditionis, q̄ Christiani vsurarij. c. quanquā, de vsur. in vi. & Alex. consi. 3. in causa & lite, vol. 2. Soci. consi. 72. in præsenti cōsultatione, col. 3. ver secundò pro hac parte facit, & ɔsi. 70. in præsenti. col. j. vol. j. Corn. ɔsi. 114. licèt primo aspectu, col. fin. circa fin. ver. illud autem cōstat, vol. j. & p Imo. in ɔsi. j. in fi. cū duobus seq. & Bal. in l. fideicōmissa, in prin ff. de leg 3. dicit, q̄ iudæi possunt testari, sicut Christiani & de substitutionibus ī testamētis iudęorū, vide Stepha. Bertran. ɔsi. 145. punit ī facto. vol. 2.

3 † Dicuntur enim iudæi etiam ipsi, de populo Romano, & subiecti Imperatori, & aliis Principibus, vt per Glo. in c. ius Quiritum, in versi. quod nulli. j. dist. & no per Gl. in c. venerabilem, in verbo, trāstulit in Romanos. de elect. Abb. in c. nouit, colum. 2. extra de iudi. Bar. ī l. hostes. ff. de cap. & postli. reuer. & sicut si habitant in terris Imperij sunt Imperio subiecti, & leg ciuili, ita ēt alijs Principibus si in eorum terris habitant, prout etiam Papæ in terris ecclesiæ, quo ad temporalia, sicut Christiani in terris ecclesiæ degentes. c. si duobus. de appella. & no. per Glo. in c. j. ī verbo, lex ciuilis. de arbi. in vi. & ideo seruatur in eis ordo iudiciorum, sicut in alijs, & eorum appellationes admittuntur sicut in Christianis. c. consuluit. cum ibi no. de appella.

4 Inde iudæi mutuātes filijsfamilias † repellunt̄ exceptione Macedoniani, vt p Bal. in l. j. in antiqua lec. in 5. not. ff. ad Macedo. dicentem. no. etiam q̄ Hebręos mutuantes filiis, qui ad punctum iuris debent perdere mutuum, & dicit notandum contra eos.

Item immunitas concessa hominibus alicuius loci trahitur ad iudæos ibi commorantes, Alex. consi. 75. volu. 5. & consi. 99. lib. 6. & consi. 3. lib. 7. Soci. consi. 6. col. 4. circa fi. & seq. lib. j. Bald. in l. spadonem. § iam autem. ff. de excu. tuto.

5 † In donationibus quoq; iudæorum excedentibus quingentos aureos requiritur insinuatio, vt per Paul. de Cast. cōsi. 90. visa quadam scriptura vol. 2. Et iudæus minor in integrum restituit̄ quando lęditur, vt per Corn. consil. 260. circa fin. lib. 3. & Aimo Cra. consi. 73. dicendum videtur, col. 7. vol. j.

Et ex præmissis etiam posset dici q̄ dispositio auct. nauigia C. de furt. disponēs q̄ in naufragiis infideliū possint licitè corū bona haberi, vt hr̄ etiam in c. de rebus. 23. q. 7. q̄ hoc non concedatur in mercibus, & bonis iudæorum naufragium passis, cum in eis seruari debeat ius cōe, & quia ipsi non ita exercent bella contra Christianos, & non sint de hostibus, de quibus in d. auct. nauigia. Qui christicolas bellis infestent, & ita tenet per plura, Pet. Santerna in trac. de assecura. merca. in 5. parte, in vlt. carta.

Inde etiam est, q̄ cum de iure cōi pater admittatur ad defendendum filium in causa capitali, vt no. in l. seruum quoq;. §. publice. ff. de procura. & in l. pen. § ad crimen. ff. de publi. iudi. vbi Bar. in 5. col. & Salic. in l. 2. in v. opposi C. de accus. Ioan. de Ana. in cap. veniens. de accusat. Cępol. consi. 45. Titius vulnerauit. & consi. 46. quod est D. Ant. Roselli, cum pluribus aliis sequentib.

6 consiliis, maximè consi. 54. incip. Vnus filiorum, per totū. † Itidē concedi debet patri Hebræo pro filio contra Christianum, vt perplura consuluit Cęp. consi. 74 incip. pater potest. Item sicut qn̄ pater præsentat Principi filium suum, filius nō debet mori, etiam in crimine lęsę maiestatis, per l. milites agrum §. desertorem. ff. de re milit. Idem est concludendū etiā in patre Hebræo, filium pro tali crimine præsentāte, vt latè per Do. Hier. Gigan. in suo celeberrimo tract. de crimine lęsæ maiestatis, lib. 3. q. 6.

Item potest inferri ex præmissis, quod l. si vnquam. C. de reuoc. donatio. locum habeat etiam in iudæis, cum in ipsis erga filios militet eadem ratio amoris & affectus paterni, nec in hoc lex Mosis aliquid specialiter disponat, per ea quæ dicam inferius, c. 4. huius secundæ par.

Item & sicut patris dānati bona non auferūtur à filiis, Auth. bona damnatorum. C. de bon. proscripto. præterquàm in crimine lęsę maiestatis. l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiesta. & 6. quæst. j. c. quæro §. vtrum, de pœni. dist. j. in c. quisquis ita etiam dicendum in filiis Iudæorum baptizatorum præuaricantium in fide. ca. iudæi. i. q. 4. & ibi Glo.

7 Subinde etiam, sicut † non valet donatio inter virum, & vxorem constante matrimonio inter Christianos, idem dicendum est inter coniuges Hebręos: dr̄ enim verum matrimoniū inter eos, licèt non ratum, vt not. in c. de infidelibus, de consang. & affini. nam & ipsum sacramentum coniugii est apud infideles & fideles. 26. dist. de iudæis ca gaudemus. de diuor. licèt possent iudęi dato libello repudii vxorem dimittere. 5. q. j. non satis. Alex. consi. 7. ponderatis col. 2. vol. 2. & per Bal. consi. 428. Inquisitio d. col. j. versi. & quod de iure, vbi etiam de sententia repudii, & quibus verbis fieri debet, & per Socin. consi. 66. col. antepen. & consi. 70. col. fi. & consi. 71. col. 2. vol. j. & in donationibus iudęorum excedentibus quingētos aureos requiritur insinuatio. Pau. de Cast. consi. 90. visa quadam scriptura. volu. 2. & per Innoc. & Host. in d. ca. gaudemus, vbi an hoc ꝓcederet sine peccato. & de donatione inter vi & vxo. inter Hebręos, vt supra, concludit Stepha. Bertran. consi. 233. ponitur in facto, lib. j. & Ioan. Lop. in Repe. Rub. extra de dona. inter vi & vx. § 35. circa princip.

8 Accedat † q̄ pater iudęus tenetur ipse alere filios, & dotare filias, & ad idem obligatus est pater etiam Sarracenus, vel alterius sectæ & pro filiis donationes propter nuptias constituere, ut p Ang. de Are. in § fuerāt, col. mihi 13. uersi. & aduertas, Institu. de acti. Dicens accidisse tunc de facto, & eo casu, si legitima filiorū non sufficeret, posset ob id etiam fideicommissum diminui, qa dispositio auct. res quæ. C commu. de leg. extenditur etiam ad iudęos, ut Bal. ibi tradit, ante finem.

9 Hinc etiam priuilegium tacitæ hypothecæ, † qđ habet uxor in bonis mariti pro dote, de quo ī l. assiduis. C. qui poti. ī pigno. ha. habet locum etiam inter iudęos, ut tradunt Host. Io. And. & alii, in d. c. gaudemus. Nec ad hęc obstat text. in l. j. cum auct. ibi posita. C. de hæreti. Nam ille tex. intelligitur de hęreticis, nō aūt de illis, qui semper fuerunt infideles, quia melius est uiā Dn̄i nō agnoscere, q̄ post agnitam retroire; & qui posuit manū ad aratrum, & respicit retro, non est aptus regno Dei. c. magnæ, de uoto, & per Glo. fi. in c quidam, de aposta. & grauius puniūtur, qui uotum fecerunt, aut fidem perceperunt, & uotum non perfecerunt, aut in malis uitā finierunt, q̄ illi qui sine uoto, aut fide mortui sunt, c. scimus, circa fin. 12. q. j. idē quod supra, tenet Negus in tract. de pigno. & hipo. in 2. par. in 4. membro, Ant. in d. c. gaudemus. in ult. colum. quicquid contrarium sentit Cyn. & Nico. in l. j. ff. solu. matri. & Bal. Nouel. in tract. de dote. in 11. par. prin. colum. antepen. cum sit contra eos communis opi. Doc. in d. c. gaudemus. nec obstat text. quem Bal. allegat in Auth. de priuile. do. hęre. mulie. non pręstan. quia loquitur ille tex. in hęreticis, ut patet tam ex rubro, q̄ ex nigro, si rectis oculis inspiciatur.

10 Offert se etiam, † quod iudęi habent filios in potestate, quod est proprium ciuium Romanorum. §. j. Insti. de pat. potesta. ut concludunt Cano. in c. 2. de conuer. infideli. & in ca. cum sit, de iudę. & legitte in l. multum interest. ff. de verbo. obligat. & ideo Bal. in l. nam ciuium. ff. de his qui sunt sui, uel alie. iur dicit quòd omnis qui ex matrimonio nascitur, est in patria potestate, siue sit fidelis, siue infidelis, dicens filios iudęos esse in potestate parentum; idemque in paganis, qui sunt sub Romano Imperio, & q̄ ideo filii iudęorum non possunt testari impediēte patria potestate: sunt enim sub iure communi, ut ibi per eum. Ioan. de Ana. in c. iudęos. col. fi. de iudę.

11 Et subinde filii iudęorum † sunt sui parentibus, sicut & filii Christianorū, ut tradit Alex. in consi. 71. ponderatis his uerbis, col. 2. uersi & quod hęreditas, uol. 2. & consi. 161. col. j. eo. uol. & consi. 99. uisa. col. 2. uol. 6 & consi. 13 attentis. col. 3. uol. 7.

Pro quorum confirmatione facit etiā quod no. Ang. in l. utimur. ff. de sepul. uio. & in l. j. ff. ad l. Iul. maie.

12 † Quòd si alicui data est securitas pro se & sociis, quòd in ea includetur etiā iudęus, socius, & quòd ita fuit determinatum Perusii, licèt Bart. hoc indecisum relinquat in d. l. 1. sed opi. Angel. secutus est etiam Soc. in consi. 62. in pręsenti consultatione, col. 4. uersic. Quartò pro hoc facit, uol. 1. Alex. consi. 75. num. 6. uolum. 5. Fely. in cap. ego enim, extra de iureiur. Hippoly. consi. 88. num. 41. uol. 2. & Deci. consi. 51. & pro tenui. col. 2. uol. 1. quod tamen intelligēdum est procedere, quando iudęus determinato proposito, ut socius à principio, cum habente hanc securitatem socialiter uenit, secus si incideret in itinere in eius societatem incidisset. Ita Ang. in l. 1. circa prin ff. ad l. Iul. maiesta.

13 † Et quomodo Iudæi,& alij infideles subsint legi , & per legē corrigantur ; vide pulchram distinctionem Henrici Boich.in d.cap.gaudemus.de diuor.in prin.quem poteris videre.Nota tamen, quòd Sarraceni vti hostes Christianorum non gaudent iure Romano,vnde nec cōpromittere possunt, vt tradit Ioan. Bap.Peru.in tract.de arbitris,lib.2.cap.9.eadem ratione dicendū de Turcis,vt non gaudeant iure Romano.& quosdam casus speciales in quibus Iudæi comprehenduntur , ponit Tiraq.in tract. primigenio.quæst.66.Sed no. quod si Iudæus aliquid facit in cōtemptum fidei Christianæ, vt quia ponit crucem ad ignem, vel aliud simile, perdit omnia quæ sunt sibi permissa de iure nostro, vt tradit Ioan.And. in c.licèt.de regulari.in nouella,quæ no.pro limitatione præmissorum omnium .

SVMMARIVM.

1 *Iudæi non tantum dicuntur de populo Romano , sed etiam de eodem corpore ciuitatis, & ligantur statutis vbi habitant .*
2 *Iudæi possunt dici,quo ad quid , fideles, & deuoti sanctę Romanæ Ecclesiæ , & quomodo .*
3 *Iudæi cōputantur inter oues Christi,creatione, gubernatione, & redēptione ex parte Christi,& quòd iudæus possit præscribere contra Christianum.*
4 *Statutum,quod sœminæ excludantur per masculos, extenditur ēt ad iudæos.*
5 *Familiæ conseruandæ ratio consideratur etiam lege Mosayca.*
6 *Statutum retractuum habet locum etiam inter iudæos.*
7 *Causæ tam ciuiles quàm criminales iudęorum,secundum statuta locorū,vbi habitant, terminantur .*
8 *Statuta loquentia de iudæis, non extenduntur ad paganos.*

CAP. II.

1 ADde,† quòd non solum dicūtur Iudæi de populo Romano,vt per Glo.in d.c.ius Quiritum,sed etiam dicuntur de eodem corpore ciuitatis, vbi habitāt , quamuis non sint de corpore spirituali , & ligantur statutis locorum vbi degunt,vt no.c.Iudæi.el secondo, maximè per Fely. & in c.sicut,de Iudæ.& in l.nullus.l.Iudæi.C.eo. tit. & per Bal.in l.spadonem.§.iam autem.ff.de excusa.tuto.vbi dicit quòd statuta ciuitatis extenduntur ad Iudæos,sicut ad Christianos,& alios incolas.hinc est quòd immunitas concessa incolis certi loci, ad ipsos Iudæos extenditur,& per Alex.consi.75.videtur in præsenti.volum.5.& consi.99.visa inquisitione, col.secunda , in princ. & colum.3.volum.6.& consi.14.colum.2.in fi.volum.7. Socin. consi.70.in præsenti,colum.i.post princ.vol.j.And.Sicu cōs.63. licet.volum.4. Dicens etiam,φ si Iudæi delinquunt , debent puniri secundum statuta ciuitatis punientia ciues & incolas,& per eundem consi.75.videtur,colum.2.vol.5.& in quibuscunq; statutis & consuetudinibus, siue onus, siue commodum afferant, Iudæi includuntur,Parisi.consi.2.nu.9.vol.4. Rochus de Cur.in tract.de consuet.nu.752.vsque ad nume.757.

2 † Sed & Iudæi dicuntur,seu dici possunt fideles, & deuoti sanctæ Romanæ Ecclesiæ,si nobiscum pacificè versantur,& viuūt, quia eius protectioni se subijciunt, & misericorditer ab ea sustinentur,& eis cōtumelias inhibet fieri, vt no. in c.sicut Iudęi. de Iudę.& sic veniunt sub statuto loquēte de deuoto,& fideli Sanctæ Romanæ Ecclesiæ,quod tamen intelligendum est de ecclesia militante,non autē de triumphante,vt tradit Petr.de Anch. consi.271.de titulis criminum.col.2.in fi.& col.3.in prin.

3 † Item & computantur inter oues Christi, creatione, gubernatione , redemptione ex parte Christi, qui dixit Ioan.10.alias oues habeo,quæ non sunt de hoc ouili,s.ecclesiæ,vt tradit Bald. consi.428.Inquisitio dicta,col.2.vol.5.& per Abba.in ca.nouit, col.2.extra de iudic.Et φ etiam in concernentibus rigorem iuris,Iudæi vtuntur iure cōi contra Christianos,vt in præscriptione,cum Iudæus possit præscribere contra Christianum,quę prę scriptio fuit inuenta de rigore iuris.l.si fur.§.siquis. iuncta Gl.in verbo,vsucapere.& ibi Imo.ff.de vsucap.& est Glo.in ca.porrò. 16.q.3.vbi Gl.dicit hoc verum in re priuati. Secus in re ecclesiæ, quam infideles præscribere nō possunt,& tradit Balbus in trac. præscri.in prima parte prin.q.5.in fi.& per Roma.consi.489. incip.licèt hæc Domina Petra Fely.in c.2.col.fi.de Iudæ.

4 Et ex præmissis infertur , † cū Iudęi ligentur statutis locorum vbi degunt,φ stante statuto cōiter per Italiam vigente;φ stantibus masculis fœminæ excludantur,tale statutū dēt extendi etiā ad Iudæos,prout tenet Ioan.de Ana.in c.Iudæi,el secōdo,col.5. versi.ex quibus vr posse inferri,de iudæ.& Feli.ibi,col.2. versicu. subdit tñ hic Ioannes Soci.consi.62.col.4. versi. & ideo dicunt , verbo,Duas habens filias.nu.mihi 184.in pri.parte , Campeg. in tract.de statu.exclu.fęmi.quæst.36.Laurus de Palatiis in eodem tractatu,col.antepe.Quod latius etiam examinat Alber. Brun. in suo tract.simili in sexto arti.principali.q.3.vbi post multa cōcludit,φ prædictum statutum non ligat fœminas Iudæorum.si filii masculi,vel alij propter quos excluduntur,etiam ipsi forent Iudæi,motus inter cætera,φ cum tale statutum exclusiuum fœminarum,sit conditum pro conseruatione familiarū , & dignitatis earum,non suadet ratio,φ in iudæis hoc locum habeat,cū ipsi non aspirent ad dignitates.si autem masculi essent Christiani,licèt fœminæ , & hi de quorum successione tractatur essent iudæi,tūc putat statutum habere locum, quia militat eo casu rō finalis statuti,subdens φ si masculi essent iudæi, & fœminę Christianæ,similiter non excluderentur pp iudęos masculos, Quia vbi et oēs tā masculi,φ fœminæ essent iudæi,fœminæ nō excluderentur, & sic vr tenere Ꝯtrium eius quod cōiter alij tenent in hac quæstione,cū cæteri Doct.simpliciter, & indistincte teneāt tale statutum extendi etiam ad ipsos iudæos ex eo φ statuta ciuitatum etiam ad eos extenduntur,vt supra conclusum fuit. sed mihi vr φ opinio cōis sit verior ex supra allegatis,cū sit indubitata conclusio,φ statuta locorū extendantur et ad ipsos iudæos in locis illis habitātes,sicut ad cæteros incolas,vt in iuribus pal 5 legatis.Nec obstare vr φ dicit Brunus, rationem † conseruationis familiarum cessare in Hebræis, cum ipsi nō aspirent ad dignitates,quia etiam ex eorum lege Mosayca (quo ad hoc minimè reprobata)hæc consideratio conseruandarum familiarum,vt hæreditas & bona in familiis remaneant,vt hr nu. 26. 27. & 36. Vbi sic scriptum est , omnes enim viri ducent vxores de tribu, & cognatione sua, & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient,vt hæreditas permaneat in familijs.ecce ergo φ expresse habeatur consideratio,φ hæreditas remaneat in familijs.& p Ioan.de Ana.in d.c.Iudæi.el secondo,col.5. qui dicit, φ per hoc statutū reponuntur in dispositione l.Mosaycæ,qua conseruant pp diuitias,nam pp inopiam honestas perit.l.j.ff. de custod.reo. l.pietatis.ff.de susp.tuto.l.si creditores.ff.de priuile. credito.no. per Glo.in c.constitutus.in verbo,Impotentiā. de appella.& ad idem,quod apud iudæos rō conseruandæ familiæ habeatur,patet Leuit.25.Ruth.4.& Hierem.32.vbi hr de beneficio redimendi,quod competit propinquitatis iure,ratione de qua supra:qui licèt non aspirent ad dignitates inter Christianos,consequūtur tñ beneficium ex statuto, vt ditiores efficiantur, & eorum familiæ diutius seruentur, secundum rationem statuti excludentis fœminas.Et quod statutum exclusit fœmi.iudæos quoque comprehendat,concludit Georg.Nata.in tract.de statu.nu.43.

6 Et ex his posset inferri, † quod statutum retractus iure agnationis & vicinitatis comprehendat etiam iudæos, & tanto magis cum hoc casu statutum tale reponat eos ad terminos legis Mosis,qui quidem regressus ad legem antiquam solet φ ipsos esse commendabilis.l.lege 12.tabularum.C.de legi.hære. & p Anani. vbi supra.nam & quando lex Mosayca non reperitur reprobata à iure,debet inter ipsos iudæos seruari,vt per eundem & Fely. in d.c.Iudæi.el 2.de iudæ.Et pro eadem conclusione facit,† φ et 7 in criminalibus puniuntur iudæi secundum statuta loci vbi habitant,vt per Alexan.consi.99. visa inquisitione formata cōtra Abraham Iudæum.vol.6.qui consuluit, quod iudæus pro adulterio per eum commisso cum Christiana puniatur secundū statutum loci in quo deliquit , non autem pœna vltimi supplicij, prout esset de iure communi.l.quamuis,la 2.C.de adulte.l.neqs. C.de iudæis,quæ lex non est correcta in masculo, secundū Salv. ibi,nec etiam puniretur pœna legis Mosis, de qua nu.25.& 11. quæst.7.§.his ita,el secondo.& 23.quæst.5.c.reos §.Phinees.idem concludit Alexan.in consi.13.attentis his.volum.7.in iudæo habente rem carnalem cum Christiana non nupta,vt puniatur pœna statuti loci delicti,& consil.75. videtur in præsenti. volum.5. Corne.consi.114.licèt præsuppositū.vol.j.& consi.65. licèt in hac. vol.2.And.Sicu.consi.63.lib.4.vbi de iudęo, qui commisit adulterium in ciuitate Bononiæ,vt puniatur secundum statutū ipsius ciuitatis,& Hippoly.de Marsi.consi.101. In præmissa causa accusationis,Socin.in consi.62.in præsenti consultatione. colum.2. & sequen.volum.j.vbi de iudęo,qui commisit crimen falsitatis, vt puniatur secundum statutum loci,vbi deliquit, immo etiam consuetudo Bulgari,quando in testamēto viri , vxor relicta est vsufructuaria institutis filijs,vt habere debeat solum alimēta,habet locum etiam inter ipsos iudęos & in eorum testamentis,vt tradit Paulus de Monte pico in repetitione l.Titia. §. Titia, col. 42.nu.mihi 62.in quæst.10.de leg.2.

8 Notandum est tamen,† φ licèt statutum Christianorū extendatur ad iudęos ibi commorantes,nihilominus statuta loquentia de iudęis non extenduntur ad paganos vt tradit Abb.in cap. quum sit,col.2.versi.item collige. quod dicit esse bene notādū, & ibi per Ioan.de Ana.col.2.versi.no.φ statutum.de iudęo,allegat Glo.in c.constitutionem,de rescrip. sed est in c.constitutionem,de regul.in 6.verbo,prorogamus,pro quo facit text.in ca. qui uero odij.ibi,iudęum uel paganum.50.distin. In eo quod ille tex distinguit iudęos à paganis, & quod dictum est de statutis,idem dicendum de consuetudine, eadem ratione.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium cum personis diuersę sectę reprobatur.*
2 *Iudæus carnaliter cognoscens Christianam scienter, & per modum fornicationis, quomodo puniatur.*
3 *Pœna criminum est arbitraria,quando a lege non est determinata.*
4 *Pœna quando est arbitraria,an possit arbitrium extendi ad mortem, & quæ in hoc requirantur.*
5 *Permissa plura sunt in veteri testamento,quę hodie sunt prohibita.*
6 *Præcepta iudicialia veteris testamenti,quando obligent in nouo.*
7 *Adul-*

terium non dicitur committi cum nupta,quæ sit inhonestæ vitæ , quod intelligendum est respectu masculi,non autem respectu mulieris .
8 *Iudęus habens rem carnalem cum Christiana turpis vitæ nupta , non dicitur committere adulterium .*
9 *Meretricibus maritatis iura in multis fauorem præstant .*
10 *Vxorem ex ara Deorum,& à Deo vxor.*
11 *In Iudęo se commiscente Christianæ plura animaduertenda.*
12 *Iudæus cognoscens Christianam probę vitæ, qualiter puniendus , & an puniatur pęna statuti superinde disponentis .*
13 *Iudæus cognoscens carnaliter Christianam non per lasciuiam,sed in contemptum fidei nostræ, qualiter puniatur .*
14 *Iudæus an præsumatur in dubio hoc facere in contemptum fidei, vel non.*
15 *Iudæus habens cōmercium carnis cum Christiana scienter , & in figura matrimonij,qua pœna , vterque mulctetur, & de fideli an possit contrahere matrimonium cum infideli,vel hæretica.*
16 *Matrimonium inter fideles,an sit verum & ratum, & indissolubile .*
17 *Iudæus cognoscens Christianam ignoranter,an sit puniendus .*
18 *Iudæus cognoscens Christianam ignoranter,vel Christianus Iudæam,quæ reperiatur nupta,vel virgo,an teneantur pœna adulterij vel stupri .*
19 *In delictis an inspiciatur euentus,vel animus delinquentis .*
20 *Turca , vel Sarracenus habens rem veneream cum Christiana , qualiter puniatur .*
21 *Christianus se Sarracenæ immiscens, qualiter plectatur .*
22 *Iudæus an possit contrahere matrimonium cum pagana .*
23 *Iudæus transiens ad sectam Sarracenorum, an sit puniendus.*
24 *Filius natus ex Sarraceno , & Christiana , si pater Sarracenus efficiatur Christianus, an talis ex eis natus efficiatur legitimus.*

CAPIT. III.

QVia supra cōclusum est , Iudæos regulariter ligari iure communi tam in ciuilibus quàm in criminalibus eorum causis: hoc loco plenius , & vtilius examinare decreui , qualiter puniatur Iudęus se carnaliter iungens cum Christiana,& Christianus rem habens veneream cum Iudæa,φ sæpe solet contingere,vt in c.in nonnullis.extra de Iudę.

1 † Quæ quidem commixtio alienigenarum sectarum regulariter est reprobata etiam in matrimoniis,c.ius gentium.ibi,cōnubia inter alienigenas prohibita.i.dist.& 28.q.j.caue.& Deuter.7. Leuit.11.Esdrę 1.c.pen.& fi.Esd.2.c.9.& Esd.3.ca.fi.& Ezechi.16. & 35.q.j.cum igitur.§.hac itaque cōsuetudine . & licèt Moses & Ioseph,qui fuerunt sancti viri,contraxerint cum mulierib.alienigenis,nam Ioseph contraxit cum Asenech filia Phutifaris sacerdotis,qui erat paganus,& Moses accepit in vxorem Sephetā filiam gentilis,Gen.41.Exod.3.conuersæ tamen fuerunt vxores ipsorum ad religionem virorum suorum,& in eisdem viris sanctis non imminebat periculum fidei propriæ.Item illud de Mose,qui duxit Ethiopissam,factum fuit in figura , quod Dominus sibi copularet ecclesiam ex gentibus.2.q.7.§. his ita.vt per Glos. in d.c.caue,ī ver.alienam,& ante legem hoc licebat,quia id nulla lege prohibebatur : tempore autem legis fuit eis prohibitum contrahere cum Cananeis, specialiter propter eorum obstinationem in infidelitate;propter quam mandauerat Dñs eas occidi,Deutero.7.nisi relicto cultu idolatriæ , conuerterentur ad fidem,sicut contraxit Salomon cum Raab,de qua Genuit Booz. Matth.1.cum aliis verò licebat, maximè quando nō timebatur periculum subuersionis. Et est odiosa talis commixtio , quia fit per eam iniuria baptismo,& vniuersæ religioni Christianæ,d.c. caue.c.non oportet,& c.seq.ea.q.& de istis commixtionibus , φ sint odiosæ,præcipuè Iudæis,etiam extra casus matrimonij possunt plura adduci,& hoc non prætermittam, nam sub Adriano Cæsare indignati Iudæi φ peregrini Hierosolymam secum habitarent,& externa sacra celebrarēt, bellum ingens inchoarūt, eos tñ Iulius Seuerus oppressit,arces eorum 50.celeberrimas diruit,vicos ad nongentos, & octoginta quinque,qui sanè nominatissimi erant;direpti, & mox igne consumpti sunt.

2 † In ea igitur qōne de Iudæo cognoscente carnaliter Christianam,sic est distinguendū,videlicet aut tales copulauerūt se sciēter,aut ignoranter:si scienter,aut per actum fornicationis , aut in figura matrimonij.Primo casu,qñ sciēter, aut per fornicationem,aut secuta est copula cum Christiana vitæ honestæ,aut inhonestæ vitæ:(attendēda est.n.conditio mulieris, cū qua Iudęus se miscuerit) nam si est innupta,& meretrix,vilisq; ꝯdōnis, licèt vterque antiqua lege teneretur pœna mortis,secundū id,qđ hr nu.25.vbi vnus de filiis Israel,qui intrauit ad scortum Madianitæ,fuit à Phinee simul cū scorto īterfectus, & reputatus ei ad iustitiam,nihilominus hodie pœna huiusmodi criminis erit arbitraria,& sic extraordinaria,vt per Deci.in c.consuluit, colum.2.

3 versi.& aliàs.extra de appella.& in c.j.de constitu.col.7.† Cū de iure cōi,non reperiatur hoc casu pęna à lege limitata,ideo iudicis arbitrio erit imponenda.l.j.§.effractores.ff.de effracto. l.sanctio legum.ff.de pœn.not.per Glo.& Doct. in l.nemo martires. C.de sacrosan.eccle.& p Glo.in c.super his.in verbo,arbitrium. extra de accusat.& no.per Alber.& alios,in l.quid ergo.§ pœna grauior.ff.de his,qui no.infam.& tali casu non plectetur Iudæus

4 pœna capitali,aut membri mutilatione,† quia iudici non licet arbitrari de pœna mortis,aut membri mutilatione,nisi qñ concurrunt qualitates,& circunstantiæ , quæ suadeant talē pœnam imponi,vt per Ioan.de Imo.in c.vt inquisitionis , de hæreti. in vj.& in l.2.ff.de publi.iudi.distinguendo,vt ibi per eū,& in quātum hoc desiderat criminis magnitudo,secundum Bald.in l.j.in fi.C.de his,qui latro.vel in ali.cri.reos occul. Debet enim iudex attendere facti,& personarum qualitatem, & si iudex (non suadentibus præmissis) arbitrium extenderet,imponendo pęnam sanguinis,posset ab eius arbitrio appellari, vt not. per Doct.in d. c.super his.de accusat.& Arẹti.in §.in summa, Institu. de iniuri. Hippoly.in l.quæstionis modum.ff.de quæst.& in sua Auerol. §. constante.nu.8.cum seq.Sed qñ Iudæus se commiscuerit Christianæ vilis cōditionis,& inhonestæ vitæ,cessant qualitates,quæ suadent ipsum condemnari ad pœnam mortis,nec reperitur,φ qualitas conditionis Iudaicæ in persona se copulante cū Christiana vitæ inhonestæ (saltem qñ se non copularet in ꝯiugium) exigat pœnam capitalem aut membri abscissionem,prout in simili casu pro Iudæo consuluit Alex.consi.13.incip.attentis his. vol.7.vbi respondet ad id , quod supra allegatum est num.25.& not.2.q.7.c.nos si incōpetenter.§.his ita respondetur, versi.tunc

5 Phinees. † nam illud quod permittebatur tempore testamenti veteris,non est de præsenti permissum, prout ēt de aliis olim ꝑmissis & hodie ꝓhibitis tradit Io.And.& Dñi. in c.vt inquisitionis.§ prohibemus.de hæreti in vi.de eo quod scriptū est Deuteron.7.4.Reg.10.de Iehu. qui percussit & occidi fecit omnes sacerdotes Baal.& Reg.23.de Iosia Rege , qui cōburi fecit ossa sacerdotū,qui sacrificauerunt Baal,quæ nō sunt trahenda in exēplum nostræ actionis,per no.in d.c.nos si incōpetenter.§. itē cū Balaam,versicu.his ita,& φ hr 22.q.2.siquis per vetus, & 32.q.4. quis ignorat,& de pœniten.distin.2.c.si enim inquit. versi.quomodo ante Abraham.vbi dicitur,quòd seruiuit Abraham tempori suo, ergo seruiamus nos legi,& tempori nostro: fuerunt.n. facta præterita figuræ futurorum,23.q.j.nisi bella.& quæst.quarta,non inuenitur. Et quod habeē Matth.5.& 19.Hiere.3.Hebr.8. Apocali.22.ecce noua facio omnia. Sicut & exempla dispensationum per summos Pontifices, de contrahendo matrimoniū in casibus à iure prohibitis, non sunt sequenda, vt fecit Martinus 5. qui dispensauit , vt frater caperet in vxorem germanam suam,vt tradit Archi. Flor. in sum.j.3.par.tit.j.cap. 11. & in alio casu per Anch.consi.373.ut filius fratris duceret in vxorem cōiugem patrui sui,quod fuit in Rege Angliæ,vt per Feli. in c.quæ in ecclesiarum.col.6.nume.26.

6 † Item quia præcepta iudicialia veteris testamenti tendentia ad decisionem causarum,vel pœnam certā imponētia pro delicto,non obligant,nisi quatenus per habentē potestatē legis condendæ,post legem noui testamēti fuerunt approbata,vt p Abb. in c.fi.col.2.versi.& vt clarius,& Imo.col.3. & alios ibi, extra de consuetu.& eandem opinionē quam supra firmaui , tenet Hippoly.in Iudæo cognoscente per venerem Christianam vitę inhonestæ,in consi.101.In præmissa cā accusationis,vbi ita intelligit procedere φ tenet Oldr.in consi.333.quod est vltimum ꝯsilium,ponderando verbum aliqualiter, positum per Oldrad. in dicto eius consilio,quod dicit esse diminutiuū, licèt Oldrad. ibi dicat fuisse iudicatū,vt in illo casu Iudæo virilia amputarentur, quæ affirmat ipse vidisse ante palatiū,& hac eadē pœna amputationis membri virilis plectebantur adulteri apud Aegyptios.Et ꝑmissam cōclusionē intellige verā cessantibus aliis circunstantijs,quæ delictum aggrauarent,vt qualitas raptus,& incestus,& similes,nam tunc ex alterius criminis adiectione posset grauius puniri,per l.j.C.de rap.virgi.secundum Oldrad. vbi supra.

7 Amplia conclusionem,de qua supra,locum habere† etiam si mulier cum qua Iudæus se immiscuerit carnaliter , esset nupta , vitæ tñ inhonestę,quia cum ea,non dr committi crimen adulterij,vt tradit Bar.& Ang.in l.quæ adulterium.C. de adult.& Bald. in l.si mulier. eo.tit. qui refert Dynum ita in facto contingente cōsuluisse,& φ cum meretrice nupta non committatur adulterium punibile,vt per Ang.vbi supra.& idē Ang.in l.si ea.C.eod. tit.vide Io.de Ana.in c.j.extra de adulte.quē vide oīno,quia post varias Doc.opiniones distinguendo eos concordat, col.fi.licèt Saly.in d.l.quæ adulterium, vr distinguere in muliere nupta incipiente meretricari,& in eo qui sciēter hēt copulā cum ea, vel id agit post initiatū meretricium , & prædictam opinionem fm ampliationem de qua supra proximè, vt iudæus eo casu non teneatur pœna adulterii,tenet Alex.in d.consi.99.incip.visa inqsi

8 tione ꝯ Abraham,† vbi declarat eam esse meretricem,quæ licet se publicè non prostituat in lupanari,si tñ alibi , & in quacunq; domo pudori suo nō parcit, & quencūq; petentem cā quæstus admittit,ad quæ facit quæ tradunt Doct.in d.l.j.C.de rap.uirg.& in l.raptores.C.de epis.& cle.ubi concludunt , dispositionē illarum legū nō procedere ī meretrice, in tñ abhorrent leges uitā mulierum inhonestam, nisi esset nupta, ut infra dicetur . Licèt

9 qñq; † iura in aliquibus faueant meretricib.nuptis:nam licèt beneficiū l.pleriq;.ff.de in ius uoc.nō hēat locū in meretrice, hoc tñ limitat in meretrice nupta,quæ gaudet illius legis beneficio, ut per Doct.ibi in specie D. Ias.col.fin. qui allegat pro hoc text.

in l.ſi vxor.§.j.verſi.qualecunque matrimonium.ff.de adulte.& alia vt ibi.& de meretrice tam nupta,quàm publica.vide Boeri. conſi.4.col.fi.ſed per ſtatum Paduæ ſub rub.de adulter.ſi Iudęus commiſcuerit ſe Chriſtianæ cōiugatæ, debet vterque comburi.

Item licèt meretrix poſſit perſonaliter capi, ſecundum Bald. in l.conſentaneum.col.fina.verſi. in gloſ. ad cogendum.C.quomodo & quando iudex. (quod aliàs in muliere reperitur prohibitum,vt no.in Auth.vt nulli iudi.§.neceſſe, & in Auth. ſed nouo iure.C.de cuſto.reo.& per Bal. & Ang. in l. nemo carcerem. C.de exacto.tribu.lib.10.) fallit tamē in meretrice nupta,& matrimonio copulata.vt per Iaſ.in l.ad egregias,colum.2.verſi.qd̄ tamen vltimum.ff.de iureiur.Item quamuis rapiens meretricē non incurrat pœnam d.l.j.C.de rap.vir.ſecundum ꝙ ſupra concluſum eſt,ſecus eſt tn̄ in rapiente meretricem,quæ eſſet marita,vt latè ibi per Hippoly.in repe.d.l.j.colum 13.verſi. vlterius redeundo ad illum text.hoc reſtringentem , niſi rapta haberet in maritum aliquem lenonem, vel infamem .

Ideo ſi caſus contingeret , aduertendum eſſet in caſtigando grauius Iudæum ſubigentem mulierem Chriſtianam etiā meretricem,quæ tn̄ eſſet nupta, propter ſacramentum coniugij , per not.in c.omne,c.cum ſocietas,cap in omni.27.quæſt.ſecunda,& in c.tantum,37.queſt.ſeptima & Matth.19.Mar.10.matrimonij nanque vinculum ab ipſo Eccleſiæ capite omnium rerum conditore in Paradiſo,& in ſtatu innocentiæ inſtituente , vnionem

10 & indiſſolubilitatem accepit,vt in c.vnico,de voto.in vi.† Item vxor à Deo eſt,Prouerb.19.& Ariſtoteles, pri. Oeconomi. dixit vxorem eſſe ex ara Deorum, & per concubitum cum vxore alterius,fit quædam ſeparatio illius indiſſolubilitatis animorum, quæ eſſe debet inter virum & vxorem: coitus enim eſt actus talis,vt etiam in viro & vxore coeunte , in eo actu ſpiritus ſanctus ab eis recedit,licèt aliàs in matrimonio ſemꝑ adſit,c.connubia. 32.q.2.qualitas igitur connubii aggrauaret pœnam delicti , & ꝙ in iudęo ſcienter ſe Chriſtianæ copulante ſint conſiderandæ qualitates & circunſtantiæ,vt ſecundum eas puniatur modò pęna pecuniaria,modò deportationis,vel grauioribus, tradit Pau. Grillan.in tracta.de pœnis omnifa.coitus,q.12.col.3.verſic.qui-

11 dam tamen fuerunt, † dicens attendi debere conditionem pſonarum,& potiſſimum mulieris,an ſit honeſta matrona,ſiue mulier nobilis,aut vilis conditionis,vel inhoneſtæ vitæ,vt ſunt meretriculę,& vulgares mulieres.Item in iudęo an ſemel tm̄ nacta occaſione in iſtud crimen inciderit, & de eius ętate , & ſi vxoratus,vel ſolutus,& an pluries tale delictū cōmiſerit , & facti contingentiā,criminis turpitudinē,& delinquendi conſuetudinē,ꝑ no.ꝑ Abb.in c.2.de ſortile.& in d. c.in nonnullis , & ꝑ alia ꝑ eū allegata,& per gl.fi.in c.fi.de excep.in vi.& not.in c.de cauſis,de offi.& poteſt.iud.dele.& per glo.fi.in c.ad Apoſtolicam. de regulari. Nam aliàs facilis ſpes veniæ tribuit occaſionē delinquendi.50.diſt.in c.ſi lapſis.33.q.3.c.eſt iniuſta.c.vt clericorum.de vita & hone.cleri.c.pen.& ibi glo.de tranſla. prælato. & ex his habes expeditam quæſtionē primam de iudęo carnaliter,& ſcienter ſe iungente cum Chriſtiana vitæ inhoneſtæ per actum fornicationis, vt puniatur ſecundum prædictas concluſiones.

12 Amplectendo modo ſecundum caput primi membri diſtinctionis ſupra poſitæ, † ſ.quando iudęus ſcienter per fornicationem ſe copulauerit carnaliter cum Chriſtiana ꝓbæ vitæ , & honeſtæ conditionis,& tunc conclude ꝙ punietur iudęus , ſecundum qualitatem delicti,non ſubſiſtentibus aliis delictū grauantibus,vt infra dicetur , & vt ſi rem carnalem ſcienter habeat cū alterius vxore bonę vitę,tenebitur pœna adulterii, & ſic pœna vltimi ſupplicij,cum ſecundum communem opin. in maſculo ſit pœna mortis.l.quamuis,cum ibi not.C.de adul. & per glo. & Doc.in c.tuę.extra de procurato.Vbi Imola dicit ꝙ Legiſtę cōmuniter ita tenēt,vel ſi iudęus committeret raptum , puniretur pœna raptus ordinaria , & prout caſtigaretur de ſimilibus delictis quilibet Chriſtianus, eum (vt dictum eſt) Iudęi in locis , in quibus ſeruatur ius ciuile Romanorum,dicuntur eſſe de populo Romano,& eorum cauſæ decidendę veniunt ſecundum ius commune.l.Iudęi Romano.C.de iudæ. cum infinitis ſupra allegatis,& ſi in loco,vbi tale delictum cōmitteret iudęus, eſſet ſtatutum ſuperinde diſponens,teneretur pœna illius ſtatuti,vt per Alex.conſi.99.vol.6.ſupra allegato,& conſi.13.uolu.7.& latius And.Sicu conſi.63.licèt in medium.vol.4.

13 Aduertendum tn̄ eſt, † ꝙ ubi iudęus Chriſtianam cognoſceret carnaliter,cuiuſcunque conditionis eſſet mulier illa , & hoc faceret iudęus non per laſciuiam,& libidinis cauſa , ſed in contemptum glorioſiſſimi dn̄i noſtri Ieſu Chriſti,& eius fidei, tunc grauiſſimè ueniret caſtigandus,cū illuſiones eorū,& opprobria in ſpretum fidei ſint maximè damnata,l.Iudęos.C.de iudę.& in c.& ſi iudęus.c.poſtulaſti.c.in nōnullis,& c.cū ſit nimis,extra de iudæ.tēderet.n.hoc delictū in offenſam Dei, & illius cultus,propterea ueniret ad inſtar criminis lęſę maieſtatis plectendus,cap. ſiquis ſuadente,uerſi.qui autem.17.q.4.Eſt enim ſatis maius peccatum quod in Deum,q̄ quod in hominem cōmittitur.c.ſicut. eadem q.c.mouet te.circa fi.22.q.j.& ſi ſecūdum legum ſanctiones reis lęſę maieſtatis capite punitis, bona confiſcantur, quāto magis caſtigari debent,qui in fide aberrantes Dei filium Ieſum Chriſtum dominum noſtrum offendūt, cum longè grauius ſit ęternam quàm temporalem lædere maieſtatem,ut dicit text.in c.uergentis.extra de hæreti.Ideo putarem hoc caſu caſtigādum iudęum,ut ultra pœnam capitalem etiam bona confiſcarētur. Et qualis etiam ſit pœna Iudæorum committentium delicta in opprobrium fidei,tradit Petr.de Anch.conſi.15.ſpiritualis iudex, & Oldra.conſi.36.infraſcripti ſunt articuli. Hippoly. in l.ex Senatuſconſulto.ff.de ſica.Et iudex circunſpectus poſſet dignoſcere an iudæus ea mente,& in opprobrium ſe Chriſtianæ copulauerit,ex præſumptionibus,& conditione iudęi,ſi erat per antea ſolitus aliquibus modis illudere fidei noſtræ, & ex alijs.

14 † Sed in dubio non uſ̄ hoc feciſſe animo iniuriandi fidei noſtre,prout in iudęo ita delinquente,cōcludit Barbat.in cōſil.63. col.4.circa prin.uol.4.per no.per Bar.in l.uerum.ff.de fur. maximè ſi mulier,cū qua iudęus rē habuerit carnalē , eſſet meretrix, ſm eum,licèt hoc ſit fortè periculoſum , cū in meretrice confidentius poſſet cadere cū iudęo contemptio fidei, & ipſæ etiam meretrices ſunt caractere baptiſmi ſacri inſignitæ. Adde tn̄ prædictis,quæ tradit Roma conſi.183.in caſu propoſito. col.j.verſ. cæterum eadem concluſio.& officium noſtrum eſt in non ſuſtinēdo opprobria Chriſti,aliter reſpublica læditur,& fames,terremotus & peſtilentiæ inde procedunt,ſecundum Anch.in d.ɔ̄ſi.15.

15 Secundo caſu principali,videlicet † qn̄ ſcienter iudęus ſe cōmiſcuit mulieri Chriſtianæ non per modum fornicationis, ſed in figura matrimonii,tunc eſt dicendū,tale matrimonium eſſe nullū,& incōtinēti ſunt ſeparandi.28.q.j.caue,& c.ſi quis.nō eſt enim ratū cōiugiū,quod ſine Deo eſt.c.j.eo.q.puniuntur autem ita contrahentes matrimonium ſcienter, pœna capitis.l.nequis Chriſtianam.C.de Iudę.dicit namque ille tex.ꝙ hoc crimē obtinet vicem adulterij,in quo eſt pœna capitalis,vt dictū eſt proxime. quæ licèt in muliere ſit correcta per auct. ſed hodie. C. de adul.non tamen in caſu dictæ l.ne quis , cum in iudæa non poſſint verificari ea,quę habentur in d.auct.ſed hodie,ſcilicet circa detruſionem mulieris in monaſterium, & ꝙ ducat vitam monaſticam,& alia de quibus ibi.item quia hoc caſu non eſt ꝓprie adulteriū, vt per Saly. in d.l.nequis,ſed pluſquam adulterium: talis enim coitus poteſt à quocunque accuſari, vt patet in text. ibi,libertate ad accuſandum publicis quoq; vocibus relaxata,& ſine inſcriptione pœnæ talionis.qd̄ regulariter eſt ɔ̄. Item & talis adulterina cōmixtio non pōt à ſede Apoſtolica diſpenſari, niſi præcedente ſacramento baptiſmatis,c. non oportet.28.q.j. fit enim iniuria hoc caſu duobus ſacramētis, primo.ſ.baptiſmo, & vniuerſę religioni Chriſtianæ,ſecundo,ſacramēto matrimonij,& ꝙ dicta lex nequis,ſupra allegata,intelligatur de iudęo,qñ ɔ̄hit matrimonium cum Chriſtiana,non autem in ſimplici fornicatione, & tanquam exorbitans nō extendatur ad aliū coitū puta ſtuprū,vel alterius qualitatis commixtionem,vt ꝑ Cornel. ɔ̄ſi.114.licèt pri.aſpectu.col.2.verſi.nec obſtat,vol.j.& ſi iudęus rem habet cum Chriſtiana,an à ſeculari vel eccleſiaſtico iudice puniri debeat, tradit Calder.relatus per Paridem de Puteo, in tract.de ſindica.§.adulterium,nu.9.

Quid autem ſi fidelis contrahat cum infideli , an teneat tale matrimonium? In quo dicēdum eſt,quod quicquid fuerit tempore legis naturæ,vt dicitur de Ioſeph,qui cōtraxit cū Egyptiaca,Gene.41.& de Moſe cum Madianitide.Exod.3.qui erant ſub præcepto multiplicationis humani generis, & quicquid fuerit tempore legis Moſis,quo licuit fidelibus contrahere cum infidelibus,preterquam cum Cananeis,quorum conuerſionis ſpes nulla erat:nunc vero,tempore nouæ legis ſiue Euangelii,prohibitum eſt matrimonium fidelis cum infideli,quia in tali deſunt omnia bona matrimonii. Primo ſcilicet bonum prolis educandæ ad cultum diuinum:quilibet enim coniugum nitetur ꝓlem ad propriū cultum inducere.Secundo deſinit bonum fidei,qd̄ non eſt vt tātum ſeruetur fides homini,ſed etiam Deo , ſiue ad Deum,& propter Deum,quia timore,& amore Dei ſeruāda eſt fides cōiugij,quod ceſſat in infidelibus.Tertio,bonum ſacramēti,quia nō eſt ibi perfecta ſignificatio Chriſti ad eccleſiam , ideo fidelis cum infideli contrahere nō poteſt matrimonium. c.ſiqs, & c.caue.& ibi no.28.quæſt.j.& in c.quāto,vbi D. Abb. in primo not.de diuor.& habetur,c.ſi extra de condi.appoſi.& in c.ſi qui fil.ſint legi.& Spec.de ſponſa.in prin.& de confeſſ.§.2. verſi.licèt pone.& ſeq.§.fin.& de libel.concep.§.16.verſi.44.Itē baptiſmus eſt ianua omnium ſacramentorum:aliter autem, qui baptiſmū ſacramentum non ſuſcipit,non poteſt ſuſcipere aliquod aliud ſacramentum,prout eſt matrimoniū,& habetur Exo.34.& Deutero.7.vbi dñs prohibuit,dicens, non accipies vxores filiis tuis de filiabus alienigenarum,ne traducāt eos poſt Deos ſuos.& de his vide Tertullianum lib.2.ad vxorem, nam eo tempore quædā mulieres locupletiores,defunctis eorū maritis,ambitionis,& glorię ſtudio,gentilibus nubebant,quas Chriſtianorū pudebat, vt humilium & tenuiū, nā tūc rerū ſumma adhuc apud Ethnicos erat,illi regnabāt,præſidebāt, dominabātur. Chriſtiani alieni ab omni reipublicę adminiſtratione viuebāt, immo latebāt ſola modeſtia noti,de quo matrimonio cū infidelibus,Auguſt. in lib.

in lib.de fide,& operib.dicit,quòd ſuis temporibus non putabatur peccatum eſſe,quoniam tūc in nouo teſtamento nihil inde præceptum erat, & aut licere creditum,aut velut dubium derelictum eſſe.dicit tamen quòd Cyprianus in Epiſtola de lapſis, confirmat ad malos mores pertinere iungere cum infidelibus vincula matrimonij , & nihil aliud eſſe quàm membra Chriſti gentibus proſtituere,idem dicit Auguſtinus in lib.j.de adulterinis coniugiis, & de fidelibus puellis,ne cum infidelibus coniungantur,decretum eſt in concilio Elibertano,c.16.& in concilio Toletano,11.can.14.Sponſalia autem bene poſſunt contrahi, non autem matrimonium cum hac conditione,ſi infidelis conuertatur.28.q.j.& c.caue,& c.ſi conditiones.de condi.apposi.nō oportet,& no.ꝙ ſi contrahatur matrimonium cum Iudæa vel pagana,non habet locum pœna,de qua in cle.j.de conſangui.& affini.ſecundum glo.ibi.in ver.eos,& Card.

Quid autem ſi Chriſtianus contraxit cum hæretica,an teneat vel ſeparari debeant?& ex tex. in d.cap.caue.qui poſuit ſimul,de Gentili,Iudæa,& hęretica,poteſt argui,ꝙ non teneat tale matrimonium, cum dicat cauendum eſſe cum talibus copulari matrimonialiter,& propter ſubuerſionis periculum, quod videtur militare multo magis in ſocietate cum hæretico,cum ſit magis peruerſus:magis enim delinquunt fideles apoſtatando , quàm

19 infideles non ſe cōuertendo.22.q.4.in eo fornicatur. & melius eſt viam Domini non agnoſcere, quàm poſt agnitam retroire. c.quædam,de apoſta. & nemo reſpiciens retro eſt aptus regno Dei,extra de voto.c.magnæ,& facit de pœnit.diſt.4.ſi refugien-

20 tes.Sed contraria pars eſt verior,ſecundum Vgol. & Io.de Turre Crema.in d.c.caue,authoritate S.Thom. in 4.diſt.29.nam licèt non debeat fieri,nec deceat Catholicum,cum hæretica, aut è contra matrimonium contrahere,ſi tamen cōtractum eſt, re-

21 manet verum matrimonium , nec diſſolui poterit , niſi obſtet aliud impedimentum,nam matrimonium eſt ſacramentum,& ideo quantum pertinet ad neceſſitatem ſacramenti, requirit paritatem quantum ad ſacramētum fidei,ſcilicet baptiſmum magis q̄ quantum ad interiorem fidem , vnde etiam hoc impedimentum non dr̄ diſparitas fidei,ſed diſparitas cultus , qui reſpicit alterius ſeruitium: & propter hoc ſi aliquis fidelis cum hæretica baptizata cōtrahat matrimonium,verum eſt matrimoniū, licèt peccet ɔ̄hendo,ſi ſciat eam hæreticam,ſicut peccat ſi cum excōicata ɔ̄heret,non tn̄ propter hoc matrimonium dirimeretur,vt per S.Tho.vbi ſupra.Qualiter autem Chriſtianus contrahens matrimonium cū Iudæa,Gentili,vel idolatra,aut aliàs infideli,agat,vide Roſre.ſuper 3.par.libellorum iuris canonici,ſub rubrica de ſexto impedimento,& Spec. in tit. de diuorti.verſic. item diſparitas cultus.Et quod ſupradixi, matrimoniū inter infi

16 deles eſſe verum,c.quanto,de diuor.c.ſiquis.28.q.j.† non tamen ratum,& indiſſolubile,ſicut inter Chriſtianos , id contingit ꝑꝑ baptiſmum,qui indiſſolubilitate matrimonii ponderatur:nam vbi non eſt fides Chriſtiana, matrimonium non habet ſuum ſignificatum,cum matrimonium conſummatum denotet vnionem, & conformitatem , quæ eſt inter Deum & eccleſiam per aſſumptionem carnis humanæ.vnde ſicut figuratum eſt indiſſolubile,quia carnem quā Deus aſſumpſit,nunquam dimiſit , ita & matrimoniū illud figurans dēt eſſe indiſſolubile ſicut figuratū.hoc autē cadere non pōt in matrimonio infideliū,negantiū aſſumptionē carnis,ideo in eis ceſſat ratio indiſſolubilitatis , & declarat D.Abb.in d.c.quanto,col.fi.verſi. contra prædicta.

Deueniendo modo ad fm̄ caſum principalem , & ſecūdum

17 membrum principale diſtinctionis, de qua ſupra, videlicet † qñ ignoranter ſe copulauerit Iudæus cum Chriſtiana,vel Chriſtianus cum Iudæa,& tunc excuſarentur à pœnis prædictis,dūmodò non eſſet ignorantia craſſa,vel affectata,vt per glo. in c.nonnullis,in verbo,errorem.& ibi per Doct. de Iudæis, & D.Abbas ibi dicit,ꝙ ſi Chriſtianus intēdebat fornicari cū Chriſtiana,quæ in veritate erat Iudæa, tunc eſt in culpa , & tenetur ad minus de ſimplici fornicatione , quia hoc caſu dabat operam rei illicitæ: ſecus qñ matrimoniū ɔ̄xit ignoranter cū Iudęa,cum daret operam rei licitæ,quo caſu ignorantia facti excuſat,& idem ibi tradit Ioan.de Ana.col.3.nu.8.

18 † Quid autem ſi quis cognoſceret Iudæam ignoranter , vel Iudæus Chriſtianā per fornicationē,& ſic dando operā rei illicitæ,& Iudæa Chriſtiana ita cognita reperiatur nupta , an teneretur talis pœna adulterii,& ſi virgo,pœna ſtupri , ex quo dabat operā rei illicitæ? In quo cōclude ꝙ ſic in vtroq; caſu, vt.ſ.teneatur de adulterio & ſtupro reſpectiuè : ſi tn̄ eſſet vilis cōditionis talis mulier,& vitæ improbæ,tunc eſſet pęna arbitraria citra mortē, ita concludit Grillandus vbi ſupra,q.12.colum.pen.verſi. ſi verò ignoranter,allegat glo.in d.c.in nonnullis,in verbo,errorē,quę parum facere vr̄, & D.Abb.in d.c. quanto: qui loquitur ſolū remiſſiuè.ſed concluſionem prædictam puto veram ex eo etiam, quod tradit Bar.in l.diuus,col.2.verſi.ſecundo quęro,ꝙ ſi aliqs. ff.ad leg.Corn.de ſica.vbi dicit,ꝙ quando aliquis in plus delinquit quàm cogitauit circa perſonam,tunc inſpicitur euentus,& non animus delinquentis,dicens hoc eſſe verum,non obſtante l.item apud Labeonem.§.ſi quis virgines.ff.de iniur.qui videbat in contrarium facere.Reſpondet enim quòd in illo tex.in nullo habuit ille animum delinquendi,ſeu committendi aliquod punibile: credebat enim illas virgines eſſe meretrices, quas appellare non eſt punibile.ſed in caſu præmiſſo cum ab initio talis ꝓpoſuerit delinquere in dando operam rei illicitæ, propterea dēt inſpici euētus,vt ſi erat nupta,puniatur de adulterio; ſi virgo de ſtupro;& ſi vilis conditionis,arbitrio iudicis,& citra mortem.ad idem etiam facit ꝙ tradit Bar.in l.ſi adulterium cum inceſtu, in prin.col.3.in fi.uerſi.& ideo pro declaranda. ff.de adulte. vbi dicit ꝙ quando coitus fit ſine colore matrimonii,tunc punitur indiſtinctè,& ſecundum quod eſt in veritate,non autem ſecundū illud quod putabat delinquens,& ſi eſſet conſanguinea,puniretur de inceſtu;ſi nupta de adulterio , cum daret operam rei illicitæ, & eſſet in dolo.Ad quæ vide etiam quæ tradit Ang.in tract maleſi.in verbo,& appenſatæ.ver.quęro quid ſi aliquis.& in verbo, che hai adulterata la mia donna. col.antepen. verſi. habeas etiā aduertentiam.& in verbo,ſcienter,& doloſè,in 3. col. & Ioan. And.in c.cum quis,de reg.iur.in 6.in mercurialibus.Bald. in l.ſi quis non dicam rapere,in 5. col. C. de epiſco. & cleri.& in l.venia.C.de in ius voc.& per Cep. conſi.33. multa poſſent, colum. antepen.Bald.& alios ſcriben.in c.j.§.ſimiliter. quemadmo.feu.

19 amitta. † Quando autem dicatur quis in iuſto errore , & qualis ſit iuſtus error in hac materia,vide Auguſt.de Arimi.in additio. ad Ang.in d.verſi.habeas etiam aduertentiam .

Et quod ſupra concluſum eſt de Iudæo habente rem carna-

20 lem cum Chriſtiana,† idem dicendum eſt in Turca, Mauro,vel Sarraceno , aut quocunque diſparis cultus,per text.in dicto c.in nonnullis , qui facit mentionem etiam de Sarracenis,& ꝑ Grillan.vbi ſupra.

Et idem eſſet concludendum ſecundum præmiſſa de Chri-

21 ſtiano † ſe carnaliter iungente cum Sarracena muliere , vel cuiuſcunque alterius ſectæ infidelium,cum tex.in d. c. in nonnullis,videatur ęquiparare dictas commixtiones reciprocas, & per Fely.ibi,col.2.verſi.& copulanti,& Doctores videntur ꝓmiſcuè loqui de vtraque commixtione , vt eiſdem pœnis ſubiiciantur.

Sed Hieronymus Pau.Barchinonenſis in practica cancell.folio mihi 28.dicit ſe non legiſſe in iure aliquid ſpeciale de pœna habentis rem cū Iudęa,aut Sarracena , & in patria ſua, infidelis habēs rē cū Chriſtiana punitur ad mortē , & etiam ipſa mulier , ſed non Chriſtianus habens rem cum muliere infideli, cū tn̄ videretur eſſe ɔ̄rium,ꝑꝑ periculū partus, qui ad tempus ſeqt̄ matrem infidelem.ſed lex patriæ ſuæ conſiderauit incontinētiam, & infamiam maiorem in ſubijciente ſe ſeruo, vel quaſi ſeruo infideli,q̄ è contra.Ang.l.vnica.C.de mulieri.quæ ſer.pro.ſe iun.& l.fi.C.commu.de manumiſſ.& c.& ſi Iudæos,de Iudæ. ideo grauius punit mulierem fidelem,& ſeruum infidelem, quam virū. & vide Old.conſi.333 & Deuter. c.vbi non punitur ad mortem coitus cum aliis,q̄ cum filiabus Iſrael. & de his vide quæ dixi ſupra nu.2.cum ſequētibus,hoc eodem capite. de eo autem quod ipſe dicit de partu,vide tex.in c.Iudæi.28.q.j.vbi illi qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus , & fidelibus viris , ſequuntur religionem Chriſtianam,non Iudaicam ſuperſtitionem.

22 Sed nunquid † Iudęus poteſt ɔ̄here matrimonium cū pagana?& vr̄ ꝙ non,c.ius gentium.i.diſtin.propter diſparem cultum: nam expreſsè dr̄ ibi,connubia inter alienigenas prohibita . ſed contrarium eſt verum, quia pagani non ſunt Idolatrę, & ferè omnes ſunt circunciſi,& diſcernunt cibos,& iudaizant, ideo debet inter eos poſſe matrimonia contrahi , nam propter diſparē cultum nō impeditur matrimonium,niſi inter fideles, & infideles,& prohibitio de qua in d.c.ius gentium, nō eſt adeo efficax , vt inter infideles diuerſę infidelitatis non poſſit contrahi matrimonium,& ita tenent Archi.& alii,in c.Iudæi.§.verum.28.q.j.

23 Pro qua re facit,† ꝙ iudęus tranſiens ad ſectam Sarracenorū non venit puniendus,nam cū ambæ iſtæ ſectę tolerētur à Chriſtianis,ſi vtrobiq; ſunt in ſtatu dānationis, nō eſt quoad nos curandū,& cū ſecta Sarracenorū ſit minus mala q̄ Iudęorū , iuxta verbum Dn̄i dicentis Matth.11.tolerabilius erit Sodomis ī die iudicii q̄ vobis.non eſt ergo puniendus , qui viam minus malā eligit,& ita tenet Oldr.conſi.51.Iudęus tranſiuit , & idem repetit Albe.in rub.C.de iudęis.col.j.uerſi.quæro circa hanc,& Ioan. And.in addi.Spe.in rub.de Iudę. circa fi.uer. dubitari uidi.Ioan. de Ana.in c.ex ſpeciali.in fi.de iudę.Rom.in ſing.680.incip.cras Chriſtus aſcendit ad cęlos.ubi ēt de Chriſtiano faciēte ſe Iudęū, & de Chriſtiano cōuertēte ſe ad iudaiſmū,qualiter puniat̄,uide in c.ɔ̄ Chriſtianos,de hæreti.in 6.& l.iudęi.C.de Iudęis.

24 † An autem filius natus ex Chriſtiana, & Sarraceno,ſi poſtea Sarracenus fiat Chriſtianus , efficiatur legitimus , cum non potuerit tempore natiuitatis eſſe matrimonium inter eos , uide ꝑ Doct.in cap.tanta,qui fil.ſint legiti.& ibi per Abb. colum.fi.qui tenet quòd non efficiatur legitimus natus ex Sarraceno , ſi poſtea efficiatur Chriſtianus , quia matrimonium non poteſt retrotrahi ad tempus natiuitatis, ſecutus opi.Io.And.

SVMMARIVM.

1 *Pręcepta iudicialia veteris teſtamenti tolli per ius & ſtatuta.*
2 *Primogenituræ iura,an hodie inter Iudæos ſeruanda ſint.& nu.4.*

 3 *Primo-*

CAPIT. IIII.

REgula, de qua supra, per quam concluditur iudæos ligari iure communi, & causas eorum secundum iura communia diffiniendas, limitatur non habere locum in casibus, in quibus lex Mosaica specialiter aliquid di-
1 sponit, † quæ non sit expresè reprobata per ius canonicum, ciuile, statuta, aut per consuetudinem. Nam in iudicialibus, & in his, quæ ex dictamine naturæ non procedunt, lex Mosaica benè erat, & est mutabilis, vt not. per Doct. in c. fin. extra de consue. & in c. quæ in ecclesiarum. de constitu. & per Alex. consi. 107. pro inuestigatione, colum. secunda, & 3. volum. secundo, maximè, quando subesset ratio aliter disponẽdi, quàm in veteri testamẽto continetur, seu subsisteret causa publicæ vtilitatis. ca. fin. §. his itaque. 6. dist. vt per Bar. in l. omnes populi. in 13. q. princ. colum. septima. versi. tertiò principaliter, de iusti. & iure. distinguendo vt ibi per eum, spiritualia a temporalibus, cum quo alii communiter transeunt, & Ant. de But. in d. c. fi. de consue. versi. 4. restat, & in d. c. ecclesia Sanctæ Mariæ. & in c. nouerint. de sent. excom.
2 & not. in auct. cassa. C. de sacrosan. eccle. † In illis ergo casibus, in quibus lex Mosis specialiter aliquid disponit, & quæ nõ sit reprobata vt supra, tunc inter iudæos seruanda est, etiam si lex ciuilis in genere illud idem disponeret, vt per Calderi. consi. 30. in tit. de testa. Fely. in c. iudæi. el 2. de iudæ. idem Calder. consi. 10. in tit. de constitutio. Socin. consi. 72. in fi. vol. 2. latè per And. Sicu. consi. 15. clementissimi. col. 2. vol. j. Idem dicendum est, ex quo infertur, ꝙ cũ lege Mosaica primogenitus habeat diuersas prę-rogatiuas, eidemque debeantur iura primogenituræ. Gene. 25. Deutero. 21. & sit dignitas, secundum glos. in ca. quàm periculosum, in verbo, primatus, 7. q. j. (quod intelligendum est de dignitate priuata, non autem publica, cum iudæus sit incapax publicæ dignitatis) lex Mosaica inter eos seruanda erit, disponens de
3 primogenitura, & cum inter cætera, † primogenitus eo iure haberet vestem spiritualem, quam induebat tantum in sacrificiis offerendis, & recepturus finalem benedictionem à patre; item in solennitatibus, & in conuiuiis benedicebat minoribus, & in diuisione hæreditatis habebat partem duplicatã, & primogenita pecorum, & alia, de quibus per Archid. in d. c. quàm periculosum, & per canon. in c. licet. extra de voto. per Bal. in l. cum antiquioribus. col. 5. versic. & primò ꝑmitto. C. de iure deli. & Marti. Lauden. in tracta. de iure primogeni. in princ. Soc. consi. 47. facti narratione. col. 2. vol. 3. & Lucam de Pen. in l. j. colum. 11. versic. ad octauũ. C. de priuile. eo. qui in sacro pala. lib. 12. Guliel. Benedi. in c. Rayn. in glo. in verbo, in eodem testamẽto, nu. mihi 157.
4 de testam. Matth. de Afflic. in tit. de natu. success. feu. in princ. in vsib. feud. col. 8. † Vnde quo ad ipsum ius primogenituræ inter eosdem iudæos seruanda erit lex eorum Mosaica, prout etiam per multa concludit solennis Doctor, temporibus nostris, Tiraquel. in suo tract. de iure primogenit. q. 66. versic. & his ẽt oĩbus, nu. 32. & Ioan. Lecirier in tractatu suo eiusdem rei, q. 16. primi libri. vbi (præsupposita pro vera illa conclusione, ꝙ in iudęorum successione seruãda sit lex Mosis) concludit circa ius ipsum primogenituræ idem, quod supra dictum est, quo ad iudæos, licèt postea cogitãdum relinquat. & si posset dici, ꝙ iure primogenituræ competente ex lege veteri, iudæus primogeniti, gaudere debeat, sed non iure primogenituræ competente ex lege ciuili, vel municipali, vel consuetudine, licèt dubitet de hac cõclusione, & ꝙ forsan melius esset tenere, ꝙ quocunq; iure primogenituræ, siue veteris, siue noui testamenti, vel legis cõis, aut particularis, gaudere possit, & hæc est verior iudicio meo per ea, quæ dicta sunt de iudæis supra latè, in j. & ij. capite huius secundæ partis principa. ad quæ vide etiam Rocchũ de Curte, in tract. de cõsuetu. nume. 754. vsque ad nume. 757.

5 Ex quibus ẽt infertur, † ꝙ cum in successionibus iudæorum sit traditus à l. Mosis certus modus successionis ab intestato, inter eos sit lex illa vetus seruanda quo ad successionem intestati, & ꝼm illam iudicandæ corũ causæ successionũ, prout ita tenet Floria. in l. maximũ vitiũ. C. de libe. præteri. qui dicit ita ẽt cõsuluisse cum Pet. de Anch. & Raphaele Fulgo. & Gaspare Calderino, & Imo. in causa quadam triginta milliũ ducatorũ. & Calde. consi. 10. incip. lex Mosaica, in titulo de constitutio. & ɔsi. 30. an si iudæus, in titu. de testamen. per Alexan. in l. j. col. 8. vbi etiã Ias. col. 6. ff. si cer. pet. Campegi. in tract. de statu. exclu. fœmi. q. 60. vbi dicit ita quoque Mantuæ obseruatũ fuisse, Corne consil. 127. & consi. 119. vol. j. & ɔsi. 13. col. 4. & consi. 162. & consil. 180. volu. 2. & quia licet ante aduentũ Domini nostri Iesu Christi, iura nostra essent omnibus communia, quamuis nondum redacta in corpus iuris, prout modo reperiuntur, secundum glos. in l. Titia. §. Seia. ff. de au. & arg. lega. tamen in passione eiusdem Domini nostri dictum est à Pilato, accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate eum, & respõdetur ad l. iudæi. C. de iudæ. ꝙ loquitur quando lex Mosaica esset expressè prohibita per legem ciuilem, tunc inter eos seruaretur ius ciuile, aliàs secus.

6 Sed contrariam opi. † ꝙ immo in causa intestati seruandum sit ius commune inter iudæos, tenet Paul. de Cast. consi. 378. incip. instrumentum diuisionis, volum. secundo, & in causa etiam testati idem tenet Paul. de Castr. consi. 377. ad primum videtur. colum. j. eo. vol. Soc. consi. 70. in præsenti. col. 2. vol. j. sed an testa-
7 mentum iudæi † possit scribi per notarium Christianum, vide infra hac 2. par. c. 7. nu. 7. & quod in successione iudæorum statuta locorum sint seruãda si extant, sin autem ius commune vbi nõ est statutum, tenet Imo. in consi. j. ad fin. per l. Iudæi Romano. C. de iudæ. & quia præcepta iudicialia non ligant post Christi mortem, nisi sint approbata, & per hoc facit communis opi. Docto. in c. iudæi, el secundo, extra de iudæ. & quæ dixi supra, c. 2. nu. 4. ꝙ statuta excludentia fœminas propter masculos, habent locũ etiam inter iudæos, & conclusio quàm firmaui supra, ca. j. Item Corne. in d. l. maximum vitium, dicit ꝙ quamuis Petr. de Anch. & Imo. consuluerint ꝙ etiam hodie sit seruanda lex Mosaica inter iudæos, tamen Rapha. Fulg. & Cuma. contrarium consuluerunt, volentes ꝙ illa lex Mosis sit correcta per ius ciuile, & hanc partem sequi videtur Ioan. de Ana. in c. iudæi. el secũdo, col. pe. & fi. vbi disputat ad partes, extra de iudæ. inferendo ad istum statutum exclusiuum fœminarũ, quod liget etiam iudæos.
Et tenendo hanc partem, posset responderi ad supra in ɔrium allegata, ꝙ in casu quo prædicti Docto. contrarium consuluerunt, vt testatur Florianus, præsupponebatur in facto, ꝙ inter iu-
8 dæos esset consuetudo, † ꝙ in successionibus eorum lex Mosaica deberet seruari, vt tradit Corne. consil. 180. in hac consultatione, in fi. vol. 2. Talis enim consuetudo inter eos est obseruanda, de qua etiam consuetudine in successionibus iudæorum meminit Paul. de Cast. in d. consi. 378. sicut etiam dicit de alia consuetudine Iudæorum, per quam validantur testamenta eorum rogata ab habentibus peritiam legis Hebraicæ, vt tradit Calder. consil. 11. sub rub. de consuetu. Et ꝙ lex Mosaica sit correcta in successionibus per d. l. maximum vitium, & per ius ciuile, refert Corne. in d. l. maximũ vitiũ, Fulgosium & Cumanum ita tenere, & iuri communi suppositos per d. l. iudæi Romano. & sic non videtur esse opus, vt expressè sit lex Mosis prohibita, & ad verba illa Pilati, pluribus modis respondet Alber. Bru. quæ aliter non refero, in tracta. de masc. excluden. fœmi. in 6 artic. princ. quæst. tertia, col 4. ver. ad illud autẽ. Prima tamen opi. videtur verior. vti suffulta pluriũ solenniũ Doct. authoritate, & est magis cõis, & secundum eam iudicandum, & consulendum esset: est enim lex Mosis inter iudæos seruanda, etiam si lex ciuilis in genere illud idem statueret, vt per Barbat. in d. consi. 15. volu. j. Pro qua re etiam facit, quod quamuis de iure ciuili, & canonico error corpore vitiet institutionem, & testator instituendo Petrum cum voluerit instituere Martinum, neuter eorum sit institutus. l. quoties, in prin. ff. de hære. insti. & ideo secundum glo. ibi, nec Esau, nec Iacob deberet esse heres, attento iure ciuili, tñ ex lege Mosaica institutio de Iacob valuit, quia pater Isaach erat dubitans, & non errans, cũ dixerit, vox quidem vox Iacob est, sed manus, manus sunt Esau: & illa titubatione & dubio elegit ipsum Iacob instituere, de quo etiam vide Ioan. de Ana. in d. c. Iudæi, in fin. & ex præmissis infertur, ꝙ lex Mosis specialiter loquens sit seruãda inter Iudæos, nisi sit expressè prohibita, ut supra in principio huius capitis cõclusum est. & ꝙ lex Mosaica sit seruanda in successionibus iudæorum tam ab intestato, quàm ex testamẽto, tenet Ruyn. consi. 4. quoniam. vol. 2. vbi de testamento iudæi Latina lingua scripto, & ante ipsum Alex. cõsi. 6. super præmissa, vol. 6. Et de iudæi testamento in lingua Latina scripto, ꝙ sit ualidum, licèt D. Ruinus contrarium consuluerit in d. consi. 4. probatur ꝑ tex. & quæ ibi tradunt Doc. in l. j. §. si de uerb. obli. & in l. hac cõsultissima. in fin. C. de testam. & in l. iudices. C. de senten. & interlo. om. iu. nihil enim refert linguæ diuersitas, dummodò cõsensus, & uoluntas disponentis percipiatur, & quo ad testamẽta iudęorum satis est quod Hebræus sciat linguam illius idiomatis, ubi testamentum conficiatur, ut tradit Bal. in d. l. iudices, in fi. quæ cõclusio confirmatur ex iis, quæ late dicta sunt supra, in j. ca huius secundæ par. principalis, & ita uidi seruari in practica circa testamenta Iudæorum, quæ solent communiter scribi per notarios Christianos, & executioni mandari, prout de testamento illius Vitę Hebrei Patauini opulentissimi, qđ fuit scriptum per quendam presbyterum, siue plebanum notarium in ciuitate Paduæ, & quæ tradit Pau. de Cast. consi. 367. ad primum. uol. 2.

Nec obstant allegata per præfatum dominum Ruinum in d. consi. 4. quia ea procederent, quando lege Mosaica esset specialiter sancitum, Iudæos non posse testari nisi lingua Hæbrea, qđ tñ nullibi scriptum reperitur in Mosis Pentateucho, & modus succedendi, de quo nume. 27. habet locum in causa intestati, & si aliquid esset terminatũ per Talmuth, id tum nõ esset in aliqua consideratione, cum sit opus reprobatum per summos Pontifices, & vlt. loco per Papam Paulum IIII. vt dicam in 3. par. principali, cap. j. nume. 49.

Pro prædictis etiam ꝙ lex Mosis inter iudęos sit seruãda, quæ non sit derogata, affertur quod no. in c. non satis, 34. q. 11. & in c. de infidelibus. de consangui. & affini. & in c. fi. qui fil. sint legi.
9 & in c. fi. extra de diuorti. Vbi in matrimoniis † iudæi seruãt eorum legem, & ecclesia tolerat, ꝙ in illis contrahendis vtantur lege Mosaica, & in c. gaudemus, de diuor. & per Anch. consilio 336. reuocatur in dubium. Inde est etiam, ꝙ patruus inter eos põt ducere in vxorem, neptem suam, vt tradit Floria. in l. 3. ff. de his, qui sunt sui vel ali iur. & Fely. in c. adhæc, in 2. not. de iudæ. ꝑ Host. in sum. eo. tit. §. in quibus tolerentur, versi. item permittit. And. Sicu. consi. 13. incip. illud in medium affertur, vol. 4. vbi cõsuluit ꝙ neptis possit matrimonio iungi patruo suo, & idem de sorore vxoris, referens Ioan. And. in c. literas, de restitu. spolia. q dicit seruari inter iudæos, ꝙ filii duorum fratrum possunt inter se contrahere matrimonium, & ibi consuluit valere dictũ matrimonium, nec posse à lege ciuili aliqua pœna ɔhentib. infligi. Qui etiam iudæi an licitè ɔhant matrimonium cum comatribus suis, vide per Archid. 30. q. j. peruenit, & tradit Alber. in rub. C. de iudæ. in prin. Quicquid contra præmissa dixisse videatˉ Petrus de bella Pertica, & Cyn. in l. in celebrandis. C. de nup. & Salyc. in l. nemo, la j. C. de iudæ. circa iudæorum matrimonia, vt ibi per eos, quorum dicta sustineri possunt, attento scilicet iure ciuili, secus attenta canonum dispositione, cui in hoc standum est, d. c. de infidelibus, & c. gaudemus. Standum est enim Pontificibus in his, in quibus habent potestatem limitandi, & alterãdi ius diuinum, vt not. in c. per venerabilem. qui fil. sint legi. & in c. quæ in ecclesiarum, de constitu. cum concordan.

10 Facit etiam, quod dixit Bald. in consil. 428. lib. 5. † de iudæo mittente libellum repudij non puniendo, ex eo ꝙ aliam vxorem prima viuente superinduxit, & quod tradit idem Bal. cõsil. 316. Quæritur an Dauid Hebræus, colum. 3. versi. secundò principaliter. Barb. consil. 45. vol. 3. vbi quòd statutum Forliuij puniẽs ludentem non habebit locum in iudæis, quia lege Mosaica Iudæus ludens & vincens sine fraude, & dolo alteri Iudęo, nõ tenetur restituere qđ vicit, nec punitur. Campegi. in tract. de Dote, q. vlt. And. Sicu. consi. 65. lib. 2. Corn. cõsi. 65. lib. 2. Dictum est satis de successionibus iudæorum, in terris Christianorum, tam ex testamento, q̃ ab intestato: quæro modò, quid de Christiano decedente in terris infidelium, quod sæpe contingit in mercatoribus, an debeat testari, si velit testatus decedere, secundum ius commune, aut secundum statuta, vel consuetudinem locorum infidelium vbi esse reperiatur? & in hoc Bart. in l. qui à latronib. circa fi. ff. de testa. tenet ꝙ non debet testari ꝼm statuta, vel consuetudinem infidelium vbi testatur, sed ꝼm ius cõe cum numero septem testium, & iuxta statutum vel consuetudinem suæ ciuitatis, cum iura nostra debeant per nos seruari, & solemnitates nostræ, per d. l. qui à latronibus, quod dicit esse menti tenendum, idẽ tenet Ang. in l. de die. in prin. ff. qui satis. cogan. & hoc facit c. 2. de secun. nupt. ex quo colligitur, Christianos habitãtes in terris infidelium vti debere lege Christianorum. Sed Bald. in l. 2. C. quemadmo. testa. aperi. dicit se consuluisse super quodam testamento vnius mercatoris Anconitani facto in terris Soldani Babyloniæ, qđ illud testm̃ valebat ꝼm merum ius gentiũ qđ præsumitur ibi vigere, nisi ɔrium probetur, cum tale ius gentiũ sit ẽt apud ipsos, consuetudo in dubio præsumendũ. Nã istud ius gentium, est bonum & ęquum, ergo seruãdũ, & quia potius debemus seruare ius canonicum, q̃ ius ciuile, quia ius canonicum ĩhæret iuri diuino, sub qua lege sunt omnes populi & nationes, sed ius Imperatoris non viget vbiq; locorum, allegat not. in ca. quod super, de voto, & rñdet ad dictum Bart. ꝙ loquitur in hostibus, id est rebellibus Imperij, quorum consuetudo, non est cõsuetudo, nec eorum statuta, sunt statuta, ideo non sequenda. aut nauigia. C. de fur. & testamentum secundum eorum consuetudinem non valeret: qui autẽ ex infidelibus, sint hostes populi Romani, & Imperii, & qui non, vide supra in pri. part. c. 5. nu. 5. & cũ Baldo videtur transire Paulus de Cast. in d. l. 2. & in l. nutritorib. col. 2. C. commu. de succes. & illud consilium Bal. licèt non allegetur in specie per scribentes, est in consi. 265. inci. in Damasco non seruatur. vol. 4. vbi tamen nec ipse firmat opinionem suã, licèt referat Iaco. de Are. & Oldra. dicere ꝙ aduena qui à casu, & à fortuna ibi testatur si est de populo Romano, vel sub Papa vel Imperatore, debet testari iure Romano, quia absurdum est ꝙ si quis tempestate maris impulsus esset ad Tartaros, quòd propterea legem suam mutaret, & magis daretur materia falsificãdi, in remotis contra rationem l. fi. C. de fideicom. Ideo dicit se istum passum dimittere, sed clarius locutus videtur in l. ius ciuile. col. 2. versi. & no. quòd de facto constitui. ff. de iusti. & iu. vbi similiter dicit, se consuluisse super testamento cuiusdam mercatoris in Barbaria coram duobus testibus, & se dixisse ꝙ valebat, quia cum non appareat quæ forma requiratur, præsumendum est quòd ibi seruetur ius gentium tanquam generale, & ęquissimum. Ang. in l. omnes populi, eo. titu. circa quem articulũ mihi videtur ita fore concludendum, videlicet, ꝙ testamentum conditum per Christianos extra Romanum Imperium, & in terris infidelium, teneat, & sit validum, etiam quòd in eo non sint seruatę solemnitates iuris ciuilis, dummodò adsint duo testes, ꝑut sufficiunt de iure gentium, & diuino: Nam testamenti factio nõ est de iure ciuili, sed de iure gentium, quo iure valet testamentũ conditum coram duobus testibus. c. cum esses. c. relatum. de testa. licèt de iure ciuili sit additum, ꝙ requirantur septem testes masculi, & puberes, & rogati. l. hac consultissima. C. eo. tit. prout in omni alia vlt. voluntate, quinque requiruntur. l. fin. in fi. C. de codicil. & cum istis solemnitatibus, est de iure ciuili, sed in se est de iure gentium: nam in veteri testamento, ante dispositionem iuris ciuilis, erat, & tunc testamentum, Tob. 4. bene verum est, vt dixi, ꝙ illæ solemnitates sunt inuentæ de iure ciuili, de quib. vide per Doc. in l. j. ff. de acquir. re. do. & in l. j. ff. de acqui. hæredi. & in l. interdum. ff. de cond. indebi. & sic testamẽtum est de iure gentium inuentione, & de iure ciuili, forma, & solemnitate, & not. in d. l. ex hoc iure. & successiuè, ꝙ opi. Bal. sit verior. nam & dicta opi. Bar. est cõiter reꝓbata per Doc. vt tradit Ias. in l. cũctos populos. col. pen. C. de sum. Tri. nam dato ꝙ hostes populi Romani ꝑdiderint ea, quæ sunt iuris ciuilis, non tñ amiserunt quæ sunt iurisgentium. sed saluando ea, quæ dicit Bart. in d. l. qui à latronibus. posset dici ꝙ Bar. ibi non concludit affirmando testamenta cõdita in terris infideliũ, non tenere ꝼm ius gentiũ. Nec quæstio Bar. fuit suꝑ hoc, sed ꝙ testm̃ per Christianũ, conditum in terris infideliũ, ꝼm corũdem consuetudinẽ, & solẽnitatẽ loci infideliũ non teneat, refert se ad loci ɔsuetudinẽ, & ad hoc tendit rõ decisionis suę, q. a. s. tales ɔsuetudines, & statuta sunt reprobata. nõ. n. possunt infideles ɔdere statuta, cũ id sit iurisdictionis in gñe sumptę, vt tradit idẽ Bar. in l. oẽs populi, col. j. versi. j. ergo quæro. vbi ẽt alii, de iusti. & iu. apud quos infideles, ꝼm magis cõmunem opi. non põt esse aliqua iurisdictio, ꝑut dicetˉ infra, hac par. 2. c. 6. nu. 22. & 26.

Sed qd si testm̃ conditũ esset per Christianũ in portu maris apud infideles, an tale testm̃ dicetur factũ in terris infideliũ, & in loco cuius est portus, & subinde valeat ꝼm opin. Bald. de qua supra, & c. corã duobus testibus ꝼm ius gentiũ, an verò sit secus, & dicatur non valere nisi adhibitis septem testibus, & seruatis aliis solẽnitatibus iuris cõmunis, cũ littora, & portus maris sint communia tam Christianorũ, q̃ Saracenorũ, & aliorũ. in qua re dicendũ videbatur, ꝙ valere deberet secũdũ ius gentiũ, & tanquã factũ in terris infideliũ, per ea quæ tradit Iacobus de Belui. in sua practi. de fo. compe. nu. 19. vbi dicit ꝙ qñ contractus, siue delictũ fit in mari, tũc contrahentes, seu delinquentes sortiũtur forũ illius ciuitatis, vel loci, de cuius destrictu, & iurisdictione esset mare, & quod habens iurisdictionem, in territorio vel districtu mari cohærenti, habet etiam iurisdictionem in mari, vsque ad centum milliaria, vt per Bar. in tract. Tiberi. de insula. §. nullius, & Pau. de Castr. in l. insulæ. ff. de iudi. & in l. deprecatio. ff. ad l. Rhodi. de iac. Cępol. in til. de Mari. col. 3. Fely. in c. cũ olim, de excep. & per Glo. in c. vbi periculum. §. porrò. in verbo, territorio. de elect. in vi. vnde infert Dominicus ibi ꝙ bannitus nõ est tutus in illa parte maris, vel in insula, quę adhæret loco, vnde est bannitus. quem sequitur Bar. in l. vnica. C. de vena. fera. lib. 11. ad quæ vide Feli. in c. ad liberãdũ, in j. no. de Iudę. & Bart. in l. Cęsar. ff. de publica. Bal. in l. fi. circa fi. C. de testa. & in l. j. circa medium. C. de sen. ex peri. recitan. & Ang. in d. l. insulæ, & ĩ l. j. C. de classi. lib. 11. vbi & Lucas de Pen. & dicit ibi Ang. quòd portus maris attribuitur proximę ciuitati, & factum in portu, dr̃ factũ in ciuitate, & ibi debere puniri, & hæc sint pro hac opinione, & per Afflic. in tit. quæ sint rega. in ver. portus. in fi. in vsi. feu. Quibus non obstantibus alia opinio, quod tale testamentũ factum per Christianũ in portu maris apud infideles, non teneat si esset factũ secundũ ius gentiũ, sed ꝙ debeat seruari solemnitas iuris cõis, est verior, prout eam tenet Bal. in rub. ff. de rerũ diui. col. 3. versi. sed quæritur an portus. dicens ꝙ testm̃ quoddam factum in portu cuiusdam ciuitatis Soldani fuisse dictum, esse factum in terris Christianorum, & non in terris Sarracenorũ, quia portus intelliguntur nedum infidelium, sed etiam Christianorũ. quam opin. sequuntur cõiter Doc. in l. ius autem ciuile. ff. de iusti. & iu. & in §. littorum, Insti. de rerũ diui. vbi Ang. circa fi. & Cępol. in tract. de serui. rusti. prædi. in tit. de portu. Nec obstant allegata in cõtrarium, quia cũ apud infideles non sint iurisdictiones, & dominia, ꝼm opin. Hostien. communiter approbatam in c. quod supra, de voto nõ possunt dicta iura intelligi in locis infideliũ, sed tantũmodò Christianorũ, apud quos sũt verè, & dominia terrarũ, & iurisdictiones, & sic vera sit conclusio ꝙ testamentũ conditum, per Christianũ in portu infideliũ, subiacere debet solemnitatib. iuris communis. & vide d. Iaço. in d. l. ius autem. col. fi. circa fi. de

vtroque, tam in terris, quàm in portu. Sed plura dixi aliàs circa Mare Adriaticum.

11 † An autem diuisio bonorum inter Iudæos fieri debeat secũdum exempla veteris testamẽti, ꝙ scilicet maior diuidat,& minor eligat exemplo Abraham natu maioris, q fecit diuisiones, & Loth nepos ex fratre ętate minor elegit,vt hr̃ Gen.13.vel potius sorte,vel iudicis officio,& dicendum est, ꝙ in hoc seruãdũ est ius cõe inter eos, vt dirimantur diuisiones sorte, vel iudicis officio,cum nulli ex fratribus de iure aliquid in hoc prærogatiuæ sit tribuendum,secundum cõem opinionem Doct. ꝑut hãc esse cõem dicit Ias.in l.si duobus.col.j.versi. dicit Ang.hic.C.cõmunia de lega.& latius in l.j.col.7.versi.adde prædictis. ff.si cert. peta.licèt dicat ibi,passum nõ esse sine magna dubitatione, quã etiam tenent Barto.Bald.Ang.Ioan.de Pla. in l.j.C.de his,qui se defer.lib.10.quamuis Lucas de Pen.ibi col.2.ver. sed an tale priuilegium,videatur aliter sentire, dicens satis ęquam videri alteram opinionem,qñ frater maior est vir sapiens, & notitiam rerum habens,& minor è contra, & subdit hoc ita esse iustum,iudicialiter obseruari,postq̃ authoritate Doctorum Illustrium,& exemplis veteris testamenti comprobatur, sed puto non esse recedendum à cõi opin.de qua vide plura deducta more solito ꝑ Tiraquellum in tract.de iure primogeni. q.60.ver.tñ cõmunis, nu.10.vbi etiam affirmat hanc, de qua supra dixi, communem.

12 In præposita igitur quæstione † de diuisionibus inter Iudæos, ꝙ ius commune seruetur potest dici, ꝙ lex Mosaica, vel potius exemplum Abraham sit correctum, per supra allegata,& maximè quia etiam ipsa lege veteri reperitur diuisiones fuisse sorte expediendas, vt habetur nu.33.circa fi.

13 Nota tñ ad præmissa,† ꝙ in diuisionibus ille dr̃ frater maior, qui diutius administrauit, nõ qui maior sit natu,vt per Hostien. Ioan.And.Ant.& Abb.in c.j.extra de parrochi. per illum tex.& Felyn.in rubr.extra de maio. & obedi.in fin. verbis.& de statuto disponente, ꝙ maior natu diuidat,& minor eligat , vide Corn. consi.234.licèt in hac.col.j.ver.his non obstantibus.vol.j.

SVMMARIVM.

1 *Lex simpliciter loquens in materia non æquè proportionabili ad Iudæos sicut ad christianos, non comprehendit Iudæos.*
2 *Dispositio c.quamquàm, de vsuris, non ligat Iudæos.*
3 *Excõmunicatio non se extendit ad infideles,& carẽtes sacramento baptismi.*
4 *Iudæi propter indirectum, qualiter excommunicentur.*
5 *Iuramentum in supplementum probationis non defertur Iudæo, & ęquitas non est eis seruanda.*
6 *Moræ purgationis beneficium a iure traditum non competit Iudæis.*
7 *Iudæus maior, quando læditur, restituitur in integrum.*
8 *Aequitas quid sit,& quando præferatur rigori, & quotuplex sit,remissiuè.*
9 *Testificari non potest Iudæus contra christianum.*
10 *Iurare qualiter debeat Iudæus, & Sarracenus.*
11 *Iudæus quare non possit esse testis contra Christianum, & an possit esse interpres literarum Hebraicarum, vel aliter vti officio interpretis.*
12 *Iudeus nouiter ad fidem conuersus, an possit esse testis contra christianum, & quid de conuerso ad fidem, qui longo tempore neglexit filios, vel vxorem conuertere.*
13 *Conuersus ad fidem incipit esse nouus homo, nec debet contemni, sed commendari.*
14 *Iudæus contra alium Iudæum potest esse testis.*
15 *Iudæus contra christianum potest esse testis consentiente christiano, & alijs casibus.*
16 *Iudæus in testem recipitur in contractibus, & vltimis voluntatibus.*
17 *Dispositio l.si qñ C.vnde vi.propter iuramentum de quo ibi,non habet. locum in Iudæo.& de libris Iudæorum contra christianos, an probent.*
18 *Christianus potest habere seruum christianum, nec baptismus fecit eum liberum, item seruum Iudæum.*
19 *Iudæus non potest habere seruum christianum.*
20 *Seruus effectus christianus est leniter tractandus, & non sicut prius.*
21 *Iudæus potest habere in ascriptitium christianum, & in seruitio reali.*
22 *Priuilegium tacitæ hipothecę non extenditur ad Iudęos, & hæreticos.*
23 *Collegium Iudęorũ non potest quicquàm capere ex testamento christiani.*
24 *Iudæus particularis potest capere ex testamento christiani.*
25 *Et quæ inhibeantur Iudæis, remissiuè.*

CAPIT. V.

1 Limitatur vlterius regula generalis, de qua supra, quando † materia non est ęquè proportionabilis ad Iudæos,sicut ad Christianos.nam tunc lex vel constitutio loquens simpliciter,non comprehendit Iudęos,nec ad eos extẽditur, vt per Glo.in clement.prima,in verbo, censuram, de vsur. Gemini.in c.j.§.fi.in fi.de vsur.in 6.Felyn.in c.quia.colum.secunda, ver.sed aduerte quia contra.de Iudæ. Ias. in l. si insulam. colum. secunda,versi.teneas primam opin.ff.de verbo.obli. & in l.j. colum.3.versi.extende dispositionem.C.de eden. vbi sex notabilibus modis extẽdit dispositionem d.cle.j.de vsur.& primò, vt habeat locum etiam in Iudæis exercentibus vsuras, vt per omnes ibi.hinc est ꝙ Iudæus non potest hodie esse tutor Christiani, ꝑꝑ formam iuramenti,quæ requiritur in tutore, quod nõ reperiebatur tempore illorum.Quo tempore tutor esse poterat, vt per Bar.in rub.ff.de iusti.& iure.Ioan.de Ana.in rubr.extra de Iudæ. col.3.& in c.fi.col.4.eod.tit.& dicetur infra.

2 Et ideo etiam † dispositio c.quanquam.de vsur.non ligat Iudæos,cum contenta in d.cap.non possint cadere in eis: vult enim ille text.inter cætera,quod donec de vsuris fuerit satisfactũ, vel cautum secundum formam illius c.debeat tali vsurario manifesto denegari ecclesiastica sepultura: sed Iudæi non habent nec possunt dici habere ecclesiasticam sepulturam, cum nõ sint de grege spirituali,& eorum cimiteria sunt separata,& distincta,& non sacra, vt habetur in c.sicut,de Iudæ.& alia etiam sunt necessaria in d.cap.quanquam,quæ Iudæis minimè possunt accõmodari,ideo cessat in eis illius dispositio,vt per Socin. consil.70.in præsenti consultatione,& consi.71.colum. secunda, volum.j.& Areti.consi.158.copiosè & subtiliter,colum.pen.& fin. qui quidem vterque ipsorum consuluerunt in eademmet causa, concludentes dispositionem dicti c.quanquam, non extendi ad Iudæos, cum non possit habere locum proportionabiliter in Iudæis,sicut in Christianis. Alex.consi.6.super præmissis, vol.6.

3 Idem dicendum de sententia excommunicationis,quæ separat à communione fidelium,& sacramentorum, † cuius sententiæ Iudæus non est capax,prout sunt omnes carentes sacramento baptismatis,ideo perdere non potest, quod non habet. ff. de iusti.& iure.l.nam ad id,& l non videtur exclusus. ff.de regu.iur. & 1.q.7.c.Daibertum,& c.quod autem. de iure patrona. Verum

4 est tamen ꝙ per indirectum † Iudæi possunt excommunicari, scilicet interdicendo communioni fidelium cum eis. c.quãto. c.post miserabilem.de vsur.c.multi.11.quæst.3.c.decernimus. de deci.& per Glo.in c.Iudæi.col.2.in verbo,permittunt, in fin.de Iudæ.vbi etiam per Hostie.col.2.ver.in supradictis autem casibus, & patet in Iudæo percutiente clericum, qui non cadit in pœnam canonis,si quis suadente diabolo.17.q.4. sed punitur temporaliter pœna pecuniaria vel alia, & interdicto communionis fidelium c.postulasti.extra de Iudæ.

Item licèt plures sint casus in iure, in quibus æquitas seruãda est, Iudæis tamen hoc beneficium derogatur, quibus non seruatur equitas,sed iuris rigor,vt per glo.pen.in verbo iuris seueritate.

5 in c.1.de Iudæ. † Et ideo cum iuramentum in supplementũ probationis deferatur ex equitate. l.si seruum. §. sequitur. ff. de verbo.oblig.per Bald.in rub.de contro inuesti.in vsib. feud. non esset tale iuramentum deferendum in causis Iudæorum, nec talis equitas impendenda,vt per Ias.in repeti.l.admonendi. colum. mihi.105.versi.trigesimosexto,istud iuramentum. Vbi ponens plures casus speciales,in quibus non defertur iuramentũ suppletiuum,inter alios ponit ꝙ in causis Iudæorum tale iuramentum non defertur,cum delatio huius iuramenti sit de equitate, quę eis non debet seruari,idem tenet Hippoly.de Marsi. plura citãs, in suo sing.41.Iudæus.Inferturque ibi vnum, quod videtur no-

6 uum, ꝙ scilicet in omnibus casibus,† in quibus permittitur à iure,mora purgari,qui ponuntur ꝑ Doc.in l.si insulam. ff.de verb. obliga.& in l.& si post tres.ff.de cautio.quod in eis non poterit Iudęus moram purgare, cum moræ purgatio sit de ęquitate, d.l.si seruum § sequitur.quod dicit notandum pro noua & pulchra limitatione in materia purgationis moræ, hoc idem concludit idem Iason in d.l.& si post tres.col.j.in fi. Dicens esse nouũ dictũ suum. Fely.verò in c.2.col.fi.dicit hanc quæstionem non esse tactam per Docto. adducens plura pro parte contraria,& nihil decidit,sed dicit ipse tenendam esse priorem suam opinionem.

7 Contra quam plura possent adduci, † sed potissimum quod Iudæus maior restituitur in integrum qñ læditur, vt per Corne. consi.260.ad fi.lib.3.quæ tñ restitutio fuit introducta de equitate l.j.ff.de mino.l.denique § nec vtilem. ex quibus cau. maio. & non vi faciendam esse differentiam inter Iudęos & Christianos, nisi expressè à iure caueatur, d.l. Iudæi Romano. C. de Iudæ.in ver.communi iure,&c.& quia cum Iudæi possint vti exceptione præscriptionis contra Christianum per Gl.in c.porrò.16.q.3.& dictum est sup.c.2.nu.3.quod est iniquissimum suffragium.§.habeat.in Auth. vt Ecclesia Romana. cur etiam non debent posse vti ęquo & iusto beneficio,vt arguit Fely.in d.c.2.& ad id quod dicit D.Ias.videlicet quod leges generaliter loquentes non extendun tur ad Iudæos,quando materia non est æquè proportionabilis,vt per gl.in d.cle.j.de vsur.vt sup.in prin.dictum est:Rñdetur, ꝙ id procedit quando materia subiecta non est ęquè proportionabilis Iudæis simpliciter,& absolutè,vt in materia spirituali, vt in iuramento & in requisitis in d.c.quanquã. quæ nullo modo possunt Iudæis conuenire,secus in hoc casu vbi purgatio moræ potest tam Iudæis quàm Christianis cõuenire,vnde putarem posse sic distingui, ꝙ aut loquimur de equitate scripta,& illa sit etiam Iudæis seruanda,cum vtantur iure cõi.& eorum causæ,vt sępius dictũ est,sint decidendæ secundum ius cõe, & ita tenet Ripa in l.si insulam, nu.9.vsque ad 13.ff.de verb.obl.vbi cõcludit, Iudæus posse frui legis beneficio,etiam ex equitate descendente, dummodo contrariũ nõ sit expressum in iure,aut sumus in equitate nõ scripta, & tunc procedat contraria opinio, ꝙ illis non sit illa seruanda, considerando,& intelligendo equitatis diuersitatem, secundum ꝙ magistraliter tradit Salyc.in l.placuit, in prin.C.de iudi.

† Sed

8 † Sed & quid sit æquitas,& quando præferatur rigori , & quotuplex sit,vide per Docto.in l.j. C.de legi.& in d.l. placuit,& per Specu.in tit.de loca.§.nunc aliqua.vers.96.Bal.in l.j.in j. col.ff.de iusti.& iure,& in l.3.C.de dotis promis.& in l.si defunctus. C. de suis & legiti.& in c.j.§.vt autem æquitas,de pa.iur.fir. Cano.in c. fi.de transactio.& in c.2.de re iud. Arch. in c.j. de confes.in 6. & ad saturitatem , Tiraquellum , in tract.de retractu Lignager. §. 35.in princip. cum pluribus columnis sequentibus. Latissimè Cępol.in tract.de interpreta. legis, sub rub. quæ fuerit causa. fol. mihi 33.cum seq.

Diuersa est etiam consideratio Christianorum cum Iudæis circa ferẽda testimonia: nam licèt Christianus admittatur in testem contra Iudæum,vt no.in c.Iudæi.de testi.& in clem.j.eo.tit.

9 & in l.quoniam.C.de hæreti. † ipsi tñ non possunt testificari cõtra Christianos,vt in dictis iuribus,& maximè per Imo.& Card. in d.cle.j.in 3.q.& no.in c. cũ sit,de Iudæ.& in c.Pagani.sicut nec possunt accusare Christianum,4.q.j.Spec.in ti.de accusatio. ver. itẽ oppono quod est hæreticus. & c.si hæreticus. 2. q.7. Bar.in l. cunctos populos,col.4.vers.nonò oppono.C.de sum.Trin.Spe. in tit.de teste.c.Iudæi.§.fi.ver.item ꝙ est Iudæus,col.mihi.18. Io. de Ana.in c.j.col.j.in 4.no.de hæreti.Alex.cons. 35.in fi.& cons. 70.col.pe.vol.j.& consi. 179.col.fi.in fi.vol.2.Ias.in rub.ff.de iust. & iure,col.2.qui dicit hoc ideo esse,quia in teste requiritur iuramentum,ꝙ per Iudæum præstari nõ põt, quod minimè verum vr̃,cum in pluribus admittatur Iudæus ad testificãdum , vt infra

10 dicetur,& † tunc iurat ꝯm legem suam,vel per legẽ Moysis, vel per Deum,vel per patrem omnipotẽtem Sabaoth,vel per Deũ, qui apparuit Moysi in Rubo,vel per verum Adonai patrem,vel per Deũ Eloy,& respondeat iuro,vel sic, si tu periurus es,vel culpabilis,sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorũ tuorum,& sic terra te absorbeat sicut Dathan,& Abyron, & ipse rñdeat,amẽ.7.q.j.deniq;.vel sic lepra te apprehẽdat,sicut Naamam Syrum.j.q.j.c.qui studet,& per Imo.in d.cl.j.post prin.ver. q̃ro quid si Iudæus. & ꝯm fomam, quã ponit Spec.in tit.de iuramento calumniæ.§.restat.vers. pen. & latius per Io.de Ana.in c. nulli Iudęo.col.4.extra de Iudę.& no.in c.& si Christ⁹.de iureiu. & per Bar.in l.iusiurandum.§.iurari.ff. de iureiur. Soci.consi.68. frustra,ver.Primus quidem effectus,cum seq.vol.j.& Deut.28.& not.in c.mouet.22.q.j.& 2.q.5.§.hæc autem.Felin.in c.fi.col.j. in fi.de Iudæ.Abb.in c.j.col.4.ver.qualiter,de iura. calum. And.de Iser.in consti.si quis in posterum,col.pen.Ang.consi.94.Nec eis deferendum esset iuramentum ad sancta Dei Euangelia , nec ꝑ IESVM CHRISTVM,in quem non credunt, vt per Bar.in d.§. iurari.vbi etiam ponit qualiter Sarracenus debeat iurare , cũ eis non liceat tangere sacra,vt per Imo.vbi supra.

11 Sed & alia ratio,† quare Iudęus nõ possit esse testis cõtra Christianum,ꝑt adduci:quia cum sint in superstitione reprobata, dicuntur esse semper in delicto,vt no.in l.non erit.§.diuus,vbi gl. & Doct.ff.de iureiur.& in l.multum interest.ff.de verb.obl.& in l.cum seruus.aliàs.l.apud Iulianum.§.cõstat.ff. de leg.j. Licèt nõ sit delictũ punibile in eis,vt per Doct.in locis supra allegatis,ex qua eorum infidelitate contra Deum,non possunt argui hominibus fideles,nec eis credendum est , qui veritatis à se fidẽ repellunt,c.non ꝑt.2.q.8.Item quia testes debent esse liberi,& nõ seruilis conditionis.l.qm̃,cum auct.seq.C.de testi. sed Iudæi dicunt esse serui Christianorum propter eorum delictum,vt per Doct. in c.& si Iudæos,de Iudæ.per Rom.& Alex.in d.l.multum interest.Qualis autẽ sit eorum seruitus , dicetur infra. Item quia sunt infames,vt in auth.Gazaros.C.de hæreti.Dixit tamen Bal.in addi.Spec.in tit.de accus.in vers.infamis,ꝙ prædicta conclusio habet locum,quando ex aduerso sunt alii testes iurati,& examinati,qui sunt honesti,& idonei,nam tunc nõ potest Iudæus admitti in contrarium , aliàs autem ꝙ potest admitti ad testificandum contra Christianum. item & Imo. in suo consil. vbi dicit ꝙ Iudæus potest testificari contra Christianum,quãdo aliter res probari non potest.

Et sicut non potest Iudæus esse testis contra Christianum, ita etiam non posset esse interpres,iuxta no.per Doct.in l.j.§.fi.ff.de ver.obl.& per Cano.in c.proposuisti.de prob.& an vni Hebręo, vel dicto vnius solius Iudæi standum sit circa interpretationẽ literarum manu eorum scriptarum,Ang.in Auth. vt præponatur nom.Impera.col.9. videtur tenere ꝙ stabitur dicto vnius Hebręi, scientis literas illas legere,licèt Do. Alex. contrarium teneat in consi.179.visa scriptura,col.fi.vol.2.nisi esset adhibitus de volũtate vtriusq; partis:aut quando vnus tantũ haberi poterat,iuxta cõiter notata per Doct.in d.§.fi.Et no.ꝙ Iudęus iurans secundũ legem suam, si deierat , de falso puniri potest , vt tradit And. de Iser.in consti.Regni,quæ incipit, si quis in posterũ,in rub.de defen.imposi.nume.31.

12 Et quod dictum est, Iudæos non posse dicere testimoniũ contra Christianos,† extenditur vt habeat locum ẽt in cõuerso nouiter ad fidem,vt per Fely.in d.c.Iudęi.de testi.qui dicit hoc satis probari per tex.in d.c.non põt,& per id quod dr̃ in simili,48.dis. episcopi. Idem dicendum est in conuerso , qui longo tempore neglexit filios vel vxorem ad fidem Christi conuertere, per tex. in c.qui crimen , iuncta gl.fi.5.q.j. & hoc tenet Fely. in c.cum sit colum.1.de Iudæ.

Sed quod supra proximè dictum est de Iudæo nouiter ad fidem conuerso,vt contra Christianum testificari nõ possit,vr̃ dubium,cum ad fidẽ versus, incipiat esse nouus homo , vt per tex. in c.2.26.dist.& per gl.in c.ferrũ,in verbo,quod non fuit.50.dist. & post baptismum incipit esse quod non fuit, & per ea quæ tra-

13 dit Abb.in c.eam te. in vlt. not. de rescript.vbi dicit,† ꝙ non est contemnendus qui fuit Iudæus,sed commendandus, quia ad fidem conuersus,& etiam per ea quæ tradit idẽ Abb.in c.at si clerici.§.de adulteriis,in fi.de iudi.& ꝙ talis possit testificari contra Christianum,tenet D.Antonius Franciscus de Doctoribus Patauinus,qui fuit famosus Canonista,in d.c.Iudæi,de testib.in addi. ad Abb.ver.adde quod id qđ Iudæus:pro qua opi. allegat ẽt tex. in c.fidelior,& c.quia sanctitas tua,50.dist.& Gl.in c. obeunti,in gl.magna,in fi.63.dist. Pro quo etiam addi potest,quod tradit Felyn.in d.c.cum sit,post prin.de Iudæ. & quæ tradit Paris.consi.2. ad fi.vol.4. & ista videtur mihi verior opinio , per iura prædicta. & ad tex.in d.c.non potest,responde ꝙ ibi nõ requiritur simpliciter ꝙ sit de nouo ad fidem conuersus , sed etiam ꝙ fuerit in fide præuaricatus, quia tunc bene posset procedere opi.Felyni,dicuntur enim tales iudaizare.c.pleriq;,de consecrat.dist.4.& hæretici reputantur.c. contra Christianos. de hæreti.in 6. & ibi per Domini.in notabilibus.Limita hoc non procedere, quãdo deponeret super facto quod contigit antequàm efficeretur Christianus,vt per Roma.sing.697.veniamus,Hippoly.singu. 107. & 273.ad præmissa vide Fely.consi.3.incip.habent Legistæ col.pe. & in fi. vbi examinat illam q. vtrum peccator iustificatus à Deo per gratiam,sit præponendus in electione illi, quẽ semper Deus seruauit in innocentia.

14 † Potest tamen Iudæus in testem recipi contra alium Iudæũ, vt per Specu.in d. versic. item quod Iudæus , & inter se possunt admitti per l. quoniam , in illis uerbis . Dignos litigatoribus etiam testes introduci. C. de hæretic. & not. in l. arenam. C. de inoffic.testamen.

15 † Item non reiicitur Iudæus,si Christianus contra quem recipitur,consentiat,ut per gl.in d.l.quoniã,in uerbo , orthodoxos, & per Fel.in d.c.cum sit,col. 2.reprobata opin. Io.de Ana.ibi.pro quo facit ꝙ licèt testes non possint recipi , uel directò cõtrariis post publicationẽ testium.cle.2.de testi.c.fraternitatis , extra eo. tit.auth.qui semel.C.de probati.l.per hãc.C. de tẽpori app.Fallit tamen si pars assentiat, ut per Doct. ubi supra. & possent adduci plurima ad hæc,quæ omitto,ut de libello generali,& oscuro , ꝙ procedat parte non opponente,ut not.in l.j.ff.de eden. & in l. fi C.de anna.præscri.& de aliis.

Admittitur etiam Iudæus in testem,quando ageretur de conuincendo Christianum,qui fuit Iudęus,& diceretur lapsus ad iudaismũ,quia poterit per testes Iudęos conuinci,d.c.contra Christianos.de hæreti.in 6.

16 Et ultra casus de quibus supra,admittitur † ẽt Iudæus in testẽ in cõtractibus,& in ultimis uolũtatibus, & in quasi cõtractibus, & maleficiis,ut per Bar.in l.quoniam.C.de hæreti. & Alex. in 1. constitutione. ff. ueteris , in additionib. ad Bart.in uerbo, in iuramento.Item admittitur Iudæus in testem in crimine lęsæ maiest.contra Christianum,sicut in crimine hæresis.d.c.cõtra Christianos,ut tenet D.Hieronymus Gigas in tract.de crimi.læsæ maiest.lib.2.q.10.ubi etiam dicit, ꝙ in multis partibus Iudæi contra Christianum in testes admittuntur , & ita se consuluisse in quadam causa criminali, ꝙ quidam Magister Lazarus Hebræus medicus,qui fuerat pręsens contractui matrimonii posset examinari,& consilio eius dicit subscripsisse plures Doc. ubi uidendum.

An autem iuramentum,de quo habetur in l.si quando.C. un-

17 de ui.in odium inferentis uiolentiam,sit præstandũ Iudæo, † ut possit uti beneficio illius l.contra Christianum: & dicẽdum est, ꝙ non , cum esset testis in causa propria, ut per Imo. consi.2. Et licèt uiuæ uoci Iudæorum non credatur , ut dictum est contra Christianos,no.tamen ꝙ libri Iudæorum fœnerantium,probãt contra Christicolas , adeo ꝙ etiam non potest probari contrarium,quando per Principem concessum est eis, ut stetur eorum libris,& plenariam faciant probationem, ut per Ludo.de Rom. in l.si duo.ff.de acqui.hæredi.& per Alex.consi.179. uisa scriptura priuata.nu.4.lib.2.quæ no.ad limitationem eorum,quæ no.in l.j.§.j.ff.si ex noxa.causa aga.& uide Pau.de Cast.consi.379. considerandum est.uol.2.

Et continuando ad casus,in quibus regula,de qua supra,non

18 habet locum,alius se offert,† in quo Iudæus non utitur iure cõi: nam licèt Christianus possit habere seruũ Christianum , ut not. in l.j.C.ne Christianũ mancipi.ubi Ang.& alii,& per Io.de Ana. in c.j.in pri.no.& in c.fi.col.3.uer.quærit Hostien.extra de Iudæ. Roma.consi.288.in casu propositæ.Deci.in c.consuluit, el 3.de appella.in princ.qui dicit notandum contra opinionem uulgarium,qui credũt seruum effici liberum, statim ꝙ baptizatus est item licèt Christianus possit habere seruum Iudæum , ut per gl. 54.dist.mancipia,in uerbo producite,circa fi.ita tamen,ut cum illo non commoretur, sed faciat per illum custodiri porcos in

uilla,

19 uilla, & seorsum ab aliis habitare, ut ibi no. † Iudæus tamen non potest habere seruum Christianum, d. l. j. C. ne Christian. manci. l. Deo nobis. C. de epis. & cler. c. 1. & 2. c. consuluit. c. fi. de Iudæ. & per gl. magnam, quam approbant Doct. ibi, in c. generalis. §. hoc tunc, in verbo, Iudæus. 54. dist. quæ distinguit de nato ex ancilla, & de emptitio, & de empto anteq̃ esset Christianus, vel post, & si causa matrimonii, vel causa seruitii. no. etiam, q̃ si esset aliquis seruus natus ex ancilla in domo Iudæi, si vult fieri Christianus, statim eripitur in libertatem, nullo dato pretio. l. Deo nobis. §. his ita. C. de epis. & cler. & no. in c. j. extra de Iudæ.

20 Aduerte tamen, † q̃ non est ita desæuiendum in seruũ, postq̃ factus est Christianus, sicut prius, immo inter alios seruos non Christianos tractandus est leniter, & benignè, vt tradit Ioan. de Ana. in d. c. fi. col. 3. ver. subdit autem hic, in fi. qui refert idem tenere ibi Host. secundum eum. Et quamuis Iudæus habere non possit Christianum in seruum, † potest tamen habere in adscriptitium, & sic in seruitio reali, siue rurali. c. multorum, de Iudæ. est enim licitum aliquid in consequentia, q̃ principaliter non liceret, sicut in iure patronatus. c. ex literis, de iure patro. facit l. quædam. ff. de acquir. re. domi. & quod not. in l. si is qui duos. ff. de libe. lega.

22 † Priuilegium etiã tacitæ hypothecæ, & prælationis, q̃ à iure cõceditur in diuersis, & plurimis casibus, nõ extendit ad Iudęos, vel hæreticos, auct. itẽ priuilegiũ. C. de hære. & Ripa l. si ventri. §. diuus, nu. 5. ff. de priuile. credi. Mulier tamen Hebræa gaudet priuilegio tacitæ hypothecæ causa dotis suæ, vt dictum est supra, c. j. nu. 9. huius secundæ par. prin.

23 Compescuntur etiam Iudæi, † ne quicquam capiant ex testamẽto Christianorum, & Christianus eis legans excõicatur post mortem. 24. q. 2. sanè profertur, & ibi gl. in verbo, reliquerunt, & gl. in verbo, permittantur, & Host. in c. Iudæi, el 2. col. 2. ver. 9. ex testamẽto, extra de Iudæ. Quod quidem est indubitatum in collegio Iudæorum, vt eidem nihil possit relinqui per Christianũ, vt est tex. in l. j. C. de Iudę. & per gl. & oẽs in d. c. Iudæi. & in l. cũ Senatum. ff. de reb. dub. An autem vni Iudæorum possit per Christianum relinqui, Docto. sunt varii: nam gl. in d. c. Iudæi, tenet, q̃ etiam singulari Iudęo non possit per Christianũ in testamento relinqui, quam sequitur Ang. in d. l. j. dicens idem sentire gl. in d. c. sanè, idem tenet etiam Cy. in l. j. in 2. opposi. C. de sacro. eccl. & Fely. in d. c. Iudæi. col. 2. in prin. dicit hanc opi. facilius sustineri, per tex. in c. nonne. 8. q. j. iunctis no. per Oldr. cons. 51. & q̃ ipse dixit in rub. extra de Iudæ. vbi q̃ secta Iudæorum dicitur cæteris abominabilior.

24 † Sed contrariam partem tenet gl. in d. l. j. C. de Iudæ. & in l. j. C. de sacro. Eccl. & ibi Pet. Iac. Butri. Io. Fab. Bar. Bal. Saly. vbi col. 2. in quinta opposi. dicit, q̃ secta hæreticorum bene est damnata, sed non Iudæorum, quia colunt legem Mosaicam, & idẽ Sal. in d. l. j. C. de Iudæ. dicit q̃ singulis collegio Iudæorum posset legari, quia collegium eorum non fuit perpetuò reprobatum, ratione sectæ, sed ratione generali, quia non approbatum, vel nõ perpetuò reprobatum, quia leges habuerunt à Deo, vt per Saly. vbi supra, & Io. de Ana. in d. c. Iudæi. col. 3. qui refert distinctionem, q̃ circa hunc articulum facit Cyn. in d. c. j. C. de sacro. eccl. Idem etiam voluit Bar. in d. l. Senatus. & Cuma. Socin. & Pau. de Cast. transeunt ibi cum hac opi. adeò q̃ ista est magis communis opi. dicit tamen Bar. in l. cum mulier. in fi. ff. solu. mat. q̃ Iudæi & hæretici sunt nobis inimici ratione sectæ. & idem quod supra tenet Stepha. Bertran. consi. 145. ponitur in facto, nume. 2. vol. 3. & consi. 88. nume. 8. eod. vol. quod tamen dictum est de Christiano, vt possit relinquere in testamento suo alicui Iudæo singulariter, non habet locum in episcopo, qui non potest instituere paganum, immo si institueret, posset post mortem denunciari excommunicatus & tanquam hæreticus punitur. c. si quis episcopus, de hæreti. quod extenditur etiam ad alios presbyteros & clericos. c. in eos. eo. tit.

25 † Et si vis scire cætera, quæ inhibeantur Iudæis, vide 23. q. 4. 5. & vi. per to. & q. 8. dispositio. 28. q. j. & 2. per to. 41. distin. c. 2. & 3. 46. distin. c. Israel. 11. q. 3. ad mensam. deinde per to. & per gloss. in cap. Iudæi, el 2. in verbo, permittantur, & ibi per Docto. maximè per Hostien. col. 2. de Iudæ. & in c. nulla. 54. distin. quæ longum esset referre.

S V M M A R I V M.

1. *Officia publica, & dignitates sunt Iudæis interdicta, & quodlibet commertium, quod posset christianis nocere.*
2. *Sacerdotium & Regnum Iudæis ablatum.*
3. *Sacerdotium antiquitus erat apud Hebræos penes Tribum leuiticam.*
4. *Iudæus à Iudęo ordinari non potest, nec id posset hodie Moyses & Aaron.*
5. *Regnum spirituale, & sacerdotium translatum in Christum.*
6. *Mos prophetarum in prædicendo exitia, & desolationes.*
7. *Respublica Iudæorum nunquam restaurabitur.*
8. *Sacra & sacrificia legis veteris mortua cum Christo in cruce, & omnia ornamenta sacerdotalia.*
9. *Legis Mosaicæ obseruantia Iudæis non solum inutilis, sed mortifera.*
10. *Regnũ et temporale amiserunt Iudæi, & illud quoq; in Christian trãslatum.*
11. *Imperator esse non potest Iudæus vel paganus.*
12. *Iurisdictio, & Imperium temporale à Deo.*
13. *Iudex non potest esse Iudæus.*
14. *Iudices esse non posse Iudæos etiam in causis pertinentibus ad eorum superstitionem. Et inter eos, & latè de hoc, & de intellectu l. Iudæi communi. C. de Iudæis, & nu. 16.*
17. *Iudæus committens hæresim in sua lege, & faciens in moralibus contra legem veteris testamenti, punitur per Ecclesiam.*
18. *Intellectus ad l. generaliter. § fi. ff. de Decurio.*
19. *Iudæi Romanis olim inuisi, & habiti in derisionem.*
20. *Intellectus Aleiati ad l. generaliter. § fi.*
21. *Mammea mater Alexãdri Imperatoris, ab eo interfecta, eo quòd sequeretur dogmata Christi ab Origene edocta.*
22. *Intellectus ad l. generaliter. § fi. per Azo. Abb. & Io. de Ana.*
23. *Arbitri, an possint esse Iudæi inter ipsos Iudæos.*
24. *Arbitri iuris, vel formæ statuti cogentis consanguineos ad compromissum, an possint esse ipsi Iudæi.*
25. *Arbitri iuris quam iurisdictionem habere dicantur recitando tres opiniones.*
26. *Infideles Principes an licitè, et de iure dicantur habere iurisdictionem, & dominia terrarum, vbi ponuntur opi. contrariæ Inno. & Host.*
27. *Christiani an possint appellare ad iudices infideles.*
28. *Iudæi propè finem mundi conuertentur ad fidem Christi.*

C A P. VI.

1 CLAVDVNTVR † etiam Iudæis portæ dignitatum, & officiorũ: sunt enim priuati omnibus officiis publicis, & dignitatibus, l. fi. C. de Iudæ. no. in c. cum sit nimis, extra eo. tit. & in c. constituit. 17. q. 4. & c. nulla. 54. dist. Nec est eis concedendum, vt præsint Christianis, c. j. c. cũ sit, c. ex speciali. de Iudæ. & nõ solum publicum officium est eis interdictũ, sed etiam quodlibet officium seu commercium, per quod Christianis posset aliquod grauamen inferri, vt est tex. in c. pen. eo. ti. vbi etiam Abb. in j. no. & dixit Bal. in l. spadonem. §. iam autem. ff. de excusa. tuto. q̃ Iudęi in humanis actibus nobiscum participant, non in diuinis, neq; in aliquo actu superioritatis, & in multis immunitatem habebant anteq̃ Christus veniret in virginẽ, vt per gl. in l. iussio. in verbo, immunitas. C. de Iudæ. quæ omnia perdiderunt. d. l. iussio. & ibi Ang. dicit, q̃ illa lex bene seruatur in terris Ecclesiæ, in quibus Iudæi magnam soluunt collectam. & statutum fuit in consilio Matiscon. can. 8. q̃ Iudæi nullam dignitatem, nullum officiũ publicum & onerosum habere possint, non officiales, non gabellarij, siue publicani, nec aduocati esse possunt, & in consi. Tole. 4. can. 64. & in consi. Auernen. c. 5. Io. de Pla. in l. probatorias. C. de diuer. offic. lib. 12. & in l. omnes. C. de decur. lib. 10.

Et maximam illam, & principaliorem dignitatem amiserũt, 2 † scilicet sacerdotium & regnum spirituale, Gen. 49. & habetur in c. translato, extra de constit. & per Aug. in li. 17. c. 5. de ciuitate Dei, & prædictum fuit Heli, de ablatione sacerdotii, & Christi ꝓmissione. j. Reg. 2. ibi, & dabit Imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui. & ibi, Suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet. & Oseæ 4. Quia Dies multos sedebunt filii Israel sine Rege, sine Principe, sine Sacerdotio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Teraphin & c. Quod quidem Regnum spirituale, & Sacerdotiũ translatum fuit in Christum, qui fuit de Tribu Iuda, & Aarõ, qui fuit de tribu Leui, 3 † nã olim illa sacerdotalis dignitas erat apud Tribũ Leuiticam: fuerat. n. illa Tribus Leuitica electa à Deo ad officium sacerdotale, Exod. 28. & nullus alius poterat se in diuinis ingerere sine Dei vindicta, vt legitur de Saule. 1. Reg. 4. & de Ozia. 2. Paralipo. 26. & Cardinales successerunt in locum sacerdotum Leuitici generis, & iure Leuitico in executione sacerdotalis officii, Deo grati, sanctitate mentis, munditia corporis, fidei sinceritate, & operibus charitatis sanctis viris primitiuæ Ecclesię conformes, Papæ coadiutores exstũt. c. per venerabilem, §. rationibus, qui fil. sint legiti. de quibus 1. Reg. 2. & per Doct. in c. 2. de cleri. non resi. latè Roma. consi. vlt. vbi de eorum origi. & de episc. & aliis ordinib. sacerdotij, & alibi latissimè. & postea de Christo trãslatum in Petrum, & successores, vt per omnes in d. c. translato, & in c. in illis, 80. dist. & in c. in nouo. 21. dist. & in epist. inter claras. C. de sum. Trin. & in cle. pastoralis, de re iud. adeo q̃ apud Iudæos non est amplius sacerdotium, aut aliquis ordo, ideo Specu. in tit. de æta. & quali. & ordi. præfi. 4 † dicit q̃ Iudæus non potest hodie ordinari à Iudæo, quia non habet ianuam sacramentorum, scilicet baptismum. 32. dist. §. verum. vers. porrò. c. vehementer. de presb. non bapti. nec fundamentum. 1. q. 1. cum Paulus. 24. q. 1. vbi Sarra & Moses, & Aaron, qui fuerũt maximi sacerdotes. 12. dist. sacro. in fi. non possent hodie conferre ordinẽ, in prima forma, quia verba illa non habẽt vim & efficaciam, cum sacerdotium sit ab eis ablatum, & oportet ordinem fieri ab his, qui rectè sunt ordinati secundum claues Ecclesiæ à Christo, Beato Petro concessas, vt extra de sum. Trin. c. j. §. vna. de quibus scriptum est Esa. 22. Dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudet; & non erit qui aperiat. & sicubi reperitur verbũ sacerdos Sarracenorum, vt in clem. j. de Iudæ. & in l. si quis in cõscribendo. C. de pact. dicitur tamen ibi impropriè, nam sacerdos est nomen compositum, quasi sacrum dans, idest sacramentum, secundum Papiam. 21. dist. c. j. in verbo, sacerdos. & per Card. in in d. cle. j. in 4. no. de Iudæis.

5 † De cuius quidem Regni spiritualis & sacerdotii translatione in Christum Dominum nostrum, habetur Esa. 9. super soliũ Dauid, & super Regnum eius sedebit. & c. 53. Dominus rex noster. & c. 62. & diadema regni in manu Dei tui, & Zacha. 9. Dan. 3. Psal. 2. ego autem constitutus sum Rex ab eo super Syon mõtem sanctum eius. Psal. 21. Et dominabitur à mari, vsq; ad mare, Io. 3. pater diligit filium & omnia dedit in manu eius, & Io. 12. & 17. Dedisti ei potestatem omnis carnis, quod tamen intelligitur sine pompa mundana, & delitiis hominum, ideo dixit Regnum suum non esse de hoc mundo. item & Dan. 7. & datum est ei Regnum & honor, & Imperiũ, & omnis Populus & Tribus, & linguæ seruient ei, & potestas eius æterna, & Regnũ eius, quod non corrumpetur. Nam & ipsimet Iudæi tulerunt sententiam cõtra se, circa Regni ablationem in perpetuum, dum dixerunt, nõ habemus Regem nisi Cęsarem, adimplentes prophetiam Hierem. 4. & 14. & Esa. j. & Dan. 9. qui prædicit de destructione Hierusalẽ, & erit talis ablatio vsq; ad consummationem seculi, vt ibi in fi. Quem locum Iosephus Hebræus à veritate impulsus, li. 8. de antiqui. Iudæ. c. 14. post commendationem Danielis, miratur 6 † q̃ propheta ibi non est vsus more prophetarum, qui est talis, nam cum aliquod exitium aut desolationem prædixerint, prædixerũt etiam restaurationem, & tempus restaurationis, sed propheta ibi nequaquam, vt ostenderet Hebraicum regnum nũquam fore restaurandum. Quod etiam re ipsa efficacius extat approbatum, nam Iudæi tempore Hadriani Imperatoris, mota seditione, conati sunt instaurare eorum Rempublicam, qui tñ ab ipso Hadriano ita cęsi, & deuicti fuerunt, vt ne spes quidem vlla salutis apud illos relicta fuerit, vt tradit Orosius, & Suetonius in Domitiano, & decreto eiusdem Hadriani fuerunt Iudæi tunc interdicti ciuitate Hierosolyma, aliasq; gentes in ea loca ire iussit, & cum ipse Imperator Helius vocaretur, voluit etiam ipsam Hierusalem Heliam vocari, q̃ ipsam restaurauerit, vt tradit Chrisosto. in Homilia de natiuitate Domini, tomo secũdo. Eorum deniq; desolationem cõprobare possumus ex eo quod scribit idẽ 7 Chrysost. in 2. orat. contra Iudæos, tomo. 5. † Dicens q̃ cum Imperante Iuliano voluissent Iudæi templum Hierosolymis reędificare, & cum cępissent nudare fundamenta, multamq; terram exhausissent, & iam ad structuram accederent, miraculosè ignis exiliens à fundamentis, multos exussit, & intempestiuam pertinaciam eorum interrupit, & vt latius ibi per eum, quod etiam refert Marcellinus homo Ethnicus lib. 23. & vide Archidia. in c. Iulianus, 11. q. 3.

Et quodnam ad hæc, argumẽtum maius afferri potest, quam rei, & veritatis ipsius euidentia? cum Iudæorum conditio à morte Christi citra, semper fuerit miserrima, & omni gaudio, & consolatione saltem spirituali priuata, cum fuerint omni prorsus diuino auxilio destituti, secundum maiorum suorum sñiam clamantiũ, sanguis eius super nos, & super filios nostros, & per vniuersum errant vagabundi. Quos Dñs percussit amentia, & cæcitate, ac furore mẽtis palpantes in meridie, sicut palpare solet cęcus in tenebris, & non dirigunt vias suas, omniq; tempore calũniam sustinentes, nec habent, qui liberet eos, vt hr̃ Deut. 28. effudit enim Dñs iram suam super eos, & furor iræ suæ comprehendit eos, vt Psal. 66. Quæ oĩa prædicta sunt eis obuentura ob Christi mortem, & quo tempore nunquam ab eis seditionum furor, nunquam bella mortesq; cessarunt, vsq; quo exitiale malũ eos obsidionis inclusit, ex quo etiam processit destructio ciuitatum Galileæ & Palestinæ, & ipsius Hierusalem, cum templi euersione, per Titum, de quibus habetur dist. 76. c. ieiunium, & per Iosephum lib. 17. c. 25. de bello Iudaico, qui dicit q̃ fame, & gladio mortua fuerunt vndecies cẽtena millia, cæteros verò latrones, sicarios, vel prędones, post vrbis excidiũ, mutuis tradit interiisse vulneribus. Electos autem quosq; iuuenum, quos decor corporis, & proceritas commendabat, ad triumphum dicit esse reseruatos. Reliquos, qui supra annum vigesimum septimum ætatis agebant, ad opera Aegypti per metalla destinatos, vel per cæteras prouincias dispersos, aliquos ad ludos gladiatorum, & ad bestias traditos: si qui verò intra 17. ætatis annum reperti sunt, per diuersas prouincias in seruitutem distrahi iussi sunt, quorum numerus vsque ad nonaginta millia productus est & quantitatem offensionis, qualitas vltionis ostẽdit, cuius rei, compendiosè tñ, meminit Eusebi. li. 3. historiæ Ecclesiasticæ, vbi in 6. c. recitat etiã horrendam historiam Mariæ Eleazari filiæ, quæ proprium filiũ comedit, altera quæ etiam contigit olim antea, vt habetur Regum 4. c. 6. & Deut. 28. obsideberis intra portas tuas & comedes fructum ventris tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum. & Baruch. 2. Quare autem tanta multitudo Iudæorum Hierosolymis tunc reperiretur causam azimorum fuisse referunt, ob quam ex omni gente Iudæa ad templum confluxerant, & in vrbe quasi carcere fuerunt reclusi: oportuit enim his diebus pascæ eos interfici, in quibus Saluatorem crucifixerũt, de qua etiã desolatione prædixit veritas ipsa, Dñs Deus noster, Lucæ 19. vbi dicitur, videns Iesus ciuitatem fleuit super eam, dicẽs, quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nũc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia veniet dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te, & reliqua. & Lucæ 21. ibi erit enim præssura magna super terram, & ira populo huic, & cadent in ore gladii, & captiui ducentur in omnes gẽtes, & Hierusalem calcabitur à gentibus. & Lucæ 23. Filiæ Hierusalẽ, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros, & c. & Matth. 24. Mar. 13. pro quibus tamẽ orauit in cruce pendens, & impetrauit ab æterno patre quod petierant: datũ enim fuit illis tempus penitentiæ vsq; ad quadragesimum secũdum annũ ad tempus Vespasiani, & Titi, iuxta illud Iob 24. Dedit ei Deus locum penitentię & ille abutitur eo in superbia: etenim benignè inuitat Deus ad pœnitentiam. Roma. 2. Esa. 3. & c. Diaconi, 93. dist. & ipsis non pęnitentibus, tũc verò Dei iudicio ordinatus fuit Titus ad vindicandum sanguinem Domini nostri IESV CHRISTI.

Et cum in CHRISTVM ipsius regni spiritualis, & sacerdotij 8 sit facta translatio, vt dictum est, † omnia sacra, & sacrificia legis veteris mortua fuerunt cum eo in cruce, quia omnia ordinabantur ad ipsum tanquam in finem, qui voluit esse de Tribũ Iuda, & Leui, propter regnum, & sacerdotium, & Rex & sacerdos, & cum eo mortua est generatio carnalis Regum, & sacerdotum, & sic mortua est generatio legalis, & regnum & sacerdotium regale, & Iudæi interficiendo illum, occiderunt generationem Israel carnalem, & regnum, & sacerdotium, eo modo spoliantes se ipsos regno, & sacerdotio, item cum eo perempta sunt omnia ornamenta sacerdotalia scripta in lege, scilicet Ephot. rationale, humerale, mitram, & alia, quæ ordinabantur in ipsum tanquam sacerdotem in finem regni, & sacerdotii, & Pascha, & sabbatum Iudæorum, & omnia tempora legis ad diuinum cultum 9 dedicata, † fuerunt incinerata, & putrefacta in sepulchro, nunq̃ resurrectura, immò obseruantia legis Mosis eisdem Iudæis non solum est inutilis, sed etiam mortifera à resurrectione Christi citra, vt inquit Hieronymus super Episto. ad Galatas, eo q̃ nõ fuerint data gratia sui, sed in signum fęderis, & pacti Christi venturi. Et subinde cerimonialia legis Mosis sublata sunt per Saluatorẽ nostrum Christum, post redditum à morte ad vitam. Quum ad discipulos suos dixisset, Ite, ac docete omnes gentes seruare omnia quæcũq; præcepi vobis: nõ enim quę in legibus Mosis sunt, docere omnes gentes imperabat, sed quæcũq; ipse præceperat, quæ scilicet in Euangeliis continentur. Nam ea quæ in legibus Mosis continebantur, nequaquam potuissent gentibus accommodari, vt illud de certo loco statuto ad inuocandum nomen Dñi, & eidem offerendum, & sacrificandum, & solemnia tabernaculorum celebrandum, illucq; cum toto genere, totaq; domo venire oportebat. Deut. 12. Qui fieri posset, vt ea quæ dicit, vel his conueniant, qui breui interuallo à Iudæa distant, nedum gentibus quæ toto orbe terrarum degere intelliguntur? impossibile nimirum erat, vt omnes gẽtes, ter singulis annis ex lege Mosis Hierosolimam conuenirẽt, quod Apostolus docet, dum inquit Roma. 8. Nã quod impossibile erat legi, in quo infirmabat per carnem, & c. & mulier leuata à partu, ab extremis terræ finibus illuc properaret. cum Saluator noster IESVS morem illum instituerit, quem vbiq; locorũ in cultu, & obsequio summi Dei seruare conueniat, sicut dixit Prophe. & adorabunt eum vnusquisq; de loco suo, nõ Hierosolymã currentes, neq; cruoribus, aut sacrificiis placãtes, sed apud se ipsos in spiritu, & veritate, incruento puroq; obsequio illum colentes, ad quæ se affert prædictio Mosis, Deute. 18. de altero propheta surrecturo. & Act. 3. & Esaias. Nam de Syon exibit lex, & verbum Dñi de Hierusalem, & iudicabit inter gentes, & congregabuntur omnes populi, & dicent, venite ascendamus in montem Dñi, & in domum Dei Iacob, & per Mosen in monte Syna prior data est, de Syon autẽ per Saluatorem nostrum Iesum, vbi multũ versatus est, & eiusdem Apostolos perq; omnes gẽtes disseminata, & quæ prodest omnibus gentibus ad vitam, non autẽ sicut lex Mosaica, vni Iudæorum genti accommodata, & soluta est oĩs Moysi cõstitutio, euersa, vt dictum est, protinus Hierosolyma, cũ templo, vbi tantummodo perfici solemnia contẽdebant, & per Christum emicuit, quæ ante Mosen viris sanctis data fuerat pietas & religio, de quibus vide Euseb. de præpara. Euang. lib. j. & ideo dictum est per prophetam, Psal. 95. Cantate Dño canticum nouũ, cantate Dño omnis terra. & Psal. 36. Quomodo cantabimus canticum Dñi in terra aliena, nam vetus cãticum vnius populi finibus circunscriptum erat, vnoq; climate continebatur. s. Palęstinę. & cũ æstiuum vna gens, vno loco tum canticum, tum religio circunscripta erat, sed nouum per omnem terram incedit, ideo dixit, cantate Domino omnis terra.

Necnon & sceptrum etiam eorum regale, temporale cum 10 CHRISTO mortuorum fuit. † & sicut sunt priuati regno spirituali, ita etiam carent regno temporali, Oseæ 4. & Dan. cum venerit sancta sanctorum cessabit vnctio. 1. Imperium eorũ, & idẽ propheta, non est in hoc tẽpore Princeps, aut propheta vel dux, neque

neq; locus ad ſacrificandum nomini tuo. Nam id quoq; tranſlatum fuit in Chriſtum, qui licèt illud nõ exercuerit, & ſuam omnimodam poteſtatem, quia non vi, ſed amore, & ſpiritus virtute ad ſe omnes cogi volebat, attamen hoc quoq; ſe habere oſtẽdit, cum dixit, omnia mihi tradita ſunt à patre meo, & omnis poteſtas mihi data eſt in cęlo, & in terra, Matth. vlt. & Pilato requirenti an eſſent Rex, non negauit, ſed profeſſus eſt ſe regem, qui etiam in titulo crucis, dictante ſpiritu Sãcto ipſum regem, fecit & patet ex oblatione magorum, 36. diſt. legimus. ad deſignandũ per thus ſacerdotium, per aurum, Imperiũ. & 94. diſt. Dominus noſter, & per Inn. in c. 2. & c. ſuper. de voto & per Apoſt. ad Hebræ. i. conſtitutus eſt Chriſtus hæres vniuerſorum, & hoc eſt qđ dictũ eſt Dan. 2. cõminuet & conſumet vniuerſa regna hæc & ipſum ſtabit in æternum, & Hebræ. 2. nihil dimiſſum eſt, quod ei ſubiectum non fuerit. Qui & ſi dñium habuerit, non tñ eo vſus eſt, quia non vixit vt rex, ſed vt pauper pp noſtrum exemplum, vt induceret nos ad vitandum honores, & pompas mundi, ideo regnum eius non fuit vſus mundani. Io. 18. q. 3. in ſumma. & habetur Io. 6. vbi cum turba vellet ipſum conſtituere regem, facto miraculo de quinq; ordeaceis panibus, fugit in montem, oſtendens contemnere mundana, ſecundum Aug. & Lucæ 6. nõ miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundũ, ſed vt mũdus ſaluetur per ipſum. & per S. Tho. in trac. de regim. prin. lib. 4. c. 14. cum ſeq. & latè per Ant. de Roſellis in tract. de poteſta. Imperato. & Pa. car. mihi 5. verſi. ſed ꝙ Chriſtus, cum ſeq. vbi etiam videndum eſt, quomodo regnũ tẽporale fuerit per ipſum Chriſtum Petro & ſucceſſoribus commiſſum, vel abnegatum, cum non ſit præſentis inueſtigationis. Et per Michaelem Vlcur. in tracta. de regimine mũdi, 2. q. prin. & per alios. Sed Chriſti regnum poſt eius mortem ſumpſit initium, contra oĩum regnorum morem, quæ ſunt, fuerunt, aut futura ſunt; nam alia regna niſi prius fuerint ſolidius confirmata, ſolent ferè à conditoris morte languеſcere, immò ſi repente nata fuerint, repente quoq; euaneſcunt, vt euenit Imperio Alexandri Macedonis, & aliis. CHRISTVS verò poſt mortem, iis etiam reluctantibus, qui illi vitam ademerant, regnum ſuum auxit, immò nec ipſo viuente auditorum ſuorum cętum Eccleſiam nominare voluit, ſed gregẽ aut turbam aut ſimili vocabulo, ſed Eccleſia tale nomen aſſumpſit ipſo die Penthecoſtes, ſecũdum aliquos, quo die Apoſtoli ſunt ſpiritu veritatis edocti, & ex poſt Eccleſia nuncupata fuit vt ex actis, epiſtoliſq; Apoſtolicis apparere poteſt. Nec põt dici, prout quidem tenuerunt, illum exercuiſſe iuriſdictionem, cum eiecit de templo ementes & vendentes, facto de funiculis quaſi flagello. j. q. 3. c. ex multo, & c. vendentes. cum ſeq. & c. ſic Imperiali. cũ omnium cauſarũ cognitionẽ ſemper Chriſtus repudiarit, & ex eiectione illa magis agnoſcimus priuati hominis zelum, q̃ publicam auctoritatem, cum ad omnes ſpectet rerum Sacroſanctarum violatores in ipſo delicto repertos à republica arcere, & cõmunem omnibus iniuriam propulſare, quod patet Lucæ 22. ex illis verbis, Mater dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatẽ, ille durius reſpondens, dixit, quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos? habuit tamen verè etiam temporale regnũ, ſicut reperitur fuiſſe Melchiſech, qui erat ſacerdos & Rex Salẽ in Hieruſalem, quę prius Salem vocabatur, & interpretatur Melchiſedech Rex meus iuſtus, per Apoſto. Hebr. 7. & de Moſe ſummo ſacerdote, qui erat Dux populi in rebus bellicis, & iudex in adminiſtranſta Republica, & de Samuele Propheta ſacerdote, & iudice populi, & rectore, 1. Reg. 7. & de Iob c. 29. item & Roboam filius Salomonis perdidit Regnũ, quia audire noluit presbyteros ſuos. 3. Reg. 11. & de Heli, & aliis; item & tẽpore Romanorum, & magnorum magiſtratuum nulli Imperatores aut Reges fuerunt niſi ſacerdotes. diſt. 21. c. cleros. & Pontifices etiam dicebantur. ſic & olim Panthæi populi ſacerdotes eorum conſtituere oĩum duces, quibus, & cõtrouerſiarum iudicia, & publicarum rerum arbitria commiſſa erant. ſed & apud Aegyptios ſacerdotes, ſecundum, poſt reges honoris, dignitatiſq; locum tenebant, Diodorus Siculus lib. 2. & 7. Galli quoq; Druidas (ſic eorum ſacerdotes vocant) iuſtiſſimos exiſtimarunt, quorum fidei priuata, & publica commiſere. Strabo eſt auctor lib. 4. & hi diuinis rebus intererant, & ſi quis eorum iudicio non ſtetiſſet, ſacrificiis interdicebãt, hæc erat apud eos pęna, quibus ita erat interdictum. Secundò, qui in numero impiorum ac ſceleratorũ habebantur, horum conuerſationẽ, ſermonemq; omnes diffugiebant, ne quid ex contagione incommodi acciperet, neq; iis potentibus ius reddebatur, de quibus Cæſar in commenta. lib. 6. & illos ſuſtulit Tiberius, vt tradit Plin. lib. 30. in prin. natura. Hiſto, nam & hi Gallorum Druidæ nullum ſacrum, ſine roboris, vel quercus fronde, & viſco conficiebant. arbitrabantur enim viſco, quod in querna arbore naſcebatur, nullum præſentius nomen æſtimari, tantæ cæcitatis erant, & Laurus triumphalis arbor Põtificum, & Cæſarum domos ornabat. Plinius lib. 15. De quorum officio vide Liuium li. j. & Dionyſium lib. 2. & Iſido li. 7. Etimo. & facit l. j. §. huius ſtudii. ff. de iuſt. & iu. & vide Iuſti. lib. 36. attamẽ poſtea diſtincta ſunt officia, & iura ſummi Pontificis, & Imperatoris, de quo vide Card. ſancti Six. in c. cum aduentum, 96. diſt.

11 Sed de Iudæo, † ꝙ non poſſit eſſe Imperator nec paganus, eſt tex. in c. venerabilem, extra de elect. & in clem. Romani. de iureiur. & ibi per Card. in 2. no. & Iaſ. in Rub. ff. de iuſti. & iu. col. j. & 24. q. 8. conuenior. ibi, Imperator intra Eccleſiam eſt. item quia Imperatores inunguntur. c. j. de ſacra vncti. §. vnde. & conſecrãtur, & aliæ Chriſtianæ religionis cærimoniæ obſeruantur, quorũ non ſunt capaces Iudæi, cum ſint de foris, & extra Eccleſiã, & p gl. in verbo, cultus, in l. ſpadonẽ. §. iam autem. ff. de excuſati. tuto. & ſi fortè infidelis creatus eſſet, deponeretur. d. c. venerabilẽ. ibi, hæreticum, vel paganum, & ibi per Doct.

12 Pro quibus facit, † ꝙ tam ſacerdotium, q̃ Imperiũ ſeu regnũ temporale à Deo proceſſit, tex. 22. diſt. c. omnes. & in Auth. quomodo opor. epiſc. in princ. & in Auth. de fi. inſtru. §. j. & §. & quia, & in l. j. C. de vet. iure enucl. in prin. & Deus ipſe omnipotens primus exercuit iuriſdictionem per ſe, & iuſtitiam fecit in cęlo, expellendo Angelos, Eſa. 14. & 24. q. 3. c. quidam. in verbo, Luciferiani. Et homini dedit pręcepta & prohibitiones, & in paradiſo, expellendo hominem, Gene. 3. & in mundo, mittendo diluuiũ. Gen. 7. & de Sodomitis, Gen. 9. & p ſe puniuit Lamech & alios, vt per Inno. Hoſt. Io. And. Abb. & alios in c. licèt ex ſuſcepto. de fo. compe. & vſq; ad Noe per ſe rexit orbem, vt etiam per Martin. Lauden. in tractatu de Principibus, in princ. Item omnis poteſtas à Deo eſt ordinata, & q reſiſtit poteſtati, ordinationi Dei reſiſtit. 13. q. 3. qui reſiſtit, & per Hoſtiẽ. in c. quod ſuper. de voto. Abb. in c. nouit. col. 5. & 6. vbi etiam per Feli. de iudi. Oldra. con. 280. col. pe. & idem opinati ſunt & ipſi Gẽtiles, nam Homerus 2. Iliados inquit, dignitas Regibus à Ioue tribuitur. & 9. ſcribit Agamemnonem à Ioue Regem creatum, & Vegeti lib. 2. & ſecundos Deo, generi humano præeſſe, & Plin. 2. in panegyrico ad Traia. in prin. abſurdum eſſet rogo Iudæos inimicos filii Dei. c. licèt vniuerſis, de teſtib. c. cum ſit nimis. de Iudæ. eſſe participes doni Dei, quod eſt Imperiũ, vt in d. Auth. quomodo opor. epiſ. ibi, maximè quidẽ in omnibus ſunt dona Dei ſuperna collata clementia ſacerdotium, & Imperium. ideo ſcriptum eſt Pſ. 16. Frameam tuam ab inimicis manus tuæ. i. eripe & aufer frameam. i. gladium ſacerdotalem, & ſceptrum tẽporale à Iudęis inimicis manus tuæ, ſcilicet inimicis filii tui, q eſt manus & dextera tua. Nec eſt conueniens, vt hæc dentur tranſgreſſoribus mãdatorum ſuorum, ſicut nec Principes ſeculares concedunt feuda rebellibus, & per humana debemus iudicare de diuinis, Roma. j. immò tales deiicit Deus à principatu, vt patet de Saule. 1. Reg. 15 & 16. & de Nabuchdonoſor, & Baltaſſare, & aliis Dan. 4. & 5. & Gen. 1. vbi factus fuit homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei, vt præeſſet piſcibus maris, &c. & ſic fundatur dominiũ & ſuperioritas in imagine Dei.

Et nedum ſunt indigni ſuprema illa ptãte Imperiali, ſed etiã quacunq; iuriſdictione remanſerunt priuati, adeo ꝙ iudices ẽt non poſſunt eſſe, licèt olim ex Dei permiſſione quæcunq; iudicia diffinierint, vt habetur Exo. 18. & Nu. 11. vbi de mandato Dei cõgregati ſunt ſeptuaginta ſeniores populi Iſrael, q eſſent coadiutores in regimine cum ipſo Moſe, ad quod collegiũ omnes difficultates, & dubia fidei, & legis perueniebant, omneſq; controuerſias, & lites dirimebant, & Sanhedrin vocabantur, quos nos iudices ordinarios dicere ſolemus, quod collegium permãſit vſq; ad Paulum, qui etiam de eorum numero fuit, vt habetur Deute. 16. iudices, & magiſtros cõſtitues in omnibus portis tuis, & iudicent populũ & c. 17. & c. 21. & Paralip. 19. & alibi, Iudices enim ſedebant in portis ciuitatum, & ibi iudicabant, vt facilius ad eos daretur acceſſus, & ne ſimplex ruſticitas erubeſceret intra mœnia ſuas proponere actiones, vt per Archi. in c. quando. 11. q. 3. Et poſt Moſen, & Ioſue fuerunt ſub iudicibus per annos 370. & tunc ſub regibus, vt habetur Actuum 13. & j. Reg. 8.

13 † Et ꝙ Iudæus non poſſit eſſe iudex, eſt gl. in Auct. iuſiurandũ, quod præſta. ab his. in ver. CHRISTVM. vbi etiam Ang. colla. 2. & Bar. ibi. in fi. qui dicit eſſe de hoc tex. expreſſum in l. fi. C. de Iudæ. vbi dicitur, ipſos non habere poteſtatem iudicandi, uel pronunciandi, tãquam fidei noſtræ inſultantes, & in l. fi. C. de poſtula.

14 Et ſunt indigni nomine iudicis, † nam iudices in quãtũ Deus communicat eis officium regendi, in ſacra pagina appellantur Dii, Exod. 22. ubi Deus dixit ad Moſen, ſi latet fur dominus domus applicabitur ad Deos. & inferius, ad Deos utriuſq; cauſa p̃ueniet. itẽ ibi, Diis nõ detrahes. i. iudicibus, & Principi populi tui non maledices, & Pſal. 81. Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio aũt Deos diiudicat. ubi propheta dicit, ꝙ Chriſtus Deus, & uerus iudex uenit in carnem, & ſtetit in ſynagoga. i. in congregatione Deorum, ſcilicet Iudicum, Scribarum, Phariſeorum, & Sacerdotum, qui iudicia dicebant ſuper cathedram Moſis ſedẽtes. ſunt ergo indigni nomine iudicis, quia ſunt ex patre diabolo. Io. 8. & progenies uiperarum, Matt. 12. 23. & generatio nequã. Lucæ 11. Et quia debetur honor iudicibus propter ſuam dignitatem. c. ut debitus, cum gl. j. de appellati. l. omnem honorem. C. quan. prouo. non eſt neceſſe. Quod in Iudęo cadere non poteſt, cum ſint priuati omni dignitate. l. fi. C. de Iudę. & cenſentur perſonæ odioſæ, & infames ſaltem infamia facti. c. cum nimis. extra eo. tit. c. nulla. 57. diſt. & c. conſtituit. 97. q. 4. & no. in l. cunctos populos.

pulos. C. de ſum. Trin. Sed licèt Iudęus ſit incapax iuriſdictionis, poteſt nihilominus emere fructus eius, & prouentus, exigendos tamen per alium. c. ex ſpeciali, extra de Iudæ.

Patet ergo ꝙ in terris Chriſtianorum non poſſunt Iudæi fungi officio iudicis, ſed ſi qua vertitur cauſa inter Iudæum, & Chriſtianum ciuilis vel criminalis, ſiue ſint actores ipſi, ſiue rei, adire debent iudices Chriſtianos, cũ ſit reprobatũ iudicium illorũ ſeniorum populi, de quibus ſupra dictum eſt. l. ſi qua. C. de Iudæ. & ibi Salyc. ſummat illum tex. ꝙ ſiue actores, ſiue ſint rei, debẽt ſequi forum Chriſtiani, & reprobatum eſt quodcunq; eorũ collegiũ. l. j. C. eo. tit. no. in l. cum Senatus. ff. de reb. dub. & in d. c. Iudæi, el 2. de Iudæis.

Et idem dicendum eſt de cauſis inter ipſos Iudæos, vt coram iudicibus Chriſtianis debeant tractari. l. Iudæi cõi. & ibi Bart. & alii ſequuntur. C. eo. tit. licèt Io. de Ana. in c. cum ſit, in j. no. eo. ti. dicat, Floria. de Sancto Petro conſuluiſſe, ꝙ quæſtio inter ipſos Iudæos debeat terminari per ſeniores eorum, & non ab aliis, argumento à contrario ſenſu, per d. l. ſi qua. ſubdit tamen ꝙ dicto conſilio voluit ſe ſubſcribere in eo, quod dixit, ab aliis iudicari non poſſe, ſed veritas eſt in contrarium per d. l. Iudæi, & quæ ibi Bar. concludit, & quia ſunt eis interdictæ omnes adminiſtrationes, & dignitates, per l. fi. C. eo. & per ſupra allegata, & tex. in l. generaliter, §. fi. ff. de decurio. eſt correctus per d. l. fi. ſecundum gl. ibi, & cõmuniter Docto. & hoc firmat Ioan. de Ana. in d. c. cum ſit. nec valet argumentum à contrario ſenſu, vbi reſultaret correctio legum, vt no. in l. j. ff. de offic. eius cui. Item ex eo quòd in d. l. Iudæi eſt ſpecialiter cõceſſum eis, ꝙ poſſint eligere arbitrũ inter eos, ergo non iudicem ordinarium, arg. l. cum prętor, cum concor. ff. de iudic. & no. in l. legata inutiliter. de leg. j. cum ſi.

15 Sed quid dicendum † in cauſis merè concernentibus eorũ ritus & ſuperſtitionem, & inter eos vertentibus cauſa ſimplicis eorum ſuperſtitionis, an poſſint coram eorum ſenioribus, vel iudicibus pertractari? & videtur dicendum quòd coram eorũ iudicibus ſint cauſæ tales ventilandæ, prout ſentire videtur Bar. in d. l. Iudæi Romano. C. de Iudæ. & Bal. hoc tenet expreſsè in cõſi. 428. Inquiſitio d. col. 2. in fi. vol. 5. dicẽs ꝙ ita Bar. tenet, & per tex. in d. l. generaliter. §. fi. ff. de decurio. vbi vr̃ permitti, immò cogi Iudæos aſſequi honores & dignitates, & ſubinde eſſe iudices ſaltem in eorum rituum cauſis. & pro opi. Bal. ſupradictum eſt, conſuluiſſe Florianum de S. Petro.

16 Sed in contrarium † multum vrget text. in d. l. Iudæi Romano. vbi ſunt verba formalia tex. ꝙ in his cauſis, quæ tam ad ſuperſtitionem eorum, quàm ad formam, & leges, & iura pertinent adire debent ſolenni more iudices, omneſq; Romanis legibus conferant, & excipiant actiones. & ſic videtur expreſſum in illis verbis, tam ad ſuperſtitionem eorum, &c. hoc decidi per illum text. vt circa concernentia obſeruantiam rituum ſuorum adire debeant iudices Chriſtianos, & agant & excipiant, ſecundum leges Imperiales, nam & conſeruationes rituum Iudęorum, qui non ſint in contemptum fidei noſtræ, committuntur iudicibus Chriſtianis, & rectoribus prouinciarum. l. Iudæos. C. eod. tit. & l. die ſabbati.

17 Et pro hac parte facit, ꝙ tradit Inno. quem cæteri ſequuntur, in c. quod ſuper his, de voto. † ꝙ quando Iudæus committit hæreſes in ſua lege, & in moralibus, facit cõtra legem veteris teſtamenti, punitur per Eccleſiam, & ibi referunt Io. And. & Hoſtiẽ. de mãdato Papæ Gregorij IX. & Inn. IIII. crematũ fuiſſe librũ, quem Iudæi vocant Talmuth, in quo multæ hæreſes continebãtur, mandando etiam puniri eos qui dictas hęreſes docerent, vel ſeruarent, de qua re vide Specu. hiſtoriale Vincenti, lib. 26. c. 28. Et prout etiam ſuperioribus proximis annis contigit in inclyta Ciuitate Venetiarum, & in aliis locis ſubditis Illuſtriſſimo Dominio Veneto, & vidi ego in hac noſtra Ciuitate Vtini, combuſta fuiſſe volumina plura, exiſtentia penes Iudæos: deprauant. n. Rabini Iudæorum, verum ſenſum ſcripturæ veteris legis, contra quos inuehit Dominus noſter, Matth. 15. & 23. & Mar. 7. licèt Hoſtien. in d. c. quod ſuper, col. 3. dicat prædicta procedere, quando prælati eorum ipſos non puniunt, & ſic in defectum eorum ſpectare ad Eccleſiam.

Et pari modo infideles peccantes contra legẽ naturæ puniũtur per Papam, vt latiſſimè tradit Archiepiſc. Floren. in ſua ſum. parte 3. tit. 3. c. 2. col. 2. & quæ tradit Franciſ. Paui. in tracta. de viſitati. in 3. q. primæ par. nu. 24. & ſeq. & per hæc dicebam in contingentia facti, ꝙ cauſa matrimonii inter ipſos Hebræos debebat ventilari coram iudice Eccleſiaſtico etiam principaliter intentata, & ita tenet Cardina. in c. poſt miſerabilem, & ibi Io. de Ana. col. 2. ver. ex prædictis. de vſur. & Feli. in c. cum ſit, nu. 18. de foro compe. nam ſi incidẽter proponeretur talis quæſtio inter ipſos infideles quando eſſet, tam ſuper facto, quàm ſuper iure poſſet per ſecularem cognoſci, vt per Petr. de Anchar. in c. ea quæ. in 5. q. de reg. iur. in 6. Alex. in l. Titia, col. 3. in fi. ſol. matr. quæ no. pro limitatione ad regulam ibi cõmuniter traditam per Doct.

Et pro hac ſecunda opinione facit quod habetur Actu. 23. & 24. in quibus locis patet, Paulum Apoſtolum per Iudæos accuſatum fuiſſe de quæſtionibus legis ipſorum, corã ordinario Cæſareæ nomine Romani Imperii, non autem coram ſenioribus Iudæorum; & Apoſtolum ibi affirmaſſe eundem eſſe ordinariũ iudicem genti illi, & ex c. ſequenti conſtat, Paulum à ſententia Feſti appellaſſe ad Cęſarem.

Et tenendo hanc opinionem poſſet reſponderi ad id, quod Bar. dicit in d. l. Iudæi, ꝙ illa verba quoad ſuperſtitionem intelligantur, quando incidenter venit examinandum in cauſa, quia hoc eſt diuinare ad illum tex. Nec obſtaret etiã, quod tradit Bal. d. conſi. 428. ꝙ ſcilicet Iudæi habeant eorum proceres & ſeniores. l. 2. l. nemo exterus. l. nemo. l. Iudęorum. C. de Iudę. quia in dictis iuribus nihil dicitur de officio ius dicẽdi, ſed de aliis officiis, cum ſit reprobatum iudicium ſeniorũ populi eorum, d. l. ſi qua. quod quidem munus iudicandi etiam ex lege eorum, vt dicitur Deut. 16. Paralip. 11. c. 19. concedebatur eis in eorum terris, ciuitatibus, & caſtris, prout datæ fuerunt leges eis obſeruãdæ. ſ. in terra promiſſionis poſt exitum de Aegypto, vt habetur Exo. 20. cũ ſeq. quod ceſſat in terris Chriſtianorum.

Nõ obſtat etiam tex. in d. l. generaliter. §. fi. ff. de decurio. quia illa l. eſt correcta per l. fi. C. de Iudæ. & ita cõmuniter tenent Docto. in c. cum ſit. extra de Iudæ. & Ioan. de Plat. in l. omnes. C. de decurio. lib. 10.

18 † Ad quem tex. poſſet etiam reſpõderi, ꝙ loquatur de officiis oneroſis, & quæ offenderent ſuperſtitionem illorum, prout expreſsè hoc dicit ibi tex. cuius hæc ſunt verba formalia, ſecũdum impreſſionem meam. Eos qui Iudaicam ſuperſtitionem ſequũtur, Diui Seuerus, & Antoninus, honores adipiſci permiſerunt: ſed & neceſſitatem eis impoſuerunt, qui ſuperſtitionem eorum læderent non omnes ergo honores adipiſcebantur, ſed qui eorum ritus offenderent, vt dicitur in textu, cogebantur enim forte à Romanis aſſumere officia onerоſa, vt Iudæos ipſos diſtraherent ab obſeruationibus rituum legis Moſaicæ, & hoc in ſpretum ſuperſtitionis eorum, † nam & Iudæos deridebant, & ꝙ incertum (vt ipſi dicebant) Deum colerent. Vnde luſa. incerti Iudæa Dei. De quibus etiam Iuuenalis Satyra 3. de eorum paupertate dicit,

> Nunc ſacri fontis Nemus & delubra locantur,
> Iudicis, quorum Cophinus, fœnumq; ſupellex,

Et Satyra ſexta.

> Cophino fœnoq; relicto.
> Arcanam iudex tremens mendicat in aurem.

Vbi apparet, Iudæos viliſſimæ conditionis, & vti zinganos extra vrbem expulſos, & in nemore habitare ſolitos, vt dicetur infra parte tertia, c. j. nume. 42. de ipſis zinganis, qui ortum habuerunt ex Cus filio Chã, & de Cophino, vide Pſ. 80. ibi, manus eius in cophino ſeruierunt, & dicit ſuper eo. Auguſti. per cophinum ſignificari opera ſeruilia, mundare ſtercora. terram portare, cophino fit, ſeruilia ſunt opera, fuerunt etiam & à Domitiano Roma. expulſi, & Satyra 14. ſic ait.

> Quidam ſortiti metuentem Sabbata patrem.
> Nil præter nubes, & cęli numen adorant.
> Nec diſtare putant humana carne ſuillam.
> Qua pater abſtinuit, mox & præputia ponunt.
> Romanos autem ſoliti contemnere leges.
> Iudaicum ediſcunt, & ſeruant, & metuunt ius,
> Tradidit arcano quodcunq; volumine Moſes.

Et ante ſub Tiberio Cæſare Iudaica, & Aegyptia ſacra ab vrbe Senatus conſulto expulſa ſunt, Corne. Taci lib. 2. Et deludit eorum ſabbata etiam Seneca, affirmans ꝙ per illos ſingulos ſeptẽ interpoſitos dies, ſeptimam ferè ætatis ſuæ partem perdant vacãdo, de quo per Aug. lib. 7. de ciuitate Dei c. 11. Licèt Plutarchus in Simpoſiis, tradat etiam Bacchum à Iudæis cultum, appellatũque eorum lingua σαββον. Vnde ſabbati nomẽ. addẽs à ſue, ideo abſtinere Iudæos, quod ab eo genere ſit occiſus Adonis, quem eſſe Bacchum ferè conſtat. quam tamen ſententiam etiam ipſi Iudęi deridiculo habẽt. De quibus Martialis, Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum. & alibi,

> Dum te poſſe negas niſi lata Gellia clauo.
> Nùbere, nupſiſti Gellia ceſtifero.

Ideſt Iudæo. etenim erant adeo pauperes, vt nihil aliud haberẽt, quàm fœni faſciculum, & coghinum. i. ciſtam.

Vnde in opprobrium eorum concedebantur illis immò cogebantur, vt dicit ille tex. ad aſſumenda officia onerоſa, per quę diſtraherentur ab eorum ſuperſtitionibus, & cerimoniis Moſaicis & legis veteris, prout à ſabbati obſeruatione, & encenniorũ ſcænophegiorum & aliis. Erant enim exoſa ſacrificia illa Romanis. l. ex Senatuſconſulto. ff. de Sica quę intelligi debet de Iudęis, cũ legis lator eſſet paganus, quicquid gl. ibi dixerit, & quod tex. in d. §. fi. non intelligatur de officiis habentibus dignitatem annexam, ſed onerоſis, tradit Iaſ. in rub. ff. de iuſti. & iur. col. 2. verſ. ſecundò & fortius, qui inter cætera allegat Bart. in l. omnes. la 3. C. de decurio. li. 10. vbi dicit ꝙ in quantum decurionatus habet de honore, bene competit Iudæis, ſed in quãtum habet honorẽ non cadit in eis, & ꝙ eſſent Iudæi inuiſi Romanis facit, ꝙ de Seuero Imperatore tradit Aelius Spartianus. dicit enim ꝙ Iudæũ fieri, ſub graui pęna vetuit. & idẽ ẽt de Chriſtianis ſanxit, & ipſe etiam

etiam Augustus Cæsar dixit se malle esse porcum Hærodis, q̃ filium, tam in eorum sectæ opprobrium, q̃ ad detestandam ipsius Herodis seueritatem, q Aristobolum, & Alexandrum filios in Cæsarea laqueo peremerit. Et temporibus Caii Cæsaris plurima Iudæis acciderunt mala, quorum tunc tēporis calamitates Philo Hebræus vir magnæ auctoritatis quinq; voluminibus fertur exposuisse, qui apud eūdem Caium legatus perorans pro patriis legibus, nihil amplius, quàm irrisionem retulit domum, teste Eusebio.

20 † Non omittam hic circa intellectum d.l. generaliter. §. fina. quid sentiat Alciatus lib.3.despunctio.c. 8. qui reprobat cōmunem intellectum ibi, dicens illum tex. non intelligi de Iudæis, sed de Christianis, qui eo tempore admittebantur ad officia & dignitates, ex eo q tempore Veri, & Antonini precibus vnius legionis Christianorum militantium in Castris Romanorum, demissa fuerit de cęlo pluuia, & fulmina facies hostium perstringebant, vt Romani potiti fuerint victoria contra Marcomanos, vt per Tertullianum in libro ad scapulum, & textum illum esse corruptum, & non esse legendum Diui Seuerus & Antoninus, sed Diui Verus & Antoninus, & q Aelius Verus, vnà cum Antonino imperauit, vt tradit Eutropius in Marco Antonino.

Licèt mihi plura obstare videantur contra intellectum tam magni viri: videtur enim primò esse contra verba expressa illius tex. vbi dr̃, eos qui Iudaicam superstitionem, &c. Et sic euidēter loquitur de Iudæis, & si Iureconsultus, qui condidit illam legē, qui fuit Domitius Vlpianus, voluisset intelligere de Christianis, hoc vtiq; dixisset: erat enim notum nomē Christianorum eidē Vlpiano, qui fuit tempore Alexādri post Heliogabalum, quem Alexander habuit Principem inter non minus q̃ quinquaginta disertissimos Iurisperitos, in rebus arduis, & tanti ab eo est habitus, q familiaris, & socius Principis diceretur. Et tradit Aelius Lampridius Alexādrum Cæsarem in larario suo habuisse Christum, Abraam, & Orpheum, & quod Christo templū facere pro curauit, eūq; inter Deos recipere, quod & Hadrianus cogitasse fertur, sed prohibitus ab his, qui cōsulentes sacra receperunt omnes futuros Christianos, si id optato euenisset, & reliqua templa deserenda.

21 Quo tempore floruit etiam Origenes, † à quo Mammea mater dicti Alexandri edidicit dogmata Christi, & propterea ab eo interēpta, vt habetur in Cronica Martiniana, licet Herodianus in 6. scribat ipsam simul cum filio interfectam à militibus Maximini, & cum eorum amicis & honoratissimis quibusq;, adeo q Vlpiano absconditum non potuit esse nomen Christianorū, immò & Platina in Pontiano dicit, ipsum Alexandrum ædificare voluisse templū Christo, eumq; inter Deos recipere, & q habuerit Christum, Abraam, & Orpheum in larario suo. Cōfirmātur prædicta, quia tempore illius Marci Antonini Veri, qui imperauit etiam cum Lucio Aurelio Commodo, fuit magna persecutio Christianorum, & tam in Asia, q̃ in partibus oriētis, plurimi fuerunt martyrio coronati, vt Sanctus Polycarpus, & alii 12. cum eo. & in Galijs Sanctus Iustus Viennensis episcopus, & Fortis Lugdunensis episcopus, cum multitudine innumerabili, q Marcus Antoninus Verus periit aploplexia in Venetia, inter Altinum & Concordiam, cum proficisceretur cum fratre, & in vehiculo sederet. si de Christianis ergo sensisset, Iurecōsultus de eis expressè meminisset: etenim in vrbe Romana nomen Christianum erat per multū temporis notissimum, ante tēpora Veri, & Antonini, vt patet tam tpe Traiani, q̃ aliorum, qui præcesserunt dictos Imperatores, qđ confirmant ex ijs q̃ tradit Aelius Spartianus in Seuero, cuius verba sunt, Iudæos fieri sub graui pęna vetuit. idem etiam de Christianis sanxit, & ex Lampridio in Heliogabalo, his verbis. Dicebat præterea Iudæorū & samaritanorum religiones & Christianam deuotionem illuc transferendā. ex eodem in Alexādro Seuero, Iudæis priuilegia reseruauit, Christianos esse passus est. & rursus, Dicebatq; graue esse, cum id Christiani & Iudæi facerent, &c. & rursus, clamatq; sæpius quod à quibusdam, siue Iudæis siue Christianis audiuerat. & ex Spartiano in Saturnino Tiranno, sic: vnus illis Deus est, hunc Christiani, hunc Iudæi, hunc omnes venerantur, & sic patet non eodem nomine Iudęos & Christianos nūcupatos, & tradit Iosephus de antiquitatibus, c.9. in fi. vbi loquitur admiranda de Domino nostro Iesu Christo, subdens in fi. sed & in hodiernum Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseuerat & genus, qui Iosephus fuit tpe Vespasiani, & Titi eius filii, cum quo Romam veniens scripsit septem libros Iudaicæ captiuitatis, quos eidem patri & filio obtulit. Nec obstat, quod affirmat Alciatus tēpore ipsius Antonini, Christianos admissos ad officia, & dignitates, propter demissionem pluuiæ, ob preces Christianorum, qui cum eo militabant, quia hoc non memini me legisse, sed bene eundem Antoninum scripsisse epistolā apud Asianos pro Christianis, petendo vt de eis ita quæreretur, vt si qui maleficii conuincerentur, pęnas luerent, si non conuincerentur, non punirētur, hoc vnó quia appellarentur Christiani.

Præterea, & hoc magis mouet me, est aduertendum, q nō est dictio aliqua negatiua in mea impressione, quam esse supponit Alciatus d.§.fi. legit enim ita Alciatus ipse tex. scilicet: Quę superstitionem eorum non lęderent, cum illa dictione, non, quę nō est in libro meo, sed legitur affirmatiuè, vt quæ superstitionē eorum lęderent, idem q supra opinatus fuit Alciatus in Annotationibus suis ad tres libros C. sub tit. de actio. car. j. contra quę et vrget tex. in l. spadonem. §. iam autem. ff. de excusat. tuto. in illis verbis scilicet, per quæ cultus inquinari videtur. vbi expressè dicitur de Iudæis, & de illis officiis, per quæ cultus eorum inquinatur, qui concordat cum tex. in d.§. fi. circa læsionem superstitionis Iudæorum, vt debeat legi affirmatiuè. & per hoc optimè facit etiam tex. in l. iussio. C. de Iudæ. Sed dato q intellectus Alciati ad illum tex. esset verus, vt loqueretur de Christianis, cōfirmaret opinionem meam in principali quæstione, q Iudei non possent esse iudices etiam in causis eorum ritus & superstitionis, p tex. in d.l. Iudæi Romano, q nō pōt cauillari, & ille tex. in §. fi. nō

22 obstaret, loquendo de Christianis, & non de Iudeis. † & ex prędictis patet risio ad notata per Io. de Ana. & Abb. in d. c. cum sit, & per Bart. in d.§. fi. vt scilicet sit permissum Iudæis, pmoueri ad officia inter eos, quod intelligatur de aliis officiis pertinentibus ad superstitionem eorum, & non de eorum officio iudicandi, per supra allegata, vel etiam q d.l. generaliter. §. fi. sit correcta, secundum communem opi. Doct.

Sed inuenio q eorundem Iudæorū Rabi Moses Aegyptius, li. de iudicibus, in determinationibus suis de Canedrin, c.4. dicit q capita trāsmigrationis, quæ sunt in Babylonia, locum tenēt, & possunt dominari in Hierusalem, & vbiq; terrarum, & iudicare super eos, siue velint, siue nolint, sicut scriptum est, non auferetur sceptrum de Iuda. per illud enim sceptrum intelligitur capita transmigrationis, quæ sunt in Babylonia secundum ipsum. & hæc ille, quæ quantum à vero distent, patet ex rei euidētia, cū Babylon (si de Babylone Aegypti intelligatur, de qua Strabo li. 17.) diu sit in desolationem redacta & inhabitabilis. Memphis et appellata, & Pyramidum miraculis celebrata, vbi adhuc quædā restant Pyramides, sed vrbis illius tantum vestigia, & est à serpentibus, & similibus animalibus tantum habitata, vt refert Petrus Martir lib. 3. legationis Babylonicæ. Si verò loquatur de Babylone Euphrateæ, vrbe amplissima in Assyria, à Semiramide condita, siue à Nabuchdonosor, secundum Iosephum ad Appionem, & per Dan. 4. qui loquens in eius persona dicit, Nōne hæc est Babylon ciuitas magna, quā ædificaui in robore fortitudinis meę? In qua etiam turris Babel ante eum fuit ædificata. Gene. 2. Vrbis etiam Romæ magnitudinem exuperauit, quam mediam interfluit Euphrates, Solimano Turcarū Imperatori subiecta, & minus de illa intelligere potest: ea enim in vrbe clarissima Caliphę Sacrorum Principis sedes est, qui à cunctis Maumethani nominis Regibus excolitur, & ibidem Iudæi dominari non possunt, prout nec in aliqua Turcarum ciuitate, ad hæc admittūtur, de qbus vide Iouium Historiarum lib. 33. & aduerte q Babylon nō est Niniue, quæ condita fuit ab Assur. Gen. 10. & multum distat à Babylone, & est Niniue sita iuxta Tygrum fluuium, Babylon verò iuxta Euphratem, qui Euphrates Caldeā ab Assyria diterminat, & est fluuius egrediēs è paradiso voluptatis, qui Perat Hebraicè dr, scilicet fructificans, sicut & Tigris, de quibus Gene. 2. Sed aliter dictus Rabi Moses, verè dixit, q ipsi locum tenent in Babylone, videlicet in confusione, & seruitute, prout sonat ethimologia illius vocabuli Babylon. Præterea secundum Rabinos eorum, nō licet aut licuit extra terram promissionis cuiquā Iudæo iudicare iudicia criminalia, de quibus est pęna capitalis, vel membri abscissio. constat aut, q qui non habet tale Imperiū merum, siue in his iurisdictionem, nō pōt crimina grauia punire, vt Blasphemum, Idolatram, & similes, quæ sunt secundum legem Mosis grauia delicta, exceptis istis in quibus pena sanguinis ingeritur, cætera sunt leuia. & sic illa capita trāsmigrationis, quæ afferunt esse in Babylonia nō possent iudicare de grauibus delictis, extra terrā promissionis, sed tantùm de leuib⁹, ideo horū respectu, nō possent dici habere sceptrum, vel potestatem Regiā, nec tenere locum regis, sed essent sicut magistratus municipales, & iudices pedanei, & inferiores habentes modicā potestatem, toto tit. C. de peda. iudi. & no. in l. Imperium. ff. de iurisd. om. iudic. Præterea expositores Hebræi super illud Oseæ 4. Dies multos sedebūt filii Israel sine Rege, &c. intelligunt illa verba de statu Iudeorum in captiuitate hodierna, & sic hīc in Babylonia iudices, esset cōtra prophetiam veritatē, & ob id Dñs noster Iesus Christus, Matth. 23. dixit, Super Cathedram Mosis sederunt scribæ, & Pharisei nō dixit sedent. sed sederunt, vt ostenderet, q eorū tūc iam cessauerat potestas. Ex præmissis infertur, q cum Iudæi non habeant iurisdictionem, nō possint condere statuta, cum facere statuta sit iurisdictio generē sumpta, vt per Bar. in l. omnes populi, col. j. vers. j. ergo, & ibi per alios, & hoc expresse tenet Stephā. Bertran. consi. 128. pro pleniori, col. 2. versi. præterea. vol. j. ex quo infert q Iudæus nouiter veniens ad incolatum Iudæorum, nō pōt cogi ad collectam pro solutione debitorum contracta ante incorporationē, & subinde nec alia, quæ pertinēt ad iudicētis officiū, de quibus in l. j. ff. de iurisd. om. iud. cum ibi no. idē dicēdum de aliis infidelibus, tenendo opi. Host. de qua infra, nu. 26.

Dictum

Dictum est proximè de Iudæis, an possint esse iudices: videa-

23 mus † modò an possint esse arbitri. In quo dicendum est q sic, p tex. in l. Iudæi Romano, supra allegata. quod intelligitur vt possint esse arbitri, scilicet volūtarii, & inter eos, vt patet ex illis verbis ibi communi pactione, & in ciuilibus tantum. an autem si factum sit inter Iudæos compromissum, cum potestate decidendi de iure tantùm, intelligatur de iure communi, vel Mosaicę, 6. Ruy. consi. 4. quoniam, vol. 2. vbi dicit q intelligitur de iure Hebraico. Et no. q laudum Iudæorum absq; emologatione tacita vel expressa incōtinēti mādatur executioni. tex. est in l. Iudæi. C. de Iudę. fm vnam lectionē, & ibi Guid. de Suza. & per Alex. in additio. ad Bar. in l. cum antea. C. de arb. quod tamen non puto verum per ea, quę dixi supra, c. j. & 2. huius secundę partis, & tex. in d.l. Iudæi, hoc mihi non videtur probare, sed potius contrarium, si bene inspiciatur.

Sed dubium est, an possint eligi in arbitros necessarios ex for-

24 ma statutorū, disponētium † q causæ inter affines, vel cōsanguineos debeant compromitti? & in hoc puto, q ipsi nō possint eli-

25 gi in arbitros necessarios, † cum eiusmodi arbitri habeāt iurisdictionem, siue ea sit delegata, prout dicit Bar. in l. fi. C. de iudi. vbi etiam Bal. in 2. no. & in l j. C. si quac. prædi. potesta. & Areti. in l. nemo potest. col. antepe. de leg. j. & Ias. in l. duo iudices. col. 3. ff. de re iud. qui dicit hoc magis cōiter teneri, & Hostien. in c. suspitionis. de offi. deleg. & Abb. in c. fi. de re iudi. siue habeant iurisdictionem ordinariam, & sint ordinarii, vel in locū ordinarii succedāt, prout tenet Ias. in d.l. fi. col. pe. in fi. C. de iudi. & in d.l. duo iudices. col. 2. ver. sed arbitri qui eligunt, dicēs hoc tenere gl. Ange. & Pau. de Cast. in l. apertissimi. C. de iudi. & D. Ant. in d.c. suspitionis, cum habeāt iurisdictionem à lege, vel statuto, quæ lex tribuit ordinariam iurisdictionem.

Siue etiā sit media quædā species inter ordinarios, & arbitros, prout tenuit Bal. in d.l. apertissimi, & Io. And. in addit. ad Specu. in tit. de recusa. §. fi. ver. sed nunquid arbiter, & gl. in d.c. suspitionis, in gl. magna, in verbo, media, circa medium, quæ dicit, q est ista eorum iurisdictio quasi ordinaria, & Bal. in consi. 90. quæritur vtrum arbitri. vol. j. quæ non prosequor aliter, nam satis mihi videatur q cum arbitri tales necessarii habeāt iurisdictionē, quæcunq; ea sit ex prædictis, sufficiat ad excludendum eos à tali officio, tanquam incapaces iurisdictionis, licèt Corne. consi. 65. licèt in hac cōsultatione, vol. 4. videatur aliter sensisse, dum concludit, quandam sententiam fuisse iustam & æquam, per quam fuit pronunciatum, causam vigore statuti Pisani compromittēdam in Hebræos, per aliqua (iudicio meo) minimè concludentia, stantibus supra latissimè allegatis, & potissimùm, quia materia iurisdictionis non cadit proportionabiliter in Iudæis, sicut in Christianis.

26 Expedita materia iurisdictionali quo ad Iudæos, † pulchrū est scire, an alii infideles de iure habeant iurisdictiones? In quo articulo Inn. in c. quod super his. de voto, dicit q si illorum Regna nunquam fuerunt Imperii Romanorum, vel Christianorū, tūc apud infideles est vera iurisdictio: si aūt illa regna fuerūt p prius Christianorum, & occupata postea per infideles, & in illis regnis non habent, nec possunt dici habere veram iurisdictionem, vt patet de ciuitate Hierusalem, & aliis quæ modò sunt occupatæ per infideles, contra quos licitè potest bellum indici, prout de Sarracenis Hispaniæ tradit Oldr. consi. 72. incip. an contra Sarracenos. cum enim agatur ad recuperationē patriæ, à qua per vim spoliati sumus, licitum est bellum indicere. c. dispar. 23. q. 8. & per Inn. in d.c. quod super. in 2. col. in glo. in verbo, pro defensione, Bar. in l. j. C. de paga. Ant. de Bu. & Io. de Ana. in c. quod olim. extra de Iudæ. & opinionem Inno. secutus est Pet. de Ancha. in regula, peccatum, in 3. q. de reg. iur. lib. 6. Mouetur Inn. nam certū est, q Dñi est terra, & plenitudo eius, orbis terrarū, & c. c. tua nobis. de deci. sed ipse Deus hæc omnia subiecit rationabili creaturæ, propter quā omnia fecit, Gen. j. & in l. in pecudum. ff. de vsur. & ista omnia fuerunt cōia, donec iuregentium distincta fuerūt dñia, & regna diuisa: quæ quidem bona cōia non erant in alicuius bonis, ideo occupanti concedebantur, quia quicquid calcauerit pes tuus, tuum erit, vt no. in l. j. ff. de acqui. pos. Ideo cum regna fuerint per infideles ab initio occupata in nullius bonis existentia, fuerunt effecta eorum: non enim tantùm pro fidelibus, sed pro omni rationabili creatura à Deo sunt ordinata, qui Solem suum facit oriri nō solùm super bonos, sed etiam super malos, & ideo volatilia pascit, Matth. 5. & 6. & Ps. Qui dat escam oī carni. licitè ergo dicuntur infideles habere dominia, & iurisdictiones, quas tenet, & Deo auctore ipsa possidere videntur, & quo ad eorum terras non posset indici bellum, nisi ipsi malè tractarent Christianos in eis degentes: nam Papa qui de iure est supra infideles, licèt non de facto secundum Inno. potest præcipere eis ne Christianos infestent, & si malè illos tractarent, posset ipsos dominio, & iurisdictione priuare, & illis bellum indicere, & opinionem Inno. tenet etiam Archidia. 3. q. 7. c. fi. & 11. q. 3. c. cui est, Domi. in c. si quis viduam. in fi. 50. dist. & in d.c cui est, nō firmat pedes, sed eandem opi. Inno. tenet etiam Pet. de Ferrariis in tit. de forma libelli, in actione reali, in verbo, veris & legitimis, col. 7. ver. sed hic quæro an liceat, dicēs sub dubio tamē, Sarracenos posse allegare præscriptionem tanti temporis, cuius nō sit memoria in contrarium. & eandem opin. dicit tenere Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de Iudæ. Quam etiam tenet Archiepiscopus Floren. in sua summa, parte tertia, tit. 3. c. 2. & Ant. Corsettus in tract. de potesta. regia, in vlti. par. q. 82. & pro opi. Inno. facit q tradit Bar. in l. fi. C. de contrahen. empt. q Papa, vel Imperator potest concedere regibus Christianis regna, quæ tenentur per Sarracenos, quæ fuerunt nostra, nam id quod fuit nostrum, & nunc est apud hostes, est in commertio nostro, propter spem postliminii. Eandem opin. quod infidelitas non sit impedimentum quo minus aliquis sit verus Dominus, tenet Reuerēdus frater Franciscus à Victoria in relectionibus suis, sub titulo de Indis insulanis, vbi concludit, illos Indos noui Orbis, antequàm Hispani ad illos venissent, fuisse veros Dominos illorum locorum tam publicè quàm priuatim.

Sed alia fuit opinio Hosti. in d.c. quod super, col. 3. circa fi. qui cōcludit, q apud infideles Principes non sit aliqua vera iurisdictio: dicit enim sibi videri, q in aduentu Christi, omnis honor, & omnis principatus, & omne dominiū, & iurisdictio de iure, & ex iusta causa, & per illum qui supremam manum habet, nec errare pōt, omni infideli subtracta fuerit, & ad fideles translata. & q iustis de causis hoc euenerit, probatur Ecclesiast. 10. Regnū à gente in gentem transferetur propter iniustitias, & iniurias, & cōtumelias, & diuersos dolos, & hoc factum probatur in c. trāslato. de constitu. in persona Iesu Christi filii Dei viui, qui nō solùm sacerdos fuit, sed & Rex. Lucæ j. Et Regni eius, &c. Vñ & ipse Dominus Deus noster dixit Matth. 21. Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructum eius, cuius Regni & Sacerdotii Principatum filius Dei, commisit Petro, & successoribus eius, 8. q. j. in scripturis. & in c. pro humani. de homici. in 6. & qui filii sint legiti. c. per venerabilē. §. rationibus. vnde dicit Hostien. se constanter asserere, quòd de iure infideles debēt subijci fidelibus, non ècontra, per no. in c. j. extra de Iudæ vbi idē Hostien. dicit esse expressum contra illos, qui dicunt infideles posse habere fideles sub suo dominio, & propterea residet Hostien. in hac sententia, q apud Principes infideles nulla sit iurisdictio, & eos indignos Regno, & principatu, & omni dominio, & iurisdictione, in idem concurrit Do. Ant. in d.c. quod super, & Oldr. in d. cōsi. 72. dicit q salua veritate videtur q opinio Host. sit verior. & pro opi. Host. D. Abb. in d.c. quod super, col. 2. allegat tex. in c. si de rebus, 23. q. 7. cum gl. hoc idem tenet Matt. de Afflict. in rub. quæ sint Regalia, col. 4. in vsib. feudo. versi. & pro ista opi. & hāc esse magis communem affirmāt. Doct. in d.c. cui est, 50. dist. pro quo videtur Bald. in l. cum multa. C. de bonis, quæ libe. & quod idem Bal. voluit in j. constit. C. vbi dicit, q Constantinus Imperator, post eius baptismum, in resignatione Regalium, quam fecit beato Syluestro, resignauit sibi ensem, ostendens se non legitimè esse vsum gladii potestate, nec legitimè se habuisse Imperiū, & opin. Hostien. tenet etiam Martinus Lauden. in tract. de Principi. ver. 49. incip. Italia aliàs fuit. & dicit q sententia Hostien. videtur magis catholica, & vtilis fidei Christianæ, cum passio, humilitas, & obedientia Christi ad patrē, & immensa charitas eius erga genus humanum, meruerit vniuersale dominium, & potestatem super homines, & Angelos in cęlo & in terra & in inferno, & vniuersale dominium super cęlos, & omnia elementa, & omnes creaturas, tam rationales, q̃ irrationales, vt patet Psal. 8. & venti & mare obediuerunt ei, & etiam pisces, cum in præcepto eius Apostoli laxantes rete concluserunt multitudinem piscium copiosam, vt rete rumperetur, cum prius per totā noctē laborantes, nihil cepissent, Lucæ 5. & Io. 21. Nec videtur posse dici, Christum Dominum vniuersalem, commisisse iurisdictones & dominia, nisi Vicario suo, & genti facienti fructum eius, non autem infidelibus ipsum non cognoscentibus, & nullus eius hostis debet habere ius dominandi, nec rebelles, & supremam eius Maiestatem offendentes. An autem Principes, qui non habuerunt regna vel dominia ab Imperatore, sed à faucibus infideliū tenuerūt, subsint Imperatori, vel nō, vide Restau. Castal. in trac. de Imperato. q. 54. vbi quod non.

27 Non ab re quæro modò, † vtrum liceat Christiano appellare ad iudicem infidelem exemplo Pauli, qui ad Cæsarem appellauit, Actuum 25. In quo dicendum est, q si Christus nō potest habere iudicem catholicum, sicut est in terris, in quibus sunt infideles, & præsunt infideles iudiciis: tunc licitè potest appellari ad Iudicem infidelem, loco supra citato, & sic est licita talis appellatio, quando Christianus conuenit infidelem sub iudice infideli, vel quando iudex à quo, fidelis, est sub infideli: aliàs secus, quia tunc non esset licita appellatio per Christianum ad iudicem infidelem, quando scilicet posset fidelis habere iudicem appellationis catholicum, per text. in c. catholicus. 2. q. 6. & j. Cor. 6. vbi Apostolus reprehendit fideles, qui ad iudices infideles reccurrebant, cum possent habere iudices fideles & habetur 11. q. j. c. relatum. vbi etiam habetur q in primitiua Ecclesia Apostoli terminabant causas etiam seculariū in Ecclesiis. Et an Papa possit cōstituere episcopatum in terris infideliū, vide Bal. & Ang. in l. id

quod.

quod de leg.j.vide ad præmissa,quod tradit Innocen.in c. quod super,col.fi.de voto,quod si in Italia populi essent,prout sunt cõuersi,& domini remansissent infideles,ꝙ Papa bene posset dominio in fidei dominium & iurisdictionem dimittere super fideles,arg.j.Timo 6.

Ex præmissis patet, ꝙ Iudæi, cum non possint habere iurisdictiones,nec eas exercere, nunquam regnabunt amplius in hoc 28 mundo temporaliter,sicut antiquis temporibus faciebant:† cõuertentur tamen propè mundi finem,& conuersi regnare poterunt æternaliter in vita beata, de quorum conuersione scriptũ est Esa.10.in veritate reliquiæ conuertentur,reliquiæ inquam Iacob ad Deum fortem: si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris,reliquiæ conuertentur ex eo,&c. & Osee 3.Et post hæc reuertentur filii Israel,& quærent Dominum Deum suum, & Dauid Regem suum,& fluent ad Dominum , & ad bonum eius in nouissimo dierum.Item Esa.55.Conuertentur, & veniẽt in Syon cum laude,& lætitia sempiterna,super caput eorum, & Esa.45.Israel saluatus est in Domino,salute æterna.& Dan.7.Zachar.12. Et effundam super domum Dauid spiritum gratiæ, & preci;& aspicient ad me quem confixerunt,& plangent eum plãctu quasi super vnigenitum,& dolebunt super eum,vt doleri solet in morte primogeniti.& Hierem 31.& Deuteron.4. Nouissimo autem tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum,& audies vocẽ eius, quia Deus misericors Dominus tuus est,& tũc baptizabuntur,vt prædixit Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid,& habitantibus in Hierusalem in ablutionẽ peccatorum,& tũc erit vnum ouile,& vnus Pastor; videatur etiam ad hoc Augustinus de ciuitate Dei,lib.2,c.29.

De loco autem iudicii vniuersalis declarat San Tho.4. Senten. & quòd erit propè montem Oliueti in valle Iosaphat, vbi Christus ascendit ad cœlos,inde etiam descendet iudicaturus viuos,& mortuos.

SVMMARIVM.

1 *Doctor non potest esse qui sit Iudæus,etiam si nollet legere, cum consequatur potestatem legendi per doctoratum.*
2 *Doctores appellantur ab Imperatoribus,nobilissimi,amici,& parentes.*
3 *Aduocatus Iudæus esse non potest,licet pro seipso postulare possit.*
4 *Procurator Christiani in iudicio potest esse Iudæus contra christianum.*
5 *Notarius esse non potest Iudæus.*
6 *Notariatus est officium,& inductum à Principibus ob publicam vtilitatem.*
7 *Iudæus potest exercere officium scribæ inter Iudæos.*
8 *Medicus Papæ vel Imperatoris esse minimè potest Iudæus.*
9 *Medicus quis esse potest,etiam quod non sit doctoratus.*
10 *Medicus Iudæus cauendus à christianis,aliter peccant mortaliter, nisi tempore pestis,vel propter eius excellentiam.*
11 *Medici qualiter eligendi, & quot numero per ciuitates sint conducendi, & quæ in medico requirantur,remissiuè.*
12 *Procurator Principis esse non potest Iudæus,idem de coquo.*
13 *Tutor christiani,an possit esse Iudæus.*
14 *Iudæus tutor Iudæi esse potest,& mater Iudæa tutrix filiorum.*

CAP. VII.

1 PRosequẽdo ordinem circa officia publica,& dignitates, quorũ Iudæi sunt incapaces,† sciendum est consequenter Iudæum effici non posse Doctorem , cum doctoratus sit dignitas,vt per Bald.in l.j.col.3.in fin.in prima lectura. versic. item no.ꝙ doctoratus.ff.de iusti.& iure. & tex.in c. quanto , extra de magist.& quò Doctor esse non possit Iudæus; tenet Bart.in proœ.C.in 3.col.versi. quæro circa hæc, & in l.omnes,la 3.C.de decurio.lib.10.& in l.1.col.2.C.de dignita.lib.12.& in l.fi.in vltimis verbis.C.de postulan.& in d.l. omnes.dicit se ita respondisse duobus Iudæis, qui erant sufficientes scholares in medicina,& paliarenus recipiebant doctoratum, quia doctoratus est dignitas,& idem Bart.in l.generaliter.§.fi.ff.de decurio.& in l.fi.C.de Iudæ.Abb.in c.cum sit,extra eo.tit.Pet. de Ancha in clem.2.de magist.Io.de Anan.in rub.de Iudæ.extra,Fely.in c.j. col.2.ver.2.limita.ex eo.tit.Ang.in §.iam Auth.iusiur.quod præsta.ab his.Abb.in d.c.cum sit,& in c.postulasti.ad fi.C.de proba. quod procedit & ampliatur, etiã si talis Iudæus nollet legere,nã eo casu si legeret per annos viginti,efficeretur Comes,quod esset magis dubitandum,per tex.in l.vnica.C. de professori. qui in vr.Constantino.lib.12.& ita extendit hanc conclusionẽ in Doctores etiam non legente,D.Abb.in c.proposuisti,col.fi. ante fi. extra de probat.Quia licet non legat,consequitur tñ legendi potestatem per doctoratum, & efficitur magister saltem habitu, vt in per cum,& in d.c.quanto,& c.cum sit.& pro dicta opinio-2 ne facit tex.in l.2.§.fi.ff.de excusa.tuto.† vbi per Imperatorẽ, Vlpianus appellatur nobilissimus,& in l.diui fratres.ff.de iur. patr. vbi Imperator appellat Doctorem amicum suum,ibi in verbo, Domitiũ amici nostri,& in l.ex diui.C.loca.vbi Vlpianus ab Imperatore appellatur parens noster, & ab aliis quantuncunq; magnis,non fratres,sed Domini debent appellari, l. 2. C. de offic, diuer.iudi.per Lucam de Pen.in l.mulieres.C.de digni.lib.12.de quibus etiam vide per Andr.de Sicu.in consil.57.incipien. Præclarè scribitur apud Iob col.6.in fin.& col.10.in princip. vol.2. & plura per Imo.in clemen.2.col.2. de magist. Quorum titulorum, & dignitatis Iudæus vti incapax non potest esse particeps, & sic non potest habere insignia doctoratus : de licentia tamen superioris hoc posset,vt per Ioan. Staphi. in tract.de grati. & expecta.in titu.de rescript.in forma breuium.nume. 41. vbi refert, quendam Iudæum de licentia Papæ doctoratum. Similiter non debet posse Iudæus feudum recognoscere, maxime honorabile aut iurisdictionale,per prædicta,& tradit Silua.in tract.de feudi recogni.q.101.

3 † Pariter etiam Iudæus non potest esse aduocatus, vt est text. in l.fin. C.de postulan.Vbi nullus potest esse aduocatus ,qui non sit Christianus.& tex.in c.nemo,el primo,de pœnit.dist.j.& in l. nemo.la 2.C.de episc.audi. & non catholicis non patent portæ dignitatum , & officium aduocationis est dignitas. l. laudabilis. C.de aduo.diuer.iudic.& infames repelluntur à postulando,sed Iudæi sunt infames infamia canonica , vt dicit gloss.in d.l.nemo.concludit tamen , quòd pro se Iudæus non prohibetur postulare,sicut quilibet alius , secus pro aliis , cum non possit gerere officium istud,nec detur eis facultas lædendi Christianos. 17.q.4.c.constituit.

4 † Procurator autem Christiani potest esse Iudæus in iudicio contra Christianũ,vt tradit Bal.in l. spadonem. §. iam autem.ff. de excusa.tuto.est enim onus,& officium vilissimum,vt dicit gl. in §.fi.Insti.de excepti.& Bar.per tex.in l. si quis decurionẽ.C.de decurio.lib. 10.qui dicit ꝙ nullo modo aduocati volunt esse procuratores,& per Alex.consi.99.visa inquisitione,col.fi.in fi.vol. 6.intellige de procuratore priuati,secus si Principis,quia talis dicitur habere dignitatem.l.nemo præfectus.C.de dignita.lib.12. & not.in d §.fi.Insti.de Except.

5 Idem est dicendum circa officium tabellionatus,† vt nõ possit Iudæus esse notarius,siue tabellio,iuribus quibus supra,& tradit Ang.in Authen.iusiur.quod præsta.ab his.& Ias.in rub.ff.de iusti & iu.col.j.ver similiter Iudæus.& est ratio , quia licèt notarij non dicantur habere dignitatem,dicuntur tamen habere officium,vt est tex.in c.vt officium.§.ad conscribendas. ibi, tabellionatus officium,de hæret.in 6.& tex.in l.vniuersos.C.de decuri.lib. 10. Immò dici posset , ꝙ tabellionatus officium sit honor & dignitas, iuxta illud Ecclesiasti. 10. in manu Dei potestas hominis,& super faciem scribæ imponet honorem suum.† est enĩ 6 tale officium inductum à Principibus propter publicam vtilitatem,& ab eis inuentus & approbatus fuit, vt per Oldra. consi.75. incip.Quis possit creare.sed nomen Principis rem decorat , Institu.ad Tertullia.§.sed nos·Item tabelliones habent iurisdictionem voluntariam,ideo dicuntur iudices cartularii, glos.in l.j.in verbo,pro tribunali.circa fi.ff.de iudic.& per glo.& no.in l. fi. C. vbi & apud quem,& per Innoc.in c. cum à nobis , extra de testi. & gl.in l.rem nõ nouam.C.de iudi.Ideo Lucas de Pen.in d.l.vniuersos.tradit non esse verum id,quod ibi glos.dicebat, officium tabellionatus esse vile, quod cõprobat pluribus mediis , licèt dictum glo.secutus sit Oldra.d.consi.75.circa fi.sed quicquid sit,satis est,quòd quò ad quæstionem de qua supra,omnes in hoc cõcordant,quòd notariatus sit officium publicum,vt sunt iura expressa , cuius rei Iudæus particeps esse non potest , quicquid in contrarium tenuerit Ioan.de Ana.in rub.extra de Iudę.in 3.colum. cum præmissa ex toto elidant eius fundamenta : & tanto minus potest esse notarius Principis,qui dicitur habere dignitatem,l.j.C.de manda.princi.& per Bart.in l.j.C.de digni.lib.12. & in l.eadẽ §.j.ff.ad leg.Iul.repetun.& per Bal.in c. j.de feudo guardiæ.in vsib.feudo.

Et ꝙ conclusum est,Iudæum esse nõ posse scribam vel tabellionem,videtur posse limitari vt procedat inter Christianos, se-7 cus inter Iudæos , † inter quos tãquam scriba posset tale officiũ exercere,per ea quæ tradit Calderin.in consi.2.sub titu. de consuetu. & consil. 10. sub titu. de constitu.vbi facit mentionem de consuetudine Iudæorum , per quam validantur testamenta eorum rogata ab habentibus peritiam legis Mosaicæ, & per ea quæ dixi supra , cap. 6. nume. 22. & quod Iudæus possit esse tabellio inter Iudæos , concludit Ias.in rubri.de oper.nou.nuncia. colum. 1. in fin. sed an testamentum Iudæi possit scribi per notarium Christianum. Bald. in l. iudices , in fin. C. de sentent. dicit quòd non , nisi ille Iudæus sciat linguam illius idiomatis, vbi testamentum conficitur , & illa lingua vtatur in testamento conficiendo.

8 Consequenter etiam † Iudæus non potest esse medicus Papę,vel Imperatoris , quia tales Medici dicuntur habere dignitatem , vt tradit Bartol.in l.j.C.de comiti. & Archidiac. lib. 12. secus in medicis inferioribus,vt per Ioan.de Anan. in rubri. extra de Iudæ.colum.2.versic.nunquid autem Iudæus. nam ad hoc vt 9 quis dicatur medicus , † non requiritur quòd sit doctoratus vel approbatus,vt per Bald.in l. sciendum. versic. dictum, in fi. ff.de ædili.edic.& probatur in l. j. §. ne autem. C.de commu. ser. manumis. vbi habetur , quòd serui possunt esse medici , quod esse

non

non posset,si in medico requireretur doctoratus , nam & serui à dignitatibus repelluntur.l.1.l.fina.C.qui mili. non poss. libro 12.& sic serui non possent esse medici , vt dicit text. in dicto §. ne autem,si admitteretur esse medicus, necesse foret ipsum esse Doctorem.

10 †Et cauendum est Principibus Christianis , qui committunt se suosque curandos per medicos iudæos , & etiam quibuscunque Christi fidelibus,cum hoc sit à iure prohibitum.ca. nullus. 28.quæst.1.vbi dicitur,quòd nullus eorum, qui sacro sunt ordine,aut laicus,aliquem iudæorum in infirmitatib. suis vocet,aut medicinam ab eis percipiat,& si laicus est,excommunicetur,& ideo recipere medicinam à iudæo,est peccatum mortale,quod tamen limitat Fely.in c.1.colum.2.extra de iudę.nisi aliud suaderet qualitas temporis,vt puta pestis , in quo deficerent medici.item nisi vocaretur ad curam,in qua medici Christiani defecissent,eadem ratione maxime , si iudæus in ea arte excelleret, quia propter eminentem scientiam relaxatur legis dispositio, & contra Christianos ab Hebræis medicinas accipientes exclamat Francis.Ripa.in tracta de peste,in tit.de remedijs ad curandam pestem,nume.56.& Guil.in repe.c.Raynutius. in j. part. in verbo,adiectæ impuberi , nu. mihi 30. dicens de Carolo Caluo Francorum Rege decepto hoc colore, qui epota potione propinata per iudæum medicum pro excellenti habitum,& sibi familiarem,paulo post interijt,& quis dicatur habere doctrinam eminentem,& quis sufficientem,vel mediocrem , vide Inn.in c.cum in cunctis,de electio.

11 †Qualiter autem medici sint eligendi,vide tex.in l.j. ff.de decre.ab ordi.facien.Et quot medici de publico debeant conduci in ciuitatibus,vide tex.in l.si duas.§.est autem.de excusat.tut. Item quæ requirantur in medico,& quando ex sui imperitia teneatur,& ad quæ obseruanda sit obligatus,vide cano. in c.tuas, extra de homic.

Sed quid ècontra,an Christiani possint iudæis dare medicinam?& dicendum est ꝙ sic,vendendo,& fortè nisi causa pietatis,& humanitatis,arg.c.quoniam multos,11.q.3. & c. pasce fame morientem.lxxxvi.distinct.

12 Et idem quod de medico principis , † dicendum de procuratore Principis , vt iudæus non possit esse procurator Principis , cum etiam talis dicatur habere dignitatem, vt per Roma. sing. 814.incipien.tu habes.quòd officium,vbi innuit generaliter, ꝙ omne officium quantuncunque vtile,dicitur dignitas,quando fit Principe mandante,per text. singul. in l.nemo præfectus.C. de dignita.lib.xii.& per Lucam de Pen.in l.vniuersos.colum.2. C.de decurio.libr. 11.Ex quo idem dici potest de coquo Principis,vt voluit idem Romanus,sing.655.incip.Nunquid esse coquus sit ars,& vult quòd etiam coquus Principis dicatur habere dignitatem.

13 Circa tutelam autem,quæ est onus,& priuatum, † quæritur an iudæus possit ipsam exercere,& esse tutor Christiani?in quo articulo sunt variæ Docto. sententiæ, quia plures tenuerunt,ꝙ sic,inter quos ita tenet Fulgo.in rubr.ff.de iust. & iu. & Martin. Lauden.& Ludo.Roma.in l.3.§.iurari.in vlt.col.ff.de iureiur.& in l.pactum.C.de collatio.& Do.Ias.in d.rubrica, de iust.& iur. dicit quòd ista opi.in puncto iuris est sustentabilis,& pro ea adducit tex.in l.spadonem.§.iam autem.ff.de excusa.tuto.cum gl. ibi,in verbo,iudæorum,& tex.in l.generaliter.§.fi. ff. de decur. Sed contraria opinio videtur verior,& magis æqua vti concernens animæ salubriorem partem,per not.in authen. sacramenta puberum.C.si aduer.vend.pro qua Seisellus in d.rub. colum. pe.adducit bonam rationem:nam si metu amissionis , & detrimenti bonorum , tutor repellitur à tutela , vt in auct. minoris debitor.C.qui dari tuto.poss.& in Authen.vt hi qui obliga.multo magis vbi vertitur periculum animæ,quæ cunctis rebus præponi debet.l.sancimus.C.de sacrosanct.eccles.distinguendo tamen vt ibi per eum,& hanc partem tenet Bar.& alij Doct. plures, quos refert Ias.vbi supra,col.fin.maximè autem, quia leges in contrarium allegatæ sunt correctæ per l.fina. C. de iudæ.idẽ tenet consulendo Socin. consil. 70. colum. fina. in fin. volum. primo. conuersus autem ad fidem non prohibetur esse tutor Christiani,per ea quæ dicentur infra,part.3.prin.capitul.5.num. 7.& sequen.

14 †An autem iudæus possit esse tutor iudæi, & mater iudæa tutrix filiorum suorum ? & dic , quòd sic non obstante , quòd teneantur iurare secundum formam l.fina.C.de admi. tuto.quia iurabunt secundum morem suum. capitul.mouet te. 22.quæst. 1.Specul.in titul.de iuram.calum.§.restat.versicul. sed pone iudæus,Andr.Sicul.consi.15.colum.3.& 14. & sequen.volum.primo,vbi plura ad hanc quęst.adducit per tres columnas,concludens matrem iudæam posse exercere officium tutelæ pro eius filijs iudęis.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi non ligantur legibus canonicis in spiritualibus.*
2 *Iudæi Censuris ecclesiasticis non afficiuntur.*
3 *Matrimonium licitè contrahunt iudæi in gradibus humana lege prohibitis.*
4 *Repudij libellus iudæis permissus.*
5 *Dispositio c.q.siquis suadente.xvij.q.4.non ligat iudæos. idem denunciatio Euangelica non habet locũ in infidelibus,et in eis,qui non sunt Christiani.*
6 *Iura canonica obligantia ad iuramentum timore periurij,non habent locum in iudeis.*
7 *Pactum de non succedendo,non validatur iuramento iudæi.*
8 *Iuramentum iudæi non validat donationem inter virum,& vxorem.*
9 *Contractus iudæorum iuramento minimè validari.*
10 *Iudeus transgressor iuramenti secundum eorum morem punitur per ecclesiam.*
11 *Iuramentum iudæi super contractu cum Christiano,seruandum est.*
12 *Iuramentum iudæi per Christum obligat illum ad eius obseruantiam.*
13 *Iuramentum Christiani per Deos alienos , an obliget illum ; & an iurando peccet.*
14 *Iuramentum per creaturam,vt per caput & similia,an sit seruandum.*
15 *Iuramentorum differentia, scilicet inter iuramentum quod defertur à parte parti,& iuramentum confirmatorium contractus,& iuramẽtum testis, & vbi de forma requiritur.*
16 *Iuramentorum Gentilium diuersæ formulæ.*
17 *Iuramentorum Regum,& Imperatoris erga Papam , & de diuersorum iuramentorum formis.*

CAPIT. VIII.

1 VIdimus supra,qualiter iudæi subijciantur iuri cõmuni,& statutis locorum , cũ limitationibus, & quid de officijs publicis,& dignitatibus:modò verò successiuè quærendum est , de legibus canonicis, † an iudæi,& infideles ligentur constitutionibus iuris canonici?In quo dicendum est,quòd iudæi,& alij infideles in spiritualibus,& sacramentalibus,non subijciantur canonibus,vt not.per glo. & omnes scribentes in c.1.extra,de constit.& cap.gaudemus. cap.fi. cum gl. de diuor.& cap.de infidelibus,de consangui.& affi.capit.fi.qui fil.sint legit.per glo.in clem.1.de testi.in verbo,principium, Io. Andr.in cap.quod super his,de voto,Gem.in cap.multi.colum. 3.circa fi.22.quæst.1.Fely.in cap.iudæi el secondo,colum.8.versicul.& hæc procedunt,nume.23.de foro compet. Roma.consil.155.Pręmissum laudum.in fin.quia de his quæ foris sunt,nihil ad nos,vt per Apost.1.Corinth.5.commissa est enim Papæ principaliter cura populi Christiani.cle.pastoralis. in princ.ibi, nobis diuinitus super cunctas populi Christiani nationes, & in gl.in verbo,Christiani,de re iudi.

2 Et ideo † pœnis spiritualibus , & censuris ecclesiasticis non afficiuntur,licèt per quandam viam indirectam possint etiam ipsi excommunicari,vt in capitul.& si iudæos.in fin.& capitul. sequent.& ibi in gloss.fina.& in capitul.cum sit,vbi gloss. fin. & in cap.ad liberandam,extra de iudæ.& in capitul.post miserabilem,de vsur.

3 †Vnde iudæi licitè contrahunt matrimonium in gradibus prohibitis humana lege tantùm,vt not.in dict.cap. de infidelibus,vbi Abb.in j.not.quia lex canonica in prohibitione matrimonij,non extenditur ad infideles,& matrimonium inter eos contractum tenet etiam postquàm sunt conuersi ad fidem,dũmodò non sit contractum cõtra legem diuinam,quia tunc matrimonium esset nullum,dicto cap.gaudemus, cum ibi not.lex enim diuina omnes infideles comprehendit,vt in prædictis iuribus. Quomodo autem intelligatur hoc,quòd teneat matrimonium post conuersionem ad fidem , dicam infra, parte tertia,capitul.7.

4 †Item permittitur iudæis dare libellum repudij , & vxorem dimittere,de quo Deutero.24.& 31.q.1.hac ratione , & 5 quęst. 1.non satis.Matth.19.Mar.10.legitima tamen causa subsistente, & interueniente præsentia sacerdotis , ad cognoscendũ superinde,Qui Sacerdos olim interueniebat, ne quis quandocũque vellet,daret libellum repudij,cum illa certis tantummodo casibus licerent,vt tradit Bal.consi.428.inquisitio dicta,col. 2.vers. & quod de iure.vol.5.& per Alex.consil.61. ponderatis verbis. col.2.ver.nam etiam iudæi.in fi.vol.2.Soc.cons.66. frustra plenitudine.col.pen.versic.secundus effectus,vol.1.licet hodie careant sacerdotio,vt dictum est.

5 †Item dispositio c.si quis suadente,17.q.4.non ligat iudæos, secundum Archid.ibi,in 3.col.

Item denunciari non potest infidelibus,cum inter alia requisita de forma in denunciatione Euangelica , oporteat quòd ille qui denunciat sit Christianus,vt no.per omnes in cap.nouit, extra de iudi.quicquid Abb.ibi in contrarium tenuerit, quem reprobant Docto.communiter, cum illa denunciatio fiat ad finem,quòd quis corrigatur pro salute animæ.quæ ratio non militat in infidelibus , quorum animæ sunt deperditæ. item in casu , quo contemnitur denunciatio , resultat simplex pœna , vt contemnens habeatur sicut Ethnicus.sed absque hoc,tales iam sunt Ethnici,& Gentiles, ergo in eis est denunciatio superflua,

& sic

& ſic materia non eſt æquè proportionabilis iudęo, ſicut Chriſtiano, ideo non competit iudęis. glo. in clemen. j. in verbo, cenſuram. de vſuris. Et per plura And. Sicul. in d. ca. nouit, reprobat opinionem D. Abb. qui nihilominus non firmat pedes, ſed dicit, credere ſe poſſe attentari, vt etiam infidelis denuncietur. & licèt Felyn. ibi videatur ſentire contrarium, tamen ad eius fundamenta poſſet dari reſponſio per ea, quæ dixi ſupra in principio huius capitis.

6 † Item iura canonica obligantia ad iuramentum, timore periurij non habent locum in iudæis, nec arctant eos, de quorum periurio canones non curant. iuramentum eſt enim quid ſpirituale, & ſecundum ius canonicum ſeruari debet omne iuramentum, quod poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, cap. cum contingat, extra de iureiurand. cap. licèt mulieres, eod. titul. in 6. & ratio, de qua ſupra, de euitando diſpendio ſalutis æternæ, non habet locum in iam deperditis. capit. ita quorundam. extra de iudæ.

7 † Ea propter pactum de non ſuccedendo, quod aliàs validatur iuramento, d. c. quamuis, non validatur iuramento iudęi, vt tradit Corn. in l. pactum. col. 2. verſic. ſextò limita in iuramento iudęorum. C. de collat. idem Corn. conſi. 37. in hac conſultatione, col. 2. ver. & licèt iuramentum, num. 6. vol. 4. & Guilel. in repet. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, num. mihi 289. vbi dicit, hanc eſſe commu. opin.

Et quòd iuramentum iudæorum non validet actum, tradit Bal. in c. item ſacramenta, col. 3. verſi. quæro. de pac. iur. firm. vide etiam per Soci. conſi. 65. colum. penul. verſi. poſtremò quòd iuramentum, volum. j. vbi concludit, 8 † iuramentum iudęi non validare donationem inter virum, & vxorem, ad idem Roma. conſi. 155. circa fi. Vbi dicit, quòd non tenetur iudęus ad obſeruantiam compromiſſi iurati, quicquid in contrarium dixiſſe videatur in l. qui ſuperſtitis. ff. de acquiren. hæred. & vide Iaſ. in l. 3. §. iuraui. col. 4. ff. de iureiuran.

9 † Et quòd contractus iudæorum non firmentur iuramento; allegatur communiter ita tenere Bald. in d. cap. 1. §. item ſacramenta. colum. 3. verſi. nunquid iſta, in titu. de pace iuramen. firman. & idem tenet Deci. in cap. 1. colum. 4. verſi. infertur, extra de conſtitu. licèt contrarium idem tenet Deci. in d. l. pactum, colum. 4. verſicu. nonò limita. C. de collatio. dicens ita etiam tenere Imol. in conſil. 1. verſicu. item non videtur, & Andr. Sicul. in conſi. 15. colum. 2. volum. 1. & Stepha. Bertran. conſi. 233. volum. 1. Corne. conſi. 45. vol. 1. & Franc. Curt. in repet. auct. ſacramenta puberum, colum. 13. verſi. 8. limitatur. C. ſi aduerſ. vendi. & ideo Soci. nepos conſil. 125. non eſt dubium. volu. 3. concludit quòd cum iuramentum generaliter loquens (& proinde etiam ſi ab Hebręis præſtetur) ſit de iure diuino, illud omnino ſeruare debent, & quod ideo iudæus periurus repellitur ab agēdo, per plura allegata ibi per eum: ſed à communi, de qua ſupra, non puto recedendum.

Non omittam, ꝙ Pau. de Caſt. conſi. 90. viſa quidem ſcriptura, vol. 2. videtur diſtinguere, vt infra videlicet, ꝙ eo caſu quo ꝑ ius ciuile, vel ſtatutum contractus reprobatur, & tunc iuramentum præſtitum à iudęo per alterum iudęum, non validat contractum, & quo ad ipſos iudęos per ius canonicum non intelligitur eſſe receſſum à lege ciuili.

Si verò interponeretur iuramentum ſuper cōtractu, vel actu quem ius ciuile approbat, vel non reprobat, & tunc iuramentum etiam inter ipſos validat contractum, & ita reſidet ipſe, & hoc ſequitur Ruyn. conſi. 159. colum. vlti. & penulti. volum. 5. qui dicit hoc eſſe de mente Bald. in d. §. item ſacramenta, dum dicit, vel dic contra, quia eos arctat Imperator. & dicit idem tenere Socin. ex mente Bald. in conſil. 66. fruſtra plenitudini. co-10 lum. penulti. & fin. volum. 1. vbi etiam Soci. concludit, † iudęum tranſgredientem tale iuramentum ſecundum morem Hebręorum per legem Moyſi incidere in peccatum, ratione cuius poteſt puniri per eccleſiam, non quidem ea ratione vt emēdetur, & ſaluetur eius anima, quia de hoc eccleſia non debet eſſe ſollicita, niſi quando vellet conuerti ad fidem, ſed puniretur talis tranſgreſſor, ne delictum eius remaneret impunitum, conſiderando quòd ex vinculo iuramenti duo cauſantur effectus: Primus vt tranſgreſſor incurrat periurium, de quo puniri poſſit. Secundus, quòd confirmat actum à lege poſitiua prohibitum, dummodò ſeruari poſſit ſine diſpendio ſalutis æternę, vt per Anto. de But. & Imol. in d. cap. cum contingat. & quòd primus effectus admittatur etiam in iudæo tranſgrediente, vt ſupra, tradit Innocen. in cap. quod ſuper. de voto. dicens quòd Romanus Pontifex poteſt punire iudęos non ſeruantes eorum iuramenta, & circa hanc quęſtio. vide Rober. Maran. in ſuo Specu. in 3. par. colum. mihi 17. qui poſt multa tranſit cum opin. Paul. de Caſt. in d. conſi. 90.

11 Et prædicta † circa iuramenta iudęorum, quòd non confirment contractus inualidos, locum habent circa contractus initos inter ipſos iudęos: nam ſi iudęus iuraret ſuper cōtractu inito cum Chriſtiano, cogeretur ei ſtare, ſecundum Paul. de Caſt. in d. conſil. 90. non ex eo quòd Deum offendit non ſeruando iuramentum, ſed quia hominem Chriſtianum offenderet, argumen. not per glo. in cap. per miſerabilem, de vſur. & ita concludit Ruy. d. conſi. 159. colum. penul. in princip. & vtrum iudęi ligentur conſtitutionibus ciuilibus & canonicis diſponentibus circa obſeruantiam iuramenti, vide Ioan. de Ana. latiſſimè, in c. fi. extra de iudæ.

12 † Quid autem ſi iudęus iuraret tibi Chriſtiano per CHRISTVM an cogeretur ad obſeruantiam talis iuramēti? In quo Barto. in 1. conſtitu. digeſtorum colum. 2. verſi. ſed quæro, dicit, quòd quamuis iudęus non poſſit iurare per CHRISTVM, vt per Barto. in l. iuſiurandum. §. iurari. ff. de iureiuran. & Bald. in l. non erit. §. diuus. ff. eod titu. cogeretur tamen iudęus ſtare tali iuramento. allegat Innocen. in cap. & ſi Chriſtus de iureiurand. de quo etiam Ioan. de Ana. in d. cap. fi. colum. 3. verſic. de prędictis. extra de iudę. vbi etiam, an licitum ſit Chriſtiano recipere iuramentum ab infidelibus per Deos ſuos. not. tamen quòd ſi Chriſtiani iurarent per Deos alienos, vt puta per Maumetum: & quid de iuramento per Deos Gentilium, vt per Apollinem, & Dianam, vt de Laban, qui iurauit per Deum Socoth idolum; de Machabeis, qui in componēda pace cum Romanis, vſi ſunt eorum iuramento, vt habetur in cap. mouet te. 22. quæſt. j. quia adducitur veritas in teſtimonium ſuę affectionis, 13 † in hoc obligatur Deo, & immò tenetur ſeruare tale iuramentum, vt per Innocen. & Hoſtien. in d. c. & ſi Chriſtus. & ibi etiam per Imol. colum. fin. verſi. vnde dicit Innoc. & quòd eſt de mente glo. ibi, in verbo, ſeruandum, quæ dicit qualitercunque iuratur, ſeruandum eſt iuramentum, licet Barto. in d. §. iurari. contrarium teneat, cum ea religio ſit apud nos publicè improbata, & etiam Bald. in d. §. diuus, expreſsè dicit, quòd ita iurando non dicitur eſſe iuratum, & tale iuramentum, non eſſe religionis vinculum, attamen minus malum eſt per Deos falſos iurare veraciter, quàm per Deum verum fallaciter, eod. cap. mouet te. § veruntamen. 22. q. 1. & habetur Exo. 23. de iuramento per nomina externorum Deorum.

Qualiter autem, & ſub qua forma iudęus debet iurare, poſui ſupra, hac parte, c. 5. nu. 10. & pleniſſimè tradit Io. de Ana. in d. c. fi. extra de iudę. verſi. ex quo videtur, nu 9.

In Sarraceno autem valet iuramentum per Deum ſuum, vt per Saly. & alios in dicto §. iurari. de quo etiam per Ioā. de Ana. in dicto cap. fi.

Sed quęritur, an Chriſtianus recipiens talia iuramenta ab infidelibus peccet? & dic quòd non, d. c. mouet te. exemplo Iacob, qui accepit iuramentum à Laban, qui iurauit per falſos Deos, Geneſ. 31. vt dictum eſt: & Iuda, qui petijt iuramentum à Romanis requirendo ab eis fœdus, & tamen ſciebat quòd iurarēt per falſos Deos, qui tamen non reprehenduntur in ſcriptura, cum haberetur reſpectus non ad idoli venerationem, ſed ad exterioris verbi confirmationem, ita tenet Inno. & Hoſt. & Abb. in d. c. & ſi Chriſtus.

14 † Et an ſit licitum iuramentum, ſi deferatur per creaturam, puta per caput proprium, vel per verba, crede mihi, vt faciunt monachi; vel ſi dixerim, Deus ſit mihi teſtis, vel per fidem meā, aut in verbo veritatis, & ſi Deus me adiuuet, & ita eſt in periculo animę meę, & ſimil. vide Bal. in rub. ff. de iureiuran. & in c. in literis, in vltima col. extra de præſumptio. & Ioā. Andr. & Gem. in c. 1. in princi. in 2. col. de ſepul. in 6. glo. in c. pe. de iureiurand. & in cap. fi. in glo. fi. de fideiuſſo. Innoc. in d. c. & ſi Chriſtus. Ange. Ludo & Alexand. in d. §. iurari. & Aſcanius apud Virgilium per caput iurauit.

Per caput hoc iuro, per quod pater ante ſolebat.

Quòd ſi quis iuraret per Dęmones, an teneretur ad obſeruātiam iuramenti, vide tex. in c. quamuis, & c. mouet te. 22. q. j. Alberi. in d. §. iurari. & Imo. vbi ſupra.

15 Intellige tamen, & limita prędicta, † vt iuramenta valeāt ſecundum modos proximè allegatos, quando iuramētum defertur à parte parti, quia ſatis eſt implere formam iuramenti delati, vt in §. iurari. ſecus autem in iuramento minoris, quod interponitur ad confirmandum contractum, vt in aucten. ſacramēta puberum. C. ſi aduer. vendi. & in iuramento minoris, iuxta d. c. cum contingat, ſecundum Bald. in auct. ſacramenta, in 2. colū. quęſt. j. nam tunc dicit quòd neceſſe eſſet iurare per Deum, vel ſuper Euangelijs, & idem Bal. in d. c. & ſi Chriſtus. colum. penul. poſt Innoc. vbi dicit, quòd ſimiliter tales ſpecies iuramenti nō ſufficerent in teſte, vel vbi iuramentum requiritur pro ſolennitate, ut in iuramento calumnię, uel ubi requireretur pro ualiditate contractus.

16 Et quia uolumen iſtud rubricatur ēt de Gentilibus, † ſciendum eſt ꝙ apud eos, iuramentum fuit in maxima ueneratione, & obſeruantia, adeo quod iuriſiurandi monumentum Romę poſitum fuerit in templo Iouis Piſtij, quē Romani ſanctum uocabant, apud quem Tarquinius Rex Romanorū poſt deuictos Gabios, iuramētum pręſtitit, ut author eſt Dionyſius Alicarnaſeus, lib. 4. Itē erant formę quędam in ſanciendis fœderibus, ut Feſtus docet: dicebantur enim & hęc uerba, ſi ſciens fallam, me Deus Iupiter ſalua urbe, arceq; bonis eijciat, ut ego hunc lapidem

dem, de quibus in Prouerbijs, in eo ſcilicet, Iouem lapidem iurare, de quibus etiam vide per Cęli. Rodigi. lib. 21. lectionum antiquarum, cap. 15. Scribit etiam Polibius formam quandam iusiurandi, in 3. hiſtori. quod ediles in tabulis ęneis ſcriptum posuerunt in templo Iouis Capitolini, hoc modo, ſi rectè ac ſine dolo malo hoc fœdus, atque hoc iuſiurandum facio, Dei mihi cuncta felicia præſtent: ſin aliter aut ago, aut cogito cæteris omnibus ſaluis, in proprijs patrijs legibus, in proprijs laribus, in proprijs templis, in proprijs ſepulchris ſolus ego peream, vt hic lapis è manibus meis decidet, è manu lapidem deijciendo. & ſacramentum militiæ antiquæ apud Romanos hoc erat, quia iurabant ſe fugæ atque formidinis cauſa non abituros, neque ex eo ordine receſſuros, niſi teli petendi, hoſtisve faciendi cauſa, aut ciuis ſeruandi. Modum autem iurandi Cartaginenſibus is fuit, agnum leua manu, dextra ſilicem lapidem detinentes, ſi fallerent, Iouem, cæteroſque precati Deos, ita eos mactarent, quēadmodum ipſe agnum mactaſſet, & poſt precationem caput pecudis è ſaxo elidebant. Apud Græcos autem talis formula iuſiurandi fuit in fœderibus ſanciendis, vt ferrum candens tenerent, & vt fœdus tamdiu duraret, quamdiu ferrum illud latuiſſet, ſtatimque in mare illud pręcipitabant, & Xenophon in Aeconomico ita Cyrum iurare ſolitum tradit, ſcilicet per Mitram, quam ipſi Perſæ habebant omnium Deorum maximum. Socrates autem iurare ſolebat per anſerem, & canem, & Zeno per Capparin.

Erat etiam iuramentum Deorum per ſtygiam paludem. vnde Virg.

> Stygiamque paludem.
> Dij cuius iurare timent, & fallere numen.

Et Ouid.

> Per flumina iuro.
> Infera ſub terras, ſtygia labentia luco.

Et pœna ſtatuta erat, ſi quis fefelliſſet eius numen, vno anno, & nouem diebus ab ambroſia, & nectare prohibebatur.

Item per Principis genium iurare fuit apud veteres maximum iuramentum, item apud Virgilium ita iurauit Aeneas Didoni.

> Per ſydera iuro.
> Per ſuperos, & ſi qua fides tellure ſub ima eſt.

In ea iuſiurandi incertitudine, & vanitate verſabantur Gentiles non habentes cognitionem veri Dei, prout nos Chriſtiani mediante Chriſto Ieſu Dei filio: ideo omittendo ea, quæ ſunt, & fuerunt gentium deperditarum, & ad noſtra redeundo, habetur de iuramento quod Abraham voluit præſtare Abimelech, qui conſtituit ſeptem agnos ineundo fœdera cum eo, Gene. 21. Et de iuramento Dei, Geneſ. 22. vt per memetipſum iuraui, dicit Dominus, & Pſal. 109. Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum. de quo etiam in cap. & ſi Chriſtus, de iureiurand. & Hieremi. 44. Ecce ego iuraui in nomine meo magno, dicit Dominus. & illud Dauid, ſi oblitus fuero tui Hieruſalem, obliuioni datur dextera mea. & Amos 4. iurauit Dominus Deus in ſancto ſuo. & Lucæ. 1. iuſiurandum quod iurauit ad Abraham. & Apoca. capit. 10. Angelus bonus iurauit per viuentem in ſecula, & de alia forma iuramenti in veteri lege, 4. Reg. 4. viuit Dominus & viuit anima mea. & 22. quæſtio. 1. capit. & iurabunt. & an ſit præſtandum iuramentum vel non, & an iuratio ſit peccatum, vide in cap. 1. non eſt ea cauſa, & quæſtio. & per to. cum ſequen. & an iuramenta illicita ſint ſeruanda, vide 21. quæſtio. 4. per tot. quæſtio. & de periurio, ea ca. quæſtio. 5. per to. & in pri-17 mitiua eccleſia iurabant, teſtis eſt mihi Deus, Roma. 1. & 9. † Et de forma iuramenti Regis erga Papam, vide in cap. tibi Domino. 63. diſtinct. & de iuramento Imperatoris in coronatione, in clement. j. de iureiurand. & de alijs pluribus formis iuramentorum, vt vaſallorum, & reuertentium ab hæreſi, clericorum contra quos inquiritur, & clerici ſe purgantis ab hæreſi, teſtis, & iudæi, & ingredientis nouum magiſtratum, tutoris, nuncij publici, & ſimil. vide in cap. dilecti. vbi Do. Abb. & Felyn. extra de maiori. & obedien.

SVMMARIVM.

1. *Ius canonicum ligat iudæos, & alios infideles peccantes contra legem naturæ.*
2. *Eccleſia punit iudęos, ſi contra legem veteris teſtamenti faciant in moralibus.*
3. *Eccleſiaſticus caſtigat iudæos, vel infideles delinquentes in opprobrium fidei Chriſtianæ.*
4. *Crimen eccleſiaſticum committens iudæus punitur per eccleſiam, & quid de crimine non eccleſiaſtico, & mixto.*
5. *Eccleſiaſticus punit infideles eccleſiaſticis, vel mixtis ſi vult; & quid præſumatur in dubio, an velit vel non.*
6. *Crimina eccleſiaſtica quę ſint, & quæ ſecularia, & quæ mixta.*
7. *Sodomia, an ſit crimen eccleſiaſticum, vel mixti fori.*
8. *Inceſtus, & adulterium, an crimina ſint eccleſiaſtica, vel cuius naturæ, remiſſiuè.*

CAPIT. IX.

1 Illud quòd ſupra in præcedenti capitulo dictum eſt de iudæis, vt non ſubijciantur canonibus, fallit vltra præmiſſa in alijs pluribus caſibus, vbi eccleſia de ipſis iudicat, & inter alios ſe offert is, † quando ſcilicet iudæus, vel alius infidelis peccat contra legem naturæ, nam tunc licitè poteſt per eccleſiam puniri, & Papa, qui eſt Vicarius generalis Ieſu Chriſti, de tranſlat. epiſcop. capit. 1. & 2. poteſtatem habet ſuper eos: cum enim Chriſtus plenariam receperit poteſtatem à patre, prout dixi ſupra, capit. 6. nume. 26. eam Vicario ſuo in terra dimiſit, & Petro, & ſucceſſoribus eius claues regni cœlorum dedit, & iuſſit vt paſceret oues ſuas, ſcilicet tam fideles, quàm infideles per creationem, licèt non ſint de ſacro ouili. ſi ergo peccant contra legem naturæ, per Papam puniri poſſunt, vt patet in Sodomitis qui peccantes contra legem naturæ, à Deo puniti fuerunt: & cum Dei iudicia nobis ſint exemplaria, non occurrit ratio, quare Papa, qui eſt Chriſti Vicarius, hoc non poſſit & debeat, ſi detur facultas, vt per Docto. maximè Petrum de Anchara. & Hoſtien. in capit. quod ſuper his. colum. 3. de voto, & ibi Ioan. Andr. & Innocen. & per Abb. in capit. nouit. colum. 2. extra de iudic. & Henric. Boich. in capit. gaudemus. in princip. de diuort. vbi etiam Ancha. quando ſcilicet peccant contra legem naturæ, & ſi colant idola, & in alijs caſibus ibi adnotatis, & poteſt etiam Papa mandare infidelibus, vt admittant prædicatores in terris ſuis, quia omnis creatura rationabilis facta eſt ad Deum laudandum, ſecundum Innocen. in dicto capit. quod ſuper. & per Cardina. Zabarel. colum 4. verſic. quintò quæro.

2 Pariter etiam ſecundum prædictos Docto. † Papa punit iudæos, ſi contra legem veteris teſtamenti faciat in moralibus, vnde iudæus poteſt puniri per eccleſiam tranſgrediens iuramentum præſtitum ſecundum legem Moyſi, vt dictum eſt ſupra, capit. 5. nume. 17. & ſi contra legem ſuam, hæreſes obſeruent, & interueniant, & tradit Felyn. in capit. 1. colum. 13. verſ. & primò tres, de conſtitu. & Abb. in cap. poſt miſerabilem, in fi. de vſur. vbi dicit, quòd ſicut Chriſtiani ſortiuntur forum eccleſiaſticum ſi peccant contra legem diuinam, vt contra iuramentum, vel quid ſimile, ita iudæi, cum non debeant ipſi gaudere maiori prærogatiua.

3 † Idem dicendum eſt quando iudęi, vel infideles delinquunt in opprobrium Chriſtianæ religionis, vt in capit. ſæpe. 28. quæſtio. 1. Petr. de Ancha. in repeti. regulæ, ea quæ. de regul. iur. in 6. & conſil. 15. ſpiritualis iudex. vbi de iudæo ſpiritu Diabolico inſtigato, qui in vilipendium fidei noſtræ orthodoxæ, proiecerat immunditias ſuper venerabile ſignum ſanctiſſimæ Crucis, in qua ſculpta erat figura Domini noſtri Ieſu Chriſti in forma Crucifixi, & per Oldrad. in conſil. 36. infraſcripti ſunt articuli. colum. 2. verſic. ſed nunquid excuſabitur, quia iudæus? dicens quòd ratione delicti ſortitur forum eccleſiæ, quod quidem delictum conſtitum eſt ibi commiſſum in opprobrium fidei, & de intellectu eiuſdem conſilij Oldrad. vide Ioan. de Ana. in capitu. poſtulaſti. colum. 2. verſicu. extra gloſam. de iudæ. vbi de iudæ. & ad idem vide Calderi. conſil. 2. in titu. de iudæ. vbi de iudæo, qui dixit, Naſca il vermo cane al Papa, & à chi el fè, Iddio non potrebbe fare che'l foſſe Papa. & concludit quòd iudex eccleſiaſticus poteſt talem blaſphemiam punire, & etiam ſecularis ad inſtantiam, & requiſitionem eccleſiaſtici, & de hoc crimine in ſpecie vide Ioan. de Anan. in capit. poſtulaſti. colum. penult. de iudæis. vbi latiſſimè. ſed & idem Ioan. de Ana. in rubric. extra de iudę. verſicu. vtrum autem iudęi, concludit quòd in ſacrilegijs, & in alijs ſui natura ſpectantib. ad forum eccleſiaſticum, iudices ſeculares exerceant iuriſdictionem ſuam, ratione qualitatis perſonæ, cum iudæi nec quo ad corpus, nec quo ad animam ſint eccleſiæ, cum non ſint baptizati, ideo de eis nihil ad eccleſiam, quod intelligendum puto ſecundū quod dicam infra, num. 5.

Circa delictum iudæi, qui facit aliquid in contemptum fidei Chriſtianæ, Gui. Papæ, q. 63. incip. Fuit coram me, dicit ꝙ cognitio huius criminis ſpectat & iudici ſeculari, & quod ipſe cognouit de vna cauſa iudæi inculpati, quod in vilipendium Beatiſſimæ Virginis Marię fecerat turpem ſonum ante eius imaginem: fatetur tñ ꝙ iudex eccleſiaſticus poteſt in hoc caſu iudicem tꝑalem præuenire, & cognoſcere per ca. poſtulaſti. de iudæ. & vide ibi in d. q. in addi. in verbo inquiſitori, bonam diſtinctionem in dicto caſu. Et de iudęo blaſphemante vide etiā Alex. conſ. 233. ponderatis, vol. 6. & Soci. conſil. 102. in præſenti. vol. 1. & conſi. 119. vol. 4. & Roſarium Buſti, ſermo. 14. parte j. & in eius conſil. quod ſubſequitur, & ibi in prima ſubſcriptione ad eius ꝯſilium allegatur eſſe communem concluſionem, quòd tale delictum poſſit, & debeat puniri per iudicem ſecularem, & de iudęo, qui de fide catholica ſit oblocutus, per quem & qua pœna ſit puniendus, maximè ſi à Chriſtiano prouocatus ſit, vide Bal. conſi. 100. ſi iudæus. volu. 2.

Sicut etiam de iudæo subuertente animum iudæi volentis ad catholicam fidem peruenire, & illum de loco tuto educente, in quo poterat exercere libertatem animi sui, & extrahente eum in locum non tutum, & vbi non poterat baptizari: Nam inquisitor hæreticæ prauitatis potest contra eum procedere, licet priuilegia cõcessa Inquisitoribus, non concedant eis quod procedant contra illos, nisi in tribus casibus, scilicet si Christianus sit iudæus, vel si iudæus factus Christianus, reuertitur ad iudaismum, vel si iudæus inducit Christianos ad iudaismum, vt p Cardin. Zabarel. in clemen. 2. §. 1. in fin. ibi, duodecimò quæro, & de persuadente Christianos ad ritus eorundem iudæorum, & si ius canonicum violarint, nam hæc spectant etiam ad ecclesiasticum, vt per Bald. consi. 315. iudæis tutela, volum. 1. & consi. 316. cui se subscripserunt solennes Docto Franc. Squilla episcopus in tracta. de fide catholica cap. 46. Et de iudæo circuncidente Christianum, de cuius delicti pœna vide text. in l. iudæi. C. de iudæ & in l. 1. C. de eunuchis, & in cap plerique, de consecra. distinct. 4. & not. in cap. nulla. 54. distinctio. Iudæis autem permissa est etiam iure ciuili suorum circuncisio. l. circuncidere. ff. ad l. Cornel. de sica. Item ecclesia castigat iudæos in casu, quando ex aliquo priuilegio eis indulto prohiberentur Christiani ad testificandum contra eos, siue in ciuilibus, siue in criminalibus causis, & per Christianos non possent conuinci, nam tunc indirectè excommunicantur. idem de alijs paganis, vt est tex. in clemen. 1. de testibus. & de alijs casibus vide Geminia. in d. cap. nulla. & alium casum, in cap. constituit. 17. quæstio. 4. & ibi per glo. in verbo, cædibus. Nota tamen quòd si quis iudæus præuaricatus sit in fide, & damnatus pœna aliqua, non per hoc eius filij à rebus eorum excluderentur, vt not. in capit. iudæi. 1. quæstio. 4.

4 † Item iudęi & alij infideles subsunt ecclesiæ in omnibus criminibus ecclesiasticis, & in eis Papa exercet iurisdictionem, sicut contra fideles: vnde si delinquerent contra matrimonium, Papa vel ecclesia posset in eos animaduertere, vt not. in cap. nouit. de iudi. In criminibus verò non ecclesiasticis iudex temporalis ipsos castigat, in mixtis verò vt sacrilegium, & similibus, locus esset præuentioni, concordando dicta Innoc. ca. 3. de voto. & ibi not.

5 Et quod dictum est proximè, iudęos vel infideles † puniri per ecclesiam in criminibus ecclesiasticis, vel mixtis, intelligitur, si hoc vult ecclesia, quia summus Pontifex pro crimine merè ecclesiastico vel mixto potest, si vult, imponere pœnam spiritualem, vel temporalem iudęo: sed in dubio hoc non intelligitur velle, sed permittere, quòd crimina ipsa commissa per iudæos, puniantur per iudices seculares, per text. iuncta gloss. in verbo, principibus. in clemen. j. de iudæ. Vbi pro crimine commisso in opprobrium fidei, puniuntur infideles à Principibus Christianis, & non ab ecclesia: cum enim non sint creaturæ ecclesiæ, illos non coercet Ecclesia, nisi de iudæis vel infidelibus aliud sit specialiter dispositum, & ita intelliguntur omnia iura, quæ probant quòd iudęis Ecclesia imponit pęnam spiritualem, vel temporalem, quia scilicet tunc specificè ita disponit, & ita declarat hanc materiam Socin. in consil. 119. præsupponitur in facto. colum. penulti. & antepenult. volumi. 4. Qui dicit, hoc etiam velle Areti. in consil. 157. copiosè, qui ita consuluit in ciuitate Senarum. Allegat etiam Alexand. præceptorem suum in suo consilio, incipiente, Redemptoris, visis inquisitione formata, &c. Et est in consi. 99. volum. 6. concludens, quòd punitio blasphemiæ in iudęo spectat ad iudicem secularem, & non ad ecclesiasticum, & dicit hanc esse communem opinio. nisi quando secularis esset negligens, vt ibi per eum. Idem etiam tenet Abb. quem refert Socin. vbi supra, tenere in cap. gaudemus, de diuorti. quòd scilicet ecclesia pro crimine ecclesiastico, vel mixto habeat potestatem statuendi pœnam contra infidelem si vult, sed quòd in dubio hoc non videtur velle, & ad hoc facit quod tradit Ioan. de Anania, in rubr. de iudæ colum. 2. in fin. & colum. 3. vbi dicit quòd in sacrilegio commisso per iudęum, iudex secularis sit cognitor. allegat Ancha. in d. consil. 15. & de his vide per Docto. in cap. cum sit generale. de foro competen. & in capit. postulasti. de iudæ. vbi Felyn. in 2. colum. dicit, quia ista videntur inter se varia, ideo posse fieri duas conclusiones. prima conclusio, quòd vbi etiam inter Christianos crimen omnino est ecclesiasticum, de quo in dicto capit. cum sit generale, iudex ecclesiasticus cognoscet, fallit nisi iudex ecclesiasticus videret se iudęum non posse punire, quia committet seculari, per text. in capit. post miserabilem, de vsur. & ita intelligit quæ dixit Oldrad. in dicto consil. 36. infrascripti sunt articuli. Secunda conclusio, vbi crimen inter Christianos pertinet omnino seculari, vt homicidium, furtum, & similia, tunc etiam secularis puniet iudęum: si verò videtur esse mixtum, locus erit præuentioni: & si iudex ecclesiasticus puniet, & non sufficienter, non prohibetur secularis iterum punire, & vide etiam Ioan. de Ana. in cap. 2. de maledic. & in dicto cap. postulasti. colum. penul. & fin. & Hippoly. in l. ex Senatusconsulto. ff. de sicarijs.

Et quomodo puniantur iudęi, participantes cum Christianis contra sacros canones, & contrafacientes ijs, quæ dicta sunt supra, in prima parte, capit. 4 & in alijs, vide Archid. Floren. in sum. par. 2. titu. 12. capit. 3. §. 3. vbi etiam de pœna iudæi blasphemantis Christum, & per Hostien. in cap. nonnullis. in fin. extra de iudę. & ibi dicitur quòd digna animaduersione debent compesci, quod relinquitur iudicis arbitrio, vt possit ipsos pœna capitali affligere, vt per Anto. de Butr. in capit. statuimus, extra de maledic. & quòd hęc pœna sit arbitraria, vide Rosarium Busti, parte j. in consil. contra iudęos, in subscriptione Domi. Baldassaris de Brusattis, & in alijs subscriptionibus, adeo quòd possent, vel pœna amissionis bonorum, vel capitali, vel bannitoria affligi.

6 † Quæ autem sint crimina merè ecclesiastica, & quę ecclesiastica, sed non merè; & quæ mixta, & quæ merè secularia, vide per glo. in verbo malefactores, in d. cap. cum sit generale, de foro competen. & ibi per Docto. & maximè per Socin. colum. fi. & per Ioan. And. in cap. laicus, colum. 1. in fin. de iudic. in 6. vbi de omnibus causis spiritualibus & annexis, per Hostien. in cap. nos inter. de purgat. cano. & Domini. in cap. fin. de except. in 6. per Specu. in titu. de competen. iudic. adi. in princip. Abb. in ca. significantibus, de offic. delega. Inter quæ ponitur crimen vsurarum, sacrilegij, hæresis, simoniæ, periurij, & adulterij, excommunicationis, rapinę, & de fornicatione, & in cap. eos qui. dist. 32. vbi etiam de familia sacerdotis, vt de eorum causis ecclesiasticus sit iudex competens, quia habuit originem ab Ecclesia. 32. quæst. 4. & hoc maximè, quando mulier commisit fornicationem cum clerico, nam ratione huius delicti efficitur de foro ecclesiastico, & à solo ecclesiastico puniri potest, vt p Abb. in d. cap. cum sit generale, colum. 10. quod dicit esse notandum, & de laico in rem ecclesiasticam delinquente, quòd fiat de foro ecclesiæ, per Domi. ibi, & not. in cap. placuit, in glo. magna, 6. quæst. 3. & alium casum vide in cap. literis. de raptori. Item causa decimarum dicitur spiritualis. cap. literas. de iuramen. calum. capit. causam de rescript. cap. fina. de re. permuta. scilicet quando agitur de iure decimandi, quod debetur Deo in signum vniuersalis dominij. ca. tua de deci. secus si decimæ deberentur alio iure, vel ageretur de meris fructibus, & non de iure decimandi, vt not. in cap. nostra. de loca. & in cap. vt super, de rebus eccles. non alienan. Est etiam crimen ecclesiasticum, quando aliquis defert merces prohibitas Sarracenis, & per Ioan. de Ana. in cap. ita quorundam. de iudæ. & de vendente victualia cariori pretio, quòd episcopus possit cognoscere, cum sit casus specialis propter humanam necessitatem, vide text. in capit. j. de emptio. & venditio. vbi per Hostien. in fin. & pariter de commiscentibus farinam fabæ, cerę venali, vel aliquam aliam mixturam indebitam, vide D. Abb. ibi, colum. fina. & Roma. singu. 528. fui interrogatus. & de quolibet crimine notorio, vbi deprehenditur negligentia iudicis secularis, quòd ecclesiasticus cognoscat contra laicum, per Docto. in cap. nouit. de iudi. vbi etiam ecclesiasticus cognoscit de pace fracta, & generaliter vbicunque agitur de correctione peccati, & quòd quis locupletetur cum aliena iactura, & vbi subest tantum naturalis obligatio, quòd possit recurri ad ecclesiam: clerici enim plusquam laici tenentur peccantem corrigere. cap. cum ex iniuncto. de hęreti. & ibi per Calderi. & Archid. 2. quæstio. j. si peccauerit, & patet 22. quęst. 5. cap. anima. & de institut. cap. cum venissent. & crimen sacrilegij est crimen ecclesiasticum. capit. 1. de sortileg. & ibi Dom. Abb. in nota. allegat text. cum glos. in capit. contra idolorum. 26. quæstione 5.

7 Et non omitto, † quòd sodomia est crimen ecclesiasticum vel potius mixtum, vel mixti fori, in quo crimine iudex etiam ecclesiasticus potest procedere vel punire exercendo iurisdictionem suam in laicos, pœnam pecuniariam imponendo, & flagellis afficiendo delinquentes, dummodò flagellãtes in vindictam sanguinis non transeant, per text. in c. archiepiscopatu. de rapto. & erit locus præuentioni, vt per Abb. ibi, colum. fi. ver. sed aduerte. & non solum in vitio sodomitico hoc procedit, sed etiam in delicto contra naturam, vt in eis ecclesia vendicet sibi locum in laicos, siue peccando contra naturam in actu venereo, siue adorãdo idola, vel alio modo, ita q̄ erit crimen mixti fori: nam sicut ecclesia punit infideles delinquẽtes contra naturam, eodem modo potest Vicarius suus, cum ex hoc peccato lędatur ipse Deus, qui est autor naturæ, vt per Abb. in ca. clerici. de excess. prælat. & latè de crimine adulterij, an sit canonicum, vel ciuile, vide Matth. de Afflic. vltra alios ibi, in tit. quę sint regalia, in verbo, bona contrahentium incestas nuptias. in vsib. feu. vbi de crimine incestus & aliorum, & maximè de pęna stupri, qui reprobat opin. Ang. in casu, quando virgo vel vidua honesta, passa est voluntariè se stuprari.

8 † Et de contrahente incestas nuptias, vide glo. in aucten. clericus. C. de episc. & cleric. vbi per Doct. & per And. de Iser. in c. j. §. bona. quæ sint regalia, in vsi. feud. & ibi latissimè per Matth. de Afflict. & vide etiam Ioan. de Anania, in c. postulasti. col. fin. extra de iudę.

Non

Non omittam vnum casum, scilicet in mercatoribus, dum mercium causa vagantur, qui si pedagijs iniustè grauarentur, possent coram Iudice ecclesiastico conqueri, quia dicuntur miserabiles personæ, cum sustineant in itinere multos labores, & pericula, vt per Felyn. in ca. significantibus. colum. 2. nume. 6. versi. vltra Modernos not. hic. & quòd negotiatores existentes in nundinis possunt agere coram ecclesiastico, & Petr. de Ancha. & Anto. in c. fi. 3. colum. de iudæ. vbi etiam vide, an in defectum iustitiæ possit adiri ecclesiasticus, & per Alexan. cons. 130. in fin. volu. 7.

Tertia pars.

SVMMARIVM.

1 *Hominis excellentia.*
2 *Religionis vis.*
3 *Diuitiarum contemptus.*
4 *Dei cognitio sapientibus olim abscondita.*
5 *Trinitas per solum Iesum Christum reuelata.*
6 *Christus conciliator Dei, & hominum.*
7 *Mors à fidelibus exoptanda.*
8 *Martyrum constantia, & infra nu. 31.*
9 *Christum non timuisse mortem.*
10 *Euangelicæ legis laudes, & præmia.*
11 *Leges Ethnicorum ab eorum falsis numinibus processisse.*
12 *Deorum Gentilium vanitas.*
13 *Dij diuersarum gentium.*
14 *Dij gentium ab ipsis etiam gentibus ludibrio habiti.*
15 *Idola nihil esse, aut posse.*
16 *Gentiles in sanguine brutorum animalium, & humano sacrificasse.*
17 *Sacer homo, quis diceretur, & Sacrum.*
18 *Sacerdotum Gentilium nephanda scelera.*
19 *Deorum Gentilium pluralitas.*
20 *Dij gentium ex rebus creatis assumpti, & ex ipsis animi affectibus.*
21 *Aqua, & ignis à Gentilibus pro Dijs habiti.*
22 *Animalia plura à Gentilibus, & volucres in Deos habita.*
23 *Idolatria Deo odiosa, & de Idolatris sumpta à Deo vindicta.*
24 *Idola, simulachra, & oracula, cessauerunt adueniente Christo.*
25 *Prædicatio Pauli, & aliorum Apostolorum, & in quibus prouincijs.*
26 *Aquileiæ solicitudo, & de Beleno, & Feleno Idolis, ibi tutelaribus.*
27 *Beel Idolum, & Accaron, & Belzebub, & de Bello.*
28 *Idolatriæ origo.*
29 *Euangelium toto orbi innotuisse tempore Apostolorum, vel potius tunc cœptum, & præsentatum, & prope mundi finem id perferri debere.*
30 *Idolorum disperdendorum vaticinium Zachariæ, quomodo intelligitur.*
31 *Martyrij vis, & laudes.*
32 *Imperatores plures ex Gentilibus, qui Christum coluerunt.*
33 *Maumetanos non esse Idolatras.*
34 *Maumetani quid de Christo, & eius matre sentiant.*
35 *Psalmos, siue Hymnos Dauidis canunt Maumetani, & omnes aliæ mundi nationes.*
36 *Maumeticæ legis reprobatio.*
37 *Hominis beatitudinem consistere minimè posse in delectationibus corporalibus.*
38 *Maumetis caliditas, & artificium in lege sua condenda.*
39 *Turcarum Imperator inuitatur ad suscipiendum baptismum.*
40 *Christiani, quare ab infidelibus quandoque oppressi.*
41 *Fidei Christi persecutores ab ipso castigati, & cur Deus permittat infideles superesse.*
42 *Iudæi peiores Sodomitis, & alijs gentibus.*
43 *Iudæorum desolatio, & infelicitas, & de occisionibus prophetarum per iudęos.*
44 *Iudæi propter Christi occisionem per orbem vagi, & sine sceptro, templo, & altari, & alijs.*
45 *Iudæos sine templo non posse præcepta legis obseruare.*
46 *Sanguis iustorum clamat ad Deum.*
47 *Iudæorum maledictiones à Deo.*
48 *Gentilium vocatio.*
49 *Talmuditica iudæorum doctrina insulsissima.*
50 *Christum nil prænunciasse, quod non contigerit.*
51 *Ecclesiæ Christi firmitas, & stabilitas.*
52 *Iesu tamen à Deo, & à prophetis mundo reuelatum.*
53 *Iesu Naue, Iesu Syrach, & Iesu Iosedech, diuersa à nomine Iesuah.*
54 *Prophetię omnes in Christo completæ.*
55 *Christum, etiam elementa esse Deum, dignouisse.*
56 *Gentilium authoritates allegari ad eorum vanitatem conuincendam.*
57 *Sybillæ, quid de Christo pronunciarint.*
58 *Sybillæ, an fuerint spiritu sancto afflatæ.*
59 *Sybillæ, an fuerint saluæ.*
60 *Gentilium authoritas, ad fidei nostræ confirmationem.*
61 *Iudęorum error, quòd Messias veniat potens in armis, & dare salutem temporalem, reprobatur.*
62 *Diuitiæ impedimentum ad seruiendum Deo.*
63 *Messię salus spiritualis, & non temporalis esse debuisse.*
64 *Messias debuit esse pauper vt Christus, & de eius paupertate.*
65 *Messias debuit esse Deus & homo.*
66 *Filius quomodo non portare debeat iniquitatem patris.*
67 *Baptismi vis, & quòd vtriq; sexui conuenit, secus circuncisio.*
68 *Baptismi prefiguratio in pluribus in lege veteri.*
69 *Baptismus prænunciatus pluribus prophetarum.*
70 *Aqua in baptismo principium regenerationis, sicut principium generationis in alijs.*
71 *Baptismus non reiterandus.*
72 *Aquas sanctificauit Dominus noster in baptismo in aquis Iordanis, & uim regeneratiuam contulit aquis.*
73 *Baptismi sacramentum, cur in aqua institutum.*
74 *Baptismi species triplex.*
75 *Baptismus Ioannis non erat ablutio peccatorum.*
76 *Baptismi sacramento, euacuata est iudæorum carnalis circuncisio.*
77 *Hominis miseria, & infelicitas.*
78 *Misericordia Domini indeficiens, & extensa.*
79 *Fides & opera ad salutem necessaria.*
80 *Homo huius mundi aduena.*
81 *Vita hominis olim prolixior, & deinde breuior statuta.*

CAPVT PRIMVM.

NEmo est tam rudis intellectus, aut hebetis, & obtusi ingenij, qui non animaduertat nihil admirabilius homine, posse spectari in hac quasi scena mũdana (vt verbis vtar Abdalæ Sarraceni,) Hinc Plato humanam formam, Theoidem esse ait: nam & ipse solus est rationis capax & qui consilio mente, prudentiaque Deum intelligere potest, qui & linguam, sermonemque à Deo accepit, vt posset enarrare maiestatem sui Creatoris, & de eo scriptum est, creauit illis scientiã spiritus, & sensu impleuit cor illorum, & mala, & bona ostendit illis, posuit oculum ipsorum super corda illorum, ostendit illis magnalia operum suorum, vt nomen sanctificationis collaudent, considerando opera Creatoris, & Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suę fecit illum, ca. hæc imago, vbi glos. 34. quæstio. 5. & fecit ipsum rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur, & cum in eo sit Angelica mens, & Dei similitudo, quæ sacra manus confinxit, & cœlestis flatus in vitalem substantiam animauit, huic elementa ipsa, & bruta, & omnia famulantur, & omnia, quæ sub cœlo facta sunt, & est super omnes volucres cœli, & vniuersis, quæ mouentur super terram, omnes pisces maris manui nostræ traditi sunt; & omne quod mouetur, & viuit, erit vobiscum in cibum, dixit Deus ad Noe. Homo autem propter se ipsum, & ex ipsa re patet, communia esse homini omnia naturalia, atque in eo omnium rerum naturam consistere. hinc Philosophus dicit, vtimur ergo propter nos omnibus, quę sunt: sumus enim & nos quodammodo finis omnium, &c. & Propheta de homine dixit, Dij estis, & filij excelsi omnes, in cuius creatione Deus omnipotens prodidit, quantum cæteris rebus creatis, dignitate præstaret, cum ipsum in cœlo creauerit, & formauerit corpus eius veluti vestem, & reddiderit ipsum diuinitatis participem, & dum per omnia, dixit Deus fiat, & facta sunt: creare verò hominem quadam externi consilij deliberatione voluit dicens, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & propter eius dignitatem, Deus, omnia homini submittendo, nihil dimisit ei non subiectum, & omnia nostra sunt, scilicet superiora, æqualia, & inferiora, testante Apostolo, & sicut homo factus est propter Deum, sic factus est mundus propter hominem, vt ei seruiret, de quo etiam Boeti. ita meminit. Quoniam igitur illius supernæ ciuitatis, cuius ciues Angeli sunt, numerum imminutum noluit conditor permanere, ex terra hominem formauit, ac spiritu vitæ animauit, ratione cõposuit, arbitrij libertate decorauit, vt quia superior natura, per superbiæ malum petierat ima, inferior substantia, per humilitatis bonum ascenderet ad superna. Quid? quòd Angeli dati sunt custodes hominibus ad salutem animæ, & corporis, exultatque cœlum ipsum, & chori etiam in vno peccatore pœnitentiam agente, cap. quia sanctitas. 50. distinc. 26. quęst. 7. pœnitentem. & de pœniten. dist. 1. c. serpens. & c. importuna. Et Mercurius Trimegistus in Pymandro, c. 10 si audendum est, inquit, verum fateri, homo verus, vel cœlicolis est præstantior, vel saltem pari sorte potitur. & iterum, Audendum est dicere, hominem quidem terrenum, Deum esse mortalem, Deum verò cęlestem, immortalem hominem.

Cui Deus in prima eius creatione concessit legem naturalẽ, 5. distinct. in princip. & Institut. de rerum diuis. §. commodius. & id est, quòd dicitur Genes. 2. Fecit Deus, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, id est legem naturalem, licèt postquàm in homine post peccatũ fuerit confusa, viuendi legẽ illã in corde hominis scriptam, literis per Mosem expressit, deceq;

 præce-

præceptis concluſit, vt per Specu. in prooemio, col. 2. vbi ponit de ſex legibus homini traditis, quæ lex naturalis eſt duplex, ſcilicet naturalis communis, & naturalis rationis, vt declarat Archid. in c. ius naturale. j. diſt. & Inſtit. de iure natu. in princ. & poſtea excreſcente malitia, ſucceſſit ius gentium, quo diſtincta fuerunt dominia, & inuentum meum, & tuum, de quo in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu. & per Doct. in l. ſi id quod. ff. de condi. inde. & in c. non. 6. diſtin.

1 Et ea propter, † vt homo ad ſuperiora reſpiceret, rectus à Deo fuit creatus, vt in cœlum, cuius vultus ſublimis, & ſtatus erectus originem ſuam quæreret, & vt peculiaris homini eſſet in Deum excitatio, & humani corporis ad ſupera erectio, & qui quaſi ſpreta humanitate terræ ad altum niteretur, linguam eidem in ore plantando ad benedicendum, & ad laudandum creatorem, & non ad maledicendum procliuem: (ſcriptum eſt enim abſtine linguam tuam à malo) oculosque in ſuum opificem intenderet. hinc hominis naturalis inſtinctus ad cognoſcendum primam cauſam, quaſi vltimum finem, quæ prima omnium cauſa Deus eſt, & ideo eius finis vltimus eſt, ipſum Deum cognoſcere, & omnis intellectualis ſubſtantiæ finis vltimus, eſt Deum intelligere, cum cætera animalia in humum vergant. & imitari debemus cœleſtia, & ſicut planetæ contra firmamentum nituntur ſemper, & tamen ab eo rapiuntur: ita ſenſualitas quæ contra nos nititur, & à bono retrahit, à firmamento noſtro, ideſt à ratione reprimatur, & ab ea rapiatur. Et licèt homo conſtet ex corpore, quod eſt terrenum, & in quo vitia, (cum tamen in eo ſit immortalitas) & conſtet etiam ex anima, quæ eſt cœleſtis, in qua virtutes (omiſſa cura temporalitatis quę corpori attribuitur) inniti deberet æternæ animæ felicitati adipiſcendæ, & altius, generoſiusque animum excitare ad inueſtigandum, quod ſit homini proprium bonum, qui eſt Deus. Ratio enim naturalis dictat quòd homo alicui ſuperiori ſubdatur, propter defectus quos in ſe ipſa ſentit, in quibus ab aliquo ſuperiori indiget adiuuari, & dirigi. quicquid autem ſit, id ab omnibus dicitur Deus: ſicut autem in rebus naturalibus inferiora naturaliter ſubduntur ſuperioribus, ita etiam naturalis ratio dictat homini ſecundum naturalem inclinationem, vt ei quod eſt ſupra hominem, ſubiectionem, & honorem exhibeat, ſecundum ſuum modum. modus autem conueniens eſt, vt ſenſibilibus ſignis vtatur ad affectum mentis exprimēdum, quia ex ſenſibilibus cognitionem accipit, ideo ex naturali ratione procedit, quòd homo quibuſdam rebus ſenſibilibus vtatur, offerens eas Deo, in ſignum debitæ ſubiectionis, & honoris: hoc autem pertinet ad rationem ſacrificij, vt contigit in Abel, & pluribus alijs patribus antiquis, licèt de ſacrificio Adæ nil legatur, vt quia in ipſo notatur origo peccati, & non ſimul in eo ſacrificationis origo, & ſacrificaretur, & in ipſum cognitiones, & actus ſuos dirigere, & velis remisque incumbere, vt artifici eminentiſſimo, ſuo reſtitutam candori, omnique prorſus labe defęcatam animam, quàm innocentiſſimè fieri poteſt offerret, & corpus de terra nobis Deus contulit, vt ipſum, & in cęlum reuehamus, non vt animam per ipſum ad terram detrahamus terrenum eſt, licèt ſi velimus efficitur cœleſte, & omnis dignitas hominis eſt ab ipſa anima, vt tradit Cœlius lib. j. antiquarum lectio. ca. 43. cum ſequentibus, ne illud in eum obijciatur, cum in honore eſſēmus, non cognouiſſe, ſimiles factos brutis. & iumentis inſipiētibus, inuadat animam ſacra quędam ambitio, vt mediocribus non contenti, anhelemus ad ſumma, adq; illa, (quando poſſumus, ſi volumus) conſequenda, totis viribus enitamur, quæ Dei ciuitas eſt, & ſpōſa Chriſti per dilectionem ſpiritus ſancti templum ſanctificationis intuitu. Nam, & ſecundum Ethnicos, animę cura eſt habēda, & ad ipſam ſemper reſpiciendum, corporum verò pecuniarumq; curam alijs relinquendam, & de ea dixit Philoſophus, Animam dicamus quodammodo eſſe omnia quæ ſunt, ea quæ ipſa facit in hac vita, vt quilibet noſtrum hoc ipſum ſcit, quod ſumus illa mentem habet, corpus non habet: illa dominatur, hoc ſubijcitur: illa omnium paſſionum corporibus, hoc nullius cauſa ſit.

2 † Et ipſius animæ liberandæ ratio, ſecundum Auguſti. ſolus eſt ipſe Dei cultus, nam religio eſt ea, quæ vniuerſalem continet viam animæ liberandæ, & adoratio, animam ipſam ad ſuſcipienda diuina, efficit ampliorem, & cœleſtis ex hac augeſcit amor, & frequens mentis in Deum eleuatio, nos Deo familiares facit, & ea duce, cum Deo à quo ſumus, iterum copulamur, & hic vnus Dei cultus, diſtinguit nos à brutis. Quæ quidem religio eſt de iure naturali ſecundario, & hominibus tantū communi, ſicut parentibus, & patriæ parere, & vt vim, atque iniuriam propulſemus, de qua lege naturali rationis loquitur text. in l. veluti, & l. vt vim. ff. de iuſti. & iur. & 5. diſtinct. in princi. & illud præceptum in c. humanum genus. j. diſtin. & quod not. gl. in verbo, diſpoſitionem, in cap. firmiter. vbi Abb. de ſum. Trinita. & Tob. 4. Matth. 7. Lucæ 6. quod non cadit in brutis, cum & ſermonis, & actiuæ rationis veſtigia quædam, ſint in beſtijs, & ex Platonicorum ſententia, beſtias aliquid quiduis facere potius, cum cœleſtia videntur honorare: aut ſi honorant, neſcire quid agant. Et licèt ſoleant bruta diligere benefacientes ſibi, & illis ſeruitia præſtare, id eſt ex quodam inſtinctu naturali, vt per Nico. de Neapo. Inſtitu. de obligatio. in princip. & Iaſ. in l. ex hoc iure, colum. 11. ff. de iuſtit. & iur. debemus ergo ipſum Deum omni mentis puritate colere, & vnitatem animæ noſtrę vnitati diuinæ inſinuare, eandem ſeruando Deo ſuo intactam, impollutam, incontaminatam, & integram, & hoc debet eſſe negotium noſtrum, hoc ocium, hic labor, hæc requies, in hoc vigiliæ, & ſomnus etiam reponatur, nam & hoc erit perpetuò noſtrum, cum reliqua poſt nos, alios dominos ſortiantur, q ſi corpori huic fragili, in hoc terreo carcere tot bona concedit, qualia erunt, quæ præparauit diligentibus ſe in patria cœleſti? Quæ igitur ſurſum ſunt, quærenda ſunt, non autem tanquā huius ſeculi dilectores, in cęleſtib. eſſe debiles, & in terrenis fortes, & pro gloria temporali non timere mortem, & pro vita æterna, nec minimum quidem laborem ſuſtinere velle, licèt poſtq̃ ſibi homines mundana ea theſaurizauerint, hæreditabunt moriendo ſerpentes & beſtias, & vermes.

Et quid eſt, quod ſi fortè in corpore parum aliquid morbi pulſauerit, ſtatim, & medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni obſeruantia quod competit gerimus: anima verò cum quotidie vulneretur, cum per ſingula lanietur, vtatur, præcipitetur, & modis omnibus pereat, ne parua quidem pro ea nos cura ſollicitet? niſi fortè horum ea ſit cauſa, quia omnes languemus, & nemo eſt qui curet, cum omnes indigeant cura.

3 Ad quod animaduerterunt † & ipſi Gentiles, quorum maxima pars ſpreuit diuitias, & honores, & bona ipſa temporalia, tanquam fortunæ ludibrio ſuppoſita, & voluptatem, qua dominante virtuti locus eſſe non poteſt, quam Plato malorum eſcam appellat, & ab Homero fraus nominatur, quæ vtpotè mentem homini fraudulenter auferat, vnde Silius de ea ita cecinit.

Quippè nec ira Deum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa voluptas,
Ebrietas eſt fida comes tibi, luxus, & atris,
Circa te ſemper volitans infamia pannis.

Et de diuitiarum inimicis vide quod legitur de Crate Thebano, qui maximum auri, atque argenti pondus in mare proiecit, vt melius, & ſine impedimento Philoſophiam ſequeretur. & de M. Curio, quem cum Samnitum legati reperiſſent rapam in igne torrentem, eique multum auri obtuliſſent, dixiſſe ferunt, malo hæc comedere in fictilibus meis, & habentibus aurum imperare. & de ſexto Aelio viro conſulari, qui vaſis fictilibus prandere ſolebat, ad quem Aetolorum legati, cum vaſa argentea miſiſſent, ea ita contempſit, vt vſque ad extremum vitæ diem, duo tantum pocula habuit, quæ à Lucio Paulo ſocero ſuo acceperat, Auth. Plin. Nonne ob id etiam Scipio maior, publicam rerum adminiſtrationem ſponte dimiſit? & Meſſala primus omnium Romæ pręfectus cōſtitutus die ſexta ab ea dignitate ſe abdicauit? & Phocion ea omnia auri pondera recuſauit, quæ magnus Alexander ex præda Perſica ad ipſum miſerat, & alios, quos omitto in confuſionem noſtram, qui Chriſtum profitemur: is enim in paupertate viuens, nos in cœlo theſaurizare edocuit, nec poſſidere aurum, argentū, aut pecuniam, ſed vt omnia venderentur, & darentur pauperibus, quid quæſo optabile in voluptatibus mundi? quæ dum quæruntur fatigant, cum acquiruntur infatuant, cum amittūtur excruciant: facienda ſunt, quæ facienda eſſe cognoſcimus. videmus enim quotidie Dei iuſtitiam, non eſt indulgendū his, quæ diſplicent Domino, & Chriſto eius, & oportet Deo magis placere, quàm hominibus.

Voluptates enim ſunt beſtia intractabilis, & neque ſcorpius, aut vipera in viſceribus nos ita vexat, cum illæ corpori tantùm inſidientur, hæ corpus cum anima deuaſtant.

Et quid in hoc homini agendum, ipſa naturæ lex, ipſa ratio, ipſe Deus oſtendet, & in hoc potiſſimè cenſeo inuigilandum, vt in altum eleuemur, videlicet vt de duabus alijs fidamus, eleemoſyna ſcilicet oratione: quid enim poſſumus ſine Dei auxilio? aut quomodo ille auxiliabatur non inuocatus? ſed & inuocantem te non exaudiet, qui prius pauperem non exaudiſti: & ſi tu homo hominem contempſeris, Deus te hominem conuenientius ſpernet: item & ſacra volumina verſanda ſunt manibus: latet enim in illis vis quædam efficax, quæ legentis animum in Deum mira poteſtate transformat, cum CHRISTVS Deus noſter docuerit Apoſtolos ſcripturam ſacram.

4 † Aeternę aūt vitę inueſtigatio, & veri Dei cognitio, fuit olī ſapientib. mundi abſcondita, q ſe ipſos, & alios per philoſophiā inuoluendo, & inanes fallacias deceperūt, & in vanitate ſenſus ſui ambulantes, & ſibi inuicem repugnantes, per hęc inferiora procedendo, oberrauerunt in Dei cognitione, quia rationes radicitus in ſenſibus fundatę, & compoſitę, intellectualē illā naturam è ſenſibus remotā, nec capere, nec concludere potuerūt, & ſcitè Tertullianus appellat Philoſophos, Patriarchas hæreticorum,

rum, nam & intellectus noſter ad ea eſt ſicuti oculus veſpertilionis ad Solem, & ideo ſcriptum eſt in Canticis. Quæſiui, & non inueni eum, & Iob 11. Forſitan veſtigia Dei comprehendes? & omnipotentem vſque ad perfectum reperies? Quaſi dicat, non & alibi, perdā ſapientiā ſapientiū, & prudētiā prudentium reprobabo, & nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi? & animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinatur, & quonam modo ex Socratis ignorantia, potuit haberi Dei ſcientia? & ex Anaxagoræ, Empedoclis, Diogenis, Archeſilai tenebris lux hauriri? Quid veræ fidei ab impio Ariſtotele, & perfido Auerroe, aut ex Platonicorum ſuperſtitione? Quibus, ſi quis incumbit, decipietur, ſicut & ipſi fuerunt decepti. Vnde enim de Deo, rebusque cœleſtibus, ea philoſophari docent, quæ illorum nullus aliquando potuit vel mente concipere? Cum monſtrorum, atque ſerpentium aliorum etiam viliorum imagines pro Deis coluerunt: & certum eſt quantum errauerint, vel potius inſaniuerint Philoſophi, vt Thales Mileſius, qui principium omnium rerum aquam pronunciauit, & omnia ex aqua, & in aquam reſolui. & Anaximenes, qui aerem ipſum principium omnium dixit, & in ipſum omnia reſolui. & alij, qui ex terra omnia eſſe facta. & Pythagoras, qui opinatus eſt, animam tranſire in multa corpora. & quidam vt Metrodorus, dicens, nos nihil ſcire, & omnia eſſe apparentia & Diogenes, & Diagoras, & Theodorus Atheos, Deum non eſſe, authore Cicerone, libr. 1. de natura Deorum. & Heraclitus, qui omnia ex igne & in ignem reſolui, & plures alij. & Plato etiam ipſe, qui multitudinem Deorum induxit, & ſingulis formam impoſuit. Qui quidem Plato, & Pithagoras ipſorum omnium Principes, vtpotè qui apud eos præ cæteris admirationi fuerunt, & ipſi tamē in diſputationibus huiuſmodi perridiculi reperiuntur, cum in eorum quoque de anima doctrina eam turpitudinem reliquerunt. quippe qui mures, culices, frutices, hominum anima fieri, & Deum ipſum animam eſſe aſſeuerent. & idem Plato ſummum Deum eſſe vult in ignea ſubſtantia, quem refellit Ariſtoteles. quomodo igitur tutum fuit ab his religionem poſſe adiſci, qui hoc ſibi perſuadere non potuerint, ne inter ſe diſſiderent? nec ſuæ ipſorum ſententiæ repugnarent?

Et ideo propter eorum incertitudinem, & cum eſſent ſine lumine, erecta erat Athenis ara Deo ignoto, nam in die Dominicæ paſſionis, videntes Philoſophi qui Athenis erāt, tenebras factas ſuper vniuerſam terram, non potuerunt cauſam inuenire in naturalibus cauſis, & tandem ad hoc inducti ſunt vt dicerent, quia Deus naturæ patiebatur, & Athenienſes ideo conſtituerunt aram illi Deo ab eis ignoto, qui eſt Chriſtus eo die paſſus. item & expeditum eſt, in quot errores per tritas altercationes itum fuerit, de rerum principijs, de vniuerſo, de materia, de ideis, de cauſis, de inani, de motu, cæteraque eiuſmodi ſeu phyſica, ſeu metaphyſica reſpiciant, & ſic de tenebris in tenebras cæcuciēdo inciderint, cum tamen humiliandum ſit Deo, nec de ſe quicquam præſumendum: humilitas enim ad ſapientiam diſponit.

Sed non ſuſtulit miſericors Deus, hominē diutius oberrare, ſed per Ieſum Chriſtum eius filium viam conſequendæ tam veritatis, quàm immortalitatis oſtendit, poſt cuius aduentum fuit aperta via vera, & patens, omnibus credentibus in eum, & nemo ante ipſum apertè reſerauerat † Trinitatem, ſcilicet patrē, & filium, & ſpiritumſanctum. Nam licèt Mercurius ille Triſmegiſtus aliquid dixerit de tribus perſonis, in libro, quem fecit de verbo perfecto, cuius hæc aſſeruntur verba, videlicet, Dominus & omnium factor Deorum, ſecundum fecit Deum, quoniam hunc fecit primum ſolum & verum: bonus enim viſus eſt, & pleniſſimus omnium bonorum, & lætatus eſt, hic eſt filius benedicti Dei, atque bonæ voluntatis, cuius nomen humano ore non poteſt enarrari. & ſequitur infra, hunc Deus dilexit vnigenitum ſuum. quæ verba Mercurij (quem Auguſtinus nominat teſtem euangelicæ veritatis, in lib. de quinque hæreſi. cap. 3.) videntur ex parte conſonare fidei noſtræ de patre, & filio. ſed in hoc diſſonant, quòd dicunt Deum feciſſe Deum: deberet enim dicere, genuiſſe. Præterea filius non poteſt dici ſecundus à patre, quaſi poſterior ſit tempore, vel maieſtatis dignitate: immēſus enim eſt pater, immenſus filius, immenſus ſpiritus ſanctus, &c. Tum quia filius, non natura, ſed perſona tantum à patre ſeiungitur, vnde cum patre eſſentialiter idem, & vnus cæcutiuit ideo Mercurius aſſerens, Deum ſecundum feciſſe Deum. De qua etiam Trinitate, cum vnitate, habetur per Eſaiam introducentem Seraphin clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, tres ſanctus ad tres perſonas referens, & Dominus ſemel Deus dicitur. Vnde cum ipſe Chriſtus ſit via, veritas, & vita, quis poterit errare in vias, & fallere in Chriſto qui eſt veritas? De quo Ioannes ſcripſit. Anunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. & alibi, & hoc eſt teſtimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in filio eius eſt, qui habet filium Dei, habet vitam, qui non habet filium Dei, vitam nōn habet. hæc eſt vita illa, de qua ſcriptum eſt, ſapientia filijs ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit inquirētes ſe, & pręibit in via iuſtitiæ, & nemo amplius errare poteſt in via, niſi velit, de qua ſic locutus eſt ſacer vates, Hęc eſt via, ambulate in ea, & ecce dabo in Syon ſalutem, & in Hieruſalem gloriam meam. & videnda ſunt, quæ ſcribit Auguſ. contra Philoſophos, & Gentiles in homilia ſuper Ioan. & quòd Chriſtus eſt vita, & fides eius ianua ad cœleſtem patriam. Cur autem Hæbreorum populus ad Dei, diuinarumque rerum intelligentiam ſubuectus ſit, tradit Diony. Areopa. de cœleſti hierar. dicens, non oportere imputari rectiſſimè gubernantib. Angelis, ſi gentes aliæ, ad eorum, qui Dii non ſunt, culturam deuolutæ ſint, ſed ipſis in primis qui motibus proprijs à recto calle, quo ad Deum aſcendere poſſent, ſua ſpontè deuiarunt, cuius erroris adeò pernicioſi, cauſa illis fuit, amor ſui, atque ſuperbia. vide ibi latiſſimè, vbi etiam de hominibus, quod reſiſtant Angelis eos cuſtodientibus, propter liberum arbitrium.

O admirabilem Dei ſapientiam, quæ differt à cæteris artibus, ratione diuinarum rerum: ad alias nanque ſcientias qui velit accedere, in primis opus eſt excellente ingenij magnitudine, ac memoria, & ſe propugnacem oportet, callidumque in diſputando præbeat, & nulli rei facilè aſſentiatur, ſed certam rationem in omnibus, argumentationemque requirat. at verò ſacrarum rerum cognitionem, quæ in ſcientijs, altiſſimisque diuinorum conſiliorum myſterijs verſatur, & poſita eſt, non niſi, qui credulo, ac ſimplici ingenio fuerit aſſequetur, & percipiet: ad hanc enim per fidem, & humilitatem aditus patet, hęc elatos animos, gloriæ cupidos, audaces, callidos maximè aſpernatur, & repellit, & ſimplices, puros, ac benignos, humaniſſimè complectitur, & hos ad ſacra ſapientiæ ſuæ myſteria adhibet Chriſtus Dei filius, qui non multo labore delectatur, ſed fide, & oratione, non longi temporis ſtudio, ſed humilitate ſpiritus, & munditia cordis, non librorum copia, ſed expurgato intellectu: etenim ipſe eſt agnus de tribu Iuda, qui librum ſuis aperit ſignatum Dominus noſter Ieſus Chriſtus verbum, & filius Dei patris, & ſapientia, Deificans, & qui nos efficit cum eo Dei filios, qui cum eſſet Deus, ſemetipſum deiecit forma ſerui aſſumpta, in ſimilitudinem hominum conſtituti, & figura repertus vt homo, humilem præbuit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, & quilibet in eo credens, templum & penetrale diuini numinis efficitur: nam intra pectus credentiū firmat habitaculum ſuum, inde Apoſto. Templum Dei intra vos eſt, quod eſtis vos. & rurſum, vos eſtis templum ſpiritus ſancti. vides ergo diſparem eſſe rationem conſequendi ſapiētiam Dei ab ea, quæ eſt mundi, prout videmus Chriſtum vocaſſe Ioannem illiteratum, & rudem à Bethſaida, quem Luca teſtatur, non ſolum indoctum, ſed ignarum literarum, qui tam profundam doctrinam ad nos attulit, qualem credibile eſt ab ipſis ſpiritusſancti Theſauris accepiſſe, & tanquam ex ipſo cœlo deſcēderit, & nonne & iuſtum, & honeſtum, & omnem omnino uirtutem in paucis ſyllabis, & breuibus verbis nos Chriſtus edocuit? tum dicendo, quoniam in duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ, id eſt in Dei, & proximi charitate: tum iubendo, quęcunque uultis ut faciant uobis homines, hęc & uos facite illis: hęc enim eſt lex, & Prophetę, quę certè, & ſeruo ruſtico, & viduæ, & puero, & erudito, & ſatis rudi facilia ad intelligendum ſunt, & prorſus expoſita, adeò quidem vt talia diſcere, philoſopharique, tam fœminæ, quàm viri, tam pauperes, quàm diuites, tam ſerui, quàm domini poſſint. Quiſquis ergo non vult vera ſapientia, & vita carere, ſed veram ſapientiam, & beatam vitam agere, ad ipſum Ieſum Chriſtum properet, qui eſt patris ſapientia, & vita vera, & qui mortem deſtruxit, ipſique adhæreat, & in ipſo maneat, vt viuens, fiat Dei ſacrarium, † nam &

6 ipſe eſt vnus conciliator Dei, & hominum, & per hūc habetur aditus ad patrem, qui & antiquo ex Patriarchis Iacob (in cuius domo regnare debebat) ſeſe oſtendit in ſignum ſcalæ, per quā ad ipſum Deum aſcenderet, ipſius videntis electa poſteritas; qui quidē Iacob, tunc videns diuinitatē Chriſti mediatoris, in humana carne latentē admirans, & confitēs dixit, verè Dñs eſt in loco iſto, & ego neſciebā: non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli. Porta, quia ipſe dixit, ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit ſaluabitur: domus verò illa, in qua à principio oīa collocata erant, & in q̃ ſuſcipit domeſticos, vt paſcua tribuat, nā & ipſe factus eſt pro nobis, à Deo, ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redēptio, & in ipſo reſtituta eſt iuſtitia, & rectitudo originis, q̃ in Adam amiſimus & ſicut in eo oēs peccauerunt, ita in Chriſto oēs credentes ſalui erunt, cū per eum in terra hominib. manifeſtantur, q̃ in cęlo in conſiſtorio Sanctæ Trinitatis tractant: omnia. n. quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis, dixit ipſe, de cuius iuſtitia & redēptione ſcriptū eſt, iuſtitia indutus eſt Dñs vt lorica, & galea ſalutis in capite eius, & erit iuſtitia cingulum lumborū eius, & fides cinctorium renū eius. itē iuſtitię dator Dñs eſt, & expectatio patrum, & iuſtitia ſempiterna adducet, delebiturq; iniquitas, & miſericordia, & veritas mutuò ſibi occurrerunt, iuſtitia & pax ſeſe oſculatæ ſunt, proptereà quòd

in vno Chriſto tandem locum ſibi inuenerunt: ideo, vt dictum eſt, ſeſe oſculo exceperunt, & in vno Chriſto propoſita ſunt nobis omnia, creatio, vita, lux, gratia, iuſtitia, ſapientia, veritas, ſanctificatio, & redemptio, qui fuit cœlitus à patre miſſus ad nos, vt ſe filium Dei oſtenderet, prout ſe vniuerſo orbi patefecit, & legem dimiſit, quę eſt lex ſpiritus, amoris, ſuauitatis, libertatis, vitæ, fortitudinis, iuſtitiæ, & ſaluationis, & quæ non pollicetur temporalia, ſicut lex vetus, ſed ſpiritualia, & æterna, ſcilicet gratiam in præſenti, & vitam æternā in futuro ſeculo, qua ſanctiſſima lege Duce, 7 † nemo ipſam mortem trepidabit, ſed moriendo mori deſinet, & viuere incipiet, & ſi corpus fragile reſoluetur, anima è corporeo carcere abſoluetur, & moriendo gloriabitur, nullaque moriens anxietate torquebitur, ſciens ſe cœleſti vita potiturum, experieturque vitam hanc, fuiſſe trāſitum ad mortem, & mortem ad melioris vitæ originē, quæ vita ſuauis erit, ignara mortis, neſcia triſtitiæ, ſine labe, ſine dolore, ſine anxietate, ſine corruptione, ſine perturbatione, vbi non eſt aduerſarius impugnans, vbi nulla peccati illecebra, vbi non exuries, ſitis, algor, calor laſſitudo, nec animi paſſiones, vbi tandem Deus facie ad faciem cernitur, & non per ſpeculum, vt ait Iob, in facie Domini videbimus lumen, & ſatiabimur, cum apparuerit gloria eius, & erimus ſibi ſimiles, vt ait Ioānes, & ideo mors, nedum flenda eſt, ſed Chriſti fidelibus maximè exoptanda, & q̃ delectabile erit illud bonum, vide Anſel. in lib. Proſologion. & Auguſt. in c. vlti. de Ciui. Dei, & Pſal. 83. Beati, qui habitāt in domo tua Domine, &c. & vide text. in c. quam præpoſterum. 13. q. ij. 8 † Hinc martyrū conſtantiſſima exultatio, & tanta in eis mortis huius iubilatio, vt gladios, ignes & alia atrociſſima tormenta facilè pertulerint, quos non blanditiæ deceperunt, nō minæ terruerunt, non cruciatus deuicerūt, nec illi ſupplicia ceſſerūt, & torti torquentibus fortiores extiterunt, & in fide ſtabiles, in dolore patientes, in quæſtionibus victores fuerunt, quòd maximè admirandum eſt, potiſſimùm in ſexu fœmineo, & virginib. ipſa natura, mollibus, timidis, & fragibilibus, & non à parentibus, qui Chriſti fidem ſanguine proprio defenderūt, & inexpugnabile eiuſdem veritatis fidei argumentum. Et vitam hanc ita contempſerunt, vt priſcos, & illuſtres Philoſophos mulierculas putes, ſi ad hoc conferas, ludumque puerorum non iniuria exiſtimes omnia, quæ de contemnenda morte, aut verbis, aut exēplo priſci Philoſophi docuerunt, fœminæque apud nos, atque pueri & indocti, Philoſophi dici poſſint.

Ardebāt enim igne illo, de quo idem Dominus noſter dixit, ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt ardeat? O fęlix flamma, ardens, & non vrens; illuminans, & non incinerans; ſic omnes, quos tangis, in te transformas amātes, vt meritò Dei viui nomine appellentur, calefeciſti Apoſtolos, & omnia præter te relinquentes, filij Dei effecti ſunt; calefeciſti Martyres, & ſanguinem fuderunt, vt ille eorum mixtus cum tuo ſanguine, vnum quid efficeretur; calefeciſti virgines, & igne amoris, ignē fœtoris extinxerunt, vt legitimæ efficerentur ſponſæ tibi cōiungendæ; calefeciſti confeſſores, & duris ſeſe carceribus mancipa runt, vt tibi ſoli vacantes, facilè tecum vnirentur, & vide quid de ipſis Martyribus alibi dictum ſit. quis eſt tam excors, atq; cæcus, qui non videat in Martyribus fuiſſe ſapiētiam? licèt eorum perſecutores malitia, & furore excæcati ſtultos eſſe arbitrabantur, qui cum haberent in ſua poteſtate ſupplicia vitare, cruciari tamen & mori maluerunt, ſed poſſent ipſi ex eo videre nō eſſe ſtultitiā, in qua tanta hominum millia, per orbem totum vna, & pari mente conſentiunt: ſi enim fęminæ ſexus infirmitate labuntur viri certè ſapiunt: ſi pueri, ſi adoleſcētes improuidi ſunt per ætatem, maturi certè, ac ſenes habent ſtabile iudiciū: ſi vna ciuitas deſipit, cęteræ vtique innumerabiles ſtultæ eſſe nō poſſunt, vbi & plura alia. Quod quidem Martyrium Abel prior dedicauit ante vllius exemplum. Quarum pręmia virtutum, nō ramus oleæ, nec corona oleaſtri folijs immixta, nec publicè apparata conuiuia, nec areæ ſtatuæ, ſed vita eſt nullo fine vnquam claudenda, & cum Angelorum choris iungenda lætitia.

9 Quas quidem paſſiones, & mortem ipſam † etiam Chriſtus Dominus noſter minimè recuſauit, immò tanquam Dux nos omnes præceſſit, ne quis iter perhorreſceret, fuitque fortior, & præſtātior quibuſcunque alijs, nec talis fuit is, quales plures ſint, qui alligant onera inſupportabilia, quæ imponētes, digito ſummo tangere nolunt, vt habetur 26. q. 7. alligant. glo. fin. in c. 1. de vſur. in 6. Sed legem quam dedit carnaliter adimpleuit, & ob eā ſubeundam de cœlis in virginem matrem deſcēdit, & ſe ipſum tradenti turbę obtulit, & occurrit; & Petri zelum compeſcēdo, non eſt paſſus gladij adhiberi ſuffragium, ſed tanquam agnus ſe pro ſalute omnium in eo credentium prębuit crucifigendum; & qui non ob aliud dixit, triſtem animam ſuam vſque ad mortem, niſi quia ſciebat mortem à iudæis ſibi inferendā fore illius gentis reprobationem, & damnationem, & vt ex inſtantis mortis imaginatione oſtenderet ſe etiam hominem, vt Deum, & vt fieret voluntas patris, & ſacrificium carnis à timore, & triſtitia inchoaret. quis enim aliter dicat, illum quem omnia timent, timuiſſe mortem? & qui mors eſt mortis, morte appropinquante pertimuerit? Sic etiam ipſe Dominus fleuit Lazarum iam ſepultum, non vtique vt flendi mortuos formam daret, licèt nō improbaret, ſed vt ſe per lachrymas verum corpus aſſumpſiſſe oſtenderet.

Feſtinent igitur omnes à fide Chriſti alieni, & properēt ad ipſum Dei filium, & omnium in eum credentium redemptorē, nec vlterius aliquem ſera immoretur ſegnities, ſępiat ſe quiſquis mandatis legis huius diuinæ, quaſi quodam vallo: illum enim non expugnabunt dolores aliqui, & corporis afflictiones, nec mundi huius voluptates, breues, & tranſitoriæ, vmbræque, & ſomno ſimiles, & maioris boni certiſſima iactura, & non habemus hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirimus. Ad Ebræ. 13.

Quod ſi quis eiuſdem legis euangelicæ perfectionem dignoſcere cupiat, effingat quæſo ſibi, atque oculis ſuis ſubijciat hominem aliquem mandatorum eius executorem, & in eius via ſanè ambulantem, vt qui diligat Deum ex toto corde, & tota anima & mente, & virtute ſua, & qui credat in Ieſum Chriſtū eius filium ſine hæſitatione, & propter ipſum relinquat patrē, & matrem, omnia, diligat etiam proximum, ſicut ſe ipſum, & inimicos ſuos, & pro eis oret ipſiſque benefaciat, & quaſcūque iniurias patienter ſuſtineat, & tunc etiam ex corde remittat, ſi pius, pacificus, & miſericors, humilis, abſtinentiæ deditus, caſtè ſobrieque viuens, & mitis corde, & qui ſegreget ſe ipſum à mundo, & ſeipſo, non hypocrita, nec confidens in pecunijs, & eleemoſynam indigentibus elargiatur, nec alieni cupidus, peruigil in orando, ieiuniorum obſeruator, de peccatis abſtinentiam agens, & primo quærens regnum Dei, & cætera præcepta non omittat, quæ veritas ipſa nos docuit, & in exemplum reliquit, vt eſt videre, præcipuè Matth. 5. vſque ad octauum excluſiuè.

Cui nam quæſo aſſimilabimus hominem iſtum? Nonne plus diuinitatis, quàm humanitatis in ſe habere iudicabitur? atque in terris vitam cœleſtem ducere dignoſcetur? & Auguſtum eſſe numen humana carne veſtitum? & quis non reuerebitur hominem eiuſmodi? cum Angelus ex homine redditus dici poſſit? Hi ſunt, quos aliquando ſacra pagina Deos appellat, & Dei filios, & templa ſpiritus ſancti, ſcilicet per myſticam incorporationem ad Chriſtum, & per vnionem gratiæ, fidei, & charitatis, 10 & gloriæ participationem. † ea eſt vis legis euangelicæ, in qua nihil turpe, aut flagitioſum ſpectandum, imitandumque proponitur, vbi veri Dei, aut præcepta inſinuantur, aut miracula enarrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur: continens documenta cœleſtia, quæ Deus non in tabulis lapideis, & inanimatis, neque atramento, aut chartis, commendari voluit, ſed purgatis animis ſuorum, & mentibus vita præditis, vt præcinit Hieremias, inſtituam teſtamentum nouum, &c. Dans leges meas in interiorem ſenſum eorum, & in corde eorū ſcribam eas, &c. O lex admirabilis, fœlix, iucunda, & ab omnibus expetēda Metamorphoſis, quæ fit per legem euangelicam, dum nos in Deos, & Dei filios transformat. O quam glorioſus eſt finis legis euangelicæ, qui eſt fruitio Dei, quid carius expetendū?

11 † Extollebant olim Ethnici leges eorum, vel quia a Dea (aſſerebant) Cerere emanaſſent, eamque ob rem legiferam à Poetis, & alijs appellatam, vel ab Apolline, Minerua, vel nimpha Egeria, vt legitur de Lycurgo, Solone, & Numa Pompilio, vt habetur in c. Moiſes. 7. diſtin. quòd ab eiſdem falſis numinibus leges per eos traditas habuerint, vt ferunt etiam ob id apud Græcos Themin celebratam fuiſſe, & Dicen Deam præſidem iudiciorum, virginemque, & Iouis filiam, cuius diaconi, & miniſtri Dicaſtæ dicebantur, & apud Cretēſes habitus fuit Iuppiter legum dator, & penes Homerū legitur Minoa à Ioue patre leges edoctum per nouennium, & tunc ciuitatibus illas impoſuiſſe, quæ tamen tanquam à mortalibus inuentæ, ſimul cum inuentoribus defecerunt, non ſic lex euangelica, quæ Ieſum Chriſtum filium Dei habuit, & authorem, & doctorem, & cum eo viuet in ęternum, ſimul cum omnibus, qui ipſum ſequuti fuerint, & eius præcepta ſeruauerint.

Cuius quidem ſacrę legis, & fidei excellentia ex cęterarum ſectarum collatione facillimè percipi poterit.

12 Et in primis † ſi Gentiles reſpiciamus ſolitos ſeruire perditiſſimis dæmonibus, quos Deus in æterna ſupplicia damnauit, quæ nam fuit, & eſt ipſorum, & ſi qui ſunt alicubi hodie (vt fertur) in orbe Gentilium dementia? in adorando quendam Iouem, Saturnum, Vulcanum, Apollinem, Bacchum, Iunonem, Latonam, Veſtam, Rheam, Perſephonem, Mineruam, & ſimiles tanquam Deos, quos olim patet homines fuiſſe & pro vniuſcuiuſque eorum vita vel meritis humanis, coli apud ſuos poſt mortem cœpiſſe, putantes etiam multigena numina ſecundum rerum pluralitatē multiplicata, vt de aeris virtute, Iunonem; de vi telluris, Veſtam, quia herbas, floresq; producit, qui ſunt tanquam veſtes, & ornamenta terrę, & de Sole, Herculem, eidem attribuentes duodecim certamina propter decurſum eius per duodecim ſigna, cui aſſiſtere dicūt nouē Muſas, id eſt nouem cœlorū orbes in motu, & virtute conſonātiſſimos: Lunam

Lunam vero, Dianam, & Lucinam, quæ conferat mulieribus parturientibus ex Nouilunio, & ſimilibus, cum tamē Deus ipſe in omnibus mundani corporis membris operetur, omnibus præſtans, vt ipſi cooperetur, ne partes mundi diſſectæ, abſq; viuente virtute deficerent, quod quidem vnitatis ſacramentum antiqui minimè perceperunt.

Per maxima etiam fuit olim humanę vitæ deceptio, quoniā aut effectui, aut Regibus deſeruiētes homines, communicabilem rationem. & lapidibus, & lignis impoſuerūt, & in tenebris errantes ſecundum diuerſas regiones & prouincias, ſibi diuerſos Deos conſtituerunt, 13 † vt fuit apud Aegyptū Iſis: apud Cretenſes, Iuppiter; apud Mauros, Iuba; apud Latinos, Faunus; apud Romanos, Quirinus; apud Athenas, Minerua; apud Samios, Iuno; apud Paphū, Venus; apud Lēnos, Vulcanus; apud Naxon, Liber; quo nihil irrationabilius dici poteſt, quàm vt quis credat eſſe Deos quales homines eſſe nō deceret; & Deos eſſe putant, quos mortales fuiſſe non audent negare, nam Melicertes, & Leucothea præcipitātur in maria, & fiunt poſtmodum maris Numina; & Aeſculapius vt in Deum reſurgat, fulminatur; Hercules, vt hominem exeat, ęternis ignib. crematur; Apollo Admeti pecora pauit, & Venus illa calua, & apud Homerum vulnerata.

Cum ſi à Ioue principium capiamus, cōfitenē ipſum Saturno & Rhea genitum: & quomodo poteſt is Deus videri, q poſt infinita mortalium millia progenitus eſt? & pro Deo colēdus, qui delicta ſine numero perpetrauit, vt de ipſo Ioue, qui vt Regno potiretur, patrem Regno expulit; & qui plura commiſit ſtupra, vt de Danae, & Europa, & diuerſa adulteria, & raptum Ganymedis, ſecundum poetica figmenta, cum tamen Danaen violaturus Iuppiter, aureos nūmos in ſinu ſuo largiter effuderit & hæc ſtupri merces fuit; & ſi erant Dii aliquando nati, cur nō ſuſcepit Iuppiter ex Iunone filios? niſi fortè Iuppiter ſenuit, & partus in Iunone defecit, & quidam, proprium affectum ad formæ oculorum ſuorum ſimilitudinem deſcribebant, vt ſanguinarius, quidam vir, matrem aſſerens; Mæchus, aut Mecha Venerem; tirannus victoriam extollebat, ſordibus, & rebus tēporalibus inhians; Saturnus effęmi natus Cybelem, & Rheam; Guloſus, Arthemiſiam venatricem; Ebrioſus, Dionyſium; erūnoſus, Herculem; & per varios coitus ſe volutans, Iouem, & Apollinem; & de Apolline, qui quidem, ob amorem quo flagrabat, gregem turpiſſimè pauit alienū, & qui formoſum puerum violauit, & cum eo ludens occidit. Quid de Marte homicida, & Mercurio fure, & Nebulone, & variarum fraudum inuentore dicendum? & quid impudentius, quàm meretriculas inter Deos annumerare, vt Romani fecerunt de Acca, & Floria? de quibus vide etiam Chriſoſto. in caput ſecundum ad Titum, Homil. 5. Tho. 4. & Tertullianum in lib. aduerſus gentes.

14 † Qui fabuloſi Dei etiam apud ipſos gentiles ludibrio habiti ſunt, vt de Diagora, qui Herculem ſuum ligneum, in penuria ligni exuſſit, & per ludibrium ad ipſum dixit, age Hercules decimū tertium laborem ſubiturus eſto ob ſomnium nobis cocturus, & ſanè acceptum ipſum in ſcandulas fidit deridens proprium Deum, qui nullus eſſet, qui quidem Hercules vna nocte fertur, quinque viginti virgines corrupiſſe, prout legiē de Dionyſio Tiranno, qui poſt victoriam Græcia potitus, Deos tales illuſit: nam cum Ioui Olympio aureum amictum detraxiſſet, laneum iuſſit imponi, dicens, æſtate graue eſſe aureum, hieme frigidum, laneum vero vtrique tempori aptum; idem, auream barbam detrahens Aeſculapio, incongruum & iniquum eſſe aiebat, cum Apollo pater imberbis eſſet, priorē filium, quàm patrem barbatum videri; item pateras & exuuias, & parua quædam ſigilla, quæ ſimulachorum portentis tenebantur detrahebat, & accipere ſe illa, non auferre dicebat; & ſtultum & ingratum eſſe nolle accipere ab his vltro porrigētibus, à quibus bona ſibi homines precarentur. & Socrates, quia Deos Gentiliū ſpernabat occiſus eſt, de quibus Ambroſius dicit ita ludibrio habitos fuiſſe, vt neque Iuppiter veſtem ſuam, nec Barbā Aeſculapius defendere potuerit, nec ij, qui dicebantur Dii ſeruare potuerint pateras, quas tenebāt. Et Cato in Libia extremæ difficultatis anguſtia coarctatus, Hammonē Iouem dedignatus eſt conſultare, ratus ſibi rationem ſufficere, vt perſuaderet ſeruandam libertatem, & non modò dominationis Cæſareæ iugum, ſed omnem notam turpitudinis fugiendam, & quomodo aliis prodeſſe potuerunt, ſi ſe ipſos ab extremis periculis nō defenſarunt, vt Delphicum oraculum ter à Thracibus crematum, & templum Capitolium, & Veſtæ Serapis ſacrarium in Alexandria, & cur illi ementita numina tot & tanta ſacrilegia in Dionyſio non vendicarunt, qui non clandeſtinè, ſed palam illos in deriſionē habuit? prout ex Cicer. in lib. de natura Deorum, & alii, cur hunc tam potentem ſacrilegum à templis, cerimoniis, & ſimulachris ſuis non interdixerunt? cur Caius Verres, qui in Sicilia ſimulachrum Cereris vetuſtiſſimæ, quod in maxima veneratiōe habebatur, ex arcanis, & vetuſtis penetralibus, immiſſis latronibus ſuis abſtulit, ſine falſi numinis vindicta præteriit? & cur nō ſumpſit Iuppiter iudicium de Paulo, & Barnaba, eidem conuiciantibus, vt habetur Actuū 14. Abolita fuit, & Pythici oraculi fides vt ipſorum Auctores teſtātur, abolita autem ideo, quia contempta: porrò quare contempta, niſi quia falſa, varia, & dubia: vnde & illud.

Inconſulti abeunt, ſedemque odere Sybillæ.

Deluſa fuerunt etiam oracula illa ab Epaminūda Duce Thebano, nam cum Lacedæmonii (teſte Plutarcho) educerēt copias in Thebanos variaque Thebanis ferrentur oracula, quorū alia victoriam Thebanis pollicebantur, alia diuerſa prædicebant, Epaminundas dixit erga ſuos, ſi volueritis parere ducib. & cōglomerati in hoſtē tēdere, hæc vobis ſunt oracula, oſtenſis fauorabilibus, ꝙ ſi ad conflictum ſegnes, timidique fueritis, hæc vobis oracula reddita ſunt, oſtenſis deterioribus. Et nonne olim veteres Romani, Liberum patrem Senatus authoritate, non modò ex vrbe ipſa, verum etiam ab vniuerſa Italia eliminarunt? & Serapidem & Iſidem, & Harpocratem cum ſuo Cyno cephalo capitolio prohibitos inferri. i. curia Deorū pulſos, per Piſonem, & Gabinium Conſules (non profectò Chriſtianos) emerſis eorum aris, impunè abdicarunt? vanas eas eſſe ſuperſtitiones exiſtimantes. Et prout de templo Serapis apud Alexandriam, de quo perſuaſio à Gentilibus fuerat diſperſa, ꝙ ſi humana manus illud ſimulachrum contigiſſet, terra dehiſcens illicò ſolueretur in chaos, cœlumque repente rueret in p̄ceps, quod tamen à militibus Chriſtianis deſtructum fuit impunè, vt legitur Eccleſia. Hiſto. lib. 11. c. 33. Serapis autem is erat apud Aegyptios, qui apud Græcos Pluto. non ſic actum eſt cū ſacrilegiis templi Dei noſtri, nam cum Pompeius Magnus captis Hieroſolymis, licèt ex illo nihil attigerit, nec tēplum Idolis prophanauerit, quin ſacerdotibus iuſſerit, vt ſolennia ſacra ritè obirent, purgato ab æditiis templo, vt tradit Ioſephus de bello Iudaico lib. j. c. 16. & li. 13. c. 9. de antiquita. Cornelius Taci. lib. 21. & Cicero in oratione pro L. Flacco. quia tamen illud ſuperſtitione polluerit, non diu poſt à Cæſare victus reciſa ceruice iacuit feris dilacerandus alitibus. & Craſſus cum ex eodē templo precioſa quædam ſuſtuliſſet apud Carras Parthorum ſagittis, oppreſſus eſt. idē per prius contigit Antiocho 2. Machab. 3. & 9. & Seleuci legato Heliodoro, & ſi quis templū Dei violauerit, diſperdet illū Deus, ſecundū Apoſtolum. 1. Corin. 3.

Et tradit Nicephorus hiſtoriam illius pictoris arrogantiſſimi, qui præſumpſit pingere Saluatorem noſtrum, ſecundum ſimilitudinem Iouis, cuius manus fuit arefacta, & illo peccatum ſuum confitente, ſanitatem recepiſſe.

15 † Et quid aliud fuere ſimulachra illa & imagines Deorum Gentilium, quàm vanitatis, & eorum fatuitatis iudicium euidentiſſimum? Fabuloſos eorum Deos præſeferentia, vnde Numa Pompilius ſecundus Romanorum Rex, Deos ſine ſimulachris colere docuit, & proinde in centum & ſaxaginta annis in templis Romæ ſimulachrum nullum extitiſſe tradit Euſebius de pręparatione euangelica, opinatus eam legem ex præceptis Moſis emerſiſſe, qui quidem nec erubeſcebant loqui cum illo, qui ſine anima eſt, nec exercet officium hominis, ſed eſt ſolum ſimile homini, lingua eorum polita à fabro, ipſa quoque aurata, & argentata non poteſt loqui, & cur pro ſanitate, infirmum deprecari, & pro vita mortuum rogare, & inutilem in adiutorium inuocare, & pro itinere petere ab eo, qui non poteſt ambulare & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum euentu, petere ab eo, qui inutilis eſt, & in quibus nō eſt oculorum viſus ad videndum, neq; nares ad percipiendum ſpiritū, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, nec pedes ad eundum, & ſunt ſimplex lutum, lignum, æs, lapis, argentum & aurum. Item & ſal, cera, vitrum, ferrum, chalybs, plumbum, ſtamnum. legitur quippe ex varia iſta materia antiquos effinxiſſe eorum ſimulachra, apud Plinium, Solinū, Plutarchum, Pauſaniam, Euſebium, & alios, & huiuſmodi homines deploratæ emētiæ, ſic libet increpare, Heu vos viri egregii, votorum ſumma, & fœlicitatis finis eſt, reddi Deo ſimilem, orate igitur, vt fiatis ſimiles veſtris ſtatuis, & ſumma fœlicitate fruamini, non videntes oculis, non audientes auribus, nec reſpirantes, & olfactantes naribus, ore nec loquentes, nec guſtātes, manibus nec dantes, nec capientes, pedibusque non incedentes, licèt, & illud præceptum de non faciendis Deis aureis, & argenteis poſſit etiam interpretari, cōtra auaros ipſos arguēdo vndecunque aurum, & argentum ſibi quærentes, & acquiſitum tanquam Numen recondentes in penetralibus, totā ſuā fœlicitatem acceptam illi referendo. homo enim fecit illud, qui cum ſit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis: melior enim eſt ipſe, his quos colit, quia ipſe quidem vixit, cum eſſet mortalis: illi verò nunquam. de his etiam vide Euſebium, lib. 5. de vita Cōſtantini Impe. poſt prin. Item & ſapiēs dixit, Sap. 14. benedictum eſt enim lignum per quod fit iuſtitia: per manus autem quod fit idolum, maledictum eſt, & ipſum, & qui fecit illud, quia ille quidem operatus eſt, illud autem quod eſſet fragile, Deus cognominatus eſt, de quibus quidem Idolis, & falſis numinibus Cyprianus ita tradit, ſi quid Diis tui numinis, & poteſtatis eſt, ipſi in vltionē ſuam ſurgant, ipſi ſe ſua maieſtate defendant.

defendant. At quid præſtare colentibus poſſunt, qui ſe, de non colentibus, vindicare non poſſunt? nam ſi eo, qui vindicatur, pluris eſt ille qui vindicat, tu Diis tuis, maior es, ſi autē ijs, quos colis, maior es, non tu illos colere, quos tu defendis, pudeat tutelam de iis ſperare, quos tu tueris. & inferius, Videbis nos rogari ab iis, quos tu rogas; timeri ab iis, quos tu times, quos tu adoras videbis ſub manibus noſtris ſtare vinctos & tremere captiuos, quos tu veneraris vt Dominos. Hæc ille. Simile habetur in hiſtoria Longini Martyris, & quòd nō agunt vindictam de nobis, qui ipſos in deriſionem habemus, ſi vera ſunt numina? Ad quorum etiam vanitatem, & fallaciam confirmandam, facit quod in eorum reſponſis ſemper mendacijs & obſcuris ſermonibus verſati ſunt, & ex ipſo Apollinis oraculo pluries reſponſum. Quid fruſtra petitis, non eſt noſtrum ſcire futura, de quibus etiam Virgilius ita præcinit.

> Talibus ex adyto dictis Cumea Sybilla.
> Horrendas canit ambages, antroque remugit
> Obſcuris vera inuolens.

Quale fuit illud ad Creſum Regem Lydorum.

> Intrepidus ſi Creſus Halim tranſmiſerit amnem,
> Imperium perdet magnum, regnumque ſuperbum.

Qui victus fuit à Cyro Perſarum Rege, & de Dilāberto Scoto D. Placentiæ, cui de ſtatu ſuo quærenti, ſpiritus reſpondit, Domine ſtes ſecurus, inimici ſuauiter intrabunt terram, & ſubijcientur domui tuæ: ſpiritus n. ſic intelligebat, Dn̄e ſtes ſecurus, inimici tui ſua vi, ter, in tribus vicibus intrabūt terram, & ſubijcient, vt, id eſt ignem domi tuæ, & ita factum fuit, vt per Alb. de Roſ. in l. nemo. l. j. C. de Iudæ. & tempore Valentis Imperatoris, qui conſultus Demonem quendam erroneum, quis poſt eū ſuſcepturus eſſet Imperium, reſpondit demonſtrādo quatuor literas, θεοδ, dicens: hoc nomen poſt Valētem Imperij culmen accipere, & ob id Imperator zelo ductus, omnes interimi iuſſit, qui has literas in capite ſui nominis habuiſſet, vt Theodorus, Theodolus, Theodotus, Theodoſius &c. & ſi. & de variis fraudum generibus idolorum Gentilium, & præſertim de Serapide apud Aegyptios, & eius templo, vide Ruffinum ex noſtris Aquileien lib. 2. c. xxiii. cum ſeq. hiſtoriæ eccleſiaſticæ, & Euſebium Ceſarienſem lib. 5. c. x. & lib. vi. c. iiii. de præpara. euangelica. et lib. v. de demon. Euange. & propterea nō mirum ſi plurimi ex nominatiſſimis Philoſophis Gentilium ſponte ſua ab erroribus illis emerſerunt, vt Peripatetici, Cinici, atque Epicurei, nati quippe, & educati corruptiſſimis moribus, ſcriptum reliquerunt non modò falſa, verum etiam inutilia, & plurimorum detrimentorum cauſam eſſe, oracula illa, & Clementē Alexandrinum Punteni martyris diſcipulum, & Origenis præceptorē epiſtola ad gentes.

16 † Quibus quidem falſis numinibus, Gentiles caligine erroris obumbrati ſacrificabant, non ſolum in ſanguine brutorū animalium, ſed etiam (ò nephandum ſcælus) in ſanguine puerorū, puellarumque virginum, vt Rhodij, & Salamini, qui ad diomedis ſacra, hominem viuum concremabant, quod etiam Choi Dionyſio peragebāt, & Lacedemonii viuum hominem lacerabant, & Phœnices amantiſſimos aduenas, tempeſtate, aut peſtilentia occidebant, Laodicenſes, virginem Palladi īmolabāt, Curetes puerum Neptuno iugulabant, Græci tempeſtatem maris ſedaturi, Regiam prolem mactabant, vt Iphigeniā Agamemnonis filiam, de qua Virgil.

> Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa.

Aderitæ eum, qui eſſet peſſimus omnium iudicatus, ad templa lapidabant; Aricini in latio Dianæ peregrinos mactabant; & Saturno etiam proprios liberos īmolabant, qui Saturnum filios ſuos deuoraſſe ſolitum prodiderunt: itē & latialis Iuppiter à Romanis cultus fuit humano ſanguine, & Pſal. 105. Immo lauerunt filios ſuos, & filias ſuas demoniis, & effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum, vt qui non alijs egerent iugulatoribus quàm illis ipſis, à quibus geniti fuiſſent. & Leuiti. xvij. nequaquam vltra īmolabūt hoſtias ſuas Demonijs. & Euſebius ita de his ait lib. 10. de præparat. euāge. Mos priſcis in magnis calamitatibus atque periculis fuit, vt ciuitatis, aut gentis princeps, dilectiſſimum ex liberis vlciſcendi Demoni, quaſi redemptionis præmium traderet, & ſic traditum myſtice iugularet. Maſſilienſes etiam olim cum peſte laborarent, vnus ſe ex egentibus offerre ſolebat annum integrum alendum, publicis cibis, & purioribus, poſtea verbenis veſtibusque ſacris ornatus, circum ducebatur per vrbem cum execratoribus: precabantur enim, vt in eum omnia mala ciuitatis incumberent, & inciderent, ſicque proijciebatur,

17 † & talis homo ſacer appellabatur. i. deteſtādus, & execrabilis, & tales homines ēt cathermata appellabātur. i. homines, q peſte expiāda, aliove quo morbo, imolabātur Diis, & inde ēt ver ſacrum dictum eſt: fuit enim mos, tum Italis alijs, tū Romanis, vbi res ſuas in periculo verſari cernerēt vouēdi, quæcūq; ꝓximo vere nata eſſent apud ſe, animalia īmolaturos, vnde id ver. ſacrum dictum eſt, pueros etiam conuotos fuiſſe Feſtus tradit, talibus hoſtiis impii Cacodemones litari volebant, quaſi cruoris humani repleti, tum demum propitii eſſent, cum maximè læſiſſent. Et quidam more belluarum, quæ & crudas, & humanas carnes deuorare conſueuerunt veſci cariſſimorum ſibi carnib. pulchrum exiſtimabāt, & matribus & ſororibus & filiabus commiſceri, atque eos qui conſenuiſſent iugulare, & mortuos canib. volucribusq; proiicere, quam impietatem Dominus Ieſus aduentu ſuo ſoluit, & quod admirabilius eſt, hac immani tyrannide, non nos modò qui ipſum adoramus, ſed eos item, à quibus blaſphemiis laceratur expediuit: neque enim Gentilium quiſquam huiuſmodi victimas demónibus ſuis poſthac offerre coactus eſt: tanta eſt in homines benignitate vſus, & maiora in inimicos beneficia cōtulit, quam Demonum in amicos maleficia. Et quid, ꝙ nō cōtenti multi iugis hominum cedibus, mulieres etiam ſtuprādas curauerunt? Nam Alexandriæ, vbi Saturni ſimulachrum colebatur, illius ſacerdos nomine tyrannus, Matronas eius ciuitatis, quas elegiſſet, tanquam à Deo, accitas, noctu ad ſimulachrū ductabat, ibique extinctis repente luminibus, cum eis rem habebat carnalem.

18 † O ſacerdotes Sathanici, ò execranda religio, quæ per ſcelera abominabilia, admittebat fieri tam horrendū, falſo Deo, tanquam acceptabile ſacrificium, & ſcelerum ſuorum eūdem authorem facere, prout etiam contingit Paulinæ nobili Romanæ, quæ tempore Tiberii, fuit violata in templo Iſidis nocturno tempore per quendam Mundum ciuem Romanum, qui opera Idæ libertæ, quæ pecuniis corrupit Iſidis ſacerdotes, & præſertim maximum eorum, qui fingens ſe ex Aegypto digreſſum, & ab Anubio eorum Deo deſtinatū, qui Paulinæ amore teneretur, ipſam in templum nocturno tempore clauſit, & Mūdo, qui ibi latitabat occultus, copulata eſt, qui tamen dedit pœnas exilio, & deſtructo templo, ſacerdotes, Tiberius cum Ida in cruces adigere fecit, vt Ioſephus ſcribit. Lib. 18. capit. 10. Antiquit. Iudaicæ.

Quæ quidem nephādiſſima, Saluator vniuerſi humanæ generis amantiſſimus, ſalutari patris nutu ſuſtulit, ne hoc ipſum illi tàm charum genus in impietatis profundo verſaretur, ipſumque traduxit à luxu, ad modeſtiam, ab impietate ad pietatem, ab iniuſtitia ad iuſtitiam, ac præterea à crudelium dæmonum poteſtate, ad diuinam veræ pietatis comprehenſionē, poſtremò cœleſtes, vitæ, doctrinæque pietatis portas, gentibus per totum orbem, apertas oſtendit, lib. 18. antiquitatum, capit. 6. & Egerippus lib. 2. rerum Iudaicarum, cap. 4. Hiſtori & ideo Mundum exilio tantum damnaſſe creditur, ꝙ amoris furore concitus id perpetrauit, & ob id leuius eum puniendū arbitratus eſt: nam, & iure permittente, & ea de cauſa pœnam relaxante fieri poteſt, ſi quis præ nimio amoris ardore deliquerit, vt tradit Oldra. conſ. 210. regularis habet traditio, colum. 2. ver. tertia conſideratio, qui citat Ariſtotelem Ethi. 7. capitu. 2. dicentem hos appetitus venereos, aliquos in furorem, & inſaniam adigere, & facere text. in Auct. quibus modis natu. effi. legit. § illud. ibi, Sed nihil eſt furore amoris vehementius, quàm retinere, Philoſophiæ eſt perfectæ mouentis, text. & ibi Salyc. in l. j. C. de ſenatuſconſul. Claud. tollen. & illud Poetæ.

> Vtitur infœlix Dido, totaque vagatur
> Vrbe furens.

Et quæ tradit Curt. Seni. conſi. 67. ſuper controuerſia, col. 3. Sed quid irrationabilius eo, quòd non contenti Gentiles vno Ioue, aut Apolline, & ſimilibus falſis Diis, admiſerunt quandā

19 confuſionem, & numerum illorum ſine præfinitione, † non animaduertentes pluralitatem Deorum diſcordias parere, & vno quicquam volente alios repugnare, & dixit Homerus inter ſe Deos confligere bellis, vt ex Diis Græcorum, & Diis Troianorum: nam & cum iurāt homines, cum optant, cum gratias agunt, non Deos multos, ſed Deum nominant. Adeo ipſa veritas (cogente natura) etiam ab inuitis peccatoribus erumpit. Admiſerūt enim ipſi Gentiles quatuor Apollines, tres Aeſculapios, tres Dianas, Dionyſios quinque, Mineruas quinque, Veneres quatuor, Cupidines tres, & qnq; Soles ex variis affectib. quatuor Vulcanos, quinque Mercurios. Item & traditum eſt à Marco Varrone trecentos Ioues, ſeu maius Iuppitros, enumeratos. Hæſiodus etiam memoriæ prodidit, apud Gētiles triginta Deorum millia, tradita fuiſſe, & etiam erant eis Dii ſuperi, & inferi, & medioximi. Vnde Plautus in Ciſtellaria, Ite me Dii Deæque, ſuperi, atq; inferi & Medioximi. & alibi, Dii me omnes magni, minutique & patellarii, & de his aliqua per Alexandrum ab Alexandro, virum ſummè eruditum, libro 6. Genialium dierum, & accuratiſſimè per Gregorium Giraldum in libro, cui nomen dedit, Hiſtoriæ Deorum Gentilium, cum vnus ſit Deus, extra de ſum. trinit. capit. j. & c. damnamus. & 7. quæſt. j. Nouatianus. 24. quæſt. fin. capit. quidam & not. 7. quæſtio. j. in apibus. & in extrauaganti, vnam ſanctam. de maio. & obedien. capit. Eccleſia. de conſecra. diſtin. j. vbi vna eccleſia militans, & non plures, nec hēt eccleſiaſticam ordinationem, quæ Eccleſiæ non tenet, vnitatē, c. factus. 7. q. j. c. fundamēta, de elect. in 6.

Præterea non puduit ipſos Gentiles, Deorum nomine proprios Imperatores nuncupare, & tanquàm Deos, templis, aris, hoſtiis, ſacriſque eorum colere.

Non

20 † Non omittam in eorundem Ethnicorum confuſionem, quod ex ſingulis etiam rebus creatis auſi ſunt aſſumere nomina Deorum, Dearumq;, vt Bubona Dea bouum, & armentorum; Cloatina, cloacarum; Vitunus, qui credebatur vitam largiri; Senius Senium; Statunus, qui pueris præeſſet, cum iā poſſunt ſtare; Fabulinus; & Vagitanus, cum iam fandi, & vagiendi principium eſſet; Cuninam, Deam infantulorum, in cunis vagientium; Eduliam, & Potinam, Deas eduliorum, & potus; Libētinam Deam libidinum, & ſimiles nugas, immo & ipſis etiā animi affectibus ſacrificabant, vt legitur de Scipione Aphricano, qui ingreſſurus Aphricam, pauori, & audaciæ ſacrificauit, febri etiam fanum publicè in palatio Romani dedicarunt, & aram malæ fortunæ in Eſquiliis, vt Plinius refert · & tanta fuerant caligine obumbrati, vt etiam apud inferos Deum inuenerint, quem colerent, omnium ſcilicet miſerrimum & infimum Plutonē, & tenebrarum principem, à quo omne malum. Nec defuerunt qui aquam venerati ſunt, vt Perſæ, adeo vt ne faciē quidem ea abluerent, ſiue potandi gratia, ſiue irrigādi arbores, ſiue vt aliaſcunque, vt tradit Agathius de bello Gothico, lib. 2.

Extiterunt etiam, qui ignem coluerunt, vt dicitur de Nem-

21 broth, † qui cogebat hominem ignem adorare; item vt Caldei, quem pro Deo colebant: quia ſicut Deus vbique, ita ignis in omni loco, etiam in lapidibus inuenitur, vt per glo. in c. cum igitur, in verbo, hæc itaque, 35. quæſtio. j. & fortè ob id apud Romanos per virgines Veſtales ignis perpetuus cuſtodiebat, & ꝑ ſolas viduas Athenis in honorē Pythiæ, legitur coluiſſe Chaldeis ignem, & per Aſiam circuntuliſſe, vt cum cæterarum gentium Diis congrederetur, cumque cætera idola, vel lignea, vel ex metallo eſſent, facilè victor ignis ea vel comburebat, vel liquabat, quapropter ſuo Deo metuentes Aegyptii ſacerdotes, tale quippiam contenti ſunt. Hydriæ in Aegypto fieri ſolent crebris, minutiſque admodum foraminib. quibus aqua deflués, defecatior, limpidiorque redditur, harum vnam eiecto priore ſimulachro columnæ impoſuerunt, caputque addiderunt, & cæra obtuſis foraminibus repleuerunt aqua, ſic aduenientibus Caldæis cum ignem ſtatuæ circūdediſſent, liquefacta cæra, demanātibus aquis extinctus eſt, victusq; hoc potiſſimùm modo Aegyptius fuit. item & Perſæ ignem colunt pro Deo, & tamē tres pueri in fornace ignis ardentis immiſſi ignem vicerunt, & Deus præoculis omnium ignem ipſum colentium ſeruis ſuis victoriam contulit, hoc ſuadens Gentilibus, ꝙ eorum Dii non Deum tantùm, ſed etiam Dei ſeruos timent.

Miſerrima profectò hominum conditio veri Dei cognitione carentium, qui tamē mirabilibus eius operibus attēdentes, debuiſſent cognoſcere alium fuiſſe rerum opificem, non autē ligna, & res creatas, & aquam & ignem, aut ſpiritum aeris citatum, aut gyrum ſtellarum, aut Solem aut Lunam, orbis terrarum eſſe Deos, quorū & ſi ſpecie delectari Deos putarint, ſcire debuiſſent, quanto his dominator eorum, ſpecioſior eſt, cum hæc omnia conſtituerit, & ne illud quidem conſiderauerint, quod vel pueris eſt conſpicuum, artificem præſtantiorem ſuo eſſe opificio, & pictores, & ſtatuarii quaſi patres operū eorum, magis merebantur vt conſecrarentur, & diuinos honores acciperent, non autem quod pro Diis haberentur eorum opera.

22 Sed quid impudentius effingi poteſt, † quàm quod quidam populi ad ipſa bruta, & beſtias adorandas mentes ſuas inſanas conuerterint? vt Troglodytæ, apud quos colebātur teſtudines; apud Aegyptios Bos, Feles, Crocodilus, Hicneumo, Canis, Accipiter, Ibis, Lupus, immo & allium, & cœpe, vt teſtatur Diodorus libro ſecundo Hiſtoriarum antiquarum; & apud Phœnices, ſerpentes; apud Syrios Columbę; apud Thebanos, Aquilas; nam ex eo quòd altiſſimè volaret, arbitrabantur quādam cum Deo vicinitatem habere; apud Scythas ouis, quæ animantium omnium eſſet commodiſſima, ac maximè innoxia, quæ quidē omnia ſunt maximo rubore digna, & immenſiſſimo luctu, & lachrimis deploranda, cum ſcierint, aut ſcire potuerint omnia à Deo propter hominem facta fuiſſe, vt eſſent ei in alimētum, indumentum, & laboris adiuuamentum, vt & omnes fructus rerum hominum gratia natura comparauit. l. in pecudum. ff. de vſufruct. & ordinatum ab initio mundi, vt præeſſet piſcibus maris, volatilibus cœli, & beſtiis vniuerſæ terræ, omniq; reptili, quod mouetur, contra quos inuehitur Apoſtolus, Roma. 1. mutauerunt gloriam Dei incorruptibilis in ſimilitudinē imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, quadrupedum, & ſerpentum. Nec animaduertebant Diabolum eam operam nauaſſe, vt homines ad reptilia colenda ſubmitteret, & animalibus minus rationis inter cætera habentibus illos ſupponeret, quos Deus ſupra ipſum cœlum ſublatos eſſe voluit.

Quare autem Aegyptii coluerint animalia, de quibus ſupra vide Euſebium de præpara. Euangelica, libro 2. capi. 1. & ſic de cultu Latonæ, Rehæ, & Veſtæ, & aliorum Deorum Gentilium, per eundem, lib. 3. cap. 3. & 4.

Qui quidem cultus irriſibilis, & Dæmonum, & idolorum iā ſublatus eſt, & ab orbe eliminatus: vbi. n. illud Delphici, Dindimei, & Delii Apollinis oraculum? vbi Dodonei, Trophonei, & Ammonii Iouis? (quod idem eſt cum Mammona) vbi Apis reſponſa? & dicam etiam cū Eſaia 35. ex parte regis Aſſyriorū, ſe iactantis de victoria quarundam gentium, vbi ſunt Emach, & Arphat? vbi Dii Saphar, Hami, &c. Et de templorum idolis dicatorum deſtructionibus, vide Epipha. Hiſto. tripar. libro 2. capi. 19. 20. 27. & de ſimulachris eorum fulmine concrematis, & in puluerem redactis, lib. 6. capi. 31.

23 † Vindicauit quidem Deus pater omnipotens ante aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti reatum idolatriæ, vt patet per vniuerſale diluuium, & captiuitatem Babylonicam, & in adoratiōe vituli, quo tempore filios Iſrael adeo extinxit, vt de ſexcentum millibus, qui extiterunt de Aegypto, ſolùm duo ſcilicet Caleph, & Ioſue intrauerint in terram promiſſionis; & de Ozochia, qui cōſulit Baalzabub. j. Dominum muſcarum; & de Salamone, cuius cor deprauatum fuit per mulieres, cum iam eſſet ſenex, vt ſequeretur Deos alienos, coleretque Aſtharoten Deum Sydoniorum, & Chamos Deum Moabitarum. Et filii Iſrael ſeruientes Baal, obſeruanteſque diuinationes & auguria, caſtigati fuerunt a Domino, qui abſtulit eos à conſpectu ſuo, & non remanſit niſi Tribus Iuda; & quando Arca capta fuit per Azoreos, vim ſuam oſtendit etiam in aliena terra, idolo bis in ſolum deiecto; & voluntate Dei eodem zelo laborauit Abraham, cum Deum vnicū doceret Chaldeos in Vr, & ob id impetrauit Helias ignem de cœlo contra Prophetas Baal, & Nadab, & Abiu filii Aaron flammis arrepti ſunt, q voluerunt adolere cum igne alieno, & propterea facta eſt eorum terra in deſolationem, ſtuporem & maledictum, quòd idolis ſacrificauerint, & à Domino auerſi fuerint. Et de vindicta Dei contra ſeruientes idolis, vide Deutero. 19. Iudi. 3. 4. 6. 8. 16. Paralip. 2. capit. 12. 13. 23. 34. 36. Reg. 3. cap. 13. 14. Reg. 4. capi. 10. Et habetur de Alexandro Magno ſecundum quoſdam, qui cum veniſſet ad montes Caſpios & petiuiſſent filii captiuitatis 10. Tribuum licentiam egrediendi ab eo, ipſe cognita cauſa incluſionis eorū, ſcilicet quia apertè receſſiſſent à Deo Iſrael vitulis aureis immolando, & per Prophetas Dei illis prædictum à captiuitate non redituros reſpondit, ſe arctius eos incluſurum. cumque anguſtas vias eorum obſtruere vellet molibus vituminatis, videns laborem humanum non ſufficere, orauit Deum Iſrael, vt opus illud compleret, & acceſſerunt ad ſe inuicem prærupta montium, & factus eſt locus immeabilis propter peccatū idolatriæ. De qua tamen re me remitto ad ea, quæ per Theologos dicuntur Apocalip. 20. et per Sanct. Auguſt. de Ciuit. Dei libro 20. capi. 11. et Hierony. ſuper Ezech. lib. 11.

Immò prohibuit etiam Deus commemorari nomina æternorum Deorum, ſiue per ipſa iurari, vt tolleretur eorum memoria & omnis idolatriæ cauſa, & Phitones lapidari iuſſi ſunt, vt idolatria exterminaretur. Peruertitur enim ordo naturæ, dū à patre mendacii, veritas quæritur; et dum inimicus humani generis conſulitur, et veneratur is, qui eſt nobis inferior, et quē ſubiicere, et reiicere debemus.

Mandatum etiam illud, non arabis cum boue, et aſino; et non feres veſtimenta ex lana, et lino contexta; et aliud, non feres diuerſo ſemine, emanauit à ſummo Deo in deteſtationem idolatriæ, nam iſtas coniunctiones diuerſorum generū in operibus ſuis, ſicut diuerſorum animalium, et ſeminum faciebant idolatrę Aegyptii, iuxta coniunctiones planetarum, et quaſdā conſtellationes, credentes ex hoc opera eorum ſecundari. voluit ergo Deus et per hæc remouere falſitatē credulitatis iſtorū, ne ꝓpea creatore derelicto ad ſtellarū ſeruitia traherentur.

Pariter etiam Dominus noſter Ieſus Chriſtus de cœlo miſſus à patre in hunc mundum de ipſius idolatriæ crimine vindi-

24 ctam ſumpſit, † nam eo adueniente ceſſarunt idola ab eorum reſponſis: ille enim totius mali ſuggeſtorem debellauit et omnia ſimul quaſi terremotu facto, poſt Domini noſtri reſurrectionem ruerunt, adeo vt poteſtas nedum dominandi, ſed etiā loquendi fuerit Cacodæmonib. ablata. poſuerat nanq; Deus inimicitias inter ſemen mulieris, et ſemen ſerpentis, vt per ſemen mulieris, ſcilicet per Ieſum Chriſtum conterendum eſſet caput ſerpentis, quod fatetur etiam Porphyrius in libro de oraculis deficientibus, qui tamē fuit ex ipſis Idolorum cultoribus, dum ſic decantat.

> Ablata eſt Pythii vox haud reuocabilis vlli,
> Temporibus longis, etenim iam ceſſat Apollo
> Clauibus occluſis ſilet, ergo vite peractis
> Deſcendas patria, et redeas ad limina ſacris.

Dicens et hoc, poſtea enim quàm Ieſus colitur, nihil vtilitatis à Diis conſequi poſſumus, quod ſi Dii ſunt, ò Porphiri, cur Ieſu virtutem non deprimunt? Cur omnes ſimul cum Aeſculapio terga verterunt? niſi quia Ieſus, verus Deus eſt, et illi praui dęmones. Et memoriæ proditum eſt die Natiuitatis eiuſdē Domini noſtri, vltra Męoticas paludes omnia Idola clamaſſe, Regem pacis, et Dominum mundi fuiſſe natum in medio mūdi, de quo etiam Virgilius meminit dicens in 6.

> Huius in aduentu iam nunc, et Caſpia regna
> Reſponſis horrent diuum, et Mæotica Tellus.

Et ait

Et ait Hieronymus, dum Christus in Aegypto eſſet, cecidiſſe Deorum omnium ſimulachra, & oracula ceſſauiſſe, iuxta illud propheticum, & mouebuntur ſimulachra Aegypti ab eius conſpectu. de quo etiam Dan. 2. & Lapis qui percuſſit ſtatuam factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terrā. & Eſaias 2. & eleuabitur Dominus ſolus in die illa proiiciet homo idola argenti ſui, & ſimulachra auri ſui, quæ fecerat ſibi vt adoraret. & confractus eſt Beel, contritus eſt Nabo, & omnes Dii gētium veluti fulgure verbo Dei tacti corruerunt. ex quo cum amplius non reſpondeant, certum eſt, non Dei ſupremi diuinationes, ſed malorum dęmonum fallacias, extitiſſe. Et hoc magis admirandum eſt, quòd licèt tempore Moſis, & prophetarum magnalia virtute Dei fierent terribilia in Aegypto, & in mari rubro, & de pane cœli, & ſi. non tamen extirpari potuit ab ipſo etiam populo Iſraelitico idolatria, Exod. 20.32. & temporibus Iudicum & Regum, quod tamen effectum eſt adueniente Christo, vt in eo prophetiæ de hoc implerentur, & ꝙ verus eſſet Meſſias pateret, & non ſine miſterio tempore Augusti, quo natus eſt Christus, templum Iani clauſum eſt, quia vſque in illa tempora aperta fuerat via ad idola adoranda, & Christo tunc nato clauſa eſt, & idola abiecta. Quòd ſi veri Dii extitiſſent, cur non deprehendiſſent Ieſu Christi virtutem? qui tamen omnes eidem terga verterunt, & ipſe ſolus & mortuus tot innumeros eorum Deos expulit & ad ſe cultum tranſtulit. Nec dicant ipſum ſignis quibuſdam, & virtutibus, mentes hominum ſuperſtitione ſolitas cœpiſſe, & tenuiſſe, quia ſi potuit homo vt aſſerebāt, Dii magis potuiſſe debuerant.

25 † Quod adimpletum eſt etiam per prędicationes Apoſtolorum, cum totus orbis hac cæcitate duceretur, vt idola coleret, Iudæa excepta, qui primò prædicantes in Ieruſalem, & inde in finibus Iudeæ & in Samaria, tunc deſtinati fuerunt in diuerſas mundi partes, vt Thomas ad Indos ſuperiores, & Parthos, Medos, Hircanos, Brachmanos, Thadeus ad Perſas vltra Pontum; Mattheus in Ethiopiam; Bartholomeus ad Indos citeriores, ſcilicet in Bactrianam, Lycaoniam, & Armeniam; Andreas ad Scythas & Sogdianos; Ioannes in Aſiam, qui etiam Romam perrexit; Petro autem obtigit Italia, maximè Roma, & Pontus, Galatia, Bithinia, & Cappadocia; & Simeoni Aegyptus; Iacobo maiori Hiſpania; & Paulus de ſe atteſtatur ita dicens, Roma. 15. non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam gentium, verbo & factis in virtute ſignorum & prodigiorum, in virtute Spiritus Sancti, ita vt ab Ieruſalem per circuitum vſque ad Illyriū repleuerint Euangelium Christi: & ſubdit, vſque in Hiſpaniam. Idemque atteſtatur Coloſ. 1. Euangelium ad ſua tempora eſſe, & fructificare in vniuerſo mundo, vt foret verum illud vaticinium, in omnem terram exiuit ſonus eorum, & per Archidia. in c. ſi de rebus. 23. quæſtio. 7. & Hieronymus ſenſit, nullam remanſiſſe gentem, quæ Christi nomen ignoret, vt ſi non habuerit prædicatorem, ſaltem ex vicinis gentibus fidei opinionem habuerit: & hoc infert illud verbum, Sonus, quia ſcilicet ex auditu perceperūt in vicinia prædicari Euangelium. nec incredibile hoc putet quiſpiam, cum ex Arabia profectus Paulus, & ex Iudæa, & Samaria, Cilicia, Galathia, Lycaonia, Pamphylia, Ionia, Phrygia, Piſidia, Caria, vſque in Græciam, Thraciā, Macedoniam, Atticam, Pelopōneſſum, & inde Romam vſque, & deinde in Hiſpaniam, diſſeminauerit Euangelium, & Thomas & Bartholomęus, & alii Apoſtoli & diſcipuli, de facili, Dei gratia operante per totum vniuerſum ipſum Euangeliū prædicare potuerint, & idola diſperdere, vt in primis contigit Bartholomęo in Albana maioris Armeniæ vrbe, in qua cum Bartholomæus Apoſtolus ingrederetur, & intraret templum vbi Aſtharoth colebatur, dæmones vlterius non potuerunt dare reſponſa, & faſſus eſt ille Cacodęmon, vt ipſius Christi compulſus, ob ingreſſum Bartholomęi in templum, amplius loqui non valere: & hoc idem ſæpiſſimè Martyribus, quorum etiā ſolo ſpiritu oris idola corruebant, vt legitur de Felice, Eugenia, & aliis, quos lōgum eſſet referre.

Qui quidem Apoſtoli, & Martyres, & alii viri ſancti non ceſſant etiam poſt mortem vſque in præſens prædicare per ſua piè geſta & in hominum memoriam relicta, prout etiam hæc vniuerſalis futura prædicatio Euangelii per totum orbem præfigurata eſt per vniuerſale diluuium, & vt inde totus orbis baptizari deberet, & aqua baptiſmatis diffundi vniuerſaliter in mundo, ſicut tempore cataclyſmi per totum mundum diffuſa eſt, adeo quòd etiam Reges cum populis eorum ad baptiſmum confluxerunt, ſicuti contigit tempore Iuſtiniani Imperatoris de Gethe Rege Herulorum, qui venit Cōſtantinopolim cum toto populo ſuo ad baptiſmum ſuſcipiendum, & de Rege Hūnorum Gorda & Adad Rege Azumitenſium, qui vouerat ſe baptizaturum ſi viciſſet in bello contra Homeritas, prout vicit potentiſſimè, & effectus eſt Chriſtianus cum toto ſuo populo, & de Rege Perſarum, qui cum 40. millibus hominū Cōſtantinopoli baptizatus eſt.

De cuius etiam Euangelii prædicatione vniuerſali prædictū eſt per Eſaiam dicentem: & ponam in eis ſignum & mittam ex eis, qui ſaluati fuerint ad gentes in mare in Aphricam, in Lydiā tenentes ſagittam, in Italiam, & Græciam ad inſulas longè ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & his etiam temporibus contigit, vt notum eſt, & inſulis longè, & nouiſſimè repertis. Et ſicut de tēplis, lucis, & delubris ſunt eiecta Dæmonia, ita quoque per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & eius Apoſtolos in eius nomine de corporibus obſeſſis ſemper fugata fuerunt, & quotidie eiiciuntur. Reliquit nihilominus eiſdem poteſtatem tentandi nos, vt certantes lucraremur coronam, quæ ſolum legitimè certanti datur, & ideo remanſit pugna inter carnem & ſpiritum. & licèt ſpiritus à carne ſæpe vincatur, Deus tamen ſpiritus miſertus, remedium penitentiæ adhibuit, vt ſanato vulnere in reiterata pugna victor exiſtat.

Et non tantum eiecta ſunt idola, & Dæmonia de Gentilium delubris, ſed templa illa, in quibus colebantur, dicata fuerunt in honorem eiuſdem Domini noſtri, & matris piiſſimæ & ſanctorum eius, vt indultu Phocæ Imperatoris legitur de templo Pantheon ablatis idolatrię ſordibus, dicato in venerationem prefatæ Dei genitricis pientiſſimæ, & omnium Martyrum, in quo prius colebantur idola omnium regionum, vt per Placenti. ex noſtris, in titu. C. de pag. & ſacrifi. tēpore ſcilicet beati Bonifacii, qui extitit quartus à Beato Gregorio, vt ibi per eum, qđ fuit conſtructum tempore Domitiani in honorem Cybeles matris Deorum, & hoc effectum eſt, & de aliis Paganorum delubris in dicta vrbe, & tandem de ipſa vrbe Romana, vt habetur in c. fundamenta de elect. in vi. & per totam Italiam, & vbique terrarum, de qua re etiam vide Ruffinum ex noſtris Aquileienſibus, lib. ii. hiſtoriæ eccleſiaſticæ, & lib. xi. c. xxvii. & xxix. Et quid profuerunt Romanis Dii Penates, quos Aeneas in Italiā, è Troia euerſa, adduxit, iuxtà illud,

Ilium in Italiam portans, victoſque Penates.

Quos ſibi Roma credidit profuturos, & Veſta, quibus die quo dignitatem inibant, ſacra faciebant, cum prius nec Troiæ euerſæ proficere potuerunt; & quomodo ſimulachrum illud celebre colebant, vt patriam ſeruaret, cum nec cuſtodes ſuos ſeruare potuerit, adeò quòd non homines à ſimulachro, ſed ſimulachrū ab hominibus ſeruabatur, vt verū ſit, nulla vnquā bella barbarorum, ita geſta ſint, vt propter Deos eorum, quos vicerunt, ſeruarētur victi. Prout etiam videmus de diuerſis locorum populis, qui habebant Deos ſuos quoſdam peculiares, tutelares, vt Romani Martē; Aegyptij Oſyrim, ſiue Serapim, & de ſimilibus, nunc verò ipſi Romani habent, & iam diu habuerunt ſua tutelaria numina Petrum, & Paulum, & Ser. Dominiū Venetorum Marcum, qui incipiens Euangelium ab aquis Iordanis, & in Aquileia fertur illud ſcripſiſſe, voluit etiam corpus eius in aquis, vel inter aquas remanere, ſcilicet in inclyta Ciuitate Venetiarum; Hiſpania Iacobum, Aethiopia Matthæum: Græcia Andræam; India Bartholamæum, & Thomam; Aſia Ioannem, & ſic de alijs prouincijs, & ciuitatibus, vt palàm eſt, vt poſſit dici, Principes populorum congregati ſunt, cum Deo Abraham, ſcilicet cum Chriſto: nam & Angelos habent cuſtodes, prout olim, & tempore legis Moſis Beatus Michael, qui protexit Synagogam. Dan. ix. & x. cap. nemo mihi adiutor eſt, niſi princeps Michael, & ii. reg. vi. & in c. re vera, de conſecra. diſtin. ij. Nunc verò ſepulta Synagoga factus eſt Dux & cuſtos Sanctæ Romanæ eccleſiæ, & non tantum prouinciæ, & regna habent Angelos cuſtodes, ſed etiam quilibet homo ab ortu natiuitatis ſuæ. Archid. in c. fatendum. xiii. q. ii. de quibus vide per Caſſe. in catalogo ſuo, par. 3. prin. conſideratione xiiii. cum ſeq.

Et nos quoque Foroiulienſes habemus præ oculis exemplū de Ciuitate ſecūdum Romam olim celeberrima, Aquilea, quæ ciuitas habet ſedem Patriarchalem, cui nunc præeſt Reuerendiſſimus Ioannes Venetus ex Illuſtriſſima Grimanorum familia imprimis cum literarum ſtudio tum religione clarus, necnon grauitate morum, ſingularique probitate ac pietate inſignis. & de Patriarcha Aquileien. habetur per glo. & Archi. in c. cleros. xxi. diſt. & per Aluarot. in titu. epiſcopum, vel Abbatem, in prin. col. j. ver. nūc trāſeamus, & in c. iſtud eſt, xi. q. i. & xxxiii. q. iiii. c. cum propter bellicam, de qua Iuſtinianus Imperator ita meminit in Authen. ſecundum interpretationem Gregorii Haloandri, ſub titu. de prætore Paphlagoniæ, conſtitutione xxix. Paphlagonum gens, & antiqua, neque ignobilis, olim extitit in tantùm quidem, vt & magnas colonias deduxerit, & ſedes in Venetiis Italorum fixerit, in quibus & Aquileia omnium ſub occidente vrbium, quæ multoties cum ipſis etiam Regiis certamen ſuſceperit, condita fuit tempore Pelagij Pap. 1. Aquileienſis eccleſia fuit in ſciſmate, & habuit inuaſorem prælatū. xxiii. q. v. c. relegentes. & fuit anno Domini ccccc l. de qua Herodianus latè meminit in Maximino, aſſerens eam fuiſſe ingentis magnitudinis, & populo abundante, & velut Italiæ quoddam emporium, quam tempore Martiani Imperatoris, Atalia, coluber tortuoſus, flagellum Dei nuncupatus, diripuit & incendit, tempore quo etiam Concordiam, Altinum, aliaſque Venetiæ prouinciæ

prouinciæ vrbes, & Ticinum, & Mediolanum detruxit, licèt ex poſt anno Domini Milleſimo, trigeſimo quinto, Popo Aquileien. Patriarcha reſtaurauerit, qui in medio Patriarchalis eiuſdem ciuitatis eccleſiæ requieſcit, in cuius tumulo hi ſunt verſus deſcripti.

26 † Poſt cineres quod habet muros Aquileia, quòd ingens
Stat templum, Turris celſa quòd Aſtra petit.
Quòd Dos ampla datur Conrado, à Cæſare, & æra
Sub Patriarchali cudere poſſe nota,
Debentur cuncta hæc illi, qui clauditur arca hac,
Popo, Sacerdotes huic date thura, fuit.

Licèt bellorum cauſa iterum ferè in ſolitudinem ſit redacta, vt de ea miſerabiliter dici poſſit.

Hic Aquileia fuit, ſupereſt miſerabile nomen,
Vrbis, & infelix cætera condit humus.

Extant enim ſolæ reliquiæ, vt ferè nil aliud monſtrari poſſit, quàm ibi fuiſſe Aquileiam, & monumentorum quorundam, videlicet publicarum viarum, & pauimentorū, & aquæductus & ſepulchrorum, & aliorum, ex quibus amplitudo vrbis intelligi poteſt. ſupereſt tamen illud phanum vetuſtiſſima præditū religione, cum numeroſo clero, & Patriarchali ſede, diruta tamen, circumiacentibus domibus nōnullis, quas canonici (hyberno tantum tempore reſidentes ibidem propter ęſtiui cœli intemperiem) iuxta tex. in c. quorundam. diſtin. 74. & nota. in capit. fin. de cleri. non reſiden. inſtaurarunt. extat etiam Cœnobium ſanctimonialium Monacharum extra muros ab eodem Popone conſtitutum, de cuius etiam deſolatione meminit ex noſtris Petr. de Ancha. in clem. ne Romani. §. ſanè. poſt princi. de elect. ex cuius dictis colligitur, ſi Papa moreretur in ea Ciuitate, electionem eſſe faciendam in Ciuitate noſtra Vtini, vbi eſt audiētia cauſarum ſedis Patriarchalis ipſius Ciuitatis Aquileiæ ferè inhabitatæ. vide eundem in clemē. 2. de reſcri. vbi habes de ciuitate noſtra Vtino. Et redeundo vnde digreſſus erā pietate patriæ meæ commotus, Aquileienſes inquam anti-, qui colebant duo ſua tutelaria numina, Felenum videlicet & Belenū. Et de Beleno Lilius Gregorius Girardus in lib. de Diis gentium, ſyntagmate primo ſic dicit, eodem modo Latini Faunum coluere, Sabini ſanctum, vel ſanctum; Romani, Quirinū, qui eſt Romulus; Marica Dea fuit Minturnenſium; Felenus Aquileienſium; quem quidem Belenum pro Apolline venerabantur, vt refert Iulius Capitolinus in hæc verba, quum fruſtra obſideret Aquileiam Maximinus, legatos in eandem vrbē miſit, quibus populus penè conſenſerat, niſi Menophilus cum collega reſtitiſſet, & Deum Belenum per Haruſpices ſpopōdiſſet, Maximinum eſſe vincendum. vnde etiam Maximini milites iactaſſe dicuntur, Apollinem contra ſe pugnaſſe, qui etiam Belenus ab Herodiano loco ſupra citato deprehenditur vocatus fuiſſe Beles, in cuius rei teſtimonium volui adduxiſſe infraſcripta monumenta votiua tabellis marmoreis inciſa in vrbis eiuſdem reliquiis inuenta, & vſque in hunc diem extantia.

BELLEN. AVG. IN MEMOR. IVLIOR. ET
MARCELAE ET IN HONOREM. IVLIARVM.
CHARITES. ET MARCELLAE FILIARVM
ET LICIN. MACRON IVNIOR NEPOTIS
C. IVL. AGATHOPVS IIIIII VIR. AQVIL.
L. D. D. D.

BELENO. MANSVETIVS. VERVS. LAVR.
LAV. T. VIBIANA. IANTVLIA. V. S.
FONTI BELLENO.
C. AQVILEIENSIS DIADVMENVS. ∴
B. V. S.
M. HOSTILIVS
AVCTVS
IIIIII. B. S. D. VIR. ∴

BELINO SEX. CAESERINVS FAVSTV
IIIII IVIR. V. S. L. M.

BELINO. AVG. SACR. VOTO SVSCEPTO
PRO. A. AQVILIO GE. POMP. VALENTE
IIII. V. I. D. DESIGN. PHEBVS. LIB. V. S. L. M.

BELENO AVG. SACR. L. CORNELIVS. L. FIL.
VELL. SECVNDINVS AQVIL. EVOC. AVGV.
N. QVOD IN VRB. DONVM VOVIT AQVIL.
PERLATVM LIBENS POSVIT L. D. D. D.

APOLLINI BELENO. C. AQVILEIENS.
FELLIX Imperfectum eſt.

T. MARIVS APTVS VERCELLEN. ET
ASIATICVS MAN. BELENO
V. S. L. A. ∴
P. C.

Hæc ſunt quæ reperiuntur de Beleno, de quo fortè habetur Eſaiæ 46. Vbi Nicolaus Lyrenſis dicit fuiſſe idolum Babyloniorum, alii dicunt fuiſſe, quod Greci Belum nominauerunt, hoc eſt Saturnum, cuius tanta fuit apud veteres religio, vt ei proprios etiam filios immolarent: Aegyptii enim, & Babylonii, ſimulque Phryges, & Phęnices huius ſuperſtitionis primi authores fuiſſe traduntur.

27 † Et inde etiam Beelzebub, quod ſecundum Hieronymū idolum eſt Accaron, quod vocatur idolum Muſcę: Beel enim ipſe eſt Bel, ſiue Baal, Zebub autem Muſca dicitur. ſunt etiam qui dicunt Ninum patri ſuo Belo ſtatuam erexiſſe, quo velut ad aſylum cucurrerint homines, qui ſibi criminis alicuius erāt conſcii: vnde factum eſt hominum ſuperſtitione, vt honores illi cœperint exhibere diuinos, quod videns Diabolus, ſeſe in-
28 ſinuauit ſtatuæ, indeque reſpōſa dedit, & † exinde habuerit ortum idolatria, & poſtea per orbem diſperſa ſit, de cuius origine etiam ſapiens Sap. 14. ſcripſit dicens, acerbo luctu dolens pater, rapti citò ſibi filii fecit imaginem & illum, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & cōſtituit inter ſeruos ſuos ſacra, & ſacrificia: deinde interueniente tempore, conualeſcente antiqua conſuetudine, hic error tāquam lex cuſtoditus eſt, & Tirannorum Imperio colebantur figmenta. hæc ibi. de hoc vide Nico. de Lira, ſuper 41. Eſaiæ. Sed apud Græcos, vt Iſidorus tradit, Promethæus primus ſimulachra hominum de luto finxit, quod Iudæi attribuūt Iſmaeli. Epiphanius autem refert primos omnium Seruch & Tharra, idolatriam inueniſſe paulo ante Nini Regnum, licèt & alios refert Lactantius lib. 1. capit. 22.

Quod crimen non fuit in prima ætate propter recentē memoriam creatoris mundi, & cognitionis Dei, quo tempore videlicet ab Adam vſque ad Noe vnum tantum Deum mundi creatorem homines coluerunt, prout etiam non viget in hac ætate vel in paucis locis propter eandem rationem, cum Duce Chriſto vt dictum eſt fuerit expulſa idolatria.

Et redeūdo ad ea, quæ prædiximus de ciuitate Aquileiæ, vbi templa Idolorum Beleni, & Feleni colebātur, de quibus ſupra proximè, poſt Euangelii in eo loco prædicationem euerſis idolis dicata fuerunt, alterum ſcilicet Feleni in honorē ſancti Felicis, qui ſpiritu oris ſui in nomine Ieſu idola conterebat, & vbi alterum ſcilicet Beleni venerabatur fuit erecta Abbatia Belinenſis in honorem Sancti Martini à nominis antiquorū idolorum proximitate detinentia, vt certior in poſteros deſcenderet idolatriæ de ipſis locis exterminatio, & fuit profectò Aquileia ex primis ſponſis, quæ venerunt ad nuptias: nam ab initio fidei orthodoxæ Marcus Autor Euāgelii à Beato Petro miſſus Aquileiam, miraculis, & doctrina nouæ eccleſiæ fundamenta iecit: nam etiam iuxta fontem Timaui non longè ab Aquileia, extat templum ſub titulo Sancti Ioannis in Tubis, quod olim (prout fama eſt) erat delubrum Diomedis, antiquum, & quadratis lapidibus conſtructum, vbi etiam reperiuntur affixę tabellæ infra deſcriptæ vota quædam præſeferentia.

SPEI AVG. G. SACCONIVS VARRO

TRIB. COH. I. MILLARLAE
DELMATARVM.
M. V. S.

S. A. S. PROSAI
AQVILLINI — TVT
VILLICI AGG. — VOTVM
ET TITI. IVLI. ∴ — L
AQVILINI — TILIA
IVLIA. — TILIA
STRATONICE — MAT.
V. S.

Verum eſt ergo & adimpletum oraculum illud Prophetæ Pſalm. 95. Terribilis eſt Dominus ſuper omnes Deos gētium, qui ſunt dęmonia. vnde videtur poſſe dici iam fuiſſe prædicatum Euangelium in vniuerſo mundo propter illa verba, euntes ergo docete omnes gentes. & alibi, Illi autem profecti prædicauerunt vbique, & iritis mihi teſtes in omni Indæa & Samaria, & vſq; ad vltimum terræ, quod Paulus Rom. 10. & Coloſ. 1. affirmare videtur dum citat Prophetam loco ſupra allegato, in
29 omnem terram, & dum exultat vſque ad ſua tempora † Euangelium fructificare in omni creatura, quæ ſub cœlo eſt, & idolatriam diſperſam, & ab orbe eradicatam, & licèt eius reliquiæ in aliquo terræ huius angulo ſupereſſet, cum iuxta philoſophi placita, 2. Phyſi. parum pro nihilo reputat, & affirmemus Aethiopem abſolute nigrum, licèt ſecundum dentes albus ſit, eo quòd ſit eius pars minima, & Ieſus Chriſtus ſufficienter extirpauit idola, & idolorum nomina manifeſtando mundo nomen patris, & clariſſimam notitiam de patre dedit mundo, dū inquit, Pater manifeſtaui nomen tuum mundo. & ibi, qui videt

det me, videt & patrem meum. & per Apostolos innotuit mũdo nomen patris, nec quicquam desiit ad vniuersalem abolitionem idolorum, etiam si postea malitia hominum tantum præualuit, vt sibi alicubi erigerent idola, prout dicitur de quadam ciuitate in India superiori vocata Palumbum, vbi gentes adorant Bouem pro Deo, & quoddam idolum in forma semibouis, & semihominis, & eidẽ immolant filios & filias suas, & alijs quibusdam, & tam sub meridie quàm sub Septentrione positis regionibus, prout acceptum est ex literis missiuis eorũ, qui sunt ex ordine Iesu, & munus apostolicum obeunt, ex quibus pius Lector percipiet, redire in illas regiones tempora & status primitiuæ ecclesiæ, & vbi non adhuc denuntiatum est Euangelium; nam messis quidem multa, sed pauci operarii: nõ tamen ad hoc compelluntur homines, sed remanent & relinquuntur in suo arbitrio. quòd non erat olim, quia cõpellebantur, vt per Chaldęos, & per Romanos, qui cogebant ad immolationem Deorum suorum.

Sed quia sunt multæ gentes barbaræ, quæ non audierunt Christi verbum, maximè in Aphrica, quod ex iis, qui ducuntur inde captiui, in promptu est, prout tradit Augustinus, dicẽs, Sunt qui putant hoc quod dicitur, prædicabitur Euangelium Regni in vniuerso orbe, per ipsos Apostolos factum esse, quod non ita esse certis documentis probatum est. Idem Augustinus in libro de vnitate ecclesiæ, aduersus Petilianum, nonnullas esse gentes tradit, quibus nondũ annuntiatum est Euãgeliũ, &c. Hieronymus quoque dicit, signum Domini aduẽtus est, in toto orbe Euangelium prædicari, vt nullus sit excusabilis, videlicet & nobis hoc tempore non est opus certioribus testimoniis quàm eo ꝙ certum est per Hispanorum nauigationem, multas gentes reperiri partibus nostris ignotas, dum modo nauigatur sub Polo antartico supra 40. gradus, quod prioribus seculis nõ fuit vnquam auditum, quibus sub æquinoctiali vix comperta est hominum habitatio, cum omnino incognita essent loca, & inexcogitabilis habitatio, quibus nescio, quomodo potuit Euangelium innotescere: at qui nunc, cum iam propè credamus orbis excidium, præbuit illis Deus modum assequẽdæ veritatis, & viam aperuit suo Euangelio, de qua etiam gentiũ diuersarum conuersione ita scribit Chrysostomus, qđ sit in tam breui tempore omnem sub Sole terram tãtis ecclesiis impleri, tantas gentes ad fidem transferri, populus persuaderi, vt patrias leges irritent, cõsuetudinem stabilitam reuellant, altaria, templa, & statuas & sacrificia, & prophana festa, & immundũ odorem, sicut fimum aliquem abhorreant, & excitent altaria vbiq; gentium in regione Romanorum, Persarum Scytarum, Maurorum, Indorum & vltra orbem nostrum, nã & Britãnicæ Insulæ extra hoc mare sitæ, & quæ in ipso Oceano sunt virtutem verbi senserunt. hæc ille. Vnde dicendum est fore, quòd licèt per Apostolos mãdatum de Euangelii prædicatione fuerit cæptum, ac per eorum successores persecutũ, & in dies procedat, completum tamen & perfectum non possit dici, nam qui mãdatum dederat de Euangelio prædicãdo omni creaturæ, Christus, etiam tempus ex quo expleri, & perfici debere prædocuit, de mundi enim occasu præcedentibus, & ipsius propè ruinam demõstrantib. loquẽs subintulit, Matth. 24. & p̃dicabit Euãgelium Regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consumatio. vbi Oregines: cum omnis gẽs audierit prædicationem Euangelii, tunc erit finis seculi. Nec placito huic officit, quod supra adductũ est de Dauide, in omnẽ terram, &c. Per Apostolum, quia cum Dauid futurum expresserit verbis de præterito, dicens exiuit, cum dicere debuisset exiet, ita intelligamus Paulum voluisse impletum fuisse, qđ indubiè erat implendum per successores Apostolorum; & cũ dixit Euangelium fructificare in omni creatura, quæ sub cœlo est, non ꝙ tunc erat, sed vsque quo Euangelium esset venturũ, insinuauit. nec contentus fuit Deus, vt Euangelium suum innotesceret vniuerso mundo per famam, & opinionem, verum voluit, & iussit, vt prædicaretur in testimonium omnibus gentibus, vt exinde reddantur inexcusabiles gentes ei non parentes, ipsomet Hieronymo interpretante. Eliminanda ergo erit idolatria omnino ab vniuerso orbe, cum Euangelium Christi 30 toti mundo propalatum fuerit, in fine videlicet mundi, † & tunc omnia idola disperdẽtur, & poterit dici cum Esaie, 11. repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientis, & tunc planè verificabitur, quod prædixit Zacharias, & erit in die illa, dicit Dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra. quod intelligatur de secundo Christi aduentu, quo tempore idola omnia corruent; & illud maximè omnium præcipuum, quod teste Paulo aduersatur, & extollitur super omne, quod dicitur Deus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, eum cuius est aduentus secũdum operationem Sathanæ in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, Antichristum dico omnium idolorum, & Dęmonum impiissimum, de quo etiam Augusti. lib. 2. c. 18. & lib. 20. c. vlt. de ciuit. Dei. ita dicit, in iudicio, vel circa iudiciũ has res dicimus esse venturas, Heliã Thesbitẽ fidam Iudæorum, Antichristum persecuturum, Christũ vẽturũ & iudicaturũ mortuorũ resurrectionẽ, bonorũ malorumq; direptionẽ, mũdi ꝯflagrationẽ, & de eo etiã plura p Isidorũ, de sum. bo. c. 25. 26. & Ethimolog. 8. & alios quo tp̃e nõ mõ sũmouebunt idola, sed etiã Iudaica perfidia ad Christum conuertetur, vt dixi supra, parte secunda principali, capitulo vi. num. 27. & tunc fiet vnum ouile & vnus pastor. quod autem is sit verus intellectus ad verba illa Zachariæ, deprehendi potest ex literæ contextu nam Zacharias ab xi. capite, vsque ad finem, de Antichristi persecutione, & alijs eo tempore faciendis vaticinatur, & tũc etiã Maumetica secta (si supererit) æstimatur in Antechristi execrationem coire, & consumari, & de vtroque etiam Christi aduentu possunt intelligi quæ prædixit Esaias 1. & Micheas 4. dum dixit: & fluent ad eum omnes gentes, scilicet in secundo aduentu, & ibunt populi multi, scilicet in primo aduentu, præmittẽs vniuersalem saluationem gentium tanquam magis optabilẽ, qui Micheas eodem tempore, cum Esaia prophetauit.

O felices igitur nos Christicolæ, & supra quàm dici possit beati, quibus in hac tenebrosi orbis nocte, lux vera refulsit Christus Iesus Dominus noster; è conuerso verò infelices, & miserabiles Gentiles, qui pro sapientia acquirenda, Mineruæ phana erigebant, nescientes Christum ob id colendum, qui est vera Dei sapientia, & pro corporis salute precabantur Apollinẽ, aut Aesculapium filium eius, cum Christus ob id inuocandus fuisset, qui sanat omnes languores, & omnes infirmitates & totum hominem; & pro vi tempestatis in nauigationibus Neptuno, & Acolo, ac Castori, & Polluci sacra faciebant, cum Christus ob ea venerandus fuisset, & inuocandus, qui ventis imperat & mari; & pro ignis periculo Vulcano preces inferebãt, cum tamen Christus obsecrandus fuisset, qui fideles suos liberat ab ipso etiam igne æterno; & pro frugibus, & vini copia habenda Cereri, & Baccho sacrificabãt, quæ à Christo peti debuerant, qui ex quinque panibus saturauit tot millia hominum, & solo verbo oris sui aquam in vinum transmutauit, & qui est vera vitis & fœcunda; & pro aquarum indigentia ad Naiades, & Nereides accurrebant, relicto Christo fonte vberrimo, à quo fluit aqua, de qua potantes nihil sitiunt amplius; & qui tandem ad alios suos falsos Deos confugiebant pro quibuscunque suis calamitatibus abolendis, & temporalibus bonis consequẽdis, relicto ipso Christo vero Deo & Dei filio, à quo omne bonũ, & cui omnia data sunt à patre, qui exclamat, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: traxit enim omnia ad se in cruce exaltatus, & se ipsum offerens hostiam Deo placentem, qui aduocauit etiam ad se virtutem, ministeria, & significata vitulorum, hircorum, azimorũ, & omnia quæ à sacerdote legali per Ismaelitas offerebantur.

O quàm suauis olim fuit verbi Euangelici prædicatio inter Gentiles, cum impresso Dei verbo in cordibus eorum & ba-31 ptismo decorati, † amor hominum in Christum, sæpè patres ab amore filiorum, & filios à patribus, & nuptam à socru, fratrem à fratre, seruum à Domino, subditum à Principe, diuisit, passi sunt constantissimè omnia ludibria, verbera, carceres, lapidationes, fames, sitim, nuditatem, & nullum fuit afflictionem genus contra eos inexcogitatum, vt satagenes, catapeltæ, lebetes, fornaces, lacus, & præcipitia, bestiarum dentes, maria, & proscriptiones, & alia neque dictis memoranda, neque factis toleranda, non tamen à Christo, derelicti quidquam horum animos eorum perturbauit, de quibus vide quæ scribit Gregorius, lib. 32. Moral. Sed actum est vt cum vincerentur vincerẽt, & ex diminutione augmentum, & ex morte triumphus, & gloria resurgeret. & licèt credentes despectui essent, amitterent substantias, occiderentur, aqua summergerentur, & præmissa paterentur: plures tamen semper accrescebant, non solum nihil ex afflictionibus aliorum facti segniores, sed multum alacriores: & quamuis viderent fluere torrentes sanguinum credentium, feruentiores tamen reddebantur in fide, & magis studiosi, & his primordiis radices egit ecclesia, & de his vide quid dicat Tertullian⁹ ad Romanos iudices, ipsos Christianos accusatos extollens, Christianis verò quid simile? Neminem pudet, neminem pęnitet, nisi planè prius non fuisse, si denotatur, gloriatur, si accusatur non defendit, interrogatus, vel vltro confitetur, damnatus gratias agit, quid hoc mali? quòd naturalia mala non habẽt timorem, pudorem, tergiuersationem, pœnitentiã, deplorationem, quod hoc malum est, cuius reus gaudet? cuius accusatio, votum est? & pœna, felicitas? Hæc sunt arma fidei Redemptoris nostri, hæ salutis galeæ, piæ & humiles verbi Dei prædicationes sunt iacula, & mandatorum obseruatio sunt mucrones, & gladij aduersus rectores tenebrarum, cum quibus acquiritur regnum à Christi militibus, paratum omnibus diligẽtibus se à constitutione mundi: non autem per armorum potentiam, & coactiones, aut per gladios vltores. sic mos est omnibus infidelibus, quibus iacta fundamentis nunquam poterit sancta Romana ecclesia destrui: fundamenta enim ecclesiæ in montibus sanctis, per montes insinuans prophetas Apostolos, Euangelistas,

Euangelistas, atque prædicantes, quibus tota huius ędificii fabrica commissa videtur & qui bases firmissimæ ipsius ecclesiæ forent, vt de reliquijs, & vene. sanct. c. j. li. vi. & xxii. dist. c. sacrosancta. §. j. ergo sedes. vbi habetur quòd Beati Petrus & Paulus suo martyrio Romanam ecclesiam consecrarunt, licèt eiusdem ecclesiæ author per principale fundamẽtum sit Christus, & à Saluatore Christo primatum obtinuit, c. sacrosan. 22. dist. & j. q. j. cũ Paulus. & Aposto. ad Corin. 3. fundamentum nullum aliud poni potest, nisi illud quod est Christus, & de præsby. non bap. cap. veniens. & tex. in c. fundamẽta. & in c. j. de homici. in 6. & Matthe. 16. per gl. 19. dist. c. cum Dominus. & per Pau. de Cast. cons. 414. in facti. col. 2. vol. j. In ipso ergo Christo veluti in summo angulari lapide fundata est ecclesia, & ecclesia illa ita iubente Domino ab Antiochia Roma translata est, 24. q. j. rogamus. & ipsa ante alias plurib. gaudet priuilegiis: ipsa enim est respublica, aliæ loco priuatorum habentur. ff. de verbo signi. l. eum qui. & ff. ad Macedo. l. nihil. & in Aucten. vt ecclesia Romana centum annorum gaudeat priuilegio, in rub. & in nigro. & est omniũ mater, & magistra. C. de sum. trini. epistola inter claras, 12. dist. in c. j. per Oldra. consi. 42. & sicut eiusdem Christi verbo destructum fuit templum Hierosolymis toto orbe celeberrimũ, & omni magnificentia conspicuum, quod nullus reædificabit: ita ædificauit ecclesiam, quam nullus destruere poterit, nam & hanc plures Imperatores, & alii potentes conati sunt destruere & euertere, & non potuerunt. illud verò attentauerunt reædificare, nec id ipsum potuerunt, obstante Christi verbo, dũ admirantibus templum illud discipulis dixit, nõne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non manebit lapis super lapidem, & qui ecclesiam persequuntur, Christum ipsum persequuntur. ob id enim dixit, Saule, Saule, quid me persequeris? Qui dixit, quis est Domine? Et ille, Ego sum Iesus, quem tu persequeris, p̃prias sibi faciens ecclesiæ passiones. caueant ergo eiusdem Sanctæ Romanæ ecclesiæ persecutores, cum eius persecutio Christo ascribatur, qui ecclesiæ caput est, & fundamentum, vt dictũ est. Et facit, quod legitur 3. q. j. nulli, in fi. vbi dicitur, ꝙ Christũ cruci affigere dicuntur, qui eius sacerdotes persequũtur. & ait Propheta, qui vos tangit, pupillam oculi mei tangit. Zacha. 2. & transumptiuè, 2. q. 7. accusatio ad idem 21. distin. in nouo, & 8. q. j. c. qui vos. & 16. q. j. c. reuertimini. vbi dicitur, cum affliguntur sacerdotes, Christus affligitur; & cogitent, quantum periculum eorum sit, qui ecclesiam mœrore afficiunt; quãta corona eorum, qui ecclesiam venerantur; & agnoscant vocem Domini dicẽtis, qui vos spernit, me spernit; & dixit Deus Samueli de contemptoribus suis, non te spreuerunt, sed me; & Moses populo aduersũ se murmuranti ait, non enim aduersus nos murmurastis, sed aduersus Dominum Deum: nemo enim inultus remansit, qui contra se potiores extulit. j. Reg. 8. Denique in lege, Datan, & Abiron Moysi resistentes, viui ad inferos depositi sunt, sed & Chore, & qui conspirauerunt cum eo aduersus Aaron ducenti quinquaginta, igne consumpti sunt: Ozias quoq; leprosus factus est, qui contra sacerdotes, sacerdotium ausus est arrogare. Vnde sacerdotes meritò sunt honorandi, cum à Deo fuerint instituti, vt de Aaron, & Melchisedech scriptum est, & de ipso etiam Christo Dei filio volente de hoc mundo exire, & ad patrem redire, qui sunt etiam Dei ministri; & scriptum est, Diis non detrahes. i. sacerdotibus, vt exponit tex. in c. sacerdotibus, 11. q. j. & in c. cum ex iniuncto, de hæreti. & in c. futurã, 12. q. j. & eius dignitas superat omnem potestatem Angelorum, & Archangelorum, cum trahãt verum corpus Christi à summo cœlo in terram, clem. si Dominum. de reliquiis & vene. sanct. quod non dedit Angelis, vt per Ioan. de Turre Crema. in c. qđ sit, de consecra. dist. 2. Ioan. Scotus in 4. dist. 13. Alex. de Hales, in 4. par. sum. in trac. de Euchari. tex. in c. j. §. vna verò. de sum. trin. c. perlectis. 25. distin. & plures olim his de causis à Deo castigati sunt. 2. Reg. 6. num. 12. 14. 16. Tertul. in Apologet. in fi.

Eosdem fructus pareret, prædicatio euangelii in terris infidelium Maumetistarum, si potentissimus eorum Imperator pu-32 blicationem verbi eiusdem diuini admitteret: † nam & plures Gentilium Romanorum Imperatores vitam & legem perscrutati, eundem coluerũt, prout fuit Octauius Augustus, cuius anno 42. natus est Christus, qui primus aram eidem extruxit, nec amplius Dominus vocari voluit; & post ipsum Tiberius Cæsar, sub quo idem Dominus noster passus est, qui de Christo bene sentiẽs habita relatiõe de eius passione, & resurrectione, cõsequentibusq; virtutibus quæ vel per ipsum palam factæ fuerunt vel per discipulos eius in nomine ipsius fiebant, comminatus est accusatoribus Christianorum capitis pœnam, & omnes Christi contradictores sine miseratione deleuit; & Pilatũ exilio damnauit; Traianus etiam Imperator maximus statuit, vt Christiani non possent inquiri, & si non expresse, saltem tacitè permisit religionis Christi cultum interdicẽdo inquisitiones contra Christicolas; idem pecreuit Antoninus Pius, vt legitur ĩ Epistola, quam scripsit vniuersis plebib. Asiæ, nisi Christiani fortè arguerentur aliquid aduersus Romanum regnum tunc statum moliri, & Christi vitam obseruans eidem tãquam Deo statuam dicauit. Item & Alexander Seuerus, qui vt refert Capitolinus, templa, Christo fieri decreuit, & in matutinis orabat in sacrario suo coram imagine Christi, de quo Lampridius in vita eiusdem Cæsaris dicit, ꝙ cum Christiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupassent: contra autem popinarii dicerent sibi eum deberi, rescripsit, melius esse, vt quomodocunque illic Deus colatur, quàm popinariis dedatur. Adrianus etiam Imperator Christo templa iussit fieri, esseque ipsum inter Deos recipiendum, & ob id templa absque simulachris in omnib. ciuitatibus erigi decreuit. item & Constantinus Magnus, qui primus, secundum gl. in l. Diui. C. de natura. libe. tandem baptismum suscepit à Beato Syluestro, & Christianus effectus, licentiam dedit Christianis liberè posse congregari, & Basilicas in honorem Iesu Christi construi fecit, & Christum vbique coli; & ipse etiam in Palatio Lateranen. ad eiusdem honorem construxit ecclesiam, quæ dicitur Basilica Saluatoris, licèt in extremo vitæ baptisma susceperit, secundum Cassiodorum, li. 3. historiæ tripartitæ; & Hieronymum in Chronicis, & Ambrosiũ de morte Theodosii, & ante ipsũ M. Iulius Philippus vicesimus septimus ab Augusto, vnà cum filio Caio Iulio Saturnino primi omniũ Imperatorum, Christiani Romæ facti sunt; & quod supra dixi de Beato Syluestro, hoc ipsum relatum est in concilio Romano habito sub Syluestro, licèt Eusebius & Theodoretus scripserĩt, nõ Romæ, sed Nicomedeæ baptizatũ.

Et facilius quàm antiqui, & alii Gentiles conuerterentur ad 33 Christum Maumetistæ per Euangelii prædicationem, † cum ipsi non sint idolatræ, sed adorant Deum, prout talis instinctus est apud omnes gentes mundi, in ipsum tamen diuersimodè credunt, ex quo omnium gentium naturali instinctu apparet ꝙ Deus est, aliàs non esset possibile ꝙ talis intentio esset apud omnes ad aliquid falsum, vt per Pau. de Cast. in l. j. §. ius gentiũ. ff. de iusti. & iu. qui allegat Tulliũ in libro de Senectute, & Psal. dixit insipiens in corde, &c. Quem Deum ipsi Maumethis sectatores vocant, Halla, vt per Glos. in clemen. j. in verbo, Zabazala, de Iudę, & Sarra. & apud Græcos dicitur Theos, quẽ Assyrii nominãt Adad, & Persæ & Callicutii, Zuni, Aethiopes Alla, Sclaui & Croatii Boeg. Aegyptii Theut, Persæ, Siro. Magi Orsi. 34 † Credunt etiam ipsi Maumetistæ, Iesum Prophetam magnũ, & vltimum Hebræorum Prophetã, & flatu vel spiritu Dei cõceptum, & de virgine sine virili semine nasum. nec mirũ hoc esse debuit etiam priscis gentibus, cum Phœnicem sine coniuge nasci, vel renasci constet, vt semper, & vna sit, & semper sibi ipsa nascendo, vel renascendo succedat. & palam est omnibus apes nescire coniugia, nec fetus sexibus edere, qui etiam credebant Mineruam suam de cerebro Iouis natam, & quid magis contra naturam? In Christo ordo naturæ seruatur, qui conceptus, & partus temporib. suis editus, ibi nusquam fęmineus sexus, sed vir solus & partus, sed & liberum de fęmore eius ortum putarunt; & Venerem de spuma maris, de ouo Castorem, & Pollucẽ, de formicis Mirmydones, & ex lapidib. iactis a Deucalione & Pyrrha homines, & cur non fuit eis credibile diuina virtute ad totius mundi reintegrationem Deo inspirante Virginem sine hominis vitio concepisse? credunt etiam virgines eorum posse concipere, sine virili semine, & conceptos vocãt Neffe sogli. credunt etiam Iesum habuisse potestatem à Deo mirabilia faciendi, sanandiq; omnem languorem & infirmitatem, eiiciendique Dęmones, suscitandi mortuos, & alia de eo mirabilia per Euangelistas enarrata. item credunt ꝙ Iesus, quẽ nominant Neich sciuit, & sciat omaia secreta cordium, & omnes libros, & omnem sapientiam Mosis, & prædicationem, & quicquid homines in eorum domibus agerent, & quid in eorũ thesauris reponerent, et ꝙ contempsit diuitias, et abiecit carnales concupiscentias, nec habuit delectationes quæ sunt causa peccandi, et eis præcipitur in Alcorano, vt libris Moysi, prophetarum firmam adhibeant fidem, licèt Specu. in tit. de Iudæ. dicat, Maumetanos omnes prophetas, hoc est vaticinia, quæ in canone Hebręorum habentur reiicere, præter Pẽtateucum Mosis. et idem habetur à Marsilio Ficino in lib. de religione Christiana. Item et habent ab ipsa Maumethe de Maria, quod Angelus Gabriel dixit ei, ò Maria Deus te elegit, et decorauit te gratia, et ornauit, et præelegit super omnes mulieres omnium filiorum matres, et posuit te quasi mediũ inter homines, et Angelos Dei in Paradiso delitiarum, item ꝙ nullus est, quem Sathan non tetigerit præter Neich, idest Iesum, et Mariam. Habẽt iterum de Iesu ꝙ non sit mortuus, sed assumptus in cœlum, relicto in manibus Hebræorum Christi simulachro, sicut Manichęi. extat etiam apud illos conuentus religiosorum ex ordine Heliæ et ordine Ioannis Baptistæ, et ex ordine Iesu, quem 35 vocant prophetam magnum vt supra. † item et cantant Maumethistæ Hymnos Dauiticos, sicut nos Christiani, qui continẽt laudes, et merita Christi, et omnia Dei, et naturæ sacramẽta, et qui fuerũt à Dauide compositi Duce spiritu sancto, prout ipsos etiam concinunt omnes totius mundi nationes, et id fortè diuina dispositione factum est, vt Psalmi cõpilati ab eo, qui expressissimum typum, et locum vniuersalis redẽptoris tenuit, omnibus

omnibus gentibus per ipſum Dauidem fructum conferrent. Accedat quòd viſitantes ſepulchrum Maumethicum non exiſtimantur omnino purificati, niſi ſepulchrum Mariæ Virginis immaculatiſſimæ ſimul viſitent: & ſi quis Iudæus fieri vult Maumethiſta, cogitur prius credere Chriſto, cui talis fit interrogatio, credis ne Chriſtum, fuiſſe flatu Dei ex Virgine natum, & vltimum prophetam Hebræorum? quo conceſſo fit Maumethanus, adeo quòd parum abeſt, quin veritatis ſcopum attingant illius ſectæ ſequaces, & hæc ſunt fortiſſima fidei noſtræ propugnacula, vt eius probatio ab infidelibus habeat, pro quibus licet inimicis fidei, & eorum ſalute, & illuminatione intercedere quotidie non deſinamus, exemplo Saluatoris noſtri, Matth. 5. qui pro calumniantibus orauit, cum tam amicos, quã inimicos æquanimiter diligere teneamur, ne tot innumerabiles animæ æterno ſupplicio damnentur.

[36] † Conſequenter & ipſi in viam veritatis facillimè tẽderent, ſi admitterentur, qui eos in fide clarius inſtruerẽt, & animaduerterent à quibus eorum legiſlator Maumethes conceptus fuerit, & quomodo natus, & nutritus, à quibus educatus, & inſtructus, & nullis vnquam prophetarum vaticinijs prædictus, ſicut de Chriſto Ieſu Domino noſtro, in quo omnes prophetarum prædictiones ſunt adimpletæ, quæ non à nobis, ſed in Hebræorum codicibus ſcriptæ ſunt, vt per Aug. ſup Pſal. 58. & ſi mente voluerent quòd perſuaſio vitæ ventri conſentaneæ, & ſenſui humano applaudentis, vt pluralitas vxorem, eſt contra Dei ordinationem, nec excuſantur ex conſuetudine, quia talis mos non eſt à Deo: & licèt Patriarchæ in antiqua lege habuerint plures vxores, vt Iacob duas liberas, ſcilicet Lyam, & Rachelem filias Laban auunculi ſui; & duas ancillas, ſcilicet Zalpham ancillam Lyæ, & Balam ancillam Rachelis, hoc fuit inſpiratione diuina, & non cauſa explendæ libidinis, ſed prolis numeroſæ. c. obijciuntur, & ibi not. xxxii. quæſt. iiii. & ideo mos Gentilium eos non excuſat, cum non ſit à Deo, & corruptela vitij ſodomitici, eſt contra naturam, quod etiam Maumethes ipſe deteſtatur Alcoran. ca. 17. rurſus c. 36. & c. 37. tanquam flagitium enorme, quo nihil deteſtabilius, quàm commixtionem cum maſculo coitu fœmineo, Deus ipſe in Leuitico. 20. c. appellat abominationem, quia contra naturam, adeo quòd etiam beſtiæ affrenata appetentia libidinis concitatæ, naturæ leges in ſuo genere exerceant, hanc monſtruoſam coniunctionem abhorrentes, de qua Plato in libro de legibus ita fatur. Quoties fœmina, & maſculus ad generandum conueniunt, voluptas ex eo conuentu à natura quidem eſſe videtur tributa: at quum mares, maribus, & fœminæ fœminis commiſcentur, ea inhumana voluptas eſt, & præter naturam eſt. viii. de republi. non effundas ſemen in loco, vbi non præſumis quòd naſcatur, & habetur de Onone, Gen. 38. & qui primum tale facinus auſi ſunt nefandiſſimè in id flagitij incontinentia, libidinis inciderunt. hinc lege diuina comburi debent, Leui. 20. & qui dormierit cum maſculo, coitu fœmineo, vterque operatus eſt nephas, morte moriatur Gen. 19. & idem in Græcia, per legem Laiam ſtatutum erat, & ob id legitur Orphęus à mulieribus diſcerptus, vel ſecũdum alios ictus fulmine arſiſſe & acerrimè fuerunt à Deo caſtigati hoc ſcelere polluti, prout etiam legitur apud Euſebium. ab Eufrate fluuio vſq; ad orientalẽ Oceanum, qui pudorem maſculo rapuerit, è conſpectu hominum & à vita voluntariè morte abire præ ignominia cogatur, tanto dedecore afficitur, ab illo ergo abſtinere deberent. Et plura, quæ Maumethes concedit, nihil poſſunt habere commune cum perpetuæ vitæ beatitudine, & immortalis animæ fœlicitate, quæ non conſiſtit in delectationibus corporalibus, cum ipſæ ſint communes hominibus, & brutis, & quorum vſus, niſi ſit moderatus necat hominem, & actus temperantiæ in abſtinendo ab eis eſt maximè laudabilis, cum impediat ad appropinquãdum ad Dei cognitionem; fęlicitas enim virtutis eſt præmium, prout etiam nec in honoribus conſiſtit, cum ſint in poteſtate honorantis, & etiã mali poſſint honorari, prout etiã nec in humana gloria, quæ inſtabili fortunæ ſuppoſita eſt, & ad Chriſtum ſe conuerterent, ſi in eorum animis verſarent illam ſuam legẽ compactam per Maumethẽ, vt facilius ſeduceret animos ſimpliciũ populorũ, in præcipitia ſempiterna ſub voluptatis linimẽto, dũ in alio ſeculo promittit legem ſuam obſeruantibus quòd habebunt hortos irriguos, & cyphos aureos, & argenteos, & eſum ciborũ exquiſitorum, & flumina lactis, mellis, & vini aromatici, & coitum cum pulcherrimis virginibus, & alia ſimilia, cum tamen poſt mortem in futura vita non erit aliqua refectio materialis, ſed ſpiritualis, & erimus ſicut Angeli, qui in regno cœlorum non indigent eſca vel potu, ſed diuina fruitione, & à ſeculo nõ audierũt, neque auribus perceperunt, oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te, & ſecũdũ Apoſtolũ, oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs aſcẽdit, q̃ pparauit Deus his, q diligunt illũ. De qua beatorũ gl'ia dicebat Pythagoras Ethnicus, ſi recta ratione vixeris malè acta dolendo, & bene actis gaudendo, Deumque oraueris, vt opus tuũ perficiat, exuto corpore pfectus in aethere eris immortalis Deus.

Et propterea non bene opinatus eſt Plato, dum in Phędone Paradiſum ita deſcribit, poſtquàm in campo quẽ veritatis nũcupat, vniuſcuiusque vitam recognitam, & qua quiſque ratione in corpore ætatem peregerit, iudicium exactum dixit, ſubditque de iuſtis. ij ſedes incolunt piorum, vbi omnes oræ ſcatẽt omnigena fructuũ vbertate, fontes puris labuntur aquis, variis prata omnimoda vernant floribus, adhæc inſtructa diligenter conuiuia, & ipſa ſeſe ſuppeditans affluentia victus, ibi exultantium coronæ, muſicique concentus: non enim illis frigus, non ęſtas eſt grauis, ſed temperatus aer funditur, mitibus Solis radiis illuſtratus, hic etiam initiatis eſt dignatio quędam, & religioſè, ibidem quoque peragunt ſacra, habitationesque nanciſcũtur, quarum pulchritudo, neque facilis dictu eſt, neque præſens tẽpus ad dicendum ſufficere. De qua beatitudine iuſtorũ Pythagoras, licèt Ethnicus, altius locutus eſt dum dixit, ſi recta ratione vixeris, malè acta dolendo, & bene actis gaudendo, Deũque oraueris, vt opus tuum perficiat, exuto corpore, perfectus in Aethere eris immortalis Deus.

Et quæſo, quonam modo ĩ eius Paradiſo permittit Maumethes vinum bibendum? vbi non inuenietur, & in hoc mundo prohibet vini potum, vbi Deus benedictus illud naſci voluit, vt ſicut cæteris rebus creatis, ita & illo ad eius neceſſitatẽ frueretur, & vbi reperitur illud prohibet, & vbi non eſt, nec erit, illud concedit: ita ſectatores ſuos manifeſtè deludendo, cum & vſus venereorum, & ciborum non erit in conſideratione poſt

[37] reſurrectionem corporum, quod patet, † quia remota vita corruptibili, neceſſe eſt ea remoueri, quæ corruptibili vitæ deſeruiunt, vt ſibi quos aſſumimus; vt corruptio, quæ poſſet accidere ex conſumptione naturalis humidi, euitetur, licèt immortalitas, in qua creatus erat primus homo, cibis erat ſuſtinenda: ſecus in futura, in qua erit non poſſe mori; ſimiliter, & cõmixtio maris & fœminæ corruptibili vitæ deſeruit: ordinaĩ enim ad generationem per quam quod perpetuò conſeruari non põt, ſecundum indiuiduum, conſeruatur in ſpecie, qđ non eſt opus in reſurgẽtibus, cum eorum vita erit incorruptibilis, & erit numerus beatorum completus, & vita reſurgentiũ ad conſeruandam perfectam beatitudinem ordinatur. perfecta autem beatitudo, & fęlicitas hominis non conſiſtit in delectationib. corporalibus, quæ ſunt delectationes ciborum non permanentes ſed fugientes, vt per Prophetam increpãtem lautas comeſtiones, & venereorum, quos dictum eſt eſſe communes etiã animalib. brutis: nam cum quinque ſint homines ſenſus, & voluptates, hæ duo tantum ſcilicet guſtus, & tactus, & ſic cibi, & veneris ſunt nobis communes cum beluis, ideo in ferarum numero habetur, qui his plus æquo occupatur, vt tradit Ariſtoteles. expectari ergo debent poſt reſurrectionẽ delectationes altiſſimæ, quæ erunt nobis cum Angelis communes, & erunt in viſione Dei. & licèt aliquando in ſcriptura diuina videatur pmitti ciborum vſus poſt reſurrectionẽ, ſpiritualiter intelligendum eſt, vt illud, cibauit illum Dominus pane vitæ, & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. & de ipſa quoq; ſapientia dicitur alibi, Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderũt eam, beati &c. & alibi ſæpe. De his vide Dionyſiũ Areopa. epiſtola 9. & eodem modo intellexit Plato in Phedone, dum Paradiſum deſcribit. & licèt Chriſtus poſt reſurrectionem comediſſe & bibiſſe viſus fuit, vt Actu. 10. ibi, nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, poſtquàm ſurrexit à mortuis, hoc iõ fecit vt certiori argumento reſurrectionẽ firmaret. ideo Auicenna, qui fuit eiuſdem ſectæ Maumethicæ ſectator, nono Metaphyſices, eandem illudit. quid, ꝙ nulla diuina oracula præcedentium Prophetarum perhibent legis illius teſtimonium, qn potius omnia veteris, & noui teſtamenti documenta, fabuloſa deprauat enarratione, vt poteſt legenti illam, patere.

Et propterea cautè prouidit Maumethes, non niſi gladia legem ſuam eſſe tuendam, vt quod ratione defendi nõ poſſet, id per violentiam fieret: prohibuit enim de ea cum hominib. diuerſæ ſectæ diſputari, & ꝙ ſui nõ crederent cuiquam niſi Agareno, & ſepararent ſe penitus ab aliis, dicerentq;, mihi lex mea, tibi tua: inde euenit vt Agareni Maumethe mortuo, à ſecta illius deſciuere, tanquam friuola, & ſucceſſorũ armis retenti fuere. Alium modum adinuenit Lycurgus, vt legibus ſuis æternitatem donaret: iureiurãdo enim obligauit ciuitatem, nihil eos de eius legibus immutaturos, priusquàm reuerteretur, ſimulãs ſe ad oraculum Delphicum proficiſci, conſulturum quid agẽdum, vel mutandum legibus videretur, & profectus eſt in Cretam, vbi voluntarium exilium perpetuò egit, moriensque oſſa ſua in mare proiici iuſſit, ne fortè Lacedęmoniam referrentur, & ſic ſe putarent Lacedæmonii iureiurando ſolutos.

Chriſtus autem non ſic legem ſuam firmauit, nec vi, armis, aut doloſè inſtituit, ſed piis monitionibus, & vitæ ſanctimonia & miraculis, quæ vitæ ſinceritas, innocentia, manſuetudo, clemẽtia, & humanitas, & piorũ operũ ſuaſio, ſunt diuinitatis argumẽta certiſſima, & nec Chriſti lex iuſſa eſt in abſcõdito latere, ſed per totum orbem prædicari, vt eius ſuauitas, firmitas, & veritas omnibus eluceſceret, & non in tenebris, nõ in aure, non

non clã, non in cubiculis, ſed palam ſuper tecta ad populos & omnem creaturam. c. cum ex iniuncto, extra de hæreti. Matth. x. Lucæ xii.

[38] † Animaduertant etiam ipſi Maumethis ſectatores, qua calliditate, & verſutia vſus fuerit, quia tanquam ſimia Moſis, qui à vero Deo legem habuit, finxit ſe ab Angelo Gabriele legem habuiſſe, ſicut Oſyris à Mercurio, Solon à Minerua, Minos à Ioue, Lycurgus ab Apolline, & Numa Põpilius ab Aegeria nympha, ſimulatis numinibus. Circa hos legiſlatores, Zoroſter, qui & Cham ſecundum Beroſum, leges Bactrianis, Perſiſque tradens eas, retulit, in Horomanſim. Trimegyſtus Aegyptijs in Mercurium, Moſes Iudæis rectiſſimè in patrem totius Naturæ Deum, Minos Cretenſibus in Saturnum, Lycurgus Lacedæmonijs in Apollinẽ, Draco, & Solon Atheniẽſibus ĩ Mineruã, Pompilius Numa Romanis in Aegeriam, Zamolxis Scythis in Veſtam, Plato Magneſijs, & Siculis in Iouem, & Apollinẽ, Maumethes Arabibus in Gabrielẽ, noſtri veriſſimè, & ſanctiſſimè, in Ieſum Chriſtum, verum Dei filium, verbum, & ſapientiam, & in ſpiritum diuinum.

Et qui videns legi ſacratiſſimæ Domini noſtri, nõ poſſe quicquam dici contra, ſecutus eſt exemplum Hieroboam, qui Tribui ſuæ alios ritus colendos demandauit, ne Iudæorum Imperio vnquam ſubeſſent; ita & ipſe alios ritus à Chriſto introduxit, ne ſui adhærerent Chriſto, proponens varia propugnacula, & antemurale illud præcipuũ, ne de eius lege fieret per aliquẽ controuerſia, & ne in quæſtionem deduceretur, cum ſciret eã ratione poſſe vinci, & à populis eiuſdem ſectæ de facili eliminãdam fore, ſi de illa permiſſum eſſet tractari, & Euangelium prædicari, & de miraculis Chriſti, & ꝙ illa fecerit ex propria natura, quæ non niſi poteſtate diuina fieri poſſunt, & ſolo verbo, & præceptiuè, quæ non ratione factę rei, ſed ratione modi faciẽdi ſunt diuinitatis euidentiſſima ſigna, nã taliter agebat, qualiter agunt qui propria virtute, & non aliunde accepta agunt, quod eſt proprium Dei independenter agere, & non aliena virtute; qui modus agendi creaturæ communicari non poteſt, vnde ipſe, vt exiſtens Deus, non in Dei virtute vt exiſtens homo operabatur, vt ſuſcitatio mortui, illuminatio cæci nati, & qui cogeret ſibi elementa famulari, ſeruire ventos, maria obedire, inferos cedere, & alia quæ præuidit Eſaias dicens, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, &c. & quis negare poterit eundem Dominum noſtrum, inſpecta eius vita & doctrina attentis præmiſſis, & ipſum Deum, & hominem, quem Dei filium Dæmonia faſſa ſunt, dum exibant à multis ad illius nutum clamantia, & dicentia, quia tu es filius Dei, & adorauerunt eum clamando, quid mihi & tibi Ieſu fili Dei altiſſimi, & ſpiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei vociferantes, tu es filius Dei Mar. 3. 5.

Quid quòd non ipſe tantum, ſed eius Apoſtoli, non vna tantum, ſed varijs linguis prædicantes verbum eius miracula infinita fecerunt, non in Iudæa tantum ſicut Chriſtus, ſed per vniuerſum mundum, & Petrus Apoſtolorum maximus in ipſis Claudij temporibus Romæ præſidens, ac veluti dux, & diuinæ militiæ prælia gerens, virtutum caſtra in ea vrbe ductabat, & ſermonem veritatis propalabat, cuius ſermo mentes vniuerſorum, placido illuſtrauit auditu, ita quòd audientibus illum quotidie nulla vnquam ſatietas fieret, vt habetur ex Euſebij Cæſarienſis commentarijs, quos Ruffinus ex noſtris Aquileiẽſibus Latinos reddidit, & Marcus Euangeliſta monitis Beati Petri, perrexit ad ciuitatem Aquileię ad prædicandum verbum Dei, & ab eodẽ Pontificatus baculum accipiens per aliquot annos ſalutis verbum ſeminauit, hæc peragentes miraculis publicari, vt etiam vmbræ corporum illorum ægris ſanitatem reſtituerent, & ex attactu veſtiũ Pauli dæmonibus oppſſi liberarẽtur. Actu. 5. & 19.

Et mirum eſt, ꝙ cũ ipſi præcones eſſent ſimplices piſcatores, Iudęi ex Iudęis gẽte odioſa, ac apud omnes alias deteſtãda & q crucifixũ hominẽ adorare iubebãt, & nouitati vitæ auſteritatẽ doctrinę iniũgebãt, abiecti, rudes, pauperes, nec ſplendore nataliũ clari, nihil tamen eorũ fidei fuerit impedimẽto tãta vis crucifixi, & cũ nõ illorũ verba eiuſmodi ſucceſſum efficiebant, ſed Chriſti virtus in illos efficaciã ſuam infundens, cum tamẽ Plato ille celeberrimus Siciliã adiẽs cũ magnifica, & ampla exiſtimatione, & verborũ põpa, nec vnũ quidem Tirannũ edomuit ſed tãtũ infeliciter inde diſceſſit, vt propriã libertatẽ amiſerit. Hi tamẽ vniuerſam terram luſtrando prædicantes vbique admiranda prodigia in eiuſdẽ Dñi noſtri nomine fecerunt, argumenta veritatis fidei Chriſtianę, prout idẽ Dominus noſter iã ad crucis ſuppliciũ acceſſurus diſcipulis dixit, Amẽ amen dico vobis, qui credit in me, opera, quę ego facio, & illa faciet, & his maiora faciet. quam orationẽ nemo vnquã hominũ vſurpare, etiam quòd miracula oſtentauerint, ac nequidẽ animo verſare ſuſtinuit, vnde dici nõ poſſint magica arte, aut præſtigialiter facta, aut per violẽtiã aliquã, cũ hęc Chriſtianis maximè ſint prohibitę. Et de eiſdẽ apoſtolis piſcatoribus vaticiniũ dedit Sybilla Eritrhea, dicẽs; Eliget ſibi de piſcatoribus eiectis numerũ duodenariũ, de quibus etiã Auguſtinus, ineruditos liberalibus diſciplinis, & omnino quantũ ad Philoſophorũ attinet doctrinas impolitos, non peritos grãmatica, nõ armatos dialectica, non Rhetorica inflatos piſcatores Chriſtus, cũ retibus fidei ad mare huius ſeculi, pauciſſimos miſit, atque ita ex omni genere tã multos piſces, & tanto mirabiliores, quanto maiores etiã ipſos philoſophos cępit: erant enim à domino edocti, vnde Apoſtolus dixit 1. Corin. 1. quæ ſunt ſtulta mundi elegit Deus: nam ſpiritus ſanctus omnia illis ſuggerebat.

Qđ ſi quis veritatis inimicus diceret, nõ fuiſſe vera miracula facta in eccl'ia, tunc dicendũ ſcđm Auguſtinũ, hoc eſſe maius omnib. miraculis, qđ penè totus mũdus ſit ad fidẽ conuerſus, & ad aſſentiendũ his, quib. ratio nõ pertingit, ſine operatione miraculorũ. Vnde ergo iſta conuerſio? nunquid ex eo ꝙ Petrus piſcator indoctus, & pauper, potẽtia armorũ coegerit eos? aut theſauris collatis attraxerit, q aurũ, & argentũ nõ habuit, aut indoctis humanæ ſapientiæ verbis, qui nunquã Ciceronẽ vidit? Nõ. Sed quia prodigijs miris effulſit, quib. doctrinam confirmauit, cum vitæ ſanctimonia, de quo patet in Actibus Apoſtolorũ, & inter cætera, ꝙ ad eius vmbrã ſanabantur infirmi. Ad quæ vide quæ tradit Pet. de Anch. in c. venerabilis in notabi. de præben. & licèt temporibus noſtris non fiant talia ſigna, non ideò à fide aberrandũ eſt, nã illa fuerũt neceſſaria in exordio eccleſiæ, quæ tunc miraculis fuerat nutrienda: nam & nos cum arbuſta plantamus, tamdiu eis aquã infundimus, quouſque ea in terra coaluiſſe videamus: & ſi ſemel radicẽ fixerĩt, irrigatio ceſſabit.

Ad q̃ Maumethis cultores aduertere deberẽt, & oculos aperire, cũ agatur de animarum ſalute, & ſicut credunt Ieſum magnum, & vltimum prophetã Hebræorum, credãt etiam eundẽ Dei filium & Deum, & hominem eorum (niſi p eos deſit) redemptorem, & crebras illas, & quotidianas corporis lotiones, conuertant in baptiſmi vnicum lauacrum, cum quodammodo ad illũ figuratæ ſint, & pponãt emundationẽ animæ, lotionibus corporis: qđ ſi proficerẽt, eorundẽ potẽtiſſimus Imperator certus eſſet, † Chriſti vexillo ĩſignitus poſſe facillimè debel-

[39] lare, & penitus euertere ferocẽ illũ Perſarum Regẽ, de cuius regni olim cuſtode fit mẽtio Dan. 10. q habebat Angelum regni ſui cuſtodẽ, vbi ex perſona Gabrielis Archangeli hęc ponunĩ verba; Princeps regni Perſarum reſtitit, viginti & vno diebus, & ecce Michael vnus de Principib. primis venit in adiutorium meũ, de quo Gregorius dicit lib. 3. mora. c. 131. & lib. 17. ca. 7. ꝙ Principi Regni Perſarũ erat bonus Angelus cuſtodiæ illius regni deputatus, q reſiſtebat pro regno ſuo ꝯ Gabrielẽ Archangelũ, cui populus Iſrael in Perſide erat ꝯmiſſus, q laborabat pro populi deliberatione, quẽ toto poſſe Angelus Perſarũ impedire nitebaĩ, & ꝙ Iſraelitę habuerint Angelũ ꝓtegentẽ, hr̃ Exod. 14. vbi ſic dr̃. Eleuanſq; ſe Angelus Dñi, qui præcedebat caſtra Iſrael, abijt poſt eos, & c. 23. Ecce ego mitto Angelũ meũ, q pręcedat te, & cuſtodiat in via, & hebræi cõi cõſenſu dñt fuiſſe Michaelẽ. & non põt dici propter hoc diſſenſio in regno beatitudinis: non eſt. n. diſſenſionis Deus, ſed pacis. 1. Cor. 14. ſed poteſt eſſe, vt vnuſquiſque proferat, ꝙ ſentit corã Principe regni cœleſtis, & oĩbus libratis ſumma æquitate decidatur cõtrouerſia. quõ autem vnus Angelus alteri reſiſtat, vide Sanctum Tho. in j. par. q. cxiiii. & tunc eorundem Maumethanorum Princeps ſine arcu, & ſagitta, & abſq; ſcuto, aut gladio, audaces Perſas, & alios oriẽtales, & ſeptẽtrionales infideles iugo ſuo ſubiiceret, & abſq; armis, & acie, hoſtes ei cederẽt vltro, & tot' oriẽs ad Chriſtũ reuerteretĩ, nec ſibi, & Imperio ſuo quicquam ſiniſtri contingeret, iactãs in Chriſto oẽm ſpem ſuam. vide 1. Reg. 2. & ſcriptũ eſt p Dan. ſciãt gẽtes, quia dominabitur altiſſimus in regno hominũ, & cui voluerit, dabit illud. Nã & Ladislaus Lituaniæ princeps, ut regno Poloniæ potireĩ Chriſtianus effectus fuit, & voti cõpos factus eſt. itẽ apud Frãcos ex Gẽtili, & Idolatra Chriſtianus effect' eſt Clodoueus, apud Vngaros nr̃is initiatis ſacris Stephanus, ita ĩ baptiſmo appellatur, primus Vngariæ Chriſtianus Rex, qui prius ibidẽ Dux infidelis erat, cui ſanctus Hẽricus Imperator anno Chriſti 1006. tradidit ſororem ſuam Giſelam in matrimoniũ, p quã vir infidelis Chriſto adhæſit & omnẽ illã gentẽ Chriſto acquiſiuit. Apud Lõgobardos Agilulphus ſuaſu cõiugis Theudelindę reliquit idola, & cũ omni populo Chriſto adhæſit: data eſt. n. Domino Ieſu à patre æterno omnis poteſtas in cœlo & in terra, & ſine ipſius voluntate regna minimè poſſunt ſubſiſtere, cũ Imperiũ ſit domũ Dei, & ad ſui libitũ deponit potentes de ſede, & cõterit hoſtes ſuos, q cõfidunt ĩ multitudine, & brachio ſuo, & eius virtus nõ ꝯſiſtit in numero bellantiũ, aut in equorũ viribus, ſed in precationib. humilium, & manſuetorũ, & in ipſũ confidentiũ, prout ſcriptũ eſt de Abrahã, 2. Parali. 25. Gen. 13. qui cũ 318. vernaculis ſuis fide ſua ĩ Deũ quinq; Reges profligauit, & de Moſe ſeruo Dñi, qui Amalech fidentẽ in virtute, & potẽtia ſua & exercitu, & clypeis, & equitibus, precib. ſuis humilib. nõ ferro pugnãdo deiecit. & de Theodoſio Imperatore, q fuſis precib. ad Dñm Ieſũ eo ꝙ ĩ eius noĩe pręliũ inierat, benignè dexterã porrexit, & factũ fuit repẽte admirãdum prodigiũ, nã turbo ventorũ vehemẽs à parte Theo-

dosii in ora hostium, pectoraque illisis grauiter scutis, euerberabat, nūc impressis ptinaciter obstricta claudebat, nunc auulsis violenter, destituta nudabat, nunc oppositis iugiter in terga trudebat, tela etiam, quæ ipsi vehementer intorserant, excepta ventis, impetu supinato ac retrorsum coacto in ipsos infeliciter confligebat, & ea quæ ab eius parte spicula erant missa vltra mensuram humani iactus per magnum inane portata, valenter hosti īfligebat, de quo Claudianus, licèt paganus sit, cecinit.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther.
Et coniurati veniunt ad classica venti.

De quo etiam habet̄ in clem. vnica, de reliq. & venera. Sancto. in glo. in verbo, orationes. item & sicut orante Mose Hamalech superabatur, Amos. 6. ita orante Heliseo conclusi fuerunt Assyrii in medio Samariæ obcæcati. item & de Constantino Cæsare habet̄, Eusebius. lib. j. & lib. 2. de vita Constantini. cui fertur Christum apparuisse, & signum crucis ei ostendisse, ac pręcepisse vt figuram similem faceret, & in præliis hoc auxilium haberet, quo victoriæ iura conquireret, qui lætus in militaria vexilla signū Crucis transformauit, cū quo mirabiliter diuina regente virtute facta cōgressiōe hostes superabat. & Rhadagassus rex Gothorum cum iā agmine ingenti & immani in vrbis Romæ vicinia ꝯstitutus Romanis immineret ceruicib. vno die tāta celeritate sic victus est, vt ne vno quidē vulnerato Romanorum, multo amplius quàm centum millium prosternerentur, eius exercitus atq; cum filiis ipse necaretur, immo & ad eiusdem Iesu Christi nominis inuocationē bene gestū fuit etiam Marco Antonio vero Imperatori Paganismi, tempore quo gerebat bellum Marcomanicū, cuius exercitu ī quadrorū vsque fines progresso, circumuētoq; ab hostibus, pp aquarum penuriam, & tam sitis, quàm hostis periculum sustineret, ad inuocationem nominis Iesu Christi, quā repēte magna fidei cōstantia quidam milites Christiani effusi in preces palam fecerunt, tanta vis pluuiæ effusa est, vt Romanos quidē largissimè, ac sine iniuria refecerit, Barbaros autem crebris fulminū ictibus perterritos (præsertim cum plurimi eorū occiderent̄) in fugā coegerit, & idē Dn̄s Rex noster semp paratus est pugnare pro eius fidelib. q tn̄ recesserint à cultu & sui fide, permittit ire 40 eos in prædam & gladium, & in opprobrium, sicut † videmus sæpe Christianos p infideles ī bellis captiuos abduci, & occidi, terrasq; eorum occupari, licèt sint peculiaris populus Dei, regenerati p baptismum, nā hoc cōtingit pp eorum delicta, nam & olim ante eiusdem Dn̄i nostri aduentum Iudæi à Deo dilecti, & peculiaris populus Dei opprimebātur sæpissime ex Dei voluntate pp eorum delicta, vt scriptum est p prophetā, Amos. 3. tātummodò vos cognoui ex omnib. cognationib. terræ, iccirco visitabo sup vos omnes iniquitates vestras, vt fecit p Antiochū, cū Idolatriā Iudaicæ plebis puniuit, q tēpore Machabeorum Hierusalem cœpit, & tēplum polluit, 1. Macha. 5. vnde q̄a illud sibi Antiochus attribuebat, & viribus suis, scriptum est p prophetā, effunde irā tuā in gentes, q̄ te nō nouerunt, & in regna, q̄ nō inuocauerunt nomē tuum, ne fortè dicāt in gentib. vbi est Deus eorū? Item p Romanos peccatum mortis Christi Deus castigauit, q cū vrbis excidiū, & Iudaicæ plebis miserā captiuitatē suæ ascriberent potentiæ, ꝯ eos propheta imprecatur dicens, leūa manus tuas ī superbias eorum q te oderunt, & qui multa maligna operati sunt, monumenta suæ victoriæ posuerunt in medio atrio tuo, & habet̄ p Gregorium ita dicentem, Psal. 73. sæpe ab Alienigenis Dei iussu excitatis pp diuinæ maiestatis offensam, subactus est populus Iudæorum, & est translatus. 23. q. 5. cap. remittuntur, & q. 4. si quos, & de Christianis pp eorum peccata ab infidelibus percussis, vide bo. tex. in c. si gens Anglorum, in fi. 57. distin. Nā & scriptum est, Apo. 3. ego quos amo, arguo, & castigo, & sic ergo in correctionem Christianorum prouidit Dominus de flagello principum, vt eos corrigat, non tamen deleri permittat, vnde de eis non est conquerendum, cum excitati à Deo hoc faciant, vt per prophetā Esa. 10. veh Assur virga furoris mei & baculus ipse est ī manu eius indignatio mea. Et ideo reges quandoq; datur à Deo, vt magis sint destructores populi quàm Rectores, iuxta illud Ose. 6. Dabo eis Regem in furore meo, & hoc propter peccata populi, & Iob 38. regnare facit hipocritam propter peccata populi, & 6. quæst j. c. ex merito. Permittitq; Deus diabolum tētare bonos, per malos, & per ipsos, quasi malleos flagellat bonos: nam & contra prophetas excitauit Pseudoprophetas; contra Apostolos Pseudo Apostolos; contra sanctos tyrannos, contra Ecclesiam hæreticos, vt agnita veritate conuertantur, & faciat Dominus cum tentatione prouentum, & vide Augusti. de ciuitate Dei, lib. 18. c. 51. & sicut habetur de Cyro, qui ex ordinatione Dei eleuatus fuit in Regnum ad destructionē Caldæorū, & liberationē Iudæorum, Esa. 45. Hæc dicit Dn̄s Christo meo Cyro, cuius apprehēdi dexterā, vt subiiciam ante faciē eius gentes & dorsa Regum vertam. & vide ī c. magnum, 11. q. j. in fi. & habet̄ de Romanis, vt domarent alias gentes p Augu. li. 4. de ciui. Dei. c. 13. Et de bello tā contra Barbaros q̄ alios, & in nos ipsos, nolui omittere, q̄ piè tradit Chrisostomus, tria esse bellorū genera grauiora; vnum quidem commune, hoc, cum exercitus nostri aduersus Barbaros pugnant: Secundum, cum etiam pacis tempore nos inuicem pugnamus: Tertium, cum vnusquisque aduersum se bella, seditionesque concitat. hoc quippe omnium acerbissimum bellum est, nam profectò bellum quod excitatur à Barbaris, nihil ferè nos lædere potest: nam etsi hostes nos perimant & iugulent, nullum tamen ad animas periculum migrat, neque salutem illam sempiternam violare possunt, nec secundum illud belligenus, si velimus, quippiam nobis nocere poterit; quamtumlibet enim alij contra nos pugnet, ipsi tamē esse pacifici possumus. Audi denique, quid propheta dicat, pro eo vt me diligerent detrahebant mihi; ego autem orabam, & rursus cum his qui oderunt pacem, eram pacificus, ac deinceps impugnabant me gratis. Porrò, tertium illud belligenus, absque periculo vix effugere possumus; vbi enim corpus aduersus animam diffidens, seditiones, turbasque commouet, molestasque concupiscentias excitat, & voluptates corporū armat, iræ atque inuidiæ non possumus nisi hoc saluatur bellū, promissis perpul bonis. verum necesse est, eum qui huiusmodi seditione comprimere pergit, & cadere, & excipere vulnera, quæ morte illam sempiternam pariunt; magna igitur cura sit, vt excitatū præmatur. Et hoc est ad augmentum meritorum, quia virtus in infirmitate perficitur, vt etiam scriptum est de Senacarib blasphemo, qui regnum Ezechiæ viri sancti vastauit; sed quia ipse cum Esaia propheta non cessauit clamare ad Dominum, paulopost totus exercitus Senacarib impij illius occisus est ab Angelo iiii. Regū. xix. & vide Ezechi. xxvii. & xxix. Hiere. xxvii. Siue etiam hoc permittatur à Deo, ne Christiani in superbiam extollantur, siue hoc contingat etiam propter peccatū primi parentis, & propria eorum delicta, vt victum est de Israelitis, quos Deus olim varijs miraculorum operationibus fouebat, & præclaros præ omnibus monstrabat, & propter illos elementorum ministeria mutans, defluam ostendens petram; præparans terram in absorptionem, retrocedere faciens solem ad occasum festinantem, regulas naturæ nouas præscribens, eaque omnia in gloriam ingrati Israelis. cum vero Idolis seruire cœperunt, pessimè retribuentes Deo, de illis debitam sumpsit vindictam, vt alias dictum fuit & habetur iii. Reg. ix. ibi, omnis qui transierit per eam stupebit, & sibillabit, & dicet, quare fecit Dominus sic terræ huic? & respondebunt, quia dereliquerunt Dominum Deum suum, & secuti sunt Deos alienos, & coluerunt eos, & adorauerunt eos, iccirco induxit Dn̄s sup eos omne malū hoc.

Et licèt Dominus noster Christianos delinquentes mediantibus infidelibus sit solitus castigare, non tamen impunè permittit eos offendi per infidelibus iniustè eisdem Christianis 41 iniuriantes, & non iure ipsos lædentes, & eos persecutionibus in opprobrium fidei infestantes, † nam de eorundem fidelium persecutoribus vindictam sumit Dominus noster, prout contigit Neroni, qui propter Christianorum persecutionem Dei voluntate, Senatus sententia constitutum fuit, vt nudus per publicū ductus, furca collo eius inserta, virgis vsq; ad mortē cęderetur, atq; ita è saxo præcipitaret. quo intellecto ipse ab omnibus destitutus, palatio aufugit & noctis medio vrbē egressus, sequēti cū Phaone, Epaphrodito, Neophitoq; & spadone Sporo, quę quodā execto formare in mulierē tētauerat, & in suburbano se liberti sui, quod est inter Salariam, & Nomentana viā, ad quartū vrbis milliariū trāsegit, adiuuāte trepidāte manu, impuro de quo supra eunucho, cum sanè, nullo à quo feriretur prius reperto, exclamaret, ita ne nec amicū, nec inimicū habeo? Dedecorosè vixi, turpius pereā & Domitiano Christicolarū hosti euenit, vt à cōiuratis cōfossus fuerit; & Septimio Seuero, qui apud Eboracū oppidū, cū membrorū omniū, maximè pedū dolorē pati nequiret veneni vice, qđ ei negabat, cibos graues, ac plurimæ carnis auidius inuasit, quos cū conficere nō posset, cruditate pressus expirauit. & Diocletiano, qui hausto veneno perijt. accedat Galerius, qui psecutionē Christianorū à Diocletiano, & Maximiano emisā atrocioribus edictis accumulās putrefacto introrsū pectore, & vitalibus dissolutis, cū vltra horrorē humanę miseriæ vermes ēt eructaret medicique iā vltra fętorē nō ferētes crebrò iussu eius occiderentur, à quodā medico, cōstātiā ex desperatione sumētē increpitus, rā Dei esse pęnā suā, atq; ideo à medicis nō posse curari, cruciatus non sustinens finem vitæ suæ attulit: prout & contigit Iuliano Crucis Christi inimico, cuius tempore siue sub Valentiniano secundum aliquos sederit & floruit Sciritius Pontifex Romanus omnium virtutum genere insignis ab ipso Iuliano multa passus incommoda ob Christi fidem, nunquam tamen potius villis afflictionibus & persecutionibus superari, cuius decretū habetur lxxii. dist. c. plurimos. Quem Iulianum tradunt, cum ex inflicto vulnere humi iaceret, & animam ageret, manū sanguine plenā ad cœlum proiecisse, & dixisse, vicisti tandem Galilęe, Christum significans, quem Galilęum appellabat, quem refert Theodoritus incertū esse, ab Angelo ne, an ab homine occisū fuisse, lib. iij. ca. xxv. Et Valenti etiam Cæsari, qui victus in prælio à Gothis sagitta saucius in fugam versus, cum ob dolorem nimium

nimium de equo laberetur in vilissima deportatur casa, vbi superuenientibus Gothis, igne supposito incendio crematus est, iusto Dei iudicio ab illis, quos igne perfidiæ succenderat: namq; petentibus Gothis, vt eis Episcopos mitteret, à quibus fidei rudimenta susciperent, ille Doctores Arriani dogmatis misit, sicque vniuersa gens illa Arriana effecta est, & similes exitus miserrimi etiam alijs Imperatoribus infidelibus, & fidei Christi persecutoribus contigerunt: Prout olim his, qui populum Domini persecuti sunt, vt Idumęis, & alijs. Ezech. xxv. & Zacha. ij. qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. Et si quærat̄, quare permittit etiam Dominus noster regnare ipsos īfideles: dicendum quòd illud est fortè, quia Deus semper duplici familia oblectatus est; superiori videlicet & inferiori; spirituali, & animali; libera & seruili; & admittat ideo Maumethicos, qui descēderent ab Ismaele, vt in domo sua habeat seruilem & liberam familiam copiosè, vel quia sic discutiamus pigritiam & diuinas scripturas cupiamus, c. fina. xxxiij. q. iii. vel potius dicen- 42 dum est in hoc, non esse nostrum ista perscrutari, Ecclesiasti. 3. & vij. actu. 1. Prouer. 25. Iob 33. quia si cor hominis & voluntas eius profunda est, & inscrutabilis, quanto magis voluntas Domini. O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei. Nā quis nouit sensum Domini, aut quis eius consiliarius fuit? secundū Apostolum. & de pœn. distin. iiii. si ex bono, & ideo scriptum est Exo. xix. Cōstitues terminos populo per circuitum, & dices ad eos, Cauete ne ascendatis montem, nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur. & infra, Descende, & contestare populum, ne fortè velit transcendere terminos, ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo, & not. per glo. in verbo, Incomprehensibilis, extra de sum. Trini. sicut etiam, quare Dei cognitio abscondita sit à sapientibus, & reuelata paruulis, alia ratio reddi non pōt, nisi ea quam 43 Dominus noster assignauit, quòd sic placitum fuit ante Deū. & de Petro Apostolorum Principe, dum scire vellet de statu Ioannis, Dominus respondit, sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu sequere me. & de eo, quare scilicet elegerit populum Israeliticum ex quo Christus nasceretur, non autem aliàs gentes, nam secundum Augustinum, noli iudicare si non vis errare. & de restitutione regni Israel secundum responsionem Domini, & si cadimus in bellis, si amittimus regna, si iugo seruitutis opprimimur, dicamus cum Daniele propheta, Deū esse in cœlo, qui mutat tempora, & transfert Regna, atque constituit. & de his vide Arch. in c. Nabucdonosor. xxiii. q. iiij. Fely. in c. si quādo. de rescrip. col. viij. per Glo. in cle. i. in verbo, virginali. de sum. Trini. nec propter victorias in bellis infidelium, melior religio eorundem vincentium dicenda est; sic enim dicendum esset omnes, qui olim Iudæos vicerūt, melius de Deo sensisse, quàm ipsi victi, qđ nec ipse Maumethes diceret, qui defensionem suæ legis, vel potius blasphemiæ (quia lex Domini immaculata) in armis collocat, nec de ea disputari sinit, vt dictū est, cum sciret neque veram eam esse, & legi veteri, & nouę cōtradicere, & nullis suffulta testimonijs, cum tempore, quo data est lex Moysi, fulgura, & coruscationes, & signa in cœlo apparuerint, & lex Christi miraculis præfulgeat.

Fateantur ergo & ipsi Maumethistæ, & alij infideles Christum Dei filium, prout & nos, qui Deum spiritū esse asserimus incorporeum, immortalem, æternum incomprehensibilem, qui dum seipsum intelligit, in mente sua verbum concipit, qđ nos filiū Dei esse dicimus: nec aliud est in Deo, seipsum nosse, atq; intelligere, quā Deū esse. nihil est enim in Deo nisi Deus, Deūq; cuius filius est verbū, nominamus patrē, & processionē ipsius verbi, generationē filij dicimus. hinc est ꝙ Dauid dixit, eructauit cor meū verbū bonū. & rursus, filius meus es tu, ego hodie genui te. & iterū, ante luciferū genui te, ita loquitur pater Deus de filio Deo, quia ante luciferum nemo fuit. & Prouerb. viii. de sapientia Dei, quæ Dei filia est, nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram; ante mōtes, & colles ego parturiebar. & spiritus Sāctus ab vtroque procedit, & est cū patre & filio pariter Deus, de quo scriptum est, Gen. 1. spiritus Domini ferebat̄ super aquas. & quis tunc Dominus, nisi Deus fuit? & cuius spiritus nisi Dei? & quomodo Dei spiritus nisi Deus? & alibi, spiritꝰ Dn̄i fecit me, spiraculū omnipotētis Dei viuificauit me, & spiritus Dn̄i repleuit orbē terrarū, qs hic spiritus, nisi Deus? & ex illis verbis, faciamus hominē ad similitudinē nostrā: plures. n. psonæ inducūtur, ex verbo faciamus & nostrā, & ex illis verbis prophetæ, verbo Dn̄i cęli firmati sunt, & spiritu oris eius oīs virtus eorū, vbi ponit tres personas in cōditione cęlorū, scilicet Dn̄i, verbi, & spiritus: Dominus designat patrē; verbum filium; & spiritus, eū quē sanctum dicimus. & per Esaiā 6. in illis verbis, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus, vbi trinitas in vnitate percipitur; & pater & filius se inuicem diligentes ex voluntate in eis reciproca, amorem producunt, quem Spiritum Sanctum appellamus. Idem infertur ex eo, quod scriptum est de Iacob, Gen. xxviii. qui supposuit capiti suo lapides, qui tres fuisse dicūtur, & cū euigilasset de somno, dixit, verè Dominus est in isto loco, & ego nesciebā. & subdit ibi ꝙ surgens mane tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & ea nocte tres lapides in vnum sunt conuersi, & vide de consecra. distin. 3. capi. fin.

Dirigamus modò calamum aduersus Iudæos, quos nescio q̄bus verbis, quibusve nominibus interpellare debeam, præterquàm generatio nequam, mala, & adultera, filii scelerati, quos Deus omnipotens olim præ cunctis orbis totius nationib. dilexit, suique ipsius cognitionē ante aliàs gentes patefecit, à quo etiam promissiones receperunt, & scriptum est: Nō fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, & populum Israelis elegit ex quo nasceretur Christus, non autē ex alio populo, & ad eos eundem principaliter misit, Messiam verum & in Iudæa natum, & ex virgine Iudæa, & de sinu Dauidis, & secūdum Apostolum, ex quibus Christus secundum carnem, & qui Apostolos ex Iudæis elegit, quem tamen agnoscere noluerūt, & ab eis receptus non fuit, & cum venisset declarare leges, & prophetas, nedum ipsum audire noluerunt, sed eum crucifixe- 42 runt, † & ideo sunt peiores Sodomitis, & aliis gentibus: nam hi legem naturalem tantum transgressi sunt, Iudęi etiam scripturam: hi prædicatores non habuerunt, isti etiam Iesum Christū: apud illos nulla sunt facta miracula, apud illos infinita, vt per glo. in c. nonne, in verbo, peiores. i. q. j.

Quare autem tam obstinatè indurauerint, audi Apostolum soluentem dubitationem, Rom. 10. ignorantes iustitiam Dei, & quærentes propriam iustitiam statuere iustitiæ Dei non sunt subiecti. & iterum, quid ergo quod gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam? iustitia autem quæ ex fide, semel verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit, quare? quia non ex fide: ostenderunt enim in lapidē offensionis, hoc est diffidentia, eis horum malorum causa fuit, quam stultitia peperit. Et ꝙ maius sit Iudæorum peccatum, pa- 43 tet ex maiori vindicta, quæ de eis habita est: † exinde enim destructiones tot ciuitatum, & ipsius tēpli, & qui sub Caio Cæsare tot mala perpessi fuerint, Philo eius gētis libros quinque de calamitatibus eorum descripserit, & qui sub Tito, & Vespasiano p maiori parte trucidati fuerūt, & fame obsessi, & effecti captiui, & vsque in hodiernum diem vagi, dispersi, & vbique terrarum per orbem errabundi discurrūt, prout patet de Agarenis, q sunt Arabes dispersi, de quibus dixit Angelus Dn̄i ad Agar, loquens de eorum patre, & subinde de tota familia, hic erit ferus homo è regione fratrum suorum, figet tētoria, q victitant aliorum p̄sidiis arte militari huc & illuc discurrentes, latrociniis & p̄dis cōtinuis, & agrorum depopulationib. ditātur, iuxta illud, manus eius ꝯ oēs, q nec terras colunt, nec firmas habent mansiones, sed hac illhac discurrētes, portāt secum tentoria, vt potius in aliorum quàm ī suis finib. collecti videant̄. Et pariter de his qui trahunt originem ex Cus filio Cam, q deteriorē vitā agunt, vt luere videātur maledictionē, quā dedit Noe posteris post progeniturā Cam, q patri turpiter illusit. hi. n. proprios filios vendunt pro victu, & sunt inter Aegyptum & Aethiopiam prouenientes, & p orbē vniuersum vagatur erigētes tentoria, extra ciuitates in agris, & triuiis, & deceptionibus, permutationibus, atque prognosticationibus ex lineamentis manuum, & oblectantes his fraudib. victum acquirunt, qui vulgari idiomati zingani nuncupantur, de qua re vaticinans Esaias 53. c. cum dixisset, ouem ductam ad occisionē, subiunxit, & dabit improbos pro sepultura sua & diuites pro morte sua, & omnia p̄missa perpetiuntur propter Christi occisionem, & sanguinis illius pretiosissimi effusionem, & non aliis eorū causis imaginariis, & quas sibi ipsis effingunt, insulè tamē: nam si Mosen lapidib. impetiuerunt, si Zachariam, & alios prophetas occiderunt, vt de Hieremia, 2. quē in speluncā seu foueā abiecerunt, q de prophetarū persecutione sic locutus est, deuorauit ensis vester pphetas vestros, vt leo disrumpēs, & alibi impleuerunt Ierusalē sanguine vsq; ad nos, & inter cæteros Zachariā & Esaiam crudeli morte necarunt, 2. Parali. 24. & spiritus Dn̄i induit Zachariā, videlicet q cōgregati miserunt aduersus eū lapides iuxta regis imperiū, in atrio domus Dn̄i, & occisus fuit inter tēplum, & altare: & Esaias ab arbore cedro ipsum suscipiēte miraculosè, simul cū Cedro ipsa p mediū dissectus fuit. itē, & Ozias, prophetā Amos patrē eius p tēpora transfixit, qđ ꝯ mandatum Hieroboā Regis verbū Dn̄i prædicaret. hæc tamen in seruos Dei pperrarūt delicta, qđ minus erat quàm procedere ad scelus scelerum, & vsque ad malorum caput, prout fecerunt Dei filium morti tradendo, & iō grauiores dederūt pœnas, nā sceleratius est cōmissum, qđ grauius est vindicatū, c. non afferamus. 24. q. j. 44 † Qui Dn̄s noster nisi fuisset, esseťq; Dei filius, & verus Messias, Deus nō aduersatus fuisset præfatæ genti facinorosę, nec ea vindicta de eis sumpta, vt careāt ciuitate, sceptro, & altari ex quo sacerdotes eorum sunt impuri, nephasti, & prophani, cum non sit eis amplius verus illud oleum, nec sacrificiū, nec altare, nec cultura, & ablata sint eis oīa deniq;, quæ sanctum Dei spiritum suscipere consueuerant, & per simulationē sacerdotum personā nō aliter, quā histriones in scena, & certò sciūt ꝙ nec vsq; in præsens tēpus Deus omnipotens irā contra eos excādescētē sedauit, cū nec ab inde citra venerit ignis è cœlo in eorū adita,

victimas cōſumpturus, cū prius flāma è ſublimi demiſſa ſuo miniſterio ꝯſumabat hoſtiā, nec vlla vox e medio Cherubin de ꝓpitiatorio vnquam exinde audita eſt, nec fulgor vnquam reluxit è lapidibus in pectore ſummi ſacerdotis, vbi ſcriptum erat Schemamephoras, futura ſignificans; nec habuerunt, nec habent vlterius prophetas, nec gratiam ſancti ſpiritus olim per eos loquentis: nec Patriarchas, quorum primus Abel, ad cuius munera Deus reſpexit; nec ſacerdotes, in quo ordine primus extitit Rex ille Salem Melchiſedech; nec Pontifices vt Aaron, adeo quòd Deus & per homines circa hæc inferiora, & per ſe ipſum, cęleſtia è medio eorum ſuſtulit, vt nō poſſint ſuarum rerum hominibus imputare vaſtationem, & quòd vere Deus eos repulerit, vnde calamitates eorum ſuperant omnem tragędiā, cum & tabernacula, quæ apud ipſos figuntur ſunt nihilo honeſtiora diuerſorijs, quia olim Dei iuſſu fiebāt, hodie autem ſecus, cū aduerſus Deū contendant, & ob id nō ſeruat Deus eis fœdus, quod iniuit cum patribus antiquis populi Iſraelis, quando ꝓmiſit ſe inimicū inimicis eorū, & afflicturū affligētes eos: nec poteſt de eis dici, en populus ſapiens, & intelligens gēs magna; nec eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cūctis obſecrationibus noſtris, cum nec per prophetiæ donum, nec per miracula, quæ naſcente, vel moriente Chriſto monſtrata ſunt, ab eorum duritie ſe remouerint, cum tamen Gentiles ad cognitionem Domini, non per vocem, & prophetas, ſed per ſigna perducti ſunt, ſicut Magos ab Oriente, ſtella, non Angelus, eduxit.

Nec admittenda eſt friuola eorum excuſatio, dum criminātur peregrinationem ſuam, vti longè diſtantes à terra promiſſionis, & templo, ideo quòd nihil authoritatis habent propter id, vt his modis, obtegant eorum perfidiam, nam & Ioſeph in Aegypto, Ezechiel in Caldæa, ſimul, & Daniel vaticinati ſunt, & Chriſti diſcipuli vbique terrarum in Cacodæmones præualuerunt, & vbique mirabilia feciſſe probantur. [45] † Sed reſpōdeāt quæſo, deiecto templo, quomodo præcepta legis veteris obſeruare poſſent, qua iuſſum erat ꝙ ter in anno, omne maſculinū aſcenderet templum, & qui profluuio ſeminis laboraret, qui lepra affectus eſſet, quæ menſtruum fluxum pateretur, quæ peperiſſet offerri ſacrificia, cani ſacros Hymnos, cui eis deſit templū & altare, nec ſacrificus eſſe poſſit, ſublata hoſtia, vetita oblatione, ſanctis conculcatis, vt habetur xvi. q. vii. c. & hæc. & in c. tranſlato. de conſtitu. Tanti momenti, & ponderis fuit, & eſt effuſio innocentiſſimi ſanguinis filij Dei, † nam & ſanguis hominum iuſtorum clamat ad Dominum, [46] ſicut cruor Abel iuſti ſuper Chain, & Machabæus deprecatus eſt Dominum, vt audiret vocem ſanguinis clamantis ad ipſum, & teſtatur Ioannes dicens, vſquequo ſanctus & verus, nō vindicans ſanguinē noſtrū de his, qui habitant in terra, de qua vindicta, & impiorum vltione gaudēt Angeli, lætabitur iuſtus cum vindictam viderit, ſicut Angeli magnis turbis laudauerunt Dominum dicentes, laus, gloria, & virtus Deo noſtro, quia vera & iuſta iudicia ſunt eius, & vindicauit ſanguinem ſeruorum ſuorum, quid de filio Dei? Vnde propheta de his, fiat menſa eorum in laqueum coram ipſis, & in retributiones & in ſcandalum, obſcurentur oculi eorū incurua, effunde ſuper eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos, & Hieremias ne depreceris pro populo iſto, quoniā ſi ſurrexerit Moſes, & Samuel nō exaudiam eos. & idem, Facta eſt mihi hæreditas mea, quaſi leo in ſilua, ideo odiui eā. Eſaias, Veh genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, [47] filijs ſceleratis: dereliquerunt Dominum, † blaſphemauerunt ſanctum Iſrael, abalienati ſunt retrorſum, ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra, incenſum abominatio eſt mihi, Neomeniā, & Sabbatum, & feſtiuitates aliàs non feram. & Malachias, c. j. Non eſt mihi voluntas circa vos dicit dominus, & ſacrificium nō habebo acceptum ex manibus veſtris, quoniā à ſolis ortu, vſque ad occaſum clarificatum eſt nomen meū apud gētes, & in omni loco odores incenſi offerent nomini meo, & ſacrificium mundū, quoniam magnum eſt nomen meum apud gentes. Et Oſeas, 2. c. dicam non populo meo, populus meus es tu.

Vident ergo, quomodo Deus repulit perfidā synagogā, & Chriſti filij ſui eccleſiā ex gētibus amplexatus eſt, de qua Eſa. 54. Lauda ſterilis, quę non paris; decanta laudem himni, quæ non parturiebas, qm̄ multi filij deſertæ magis, quā quæ habebant virū, prout ad idē eſt figura Sarræ, quæ diu ſterilis remāſit, & in ſenectute peperit Iſaach. & de Anna Sterili, quę peperit Samuelē ſm̄ Dei promiſſionē poſtquàm oraſſet in tēplo, & illud, Aduena qui tecū verſatur in terra aſcēdet ſuper te, eritq; ſublimior; tu aūt deſcēdes, & eris inferior, & ipſe erit in caput, & tu eris in caudā, & populus quē nō cognoui ſeruiuit mihi in auditu auris obediuit mihi, & gētē q̄ neſciebā vocabis; & gētes, q̄ non cognouerūt te currēt ad te, & manifeſtus ſum eis, qui me nō quærūt; inuētus ſum ab eis, qui me nō interrogabāt, quę ꝯfirmātur, [48] † cū templū Domini ędificatū fuerit in prędio Gentilis hominis videlicet, Horuā Iebuſei, & de illis cētū quinquaginta tribus millibus, & ſexcētis viris, qui nō fuerūt de gente Iudęorū, ſed Gentilium, qui facti erant Proſeliti noui ex gentilitate. item lapides & ligna, quibus templum fuit conſtructum, & ciuitas amplificata, non erant de terra Iudæorum exciſi, ſed Gentilium, ſcilicet de monte Libano qui eſt in Phenicia, & ſub Dominio Hyram regis Tyri, quæ ſunt typus eccleſiæ Chriſti in populo Gentili ædificandæ propter perfidiam Iudæorum.

Et ea propter eorum præces, donec in perfidia remanſerint non poſſunt eſſe gratæ Deo, nec aliquo modo exaudibiles, ſicut olim: qui cum in peccatis infinitis verſarentur, & cū vitulum adorarent, illis tamen temporibus mare findebatur & petræ rumpebantur, & tot admiranda fiebant in deſerto, & cum Moſen lapidibus impetebant, & illum varijs modis occidere conabantur, & blaſphemias in Deum iacebant, eundem tamē magnum prophetam apud illos eſſe paſſus eſt Deus, ſignaque edidit miraculoſa, & ſi bella eis mota erant ſponte colla iugo dabāt, nec armis aut acie opus erat. & licet Deum aſpernarent ſimulachris immolantes, liberos mactantes, aliaque ſcelera cōmittentes, Dei tamē prouidētiā cōſequebātur, & illius auxilio fræti inulti permanebāt, prout de his Auguſtinus meminit: tūc enim præces eorū adhuc erant Domino acceptabiles, cum nō eſſent noxij delicti delictorū omniū, prout modò ſunt mortis Chriſti, & tunc etiam tam virorum quàm mulierum actiones gratiarum de victorijs conſecutis Deo placebant, & de fœminis Iſraeliticis in timpanis lætitiæ & ſiſtris, quæ poſt victoriam Philiſtinorum præcinebant, percuſſit Saul mille, & Dauid decē millia, & poſt ſummerſionem equitatus Pharaonis, vbi mulieres poſt Mariam cum timpanis, & choris cantabant Domino ipſas benignè exaudienti gratiarum actiones, & eſt videre per vniuerſam hiſtoriam Iudicum, Regum, Iudith, & per Auguſtinum de mirabilibus ſacræ ſcripturæ.

Nunc verò cum non colant idola, nec liberos mactent, nec Prophetas occidāt, in perpetua degūt calamitate, & vitā agunt ab annis mille & quingētis, quinquaginta quinq; citra, omni auxilio Dei dei deſtitutā, per qđ tēpus cęli ſui profugi ꝑ aliena hoſpitia iactantur, nec tamen alius erat Deus, qui nunc eſt, & orationes eorū à deo ſunt excluſæ, vt ſcriptū eſt, ſed cū clamauero, & cū rogauero excludet orationem meam. ergo maius peccatum perpetrarūt, quàm interfectio Prophetarum, & adoratio idolorum, cum pro eis pęna fuerit captiuitas per annos ſeptuaginta in Babylonia, & etiam Deus placatus eſt.

Qui tam ēin duricie cordis eorū permanētes ꝑſeuerāt in ſequēdo falſa Scribarū, & Phariſęorū documēta, addito augmēto, & deprauatione Talmudicæ iniquitatis corrūpētis verā intelligētiā legis & Prophetarū, & à vero ſenſu peruertentis ſcripturā ſacrā: nā doctrina Talmut nil aliud eſt quàm explicatio Miſni eorū, ſiue legis oretenus traditæ, quā ipſi appellabāt ſecūdū legē continentem traditiones Phariſæorū, quam Chriſtus vocat fermētū Phariſæorū, eo ꝙ corrumpit intelligentiam legis, & Prophetarū, & Imperator Iuſtinianus eandē ſecūdam legē, quā appellat Deuteroſim, interdicit in Auct. de Hebræis cōſti. c. xlvi. Secundum interpretationē Haloādri; vbi Imperator decidit ēt, qualiter ſint in eorū ſynagogis legēdi libri ſacri, ſcilicet ſecundū tranſlationē ſeptuaginta interpretū, & vt poſſint etiam vti interpretatione Aquilę, & vt in ea. & de Deuteroſi. vide Hiero. ſuper Eſa. c. viii. vbi quod Scāmai, & Hillel nō multo antequàm Dominus naſceretur, in Iuęa orti ſunt, qui ꝑ Deuteroſes, quas ediderunt, legis præcepta macularunt. idem ſuper Ezech. c. 36. ait, Deuteroſes Iudaicæ ſunt fabulæ, per quas fingūt ſe illi gēmatā expectare Hieruſalē, & ad Damaſum Epiſtola, tomo 3. 124. idē eſſe ait Deuteroſes Iudeorū, qđ fabulas eorū, in quibus ponunt omnem ſcientiam eorum et vt in ea. De Deuteroſi vide Hie. ſup Eſa. eod. c. 8. nam eius cōpilatores ſcāmai & Hillel parū antequā Dn̄s naſceretur Deuteroſes ediderūt. & ſuper Ezech. c. 6. ex quo dicuntur à propheta eorum, cæci, & ſurdi, qs, ait, cæcus niſi ſeruus meus? & ſurdus, niſi ad quē nūcios miſi? & nō ſunt ideo ampli⁹ popul⁹ Dei, nec Iſraelitæ, ſed Idumei ab illo Mayr, quē fecerūt ſibi proſelitū, precibus, & muneribus inſtruendo illū in lege & Prophetis, cū deteſtabili intelligētia, & fermēto eorū, nec expectent à malis vlterius liberationē, quod ſi debuiſſet cōtingere, illud etiam ꝓdixiſſet Prophetę, ſicut Hieremias, q diffiniuit ſeptuagīta annos, & Daniel ſeptuaginta hebdomadas, & dimidiū & quadringētis, & triginta annis ſeruituros in Aegypto. huius autem captiuitatis nullum ſitum eſt tempus, nec finis. & hæc eſt illa, quam Deus per os Danielis vocat deſolationem vſque ad finem & conſummationem.

[49] † Quorū cęcitas, & inſania probatur ex deliramētis, quę ſcripta reperiuntur in eorū Talmut cōtinēte falſiſſima, impoſſibilia, & irriſibilia, cū ſcriptū ſit, Deu. 4. nō addetis ad verbū, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: & īter cætera illud eſt, qđ vbi in j. Geneſeos capite legiť, & creauit Deus hominē ad imaginē & ſimilitudinē ſuam, ad imaginem Dei creauit illum maſculū & fœminam creauit eos, dicunt Deū creaſſe Adā inſtar Iani bifrontē, & qui geminam habuerit faciē ante & retro, ſicq; aiūt ex poſteriori parte Adami deinceps feciſſe fęminā. & in libro Sebamoth. c. vi. diciť, Adam habuiſſe copulam carnalē cū omnibus ſeminibus omnium animalium, & quòd erat tantæ magnitudinis, vt teneret de terra vſque ad cœlum, & quomodo tam magnus Adam cum cimice, culice, muſca, ſeminaliter coiuit? Item & Deum dolore angi, quod Hieroſolymam & tēplum dextruxerat, lib. benedictionum, cap. j. & in lib. Abodozera, Deum tribus horis diei ludere cum Leuiatā piſcæ mirę magnitudinis, & eius fœminam ſalæ conditam reſeruari offerendam Meſſiæ, de qua etiam ipſi comedēt, quia ſcriptum eſt, Pſal. ciij. Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei, &c. non intelligentes Leuiatan ſerpentem illum, ac draconem, nempè eſſe, qui mulierem aliàs decepit, ſuper quem Leuiatan ſerpentem vectē & tortuoſum, in die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, grandi, & forti, de quo Iob iii. & xl. & quem electi Angelorum ſpiritus, cathena magna vinctum in puteo abyſſi clauſū præmunt, vt poſt mille annos ſaluatur, hoc eſt tempore Antichriſti. Apoc. xx. & Eſa. xxvii. & nocte Deum equitare ſuper Cherubin, & decem, & octo millia mundos, quos creauit, viſere, & perluſtrare, & Deum quolibet die orare, cum tamen nullum habeat ſe ſuperiorem, ad quem dirigat orationem. & in li. Balathia. c. vendens dicitur, quòd in cōuiuio quòd Deus faciet illis de piſce Leuiatan, dabit eis ad potandum vinum de vineis ſuis à principio mundi, vſque ad eādem horam conſeruatum, & in libro Canedrin. c. iiij. quòd qui maledixerit nomini Dei, non eſt aliqua pœna dignus, niſi proferat nomen Dei propriū, quattuor literarum Schemmamephoras, Græcè Tetagrammaton, ſed quid fœdius? in lib. Hedarim, & in lib. Cala, cap. j. quod vir poteſt abuti vxore contra naturam, ſicut carnes, & piſces poſſunt edi aſſæ, & elixæ, & plura ibidem ſceleſtiora. & alibi, & in lib. Hirubin, c. i. & in lib. Sabah c. 15. & 16. vbi plurima contra Chriſtianos. & in lib. de Batra, c. ii & in lib. Roſaſana, c. j. & in li. Cholim. c j. & lib. Berachoh. c. iiii. & lib. Zabodazara. c. ii. & lib. Meziha c. ij & v. vbi de exercendis cum Chriſtianis quibuſlibet vſuris, & in lib. Sephrin, c. ix. & alijs, quos longum & inutile eſſet referre. ſed præmiſſa volui ſummis, vt aiunt, labellis pertingere, vt nauſeam faciant omni creaturæ eandem intelligenti: quæ cum alijs impudentioribus ex quodam compendio extracto per electos ad hæc ſub 1553. per Mag. & Clar. Dominos benedictum Valerio, Marcum Centani, & Franciſcum Longum, Senatores Inclytæ Ciuitatis Venetiarum eo nomine executores, & digniſſimos prouiſores, contra Blaſphemos, de quorum commiſſione innumerabilia volumina Talmudicarum fatuitatum, & inſaniarum fuerūt incendio conſumpta, in omnibus terris & locis eiuſdem excelſi Dominij, in quibus continebantur horrendæ, & nephandiſſimæ maledictiones contra Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & eius pijſſimam matrem, & Apoſtolos, & vniuerſam eccleſiam catholicam, & hæc omnia in executionem ſacrorum canonum & decretorum, ſanctiſſimi Domini Papæ Pauli IIII. qui contra hanc gentem orthodoxę fidei inimicam, ad beneficium vniuerſalis eccleſiæ ſemper inuigilauit, vt ex pluribus alijs eius conſtitutionibus vniuerſo orbi patefactum eſt. Et ritus comburendi libros reprobos, fuit temporibus Apoſtolorum, Actu. xix.

Et profectò miſerrimi omnium mortalium poſſunt dici ipſi Hebræi, & verè brutalis eorum fatuitas, quod traditiones patrum ſuorū, & nugas, & fabulas quæ nunquā in lege Moſis ſcriptæ ſunt, recipiant, & veram legis ſacræ doctrinam prætermittant, Chriſtum Meſſiam verum ad eos principaliter miſſum ab negando: qui tamen cum illum etiam crucifixerint, poſtquàm ab illis crucifixus fuit, Ciuitatem eorum euertit, & gentem ſuā diſſipauit, & per vniuerſum orbem diſperſit, declarās, re ipſa reſurrexiſſe, & viuere & agere in cęlis.

[50] † Et dicant quæſo, quid nam ille prænunciauit quod non cōtigerit, vt de Hieroſolyma à multis gentibus conculcanda? & quòd in loco, vbi erat templum, non remaneret lapis ſuper lapidem: & vbi templum fuit ſolutum, ibi etiam Chriſtus ſepultus eſt, vt propter eius ſepulchrum recedentes viderent etiam trophæum illius potentiæ; & quod prædixit contigiſſe, ſicut & illud, veh lactantibus & prægnantibus; & aliud, tunc erit tribulatio qualis nunquam fuit; & de officio mulieris habentis alabaſtrum vngenti precioſi effuſi in caput illius recumbentis, quod prædixit debere prædicari in vniuerſa terra, nonne & prædicatum eſt? Licèt inter diſcipulos, & paucos teſtes hoc actum ſit, & de Petro cui pręnunciauit, ſuper Petram hanc ædificaturum Eccleſiam ſuam. O admirabile ædificium, ò turris fortitudinis: quot enim bella contra eam concitata ſunt? Quot arma mota? Quot Tiranni, quot duces, quot Imperatores tot modis eā [51] oppugnarunt, ſed non deiecerunt? † Quæ immobilis ſemper manens, quaſcunque impugnationes contemnit; & vincit cū læditur; intelligit cum arguitur; ſecura eſt cum deſeritur; obtinet cum ſuperata videtur. nam in ſtadio Chriſti, non lædens ſed læſus coronam acquirit: nouitque eccleſia beneficio Domini triumphare de ſuis cladibus, ingrauata perſecutoribus, ſiquidem proficit, afflictionibus ſemper augetur ſanguine Martyrū irrigatur, triſtitia magis erigitur, in anguſtijs dilatatur, fletibus paſcitur, ieiunijs reficitur, & inde potius creſcit, vnde mundus deficit: nam ſi tentatur, Chriſtus eam ſuſtētat; ſi periclitatur, ille erigit; ſi triſtatur, ille prius aſtat conſolator, prout etiam hiſce temporibus licèt vexetur, infeſtetur, & impellatur, nihil tamen horū Petri nauiculā diſſoluit: iactatur quidem fluctibus, ſed nō emergitur, immò inundationibus concuſſa in ſublime eleuať, ſicut arca Noe, cū in ea reſideat filius Dei. xxiiii. q. i. nō turbatur, & Ol. conſi. lxii. & circa per to. & regitur à ſpiritu ſancto, & vſq; ad ſeculi conſumationē imperterrita, imperturbatiq; animi permanebit, & habet Angelos cuſtodes deputatos ad ſui defenſionē, qui ſunt ſępes illi, de qua habetur, Matth. 21. Etiā ꝓ ea orauit Dominus, ne deficeret. xxi. di. c. j. & qđ Deus ſtatuit, qs diſſipabit? aut manū illius excelſam qs auertet? nec fraudabitur ipſe redēptor volūtate labiorū ſuorū, & de ſacroſācto Romana Eccleſia loquor, quę errare nō pōt. gl. in c. quodcūq;. 24. q. j. & in ea eſt cādor lucis ęternę, & ſpeculū ſine macula. c. in ſede. 24. q. i. & c. enimuero. diſt. de qua re ſi deſuper dabitur, alibi & alio tēpore latius dicturus ſum.

Et proſequēdo principaliter qđ cęptū eſt, debuiſſent, & deberēt moderni Hebręi ſequi veſtigia antiquiſſimorū patrū ſuorū, & Patriarcharū, q crediderūt in Chriſtū, & eius aduētū piè expectātes, exclamabāt, Eſa. 62. Abach. 1. Pſ. 143. Vtinā diſrūperes cęlos, & deſcēderes, & vſquequo Dn̄e clamabo, & nō exaudies, vociferabo, vim patiēs, & nō ſaluabis? & Rorate cęli deſuper, nubes pluāt iuſtū: aperiať terra, & germinet Saluatorē. & alibi, inclina Dn̄e cęlos tuos & deſcēde, itē in terris viſus eſt, & cū hominibus ꝯuerſatus eſt, q cū venerit, & ſit verus Meſſias, cur nō credūt & ipſi? nā & illo adimpleta ſunt oīa ꝓphetarū vaticinia, q bus ēt Plato in Timęo tāquā Dei filijs firmat credēdū eſſe, & ꝙ eſſet de genere Iudę & ꝙ eius nomē deberet eſſe nouū, & illud Ieſus. Et primus Moſes duobus principibus, Ducibuſq; populi, Pōtifici, ipſi, ac ſuo ipſius ſucceſſori, Chriſtū, & Ieſum appellationes pro meritis tribuit, ipſum nāque Aaron, Chriſtum, Nauſen verò, filiū Naue, quaſi ſibi ſucceſſorē, Ieſū nominauit, & ſic etiā ſcriptura ipſius Moſis, Saluatoris nr̄i Ieſu Chriſti nominibus inſignita eſt, de quo Eſdras 4. c. 7. ꝑſona Dei patris loquēs, ſic ait, [52] † Reuelabiť filius meus Ieſus, cū ijs, qui cū eo ſunt, & idē morietur filius meus Ieſus Chriſtus, & cōuertetur ad me ſeculū, qđ nomē Ieſus impoſitū eſt illi, per ęternā prędeſtinationē à patre ęterno, & poſtmodū ab eodē Prophetis reuelatum. vn̄ Abachuch, 3. ego autē in Domino gaudebo, exultabo in Ieſu Deo meo, & ex illo Gen. oraculo, 49. nō auferet ſceptrū. vbi in Hebręa lingua ſcriptū eſt, Iabo, Siloch, velo. quarū dictionū [53] capita ſi aſſumātur, reddūt nomē Ieſu. † & licèt legatur in ſacra pagina de Ieſu Naue, Ieſu filio Sirach, qui cōſcripſit librū eccleſiaſtici, fuitq; nepos Ieſu Ioſedech, q tertius appellatus eſt Ieſu Ioſedech ſacerdotis, & oēs Dn̄i regis noſtri Ieſu tipū extitiſſe ferūt: ipſi tamē proprio nomine Ieſu nō fuerūt vocati, ſed Iehoſua, quod nō eſt idē quod nomē Ieſuah. i. Ieſus, ſed multum differt ab illo, aliudq; ſignificat, nā Ieſus idē eſt quod Saluator, ſiue ſalus, ſeu ſaluatio: Iehoſua verò interpretať Deus ſaluabit, & ſaluatio eorū fuit in tēporalibus, nō autē in ſpiritualibus, ſicut in Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui nos ſaluauit à culpa, & à peccatis: ſaluū enim fecit populū ſuum: & Dominus noſter Petra eſt illa in deſerto Machon, ad quā ſe ſaluaſſe ſcriptum eſt Dauid à perſecutione Saul: Dauid enim qui pleriſq; in locis typum eccleſiæ tenuit, cōuenientiſſimè ſaluatur in Petra, quę eſt Chriſtus, vnicum omnium fundamentum & refugium.

O quātū diſformes ſunt à Chriſto paſſo citrà Hæbrei, ab eorū patribus antiquis: Abel enim innocentiam docuit, Enoch mūditiā actionis: Quid de longanimitate ſpei, & operis nō habuit Noe? Quid de obediētia fideliter præſtāda defuit Abrahę? Iſaac coniugij caſtimoniam inſtruit, Iacob laboris tolerātiā, Ioſeph parricidas fratres, boni retributione remunerat, eoſque docet, à bonis bona pro malis, tribuenda.

[54] † Et nōne & alię vniuerſæ prædictiones ſacrorū vatum in ipſo Domino redēptore noſtro verificatę ſunt? vt de carnis aſſūptione, & ꝙ deberet eſſe Deus, & homo, & ex ſemine Dauid ſecūdū carnē, & ex virgine, & ideo Domitianus iuſſit exquiri genus Dauid, & interfici, qa verebatur, ne aliqs ex ſemine ſuo iuxta ſanctorū patrū prophetias, ſibi Imperiū vſurparet, & in Betlheem Iuda, & de noua ſtella tēpore natiuitatis eius, de fuga in Aegyptū, de eius paupertate, humilitate, miraculis, illuſione Scribarū, Sacerdotū, & Phariſæorū, de cęna cū diſcipulis, De emptione agri figuli, & pretio, quo vēditus fuerat, & ꝙ daturus eſſet corpus ſuum percutiētibus, flagellātibus, & colaphizātibus & ſputis immūdaretur, corona ſpinea foret coronād⁹, & tanq̄ agnus ad ſuppliciū ducēdus, & de eius patiētia, & taciturnitate in paſſione, ꝙ à ſuis diſcipulis derelinqueretur, & ſibi crucem baiularet ad ſuppliciū, & felle, & aceto potādus eſſet, & crucifigeretur ad noſtrā ſalutē (cuius veræ ſalutis à Chriſto per lignū crucis prę ſtādę, figura fuit illa,) ꝙ iuſſit Deus ad humanū gen⁹ ſaluandū fieri arcam ligneā, cum potuiſſet animātia ſaluanda, præſeruare in aliquem montē, vel hortum delitiarum, ſi eſt in terra viuentium, vt aiūt: ſed per lignum venerat perditio, ideo & ſaluatio. item quòd pro crucifigentibus oraret, & morti propinquus in Dei patris manum, ſpiritum commendaret, quod

transfigendus esset, & Sol in eius morte transcurandus, & de terremotu, & veli tēpli scissione, vestimentorum eius diuisione,& quòd sors super ipsa mitterentur, & tandem omnia alia mysteria, quæ de Messia per Prophetas sunt prænunciata, omnia,& singula in Domino nostro sunt adimpleta, quę aliter hic nō transcribo, cum hæc omnia à suis domesticis (vt ita dicam) testimonijs habeant & illi notissima, & contra quos non cadit oppositio, cum & ipsi vaticinijs Prophetarum fidem adhibeāt, & locos vbi scripta reperiuntur, hic transcribere nō fuit opus, sed bene de eis prophetauit Hieremias, Miluus in cœlo, turtur, & ciconia cognouerunt tempus aduentus sui: Israel autē me non cognouit,& populus meus non intellexit.

Et ex hoc maximus Iudæorum error percipitur, vt credant Prophetis,& in illum, quem Prophetæ prædixerunt credere nolint: nam sicut vera,& certissima habebant vaticinia illa, antequàm implerentea satis maiori rōne, postquàm oīa & singula in Domino nostro Iesu Christo verificata sunt (prout vident, & sciunt) in eundem credere deberent, cum ex prænunciatorum exhibitione, futurorum certitudinem tenere possimus.

55 † Et quid, quòd elementa ipsa etiam eundem Dominū nostrū aduenisse testata sunt,& Deum hūc, cęli quoque cognouerūt, quia protinus stellam miserunt, mare cognouit, quia sub eius plantis se præbuit calcabile; Sol lucis suę radios abscondit defectum sustinens in plenilunio in eius passione, tempore quo de more solent Hebræi suum Pascha celebrare, adeo quòd neque Luna lumini Solis, neque nubes obstitisse palàm est,& tota cœli regione interiecta longissimè à conspectu Solis abfuisse, & saxa in mōtibus scissa,& parietes tempore mortis eius, qui moriens voce magna clamauit, vt ostenderet se non ex oppressione aut debilitate mori, sed ex voluntate,& clamauit, vt omnia ad se traheret, nam solet esse clamor, de attrahētibus ad se, qui auditus fuit vsq; ad inferos, & propterea infernus ipse eūdem etiam cognouit, quia hos, quos mortuos tenebat, reddidit, & terra non minus ipsum cognouit, quæ moriente illo contremuit, cū tempore illo (prout etiam Ethnici scriptum reliquerūt) maximus terræ, memoria mortalium motus per orbem terrarū extiterit, inter quos testatur Plinius lib. 2. natu. Histo. ca. 84. sub principatu Tiberij Cæsaris, quo tempore passus est Christus extitisse. passus est autem ætatis suæ mense iii. supra annum trigesimum tertium, iuxta catholicam veritatem in cuius obsequium captiuare, docente Apostolo.ij. Corin.x. intellectū cogimur. nam viii.cal.Ian. natus, obtulit semetipsum in cruce viii.cal.Apr. immaculatum Deo Heb.ix. ad emundandam conscientiam nostram ab operibus mortuis. Licèt secundū Epiphanium, tom.i.lib.ii.cont.hæreses.hęr.l. passus sit anno xxx. & diebus lxxiiii. ætatis suæ.& scissis lapidibus, & monumentis reddit corpora, quæ ante susceperat, & fuit idē Dominus noster cognitus etiā à gentibus, Centurione tunc exclamante, verè hic erat filius Dei, & tādē ab vniuerso orbe qui tādē & paulopost totus ad ipsum clamātē accurisse ostēsum est, ex quibus possūt ipsi Iudæi redargui, ꝙ abundātiore sensu, quam illi, vsi sint insensata, quibus ƒm naturā nulla inest ratio. O rationales irrationabiliores insensatis, vt dignoscere recusent quē ignorare minimè possint.& quid admirabilius considerari potest, quàm ipsius Domini nostri crucifixi imago? qui dum nudus penderet in cruce instituit, vt nos quoque libēter pauperes esse velimus, cū nec tantillū sibi reseruarit, vt nuditatē suā tegeret in cruce suspēsus,& eius perfecta dilectio, dū inter duos latrones voluit medius suspendi, & immensa misericordia, dū latroni ipsum blasphemanti cōtulit plusquàm nō petierit,& obediētia perfectissima maximè in mortis articulo, & honoris exhibitio matrē, ꝙ viribus destitutā consolari voluit, & perfecta patiētia, dū clauis affigeret, nec verbū impatiens protulit. ò paciētia singularis, humilitas admirabilis, caritas inextimabilis, caput per coronā patitur iniurias, manus per arūdinē, os per acetum, facies ꝑ sputa, pedes & manus per clauos,& corpus flagella & cruorē.& quid aliud præsefert nuditas, & inebratio Noe, nisi ipsum Christū passum,& zelo salutis æternæ inebriatū, & nudatū, qñ crucifixus fuit?& per Sem figurantur Patriarchæ, & corū generatio; per Cā Synagoga Iudæorū, qui deluserūt eū quando passus est;& per Iaphet populus Gentilis,& nos Christiani cū in diuisione inter ipsos fratres facta Europa tetigerit in parte ipsi Iaphet. Quid ꝙ saluberrimo die ortus sui è taberna meritoria, in trans Tiberina regione ex terra oleum erupit, & toto die sine interuallo defluxit, eiusdem Domini nostri gratiā gētibus ostēdens, vt scribit Eusebius,& refert Orosius, Augustum Cæsarem eo die mandasse, ne quis se Dominum vocaret, diuinantem totius orbis Dominum natum esse,& pax,& quies tanta fuit, quę nunquam antea, ad ostendendum, iustitiæ & pacis regem natū esse, nam & opus iustitiæ pax, & in disponenda concordia est lex iustitiæ,& plurima memoranda, quæ tunc temporis regnāte Augusti contigerunt, testatur Dion, & de eius ortu sic cecinit sacer vates, Orietur in diebus eius iustitia,& abundantia pacis. Dicturus pacis abundantiam præmisit iustitiam, sine qua pax esse non potest, vt per Augustinum Psal. 84. & de signis in cœlo & in terra tempore natiuitatis Christi, vide Orosium lib. vi. c. xx.& c. xxii.& de eorum significatu.

56 † Et quia valent etiam authoritate Gentilium ad reuincendum ipsorum vanitatem, secundum Augustinum, in lib. cōtra Manicheos & quod not. in c. si quid veri,& c. legimus. xxxvii. dist.& per Oldrad. cōsi. lxxxiiii. Et licitum est Christianis legere libros Gentilium sine peccato, vt inde sumantur vtilia ad instar Mosis,& Danielis, qui erudiebantur sapientia ex libris Aegyptiorum,& Caldeorum, c. turbat. cap. qui de mensa. xxxvii. dist. prout licitum est fidelibus etiam clericis studium philosophiæ, prout patet de Paulo, 1. Cor. 15. Ad Tit. 1. Actu. 7. qui aliqua philosophorum dicta,& poetarum suis scriptis inseruit,& studium scientiarum secularium est vtile ad multa, vt ad exercitationem & subtilitatem ingeniorum & per Augustinum in libro de Doctrina Christiana,& etiam ad intelligentiam diuinarum scripturarum,& ad veritatem,& defensionem,& falsitatis impugnationem,& habetur in c. episcopus Gentilium libr. 37. distinct. Ideo aliqua ex gentilitate adducam pro conuin-57 cenda Iudæorum vanitate, & prius de Sybillis, quæ viderunt gloriam incarnationis Dominicæ,& plurima de Christo prædixerunt, † Sybilla Persica, quæ ita præloquuta est, Ecce bestia cōculcaberis,& gignetur Dominus in orbem terrarum,& gremium virginis erit salus gentium, & pedes eius in valitudine hominum, inuisibile verbum palpabitur.

Et Persica, Ecce veniet dies,& illuminabit Dominus condēsa terrarum,& soluetur nexus synagogæ,& desinent labia hominum,& videbunt regem viuentium,& tenebit illum in gremio domina gentium,& regnabit in misericordia,& vterus matris eius erit statera cunctorum.

Delphica, quæ fuit ante bellum Troianum, Nascetur Propheta absque matris coitu ex virgine.

Chimica in Italia, In prima facie virginis ascendet puella facie pulchra, capillis prolixa, sedens sup sedem stratā puerū nutriens, dās ei ad comedēdū ius ꝓpriū, scilicet lac de cœlo missū.

Erithrea in Babylonia, In vltima ætate humiliabitur Deus, humanabitur proles diuina, Vnietur humanitati diuinitas, iacebit in fœno agnus,& puellari officio educabitur Deus homo. hæc quidem de se ipsa sexta post diluuium generatione vixisse & sacerdotem Apollinis fuisse dicit, diadema ex æquo vna cum Deo, cui seruiebat, gestans, & tripoda, circa quem serpens versabatur colens,& appropinquantes à se abijciens, quæ carmina quædam vaticinando de Deo conscripsit in serie primarum literarū, aduentū Iesu declarans, est autem acrostichis ista.

Iesus Christus Dei filius, seruator, crux,& vide carmina, quæ describuntur per Eusebium, libro quinto de vita Constantini Imperatoris, vbi addit plura vatum Gentilium carmina, hoc idem concernentia.

Samia à Samo insula, Ecce veniet dies, & nascet de paupercula,& bestiæ terrarum laudabunt eum, clamabunt, & dicent, laudate eum in atrijs cœlorum.

Cumana, quæ fuit tempore Tarquinij Prisci.

Magnus ab integro sæculorum nascitur ordo
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cœlo demittitur alto,
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.

Hellespontiaca in agro Troiano orta, De excelso cœlorum habitaculo prospexit Deus humiles suos,& nascetur in diebus nouissimis de Virgine Hebræa in cunabulis terræ.

Phrygia, Flagellabit Deus potentes terræ, ex olympo excelsus veniet,& firmabitur consilium in cœlo,& annunciabitur virgo in vallibus desertorum.

Tyburtina, Nascet Christus in Bethlēe, annūciabit in Nazareth, regnante Tauro pacifico fundatore quietis: ò felix illa mater, cuius vbera illum lactabunt.

Europa. Veniet ille,& transibit colles,& montes & latices Olympi, regnabit in paupertate,& dominabitur in silentio,& egredietur de vtero virginis.

Agrippa. Inuisibile verbū palpabit, germinabit vt radix, siccabit vt foliū, nō apparebit venustas eī, circūdabit alius maternus,& flebit Deus lætitiæ sempiternæ,& ab hominibus cōculcabitur,& cōuersabitur vt peccator, de quibus numero decē rarū est videre apud Lactātiū, li. 1. c. 6. diuin. inst.& pluribꝰ alijs locis.

58 † Quæ quidē videtur spiritu sancto afflatæ ea prædixisse. cū omne verū, à quocūque dicatur, sit à spiritu sancto, sm Ambrosium,& spiritus Sanctus influit etiā in infideles: omnium enim est artifex. Sap. vii.& ait S. Tho. 2.2. q. clxxii. arti. vi. Prophetę dæmonum, non semper loquuntur ex reuelatione dæmonum, sed interdum ex inspiratione diuina, sicut dicitur de Balaam, cui Deus est locutus, licet esset Propheta dæmonum, quia Deus vtitur etiam malis ad vtilitatem bonorum,& ideo qui sunt qui putant inter eas, maxime Eritream, fuisse consecutam salutem in nomine Christi venturi, cum de illo prænunciauerit,& quòd esset omnia verbo agēs, & omnem infirmitatem

tem curans,& quòd ab ipso esset mortuorum surrectio,& claudorum cursus velox, & surdorum auditus, cæcorum visus, & non loquentes, loquuturi, prout etiam prædixit Esaias 35. tunc aperientur oculi cæcorum,& aures surdorum patebūt,& aperta erit lingua mutorum, quod in vno etiam homine Christus exegit, quando liberauit obsessum à dæmonio, qui etiam erat mutus & cęcus.& hanc beatam putat Eusebius loco supra citato, cuius hæc sunt verba, Hanc ego quidem beatam iudico, quā seruator prouidentiæ suæ erga nos vatem elegit & ibi respondet cauillantibus. qnimmò & Augustinus huic sententiæ adstipulatur, lib. xviii. cap. 23. de ciui. Dei, his verbis, Hæc autem Sybilla, siue Erytrhea, siue (vt quidam magis credunt) Cumana, ita contra falsos deos & eorum cultores loquitur, vt in eorum numero deputanda videatur, qui pertinent ad Ciuitatem Dei. de quo etiam per eundem, libro de quinque hæresibus. Licet arbitrati sint aliqui aliàs etiam Sybillas esse saluas, quæ de Christi diuinitate simul & humanitate sunt locutæ, & de eius morte & resurrectione, propter earum fidem in Christum venturum: licèt & plures affirment ipsas arreptitias fuisse, nec aliquo modo spiritu sancto claruisse, licèt quo ad hoc vltimum Augustinus varijs in locis diuersa asseruisse videatur, & quòd spiritusancto afflatu prædixerunt, videtur sentire libro primo de concordantia, vel consensu Euangelistarum, cap. xxiiii. tom. iiii. dicens, Per eos enim vates ista prohibuit, per quos hæc ipsa, quę nūc à Christianis eorum simulachra patiuntur, futura prædixit: siue enim Angeli ad illos prophetas missi sint, qui eis Deum omniū creatorem, vnum verum Deum cui omnia subiecta sunt,& per sensibilium rerum congruam speciem figurate ostenderet, siue aliquorum in eis mentes per spiritum Sāctum ita sublimatæ sint, vt eo visu ea viderent, quæ & ipsi Angeli vident, &c. Et idem Augustinus in oratione contra paganos, Iudæos, & Arrianos, cap. xv. Tom. vi. Quoniam veritas non tacuit, clamando etiam per linguas inimicorum suorum, nonne quando Poeta ille facundissimus inter sua carmina dicebat,

Iam noua progenies cœlo demittitur alto

Christi testimonium peribebat? Vbi etiam inferius de Nabuchodonosor loquens, qui videns tres pueros è fornace sine vlla corporis læsione exeuntes, inquit, Ecce ego video quatuor viros solutos in medio ignis ambulantes,& aspectus quarti similis filio Dei. ò alienigena, vnde tibi hoc? Quis tibi annunciauit filium Dei, quæ lex? Quis propheta annunciauit tibi rem, dum modò nascitur,& similitudo nascentis à te cognoscitur: vnde tibi hoc, nisi quia sic te diuinus ignis illuminauit? Idem tamen Augustinus impulsu dæmonum vaticinatas fuisse testatur, vt li-59 bro vnico expositionis Epistolæ Pauli ad Romanos, Tomo 4. super illis verbis, Qui ante per prophetas suos, in scripturis sanctis, sic inquiens, Non solum ait per Prophetas suos, ne quis à pseudoprophetis per quasdam veritatis confessiones in aliquā impietatem deducerentur, sed addidit etiam, in scripturis sanctis: volens vtique ostendere literas gentium superstitiosæ idolatriæ plenissimas, non ideo sanctas haberi oportere, quia in eis aliquid, quod ad Christum pertineret inuenitur: & ne quisquā etiam prophetas aliquos remotos, atque alienos à gēte Iudęorum fore præferret, in quibus nullus simulachrorum cultus esset. simile quoque, & clarius habetur per eundem de ciuitate Dei lib. viii. cap. xxiii. tom. v. vbi de Mercurio Trimegisto, qui & ipse prænunciauit tempora filij Dei venturi, dum sermonem faciens sic dicit, Non enim hoc ei reuelauerat spiritus sanctus, sicut Prophetis sanctis, qui hæc præuidentes cum exultatione dicebant, si faciet homo Deos, & ecce ipsi non sunt: deinde sic, Huic autem Aegyptio illi spiritus indicauerunt futura tempora perditionis suæ, qui etiam præsenti in carne, trementes Deo dixerūt, quid fili Dei venisti, ante tempus perdere nos. hoc idem habetur lib. xiii. contra Faustum, c. xv. Tho. vi. Vbi sic, Sybilla porrò, vel Sybillæ & Orpheus,& nescio quis Hermes,& si qui alij vates vel Theologi, vel sapientes gentium, de filio Dei, aut de Deo patre vera prædixisse vel dixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem conuincendam, non tamen ad ipsorum authoritatem amplectendam, cum illum Deum nō colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerūt, qui suos cogentes populos ad Idola, & dæmonia colenda partim docere ausi sunt, partim prohibere ausi nō sunt.& inferius inquit, quantum distat de CHRISTI aduentu inter prædicationem Angelorum,& confessionem dæmonum, tantum inter authoritatem prophetarum,& curiositatem sacrilegorum. Ecce quàm diuersimodè Augustinus loquatur hinc inde.& pro hac secūda opinione posset adduci quod habetur Actu. 16. de illa puella Phitonissa, quæ clamabat de Paulo, & Syla ꝑdicātibus viā salutis, in Christo. isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant nobis viam salutis, contra quam conuersus Paulus fecit spiritum exire ab ea in nomine IESV. Ad quæ posset dici, nullam esse litem interdicta Sancti illius viri, vt etiā veritas est,& quòd quidam dono spiritus sancti locuti sunt, quidam verò impulsu dęmoniorum, vt etiam sonare videntur verba Augustini, si bene veritatem perpendamus, non enim mirum est, quòd idem spiritus sancti afflatu locutus fuerit, nec nō impulsu diaboli simul, cum & dęmon omnipotentiæ summi, & maximi Dei seruus, minister, & organum fuerit, si verū est quod ait Ambrosius, quòd veritas à quocunque dicatur, à spiritusancto dicitur, nulli dubium quòd veritatem dixerunt hæ Sybillæ de Christo, igitur spiritus sancti virtute, quòd etiam instigatione dæmonis patet; nec vlla disceptatio ad inuicem videtur, iuxta spiritus sancti interpretationem, vt cum dæmon princeps sacerdotum & Pharisæorum impelleret ad perdendum Iesum, inierunt consilium vt eum occiderent. ecce quid afferat Cayphas, qui erat Pontifex anni illius. Ioan. 11. nescitis, nec cogitatis quicquam, expedit, vt vnus moriatur pro populo, ne tota gens pereat: ipse enim suo peruerso, & iniquo animo innuit CHRISTVM morti tradendum, iuxta impiam Pharisaicæ imprudentiæ consulationem: spiritus verò sanctus innuit Christum esse moriturum pro gente,& non tantùm pro gente, sed vt filios Dei qui dispersi erant, congregaret in vnum. ecce quomodo vno ore, vno eodemque sermone vnaque vice à Caypha proferuntur, alio tamen, & alio intellectu. nec quis miretur, in hoc enim ineffabilis Dei sapientia maximè apparet, vtēdo non tantum bonis in bonum, sed etiam malis in bonum, sicut bonus medicus quandoque ad sanitatem habendam vtitur veneno non simplici, sed cum medicina admixto,& nonne videmus quòd exaltaturus Deus Ioseph vsus fuit inuidia fratrum suorum cōtra eum? Nonne exaltaturus Dauid vsus fuit Saule? Nonne ostensurus virtutem suam, vsus fuit induratione Pharaonis? Nonne exaltaturus super omnes creaturas filium suum, vsus fuit Iuda,& principibus sacerdotum? Ita dicendum quòd ad reuelandum veritatem aduentus sui, vsus est quandoque Sybillis,& dęmonibus in eodem ore,& sermone, alio tamē & alio intellectu, spiritus sanctus ad confundendas gentes de suo errore, dęmones verò ad decipiēdas eas,& sicut Cayphas veritatem spiritus sancti non percipiens, prophetauit: ita dicendū de Sybillis, vt patet etiam ex sententia eiusdem Augustini. Faciunt ad præmissa, quod in vno facto potest reprobari vnum, & aliud approbari, c. perlatum, de consecra. distin. iii.& xj. q. iiij. antecessor,& xij. q. ij. si quos de seruis. & xvii. q. iiij. q. circa præmissa tamen & in cæteris omnibus per me dictis, & in hoc volumine contentis me semper subijcio determinationi,& correctioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & vide etiam quæ scribit circa præmissa Archid. Floren. in sum. parte quarta, titu. xi. de doctrinis Gentilium. Cicero verò lib. ii. de diuina, Sybillina carmina dicit, non vaticinantium, sed artis esse & scientię.

59 † Quo verò ad id, an ipsæ Sybillæ fuerint salutem consecutæ, dicendum est quòd non, tum quia Augustinus vocat illas sacrilegas, quandoque idolorum,& Dęmonum cultrices, tum quia donum prophetiæ, non est donum gratum faciens, vt clarè Paulus probat dicens 1. Cor. 13.& si habuero omnem prophetiam, charitatem autem non habuero, nihil sum.& alibi 1. Cor. 12. annumerans dona Spiritus sancti gratis data, simul annumerat donum prophetiæ. Sed ecce quid dicat veritas ipsa, Matth. 7. Multi dicent mihi in illa die, Domine, nonne in nomine tuo dæmonia eiicimus?& nōne in nomine tu multas virtutes fecimus?& tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Potuerunt igitur Sybillæ futura præsciuissæ, non tamen ad salutem peruenisse, cum alicubi non appareat eas, fide Christum apprehendisse; sine qua nullus saluari potest, & hoc etiam tenet Augustinus. nam & erant Phitonissę,& ideo reprobatæ à salute, vt scriptum est, Vir siue mulier in quibus phitonicus, vel diuinationis spiritus fuerit, morte moriatur, lapidibus obruent eos, prout legitur etiam de Saul, qui consuluit Phitonissam, cum prius Dominum consuluisset, nec ei respondisset, quo addito crimine, Dominus ipsum interfecit,& habetur xxvi. q. iii. & iiii.& per Archid. ea. causa. q. v. si quis Episcopus. nam & priscis temporibus in orbe fuit innumerabilis pseudoprophetarum numerus,& non inter gentes tantum, verumetiā inter ipsos Iudæos, adeo vt Helias propheta Domini dixerit ad Acab regem Israel, Congrega ad me omnem Israel ad montem Carmel, & prophetas Baal quadringentos, quinquaginta, & prophetas luci siue nemoris quadringentos comedentes mensam Iezabel. itē & multi alii, quos Acab cōsuluit, vtrum in Ramoth & Galaath iturus esset.

60 † Possent & alia plura ex Gentilibus adduci ad conuincendam Iudæorum perfidiam, cæterorumque infidelium, prout illud Iob, Scio quòd dominus redemptor meus viuit, & in nouissimo die resurrecturus sum de terra,& rursum: circundabor pelle,& carne,& in carne mea videbo saluatorem meum, qui vt negari minimè potest, Spiritu sancto concitus ita vaticinatus est, cum illius salutem admittat ecclesia. Nam & vt dicit beatus Petrus Epi. 2. c. 1. in Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. vide quæ tradit Guil. Bene. in repe. capit. Raynutius. §. mortuo itaque. fol. mihi 100. de testam. Et ante Christi aduentū ccclxix. anno prædixerat ille diuinus Plato, quo in nuptiis discūbēte, mortuo in eius sepulchro inuēta fuit lamina su-

per pectus ſuum aurea, vt habetur in commento ſuper illo verbo Boetii de diſciplina ſcholariũ, Platonis probata diuinitus, in qua ſcriptum erat, Credo in Chriſtum naſciturum de Virgine, paſſurum pro humano genere, & tertia die reſurrecturum. & de eodem refert Auguſti. libr. vi. Confeſſionum, ſe legiſſe in quibuſdã Platonicorum libris, principium Euangelii Ioannis, In principio erat verbum, & cætera quæ ſequuntur ad vſque, & tenebræ eam non comprehenderunt, & pariter dicit ibi legiſſe, quod verbum Deus non ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, ſed ex Deo natus eſt. Legitur etiam quòd tempore Federici II. & tempore Ferandi Regis Caſtellæ circiter annum Domini M. CC. XLIIII. In Toleto Hiſpaniæ, Iudæus quidam cõminuendo ripam pro vinea amplianda, in medio cuiuſdam lapidis inuenit concauitatem, nullam penitus diuiſionem habẽtem, neque ſciſſuram, & in illa concauitate reperit librum folia quaſi lignea habentem, qui tribus linguis ſcriptus erat, Hebraica, Græca, & Latina, & loquebatur de triplici mundo, ab Adam vſque ad Antechriſtum, proprietates hominum cuiuſque mundi exprimendo, principium verò tertij mundi poſuit in Chriſto ſic, In tertio mundo filius Dei naſcetur ex Virgine Maria, & pro ſalute hominum patietur. Quod legens Iudæus ſtatim cum tota domo ſua baptizatus eſt. Et memini Beat[9] Tho. 2. 2. q. 11. arti. 17. quòd tempore Conſtantini Auguſti, & Helenæ matris eius, inuentum fuit quoddam ſepulchrum Conſtantinopoli, in quo iacebat homo laminam aurem habens in pectore, in qua ſcriptum erat, Chriſtus naſcetur de Virgine, & credo in eũ, ò ſol Helenæ, & Conſtantini temporibus, iterum me videbis. ſed legant Iudei, quid de Chriſto Ieſu ſenſerit Ioſeph eorum gentis hiſtoriographus, lib. xviii. c. xix. antiquitatis Iudaicæ, & nihilominus permanẽt miſerrimi in eorũ incredulitate, quos etiam error ille maximus detinet inter alios in tenebris: † quia

61 licèt credant Meſſiam venturum tanquam Saluatorem & Redemptorem ad ſaluandum, vt per Eſaiam, 49. c. parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas Tribus Iacob, & fæces Iſrael conuertendas, dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea, vſque ad extremum terræ. & Hieremias 25. In diebus illis ſaluabitur Iuda. & iterum Eſa. 29. clamabunt ad Dominum à facie tribulãtis, & mittet eis Saluatorem, & pugnatorem, qui liberet eos. & alibi, credunt tamen aliter, & alio modo ſibi dari ſalus per Meſſiam: putant enim eam fore temporalem, & arbitrãtur Meſſiã venturum in armis potentem, & qui omnes ipſos per vniuerſum orbem diſperſos, breui hac eorum eximat ſeruitute, atque debellatis omnibus gentibus, & ſuo Imperio ſubiectis in terrã promiſſionis conducat, & congreget, vbi non ſolum reſtaurata Hieroſolyma cum templo, ſed multo pluris ampliata, temporaliter regnare debeant, & toto mundo imperare, & maxima auri, & argenti copia affluere, ſperantem terrã lacte, & melle irriguam, & quibuſcũque bonis temporalibus ſaturari. à qua quidem inſania diuerti minime poſſunt, quo fit vt terrena affectãtes, nullis rationibus, & nulla ſacrarum literarum authoritate ad veritatem percipiendam adduci poſſunt: ea eſt enim naturalis Iudæorum cupido, & fuit ſemper, vt aureum, & diuitias ardenter ſitiuerint, & ob id bona illa à Moſe eiſdem promiſſa, interpretati fuerunt temporalia, cum de Regno cœlorum nulla apud eos mentio fieret. & illud Eſa. 1. c. ſi volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, & implebuntur horrea veſtra, & meſſis attinget vindemiam, & ſuperuenientibus nouis, vetera proiicietis. & alibi, Leui. 26. ſi in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur

62 Sed ea non eſt vera ſcripturarum intelligentia, † quia bonorum huius ſeculi affluentia, eſt impedimentum ad ſeruiendum Deo, vt per Moſen, Deut. 28. ne poſtquàm comederis, & ſatiatus fueris, domos pulchras ędificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque armenta boum, & ouium greges, argenti, & auri, cunctarumque rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiſcaris Domini Dei tui. & iterum, Deut. 27. incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorẽ ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo, vt ſcriptum eſt de Sodoma Ezechi 16. & Amos vj. Diues enim, vt aſinus calcitrat, vt taurus ſuperbię libidine incenſus; hinnit vt equus; vorat vt vrſus: pinguedine corpus vt mulus diſtendit; lupum rapina imitatur; ſerpentem ira, & malignitatis veneno viperam, & peior eſt Diabolo, cum ille pecunias non concupiſcat, nec tyrannidi ventris obſequitur. & ſacer vates, nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere: diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere, & videbunt iuſti, & timebunt, & ſuper eum ridebunt, & dicent, ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum. & Sapiens Domine rogaui te, ne deneges mihi antequàm moriar; vanitatem, & verba mendacia, longè fac à me; mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria, ne forte ſatiatus alliciar ad negandum, & dicam, quis eſt Dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei mei, & iterũ, ſi oblitus fueris Domini Dei tui, ambulabis poſt Deos alienos. & Dauid, Homo cum in honore eſſet, non intellexit. † Item

63 quia ſalus & liberatio, quæ per Meſſiam expectabatur eſſe debebat ſpiritualis, & non temporalis, & qua mediante nos liberaret à peccato originali & aliis, & à diabolica ſeruitute, in qua propter peccatum parentum primorum, genus humanum incurrerat, & nos precioſiſſimo ſanguine ſuo redempturus erat, & ad cœleſtem beatitudinem amiſſam perducturus, vt habetur Pſal 71. qui ab antiquis Iudæorum, totus de Meſſia exponitur, vbi dicit, parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet, ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum. & iterum, Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. & ſtatim ſubdit, & ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. & hæc magna redemptio. & Eſa. & redempti à Domino conuertentur, & venient in Syon cum laude, & lætitia ſempiterna ſuper caput eorum: nam & ipſi Hebræi interpretantur Syon, Paradiſum, & Ioel 2. quia in monte Syon, & Hieruſalem erit ſaluatio, ſicut dixit Dominus & Abdias primo. Et in mõte Syon erit ſaluatio, & erit ſanctus, ſcilicet Meſſias. & Eſa. 45. Iſrael ſaluatus eſt in Domino ſalute æterna, non confundemini, & non erubeſcetis in ſeculum ſeculi: quæ quidẽ æternitas contrariatur temporalitati. & alibi, non audietur vltra iniquitas in terra tua, vaſtitas, & contritio in terminis tuis, & occupabit ſalus muros tuos & portas tuas laudatio, non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te, ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem ſempiternam, & complebuntur Dies luctus tui. quæ verba intelliguntur de Meſſia, vt per eorum Rabi Moſem Aegyptium. & iterum, Audite audientes me, & comedite bonum, & delectatur in craſſitudine anima veſtra, non dixit corpus veſtrũ. & Daniel loquens de Meſſia, poteſtas eius, poteſtas æterna, quæ non auferetur; & regnum eius quod non corrumpetur, quæ non conueniunt tẽporali regno. & Hieremias, & emundabo illos ab omni iniquitate ſua, in qua peccauerunt mihi, & ſpreuerunt me: remittere enim iniquitates eſt ſpirituale, & ſolius Dei, & Trenorum eiuſdẽ, Tre. iiij. ſpiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus in vmbra tua viuemus in gẽtibus, ergo nõ in ſuis peccatis, & in vmbra ſua viuimus, licèt pro peccatis noſtris mortuus ſit. & Dauid, Pſal. 33. redimet Dominus animas ſeruorũ ſuorum, accedat ex plurium antiquorum Rabinorum ſententia, bonorum operum mercedem in hoc ſeculo expectandam non eſſe, vt habetur in Bereſith Raba. i. in expoſitione libri Geneſis, ſuper illud Deuterono. vii. ſcilicet quæ ego mando tibi hodie, vt facias; dicitur enim ibi hodie vt facias, non autem vt adhibeatur merces hodie, vbi omnes ferè Talmudiſtæ, per hodie præſens intelligunt ſeculum. vnde & alibi aſſerunt, merces bonorum operum in hoc ſeculo non eſt.

Cum igitur omnium conſenſu Meſſiæ redemptio non ſit niſi per pœnitentiam, & opera virtutum expectanda, quorum meritò ſalus redemptionis ſperatur, non autem aliqua huius ſeculi, ſequitur ſanè ſalutem ſeu redemptionem, quam Meſſias operaturus erat, quæ & ab eis inter fidei articulos (quos radices appellant) numeratur, non temporalem huius ſeculi credẽdã eſſe, nam cum Meſſiæ ſaluatio bonorum operum merces ſit, & bonorum operum merces non ſit temporalis, neceſſariò cõſequens eſt, Meſſiæ redemptionem non temporalem, ſed ſpiritualem futuram eſſe, ita tradit eorundem Rabi Neumiã filius Haccarræ, cuius magna eſt apud Hebræos authoritas dicens, Cum conſiderarem humani generis finem, & perfectionem, cuius anima noſtra auida eſt beatitudinem, atque fœlicitatem eſſe, vt ipſa faſciculo vitæ cũ Domino Deo noſtro colligetur: hoc autem in aduentu tantum Meſſiæ conſiſtit, ſine quo haudquaquam poſſumus peruenire ad illam immenſam & inæſtimabilem perfectionem, quæ non poteſt comparari tinctis indie coloribus, nec lapidi ſardonico precioſiſſimo, atq; ſaphiro. hæc ille. Ex eorum ergo teſtimoniis probatum eſt, ſalutem per Meſſiam conſequendam, non eſſe temporalem, ſed ſpiritualẽ, & animarum, & non corporum.

Afferamus etiam aliqua ex eorum domo ad probandum q̃ non per potentiã armorum debuerat ſuos ſaluos facere Meſſias, nec allaturus diuitias, aut huius ſeculi bona, vt illud Eſaiæ 59. Iuſtitiæ enim indutus eſt Dominus, vt lorica, & galea ſalutis

64 in capite eius, † ſed debuit eſſe pauper, prout in primo eius aduentu fuit Dominus noſter Ieſus Chriſtus verus Meſſias, qui nunquam promiſit temporalia, immò nos admonuit ne eſſemus ſolliciti, quid ederemus, aut biberemus, & qui dixit, beatos pauperes, & mundum non diligeremus, aut ea, quæ in mundo ſunt, & quòd non habemus hic ciuitatem permanentem, noſtramque mercedem in cœlis copioſam, qui non ſolum abduxit ab amore opum, ad amorem paupertatis, ſed à voluptate ad ad ieiunium, à luxu ad temperantiam; ab ira ad manſuetudinẽ ab inuidia ad benignitatem, à via lata ad anguſtam, & hæc perſuaſit omnibus ſub Sole habitantibus de cuius Meſſiæ paupertate

tate Zacharias 9. ita p̃dixit, Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus, & ſaluator, & ipſe pauper. & Eſaias 53. & 42. aſcẽdet ſicut virgultũ, & ſicut radix de terra ſitienti. quod ſcilicet non habet ramos, & folia ampla aquæ defectu. quæ etiam ſecundum Rabinos eorũ intelligunt de Meſſia, & Daniel, Pſal. 69. & 87. ego verò egenus & paup ſum, ego, & in laboribus à iuuentute mea. & Moſes Rabi Aegyptius magnæ authoritatis apud illos, ſuper illis verbis, Geneſi 49. ligãs ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, ò fili mi, aſinam ſuam, velut Hebræi dicunt & ad palmitem filium aſini ſui, inquit, Patriarcham Iacob his verbis Meſſiam pauperem prædixiſſe, quia erat cingulãs aſinum ſuum & equitans ſuper eum, vt ducat ſe cum humilitate, & illud impletum eſt ſpecialiter in Chriſto, dum pueri accipientes ramos oliuarum, & procedẽtes obuiam Chriſto, ſuper aſinam venienti Hieroſolymam, præcinebant, Oſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Iſrael. & prædixerat Dauid Pſal. 117 Hæc eſt dies, quam fecit Dominus. & infra, ò Domine ſaluum me fac, ò Domine bene proſperare, benedictus qui venit, videlicet: illa enim verba oſanna, ſonãt Latinè, ò Domine ſaluum me fac. pauper debuit eſſe Meſſias, ſicut re vera fuit Chriſtus Meſſias verus, natus ĩ paupertate, & qui dixit, vulpes foueas habẽt, & volucres cęli nidos, filius autem hominis non habet vnde reclinet caput ſuum, nec habebat didrachma, vnde ſolueret vectigal, nec pecunias, cum quibus emeret ſibi panes pro diſcipulis ſuis in deſerto. mortuus eſt etiam in magna paupertate, nudus in cruce, & aliena ſyndone inuolutus, & in alieno repoſitus ſepulchro, qui etiam docuit diſcipulos ſuos, vt nolent poſſidere aurum, & argentum, neque pecuniam in eorum zonis, neque peram in via. neq; calciamenta, & omnia venderent, & darẽt pauperibus, & ipſos diſcipulos pauperes ſibi elegit, quod apparet dum dixit, Math. 19. & inuenit eos reficientes retia ſua. & pro hoc facit, quia regnũ Meſſiæ debuit eſſe ſempiternum, vt ipſi affirmant, ſed nullum temporale poteſt eſſe tale, vt no. in l. j. ff. pro ſoc. vnde oportuit regnum Chriſti fuiſſe ſpirituale & non temporale, quod nõ eſt perpetuum, & vide modum aduentus eius, non iaciens fulgena, nec concutiens terram, nec rotans cœlum, ſed abſque ſtrepitu. vnde Prophe. Pſal. 72. deſcendet ſicut pluuia in vellus. De ſecundo eius aduẽtu, quòd erit glorioſus, ſcribit Daniel 7. Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce in nubibus cęli quaſi filius nominis veniebat, &c. & Zacharias 14. & Malachias 3. Ecce Dominus venit, & quis poterit ſtare ante aduentum eius? &c. Et porrò quid dignum poteſt in diuitijs admirari? ſi quidem rectè conſideranti melius eſt inopem cum virtutibus viuere, quàm cum vicijs regem: nam pauper apud ſeſe fruitur animi bonis, nihilque ſentit externam penuriam propter intimas opes: rex autẽ externis affluens, quæ nihil ad eum ſpectãt, in his quæ maximè ſua ſint cruciatur, animo ſcilicet, conſcientia, cogitationibus proprijs, quæ vnà ſecum illuc abibunt. Et præmiſſa ſint ſatis iudæis, vt abſtergant ab eorum animis maculas erroris, abnegata paupertate Meſſiæ.

Sed quia alius eſt eorum error peior priore, dum affirmant Meſſiam non debuiſſe eſſe Deum, & hominem, prout etiam in hoc potiſſimum verſantur iudæi noſtri temporis, tãta excreuit eorum perfidia: p̃pterea videamus parumper, in quibus tenebris iaceant ſepulti, cum tamen etiam a ſuiſmet lucẽ habeãt veritatis. † & in primis quòd Meſſias debuit eſſe De[9], & homo,

65 patet oraculo Eſaiæ 9. Et vocabitur nomen eius admirabilis cõſiliarius Deus fortis, pater futuri ſeculi. idem Eſa. 25. Ecce dominus noſter iſte. & Baruch, hic eſt Deus noſter & non æſtimabĩt alius aduerſus eum, hinc adinuenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo, & poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Et Dan. 7. & poſt hæc videbam, & ecce cum nubibus cœli, tãquam filius hominis veniebat, & peruenit vſque ad vetuſtum dierum, & in cõſpectu eius prolatus eſt, & datus eſt ei principatus, & honor, & regnum, & omnes populi, Tribus, & linguæ ipſi ſeruient. & Zacharias dicens. Dominũ exercituum ipſum miſſurum vel ab eo miſſum: & quis nam eſt dominus exercituum, niſi Chriſtus Dei filius a patre in mundum legatus? filius ergo eſt exercituum Dominus, ſicut & pater, & proinde verus. quoniam in veteri teſtamento nullus inuenitur Dominus exercituum, niſi ſolus Deus, & plura prætermittam, quę poſſent adduci a quo nec longè abeſt etiã authoritas Platonis libro legum 4. dum inquit, omnium nobis eſt menſura, multoque magis ſi quis Deus (vt ferunt) homo eſt, quod Plotinus expoſuit, ſi Deus aliquis homo eſt, ideſt ſi quando fiet homo, vt ferunt oracula, ſcilicet p̃phetarum, & de hoc vide quæ ſcribit latiſſimè Chriſoſto. to. 5. tit. demonſtratio aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus.

Sed & quòd debuit eſſe etiam verus homo, qui genus humanum redimeret, aſſumpta natura humana probatur, quia cum in primo homine totum genus humanum præuaricatũ ſit, par erat vt ſatisfactio fieret per hominem ſtante lege Dei, quòd q̃ſque puniri debet per quæ & peccauerit, & ſatisfactio per æquiualens facienda eſt, vt in lege veteri, animam pro anima, oculũ pro oculo, ideo homo pro homine exponi debuit, ſed homo quidem cęleſtis & innocens, innoxius à peccato, pro homine terreno, tranſgreſſore, & flagitioſo, vt non tantum ſumeretur debita pœna, ſed legitima redemptio fieret à non obligato pro ſe. item & Deus cum purus homo hoc non poſſet, ex quo, Deo debebat totum quod in eo erat, & ſolus Deus ſit ille, qui nihil debet alteri, nec ſibi ipſi, ideo conueniens fuit Deum incarnari, & tanta humilitas eſſet in redemptore, quanta fuit ſuperbia in præuaricatore: ſed tanta fuit ſuperbia in homine præuaricante, quòd voluerit eſſe Deus, ea propter tanta debuit eſſe humilitas, vt Deus fieret homo, & cum peccatum fuerit in Deũ, non poterat niſi per Deũ reparari, nec aliquo ſacrificio expiari, aut lege purgari, nec etiam per Angelum, cum a ſapiẽtibus minus quàm homo exiſtimatũ, cui datur ſuper omnes Angelicos Choros aſcendere, Deus proinde & homo Meſſias eſſe debuit prout fuit, & eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, verus Deus, verus homo, verus Meſſias; ſcimus enim eundem eſuriſſe, & de quinque panibus, & duobus piſcibus, ſaturaſſe quinque millia hominum, exceptis paruulis, & mulieribus; ſcimus Chriſtum ſituiſſe, & eundem aquas in vinum conuertiſſe, & ſuper aquas pedibus ambulaſſe; ſcimus Chriſtum mortuum, & eundem mortuos ſuſcitaſſe; ſcimus Chriſtum deluſum, & eundem ab Angelis adorari; ſcimus ipſum de Maria natum, & eundem ante ſecula genitum, quæ omnia reſpiciunt illius diuinitatem ſimul & humanitatem; & ſe ipſum Meſſiam verum patefecit, cum ſedens in ſynagoga, & oculi omnium in eum eſſent intenti, aperuit librum Eſaiæ, & inuenit locum vbi ſcriptum eſt, ſpiritus Domini ſuper me, eo quòd vnxerit me, vt medear contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, quia hodie impleta eſt hæc ſcriptura in manibus veſtris. & quidem illud quartum, quod nullo modo ſciebatur a mortalibus, via ſcilicet viri in adoleſcentula, vt literæ veritas habet, via Chriſti in matre Virgine: de quo Prouerbio. 30. cum incarnatio verbi ſecundum Damaſcenum, etiam ſummo Seraphino ignota fuerit. de quo Prouerb. 30. ibi, quod eſt nomen eius & nomen filijs eius? Si noſti.

Recedant igitur iudæi à prædictis & alijs pluribus, & grauiſſimis eorum erroribus, exeant è tenebris tenebrarũ, & aperiant oculos, & conuertantur ad Ieſum Chriſtum, lumen luminum, ducem veritatis, & ſalutis æternæ portum tutiſſimum, & agnoſcant verum Meſſiam, & Dominum, cum in eo ſit Dei cognitio diuinitus reuelata, & hoc cœleſti pabulo veſcantur, ſine vllo diſcrimine ſexus, vel ętatis, quo nullus eſt melior cibus, vtilior, & glorioſior: & cum ante oculos habeant rectum iter, deſinant ſequi deuios anfractus, nec amplius vanis eluſionibus p̃tinaciter inhærentes obducant eorum corda contra manifeſtã veritatem, nec contra ſe ipſos, & filios ſuos pugnent, prout fecerunt vſque in præſentia tempora, permittẽtes ſe ipſos cum vxoribus, & filijs, & eorum deſcendentibus in præcipitia labi: experti ſunt & experiũtur in dies per orbem varias, & graues oppreſſiones, & bellorum terrores, & vi morborum peſtifera eos grauante, vel quia etiam ſæpe alimenta eiſdem denegata fuere, & qui a Deo poſtulantes opem ſurdas illis præſtitit aures: iniqui enim ſunt cœtus eorum. & cum extẽderint manus, auertit Dominus oculos ab eis, & ab eorum virginibus nephaſtis & vxoribus, abſtulit dñs ornamẽta calciamẽtorũ, & lunulas, & torques, & monilia armillas, & mitras, diſcriminalia, perichelides, murenulas, olfactoria, inaures & anulos, & gemmas in fronte pendẽtes, mutatoria, palliola, linteamina, acus, ſpecula, ſindones, vittas, & theriſtra, & eſt eis pro ſuaui odore fætor (prout in veritate fętent) tanquam baptiſmo carẽtes: nam & plures infideles permittunt ſe baptizari, ne fęteant. & eſt eis pro zona funiculus, & & pro criſpanti crine caluitium, & pro faſcia pectorali ciliciũ, de quibus Eſaias prædixit, c. 3. & per vrbes incedẽtes digito oſtẽduntur, & ab omnibus deriſioni habentur, & uacua omnis eorum ſpes, & labores ſine fructu, & opera illorum inutilia: inſenſati ſunt enim, & filij eorum nequiſſimi, & cõtra eos effectum ſuum ſortita ſint verba domini noſtri, filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete & ſuper filios veſtros, cũ quotidie ſint ĩ obſidione Diaboli, nã & verba progenitorũ ſuorum fructificãt cõtra eos, dum dixerunt, Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros, nam & ex eis deſcendentes ſunt hæredes malignitatis parentum, & ſimul cum lacte materno ſugunt inuidiam contra Chriſtianos, & blaſphemias in Chriſtũ, & in ſinu matrũ inter primos garritus diſcũt maledicere Chriſtos, & in memoriam redijt iniquitas patrum eorum in conſpectu Domini: etenim dixit Dominus, ego ſum Dominus Deus tuus fortis zelotes, viſitans iniquitates patrum in filios in tertiã, & quartam generationem eorum, qui oderunt me nec aduerſatur huic, quod ſcriptum eſt, non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, ſed vnuſquiſque pro peccato ſuo morietur. † & illud, Filius non portabit iniquitatem patris, quia illud

66 eſt verum quo ad pœnam æternam: nam anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. quiſque enim onus ſuum ſuſtinebit, & nullo iudicio, ſiue diuino, ſiue humano venit aliquis puniendus pro peccato alterius. c. vndecunque. 54. diſtinctio. ſed ſpiritualiter, quia pœna ſpiritualis pertinet ad animam, ſecundum quã quilibet

libet eſt liber ſui, & ideo nullum detrimentum patitur in bonis animæ ſine culpa ſua propria: nam ſcriptum eſt, omnes animæ meæ ſunt, ſed quo ad pœnam temporalem ſæpe parentum peccata liberos tangunt: nam & filius Dauid mortuus eſt propter peccatum parentum, prout Natham dixerat ei, quoniam blaſphemare feciſti inimicos nomẽ Domini, propter verbũ hoc, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur, ſicut econtra pepercit dominus Salomoni propter Dauid patrem ſuum, dicẽs ei, quia habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandaui tibi, diſrumpens, ſcindam regnum tuũ, & dabo illud ſeruo tuo, veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum. & alibi, Dicit dominus inducam malum ſuper Roboam. & ſuper vniuerſam domum eius, & tota poſteritas eius fuit conſumpta propter peccatum patris, & ratio prædictorum eſt, quia vnus temporaliter eſt res alterius, ſecundum ſanctum Thomam 2.2. q. 108. & ita in pęna eius & ipſe punitur. ſicut filij ſunt ſecundum corpus res, quædam patris & ſerui dominorum: ſicut etiam quandoque per aliquem conſenſum vel diſſimulationem: ſicut etiam interdum boni puniũtur ſimul cum malis temporaliter, quia eorum peccata non redarguerunt, vt per Auguſti. 1. De ciuit. Dei. Item quãdoque ad commendandam vnitatem humanę ſocietatis, ex qua vnus homo debet eſſe pro alio ſollicitus, ne peccet; & ad deteſtationẽ peccati dum ſcilicet pœna vnius redundat in omnes quaſi omnes eſſent vnum corpus, vt dicitur Auguſtinus de peccato Achor de quibus, & quomodo ſecundum iuſtitiam humanam, vnus pro alterius culpa puniatur, vide S. Tho. vbi ſupra, & in ſecundo ſenten. diſtinctio. 33. & apud noſtros loca ſunt trita. & ſicut dictum eſt, quod pater poteſt promereri pro filio apud Deum pro eius felicitate. & habetur de Iob, qui quotidie deprecabatur Dominum pro liberis ſuis ex ordine conuiuantibus viciſſim, & quicquid illi luxuriando delinquerent, ipſe orando placaret, ita etiam pater poteſt demereri pro filio apud Deum vt pereat, vide Ieroboam, cum dixit Deus, ecce ego inducã mala ſuper domum Ieroboam. & percutiam de Ieroboam mingẽtem ad parietem, & habetur de Cham deridente patrem ebriũ, dum dixit Noe, maledictus ſit Canaam, ſeruus erit fratrũ ſuorum, Cham peccauerat, & Noe filium poſt Canaam maledicit. & alibi, fiant filij eius orphani, & vxor eius uidua, nutãtes tranſferantur filij eius, & mendicent, eijciantur de habitationibus ſuis, & fiant nati eorũ in interitum, & in generatione vna deleatur nomen eius. Et ſi quis ex infidelibus voluerit ſe ipſum excolere, & Chriſto adhærere, nec ei educatio parentum, vel iniquitas erit impedimento ſiquidem & ſanctus Abraham habuit patrem impium, neque tamen illius hæres impietatis effectus, & Ezechias ꝓphaniſſimi Achaz filius fuit, ſed Dei amicus eſſe promeruit.

Sed redeundo vnde diuertimus ad afflictiones Iudæorum, q à Chriſto paſſo citra experiuntur, & experti ſunt veritatẽ Oraculi Dauidis, quod vaticinatus eſt contra, fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem & in ruinam, & in retributionem ipſis, obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua, quod verbum, ſemper, denotat etiam tempus præſens, quo maximè incuruatum eſt eorum dorſum, cum permaneant in extrema ſolitudine, & deſolatione, & ab omnibus mũdi nationibus oppreſſi, & inuiſi, nec reperitur quòd vnquàm ꝑ aliquibus eorum demeritis tam continuã ſeruitutem ſuſtinuerint; nam olim completis annis ducentis redempti fuerunt à ſeruitute Aegypti, & ab Aegypto liberati vitulum coluerunt, pro Deo, filios immolarũt, ſimulachro Beelphegor templum coinquinarunt, omne vitiorum genus patrauerunt, Prophetas occiderunt, altaria prophanarunt, & tamen poſt annos 70. in priſtinum libertatem reſtituti fuerunt, immo nec tunc tempore ſeruitutis relicti fuerunt, ſed cum eis fuit Daniel, Ezechiel, & in Aegypto Hieremias, & ĩ ſolitudine Moſes, nũc verò poſt tot annorũ curricula, videlicet in præſens, currente anno Milleſimo, quingenteſimo, quinquageſimo ſeptimo, ceſſantibus vitijs prædictis ſupplicia increbuerunt, nec vlla vnquam amplius ſpes mutationis ſtatus eorũ remanet. quod ſi Dominus noſter Ieſus Chriſtus (quem dicunt ipſi ore ueneficio fuiſſe impoſtorem) fuiſſet impoſtor, & præſtigiator, oportuiſſet eos honorari, & fines eorum propagari, vt qui Deo feciſſent rem gratam, ſicut Phinees, qui vnam tantum meretriculam interfecit, tantã laudem à Deo cõſecutus eſt, vt ſacerdotio, & tanto honore dignus habitus ſit: Ipſi autem Hebræi abinde citra non honore, ſed erronei, & exules à Deo effecti ſunt, & huc, & illuc obeuntes, & quæ patiuntur nõ ſunt eorum, qui Dei inimicos occidũt, ſed qui Dei amicos interimunt.

Quia nõ audiuit populus meus vocem meam, dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, Pſal. 86. & Rom. 2. & hoc prædixit Moſes Deutero. 18. de Chriſto, dum dixit, Prophetam ſuſcitabo &c. & infra, Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor exiſtam, quia ſanctã eius legem receperunt.

Qui ſi ab eorum captiuitate, afflictionibus, & anguſtijs cupiunt eximi, exuant veſtes ſordidas, induant Chriſtum, abluant baptiſmo ſanguinem Chriſti occiſi, cuius cruore manus habent coinquinatas, & ſe emundent à crimine criminum, & ſcelere ſcelerum omnium facinoroſiore, quo ſunt infecti. Pius enim, & miſericordiarum pater eſt Deus, ipſiſque miſerebitur, cum ſcriptum ſit per Eſaiã 1. Eccleſiæ 2. Pſal. 24. Treni. 3. ſi fuerint peccata veſtra, vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, quaſi lana alba erunt, & non eſt abbreuiata manus domini, vt ſaluare nequeat, neque aggrauata eſt auris, vt non exaudiat, nec repulit Deus ſecundum Apoſtolũ nã & ipſe Iſraelita ſum: & ex ſemine Abrahæ de Tribu Beniamin, & non eſt diſtinctio iudæi, & Græci: nam idem Dominus omnium diues in omnibus qui inuocant illum, & qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: vnus enim Deus, vnus & mediator Dei, & hominũ homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus, & licet ſcriptum ſit per Hieremiã 7. ne roges pro populo iſto, quoniam non te exaudiam, illud eſt, non quod eum ceſſare vellet à precibus (quippe qui noſtræ ſalutis cupientiſſimus eſt) ſed quo eos magis terreret, cuius rei Propheta non inſcius precari non deſtitit, ſicut idem Hieremias alibi dixit, ſi laueris te nitro, & aggregaueris tibi Borith, coram me ſordida es, non vt eam ciuitatem in deſperationem ageret, ſed vt reſipiſcere cogeret, & propterea Crux Chriſti ad omnem partem extenſa fuit, in longũ, latum, ſublime, & profundum, vt non tantum vnicum populum liberaret, ſed in totum genus humanum, & in omnes mundi partes pareret, virtutem Crucis diffuſam, quantum in ſe eſt: nã impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Eſt enim iuncta pœnitentiæ ipſa Dei clementia, & pietas, quæ menſuram non ſuſcipit, & malitia noſtra, qualiſcunque fuerit, humana eſt. Dei autem clementia incircũſcripta, quæ omnem malitiam ſuperat, cogita ſcintillã ſi in mare ceciderit, num poterit apparere? quantum ſcintilla ad mare ſe habet, tantum hominis malitia ad Dei pietatem, immo, & lõgè ſupra. nam, & pelagus, tametſi magnum ſit, menſuram non habet, & per Eſa. c. 55. Prouerb. 28. Pet. 1. c. 4.

Accedant igitur Iudæi, & cæteri omnes à fide Chriſti alieni, ad ſacrum fontem baptiſmi, quem Dei filius, & redemptor omnium in eum credentium, & eius præcepta cuſtodientium, inſtituit in remiſſionem peccatorum, qui dixit, Matth. 6. euntes docete omnes gentes, baptizantes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis, & omnes qui gratiam vitæ cœleſtis, & gloriam conſequi volunt ad ſuſceptionem baptiſmi tenentur, ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt: nam certum eſt ſalutem neminem conſequi poſſe, niſi per Chriſtum, vt per Apoſtolum, Roma. 5. ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ, & ad hoc datur baptiſmus, vt aliquis per ipſum regeneratus, incorporetur Chriſtus factus membrum ipſius, & quicunque in Chriſto (vt idem ait) baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, ideo ſine eo non poteſt ſalus eſſe hominibus, vt patet etiam in Apoſtolis, qui & ipſi fuerunt baptizati, & alios baptizabant: & Paulus de mandato Domini fuit baptizatus, & habetur in c. quãdo, de conſecratio. diſtinctio. 3. in baptiſmo enim imprimitur ipſi animæ character, cum ſit quædam qualitas diſponens, & habilitans animam ad ſuſcipiendam maiorem gratiã, quæ qualitas a quibuſdam dicitur ſanctitas, præparans animam ad ſanctificationem, & ſuſcipiendam gratiam Dei, ſecundum Hoſti. in rubr. de baptiſ. & alios ibi. & no. in c. quomodo de conſecra. diſtin. 3. vbi latiſſimè per Ioan. de Turre Crem. & eſt ſacramentum nouæ, & Euangelicæ legis ianua, † & tam maribus quàm fœminis conuenit, non autem circumciſio: etenim fœmine Hebræorum nihil habebant pluſquàm gẽtes, niſi dicatur quod expiato viro qui eſt caput mulieris, purgatur & ipſa mulier, quæ expurgatio de ſanguine mutata fuit in aquã baptiſmi: expurgatio enim Euangelica debuit fieri in aqua, quæ clementiam ſignificat, facta ſcilicet prius expiatione in ſanguine redemptoris. Prodeſſet, & præfuit baptiſmus iudæis ad corporis quoque ſanitatem, vt legitur de illo iudæo paralitico, pro quo iudæi cuncti orabant, & nihil proficiebant, qui vera fide baptiſmum ſuſcipiẽs, ſtatim morbo caruit, ob quod plurimi paganorum credentes baptizati ſunt, vt hiſto. tripar. lib. 1. c. 4.

67

† Qui quidẽ baptiſmus multipliciter fuit olim præfiguratus, vt in eductione populi per mare de Aegypto ſecundũ Apoſtolum, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moſe baptizati ſunt, & in illo vniuerſali diluuio tempore Noe, vt ſcilicet totus mundus baptizari deberet, † & plurimis etiã prophetarũ oraculis, & in baptiſmo Aaron, & filiorum eius, & is eſt fons ille vitæ aquæ, quem petebat Moſes aperiri, & fons ille hortorum & puteus aquarum viuentium, & de quo ſic Eſaias. Noli timere ſerue meus Iacob, & rectiſſimè, quem elegi, effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam, effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpes tuas, & germinabunt inter herbam vt ſalices ſuper alueos aquarũ, iſte dicet,

68 69

dicet, Dei ego ſum, & iſte inuocabit in nomine Iacob, ex quibus verbis patet euidenter, quòd virtute baptiſmi ex gentibus conuerſi, omneſque Chriſti filij Iſrael effici debebant, & idem Dominus factus eſt mihi in ſalutem, haurietis aquas in gaudio de fonte Saluatoris. Itẽ quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine, & quæ erant arida in ſtagnum, & ſitientis in fontes aquarum. item ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur, vtiq; cognoſcetis ea. Ponam in deſerto uiam, & in inuio flumina, & glorificabit me beſtia agri, dracones & ſtruthiones, qa dedi in deſerto aquas, & flumina in inuio, ſitierint per deſerta educet illos, aquam de petra producet illis, findetur petra, & fluet aqua. & idem, Non eſurient, neque ſitient, neque percutiet eos æſtus, & Sol, quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarũ potabit eos & Ezechiel, 36. c. effundam ſuper vos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo uos, & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & Ioel capitu. 3. Et erit in die illa, ſtillabunt montes dulcedine & colles fluent lacte, & per omnes riuos iuda ibunt aquæ, & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem ſpinarum, & ſapiens, flumina de vẽtre eius exibunt, & Zacharias, cap. 13. In die illa erit fons patens domini Dauid & habitatoribus Hieruſalẽ, in ablutionem peccatoris, & menſtruatę, quæ domus Dauid, & Hieruſalem eſt Chriſti eccleſia. in qua manet fons in ablutionẽ peccatorum, licet ex ſacris elogijs edocemur etiam fontes intelligi de patre æterno, prima omnium origine; & de ipſo Dei filio, & ſancto ſpiritu. ſed & ipſum baptiſmi ſacramentum inſtituitur ſub nomine ſanctiſſimæ Trinitatis, & ĩ Chriſti baptiſmo affuit & pater, & ſpiritus ſanctus cum eo, ideo in baptiſmo, baptizato corpore, & ſanctificato, incipit ſpiritus ſanctus habitare. & ſpiritus nequam, ea nobis à Domino data poteſtate calcatur, ſicut ſcorpij, & ſerpentes, in ſicco præualentes, in aquã præcipitati ſua venena non retinent.

Item aquã, quam ſub baptiſmi myſterio bibimus eſt illa, de qua Dominus noſter dicebat, Ioan. 4. Qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã æternã. & intelligitur hoc etiam de ſpiritu ſancto, quem accepturi erãt credentes, qui ſpiritus ſanctus ex aqua ſapientiæ, ideſt ex cognitione quam habemus de Deo generatur in nobis, ideo dr̃ etiam, aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum, idem innuit illud mare æneum, quod Salomon in templo locauit.

70 † Nec mirum, quòd in regeneratione requiratur aqua, cum etiam ſemen omnium animalium aqueum ſit, calore quodam ſpiritus animantis confotum, & ſemina ex quibus generantur omnia viuentia, ſcilicet plantæ vltra animalia, humida ſunt, & ad aquam pertinent, propter quod quidam Philoſophi poſuerunt aquam omnium rerum principium, & ſicut per aquã omnia producta ſunt, ita quoque per aquam, ideſt, Chriſtum, qui vocat ſe ipſum aquam omnia regenerantur, vt idem ſit generationis, & regenerationis principium.

Item & hæc aqua baptiſmi illa eſt, quæ poſtquam Dominus noſter emiſit ſpiritum de fonte precioſiſſimi pectoris ſui manauit, cuius vbertas vniuerſam irrigat eccleſiam, & fœcundat, & ſicut aqua ſcaturiuit in ſignum baptiſmi, ita & ſanguis ad repręſentandum martyrium, de qua idem Dominus noſter intellexit dicens, baptiſmo habeo baptizari, quo coarctor vſque dum perficiatur, quæ fluxit ex coſta eiuſdem pientiſſimi Domini noſtri, vt perlueret peccata noſtra, quorũ cauſa fuit Eua, quæ orta eſt ex coſta Adam, vt vnde mors erat, inde vita reſurgeret, produxit & ſanguinem, qui condẽnat incredulos, ut tradit Cypria. quod miraculum amplius confirmat fidem noſtram, vt de corpore Chriſti mortuo ſanguis exierit, cum ĩ mortuo ſanguis coaguletur in epate, tanquam fonte ſanguinis, de quo per gloſſ. in clemen. j. in ver. nos igitur, in fi. de ſum. Trin. & hæc eſt illa vera, & vnica ablutio, per quã mundantur homines a peccatis eorũ, emundans ſimul cor & animam, cum ſit aqua ſpiritus ſancti, 71 quæ corpus tangit, & mẽtem abluit, & fit niſi ſemel, † nec opus eſt reiteratione, capitu. 2. de apoſt. l. j. & 2. C. de ſanct. bap. rei vna enim eſt fides, vnum baptiſma, ſecundum Apoſtolũ: & baptiſmus vti ſignificans paſſionem, & mortem Domini noſtri, iterãdus non eſt, nec ſacramẽto baptiſmatis debet fieri iniuria, ſicut fit in ablutione Sarracenorum ſecundum præcepta Mahmetica, quæ eſt multiplex, & antequam orare incipiant ad illam tenentur, vt perfectam munditiem habeant, & etiam totum corpus lauant, & ipſa etiam pudenda, quod præcipit fieri etiam poſt coitum, & egeſtionem, niſi fuerint ægroti, vel in itinere, & ſic inuenta eſt eorum ablutio propter corporis tantum immundicias, cum baptiſmalis aqua nos diluat à ſordibus animæ propter crimina contractus, de qua Ambroſius dicit, quòd per eam trãſimus de terrenis ad cœleſtia, de peccato ad vitam, de culpa ad gratiam. & in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmũ confirmamur ad pugnam, in baptiſmo abluimur, poſt baptiſmum roboramur, & per baptiſmum vitatur damnationis periculum, & aperitur regnum cœleſte, per baptiſmi ſacramẽtum ſanguine Chriſti rubricatum. ca. maiores, extra de baptiſ. & de eo per Archi. in c. dedit. j. q. j. & in c. ſi baptizata. de cõſecr. diſt. 4. Nam & baptiſmus quodammodo recipit virtutem ex cõtactu corporis Chriſti, & ex eius paſſione, ſed ex contactu carnis quaſi inchoatiuè, † quia tunc conſtituta eſt aqua in ſpecie inſtrumẽti iuſtificationis animarum, & ex paſſione Chriſti quaſi cõpletæ, & ſic Dominus noſter ſanctificauit aquas nobis in baptiſmo ſuo in aquis Iordanis. de conſecr. diſt. 4. c. nunquam. & per contactũ ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuã contulit aquis, vt qui poſtea immergeretur in eis inuocato noĩe ſanctiſſimæ Trinitatis, à peccatis mundaretur, & tũc aqua per coniunctionem verbi plenè ſuſcepit vim regeneratiuam, vt in c. nũquam. & per glo. in c. ex quo, de conſecra. ea diſtinctio. baptizatus autẽ eſt Dominus noſter 7. Idus Nouembris, trigeſimo anno natiuitatis in carne, ſecundum Epiphanium, in lib. 2. tom. 1. contra hæreſis, iuxta ſanctam verò Eccleſiam, cui firmiter credimus, 8. Idus Ianuarij, ſicut ſanctificauit terram naſcendo, & aerem, in cruce eleuatus patiendo, & ignem, aſcendendo in cęlum, adeo quòd elemẽta omnia diuerſimodè ſanctificauit, & ſicut dictũ eſt de ſanctificatione aquarum, ita dicendum, & credendum ꝙ per contactum Dominicæ carnis lignum crucis ſanctificatum fuerit, vt per Ioan. de Turre Crema. in c. crucis, de conſecra. diſt. 3. & Ambroſius ſuper Lucã, circa prædicta dicit, Baptizatus eſt Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Chriſti, qui peccatum non cognouit, baptiſmatis vim haberent & vt ſanctificatas relinqueret poſtmodum baptizandis, plenius tamẽ ſuſcepit aqua vim regeneratiuam, cum de latere Chriſti manauit ſanguis, & aqua. c. propriam. in fi. ea. diſt. & aquam ſimul cum ſanguine produxit in baptiſmi, & martyrij Typum; & ex coſta, cũ ex coſta Adæ mulier prima fons peccati orta fuit pleniſſimè autem cum dixit, euntes baptizate. Et ſine aqua non poteſt perfici baptiſmus, adeò quod ſi quis baptizaret puerum ſine aqua, dicendo, ego te baptizo, in nomine patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & moreretur, non poſſet ſepeliri in eccleſia, deciſi. Toloſ. 394.

72

73 † Et ſacramentum hoc inſtitutum eſt in aqua, quæ eſt igni cõtraria, nam peccatum igni æquiparatur. & ſicut ignis extinguit per aquam, ita peccatum per Baptiſmum, vt per Abbatem in c. non vt apponeres, de baptiſ. ſed Ioan. Baptiſta dicit, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igne. & Baſilius in Omelia 52. dicit, aquam baptiſmatis habere vim ignis exemplo Heliæ, qui in ara holocauſtorum, & per ignem, ſed per aquam victimam totam exuſſit & Chriſto per illum incorporamur, vt per Apoſtolum ad Gal. 3. quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. 74 † & non tantum eſt baptiſmus aquæ, & fluminis, ſed & baptiſmus pœnitentiæ ſiue flaminis, aut ſpiritus, quãdo quis mouetur per ſpiritum ſanctum ad credendum, & diligendũ Deũ, & pœnitẽdũ de peccatis cum propoſito accipiendi baptiſmũ aquę, ſi adeſſet commoditas: tunc enim in neceſſitate volũtas pro facto habetũ, de quo Eſaias, 4. c. ſi abluerit Dominus ſordes filiarum Syon & ſanguinem Hieruſalem lauerit de medio eius in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris, &c. ſicut etiam dicitur de latrone, ſi tamen poſſet talis baptizari baptiſmo fluminis, adhuc teneretur talis baptizatus baptiſmo fluminis, nõ propter remedium quo non indiget, ſed propter præceptum diuinũ, & vt ſuppleatur in eo quod eſt ſacramẽtale in collatione caracteris. vnde Ioannes Baptiſta quamuis eſſet ſanctus, dixit, ego à te debeo baptizari, & Cornelio iuſtificato dixit Angelus, hic dicet tibi, quid te oporteat facere ſcilicet de Petro qui debebat ipſum baptizare. & vide baptiſmi diſtinctionem per Ab. in c. ad apoſtolicam. de presby. non bapti. & per Greg. Nazanze. ora. ij. in 5. epiſt. lumi. & eſt pagi. 292. Et ſine aqua non poteſt perfici baptiſmus, adeò quòd ſi quis baptizaret puerũ ſine aqua, dicẽdo, ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sãcti, & moreretur, non poſſet ſepeliri in eccleſia, Deciſi. Toloſa. 394. Eſt & baptiſmus ſanguinis, quando quis patitur pro Chriſto, nã ipſum martyrium dicitur baptiſmus ſanguinis: de quo in c. baptiſmi vicẽ, de conſecra. ea. diſtin. 3. vbi glo. in verbo, baptiſmus, dicit quòd baptiſmus in tribus conſiſtit, ſcilicet in aqua, in paſſione, in cordis contritione, & vide Goffre. in ſum. extra eo. tit. de baptiſ. verſi. gratia baptiſmi, per Hoſt. & alios in c. 2. de presbyte. nõ baptiza. per San. Thom. 4. ſenten. 1. q. 2. arti. 1. 2. 3. & diſtin. 3. q. 1. & latro in cruce baptiſmo flaminis & ſanguinis baptizatus eſt Chriſtum confitendo, de pœniten. diſtin. vii. c. nullus. & baptiſmus iſte ſanguinis eſt potior inter alia baptiſma, quod probatur Iudi. 6. tolle vitulum videlicet, & quia in eo amplior eſt imitatio, & plenior profeſſio paſſionis Chriſti, quàm in baptiſmo aquæ, quia ibi eſt profeſſio verbo, & ſigno ſine actu: hic verò & ſigno, & actione & paſſione. ſed vbi eſt amplior, & plenior imitatio, & profeſſio paſſionis Chriſti, ibi eſt plenior virtus eius, a qua omnia ſacramenta habent efficaciam, ergo &c. & in hoc oſtenditur maior dilectionis feruor, iuxta illud Io. 15. Maiorem caritatem nemo habet, vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis, & vide in c. cathecuminum, de conſecr. ea. diſt.

Fuit

75 †Fuit etiam baptiſmus Ioannis, à quo Chriſtus fuit baptizatus, qui tamen non erat ablutio peccatorũ, ſed baptiſmus pęnitentiæ, quos inuitabat, quos baptizabat ad pęnitentiam dicens, pœnitentiam agite, & ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt. Chriſtus enim non habebat aliquod peccatum abluẽdum, cum fuerit ab inſtanti conceptione natiuitatis ſuæ, nedũ ſanctificatus, ſed etiam ſanctificans ſanctos ſanctorũ, de quo baptiſmo Chriſti meminit Dauid, vox Domini ſuper aqua Deus maieſtatis intonuit, cum dixit; hic eſt filius meus dilectus. ò admirabile ſpectaculum, mũdo innotuit, pater in voce, filius in carne, ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ.

76 †Per cuius baptiſmi ſacramentum euacuata eſt Iudæorũ circuncißio carnalis, nam ipſa de ſe nullius erat valoris ad tollendum peccatũ, niſi ratione fidei conferentis; ideo neceſſaria erat fides conferentis, ſicut in Abraham, qui nõ fuit iuſtificatus per circuncißionem, quam accepit, ſed per fidem, quam habuit in præputio: illa enim circuncißio non continebat realiter merita paſſionis Chriſti, ſicut baptiſmus, qui realiter continet virtutẽ, & merita paſſionis eiuſdem. hinc eſt quòd in caſu neceſſitatis, abſque fide miniſtri cõferri poteſt, & eo caſu poſſet quis ab infideli baptizari non exiſtente aliquo fideli, vt dicetur inferius in hac tertia parte principali ca.3. & ratio, quare infidelis baptizare poteſt, ea eſt, quia merita paſſionis Chriſti continentur, ut dixi, in baptiſmo realiter, & in cæteris ſacramentis religionis Chriſtianæ, non quòd ſacramenta creent gratiam, nec ſint cauſa effectiua eiuſdem, ſed ſunt quaſi quædam vaſa medicinalia, in quibus continetur virtus, & merita paſſionis Chriſti. & ſacerdos non concurrit ad ſacramenta, niſi tanquam miniſter, qui ex Dei præcepto cum vaſe ſacramentali haurit merita paſſionis Chriſti ex cellario eccleſiæ & propinat dotum gratiæ, & ſanctificationis fidelibus Chriſti, ex quo per baptiſmum, tanquam per cyphum, ſeu quaſi cum cypho propinat medicinam contra originale, & per pœnitentiam contra actuale peccatum, quæ quidem medela ſimul purgat, & ſanctificat, & gratificat; ſecus in circuncißione, cum non erat inſtrumentũ gratiæ, & continens realiter virtutem paſſionis Chriſti, ſed erat tantum ſignum in quantum illum ſignificabat, & figurabat, & non dabatur in pretium pro peccato, ſed tantum in ſignum pretij per Chriſtum in cruce ſoluendi, & in ſignum pacti ſeu fœderis: cum enim miſericors Deus ſtatuiſſet redimere hominem per Chriſti eius filij paſſionem, inijt fœdus cum Abraham, & ſemine eius, vt in ſignum fœderis & pretij futuri per Chriſtum in cruce ſoluendi, circũcideret ſe, & omnes poſteriores, & de præſenti daret Deo, & offerret illam circuncißionem in ſignum pretij futuri p̃ Chriſtum in cruce ſoluendi, ſed poſtquam Chriſtus inſtituit baptiſmum, omnes obligantur ad illum, & ſi Adam, Abel, Aaron, & Moſes, & cęteri fideles veteris teſtamenti vixiſſent vſq; ad baptiſmum Chriſti, obligati fuiſſent omnes baptizari, quia ſub tali fide, & figura receperunt ſigna circuncißionis.

Et ſi circũcißio (vt ipſi iudæi exiſtimãt) neceſſaria fuiſſet, Deus Adamum cum præputio non effinxiſſet, nec eidẽ grata fuiſſent munera Abelis, qui in p̃putio hoſtias detulit; nec Deo Enoch incircunciſus placuiſſet, nonne Loth es periculis, qui Sodomę acciderunt, nõ circunciſus ſeruatus eſt? Eſt & Noe nõ circunciſus cum liberis Areã ingreſſus eſt, & Melchiſedech excelſi Dei ſacerdos caruit circuncißione, & ſi quis recte animaduertat, patres illi antiqui ante Moſen, vitam eorum duxerunt eo planè modo, quo a Chriſto Saluatore noſtro inſtituta eſt, vt etiam a multorum Deorum cultu recedentes, & ad vnum ſupremum, altiſſimumque Deum manus extendentes, adeo q̃ dicere poſſumus, teſtamentum nouum non abeſſe ab antiquiſſima illorum temporum religione, quæ poſtea longo interuallo, quaſi hominibus abſcondita, rurſus per Saluatoris noſtri doctrinam reuixerit.

77 Animaduertat ideo tam ipſi Hebræi, quàm Saraceni, & cuiuſcunque alterius ſectæ infideles † & etiam Chriſtiani omnes, in hac vita mortali non eſſe finem, aut felicitatem noſtrã, ſed in ea de qua ſupra diximus, æterna, & immortali. quis enim inuenitur, aut inueniri poſſet in hoc ſeculo, qui tanta poſſiderit, aut poſſideat, qui plura non deſiderauerit? & nemo reperietur vixiſſe adeo contentus, vt multa ſibi deeſſe nõ proſpexerit, nec aliquis tãtum lætitiæ expertus eſt, quin mæſtitiæ & doloris, magis particeps fuerit, adeo vt iudicari minimè poſſit, vtrum natura ipſa, hominis parens, an nouerca fuerit peſſima, cum cætera viuentia tegumentis pertexerit, pilis, corijs, ſetis plumis, ſquammis, teſtis, velleribus, hominem autem nudũ ediderit, inermẽ, imbecillum, proſtratum, atque iacentem, tardiſſimum itẽ omnium ad gradiendum, ad ſeſe tutandum, ad erigẽdum, ad veſcẽdum, ad robur, ad omnia denique pręterquam ad vagitum ineptum, qui malo omine, vitam à lachrymis auſpicatur, & luctu, & multa ſunt animalia quantum ad bona corporis, homine potiora, velociora, robuſtiora, qui tot laboribus, morbis, ęrumnis, miſerijs, calamitatibus, ſubiectus eſt, quod non licet numerare, & nemo vnquam attigit ad id, quod maximè optauit; & ſi attigit, breui in eo permanſit; & ſi permanſerit, illo tamen certiſſimè cum vita priuatus eſt, & nudus in terrã reuertitur, & de his etiam per Plinium lib.7. naturalis hiſtoriæ, c.1. Sed nec ob id indignari debemus nos homunculi, ſi quis cernat ipſis incunabilis in Chriſto ſimilem effectum. Nam ſtatim ut ortus eſt, contra eum Tirannus furit, & ipſe in Aegyptum fugit, continuoq; in montana tranſitur, & mater innoxia in barbarorum regione fugatur, vt tu hæc audiens, & videris tribulationes varias ſuſtinere, nihil omnino turberis. Et forte hominem ſolum ſic diſpoſuit Deus, virtus illius ſit ipſe Deus, & in eo quo inferiorem illũ fecit, in ipſo fortiorem eſſe voluit in ſe, vt neceſſitate infirmitatis coactus ſemper neceſſe habeat dominum ſuum requirere. Futilis eſt igitur omnis ſpes noſtra in huius miſerrimi ſeculi felicitate caduca, & quæ res humanæ cinis, puluis, fumus, vmbra, ſomnus, fabula, ventus, vnda decurrens, & cum animus noſter ſit immortalis, in hac vita mortali finem ſuum habere minimè poteſt. ideo debet quiſquis is ſit homo, omni conatu tendere ad quærendam viam, quæ ducit ad vitam immortalẽ æternamq; beatitudinem, qui eſt Ieſus Chriſtus, qui munificentia ſua ad nos deſcendit, ſuſcipiendo mortalitatem, ſuſtinẽdo paßionem, vincendo mortem, & nos reſtaurando, quæ tam admirabilis & infinita noſtri dilectio, non niſi per dilectionem repẽdi poteſt, & dum tempus eſt formam animæ noſtræ excolamus, faciem ornemus, habitum componamus, maculas tergamus, mores corrigamus, vt efficiatur digna Chriſti ſponſa, & ipſe ſemper ſtat ad hoſtium, & pulſat ad ſe nos euocando, qui cum ab ipſo creati ſimus, nemini perſequitur, diligit; quod creauit, ſi quis ſe ipſum non perſequatur, & a nullo homine recedit, niſi prius ipſe homo à ſe diſcedat, ... tamen quod contrarimus odit, & dum ſumus ſuper terram, peccata noſtra agnoſcamus, ne cum impijs pereamus;

78 paratus eſt enim Deus peccans noſtris ſemper indulgere, ſi non tardauerimus ad eum reuerti; & ſi tardauerimus, timendum eſt ne inferat in nos iram ſuam; nulla præſens hora nos terreat; nulla calamitas nos frangat, quia dominus in proximo eſt, nec eſt de eius miſericordia deſperandum. concluſit namque Deus omnia ſub peccato, & incredulitate, vt omnibus miſereatur, tolle peccatum, vbi miſericordia Dei agnoſcitur? vbi redemptio, ex qua tenemur redẽptori? vbi gloria redemptoris nos redimentis ſi nil peccaſſem, ... quid concedere poſſes, materiam veniæ fors tibi noſtra dedit, non tamen ea propter peccandum, immutauit enim legẽ Dominus Deus & per Chriſtum eius filium mitiorem reddidit, vt patet de adultera, quæ lege lapidari mandabatur, vt ab ipſo Chriſto facilè abſolueretur, & publicanus, & meretrix famoſa protegeretur, & alter in Euangeliſtam, & Apoſtolum, altera autem in hoſpitẽ eligeretur, & qui latroni Paradiſum promiſit, venitque vocare peccatores ad pœnitentiã; & qui nos peccare permittit vt eiuſdem miſericordiam ſentiamus, impetratam per eundem Chriſtum eius filium, & non per legem.

79 † obtegat ſe igitur vnuſquiſque ſcuto fidei, quæ eſt oſtium ſalutis operibus ſubſequentibus: nam neceſſe eſt, ſecundum Apoſtolum, nos eſſe Dei coadiutores, alias fruſtatoria eſſet comminatio damnationis in nõ operantes, & quod reddet vnicuique ſecundum opera ſua; & fruſtatoria eſſet exclamatio, facite fructus dignos pœnitentiæ, qui fructus ſunt opera bona ab eis facta, qui iam ad eum reuerſi, perfectam pœnitentiæ viam perſequuntur, nam & Abrahã fuit Deo gratus non tantum per fidem, ſed quia etiam cuſtodiuit præcepta Domini, & mandata, & cerimonias, & legem ſeruauerit, reputata equidem fuit ei fides ad iuſtitiam, ſed reputata fuerũt & opera, & ſi obtulit in fidem Iſaach filium in ſacrificium: illa tamen oblatio non erat ipſa fides, vt inquit Apoſtolus, ſed opus fundatum in fide, quæ eſt fundamentum ſpiritualis ædificij nec igitur cupiamus ea, quæ ſunt huius mundi, nec in mundo remanere, ne cum mundo pereamus: mundus enim eſt locus peregrinationis noſtræ, & manſio hoſtilis, ſecundum Apoſtolum 2. Corinth.5. dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino. ideo dicebat ſe deſiderare diſſolui, & eſſe cum Chriſto, & rurſus, Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. & Pſal. 119. Heu me, quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea ad Deum, fontem viuum.

80 † Nam & ſecundum Brachmanos & Academicos, non ſumus huius mundi incolæ, ſed aduenæ, & Academici ſuum Platonem ſequuti fatentur alias manſiones, tam pro bene, quàm pro male merentibus, vt in Phedone Plato ipſe diſſerit: Mercurius Triſmegiſtus moriens, dixiſſe fertur, hactenus ſui pulſus à patria, vixi peregrinus & exul: nunc vero patriam repero, cumque paululum a vobis vinculis corporis abſolutus abſceſſero, videtote ne me quaſi mortuum lugeatis, nam ad illam optimam beatamque ciuitatem reuertor, ad quam vniuerſi ciues, mortis conditione venturi ſunt; reſurrectionem præſupponendo, quam etiam Poetæ ipſi adſtruunt, vt Alceſtam Peliæ filiam mortuã propter virum ſuum. Ad metum, & propter Herculem poſt triduũ reſurrexiſſe, & ex adytis eductam eſſe; & de Pelope Tantali filio & de Eulea ab Aeſculapio ſuſcitato; & quòd Caſtor propter Pollucem fratrẽ ſuum vltro ipſi vitam alternis diebus altera reuo-

re voluit: & Proteſilaus propter Laodomiã; & de Siſipho, Tantalo, & Cauca ſi filiabus; nam ſi corpora non haberent, quomodo ſub petra & rota ſupplicijs traderentur? vt ipſi fabulãtur. Itẽ & Iacobus, & Ioannes dixerunt, qui voluerit eſſe amicus huius mundi, inimicus Dei conſtituetur. & alibi, Filioli nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt, quia in eo non ſunt niſi inimica omnia, concupiſcentia carnis, atque oculorum, & ſuperbia vitæ, & vita hæc nõ eſt aliud, quàm ſomnus. vnde Pſal. 75. dicitur, dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus eius, & non eſt colendus Chriſtus, vt plures faciunt propter felicitatem terrenam: nam p̃pter id nos Chriſtiani effecti ſumus, nec propter hanc vitam Chriſtum colimus: & ſecundum Apoſtolum, ſi in hac vita tantum ſperamus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus, & ſic ipſum colamus vti ſeruatorem animarum noſtrarũ; & vt ducamur ad ſalutẽ, ambulemus per illas vias ſpirituales, videlicet innocentiæ, pœnitentiæ, miſericordiæ, iuſtitiæ, patientiæ, tribulationis, ſtudij diuinę ſapientiæ, & charitatis, & de q̃bus per Archidia. pulchrè. 16. q. j. uos autem.

81 ¶ †Et properet quiſquis ſit homo, ad præmiſſa conſequẽda: tempus enim vitæ hominis nimis breue eſt; nam licet ante diluuium ætas hominum eſſet prolixior, vt in Adam, & Eua primis parentibus, qui vixerunt annis 930. Seth. 912. Enoch 905. Caam 910. Malael 895. Iareth Mathuſalem 969. & habetur per Auguſt. c.15. de ciui. Dei. Deus tamen poſt diluuium conſtituit tempus breuius, vt tradit Ioſeph de antiquita. lib. j. c. 5. & c. 8. Licet etiam illo tempore ſatis lõgius eſſet tempus vitæ mortaliũ, vt habetur Gen. c. 11. & hoc, quia ante diluuium homines erant religioſi, & ab ipſo Deo facti, & pabula opportuniora eis erant præparata, ideo tãtorum annorum curriculis viuebant: deinde propter virtutes, & glorioſas vtilitates, quas iugiter perſcrutabãtur, i. Aſtrologiam, & Geometriam, Deus eis amplius viuendi ſolatia condonauit, quæ nunquam antea diſcere potuiſſent, niſi ſexcentis, vixiſſent annis; per tot enim curricula magnus annus impletur, hæc ibi Ioſephus, adducens authoritates tam Græcorum, quàm Caldæorum, & Aegyptiorum, & idem firmat, c. 14. eiuſdem libri, & quòd tempore Moſis poſitus fuit per Deum tempus vitæ hominis annorum 120. nã ipſe Moſes erat annorum centum & viginti, quando mortuus eſt, Deuterono 31. & 34. vbi quòd non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt, & ex poſt tempore Dauid annorum 70. & in potẽtatibus octuaginta, Pſal. 79. & in declinationem deflexit vita hominis, cum habeatur Eccleſiaſtici 18. Numerus dierum hominum, ut multum centum anni, prout etiam apud Legiſtas ſtatutum eſt; ſed & Eſaiæ habetur, ca. 23. & erit in die illa, in obliuione eris ò Tyre 70. annis, ſicut dies Regis vnius, & habetur de pœniten. diſtinctio. prima cap. prædixerat, in gloſſ. in verbo, legimus. Dum ergo tempus habemus, operemur bona, & Chriſto adhæreamus, cui vero Deo laus, gloria, & gratiarũ actio debetur in ſempiternum, Amen.

DA quæſumus Domine populo tuo Diabolica vitare contagia, & te ſolum Deum pura mente ſectari per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum.

Licèt hæc, quæ in huius tertiæ partis priori capite per me ſcripta ſunt, magis ab extraneis, quàm a noſtris collegerim, non iõ me quiſquam taxet: nã tractaturus de conuerſione infidelium, neceſſarium mihi viſum eſt, aliquid de eorum ritibus recitare, & recitando refellere, & ipſos ad ſacramentum baptiſmi cognito eorum errore, his medijs inuitare: conſtat enim & olim iuris prudentes, & legum conditores, ſæpius & Philoſophos, & poetas, citaſſe in eorum legibus, & (vt dictum eſt) valent & allegari poſſunt, ſecundum Auguſtinũ, De Doctrina Chriſtia. authoritates Gentilium, ad eorum vanitatem reuincendum, & vt inde ſummãtur vtilia. Et Paulus Actu. 17. Inducit verbum Arati, dicens, ſicut quidem veſtrorum Poetarũ dixerunt: ipſius enim, & gentis ſumus, & 2. ad Tit. c. j. in fi. affert illud Epimenidis Poetæ, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, vẽtres pigri, & per Glo. in c. turbat. 33. diſtinctio. & Clemens V. ſtatuit in Viennenſi concilio haberi magiſtros docentes linguas, Hebræam, Arabicam, & Chaldęam. & in clem. j. de Magiſtri. Et hæc, quæ aliunde quàm a noſtris pertractaui lõgiuſculè in hoc primo capite tertiæ partis, non egi, vt cum infidelibus diſputare voluerim, cũ hoc onus ſit impar humeris meis, ſed prouideri, & legi poſſunt, dicta ſunt potius in uiam exhortationis ad eorum ſalutem, vt ſi id non placuiſſet, aliquos lucrifacerem Deo, quæ exhortatio ad viam veritatis non eſt damnanda, ſed potius commendanda, vt no. in ca. ex iniuncto, de hæreti. vbi Ioan. de Ana. in princ. nam & blandimentis allici poſſunt. c. debet homo, 23. q. 4. & ibi Archi. & c. qui ſincera, 45. diſt. & no. in c. quam pio. j. q. ij. Quando autem, & quomodo liceat cum infidelibus diſputare, no. in

82 l. 3. C. de ſumma Trini. & fid. cath. † & in c. quicunque. §. inhibemus, de hæreti. in 6. & in c. nos ad fidem. 96. diſtin. & 24. q. 3. cum quibus, & per Andr. Sicu. in clemen. j. de ſum. Trini. San. Thom. 2. 2. q. 10. arti. 7. qui dicit, illicitam diſputationem de fide, quando ex dubitatione de fide diſputatur, vel coram ſimplicibus, & titubantibus, qui ab infidelibus non ſolicitantur. quod communiter contingit, vbi eſt turba, ſecus ſi ad confutandum errores, etiam coram ſimplicibus, quando ſunt ab infidelibus ſolicitati, quia tunc ſi quis ad hoc eſſet ſufficiens, non ſolum eſſet licitum, ſed etiam neceſſarium, & taciturnitas eſſet erroris confirmatio. Pro quo, l. quoniam. C. de epiſ. & cle. & 23. q. 6. vides. & vide no. in d. c. ex iniuncto. & c. ſicut, & c. excommunicamus. §. quia vero, extra de hæreti. Et idem Apoſto. Gentiles citat 1. Corinth. 15. & Actu. 17. Salomon Prouerb. 1. in fi. Audiantur verba ſapientum, & enigmata eorum. & Hierony. ad Damaſum Papam, inducit illud Deutero. 21. de captiua muliere in vxorẽ ducenda, ſcilicet ſapientia Philoſophorum, dicens, & nos hoc facere ſolemus, quando Philoſophos legimus, quando in manus noſtras veniunt libri ſapientiæ ſecularis, ſi quid in eis vtile reperimus, ad noſtrum dogma conuertimus. & Auguſt. de veri. Chriſti, dicit quòd per huiuſmodi humanarum ſcientiarum ſtudia, acutiora, & ſubtiliora redduntur ingenia, & omnes artes liberales valent ad pleniorem notitiam diuinarum ſcripturarum & legitur in d. c. legimus de beato Hieronymo, quòd diuino iuſſu fuit quaſi non Chriſtianus ab Angelo reprehenſus, q̃a Ciceronis libros legeret, ut ipſe teſtatur ſcribens ad Euſtochiũ, quod fuit ideo, quia tanto ſtudio, & delectatione eis incumbebat, vt ſacræ ſcripturæ ſermo tanquam incultus eidem abhorreret. & vide tex. in c. ideo, ea diſt. 37. & habetur de Moſe & Daniele, qui ex libris Aegyptiorũ & Caldæorum ſunt eruditi, vnde etiam ratione ſubiectæ materiæ non debent hæc per piũ Lectorem, tanquam extranea iudicari.

SVMMARIVM.

1. *Eccleſia conſulit potius animabus, quàm corporibus.*
2. *Conuertens ſe ad fidem, præſumitur Deo inſpirante agi, & duci ad baptiſmum.*
3. *Baptiſmus non confertur incontinenti baptizari volenti, ſed poſt certum tempus.*
4. *Iudæus ad fidem conuerſus, debet reſtituere quæ per vſuras lucratus eſt, & numero 11.*
5. *Violenter ad fidem cogendus.*
6. *Paruuli Iudæorũ, an poſſint ad fidem, & baptiſmum per vim compelli. & concluditur quòd non, ſecundum communem ſententiam.*
7. *Baptizatus violenter per vim abſolutam non recipit caracterem, ſecus ſi per vim conditionatam.*
8. *Vis & coactio pręciſa qualis ſit, & quæ conditionata, & an ſerui Iudęorũ poſſit inuitis dominis baptizari.*
9. *Baptizatus coactè, an recipiet caracterem, ſi diu permanſerit non reclamando, & purgetur per actus ſequentes violentia ipſa.*
10. *Baptizari, quando quis poſſit inuitus cogi.*
11. *Baptizatus Iudæus debet reſtituere ea quę illicitè extorſit etiam per furta vel violentias.*
12. *Conuerſi ad fidem retinent bona, & non perdunt agnationem, nec iura ſuccesſionem, &c.*
13. *Iudæus, vel infidelis baptizatus in aliqua ciuitate, eiuſdem ciuis efficitur.*

CAPVT SECVNDVM.

1 SIcut ſancta eccleſia Chriſti recipit omnes infideles vt habitare poſſint inter eius fideles cum perſonis & rebus ſuis, ita etiam aperto, ſicut ſuſcipit omnes volentes ad baptiſmum conuolare, & neminem reijcit, † cum cõſulat potius animabus quàm corporibus, vt in c. cum infirmitas, in glo. in verbo, multo, de pœniten. & remiſſ. nam ſi ſaluat corpora ad ſe confugientium, iuxta no. in c. inter alia, de immuni. eccle. multo fortius debet ſaluare & animas. c. 2. de conuerſi. in fi. cum ſint precioſiores corporibus, 22. q. j. præcipimus & de-

2 bet benigne, & cum omni caritate recipi, † quia conuertentes ſe ad fidem præſumuntur Deo inſpirante agi, vt Ioan. 6. nemo venit ad me, niſi pater traxerit eum. & in c. Nabuchodonoſor. §. de Tirijs, 23. q. 4. & Lucæ 15. publicani & peccatores ęrant appropinquantes ad Ieſum, qui ad illum non potuiſſent appropinquare, niſi afflatu ſpiritus ſancti ad ſe illos traxiſſet, & j. Corinth. 12. & nemo põt dicere Domine Ieſu, niſi in ſpiritu ſancto, & c. hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult, & eſt tex in c. Iudæi, el ſecundo, ibi, ſi qui prętera Deo inſpirante ad fidem ſe conuerterent, extra de Iudæ. vbi Ioan. de Ana. in 2. no. dicit, quòd qui conuertitur ad fidem, dicitur illud facere Deo inſpirante, & hoc ſemper præſumitur, etiam ſi dolus adhibeatur, ſecundum Hoſtien. in ca. dudum, de conuerſi. coniuga hoc videmus in Abraham, qui nullum ſortitor doctorem, & ab infidelibus parentibus educatus diuinam accepit illuſtrationem, & quia videmus ſæpe infinitum numerum etiam ipſorum Iudæorum ad fidem conuerſorum, vt ad piam exhortationem Siſibuli Regis Gothorum, qui tenuit regnum Hiſpaniæ Iudæorum nonaginta millia baptiſmata initiata.

Si quis tamen Iudæus, vel alius infidelis velit baptizari, & poſtulet

3 ſtulet baptiſmum,†non debet incontinenti baptizari,ſed expectari debet donec voluntas eius fuerit patefacta, ſcilicet quòd non rancore animi, vel ex aliqua ſiniſtra cauſa venerit ad baptiſmũ,ſed recta deuotione, & debet perſiſtere apud Chriſtianos per dies quadraginta antequàm baptizetur,vt in cap.ne qđ abſit,de conſecra.diſt.4.& no.in c.ſicut,& ibi Abb. in 1.nota.de Iudæ. Solent enim plures Iudæi impoſtores Chriſtianiſmum ſimulando ſæpius baptizari,& hoc artificio pecunias colligere, vt contigit ſub Paulo Nouatianorum epiſcopo, de quo ſcribit Socrates lib.7.c.17.eccleſiaſticæ hiſtoriæ.quod tamen dicit Abbas vbi ſupra,in multis locis non ſeruari,& malè, rationibus de quibus ibi,& idem Abb.in c.debitum.colum.2. verſic.hic quæritur,de baptiſ.dicit,debere differi baptiſmus, vt appareãt an habeant rectam intentionem, & quòd olim ſtatutum fuit quòd ſtaret cathecuminus per 8.menſes,vt in c.Iudæi.de conſecra.diſtin.4.ſed quòd poſtea fuit limitatum per dies 11.tantum, d.ca.ne quod abſit,ſubdens quòd multi non bene hoc ſeruant,ſed illico baptizant,& poſt modum quieſcente illo calore, ſæpe tales redeunt ad vomitum erroris eorum,ſicut videmus etiam in tironibus,quos principes militiæ probãt, priuſquàm in milites eligant,vt habetur Hieremiæ vlti.& in l.neminem. C.de re mili.lib.12.& 1.Regum 14.& Gen.14.Vbi Abraham approbauit & numerauit expeditos vernaculos ſuos. Et prædicta iura ſecundum aliquos,videntur loqui de Iudæis baptizandis, non etiam de aliis infidelibus,cuius rei fidem faciunt conſtitutiones Caroli magni & Ludouici Imperatorum, qui eo tẽpore, quo bona pars Germaniæ ignorabat verum Dei cultum ſanxere, ne quis baptizaretur niſi in Paſchate & Pentecoſte:eiuſq; rei ratio euidens videtur,nam cum id tempus non alia ſit ratione præſcriptum,quàm vt accedentes ad fidem Chriſti, prius inſtruantur, quàm Chriſtiani nuncupentur,ciuitati Dei aſcripti, Iudæi vnũ Deum colentes,Moſique & aliis & prophetis credentes, Chriſtianæ religionis dogmatibus quàm facillimè inſtrui poſſunt, Paganorum verò cathecuminorũ prius eſt idolatrica ſuperſtitio detegenda,deinde his veritas aperiẽda eſt tam veteris quàm noui teſtamenti, quod intra tam breue tempus fieri nõ poteſt; id tempus etiam ab eccleſia ſtatutum eſt vt baptizandus & ſciat & agat vitam Chriſtianam,Auguſti.To.4.fol.14.& fo.17.Sed verius eſt ꝙ c.Iudæi.& c.ne quod abſit,loquãtur etiam de alijs infidelibus,vt per glo.in d.c.Iudæi.nam & illud tempus fuit ſpecialiter ſtatutum de iudæis nõ propter ſatisfactionem peccati, ſed propter reuerentiam baptiſmi,quem iudæi, circũciſionis comparatione,& aliorum legalium ſacramentorum non appretiabant,vt per gloſſ.in c.ſine pœnitentia.de conſecra.diſt.4.& Archidi.& in d.c.Iudæi.

4 Itẽ non debet indiſtinctè Iudæus admitti ad baptiſmum,† nã primo debet reſtituere ea,quę extorſit per vſurariam prauitatẽ, & illicitè,vt in glo.fi.in d.c.Iudæi,& de pœni.diſtin.5.c.falſas.& Abb in c.debitum.de baptiſ.colum.2.in fi.vt latius dicetur inferius,nume.11.

5 Et ideo dictum eſt de volentibus baptizari, quòd recipiant, quia † inuitus ad fidem nullus debet compelli, nec aliqualiter cogi,ſed voluntarius tãtum admittitur 45. diſt. de Iudæis. & 23. q.5.ad fidem.c.maiores.§.item quæriter,de baptiſ.c. ſicut. vbi ꝑ omnes,de Iudæ.quia ſicut delinquẽs libera voluntate perit, ita libero ſunt arbitrio relinquendi mediante Dei gratia, ad eam reuocante,& prout no.per Zabarel.in c.quod ſuper.col.4.verſi. quintò quæro,extra de voto. Et ſi diceretur, quòd Paulus coactus venit ad fidem, reſpondetur ſecundum Hoſtiẽ. quòd iura de quibus ſupra,loquuntur de Apoſtolo, quæ licèt noſtris minus obnoxia ſint legibus,Ro.9.tu quis es,qui reſpondeas Deo? prouidentiſſimè tamen, quæ in ſui diſpoſitione non fallitur ꝓuidentiæ ſubiacet. hæc nanque arbitrium noſtrum ſua ſemper libertate potiri decreuit,dicente D.Aug.10.de ciuit.Dei. ca.10. ſic Deus res,quas ꝯdidit adminiſtrat, vt ſuos curſus agere ſinat. coactio igitur non niſi impropriè dicitur, quia amoroſa,ſicut rectus & impulſus. cuius verò non eſt noſtrum reddere rationem,vt no.in c.ſi quando.de reſcrip.quia quem vult conuertit, et quem vult indurat,etiam per flagella.23. q.iiii. Nabuchodonoſor.Sed & Paulus inter ipſa flagella fuit mutatus,& de nolẽte factus eſt volens.23.q.4.diſplicet.verſicu.quare Paulus.& 23. q.6.Sciſmatici.vbi de Pauli conuerſione,& prædicta procedũt in coactione præciſè, per quam etiam caracter nõ imprimitur, cum potius ille dicatur pati quàm agere,vt no.in c.de Iudæis,& c.qui ſincera.45.diſt.Hoſti.& Goffre.in ſumma de baptiſmo,& maximè Geminia.& per Dominum Præpoſi.in d.c. de Iudæis, & inferius dicetur,& per Pariſi.conſi.2.vol.4.vbi etiam, quãdo ita baptizati per longum temporis ſpatium non cõtradixerũt, & per aliquot actus præciſam coactionem & baptiſmũ approbarunt,cum videant purgata,ꝙ tunc intelliguntur caracterem recepiſſe,quod declaratur ibi latè per eum,& Azo in ſum.C.de Iudæ.in fi.de Paulo dicit quòd miracula non tradũtur in regulam. An autem licitum ſit,dare pecuniam infideli, vt ſe baptizari permittat, vide gloſſ. in c.quàm pio.prima quæſtione ſecũda.Abb.in capit.cum eccleſiæ,de ſimo.& 15. quæſtio.j. non eſt, 23.quæſtione 5.ad fidem.Cardina. Alexan.in c.2.42.diſtin.& licet ad fidem nullus ſit cogendus, vt dictum eſt: ſi tamen aliqui infideles fidem Chriſti ſuſceperunt,& eã ſunt profeſſi ſicut hæretici, apoſtatæ,& Iudæi ad fidem promoti, poſtmodum Chriſtum blaſphæmantes ad Iudæos ritus cõuerſi abhominabiles circunciſiones exercent, tales ſunt etiam corporaliter compellendi, vt impleant quod promiſerunt,& teneant quod ſemel ſuſceperunt, vt no.in c.plerique,de conſecratio.diſt.3.& contra eos inuehit Apoſtolus ad Gal.4.quomodo conuertimini iterũ ad egena & infirma elemẽta.& ad Hebræ.6.& Prouerb.6. Et eſt tex.in c.quidem,de apoſtata.nam poſt ſuſceptionem fidei debẽt compelli ad ipſam ſeruandam, etiam ſi fuiſſent baptizati ui conditionali, c.contra Chriſtianos.De hære.in 6.& 45. diſtin. de Iudæis,& dicunt Ioan.And.& Domi.in dicto capitu. contra Chriſtianos, quod Iudæi tales recidiuantes ad Iudaiſmum ſolent & baptizare,& de nouo lauare, quod ipſi vocant purificationem, & cum pumice caput radere,& per iudicem ſecularem videtur eis imponenda pœna capitis cum diſpendio fortunarum. l.penul.C.de apoſta.& ibi nota. & nota, ꝙ ſi qs pſuaſionibus fecerit aliquem apoſtatare à fide Chriſti, capite punitur, ac ſi ad id per vim compuliſſet,& hoc caſu perſuaſio, & violentia æquiparantur.l.ſi qui C.de apoſta.Bar.in l.ob hæc.ff.de his qui not.infa. & facit quod ſcriptum eſt 1.Pet.2.in fin.& in c.ſi refugientes.de pœn.diſt.4.& caueant tales ſimulatè conuerſi ad fidem, ne cõtingat eis q aliis emẽtitè baptiſmo initiatis cõtigit Vliſbone vrbis Luſitaniæ, vbi anno 1506. orta eſt magnum ciuium perturbatio, propter Iudæorum nuper baptizatorum perſecutionem: Iudæi enim Chriſtiani effecti, occultè ritus Iudæorũ emulantes ore tantum,& non corde Chriſtianos ſeſe oſtentabant, cum iudæis autem carnibus veſcentes Paſcha celebrabãt, quos Chriſtiani apud Regem illos accuſarunt, fuerũtque iuſſu Regis 16.capti, ſed mox ſine vindicta dimiſſi, quod videntes ciues cõtra Regem conſpirantes, tumultum contra Iudæos excitarunt, interficientes per ciuitatem quotquot inuenire potuerant,& tã in ciuitate, quàm villis fuerunt occiſi [illegible]93.

6 Item quod ſupra dictũ eſt, neminem cogi ad fidem, intelligẽdum eſt de adultis;† de paruulis autem ſunt opiniones inuicem contrariæ, quidam enim tenuerunt quod cum Iudæi ſint ſerui & non habeant filios in poteſtate, & quod propterea Principes ſeculares eorum domini poſſunt pueros eorum inuitis parentibus facere baptizare, ſi hoc non faciant propter compellẽdos eorum parentes ad fidem,& hanc opi. tenuit Archid.45. diſt.c.qui ſincera,& ibi etiã Dominicus, qui limitat tamen hoc non procedere in priuatis perſonis, idem tenet Henric. Boich, in c.ſicut. de Iudæ. Qui dicit, quod ſicut Principes poſſunt eorundem paruulos tanquam ſua aliis dare, vel vendere in ſeruitutem inuitis parentibus, ita poſſunt eos inuitis auferre ad baptizandum, dicens quod in hoc merentur, dummodo non faciant hoc pro compellendis parentibus eorum ad fidem, ſed pro ipſis pueris ſaluandis,& hoc videtur ſentire Ioan. And.in d.cap ſicut, prout plures etiam alij Doctores tam Canoniſtæ Theologi hoc idem tenuerunt, de quibus per Matth.de Afflict.deciſio.151. Sereniſſimus Rex.colum.3.& 4. Et hanc opi late comprobat per plura fundamenta. Vdalricus Zaſius in libello de Iudæis, vbi hunc articulum pleniſſimè diſcutit, reſpondendo ad obiecta cum ſubſcriptionibus quorundam Theologorum maximæ authoritatis, vbi etiam de impuberibus Iudæorum volentibus ad fidem conuolare, quæſtio.2. Vbi cõcludit impuberes Iudæorũ filios, maiores ſeptennio volentes,& cupiẽtes baptizari, perduci poſſe & debere ad baptiſmum inuitis parentibus, dicens, quod obſiſtere huic voluntati tam minus debemus, quod noſter Saluator præcepto cauit, ne venientes arceantur, ſinite ad me venire paruulos, dicens, ipſorum eſt enim regnum cœlorum: cum ergo duriores Chriſti inuideamus paruulis ſalutem, quã ipſe offert: vel quid repellimus eos a vita, ad quam autor vitæ inuitat? vbi videndum, ne transferam eius libellum in hanc paginam,& de illa q.quod filius Iudæi ob certam pecuniam pignoratus, peres baptizari admitti debeat,pacto de eo reſtituendo non obſtãte.

Sed Dominus Abb.in d.c.ſicut, dicit quòd dubitaret multũ de prædicta opinione cum Iudæi ſtrictè,& propriè non ſint ſerui,& ab eis non poſſint coacta ſeruitia exigi; & quia eorum parentes indirectè cogerentur ad fidem ſuſcipiendam,contra d.c. qui ſincera.& ideo inclinat in partem cõtrariam, quòd ſcilicet paruuli Iudæorum,non poſſint ad fidem compelli,& hanc partem tenet gloſſ.in ca.Iudæorum.28.quæſtio.j.dicens quòd ſicut adulti,ita nec paruuli ad fidem trahendi ſunt per vim:nã ſi hoc fieret, in breui nullus eſſet Iudæus, & non poſſet verificari illud Hieremiæ,quòd reliquię Iſrael ſalueę fierent,eãdem opinionem tenet D.Cardi.in clementina prima.in fi.de iudæ.& Calde. conſil 3.incip.filij Iudæorum.in titu.de iudæ. Ioan.Andr. Abb. Ioan.de Ana.& Fel.in dicto capitulo ſicut, allegantes ita etiam tenere Sanctum Thom.2.2.quæſtione 10.articulo vlti. & alios Theologos,adeò quòd iſta opinio eſt communior, & tãquam verior amplectenda,prout dicit Calderi.d.conſi.3. Voluntariũ enim militem ſibi elegit Chriſtus,xv,quæſtione prima,non eſt.

& hanc

& hanc partem communiorem dicit Pariſi.conſi.2.colum 4.& 5.volu. 4.& Fely.& in d.c.ſicut. ſubdens quòd ſi contrarium fieret de facto,talis infans,& paruulus dẽret educari inter Iudæos, ſecundum Calderinum, quia inuitis parentibus detineri non poſſet,& eis competeret remedium l j.ff.de liber.homi. exhibẽ. Dum tamen pater idoneam cautionem præſtaret deponendo illum in libertate, & de ipſum maturæ ætatis effectum, præſentando,& quòd cum educabitur,non deteſtabitur ſibi fidem,alias patri non eſſe reſtituendum. quod eſt not Circa quã tamen reſtitutionem ego vidi cõtrariũ ſeruari, vt ſcilicet poſtquàm ſunt paruuli baptizati, non reſtituuntur parentibus Iudæis,& quòd minimè fieri debeat talis reſtitutio. Iudæorũ paruulorum baptizatorum,tenet expreſſe Afflict.deci. præallegata,colum.fin & ſe fuiſſe in caſu tunc contingenti illius uoti,vt non fieret reſtitutio paruuli iudæi baptizati patri ſuo propter fauorem fidei Chriſtianæ,ne dictus paruulus morando cum patre Iudæo incideret in hæreſim,& dicit quòd in eodẽ uoto multi Theologi & Docto. Iuris canonici fuerunt,& quod ita executum fuit,cuius opinio cõfirmari poteſt per tex.in c. ſæpe.28. quæſtio.j.vbi Iudæis, ad fidem conuerſis prohibetur conuerſatio cum alijs Iudæis, & tanto magis in filijs & paruulis cum parentibus,de quibus etiam, & an quis poſſit inuitus cogi ad officium vel dignitatem,vide Lucam de Pen.in l. ſi ad magiſtratũ, colum.3.C.de Decurio.libr.10. Caueant patres paruulorũ filiorum,mori permittentes filios in ſui infantia abſque baptiſmo, prout plures vidi,qui contra paternam pietatem,prorogant baptiſmum eorum,ſi morerentur imbaptizati, nã in iudicio vniuerſali vindictam grauem exquirent parentum,qui eis cauſam dederunt perditionis gloriæ,& diuinæ viſionis,reſurgent quippe,& ipſi cum corporibus in menſurã ętatis plenitudinis Chriſti,Ephe.4. S.Tho.in 4.ſent.diſtin.47.articu.3.& Beatus Vincen. in ſermonibus.

7 †Et quod dictum eſt de violentia,vt quis per vim non poſſit cogi ad baptiſmum,intelligendum eſt de coactione præciſa,vt quando quis ligatus manibus & pedibus deductus eſſet ad baptiſmum,& reclamans immergeretut violenter; tunc enim nõ recipit caracterem,vt per gl.in c.contra Chriſtianos, in verbo, abſoluti. de hæreti.in 6.alias compulſus per vim cõditionatam recipit caracterem,vt no.in c.maiores,de baptiſ. vnde baptizatus in infantili ætate ſub fide parentis carnalis, vel ſpũalis poſtquàm venit ad pubertatem,non poteſt contradicere,vt not.in c.quanto.de diuort.& de conſecratio.diſt.4.cap quæris. & c.paruuli.& per Cardin.in d.c.maiores.§.ita quæritur.& in baptiſmo coacta voluntas conditionata,voluntas eſt, 15.quæſtio.1.merito.quia nec impedit ſacramentum ordinis,vt per Goffr.in ſum. in titu.de baptiſ.colum.fin.circa prin.verſi. item quæritur,licet matrimonium contractum per vim conditionatã non teneat, quia in eo requiritur voluntas abſolua, vt in ca.cum locum.de ſponſa.& per Abb.in d.§.item quæritur.& eo modo baptizatus coactè recipit caracterem,vt ſupra, & ꝑ Hoſti.in ſum.in titu.de baptiſ.§.quę ſit eius forma, ver.qui baptizantur inuiti,& de coa-

8 ctione declarat Domini.in c.de Iudæis.45.diſt † vbi dicit, quòd quædam eſt coactio, quæ fit per violentiam illatã perſonæ vel ꝑ oblationẽ rerum ſuarum,& illa eſt prohibita, vt ibi.Quædam eſt coactio,quæ fit per impoſitionem collectarum, vt quia imponuntur infidelibus collectæ vel aliæ pẽſiones, vt per hoc inducantur ad fidem,& iſta eſt permiſſa,& per Abb. in dicto §.itẽ quæritur,& per glo.& Præpoſi.in d.c.de iudæis. An autem ſerui iudæorum poſſint eis inuitis baptizari,& ordinari,vide c. generalis.§. hoc tunc.diſtin.54.vbi latè per Io.de Turre Crem.Quid autem de filijs apoſtatarum,ideſt à fide recedentium,an poſſint inuitis parentibus baptizari:& dicendum quod ſic,vt per gloſſ. in cap.ſi baptizata,in verbo,qui de baptizato.de cõſecra.diſt.4. & hanc partem tenet Henri.Boich, in c.ſicut Iudæi.el 2. de Iudæ.adducens rationes,& iura,& differẽtia inter vim præciſam, & conditionatam,vide Albe.in c.ſacris.vbi etiam alij, extra de his,quæ vi,metuſve cau.

9 †Quid autẽ ſi per vim præciſam baptizatus,per longum tp̄is ſpacium nõ reclamauit,& tacitus permãſit,& per actus aliquos baptiſmum approbauit,& coactionem, tunc dicendum eſt, ꝙ proculdubio caracterem receperit, cum talis coactio per actus ſubſequentes cenſeatur purgata,ut tradit Henri.Boich,in c.maiores.verſi.propter quod.de baptiſ.quem refert, & ſequitur conſulendo Pariſi.conſi.2. & ſi eſſe Iudæum. col.3.verſi.verũ ſi poſt dictam,& c.col.3.vol.4.Quæ dicit procedere, niſi perpetuo duraſſet eadem cauſa coactionis præciſæ,& vide Goffre.in ſum.in titu.de æta.qua.& ordi.præfici.col.4.& ſeq.

10 †Eſt tamen vnus caſus ſingularis,in quo pater,vel mater Iudæa fidem conuerſa poteſt petere communem ſobolem, & inuito patre vel altero parente,perducere ad baptiſmum, in c.ex literis & ibi Do.Abbas,colum.2.in fi.de cõuerſi. infide.& text. not.28.quæſtione prima,c.Iudæi.vbi quomodo alter infideliũ coniugum venit ad fidem,altero remanente infideli cõmunis proles aſſignatur conuerſo. Decretum etiam fuit in concilio Toletano 3.Can.14.natum ex iudæo & Chriſtiana inuitum eſſe baptizandum.

11 †Item iudæus non eſt ita indiſtinctè admittendus ad baptiſmum,nam primo debet reſtituere ea,quæ extorſit illicitè, & ꝑ vſurariam,prauitatem,vt in c.iudæi.& ibi gl.de conſecra. diſt.4. non tamẽ tenetur relinquere alia licita quæſita,ſicut multi ſimplices credunt,vt per Abb.in c.debitum.colum.2.verſi. quærit, de baptiſ.& no.in c.Iudæi.el ſecundo,de iudæ.vbi glo.in verbo, a poſſeſſionibus.nam iudæi ad fidem verum retinent hanc, ſecundum Docto.ibi,& per Abb.in c.ſecũdo, col.fi. de conuerſi. infide.mutant enim ſtatum in melius, & habẽt dominium rerum ſuarum,& etiam exiſtentes iudæi licita habent rerum dominia,dummodò iuſtè acquiſita,ut per Alexãd.conſi.85.par.4. no.Inno.in c.ſuper his,de voto.& Abb.in d.c.iudæi.in ſecundo not.& in dicto capitulo debitum,colum.2.in fi.niſi aliter ſit ſtatutũ per Dominos locorum vbi degũt.Et Pagani quando conuertunt,non debẽt bona ſua, q̃ licitè acquiſiuerunt, dimittere, vt tradit Præpoſi.Mediola.in c.gaudemus.in no.de diuor. & no. quòd talis reſtitutio aut ſpectat ad ſacerdotem,qui audiuit confeſſionem eius,qui tenebatur reſtituere,ut voluit Archidia. in c.2.de teſt.in 6.& in c ſanè.14. quæſtione quinta. & Paulum de Leaza.in clemen.dudum, extra de ſepul. Ioã.And.in cum ſit.de iudæ.aut ad epiſcopum loci,vbi extorſit ablata, ut per Hoſti.in d.c.cũ ſit,& in c.cũ tu. de vſur.& in ſum.eo.ti.& in ſum.de pę.§. cui confitendũ.ver.tu dic.& in §.forma.verſi.ſed vbi. Bal.in c.j. §.furtum.de pace iur.firm.idem Bal.in l.poſt deſertionem.C.de fur.Et quod dictum eſt,iudæos teneri reſtituere poſt baptiſmũ ea,quæ ex vſuris acquiſiuerunt, id extenditur etiam ad res furtiuas,vel immobiles violentas,cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum d.c.cum tu.de vſur. cap.ſi res aliena. 14. quæſtio.6.nam licet per baptiſmum omnia peccata deleantur, & operetur remiſſionem pœnæ reſpectu læſionis Dei, ut infra latius dicetur in quinto capite, tamen non tolluntur vitia perſonalia,& perſonæ inhærentia,& ſubinde non tollitur peccatũ, in quod incurrunt non ſatisfaciẽdo homini per reſtitutionem malè ablatorum,d.c.ſi res aliena,& in furto,per Ruynum. conſi.13.caſus de quo quæritur.columna prima,vol.5.& olim Apoſtoli non admittebant ad baptiſmum grauibus criminibus obnoxios,ſecundum Auguſtinum.

12 †Et ſicut poſſunt retinere bona licitè quæſita, vt dictum eſt, ita etiam non perdunt agnationem poſt cõuerſionem ad fidẽ, vnde debent ſuccedere ſuis parentibus,& attinentibus,ſicut primo,cum non debeant eſſe deterioris conditionis conuerſi ad fidem,quàm erant in Iudaiſmo, vt per Docto. in dicto capitu. iudæi.el ſecundo.de Iudæ.vbi Abb.in 2.nota. ſicut tranſiens ad religionem nõ excluditur à ſucceſſione, & hæreditate paterna vel materna agnatorum,vel cognatorum.l.Deo nobis.cum ibi no C.de epiſc.& cleri.

13 †Et nota,quòd iudæus vel infidelis ſuſcipiens baptiſmum in aliqua ciuitate, efficitur ciuis illius ciuitatis, ſicut quis efficitur ciuis ex cauſa originis,cum generatio naturalis, & regeneratio ſpiritualis æquiparentur.c.debitum,cum cõcor.extra de baptiſ. vt tradit Lucas de Pen.in l.ciues.colum.1.in fi.verſi.nec præter cauſam.C.de incolis.& vbi quis domicil.lib.10.Et caueant, qui impediunt Iudæum baptizari,nanque ipſe inquiſitor hæreticæ prauitatis poteſt cognoſcere, prout & contra Chriſtianũ ſi fiat Iudæus,quàm contra Iudæum baptizatum reuerſum ad iudaiſmum,& iudæum inducentem Chriſtianum ad iudaiſmum, de quibus dicut per Cardi.in clementina ſecunda.§.primo. de hæreti.& vide tex.in c.cõtra Chriſtianos.de hæreti.in 6. Item quid contra iudæum receptantem Chriſtianum, apoſtatam, uel iudęum puerum Chriſtianum ementem,& circuncidentem,vel Chriſtianũ accipiat, & faciat eũ iudaizare,& in uxorẽ accipiat, vel contra ementem Chriſtianum,& reuendentem, contra l j. C.ne Chriſtia. mancipia. uel contra iudęos crucifigentes agnum in die Veneris ſancti, de quibus per Oldrad.conſilio 36. plenè.

SVMMARIVM.

1. *Penitere an poſſit Iudæum, qui poſtulauit baptiſmum, & an ſit cogendus ad illum ſuſcipiendum.*
2. *Baptizare ſe ipſum, an poſſit Iudæus in neceſſitatis articulo.*
3. *Vnus, quando poſſit duorum officio fungi.*
4. *Baptizatus à ſacerdote ſine reſponſali Iudæus, an poſſit dici baptizatus.*
5. *Infidelis quilibet & etiam hæreticus tempore neceſſitatis poteſt baptizare.*
6. *Infidelis non poteſt eſſe patrinus in baptiſmo vel chriſmate.*
7. *Iudæus qui voluit baptizari, & fuit impeditus, intelligitur baptizatus baptiſmo flaminis.*
8. *Infidelis habens intentionem fictam, & ſimulatam de ſe baptizando, ſi tamen ſit baptizatus, cenſeri debet Chriſtianus, & cogi vt fidem ſeruet? & quid ſi contrahat matrimonium cum fideli.*
9. *Iudæus non poteſt conſtituere procuratorem ad reſpondendum in baptiſmo, vt ſit in patruis.*

CA-

CAPVT TERTIVM.

1 Quid † dicēdum,si iudæus vel infidelis postulauit baptismum & peruenit ad actum, iuxta text.in c.debitum.extra de baptis.& antequā sit baptizatus ipsum pœnitet,& non vult amplius baptizari,an possit pœnitere,vel cogendus sit ad baptismū?in quo Fely.in c.fi.ver.vlt.vide.de iudæ. Videtur innuere ꝙ sit cogendus ex illis verbis tex.ibi, ne videatur illusio,&c.Licet loquatur de iudæo baptizato per fictionem,vt compellatur ad obseruantiam fidei, allegando Cardin.in cle. j.in primo not.de renuntia.& Host.in d.c.debitum,qui arguendo ad partes in quæstione,de qua supra,concludit talem esse cogendum in fauorem fidei, vt fidem seruet, & baptismum recipiat,nam quandoque bona voluntas pro facto reputatur.c.2.& c.3. de voto. & etiam Papæ illud non debet, ex quo postulatio est ei repræsentata.c.bonæ.el secundo.§.nec nocebat. cum concordan.de postula.prelato.& arg.c.2.in fi.de conuersi.infide.& quæ ibi no. & c.maiores.§.propter quod,in fi.de baptis.& de re iun.c.fi.& quia pati non debemus quòd iudæi aliquid faciant, quod fidei nostræ confusionem inducat, vel quod verti possit in cōtumeliam,vel derisionem creatoris.c.& si iudæos.de iudę. Sicut & is qui votum religionis emiserit,vel etiam propositum intrandi habuerit,cogitur religionem intrare.c.consuluit.cum ibi no.de regula.& faciunt no.in l.illud.C. de sacrosan. eccle.Et sic iste erit alius casus specialis, in quo quis cogi poterit ad baptismum, licet regulariter secus, vt dictum est in præcedenti capitulo,nam hic processum fuit ad actum: regula autem locū habet,quando ad nullum actum processum fuit, quo casu cessant rationes modò supra allegatæ.

2 †Quid autem si iudæus non pœnitens, vt in quæstione præcedenti,sed perseuerans in proposito se baptizandi, & sit constitutus in necessitatis articulo,vtpotè non habens alium, qui ipsum baptizare velit,se ipsum in aquam immersit,dicendo.Ego me baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, Amen. Talis receperit sacramentum baptismi,& dicendum est, ꝙ nō, vt est tex.in c.debitum.de baptis. cum debeat esse discretio inter baptizātem,& baptizatum, nec aliquis debet oriri à semetipso.14.q.j.c.didicimus.& facit 35.q.j.c.j.& per Anch.consi.195. incip.secundum ea quæ proposita sunt.Soci.consi.87.in præsenti.col.2.vol.j.sicut & alius emptor,& alius venditor,& aliud res vendita,& aliud precium.ff.de rerum permuta. l.j.in princ.nec 3 potest quis sustinere vicem duorum,hoc casu,†licèt aliàs sic,vt no.in l.si consul.ff.de adopt.& in c.ex literis .de probati. & in c. j.§.vna vera est,de sum. Trini.per Abb.in c.cum olim.colū.j.de re iudica.& ibi per Fely.copiosè, & per Albe.in j.parte. Statu.q. 162.Bal.in l.si ad scribarum.C.de appella.& in c.fi.de instit.Soc. d.consi.87. col.3.vol.1.

4 †Et facit ad prædicta, ꝙ iudæus non imminente necessitate baptizatus sacerdote sine rñsali,nō potest dici baptizatus cū ꝑ se ipso rñdere non potuerit, nec sacerdos baptizans possit aut potuerit respondere ꝑ eo, quia sicut in ista sacramentali generatione alius debet esse, qui spūaliter generatur, & alius, qui spiritualiter generat:ita & alius debet esse qui pro baptizato respondeat,& alius qui baptizat.j.q.j.Spiritus sanctus, & habetur per Anchar. d.consi.195.

Quia vidimus,an Iudæus vel alius infidelis possit se ipsum baptizare,videamus modo,an licèt semetipsum baptizare nō possit,valeat tamen tempore necessitatis alium baptizare? Circa quod Augustinus in 2.libro contra Epistolā Parmeniani, mouet quæstionem,an qui non fuit baptizatus, possit alij dare baptismum?& indeterminatum reliquit, cum nullus dare possit, quod non habet.Deinde,qui est extra ecclesiam,non potest esse minister sacramenti Ecclesiæ, vnde sensit quæstionem hanc pertinere ad authoritatem concilij sacri, nec voluit aliquid ꝓprio iudicio affirmare, qđ tñ postea decisum fuit, † videlicet ꝙ 5 Paganus,vel Iudæus tempore necessitatis possit baptizare, sicut & quilibet laicus,per text.in c.quodam Iudæo. de consecratio. distin.4.& ita communiter tenent Cano. in c. quanto, extra de consuetu.dummodò baptismum in forma ecclesiæ, & ritè det, per tex.in c.Romanus Pontifex.ea.dist.vbi ita dicit text.Romanus Pontifex non hominem iudicat,sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi,licèt Paganus sit qui baptizat: & sic nō attenditur an sit habilis minister,cum cēseatur habilis, ex quo necessitas viget,quo tpe necessitatis qlibet Laicus baptizat,cle. j.de baptis.30.q.j.ad limina.1.q.1. qđ quidā. hæreticus etiā tēpore necessitatis baptizare potest.24.questio.j.si quem fortè,& j.q. j.vilissimus,& c.dominus.& 32.distin.præter hoc.§. ad hoc verò.& de sum.Tri.c.j.in fi.& per Imo.in dicta clemen.j. circa fin. ver.sed circa hoc quærit. Cætera verò sacramenta ecclesiæ nō possunt conferri ab hæretico,& collata non imprimunt virtutis effectum,ea.dist.32.§.verum.& ratio diuersitatis inter sacrm baptismi, & cætera sacra, est vt ibi ,qa homo saluari potest sine aliis sacris, & non sine sacro baptismi,quod est cæteris prius,& ianua omnium sacramentorum,c.si quis confugit. prima quæstione prima cum allegatis per gl.in d.§.verum, & latè ibi Præposi.colum.2.& Archi.in d.§.ad hoc.potest tamen Christianus confiteri peccata sua Iudæo & Saraceno in casu necessitatis, gl. in c.fi.in verbo.pœniteat.24.quæstio.prima.& in articulo mortis etiam fœmina.c.mulier.de consecratio.dist.4.& 30.q.j.super his.& opinionem,de qua supra de infideli baptizante,tenet Sanctus Tho.in 4.senten.distinctio.6.ad secundam quæst.vbi dicit, quòd quicunque infidelis,debitam formam seruet & intentionem baptizandi habeat,verum sacramētum ministrat,quia baptismus non habet efficaciam ex merito baptizati,sed ex merito Christi,quod operatur in baptizato per fidem propriam in adultis,vel per fidem ecclesiæ in pueris,& ponit exemplum;nā sicut Iacob genuit filios per liberas,& ancillas, sic Christus per bonos,& malos regenerat:nam infidelis licet non sit membrū ecclesiæ,tradit vnde regenerat filios Christi,& ecclesiæ, & non sibi,& cum baptismus realiter contineat virtutē,& merita passionis Christi,ideo (vt dictum est) potest in casu necessitatis conferri absq; fide ministri,& sic sicut Iudæus,hæreticus, vel scismaticus.potest baptizare,secundum etiam Isidorum,& hoc patet de Athanasio,de quo habetur lib. 10. ecclesiasticæ historiæ, quòd cum Alexander Episcopus Alexandrinus rediret de ecclesia domum,cum clero suo, vidit ludum puerorum quorundam,qui erant filij paganorū,& Gentilium, qui in illo ludo volentes Christianos imitari,constituerunt inter se Athanasium puerum annorum x.in Episcopum:qui quidem Athanasius nō baptizatus, baptizauit omnes illos pueros in forma ecclesiæ; quod inspiciens Episcopus Alexander cum clero, vocauit ad se omnes illos pueros,petens,quid sibi vellet ille ludus, & omnis ipsi pueri enarrauerūt Episcopo,qualiter Athanasius fictus & simulatus Episcopus,eos omnes baptizauerat,sub tali forma, tunc Episcopus informatus diligenter de mysterio determinauit simul cum clero,quod omnes illi pueri eo modo baptizati essent veri Christiani,& non erant iterum baptizandi,postquā in forma ecclesiæ erant baptizati,licet ab ipso puero non baptizato,& tunc Episcopus baptizauit etiam Athanasiū,qui non receperat baptismum,& enutriuit ipsum in fide, & scientia, & doctrina catholica, qui postea fuit eximius Doctor, & Episcopus Alexandrinus, successor sui magistri. Ex quo patet quanti momēti sit seruare formā in baptismo, & aliter quis nō posset dici baptizans,vt dictū est, & legit de Deurerio Episcopo Arianorum,quia baptizatus Byzantij quēdam virum nomine Barban,cum contra regulam fidei (minorem scilicet patrem filiū, sanctumq; spiritum asserere cupiens) baptizaturus dixisset,baptizo te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto, statim aqua,quæ ad baptizandum fuerat allata, nunquam comparuit.quod aspiciens qui baptizandus erat, confestim ad catholicam ecclesiam fugiens,iuxta morem fidei baptismum Christi suscepit,& omnibus notum fuit miraculum. Et de infideli, quod possit baptizare,vide Innocē. in capitulo si quis puerum. de baptis.columna secunda,qui dicit quòd si aliquis in casu necessitatis,vel etiam sine necessitate vadit ad Saracenum, & dicat,baptiza me,& doceat eum formam, & ille Saracenus baptizet,non credens per immersionem aquæ, aliquid aliud fieri,nisi madefactionem, & non intendat eum baptizare secundum intentionem petentis baptismum, idest, vt baptismus operetur, quicquid operari potest, & ipse baptizans, tanquam minister conferat,quod alii baptizantes conferunt, licet non credat ipsum posse aliquid operari,verè tamen baptizatus est.

6 Aduertendū tamen est, quòd licet iudæus, vel infidelis possit baptizare in casu necessitatis, † non tamen potest esse patrimus alicuius in baptismo,nec in chrismate.capi. in baptismate. de consecratio.distinctio.quarta.& per Ioan.And. in mercurialibus,in cap.ex eo.de reg.iur.in 6.vbi dicit, ꝙ fuit qō disputata per Dominum Palmerium, de hæretico, & per Marti. Laudensem tracta.de principibus versicu.226.& hoc ideo est,quia patrimus tenetur instruere filiolum in simbolo & alijs, quæ minimè cadunt in infideli,capit.vos ante omnia.ea.distinctio.& 37.distinctio.relatum. & quod cum iudæo non contrahatur spiritualis cognatio,vide etiam Io. And.in eius quæstionibus, in quæstione incipiente,baptizauit,&c.

Sed cum hæretico cōtrahitur spiritualis cognatio, & hæreticus baptizans est verè pater spiritualis; & idem in hæretico leuante,quia per sacramentum baptismi, quod habet, nec illud perdit per hæresim, de consecratio. distinctione quarta ostenditur,& capitu. nullus. & de diuor.capitulo quanto, & est quod ad habitum de corpore ecclesiæ, ligatur etiam constitutionibus,& sic spiritualem cognationem contrahit; non sic in pagano, vel Iudæo, vt per Ioan. Andr. in dicto capitulo ex eo.nam sicut carnaliter quis nascit ex patre, & matre, sic spiritualiter ex Deo,& ecclesia matre:conferens autem sacramentum gerit vicem,typum,& personam Dei. prima quæstione prima, sicut Christus c.intra catholicam,de consecra.ea.dist.a quodā,& Suscipiens autem & leuans gerit personam, & typum ecclesiæ, de seruit.c.j.ex quo colligitur ratio,quare non baptizatus baptizat,sed in baptismo non leuat, qa non baptizat' nō est creatura Dei,cuius tipū gerit baptizans,vt dictū est: non tamen est membrum Ecclesiæ,cuius tipum gerit leuans: vtroq; tamen casu, qa expers est spiritualis vitę,in quam primum homo per baptismū renascitur,nullam spiritualem cognationem, cum illius capax nō sit,contrahere potest,vt per Io. Andr.vt supra,col.3.

7 †Quid autem,si Iudæus voluit baptizari, & per ipsum nō defuit,quominus requisierit baptismum, fuit tamen impeditus vt non fuerit baptizatus,an habeatur pro baptizato? & dicendum est,ꝙ sic,nam infidelis volens baptizari,baptizatus est baptismo flaminis,& moriens volat ad patriam.de consec.dist.4.c. baptismi vicem. quod intellige secundum ꝙ dixi supra in j.c. huius 3. par.prin.nu.37.& ita vt supra,specialiter tenet Card. in cle. 2. §.j. in fi.versi.sed dicit Matth.

8 Sed quid in casu cōtrario videlicet,† si Sarracenus,vel infidelis,non verā,sed simulatam hñs baptismi intentionem, baptizatus fuerit,an censeri debeat Christianus, & compelli possit vt fidem seruet?In quo dicendum est ꝙ sic,c.sicut ficti.j.q.j.c.quamuis.de consecr.dist.4.& faciunt quæ tradit Augusti.Berous in tracta.quæstionū familia.q.2. vbi decidit pulchrum casum de Sarraceno,qui simulatè baptismum recepit, vt Christianam iuuenem deciperet,& illi se matrimonio coniūgeret:qui reuersus est ad infideliū regiones, vt scilicet baptizatus dici debeat, & in fide Christi permanere,possit cogi,& ꝙ mulier illa,nisi morte viri secuta nubere possit alteri?& licèt Do.Abb.in c.fi. ante fin. de baptis.secutus Inno.in c.j.eo.titu. videatur tenere,quòd requiratur intentio tam baptizantis,quàm baptizati,vt sacramentū cōferat baptismi:tamen secundum D.Aug.vbi supra, hoc intelligitur quò ad Deum,& forum conscientiæ, sed nō quò ad Ecclesiam,eiusq; forum.

Item & Sarracenus, qui est baptizatus in infantia, cōpellitur seruare fidem catholicam,vt per Dom.in c.contra Christianos, in 2.no.de hęre.in 6.

Et quia dixi proximè de infideli habente intētionem fictam, & se baptizante, non omittam quod legitur in histo. tripar. 11. de illo Iudęo,ficto christianismo,crebrò se baptizante,& hac arte pecunias congerente:qui cum denuò peteret se baptizari, & fons fuisset impletus, & deductus Iudæus ad locū baptismi, tūc Dei quædam inuisibilis virtus aquam disparere præcepit:cumq; præsentes non cogitantes Dei virtutem,aquam per curriculum proprium defluxisse suspicarentur, diligenter vndiq; clausum, rursus impleuerunt fontem, & denuò deducto Iudæo,aqua disparuit, & statim fraus Iudæi omnibus detecta fuit, cum agnitus fuerit à quibusdam circunstantibus alibi baptizatus. & vide quæ dixi supra,cap.2.

9 Et nota ad præmissa, † ꝙ in baptismo infidelium non posset Iudæus,vel alius infidelis constituere procuratorem ad respondendum in baptismate pro eo,sicut fit in paruulis.tex.est in c.cū paruulis,de consecr.dist.4.quem singularem dicit Roma. singu. 54.incip.& in eadem cęna.

SVMMARIVM.

1. *Filius Iudæi potest petere alimenta à Patre Iudæo, postquàm est effectus Christianus.*
2. *Filia Iudæi baptizata potest petere se dotari à patre Iudæo vel aliter infideli,qui etiam tenetur filio donationem propter nuptias constituere.*
3. *Mater Hebręa vel hæretica,etiam quòd non esset eius officium dotare filiam orthodoxam,ipsam tamen dotare tenetur.*
4. *Dispositio auth.res,quæ.C.commu.de lega.habet locum etiam in Iudæis.*
5. *Filius Iudæi baptizatus tenetur alere patrem Iudæum.*
6. *Filius non tenetur sequi patrem infidelem,nec vxor virum.*
7. *Filius,an teneatur potius patri infideli,quàm extraneo fideli.*
8. *Filius Iudęi per baptismum liberatur à patria potestate.*
9. *Iudæi non dicuntur habere filios in potestate,secundum vnam opi.*
10. *Iudæi dicuntur habere filios in potestate,secundum communem opinionem.*
11. *Seruitutis species plures,remissiuè.*
12. *Filij Iudæorum baptizati dicuntur in potestate parentum in respicientibus eorum commodum:secus aliàs,si incommodum paterentur.*
13. *Baptismus quare non liberet hominem à miserijs corporalibus, & non efficiantur immortales & impassibiles.*

CAP. IIII.

1 Postquàm filius Iudæi est baptizatus,† pater Iudæus non eximitur ab obligatione præstandi alimenta ipsi filio baptizato.l.cognouimus. C. de hæret.& Saly. ibi in notabilibus dicit,No.contra Iudæum,qui non vult alimētare filiū Christianū,& per Bal.& Sali.in l.mater. C.de iure doti.

2 † Similiter etiam pater Iudæus,vel alterius sectæ, tenetur dotare filiam orthodoxam & filio dona.propter nup.constituere, d.l.cognouimus.& no.per gl.Bal.& Saly.in d.l.mater.& Ioan. de Ana.in c.Iudæi.el 2.col.2.de Iudæ.& Ang.in §.fuerat.Inst.de act. vbi etiam d.Ias.col,28.ver.Aduerte tñ ꝙ si filius,vbi vterq; ipsorum Doctorum dicūt tunc hoc habuisse de facto,& multū esse notādum,& per Campegi.in tract.de dote,in prima parte, q.47. incip.an Iudæus.vbi etiam de legitima, an pater teneat ei relinquere legitimam. & tenet ꝙ non tam de dote, q̄ de legitima in bonis quæsitis ex vsuris.& Dñs Ias. vbi supra,addit gl.in d. l.mater,amplius volentem,videlicet ꝙ licèt mater non cogatur dotare filiam,vt est ibi tex.(Nisi mate esse diues,& pater inops, qui non haberet vnde filiam dotaret,vt per Bar.& Bal.in auth.res q̄. C.cōmu.de leg.Bal in d.l.mater.Ang.in l.à filia.ff.ad Trebel.Ro- 3 ma.in l.j.ff.solu.matri.) † tamen dicit illa gl. not. ꝙ si mater esset hæretica,& filia Christiana, teneretur eam dotare, quamuis aliter non esset eius officium.& dicit D.Ias.ꝙ idem voluit Bald. in d.l.mater,in matre Iudæa,& Ang.in auth res quæ.C.commu.de leg.vbi loquitur in matre hæretica & Iudæa.

Adde etiam in materia dotis constituendæ id,quod tenet notabiliter Bald.in d.authen.res quæ.in fi.† Vbi concludit, ꝙ dicta 4 auth. habet locum etiam in Iudæis, si pater & filii sint Iudæi, & subinde quòd si legitima nō sufficit, secundum terminos illius auth.possit fideicommissum minui pro dote constituēda: multo magis hoc dicēdum est,si filius, vel filia sit effecta Christiana. sed non est mirum,cum Iudęi regulariter ligentur iure communi,& etiam inter ipsos seruandum est ius commune Romanorum. l. Iudæi.la j. C. de Iudæ. & dixi latè supra, in secunda parte princip.c.j.cum sequen.

5 † Pari modo filius Iudæi baptizatus tenetur alere patrem Iudęum,indigentem,si potest,gl.j.c.si.qui.30. dist. nam & filius nō debet subtrahere parentibus necessaria etiam pro diuino cultu augumentando. quantum enim ad beneficia sustentationis, filii nō debent deserere parentes etiam infideles,vt per Gemi. ibi rñdentem ad c.gaudemus. de diuor. † vbi filius non tenetur sequi patrem infidelem,sicut nec vxor virum infidelem: dicit eñ ꝙ prohibentur filii sequi parentes infideles, quantum ad ipsam infidelitatem,& quo ad habitationem, & diuinū cultum, secus autem quo ad beneficia sustentationis,& per Io.de Ana.in c. Iudæi.el 2.col.2.ver.vtrum.de Iudæ.

7 † Quid autem si pater meus est infidelis, & eget cū extraneo fideli,cui potius eorum subuenire debeam circa vestitum?& gl. in c.si qui.30.dist.& in c.non satis.86.dist.dicit nebulosam, & tenebrosam aquam in nebulis aeris: concludit tamen ꝙ patrem, qualiscunq; sit,præponere debemus extraneo etiā sancto,in his quæ spectant ad opus misericordiæ in prouidendo ei in necessariis,nisi alter magis indigeat, nam tūc tenemur magis extraneo prouidere.86.dist.pasce.sed Spec.in titu. qui filii sint legit.col.4. versi.quid si pater,videtur tenere ꝙ si pater est infidelis & æqualiter eget cum extraneo fideli,extraneus fidelis sit præferendus, nam talis pater potius necandus est quàm alendus. 23. q.8. legi. Hostien.tamen in sum.de tempor.ordin.§.& cui.col.5.versic.septima regula.ibi,quid si pater naturalis.tenet patrem esse præferendum, cum exhibitio nutrimenti sit de iure naturali primæuo, cōmuni etiam omnibus animalibus: & quia si pater malus sit, magis ei videtur subueniendum,quia si moriatur periculum animæ imminet, si viuet, sperandum est de misericordia Dei, qui non vult mortem peccatoris,& qui non venit iustos quærere,sed reuocare peccatores ad pęnitentiam, & hanc opin.tenet Ray.& Goffre.in sum.eo.tit.de tempo.ord.col.10. ver. sed pone quòd pater tuus infidelis.

Vidimus aliqua de filiis Iudæorū baptizatis, quomodo se habere dēant circa parentes infideles,& quæ ab ipsis consequi pñt: 8 † sciēdum modò est,ꝙ ipsi infidelium,& Iudæorum filii per baptismum liberātur à patria potestate,vt est tex.iuncta gl.in c.Iudæorum.28.q.j.& nota.per Doct.in c.2.de conuersi.infi.quia nō est conueniens,ꝙ Iudæus habeat filium Christianum in sua potestate, cum etiam seruum Christianum habere non possit, c.j. & 2.& c.consuluit.c. fin. de Iudæ.l.vnica.C.ne mancip.Christia. & ꝙ filii Iudæorum per baptismum liberentur à patria potestate,no.etiam in Iudæi,el 2.maximè per Fely. ibi, col. fi.eo.titu. & per Moder.in l.Deo nobis.§.is ita.C.de episcopis & cler. & Ias.in l.moribus.col.6.ver.similiter filii Iudæorum, & per Alex. consi. 71.pōderatis verbis,col.2.vol.3. nam & per baptismum quis efficitur nouus homo.c.j.26.dist.& sicut dignitas eximit filiū à potestate paterna,auth.sed dignitas.C.de epis.& cler.ita in Iudæo dicendum est, cum ad fidem conuertitur & transit de terrenis ad cęlestia, & potitur dignitate sacerdotali, & diademate regni,c. post baptismum.de consec.dist.4.

Videndum est etiam,an Iudæi dicantur habere filios in pote- 9 state † vel non?& pro parte negatiua facit,qa licèt contrahaṫ inter eos verum matrimoniū,& indissolubile.c.de infidelibus. extra de consangui.& affi.gl.& Doct.in c. quanto, de diuor.illi tñ dñr habere in potestate filios,qui contrahunt iustas nuptias.l.itē qui in potestate.ff.de his qui sunt sui,vel alie.iu.Sed matrimoniū Iudæorum non vr̄ tale,cum declinat à ritibus Christianis.c. gaudemus.eo.tit.de diuor. Item quia Iudæi sunt serui,Gen.19.Male dictus pater Canaam seruus sit fratrum suorū. & 23.q.8.dispar. Vnde patres eorum non debent dici hr̄e filios in potestate,cum ipsi sint serui,vt in c.patres.32.q.3. & per Archi. in c. qui sincera. 45.dist.vbi eo respectu tenet paruulos Iudæorum posse eripi de manibus parentum,vt baptizentur per principes,quorum ditioni subsunt,de quo tamen vltimo dixi supra,c.2.huius 3.par.prin. num.6.& qui dicantur serui,vide Arist.1.Ethic.7.

10 † Contrariam opinionem scilicet, ꝙ immò filii Iudæorũ sint in potestate parentum, tenent cõiter Doct. & hęc est verior opi. vt no. in c. 2. de conuersi. in fide vt per Do. Abb. in c. fi. eo. ti. Card. in cle. j. in fine commẽti. de iudi. hoc idem tenet Bal. in d. l. item qui in potestate, & Alex. in l. apud Iulianum, alias l. cum seruus. §. constat. de leg. j. & in l. multum interest. ff. de verb. obl. Felyn. in c. Iudæi. el 2. de Iudæ. col. fi. Deci. in c. consuluit. in 2. no. de appellatio. Alex. consi. 99. num. 6 vol. 6. & consi. 13. num. 11. vol. 7. vbi dicit hanc esse magis communem, & in consi. 71. col. 2. versi. ita etiam Iudæi. vol. 2. vbi dicit non obstare iura, de quibus supra, ꝙ sint Iudæi serui, quia non loquunẽ de illa seruitute, propter quã quis amitteret penitus libertatem, nam & vxoratus dicitur esse in seruitute. l. 2. ff. de lib. hom. exhi. & tñ cui dubium ꝙ retinet filios in potestate. vnde videmus ꝙ Iudęi non detinentur in seruitute, nec venduntur, vt reliqui serui, & ita species seruitutis est inducta à iure canonico, vt per Host. in c. Iudæi. in fi. de testi. vbi etiam per Abb. in tertio not. & Parisi. consi. 2. vol. 4. vbi latè de

11 specie seruitutis in Iudæis. † Et de diuersis generibus seruitutis vide per Io. de Ana. in c. item quorundam. col. 2. de Iudæ. & per Domini. in c. ius gẽtium. col. 2. ver. gl. 2. opponit. j. dist. & latè per Archiepis. Florenti. in summa, parte tertia, titu. 3. cap. 6. Sed quò ad Iudæos, vt habere dicantur filios in potestate, adde ꝙ eãdem opin. tenet Soci. in consi. 62. col. 4. versic. 2. pro hac parte. vol. j. & dicit hanc esse magis communem, & consi. 70. in præsenti consultatione, col. j. vers. tertiò, quia Iudæi. eo. vol. pro qua opi. videt text. in d. c. 2. in verbo, cum autem filius in potestate patris, de conuersi. in fide. quem adhoc ponderat Ioan. de Ana. in c. & si Iudæos. colum. fin. in fi. de Iudæ. vbi etiam ipse tenet eandem opinio. Vnde remanet vera conclusio illa, quòd filii Iudæorum verè dicantur esse sub potestate parentum. Parisi. d. consi. 2. col. 4. Filii autem hæreticorum non sunt sub potestate parentum propter crimen læsæ maiestatis, quod dicuntur committere, vt per Ioan. de Anan. in rubr. de hæreti. versi. nunquid autem. sicut & pater inhonestæ vitæ, qui non habet filium in potestate. Bart. in l. sed si vnus. §. si filiofamil. ff. de iniur. nec potest ei pupillariter substituere.

12 † Et quod superius dictum est, Iudæos per baptismum liberari à nexu potestatis paternæ, intelligendum est, sicut in Christianis, vt scilicet hoc habeat locum, quando esset eis commodum, juxta not. in auth. sed dignitas. C. de episco. & cleri. sed si hoc esset sibi inutile, & incommodum, tunc non deberent haberi pro solutis à potestate patris, secundum ea, quæ no. gl. communiter approbata in l. si ex causa. §. Papinianus. ff. de mino. & per Bar. in d. l. item qui in potestate, in fi. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. & Bal. in l. fi. §. necessitate. C. de bon. quæ libe. & no. in c. fi. de iud. li. 6 & in c. per venerabilem. qui filii sint legi. vnde si extaret consuetudo, vel statutum, vt puta ꝙ morienti sine liberis in potestate, fiscus in certa portione succedat, tunc si moreretur Iudęus habens vnicum filium factum Christianum, talis filius haberetur in potestate ad finem excudendi fiscum, cum ageretur isto casu de eius commodo, & ita limitat prędictam conclusionem gl. in c. Iudæorũ 28. q. j. & Fel. in c. Iudæi. de Iudæ. scilicet nisi esset vtile filio Iudæi baptizato retinere patriam potestatem, & allegat Bald. in l. Deo nobis. C. de episco. & cleri. & Pau. in l. quę sub conditione. ff. de libe. & posth. & ex prædicta conclusione infertur, an Iudæi possint filio pupillariter substituere, quando filius est baptizatus, de quo vide Ripam in l. 2. col. 5. nu. 22. ver. tertiò infertur. ff. de vulg. & pup. & quæstio deciditur ex præmissis, & ad hæc faciunt quæ traduntur de monacho, Doct. in l. Gallus. §. & quid si tantum, vbi Ias. col. 2. de libe. & posthu.

Liberantur ergo filii Iudæorum per baptismum à potestate patris, vt dictum est quo ad corpus, sed & à peccato quo ad animam, & à nexu Diaboli; † non tamen liberãtur illico à miseriis corporalibus, & à pęnalitatibus in actu, secus tamen in habitu, & in merito, quia merẽtur resurgere ad gloriam in nouissimo die. & quæ sit causa, ꝙ sicut per baptismum statim tollitur peccatũ animæ, & non tolluntur etiã istæ infirmitates corporales, & cur non efficiamur statim impassibiles, & immortales, vide Aug. in lib. de baptismo paruulorum, & in lib. 12. c. 4. de ciuitate Dei, vbi plures assignat rationes, inter quas hæc connumeratur, quia si ablato peccato per baptismum, non relinqueretur nobis experimentum mortis, nec aliarum infirmitatum, tũc nulla esset pugna martyrii, nec virginum, nec aliorum iustorum, & per consequens nulla esset corona, quam nemo potest adipisci, nisi legitimè certauerit, ad Timot. 4.

13 (marginal number beside "animam, & à nexu Diaboli")

SVMMARIVM.

1. *Baptismus, an liberet Iudæum à pęna criminum.*
2. *Iudæus suscipiens baptismum in fraudem pęnæ non liberatur à pęna delicti.*
3. *Laicus promotus ad clericatum, vel intrans religionem post delictum in fraudem, non liberatur à pęna criminis, & per laicum iudicem punitur, & quando dicitur in fraudem fieri.*
4. *Laicus emittens votum clericatus, si postea delinquat liberatur à pœna mortis, nec potest per secularem contra ipsum procedi.*
5. *Laicus intrans religionem post delictum antequam sit præoccupata iurisdictio iudicis secularis, an gaudeat priuilegio, remissiue.*
6. *Baptismus non liberat à restitutione male ablatorum, sicut nec religionis ingressus.*
7. *Baptismus habilem facit Iudæum ad officia publica, & dignitates.*
8. *Emendatus præfertur illi, qui semper fuit bonus.*
9. *Seruus non efficitur liber per baptismum.*
10. *Christianus potest habere mancipium Iudæum.*

CAP. V.

1 IVdæus, vel infidelis à pluribus eximitur mediante sacramento baptismi: † sed an liberetur à pęnis delictorum, videndũ est, in qua re plures, & maximæ auctoritatis viri tenuerunt, ꝙ Iudęus per baptismum euitet accusationẽ criminis per eum cõmissi, prout Calderi. D. Ant. & Feli. in c. de his. extra de accusat. qui voluerunt ꝙ post baptismũ non possit puniri de delicto antea commisso. & dicit Blancus Patauinus in sua pract. criminali, cau. j. ꝙ si Iudæus dum ad supplicium duceretur propter delictum petierit se fieri Christianum & effectualiter se facit baptizare, liberatur à morte. Sed communis opin. Doc. est in contrarium, ꝙ scilicet baptismus non tollat accusationem, & pęnã delicti, quod tenuerunt Host. D. Ant. & D. Abb. in c. gaudemus, de diuor. & idem Abb. & Maria. & Areti. in d. c. de his, vbi etiam Io. de Ana. qui dicit hanc esse cõem opin. & idem tenet Cardi. Alex. in c. deinde. 26. dist. & Domini. 25. dist. primum. Iudæus. n. delinquendo offendit Rempublicam, baptismus verò operatur remissionem peccatorum respectu læsionis Dei, tãquam vnum ex sacramentis nouæ legis, continens in se preciũ passionis Christi. Aliàs quisq; in fidelis de facili post delictũ diceret se velle effici Christianus ad pęnam euitandam, vt dicit Abb. in d. c. gaudemus. col. 3. ante fi. ver. in gl. fi. & per Deci. consi. 130. proponitur ꝙ quidam, vol. j. vbi dicit etiam hanc esse communem opin. & per Ruynum cõsi. 13. casus de quo quęritur, col. fi. vol. 5. vbi dicit etiam, ꝙ esset in arbitrio iudicis eligere primam opinionem, licèt hoc dicat sub dubio.

2 † Quæ cõclusio cõis indubitãter procederet in casibus, quando subessent indicia, ꝙ infidelis baptismum suscepisset in fraudem pęnę, potiusquàm intuitu Dei, per tex. & ibi no. in c. ad abolendam. de hæret. maximè per Dominum Abb. ibi, col. j. ver. itẽ nota singulariter, vbi quando hæreticus metu pęnæ reuertitur ad fidem, non est ei parcendum, quod dicit esse notãdum: & qñ essent inditia, tunc non staretur iuramento Iudæi de contrario, licèt aliàs ea quæ consistunt in animo probentur per iuramentum, & qñ esset accusatus, vel de crimine diffamatus, tunc etiam esset indicium fraudis, vt per Ruyn. vbi supra, per ea, quæ tradit

3 Bar. post Dynum, in l. j. ff. de pęn. dum cõcludit † ꝙ si quis in fraudem post delictum efficiatur clericus, ꝙ hoc sibi non prosit, & in fraudem istud dicitur factum & non aliter, quando prius fuerat accusatus, vel diffamatus de delicto, per l. fi. ff. de his, qui sibi mortem consciue. & quòd si laicus commiserit delictum, & formata contra eum inquisitione vel secuta condemnatione efficiatur clericus, vel religiosus, quòd per talem fori mutationem non impediatur iudex secularis eum punire, tenent Bart. & omnes in l. cum quædam puella. ff. de iurisd. om. iudic. & Bar. in dicta l. j. colum. 2. versic. iuxta prædicta quæro. ff. de pęn. & Alexand. ibi in addit. ad Barto. censetur enim post accusationẽ, aut diffamationem, aut si fuisset in crimine deprehẽsus, id fecisse in fraudem, vt per Dyn. in l. Vlpianus. ff. de excusa. tuto. vide Ioan. Andr. in c. j. de oblig. ad ratio. & in c. proposuisti. de foro compe. Archidiac. 11. q. 1. D. Anto. in d. c. j. Feder. de Sen. consi. 97. col. fin. Anch. consi. 189. colum. pen. Oldra. consi. 4. & consi. 235. & consi. 17. colum. 9. & 13. Alexand. in l. fi. colum. 1. ff. si ex noxa. ca. Cęp. consi. 11. colum. 4. & 5. & consi. 40. col. 10. & consi. 68. Andr. Sicu. consi. 52. colum. 7. volum. 2. Posset tamen summus Pontifex remittere pęnas criminis, vt per Deci. consi. 137. vol. j. & etiam quilibet summus Princeps, vt latè per Parisi. consi. 1. col. 2. vol. 4.

4 Quod tamen supra conclusum est, fallit † nisi quis fecisset votum clericatus, vel intrandi religionem, antequàm delictum cõmitteret, nam tunc nullo modo posset per iudicem laicum puniri, quasi votum trahatur retro. & concludit Ias. in d. l. cum quædam puella, colum. 2. versi. limita, &c. & ita dicit tenere Bald. in l. j. C. an ser. ex fac. suo. Dicitque notabile, pro euadendo aliquem à pęna mortis, maximè quia staretur iuramento suo, an votum emiserit ante commissum delictum, vt ibi per eum. quod tamen vltimum reprobatur per Claudi. Seisel. ibi, quod iuramento delinquentis.

5 † Quid autem si laicus commiserit delictum, & antequàm citetur, vel aliter pręoccupetur iurisdictio iudicis secularis ingrediatur religionem, vide per Doct. in d. l. cũ quædam, & in l. si quis postea. ff. de iudici. & per Cano. in c. proposuisti. de fo. compet. & quomodo, & quando intelligatur promotio ad clericatum cũ fraude vel sine, vide ibi per Maria. Soci. col. 14. & seq. ver. responde ex omnibus prędictis.

Et sicut

Et sicut Iudæus in casibus de quibus supra, quãdo in fraudem

6 recurreret ad baptismum, non eximitur à pęna delicti, † ita etiã per baptismum non liberatur à restitutione malè ablatorum, & emendatione damni per alium passi, nec præiudicat iuri alteri quęsito, iam ante baptismũ: ex eo enim tertius lęditur, nec ius illi competens potest auferri, secundum gl. cum qua omnes transeũt, in c. gaudemus, in verbo, poterit obiicere, de diuor. sicut & per libertatem adeptam non tollitur delictum, ante cõmissum in alium. ff. de his, qui not. infa. l. athletas. §. Pomponius, & l. pen. nam per baptismum peccata dimittuntur, non autẽ lex. 26. dist. acutius, & c. deinde, & c. vna. vnde licèt tollantur peccata, & defectus decurrentes ex peccatis, non tamen per baptismum tollũtur vitia personalia, & personæ inhærentia, & subinde non tollitur peccatum in quod incurrit, non satisfaciẽdo homini per restitutionem malè ablatorum. c. si res. 24. q. 6. & per Ruy. d. consi. 13. col. j. per Io. de Ana. in c. Iudæi, el 2. de Iudæ. & per Deci. d. cõsi. 130. vol. j. sicut si quis post delictum religionem ingrediatur, non propter hoc tertius, cuius interest, amittit actionem suam, immo ipsam contra monasterium possidentem bona delinquẽtis potest intentare, Instit. de acquisi. per arrogati. §. fin. per Host. in d. c. gaudemus, in fi.

7 † An autem per baptismum Iudæus fiat habilis, vt possit admitti ad publica officia, à quibus iura ipsos repellũt, vt habet in l. fi. C. de Iudæ. & c. pe. eo. tit. 54. dist. c. nulla. c. constituit. 17. q. 4. & videbatur ꝙ non, per tex. in d. c. constituit. sed cõtrarium est verius, videlicet ꝙ Iudæus per baptismum habilitetur ad offi. publica, per tex. in c. eam te. de rescript. & ibi D. Abb. in vlt. no. Ibi eñ patet, ꝙ Iudæus, effectus Christianus, est capax beneficii Ecclesiastici, & potest impetrare etiam in Ecclesia cathedrali: nec est cõtemnendus, quia fuerit Iudæus, sed commendandus, quia ad fidem conuersus, & si potest habere Ecclesiastica beneficia, ergo & secularia, vt bene tenet Ias. in rub ff. de iusti. & iu. col. j. in fi. pro quo allegat gl. in c. obeuntibus. §. fi. in gl. magna, ad fi. 63. distinct.

8 † Quæ vult, ꝙ emendatus præfertur illi, qui semper fuit bonus. item Abb. in c. si clerici. §. de adulteriis, col. fi. de iudic. circa finẽ, qui dicit ꝙ quis sublata macula, & peracta pęnitentia, incipit esse nouus homo, c. ferrum. 50. dist. & de baptizato, ꝙ dicatur nouus homo, est tex. in c. 2. 26. dist. sicut de seruo manumisso, qui ẽt dicitur homo nouus, tex. in l. si seruus legatus; in fi. ff. de adimen. lega. Nam per aquam baptismi fit transitus de terrenis ad cœlestia, & de inquinamento ad sanctificationem, vt habetur de cõsecrati. dist. 4. per totum, maximè autem in c. per aquam, & c. nõ potest. vnde si baptizatus est dignus donis cœlestibus, multo magis terrestribus, & vanis. Non obstat tex. in d. c. cõstituit, quia loquitur ille tex. de illis Iudæis ad fidem conuersis, qui post cõuersionem CHRISTVM blasphemant, & alia committunt, de quibus in c. pleriq; de consecra. dist. 4. Qui intelliguntur perpetrare ritus Iudaicos, vt ibi dicitur, & ideo sunt indigni honoribus, & dignitatibus, de quibus etiam Iudęis retinentibus reliquias ritus Iudaici, vt puta nomen, quo existẽs Iudęus appellabatur, & exercitium vsurarum, & conuersationem cum Iudæis, vide Crauet. consi. 73. col. 3. vol. j. item dictum c. constituit, habet plures intellectus, vt per Io. de Ana. in c. cum sit, col. pe. ver. vltimò quia tex. eo. tit. & licèt ibidem contrarium teneat, videlicet ꝙ text. in d. l. fi. C. de Iudæ. & in d. c. cum sit, habeat locum etiam in Iudæo facto Christiano, siue de recenti, siue non, per d. c. constituit, vbi etiam Archidia. idem tenet, & Roman. sing. 672. tamen Felin. in d. c. cum sit, de ipsis admiratur, dicens ꝙ si talis non repellitur ab ordinibus, & beneficiis Ecclesiasticis, d. c. eam te. multo minus debet repelli à secularibus officiis, & ad c. constituit, respondet, vt per gl. ibi videlicet, vt loquatur in nouiter conuersis, & in eis dicit nõ esse mirum, per tex. in c. j. 48. dist. & idem tenet Claudius Seisellus in rub. ff. de iusti. & iure, col. fin. in fi. per d. c. eam te. licèt neophiti. i. nuper baptizati. c. neophiti. de consecra. dist. 5. prohibeantur ordinari ad sacros ordines maiores. cap. quoniam. 48. distinct. quia minoribus ordinibus non sunt prohibiti, vt ibi per Archidiac. & in cap. quicunque. 77. distinct. & per Domini. in c. sicut. ea. distinct.

Et quod supra dictum est, Iudæum baptizatum esse capacem beneficij Ecclesiastici & nõ repelli ab ordinibus sacris, limitatur nõ habere locum in baptizato in ægritudine. is enim presbyter ordinari non debet. c. si quis in ægritudine. 57. dist. & hoc sublimitatur in duobus casibus, vt ibi.

9 Licèt per baptismũ quis efficiatur nouus homo, vt proximè dictum est: per baptismum † tamen non desinit quis esse seruus, quia libertas non datur per baptismũ, sed remanet adhuc seuus Christianus. quod est contra cõem opinionem vulgariũ, qui credunt ꝙ statim, ꝙ aliquis est baptizatus, efficiatur liber. ita Ang. in l. vnica, C. ne Christia. manci. & Ioan. de Ana. in c. j. de Iudæ. & Roma. consi. 288. in casu propositi, & non prohibetur Christianis habere Christianum seruum, & habetur in l. multũ interest, ff. de verb. oblig. prohibetur enim Iudæis habere Christianũ mãcipium: nam infidelium serui, si accipiunt fidem Christi, efficiũtur liberi. c. fraternitatem. 54. dist. ergo Christianis est cõcessum. & no. in c. consuluit. el 2. de appella. & in c. j. c. multorum, c. sicut. c. fi. de Iudæ. & per Arch. & alios, in c. mancipia. 54. dist. Et quamuis Iudæus factus Christianus non desinat esse seruus, quia seruitus est introducta de iure diuino, arg. 35. dist. sexto. & per ius gentium, & iure canonico confirmata. c. Ecclesiarnm. 12. q. 2. vbi tamen de consuetudine non solent Christiani esse serui, pium esset consulere Dominis, vt eos manumitterẽt, vel saltem pro pecunia mendicata, vel seruitio ad tempus præstito, secundum arbitriũ boni uiri redimeret se. 12. q. 2. cum redemptor. Si quis autem contrarium faceret, non peccaret.

10 † Licitum est aũt Christianis habere mancipium Iudæum, vt no. in d. c. mãcipia. & tex. in c. si Iudæos. de Iudæ. & in c. displicet. 24. q. 4. Non tamen debet cũ eo morari, ita ꝙ eum habeat familiarẽ. 34. q. j. sæpe. & c. nullus. sed faciet seorsum habitare deputãdo eum ad custodiã porcorum vel hortorũ, & de hoc vide San. Tho. in 2. 2. q. 10. ar. 9. Si tñ domini periculũ immineret ex cõione talis serui, deberet eũ à se abiicere, iuxta illud Matth. 5. si pes tuus, &c. & si voluerit fieri Christianus, nõ potest dominus prohibere, qa spiritus sancti vocatio vincula soluit. 19. q. 2. duæ sunt. Ad præmissa adde, Iudæos possidere posse Christianum mancipium, nisi Christiani illud oblato precio Iudæis redimant. hoc dicitur in Concilio Aurelian. 3. Can. 11. & Concilio Aurelian. 4. Can. 18. Et in Concilio Matisconensi, Can. 10. & in hoc, differentiam inter ius ciuile & canonicum statuit Prosdoci. de Comi. in tracta. de differentia inter ius ci. & can. nume. 146. per tex. in c. j. & c. fi. de Iudæ.

SVMMARIVM.

1. *Iudæus ad fidem conuersus potest esse testis contra Christianum.*
2. *Iudæa ad fidem conuersa guadet priuilegio tacitæ hypothecę in dote.*
3. *Filius Iudæi ad fidem uersus, an possit petere sibi assignari legitimam in bonis patris viuentis.*
4. *Conuersio ad fidem abolet omnem ingratitudinem, quam cõuersus in patrem commisisset.*

CAP. VI.

1 PEr ea, quę dicta sunt in pręcedenti ca. potest inferri, † ꝙ Iudæus conuersus ad fidem põt esse testis contra Christianum, quia ante conuersionem prohibetur, c. Iudæi. de testi. Spec. in tit. de teste, col. 18. ver. item ꝙ est Iudęus. licèt Feli. in d. c. Iudæi, contrariũ sentiat, in Iudæo neophito, vel nouiter conuerso, vt non possit testificari contra Christianum, per tex. in c. non potest. 2. q. 7. Sed tenendo contrarium potest responderi ad illum tex. ꝙ ibi requiritur pręuaricatio in fide, vt repellatur à testimonio, non autem ꝙ simpliciter sit de nouo ad fidẽ conuersus, & hoc dicitur expresè in d. tex. in prin. videlicet ꝙ non potest quis erga homines fidelis & sic testificãdo, q Deo extitit infidelis præuaricando in fide: intelligũtur enim tales, q præuaricantur, iudaizare. c. pleriq; de consecra. dist. 4. & tanquã hæretici habentur, c. contra Christianos. in prin. in verbo, redierint, & ibi gl. de hæreti. in 6. & tex. in c. Iudæis, 45. distin. limita tamen hanc conclusionem non procedere, quando nouiter conuersus produceretur in testem super facto, quod euenerat tempore, quo erat Iudæus, vt per Rom. Sing. 697. veniamus. Marsili. Sing. 107. & 173.

2 † Et similiter Iudæa ad fidem conuersa gaudet priuilegio tacitæ hypothecæ, de quo in l. assiduis. C. qui potio. in pig. habean. & prælationis, vt per Host. in c. gaudemus. col. 2. versi. sed est argumentum, de diuor. nam si Imperator põt dare hoc priuilegium, multo fortius Deus, argumen. 30. q. 4. ita diligere. & Abb. in d. c. gaudemus, col. fin. idem tenet post alios ibi, dicens tamen rationem, de qua supra, parum concludere, quia non apparet ꝙ per baptismum Deus voluerit hoc cõcedere, ideo ipse pro hac opi. allegat. text. in auth. item priuilegium. C. de hęret. vbi dicitur ꝙ priuilegium dotium non competit his, qui non participant de fide: ergo, dicit ipse à contrario, omnibus participantibus competit, & satis est ꝙ tempore quo vult vti priuilegio, sit in fide, & sic qualitas illa fidei orthodoxæ sit tempore vsus priuilegij, argum. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. & ita cõmuniter tenent Doc. in d. c. gaudemus. & pro hoc facit, ꝙ priuilegium, de quo in d. l. assiduis. competit etiã Iudeæ in bonis mariti, vt dictum est parte 2. c. j. nume. 9. ergo multo magis conuersæ ad fidem, c. Iudæi. el 2. de Iudæ. licèt quo ad Iudæam D. Ias. in §. fuerat. col. 24. num. 113. dicat contrarium tenere Cyn. & Nico. in l. j. ff. solu. matri. dicitq; illud notandum bene ad limitationem d. §. fuerat. & ꝙ dictum est de Iudæa conuersa, idem dicẽdum est de hæretica, quę abiuraret hæresim, & rediret ad fidem, quia recuperaret dictum priuilegium tacitæ hypothecæ in bonis mariti, quod per hæresim amiserat, d. auth. item priuilegium, ita limitat D. Abb. in d. c. gaudemus, circa fi. & D. Ant. Negusanti. in tracta. de pig. & hipo. 2. par. 4. membro, num. 73.

3 † Quæro etiam, an filius Iudęi ad fidẽ conuersus possit petere sibi assignari legitimã in bonis patris viuentis? & qõ est satis dubia, & pro parte negatiua facit, ꝙ Iudæi vtuntur iure communi Romanorum, & secũdum iura ciuilia sunt eorum causæ terminandę,

minandæ, prout latiſſimè dixi ſupra, in 2. parte princip. c. j. cum ſeq. ſed eo iure ſecundum communem opi. filius non poteſt petere legitimam in vita patris. l. Papinianus. §. quarta, & ibi not. ff. de inoffi. teſta. Bart. & alii, in l. is poteſt. ff. de acquiren. hæredi. & in l. j. §. impuberi. ff. de collati. bono. & in l. fi. ff. de libe. agno. & Cano. in c. Raynutius. de teſta. Item quia per baptiſmum nō tollitur lex. 26. diſt. acutus, & c. deinde. & conſequenter nec ius quęſitum patri, vt filius eo viuente poſſit petere ſibi aſſignari legitimam in bonis ſuis. ſed pro contraria parte facit tex. in c. Iudæi. el 2. extra de Iudæ. in verbo, melioris conditionis ad fidem conuerſos eſſe oporteat, q̃ anteq̃ fidem ſuſceperint, habebātur. per quē tex. & alia iura, & rationes, hanc partem tenet Io. de Ana. in d. c. Iudæi. col. 2. verſic. nunquid autē filius. & tex. ibi ſimpliciter mandat conuerſis ad fidem exhiberi ex integro portionem hæreditatis, & bonorum ſuorum: nam ex quo ſimpliciter loquitur, videtur poſſe intelligi etiam in vita parentum, quia ſi cōuerſus ad fidem deberet expectare mortem parentum, non poſſet dici ipſos filios conuerſos eſſe melioris conditionis, q̃ non conuerſos, cuius contrarium vult ille tex. Felynus autem ibi non firmat pedes. ſed ſi quis vellet adhærere primæ opinioni, poſſet reſpondere ad tex. in d. c. Iudæi. ipſum retorquendo in contrarium, nam ibi fit mentio de portione hæreditatis, quod verbum hęreditas, præſupponit mortem l. hæreditas. ff. de reg. iur. vbi dicitur, hæreditatem nihil aliud eſſe q̃ ſucceſſionem in ius vniuerſum, quod defunctus habuit tempore mortis, & hæreditas non dicitur viuentis. l. j. cum gl. ibi in verbo, qui viuit. ff. de hæredi. vel acti. vendi. Sed tutior, & æquior videtur opin. quam tenet Io. de Ana. fauore Chriſtianæ religionis, cuius cauſa plura conceduntur, vt ibi per eum.

4 † Notandum eſt etiam circa conuerſionem ad fidem, quòd omnis ingratitudo, quam conuerſus commiſiſſet erga parentes, aboletur per conuerſionem, vt per Hoſtien. & alios in d. c. Iudæi. pro quo Fely. ibi allegat tex. in c. non licet. 19. q. vlt. argumento à fortiori, vbi ſi filio Chriſtiani per ingreſſum religionis omnis ingratitudo abeletur, fortius Iudæo conuerſo, qua opus ſuum eſt valde dignius, faciunt quæ no. per Doct. maximè per D. Iaſ. in l. in arenam. C. de inoff. teſta. de filio, & filia emendatis, & pœnitentiam agentibus, & quæ tradit Campeg. in tractatu de dote, q. 47. incip. an Iudæus.

SVMMARIVM.

1 *Conuerſus ad fidem, an poſſit manere cum vxore infideli.*

2 *Diſpenſare, quomodo poſſit ſummus Pontifex ſuper matrimonijs tam per copulam conſummatis, quàm non conſummatis.*

CAP. VII.

Et quia ſæpe Iudæi (& idem de aliis infidelibus poteſt cōtingere) veniunt ad fidem, vxoribus remanētibus in Iudaiſmo, vel infidelitate, videndum eſt vtrum coniunx ad fidem conuerſus poſſit manere cum vxore infideli, 1 nolente conuerti, cum qua in infidelitate contraxit? † In quo dicendum eſt ꝙ conuerſus ad fidem pōt manere cum vxore infideli, cum qua in infidelitate cōtraxit (nam inter infideles eſt verum matrimonium, licet non ita firmum, & ratum, & indiſſolubile, ſicut inter Chriſtianos. c. de infidelibus, de cōſangui. & affi. c. quāto. c. gaudemus, & ibi no. de diuor.) & ꝙ poſſit manere cū ea, adducitur tex. in c. ſi quis Gentilis. 28. q. j. & Paul. ad Cor 7. ibi, ſi quis frater vxorem habet infidelem, & hęc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. & iſte erit caſus ſingularis, in quo poterit eſſe matrimonium inter Chriſtianum, & infidelē. & hoc eſt ideo, quia matrimonium fuit ab initio inter ipſos contractū, cum aliàs matrimonium inter Chriſtianum, & infidelē non teneret, vt dixi ſupra, in 2. par. c. 3. nu. 15. Sed nō tenebitur cum ea habitare, ſi non vult conuerti. 28. q. j. ſi infidelis. ſiue ſit Gētilis, ſiue Iudæa, & no. in d. c. quāto, & hoc ideo eſt ſtatutū modernis tēporibus, quia in primitiua Eccleſia tempore Apoſtolorum, paſſim conuertebantur ad fidem Iudæi, & Gentiles, & ideo vir fidelis tunc poterat habere probabilem ſpē de cōuerſione infidelis, etiam ſi conuerſionem non promitteret, pro quo tempore dicit Apoſtolus. i. Cor. 7. Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierē fidelem, & èconuerſo; & pro illo tempore eſt intelligendū conſilium Apoſtoli, de quo ſupra, poſtea autem procedente tempore, & modernis temporibus, Iudæi, & Gentiles, qui Iudaizare cęperunt, ſunt facti magis obſtinati, & corde obdurati, propterea vxor infidelis, niſi conuerti velit, non permittitur viro conuerſo cohabitare, ſiue ſit Iudæa, ſiue Gentilis. & ſic concludendum eſt, ꝙ ſi coniunx, qui remanſit in infidelitate, non vult cohabitare fideli conuerſo, vel vult habitare, non ſine blaſphemia diuini nominis, & iniuria creatoris, vel ſine peccato, tunc matrimoniū inter eos in infidelitate contractum, diſſoluitur, vt d. c. quanto. & ibi per Doct. vnde verſus.

> Deſere ſpernentem, vel blaſphemare volentem,
> Vel te credentem ſcelus ad mortale trahentem.
> Nam ſunt, abſq; mora, ſic vincula rupta priora,

Et his tribus caſibus ſoluitur matrimonium, non per ſententiam, ſed ipſo iure, ſcilicet, propter contumeliam creatoris, vel quia non vult cohabitare, vel cohabitans blaſphemat, vel trahit ad mortale peccatum, & ideo fidelis debet ad hoc adhibere teſtes, vt de ſecundo matrimonio dubitare nō poſſit, vt per Hoſt. & alios, in d. c. quanto. & per tex. in c. ſimili modo. & c. ſi infidelis. 28. q. j. & ex illo Apoſtoli. j. Corinth. 7. Si infidelis diſcedit, diſcedat, & c. Non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater vel ſoror in eiuſmodi. Dicunt tamen Doc. tutius eſſe, vt iudex aſſignet diem infideli, ad ſe conuertendum, vel ad habitandum 2 † cum conuerſo ſine contumelia creatoris, ſecundum Hoſt. & Io. And. & Henri. in d. c. quanto. & Archi. in d. c. ſi infidelis, & Aſtenſem in ſum. lib. 8. c. de diſparitate cultus. arti. 2. ver. vtrum autem conuerſus. vbi etiam de adhibendis teſtibus, quod infidelis requiſitus cohabitare recuſet, vel cohabitans blaſphemet, vel eum trahere nititur ad mortale peccatum. De duobus autem fidelibus, quorum alter labitur in hæreſim, vel Gentilitatis errorem, utrum uinculum matrimonij inter eos diſſoluatur, uide Henri. in d. c. quanto. col. 2. & Aſten. ubi ſupra.

Ex ſupradictis habes caſum ſingularem, in quo Papa, uel Eccleſia diſpenſat ſuper matrimonio conſumato per copulam carnalem, uidelicet inter infideles, quando alter coniux ad fidem conuolat, ut per Abb. in d. c. quanto. qui dicit no. caſum, in quo uerum matrimonium conſumatum per carnalem copulam diſſoluitur, quando alter infidelium uenit ad fidem, reliquo nolēte ſecum cohabitare, uel non ſine blaſphemia diuini nominis. & uide Boer. conſi. 20. Inter infideles autem in matrimonio nō conſummato, uerum eſt ꝙ Papa latiſſimam habet poteſtatem, & ex conſenſu cuiuſcunque ſponſi ex poteſtate abſoluta, poteſt matrimonium diſſoluere, nulla legitima cauſa ſubſiſtente, ex poteſtate uerò ordinaria poteſt, ex aliqua tamen cauſa rationabili, ut per gl. in c. ex publico. in uerbo. conſummatū. de conuer. cōiuga. quam Hoſt. Io. And. & alij cōiter ſequuntur, & Arch. in c. quapropter. 27. q. 2. Bal. in l. Deo nobis. col. 2. uer. ulterius not. C. de epiſc. & cler. idem Bal. in l. j. ante fi. C. de ſponſali. Fely. in c. quę in Eccleſiarum. col. 7. uer. & hinc eſt. de conſti. Et quomodo intelligatur id, quod dictum eſt, de iuſta cauſa, & conſenſu partiū, uide D. Præceptorem meum Gozadi. conſi. ſuo 2. col. 4. ubi latè, & ad dictam concluſionem uide Pet. de Ancha. conſi. 239. parū dubitationis, & conſ. 373. reuocatur in dubiū. & eſt no. Deci. cōſi. 112. in pręſenti conſultatione. uol. j. quod edidit in caſu diſpenſationis matrimonii in hac ciuitate noſtra Vtinenſi, Soci. Sen. conſi. 28. circa primum quæſitum. uol. j. Hinc eſt ꝙ Papa poteſt ſtatuere, ut per ſecundum matrimonium conſummatum, tollatur primum non conſummatū. c. tuas. & ibi not. de ſponſa. duo. & ita dicit communiter teneri, Io. de Imo. in c. fi. de tranſact. & Maria. d. conſi. 28. col. 2. In matrimonio autem conſummato per copulam carnalem inter fideles non poteſt Papa diſpenſare, & eo caſu habet locum quod dicitur, quos Deus cōiunxit, homo non ſeparet, ut in c. inter corporalia. de tranſla. præla. 32. q. j. c. dixit Dominus, 33. q. 2. quos Deus. Marci 10. Matth. 5. Lucæ 19. quod quidem euangelium loquitur de conſummato, ut habetur in d. decretali, ex publico. ubi Abb. & alii. Archid. in d. c. quapropter, & eſt tex. optimus in d. c. quanto. ſecundum Abb. ibi, in 3. not. & per Bald. in d. l. Deo nobis. colum. 2. in fi. nam matrimonium conſummatum denotat unionem, & conformitatē, quæ eſt inter Deum, & Eccleſiā per aſſumptionem carnis humanę. c. debitum. de biga. & ſicut figuratum eſt indiſſolubile, quia carnem quam Deus aſſumpſit nunquam dimiſit: ita & matrimonium illud figurans debet eſſe indiſſolubile, ſicut figuratum, gl. in d. c. quapropter, & Hoſt. in d. c. ex publico. & iſta eſt communis opi. Doc. in locis præallegatis, & in c. ex parte. el 2. de conuer. coniuga. & in c. propoſuit. de conceſſ. præben. & Pet. de Ancha. in c. Canonum ſtatuta. col. 6. de conſtit. Ratio autem, quare matrimonium per uerba de præſenti contractum, & non conſummatum, mediātę copula carnali poſſit Papam ſeparari, ea eſt, ſcilicet quia in hoc ſignificatur ſolum cōiunctio fidelis animę ad Deum, nam anima ſæpe peccando ſeparatur à Deo, & ideo ſicut ſignatum recipit ſeparationem, ſic & ſignans tale matrimoniū non conſumatum, ſed conſummatum rem indiſſolubilem ſignans, ut dictum eſt, ideo & ipſum indiſſolubile permanet: nam & conſummatio quæ conſiſtit in facto, non poteſt haberi pro nō facta. 33. q. 5. ſi Paulus. l. in bello. §. factæ. ff. de cap. gl. in d. c. inter corporalia. & no. ubi ſupra.

Qualiter autem ad fidem conuerſus formabit libellum in caſibus pręmiſſis ſupra, in princ. uide Spec. in tit. de diuor. uerſi. eodem modo, col. j. Et utrum coniux infidelis dimiſſa, poſſit cum alia perſona contrahere illo uiuente, uide in c. ſi infidelis. 28. q. 2. & Aſten. in ſum. lib. 8. de diſparitate cultus, art. 2. q. 12. de quibus etiam uide S. Tho. 4. diſt. 39. art. 3. 4. & 5.

SVMMARIVM.

1 *Iudæa ad fidem conuerſa, an poſſit repetere dotem, ſibi ab eius patre conſtitutam, viro remanente infideli.*

2 *Iudæa ad fidem conuerſa, an poſſit conſequi dotem ſuam ab epiſcopo poſt conuerſionem, tanquàm perſona miſerabilis.*

CAP. VIII.

Qværo vlterius, ſi vxor Iudæi eſt cōuerſa ad fidem, (quo caſu poteſt retinere cōem ſobolē penes ſe, iuxta text. in c. ex literis, extra de cōuerſio. infid. & in c. Iudæi. 28. q. j.) 1 † an ipſa ad fidem conuerſa poterit dotem ſibi à patre conſtitutam repetere à viro remanente in infidelitate & ipſam dotem ſalua conſcientia retinere? & videtur dicendum ꝙ ſic, nam communis eſt Doct. ſententia, in c. gaudemus. de diuor. ꝙ Iudæa conuerſa ad fidem, gaudeat priuilegio dotis conceſſo per Imperatorem mulieribus in dotibus repetendis, de quo in l. aſſiduis. C. qui pot. in pigno. habean. vt ibi per Abb. qui dicit, Doct. ita concludere, vbi idem tenet Petr. de Anch. Ioan. Andr. & alii. Pro qua concluſione, D. Abb. allegat tex. in authen. item priuilegium. C. de hæret. & Bal. Nouel. in tract. de dote, in 11. par. col. fin. circa princip. Et facit ꝙ melioris conditionis eſſe debet conuerſa ad fidem quàm Iudæa, vt dicit tex. in c. Iudæi. el 2. extra de Iudæ. Sed dictum priuilegium competit etiam vxori Iudeæ, ergo fortius ad fidem conuerſæ. Quam concluſionem intelligo procedere in terris, vbi Iudęi ex permiſſionibus Principum, pręuia auctoritate ſedis Apoſtolicæ, exercent vſuras, ſecundū communem Italiæ conſuetudinem.

Nec dictæ concluſioni obſtare poteſt, ꝙ infidelis conuertēs ſe ad fidem, tenetur reſtituere ea quæ ex vſuris acquiſita ſunt, c. Iudæi. de conſecra. diſt. 4. & de pęnit. diſt. 5. c. falſas, cum ſimi. Et ꝙ propterea dolo faceret petere, quæ ſtatim eſſet reſtitutura, videlicet dotem ex vſuris acquiſitam: quia reſpondetur, quod attēto tempore conſtitutionis dotis filiæ Hebrææ per patrem Iudæum, bona dotantis, non intelliguntur affecta, nec reſtitutioni ſubiecta, cum licita fuerit ei fœneratio, ſubſiſtente dicta conſuetudine, & bulla Papali Martini, & Eugenii, de qua re latè dictum fuit ſupra, par. j. c. 11. Et ex iſta cauſa concludit Campeg. in ſuo tract. de dote, par. j. q. 47. ꝙ vſuræ extortę ab Hebręis non poſſunt ab ipſis repeti, nec eſſe in caſu reſtitutionis, nam ipſi Iudæi ad illarum reſtitutionem tenerentur aliàs. c. poſt miſerabilem. cap. quanto. extra de vſur.

Et pro concluſione prædicta facit, quod tradit Federicus de Senis conſ. 63. incip. quidam vſurarius, vbi tenet ꝙ dos conſtituta per patrem vſurarium, nihil aliud habentem in bonis, pro creditoribus ſuis ſatisfaciendo, non poſſit repeti ab ipſa filia vſurarii patre defuncto, & marito, quod erat magis dubium, quam in dote per Iudæum conſtituta filiæ, de pecunia vſuraria, ſtantibus præallegatis, & opin. Federici refert & ſequitur Laurent. de Rodul. in tract. vſura. quæſt. 72. in fin. & Ioan. de Ana. in cap. cum tu, colum. 7. verſic. extra gloſſ. de vſur. dicens quòd opin. Federici procedit de æquitate, ſcilicet, ne filia fame pereat, & non de rigore, prout dixit Abb. in d. c. cum tu. allegat etiam Bald. ſequentem opin. Federici, in l. eam quam. C. de iure dot. vbi tamen Bald. diſtinguit in dote data à patre vſurario in quantitate, ſecus ſi fuiſſet datus fundus in dotem, quia tunc tranſiret cum ſuo onere. & ſi opin. Federici eſt vera, vbi dos fuit ſoluta ex pecunia merè vſuraria, vt poſſit p̄ filiā vſurarii retineri, nec ab ea repeti, tanto magis dicendum eſt in dote cōſtituta per patrem Hebręū ex fœnebri pecunia, non ſubiecta reſtitutioni, vt dictum eſt. Sed opin. Federi. & Abb. reprobat in caſu, quo loquuntur, Alex. de Neuo, conſi. 98. caſus talis eſt. col. 5. & per bona iura concludit, ſcientem ſe non eſſe ſoluendo, non poſſe dotem conſtituere filiæ in fraudem creditorum.

Et pro dicta concluſione principali facit etiam cōmunis ſententia Doct. quæ habet, ꝙ pater Iudęus vel alterius ſectæ tenetur dotare filiam orthodoxam, & filio donationē propter nuptias conſtituere. l. cognouimus. cum ibi not. C. de hæret. Item filio conuerſo alimenta præſtare, vt ibi per Salyc. & alios, & Bal. in l. mater. C. de iure dot. Io. de Ana. in c. Iudæi. el 2. ex̄ de Iudæ. Ang. Inſti. de act. §. fuerat. qui dicit illis diebus habuiſſe de facto, prout etiam ſe de facto habuiſſe refert ibi Iaſ. in ciuitate Papiæ, præſupponentes dicti Docto. præmiſſa licitè haberi poſſe, à patribus Hebræis, qui communiter & vbiq; degentes conſueuerunt exercere vſuras.

Nec præmiſſæ concluſioni obſtant, quæ tradit Campeg. in dicto ſuo tract. de dote, q. 47. inci. an Iudæus, qui concludit, filiam Iudæā effectam Chriſtianam nō poſſe petere ſe dotari in bonis patris Iudæi vſurarii, & ſi mortuo viro dos ipſa foret ad illum reuerſa, ꝙ teneretur eam reſtituere illis perſonis, à quibus ſunt vſuræ extortæ. nam rn̄detur ꝙ in cōtrarium eſt cōis opinio Doctorum, ꝙ ſcilicet filia Iudæa facta Chriſtiana poſſit petere ſe dotari in bonis patris Hebræi, vel etiam alterius ſectæ, prout ſupra cōcluſum eſt, immo & legitimam petere à patre, & quod plus eſt ab ipſo parente etiam in eius vita, cum aliàs ſecus ſit in Chriſtianis, per l. Papin. §. quarta. ff. de inoff. teſt. prout tenet Io. de Ana. in d. c. Iudæi. & ad ea etiam quæ tradit Campeg. in d. q. 47. poteſt reſponderi, vt procederet in dote patris Hebræi exercentis vſuras in locis, vbi non eſſet conſuetudo præallegata, & non ſubeſſet conceſſio ſedis Apoſtolicæ.

Et tenendo hanc partem, poſſet etiam reſponderi ad ea, quæ tradunt Docto. in d. c. cum tu. de vſur. dum reprobant opin. Federi in d. conſi. 63. ꝙ loquuntur in patre vſurario Chriſtiano, & non habente niſi pecuniam vſurariam, vt ibi per eos, & ſic in dote, q̃ ab initio cōſtitutionis eius erat affecta onere reſtitutionis, quam recipit filia cum ſuo onere. c. paſtoralis. de deci. & eſt text. in d. c. cum tu, quod ceſſat in patre Hebræo etiam vſurario dotāte filiam cum pecunia fœnebri, cum prædicta conceſſione, & ſubſiſtente conſuetudine præallegata, licet vt dictum eſt, plures maximæ auctoritatis viri ſecuti ſint ſententiam Federici. Sed vlterius cogitanti, mihi videtur ꝙ alia opinio ſit verior, quia magis communis, & animę ſalubrior. Nec obſtant indulta ſummorum Pontificum, quia loquuntur donec permanent in Iudaiſmo, quo caſu de his quæ foris ſunt nihil ad nos: ſed quando cōuertuntur ad fidem, tunc tenetur reſtituere quæſita ex vſuris. d. c. Iudæi. cum concord. & hanc opin. veriorem dicit Io. Lupus in c. per veſtras. ſuper Rub. §. 65. col. 7. & 8. nec ad hunc caſum extēduntur conceſſiones Pontificiæ. & non obſtant etiam cætera ſupra oppoſita, circa dotem, alimenta, & legitimam, quia debent intelligi vt debeantur per patrem Hebræū de aliis bonis, quàm de vxoris, iuxta no. per Innocen. in c. quod ſuper, de voto, Abb. in c. Iudæi, el 2. de Iudæ. Nec obſtat, quòd ſi reſtitueret dotem, fame periret, quia potius debet ſibi victum quærere ex ſuis laboribus & technis, vel etiam hoſtiatim victum mendicare, quam viuere de rapina, iuxta no. per Anch. in repet. c. peccatum, de reg. iur. in 6. Hoſtien. in tract. de pœni. §. quibus. col. 4. verſi. quod his quæ comedunt, cum ſeq. & per Io. de Ana. in c. quanto. col. fin. extra de vſur.

Sed dato, quòd Iudæa effecta Chriſtiana non poſſet eius dotem repetere à marito vel eius hęredibus, 2 † quęro an ſaltem alia via ipſam conſequi poſſet, videlicet tanquam miſerabilis perſona ab epiſcopo, iuxta no. per Hoſtien. in c. cum ſit. de Iudæ. & in d. c. cum tu. & in ſum. de vſur. & in ſumma de pœniten. & remiſſ. §. cui confitendum, verſic. tu dic, & in §. forma. verſic. ſed vbi, & Bald. in c. j. §. furtum, in titu. de pace iur. firm. Archidic. in c. 2. de teſta. in 6. Et tenendum eſt, quòd ipſam dotem poſſit petere ab epiſcopo, vel ab eo ad quem ſpectat talis diſpenſatio, cum iura hanc diſtributionem remittant arbitrio ſuo; & non magis vni quàm alteri, cum talis erogatio non concernat principaliter fauorem pauperum, ſed animam; nec curādum eſt cui detur, dummodò bene detur, vt per Io. de Ana. in d. c. cum tu, colum. 8. & ſequen. & hoc tenet San. Bernardi. in tracta. de reſtitu. relatus per Ioan. Lupum vbi ſupra, col. 8. Et hoc ſemper intelligendū eſt, non extantibus certis perſonis, quibus talis reſtitutio eſſet facienda. Nam quando ſcitur à quibus extortum eſt, tunc ei faciēda eſt reſtitutio, dicto ca. cum ſit, & ibi per Doct. maximè Henri. diſtinguentem diuerſos caſus, & per quem debeat fieri reſtitutio malè ablatorum, & per Aſten. in ſum. lib. 3. titu. de vſur. artic. 6. quæſt. incip. cui eſt vſura. Sanctus Thom. in ſum. quæſt. 78. art. 3. & 4. & de edictis in præmiſſis faciendis vide Fede. de Senis, conſi. 253. in quæſtio. 5. Stricchæ, & Alexan. de Neuo, d. conſi. 98. num. 12.

Et hoc ſpecialiter, & expreſsè ſancitum reperitur per conſtitutionem Papæ Pauli III. quæ mihi oſtenſa fuit in quodam folio, & Romæ impreſſa, prout etiam fuerat prius determinatum in Concilio Baſilienſi, ſeſſione 19. de quo quidem Concilio latè habetur per Do. Abb. in ſuo trac. eiuſdem Concilii, incip. quoniam veritas, licet nō viderim ipſum approbatum per Eccleſiā, prout firmat Tho. Cāpegius in tract. de poteſt. Papæ. q. 24. Et Cataldinus de Boncompagnis, appellat illud Concilium acephalū & monſtruoſum, in tract. de ptāte Papę, vnde cum ſuperinde ſit clara ſummi Pontificis conſtitutio, non eſt aliter hæſitādū, quin dicta Hebræa tanq̃ perſona miſerabilis nō poſſit petere ſibi dotem ipſam reſtitui, non extantibus perſonis, quibus ſit facienda reſtitutio. & quod conuerſi de nouo dicantur perſonæ miſerabiles, tradit Inn. in c. Iudæi, el 3. de Iudæ. ſed de his vide Doc. in c. ſignificantibus, de officio deleg. quæ nota, quia habui de facto his proximis diebus, in hac patria noſtra, in ciuitate Foriiulii, in qua re quidam etiam alii Doct. interfuere, uidelicet Excellentiſſimi Domini, Auguſtinus de Carleuariis Can. Aquil. Et Ioſephus de Abbatibus nepos meus, cum præclaro Iureconſulto Do. Iulio Sbroiauaca, cuius conſilium volui hoc loco inſerere, & cæterorum etiam, ſi dabitur exemplum.

Dei æterni ſuffragio implorato, pro reſolutione dubiorū mihi per Reuer. Dominationem V. propoſitorum, concluſiuè procedam, tum quia breuitas temporis me in dicendo eſſe longiorem non patitur, tum etiam quia apud peritos veritas paucis contenta eſt.

Ad primū igitur de muliere Hebræa, quæ relicto viro petit baptizari, cū tribus filiis infantibus, videtur ipſam proculdubio debere baptizari, ex quo voluntariè ad Chriſtianos cā fidei ſe confert, & eius voluntas eſt patefacta, & in ea perſeuerat. tex. eſt in c. ſicut Iudæi. ext. de Iudæ. ſeruatis tn̄ ſeruandis, ut declarat ibi D. Abb. in j. no. Nec maritus eius pōt eam impedire, ſed præcedente debita admonitione facta marito, ſi ipſe in Iudaiſmo uult perſeuerare, ſeparandi ſunt. c. Iudæi. & ibi declarat Arch. 28. q. j.

Ad ſecundū, an filii prædicti conſtituti in ætate infantili ſint

assignandi matri conuersæ, vt baptizari possint? respondeo ꝙ sic, text. est in d.c. Iudæi. 28. q. j. Intelligendo illum tex. in principio, dum dicit, habent, & non dicit accipiunt, prout ibi declarat Archidiac. Et ꝙ dicti filij hoc casu debeant sequi fidem & conditionem matris conuersæ, & non patris Iudæi, decidit exprefsè per prællegatum tex. gl. j. in fine, in c. ex literis, de conuersi. infide. & ibi Abb. paulo ante finem, in d.c. Iudæi, dicens, ꝙ eo casu p baptismum filii non remanent in potestate patris Iudæi, sed illa soluitur, prout est tex. iuncta gl. in c. Iudæorum. 28. q. j. & idem tenet Sanctus Thomas in 4. senten. dist. 39. q. j. arti. 4. circa finem. vbi dicit ꝙ cum proles perueniunt ad perfectam ætatem, sequi possunt patrem vel matrem infidelem: sed si est in minori ętate constituta, tunc debet dari fideli, non obstante quod indigeret alterius parentis obsequio ad educationē, & no. in c. gaudemus, de diuor. & clarius in d.c. ex literis.

Ad tertium, an prædicta mulier possit dotem sibi à patre datā retinere salua conscientia, & an possit illam repetere à viro remanente in Iudaismo? Respondeo, ꝙ illam non debet marito Hebræo relinquere, sed illam repetere potest, quia vxor Iudæa conuersa ad fidem, gaudet omnibus priuilegiis dotium, vt concludit Do. Abb. & communiter Doct. in c. gaudemus, paulo ante fi. de diuort. sed an illam salua conscientia retinere possit? videtur de iure communi sic esse distinguendū, ꝙ aut illa dos nō peruenit ex vsuris, & tūc eam retinere potest, iuxta no. per Abb. & Doct. in c. Iudæi. el 2. per illum tex. versi. si qui præterea. ext. de Iudæ. Si verò peruenit ex vsuris, tunc illam retinere non possit, sed vsuræ debent restitui illis, à quibus extortæ sunt, si potest sciri, sin minus per episcopum ad pios vsus sunt distribuendæ, & ista opin. videtur de æquitate verior, secundum Abb. in c. cum tu, col. fi. ext. de vsur. quem post longam disputationem in filia Hebræi sequitur Io. Campeg. in suo tracta. dotis, q. 47. in fi. quicquid in contrarium consuluerit Federic. de Senis, in suo consi. mihi 63. incipien. quidam vsurarius, cuius opin. sequitur Anto. de Butri. Ancha. & Abb. in d.c. cum tu, videtur rigorosa & non tuta, maximè hoc casu, cum tam pater mulieris, qui dotem constituit, quàm maritus qui ad eius restitutionem tenetur, exercuerint vsuras, ita quòd cessare videntur argumenta Federici. & ista pars etiam locum habere debet, si casus esset dubius, quia æstimamus ꝙ dicta dos peruenerit ex vsuris, & ista est tutior pro salute animæ, ideo amplectenda. c. iuuenis, extra de sponsal. cum suis concord.

Sed an episcopus in dispensando ad pios vsus vt supra, possit aliquid de dicta dote ipsi Hebreę dimittere, ad tollendā eius paupertatem? crederem ꝙ sic, nisi ipsa non haberet propositū veniēdi ad fidem, nisi ex cupiditate dictæ pecuniæ, quia tunc non liceret, vt decla. Card. Alex. in c. 2. 42. dist. circa medium, post Abb. in c. cū Ecclesiæ. ante fi. ext. de simo. Non omitto tñ, ꝙ in hac difficultate videtur decisio Cōcilii Basiliensis celebrati sub Eugenio 4. in 19. sessione, in qua videtur fieri distinctio, ꝙ aut scitur, à quibus fuerint extortæ vsuræ, & tunc eis sunt restituendæ, quia conuersus ad fidem illas restituere tenetur: aut ignoratur, & tūc per dictum Concilium conceditur, ꝙ conuersus ad fidem pro se retinere possit in pios vsus.

Sed quoniam de validitate dicti Cōcilii dubitari solet: aliqui enim conantur illud tanquam legitimum sustinere, vt Abb. in suo tractatu edito super dicto concilio Basiliensi, incip. quoniā veritas: alii verò illud vt illegitimum impugnant, vt Catald. de Boncompag. in suo tractatu, de potestate Papę, & in effectu non videtur fuisse à sede apostolica approbatū, nec ab Ecclesia Romana receptum, vt tradunt nouissimè Tho. Campeg. in suo tractatu de potest. Papæ, q. 24. Henri. Bot. in tracta. de Synodo episc. in prima par. nume. 50. Ideo pro nunc non audeo super eo me firmare, maximè cum non viderim dispositionem de qua in eo obseruatur, sed bene quandoq; solent impetrari dispensationes à summo Pontifice, vt audiui Venetiis in illo de paradiso ad fidem conuerso. crederem ergo tutius esse, si vestra Reueren. Dominatio super hoc peteret informationem à Reuerendissimo Patriarcha Aquileiensi, & à Reueren. Legato Apostolico Venetiis commorantib.

Ad quartum dubium, an blandimētis & pecuniis Iudæi ad fidem possint allici? Respōdeo de blandimentis non esse dubiū, ꝙ possunt. c. debet homo. 23. q. 4. vbi Archi. notat, & melior tex. in c. qui sincera. 45. dist. Pecunia autem possunt allici, si pro munere vel ex causa subsidii & eleemosinę dentur, nō aūt ex pacto, vel conuentione, nam munus non vr̄ prohibitum, sed pactum. c. quā pio. j. q. 2. & ibi gl. sed de hoc me remitto ad ibi not. per Archi. & ad no. per Alberic. in suo Dictionario, in verbo, Iudæus. 3. & per Ang. de Clauasio in sua summa, in verbo, Iudęus. q. 33. vbi etiam aliter respōdet ad tex. in d.c. quam pio, & ad distinctionē, quam facit Abb. in c. cum Ecclesiæ, ante fi. de simo. quem sequitur Card. Alex. in c. 2. 42. dist.

Non omittā, ꝙ post editum à me consilium prædictum, mihi ostensa fuit cōstitutio generalis Pauli Papæ III. incip. Ad perpetuam rei memoriam, cupiētes Iudæos & alios infideles. Dat. Romæ, sub die 21. Martii 1542. & publicè Romæ impressa, per quā dictus sanctissimus Dominus noster motu proprio decidit difficultatem, de qua superius dictum est in tertio dubio in fine decernendo illud idem circa bona Hebræorum ꝙ superius dictū est, fuisse etiam decretum per Concilium Basiliense, licèt de eo nullam mētionem faciat, dum in eo inter cætera formaliter dr, & si bona ipsa ex vsura aut illicito quæstu fuerint acqsita, & sint personæ certæ, quibus eorum fuerit de iure facienda restitutio, quia nō remittitur peccatum nisi restituatur ablatum, illa eisdē personis omnino restituantur, personis verò non extantibus pdictis, quia bona huiusmodi eisdem Iudæis & aliis infidelibus in fauorem suscepti baptismatis, tanquam in pium vsum liberè concedimus, eaq; apud ipsos sic conuersos, & alios infideles remanere decreuimus, interdicentes sub diuini anathematis pœna, quibusuis tam Ecclesiasticis personis q̃ secularibus, ne vllam super bonis huiusmodi, quouis quæsito colore, molestiam inferant, aut inferri patiantur, ideo ex prędicta constitutione pontificia dictum tertium dubium remanet clare resolutum.

Iulius Sbroiauacca Doct.

In Iesu Christi Nomine, Amen.

PROPONUNTUR per Reuerendiss. Episcopum & Vicarium Patriarcalē plura dicta super casu Iudeę, quę confugit cum tribus filiis infantibus ad quoddam monasterium monialium, petens cū ipsis filiis baptizari, super quibus requisitus dicere quid pro veritate sentiam, omissis lōgioribus allegationibus, quæ ob temporis breuitatem fieri non potuerunt, respōdeo vt infra, saluo semper saniori sententiæ, ac sanctæ matris Ecclesiæ decisione.

Ad primum, quo quæritur an dicta Iudæa annorum 34. sit baptizanda? Dico ꝙ cum ea tam patefecerit voluntatem, & cōstet ꝙ recta intentione mota est, & in ea cōstans persistat, debet omnino baptizari, & recipi in gregem Christi. tex. est in c. sicut Iudæi, de Iudæ. & Sara. vbi Doct. seruanda tamen sunt in baptizanda, requisita in c. vt quod absit. de consecr. dist. 4.

Ad secundum, quo dubitatur an filii sint assignandi matri ad fidem conuersæ, an verò debeant patri Hebræo restitui: Item an ipsi offerente matre veniant baptizandi? Quo ad primum habemus tex. cum gl. ibi, & omnibus Doct. in c. ex literis de conuersi. in fide. & c. Iudæi. 28. q. j. per quę iura sentio, ꝙ matri debeāt assignari: quo verò ad secundum licèt sint inter scribentes opiniones etiam inter Theologos, an filii Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus, quando sunt infantes aliis dicentibus, ꝙ non possint baptizari, aliis affirmantibus, cum paruulis sufficiat fides offerentium, c. illud. c. paruuli. de consecr. dist. 4. de qua materia Docto. in pluribus locis tractāt, maximè Arch. in c. qui sincera, dist. 45. Ang. de Claua. in summa in ver. baptismus, 6. §. 2. Abb. & alii in d.c. sicut Iudæi de Iudæ. & alii, quos refert Matt. de Afflict. decis. 151. Serenissi. Rex. In hoc tamen casu teneo absq; dubio, stante materna oblatione, dictos filios paruulos cum matre fore baptizandos, per tex. in c. Iudæi. 28. q. j. alibi dicitur, quod filii mulieris factę Christianæ fidem & conditionem matris sequantur, quod etiam probat tex. in d.c. ex literis, dū dicit, filios paruulos Iudęi facti Christiani assignandos esse conuerso ad fidem catholicam perducendos, vbi Abb. notat filiū posse baptizari dimittere communem sobolem, & inuito patre potest ad baptismū perducere. Ideo.

Quæstio tertia est, an mulier prædicta dotem sibi à patre datam salua conscientia à viro possit repetere, & eam retinere? & quidem nulli dubium, ꝙ dicta dos mariti in Iudaismo remanentis lucro cedere non debet, & ideo teneo ꝙ sit vendicanda & auferenda ab eo, saltem vt inter Christi pauperes dispensetur. Est autem difficultas, an retineri per mulierem possit? Circa quod multa possent hincinde adduci, quæ sparsim per scribentes tanguntur, maximè in c. gaudemus. de diuor. in c. cum tu. de vsur. Feder. de Sen in consi. 63. quidam vsurarius. Bal. in l. cum quam. C. de iure dot. Conclusiuè tamen procedendo arbitror, aduertendum fore ꝙ cum in foro poli, seu foro conscientiæ tractamus enim, vtrum retentio dotis impediat baptizandam recipere gratiam, & effectum sacramenti. cum ꝙ recipiat caracterem impressionem non est dubium, cum volēs baptizetur, secūdum Ang. vbi supra, §. 9. vbi quærit, an requiratur rectitudo intentionis. & respondet ꝙ non ad susceptionē caracteris, vnde qui recipiunt baptismum propter quæstum, verum baptismum recipiūt, licèt non fructum baptismi, qui verus fructus est ipsius gratię infusio: per aquam namq; baptismi fit transitus de peccato ad vitam, de culpa ad gratiam. c. per aquam. de consecra. dist. 4. quod procedit tantummodò, vbi est intentionis rectitudo, secundum San. Tho. in 4. distin. 6. vbi dicit, ꝙ in adultis in baptismo requiritur fides, vt recipiant gratiam, quod probatur illa Matth. authen. c. 28. qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Quibus stantibus puto distinguendum, aut pater dedit dotem illam ex pecuniis legitimè acquisitis, & tunc sine scrupulo potest ipsam retinere. c. Iudæi. c. 2. de Iudæ. aut pater dedit dotem ex pecuniis vsuratitiis. & licèt Fede. de Sen. teneat ꝙ si maritus, qui recepit dotem, & cōsumpsit hēat bona legitime acquisita, ꝙ mulier possit dotē habere, neq; teneatur ad patris vsurarum restitutionem, quem vr̄ sequi Angel. de Claua. in ver. restitutio. §. 9. qñ pecunia fuit cōsumpta. quia tamē sumus in casu conscientiæ, ideo fauore animæ sentio faciēdum esse interpretationē in partem duriorē, cum sit tutior: vbi enim vertitur periculum animæ, in deteriorem pręsumitur partem. c. iuuenis. de spōsa. c. presbyteri. 68. dist. gl. in c. j. de scrut. in ord. faci. & ꝯñr alio ipsam non posse retinere, facit: nam licèt moderniores dissentiāt à gl. & antiquis in c. tua nos. de vsur. dicētes opinionem gl. & antiquorum nō probari iure, ꝙ bona vsurarii sint tacitè obligata pro restitutione vsurarum, dñt nihilominus oēs, vt ibi refert Abb. dictum gl. & antiquorum seruādum esse in foro poli fauore animæ. Aut & tertiò pater dotans habuit bona, & vsuratitia, & legitimè acquisita, & eo casu maior est difficultas, cum ignoretur ex quibus pecuniis sit data, & vtraq; opinio posset sustineri. si enim teneremus eodē fauore animæ præsumi ex pecuniis vsuratitiis esset perfecti Christiani, qui vellet carere nedum peccato, sed etiam suspitione peccati: contrarium tñ fauore dotis, quia est titulus legitimus & fauorabilis, & succedit loco alimentorum, posset teneri dotem intelligi datam ex legitimè acquisitis, & in foro contentioso tenerē istam opinionem: in foro autem poli, si mulier haberet intentionem dotem fuisse datā ex legitimè acquisitis, crederem ꝙ posset ipsam & petere & retinere, quia haberet & bonam fidem & conscientiam illæsam, sicuti emptor rei furtiuæ ignorans pōt eam retinere iustè durāte bona fide, licèt res sit affecta. Deus enim in suo foro respicit cor & intentionem. vbi autem vel crederet cōstitutam esse dotem ex vsuris vel ēt dubitaret, tūc fauore animæ tutior via esset eligēda, quæ est vt non retineat per ea, quæ plenissimè tenēt Host. in summa, de pęn. in ver. quid de prædam ementibus, & Io. de Platea in suo tract. restitutionum, sub rubr. de restitutione ementiū de præda furto vel rapina. quæ conclusio magis vr̄ procedere, qñ & pater & maritus exercuerunt vsuras. & præmissa teneo circunscripta dispositione Concilij Basiliensis, in 19. sessione, statuētis ꝙ Hebræi ad fidem venientes, si non appareant personæ quibus de iure venit facienda vsurarum restitutio, ipsa bona possint in fauorē suscepti baptismatis tanquam in pium vsum apud eos retinere, quā nō audeo cōsulere exequendam, stante contraria cōsuetudine, vbi nō est specialiter à sede apostolica dispensatū, cū maximè Bartholomęus Scaranza in summa Cōciliorū dicat, ꝙ decreta in congregatione Basiliensi nō hñt aliquod auctoritatis robur, nisi dūtaxat illa quæ in bulla Martini V. & Nicolai V. Pōtificia auctoritate probata sunt. contra quod Concilium & si illud defendat. Abb. Pan. in suo trac. de dicto Cōcilio q̃ a interfuit, scripsere plures alii, & p̄cipue Catald. de Boncōpagnis, in trac. de transl. dicti Cōcilii, & Tho. Camp. de Potest. Papæ, q. 124. circa fi. refert dictū Conciliū esse improbatum, allegans beatum Antoninum Archie. Florentinū, dicētem in sua summa, ꝙ Basilea peperit basiliscū, & 4. refert ꝙ iussu Eugenii conuentus Basiliensis per Delfinū Caroli regis filiū dissipatus est. Quod verò Reuerē. Eps, qui est dispensator bonorū relictorū per ꝯuersos inter pauperes distribuendo. c. cū sit. vbi Doct. de Iudæ. gl. in c. 2. de pęn. li. 6. possit dotem mulieri prædictæ, & filiis post baptismum concedere vti pauperibus, nihil est quod repugnet meo iudicio: vt em̄ conuersi recipiant caracterem & gratiā, debent dimittere malè acquisita, quin aūt post baptismū constituta in famis necessitate & extrema inopia, iustè recipere possit absque gratiæ amissione quā recepit, prout & alii pauperes, nescio videre. aliter aūt esset deterioris conditionis aliis pauperibus, quod non est dicēdum, cum per baptismum augeantur priuilegia, nō minuātur: & si baptismus est gratia non debet inducere peccatum, arg. l. quod fauore. C. de leg. facit, quia nulla oblatio suscipienti culpę maculā ingerit, quæ nō ex ambientis petitione procedat. c. sicut. j. q. 2. nota tamen ꝙ priusq̃ fiat erogatio in pauperes, facienda est discussio de his, quibus vsuræ restituendæ veniunt, vt plenè tradit Bal. consi. 82. factum proponitur, vol. j.

Vltimò quæritur, an liceat pecuniis & blādimētis allicere Iudæos ad fidem? & quidē gl. in c. qui sincera. 45. dist. & in c. debet. 23. q. 4. tenet ꝙ sic. in contrarium vr̄ esse text. in c. q̃ pio. j. q. 2. vbi dicitur ꝙ Apostoli nunquam aliquem ad fidem inuitarunt munerum interuentu: licèt gl. ibi referat Siluestrum Papam promisisse omnibus munera, qui vellent baptizari. Ego tñ adhærendo cōiori sentētiæ sentio, ꝙ aut fit pactio inter Hebræum & aliquē alium, vt fiat Christianus: & non licet, quia est simoniacum; aut simpliciter ab aliquo fit promissio volenti baptizari, & iste mouetur illa promissione aliter non recepturus fidem, & hic nō recepit gratiam, licèt caracterem, & ideo malum; aut nō mouetur principaliter propter hoc, & tunc recipit gratiam, & nihilominus iste recipit promissa, & oblata; aut nulla fit promissio præcedens, & tunc optimum cum sola spe gratiæ, & gloriæ ductus recipiat fidē, potest tamē recipere omnia quæ sibi dantur & offerūtur ex eo ꝙ factus est Christianus, quia in hoc nihil est in quo possit accusari, ex præmissis. Laus Deo.

Nota ꝙ post exhibitum consiliū, fuit mihi ostensa bulla Pauli III. sub die 21. Martii 1542. Idem ferè quod Cōcilium Basileę disponens, nulla tamen de eo facta mentione. qua stante videt cessare tertium dubium, & si adhuc melius putem, dictam dotē concedi ipsi mulieri vti pauperi ab ipso Reuerendiss. Episcopo.

Ioseph de Abbatibus I.V. Doct.

SUMMARIUM.

1 *Conuersus ad fidem, qui contraxit in infidelitate cum consanguinea, an remanebit cum ea.*
2 *Conuersus ad fidem, qui habet plures vxores, cum qua remanebit.*
3 *Conuersus, an propria auctoritate poterit aliam accipere vxorem.*
4 *Iudæi, & alij infideles, an repellendi ab Ecclesia.*
5 *Iudæa, quæ versa est ad fidem post virum, an recuperabit dotem cum priuilegijs suis.*
6 *Absentia coniugis, an causet licentiam alteri nubendi.*
7 *Mors, qualiter probetur.*
8 *Vagabundi & absentis hæreditas, qualiter adeatur.*

CAP. IX.

1 QVæro † vlterius, an Iudæus vel paganus, cōuersus ad fidem, qui cōtraxerat in infidelitate cum cōsanguinea secundum ritum eorum, post conuersionem remanebit cum ea? Et dicendum est, ꝙ si cōtraxerunt in gradibus diuina lege prohibitis, vt habetur Leui. 18. tunc siue vterq;, siue alter tantum conuertatur ad fidem, non possunt in tali matrimonio permanere: si autem contraxerint in gradibus prohibitis humano iure, & per statutum Ecclesiæ, tunc possunt remanere insimul, c. gaudemus. extra de diuor. & habetur 26. dist. una tantum per S. Tho. 4. sen. dist. 39. art. 3. 4. & 5. & quid de dote taliū conuersorum in gradibus prohibitis, an habeat priuilegia dotium, vide Bal. Nouel. in tract. de dote, q. 11. col. fi.

2 † Et quid si infidelis habens plures vxores conuertatur ad fidem, nunquid omnes retinebit, vel vnam tantum, & quam? vide in d.c. gaudemus. & per Summistas omnes in verbo, impedimentum, & ibidem etiam vide de pluralitate vxorum, quod nemo quantumcunq; infidelis potest ducere aut habere eodem tempore plures vxores. d.c. gaudemus, vbi etiam Abb. in no. & etiam Docto.

3 † An autem liceat infideli conuerso, propria auctoritate accipere aliam vxorem vel expectare iudicium Ecclesię? & dicendū est, ꝙ non soluitur matrimonium inter eos, nisi auctoritate Ecclesiæ fuerit dies assignata infideli ad se conuertendū, vel habitādum cū conuerso, sine contumelia creatoris; & si assignata fuerit, & sit elapsa, tunc soluitur ipso iure, & ita cōcludunt Doct. in c. hi infideles. 28. q. 2. & dixi sup. c. 7. circa fi.

4 † Quæro vltimò, q̃ a dictū est supra, ꝙ Ecclesia recipit Iudęos, & neminem reiicit, quomodo hoc intelligatur, cum Iudæi & infideles videantur potius excludi ab Ecclesia, vt dicit tex. in c. cleros, in fi. 21. dist. & in c. perlectas. 25. dist. ubi dicitur de officio hostiarii, qui debet inter cętera repellere infideles ab Ecclesia. s. Iudæos, Hismaelitas, Agarenos, & Gentiles, seu Paganos. sed dicēdum est, ꝙ hoc intelligitur ipsis existentibus & permanentibus in infidelitate, qui, dum celebrantur diuina officia, debent excludi ab ipso Dei templo: nam si Christianis prohibitum est cum ipsis cōicare etiam in prophanis, ut plenè dictum est supra, par. j. c. 4. quanto magis in diuinis: quod procedit nedum ipsis uiuentibus, sed etiam mortuis: nā si aliquis infidelis reperiretur sepultus in Ecclesia, non pōt cōsecrari, sed nec missa ibi celebrari, sed iactari foras debet. c. Ecclesiam in qua paganus, de consecr. dist. j. quia quibus uiuentibus Ecclesia non cōicat, & mortuis cōicare non pōt. 24. q. 2. c. j. ut dicit gl. in d.c. Ecclesiam. in uerbo, celebrare, quę etiam ponit, quid de muliere mortua pręgnante & fętu, & contraria loquuntur in uolentibus baptizari. limitatur tñ id quod dictum est, infideles arceri ab Ecclesia, ut nō habeat locū in prædicatione uerbi Dei: nam prouisum est, ꝙ episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam & audire uerbum Dei, siue Gētilem, siue hæreticum, siue Iudæum, ut est tex. in c. episcopus nullum. de cōsec. dist. j. de qua re uide latius per Io. Bap. Lup. in trac. de libertate Ecclesiastica, q. ulti.

5 † Quid autē Iudęa remanente in Iudaismo, uiro conuerso ad fidem, quæ postea etiam ipsa ad fidē uersa est, an recuperabit dotē, cū priuilegiis suis? In quo Bal. Nouel. in tract. de dote, in parte 11. col. pe. concludit, posse dici ꝙ si illa cōuersa repetit primum uirum iam conuersum, quod quidem facere potest, ut habetur c. fi. de conuersi. coniug. intelligendo semper, nisi ille iam secundæ adhæserit uxori, secūdum ea quæ dixi supra, c. 7. circa fi. huius tertiæ partis: tamen tunc durante matrimonio, tanquàm nunc rato & approbato ab Ecclesia dos ipsa habebit priuilegia oīa dotibus cōcessa, si uult illā recuperare uir & uxor à socero, uel aliis cognatis infidelibus, sicut dicitur in hæretica, in Auth. de priuil. dot. hære. mulier. non præstant. & si sola mulier Iudęa est ad fidē conuersa, uiro remanente in Iudaismo, poterit dotē à uiro repetere cum suis priuilegiis, secundū Bal. ubi supra, uer. amplius di-

ci poteſt.& Abb.& communiter Doct.in d.c.gaudemus, & dixi in c.precedenti.

Circa præmiſſa,quia ſæpe contingit in terris, quæ cum infidelibus vicinãtur,quod mariti fiunt captiui ab eis,vt proximis annis cõtigit quibuſdam ex noſtris propter incurſiones Turcarũ, nam vxores captiuatorum poſt aliquod tempus non redeuntibus maritis non poſſunt continere, & idem de viris captiuatis mulieribus & vxoribus eorum. Quæritur, an ſit præſenti danda licentia nubendi alteri,nã per captiuitatem non perditur vxor, vel vir remanẽs, licèt captiuus apud hoſtes perdat omnia bona, vt dixi ſupra,in prima par. c.6.in fi. nec diſſoluitur matrimoniũ ex iſta vel alia cauſa,etiam ſi ignoretur de vita,vel morte abſentis.c.Dominus,de ſecun. nup. cum ſola mors naturalis illud ſoluat,c.j.& 2.32.q.7.c.pen.& fi.eo.titu.de ſecun. nup.in qua q. concludẽdum eſt,ꝙ ſi copula inter eos eſt ſecuta,6 † nec præſens vult aliquid proponere contra abſentem, vel cõtra matrimonium, & tunc non eſt ei danda licentia alteri ſe copulandi, nec poteſt ad alia vota tranſire, donec certum nuntium recipiat de morte coniugis,c.in præſentia.de ſponſa.& no.in auth.hodie. C. de repudi.& in Auth.vt lice.matri,& au.§ quid autem, collati. 8. & ꝑ Io.And.in c.quoniam frequenter. vt lite non conteſta. & no. in l.miles §.mulier.ff.de adulte.& Deciſi.Tholoſa.316.& ſi contraxerit,dubitans de morte abſentis, tenetur reddere, ſed non exigere debitum; & ſi ſciat primam viuere, ſtatim dimittat ſecũdã, & ad priorem redeat.c.Dominus.22.q.7.& Pet de Anch. in cõſ. 401.incip.Stipoſius ſecundam vxorem.Quando autem per nuncium aut famam vel aliter,poſſit probari certificatio mortis abſentis,D.Abb.in hoc,in d.c. in præſentia, 7 † concludit hoc relinquendum arbitrio iudicis, qui omnibus diligenter ponderatis, conſideret vtrum de morte ſit facta certificatio, & de mortis ꝓbatione vide Bar.in l.2.§.ſed ſi dubitetur.ff.quemad. teſta. aperi. Iaſ.in l.cum ea,col.fi.C.de tranſac.Bar.& alii,in l.ſi quidam.C.ſolu.mat.Alex.conſi.25.col.2.& conſi.117.col.j.vol.4. & conſi. 27. col.2.vol.7.Corn.conſi.10.vol.j.& conſi.204.col.2. vol.3. & per Fely.latè,in c.fi.col.pen.& fi.vt lite non conte. & tex. & quæ ibi no.in l.nec nos.C.de captiuis.

8 Ex † quibus iuribus infertur ſimiliter in additione vel petitione hæreditatis abſentis, vt non poſſit admitti aliquis, niſi cõſtet de eius morte, & in capto ab hoſtibus non ſufficere quod ſit incertũ de eius morte,eſt tex.in d.l.nec nos,& in vagabundo, ꝓut ſepiſſimè contingit iuuenibus cerebroſis, cui ſi quis velit ſuccedere,aſſerens eum mortuum ſi mortem probare non poteſt,debet expectare per quinquẽniũ poſtquam de vita vagabundi dubitari cępit,prout declarat Bart. in tracta. quomodo & qñ mors probe.col.j.ver.ſed ſi per mundum cępit vagari, & facit tex.in §. ſed etiam captiuitatis.in Auth.de nupt. quem ad hoc propoſitũ allegat Soci.Iuni.conſi.26.col.j.vol.2.& debet dari curator interim bonis abſentis,vt per Deci.conſi.675.col. j. An autẽ ipſe captus ab hoſtibus poſſit hæres inſtitui,certum eſt,ꝙ ſic l.illa inſtitutio.§.is qui,ff.de hære.inſti.& vide not.in l. id quod. ff.de leg.j. & in l.liber homo,la j.ff.de verb.oblig.

SVMMARIVM.

1 *Prægnãs,an baptizari poſſit,et ea baptizata partus intelligatur baptizatus.*
2 *Infans in vtero,an baptizari poſſit.*
3 *Vterus aut venter antequàm exeat,an ſit homo.*
4 *Infans in vtero an martirizari,& ſanctificari poſſit.*
5 *Infans non totus natus,an poſſit baptizari.*
6 *Anima infantis non baptizati,damnata,& conſi.3.bis occurrentibus.*
7 *Anima quando accedat fœtui in vtero matris.*
8 *Occidens partum in vtero,quando teneatur de homicilio.*

CAP. X.

Videamus aliqua de infantib⁹,donec ſunt in vtero materno: nam & ſi largo modo pñt dici infideles, iuxta no.per S.Tho.2. 2.q.10.cum in eis nõ poſſit dari auditus de fide Chriſti, & in primis quo ad matrẽ prægnãtem,illa proculdubio ſi ſit infidelis poteſt 1 † baptizari ſi velit, c.ſi qua mulier,de conſecra.diſt.4.& dum eſt in partu vel gignit, qñ eſt enixa,c.baptizari.5.diſt.ſed baptizata matre, non intelligitur baptizatus partus in vtero,de conſecra,diſt.4. ſi quicquid, & c.ſi ad matris,cum duobus ſequẽtibus, nam baptiſma eſt beneficiũ perſonale,quod perſonam nõ egreditur, vt ibi. An 2 † autem infans,dum in vtero eſt,poſſit baptizari?& dicendum,ꝙ nõ, vt ſtatim dicetur.poſſet tamen per ſpeciale priuilegium à Deo,in vtero ſanctificari, & tales in utero ſanctificati, nihilominus poſtea nati,debent baptizari, quia per baptiſmũ caracter eis imprimitur, 3 † & augmẽtũ gratiæ cõfertur, & adhuc præcepto generali ſunt aſtricti,& poſſent martirizari ſicut ſanctificari,vt ſi pręgnans ꝑ Chriſtũ occidatur,vterq; eſt martir, vt de innocentibus legitur, cum ſit pars ventris materni.& dicit S.Tho.in j.par.q.112. art. 5. in fi. ꝙ Angelus matris, qui datus eſt à Deo in cuſtodiã matris, eſt etiam Angelus prolis in vtero exiſtentis, donec naſcatur.& ſic fœtus eſt ſub cuſtodia Angeli materni, velut pars aliqua matris.& qñ naſcitur propriũ accipit Angelũ, de quibus ẽt ꝑ Guil. Benedi.in reperi.c.Raynutius,in prin.col.5.Sed ꝙ baptizari non poſſit infans in vtero exiſtens,eſt tex.in d.c.ſi qua mulier,& c.q in maternis.reddens rationem, nam qui natus adhuc ſecũdum Adam non eſt,nõ poteſt regenerari ſm̃ Chriſtum, neq; dici in eum regeneratio,quem generatio nõ præceſſit, nec prius quod ſpirituale eſt,ſed quod animale,& deinde quod ſpirituale.i. Corinth.15.nã & duæ ſunt natiuitates,vna.ſ. in vtero, altera ab vtero;& in vtero naſci,eſt in vtero animam infundi corpori;ex vtero naſci,eſt ex vtero in lucem prodire,vt per Arch.& Aegid.in c.firmiſſimè.ea.diſt.& in d.c.qui in maternis,& c.baptizari,& in cle.j.§.fi.de ſum.Trin.in illis verbis ibi,adultis & paruulis,nã nõdũ natus,nec adultus,nec paruulus dici p̃t, ſed poſt natiuitatem ſic,iuxta illud,Puer natus eſt nobis & filius datus eſt nobis,& vide quæ tradit ẽt Signo.de Homodę.conſi.j.col.pe. nam & ancilla pręgnante vendita,partus non vr̃ vẽditus.l.ſi prægnãs.& l.ſeq. ff.de euictio.etenim exiſtens in vtero ſoli Deo natus eſt, nõ Eccleſiæ,cui non p̃t prouideri per ſacramentum, quia talis non p̃t ſubiici operationi miniſterii eius,quæ cõferunt,niſi his qui ſunt ſuper terrã, & q ſunt in vtero nõ cẽſent̃ adhuc eſſe ſuper terrã.l. qđ in rerũ.ff.de leg.j.l.interdũ.ff.de ver.obli.bon.tex.in l.3. C.de de poſthu.hære.inſti.ibi,licèt illico poſtq̃ in terram cecidit,& ꝑ Heri.in c.maiores.col.2.de baptiſ.& quæ no.in c.ſi aliquis.de homic.Pro quibus facit ꝙ vterus nõdũ eſt homo, & nõ facit partẽ, nec ad partẽ hæreditatis admittit̃ anteq̃ in lucẽ exeat.l.vtrum.in prin.ff.de reb.dub.l.ſi duobus.§.fi.l.j.vtpote q nondum ſit hæres. l.ſi hęres.ff.fam.erc.anteq̃ naſcatur.Bal.in l.cum quidam.col.j.C. de inſti.& ſubſti.nec põt dici ſuus patri. l. Gallus. §.nũc de leg.§. fi.ff.de lib.& poſth.Iaſ.& Dec.in l.poſthumo.C.de collat.& eidẽ non debetur legitima,Bal.in l.ſi pater.C.de inſti.& ſubſti.& no. in auth.habita.C.ne fili.pro patre,& Sapiẽ.7.& ego natus accepi communem aerem,& in ſimiliter factam decidi terram,& primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans.

4 Et eandem opinionem,† ꝙ infans in vtero baptizari non poſſit,approbãt Theologi,vt tradunt Doct. in locis ſupra allegatis, & Petrus Lombar.lib.3.diſt.6.verſ.hoc etiam ſciẽdum eſt, & ibi S.Bonau.art.j.q.j.primæ par.Ricardus ar.2.q.j. & cęteri ipſius loci interpretes, Alex.de Ales,in 4.par.ſum.q.17.membro 2.Nota tamen quod filius Regis licèt in vtero exiſtens,ſuccedit in regno, & dabitur curator uentri per patritios ſeu proceres regni,ut per Bal.in l.fi.in fi.C.de teſta.mili.nam ille, qui eſt in utero, habetur quodammodo pro Rege, ita ꝙ nomine uentris exercebitur iuriſdictio.c.j.§.infantias,in tit.quo tempo.miles,ſecũdum Bal.in c.cum uiceſimum.de offi.deleg.Sic & in utero exiſtens poteſt legitimari,& ſic quando eſt conceptus,ut per Bal.in l. eam quam. col.7.uer.circa impoſſibile de natura.C.de fideic.& de utero, an poſſit hæres inſtitui,& alia circa hæc, uide per Tiraq. in tract. de retractu,gl.9.nu.75.fol.mihi 155.cum ſeq.

5 † Quid autem ſi infans nõ eſt natus totus,ſed aliquod eius mẽbrum tantum exiit,& in illis locorum anguſtiis extinguitur, an poſſit baptizari? & in hoc Canoni.in c.baptizari.diſt.5. ubi Arc. Domini.Card.Alex.& in d.cle.j.§.fi.de ſum.Trini.& Henri.in d. c.maiores,& Hoſtien.in ſum.de baptiſ.uer.licèt autem,cum ſeq. Lucas de Pen.in l.cum ſcimus.col.5.C.de agri.& cenſi.lib.11.cõcludũt ꝙ ſi caput emiſit ex utero,debet,ſi imminet periculum, aſpergi,& baptizatus cum debita forma,non eſt iterum baptizãdus, quaſi iam natus eſſe cenſeatur, propter capitis dignitatem & excellentiam.l.cum in diuerſis,cum ibi no.per Alberi.ff.de religio.& ſump.fu.Si autem emiſit manũ uel pedem, tunc ſi in eo baptizetur,non erit baptizatus in reſiduo corporis in utero exiſtente,ita ipſi concludunt,& San.Thom.in 4.ſent. diſt. 6.art.j.q.j. Ricar.in eo.lib.diſt.3 art.4.q.3.Sco.diſt.4.memb.j.q.3.dicẽtes ipſi Theologi cõmuniter, quod niſi quis primò perfectè natus fuerit,ſicut Adam,non poteſt renaſci, cum talis non habeat eſſe diſtinctum à cauſa ſuæ imperfectionis, alràs infectionis, propter quod militans Eccleſia, quia adhuc non eſt membrum bonum uel malum,ſibi prouidere nõ poteſt, nec miniſtrare ei ſacramẽta, ideo expectandam eſſe totalem egreſſionem pueri ex utero, prout dixi in caſu præcedenti,& talis partus non poſſet in Eccleſia ſepeliri,cum anima nõ baptizati ſit damnata, & priuata uiſione Dei,quæ pęna eſt maxima,c.firmiſſimè.c.nulla,de 6 † conſecr. diſt.4.& pęnam perpetuam patitur,30.q.j.limina. Dicũtq; Theologi,ꝙ habent pęnam damni,non ſenſus,de quorum mitiſſima pęna,uide per Auguſt.in enchirid.c.93.& lib.j. de peccatorũ meritis,poſt prin.& Magiſtrum ſen.lib.2.diſt.33.& per Inno. in d.c. maiores.& quod malunt ſic eſſe q̃ non eſſe,licèt quidam tenuerint cõtrarium.& quod poſſit talis partus in Eccleſia ſepeliri eo ꝙ anima ſit tota in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis,ut per Bar.in l.quod certarum,C.de poſth.hæredi. inſti.ad quam opi.uide deci.Tholoſſa.156. dicẽtem ꝙ poteſt in Eccleſia ſepeliri, & ſe ita bis praticaſſe exiſtens officialis, & quoſdam ita ſentire,affirmans tamen contrariam tenere Theologos, & Canoniſtas,ut ſupra diximus.

Datur tñ conſilium,ꝙ quidquid apparuerit de patre extra uterũ imminente baptizatur,ut per Doct.in d.Cle.j.de ſum. Tri.ꝑ penetrabilẽ & occultam operationem ſpiritus Sancti.j.q.j. multi.circa medium.Dando ſimile de Hieremia, de quo ſcriptũ eſt,

antequàm de vulua exires,ſanctificaui te.Hieremi.1.& de Ioãne Baptiſta,& Spiritu Sãcto replebit̃ adhuc 7 † ex vtero matris ſuæ, Lucæ 1.& ſi talis exeat poſtea ĩteger ex vtero & plenariè naſcatur,debet ad cautelam rebaptizari ſub hac forma,ſi non es baptizatus,ego te baptizo.& ad p̃miſſa facit,qđ atteſtat̃ ſummus Pontifex in c.j.de reliqui.& venera.San. in vj. dum dicit, Glorioſus Deus in Sãctis ſuis, & ĩ maieſtate mirabilis,cuius ineffabilis altitudo prudentiæ nullis incluſa limitibus, nullis terminis cõprehenſa,iuſti cenſura iudicii, cœleſtia pariter & terrena diſponit: confidant etiam parentes pro eis orare ad dñm, ꝑ Dei pietatẽ menſuram non habentem,& quæ dicuntur, Eſa. 55. Prouer.28. Pet.2.ca.3.quorum fortè miſerebitur & exaudit ſupplicantium preces.ad quæ faciunt,quæ credunt pii de Traiano Imperatore ꝑ orationem Gregorij,& qđ hr̃ Oſeę,12.ero mors tua,o mors, morſus tuus ero inferne.& quę ſcribit Gerſon de mortuis ĩ vtero materno,in ſermone de natiuitate Virginis Mariæ. Et quia proximè dictum eſt de anima infantis in vtero materno, ſciendum eſt ꝙ tunc accedit fœtui,qñ habet lineamenta corporis,& corpus eſt organizatum,c.quod verò cap.Moyſes,& ſeq.32.q.2. quod fit in maſculo quadrageſimo die poſt conceptionem, & in fœmina octuageſimo die poſt conceptionem, vt per glo.in verbo,quadrageſimo.diſt.5.& per glo.in c.j.in verbo,certi,extra de purifi.poſt par.& per gl.in l.diuus.ff.de vari. & extraor.crimi. per Fely.in ca.ſi aliquis.vbi etiã ꝑ Io.de Ana.& alios, de homi.& S.Th.in 3.ſen.diſt.4.q.5.art.2.vbi ponit tempus,& verſus iſtos.

> Sex in lacte dies, ter ſunt in ſanguine terni:
> Biſſerti carnem, terſeni membra figurant.

Dicens,ꝙ licèt hæc ſint in alijs, tamen in Chriſto in inſtanti conceptionis Virginis materia,quam Virgo Maria miniſtrauit, ſtatim formam& figuram humani corporis accepit & animam & in vnitatem diuinæ perſonæ aſſumpta eſt,& hæc omnia eodẽ inſtanti fuerunt, ſcilicet conuerſio ſanguinis illius naturalis in carnem,& alias partes corporis Chriſti, & formatio membrorum organicorum,& animatio corporis organici,& aſſumptio corporis animati,in vnitatem diuinæ perſonæ. Et præmiſſa ſunt vtilia ad multa,vt contra procurantes abortiones vel aborſus, 8 & interficientes partus in vtero,† vel veneno,aut aliter,vt maiori pœna teneantur, quando partus eſt formatus & organizatus & anima infuſa, nam eo tunc dicitur homo & ſucceſſiuè homicidium committi,nam ſecus eſt ante infuſionem animæ rationalis,& intellectiuæ, quia qui non vixit,mori non poteſt,d.cap. Moyſes.cõſtat quippe homo ex anima & corpore,c.cũ Marthę, de celebra.miſſa,& ad præmiſſa vide no.ĩ d.c.ſi aliquis, & c.ſicut literatum.de homic.& per Legiſtas,in l.ſi ſeruus ſeruum.§. mulier.vbi Floria.ff.ad l.Aquil.Card.in cle.j.q.10.de homic.Hippol. in l.ſi mulierem.ff.de ſic.Soci.conſi.16.col.j. vol. j. Blanchũ latè in ſua prat.crimi.in verbo, Imbecillitate, Paul. Gril. in tract. de ſortileg.quæſt.13.vbi refert pulchram doct. Conciliatoris. Sed & circa baptiſmum infidelium no.quòd baptiſmus conferri poteſt etiam in mortis articulo, ſi caſus contingeret, de conſecra. diſt.4.c.ſanctum.gl.in c.à nobis.el 2.de ſen.excommu. & etiam a laico,ſi deſit ſacerdos,vt ibi.item à muliere dicto tempore,nõ autem aliàs,c.mulier.cum glo,de conſecra.diſt.4.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi, quantum olim à Deo dilecti.*
2 *Ingratitudo Iudęorum erga Deum.*
3 *Iudæi maiores inimici Chriſti, quàm Herodes.*
4 *Iudæi à Deo percuſſi inſanabiliter.*
5 *Declamatio contra Iudæos, qui Tridenti crucifixerunt Simonem martirem.*
6 *Iudæi immolabant filios ſuos dęmonijs.*
7 *Cataphrigarum error maximus.*
8 *Infanticidia olim impicta Chriſtianis, falsò tamen.*
9 *Diuus Auguſtinus defendit S.Petrum ab his peruerſis inflictionibus.*
10 *Iudæorum impotentia, & demiſſio.*
11 *Iudæi, cur non habent amplius Reges, & dominia.*
12 *Chriſtiani hodie ſunt filij Abrahæ.*
13 *Turcæ artis militaris peritiſſimi.*

CAPIT. XI.

Ex præcedentibus facile colligi poteſt, Iudæos tanquam Chriſti nominis hoſtes, nos quoque ſemper eius fideles immani odio proſecutos, licèt erga Iudęorum populũ cura extitit diuinę prouidentiæ,& quibus præ ceteris hominibus noua quædam,& magnifica eis vitæ inſtituta ſunt tradita,eiſque in medio mari, ſic cum iter apertum eſt, & in quo 1 ipſis fuit ſalus,ibi inimicis eorum venit interitus, † quadraginta annis non arando,neque ſeminando,vixerũt, laborem meſſis, & areæ neſcierunt,onus molæ eis,& coquendi panis neceſſitas non fuit,fœminas quoque eorum nulla texendi ſolicitudo cõſtrinxit,mercandi cauſa non inſtitit,macellum nemo pro comparandis carnibus requiſiuit,ſed hæc omnia fuit eis verbũ Dei, & parauit eis meſſem ĩ deſerto laboris & ſudoris expertem,nec indumenta eorum attrita ſunt,neque fuit in illis infirmitas, & vmbra nubis per diem eos tegebat à Solis ardore, & lampas eis ignis, verbo Dei accenſa lucebat, oſtendens eis etiam itineris miniſterium in deſerto, prout & alia eis ſigna, & mirabilia fiebant, & tñ poſt hæc omnia tam euidentia diuinæ virtutis inſignia, & poſt vniuerſam gloriam, quæ eis ſupra cunctos mortales data eſt,infideles extiterunt,& ingrati, Deos quæſierunt ſibi 2 alios fieri,& vſque in præſens perſeuerat eorum malitia,† & aduerſus Chriſti fideles odium capitale,vt poſſit dici de eis cũ propheta,Aſcendit malitia eorum vſque ad cœlum, prout & olim prophetas alios eijciebant,alios lapidabant,alios malis innumeris obruebant,& prout Dñm Ieſum occiderunt, & nos quoque perſequuntur,iuxta illud Apoſt.1.Theſſalo.2. Vos enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarũ Dei,quæ ſunt in Iudęa in Chriſto,quia eadem paſſi eſtis, & vos à contribulibus veſtris, ſicut & illi à iudæis,qui occiderunt Dominum Ieſum,& prophetas, & nos perſecuti ſunt,& Deo non placent,& omnibus hominibus 3 aduerſantur,& fuerunt † maiores inimici Chriſti ipſi Iudæi, q̃ Herodes,qui Chriſtum velut hominem ſuſpicans perſequebat̃: ipſi autem poſt multa miracula,poſt ſigna cœleſtia,poſtq̃ manifeſtè cognouerunt eum filium Dei,tunc crucifixerunt eũ.quãto ergo manifeſtior diuinitas eius illis, tanto ſceleratior fuit eorum iniquitas, & perſecutio,q̃ Herodis, qui cum eſſent filii & ſi peccatores,vſque ad Chriſtum, & non hoſtes eo crucifixo deſierunt eſſe filij, & facti ſunt hoſtes, propterea iam non caſtigatio venit corrigens,ſed condemnatio eradicãs:capta eſt enim Hieruſalẽ ab Aſſyris,& iterũ reparata eſt;deſtructa eſt ab Antioco, & iterum eſt reędificata;inuaſa eſt tertiò à Pompeo,& iterũ reparata eſt.poſtq̃ verò horrẽdum parricidium commiſerũt, crucifigentes filij patrem,mortem inferentes ei à quo acceperunt 4 vitam,& occidentes ſerui,† Dñm,homines Deum tali eos plaga percuſſit,vt nunquam ſanentur;& ſicut illi tale facinus commiſerunt,quale nunquam commiſſum eſt,nec cõmittendũ ſit, & ſuper illos talis ſententia venit,qualis nũquam venit, nec veniet,& ira,& ĩdignatio,dicit Apoſt.Ro.2.tribulatio, & anguſtia ſuper omnem animum hominis operantis malũ,iudęi primũ.

Sed quia de his ſatis per me dictum eſt ſupra, capite primo huius tertiæ partis opuſculi,nu.40.& plura ponit Iacobus de Valentia ſuper Pſalmo 67.verſiculo, dixit Dominus ex Baſan, & Euſebius lib.11.capite 13.hiſtoriæ tripartitæ,de Iudæis Chriſtianos crucifigentibus: Ideo nec mę hic latius extendam ad oſtendendam inimicitiam, & odium, quo Chriſti nomen, & illius cultores proſequuntur; nam certum eſt quòd ſi poſſent, vineã Domini diſſiparent, & oues paſcuæ eius dilaniarent tanquam lupi rapaces, & hoc tantum declamatione de Simone Tridentino martire beato contenti.Hæc dicam cum Iacobo Gordino Sancto Aquileienſis Eccleſiæ Archidiacono, ex noſtris Foroiulienſibus,quæ ſcripſit ſub anno Domini M.D.& ad alios nominis Chriſti hoſtes poſtea me conuertam.

Quibus nam vos compellabo nominibus viperarum genus, natio deprauata,atq; adultera? vt quid tam diu erratis ab vtero locuti falſa,ſectantes crudelia,horrenda facientes, & ſpectacula noſtris omnino inaudita ſeculis prębentes in populo,rapuiſtis, contuſſiſtis,ſuffocaſtis,mactaſtis Simonem paruulum, & adhuc in cunis vagientem,quaſi è medio matris ſinu, ac nõdum penè ablactatum,vti agnum carnifices traxiſtis in mortem, & qualẽ mortem? mortẽ inquam crucis extra Hieruſalẽ portã nouum vobis Caluariæ locum ſcelere nephario vendicaſtis intra Põtificis triſte atrium,flagellato denuò Chriſto illuſiſtis, inſultaſtis, vellicaſtis,cõſpuiſtis,ac colaphos incuſſiſtis: caput nanque noſtrum Chriſtus eſt,& membrũ eius:hunc de quo loquimur martirem beatiſſimum cruci ſuffixiſtis, nec Iudas defuit mercator peſſimus,nec oſtiaria ancilla.fit enim & hic cõuentus malignantium,conciliabulum diaboli & totius perditionis incurſus,arcanum turpe inijt ſinagoga turpiſſima, pretiũ rapturo proponit, & palmam,ac ſi ſpondet deteſtabilis ſatelles, & perficit:exit.n. proſpiciens,& ꝙ ſe dies inclinet, aptum inſidiis tẽpus expectat, deque totius iniquitatis cauea proſiliens leo, rugientibus catulis eſcam veluti de ſaltu diripiendam propinat.dicam ne, dicam profectò,& cum lachrimis dicam, ferę beſtiæ,non homines humanum hauſiſtis cruorem,& vt de veſtro vos more iubilaretis, Chriſtianum debacchantes ſanguinem crudeliter ſitiuiſtis, in quo ſi non profeſſionis,ſaltem naturæ debuiſtis conſortia dilexiſſe,non ille trucidandus pœnis,ſed vos canes,vos lupi, nõ ille vixdum fari ſciens nocens,ſed vos nocentiſſimi fuiſtis, domeſtico,ac paterno limini inſiſtẽti, & nil tale meditãti laqueos iniecitis,inde dolis allectus puer, veluti è ſtabulo correptus agnus, aut uitulus impias mactatur ad aras. Vos itaque conuenio, qui nil præter nubes, vt ſatyrus inquit, & cœli numina adorantes, vos veri Dei ſcita tenere,& colere dicitis, cur pueri terga denudantur,& à vobis homo diripitur? & cur pro reconcilianda gratia innoxius ſanguis effunditur? Nõ id legiſlator Moſes ſanctus inſtituit,non qui aut ante, aut poſt fuerunt patriarcharum quiſpiam ita ſuaſit.vnde ergo id vobis ſacrificij genus,hominũ ſpectaſſe fibras,uel exta in vias gentium abeuntibus uobis, factum illud flagitioſiſſimum irrepſit,vt qui ex patre diabolo eſtis, illũ ſanguine placaretis virgine cęla:ſic & olim inter illos cõmixti, didiciſtis opera eorum,& vobis eſt factum in ſcãdalum, quãdo

terra

terra infecta fuit sanguinibus,& cōtaminata in operibus vestris, & cum vos fornicati fuistis in adinuentionibus vestris, præuaricatores tamē impii,& audistis,& legistis quòd propterea iratus furore Dn̄s in populum suum abominatus fuit hæreditatē suā, cum tradidit vos in manus gentium,& dominati sunt vobis,q oderunt vos,non sic,nō sic præceptum est iubilare Deo Iacob. Non sic exultare Deo adiutori vestro, sed sumere psalmum,& dare timpanum:psalterium re vera iocundum cum cantico in cythara,buccinare in neomenia tuba insigni die solemnitatis vestræ.dimissi itaque estis secundum desideria impœnitentis cordis vestri, & quia adhuc irritatis Mosen in castris, & Aaron sanctum Domini,iusto Dei iudicio exardescit ignis in sinagogis vestris,& flamma comburit peccatores,nec stat ille electus eius in confractione in conspectu eius,neque vt cesset quassatio. Finees iustus interpellat pro vobis: vexastis etenim nimis atque exacerbatis lanionum omnium pessimi, officinam turpissimi carnificii,& arenam cruentam fecistis propitiatorium illud sanctum, vbi quondam patrum hostiæ immolabantur, & totius expiationis locum adhuc contaminastis, atque coinquinastis. quod si tam ieiuna fames incessit,vt non nisi humano sanguine vestra ista de miseriæ luto concepta cōtagia,mundari posse speraretis,cur nō de iudæorum vestrorum potius corde effundit? si physicis innixi rationibus illud facitis certè in hoc neq; Christiano,neque gentili dispar iudęus homo. si verò naturæ metas exceditis,& plus noster sanguis ad sanitatem confert, in nobis profectò gratiæ cęlestis exuberantiam opus est recognoscatis, quæ ex lauacro sacri baptismatis effusa innascitur : ijs etiam qui rationis expertes habentur,quo vos nō potestis pertingere, sed dicetis nostris,nobis parcere voluimus qui ex Mose sumus; vestris noluimus,qui à crucifixo vestro pendetis.ergo qui propria culpa seruituti perpetuæ estis addicti Christianam de vobis benemeritam pietatem percutitis, & verè facti nobis estis vt mus in pera demoliens,ac veluti latens ignis cum in flammarum iaculatur incendia,aut si quando serpens in sinu mala fouetur: sic vos venena diffunditis,lapis offensionis,& petra scandali, puersione ꝑfecto ordinis, Christianus à iudæo, & à seruo Dominus distrahitur, nec vt viuat, sed occidatur saltem illū seruili cuipiā ministerio,mancipasses,deque alicui glebę ascripto ,& illius sudore inimica crudelitas tibi aliquid comparasses, mancipium factus prouentum fecisset viuus.quo intellecto nunc oēs detrimenta sentitis, in lege vestra scriptum est,qui percusserit hominem volens occidere,morte moriatur.& iterū, qui furatus fuerit hominem,& vendiderit eum,conuictus noxę,morte moriatur,nec dentem seruo tuo uel ancillę tibi ex lege tua excutere licet;& tu Christianum,iure tibi dominum factū necasti ? Vespasianus & Titus,duo illi prąualidi viri, Hierosolimam euerterūt Christo Deo nostro volente ac sic prædicēte,& ipsi te sicuti nostri Christiano iugo subesse,teque ęternum seruire fecerunt,vn̄ tu sacrilegus prophanator,tu raptor,tu temerator & in Christianam Rempublicam,atque omnium creatorem, tales, & tantas molitus insidias, maestatis reus atque in adulterij crimen prolapsus sponsam eius ecclesiam violasti, stuprum intulisti,& sicarius idemque maleficus,homicidium commisisti, falsum scripsisti,recitasti,signasti,decoxisti,& expilasti, horret animus loqui. Sed quia verum est,loquar:tu gladiator,& carnifex; tu omni ex parte sanguinarius,atque domesticus hostis ; penetrantia sacra prophanas:cladem infers,& aditu fœdas;immittis contagia , & altaria cæde cruentas:non ille mori, non in torrentem exponi, sed tu in profluentem mergi; tu culeo insui debuisti cothurnatas in te tragedias ꝯcitasti,& publica iudicia seruus penè factus, non tam exilio, quàm excogitandorum omnium suppliciorū genere cruciandus.te tamen Dei nostri Iesu Christi bonitas,lōganimitas,& patientia expectat,vt ꝯuertaris;te reuocat vt ignoscere possit;ignoscit,& reuocat,& tu vocatus non audis , miracula quæ cernis enarrant gloriā eius:clarent martyris nostri merita testis totius veritatis;merita inquam ex Deo illi gratis concessa,qui nisi Christianus fuisset,non sic interijsset, & tu ingenitæ perfidiæ occęcatione non videns contemnis diuitias bonitatis eius,lucris pessimis inhias,rapiendi cupiditate exęstuas, ac fęnore grandi prædiues pauperū diripis bona, vasta hęc vos Christiani Carybdis absorbens in inopiam detrudit,& deuorat. Nec toleratis modo,sed etiam honoratis iudęos, de psallētiū choro iudæus,conuiua iudæus,& cūctorum inter vos collega iudęus; nemo illi non pronus in causis;nemo illi nō ad plenum in subsellijs,& foro conciliatus iudex;eius sunt auditoria publica; eius Regum,& Principum priuata colloquia;eiusdē pro dolor, Antistitum atria,quæ frequenta cum illo damnata commertia,& secretiora quæq; miscentur,uerum de Christi passione,& martyrum sanguine defluit thesaurus iste tuus tibi vndecunq; cōflatus,immo non tuus,sed quem dispenses,nō dissipes,ò præsul, ò inferioris ordinis Sacerdos,ò Leuita,& tu illum i illos deprauatos vsus diffundis,pauperū est,& ad domesticos fidei trāsmittendus,non feneratoribus iudæis crudelissimis erogandus,pauperum est quod subtrahis,quod furaris;pauperum dico,nō tuū, Dei,& sanctorum templa resarcienda, luminaria cōtinuanda, quæ sacra,quæ religiosa,quæ sancta illo sunt reparanda, nō prophana ad voluptatem multo conquisita triclinia, neque quas ambitio pessima peperit in clientelam date,seu salutantium turmæ muniendæ aut confouendæ, Virginibus ac Deo dicatis,& viduis impendendum fuit,pauperibus largiēdum,& à te imprimis hospitalitati inseruiendum: hospes enim Christus, pauper Christus,peregrinus,atque infirmus Christus, sed & rerū oīum Dominus Christus, quod summum est. ne itaque deneges Christo, ne aliquando venientem non excipiat Christus,qui cum patre, & spiritu Sācto viuit,& regnat Deus per secula semper, Amen.

Ad supra proxima narrata faciunt , quod legitur Psalm. 105. & commixti sunt inter gentes,& didicerunt opera eorum,& factum est illis in scandalum, [6] † & immolauerunt filios suos,& filias suas dæmonijs,& effunderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum,& filiarum suarum, quas sacrificarūt sculptilibus Chanaam,& de sacrificiis per Gentiles in sanguine humano,dixi plenē supra,hac parte tertia,cap.1.num.16.& adde Augustinum de ciuitate Dei lib.18.capite 53. non omittam qđ tradit sanctus Tho.lib.de articulis fidei,& ecclesiasticis sacramētis super errore tertio Eucharistiæ,sic, [7] † Tertius error est Cataphrigarum,& Præputiatorum,qui infantis sanguine, quē de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquēt,& quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes cū farina,panemque inde facientes,qui puer si mortuus fuerit, habetur ꝓ martyre,si vixerit, pro magno sacerdote, quod est magis sacrificiis demonum,quam Christi sacrificiis aptum, secundum Psal.105.& Eusebium lib.4.c.6.de ecclesiastica historia tradit suspitionem iniectam in Christianos , quod infanticidij dapibus funestarentur. [8] † & infanticidia solita obijci Christianis ostendit Tertullianus in apologetico,qui id crimē falsissimum, atque impudentissimum purgat.

Et quod falsò illis impingerentur infanticidia , Tertullianus sic ait,cum odio sui incepit ueritas,simul atque apparuit, inimica esse,tot hostes eius,quot extranei,& quidam proprij ex emulatione,iudæis ex concussione,milites ex natura , ipsi etiam domesticis nostris quotidie obsidemur,quotidie prodimur, ī ipsis quotidie cœtibus & congregationibus nostris opprimimur,qs vnquam taliter uagienti infanti superuenit,quis cruenta, ut inuenerat,Cyclopum & sirenarum ora, iudicio reseruauit ? Quis in vxore aliqua,immunda vestigia deprehendit ? quis talia facinora cum inuenisset,cęlauit,aut vēdidit, ipsos trahens homines. Si semper latemus,quādo dictum est,quod admittimus , immo a quibus prodi potuit? Ab ipsis enim reis nō vtique, cum uel ex forma,omnibus mysterium silentii fides adhibeatur,Samothracia & Eleusina reticētur,quanto magis quæ prodita, magis animaduersionem prouocabunt,quam diuina seruātur. si ergo nō ipsi proditores sui,sequitur ut extranei , & unde extraneis notitia,cum sępe etiam prophanæ initiationes arceant prophanos? hęc ille.& de hoc Eusebius inquit,Eccl.histo.li.4. c.8. nec aliunde hęc suspitio de nobis tanquam verè impiis & incestis fuerat exorta quàm vt asserere,illicitis plebem nostram stupris,ac promiscuè habitis ī matribus & sororibus pollui, [9] † atque execrādis infanticidii dapibus funestari,sed non in longum durauit infamia,vbi se ipsa cępit veritas aperire,quinnimo & clarius & splēdidius , illucescente vita nostrorum , extinguebatur continuò superstitiosi caligo figmenti .

Et Augustinus ubi supra lib.18.ca.53. de ciuitate Dei, tradit imputatum fuisse falso Petrum Apostolorum principem maleficia fecisse,ut cǫleretur Christi nomen per trecentos sexaginta quinque annos,& deinde completo memorato numero annorum,sine mora sumeret finem, & puerum anniculum ob id occisum,& hoc falsorum Deorum cultorem finxisse, & à responsis dęmonum habuisse , cum viderent perfidissimi nec tot tantisque persecutionibus de tempore in tempus Christianam religionem posse consumi,sed his potius incrementa sumpsisse, ꝯ quos inuehitur Augustinus, & confutat,inter quæ sic ait,Si Petrus maleficus fecit,vt Christum sic diligeret mūdus , quid fecit innocens Christus, vt eum sic diligeret Petrus? respondeant igitur sibi ipsis , & si possunt intelligant : illa superna gratia factum esse,vt propter ęternam uitam Christum diligeret mundus, qua gratia factum est ut propter ęternam uitam ab eo accipiendam , & vsque ad temporalem mortem pro illo patiendā Christum diligeret Petrus,deinde illi Dij qui sunt , qui possunt ista perdentem,nec possunt auertere ita succumbentes vni malefico,& vni sceleri magico,quo puer (vt dicunt) anniculus,occisus,& dilaniatus,& ritu nephario sepultus est,vt sedem sibi aduersariam tam prolixo tempore conualescere , tot tantarumq; persecutionum horrendas crudelitates, non resistendo, sed patiendo superare, & ad suorum simulachrorum, templorum,sacrorum, oraculorum euersionem peruenire permitterent, qs postremò est Deus,non noster vnique,sed ipsorum,qui vel illectus tanto scelere, vel impulsus est ista præstare ?

Sed redeundo ad odia,& inimicitias,quibus iudæi nos persequuntur , certum est nos ipsa paruipendere, cum maximè non possint bella aduersus nos exercere , cum careant gladio sacerdotali,

[10] dotal. & sceptro temporali. † & licèt Iudęi de Tribu Iuda semper habuerint Reges,excepto Saule de alia Tribu reprobato, in cuius locū suffectus est,vel datus postea ex Tribu Iuda Rex Dauid vsque ad Herodem alienigenam, qui fuit quādo Dominus natus est,quo tempore euersum est regnum Iudæorum veniente Domino,prout prædixit Iacob, quādo benedixit filios suos, Non auferetur sceptrum de Iuda,& Dux de femore eius,donec veniat qui mittendus est.& tūc sublatum est regnum ex Iudęis, [11] modò non habent Regnum, † quia noluerunt cognoscere uerum Regem,nec eorum intuitu potest dici,Psal.75. notus in Iudęa Deus in Israel magnum nomen eius,nam non sunt verè iudęi,iuxta id quod dicit Apost.Ro.2.Qui in occulto iudęus est,q circuncisione cordis,non litera sed spiritu,prout erant olim patres eorum,à quibus degenerantes remanserunt,carne iudęi, in corde pagani,ideo scriptum est, Frameam tuam eripe ab inimicis manus tuæ,id est eripe ab eis gladium sacerdotalem , & sceptrum temporale à Iudæis inimicis filij tui , qui est manus, & dextera tua , & possunt ipsi dicere, Domine imminuti sumus plusquàm omnes gentes,sumusque homines in vniuersa terra hodie propter peccata nostra , & non est in tempore hoc Princeps, & Dux,& ipsi sententiam contra se tulerunt dicentes, nos non habemus Regem nisi Cæsarem.non est ergo de illis timendum,cum Dominus Deus noster nobiscum sit,& sicut panem, ita possumus deuorare eos,recessit ab eis omne præsidium ꝓut Iosue & Caleph dicebant ad populum Israel numeri 14.immo per elapsum,licèt à plurimis oppugnati fuimus nos Christicolæ,nec vnquam tamen victi,& habuimus tyrannos, Duces,Imperatores,Augustum,Tyberium,Caium,Claudium,Neronem, & alios persecutores ferocissimos,qui silentur, & obliuioni traditi sunt:nos verò permanemus victoriam consecuti,tanto magis dicendum de gente Iudæa imbecilli & per orbem dispersa, vt de ipsis non curemus:sumus enim nos filii Abrahæ & Iacob per repromissionem,quia imitantes eos recepimus Christum illis promissum , non autem ipsi qui eum non receperunt , & de [12] nobis dictum est contra eos, Deut.25. Aduena qui tecum † vestitur in terra,ascendet super te,eritque sublimior, tu autem descendens, & eris inferior , & ipse erit in caput , & tu eris in caudam. & quod prædixit Esaias, c. 55. Ecce gentem quam nesciebas vocabis , & gentes quæ non cognouerunt te,ad te current propter Dominum Deum tuū. & omissis persecutionibus gentis Iudaicæ,descēdamus ad aliud genus infidelium,qui nos execrabili crudelitate prosequuntur , qui sunt in bello potentes, & penes ipsos sunt mille nocendi artes, peritissimi artis militaris , qui etiam vtuntur variis machinis bellicis contra nos terra marique,& fabricant turres ex ligno,& terra altissimas, muros ciuitatum nostrarum superantes , vt visum est in expugnatione Zi- [13] ghetti hisce tēporibus † & aliis in locis, & iuxta illum Maronis.

> Instar montis equum diuina Palladis arte
> Aedificant,sectaque intexunt abiete costas.
> Aut hæc in nostros fabricata est machina muros
> Inspectura domos, venturaque desuper vrbi .

Et vt nos crudelius occidant capita sagittarum suarū tingūt veneno,quæ secū mortem gerunt vulneratis, de quibus Poeta.

> Molirique ignem, neruoque aptare sagittas ,
> Vulnera dirigere, & calamos armare veneno ,

& alibi .

> Vngere tela manu ferrumque armare veneno .

Et miris aliis modis atrocissimis militiam suam exercent cōtra nos quotidiana experientia docet , & luctuosum est referre iuxta illud .

> Infandum Regina iubes renouare dolorem .

SVMMARIVM.

1. *Turcarum Imperatoris, & gentis Othomanæ quædam considerabilia , & aliqua eius gesta .*
2. *Constantinopolis obsessio, & aliorum locorum, & prouinciarum .*
3. *Belgradi, & Budæ occupatio, & Zighetti .*
4. *Aquileia à Romanis condita , vt esset irruentibus Barbaris propugnaculum .*
5. *Atilæ crudelitas in patriam Foriiulij.*
6. *Atilæ progressus in varias Italiæ regiones per patriam Foriiulij.*
7. *Longobardorum ingressus in Italiam per patriam Foriiulij, & gentis Vngarorum .*
8. *Italiæ imminens periculum, nisi fiat prouisio .*
9. *Barbari diuersarum Prouinciarum, etiam ante Aquileiam conditam per patriam Foriiulij, ingressi sunt in partes Italiæ, & qui fuerint illi.*
10. *Alboini ingressio in Italiam per patriam Foriiulij.*
11. *Italia monetur ad sibi præcauendum ab imminentibus periculis .*
12. *Turcarum gentes artis bellicæ instructissimæ .*
13. *Deus omnipotens cur permittat nos vinci ab infidelibus , & terras nostras occupari, & de remedio .*
14. *Mose orante cadebant eius inimici .*
15. *Innocentes, cum innocentibus à Deo castigantur, & de causa.*
16. *Murmurandum non est aduersus Deum, qui castigat sanctos suos cum nocentibus .*
17. *Captiuis qualiter agendum sit, dum sunt in captiuitate infidelium .*
18. *Christum, quando quis dicatur abnegare .*
19. *Vita animæ potius quàm corporis tuenda, & procuranda .*
20. *Prouidentia Dei omnia regi, & omnia nobis vtiliter ab ipso Deo inferri & iusto iudicio .*

CAP. XII.

SVnt ergo īter cæteros infideles, & Christi crucis inimicos Maumethis cultores, & eorum potentissimus Imperator , qui secundo rerum suarum euentu uehementer elatus , in [1] dies magna aduersus Christianos moliri videtur , † magna animo versari,formidanda minari,nephāda appetere, & fretus armis,& opibus dominandi libidine,& ambitione inflatus prædecessorum suorum vestigia obseruans , non desinit Christi fideles terra marique vexare,& Domini vineam vndequaque deuastare,eidemq; se offerunt quæ gesta sunt per auos, inter quos Amurathes , qui Thessalonicam illustrem Græciæ ciuitatem , antiquitate,amplitudine, authoritate, vi captam oppugnatāq; penitus diripuit , templa pulcherrima,& ditissima expilauit,sacra prophanauit,opes ornamentaq; antiqua exhausit,tunc Epirum,& Ethaliam in deditionem suā redegit , Illyricorum agros vastauit,oppida multa vi cepit, & expugnauit , quædam funditus euertit,& Regem Pannoniæ Ladislaum acie instructa conflixit,qui cum ingenti Christianæ Reipublicæ iactura manu hostili interemptus est,& quanta fuerit strages in eo conflictu patet,qa ex ipsis etiam victoribus quadraginta millia post pugnā desiderata sunt,& victoria illa potitus Corinthiacum Isthmum summa vi penitus expugnauit, & Pelopōnessum ingressus muros Isthmi funditus demolitus detestabiliter Grecis calamitatē intulit,& Maumethes subinde filius contra inita fœdera , cōtra iusiurandum innumeris copiis coactis mirabili licèt formidolo[2]so apparatu,terra,mariq: Constantinopolim aggressus,† machinarum,tormentorumq; diuerso genere,post quartum,& quinquagesimum diem,summa vi cepit,Imperatore ipso primo hostium ingressu confosso,cuius immanitatem , & scelera perpetrata in tantæ vrbis excidio,nec verbis , aut lachrimis satis quisquam vel orator complecti posset. Omitto Negropontum,Capham Macedoniam,Bosnam,& vniuersum Græcū, Trapezuntinumq; Imperium ademptum, & nonne adhuc ecclesia Chri[3]stiana deplorat,& semper deplorabit † Belgradum totius Christianæ Europæ propugnaculum , sub anno Domini millesimo quingentesimo uigesimo primo sibi armis subditum , & anno salutis 1523.Rhodum aliàs inexpugnabilem semestri obsidione exhaustum,occupauit,Ludouicum Regem Vngariæ prælio superauit,& occidit,Budam diripuit , & incendit, anno Domini 1526. 29. Augusti,& nouissimè mouens arma aduersus serenissimum Imperatorem Maximilianum,Zighettum ferè inexpugnabilem,machinis bellicis,& innumerabili hostium apparatu ditioni suę subiecit,& toto orbi innotescit maria omnia fecisse sibi peruia, & quod usque etiam ad nobis finitima littora maris Adriatici cum eius classe impetum fecerit, & terrorem , & timorem maximum tam maritimis ciuitatibus,& locis,ꝗ terrestribus incusserit,& potissimum huic Patriæ Foroiuliensi solitæ pati tam antiquis,quàm modernis temporibus varias infidelium strages,vt per nos posset dici illud Virgilianum ,

> Aut portus tenet, aut plenis subit Ostia uelis .

Certum est enim patriam hanc , & olim fuisse ab infidelium Sarracenorum & paganorum,& post Othomanum Imperium à Turcarum incursionibus infestatā , cū situata sit sub Alpibus, in finibus Italiæ,Septentrionem versus,in quam veluti quoddā limen belli,datur primum in Italiam ingressus,& depopulationes,& desolationes prima Italicarum regionum ante alias passa fuit,& in qua Romani Aquileam condidere,vt incumbentibus Barbaris imposita esset,teste Strabone, prout contigit tēpore quo Maximinus eam obsidere conatus est,de quo per Herodianum libro eius septimo , & per Iuliū Capitolinū in vita Maximiani,& Maximi aliisque,& Theodoricus Rex Gothorū suasione Zenonis Imperatoris Constantinopoli , Italiā petens sibi principatum eius pararet, eiecto Odoacre Tyranno è Thracia discedens,& primum bellum inter ipsum , & Theodoricū fuit, non procul Aquileia super Sontium amnem , de qua re ꝑ Procopi.libr.1.de bello Gothi. pagina prima , & clarius Leonardus Aretinus de bello Ital.aduersus Goth.libro primo, pag. prima . Et Atila coluber tortuosus,flagellum Dei nūcupatus, eandem Aquileiam patriæ istius metropolim diripuit,& incēdit, ipsam tribus annis ꝯtinuis obsidendo,imperante Theodosio 2. anno Domini 415.Niceta Patriarcha tunc interfecto, & qui destruxit omnes terras,& castra, & inter cætera Castrum Foriiulij, quod nunc Ciuidatum appellatur;& Bugam,quam Romani Ersini tenebant,& Fortilitium collis,vbi nunc est arx Vtinensis,quā pro sui ratione manualiter fieri procurauit, deinde peragrans Concordiam,Altinum, Vincentiam, Taruisiū,Veronam,Brixiam , Mediolanum, & plures alias Ciuitates igne ferroq; cōsumpsit; & post Atilam Theodoricus Gothorum Rex eandem patriam deprædatus est,cuius historiam vide apud Tornandum Gothū, libro de rebus Gothi.pag.625.cum seq.& ante illū per Procopi. lib.1.

lib.j.de bello Vādali.pag.310.vbi dicit, Atilā nullo negotio populatum eſſe totam Europam,occidentiſque Imperium ſibi tributarium conſtituiſſe,talem inquiens, fœlicitatem ei Aquileia directa præbuiſſe, & ſub Iuſtino Imperatore, Longobardi ī Ita- 7 liam † per hanc patriam , quaſi per oſtium ingreſſi ſunt, ipſam iterum deuaſtātes anno Domini D l x x.ſub Paulo Patriarcha, imperante quoque Carolo III.ſedente in Aquileienſi cathedra Federico Patriarcha,gens Vngarorum,ex Pannonia in hanc patriam,gens verè crudelis,& impia,tū c carnes comedens humanas,& ſanguinem bibens,hoſtiliter ingreſſa ipſam deuaſtauit, quos Federicus armis repreſſit , qui ſepultus eſt in Aquileienſi Eccleſia, in cuius tumulo ſunt hæc inſcripta carmina.

Conditur interius nitido Patriarcha lapillo,
Præclarum nomen cui Federicus erat:
Pannoniæ rabiem magno moderamine preſſit,
Et pacem afflictæ contulit Italiæ.

Et de priſcis incurſionibus, & inuaſionibus in hæc loca per Paulum Diaconum libro de geſtis Longobardorum, & ex his ſatis apparet nos Foroiulienſes in euidentiſſimo periculo conſtitutos eſſe,& non tantum hanc patriam,verum etiam & cęteras Italiæ regiones,cum per eam detur, & ſic Turcarum Imperatori aditus facilis in vniuerſam Italiam.

Auertat Dominus Deus,ne Italiæ contingat, quod olim anno ab vrbe condita 687.quando Piratarum vis,è Cilicia primū erumpens,initiū paruum & ferè incognitum nacta,cū populus Romanus,nullam primò, deinde non magnam eius rei curam geſſiſſet, vtpote inteſtinis bellis diſtrictus, tantas paulatim vires adepta eſt,vt naues vltra mille haberent, captas Ciuitates quadringentas tenerent,& ſocios Romanorum , non modò extra Italiam habitantes,verū ipſius quoq; Italiæ incolas multis modis affligerent,& ipſa etiam Oſtia claſſe intrarent, adeo vt cum nemini cōmercia libera , ſed omnia inuia, omnia clauſa eſſent victus anguſtia ad animaduerſionem tantæ rei Romanos impulit & Pompeum Magnum , vti præſtantiſſimum Romanorum Ducem mittendo cum quingentis nauibus completis, & peditum centum viginti millibus, equitum millibus quinque cum ſummo Imperio & reliqua, vt per Plutarchum in vita Pompei Magni, & per Dion.lib.36.pag.5.6.7.de quo maximè verēdum, timendum & cauendum eſt, cum Othomanum Imperium in dies augmentum ſuſcipiat.

Nec res noua eſt,hac etiam olim ante Atilam, & Maximinū iter fuiſſe patens in immenſam Italiam, immo ante conditam Aquileiam, in hanc patriā irruperunt Bituriges, Auerni, Hedui, Ambarci, Carnutes, Aluerici,& aliæ gentes Gallicæ Bellouęſo Duce,Gothi, Hunni, Pannones,Illyrici,Cimbri, & teſtatur Liuius, ſub ipſum Macedonici belli finem, Galli Tranſalpini per ſaltus ignotæ antea viæ Italiam ingreſſi,in agro qui nunc Aquileienſis eſt, conſedere, ad duodecim millia armatorum fuere, quo tempore Aquileia nondum erat condita.

Et ſucceſſiuis temporibus Alboinus Rex Longobardorum, 10 accerſitus à Narſete Iuſtiniani † Imperatoris Duce in iniuriam Sophiæ Auguſtæ ipſi inſidianti,per hāc quoque patriam ingreſſus eſt, Siſulphumque nepotem, primū Foroiuliēſi regioni Ducem præfecit. Narſetes ille armorū Dux egregius iuſſu Iuſtiniani Cæſaris,qui tunc Conſtantinopoli degebat, in Italiam miſſus cum exercitu contra Gothos pugnauit,quoniam eam occupauerant,quos bello Narſetes ſuperauit,Venetorū, & Lōgobardorū præſidio ipſam Italiā liberauit,& is plures eccleſias Venetiis conſtruxit,ex Gothorū ſpoliis;& iterū laceſſitus vi verborū ipſius Sophiæ,& literarū contra eū deſcriptarum, tam aduerſus eius geſta,& virtutem,quàm eiuſdem natalitia,pro fideq; obcęcatus Narſes, Italiam poſt in prædam tradidit Longobardis, q̄ ex Pannonia Alboino Duce prædicto in Italiam venerunt.nec caret reprehenſione Narſes,qui vt Auguſtam vlciſceretur,quæ etiam eum ad lanam, & penſa reuocaturam iactauerat,quando Longobardos gentem ſęuiorem induxit in Italiam.

Quod ſupra dixi confirmari poteſt ex ipſo quoque idiomate Foroiuliēſi,cū ſit tot barbaris elocutionibus permixtū , vt puta ex tot populorū gentibus compoſitū,indiciū euidens,qđ fuerit à variis barbarorū gentibus oppreſſa , ſiquidē in magno Alpiū circuitu nullibi earū iuga caſtigatius(teſte Sabellico) aſſurgunt, quam inter Zachabriam,& Lubianam,quæ Liburniæ eſt, ac patens ſaltus,uel onuſtis paruis curribus,in Italiam tranſmittit per colles moliter accliues,hæc eſt pars illa Alpium inuidia naturę ad Italiæ perniciem barbaris peruia,relicta,hunc natura locum voluit patere ad Italiam infeſtandam, qua velut patenti porta admiſſæ terram ad imperādam natam,ſemper ſollicitam haberet,hac demum immaniſſimi Turcæ me in infantili ętate exiſtente tranſmiſſi,ferro,& igni patriam hanc depopulati ſunt,& ne ipſam penitus attererent,& in cæteras Italiæ prouincias impetum facerent,ſereniſſimi,& potētiſſimi Veneti, furori debacchantium ſed oppoſuerūt.nobis ergo ſummopere, & nō nobis tātum, ſed vniuerſæ Italiæ timēdū eſt, cū nouiſſima Turcarum facinora nos vrgeant,& circumſtrepentia infidelis hoſtis arma adeò inſtent,vt videamus ceruicibus calamitatem impendentē, vtpote hoſtis potentiſſimi,acerrimū ſtudiū, aſſiduam meditationem,vehementemq; cupiditatem magis magiſq; in dies aduerſus nos molientis,excogitantis,ſtruentis,fabricantis, & q terras,& regiones Chriſtianorū occupare non deſinit,& eas ſemp detinendo,eas vi illius imperio ſubijcit , vt vana ſit ſpes recuperationis earū,prout experientia nos admonet, & qui continuè domeſticis finibus hoſtile bellum inferre ſolitus eſt,& bella gerendo in hoſtiū regionibus exemplo Scipionis Aphricani, & Octauiani Auguſti , qui longè ab vrbe duxit exercitū cū claſſe, ne bellū fieret in patria,& Marcū Antoniū,& Cleopatram ſuperauit in Aegypto,& longè à patria cepit Alexandriam , hi ſunt qui victoria potiti rapiunt virgines,pueros diuellunt , & liberos à parentū complexu,& matres familiarū pati quæ victorib.collibuiſſet,phana atque domos expoliant cedibus & incendiis incumbūt,& armis,cadaueribus,cruore,atque luctu omnia complent,& ex diuerſis clamoribus auditur vnus quidā ſonus offerētiū prædas,reportantiūq; diſcurſus , & miſeri captiui ante ſuum quiſq; prædonem cateruatim trahuntur inuiti , tam execrabili nos odio proſequuntur,& ad nos magis contemnendos, arte, 12 & exercitio,& armorū † iure milites ſuos inſtruere nunquam deſinit,eligendo tyrones ſolertiſſimos,qui quotidianis laborib. ſe exercent,& quæcunque euenire in præliis poſſent, omnia in campeſtri meditatione prænoſcunt: ſcientia enim rei bellicę dimicandi nutrit audaciam,& nemo facere metuit,quod ſe bene didiciſſe confidit,cū rudis, & indocta multitudo ſit ſemper ad cędem expoſita,& ita Othomanū Imperiū armis,& viribus maximè pollet,dū vſum rei bellicæ iugibus exercitiis cuſtodit, ex quibus contingit non tantū glorioſa Victoria, ſed etiā amplior præda.eſt enim antiqua ſententia , omnes artes in meditatione conſiſtere,& ob id conſtat Romanos,omnes gentes ſola armorū exercitatione vixiſſe,prout eorū exemplo fit in dies potētior ferociſſimus eorū Imperator , cuius rei cauſam nō eſt noſtrum perſcrutari, Eccleſiaſt.3.& 6.& Prouerbi.25.Iob 33. & Actu.j.& per Archidia.in c.Nabuchodonoſor,23.q.4. per Canoni. maxi- 13 mè Felyn.† in c.ſi quando,de reſcrip.col.8.verſi.circa.& per glo. in Clem.1.in verbo,virginali,& ibi ſcribentes,de ſumma Trinitate,& fide Catho.& Pſal.35.Iudicia Dei abiſſus multa, & magiſter ſentent.lib j.diſt.46.& 2.ſenten.diſt.23.& Paulus Epiſcopus Burgenſis in additione ad Nico.de Lyra Apocalip.13.& aliqua vltra hæc dixi ſupra,par.3.c.1.nu.41.Hoc tamen pro certo ſciendum eſt,ꝙ propter peccata noſtra permittit nos q̄ñq; Deus noſter ire in prædā,& in gladiū infideliū , terraſq; noſtras occupari,vt ſcriptū eſt per Prophetā,Viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras,vt habetur Macha.5.& Pſal.73.Nam ſæpe ſubactus eſt populus iudæorū Dei peculiaris, ab alienigenis Dei iuſſu excitatis propter diuinæ maieſtatis offenſam,23.q.5.c.remittūtur. & q.4.ſi quos,& in c.ſi gens Anglorū. 57.diſt. ſolet enim diuina prouidētia corruptos hominū mores, bellis emendare, atq; cōterere;itemq; vitam mortaliū iuſtam,atque laudabilem talibus afflictionibus exercere,& probatam in meliorem transferre,& iuxtā prophetam,viſitabo in virga iniquitates eorū, & in flagellis peccata eorū , miſericordiā autem meā non diſperdā ab eis. Pſal.88.& ideo pro his diluendis habemus varia, & infinita exēpla,videlicet ſi orantes cū lachrimis ad Dominū Deum noſtrū humiliabimus animas noſtras,dicētes,vt Pſal. 78. Deus venerūt gentes in hæreditatē tuam,polluerūt templū ſanctū tuū,poſuerunt morticinia ſeruorū tuorum,eſcas volatilibus cœli,carnes ſanctorū tuorū beſtiis terræ effuderunt ſanguinē ſuū tanquam aquam,& non erat qui ſepeliret,licèt ſepultura negata Chriſtianis nihil adimit,Aug.de Ciui.Dei.cap. 12.lib.1.effunde irā tuam in gentes,quæ te non nouerunt,& in regna quæ nomen tuū nō inuocarunt,&c.& quod habetur Pſal.105.Peccauimus cū patribus noſtris,iniuſtè egimus , iniquitatem fecimus: tu qui pius es, miſerere noſtri,& in tuo flagello vindica iniquitates noſtras,& noli tradere confitentes te, populo qui ignorat te vt non dicāt inter gentes,vbi eſt Deus eorum? intercedet ſemper pro nobis Beatiſſimus,& Sāctiſſimus Dñs & pr̄ noſter Papa Pius V.quo ꝑ ouibus ſuis orante cadent Chriſti crucis inimici , prout orante Moſe contingebat exercitui Amalech pugnanti cōtra populū Iſraelis,licèt hoſtes eſſent valde potentiores,numero bellantiū clipeis,equitibus,& armis,& pęnitentiam agentes,& fuſis hoſtibus dicere poterimus,laudate Dñm noſtrū,qui nō deſeruit ſperantes in ſe,& in nos ſeruos,adimpleuit miſericordiā ſuā,quam promiſit populo ſuo:etenim veritas ipſa dicit, Beati eritis cum perſecuti vos fuerint,& dixerint omne malū aduerſus vos mentientes propter me;gaudete,& exultate, nam nos caſtigat Deus ſicut pius pater.nam & temporibus Iudicum,vt legitur in ſacra Pagina, ſicut ſe habebant, & peccata populi , & miſericordiam Dei alternauerunt proſpera, & aduerſa bellorum.

Nec conquerendum eſt de Iuſtitia Dei ſi innocentes cū nocentibus caſtigantur, & dant pœnas , nam pro peccatis malorū flagellat etiam ſanctos ſuos, quātumlibet enim iuſtitiam ſerue- 15 mus,† quamtumlibet dño obedientiam exhibeamus.nunquid meliores eſſe poſſumus illis tribus viris, qui in camino ignis ardentis pro conſeruanda lege Dei proiecti ſunt ? & tamē lege qđ illic

illic dicat Azarias vnus ex tribus, qui aperiens os ſuū in medio ignis dixit, Daniel 3. Benedictus es domine Deus Patrū noſtrorū,& laudabile,& glorioſum nomen tuū in ſecula, quia iuſtus es ī omnibus quæ feciſti nobis,& vniuerſa opera tua vera,& vię tuæ rectæ , & omnia iudicia tua vera : iudicia enim vera feciſti, iuxta omnia quæ induxiſti ſuper nos, & ſuper Ciuitatem ſanctā Patrū noſtrorū Hieruſalem,quia in veritate, & in iudicio induxiſti omnia hæc propter peccata noſtra : peccauimus enim , & iniquè egimus recedētes a te,& deliquimus in omnibus,& pręcepta tua non audiuimus,nec obſeruauimus, nec fecimus ſicut præceperas nobis,vt bene nobis eſſet. omnia ergo quæ induxiſti ſuper nos,& vniuerſa quę feciſti nobis,in vero iudicio feciſti, & tradidiſti nos,in manibus inimicorum noſtrorū iniquorū,& peſſimorū,ꝑuaricatorūq;,& Regi iniuſto,& peſſimo vltra oēm terram.& Daniel in captiuitate poſitus peccata nō tantū populi ſui,verum etiam ſua confitebatur , & pro his dicit ſe per iuſtitiam Dei;ad illam captiuitatis pœnam, & opprobria perueniſſe. Daniel 9.& poſui faciem meā ad Dñm Deū meū rogare, & deprecari in ieiunio,ſacco,& cinere,& oraui ad Dñm Deū,& confeſſus ſum,& dixi,Obſecro Dñe Deus magne,& terribilis cuſtodiens pactum,& miſericordiam diligentibus te , & cuſtodientibus mandata tua;peccauimus,iniquitatem fecimus , impiè egimus,& receſſimus,& declinauimus à mandatis tuis, ac iudicijs, tibi Domine iuſtitia, nobis autem confuſio faciei Regibus noſtris,Principibus noſtris,& Patribus noſtris,qui peccauerūt.tibi autem domino Deo noſtro miſericordia,& propitiatio,&c.vide quomodo peccata ſua,& populi ſui confitebatur, & hāc Dei commendat iuſtitiam,& hāc Dei laudem dicit, quia nō iniuſtè, ſed pro peccatis eorū flagellat etiam ipſos Sanctos ſuos . ſi ergo iſta dicunt qui excellentiſſima ſanctitate fulgebant , & ignes, & leones circa ſe innoxios habuerunt , quid nos oportet dicere in humilitate noſtra,qui tam longè illis impares ſumus? quātum- 16 cunque iuſtitiam † ſeruare videamur,nec ideo aduerſus Deū in his tentationibus murmurandū eſt. & ſi peremptos fideles Dei ſeruos dicimus,quid intereſt vtrū eos febris aut ferrum de corpore ſoluerit? nam non qua occaſione exeant, ſed quales ad ſe exeant,Dominus attendit;in ſeruis ſuis, qui à Domino nō deſeruntur,qui miſit diſcipulos velut oues in medium luporum : & monet,ne timeant eos,qui occidunt corpus,animā autem non poſſunt occidere,promittitq; ipſius corporis renouandam integritatem vſque ad capilli reparationem, Petri gladium reuocat in vaginam, aurem inimici pręciſam reparat ad priſtinam formam,& virtutem patientiæ ſuo confirmat exemplo Apoſtoli, & martyres nō reſiſtendo interſecti ſunt,vt potiorem eſſe oſtēderent victoriam pro fide veritatis occidi , & quæ ſit diſtributio iudicantis Dei,& miſerentis, cur alius ſic,alius autem ſic , occultis ſit cauſis iuſtis tamen.quæ cum ita ſint, & cum per hoc ſecretum iudiciorum Dei , motuſque humanarum voluntatū eiſdē proſperitatibus alii corrumpantur,alii temperantur , & eiſdem aduerſitatibus alii deficiant,alii proficiant : cumque ipſa humana mortaliſque vita , tentatio ſit ſuper terram , quis hominum nouit cui proſit,aut obſit in pace regnare , vel ſeruire, vel vacare, vel mori , in bello autem , vel imperare , vel pugnare , vel vincere , vel occidi ? cum hoc tamen conſtet, & cui prodeſt non niſi per diuinum prodeſſe beneficium,& cui obeſt nō niſi per diuinum obeſſe iudicium.

Sed animaduertant quæſo,qui in infidelium captiuitatem inciderint ne deſperent,ſi aut aquari,aut lignari, aut equos paſcere,aut alia viliora facere cogantur , ſed in Domino confidant, 17 & pro certo ſciant ſe habere Chriſtum fortem, † & generoſum Ducem,qui ſolo nutu poteſt quæcunque mala ſunt, & grauia tollere,illius ſunt omnia, cœlum, terra, & quæ in eis mouētur, & ei facillimum eſſe omnia transferre,& caueant ne dum ſunt in fidelitate captiui,permittant ſe quoquo modo ad infidelitatem conuerti.& in captiuitatem dexterioris hoſtis, ſcilicet diaboli,deduci,Chriſtum negando, cœleſtia pro terrenis deſerendo,& peccati tam horrendi ſerui effecti (negationi enim nullū eſt malum ęquale) ſubiugantur ſæuiori domino , qui nō nouit parcere,aut miſereri,qui cum miſerum,& infœlicem Iudam accepiſſet captiuum , minimè ei pepercit , ſed cum & ſacrilegum, & proditorem fecerit,deinde poſtq̄ ſcelus perpetraſſet , eum in theatrum Iudæorum produxit, & maleficium reuelauit , & ne ſic quidem permiſit,vt participaret fructum pœnitentiæ,ſed ipſum & ad impœnitētiam,& ad laqueū traxit.eſt enim ſęuus Tyrannus,qui iubet quæ ſunt improba , & eos qui obediunt ignominia afficit,& in perditionem deducit , ſed potiuſquàm Chri- 18 ſtum,aut ſe Chriſtianos negent , quodlibet genus mortis ſuſtineant.c.ita ne.32.q.5.nam & non ſolum abnegat Chriſtum,qui dicit nō eſſe Chriſtum,ſed etiam qui cum ſit,neget ſe eſſe Chriſtianum,c.non ſolum, 11.q.3. ne timendo mortem carnis ſuæ, mortem det animæ ſuæ. Quanta enim vita eſt cōfiteri Chriſtū , tanta mors eſt negare Chriſtū:& non ſunt timendi qui occidūt corpus,animam verò occidere non poſſunt. c.nolite. ea. cau. & q.nec permittant ſe à Diabolo ſuperari : à quo enim quis ſuperatus eſt,huius & ſeruus eſt;& melius erat eis non cognoſcentibus viā iuſtitiæ,q̄ poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo , à quo illis traditū eſt ſanctū mandatum,nec timeant ſententiam ipſorum infidelium:aliud eſt enim ſella terrena, aliud eſt tribunal cœleſte,ab inferiori accipit ſententiam, à ſuperiori coronā, c.& ſi ea,ea.cau & q.3.& ſcriptum eſt,eſto fidelis vſque ad mortem,& dabo tibi coronam vitæ. Sed & non ſatis eſſet ad euitandū peccatū mortale ꝙ talis ita coactus negaret ore, & corde cōfiteretur,quia nulla cōditione quis debet ad hoc adduci, 22.q.2. primum.& mortaliter peccaret,vt per glo.in d.c.non ſolum . in verbo,negare Chriſtum.& in c.Petrus.in verbo,negat.de pœni. 19 diſt.j.quæ dicit Petrum peccaſſe ore negando, † & corde adorādo.50.diſt.fidelior.& ca.presbyter,& 22.q.5.ſi quis coactus, & tex.in ſacris.de his quæ vi, me. cau. dicen.quod pro nullo metu debet quis peccatum incurrere : debet enim potius conſeruari vita animæ,q̄ corporis,& vide q̄ ibi pulchrè tradit D.Abb.& circa veniale peccatum, dicens , quinimmo vir perfectus deberet potius pati mortem corporalem,q̄ committere peccatū veniale,quia peccatum veniale opponitur feruori charitatis , vt not. glo.in proęmio ſexti. vir autem perfectus potius debet eligere interitū corporis caduci,& mortalis,quàm perdere feruorē charitatis,quam habet in Deū;& ſcriptum eſt, omnis ergo qui cōfitebitur me coram hominibus,confitebor & ego eū corā patre meo,qui in cœlis eſt:qui autē negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo , qui in cœlis eſt . & dicit Apoſto.Rom.10.Hoc eſt verbū,fratres, Dei quod prædicamus, quia confitearis in ore tuo Dñm Ieſum,& in corde tuo credideris,quod Deus illū ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: corde enim creditur ad iuſtitiam,ore autē confeſſio fit ad ſalutem.Habeant præ oculis ſemper , & cordi alligent verba Saluatoris noſtri dicentis,ne terreamini ab his qui occidunt corpus,& poſt hoc nō habent amplius quid faciant,timete eū qui poſtq̄ occiderit hēt poteſtatem mittere in gehēnā,& cū Apoſtolo dicant, perſecutiones patimur,ſed non derelinquimur;deijcimur , ſed non perimus,& digni erunt Regno Dei pro quo patiuntur,& beati qui lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni.Apocalip.2.7.& 22.& vide q̄ dicam infra de Marcellino Papa.his enim mediis perſecutionū oportet Eccleſiam exerceri vſq; ad nouiſſimam quæ erit Antichriſti,quem Dñs Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. Nec cōqueri debemus de temporibus horum bellorum,quod ſint diuturna,cū hæc ſint in Dei omnipotentis arbitrio, & iuſto iudicio , & miſericordia vel atterere, vel conſolari genus humanū,& vt alia citius, alia tardius finiantur,prout apud ipſos etiam Gentiles contigiſſe reperitur,per rerum in præteritū geſtarum hiſtorias.nec mirum ideo ſi & Chriſtianis temporibus aliquod bellum cū infidelibus diutius trahi videamus, & recolunt qui legerunt , q̄ diuturna bella , q̄ variis euentibus, q̄ luctuoſis cladibus à veteribus ſint geſta Romanis, ſicut ſolet orbis terrarum vel procelloſiſſimum pelagus , varia talium malorum tempeſtate iactari.

Hæc tamen omnia fiunt Dei Optimi Maximi prouidētia in terra,dixit ſapiens,Sap.4.Tu autem pater gubernas omnia,prouidentia.& alibi.Sap.8.Attingit ergo à fine vſque ad finem fortiter,& diſponit omnia ſuauiter,& qui continet gyrum terrę,& qui operatur oīa ſecundū conſiliū voluntatis ſuæ, vt ait Apoſt. in ipſo viuimus,mouemur, & ſumus, quæ quidam prouidentia Dei ad omnia & vniuerſa etiam minima ſe extendit, & ipſe diſpoſuit membra pulicis & culicis,vt habeant ordinem ſuū , habeant vitam ſuam,& motū ſuū.Beſtiolam breuem & minutiſſimam conſidera quam volueris, ſi conſideres ordinem mēbrorū ipſius,& animationē vitæ,qua mouetur, vt pro ſe fugiat mortem,amat vitā,appetit uoluptates,deuitat moleſtias, exerit ſenſus diuerſos,viget in motu congruo ſibi,quis dedit aculeum culici,quo ſanguinem ſugat? quàm tenuis fiſtula eſt qua ſanguinē ſorbet? quis diſpoſuit iſta ? quis fecit iſta ? qui fecit in cœlo Angelū,ipſe fecit in terra vermiculum,ſed Angelū in cœlo pro habitatione cœleſti , vermiculū in terra pro habitudine terreſtri, nunquid Angelū fecit repere in cęno,& vermiculū in cœlo? & cū prouidētia ſit ratio ordinis rerū in finem , neceſſe eſt omnia inquantum participant eſſe,in tantū ſubdit diuinæ prouidētiæ, quæ omnia cognoſcit,& quod ore ſuo Saluator dicit vnū paſſerē non cadere in terrā ſine Dei voluntate,& ab eo lilia agri veſtiri & capillos noſtros numeratos dicit, & quod fœnum agri poſt paululū mittendū in clibanū,ipſe tamen veſtiat,nonne cōfirmat non ſolum totam iſtam mundi partem rebus mortalib. & corruptibilibus deputatam,verū etiam viliſſimas, & abiectiſſimas eius particulas , diuina prouidentia regi ? & ex ipſis rebus omnibus ſimul creatis, apparet,cum in ipſo Deo fuerūt omnia antę creationem , ſicut in ipſo grano inuiſibiliter erant omnia ſimul,quę per tempora in arborē ſurgent,ita & ipſe mundus cogitandus eſt,cū Deus ſimul omnia creauit , habuiſſe ſimul oīa, quæ in illo cū illo facta ſunt,& cuncta adminiſtratorio actu gubernans,& mouens,ſine ceſſatione operatur,& qui non ſolum cęlū & terrā,nec ſolū Angelū & hominē,ſed nec exigui & contēptibilis animantis viſcera, nec auis pēnulā , nec herbę floſculū,nec arboris foliū,ſine ſuarū partiū conuenientia,et quadam veluti

veluti pace dereliquit, ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt, & videmus quod omne genus ſimile ſibi procreat, & in tam multis ſimilitudo vna propagata, primæ originis formā non variat, vnumquodq; ſuam ſpeciem habet & generis ſui ſimilitudinē ſeruat & ſummo Deo cuncta bene adminiſtrāte, quæ fecit, nihil inordinatū in vniuerſo, nihilq; iniuſtum eſt, ſiue ſcientibus, ſiue neſcientibus, vobis. hæc autem facit atque agit vnus verus Deus vbique totus, nullis incluſus locis, nullis vinculis alligatus, in nullas partes ſectilis, ex nulla parte mutabilis, implens cœlum & terram præſente potentia, non abſente natura. ſic itaque adminiſtrat omnia quæ creauit, vt etiā ipſa proprios exercere & agere motus ſinat. & Philo. de confuſi. lingua. Hebręus dicit, ꝙ Deus implet omnia non contentus, ſed cōtinēs, qui ſolus vbique ſimul & nuſquam eſt: nuſquam, quia ipſe locū & regionem creauit vna cū corporibus, nephas eſt authorem intra vllam ſuam creaturam includi: vbique autē, quia potētijs ſuis, per terram, aquam, aerem, cœlum, extenſis, nullam partem mundi deſtituit, ſed omnia inter ſe inuicem aſtringit inuiſibilibus vinculis, ne vnquam ſoluantur, plurimum laudandum hoc nomine. quod enim celſus eſt omnibus potētiis, intelligitur eas excedere, cū eas in poteſtate habeat, virtus autem illa omnipotens, quæ condidit & gubernat oīa, verè Deus dr̄, omnia continens in gremio & oīa penetrans vel minima, & Apoſto. Vnus Deus & Pater omnium, qui ſuper omnes & per oīa & in oībus nobis, & propheta. Nonne cœlū & terram ego impleo. & Poeta, Iouis omnia plena, & Iuppiter eſt quodcunque vides.

Et de prouidentia Dei Plotinus Platonicus diſputat, eamq́ue a ſummo Deo, cuius eſt intelligibilis atque ineffabilis pulchritudo, vſque ad hæc terrena & ima pertingere, floſculorum atque foliorum pulchritudine, comprobat, quæ omnia quaſi abiecta, & velociſſimè pereuntia, decentiſſimos formarum ſuarum numeros habere non poſſe confirmat, niſi inde formētur, vbi forma intelligibilis, & incommutabilis, ſimul habens omnia perſeuerat. & Plato ipſe in Epimenide, in Phędro, in Phędone, in Gorgia, in Sophiſta, in Timęo, dicit ante alia illud tenendū eſſe, prouidentiam diuinam & maxima quęque & minima curare. & lib. de legibus, &c. dicit, cum Dij ſint, non cōuenit eos eſſe ocioſos, curant ergo res humanas: cumq; omniſcij ſint, etiā minima vident & norunt: procul autem ab eis abeſt, & deſidia, & inertia, & ignauia, nec imbecilliores ſunt in paruis, nec putant indignum ſua maieſtate illa curare, nam ea ceu gradus ſunt ad maxima. Curant igitur vniuerſa, & parua, & magna; & ſic idem, omniū rerū etiam minimarum curam & gubernationem Deo attribuit, impietatisq; crimine illos accuſat, qui non agi, gubernarique diuinitus omnia putarint: nō enim fas eſt aliter omnino opinari, falſumq; eſt non habere curam artificem his de rebus, quas artificio ſuo effecit, ideoq; vitia pecorū, & arborū, aliarūq; rerum mutabilium, atque mortalium, vel intellectu, vel ſenſu, vel vita omnino carētium, quibus eorū diſſolubilis natura corrumpitur, damnabilia putare, ridiculum eſt, cum iſtæ creaturæ, eum modum, nutu creatoris acceperint, vt cedendo, aut ſuccedendo, peragant infimā pulchritudinem temporum, in genere ſuo, iſtius mundi partibus congruentem: neque enim cęleſtibus fuerant terrena coęquanda, aut ideo vniuerſitati iſta deeſſe debuerunt, quoniam ſunt illa meliora. cū ergo in his locis, vbi talia eſſe competebat, aliis alia deficientibus oriuntur, & ſuccumbunt minora maioribus, atque in qualitates ſuperantium, ſuperata, uertantur, rerum eſt ordo tranſeuntiū, & rectiſſimè credenda percipitur prouidentia conditoris, ne tanti artificis opus, in aliquo reprehendere, varietate humanæ temeritatis audeamus, & Philoſoph. i. de anima, habet pro inconuenienti ꝙ Deus aliquid ignoret, quod nos cognoſcimus, nos autem cognoſcimus particularia corruptibilia. nec valet ſi dicatur, vt quidam dicebant, Deū cognoſcere illa in vniuerſali, quia talis cognitio quæ eſt tantū in uniuerſali, eſt confuſa & imperfecta, ut habetur primo Phiſico. in Deo autem nihil imperfectionis ponendum eſt, noſtri ergo curam habet omnipotens Deus exquiſitam. & propheta Dicit, Eſa. 49. nunquid obliuiſcetur mulier infantuli ſui? Sed & ſi illa oblita eius fuerit, ego tñ tui nō obliuiſcar, dicit Dominus. oſtendens Dei miſericordiam, affectus omnes naturales longiſſimè excedere, & prouidentiam diuinam maiorem paterna gubernatione, quæ ſe extendit etiam ad inimicos ſuos dicēs, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pęnitentiam, vel pręſentis vitæ bona illis omnia largitur, Solē ſuum oriri faciens ſup bonos & malos, & pluens ſuper iuſtos & iniuſtos, aliaq; præſtās, quæ ad præſentis vitæ conſtantiam pertinent. ſed licèt Dei Optimi Maximi prouidētia ad omnia etiam minima ſe extēdat, ſpeciali tñ modo intellectualem creaturam atque hominē ipſum fouere, & ſibi ſolertius quàm cæteris quibuſcunque animantibus, prouidere dignoſcitur, & ſic intelligitur quod hr̄ 1. Cor. 9. non eſt Deo cura de bobus? adeo ꝙ ex ſacrarum ſcripturarum teſtimoniis (quibus tantum nos adhærere licet) ſatis cōſtat Deū rebus vniuerſis magnis & paruis, ęternis & immortalibus, & caducis, vniuerſalibus, & ſingularibus prouidere, & eas q̃ diligentiſſimè curat, dicit Sap. 11. Omnia in menſura, numero, & pondere, diſpoſuiſti Domine, & Pet. 1. in fi. omnem ſollicitudinem veſtram proijcite in Deum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. & Pſal. 91. habetur productio rerum à Deo, ibi quàm magnificata ſunt opera tua Domine. ſed oſtenditur etiam prouidētia & gubernatio rerum ab ipſo Deo, dum dicit, Nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ. ad perfectionem enim prouidentiæ pertinet, omnia intima & particularia conſiderare, quod requirit pfundas cogitationes. Quid quod diluuium quoque vniuerſale Dei nobis prouidentiam, poteſt aſſerere, ſm̄ Chriſoſt. Primum enim non repente, neque inſperatè mortalibus vim illam inundationis induxit, ſed fore prædixit: idq; non ante breue tempus, ſed ante centum & 20. ann. Tum verò ne ex longitudine prædictionis in obliuionem, ac negligentiam inciderent, ędificari arcam in oculis omnium inſtituit, voce omni clarius clamātē, Deiq; minas omnibus annūciantem, cū illa ante oculos oīum poſita, iugiter imminentium ſibi malorū illos admonebat, nec ſic tamen illi emendati ſunt, ſed ipſi in vitiis perſeuerarunt, ſupplicium ſibi ipſis conſciſcentes & attrahentes: Deus eñ diluuiū ipſum, neq; comminari, neque inferre voluiſſet, vt dicit Sap. 1. Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuentium. & dici non poteſt quantum vtilitatis & his qui illa inūdatione periere & cæteris poſtea futuris inde comparatū fuit: illi enim vlterius in vitiis & flagitiis progredi permiſſi non fuerunt, qui autem poſt illos ſecuti ſunt, maiora etiam q̃ illi, atq; excellētiora lucra retulerunt, fermento (ita dixerim) materiaq; malorum è medio ſublatis, extinctisq́; peccatoribus: nam ſi etiam ſine exēplis, mala homines per ſe facile inueniunt, quid non facturi exiſtimentur ſi plurimorum exemplo, ad pernitioſos actus inuitētur, quod vbi ne fieret, ne tot ſcelerum magiſtros, hi qui poſtea futuri erant intuerentur, eos omnes vna perdidit, quæ omnia Dei prouidentia ſubſecuta fuiſſe cenſendum puto.

Non igitur ludibrio fortunæ res humanę committunt̄, put quidam ſtultiſſimè & dementiſſimè errantes putauerunt, ſicut & alii cęcutientes dixerunt, ſolas mundi partes ſublimes, ideſt à confinio corpulentioris aeris iſtius & ſupra, diuina prouidentia regi: hanc autem primā partē terrenam & humidam, aeriſque huius vicinioris, q terrarū & aquarū exhalationibus humeſcit iniquo venti, nubesq; cōſurgunt, caſibus potius & fortuitis motibus agitati, ꝯ quos loquitur Pſal. qui cū explicaſſet laudem cęleſtium, ſed etiam ad iſta inferiora conuertit dicens, laudate Dominū de terra, dracones, & omnes abyſſi, ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus tempeſtatis, quæ faciunt verbum eius, nihil ēt tam videtur caſibus volui, quàm omnes iſtæ procelloſę & turbulentæ qualitates, quibus cęlum huius inferioris facies variat̄, & uertitur, ſed cum addidit quæ faciunt verbum eius, ſatis oſtendit earum quoque rerum ordinem diuino ſubditum Imperio.

Eadem habentur ex libro Iob, & eius proceſſu & intētione: vbi licèt amici Iob, tenerent actus humanos regi diuina prouidentia, tñ tenebant quod aduerſitates huius mundi, non inferuntur alicui niſi propter mala præterita, & proſperitates non eueniant alicui, niſi propter præcedentia merita, quod eſt erroneum. & Sanctus Iob in eo intendit declarare contrarium, ſ. ꝙ aliquando in præſenti, malis eueniunt bona, & iuſtis aduerſa, ſecundum ordinem diuinæ prouidentiæ, ad quam pertinet punire mala & præmiare bona: & non ſolum in vita præſenti, ſed ēt in futura, quem etiam librum eleganter exponit S. Tho. 2. 2. q. vlt. art. vlt. & q. de proui. ideo ibi videndū. & bona temporalia ſe habeant, ad bonos & ad malos, dicendū tñ ꝙ Deus tm̄ dat iuſtis de bonis tēporalibus, & ēt de malis, quantū eis expedit, ad perueniēdum ad vitam ęternā. malis autē qñq; permittit euenire bona tēporalia, vt in eis inuoluantur in pœnā peccatorū, nā diuitiæ ſolēt allicere hoīem ad negandū vel contemnēdū Deū, vñ dicit Sap. 5. quid nobis profuit ſuperbia? quid diuitiarū iactatio contulit nobis? trāſierunt oīa illa, & de diuitibus Iob 21. Ducūt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcēdunt. & Apoſt. Timo. 6. Nā qui volunt diuites fieri, incidūt in tētationē & in laqueū ſiue muſcipula diaboli & deſideria multa, & inutilia & nociua, quæ mergunt hoīes in interitū, & pditionem. & Dñs exclamat, Veh vobis diuitibus, qui habetis conſolationē veſtrā; veh vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. & alibi, ſtulte hac nocte expoſtulatur aīa tua: quæ ergo paraſti, cuius erunt? & quid prodeſt homini diuitijs affluere, & vniuerſum mundum lucrari, aīę uero ſuæ detrimentum pati? Et in tantū præualet Dei prouidentia, ꝙ eā impedire volentes ꝯ ſuam intentionē promouent illā, & cōſiliis Dei humana facta ēt tūc congruè ſeruiunt, cum reſiſtunt, ſicut fratrem Ioſeph vendiderunt illum, ne ipſum adorarent, & per hoc compulſi ſunt eum adorare, ſecūdum ordinem prouidentiæ diuinæ. ſic princeps Iudæorum volentes impedire celebritatem nominis Chriſti fuerūt valde diligentes de cuſtodia ſepulchri, & per hoc celebrata eſt fama de veritate ſuæ reſurrectionis & ſui nominis. ſic in petitione præputiorum à Saul, vt Dauid extingueretur, vnde omnia quæcunque voluit fecit, et Deus et malis et nociturís licèt infinitis, quæ toto terrarū orbe cernuntur, multo maiora bona, quā fuerint pmiſſa mala, euenire pmittit, et qđ p malos excogitatū eſt, ad bonū finē deducit, & dicit

& dicit D. Aug. in Enchiri. Deus oīpotens nullo modo ſineret malum eſſe in operibus ſuis, niſi vſque adeo omnipotens eſſet, & bonus vt bene faceret ēt de malo, vt de præuaricatione primi parentis, Rom. 5. vbi abundauit delictū, ſuperauit & gratia. Et viſa veritate de prouidentia Dei, hiſce temporibus hoc ſolū nobis perſuadere debemus, oīa nobis vtiliter à Deo inferri, nō iam modū inquirentes, neque huius ignorationes grauiter ferre vel cū męrore: neq; enim poſſibile eſt iſta ſcire, neq; vtile illud, quia mortales ſumus, hoc, quia cito in arrogātiam extollimur, nunqd dicit figmentū factori ſuo, cur me ita feciſti? & ideo quæcunque Deus iuſſerit hominem ſequi, & quæ ille intulerit, grato animo perferre conuenit, nihil omnino reluctando, vel curioſè addiſcere quęrendo, ſed in omnibus Deo gratias agamus.

SVMMARIVM.

1 *Diabolus, an ſit cauſa omnium peccatorum.*
2 *Diaboli circuitus, quomodo intelligatur.*
3 *Colluctatio noſtra cum diabolo, & de eius inſidijs.*
4 *Diaboli actus in decipiendo Euam.*
5 *Dæmonum natura.*
6 *Dæmonum ſpecies, & qui de eis ſcripſerint.*
7 *Dæmonum loca, in quibus ſint conſtituti.*
8 *Dæmones delectantur adoratione.*
9 *Sacrificia dęmonibus in ſanguine humano.*
10 *Parentes olim filios immolabant dæmonijs.*
11 *Irriſio ſacrificiorum Gentilium.*
12 *Idolatræ, qui ſint.*
13 *Futura pręd ici à Dæmonibus quandoque permiſſum erat, & quare, & cur etiam de miraculis per eos.*
14 *Cognitio de Deo facilis.*
15 *Imagines, quomodo venerandæ.*
16 *Iudæis, cur hoc denegaretur.*
17 *Chriſtiani, quomodo adorent Deum ſub imaginum effigie.*
18 *Imagines inhonorantes, qualiter puniantur.*
19 *Hæreſis à Diabolo inuenta ceſſantibus idolis.*
20 *Hæreſis in aliquo vtilis Chriſti fidelibus.*
21 *Dæmones, an ſciant futurorum euentus, & de Angelis.*
22 *Futurorum cognitio ſpectat ad ſolum Deum.*
23 *Dæmones magis inſtructi, & informati quàm homines, & quare.*
24 *Dæmones, quomodo cognoſcant cogitationes hominum.*
25 *Cogitationes prout ſunt in intellectu, & affectiones in voluntate, ſoli Deo cognitæ.*
26 *Cogitationes noſtræ an cogātur à ſtellis; Et fato aut aſtrorum neceſſitati non eſſe vitam hominum ſuppoſitam.*
27 *Dæmones implorans ad cognoſcenda futura ſubiacet vitio hæreticę prauitatis.*
28 *Striges, & de eorum vanitatibus, & an moueantur de loco ad locum per Dæmones.*
29 *Baptizantes ſe in nomine diaboli, quomodo caſtigentur.*
30 *Dæmones non poſſe transformare creaturas.*
31 *Aliqua poſſe dæmones iudicio Dei occulto, iuſto tamen.*
32 *Dæmones poſſe aſſumere corpora aerea, quod probatur exemplis.*
33 *Lamiæ quid, & plura de eis.*
34 *Penates, & lares quid, & de eis aliqua.*
35 *Pan, quid, & de eo.*
36 *Dæmonum transformationes in diuerſas ſpecies, ēt tempore Gentilium.*
37 *Dęmonum quorundam natura mulieribus improba, & fertur teſtimonium.*
38 *Dæmonum impugnatio contra genus humanum grauiſſima.*
39 *Angelorum cuſtodia contra dæmones iniquos.*
40 *Cuſtodia geniorum apud Gentiles, & de Angelis cuſtodibus Imperatorum, & Principum.*
41 *Qualiter oportet nos defendi ab impugnatione dæmonum.*

CAP. XIII.

VIdimus in præcedentibus capitibus aliqua circa inimicos noſtros viſibiles, ſupereſt vt latius pertractemus de hoſtibus noſtris inuiſibilibus, qui ad ſalutem noſtrā debellādam nihil vnquam ocij gerūt: de iniquiſſimis dæmobibus loquor, qui cum eorum Principe immani & atrociſſimo contra nos tyranno habent mille nocendi modos. dolet enim, & erubeſcit hominem conſtitutum in ſummo honore, & ex lutea materia conſtantem, & nihil minus habere Angelis ipſis, cum ipſe è ſummo cœlo ob voluntatis ſuæ nequitiam proiectus fuerit, ſuaq́; roditur inuidia, noſq; Deo rebelles efficere ſemper conatur: 1 is enim eſt cauſa omnium peccatorum † noſtrorum, indirectè tamē, quia ſcilicet inſtigauit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato conſecuta eſt in toto genere humano quædam pronitas ad omnia peccata, quia nō oīa peccata committuntur diabolo inſtigante, ſed & quædam ex libertate arbitrii, & carnis corruptione: nam etſi diabolus non eſſet, homines haberent appetitum ciborū, & venereorū, refrenare autem & ordinare huiuſmodi appetitum ſubiacet libero arbitrio, & mediante auxilio diuino, quod homini exhibetur, miniſterio Angelorum homo proficere poteſt ad meritū. Is eſt q nobiſcū bella gerit cū vniuerſa eius phalange, nō telis, aūt alio armorū genere, & aduerſus corpora noſtra, ſed dolis, fallaciis, & inſidiis animas noſtras ad ſe trahere indeſinenter inuigilat, vt nos è cœlis eijciat, vnde ipſe cū Angelis ſuis apoſtatis deiectus eſt. Is eſt ille acerrimus hoſtis noſter, de quo ſcriptū eſt, 1. Pet. 5. ſobrii eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tāquā leo rugiens circuit, quærens quē deuoret. circuit nos, offerendo oculis formas illicitas, & faciles voluptates, vt is deſtruat caſtitatē aures per canora muſica tentat, vt in ſoni dulciſſimi auditu ſoluat, & emolliat Chriſtianū rigorē; linguam conuitio prouocat; manū iniuriis laceſſentib. ad petulātiā cędis inſtigat; vt fraudatorē faciat lucra opponit; vt aīam pro pecunia capiat imponit pnicioſa cōpendia; honores terrenos promittit, vt cœleſtes auferat; oſtentat falſa, vt vera ſurripiat; & cū latenter non poteſt fallere, apertè minat̄, terrorē turbine pſecutionis intēdēs ad debellādos Dei ſeruos, ſemp inquietus, & infeſtus, ī pace ſubdolus, in pſecutione violentus. hi ſunt circuitus, quibus vtitur dęmon iniquiſſimus tyrannus ꝯ nos, nemini parcens, ſingulis fidelibus inſidians, & ideo dr̄ de eo, Iob. 1. circuiui terrā, & perambulaui eā. pro terra intelligunt̄ homines terreni, quorū ipſe diſcutit curas, & conſuetudines, vt inueniat vias & artes nocendi, quę ſunt malæ concupiſcentiæ, immūdæ cogitationes, pnitioſi affectus, furor, inuidentia, ira, odiū, & alia oīs ignauia, & circuiuit vniuerſam terram, quum diluuium vniuerſale totū orbē ſummerſit.

Et ſtatim poſt diluuium impulit Cham filium Noe ad denudanda patris verenda, & adhuc Noe ſuperſtite, in ipſius mundi reformatione idolatriā procurauit, quā in ſua poſteritate pium ſenē, cū phibere nō pōt, tolerare oportuit, de qbus plura ſcripſi hac parte, c. j. & illius inſtigatione in cinerē euerſæ ſunt Ciuitates Sodomorū & Gomorræ. Is ēt Loth ebrietate grauatum, nephario inceſtu cū filiabus cōmiſcuit, & Eſau de morte fratris, & fratres Ioſeph de eius nece ſollicitauit, ideo nobis opus eſt magna vigilantia, qñ & cōtinuū nobis eſt bellū, & indutiæ nullæ, pp quod & Apoſtolus dicebat Epheſiis ſcribens, non eſt vobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinē, ſed aduerſus Principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarū harū, contra ſpiritualia nequitiæ, in cœleſtibus. ex quo apparet q̃ inęqualis ſit pugna & acies noſtras non eſſe ex ęquo inſtructas. ponit tamē Apoſtolus modū defenſionis qua indigemus: eſt enim natura peruerſus, iniquus, & aſtutiſſimus, vt teſtatur ſcriptura dicēs, Gen. 3. ſed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat dñs Deus, & eius laqueos explicare neſcimus, cū habeat mille nocendi artes, vt dictum eſt, de quo Leo Papa ſic ait, non deſinit antiquus hoſtis vbique laqueos tentationibus prætendere, vt fidem credentium corrumpere ualeat: nouit enim cui illecebras carnis ingerat, cui virus inuidiæ infundat, cui incitamenta luxuriæ apponat, nouit quem męrore conturbet, quem gladio fallat, quem metu opprimat, quē admiratione ſeducat, omniū diſcutit mores, oīum ventilat cās, oīum ſcrutatur affectus inquirens cās nocēdi vbi viderit quēpiā diligentius occupari. circuit ergo vndecūq; hominis volūtatē, & appetitū, & ex eo capit occaſionē ſubducendi. hinc eſt qđ videns Adā, & Euā diuinitatis cupidos eos promiſſione diuinitatis ſubduxit, & hoc poſſet pluribus exemplis confirmari, & aliqua dixi in tractatu meo de Cęlibatu Sacerdotū non abrogando, par. 1. c. 1. procedit enim iſte aduerſarius noſter cū maxima verſutia nos experiendo, impellendo, & alliciendo, prout fecit tentando Euam, in qua minus q̃ in viro rationē vigere nouit, & ipſam vti debiliorem aggreſſus eſt, vt ſi fortè illic aliquatenus præualeret, poſtmodū fiducialius ad alterū robuſtiorem pulſandum, vel ſubuertendum accederet. primùm ergo ſolitariam fęminam explorauit, vt in ea pri4 mùm omnem ſuæ tentationis vim experiretur: † & ne fraus illius nimis manifeſtaretur, in ſua ſpecie non venit, ne cognitus repelletur, & ſic per ſerpentem, in quo loquebatur diabolus ad tētationem proceſſit. Nec eſt putandū, ſecundum Auguſtinū, ſuper Gene. ꝙ diabolus ſerpentem, per quem tētat, elęgerit, ſed cū decipere cuperet: non potuit niſi per quod animal poſſe permiſſus eſt, qui etiam non audens in verba perſuaſionis exire, metuens deprehendi ſub interrogatione eam aggreditur, vt ex reſponſione colligeret, qualiter in malitia procedere poſſet, negādo prout fecit vera eſſe quod eis præceperat Deus, addendo promiſſionem ſimilitudinis Dei, & boni maliq́; ſcientiam; & ſicut in primos parentes noſtros, ita & in omne genus humanum ſę5 uire nunquam deſtitit. ſunt † enim dęmones ſpiritus impuri, humani generis inimici, mente rationales, nequitia ſubtiles, cupidi nocendi, per ſuperbiam tumidi, ſemper in fraude noui, immutant ſenſus, inquināt affectus, vigilantes turbant, dormientes p ſomnia inquietant, morbos inferunt, tempeſtates concitant, in lucis Angelos ſe trasformant, ſemper infernū ſuū ſecū portant, in idolis ſibi cultū diuinū vſurpant, ſuper bonos dominari appetunt, magicæ artes per eos fiūt, bonis ad exercitiū dantur, ſemp fini hominis inſidiātur. De quibus etiam Plato in Timeo, & alibi, & Apuleius, Porphyrius, Lactātius lib. j. diuina. īſtitutio. Iamblicus, Macrobius, Orpheus ī Hymnis, & in poemate ad Muſęū, Philo Iudęus in lib. de mundo. Thales Mileſius, qui dixit mun6 dum † dæmonibus plenū, & de dæmonio Socratis, qui ſupinde librū edidit, quē vocant de Deo Socratis. & ī Plato 10. de legib.

quem

quem nos Diabolum, ipse malignam animã appellat, aduersus quam pugnam nobis constitutam esse ostẽdit. & Michael Spsel lus librum peculiarem de Anima, & Demone conscripsit; & ex sententia cuiusdam Marci magi, dicit esse sex genera dæmonũ, quorũ primũ vocatum ait barbara voce Leliareon, in sublimio ri parte aeris degentem; alterum in proxima eiusdem aeris parte nobis propinqua; tertium terrenũ genus esse; quartũ aqueũ, & marinũ, quod in aquis maximè versetur; quintũ subterraneũ, quod in visceribus terræ degat; sextum tenebrosum, qđ oĩno lucem refugit, & plura ab extraneis de his congeri possent, de quibus satis etiam per Augustinum de Ciuitate Dei, toto ferè volumine, & per Cęlium Rodiginum, lib. 2. antiquarum lect.

Quibus plurima addi possent, sed his tñ pro nũc ero cõtentus: nã & cũ Plato loco supra citato, In Timeo. dixit demonem cognoscere, & enunciare ortũ maius esse opus q̃ suũ ferre posset ingeniũ: qui ideo cũ nihil probabile hac de re afferre posset, ad fabulas conuersus ex Oceano & Thetide natos esse Dęmones, commentus est. at Christiana veritas habet iussisse Deũ patrem, vt fieret lux, & factos fuisse Angelos, vnaq; cęlũ empireũ, informemq; materiam creatã fuisse, quod docet Moses, ibique annotatũ fuit à sacris Interpretibus, & à Petro Lõbardo. in alio lapsus est Plato, ꝙ Deũ patrem putauit animalium generationẽ Angelis delegasse, ꝙ diceret homines, si à se crearentur, immortales, & Dijs adęquãdos ferè Christiana veritas docet homines à Deo, non etiam ab Angelis creatos fuisse mortales: per vnum nanque hominem peccatum intrasse in mundum, & per peccatum, mortem damnat itaque Platonem summi opificis opus, Angelis ascribentem, quod ait Augusti. De ciui. Dei lib. 2. cap. 2. damnat Valentinũ Platonici dogmatis sectatorem, dicente Ireneo, simili modo Saturnilum, Carpocratem, Caianos, & Sethianos eiusdem dogmatis sectatores, differente Epiphanio q̃ hæreses: sed Platonici & reliqui gentium sapientes Christianis Theologis consentiunt, dæmonũ alios bonos esse, alios malos & noxios. nulla mundi pars (inquit Mercurius ille ter maximus) dæmonũ præsentia est destituta, dæmon transfusus in hominem semina propriæ operationis inspergit, inde humana mens prægnans parit adulteria, stupra, homicidia, parricidia, sacrilegia, diuinorũ contemptũ, iugulationes, euersiones vrbiũ, pestes hominũ, ac reliqua omnia quæcunq; malorũ, sunt opera dęmonum. & Iamblicus de misteriis, ait, Compertũ habemus, dęmones improbos ĩ gñatione, rebusq; terrenis, humanisq; posse quàm plurimũ: ideoq; nihil mirũ videri dẽt, ardorẽ ad illicitũ coitũ in nobis frequenter ab eis accẽdi. testatur Plato aqueos dęmones statim ab initio malorũ plurimis voluptatẽ immiscuisse; Porphyriũ malos dęmones asserere; Cęlius Rhodiginus refert, Lectio. antiqua lib. j. c. 33. Deniq; magi & sapientes gentiũ oẽs de noxiis dęmonib. scripta reliquere, at sacræ literæ malũ dęmonẽ vbiq; sonant, dæmoniũ noĩe Asmodeus Saræ filiæ Raguelis septem viros occiderat, cũ primũ ad eã ĩgressi fuissent. de Maria Magdalenæ noxia septem dęmonia exierant. Vexabat quendam legio spirituum immundorum, malus dęmon affligebat Iob, noxia dęmonia à Deo immitti vt ciuitates impiorũ habitẽt Isaias inqt, circũuenit malus dęmon primos parentes, dęmonia noxia ex corporibus eijciebat Christus, mirabantur homines Christum immundis spiritibus imperare, potestatẽ eijciendi dęmonia tradidit Christus Apostolis, Mar. 3. Malum dęmonem sacræ literæ appellant serpentẽ. antiquũ serpentẽ appellat Ioan. alibi diabolũ, Reg. 3. c. 21. Ecclesiast. 21. Abachuch. 3. Alijsq; variis nominibus appellare in scripturis, quod recensere ad præsens nõ expedit, sed aliqua dicam infra hoc eodem capite, nu. 34. cũ seq. Certum est autem, diabolum natura bonũ fuisse creatũ, & oẽs Angelos natura bonos à Deo fuisse creatos: sed Luciferum sponte malitiam induisse, & ob fastum superbiæ cœlo cum sectatorib. Angelis deturbatũ fuisse, & Christianis cõsentiunt gentiles, Pherecides Syrius dęmonũ exercitum duce Ophioneo, idest serpente dęmonico a mẽte diuina rebellasse author est, referente Marsilio Ficino in Phędro Platonis & ĩ apologia Socratis & Cęlio lectio. antiq. lib. j. c. 28. id lapsum dęmonum innuit Mercurius in Pymandro, nouit Empedocles, Assyrij, Arabes, Aegyptii, & Gręci sapientes suis dogmatibus confirmant, Aegyptionũ misteria docebant Iouem impuriores dæmones ad inferos deturbasse, idemq; homines ab eis pro viribus ad ima detorqueri.

Qui autem boni sint, & qui mali demones; Plato dicit, In epitomio: dęmonũ alios esse igneos in ętherea regione versantes: alios aereos, qui in aere constituti sunt; tertios, qui in aquis morantur; igneos & aereos bonos esse dicit, prudẽtiæ mirabilis participes, acuto ingenio, tenaciq; memoria, cogitationes nostras oẽs cognoscẽtes, aqueos solos malos esse, dicũt Platonici (teste Marsilio Ficino in Socratis apologia) igneos dęmones ad contemplatiuam vitam excitare; aereos actiuæ vitæ præesse: & tertios, voluptuosæ. & igneũ fuisse dęmonẽ Socratis, quod & Cœlius ait, Lect. antiq. lib. j. c. 25. Proclus & Platonici quidã, magisq; igneis, aereis, & aqueis dęmonibus, terreos addunt, aqueos & terreos, noxios esse affirmant. addunt Orphici, dęmones subterraneos scelerũ vltores, de q̃bus meminerũt Plato, & Ficinus, quã speciem subterraneorũ dęmonum, qui scelera vlciscant, Christiani quoque Theologi admittunt, à quibus non recipitur bonos dæmones in aerea regione versari, & noxios in terra. sed de his per magist. senten. libr. 2. dist. 6. & noxios dęmones Augustinus vocat animalia aerea. Sed hoc non est nostri instituti, cũ id tantum animo fixum habeamus, quòd Dei optimi Maximi & seruatoris nostri religione permissum est, Christianam veritatem continuo amplectendo, & ideo non me extendam, sed tãtum aliqua decerpam ad ostentandum decipulas ipsorum aduersus humanum genus, & de modo defensionis nostræ contra eos.

Sed circa ea quæ sunt proximè dicta, nos dicimus eos in cęlo creatos, & de cœlo eorum exigente superbia partim in infernũ, & infima terræ deiectos, partim in aere tanquam congruo sibi carcere damnatos caliginoso, & nebuloso ad exercitium futurorum hominum remanentes: nam vt dicit Augustinus & Sanctus Thomas, [7] locus iste datur dæmonibus ratione † exercitationis humanæ, nam procuratio salutis nostræ protenditur vsque ad diem iudicij, & vsque tunc durat ministerium Angelorum, & exercitatio dæmonum: descendunt tamen aliqui in infernũ, vt ibi damnatos vexent, post diem verò iudicij simul cum damnatis hominibus ibi recludentur, vt scriptum est per Prophetã, non ascendes, sed descendes & ad infernum detraheris, quasi cadauer putridum non habens consortium in cœlis.

Et licèt varijs medijs nos vexent dęmones & generi humano in præteritum insidiati sint, sibi tamen sacrificari id maxime eis curæ fuit, & sempremansit diabolus in appetitu dominandi, vt adoretur ex inuidia Christi, & ideo dæmones insidias posuerũt circumeundo per diuersas orbis partes, & animos mortalium inuaserunt, & eos ad sibi aras erigendum impulerunt, & ipsis sacrificabant non tantum in sanguine brutorum animalium sed etiam in sanguine hominum, vt legitur de Rhodijs hominem [8] Saturno sacrificantibus, in Salamine verò † insula vsq; ad Diomedis tẽpora Agrauatæ cęcropis filiæ homo cędebatur, & homo Diomedi immolabatur, qui ab adolescentibus ter circũ arã ductus, tãdem à sacerdote hasta percussus, & in rogo impositus cremabatur, & apud Aegyptios in Heliopoli homines immolatos fuisse nõ ambigimus. Dionysio etiã Omadio apud Chios appellato, homo crudeliter discerptus sacrificabatur. & Lacedęmonios hominẽ Marti sacrificare solitos scribit Apollodorus. & Curetæ antiquitus Saturno pueros sacrificasse certum est. & de his, & aliis regionibus in quibus hæc nephanda sacrificia perpetrabantur, scribit Eusebius. de præparatio. Euange. lib. 4. c. 7. & aliqua diximus super hac eadem parte, c. 1. nu. 16. & hoc est, qđ dixit Diabolus Iob, 1. circuiui terram, & perambulaui eam. nam in diuersis mundi regionibus sibi sacrificia fieri procurauit, & quod peius est Dęmones suos aras imperare humano sanguine rubefieri, neque non ab illis ipsis qui genuissent iubere eiusmodi sibi victimas immolari: qui enim calamitatibus nostris nun- [9] quam satiatur, neque vllum terminum, † aut finem propositæ semel aduersus nos pugnæ norunt, sed immortalem vbiq; præ se rabiem ferunt, perinde quasi neutiquam illis abundè satis foret ad proprium furorem explendum ipsorum aris horum, vel horum tum vxores, tum liberos pro ouibus, ac bobus admotos immolari; ij nimirum nouam quandam homicidij immanitatẽ excogitarunt, atque adeo insolentiorem calamitatis modũ induxerunt. quos enim par erat peremptorum cędes lugeret ijs [10] † dæmones, ijdem persuasere authoresque fuere, vt eos qui occidendi essent, in miserabilis illius homicidij theatrum producerent. qui item vt ne humanæ tantam leges ignominiam paterẽtur, & ipsas quoque naturæ leges funditus diuulsas subuerterũt, nullos inimicos sic vt genitores ipsos, cuncti formidabant, atq; adeo q̃bus maximè omniũ fidere oportebat, hos maximè omnium suspectos hẽbant, atq; auersabant, sed ꝑ aduentum Dñi nr̃i Iesu Christi à dura & immani tyrannide liberati sumus nõ nos modò, qui ipsam adoramus, sed eos quidẽ à q̃bus blasphæmijs, ac conuitijs laceratur; neq; enim gentiliũ quisquam hmõi victimas Dæmonibus suis posthac offerre coactus est.

Et inde ab ipsis pestilentissimis hostibus nostris Idolorũ cultus processit, dum statuis difformibus insinuabant captiosa dantes rñsa, & adeo inuisibilia, vt gentiũ Deos ab ipsarum gentium philosophis derisos, oraculaque Deorum figmenta hoĩum putata fuisse videamus, de quibus per Eusebium de præpara. Euãg. lib. 5. capitu. 10. cum sequenti. & quid impudentius legi potest quàm ritus, quibus eorum vane sacrificia perficiebant, ut vide- [11] ri potest de his, quæ inter cætetos scribit Ouidius in lib. Fastorũ, & inter cætera in sacris Deæ Mutæ, lib. 2.

> Ecce anus in medijs residens annosa puellis,
> Sacra facit tacitè, non tamen illa tacet,
> Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
> Qua breuis occultum mus sibi fecit iter.
> Tum cantata tenet cum fusco licia plumbo
> Et septem nigras gestat in ore fabas:
> Quodque pice astrinxit, quod acu traiecit ahenæ
> Obsutum menta torret in igne caput.

> Vina quoque instillat, vini quodcunque relictum est,
> Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa bibit,
> Hostiles linguas, inimicaque inuximus ora.
> Dicit discedens, ebriaque exit auus.

Prout & de cæteris apparere potest, quæ omnia sunt digna solutis cachinnis, miserendo deceptis. & de his plura possunt videri per Grego. Giral. de histor. Deorũ genti. sintagmate 15.

Et propter dæmonum, & idolorum cultus gẽtes culpantur, & idolatræ nuncupantur, quia simulachra illa, vel mortalibus, [12] vel dæmoniis extruebantur, ipsasque † res corporeas, & manufactas putabant Deos, de quibus Aposto. Roma. 1. & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedũ, & serpentium, propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis, &c. in his enim consistit idolatria in credendo lignum, aut lapidem effigiatum, aut quid manufactum esse Deũ: quomodo enim quid est inuisibile, incorporeum, infinitum, immensum, incircumscriptibile, & infigurabile, circunscribi & effigiari potest? & quomodo ineffabile exprimi? & in corpore incorporeum requiri? nullus enim creatus verè Deus est, quantumuis pro Deo habeatur, cum careat æternitate, sine qua non est numeri.

Et vt tantæ vanitatis, & mendacii pœnas darent, permisit Deus omnipotens ipsos falli, ac ludibrio haberi, à cacodæmonibus, qui in simulachris insidebant, & vt illis responsa darent ambigua & variis inuolucris referta, vt tradit Augustinus libro 2. capitu. 23. & libro 18. capitu. 18. de ciuitate Dei, licèt permit- [13] tat quandoque Deus, † ea quæ à malis dæmonibus prædicuntur euenire, vt hoc videntes probentur, & quali fide sint erga Deum, Deutero. 13. Quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat vtrum diligatis eum, an non. capitu. nec mirum, circa fin. 27. quæstio. 5. & de miraculis Deorum gentilium, à Deo omnipotenti permissis, meminit Augustinus, eodem lib. de ciuitate Dei. libro 10. capitu. 16. & libro 18. capitu. 17. & lib. 20. capit. 6. qui inter cætera annotauit Deorum Penatum Troianorum migrationem de loco ad locum, & de incisione cotis nouaculæ a Tarquinio, & Epidauri serpentis societatem cum Esculapio, qui Romam contendebat; Nauem simulachri magnæ matris immobilem, virginali zona motum, & virginis Vestalis factum, quæ in cribro aquam ferebat, vt cętera omittam, quæ dæmones faciebant, vt diuinitatis opinione comparata a gentibus adorarentur, vt tradit idem August. De ciuitate Dei libro 2. capitu. 4. & libro 24. capitu. 19. & libro 18. capitu. 18. & cur hæc Deus permitteret, tradit libro 2. capi. 23. & locis citatis. & Magister. 2. sentent. distin. 8. sed hæc sunt verba Augustini, d. capitu. 23. dum dixerat varietates rerum temporalium non ex fauore, aut impugnatione dæmonum, sed ex veri Dei pendere iudicio subdit, sed occultæ potius prouidentiæ Dei ad istorum ora claudenda, eosque ab erroribus liberandos, qui non studiis agunt, sed nec prudenter aduertunt: quia & si aliquid in his rebus dæmones possunt, tantum possunt, quantum secreto omnipotentis arbitrio permittuntur. & infra, sic etiam illi intelligendo de immundis spiritibus, non omnia quæ volunt facere possunt, nisi quantum illius ordinatione sinuntur, cuiuus plene iudicia nemo comprehendit, iustè nemo reprehẽdit. & de miraculis an per malos fieri possint, & prauos dæmones, vide Sãctum Thom. 2. 2. q. 178. articu. 2.

Nec excusandi sunt Idolatræ, quòd cognitio illis de Deo nõ sit manifesta, cum id fecerit mundi creatione in medium pro- [14] posita, vt potuisset, & posset quilibet insipiens etiam † aspectu eorum, quæ oculis subiacent pulchritudinem edoctus, ad Deũ conscendere, perspiciendo quippe noctis, ac diei leges perpetuò stabiles, atque immobiles, Hyemis, Verisque, & certorum anni temporum ordinem compositum firmum, & immotum, maris clementiam, idque in tanta fluctuum conturbatione, denique omnia ordinem seruantia, eademque tum a pulchritudine, tum a magnitudine ipsum opificem summum, veluti præconia voce, vel tuba annunciãtia, quibus declaratur simulachra illa non esse adoranda aut creaturam aliquam, sed illum honorem soli Deo tribuendum, & secundum Apostol. Roma. j. Deus illis manifestauit: inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciũtur. Quis enim corporeus Deum verum celestem, atque immortalem oculis cernere potest? & per Aposto. j. Thimo. j. Regi autem seculorum immortali inuisibili. & alibi, j. Thimo. 6. Lucem inhabitat inaccessibilem. & Exod. 33. non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & viuet, & quæ sequũtur. & sic Gregorius in homelia. Quàmdiu enim hic mortaliter viuitur, videri non potest, nisi per quasdã imagines. & in Euangelio Ioannis legitur, Ioann. j. Deum nemo vidit vnquam. Visibile enim quicquam non est, quod nõ sit mutabile, ideo substantia sine essentia Dei, quoniam nullo modo mutabilis est, nullo modo per se ipsum visibilis est. Immo nec anima videri potest corporeis oculis, ad quæ plura congerit Philo Iudæus in libro de Decalogo, super primo præcepto, de quo meminit Hier. & Augusti.

Non sic aberrant Christi fideles, nec quicquam manibus effectum, naturave productum cultu latrię adorant: nec enim quisquam est in populo Christiano, qui imagines veneratus, af- [15] firmet se statuam, aut imaginem † tãquàm Deum adorare, sed omnes profitebuntur ipsum omnipotẽtem Deum, quem mẽte pia, & fide instituta suscipiunt, adorant, cultu æquo sub imagine, quæ ipsum reprę sentat: sciunt quippe aliud esse picturam adorare, aliud post picturatam historiam, vel figuram quid sit adorandum addisceret: nam quod legentibus scriptura, hoc & idiotis præstat pictura cernentibus, quia in ipso ignorantes vident quid sequi debeant; in ipsa legunt qui literas nesciunt, ca. perlatum de consecra. distin. 3. & capi. venerabiles, & in Auct. quomodo oportet. Episco. §. j. & ideo vt scriptura debet haberi in honore, 21. q. 4. cap. j. 22. q. 4. actione.

Et si hoc populo Iudęorum permissum non esset, non est mirum, quia id eis erat prohibitum, † cum essent valde procli- [16] ui ad idolatrandum, prout Moses & prophetæ omnes deplorant, populus meus, dicit propheta Hiere 2. Mutauit gloriam suam in idolum, me dereliquerunt, fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Et ipsorum quoque mulieres Gentilium mores prosequutæ sunt in flendo Adonidem, & in sacratissimo templo sacra omnia prophanarunt, phana idolis constituendo. Quod Christianis non contingit, qui sub imaginum effigie ipsum Deum adorant, quæ imaginum hoc modo adoratio, ex Aristotelis tradi- [17] tionibus deducta esse † comprobatur ex his, quæ tradit Eusebius in historia Ecclesiastica, libro 7. capitu. 14. De imagine illius mulieris profluuio sanguinis laborantis, quam Dominus sanauit; & de statua ad similitudinem Domini Iesu, quam permansisse dicit vsque ad sua tempora, & suis oculis cõspectam, de qua & Socrates meminit in historia triparita, & hæc debent Christianis conuenire, ne videantur aut Iudaizare, aut maumetizare quibus hæc prohibentur. Et compertum est, vtile fore Christiano populo: pinguntur enim, vt ait Chrisostomus, gloriosa Sanctorum certamina, spectanda omnibus generationibus, & tanquam vera admiranda proponuntur, vt posteri edi scant præclaram patientiam, eximiam constantiam sanctorũ bellatorum, qui vti Christi milites fortissimi instaurarunt aciẽ, & conserto bello summis viribus fuderunt hostem, victoriaq; potiti sunt. excitatur profectò, & accenditur animus ex inspectione huiusmodi picturæ, & inuitantur Christi fideles ea conspicientes: dicunt, mi frater carissime, pertracta, considera martyrum, gloriosos triumphos, aspice oculis cordis cœlestiũ pugillum, eximiam fidem, inuiolabilemq; pietatis effectum, non valuit vis immensa pœnarum, iustorum animos flectere, tam intrepidæ charitatis ardorem, nec mors ipsa quiuit extinguere.

Et ex commoditate picturæ in plurimis magis mouẽtur interni affectus, quàm ex auditu & lectione scripturarum, & faciliùs animo concipiuntur, quàm si legeretur: ex qua lectura quandoque solet tædium afferri legentibus, suntque pictores similes scriptoribus, cum tantum discrepent genere scribendi.

Et beatus Ephrem Syrus docet, quale debet esse officium Christianorum in venerandis imaginibus, sic dicens: Vis esse templum Dei, castum, sanctum, & immaculatum? fac habeas illius imaginem in corde tuo iugiter: Dei verò imaginem dico, non colorem varietate in ligno, aut alia materia deformatum, sed illam intelligo imaginem Dei, quæ per bona opera videlicet ieiunia, continentiam, rectè facta, vigilias, orationesque iugiter porrigere. porrò colores imaginis cœlestis Domini, virtutes sunt & cogitationes mundæ nuditasque terrenarũ omnium rerum. Vides ne, quomodo ille docet, Deum coli sub imagine quæ ipsum repræsentat, ideo text. in capitu. venerabiles. de consecrat. distinctione 3. dicit, venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque seruiunt eis, vt Diis; neque spem salutis ponunt in eis; neque ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum venerantur eas, & adorant: sed non seruiunt eis cultu diuino, nec alicui creaturæ, & hoc innuit Poeta ille, licèt gentilis, dum ait.

> Sic homines nouere Deos, quos arduus æther
> Occulit & colitur pro Ioue forma Iouis.

Et cum sit venerandæ imagines secundum præmissa, ideo [18] prouisum est, vt certis pœnis subiiciantur, qui temerè, † aut iniuriosè in eas quicquam committunt, vt illas in terram proijciendo, vt nota. in capitu. si canonicis. §. cæterum. de offic. ordina. in 6. verbo, in deuotionis. & per gloss. sub Rubric. C. de statuis, & imaginibus. & titu. sequen. & in capitu. perlatam, & capitu. venerabile, supra allegato, & ibi per gloss. in versicu. Fregisse, & in verbo, cultu, & per Cardina. in clement. vnica, de reliq. & vener. Sancto. in verbo, O excellentissimum, & summa Antonina in tertia parte titu. 12. §. primo 2. & 3. hæc, de quibus supra, de cultu dæmonũ, & de veneratione imaginum, quæ fiunt per Christianos, connectere volui, & videat

quàm difformis sit vtrorumque cultus, Gentilium videlicet abominabilis, & Christianorū laudabilis. sed de his hactenus.

Sed quia medio prædicationis Christi oracula, & dæmonū responsa cessauerunt, ob quæ audientes discunt summa virtute, & vera pietate viri & mulieres viuere, videns diabolus templa dæmonum deseri, [19] † & in nomē liberantis mediatoris currere genus humanum, hæreticos mouit, q sub vocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ, quasi possent indifferēter sine vlla correptione haberi in ciuitate Dei, sicut ciuitas cōfusionis indifferenter habuit Philosophos inter se diuersa, & aduersa sentientes. Qui ergo in ecclesia Dei morbidum aliqd prauumq́ue sapiunt, si correpti vt sanum rectumq́ue sapiant, resistunt contumaciter, suaq́ue pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hęretici fiunt, & foras exeuntes habentur in exercentibus inimicis, & tanquam serui diaboli Christianitatem corrumpunt simulantes se Christianos; iustitia autem eius non vtuntur, & in viis eius non ambulant: quæ quidem hæresis licèt sit periculosa, est tamen vtilis valde, nam magna virtus est hominum cognoscere malum, & firma tutela est scire quem fugias, & per eam tentantur fideles, & ab infidelibus segregantur, & ex impugnatione hæreticorū subtilius considerantur, & perspicacius intelliguntur. & per Aposto. 1. Corinth. 11. initium autem hæresis, secundum Euseb. incœpit, vt Apostolorum Chorus, & omnis illa ætas, quæ à Domino susceperat viuę vocis auditum, de hac luce discessit, tum velut in vanam domum falsæ doctrinæ impius se error immersit, & tanquam vbi nullus iam diuini census defensor existeret nudato (vt aiunt) capite corripientes arma mendatii, oppugnare Apostolicam veritatem nituntur: quod quidem crimen cum sit enormissimum, grauissimè castigādum est, de quo cū sint plenè omnia pertractata tā per Canonistas, quàm per Legistas, & sacros Theologos in locis suis, ideo non opus est, vt ad ea pertractāda diuertam, cum satis sit ad præsens quo ad id, quod est principale propositum nostrum, ostendisse ipsam hæresim esse inuentum diaboli ad subtrahēdos homines, & deuiando à fide Christi, & catholicą religione, cū pertinacia.

Verum quia supra diximus, dæmones delectari adoratione, [21] continuando † ad præmissa, dico quòd inter cætera abominabilia dæmones sibi arrogare præsumunt futurorum præscientiam, quæ res ad solum Deum spectare dignoscitur: illa enim solus Deus nouit vera esse, prout sunt, vel erunt in suo esse, nā apud Deum nulla datur temporis determinatio præsentis, præteriti, vel futuri, cum omnia sint illi præsentia in speculo diuinæ maiestatis, Esaię 41. Annuntiate nobis quæ futura erunt, & dicemus quòd Dii estis vos. & Leuit. 20. Deutero. 18. Hinc est quòd dęmones super illis incerta dabant responsa, tanquam sibi incognita, cum istorum solus Deus sit cognitor, Matth. 22. Mar. 12. & si dæmon venerit ad cognitionem quandam coniecturalem futurorum, & demonstratiuam, siue inclinatiuam, prout ex cōsideratione corporum cœlestium, & motus astrorum, sicut Astrologus, tunc ista dicitur dubia, & incerta notitia, quæ potest abesse à veritate, vt not. in cap. intelligi. capitu. illud. 26. quæst. 2. & ea. cau. q. 5. episcopi. c. nec mirum. capi. si quis clericus. c. ex tuarum. de sortileg. prout videmus in dies in prognosticis Astrologorum circa abundantiam, & sterilitatem annorum, & locorum, nam hæc variantur secundum merita, & demerita hominum, pręcepta Dei, vel spernentium, vel seruantium, vt ibi, si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur, & apprehendet messium tritura vindemiam, &c. & alibi sæpe, & sic cognitio futurorum, quantum est in se ipsis, & natura sui, pertinet ad solum Deū, & nulla creatura habet hāc facultatem nisi ex diuina gratia sibi fuerit reuelatum, sicut sanctis prophetis per S. Thom. & in capi. quodam loco, 26. q. 4. & 3. Reg. 8. tu solus nosti corda hominum. & Aposto. j. Corinth. 2. nemo scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in illo. & per Asten. in sum. libro 1. primæ partis, tit. 11. & de Prophetis dæmonum non vnquam vera dicentibus, sed non dæmonum opere sed opere Spiritus Sancti, vt legitur de Balaam, num. 21. vide Sanctum Thom. 2. 2. q. 172. articu. 6.

Verum est tamen, quòd dæmon in cognoscendis futuris in suis causis, scilicet quantum ad causas actiuas, vel secūdum potentiam causarum, & sic cognitione coniecturali, vel demonstratiua, est magis potēs quàm homo, & plus instructus, & melius informatus, quàm omnes homines de mundo simul, & dicunt Theologi, & Sanct. Thom. dicta quæstio. 16. articu. 6. in princip. & Sanct. Augusti. libro decimo de ciuitate Dei, & habetur in capitu. sciendum. 26. quæstione 3. sciendum est, hanc esse naturam dæmonum, vt aerei corporis sensu, terrenorum corporum sensum facile pręcedunt, celeritate etiam propter aerei corporis superiorem mobilitatem, nō solum cursus quarumlibet rerum, vt hominum vel ferarum, verum etiam volatus auium, incomparabiliter vincant. & infra, accessit etiam dęmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur rerum longè maior experientia, quam potest hominibus propter breuitatem vitę peruenire, nec tamen eis est danda fides, licèt hoc modo sciant futura, quia cum reuelant intētio eorum est ad fallendum: & si quandoque verā dicunt, hoc faciunt, vt assuescant homines in aliis ad credendum, per San. Thom. 2. 2. quæst. 172. articu. 6 & Bonauenturam, & per Ioann. Card. in d. capi. sciendum. quod possunt dęmones diuinare verum tripliciter, scilicet subtilitate naturę, reuelatione, & experientia. & vtrū intellectus noster cognoscat futura, vide Sanct. Thom. prima parte sum. q. 87. articu. 4. prout autem cognitiones sunt in intellectu, & prout sunt affectiones in voluntate, tunc dæmones non cognoscūt cogitationes, sed soli Deo sunt notæ, qui dedit homini liberum arbitrium, cui nisi diuina potentia prælidet, & ideo voluntas hominis non est subiecta necessitati astrorum: nam vita humana non est à stellis, [24] † neque à fato, sed à solo creatore administratur, vt per Grego. in Euāgel. homil. 10. dum reprobat hæresim Priscilianitarum, putā[25]tium vnumquemque hominem † sub constitutionibus stellarum nasci, dicentem de Christo puero, quod non puer ad stel[26]lam, sed stella ad puerum † cucurrit (si dici liceat) non stellā fatum pueri, sed fatum stellæ, is qui apparuit puer fuit: nec enim propter stellas homo, sed stellę propter hominem factæ sunt; sed dicunt quidam mathematicos fateri, quod si quis in signo Aquarii nascatur, is in hac vita piscatoris ministerium sortiatur. Piscatores vero, vt fertur, Getulia nō habet: quis ergo dicat, quia nemo illic in stella Aquarii nascitur, vbi piscator omnino nō habet? & sic de aliis signis cœlestibus, & si stellis, exteriora, & voluntates nostras cogerent, nec teneret omnis philosophia, iaceret pietas, nulla esset laus virtutis, nullus laboris fructus, nec puniendi essent impii, nec admirandi studia si non libera voluntare, & nostra sponte inesset, & si labor ib. nec necessitate fatorū hęc fierent, & vniuersum hoc ium vita hęc euerteret opinio.

Quo nulla maior blasphemia imaginari potest, vt talia de Deo dicantur, nam confunditur tota vita, turbisque ac motib. complentur omnia, subuertuntur, dissoluuntur, & superuacua ostenduntur omnia, quæ à Deo, vel à natura, vel à prophetis, vel à legislatoribus, ad emendandos, instituendosque mores, inuenta sunt, frustraque essent leges & iudices, frustra supplicii timor, frustra dignitates, & honores, & premia bona operantibus constituta; neque si laboraueris, prodesset; neque si neglexeris, obesset; nihilque quod ad hanc vitam spectat, oporteret operari, vt taceamus interim quę ad animam pertinent, & de præsenti vita nunc loquamur; & inquit Chrysostomus, si omnino necesse est fieri, vt fatū fert, siue nos dormiamus, siue laboremus. Igitur agricola, neque boues iungat, neque aratrum trahat, neque sulcos secet, neque semina spargat, neque anni partem studiosè obseruet, neque ferat imbres, neque alias anni molestias, ne acuat falces, ne demetat fruges, ne terat aristas, ne plantet, ne curet plantas, omnem simul agriculturæ rationem abiiciat, domi sedeat, omni tēpore dormiat: omnia enim quæ a fato decreta sunt, vltronea in domum aduolabunt, vnusquisque pro se, nihil sit solicitus, nullus domus suæ curam gerat, sed fato permittat sua omnia gubernare, sicetque vtilitatem eius, cum vrgebitur, & torquebitur, vt pendat tributa, & census, & cū soluendo nō est, confugiat ad fati patrocinium, & nemo eū audiat, nihil hoc dogmate damnos? ecce iterū, si natiuitas vel fatū est, iudiciū non est; si natiuitas est, fides non est; si natiuitas est, Deus nō est; si natiuitas est, oīa frustra, oīa temere & facimus, & toleramus. ecce quot mala dæmon constituit nomine fati, vt virtutem aboleat: nam vbi persuasum fuerit animę, quod vero non peccamus, etiam quę alacris fuerit ad ferendos pro virtute sudores, dissoluta tamen fit, & negligens, sed nos nec audet versutus dæmon aggredi & manifestè sic loqui, videlicet desciscite à Christo, deridete eius dogmata, fabulę sunt & seductiones, malus est, & inhumanus, non audet inquam. scit enim qd hac via, magis nos à tyrannide sua auerteret, & grauius sibi odium conciliaret, propterea non rectā via reprehendit, sed obliqua, & in circuitu ambulare solet, clanculo venena suorū dogmatum inferens, ita quidem vt videantur fidei non obesse, omniaque veritatis decreta simul dirrumpat, & in hunc vsum lęthale hoc, maximeque præsens fati pharmacum parauit, vt iudicet vanam nostram fidem, & persuadent hominibus de Deo malè sentire. Hęc pro nunc sufficiant circa præmissa, cum non à fato aut necessitate astrorum vita nostra, sed à solo creatore regatur, vt dictum est supra, capite 11. circa finem. & à pluribus discussa sit fati quæstio, tam à philosophis, quàm à sacris Theologis, quibus standum est, & inter cæteros à Do. Gregorio in Omelia Epiphaniæ, Eusebi. de prepa. euan. lib. 6. à Chrisosto. in quinque eius sermonibus, Sanct. Thom. par. j. q. 116. arti. j. 2. & 3. & Boetio, de consola. libro 4. & ab aliis, cum hoc non sit nostri instituti principalis.

Si quis igitur implorarit auxilium demonis ad sciēdū futura, vel aliquod aliud faciendum, quod soli Deo creatori cōpetit, tūc hoc saperet hæresim manifestè, quia vellet attribuere creaturæ, quod est proprium creatoris, vt nota. in capitu. accusatus §.

tus §. sanè, & ibi per gloss. in verbo, sapit, de hæretic. in 6. vt potè circa aras idolorum preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, & eorum responsa suscipere: nam ea quæ in dæmonem tendunt, ad modum causæ adorationis, & cultus latriæ, sapiunt hæresim expresè, vt per Doct. in dicta quæstio. sane per Oldrad. consilio 210. Regularis habet traditio, & est apostata perfidiæ Federi. de Sen. consilio 284. Reuerende Domine & hoc est contra illud Aposto. nolo vos fieri socios dæmoniorum, vt legitur de Marcellino Papa, qui à Paganis cōpulsus idolis sacrificauit 21. distin. capitu. nunc etiam. & ibi per Archidiaco. licèt propter vim sibi illatam, & quia confessus est errorem suum se corrigendo non fuit iudicatus hæreticus, licèt peccauerit. de pœniten. distinctione prima capitu. potest fieri, in gloss. secunda, capitu. non solum. 11. quæstio. 3. in glo. fin. per Deci. consi. 151. colum. 2. & 5. volum. j.

Et ideo illæ mulieres de quibus in dicto capit. Episcopi. 26. [28] quæstio. 5. credentes † cum Diana dea paganorum nocturnis horis equitare quasdam bestias, propriè dicuntur hæreticæ, ex quo persistunt in illo errore, putantes illam esse veram Deam, relicto Deo Saluatore nostro. capitu. qui sine. 26. quæstione 2. capitu. j. de sum. trinit. capitu. firmissimè. de hæret. de quibus per Ioann. de Ana in rub. de hæreti. colum. 3. vbi etiam quid si fiat inuocatio dæmonum ad sciendum præterita, & sic hoc modo contrahitur hæresis, credendo, & affirmando alium contra ipsum Deum posse mutare, & transformare creaturas, quod crimen inducitur, etiam si quis inuocasset dæmonem ad actum luxuriæ, vel alium, & veniens dixisset inuocanti vt spueret in crucem, & ille ad obsequendum dæmoni in crucem spuisset, absque cordis pœnitentia, tunc hæreticus esset, secundum ea quæ tradit Innocen. in capitu. j. de aposta. in princip. licèt diabolus non amoueat eas à loco vbi sunt, sed ibi remanent: sed tamē cum eorum phantasiis ad loca illa iuisset, sibi videtur per delusionem dæmonum, parum enim deludere sensus humanos, secundum Bonauen. in 2. distin. 8. ostendendo præsens esse quod non est, ostendendo rem aliter quàm est, & abscondendo quod præsens est, sicut dicitur de maleficiatis, & facturatis, qui in resolutione euomunt capillos, clauos, & aliàs res, quæ nō sunt naturales, sed eas diabolus repręsentat sub illis formis, & paulò post euanescunt & soluuntur: ex quo apparet non esse naturales, sed illusorias per deceptionem diabolicam, vt docet experientia. Et sic immortalium sensus imaginatiua ludificatione decipiunt, & multa sibi homines cogitatione fingūt, quæ sibi visi sunt videre, cum nihil viderint, idque phantasmate aliquo oblato, tam fit facile, vt nihil crebrius contingat: vnde maxima pars eorum quæ de spectris, & visione dæmonum narrantur, est ora, cum etiam dæmones oculis nostris illudunt. Nec mirum est hæc fieri posse dæmonibus, & falli ab eis obtutus noster, cum à circulatoribus nobis sic imponatur, ostendaturq́ue, quæ nisi à tali hominum genere agerentur, pro miraculis qui caperent, non deessent, etiam sic facta admirationi sunt, & vix acumen ingenii rationem illorum consequit. suntq́ue qui credant sine dæmoniaca vi, non perfici, artis tamē sunt exercitatissimæ, quæ celeri motu, atque agitatione defixum in res obtutum, præstigiis frustatur: ita qui edit panem, spuere farinam siccam; qui bibit vinum, per frontem, id, aut per iugulū remittit; magno spectatorum metu gladii vorantur, & ingens vis euomitur acuum, zonularum, nummorum, tanto magis dæmones, qui nobis agilitate præstant, & peritia rerum naturæ, secundum Augusti. & ideo dæmones possunt facere miracula, licèt non propriè miracula, cum hoc possit solus Deus, quia miraculum propriè dicitur quod fit præter ordinem totius naturæ creatæ, sub quo ordine continetᷣ omnis virtus creata. dicitur tamen miraculum largè, quod excedit humanam facultatem & considerationem, & hæc possunt dæmones, quæ scilicet homines mirantur in quantum eorum facultatem, & cognitionem excedunt, sunt tamen quandoque veræ res, sicut de Magis Pharaonis facientibus veros serpentes, & ranas, vt per sanctum Thom. parte j. quæstione 114. art. quarto. Vnde transmutationes corporalium rerum, quæ non possunt virtute naturæ fieri, hęc dæmones non possunt, vt quòd corpus humanum mutetur in corpus bestiale, aut corpus hominis mortuū reuiuiscat, etsi fieri videatur per dæmones, hoc est non secundum veritatem, sed secundum apparentiam tantum; & de strigimagis, quæ dicuntur noctu se conferre ad nucem Beneuentanam, si hoc sit essentialiter, vel illusione, & quibus pœnis castigentur tales in casibus sapientibus hæresim tam expresè quàm non manifestè, tradit Grillandus in tractatu suo de sortileg. quæstione 7. vbi concludit pro opinione Theologorum, tenentium quòd dæmones, Deo permittente, possunt in assumpta corporali forma, hominem deferre verè, & naturaliter de loco ad locum, motu locali, & subinde quòd deferunt strigimagas, & sortilegos professos ad nutum in forma naturali ad quæcunque loca. Sed salua semper determinatione sanctę matris Ecclesiæ, puto posse dici, vtranque opinionē esse veram, videlicet quod dæmones possunt præmissa operari etiam præstigiis, & illusionibus in spiritu, & præstigiosos effectus, & phantasticos per media præstigiosæ producere, sicut de Nabuchodonosor, qui in furia existens sibi videbatur esse bestia, & fœnum comedebat sicut bos, Dan. 4. Nam & potest tam Angelus malus, quàm bonus, virtute naturæ suæ mouere imaginationem hominis, & ipsam immutare, quia natura corporalis obedit Angelis ad motum localem, ex quo interdum imaginarię apparitiones causantur in nobis propter motum corporalium spirituum, & humorum, vt patet in dormientibus; & tanta potest esse commotio spirituum, & humorum, quod huiusmodi apparitiones etiam vigilantibus fiunt, sicut patet in phreneticis, & in aliis huiusmodi. Quod fit quandoque per voluntatem hominis, qui voluntariè imaginatur, quod prius senserat. ita etiam potest fieri virtute Angeli boni, vel mali, ex parte obiecti pręsentando, & ex parte organi, spiritus, & humores commouendo, quandoque quidē cum alienatione à corporeis sensibus, quandoque absque alienatione tali, vt per sanctum Thom. parte j. quæstione 111. artic. 2. & 4. vbi etiam quòd potest Angelus sensum hominis mouere, vel opponendo aliquid sensibile exterius, vel intus, humores cōcitando ad varias sensus apparitiones, sicut potest immutare voluntatem hominis, non tamen nisi suadendo, seu concitando, non autem cogendo, vt ibidem, & virtus imaginatiua potest facere transmutationes aliquas in corpore in quo est. & dicit Augusti. se audiuisse à quodam, quòd tam expressam, & quasi solidam speciē fœminei corporis cernere soleret, vt ei se quasi miscere sentiens, etiam in genitalibus flueret, tantam vim habet anima in corpus suum. & quod habetur de ouibus Iacob, Gene. 30. qui vt oues, & capræ variis coloribus parerent, supposuit eis varia virgulta in canalibus aquarum, quę potantes intuerentur, tempore quo conceperant, vt de his per Asten. in summa, de multiplic. obseruan. quæstione 4. libro j. & quandoque est imaginatio ita debilis, quòd parum posset corpus transmutare, vt per Richard. quolib. tertio, quæstio. 10. cum debeant & alia concurrere, vt ibi. & sicut potest Angelus iniquus præmissa per illusiones, & præstigia, eadem potest etiam per effectualem, & realem delationem corporum maleficiarum ad alia loca, ex permissione Dei, & realem assumptionem corporum eorum, qui à fide recesserunt, & se dæmonibus malis deuouerunt, & de vtroque vide text. cum gloss. ordin. Deutero. 18. ibi, ne sit maleficus, nec incantator, vbi gloss. exponit incantatorem, qui deludit sensus humanos, vt videatur, quod non est, nam & malefici possunt dæmonum auxilio, permittente Deo, procurare maleficiales reales effectus propter pactum initum cum dæmonibus malis, & effectum maleficii certum est esse realem, & non tantummodò phantasticum, nam lex diuina sæpissimè præcipit maleficos, & incantatores occidi. dicto capitu. 18. & Leui. 19. & 20. capit. non declinetis ad Magos, neque ab Ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos. Item, Anima quæ declinauerit ad magos, & Ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui. & infra, vir, vel mulier in quibus phitonis, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriatur lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super illos. quas quidem pœnas lex diuina non imponeret, si non veraciter, & ad reales effectus, & læsiones cum dęmonibus concurrerent. & ad præmissa faciunt quæ tradit Augusti. libro 18. capitu. 17. de ciuitate Dei. & quod habetur Matth. 4. in illis verbis, tum assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum Templi. intelligendo quod fuerit à dæmone portatus Dominus, & Deus noster ad locum illum, prout sacri Theologi magna ex parte in hoc consentiunt, vt sanct. Thom. in cathena aurea super eodem loco, & Nico. de Lira. & quid mirum, secundum Gregorium, si se ab illo permisit in montē duci, qui se permisit à mēbris illius crucifigi? Nam & permisit se ab illo tentari loco citato, & Mar. j. Luc. 4. sicut per Angelum bonū delatus fuit realiter Abacuch Propheta de Iudæa in Babilonem, in lacū Leonum, vbi Daniel erat constitutus, Daniel 14. vbi sic, & apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitq́ue eum in Babilonem super lacum, & in impetu spiritus sui. Item Angelus bonus rapuit Philippum post baptismum Eunuchi, quem amplius non vidit Eunuchus; & Philippus inuentus est in Azoto, Actu. 8. in fin. & Hierony. dicit, Angelum hoc fecisse in spiritu sancto, & sic etiam mali Angeli cum non amiserint dona naturalia, & proprietatem naturę suę angelicę peccando, sed adhuc remanent naturalia in eis integra, argumen. nota. in dicto capitu. nec mirum 26. quæstione 5. & per Diony. de Diui. nomin. capitu. 4. iure possunt & ipsi pręmissa facere, Deo tamen permittente. Et cum hęc fiant Deo permittente, nec mali Angeli hęc iniustè faciunt, nisi quantum iustè ipse Deus permittit, nam iniqui malitia, voluntatem habent iniustam, potestatem autem non nisi iustè accipiunt, siue ad pœnam suam, siue ad aliorum, vel pœnam malorum, vel laudem bonorum, & ad exercēdam, pbādamq;, & manifestādam iustorum patientiam: Nec. n. putā-

dum eſt, iſtis tranſgreſſoribus Angelis ad nutum ſeruire hanc viſibilium rerum materiam, ſed Deo potius, à quo hæc poteſtas datur, quantum in ſublimi, ac ſpiritali ſede incommutabilis iudicat: nam & ſi Magi Pharaonis ſimiliter ſerpentes fecerunt, & alia ſimilia, Exo. viij. quando deuētum eſt ad cyniphes, quæ ſunt muſculæ breuiſſimæ, Magi defecerunt cum incantationibus ſuis, & dixerunt, digitus Dei eſt hic. Vnde datur intelligi, ne ipſos quidem tranſgreſſores Angelos, & aereas poteſtates in imam iſtam caliginem detruſas, per quas magicæ artes poſſunt quicquid poſſunt, valere aliquid, niſi data deſuper poteſtate, nec ſanè illi mali Angeli dicendi ſunt creatores, quia per illos Magi reſiſtentes famulo Dei ranas & ſerpentes fecerunt: non enim ipſi eas creauerunt, ſicut nec parentes dicimus creatores hominum, nec agricolas creatores frugum, quamuis eorum extrinſecus adhibitis motibus ad iſta creanda, Dei virtus interius operetur, ita non ſolum malos, ſed nec bonos Angelos phas eſt putare creatores, hi p̄ ſubtilitate ſui ſenſus, corporis, ſemina rerum iſtarum nobis occultiora, nouerunt, & gignēdarum rerum præbent occaſiones: nam nec boni hæc, niſi quantum Deus iubet; nec mali hæc iniuſtè faciunt, niſi quantum iuſtè ipſe permittit. Et ideo Magi illi Pharaonis non potuerunt facere muſcas minutiſſimas, qui ranas, ſerpenteſque fecerunt, niſi quia maior erat dominatio prohibendi per ſpiritum ſanctum, quod etiam ipſi confeſſi ſunt, dicentes, digitus Dei eſt hic, prout tradit Diuus Auguſtinus, libro tertio de trinitate dicens, & quòd quemadmodum hæc faciant Angeli, vel potius Deus, quemadmodum hoc faciāt per Angelos ſuos, & quantum fieri velit etiam per Angelos malos, ſinendo, ſiue cogendo, ex occulta ſede altiſſimi Imperii ſui, nec oculorum acies penetrare, nec fiducia rationis enucleare, nec prouentu mentis ſe comprehendere poſſe: cogitationes enim timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ, & ſi quæ ī terris ſunt, difficilè æſtimamus, & cum labore inuenimus quæ in cœlis ſunt, quis inueſtigabit? niſi mediante Spiritu Sancto, & gratia Dei altiſſimi. Et redeundo vnde receſſimus, quibus etiam pœnis præmiſſa præſtigia exercentes afficiantur, habetur per Abb. in cap. primo, & c. & per Albe. in capitu primo. eodem titulo. Namque iure ciuili capite plectuntur, & bona publicantur. l. nullus. l. nemo. C. de malefi. & mat. vbi ſcilicet & per Specu. eodem titu. & nunquid inquiſitor hæreticæ prauitatis poſſit de his ſortilegiis cognoſcere, nota. per Doct. in dicto capitu. primo. & Aſten. in ſum. parte j. libro primo. capitu. 9. 1 0. 1 1. & c. & quando ſapiat manifeſtam hæreſim, vide vbi ſupra, & not. in capitu. fin. de offic. deleg. in 6. & de his per Alcia. in Parerg. libro 8. ca. 1 2. vbi de ſtrigibus. Verum autem Angeli cognoſcant futura, vide S. Thom. in j parte ſum. q. 57. arti. 3.

De illis verò ſceleratiſſimis Chriſticolis, qui diabolico furore accenſi, iuxta text. in capitu. intelligimus de his, qui fili. occi. non tamen à fide recedunt, ſequendo abominabiles dæmonū cultus, & illis obedientiam præſtando, ſed poſtquàm Chriſti fidem abnegando poſtergarunt, & ex corde ſuo † abiecerunt, ſe iterum baptizant in nomine diaboli, & aliud nomē ſibi imponunt, de quibus in l. hi qui ſanctum. C. de apoſta. & de his criminibus vide Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 1 2. per to. ſed pro nunc dic, quòd tales, de quibus ſupra, nunquam admittuntur ad pœnitentiam in foro iudiciali, ex qua poſſit euitare pœnas corporales, etiam ſi milies abiurarent profeſſionem ſuam, & ad fidē Chriſti reuerterentur, quo ad hunc effectum, vt in d. l. hi qui ſanctum. & ibi nota. & de quibus habetur Petri. 2. in fin. & in capitu. refugientes, de pœniten. diſtin. 2. prout de illis, qui abnegato baptiſmate Iudæi ſunt effecti, & inter Iudæos commorantur, vt in l. j. C. eodem titu. & quæ not. Domini. in capitu. contra Chriſtianos, de hæredi. in 6. & quæ dixi in hac parte 3. ca. 2. nu. 5. verſicu. & licèt ad fidem. [29]

Sed continuando principale huius duodecimi capitis propoſitum, quod dæmon iniquiſſimus tyrannus circuit quærens quem deuoret, certum eſt nequiſſimos dæmones, quātum credere par eſt, per ditionem noſtram deſiderare, & propter id laqueos, & tertia ſua latius extendunt, vt animas noſtras Deo coniunctas eorum familiari contubernio ſubducant: qui licèt † non poſſint mutare, & transformare creaturas, vt ſupra in præcedentibus concluſum eſt, nam materia corporalis non obedit Angelis immediatè ad transformationem formantem, quia id quod eſt compoſitum, ex materia & forma tantum fit, ſed omne quod fit à ſimili ſibi fit, vnde tranſmutatio formalis eſt à ſolo compoſito aut ab alio eminentius continente compoſitum, ſcilicet, materiam & formam, quod eſt ſolus Deus, qui ſolus creat. & cui ſoli obedit ad nutum materia corporalis, licèt corpora obediant Angelis motu locali, ſed miracula facere non poſſunt, quod eſt quando aliquid fit contra ordinem totius naturæ creatæ, de qua re Auguſti. ſic ait. Firmiſſimè tamē credendum eſt, omnipotētem Deum omnia poſſe facere quæ voluerit, ſiue iudicando, nec dæmones aliquid operari ſecundum naturæ ſuæ potentiam, quia & ipſa angelica creatura eſt, licèt proprio ſit vitio maligna, niſi quòd ille permiſerit, cuius [30] iudicio occulta ſunt multa, iniuſta nulla, nec ſanè dæmones naturas creant: ſi aliquid tale faciunt, de qualibus factis iſta vertitur quæſtio, ſed ſpecie tenus, quæ à Deo vero ſunt creata cōmutant, vt videantur eſſe, quod non ſunt. non itaque ſolum animum, ſed nec corpus quidem vlla ratione crediderim dæmonum arte vel poteſtate in membra, vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe conuerti, ſed phantaſticum hominis, quod etiam cogitando, ſiue ſomniando per rerum innumerabilia genera variatur, & cum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celebritate formas capit ſopitis, aut oppreſſis hominis ſenſibus, ad aliorum ſenſum, neſcio quo ineffabili modo figura corporea poſſe perduci, ita vt corpora ipſa hominum alicubi iaceant viuentia quidem, ſed multo grauius atque vehementius quàm ſomno ſuis ſenſibus obſeratis, phantaſticum autem illud veluti corporatum in alicuius animalis effigie appareat ſenſibus alienis, taliſque etiam ſibi homo eſſe videatur, & taliqua. hucuſque Auguſti. Sæpiſſimè etiam dæmones iniquo miniſterio iſtarum ſtrigi magarum multipliciter nos offendunt, tam in perſonis, quàm in bonis, & inter cætera flectendo pudicos animos ad libidinem, tam virorum quàm mulierum, lege multi, & l. eorum C. de malefic. & mathemat. l. tertia. §. hæc adiectio. ff. ad l. Corn. de Sicar. l. ſi quis aliquid. § abortionis. ff. de pœn. vel præbendo poculum amatorium, vel conceptionis, & per Oldra. conſi. 2 0. Regulariter habet traditio, & per Ioann. de Ana in rub. extra de hæreti. colum. 2. & ſeq.

Item quum è contra dantur pocula, vt odia oriantur inter viros & vxores, vel non vxoratos ad effectum impediendi coitum cum vxore, ipſos viros maleficiando, & reddendo inutiles, & impotentes ad coeundum, ex quo quandoque matrimonium contrahendum impeditur, & quandoque contractum diſſoluitur, diſtinguendo, vt per Doct. vt nota extra de frigid. & malefic. capitu. laudabilem & fi. & capitu. ſi per ſortiarias. 33. quæſtione prima. & per Summiſtas in verſicu. Impedimentum, & in verſicu ſortilegium, & adiuuando etiam per faſcinationes, in quibus cooperatur ad hoc malignitas dæmonis, cum quibus vetulæ ſortilegæ aliquod fœdus habent, vt per ſanctum Thom. parte prima quæſtione 1 1 7. artic. 3. ad ſecunda dicens, quòd ex forti imaginatione animæ immutantur ſpiritus corporis coniuncti. Quæ quidem immutatio ſpiritus maximè fit in oculis, ad quos ſubtiliores ſpiritus perueniunt, oculi autem inficiunt aerem contiguum, vſque ad determinatum ſpatium, per quem modum ſpecula ſi fuerint noua, & pura, contrahunt quandam impuritatem ex aſpectu mulieris menſtruatæ, vt dicit Ariſto. in lib. de ſom. & vigi. ſic igitur, cum aliqua anima fuerit vehementer commota ad malitiam, ſicut maximè in vetulis contingit, efficitur ſecundum modum prædictum aſpectus eius venenoſus, & noxius maximè pueris qui habent corpus tenerum, & de facili receptiuum impreſſionis. poſſibile eſt etiam quod ex Dei permiſſione, vel etiam ex aliquo facto occulto cooperetur ad hoc malignitas dæmonum, cum quibus vetulæ ſortilegæ aliquod fœdus habent, & habetur per glo. in illis verbis Galat. o inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit veritati non obedire? exponendo inter cætera dicit faſcinum, quod vulgo nocet infantibus: dicunt enim quorundam oculi eſſe vrentes, dum & hic corum actus faſcinatio dicitur: & poteſt fieri vt huic peccato inſeruiant dæmones, & cōcordat quædam gloſſ. ſuper Pſalm. Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur. dicens, magna virtus in oculis eſt, quod in naturalib. apparet. Animal enim viſum prodeſt ictericis, prior videns lupus vocem aufert. Baſiliſcum ſi prior videt, occidit: ſi prior videtur, occiditur. & ratio quare baſiliſcus videndo occidit hominem, reddi poteſt, quia ex aſpectu, & imaginatio excitatur in eo paſſio mala, quæ habet excitare in eius corpore materiam venenoſam, per quam oculi eius venenoſa qualitate inficiuntur, qua aer oculis eius contiguus inficitur, & ab illa parte aeris pars alia, & ſic inde vſque ad aerem contiguum huiuſmodi: quem aerem cum homo per aſpirationem attraxerit, intoxicatur, moritur. Hæc Ricard. quolibet. tertia quæſtione 1 2. ad quæ non recedendo iam ab is, quæ circa prædicta, & infra dicenda determinant ſacri Theologi, & San. Mater Eccleſia, addi poſſet illud Virgilianum.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Et Iſigonus, & Nimphodorus tradunt in Aphrica familias quaſdam affaſcinantium, quarum commendatione probata intereant, areſcant arbores, emoriantur infantes, & iidem pupillas binas in ſingulis oculis habent, & fœminas omnes vbique viſu nocere, quæ duplices pupillas habent. Cicero auctor eſt, & Plutarcus refert, familias Palethebeorum incolentes pontum non infantibus modo, ſed & adultis quoque pernicioſas eſſe, quippe cum ſpiritum earum, vocem & conſpectum admittentes intabeſcere, & corripi morbo cognoſcantur. & Solinus meminit, quaſdam in terra Aphrica familias hominum voce atque lingua faſcinare, quæ ſi impenſius forte laudauerint pulchras arbores, ſegetes, lætiores, infantes, amæniores, egregios, capros, pecudes, paſtas atque cultu

cultu opimas, emoriantur repente. Item amoris qui quum maxima, & violentiſſima animi affectio dignoſcitur, viſus fundamenta iacit, ſit vt amandi facultas hinc effundatur, velut ab eos perueniens, quos perpulchros, & elegantes perſpexerit, & talis inteſtinus ardor à viſu proficiſcitur, ex quo quandoque amantes tabe conficiuntur, quos affectus paruit etiam triſtitia, inuidia, & æmulatio, & affectiones animi in pluribus vires corporis adaugēt, & plura de his per Plutarchum Simpoſiorū. q. 5.

Sed omittēdo alios modos quibus ſolitæ ſunt illæ ſtrigimagæ, & malefici nocumenta inferre, tam perſonis quàm rebus, cum hic non ſit locus ſuus, nolui omittere quibus modis hæc maleficia tolli poſſint. & profectò recurrendum eſt ad remedia Eccleſiaſtica, ſicut eſt ſacramentalis confeſſio, ſacra communio Euchariſtiæ, ſignū crucis, ſalutatio Angelica, oratio Dominica, Benedicite, excommunicatio ægritudinum inflictarū virtute dæmonum, & ipſorum maleficorum, & dæmonum autorum, iuxta not. in dicto capit. per ſortiarias. 33. quæſtione prima, & preces ſanctorum virorum, vt habetur de Abimalech, & Abraam, & aliis.

Nec aliquo modo recurrēdum eſt ad Carminatores, & Carminatrices, quæ carminant infirmos, vel pueros, vel ad eos qui maleficium dicūtur tollere per aliud maleficium, nam omnia remedia non naturalia, ſunt illicita, & pernicioſa. 26. q. 2. illud. Nam & obſeruationes, quæ fiunt ad ſanitatem, & aliquos effectus corporales inducendos, ſi naturaliter non videatur poſſe tales effectus operari, & poſſe curare, ſunt illicitæ, cū pertineāt ad quædam pacta, & fœdera inita cum dæmonibus, vt per Auguſti. libro 21. de ciuitate Dei. & hoc apparet, cum adhibentur aliqui carecteres, vel nomina ignota, vel aliæ quæcunq; obſeruationes, quas manifeſtum eſt naturalem efficaciam nō habere, vnde talia ſunt ſuperſtitioſa, & illicita, dicta quæſt. 26. c. non liceat, & q. 7. non obſeruetis, & ibi per Archidiaco. & per San. Thom. 2. 2. quæſt. 97. artic. 2. ad primum. concludens quòd obſeruationes naturaliter ad ſuos effectus naturaliter adhibitæ, non ſunt illicitæ, quanquam vanæ, ſi in tales non cognoſcatur poſſe effectus: Ideo recurrendum eſt ad remedia eccleſiæ, non autem ad tollenda maleficia per alia maleficia, cum hæc fiant non niſi operatione dæmonum. & de crucis ſignaculo, vide quid dicit Chryſoſtomus ſuper Coloſſen. 4. etenim ſuperſtitioſa illi, quæ ægrotis applicantur, ſi mille modis philoſophentur, qui quæſtum ex ipſis faciunt dicentes, Deum inuocamus, & p̄terea nihil facimus, & quicquid eiuſmodi prætendunt, & Chriſtiana eſt hæc anus, & fidelis, idolatriam tamen ſapiunt, fidelis es? crucis ſignaculo ferè. Dic, hoc duntaxat habeo ſcutum. Hoc pharmacum, aliud ignoro. dic mihi, ſi medicus ad ægrotū accedens relictis medicinæ pharmacis, incantatione vteret, an hunc medicum diceremus? nequaquam. nō enim videremus medicinæ pharmacum, ita neque hic quæ ſunt Chriſtianiſſimi. dic mihi, ſi diceret quiſquam, duc ægrotum tuum in templum ſimulachrorum, & viuet, ferres iſtum? non, inquis. quare? quia ad ſimulachrorum cultum adigeret, inquis: hic verò non eſt ſimulachrorum cultus, ſed ſimpliciter incantatio. Hæc ſathanica cogitatio eſt, iſtæ ſunt inſidiæ diabolicæ ad recludendam ſeductionem, & ad porrigēdum ſub melle venenoſum pharmacum: ſciens enim te ad ſimulachrorum templum perſuaderi non poſſe, hac via ingreditur ad amuleta, & ſeniles fabulas adducens, & crux quidem Chriſti dehoneſtatur, elementorum verò ſuperſtitioſi caracteres præferūtur, Chriſtus eiicitur, & inducitur temulentia, & nugatrix anus, myſterium noſtrum cōculcatur, & ſeductio diaboli tripudiat. & dicit Apoſto. 2. Corin. 10. Actu. 17. ſiue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliquid aliud facitis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, in quo viuimus, mouemur, & ſumus, & ſi non poterunt qui ſunt maleficiati liberari mediantibus licitis remediis, tunc talis afflictio, eſt æquo animo toleranda, & ſuſtinenda in charitate, ſicut & alia mala huiuſmodi, quæ nos premūt, vt ad Deum ire compellāt, & potius mors eſt eligenda, quàm ad remedia ſathanica conſentire, & ita communiter tenent ſacri Theologi. Et hæ imaginariæ impoſturæ contingunt potiſſimùm melancholicis, in quibus vſus rationis vitiatur, humorum & vaporū cauſa, quos diabolus Deo p̄mittēte facilius illudere poteſt. & tradit Chriſoſtomus quòd omni diabolica actione potentior ad nocendum eſt mœroris magnitudo, quia dæmon quoſcunq; ſuperat, per mœrorem ſuperat, & iis, vt inſtrumentis magis cōgruis inſidiatur, dæmon, vt cuiuſque affectus cognouerit, & hac ratione ad organa accommodata ſpecies aliquas inducit. Itidem facilius operatur in ſexu fœmineo lubrico ad credulitatē, quàm in viris, prout fecit in Eua, quam prius eſt aggreſſus, & plurimis authoritatibus & rationibus firmari poſſet mulieres vti imbecilles, deceptu faciliores, & inde plura ſunt in eorum fauorē per leges, ſtatuta, decreta, quod, quantum ad rem de qua agitur, apparet penes ipſos gentiles ſolemnes fuiſſe magas fœminei ſexus, vt legitur de Circe, & Medea, & de mulieribus Theſſalis, de quo Virgilius 4. Eneidos.

Hic mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos,
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes, & ibi.
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.

De qua plura Homerus, & alibi.

Crines effuſa ſacerdos
Tercentum tonat ore Deos, herebumque, Deoſque,
Tergeminamque Hecatam, tria virginis hora Dianæ.

Et de alia malefica penes Ouidium.

Vipereas rumpo verbis & carmine fauces,
Viuaque ſaxa, ſua conuulſaque robora terra,
Et Siluas moueo, iubeoque tremiſcere montes.
Et mugire ſolum, maneſque exire ſepulchris,
Te quoque Luna traho. & alibi.
Sic potius nos tanget amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili ſubſecat arte manu. & de Mædea.
Phaſias Aeſonidem, Circe tenuiſſet Vlyſſem,
Si modo ſeruari carmine poſſet amor.

Et de faſcinatrice Tibullus.

Hanc ego de cœlo ducentem ſydera vidi,
Fluminis ac rapidi, carmine vertit iter.

Et alibi ſæpiſſime de magis fœminei ſexus, & dixi ſupra, nu. 11. de anu illa malefica, ex faſtis Ouidii.

Et author libri, cuius inſcriptio eſt fortilicium fidei. dicit in ea parte, quum ſcribit de bello dæmonum, quoſdam ex eis decipere quaſdā vetulas, q̄ xurguminæ, ſiue bruxæ nuncupant.

Sed licèt dæmones non poſſunt mutare, aut transformare creaturas, poſſunt tamen homines ludificando aſſumere aerea corpora, & in varias formas ſe conuertere in perditionem noſtram, prout idem Auguſti. his verbis expreſſit, facile eſt enim ſpiritibus nequiſſimis per aerea corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis † corporibus aggrauatæ, etiam melioris affectus: ſi enim corpora ipſa terrena, nonnullis artibus, & exercitationibus modificata in ſpectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent, vt hi qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant, quid magnum eſt diabolo, & Angelis eius de corporeis elementis per aerea corpora facere, quæ caro miretur, aut etiam occultis inſpirationibus ad illudendos humanos ſenſus phantaſmata imaginum machinari, quibus vigilantes, dormienteſque decipiant, vel furentes exagitent, & quæ ſequuntur. [32]

Sic & boni Angeli apparent hominibus in corporibus formatis, & formantur ſecundum conuenientiam ad id, quod eſt ſignificandum, prout legitur Tobias. 4. tunc egreſſus Tobias inuenit iuuenem ſplendidum, ſtantem præcinctum, & quaſi paratum ad ambulandum, & ignorans quòd Angelus Dei eſſet, ſalutauit eum, & Daniel 10. & ecce vir vnus veſtitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quaſi Chriſolythus, & facies eius quaſi ſpecies fulguris, & oculi eius, vt lampas ardens, & brachia eius, & quæ deorſum vſque ad pedes, quaſi ſpecies æris candentis, & vox ſermonum eius, vt vox multitudinis. & Actuum 7. & expletis annis quadraginta, apparuit illi in deſerto montis Syna, Angelus in igne flammæ Rubi, vbi apparuit Angelus in ſpecie ignis ardentis, ſed nō cōburentis, ſed non comburentis, ad figurandum quòd populus Iſrael in tribulatione Aegypti, non conſumeretur, ſed purgaretur, & purgatus liberaretur. & probatur ex eo, quòd ſecūdum Gregorium, Abraam non potuiſſet Angelos videre, & hoſpitio ſuſcipere, & cibos adhibere, niſi corpus ex aere aſſumpſiſſent, de quibus Gene. 18. ibi, cumque eleuaſſet oculos apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum, non enim apparerent, non cibos ſumerent, niſi ſolidum corpus ex cœleſti elemento haberent, nam ibidem, Feſtinauit Abraam ad Saram, dixitque ei, accelera tria ſata ſimilæ, & cōmiſce, & fac ſubcineritios panes: ipſe verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum, deditque puero, qui feſtinauit, & coxit illum; tulit quoque butirum & lac, & vitulum quem coxerat, & poſuit coram eis: ipſe verò ſtabat iuxta eos ſub arbore, cumque comediſſent, &c. & tradit Auguſtin. libro 15. de ciuitate Dei. quòd Angeli aſſumptis corporibus Abraæ apparuerunt, licèt comeſtio illa Angelorum & potus non ſit ad nutritionem, nam in comeſtione & potatione, primò eſt cibi & potus aſſumptio, ſecundò cibi & potus in ventrem traiectio, & iſta fiunt per motum localem, propter quod poſſunt fieri ab Angelis in corpore aſſumpto, quia natura corporalis obedit Angelis quantum ad localem motum. Tertiò in comeſtione, & potatione eſt cibi attracti conuerſio, per virtutem nutritiuam, quod non poteſt eſſe in Angelis, quia non habent corpora ſibi naturaliter vnita, nec per conſequens nutribilia, vt per Nicolaum de Lyra, Tobiæ 12. circa fin. & hoc eſt, quod ibi Angelus Raphael dicit, etenim cum eſſem vobiſcum per voluntatem Dei eram, ipſum benedicite & cantate illi: videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inuiſibili & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor. & quod Angeli cum patriarchis manducauerunt id non indigentia, ſed benignitate factum eſt, vt hominibus familiarius congruerent. CHRISTVS quoque poſt reſurrectionem

manducauit, non vt cibo indigeret, ſed vt veram poſt mortẽ, ſe carnẽ recepiſſe mõſtraret. Sed & de Angelis, hominib. apparẽtib. in corporib. formatis, patet Geneſ. 19. veneruntq; duo Angeli Sodomam veſpere, ſedente Loth in foribus ciuitatis: qui cum vidiſſet eos, ſurrexit, ingreſſiſque domum Loth, illis fecit conuiuium, coxit azima, & comederunt: qu viſi ſunt à Loth, & eius familia & à ciuibus Sodomorum, & alibi ſæpe de apparitionibus Angelorum hominibus in aſſumptis corporibus, vt Nume. 22. & Iudic. 13. & Ioan. 20. Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. dum ergo fleret, inclinauit ſe, & proſpexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis ſedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi poſitum erat corpus Ieſu. quæ quidem apparitiones Angelicæ fiunt ad inſtructionem hominum, & ſolent apparere per illum modum qui competit rei, de qua debent inſtruere, ideo dicitur in albis hoc loco, ad deſignandum dominicæ reſurrectionis gaudiũ, & de hac re videndum per Sanct. Thom. in Sum. parte prima. quæſtio. 51. articulo ſecundo, vbi quòd Angeli aſſumunt corpora aerea: & dicit quòd licèt aer in ſua raritate manens non retineat figuram, neque colorem, quando tamen condenſatur, & figurari & colorari poteſt, ſicut patet in nubibus & aſſumunt Angeli corpora ex aere condenſando ipſum virtute diuina, quantum neceſſe eſt ad corporis aſſumendi formationem, & eſt in poteſtate Angelorum ſpeciem corporum aſſumptorum de facili transformare, Dan. 10. vbi per gloſſ. ordina. in verbo, rurſum ergo, & Actu. 10. & etiam non apparere. ſed quò ad malos dæmones tradit Euſebius de præpara. Euange. libro quarto. capitu. 11. prout contigiſſet memoriæ traditum eſt pluribus ſanctis viris, vt cum nequiſſimus dæmonibus congreſſum habuerint, illoſque diuerſis imaginibus, ac multiplici ſpecie propè deluſerint, idque non multis ante hac annis contigiſſe repertum eſt. & ne longius repetamus, exempla hęc ſubiiciam, prout ſcriptum inueni in fragmentis Iacobi Gordini, viri integerrimi, & Archidiaconi Aquileienſis, qui ſic memoriæ tradidit.

Caſtellum nobile Varmium agro hoc noſtro Aquileienſi habetur, inde Sole feruente, dum nobilis vir Ioannes Michael huius nominis, Friderici filius, loci Dominus, quodam die Vtinum equitaret, duos paſtores non longè à Ruoreto villula offendit, quos ſe ſalutantes minimè nouit, audiuit tamen cur heſterna die cum germano ſuo non conſcendiſſet, interrogãtes, quem, inquiunt, vidimus hanc hylarem tranſeuntem (hos rei euentus arguit in præſtigiis omnino fuiſſe) miratus, quòd pręter morem, ſub ipſo meridiano æſtu greges aculeis muſcarum agitatos paſcerent: progreſſus paululum, libellum, quem de induſtria geſtabat, loculo depromens, diuæ Virginum Beatiſſimæ Marię cœpit horas laudesve perſoluere, quas ĩ curia ea die omiſerat, & ecce patentiſſimo campo præcedentem ſe, cernit iuuenculam albis, ſed villaribus indutam, orationi modũ imponit, nam interea nuſquam ad eam, etiam equo cõcitato poterat pertingere: ſubſtitit illa, hic adit, formam conſpicatus elegantem, & ſpeciem monet, equum aſcendat, annuit, obuolutum proinde pallium, quod ipſe geſtabat, à clunibus, in anticam loquens profert manum, pedemque protẽdit, quo aptius illa eleuaretur, miniſteria tamen officioſi ſubſidii recuſat demum, vltroque agilitate mirabili inſiliit, & aſſedit: dumque paſſus circiter quinque greſſu turbato progreditur, nimio põdere preſſus equus clamores inſolitos, validiſſimoſque emittens clune decliui, ac præceps, cadentique ſimilis vt fit, vix põdus ferebat. Ioannes Michael ſtupore correptus, inuerſaque manu palpans, nil ſenſu attingit, quod ſolet caro præbere, ſed mollis inſtar lanæ, inque horribilem non hominis, ſed diaboli faciem à tergo ſpectans, inter ſpem, & metum eiulans, deturbatusque clamat, & repetit, Ieſu Maria: vix ſalutis nomina protulerat, cum equus in terram pronior, ita decidit, ac ſi potenti incuſſu impacta ſecuris tibias diſieciſſet; Dæmon equum Equitemque præſens, hominis collum præcipuè perſtringit, vtrumque proſternit, & dirè inuadit, non hinnire, ſed rugire, equum dixiſſes, clamoribus horrendis ac omnino inſolitis aera complentem. Ad hæc iniectas notas diſcerpentibus vnguibus liuorem, cruoremque de aſcenſore ipſo defluere vidiſſes, dum dies aliquot poſt, ab narrantis ore pendebamus, cernere meruimus in colli parte ſiniſtra tumorem nondum ad ſanitatem leuigatæ carnis. aderant Nicolaus Candidus, Bartholomæus Maſtinus, probati, & Anton. Philoſophus, & hæc paſſim prædicantur, dies non paucos, idem incõmoda protudit, ſtupidus adhuc cum loquebatur, dum verò iacet, dumque tacet mortuo non abſimilis, præſto eſt iuuenis, cuius aſpectum dæmon non ferens, auolat, is deiectum erigit, isque ſpem perſperſas colligens ſellæ adaptat, atque ſuis componit locis; dextram capiti ſubmittit, collumque tenens blanditur, & palpãs monet bono animo feret, & eleuat diuinorum opuſculum illud manuale, pugno nihilominus perſtringebat, & rediuiuo ſpiritu ſciſcitabatur, quis nam ille fuit tam infeſtus inſidiator; reſpondit, hoſtis eſt antiquus; ne timeas, adſum tibi; volentem præ timore redire, monet potius pergat quo cæperat, ne eos ſcilicet quos antea offenderat, paſtorali figmẽto in paſcuis velatos dæmones denuò incurreret, eius reditum obſeruantes, rogat Ioannes Michael ſe ſibi comitem præbeat vſque ad iminentem ſyluam. inquit iuuenis, nequeo alio impellor, verum imperat forti animo incedat, vnde eſſet iuuenis. Ioannes Michael orat, edicat: de ſupernis ſum, ait; denarios pro impẽſis beneficiis profert; arridenti ſimilis ille abnuit; paulum pgreſſus volens adhuc nummos erogare de ſe benemerito viatori, retroq; conuerſus abiiſſe dolet irremuneratus, à quo etiã tunc trepidus ducatum optabat vltra proximum ſaltum, fuiſſe Angelus Dei, homini collapſo tutelæ datum, non eſt dubium qui tam patenter, ac magnopere adfuit, cum Diabolus maximè defuit beneficio Virginis Mariæ, cui ſeſe Ioannes Michael commendarat. die deinde quinto ab hinc, dum illuc rediret Ioannes Michael, equus quãtumlibet ſtimulis perturgentibus impulſus nunquam voluit locum attingere etiam quadrupedis ſenſus ſuum tanto opere obfirmabatur, vt propterea reiiceret imperium Domini ſui. Habes itaque pie Lector, quod inuocantibus ſe dulciſſimus Ieſus, hoc eſt Saluator aſſiſtit; Maria item paſſim gratiarum mater; & habes nequiſſimis dæmonibus eſſe ſua corpora, cum ignis idem erit ſupplicio hominum attributus, & dæmonum, dicente Chriſto, Matth. 25. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius. & hoc dictum, niſi quia ſunt quædam etiam dæmonibus corpora, ſicut doctis hominibus viſum eſt, ex iſto aere craſſo, atque humido, cuius impulſus vento flante ſentitur. & hæc ſunt quæ tradit Auguſtinus libro 21. capitu. 10. de ciuitate Dei. vbi vide aliud præſtigium diaboli ab eodem Archidiacono, Daniel Raitimberget genere militari nunc filiauentanus Foroiuſienſis patriæ accola, vir probatus, & Chriſti fidelis, mihi de induſtria roganti dixit, ad fide data firmauit, quòd dum Venetias concitus pertraheretur, ob imminentis cum aduerſario cauſæ diſſidium, atque litem omnino inſtantem apud villam Fannam loco campeſtri, cum iam Sol occidiſſet, ſpecioſa iuuencula patrio & ſi non vrbano, minus tamen agreſti ornatu veluti anxia, ſed agilis ac peruolans arua, equitanti occurrit, interrogat cur, & vnde tanta ſolicitudine ſub ipſa ferè nocte ſola adeo properaret: de proximo reſpondit pago parentes diffugio, ad cognatos illuc meos, ne marito tradar, marito inuiſo, conſpicatus formam, atque allectus homo, rogat ſubſiſtat ſe rectè cum ipſa acturum, ſpondet; annuit puella, deſcendens idem in oſcula fertur, vt efficiat quod libido ſuggeſſerat; negat illa niſi prius de collo pendentem agnũ põtificium abiiciat, ad cor rediens, quia de Calixti Papæ 3. manu illum Romæ meruerat, aſcenſo equo inde concitus pergit, & abit, fętorem præſertim ſulphureum & magnopere cõſternãtem ſenſit, cum præſtigiorum animal in deuia pernicius rapitur, atque prorſus ſubducitur, fidelioris exinde viatoris oculis Danielis noſtri, cui opto felicitatem in Chriſto.

Ecce qui vnam Sanctam Eccleſiam Catholicam, & apoſtolicã negas, ac ſucceſſionum Petri poteſtati refragaris, ecce Vicarius Ieſu Chriſto, agnos ipſos quotannis ſacros litando conficit, atque benedicit, orbis Chriſtianus agnoſcit, vt inde terra marique conſecutus auxilia, in laudem Saluatoris ſui reſurgat cum gratiarum actione, & tu in perfidia iaces cæcitatis, cinere obuolutus atque vnda totius infidelitatis immerſus, non animaduertentes, quod in Euangelio veritatis loquitur, in nomine meo dæmonia eiicient, &c.

Poſſent & alia congeri ad comprobationem eorum, quæ dicta ſunt de dæmonibus malis, diuerſis imaginibus homines deludentibus, tam nouiſſimis, quàm priſcis temporibus; & aliqua quæ ſuo tempore occurrerunt, ponit Alexander ab Alexandro, Iuriſperitus Neapolitanus, vir ſummè eruditus, in libro quarto, genial. dier. capitu. 19. quod tamen longum eſſet referre. non omittam hoc tantum, quod ſcriptum reperitur de lamiis, quæ inter dæmones perditiſſimos enumerantur, & 33 de quibus habetur etiam Treno. 4. Lamiæ nudauerũt † mammam, lactauerunt catulos ſuos. ſed ibi videndum quæ ſcribit Diuus Hieronymus, & Eſaias, lamię cubile dixit, de quib. plura, & varia per diuerſos ſcripta ſunt, inter quos Dion quoque, qui Libicam ſcripſit hiſtoriam, de Lamiis in hunc propemodum prodidit, vt ipſe refert: Gregorius Giraldus loco citato, videlicet Sintag. 15. hiſtoria Deo. gentili. Haud longe à littore maris, curuum eſſe locum arenoſum, mari perſimilem iniquo, littora magna exiſtunt, & arenoſi aggeres in maria, circumuicina verò omnia deſerta ferè manent. At ſi ibi naufragi eiecti fuerint, feræ apparentes eos omnes qui vel peragrant, vel aberrant, rapiunt, quarum natura, & corporis figura talis habetur, Facies eſt mulieris & formoſæ quidem, vbera, & pectora longè pulcherrima, quæ neque melius pictor poſſit effingere, color ſplendiſſimus, gratia quædam, & venuſtas ab oculis, & manſuetudo in animum incidit, quoties aliquis eas ſpectarit, reliqua pars corporis dura, & in fran-

infrangibilis ob ſquammas conſertas, inferiora ſunt ſerpẽtis, vt ima pars in caput deſinat ſerpẽtis, & quidem valde horrẽtis. hæ feræ alas non habent, vt ſphinges: neque enim loquuntur, vt illæ, neque aliam vocem emittunt, ſed ſolum ſibila acutiſſima, quemadmodum dracones; terreſtrium omnium hæ velociſſimæ, vt nullum poſſit eas animal effugere; cætera quidem animalia viribus expugnant homines, hæ ſolum fraude, ac deceptione pectora aperiunt, & vbera oſtentant: cũ verò quia aſpexerit, veneficiis quibuſdam cogunt ad confabulationis deſiderium, & hi quidem velut ad mulieres accedunt, illæ intrepidæ manent, deorſum in humum ſæpe reſpiciẽtes ornatum, ac pudorem mulierum imitãtes, atque ita eum qui propius acceſſerit, rapiunt, namque manus ſunt ferarum, quas aliquãtiſper occultat, cæterum ſerpẽs mordens veneno interficit, cadauer ipſum comedunt ſerpens, & quod reliquum eſt feræ, hæc Dion. j. quod ſi hæc vera ſunt, meritò inter dæmones iniquos cenſentur; per ſcriptores Lamiæ, cum omnes & ſingulæ qualitates & conditiones, quæ eiſdem attribuuntur, eædem & dæmonibus perditiſſimis conuenire & appropriari dignoſcuntur.

Et de lamiis ſcriptum reliquit Philoſtratus in Apollonio, libro quarto, quòd quædam ex lamiis ad ineundos cum adoleſcente Menippo amores, quo propter pulchritudinis ſpeciem cupiebat potiori, eidem Cenchreas proficiſcenti in phãtaſmate apparuit, ſe genere Phœniſſam, & in vrbis ſuburbano Corinthiaco habitare denuntiat, rogansque vt veſperi ad ſe veniret, & eius pulchritudine, & optimo vino, quale nũquam bibiſſet, frueretur: quod cum factum eſſet, apparatis iam nuptiis, ingenti diuitiarum ſpecie opiparumque conuiuium, quod magna ſeruorum turba, ſumiſque deliciis fuerat appoſitum, & Apollonius fuiſſet ingreſſus, quæſiſſetque à miſero iuuene, cuius eſſet argentum illud & aurum, & pretioſa illa ornamẽta? reſpõdiſſetque, non ſua, qui pauper eſſet, ſed ſpõſæ eſſe omnia, ad inuitatos dixiſſe; Tãtali hortos videtis conuiuæ, qui ſicut ab Ho- 35 mero ſcribitur, apparent aliquid eſſe cum non ſint, nec tamen in infernum deſcendiſtis, talẽ hunc ornatum exiſtimetis oportet: neque enim quæ apparet materia, vlla eſt, ſed materiæ duntaxat ſimulachrum & imago. vt autem verũ eſſe ſciatis, quod dico, bona hæc ſponſa ex numero lamiarũ eſt, quas aliqui laruas, aliqui lemures, appellant: ſunt autem ad amorem & venerem pronæ & humanas carnes vehementer expetunt & venereorum cupidine alliciunt, quos deuorare cupiũt, quibus verbis in Philoſophorũ libertatem inuicta mulier, cum malè habuiſſet, ſubitò vniuerſum illum Magnificum apparatum ab 36 Apollonio increpitum euanuiſſe, ipſam lamiam confeſſam dixiſſe, & voluiſſe Menippum voluptatibus explere, & tandem corpus eius deuorare, quod pulchris & iuuenib. hominũ corporibus veſci aſſueuiſſet. ecce quomodo dæmon aſſumit corpus fœmineum quandoque, cum poſſit aſſumere aerea corpora in varias formas, vt per Di. Auguſt. loco ſupra citato, libr. 4. de trinitate homines in ſui interitum ludificando, vt ſupra oſtenſum eſt.

Et de lamiis Philoſtratus idem, libro ſecundo. in Apollonio, ſic dicit. At primò quidem, cum lucente claraque Luna noctu iter facerent lamiæ, phantaſma illis occurrit modò in hanc, modò in aliam figuram ſeſe conuertens, quandoque ab oculis repente euaneſcens: Apollonius autem, quid nam id eſſet quamprimum agnoſcens, grauibus contumelioſiſque verbis illud increpãs, ſocios vt idem facerent hortabatur: id enim contra eiuſmodi inuaſiones optimum ſciebat eſſe medicamẽtum. eius dictis cum ſocii paruiſſent, ſtridens phantaſma celeriter tanquam idolum aufugit. Prout & dici poteſt de Diana cum eius ſociis, nam dæmones ludificando ipſos Gentiles etiã varia Nympharum corpora aſſumebant, tam terreſtrium, put erant Napeæ, Dryades, Oreades, Amadryades, & ſimiles, quàm maritimarum, vt de Leucothoe, Cymodoce, Galathea, Proteo, Tritono, & aliis, & de Peleo Patre Achillis cum Tethide, de Paride cum tribus illis falſis Deabus, & de Adonide cum Venere.

Idem dicendum puto de pœnatibus & laribus, quos Gentiles pro Diis coluerunt, Virgi.

34 Dij patrii ſeruate domum, ſeruate penates, † qui domi colebantur, & de laribus Ouid. in Faſtis.

> Vociferę ſubeunte lares delubra tulerunt,
> Hi vbi fit clara multa corona manu.

Et alibi ſæpe, & de Faunis, & Satyris, nam & Romæ in inſula Tiberina Fauni ædes fuit, de quibus Ouid. in Faſtis.

> Idibus agreſtis fumant altaria Fauni.
> Hic vbi diſcretas inſula rupit aquas.

Et de Syluano Virgilius.

> Syluano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos,
> Aruorum pecoriſque Deo, lucumque, diemque.

Sed & de Satyris Salacibus, Pauſanias in Atticis ſic, Euphemus vir non ignobilis hæc mihi recenſuit, ſe cum in Italiam nauigaret, ventorum impetu in extremas Oceani oras delatũ, ibi multas eſſe inſulas deſertas, quæ ab hominibus agreſtib. incoluntur, ad illas inſulas nautas appellare noluiſſe, quoniam antea in eas appulſi, à quibus tenerentur incolis nõ ignorarẽt, ſed tunc etiam præter eorum voluntatem, tempeſtate eo adactos, inſulas à nautis Satyrides appellari, incolas ruffos eſſe, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere: hos vbi primum hoſpites ſenſiſſent, è ueſtigio nulla edita voce ad nauem cucurriſſe, ac mulieribus quæ in naui erant manus inieciſſe, nautas verò pauefactos mulierem barbaram in inſulã expoſuiſſe, in quam Satyri irruentes, non tantum eam, quæ expoſita eſt viris partem, ſed aliam quamlibet petulantiſſimè appetiuiſſe. & Hieronymus in vita Pauli primi eremitæ, ſcribit fuiſſe animalia, quæ Satyri dicerentur, eoſque locutos eſſe, & rationis officia peregiſſe: & Satyrum quendam Do. Antonium allocutum fuiſſe, & Gentilium errorem in ſe colendis animalibus damnaſſe: affirmatque vnum viuum productum olim in publicum, & mox apud Conſtantinum Principem deſtinatũ, addens diabolo facillimum eſſe Sartyri imaginem & vocem aſſumere.

Sed mirum eſt profectò, quòd à tot annorum curriculis citra, eædem inſulæ non fuerint repertæ ab his, qui nouum orbẽ inuenerunt, aut alius quiſpiam de ipſis ſatyris meminerit, & de Pane, ouid. Faſtorum ij.

> Pana Deum veteres pecoris coluiſſe feruntur
> Arcades, Arcadiis plurimus ille iugis,
> Pan erat amenti, Pan illhic numen aquarum,
> Munus ob incolumes ille ferebat oues.

Syluanos, & Faunos incubos vulgò appellari dicit Auguſti. lib. 15. de ciui. Dei, cap. 23. & idem cenſeo de aliis gẽtium Diis, qui ab ipſis colebantur: omnes enim erant dæmones ſceleratiſſimi, deludentes humanum genus. & quod eſſent dæmones, hoc teſtatur ſcriptura ſacra, & propheta, Pſalm. 95. quoniã omnes Dii gentium dæmonia, & quo ad Panem, & de morte ma- 35 gni Panis tempore Tiberii Imperatoris, † quo tempore Saluator, & Dominus noſter cũ hominib. cõuerſatus eſt, vide quæſo Euſeb. lib. 5. capi. 9. de præpara. Euangeli. & eo tempore dæmones extinctos fuiſſe, vt alii religionis noſtræ viri ſanctiſſimi aſſerunt, eam vocem auditam è Paxis ea nocte, quæ ſecuta eſt paſſionis dominicæ diem, 19. anno Tyberii Cæſaris, quo quidẽ Chriſtus paſſus eſt, qua verè miraculo quodam ex ſolitudine deſertorum ſcopulorum edita nuntiabatur, Dominum Deum noſtrum paſſum. quid enim Pan ſignificat, niſi totum, ſic totus, & vniuerſæ naturæ Dominus paſſus erat.

Procedendo ad ea, quæ interpoſueram circa transformatio- 36 nes dæmonum in varias terrificas formas, † hoc & apud Gentiles contigiſſet compertum eſt, prout Caſſio Parmẽſi, de quo Valeri. Maxim. libro primo. ſic, apud Accium M. Antonii fractis opibus Caſſius Parmenſis, qui partes eius ſecutus fuerat, Athenas confugit: vbi concubia nocte cum ſolicitudinibus, & curis, mẽte ſopita, in lectulo iaceret, exiſtimauit ad ſe venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, ſqualidum barba, & capillo demiſſo, interrogatumque quis nam eſſet, reſpondiſſe κακοδαίμονα, perterritus deinde tã tetro viſo, & homine horrendo, ſeruos, inclamauit, ſciſcitatusque eſt, ſi quem talis habitus, aut intrantem cubiculum, aut exeuntem vidiſſent? quibus affirmantibus, neminem illuc acceſſiſſe, iterum quieti & ſomno ſe dedit, atque eadem animo eius obuerſata eſt ſpecies. itaque fugato ſomno, lumen introferri iuſſit, pueroſque à ſe diſcedere vetuit, inter hanc noctem, & ſupplicium capitis, quo eum Cæſar affecit, paruulum admodum tempus acceſſit.

Tale quiddam viſum eſt Bruto in campis Philippicis, vt in eius vita Plutarchus tradit, nam dæmonum operatione in dormientibus fit aliqua commotio in phantaſia ad præſignãdum aliqua futura, quæ dæmones cognoſcunt, ſecundum Di. Tho. & plura memoriæ tradit Plin. ſecund. epiſtolarum libro ſexto. in ea, quam ſcribit Suræ, vbi Curtio Rufo, cui oblata eſt figura mulieris humana grandior, pulchriorque, & omnia quæ ſibi per eum pronuntiatum eſt, accediſſe, & facta eſſe omnia; & ibidem de idolo apparenti, in quadam domo Athenis, dicens, mox apparebit idolum, ſenex macie & ſquallore confectus, promiſſa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas ferebat, quatiebatque, inde inhabitantibus triſtes duræque noctes per metum vigilabantur, vigiliam morbus & creſcente formidine mors ſequebatur, & quæ ſequuntur circa aliud præſtigium.

Sed omiſſis cæteris, quæ de ipſis Cacodæmonibus recenſere poſſem circa illuſores aduerſarios, quia ſunt ex eis qui reperiũ- 37 tur ſæpe improbis mulieribus extiterunt, † de quibus tradit Auguſti. De ciuitate Dei libro 15. capi. 23. dicens, & quoniam creberrima fama eſt, multique ſe expertes, vel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt, audiſſe confirmãt ſyluanos, & faunos, quos vulgò incubos vocãt, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe, & peregiſſe ꝯcubitũ, & quoſdam dæmones, quos durios Galli nuncupant, hãc aſſiduè immũditiã & tentare & efficere plures, taleſq; aſſeuerãt, vt hoc negare impudentia videret, &c. hęc ille, ideo cũ certior

factus sim de hac re, ad eorum confirmationem vltra plurimos dignissimos omni fide, & vltra rei notorietatē volui hoc loco transcribere epistolam ad me transmissam à quodam religioso doctissimo ex loco vbi contenta in ea contigerunt, quę talis est, in ea parte de qua agitur, omissis cæteris.

Et quod videmus sola contenti historia, nihil aliud quàm fidem desiderant citra ostentationem, sine verborum circuitione ad te scriberemus, ac prius quid de id genus terriculamētis sentiam, effabor, deinde quid gemino obtutu perspexerim, & presso & puro sermone, vt ex epistolis petitur, & tumultuario studio, & successiuis horis, collecto, dissertabo, Apuleique Platonici, quem Di. August citare non est puditum, axioma persequar: is enim in Deo Socratis, varia Dęmonum genera recenset: ait enim varias species Dæmonum à Philosophis perhiberi: eudęmonas enim appellant beatos, quorum dæmon bonus, idest animus virtute perfectus est, quē poteris appellare geniū, quoniam is Deus. qui est animus sui cuiusque, quanquā sit immortalis, tamen cum homine quodammodo gignitur, & quæ sequuntur. Nec desunt (ait ille) qui videantur mihi obtestari, corpus, atque animum duobus numinibus comprehendentes, quorum communio, & copulatio sumus, & secundo signata species dæmonum sit animus humanus exutus, & liber stipendiis vitæ corpore suo abiuratis, hinc Latina lingua reperio lemurem destitutum. ex hisce ergo lemuribus, qui posteriorum suorum curam sortitus pacato, & quieto numine domū possidet, Lar dicitur familiaris: qui verò per aduersa vitę merita, nullis bonis sedibus inuagatione, ceu quodā exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, cæterum noxium malis, hunc plerique laruam perhibent. cum verò incertum est quæ cuique eorum sortitio euenerit, vtrum lar sit, an larua, nomine Manem Deum nuncupans. hæc Apuleius. Legimus quoque apud Trāquillum in C. Calligu. vita, domum in qua occubuerit, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec domus ipsa incendio consumpta sit. & infra in epistola sic legit, quibus ex verbis tu mihi quid viderim credere potueris: superiore enim anno cum cœnobitem quendam ego inuestigarē, cum in ædibus nostri empirici, quæ in meditullio ciuitatis nostræ positæ sunt mihi esse, indicatum fuit, eo vbi me contuli, quem quærebam, illicò affuit, & dicta mutua salute, ipsum satis superque vultuosum esse cognoui, cui, satin saluæ res? mihi satis, cæteris huiusce domus inquilinis, non satis belle, quidnam? ego, audies: est hic puella ætate integra, corpore solido, succi plena, matura viro, quæ à nescio quodā spiritu afflictim vexatur, à Deo, vel à dæmone? inquā à Deo minimè dixi, quia nullus Deus miscetur hominibus, & purum impuro (dicebat Socrates,) attingi nephas est; si nō à Deo, ergo à dæmone; & cum nōnulla de spirituum genere inter nos fecissemus verba, puellam mihi visendam (oro) permittite: eius visundæ oppidò quàm benignè mihi copiam fecit, qua cum locutus, eam sum percontatus, quidnam rei esset, quamobrem tam miserè, perditæq; afflictaretur: respōdit, est hic quidam spiritus, mihi gladiolis illudēs mensariis, & dicto citius, vnum è flammeolo humeros suos vel ante, detorsit. horribile visu, animus meus, nēpe, quidē certè exhorruit, ac vbi me ipsum collegi, vt propius secundum me assideret, exoraui, subuerendo ne nobis imponeret puella & dum immotis eam oculis intuerer, ecce sibi alius ex scapulis iisdem ab eametipsa direptos, quos ambo corā nobis deponi iussimus, eam rogantes, vt si quid timoris ab iis perferret præstigiis, deuorato pudore, confiteretur, nihil inquit timoris harum rerum iamdudum haudquaquam insolēs, & inter loquendum alius cultellus mea præterlabitur crurā, varicus enim sedebā. nos verò singulos cultellos susceptos super scrinio depositos anxiè obseruabamus, nihilominus ex iis (duodecim enim erāt) quatuor actutum inde asportati fuere, & quomodo superiores, eo ex scrinio ablato de scapulis suis diripuit, nihil perterrita virago, ego hortatus puellam ne semitimeret, cum hæc dæmonum sint illecia ad animæ periculum. dicta salute recedere iniebam, eccum candelabrum ex lamino ab eo ipso Fauno propter puellæ ipsius caput deiectum, nihil tamen damni, aut mali fecit puellæ, quæ etiam xistum ingrediens ouo gallinaceo præsentibus nobis petita fuit, & multo malo dum scalas descenderemus eam est prosecutus, ex qua re ipse attonitus nullo ministro hæc fieri cernebam, fugam inde præsentissimam arripui, atque cum iam domo exiturus essem, quid mihi acciderit, exclamaui, acum Saccariam prælōgam ex capitis sui retinaculo ostentando: & paulo post ego ipse, qui vt omnia diligentissimè considerauerā, ita hoc silicem ex eius vertice ad imam terram profluxisse, vide, nec plura fatus, domum meam repetiui. Hæc sunt quæ scire voluisti, vnum adiiciam, omnia ea, quibus interfueram me vera prosecutum: tu tamē, quod tibi videbitur decerpseris. aliud est enim (vt Plinius ait) epistolam, aliud historiam, aliud amico, aliud omnibus scribere, cura vt valeas. Et non absimile Domi. Hieronymus in vitis patrum dicit contigisse cuidam monacho, qui à dæmone in mulieris venustissimæ forma ad obscęnos amplexus inuitato sua inclinās membra effectus est sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, atque vbi iam carnalem conantur inire amplexum, illa teterrimæ vocis vlulatum emittens, vmbra vt erat tenuis & Phantasma inter manus amplectentis elabitur, ipsumque miserum cum fœdissima irrisione deseruit.

Hæc tantum de quibus supra sufficiunt, ad rem præsentem, quum fraudum, & insidiarum quibus contra nos vtitur diabolus, infinitus est numerus, & bellum gerimus cum peritissimo bellatore, & hoste qui non simpliciter, & apertè bellum gerit, sed cum multis insidiis, & non de diuitiis, aut gloria, sed vt nos expoliet cœlesti beatitudine, & è cœlis eiicere studet, grauius, ac difficilius bellum est hoc quam vllum sensibile, & vehementior pugna, si contra nos tales instructæ sunt acies, si spirituales aduersus nos sunt, quomodo ergo vincere poterimus, & ideo indigebamus diuino præsidio, vt contra hostes illos inuisibiles habeamus principaliter auxilium diuinæ gratiæ, & secundario defensionem Angelorum. par quippe videbatur, vt cum essemus à pessimis dæmonibus oppressi, & immundis spiritibus, essent nobis defensores † boni Angeli, qui nos custodirent. est enim aduersarius noster, vafer, audax, insatiabilis, iniquus, molestus, malitiosus, iniustus, nepharius, infidus, perfidus, impius, prophanus, scelestus, pestilens, noxius, peditus, inexplebilis, arrogans, inuidus, calumniosus, contentiosus, fallax, dissimulator, simulator, inscrutabilis, perniciosus, maleuolus, nugax, assentator, insidiosus, dolosus, bilinguis, impostor, seductor, machinator, implacabilis: ideo necessarium fuit quod hominibus Angeli ad custodiam deputarentur, per quos regularētur, & mouerentur ad bonum, in quo etiam cum multipliciter in ipsis nos errare contingit, cum per liberum arbitrium licèt possit homo malum vitare, non tamen sufficienter, cum sit infirmatum à multiplicibus animæ passionibus, nec per cognitionem legis naturalis, quæ inest homini naturaliter, possumus vitare malum, quæ licèt dirigat hominem aliqualiter ad bonum, non tamen sufficienter, & cū sint homines variabiles à bono oportet nos regulari per inuariabiles, qui sunt Angeli, prout per S. Thom. & ita se habet ordo diuinæ prouidentiæ vt actionib. superiorum inferiora subdantur, & sicut Angeli inferiores illuminantur per superiores, ita homines, qui sunt Angelis inferiores per eos illuminantur. sumus enim constituti in statu viatoris, quasi in quadam via, multa nobis pericula imminent, tum ab interiori, tum ab exteriori, vt dicitur in psalmo, in via qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi, & sicut homini per viam non tutam dantur custodes, ita, & cuilibet homini, quam diu viator est, & hoc habet vnaquæque anima ab ortu natiuitatis, vt Angelus sit ei deputatus ad custodiam, vt psalm. Angelis suis mandauit de te vt custodiāt te in omnibus viis tuis, & de quibus etiam per Magist. libro 2. sen. distin. 11. & per Archidia. in c. fatendum. 13. q. 3.

Quod quidem & apud Gentiles quidam opinati sunt, vt Euclides, Empedocles, & Menander, duplicem videlicet omnibus genium attributum esse: nam ipsi genios vocant, quod nos Angelos custodes, & Terentius malum suum Deum iratum † vocat; & bonum Deum suum propitium Neuius scribit, quomodo nostri bonum & malum Angelum appellant.

Et apud Aristo. in lib. de secretis secretorum ad Alexandrū. Nescis (inquit) quod teste Hermogene, egregio Doctore, duo sunt spiritus, qui te custodiunt, quorum vnus stat ad dexteram, & alius ad sinistram, scilicet Angelus sathanæ, quærens hominem tāquam leo deuorare, immo Reges & Imperatores duos habent Angelos custodes, vnum ratione suæ personæ, sicut habent reliqui homines: tanta est enim dignitas hominis q̄ natura Angelica ei seruit, secundum glo. in l. cognitionum. ff. de varii. & extraor. cogni. & isti Angeli sunt de ordine inferiori; alterum vero Angelum habet ratione dignitatis, vel officii regalis, aut prælaturæ, vt de Heliseo legitur, 3. Reg. 4. quod Angelorum multitudinem habuit in sui defensionem, & vt San. Bernardinus dicit in quodam sermone, de Bustis in 2. par. sermo. 11. sermo. Beata Virgo plurimas Angelorum legiones habuit, ad sui custodiam, & protectionem, & quæ ei tanquam Dominæ deseruirent, & singulis regnis præsunt Angeli de ordine Hierarchiæ principatuum & qualiter inter se contendant, dixi supra hac parte, 3. capitu. 1. num. 39. & omnes in 2. sentent. distin. 11. & sicut boni Angeli promouent prouincias, quibus præsunt ad bonum, ita sunt etiam mali Angeli qui eis præsunt, promouentes ad malum, vt Apoca. 9. ibi, etiam habebant super se Regem Angelum Abysi, &c. Et non est dedignatus omnipotēs Deus ministros plurimos habere suæ diuinæ vniuersalis prouidētiæ, prout sunt Angeli diuinæ administrationis perpetui administratores, in rebus omnibus quidem, sed in iis præsertim, quæ ad hominis salutem pertinent, vt habetur Psalm. 103. & ad Hebræos, capit. 1. qui fecit Angelos suos spiritus, & ministros suos, flammam ignis, & nōne omnes sunt ministri spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis & in lib. Gene. in multis locis fit mētio de Angelorum custodia, & actu 12. Eccles. 17. in vnamque gentem præposuit rectorem, & Apocalip.

& Apocalip. j. & 2. & Domi. August. libro 9. de trini. corporalia cuncta & regi tradit, & disponi per spiritualem aliquam, & inuisibilem creaturam, & lib. 84. quæ. & Dan. 10. & plures affirmāt, quòd sicut nunc Michael dicitur Princeps Ecclesiæ Christi, ita olim erat custos sinagogæ. & lib. Reg. 4. capit. 18. Angelus Domini occidit octoginta millia Assyriorum, pugnātium cōtra Ezechiam Duce Sennacherib. & Beatus Dionysius in lib. de Angelica Hierarchia, capi. 9. singulis gentium nationib. custodes certos Angelos esse assignatos affirmat, & apud Ethnicos hoc idem fore testantur, Euclides, Socraticus, Empedocles & Porphirius, vt Iamblicus, in lib. de misteriis enarrauit, & alii vt Socrates, de cuius dęmone apud Platonicos copiosè legitur, & Plato, Plotinus, Proclus, & Apuleius, Homerus & Theocritus in pharmaceutria, &c.

Cum dixerimus supra de insidiis diaboli, qui contra nos cōtinuò bellum gerit, dicendum est etiam vltra Angelorum custodiam, quibus armis ipse expugnat pessimus, & hoc nos docet, & monet Aposto. dicens, de cætero fratres confortamini in Domino, & in potētia virtutis eius, induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. & infra, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela iniquissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, & gratia Saluatoris Christi Dei, ac Domini nostri, vos liberabit, nam hoc nomē est ipse Iesus Saluator, & in eius nomine Sathanam contemnemus: scriptū est enim, vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationē seculi, Matth. 28. & per Prophetam, Dominus mecum est, tanquam bellator fortis, iccirco qui persequuntur me cadent. & dicit Iob pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Fortes simus etiam nos in bello iuxta præceptum Aposto. sobrii estote, & vigilate, & contra hostem resistamus fortes in fide, & super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, & cum ipso sum in tribulatiōe. Et signo Crucis se munire maximè prodest, Christi Iesu in ea crucifixi nomine inuocato, in cuius nomine Apostoli dæmonia expulerunt, & de quo signo Domi. Hieronymus ad Eustochium de custodia Virginis ait, ad omnem actum, ad omnem incessum, manus pingat crucē. & Tertullianus de corona militis, ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad limina & cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. & crucis signo dęmonum fraudes pelli docet Athanasius. & quòd fugatur inimicus humanæ naturæ, per Psalm. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius, &c. & plura de hoc venerabili signo dixi supra, par. j. capi. 9. & Ioannes Euangelista, extincta vi veneris, dæmonem diutissimè commoratum ī templo Dianæ Ephesiæ, illum Epheso fugauit, his verbis: Interdico tibi in nomine Iesu Christi, ne hic vltra habites, nam in eius nomine flectuntur genua cœlestium, terrestrium & infernorum, & quo ad pellēda maleficia, vt recursus habeatur ad ipsum Deum, habes etiam ex Gentilibus, vt apud Hypocratem, sic, qui lustrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones pellere se iactant, hi victus indigi verba eorum ad dæmonium referūt, vt quidam se amplius scire se vulgo ostentent, & homines decipiant: expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, iniustos, & intoxicatos, ac experimēta alia sub terram defodiūt, alia in mare proijciunt, alia ad montes desertos ne quis ea contrectet, asportant: at Deus qui maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio, & ibi latissimè de his. Ad ipsum ergo confugiamus, volentem, & potentem nostras molestias soluere, vincentes nosmetipsos, nec permittamus nos à nobis ipsis vinci, vt hostes superare valeamus, quos contingat nos vincere gratia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cui cum Patre, & sancto Spiritu sit honor, & gloria in secula.

TRACTATVS DE SACRAMENTIS & eorum administratione,

Venerabilis viri D. Nicolai Ploue, iuris pontificij Doctoris celeberrimi, in septem distributus partes.

MEdice, cura teipsum. Lucæ 4. Sicut ait Grego. prima parte sui Pastoralis, c. 2. Quis autem cogitationum vulnera occultiora nesciat esse vulneribus viscerum? Nimirum videtur, medicum spiritualē multo subtiliorem debere fore medico corporali, q vt bene curet vitia, multa peritia opus habet, præsertim vt vim pigmētorū spūaliū considerās, prius q̄ cęteros curare desideret, circūquaq; regulas medicinæ cognoscat. Alioqn si artis spūalis imperitus, & in seipso ignorātiæ ꝯfossus vulnerib. alios mederi ꝑperet, audire nō immeritò merebit, Medice, cura teipsum. Magna qppe stultitia est (vt idē ait Grego.) si aliquis alios mederi properat, qui ipse in facie vulnus portat. Et maxima planè dementia est (vt inquit in Pastorali, c. ij.) dum hi, qui nequaquam pręcepta spiritualia cognouerunt, cordis se medicos profiteri non metuunt, dum qui pigmentorum vi nesciunt, uideri medici carnis erubescunt. Rectè igitur cuilibet talium dicitur, Medice, cura teipsum. Quos igitur medicos cordium appellare ad pręsens melius conuenit, quàm curatores animarum: ipsos videlicet rectores ecclesiarum, quibus ille thesaurus est traditus, pro quo non parcet deus pater, qui proprio filio suo nō pepercit, vt dicitur ad Ro. viij. Quibus etiā ille vulneratus qui incidit in latrones, curandus, fouendusque. velut Samaritano relictus est. Lucæ. x. Vnicuique enim ipsorum dicitur, Curam illius habe. Et rursus Deus per prophetam, Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ipsius. Porrò Dominus per Ezechie. iij. & xxxiij. c. comminatur cuilibet curatori dicens. Sāguinem eius de manu tua requiram, quasi dicat, quia vita & mors subditorum posita est in manibus pręlatorum. vnde dicitur Iudit 8. Ex uobis pendet aīa illorum. Hac itaque sententia commotus quisque prælatorum, & rectorum, penset periculum sui regiminis, & artem doctrinamque dicat spiritualis curationis, quatenus in se ignorantiæ curare possit vulnera, & in subditorum cordibus per sanam doctrinam & salubrem pœnitētiam sciat sanare contagia delictorum, ne (qđ absit) dum sanandi regulas nesciat, & ad sanandum commissos subditos festinet, iustè sibi obijci ab eisdem audiat, Medice, cura teipsum. Rectè namque prelato ignoranti dicitur, vt prius in se sufficientem artem curandi spiritualium morborum habeat, quam emplastrum sanandis vulneribus adhibeat. Nam (vt ait Grego. in Registro) verecundum est & dicere, pudet quòd sacerdotes ducatum arripiunt, qui exordium religiosæ vitæ non nouerunt. Licèt in quibusdam catholicis ministerijs ignorantia toleranda foret, eo quod in plerisq; melius est nephare quā curare. In quibusdam etiam, iuxta Aug. in lib. de verbis Domini. Melior est fidelis ignorantia, quàm temeraria scientia. In ecclesiasticis tamen ministeriis ordinādis disponendisque omnino damnabilis est, de quibus est illud verbum apostoli. j. ad Corin. xiiij. Si quis autem ignorabitur. Ordinis nāq; ignorantia, quo videlicet ordine quicquam agendum est in ecclesia conturbat negotiorum naturam, formamque meritorum. Nam statutis facere iniuriam vel contraire, non est intelligere, sed errare, vt inquit Ambro. super Beati īmaculati. Hinc est quod dominus requirit seruum prudentem, quem constituat super familiam suam. Matth. xxiiij. Prudentem dixero, vt sciat quo ordine, quo sensu, quo modo, quo fine quicquam gerendum sit. Alioquin si cęcus cęco ducatum pręstet, nonne ambo in foueam cadunt? Matth. xv. Non enim cęcus cęcū ducere pōt, sic nec indiscretus pręlatus subditum indiscretum potest, per viam ducere salutis. Et quoniam his periculosis temporibus in pluribus ecclesijs contra sancta instituta in administrandis sacramentis, quæ sunt instrumenta spiritualis curationis, plerosque non tamen errasse, quàm variasse, circa eadem cognouimus, adeo vt vera sit illa Rabanensis sentētia, Commune est medicorum semper circa ægritudines variare. Vnde si tres vel quatuor medici veniūt ad infirmum, nunquam in assignatione vel exhibitione curæ conueniunt. Hæc ille. Et hoc idem quam verum sit, heu nostris temporibus res fidelibus subiecta populis, quotidiana experiētia clarius manifestat. Profectò si quidem cum aliquod sacramētorum administrandum sit in ecclesia Dei, vix dięcesis vnius clerus in ipso ritu canonicè tradendo concordat aut conuenit. Sed nunc in hac ecclesia hic addit, in alia ille minuit. Ille præponit postponenda, postponit præponenda. Ille benedictionem persuadet, ille nequaquam asserit. Ille corrigit librum tanquam deuium & erroneum. Ille corrigit corrigentem tanquam ignarum. Sic pręlati mutua discrepatione collidentes, non sine graui scandalo animos subditorum in confessionis labyrinthum ꝑcipitant & demergunt. Porrò nos Stanislaus Dei & apostolicæ sedis gratia episcopus Posnoniensis, paterna sollicitudine pastoralis officij excitati, inter tot fluctiuagos excursus viam cupientes ostendere certiorem, præsentem tractatum de administrandis ritè ecclesiasticis sacramentis, celebrandisque missarum solenniis, & censuris ecclesiasticis canonicè obseruandis, per venerabilem virum Magistrum Nicolaum de Ploue, Decretorum Doctorem, capellanum nostrum deuotum fideliter collectum, & plena discussione masticatum, de fratrum nostrorum Posnoniensis capituli cōsilio & assensu præuia deliberatione approbatum, omnibus & singulis rectoribus ecclesiarum parochialium habendum & tenēdum ad vnguem perfectè præcipimus & mandamus volentes secundum ipsum in administrandis sacramentis, celebrandis officijs, censurisque obseruandis omnes & singulos dirigi & gubernari. Statuentes, quòd si (quod absit, quispiam per archidiaconum

nostrum

nostrum, aut per testes nostros synodales tempore visitationis repertus fuerit, qui secundum dicti tractatus formam, modum & dispositionem se nō gesseris in omnibus supradictis, aut qui eundem non habuerit præ manibus, pœnam synodalem irremissibiliter persoluēdam pro prima vice se nouerit incursum, pro alijs verò vicibus ad arbitrium nostrum decætero puniendum.

SVMMARIVM.

1. *Gratia purgans peccati infectionem in tribus consistit.*
2. *Sacramentorum ecclesiasticorum uirtus, qualis.*
3. *Sacramenti diffinitio.*
4. *Sacramenta ecclesiastica, quot sint, & quomodo consideranda.*
5. *Sacramenta septem ad septem virtutes adaptantur. Item ad vij. vitia & pœnas.*
6. *Sacramentorum autor & institutor Deus fuit.*
7. *Ordinis sacerdotalis duo pertinentia.*
8. *Sacramentorum efficatia a tribus descendit.*
9. *Sacramenta sunt bimēbria. Et quę sint voluntaria, & quæ necessaria.*

¶ Præludia.

QVoniam natura humana post lapsum considerata sub alligatione peccati † maximè eget gratia Dei, per quam ab illa infectione peccati purgetur, & ad statum originalis iustitiæ reducat̄, iuxta illud Omnes peccauerunt & egent gratia Dei. Ad Rom. iij. & v. Talis autem gratia purgans infectionem, in tribus cōsistit, quę vnicuique sunt necessaria ad salutem, quę sunt fides, bona operatio, & fidei sacramenta. Hæc autem tria, secundum Hugo. de sacramentis, lib. j. parte. x. ita sibi cohærent, vt salutis effectum habere non possint, si simul non fuerint, quia fides non habet meritum si dum potest operari negligit, iuxta illud Iaco. ij. Fides sine operibus mortua est. Nec bonum opus aliquod est sine fide, sine qua impossibile est placere Deo. ad Heb. xij. Et rursus, Fides operans hominem sanctificare non sufficit, si eam quæ in sacramentis Dei consistit, sanctificationem contemnit. hæc Hugo. † Hinc est quòd virtus sacramentorum ecclesiasticorum pro salutari profectu multum est nobis necessaria, cum ipsa sint occasio & auxilium nostrum a peccato resurgendi, & in ipsis tota medicina nostris vulneribus salutaris consistat, secundum Tho. in compendio theologicæ veritatis, lib. vj. c. j. non ꝙ in eis gratia subiectualiter contineatur, vel causaliter per ea efficiatur, cum in sola anima habeat collocari, & à solo Deo infundi, sed quia quia in illis & per illa illam gratiam curationis a summo medico Iesu Christo oportet haurire, eo quod non alligauit suam potentiam Deus sacramentis, quinetiam per aliam viam gratiam cōferre valeat secundum Magistrum sententiarum. li. ij. dist. j. propter quod Deus sanans & iustificās peccatorem iustificat ipsum auctoritatiuè, sacramenta verò effectiuè per gratiam in eis tāquā in vasis contentam.

LIcet autem sacramentum multis modis diffiniatur, tamen secundum Doctorum communem cōcordiam sic diffinitur in lib. de doctrina Christiana. † Sacramentum est inuisibilis gratiæ, visibilis forma, ita quòd eius similitudinem genus & causa existat. Ex qua diffinitione habentur differentiæ sacramentorum veteris & nouæ legis. Illa enim quæ figurabant nō efficiebant, quia gratiam significabant, quam tamen non efficiebant. † Sacramenta nouæ legis sunt septem. Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Extrema vnctio, Penitentia, Sacer ordo, & Matrimonium. Ista autem sunt tanquam sufficientia per Christum ordinata in remedium ecclesiæ militantis. Sed circa hoc considerandum est. Primò, ꝙ quædam data sunt in remedium vnius personæ, quædam in remedium totius ecclesiæ. Illa quæ data sunt in remedium vnius personæ, sunt triplicia. Quædam enim data sunt in remedium ad intrandum ecclesiam, scilicet baptismus. Quædam ad egressum de ecclesia, vt est extrema vnctio. Quædam ad progressū in ea, & hoc dupliciter. Vno modo ad executionem virtutis, videlicet vt a malis non superemur, & quantum ad hoc est confirmatio, vel vt bonis adhæreamus, & quantum ad hoc est Eucharistia. Alio modo in reparationem virtutis, quia ipsum hominem in pugna spirituali aliquo modo contingit lædi, & sic est pęnitētia. Si autem in remedium totius ecclesiæ, hoc potest esse duobus modis. Aut ad remedium multiplicationis spiritualis, & sic ordo. Aut ad multiplicationem naturalem fideliū, & sic est matrimonium. † Quidam autem etiam recipiunt numerum sacramentorum secundū adaptationem virtutum, vt fidei correspondeat baptismus, qui est sacramentum fidei, Spei extrema vnctio, per quā pręparamur quodammodo ad futurā gloriam, Charitati eucharistia, Prudētiæ ordo, Iustitię pęnitentia, Tēperantiæ matrimoniū, & Fortitudini Cōfirmatio. Adaptantur etiā diuersis generibus culparū, vitiorum, & pęnarum, vt baptismus sit contra culpam originalem, Pęnitentia contra actualem & mortalem, Extrema vnctio contra venialem, Ordo contra ignorantiam, Matrimonium contra concupiscētiam, Confirmatio contra infirmitatem, Eucharistia cōtra malitiam, quia est sacramentum charitatis, quæ per se opponitur malitiæ. Hæc san. Tho super iiij. sen. di. ij. q. ij. Secundò credēdū & considerādum est, ꝙ solus Deus fuit institutor sacramentorum. Et quædam ante aduentum instituit, vt matrimoniū & penitentiam, sed hæc duo confirmauit in nouo testamento dum pœnitentiam prædicauit, & nuptijs interfuit. Quod autem dicit ꝙ Iacobus instituit penitentiā, Iaco. v. Cōfitemini alterutrum peccata vestra, non est verisimile, quia per illa verba nō intendebat aliquod sacramentum instituere, sed promulgare, cū nō fuisset auctoritas instituendi aliquod sacramentum apud Iacobum. Item extrema vnctio instituta est, Mar. vj. vbi legitur ꝙ Apostoli vngebant egros multos, & sanabantur. Confirmatur autem, quia hoc non fecerunt virtute propria, sed auctoritate Iesu Christi illam virtuosam vnctionem instituentis. Per illa verba Iaco. v. Infirmatur quis ex vobis, inducat presbiteros &c. similiter modo intelligendum est, sicut de penitentia dictum est, sed ꝙ per illa verba vnctionem promulgauit, & docuit faciendam, non autem instituit. Item ordo institutus est, cū Christus dixit, Math. xxvj. Hoc facite in meam commemorationem, & Io. xx. Quorū remiseritis peccata. † Hæc enim duo pertinēt ad ordinem sacerdotalem. s. potestas dimittendi peccata respectu corporis Christi mystici, & potestas consecrandi respectu corporis Christi veri: hæc Scotus. Item cōfirmatio instituta est per hoc, ꝙ Christus imposuit manus paruulis. Item baptismus institutus est per Christum, quando ipse se baptizari fecit a Ioanne, & Apostolis formam dedit dicens; Euntes in mundū vniuersum, prædicate euāgelium, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Item eucharistiam instituit in cena vltima, in qua Apostolos communicauit.

† Tertiò considerandum est, ꝙ secundum sanctū Tho. super iiij. senten. dist. j. q. iiij. arti. iij. efficacia sacramentorum est a tribus. s. ex institutione diuina tanquam ex causa principali agente, & ex passione Christi, sicut ex causa primaria meritoria, & ex fide ecclesiæ, sicut ex continuatione instrumenti principaliter agentis, & hoc est qđ dicit glo. super illud, ad Ro. v. In similitudinem præuaricationis Adæ, qđ a latere Christi profluxerūt sacramenta, per quæ saluata est ecclesia. Quarto considerādū est, † ꝙ quædam sacramenta sunt necessaria, quædā voluntaria, q. j. c. remissionem. § sed notandum. Nam sacramenta necessaria sunt ista, Baptismus, Confirmatio, Pęnitentia, corpus Christi, & vltima Vnctio. Et dicuntur sacramenta necessitatis, ideo, quia sine istis homo non potest saluari, si ex contemptu omittātur, & haberi possint. Sacramentum vero baptismi in necessitate a quocunque potest conferri, dummodo in forma ecclesiæ conferatur, de summa trinitate & fide catholi. c. j. in fine, & de consecratio. dist. iiij. a quodam. Et etiam pęnitentia, nam confiteri possunt cuicunque in necessitate, iuxta illud, Confitemini alterutrum peccata vestra: non tamen hæretico vel excōmunicato. Sacramenta verò voluntaria sunt illa, quæ omittere non est peccatum, quæ dicuntur sacramenta dignitatis. j. q. j. §. sed notādum, vt sunt ordines, qui a dignioribus conferuntur, id est ab episcopis, vel quia non nisi digni ad ordines assumendi sunt. Item matrimonium. Sine huiusmodi enim sacramentis bene possumus saluari. xxij. q. iiij. §. vlt. ad finem Hæc omnia habētur in glo. j. c. veniens, de transact.

¶ *Prima Pars Tractatus.*

¶ De Sacramento Baptismi.

¶ Præfatio.

NIsi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest intrare in regnum Dei. Ioan. iij. & de consecr. distin. iiij. filius Dei. Sicut dicit Guido de Bay. de consecra. distin. iiij. placuit, post Augu. Corpus non fecit animā peccatricem, sed peccatrix anima corruptibilem carnē fecit. Peccauit quidem anima primi hominis, & per peccatum corrupit carnem. postea verò caro cum non posset se vindicare ex toto in ista anima, voluit vindictam sumere de qualibet anima consimili. scilicet vt quam cito sibi infunderetur anima, ex ipsa, id est ex eius corruptione innasceretur peccatum in ipsa anima. hoc autem est peccatum originale, quod quidem animæ imputatur, cū quadam digna retributione innascatur animæ. Quoniam igitur ab hoc peccato non potuimus perfectè liberari, nisi per baptismū, in quo anima nostra quodammodo renascitur spiritualiter, & quæ natura fuit filia iræ Dei, fit filia adoptionis, ideo saluator veniens in mundum proclamans necessitatem huius sacramenti baptismi dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua. Gl. scilicet exterius abluendo corpus, & interius spiritusancto mundando animam, non potest intrare, &c. Ex quo patet necessitas huius sacramenti. Et quia baptismus est ianua omnium sacramentorum, ideo de ipso primo videndum est. Erit autem triplex consideratio circa istud sacramentum. Primò videbitur de ipsius substantialibus. Secundò de ipsius accidentalibus. Tertiò de ipsius cautelis. Quam triplicem considerationem circa quodlibet sacramentum, in pręsenti tractatu seruabimus.

SVMARIVM.

1. *Baptismi diffinitio.*
2. *Baptismus quinque habet necessaria.*
3. *Gręci & Rutheni circa baptismum, in quibus differant a Christianis.*
4. *Baptizatus in nomine Christi, an sit ritè baptizatus.*
5. *Aqua baptismalis, qualis esse debeat.*
6. *Aqua baptismi quid significet.*

¶ Caput primum primæ partis.

DIffinitur autem sic, Baptismus † est ablutio corporis exterius facta sub forma verborum pscripta. Quinque verò sunt de substantia baptismi. † Primū est intētio, & sufficit generalis, scilicet ꝙ baptizās intendat illud facere, quod facit ecclesia. Melius tñ est si fiat specialis intentio, scilicet vt baptizans intendat ꝙ baptizandus mundetur, vt in anima a peccato. Similiter requirit̄ intentio illius, qui baptizatur, si est adultus, quia inuitus non reciperet sacramentum, vt dicitur in c. maiores, de baptis. & eius effectu, circa finem. Secundum est fides baptizandi, quia in adultis requiritur fides propria, sed in paruulis aliena, quia paruuli baptizantur in fide ecclesiæ. Tertium est expressio vocalis formæ a Christo institutę, quæ est hæc. Ego te baptizo in nomine patris, & filii & spiritus sancti. Circa cuius prolationem videat baptizans, ne aliquam dictionem omittat, nec etiam addat aliquā vltra, vel ne transponat dictiones, vel commutet aliqualiter nomina personarum. Vnde si diceretur, in nomine genitoris & geniti & procedentis ab vtroque, non esset baptismus. Itē non debet omitti illud pronomen in principio positum, scilicet ego: quia licèt non sit de forma quantum ad necessitatē sacramenti, sed ex constitutione ecclesiæ, peccaret tamen omittens, quamuis ibi esset baptismus. Ita notat̄ de baptismo & eius effectu. c. j. ibi etiam dicitur ꝙ si immergens puerum & dicens, in nomine patris & filij & spiritussancti, prætermittat, ego te baptizo, non est baptismus. Gręci autem & Rutheni dicunt, ꝙ expressio ministri. s. ego, nō sit de necessitate formæ, quia ex eo baptismus efficaciam non habet. Sed persona recipiens est de necessitate formæ, quia actus ad recipientem terminatur. † Ideo differunt a nobis in forma, quantum ad tria. Primò, quia personam ministri non exprimunt, ad remouendum dubium primitiuæ ecclesiæ, quæ efficaciam attribuebat baptizanti, vt patet. j. Corinth. iij. Secundo, quia significant actum sub tertia persona cum optatiuo modo vel coniūctiuo, vt baptizetur seruus Christi. Tertiò personam baptizati in nominatiuo exprimunt, vt dictum est. Vtrum ipsi hic mutent de substantia formę, ita oporteat rebaptizare, non est determinatum, sed certum est quòd nostra forma est melior. Hæc sanctus Thomas, dist. iij. q. ij. ar. j. Et licèt in primitiua ecclesia ex speciali consilio spiritussancti baptizauerunt in nomine Christi & propter modum significādi, quia quodammodo secūdum Ambro. tota Trinitas in hoc nomine intelligitur, & propter reuerentiā significati, vt illud nomē celebre & virtuosum redderetur; cessante tamē hac causa, iam non licet sic baptizare, secundum Theologos. † Si quis tamen esset baptizatus in nomine Christi, faciendum esset cū eo sicut in alijs dubijs, ex quo non est simpliciter determinatū per ecclesiā talē baptismū non valere, ita ꝙ talis baptizaret̄ his verbis, Si baptizatus es, ego te nō rebaptizo; si nōdū baptizatus es, ego te baptizo in nomine patris & filij & spiritussācti. Et idē fiat, qn̄ baptizantur Rutheni & Græci, quia nō cōstat illorum formā simpl̄r non valere, psertim cū ecclesia scit & tolerat eā, nec expresè reprobat. Quartū, qđ requirit̄ ad substātiā baptismi, est mr̄ia debita. s. ablutio p elementū aquę in toto corpore, vel in parte digniori. Quintū, qđ illa ablutio fiat ab vno & eodē tpe, qn̄ forma verborū exprimitur, ita qđ vnus verba pferat, & eo tpe puerū immergat. Ista aūt immersio debet fieri trina vice, nisi necessitas magna suadeat aliud facere, vel si baptizandus esset adultus, ꝙ per sacerdotē ter immergi nō pōt: tūc. n. sufficit trina aspersio aquę, qđ ecclesia in pluribꝰ locis seruat, & in paruulis picula, q̄ accidere pn̄t circa totalē immersionē paruuli. Vn̄ grauiter peccaret, q tātū semel immergeret, quia ꝯ ecclesię cōsuetudinē faceret. † Sciēdū est aūt ꝙ fm Io. Parisiēsem super iiij. di. iij. c. iiij. aquā baptismi oportet de necessitate esse sanctificatā, q a Dn̄s cōtactu suę mūdissimę carnis vim regeneratiuā aqs cōtulit. Sed tn̄ aqua debet esse simplex, sic ꝙ nō mutet̄ spēs aquæ, q̄tūcūq; fiat cōmixtio. Vn̄ pōt fieri baptismus in lixiuio, vel aqua maris, vel sulphurea, vel in aqua expressa mundè de luto. Et dico mūdè expressa. i. liqdè & apparēte, sic ꝙ ibi appareat vera aqua, quia aqua inhibita spisso luto, non potest fieri conueniens mr̄ia huius sacramenti. Et huius rō, fm Doctorem subtilem, vbi s̄. est, quia lotio est mr̄ia proxima, vel quasi per se fundamentum, vel pars fundamēti istius sanctificationis: aqua autem est mr̄ia remota. Vnde aqua imbibita spongię, vel spisso luto, etiam si tāgit carnē, tn̄ nō est cōueniēs mr̄ia ad baptismū, quia talis contactus non est lotio. Et similiter in glacie non est lotio, nec in niue, eo ꝙ nō est aqua fluida lotioni cōueniens. Similiter aqua rosacea, vel aqua expressa de floribus, vel brodium nimis spissum, in quo plus est de pinguedine q̄ de aqua, nec aqua mixta cum luto multo. Similiter vinum & saliua, aut etiā hominis vrina nō sunt cōueniēs mr̄ia baptismi, eo ꝙ aqua ibi mutata est in aliā speciē. Vbi tamen nō tāta trāsmutatio esset, sicut in brodio, medone, ceruisia, & sic de alijs liquoribus, dubitāt quidā Doctores nō esse materiā istius sacramēti. Ego tamē omnino reprobo in istis liquoribus fieri sacramētū, pp defectū significationis. Aqua enim baptismi signat illā aquā, quę fluxit a latere Christi in cruce, quæ fuit vera aqua elementaris & non miraculosa propter significationē baptismi; sic etiā & sanguis verus ibi profluit. Ratio autem institutionis in isto elemēto est ex parte conuenientiæ, quia est frigida, fluida, lucida, necessaria & communis. Et hæ omnes proprietates conueniunt huiusmodi aquæ, in qua debet fieri baptismus, qui est reprimendum feruorem concupiscentiæ, ad flectendum rigorem inobediētiæ, ad illustrādū charitatē fidei, ad introducendum viā salutis. Itē alia ratio, quia per baptismum ab his malis liberamur. s. ad immunditia, ignorantia, & concupiscentia, vt patet ex proprietatibus aquæ, scilicet puritate per quam mundamur, perspicuitate per quam illuminamur, & frigiditate per quam ab æstu concupiscentiæ temperamur. Fit etiam baptismus in aqua, ne quē inopia alterius liquoris excusaret, & ne propter defectum periculum salutis homines incurrerent, & vt inueniatur apud omnes communis materia baptismi.

SVMMARIVM.

1. *Baptismus est triplex.*
2. *Baptismi sacramentum tria continet,*
3. *Character sacramentalis, quid sit.*

¶ Caput secundum primę partis.

PRæterea sciendum, quòd † triplex est baptismus, scilicet fluminis, qui fit in aqua communiter, & talis liberat a pęna & culpa, & gratiam infundit in habitu, & characterem imprimit. Alius est flaminis, q tunc fit qn̄ qs desiderat baptizari, sed nō habet p quē baptizet̄. Talis ī fide saluabitur, prout determinatū est in decret. apostolicā, de presbitero non baptizato. E idē patet per August. lib. viij. de ciuitate Dei. & lib. iij. de vnico baptismo, & per beatū Ambro. de obitu Valentiniani. Et hic delet culpam, & gratiam habet in vsu, in quo meritū cōsistit. Tertius est baptismus sanguinis, q fit in martyrio p Christi nomine suscepto, vt patet de innocentibus. Et quidam dicunt etiā de latrone dextro, sed non videtur esse verum, cum ille non possit dici martyr ex pęna crucis, eo ꝙ nō pro veritate, aut iustitia, aut fide Christi, sed pro suis sceleribus passus est, sicut solus cōfitet̄ dicēs, Nos quidē digna factis recipimus, &c. Videtur ergo potius ꝙ baptizatus est baptismo flaminis pp cōfessionem fidei, quā habuit ad Christū, credens eū Deū & hominem esse. Et iste baptismus ab omni tētatione liberat, & cōfert statim pmiū, q a martyres statim euolant in cęlū sine retardatione, sicut patet de S. Stephano dicēte, Video cœlos apertos, Actuū, vij. † Itē in hoc sacramēto quoddā est sacramētū tātū, vt gratia inferior: quoddā res & sacramētū, vt character in aīa. Et sic qui fictè baptizatur cū pposito peccādi mortaliter, nec attritus, vel qui errat in articulis fidei, vel q dicit sacramēta nō valere, talis recipit sacramētū, & nō saluatur. Qui verò desiderat baptizari, & nō habet p quē, recipit rē tantū, & saluabit̄. Qui verò recipiūt rē & sacramētum, vt paruuli, exterius & interius mūdātur, quia recipiūt exteriorē ablutionē ī corpore, & īpressionē characteris ī anima. Est autē † character distinctio a charactere ęterno impressus animę rationabili, fm imaginē cōfigurans Trinitatē creatā, id est hominē, Trinitati creāti, id ē Deo, & distinguēs a nō cōsignatis secūdū statū fidei. Et hoc est tātū dicere, qđ character est quędā qualitas seu signū cōsignatiuum Christo, distinctiuū ab infidelibus, & assimilatiuū fidelibus, & dispositiuum ad gratiā. Et talis character est infidelibus potētiæ cognitiuæ intellectiuę, in qua principaliter cōsistit imago, ex qua etiam homo habet ꝙ sit homo, sicut ex appetitiua habet ꝙ sit bonus vel malus. Et ratio, fm Tho. di. iiij. q. ij. arti. iiij. quia impressio characteris est per quādā animę rationalis sanctificationē, prout sanctificatio dr̄ deputatio alicuius ad aliquid sacrū. Ad hāc autē sanctificationē nō magis actiuè operatur anima sanctificanda, q̄ aqua sanctificanda, vel oleū, vel chrisma ad sui sanctificationē, nisi ꝙ homo se subijcit tali sanctificationi per consensum. Res autē prædictæ subijciūtur, quia libero arbitrio carent. Et ideo qualitercūque anima varietūr per proprias operationes,

rationes, nunquam characterem amittit, sicut nec chrisma, nec oleum, nec panis consecratus vnquam sanctionem perdunt qualitercunque trasmutentur, dummodo non corrumpãtur. Nullus autẽ potest bis baptizari, quia Dominus constituit baptismum irreiterabilem, & hoc propter plenam remissionem tam penę quàm culpæ, quæ fit in baptismo, aliàs daretur occasio sæpius delinquendi, hæc Scotus super iij. senten. distin. iij. q. v.

SVMMARIVM.

1 *Baptismi quot sunt accidentia & solennitates.*
Baptizandus, in quibus locis inungatur.

¶ Caput tertium primæ partis.

1 COnsequenter de accidentibus baptismi restat videre. † Sunt autem octo de solennitate baptismi quæ non sunt de substantia, versus.

Sal, oleum, chrisma, cereus, chrismale, saliua,
Flatus, virtutem baptismatis ista figurant.
Hæc cum patrinis non mutant, sed tamen ornant.

Inungitur autem baptizãdus in quatuor locis, scilicet in frõte, vt fidem publicè prædicet, & hoc fit in confirmatione per episcopum. In vertice, vt agenda facilius cognoscat. Inter scapulas, vt iugum Christi suauiter portet. In pectore, vt Deũ dulcius diligat. Sed de istis omnibus melius videbitur infra, in practica huius sacramenti.

SVMMARIVM.

1 *Cautelæ duodecim pro baptizantibus.*
2 *Baptismus an a quocunque indifferenter recipi possit, & quando.*
3 *Iudæus & infidelis, an nunquid possint puerum de fonte leuare.*
4 *Intentio in omni sacramento habetur pro regula.*
4 *Puer in vtero matris baptizatur & natus mortuus, an sepeliendus in cæmiterio.*
5 *Chrisma vetus non debet in baptismo adhiberi.*

¶ Caput quartum primæ partis.

1 NVnc de cautelis circa istud sacramẽtum adhibendis est videndum. † Primò caueat sacerdos, ne in priuatis domibus baptizet infantem vel adultum, nisi esset puer Regis vel Principis, quibus in hoc defertur. Et hoc intellige præter causam necessitatis, alioquin in necessitate potest ipsum baptizare vbique, vt si puer esset in mortis articulo, aut deferentes haberent inimicitias capitales, pout hoc totum nota in clemen. vnica, de baptismo & eius effectu.

Secũda cautela, Caueat ne quẽdã coactè baptizet, vt Iudæũ vel paganum, Et hoc si reclamat, aut protestatur aliquo signo exteriori suum dissensum; nam talis non recipit sacramentũ, nec cogitur legem Christianam tenere. Si autem metu mortis vult baptizari ne cremetur, vel suspendatur pro suis excessibus, talis si non reclamat, quam intus dissentit, vt sacramentum recipiat, tamen tenetur legem Christianam seruare.

Tertiò caueat, ne baptizet amentem vel fatuum seu furiosũ: veruntamen, vt dicit sanctus Thomas, amentes a natiuitate recipiunt sacramentum, sicut & pueri. Et illi, qui incurrunt amentiam ex infirmitate, postquam habuerunt vsum rationis & lucida interualla, & habuerunt tunc propositum recipiendi baptisma, tunc suscipiunt sacramentum & rem, etiam si actu contradicant, quando baptizantur in amentia, alias non. Et sic intelligendum est, qđ dicit Augusti. iiij. Confessionum de amico suo, qui dum desperaret, baptizatus est nesciens.

Quartò caueat, ne Iudæum vel paganum statim baptizet, & nisi prius de fide instruatur, de conse. dist. iiij. Iudæi. Et hoc, ne ecclesia in talibus decipiatur. Et hoc est verum, nisi necessitas aliqua eis immineret.

Quintò caueat, quando simul plures baptizat, ne dicat, Ego baptizo vos, quia grauiter peccaret, secundum Tho. & tamen essent baptizati, & ideo cum plures baptizat, ad quemlibet seorsum dicat, Ego te baptizo, &c. hæc sanctus Tho. Si tamen maxima necessitas instaret, vt si portarẽtur duo vel tres pueri simul debiles & infirmi, quasi agonizantes: tũc videtur mihi qđ possit dici, Ego vos baptizo, &c. ne propter dilationem vlteriorem pueri morerentur.

Sextò caueat, ne variet formam per aliquam interpositionẽ magnã, per quam discõtinuaret actum; hoc enim multum noceret, secundum Pet. de Tharan. super iiij. sentent. di. iij. q. ij. Modica tamen interpositio vel interruptio nõ nocet: vt si dicatur, In nomine patris, & tunc fortè aliquod impedimentum sacerdoti occurreret: vt si madidaretur sibi manica superpellicij vel simile, ita qp diceret ministro, vide ne madidetur superpelliciũ vel simile, & tũc vlterius prosequeretur, & filij & spiritussancti, non vitiaret baptismum. Similiter de tussi, si acciderit tempore prolationis, dicendum est, aut etiam de silentio lõgo inter verba longa, idem intelligendum est, secundum Tho. super iiij di. iij. q. j. arti. j.

Septimò caueat sacerdos, ne in peccato mortali existens baptizet cũ solennitate more solito puerum, quia peccaret mortaliter, secundum san. Tho. & Pet. de Tharan. super iiij. di. v. q. ij. quamuis puer baptizetur in hoc casu. Et baptismus confert tã per malum, quàm per bonum ministrum, quia bonitas ministri non est de necessitate baptismi, sed de congruentia. † Nec peccat suscipiens baptismum a malo sacerdote tolerato ab ecclesia, secus est de præciso ab ecclesia, vt ab hæretico, schismatico, excommunicato, a quibus nullo modo recipiendus est baptismus, nisi in casu necessitatis; tunc enim etiam a non baptizato, vt a Iudæo vel pagano posset recipi quantumcunque malo, dummodo in forma ecclesię redderetur, cum intentione, videlicet faciendi illud qđ facit ecclesia. Veruntamen licet baptismus a malo sacerdote tolerato ab ecclesia nõ vitietur, quãtum ad sacramentales effectus; tamẽ a bono sacerdote melius recipitur, si haberi potest: quia ſm beatum Thomã, cũ effectu principali potest aliquid addi plus ex merito baptizãtis. Ex hoc patet, quàm damnabile & periculosum est sacerdoti mortaliter peccato mortali ad vnam horam, cum semper debeat esse paratus ad ministrandum sacramenta.

3 † Sed circa hoc nota, qp licèt in casu necessitatis Iudæus vel paganus possit baptizare, nõ tñ possit leuare de fonte ſm Tho. Ratio, quia in primo casu baptizando potest tenere vices Dei, cũ sit eius creatura; sed in secũdo nõ, qa nõ est mẽbrũ ecclesię, nec ẽt aliquam cognitionẽ spiritualẽ contrahit, cum sit expers spiritualis gratiæ. Hæc Tho. super iiij. distin. vj. q. iij. ar. ij.

Octauò attendat, vt habeat circa baptizandum actualem intentionem baptizandi, & maximè cum dicit verba essentialia. Tamen si tunc non haberet eã, & tñ prius habuit eundo ad baptizandũ, sufficit. Ex quo patet, qp furiosus, aut ebriosus nõ põt baptizare. Et dico de ebrioso carẽte vsu rationis, quia talem intentionẽ non habet, nec actualẽ, nec habitualẽ, quę est necessaria, iuxta illud, Accedit verbũ ad elementũ, & fit sacramentum. Nã ſm Bonauẽ. in iiij. di. iiij. q. j. arti. in fi. principalis, ad hoc qp verba ordinẽtur ad effectũ assignatũ, necessariũ est interuenire intentionem ministri; qp intẽdit in illo actu & verbo dare talem effectũ, vel saltẽ, qp ecclesia facere ordinauit, vel saltem qđ Christus instituit dispensare, alioquin verba & elementum 4 vt sic diffinita non faciunt sacramentum. † Hoc autem pro regula habẽdum est, qp ad omnẽ sacramẽtorũ dispensationem, necessarium est habere intentionem actu vel habitu, explicitè vel implicitè, secundum Tho. in iiij. distin. vj. q. ij. ar. j.

Nono caueat quilibet, ne puerum antequam nascatur de vtero mrĩs, baptizet. Et hoc, si puer quo ad oẽs partes eius, est in vtero mrĩs integer & totaliter, quia sic non potest aqua eum attingere immediatè, nec potest lauari ibi existens. Si autem apparet principalis pars, puta caput, tum simpliciter baptizari potest, quia iam potest aqua aspergi. Si autem apparet pars minus principalis, sicut manus vel pes, illa etiam esset baptizanda, quia in illa parte est tota anima, licet nõ omnes sensus vt in capite, & postmodum potest baptizari, si nascatur viuus, sub cõditione.

5 † Talis tamen puer si nasceretur mortuus, sepeliretur in cimiterio, secundum Doctorem subtilem, dist. 4. q. i. artic. 2. item tenet Ioan. Parisien. dist. 3. Similiter dicendum est de illo, circa quem diminuta est forma ecclesiæ necessaria ex necessitate instanti. Talis enim sepeliretur in cimiterio, quia pię creditur qp summus sacerdos suppleret secundum Petrum de Tharan. di. iij. q. ij. arti. j.

Decimo caueat, ne mrẽm infirmam vel moriẽtem diuidat, in qua puer viuit, quia sic homicidium committeret quisquis hoc faceret. Non sunt enim facienda mala, vt veniant bona. ad Ro. iij. Ideo cautius dimittit perire infantem cum ea, quam ipsa pereat, secundum do. Petrum vbi s. Si tamen mr mortua esset iam perfectè, tunc potest & debet eam facere diuidere, & puerũ inde extractum baptizare, alias non.

Vndecimò caueat, ne monstrum non bene prius diiudicatũ, an sit vnus homo vel duo, vel an habeat vnam animam vel duas, baptizare festinet. Nam si sint duo capita, duo colla, & duo pectora, & per consequens erunt duo corda, & ita baptizandi sunt duo, & quilibet seorsum. Si autem non est certum qp sint duæ animæ, tunc primò baptizandus est vnus, & postea alter sub conditione, dicẽdo; Si tu es baptizatus, non te rebaptizo; sed si non es baptizatus, ego te baptizo, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et tale mõstrũ dicitur fuisse in Francia duo capita habens, quorũ vnũ expressit velle de eo, de quo alterum expressit nolle; vnum tamen voluit continere, & sobriè viuere, & aliud lasciuire & epulari: & cum vnum per os suum excederet, aliud se grauari clamabat. ita refert doctor subtilis, di. vj. q. j. arti. iij.

Duodecimò caueat, ne chrismate antiquo baptizet, quia punitur sacerdos hoc faciens, de conse. di. iiij. si quis de alio, & de sen. exc. in c. quoniam, lib. vj. Vbi dixit gl. finalis dando rationẽ, § quia vetus chrisma non debet inesse viui, nec de illo debet qs chrismari. Et deponitur sacerdos, qui de illo antiquo chrismate

vngit

vngit baptizatũ, nisi in mortis artic. Vnde oĩ anno nouũ chrisma debet confici, & antiquum cremari, de conse. dist. iij. literis. Si autem diligẽs sacerdos inter omnia, ne puer decedebat sine baptismo, vt si iam incæpit canonem missæ, & viderit puerum morientem sine baptismo, potest eum baptizare, de conse. di. j. nullus episcopus, in glo. pen.

SVMMARIVM.

1 *Cathechismus & exorcismus, an & quando præcedere debeant baptimum.*
2 *Exorcismus quid sit, & ad quid institutus.*
3 *Catechismus quid sit.*

¶ Caput quintum primæ partis.

1 REstat nunc ponere practicam manualem circa huius sacramenti dispensationem. † Est autem primò sciẽdum qp catechismus & exorcismus debent præcedere baptismũ, qp solẽniter cõfertur. Exorcismus verò dicitur illa sonatio orationum, per quam expellitur diabolus & adiuratur vt recedat a puero, de quo dicit Tho. qp valde conueniens sit ipsum præmitti ante baptismum, vnde hoc signant ea quæ ponuntur in baptismo, Recede ab eo sathana, &c. Ipse etiam exorcismus debilitat potestatem dæmonis, ne tantum possit in homine sicut ante, ne baptismum & alia bona in ipso impediat. Sed potestas prædicta totaliter tollitur in baptismo, sicut etiam Pharao prius est flagellatus populo nõdum de Egypto egresso, & postea totaliter in mari rubro (qđ est figura baptismi submersus. † Et sic bene dicit̃, qp exorcismi sunt instituti propter energuminos, id est intus laborantes per infectionem fomitis, videlicet contra diabolum in eis potestatem habẽtem. Hæc Tho. di. vj. q. iij. arti. j. & ij. Est autem catechismus, secundũ 3 Thom. † instructio ante baptismum in illis, quę sunt communia. Et dicuntur fidei redimenta, ad quæ credenda omnes explicitè tenentur, sicut est fides Trinitatis, Incarnationis, & Passionis domini, Iudicij & Prouidentię Dei de factis hominum, de alijs autem debet instrui post baptismum. Vude etiam secundũ Tho. in adulto requiritur, vt per se catechizetur, & Christianam religionem profiteatur. Catechizatur autem ad hoc adultus, qui ad fidem vocatur, & ad quam vocatur proprio moueat̃ voluntatis arbitrio. Hinc est, quod cũ baptizatur Ruthenus vel paganus adultus, non patrini, sed ipsemet pro se ad interrogata respondet sacerdoti. Huius contrarium seruatur in Mazonia, in Polonia, & satis malè.

SVMMARIVM.

1 *Baptizandi modus.*
2 *Patrini in baptismate officium, & de compaternitate.*
3 *Baptizatus, nunqnid per sacerdotem debeat inungi in fronte.*
4 *Baptizato nonne spiritus sanctus datus, est statim in ipsa aqua baptismi.*

¶ Caput sextum primæ partis,

1 POstquàm igitur puer debet baptizari, † sacerdos nõ permittat nisi vnum virum, vel vnã fęminã in patrinos, prout determinatũ est de cognatione spirituali, quam uis, lib. vi. de conse. dist iiij. non plures. Alicubi tamẽ cõsuetudo obtinet, qp si puer masculus debeat baptizari, tunc duo viri, & vna mulier in p̃rinos admittantur. Et illa est satis tolerabilis, cũ honestatẽ quãdã & vrbanitatẽ contineat. Deinde autẽ ante fores ecclesiæ sacerdos statuat patrinos; vt si puer est masculus, teneat eũ vir: si verò fęmina, teneat eã mulier, & isti duo stant iuxta se. Alij verò possunt stare in ecclesia, vel iuxta, qui puerum conduxerunt, nec pro ipso respondeant, sed possunt omnia attendere, dummodò non tangant puerum ad occasũ solis, solus autem stet ad orientem. Quo facto sufflet in faciem eius, & dicat illum exorcismum, Exi immunde spiritus, & da honorem Deo viuo, &c. quę continentur in agenda. Iterũ statim dicat, Recede ab eo diabole, &c. Flatus autẽ ille, siue exsufflatio, debet fieri ad occidẽtẽ, vt patet secundum Thom. & significat spiritus maligni expulsionẽ, & boni introductionem. Post hoc facit crucem in fronte eius, dicens: Signum saluatoris Domini nr̃i Iesu Christi in frontem tuã pono. Similiter in pectore aliã faciet crucẽ dicens; Signũ Saluatoris Domini nostri Iesu Christi i pectus tuũ pono. Et demũ ꝯiũctim sub vna ꝓlatione faciet vnam crucem in fronte, & aliã in pectore, dicẽs: Accipe signaculũ sanctę crucis tã in frõte q̃ in corde, &c. Et qđ ista signatio significet, statim in prædicta oratione ostenditur, cum dicitur: Sume cęlestium præceptorum fidem, &c. Per qđ denotatur, qp ad hoc in pectore signatur, vt in præceptis Dei suscipiendis, acceptus efficiatur. Et in fronte, vt lęta facie Dei culturę existat aptus. Demũ sequitur oratio, Preces nr̃as, &c. in qua tunc dicitur, Et hũc electũ tuũ, crucis Dñicę, cuius impressione eum signamus, in virtute custodi. Et fiat crucis signatio super totũ puerũ. Inde sequitur oratio, Omnipotes sempiterne Deus, &c. Circa quam quærat prius sacerdos de nomine infantis dicendo, quis debet vocari. Et postquã illi dixerint, N. ille statim prosequat̃, incipiendo orationem, dicens; Oĩps sempiterne Deus, pater domini nostri Iesu Christi, respicere dignare sup hũc famulũ tuũ, &c. Nõ est aũt opus, cũ venerit ad locũ proprij noĩs in aliqua oratione, qđ requirat p̃rinos, dicẽs: Quomodo vocatur, & hoc propter incõgruitatẽ, quę ibi contingeret, & improprietatem locutionis. Nã oĩo quãdoque requirit dici proprium nomen in accusatiuo casu, & patrini respondent in nominatiuo, qđ est magna absurditas, sicut patet cum dicitur, Respicere dignare super hunc famulum tuum N. si patrini responderent in nominatiuo dicendo, N magna esset incongruitas. Dicat autem sacerdos solus variando nomen vsque ad fontem secundum exigentia orationũ, prout viderit expedire, nec toties quoties occurrit nominis nominatio, requirat patrinos, sed solus nominet in latino propter absurditatẽ p̃dictã. Orationes autem istæ fiũt ꝓ puero, vt gratia p̃ueniat & subsequatur quæ vires præbeat libero arbitrio. Et qp procul fiat vniuersa maligni spiritus illusio, signatur puer in fronte, in pectore, in oculis, in naribus, in ore, signo crucis, cuius virtute victus est diabolus, & exaltatꝰ est Christus, vnde Abacuch iij. Cornua in manibus eius sunt, ibi abscondita est fortitudo eius. Hoc signo muniũtur totius corporis sensus, cuius virtute & omnia sacramenta complentur, & oĩa diaboli figmenta frustrantur. Sicut enim cum primogenita delerentur Agypti, populus Hebræorum signatis postibus domorũ suarũ sanguine agni paschalis in typo Dominicę passionis, saluatus est; populus verò Egyptiorũ, qui hoc caruit signo, in suis primogenitis grauiter percussus est, apud Ezechielẽ. Hierusalẽ ab imminente clade liberanda esse promittitur, si Thau (quæ figuram crucis exprimit) in frontibus gementium atque dolentium signaretur. Deinde antequàm sal ponat in os pueri, recepto sale simplici & mũdo, benedicat ipsum specialiter per illã orationẽ, Exorcizo te creatura salis in nomine Dei patris omnipotentis, & in charitate Domini nostri Iesu Christi, & in virtute spiritussancti, &c. faciendo signa crucis ad inuocationem cuiuslibet personæ sanctæ Trinitatis, & compleat vsq; ad finẽ. Nec credat quis, posse sufficere sal illud ad exorcizãdum puerũ, qp benedicitur die Dominico ad benedicendum aquam, cũ illud speciale officium habeat, & distinctũ ab isto. Et ideo caueat sacerdos, ne cum illo sale, cum quo die Dominico aquam Exorcizat, ad baptismum vadat, sed ipso die dominico in alio scypho benedicat sal pro benedicenda aqua, & in alio pro exorcizandis infantibus ante baptismum. Cum autem compleuerit orationẽ dictam, & sal benedixerit, recipiat sal, & ponat ad os pueri, dicens: Accipe salem sapientiæ, & sit tibi dominus propitius in vitam æternam, Amen. Ponat tamen sal in os pueri pulchrè & modestè, non cũ vehementia, sicut quidam solẽt ponere, ita quod puer cogitur flere propter duram impressionem salis, qđ est abominabile. Seruanda est namq; maxima vrbanitas & honestas in sacramentorum collatione, propter deuotionem populi excitandam, & reuerentiam sacramento a populo impendendam & exibendam. Significat enim salis immissio gratiã & sapientiam, & à peccatorum putredine præseruationem. Consequenter prosequantur orationes solitæ, quæ habentur in agẽda. Et prouideat sacerdos, eas correctè dicere. Et quia speciales sunt orationes super fęminas, & speciales super viros, ideo singulas adaptet. Quæ autẽ sunt super vtrosq;, illas proferat super vtrosq; indifferenter. Deinde sequitur euangelium, secundum Mattheũ Oblati sunt Iesu paruuli, &c. quod sacerdos dicturus. deponat mitrã, similiter patrinos deponere faciat. In legendo autem imponat manus infanti, vt pręcludat diabolo expulso viã ne redeat. Et hoc idẽ significãt bñdictiones & crucis signationes superius præmissæ. Legat autem præmittẽdo, Dominus vobiscũ. Quo facto, faciat orare, Pater noster, & Credo in Deũ, ipsos patrinus; demum dicat illam orationem, Nec te lateat Sathana, &c. Quo facto recipiat mundos pulueres terræ, & immiscens sputo faciat inde lutum in manu sinistra, recepto eo duobus digitis. s. pollice & indice dextræ manus, tangat aurem pueri dicens, Effeta, quod est adaperire. Et cum subiunxerit, in odorẽ suauitatis, tunc tangat aures. Caueat autem, ne faciat lutũ grossum & astantibs abominabile, sicut quidam facere cõsueuerũt emittentes pro sputo quãdoq; flegma spumosum ex ore, inducentes horrorem abstantibus. Designat autẽ sputi & saliuę immissio sensus tactus, auditus & aliorũ sensuũ spiritualium apertionem, vel signat impedimenti remotionem ipsius dęmonis respectu fidei, docendo vel discendo.

Post hoc Sacerdos introducat puerum in ecclesiam dicens, Dñs custodiat introitum, &c. dans ei per hoc potestatem intrandi ecclesiam, & annumerãdo eũ consortio fideliũ, quo ad hoc videlicet vt possit orare cũ fidelibus in ecclesia si est adultus, etiam in missa, dũ tamẽ talis sit exorcizatus, ẽt si nõ esset vlterius secum processum: nõ tamen posset audire totã missam, sed nisi vsque ad Sursum corda, sicut & cathecuminus. Tũc sacerdos accedens ad fontem quærat a patrinis nominando puerũ dicens, N. abrenuntias Sathanę. Et illi respõdeant, Abrenuntio. Et iterũ dicit, Et omnibus pompis eius. Illi respõdeãt, Abrenũtio. Hoc aũt fit ideo, vt prius abrenũtiet errorẽ, & sic apꝓximet ad veritatẽ, iuxta illud Aposto. Deponite veterẽ hominẽ, ſm cõuersationem pristinã. abnegãtes omnẽ impietatem & secularia desideria. Deinde quęrat iterum, Credis in Deum patrem omnipotentem, &c. Et ter respondent patri-

ni,

ni, Credo. Et sic de singulis articulis fidei specificādo distinctè, & interrogando. Et licèt duodecim sint articuli fidei in symbolo,de quibus omnibus deberet quęrere & interrogare sigillatim,sufficit tamen si plures articulos simul coniungat,& de ipsis simul quærat, & ita sufficit si totum symbolum sex vicibus vel octo percurrat interrogando. Interrogatio autem ista debet esse in vulgari,& non in Latino , quia tunc patrini laici fidem profitentur pro baptizando puero. Est autem sciendum , quòd si adultus baptizatur,licèt patrini ipsum teneant,tamen ipse solus debet respondere,& non patrini ad interrogationem fidei, & abrenunciationem supradictam,cum habeat vsum liberi arbitrij. Hoc autem symbolum traditur baptizandis tanquam nouæ vitæ auditoribus, per quam professionem incipit in eis mori vetus homo,& per fidem nouus viuere,qui secūdum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Tandem sacerdos accepto oleo sancto ad hoc disposito,quod vocatur oleum cathecuminorum,referens puerum ex velamine suo & denudans eum vngat eum in pectore,deinde in scapulis dicens, Ego te linio oleo salutis in Christo Iesu domino nostro. Et tādem subiungat, Pax tecum. Et clericus assistens respondeat, Et cum spiritu tuo. Ista autem inunctio olei significat hominis expeditionem , quam suscipit aduersus diabolum in pugna. fit enim in signum pugnę contra inimicum , sicut athletæ inunguntur , secundum Thomam. Vel secundum Petrum de Tharañ. signat legis Dei amorem , per hoc quod fit in pectore vbi est locus cordis. Per hoc autem quod fit inter scapulas,designat deuotam subiectionem. Vngitur autem in pectore,ne hostis ei immunda persuadeat desideria. Inter scapulas vbi est vigor portādi onus, qđ fortitudinem accipiat ad portandum pondus diei & æstus. Vngitur etiam in pectore,vt vigeat in eo sapientia. Vngitur etiam in humero dextro,ꝙ in exercitijs bonorum operū indeficiens seruetur patientia. Neque enim nouerit sinistra,qđ fecerit dextera vestra. Mat. v. Sed quia in humeris vigor cōstat portandi onera,huius partis vnctione Christi athletę dedicantur , vt sciant se esse ad certamen vocatos per totum vitæ suæ cursum contra antiquum hostem publicis ac priuatis congressibus pugnaturos. Vel,secundum Rabanum in lib. de institutione clericorum,de conse.di.iiij.c.deinde. Pectus vngitur , vt nullæ reliquiæ latentis hostis in eo resideant , sed in fide Trinitatis mens eius confortet. Item inter scapulas,vt vndique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur. Deinde omnibus his ritè peractis,quærat sacerdos a patrinis infantem tenentibus,& si fuerit adultus , tunc ab ipsomet adulto quærat dicens, Quis vocaris? Et ille respondeat, N. Tādem sacerdos quęrat,vis baptizari? Et ille respondeat, Volo. Hoc autem facit ter, propter hoc vt constet de ipsius voluntario proposito baptizādi,& ne coactus baptizari videatur. Et tunc sacerdos recepto puero ad manum sinistram, denudato eo toto, si est in æstate: si verò in hyeme, denudetur tantum ipsius caput patēter & manifestè vsque ad ipsius scapulas,tenēdo eum supra fontem si est infans: si verò adultus , tunc solum inclinato capite in fontem ter dicat distinctè & expressè habendo intentionem ipsum baptizandi, Et ego te baptizo in nomine patris. Et tunc faciat manu dextera primā aquæ in capite pueri perfusionem,statimque prosequatur dicens,& filij,faciendo secundam perfusionem in capite pueri,sicut prius. Et deinde subiungat & spiritussancti,faciendo similiter tertiam perfusionem seu ablutionem. Quam quidem immersionem recipiens homo a sordibus vetustatis ipsius exutus,& alium nouum hominē indutus,triduanæ Christi sepulturæ consepelitur. Vnde ait Apostolus, Quicunque baptizati sumus,&c. Ambro. autem in lib. de sacramentis, dicit ꝙ trina interrogatio ante baptismum,& trina immersio in baptismo significat triplicem lapsum peccati,qui ibi abluitur.s. cogitationis,locutionis,& operis,ideo etiam fit trina confessio. Ista etiam forma obseruanda est a vetulis in necessitate baptizantibus,& per curatores sæpius prædicanda. Nam cōperi & inueni in parochia mea quādoque multa superstitiosa & vana his verbis addi,& ea mirabiliter variari. Quidam enim proferunt solū ista verba sine aspersione aquæ,credentes sufficere solam prolationem verborum. Quidam autem solo sale puerum cum his verbis tangunt, Quidam verò formam verborum mutant dicētes, N. ego te baptizo in nomine Dei,amen. Quidam autem dicunt , in nomine omnipotentis Dei , amen. quę omnes formę enormes sunt,nec aliquid operantur.

2 Sed hic quæritur,† Cuius sunt verba illa, cum dicunt patrini interrogati, Abrenuntias sathanę? respondēdo, Abrenuntio. vel credis in Deum? & illi respōdēt, Credo. Vř enim cuiuscunq; sint,quod mētiri videat̄ ille, qui respōdet. Si enim sunt ex persona patrini, mētitur,quia nō habet in conscientia qđ ipse baptizetur. Si autem pro puero dicuntur , nihilominus mentitur patrinus,cum puer sit nullius voluntatis cōpos,vt patet ex eo,quòd dum immergitur recalcitrat. Ad quod dicendum est,quòd patrinus in persona sui loquitur. Quod autem respondet, Credo,&c. tantum est,ac si diceret, Talē fidem habeo,per quam hic saluari pōt. Cū simpliciter respōdet, Volo baptizari,sensus est,in fide mea,quã ego teneo, baptizetur. Seruantur tamē verba illius pueri ex idētitate verborum patrini, vt identitas verborum ad puerum notetur. Vnde dicit Bonauentura,ꝙ quando respondetur in persona paruuli, Credo,non est falsus sermo,vel inconsuetus:quia secundū Augusti. frequēter signū accipit pro re,sicut dicimus, Cras erit resurrectio Domini. Et videns fumum dicit, se videre ignem. Vnde sensus est, Credo.i. sacramentum fidei recipio,vel recipere paratus sum,i. ad credendum me obligo. Dicit etiā iste Doctor, ꝙ patrini postea tenentur puerum docere in his,quæ sunt de fide,vel de bonis moribus,si non habet alios doctores vel parentes:nunc autem ex quo habent parentes catholicos:& visitant ecclesias,ibi potius docentur, & sic patrini excusantur. Notādum etiam ꝙ qui vult esse verus patrinus,non solū debet respōdere verbo solita,sed etiam tangere puerum , vnde responsio non est de necessitate seu essentia compaternitatis spiritualis , sed tentio seu leuatio. Potest etiam compaternitas contrahi per procuratorē, quantum ad amicitiam , sed non quantum ad compaternitatis spiritualis vinculum. vnde solus procurator est verus compater,& non constituens procuratorem , vt habetur de procurat. c.si.lib.vi. Deinde sacerdos accepto sancto crismate,vngit puerum in summitate capitis,dicens orationem, quæ sequitur. Deus omnipotens pater Domini nostri Iesu Christi, qui

3 te regenerauit ex aqua & spiritusancto, &c. † Circa hoc tamen cauendum est sacerdotibus,ne puerum vngat in fronte, sicut iam plures fecisse cognoui, & eos decetero facere prohibui & interdixi. Nam solus episcopus habet vngere in fronte in confirmatione. Vnde prohibitum est inferioribus sacerdotibus, vt nunquam tangant frontem hominis aliqua vnctione , quoniam eis non competit. De hoc expresse habetur in gl. ij. c. quoniam in baptismo,de sen. exc. li.vi. vbi dicitur manifestè, ꝙ post baptismum sacerdos inungat in vertice chrismate,non autem in fronte: quia hoc est solius episcopi,vt no. de cōsuetudi. c.j. quāto. Prohibitio autem,ne sacerdotes inferiores inungant in fronte, habetur in pluribus iuribus,vt patet de conse.di.v.c.nouissimè. Erroris autem causam illorum sic errantium comperi,quia libros, viaticosque suos, ipsos sic grauiter decipere vidi. Nam fere omnes agendæ & libelli baptismales in hoc loco sic habent, Hic faciat sacerdos crucem in fronte. Corrigāt igitur decetero libros suos erroneos,ne a Domino corrigantur , & agant pœnitentiam de errore præterito. Adeant autem auctoritatem ordinariam,per quam cum eis super huiusmodi errore commisso dispensetur. Et fit etiam ista vnctio in capite, vt charitas quæ per spiritusanctum,datur, abundet semper in cordibus nostris, secundum illud Sapien. Oleum de capite tuo nunquā deficiat. Vñ & Apostolus, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris p spiritusanctum. qui datus est nobis. Vel fit ideo in vertice , vt cognoscat se promotum esse in regale genus & sacerdotale , vt a Christi consortio vocetur Christianus, & æterni regni sit cohæres. Et etiam statim tegitur veste vel mitra, vt intelligat se diademate regni & sacerdotali (sicut dictum est) potiri.

4 Sed dubitatur: Nonne † iam spiritussanctus datus est baptizato i ipsa aqua baptismi? Respondeo ꝙ sic, sed differēter hic & ibi. Nam ibi datur ad peccatorum præteritorum remissionem. quia per ipsam aspersionē aquæ in baptismo omnia præterita peccata purgata sunt. Sed hic datur in ista vnctione ad ædificandum in corde nostro Dei & proximi dilectionem. Cōsequenter datur baptizato vestis candida,quę debet ita disponi,vt cooperiat totum caput & omnia loca vnctionum , scilicet scapulas & pectus , ſm Hugo. quæ candore suo figuram præfert acceptę nouitatis , & restitutionem innocentiæ, & spem futuræ immortalitatis. Hæc est autem vestis , in qua ad nuptias Regis intrare quælibet est necesse. Vñ sacerdos imponēdo ei dicit, Accipe veste cādidā, sanctā & immaculatam,id est,vitę innocētiam (quę tūc ei restituitur) quam perferas ad tribunal Christi, vt habeas vitā æternam, amē. Pōt tamē iste pāniculus & seruari pro alijs pueris baptizādis in ecclesia,vt dicitur,de cōse.dist.iij.c.si quis,vbi dicitur , Si quis voluerit chrismate iterum pānum linire, & super alium baptizandum mittere, non est absurdum.

Et vltimo sacerdos tradit puero in manus lāpadem , seu cereum incensum , quod significat fidei amoris longitudinem. Lumen enim significat fidem , sed incensum significat fidem informatam charitatis feruore. In manibus autem acceptum significat bonorum operum exhibitionem , & cum tali Christo omnes occurrere debemus ad iudicium venienti. Et ideo dicit sacerdos, Accipe lampadem ardentem , & irreprehensibilem, & custodi baptismum tuum , vt cum Dominus ad nuptias venerit, possis ei occurrere vnà cum sanctis & electis Dei in aula cœlesti,vt habeas vitam æternam,& viuas in secula sæculorum. Amen.

Secunda

¶ *Secunda Pars Tractatus.*

¶ De Sacramento Confirmationis.

¶ Præfatio.

Confirma hoc Deus, qđ operatus es in nobis. Psal. lxvij. Post sacramētū baptismi , sequit̄ aliud qđ maius est , quātū ad ministrorū dignitatē. Hoc n. a summis Pōtificibus.i. epis vel suffraganeis tātūmodò tradit̄, sicut & a solis Apostolis tradebatur,vt dicitur de cōse.di.v. manus. Prius.n. vnctio,postea sequit̄ ꝯfirmatio: ibi peccatū dimittit̄,hic gratię donadātur. Dat̄ aūt hic illa gr̄a,qua ꝯ singula vitia & nō semp,qñq; tñ pugnat̄. Est aūt gratia quasi armatura quędā,qua in hoc deserto post trāsitū maris baptismi ꝯ vitia pugnamus. Sicut.n. submersis Egyptijs a tergo sequētib⁹ filios Israel olim hostes oppugnauerūt p desertū,sic submerso diabolo in baptismo,q primū nos insequebat̄,multa nobis p huius vitę desertū vitia cōstituit, ꝯ quæ vitia gratia in hoc sacramēto est data,qua quasi armatura & munitione quadā muniamur. Vñ post baptismi susceptionē, ī qua est gratia collata quātū ad innocētię & nouę vitę restitutionē , congruè petit eccl̄ia sibi dari sacramentū a Deo , p qđ in illa gr̄a ꝯfirmet̄ dicēs verba p̄missa, Cōfirma hoc Deus.s. p sacramētū ꝯfirmationis , qđ operatus es in nobis , scilicet per gr̄am baptismalis renouationis. Ista duo sacramēta ita sunt cōiūcta, ꝙ ab inuicē nisi morte p̄ueniēte,nullatenus pñt esgregari,& vnū sine altero ritè pfici nō pōt. ita dicit Melchiades Papa scribens Hispaniarum episcopis,cuius verba ponuntur de conse.di.v. de his verò.

S V M M A R I V M.

1 *Confirmationis sacramentum,quid sit.* 4.
2 *Confirmationis sacramentum,quæ substantialia habeat.*
3 *Confirmationis sacramentum,vnde,& quando ortum habuit.*
5 *Papa nunquid possit simplici sacerdoti committere , vt possit sacramentum confirmationis conferre.*
6 *Sacerdos simplex ex mandato Papę, an possit conferre ordinem sacerdotij.*
7 *Vnctio in fronte in confirmatione, cur fiat.*

¶ Caput primum secundæ partis.

Diffinitur autē istud sacr̄m , ſm Doctorē subtilē sup iiij. sentētiarū.di.vij.q.j. sic,† Cōfirmatio est vnctio hoīs viatoris aliqualiter ꝯsentiētis,vel libero arbitrio nōnūquā vsi, facta in frōte figur cerucis cum chrismate sanctificato , & hoc a ministro idoneo simul cū intētione debita inungēte, & verba debitè pferēte, significās efficaciter ex institutione diuina vnctionē aīæ p gr̄am roborātē ad ꝯfitēdū cū ꝯstātia fidē Christi. & ſm beatū Tho. super iiij. sentētiarū. Cōfirmatio in re est ipsa linitio chrismatis sub forma verborū præscripta. Et sciēdū est, ſm Pe. de Tharā. super iij. dis. xviij. & Arch. de ꝯse.di.v. nouissimè.

2 † qnq; dñr de substātia huius sacramenti , duo ex parte sacramēti in se. s. materia chrismatis.i. oleū cū balsamo ab episcopo sanctificatū, vt hr̄ de ꝯse.di.iiij. p̄sbyter. nec pōt sine tali oleo ꝯferri hoc sacr̄m, eo ꝙ ſm Tho. sup. iiij. di. vij. q.ij. artic.iij. illa sacr̄a,quę sibi ministrū determināt,ēt materiā sanctificatā requirunt,& exigūt. sed sacramentum quod non terminat sibi ministrū , nisi quātum ad solēnitatem, nō habet materiā sanctificatā quātum ad necessitatē,sed quātū ad solēnitatē,vt baptismus.& qa hoc sacr̄m determinat sibi ministrū, ideo ēt requirit materiā sanctificatā ab eo, qui est minister huius sacramēti.s. ab episcopo quare autē materia est chrisma,ostēdit ar.ij. dicens.

3 † ꝙ hoc sacr̄m sumpsit initiū ab aduētu spiritussancti in discipulo, qui apparuit in linguis igneis,sed igni nihil ꝯueniētius accipi pōt loco ei⁹ p materia in ꝯfirmatione q̄ oleū, qa lucet,& nutrit ignē. figurā autē linguę ꝯueniēter accipit balsamus, pp odorē,qa per ꝯfectonē linguæ odor bonę notitiæ Dei diffundit̄ in omni loco. ideo sicut visibilis apparitio spritussancti fuit ī igne figurata in figura linguæ, ita materia ꝯfirmationis est in oleo balsamato,vt oleū pertineat ad cōsciētiā , quā oportet habere nitidā eos , qui cōfessores diuinę fidei ꝯstituūtur.& balsamus ad bonā famā ptinet,quam oportet diffundere , & verbis, & factis in ꝯfessione fidei. hæc S. Tho.& licèt Christus circa institutionē huius sacramēti nō fuit vsus tali materia , nec Apostoli post eū , tñ ideo hodie ecclesia nō vtit̄ incōgruè tali materia,eo ꝙ Christus nō alligauit potentiā suā sacramētis. Potuit enim sine tali materia conferre , per aliū modū gr̄am huius sacramēti. similr̄ter, ſm Doctorē subtilē, potuit cū discipulis dispēsare in primitiua ecclesia , vt per aliū modū ꝯferrēt hoc sacr̄m, maximè cū tūc erāt aliqua signa sensibilia,vt puta descēsus spiritussancti desuper,& donū linguarū, quę oīa accipiebāt ꝯfirmati per Apostolos. vñ nō fuit necessaria eis materia huius sacramenti in signo tā occulto , ex quo in magis visibili , & euidētiori illud ꝯferebāt. Credit tñ idē Doct.

4 ꝙ hæc materia ab Apłtolis sit instituta,licet nō legat̄.† Secūdū, ꝙ est de substantia huius sacramēti,est forma verborū , quę est hęc. Cōsigno te signo sanctæ crucis,& cōfirmo te chrismate salutis in nomine patris,& filij,& spū sācti, amē. refert tñ Archi. de ꝯse.di.v.c. nouissime,& ſm Hug. ibidē tenuisse,ꝙ nec forma prædicta,nec alia est necessaria,& de substātia huius sacramēti, immò credit ꝙ sacr̄m olei , & sacr̄m chrismatis pōt ꝯferri sine verbo,dūmodo fiat vnctio de oleo,vł de balsamo ꝯsecrato. Itē ēt no. xcv. di. c. p̄uenit. illud tñ ibi dicit sub dubio,ego tñ istud dictū minus recipio,nec admitto,eo ꝙ nec iure, nec rōne ꝯsistit, & oīb⁹ Theol. magistris aduersat̄. Tertiū,qđ est de substātia huius sacramēti,qđ requirit̄ ex parte ministri, est dignitas pōtificalis,seu episcopalis,& intentio debita. In tatū enim requirit̄ ministeriū Pontificis in collatione huius sacramenti,vt si per aliū

5 simplicē sacerdotem fieret ēt de cōmissione,nō valeret,† licet ſm quosdā Papa pōt simplici sacerdoti committere , vt posset hoc sacr̄m ꝯferre,& hoc tenet gl. c. iiij. de ꝯsue. hoc ēt tenet ibi Host. hoc ēt tenet Archi. xcv. di. p̄uenit. hoc ēt idē ap,pbat Sanc. Tho. super iiij. di. vij. q. vj. ar. ij. vbi assignat rōnē. dicēs ꝙ Papa p hoc ꝙ est epōrū sūmus,nō dr̄ habere plenitudinē ptātis p relationē ad corp⁹ Dñi verū,sed per relationē ad corp⁹ mysticū,& qa gratia sacramētalis descēdit ī corpus mysticū à capite,iō omnis operatio in corp⁹ mysticū sacramētalis,per q̄ gratia dat̄,depēdet ab operatione sacramētali sup corpus Dñi verū. & ideo solus sacerdos pōt absoluere in foro pęnitētiali, & baptizare ex officio & ideo dicēdū est ꝙ pmouere ad illas pfectiones , quæ nō respiciūt corpus dñi verū,sed solū corpus mysticū,pōt a Papa q habet plenitudinē pōtificalis ptātis,cōmitti sacerdoti q habet actū sūmū sup corpus Dñi verū,nō aūt diacono , vł alicui inferiori,q nō habet ꝯficere corpus dñi verū , sicut nec absolu ere in foro pęnitētiali. Nō aūt pōt simplici sacerdoti cōmittere pmouere ad pfectionē, quę respicit aliquo mō corpus dñi ve-

6 rū.† Et iō simplex sacerdos ex mādato Papę nō pōt ꝯferre ordinē sacerdotij,qa oēs sacerdotes habēt actū. s̄. corpus Dñi verū, vel s̄. materiā eius. Pōt tñ ꝯcedere sacerdoti ꝙ ꝯfirmet,qa ꝯfirmatio pficit,cū in actu corporis Christi mystici , nō aūt habet aliq̄ relationē ad corpus dñi verū.& hoc dictū ap,pbat in toto Pe. de Tharā. sup iiij. sentētiarū,di.iiij. secundò principali. q. j. arti.ij. hoc idē ap,pbat Scotus.& licet Bonauētura videat̄ pmissis ꝯdicere,tñ assistēdū est maiori pti Doctorū prædictorū, q cum determinatione ecclesiæ hoc approbātes cōsentiūt ī toto,& ꝯcordāt. Quartū,qđ est de substātia huius sacramēti , est ex parte suscipiētis.s. suscipiēs q ē frōs. vnctio.n. fit ad ꝯsignificādū id,qđ ꝯfert̄ in sacramēto. Vñ in ꝯfirmatione ꝯfertur audacia ꝯfessionis,cuius oppositū .s. timor,& erubescētia principalius,& euidētius in frōte manifestātur , iō fit vnctio frōtis. hæc est rō Archi. de ꝯse.di.v. nouissime. Alia aūt rō, ſm Pet. sup iiij. di. vij. q. iiij. qa ēt robur in frōte signatur, iuxta illud Ezech. iij. Ecce dedi frōtē tuā duriorē frōtibus eorū. vñ in tribus sacramētis fit triplex vnctio sancti chrismatis,sed tñ diuersificant̄ ex fine,qa ī baptismo (vt dictū ē) fit ī vertice ad significādū fidei susceptionē, qa ver-

7 tex est locus rōnalis.† In ꝯfirmatione in fronte fit vnctio ad significandā audaciā ꝯfessionis,cuius impedimētū.s. timor, vł verecūdia,in pallore, vł rubore frōtis ostēditur ex propinquitate cellulę memoratiuę, & imaginatiuę : in ordine vero in manibus fit vnctio ad significādū potestatē cōsecrandi corpus dominicū. hæc Pet. Aliā rōnē ponit canō,dicēs, spiritussanctus in baptismo tribuit plenitudinē ad innocētiā , in ꝯfirmatione augmētū ad gratiā præstat. In baptismo regenerat̄ ad vitā, post baptismū ꝯfirmat̄ ad pugnā. In baptismo abluimur , post baptismū roboramur. Regñatio per se soluit, ꝯfirmatio armat , & instruit ad agones huius mundi,& prælia , de ꝯsecra. di.v. spiritussanctus. His oībus ꝯsonās Rabanus de institutio. cle. lib. j. c. xxx. dicit, Signatur in baptismo baptizatus cum chrismate in capitis summitate,idest in vertice per sacerdotē simplicem. Per Pōtificē verò in fronte,vt in priori vnctione. s. in summitate capitis in baptismo , significetur super ipsum spiritussancti descēsio ad inhabitationem Deo consecrandam. In secunda quoq;. s. in ꝯfirmatione,vt eiusdem spiritussancti septiformis gratia , cum omni plenitudine sanctitatis, scientiæ, virtutis, & veritatis, venire in hominem declaretur, habentur ista verba de consecra. di. v. nouissime. Dicitur aūt hæc gratia non solum communiter, sicut in alijs sacramentis,sed etiam specialiter , per quā quis deputatur ad effectum sanctitatis , & idoneus efficitur ad Christū confitendum. Et hæc est maxima vtilitas. Vnde hoc debent pēsare homines,& istud sacramentum nō omittere, nam omissio ipsius augmentum gratię subtrahit.

S V M M A R I V M.

1 *Sacramentum confirmationis,quæ accidentia habeat.*

¶ Caput secundum secundæ partis.

Consequenter videndum est de accidentibus huius sacramenti, quæ sunt quatuor. † Primò , quòd istud sacramentum est conferēdum a ieiuno episcopo,vt dicit canon de consecr. di.v. vt episcopi. hoc autem est propter venerabilitatem huius sacramenti , quia venerabilius est,vt a ieiuno conferatur. In necessitate tamen confertur post prandium , præsertim quando est multitudo cōfirmandorum, quæ ante prandium commodè expediri non potest,vel quādo

aliqui

aliqui veniunt de longinquo non volentes expectare in crastinum, vel quādo episcopus non potest expectare in crastinum. vnde melius est, vt tunc confirmentur, quàm si episcopo recedente sic dimitterentur.

Secundò, ꝙ istud sacramentum sit a ieiunis hominibus sumendum propter reuerentiam, & honestatem huius sacramenti, vt dicitur in c. vt ieiuni. de consecra. di. v. tamē vt dictum est, in necessitate etiam post prandium potest suscipi.

Tertiò, ꝙ in susceptione huius sacramenti debet alter confirmatus tenere confirmandum, eo ꝙ ille qui accedit ad illud sacramentum, non habet robur per se standi, nec præsumit per se stare, nisi adiutus ab alio. licet aūt de ratione huius sacramēti confirmatus debeat esse, qui illum debet tenere: tamen si non est confirmatus, propter hoc non est minutum hoc sacramentum, licet grauiter peccet, de consecra. distincti. v. nouissime.

Quartò requiritur, ꝙ locus vnctionis ligetur panno quousq; siccetur, & postmodum etiam, ſm Hug. debet homo esse sub quadam disciplina in custodiēdo chrisma. s. ne caput lauet, vsq; ad septem dies, propter septem dona spiritussancti, quæ tunc recipit. Hoc tamen hodie non bene seruatur: bonum tamen esset seruare propter reuerentiam sacramenti, & significationē prædictam. Consuetudo autem nostra est, ꝙ ligatura illa portetur vsq; ad tertiam diem, & tunc tertia die comburatur panniculus, & locus frontis bene cum sale, & aqua lauetur, & aqua in focum, vel in fornacem fundatur.

SVMMARIVM.

1 *Cautelę circa sacramentum confirmationis, & quę super hoc confirmans cauere debeat.*

¶ Caput tertium secundę partis.

1 PRimò caueat Sacerdos, † ne aliquem prius confirmatum confirmet, quia hoc sacramentum est irreiterabile, cum imprimat characterē indelebilem, sicut & baptismus, & etiam, quia magnam iniuriam faceret sacramento, qui istud reiteraret, cum per hoc prima confirmatio iudicetur nihil esse.

Secūdò caueat cōfirmādus, ne bis cōfirmari sciēter se faciat. Nā talis pro pęnitētia debet ingredi monasteriū, & ibi sub habitu regulari Deo famulari, vt dr̃ de ↄsec. di. v. dictum est nobis.

Tertiò caueat, ne vxor teneat in confirmatione virū, vel maritum suum, vel ecōuerso, propter ↄtrahendam cognationem spiritualē, quæ impedit matrimoniū ↄ̄hendum, & coniugalem actū. nam tales debent abstinere ab inuicem, vsq; ad mortem ipsorum, & sic separari debent thoro, licet non absoluantur a vinculo matrimonij vsque ad mortem.

Similiter caueat, ne quis filiū propriū teneat, quia ēt cōtrahitur cognatio spiritualis inter coniuges, nō tamen matrimoniū dirimens, sed tamen grauiter puniuntur coniuges.

Similiter caueat, ne soror fratrem, vel econuerso teneat, qa sufficit inter tales vinculū cognationis carnalis. Si tamē fieret, nihil impedit, sed tñ honestius est abstinere. nam turpe est audire, si frater vocaret sororem in hoc casu commatrem, vel econuerso. Alij tamen cognati vt patrueles, fratrueles, auunculi, patrini, &c. bene possunt tenere confirmandos nepotes, & alios.

Quartò caueat confirmandus, vt non accedat ad istud sacramentum, nisi confessus, si est sibi conscius alicuius mortalis peccati, ne ponat obicem gratiæ, quam suscepturus est in hoc sacramento. Quantum tamen est ex vi sacramenti, suscipit ipsum sacramentum, non tamen rem sacramenti, scilicet gratiam.

¶ *Tertia pars Tractatus.*

¶ De sacramento Eucharistiæ.

¶ Præfatio.

ACcipite & comedite. Matth. xxvj. & de conse. di. ij. panis. quia suscitati a per baptismum, & confirmati in gratia per confirmationem, ne laborantes in via pñtis vitę in certamine spirituali deficiant: (opus enim habent refici cibo spirituali, alioquin Saluatore testante, si dimissi ieiuni fuerint, deficient in via. Matth. xv.) ideo post duo sacramāta sequitur tertium. s. venerabilis eucharistia, qđ est cibus animarū nostrarū, iuxta illud Io. vj. nisi manducaueritis carnē, &c. ne igitur omittatur, sed frequentius sumatur a fidelibus, hortatur Saluator in verbis præmissis, dicens: Accipite & comedite. & rectus ordo est, vt post baptismū, & post cōfirmationē sumatur hoc venerabile sacr̃m ab adultis. Legimus si quidem, ꝙ submersis Egyptijs in mari rubro, trāsitoq; mari prædicto, filij Israel nouū pascha in azimo pane fecerūt in deserto. sic nos submersis dæmonibus in baptismo cū peccatis nostris in deserto huius mūdi pascha nouū in azimis sinceritatis, & veritatis huius sanctissimi panis facere debemus.

SVMMARIVM.

1 *Sacramenti eucharistiæ substantialia.*
2 *Sāguis, qui ex imagine Crucifixi emanasse ferūt, an fuit verus Christi sāguis.*
3 *Ratio circa panem, & vinum in sacramnto eucharistiæ.*
4 *Pronomen, hoc, in sacramento eucharistiæ, quid demonstret.*
5 *Consecrantis eucharistam intentio.*
6 *Sacramentum eucharistiæ triplicem requirit conditionē ex parte cōficiētis.*

¶ Caput primum tertiæ partis.

1 CIrca verò hoc sacramentum excellentissimū tria sunt considerāda. † Primò quidē substantia ipsius. Secūdò credenda ipsius. Tertio cautelæ. De primo sciendum est circa hoc sacramentum, ꝙ quatuor sunt de substātia sui necessaria. Primum est ordo sacerdotalis: nullus. n. potest hoc sacr̃m ↄficere, nisi sacerdos. vnde nec laicus, nec Angelus bonus pōt hoc cōficere, quia non habet quis potestatem super actum consecrationis huius sacramenti, nisi ordinatus in sacerdotē: nō. n. meritis sanctitatis, sed auctoritate officij, & ministerij sacerdotalis hoc sacramentū ↄficitur, iuxta illud, Nō in meritis ↄsecrantis, sed in verbis cōficit sacerdos. Ex quo patet error illorū, qui dicunt, ꝙ si laicus ꝓferret verba canonis super panē triticeum, cōficeret sacramētum, qđ omnino est falsum. nec debet quē mouere illa historia, quæ refertur de quibusdā pastoribus laicis, qui addiscentes verba canonis, & consecrationis in ecclesia a sacerdote tp̃e consecrationis prolata, ipsi etiam venientes ad greges suos super panem ꝓtulerunt eadem verba, & statim apparuit puer pulcherrimus. Ibi enim non fuit caro Christi, sicut est in hoc sacr̃o a sacerdote confecto, sed ibi fuit miraculosè ex permissione diuina quędē figura, & species carnis diuinitùs formata; nec ille puer erat verus Christus Deus, & homo habens animam, sicut est in sacr̃o isto per sacerdotē confecto, vbi realiter est Christus cū diuinitate & humanitate, & anima sua, sicut nunc est in cęlo; nec etiā illa caro illius pueri adorāda fuit, sicut Christus; nec sumēda pro corpore Christi, sed pro quodā miraculoso corpore, & opere diuino venerāda, 2 sicut alia miracula diuina. † Sicut ēt dicimus de sanguine illo, qui dr̃ exiuisse de imagine lignea passionis Christi, quā cū quidam Iudæi in cellario cōfodissent in contumeliā Christi, subitò emanauit qdā humor sanguineus in maxima quātitate, quo viso Iudæi illi fuerūt cōuersi. ille. n. humor nō fuit sanguis Christi verus, sicut est in hoc sacramento, nec dignus tali adoratione, sicut qui est in calice, sed modo suo venerandus, tanq̃ miraculosū opus Dei. Et de tali humore sāguineo collecto in loco p̃dicti cellarij fuit per diuersas partes mūdi distributū, ex quo ꝓuenerat error fideliū, qu putātes verū Christi sanguinē esse, adorabāt eū adoratione latriæ, & sic idolatrabāt. immo dato ꝙ fuisset verus sanguis Christi sub cruce Christi collectus, adhuc minus esset adorādus, q̃ ille qui est in calice per sacerdotē cōsecratus. Ratio huius est, quia ille diuisus est a diuinitate, q̃ citò defluxit ad terrā de Christo, nec potuit dici filius Dei amplius, nisi Christo reunitus, & reinteratus. Iste autē, qui est in calice, ↄiunctus est diuinitati, quia de ipso sanguine verū est dicere, hic est verus filius Dei, cū ibi ratione ↄcomitātię, si esset vera caro Christi, & anima eius, & diuinitas. Archi. de consec. dist. ij. qui manducant, tenet ꝙ nō remansit aliquis sanguis sub cruce Domini, nec etiam de carne præputij, sicut Romæ monstratur, & in Hvldeshevm, sed erroneè, quia tunc habuisset duo præputia, qđ tamē est falsum, & nō tenēdum. Magnę itaq; dignitatis sunt sacerdotes, qui hoc possunt, qđ nullus citra Deū facere potest. Sed proh dolor, dignitatem suam minimè attendunt, nullius penè id reputantes æstimationis.

Secundum, qđ est de substantia huius sacramenti, est materia debita, scilicet panis triticeus: & hoc ideo, quia Dominus se grano tritici comparauit, Ioā. xij. tum etiam quia Christus creditur sic consecrasse. vinum vitis est materia debita, & necessaria, qa 3 Christus se viti comparauit. Ioan. xv. † ista autem duo. s. panis, & vinū, ita sunt coniuncta in consecratione, vt nequaquam vnum sine alio debeat consecrari, aut a celebrante suscipi, iuxta illud Gelasij. sacerdos corpus Christi sine eius sanguine nunq̃ debet suscipere: aut enim integrè sumat, aut ab integris abstineat, quia vnius eiusdemq; mysterij diuisio sine grandi sacrilegio non potest peruenire. de consec. distin. ij. comperimus, non putet tamen quis ex hoc ꝙ sacerdos, quantum est de ratione sacramenti, non possit consecrare hostiā per se sine calicis ↄsecratione, quia forma cōsecrationis panis, & calicis nō se expectāt, quia altera sine altera totū effectū operatur, quàm citò profert. sed tamen dico, ꝙ hoc sacerdos nō potest facere sine graui peccato. addenda est etiam vino modica aqua, quæ signat coniunctionem populi ad Christum in hoc sacramento. & licet sine aqua, in solo vino, potest confici, non tamē sine graui peccato. Econuerso verò sine vino in sola aqua, nihil conficitur, & hoc tunc grauius est peccatum, quam primum, propter idolatriam quam committit populus tempore celebrationis, & eleuationis, quorum omnium est reus celebrans.

Tertium, quod est de substantia huius sacramenti, est debita forma verborum, quæ est hæc super hostiam. hoc est enim corpus meum, & super sanguinem, hic est enim calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Circa

Circa quod sciendum est, ꝙ licet illa coniunctio. n. posita ĩ ambabus formis, non sit de substantia formæ simpliciter necessaria, debet tamen apponi ſm vsum ecclesiæ, qui vsus a beato Petro initium sumpsit, & grauiter peccant omittentes eam. quod aūt præmittitur, Accipite & manducate ex hoc oēs, pertinet ad vsum sacr̃i, & non est de substantia formæ. Sed si quæritur, qūo ista locutio est vera, cum sacerdos dicit, hoc est. n. corpus meū, hoc. n. vr̃ falsum, si ex persona sacerdotis illa verba dicant̃, cum sacerdos non intendat conficere ibi suum proprium corpus, sed Christi. Ad hoc rñdetur breuiter, ꝙ ista verba sacerdos non 4 ꝓfert ex persona sua, sed Christi. † demonstrat aūt illud ꝓnomē hoc, verum corpus Christi in ordine ad totam compositionē huius formæ. hoc est. n. corpus meū. Nō ꝙ prolato solum isto pronomine, hoc statim sit corpus Christi, sed prolata tota forma a Christo instituta, quia in vltima prolatione istorum verborum fit transsubstantiatio, ad quam ordinantur præcedētia. Et pro isto vlterius sciendum est, ꝙ ſm beatum Tho. super 4. dist. 8. q. 5. ar. 2. forma huius sacramenti differt a formis aliorum sacr̃orum in duobus. Primò, quia forma aliorū importat vsum materiæ: forma aut istius importat consecrationem tm̃, q̃ cōsistit in transsubstātiatione materiæ, vnde minister, vel sacerdos in conficiendo hoc sacr̃m non hēt alium actum. nisi ꝓlationē verborum, ex persona Christi. Scđò, quia aliorū sacr̃orum formæ ex persona ministri proferuntur, forma autem istius sacr̃i a ministro in persona profertur Christi.

Ad intelligendum autem quodlibet verbum positum in hac forma, est sciendum, ꝙ hæc forma est sufficientissima. Primum, quātum ad operatiuam potentiam, quia cum factio habeat suam cōpletionem, ideo conuenienter ponitur istud pronomen hoc, demonstrans panem qui est transsubstantiatus in corpus Chr̃i, & idem est cum corpore Christi. Scđò est sufficiens quantum ad modū operandi, quia hic terminus ad quem, est sine oĩ immutatione ex parte sui, ideo bñ ponitur ly est, designans ꝑmanentiam, & non ponitur verbum fiendi. s. erit, designans mutationem. Tertiò est sufficiens ex parte operis, quia hic corpus Chr̃i verum designat corpus Christi mysticum, quod habet diuersas partes, & fortè diuersarū rōnum pp differentem gr̃am gratis datam, ideo melius dr̃ corpus, q̃ caro. Quartò est sufficiēs ex parte operantis. vnde corpus Christi nō tm̃ signat corpus Christi verū, sed ēt significat corp' Chr̃i mysticū, & cū hoc nō possit facere ſm se, sed inquantū est vnū, vel vnitum cum dignitate, iō congruè ponitur ibi ly meum. Quintò est sufficiens ex parte effectus principii. vnde quia iste effectus. s. corpus Christi, est tātæ nobilitatis ꝙ non fit in sacr̃o, nisi a Deo immediatè, nec minister habet aliquem actum specialem in isto sacr̃o, sicut in alijs, ideo conuenienter factum est, ꝙ ista forma non ꝓfertur in ꝑsona alicuius, sed Dei absolutè: sicut. n. vox hominis per tubā, ita Dei per hominem.

Quartum, quod est de substantia huius sacr̃i, est intentio cōsecrantis. s. vt in speciali, vel in generali, hoc facere velit, qđ fa-5 cit ecclesia, vel quod fecit Christus, & statuit faciendum. † licet tñ intentio semper est necessaria de substantia, non tñ attētio. vnde si mens rapitur ad alia ex infirmitate, vel negligentia, vel incuria, non ideo est minus consecratum q̃ si affuisset intētio. Peccat tñ ille qui consecrat, & non intelligit, & se non recolligit, quanto attentius p̃t ad consecrationem. nam dēt attentus esse ad hoc, vt ↄsideret qd facit, & tunc maxime qñ plures hostias consecrat ꝓ cōicantibus, vñ dēt habere respectū spālē ad illas hostias oēs, q̃ sunt coram eo. Aliàs. n. si haberet generalem intentionē ad oēs hostias, q̃ sunt in altari, staret qñq; ꝙ ēt illas q̃ sunt in pyxide residuę, consecraret, scđm quosdam. Mihi aūt non apparet hoc, quia ex quo non intendit consecrare alias, nisi quæ sunt coram ipso de ꝓpinquo cumulatæ ad vnum locū, quantumcunq; gñaliter intendat super eas, non consecrabit, nisi illas. Silr̃ dico, ꝙ si hostia aliqua iaceret sub palla non cōsecrata absconsa, in tp̃e consecrationis fortè per obliuionē clerici dimissa, ex quo sacerdos de ea non intendit, non est cōsecrata. secus dico si hēt intentionem ad oēs, q̃ sunt ante eū: tunc. n. & illam hostiam absconsam consecrabit. tñ dicit Io. Caldinen. in supplicationi. suis, de offi. ordin. si sacerdos, ꝙ si sacerdos credens ponere xvj. hostias ponit x. si intentio sua est tm̃ consecrare, quantum hēt ante se, oēs sunt consecratæ, & ideo dicendum est ꝙ sufficit sacerdoti hēre intentionem determinatam faciendi, vt facit ecclesia super totam materiam præordinatā, sine specificatione numeri, secundum magistrum Francis. de Braga, in quadam q. disputata. Idem dico de vino perfuso super altare ꝑ negligentiam perfusionis tp̃e in calicem, quia illud non consecratur, dum sacerdos nō intēdat super illud. & ideo dixi, ꝙ maxime requiritur intentio super illa, q̃ sunt coram sacerdote posita in tali loco tm̃, & non in alio. ex illo soluitur dubium, an schismaticus, vel hæreticus conficiat hoc sacr̃m. Patet. n. ꝙ sic, cum talis possit habere intentionē ecclesiæ in conficiendo, & hoc maximè vl̃em. s. intendendo facere qđ Christus fecit, & instituit faciendum, & ꝙ ecclesia facit, licet ēt non intēdat ĩ speciali, quia ex quo est in hæresi, vel in schismate, ipse certus est, & credit nihil valere, vel facere pp peccatum, in quo est. Nec obst. c. schisma. 24. q. j. vbi dr̃ ꝙ schismaticus execrare pōt, non aūt cōsecrare. qđ intelr̃ quantum ad efficaciam sacr̃i, quia non operatur effectum salutis in illo sic consecrante illam, vel conficiēte pp schisma, vel hæresim, sed tñ est verum corpus Chr̃i. Silr̃ ēt illud intelr̃. s. vbi dr̃, non est corpus Christi, ꝙ schismaticus conficit. i. ꝙ non est verum corpus Christi quantū ad ↄficiētē in schismate, vel hæresi, quia sibi non ꝓficit, sed officit. i. nocet. Nihilominus tñ quantum est ad veritatē sacr̃i, est verum corpus Christi. silr̃ in c. audiuimus. vbi dr̃ ꝙ schismaticus execrare pōt, non aūt consecrare, intelr̃ vt dictum est. vnde patet illos indiscretè facere, qui sacr̃m per ruthenos, aut Gręcos confectū in forma ecclesiæ blasphemant, & derident, cū ibi sit verū corpus Christi. Consultius tñ isti facerent, vt illuc nō intrarent, nec inspicerent in ipsorum ecclesias, q̃ vt venientes illuc derideāt.

6 Concludendo ergo, dico † ꝙ ad hoc sacr̃m conficiendum sufficit triplex conditio ex parte conficientis. Primò, ꝙ sit sacerdos ritè ordinatus. Secundò, ꝙ possit verba proferre consecrationis. Tertiò, ꝙ possit habere debitam intentionem faciendi, qđ facit ecclesia. propter defectum primę conditionis nullus laicus quantumcūq; sanctus, nec sacerdos gentilis, vt tartarorum, conficiunt. quia non sunt ritè in forma ecclesiæ ordinati. pp defectum secundę ↄdōnis mutus nō pōt ↄficere, qa nō pōt verba ↄsecrationis ꝓferre pp defectum tertię ↄdōnis carēs vsu rationis, & ebriosus nondum digestus possunt conficere, cū nō habeāt intētionem debitam. sed prima conditio est propria, quia solus sacerdos, & quilibet p̃t cui pñt competere istę cōditiones. s. ꝓlatio, & intētio. Nec ob. si instatur de degradato, ꝙ nō sit sacerdos, qđ tñ est verum, quia caracterē sacerdotalē sibi semel in ordinibus susceptis collatū, nullus pōt delere, q̃uis taliter degradatus ꝑdat priuilegiū clericale, & tradatur curię seculari, tñ si celebraret, cōficeret, qa auctoritas substātifica nō est sibi ablata quātū ad veritatē sacramēti, sed tm̃ quātū ad executionē legitimā, qua caret quo ad se, & ad alios, & quo ad totā ecclesiā. Qñ autē dicitur ꝙ scismaticus, excommunicatus, hęreticus, & degradatus nō conficiunt, intelligendum est ꝙ nō cōficiūt ritè, & ordinatè, nec legitimè, quātū ad efficacia sacramēti, vt s. sit vtilis illa confectio ad salutem eis, sed tamen conficiunt quantum ad veritatem sacramenti. & hoc catholicè sentiēdum est de isto sacr̃o omissis opinionibus multorū. Et si qs ↄ̄ prædicta obijciat, magistrū sententiarū, lib. iiij. di. viij. vbi dicit tales nō posse cōficere. salua pace magr̃i, dico ꝙ in hoc nō tenet̃. tñ pp sui reuerentiā, vt eius dictū potius valeat, q̃ pereat, intelligēdū est ꝙ tales nō pñt conficere de iure, & sine peccato, seu ordinatè, sed de facto bene possunt. nec moueat aliquē ratio Magistri ibi posita, per quā dicit ideo non posse prædictos conficere, quia nemo in ista cōsecratione dicit, Offero, sed offerimus hoc sacrificiū. Nemo igitur, nisi fuerit mēbrū ecclesię, potest dicere cū alijs, Offerimus, quasi esset vna de personis ecclesię. vnde cū hęretici, & scismatici, non sint membra ecclesię, non possunt dicere offerimus, ergo nec conficere. Ad qđ dicimus, ꝙ oblatio non pertinet ad rationem consecrationis, vnde non necessariò requiritur, vt offeratur. ita soluit Doctor subtilis super iiij. distin. viij. q. ij. & sanctus Tho. ea. distinct. q. j. arti. j. iij. & iiij.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentum eucharistię, ad quid obliget fideles ad credendum.*

¶ Caput secundum tertiæ partis.

1 ANte omnia credendum est, † ꝙ in hoc sacramento idem Christus, qui de Virgine natus est, & pro nobis passus, ↄtinetur, & sicut ibi est verus Christus, ita ēt est ibi sub vna quantitate, sed non quātificatiuè, hoc est tantum dicere, ꝙ non vtitur illa quantitate occupando locum. Sic etiam non vtitur claritate sua illuminando aerem.

Secundò credendū est, ꝙ corpus Christi pōt esse in plurib' locis, quantumcunque plures panes transsubstantientur in ipsum. vnde in cęlo est localiter, in verbo diuino ꝑsonaliter, in altari sacr̃aliter. Scđm naturale eius est esse in cęlo in vno tm̃ loco, scđm esse sacr̃ale eius p̃t esse in diuersis locis. Est ergo hic, secundum ꝙ multa in ipsum transmutari pñt. sed scđm esse ꝑsonale, non est in loco. vnde dicit Pet. de Tharan. ꝙ ſm qđ vnū est, & indiuiduum in se, non potest esse, nisi in vno loco, sicut nec Angelus, nec aliud corpus, sed ſm qđ in ipsum multa trāsmutari possunt indiuidua, sic potest esse in diuersis locis. dist. x. q. 3. ar. 2. super 4. senten.

Tertiò credendum est, secundum Tho. ꝙ cum corpus Chr̃i apparet in specie carnis, vel pueri, vtrum ibi appareat verū corpus Christi, vel an illæ species sint proprie corporis Christi? nō omnino determinatum est a Doctoribus. Tñ securè dicitur, ꝙ illæ dimensiones panis manent, & in eis alia accidentia sensibilia superducunt̃ diuina virtute, q̃ speciem carnis prætēdāt, sicut acci-

accidentia quæ prius erant, prætendebant ſpeciem panis, quando tamen appareret ſub forma carnis, vel pueri, non deberet ſumi, ſed pro reliquiis ſeruari.

Quartò credendum eſt, ꝙ illa accidentia manent ſine ſubiecto poſt ꝯſecrationẽ virtute diuina: retinent tñ ibi modũ agendi, vel patiendi in corpore Chriſti, quem prius habuerunt.

Quintò credendum eſt, ꝙ facta conſecratione, vlterius non manet in hoſtia conſecrata ſubſtantia panis, nec in vino ſubſtãtia vini, ſed ſtatim corpus Chriſti fit in hoſtia, & ſanguis Chriſti in calice. & ratio, ſecundum Bea. Tho. eſt, quia oppoſitum huius dicere, repugnat verbis Chriſti. Non. n. eſſet verum dicere, hoc eſt. n. corpus meum, ſed hic eſt corpus meum. Item ſi remaneret ſubſtantia panis, tolleretur reuerentia Chriſto debita, vt continetur in hoſtia. nam Chriſto vt continetur in hoſtia debeť cultus latriæ: licet ſi ibi maneret ſubſtantia panis, non deberet talis cultus latriæ exhiberi pp idolatriam adorando creaturam. & licet multi Doct. huic ꝯdicant ſnīæ, iam tamen pro catholica cõcluſa eſt ſub Alexandro IIII. Papa, & Martino V.

Sextò credendum eſt, ꝙ fractio quæ fit in hoſtia, nõ fit in corpore Chriſti, ſed tantum in ſpeciebus hoſtiæ. vnde ibi accidentia manentia ſine ſubiecto, dicuntur frangi, ſecundum Pet. diſt. 12. art. prin. q. j. quia alías fractio eſt quædam diuiſio, diuiſio verò eſt paſſio quanti, vt quantum. In ſacramento verò aliquid eſt quantum per modum quanti, vt ſpecies. Aliquid eſt quantum, ſed non per modum quanti, vt corpus Chriſti. Ideo dicendum eſt ꝙ fractio, vel diuiſio fit ĩ ſpeciebus, & nõ in corpore Chriſti.

Septimò credendum eſt, ꝙ corpus Chriſti in hoc ſacramẽto propriè non vr̃, nec ſanguis corporalis. ratio Greg. quia tunc ibi non eſſet aliud viſum, & aliud creditum. Item alia ratio naturalis, quia nullum corpus videri põt, niſi habeat accidẽtia in eſſentia, vel niſi ſit coloratum formaliter, vt patet de pariete. ſed color albus non eſt in hoſtia formaliter, ergo non poteſt videri propriè. nec tamen errant laici, qui dicũt ſe videre corpus Chriſti, ſicut illi non errauerunt qui dicebant ſe videre Angelos in aſſumpto corpore, quos tñ non viderunt inquantum fuerũt ſpiritus. & ſimile eſt de homine armato, quem dicis te videre, cum tñ nec faciẽ, nec mẽbrũ aliqđ nudũ eius videas. immo, vt dicit Varro, diſt. 5. q. 9. nulla creatura naturali cognitione, nec Angelus põt cognoſcere ibi eſſe corpus Chriſti, licèt tñ viſione glorioſa, & intellectuali põt cognoſci: oculus tñ glorificatus illud videre non põt corporaliter, ſm Tho. vnde glorificati vident corpus Chriſti in ſacro viſione intellectuali, & non corporali.

Octauò credẽdum eſt, ꝙ in hoſtia ſunt quattuor, & quattuor veraciter in calice credenda continentur. Primò. n. in hoſtia virtute verborum eſt corpus Chriſti. ratio, quia illud veraciter continetur in hoſtia, de quo verba faciunt mentionem. ſed hoc ſolum eſt de corpore Chriſti, quia ibi dicitur, hoc eſt enim corpus meum, vbi nihil dicitur de anima, nec de deitate, nec de ſanguine. Secundò ibi eſt ſanguis Chriſti non principaliter, ſed ex concomitantia quadam neceſſaria, quia corpus verum, & viuũ nõ eſt ſine ſanguine. vnde dr̃ aĩa eſſe in ſanguine. Tertiò ibi eſt aĩa Chriſti ex concomitantia mediata, qa impoſſibile eſt aĩam informare, & perficere corpus, niſi corpus ſit diſpoſitum, ſed ſine ſanguine non eſt ibi corpus bene diſpoſitum, nec ẽt organizatũ. Ibi ex ꝯſequenti ẽt eſt aĩa, cũ ibi ſit corpus diſpoſitũ per ſanguinẽ, & hoc eſt dicere mediãte ſanguine. Quartò eſt ibi deitas ex quadã ꝯcomitantia remota, qa corpus & deitas ſunt diſparia: tñ ex quo Chriſtus natus fuit ex Maria virgine verus homo, & Deus, ideo ẽt hic eſt verus homo, & Deus. ſimiliter dr̃ de calice, qđ ibi primò eſt ſanguis, qa de illo verba faciunt mentionem. Secundò ex concomitantia immediata ibi eſt corpus Chriſti. Tertiò ex concomitantia mediata ibi eſt anima Chriſti. Quartò ex concomitantia quadam remota ibi eſt deitas.

Nonò credendum eſt, ꝙ in hoc ſacramento aliquod eſt ſacramentum, & non res ſacramenti, ſicut ſpecies ſenſibiles panis, vini, & illę ſpecies ſunt creaturæ. vnde adorator videns hoſtiã nõ debet ferre intentionem principaliter ad id, quod videt, ſed ad id quod credit ibi eſſe. ſ. Chriſtum. Secundò inuenitur ibi ſacramentum, & res ſacramenti, & hoc eſt verum corpus Chriſti, & ſanguis eius. Iſta autem dñr ſacramentum, & res ſacramenti per reſpectum ad miniſtrum, uel ſacerdotem ſub debita forma conficientem. vnde dicitur ſacramentum, quaſi ſacrę rei ſignum, qa ſignificat ſpiritualem refectionem animæ. & dicitur res, qa hoc ipſum facit per gratiam quod continet. Tertiò eſt ibi aliquid, ꝙ eſt res ſacramenti, & non ſacramentum, ſicut eſt gratia data dignè ſuſcipienti, & hæc gratia eſt res ſignificata, nihil tamẽ ſignificati. Quarto eſt ibi, ꝙ nec eſt res ſacramenti, nec ſacramẽtum, vt ſunt illa omnia, quæ ſunt concomitantia hoc ſacramentum, ſiue ſint accidentia propria, ſiue communia. Et illa dicuntur potius formæ accidentales, ſiue ſpecies.

Decimò credendũ, ꝙ licet ſacerdos debeat ſub vtraq; ſpecie ſumere hoc ſacramentũ cum celebrat, tñ populo ſufficit ſumere ſub ſpecie panis tm̃. & ratio eſt, qa ſm Archi. de conſec. diſt. 2. comperimus, in hoc ſacramento non ſolùm attenditur efficacia, ſed etiam ſignificantia. Significatur enim per iſtas duas ſpecies, ſcilicet corporis, & ſanguinis, ſeorſum ſumptas per ſacerdotem tempore celebrationis, ꝙ ſanguis Chriſti in cruce fuit diuiſus a corpore ſuo, vt dicit Gorra ſuper Mattheum. Cũ autem ſacerdos tantum, & non populus habet huius facti ſignificationem ex ordine ſuo exprimere, tñ ipſe & non populus, tunc ſub vtraque ſpecie debet ſumere, eo ꝙ ipſe tunc gerit vices Chriſti, populus autem non. & ideo populo non eſt opus de ſignificantia, ſed de efficacia, & quia efficacia eſt ęqualis ſub vtraq; ſpecie, ideo populo traditur ſub altera ſpecie, in qua tradi poteſt cũ reuerentia, & cautela. A presbyteris autem tm̃ ſumitur ſub vtraq; ſpecie. & pro iſto ſciendum, ſm Tho. in 3. parte. q. 82. art. 7. & vlt. ꝙ circa vſum huius ſacramenti poſſunt duo conſiderari, vnum ex parte ipſius ſacramenti, & aliud ex parte ipſorum ſumentiũ. Ex parte ipſius ſacramenti conuenit, ꝙ vtrunque ſumatur. ſ. corpus, & ſanguis, quia in vtroque conſiſtit perfectio ſacramenti, & ideo quia ad ſacerdotem pertinet hoc ſacramentum conſiderare, & cõſecrare, & perficere, nullo modo debet recipere corpus Chriſti ſine ſanguine. Ex parte autem ſumentiũ requiritur ſumma reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat qđ vergat in iniuriã tanti myſterij, qđ pręcipuè poſſet accidere in ſanguinis ſumptione, qui quidem ſi incautè ſumeretur, de facili poſſet effundi, & quia creſcente multitudine populi chriſtiani, in qua continentur ſenes, & iuuenes, quorum quidam non ſunt tantæ diſcretionis, vt cautelam debitam circa vſum huius ſacramenti adhiberent, ideo prouidè ordinatum eſt vt populo ſub altera tantum ſpecie detur. hoc idem tenet ſanctus Tho. ſuper illud Io. 6. niſi manducaueritis, dicens: non eſt de neceſſitate ſalutis perceptio ſanguinis, ſicut corporis Chriſti, cum Chriſtus totus ſub altera ſpecie tantum ſumatur. In hoc ipſum ſequitur Lyra ibidem dicens. Non eſt intelligendum ꝙ ſub vtraque ſpecie ſit fidelibus exhibendum, ſed tantum ſacerdotibus ſumendum.

S V M M A R I V M.

1 *Euchariſtiæ ſacramentum ſumentes, quæ obſeruare debeant. 4.*
2 *Peccata eſſe delata ex quattuor ſignis perpendi poteſt.*
3 *Pollutio nocturna, an & quando ſit peccatum, & arceat a ſumptione euchariſtiæ.*
5 *Error Beguardorum circa euchariſtiam taxatur.*
6 *Euchariſtia ſumere quotidie, an liceat.*
7 *Crapula vitanda, maximè diebus ſumptionis euchariſtię.*

¶Caput tertium tertiæ partis.

ET quia duplex Status vtitur hoc ſacramento ad ſalutẽ. ſ. ſecularis, & ſpiritualis, ideo quilibet hẽt ſuas cautelas. [1] † vna igitur omnes tam ſpeciales cuilibet eorum, q̃ cões vtriſq; ſimul. Et primò cauendum eſt omnibus, ne in peccato mortali ſumant hoc ſacramentum. Nam ſi peccarent grauiter, iuxta illud. 1. ad Corin. 11. Qui autem manducat indignè, iudicium ſibi manducat, &c. Sunt autem quidam, qui ſufficienter ſe præparant ſm ueritatem. ſ. qui expellunt diabolum de corde ſuo per veram examinationem conſcientiæ, & per contritionem, ſiue iudicium pœnitentiæ, & hi conſequuntur gratiam, & manducant dignè. Alii ſunt qui præparant ſe ſufficienter, nõ tñ ſm veritatem, ſed ſecundum probabilitatem, ita ꝙ ęſtimant ſe carere peccato, qui tñ ſi facerent maiorem conſcientiæ inquiſitionem, inuenirent ſe reos, ſed tñ ſunt parati: quia ſi ſcirent peccatũ in ſe, vellent cõfiteri, non tñ apponunt ad hoc omnimodã diligentiã. & hi q̃uis gratiam non percipiant, non tñ incurrunt offenſam, quia nec ſumunt dignè, nec ĩdignè, q̃uis ſint indigni. Tertii ſunt, qui neutro modo ſe præparant, immo cõtemnunt, & hi peccant mortaliter, & ſumunt indignè. vnde indignè accedunt triplices hoĩes Primi, qui cum conſcientia mortalis peccati, & ſine propoſito pęnitendi accedunt. Secundi, qui aliter q̃ eccleſia ſtatuit accedunt, vel extra eccleſiam, vt ſciſmatici, vel hæretici. Tertii, qui ſine reuerentia accedunt, ſicut faciunt multi q præmunt ſe ad altare, & vnus in alium qñq; prouocatur, vel vt quidam ſacerdotes præparantes ſe ad celebrandum diſtracti accedũt, & feſtinant, ita ꝙ qñq; obliuiſcũtur quid faciunt. [2] † & licet quis non poſſet habere certitudinẽ, an ſit immunis a peccatis, põt tñ hoc perpendere per quatuor ſigna. Primum eſt, cum quis verba Dei deuotè audit. Io. 8. qui ex Deo eſt, uerba Dei audit. Secundũ, cũ quis ad bene operandum promptũ ſe inuenit, qa probatio dilectionis eſt exhibitio operis, ſm Grego. Tertiũ, cũ quis propoſitũ abſtinendi a peccatis in futurum hẽt. Quartum eſt, cũ quis de præteritis commiſſis dolet. vnde ſi quis per hmõi ſigna facta diligenti diſcuſſione ſuæ conſcientiæ, quamuis fortè non ſufficienti, ad ſacram cõionem accedat aliquo peccato mortali in eo remanente ꝙ eius cognitionem ſubterfugiat, non peccat, immo magis ex vi ſacramenti peccatorum remiſſionem conſequitur, quia iſtud ſacramentũ venalia delet, & mortalia oblita.

[3] Secunda cautela eſt oĩbus cõis, † ne quis pollutus in corpore accedat eodẽ die. Et non ſolũ requiritur mũditia mentis, ꝙ. ſ. ſit ſine peccato, ſed ẽt corporis. Pro quo ſciẽdũ, ꝙ pollutio poteſt ꝯtingere ex ſola diſpõne naturæ, & non ex p̃cedenti cogitatione, & tunc non eſt ſignum alicuius peccati, ſed p̃t hebetudinẽ mentis inducere, ſi ſimul cũ imaginatione contingat, immunditiam tñ corporis habet. & ideo ſi neceſſitas immineat, & deuotio expoſcat, non impedit p̃cipuè qñ ſine imaginatione accidit: tñ ſi pp reuerentiam tunc abſtineat laudandus eſt, maximè qñ talis diſpoſitio naturæ non eſt perpetua, ſiue diuturna. Scđo modo põt contingere ex præcedenti cogitatione, & tunc ſi nõ fuit conſenſus ad cogitationem, & neceſſitas vrgeat, põt accedere, & celebrare: ſi aũt non vrgeat neceſſitas, accedendo non peccat mortaliter, ſed venialiter, maxime qñ cogitatio eſt cum delectatione, licet ſine conſenſu. dicit tñ beatus Thom. ꝙ p̃t cõtingere, ꝙ in ipſa cogitatione pollutio oriatur, quæ ſi placet ꝓpter delectationem exſurreptione eſt peccatum veniale. Si autem deliberante conſenſu, & præcipuè cum complacentia futura, eſt peccatum mortale. Iſta autem complacentia non facit dictam pollutionem eſſe peccatum, quia non eſt eius cauſa, ſed in ſe eſt peccatum. ſi autem placeat vt alleuiatio naturæ, peccatum eſſe non creditur.

Tertiò contingit ex cibo, & potu, & tunc idem eſt iudiciũ, ſicut de illa pollutione quæ contingit cum imaginatione turpi, vt dicit canon, 6. diſt. teſtm̃, vbi dr̃, Cũ appetitus gulæ, vltra modũ in ſumendis alimentis rapitur, atq; idcirco humorum receptacula. i. virilia membra grauantur, habet deinde animus aliquem reatum. i. veniale peccatum. & hoc non prohibet ab euchariſtiæ ſumptione, ſed a confectione, niſi ſit neceſſitas. vnde ibidem ſequitur, non tñ vſq; ad prohibitionem ſacri myſterij percipiendi, vel miſſarum ſolemnia celebrandi, cum fortaſſe aut dies feſtus exigit, aut exhibere myſterium pro eo, ꝙ alius ſacerdos deeſt, ipſa neceſſitas cõpellit. hæc ibidẽ. & nota, ſm Archi. in canone, teſtm̃, diſ. vj. ꝙ licèt pollutio ex crapula in ſomno, eſt veniale, tñ ipſa crapula præcedens eſt mortale. ex quo patet ꝙ licèt pollutio ex crapula, quę eſt veniale peccatum, prohibeat nihilominus pręter caſum neceſſitatis a cõfectione, tñ laicum a ſumptione non prohibet qđ plus eſt, quia maior munditia requiritur in ſacrificio, q̃ in ſumptione. vnde Archid. vbi s̃. elicit efficax argumentum, ꝙ minus eſt audire diuina, quam celebrare, eo ꝙ ſecundum Thom. peccator in mortali peccato exiſtens videndo corpus Chriſti in miſſa non peccat, licèt tũc debeat humiliari.

Quartò cõtingit pollutio ex illuſione diabolica, de qua dicit Io. Pariſieñ. ſuper iiij. ſnĩarum. diſ. x. q. ij. ꝙ talis illuſio habet qñque cauſam intrinſecam, ſicut quando dormiens, non fecit qđ debuit. ſ. ſe non ſignando, vel aliquid aliud, & ſic eſt peccatum. Aliquando non eſt peccatũ. ſ. qñ habet cauſam extrinſecam, ſicut narratur in vitis patrũ de quodã ſancto viro, qui quoties celebrare volebat, procurabat ei diabolus pollutiones, ꝙ patres percipientes dederunt ei conſilium, ꝙ audacter celebraret, qđcunque tamen modo accidat, ex quadam congruentia ſemper impedit ſumptionem ſacramenti propter duo.

Primò, quia ibi ſemper accidit fœditas corporalis, cũ qua nullus propter reuerẽtiam ſacramenti debet accedere, vnde accedentes lauant manus, &c. niſi fortè talis eſſet immunditia, quæ eſſet perpetua, & diuturna, vt ſi eſſet lepra, vel fluxus ſanguinis, vel ſeminis.

Secundò, quia ibi ſequitur pollutio in euagatione mentis, p̃cipuè ex turpi cogitatione, quę etiam non ſine culpa contingit. Tenendum tamen eſt, ſecundum Tho. ꝙ in omnibus iſtis propter neceſſitatem, vel ſolennitatem diei, vel vbi vnus eſt ſacerdos tantum, poſtponenda eſt talis congruentia, & cõmittendo ſe Deo cum dolore, & cordis cõpunctione, præmiſſa confeſſione, ſi haberi poteſt, aliàs cum bono propoſito confitẽdi, accedat in nomine domini. Dicit etiã doctor Pariſienſis vbi s̃. (& concordat cum ſancto Thoma) dę menſtruo, & alijs immunditijs, ꝙ quandiu durant, ex quo ſunt temporales immunditiæ, & nõ perpetuę, in talibus eſt abſtinendũ propter reuerentiam ſacramenti. Si tamen mulier habet deuotionem, vel fortè poſtea nõ habebit tp̃s cõpetens, ad hoc admittatur, ne ſm Greg. pœna corporalis ei mutetur in culpã. dicit tamen Grego. ꝙ ſi mulier eo tempore accedat, nõ eſt indicãda, qa paſſio ſua nõ eſt culpa. ſi autẽ abſtineat, laudanda eſt: v. diſt. ad eius verò. valde igitur eſſent arguendi ſacerdotes idiotę grauantes tales perſonas grauibus pęnitentijs, eo ꝙ ad eccleſiam tempore menſtrui ingrediũtur, aut ad ſacramentũ altaris accedunt. & audiui de quodã, ꝙ ꝓ vna leui pollutione cuidã pię fœminę, & multũ deuotæ dedit multa pſalteria pro pęnitentia comparanda: puto tamen ꝙ prouiderat in hac parte de ſimonia ſibijpſi per eãdem faciẽda, ſed tamen mentita eſt iniquitas ſibi. Illa enim ſtatim diſcretiorem acceſſit, qui cum ea melius, & mitius egit, & ita ille pauper fuit fruſtratus, & in ſua ſpe ſimoniaca confuſus.

[4] † Tertia cautela, ꝙ nullus die illo in quo cõicet, debitũ petat a coniuge, vel econuerſo vxor a marito, ſm Th. in iij. par. q. 80. nec ẽt nocte ſequenti, aut p̃cedenti, quod ſi fiat cauſa prolis generandæ, vel cauſa reddendi debitum, iudicãdum eſt, ſicut de pollutione nocturnali, q̃ accidit non ſine peccato propter immunditiam corporalem, & mentis diſtractionem. vnde in concilio Elibertano de conſecra. diſt. 2. c. omnis homo. dicitur, Omnis homo ante cõmunionem ſacram a propria vxore abſtinere debet tribus, aut quattuor, aut quinque, aut ſeptem diebus. glo. abſtinere debet quantum in ſe eſt, vt non exigat, exactus tamen reddere debet quolibet tempore, vt patet 33. q. 5. ſi dicat. dicit tamen glo. ꝙ hoc non eſt præceptum, pro illo notatur. 32. q. 4. vir cum propria. Io. An. etiam in nouella ſua, de conſecra. eccleſię, vel alta. c. 1. lib. 6. ſuper glo. in ver. ſeminis. in fi. dicit, ꝙ quando maritus accepit euchariſtiam, nõ debet exigere, tenetur autem reddere, de hoc. 82. diſtin. propoſuiſti. & 33. q. 4. chriſtiano. In tali ergo caſu, vt dicit Grego. ſunt homines ſuo arbitrio, ſeu iudicio relinquendi, & eorum conſcientia eſt requirenda, cum veniunt ad confeſſionem. vnde ſi quis voluptate dominante coniugi miſcetur, prohiberi debet ab hoc ſacramento. 33. qõ. 4. vir cum propria. Albertus autem dicit, ꝙ etiam poſt ſacram communionem nõ licet illo die debitum exigere, nec exactum reddere, niſi cum difficultate. Puto tamen ꝙ reddens illo die debitum non peccat mortaliter, ſed venialiter. Sed diceres tamen, Hierony. in quodam ſermone ſimiliter prohibet dicens, Quicũque vxori reddit debitum, non poteſt carnes agni edere. 33. q. 4. ſciatis. Dico ſecundum doctorem ſubtilem quòd non poteſt omnino cum tanta reuerentia, & ideo conſilium eſt, vt tunc abſtineat, licet non ſit præceptum neceſſitatis, quia non video quomodo propter hoc ſolum peccaret mortaliter, quia percepit corpus Chriſti. vnde glo. ſuper d. c. ſciatis. dicit quòd talis nõ debet edere de carnibus agni, ideſt corpore Chriſti propter reuerentiam ſacramenti cum cauſa libidinis commiſcetur vxori. aliàs verò tenetur debitum reddere, vt dicitur, 33. q. 5. c. 1. Non video, quare punietur, cum tamen pro mortali abſtinendum ſit a corpore Chriſti, de conſecrat. diſtin. 2. quotidie. [5] † Ex quibus infero, quòd dogma Beguardorum docens hominem pro omni tempore, quo idoneus eſt, manducare ſpiritualiter, eſſe idoneum ad manducandum ſacramentaliter, totaliter eſſe poſtiferum, & ſcripturis ſanctis contrarium, patet hoc ex ſuprà dictis. Nam multi ſunt ſine mortali peccato, qui ſunt idonei ad manducandum ſpiritualiter, cum ſint in gratia, & tamen propter reuerentiam ſacramenti non ſunt idonei ad manducandum ſacramentaliter, ſicut patet de coniugibus actualiter commiſcentibus, vt dictum eſt. Item apparet ex his, quantus error eſt dicere, ꝙ homo ex reuerentia non debet moueri ad abſtinentiam, ĩmo magis ad ſacramentaliter percipiendum. Similiter dicere ꝙ virgines, & viduæ deuotæ negocia ſeculi abdicantes, ſi ſe in defectibus, & imperfectionibus ſpiritualibus inueniant, periculoſè ab hoc ſacramento abſtineant. vnde eis conſulendum eſt ꝙ quotidie, aliàs frequenter, aliàs aliquoties in ſeptimana hoc venerabile percipiant ſacramentum, quæ oĩa errorem ſapiunt, & vulpinam calliditatem. vnde dico, ſm docto. ſubtilem, ꝙ exiſtens in gr̃a actualiter indeuotus, laudabiliter abſtineat ab hoc ſacramento. Nec eſt conſiliũ eccleſiæ, & ſanctorũ patrũ per ſumptionem ſacramenti excitare actualem deuotionẽ, ſed per ieiuniũ, eleemoſinas, orationes, & meditationes deuotas primùm in ſe deuotionem excitare auxilio Dei, & demum ex ſumptione euchariſtiæ feruorem, & gratiæ expectare fideliter complementum.

Quarta cautela, ne quis quãtumcunque cõtritus de ſuis peccatis, ſine cõfeſſione facta ſacerdoti accedat ad coiõnem. nam ſic accedens peccat grauiter ex hoc, qñ habet copiã ſacerdotis. Sacerdos tamen volens celebrare non ſecum habens copiam ſacerdotis, ſi imminet ſcãdalum populi, & iam incipit canonẽ, vel fortè, quia infirmus amiſit loquelã, & ipſe pro eo communicando vult conficere euchariſtiam, & celebrare miſſam, ſi talis eſt in propoſito ꝯfitendi quanto citius poterit, nõ peccat cõmunicando. Licet autem in peccato exiſtens nõ debeat ſine cõfeſſione communicare, tamẽ poteſt videre corpus Chriſti ſine peccato. Si tamen abſtineat propter humilitatem, melius facit, ſecundum Tho. in iiij. diſt. xj. dicit tamen Albertus ꝙ peccator poteſt videre corpus Chriſti, ſed non multo aſpectu, ſed eo viſo debet percutere pectus ſuum, quaſi non ſit dignus aſpectu.

Quinta cautela eſt, ne quis non ieiunus accedat ad communionem propter reuerentiam ſacramenti. vij. q. j. nihil, & de cõſecr. diſt. ij. liquidò. & hoc propter honorem tanti ſacramenti, vt dicit Augu. in lib. reſponſionum ad Ianuarium, Non te moueat ꝙ Dominus poſt cęnã cõmunicauit Apoſtolos, quia hoc fecit propter impreſſionem memorię Apoſtolorũ meliorẽ. ſi tamen imminet neceſſitas mortis, tũc põt cõmunicare etiã poſt cibũ, vel potũ, ſicut ſi quis vulneratus in taberna hora veſpertina tẽdit ad mortẽ, talis põt expediri ſtatim, ne recedat ſine viatico. vnde non licet aliquã medicinã ante cõionẽ recipere, nec ẽt potare. ſi tñ lauando os, aliquid aquę, vel ſi reliqas cibi inter dentes remanentes tranſglutirẽt, nõ impeditur cõicare, qa nõ ſumpſit illud per modũ cibi, vel potus, ſed per modum ſaliuę, quę vitari non poteſt. ſi quis ẽt poſt mediã noctis aliquid per modum cibi, vel potus recipit, impeditur à cõione illo die. Si autẽ ante mediã noctẽ, ſiue dormiat, ſiue non, quantũ ad rationẽ præcepti nõ vr̃ impedire, tñ ſine cauſa neceſſaria melius eſt

differre cōionem,& hoc propter turbationem mentis quæ prouenit ex indigestione,& insomnitate,s(ecundu)m quam homo redditur ineptus ad communionem.ita dicit Tho.in 3.parte,quæst.30.

Sexta cautela est,vt omnes Christiani habentes annos discretionis.s.a decem (secundum tamen sub,& supra) annis,semel in anno in pascha non omittant cōicare,nisi de consilio sui sacerdotis,& propter aliquam rationabilem causam ad tempus abstineant,vt dicitur de pœnit.& remissio.omnis vtriusque sexus. Si tñ sępius possint communicare,commendabiles sunt,& maxime ad festa Christi,Apostolorum,& patronorum ecclesiæ,in quibus maior deuotio excitatur propter festum diem. vñ antiqua consuetudo iure approbata habet,q(uod) seculares in natali Domini,Pascha,& Pentecoste,de consilio debent communicare,de consecra dist.3.c.& si non frequentius.Seculares tamen personę contemplatiuæ,& deuotæ singulis mensibus possunt cōmunicare.vnde secundum August.in lib.de ecclesiasticis dogmatib.singulis diebus dominicis,si non sint in ,ppos(it)o peccandi amplius.singulis autem diebus non laudat,nec vituperat cōmunicantes.Non laudat,quia difficile est secularibus se pręparare ad hoc singulis diebus,saltem dignè.†Circa hoc tamen sciendum,secundum Tho.super 4.dist.12.quòd si quis experimentaliter cognoscit ex quotidiana sumptione feruorem amoris ad Deum sibi augeri,& sacramenti reuerentiam non minui,talis posset quotidie sumere,siue communicare. Si autem sentiat reuerentiam minui,& feruorem non augeri multum,debet interdum abstinere,vt cum maiori reuerētia,& deuotione,postmodum accedat. vnde quantum ad hoc vnusquisque relinquēdus est suo iudicio,vt dicit Augusti.lib.j in Ianuarium. Nec te moueat ad contrarium illud dictum Ambrosij lib.j.de sacramētis,quod etiam ponitur de consecr.dist.2.si quotiescunque,quod etiam allegant Hussitæ hæretici dantes præsumptionem cōmunicandi secularibus quotidie,vbi dicitur:qui semper pecco,semper debeo accipere medicinam.hoc tamen est intelligendum,quantum ad præparationem animi,& conscientiæ. vnde dicit ibidem gl.debeo semper accipere,idest debeo semper me præstare,seu præparare habilem,& dignum ad accipiendum. sic ēt intelligendum est illud Ambrosij,quod ponitur,de consecr.distinc.2.nō iste,vbi dicitur:Accipe quotidie tibi illud,quod quotidie tibi prosit,& sic viue vt quotidie merearis accipere. vbi gl. exponit,accipe quotidie,idest præpara te quotidie habilem ad recipiendum,& ex his patet quòd Christianus semper habilem se præstans ad recipiendum hoc sacramentum,dicitur semper communicare,& si non sacramentaliter,tñ spiritualiter.s.per fidem,deuotionem,& charitatem,iuxta illud August.vt quid paras dentem,& ventrem & non mentrem?crede,& manducasti. de consecr.dist.2.vt quid.Patet etiam secundò ex hoc,q(uod) periculosè errant illi,qui dicunt,sufficit q(uod) ego ante communionem paschalem 40.diebus quadragesimæ me reddam habilem ad cōmunionem,non curando totum tempus anni inutiliter expendere;immo credentes se dignos,tunc ad communionē currunt intrepidi,quibus tamen melius esset,si quotidie digni existētes acciperent spiritualiter,siue mentaliter,& vtiliter,quàm semel in anno sacramentaliter damnabiliter.vnde Chryso.super epistolam ad Hebrę.sermone 17.circa medium,omnes prædictos tangit dicēs:Quos magis acceptamus,idest approbamus,an eos qui semel in anno,an eos qui sępius,an illos qui raro accipiunt? & respondet,neque illos qui semel,neque illos qui sępius,neq; illos qui raro,sed eos qui cum munda conscientia,& qui cum mundo corde,qui cum vita irreprehensibili,isti semper accedunt.Qui verò tales non sunt,neque semel accedunt,quia iudicium sibi accipiunt,& damnationem,& supplicium. hæc Chrysost.ad hoc sonat illud de consecr.dist.secunda,accipe quotidie,vbi dicitur:Qui non meretur quotidie accipere,non meretur post annum accipere,& est dictum Augusti. tractantis illud Matth.6.panem nostrum quotidianum,&c.

†Septimò caueat communicandus,ne post communionem cibis lubricis,aut potibus,qui possint vomitum ,puocare,vtat,sicut fieri solet in pascha,vbi tunc vtuntur lardo cocto infrigidato,ouis infrigidatis,& aliis cibis,ex quibus frequenter seq(ui)tur vomitus.Tales autē,qui ex hmōi causis die sacræ cōionis habēt vomitū ex ipsorū culpa qualicunq;,pęnitētia dura sunt puniendi,& ne sacerdos talē qualē voluerit pęnitētiā ,p tali pctō iniungat,audiat pęnitētiā districtā diu p Sanctos taxatā,& a iure ap,pbatā.sicut.n.dicit Beda in suo pęnitentionali,& ponuntur verba in decreto,de ɔsecr.dist.2.ubi dr̃,Si quis per ebrietatē,vel voracitatē eucharistiā euomuerit,40.dies pęniteat,clerici,vel monachi,70.diebus.Epi,90. Si verò per infirmitatis cām euomuerit,7.diebus pęniteat.& hoc qđ dr̃ de infirmo,cui iniungitur pęnitentia pro vomitu,intelligendum est q(uod) hoc fit ad cautelam: quia cū esset infirmus non debuit sumere,& ita fuit in culpa,vñ & sacerdos sit circa hoc cautus,q(uod) si viderit infirmū talem ad vomitum pronū,siue promptum,tñ ostendat sibi corpus Christi,& suadeat sibi piè credendū,& sentiēdū de ipso,& sufficit sibi p cōione sacramentali,quia nihilominus communicat ipse spiritualiter,& non sacramentaliter,si est sine peccato mortali.

SVMMARIVM.

1. *Eucharistiæ sacramentum conferens, uel conficiens, quas seruare debeat cautelas.*
2. *Peccator occultus, an debeat arceri a communione.*
3. *Histriones nunquid a sacra communione arceri debeant.*
4. *Ioculatores audire recreationis causa, non est peccatum.*
5. *Sacerdos in missa debilitatus, quid facere debeat.*
6. *Sacerdos celebrans debet esse cautus circa tractationem sacramenti.*

Caput quartum tertiæ partis.

PRimò sacerdos caueat,† ne communicet alienum parochianum absque licentia sui plebani,quia grauiter peccaret mittendo falcem in messem alienam. Religiosi tamen hoc facientes est excommunicatus de facto,& p Iulium Papam est absoluendus,vt dicitur in c.religiosi.de priuileg.in clement.& nota quod plebanus communicans alienum parochianum,non incurrit hanc pœnam excommunicationis,vt dicit Ioan.And.in glo.d.c.& Stephanus Polonus hoc idem sentit.si tamē religiosus præfectus ecclesiæ parochiali hoc faceret,dubitat ibidem Io.And.an incideret in illam pœnam.vt in glo. re q(uod) sic in c.deci.in j.glo.in clem.& in c.j.de reb.eccle.non alie.in glo.s.in fi.pœnam similem nō extendit ad religiosum,qui præest ecclesiæ seculari,vt clericus secularis.

Secunda cautela,caueat sacerdos,ne peccatorem occultum ab hoc sacramento publicè petentem communionem abiiciat,vel prohibeat,sicut quidam indiscreti fecisse inuenti sunt,vnde dicit August.non prohibeat dispensator,idest sacerdos pingues terre,idest peccatores mensam domini manducare,sed exactorem moneat timere.de consecr.distin.2.non prohibeat.† Pro quo sciendum,quod secundum Thom.in 4.sententiarum dist.9.quæst.5.si peccatum est occultum per confessorem solum scitū,& ille in occulto petit,debet ei denegare,& monere eum in occulto ne petat in publico. Si autem nihilominus petit in manifesto,debet ei dare,exēplo Christi,qui Iudæ traditori dedit corpus suum.1.quæst.1.Christus de consecr.distinc.2.sicut Iudas.si verò peccatum est manifestum,tunc siue in occulto,siue in manifesto petat,debet ei denegari. Quare autē peccatori occulto non est deneganda eucharistia. Guido de Bai.in Rosario Decretorum,in d.c.non prohibeat.dicit quod hoc est,ideo q(uia) prodat peccatorem suspectum esse de crimine,quod facere sibi est prohibitum. Sed diceres,videtur in hoc sacerdos esse reus damnationis sic communicantis,quia dat medicinam,per quā moritur ægrotus,& dat gladium furioso,quo se trāsuerberat,immo videtur talis sacerdos proiicere in lutum pessimum conscientiæ immundæ illius peccatoris corpus Christi. Rñdeo,q(uod) hæc oīa non debent aliquem mouere in 2rium,quia nihil cōcludūt. Iste autem sacerdos non dat medicinam mortiferam illi peccatori,sed ille peccator solus rapit violenter,a quo non potest prohiberi de iure per sacerdotem. Nec dat ei gladium sacerdos,sed ipse solus violenter rapit,cui sacerdos resistere non potest,ex quo sibi ius prohibuit,nec proiicit corpus Christi in hoc casu in lutum,sed ille peccator hoc facit. Sacerdos autem inuitus hoc facit,& cum dolore maximo,quia monet eum in secreto Deum timere,quod cum fecerit,non habet amplius quid faciat,sicut de beato Gregorio legitur,q(uod) cū fratri petenti peccatori occulto eucharistiam dedit,publicè dixit,iudicet Deus inter me & te. Eligat ergo peccator occultus,secundum consilium Guidonis supradicti,vt potius se prodat suspectum de peccato,abstinendo a communione,quam in peccato sumat indignè.

Tertia cautela est,ne sacerdos det alicui hostiam non consecratam loco consecratæ:quia s(ecundu)m Tho.in quæstionibus veritatis non debet esse fictio aliqua,& hoc ideo,quia māducans hostiā,adoraret eam,& sic committeret idolatria,& crimen in sacerdotem retorqueretur,qui daret actum,& causam idololatrādi,s(ecundu)m Tho.in suo quodlibeto.lib.6.Nec etiam solus sumat in missa propter quodcunque peccatum sibi occurrens hostiam non consecratam,sicut de quodam intellexi,qui sentiēs se grauibus peccatis fornicationis irretitum,præsertim cum nocte illa habuisset concubinam,timens offendere diuinam maiestatem,in missa eodem die per ipsum celebrata (ad quam non confessus pudore sociorum aliorum,ne de eo illud scirent,confusus accessit) hostiam non consecratam eleuauit populo adorandam,quam solus postea sumpsit,quod sæpissime facere asseruit coram bonis prædicta. cum per eam ipsa retenta irreuerentior,si contingat quod illa indignus accederet,fuisset reprehensibilius.hoc autem maximū peccatum,& maius illo quo quis in peccato mortali communicat,sicut dicit Decretalis,de celebr.miss.c.de homine.vbi dicitur,quod talis illudit Deo,& populo,quia facit populum idolatrare. faciat autem talis sacerdos,iuxta consilium iuris.50.dist.de his.in fi.vlti.glo.vbi dicitur,quod talis dummodo sit contritus,quamuis non confessus,necessitate vrgente potest licitè celebrare,& in tali casu non fingat se celebrare,sed veraciter in nomine Domini conficeret,& hoc est not.dignum.

Quarta cautela,caueat† sacerdos,ne det corpus Christi histrionibus,& aliis qui hoīes prouocant ad luxuriam,vel lasciuiam,& dis-

& dissolutionem,quia hoc nec diuinæ maiestati,nec euangelicæ disciplinæ competit,de conse.dist.ii.,p dilectione.& hoc intellige de istis histrionibus,qui vtuntur verbis impudicis,vel factis illicitis,vel adhibent ludum negociis,sicut illi qui induunt laruas,& fingunt se ceruos,vel equos induētes saccos,& q hoc faciunt temporibus indebitis,sicut diebus festiuis distrahentes populum a deuotione. Aliàs autem illis p̄t dari cōio,qui licitè,& ornatè interdum coram hominibus faciunt iocosam collationem verbis honestis,& non scandalosis. † Nā ioculatores audire cā recreationis,non est peccatum mortale.86.di.donare.in j.gl.nam & talibus p̄t dare aliquid ,p mercede,s(ecundu)m Th.2.2.q.68.ar.3.similiter amentibus,& fatuis naturaliter non dēt dari.Si aūt oīno non sunt debiles in mēte,sed aliquo modo sunt dociles,& habent reuerentiam ad sacramentum,non dēt eis denegari. Similiter pueris,qui non habent discretionem,non debet hoc sacramentum porrigi.

Quinta cautela,caueat sacerdos,ne habeat euaporatam,aut corruptam hostiam.vnde notant Doct.q(uod) vltra vnam septimanam,seu hebdomadam sacerdos non debet seruare hostiā,ne putrescat,vt hr̃,de sen.excom.vt promittimus,super gl.j. Similiter ne sit vinum acetosum,quia in talibus nihil conficeret.si tamen hostia nondum totaliter esset euaporata,sed tenderet ad corruptionem,si vinum etiam inciperet acescere,potest q(ui)dem confici,sed peccat conficiens mortaliter propter irreuerentiam sacramenti.similiter ne conficiat in vino agresto.s.nō dum maturo,quia nondum est vinum,sed in via gñationis. In musto tñ conficitur bene,quia habet plenam rōnē vini,tamē non est conficiendum de multo recenti musto pp impuritatē ipsius,secundum Thomam in 4.dist.11.q.3.arti.j.ij & iij. Videat etiam sacerdos q(uod) apponat tantum de aqua,quod totaliter potest conuerti in vinum.

Sexta cautela,caueat sacerdos,ne cum est debilis,ita q(uod) non potest conficere missam,audeat celebrare,sicut contingit patientibus tertianam febrem,& quartanam,vel quos interdum dimisit febris,qui vt sæpius deficiunt tempore celebrationis,ita q(uod) vix ab altari domum languētes deportantur. veruntamē licet sic debilis non potest celebrare,potest tamen seipsum cōmunicare si non habet alium sacerdotem,qui ipsum cōicaret,sed tunc debet habere stolam.23.dist.ecclesiastica,in glo.j. †In hoc tñ casu,si sacerdos incipiens missam debilitatur intātum,q(uod) non possit eam perficere,si est ante consecrationem corporis Christi,vel ante consecrationem sanguinis,vel ēt sanguine consecrato,debet reliqua pars missæ suppleri p aliū,vt patet 7.q.j.nihil & hoc idē tenet Tho.in 3.par.q.93.si aūt sacerdos post consecrationem corporis Christi,ante tñ consecrationē sanguinis percipiat vinum,aut aquam deesse in calice,tūc dēt statim apponere,& consecrare.Si verò post oīa cōsecrationis verba percipit q(uod) aqua desit,dēt nihilominus ,pcedere,q(ui)a appositio aquæ non est de necessitate sacri,nullo aūt modo aqua dēt vino iam consecrato misceri:si aūt post ipsam consecrationem sanguinis percepit q(uod) vinum non fuit appositum in calicē,sed solum aqua,si hoc percipit ante sumptionem corporis Chri,dēt deposita aqua(si ibi fuerit)aquā cū vino sumere,& resumere a verbis consecrationis sanguinis. si verò hoc percipit post sumptionem corporis Christi,dēt apponere aliam hostiam cū sanguine consecrandam,& in fine sumere hostiam iterū consecratam,& sanguinem,non obstante si prius ēt sumpsit aquā quæ erat in calice,quia præceptū de perfectione sacri maioris est ponderis,q̃ præceptum,q(uod) hoc sacrm a ieiunis sumatur,secū dum Tho. aliis tñ vr̃ q(uod) solum debet apponere vinum in calicem,& aquam sine noua hostia,& repetere verba consecrationis calicis tantum ab illo loco,simili modo.Et si timet prolongationem missæ,sufficit dicere verba essentialia cōsecrationis calicis,nec est necesse repetere orationes sequentes,& hoc totum intelligunt ipsi,si gustauit tantum,& non transglutiuit.qd autem faciat si habeat aquā in ore,& verè sentit q(uod) est aqua tantum?dicit Inno.q(uod) non debet eam emittere,quia propter corpus Christi,q(uod) est in ea cauendum est,ne vtiliter tractetur,& q(ui)a est timendum ne generaretur scandalum his,qui viderent.dicit etiam ipse Inn.si eam transglutiuit non est ieiunus,nec debet postea conficere.7.q.j.nihil.Host.verò dicit,q(uod) dēt eam seruare,& ponere in sacrario,& secundum hoc debet se fingere eam transglutire,& hoc ideo,quia aliàs tanq̃ non ieiunus non debet conficere. Ego tamen teneo cum Tho.quòd post consecrationem illius aquæ posset in hoc casu consecrari corpus Christi,& sumi,ne sacrificium maneat imperfectum,quod est grauius peccatum. Item si percipit hostiam corruptam post sumptionem,debet aliam accipere,& iterum consecrare,& sumere,secundum Thom.in tertia parte,q.84.artic.vltim.similiter si recordaretur se omisisse aliqua verba,q̃ sunt de necessitate formæ,resumat formā iterum p ordinem. Si aūt essent verba non de necessitate formæ procedat,ne turbet ordinē diuini officij,s(ecundu)m Tho.in 3.par.q.84.ar.vlt.

Septima cautela,caueat†sacerdos,ne aliq̃d de corpore Christi,vel sanguine in terram,vel in vestem ornatus sui cadere,vel stillare permittat,quia grauiter puniretur:nam si ceciderit aliquid super tabulam ligneam,lingua lambatur,& tabula radat̃: si autem non est tabula locus radatur,& comburatur,& cinis in sacrario recondatur,& sacerdos 40.diebus pœniteat. Si verò super lapidem altaris ceciderit,sorbeat sacerdos stillam,& tribus diebus pœniteat.si verò super lintheum altaris,vel super casulam sacerdotis ceciderit,si peruenerit stilla ad aliud lintheam,quatuor diebus pęniteat:si verò peruenerit ad tertium,9.diebus pœniteat:si vsque ad quartum,20.diebus pœniteat,& lauet linteamina tribus vicibus,quæ stilla tetigerit,supposito calice,& aqua ablutionis,iuxta altare condatur,de consecrat.dist.2.si per negligentiam.posset etiam sumi a sacerdote,nisi timeretur abominatio. Cautius tamen est,illam partem linteaminis,vel corporalis excidere,vel comburere,cinerē autē ponere in sacrario,secundum Tho.in 4.dist.13.& in 3.parte.q.84.artic.vlti.habentur hæc omnia,de consecra.distinct.2.si per negligentiam.

Octaua cautela,caueat sacerdos,ne aliquid cadat in calicē,& maximè in æstate,vt est vermis,aranea,musca,fimus passeris,puluis,& similia.quod si ante consecrationem calicis contigerit,calix debet ablui,& de nouo vinum infundi cum aqua:si verò post consecrationem,dēt cautè capi,& diligenter lauari,& comburi,& ablutio in sacrario mitti.& si venenum ibi esse deprehenderit,nullo modo sumere dēt,nec alteri dare,ne calix vitæ in mortē vertat̃,sed dēt diligenter seruari in vasculo,& ne sacrm maneat imperfectū,dēt inde deponi,& sacerdos denuò incipere consecrationē calicis,vt sacrm perficiatur:nihil.n.abominabile dēt sumi occasione huius sacri,secundum glo.fi.c.si per negligentiam.de conse.dist.2.hæc Hug.

Nonò caueat,ne corpus Christi ponat incautè,ita q(uod) a muribus comedatur,de hoc 40.diebus debet pęnitere,de conse.dist.2.qui non bene,sed dicitur tamen ibi,Mus non comedit corpus Christi,quare ergo sacerdos sic tunc punitur?respondeo,licet multi Doct non concedant ibi rodi corpus Christi,sed solū speciem sacramenti,eo q(uod)(vt dicunt) quàm citò sumitur a mure,vel ab alio animali,desinit esse sacrm,non est tñ inconueniens,si dicatur q(uod) mus sumat corpus Christi,cum sceleratissimi homines illud sumant,secundum gl.de conse.dist.2.qui nō bene.Potest tamen dici,q(uod) licèt homo malus sumat sacramentum istud sacramentaliter,& non spūaliter,mus tñ,vel brutum aīal,nec spiritualiter,nec sacraliter recipit,quia non vtitur eo,vt sacramento,eo quòd nō credit ibi esse Deum,& hominem,sed sumit per modum alterius cuiuscunque cibi,& ita sumit bene accidentia,& species sacrales,sed non sacrm.immo dicunt Doct.vt no in gl.d.c.non iste.de conse.dist.2.q(uod) ēt in bono homine quandiu sentiuntur spēs,tandiu est ibi corpus Chri,& q̃ citò deglutitur,statim desinit eē sacrm,& corpus Christi desinit esse in sumente.ita sentit Hug.Cardi.sed Vgo de S.Victore,vt recitat Archid.in c.prædicto non iste dicit,q(uod) quādiu ibi manet spēs,sub illis est Christus integer,vnde si intrante stomachū sub illis manet quandiu sunt ibi,sicut sub ipsa specie est in pyxide.& verum est,secundum Pe.de Tharan.q(uod) nō vadit in corpus nostrum,vt illud nutriat,sicut cæteri cibi:intrat tamē,& est ibi sub specie sacramentali quandiu illa durat,s(ecundu)m Pe.& hoc ēt tenent Theologi.dicit etiam gl.de consecra.dist.2.tanta super verbo,commisceri.q(uod) species illæ,nec cibis aliis commiscentur,nec in stomachum descendunt,& propter hoc,neq; per secessum emittuntur.& licet aliquis ex ipsis reficiatur,non tñ incorporantur,nec in stomachum descendunt,nec per secessum emittuntur.Interdum tamen ēt homo odore recreatur,q tamē nec per secessum,nec in stomachum digeritur,tñ Bartho.Brix.ibid.dicit,q(uod) bene dicere pōt,q(uod) in stomachum descendant,nā aliàs quomodo euomerentur?qñ ergo dicit Augusti.non iste est panis,qui transit in ventrem,exponit Archi.in c.si quis per ebrietatem.de conse.dist.2.q(uod) hoc pro tanto dr̃,q(uod) non est iste panis,qui vadit ī corpus,sicut cibus naturalis,sic q(uod) nutriat,sed est ibi sub specie sacramentali.& pro tanto punitur sacerdos,quia permisit irreuerenter a muribus contrectari sacramētum tam venerabile.

¶ *Quarta pars Tractatus.*

¶ De Sacramento pęnitentiæ,& confessionis.

¶ Præfatio.

POEnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum.Matth.3.& 4.de pœni.distinct.j.ex his,quia restituta in baptismo innocentia,homo fragilis illæsam,& incontaminatam continuè seruare non potest vitam,quin sæpius cadat,ideo diuina maiestas contra casum homini pro restauratione innocentiæ prædictæ de sacramento pęnitentiæ prouidit,per quam homo a Deo per peccatum elongatus,ad ipsum appropinquat. Hinc est,q(uod) saluator veniens in mundum,quasi bonus medicus ægrotis consulens dicit,pęnitentiā

agite. Agite inquam, secundum Gorram super Matth. tanquam medicinam ad sanandum morbum, quasi armaturam ad ineundum bellum, quasi clauem ad reserandum cœlum. Tria n. consequitur pœnitentiæ actor .s. sanationem vulnerum cordis, armationem insidiarum hostis, & apertionē regni cœlestis. vnde dicitur, Appropinquabit enim vobis regnum cœlorum. diffinitur autem sic secundum Magistrum sentētiarum, lib. 4. dist. 14. Pœnitentiam est virtus, qua cōmissa mala plangimus, cū emendationis proposito. Amb. autem sic diffinit pœnitentiam, Pęnitētia est virtus cordis, amaritudo animæ pro malis, quæ quis cōmisit. Alibi etiam idem Amb. dicit, Pœnitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

SVMMARIVM.

1 *Penitentia est bimembris.*
2 *Absolutionis a peccatis vera forma.*
3 *Pœnitentiæ tres sunt species.*

¶Caput primum quartæ partis.

1 CIRCA quod Sciendum, † ꝙ duplex est penitētia .s. interior tantum, & est dolor pro peccato, & hæc de iure naturæ. alia exterior, quę fit arbitrio hominis .s. imposita per sacerdotem. Prima non est sacramentum propriè, sed secunda .s. per ministros ecclesiæ imposita. est autem materia huius sacramenti actus ministri .s. sacerdotis, quē exercet circa peccatorem absoluendo ipsum. forma autem istius sacramēti, licet a Christo non sit instituta certa, tamen secundum Doc. est hæc, ꝙ primò præmittatur oratio .s. illa, Dominus te absoluat, vel misereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, & perducat te in vitam ęternam, & tunc sequatur forma essentialis .s. & ego auctoritate qua fungor, absoluo te a peccatis tuis, In nomine patris, & filii, & spiritussancti. ita ponit Alber. in scripto quarti Sent. dist. 17. dicit autem Tho. in 3. parte q. 83. ar. 3. ꝙ de substantia formæ est, Ego te absoluo, sed hoc præmittitur, scilicet oratio, non est de substantia formæ, sed tantum ne sacramenti effectus impediatur ex parte pęnitentis. fit autem manus impositio super caput confitentis, qđ non est de essentia, secundum Tho. quia hoc sacramentum non ordinatur ad aliquam excellentiam gratię consequendam, sed ad remissionem peccatorū. vnde magis in hoc sacro cōpeteret signū crucis, q̄ manus impositio, in signum qđ per sanguinē Christi remittuntur peccata, non tñ est de necessitate sacramenti. hoc tñ qđ dicit sacerdos, ego te absoluo, valet tantum .i. sacramentum absolutionis tibi committo, sicut cū quæritur ab aliquo baptizando, Credis in Deum? rñdet, Credo, ꝙ valet tm̄, sicut sacr̄m fidei suscipere

2 volo, sm̄ Doc. Parisien di. 14. q. 3. † Plures tñ docti sic absoluunt, auctoritate Dñi nostri Iesu Christi, & auctoritate beatorum Petri, & Pauli, & auctoritate mihi in hac parte concessa, ab omnibus peccatis tuis per te Deo, & mihi confessis ego te absoluo, in nomine patris, & filii, & spiritussancti, & ista forma mihi magis placet. tamen ex quo certa forma non est ab ecclesia præscripta in hoc sacramento, eligat quis, quam vult ex istis. vnde ex hoc potest patere, ꝙ cum istud sacramentum non habeat certā formam a Christo institutam, vel per ecclesiam præscriptam, videtur consonum, ꝙ illi qui absoluunt per virtutem passionis Dñi nostri Iesu Christi, vel aliter, non sint damnandi tanq̄ erronei, immo vr̄ ꝙ prædicta forma absolutionis per Docto. inuenta, & approbata, sit sustinenda, nec opus fuit repetere confessiones talibus factas, quia in nullo contra determinationem ecclesiæ venerunt prædicti, nec causa inducendi errorem per illam formam, sed tanquam piè seruatam, eadem vsi sunt.

VLterius Sciendum, ꝙ tres sunt species pœnitentię, quędam est solēnis, quædam publicam, quædā pri-

3 uata, seu secreta. Solēnis pœnitentia, † est quæ imponitur ab epō in capite ieiunii pro crimine publico, & manifesto, sicut pro homicidio, incēdio, & sacrilegio, &c. & talis non potest reiterari, ne vilescat, nec imponitur clerico, nisi deposito, & agens talem pęnitentiam, decætero nō potest promoueri ad sacros ordines. forma autem imponendi eam ponitur 50. dist. in capite. vbi dr̄, ꝙ omnes pœnitentes, qui talem pęnitentiam publicā suscipiūt, præsentent se epō in capite quadragesimę ante fores ecclesię nudis pedibus, vultibus in terram demissis, &c. item debent adesse decani, archipresbyteri, parochiani, & presbyteri pœnitentium, qui debent iniungere talibus pnīas. post hoc eos in ecclesiam introducant, & cum omni clero, 7. Psalm. pęnitentiales, ipsis ī terram prostratis cū lachrimis, pro eorum absolutione decantent, postea surgens ab oratione, munus eis imponat, aquam benedictam super eos aspergat, cinerem tamen prius immittat, deinde cilicio capita eorum cooperiat. Post hoc per ministros ecclesię de ecclesia eos expellat cum rñsorio, in sudore vultus tui. Iste tñ modus non seruatur apud nos, sed translatus est in cęnā Dñi, & ibi expeditur. Sciendū tñ, sm̄ Guil. ꝙ ingressus ecclesiæ, q iniungitur solēniter penitētibus, pendet ex arbitrio sacerdotis, tamen postq̄ introducunt tales in ecclesiā p epm̄ feria quinta magna, solū intrabunt ecclesiā, vsq; ad octauā paschę, & postea exibunt per totū annū, vt dicit gl. j. dist. in capite, & erunt extra ecclesiā, vsq; ad eandem feriam sequentis anni, nec cōicabunt aliqñ vsq; ad mortem. Qñque tñ minus, sm̄ arbitrium epi, 12. q. 2. de viro. 33. q. 2. admonere. 26. q. 6. si quis de corpore, & de pœnit. dist. 5. si qui verò. si tñ pœnitet, potest ei secundo, vel tertio anno reddi ingressus ecclesiæ, vt patet. 12. q. 2. de viro. Penitētia publica est, quæ fit in publico, non tñ cum prædicta solennitate, vt cū iniungitur alicui peregrinatio per mundum cum baculo cubitali, & cū scapulari, & cū hmōi. & hanc pōt imponere quilibet suo parochiano. & fit publice, ideo vt publicū pctm̄ publicam habeat medicinam, sicut si quis in fornicatione esset deprehēsus publicè, vnde quia talis est magna confusione dignus, pp aliorū scandalum, & vt si in aliis in terrorem, & in exemplū pęnitēdi, & nō desperandi, publicè agat pęnitentiam: non oportet autem pro quolibet manifesto peccato manifestam agere pęnitentiam, secundum Albe. sed solum qñ scandalizauit alios, & hoc est ꝯtra multos, qui iniungunt suis parochianis publicam pęnitentiam ante fores ecclesiæ, vel in circuitu cemiterii ambulare ante processionem in die festiuo, vel iacere ad faciē infra ostium ecclesiæ, pro leui peccato, sicut pro vna potatione, vel pro alio peccato, quod tñ non scandalizauit totam ecclesiam, & isti præcludunt viam penitendi, seu confitendi aliis similib. peccatis inuolutis, ne similiter confundantur. Pęnitentia autē priuata, seu secreta est, quam quis imponit pro peccato occulto. Vt autē ordinate procedamus circa hmōi pęnitentias, tam publicas, q̄ priuatas, tria considerari oportet circa istud sacramentum. Hēt enim pnīa tres partes .s. contritionem, confessionem, & satisfactionē.

SVMMARIVM.

1 *Contritionis diffinitio, & eius effectus.*
2 *Contritio circa peccata qualiter se haberi debeat.*

¶Caput secundus quartæ partis.

1 COntritio est dolor pro peccatis † voluntariè assumptus cum proposito confitenti & satisfaciēdi. Circa quod sciēdum ꝙ dolor est duplex. Vnus est voluntatis, quia non est aliud nisi peccati displicentia, & iste est de necessitate & essentia cōtritionis. Alius est dolor sensibilis, qui apparet in lachrimis & suspiriis. & iste non est de essentia contritionis, sed de perfectione, quia nō est in nostra potestate eam hr̄e, qñ volumus. Potest autem fieri tanta contritio ꝙ nō solum culpa, sed ēt tota pęna dimittatur, Pōt. n. tm̄ incendi charitas in contrito, & tantus esse dolor sensibilis, ꝙ contritio inde procedens merebitur solutionē ab omni pęna. Sciendum tñ est ꝙ aliqui putant satis indiscretè tunc esse contritionem, qñ habent quandam displicentiam de peccatis, vel qñ habēt propositum dolendi de eis, & tales pauperes decipiuntur. hoc. n. non est contritio, sed attritio. Sed qñ homo hēt perfectam displicentiam, & habet non solum dolendi propositum, sed etiam verum cordis dolorem pro ipsis, tunc hēt contri-

2 tionem, sm̄ Tho. in 3. dist. 17. q. 6. art. 3. † Debet autem peccator de omni peccato mortali dolere & cōtritionem hr̄e, & de quolibet specialiter. De oblitis tñ sufficit contritio generalis cū conatu ad recordandum & ad dolendum. Et debet dolere de obliuione peccatorum, quæ ex negligentia sua processit. Non intellige ꝙ quis necessario debet habere dolorem specialem de quolibet peccato mortali, talem videlicet dolorem qui est gratia informatus, sed liquet ꝙ debet hoc habere circa principium confessionis, cum quis recogitat peccata & dolet. Et bene faceret peccator, qui pro maiori peccato plus doleret, quia magis per hoc Deum offendit, & maiorem pęnam promeruit. Nec debet contritio saltem in habitu cessare in peccatore etiam post ꝯfessionem, sed semper manere, vt dicit Tho. in 4. dist. 17.

SVMMARIVM.

1 *Confessionis diffinitio & eius partes. Et qui ad eam teneantur, & qualiter fieri debeat.*
2 *Confiteri laico, nunquid in cessitate quis possit: Et an laicus possit absoluere.*
3 *Confessionis conditiones.*

¶Caput tertium quartæ partis.

1 COnfessio autem, secundum August. † sic diffinitur: est per quam morbus latens spe venię aperitur. Vel secundum Rayn. confessio est legitima coram Deo & sacerdote peccatorum declaratio. Tenētur autē habentes annos discretionis ad eam faciendam semel in anno, vt patet de pœni. & remis. c. omnis vtriusq;. Immo qualiscunq; esset contritio, si quis contemneret confiteri, damnaretur. vnde falsum est & hæreticum dicere, Sufficit soli Deo confiteri. Nam dicit canon de pœnit. dist. j. taciturnitas. Vbi est taciturnitas confessionis, non est speranda uenia criminis. Patet hoc exemplo Christi, qui Lazarum suscitauit, sed tamen discipulis tradidit absoluendum. Ioan. 11. & 11. quæst. tertia, tunc vera. Item decem leprosos ad sacerdotes misit, qui in via cundo fuerunt mundati, ut dicitur Lucæ decimoseptimo. Per quod significatur quòd peccator licet in uia eundo ad confessionem ratione contritionis quam habet, consequatur veniam & remissionē pctōrum, tñ tenetur venire & confiteri sacerdoti. Sed dicēs, quare peccator debet ire ad confessionem uel sacerdotē, ex

quo

quo remissa sunt ei peccata per contritionem? Responsio, secūdum Host. in sum. de pœni. & remis. c. j., Tu dic ꝙ peccator duplici vinculo ad satisfaciendum astringitur. Vno, quo ligatur ad Deum, & illud in contritione dimittitur. Alio, quo ligatur ad ecclesiam, & hoc per confessionem & satisfactionem dimittitur, & per absolutionem sacerdotis relaxatur. Ad hoc facit de sent. excom. a nobis. c. j. de pœn. dist. j. multiplex. & c. quem pœnitet. in fi. & dist. 5. consideret. Licèt igitur peccatum dimittatur quo ad reatum per contritionem, manet tamen obligatio ad pœnā temporalem per sacerdotem infligendam. Et probat Archi. de pœni. dist. 3. productio. quia sicut omnes creaturæ ostendunt & confitentur defectus suos temporales, & naturales hominibus eo modo quo possunt, vt dicit glo. super illo versu, Confessio & magnificentia opus eius, &c. ita homo debet ostēdere defectus suos voluntarios, & confiteri verbo vocali, in quo abundat. Et etiam debet confiteri homini eo ꝙ verbum diuinum humiliatum est pro peccatis nostris delendis, quod verbum vnitum humanitati obligat nos vt humiliemus verbum nostrum loquendo non solum homini, sed etiam Deo: & non solum Deo, sed ēt homini, quod fit in cōfessione vocali. Præterea cum hodie peccemus coram Deo & homine, debemus confiteri non solum coram Deo, sicut in veteri testamēto fuit, sed homini loco Dei constituto. Nec propter hoc ꝙ in cōtritione homini dimittitur reatus culpæ, superflua esset confessio vocalis, quæ secūdū Hug. Cardinalem ad hoc necessaria est ad humilitatem & iustitiam exercendam. Item ad hoc ꝙ Ecclesiæ satisfaciat, quæ lęsa est ex peccato. Valet etiam, sm̄ Io. An. propter fidem, quam peccator habet credēs auctoritatem clauium in ecclesia. Similiter valet propter obedientiam, quam exhibet ministris ecclesię vel Deo. de pœn. dist. j. multiplex. & c. nōnulli. Quando ergo legis in scripturis sanctis ꝙ sola contritio sufficit ad remissionem peccatorum, intelligas in necessitate qñ confessio non potest haberi: nā tunc non est præceptum, iuxta illud, Cōfitemini alterutrū, &c. quia necessitas legem non habet, nam tunc voluntas pro facto reputatur. sufficit. n. tunc soli Deo confiteri in corde. Si tamē ibi esset aliquis laicus, bonum esset sibi confiteri propter hoc, vt postea ecclesiam informaret quibus remediis pro anima sua esset subueniendum. Doctor tñ subtilis dicit, Ex quo accusatio in cōfessione non fit ad aliud, nisi vt consequatur sententiā, & laicus non habet auctoritatē sententiandi in isto foro, sequitur, ꝙ nullum præceptum est ad accusandum se coram laico. Forte autem melius esset hoc dimittere, si peccator posset aliqualē verecundiam coram se habere recogitando eadem, & sic ęquè puniri etiam, licet simplicibus laicis sit vtilis talis confessio corā laico in necessitate, non tamen viris discretis, qui sciunt ad quid insti-

2 tuta est confessio. † Hinc est quòd dicit Io. An. in c. si episcopus. de pęni. & remis. lib. 6. in vlti. glo. quòd licet laico in necessitate possimus confiteri, tamen ipse non potest absoluere, quia non habet claues. de pœni. dist. j. quem pęnitet. & notatur. de officio curæ pastoralis. ubi Hugo dicit, ꝙ licet in necessitate audit, non tñ ad hoc ut sit uera absolutio, sed quo ad signa pœnitentiæ declaranda. sed Raymundus contradicit. Item Archid. 25. dist. audire dicit quosdam dixisse, quòd nullus etiam in necessitate tenetur confiteri rustico uel laico presbytero absente, maximè peccata mortalia. Et dicit, quòd illud Iacobi, Confitemini alterutrū peccata uestra, tantum de uenialibus intelligitur, quæ possunt talibus laicis confiteri in necessitate. uel loquitur de confessione in generali, quæ fit in ecclesia. uel loquitur tantum de sacerdotibus. Hugo uerò dicit ꝙ laico tenetur quis cōfiteri peccata sua, cum non potest habere sacerdotem. Nec uidetur uerè pęnitēs, qui in articulo mortis peccata sua non cōfitetur cuicunque potest, si sacerdotem habere non potest, quamuis laicus nō habeat auctoritatem absoluendi. Dicit autem glos. 30. q. j. omnes. quòd si laicus in necessitate audiat peccata mulieris, non potest cū ea postea contrahere: si tamen contrahat, fortè tenet matrimonium. Videtur tamen hoc tantummodò sacerdoti prohiberi, cum tantum eius officium sit audire peccata. Tu dic securè ꝙ talis potest cum tali muliere contrahere, quam audiuit in necessitate, quia per hoc sacramentum nulla compaternitas contrahitur, vt dicitur in canone, quamuis, &c. de cognit. spirit. libr. 6.

3 † Item sciendum, quòd confessio sexdecim conditiones habere debet, quæ habentur in his uersibus.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis.
Atque frequens, nuda, discreta, libens, uerecunda.
Integra, secreta, lachrimabilis, accelerata.
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Quantūcunque autem nota sint sacerdoti peccata, adhuc tamen debent narrari in confessione, quia non sufficit quòd ea cognoscat sacerdos ut homo, tantùm .s. in publico, sed etiam ut Deus .s. in secreto cordis. de pęniten. dist. j. imperfecto. in glos. j. Tenetur etiam peccator non solùm mortalia, sed etiam uenialia confiteri, licèt non ita necessitate absoluta tenetur ad cōfessionem uenialium sicut mortalium. Tamen, ex quo non possumus uitam ęternam consequi sine remissione uenialium, tenemur ad eorum confessionem, ut dicit Tho. in 4. dist. 16.

SVMMARIVM.

1 *Confessiones, quomodo audiri debeant per confessores.*
2 *Confessor, qualiter examinare debeat confitentem.*
3 *Circunstantiæ aggrauantes peccatum mortaliter quæ sint.*

Caput quartum quartæ partis.

1 ET quia experientia docente, † multos videmus in pratica huius sacri errare, ideo vtile videtur ponere modum & formam circa audiendas cōfessiones. Circa quod vidēdum est de pluribus. Et primo de dispositione personæ. Secundò, quomodo sacerdos debeat inquirere a confitēte. Tertio, qui sint casus in quibus potest absoluere.

De primo itaque sciendum quod confessionem audiens sacerdos debet sedere in loco omni suspitione carente, vbi ab oībus videri possit, a nullo verò audiri. Non sicut quidā in cameris ante lectū proprium audiunt, vel in sacristia, qui comperti sunt multa mala cum spūalibus filiabus cōmisisse. Nō debet ēt sacerdos vel confessor inspicere vultum confitentis, ne ductus terrore sacerdotis minus audeat confiteri, vel ne quid occultet alleuiet. maximè tamen a mulieribus caueat, quia secundum sapientem, Facies mulieris sicut vētus vrens. Nec deber sedere ex opposito, sed ad latus. Nec ēt debet proferre verba iocosa, ne alter ipsorū ad risum prouocetur, sicut ēt cōpertū est de aliquibus, sed verbis blandis & benignis cōfessor vtat̄, non sicut qdā faciunt maledicentes confitenti dicentes, diabolus te mihi misserat cum his peccatis, eos vel eas diabolo cōmendantes, vt qdā idiotæ faciunt. Nec dēt sacerdos mouere caput vel sputum sæpius ꝓiicere, ne videatur a circūstantibus prodere peccata cōfitentis. Vbi ergo sunt illi qui pede trudunt cōfitentes, vel quasdā vociferationis suspitiosas, vel suspiria suspitiosa, ex qb' ꝓdit confessio peccatoris? Cū ergo incipit confiteri, attendat verba sua confessor vsq; ad finē, nec interrūpat, nisi cū fuerit cōfessor per cōfitentē de aliquo exquisitus, vel nisi cōfessor habuerit necesse inquirere de alia circunstaantia peccati. Si verò confitens corā sacerdote p̄ timore erubescens obmutescit, tunc sacerdos eū dulciter alloquēs informet, & det sibi cor & audaciā his verbis, vt dicit Hugo. Fili charissime ex abundantia gr̄a diuinæ habemus magnū donū hoc & salutis remediū, qđ per nr̄am verā confessionē possumus cōseq indulgentiā peccatorū. Non autē verearis ꝓ aīa tua dicere verū corā me, q sum peccator, sicut tu. Nō aūt te audio vt homo, sed vt Deus. Quod si fortè cōfitēs nescit modū cōfitendi. ꝯfessor dicat ei modū, dñs: Charissime fili ita dēt cōfiteri, Cōfiteor oīpotēti Deo & tibi pr̄i qđ ego peccator peccaui in multiplicibus peccatis. Et primo in mortalibus peccatis transgrediendo diuina p̄cepta, non diligēdo Deū, nec ꝓximū. Et tunc videat ꝯfitens dicere peccata. & primo de mortalibus peccatū, sm̄ ꝙ disposuit in mente sua. Si aūt ignorat, quę sunt peccata mortalia, dicat sibi, Ecce fili mi ista sunt peccata mortalia: Superbia, auaritia, luxuria, inuidia, & accidia. Recordare, si commisisti aliquod istorum. Qui cum de eis expeditus fuerit, descēdat ad opera pietatis si ea neglexit adimplere: similiter de alienis peccatis, vt statim patebit.

2 Secundo videndum est, † qualiter sacerdos debet quęrere a cōfitente. Pro quo sciendū ꝙ si est discretus confitens nō dēt ab eo aliquid q̄ri; sed si est rudis, tunc q̄rat ab eo sacerdos, & primo de mortalibus peccatis in genere, nunq̄ tñ in specie. v. g. sic dicens, Ecce fili, nonne peccasti istis peccatis .s. superbia, auaritia, &c. Si ergo cōtigit te aliqñ supbisse de vestibus, de pulchritudine corporis, de sapiētia, de diuitijs, hoc recogites, & hoc doleas. Item si aliqñ excessisti modū comedendi vel bibēdi, vel habuisti diuturnū odiū ꝯ ꝓximū tuū, vel appetitū vltionis iniustę ꝯ ꝓximū, vel inuidisti sibi bona spiritualia vel tp̄alia, aut etiam fuisti accidiosus & piger in diuino officio vel sermone, qa forte non diligēter attendebas in missa, sed dormitabas, vel sermones inutiles miscuisti. istis modis & similibus confessor dicat in genere. Et vt melius cognoscas modū ī genere q̄rendi. sic q̄ras, Fili charissime fecisti furtum? si dicat sic, dicas, vbi, qñ, quo tp̄e, qua ductus necessitate, a quo, quoties. nō aūt q̄rat, fecisti homini tali, in tali loco? hoc. n. esset suspectū negotiū. Sir̄ de luxuria quærat, vtrū fuit aliqñ pollutus ī corpore si dicat sic, q̄ras, an nocte vel die. Si dicat in nocte vel in somno, nō q̄ras vltra. Si dicat non in somno, q̄ras per quē modū, cū quo, uel qūo, & expectes eius rñsionē, nec determines aliqd, sicut qdā indiscreti faciunt dicendo, Fecisti cū boue, uel cum pecore, uel equo? descendēdo ad Sodomitica peccata, de qbus fortè cōfitēs ignorat. Et in hoc grauissimè peccat confessor. Nec dicat, secundum Guil. Audio quòd tu habitas cum tali muliere. Hoc est enim se ponere testem uel iudicem, quod non debet fieri in confessione, sed ea peracta debet iudicare, &c. Veruntamē si sacerdos fortè probauit quod ille fortè oblitus est aliquod peccatum, quod confessori constat eum commisisse, potest sibi in memoriam reduceret, dicens; Accidit ne tibi aliquando inebriari in isto anno?

Et ſi dixerit ſic, quærat primò de perſona, cum qua peccauit, an ne ſibi attinebat, & in quo gradu conſanguinitatis & affini. nec eſt hoc prodere aliam perſonam, vel alium accuſare, ſed ſe liberare, & mundare veraciter, cum alio modo expedire nõ poteſt ſine expreſſione illius circunſtantiæ. Multum tamẽ cautè circa hoc peccatum luxuriæ eſt procedendum, ne quid curioſè inquiratur de ipſo confitente. Vnde conſulo vt confeſſor circa hoc dicat ſibi, Fili mi chariſſime, ego quidem verecũdor & erubeſco de talibus materiis impudicis inquirere, nec putes ꝙ iſta ex curioſitate faciam, cum de eis fuiſſem libentius ſupportatus: oportet tamẽ ꝙ de neceſſitate procedam more & officio medici debentis curare occultum morbum infirmi. Item aduertat cõfeſſor & diligenter conſideret perſonæ confitentis qualitatem, cuius ſtatus & conditionis exiſtat. Nam ſi eſt Princeps, Baro, miles, nobilis vel quicunque Dominus temporalis, quærat ab eo vtrũ oppreſſit pauperes ſubditos, & aggrauauit eos laboribus, vel iuſtitiam facere neglexit, vel aliquas impoſitiones iniuſtas impoſuit. Si verò eſt prælatus ſpiritualis, non eſt opus quærere de negligentia animarum ſubditorum, quia præſumitur ſi hoc faceret ſolus diceret, eo ꝙ habet ſufficientem cognitionem, & ſciẽtiam quantum ad hoc. Si autem non confitetur de officio ĩ quo eſt, dicat & hortetur eum proprio motu dicens, Pater venerabilis & filii in hac parte velitis attendere dignitatem officij veſtri in quo eſtis, & in remedium peccatorum veſtrorũ vobis iniungo, & habeatis diligentiam de animabus vobis commiſſis. Si aũt eſt mechanicus, quęrat ab eo vtrum in ſuo opere debitũ ęquitatis modum ſeruet, aut ſi eſt mercator, an aliquem defraudet in pondere vel menſura, an rem viliorẽ carius vendidit, vel ad vſuras pecunias mutuauit, vel ad præſtitam carius vẽdidit, vel cãm rei venditæ non dixit emptori, ſicut circa equum defectum aliquem vel ipſam rem ſic vitiatam non remiſſiori precio vendidit. Aut diebus feſtiuis & dominicis res ſuas venales expoſuit. Iurauit tantum valere, cum tantum non valuiſſet, vel iurauit ſolus emiſſe pro tanto. Si eſt tabernator quærat ab eo, vtrum aliquando braſium miſcuit diuerſis granis, ſicut apponendo aliquot choros tritici, aliquot ſiliginis, aliquot hordei, & vendens nihilominus ceruiſiam pro totali triticea, vel ſi diebus feſtiuis circa eam laborauit, cũ hoc ante vel poſt bene poſſet expediri, vel menſuram minorem dedit in domo q̃ extra domum bibentibus commiſerat. Sic etiam quærat de vino, & aliis liquoribus. Item a iudicibus quærat, & cõſulibus vtrum aliqñ ex gratia, odio, timore, amore, vel priuato motu iuſtitiam peruerterunt vel ſententiam tulerunt, ex qua quis damnificatus eſt in rebus vel in corpore. Vel ſi ad pœnam fuerunt nimis proni cõtra ſimplices ſententiando pœnam ſtatim pro vno leui verbo ĩ iudicio. Itẽ a patribusfamilias quærat, qui habent ſeruos vel filios, vtrum angariauerunt familiam diebus feſtiuis, vel eorum detinent mercedem aut eorũ mala diſſimulauerunt. Similiter quęras a ſeruis, an fideliter ſeruierunt, & non ſubtaxerunt bona dominorum ſuorũ. Item ſi eſt virgo, quærat ab ea de cuſtodia virginitatis, de pudicitia verborum, & honeſtate conuerſationis, quomodo & cum quibus ſolet cõuerſari. Si eſt vidua, quærat de deuotione ipſius & operibus pietatis, an libenter ſeruiuit pauperibus, vel eos viſitauit, vel temporalia pro ſuo poſſe impendit & exhibet, & an diſſolutè viuit ſeu delicatè. Et iſti ſunt morbi viduarum, ſecundum Apoſtolum. Item ſi eſt cõiugata, quærat ab ea an ſeruet cum viro caſtitatem diebus feſtiuis, ieiunij, & aliarũ vigiliarum, & tempore impregnationis vel etiam partus. Similiter an a marito exigat debitum diebus feſtiuis, aut tempore mẽſtrui vel imprægnationis vel tempore partus, an etiam aliter q̃ modus naturæ eſt, vir eam cognouit. Et ſecũdum hoc procedat cum qualibet. Circa tamen vitium luxuriæ cautius quàm circa quodlibet aliud ſe regat, ꝙ circunſtantias neceſſarias non inutiles & curioſas inquirat. De quibus ſciendum eſt hic, ſecundum Tho circunſtantiarum quędã ſunt trahentes in aliud genus peccati, vt coire cum coniugata, &c. & has homo tenetur confiteri. Quædam verò aggrauantes ſunt in eadem ſpecie, & earum quædam ſunt non aggrauanter mortaliter, ſicut ſcientia & hmõi, & has non tenetur cõfiteri, quia ſunt quaſi venalia. 3 † Quædã verò ſunt aggrauantes mortaliter, & has oportet confiteri, vt furari in ſacro loco, fornicari in feſto. Vnde verſus.

> Aggrauat ordo, locus, peccata, ſcientia, tempus,
> Lucla paſilla, metus culpę genus, & ſtatus altus.
> Conditio, numerus, ętas, & ſcandala, ſexus.

Item quærat ſacerdos a confitente de alienis peccatis, quæ ſunt nouem. Verſus.

> Iuſſio, conſilium, conſenſus palpo, recurſus.
> Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Iuſſio, i. ſi præcipit facere malum, licèt ſolus non intereſt, vel cõſuluit alteri, ſine cuius ↄſilio nõ feciſſet tale factũ vel ↄſenſit facientibus malũ, vel ipſis adulatus eſt laudãdo eorum factum, vel quia malefactores habuerũt ad eum recurſum, vel ipſis participauit in maleficio vel tacuit nõ increpando eos vel nõ deferendo ſuperiori, vel non reſiſtebat cum poſſet, vel tenetur ex officio, vel non manifeſtauit cum debuit manifeſtare.

S V M M A R I V M.

1 *Caſus tredecim reſeruati ſummo Pontifici in Confeſſionibus.*

¶Caput quintum quartæ partis.

1 PONENDI ſunt etiam hic caſus ad ſolum Papam pertinentes. † Primus eſt de eo, qui verberat clericum ordinatũ, ſi eſt lęſio enormis cum effuſione ſanguinis atroci. 17. q. 4. & quis ſuadente diabolo. Secundus de eo, qui incendit vel frangit eccleſiam, & talis antequam denunciatur, poteſt abſolui ab epiſcopo, ſed poſt denũciationem per ſolum Papã. de ſen. excom. c. cõqueſti. Et idem de quolibet incendiario, poſt quàm publicè excommunicatus eſt. de ſenten. excommu. c. tua. Tertius, quando Papa ſolus aliquem nominat vel nominatim excommunicat, tunc ſolus Papa abſoluit eum. de ſent. excom. c. ſignificaſti. Quartus, falſarius literarũ Papæ, vel eis vtens ſcienter, vt patet de falſariis. c. dura. Quintus, qui inſequitur Cardi. de pœni. c. fęlicis. lib. 6. Sextus, qui grauat iudicem ſpiritualem in ꝑſona, vel bonis, vel dat licentiam grauandi propter hoc ꝙ ſententiam excommunię tulit, de ſen. excom. quicunque. libro 6. Septimus, ſi quis corpus defuncti ſcinderet vel coqueret pro oſſibus transferendis. De hoc habetur in quadam extrauagãti Bonifacii Papæ VIII. quæ incipit, deteſtãte. Octauus, ſi quis inquiſitor hæreticorum odio vel gratia, amore vel lucro contra iuſtitiam vel conſcientiam omiſit contra quempiam procedere, vt de hæretic. multorum, in fi. in cle. Nonus, ſi religioſus abſq; licentia ſui propii ſacerdotis ſolemnizaret matrimonium, aut miniſtraret euchariſtiæ & vnctionis ſacramenta. c. religioſi. de priuil. in clem. Similiter etiam excommunicati ſunt religioſi, q̧ excõmunicatos a canone abſoluunt in caſibus non conceſſis vel ↄ ſtatuta prouincialia vel ſynodalia, vel a pœna & a culpa. Decimus, ſi quis inſequitur epiſcopum. de pœn. ſi quis, lib. 6. Vndecimus, ſi qui religioſi inducunt alquem ad vouendum, iurandum, vel promittendum apud eos eligere ſepulturam, uel vt iam electam vlterius non immutet. de pen. cupientes. in clemen. Duodecimus, de his qui ſacerdotem cogunt celebrare in loco interdicto, vel ad audiendum excommunicatos vocant vel interdictos, vel prohibent ne moniti exant. de ſenten. excom. grauis, in clem. Decimustertius, qui Sarracenis arma ad expugnãdũ Chriſtianos deferunt, vel conſi. vel auxilium dant in diſpendium terræ ſanctæ. extra de Iudæis. ita quorundam.

S V M M A R I V M.

1 *Epiſcopi, quos caſus in Confeſſionibus habeant ſibi reſeruatos.*

¶Caput ſextum quartæ partis.

1 CASUS verò epiſcopi, qui † notantur per Io. Ang. in 3. gloſſ. epiſcopus. de pœ. & re. lib. 6. ſunt iſti. Primus, abſoluere excommunicatos maiori excõmunicatione, vt de ſent. excom. nuper. Secundus, imponere penitẽtias blaſphemantibus nomen Dei & Sanctorum eius. de clericis maledicis. c. 2. Tertius, abſoluere ſacrilegos. de ſacrileg. c. 2. Quartus, cõmutatio quorumlibet votorum. de voto & voti redemp. c. j. Excipitur tamen votum terræ ſanctæ. Quintus depoſitio malè ablatorum incertorum vel ẽt certorum, qñ nõ exiſtunt illi, quibus facienda eſt reſtitutio. de iudæis. cum ſit. Sextus, pœnitentiam imponere illis, qui matrimonium clandeſtinè contraxerunt, vel ↄ interdictum eccleſiæ, vt de matrimonio ↄ interdictum eccleſiæ contracto. in clem. c. j. & vlt. Solent etiam reſeruari epiſcopis pœnitentiæ omnium publicanorum, & oppreſſorum puerorũ ex propoſito vel caſu. Item homicidium vel falſum teſtimoniũ falſarij inſtrumentorum. Item periurus, inceſtus, corruptor monialium, vel coeũtes cum brutis, & his ſimiles. Et breuiter intelligas ꝙ quatuor ſunt caſus de iure epiſcopales, prout determinat Benedictus 9. Primus eſt occiſor clerici, ꝑꝑ qđ incurrit irregularitatem, vnde epiſcopus poteſt abſoluere clericum ab homicidio, ſed non ab irregularitate. vel poteſt abſoluere clericũ a peccato, quia celebrauit in eccleſia interdicta, ſed non poteſt abſoluere ab irregularitate inde contracta. Secundus, de incendiariis, quod tamen intellige antequam ſunt publicati. Tertius, vbi eſt indicenda ſolennis pœnitentia. Quartus, ubi quis incurrit maiorem excommunicationem. Inde autem Papa declarat quinque caſus eſſe epiſcopales de conſuetudine approbatos. Primus eſt, homicidæ voluntarii. Secundus, falſarii. Tertius violatoris eccleſiaſticæ libertatis. Quartus, violatoris eccleſiaſticæ immunitatis. Quintus, ſortilegi & diuinatoris, vt vigeſima ſexta quæſt. prima, cap. primo. Et incipit ſua bulla, in qua dicta declarantur, Inter cunctas, & renouata eſt iterum per concil. Vieneñ. in clem. dudum. de ſepulturis. Vltra autem hos caſus poſſunt epiſcopi reſeruare ſibi alios, prout videbitur eis expedire. Sed vt omnis tollatur ambiguitas, ponam caſus tam de iure quàm de conſuetudine ad epiſcopum pertinentes, ut ſunt iſti, homicidium, ſacrilegium, inceſtus, filiorum oppreſſio, coitus cum moniali. Item mulier coiens cum religioſo vel ſacerdote. Item vlnerans patrem vel matrem. Item deflorans virginem uel oppreſſam. Item baptizatus ꝓpriam filiam ſine neceſſitate, uel tenens eam ad confirmationem. Item fractor uoti ſimplicis.

cis. Item contrahens votum ſimplex caſtitatis. Item intrans religionem inuita vxore poſt copulam carnis. Item hæreticam prauitatem tenens quo ad peccatum tñ. Similiter ſimoniacus, quo ad peccatũ tñ, quia irregularitas huiuſmodi pertinet ad Papã. Item celebrans coram excõicatis ſolenniter in Eccleſia quo ad peccatum tñ, ſed quo ad irregularitatem pertinet ad Papam. Itẽ promotus per ſaltum ad ſacros ordines. Item ordinatus ab alieno epiſcopo ſine licentia proprii. Item luxurians in Eccleſia cõſecrata. Item coiens cum Iudæa vel pagana. Itẽ concipiens à nõ viro ſuo, quem vir credendo filium ſuum conſtituit eum in hęredem in præiudicium aliorum. Item procurans abortũ vel ſterilitatem in ſe vel in alio. Item contrahens ſponſalia præter matrimonium cum aliquo marito interpoſito contractum. Item ſcienter celebrãs in Eccleſia interdicta quò ad abſolutionẽ peccati, ſed quò ad irregularitatem quò ad Papam. Item ſortilegus, incator, necromanticus, experimentator. Item ſcienter excõicatos & manifeſtos interdictos vel etiam vſurarios ſepeliẽs. Item clandeſtinè matrimonium contrahens. Item blaſphemus Dei, & Sanctorum. Item incendiarius. Item periurus, Sodomita, adulter. Item fornicans cum filia quam baptizauit, vel ad confirmationem tenuit, vel audiuit confeſſionem eius. Item celebrans in altari non conſecrato. Item celebrans ſine ſacris indumentis, vel omittens aliquod indumentorum, vt ſtolam vel manipolũ. Item celebrans non ieiunus. Horum autem pęnitentiæ ponuntur taxatæ inferius particulatim. Alii verò caſus, præter iſtos, ſunt de auctoritate plebanorum.

S V M M A R I V M.

1 *Satisfactio, quæ eſt tertia pars pęnitentiæ, quid ſit.*
2 *Pœnitentiam implens in peccato mortali, nunquid ſatisfaciat.*
3 *Opera ſatisfactoria ſunt tria.*

Caput ſeptimum quartæ partis.

1 EST autem ſatisfactio, ſecundum † bea. Tho. ſuper 4. diſt. 15. q. j. ar. 3. iniuriæ illatæ recompenſatio, ſm iuſtitiæ æqualitatem vel quantitatem. Et intellige ęqualitate proportionis, & non quantitatis. Similiter Anſer. in lib. Cur Deus homo, diffinit ſatiſfactionem dicens: Satisfactio eſt Deo debitum, prout eſt honorem impendere. ſ. ratione culpæ commiſſæ. Et iſtæ diffinitiones ſunt ſatisfactionis, prout eſt medicina præteritorum peccatorũ, & præſeruatio futurorum: ſed prout eſt pręſeruatio à culpa diffinitur ſic, ſm Aug. Satisfactio eſt cauſas abſcindere peccatorum, & eorum ſuggeſtionibus aditũ non indulgere. Circa quod ſciẽdum, ꝙ licet ſm Bonauen. vbi ſupra ſine charitate non poſſit ſe homo præparare ad habendam charitatem & faciendam ſatisfactionẽ, ex quo impoſſibile eſt ſine ea Deo placere, & opera eius acceptari à Deo, ideo nec ſatisfactio ſine tali gratia eſt poſſibilis. Item conſulendum eſt pęnitentibus, ꝙ eorum pęnitentiam ipſis iniunctam ſine mortali peccato compleant, quia aliàs Deus ab eis exigit pęnam. Nã ſatisfactio facta in peccato mortali, etſi ſoluit pęnam debitam, non tñ meretur gratiam, vt dicit Doctor 2 ſubtilis, vbi ſupra. q. j. 2. principali, art. 4. † Sed ſi quęras, vtrum homo peragens pęnitentiam in peccato mortali, iterum facta cõfeſſione de illo peccato mortali debet peragere de nouo vel denuò iſtam penitentiam iam peractam, vel an reuiuiſcat & valere incipiat illa pęnitentia ſic peracta in peccato mortali, ex quo iam poſt confeſſionem ſecundam erit in charitate, & gratia? In hoc ſunt Doctores diuerſi: nam ſ. Tho. prima facie dicit, ꝙ nõ viuificantur nec valent ad ſatisfactionem illorum peccatorum, ꝓ quibus aguntur, nec etiam ad meritum vitæ æternæ. Dicit tñ, qđ ſatisfactiones illæ, quæ relinquũt poſt ſe effectum poſtquã actus tranſit, non oportet ꝙ reiterentur, vt ieiunium dimittit poſt ſe debilitatem corporis Eleemoſina relinquit poſt ſe diminutionem ſubſtantiæ. Illæ verò quæ non relinquunt poſt ſe effectum oportet ꝙ reiterentur, vt eſt oratio. Ex his patet, ꝙ qui ieiunant pro peccatis exiſtentes in mortali peccato, non debent vltra ieiunare, vel eleemoſinam dare: ſi qui orant in peccato exiſtẽtes, tenentur repetere horas, & ſupplere eas. & iſtam opinio. approbant Doctores. Doctor tñ ſubtilis fauorizat peccatoribus, dicẽs ꝙ qui verè pęnitet recipit ſatisfactionem condignam ab Eccleſia impoſitam claue non errante, quantuncunq; peccet poſtea & recidiuet, nũquam tenebitur niſi ad illam vnicam ſatisfactionem adimplẽdam. Et ſi eam impleat in charitate, melius eſt, q̧a non tñ ſoluit pęnam, ſed etiam meretur gratiam: ſed ſi impleat pęnitentiam volũtariè extra charitatem ſoluit quidem pęnam, ſed non meretur gratiam, quia non eſt ſatisfactio reconcilians neq; placans. vnde ſoluit ꝙ ſi homo magnam partem ſatisfactionis ad impleuit in mortali peccato, & poſtea iterum pęniteat de peccato nouo, non eſt iteratò imponenda pęnitentia pro peccato primo, de quo ſatisfecit, licèt extra charitatẽ, ſed tñ de nouo peccatis, quæ fuerunt cauſa ꝙ iſta ſatisfactio fuit mortua. Et hanc determinationem ſequitur Io. Pariſienſis ibidem, q. 5. dicens & dans huius dicti rationem ſatis pulchram: quia ex quo extra charitatem ſufficit ſatisfactio inuoluntaria ad pęnitentiã peccati, multomagis ſatisfactio voluntaria debet ſufficere, exẽplificat ipſe, Si alicui offendenti Regem offensè regis correſpõdeat præciſe ſm legem manus abſciſſio, ſi iſti inuito abſcinderẽt manus ſatis patitur, & intantum ſufficit Regi, ꝙ ſecundum iuſtitiam non debet vlteriorem pęnam exigere, & tunc non recipit eum in gratiam vel amicitiam. Multo autem magis ſufficeret ꝓ punitione culpæ, ſi aliquis ſibi debitam pœnam infligeret, licet non eſſet in gratia vel amicitia illius iudicis offenſi. Ex quo ſequitur ꝙ ſi talis propter nouum peccatum damnaretur anteq̃ compleuiſſet totam pęnitentiam ſibi impoſitam, puniretur in inferno temporaliter pęna ſibi correſpondente, quę nõ fuit hic ſoluta, & poſt tempus aliquod non puniretur amplius tali pęna, ſicut dicimus de veniali, quia moriens veniali ſimul cum mortali, non puniretur æternaliter pro veniali, ſed temporaliter, ꝓ mortali verò æternaliter. Hæc Doctor ſubtilis.

3 Sunt autem tria opera † ſatisfactoria. ſ. eleemoſyna, ieiuniũ, & oratio. Per ieiunium intelliguntur omnia carnem affligẽtia, vt ſunt macerationes, afflictiones, flagellationes, & peregrinationes. Per eleemoſynam omnia opera miſericordiæ corporalia. Per orationem omnia opera ſpiritualia miſericordiæ. Per ieiunium homo reuocatur concupiſcentia carnis, per eleemoſynã à concupiſcentia oculorum, & per orationem à ſuperbia vitæ, per ieiunium ordinatur homo ad ſeipſum, per eleemonam ad proximum, & per orationem ad Deum. Per ieiunium fit ſatisfactio de bonis corporalibus, per eleemoſynam de bonis temporalibus, & per orationem de ſpiritualibus. Licèt aũt ſingula iſtorum cũ ſingulis peccatis approprientur ꝑꝑ conuenientiam, tñ quodlibet illorũ pro quolibet peccato ſatisfacere põt, ſm Tho. Dicit enim Doctor ſubtilis, q. j. ſecundo principali, art. 30. ꝙ talis correſpondentia nec eſt de cõgruo, nec de neceſſitate in ſingulis caſibus, ſicut patet in pauperibus. Nec pauperi eſt congruum, nec neceſſarium iniungere aliquod iſtorum ſi eſt inſufficiẽs ad ea, vt ſi eſt pauper qui nutritur labore, & qua die non laborat, caret victu, & ſi ieiunaret, impotens redderetur ad laborem, nec orationi vacare poteſt labore laſſatus, vel à fortiori nec eleemoſynis iſtis iniungendum eſt vt iſtum laborem ſubeat in remiſſionem peccatorum, intendens illum ad hunc finem referre, ſaltẽ quouſq; occurrat ſibi opportunitas aliquam aliam ſatisfactionẽ ſoluẽdi. Ex hoc dicto habes, ꝙ homo peccator libenter ſuſtinẽs defectus temporales, & labores, à Deo in eum permiſſos vel tribulationes ſatisfacit per illa pro peccatis, ex quo eis cõſentit, & aliter ſatisfacere, vel pęnitere nõ poteſt. Ita dicit Tho. vbi ſupra diſt. 15. q. 4. art. 2. Et hoc etiam ſæpius eſſet pręedicandum pauperibus, & defectuoſis, ne deficerent & deſperarent de peccatis, videntes ſe impotentes ad peragẽdum pęnitentiam eius iniũctã. Similiter diues, q lapſus eſt peccato carnis, ſi adeo delicatus eſt, ꝙ non velit ieiunare, nec macerationem carnis ſubire, vel præſumptio eſt, ꝙ ſi ſibi imponeretur, abiiceret eam, & ita iam nouo peccato peccaret, inducendus eſt ad orationem, vel eleemoſynam & imponendum eſt ei quod libẽter accipit, & quod creditur perſeuerãtius adimplere: immo ſi nullam vellet accipere pęnitentiam, & haberet diſplicentiam de peccato, & firmum ꝓpoſitum non peccandi, vel abſtinendi, non eſt remittendus vacuus, ſed abſoluendus, ne cadat in deſperationem. ſed intimãda eſt ei pęnitentia, quæ eſt peccatis illis imponenda, & quod eã in ſe, vel in æquiualente ſtudeat adimplere, alioquin ſoluet ad plenum in purgatorio. Hæc ſñia ſatis conſonat dicto Chriſti Matt. 12. & Eſa. 42. vbi dicit, Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet. Arundo quaſſãta eſt peccator quaſſatus tentationibus, & peccatis, & linum fumigans eſt linum nimis humidum, tñ habens aliquid de igne charitatis hoc extinguitur per duritiam ſacerdotis: ſed cum ad aliquod minus difficile obligatur, tunc nõ extinguitur. Sed dicatur ſibi ꝙ oportet eum hic uel alibi pęnam perſoluere, & quod faciat tantã pęnitentiã, quantã hic debet pro peccatis reddere, aliàs acrior alibi ab eo exigetur: Hæc Scotus. dicit Pet. de Tha. diſt. 15. & Tho. ibidem, q. 3. ꝙ alter pro altero põt ſatisfacere ſi eſt in charitate, qñ ille cui iniuncta eſt pęnitentia, eã explere cõmodè non põt, & hoc quantũ ad abſolutionem debiti: ſed quantũ ad exciſionem cauſarum peccatorũ præcedentiũ, & inquãtũ pęnitentia eſt medicina pro peccatis, vnũ non poteſt ſatisfacere pro altero. Dicit tñ Tho. ꝙ nullus debet promittere ſatisfacere per alium niſi appareat defectus corporalis vel ſpiritualis, per quem non ſit prõptus ad portandum onus pęnitentiæ. Dicendum eſt ego his, qui ſatisfactionem pro ſe aliis imponunt, ꝙ ſi ambo negligẽtes fuerint, ambo punientur, vnus pro peccato proprio, alter omiſſa ſatisfactione ad quam ſe obligauit.

S V M M A R I V M.

1 *Canones pœnitentiales maximè circa publica delicta, qui & quot ſint.*
2 *Epiſcopus nunquid poſſit diſpenſare circa pęnitentiam à canone iniunctam pro publicis delictis.*
3 *Confitens, qui recepit minorem pœnitentiam quàm debeat, an ſit ſecurus quò ad purgatorium.*

Caput

Caput octauum quartæ partis.

1 RESTAT nunc de pœnitentiis iniugēdis, sm canones taxatis. † Circa quod principaliter est videndum ꝙ licet pœnitentiæ sint arbitrariæ, vt dicetur infra, tn̄ in publicis peccatis seruandæ sunt taxatæ per canones, licèt debeat haberi respectus ad circūstantias criminis, & ad qualitatem, & quātitatem personę, dignitatem, officiū, paupertatem, debilitatem, &c. Vt tamen nō ignoremus pœnitētias taxatas cum tempus incurrerit imponendas, notandæ sunt aliquæ regulæ, quæ canones pœnitentiales ab aliis appellantur.

Primus canon, ꝙ pro quolibet mortali peccato pœnitentiam septem annorum est iniungēdam, vt 33.q.2. hoc ipsum, & c. seq. & 22.q.j.c. prædicandum. in glo. & 82. dist. presbyter. Et ratio est, quia sicut per peccatum mortale septiformem gratiam Spiritussancti amisimus, sic etiam eas per septem annos requiramus. Hoc tamen verum est pro publico & graui peccato, pensatis circunstantiis.

Secundus, si presbyter fuerit publicus fornicator, decem annis pœniteat inclusus sacco indutus, tribus mensibus continuis à vespera ad vesperam pane & aqua vtatur, exceptis diebus dn̄icis & festiuis, quibus annis expletis potest eum episcopus ad pristinum reuocare statum, de quo multum hebetur. 82. dist. c. presbyter. ꝙ non scripsi pp tędium episcoporum, qui in hoc sunt remissi, & potius ad pœnam proni.

Tertius, sacerdos cognoscens filiam spiritualem, scilicet quā baptizauit, vel cuius confessionem audiuit, duodecim annis pœniteat, episcopus verò 15. annis pœniteat. Mulier verò si est soluta, tradenda est religioni, rebus suis pauperibus erogatis. 30.q.j. si quis sacerdos. Et sic patet, vt dicit gl. in c. prædicto, ꝙ magis peccat sacerdos cognoscens filiam spiritualem, quàm alterius vxorem, quia propter hoc imponitur pœnitentia 12. annorum.

Quartus, si quis contra naturam peccat, si clericus est, deponitur, vel ad religionem recluditur: si laicus excommunicatur, donec pœniteat. Pœnitentia autem sua est 7. anno. Et idē est pro incestu. 33.q.2. hoc ipsum. & in capitulo sequenti.

Quintus, sacerdos qui interest clandestinis nuptiis siue bannis tribus ann. suspenditur, de clandestina desponsatione. c. j. & c. cum inhibitio.

Sextus, si quis votum simplex violauerit. s. quia promisit in secreto vxorem non ducere, vel coram aliquibus sociis, & postea duxit, tribus annis pœniteat. 27. dist. si vir.

Septimus, si quis excommunicatus celebrat, tribus ann. feria 2. 4. & 6. à potu, aliàs à vino & à carnibus debet abstinere. 11. quæst. 3. de illis.

Octauus, qui alium iniustè accusat ad mortem, septē an pœniteat, si vitam perdiderit: si verò membrum, per tres annos pœniteat, vt de accusat. c. accusasti.

Nonus, qui filiam suam spiritualem vel commatrem cognoscit, per septem annos pœniteat. 30.q.3. non oportet.

Decimus, si quis despōsatam alii duxerit, eam dimittat, & quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & pœniteat per septem sequentes annos. de spon. duorum. accepisti.

Vndecimus, qui cognoscit duas cōmatres vel sorores, septē annis pœniteat. 3.q.4. si pater.

Duodecimus, homicida voluntarius sine spe restitutionis deponatur, & 7. ann. pœniteat. 50. dist. minor. Si est clausulis, p quinque annos pœniteat. 50. dist. c. si qua. & c. si quis. & c. eos. Et hæc omnia intelligas, si potuit euadere homicidium, & non euasit. Nam qui se & suas res liberando, fures qui capi nō poterant, occiderit, pœnitentiam agere non tenetur, nisi voluerit. Si tamen hoc fecit in necessitate euitabili, duos annos pœniteat. 50. dist. de his. licet si esset ineuitabilis, in nullo ei imputaretur. 50. dist. quia te. quod tn̄ est verum quò ad peccatum, sed quò ad cautelā & innocentiam suam Ecclesiæ ostendendam, bonum est pœnitere. de homic. c. 2. §. fi. 33.q.2. in lectum. 33.q.3. excōicatorum. Si quis tamen in stultitia vel infirmitate vel furiositate occidit, nō imputatur ei. 3.q.9. indicas. 15.q.j. aliquos. & c. illa. & ca. si quis. Si autem causa disciplinæ, sicut magister scholarium incautè occidit, imputatur ei, & deponitur si est sacerdos. de homici. presbyterorum. & 15.q.5. si quis non iratus. Sed & si quis ligatum latronem interficit, deponitur. de homicid. suscepimus.

Decimustertius, matrem occidens decem annis pœniteat, sm formam satis asperam, quę ponitur 23.q.2. latorem. vbi dr̄ ꝙ primo anno Ecclesiam nō intret, sed ante fores Ecclesiæ oret. Post annum verò intret Ecclesiā, stans inter audientes, & non cōicet nisi completo termino oblationes eius non voluntariæ accipiā tur, nisi post septē annos. Et per hos decem annos nō comedant carnes, nec potum (aliàs vinum) bibat, exceptis diebus Dominicis & festiuis à festo Paschę ad festum Pentecostes. Et non vadat alicubi, nisi pedester. Feria. 2. 4. & 6. ieiunet, sed tamen non separetur ab vxore propter periculum adulterii.

Decimusquartus, vxoricida omnibus diebus quibus pœnitet non debet vti carnibus, nec potu, alias vino, nisi in Pascha & Natali Domini, in pane & aqua, & sale, vigiliis, orationibus, & eleemosynis pœnitentiam agat, arma non sumat, vxorē non ducat, balneo non vtatur, conuiuium lætantium non intret, in Ecclesia post ostium stet, non communicet in vita, sed in morte tantum, vt patet 33.q.2. admonere. & intellige ꝙ maior pœnitentia est vxoricidæ, quàm matricidæ. non quia maius est peccatū vxorem occidere, quàm matrem, sed quia proniores sunt homines ad occidendū vxores, quàm matres: & ideo vt retrahantur, grauior eis pœna iniungitur, arg. 24.q.j. non afferamus.

Decimusquintus, iugulans voluntariè puerum suum, dicit Ray. ꝙ talis debet in monasterium induci, si nō habet alios pueros & vxorem, grauior ei debet imponi pœnitentia. s. septem annorum. cum autem ex negligentia iugulant eum parentes, ita ꝙ ponunt eum in lectum suum sanum, & postea inueniunt eū mortuum, tribus annis pœniteant, quorum vnus annus est in pane & aqua omnibus Feriis quartis, sextis, & sabbatis, & alii duo ieiunando feriam quartam & sabbatum, sed sextam in pane & aqua. de his qui occidunt filios. c. j. & 2.

Decimussextus, periurus quadraginta diebus ieiunādo in pane & aqua, per septem annos pœniteat. 6.q.j. quicunque.

Decimusseptimus falsam mensuram habens 30. diebus pœniteat in pane & aqua. de emptio. & venditio. vt mensuræ.

Decimusoctauus, qui deuotam vel monialem cognouit, decem annis pœniteat, & ipsa similiter. 27.q.j.c. de filia. & c. deuotā.

Decimusnonus presbyter cantans missam, & non communicans, anno vno pœnitere debet, & interim à celebratione missæ cessabit. de conse. dist. 2. relatum.

Vigesimus, sacerdos qui laicum mortuum cum palla altaris inuoluit, decem annis, & quinque mensibus pœniteat: diaconus verò triennio & dimidio, sine sex mensibus pœniteat. de consecr. dist. j. nemo.

Vigesimusprimus, sacrilegus violans Ecclesiam, septem annis pœniteat. 12.q.2. de viro. Et primo anno ante cimiterium, quod violauit consistat. 2. anno ante fores Ecclesiæ. 3. anno in Ecclesia. Et per hos tres annos carnes non comedat, & potum (alias vinum) non bibat nisi in Pascha & in Natali Domini, nec communionem accipiat, in 4. anno communicabit, & tunc quinto & sexto vsq; ad septimum annum feria secunda, quarta, & sexta carnibus & à potu abstineat.

Vigesimussecundus, parentes frangentes sponsalia filiorum, per triennium separentur à communione, & filii similiter, si in culpa sunt. 31.q.3. si quis parentes.

Vigesimustertius, qui ducit illam ad matrimonium, quam prius polluit per adulterium, quinque annis pœniteat. 31. quæstio. j. si qua vidua.

Vigesimusquartus, blasphemans debet per septem hebdomadas agere pœnitentiam secundum formam, quæ traditur de maledic. c. statuimus.

Vigesimusquintus, sacerdos denudās confessionem alicuius verbo vel facto vel signo, &c. de quo infra dicetur, & habetur de peniten. dist. 6. sacerdos.

Vigesimussextus, periurus si liber est, 40. diebus per 7. annos in pane & aqua pœniteat: si seruus, tribus ann. 22.q.5. si quis cōpulsus.

Vigesimusseptimus, qui periurat in manu episcopi, per tres annos pœniteat: qui verò in manu consecrata, vno anno pœniteat: qui verò coactè nesciens esse tam graue peccatū, tribus quadragesimis pœniteat, hoc est tribus annis quolibet anno 40. dies. 22.q.5. qui compulsus. Sed qui scienter iurat, vel alium iurare permittit, 40. dies pœniteat in pane & aqua, & septem sequentes annos, & similiter conscii sui. 22.q.5. si quis peierauerit, & si quis conuictus.

Vigesimusoctauus, discrepans à consuetudine metropolitanæ Ecclesiæ in horis canonicis, septem mensibus communione priuetur, si ex contemptu hoc faciat. dist. 12. de his.

Vigesimusnonus, sortilegus 40. diebus pœniteat. de sortileg. c. 1. & cap. ex tuarum. qui autem aspicit astrolabium, vno pœniteat ann. ibidem.

Trigesimus, interfector presbyteri duodecim annis pœniteat, vt c. 2. de peniten. & remis.

Trigesimusprimus, incendens domum, totum damnum restituat & tribus ann. pœniteat. eo. titu. c. j. & de iniu. & damno dato. c. si quis domum.

Trigesimussecundus, cōmunicans hæreticum nesciens per annum pœniteat, scienter verò quinque annis. Permittens autem hæreticum cantare nesciens missam, quadraginta diebus. Si autem in suburbionem fidei, tanquam hæreticus damnatur, nisi decem annis pœniteat. Si quis recessit ab Ecclesia ad hæreticos fugiens, 12. annis pœniteat, secundum formam, 24.q.j. si quis dederit.

Trigesimustertius, qui nesciens cognoscit duas sorores, vel matrem, & filiam, vel amitam & neptem, septē annis pœniteat. Si scienter, perpetuo carebis coniugio. 34.q. vnica, si quis.

Trigesimusquartus, cū bruto coiens, plusquam septem annis pœniteat. Idem pro incestu. 33.q.2. hoc ipsum, & c. seq.

Trigesimusquintus, patronus res Ecclesiæ dilapidans, vno anno pœniteat. 16.q.7. filius.

Trigesimussextus, qui iurat pacem nō facere cum proximo, vno

vno anno pœniteat. & ad pacem redeat. 22.q.4. qui sacramento.

Trigesimusseptimus, bis baptizatus, vel bis confirmatus, septem annis pœniteat. 4. & 6. feria in pane & aqua ieiunet, & cogetur fieri regularis. de consecra. distin. 3. qui bis, & c. dictum est. Sunt plures alii casus, qui apud nos non currunt, & ideo de illis nihil posui. Hi autem intelligendi sunt de pœnitentia publica, & pro peccato publico.

2 † Circa quod sciendum, ꝙ licèt illa pœnitentia sit taxata à canonibus pro manifestis peccatis, ita ꝙ nullo modo licet aliā imponere vel variare, tn̄ episcopus de his dispensare potest ex causa rationabili, inspectis circunstantiis personarum, vt dicit Leo Papa. Pœnitudinis tempora constituenda sunt tuo iudicio, sm ꝙ perspexeris animos confitentium esse deuotos. 26.q.7. tempora. & c. hoc sit. Item dicit Hiero. de pœni. dist. j. mensuram. Et ideo dico de occultis peccatis, quæ pertinent ad simplices sacerdotes, ꝙ vbicunq; inueniant taxatam pœnitentiam per canones, non mutent eam sine causa, ita tamen ꝙ non prodant per eam peccatores. Secundum hoc intellige illud, quod cōiter dicitur, sed malè intelligitur, ꝙ pœnitentiæ sunt arbitrariæ. de pœniten. & remis. Deus qui. & de sortileg. c. 2. gl. 2. vbi dicitur, ꝙ pœnitentię tempus arbitrarium est, quod intelligit glo. vltra illud, quod iam ius taxat. Et si ius taxauit vnum annum pœnitentiæ, & delictum exigit plus, hoc est ad sacerdotis arbitrium cōcessum. Idem dicitur de cle. excom. latores. Et dixi notanter, ꝙ sine causa non debet p quemcunq; sacerdotem mutari pœnitentia taxata, quia ex causa potest bene moderari per simplicem sacerdotem, qui dispensare pōt contra canones taxantes talem pœnitentiam, vt de iudic. at si clerici. in gl. super verbo, de adulteriis. vt ibidem notant Doctores. Pro isto tamen sciendum, ꝙ hodie multi sumpserunt occasionem erroris ex isto dicto, quo dicitur, pœnitentiæ sunt arbitrarię, & secundum arbitrium sacerdotis imponendæ. Et ideo p meliori istius dicti intelligentia aduertendum est ꝙ sicut dicit S. Tho. super 4. dist. 19.q.3. art. 4. Si quis præter modum agētis principalis vti sua ptāte sumpserit, non consequitur effectum, sm Dionysium, & propterea talis ab ordine & officio diuino auerteretur, & culpam incurreret. V. g. si minister medici aliter adhiberet medicinā ægroto, q̄ præcepit medicus, grauiter talis offenderet medicum, & etiam ęgrotum. Et quia pœnitentiæ satisfactoriæ sunt medicinæ pro peccatis infligendæ, ideo sicut medicinæ in arte determinatæ non oībus competunt, sed variandæ sunt, arbitrium medici non propriam voluntatem sequentis, sed artē medicinæ, ita pœnæ satisfactoriæ determinatæ in canone nō cōpetunt omnibus, sed variandæ sunt, secundum arbitrium sacerdotis diuino instinctu regulatum. Hæc Tho. Vide ergo, quicunque iudicas sm caput tuum, iniungendo pœnitentias, non taxatis debitis circunstantiis, quia in magno periculo es, decipies te, & confitentem, si arbitraris aliter pœnitentiam quam spiritussanctus eam dictauit, illi confitenti imponendam. Vnde dicit San. Tho. distin. 20.q.2. arti. 2. ꝙ qualitercunq; habeat se sacerdos vel diuertat se in officio sacramentorum, nihilominus peccator p manet reus ad quantitatem eiusdem pœnæ: & ideo si eam hic nō explet, exigetur ab eo in purgatorio. Sacerdos tamen discretus (vt dicit idem) pœnam imponens minorem etiam ex industria, plus prodest cōfitenti, q̄ nocet, quia fortè à magnitudine pœnæ, posset à pœnitentia agenda impediri, quia diuinus amor qui in eo incipit, & paulatim confortatur, excitabit eum postea sponte, & propria voluntate ad plura opera misericordiæ, q̄ sacerdos imposuit. Sed circa hoc sit sacerdos cautus, vt tūc hoc faciat, qn̄ præsumit de cōfitente, vt hoc faciat. videat ergo sacerdos & cautè prospiciat ꝙ vbicunq; pœna à iure expressa est, non omittat eam imponere, nisi necessitas vel alia causa rationabilis aliud suaderet. Vbi autem non est pœna iure imposita & expressa, ibi arbitrio suo idem statuat, sm ꝙ viderit expedire, nā ex causa potest eam aggrauare vel mitigare, vt dicit gl. de pœn. dist. j. mensuram. Ad idem facit Archi. 50. dist. de his.

Sed fortè quæreres, † Quid si nūquam arbitratus est, & minorem pœnā imponat q̄ debeat, nunquid ille confitens securus est? vel an residuum exigetur ab eo in purgatorio? Ad quod rn̄deo, sm gl. 3. de pœn. dist. j. mensuram, ꝙ si est eius ordinarius iudex siue sacerdos parochialis, & facit hoc animo dispensandi, sufficit illa pœnitentia modica ad delēdum peccatum: si aūt per errorē est imposita, & tamen ab illo pœnitente credebatur peritus, sufficit illa minor pœnitentia ad peccatum delendum, dummodo pœnitens qui eam recepit, maiorem suscipere est paratus, si sibi imponeretur. de pœn. dist. j. quem pœnitet. ver. sed qui. Si autem credebat eum imperitum, in culpa est pœnitens aut cōfitens, quia peritiorem non requisiuit. & hoc est contra illos, qui impetrant licentiam confitendi alibi à suis plebanis, & confitentur imperitis sacerdotibus vel monachis ad hoc non electis nec approbatis, & tales se decipiunt. Nam dicit Aug. de pœ. qui vult confiteri peccata sua vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem ligare, & soluere, ne cum negligens circa se sit, negligatur ab eo qui eum misericorditer monet, & petit ne ambo in foueam cadant, qm̄ stultus errare voluit. Et subdit, Qui ergo confiteri vult, omnino confiteatur sacerdoti meliori quem inuenire pōt. Audiat autem vnusquisq; confessor taliter, qualiter sibi placuerit pœnitentiam imponens, quid sibi dicatur per beatum Hiero. & ponuntur hęc verba. 24.q.j. nō afferamus. vbi dr̄, Non afferamus stateras dolosas, vbi appendamus qđ volumus dicentes, hoc graue est, hoc leue est, sed afferamus diuinā staterā ex scripturis sanctis tanquam Dn̄icis, & in illa quid sit grauius, attendamus. Hæc Hier. Ex quibus verbis vide ꝙ illæ præsentiæ quæ imponūtur erroneè, & aliter q̄ sint impositæ in iure, dn̄r dolosæ & temerariæ. Hoc est, quod dicit Greg. de pœ. dist. 5. falsas pœnitentias. vbi dicit, Falsas pœnitentias esse dicimus, quæ nō sm auctoritatem sanctorum patrum pro qualitate criminum imponūtur. Vnde dicit gl. ꝙ si certa pœna statuitur, & tn̄ minor imponitur, falsa est pœnitētia, nisi ex causa tēperetur, vt dr̄ 26.q.7. tēpora. vbi dicit Leo Papa, ꝙ tempora pœnitentiæ habita moderatione constituenda sunt iudicio sacerdotis, prout confessores pœnitentium animos perspexerint esse deuotos. Hoc est, quod concludunt Doct. finaliter, ꝙ tunc tn̄ ex causa. s. necessaria pœnitentiæ eodem modo, quo dictum est, arbitrariæ possunt dici. s. consideratis circunstantiis personarum, locorum, temporum, ætatum, qualitatum, criminis, & aliorum, prout dr̄ de pœ. dist. 5. consideret. Circunstātię autem illæ notantur in illo versu.

Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Hoc est dicere, quod licet pro aliquo crimine à iure taxatur pœnitentia septemnis, si tamen sacerdos videt personam pauperem, debilem, vel nimis iuuenem, vel multum nobilem, vel locum in quo moratur, sicut castrum vel curiam Principis, nō esse aptum ad pœnitentiam agendum sic à iure expressam, vel videt tēpus non esse conueniēs pp nimios labores, tunc instantes, in his casibus pōt confessor moderari pœnitentiam in toto, vel in parte, prout not. in gl. 23.q.4. si is. Et hoc intellige, quando cōtrarium sufficiēter viderit peccatorem. Sed diceres. tn̄ Greg. in homi. dicit, & ponitur in c. prædicto. Si is qui prælatus est, Dn̄ico debitori culpas impunè dimittit, non mediocriter profectò offendit, qui debita cęlestis Regis, & Dn̄i sua præsumptione resoluit. Similiter. j. gl. 26.q.7. hoc sit positum. dicit, ꝙ non p̄t sacerdos totum dimittere sine aliqua pœnitentia. Et idem de pœ. dist. j. c. mensuram. & c. si peccatum. & 26.q.7. tempora. & 15.q.7. hi qui. Tu dic ꝙ omnia illa loquuntur de illo, qui non est contritus sufficiēter, vel de illo qui non potest agere pœnitentiam commodè. Talibus enim sacerdos ex toto non pōt dimittere, & grauiter peccaret remittens, quia sic se oneraret peccatis alienis.

SUMMARIUM.

1 Casus, quibus quis teneatur ad restitutionem: Et de satisfactione ablatorum.

Caput nonum quartæ partis.

1 ET quia, vt dicit S. Tho. restitutio malè ablatorum, licet non sit satisfactio, nec pars eius, † est tn̄ præambulum ad satisfactionem, quia non est aliud nisi cessare ab offensa, ideo de ipsa aliqua subiungam. Sciēdum aūt ꝙ homo nec Deo satisfacere, nec reconciliari pōt, qui rem detinet alienam. Ideo ante oīa, qui alienum recipit, & detinet, si vult dignè pœnitere, primo debet oīa illa restituere, si potest. Si autē non potest, sufficit voluntas restituendi, cū tanta restitutione quanta possibilis est, sm conditionem vtrusq; ad arbitrium bonorū. Vnde no. ꝙ si quis aufert alicui famā intentione infamandi eum, de restitutione famę tenetr ad restitutionē. s. famæ, dicendo se falsum dixisse, si falsum dixit. Si verò verū dixit, & nō seruauit modum fraternę correctionis, dicat ꝙ hoc dixit, nō intendēs eius bonum. Item ablationē virginitatis restituat ad arbitrium bonorum, vel si est pœna statuti in ciuitate, illā soluat. Similiter ad ablationem membri, vel priuationem vitæ, alicui fiet restitutio sm consuetudinem vel statutū cōitatis vel terræ. Tenetr etiā satisfacere pueris & vxori interfecti, quia abstulit pueris patrem, & vxori maritū, qui eos nutriebat. Vnde illud damnum inde proueniens debet eis tunc restituere, sm statutum. & quia, vt dicit Doctor subtilis, 15. dist. q. 3. ex quo oīa illa vix aliquis pōt recompensare condignè, expediret similiter animæ cuiuslibet homicidę, vt solueret per passionem voluntariam, vt. s. occideretur pro homicidio. Vnde dicit ꝙ opportunè prouisum est in multis cōitatibus, vbi est statutū lex talionis in causa homicidii, nec seruatur vt lex Mosaica, sed vt Euangelica de qua Matt. 26. Oēs qui acceperint gladium, gladio peribunt. Item si aliquis alium impedit in præbenda consequenda, si facit animo lędendi ipsum, tenetur ad restitutionem, non quantum valebat prębenda, quia nondum eandem fuit cōsecutus, sed pensatis condictionibus vtriusq; ad arbitriū bonorum. Nam si fecit quia indignus erat ille, quem impediebat, vel vt de meliori prouideretur, iustè fecit, nec tenetur restituere. Nō solum autem qui accipit, sed etiam qui fauet accipienti, tenetur ad restitutionem, vt illi qui peccatis alienis consentiunt: nam q iuuant facere, tenetur ad restitutionem totius. Similiter qui cōsuluit facere, ita ꝙ sine eius consilio nō fuisset factum, totum restituat quantum nocuit per se. Similiter adulator laudans raptorem, quare ipse rapit, aliàs non rapturus, tenetur insolidum. i. in

toto,

toto, ſicut principalis. Similiter participans in crimine furti, vel rapinæ, tenetur inſolidum ſicut principalis. Similiter participãs in re furata vel rapta tenetur reſtituere eam, & etiam qui eã ſciẽter emit vel recepit. Similiter qui videt furtum fieri & tacet cũ ex officio teneatur reuelare, tenetur ad reſtitutionem, aliàs nõ. Similiter qui nõ prohibet, cum tñ teneatur ex officio. Similiter qui ſcit rem vbi iacet, & non vult reuelare. Si tamen principalis ſatisfecit, alii non tenentur, ſm Ray. & ſm Tho. 2.2.q.62.artic.5. Cum autem ſpoliati ignorantur, tunc diſtribuentur res in pios vſus pro pauperibus illius loci, vbi rapina eſt facta, vel pro Eccleſiis eiuſdem loci, & hoc ſi nõ apparet hæres ſuus, quia ſi apparet illi fiet reſtitutio. Si etiam ſit abſens cui fieri debet reſtitutio, debet ei tranſmitti, ſi commodè fieri poteſt, alioquin in loco tuto debet reponi & conſeruari pro eo, ſecundum Tho. vbi ſupra.

SVMMARIVM.

1 *Confitens peccata ſua, quinq; debet obſeruare & cauere.*
2 *Sacerdos proprius, quatuor modis ſumitur.*
3 *Confeſſiones audiendæ committi poſſunt religioſis per epiſcopum.*
4 *Confiteri alteri quàm proprio ſacerdoti, quando quis poſſit & quibus caſibus.*
5 *Imperitia de proprio ſacerdote excuſat alienigenam in confeſſione.*

Caput decimum quartæ partis.

1 PRIMO caueat confitens, ne diuidat confeſſionem, † vtputa dicendo vnam partem peccatorum corã vno ſacerdote, & aliam coram alio, ſed integraliter confiteatur omnia vni, de pẹn. diſt. 5. c. j. Nam aliàs confeſſio eſſet falſa, ficta, & in ea nihil dimittitur, iuxta illud,

Larga Dei pietas veniam non dimidiabit.
Aut nihil aut tota propitando dabit.

Si tamen confitens quis coram vno ſacerdote non recordabatur aliqua peccata, quæ poſtea reducens memoriẹ vadit, & ꝯfitetur coram alio, nõ eſt diuiſio cõfeſſionis, nec oportet vt reiteret confeſſionem prius factam, ſed dicat in generali, ꝙ cũ alia multa ſit confeſſus, hoc fuit oblitus. Ita dicit S. Tho. in 4. diſt. 7. q. 14. art. 3. multi autem indiſcreti arguunt alios, ꝙ tũc nec iſti, nec illi confitentur, quod fieri omnino non debet. Nam ſi corã pluribus confitentes ſi faciant eo propoſito, vt multiplicent eis interceſſores & oratores ad Deum, aut vt ſic coram pluribus confitentes eadem peccata, maiorem ruborem habeãt, cõmodabiles ſunt. Vtile namq; eſt taliter confiteri pluribus pp maiorem verecundiam habendam, quæ eſt maxima pars ſatisfactionis. Et põt eſſe tam frequens confeſſio ꝙ etiã tota pẹna tolleretur. Nã dicit S. Tho. diſt. 16. q. 3. ar. 3. ꝙ per abſolutionem ſacerdotis non ſolùm culpa dimittitur, ſed etiam de illa pẹna quæ in purgatorio deberetur, aliquid dimittitur, vt minus in purgatorio puniatur abſolutus decedens ante ſatisfactionem, q̃ ſi ante abſolutionẽ decederet, & ſic virtute paſſionis Chriſti ſine præiudicio diuinæ iuſtitiæ de pœnis ſingulorum proportionabiliter aliquid dimittitur. Et ſubdit, Non eſt inconueniens ſi per frequentẽ cõfeſſionem ẽt tota pœna tollatur, vt peccatum oĩno maneat impunitum, pro quo pẹna Chriſti ſatisfecit. Hæc S. Tho. vbi ſupra. art. 3. Vtile eſt etiam ſic confiteri pluribus, quia quilibet cõfeſſor tenetur orare pro ſuis confeſſis, & eorum memoriã in miſſa facere, ſaltem generalem. Veruntamen reprẹhendendi ſunt confitentes, qui nunc iſti iſta peccata, poſtea alteri de nouo iterum commiſſa cõfitentur, verecundantes priores confeſſorem eo ꝙ iterum eadem prius confeſſa poſtea commiſerint. Vnde inducẽdi ſunt, ne hoc faciant, quia cõfeſſor nouit eorum fragilitatem, vnde non debet imputare.

Secundò caueat confitens, ne mentiatur, ne. ſ. plus dicat q̃ res ſe habet, vel minus: quia ſm ſanctum Aug. & Sanctũ Tho. ſi nõ eſt peccator, mentiendo ſit peccator. 22. q. 2. cum humilitatis cã. Et hoc multum arguit illos, qui cauſa humilitatis de ſe plus fingunt, vel cauſa hypocriſis minus dicunt.

Tertiò caueat cõfitens, ne aliquid omittat, licet dubitet illud eſſe peccatum mortale, ſed dicat confeſſori totum, quærẽdo an ſit peccatum mortale, aliàs peccaret mortaliter omittẽdo in tali dubitatione confiteri.

Quartò caueat, ne omittat iterare confeſſionem ſi confeſſus fuit ſacerdoti, qui eum abſoluere non potuit, vel ſi potuit, neſciuit diſcernere; vel ſi confeſſio non fuit integra, vt quia tacuit aliquod peccatum mortale, vel neglexit, vel oblitus eſt ſatisfactionem iniunctam in pẹnitentia. Similiter ſi confeſſus eſt ſine cõtritione, puta habendo propoſitum in idem peccatum reuertẽdi, In his. n. caſibus tenetur reiterare confeſſionem, ſm Pet. Sed an recidiuans tenetur confiteri peccata priora? Thom. in 4. diſt. 22. q. 4. dicit, ꝙ directè nõ tenetur, nec in generali, nec in ſpeciali, ſed bene indirectè. ſ. tãquam illud, ſine quo ſciri nõ poteſt debitus modus ſatisfactionis, vnde tenetur confiteri & notificare peccata dimiſſa quantum ſufficit, vt ſciatur quæ ſatisfactio ſit ei imponenda, vt ſi ipſe frequenter lapſum carnis paſſus eſt ex aliqua occaſione, ita quòd occaſio per ſatisfactionem præſcindatur, & ſimiliter de aliis peccatis.

Quintò caueat confitens, ne cõfiteatur alieno ſacerdoti, hoc eſt non proprio, quia alienus nõ poteſt eum abſoluere vel ligare, de pẹnit. & remiſ. omnis. & de pẹn. diſt. 6. placuit. Licet enim omnes ſacerdotes claues ligandi atq; ſoluendi accipiant in ordinatione ſua, non tamẽ æqualiter laxata eſt illa poteſtas ad quoſlibet ſacerdotes. & illa poteſtas ita conceſſa eis eſt ligata quantũ ad exercitium, ita ꝙ non poſſunt eam exercere, niſi detur eis poteſtas iuriſdictionis ordinaria vel delegata ab epiſcopo, vel à ſede apoſtolica, ſecuodum Io. An. in c. omnis.

2 † Poteſt autem proprius ſacerdos quadrupliciter accipi. Vno modo pro eo, qui præeſt parochiæ, vt plebanus qui habet ptãtẽ, ſed modo inferiori. Alio modo, qui præeſt modo ſuperiori, & ſic epiſcopus eſt proprius ſacerdos omni homini ſuæ diœceſis, & immediatus, vt in c. cum eps. de off. ord. lib. 6. & in c. vlt. de off. Archi. ſm Hoſt. Vel q̃ p̃eſt modo principaliſſimo, vt Papa. Nã Papa eſt proprius ſacerdos oĩum Chriſtianorũ, & habet plenitudinem ptãtis. de auth. & vſu pal. ad honorem. & de fo. compe. c. vlt. & 9. q. 3. cuncta per mundum. Tertiò proprius ſacerdos dicitĩ habens iuriſdictionem delegatam ab aliquo prẹdictorum, vel à legato Papæ. de offi. leg. c. j. Quartò, habens iuriſdictionem à cõi cõceſſione vel permiſſione iuris, & ſic proprii ſunt illi, quos epi & Abbates exempti eligunt in confeſſores, vt de pẹn. & remiſ. ne pro dilatione. Sic etiam in articulo mortis quilibet eſt proprius ſacerdos illi quem audit, ſi proprium hr̃e non poteſt. 26. q. 6. ſi presbyter. & c. ſeq. Hoc etiam modo & vagabũdorũ hoĩum eſt quilibet proprius ſacerdos, ad quem deueniunt. Similiter ꝓprius ſacerdos peregrinorum eſt, ad quemcunq; deueniunt. Cõcordant Io. And. Inno. Hoſt. frater Ioannes Ere. Ioan. de Lig. de pẹni. & remiſ. omnis.

3 Sciendum † tamen circa prædicta, ꝙ eps poteſt cõmittere audientiam confeſſionis fratribus prædicatoribus vel minoribus per ipſum electis & probatis, ſed illi non habent auctoritatẽ totalem ſicut plebani, niſi eis ſpecialiter committatur, vt no. de ſepul. dudum. in cle. Nec confeſſus talibus tenetur iterum confiteri proprio ſacerdoti, vt quidam erroneè putant, quorum auctor fuit Ioannes de Polycratis, quẽ reprobauit Ioãnes XXII. in quadam extrauaganti, quæ incipit, Vas electionis.

4 Sciendum etiam circa prædicta, † ꝙ quis poteſt confiteri alteri q̃ proprio ſacerdoti in pluribus caſibus.

Primò, ſi ſubditus ſcit proprium plebanũ hæreticũ, aut ſollicitatorẽ ad malũ, aut fragilẽ ad peccatũ, aut ad reuelãdum pronũ, & generaliter vbicunq; confitens probabiliter timet ſibi vel ſacerdoti periculum: tunc enim debet recurrere ad ſuperiorem, & petere licentiam alteri confitendi. Hæc Tho. in 3. diſt. 17. Hoſtiẽ. etiam enumerat octo caſus. Primus eſt, qñ proprius ſacerdos eſt omnino indiſcretus. de pẹni. diſt. 6. c. 3. placuit. Sed in hoc ſubditus debet petere licentiam à ſacerdote proprio, quã ſi non vult dare, petat ab epiſcopo. Secundus, quando parochianus tranſtulit domicilium ad aliam parochiam. Tertius, quãdo quis eſt vagabundus. Quartus, qñ quis quẹrit domicilium quo ſe conferat, & nedum quietatus eſt aut limitatus ad vnum locum. Quintus, cum quis deliquit in aliena parochia, & cõmiſit rapinam, tunc enim ibi punitur. de rap. j. c. & hoc ſi eſt publicum, ita ꝙ pro eo eſſet excõicatus à prælato ipſius loci. Aliàs ſi eſſet occultum, põt abſolui à proprio ſacerdote, vbicunq; furtum vel rapinam accepit. Sextus ratione ſtudii, vt cum clerici accedant de licentia prælatorum ad ſtudium. Septimus tempore neceſſitatis, vt quia infirmatur ad mortẽ, vel debet intrare bellum vel mare. Octauus, ſi non ponant ſpem in peritia proprii ſacerdotis. ſed hoc vltimũ cõiter non tenetur. In talibus. n. caſibus, vbi quis confitetur alieno, debet ei iniungi vt ſe præſentet proprio ſacerdoti nec proprius ſacerdos debet ei credere, ne diceret ſe eſſe abſolutum ab aliqua excõicatione, quia tunc non tenetur credere ſine literis abſolutionis. Ego tamen conſulo, ſm Ricar. in 4. diſt. 17. q. j. arg. 3. ꝙ ſine cauſa multum neceſſaria vel legitima non quærat quis alium ſacerdotem præter proprium, ſicut multi conſueuerunt facere dubitãtes temere de vita propriorum ſacerdotum, & dicentes ꝙ non confitebunt illi inebriato, ſed quærunt alienum contra ſtatutum Eccleſiæ. Sed ſi alter diſcretior nõ poteſt haberi, vel prælatus non vult dare licentiam ſubdito confitendi alii præter ſe, quid erit agendum? Dicit Richar. ꝙ in tali caſu pp bonum obedientiæ facit magis ſubditus utilitatem animæ ſuæ cõfitendo proprio ſacerdoti minus bono, duntamẽ ſit ſufficiens, q̃ confitendo alteri meliori. Et dico de minus bono, non de minus diſcreto, quia aliàs ſemper quærendus eſſet minus diſcretus, quod non eſt uerum, ſed ſemper quærendus eſt magis diſcretus ſi poteſt haberi. Nec excuſatur ſubditus indiſcreto plebano confitens, ſi eum malè iudicat, quia non tenetur cẹcus cẹcum ducere, ne ambo in foueam cadant.

5 † Et nota ꝙ in caſu, quo quis ueniens de aliena parochia caueat imperitiam proprii ſacerdotis, petens audiri confeſſionem ſuam per alienum plebanum, dicens ſe habere licentiam à proprio ſacerdote, nunquid tenetur ei credere ille, quem petit pro audienda confeſſione? Reſpondeo ꝙ ſic, prout notauit Io. An. in gl. 4. c. j. de priuile. in cle. pro quo allegauit, de pẹni. diſt. 6. placuit.

cuit. quia non eſt immemor præſumendus ſuæ ſalutis. j. q. 7. c. ſancimus. & de homicid. ſignificaſti. poteſt autem hanc licentiam parochialis dare, etiam ſi nõdum habet ordinem ſacerdotii, aut eius vicarius vices ſuas gerens, vt dicit Io. And. in 5. gl. ibi.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſores circa audiendas confeſſiones, quid obſeruare teneantur.*

Caput xj. quartæ partis.

1 PRIMO caueat confeſſor, † ne ſuum parochianum habentem caſum epi nondum expeditum, in quo ipſe non poteſt diſpenſare, aliquo modo audeat abſoluere ad cautelam, ſicut ſtulti quidam conſueuerunt facere, qui non ꝯfeſſores, ſed deceptores potius appellandi ſunt & confuſores: qui cum non poſſunt abſoluere in caſibus epi, dicũt parochiano, Ecce ego te abſoluo ab iſto peccato ad cautelam, vt poſſis iſtis diebus cõicare ne de te ſcandalum oriatur, ſi non cõmunicares iſto feſto Paſchæ. Tu autem poſt iſta feſta accedẽs auctoritatem epiſcopi cõfiteberis de iſto peccato. O non ſic impiè, nõ ſic, ne decipias te & ipſum. Sic enim facias & dicas, O bene fili, ego non habeo iſto caſu auctoritatẽ, ergo accedas ſtatim ad ipſum, vel eius auctoritatem habentem, nec te prius procures ſacramento Euchariſtiẹ cõicari, niſi fueris abſolutus. Si enim nõ poſſis accedere ad ipſum ante iſta feſta, nullo modo accedas. Et ſi aliqui de te ſuſpicabuntur dicentes, Iſte ingratus non cõicauit iſtis feſtis, vel ſi à te quærat vicinus tuus, quare non es cõicatus in iſto feſto, dicas hoc feci de conſilio ſacerdotis mei vel cõfeſſoris, vel quia habeo graues inimicitias cum hoſtibus quibuſdam, quos nondum euaſi. Et verum dicit, quia habet inimicitias cum diabolo, & eius laqueos diſrũpere, & ipſum expugnare de corde ſuo, nec in hoc mentitur. Non tñ dicat in hoc, habeo inimicitias cum quibuſdam hominibus, ſed cum quibuſdam hoſtibus, niſi etiam haberet inimicitias cum hominibus. Sacerdos autem hoc caſu, qñ ſubditus confitetur ſibi totaliter, inueniens caſum epiſcopi inter alios, audacter abſoluat ab illis, & iniũgat pẹnitentiam pro illis, quæ ſunt de auctoritate ſua, caſum vero reſeruatum remittat ad epiſcopum. Non ſicut quidam faciunt, q poſtquam audiunt in confeſſione caſum epiſcopi, ſtatim dicũt confitenti, Vade, non habeo tecum quicquam diſponere niſi accedas ad epiſcopũ. Et tales exponunt perſonas hmõi magno periculo, quia ſæpe ꝯtingit ꝙ tales obliti fuerunt de peccatis prius confeſſis. Veruntamen ſi ſacerdos inuenit cõfitentem excõicatum à iure vel ab homine, vel ſi fortè dicat confitens. Bone pater, ego ſemel percuſſi clericum ordinatũ ex ira, vel ſum in excõmuicatione maiori, tunc ſtatim ſacerdos non audiat eius cõfeſſionem, nec abſoluat eum ab aliquo etiam minimo peccato, donec fuerit per ſuperiorem à ſententia excommunicationis abſolutus, & ſe docuerit per literas abſolutum, ſecundum Tho. in 4. diſtinct. 18.

Secũdò caueat ſacerdos, ne aliquo modo reuelet vel prodat confeſſionem ſigno, nutu, vel facto, ſed oĩno debet cẹlare exterius, ſicut Deus tegit interius. Per hoc enim, vt dicit Tho. in 4. diſtin. 21. homines magis attrahuntur, & ſimplicius confitentur. Si autem periculum immineret, & hoc ſolum ſciret per confeſſionem, vt quia ſcit aliquem hæreticum, ſimiliter ſcit incendiariũ, nõ pp hoc debet reuelare eos, ſed potius monere debet tales vt deſiſtant, & prẹlato dicere ꝙ vigilet ſuper gregem, ſine omni reuelatione confeſſionis. Si etiam ſacerdos compelleretur ad dicendum per epiſcopum, talis bene poteſt dicere, Reuerende pater, ego nihil ſcio, intelligendo vt homo, quia ſcit vt Deus. Non ſolùm aũt caueat reuelare illa, quæ cadunt ſub confeſſione ſacramentali, vt peccata: ſed etiã alia geſta & facta, per quẹ poſſet quis deprehendi peccator: immo etiam illa, quæ omnino non pertinent ad confeſſionem. Et idem dico, ſi aliqua dicuntur alicui nõ per modum confeſſionis, quia fortè non fit abſolutio; nec pẹnitentiæ iniunctio, ſed tamen fit ſub ſpecie cõfeſſionis. Nam in tali caſu licet non claudatur tale dictum ſigillo confeſſionis, ſm Tho. in compendio, tñ talia oĩno ſunt ſeruanda ex honeſtate, ac ſi in confeſſione ſuſcepta fuiſſent, ſm Thom. in 4. diſt. 21. Si autẽ ſacerdos ſcit peccatum prẹter cõfeſſionem, põt illud dicere, ſed non debet dicere ꝙ ſciat hoc ex confeſſione, & nihilominus debet abſtinere ab hoc quantum poteſt pp pronitatis conſuetudinem. Nam ſacerdos peccata reuelans, quẹ ſcit ex̃ ꝯfeſſionem, & ſępius hoc faciẽs, aſſueſcit ex hoc poſtea etiam reuelare ea, quæ ſunt in confeſſione ſibi dicta, ideo habeat linguam refrenatam dentibus propter pẹnam depoſitionis & retruſionis in arctum monaſterium ad agendam pẹnitentiam. de pẹni. & remiſ. oĩs. & de pẹni. diſt. 6. ſacerdos. Quando ergo vis ſecurus eſſe, cum opus habes de aliquo peccato tibi cõfeſſo, require doctiorem aliquẽ ſuper conſilio dando, nõ dicas ſic: Ecce quædam perſona eſt mihi confeſſa de ciuitate vel villa, de hoc quid cõſulitis cum ea facere: ſed potius dimittas vt ipſa ſola conſulat, vel quærat auctoritatẽ. Quòd ſi fortè veretur, dicas ſic: Ecce quidam caſus accidit ſub hac forma, vel peruenit ad me caſus talis, quid conſulitis ſuper eo? Et licet eſſet de licentia cõfitentis ꝙ poſſit reuelari, vt dicit Tho. vbi ſupra hoc tñ fiat ſine ſcandalo, & abſtineat ab hoc ſacerdos quanto magis poteſt, vbi ſcandalum timetur. Ille etiã, cui reuelatur de licentia confitentis, tenetur illud ſeruare & cẹlare ſicut confeſſor principalis, niſi daretur ſibi licentia à confitente ꝙ ille abſolutè ac libere faciat, ac ſi eſſet publicè factum. Caueat autem confeſſor, ne ſic reuelando de licentia confitentis dicat narrando, dictum eſt mihi in confeſſione hoc, quia in nullo caſu debet, nec poteſt hoc facere, quantuncunq; haberet licentiam à confitente, quia iſta ſola verba includũt peccatum mortale, quia includunt reuelationem huius vt cogniti eo modo, quo non licet reuelare, ſm Scotum. Dicit tñ ſubtilis Doctor in 4. diſt. 21. q. 2. ꝙ ad cẹlationem peccati in confeſſione decreti tenetẽ homo de lege naturæ, iuxta illud, Non facias aliis, &c. Mat. 7. Quia quiſq; tenetur conſeruare famam alterius, ſicut propriã, ſimiliter fidelitatem debet ſeruare quam bene vult ſibi ſeruari. Item de lege poſitiua, quæ eſt, De cõfeſſione aliqua nullus te tradere debet. Talis etiam dat occaſionem fictè confitendi.

Tertiò caueat ſacerdos, ne audiat mulierẽ illã, cum qua peccauit. ſ. concubinam vel adulteram ſuam. Nec licet, ſm Do. Archi. 30. q. j. in c. oẽs. ſuper gl. 2. talis ſacerdos poteſt tali muliere iniungere pẹnitentiam, cũ ſit parochiana eius, ſm Hugo. qui hoc no. 3. q. 7. ca. vlti. quicquid tñ eſt de hoc, ego video, aliud. ſ. ꝙ clerici non debent eius concubinis pẹnitentiam iniungere, ſed magis eas inducant vt ab aliis pẹnitentiam accipiãt, vt in gl. 33. q. 2. placuit. Et totum eſt pp honeſtatem, ſm Barth. Brix. & pp ordinem, ſm Hugo. Quantum tamẽ eſt de iuris rigore, ſi presbyter dat pẹnitentiam concubinæ ſuæ pro delicto cõmiſſo, valebit pẹnitentia, ſm Archi. qui ita no. 33. q. 2. vbi hoc idem ſentit Lauren. Polonus, dicens cum gl. 30. q. j. omnes. ꝙ presbyter orientalis, ſicut Ruthenus vel Grẹcus, non audit peccata ſuæ vxoris, quia nec ipſa liberè confitetur, ſi adulterium commiſit. Ergo in omnibus iſtis melius eſt perſonas huiuſmodi remittere ad ſuperiores: & ego miror de tantis in hoc magnam difficultatem facientibus, an presbyter poſſit audire ſuæ concubinæ confeſſionem. Ego autem video, quòd iſtẹ caſus eſt epiſcopalis, vt dictum eſt ſupra de caſibus epiſcopalibus.

Quartò caueat ſacerdos, ne exiſtens in crimine audiat confeſſiones aliorũ, nam talis grauiter peccat: nam ſacerdos bene docendo populum, & malè viuendo, inſtruit Deum quomodo eũ debeat condemnare. 40. diſt. c. multi. & de pẹn. diſtin. 6 qui vult. verſ. ſacerdos. vbi dicit Aug. Sacerdos, cui oĩs offertur peccator, ante quem ſtatuitur oĩs languor, in nullo eorum ſit iudicandus, qui in alio eſt iudicare prõptus. ibi dicit gl. ꝙ peccat ſacerdos in crimine iniungens pẹnitentiam, & verũ eſt, vt 3. q. 7. item in euãgelio. vbi dicit glo. ꝙ ſi in neceſſitate ſuus parochianus petat ab eo pẹnitentiam, cõteratur ipſe ſacerdos, & ſtatim iniungere p̃t, vt dicit gl. Quando ergo tu ſimplex, ſicut & ego, legis auctoritates ꝙ non ſoli Sancti exiſtentes ſoluunt peccatores, ſed ẽt mali quandoq; iudicabant aliorum exceſſus & peccata, ſicut Saul cũ à Dño eſſet reprobatus, populum Dei iudicabat, & eius iudiciũ vniuerſus populus expectabat. Item Dauid cum eſſet adulter & homicida, interrogatus à propheta, ſentẽtiam in diuitem dedit qui ouem pauperis rapuit dicens, Filius mortis eſt vir, qui fecit hoc. 2. Reg. 12. Item Salomõ cum amore muliercularum Deos Gẽtilium coleret, tñ vniuerſa plebs Iſraelitica ad eius iudicium confluebat. Sic & Achab quamuis colere Baal, tñ decem Tribus iudicabat. 3. Reg. 22. Non te decipias, quiſq; ita legens, quia nihilominus grauiter peccas, licet abſolutio quam facis in ſubditos, teneat apud Deum quantum ex officio, non ex iuris merito, qa vtiq; melius faceres ſi ex vtroq; abſolueres, qa & tibi meriti gratiam mereris, & confitenti veniam adaugeres.

Quintò caueat ſacerdos, ne audiat ſacerdotem ſine licentia ſpeciali vel generali epiſcopi ſui, niſi eps ſciret vel approbaret tacitè vel expreſsè. Et hoc eſt cõtra multos plebanos, quorũ vnuſquiſq; audit aliũ, & præſertim in caſibus fornicationum, q ſunt epiſcopales, vt multoties clamaui, & adhuc clamore lupi in cẹlum & terram, quod iſti decipiunt ſe.

Sextò caueat confeſſor, ne confitentem, qui non vult vel nõ poteſt ſufferre onus pẹnitẽtiæ, remittat ſe vacuum. Caueat etiã, ne exigat iurm à confitente de peccato illo, de quo cõfeſſus eſt amplius nõ faciẽdo, neq; cõmittẽdo. hoc. n. reprobat. xj. q. 3. vbi gl. 2. dicit, ꝙ ab hæreticis reuerentibus, & ab incendiariis vel in horrendis criminibus ſimilibus tantum iuramentum exigetur, vt iuret confitens decætero ſe nunquam ſimile commiſſurum. Et expreſsè prohibet gl. ibidem, hoc non fieri in quolibet peccato mortali. Ego tamen comperi quoſdam ſciolos apud ſe à mulieribus coniugatis extorſiſſe iuramẽta ſuper fornicationẽ decẹtero non faciendam, quod quanti periculi ſit, quilibet aduertere poteſt. Qñ ergo venit ad te homo, qui non vult ſubire onus pẹnitentiæ, dicas ſibi iuxta tenorem c. quod quidem. de pẹni. remiſ. Quod ſi confitetur, ſed ſe dicit abſtinere nõ poſſe, nihilominus eius confeſſionem audias, & dicas ei ꝙ non eſt vera pẹnitẽtia talis, & ꝙ diſponat ſe quanto citius poteſt ad propoſitum abſtinendi à peccatis hmõi. Cum autem habet propoſitũ abſtinendi à peccatis, ſed non vult ſubire onus pẹnitentiæ tam magnum ſicut ſua peccata requirunt, dicẽdum eſt ei, Chariſſime fili tu debuiſti

buisti pro istis peccatis penitentiam agere tantam vel tãtam, sed ex quo non vis sufferre eam, scias ꝙ exigetur à te in purgatorio, & nihilominus ex quo habes contritionem, ego te absoluam. In hoc enim casu melius est de misericordia facere rationem, q̃ de iustitia. Si tamen esset suspectus aliquis, de quo præsumitur ꝙ non faciat quod ei præcipitur, dicendũ est ei ꝙ si nõ faciat hoc, puta ꝙ non restituat talem rem de qua confitetur, ꝙ carebit fructu confessionis. Et iste est modus optimus & securus.

SVMMARIVM.

1 *Infirmorum & morientium pęnitentia: Et qualiter circa eam sacerdos habere se debeat.*

¶Caput duodecimum quartæ partis.

1 HAbitis cautelis, modis, & dispositionibus pęnitẽtiũ in bona sanitate, videndum est de pęnitentiis infirmorum & decedentiũ de hac vita. † Est igitur sciẽdum, ꝙ sacerdos circa quemlibet moriturum primò ad eũ veniens ita quærat, s̃m consilium Anselmi, dicens: Charissime fili, habes ne fortè intentionẽ abstinendi à peccatis si superuixeris, & de eis satisfaciẽdi? Et ille dicat, ꝙ sic. Item lætaris ꝙ in fide Christiana decedis? & ille rñdeat, Etiã. Itẽ fateris te non ita bene vixisse sicut debuisses? respondeat fateor. Item credis ꝙ pp te est mortuus filius Dei viui Iesus Christus? Rñdeat, Etiam. Item credis resurrectionem mortuorũ? Rñdeat, Etiã. Tunc hortare infirmũ dicẽs, Age ergo pęnitentiã dum est anima in te, hñdo verã contritionẽ, & in morte Christi verã fiduciã ꝯstitue: huic morti te totũ cõmitte: ac morti te totũ contege & inuolue. Et cũ Dñs Deus tuus voluerit te iudicare. s. iuxta peccata tua, dic, Dñe mortẽ Dñi nostri Iesu Christi obiicio inter me & iudicium tuum, aliter tecum non contendo. Si dixerit Deus ꝙ mereris damnationem, dic, Attendo crucẽ Dñi nostri Iesu Christi, nulla merita mea, ipsiusq; meritũ offero ꝓ merito meo modo, quod ego habere debuissem, non habeo. Istis sic habitis audiat eius confessionem, qui cum confessus fuerit, non est ei imponenda quantitas pęnitentiæ, sed innotescẽda. 26. q. 7. ab infirmis. qui postq̃ conualuerit, illam pęnitentiam seruare debebit. Dicat ergo ei confessor. Bone fili, ecce tu pro istis peccatis tãtum deberes pati si superuiueres. vnde ex quo iam non potes satisfacere pro eis in præsenti vita, doleas saltẽ quantum potes, roga tamen amicos ad faciendũ pro te orationes & eleemosynas: si aũt conualueris, accedas iterum ad me, & ego iniungã tibi pęnitentiam salutarem. Quare aũt innotescenda est pęnitentia taliter decedenti? Arch. in d. c. ab infirmis. dicit ꝙ pp duo: s. vt sciãt amici, quam recompensationem facere debeant, & vt iste sciat qualiter pęnitere debeat, si superuixerit. Et idẽ ponit verba, qualiter tales sunt admonendi, dicens: Talia peccata, qualia tu perpetrasti, tot annorum à nobis pęnitentiam accipiunt, sed te interim quousq; euaseris fortè expectamus, vt tunc tibi congruam pęnitentiam imponam. si autem Dñs noster vitæ terminum tibi dare voluerit, per auctoritatẽ Petri & Pauli, Principis, cui datę sunt claues regni cęlorum, absoluo te à peccatis tuis prædictis, & sacrificia & præces, necnon eleemosynas & ieiunia, necnon & cętera opera pietatis quæ pro te fiant, tibi profutura in redẽptionem animæ iudico, &c.

SVMMARIVM.

1 *Sacerdos, quomodo se debeat gerere erga infirmos.*
2 *Sacerdos simplex, an quando absoluendi plenam habeat auctoritatem à peccatis & excommunicationibus.*
3 *Absoluti in agone mortis per simplicem sacerdotem, nunquid reuiuentes debeant iterum per superiorem absolui.*

¶Caput decimumtertium quartæ partis.

1 VT autem practicam habeat † sacerdos circa prædicta, sic procedat, veniens ad infirmum, pręmissis istis interrogationibus supradictis, audita confessione, nõ iniungendo, sed innotescendo pęnitentiam eo modo quo supra dictum est, sic eum absoluat: Misereatur tui Deus omnipotens, & dimittat tibi peccata tua, & perducat te in vitam æternã. Dñs noster Iesus Christus te absoluat ab oĩbus peccatis tuis, quæ commisisti cogitatione, locutione, opere, & omissione, & auctoritate Dñi nostri Iesu Christi, qua fungor in hac parte, ego te absoluo ab omnibus sentẽtijs excõicationis minoris & maioris ab homine vel à canone in te latis, & ab omnibus peccatis tuis Deo & mihi confessis & cõtritis, aut oblitis, & restituo te in gremiũ sanctæ Matris Ecclesiæ, & participationi sacramentorũ, In nomine patris & filii & spiritussancti, amẽ. Si verò decedens habet bullam Papalẽ à pęna & à culpa in agone tñ, tunc obseruetur forma bullæ, & absoluatur sic. Et primo tam in isto casu, q̃ in omnibus supradictis promittat decedens satisfactionem oĩbus quibus tenetur, vel à quibus illicitè aliquid recepit per vsuras, vel aliter iniustè. Et hoc faciat per se, si superuixerit infra certum tempus sibi assignandum, vel per suos hæredes, quos tunc obliget. Et tunc deinde absoluatur præmittẽdo sicut prius, Misereatur tui oĩpotẽs, &c. & auctoritate Dñi nostri Iesu Christi & sanctorũ Petri & Pauli, & auctoritate Dñi N. Papæ mihi in hac parte vigore gratiæ tibi factæ commissa, ego te absoluo ab oĩbus sentẽtiis excõicationis maioris vel minoris ab homine vel à canone in te latis, concedoq; tibi oĩum peccatorum tuorum, de quibus contritus es & confessus, plenam remissionem, In nomine patris & filii & spiritussancti, amen.

2 Circa † prædicta tñ est sciẽdum, ꝙ quilibet sacerdos simplex in mortis articulo habet plenam auctoritatem absoluẽdi decedentem ab oĩbus excõicationibus & peccatis, seruata tñ forma Ecclesiæ. Vnde quãtumcunq; vnus sit excõicatus à iure vel ab homine, dummodo fuerit in forma Ecclesiæ absolutus, sepelietur in cemiterio, nisi ius sibi specialiter denegasset sepulturã & inhibuisset, vt patet de torneamentis, per totum, & sic de aliis. Forma autem Ecclesiæ circa istos seruanda est hæc. Primò, si est excõicatus per contumaciam, promittat stare & parere iuri. Si autẽ est excõicatus pro debito, promittat ꝙ cito conualeat, satisfaciat creditori, siue sint vsuræ, siue rapinæ, siue spolia, siue quodcunq; aliud debitum. Quod si contigerit eum decedere, tũc ponat hæredes suos, vel alios hñtes ibi bona, fideiussores suos, qui pro ipso satisfaciant cum effectu, & hoc ipsi fideiussores debent facere & promittere antequam absoluatur. Dicẽdum est etiam ei ꝙ si superuixerit, & intra tempus sibi assignatum, postquam conualuerit non satisfecerit, recidit in sententiam eandem excõicationis, vt patet in c. eos, qui de senten. excõ. lib. 6. Si autem esset pauper, qui non posset facere vel habere fideiussores, saltem promittat ꝙ postquam ad pinguiorem fortunam veniet, vult satisfacere & sufficit de solut. Quoadus. Omnibus aũt præmissis, sacerdos coram testibus potest eum sepelire in cemeterio vel in Ecclesia, eo modo quo dictum est supra. Vnde sic dicit Grego. Papa IX. c. vlt. de sepul. cuilibet curato parochiano tuo qui excõicatus est pro manifestis excessibus, videlicet pro homicidio, incendio, violenta manuum iniectione in personas Ecclesiasticas, vel Ecclesiarũ violatione, vel incestu, dum ageret in extremis, per presbyterum suum iuxta formam Ecclesiæ absolutus, non debent cæmiterium & alia Ecclesiastica suffragia denegari; sed eius hæredes & propinqui, ad quos bona peruenerunt ipsius, vt pro eodem satisfaciant, censura Ecclesiastica sunt compellendi. Hæc ibi.

3 † Et quia multi dubitant, vtrum taliter absoluti in agone, postea debent absolui per iudicem superiorem, ex quo fuerunt excõicati, est sciendum ꝙ si prædicti infirmi conualescũt, & faciũt ea quæ eis iniunguntur, non debent vlterius quærere absolutionem ab aliquo iudice, à quo fuerunt excõicati, sed cõtenti erunt absolutione simplicis sacerdotis, per quem fuerũt in agone absoluti. Aliàs enim ad quid valeret illa forma circa eos obseruata? Illa enim absolutio circa eos facta dũ tradebatur in agone, licet non decesserint, est valida intantum ac si per illum iudicem per quem fuerunt excõicati, fuisset facta, quia in tali articulo quilibet sacerdos est Papa, de peni. dist. j. quem peniter. & de senten. excom. non dubites. & eo. tit. eos, qui. li. 6. Si autem sacerdos, qui absoluit vsurarium, vel raptorem, vel incendiariũ, sacrilegum, homicidam, percussorem clerici, vel similem in agone sine forma supradicta, puta non accepta ab eo promissione vel cautione fideiussoria sufficiẽti, ꝙ ipse solus soluat illis, quos negocium tangit. Tenetur. n. ex quo non satisfecit formæ statutæ ab Ecclesia, & illis subtraxit personam contra quam restabat eis actio. Ad hoc facit clc. eos q. de sepul. in fi. nec puta ipsum absolutum fuisse quo ad actionem, quia Ecclesia no habebit eum pro absoluto, nisi aliàs sacerdos satisfecerit pro eo.

SVMMARIVM.

1 *Peccati mortalis diffinitio.*
2 *Peccata esse mortalia, per quinq; regulas cognosci possunt.*

¶Caput decimumquartum quartæ partis.

1 EXpeditis modis congruis, quibus se confessores circa audiendas confessiones regere debent, vtile iudicaui confessoribus occasionem dare aliquã cognoscendi, etsi non certitudinaliter, coniecturatiuè tamen, peccata mortalia & venialia. † Pro quo primo est sciendum ꝙ peccatum mortale sic diffinitur: Est cõmissio, siue omissio voluntaria rectæ rationi contraria, ratione cuius & de per se perditur gratia. Vnde ex hoc non plus accipe, nisi ꝙ peccatum mortale est conuersio inordinata per delectationem ad creaturam supra Deum, vel æqualiter cum Deo. Veniale aũt fit per delectationem in creatura citra Deum, vel sub Deo. Et ꝙ mortale, quasi magis dignum morte, quia infert mortem & culpæ, & aufert vitam gratiæ. Veniale autem, quia venia dignum. Et cõmittitur veniale ex impotentia, & inaduertentia, & ignorantia. Et cum nullum istorum procedat ex malo proposito siue malitia, ergo dicitur venia dignũ. Ponam igitur aliquas regulas de notitia peccatorum mortalium.

2 Prima est, † Quandocũq; homo præfert creaturã creatori, vt puta magis ei intendendo, sibi plus credendo, de ipsa plus confidendo q̃ de Deo, aut ei maiorem honorem exhibẽdo q̃ Deo, similiter ei plus placẽdo q̃ Deo, & mãdatis eius promptius obediendo,

diendo, aut eis subiiciendo, aut difficiliora pro eis, q̃ pro Deo sustinendo, plus in ea q̃ in Deo delectando, aut pro ea diuina mãdata transgrediendo, aut in ea sufficientiam suã ponendo, tunc semper ꝑsumitur mortale peccatũ. Ex hoc ergo collige notabile dictum ꝙ qñ amor vel affectio ad creaturã, siue ad se, siue ad alium, tñ crescit in homine, vel est tam magna ꝙ in ea constituitur vltimus finis, sic ꝙ aliquis nec actu, nec habitu ordinat illam creaturam, nec eius dilectionem, aut etiã seipsum s̃m Deũ, sed vellet cum tali creatura contentari, & nõ curat Deum offendere, aut præcepta eius transgredi propter illam creaturam, vel non curaret de beatitudine, dummodo posset hic manere cum tali creatura, omnia ista sunt mortalia, quia includunt contemptum Dei, licet nõ formalem, tñ interpretatiuum, & est fruitio creaturæ quæ præponitur Deo. Hoc est contra illos curienses q amore amasiarum suarum debacchati dicunt, O si tecum possem in perpetuum manere, non curarem si Deus in cęlo resideret, & me hic tecum dimitteret. O miser & omnium miserorũ infelicissime, qui non gustasti q̃ suauis est Dñs sperantibus in se, & quanta præparauit diligentibus se. Si tñ aliquis diligit creaturam plus q̃ debet, sed tamen propter hoc Deum nollet offendere, aut eius amicitiam perdere, nec transgredi eius præceptũ, aut eum propter hoc deserere, tunc non oportet ꝙ sit mortale.

Secunda regula, Quando aliquid cõmittitur contra dilectionem Dei vel proximi notabiliter, tunc est mortale. Illud autem est contra dilectionẽ Dei, per quod violatur amicitia inter Deũ & hoĩem, vt cum fit aliquid contra eius prohibitionem, vel qđ sibi displicet. Illud vero fit contra dilectionem proximi quod homo facit proximo, & tamen sibi nollet hoc fieri, iuxta illud, Non facias aliis, &c. quod tibi rationabiliter & ex debito vis fieri, &c. Et põt ẽt attendi penes scandalum actiuum, quod ego infero proximo meo per mala exempla. Sed quantum importat cõtra dilectionem, vel quantum sit illud scandalum ad hoc quod sit mortale, non præcise determinatum est, quia in modico facere contra proximum, aut in paruo scandalizare, non est mortale. Vnde quilibet attendat seipsum quid sibi vellet fieri, & quid sibi nollet fieri, & per quod factum & nõ factum inter se & proximum amicitiam, quam simul habent, solueret.

Tertia regula, Quando aliquis committit vel omittit contra præceptum Dei vel Ecclesiæ vel legis naturæ, vel superiorum, & præsertim si sunt præcepta de necessitate salutis, vel facit cõtra votum publicum, vel contra iuramentũ licitũ, tale est mortale.

Quarta regula, Qñ aliquid fit vel omittitur contra conscientiam verè vel falsè dictantem aliquid esse mortale, vel cõtra cõscientiam formidantem probabiliter & dubitatiuè, an sit mortale, si conscientia non sit sufficienter instructa, est mortale.

Quinta regula est de actibus intus manentibus, qñquidẽ quis habet solã cogitationem de aliquo quantuncũq; turpẽ vel malã, absq; tñ cõplacentia seu delectatione vel cõsensu, tunc nunq̃ est peccatũ mortale, sed vel veniale, vel nullum. Qñ verò est cõsensus in actũ, qui esset peccatũ mortale, tũc semper est mortale, qa Deus voluntatẽ pro facto acceptat. Qñ aũt cũ cogitatione aut cõplacẽtia est declaratio morosa in aliquo turpi, & spãliter in libidinosis, tunc est mortale, s̃m dictum Aug. esto ꝙ nõ sit ꝯsensus in actũ, sed in solã morosam delectationem. & hoc bene est attendendũ: plures. n. hic decipiunt. Ex his ergo iã ponamus practicã de singulis peccatis mortalib. Et primùm de superbia, q̃ tũc est peccatũ mortale s̃m primã regulã, qñ quis subtrahit se à subiectione & obediẽtia diuina, & totam vitã suam ordinat ad laudẽ humanam & ad vanã gloriam. Talis. n. ex quo non curat hoc facere ad laudẽ Dei, sed potius humanã, vt̃ hoĩes plus diligere q̃ Deũ, quia illis plus vult cõplacere q̃ Deo. Similiter est mortale per regulã secundam, cũ quis pro sua superbia faciẽda facit extorquere pauperes ꝓximos pro suis tunicis põposè faciẽdis. Similiter, cũ quis non curat scandalizare proximos, sicut sunt mulieres ornantes se, q̃ præbent occasionem videntibus ad cõcupiscendum eas. Vel cũ quis præsumptuosè transgredit̃ ꝑcepta Dei vel ꝑcepta legis naturę, vt faciẽs alteri qđ sibi displicet, tunc est mortale ꝑ tertiã regulẽ. Qñ verò quis appeteret humanã laudẽ, vel vanam gloriam aliis modis, tunc est veniale. Itẽ auaritia est mortale peccatum per secũdam regulam, qñ aliquis appetit diuitias hr̃e non curando an per fraudẽ, mẽdacia, vsuras, periuria, per ludos illicitos, vel emptiones vel venditiones exercens illicitas, vel detinendo debita aliorum, vel mercedem seruorũ suorũ, peccat mortaliter. Similiter ꝑ primã regulã est peccatũ mortale, si nimis magna spes in eis constituit̃. Est ẽt per tertiã regulã peccatũ mortale, qñ pro eis acquirendis negligunt̃ præcepta salutis, vt forisando die dñico vel festiuo. Itẽ per quartã regulã fit peccatũ mortale, qñ dubitat̃ de cõtractu an sit licitus, & tñ exercetur. Qñ verò appetuntur diuitiæ plus q̃ sunt necesse, sed tñ nollet eas acquirere malo & iniusto modo, veniale est peccatũ, s̃m Aug. in lib. de purgatorio. Vel qñ nollet offendere Deum, nec in eis confidere, tunc ẽt est veniale, &c. Item gula est peccatum mortale per primam regulam, qñ quis tãtam delectationem in comessatione vel potatione habet, ꝙ pp ipsam nõ curat Deum offendere, aut missas negligere, vel ieiunia frangere. Itẽ, qñ homo se grauat potu, intantum ꝙ vsum rõnis amittat, obliuiscens vbi sit, & redditur vt bestia, vel cũ aliũ studiosè inebriat. & hoc est peccatũ mortale per secundã regulam. Et hoc est verũ si scit fortitudinem potus, quia si nescit, & bibit excessiuè cã cessionis vel collationis amicorum & sociorũ, est veniale. Item per quartam regulam est mortale, si quis contra conscientiã sibi dictantem bibit, quia talẽ potũ bibere immoderatè, est destructio capitis, vel quia hoc est peccatum tali die, vel qa inde scãdalũ orit̃, est peccatũ mortale. Hoc attẽdat presbyter visitans tabernas, ex cuius visitatione scandalizant̃ laici: si talis peccat mortaliter, iudicet seipsum. Si aũt quis comedit vel bibit ex delectatione, vel vltra mensurã, vel ꝑciosos cibos sumit, sed tñ nollet ipse sibi per hoc ordinare aliquod impedimentũ sanitatis vel salutis, licet ei eueniat dolor capitis vel infirmitatis, aliàs est veniale. Itẽ ira, qñ procedit vsq; ad odiũ proximi, ita ꝙ vult notabiliter nocere ꝓximo in rebus, corpore vel honore, est mortale per secundã regulã. Si aũt ex cõmotione subita vult malũ proximo non bene deliberatus, qđ tñ deliberatus nõ faceret, nõ est mortale. Itẽ inuidia, quæ est tristitia de bono proximi, si procedit ex odio ꝑsonali, est peccatũ mortale per secundam regulã, vel si gaudet de malo proximi, & tristat̃ de ipsius bono, & tñ ex hoc nullã habet vtilitatẽ, semꝑ est mortale. Sed si ideo gaudet de malo, ne sit ei nociuus, puta gaudet de sui inimici depressione, vt ꝑ hoc sit sibi ad nocendum minus potens, hoc non est peccatum mortale. Similiter detrahens & infamãs ex inuidia, est mortale. Item luxuria, quę est oĩs coitus extra thorum matrimonialem, semper est peccatum mortale. Similiter cõcupiscentia cum delectatione morosa, vel consensus in talem actũ. Et omnis actus turpis in locis impudicis, vt oscula & alia quæ verecundaret̃ homo facere coram hoĩbus, sunt peccata mortalia. Similiter dicendũ est de amicitia & fauore viri & mulieris. quidam dicunt ꝙ est mortale peccatum, eo modo videlicet dũ vnus vult cõplacere alteri in actibus præscriptis. s. oculis, motibus, & tactibus inordinatis, dans sibi ꝑtãtem in se exercendi, vel hñs animum paratũ ad hoc, dum alter nollet exercere. Et tales stantes in tali periculo uel ꝓposito non sunt in uia salutis. Itẽ accidia est tędium de diuinis rebus & de rebus spiritualibus, uel tarditas & pigritia ad audiendum de Deo, & faciẽdum ea quæ ad Deum spectant, & est mortale. Vnde patet quod distractio, cogitatio, uel occupatio exteriorantes diuinum officium, est peccatum accidiæ. Et si est studiosa applicatio ad talia impertinentia, ita ꝙ non curet homo à se repellere huiusmodi cogitationes, & dimittere occupationes, est mortale peccatum. Et nota circa prædicta ꝙ aliud est mortale, aliud ueniale, & aliud criminale. Vñ inter mortalia & criminalia est differẽtia, sicut inter genus & speciem: nã oẽ criminale est mortale, sed non ecõuerso. Multa. n. mortalia sunt, quæ non sunt criminalia. i. capitalia. i. quæ non inducunt decapitationem siue depositionẽ uel exilium, uel intrusionẽ carceris licet quodãmodo oẽ peccatũ uocetur crimen. dist. 25. unum orariũ. §. criminis appellatio. Primũ peccatum criminale, est peccatum hæresis, ut errare in fide Trinitatis. 22. q. 2. primũ. Secũdum est incęstus, ut habetur. 32. q. 7. c. adulterium. & c. flagitia. Tertium est homicidiũ. 50. dist. placuit. Quartum crimen læsæ maiestatis. 6. q. j. si quis. 3. q. 5. accusatoribus. Quintum crimen sacrilegii. 2. q. j. in primis requirẽdum est. 17. q. 4. si quis in atrio. & c. frater. Sextum incęstus. 3. q. 4. consanguineorum. 35. q. 3. de incęstis. & eadẽ cau. q. 8. hæc salubriter. Septimum conspiratio. 11. q. j. conspirationum. & c. si quis clericorum. Octauum adulteriũ. 22. q. 7. quid in oĩbus. & ea. causa, q. 4. Nonum falsum testimonium. 22. q. 4. non peierabis. 6. q. j. quicunq;. Decimum est crimen simoniæ, respectu cuius oĩa crimina pro nihilo reputantur, ut de simonia, sicut simoniaca. j. q. 7. c. ult. Vndecimum est usura. 4. q. 3. pleriq;. Alia autem peccata non uocantur criminalia, quia non sunt capitalia, licet mortalia sint. sunt. n. dispensabilia sine decoloratione status Ecclesiæ. j. q. 12. dispensatores. & c. & si illa. s̃m Archid. 25. dist. audire. Item peccata mortalia sunt omnia contra decem præcepta commissa, quæ enumerat Apostolus ad Rom. j. ut idololatria, auaritia, inuidia, contentio, dolus, susurratio, detractio, contumelia, supbia, elatio, inuentio malorum, inobedientia. Nã qui talia agunt, digni sunt morte. Item ad Gal. 5. enumerat alia dicens, Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, auaritia, ueneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, rixę, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes. Et sequitur, Qui talia agunt, regnum Dei non consequẽtur. Ad ista autem reducuntur oĩa alia mortalia. Sed peccata uenialia enumerat Aug. 25. dist. qualis. ut cũ aliquis plus accipit in cibo uel potu q̃ sit necesse, plus loquitur quam oportet, plus tacet q̃ expedit, quoties pauperem importunè petẽtem exasperat, uel si sanus aliis ieiunantibus prandere uelit. Aut somno deditus, tardius ad Ecclesiam surgit, aut uxorem excepto desiderio filiorũ cognoscit, quod tamen sæpe est mortale. quoties incarceratos tardius requisierit, uel infirmos non uisitauerit. Si discordes non concordare curauerit. Si plus filium uxorem uel seruum exasperauerit seu increpauerit aut correxerit. Si fuerit plus blanditus. i. adultus alicui q̃ expedit. Si pauperibus esurientibus nimis delicatum

catum cibum sibi præparauit. Si ĩ Ecclesia aut extra Ecclesiã locosis vel fabulosis vel ociosis verbis institerit. Si aliq̃d iurat incautè, quod postea implere non potest. Vel cum ex facilitate, vel temeritate maledicit. Hęc oĩa pro tanto diutius ꝓtraximus, putantes multum esse vtile circa hoc sacramentum pęnitentiæ cognoscere particulariter & ad oculum illa, sine quorum cognitione non bene potest expediri istud sacramentum.

¶ *Quinta pars Tractatus.*

¶ De Sacramento extremæ Vnctionis.

¶ Præfatio.

INFIRMATVR quis ex vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum, vngentes eũ oleo in nomine Dñi. Iac. 5. c. Quia vt dicit gl. de appella. c. qua fronte, Homo propter peccatum citius mori præsumitur. 11. q. 3. epi. & j. q. 2. & 12. q. j. c. 2. & 23. q. 4. ea vindicta. & gl. ordi. super verbo thematis dicit, ꝙ multi pp peccata plectuntur morte corporis. Hinc est ꝙ Saluator prouidens de remedio ɔtra peccata hominum sanorum, vt de pęnitentia, prouidere ēt est dignatus de remediis cōtra peccata hoĩum infirmorũ, vt de extrema vnctione, per quam quidem peccata venialia dimittũtur, & ēt infirmitas corporis interdum alleuiatur. vnde sequitur in themate, Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dñs. Gl. interliñ. j. si eum contingerit mori sic, dimittētur. Et hoc bene expressum est in Apostolis, de quibus dicitur Mar. 6. ꝙ vngebant oleo multos infirmos, & sanabãtur. quod vtiq; sit virtute huius sacramenti, & non alia simplici vnctione. Nam Apostoli tunc vngētes conferebant hoc sacramentum à Christo eis præceptũ. Vnde dicit Nic. de Lyra super Mar. vbi supra, ꝙ ex eo ꝙ Apostoli sic vngebant, patet ꝙ vnctio extrema quæ est infirmorum, fuit instituta à Christo. Quod est contra multos dicētes ꝙ Iac. Apostolus in verbis præmissis eam instituerit, qđ est falsum, cum nullus Apostolus aliquod sacramētum instituere poterit, sed bene publicare potuit institutum. Et hoc fecit Iacobus in verbis præmissis nostri thematis, dicens, Infirmatur quis ex vobis, &c. Vnde dicit Tho. in 4. dist. 23. q. j. art. 3. ꝙ oĩa sacramenta Christus instituit per se, sed quæ sunt difficiliora ad credendum, illa per se promulgauit: alia autem seruauit Apostolus promulganda, sicut extremam vnctionem, & confirmationem. Vnde per ista verba thematis nostri à Iacobo fuit istud sacramentum promulgatum, & non institutum.

S V M M A R I V M.

1 *Sacramentum extremæ vnctionis, quid sit & qualiter diffiniatur.*
2 *Sacramenti extremæ vnctionis quæ sit materia, & quæ forma. 3.*
4 *Extrema vnctio, quibus sit conferenda.*
5 *Sacramēto extremæ vnctionis vnctus, cur nō semper resurgat ab infirmitate.*

Caput primum quintæ partis.

1 DIffinitur autē extrema vnctio sic, sm Scotum vbi supra. † Est vnctio infirmi hominis facta in partib. determinatis corporis cum oleo cōsecrato ab epo. ministrata à sacerdote certa verba cum intentione debita proferente, ex institutione diuina efficaciter significans curationem venialium. Ex qua diffinitione satis patet euidenter, à quo debeat istud sacramentum conferri, ex qua materia, & sub qua forma, de quibus per ordinem est videndum.

2 Et primò sciendum est, ꝙ † materia huius sacramēti est oleũ oliuę ab episcopo consecratum, & non est oleum balsami, sicut in confirmatione. Cuius ratio est, quia q̃ habet exire de via, non oportet ꝙ habeat odorem bonæ famæ, quæ per balsamum designatur, sed sufficit ipsum habere bonam conscientiam. Nec potest aliquis hoc sacramentum conferre nisi sacerdos, & si alius ɔfert, nihil facit. Vnde in diffinitione dr̃, à sacerdote ministrata.

3 Secundò sciendum est † de forma huius sacramenti, quæ est septuplex, ad septem vnctiones principales. Circa quod sciendũ ꝙ in quibusdam Ecclesiis dr̃ hæc forma in collatione huius sacramenti, Vngo oculos tuos oleo sacrificato, In nomine patris & filii & spiritussancti. Similiter vngo nares, &c. & ɔñr labia, manus, & pedes. Sed in rei veritate ista verba non sunt vera forma huius sacramenti, sed bene sunt dispositio ad formã. Forma aũt huius sacramenti vera est hęc, Per istam sacram vnctionem, & ꝑ istam sacratissimã benedictionem indulgeat tibi Dñs quicquid deliquisti per visum. similiter resumendo super aures, nares, labia, manus, & pedes. Licet autem in hoc sacramento fiant multæ vnctiones, vltima tamen vnctio. s. in pedibus, est forma respectu omnium præcedentium, & agit in virtute omnium, & ideo in vltima gratia infunditur, quæ effectum sacramēti præbet. Vnde sm Tho. in 4. dist. 23. si iam aliquæ partes essent inunctæ, & presbyter deficeret, sicut contingit in pestilentia, quod facile est, non debet iterari, sed vnctiones quæ restant, per alium sacerdotem debent compleri. Sint ergo presbyteri cauti, vt decetero corrigant libros suos & agendas in quibus coĩter habent formã sacramenti illa verba, Vngo oculos tuos, vel nares tuas, &c. Istud enim sacramentum confertur per modum suffragii, sm Tho. & ideo datur per solam orationem, & per verba optatiui modi. Vnde dicit Iac. in verbis thematis, Inducant presbyteros, vt orent pro eo. Illa verò verba, Vngo oculos tuos, &c. non sunt de substantia sacramenti, sed de bene esse, sm Petrũ de Tharan. dist. 18. & Tho. in 4. q. 4. arti. 2.

4 Quibus autem † conferendum sit hoc sacramentum? Respondeo ꝙ solum est dandum infirmis, & nunquam sanis. nihil. n. efficit in eis. Et hoc patet ex diffinitione prius data, in qua dicitur ꝙ hoc sacramentum est infirmi hominis. Nec debet dari istud sacramentum infirmis ex periculo exterioris violentiæ, puta armorum vel submersionis, sm Doctorem subtilem in 4. dist. 23. & ex hoc soluitur dubium, de quo cum audirem sententiarum libros, dubitabatur à Lectoribus, & à formatis Baccalariis sacræ Theologiæ, an valeat vulneratis vel submergendis hoc sacramentum. Patet enim ꝙ nō. Dico enim probabiliter, ꝙ si quis est vulneratus, & ex vulneribus inflictis incidit in infirmitatem longam, ex qua desperatur de vita, puto quod sit dandum, sed alias recenter vulnerato iam decedenti non est dandũ. Similiter suspendendo vel submergendo non est dandum, quia illi non dicuntur infirmi, nec moriuntur ex defectu naturæ, sed ex euentu fortunæ, sm Petr. Item non debet dari pueris, furiosis, & amentibus, qui prius nō petierunt hoc sacramentum. Si vero tamen senio deficeret, subito in articulo mortis potest ei dari hoc sacramentum. Sed tamē adultis vsum rationis habentibus non datur, nisi petatur specialiter. Sed tamē qui in vita sua habuit bonum propositum, omnia sacramenta suscipiendi sibi necessaria vel vtilia, etiam si amitteret loquelam, vngatur in nomine Christi. Nō debet etiam quis inungi sæpius in eadem infirmitate, nisi eadem infirmitas vltra annum protrahatur, ita ꝙ uno anno in eadem infirmitate nullus bis inungatur, ne sacramentum istud vilescat. Iteratur tamē hoc sacramentum in diuersis infirmitatibus, vel in eadem recidiua, quia non habet effectum perpetuum, cum sanitas corporis & mentis, quæ sunt eius effectus, reiterari possunt, & amitti & recuperari. Debet autem fieri vnctio super organa quinque sensuum, quæ sunt quasi primæ radices peccandi. Vnde oculi vnguntur propter visum, quo peccamus; aures propter auditum; nares propter odoratum; labia propter gustum; manus propter tactus; pedes verò propter vim motiuam, quod non est de necessitate. Cor autem nō vngitur, quia est principium immediatum vitæ, & renes motiuum actionis; nec genitalia, propter immunditiam & reuerentiam sacramenti; nec lingua propter abominationem. Itē sm Tho. mutilati inungi debent quanto propinquius fieri potest circa partes, quæ inungi debuerant; quia quamuis non habent membra, tamen habent potētias, quæ illis membris debentur latentes in radice, & ideo interius peccare possunt per ea, quæ ad eos pertinent. Et effectus extremæ vnctionis, sm Tho. est quædam sanatio spiritualis; quæ datur contra quandam debilitatem vel ineptitudinē, quæ in nobis relinquitur ex peccato actuali vel originali, contra quam debilitatem homo roboratur per hoc sacramentum. Et quia hoc robur seu fortitudo gratiam facit, secum non patitur peccatum, ideo ex consequenti si inuenit peccatum aliquod veniale vel mortale oblitum, quo ad culpam tollit, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis. Secundarius autem effectus eius est, corporalis sanitas.

5 Sed dices, quare † non semp homo infirmus vnctus surgit de infirmitate, sed sæpius moritur? Respondeo ꝙ in isto sacramento sanitas est effectus secundarius, & ideo non datur nisi sm quod expedit ad sanitatem spiritualem, quia tunc semper eam inducit, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis. Vnde patet quod si vnctus in extremis, non surgit ab infirmitate illa per illam vnctionem, signum est quod sanitas corporalis est sibi nociua, & vult Deus potius eum habere infirmum quàm sanũ, vel signum est ꝙ infirmus non bene dispositus est in ɔscientia, ita quod adhuc aliquid habet quod impedit ne sanitas corporalis sibi restituatur, alias raro fallit. In hoc enim sacramento vnctio exterior est sacramentum, sed res sacramenti est sanitas corporis & animæ. Res autem & sacramentum est vnctio spiritualis interior, mentis iucunditas vel solatium. Potest autem sacramentum sacerdos conferre cum vno clerico, qui sibi respondeat ad orationes & ad Psalmos, quæ ibi dicuntur. Si tamen caret clerico, potest solus expedire totum, secundum Guliel. & Hostien. Si autem vngitur sacerdos, non est opus clerico qui respondeat ad Psalmos & ad orationes, sed ipsemet respondeat solus, dicens cum dicitur in letania, Sancta Maria, ora pro me, Sancte Petre, ora pro me, &c. Similiter cum dicitur, A morte perpetua: respondeat, libera me Domine. Nec vngantur sacerdoti manus in palmis interioribus, quia ibi vnctæ sunt per episcopum in ordinibus, sed

bus, sed exterius vngantur in superficie. De hoc tamen non est magna vis qualitercũq; faciat, sed tñ illud securius est, & tutius.

Practica huius sacramenti est facilis. Nam præmittit sacerdos primò veniens in domum infirmi septem psalmos pœnitentiales cum letania. Deinde quærit ab infirmo, si postulat sacram vnctionem. Tertiò dicit orationes positas in libello ad hoc cgōruas. Quartò vngit eum forma supradicta. Quintò tergit cum stupa canabis, vel lini loca vncta, & proiicit in ignem. Sextò lauat manus sale & aqua, & similiter proiicit in ignem. Septimò alligat loca illa mundo panniculo vsque ad tertiam diem, quæ tertia die comburuntur. Octauò relinquit signum passionis Christi, in cuius virtute istud sacramentum sicut & alia habet virtutem sanatiuam animæ & corporis.

¶ Sexta pars Tractatus, De Sacramento ordinis.

¶ P R AE F A T I O.

REgale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. j. Pet. 2. Et si Christus descendens de cœlo ad terras humanum genus non solum à seruitute diabolica redemit, & libertati ad dignitati restituit, iuxta illud, Non. n. sumus filii ancillæ, sed liberę, qua libertate liberauit nos Christus, ad Gal. 3. & Io. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis: multo tamen meliori modo statum sacerdotalem in illa libertate extulit & dignificauit, ita vt non solùm ipsi sacerdotes sint liberi modo communi, vt cæteri homines in communione vnius fidei & participatione sacramentorum, sed ēt ꝙ sint quasi duces, præsides & reges, dispensatores & rectores diuinorum mysteriorum. vnde dicuntur sacerdotes, quasi sacri duces vel sacra dantes, vel sacramenta sacrificantes seu consecrantes, quod vtique maximum est & excedens cōmunem statum fidelium. Vnde meritò Petr. nesciens eos comparare aliis quàm excellentissimis personis in congregatione fidelium. s. Regibus, dicit: Regale sacerdotium. Ne ergo sacerdotes putarentur esse tantùm nobiliores vt Reges, additur gens sancta. s. specialiter sanctificata à Domino Iesu Christo, & ne leuis reputationis in sanctitate æstimarentur vt cæteri, subiunxit, populus acquisitionis. i. specialiter acquisitus & Deo appropriatus. Non. n. sacerdotes solum sunt populus Dei, & oues pascuæ eius iure creationis vt omnes homines, nec redemptionis solum, vt omnes Christiani, sed iure specialissimo, & peculiari, quo vocauit eos, vt virtutes eius nuntient, vt dicitur. j. Petr. 2. Quibus non super hoĩes solũ, sed super seipsum quodam modo dedit potestatem, dando videlicet eis potestatē consecrãdi & conficiēdi corpus suum, & sanguinem, vt dicitur Matth. 27.

S V M M A R I V M.

1 *Sacramenti ordinis diffinitio.*
2 *Sacramentum ordinis sex habet substantialia.*
3 *Ordines ecclesiastici septem sunt.*
4 *Episcopatus nunquid sit ordo.*

¶ Caput primum sextæ partis.

1 CIrca igitur sacramentum ordinis sacerdotalis videndũ est primò de substantialibus, secũdò de accidentalib. tertiò de cautelis. † Quantum ad primum, sciendum ꝙ ordo sic diffinitur per Magistrum sententiarum. lib. 4. dist. 24. Est signaculum quoddam ecclesiæ per quod spiritualis potestas traditur ordinato. Ita etiam diffinit Hugo de sancto Victore. Ordo autem sacerdotalis, secundùm Doc. sic diffinitur in specie. Ordo est institutio in gradu ecclesiæ simpliciter præeminente, disponēs habentem ad conficiendum eucharistiæ sacramentum facta ab episcopo certa verba cum intētione debita proferente. Et in ipsa ordinatione quoddam est sacramentum tantùm, vt potestas quæ traditur: quoddam res tantùm, vt gratia quæ confertur: quoddam res & sacramentum, vt character qui imprimitur in singulis ordinib. vt statim patebit. Sunt

2 autem sex de substantia huius sacramenti. † Primum est potestas ordinantis, quia oportet, vt sit episcopus. Secũdùm est materia. s. vnctio in sacerdotibus, & tactus illorum quæ sunt tãgēda. Tertium est forma verborum. Quartum est sexus virilis, q̃a fœmina ordinari non potest, nec recipit characterem ordinis, si millies ordinaretur. Cuius ratio est, secũdùm Tho. quia cum in sacerdotio debeat significari eminentia gradus, & fœmina tenet statum subiectionis, ideo non est apta ad suscipiendum hoc sacramentum. Quintum est intentio debita, vt episcopus intendat conferre, & clericus suscipere. Sextum est, ꝙ ordinandus sit prius baptizatus, aliàs non susciperet hoc sacramentũ, quia fundamentum omnium sacramentorum, & ianua est baptismus. Vbi autem fundamentum deest, nihil desuper ædificari potest, de presbytero non baptizato. c. miserante. & c. veniēs. character autem confirmationis non præexigitur de necessita

3 te, sed de congruo. † Vlterius est sciendum ꝙ septem sunt ordines. Primus est ostiariatus, cuius est custodire locum confectionis sacramentum ab immundis. s. infidelib. & excōicatis. Secundus est lectoratus, cuius est legere prophetias ad instruēdum illos q̃ volũt credere. Et iō secundũ Tho. prophetię quasi prima rudimēta eis legēda cōmittunt. Tertius est exorcistarum quorum est arctare dęmones per adiurationem ne dominentur in corpore nondum baptizato. Quartus est acolitorum, quorum est præsentare materiam, vrceolum cum aqua & vino & lumen accendere. Alij verò enumerant adhuc alios duos ordines, scilicet psalmistarum & cantorum, qui tamen secundum Tho. in 4. dist. 24. q. 4. ar. 2. non sunt ordines, nec sunt illa nomina ordinum, sed officiorũ, tamen inter ordines largè acceptos computantur. Et isti vocantur minores ordines, quos possunt Abbates benedicti conferre inclusiuè vsque ad lectoratum, vt 69. dist. quoniam videmus. vbi glos. dicit ꝙ possunt facere psalmistam, ostiarum, & lectorem. & hoc licet Abbati in suo monasterio. Exorcistam verò aut acolytum facere non licet, quia isti duo per solum episcopum fiunt, vt dicitur ibidem in c. nō oportet. Hæc fuit sententia Hugonis & Lauren. quos sequitur Arch. ibidem. Idem tenent Raymun. & Goffre. in sententijs eorum, de episcopo qui renuntiauit episcopatui. Et potest Abbas taliter ordinare supradictos non solum in quatuor temporibus, sed ēt diebus dominicis, sed tantum in suo monasterio, aliàs altari faceret præiudicium. Iam autem habet potestatem Abbas non solum ex ordine, sed ex potestate benedictionis. vnde licet Abbas non consecratus manum imponere non potest ordinato, vt in c. quoniam videmus, & in c. non oportet, & c. cum contingat. de ęta. & quali. ordi. tamen manum benedictionis potest imponere. de supplen. negli. præla. c. 1. s. recipiendo professos, & sic nō potest ordinem conferre, nisi sit benedictus. De hoc iam determinatum est, de priuileg. c. Abbates. lib. 6. & de colla. ibidem. Immo psalmistam & cantorē & post ordinare simplex sacerdos, vt 23. dist. vbi dicitur, psalmista & cantor possunt absque licentia episcopi sola iussione presbyteri officium suscipere cantãdi dicente sibi presbytero. Vide vt quod ore cantas, corde credas; & quod corde credis, operibus approbes. Lauren. etiam 92. dist. non licet. exponit hoc c. cum dicitur in eo, officium cantãdi suscipere, idest suscepti officij executionem. Quod etiam probat Hosti. in summa de ordinatis ab episcopo qui renuntiauit episcopatui, circa princip. Raymun. verò in summa eod. titu. notauit, hoc intelligendum de sacerdotib. curam habentibus, qui soli hoc possunt. Videtur tamen, quod cum nec alios ordines posset quis exequi sine licentia eius, ita nec aliquid specialitatis in psalmista hoc introducatur. Sed Inno. Ber. & Petrus de Suprana dicunt, hoc posse quemlibet sacerdotem. Et hanc vltimam sententiam approbat Archi. in prædicto c. psalmista. Vtrum autem infigatur character animæ per huiusmodi ordinem, dicit ibidē Arch. ꝙ nemo scit, & ideo percutiens talem nō incidit in canonem: quia vt dicit Vincen. hic ordo nō est de principalibus, nec dicitur ordo propriè, sed largè. Et istam sententiam tenēt Theologi, qui dicunt psalmistatum, cantoratum & episcopatum non esse ordines. Credit tamen Arch. vbi supra ꝙ percutiens psalmistam incidit in canonem, nec super eum seculare iudicium pōt habere ptãtem. & dicit ꝙ si omittatur ordo iste, & conferatur lectoratus & acolytatus, non est repetendus. Hosti. tñ in c. cũ contingat. de ætat. & qualit. ordi. dicit ꝙ sit repetendus. Hæc de istis.

Deinde sequũtur sacri ordines, qui dicũtur maiores. Primus est subdiaconatus, ad quē ꝑtinet oblationes recipere ab offerētibus, & eas diacono offerre. Itē legere epł̃am, &c. Secũdus est diaconatus, ad quē ꝑtinet hostias ordinare in altari, sil̃r legere euãgeliũ. Tertius est presbyteratus, ad quē pertinet ɔsecrare corpus Christi & sanguinē, & hic est actus principalis, alius aũt ɔñs. s. soluere & ligare, per quem actum pręparat corpus Christi mysticũ s. fideles Christiani, vt sint apti ad corpus Christi verum.

4 De episcopatu aũt, † an sit ordo, est diuersitas inter Theologos & iuristas. Nã Theologi dicũt, eũ nō esse ordinē: Iuristę verò cōiter tenent ꝙ sit ordo, de quo Io. And. in nouella. Sexti notat pulchrè circa proęmiũ. Et hoc idē tenet Doctor subtilis in 4. sñiarum, dis. 24. ar. 2. In quolibet aũt ordine character imprimitũ cũ eis per ep̃m porrigit liber cũ forma verborũ: Acolyto cũ datũ candelabrũ. Subdiacono cũ datur calix vacuus cum aliis vasis, quorũ vsus est in confectione eucharistiæ. Diacono & presbytero, qñ ep̃s imponit manũ capiti, & hæc impositio ɔfert plenitudinē gratiæ. Vgo. tñ dicit dist. 24. q. 5. ar. 2. ꝙ subdiacono imprimitur character in datione calicis tm̃, cuius actus principalis est circa vasa tm̃, & non circa ɔtenta in vasis. Vnde non pōt tãgere corpus Christi sine necessitate magna. Sed actus diaconi nec est super vasa tm̃, nec super ɔtenta in vasis, quia ille est actus sacerdotis, sed est super corpus ɔtentum in vase tm̃. Vnde eius est dispensare corpus Christi in patena, & sanguinē in calice, iō ptãs eius ad actũ nō potuit exprimi ꝑ dationē vasis tm̃, nec materiæ tm̃, sed exprimitur per actum in hoc ꝙ datur sibi liber euãgeliorum, & in hac datione imprimitur character, sm Tho. vbi supra dicens. ꝙ ɔtactus iste instrorum talium de essentia sacramenti, quia dr̃, Accipe hoc, aut illud. Impositio aũt manus nō est de necessitate & substantia huius sacramenti, vt de sacramentis iterã. c. vlt. Et licet isti characteres in essētia distinguãt, tñ in fine vniũtur, quia ad vltimũ characterē presbyteratus, & sm Petrum in 4. dist. 24. q. 2. ar. 1. & Io. Parisiensem. non est credendum ꝙ character vnius ordinis, præsupponat characterem alterius ordinis.

Nam, vt dicit Tho. vbi supra in primitiua ecclesia aliqui ordinabantur ad presbyteros, qui tamen prius inferiores ordines non acceperunt, & tamen poterant quæ inferiores: sed hodie statui ecclesia, vt non ingerat se quis ad maiores, qui prius in minoribus officiis se nō humiliauit, ideo hoc est de congruitate, & nō de necessitate.

Et nota, secundum Th. in 4. di. 24. q. 2. ar. 2. ꝙ episcopus primò præparat ordinandos per tria. s. per benedictionem, per quam diuinis officijs mancipantur; per manus impositionem, per quā datur plenitudo gratiæ, per quam ad magna sunt idonei, & solis diaconis & presbyteris fit manus impositio: tertio per vnctionē ad aliquod sacramentum tangendum, quod fit solis sacerdotib. qui proprijs manibus tangunt corpus Christi. vnde etiam calix & patena vnguntur.

S V M M A R I V M.

1 *Sacramentum ordinis, quæ accidentalia habeat.*
2 *Laicus indoctus, nunquid possit & debeat ordinari.*
3 *Episcopus vtrum possit conferre ordines quoquo tempore.*

¶ Caput secundum sextæ partis.

1 Est autem sciendum ꝙ illa † dicuntur accidentalia sacramenti, quæ requiruntur de congruitate, & non de necessitate sacramenti. Congruum est ergo primum, vt non ordinetur quis ad sacros ordines, nisi habeat ætatem legitimam. Aetas autem pro subdiacono est 20. annorum, pro p̄sbytero 25. & ponitur in cle. de ęta & quali. præficien. c. generalem. Et vt no. Io. And in c. eum cui. de præben. lib. 6. in gl. 4. non est opus seruare interstitia longa temporum in ordinibus suscipiendis, sicut prius. Vnde habens ętatem legitimam laicus in carnispriuio potest cantare missam in sacerdotio constitutus in festo Paschæ. Si tamen quis in minori ætate recipit hoc sacramentum, tenet, sed peccat, & debet suspendi ab executione ipsius, & ordinator a collatione ordinum, & cum hoc potest compelli vt sibi prouideat de aliquo beneficio, vt de tempo. ord. c. vel nō est. Hoc. n. quod quis imperfectus annis discretionis recipiat sacramentum ordinis, licet ſm Tho. sit propter honestatem sacramenti institutum, ita vt iam sit ex necessitate præcepti, nō tamē ex necessitate sacramenti. Vnde si ordo sacer confertur puero carenti vsu rationis, tenet quantum est ex vi sacramenti. Dicit tamen Tho. ꝙ in illis sacramentis vbi actus suscipiētis requirit, ibi vsus rationis est de necessitate sacramenti, sicut in pęnitentia & matrimonio. Sed in quibus actus suscipientis nō requiritur, vsus etiam rationis nō est de necessitate sacramēti, sicut est in ordine sacro, vbi solum spiritualis potestas datur, & ideo vsus rationis non requiritur.

2 ¶ Sciendum est ꝙ licet † laicus ignarus nihil sciens de litera ordinem possit sacrum suscipere quantum est ex vi sacramenti, peccat tamē grauiter episcopus conferēs tali ordinem sacrum. Nam dicit Tho. ꝙ tenetur ordinandus scire quod pertinet ad eius officium, ſm magis & minus. Vnde sacerdos religiosus, ex quo recipit ptātem tm̄ super corpus Christi verū ꝯsecrādi, ideo sufficit ꝙ solum sciat illa quæ requiruntur ad consecrationem corporis Christi. Curatus autem vt plebanus tenetur plus scire, quia promouetur super corpus Christi mysticum, quod est ecclesia. Vnde debet scire ea, quæ spectāt ad populū. Ad epm verò pertinet scire ēt difficiles qōnes sacræ scripturæ. Quod ergo dr̄, quod de substātia sacri ordinis sunt eloquia diuina, vt dr̄. 38. dis. oēs psallentes, exponēdum est non de substātia ordinis, sed de substantia executionis, quia s. talis exequi non pōt sacrum ordinem, nisi sciat illud quod ad illum ordinem spectat exequēdū.

3 Item licet sex † tempora anni sint deputata ad conferēdum ordines, tn̄ hoc nō est de substātia, ſm Ray. & hoc exp̄ssū est de tēp. ordi. sane. ꝯgruum tn̄ valde est, vt non alijs nisi prædictis sex tēporib. conferantur. s. quatuor temporibus singulis sabbato sitientes, & sabbato Paschæ, vt dr̄ dis. 75. c. vlti. Potest tn̄ episcopus cōferre minores ordines diebus Dn̄icis, sed nō multis, ne videatur generalem ordinationem facere, vt de tēp. ordi. de eo. Ideo aūt sabbato ꝯferuntur sacri ordines, quia sabbatū significat requiē, per quod significatur ꝙ qui ordināt ur ad sacros ordines, irreuocabiliter transit de labore in requiē, puta de labore secularium negotiorum ad requiem. i. ad vacādum spiritualibus, vt dr̄ 88. dist. fornicari. Possunt ēt cōferri ordines sacri in die Dn̄ico mane, ita tn̄ ꝙ ordinandus & ordinator cōtinuent ieiunium p̄cedentis sabbati, quia tūc mane Dominicæ diei trahitur ad sabbatum pp continuationem ieiunij, sed hoc non faciat ep̄s sine necessitate, vt si fortè infirmaretur sabbato, pōt differre in crastinum. Et intellige de vno & eodem ordine, nō de diuersis. Nam nullus debet suscipere duos ordines vel minorem & vnum sacrū in eisdem quatuor temporibus. Pęna aūt ordinatorū extra dicta tēpora est suspensio ab executione illius ordinis quem suscipit, vt de tēp. ordi. c. 2. Pōt tn̄ cū eis dispensari vt ministrēt imposita eis pęnitentia, vt in c. cōsultationi. ibidē. Ordinator verò debet priuari auctoritate ordinandi, vt ibidem patet.

S V M M A R I V M.

1 *Episcopus conferens ordines sex cauere debet.*

¶ Caput tertium sextæ partis.

1 Et primò caueat episcopus, † ne ordinet alienum clericum vel laicum, vt de tempo. ordi. cum nullus. lib. 6. Quod si fecerit, per annum à collatione ordinum est suspendendus. Et interim clerici sui absque licētia sua a vicinis episcopis possunt ordinari, vt patet de tēpo. ord. lib. 6. Clerici verò, qui sine proprii episcopi lnīa ordināt ur, ab executione ordinum suspendantur, tamen episcopus potest cum eis dispensare. 9. q. 2. Lugd. de tempo. ordi. quod translationem.

Secundò caueat episcopus, ne ordinet aliquem ad sacros ordines sine titu. aliàs solus ei prouidere tenebitur de beneficio.

Tertiò caueat, ne ordinet p simoniā, vt de simo. p totū. nec solus ep̄s, sed ēt notarius nō dēt formatas vendere. de simo. c. j.

Quartò caueat ordinādus, ne recipiat ordinē aliquē ab ep̄o, quē scit simoniacè in ordinē susceptū, siue sit occultū, siue manifestū, qa nō recipit executionē, & indiget dispensatione. j. q. j. si q à simoniacis. Dicit tn̄ Thom. 2. 2. q. 8. ꝙ si esset simoniacus alia ex cā, posset ab eo recipere ordines, dūmō sit occultū, qa talis episcopus non est suspensus ad alios, sed ad se tantùm.

Quintò caueat ordinandus, ne tempore ordina. sit in peccato mortali, nā mortaliter peccaret. dist. 40. multi. Et idem sanctus Tho. in 4. dist. 24. nec talis pōt vti ordine sic suscepto, secūdùm ipsum, quia facit contra præceptum illud, Deute. 16. Iustè, quod iustum est, exequaris. Vnde talis quoties talē actum exercet, semp peccat mortaliter. Dicit tamē Tho. ibidē, ꝙ subditus hmōi ordinati in pc̄tō mortali tenet ab eo recipere sacr̄m si est occultū, & hoc q̄diu tolerat ab ecclesia. Tn̄ dicit idē. Non est tutū talē ad aliquē actū sui ordinis exequendum inducere durante conscientia ꝙ iste sit in pc̄tō mortali, quē tn̄ deponere posset, quia in instanti homo posset à diuina gratia emēdari.

Sextò caueat clericus, ne ordinet sine examine, aliàs dr̄ furtiuè ordinatus, ſm Hostiē. vt 64. dis. extra consciam. nec prosunt ei informatorię. si tn̄ est dignus & notus, nihil obest, quia tales non sunt examinādi. Archi. 24. dist. c. nullus. Sed si est indignus, deponi debet. de corpore vitiatis. exposuisti. Si etiā sit ignotus, quāuis dignus, deponi debet, 24. distin. c. vlti. & multo fortius si est indignus. 50. dist. ex pœnitentib. Debet ēt confiteri publicè episcopo suo crimina seu notoria impedimenta iuris vel facti, vt ibidem dicitur. Sic autem subticet talia, etiā post pnīam impediūt executionē. Nec etiā suscipiat aliquē ordinē superiorē omisso inferiori, qa hoc est per saltū pmoueri. Et talis dēt deponi, si hoc faceret ex malitia. secus si ex ignorantia vel neglegētia. dist. 48. sicut olim. Ex dispēsatione tn̄ ep̄i ad omissum ordinē pōt pmoueri, sed in suscepto prius nō administrabit. Dat autem gratia gratum faciēs in hoc sacro, quæ necessaria est nō solum ad dignè suscipiendum sacramentum, sed ēt ad dignè ministrandum, secundùm Thomam & Petrum in 4. distin. 24.

¶ Septima pars Tractatus, De Sacramento matrimonij.

¶ PRAEFATIO.

Propter fornicationem habeat quisq; vxorem suā. j. ad Corin. 7. & 32. q. 2. c. his ita. Licèt matrimonium in statu innocentiæ sit institutum in officium naturæ, hoc est in propagationem & multiplicationem prolis ad Dei cultū: quia tamen natura lapsa vitiata est ex originali peccato, adeo vt falcem propriam in messem non vereatur mittere alienam, quærens indifferenter quācunque fœminā cū qua fornicationis expleat pc̄tm̄, ideo magnus Doctor gentiū, prædicator & rector, prouidens de remedio, dicit vt pp fornicationē euitandā vnusquisque habeat vxorē suā, per qd̄ dānat pc̄tm̄ fornicationis, & cōmendat statum matrimonii cōiugalis. In q̄bus verbis primo Apostolus suadet vitare fornicationem ibi, Propter fornicationem. Secundò consulit remedii adhibitionē, qa habeat vxorē suā. Per primum damnat error illorū, qui dicunt simplicē fornicationē nō esse peccatum, allegātes sanctos patres. s. Abrahā, Iacob, Dauid & alios, q habebant concubinas, nec tn̄ illa fornicatio imputata est eis ad pc̄tm̄. Quib. rn̄det, ſm Tho. in 4. sent. distin. 33. q. 4. quia q̄libet fornicatio extra mr̄imonium, q̄ tollit debitā ordinationē parentis ad prolē, quā natura ex ꝯcubitu intēdit, est pc̄tm̄. Iō ſm ip̄m sine dubio simplex fornicatio est pc̄tm̄ mortale, ēt si lex scripta nō esset, qd̄ est multū notabile. Vbicunque aūt legimus, aliquos p̄res habuisse concubinas, illud fuit pro speciali dispensatione spiritussancti, & ad designādū aliquid. Hoc. n. ꝙ filii Iacob ex liberis & ancillis fuerunt hr̄des, designat ꝙ Christo in baptismo nascunt filii & hr̄des p bonos & malos ministros. sic ēt alia oīa ī p̄dictis patribus ad mysteriū ptinēt, vt habetur latius. 32. q. 3. c. j. 2. & 3. de quo, cui placet sufficienter informari, videat notata mea super 6. præcepto. s. Non męchaberis. Per ſm damnat bigamia, cum dicitur, Habeat vxorem suam, & sic vnam tantùm, non plures simul. Vnde Saluator repetēs illud Gene. 2. Erunt duo in carne vna. Mat. 19. dicit, Itaque iam non sunt duo sed vna caro.

S V M M A R I V M.

1 *Sponsalia, quid sint & quæ dicantur.*
2 *Sponsalia quatuor modis fiunt.*
3 *Sponsalia iurata, nunquid mutuo dissensu tolli possint.*
4 *Parentes vt possint frangere sponsalia filiorum, nunquid etiam iuramenta remittere.*
5 *Sponsaliorum contrahendorum tempus, quando incipiat.*
6 *Sponsalia octo casibus soluuntur.*

¶ Caput primum septimæ partis.

Circa istud sacramentum primo videndum est de substantialibus, secundò de accidentalibus, tertiò de cautelis.

1 Quantum ad † primū sciēdū est, ꝙ q̄dā sunt accidētalia mr̄imonii. s. spōsalia. & iō de ipsis primo videndū est, secūdò qd sit mr̄imoniū, tertiò q̄ requirunt ad mr̄imoniū, quartò q̄ impediunt ip̄m. Quātū ad primū, sponsalia ſm Franci. de Zabarel. sup rub. de spōsa. sic diffiniunt. Sunt futurarū nuptiarū seu mr̄imoniū promissio. Et diffinitio illa trahit ex canone, 30. q. 5. nostrates. Dicunt à spondeo spondes: qa vt dicit Gaspar de Calde olim sponsis & sponsa mittebant cautiones, q̄bus spōdebāt se in iura mr̄imonii cōsentire, & fideiussores dabant, q̄bus id se obseruaturos obligabāt. Qn̄q; ēt sponsalia dicūt mr̄imoniū, sed tūc debēt intelligi si sunt sponsalia de præsenti.

2 † Et fiunt sponsalia quatuor modis. Primo nuda pmissione, vt cū dr̄, Promitto te ducere in vxorē. Secūdò datis arris spōsalitiis vt pecuniæ, vel alterius rei. Tertiò animi subarratiōe. Quartò interueniēte iur̄o, vt cū alter alteri iurat, dicēs: Iuro ꝙ te in vxorē ducere volo. Qūocunq; ergo q̄s istorū quatuor modorū pmittit ducere aliquā, & postea nō curat, peccat mortaliter, nisi legitimū impedimētū interueniat. Sciendū tn̄ ꝙ si spōsi sibi inuicē displicēt & dissentiant, si spōsalia nō fuerint iurata pn̄t se mutuo absoluere. Vn̄ notant Doctores in c. p̄terea. de sponsalib. vbi inter cæteros Iac de Albergo. notat, ꝙ qn̄ ecclesia videt ꝙ sponsi sibi inuicē displicēt, dēt dissimulare. i. nō dēt cogere spōsum & sponsam ad pficiēdū mr̄imoniū, pp malū qd̄ posset inde prouenire. s. vxoricidiū, vel mutua adulteria ꝯhētiū. Et hoc placet Gaspa. Si aūt tn̄ alter dissentit, dicit Goffre. ꝙ ex quo alter dissentit, dissentiens p̄cisè cōpellit, donec in eodē statu pmanet: sed cū alio ꝯxerit p verba de præsenti, cessabit coactio. Idē vult Inn. tit. de sponsa.

3 † An autē spōsalia iurata possint mutuo partiū dissensu dissolui: licèt antiq Doctores dubitarēt de hoc, moderni tn̄ expedierunt istū casum. Vnde Vincētius ī c. p̄terea. de spōsalib. ponit distinguēdo, an iur̄m dirigat in Deū, an in hoīem. Primò casu nullus p̄t absoluere nisi Deus. Secūdò casu homo cui iurat, pōt absoluere. tūc aut dirigit in Deū, ſm Io. And. qn̄ is q iurat, magis intēdit placere Deo q̄ hoībus, siue sit in faciēdo aliq̄d meritoriū, siue in abstinēdo ab aliquo illicito. Exēplū primi, Iuraui abbati intrare monasteriū. hoc. n. tm̄ Deū ꝯcernit, nō abbatē. Vnde Abbas nō pōt me absoluere a iur̄o. Sir̄ iuraui non occidere hoīem, &c. Ad hoīem aūt tunc dirigit, si iuraui tibi scribere librū: ab hoc. n. tu potes me absoluere, qa te solū cōcernit hoc opus. Licèt. n. oē iur̄m ꝯcernat Deū principaliter, qa p religionē pmittit: tn̄ qa ꝯcernit cōmodum eius, cui iuratur, pōt ab eo remitti. de iureiu. c. j. Idē ēt tenet Gaspar, dicēs ꝙ sponsalia ēt iurata mutuo dissensu tollunt, qa sublata obligatione, sublatum est iur̄m, sicut dr̄ de statuto & iurato. & notat de p̄bēdis dilecto.

4 † Facit ad hoc regula, qd̄ fauore, lib. 11. Et notat 31. q. 3. ca. j. in gl. pen. vbi dr̄ ꝙ parētes sicut pn̄t frangere sponsalia filiorū, sic & iuramēta remittere. Cōcludo ergo qd̄ dico ſm Franciscū de Zabarellis, ꝙ si aliquis iurat sponsæ eius intuitu, pōt sponsa ipsum absoluere. Secus si intuitu Dei, seu ob pietatem, vt cum sponsus esset diues, & sponsa pauperrima. Tn̄ dicit Francis. ꝙ ēt in hoc casu potest eum sponsa absoluere, quia licèt iurauit intuitu Dei, tamen ex quo commodum concernit sponsam, ipsa potest remittere prædicta. & sic generaliter obseruatur, nam ecclesia se non intromittit de sponsalibus de futuro, nec ad instantiam alterius partis. Ambobus ergo dissentientibus etiam si iurassent, mutuò se possunt absoluere.

5 Et nota quòd † ætas seu tempus contrahendi sponsalia vtrobique est septennium. Vnde sponsatio, quæ fit in quinque vel sex annis, nulla est, vt de desponsat. impube. literas. Nam ex talibus sponsalibus inducitur publicæ honestatis iustitia. Est autem publica honestas, secundum Franciscum in capitu. iuuenis. de sponsalibus. impedimentum, quod nec ex consanguinitate, nec ex affinitate procedit, sed ex quadam honestate quæ in matrimoniis consideranda est, vt ille qui prius contraxit sponsalia cum aliqua, ipsa mortua non ducat aliquam consanguineam ipsius infra quartum gradum, vt in capitu. ad audientiam. & de sponsalibus. capitu. primo, libro sexto. Ratio autem huius constitutionis est, quia experientia docuit graues rixas & inimicitias inter consanguineos oriri, quando vni desponsatam aliquis de consanguinitate sponsi procurat habere. Similiter quando q̄s consanguineam sponsæ suæ ipsa mortua, cum qua nōdū pfecerat mr̄imoniū, vult ducere, nō est honestū, cū per hoc quasi duo consanguinei videant vni mulieri copulari, quod honestas prohibet. Verumtamen ius commune est ꝙ si quis disponsāt puellam ante septem annos, si interim ipse moritur, potest eam frater suus ducere, Similiter si moreretur illa puella ante septimū annū, vir duceret eius sororem aut matrē. Et hoc totum habes de despo nsat. im pub. literas.

6 Sunt autem octo † casus, in quibus soluuntur sponsalia. Primus si alter sponsorum post desponsationem transeat ad religionem, quod etiam potest facere contracto matrimonio ante copulam carnalem, tūc enim mulier potest alteri nubere, quasi post mortem viri, quia religio est quædam mors, secundum Tho. in 4. distin. 27. q. 3. Secundus, quando sponsus se absentat per longum tempus, sponsa cum alio potest contrahere. Tertius si alter eorum incurrat lepram vel paralysim. Quartus si superueniret affinitas, vt quia sponsus cognouit consanguineam sponsę. Quintus, si mutuò se absoluunt. Sextus si alter eorum fuerit medio tempore fornicatus, quia tunc redditur alteri suspectus de fide postea non seruanda. Septimus, si sponsus cum alia contrahit per verba de præsenti, vel etiam de futuro cum copula carnali. Si tamen contrahit cum prima sine iuramento, cum secunda cum iuramento, debet adhærere primæ, & pęnitere de periurio. Octauus, quando quis impubes contraxit sponsalia, & venit ad ætatē adultam, & petit absolui à vinculo spōsalium, & sibi dari licentiam nubendi. In omnibus autem istis casibus debent sponsalia auctoritate ecclesiæ absolui, præterquàm in primo, quinto, & sexto, in quibus soluuntur ipso iure. Addit etiam nouum casum Hostien. s. si fama est, ꝙ inter eos est canonicum impedimentum.

S V M M A R I V M.

1 *Matrimonij diffinitio.*
2 *Matrimonium, quando separari possit.*
3 *Matrimonium, cur sic dicatur.*
4 *Matrimonium, quo tempore institutum.*
5 *Matrimonij instituendi duæ fuerunt principales causæ.*
6 *Libidinis actum in matrimonio tria excusant.*
7 *Vir quærens in coniuge libidinis delectationem, nunquid peccet.*
8 *Matrimonium vt sit verum, quæ requirat.*
9 *Matrimonium, per quæ verba possit contrahi.*
10 *Matrimonium, an & quando sub conditione fiat.*

¶ Caput secundum septimæ partis.

1 Consequenter de matrimonio sciendum, ꝙ ipsum sic diffinitur. † Matrimonium est viri & mulieris coniunctio indiuiduam consuetudinem vitæ retinens. Ista diffinitio traditur 27. q. 2. c. 1. per hoc quod dicitur, viri & mulieris, excluditur viri cum viro, vel mulieris cum muliere, vel vnius viri cum multis mulieribus, quia talis coniunctio nō causat matrimonium, sed peccatum. Dicitur etiam coniunctio s. amoris matrimonialis. Dicitur etiam indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, quod est tantum dicere ꝙ neuter eorū absq; alterius consensu potest continentiam profiteri, vel orationi vacare, nec se alteri copulare, sed sibi inuicem seruare fidem, & debiti redditionem mutuam. Similiter debent eis mutuò de necessitatibus prouidere, & subueniri inuicem. Et hoc intelligendum est totum de matrimonio copula carnali consumato, qa non consummatum tali copula, potest separari per ingressum religionis, vt desponsalib. commissum.

2 † Intelligitur etiam hoc de matrimonio fidelium, quia matrimonium infidelium potest separari altero transeunte ad fidem. Ratio autem beati Tho. in 4. distin. 24. q. 1. quare coniunctio matrimonij est inseparabilis vsque ad mortem inter homines, & non inter alia animalia, est hæc, quia aliorū animalium filij possunt sibi victum statim habere, vel saltem ad eorum sustentationem sufficit, sicut est de vacca, equa, asina & similibus, & ideo non ibi est certa coniunctio certi masculi ad certam fęminam, nec etiam necessaria diuturna coniunctio, eo ꝙ fęmina in eis sufficit ad educandum fętum sine masculo. In his autem, quorum filij indigent vtriusq; s. tā patris q̄ matris sustentatione, aliud est. Similiter vbi inuenit aliqua determinatio q̄tùm ad tp̄s sustentationis & educationis sicut in auibus. Vnde passeres, turtures & columbæ hn̄t determinatas fęminas, quia habent educare pullos, & alter eorum non sufficeret ad quærēdum victum, cum & se æqualiter nutrire debeant. Non aūt sic est in hominib. vbi filius indiget cura parentū ad magnum tp̄s. Et ergo matrimonialis ꝯiunctio inter solos hoīes dr̄ indiuisibilis, ſm totam vitam alterius ꝯiugis. oportet n. filium generari, educari, nutriri, & doceri, & sibi de necessarijs vitæ a parentib. prouideri, eo ꝙ iuxta Ap̄lm, oportet patres filijs thesaurizare. 2. ad Corin. 12. Ista aūt requirunt magnum tp̄s. Et quo ad hoc dicit Lyra super Matth. 19. c. ꝙ matrimoniū non solum est de iure diuino, sed ēt de iure naturali, quia hoc natura dictat ꝙ vir & mulier cohabitent simul per totā vitā ad educandū & promouēdū prolē vsq; ad perfectū statū virtutis.

3 † Dr̄ aūt matrimonium potius q̄ patrimoniū, quia maiora onera sunt in matre q̄ in viro. Et dr̄ à matre, quasi matris muniū, quia munit à matre, & dat mulieribus esse matres, & quia ēt finis principalis matrimonij est bonum prolis, in cuius procreatione mater magis laborat, & ideo ab ipsa denominatur. Fuit aūt matrimoniū

institutum à Deo in statu innocentiæ, vt dicitur de voto in c.j. lib.6. Et hoc per illa verba, Hoc nunc os ex ossibus meis, quæ verba Adam spiritusancto illustratus dixit Gene. 2. in fin. & 27. q.2. lex diuina. Et per hoc reprobatur illa opin. quæ dicit ꝙ matrimonium sit institutum à Deo illis verbis, Crescite & multiplicamini. quod videtur inconueniens, cùm etiam illa verba prius dixerat Deus nõ solum ad homines, sed etiam ad bestias, Geñ.j. † Et quamuis matrimonium etiam sit institutum tempore Moysi, & tempore Christi, hoc fuit tamẽ diuersis respectibus. Nam vt dicit Thom. di. 26. in 4. secundùm ꝙ ordinatur ad generationem prolis, quæ erat necessaria, etiam ante peccatum institutum est à Deo in statu innocentiæ, in hoc ꝙ Deus formauit mulierem in adiutorium viri. & hoc modo dicitur in officium fuisse institutum, sed inquantum est in remedium peccati, fuit institutum post peccatum tempore legis naturæ. Secũdùm autem determinationem personarum habuit institutionem in lege Moysi vbi non nisi de certis tribubus copulabantur. Sed secundùm ꝙ repręsentat coniunctionem Christi & ecclesiæ, sic habuit institutionẽ in lege noua, & secundùm hoc dicitur sacramentum nouæ legis. † Et ex hoc habetur ꝙ duæ principales sunt causæ institutionis matrimonii. s. educatio ꝓlis ad cultum diuinum, & vitandæ fornicatiõis causa. Aliæ sũt multæ causæ minus principales. s. pulchritudo vxoris, diuitiæ, reformatio pacis. Et propter istas causas si etiam ducatur vxor seruatis verbis de pręsenti, tenet matrimonium.

4 5

Sciendum autem ex quo, dicitur 7. Ethicorũ, in actu carnali priuat homo magno bono. s. vsu rationis: quia, vt dicit Philos. talis actus furatur intellectum sapientis. Et vt dicit August. 16. lib. de Trinita. ipsa voluptas carnalis (qua maior in voluptatibus carnalibus nequit inueniri) momento ipso temporis quo ad eius ꝑuenitur extremum penè omnis acies & vis rationis obruitur. Nullus autem secundum rectam rationem debet se obligare ad aliquid, in quo tantùm malum patitur, nisi sit aliquod bonum recompensans istud damnum. † Vnde a sanctis patribus ponũtur excusantia illum actum tam damnosum, scilicet bonum fidei, prolis, & sacramenti. Fides hic sumpta est fidelitas siue iustitia ad actum, ad quem obligat se, scilicet, vt ille nõ quærat aliam, nec econuerso. Similiter bonum prolis obligat quò ad cultum diuinũ, scilicet, vt religiosè. i. sanctè & deuotè educetur. Bonum autem sacri est illa indissolubilitas inter virum & mulierem, & signat indissolubilitatem coniunctionis Christi & ecclesię, & hoc est bonum intrinsecum matrimonii, quia perfectio prima est formalis. prima autem duo bona, scilicet fides & proles, sunt bona extrinseca matrimonii. Ex his patet ꝙ ex quo (vt dictum est) sacramentum est bonum excusans istum actum, videtur ꝙ actus ipse matrimonialis nõ solum est bonum, sed etiam sanctus, quàm sanctitatẽ habet ex indiuisibilitate coniunctionis, secundùm quam significat coniunctionẽ Christi & ecclesiæ. Ita etiam dicit Tho. in distin. 31. in 4. q. 4. Ex quibus omnibus infertur, secundùm Bonauen. ibidem, secundo principali. q. 2. ꝙ qui coit causa fornicationis vitãdæ in vxore, ne. s. vxor fornicetur, sic reddẽdo debitum nullo modo peccat, sed magis meretur, quia exercet opus iustitiæ, hoc est fidei ad quam tenetur, & ideo omnis culpa excusatur. Si verò coit causa fornicationis vitandæ in seipso, scilicet ne ipse solus fornicetur, in hoc peccat venialiter, & hoc si non pulsatur a carne. Nam ex quo non potest procreare prolem, nec propter eam procreandam coit, nec compellitur ab vxore ad reddendũ debitum, aliqua superfluitas est ibi, & ideo peccat, sed venialiter. immo dici potest, secundùm Pet. de Tha. in 4. distin. 30. quæ. 4. principali. quæst. 2. arti. j. † ꝙ quærens delectationem in coniuge, sistendo tñ intra fines matrimonii. s. qñ cũ altera muliere id nõ faceret, veniale est pctm̃, licèt fiat cã explẽdæ libidinis. Sed si q̃rat delectationẽ in ea nõ vt in cõiuge, sed vt in alia muliere quacũq;, tũc ẽ pctm̃ mortale. hoc est ꝯ Hugonẽ. 31. q. j. qũo. vbi dicit, vsũ mr̃imonii nõ posse impleri sine peccato, saltẽ veniali, qa p̃t ẽt esse mr̃imoniũ, cũ fit bono intuitu, sicut fuisset ĩ statu innocẽtiæ, ſm Frã. in rub. de spõsalib. hoc idẽ innuit Ioan. And. in gl. sup c. alma. de sen. exc. li 6. sup verbo, sacramẽtis. vbi dicit ꝙ dat̃ gr̃a ꝑ istud sacramẽtũ, sed nõ sicut ꝑ alia sacr̃a. Cõfert̃ aũt in hoc sacr̃o gr̃a adiuuãs ad illa opa, q̃ in mr̃imonio requirunt̃. Rõ, ſm Tho. in 4. dist. 26. q. 4. qa vbicunque diuinitus dat̃ facultas aliq̃d faciẽdi, dant̃ ẽt auxilia, sine q̃bus nõ põt ꝯueniẽter vti illa facultate, sed in mr̃imonio dat̃ diuinitus facultas vtẽdi vxore, & ꝑ ꝯñs dat̃ gratia, qua idẽ cõueniẽter fieri possit. Hęc S. Tho. Et ꝑ hoc reprobat̃ glo. j. q. j. q̃cq̃d. Etiã dicit Doctor subtilis ꝙ effectus istius sacr̃i sũt duę gr̃ię in animalib. ꝯhẽtiũ. & hoc nisi sit obex mortalis peccati. Etẽm̃ nõ sufficit ad gr̃iã ꝑcipiendã ꝙ ꝯhẽs nõ sit fictus respectu sacr̃i i. ꝙ non fictè recipere intẽdit, sed oportet ꝙ prius pœnituerit, qa illud sacr̃m non dat pœnitentiam. Est ergo vnus & totalis effectus istius sacramenti, scilicet gratiosa coitio animorum. Hæc Doctor subtilis. Pro isto dicto est capitu. vnicum, de sacra vnctione.

6 7

Vlteri⁹ est sciẽdũ de illis, q̃ req̃runt̃ ad mr̃imoniũ, vt sit verũ.

8 Primò requiritur ętas debita personarum contrahentium. Nã vir debet esse 14. annorum, & fœmina 12. ann. Vnde sicut sponsalia infra septimum annum non tenent, sic matrimonium etiã non tenet infra annum. Quantumcunque n. fuerit matrimonium de verbo de præsenti, infra 14. annũ, nihilominus non est aliud nisi sponsalia de futuro vsque ad 14. annum. Et ista possunt rumpi postquam sponsi vel alter illorum venerit ad debitam ętatẽ.

Secundò requiritur consensus mutuus contrahentium personarum per verba de præsenti. Consensus aũt ille, ſm Bona. in 4. di. 28. debet esse in mutuã corporis ptãtem. † Verba aũt de præsenti sunt ista ex parte viri, Accipio ego te in meam vxorẽ. Verba autem mulieris sunt ista, Ego te accipio in meum virum. Et sunt ista verba necessaria, quia factum est res sensibilis, & ideo in eo requiritur signum expressiuum, quæ expressio conuenientius fit per verba quàm per signa, & ideo consensus potest bene per alia verba expediri vel exprimi inter homines vsitata, quæ istis equipollent, dicẽdo: Consentio in te tanquam in vxorem. Similiter si præcessit interrogatio inter aliquos de ꝯhẽdo, si alter eorũ dicat, Volo te de cętero habere in vxorem. & illa respõdet, Et ego volo te habere in virũ. Vel volo ꝙ tu sis vxor mea: & illa, & ego habeo te pro viro. In omnibus talibus contrahitur matrimonium. Sed si diceres, Volo te accipere in vxorem, vel volo in te consentire tanquam in vxorem, non est matrimonium. Similiter si dicat vir, promitto ꝙ te nõ dimittam pro meliori vel pro peiori, etiam iudicandum est pro matrimonio. Itẽ si post datam fidem dicant aliqui, Bibamus nomine matrimonij, & osculemur nos. Guilielmus dicit ꝙ non est matrimonium nisi vellent per hoc recedere a sponsalibus, & contrahere de præsenti, quia illud dictum significat futurum matrimonium, sed si diceres, Bibamus pro matrimonio contracto, esset matrimonium. Franciscus tamen dicit, ꝙ illa verba, Bibamus nomine matrimonij, sunt confessio veri matrimonij, & ergo est matrimonium. In omnibus autem istis, vbi verba dubia sunt, recurrendũ est ad intentionem contrahentium, & ad ꝯsuetudinem verborum vulgarium intelligentiæ. Vnde credo, ꝙ per illa verba sponsi interrogati, in Polonia dicendo, N. placet tibi habere R. in vxorem. Illo respondente, placet: similiter interrogata respondeat sic, ꝯhitur verum matrimonium, ar. c. ex literis. de sponsalib. Nam per illa verba omnes in Polonia intelligunt contrahi matrimonium. Ergo si sic vicini cõiter intelligunt, debent et ꝯhentes illa verba facere eundem sensum. Nam, vt dicunt Doct. in c. ex literis. de sponsalib. in talibus recurrendum est ad intellectum vicinorum. Hoc approbat Franciscus ibidẽ. Et dicit Hosti. ꝙ si quis alter non intellexit ad literam vel linguam: si tamen intellexit affectum vel sensum nutu vel signo, sufficit. Et non refert, an nutu vel lingua intelligatur, arg. de translatio. epi. inter corporalia. 43. dist. sit rector. Vnde si sponsus dat annulum dicẽdo in Theutonico per verba de præsenti, & sponsa Polonia recipit annulũ annuendo, dr consentire in d. c. ex literis. Dicit et Franc. de Zab. in c. ex parte. de spõ. ꝙ si dicat vir, promitto ꝙ te ducam in vxorem, & decętero tenebo te vt vxorem. si talis contrahit cũ alia per verba de præsenti, adhærebit secundæ, ꝑ verba illa, ducã te, quæ sunt de futuro, quæ et verba restringuntur per sequentia, cum dixit, tenebo te vt vxorem. Et dicit Inno. ꝙ hæc verba, ducam, non sonant tñ actum, sed et ius, vt ille sensus, promitto ꝙ tunc fiam tua legitima vxor. & hoc est, si sunt verba mulieris. Illa aũt verba, promitto ꝙ tenebo te pro vxore, habent sensum ac si dicat vir, habeo tecum matrimoniũ, vel accipio te in meã vxorem, & promitto ꝙ de facto tenebo te pro vxore. Si aũt dicat, promitto ꝙ nunq habebo aliam nisi te, licet istam non teneatur simpliciter accipere, si nullam vxorem in vita sua vult ducere: tñ si vellet ducere aliam, non põt, quia de cõi vsu loquendi sensus est, Recipiam te, & nõ aliam, si uxorem uoluero ducere. Item si concubina dicat alicui nolo ꝙ me cognoscas nisi tanq uxorem, & ille taceat ut cognoscat, dicit Io. de Ligna. ꝙ est præsumptum matrimonium. Sed et Gaspar dicit ꝙ non, quia nõ est presserunt, & et quia tacens habetur pro ꝯdicente in hoc casu, cum agatur de obligatione ipsius. sub conditione, vel sub modo.

9

10 † Sub conditione fit, vt ꝯho tecum si patri meo placuerit, vel si inuenero te habere centum marcas, & sic de similibus. & talis contractus suspendit matrimonium usq; ad existentiam ꝯditionis. non prius tale matrimonium tenebit, nisi impleatur illa conditio. Si tamen interim consensus de præsenti, vel copula carnalis fuerit subsecuta, tenebit matrimonium eo ꝙ tales uidentur recessisse a conditione, ut de cõditio. apposit. de illis. & c. super eo, & c. per tuas. Et hoc intelligendum est de conditione honesta, quales sunt duæ illæ suprapositæ. Nam si esset conditio contra substantiam matrimonij, vt contraho tecum, si nõ prolificabis, vel donec mihi aliam inueniam, vel si te exponas pro quæstu prostituendi, omne tales nihil agunt. Si tñ quis dicat, contraho tecũ si te virginem inuenero, & postea sequitur coitus, nec inuenit virgo, dicit Bern. & Hosti. ꝙ iudicabitur pro matrimonio, & hoc in foro iudiciali, tamen in foro animæ, non sic iudicabitur, quia dignum est ut mulier quæ mentita est se esse uirginem, maneat decepta, & ut uiro subueniatur, qui fortè uult uitare bigamiam, Sed

Sed sub modo contrahitur sic, Do tibi tunicam vel cingulum, vel annulum, vt contrahas mecum, alioquin reuoco quod donaui talis contractus statim tenet. Sed si non seruetur modus, poterit reuocari. Dicunt tamen Doctores ꝙ licet posset contrahi matrimonium sub conditione, non tamen sub modo. & hoc est tenendum. Matrimonium tamen ex causa contractum tenet, siue causa sit vera, siue falsa, vt contraho tecum, quia pulchra es, siue diues, nisi causa esset ita falsa ꝙ contineret in se aliquod impedimentum, vt contraho tecum, quia libera es: nam si non esset libera, non teneret matrimonium, &c. Et sciendum ẽt ꝙ si quis contrahit cum aliqua cum conditione, deinde tamen ante aduentum conditionis contrahit cum alia purè, debet manere cum secunda, etiam si sit consanguinea primæ.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium duodecim casibus potest impediri.*

¶Caput tertium septimæ partis.

1 NVnc videndũ est de impedimentis matrimonij. † Sunt autem 12. impedimenta, quæ impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt iam contractum, ſm Inno. in c. iuuenis. de sponsalib.

Primum est furor. 32. q. 8. c. neque furiosus. vbi dicitur, neque furiosus, neque furiosa contrahere possunt matrimonium, sed si contractum fuerit. scilicet ante furorem, non separentur, scilicet propter furorem. Et ratio, quia tales non possunt consentire: si tamen habent lucida interualla, tunc bene possunt, vt dicit glo. ibidem.

Secundum, si esset vtroque articulo. i. testiculo carens, vel impotens coire. 31. q. 7. illi.

Tertium est affinitas, vt si quis sponsam de præsenti consanguinei sui recipit in vxorem, & eam cognouit, impeditur contrahendum & dirimitur contractum, ita ꝙ primo restituitur: sed mulier non potest induci ad abstinentiam propter publicæ honestatis iustitiam, vt de eo qui cognouit cõsanguineam vxoris suæ. c. discretionem.

Quartum est error in persona, vt cum quis putans contrahere cum R. contrahit cum Vrsula.

Quintum est error in conditione seruili, vt si quis contrahit cum aliqua putans eam esse liberam, cum tamen non est libera vt de coniugio seruo. c. 2. Sed quid dicendum est de Iacob, qui deceptus est in persona, s. qui putans Rachele cum qua contraxerat, inuenit Lyam, & tamen tenuit matrimonium. Respõsio, ſm Gratianum. 29. q. j. c. 1. ꝙ illud matrimonium non tenuit ex præcedenti consensu, sed subsequente, quia post copulam carnalẽ in eandem consensit de nouo. Error tamen qualitatis non excludit consensum matrimonij, vt si putatur bonus, qui tamen est malus: & si putatur virgo, quæ tamen inuenitur corrupta. Similiter error fortunæ, vt si putatur sponsa diues, quæ tamen est pauper. In omnibus istis casibus non dirimitur matrimonium contractum.

Sextum est votum solemne, vt sacri ordinis vel professionis, vnde si quis professione facta in religione vel sacro ordine vxorem duxit, dirimitur matrimonium, vt qui clerici vel vouent. c. insinuante. & de voto. c. vnico. lib. 6. Alia autem vota simplicia licet impediant contrahendum, non tamen dirimunt iam contractum. vnde si quis vouet simpliciter non velle ducere vxorẽ, & postea duxerit, tenet matrimonium. Sed ille peccat mortaliter sic contrahens, & non debet petere debitum ab vxore, sed tñ tenet̃ reddere quando petitur ab ea, vt notant Doct. in c. rursus. qui clerici vel vouent. de quibus vide ibi materiam istam. Sed tamen si quis habens votum simplex quærat a sacerdote, an posset contrahere, dat consilium Hostien. ꝙ potest dicere ꝙ sic. Si autem quærat vlterius an tale matrimonium tenebit: debet dicere quòd non, alias peccaret, quia daret occasionem mortaliter peccandi.

Septimum, si machinatus est in mortem prioris coniugis, seu vxoris, vel eam ducere promisit. de eo qui duxit in matri. quam pol. per adult. c. significasti. Et dicit Io. And. in c. laudabilem. de conuer. infidel. quòd quando machinatio est ab vtroque, scilicet, à viro & à muliere in mortem mariti, tunc sufficit ad dirimendum matrimonium sine adulterio. Quando verò machinatio est ab altero tantum, tunc non sufficit sine adulterio, vt de diuort. c. 1. & istud imprimendum est menti, quia raro iste punctus bene intelligitur.

Octauum, si est alterius cultus, vt Sarracenus, vel iudęus. 28. q. 1. caue.

Nonum, si per vim coactus est cõtrahere, vt de spon. cum locum. Et intellige de vi, vel metu, qui cadit in constantem virum vt dicit gl. 2. ibid. quæ etiam dicit, ꝙ minor metus excusat fęminam quam virum. quod similiter nota.

Decimũ ẽ sacer ordo, vt q. cle. vel vo. c. j. & de vo. c. vnico. li. 6.

Vndecimum, si est alteri nupta. de spon. duorum. c. 2.

Duodecimum, est publicæ honestatis iustitia. de spon. c. iuuenis. & c. ad audientiam. Sunt alia duo impedimenta, quæ impediunt & non dirimunt. 1. tp̃s feriarum, vt de ferijs. c. capellanus.

Et interdictum ecclesiæ, vt de despon. impu. c. ad dissoluẽdum. De omnibus istis dantur versus per Ioann. Andr. in sum. quarti sub hac forma.

Error, conditio, votum, cognatio, Crimen.
Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, vel si coire nequibis.
Hæc socianda vetant connubia, iuncta retractant.
Et de vltimis duobus dantur versus.
Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriarum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

SVMMARIVM.

1 *Sacramentũ matrimonij, quas habeat cautelas: Et quid super eo cauẽdũ sit.*
2 *Matrimonij debitum quando non reddendum.*

¶Caput quartum septimæ partis.

1 ET primò caueat vir, ne volens † à muliere extorquere carnalem commixtionem fingat se eam ducere velle, non habens tamen intentionem, & propositum eam ducendi. Nam talis si eam non ducat, grauiter peccat, licèt in foro pœnitentiali non iudicatur pro matrimonio. Et licèt mulier, quæ simplici animo sibi consentit in peccato, excusatur tamen deceptor talis si vult veram pœnitentiam agere, necesse habet eam sine fictione ducere quantum in eo est, vel dare sibi virum cõuenientem, vel aliter satisfacere. Et hoc, secundum Thom. Et hoc, si vir est æqualis conditionis cum illa. Nam si vir esset melioris conditionis, puta nobilis, & mulier rustica vel ribalda, potest probabiliter præsumi, ꝙ non fuit decepta, sed se decipi finxit, & tunc in tali casu si ille non animo ducendi cohabitauit cum ea, non tenetur eam ducere, nec ei satisfacere, vt dicunt Doctores.

Secundò caueat, ne quis sponsam suam contractis sponsalibus antequam solennitates matrimonii fiant. i. antequàm in facie ecclesiæ copulentur, audeat cognoscere, nam talis peccat secundùm Guil. Et hoc intellige in illis partibus vbi primæ nuptiæ benedicuntur. Vnde cum istæ non sunt virgines, nec alter illorum post illam occultam commixtionem, si accipiunt benedictionem, quam soli virgines vel alter ipsorũ accipere cõsueuit, peccant cum secundæ nuptiæ non sint benedicendæ. si tamen non esset consuetudo in aliquib. partib. primas nuptias benedicere, sicut est in Polonia, credo ꝙ sponsus cognoscens sponsam animo consumandi matrimonium antequàm in facie ecclesiæ copulentur, non peccet nisi venialiter. hęc Thom. in 4. sentent. distin. 28.

Tertiò caueat vir, ne cum illa cõtrahat per verba de præsenti, cum qua alter contraxit per verba de futuro, & copula carnali consumauit, quia nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod postmodum, de facto est subsecutum, vt de sponsalib. is qui.

Quartò caueant parentes, ne contrahant pro filiis, aut pro filiabus sponsalia vel matrimonium cum adiectione pœnæ. Nã talis adiectio pœnæ non valet de iure, vt dicitur in c. Gemma. de spon. s. eo ꝙ matrimonia debet esse libera. Et hoc est contra nostrates, qui stipulantur pœnas, nisi impleant filii eorum voluntatem. Dicit tamen Franciscus de Zabarellis, Ioann. And. Vincen. & Abb. in d. c. Gemma. & Archi. 30. quæ. 2. ca. vno, q̃d bene possunt stipulari vel dari pignora inter contrahentes, sed non pœnæ. Ratio, quia pœna solum promittitur, arræ verò dãtur. Faciliores autem sumus ad promittendum quàm ad dandum. Item arræ fiunt in modica quantitate, pœnæ verò in magna, & ideo timore magnæ quantitatis posset quis compelli ad matrimonium. Vincen. tamen dicit, quòd si sint extranei omnino, qui non habent contrahentes personas in sua potestate, isti possunt stipulari pœnas inter se, & perdunt eas vel acquirũt si sponsi non stant in eorum promissionibus. Inter verò parẽtes vel alios, qui habent sponsos in potestate, nõ habet hoc locum de pignoribus. Etiam teneas ꝙ si datur pignus loco arræ, tunc tenet: si autem pro pœna, tunc non. Item si datur per conuentionem, nõ tenet: si autem per traditionem, tenet. Hoc autem dicitur, secundum Iacobum de Areti. quòd ratio pignoris tenet si traditur: secus si constituitur tantùm, quia quando constituitur tantùm. tunc cedit loco arræ, sed si traditur, cedit loco pœnæ.

Quintò caueant contrahentes, ne in cognitione carnali, spirituali, vel legali contrahant. Nam prohibent̃ contrahere consanguinei vsque ad quartum gradum inclusiuè in collateralibus, in ascendentibus autem & descendentibus perpetuò. In cognatione autem spirituali prohibentur hi, scilicet baptizatus & leuans. Baptizatus & filii leuantis. Item baptizatus & cõiunx leuantis prius cognita. Item leuans & parẽtes leuati. Et eodẽ modo dico de baptizato & baptizãte. Similiter inter confirmatum & tenentẽ, & inter confirmãtem & cõfirmatũ. In aliis autẽ sacramẽtis nõ contrahit̃ talis cognitio. s. in pœnitẽtia, q̃a pœnitẽtia nõ est sacramẽtum collatum ꝑ modum gñationis, sed sanationis, ideo per ipsum non ꝯhitur spiritualis cognatio. alias. n. filius præsbyteri nõ posset inuenire vxorem in tota parochia, secundũ Tho. in 4. sen. dist. 22. q. j. arti. 2. licèt enim inter

sacerdotem & confitentem contrahatur fędus, non tamen dirimatur ad alios eorum cognatio. tamen cathecismus licèt impedit contrahendum, non tamen dirimit contractum, vt de cognatio.spiritua. per cathecismum, lib. 6. Item cognatio legalis impedit, vsque ad emancipationem. Et autem cognatio legalis illa, quando quis adoptat in filium aliquem extraneum coram iudice: & dico coram iudice, quia aliàs facta in priuato, nihil valet, secundum Hosti. de cogna.le.c.vnico, &c. Et quia ista cognatio apud nos hodie non viget, ideo de ista supersedeo.

Sextò caueat vir, ne dimittat vxorem suam propter quancunque causam nisi propter fornicationem, vt dicitur in gl. c. quæsiuit, de diuort. Et intellige tam de fornicatione carnali quàm etiam spirituali, sicut est idolatria vel hæresis, Similiter si mortē viro machinatur. In istis tamen casibus non ducet aliam, quandiu viuit quam dimisit. 32.q.4. omnes causationes. Ratio, quia licèt quò ad coniugalem thorum sit diuortium, non tamen quò ad vinculum, quod est indissolubile & perpetuum Ex quo patet quòd mulier a viro non separatur pro furto, vel pro alio crimine, vel pro alio impedimento, vt dicitur in c. quæsiuit, de diuort. nec etiam pro aliquo defectu corporali, scilicet pro surditate, cęcitate, pro fętore oris, &c. Et intellige etiam ꝙ quantumcunque esset notorium crimen fornicationis in vxore, non potest vir si ne iudicio ecclesiæ propria auctoritate eam dimittere, licèt bene potest debitum sibi in priuato denegare. Archi. in c. porro, & c. significasti, de adulter. In hoc tamen casu, quando alter fornicatur spiritualiter, scilicet si labatur in hæresim, nõ potest is qui remanet in fide, aliam ducere illa viuente hæretica. Secus si aliquis infidelis vel paganus conuertitur, cuius vxor non vult conuerti, vel non vult ei cohabitare sine contumelia creatoris, quia talis potest contrahere ẽt viuente tali vxore, vt de diuor. c. 5.

Septimò caueat vir, ne vxorem in adulterio deprehensam interficiat: quia licet secundum leges ciuiles non puniatur talis occisor aliqua pęna, tamen secundum ius diuinum punitur. 33. q. 2. inter hæc. vbi expresè prohibetur tale vxoricidium. Debet enim eam potius corrigere, & sibi reconciliare, cum Deus paratus sit accipere ipsius pęnitentiam, exemplo mulieris adulteræ, Ioan. 8. vt dicit Bonauen. in 4. dist. 23. q. j. & Th. q. j. Qui etiam addit, ꝙ occidens vxorem propter adulterium vel odium, ex statuto ecclesiæ contrahere cum alia non debet, & maximè si occidat eam vt contrahat cum alia: secus est si non eo animo, quia tunc licèt non debeat contrahere, si tamen contrahit, tenet.

Octauo ne aliquis habens aliquem sacrum ordinem contrahat matrimonium, quia tale matrimonium non tenet, vt de voto. c. vnico, li. 6. Similiter econuerso caueat, ne contrahens per verba de præsenti cum aliqua, sacrum ordinem accipiat, quia talis debet restitui vxor, & si potest esse sine scandalo vxoris, debet deferre habitum & coronam clericalem. Nec potest contrahere post mortem illius vxoris, & si contraxerit, non tenet matrimonium secundum Inno. Nec etiam post mortem vxoris poterit in suscepto ordine ministrare, vt in extrauag. Ioannis Papæ XXII. q̃ incipit, antiquæ. Talis. n. restitutus vxori tenebitur reddere illi debitum, sed non poterit petere.

Nonò caueant coniuges, ne post benedictionē acceptam prima nocte commisceantur. 23. dist. sponsus. Alibi etiam dicitur ꝙ biduo vel triduo debent continere, vt 30. q. 5. aliter. Sed hoc est consilium, non præceptum: & ideo ne quis obliget sub præcepto sponsus ad talia, hoc pono pro auisamento, quia multi faciunt indiscretè conscientiam de talibus ipsius coniugibus ꝑ modũ præcepti, qđ fieri nõ debet, sed per modũ ꝯsilij tm̃, &c. Decimò caueat vir vel fęmina, ne sine parentum consilio vel consensu nubat, quia vt dicit Amb. in lib. de patriarchis, Non est virginalis pudoris eligere maritum, unde & Euaristus Papa dicit, quia aliter non est legitimum coniugium, nisi a parentibus tradatur, & Euripidion in persona cuiusdam fœminæ legitur dixisse Sponsalium meorum pater meus curam subijt, maritum eligere nõ est meum. Hæc omnia habentur. 32. q. 2. non omnis §. cum ergo dicitur, & §. honorantur. Si tamen fecerit, tenet matrimonium, quia hoc solum est de honestate, & non de necessitate, maximè si habet annos legitimos, scilicet vir 14. & fœmina 12. Dicunt tamen leges, quòd fœmina post 25. annos inuitis parentibus nubit, & uerum est.

Vndecimò caueat sacerdos, ne clandestinè aliquos copulet, hoc est ne prætermissis bannis in ecclesia aliquos introducat siue copulet. Nam talis sacerdos suspenditur per triennium, vt notatur de clandest. despon. c. cum inhibitio.

Duodecimò caueat sacerdos, ne benedicat secundas nuptias, quia irregularitatem incurreret. Potest tamen per episcopum super eo dispẽsari, ut in extrauag. XXII. q incipit, cõcertatiõi.

Tertiodecimò caueat uir, ne semper exigat uel reddat debitũ
2 uxori, † quia hoc præceptum de redditione debiti cum affirmatiue non obliget, nisi pro loco & tempore, sm Io. Parisi. quia obligat semper sed non ad semper, nec pro semper, sed quando potest esse debitè circunstantionatus, secundum Doctorem subtilem in 4. di. 32. quia fortiori vinculo obligatur ad non reddendum, vt in hoc casu, quia tenetur non occidere fetum in vtero pregnantis, vel non esse cã abortus. Similiter si redditio debiti vergit in detrimentum sanitatis, nõ tenetur reddere, quia tenetur potius propriam incolumitatem seruare, quàm illud detrimentum vitare in coniuge. Similiter non tenetur satisfacere voluntati mulieris tempore menstrui, ne proles nascatur leprosa, quæ aliàs potest procreari sana, & etiam quia talis coitus inducit perpetuam sterilitatem in muliere, secundum Angel. propter commixtionem seminis cum sanguine. Vnde si contingeret nasci fœtum, fit leprosus, scabiosus, cæcutiens, vel interdum caducus, vel obsessioni dæmonum tanquam vas immundè compositum aptus. Et ideo in lege Mosayca accedens ad menstruatam, morte moriebatur, quæ mors non infligebatur nisi pro mortali. Et si dicitur tamen leproso viro tenet mulier reddere debitum, licèt non tenetur secum cohabitare, vbi tamen certissimum est ꝙ proles nascetur leprosa, ergo simile est in menstruata. Respondeo, secundum Doctorem subtilem vbi supra, quia in menstruo potest expectari tempus congruũ, vt nascatur proles sana, in lepra verò nõ, vnde melius est ꝙ nascatur leprosa vel aliqualis, quàm omnino nulla, quia melius est sic esse quàm non esse. Veruntamen dicit Thom. vbi supra q. 2. arti. 2. Si est fluxus innaturalis & diuturnus, potest vir ad talem accedere, quia alias oporteret virum perpetualiter abstinere. Dicit etiam ꝙ mulier menstruata potest reddere debitũ viro petenti, debet tamen eum auertere precib. vt sufferat: non tamen ita efficaciter debet auertere quod possit sibi esse occasio incidendi in aliquas pessimas corruptiones, sicut ad id pronus creditur. Si autem credit ꝙ petit ignoranter, debet mulier aliquam occasionem prætendere, vel infirmitatem allegare ne debitum reddat, ne periculum viro timeatur. Dicit autē Tho. ꝙ accedens ad prægnantem, non semper peccat nisi timeatur abortus. Dicit etiam ipse ꝙ si tunc vir præter consuetudinem & modum à natura institutum quantum ad situm, exigit debitum à coniuge, puta à parte posteriori, vel ad latus, non semper est peccatum mortale, sed quandoque potest esse sine peccato: dimittere autem proprium vas, semper est peccatum mortale & Sodomiticum, quia hoc est contra naturam coniugii, hæc Sanctus Thomas.

TRACTATVS DE SACRIFICIO MISSAE, & eius expositione Celeberrimi canonum periti.

D. Nicolai Plouij Posnoniensis.

¶ Præfatio.

HOC facite in meam commemorationem. Luc. 22. & de consecra. dist. 2. iteratur. Quia secundum beatum Tho in 3. parte summæ suæ q. 83. argu. 4. mysterium nostræ salutis totum comprehēditur in sacramento eucharistiæ, ideo tale sacramentũ præ cæteris agitur cum maiori solennitate. Quæ quidem solennitas in missæ officio consistit, vbi recolitur singularis memoria Dominicæ passionis, iuxta quod ipse iturus ad passionem, fieri præcepit dicens, Hoc facite in meam commemorationē. gl. j. in memoriam mortis meæ. Et quia singulæ partes missæ inenarrabilem dulcedinem redundāt diuinorum mysteriorum, (designāt enim gesta, facta & opera Christi, qui operatus est salutem in medio terræ, & præcipuè circa misterium suæ passionis, resurrectionis, & ascensionis) ideo de singulis particulis huius sacri officii breuiter intendamus.

S V M M A R I V M.

1 *Missa, cur sic dicta.*
Cathecumeni, qui dicantur.
2 *Missa, quot nomina habeat.*
3 *Missam, quis instituit.*
4 *Sacerdos, qualiter ad missam se debeat præparare. 5. 6.*
5 *Episcopus aliter in missa induendus quàm simplex sacerdos.*
6 *Missæ indumenta, quid significent.*

¶ CAPVT PRIMVM.

1 CIRCA sciendum, quòd † missa dicitur primò à mittendo, quia Angeli ibi mittuntur, vt dicit Gregor. de consecra. distinctio. secunda. quod si sanguis. Secundò ratione filii, qui ibi mittitur à Deo patre. Tertiò ratione nostri, qui mittimus vota nostra ad Deum per sacerdotem, vt nobis Deus mittat benedictionē, & gratiam. Quartò ratione, scilicet Cathecumenorum, qui vt dicit Hug. antiquitus admittebantur vsque

vsque ad offertorium, & ab offertorio foras mittebantur. Cathecumeni autem erant nouiter credentes, nondum baptiza-
2 ti. † Habet autem multa nomina istud officium missę, seu sacramentum. Dicitur enim missa propter rationes prædictas. Item dicitur eucharistia, ab eo quod est bona, & charis gratia, quasi bona gratia. Dicitur hostia ab hostibus vincendis, quia per eã nostri hostes vincuntur. Immolatio dicitur, secũdum Isido. 6. Etimo. ab in & moles, qa in mole. i. in cumulo altaris sacrificat. Communio dicitur, quia esca est omnium fidelium, iuxta illud, Omnes de vno pane & de vno calice participamus. Dicit viaticum, quia datur in hac via præsentis vitæ ad sustentationē. Dicitur sacrificium, quasi sacrũ faciens, quia mistica prece cõsecratur, in Psal. Immola Deo sacrificium laudis, &c. Dicitur ẽt actio, secundum Leonem Papam, quia hic quasi in quodam iudicio agimus. Nam locus est ecclesia, iudex Deus, actor diabolus, reus populus, conscientia testis, sacerdos defensor. Sic dicit August. de se in oratione quadam, Summe sacerdos qui me inter te & meum populum esse voluisti, &c.

3 Secundò videndum est, quis instituit missam. † Respõdeo ꝙ Petrus, Iac. & Basilius Cęsariensis episcopus. De Petro dr̃ in chronicis ꝙ primus Antiochiæ primam missam celebrauit sub trib. orationib. vt dicit Hugo de sancto Victore, lib. 2. de sacrament. c. 8. De Iacobo, & Basilio habet de conse. distin. 2. Iacob. Dicit autē Archid in d. c. Iacobus. ꝙ Iacobus instituit dicere secretam, Basilius autem alia addidit. Pro quo sciendum ꝙ missa quondam non cum tanto apparatu, nec cum tanta solennitate dicebatur. Primò enim ab Apostolis dicebantur tãtum illa verba in celebratione missæ, quæ Dominus dixit; Hoc est enim corpus meum. Sed postea Apostoli addiderunt Dominicam orationem. Et adhuc etiam Apostolorum consuetudo præsentatur singulis annis sancto die Veneris, excepto ꝙ illo die non consecratur. Postea Apostoli vel eorum successores instituerunt ꝙ epistola & euangelium legerentur ante sacrificium. Primò autem legebatur epistola, secundò euangelium, tertiò Dominica oratio, quartò dicebant verba Domini, & tunc offertorium inchoabatur, à Lectore, q mos sabbato sancto Pentecostes adhuc obseruatur. Postea verò sancti patres & Apostoli illas solennitates, quæ nunc sunt in missa, addiderunt, vt Alexan. Gelasius, Gregorius, Leo, Cęlestinus, Damasus, &c. Cano. autem dicit Grego. fuisse compositum à quodam scholastico. Apostoli tamen ibi multa addiderunt, sicut infra patebit in suis locis, de quolibet istorũ specialr.

4 Tertiò videndum est de præparatione sacerdotis. Et qa † sacerdos est quasi pugil, qui dicare habet cum diabolo pro delictis populi in missa, ideo armat se primò orationib. secundò vestib. sacris, tertiò ceremoniis debitis. Primò igitur dicit psalmos. Quam dilecta, Benedixisti, Inclina, Credidi, & De profundis. Et quantum ad illos qui dicunt officiũ Romanum, quod Linus instituit. Dicuntur autem isti quinq; psalmi, secundum Inno. pp transgressionem quinque sensuum, & etiam quia in quolibet eorum fit commemoratio de his quæ spectant ad istud sacramentum, & ad remissionem peccatorũ. In primo dicitur de altaribus, Altaria tua domine virtutum. In secundo de misericordia Dei ibi, Ostende nobis Domine, &c. In tertio de oratione ibi, Venient ad te, & orabunt coram te. In quarto de oblatione ibi, Calicem salutaris accipiam, &c. In qnto de finali redēptiõe, ibi, Quia apud Dñm misericordia. &c. Secundò sacerdos ornat se pectēdo pilos, & purgãdo euulsos, per quod designatur cogitationum malorum mundatio. Tertiò lauat manus, iuxta illud Esaiæ, Lauamini, & mundi estote. Quartò induitur sacris vestibus.

5 † Circa quod sciēdum quòd aliter induitur episcopus quàm simplex sacerdos. Nam episcopus, secundum Ioan. Beleth. primo induit sandales, vel sotulares, quod designat ocreas pugilũ. Ipse. n. tũc debet pugnare cum diabolo. Vnde accipit spiritualia arma. Alba pro lorica operitur. Cingulum sumit pro arcu. Subcingulum pro pharetra, & dicitur subcingulum quo stola ligatur. Stola circundat collum, quasi hastam contra hostē vibret. Manipulo proclamat. Casula quasi clipeo protegitur. Li-
6 bro pro gladio vtitur. Mitra quasi galea caput protegit. † Sed si simplex sacerdos primò habet calceos, sine quibus nullus debet celebrare, etiam qui habet ex voto professionis incedere discalciatus, secundum Bernard. de Parantinis. Et hoc significat humanitatem desponsationis Christi & ecclesię incedimus discalceati. Et demum sacerdos ponit humerale, quod designat velamen Christi quod habuit cum sibi dicebatur velato capite, Prophetiza nobis Christi. Alba significat vestimentum, in quo Herodes illusit Christum. Lucæ. 22. Cingulum significat flagellum quo cæsus est circa collum. Ioan. 19. Manipulus, funem quo legatus fuit. Ioan. 18. Comprehenderunt & ligauerunt eum. Stola significat ligamen, quo ligatus fuit ad collum. Casula significat purpureum vestimentum. Ista spiritualiter significant virtutes in sacerdote. Nam humerale significat fidem, quam Apostolus appellat galeam, ad Eph. 6. Alba spem, quæ totum contegit, ad Roman. 8. Spe salui sumus. Cingulum, iustitiam. Esaię. xj. Erit iustitia cingulum lumborum eius. Manipulus significat fortitudinem contra impetum diaboli. Stola ab vtroque humero significat prudentiam & temperantiam. Casula, quæ totum operit, significat charitatem. Habet ergo sacerdos simplex sex indumenta, quia habet sex officia scilicet baptizare, prędicare, catechizare, ligare, absoluere, & cõsecrare. Episcopus verò habet nouem, scilicet caligas, sandalia, succinctorium, mitram, dalmaticam, tunicam, chirothecas, annulum, & baculum, quia episcopus habet plura officia quàm sacerdos. s. virgines consecrare, ecclesias dedicare, clericos ordinare, sinodum celebrare, chrisma conficere, vestes, vasa & alia sacra ecclesię ordinamenta consecrare, & confirmare. Consecrationem autem vestimentorum prædictorum Stephanus instituit anno Domini cclvij.

Deinde sacerdos accedens ad altare, dicit; Aufer a nobis Domine cunctas iniquitates nostras, &c. signãdo se in facie, per qđ petit omnia impedimenta a se auferri, seu remoueri. Tandem osculatur reliquias in medio altaris, dicens: Oro te domine per merita omnium sanctorum tuorum, & eorum quorum hic ossa recondita sunt, vt eorum intercessione nobis digneris indulgere vniuersa delicta nostra, per quod petit sanctorum suffragium, quasi ex se sit indignus. Deinde osculatur librum, dicens: Dignus sim Domine accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es pro nobis, & redemisti nos Deo in sangnine tuo. Osculum illud, ꝙ facit in medio altaris, significat Iudaicum populum, euangelicum verò gentilem, qui per euangeliũ credidit. Vnde quia Christus vtrique populo veniens in mũdũ dedit pacem, ideo vtrunq; osculatur. Quod autem prius sacerdos accedit ad dextrũ cornu altaris, significat ꝙ prius Christus prædicauit Iudæis, deinde gentibus.

His expeditis videndum est de ipso officio, quod habet sex partes. Quarum prima vocatur præparatio, & durat ad epistolã. Secunda instructio, & durat ad offertorium. Tertia oblatio, & durat ad præfationem. Quarta cõsecratio, & durat vsq; ad oremus, præceptis. Quinta sacramenti perceptio, & durat vsque ad communionem. Sexta gratiarum actio, & durat vsq; ad finem.

S V M M A R I V M.

1 *Missa, qualiter olim incipiebatur: Et de eius introitu.*
2 *Missæ misteria & ceremonię, quid denotent; Et qualiter ad illam populus accedere debeat.*
3 *Sacerdos in missa, cur quinquies se vertat.*
4 *Collectæ in missa, quomodo concludendæ.*

¶ Caput secundum.

1 ET quia populus debet primò venire cum mētis deuotione ad ecclesiã, ideo missa primò incipitur ab introitu. † Pro quo sciendum, ꝙ olim missa inchoabatur a lectionibus, sicut adhuc in sabbato Paschæ, & Pentecostes. Vnde Cęlestinus I. natione Romanus, anno Domini 327. instituit, vt ab introitu inciperetur. Post quem Gregorius I. anno Domini 509. cantualem introitum composuit, & significat sanctorum patrum, qui incarnationem Christi desiderabant, clamorem, deuotè dicentium, Emitte agnum Domine dominatorem terræ? &c. Et iterum, Vtinam disrumperes cęlos. Per versum autem designatur desiderij numerositas, quia diuersi diuersimodè clamabant. Ideo autem (vt communiter) introitus sumit de psalmis, qa olim cantabantur in principio missæ. 150. psalmi. Sed quia tediosum populo erat, ideo Pelagius statuit, vt solum aliquid de ipsis sumeretur, scilicet introitus cum versu. Aliqui tamen Sancti habent speciales introitus in suis festis propter reuerentiam eorum. Additur etiam Gloria patri, quia licèt solus filius sit incarnatus, tamen tota Trinitas operata est incarnationem, qđ Damascenus Papa instituit. Omittitur tamen in missa defunctorum, quia illi non sunt in statu gloriæ, sed pęnę. Simile in Dominica passionis domini, quia tunc non recolit gloria, sed confusio in persona filij Dei facta. Resumitur autem introitus ideo, quia tam præcedentes quàm sequentes Sancti in fide Christi sunt concordes, vnde Et qui præcedebant, & qui sequebantur, clamabant Osanna.

2 Sciendum autem, quòd † Sacerdos debet primò egredi de sacristia, quando introitus inchoat. Signat autem egressus ille Christi egressum de vtero Virginis. gloriosę, de quo processit tanquam sponsus de thalamo suo.

Secundò populus debet venire cum mentis humilitate, qđ designat Kyrie eleyson, quod etiam Grego. Papa cãtari nouies instituit. Et est Græcum, significans tantum, sicut Domine miserere. Fit autem in Græco, vt innuatur Christi titulus scriptus fuisse Hebraicè, Græcè, & Latinè. Vnde Osanna, & Sabaoth, hebraica sunt, reliqua verò latina. Vel vt omnis lingua cõfiteatur Christi passionem. Et fit nouies, vt ad nouem ordinum Angelorum contemplationem possimus peruenire. Triplicatur autem ad laudem Trinitatis. Et rectè sequitur post introitum, introitus enim significat aduentum Christi in carnem, Kyrię eleyson verò in mētē, qđ signatur per hoc quod dicitur, miserere nobis.

Tertiò debet populus venire cum mentis erectione, quod signat causatus Angelorum, scilicet Gloria in excelsis Deo. Et rectè sequitur post illa duo, ad significandum ꝙ homo ad aduentum Christi in carne & mente, debet gaudere gaudio spirituali, & vocaliter exprimere. Et primò incipitur à sacerdote, secundò à choro completur, per quod designatur ꝙ primò vnus chorus .i. vnus Angelus in natiuitate Domini incępit istũ hymnum, post hoc alii multi ipsum prosequebantur, vt dicitur Lucæ. 2. Et quia iste hymnus dictus est ad laudem Dei in natiuitate, qui est mediator Dei, & hominum, ideo in medio altaris dicitur, vel quia in media nocte natus est. Et quia etiam iste hymnus in ortu Christi in mundum dictus est, ideo facie versa ad orientem ipse incipitur. Et quia istud canticum est lætitiæ, ideo in aduentu non canitur, quia sancti patres non in re, sed in spe habuerunt præmium. Spes autem quę differtur, affligit animam, Prouerb. 13. Similiter in 40. & 70. vbi recolitur lapsus primi hominis flebilis, non dicitur. Vnde nouem septimanis tacetur, propter nouem chororum Angelorũ consortii priuationem. Item in die Innocentium non cantatur, q̃a fuerunt non in gloriam, sed in vituperium Christi occisi. Generaliter tamen dicitur iste hymnus, quando dicitur, Te Deum laudamus, excepto sabbato Paschæ, & cœna Domini propter speciales rationes. In cœna autem Domini non dicitur nisi ab episcopo, sed sabbato Paschæ ab omnib. quia illa missa est quodammodo diei sequentis .s. resurrectionis Christi, vnde in nocte deberet celebrari, de consecra. distin. 2. nocte. Deinde sacerdos vertit se ad populum dicens, Dominus vobiscum, quod valet tantum .i. Dominus tribuat peccatoribus affectum & volũtatem bonam. Sed episcopus dicit, Pax vobis, quia est vicarius Christi, qui dixit Apostolis suis post resurrectionem suam, Pax vobis, quasi diceret, in præsenti detur vobis pax peccatoribus, & in futuro pax æternitatis. Et chorus respondet, Et cum spiritu tuo .i. Dominus qui est in corde tuo, sit etiam nobiscum in corde nostro. Et hoc verbum, Dominus vobiscum sumptum est de lib. Ruth. capitu. 2. Sic enim legitur Booz salutasse messores suos, & propheta in Paral. Asa regem, & qui cum eo erãt. Et Angelus salutans Gedeonẽ dixit Dñs tecum. Sed hoc verbum, Et cum spiritu tuo, sumptũ est ab Apost. j. ad Thim. ult.

3 † Sciendum tamen, quòd sacerdos vertit se in missa quinquies, ad designandum quod Christus post resurrectionem suã ipso die resurrectionis quinquies apparuit suis electis. Primò Mariæ Magdalenæ, secundò mulieribus, tertiò Petro, quartò duobus discipulis in Emaus euntibus, quintò omnibus discipulis absente Thoma. Et quia populus conuenit ad orandum cũ intentione impetrandi, ideo statim sequitur collecta. Vnde dicit sacerdos; Oremus, significans illud quod Christus dixit Apostolis. Orate, ne intretis in tentationem, per quod etiã reddit se indignum. Vnde quasi conuocans ad se fideles, dicit, Oremus, idest omnes orate, vt quod petimus, facilius impetremus. Et tunc dicitur collecta seu oratio, quæ designat quòd Christus dans nobis exemplum, orauit. Et dicitur collecta, quia fit super populum collectum, vel quia in ea colligitur populi oratio seu deprecatio. Et fit in dextra parte altaris, per quam designantur bona æterna & spiritualia, quæ primò sunt petenda, iuxta illud, Primum quærite regnum Dei Fit etiam versus orientem, iuxta Damascenum, libro 4. cap. 11. vt paradisum nos affectare monstremus, qui est in partibus orientis. Secundò, vt in Christum crucifixum, qui versus orientem stans in cruce respiciebat, intendamus. Tertiò, vt ipsum iudicem inde venturum significemus. Quandoque autem dicitur vna oratio ratione solennitatis, Aliquando duæ vel tres vsque ad septenarium, & non vltra: quia secundum Innocen. Dominus septem petitionibus docuit orare. Et etiam, quia vltra in tedium verteretur, de consecra. distin. 2. cum omnia. Quando autem imponunt plures collectæ, tunc primò imponuntur duæ, postea tres, vel primò vna, & postmodum duæ, ita ꝙ maior numerus sequatur. Et semper fiãt in numero impari, quia personæ diuinæ sunt impares in numero. Et dirigantur omnes orationes patri & filio, & non spiritui sancto, quia cum ipse sit donum, à dono non petitur donũ, secundum Bernardi. de Parantinis.

4 † De modo autem concludendi collectas dantur versus.

> Per Dominum dicas, cum patrem presbiter oras.
> Si Christum memores, per eundem dicere debes.
> Cum Christo loqueris, per eundem dicere quæris.
> Qui tecum, si sit collecta, finis in illo.
> Si spiritus almus, eiusdem dicere debes.

Hoc est. Vbicunque ad Deum patrem dirigitur oratio, & nõ est mentio de filio, dicatur, Per Dominum, &c. Si autem est mentio filij dicatur, Per eundem Dominum, &c. Si autem ibi est mentio de spiritu sancto, dicatur, Per Dominum, &c. qui tecum viuit & regnat in vnitate eiusdem spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen. idest per omnia præsentia & futura. Nullus autẽ debet sibi facere nouas collectas, quę non sunt ab ecclesia probatæ, quia hoc prohibuit concilium Aphricanum, cui interfuit Augustinus.

Sciendum etiam ꝙ si imponitur collecta defunctorum in missa viuorum, ꝙ illa debet esse penultima, & nõ vltima, quia finis debet suo principio cõuenire. Nullo autem modo in missa defunctorum collecta pro viuis debet imponi, quia mortui viuos iuuare non possunt. Item collectas dici præcepit Simmachus natione Sardus anno Domini ccccxciij.

S V M M A R I V M.

1 *Missa habet sex partes, & quid in illa obseruandum.*
2 *Populus cur in missa, dum euangelium legitur, stare debeat.*

¶ Caput tertium de secunda parte Missæ.

1 EXpedita prima parte missæ, quæ est ad populi præparationem, dicendum est de secunda, quæ est ad populi instructionẽ, & incipit ab epistola, in qua docetur populus in diuinis mandatis. † Et habet sex partes .s. mysterialem informationem, de qua in epistola; pęnitentialẽ operationem, de qua in graduali; salutarem lamentationem, de qua in tractu. spiritualem exultationem, de qua in alleluia: principalem instructionem; de qua in Euangelio; & specialem filii instructionem, de qua in simbolo. secundum autem Innoc. epistola significat officium præcursoris, qui præibat ante faciem Domini. Et quia prædixit, Pęnitentiam agite, ideo sequitur graduale. Sed quia post pęnitentiam sequitur gaudium, quia ipse dixit, Appropinquabit .n. regnum cęlorum, ideo sequitur alleluia, quod est cantus gaudij. Et quia post Ioannis doctrinam secuta est doctrina Christi, ideo sequitur euangẽlium, quæ est doctrina Christi, postquam secuta est fides Apostolorum, ideo sequitur simbolum. Epistolæ autem non fiunt de libris Moysi, quia in illis promittuntur temporalia, in apostolis verò Pauli æternalia. Et hac ratione lectiones de libris Moysi terminantur in grauem accentum, sed lectiones epistolarum in acutũ, quia sursum tendunt. Graduale, secundum Inno. dicitur a gradibus, in quibus cantabatur, & significat conuersionem fidelium pęnitẽtium. Et interponitur versus, ad designandum ꝙ nullus veram pęnitentiam facit, nisi plenè conuersus sit ad Deum, Et omittitur graduale in festis paschalibus, & loco eius dicitur, Hęc dies, quia illi dies statum ecclesiæ futurum felicem insinuãt. s. statum post resurrectionem, vbi non erit pęna, sed gaudium. Alleluia; vox lætitiæ, significat gaudium pęnitentium, quod habent ex ꝓmisso p̃mio. Et canitẽ et in aduentu, quia licèt sancti Patres habuerunt spem de incarnatione Christi; tamen quia certi de hoc erant, ideo exultabãt. Sed in Septuagesima omittitur, quia tunc casus primi hoĩs defletur, loco cuius canitur tractus cum prolixitate & asperitate vocis, significans prolixitatem miseriæ præsentis incolatus. Et hoc Simmachus Papa instituit, sicut & collectas. Additur etiã qñq; prosa post alleluia .s. q̃ est vox exultationis, ad significandũ gaudiũ corporis & animæ Et est instituta a Nicolao Papa. Prius enim cantabatur neuma quoddã longũ post alleluia, loco cuius Nicolaus Papa in festiuitatibus præcipuis prosam cantari instituit. Significat etiam diutina protractio notarum ipsius alleluia gaudium cęlestis patriæ, quod est absque fine. Et fit sine voce significatiua, quia tale gaudium nulla lingua exprimere potest, &c. Euangelium quod legitur in sinistra parte altaris, designat ꝙ per ipsum peccatores sunt vocati. Et dicitur versus Aqlonẽ, ad euitationẽ malorum & imitationẽ bonorũ. Mali .n. per Aqlonem significãtur: nam per Aquilonẽ Diabolus frequenter designatur, contra quem est euangelium. Et dicitur in loco alto, scilicet in pulpito, quod nõ fit in epistola, quia altus locus datur seruantibus euangelium, quia cęlum. Et propter hoc etiã terminatur in altum. Præmittitur autem ante euangelium, Dominus vobiscum, salutatio populi, per quod disponit populũ ad audiendum deuotę. Et chorus respõdet, Et cum spiritu tuo, idest sicut tecum est Deus ad dicendum verbum Dei, ita nobiscum sit ad audiendum. Deinde signat se in principio & in fine. Primò in libro facit signum crucis, quasi dicat, Crucifixum pręd ico. Secundò in pectore, quasi dicat, Crucifixum credo: deinde in facie, ac si dicat, Crucifixum prædicare non erubesco. Similiter populus facit, ne diabolus vertat facies ac mentes eorũ ab auditione verbi Dei in principio & in fine, ne verbum tollat de cordibus eorum.

2 † Debet etiam populus stare, & non sedere, in signum ꝙ sunt parati pugnare pro euangelio, & caput eleuare in signum reuerentiæ. Et hoc statuit Anastasius Papa anno Domini 404. habetur etiam de consecr. dist. j. apostolica. Item arma vel baculos ponere, in signum quod iuxta doctrinã euangelicam parati sunt non armis, sed patientia se defendere, iuxta illud, Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & alteram, Aliquando autẽ thurificatur circa Euangeliũ, ꝑ qđ significat odor bonę operationis, iuxta illud, Sic luceat lux vestra, &c. Dat̃ ẽt osculũ libri tãtũ sacerdotibus post euãgeliũ & clericis, ad designãdũ ꝙ ipsis debẽt esse manifesta diuina secreta, cæteris autẽ in parabolis. Lucæ viij. Post hoc canitur simbolũ Nicenum, qđ Martianus Romanus post Siluestrum instituit anno Domini cccxxxix. Et dicitur a sin, quod est con, & bolos morsus, quasi cõpositum per morsellos paruos, idest articulos. Est enim collectum ex diuersis locis sacræ scripturæ, in quo est

tota fides. Compositum est tamen propter maiorem cautelam, scilicet propter hæreticos, ne sit difficile querere articulos fidei in scripturis multis.

3 † Et est triplex simbolum. Primum Apostolorum, scilicet Credo, quod communiter dicitur in Prima & in Completorio. Secundum Athanasij, scilicet, Quicunque vult saluus esse. Et tertium Nicenum, quod in sinodo Nicena fuit cõpositum. Istud autem potius canitur in missa quam aliud, quia conditum est tempore veritatis propalatæ contra hæreticos insurgentes, & clarius est determinatiuum fidei quam simbolum Apostolorum, ideo potius canitur istud quam illud. Vnde licèt eadem sit veritas vtrobique, magis tamen clarè in vno quàm in alio. Canitur autem altè & expresè, vt omnes illud discant & sciant.

S V M M A R I V M.

1 *Oblatio in Missa sex partes continet.*

¶ Caput quartum continens tertiam partem Missæ.

1 COnsequenter videndum est de tertia parte missæ, quæ dicitur oblatio, quæ continet sub se sex partes. † Prima est populi exultatio, pro quibus offerri debet, & hæc signatur per offertorium. Secunda est oblationis præsentatio, ibi, suscipe sancta trinitas. Tertia est altaris thurificatio. Quarta cordis humiliatio, cum dicitur, in spiritu humilitatis. Quinta sequens orationem, scilicet secreta. Sexta manuum ablutio. Circa quod sciendum, ꝙ sacerdos post simbolum dicit, Dominus vobiscum, ad significandum quod ex quo debet ad oblationem accedere, & nulla oblatio potest esse accepta sine Deo, ideo dicit, Dominus vobiscum. Et quia tam sacerdos quàm populus debent esse valde attenti circa oblationem hostiæ salutaris, ideo tunc quasi excitando populum, sacerdos dicit, Oremus. Non tamen vlterius prosequitur voce alta, sed sub silentio dicit offertorium, per quod denotat suam intentionem maximè recollectam ad Deum. Significat etiam illud silentium latibulum Christi ante passionem, quando Iudęi conspirauerunt contra eum, vt si quis eum confiteretur, extra sinagogam fieret: cantat tamen tunc chorus valde lętabundè, ad designandum hilaritatem offerentium, quia datorem hilarem diligit Deus, & quia legitur etiam de Dauid, ꝙ citharam cum cantoribus percutiebat. Tenentur autem fideles ad oblationes secundum consuetudinem approbatam in aliquibus festiuitatibus, vt de consecra. di. 3. omnis Christianus, quia dictum est a Domino, Non apparebis in conspectu meo vacuus. Licèt autem hoc sit præceptum, tamen quantum ad quantitatem, vt tantum vel tantum offeratur, non est præceptum, sed consilium, iuxta illud Exo. 25. Ab omni homine qui offert vltroneus, accipietis eas, scilicet oblationes.

S V M M A R I V M.

1 *Sacerdos in præsentatione oblationis im missa, quid facere debeat.*

CAP. V.

SEquitur secunda pars tertiæ partis .s. oblationis præsentatio.

1 † Circa quod sciendum quod sacerdos volens præsentare oblationem Deo, parat primò materiam. Et primò pro hostia accipit panem triticeum azimum mundum & purum, & pro sanguinis confectione accipit vinum bonum & sapidũ, admixta modica aqua, quæ possit absorberi a vino, quo facto dicit, Fiat hæc commixtio vini pariter & aquæ, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Deinde accipit calicem, tenendo vna manu in medio, & reliqua sustentando pedem calicis, & altè subleuando dicit, Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem, quę oratio de se indicat quid vel pro quo tũc oratur: tunc enim orat ecclesia Deum, &c. Dicta autem ista oratione, debet calicẽ deponere deorsum, & patenam desuper tollere, & panem ad pedes calicis collocare, videlicet inter se & calicem, secundum modum magis communem. Calix significat Christi diuinitatem, patena humanitatem, quę diuinitatem (sicut patena calicẽ) contexit. Sed tunc patena sub corporali obseruatur, quia discipuli relicto Christo omnes fugerunt. Calix autem corporali operitur, quod signat sepulturam Christi. Debet autem corporale esse de lino mundo & candido, secundum Hugonem, & secundũ Concilium Lugdunen. vt etiam habetur in Brocardo li. 3. Hoc instituit Siluester anno Domini 315. Nec debet in eo alterius rei materia pretiosior aut vilior misceri, vnde dicebat Ioan. de Deo, secundum quòd refert Archidia. de consecr. distin. 1. consulto. quod illi grauiter peccant & offendunt, qui mittunt corporale confici cum farina ad hoc ꝙ stet rigidum super calicem. Nec tale corporale debet per mulieres lauari, nisi per sacerdotem prius lauetur in vase specialiter ad hoc deputato, in quo nihil postmodum est lauandum, vt dicitur de consecra. distinc. 1. nemo. Significat autem hoc corporale, secundum Archi. vbi supra, ecclesiam. Quod autem supraponitur calici, significat quod Christi passionem ecclesia non desinit imitari. Corporale autem multo labore candidatur, & ecclesia multo labore Christo conformatur. Item significat sindonem, in qua Christus fuit inuolutus, & ideo fit corporale de lino, quia sicut linũ multis pulsionibus & tunsionibus ad candorem deducitur: ita ecclesia per illud significata (quæ per corpus Christi intelligitur) multis præssionibus, & passionibus & candorem vitæ ęternæ perducitur. Et ita etiam corpus Christi per illud significatũ per multas tribulationes venit ad gloriam, vt dicit glo. in c. consulto, de consecra. dist. 1. Et quia dictum est ꝙ calix coopertus significat Christi sepulturam, hinc est quod tunc Maria Magdalena venit vngere Iesum, &c.

S V M M A R I V M.

1 *Thurificatio cur in missa instituta.*

CAP. VI.

TErtia pars est altaris thurificatio.

1 † Maria enim Magdalena accepit libram vnguenti nardi pistici pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & domus impleta est ex odore vnguenti. Et sacerdos in modum crucis superducit & incensum supra sacrificium & altare, vt & crucis signaculo & thuris incensio diabolicæ fraudis malignitas extricetur & effugiat. Quod vero tertium superducit & circunducit incensum, designat ꝙ Maria ter exhibuit & adhibuit vnguentum circa corpus Iesu. Primò, cum vnxit pedes ipsius in domo Simonis pharisei. Secundò cum in domo Simonis leprosi super caput eius vnguentum effudit. Tertiò, cum emit aromata, vt veniens vngeret Iesum, &c. Voluntas enim reputatur pro facto, cum per seipsam non steterit quominus explesset, quod incępit. Quod verò postmodum vndique totum incensatur altare, designat ꝙ factum illud totam respersit ecclesiam, sicut Dominus ipse testatur dicens, Amen dico vobis, vbicunque, &c. Mat. 26. Et Leo Papa statuit incensum super oblata fieri, quod & concilium Rothomagen fieri statuit. De aliis etiam thurificationis significationibus plura vide in Rationali diuinorum.

S V M M A R I V M.

1 *Sacerdos in missa, cur inclinet caput.*

CAP. VII.

SEquitur quarta pars tertiæ partis de humiliatione,

1 † vbi sacerdos dicit inclinato capite, In spiritu humilitatis, &c. & est ratio Dan. 3. c. vbi sacerdos profunde inclinatur habẽs manus ante pectus, & circa hoc osculatur altare in signum crucis, quia per passionem crucis reconciliati sumus Deo, & in eius amicitiam admissi. ad Ephe. 2. Alii tamen non osculantur hic altare. Deinde sequitur oratio. Vbi sciendum ꝙ sacerdos vertit se tunc ad populum, eos salutando, dicens hæc verba, Orate pro me peccatore, per quæ verba sacerdos implorat auxilium circunstantium propter altitudinem sacramenti. Et debent ista verba sonorosè & expresè dici. Et tunc vertit se sacerdos ad alteram partem dicens, Domine exaudi orationem meã, quia tũc orat singulari oratione. Et in hoc multi errant suppresè illa verba dicentes, & cum hoc nolentes se vertere ad populum, nec ad alteram partem altaris, quod nõ est sine peccato. Ista autem conuersio ad populum cum silentio subsequente, significat occultam apparitionem Christi quæ apparuit Petro: quia licet certum sit ꝙ ei in die resurrectionis apparuit, vt dicitur Lucę vlti. tamen incertum est vbi, ergo fit sub silentio. Vnde quintò sequitur secreta, quia secretè dicitur, vt notetur mentalis conuersio ad Deum, vt sit sacrificium ante Deum gratum. Debent enim tot dici secretæ, quot fuerunt in principio collectæ, & eodem ordine poni & concludi. Sed tamen in fine omnium dicitur expresè, per omnia secula seculorum. scilicet ad significandum quòd licet sacerdos orat in persona singularis: tamẽ ex quo pro toto populo orat, ideo occultè non debet finiri, vel ad innuendum quòd sacerdos hæc postulat auxiliũ populi, vnde expresè respondet clericus, Amen, ad designandum ꝙ post Lazari resuscitationem, Christus publicè prædicauit.

S V M M A R I V M.

1 *Præfatio in missa quatuor habet partes.*

CAP. VIII.

REstat nunc videre de quinta parte tertiæ partis, qua dicitur sequens oratio vel præfatio, quæ habet quatuor partes.

1 † In prima populus salutatur cum dicitur, Dominus vobiscum. In secunda ratio assignatur ibi, Verè dignum, &c. laus diuina a populo cantatur, cum dicitur, Sanctus, sanctus, sanctus, &c. In quarta canon ipse inchoatur ibi, Te igitur clem. &c. Quantum ad primum sacerdos salutando populum primò excitat eum ad attentionem dicens, Dominus vobiscum. Secundò ad erectionem, ibi, Sursum corda. Tertiò ad gratiarum actiones, ibi, Gratias agamus. Excitatur autem ad attentationem propter reuerentiam sacri, in quo Christus sumit̃ ipse fons bonitatis, ideo sacerdos dicit, Dñs vobiscum. Deinde dicit, Sursum corda, ad designandum ꝙ circa hoc sacr̃m debemus habere

mus habere altitudinem contēplationis,& ea quę sursum sunt appetere,vt dicitur ad Col. 3. Et etiam quia istud sacramentum non potest ritè perfici sine illo qui est sursum, a quo cuncta bona procedunt,vt dicit Grego. Et a quo omne bonum procedit, vt dicitur Iaco. j. Et ad designandum quòd hoc sacramentum non prodest nisi habentibus corda sursum. Ad hoc statim rñdet minister,Habemus ad Dominum. Et est sensus.i.habemus corda nostra ad Dominum leuata.Sed forte in hoc multi mentiuntur habentes corda depressa,quos arguit propheta dicens, Filij hominum, vsquequo graui corde? Tertiò excitatur populus ad gratiarum actiones, ibi, Gratias agamus Domino Deo nostro. Vbi vide congruentiā laudis. Quia enim est dominus, ergo a seruis vult laudari. Malach. j. Si ergo sum Dominus, vbi est honor meus? Et quia Deus,ideo vult coli:& quia noster est, ideo specialiter vult honorari,vel venerari. Et quia tam innocentes,quàm penitentes habent laudare Deum,ideo dicitur rectè,Dignum & iustum est.Et certè dignum ratione suæ maiestatis,iuxta illud Apocal.7.Benedictio & claritas & sapiētia, & gratiarū actio,honor & virtus,& fortitudo Deo nostro. Dignum etiam pro tantis beneficiis nobis impensis.Dignum ratione super abundantis charitatis, ex quo proprio filio suo non pepercit Deus,&c.Quartò statim ratio huius assignatur a sacerdote, cum dicitur,Verè dignum.Et hic incipit præfatio, quæ repræsentat illud gaudium puerorum cātantium in die Palmarum, Benedictus qui venit in nomine domini. Tēpore autem,quo cantatur præfatio,debent manus eleuari,ad designandū, quòd tunc sacerdos vult orare pro cęlestibus. Et per ista verba sacerdos approbat primò Deum dignè esse laudandum, secūdò inuitat Angelorum exemplo cum dicit,quam maiestatem tuam laudant Angeli.q.d.secundum Inn.dignum est, quia mera nos volūtate fecisti.Iustum,quia mera misericordia redemisti. Aequum,quia gratuitè nos visitasti.Salutare,quia ꝑpetuè nos saluasti.Nos tibi semper.i.in omni tempore,& vbiq;, idest in omni loco,& si non actualiter,tamen habitualiter, non ponendo videlicet obicem mortalis peccati.Vnde non cessat orare, qui non cessat benefacere,secundum Augu.

Circa quod sciendum,ꝙ tantum decem sunt præfationes. Pelagius.n.Papa statuit nouem,sed Vrbanus Papa anno Domini 444.addidit decimam de Beata Virgine.Quotidianam autē præfationem fecit Simmachus natione Sardus, anno Domini 493.Prima est de Natiuitate,Secunda de Epiphania, Tertia de Quadragesima,Quarta de Resurrectione, Quinta de Ascensione,Sexta de Pētecoste,Septima de Trinitate, Octaua de sancta Cruce, Nona de Apostolis, Decima de beata Virgine, de hac habetur de conse.dist.j.inuenimus. Ex quo patet præfationem nouiter inuentam de dedicatione ecclesiæ, esse superfluam, & erroneè introductā,nisi aliàs interueniret auctoritas Papæ, de qua tamen vsque modo non constat. Vnde illi ea vtentes grauiter peccant.Cum enim vnam collectam minimam nō possint mutare vel addere,multo minus tam solemnem præfationem pro suo libito immutare,quis præsumat.Deinde sequitur, Sanctus,quod Sixtus I.anno Domini 129.instituit, per quod sacerdos orat,vt laus nostra,& voces nostræ laudibus, & vocibus Angelorum associentur,quia Angeli semper cantāt Sanctus. Ter autem canitur,ad honorem Trinitatis,Osanna bis,ad designandum duplicem stolam seu gaudium, corporis, s.& animæ, & significat tantum.i.obsecro salua.

SVMMARIVM.

1 *Lotio manuum,cur in missa instituta.*

CAP. IX.

SEquitur sexta pars,tertiæ partis principalis missæ. s.ablutio manuū †Primariò enim sacerdos abluit manus ad significandum quòd debet carere mortalibus: sed & in hoc loco abluit,quia iuxta posse suum debet etiam carere venialibus,& ideo solum capita digitorum perfundit. Et licet aliqui dicunt tunc versiculum, Lauabo inter innocentes manus meas,tamen conuenientius omittitur propter continuationē sequentis canonis,qui incipit, Te igitur, cuius præludium fuit, Sanctus. Sensus.n.est, Te igitur clementissimè.i.te, qui Sanctus es,Dominus Sabaoth,deprecor,quod congruè fieri non posset interpositis aliquibus verbis,puta,Lauabo inter innocētes manus meas,&c.quæ faciunt notabilem discontinuationem illarum orationum principalium,& ideo cautius omittitur,quàm dicitur.

SVMMARIVM.

1 *Canonis missæ explanatio ampla, & luculenta in tres partes diuisa.*

¶De Canone Missæ,prima pars.

SEquitur quarta pars principalis missæ,†. s.canon. Ad cuius euidentiam sciendum,quòd canō Grçè interpretatur regula Latinè,quia multum regulatè compositus est, dicitā autem ꝙ Gelasius Papa canonem principaliter ordinauit,& licet à pluribus sit aliquid additum in eo,tamē ab vno est compositus. Dicitur autem quòd Clemens II anno 71.post Cletum instituit canonem ante consecrationem, & ita dicitur canon,quasi ex regulis sanctorum patrum editus, & compositus. Dicitur etiam sub silentio,secundum Inno. primò ad significādum,ꝙ Christus secesserat in Effrem a iudęis. Secūdò propter maiorem conuersionem mentis ad Deum, quia tunc sacerdos debet intrare talamum cordis, & ostio sensuum clauso Deum orare. Tertiò propter periculi euitationem,ne vsu quotidiano verba sacra vilescant.Quartò propter maiorem reuerentiam, quia quæ in publico fiunt citius vilescūt.Hæc Bernardus de Parantinis.Incipit autem ab illa litera, T. quæ valde repræsentat signum crucis,ad significandum,ꝙ hoc sacramentum seu sacrificium fit ad memoriam passionis Christi in Cruce. Et fit circa canonem imago crucifixi, vt tanto melius imprimatur memoria Christi Passionis in Cruce ipsi celebranti. Accedens aūt sacerdos post ablutionem primò benedicit se, secūdò compositis manibus osculatur imaginem Crucifixi, inclinando se humiliter,designās humilem inclinationem,quam fecit Christus ante suam Passionē,in qua factus est sudor eius,sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram,sicut habetur Lucæ 22. Alij autē osculantur altare,ad significandum, ꝙ per hoc sacramentum acquirimus veram dilectionē cum Christo,quia minister non debet esse infidelis,vt Iudas.Deinde incipit dicens, Te igit.Circa quod notandum,ꝙ illa coniunctio,igitur, est illatiua respectu præcedentium:vnde ex quo dixit prius, Sanctus Dominus, nunc infert,Te igitur clementissimè pater,qui es Sanctus.Dicitur autem clementissimus,quasi in misericordia summè abundans,& hæc verba dicens sacerdos se inclinat, designans Christi humilitatem seu humiliationem ad Passionem. Additur ēt, Per Iesum Christum filium tuum, Dominum nostrum.Hoc fit ideo,quia Christus docuit in suo nomine omnia esse petenda, iuxta illud Ioan.16. Amen, amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, &c. Describitur autē quadrupliciter. Primò,vt Saluator,quia Iesus, Matthęi.j. Vocabis nomen eius Iesus,quod interpretatur Saluator.Secūndò,vt Rex, quia Christus,quod interpretatur vnctus.Psal.Vnxit te Deus tuus.Tertiò vt patri naturaliter dilectus,quia filium. Quartò,vt nobis prælatus,quia Dominum nostrum. Supplices.i.humiles rogamus. Secundum Bernardum de Parātinis rogamus pro illis,quę nobis deficiunt;ac petimus pro illis,quæ ad salutem nostram nobis necessaria sunt. Vti accepta habeas.i.accipias, seu grata habeas.Et aliqui hic osculantur altare,quasi ostendentes se compati Christo,sed nō est de essentia. Et debet produci illa dictio vti in fine,nam licet idem valet vt,& vti,tamen plus est expressiua.Hęc dona.Dicuntur dona,quæ dantur a superioribus,quia hoc sacrificiū fit virtute supremi Dei,ideo dicitur donum.Munera,dicuntur munera quia dantur seu offeruntur ab inferioribus.Hoc enim sacrificium ministerio sacerdotū offert Deo patri.Hæc sancta sacrificia dicūtur,quia fiunt pro peccatis nostris.Dicuntur autem illibata.i. incorrupta,non ꝙ illa accidentia non possint corrumpi,sed quod contentum sub eis, scilicet corpus Christi, & sanguis, non corrumpitur, iuxta illud,Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Fiunt autem tres Cruces in verbis istis,Hæc dona,hæc munera,hæc sancta sacrificia illibata.

Pro quo sciendum quòd sacerdos ideo vtitur sæpius signo Crucis circa hoc sacramentum magis,ꝗ circa aliud,quia istud sacramentum est magis memoriale Passionis Christi,quæ ad Crucem est terminata.Fiunt autē hic primò tres Cruces,ad designādum triplicem Christi traditionem, quarum prima fuit gratiosa a Deo ex dilectione, qui proprio filio suo non pepercit,sed pro nobis tradidit illum.

Secunda fuit à Iuda, quæ fuit ex auaritia, & cupiditate,eo ꝙ pecuniā pro eo recepit,quā appellant mercedem iniquitatis.

Tertia fuit à Iudæis,quæ fuit ex inuidia,quia sciebat Pilatus, ꝙ per inuidiam tradidissent eum.Quia igitur Deus pater dedit eum nobis in donum,ideo prima Crux fit cum dicitur,Hæc dona.Et quia Iudas pro munere tradidit eum,ideo secunda Crux fit cum dicitur,Hæc munera.Quia verò Iudęi ad mortem tradiderunt eum,vt crucifigeretur in sacrificium illibatum, ideo tertia Crux fit cum dicitur,Hæc sancta sacrificia illibata. Vel ēt secundum Guil.Mutinensem, tres Cruces fiunt in reuerētiam eius,qui est trinus Deus in personis, cuius potentia fit cōuersio panis,& vini.Et secundum Bern.de Parantinis significat crucifixionem triplicem,quarum prima fuit in volūtate, & effectu, quando collegerunt Pontifices concilium. Ioan. 11. Matthæi 26.Secunda fuit in vocibus clamantium, Crucifige, Crucifige. Lu.23.& Io.19.Tertia in crucifixione manum, & pedū, Lu.23. Est itaque sensus istorum verborum,quantum ad triplicem effectum.Nam quia Christus datus est liberaliter,ideo dicitur dona pluraliter.Quia verò datus est vtiliter, ideo dicitur munera. Et quia datus est vt nos sanctificaret mentaliter, ideo dicitur sacrificia illibata.i.immaculata. Sed quare dicitur pluraliter dona,munera,&c.& non donum,munus, &c. cum hic non fiant plura sacrificia seu sacramenta,sed vnum tantum? Respōdetur, quod licèt corpus & sanguis Christi sint propriè loquendo cōposita

posita distincta, tamen dicuntur vnum integritate,sicut comestio in vna mensa,quantumcunque fercula sint diuersa,aut potus diuersi,nihilominus dicitur vna comestio,& hoc vnitate integritatis,quia cibus & potus simul integrant refectionem,& habent vnum effectum,scilicet nutritionem.Et isto modo istud sacramentum dicitur vnum.Quando ergo dicuntur dona, munera,pluraliter,refertur ad illas substantias panis & vini,quæ plura sunt composita per se,& nondum sunt corpus & sanguis Christi vnum. Vnde secundum Gorram super Matth. quamuis ibi sint plura materialiter, non tamen formaliter, propter vnam operationem,quam intendunt,scilicet refectionem spiritualē.

Sequitur in primis, quæ offerimus, vbi ponitur optatio salutis eorum,pro quibus offertur hoc sacrificium;& cui,quia Deo patri:vnde dicit in primis,idest principaliter tibi.Secundò,quis offert,quia sacerdos ex parte totius ecclesiæ,ideo dicit offerimus,non offero. Ex quo patet ꝙ malitia sacerdotis non vitiat effectum consecrationis, quia non offert ex bonitate vel malitia propria,sed ex officio quod gerit ex persona ecclesiæ,Tertiò pro quo offertur,& primò quia generaliter pro tota ecclesia, vnde dicit, pro tota ecclesia catholica. i. vniuersaliter toto orbe terrarum diffusa & fidei sacramentis vnita, non pro sinagoga Iudeorum abiecta & dispersa vbiq; per diabolum.Quartò ostendit,quid petit,vnde dicit, quam, scilicet ecclesiam, pacificare digneris, vt scilicet pacem habeat ab hæreticis & schismaticis, digneris etiam eam adunare, idest in vnitatem colligere,quæ dispersa est inter perfidos,vel paganos. Vel secundum Guili. Mutinen. orat hic presbyter pro inuicem discordantibus,vt vniantur in charitate.Additur autem, vt custodire digneris,scilicet a vitijs & dęmonibus,& regere, scilicet in prosperis. Deinde orat pro personis singularibus, & primò pro capitaneis ecclesiæ,scilicet pro Papa,quę verba addidit Clemens, & postea Pelagius Papa confirmauit, vnde idem dicit, Constat ab vniuerso orbe separatum esse,qui ob quamlibet dissensionem inter sacra mysteria Apostolici Pontificis secūdum consuetudinem memoriam non frequentat. Deinde pro Episcopo proprio,vnde dicit,pro Antistite nostro,quod episcopus celebrans omittit, cum sit ipsemet Antistes. Post hoc addit de seculari Principe, vnde dicit, & Principe nostro, hoc enim est consilium Apostoli. 1.ad Timo.2.cap. vbi inquit, Obsecro primo omnium fieri obsecrationes,orationes,postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus,qui in sublimitate sunt constituti, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Debet autē intentio celebrantis fieri ad personam illius episcopi, in cuius dioceesi celebrat. Romæ tamen non dicitur pro Antistite nostro,quia ibi Papa est episcopus. Similiter dicendum de Principe illo,in cuius regno vel ducatu celebrat.Deinde descendit generaliter orando pro omnibus fidelibus,vnde dicit,& omnibus orthodoxis, idest veris catholicis, non schismaticis vel hæreticis.Vnde orthodoxus dicitur ab orthos orthi,quod est rectum, & doxa gloria vel doctrina,quasi recta gloria vel doctrina. Qui ergo rectè glorificant Deum,& rectam fidei doctrinam sequūtur, orthodoxi vocantur, atque Apostolicè & catholicè. idest, per Apostolos fundatæ & prædicatæ fidei cultores.

Memento etiam Domine famulorum famularumque tuarum. Vbi iterum descendit in speciali ad memoriam certarum personarum.Vnde licèt Deus nosicat omnia, nec opus sit sibi demonstrare personam, pro qua orat presbyter,cum omnia nuda sint oculis eius,ad Hebrę.4.tamen obliuisci dicitur illorum,quibus gratiam suam non infundit.Similiter dicitur illorum recordari,quibus gratiam suam & dona largitur. Et est modus vulgarium, quo communiter dicunt tribulati,Deus oblitus est mei. Petit ergo hic duo. Primò explicitè pro quibusdam, secundò pro omnibus circunstantibus: vnde dicit, Memento Domine famulorum famularumque tuarum, non dicit seruorum, quia seruitus peccatum designat, Ioan. 8. Qui facit peccatum, seruus est peccati. Et tales quamdiu sunt in peccatis,obliuiscuntur a Deo,iuxta illud, Peccatores non exaudit Deus, Ioan. 9. Sed famulus dicitur a fauore,quia est in fauore & gratia Domini, vt sunt peccatores conuersi & pęnitentes pro peccatis,& tales Deus nouit, vnde petit presbyter recordari talium. Et sciendum quòd sacerdos debet facere memoriam ordinatè, vt scilicet primò oret pro illis qui sunt maiori charitate diligendi,& quia ordinata charitas incipit a se, ideo primò facit memoriam suijpsius, cogitando tantum mente, vel exprimendo vt Deus sui misereatur, & dimittat peccata,& tribuat gratiam. Deinde orat pro patre & matre, parentibus & fratribus atque sororibus. Tertiò pro benefactoribus. Quartò pro inimicis & persecutoribus. Quintò pro infidelibus, vt conuertantur ad fidem. Et hic quidam faciunt sibi dispositionem in mente satis pulchram, facientes talem memoriam ad similitudinem ordinis casuum,quorum primus est nominatiuus, in quo sibijpsius recordantur. Secundus genitiuus,& significat genitorem,idest,parentes. Tertius datiuus, & significat datorem vel benefactorem. Quartus accusatiuus, & significat accusatorem vel inimicum. Quintus vocatiuus,& significat vocandos ad fidem.Sextus ablatiuus, & significat mortuos a nobis ablatos. Et de istis fit mentio in secunda memoria. Sed quare prius pro viuis quàm pro mortuis oramus? Respondeo,quia viui sunt in maiori periculo,quia possunt damnari.mortui autem,pro quibus oratur,sunt in purgatorio, de quibus non timetur.Et de ista memoria debet se citò expedire,propter distractionem mentis & euagationem, non sicut quidam faciunt dormitantes in tali memoria,ita quòd quandoque populares recedunt a missa tędio victi. & hoc est scandalum, & per consequens fugiendum.

Sequitur, & omnium circunstantium, idest, audientium Missam, digneris esse propitius, quos vides in te credere rectè, & te deuotè diligere. Et ex hoc patet quòd valde vtile est interesse missæ, quia pro talibus specialiter oratur. Vnde statutum est, vt omnes fideles audiant missam Dominicis diebus & festiuis diebus,de consecra.distin.j. omnes fideles,&c.Missas.Et dicunt Doc. hoc idem esse præceptum, vt ibidem patet.Sequitur,pro quibus tibi offerimus,vel qui tibi offerunt,id est non solum illis digneris misereri, pro quibus hoc offerimus sacrificium laudis, sed etiam illis qui soli hoc offerunt pro se suisque omnibus, videlicet consanguineis & affinibus, familiaribus & amicis, pro redemptione animarum suarum,q.d.non pro temporali lucro, sed pro spe salutis & incolumitatis suæ, idest pro salute & incolumitate sua speranda. Et quia bona hominis triplicia sunt,ideo pro ęternis prius orat,scilicet pro spe salutis,secundò pro corporalibus, ideo dicit incolumitatis,idest corporalis sanitatis.tertiò pro spiritualibus,ideo dicit seu addit,pro redemptione animarum suarum. Sequitur, qui reddunt vota sua æterno Deo viuo & vero. Vota dicuntur illa,quæ voluntariè promittuntur.Dicuntur autem vota nostra quia fiunt a nobis ex libertate arbitrij sine coactione.Dicuntur etiam Dei,quia per gratiam eius fiunt,quam dat illis qui vouēt, vt possint etiam ea perficere.Sed circa prædicta quæritur,quare presbyter non orat primò pro se,sed prius & principaliter orat pro Papa,& se omittit;Ad quod dicēdum, quòd ibi orat ut persona publica, ideo publicum bonum seu communem præfert proprio bono: hic autem orat vt persona singularis, intrando, memoriam singularium & priuatarum personarum; & ideo ꝑponit se omnibus.

Communicantes. Postquam posuit commemorationem illorum, qui salute indignet,hic ponit illos qui ad salutem adiuuant, vt sunt Sancti.Et primò ponit eos in generali, secundò in speciali. Dicit ergo,cōmunicantes. Et hoc composuit Linus Papa,communicantes, idest participantes cum Sanctis in hoc, quòd Deum videmus, licèt differenter, quia nos per fidem, ipsi ad oculum. Tamen ex quo idem obiectum habemus cum illis, scilicet vnū Deum, ergo participamus cum eis, & memoriam veneranter colimus,in primis gloriosę Virginis Marię genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi,sed & beatorum Apostolorum ac martyrū tuorum, Petri & Pauli,vbi ponit 12.Apostolos,& 12.martyres.Confessores autem non ponit:cuius ratio est,quia tempore quo compositus est canon,non celebrabatur memoria confessorum ita solenniter:vel ideo ponuntur martyres,quia imitati sunt Christum in passione, & maximum honorem ostenderunt pro ipso morientes, quod non fecerunt confessores, hoc autem sacrificium est maximi amoris. Ponuntur etiam aliqui martyres minus notabiles, quod factum est diuina dispensatione.Nam vt dicitur,cum sanctis patres deleuissent istos, & alios scribere vellent, cras inuenerunt illos deletos aureis literis scriptos,vnde bonum est etiam aliquando minus Sanctis reputatis reuerentiam impendere,& eorum suffragia postulare: quia sm Tho.quibusdam sanctis datum est patrocinari specialiter & in specialibus negotijs,vt beato Antonio contra ignem, &c. Præponitur autem omnibus sanctis beata Virgo Maria,quia ipsa est salutis nostræ præcipua adiutrix, & ipsa in cęlo primum locum tenet post Dei filium.Deinde ponuntur Apostoli, quia ipsi tradiderunt nobis formam & ritum huius sacrificij.Deinde martyres,qui pro illo qui est in hoc sacramento, se obtulerunt hostiā viuentem.Petimus autem hic eorum suffragium, significantes ꝙ quamdiu sumus in hac vita, necesse habemus eorum suffragia postulare,cū ipsi Christo sint in gloria propinqui,vnde possunt nobis impetrare gloriam. Post eleuationē verò petimus eorum consortium, designantes per hoc ꝙ post resurrectionē iungemur Sanctorum cōsortio,& non indigebimus suffragio. Non dirigimus autem orationes nostras ad Sanctos,vt per eos impleantur quæ postulamus,sed vt eorum præcibus nostræ orationes sortiantur effectum. In quibusdam libris ponitur hic signum crucis cum dicitur, muniamur auxilio, sed non habet fundamentum,cum non petamus hic muniri signo crucis, sed patrocinio sanctorum.Quomodo autem sancti vident orationes nostras,dicit hic Bern.de Parantinis ꝙ non cognoscunt eas cognitione naturali vel beata,sed virtute reuelationis, per quā cognoscunt orationes nostras vocales siue mentales.Fit etiam additio

additio in quibuſdam feſtiuitatibus,quia ibi petimus protectionem diuinam ſpālem,vt in Natali, in Epiphania, in Paſcha, in Aſcenſione,& in Pentecoſte,in quibus ſpālia dona circa nos facta recoluntur, quæ nobis dari tunc poſtulamus. In fine autem hic non dicitur,Amen,quia Angeli reſpondent, Amen.

Hanc igitur oblationem Hic addidit Leo Papa anno Domini 444.vbi quaſi comprehendendo omnia ſupradicta,ſummariè cōcluditur.Petit ergo quatuor.Primò petit acceptationem oblationis, vnde dicit, Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtrę.Et vide quare hic presbyter ſpecialiter appellat ſe ſeruum,ſuperius verò alios appellat famulos. Ratio, quia quilibet debet ſe reputare peccatorem, & non alios.Dicitur autem oblatio ſeruitus,quia ſumus empti iſta oblatione,iuxta illud,Empti eſtis pretio magno.Sed & cunctę familiæ tuæ,quæ tibi famulantur & ſeruiunt,vt placatus accipias.Licet n.Deus ſit ſemper placatus.ideſt miſericors,quantum eſt in ipſo ſacrificio:tamen ſępe offenditur ex parte miniſtrorum, qn̄ ſunt in peccato.ſequitur,Dieſq; noſtros,vbi petit fędus pacis.vnde dicit,Dieſq; noſtros in tua pace diſponas.Et loquitur non ſolum de pace temporis,ſed etiam pectoris, quæ eſt ceſſatio à peccatis.Atque ab æterna damnatione nos eripi,vbi petit euaſionē carceris.ſ. damnationem perpetuam. Et in electorum tuorum iubeas grege numerari,ubi petit adiunctionem cum electis.Per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Et iſtam particulam ſanctus Grego.compoſuit. Fit autem appoſitio iſtius particulæ certis diebus, vt in reſurrectione & Pentecoſte. Ex quo enim petimus remunerationem,quę fit per reſurrectionem Chriſti,& ſpiritus ſancti miſſionem,ideo tunc fit additio, ſecundum alios ēt in cęna domini, quia per illud ſacrificium tunc inſtitutum datˉ remuneratio,iuxta illud, Qui manducat hunc panem. Hæc autem verba dicens ſacerdos ſe profundè inclinat, ſignificans ꝙ legalis ſacerdos ſummo conamine obumbrabatur ne videretur, vel quia orauit Chriſtus profundè ſe inclinando & humiliando ante horam paſſionis.

¶ Sequitur ſecunda pars Canonis.

QVam oblationem, &c. Hæc eſt ſecunda pars canonis, in qua ponitur ſacrificij conſecratio. Et habet tria dicta.Primò namque virtus conſecrandi petitur.Secundò ipſa conſecratio perficitur ibi, Qui predie. Tertiò rei conſecratæ cōmemoratio exprimitur.ibi,Vnde & memores

Circa primum, primò ponit ſacrificij oblationem. Secundò oblationis benedictionem, ibi, quæſumus benedictam. Tertiò ſacrificij tranſſubſtantiationem,ibi,vt nobis. Dicit ergo, quam oblationem, ideſt terrenam materiam ad corpus filij tui deſtinatam,ſecundum Guili.Manitin. Tu Deus quæſumus in omnibus,id eſt tota cogitatione,tota mente, & toto intellectu digneris facere.Benedictam,ideſt, per quam homines benedicantur. Aſcriptam.ideſt,per quam homines aſcribantur in cęlo. Ratā, ideſt per quam de viſceribus Chriſti eſſe cenſeantur. Rationabilem,ideſt per quam à beſtiali ſenſu exuantur.Acceptabilem,vt qui nobiſmetipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles vnico filio eius ſimus.Ita exponit Auguſt.de conſecra.diſt.2.vtrum ſub figura,ſed Inn.exponit referēdo ad Chriſtum benedictam,ideſt immunem a peccato.Aſcriptam,ideſt ſcripturis prænuntiatam & figuratam.Ratam,ideſt non tranſitoriam,ſicut vetus lex.Rationabilem, ideſt quaſi non peculiarem, ſicut erat hoſtia legalis,quæ non mundabat à peccato.Acceptabilem, contra illam, de qua Eſa.& Hiere.dicunt, Obtuliſti hoſtiam non acceptam. Communiter tamen hoc refertur ad differentiam oblationis Iudæ.Illa enim traditio fuit maledicta,ideo iſta ſit benedicta. Illa fuit ꝓſcripta vel deſcripta de libro viuentiū,ideo digneris facere aſcriptā iſtā. Illa fuit irrita.i.iniqua & deteſtabilis, ideo Deus fac iſtā ratā.Itē illa fuit irrationabilis,ideo Deus fac iſtam rōnabilem,ideſt,ratione plenam,vt fiat rationabile noſtræ ſeruitutis obſequium.Ille reddidit mala pro bonis, propter quod reprobatus eſt, ſed tu Deus fac hanc acceptabilem per quam tibi nos reddas acceptos.Fiunt autem hic quinque ſigna crucis, tres cōmunes ſuper panem, & calicem ſimul, quarta autem ſuper panem,& quinta ſuper calicem per ſe. Et ſignificant quinque loca vulnerum eius. Vel ſecundum Inno.tres ſignificant.30.denarios,pro quibus venditus eſt Chriſtus:duę autem venditionem, & emptionem, ſiue venditorem & venditum. Vel ſecundum Bern,de Parā.& ſecundum Guil. Manitiñ. ſignificant tria, quæ Chriſtus fecit circa hoc ſacramentum.Nam accepit,benedixit, & dedit,ecce tria.Et ſpecialiter fit crux vna.ſupra oblatā,& vna ſuper calicem,quia dixit,Hoc eſt enim,corpus meum, & iterū, Bibite ex omnes.& ſequitur,Vt nobis corpus & ſanguis fiat dilectiſſimi filij tui domini noſtri Ieſu Chriſti,vbi petit tranſſubſtātiationem panis in corpus Chriſti per hoc verbum cum dicit, Fiat.Illud enim eſt verbum creationis ſiue creatoris,Gen.1. vbi dixit,Fiat lux.& ſequitur,Et factum eſt ita.Et non dicit ſacerdos Vt faciā corpus Chriſti,qa non eſt niſi miniſter huius cōuerſionis,ideo nō in ꝓpria pſona ſed in pſona Chriſti dicit,Fiat,Dicit autem dilectiſſimi filij tui, quia nullus poteſt eſſe dilectus Deo quantumcunque ſanctus,ſicut Chriſtus,ratione cuius dilectionis propter ipſum totius mundi peccata indulſit. Fiunt autem duæ cruces,vna ſuper panem, alia ſuper calicem, ad ſignificandum ꝙ hoc ſacramentum valet ad ſalutem corporis,& animæ.

Sequitur, qui pridie. Hæc verba addidit Ale.1.anno domini,122.Et hæc perficitur conſecratio Circa quod primò repræſentatur, quid Chriſtus in cęna fecit, vnde dicit,Qui pridie,i.vna die antequā paſſus eſt, vel vna die præcedente ante paſſionem,accepit panem.Et in hoc loco terſis digitis ſuper corporale,accipit ſacerdos hoſtia reuerenter. Et debet eam tenere ſubmiſsè,non oſtendendo populo,vel miniſtro,ne videatur aliquo modo ante conſecrationem. vnde dicit, Accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas,& eleuatis in cęlum oculis ad te Deum patrem ſuum omnipotentē. Et hic eleuat ſacerdos oculos ſupra cęlum,in quo Chriſtus ſignificatur,quia oculos mentis debemus eleuare in cęlum,vnde veniat auxilium nobis,vt dicitur in Pſal.quia omne bonum deſurſum deſcendit.ſequitur,Gratias agens, nō pro ſe,ſed pro noſtra redemptione.Benedixit,& fit ibi crux ſuper hoſtiam, quæ ſignificat ꝙ Chriſtus paſſus in natura humana.ſ.in corpore & anima quia dixit, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et ideo per ſe benedicitur hoſtia, & per ſe calix. Et non intelligas ꝙ Chriſtus benedixit,i.crucem fecit ſuper panem,cū virtus crucis nulla fuerit ante paſſionem eius,ſed benedixit.i. verba conſecrationis.ſ.illa.Hoc eſt.n.corpus meum,ſuper panem protulit, quorū virtute verborum facta eſt ſtatim benedicta tranſſubſtantiatio panis in corpus Chriſti. Vnde expone,Benedixit.i.vī benedictionis verbis per ipſum prolatis dedit, vt tranſſubſtantiaretur panis in corpus Chriſti verum.Sequitur,Ac fregit, deditque diſcipulis ſuis,dicens,Accipite & manducate. Vbi ſciendum ꝙ licet hic dicatur ꝙ Chriſtus prius fregit,& tunc conſecrauit,tamē ita non intelligendū eſt ꝙ Chriſtus prius fregiſſet,& tunc bn̄dixiſſet,ſed ꝙ Chriſtus poſt n̄bdictionē & conuerſionē fregit. Vn̄ ſic conſtrue literam,Accepit panem,& benedixit.ſ.dicens,Hoc eſt n. corpus meum,& tunc fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens, Accipite & comedite, hoc eſt enim corpus meum. Prius ergo protulit illa verba, vt eis vim conficiendi tribueret. Deinde ea protulit, vt Apoſtolos formam conficiendi doceret. Ita dicit Guil.Communiter tamen dicitur ꝙ ſemel protulit Chriſtus illa verba,tunc.ſ. qn̄ voluit dare Apoſtolis. Vnde dando eis, tūc benedixit per illa verba iam dicta, ſ. Hoc eſt. n. corpus meum, Ita dicit Gorram ſuper Matth.Et ita per illa verba ſemel prolata ſimul confecit,& formam conficiendi dedit,vt dicit Bern.de Parantinis,Vnde ſenſus eſt,Benedixit,fregit,deditque diſcipulis ſuis & tunc dixit, Hoc eſt enim corpus meum. Et iſte eſt verus intellectus.

Hoc eſt enim corpus meum. Iſta eſt forma conſecrationis venerabilis ſacramenti eucharistiæ,quam dicens ſacerdos habeat intentionem veram ꝯſecrandi corpus Chriſti.Non omittat autem illam coniunctionem. n.quia licèt non ſit de ſubſtantia ſacramenti, eſt tamen de eſſentia præcepti,vnde grauiter peccaret omittens eam. Aliqui verò dicentes iſta verba,tenent hoſtiam in manibus, ita ꝙ poſſit videri a circunſtantibus,quod eſt graue periculum,quia tunc poteſt adorari per ſimplices ante cōſecrationem, quod erit graue peccatum idolatriæ.Et ideo teneat eam valde depreſsè in altari,ne videatur.Fit autem eleuatio hoſtiæ ſacratiſſimi corporis Chriſti,vt oſtendatur omnibus oblata eſſe ad ſalutem, iuxta illud,Ego ſi exaltatus fuero a terra,&c.Secundò,vt ex tunc populus cognoſcat ibi eſſe veritatem ſacramenti,quæ non prius facta eſt,ſed modo,vt iam ſciat veraciter adorare Deum præſentem. Expoſitio autem iſtius formæ verborum requiratur ſupra in tractatu de ſacramentis,circa ſacramentum euchariſtiæ, vbi ſufficienter expedita eſt,ſequitur ſimiliter,&c.vbi ponitur forma cōſecrationis ſanguinis Chri. Vbi ſciendum ꝙ ſacerdos volens ꝓferre iſta verba,dum ipſum calicem accipere ambabus manib., & cum dicit,Benedixit,debet facere crucem ſuper calicem, tenēdo calicem in manu ſiniſtra,ne tactu vel impetu cadat. Crux ſuper calicem ſignificat paſſionem Chriſti in anima, vt dictum eſt,& etiam noſtram ſalutem in anima,& facta cruce, debet tenere calicem ſicut prius.Et hoc facto profert verba conſecrationis habendo intentionem conſecrandi ſanguinem Chriſti. Et ſi poteſt habere actualem,eſt tanto melius.Debet autem proferre verba iſta ſine aſpiratione magna, non ſicut quidam fatui faciunt facientes anhelitum magnum ac peſſimum in hoſtiā vel calicem,ita ꝙ aſtantes ſcandalizantur. Vnde dr̄,Similiter poſtq̄ cęnatum eſt,accipiens hunc præclarum calicem.Et ponitur hic continens pro contento. i. vinum cum aqua mixtum in calice ad tranſubſtantiandum in ſanguinem ſuum. Dicit etiam hunc calicem,quia idem eſt nunc,qui fuit tunc in ſpecie ſimilis quantum ad materiam calicis: quantum verò ad contentum Chriſti ſanguinem,idem eſt in numero tunc qui fuit tunc. Addit autē præclarum,quia iſtud ſacrificium inter omnia eſt præclariſſimū vnde Pſal. Calix meus inebrians quàm præclarus eſt,ſequitur, Item

Item tibi gratias agens,quod referas ad illud,quod dictū eſt ſiſi modo,& facit ſicut prius agendo gratias Deo patri.ſequitur,Benedixit,deditque diſcipulis ſuis dicens,Accipite & bibite ex hoc omnes, &c.

Hic eſt enim calix ſanguinis mei noui & ęterni teſtamēti, myſteriū fidei,qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Hoc totum eſt de forma cōſecrationis ſanguinis, & exponitur,Hic eſt calix ſanguinis mei.i. hic eſt ſanguis meus in calice contentus, noui.i.vltimi,& ęterni.i.perpetui teſtamenti, myſterium fidei.i. habens ſecretam & abſconditam intelligentiam tenendam per fidem,quia aliud vr̄,& aliud ſub viſis ſpeciebus firmeter eſſe creditur, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionē peccatorū.Dicit notanter pro multis, & non dicit pro oīb.qa licet ꝓ oīb.effuſus eſt quantū ad ſufficientiā,ita ꝙ ſufficiēs eſt ſaluare omnes,non tamen quantum ad efficaciam,quia non omnes efficiuntur ſaluati per ipſum.Dicit autem pro vobis.q.d.iudęis,qa Apoſtoli iudęi erant,& pro multis. ſ. gentibus, in remiſſionem peccatorum.i.propter remiſſionem peccatorum. His dictis eleuat ſacerdos calicem,vt populus adoret,ſciens iam ibi veraciter eſſe ſanguinem Chriſti.Aliqui autem eleuant tectum calicem, aliqui diſcoopertum, ſed non eſt vis: nam coopertus deſignat occultum & difficile myſterium ſacramenti huius, diſcoopertus autem ſignificat ſeparationem ſanguinis Chriſti a ſuo corpore tempore paſſionis. Et ob hanc etiam cauſam ſeparatim cōſecratur corpus Chriſti & ſanguis,vt ſignificatio exprimatur,vt dicit Gorram ſuper Mattheum,26.c. Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. hæc clauſula quia tam conſecrationis corporis quàm etiam ſanguinis reſpicit complementum,ideo poſt vtrunque eſt dicenda.

Sciendum etiam ꝙ tempore eleuationis debet fieri a populo deuota inclinatio,vt dicitur in c.ſanè.de cele.miſ. & poſſunt dici hæc verba à populo,vt dicit glo.ibidem,Salue lux mundi,verbum patris,hoſtia vera, viua caro, deitas integra, verus homo. Poſſunt etiam dici iſta, Tranſſubſtantientur res iſtæ in corpus & ſanguinem tuum Domine, ad honorem, & laudem nominis tui,ad remiſſionem peccatorum,& ad ſalutem animarū noſtrarum.Poteſt etiam dici tunc,Pater noſter,&c.Vnde & memores Domine nos ſerui tui,vbi ponitur conſecratæ rei commemoratio.Quia.n.Chriſtus dixit,Hoc facite in meam commemorationē,ideo & preſbyter dicit,Vnde & memores nos ſerui tui. Hoc dicunt miniſtri cauſam humilitatis vocantes ſe ſeruos. Sed & hæc plebs tua ſancta.i. per baptiſmū ſanctificata, eiuſdem Chriſti filii tui Domini Dei noſtri tam beatæ paſſionis. Et hic ſacerdos manus extendit ad modum crucis, vt per illam extenſionē manuum ſuarum, extenſionem manuum Chriſti repreſentet in cruce.Contra quod tamen faciunt illi,qui vix manus mouēt verecundantes manus extēdere in hoc loco.Sed tu miſer, ſicut & ego, vt quid vereris tanti Domini & Dei tui repręſentare figuram & diſpoſitionem,qua te redemit, & nō vereris circa illicitas choreas,& forſan amplexus mulierum extendere manus, pedes,brachia,atque totum corpus,& repręſentare diaboli figuram:Sequitur,Necnō ab inferis reſurrectionis, ubi ſacerdos ꝯhit ad ſe brachia. Et ſignificat ab īferis reſurrectionē.Sequit,Sed & in cęlos glorioſæ aſcenſionis, vbi ſacerdos erigit altius manus vſque ad humeros, in ſignum ꝙ Chriſtus eleuatis manibus ferebatur in cęlum,& ab hoc loco ſtringuntur digiti. ſ. pollices & indices vtriuſque manus,nec diſiunguntur niſi quando opus eſt tangere ſacr̄m, quod fit ob reuerentiam ſacr̄i, ne digiti aliquid tangant poſt contractum corporis Chriſti, ne etiam eis incautè aliquid cohæreat,quod per diſiunctionem deperdatur, quod eſſet magnum peccatum, ideo ſit ſacerdos in hoc multū cautus.Sequitur,Offerimus pręclaræ maieſtati tuæ. i. præ omnibus alijs claræ:quia licet corpora ſanctorum erunt clara,tamen Deus præclarior eſt in ſua maieſtate,quia eſt ſpeculum ſine macula.Sequitur,De tuis donis,quod dicit ratione ſpiritualium,ac datis,ratione temporalium in pręſenti. Et quid offerimus: ſubdit, hoſtiam puram, quia Chriſtus conceptus eſt ſine originali peccato de virgine;ſanctam, ſine mortali: immaculatam, ſine veniali;panem ſanctum,vitæ ęternæ,panem viatoribus præſentis vitæ pro vita ęterna conſequenda præparatum,& calicem ſalutis perpetuæ, quia ipſe eſt reficiens & inebrians in patria, ſm̄ Bern.de Paran.Fiunt aūt hic quinq; cruces ad deſignandum ꝙ Chriſtus in quinq; ſenſibus patiebatur, vel ēt plagas & vulnera, duas manuū, & duas pedum,& vnam lateris,ſm̄ Guil. Manitin. Facit aūt tres cōes ſuper vtrūque.ſ.corpus & ſanguinem,& duas per ſe quamlibet ſingulariter, ſm̄ aūt Bern. de Parā. ſignificant quinque effuſiones ſanguinis Chriſti.ſ.in circunciſione,in ſudore,in flagellatione,in crucifixione, & in lateris apertione.

¶ Sequitur tertia pars canonis.

SVpra quæ propitio ac ſereno vultu, &c. Hic ponitur tertia pars canonis, in qua ponitur effectus ſacr̄i, qui eſt res tantum,Et ſunt tres particulæ Primò petitur donorum acceptatio.Secundò diuinæ miſericordiæ imploratio,ibi,ſupplices. Tertiò collatio gloriæ, ibi,memento Domine. Dicit ergo,ſupplices te rogamus. Vbi ſacerdos cancellat manus in modum crucis eleuando eas,ita ꝙ aliqualiter ad miniſtrū protrahi poſſunt.Et eſt ſenſus,Supplices te rogamus,vt ſuper iſta dona ꝓpitio ac ſereno vultu reſpicere digneris,propitio id eſt accipiendo ea tanquam tibi gratuitè placita,ac ſereno.i.miſericordi, iuxta illud Illuminet vultum ſuum ſuper nos, &c.Reſpicere digneris.i.accepta habere digneris,vnde ſequitur,& accepta habere ſicut accepta dignatus es habere munera pueri tui iuſti Abel, de iſto Abel habetur hiſtoria Gē.4.vbi dicit,reſpexit dn̄s ad Abel. & ad munera eius,& ita fuerunt Deo accepta.ſequitur,& ſacrificium patriarchæ noſtri Abraæ,qui filium ſuum voluit immolare.Gen.22.ꝙ reputatum eſt ei ad iuſtitiam.ſequitur,& ꝙ tibi obtulit ſacerdos tuus ſummus Melchiſedech, de iſto dicit Ber. de Parā.ꝙ fuit primogenitus Noe,qui vixit temporibus Abraæ,& iſte obtulit panem,& vinum,in ſacrificium, gratias agens Deo pro victoria Abraæ,conceſſa ſuper quinq; regibus,per quæ omnia deſignatur iſtius ſacramenti grata Deo acceptabilitas. nam ſicut Abel obtulit grata primogenita, ſic Chriſtus oblatus eſt primogenitus in multis fratribus: & ſicut Abraam vnicum obtulit filiū,ſic Chriſtus vnicus Dei patris oblatus eſt: & ſicut Melchiſedech obtulit panem,& vinum,ſic Chriſtus in pane,& vino ſacramētum hoc inſtituit,de quo dicitur, Tu es ſacerdos in ęternum,ſm̄ ordinem Melchiſedecch. vocat autem Abel puerum, non à pueritia, quia fuit vir 20.ann. ſed à puritate innocentiæ. Abraam autem dicitur patriarcha i.pater fidei catholicæ, quia primus in Deum credidit,& primus incarnationem pręcognouit.Io.13.vidit,& gauiſus eſt.ſāctum ſacrificium,immaculatatā hoſtiam,hoc addidit Leo Papa.

Supplices. Hic petitur diuinæ gratiæ infuſio. vnde dicit,ſupplices.i.humiles te rogamus omnipotens Deus,vbi ſacerdos humiliter inclinatur, cancellatis manibus poſitis ſuper altare, quæ cancellatio ſicut & prima ſignificat,ꝙ per crucem,& paſſionem petit offerri iſta; ſiniſtra autem ſupponitur, per quam ſignificatur paſſio Chriſti, ſed dextra ſ̃. ponitur,per quam Chriſti reſurrectio deſignatur.ſequitur,Iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui,quod exponit Tho.in 4.ſent.diſt.13.non ꝙ Angelus iſta conſecret, cum poteſtatē nō habeat,ſed orationem ſacerdotis,& populi Deo pn̄tat,ſm̄ illud Apoſto.8.aſcendit fumus aromatum in conſpectu Dn̄i.i. vota, vel ſupplicationes fidelium, de manu Angeli, quæ ſunt orationes Sanctorum.exponitur ergo,iube hæc vota, vel ſupplicationes fidelium perferri per manus. i. per miniſteria Angelorū in ſublime altare.i.in eccleſiam triumphantem,vel in plenam participationem deitatis,ꝙ eſt ſublime altare,vnde ſequitur in conſpectu diuinæ maieſta.tuæ,vel iube perferri hæc.i.eccleſiam militantem in ſublime altare.i.in eccleſiam triumphantem,& hoc fac per manus Angeli.i.filij tui.ſequitur, & præſta, vt quotquot. ſ.fideles,ex hac altari participatione, &c.& hic primò ſacerdos diſiungit manus, & oſculatur altare in dextera parte, per quod repræſentatur oſculum Iudæ quod dedit Chriſto, cum ſurrexit ab oratione,& fit hoc in deteſtationem ipſius Iudæi,ſequitur,ſacroſanctum filij tui corpus. & hic facit crucem ſuper Hoſtiam. ſequitur,& ſanguinem,& hic facit aliam crucem ſuper calicem ſequitur, ſumpſerimus omni benedictione cęleſti, & gratia repleamur,hic ſignat ſe ante faciem.Crux ſuper hoſtiam,deſignat vincula,quibus alligatum fuit corpus Chriſti.Crux ſuper calicē deſignat flagellum,quo eductus eſt ſanguis de corpore Chriſti. Crux ſuper faciem deſignat ſputa in faciem Chriſti, vel ſignant iſtæ cruces,ꝙ Chriſtus ter orauit, vel etiam ꝙ tria verba dixit in cruce:primum,Pater dimitte illis;ſecundum,in manus tuas;tertium,vt quid dereliquiſti me.

¶ Sequitur quarta pars canonis.

MEmento Etiam Domine famulorum famularumque tuarum, vbi petitur collatio glorię, & primo mortuis,poſtea viuis.vnde dicit,memento domine famulorum famularumque tuarum.vbi ſciendum,ꝙ licet quidam mortui ſunt in cęlo,quidam in inferno, & quidā in purgatorio: tamen quia nobis non conſtat de ſingulis in ſpeciali, ideo quaſi ęſtimātes eos eſſe in purgatorio,oramus pro omnib. & ideo dicimus, memento domine, &c.qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei.i.oſtenderunt aliquod ſignum fidei,puta habuerunt contritionem,vel deuotionem,decedentes. nam de talib. adhuc eſt ſpes,& dormiunt in ſumno pacis.i.ſine peccato mortali, ſm̄ Ber. de Parā. & debet hic fieri memoria eodem modo, ſicut ſupra, primò pro illis pro quibus ſpecialiter miſſa legitur, vel qui in ſpeciali memoria ſunt tibi commendati. ſecundò pro parentibus mortuis.tertiò pro benefactoribus.quartò pro omnibus fidelibus defunctis, non autem pro inimicis, ſecundum quoſdam.& hoc dico de illis,de quibus certum eſt, ꝙ non recōciliati deceſſerunt,quia pro illis nominatim non eſt orandum, imò nec generaliter,niſi ſub conditione inquantum ſunt ſuſceptibiles ſuffragij, ſequitur ſecunda memoria, ipſis & omnibus in Chriſto requieſcentibus.i. in fide Chriſti quieſcentibus locū refrigerij lucis,& pacis,ut indulgeas deprecamur.& nō eſt opus dicere ipſis domine,quia præmittitur,prius memētọ dn̄e, vnde illud

illud quod sequitur. s. indulgeas, refertur ad illud domine, aliter numillorum superflueret, & dicit locum refrigerij, vnde regnum celorum dr locus refrigerij respectu purgatorij, qui est locus ardoris maximi, & caloris: qui sm Augu. ibi est pena maior, quàm aliqua, quæ potest excogitari in mundo. dicit ẽt locũ lucis quia purgatorium est locus obscuritatis. dicit ẽt locum pacis, quia purgatorium est locus inquietudinis, quia nunq̃ animæ habent pacem, nec quietem, non sicut quidam fingunt, dicentes eos feria secunda quiescere. aliqui verò dominico die, quæ omnia sunt friuola, ac insana, & sacris scripturis 9tria. sequitur, nobis quoque peccatoribus, vbi petit glorię collationem viuis. Primò. n. petit collationem eiusdem gloriæ. Secundò gloriæ societatem cum sanctis Apostolis. Tertiò ponit mediatorem, per quam hoc exequi postulat, dicens, Per dñm, &c. Circa primum no. q̃ sacerdos dicens ista verba eleuata modicum voce tundit pectus suum, per quod interrumpit silentium, significans per hoc confessionem, & contritionem latronis pęnitentis in cruce, qui increpans alium dixit, Nos quidem. s. tanquàm peccatores, digna factis recipimus. vnde sacerdos dicit, nobis quoq; peccatoribus famulis tuis de multitudine miserationum tuarũ sperantibus. s. sicut ille latro sperauit. Percussio autem pectoris significat illam tunsionem pectoris illorum, qui aderant ad spectaculum passionis Christi, & percutientes pectora reuertebantur in Hierusalem, exaltatio verò crucis significat clamorem Centurionis dicentis, Vere filius Dei erat iste. sequitur, partem aliq̃, & societatem donare digneris. licet. n. Deus sit simplex non habens partes, tñ dicit partem aliq̃, propter hoc, quia quilibet sm meritum habebit diuinæ faciei visionem, ita q̃ vnus alio perfectius videbit Deum, vel quia Sancti videbunt Deum totum, nõ tñ totaliter. i. non sm omnes modos, quibus est visibilis, quia est infinitus, & cum comprehendi non possit, ergo quasi partem dabit nobis. Totaliter aũt non est comprehensibilis Deus, nisi filio suo qui est in sinu suo, vt dr Io. j. sequitur cum Io. sm Bern. de Param. S. Io. Bapt. & præfertur Stephano, nec mirum, quia & Apostolis præfertur. adiungitur Stephano, quia isti duo erant primi martyres noui testamenti. Inn. tñ dicit q̃ hic repetitur Ioan. Euangelista pp priuilegium virginitatis, quia virgines sequunt̃ agnum quocunque ierit. Ante verò consecrationem ponitur pp priuilegium apostolatus, sed credit Bern. q̃ melius intelligat de Baptista, qui pp excellentiam singularis sanctitatis nõ debet excludi à canone, postea ponuntur duo apl̃i. s. Mathia, & Barnaba, qui ideo post consecrationem, & non anteponuntur, quia isti post ascensionem Dñi fuerunt electi. deinde ponitur Ignatio, de quo legitur, q̃ cum esset deuotus Christo, & beatæ Virgini, post eius mortem inuentum est hoc nomen Iesus aureis literis scriptum in suo corde in omnibus partibus. ponuntur autẽ quinque martyres post mortem Christi, pp quinque vulnera Christi. Item pp septem dona spiritussancti ponuntur 7. virgines ibidem, quæ sequuntur. sequitur, non æstimator meriti, quia non sm exigentiam meritorum retribuis, sed magis præmiando q̃ quisque meruit. deinde concluditur, per Christum Dñm nostrum, & non dr amen, quia sm Doc illud respondent Angeli, quia fit continuatio ad præcedentia, vnde statim sequitur, in cuius virtute hoc petimus, cum dr, per quem. s. Christum hoc sacramentum habet originem quò ad plura. Et primò quò ad esse naturæ dr creas. secundo quò ad esse sacramenti, vnde dr sanctificas. tertiò quò ad esse virtutis, viuificas. quarto quò ad effectum gratiæ quæ est vita animæ, vnde dr benedicis. quintò quò ad augmentum gratiæ eiusdem, & q̃tum ad operationẽ, & vsũ: vnde dr, & præstas nobis. Est ergo sensus, per quem. s. Christum, tu Deus pater oĩa bona creas condendo naturam, viuificas consubstantiãdo naturam, benedicis accumulãdo gratiam, & p̃stas q̃tum ad vsum. oĩa. n. creata sunt per Christum. Io. j. oĩa sanctificãtur, quia à plenitudine eius accipiũt vniuersi, oĩa viuũt, quia ipse est vita. Io. 14. oĩa benedicũtur, quia ipse est bñdictus fructus ventris, Luc. j. & aliqui dicunt, per quem hæc oĩa Dñe semp̃ bona creas, & est sensus, hæc oĩa. s. panem, & vinum, & aq̃ creas, sm causas primordiales, &c. sanctificas, sm causas sacramentales, viuificas, vt transferãtur in corpus Christi, & eius sanguinem, & iõ bñdicis vt nos per ipsa bñdicamur. sm alios hoc pronomẽ hæc nõ ponitur ibi, in quo sequẽda est cõsuetudo ecclesiæ, sequitur, & præstas nobis, vbi sacerdos remouet corporale de calice, ad denotãdum q̃ Christus emisit spiritum, & velũ templi scissum est, & aperta sunt nobis abscõdita in lege mysteria. Accepta quoque hostia, dicit, & præstas nobis per ipsum. s. tanq̃ mediatorem, & hic facit vnam crucem per totum os calicis procedẽdo vltra calicem. vnde dicit, & cum ipso, & hic facit minorem crucem. s. a labio calicis ad aliud. post hoc dicit, & ĩ ipso, & hic facit adhuc minorem crucem. s. in calice, tandem subdit, est tibi Deo patri oĩpotẽti, vbi iterum facit magnam crucem super primũ labiũ calicis, incipiẽdo ab extremo calicis labio versus seipsum. deinde subinfert in vnitate spiritussancti oĩs honor, & gloria. & hic facit paruam crucem in pedem calicis. Est aũt sensus verborum per ipsum, tãq̃ mediatorem, cum ipso tãq̃ cum æquali, & in ipso tãq̃ in cõsubstãtiali, vel hic significãtur tres personæ sanctæ

Trinitatis, vnde patri attribuitur auctoritas, vnde dicit per ipsum, filio equalitas, ideo dr cum ipso spiritui sancto cõitas, ideo dr in ipso. signa vero crucis tria prius facta per illa verba, sanctificas, &c. quæ fiunt coopperto calice, significat tres crucifixiones, sm Tho. nam hora tertia crucifixus est linguis Iudæorum clamãtium, Crucifige, &c. hora sexta manibus gẽtilium, vt dicit Io. hora nona emisit spiritum. Et quia post interuallum trium horarum Christus crucifixus est manibus Gentilium, cum milites crucifigerẽt Iesum, ideo iterum sacerdos facit tres cruces super calicem discoopertum super tribus verbis. s. per ipsum, cum ipso, & in ipso, designãs illam crucifixionẽ, quæ facta est post tres horas interpositas inter tertiam, & sextam. quia vero ibi fuit diuisio corporis, & aĩæ, ideo iterum facit duas cruces, vt dictũ est, vel sm Guil. Manitũ. tres cruces per illa verba, per ipsum, &c. significat fidem Cẽturionis, qua credidit vnum Deum in Trinitate. Duæ verò aliæ significãt duo sacramẽta, quæ fluxerũt de latere Christi, videlicet aqua regenerationis baptismi, & sanguis redemptionis gñis humani, vel signãt quinque cruciatus Christi, ante mortem tres. s. alapas, sputa, & flagella, i mortem crucifixionẽ, & post mortem lateris apertionem. quarta vero significat aĩæ à corpore separationem, quinta descẽsum in limbum. sequitur. Per oĩa secula seculorum, quod debet dici alta voce, sed anteq̃ hoc dicatur, ponatur reuerenter hostia ante calicẽ in suo loco, & tũc statim debet cooperiri calix quo facto dr, Per oĩa secula seculorum, & hoc alta voce, ad designãdum, q̃ Christus clamãs alta voce emisit spiritum, & respõdetur, amẽ, ad significãdum clamorem mulierum lamentãtium Dñm, vnde & tũc chorus lamentabiliter respondet.

¶Quinta pars principalis Missæ.

OREmus, præceptis salutaribus, &c. hic ponit præceptionem, circa quam præmittuntur multæ præparationes. s. tam generales vt sunt, Pater noster, & quam spẽciales, vt aliæ orationes. dicit ergo oremus præcepti Salutaribus moniti. Circa quod sciendum, q̃ hæc oratio prius non dicebatur in missa, sed Grego. fecit eam dici, quia non fuit dignum eam omittere in hoc officio, cum sit noster Saluatoris Græci sit non per sacerdotem, sed per se clamãt eam in missa. Apud nos uero sacerdos, & hoc cum magna reuerentia, unde quasi non præsumens subito erumpere in eam, præmittit præfationem, dicens, oremus præceptis salutaribus moniti, non simpliciter, non nostra auctoritate, uel temeritate, sed pceptis salutarib. moniti, præceptis. s. Dñi, & moniti. s. magistri nostri, quæ sunt salutaria. ad salutem disponẽtia, formati. i. instructi intus, & exterius & dicit formati, quæ informatio signat solum exteriorem doctrinã. Ad ostendẽdum autem, q̃ nos sumus a Deo formati. i. instructi intus. s. in intẽtione, & extra. i. in operatiõe, ideo dicit, audemus dicere q̃ d. ex quo hẽmus præceptum, & monitionem de ista oratione dicẽda, & ex quo illa oratio est composita per illum, qui errare nõ potest, ideo audemus cum fiducia dicere. dr autem aletè, quia Christus palam prædicauit: vel sm Io. Beleth, quia sumpta est de euãgelio, quod est prædicãdum supra tecta, & etiã oĩ creaturæ. dicit & sacerdos solus in fine, amẽ, sub silentio. Cuius ratio est, quia in alijs orationibus amẽ exprimit affectum optatis, ideo a populo, uel à clero dicitur. In hac autem amẽ, signat cõclusionem affirmatis, unde hic ualet tãtum. i. exaudita est oratio. sed ne hoc uideatur præsumptuose asserere, dicit sub silẽtio, ad euitãdum ostentationem propriam. sequitur oratio, libera nos quæsumus Dñe, ubi petitur petitionum explicatio: quia. n. in oratione tria mala petimus à nobis remoueri, ideo hic explicãtur quæ sint, unde dicit, libera nos quæsumus Dñe ab oĩbus malis præteritis, pñtibus, & futuris, & quia nos nõ sumus digni hoc ex nobis promereri, nisi donetur nobis oratione beatæ Virginis Mariæ, & Apostolorum Petri, & Pauli, atque Andreæ, & aliorum, ideo eos hic in auxilium imploramus, & rectus ordo est: ex quo enim pacem quærimus a malis, merito debet implorari Virgo beata, quæ est mater ueri Salomonis pacifici. s. Christi, cum Apostolis tribus sequentibus, qui sunt testes pacis. s. Petrus, Paulus, & Andræas, & põuntur ibi tres pp spẽlem ratione, nam Petrus pp priuilegium prærogatiuæ dignitatis, Paulus pp priuilegium prædicationis, & immẽsi laboris, & Andreas pp nimium affectum cõcupitæ crucifixionis, dr autem sub silẽtio illa oratio, quia designat quietem triduanam in sepulchro, ubi tunc siluit a prædicatione. Cum aũt sacerdos dicit, da propitius pacẽ Dñe in diebus nostris, accipit patenam de altari, & osculatur, signum crucis faciẽdo, per quod designatur q̃ sumus reconciliati Deo per passionem Christi: tandem sacerdos in fine discooperit calicem, & hostiam reuerenter accipit, & eam super calicẽ frangit primò per medium, & tunc dicit, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum; postea medietatem, quæ erat in dextera manu, ponit super patenam, & frangit illam quæ erat in sinistra manu, per medium dicens, qui tecum uiuit, ac regnat, & coniungendo illam particulam, quæ est in sinistra, ad illam quæ est ĩ patena, ad modum lunæ, dicit in unitate spiritussãcti Deus. Illam

Illam verò vltimam quam habet in dextera manu, tenẽs super calicem, dicit Per omnia secula seculorum, & tandem erecto modicum calice cum illa particula, quam tenet in dextera manu, subiungit, Pax dñi, faciens crucem magnam super calicem à labio ad labium, deinde subdit, Sit semper, faciẽs minorem crucem. tertiò addit, vobiscum, faciendo tertiam intra calicem, & quia alta voce ista fiunt, ideo per hoc signatur gaudium, quod habuerunt Apostoli de resurrectione Domini nostri Iesu Christi: & ideo quia gauisi sunt viso domino, populus clamat dicẽs, & cum spiritu tuo. Sciendum autem est de significatione omnium istorum prædictorum, q̃ per calicem passio Christi designatur, & æternæ beatitudinis fruitio, vnde psalm. Calix meus inebrians, quàm præclarus est, per patenæ rotunditatem signat̃ bonorum operum perfectio. Sacerdos autem volẽs frãgere hostiam, primò eam super patenam locat, deinde eam tollens sup calicem frãgit, ad significandum q̃ nemo passionibus huius mũdi meritoriè se valet exponere, vel ad ęternæ fruitionis beatitudinem admitti, nisi prius in bonorum operum perfectione fuerit solidatus, vnde Apostolus ad Ephes. 6. Accipite armaturam fidei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Patena ergo hostiæ supponitur, & hostia super calicem frãgitur, quia Christus ex latitudine charitatis, quæ significatur per patenam, se supposuit passioni: super calicem verò frãgit, ne minutiæ aliqualiter spargantur. Frangitur autem in memoriã eius, q̃ Christus fregit, & dedit discipulis suis, &c. Frãgitur autem primò in duas partes ad signãdum duplicem prædestinatorum statum. s. æternæ gloriæ, & temporalis miseriæ: subdiuiditur autem vna medietas in duas partes, quarum vna offertur pro illis qui sunt in purgatorio, alia pro illis qui sunt in mũdo. Pars aũt illa, quæ post primam fractionem remanet in manu dextera, & ponitur supra patenam, designat illos qui iam sunt in gloria, & iam tenent illam rectitudinem, cui nulla obliquitas admisceri potest, & ideo dextrę comparantur. Illi autem qui adhuc sunt in miseria, per sinistram signãtur, vbi sunt multa obliqua, subdiuiditur autem illa, quæ est in sinistra, & non quę est in dextra, quia illi qui sunt in cęlo, statum vniformem iam tenent, & vna beatitudine fruuntur: illi autem qui sunt in miseria, sunt diuersi, seu diuisi, quia quidam sunt in miseria purgatorij, quidam autẽ in miseria huius mũdi. Particula autem illa, quæ est in sinistra, post diuisionem additur ad illam, quæ est in patena: quia secundum Augu. Deus habet duas manus, dexteram qua miseretur, & sinistram qua punit. Illis ergo qui sunt in purgatorio, inquãtum ibi purgantur, respondet sola punitio, & ideo particula quæ in sinistra manu tenetur, illos figurat. Illi verò, qui adhuc sunt in præsenti vita, in qua est status merendi, consequi possunt misericordiam, & ideo ipsi per aliam particulam, quæ in manu dextera remanet designãtur. quia vero absque dubio illi qui sunt in purgatorio, cõiungentur eis qui sunt in cœlo, ideo particula sinistræ manus cõiungitur illi quæ est in patena: sed quia illi qui sunt in hac vita, egent multum passionis Christi, quæ ex effusione sanguinis eius processit, ideo particula quæ in dextra manu remansit, quæ signat illos qui sunt in mũdo, mittitur in sanguinẽ Christi in calicem. Item sacerdos dicens hæc verba, tenet hostiam super os calicis, per quod signatur, q̃ viuentes in corpore indigẽt misericordia Dei, & meritis Christi passionis. Sacerdos autem volens dicere, Per omnia secula seculorum, erigit se ad significandum q̃ vult petere existentiam perpetuam Domini nobiscum: vnde subdit, Pax Domini sit semper vobiscum, ad significandum q̃ dominus post resurrectionem pacem dedit, sed sciẽdum q̃ sacerdos dicendo, Per omnia secula seculorum, eleuat modicum calicem, ad significandum populo, vt populus pacẽ considerans hoc intelligat, & dicat, amen. Particula autem, quã tunc super calicem tenet, significat q̃ viuentes adhuc petunt iuuari merito passionis, & effusionis sanguinis Christi. Itẽ per hoc q̃ sacerdos altè dicit, pax Domini, repræsentat personam Christi, qui post resurrectionem dixit Apostolis, Pax vobis. q. d. Do vobis pacem pectoris in via, & pacem ęternitatis in patria. Est ergo sensus, Pax domini. i. pax pectoris, quod est a vitijs, sit in pręsenti vobiscum, & in futuro pax æternitatis. illæ autem tres cruces super sanguinem Christi, significãt triduum sepulturæ, vel tres mulieres quæ erant circa monumentum Christi. Deinde sacerdos mittẽs corpus Christi in sanguinem, dicit, fiat hæc commixtio corporis, & sanguinis domini nostri Iesu Christi, mihi, & omnibus sumẽtibus salus mentis, & corporis, & ad capessendam vitam æternam præparatio salutaris, quæ commixtio significat q̃ anima vnita est corpori Christi in resurrectionem. & bene hoc fit pax Domini, quia postquàm dominus pacificauit oĩa quæ in cęlo, & in terra sunt, primò vniuit animam corpori, hęc omnia Guil. deinde sequitur, Agnus Dei, & sciẽdum quòd antequàm dicitur Agnus Dei, sit modicum silentium, dicẽdo hãc orationem, fiat hæc commixtio ad designãdum illud manifestum silẽtium Apostolorum, quod fuit ante resurrectionẽ Christi, antequàm scirẽt Apostoli, nec essent certificati postquàm apparuit mulieribus, secũdum Ber. de Parã. dicitur autem Christus agnus, quia agnouit patrem sibi obediendo. Item matrem

in cruce pẽdẽdo, vel dicitur ab agno Gręcè, quod est pium Latinè, quia piè pro nobis se obtulit. Canitur autem tribus vicibus propter tres orationes. secundum Inn. s. propter obediẽtiam patris, propter notitiam matris, & propter redemptionem generis humani, vel secũdũ Raua. dicitur ter propter tres partes corporis Christi mystici. s. in cęlo, in terra, & dormientium, siue in purgatorio, dicitur autem primo Miserere nobis, bis: vltimo ãt Dona nobis pacem, secundũ Tho. ratio est, quia per prima duo petimus amotionem culpæ, & pęnæ: per tertium autem. s. per pacem petimus assecutionem omnis boni, &c. vel quia ipse redemit nos à miseria culpæ, & pęnæ, & dedit plenitudinem gratiæ, illud tamen, dona nobis pacem, additum est propter persecutionem tyrannorum. post hoc sequitur oratio, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, pacem meam do vobis, &c. vbi postquam sacerdos venit ibi, eamque pacificare, & adunare, &c. ẽt osculatur patenam in sinistra parte, ad significãdum q̃ per hoc sacramentum vult vniri Christo in charitate: postquàm verò compleuerit verba, osculatur reliquias, vel crucem si habet, si non habet, osculatur altare in dextera parte, quod fit ad significandum vltimum ritum, vbi prius singulis diebus communicabant. sed cum nec potuit fieri sine periculo, ordinatum fuit vt in tribus festiuitatibus communicarent. s. Natiuitate, Pascha, & Pẽtecoste, reliquis tamen diebus osculum pacis reciperent, & panem benedictum, sed quia hoc fieri non posset in 40. vbi nõ potest sumi panis benedictus, ordinatum fuit vt pro eo fieret collecta in fine super populum, dicendo inclinate capita vestra Deo, & sciendum q̃ pax Domini non datur in missa defunctorum, sed dicitur dona eis requiem, quia mortui non indigent pace temporali, quia non sunt in perturbatione huius mundi, vel q̃a non sunt iu pace, sed in pęnis, secundum Ber. de Paran. ideo dicimus, dona eis requiem. aliqui autem dicũt in officio mortuorum, dona eis requiem sempiternam, & locum indulgentiæ, qđ tamen dissonat, quia ibi non est locus indulgentiarum, eo q̃ illi qui sunt in purgatorio, sunt extra locum militantis ecclesię, vbi solum est locus merendi indulgentias. vnde quia illi qui sunt in purgatorio, nullo modo merentur eis per modũ suffragij, vtiq; satis impropriè optatur locus indulgentiæ. si tamen illud dictũ intelligatur sic, dona eis locum indulgentię, idest locum, in quo indultis culpis, & pęnis eos colloces. s. in cęlo, tunc bene potest substineri. Item dicendæ sunt illæ tres orationes. s. Domine Iesu Christe fili Dei viui, qui ex voluntate patris, & dirigitur ad filiũ, & alię. s. Dñe pater oĩpotẽs ęterne Deus, da mihi hoc corpus &c. post hoc dicit, Dñe nõ sũ dignus, &c. Deĩde sũpto corpore Christi, & sanguine, abluat calicem primò, & ablutionem sumat. secundo abluat intus, & etiam sumat, quod tamen in die natiuitatis Christi nullo modo facere debet, quia tunc nullam ablutionem debet sumere, si vult aliam missam celebrare, sed debet ablutionem dare cõicantibus subditis, vel reseruet in vase mũdo, scilicet in ampulla, si non habeat calicem.

¶Sexta pars Missæ.

SExta pars Missæ est, quantum ad gratiarũ actiones, quæ dicuntur communio, quę fit in memoriam eius, q̃ populus olim singulis diebus communicabat, secundum Ioan. Belech. vel ideo, vt per eam communicemus Deus, & Sãctis, dicitur autem complenda, quia per eam completur missa, sed tñ complenda potius dicitur collecta post communionem. tot ãt fieri debent complendæ, quot sunt orationes ante epistolam, & significat gratiam subsequentem nobis necessariam, & dicitur in dextera parte conuertendo librum, per quod signatur q̃ adhuc in fine seculi Iudæi conuertentur ad dexteram fidei, qui nunc sunt in sinistra, iuxta illud ad Roma. 9. reliquiæ Israel saluę fient. Deinde sacerdos omnibus peractis conuertit se ad populum, dicens, Dominus vobiscum. Vbi sciendum, q̃ sacerdos salutat populum septies in missa. primò ante primam collectam, secundò ante euangelium, tertiò post Credo, quartò in principio præfationis, quintò post Pax domini, sextò post communionem, septimò hic in fine missæ, ad significandum q̃ tunc est Dominus nobiscum, quãdo habemus septiformem gratiam spiritussancti. deinde sacerdos vertit se ad populum cantans, ite, missa est, & hoc tempore suo, cuius sensus est, secundum Ber. de Parã. & Io. Belech, ite ad propria, quia missa est consummata, vel ite, missa est. i. hostia consummata est, vel hostia, & oblatio est missa, igitur sequimini, & ite post eam. iste autẽ regressus à missa ad propria, secundum Io. Belech. significat regressum populi Israel de captiuitate babylonica, cum gratiarum actione, ideo dicitur Deo gratias. dicitur autem sẽper, ite, missa est, quandocũque te Deum laudamus, dicitur, vel gloria in excelsis: quãdo autẽ non dicuntur, tunc dicitur Benedicamus domino, & est sumptum de Apostolo, vel de Iudith c. 7. vbi dicunt captiui, benedicamus domino: & est sensus, referamus gratias, vel laudes Deo, & est vox humilior, quàm ite, missa est, & ideo non vertit se sacerdos ad populum, dicendo, benedicamus, &c. ad significandũ q̃ nunquàm debemus cessare referre gratias Deo. Meldeñ. aũt

super plas. 27. Berengarium dicit instituisse ita dicendum, benedicamus dominum, & non domino, quia benedictio nõ fit ad vtilitatem Dei, sed ad nostram: nos autem dicimus ꝙ indifferẽter vtrunque potest dici. Creatura nanque benedicit creaturæ bonum optando, creatura autem creatorem dupliciter. s. laudãdo, & bonum ei tribuendo, creator autem creaturam bonum augendo, & hoc dupliciter, vel in numero, vel in merito, sicut n. crescit bonum, sic & merita, hæc Meldeñ. sed Berñ. & Paran. dat tres rationes. prima, quãdo celebramus de sanctis in cęlo, dicimus, ite missa est, quasi prouocantes populum. Ite, idest festinate illuc, vbi illi sunt. quando autem pro viuis in mũdo, benedicamus domino, quia nescimus, an sumus in gratia, ideo timere debemus ne effectus missæ euanescat in nobis. sed cum celebramus pro mortuis, dicimus requiescant in pace, quia eis hoc cõpetit. His expeditis, benedicit sacerdos populum dicẽs, cęlesti benedictione. Primo stans ante altare benedicit seipsum, deinde dicit vertendo se ad populum in dexteram partem altaris, benedicat nos pater, & consequenter ad populum in medio altaris, & filius, & vltimo redeundo, & spiritussanctus amen, per quod designatur missio spiritussancti in Apostolos. licet autem spiritussanctus ibi tantum datus est, tamen quia tota trinitas missionem operata est, ideo dicitur pater, filius, & spiritussanctus. post hæc omnia sacerdos flectendo se coram altari humiliter dicit, placeat tibi sancta trinitas obsequium, &c. & deinde hymnum trium puerorum cum psalmis, & orationibus consuetis: contra hoc tamen multi sacerdotes peccant, qui non se flectunt dicendo istam orationem. placeat tibi sancta Trinitas, &c. cum tamẽ flectere congruit, pro eo quod tunc gratiarum actiones referũtur sanctæ Trinitati pro beneficijs in missa exhibitis: & quod deterius est, aliqui omittunt hanc orationem, in quo grauiter peccant. vnde legitur ꝙ quidam obsessus à dęmone, postquam adductus esset ad quendam sacerdotem in ecclesia, ille volẽs certificari à diabolo quid de eius vita sentiret, quęsiuit de ipso quasi de alio, dicens, quid tibi videtur de Iacobo sacerdote? respõdit dęmon, olim fuit noster, sed iam est Dei. deinde idem sacerdos quæsiuit de socio suo, dicẽs, quid tibi videtur de Bartholomęo socio meo? respondit dœmon, si non subtraheret, bonus esset. Ille vero fuit valde admiratus quòd diceret eum furem, cum tamen sciret eum sanctum hominem. Interrogauit igitur quidnã subtraheret, respondit dęmon, subtrahit Deo illam orationem post missam, placeat tibi, &c. quod multũ nobis placet, & Deo maximè displicet. Quæ omnia fuerunt ita comperta, sicut ille dixit. Ideo caueat sacerdos, ne aliquid omittat, quod est de consuetudine ecclesiæ circa missam obseruandum.

SVMMARIVM.

1. *Missam laici, qualiter audire debeant.*
2. *Prædicationem in templo spernentes possunt excommunicari.*
3. *Discurrentes, & ambulantes per ecclesiam taxantur.*
4. *Parochiani, nunquid possint compelli ad oblationes.*
5. *Sacerdos missam celebraturus, quid obseruare teneatur.*
6. *Missam dicens pro malo inferendo, qua puniendus pœna.*

1 Sequuntur cautelæ circa missam obseruandæ, & primò generales, tam laicis, quàm clericis necessariæ. † Prima igitur cautela generalis est, vt tam clerici, quàm laici ecclesiam (præcipuè tempore celebrationis missæ) humiliter, & deuotè frequentent, & quieta conuersatione Deo grata, atque inspicientibus placita proximum non solum instruant, sed & reficiant, de immu. eccle. c. decet domum. lib. 6. Secunda, vt audientes missam quoties audierint à presbytero dici nomen Domini nostri Iesu Christi, flectant genua, & caput inclinent reuerenter, vt ibidem dicitur. Tertia, vt nulla prophana, & multo fortius fœda colloquia proferant, vt ibidem pulchrè dicitur. Quartò caueant, ne aliquis ante finem missæ recedat sine magna necessitate: eidem si exit de sermone, si fecerit, excommunicetur, maximè si hoc fecerit contemnendo sacerdotem prædicantem, tanquam minus scientem, sicut solent facere quidam laici litterati, dicendo, quid audirem istum ribaldum, cum ego plus sciã 2 de scriptura, quàm ipse? † contra quos est canon. 37. dist. sedulæ. & c. cum ex iniuncto. de hæret. vbi talia prohibentur, sed ꝙ tales possint communicari, habes expresse de conse. dist. 1. vbi sic dicitur, Omnes fideles qui conueniunt in solemnitatibus sacris ad ecclesiam, & scripturas Apostolorum, & euangelium audiant. Qui autem non perseuerauerint in oratione, vsque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari, & iste canon Apostolorum, & ibidem in concilio Carthaginensi dicitur sacerdote in ecclesia verbum Dei proponente, qui egressus fuerit de auditorio, excommunicetur, & ex consilio Agathensi ibidem habetur, Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine præcipimus, ita vt ante sacerdotis benedictionem egredi populus non præsumat, ꝙ si fecerit, ab episcopo publicè confundatur. vbi dicit gl. hoc dico præceptum esse, vnde contra præceptum faciunt, qui diebus 3 Dominicis missam non audiunt. † Hoc etiam est contra illos, qui venientes ad missam, non audiunt quid ibi legitur, aut prędicatur, sed circũeunt ecclesiam, sicut iudęi synagogam, cum tamen dicatur in psal. stantes erant pedes nostri in atrijs tuis, & de talibus potest dici illud psal. In circuitu impij ambulant. Cõtra quos expresse est canon Anastasij Papæ, de consec. distin. 1. ad Apostolicam. vbi dicitur quòd cum legitur euangelium, nõ sedentes, nec stantes, sed curui debemus audire. Si autem sessio prohibetur, multo magis discursus, & circuitus. hoc idem habes in c. quando autem. ibid. vbi Cyprianus dicit esse standum ad orationem, & vigilandum, & incumbendum ad preces toto corde, neque aliquid carnalis hominis & secularis esse cogitandum. O si prohibetur carnalis cogitatio, quanto plus carnalis locutio, & confabulatio? Quintò caueat laicus, ne vacuus die festiuo ad missam veniat, de consecr. distin. 1. omnes Christiani. quia scriptum est, non apparebis in conspectu Dei vacuus. hoc tamẽ est consilium, secundum glo. ibidem, diebus priuatis, sed diebus festiuis videtur esse præceptum, vnde videtur quòd oblationes 4 sint exigendæ, † & quòd parochiani sint ad eas cogendi, vt 16. q. 1. statuimus. Est tamen argumentum contra. 12. q. 1. duo. dicit tamen glo. in c. omnes Christiani, vbi supra, quòd si sacerdos est pauper, potest diuina subtrahere parochianis, nisi dent, vt de simo. c. cum sit. Sextò caueat quilibet, ne alibi nisi in propria parochia die festiuo missam audiat, aliàs poterit excommunicari, vt de paroch c. 1. Septimò caueat quisque, ne audiendo missam prope altare nimis appropinquet, vt de vi. & hone. cle. c. 1. & ista sunt intimanda populo sępius, vt debita reuerentia circa sacramenta ecclesiastica habeatur.

Sequuntur nunc cautelæ Clericis necessariæ,

& primò caueat sacerdos ne in vestibus, vel ornamentis sordidis celebret, sed ornamenta prædicta iuxta meliorem dispositionẽ mundet, & iuxta facultatem bonorum ecclesiæ, meliora quæ poterit cõparet: vnde dicit Stephanus episcopus familiari amico Hilario, quòd vestimenta ecclesiæ quælibet, dummodo ministrantur sacramenta, debent esse munda, & honesta, hoc est contra illos qui bonis ecclesiæ comparant eis tunicas pro decẽ marcis, & ornamentum pro missa pro media marca, aut sexagena. nec debent in alijs calicibus, quàm aureis, vel argenteis celebrare. Permittit tamen canon stanneum habere calicem pro- 5 pter paupertatem, de consecr. dist. 1. calix. † Secundò caueat, ne plures missas celebret, præter diem Natiuitatis Christi (vbi tres celebrantur) & sine magna necessitate, & hoc fit in istis casibus, vt si post missam celebratam de die, occurrit funus, tunc in prima missa non sumendo aquam ablutionis, potest postea celebrare requiem. Item si occurreret hospes magnus, vt princeps, vel magnus Dominus, qui non audiuit missam. Item si occurrerint sponsi volentes audire missam. Item si aliquis habuerit plures ecclesias propter paupertatem vni commendatas. Item si superuenerint peregrini, adhibita semper prædicta cautela, ne aqua ablutionis prioris missæ sumatur, de his habemus. ca. 1. de celebra. miss. c. consuluisti. dicit tamen Francis. de Zabarel. ibidem, quòd hoc est fugiendum, nisi necessitas suaderet. Tertiò caueat celebrans, ne sine lumine, & campana celebret, vt de cele. miss. c. 1. quia Christus candor est lucis ęternæ, vt ibidem dicitur in c. sanè. Quartò caueat, ne plus ponat de aqua, quàm de vino: quia dicit Io. And. in c. pernitiosus. de celebra. miss. quòd credere debemus, quòd de latere Christi maior quantitas exiuit sanguinis, quàm aquæ, vt dicitur in c. 3. ibidem. Quinto caueat ille, qui solus est in ecclesia, ne propter missam peculiarem, id est priuatam, seu ex deuotione celebrandam, omittat missam de die, vt dicitur in c. quidam. de celebra. miss. Sextò caueat, ne legat missam ad alicuius petitiones, propter hoc quod haberet bonas segetes, vel vt sibi in hastiludio bene succederet, quia ista secun- 6 dum Inn. reprehenduntur in c. quidam. de celebra. missa. † Multo autem fortius caueat, ne legat missam, vt Deus aliquos perdat, quia talis grauiter peccat, & est deponendus, secundum Io. And. in cap. quidam. vbi supra. pro quo allegat 26. q. 5. quicunque. Septimò caueat, ne nimis mane celebret, scilicet ante diem: quia secundum sanctum Thom. istud sacramentum pertinet ad diem gratiæ, sicut dicit Apostolus ad Ro. 13. nox præcessit, &c. contra illos qui canunt, rorate, ante diem, cum tamen in aurora cantari debeat. Excipitur tamen Natiuitas Christi, in qua canitur missa post medium noctis, quæ significat statũ ante legem, qui fuit in tenebris, vt dicit glo. de celebra. miss. veruntamen episcopis concessum est, vt videtur, secundum Ioan. And. qui sunt in via, ꝙ possunt maturius, quàm alij audire, vt de priuileg. c. vlti. li. 6. Octauò caueat, ne legat quis missam, nisi post matutinum, primam, & tertiam: ex quo enim hora tertia Christus dicitur passus, & crucifixus linguis iudęorum, videtur ꝙ tunc est hora conueniens celebrandi, secundum Doc. modernos.

TRACTA-

TRACTATVS NON INFESTIVVS DE SANCTORVM CANONIZATIONE,

Troylo Maluitio Iurisconsul. Authore.

¶ Reuerendo in Christo patri, fratri Cherubino Spoletano ordinis Minorum, præclaroq; verbi Dei seminatori, Troylus Maluitius inter iuris vtriusque interpretes canonicosve Bononienses exiguus, salutem in Domino.

Pluribus iam elapsis diebus diuinum illud animaduertens documẽtum, dare, quàm accipere fore beatius, mente agitaui, vir sanctissime, quo te munere tua digno sanctitate donare deberem. Et cum certior essem, te non aurum, non argentum, non lapidem preciosum, non denique temporale quicquam appetere, cum temporalia velut fragilia iã diu ipse renueris, ac Christum imitans paupertatem prędices, maiora percunctans pmia tibi ab immortali Deo in cœlis reseruata, mihi in mentem venit spirituale aliquid ex officina nostra (licet exili) elaboratum deuotissimo tuo nomini dedicare. Et inter cætera, quæ occurrebant, inspiratione quadam (vt reor) diuina, mihi infusum est, vt de sanctorum canonizatione libellum tibi feliciter ederẽ. Certũ est enim, quàm plurimos ex deuotissima illa, quam elegisti, religione viros ad cœlestia emigrasse, canonizationem debitã commorantes. inter quos, cum in fatum diuina vocatione concesseris, te recensendum fore non ambigo. Quid enim homini dulcius, quid suauius, quid denique optabilius esse potest, q̃ possessores omnium non solum possessorẽ, sed & fruitorem post mortem fieri? Is est, inquam, humanus finis, quem qui bene (vt tu fecisti) nouerit, omnia nouit. qui verò secus, ignorabitur. Vnde de te meritò illud dici potest,

Felices nimium, qui te genuere parentes.

Et licet certior essem, vir recolende, materiam hanc tam ex Canonistarum q̃ Theologorum doctrinis tibi melius, q̃ mihi fore cognitam: firma tñ stetit sententia, illam sub verborum compẽdio in hoc libello, vt Canonistę tñ referunt, omissa Theologorum perscrutatione referare, ne in alienã messem (ꝙ a iure improbatum est) falcem ponere viderer. Tractant nanq;, teste Hieronymo, fabrilia fabri. Non credo tñ, sacros in hoc Theologos a Canonistis aliqua in parte dissentire. Dabis igitur veniam, si non ita disertè, ita luculenter, vt res exposceret, dixero. Nam temporis angustia pp lectiones, in quibus continuè versor, exilitasque ingenij mei hoc minimè patiuntur. Hæc est Aedepol, iuxta Ioã. An. sñiam, vna de maioribus causis, quæ inter Christianos proponi, ac disputari queat. Et graues materias, vt inquit Hierony. ingenia parua non sufferunt. Quorsum verò prouinciam hanc tam difficilẽ aggressus fuerim, si me quæres, rñdeo, non ob aliud diuino confisus patrocinio, nisi postquam, vt dixi, canonizandus existis, inter legẽdũ opusculũ hoc aliqñ cũ ociũ dabit, ardẽtius in diuinæ maiestatis seruitium inflammeris, quo digniorẽ sedem in illa cœlesti patria, iuxta merita digniora tibi comparare valeas, necnon vt de me tibi plurimum deuoto, & potissimè in orationibus non solũ in hac vita, sed & in cęlesti, cum ibi fueris, recorderis. Si. n meam in te deuotionẽ rectè intelligeres, hæc non tam ex ore, q̃ ab intimo cordis emanare facilè crederes. his igitur omnibus maturè libratis, pater reuerẽde, libellum hunc tuo deuotissimo nomini dedicatum suscipere deprecor non dedigneris, in quo si quid, ꝙ benignissimas aures tuas offendat, inueneris id ingenij mei tarditati, humanæq; naturæ, in qua nihil perfectum inuenitur, impinges. Si verò ꝙ iuri consonet, diuinæ maiestati, a qua oẽ datum optimum ascribendũ velim cẽseas, meq; deuotissimum in oĩbus commendatũ hẽas. Vale.

SVMMARIVM.

1. *Diffinitio rei quidditatem, seu substantiam demonstrat.*
2. *Sanctus, quid dicatur.*
3. *Sancti in hoc seculo, qui sint.*
4. *Loca sacra, qua ratione sancta dicantur.*
5. *Sanctitatis nomen duo significat.*
6. *Sanctum, vnde dictum.*
7. *Sanctio quid sit, & quid sancire.*
8. *Argumentum a prouerbio vulgi recipitur.*
9. *Vsus loquendi communis præfertur propriæ uerborum significationi.*
10. *Sanctitas in hoc seculo, quid operetur.*
   Laicus ratione sanctitatis eligi potest ad spiritualia.
11. *Iudæus in ægritudine christianus effectus potest ratione sanctitatis presbyter ordinari.*
12. *Victu ab expensis excusat sanctitas.*
13. *Sanctitas iudices efficit, ne is recusari possit, etiam si alterius partis consanguineus sit.*
14. *Iudex, qui reum ob eius presumptam sanctimoniam in carcerem non coniecit, excusatur si is aufugerit.*
15. *Sanctitas probetur ne ex eo, ꝙ quis proprijs renunciauerit.*
16. *Sanctitas, quæ tribuitur Papæ, qualis sit.*
17. *Sanctum sanctorum, quid dicatur.*
18. *Panis sanctus, quis dicatur.*
19. *Sancti in ecclesia triumphanti, qui dicantur.*
20. *Diadema quid sit.*
21. *Canonizati, quando dicantur beati.*
22. *Beatus nemo in hac vita dicendus.*
   Beatitudo, quid sit.
23. *Sanctos dici, qui ab ecclesia sunt canonizati.*
24. *Leges, quando dicantur canonizatæ.*
25. *Canonizatus, quis dicatur.*
26. *Sanctitudo, quid sit.*

1 Incepturus igitur opusculum hoc de canonizatione Sanctorum, ante omnia de rei quidditate videndum esse censui. Nam (vt inquit † philosopus in 6. Topi.) vniuscuiusq; rei qdditas ab ipsa diffinitione innotescit ꝙ elegãtius reassumpsit Cice. in j. offi. lib. in prin. Omnis (inquit) quæ à ratione suscipitur de re aliqua disputatio, debet à diffinitione proficisci, ꝙ confirmauit Iuriscon. in l. j. de testa. vbi tractaturus de testĩs ante omnia diffiniuit, quid esset testm̃. Idem volens tractare de tutelis in titu. ff. de tute. in l. j. diffiniuit, quid esset tutela. Idẽ in ti. ff. de iusti. & iu. volens tractare de ipso iure. in l. j. in prin. diffiniuit quid esset ius. Et ideo Bar. & Moder. in l. j. in princ. ff. de acqui. poss. tractaturi materiam possessionis, ante omnia diffiniuerunt, quid esset possessio. Qua de re quærendũ est. Primò, quid sit canonizare sanctum. Secundò, quis possit sanctum canonizare. Tertiò, quæ requiruntur ad hoc, vt quis tanquam sanctus possit canonizari. Quartò & vltimò, quæ forma in canonizando seruari debeat.

2 Capio igitur primum dubiũ pro cuius declaratione pręmittendum est, quis dicatur † Sanctus. & faciendã esse censeo hanc distinctionem. Aut consideramus hanc Ecclesiam militantẽ, & sic in hoc seculo viuẽtes. Aut Ecclesiã triũphantẽ, & per ꝯñs eos qui de hac vita migrauerunt.

3 ¶ Primo casu dico, † ꝙ oẽs mundè ac virtuosè viuentes meritò Sancti dici possunt. & ita intelligitur ꝙ habetur Leui. 11. & 3. c & j. Petri. c. j. Sancti estote, qm̃ ego sanctus sum, dñs Deus vester. transsumptiuè in c. tenere debet. 31. dist. & ita etiam procedit tex. in c. Maximilianus. in fi. ibi, quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt. & est etiam tex. in c. oportet. in ver. scriptum est. n. Sancti estote. 81. dist. quam ita intellexit Archi. in d. c. tenere. facit tex. in c. proposuisti, & in c. plurimos. 82. dist. quos ita intellexit Archi. in d. c. non oportet. & ita etiam intelligatur tex. in c. nõ vos. in ver. quis. n. sanctum dubitet. 40. dist. Ita etiam intelligi oportet illud prophetæ, Psal. 17. Cũ sancto sanctus eris, & cum innocente innocens eris. Et illud, non. n. loca, sed vita & mores sanctum faciunt sacerdotem, de quo in c. j. 40. dist. & illud Ecclesiastici 27. cum viro sancto assiduus esto. Et tex. in c. nõ est facile. 40. dist. vbi dicitur, non Sanctorum filii sunt, qui tenent loca Sanctorum, sed qui exercent opera eorum. Et tex. in c. sancta quippe rusticitas. 2. q. 7. Et ideo non immeritò tex. Marcelli Iuriscon. in l. sanctum. ff. de rerum diui. dixit, sanctum est, ꝙ ab iniuria hominum defensum est, atq; munitum. facit tex. iuncta gl. in ver. sanctificetur, in c. j. de succes. ab intest. vnde † Dñi. in c. decet. 4 in prin. de immu. Eccl. li. 6. dicit, ꝙ loca sacra sunt sancta. i. firmata pęnis & statutis contra delinquentis in illis, vt in §. qui verò. in Auth. vt lice. matri & auiæ. & in §. sanctæ. Insti de re. diui. & in l. si quis in hoc genus. C. de epi. & cler. & per id, quod habetur in 5 c. in primis. 2. q. j. Adduci potest, † ꝙ eleganter dixit Thom. de Aqui. 2. 2. q. 81. arti. vlt. ꝙ nomẽ sanctitatis, duo videtur importare. Vno modo munditiã. & huic significationi competit nomẽ Gręcũ: dr̃. n. agios. i. sine terra. Alio modo importat firmitatẽ. Vñ apud antiquos sancta dicebantur, quæ legibus erant munita, vt violari non deberent. Vnde & dr̃ aliquid esse sancitum, quia est lege firmatũ. Põt ẽt, vt dicit Tho. hoc nomen sanctus, sm̃ latinos ad mundiciam pertinere, vt intelligatur sanctus, quasi sanguine tinctus, eo ꝙ antiquitus illi qui volebant purificari, sanguine hostiæ tingebant, vt Isid. dicit in li. Ethimo. & vtraq; significatio cõpetit, vt sanctitas attribuat his, q̃ diuino cultui applicant. ita ꝙ nõ solũ hoĩes, sed ẽt templum, & vasa, & alia hmõi sanctificari dñr ex hoc, ꝙ cultui diuino applicant. mundicia. n. necessaria est ad hoc ꝙ oẽs Deo applicent: nã mens humana inquinat ex hoc, ꝙ inferioribus rebus ꝯiũgit, sicut q̃libet res ex immixtione peioris sordescit, vt argentũ ex immixtione plũbi. Oportet ãt, ꝙ mẽs ab inferioribus rebus abstrahat ad hoc ꝙ supremę rei possit ꝯiũgi.

Et ideo mens sine mundicia Deo applicari non potest. Vnde ad Hebræ.c.pe.dicitur, Pacem sequimini cū oībus & sanctimoniā, sine qua nemo videbit Deū. Firmitas ēt exigitur ad hoc, q̄ mens Deo applicetur. applicatur enim ei, sicut vltimo fini, & primo principio. huiusmodi autem oportet maximè immobilia esse. Vnde dicebat Apostolus ad Roma. 8. Certus sum, q̄ neq; mors, neq; vita separabit me à charitate Dei. Sic ergo dicitur sanctitas, per quam mens hoīs seipsam & suos actus applicat Deo. Et sic, sm Tho. sanctitas dicitur à firmitate, siue mundicia. Et ideo Iu- 6 risconsultus † in pręalle. l. sanctum, dixit: sanctum autem dictum est à sagminibus. sunt autem sagmina herbæ quædam, quas legati Po. Ro. ferre solebant, ne quis eos violaret, sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ dicuntur cericia. Vnde dicit ibi gl. q̄ legati dicuntur sancti per l. fi. in prin. ff. de lega. Hinc descendit verbū sanctio in iure positū. est † enim sanctio inuiolabilis, & iniuria ho- 7 minum tuta legalis statuitio. & ita intelligitur. l. sanctio legū. ff. de pę. Vnde sancire nihil aliud erit, q̃ inuiolabiliter statuere ad declarationem legis. l. sancimus. la j. & la 2. C. de sacrosan. Eccle. & l. sancimus. C. de testa. & C. de pęn. cū si. Et de multiplici significatione verbi sanctio, vidēda esset gl. quæ est gl. j. in proę. fforū. de quo etiam in diffinitione sanctitatis, quam pono in fine huius primi dubii. facit ad hęc. §. sanctę. vbi gl. Inst. de re. diui. in ver. sanctiones. & gl. 3. dist. in sum. in fi. Cōcludo ergo, q̄ oēs mundè ac virtuosè viuentes pn̄t nūcupari sancti, tanq̄ ab iniuriis hominum pp eorum bonitatem defendendi, immo potius honorādi & extollendi. Et maximè, quia cōis est vulgarium sermo dicentium, talis est sanctus homo, sicut de tua reuerenda paternitate 8 publicè dicitur. valet † enim argumentum à prouerbio vulgarium, sm Io. And. per illum tex. in c. & si Iudæos. de Iudæ. facit c. quemadmodum de iureiur. & l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & 9 gl. magna in fi. in l. quod in hæredem. ff. de tribu. actio. † immo cōis loquendi vsus præfertur propriæ verborum significationi. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de lega. 3. & ibi Bar. in l. cū delationis. §. asinam molendinariam. & ibi etiam Bar. ff. de fun. instruct. & instru. leg. facit quod dicit Bart. in l. j. ff. de suis & legi. & in l. oēs populi. de iusti. & iure. & in rub. de no. oper. nunc. in 2. col. & in l. Labeo. ff. de supel. leg. & Do. Abb. in c. j. ff. de postu. prę la. in 9 col. & in c. per tuas. in notabi. de proba. Io And. in c. fundamenta. in nouel. de elec. in 6. & Abb. in c. non magno. ne cleri. vel mona. Do. Ant. in c. certificari. de sepul. Idem in proę. Decre. in 9. col. In quibus locis concludunt pręfati Doct. q̄ etiam in statutis reiecta propria significatione, attenditur cōis vsus loquendi. & ita multo fortius erit dicēdum in casu nostro per rationes, 10 & iura superius adducta † Et hæc sanctitas multa operatur. Primum, q̄ licet alias electio, nec actiuè, nec passiuè cadat in laicū, in spiritualibus. c. sacrosan. & c. Massana. de elect. Fallit tamen in laico sanctæ vitæ. casus est nota. in §. his oībus. 61. dist. vbi dicitur, q̄ laicus ratione sanctitatis vitæ potest eligi in ep̄m. dat exemplū in beato Seuero, Nicolao, Ambrosio. & illum tex. ad hoc magni facit Do. meus And. Sicu. in c. cum adeo. in gl. pe. de rescript. De hoc tamen latius dico in tracta. meo, de digni. episcopali, in ter- 11 tio dubio, in prin. † Item operatur, q̄ licet Iudęus factus Christianus in ęgritudine, nō possit presbyter ordinari, fallit ratione sanctitatis vitę. tex. est singularis in c. j. 57. dist. sm Lud. sing. 423. Item 12 operatur, q̄ victus † non debet cōdemnari in expensis, quia pręsumitur habuisse iustam causam litigandi, dicit Host. in c. finem litibus. de dolo & contu. pro quo est gl. fi. in c. expedit. 12. q. j. Itē 13 operatur, q̄ iudex † licet consanguineus partis, non possit ab altera parte vt supectus recusari, sm Do. Ant. in c. postremo. de ap- 14 pel. Item operatur, † q̄ si prætor confidit de tali capto, quia pp eius bonam famam non posuit eum in carcerem, & is aufugit, q̄ prætor non tenetur, sm Ang. in l. si à bonæ fidei. ff. de rei vend. dicentis, q̄ Dn̄i huius ciuitatis Bononiæ fecerunt capi quēdam nobilem, & commiserunt eum Potestati, qui propter capti nobilitatem & bonam famam noluit eum incarcerare, sed ei assignauit totum palatium pro carcere, & ille aufugit. dicit Ang. q̄ præter fuit liberatus, quia debuit credere huiusmodi nobili. Idē voluit Ludo. in l. Titio fundus. de cond. & demon. facit qđ dixit gl. in l. j. ff. de ripa muni. quam allegat Bal. pro singulari, in c. 2. in 5. col. de iud. facit etiam gl. in summa, 3. q. 5. & qđ dicit Bal. in l. pa- 15 rentes. C. de testi. & probatur † sanctitas vitæ, si quis renunciauit propriis, sm gl. in d. c. expedit, facit gl. in c. 2. in verbo, non fecissent, de noui oper. nunc. & illud Euangelii, Vis esse perfectus, vade & vende oīa, &c. Mat. 19. Mar. 10. Lu. 18. c. meminit gl. in c. ad aures. de æta. & quali. Et hæc est probatio præsumptiua. nam verè non probat hoc esse, q̄ ab hoc contingit abesse. l. non nudis. & l. neq; natales. C. de proba. Sed esse potest & cōtingere, q̄ quis renunciauerit propriis, & tamen non sit homo sanctus. c. Socrates. 12. q. 2. de quo Socrate mentionem fecit Greg. in Homelia super Matthæum, ad declarationem illius Euang. 19. c. Item de eo meminit gl. in c. hoc scripsimus. 30. dist. Ille ergo est sanctus ve- 16 rè, qui mundus est ab omni macula, vt supra dixi. † Et hæc est illa sanctitas, quæ summis Pontificibus attribui solet: qui & si aliquando mundè, ac virtuosè non viuant, tamen viuere debent, cum repręsentent sanctum sanctorum in terris. c. vt nostrum, vt

Eccle benefi. c. fundamenta. §. decet. de elec. in 6. c. j. in prin. de homi. eo. lib. Et de hac sanctitate poterunt verificari verba illa, sancta sanctorum, posita in c. j. in fi. de vi. & hone. cle. & in c. nulli liceat. in ver. sancta sanctorum erit Dño. 12. q. 2. vnde gl. ibi exponit. i. ad vsum sanctorum sacerdotum pertinet, quasi Deo consecratum. vt notādum ad declarationem dicti versiculi, sancta sanctorum, quare sic dicatur. & illum tex. ad hoc allegat Domi. 17 in c. decet. in prin. de immu. Eccle. lib. 6. Et ideo † dicetur sancta sanctorum, locus pro celebratione diuinorū officiorū ad vsum sanctorum sacerdotum dedicatus. Et hoc respectu non licet laicis illum intrare, nisi causa orandi, vt in d. c. j. in fi. & ibi Do. Ant. Tñ Io. An. referens Bonaguidam ibi in finalibus verbis dicit, q̄ sancta sanctorum est capella Romæ in palatio Constantini, vbi conseruantur capita Apostolorum Petri & Pauli, quasi velit dicere, q̄ appellatur sancta sanctorum, quia ille est locus sanctus respectu capitum illorum sanctorum. Vnde euenit, q̄ hodie sancta sanctorum dicatur pars illa, quæ est propè altare apud sacrariū, pp sacra quæ ibi conficiuntur. Et q̃a in altari maiori cum soleat esse sacrum, includuntur reliquiæ, vt extra de consecra. eccl. vel alta. per totum, sm Abb. in d. c. j. in fi. Ideo nō licet laicis illā 18 intrare, nisi causa orandi, vt dixi. Alibi † panis est appellatur sanctus, vt in c. hanc consuetudinem in prin. x. q. j. vbi fit mētio de illis xij. panibus propositionis, quos in testamento veteri dominus prohibuit filiis Israel, ne comederent, exceptis Aaron & filijs suis, de quibus panibus habetur originaliter Leuiti. xxiiij. & c. j. Reg. xxj. c. Et secundum Arch. in d. c. hanc consuetudinem, illi panes dicuntur sancti, quia sacrales erant, & aliquid significabāt, propter illud eo ne dere, de quo ibi per eum. Et sic verbum sanctus, hoc casu non significat id, qđ superius dixi. Secundo casu, si 19 quo ad ecclesiam triumphantem, dico similiter omnes † habitantes in cęlesti patria non solum animas beatorum, sed etiam ipsas intelligentias, hoc est Angelos sanctos dici debere, cū omni refulgeant mundicia, immo non possent esse immundi, aliàs essent imperfecti, quæ imperfectio in cęlo non admittitur, vbi est Deus, qui est summum bonū & ens perfectissimum, quo omnes beati fruuntur. vnde merito eos sanctos appellabimus. immò Deus ipse dicit sanctus, iuxta illud, qđ dicit in celebratione missæ, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, &c. & in psal. xv. nec dabis sctū tuū videre corruptionē, &c. facit tenere. cum si. §. in primo mēbro allegatis. secūdū hoc intelligitur illud, qđ habetur in symbolo Apostolorū, Credo in vnā sanctā ecclesiam catholicam, Sanctorū cōmunionem, &c. Et hæc vera intelligo, habito respectu ad vim & substantiā huius verbi Sanctus. Habito vero respectu ad dedicationem ecclesię fiendam alicui, beatus reputatur, vel ad celebrandam diē mortis eius, vel diuinū in eius memoriā officiū, talis nunq̄ dicetur Sāctus, nisi præcedente canonizatione inducta ab ecclesia, & sm eius formā, de qua j. dicā. Sed dicet beatus, cuius nec dies mortis, nec officiū in eius memoriā celebratur, nec ēt sibi ecclesia dedicatur. & ita communis vsus loquēdi obseruat, cuius nō est parua auctoritas, per dicta in membro antecedēti. Et ideo pictores, quibus aliàs datur potestas quidlibet audendi, iuxta illud Horatij in poetica.

Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit equa potestas.

Pingunt imaginem beati cum radio, Sancti verò cum diademate circum caput; vt inter eos appareat dria. † Diadema 20 enim est corona imperialis siue regia, quæ fit solum de auro & lapidibus preciosis, & componitur a dia, q̄ est duo, & demo demis, quia ex sui rotunditate principiū demit, & finem, secundū gl. no. in cle. j. in verbo, diadema. quæ facit dīam inter diadema & coronam & sertum, de iureiur. quam ibi sequitur Pau. de Leazar. dicens, q̄ diadema datur in signum victoriæ non solum temporalis, sed etiam spiritualis, cum quo transiuit ibi Cardi. & Imo. Cū ergo Sancti victoriam aduersus carnis tētationes versutiasque diaboli in hoc sæculo bellicosè reportauerint, meritò diademate facta eorum canonizatione insigniri debent. Canonizati 21 † tamen aliquando dicuntur beati, vt in c. j. ibi, qui beato æternæ vitæ clauigero. xxi. di. & in c. non nos beati Petrum. xl. dist. vnde omnis sanctus canonizatus, dici potest beatus, sed non econtra. 22 In vita verò † dici non pōt qs beatus, sm Tho. in j. parte. q. xij. ar. x. & xj. & ij. ij. q. cxxxiij. arti. ij. & in iij. di. xlii. Nā beatitudo idē est q̄ vita æterna, q̄ est pax & regnū celorū, sm Tho. in iiij. di. xlix. art. vij. viij. & ix. & sm Alb. de Rosa in dictionario suo, in ver. beatitudinem. nihil aliud est beatitudo quam reuelatio magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. vt in cap. ieiunium. de consecr. distin. v. de quo etiam per Thom. ii. ij. q. clvi. in vlti. artic. Vel secūdum Boe. in iii. de conso. c. iij. Beatitudo est statum omnium bonorum aggregatione perfectus. Et ibidem, Beatitudinem summū bonum esse diffiniuit. Ad hoc allegari potest illud Ouidii Metha.

Dicijq; beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Beate enim est beatū facere. i. pdesse. tex est sing. in l. bonorū. de ver. sig. sed hō rōne bonę opationis facte in hac vita sentit p̄ficium in alia vita, iuxta illud Psalmistæ in psal. xvij. Et retribuet mihi

mihi Dn̄s sm iustitiam meam, & sm puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius. Impropriè tn̄ dici pōt beatitudo in hac vita. ita loquitur d. l. bonorum, & l. iniquum. C. qui accu. non pos. vbi dicit litera, iniquum & longè à beatitudine seculi nostri esse credimus, &c. & ita intelligitur illa beatitudo, quæ summis Pontificibus attribuitur. & tex. in c. legi. in fi. ibi, beatitu- 23 do tua. 16. q. j. Quare hoc casu illum dicemus sanctum, † qui erit ab Ecclesia canonizatus. & tunc verificabitur illud, quod dixit Vlpia. Iuriscon. in l. sancta loca. §. propriè. ff. de rerum diui. vbi dicit, propriè dicitur sanctum q̄ sanctione quadam est confirmatum. & q̄ dicit tex. in c. sanctorum. in princ. 70. dist. vnde propriè dicetur sanctus, qui canonizatione Ecclesiastica erit confirmatus & approbatus. Immò in dubio Apostolo ne Sancti, intelligitur de canonizato, sm cōem loquendi vsum: qui vt prædixi, attēdi debet. Et ideo ad propositum dubii nostri, canonizare erit aliquem sm canones pro sancto approbare, & cōfirmare, sicut videmus in legibus approbatis & ꝯfirmatis in libris Decretorū, 24 quæ dn̄r, canonizatæ. † Illud tn̄ verū est, vbi canones mentionē faciunt de ipsis legibus, secus si simpliciter sunt per Gratianū insertæ in ipso libro Decretorum, quia tunc tales leges non dn̄r canonizatæ. Ita dixit gl. in verbo, tractatus, in c. j. de reb. Eccle. non alie. in 6. quam sequitur Dn̄i. ibi in. 4. col. dicens allegandam esse 25 ad hoc tanquam ordinariam. Ita dicamus in casu nostro, † q̄ ille dicetur canonizatus pro Sācto, qui est à lege, hoc est canone animato, qui est Papa, arg. in Auth. de consuli. circa fi. colla 4. cū solēnitate requisita, de quibus in sequentibus dicetur, fuerit approbatus & confirmatus. Et hoc declarabitur per id, quod dixit Io. An. quem sequitur Do. Ant. & Abb. in c. j. de reli. & vene. Sanc. Inquantum dixit canonizare, est aliquem per summum Pontificem in catalogo Sanctorum describere, ac decernere, diffinire, & declarare vt coli debeat, & haberi pro Sancto, & q̄ fiat omni anno officiū solenne pro eo, sicut pro aliis Sanctis, iuxta qualitatem suam; vt si est confessor, fiat officiū confessorum; si martyr, martyrum &c. Et de huiusmodi verificari poterit diffinitio illa sanctitatis, quam posuit Cice. in lib. j. de natura Deorū dicēs, sanctitas est sanctio colendorum Deorum. Sed Diony. de diuinis nominibus. 12. c. aliter diffiniuit dicens, q̄ sanctitas est ab omni immundicia libera & perfecta, & omnino immaculata mundicia, vt refert, & sequitur Tho. de Aqui. in loco supra alle. in primo mēbro huius dubii. Alibi appellatur sanctimonia, vt est tex. no. in c. si quis hominem. 11. q. 3. Alibi sanctitudo, vt in Psal. 95. in ver. domū tuam decet sanctitudo. & in c. decet. in prin. de im- 26 mu. Eccl. lib. 6. Et sanctitudo † idem est q̄ firmitas, quæ corrumpi non potest, sm Archi. & Domi. in d. c. decet. in prin. & ideo dicit ibi Pet. de Anch. q̄ semel Deo cōsecratum, ad humanos vsus reuerti non debet. c. nulli liceat. 12. q. 2. c. mācipia. de rerum permu. & in c. semel Deo. de reg. iur. li. 6. Facit ad hæc q̄ dixi in prin. huius primi dubii. Et ita hoc primo dubio de iure mihi videtur esse concludendum.

S V M M A R I V M.

1 *Canonizare Sanctum, quis possit. & nu. 5.*
2 *Episcopi, legati Dei sunt.*
3 *Episcopos succedere in locum Apostolorum, paresq; esse Papæ, quantum ad dignitatem attinet.*
4 *Episcopi, columnæ & fundamenta Ecclesię dicuntur.*
6 *Canonizationem Sanctorum, vnam esse de maioribus causis, quæ inter Christianos proponuntur.*
7 *Scripturarum dubia Papam debere declarare.*
8 *Papam gerere Dei vices in terris.*
9 *Papam habere plenitudinem potestatis in vniuerso, sicut Rex in regno.*
10 *Papam & Deum, vnum & idem Tribunal facere.*
11 *Papam habere oēm dignitatem, & potestatem, quam habuerunt patriarchæ.*
Papa auctoritatem esse maiorem, quàm Sanctorum.
12 *Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.*
13 *Episcopos esse legatos & oculos Dei, quomodo intelligendum.*
Papa dicitur vniuersalis Ecclesiæ episcopus & episcoporum culmen.
14 *Papam habere omnem potestatem, quæ sub cęlo est.*
15 *Pluribus expediri ea superuacuum est, quæ per pauciora fieri possunt.*
16 *Papæ scientiam præstare scientiæ omnium episcoporum.*
17 *Episcopus possit ne solus decernere Sanctum aliquem venerandum in sua diœcesi, an verò necessarius sit populi consensus, & nume. 19. & 22. & 25.*
18 *Episcopo subditos esse singulos in his, quæ tendunt in fauore animæ.*
20 *Populi contradictio facta sine causa, non nocet episcopo aliquid statuenti.*
21 *Taciturnitas, an consensum operetur.*
23 *Generi per speciem derogatur.*
24 *Laicorum consensus in spiritualibus actibus peragendis non est necessarius.*
26 *Cum particulæ, natura.*
27 *Et particulæ natura.*
28 *Argumentum de toto ad partem, est validum.*
29 *Episcopus diœcesanus, quare dicatur.*
30 *Canonizare sanctum possit ne Papa absq; consensu Cardinalium, & nume. 33. & 39.*
31 *Papam non posse legem generalem condere absq; consensu Cardinalium.*
32 *Papa non potest Cardinalem excommunicare, aut dignitate exuere absq; cōsensu Cardinalium, & nume. 41.*
34 *Papam superiorem esse concilio.*
35 *Clericorum appellatione, an veniant Cardinales & episcopi.*
36 *Credendum nemini est in causa propria.*
37 *Papa creat Cardinales absq; consensu Cardinalium.*
38 *Papa potestatem coarctatam non habet, vnde nec baculo pastorali vtitur.*
40 *Plures facilius inueniunt quod quæritur, quàm pauciores.*
42 *Papam habere liberam in spiritualibus potestatem.*

1 Sequitur secundum dubium, quis possit † canonizare Sanctum. in quo reperio duas esse opiniones, vna fuit Vincentii, quem referunt moderni, maximè Abb. in c. j. de feri. qui dixit, q̄ quilibet ep̄s in sua diœcesi poterat canonizare Sanctū, & mouetur per illū tex. & p̄ tex. in c. j. de ꝯse. dis. 4. pro cuius opinione adduci potest, quod dixit gl. in c. sicut, & est gl. fi. 7. q. j. & in c. in nouo. 21. dist. & in c. accusatio. 2. q. 7. In 2 quibus † dicitur, q̄ episcopi sunt legati Dei, facit cle. suadēte, de pęn. in ver. ep̄i. n. dicuntur. Immò plus dixit gl. in c. oues. 6. q. j. q̄ ep̄s est oculus Dei, ergo non erit inconueniens dicere, q̄ hoc respectu quilibet ep̄s saltem in sua diœcesi possit canonizare San- 3 ctum. Item quia † episcopi successerunt in locum Apostolorū, & fuerūt pares Petro. d. c. in nouo. & ideo Papa appellat se ep̄m, vt patet in proę. Decretalium sexti, & ibi Domin. cle. vnde dr̄, q̄ Papa non est maior episcopo dignitate, sed administratione, vt in d. c. in nouo, & in c. legimus. 93. dist. vnde dicitur q̄ ordo ep̄alis est maior aliis ordinibus, sm gl. in proęmio 6. in ver. ep̄s. & episcopatus est culmen dignitatis. c. venerabilis, de præben. gl. in c. 4 2. eo. tit. lib. 6. Item ep̄i † nominantur columnæ Eccle. d. c. accusatio. Item pn̄t dici fundamenta ipsius Eccle. iuxta illud Psal. 76. fundamenta eius in montibus sanctis, de quo in c. fundamenta, de ele. in 6. Et exponitur in montibus sanctis. i. in Apostolis, quorum loco vt dixi, ep̄i successerunt. Plus dico q̄ ep̄s dicitur Christus. c. si quis de petentibus. 24. q. 3. ergo istis respectibus ep̄s pote- 5 rit canonizare sanctum, vt prædixi. † Sed alia est opinio, q̄ Papa debeat canonizare sanctum, ita tenet Do. Ant. Abb. & Imo. d. c. fi. per tex. in c. j. in fi. de reliqui. & vene. san. lib. 6. dicens, q̄ sine speciali licentia Papæ quis canonizari non potest. eā sequitur Imo. in c. venerabili, de testi. hoc etiam voluit Io. An. ponens quid sit canonizare in d. c. j. de reliqui. & vene. san. in antiquis, quē sequitur Abb. & Do. An. ibi, vt dixi supra in j. dubio, in fi. idem affirmauit Domi. & Pet. de Anch. post gl. in verbo, sedis, in d. c. j. de reliq. & ven. san. lib. 6. Et Host. in sum. de reliqui. & ven. san. in j. col. in ver. ideo etiam dicit, &c. Et pro hac opi. possunt adduci rationes. 6 Prima, nam † hæc est vna de maioribus causis, quæ inter Christianos proponi possit, sm gl. in d. verbo, sedis, in prin. ergo ad sedem apostolicam est referenda. c. maiores, de baptismo. Secunda ratio, in canonizatione agitur de miraculis, vt infra dicam in sequenti dubio, & per consequens de fide. cum ergo sit quæstio de fide, præcipuè est ad sedem apostolicā referenda, vt in c. quo- 7 ties. 24. q. 3. Tertia ratio. Nam ad Papam † spectat declarare dubia scripturarum. c. per venerabilē in §. rationibus, qui fi. sint legit. ergo multo fortius dubia scitatis, q̄a circa maiora maius periculum, de ele. in 6. Quarta ratione pp multorum ep̄orum simplicitatem, ne populus decipi cōtingat. c. j. & 2. de reliq. & vener. san. in antiqui. Quinta ratione, ne in infinitū contingat Sanctos multiplicari, & sic deuotionem refrigescere. c. episcopi. 80. dist. Et has quinq; rationes ponit Io. And. in præalleg. gl. in verbo, se- 8 dis. Quibus accedat, † nam Papa repręsentat Deum in terris, & tenet eius vices. c. quanto, de transla. pręla. c. vt nostrum, vt Ecclesiastica beneficia. c. fundamenta. §. decet. de elec. lib. 6. cle. j. §. j. de magist. c. j. de homi. in 6. Voluit Spec. in tit. de leg. §. nunc est sciēdum, versi. 89. & gl. in c. serpēs, de pęni. dist. j. in verbo, quod Deo. Et fuit de mēte Tho. de Aquino in tractatu suo contra errores Græcorum, quæstione 71. in quantum allegat Chrysostomum super Homil. dist. 85. dicentem de Christo, Iacobum localiter in loco terminauit, Petrum autem totius orbis magistrum & Doctorem, vbi latius per ipsum. Et voluit in tertia parte summæ, q. 8. arti. j. Et in quarto sententiarum, distin. 15. dicens Papam esse caput vniuersalis Ecclesiæ. Et idem in tractatu contra impugnātes religionem. Et Scotus in tractatu de perfectione statuum, q. 9. dicit q̄ Papam est vicarius Christi non solum inquātum Christus fuit Ecclesiæ prælatus, sed inquantum fuit totius mundi Dominus, & q̄ iste de statu & bonis hominum potest ordinare. Et 9 dixit † Tho. in 4. sentētiarum dist. 19. q̄ Papa habet plenitudinē potestatis in vniuerso, sicut Rex in regno. Et idē in tractatu de errore Gręcorum, consi. 72. tenet q̄ de necessitate salutis est subesse Romano Pontifici, & allegat Cyrillum in libro thesauro- 10 rum, & Maximianum in epistola directa Oriētalibus. vnde † dixit Hostien. in dicto capit. quanto, quòd Deus & Papa faciunt vnum & idem tribunal. & dicit Bald. in l. Barbarius Philippus. ff. de offi. præto. quòd Papa est supremus Dei vicarius, & qui cōtrarium dicit, mētitur. Et in finalibus verbis dicit, quòd Papa est. omnia, & super omnia in spiritualibus. Et allegat Bernardum de contemplatione ad Eugenium. Et idem Baldum in proœ-

mio Greg.in prin.dicit ꝙ Papæ commissa est tota machina spiritualis, & thesaurus omnis dignitatis est in eo, ita vt nulla sit dignitas spiritualis vel Ecclesiastica,cui non præsideat,& idem in

11 l.rescripta. C. de preci. Impe. offer. dixit ꝙ oēs † dignitates omnemq; potestatem,quam habuerunt omnes Patriarchę,solus Papa habet.Et allegat Bernardum in loco antedicto.Et maior, inquit,est auctoritas Papæ q̃ Sanctorum.c.de libellis.20. distin. Et ideo tex.in c.intantum.21.dist.probat, ꝙ loquens supra Papam, dicitur loqui supra cęlum. De qua potestate Papæ latius per Petrum de Anch.in repe.c.j circa secundam chartam, de consti. & p Do.Abb.in c.nouit,in gl.2.in 2.charta, de iudi. Et sic ex p̄dictis colligitur, ꝙ Papa est loco Dei subrogatus in hoc mundo, sed

12 † subrogatus sapit naturam eius,in cuius locum subrogatur.l. si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cau.l.j.§.hæc actio ff. si quis testa. lib.esse ius.fue.c.Ecclesia,vt lite pendente.voluit Bal.in l.parabolani.C.de epi.& cle.gl.in l.certi condictio.in prin. ff.si cer.pet. & Pet.de Anch.consil.234.Ergo Papa sapiet naturam Dei in terris & per consequens tanquā Deus,cuius est terra & plenitudo eius vt inquit Psalmista,Psal.23.c.in Ecclesiasti. 23. q. 2. c.tua,el 2. de deci.debebit canonizare Sanctos Et dixit Imo.in d.c.fin. de fer. hanc esse cōem opi.à qua nec in iudicando , nec in consulendo recedendum est,iuxta ea quæ dicunt Io.And.in c.j.& Bal.in c.ne innitaris,de consti.Do.Ant.& Abb.in c.tua nos,de usur. Nō obstant allegata in prima opi.& primò dictum c.fi.de feri.quia,secū dum Inno.Ioan.And.& Do.Ant. & Abb.ibi loquitur , quando episcopus vellet in sua diœcesi decernere aliquem Sāctum iam canonizatum,debere venerari & feriari.Idem voluit gl.in d.c.j. de reliq.& vene.san.in 6.Ad c.j.de consecr.dist.3.similiter est respondēdum, ſm Abb. in d.c.fi. ad illā rationē per me adductā.s.

13 ꝙ † eps sit legatus Dei, item ꝙ sit oculus Dei , respondeo id esse verum in spē,quo ad suā Diœcesim, sed Papa est legatus & oculus generalis & vniuersalis ipsius Dei , & dicitur vniuersalis episcopus Ecclesiæ.c.in nomine Dñi.23.dist.facit c.suspectos.3.q.5. immo dicitur culmen episcoporum,secundum Bal.in proœmio

14 Greg.in fi.3.col.& ibidem in 4.col.in fi.dicit, † ꝙ est Dñs dominorum,& quæcunq; potestas est sub cęlo, est in summo Pontifice.Et ideo gl.in ver. locus, in c. ante oīa 40.dist.habēs respectū ad epos inferiores dixit,ꝙ primus locus est papatus, secundus est

15 epatus.Et † quia illa,quæ possunt fieri per pauciora,non debent fieri per plura,ſm Phi.in j.Ethi.& in 2.de cęlo & mundo,dixit ꝙ digniora sunt illa,quæ fiunt per pauciora q̃ illa,quæ fiūt per plura.facit lex singularia.ff.si cer.pe.& l.fi.& ibi Bal. C.de adop. melius erit dicere,ꝙ Papa tanquam eps vniuersalis quò ad oēs fideles canonizet Sanctum,q̃ quilibet particularis eps,quo ad suam

16 diœcesim tm̄.Vnde dixit † gl.no.in c.in istis.4.dist.ꝙ scientia Papæ præualet scientiæ oīum episcoporum,quamuis arguendo dicat ꝙ orbis sit maior vrbe.c.legimus.83. dist. & per hæc ita concluderem in hoc dubio.Et qm̄ superius dixi,ꝙ eps potest decernere in sua diœcesi aliquem Sanctum venerari, & feriari , quæri

17 † potest an possit solus hoc facere.D.And.in d.c.fi.de feri.dicit ꝙ olim tenuit ꝙ non possit hoc facere sine populo per illum tex. sed dicit postea se mutasse opinionem , & ꝙ solus cum cap. seu

18 clero potest hoc facere:nam in his,† quæ tendunt in fauorē animæ , quilibet est subiectus episcopo. ca. cum sit generale , de fo. compe.c.nouit,de iudi.c.per venerabilem,qui fi.sint legi.Et hāc partem simpliciter sequitur Imo.in d.c.fi.in no.Et Petrus de mōte,episcopus Brixi.in dictionario suo,in ver.sanctitas,in §.an episcopus,dicens se aliàs mādasse celebrari festum sanctorum mar-

19 tyrum Sauini & Cypriani, fratrum militū Brixię. Sed Abb.† ibi in 3.col.dicit se putare oppositum esse verius, nam in illo tex. & in c.j.de conse.dist.3.sine ministerio non fit mentio etiam de populo . Vnde dicit ꝙ licet in spectantibus ad iurisdictionem episcopi ipse cum capitulo possit facere statuta, vt puta circa puniti ones malefactorum.c.vt animarum,& quod ibi no. de consti. lib.6.tamen in aliis in quibus vertitur interesse aliorum, nō pōt eps facere sine eorum cōsensu,vel saltem eis præsentibus, vt no. dicit Imo.in c.vestra,de loca.& in c.fi.de off.leg. Et confirmat Feder. de Sen.consi. 17.quem allegat Imo.in præallegato.c.vestra, vbi de hac materia tractatur. Et sic, ſm Abb. apertissimè sentit Imo. in locis præallega.& etiam Archidia. in d. c.j. ꝙ in casu nostro eps non potest facere statutum, nisi populus consentiat, vel saltem sit præsens. non enim compellitur populus crescere.

20 c.gesta.& c.vbi.74.dist. Dicit tamen Abb.se credere , † ꝙ vbi populus non habet legitimam causam contradicendi , non obstat contradictio.allegat quod in simili dixit Arch.in d. c. vt animarū,& tex.in c.j.de his,quę fi.a ma.parte c.vt puta quia eps vult pręcipere festandū Sāctum,qui originē traxit de illo loco, vel quid simile,facit ſm eum,c.j. 65. dist. Et hanc opi.licet Abb. non allleget,sentit gl.fi.in d.c.j.de conse.dist.3 .Inquantum dicit argumētum,ꝙ particularia decreta epi pn̄t condere , & canones constituere , & consuetudines inducere seruandas in parochiis suis in subdiaconos suos cum consensu eorundem sine pn̄tia Papę vel eius legati.Idem vr̄ esse de mente Abb.in d.c.vestra,dicēs,ꝙ eps ēt cum c.non potest facere statutum quatenus tangat alterius p̄iudiciū,nisi talis cōsentiat,vel saltē sit p̄sens,licèt taceat, cum sit

vocatus ad consentiendum, per notabile dictum Inn. ſm eum in c.j.de his,quæ fi.à ma.par.c.Et idem dicit procedere in legato, ꝙ in epo,alleg.Inno.in c.fi.de offi.leg.& Fede.in consi.43. Idem

21 quo quod tenuit in d.c.fi.de fer. Dicit † tamē quo ad illud decantitur ritate,ꝙ id operatur potestas epi,qui generaliter possit disponere & statuere in tota diœcesi,& sic videtur,ꝙ valeat statutum,si grauatus per illud,non contradicit, cum possit contradicere.Ita dicit tenere Do.Cardi.ibi † in dict Imo. verius esse dicere,ꝙ expressè talis consentiat, cum agatur de eius præiudicio, dictum Io An.allegatum forte verius est.Et ita poterit intelligi, ꝙ is qui tacet.in 6.quod forte verius est. dicit Inn.in c.quamuis,de re iud.& Cy.in l.si pecuniam,in princ. C.de neg.gest.& in l.inuitus,C.de procur.Do.Anto.& Imo.in c. ex parte decani,de rescri.& in c.cum olim Abbas, de offi.deleg. & Imo.in l.2.in §.voluntatem.ff.sol.mat.& ita procedat l.filiusfami.in §.inuitus,& ibi gl.de procur.Secus vbi tractaretur de commodo tacentis,quia tunc hr pro cōsentiente,per dictum singulare,ſm oēs Inn. in d.c.ex parte,vbi dicit, ꝙ si agis nomine meo in iudicio me sciente & non contradicente, videor ratum habere.Idem videtur tenere Inno.in c. in nostra,de procur.& in c.cū in iure,de off.deleg.& Arch.in c.qui ad agendum,de procur.in 6. Sequitur Rota decis.43.& sequen.& Bal.in l.2.C.si ex fal.instr. Et Ang.& Imo.in l.sępe, de re iud.& Lud.Ro.in l.quæ dotis.ff.solu. matr.& modernitus principaliter per d.l.sępe, in ratione sui, vbi

22 hoc aperte videtur probari.† Et quia conclusio est, ꝙ vbi taceo contra actum, quem contradicendo possem impedire, videor consentire l.fideiussor.§.fi.cum ibi no. intelligendo in afferente commodum tacenti,ſm Dñm meum Alex.de Imo.qui ita tradit in d.§.voluntatis,in reportatis antiquis,in 2.col.de quo latius ibi per eum.Dñs meus And.Sicu.in d.c.fi.de feri.in nota.quod illud,quod dicit Abb.ꝙ non obstat ꝙo cōtradictio populi,vbi non habet iustam cām contradicendi,vt in faciendo feriari aliquem Sanctum oriundum in illo loco,dicit ꝙ immo eps minus populo poterit id facere, quia pp sanctimoniam recedimus à legibus cōibus,quia dicitur esse gloria patriæ suæ, allegat in argumentum tex.sing.iuncta Doctrina Bal. in l. sed & reprobari,in §. fi.ibi,valde tñ disciplinatos,&c.de excu.tuto. Quantum verò ad determinationem nostræ quæstionis,tenet contra Dñm Anto. Primò per dictum c.fi.de feri.vbi dicit litera,cum clero & populo,& per d.c.j.de cōse.dist.3. Nec est bene dictum, quod dicit D. Ant.l.ꝙ ille tex.habet duas literas,vt dixi supra,quia dicit ille,ꝙ Papa in d.c.fi.ponit verba d.c.j.Et sic declarat,qualiter debeat intelligi ille tex.aliàs si esset dubius,non mereretur ad hoc allegari.Nā dicit Philosophus,Quod multipliciter exponitur, eius veritas ignoratur. Refert Bal.in l.nequicquam.§.vbi decretum,de offi.proconsu.Secundò contra Dñm Ant.allegat Dñs meus gl. in argū,in c.le.dispendiosam,de iud.volentem ꝙ Papa non possit tollere ordinem iudiciarii in foro seculari, quam gl. allegat Bal.pro singulari in l.eos.§. fi.C.de vsur.fic. sed bene potest tollere in foro suo.Ita dicamus in proposito, ꝙ eps cum clero possit facere huiusmodi statutum de feriando tale festum quo ad Ecclesias sibi subditas & diuina officia celebranda , sed quo ad ipsum populum nō poterit præcipere, cum agatur de eius præiudicio, nisi(vt dictum est) fuisset ortus in illo loco,arg. gl.in c.fi.proponēte,de rescri.& quod hr in l.2.C.de anno.ciui.lib. 11.in ver.partibus nostræ ciuitatis, & eius ꝙ dicit Cicero in li.de amicitia: Potiores,inquit,sunt nobis ciues,ꝙ peregrini.& quod hr in c.licet,de fo.Ad allegata vero per Do.Ant.respondeo, ꝙ loquitur gñaliter,sed c.fi.de fer.& c.j.de consec.dist.3.loquitur specia-

23 liter,sed † generi derogatur per speciem,vt regula,gñi.li.6.& in c.j.de rescri.in 6.&c.Mihi videtur, salua semper sana reuerentia, ꝙ opi.Do.Ant.sit verior per rationem per eum allegatam,

24 cui Abb.non ridet. Item † quod ad actus spirituales peragendos consensus laicorum non debet esse in consideratione,sicut videmus in electionibus fiendis de prælatis Ecclesiarum,vt in c.Massana,& in c.sacrosancta,de elec.facit quod habetur in c.2.de insti.& in c.fi.de reb.Eccle.non alie.& in c.Ecclesia,de constitu. Er-

25 go † in casu nostro,in quo agitur de actu spirituali , non erit necessarius consensus populi taquam laicalis,&c. Nec ob. pro opi. Do.Abb.contra Do.Ant.illi duo tex. In quibus probari videtur opin.Abb.& esse ipsius fundamenta.s.d.c.fi.de fer.& d.c.j.de consecr.dist.3. Nam dico ꝙ sane intelligendo illa iura,non probant opi.Abbatis,sed immo ꝙ eps possit illud facere non solum sine populo,sed etiam sine clero. Vnde inquantum dicitur ibi, cęterisq; solennitatibus, quas singuli epi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solenniter venerandas, intelligere illa verba(cum clero & populo) esse referenda ad illud verbum venerandas, quasi Papa velit dicere, ꝙ episcopus potest indicere in sua diœcesi festiuitatem alicuius Sancti esse venerādam à clero respectu officii celebrandi in Ecclesiis. Item à populo respectu artis non exercendæ in illo die.Et ideo Bald. super illo versi.cum clero & populo, dicit non intelligas ꝙ isti possint has festiuitates induce-

26 re,sed inductas possunt feriare & non feriare. Vel aliter dici potest, ūa † natura dictionis cū,est cōiugere accessoriū,nō principaliter.

l.j.&

l.j.& 2.ff.de penu.lega.no. in §. si quis ancillas, Insti. de leg. Vnde notabiliter dicebat Bar.in auth ingressi,in pe col.C.de sacrosan. Eccle.ꝙ si quis dedicat se cum suis bonis Ecclesiæ, expressio nihil operat̄, cū sit de iure ex natura accessorii,vt in regula,accessorium,de reg.iur.in 6.& in l.cum principalis.ff.eo.tit.secus si dicat,se & sua bona, quia tūc bona per se & principaliter veniunt,

27 quia,† natura dictionis,&,est copulare ꝑ se & principaliter d.l.j. & 2.Cum igitur in casu nostro dicatur,cum clero & populo,nō est dicendum ꝙ consensus eorū interueniat principaliter & sic necessariò , sed per quadam consequentiam tāquam accessoriè ad ipsum epm, qui in spiritualibus est caput & principalis oīum in sua diœcesi, per id quod habetur in c.omnes basilicæ. 16.q.7. & in c.regenda.10.q.j.Item d.c.j.non probat contra Do. Ant.nā dicit ibi , illæ festiuitates quas singuli episcopi in suis episcopatibus cum populo collaudarunt,non autem dicit introduxerunt, sed potius inducta laudarunt , & hoc ibi inferius probatur dum litera dicit,quæ vicinis tm̄ circū morantibus inducenda sunt,nō generaliter omnibus , & sic ibi probatur ꝙ illæ festiuitates non erant indictæ ab epo & populo.vel secundum Do. Anto. in d.c. fi.quem in hoc sequitur ibi Imo.tex.in d.c.j.ſm aliam literam dicit,quas eps in clero collaudauerit, & sic solus eps,ſm illam literam posset hoc facere. Sed solutio tollitur per Do.meū, de quo supra.Vel solue,vt supra dixi de dictione cum, respondēdo ad d.

28 c.fi.Et pro opinione Dom.Ant.potest etiam sic argui,† valet argumentum de toto ad partem l.quæ de tota.ff.de rei vendi.l. qui scit,& ibi gl.ff.de vsur.in c.maioribus,in gl.j.de pręben.c.pastoralis,in §.item cum totum,de off.deleg.Sed certum est ꝙ Papa tāquam diœcesanus vniuersi , & in spiritualibus hn̄s iurisdictionē vniuersalem,per c.cuncta per mundum,el j.& el 2.& c. per principalem.9.q.3.potest canonizare Sanctum,& mandare ab oībus venerari sine eorum cōsensu, facit quod dixi de potestate Papę circa principium huius dubii.Et ideo dixit Bal.in c.bonæ.el 2.in 4.col.per illum tex.in uersi.pendente , de postulatione prælatorum,ꝙ sicut se hēt Sol in planetis,ita se hēt Papa in Ecclesijs.Poterit ergo eps tanquam particularis diœcesi sine consensu ipso-

29 rum diœcesanorum.Dicitur † enim eps diœcesanus,quia in tota sua diœcesi spiritualem habet iurisdictionem c.cum olim, de pręscrip.c.cum episcopus, de off. ordi.lib.6.facit.c. pe.de testam. Dicerem tamen,ꝙ episcopus debet indicere huiusmodi festa cū consensu capi. arg.c. nouit, & c.quanto,de his quæ fiunt à præla. sine consen.capi.& ita declaro opinionem Dom.Antonii.Non obstant modò cętera allegata per Dominum Abb.quia locum habent,quando episcopus vellet statuere in his, quæ tangunt populum quo ad temporalia , quia tunc requireretur eius consensus . Secus quò ad spiritualia per id , quod supra dixi post Dominum Ant. Et ita potest etiam responderi adductis per Dominū meum contra Do.Ant.quia nihil,vel parum faciunt.Sed posita

30 † illa communi conclusione pro vera,ꝙ Papa debeat canonizare Sanctum,quæri potest,an interuenire debeat consensus Cardinalium. Et hinc iudicio meo pendent leges & prophetæ. Et ꝑ parte affirmatiua adduci potest ratio,nam Papa non potest facere ardua sine interuentu Cardinalium,ita dixit Laurentius anti-

31 quus glosator volens , ꝙ Papa † non possit condere leges generales sine Cardinalibus,per l.humanum.C. de legi. sed condere leges est quid arduum, vt ibi,& in auth.habita.C.ne filius pro patre, ergo &c. Et hanc doctrinam retulit Alb.de Rosa. licèt eam non sequatur,in rubr.C.de legi.Hanc partem tenuit Ioā. Mona. in c.super eo, de hæreti. Et de ipso faciens mentionem Do. Cardi. in sua repeti. c. perpendimus,in 8.colum.de sentent. excom. idem tenuit dicens , ꝙ cętus Cardinalium est in quasi possessione,vt Papa non faciat ardua sine consilio Cardi. Idem consulendo approbauit in consi.150.incip.quæsitum fuit sępe à me. & in consi.230.inci.ad quendam in carcere,vbi dicit requiri consensum Cardinalium.Et ideo dicit ꝙ collationes factæ à Cęlestino, sine eorum consensu reuocatæ fuerunt.& allegat Io.Mo.vbi supra.Idem tenuit ipse Cardin.in c.petitio,& ibi Ioan. de Anania, de homici.Et idem Card.in c. 2. de cleri. non residen. Cum hac opinione transiuit Bald.in l.cum multa. C.de bonis , quæ liber. Idem Bald.in l.fin.C.de diuer.rescript Ioan.And.& Do. Anto.in j.quæstione,in c.antiqua,de priuileg.Do.Anto.in c.requisisti, in 7.colum.de testam.Dom.Abb. in c.per venerabilem , in 4. col. qui filii sint legi.in c j.in fine. colum. de offic.delega. in c.literas , in 5.colum.de restitu. spol. Et in quadam sua disputatione incipiente,episcopus & quidam rector,in 14.colum. Eandem opin. approbat Archidiaco. in ca. sunt quidam. 25. q. j. & in c.cum redemptor.12.q.2.& in c.Adrianus.el 2.63.distin.Domi. de sancto Gemi.in c.j.in no.de renun.lib.6.facit quod dixit Hosti.in d. c. 2.

32 de cleri.non residen.ꝙ † si Papa vult excommunicare vel deponere aliquem Cardinalem, debet hoc facere cum collegio Cardinalium,vt refert Marti.de Lau.in tractatu de Cardinalibus. q. 79.Sed certum est,ꝙ canonizare Sanctum,est quid arduum, secundum Ioan. Andr. in gloss. in verbo,quatuor,in c. j.de reli.& vene. sanc. in 6. vbi dicit quòd hæc est vna de maioribus causis, quæ possit inter Christinos proponi,igitur &c.Et in terminis huius quæstionis ita determinauit dictus Mart.in pallegato tra-

ctatu,in vltima quæstione,vbi dicit, ꝙ in canonizatione Sanctorum debet interuenire cętus Cardinalium cum Domino Papa,allegat Ioan.And.& Host.in c.j.de reli.& vene.san & plenè dicit se dixisse in opusculo , quod fecit pro canonizatione

33 beati Bernardini Senensis.Pro † parte verò negatiua allegatur glo.in c.fundamenta,in §.decet.in verbo, contingeret , de electione,in 6.cuius auctoritas in opinionib. dubiis omnes alios antecellit,per id quod dixit Iaco.But.in l.j.C. qui pro sua iurisd. & Cy.in l.j.C.de act.& oblig.Cy.in l.non moriturum. C. de cōtrah.& commit.stip.Bar.in consilio incipiente Andriolus.Bal. in l.p̄cibus.C.de impu.& aliis substit.Vn̄ Cyn.vt refert Bald. in peculio suo,dicebat aduocato,audi idolum tuum , Gl.hāc opinionem tenuit etiam Ioan.And.& Dom.in d.c.super eo. & Sali.in d.rub.C.de legi.vbi dicit opinionem cōmunem esse hanc, & ita seruari de facto contra Laur. & allegat notata per Arch. in c.quę ad perpetuam,& in c.sunt quidam.25.q.j.& in c.quamuis de offi.ordi.lib.6.Et dicit ꝙ illa clausula,de fratrum nostrorum cōsilio,magis vr̄ de cōsilio,& ibi reprehendit Ioā. Mona. in d.c.super eo.Idē tenuit dictus Alberi.in d.l humanū , & Ioā. And.ī c.firmissimè,in prima col.de hæreti. Et ita cōsuluit Pau. de Cast.consi.280.incip.Christi,&c.in facto præsenti.Do. Abb. in d.c.2.de cle.non resid.Et dicit Dominicus in d.c.super eo.ꝙ

34 hæc est opi.communis.Nam † Papa est supra cōcilium. c.significasti,de electio.& not.in c.proposuit,de cōces.præben. Et hoc dicit tenere Vgo.in c.leges.4. dist. & quo ad dictum Ioan. Mo. dicit non esse sibi credendum , qa cū esset Cardinalis, conabat̄ sustinere partem suam.Et dicit , hanc eandē respōsionē ponere Io.Mo.in extrauaganti Bonifacii VIII. quæ incipit , excōmu-

35 nicamus,vbi † vult defendere ꝙ appellatione clericorum,non comprehenduntur Cardinales,de quo tamen videndum esset, quod dicit in simili,Do.Abb.in rubrica,de vita & hone.cle.vbi quærens,an appellatione clericorū,veniant episcopi , cōcludit ꝙ in odiosis non veniūt,secus in fauorabilibus , & quia de hoc memini me latius ibi scripsisse,ideo ad id me remitto , cum sit

36 quid extrauagans a materia nostra.Item † dicit Domini.in d.c. super eo.non esse credendum Ioan.Mona.loquenti in causa ꝓpria.d.l j.C.ne quis in sua causa. eandem opi.tenet ipse in c.j.de scisma.in 6.& Ioan.de Ligna.in d.c.2. de cleri. non residen. allegat Archid.in c.ad apostolicæ,de re iudica.in 6.& in d.c. quāuis. dicentem ꝙ in agendis Papam non habet necessariò vocare Cardinales.Et hanc partem dictus Ioā.de Ligna .veriorē es-

37 se putat in puncto iuris.Pro † hac sententia facit, qđ dicit Ioan. And.in c.sanè,de conuer.coniuga. quod solus Papa creat Cardinales,& eum sequitur ibi Do.Ant.facit gl.in verbo,reprobat̄, in cle.ne Romani, de elec.& facit tex.ibi in ver.irritum , & voluit Guil.Durant,in c.nullus.79. dist. 2.Mar.de Lau. in tractatu Cardi.in j.q.Itē facit dictū no.Tho.de Aqui.in quarto sn̄arum,

38 di.14.in fi.vbi voluit, † ꝙ Papa habet liberā potestatē,non autē coarctatā , & hāc dicit esse rōnē,quare Papa non vtit̄ baculo.i. pastorali curuato,sicut episcopi. Et ideo dicit Bal. in c.j. q feud. dare possunt,in j.col.ꝙ hn̄s plenā administrationē , & integrā, vt est Papa,non tenetur alterius consilium ruminare Et hanc partem in terminis nostræ quæstionis reperio tenuisse reuerēdum patrem fratrem Anto.Archiepiscopum Florent.in 2. parte tertiæ partis suæ Summæ sub rubrica de potestate Papæ, 14. charta,nam secundum eum , Cardinales non assistunt Papæ ꝑ modum determinationis seu limitationis , sed magis ministerij & consilii. Et adducit Augustinum de Ancona ordinis Eremitarum in tractatu de potestate ecclesiastica. Quare propter hinc inde adducta iste passus remanet dubius , vnde de mente

39 Alber. † in d.rubric. C.de legi.videtur dicendū. Aut loquimur de consilio & procedat prima opin.aut de iuris necessitate , & ꝓcedat 2.Sed Mar.de Lau.in d.tractatu Cardinalium,pro concordia harum opinionum aliter distinguit in q. 48. Aut loquimur de potestate ordinaria concedente & vtili reipublicæ , & procedat prima opin.aut de potestate absoluta, & procedat 2. opin.&c.Eandem distinctionem ipse fecit in dicto tractatu , in quæstione 78.de qua supra memini.Ego verò dicerem Aut loquimur quo ad adhibendum simplex cōsilium Cardinalium: aut quo ad adhibendum cōsilium & consensum ipsorum. pri-

40 mo casu procedat prima opin.Et ratio potest esse , quia † quod à pluribus queritur,facilius inuenitur.c.prudentiam,circa prin. de offi.deleg.c.de quibus,& ibi glo.20.dist.per quam rationem

41 Mar.in d.q.79.dicit ꝙ de ordinaria potestate † Papa cum collegio Cardinalium deponit vel excommunicat Cardinalem, sed de absoluta hoc solus facere potest. Et ideo non immeritò dixit Dom.de san,Gem.post Vgonem in c.Anastasius , ī 2.col. 19.dist.ꝙ licèt Papa possit errare vt ibi , non tamen poterit ita ita errare cum Cardinalib.Quare in arduis agitandis debet Papa conuocare Cardinales,vt secum consulant , & hoc casu verificabitur quod dicit Dom.Abb.in capit.primo. in fin. de reliqui.& ven.sancto.ꝙ ad canonizandum sanctum , Papa habita plena in formatione, vocatis pręlatis curię declarat,& decernit illum haberi pro Sancto. Vnde intelligo illud , vocatis prælatis,idest Cardinalibus. facit,quod dicam infra in vltimo dubio.

 Secun-

Secundo casu dico procedere ſecundam opi. & aſſignari po- 42 teſt ratio, nam Papa † habet liberam poteſtatem & maximè in ſpiritualibus.c.ſignificaſti,in fi.de elec.c.2.de præben.lib.6. cle.2. vt lit.pend.c.cuncta per mundum.9.q.3. Sed ſi in exercitio dictæ poteſtatis requireretur interuētus Cardinalium, non diceretur libera, vt no.Io. And.in d.c.2.de præben.lib.6.& idem voluit in gl.in verbo,libere,in clem.dudum,de ſepul.igitur,&c.Et hoc caſu verificari poteſt,qđ dixit Hoſt.in d.c.j.de reli.& ve.ſan.in anti quis,& gl.in verbo,fidei,in princ.in d.c.j.eo.tit.lib.6.& Do.Abb. & Imo.poſt D.Ant.in c.fi.de feri.ſ.ꝙ Papa ſolus poteſt canoniza re Sanctum.Et per hæc in prædicta dubitatione mea ſit concluſio,ꝙ Papa in canonizatione Sancti debet cōſulere Cardinales, eorum tamen conſilium ſequi non tenetur.

SVMMARIVM.

1 *Canonizari tanquam Sanctus ad hoc vt quis poſſit,quæ requirantur.*
2 *Opera virtutis per hypocriſim facta,damnanda potius ſunt quàm probanda.*
3 *Eleemoſinam dans vt videatur ab hominibus,peccat.*
4 *Vitæ ſanctitatem,quibus operibus metiamur.*
5 *Epiſcopus qualis eſſe debeat.*
6 *Miracula poſſunt etiam à malis fieri.& nu.23.*
7 *Suſcitatus ex mortuis an ſit idem homo qui prius,ac bona ſua recuperare debeat,& nu.9.& nu.11.& nu.14.& nu.20.*
8 *Teſtamentum eius,qui ſurrexit ex mortuis,an reuocetur.*
10 *Moriens non perdit ea,quæ animæ impreſſa ſunt.*
12 *Rex vna diuerſis reſpectibus diuerſo iure cenſeri poteſt.*
13 *Iudex delegatus ordinariam & delegatam iuriſdictionem habet diuerſis reſpectibus.*
15 *Mors eius,qui reſuſcitandus eſt,dormitio vocatur.*
16 *Deus non propterea dicendus eſt mobilis,quòd hominem viuificet,& occidat, ac eundem rurſum ad vitam reuocet.*
17 *Elucidatus locus Iob,c.14.*
18 *Obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit.*
19 *Contrarietas in vno eodemq́; ſubiecto eſſe non poteſt.*
21 *Nouum quid dicatur.*
22 *Reſurrectio duplex,perfecta & imperfecta.*
24 *Miracula facere,quibuſdam conceditur ratione generis.*
25 *Miracula fieri tripliciter contingit.*
26 *Incontinenti fieri,quomodo quid dicatur,& nu.24.& nu.30.& nu 33.*
27 *Confeſſio in iudicio facta, an & quando poſſit reuocari antequàm ſit relata inter acta.*
29 *Probaturum ſe offerens incontinenti,ſatisfacit ſi intra triduum probet.*
31 *Incontinenti,mox,protinus,& ſimiles dictiones,modicum tempus denotant.*
32 *Deſertor appellationis incontinenti patitur executionem ſententiæ, non expectato tempore,quod condemnatis datur.*
34 *Incontinenti,mox,& ſimiles dictiones,in materia indifferenti,capiunt interpretationem pro arbitrio iudicis.*
35 *Miraculum cuiuſmodi eſſe debeat, ad hoc vt propter illud quis canonizari debeat,& nu.38.& nu.40.& nu.51.*
36 *Miraculum Iuriſconſultis,quid dicatur.*
37 *Corpus Chriſti miraculum dicitur.*
39 *Præſtigium,quid ſit,& vnde dicatur.*
41 *Panem & vinum tranſubſtantiari vi verborum.*
42 *Miracula facere creatoris eſt,non creaturæ.*
43 *Tollere eius eſt,cuius eſt cōdere:quemadmodum eius eſt nolle, cuius eſt velle,*
44 *Ex,particula denotat actum immediatum.*
45 *Tranſſubſtantiationis panis & vini probationem, ſimilitudinibus naturalibus adiuuari.*
46 *Res omnes fieri vel ex ratione, vel contra rationem,vel ſupra rationem.*
47 *Eccleſia particularis errare poteſt,atq; inibi an & in quibus Eccleſia vniuerſalis errare poſſit.*
48 *Eccleſiæ iudicium debet iudicio Dei conformari.*
49 *Errare quid ſit.*
50 *Scire,quæ dicamur.*
52 *Miraculi rationi contraueniat ne dolor in liberatione interueniens.*
53 *Miraculum,quomodo ſit probandum.*
Miraculum,quid ſit.
54 *Miraculum circa modum facti,quando dicatur.*
55 *Probatio directa,quæ dicatur,& nu.57.*
56 *Species aut differentię non entis,nullæ ſunt.*
58 *Probatio indirecta,quomodo fiat.*
59 *Negatiua,quare non poſſit directo probari.*
60 *Miraculorum frequentiam,an probari oporteat ad hoc vt quis ſanctus canonizetur,& an per eoſdem teſtes,an per alios.*
61 *Fides præ cæteris virtutibus in miraculis operatur.*
62 *Fides ſine charitate mortua eſt.*
63 *Pueri baptizati ſtatim morientes,non ſunt canonizandi.*
64 *Teſtes deponentes de miraculis canonizandi, quomodo ſint interrogandi.*
65 *Teſtis deponens de miraculo alicuius canonizandi, an cauſam dicti ſui reddere debeat,etiam ſi de ea non interrogetur,& nu.67.*
66 *Teſtis in cauſa hæreſis cauſam ſui dicti etiam non interrogatus reddere debet,& nu.68.*
69 *Peccare non cenſetur,qui aliquid facit auctoritate legis.*
70 *Teſtis ſuper fama deponens, cauſam ſui dicti etiam non interrogatus reddere debet.*
71 *Teſtimonium omne ad ſenſum eſt referendum.*
72 *Agens agit in patiente bene diſpoſito.*
73 *Miracula in vita facta,an ſufficiant ad aliquem canonizandum.*
74 *Ruſticus delicatioribus cibis veſci non debere.*
75 *Pauperibus conuiuia ſumptuoſa non eſſe facienda.*
76 *Libellus in l.ſeruis Vrbanis.ff.de leg.3.quid ſignificet.*

1 Aggredior tertium dubium,quod eſt, quæ † requiruntur ad hoc, vt quis tanquam Sanctus poſſit canonizari. Et dico ꝙ duo requiruntur,vitæ ſanctitas præteritæ.Item ꝙ Deus in eius perſona ſiue in vita,ſiue in morte operatus fuerit miracula:nā ſola ſanctitas vitæ, quo ad actum canonizandi non ſufficit, qm̃ potuiſſet eſſe ficta vel ſimulata, & non ad bonum finem, ſed potius appetitu inanis gloriæ.ſ.vt diceretur bonus,licèt nō eſſet,vt ſunt hypocritæ,qui iuxta Euangelii ſententiam,Matthęi 7.Incendunt induti 2 pellibus ouium,intus verò ſunt lupi rapaces. vnde † huiuſmodi vita non eſt memoria,immo demeritoria,& contra ducētes talem vitam exclamat:Paulus in epiſtola 5.vide quantum bonum eſt charitas,ſi ita martyriū ſerimus, vt noſtras velimus reliquias ab hominibus honorari,& ſi opinionem vulgi ſectātes intrepidi ſanguinem fuderimus, & ſubſtantiam noſtram vſq; ad medietatem propriam dederimus huic operi non tam prēmium q̃ pęna debebitur,& perfidiæ magis tormēta ſunt q̃ corona victorię, 3 & eſt tranſumptiuè in decre in c.vide j.q.j.& ideo † dixit ibi gl. ꝙ dare eleemoſinam ad vanam gloriam,peccatum eſt,ar.c.nulli.23.q.j.& c.odi.24.q.j. Vnde dicitur in Euāgelio Matthęi c.j.Cū facis eleemoſinā, noli tuba canere ante te.& eodem loco,in fi. 4 Neſciat ſiniſtra,quid faciat dextera. Et hæc † bonitas vitæ conſideratur in multis laboribus, in moribus caſtis, in ſtrenuis actib. c.miramur.61.diſt.Et hoc oportet præſenti teſtificatione prædicari & bonæ famæ præconiis non taceri.c quatuor.12.q.2.Et maximè quæri debet de ſimplicitate & humilitate, qa ſupbis Deus reſiſtit,humilibus autem dat gratiam.Item debet quæri,an in vita perſecutiones paſſus fuerit.7.q.j.in c.omnis qui,& c.ibi,adunati.& an paſſus fuerit ex charitate,d.c.vide, ſecundum Hoſt.in d. c.venerabili,ſequitur Io.de Lig.in c fi de reli.& vener.ſan.Ioan. An.& Moder.in d.c.j.eo.tit.& Do.in d.c.j.eo.tit.lib.6.& Hoſt.in ſumma,eo.tit.in ver.j.oportet. Et ad probationem vitæ laudabi-5 lis canonizandi adduci † poteſt,quod de epo, confirmando dicit Hoſt.in ſumma,de elec.in §.quis eligitur,in ver.canon tamē antiquus.dicens ꝙ debet eſſe natura prudens, docilis moribus, temperatus vita,caſtus,ſobrius,ſuis negocijs ſemper cauens,humilis,affabilis,miſericors,literatus,in lege Dñi inſtructus,in ſcripturarum ſenſibus acutus,in dogmatibus Eccleſiaſticis exercitatus, & ante omnia fidei documenta ſimplicibus verbis aſſerēs.ſ. patrem & filium,&c.23.diſt.qui ep̄s.c.fi.50.diſt. & hæc procedūt in Confeſſoribus. In Martyribus enim nō fit tanta examinatio, ſed quæritur tm̄ de miraculis,& cauſa pp quam paſſi ſunt, arg.c. cathecuminum,de cōſe.diſt.4. & c.baptiſmi vicem, ſm Hoſt.in ſumma,de reli.& vene.ſan.verſi.& hæc intelligas.Et hæc nota p teſtibus aliquem eſſe Sanctum probare volētibus:vita tamē bona ſine miraculis quo ad meritum animę canonizandi ſufficit, 6 ſecundum Aug.in c.teneamus,in fine j.q.j. miracula verò † ſine bona vita non ſufficiunt, nam fieri pñt à malis arte magica. d.c. teneamus,& in c.nec mirū,in 2.col.26.q.5.vnde dixit gl.in verbo,miraculi,in c.cum ex iniuncto,de hæret. ꝙ ſtatim nō eſt credendum miraculis,quia miracula aliquando fiunt per malos,& alleg.d.c.teneamus.Et ideo Bal.in c.venerabili,pręallegato dicit ꝙ multi faciunt ea,quæ videntur miracula cum fictione Diabolica,& cum quibuſdam incantationibus, & caracteribus poſitis in ſubaſſelis fingunt ſe ſuſcitare mortuos,& eos facere comedere, vt refert Magiſter hiſtoriæ ſcholaſticæ ſuper Euangelium in quadam hiſtoria.pro hoc facit c.ſciendum.26.q.4. vbi probatur ꝙ dęmones faciunt ea,quæ non ſunt ſm naturam, ſed hominibus inſolita.Item ſubiungit Bal.in loco præalleg.& in c.qm̃ frequenter,in prin.in vlt.col.vt lite non conteſt.quod legitur de Fitoniſſa quadam, quæ ſuſcitauit Samuelem ad preces Saulis Regis,quæ ſuſcitatio fuit ficta, de quo licet non alleget, habetur.j. Regum,28.c.& in c.nec mirum, in 3.col.26.q. vnde dixit Bald. ꝙ Samuel non potuiſſet teſtificari de eo,quod viderat ante mortem,cum illa non fuerit vera reſurrectio.Nam cum homo ſit ad ſimilitudinem Dei,impoſſibile eſt ꝙ hanc ſimilitudinem faciat, niſi ſolus Deus:ſecus dicit in Lazaro, quia illa fuit vera reſurre-7 ctio facta à Chriſto. Et ſic ſentit Bal ꝙ † homo verè reſuſcitatus, eſt idem homo.Idem videtur velle ipſe Bald.in l.j.in repe.in pe. col.in verſi.Item incidit dubium de Lazaro, &c. C.de ſacroſan. Eccle.vbi dicit ꝙ reſuſcitatus recuperat bona. Secus dicit eſſe in eo,q reſurgit corpore glorificato,vel immortali,quia non eget rebus extrinſecis,quæ ad vſum & victum præſtantur,iuribus per eum ibi allegatis. Idem tenet Imo. dicens hanc eſſe communē opi.ꝙ reſuſcitatus recuperet bona,in l.ſi marito,in prin.ff.ſolu. matri.licet Ange. aliter ibi locutus fuerit,ſm Alex.de Imo.Do. meum

meū in legibus celeberrimum,in l.nam ad ea,in Apoſt.ff.de leg. 8 Facit quod dixit Bar.in repe.d.l.j.in 15.col.ꝙ † teſtm̃ illius, qui reſurrexit,iterum moriturus,vt fuit Lazarus, reuocatur, ſicut p natiuitatem filij,quem quis non putabat ſibi naſciturus,ſm Auguſtinū,in c.fi.17.q.4. Secus eſt in eo, qui reſurrexit glorificatus iterū non moriturus vt Chriſtus, & ſicut facient oēs in generali reſurrectione,quia teſtamentum illius nō reuocaretur, nam talis reſurrectio non mutatur circa iſta temporalia. Dicitur enim in Euangelio Marci,7.c.Cum autem reſurrexerint,nec nubent, nec nubentur,ſed erunt ſicut Angeli in cęlis,&c. ſm Bar.vbi ſu 9 pra.Sed † ꝙ reſuſcitatus ſit nouus homo,tenet Bald.in c.nullus, in 2.col.de ele.dicens ꝙ qui reſurrexit à mortuis non recuperat ſponſam,quam habuerat ante mortem. Idem dicit de rectoria, quam habuerat,facit quod dixit idem Bal.in c.j.in §.ad hæc.in 8. col.in ver.no.in ver.tanquam de nouo,de pa.iura.fir. vbi dicit ꝙ feudum,quod reſurgit à mortuis,dr̃ eſſe nouum feudum.Et qđ voluit Bar.in l.interdicit.ff.de condi.& demon.ꝙ legatarius,qui mortuus miraculosè fuit reſuſcitatus, nō conſequitur legatum, cum ſit nouus homo.gl.in l.ſeruus.la 2.ff.de acti.& obli.ſentit ꝙ ſit idem homo dū dicit,qui à morte reſuſcitatur, recuperat bona.Sed gl.ff.de legi.in l.ex his, vr̃ velle ꝙ qui citò reſuſcitatur, dr̃ idem homo,quia non videtur mortuus,& dat exemplum in Lazaro.Bar.in d.l.ex his,iūcta.l.nam ad ea.ff.de legi.vr̃ velle ꝙ quātum ad bona quæ recuperat,dicatur idem homo, ſed quantum ad vxorem quam non recuperat, dicatur nouus homo. gl. verò notabilis in c.2.23.q.7.vult ꝙ q̃tū ad illud,in quo confertur gratia,eſt idem homo,& ideo amplius non debet baptizari,nec ordinari. Quantum verò ad alia, in quibus gratia non confertur, eſt nouus homo,vt ibi per eam,& illam gl.ſequitur Abb.in c.nō pōt,in 2.nota.de re iudi. Idē poſt multa videtur concludere Io. 10 And.in c.fraternitatis,de frig.& malefi.dicens ꝙ ille, † qui moritur,non perdit ea,quæ impr muntur animę,& ſic non eſt opus tractare de eorum recuperatione poſt reſurrectionē, dat exemplum in ordine,baptiſmo,& ſimilibus ſacramētis, ex quibus caracter imprimitur animæ,quę non moritur, & per conſequens 11 quo ad illa reſuſcitatus dr̃ idem homo.Illa † verò,quæ inhærent corpori, non recuperat de rigore, & ſic quò ad illa videtur nouus homo.Et cum opi.Io.An trāſit Abb. ibi. vnde ex hoc dicto Io.An.Item ex dicto Bar.in d.l.ex his, & gl.in d.c.2. ſequitur ꝙ vnum & idem ens poteſt diuerſo iure cenſeri contra.l. eum qui ædes,de vſuca.& c.cum in tua.de deci.& c.cognouimus 12.q.2. 12 & gl.in c.cum omnes,de conſti. niſi † dicamus ꝙ diuerſis reſpectibus idem ens poteſt diuerſo iure cēſeri, ſm gl.in c.Vulteranę. 12.q.2.facit gl.3.in c.relatum,de præben.vnde dicit Inn. in c.pa-13 ſtoralis,in prin.per illum tex.de reſcrip. ꝙ iudex † delegatus habet iuriſdictionem ordinariam, & ſic habet ordinariam illo reſpectu,quia eſt iudex ordinarius datus à lege, iuxta ea quæ habētur per gl.& Bar.in l.& quia,de iuriſom iud.Inn.& Moder.in c. cum ab Eccleſiarum,de off.ord.Do.Ant.in c.ſuſpicionis, de off. deleg. Delegatam verò habet illo reſpectu, quia ſibi data eſt ab hoīe, & d.c.paſtoralis pro ſingulari ad hoc allegauit ibi Do.Cardi.in reportat.ſuis.Et licèt iſte caſus reſurrectionis ſit nunquam, vel raro euenturus, ſm Do.And.& Abb.in d.c.fraterni.& gl.in l.ea,quę raro.ff.de reg.iur.quę dicit,ꝙ ſi quis hęrede inſtituto deceſſit,& adita hæreditate mortuus reſuſcitetur, vt de Lazaro accidit,non ſunt iura prodita,an iure poſtliminii poſſit bona recu-14 perare ab hærede,cum hoc raro accidat. Tamen † videtur indiſtinctè poſſe dici,ꝙ reſuſcitatus virtute diuina ſit idem homo,ꝙ expreſſe tenuit Gādulfus antiquus Doctor relatus per gl. in d.c. 2.dicens nō eſſe mortem,vbi reſuſcitatio eſt ſequuta,ſed potius eſſe quandam diuinam vocationem,ideo nec matrimoniū ſoluitur,nec cętera amittuntur.quod autem dicit ibi Auguſti.non de naturali,ſed de miraculoſa morte intelligitur.Hanc opi. videtur approbaſſe Bar.Brixi.in q.Dñicali, quę incipit,eſto ꝙ aliquis ſit reſuſcitatus,vbi dicit, ꝙ talis videtur reſuſcitatus quò ad omnia,& eum ſequitur Arch.in d.c.2.& pro hac opi.adduci poteſt 15 ratio.nam † ſi virtute diuina quis eſt reſuſcitatus,ſemper in mēte diuina fuit illa reſurrectio,& per cōſequens ille non poteſt dici verè mortuus, ſed potius dormiens,iuxta illud Ioan.in Euangelio,c.11. vbi loquens in perſona Chriſti de Lazaro ſic inquit: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitē eū. & iuxta illud Matthæi in paſſione Dñica, circa fi. & terra mota eſt,& petræ ſciſſæ ſunt,& monumenta aperta ſunt,& multa corpora Sanctorum qui dormierant, ſurrexerunt. Et prophe. Pſal. 42. nunquid qui dormit non adiiciet vt reſurgat,tranſumptiuè in c.ſacerdos.50.diſt.& Paulus prima ad Cor.15.c.Chriſtus reſurrexit à mortuis,primitiæ dormientium,&c. Nec obſtat huic rationi,quod dicūt Platonici,quos refert Richar.in 4.ſen.diſt.43. q.j.aut.2.Dicunt enim ꝙ Deus in omnibus operibus ſuis eodem modo immobilis eſt,ſed dicit Plato in Thimeo ꝙ bona ratione vnigenitū eſt,diſſolui nō eſt velle Dei:ſic à ſimili quod bona rōne diſiunctum eſt, ſicut fit in morte qñ anima bona rōne à ſuo corpore diſiungitur,ꝙ iterum coniungatur, non eſt velle Dei, ꝙ eidem corpori coniungatur, ergo non reſurgit idem homo, nec verus homo, cum non ſint coniungibilia de velle diuino.

16 Nam † reſpondet ipſe Richar.concedendo maiorem.ſ.ꝙ Deus in omnibus operibus ſuis ſit immobilis eod.modo. Ad minorē verò reſpondet, ꝙ anima bona ratione eſt à corpore ſeparata.ſ. ratione diuinæ voluntatis,ſicut prius bona ratione ſcilicet eiuſdem diuinæ voluntatis fuit coniuncta,ſic etiam in vltima reſurrectione bona ratione,ſcilicet diuina volūtate reuiuetur. Et ſic non ſequitur per hæc,ꝙ Deus ſit mobilis, cum vita, mors,& re-17 ſurrectio,ſemper fuerint in mēte ipſius Dei.Nec obſtat, † quod dicebant quidā hæretici,quos refert ipſe Richardus in loco pręallegato,inquantū allegabant illud Iob,14.c.vbi dicit Iob,Quomodo ſi recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus areſcat: ſic homo cum dormierit,non reſurget. Sed fluuius vacuefactus & aridus nūquā iterum impletur eadem aqua in numero, ergo anima corpore ſoluta non reaſſumet idem corpus numero, qa reſpondet idem Richar.ꝙ ſimilitudo non tenet totaliter,ſed ſolum quantum ad hoc, ꝙ ſicut alueus fluuij nō humectatur,niſi per aquam,ſic corpus non recuperabit vitale humidum,quouſque iterum vegetetur per animam.Sed vt ibidem,ſcilicet in Iob dicitur,hoc non erit quouſq; ateretur cęlum. j. donec quieſcat, quod erit in die iudicii. Quo ad hoc autem eſt diſſimilitudo, qa quamuis aqua reuertatur ad eundem alueum in numero, tamē aqua non reuertitur eadem numero. Anima autem eadē in numero reuertitur ad idem corpus numero. Vel pōt aliter reſponderi, ꝙ dictū Iob intelligit̄ de reſurrectione naturali,hoc eſt,qđ 18 homo qui dormierit,nō reſurget.ſ.naturaliter.Et ideo † Iuriſcōſultus in l.qui res,in §.aream ff.ſolu. dicit ꝙ obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit, & Phi.in j.de Ge.& Cor. vnde dixit Phi. in j.de anima, ꝙ impoſſibile eſt corpora animalium reſurgere, quod eſt verum impoſſibilitate naturæ naturatæ, ſecus ſi ſupernaturaliter & miraculosè diuina potentia,vt idem Iob de ſeipſo teſtatur.19.c.Scio(inquit) ꝙ redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die reſurrecturus ſum, &c. vſq; ibi, quem viſurus ſum ego ipſe,& oculi mei conſpecturi ſunt,& non alius, &c. Et prædictā auctoritatem contra dictos hæreticos allegat ipſe Richa. Alias 19 † in vno & eodem ſubiecto daretur contrarietas, quod eſſe non poteſt, vt in regula,vbi repugnantia.ff.de reg.iur.in c.nihilominus.3.q.9.& in c.cum locum,de ſponſa.gl.in c.cum humilitatis. 22.q.2.& gl.in c.2.74.diſt.facit c.cū cōtingat,& ibi Imo.in 3.not. 20 de reſcrip.Et ſic † concludit Richar.ꝙ homo reſuſcitatus nō ſolum eſt verus homo, ſed idem homo. Ex quo ſequitur correlarium,ꝙ reſuſcitatus,quo ad omnia & ſic quò ad matrimoniū,vt vxorem ſuam recuperet, etiam intelligitur reſuſcitatus, dixerit quicquid voluerit Bar.in d.l.ex his.& gl.in d.c.2.32.q.7. Nec obſtat quod dicit Aug.ibi,ꝙ vxor carebit uiro ſuo, ſi mortuus fuerit,quia intelligi debet ſi mortuus fuerit perpetuò, ſecus ſi reſurrexerit,quia poterit petere uxorem ſuam, per ſupradicta. Aliter tamen illum tex.intellexit Gandulfus,ut ſupra retuli. Et ꝙ reſuſcitatus dicatur idem ꝙ non nouus homo,ſic probari poteſt.il-21 lud dicitur † nouum,quod nunquam fuit ſtatutum, & ſic nunq̃ fuit in eſſe, ſm gl.no.in c.pręceptis Apoſtolicis.12.diſt.facit gl.in verſi.noui.in fi.& Ang.& Bal.in l.j.ff.quod quiſq; iur.ſed homo reſuſcitatus, quantum ad idem corpus & eandem animam fuit in eſſe,ergo non poteſt dici nouus. & per prædicta declarari poterit.§.deinceps.in Auth.de nup.vbi dicitur ꝙ mors oīa ſoluit, quia debet intelligi morte ipſa durante.ſecus erit ſuperueniente 22 reſurrectione,quia tunc omnia reintegrari debebūt. † Item aduertēdum eſt, ꝙ duplex eſt reſurrectio. vna imperfecta.ſ.illorū, qui reſurgunt iterū morituri,ſicut Lazarus, & ſuſcitatus ab Helia,de quo habetur 3.Reg.17.c.Et ſuſcitatus ab Eliſæo,de quo habetur 4.Regum 4.c.& de aliis ſuſcitatis à multis Sanctis,qui reſurrexerūt imperfectè.alia verò eſt reſurrectio perfecta, poſtquam quis amplius non eſt moriturus,vt fuit Chriſtus,qui fuit primus verè omnium reſurgentium à mortuis. hęc fuerunt verba bea. Thom.in 3.parte ſummæ, q.53.& hæc perfecta reſurrectio erit in reſurrectione vniuerſali: tunc enim reſurgent homines amplius non morituri,ſed habituri vitam ęternam vel ignem æternum,vt patet in ſimbolo Athanaſij,in fi.& diſputando concludit Archi.in c.nemo per ignorantiam.de conſecr.diſt.j.ꝙ homines reſurgent in eadem forma, in qua Adam fuit ante peccatū: ſed ante peccatum ipſe fuit nudus,ergo homines reſurgēt nudi, & poſt diem iudicii etiam erunt nudi, quia tunc nulla erit deformitas in corporibus mortuorum beatorū, quam tegi oporteat, ſm eum.& ſic ſentit Arch.à contrario, ꝙ ſecus erit in corporibus damnatorum. & hoc fortè erit in eorū opprobriū & pęnā. De quo tm̃ & aliis q̃plurimis pulcherrimis q̄onibus ſpectātibus ad reſurrectionē uniuerſalē,& maximè qñ & quomodo fiet, uide bea.Tho.in 4.ſen.diſt.44.q.j.arti.j.facit ad prædicta.ſ.de mira-23 culis † factis per malos,quod dicit idem Bal.in c.fi.in j.col.de feri.de Apolline,q fuit uocatus Phitō artis magicę Princeps, ut legitur in hiſtoria ſcholaſtica, Actuum 16.in rubricella de ſpiritu fitonico, & in 17.in rubrica.de Dionyſio Ariopa. & eius uerba mirabilem uirtutem uidebātur habere:aſtutia tamē Diaboli, ut inquit bea. Aug. & ſic miracula pñt fieri à malis, ſicut dicimus de prophetia,nam tales pñt prophetare,ut fecit Saul, c.prophe-24 tauit.j.q.j.Item † actus miraculoſi pñt aliquando fieri à malis ex

virtute diuina dono quodam gratiæ specialis, quæ aliquãdo trãsit per totum genus descẽdentiũ, sicut videmus in Rege Frãco. sm Doct. maximè do. Ant. & Fran. Are. in d.c. venerabili, & clarius per Do. in c. 2. in 3. col. de preb. in 6. Et prædicta dicit Abb. in d.c. venerabili, esse notanda pro aliquibus vetulis, quæ sine merito vitæ vnr facere miracula, & prædicere futura, possunt enim, sm eum, habere spiritum prophetiæ ex dono Dei sine merito vitæ, vt in præall. iuri. Facit illud Caiphæ, in passione Dñi, Expedit enim vt vnus moriatur pro populo, ne tota gens pereat. Tribus 25 † autem modis contingunt miracula: primò, circa substantiam facti, vt quñ Deus facit aliqua, quę natura nullo modo facere põt, vt fuit ꝙ fecit Sol tempore Iosue, vel tẽpore mortis Christi. Itẽ vt homo habeat corpus glorificatũ, vt habuit Christus post resurrectionem, & hæc miracula summum gradum obtinent.

Secundo modo, quando fit illud quod natura facere potest, sed non in illo, in qua fit resurrectio mortuorũ: potest enim natura creare vitam, sed non in mortuo, & potest præstare visum, sed non in vera cęcitate, & hoc tenet secundũ locũ in miraculis.

Tertio modo, quando id quod fit, potest fieri naturaliter, sed non in illo ordine, puta quãdo quis à febre subito gratia diuina curatur nullis adhibitis remediis, & hoc intellexi operari domum Regis Franciæ, de quo supra dixi, & istud tenet tertium locum in miraculis, sm Mar. de Lau. in tractatulo pro canonizatione beati Bernardini, in 3. col. & sic no. ꝙ ad hoc vt illud quod fieri potest naturaliter, dicatur miraculum, requiritur ꝙ incon-26 tinenti fiat. † Sed dubitari potest, quomodo dicatur incontinenti. reperio iura in hoc diuersimodè loqui, Aliquando incontinẽti dicitur fieri, qđ fit durante iudicio, sm gl. j in fi. in verbo, incõtinenti, de testi. cogen. Aliquando dicitur incontinenti fieri, an-27 tequam redigatur in actis. Et ideo quis † potest incontinenti reuocare suam confessionem, scilicet antequã sit redacta in actis, gl. est no. in c. apud misericordem. 32. q. j. eam sequitur Do. An. in c. fi. de de confes. & Abb. in d.c. præterea. hoc tamen fallit, vbi cõfessio fuisset acceptata per partem, quia tunc non poterit reuocari sine probatione erroris, singulare fuit dictum Bal. in l. Gallus, in §. j. de lib. & posthu. arg. l. sicut. C. de ac. & ob. sm præclarũ iuris interpretem Alex. de Imo. Dñm meum in iure ciuili, in l. quicquid astringen. in fi. in repor. antiquis, de verb. obl. Aliquan-28 do † dicitur fieri incontinẽti, quod fit intra triduum, vel in fine tridui, sm Bal. in c. ex literis, de consti. per l. fi. C. de errore aduo. & l. fi. C. de iudi. vbi idem Bal. dicit, ꝙ expulsus de possessione potest vsq; ad triduũ eam recuperare, quia dicitur recuperare incõ-29 tinenti. Item † qui offert se incontinenti probaturum, vr̄ satisfacere, si intra triduum probet d. l. fi. vbi idem etiam tenet Bal. Aliquando dr̄ aliquid fieri incontinenti, quod fit cum aliquo temporis spatio. tex. est no. in l. j. in §. item si ita. ff. ad le. Fal. Aliquãdo ꝙ fit simul. tex. est cum gl. in l. Anto. ff. de fideicõ. lib. Aliquando 30 † antequam diuertatur ad extraneos actus. l. continuus, in §. j. de ver. obli. l. cum antiquitas, & ibi Bal. C. de testa. l. cũ hæredes. in §. fi. & ibi gl. C. de testa. Aliqñ ꝙ fit in ingressu ꝯtus, siue in ipso ꝯtu, siue statim post, gl. est no. quæ loquitur de pacto apposito in cõtractu, in l. in bonæfidei. C. de pac. pro qua dicit Bar. ibi esse casum singularem in l. iij. C. de ædil. act. Tamen Bar. in l. j. in fi. ff. de sol. & in l. iurisgentium. in §. quinimo. in fi. ff. de pact. tenet ꝯ illã gl. de quo per Bar. in l. ꝯtus. C. de fi. inst. & in l. lecta. ff. si cert. pe. & per Bal. in l. petens, in 18. col. C. de pac. Aliqñ, quod fit post 10. dies, gl. in §. omnis, in uerbo, confestim, insti. de verb. obli. Itẽ 31 † dictio incontinenti, mox, protinus, & similes, de sui natura denotant modicum tempus. l. quoti. §. si quis ita, de hære. insti. secũdum Bal. in l. Gallus, in §. ille casus, de lib. & post. facit glo. de dictione, mox in authẽ. incestas, in ver. ipso iure. C. de incest. nup. quã pro notabili allegat Imo. in l. diuortio, in 8. col. solu. mat. Et 32 no. mirabilem effectum resultantem ex dictione, mox, ꝙ si † appellans à sententia permiserit deseri appellationem, incontinẽti fiet contra eum executio, nec gaudebit beneficio temporis, quod datur condemnatis, ita not. dicit Bal. in l. qñ nonnulli, in verbo, mox. C. de ap. sequitur Alex. in l. j. §. qui præsens, in repor. antiquis, de verbo. ob. & de dictione, mox, loquitur glo. no. in c. 33 quia propter, de elec. & in c. si in aliquibus. 20. q. 2. Aliquãdo † dr̄ fieri incontinenti, quod fit post litem conte. casus est, sm intellectum Hostien. Ioan. Cal. Car. & Abb. in c. j. de mut. pet. facit gl. in auc. & consequenter. C. de sen. interlo. om. iu. tñ conclusio est, ꝙ 34 dictio † incontinenti, mox, & similes, in materia indifferenti capiunt interpretationem arbitrio iudicis, sm gl. in c. an sit, in ver. incontinenti, de ap. & gl. in c. q̄ sit, in ver. quam citius, de ele. lib. 6. Et ideo Bar. in l. 3. §. eum igitur, ff. de vi & vi ar. dicit ꝙ an deiectus incontinenti expulerit deiectorem, statur arbitrio boni viri, considerata qualitate personæ deijcientis, & ipsius rei, de qua fuit deiectus. Ita dicamus in casu nostro, ut iudex habeat arbitrari qualitatem febris. s. an sit magna uel parua, uel forte quartana, quæ cum difficultate solet recedere. Item an febricitãs sit ualde grauatus, adeo ꝙ medici desperẽt de eius salute, & sic de singulis, ex quibus iudex poterit arbitrari infirmum potius gratia diuina, & sic supernaturaliter, quã naturaliter & uirtute medicorũ sanatũ esse. Et de dictione incontinenti, ultra præallegata, esset videndus Bald. in l. fin. C. de his qui non a do. ma. & in d. l. lecta in versi. dicebam, & in d. §. quinimò. De dictione mox, vide ẽt per gl. & Doct. in l. j. si cert. pet. gl. in l. ad peremptorium, de iudi. glo. Dy. & Bar. in l. fructus. ff. sol. ma. & in d. §. qui pręsens, gl. & Bar. in l. momentaneæ. §. unde vi. De dictione protinus, in l. iij. in §. in amittenda, de acq. pos. & Bal. per illum tex. in l. ij. C. vt lit. pen. De dictione statim, Bar. in l. res. in §. sed si res. ff. de iur. fi. Archi. in c. constat. j. q. j. & Bal. in c. prudẽtiam. in §. vj. de offi. dele. De dictione subito, vide c. auditis, de elec. & l. uerum, in §. si locupleti. ff. de minori. An autem ut illud, quod naturaliter fieri non potest, dicatur miraculum incontinenti debeat fieri, dicã. ĩ. in versi. nun-35 quid autem ultra, &c. Quæ ergo † requirantur vt ad Sanctũ canonizãdum dicatur miraculum, & q̃uis dicatur miraculũ opus arduum insolitum s̃. speciem & qualitatem; consistens admirãtis, vt probatur in c. re uera, circa med. de conse. dist. 2. Immò, sm 36 leges, miraculum † dr̄, quod rarò accidit, ut in Auct. de Consul. versus fi. col. 3. per quẽ tex. ita dicit gl. in c. quod legimus, in uerbo, rarum est. 94. dist. & ponit Archi. in d.c. teneamus, in prin. rarum est enim quod magnum est, dicit tex. in c. 2. in fi. 59. dist. & dr̄ miraculum, quasi admiratione plenum, cuius effectus solum nobis est cognitus, causa uerò incognita, quia solus Deus (ut ĩ. dicam) facit miracula: unde propter causas nobis ignotas, quia 37 vires nostras excedunt, dicuntur miracula. Vnde † meritò corpus Christi dicitur miraculum, quia excedit vires humani ingenij, de quo per Abb. post Io. An. in c. cum Marthę. de celeb. mis. & ĩ. de ipso aliquid dicemus. Tamen in casu quæstionis nostræ 38 vt dicatur † miraculum, requiruntur quatuor primo, ꝙ ex Deo, non ex arte, vel diabolo cõtingat: quia, vt dixi, miracula aliquãdo fiunt per malos, & nõ necesse est martyres a Deo impetrasse, quæ mandat. c. si quis præpostera. 50. dist. & hoc casu procedit illud, quod dr̄, ꝙ facere miracula, est donum spiritussancti, vt in c. quærendum, & ibi no. de pęni. dist. 2. aliàs nõ est miraculũ, sicut fecerunt magi Pharaonis, qui fecerunt ranas & serpentes, conuertẽtes earum uirgas, sicut faciebat Moyses, de quibus in c. nec 39 mirum. 26. q. & illud † propriè dr̄ præstigium. d.c. re vera, & ibi Archi. qui dicit ꝙ præstigium dicitur a præstringendo, quasi pręstringulum, quia præstringit certitudinem uisus, uel cõponitur a præ, & stix stigis, quę est palus infernalis, & ponitur pro inferno, vnde præstigium dr̄, quasi ad stigem primum, quia præstigiatores præordinant ad infernũ, supple nisi pęnituerit, vnde sm eũ præstigium est sensuum humanorum illusio, & sm hoc incredibiles rerũ imitatores dicuntur fieri, & uidentur facere vt terræ cumulus uideatur castrum, lapillus, talentũ, & huiusmodi. Secũ-40 dò † requiritur, ꝙ sit ꝯ naturam, sicut dictum est de virga Moysi mutatã in serpentem, & de asina loquẽte ad Balaam, de quibus in d.c. re uera & in c. cum ex iniuncto, de hæret. de cuius virgæ virtute hr̄ Exodi 6. 7. 8. 14. 16. & 17. Iosue 3. & 4. Deute. 8. c. & tran-41 sumptiuè de omnibus in d.c. re uera, de cons. di. 2. † Tertiò requiritur, ꝙ non ui uerborum, sed ex hominum merito illud cõtingat, nam panis & vinum potestate & virtute verborum transubstantiatur in corpus & sanguinem. c. cũ Marthæ. de cel. mis. & sic requiritur ꝙ miraculum sit euidens, nõ aũt latens & credibilis, vt est eucharistia. Quartò & vltimò requiritur, ꝙ sit ad corroborationem fidei. herba. n. ministerio hominis trãsit in uitrum, & nil ad corroborationẽ fidei. & ideò ad canonizationẽ, nisi hęc quatuor concurrerent in miraculo, non prodessent, quia non esset miraculum, sed potius miraculosum. hæc fuerũt verba Io. An. in gl. no. & ordi. in uerbo, sedis, circa fin. in c. vnico. de reli. & ve. san. lib. 6. Idem tenet Hosti. in summa illius ti. in §. j. ver. item quęrẽdũ est de miraculis, & Arch. in c. teneamus. j. q. j. per Host. Io. An. & alios Doc. in d.c. venerabili, idem tenẽtes. Et circa primum quæsitum, dũ dicit ꝙ miraculum debet esse ex Deo, colli-42 gitur, ꝙ facere † miracula non est creaturæ, sed creatoris, & facit ratio, nã si miraculũ fit ꝯ naturã, non põt fieri nisi per habentem potestatem s̃. naturã, quã potestatem creatura non hẽt, ut probat in §. sed naturalia. insti. de iur. na. in §. minus ergo, institu. de hęredi. quæ ab intest. defer. in l. eas, de cap. dim. in 105. dist. Illã ergo potestatẽ habebit creator, qui iuxta Philoso. & gl. in l. respiciendum. ff. si cer. pet. dicitur natura naturans. i. faciens omnia, & 43 eius est tollere, † cuius est cõdere. 21. d.c. inferior. 18. q. 2. c. j. l. eius est uelle, cuius est nolle. ff. de reg. iur. Et ideò dicit Phil. in j. de genera. & corru. ea quæ sunt principia generãdi, sunt principia corrumpendi, facit l. Stichum. §. naturalis. ff. de solu. & c. j. de reg. iur. ergo solius creatoris, & sic Dei erit uenire contra naturã, & per consequens facere miracula. Item probatur per illud, quod dr̄ 44 ꝙ miraculum debet esse ex Deo, nam dictio, † ex, denotat actũ immediatum. l. j. § ex incendio, & ibi Bar. ff. de incen. rui. nauf. & Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. tex. & ibi Dom. Anto. in c. j. de cle. pugnã. in duello, & Do. de S. Ge. in c. pe. per illum tex. de off. lega. li. 6. Sequit ergo, ꝙ miracula immediatè procedunt a Deo: bene uerum est ꝙ propter sanctitatẽ alicuius Deus ostendit miracula in persona illius, & tũc dr̄ Deus mediatè facere miracula. Vnde uidemus, ꝙ qñ Deus in psona ppria faciebat miracula, loquebat imperatiuè, vt hr̄ in Euãgelio, Io. 11. de resurrectione Lazari, cui clamãdo dixit, Lazare veni foras, & in alio euã. Lucę 7. quando suscitauit filium viduæ, dixit, Adolescens tibi dico surge. Sed vbi in persona alicuius Sancti uolebat facere miracula, ea non faciebat nisi ad illius preces, & ad ostendendum ꝙ oĩa miracula ab eo procedũt. & ideo vt legitur in Actibus Apost. 3. c. quando Bea. Pet. sanauit illum claudum miraculosè, vsus fuit his uerbis, In nomine Do. nostri Iesu Christi, surge & ambula. Et similiter Io. Euangelista in resuscitatione miraculosa Drusianæ vsus fuit his uerbis, Dominus noster Iesus Christus suscitet te Drusiana, ut habetur in eius legenda, & multis aliis locis, quæ luculentius per paternitatem tuam in quadam solẽni prædicatione, quam fecisti de his qui possunt facere miracula, me audiente in nostra hac ecclesia cathedrali, relata fuerunt. Ex qbus concluditur proprium esse creatoris & non creaturæ facere miracula, & illos impropriè loqui, dicentes Sanctos ea facere, nam dici debet Deum in eorum personis operari miracula. Item circa secundum requisitum dum dicitur miraculum debere esse contra naturam, faciat quod uoluit Io. And. quem ibi refert & sequitur Abb. in cap. cum Marthæ. de cel. mis. ꝙ illud propriè est miraculum, quod contingit cõtra naturam: nam si naturaliter id posset contingere, non esset miraculum. Dat exemplum in 45 corpore Christi, † in quo quamplura mirabilia sunt, quibus rationes deficiunt, sed similitudines seruiunt. Primò est translatio panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi. Similitudo in cibo & potu, quod mediante natura fit humana caro. Secundò, ꝙ tota die transubstantiatur, & nullum augmentum fit in Christo, similitudo in secreto manifesto, alias manifestato. Tertiò, ꝙ tota die sumitur, nec minuitur, similitudo in lumine accendente alia lumina. Quartò, quia diuiditur in qualibet parte totus remanens, similitudo in speculo. Quintò, ꝙ a malis sumptũ nõ coinquinatur, similitudo est in Sole, qui per fętida loca transit. Sextò ꝙ debilibus est mortale, similitudo ĩ sanis cibariis quæ infirmis & debilibus sunt nociua. Septimò, ꝙ sumptum statim rapitur in cœlum. incontaminatus. n. exiuit de Virginis corpore & incorruptus de monumento clauso. Octauò, ꝙ immensum in parua stat hostia, similitudo in oculo paruo magnum montem comprehendente. Nonò, ꝙ idem corpus in diuersis locis a diuersis percipitur. similitudo in sono campanæ. Decimò, ꝙ remanent accidentia trãsubstantiato subiecto. In hoc dari non põt aliqua similitudo, ꝙ subiectum mutetur remanentibus prioribus accidentibus, & ideo in hoc natura cedit miraculo. Alias verò secũdum naturã manente eodem subiecto bene variantur accidentia, nam idẽ homo nunc albus, postea niger; modo calidus, modo frigidus; modò ęger, modò sanus, vñ accidens adest & abest præter subiecti corruptionem, vt voluit Phi. in 3. Topi. & in 5. Meth. in corpore vero Christi est contrarium, nam remanentibus accidentibus variatur subiectũ. quia ille sapor, color & pondus, quæ primo habebant subiectum panem & vinum, modo habent subiectum corpus & sanguinem Christi. Et ideo, vt dixi, natura in hoc cedit miraculo, secundum Ioan. And. in d.c. cum Marthæ. Archi. tamẽ in c. Nabuchodonosor. 23. q. 4. refert Hug. de san. Victo. magistrum in Theologia ordinis Eremitarum do-46 minantem, † ꝙ quædam sunt ex ratione, quædam contra rationem, quædam sup. rationem. Illa, quæ sunt ex ratione, sunt necessaria, quæ sunt secundum rationem, sunt probabilia. Quæ sunt contra rationem incredibilia, quæ sunt supra rationem mirabilia, & ita sequitur no. Doc. Henri. Boich vltramontanus in d. ca. venerabilis, & sic videtur ꝙ secundum sententiam Hug. secundum requisitum deberet potius dicere sup. naturam, quàm contra naturam. tamen vt dixi, glo. præal. quo ad illa quatuor requisita approbatur communiter per Canonistas: vnde sequitur cõclusio, ꝙ ad canonizandum aliquem pro Sancto probatæ vitæ eius integritate sufficiet probare, Deũ per talem miracula operatum fuisse illis quatuor concurrentibus. ex qua conclusione sequitur correlarium, ꝙ in tali canonizatione non poterit dici ecclesiam errasse, de quo per Car. San. Sixti ordinis prædicatorũ 47 in trac. suo de potestate Papæ. in q. 41. & hoc † verum intellige de ecclesia particulari, quæ aliquando errare potest, vt in c. a nobis. el j. de sent. excom. quod secus est in ecclesia vniuersali, quæ errare non potest, secundum Scrib. in c. j. de sum. Tri. voluit Do. de S. Ge. in c. Anastasius, in 2. col. 19. dist. facit c. loquitur, & c. a recta, vbi glo. not. 24. q. j. quamuis Abb. in d.c. a nobis, in 2. no. dicat idem esse in vniuersali ecclesia per illum tex. indistinctè loquẽtem. Item, quia eadem est ratio in ecclesia vniuersali, quæ est in particulari, ergo idem ius. l. illud, ad leg. Aqui. ff. & ĩ c. transla. de consti. nam in concilium generale, per quod repręsentatur ecclesia vniuersalis, bene posset errare, excommunicando forte prælatum, qui non erat excommunicandus ex causa latente. Ad iura in contrarium adducta respondet, ꝙ verum est ꝙ secũdum eum pro hoc tantum orauit Christus ad patrem, vt in ecclesia vniuersalis non potest errare in fide, nec in articulis fidei, nam Euang. Mat. ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, vt in c. maiores, & quod ibi not. de batis. Facit illud Lucę 22. c. & est tex. in c. j. in fi. 21. dist. & Abb. in d.c. maiores. in 2. col. Et ex prædictis, secundum eum, posset solui contrarium, quod for-48 mari posset † scilicet ꝙ iudicium ecclesiæ debet confirmari iudicio Dei. c. ut nostrũ, vt ecclesiastica beneficia. sicut ergo Deus non iudicat quem iniustè, ita nec ecclesia, quia dicit Abb. ꝙ ecclesia inquantum potest debet se cõformare, sed aliquando nõ potest vt in occultis, quia Deus sequitur veritatem quæ non latet eum, sed aliquando latet ecclesiam. Sed quicquid sit, siue simus in ecclesia vniuersali siue particulari, quæ repręsentatur a Papa & collegio Cardinalium, vt in c. ecclesia habet senatum. 16. q. j. siue sumus in Papa solo canonizantibus Sanctum, ut dixi in fi. dubii præcedentis, dico ꝙ probata vitę integritate canonizandi, necessariò eius miraculis cum qualitatibus antedictis nõ poterit dici in tali canonizatione fuisse erratum. Nam errare 49 † nihil aliud est, quàm aliud pro alio putare. c. in quibus. 22. q. 2. & est gl. relata ad tex. in c. quamuis. 38. dist. sed præcedente pbatione sanctitatis vitæ & miraculorum, quis non potest putare vnum pro alio, quia hoc esset crassum & supinum putare, cum ipsa probatio miraculorum concludat violentam præsumptionem sanctitatis, & sic nõ solum excludat errorem, immo inclu-50 dat scientiam. scire † enim dicimur non solum quæ videmus, sed etiam quæ ab aliis audimus. c. hoc videtur. 22. q. 5. Itẽ ea quæ non ambigimus, sed vehementer opinamur. l. 2. in §. idem Labeo, de aqua plu. ar. & ideo dixit Bar. in l. qui bona. §. si alieno, de dam. infec. circa fi. ꝙ qui iurat dicere veritatem, non intelligitur de veritate quæ sensu percipitur, licet secus sit in teste secũdum eum. sequitur ergo ꝙ ecclesia, cui fuerit facta talis probatio sanctitatis vitæ & miraculorum, non poterit putare vnum p alio, & per consequens errare non poterit, etiam loquendo in ecclesia vniuersali vt dixi. De quo tamen me remitto ad dictum Car. 51 in præal. trac. suo. Nunquid † autem vltra prædictas qualitates requisitas ĩ miraculo debentis canonizari aliud requiratur? Arch. in c. nec mirum. 26. q. 5. in 2. col. in ver. sed quæro an sit, &c. dicit videri necessarium, quòd miraculum fiat incontinenti, allegat Actuum 9. versi fi. vbi dicit, & cõtinuò surrexit, &c. & Actuũ 3. iuxta prin. vbi dicit, Et apprehẽsa manu eius dextra eleuauit eũ, & protinus cõsolidatæ sunt bases eius & plantæ. & Lucę 8. iuxta fin. vbi dicit, & tetigit fimbriam vestimenti eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius. Marci 5. ibi, & confestim exsiccatus est, &c. vt in c. ad eius verò 5. dist. Nam apud Deum non est mora. c. multiplex, alias incipit, his autẽ. de pœni. dist. j. Vnde Ambr. spiritus sancti gratia vestit molimina, & Lucæ 7. iuxta princ. ubi dicit, Adolescens tibi dico surge, & resedit q mortuus erat, &c. & Io. 10. aliàs 11. iuxta fi. dicit, Lazare veni foras, & statim pdijt qui mortuus fuerat, & Mat. 9. vbi dicit, & salua facta est mulier ex hora illa. & 15. vltra med. vbi dicitur, fiat tibi sicut vis, & salua ta est filia eius ex illa hora. de pœni. dist. j. in c. voluisset. §. lepsus verò. ibi, quem postea tangendo mundauit &c. & §. hinc idem, iuxta prin. ver. hinc etiã & Lucæ 5. iuxta prin. vbi dicit, & statim sanus factus est homo, &c. & Mat. 7. iuxta prin. ubi dicit, & curatus est puer ex illa hora. & 8. c. iuxta prin. ubi dicit, uolo mundare, & statim mundata est lepra eius, & Mat. 20. in fi. Iesus tetigit oculos eorum, & confestim viderunt. & Mat. 10. in fi. & ꝯfestim vidit, &c. & 7. & statim apertę sunt aures eius, &c. Et intellige statim & incontinenti hoc casu, idest non ex interuallo, vt est tex. in l. 3. in §. eum qui igitur. ff. de vi & vi ar. Sed ꝙ non sit necessarium ꝙ miraculum fiat incontinenti, adducit idem Archid. in d.c. nec mirum, illud quod habetur Reg. 3. lib. 17. c. & Exod. 10. & 14. & 4. Reg. 4. & 5. c. & Mar. 9. Horum solutionem colligi ex glo. posita. sup. præal. c. Marci. quæ dicit, quem vno verbo statim curare poterat, paulatim curat, vt magnitudinem humanæ cęcitatis ostendat, quæ vix & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicat, per quam singula perfectionis ĩcrementa adimat, & ita remansit Archi. in c. nec mirum. Vel aliter & fortè nõ malè dici potest, ꝙ ideo Christi miracula statim operabuntur effectum, nam ea imperando personaliter faciebat volens se ostendere filium Dei: vnde si in tempore & non incontinenti sortita fuisset effectum, potuissent gẽtes quæ dubitabant, immo nõ credebant ꝙ esset filius Dei, multomagis non credere, & dicere ꝙ illud accidisset non virtute ac eius mandato, sed potius nutu & volũtate Dei, uel alio respectu, vt puta quia esset propheta, vel vir sanctus, precibus cuius ipse Deus motus esset. vt ergo fides Christiana haberet initium ab ipso tanquam Dei filio, & multiplicaret, non autem deficeret, voluit de se fortiora signa facere, q̃ posset, & per consequens subita & instantanea. Cognoscebat. n. mentem hoĩm, & per consequens quid erat necessarium, facit c. nouit, de iud. eum si. hodie verò siue in ppria persona, siue alicuius Sancti ipse faciat miracula, non est necessarium ꝙ statim sortiantur effectum. Nam cessat ratio, quæ erat tempore Christi, cum fides Christiana nunc non incipiat, nec Christus sit corporaliter in mundo, sicut tũc erat. cessante ergo hodie illa ratione, non erunt necessaria miracula subita, facit c. cum cessante, de appella. l. adigere. §. quamuis, de iurepa. & hæc procedunt in miraculis, quæ fiunt contra naturam. Sed vt illud quod fieri potest naturaliter, dicatur miraculum, sit necesse ꝙ incontinenti fiat, latè sup. dixi post prin. tertii dubij. An autem 52 † sit contra rationem miraculi, si in liberatione alicuius dolor interueniat? Et videbatur dicendum ꝙ sic. Nam cum miracula

fiant

fiant a Deo, vt sup. dictum est, credendum est vt ea faciat magis liberè ac maiori digna admiratione ac perfectione q̃ fieri possit. omnia. n. eius opera perfectissima sunt tanquam a perfectissimo opifice emanantia, iuxta illud. Opus denotat artificem, facit. l. inter artifices. ff. de solu. Tamen Arch. in d. c. nec mirũ, circa fi. tenet contrarium, & allegat primo illud Mar. 9. c. ibi, & exclamans, & multum discerpens eum exijt ab eo. & factus est sicut mortuus, ita vt multi crederent, quia mortuus est. Secundò adducit illud, quod scriptum est in vita beati Fran. vbi inter cæteras dicit, signo itaque crucis super eum facto, statim qui ?ctus iacuerat, surrexit sanus in Dei laudibus prorumpens, ego (inqt) sum liberatus. Insonuerunt autem ossa renum eius audientibus multis, veluti cum manu ligna sicca franguntur. Communis tñ natura miraculi est, vt fiat sine dolore illius, quo fit, vt vidimus in plurimis Christi miraculis, de quibus dictum est in præcedẽti quæsito ab his ergo quæ sæpe accidunt, & non quæ raro, arguẽdum est. l. ad ea. ff. de legi. c. lateras, & ibi glo. de despon. impube. l. si maio. & ibi Bar. C. de legi hære. 53 † Sed quæri potest, quomodo probabitur miraculum, & est aduertendum, secundum eũdem Archi. in d. c. nec mirum, q̃ miraculum est factum sup. facultates vel vires naturæ, vel quo ad factum, vel quo ad modum: quò ad factum, vt ad preces Grego. Nazianzeni legitur quendam montem retractatum, & dedisse locum basilicæ fabricandæ, & ad preces Bea. Benedicti cuiusdam parietis lapis translatus est de orto, & hæc secundum eum habetur in historia scolastica super euan. c. in sequenti quoque dæ, & c. q̃ cæcus factus est videns, & mortuus resuscitatus, vt legitur Pet. resuscitasse Actuum 9. ante fi. & in c. teneamus. i. q. i. & s. q. 8. c. Petrus, & etiam Christũ, vt Lucæ 7. & 8. in fi. & de pœni. dist. i. in §. ex his itaque, alias §. de vnice, vers. in Euangelio, cum si. hoc. n. est sup. facultates & vires naturæ, quia vi naturæ non est regressus de priuatione in habitum. 54 † Quo verò ad modum facti est miraculum, vt si quis est febricitans via naturæ per certas alterationes, hic potest fieri sanus. c. fi. in fi. de pœni. dist. 7. 23. q. 4. c. ipsa pietas, in prin. c. quid faciet, & c. nimium. in prin. ea. dist. Sed si fiat in instanti ad inuocationem Dei, seu per Deum meritis alicuius Sancti inuocati, erit hoc super vires naturæ, quo ad modum naturæ quæ operat successiuè per alterationes diuersas. vnde quomodocunq; sit miraculum, siue quo ad factum, siue quo ad modũ facti, dicit Archi. 55 illud directa probatione probari non posse. Nam directa † probatio est per rerum principia, & ita dicit se intelligere illud, negantis factum per rerum naturam, hoc est per rerum principia, nulla est probatio vt C. de prob. l. actor. 6. q. 5. c. actor. in c. bonæ memoriæ Maguntin. ver. quamuis, de ele. sed non ens non habet 56 principia; quia † secundum Philo. in 1. Meth. non entis nõ sunt species nec differentiæ, & ideo Phil. in 1. Phisi. dixit, q̃ ex nihilo nihil fit, ergo non sunt principia, quia superiora ad species & ad differentias esset actualiter in ipsis, secundũ Porphi. licet Bal. in c. nonnulli, de rescri. declaret illud per rerum naturam, idest per naturalem sensum humanum. Cum ergo miraculum ex subiecto, in quo fit, principia non habeat, concluditur q̃ directè probari non potest, & ideo dicit Archi. q̃ indirectè potest probari. Nam cum miraculum excedat vires naturæ, vel quò ad factum, vel quò ad modum facti, & hoc constat esse factum, sed non ex causa naturali, consecutiuè & indirectè cõstat illud miraculum causatum esse ex causa supernaturali, & per cõsequẽs directè non posse probari, secundum Archid. in loco præal. Ex cuius verbis est notandum, quæ dicatur directa vel indirecta 57 probatio. Vnde † Bal. in c. tertio loco, in 4. col. dicit q̃ probatio directa est illa, quæ sine vllo medio attingit proprium finem, vt est probatio visus & aliorum sensuum perceptibilium, put est. Nam oculis non est aliud, nisi idem dici & esse. Sed † indirecta 58 probatio fit per rationem argumentandi. ff. de acqui. pos. l. i. §. veteres, & fit per antecedens & consequens. antecedens est illud, quod probatur: consequens id, quod est probatum, verbi gratia q̃ in paruo vegitulo non fit nisi vnum corpus, puta Titius. Et arguam sic, in isto vegitulo est Titius, ergo nõ Seius: consequẽtia probatur per loci arctitudinem. ff. commo. l. si vt certo. § si duobus. Item sedet hic Titius, ergo non Seius. ff. de acqui posl. 59 l. 3. § ex contrario. Vnde † subdit Bal. q̃ directa probatio non cadit in negatiua. Nam sola natura naturata potest probari, sed negatiua non est natura naturata, quia per rerum naturam nullos habet fines, & si dicatur, video hic Petrum nõ esse, sana locutio est, sed indirecta probatio, ac si dicerem, video locum vacuum, ergo Petrus non est hic. C. vnde vi. in l. fin. & ff. de dolo. l. cũ qs. Nam hoc percipitur per discursum intellectus, licet ita sit cõnexus visui, q̃ videatur vnum & idem, vt no. Cyn. in l. 2. C. de erro. aduo. Et ibi idem tenet Iac. de But. Quare cõcludit Bal. in d. c. 3. loco, q̃ illud quod dicitur in c. quoniam contra falsam, de pba. q̃ negatiua per rerum naturam est improbabilis, debet intelligi, idest per naturam naturatam, hoc est per sensum percipientem rem p foue est, & sic directè non potest probari, & ita intelligatur quod idem dixit in d. c. nonnulli. Alibi exponitur per rerum naturam, idest per naturalem cursum naturæ, secundũ glo. in § conditiones, in ver. naturam. Insti. de verb. obl. Alibi exponitur, idest per consuetudinem causarum, vt voluit glos. 3. in c. j. 60 7. q. j. Nunquid † verò ad hoc vt quis per Sancto canonizetur, sit necessarium frequentiam miraculorum probari & per eosdem testes, nec sufficiat probare per duos testes vnum miraculũ esse factum ad inuocationem ipsius Sancti tali die, & aliud factum esse eadem vel sequenti die & per alios testes per inuocationem eiusdem Sancti? & cõcludit Arch. in d. c. nec mirum, per Vinc. in d. c. venerabili, de censi. q̃ requiritur in frequentia miraculorum probari per eosdem testes, nec sufficit probare vnum miraculum esse factum per duos testes, & aliud per alios duos &c. Nam tales diuersa probant, nec concordant in idem, nec in eundem actum, vt Insti. de duo. reis, in §. j. & in c. ex quadam, de testi. & ad supradicta facit illud Eccle. 44. Laudemus viros gloriosos & parentes nostros in generatione sua: multam gloriam fecit Deus, magnificentia sua a seculo, dominantes in potentibus suis homines magna virtute & prudentia sua præditi, &c. Vnde dicit Ioan. And. in ca. primo, de reliq. & ve. san. q̃ per illud quod dicit, laudemus viros gloriosos, ostendit quòd erant canonizati, alias non mandaret ecclesia, quòd laudarẽtur, & per id quod dicit, parentes nostros, &c. ostendit q̃ nullus est canonizandus, nisi fidem habeat. Soli. n. parentes qui erãt Iudæi, & penes quos solos erat fides, canonizandi erant, & subiungit allegans Innoc. 61 quòd † fides præ cæteris virtutibus & miraculis operatur, iuxta illud Mat. 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, & dicetis 62 huic monti, transi hinc, & transibit: sola tamen fides † sine charitate mortua est, per illud Pauli. 1. ad Cor. 13. Si tantam fidem habeam, vt montes transferã, charitatẽ autẽ nõ habeã, nihil mihi prodest, de quo in c. solet, de conse. dist. iiij. Item dum dicit, multam gloriam fecit Deus, supple cum eis. Apparet ergo, secũdum Io. An. non sufficere quòd in vno, vel semel tãtum fuerit gloriosus, sed requiritur q̃ in multis & multoties, immò ꝯtinuè eius vita fuerit gloriosa. Item dum subiungit, sua magnificẽtia, dic. j. magna potentia, secundum Inno. & per hoc ostenditur q̃ excellentia vitæ & miracula talia debent esse, quæ excedant vires & potentias naturales, & ex his patet quòd † pueri baptiza-63 ti & statim mortui non sunt canonizandi, quia cum eis non multam gloriam fecit Dominus sua magnificentia. Speciale tñ est in innocẽtibus, qui causa Christi mortui sunt secundum D. Ant. in d. c. j. & per consequens etiam speciale esset in beato Simone Tridentino si canonizetur, adhuc erat puerulus cũ a pfidis Iudæis in opprobrium Christi ac christianæ religionis crudeliter interfectus est: in quo mirabilia, vt a fide dignissimis intellexi, Christus ipse in dies ostendit, & potissimè quòd incisis eius capillis, qui adhuc miraculosè supersunt, per spaciũ vnius diei a longitudine crescunt, qua erant antequam inciderentur; necnon eius carnes oleum emittunt clarissimum, qđ ipse vidi. Vnum subiungit Io. An. in d. c. venerabili, in ver. sigillatim, q̃ 64 † non debent duo vel plures testes simul examinari, sed qlibet de p se, alias non valeret testimoniũ, & dẽt fieri examinatio de singulis circũstantijs, de qbus in c. cãm, de testi. & ita intelligat, quod dixit Bar. in trac. de teste. in §. qualitas sine substantia, vbi dicit, q̃ cum agitur de aliquo canonizando & probanda ipsius sanctitate, eius vita & miracula sunt probanda, &c. secundum quòd refert & sequitur Mar. de Lau. in d. suo tra. pro canoniza-65 tione sancti Ber. est tamen aduertendum, quòd licet testis † nõ debeat in deponendo reddere causam dicti sui nisi interrogatus, quia non debet esse verbosus, secundum glo. no. in l. solam. C. de testi. sicut etiam non debet citò respondere, alias videtur mendax, vt dicit gl. elegans in §. fi. v. q. v. Attamen Fran. Are. in c. venerabili, circa fi. de testi. refert Bal. in d. l. solam, in pe. col. in ver. modo hic queritur, tenere q̃ testis deponens super miraculo, debet reddere causam etiam non interrogatus, per d. c. venerabili. Sed dicit Fran. quòd ille tex. potius probat contrarium, cum requirat eandem diligentiam quæ solet, & debet adhiberi in alijs examinationibus testium, vnde non videtur velle inducere aliquid speciale in hac causa. Dicit tamen, se credere dictũ Bal. esse verum in se propter magnitudinem præiudicij, sicut 66 † dicimus, quando testis deponit in causa hæresis, quia semper debet reddere causam etiam non interrogatus, vt not. Archi. & Io. An. in c. in fidei, de hære. in vj. Item quia, sicut declarat glo. in sæpe allegato c. vnico, de reliq. & vene. San. eo. li. miraculum, per qđ debet Sanctus canonizari, requirit plures qualitates, quę non cadunt de facili in sensum ad discursum rationis hominũ. 67 In veritate † iudicio meo, Bal. in d. l. solam, non dicit illud, ad qđ cum allegat Are. sed potius contrarium. Dicit enim Bald. nunquid in transcendentibus naturam, vt in miraculis, credat testibus sine redditione causæ? Dic quòd non, vt extra de testi. c. venerabili, ergo debet intelligi sine redditione causæ præcedente. s. interrogatione, per d. c. venerabili, in fi. ea diligẽtia, quę solet & debet in receptionibus testium adhiberi. ridiculum nãque esset dicere quòd tantus Doctor illum tex. in se clarum nõ intellexisset. debet ergo intelligi dictum Bal. secũdum tex. quẽ allegat, per id quod dicit Bar. in l. non solum, in §. liberationis verba. ff. de libe. lega. & Io. An. in c. cum nuntius, de testi. Quare videtur dicendum, q̃ vbi testis deponit super miraculo, non debeat

debeat reddere causam, nisi fuerit interrogatus, per d. c. venera-68 bili. Non ob. † quod dicit Are. de teste deponente in causa hæresis, quia tunc agitur de grauiori præiudicio propter periculũ fidei Christianæ, propter quod specialis inducta fuit dispositio, de qua in d. c in fidei, quæ grauitas præiudicii cessat in casu nostro. Nam ponamus q̃ aliquis ad dicta falsorum testium esset canonizatus, & sic veneraretur pro Sancto cum non esset, iuxta illud Augu. solitum sępe allegari, multorum corpora venerantur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno, propter hoc nõ præiudicaretur eum venerantibus, cum credentes illum Sãctũ essent excusati ꝓpter canonizationem, quia credulitas hæc est 69 probabilis. Quis † enim non peccat, qui legis auctoritate facit, per l. Gracchus. C. de adul. & in regula, nemo damnum. ff. de reg. iur. Sed illi venerantur auctoritate canonizationis factæ a Papa, & sic a lege viua, vt in auct. de consu. in §. fi. & ibi in gl. verbo, legem animatam, collat. 4. ergo in aliquam pœnam cadere non debet, & per consequens non est bonum arguere de testibus deponentibus in causa hæresis ad testes deponentes super 70 miraculo, quicquid dixerit Aret. Idem † dico de testibus deponentibus de fama, vt etiam non interrogati debeant exprimere, penes quos sit ipsa fama. secundum Io. And. in c. cum oporteat, & in c. qualiter. el 2. de accusa. Idem videtur voluisse Barto. in l. de minore. in §. tormenta. de quæst. vbi dicit, q̃ omnis fama debet habere originem ab honestis personis, & si testis nullam personam exprimit, non potest iudici constare, an fama ab honestis personis habuerit originem, de quo per Ioan. And. in ca. licet, de accusation. & Dom. An. in c. super hoc, in 6. col. de renunc. glo. in c. cum dilectis, in ver. apud bonos, de purga. canon. Vnum no. verbum dixit Bald. in c. 2. in 1. col. de consuetu. q̃ de 71 miraculis nullum propriè est testimonium. nam omne, † quod testis dicit, ad sensum est referendum, maximè visus & auditus, qui secundũ eũ sunt sensus principaliores, per illum tex. in vers. videntium & audientium. De visu sunt duæ glo. no. vna in cap. venisti. in ver. audisti. de consecra. distin. 4. alia in c. testes. in ver. viderint. in 9. & de quo non est sensus, non est testimonium, qa testimonium non transcendit sensum. l. qui testamento. §. fina. de testam. sed testimonium in casu nostro, tanquam quid supnaturale transcendit sensum hominis naturalem. ergo non est propriè testimonium. Sed in hoc puto esse aduertendum, nam testis deponens de miraculo non deponit de eo, prout est miraculum, sed prout ex eo probatur miraculũ: verbi gratia, fratres B. Franc. volentes facere canonizare fratrem Ioan. de Capistrano, dicunt Deum ad eius preces suscitasse mortuum. ad qđ probandum producunt testes, qui interrogati an illud sit verum, respondent q̃ sic. interrogati de causa scientiæ dicunt, quia vidimus eum mortuum in ecclesia & ab omnibus mortuus reputabatur: tandem vidimus, q̃ ad preces dicti fratris Ioan. genuflexi Deo porrectas, talis mortuus resurrexit, & vt prius loquebatur & ibat. Certè dicit testes interrogantur super facto applicabili ad eorum sensum, scilicet visus, licet ex ipso facto resultet miraculum, quod tanquã supranaturale excedit dictum sensum naturalem, & per consequens non est ad eum applicabile. Sicut 72 † in simili dicitur, q̃ agens agit in patiente bene disposito, secũdum Phil. in 2. de anima. probatur in l. 2. ff. de stat. homi. & in c. venerabilem. vbi colligitur, de elect. voluit Bal. allegans Philo. vbi supra in c. fin. de vita & hon. cle. & sic videtur, q̃ de miraculis propriè fit testimonium. super quo tamen propter Bald. auctoritatem cogitandum esse relinquo.

Sed dato q̃ (vt dictum est) miracula probanda sint, an suffi-73 ciat † probare miracula in vita facta. Host. in sum. de relig. & ven. san. dicit q̃ debet quæri de miraculis & in vita & post mortem factis. Idem tenet Ioan. An. in glo. in ver. sedis. circa fin. in d. cap. vnico. de reli. & ven. san. lib. 6. & sic videtur, q̃ non sufficeret pbare miracula fuisse facta solum in vita. nam potest stare quòd Deus faciat miracula in persona alicuius in vita propter eius bonitatem & fidem, vel ex dono quodam speciali, vt supra dictum fuit, & postea in morte ob defectum fortè fidei superuenientem ex diabolica suggestione damnetur, licet in dubio nõ sit præsumptio propter bonitatem vitæ ante actæ, a contrario sensu illius dicti no. Augustini, in sermone de innocẽtibus. hac animaduersione plectitur peccator, qui cum in vita oblitus est Dei, in morte obliuiscatur & sui. Tñ quo ad canonizationẽ videtur esse necessarium, q̃ probẽtur miracula post mortẽ facta.

Et quo ad miracula facta post mortem, non tacebo vnũ, qđ de beato Hieronym. dixit Ioann. And. in nouella, in d. c. vnico. quem ibi etiam referunt Pet. de Anchar. & Dom. de San. Gem. Dicit enim Ioan. And. se remittere ad quendam libellum, vocatum Hieronymiana, quem edidit in laudem & memoriam beati Hieronymi, q̃ ipse fuit presbyter Cardinalis, & se reperisse q̃dam legendam dicentem, q̃ habuit titulum sanctæ Anastasiæ, & q̃ iste gloriosus Doctor vsque ad eius tempora fuerat p Italicos parum honoratus, quia apud eos vna tantum sciebatur ecclesia, & illa miraculosè suo tempore & sic post mortem beati Hieron. fuit cõstructa. postea dicit, duas alias ecclesias fuisse sibi intimatas, & hanc negligentiam dicit se emẽdasse pro posse, vt latius videri poterit in dicta Hieronyminiana. & ex his colligit post mortem Hieronymi in verecundiam & opprobrium Italorum Deum tam grande miraculum fuisse operatum, vt sine hominis opificio repertum fuerit ecclesiam in Italia btõ Hierony. dedicatam, cõstructam fuisse. quod fuit signum verax magnæ ipsius sanctitatis. Et licet, vt dictum est, fuerit Cardinalis, ignobilem tamen & rusticanam traxisse videtur originem, ut de se loquens ipse testatur in c. gloria episcopi. 12. q. 2. Inquit. n. natus in paupere domo & in tugurio rusticano, qui vix millio & cibario pane rugientem ventrem saturare poteram, nunc si-74 milam & mel fastidio. & dum dicit millio, facit pro eo, † quod dicit gl. no. in l. seruis vrbanis. ff. de leg. 3. volens q̃ rustici pro cibo vti non debent pullis, sed cępe & caseo. nec libellis, idest panibus albis, sed grossis Idem tenuit glo. in l. iudices. C. de episc. audien. Viles enim & grossi cibi vilibus, delicati verò nobilibus personis sunt dandi. tex. est no. in c. non cogantur. 41. distinct. Vnde dicit glo. in c. non satis. in versi. quanto. 86. distinct. q̃ pau-75 peribus † non sunt facienda sumptuosa conuiuia, adeo q̃ si fiãt, sit peccatum saltem veniale, vt in §. criminis. circa fin. 25. distin. In his attendi debet status & conditio personæ, per id quod in simili voluit glo. no. & est glo. 2. in c. cum adeo. de rescrip. similis est glo. in c. conquerente. de cle. non resi. faciat alia in c. vnico. in versi. absque penuria. de sta. regu. lib. 6. & dum dicit Hier. cibario pane. glo. & Archi. ibi exponunt cibario, id est familię. cibus enim a cibaris verbo Græco, quod idem est, q̃ ancilla, de-76 scendit, secundum Archid. Sed contra † hanc expositionem vr̃ facere. l. illa, seruis vrbanis. in ver. quod maximè ex libellis familiæ. iuncta glo. quæ dicit libellis, id est panibus albis. & sic panis familiæ non est panis grossus, vt sentit glo. illa, & Archid. Nam, vt dicit glo. in d. l. iudices libellus est diminutiuum libi: descendit namque ab hoc verbo libum libi, vel liba libæ, quod idẽ est q̃ panis albus subcineritius. & allegat illam auctoritatem, puer fugitiuus noluit libum a sacerdote accipere. Nisi forte defendẽdo Archid. diceremus, q̃ ideo libellus & sic panis familiæ, potest dici grossus, nõ quia ex farina grossa, & nigra, sed quia grosso modo coctus, scilicet sub cinere, vt faciunt viles & plebei, q subcineritium sæpe comedunt panem, quem vulgares crescentem appellant. & fortè olim huiusmodi pane fruebatur familia, domini vero fruebãtur delicatiori modo cocto, puta in furno vel lapideo vel æreo, vt fit etiam hodie. Item dum dicit Hierony. nunc similam & mel fastidio, exponit Archi. idest panem albissimum, qui fit ex flore farinæ. & dum dicit nunc, exponit, idest ex quo sum factus prælatus. & sic ex verbis Archid. etiam probatur, q̃ Hiero. fuit Cardinalis, vt prædixi. & licet se ignobilem Hiero. attestetur, tamen in eius vita eum fuisse nobilem his verbis legitur. Beatus igitur Hieronymus genere nobili ortus, patre verò Eusebio nomine, oppido Stridonis quod a Gothis euersum Dalmatiæ quondam Pannoniæq; confinium fuit, &c. In cuius quidem vita dicitur, etiam eum fuisse Cardinalem. Potuit tamen Hieron. se appellare ignobilem ex quadam humilitate, argumento eius, quod dixit gl. 2. in c. quam graui. de cri. fal. quod Gregor. aliquando loquebatur vni in plurali, & aliquãdo de seipso loquebatur singulariter ex magna humilitate. Et hæc sufficiant pro hoc tertio dubio.

S V M M A R I V M.

1. *Canonizatio Sancti, quam formam exigat. & nu. 11. 15. & nu. 18. & num. 21. & 23. & 27. & 29 & 33.*
2. *Cautius agenda sunt ea, circa quæ grauius periculum uertitur.*
3. *Credere cuiquam temere non debemus.*
4. *Viri notabilis dictum, iustam credulitatem inducit.*
5. *Inquisitio de aliquo fieri non debet, nisi fama de eo qui inquiritur, præcedẽte.*
6. *Instantia plurimum operatur, maximè in oratione.*
7. *Instantia in petendis apostolis multum operatur.*
8. *Apostoli Iurisconsultis quid significent, & quare sic dicantur.*
9. *Discipuli Christi, quare Apostoli vocati.*
10. *Instantia in impetratione gratiarum improbata.*
12. *Vicinus vicini facta scire præsumitur.*
13. *Discretioni & honestati personarum ius nullum defert.*
14. *Paupertas inducit præsumptionem facilis corruptionis etiam in personis alias discretis & honestis.*
16. *Necessarium vbi aliquid est, necessaria sunt & ea, sine quibus ad illud non peruenitur.*
17. *Legatus constitutus ad fędus ineundum, potest pęnam apponere, vt pax seruetur.*
19. *Sigillum reddit scripturam auctenticam & indubitatam.*
20. *Sigillum generale domini non excusat custodes Rocharum.*
22. *Iudex præsumitur esse discreta & auctentica persona.*
24. *Secretum id etiam nonnunquam dicitur, quod est pluribus notum. & nu. 26.*
25. *Argumentum ab ethimologia vocabuli, est validum.*
28. *Papa consilium episcoporum requirere tenetur, cum de fide agitur.*
30. *Testium publicatio est de ordine iudiciario.*
31. *Carius nihil emitur, quàm quod precibus impetratur.*

32 Ora-

32 *Oratio ad Deum est facienda flexis genibus.*
34 *Militaria priuilegia conceduntur ijs duntaxat, qui in matricula sunt descripti.*
35 *Monialis præsumitur, quæ inter moniales reperitur.*
36 *Statutum esse præsumitur, quod inter statuta reperitur.*
37 *Sancti canonizati vtra dies celebranda, natiuitatis ne an mortis?*
38 *Forma dat esse rei.*
39 *Formæ omissio, an semper actum vitiet.*
40 *Formam in canonizatione Sancti solitam adhiberi, seruare non tenetur Papa. & nu. 43.*
41 *Papa ius positiuum canonicum tollere potest.*
42 *Principia generandi sunt principia corrumpendi.*
44 *Papæ mandato non esse obediendum, vbi propter illud orirerur scandalum.*
45 *Papa accusari potest, cum eius exemplo ecclesia scandalizatur.*
46 *Canonizatus ex inquisitione, quis primus fuerit.*

Restat quartum & vltimum dubium examinandum, videlicet quæ forma in canonizatione sit seruanda & sequutus † Io. And. D. Ant. & communiter scribentes in illo. c. j. de reli. & ve. sanc. in antiquis reperio 12. esse ad hoc requisita, seruato ordine inf. scripto. Debet. n. expectari, ꝙ aliquæ personæ honestæ & auctenticæ denuncient factū Romano Pontifici, & supplicent pro canonizatione facienda, & hoc non semel, sed pluries & instanter, sicut notat. de cessione & petitione pallij, vt in c. quidam cedendi. de renun. in c. cū post petitam. de elec. Non enim consueuit statim moueri ad committendam talem inquisitionem Romanus Pōtifex, sed potius expectare quādiu pulsetur, & famam accedere, & vtrum miracula crescant & continuentur antequam inquisitionem committat, & bene: nam vt in præcedenti dubio dictum est, miracula aliquando fiunt per malos, vnde est cauendum ne populus decipiatur, vt in c. fi. in fi. de reli. & vene. San. Et quia † circa maiora maius periculum vertitur, cautius est agendum. 42. dist. quiescamus. 61. dist. c. miramur. j. q. j. §. ecce cum honoris, & in c. vbi periculum. de elec. lib. 6. Dicunt tamē aliqui, ꝙ si fit elusio, vix possunt continuari miracula vltra 40. dies. Pro primo requisito in eo, quod dicit, non consueuit Pontifex statim moueri, facit rō, quia † nemini de facili est credendum. l. sicut. & ibi Bald. C. de fi. instru. & gl. in c. cupientes. post prin. de elec. in 6. & ideo gl. in l. j. §. j. ff. de eo per quem fa. erit. dicit imputandum illi, qui est nimiū credulus, iuxta illud. Qui cito credit, leuis est corde. Vnde Ouid. in lib. Epistolarum, episto. 16. loquēs de puellis, quæ faciles sunt ad credendum, sic inquit; Credulitas damno semper solet esse puellis. Quare præclarus orator Io. Boccacius Florētinus de casibus virorum illustrium, lib. j. dixit, Repētina credulitas mater est erroris & nouerca ꝯsilij. Immò plus dicit gl. no. in ca. si quis præpostera. 50. dist. ꝙ non est statim credendum etiam bono viro. & ideo dicitur in hoc requisito, ꝙ etiam si essent personæ honestæ & auctenticæ, debent non semel, sed pluries & instanter denuntiare. Dicit tamen Bal. in l. indicia. C. de rei ven. ꝙ dictum † notabilis viri inducit iustam credulitatem. Idem tenet in c. cum contingat, in 2. colū. de rescrip. & ibi in vlti. col. refert Colle. dicere ꝙ appellatus deberet credere discreto & notabili viro dicenti eius aduersarium appellasse. allegat, c. tanta. 86. dis. & Spec. in ti. de citatione. §. sequitur videre. & gl. in verbo, plena. in cle. causam. de elec. facit pro hoc, quod dicit glo. pe. circa fi. in l. Titio fundus. ff. de condi. & demon. Tamen Bal. in d. c. cū contingat. in 2. col. dicit quòd licet boni & discreti viri dictum inducat iustam credulitatem, non tamen quis tenetur ei credere, per tex. no. secundum eum, in l. 2. ff. quod fal. tuto. auto. Item pro eo quod dicitur ꝙ Romanus Pōtifex debet expectare prius famam accedere antequàm inquisitionem committat. facit ca. qualiter & quando el 2. de accu. in ver. ne semel tantum, sed sæpe quod clamor innuit, & diffamatio manifestat. & ibidem quasi denuntiante fama, vel deferente clamore, &c. vbi probatur, † quòd non debet fieri inquisitio, nisi fama de eo qui inquiritur præcedente. & ideo ibi no. dicit D. Abb. ꝙ ī inquisitione iudex non tenet locum partis, sed infamia est loco accusatoris seu denuntiatoris, & sic iudex non est accusator, quia non fungitur duplici officio incompassibili. nam alius debet esse accusator, alius iudex. 4. q. 4. c. j. & 2. & in c. forus. de ver. signi. & hæc fama debet procedere a viris prouidis & honestis, vt in d. c. qualiter. Idem, dum dicitur ꝙ pluries & instanter debent denūtiare, hoc ideo est quia instantia † in pluribus multum operatur, & maximè in oratione, vt in c. in opportuna. de pęni. dist. in. j. facit tex. in c. vbi periculum in §. fi. in ver. & apud eum deuotis orationibus insistatur. & ibi per Archi. de elec. lib. 6. Item † instantia operatur in causa appellationis quo ad petendos apostolos, de quibus in l. vnica. vbi Barto. ff. de libel. dimisso. & in l. eos. in §. apostolos. & ibi Bar. C. de appellat. & in c. j. & in c. ab eo. cum ibi no. de appellat. lib. 6. & in clemen. 2. eod. titu, & isti † apostoli sunt litteræ dandę ab eo, a quo appellatum est ad eum, qui de appellatione cogniturus est d. l. vnic. in prin. & ideo tales litteræ dicunt̄ apl̄i: quia sicut apl̄i Græcè, latinè dicuntur missi, s̄m Albe. de Ros. in dictionario suo, in verbo apostoli, allegantem quendam Maximianum in sermone apostolorum Petri & Pauli. Ita ipsę lr̄ę dicuntur dimissorię, d. l. vnica. & voluit Car. in d. cle. ij. in. ij. q. & hæc † fuit rō, quare discipuli a Christo electi fuerunt appellati. Apostoli, quia ab eo missi ad prædicandum per vniuersum orbem, vt habetur Mar. vlt. c. in §. ecce. 36. dist. & per Archidiac. in c. fundamenta. in verbo, Apostolos. de elec. in vj. & Specu. de sum. Trin. & fide catho. circa fin. Item ad baptizandum omnes gentes, vt habetur Io. 3. c. & in cap. pen. de baptismo. & hoc procedit non solum in 12. Apostolis, de quibus per glo. 1. & 2. in c. vnico. de reli. & ven. San. lib. 6. & per Abb. in cap. fi. vbi fit de eis mentio. de feri. sed etiam in 72. de quibus in c. in nouo. 21. dist. & per glo. in c cum ecclesia. de ele. Item instantia † multum operatur in impetratione gratiarum, vt in cap. fi. de rescript. libr. 6. & in c. 2. de conces. præb. eo. lib. Hæc tamen instantia tanquàm ambitiosa importunitas reprobatur in illis casibus. Datur enim ambitiosa, & non ambitiosa importunitas, vt declarat glo. in d. c. fin. in verbo, importunitatem. ad quam me remitto. vbi etiam per Domi. & alios. & facit ad prędicta de instanti petitione, tex. no. iuncta glo. in verbo, Deus in c. non mediocriter. in princ. de conse. dist. 5. & tex. cum gl. eleganti, in c. prisca. 100. di. & in cap. cum in iuuentute. in verbo, importunitate. de purga. cano.

Secundum requisitum est, ꝙ si continuentur † supplicationum instantiæ, & fama, & miraculorum continuatio perdurare dicatur, consueuit Romanus Pontifex hoc proponere inter fratres, & aliquibus episcopis patriæ illius qui dicitur Sanctus, vel conuiciniæ, vel alijs personis honestis, discretis, & incorruptibilibus committere, vt inquirant de fama, & deuotione populi, & de miraculis, & alijs, quæ sunt eidem nuntianda in genere, & non in specie, & quò ad famam, & non quò ad veritatem; & quod sibi scribant, quæ inuenerint: & an eis videatur, ꝙ super veritate eorundem sit inquisitio committenda.

Quo ad secundum requisitum in eo, quod dicit, consueuit Romanus Pontifex hoc proponere inter fratres, facit ratio, de qua statim dicam in tertio requisito. Item pro eo, quod dicit, quòd debet non committere episcopis illius patriæ, vel conuiciniæ facit, quia † vicinus p̄sumitur scire facta vicini & eius cōditionem, secundùm Bar. in l. j. in 5. col. versic. quęro, quid in teste. ff. si cert. pet. facit l. si vicinis, & ibi Cyn. & Barto. C. de nup. & per Spec. in ti. de competen. iudi. adi. §. 1. ver. sed nunquid. glo. in l. ij. C. quādo fiscus, vel priuatus per Bart. in l. mutus. in fine principij. ff. de acquiren. hęred. Item pro eo, quod dicit, vel alijs personis honestis, discretis & incorruptibilib. facit, quia † ius multum defert honestati & discretioni, vt in ca. pastoralis. §. præterea. in fin. ibi, coram publicis & honestis personis, de offic. ordi. & in c. nisi essent viri prouidi & honesti. de præben. & sic noto, quòd tales † personæ præsumuntur incorruptibiles, dummodò non essent egenæ. Nam hæc qualitas, licet essent honestæ, inducit præsumptā corruptibilitatem. text. est no. in l. iij. in prin. ff. de testi. Tertium requisitum † est, si tales rescribunt talia, per quæ videatur, quòd inquisitio veritatis committi debeat, requirit iterum summus Pontifex fratrum consilia, & diffinit vtrum sit inquisitio committenda, vel non. Pro eo, quod dicit quòd iterum summus Pontifex inquirit consilia fratrū, facit ratio: nam † si eorum consilium requiritur in canonizatione, vt supra dixi in secundo dubio, in fin. vbi me remitto, ergo in omni eo, sine quo non peruenitur ad ipsam canonizationem, interuenire debet eorundem consilium, argumento c. præterea. de offi. deleg. l. ij. ff. de iuris. om. iu. & l. oratio. de spon. cum simil. & ideo dixit Bal. in l. j. C. si rector prouin. quòd si permissum est prioribus, quòd possint statuere super reddēda iustitia in ciuitate, poterunt eligere potestatem, qui illam reddat, & poterunt reddere pœnas. Item dicunt Doct. & maximè Abb. in capit. ij. post glo. ibi secundam, de preca. quòd ambasiator † constitutus ad pacem ineundam, potest apponere pęnam, vt pax seruetur. Vnde dixit Ang. in pręal. l. ij. ꝙ procurator constitutus ad vendendum, promittere potest de euictione. Facit quod voluit Bal. in l. ij. col. C. quomodo & quando iudex. qui idem tenuit qđ in d. l. j. C. si rect. prouin. & similiter Bar. in l. ambitiosa. in viij. col. in ver. tertia regula. ff de decre. ab or. fac. cum simi.

Quartū † est requisitum, ꝙ si inquisitio ei committēda videtur, iterum rescribit eisdem, vel alijs quòd iterum veritatem requirāt. Primò de fama. Secūdò de vita. Tertiò de miraculis exactè, diligēter, fideliter, & prudenter, secundum articulos, & interrogatoria, quæ sub bulla trāsmittit, de quo not. in d. c. venerabili. de testi. & quod inuenerunt, remittant suis sigillis inclusum. Circa illud, quod dicit de fama, vita & miraculis, &c. facit quod supra dixi in primo requisito, quia miracula aliquando fiunt per malos. Item pro eo, quod dicit sub sigillis, &c. facit, nā sigillum † reddit scripturam auctenticam. text. & glo. in c. peruenit. de fideius. Item facit eam indubitatam, secundum Bald. in l. in bonæ fidei. C. de iureiuran. Item per sigillum probatur cōtractus partium, vbi non est notarius, secundum Bald. in tit. de pace Constan. in j. col. Item probatur delegatio, secundum Ange. in l. consentaneum. C. quomodo, & quando iud. quod dicit esse notandum pro nuntio, quòd sibi credatur, si portat sigillum. Quamuis quò ad illud, quod dicit de delegatione Bald. in d. titu. de pace Constan. teneat contrarium. † Sigillum verò domini generale non excusat custodes roccharum, vt not. declarat Bald. in c. significauit. de appel. dicens, quòd illi, qui habent rocchas in custodia, debent recipere signa eis deputata: & si crederent literis generalibus domini non excusarentur, immo punirentur de sigillo, cuius materia non est principalis materia nostra, remitto me ad glo. in cap. curæ. 11. q. 3. & in c. post cessionē. & ibi Doct. de proba. Specu. & Ioan. And. in addi. in tit. de instr. edi. in §. breuiter. gl. & Imo. in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemad. test. aperian. & in l. ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de verbo. obliga. & latè per Bald. in c. 2. de fide instru. cum si.

Quintum requisitum est, † ꝙ remissa inquisitione committatur examinatio in curia aliquibus capellanis, vel aliis personis auctenticis & discretis, quæ etiam formēt rubricas. Ad illud qđ dicit, vel aliis personis auctenticis & discretis, facit quod dixi de personis honestis & discretis. sup. in 2. requisito. Item facit, quod dicitur de examinatione testium, quæ fieri debet per iudicem, † qui est auctenticus & discretus. l. nullum. & ibi Doc. C. de testi. Bar. in l. curent. eo. tit. iuncta. l. continuus. §. cum ita. de verb. obl. & in l. vir bonus. ff. iud. solui. & in l. quod si Ephesi. ff. de eo, quod cer. lo. facit quod habetur in c. in præsentia. de renun.

Sextum requisitum † est, ꝙ rubricæ sic factæ examinentur exacta diligentia per dominum Papam & eius fratres, & reqrat Papa consilia eorundem, an. s. videantur probata talia, propter quæ sit canonizatio non immeritò faciēda. Pro eo, quod dicit, de cōsilio Cardinalium, facit quod dixi sup. in tertio requisito. Septimum requisitum, ꝙ si videtur Papæ ꝙ sit facienda, hoc secretè diffinit inter fratres. ex quo infero, † ꝙ illud dicitur secretum, quod est quāpluribus notum, vt est cętu Cardinalium, qui hodie sunt numero 25. & aliàs tempore meo fuerūt 35. Immo possent esse ducenti, & 36. sicut fuerunt tempore Pontiani Papæ, vt habetur in chronica, secundum quod referunt Docto. in cle. ne Romani. de elec. & in c. vbi periculum. eo. ti. lib. 6. Tamē, secundum Albe. de Rosa. in rub. de sta. ho. esset decens, quòd essent 70. vt iudicarent omnes nationes & linguas, quæ totidem sunt: licet de facto nō seruetur, quia numerus Cardinaliū est in arbitrio Papæ, vt refert & sequitur Mar. de Lau. in tra. Cardinalium, in 2. conclusione. Sed contra hoc facit, nam † validum est argumentum ab ethimologia vocabuli. l. 2. in §. appellata. & ibi Salic. ff. si cer. pet. & in l. j. in prin. & ibi per Modernos. ff. de acq. pos. & ideo dicit Abb. in proę. Decre. in 4. col. ꝙ ethimologia dat proprium intellectum verbis, per c. forus. de ver. signi. cum aliis ibi per eum adductis. facit quod dicit Arch. in ca. placuit, in prin. 16. q. j. Sed secretum per ethimologiam dicitur, quasi segregatè. i. separatè ab aliis actum: ergo quod fit coram pluribus, nō potest dici secretum. Responderi potest faciendo argumentum ꝙ respectiuè † dici potest aliquid esse secretum, puta respectu vulgi: nam secretum est, ꝙ vulgus ignorat. l. j. §. summa. ff. de his, qui deie. vel effu. voluit Bal. in ti. de pace Constan. in §. fin autē. facit. l. si in graui. in §. aperire. in ver. palam, vel publicè, vel secreto. ff. ad Sil. Sicut in simili dicitur, ꝙ viginti milia, dicūtur pauci respectu aliorum, secundum glo. no. in c. disciplina. 45. dist. facit glo. in c. vidua. 34. dist. in. & glo. in c. cum causam. in verbo, effrenatam. de testi. & in c. latores. in verbo, multitudinem. in fin. de cleri. excom. mi. Diffinitio ergo de canonizando aliquē pro Sancto facta solum īter Papam & Cardinales, dicetur secreta respectu omnium aliorum eam ignorantium. Et ideo Domi. de San. Ge. in c. fi. §. j. de hęreti. in 6. dicit per illū text. ꝙ illud dicitur fieri secretè, quod fit coram pluribus in secreto. & allegat etiam §. econtra. iuncta glo. in verbo, secreta. de pœni. dist. j. quæ dicit ꝙ illa quæ fiunt in præsentia quinque hominum, dicuntur secreta. nam debet intelligi. s. respectiuè per supradicta.

Octauum † requisitum, ꝙ coadunantibus episcopis, qui sunt præsentes in curia, narret publicè in concistorio ea, quæ sunt, & probata secreta diffinitione iam facta suppressa & requirat consilium prælatorum. Pro hoc & pro præcedenti requisito facit, quod dicitur de electione. s. ꝙ de substantia siue forma electionis prælati est, vt primò fiat in secreto, demum publicetur, vt in c. quia propter. & ibi glo. in verbo, maior. & sequitur do. Abb. & communiter Doct. de elect. Item dum dicit, ꝙ coadunatis episcopis, addo glo. not. in c. Anastasius, quod est c. fi. 19. dist. quæ dicit, † ꝙ Papa tenetur requirere consilium episcoporum, vbi de fide agitur. & tūc sinodus est maior Papa, quod est no. dignum ad limitationem c. significasti. de elec. vbi probatur, ꝙ conciliū generale non est supra Papam. Nam fallit in concernentibus fidem, s̄m do. Abb. ibi, in 7. no. allegantem gl. in d. c. Anastasius.

Nonum requisitum, † ꝙ assignatur certa dies, vt omnes conueniant ad certam ecclesiam, in qua accenduntur cerei multi, & sternitur tapetis ecclesia, & paratur, & illuc conueniūt Papa, fratres, & totus clerus, & facit sermonem summus Pontifex, ꝓcessum recitans & probata, inducens populum ad orandum, ꝙ Deus non permittat eos errare in hoc negotio. In eo, quod dicit de recitatione processus, adduci potest, quod † dicitur de publicatione testium, quæ est de ordine iudiciario, vt in c. quoniā contra falsam. de proba. & in l. prolatam. C. de sent. quæ publicatio similiter fit recitando dicta ipsorum testium. facit gl. in l. publicati. C. de testa. Item dum dicit, inducens populum ad orandum, facit illud quod cantat ecclesia in illa oratione, multiplicatis intercessoribus largiaris, &c. preces enim sunt loco pretij. Nil enim † est carius quàm quod precibus impetratur, secundum glo. in c. quem pęnitet. in verbo, latore. de pœni. dist. 3. & fuit dictum Senecæ, originaliter. facit gl. no. in c. tuam. de ęta. & quali. & in c. Moyses. 8. q. j. Item in eo quod dicitur, non permittit eos errare, not. ex istis verbis Ioan. And. quòd ecclesia particularis in canonizatione Sancti errare potest. de quo latius dixi sup. in tertio dubio. ad quod me remitto.

Decimum requisitum, ꝙ flexis genibus fiat deuotio, oratio, & cantetur, Veni sancte Spiritus, vel alius hymnus siue antiphona conueniens. pro eo quod dicit, flexis genibus, fiat oratio, facit quod dicitur in c. vbi periculum. §. cæterum. aliàs in §. & nos. de elec. in 6. vbi dicitur ꝙ in electione Papæ instatur apud Deum deuotis orationibus, vt bona & animabus salutifera per ipsos Cardinales fiat electio. & est † instandum orationi apud Deum flexis genibus, non autem recto corpore, per illud quod cantat ecclesia in celebratione orando, dum dicit, oremus. Flectamus genua, leuate, &c. Faciunt arguendo a speciali tex. in §. nón autē. in ver. scire debet. 75. dist. & c. quoniam autem. de consecra. dis. 3. in quibus dicitur ꝙ flexis genibus non est orandum illis 50. diebus, qui sunt a pascha resurrectionis vsque ad pascha pētecostes, & de ratione in d. versi. scire. si ergo est speciale in illo casu, in cōtrarium erit ius commune in aliis. l. ius singulare. ff. de legib. l. j. in fi. ff. ad munici. cū si. Item dum dicit de hymno, Veni sancte Spiritus, &c. facit id, quod similiter quotidie cantat ecclesia in celebratione officii horæ matutinalis, Spiritus sancti gratia illuminet sensus & corda nostra, &c. & tex. in c. cum igitur vniuersas. circa fin. ibi, inuocata spiritus sancti gratia. de elec. & idem dicit Abb. in c. transmissam. in 4. col. de elec. ꝙ in electione episcopi fienda debet cantari missa Spiritus sancti, &c.

Vndecimum requisitum, † ꝙ surgat Papa ab oratione, & diffiniat illum, de quo agitur, sanctum esse & sanctorum cathalogo conscribendum, & festum suum tali die colendum. pro eo quod dicit, ascribendum cathalogo, &c. Facit glo. no. in l. eos. C. de offi. magi. milit. quæ dicit ꝙ qui non sunt scripti in matricula sunt tanquam priuati. Et ideo Ang. post glo. in Auth. de manda. prin. in §. si quidem. dicit, ꝙ solum † militibus scriptis in matricula dāda sunt priuilegia militaria. Vnde dicit Bal. in l. diximus. in fi. de excu. tuto. ꝙ mercator non descriptus in matricula, non gaudet priuilegio mercatorum, facit c. si Romanorum. 19. dist. vbi probatur, ꝙ qui non reperitur descriptus inter alios de vniuersitate, non præsumitur esse de vniuersitate. Et ideo glo. not. 19. dist. in summa, dicit ꝙ si est dubium, an aliqua sit decretalis, recurrendum est ad registrum. c. vt veterum. 9. dist. Præsumitur tamen esse decretalis, si reperitur inter alias decretales, instar † illius quæ inuenitur inter moniales secundum d. gl. facit c. habeo librum. & c. Isidorus. 16. dist. vbi dicit Host. seruādos esse canones, qui fuerunt positi inter alios canones. facit quod dicit Host. in c. pastoralis. de fi. instru. tex. & Bar. in l. j. C. de exac. tribu. lib. 10. & quod habetur in l. fi. & ibi Bal. C. de reb. cred. & facit l. 2. & ibi Bar. & Bal. C. de erro. aduoc. & l. cum de lege. ff. de proba. Vnde non immeritò † dixit D. Anto. in c. j. de succes. ab intest. ꝙ statutum repertum in numero statutorum, præsumitur esse statutum, secus si esset extrauagans. Hæc tamen limito, nisi esset notorium, vel esset facta mentio in iudicio, quia tūc dicitur notorium, & per consequens non potest prætendi ignorantia. Ita singulariter dicit D. Anto. & Imo. in proę. decre. §. sanè. & in d. c. pastoralis. & Abb. in c. j. de re iudi. & sentit Bald. in l. leges sacratissimæ. C. de legi. in ver. secundò quæro, an liceat ignorare constitutiones. & voluit veridicus Doctor, Do. meus in legibus. Alex. de Imo. in l. cum prolatis. de re iudi. Item in eo, quod dicit, festum suum tali die celebrari, &c. dico † illum diem esse celebrādum, quo mortui sunt, non autem diem quo nati sunt: quia die, quo moriuntur, nascuntur ad gloriam. gl. est sin. in l. cum quidam. ff. de annu. leg. secundum Ludo. singulari 34. Ego addo aliam in c. non licet. 33. q. 4. & aliam in §. fin. in verbo, natalibus. Insti. de inge. De quo per D. Abb. in c. licet. in 2. no. de feriis. Fallit Beato Ioanne Bapt. & Beata Virgine, quorum natiuitates celebrātur, cum fuerint sanctificati in ventre matris. Fuerunt. n. quatuor sanctificati in ventre matris. s. Iob, Hieremias, Beata Virgo, & Ioan. Baptista, secundum Pet. de monte, episcopum Brixiēsem, in dictionario suo, ī verbo, sanctitas. in §. quatuor. allegat c. nisi. super gl. 3. de renunc.

Duodecimum & vltimum requisitum, ꝙ cantetur, Te Deū laudamus. & celebret Papa missam solēniter ī honorem eiusdē Sancti. Pro eo, quod dicit, cantatur, Te Deum laudamus, &c. facit, quia ecclesia quotidie in officio in fine horæ matutinæ cantat illud canticum. Idem fit peracta episcopi electione, secundū Spec. in ti. de elec. in §. j. ver. cōsequenter. in fine enim cuiuslibet operis laudandus est Deus, & gratiæ sunt ei agendę, sicut facit ecclesia tam in fine celebrationis missę, quàm in fine horarum canoni

nonicarum,dum dicitur, Deo gratias. facit c.de hymnis.de ɔse. dist.j.& ibi glo.vult,ꝙ clerici post assumptionem cibi debẽt agere gratias Deo.facit c.fi.44.dist.& quod dicit glos.in §. ex eo.15. q.j.Dicit tamen Ioan.And.in d.c.j.de reli.& vene.San. quòd hic ordo hactenus non semper vsque ad vnguem est seruatus, maximè quando agebatur de martyrizatis pro fide: nam illi cõsueuerunt facilius & leuius expediri, & ita dicit tenere Hosti. & sic videtur per hæc verba Ioan.And. ꝙ Papa possit in canonizatione Sancti omittere prædictam formam. Sed an hoc sit verum, 38 videtur ante omnia dicendum ꝙ non:nam forma† dat esse rei, secundum Philo.in 7.& 8.Metha.& glo.in c.si motum. de ɔsec. dist.j.quæ dicit ꝙ forma est esse rei.facit no.tex. apud Legistas in l.Iulianus.in §.quãtum.ff.ad exhib.& in l. j. §. eum qui.ff.de ɔsti. pecu & in c.in ciuitate.& ibi glo.in verbo, ex forma. de vsur. & hæc procedunt in forma substantiali per id, quod dicit Bald. in l.vniuersa.in prin.2.col.C.de preci.Impe.offer. vbi dicit ꝙ qñq; 39 † forma requiritur ad esse rei, quandoque ad confirmationem rei in esse productæ,quandoque ad effectum seu vtilitatem consequendam.primo casu,si omittitur forma, non valet ipso iure. ratio, quia talis forma dicitur substantialis. allegat.ff.de verbo. oblig.l.qui Romę.in §.Flauius.secundo & tertio casu valet ipso iure,qa talis forma dicitur accidentalis, cuius defectus ipso iure non vitiat.& allegat Ari.& Auerroem, dicentes ꝙ forma substantialis aduenit rei existenti in potentia, forma accidentalis aduenit rei existenti in actu.sed nõ est dubium, ꝙ postquàm res est in actu, difficilius rescinditur quàm ĩ principio impediretur, ergo &c. Et in hac forma substantiali verificabitur, quod dixit Bald. in l.ordo,in 2.col.de exec.rei iud.c.j. ꝙ ad vnguem forma seruari debet.Item quod dixit do.Ant.in c. Pisanis. in 2.col. de resti.spo.ꝙ omissio formæ in qualibet minima parte vitiat processum.Item etiam verificabitur,quod dixit Bart.in l.j.ff.de ɔdi. inde.ꝙ vbi id,quod agitur,peccat in forma,non oritur naturalis,nec ciuilis obligatio.Item qđ in simili dixit glo.no. de omissione ordinis iudiciorum,vt si est ordo substantialis, vt̃ actus.2. q.j.in summa.Cum igitur forma de qua hic, sit substantialis, vt patet per ea,quæ superius dicta sunt,debebit ad vnguem seruari. 40 Sed † contrarium dico esse verius.s.ꝙ Papa non tenetur seruare dictam formam,adeo ꝙ si eam nõ seruet, valebit canonizatio. Primò per auctoritatẽ Ioan.And.de quo sup.qui, vt verbis vtar Ludo.Roma.in fin.suis 676.fuit Doctor valentissimus mundi, & verificæ scientiæ.iuris canonici patrem eum appellauit Bald. in prælu.feu.in 2.col. Secundò, nam hæc forma est fundata in 41 iure positiuo canonico,vt sup. ostendi. sed Papa potest † tollere ius positiuum,secundum Imo.in c.cum ad monasterium.de sta. regu.glo.& ibi omnes Doc.& maxime do. Anto.& Abb.in c.ꝑposuit.de conces.præbend.& Abb.in c.de multa. de præb. Et rõ est,quia eius est tollere,cuius est condere. l. 3. ff. de re iudi.l.eius est nolle.ff.de regu.iur.facit c.inferior.21. dist. & c.1.19.q.2.& c. omnis vtriusque sexus.de pęniten.& remis. Vnde dicit Philoso. 42 in j.de generatio.& corru.ꝙ ea,† quæ sunt principia generandi, sunt principia corrumpendi. l.nihil tam naturale. ff. de reg.iur. l.Stichum.§.naturalis.ff.de solu. & in c.j. de reg. iur. sed ius positiuum canonum est compilatum a Papa, ergo per eum tolli poterit,& per consequens dicta forma in eo fundata, argumento c.accessorium.de reg.iur.in 6.& l.cum principalis.ff.eo.tit.Item 43 Papa,† & maximè in spiritualibus,potest adęquare quadrata rotundis,secundum Hosti.in c.cum venissent.de iudic.facit capit. cuncta per mundum.el grande,& el piccolo.9.q.3.& qđ dixi s. in 2.dubio. circa princ. Et ex hoc sequitur,ꝙ vbi lex vel canon dant certam formam substãtialem in actu fiendo, non tenetur conditor legis vel canonis in tali actu, si vult eam seruare, facit argum. l. digna vox, & quod ibi notant scribentes.C.de legi.& l.Princeps.ff.eo. tit. quod erit secus in inferioribus per superius allegata.Non deberet,tamẽ Papa omittere talem formam, vbi 44 pro hoc ecclesia scãdalizaretur,per id quod no.† dicit do.Abb. in c.cum teneamur.de præben. ꝙ non est obediendum Papæ, vbi oriturum esset scandalum, etiam si Papa præcisè hoc mandaret,non obstante aliquo scandalo.& ita ampliatur, qđ no.dicit do.Car.in c.si quando.de rescript.vbi voluit,nõ esse obediendum Papæ,vbi immineret scandalum,licet mandatum nõ esset iniquum.& ita dicit se consuluisse, cum Vrbanus VI. priuasset Caro.Regem regno Hierusalem,& misisset literas epõ Florentino,vt in ciuitate Flor.publicaret processum, & apposuit pœnã ipsi episcopo non publicanti & populo Florentino non recipienti.Nam literæ si fuissent publicatæ, ortum fuisset magnum scandalum in illo populo. Vnde ipse Cardinalis consuluit differri debere publicationem,donec consuleret Papa circa hoc, immo dico ꝙ differri debuisset non obstante aliquo scandalo, per id quod dicit Abb.in d.c.cum teneamur. Vnde ad ꝓpositũ 45 † dicit gl.no.in c.si Papa.40.dist.ꝙ licet Papa possit accusari solum de hæresi,tamen poterit de aliis criminibus accusari, si eius exemplo ecclesia scandalizaretur.Item glo. in c.per principalẽ. 9. q.3.dicit,quod Papa non posset priuare omnes episcopos, qa turbaretur vniuersalis status ecclesiæ,& sic oriretur scandalum facit c.nihil cum scandalo.de præscri.Item quod dicit Lud.Ro. sing.439.ꝙ illa regula,eius est velle,&c.non habet locum,quãdo venit in præiudicium ecclesiæ.& allegat quod dicit Io.And. in addi.Spe.in tit.de instru.edi.§. nũc vero aliqua.in fi.& Bart.in l.priuilegia.C.de sacrosan.eccl.Ita dicamus in casu nostro,quia satis esset præiudicium ecclesiæ si scandalizaretur propter omissionem dictæ formæ.& vltra præallegata in materia formæ videndus esset Ioan.de Lig.in c.cum dilecta.super glo.1.de electi. & Bal.in l.omnes populi.in pen.col.de iust.& iu.& Card.in cle.j.in 6.q.de iurepa.Innoc.in c.2.de consue.Archi. in c.quorundã.23. dist.Bald.in l.si alterius.C.si mi.maio.se dixe.Idem in l.fin.C.si manci.ita alic.fue.vt manu.Bar.in l.cũ quid.ff.si cer.pet.D.Ant. in c.consultationibus.de iurepa.Idem in c.fi.in pe.col.de restit. spolia.Bal.in l.omnis.ff.si cer.pet.& in addi.Spec.in tit.de recusa. ver.sed quid,si statutũ.Bart.in l.illud.§.sed si ita.ff.quod cuiusq; vniuer.no.Bal.in l.si creditor.C.de fideius.cum aliis si.recenseri quæ laboriosum potius esset,&c. quæ vtile vel necessarium. Et † qm, 46 Pater reuerende,si bene recolo, me interrogasti, quis primus fuit Sanctorum secundum hanc formam canonizatus, asserẽs te intellexisse fuisse Bernardum, quod quidem tunc me ignorasse respondi. Postmodum vero tuæ paternitatis intuitu curiosè id quæritans,& reperi in loco non vulgari,primum fuisse quendam Apollionem eremitam natione Græcũ, ac pro fide Christi martyrizatum, per Nicolaum I. hac forma canonizatũ, qui Apollo tempore Christi in quadam silua pastoribus prædicãs Christum ipsum verum esse messiam a Iudæis clauis lignéis in domino passus est martyrium.& hoc ipsi Nicolao scire optanti, quis primo martyrizatus fuerit, diuino spiritu reuelatum est. Quod verò dicitur de beato Stepha protomartyre,intelligi debet post mortem Christi,& procul dubio nouum ꝗplurimis videbitur.nec miretur aliquis,si auctoris nomẽ taceo.hoc n.reperi in lib.quodam antiquissimo ac sine titulo, cui fidem præstiti,cum ibi quamplurima alia Romanorum ac summorum Põtificum gesta, quæ vera reputantur, repererim, non tamen credo,quod in dicta canonizatione hæc forma ad vnguem seruata fuerit,& maxime quo ad dicti Sancti probationem, sed in hoc ipse Nicolaus steterit diuinæ reuelationi.

Potuissem ꝗplura,licet extrauagãtia,huic opusculo (vt multi scribendo faciunt) interserere (Pater optime) sed tum propter temporis angustiam,vt prædixi,necnon quia alienum est a me superfluis ac (vt melius loquar) impertinentibus membranas onerare,mihi visum est vt hac,qua gaudent breuitate moderni,secundum glo.j.in l.j.ff.quod me.cau.verbositas enim confusionem inducit, quam verbositatem acriter reprehendit Imperator in l.2.§.hæc autẽ omnia.C.de vete iure enu. dicit,ne verbositas eorum aliquid legibus nostris afferat ex confusione dedecus.Vnde bene dixit Philoso.in j.Ethic.ꝙ ea,quæ possunt fieri per pauciora,non debent fieri per plura.de quo dixi supra in 2.dubio.Quare ꝑ hęc expeditũ sit opusculũ hoc ad perpetuationem tui deuotissimi nostis cum laude & gloria omnipotentis Dei,qui viuit & regnat trinus & vnus per infinita secula seculorũ.Amẽ.

TRACTATVS DE RELIGIOSIS SECTIS, eorumque auctoribus.

Remundi Fraguier Legum professoris.

DE religiosis sectis a Christianismo receptis pauca perstringemus,vt multiplex viuendi modus in ecclesia,q ad eundem finem (velut riuuli in alueũ) tendit,habeatur.Nõ fuit animus sparsas per vniuersum orbem congregationũ omnes familias retexere,quandoquidem passim indies nouæ, put diuini aculei impetus hẽt, suboriunt interpolanturq; vnde vel sacco,& de misericordia,& aliẽ innumeræ,quæ potius fraternitatũ ritus sapiunt quàm religionis.Sed earum tantum,quas ex diuobus alterove retulit in volumine, prout librorum inopia suggerebat,cogere potuimus,quasque Romana agnoscit ecclesia. Imprimisque ab illis initium facere visum est,qui de Christiana religione benemeriti sanctissimis ordinibus excellentioriq; cuidã viuendi formulæ dederunt primordia glaciemq; fregere,quiq; ab initio quali pullulantis fidei germina in Indie,Aegypti vasta solitudine,Syriæ Arabiæq; desertis habitauere, quorum principes Paulus eremita,Ant.atque Hilarion creduntur,qui sub B.Siluestro xxxij.a Petro Pontifice,vt i.Constant. Imperatore circa annum Domini 320.in saltibus Thebaidis apparuerunt, nullo adhuc certo ritu præscriptoque tantum duriter viuentes manibus sese exercebant.Quod incertum durissimumq; viuendi genus

nus Basilius cum Macrina sorore sanctissima in mitiorem certumque modum redegit,non multo post apud orientem,& tribus nodauit vinculis, nam trium religionis votorum auctor extitit,quæ prius nõ erant, teste Raphaele Volaterrano,vrbanorum commentariorum lib.21.Dominus tamẽ Otto episcopus Phrisigensis annalium suorum lib.7. c.35.ait, diuersa fuisse primitus Sanctorum agmina,qui posteritati rectè viuendi instituta, verbo & opere tribuerunt, semoti a terrenis pręstigiis curarumq; vana sollicitudine:nam secularia desideria ac impietatẽ abnegantes,crucemque mortificationis gestantes corpore, pie & in Christo vixerunt in hoc seculo,quorum aliqui vt etiam retulit Marianus Socinus, consil.13. incip. præsens consultatio, vrbes elegerunt seminãdæ veritatis gratia,aliis placuit indui duris,nonnullis abstemios per omnem vitam esse, pluribus non solum a carnibus abstinere cæterisq; gulæ incitamentis, sed panis vetusti tantum quadra durare, plerisq; etiam scorpionibus ac flagris carnem statis domare diebus. Sunt qui speluncas ac ferarum latibula cęnobio prætulerint, multi labores manuum non sunt dedignati,plurimi motoriam maluerũt vitam, vt per orbem vagẽtes charitatis officia expeditius erga proximũ exercerent. Aequè tamen omnes vitæ consciẽtiæq; puritate ac sanctimonia in terris degunt,quietem ac silentium amplectuntur, vnanimiter orationi vacant, in ipsa etiam naturali refectione diuina scriptura spiritum saginant potius quàm corpus.

Ex quibus Antoninus Archiepiscopus Florentinus in Summa,parte 3.tit.16.c.j. & 2. colligit triplex esse monachorum genus, qui se Christum sequi dicunt.

Primi sunt Serobitæ in libertatis spiritu discurrẽtes & degentes,qui in Calcedonensi concilio reprobati fuerũt,nisi quiescerent,vt 16.q.j.c.quidam monachi.& c.qui verè.

Secundi dicti fuerunt Anachoritæ eremitici ac solitarij, victus assertores,exordia ducentes ab Helia Thesbyte propheta, de quo 3.Regum 17.vel vt aliis placet,a Ioanne Baptista, qui primus a Christo nato fuit eremi cultor ab vnguiculis, a quo puto Paulum eremitam imitationem vitæ hausisse,quem Anachoriticæ sanctimoniæ auctorem omnes profitentur.de quibus traditur 16.q.j.c.qui verè.& subsunt epis.93.di.c.nulla ratione. & gaudent clericorum priuilegio,possuntque ad monachorum vocari prælaturam.de elec.c.cum monasterium. vnde potest eremita facere testamẽtum.19.q.3.§.sed alius est.De hac vita anachoritica participant Carthusiani & Camaldulenses.

Tertij verò sunt vocati Cęnobitę,quasi in vnũ conuenientes viuentesq; in congregatione,& videntur exorti sub Helisęo, q cuneũ ɔstituit prophetarum. 4. Regum 6.Renouati autem fuerunt a Christo in discipulis, Matthęi 5. verum post Christũ primus in orientali plaga cęnobitarum gregatim agens fuit Basilius magnus.Benedictus verò in occidentali ecclesia.

Sed quemadmodum orbis est quadrifidus,quatuor itẽ Euãgelistæ,& quatuor Doctorũ ecclesiæ vertices, quatuor item flumina e Paradiso terrestri scaturientia : ita religiosorum quatuor sunt regulæ principales, ad quarum præscriptũ omnes aliæ sunt appendices, præter Carthusianam, quæ nullam e quatuo agnoscit, sed habet proprias formulas & est ab ecclesia approbatissima.Sunt autem hæ 4.scilicet Basilij,Benedicti, Augustini, & Francisci Assisinatis.

Ordo igit̃ Basilij,cuius caput & Archimandrita fuit primus, sub quo militãt monachi Gręcę & oriẽtalis ecclie, & aliqñ Carmelitę vsq; ad Albertũ patriarchã Hierosolimitanũ,q traditiones eorũ sub Honorio III.ĩmutauit anno M.cclxxxvj.veruntñ Honorius, qui a Sultano illos excepit eiectos ordinẽ cõprobãs interpolauit,dicauitq; nomini Virginis Mariæ, sed ita vt atrum pallium in album cõmutarent.dicti Carmelitæ a Carmelo mõte habitatione Heliæ & Helisei, quem primũ incoluisse ferunt.

Ordo Benedictinorum fuit scđs ab auctore diuo Benedicto Nursino monasterij montis Cassini regulatore, & abbate anno salutis 534.sub Bonifacio I. tẽpore quo Iustinianus Imperator Romanorum leges in epitomẽ posuit. Sub hac regula militant innumeri monachi,& maximè nigri, de quibus in c.j.in prin.& ibi Io.And.in cle.de sta.mo.qui aliquando laxati vitæ austeritatem iterum receperunt in congregatione S.Iustinæ cum exemptionibus & constitutionibus per Eugenium IIII. confirmatis.

Cluniacẽses habent suum auctorem Bernonem Gallũ,anno Dccccxij.sub Conrado I.Impera.& Anastasio III.sedente.

Grandimõtenses emersere anno M.lxxvj.sub Gregorio VII. Pontifice,& Henrico IIII.Henrici filio Imperatore, instituti ꝑ Stephanum Auernum apud Gallos in monte Mureto.

Carthusienses prodiere anno M.lxxxvj.sub Victore III.Põti. & Henrico IIII.Impera.quos formauit Bruno Colonien.canonicus, aliquando apud Carnotum.

Cistercienses ex quodam Ardingo Anglico prouenere monacho cęnobij Molismensis anno M.xcvij.xj.anno Pontifi. Vrbani II. qui miris sunt donati priuilegijs, & quorum decus fuit D.Bernardus abbas Claraualium.

Præmõstratenses in Lingonen.dięcesi Norbertum Lotaringum auctorem constituunt anno M.cxx.sub Calisto II. Pontifice,& Henrico V.Imperatore, qui nonnihil mutuati sunt ex regula diui Augustini.

Camaldulenses initãr ꝑ Romualdũ Rauẽnatẽ in appennino sub Benedicto IX.Papa,& Conrado II.Impera.anno M.xxxiij.

Monachi vallis vmbrosæ auctorẽ profitentur Ioãnẽ Gualbertum Florentinum anno M. lxx. sub Alexandro II. quos postea Gregorius VII.probauit, instituti in radicibus Appennini.

Cęlestini instituuntur per Petrum de Murrone, aliquando Papam Cęlestinum V.qui se papatu abdicauit,& religionem instituit anno M.ccxcv.Bonifacio VIII.sibi succedente.

Duniacenses prodeunt sub Anastasio III.in Masticensi Burgundiæ pago,anno Dccccxv.nõnulli dicunt a Guilielmo Aquitaniæ Duce fuisse inchoatos circa tempora Hadriani III. Sunt qui putent, hos esse Cluniacenses.

Ordo Humiliatorum ortus est in Germania tpibus Clementis III.Ponti.ex eo, vt arbitror nomen ducens, ꝙ ad Friderici I. Imper.pedes indusijs albis vestiti de postliminio agẽtes prostrati iacuissent Sunt qui dicant, Mediolanẽses fuisse ab Hẽrico III. Impe.exilio multatos & ab Innocentio III.probatos,qui semimonachos agunt, & hi creduntur, qui & Siluestrini, seu ordo montis Fani.

Sũt in Benedictina familia per multi alii ordines,veluti Fontis Ebrandi, vallis caulium &c.Et hi omnes diuerso amiciuntur indumento, differuntque in traditionibus & statutis, suntque omnes exempti præter Siluestrinos.

Successit tertius ordo.s. D. Augustini Afri, euangelicæ veritatis summi illustratoris, qui renouauit Canonicorũ ordinẽ institutũ prius ab Apostolis ĩ mõte Syon, circa annum 430.amictũ linea tunica. Augustini normã multi alii ordines subiere,maximè mẽdicãtes,ꝑter Minores,& hi sunt Dominicani, seu Prædicatores, qui primum mendicantiũ locũ obtinent a B.Dñico Calaguritano ꝓfessionẽ faciunt, quos Honorius III.cõfirmauit Ponti.sui.j.an.& humanæ salutis Mccxvj. Impera.Friderico II.quorum ordo est trimẽbris,& Deo dicatas virgines recipit,quas vestitas de pœnitentia vocant.

Eremitani,quos vulgus Augustinos vocitat,tertiũ inter mẽdicantes locũ sunt nacti,q a primordio ex pluribus ordinibus simul coacti sub Augustini obseruatione sunt cũ baculo & zona pellicea ab Alex.IIII.probati.Sunt, qui huic vitæ generi tribuãt initia Gulielmo cuidã Aquitaniæ Duci anno M.clviij. & vocãt Guilermitas. Alij dicũt,hũc ordinẽ aliqñ collapsum, iterũ ĩstauratũ fuisse sub Innocẽtio III.Ponti.& Ottone IIII.Imp.ad annũ Dñi M.ccxiiij. hoc tñ pro confesso hr̃, hunc ordinem Parisijs aliquando repudiatum fuisse, ab Honorio IIII.probatum.

Ordo Seruorum B.Mariæ ortum habuit a quodam Philippo Tusco Florentino sub Martino IIII. an. M. cclxxxv. quem sub Augustini ordine postea Benedictus XI.& Vrbanus VI. probauere.sacculum gestat & mendicat,habetq; suam tripartitam regulam,etiam vt muliebrem sexum admittat.

Brigidani sunt instituti a B.Brigida Suetia tꝑe Vrbani V.Pontificatus sui anno V. & reparatæ mortalitatis M.ccclxvj.

Iesuati Senis oriuntur sub Vrbano V. anno M.cclxv.a Ioanne Columbino auctore.teguntur albo colore & scortea zona, sed pallio canusino,nudis pedibus cum socculo ligneo, Apostolici ab initio clerici nuncupati.

Canonici regulares S.Georgij Venetiis vitæ institutũ sunt aggressi sub Grego. XIII.quorũ princeps fuit Laurẽti⁹ Iustinian⁹.

Montoliuetenses prodiere anno M. ccccvij. sub schismate trium Pontificum, & eorum caput fuit Bernardus Ptolemeus apud Senas,quorum ordo Gregorius XIII.probauit.

Hieronymitani auctorem habuerunt Redonem Montisgranelli comitem apud Fesulas Gregorio XIII.probante, & interpolati per Eugenium IIII.

Congregatio eremiticæ pietatis parum habitu distans a Hieronymitanis auspicatur per quendam Petrum Pisanũ Hetruscũ sub Gregorio XI.& gestat ex scapulari amictu laciniam pendentem atque in humeros reiectam. Aliqui hos vocant Eremitas S.Honophrij constituti apud Vrbium.

Cruciferi constituuntur sub Cleto III. a Petro Pontifice per cœlestem nuntium,& illustrantur per Cyriacũ Hierosolymitanum antistitem,& approbatur per Innocentium III. & iterum per IIII.& induunt tunicam & ceruleam pontificatu Pij II.

Scopetini S.Seruatoris Stephanum Bononiensem profitentur inuentorem anno M.ccccx.sub Gregorio XII.

Antoniani ab auctore suo Antonio Aegyptiaco ducũt originem apud Thebaidam sub S.Siluestro & Constantino circa annum 320.habet pro insignio signum Thau.

Ordo Trinitatis sub Innocentio III.incępit Ioanne Marense & Felice anachorita auctoribus.pallio amiciuntur candido, cerulea & rubenti cruce insignito, quos Innocentius vocari iussit de redemptione captiuorum.

Sunt & alij multi religiosorum ordines sub, Sancti Augustini regula quorum origines & auctores, cum hæc cursim scriberemus,erant nobis incognitæ, vt sunt Seruitarum, Ferueriorũ. B.Ioannis Hierosolimitani, Cruciferorum cum stella, Fratrum

S.Petri

S. Petri confes. de Magella, Fratrum Dominici sepulchri, Fratrū Vallischollarium, Victorianorum, Fratrum S. Gilberti de Sempingam, Fratrum S. Pauli Heremitæ, Fratrum de pœnitentia, coronatorum, hospitaliorum, & aliorum permultorum. Et hi oēs differunt inter se veste & vitæ præceptis.

Restat quarta primæ diuisionis regula, quæ est B. Francisci Assisinatis, cuius ordo Seraphicus tanq̄ nouum sidus in terris illuxit sub Innocentio III. Pōtificatus sui 8. anno, & salutis humanæ M. ccvj. Sed quia post ordinem Dominicorum fuit confirmatus, ideo secundum tenet mendicantium locum, & Euangelicam profitentur normam, ex cuius gremio velut ex equo Troiano, innumeri veræ fidei pugiles prodiere, signiferum Iesu Christi ac stigmata sequentes. Ordo hic est trifidus vt alii mendicantium, nempe minorum, pauperum, & pęnitentium, & in duplici differentia Deo dicatas habet virgines. de quo in cle. cum ex eo. de sent. excō. in cle. j. de reli. do. in extraua. exiui Bar. Soci. in consi. 245. incip. omissis multis, &c.

Ordo Minorum est recens institutus a B. Francisco de Paula Siculo, D. Francisci decreta & humilitatem emulatus.

Mulieres item religiosas pauci sunt ordines, qui non recipiāt & in eorum obseruationibus alant. Canonissæ B. Augustini diuam habent Monicam Moniales S. Benedicti D. habent Scholasticam Benedicti sororem. Sorores B. Dñici gaudent D. Clara & Catherina Senensi. Sorores D. Francisci D. Claram assisinatē agnoscunt, & sic de reliquis. Inter quas aliæ mitiorem hñt regulam, aliæ verò strictiorē. Sunt tñ canonissę aliquæ nullam profitentes regulam, quæ reprobantur per c. pernitiosam. 18. q. 2. Sūt ēt Beguardi & Beguinæ induta cuculla sine regula & obedientia, quas damnat cle. ad nostrā. de hære. Sunt & aliæ bñ receptę, vt pęnitentes B. Magdalenes B. Hieronymi B. Damiani. Inclusę, Muratæ & c. Qualiter autem visitari debeant religiosæ, & moniales, traditur in cle. attendentes. de sta. monach.

Sunt item & ordines militares ab ecclesia cōprobati, & sunt milites S. Ioannis Hierosolimitani, Milites sanctę Mariæ Teutonicorum, Milites Iacobi de Spata, Milites Iesu Christi, Milites Calatrauæ, Milites B. Mariæ de Muntesia, Milites Alcantaræ, Milites de redemptione, Milites S. Georgij, Milites S. Lazari, Milites S. Sepulchri, Milites S. Thomę. Templariorum & Fraterculorū militia est abrogata. Et hæc sunt, quæ dum præla currerent, pauca potui q̄ breuissimè seligere, maximè ex Diuo Hieronymo, Eusebio, Palmerio, Vincentio, Antonino, Platina, Ioanne Andreę, Sabellico, & Volaterrano, quod bene vertant omnes oro potissimùm qui de Christiana religione sincerè sentiunt.

TRACTATUS DE COELIBATU SACERDOTUM NON ABROGANDO,

MARQUARDI DE SUSANIS IURISCONS. UTINENSIS.

In quo plura & de virginibus per solenne votum Deo dicatis, & viduarum conditione, & de connubijs, & earum filijs traduntur.

SUMMARIUM.

1. *Diaboli inuidia in homines.*
2. *Tentatio Diaboli ea via, quam discernit hominem magis desiderare.*
3. *Diaboli astutia in deludendo homines.*
4. *Crapula, & delitiæ mater, & fons omnium vitiorum.*
5. *Diabolus sub specie boni transfert se in Angelum lucis.*
6. *Delitiæ, & luxus validiora tela, quibus non expugnat.*
7. *Apostolorum sobrietas.*
8. *Vinum lac Veneris, & eius damnatio.*
9. *Carnis vitia, causa diluuij vniuersalis tempore Noe.*
10. *Ciborum simplicium commendatio.*
11. *Gula vitam hominis breuiorem facit, & infirmitatum causa.*
12. *Morborum species diuersæ ex gula.*
13. *Abstinentia mater sanitatis.*
14. *Luxuriæ damnatio.*
15. *Spiritus dominatur carni, & carnis concupiscentia reprimenda.*
16. *Pitagoræ notabilia de abstinentia, & esu carnium prohibitione.*

CAPUT PRIMUM.

DAEMON iniquissimus, tanq̄ tirannus immanis, atque atrox, cū vniuersis suis copijs, ac phalange tota, vniuersum simul orbem occupans, in humanas animas semper grassatur, & Deo semel iunctas, quærit ab eius familiari contubernio subducere, & flagitiosis, atque immūdis satellitibus suis, illudendas tradere. Dolet enim satis, & erubescit, hominē esse ī summo honore, & nihilominus habere Angelis ipsis, & inspiciens super terram Angelum terrestrem, sua roditur inuidia. † Quoniam cum ipse inter supernas virtutes esset, & ob voluntatis suæ nequitiam, & malitiam excellentem, è summo cœlo proiectus fuerit, magna vtitur machinatione, vt & hominem gratia Dei priuare, & ingratum factum à tātis bonis, per diuinam bonitatem ipsis concessis, nudare posset. Et licèt perfidus ille hostis, variis medijs solitus sit homini porrere insidias, cautius tamen agit, secundum quòd discernit hominē aliquid desiderantem. † Nam tunc ex eo occasionem capit illū tentandi, & subducendi, qui cum vidisset Adam, & Euam diuinitatis cúpidos, eos diuinitatis promissione seduxit; & Iudam cum auarum inuenisset, pecuniæ cupiditate, & ad proditionem Saluatoris attraxit; Sampsonem cum inuenisset amatorem fœminarum, per mulierem præcipitauit, secundum Chrisostomū; & vt ait Gregorius, antiquus hostis intuetur humani generis, vniuscuiusq; mores, † cui vitio sint propinqui, & illa ponit ante faciem, ad quæ facilius nouit inclinare mentem. Nouit enim, cui illecebras carnis ingerat, cui virus inuidiæ infundat, quem mœrore cōturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat, omnium discutit mores, omnium ventilat causas, omnium scrutatur affectus, & ibi quærit causas nocendi, vbi viderit quenquam diligentius occupari, & tandē inuenta aptiori occasione aīas deludit, hoc nuncians in auribus hominū, hoc ostētans ante oculos eorū, q̄d vnumquenq; aut timere, aut desiderare cognouerit: sicut enim ęgrotus in doloribus positus, credit facilè cuiquam sibi aliquod ostendenti ad remediū, ipsaq; doloris anxietas oībus credere cogit, sic & homo ad aliquid affectus, id facilè sibi à Diabolo persuaderi permittit.

4 Et quia facillimè irretitur homo, delitiis, & crapula, & ebrietate maculatur: Hic enim fons, hæc mater fornicationis, atque origo est omnium vitiorum. Hac potissimum via Diabolus crebriores in nos laqueos inijcit, & propter hoc, honesta, & reuerētiæ plena, prophanata, & sancta sanctorum conculcata, prout hac esca Diabolus Hebræos olim in cultum Idolorum pduxit; his artibus iniquos amores Sodomitarum inflammauit. Hæc. n. ait, iniquitas est Sodomæ, in copia, & plenitudine panis luxuriabantur, hæc delitiarum fœditas omne malum adducit, sues ex hominibus facit, immo verò etiam multo maiores: sus enim in luto voluitur, & stercore nutritur, hic vero abominabilem magis sibi mensam instruit, iniquas comestiones excogitans, & ex eis amores prophanos, sic dirigitur malus Dæmō † ad decipiendas animas, & sub specie boni se transferens in Angelum lucis, suadet mala, & secundum Augustinū maximè gaudet post idolatriam, de peccato luxuriæ, prout suasit quibusdā Ecclesiæ ministris sub colore matrimonii, vt perfractis pudoris, & voto castimoniæ repagulis, nuptias ineant; prout olim Basilidi huius pfidiæ authori; & post ipsum Iouiniano, vt tradit Hiero. libr. 2. Aduersus Iouinia. circa finem, qui licèt a monachatu apostatasset, vxorem ducere noluit, non propter maius meritū in patria assequendum, sed ne nuptiarum pateretur afflictiones, secundū Hiero. in lib. de Hæresi. cap. 82. quem errorem & Heluidius secutus est, & nostris temporibus Lutherus & sequaces: nam sępe vitia se ingerunt, & se esse virtutes mentiuntur, vt tenacia, parsimonia, effusio, largitas, crudelitas, zelus, remissio, pietas; velit videri. 41. dist. c. sæpe. sicque conatur vnitatem Ecclesię rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem, inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere, & perturbare, & charitatem, quam ipse in cœlo nequit habere, nollet homines constantes ex lutea materia, tenere in terra, vt dicit tex. no. in c. visis. 12. q. 2. quem commendat Abb. in c. non magno. in j. not. ne cleri. vel mona.

6 Et profecto delitiæ, & luxus sunt ex validioribus telis, quibus nos aduersarius ille noster expugnat. quia enim comedere, & bibere sunt de necessitate naturæ, Diabolus ibi tentationis laqueū abscondit, vbi natura necessitatem ostendit. sic enim primo de vitio gulæ, primos parentes in paradiso tētauit, Genesis 3. Nam vbi est temulentia, & venter satur, ibi quoq; cacodęmones exultant: nam dicitur Amos 6. veh his, qui veniunt ad diem malum: dormiētes in lectis eburneis, & lasciuientes in stratis suis, comedentes hædos ex gregibus, & vitulos ex medio armentorum lactentes, bibentes defęcatum vinum, & primis vnguenteis vncti, quasi stantia arbitrati sunt, & non quasi fugientia: auolāt enim, nec sunt permanentia, sicut spiritualia, & vnde Esau captus est? vnde præsenti voluptati futuram gloriam non prætulit? à mollicie, & dissolutione, & primogenita per gulam amisit, & ad fratris cædē festinauit. Gen. 25. Noe inebriatus, nudatus est, Gen. 9. Populus Israel sedit, vt manducaret, & biberet, & surrexerunt ad ludendum, & vitulum adorandum. Exo. 32. Christus † præ fame tabescit, & alii se ipsos disrumpunt, Apostoli esurientes, spicas decerptas manducabant, & ob famem ad ficum venisse feruntur. Abeuntes nō parabant viaticum, neque vllam victus curam habebant. nos autem cum primū manè exurgimus, ante omnia coquos aduocamus, & de prandiis, epulis, & mensa diligenter inquirimus, secularia diuinis præponentes, omniaque præ-

præposterè aguntur. cum tamen spiritualium primum rationem, & maximam habere quidem, quibus perfectis hæc alia deinceps attingere oporteret. Nam venter mœro æstuans spumat in libidinem. capitulo venter. vigesimaquinta distinctione, & in capitulo à crapula, de vi. & honestate cleric. & vigesimasexta distinctione per totum & capitulo comessationes † quadragesimaquarta distinctione. & Prouerbi. vigesimo. Luxuriosa res vinum est. & per Apostol. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. & Orpheus in hymno Veneris, eam vocat Bacchi sociam, & dapibus gaudentem: vnde illud in Eunucho, Sine Cerere, & Bacco friget Venus. & Aristophanes vinum vocat lac Veneris, eo quòd faciat incitamentum ad Venerem, & fortiter dimicauit his armis Diabolus ante diluuium vniuersale, † adeo quòd omne genus humanum subduxerat, & de ipsis amplissima reportauit trophæa, cum reperti fuerint octo tātùm immunes à carnis vitio, qui in arca Noe liberati sunt, & cætera gens vniuersa aquis submersa, Gen. 7. & 8.

Quę cessant ex ciborum simplicitate, & victus norma, prout plurima sunt responsa diuina, † quæ gulam damnent, & simplices cibos extollant: Helias cum Iesabel fugeret, & sub quercu fessus iaceret, à veniente ad se Angelo suscitatur, & dixit ei, surge, & manduca, respexit, & ecce ad caput eius panis collitide, & vas aquæ; Heliseus filios Prophetarum inuitat ad prandium, herbis agrestibus eos alens; Abachuc messorum prandium portat Danieli. & Apost. carnis curam ne feceritis in desideriis, qui autem infirmus est, olus manducet.

11 † Et sicut ex gula ingeruntur animæ pericula propter peccata, quæ inde oriuntur, ita & ob id ante tempus in foueam incidimus & vita hominis abbreuiatur. Nam dum gulæ, & luxuriæ gulam subsequentis indulgemus, non animaduertimus, quod ex inde prouenit pallor, & neruorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quàm ex fame, macies; inde incerti labentium pedes, † & semper æqualis in ipsa ebrietate titubatio; inde intra cutem humor admissus, distentusque venter, dum malè assuescit plus capere, quàm poterat; inde suffusio luridæ bilis, & decolor vultus, tabesque in se putrescentium, & retorti digiti, articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu, iacentium torpor, aut palpitatio corporum sine intermissione vibrantium, capitis vertigines, oculorum, auriumque tormenta, & cerebri æstuantis verminationes, & omnia, per quæ exoneramur, internis vlceribus affecta, innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu subeuntium, aliarum tenui peste repentium, aliarum cum horrore, & multa membrorum quassatione venientium. Hæc omnia supplicia luxuriæ, & de his etiam Chrysostomus inquiens, abundantia epularum verissimè morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat, & putrefacere facit corpus humanum. Et docet Hippocrates, crassa, & obæsa corpora in paralisim, & pessima morborum genera erumpere, nisi cita sanguinis missione minuantur.

13 Hinc ipsi Medici abstinentiam, † matrem sanitatis appellant, dum dicunt, pedum dolores, capitis grauedinem, apostemata, hydopisim, & phlegmata, & aliorum morborum mille torrentes, à delicatis cibis, & crapula prouenire, quasi à pessimo quodam fonte, prauos riuulos, bonam corporis habitudinem, & animæ sanum intellectum, non tam lædentes, quàm depopulantes. Et habetur Ecclesiastic. trigesimoprimo, somnum sanitatis in homine parco dormit vsque manè, & anima ipsius cum ipso delectabitur. & ibidem, propter crapulam multi perierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam. & Didimus ad Alexandrum ait, Gens brachmanorum, pura, & simplici vita viuit, nullis rerum capitur illecebris, nihil appetit amplius, quàm ratio naturæ flagitat, facilis nobis alimonia, non quam luxuriæ sagacitas, per omnia elementa perquirit, sed quam tellus ferro inuiolata perducit, mensam epulis honoramus innocuis. Hinc est, quòd nulla genera morborum, & nomina numeramus, sed diuturna salute perfruimur, medicinæ remedium, nobis parsimonia est, quo nō solum illapsos patet curare dolores, sed etiam procurare ne veniant.

Vtendum est ergo simplici mensa, & ad animæ, & corporis salutem. & patet quosdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, proscriptione bonorum, ad simplicem mensam, & pauperes cibos, redactos conualuisse.

14 De consecra. † distinctione vltima, eosdem pessimos effectus parit luxuria ab ipsa crapula procedens, & hos gustus, & tactus voluptates, Philosophus appellat belluinas. & Hippocrates prodidit, coitum esse leuem morbum comitialem. & Dæmocritus Venerem damnauit, in qua homo exiliret ab homine, adeo q̄ verum est illud, finem voluptatis esse pœnitentiā. Et carnis concupiscentia est reprimenda: † natura enim carnis secundum ordinem rationis est, quòd spiritui subiiciatur, & natura spiritus est, quòd carni dominetur, eum dirrigendo, & ad virtutes exercitium ea vtendo, & hoc expressit Deus, qui est auctor naturæ, loquens ad Cain, Genes. quarta subter te inquit, erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. quod est intelligēdum de dominio rationis, & subiectione appetitus sensitiui. Et hanc duplicē virtutem ponit Philosophus 3. de anima, cōparando eam duabus sphæris cœlestibus, quarum vna scilicet inferior à superiori mouetur, & regulatur, licèt inferior aliquem proprium motum habeat, propter quod tamē ab ordine superioris non deuiat.

16 Et ne Gentiles prætereamus in bonum, Pitagoras suadebat scholaribus suis abstinentiam, † quia terra hoc docebat, producendo varias herbas, poma, & fructus omni tempore anni, & animalia mitia, vt equus, bos, & asellus non comedunt carnes: animalia, verò ferocia, sic, vt lupus, leo, & similia. & quia in prima ætate aurea non comedebant carnes, sed ea sola, quæ terra, & arbores producebant, & cætera animalia non lædunt benefactores suos, vt patet de leone Beati Hieronymi: homo verò facit oppositum, quia oues, quæ lac, lanam, caseum & fimum; & boues, qui corium præstant & aratro incumbunt, ipse homo occidit, & manducat, & aliis rationibus hoc firmat. Quæ omnia ita effinxit, non vt sint concludentia, sed ad retrahendum homines à vitio gulæ, prout etiam Ouid lib. 15. Matamorphoseos.

> Parcite mortales dapibus temerare nephandis
> Corpora, sunt fruges, sunt deducentia ramos,
> Pondere poma suo tumidæque in vitibus vuæ;
> Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flamma,
> Molirique queant, nec vobis lacteus humor
> Eripitur, nec mella tymi redolentia flore.
> Prodiga diuitias, alimentaque mitia tellus
> Suggerit, atque epulas sine cæde, & sanguine præbet,
> Heu quantum scœlus est in viscera viscera condi,
> Congestoque auidum pinguescere corpore, corpus,
> Alteriusque animantem, animantis viuere letho.

SUMMARIUM.

1. *Sacerdos qualis conditionis esse debeat, vt altaris misterium accedat.*
2. *Sacerdotum continentia, vt sacrificium eorum sit Deo gratum, & qui incōtinentes periere.*
3. *Sacerdotibus interdictæ nuptiæ, & matrimonia.*
4. *Sacerdotes antiquæ legis continentes, & ab vxoribus ieiuni anno vicis suæ.*
5. *Sacerdotibus non debere concedi licentiam nubendi.*
6. *Sacerdotis officium certarum personarum tantum generi concedebatur, & qui se in eo ingerebat, à Deo castigabatur, & morte plectebatur.*
7. *Ordinum varietas obseruanda, prout etiam in membris corporis.*

CAPUT II.

1 ET à præmissis præ omnibus abstinere deberēt, qui ministerio altaris inseruiunt: nam vtrunque tam scilicet vētris ingluuiem quàm ebrietatem inter opera tenebrarum memorat Apostolus scribens ad Romanos, † nam & vtrunque ad luxuriam prouocat. capitu. primo cum sequent. 44. distincti.

Nullus enim ad ministerium altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. capitulo nullum vigesimaoctaua distinctione. & habetur Leuit. vigesimoprimo, quod inter alios prohibitos Deo offerre panes, numeratur habens iugem scabiem, quod est interpretatum de eo, cui carnis petulantia, sine cessatione dominatur: in scabie enim feruor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur, quod etsi cordis tentatio vsque ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus vsque ad cutis scabiem prorumpit, & foras iam corpus sauciat, quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur, † 49. distinctio. capit. hinc etenim. Et altaris ministri debent eligi, qui continentiam seruent. capitulo ministri. 81. distinctio. capitulo cum in præterito. 84. distincti. & per Apostol. ad Corinth. 6. cauere enim oportet, nos fratres ab illicitis, vt mundas valeamus manus ad Dominum leuare. & Malach. primo. O vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? Quibus responsum est, offerentes ad altare meum panes pollutos, non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & Sacrificium non accipiam de manibus vestris, quia polluti estis. Hinc & Hieronymus, dic mihi Sacerdos, quomodo cum his labiis, quibus osculatus es filium hominis, idest Christum in sacramento altaris, oscularis labia meretricis? & de eis dixisse puto Apostolum, obsecro autem vos fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, & Deo placentem. & dicit Augusti. quòd Deo magis placet rugitus leonum, siue mugitus boum, vel grunnitus porcorum, quàm cantus presbyterorū luxuriantium. & Ambrosius in episto. j. Timoth. capit. 3. dicit, si enim plebis hominibus, orationis,

causa ad tempus abstinere se præcepit, vt vacent orationi, quanto magis Leuitis aut sacerdotibus, quos die noctuq; pro plebe sibi commissa oportet orare.

Oza, qui post vxoris concubitum præsumpsit ad arcam fœderis manus apponere, repentina morte occubuit. secūda Regu. 6. & in c. plerunque, 2. q. 7. & necesse est, vt mūda sit manus, quæ diluere sordes curat, vt ait Gregorius.

3 Et præmissis de causis non tantùm coitus communiter illiciti, prohibentur Sacerdotibus, sed quoque statutum fuit, ne vxores ducerent, cum deceat eos esse cœlibes, qui sacra tāgūt. capitulo presbyteris, 27. distinctio. capitulo primo & secundo. qui cleric. vel vouent. & capitulo si qua verò. capitu. seriatim, 37. distinctio. capitulo de his. 28. distinctio. & de cleric. coniuga. capitulo primo, cum duobus sequentibus. & Philo quoque Iudæus dicit, oportet sanè sacrificaturum dispicere, vt mens eius integra sit magisque victima; videre itidem, cur eam offerat, & capitu. episcopos. 31. distinctio. capitu. placuit, 32. distinctio. capitulo cum in præterito, & capitu. cum de quorundam. 84. distinctio. cum enim nouerint continentiam, non solum nubere, sed etiam velle nubere damnabile est. capitu. vouentibus, 27. distinctio. & sola voluntas quo ad Ecclesiam, punitur. capitu. Anastasius, distinctio. 19. & de his 27. distinct. cum seq. per tot. Munditia igitur sacerdotalis fuit in causa harum institutionum, ad hoc vt liberè cunctis diebus orationi possent vacare. 31. distinctio. capitu. j. & dicit Origenes in Leuiti. Homilia 17. ante omnia enim Sacerdos, qui Domini assistit altarib. castitate debet accingi.

Et idem obseruabatur in veteri Testamento, nam præmo-
4 nebantur ij, quibus committebantur Sancta sanctorum, vt essent sancti, Leui. 20. Sanctificamini, & sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus noster, & procul à suis Dominus, anno vicis suæ. In templo habitare iubebantur Sacerdotes, hac ratione, ne cum vxoribus suis possent carnale exercere commertium, vt conscientiæ integritate fulgentes munus acceptabile Deo offerrent. capitulo proposuisti. capitu. plurimos. 82. distinct. & Moses iussit per triduum, eos ab vxoribus abstinere, qui ad montem Synai accessuri, & Deum loquentem audituri erant, Exod. 19. Item panes propositionis ab iis, qui vxores suas tetigerant, comedi non poterant, capitulo primo, 33. quæstio. 4. & quanto magis ille panis, qui de cœlo descendit, non debet posse ab ijs, qui coniugalibus paulo ante hæsere complexibus violari, atque contingi. & prima Reg. 21. & habetur in capitu. plerunque, 2. quæstio. 7. & de agno Pascali edendo, renibus accinctis, Exod. 12. & Sacerdotes Sanctuarium ingressuros præceptum erat verecunda tegere lineis fœminalibus, Exod. 28.

Immo qui expeditius volunt Deo inseruire, debent se sponte eunnchos facere, & se ipsos castrare, & in perpetua viuere castimonia, & voto castitatis non vi, aut natura, sed propria voluntate se astringere, propter Regnum Cœlorum, Matth. 19. & ea est perfecta castitas spiritualis, per quam mēs hominis delectabiliter Deo coniungitur, iuxta illud, 2. Corin. 2. Atqui hęc continētia fuit ab ipso Iesu Saluatore, & ab antiquissima Apostolorum, aliorumque sanctorum Virorum, obseruantia per manus tradita.

5 Et si consideretur Sacerdotib. licentia nubendi, † hoc esset: omnes ad secularem vitam traducere, & ipsos diuertere à iugi altaris ministerio, & trahere ad secularia negotia, & ordines clericorum, & laicorum confundere, cum maxima cultus diuini diminutione, & cōtra Dei institutum, qui iussit, certum genus personarum eligi, qui officio Sacerdotii fungerentur. Exo. 28. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungātur mihi. & Heb.
6 5. Nec quisquam sibi sumit honorem, † sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. & quod habetur de Tribu Leuitica, numero 4. & vindictam fecit Dominus contra alios sibi tale officium præsumentes, vt de Chore, & Abiron, qui absorti sunt à terra, & viui in infernum descenderunt, terra eos deglutiente, eo quod sacerdotale officium vsurpare tentarunt, & ducenti & quinquaginta viri illis consentientes, igne consumpti sunt, numero 16. & de Oza, qui neglecto Dei verbo, præcipienti vt à sacerdotibus portaretur arca, temerè eam arcam casu minātem tetigerat, & nō eam in humeris portauerat, sed bobus commiserat, occiditur à Deo, & iuxta arcam mortuus est, ij. Reg. 6. & de Ozia, qui vsurpans officium Sacerdotum, percutitī à lepra. ij. Paralipo. 26. & Aposto. prima Corinth. 12. Diuisiones ministrationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus, ita & in vniuersitate fidelium, officia, & gradus debent esse distincti, nec seculares cum spiritualibus confundi. & in castris non omnes seruant eundem militiæ locum,
7 † sed variis distribuuntur ordinibus. sicut enim in vno corpore multa membra habente, omnia autem membra non eundem actum habent: ita in Ecclesiæ corpore, multa membra sunt, & in spirituali corpore conferendum est hoc officium vni, & alii aliud committendum: neque enim, vt dicit Gregorius, quantumlibet exercitatę vni personæ, vno tempore duarum rerum officia committenda sunt, quia si totum corpus est oculus, vbi auditus? sicut enim varietas membrorum per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem repræsentat: ita varietas personarum per diuersa officia distributa, & fortitudinem, & venustatem sanctæ Ecclesię Dei, manifestat, & habetur in c. singula, 99. distinct.

Quæ confusio nō posset fieri sine scādalo, & Ecclesiæ periculo, si omnes ad vitam secularem traducerentur, quæ potior causa fuit condendi leges cœlibatus in clericis.

SVMMARIVM.

8 *Ordines, & Hierarchiæ celestes, & beatorum spirituum, quot sint, & de eorum nominibus, & interpretatione.*
9 *Casus Luciferi cum complicibus ab ordinibus celestibus, & suffectio Sanctorum, in eorum locum, & gradum.*
10 *Dæmonum malorum interpretatio, qui cum Lucifero ceciderunt.*
11 *Ordines ecclesiastici legis antiquæ.*
12 *Ordines ecclesiastici nouæ legis in primitiua ecclesia.*

CAPVT II.

8 QVID? quod & in cœlo sunt ordines distincti beatorum Spirituum, licèt Iob dicat capitulo 38. Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra? Quasi dicat non, sed certè per reuelationem Diuinam aliquid scitum est, vt legitur de Paulo, à quo beatus Dionysius in 6. cœlestis Hierarchiæ distinguit tres Hierarchias Angelorum, supremam, mediam, & infimam, in quarum qualibet sunt tres ordines, & in totum sunt nouem ordines Angelorum, seu spirituum beatorum chori; & in suprema sunt, Seraphin, Cherubin, & Throni, in media sunt, Dominationes, Virtutes & Potestates; in infima sunt Principatus, Archangeli, & Angeli. Sanct. Thom. prima parte per tot. & secunda distinctione quæstione prima asserit, in qualibet Hierarchia esse tres ordines, & in quolibet ordine multos Angelos, & Angelos vnius ordinis non esse æquales, & ibi videtur per Gregorium loco suo, de distinctione ordinum, & per Ioannem Apocalyp. 4. vidit sedes multas positas in Cœlo, & Ioannes 14. in domo Patris mei multæ mansiones. & in capitulo nouit, capitulo in domo. de pœnitent. distinctione 4. Et post casum Luciferi cum satellitibus conseruati sunt etiam iidem ordines
9 nam de primo ordine Seraphin, † qui interpretantur, ardentes, cecidit Lucifer, de quo Esaiæ 14. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane, &c. & cecidit vsque ad vltimum, & inferiorem Inferni carcerem cum suis complicibus, secundum Magistrum sentent. libro 2. in cuius locum successit ordo Patriarcharum.

De secundo ordine, qui est Cherubin, qui interpretatur plenitudo scientiæ, cecidit Sathan, de quo Lucæ 10. videbam Sathan quasi fulgur de cœlo cadentem, & cecidit vsque ad octauum locum carceris inferni, in cuius locū successit ordo Prophetarum, propter lumen diuinarum reuelationum eis factarum. De tertio ordine thronorum, in quibus sedet Deus, ad iudicium exequendum, cecidit Belial, qui interpretatur absque iugo, vel absque domino, de quo 2. Corinth. 6. quæ conuentio Christi ad Belial? quasi dicat nulla: quoniam omne iudicium dedit Pater filio, Ioann. 6. & cecidit vsque ad septimum inferni carcerem, in cuius locum succedit ordo Apostolorum, de quibus Matth. 19. cum sederit filius hominis, &c. Quartus est ordo mediæ Hierarchiæ Dominationum, de quibus Gregorius, ea Angelorum agmina, quæ potius præeminent, pro eo quod eis cætera ad obediendum subiecta sunt, Dominationes vocantur, ab isto ordine cecidit Beemoth, fœnum quasi bos comedet, ipsum est principium viarum Dei, in cuius locum successit ordo Martyrum, de quibus Hebr. 11. sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam. Quintus ordo Principatuum sunt, qui ipsis quoque bonis Angelorum spiritibus præsunt, qui subiectis aliis, dum quæque sint agenda, disponunt eis ad explenda omnia ministeria Principatus: ab isto ordine cecidit Beelzebub, qui interpretatur Princeps muscarum, de quo habetur Lucæ 11. in Beelzebub Principe Dæmoniorum eiicit Dæmonia. & Matth. 10. patremfamilias Beelzebub vocauerunt, in cuius locum successit ordo confessorum, scilicet, Sacerdotum, Doctorum, & prædicatorum, de quibus Matth. 11. Labia sacerdotum custodientium scientiam, & legem requirūt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Sextus ordo Potestatum, de quibus Gregorius, Potestates vocantur hi, q hoc potentius in suo ordine perceperunt, vt eorū ditioni virtutes aduersæ subiectæ sint, quorū prāte refrenantur, ne corda hominū tm tentare valeant, quantū volūt: ab isto ordine cecidit Beelphegor, q est Priapus, simulacrū ignominię, de quo Iosue 22. peccastis i Beelphegor, & macula huic sceleris in vobis

vobis permanet, & Oseæ 9. ipsi intrauerunt ad Beelphegor, & alienati sunt in confusione, in locum Beelphegor successit ordo sanctarum Virginum, de quibus Psalm. Adducentur Regi Virgines post eam, proximè eius afferentur tibi in lætitia, & exultatione adducentur in templum Regis. Septimus ordo est Virtutum, Virtutes vocantur hi nimirum spiritus, per quos & signa, & miracula frequenter fiunt, ab isto cecidit Leuiathan, qui interpretatur persequens eos, de quo Esaiæ 27. in die illa visitauit Dominus in gladio suo duro, & graui, & forti super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, in locum eius successit ordo Pœnitentium, de hoc in capitulo nerui, 12. distinctione. Octauus ordo est Archangelorum, de quibus Grego. qui summa annuntiant, Archangeli vocantur. Hinc est quod ad Mariam Virginem, non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur, ab hoc ordine cecidit Beelsephon, qui interpretatur vetustus deuorans ascensionem speculi, de quo Exod. 14. vniuersus exercitus erat contra Beelsephon in locum eius successit ordo contemplatiuorum.

Nonus ordo est Angelorum, & hi, qui minima renuntiant, Angeli vocantur, vt supra, ab isto ordine cecidit mammona, de quo Matth. sexto, & Lucæ 16. non potestis Deo seruire, & mamonæ, in cuius locum successit ordo actiuorum, & de his per Magistrum sentent. 53. distinctione nona, & è nostris in Catalo. gloria mundi, parte tertia, & aliqua per Leonardum de Vtino, Conciuem nostrum, in sermo. suis, qui fuit maximus Theologus, vt ex eius scriptis potest videri. & de nominibus Dæmonum, & eorundem nominum interpretatione, per Isido. de summ. bono. libro octauo, capitulo 11. & Rosar. Busti. sermo 19. parte prima columna secunda, ex quibus patet non debere fieri ordinum, & dignitatum confusio, cum etiam in cœlis ita per infinitam Dei sapientiam ordinatum fuerit.

Et nonne in veteri lege fuerunt distincti ordines inter eos
11 quoque, † qui sacris incumbebant, vt habetur de ordine Patriarcharum, in quo primus fuit Abel, ad cuius munera Deus respexit, Genes. quarto, & fuit ordo prophetarum, in quo primus fuit Enoch, Vnde Iudi. secunda dicitur, prophetauit autem hic septimus ab Adam Enoch. & ordo Sacerdotum, in quo primus fuit Melchisedech Rex Salem, Sacerdos Dei summi, & ordo Pontificem, in quo primus fuit Aaron, Leui 28.

Iidem in nouo testamento habentur ordines primo discipulorum, in quo primus fuit Natanael, quem adduxit Philippus Iesum Ioannes prima & Euangelistarum, in quo primus Matthæus, Lucæ. 5. Martirum, in quo primus Stephanus. Actu. septimo Apostolorum, qui fuit notabilior omnibus ordinibus noui testamenti, vt tradit Dionysius, in libro de Ecclesiastica Hierarchia. Videmus ergo, quomodo in respicientibus res sacras, & Dei cultum, sint etiam inter sacris addictos, distincti gradus, & officia sacerdotalia, vt expeditius quilibet in suo ordine possit Deo inseruire, & eo magis dicendum est inter Sacerdotes & Ecclesiasticos, & seculares, & secularibus negotiis implicitos, cum satis superque quilibet status suo onere grauatus sit, si ritè & rectè quilibet officio suo fungi velit.

SVMMARIVM.

13 *Sacerdotum gentilium distinctiones, & nomina.*
14 *Sacram rem Herculi faciebat certum tantum genus personarum.*
15 *Imperator post Christum non debet appellari Pontifex, nec è contra; & eorum diuersa authoritas.*
16 *Luminare maius, & luminare minus, & eorum interpretatio.*
17 *Iudex laicus non se ingerit de causa spirituali etiam incidenter.*
18 *Papa habet vtrumque gladium, temporalem, & spiritualem, licèt exercitium sit Imperatoris.*
19 *Imperium, & secularis potestas ab Ecclesia procedit.*
20 *Papa in aliquibus casibus exercet gladium temporalem.*
21 *Et in quantum est necessarium ad rerum spiritualium conseruationem.*

PARS I.

13 ET quia licèt quandoque allegare ritus Gentilium ad confirmationem nostram, prout Augustinus in lib. contra Manichæos, & Hieronymus libr. primo contra Iouinianum, dico q & apud ipsos Gentiles, Sacerdotes eorum distincti erant ab aliis, qui exercebant sacra (licèt prophana) eorum falsis nominibus, vt patet de Pontificibus, qui primum à Numa Pompilio è patritiis quatuor creati fuere, ex plebe alii quatuor, vt scribit Plutarchus in Numa, inter hos, qui minores appellabantur, vnus erat maximus & re, & nomine, hic sacra omnia ex scripta habebat, & obsignata, hostias, dies, ad quæ templa res diuina esset facienda, cętera denique sacra tum publica, tum priuata, & Rex sacrificulus, qui Pontifici magno subiectus erat, & Flamines, vt Dialis, Martialis, Quirinalis, Viminalis, Vulcanalis, Carmentalis, Palatualis, Furinalis, Pomonalis, inter quos maximè dignationis fuit Dialis, minimæ verò Pomonalis flamen fuit, de quibus pe Augu. lib. 2. de ciuitate Dei.

Qui & ipsi erant vnius vxoris viri, scilicet monogami, & Sa-
14 cerdotes Herculis pinarij, † & poticii, quæ familiæ solæ longo tempore rem sacram fecerunt, & cum in mancipia per gentem poticiam, sacra Herculis essent translata, omnes de illa familia, intra diem 30. interierunt, vt ait Festus. & patet de ordine augurum, qui quandiu viuerent, eodem ordine persistebant. & de Saliis. 12. Marti Gradiuo sacra obeuntibus, & Fœcialibus, & Gallis Ideæ matri institutis, & supercis, & aliis, quos longum esset referre, ex quibus constat officia sacerdotalia debere distingui à prophanis, vel secularibus, cum aliter non posset quis sacris initiatus libere, & quieto animo, & cum mentis sinceritate, Deo inseruire. & Plato in Timæo dicit, quòd qui sacerdotali dignitati erant præpositi in ciuitate Atheniensi, à cætero populo separabantur, ne eorum castitas macularetur.

Et ad prædicta de distinctione ordinum, & status Ecclesia-
15 stici, † & temporalis facit, quòd hodie, & post Christum, Imperator non debet appellari Pontifex, nec è contra, textus in capitulo ad verum. 96. distinctio. Ibi, nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vsurpauit. & text. in capitulo primo. § vnde. in fine, de sacra vnct. ibi, vt ostendatur, quanta sit differentia inter authoritatem Pontificis, & Principis potestatem. & in subscriptione lege liquet, in fin. C. de summa trinitate. vbi Papa scribens Imperatori dicit, Deus, Regnum vestrum custodiat, & salutem vestram perpetua protectione. & Lucæ 22. Ecce duo gladii hic. & textus in capitulo solitæ. § præterea, de maioritate & obedien. vbi dicitur, sicut & Genes. j. Deum fecisse duo luminaria magna in
16 firmamento Cœli, † luminare maius quòd præesset dici; luminare minus, vt præesset nocti: vtrunque magnum, sed alterum maius, vt dici præesset. ad firmamenta igitur Cœli, idest vniuersalis Ecclesiæ, fecit duo luminaria magna, idest duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis authoritas, & Potestas Imperialis, & Regalis, & psalm. 35.

Licèt non sic olim cum fuerit Melchisedech Sacerdos & Rex Salem in Hierusalem, quæ prius Salem vocabatur, vt per Aposto. Hebr. 7. & de Mose summo Sacerdote & Duce populi in rebus bellicis & iudice in administranda republica, & de Samuele Propheta & Sacerdote & iudice populi & rectore. j. Reg. 7. & de Iob eodem capitulo 29. & de Heli & aliis, & tempore Romanorum nulli Imperatores aut Reges fuerunt, nisi sacerdotes. capitulo cleros, distinctio. 21. & pontifices dicebantur, sic habetur & de Pantheis populis, qui sacerdotes eorum constituebant omnium duces, quibus & controuersiarum iudicia & publicarum rerum arbitria concedebant, & de Aegyptiis sacerdotibus Diodor. Sicu. lib. 2. & 7. & apud Gallos Druidæ, Strabo libro 4.

Quod patet in cognitione causarum, vt quilibet de suis co-
17 gnoscat, † vt puta in causa matrimoniali, quæ est spiritualis, quomodocunque de illa sit quæstio facti, siue quæstio iuris, siue inter coniugales, vel tertium, de illa non cognoscit secularis Iudex etiam incidenter, vt est textus in capitulo tuam, de ordin. cognitio. & in capitulo lator, qui filii sint legitimi. per quæ iura confunditur opinio Barto. in lege Titia, vbi per Legistas de hoc. ff. soluto matrimonio. Licèt hoc sit contra naturam iurisdictionis, quia Iudex, qui aliàs non habet de causa cognitionem, de illa tamen cognoscit, si incidit coram eodem l. quoties. C. de iudi. & sic distincta esse debet iurisdictio Ecclesiastica à temporali. Nam mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, actibus propriis, & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusque discernit, quatenus spiritualis actio à carnalibus distaret incursibus, & Deo militans minimè se nenegotiis secularibus impediret, ac vicissim non ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negotiis implicatus secularibus, & per Cardin. Sancti Sixti in capitulo cum aduentum, 96. distinctione.

Non negauerim, quòd & Imperator ipsum Imperium tenet
18 ab Ecclesia, † & Papa habet vtrumque gladium spiritualem, & temporalem, licèt temporale exercitium sit ipsius Imperatoris, secundum communem opinionem, vt per Abb. & alios in capitulo nouit, de iudi. Alexand. consilio 24. volumine 5. & in extrauaganti, vnam sanctam, Bonifacii VIII. Anto. de Rosell. in tract. de potestate Imperat. quæstione quarta & quinta. & lege vbi latissimè. Etenim præcepit Dominus Samueli, vt constitueret Regem super Israel, Idem Dominus præcepit Heliæ, vt vngeret Regem super Syriam, & alium super Israel capitulo primo. versicu. vnde in veteri. de sa. vnct. Dicitque Abbas in proemio Decretalium, quod quilibet Rex in Regno suo est hæres Christi, vt posset fortè dici, quod sicut Luna, quæ est luminare minus, accipit lumen à Sole, quod est luminare maius; ita dignitas secularis dependeat à spirituali vti digniori, & quod sit bona comparatio luminariorum in cœlo, cum potestate spirituali, & seculari in terra.

Et quòd Poteſtas, & quodlibet Imperium proceſſerit ab Eccleſia, † & à Deo, patet Matth. vltimo. omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, & omnis poteſtas mihi data eſt in cœlo, & in terra. & Pilato requirenti, an eſſet Rex, non negauit, ſed profeſſus eſt ſe Regem, qui etiam in titulo crucis dictante Spiritu ſancto ipſum regem fecit, & patet ex oblatione Magorum. xxxvj. diſtinctione, capitulo legimus, ad deſignandum per Thus, Sacerdotium; per aurum, Imperium. & xciij. diſtinctione Dominus noſter, & per Apoſto. Hebr. prima conſtitutus eſt Chriſtus hæres vniuerſorum, & capitulo ſecundo, nihil dimiſſum eſt, quod ei ſubiectum non fuerit. Et talis poteſtas deriuatur in Principem ſecularem per debitam, & ſubalternatam emanationem à Vicario Chriſti Ieſu, apud quem ſunt iura cœleſtis, & terreni imperii. 22. diſtinctione, capitulo omnes. & ſicut Eccleſiæ triumphantis eſt vnus Princeps Deus, ita militantis eſt Papa, quæ eſt diuinitus exemplata ab Eccleſia triumphante, Apocalip. 12. Vidi Hieruſalem Sanctam nouam deſcendentem de cœlo. & Moſi dictum eſt, quòd omnia faceret ſecundum exemplum ſibi demonſtratum, Exod. xxv. & licèt Papa, vt dixi, exercitio gladii temporalis non vtatur: in arduis tamen, & ſupremis cauſis gladium temporale exercet, vt in deſtituendo Imperatores quandoque, vt patet de Iulio II. qui Ioannem Regem Nauariæ Regno priuauit, & de Stephano ſecundo, qui Conſtantinum, & Leonem Occidentis imperio deiecit, dum denegaſſet auxilium Eccleſiæ imploranti, & in iubendo populos congregari contra Saracenos. 23. quæſtione octaua, capitulo igitur. & capitulo hortatu, & in extrauaganti, vnam ſanctam. Et ipſe tranſtulit à Græcis imperium Romanorum in Germanos, & poteſtatem eligendi Imperatorem certis Principibus contulit. capitulo venerabilem, de electio. & poteſt Princeps apoſtatantes à fide, priuare temporali Dominio, quod habetur ſuper fideles, & habetur per Sanct. Thom. 2. 2. quæſtione 40. articulo vltimo. & ſic habet Papa iuriſdictionem temporalem, in quantum eſt neceſſarium ad conſeruationem rerum ſpiritualium ad dirigendum homines in ſalutem æternam. & quamuis Chriſtus eſſet Dominus orbis temporaliter, † directè, tamẽ ad ſpiritualem vitam ſuum ordinauit Principatum, & per ſanctum Thom. in tracta. de Regim. Princip. libro 14. capitulo 14. & 15. & ipſe dixit Lucæ 7. increpando diſcipulos, Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum, & ideo in nullo impediebat Chriſtus imperatoris Romani Dominium, cui & tributum ſoluit, & dixit, reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.

SVMMARIVM.

1. *Cælibatus ſacerdotum tolli poſſe per Eccleſiam, non tamen congruere potentiæ, & authoritati ſuæ, & Papæ authoritas in diſpenſandis matrimonijs.*
2. *Vxoratus comparatur nauiganti, qui ventorum motu regitur.*
3. *Vxoratus dicitur in igne poſitus.*
4. *Copula matrimonialis non fit ſine peccato, ſi in ea voluptas ex commixtione carnis interuenit, & in eo actu ſpiritus ſancti recedit.*
5. *Horas Canonicas dicere tenetur etiam ſimplex Clericus, ſi habet beneficium.*
   Horas Canonicas non dicens, tenetur fructus perceptos reſtituere.
6. *Etiam ſi beneficium ſit ita tenue, vt non ſufficiat ad ſuſtentationem beneficiati. numero 7.*
8. *Officium dicendum eſt cum cordis ſerenitate, & mentis ſpirituali hilaritate.*
9. *Orandi modus, & in conſpectu Domini orare, quomodo intelligatur, & numero 10.*
10. *Prædicandi officium ſpectare Epiſcopis, & rectoribus animarum, & monachis ex commiſſione ſedis Apoſtolicæ.*

CAPVT III.

ET ex præmiſſis, cũ diſtinctiones ordinum reperiantur ſecundùm Dei voluntatem in cœlo, & in terra inſtitutæ à Chriſto Ieſu, Dei filio, poſt eius aduentum, qui officia vtriuſque poteſtatis ſpiritualis ſcilicet, & temporalis diſcreuit, certum eſſe poteſt, non debere fieri ipſorum ordinum, & dignitatum confuſio, cedens in Eccleſiæ opprobrium, & cultus diuini diminutionem, prout contingeret, ſi relaxarentur leges ſacræ Cælibatus in Sacerdotibus. Quod tamen per Eccleſiam 1 puto fieri poſſe, vt tenet Hoſtienſ. in capitulo rurſus. columna ſecunda, circa fin. qui Cleric. vel vouen. qui dicit, quòd ſicut Papa potuit facere conſtitutionem, vt teneat matrimonium contractum à ſimpliciter vouente: ſic etiam poſſet facere conſtitutionem, quòd teneret matrimonium à ſolemniter vouente, ſicut vidimus Summos Pontifices in pluribus à iure prohibitis diſpenſare circa matrimonia contrahenda, vt fecit Martinus 5. qui diſpenſauit, vt frater caperet in vxorem germanam ſuam, vt tradit Archiepiſcop. Florenti. in ſumma, parte tertia, titulo primo, capitulo 11. & in alio caſu per Petr. de Ancharan. in conſilio 373. quod filius fratris duceret in vxorem coniugem patrui ſui, quod fuit in Rege Angliæ, vt per Felin. in capitulo quæ in Eccleſiarum. columna ſexta, numero 26. de conſtitutio & nota. in capitulo fin. de diuort. & Iulius II. diſpenſauit alium Regem Angliæ, vt poſſet in vxorem capere relictam fratris ſui defuncti ſine ſobole, & in caſu, de quo in ſacerdotibus per Eccleſiam fieri poſſet, & diſpenſare cum Monacho, vt filio regis vnico, ne Regium nomen pereat, vt per Ioannes Andr. in regula, actus legitimi, & capitulo ſemel Deo de regulis iuris in ſexta, in mercurialibus. & Cœleſtinus Papa III. diſpenſauit, vt Henricus Imperator Conſtantiam Monacham, Siciliæ Regis filiam, duceret in vxorem. & vide Roman. ſingul. 596. an Subdiaconus, & dicetur inferius capite ab hinc ſecundo, numero 8. Et hoc omnino verum putat Hoſtien. vbi ſupra dicens hoc pie credere non eſſe contra fidem, & in omni voto exceptam intelligi authoritatem Vicarii Dei Generalis. & Dominus Abba. in capitu. cum olim, de cleric. coniuga. idem ſentit verſiculo credo, quod pro bono, & ſalute animarum, &c. Licet eius conſilium, de quo ibi, non putem congruere potentiæ ſuæ, vt patet ex contentis in hoc libro. eandem, de qua ſupra ſententiam, quod votum continentiæ ab Eccleſia indictum poſſit ab Eccleſia tolli, fatetur Sanct. Thom. 2. 2. quæſtione 88. articulo 11. Sicut videmus & contra, quod eſt fortius: Nam Papa, & Eccleſia diſpenſat ſuper matrimonio conſummato per copulam carnalem, videlicet inter infideles, quando alter coniugum ad fidem conuolat, vt per Abb. in capitulo quanto, de diuort. qui dicit notaſum, in quo verum matrimonium conſummatum per copulam carnalem, diſſoluitur, quando alter infidelium venit ad fidem, reliquo nolente ſecum cohabitare, vel non ſine blaſphemia diuini nominis, de quo per Bocri, conſil. 20. eſt enim verum matrimonium inter eos dicto capitulo quanto, & capitulo ſi quis 28. quæſtione prima, licet non ita firmum, & ratum, & indiſſolubile, ſicut inter Chriſtianos, vt in capitulo de infidelibus. de conſanguinit. & affini. & capitulo quanto, & capitulo gaudemus. eodem titu. cum ibi nota. & inter fideles id contingit propter baptiſmum, qui in indiſſolubilitate matrimonii ponderatur: nam vbi non eſt fides Chriſtiana, matrimonium non habet ſuum ſignificatum, cum matrimonium conſummatum denotet vnionem, & conformitatem, quæ eſt inter Deum & Eccleſiam per aſſumptionem carnis humanæ. Vnde ſicut figuratum eſt indiſſolubile, quia carnem, quam Deus aſſumpſit, nunquam dimiſit: ita & matrimonium illud figurans debet eſſe indiſſolubile, ſicut figuratum, & not. in dicto capitu. quanto.

Sed & inter fideles in matrimonio non conſumato Papa latiſſimam habet poteſtatem, & ex conſenſu cuiuſcunque ſponſi ex poteſtate abſoluta, poteſt mrimonium diſſoluere, nulla legitima cã ſubſiſtente: ex poteſtate verò ordinaria poteſt, dũmodò ſubſit cauſa aliqua rationabilis, vt per gloſſ. in capitulo ex publico, in verbo, conſummatum, de conuer. coniugato. quam Hoſtien. Ioannes Andreas. & alii communiter ſequuntur, & Archidia. in capitulo quapropter, 27. quæſtione ſecunda. Baldus in lege Deo nobis, columna ſecunda, verſicu. vlterius nota, C. de Epiſcopis & cleri. Idem Bald. in lege prima. C. de ſponſalibus Felin. in capitu. quæ in Eccleſiarum, colum. ſeptima, verſicu. & hinc eſt, de conſtitu. Ad quæ, & maximè circa iuſtam cauſam, quæ dicatur iuſta cauſa, vide Gozadi. Præceptorem meum, conſilio 2. columna 4. & ante eum circa diſpenſationem in matrimonio, vide Anchara. conſilio 239. Parum dubitationis, & conſilio 373. reuocatur in dubium. & Deciſ. conſilio 112. in præſenti. Soci. conſil. 28. circa primum quæſitum, volum. j.

Et Papa poteſt ſtatuere, vt per ſecundum matrimonium conſumatum tollatur primum non conſumatum, capitulo tuas, & ibi nota. de ſponſ. duobus. & ita dicit Ioannes de Imo. communiter teneri, in capitu. fina. de tranſactio. & Socin. d. conſi. 28. columna 2.

Et ſi Papa, & Eccleſia in matrimonio diſſoluendo habet latas habeas, multo magis hoc debet procedere in matrimonio contrahendo, vt hoc concedi poſſet, non obſtante voto continentiæ, cum facilius dicatur, poſſe iam contractum, & non conſummatum diſſolui, quàm quod contrahendum concedatur, cum in primo caſu obſtet illud, quos Deus coniunxit, &c. quod non eſt in ſecundo caſu.

Verum eſt, quod in matrimonio per copulam conſumato inter fideles non poteſt Papa diſpenſare, & eo caſu habet locum, quod dixi, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet, vt in cap. inter corporalia, de tranſlat. præla. 32. q. j. in capit. dixit Dominus, 33. quæſtio. 2. quos Deus. quod quidem ſingulum loquitur de conſumato, vt habetur in dicto capit. ex publico. vbi Abb. & alii, & Archid. in d. capitu. quapropter, & eſt text. optimus in d. ca. quanto, ſecundum D. Abb. ibi in tertio notabili, & per Bald. in d. l. Deo nobis, columna 2. in fin. Nam matrimonium conſumatum denotat, vt dixi ſupra, vnionem & conformitatem, quæ eſt inter DEVM, & eccleſiam, per aſſumptionem carnis, capi. debitum, de biga. non ordi. & ſicut figuratum eſt indiſſolubile, ita & matrimonium illud figurans, & iſta eſt communis opin. Doct. vbi ſupra, & in capitu. ex parte, il 2. de cleri. coniuga. & in capitu. propoſuit, de conceſſi. præbend. Petrus de Ancha. in capitu. canonum ſtatuta, columna ſexta, de conſtitutio.

Quare autem matrimonium per verba de præſenti contractum, & non conſumatum mediante copula carnali, poſſit per Papam ſeparari, ea eſt ratio, quia in hoc ſignificatur ſolum coniunctio fidelis animæ ad DEVM: nam anima ſæpe peccando ſeparatur à DEO. & ideo ſicut ſignatum recipit ſeparationem, ſic & ſignans tale matrimonium non conſumatum: ſed cõſumatum rem indiſſolubilem ſignat, & dictum eſt, ideo & ipſum indiſſolubile permanet, nam & conſumatio, quæ conſiſtit in facto, non poteſt haberi pro non facta, 33. q. 5. ſi Paulus, & d. c. inter corporalia.

Et licèt diſpenſationes tales circa matrimonia fieri poſſint per prædicta, & factæ ſint quandoque, non tamen congruunt Eccleſiaſticæ potentiæ: non enim eſt bona illatio, ita quandoque facta fuiſſe per præceſſores, ergo per ſucceſſores fienda, per textus in lege penultima. C. de inceſtis nuptiis, vbi dicit Imperator, exempla inhoneſta non eſſe imitanda, ſed reiicienda, quem textus ad hoc ibi nota. Salicetus, ſunt tamen exequenda exempla Sanctorum, vt in capitulo de quibus, 20. diſtinctio.

Et nonne ſatis euidens eſt, quòd ſequeretur cultus DEI diminutio in Sacerdotibus, & DEO dicatis, ſi vxoris ducerent. Quis enim, in ſacris conſtitutus, & tot ſeculi miſeriis maximis repletus cum vxore, & filiis, poſſet vxori ſimul, & DEO inſeruire? infinita enim ſunt onera matrimonij, vt infra dicetur. Hinc eſt, quod vxorem ducens, comparatur 2 nauiganti, † & ideo Auguſti. ad Bonifa. Comitem ſcribens, dicit, Nauigaſti, ideſt vxorem duxiſti, de quo in capitu. nos nouimus. 17. quæſtione ſecunda, vbi gloſſ. dicit, quòd ſicut nauigans ſubiicitur variis periculis, nec proprio motu regitur, ſed ventis, ſic habens vxorem. & illud.

Qui capit vxorem, defuncta vxore, ſecundam,
Naufragus in tumido bis natat ille freto.

Grauis eſt enim coniugii ſarcina, 32. quæſtio. ſeptima, omnes cautiones. vt cum vxore non poſſit quiſquam, DEO iugiter militare, ſed velit, nolit, in ſecularibus negotiis verſari cogetur, contra præceptum Apoſtoli: nemo militans DEO negotiis ſecularibus ſe implicet. & Eſai. 61. vos Sacerdotes. Domini vocamini miniſtri DEI noſtri, ergo non hominum, in negotiorum immunditia, & capitu. primo. & to. titu. de cleri. vel mona. nego. ſecula. & 21. quæſtio. tertia, capitu. primo, ſecundo, & 3. capitu. ſunt nonnulli. 16. quæſtione prima, capit. contrarium. de pœniten. diſtinctione 5. & tanquam peſtis fugiendus clericus negotiator. capitu. negotiatorem, 86. diſtinct. negotiatio enim & militia vix ſine peccato exerceri poteſt. capitu. falſus, de pœniten. diſtinct. 5. licèt Beatus Hieronymus ad Ruſticum monachum, quædam eis permittit in vſus eorum ſucceſſura, vt fiſcellam texere iugo, vel caniſtrum plectere viminibus. & ſubdit, ſerratur humus, areolæ æquo limite diuidantur, in quibus cum olerum iactata fuerint ſemina, vel plãtæ per ordinem poſitæ, aquæ ducantur irriguæ, inſerantur fructuoſæ arbores gemmis, vel ſurculis, & paruo poſt tempore laboris tui dulcia poma decerpas, & alia, de quibus ibi.

Et ideo Saluator noſter diſcipulis onera matrimonii contemplantibus, & dicentibus non expedire nubere, reſpondit, rectè quidem ſentitis, Matthe. 19. & Cicero dicebat, ſe non poſſe pariter philoſophiæ, & vxori operam dare. & vxoratus dicitur in igne poſitus, ſcilicet in ardore concupiſcentiæ, in 3 ipſis amplexibus vxoris igneis. † ſed & de legitimo matrimonio ſuſceptus erat, qui dixit, ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. adeo, quòd in ipſa quoque copula matrimoniali, ſi voluptas inter- 4 uenit, † peccatum committitur, prout illa carnis commixtio rarò ſine voluptate carnis fieri poteſt, ſecundum Gregorium, & eſt tranſlatiuè in capi. vir cum propria, 33. quæſtione quarta, quamuis coniugatus dicatur honeſtè viuere, & in actu coitus ſemper impeditur ratio ab actu ſuo. 7. Ethico. & in illo actu prophetæ non habebant influxum Spiritus ſancti. & in actu matrimonii, quod eſt tantum ſacramentum, Spiritus Sanctus adeſt, vſque quo venitur ad copulam, & tunc recedit. capitu. connubia, 32. quæſtione ſecunda, & Tabiena in verbo, matrimonium, tertio, poſt princip. & §. primo, latè Aſten. in Sum. in titu. de bonis matrimonii, in communi, titulo 9. articulo ſecundo, & octauo.

Et in ſacris conſtitutos certiſſimum eſt impedimentum vxoris, & oneris curæ familiaris maximè deuiare à dicendis horis Canonicis, prout omnes in ordinibus ſacris conſtituti quotidie tenentur certis horis diei naturalis, ad quæ tenetur etiam ſimplex Clericus, ſi habet beneficium eccleſiaſticum, 5 capit. dolentes, † de celebra. miſſa. capitu. ſi quis presbiter. 32. diſtinctio. Ioannes Andreas, Abba. & omnes in capitu. primo, de celebra. miſſa. Cardina. in clemen. prima, eodem titu. nam ideo dantur redditus eccleſiaſtici à laicis, vt clerici orationibus ſuis eos adiuuent, & pro populo intercedant. capitu. ipſi Sacerdotes primo, quæſtio. j. Quia propter officium datur beneficium, capitu. primo, de reſcrip. in 6. quòd ſi omiſerint ceſ- 6 ſante cauſa rationabili, † & legitimo impedimento, tenentur reſtituere fructus, quos eo die percipiunt ab Eccleſia, vt per Ioannes Calderi. in dicto capitu. primo, de celebra. miſſa. & licèt beneficium ita tenue ſit, vt illius reditus non ſufficiant ad ſu- 7 ſtentationem beneficiati, † non minus tamen tenetur ad quotidianum officium, ſecundum Hoſtien. in Summ. eodem titu. vbi dicit, quòd ſicut vir tenetur miniſtrare neceſſaria vxori, quæ tamen debitum reddere non poteſt, vel aliàs ſufficientem dotem non dedit. capitu. quod propoſuiſti, 32. quæſtione 7. ita & clericus tenetur ad officium, quamuis non percipiat ab Eccleſia tantùm, ex quo ſe ſuſtineat, idem tenet Cardina. in dicta clementi. prima in quinta quæſtione per capitu. clericus victum, 91. diſtinct.

Quod quidem officium dicere tenentur, cum ſpiritus hi- 8 laritate, † & ſine triſtitia, & animi mœrore, ſecũdum Hieronymum, dicentem, non enim verbis tantùm, ſed corde orandus eſt Deus. Quapropter melior eſt quinq; pſalmorum decãtatio, cum cordis puritate, & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quàm totius pſalterii modulatio cum anxietate cordis, ac triſtitia, capitu. non mediocriter. de conſecrat. diſtinct. quinta, & habetur numero 18. vbi quòd Sacerdotem elegit Dominus, vt ſtet, & miniſtret nomini Domini. & ideo dicit ibi Moſes, quòd Sacerdotes alebantur à ſecularibus, & ibi de decimis eis dandis, & de primitiis tam terræ naſcentium, quàm animalium, & parte lanarum ex ouium tonſione. & Deuterono. 18. ad hoc, vt eſſet eorum iuge miniſterium templi, & Leuitæ ſecularium curam non habebant.

Quòd ſi conſideretur ſtatus vxorati, perſpiciet quilibet fo- 9 re impoſſibile, † vel difficillimũ matrimonio copulatum poſſe dictas horas canonicas, & cum ea hilaritate, & ſine cordis anxietate poſſe dicere, & mente in DEVM intenta, cum tamen non ſacrificiorum magnitudo, ſed dantis affectus conſideratur apud DEVM. capitu. odi, & proieci. 24. quæſtione prima, & non vox, ſed cor; non clamor, ſed amor DEO placet, ſecundùm gloſſ. in capitulo primo. 92. diſtinct. in verbo, non voce, & iuxta illud, hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. & orandum eſt ſpiritu, tertia Corinth. 14. orabo ſpiritu, orabo & mente; pſallam ſpiritu, pſallam & mente. & Epheſi. 6. ſicut de Anna, quæ in conſpectu 10 Domini orabat, vel coram Domino, & loquebatur in corde ſuo. j. Regul. prima, † nam omnes quidem oramus, ſed non omnes in conſpectu Domini: etenim cum corpore in terra proſtrato, & ore fruſtra delirante, mens vbique per domum, ac forum circumuagatur, quo ore talis poſſet dicere ſe orare in conſpectu Domini? nam in conſpectu Domini orat, qui orat vndequaque colligens mentem ſuam, nihil habens cum terra commercii, ſed ad ipſum DEVM totum commigrans, omni cogitatione humana ab anima depulſa, nam illa potiſſimùm eſt deprecatio, cum ab intimis ſurſum voces feruntur, & hæc perfici minimè poſſent per habentem intellectum, & mentem ad ſecularia negotia diſtractum. & Beatus Ephremſyrus dicit, quod ſicut Angeli cum metu, ex tremore laudant DEVM: ita nos debemus caſto corde cum timore ſtare, dum pſallimus, orationis noſtræ tempore, neque ſolis corporibus in oratione procumbere, menteſque terrenis occupare negotiis. ſicut autem nauicula, quæ maris fluctibus fertur; ita mens, quæ ſeculi negotiis, curiſque diſtricta eſt.

Et non tantùm ad horas canonicas dicendum, ſed & ad prę- 11 dicãdum tenentur non tantùm Epiſcopi, † qui ex officio, & officii neceſſitate ad hoc ſunt aſtricti, vt dicit Alexan. de Ales, parte tertia, quæſtione 68. membro tertio, articu. ſecundo. §. 3 qui vbicunque ſint, dicuntur miſſi: ſunt enim loco Apoſtolorum. capitu. in nouo. 21. diſtinct. capitu. Eccleſiæ. 35. diſtinctio. capitulo quorum 68. diſtinctio verum etiam ad hoc arctantur omnes presbiteri, maximè Rectores animarum, iuxta illud Eſaiæ 58. Clama, neceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. Præconis quidem officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit. & contra non prædicantes inuehit Dominus per prophetam Eſaiæ 56. canes muti non valentes latrare, & monachi non ex officio, ſed ex commiſſione ſedis Apoſtolicæ, cuius ſanctioni impunè refragari non licèt. 11. diſtinctio. capitu. conſequens. ſunt & ipſi in partem ſollicitudinis aſſumpti in ædificationem noſtram. ſecunda Corint. 12. quæ diffuſius tangit Alexander de Ales, parte quarta, quæſtione 108. membro quarto, articulo tertio, & per Docto. in capitulo, quum ſit, de Iudæ. & in capitulo cum ex iuncto. de hæretic. & in capitulo excommunicamus §. quia verò, & ibi, Ioannes de Anan. de hæretic. & dic quæſo, quo nam pacto hoc exercere

poterit, si ea, quæ decet cura, & diligentia vti velit Sacerdos vxoratus, qui suo, suorumque liberorum, & variarum afflictionum mœrore, & familiaris curæ solicitudine continuè cruciabitur?

SVMMARIVM.

CAPVT IIII.

1 ET potissimùm ea sollicitudo onerũ matrimonij contingeret in sacerdotibus, † & Clericis nostri temporis, vt effecti nuptiatores, officia prædicta, & alia sibi incumbentia exercere minimè, vel cum maxima ansietate, & mentis alienatione à DEO, possent: videmus nanque, & ante oculos omnium se offert paupertas, & miseria ipsorum, & plurimi mendicando dietim victum quærunt, quod contingit propter numerosam eorum multitudinem, & copiam, quæ eos contemptibiles reddit, capitulo legimus, distinctio. 93. & eis congruit, quod dicit Ambrosius, ex inordinata, & indesciplinata multitudine sacerdotum, hodie contemptui plerisque datur Redemptoris venerabile Sacramentum. & verba illa Hieronymi, mendicat in plateis Clericus, & seruili operi mancipatus à quolibet petit eleemosinam, qui ex eo magis despicitur à cunctis quo miser, & desolatus iustè putatur ad hanc ignominiam deuenisse, & cum eorum vita despicitur, necesse est, vt & doctrina contemnatur, vt in extrauaganti, inter cunctas, & §. verum, de priuileg. & in ordinatione Sacerdotum, acceptabilius est DEO, paucos bonos, quàm multos malos habere 2 ministros, † capitu. cum sit ars. de ætat. & qua. ordin. & capit. tales 23. distinctio. propter contemptum, vt dicitur in dicto capitu. legimus, ante fin. omne quod rarum est plus amplectitur, pulegium apud Indos pipere preciosius est; Diacones, paucitas, honorabiles Presbiteros, turba contemptibiles facit. & multitudo est canonibus inimica, capitu. quia in tantum, de præbend. & multitudo onerosa nihil habet honesti, vt in Authentica de referenda. collat. secunda. & quomodo in paupertate constituti sustinebunt onera matrimonii, & diuinis incumbent?

Sed & qui redditus vberrimos, oblationes ex Ecclesia per-3 cipiunt, † certum est per illos, quatuor de eis fieri debere portiones, quarum vna tantùm est prælati, aut Rectoris pro se, & hospitalitate seruanda; secunda Clericorum; tertia pauperum; quarta fabricis Ecclesiæ applicanda. capitu. quatuor. capitu. de redditibus, capitu. mos est. 12. quæstione secunda. & capitu. primo, de ecclesi. ædific. adeo quòd portio quarta ex prædictis esset satis tenuis pro filiis eorum alendis, & filiabus maritandis, & aliis oneribus nuptiarum, & adigente necessitate, & egestate miserrimæ eorum filiæ pudicitiam prostituere de facile cogerentur, & anima periret, pro qua CHRISTVS impēdit animam suam, & si non haberent, vnde filios alerent, & quæ ad victum sunt necessaria, eis deficerent, tunc insurgerent lethales sollicitudines & cruciatus, & cordis dolores, qui pareates ipsos perimerent, cum liberorum calamitatibus atrocius, quàm suis afficiantur. Adeo quòd nec eorum familiæ conseruari possent, quæ secundum Legistas conseruantur mediantibus diuitiis, nam propter paupertatem familiæ sordescunt. l. quisquis. ibi, in paupertate sordescant. C. ad leg. Iulia. Maiesta. & in Clement. plerisque, de electio. & iuxta illuc, haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat res 4 angusta domi. Nec diuitiæ conueniunt DEO dicatis, † & iu contemplationi, & orationi indefinenti mancipatis, vt designat rasura capitis, quæ temporalium omnium est depositio, & victu, & vestitu contenti, nullam inter se proprietatem habentes, omnia debent habere communia. capitu. duo sunt, 12. quæstione prima. & 23. distinctio. prohibetur. & capilli, qui remanent, denotant, quod aliqua debent retinere ad sustentationem, vt per gloan d. cap. duo. & Actu. 2. in fin.

Et si aurum habet Ecclesia, id habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus pauperum, vt per Ambrosi. in lib. de offic. & transsumptiuè in capitu. aurum, 12. quæstione secunda.

Et hi soli beneficiis sustentandi, quibus parentum, & ami-5 corum nulla stipendia suffragantur: † hi enim, qui parentum opibus, & stipendiis sustentari queunt, si beneficia, quæ pauperum sunt, accipiunt, sacrilegium incurrunt, & committunt, & per horum abusionem, iudicium sibi manducant, & bibunt, capitu. clericos. prima quæstione secunda, & capitu. quoniam quicquid. 16. quæstio. & per gloss. in verbo, de patrimonialibus, in capitu. in tuis quæstionibus, de præbend. & satis esse debet eis, si CHRISTVM secum habeant, cui se vouerunt: nam qui CHRISTVM habet, omnes diuitias secum habet, quia diuitiæ huius seculi vanæ sunt, & fugitiuæ cōsiderentur, qui ante nos fuerunt diuites, nonne omnia som-6 nium, nonne vmbra, & flos? Nonne verba, & fabulæ? ille modò locuples, sed statim vbi erunt diuitiæ? Perierunt simul cum eorum acquisitoribus: peccata autem, quæ in his comparandis patrantis est remanent, & propter peccata supplicium. Ideo Dominus noster dixit, nolite in terris thesaurizare, vbi tinea, & erugo demolitur; vbi fures effodiunt, & furantur.

Et familiæ propagandæ ratio eis minimè conuenit per prædicta, cum sit sollicitudo vana, & familiæ non multo post tempore dilabuntur, & extinguuntur, vt docet experientia, & vbi Fabiorum, Gracchorum, & aliorum Romanorū priscorum familiæ, & aliarum ciuitatum, vt in hac patria nostra Aquileiæ, quæ erat totius olim Italiæ emporium, cuius nec reliquiæ ferè apparent? & nihil penè in semetipso manet, sed currit natura, multas euoluens mutationes, quas neque prouidere facile est, neque prædicere, vt in Auct. vt omnes obedien. iudi. §. si verò ille, & §. accipiat. & nil est, quod mutabilitatem non sentiat, vt in Authenti. de non aliena. §. nos igitur, & 89. distinctio. capitu. ac hæc, & de consecra. distinctio. quinta. capitu. ne tales, in fin.

7 Et videmus in nostris quoque corporibus mutationes, & in rebus nostris, & in elementis, & in omnibus semper instabilitas designatur per opera, nunquam hiems remansit, nunquam ver, nunquam æstas, nunquam autumnus, dignitates, Reges mutantur, dies, & nox, Sol, & Luna crescit, & decrescit, & solus DEVS immutabilis, stabilisque manens dat cuncta moueri.

8 Et eo minus diuitiæ sunt à Sacerdotibus, † & qui ingi altaris ministerio inseruiunt, appetendæ, cum ipsarum pedissequa sit luxuria, ira, temperantia, furor, iniustitia, arrogantia, superbia, omnisque irrationabilis motus, & quid diuitiis infidelius? quæ sæpe nec vsque ad vesperam nobiscum permanent, sed sicut ingratus transfuga, ab hoc ad illum, & ab illo ad alium subinde pertranseunt, & de eis Amos sexto, reputarunt quasi stantia, & non quasi fugientia: non dixit quasi prætereuntia, sed quod multo minus, quasi fugientia: non enim paulatim recedunt, sed mira celeritate sunt auolantia, & ne ad momentum quidem permanentia, & de his Ecclesiastic. xxxj.

9 Et diuitiæ non sunt nobiscum, sed nos dimittunt. Vnde Aposto. prima Thimot. sexto, dicit, nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus: habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & desideria multa, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. & ideo Socrates humanæ sapientiæ, quasi quoddam terrestre oraculum, vt ita ipsum appellat Valerius Maximus, nihil vltra petendum à Diis immortalibus arbitrabatur, quàm vt bona tribuerent, quia ij demum scirent, quid vnicuique esset vtile: nos autem plerunque id votis expetere, quod non impetrasse melius foret, etenim densissimis tenebris inuoluta mortalium mens, in quàm late patentem errorem, cæcas precationes tuas spargis, diuitias appetis, quæ multis exitio fuerunt; honores concupiscis, qui quàmplures pessundederunt; regna tecum ipse voluis, quorum exitus sæpenumero miserabiles cernuntur; splendidis coniugiis iniicis munus, at hæc, vt aliquando illustrant, ita nonnunquam domos funditus euertunt. vides quomodo Socrates ex omnibus, quæ homo concupiscit, meminerit, præcipuè de diuitiis, & coniugiis, vtpotè de his, quæ magis homo appetere solet, & quæ ipsum excruciant, de quibus vide plura per Platonem in Alcibiade, seu de voto. & ideo Iacob. Episto. 5. inuitat diuites ad luctum, Agite nun diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis.

10 Licèt Socratis opinio, de qua supra, sit per Doctores sanctos improbata, † propter duo: Primò, quia quædam sunt de per se ad salutem necessaria, & nobis præcepta, vt dilectio Dei & proximi, homilitas, pax, patientia, & talia debemus petere determinatè, & scimus ea indesinenter petenda, & in nomine

CHRISTI ad gloriam Dei. Secundò, quia orando aliquid determinatè, mens nostra pro illo magis accenditur, sicque capacior fit eius, quod poscit: desiderium enim aperit, capacemque facit affectum orantis. Quædam verò sunt indifferentia, quæ possunt saluti obesse, sicut prodesse, vt corporis sanitas, cessatio tentationis, & multa huiusmodi, & talia nō debemus determinatè petere, nisi sub ꝯditiōe beneplaciti Dei, iō distinguēdum, vt supra Ex prædictis satis liquet, nullam debere esse in Deo dicatis considerationem familiæ conseruādæ, nec prolem sibi debere procurare, cum & filiorum causa sit sæpissimè parentibus perniciosa, prout inferius dicetur: nam & ob id prodita est lex Pompeia de Parricid. plures nanque filii parentes occiderūt, vt Virgilius Aeneid. 6. mœstamque Eriphi-11 lem, † Crudelis nati monstrantem vulnera cernit. & de Oreste, qui matrem interfecit, de quo Horati. libro 2. Sermo.

Nec ferro, vt demens genitricem occidit Orestes.

Et de Nerone, & aliis pluribus, vt legitur in libris Historiarū, & quos congerit Rauisius. parte j. car. mihi 27. & deberent contenti esse Plautino illo documento, dum dicit.

Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis? Nunc bene viuo, & fortunatè, atque vt volo, atque animo, vt lubet, mea bona, mea morte, dicam cognatis, inter eos partiāt, illi apud me edunt, me curant, visunt, quid agam, & quid velim, priusquàm licèt, adsunt; rogitant noctu, an somnum cœperim; Eos pro liberis habeo, quin mittunt munera, sacrificant, dant inde partem mihi maiorem, quam sibi; Adducunt extra me, ad se prandium, ad cœnam vocāt, ille miserrimum feretur, minimum qui misit mihi, illi inter se certant bonis, ego mecum musito; Bona mea inhiant, certatim nutricant, & munere.

Et si quis ex Sacerdotibus sit eo constanti animo, vt velit habere filios legitimos, potest intentioni suæ satisfacere per ado-12 ptionē, † quæ est legalis actio ad solatium eorum facta, qui liberos non habent, penè naturam imitans, lege cum eum. C. de adoptio. & ff. de adoptio. l. secunda. & de cognati. legali. toto titu. cum ibi not. & de qua per Sanct. Thom. in tertia Senten. distinctione 42. quæstione secunda. artic. j. 2. & tertio. Et qui vxores non habent, filios adoptare possunt. l. & qui. ff. eodem titu. & Clericus hoc facere potest, & aliquem sibi in filium adoptare, vt per Hostien. in rubri. eodem titu. de cognat. lega. circa fin. & Abba in capit. fin. eodem tit. pro qua opin. allegat text. in l. si pater. ff. de adop. & Alexand. in l. Gallus. §. quid si is, qui filium. colum. finali in fin. dicens hoc menti tenendum, tanquam notabile. ff. de liber. & posthum. per Ange. institut. de adoptio. §. minorem, circa fin. & Iaso. in Additio. ad Christopho. Por. Institu. eodem titu. § in plurimis. dicens quòd ita est veritas, licèt Petr. de Anchara. in dicto capitu. fin. dicat hoc non procedere in Monacho, ex quo filium in potestate habere non potest, & Gulielmus in l. & qui vxorem. ff. eodem tit. & an presbiter possit adoptare, vel arrogare nepotem ex filio suo spurio, & ipsum instituere, vide Alexander in l. Gall. §. quid si is. ff. de liberis & posthumis. & ante eum Angel. in l. & qui vxores. ff. de adoptio.

Et ipsi quoque Sacerdotes habent filios, & quidem supremæ 13 dignitatis, † vt sunt Imperatores, & Reges, & omnes mundi Principes, immo & nos omnes eorum filii sumus legitimi spirituales: nam sicut in generatione carnali contrahitur cognatio carnalis, ex parte patris & matris: ita in regeneratione spirituali, cognatio spiritualis ex parte dantis sacramentum, & recipientis, à quo recipiens accipit esse gratiæ, & baptizans efficitur pater spiritualis baptizati, vt per Asten. in Sum. eodem titu. in princip. de cognatio. spiri. & per Doct. in capitu. fin. Est enim spiritualis cognatio quædam proximitas personarum prouenientiens ex sacramenti datione, vel ad illud tentione. sicut etiam contrahitur per confirmationem, & per susceptionem in pœnitentia. capitu. omnes, 30. quæstio. j. vbi grauissima pœna imponitur fornicanti cum filia spirituali, & maior quàm cognoscenti vxorem alterius, & 82. distinct. capitu. presbiter. tam arctum est vinculum cognationis spiritualis, quæ vtique filiatio, & paternitas spiritualis est dignior carnali, sicut spiritus carne: 14 † nam hæc nihil firmum habens, nihil subsistens, nihil solidatum, sed magis quàm torrentium fluenta prætercurrunt, nudosque, ac solos relinquunt eos, qui illis inhiant. At qui spiritualia, non sunt talia: sunt enim firma, immobilia, vicissitudinem non accipientia, ad omne seculum se extendentia; & qa regeneratio nostra, quæ fit mediante cognatione spirituali, est nobis magis proficua, quàm carnalis: nam hæc nos efficit mortales, & illa immortales, & spiritus sancti gratia nos implet, & nullum definitum habet tempus, sicut illæ, & per hanc fit transitus de terrenis ad cœlestia, de peccato ad vitam, de culpa ad gratiam, & CHRISTVM induimus, Galat. 3. & dicit Hostien. in capitu. grauamen. de excessi. prælato. quòd magis obligamur patribus nostris spiritualibus, quàm carnalibus: quia vt dicit ipse, fortius est spirituale vinculum, quàm carnale. capitu. inter corporalia, de translatio. Episcop. Vnde hac filiatione admiranda deberent esse contenti Sacerdotes.

Hæc enim est vera propagatio prolis spiritualis nunquam deficiens, sicut & Aposto. nominat Corinthios filios suos charissimos, dum dicit primo Corinth. 4. non vt confundam vos, hæc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in CHRISTO, sed non multos patres, nam in CHRISTO IESV per Euangelium vos genui, vt infra; Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino, & Galat. 4. filioli mei, quos iterum parturio, & Ioann. 2. & 3. Filioli mei, hæc scribo vobis; filioli mei non diligamus verbo, neque lingua. & alibi sæpissimè. Nam & Augustinus dicit illis, qui virginitatem Deo vouerunt, quanquam ampliorem gradum honoris, & sanctitatis in Ecclesia teneant, non tamen sunt sine nuptiis, nam & ipsi pertinent ad nuptias cum tota Ecclesia, in quibus nuptiis Christus est sponsus.

Est & Ecclesia veluti domus quædam, ac sicuti in domo 15 vxor est, † & filii, ac serui, omniumque cura, & regimen incumbit viro, ita fermè & in Ecclesia videas, nihil ibi est aliud, quàm filii & vxores & serui: quod si administrationis habeat socios, Ecclesiæ Rector habet, & domi vir vxorem, consortem curarum suarum. At verò in Ecclesia viduarum, ac virginum alendarum solicitudo est, habet & domi vir & seruos & filios, est autem longè facilius domum, quàm Ecclesiam regere.

Et si domum velint regere, hoc à principio perpendant, nam non debet quisque addicere se sacerdotio, cui sit ineptus, & quod castè, & mundè exequi nequeat: ne quid enim inconsultè faciendum, cuius postea pœnitendum sit, quia deliberandum est diu, de quo statuendum est semel. Nam & ita monet Basilius magnus, cuicunque ab initio, quod vitæ genus cupit (modo concessum) hoc inire ac optare, licèt, siue in matrimonio, siue in cœlibatu viuere velit, quando verò se Deo semel autorauit per vitæ continentiam, ac perpetuam castitatem, hoc detrectare non licèt ac sese non secus, quàm aliquod munus, aut hostiam Deo sacram custodire, tenere, ne reum sacrilegii se Dominus accuset, quod semel dicatum sibi corpus, rursum rebus prophanis, & communis vitæ ministerio sordidauerit.

SVMMARIVM.

CAPVT V.

ET Sacerdotes, prout proximè dixi, sicut habent filios spirituales, ita quoque dicuntur quasi cō-1 traxisse matrimonium cum Ecclesia ratione suscepti ordinis, † vt per Abba. in capit. vt Cleri-2 corum, † de vita, & honesta. cle. & eo debent esse contenti, vt conseruentur in suo honore & dignitate, quæ omnes alios facilè superat, & omnem Angelorum potestatem.

Nam licèt vnus Angelus possit vnum cœlum mouere, non potest tamen vnum ipsorum cœlorum ad terram transferre, sed sacerdos paruo temporis momento, trahit verum corpus CHRISTI à summo cœlo ad terram, in altari, tanta breuitate temporis, sicut fit lucis solaris diffusio, vt quarta sentent. distinct. 11. & 19. & ideo sunt in maxima veneratione habendi, Ecclesia. septimo, in tota anima tua time DEVM, & Sacerdotes illius sanctifica. & alibi, qui vos spernit, me spernit, & vos estis genus electum regale sacerdotium, Gens sancta, Populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis, qui vos vocauit in admirabile lumen suum, Christus Iesus de tenebris. Et de dignitate sacerdotali infinita possent adduci, cum tamen si copula matrimoniali se coniungerent, & eis permitteretur connubium, fierent contemptibiles, & tam

 ipsi,

ipſi, quàm eorum vxores, & filii, vt hoc quilibet ſani capitis poteſt perſpicere, & quaſi ludibrio haberentur, & inter ipſas orirẽtur maximè diſcordiæ, & odia tam propter præexcellentias, & 3 præcedentias, † quam aliis mille de cauſis, & ex controuerſiis ſcandala, prout ſolent ſemper nouitates inducere, capitu. quia dilectio, in ſi. de conſanguinitate & affinitate. & c. conſuetudinis, de conſuetu. & in l. in rebus. ff. de conſtitu. Princip. vbi Iaſo. dicit, quòd nouitates pariunt diſcordias, & Alber. Bru. conſilio 12. columna 8.

Meminerint Deo dicati, ſe votum continẽtiæ emiſiſſe Deo acceptabile, quod tanquam obligatorium eſt Deo reddendũ, 4 † cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, Deute. 23. & c. 24. quod ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate locutus es ex ore tuo. & numeri 30. & plura leguntur antiquorum patrum vota Deo reddita, vt votum Annæ de filio Samuele, & aliis. & ſi Ananias, qui Deo pecunias vouerat, quas tamẽ, victus poſtea diaboli perſuaſione ſubtraxit, repentina morte cadens expirauit, quia nummos Deo abſtulit, quos dederat: quanto periculo in diuino iudicio dignus erit qui non nummos, ſed ſemetipſum, Deo omnipotenti ſubtraxerit? capi. Ananias. 17. q. j. capitu. dilectiſſimis. 12. quæſtio. j. & de voto cõtinentiæ ex noſtris videatur Bar. in l. adigere, §. fin. ff. de iure patro.

Quod quidem continentiæ votum in tantum obſeruandum eſt, quòd ſi eſt ſolennizatum, mediante ſuſceptione ſacri ordinis, vel veſtis ſacræ, vel profeſſionis in manu Abbatis, & prout glo. in c. rurſus, & quæ ibi nota. qui Clerici, vel vouen. tunc tale 5 votum ſolemne, nedum impedit matrimonium, † cõtrahendum, ſed dirimit contractum. capi. j. cum ibi not. de voto. in 6. & 26. quęſtio. j. per to. & c. j. cum ſeq. de Cleri. coniuga. c. meminimus, & d. c. rurſus, eodem tit. Quia hoc dictat publicæ honeſtatis iuſtitia, nam inhoneſtum eſt alligatum Deo per ordinẽ ſacrum, aut monachatum, matrimonium contrahere, ſed per votum ſolemne monachationis, vel ſacri ordinis, ſui corporis Dominium videtur in aliis tranſlatum, ſicut per matrimoniũ, quod ergo eorum præcedit, ſoluit aliud: nam ſacer ordo annexum habet votum caſtitatis, vt dicetur inferius in reſponſionibus ad contraria. per quos verò actus inducatur ſolennizatio 6 voti religionis, † vide latè Domini. in c. quidam, 27. diſt. & de actu profeſſionis, eundem in c. quod interrogaſti, ea. diſtin.

Et circa votum ſolẽne, verum eſt, ipſum, nec per Papam di-7 ſpenſari poſſe, † niſi ex magna, & vrgenti cauſa, quia tũc poteſt ſummus Pontifex contra votum religionis diſpenſare ſecundum communem opin. Canoniſtarum in capi. cum ad monaſterium. de ſtatu Monacho. puta ſi aliquis Rex infidelis vellet ad fidem conuolare cum toto Regno ſuo, ſi poſſet ducere in vxorem monialem filiam alicuius Regis, nam credendum eſt, hoc eſſe charius Deo, quàm continentia vnius hominis, qui pro conſeruatione rationalis creaturæ corpus ſuum expoſuit morti, nec peccatis, cũ quo diſpenſatur ſi per obedientiã Papæ nubet, immo magis meretur, obtemperando ex cauſa Vicario Ieſu Chriſti, vt diſpẽſauit Cęleſtinus III. cũ Cõſtãtia Rogerii Siciliæ Regis filia, Federici III. matre, & Alex. III. q Venetiis exiſtens pro reparanda familia Iuſtiniana cum Monacho di-8 ſpenſauit, † & alii Põtifices cũ Ramico Aragononum & Ioanne notho Portugalliæ Regibus. & licèt in hoc Sanct. Tho. fuerit varius: nam in ſum. 2. 2. quæſtio. 88. arti. vlti. teneat contra opinionem Canoniſtarum, tamen in quarto ſenten. diſtin. 28. quæſtio. j. art. 4. tenet contrarium, & quòd poſſit fieri diſpẽſatio ex magna cauſa, quam communem opin. tenent plurimi Doct. quos enumerat Fely. in c. ſi quando, col. 4. & ſeq. de reſcri. præſuppoſita vrgenti cauſa, aliàs non. dicitque hoc communiter teneri, & credere ſuo, ita in curia ſeruari, & quod ob id Ca-9 liſtus Papa 3. recuſauit diſpenſare ſuper cõiugio Diaconi, † qui ſolummodò allegabat ſe legi carnis non poſſe reſiſtere, & per Deci. in c. quæ in Eccleſiarum, colum. 5. de conſt. & in conſilio 112. colum. 5. ſed beatus Matthęus Apoſto. noluit conſentire, quod Ephigenia virgo Deo dicata nuberet cuidam Regi Infi-10 deli, qui ſe Chriſtianum fieri promittebat, † cum omni populo, quin potius mortem ſuſtinuit, licèt hoc caſu ſubeſſet cauſa vrgentiſſima. quam opin. contra communem ſententiam plures ſunt ſecuti, adeo quòd inſpecta vtraque opinione, conſtat votum caſtitatis ſolemne, vel eſſe indiſpenſabile, vel tantum ex magna cauſa diſpenſari poſſe.

Meminerint quæſo iſti nuptiatores, illius continentiſſimi Ioſephi, qui priusquàm in terra, & Dominus & opifex vniuerſi appareuerit libertatem mentis cuſtodiuit, qui non audiuerat Paulum dicentem, corpora noſtra membra eſſe Chriſti. j. Co-11 rin. 6. & priusquàm audiret vocem diuinam, † non minor apparuit his, qui cæleſtibus promiſſionibus honorati ſunt, & qui eo quia illum tãgere volebat Aegyptia, quaſi in tactu eius periculum eſſet fugiens de manibus eius; pallium abiecerit, Docẽs nos in Eccleſiis, quàm oporteat nos certare, & incorruptã ſeruare animam, & putauit Dei ſeruos docere, vt imperent voluptati, quamuis multa pericula parata viderit: quantum nos cõuenit cum rumore, & tremore viuere in continentia, ne appareamus indigni honore, & ne membra Chriſti fiant membra ſcorti. hoc verbum ait Chriſoſtomus, poteſt omnem animam continentia munire, hoc verbum ardentes ꝯcupiſcentias marceſcere facit ſermo ille, in animam admiſſus, cuius quidẽ Apoſtoli verba tanquam tonitrua, deberẽt humanas mentes mouere, & ideo ſeruent, quæ monet Apoſto. 8. & 13. & Philipp. 4. & quod habetur in capitu. quod dicit, 41. diſtin. & j. Pet. 2. Lucæ 6. 12 Ioan. 14. & 15. † Meminerint & hi continentiam magni Iob, Qui non ſolum continentiæ fuit diligens excitator, ſed & legẽ oculis ſuis poſuit, ne in virginis videret Faciem, ne fortè mentẽ illius raperet pulchritudo irradians. neque hoc negligẽter audiendum eſt, quòd ante Chriſtum incarnatum apparuerint iuſti, & tantùm continentiæ ſpeculum exhibentes: non enim erat quod tunc tanta vi ad virtutem illam vrgeret, neque virginibus crimen erat, neglecta continentiæ poſſeſſio.

13 Quando igitur cõcupiſcentia inflammat, † cogita tibi aſtare Paulum dicentem, neſcitis, quòd corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Gerentes membra Chriſti, facies ne membra ſcorti? ſi illorum verborum fueris recordatus, ſtatim fugientem videbis voluptatem: nam ſi ancillas domina caſta, & pudica turpitudini deditas, ſolo aſpectu pudicas facit, quid mirum ſi titillantem voluptatem, memoria Chriſti ſtatim ſopit? ſemper crucem habe ante oculos tuos radiantem, & purus a peccatis per id tẽporis abibis. hæc enim ſalus eſt animæ, fœdarumque concupiſcentiarum ſalubre antidotum, & pro certo illi caſtitati derogãt, ſemp, q eã, aut non habent, aut habere coguntur inuiti.

Et ex Hiſtoriographis, & locis ſcripturæ ſacræ vltra exempla Ioſeph, & Iacob, plurima poſſent adduci, quæ ex conſulto omittuntur, qui fuerunt continentiſſimi, tam ex Chriſti fidelibus, quam ex Gentilibus, & cuiuſcunque ſtatus, & cõditionis, & quòd hæc virtus incalluit non tantum in certis perſonis, priuatorum, & ſingulorum, ſed etiam, in populis, & gentium vni-14 uerſitate, † vt habetur de Eſenniis populis Syrię, de quibus meminit Plinius, qui duxerunt vitam alienam à fœminarum cõmertio, Venere penitus abdicata, & penes ipſos Gentiles hoc 15 idem ſtatutum erat in Sacerdotibus eorum, † licèt prophanis, vt per illud Ouid.

> Pone Deos, & qui tangendo ſacra prophanas,
> Non bene cœleſtes impia dextra colit.

Et Tibul. libro 2. Elegia prima.

> Vos quoque abeſſe procul iubeo, diſcedite ab aris,
> Cui tulit heſterna, gaudia, nocte Venus.
> Caſta placent ſuperis, pura cum Veſte venite,
> Et manibus puris ſumite fontis aquam.

Et Virgilius, & cæteri Poetæ in variis locis appellant Sacerdotes eorum, caſtos, & in ſacris Cereris, Iſidis, Bonæ Deæ legitur fœminas à Viris abſtinere ſolitas certis diebus.

16 Et in omnib. ſacrificiis ritè celebrãdis, † antequàm ſacerdos eorum Deis, licèt numinibus falſis immolaret, aut rem diuinã faceret, quibuſdam ſe prius ſacris præparabat, inter quæ & corporis ablutio. Vnde Virgilius 2. Aeneidos, de Aenea ſic dicit.

> Donec me flumine viuo.

Abluero. Tum etiam à Venere abſtinebat, vt ad cœlebranda ſacra lautus, ac mundus accederet. legitur & Numam Pompilium, cum pro frugibus faceret, eſu carnium, & Venere abſtinuiſſe. Item eos, qui initiandis eſſent Iſidis ſacris, dies decem parcere carnibus, & vino. Quin & Aegyptios feſtis quibuſdam diebus ieiunia ſeruaſſe, id quod & Hebræos adhuc obſeruare animaduertimus. aquæ quidam aſperſione, corporis labẽ tolli, & caſtimoniam præſtari putabant, & Myſos, & Eſſæos cœlibem vitam egiſſe, ob religionem, qui Abii, & Anymphi, dicti fuere. & Cybelis ſacerdotes Samia teſte ſibi virilia amputaſſe, atque illos, qui maxima ſacra obibant, vt in caſta religione manerent, & procul à mulierum contagio vitam agerent, herbis quibuſdam euitari, & virilitatem amittere, vt quæ nulla niſi ſacrorum maneret, nudique, & vacui religioni, ac pietati intenderent, cunctarum ſe rerum Dominio abdicare, quod iure Pontificio veteri caueri quidam putant, illis verbis, Ad diuos adeunto caſtè, pietatem adhibento, opes amouento, qui ſecus faxit, Deus ipſe vindex erit. & apud exteros pro caſtimonia ſeruanda, in Teſmophoriis matronæ Athenienſes, vt Venerem cohiberent, foliis viticis cubilia ſubſternebant. nonnulli garo ex piſciculis, qui ſquamam haberẽt, in ſacris vſi fuere, quod irritos faciant conatus Venereos.

Et legitur Hierophantas Athenienſium, poſtquàm in ſacerdotium cooptati erant, vt caſtè, ſancteque ſacrum facerent, cicutæ ſorbitione ſe caſtrari ſolitos.

Aegyptios ſacerdotes negotiis omiſſis, mulieribus nunquã indulſiſſe, & ſemper in templo perſtitiſſe, aliis omnibus curis poſtpoſitis, vt per Hiero. libro ij. contra Iouinia. & quid quod non tantum ſacerdotes eorum erant caſti, ſed & animalia ſacrificijs congrua erant integra, atque inſecta, non curta, ſeu mutila, & habetur Deu. vij. non immolabis Domino bouẽ, ac ouẽ, vbi ſi macula, quippiã vitij, quia abominatio eſt Domino Deo tuo, & polluti homicidio, aut humano sãguine infecti, cęteriq; eiuſmodi à ſacris arcebantur, nè ve aras contingerent, aut ſacrificio intereſſent, publicis legibus prohibebantur.

Et ferunt Moſen, poſtquàm prophetauit, non amplius vxori ſuæ coniunctum fuiſſe. & Euſebius Cæſarienſis lib. j. demõſtra. euange. tradit, ipſum Moſen, atque eius fratren Aaron, antequã ipſis Deus apparuerit, filios genuiſſe: poſtquàm autem diuina oracula acceperunt, nõ amplius genitos ab eis filios, & Moſen ſe à Zephora eius vxore ſeparaſſe.

S V M M A R I V M.

1. *Mundi dilector efficitur Dei inimicus.*
2. *Amor verus non poteſt eſſe in plures diuiſus.*
3. *Nubentes ſolliciti ſunt eorum, quæ ſunt mundi.*
4. *Orandi mos apud Sacerdotes legis antiquæ.*
5. *Venus impedit contemplationem.*
6. *Caſtitas, & continentia operantur contrarium.*
7. *Luxuria, quot mala pariat.*
8. *Minerua, & Muſæ, quare virgines apud Priſcos.*
9. *Orandi tempus, quale ſit conuenientius.*
10. *Orandi locus, aptior quid ſit.*

¶ C A P V T S E X T V M.

Nec mirum ſi tam ex Sacrorum Canonum Decretis, quàm ex ritu Gentiliũ apparet ſacris initiatos ſe debere ſequeſtrate à corporis, & carnis voluptatibus, cum amicitia huius mundi ſit inimica Dei; & quicunque voluerit amicus eſſe ſæ-1 culi huius, inimicus Dei cõſtituitur. † Iac. iiij. & Ioan. ij. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mũdo ſunt: ſi quis diligit mundum, non eſt charitas patris cum eo, quoniã omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitę, quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. & Apoſt. j. Corin. x. non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem Dęmoniorum, & Lucæ xviij. nemo eſt, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tpe, & in ſeculo futuro vitã æternã, & ſic proprijs exui Dñs iubet, mundus verò etiam aliena diripere, & ad luxuriã, & ad delitias ſeculi te impellit, & mentem mille modis à Deo alienat, cum tamen Deo ſeruiendum ſit ex toto corde, & in tota anima, & tota mente. ad hoc facit tex. aureus ad propoſitum in l. non diſtinguemus. §. ſacerdotio. ff. de arb. vbi promotus ad ſacerdotiũ excuſatur a laudo, cũ Dei ſacris vacare eos oporteat, cuius hęc ſunt verba formalia. Videbimus, an cogatur arbiter ſentẽtiam dicere: id enim non tantum honori perſonarum, ſed & maieſtati Dei indulgere, cuius ſacris vacare ſacerdotes oportet.

Et de ſacerdotibus dicit Hieronymus, nõ debere eorum mẽtes vacare varijs perturbationibus, quia ſi pectori inſederint, dominabuntur eis: & ſi nuberent, certum ipſos non poſſe incũbere diuinæ philoſophiæ ſtudijs, variis perturbationibus agitati, non pluribus intentus non eſt ad ſingula ſenſus. gl. in verbo, offendiculum, in cap. accuſatus. de hære. in vj. & in cap. cum di-2 uerſis fallaciis. de cler. cõiu. † & verus amor non poteſt eſſe diuiſus in plures, nec vnius anima multis poteſt ſufficere affectibus, ſed vnus ab alio opprimitur & diuiſus fit imbecillior, & dixit Ouid. in tertio de reme.

> Secta bipartito cum mens diſcurrit vtroque,
> Alterius vires ſubtrahit alter Amor.

Et gloſ. in c. clericus. xi. q. i. text. in l. lex, quæ tutores. C. de adminiſtr. tutor.

Quod plane ante oculos fidelium proponit Apoſto. j. Cori. vii. qui ſine vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo: qui autem cũ vxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt 3 mundi, † quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt, & mulier innupta cogitat, quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu: quæ autem nupta eſt, cogitat, quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro, & ad id, quod honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi. & ſic Apoſt. videtur coniugium appellare impedimentum obſecrandi, prout Pe. iij. dicitur, orationes impediri officio cõiugali, nec opera ſpiritualia per cõiugatos commodè exerceri poſſunt, vt infirmos curare, & eos, & Eccleſias viſitare, & diuina officia frequentare, nec alia, de quibus per glo. in c. manifeſtum, & in c. noluit, & per to. xxxiij. q. v. & c.

Et iuxta illud Eccleſia. iij. eſt tempus amplexandi. ſ. durante coniugio ſimul cum iuuentute; & eſt tempus orandi, & longè fieri ab amplexibus, videlicet ſoluto matrimonio cauſa fiendæ 4 orationis, † & tradit Apoſto. Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu, & vacetis orationi, & priſcis temporibus, cum ſacerdotes coniugati eſſent; anno vicis ſuæ, quo in diuinis miniſtrabant, nõ diſcedebant de templo, prout de Zacharia, & Luc. i. & xxxi. diſt. tenere debet, & hoc non alia ratione, niſi vt, durante diuino miniſterio, non iungerẽtur vxoribus ſuis, & hoc erat in more apud ipſos quoque Gentiles, Vnde Iuuenalis.

> Ille petit veniam, quoties non abſtinet vxor
> Concubitu, ſacris obſeruandiſque diebus.

Nam actus venereus contemplationem impedit, & in feſtis Iſidis præcipuè, quam Deam caſtitatis colebãt, hoc ſeruabatur, & dictum eſt ſupra. Quid? ꝙ in cygno hoc videre poſſumus, qui inſtinctu quodã naturæ, poſtquàm coiuit, ſe lauat, & aquis immergit, priuſquam comedat & cibum capiat.

Quod autem venereus actus impediat contemplationem, 5 ex eo eſt, quod ait Sanctus Tho. 2. 2. q. 15. art. j. intentionem. † ſ. hominis per Venerem maximè applicari ad corporalia, ideoq; debilitatur operatio hominis circa intelligibilia, perfectio. n. intellectualis operationis in homine conſiſtit in quadam abſtractione à ſenſibilium phantaſmatibus: propterea quanto intellectus hominis magis fuerit liber ab huiuſmodi phantaſmatibus, tanto melius conſiderare intelligibilia poterit, & ordinare omnia ſenſibilia, ſicut & Anaxagoras dicit, oportere animũ, intellectumque nulla re eſſe miſtum, vt imperet; delectatio autem applicat intentionem ad ea, in quibus quis delectatur; & vt ait Gregorius, ex luxuria mentis proficiſcitur cæcitas, quæ fermè omnino ſpiritualium bonorum cognitionem excludit, ſi-6 cut è cõtrario, † caſtitas & abſtinentia maximè diſponunt hominem ad perfectionem intellectualis operationis; & quando inferiores potentiæ, ſeu vires afficiuntur ad aliquam rem, tunc ſuperioris vires impediuntur, & exordinantur in actibus ſuis. vnde cum per luxuriam vires inferiores maximè ſenſitiuæ afficiantur circa delectabilia venerea, tunc exordinantur vires ſuperiores, ſcilicet ratio, & voluntas in actibus ſuis, & ſecundum numerum deordinationum eſt numerus vitiorum, quæ oriun-7 tur ex luxuria. † & ideo dicit Gregorius xxxj. Moralium, quòd ex ea oriuntur ſex vitia, & vocat eas filias luxuriæ, id eſt cæcitas, mentis inconſideratio, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſeculi, deſperatio futuri, & quod tradit Alberi. in ſuo Dictionario, in verbo, luxuria in cogitatione, & puellæ corpus fragunt & animum. c. legimus, de conſecra. diſtinct. 5. & qui in luxuria vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cętera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatũ repleta, & immatura ſenectus ſuccedit, & eſt eis vita ſemper cũ medicis, & medicamẽtis; ſenſus autẽ ipſi tardi, graues, obtuſi, & quodammodo iam ſepulti. & Ariſto. lib vij. cap. ix. & xi. prodit, voluptates eſſe impedimento prudentiæ, atque quò magis hiſce quiſpiam gaudet, eò quoque magis impediri prudentiam, vt in venerea fit voluptate: nemo enim dum eſt in illa, mente 8 quicquam percipere poteſt, † quare nõ iniuria antiqui Gentiles Mineruam prudentiæ, & literarum Deam, atque muſas diſciplinarum præſides, inuentriceſque virgines eſſe voluerunt.

Et ſi actus venereus impedit contemplationem, certum eſt non conuenire Deo dicatis, cuius quidem vitæ contemplatiuę potiſſima pars eſt oratio, quæ corde, & ſpiritu fienda eſt, & mente in Deum intenta, vt dixi ſupra, cum ſit pius mentis affectus in Deum, ſecundum Auguſti. & ſecundum Damaſcenum, aſcenſus intellectus in Deum, aliàs quomodo audiri te a Deo poſtulas, ſi mente vagando te ipſum non audis? neque dicitur orare, qui euagatione mentis diſtrahitur.

9 † Et ideo tempus, & locus in perfectione orationis cõſideratur: tempus enim & hora congruentior eſt media nocte, & melior ad orandum propter ſex cauſas. primò exemplo Domini, qui vt dicitur Lucæ vj. pernoctauit in oratione, vt nos proprio exemplo ad pernoctandum præcando inuitaret. vnde & pſal. media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. ſecundò propter ſilentium, vnde in Tren. iij. cap. ſedebit ſolitarius, & tacebit. tertiò propter ſpiritualium nequitiarum impetũ, vnde Ambroſi. tunc ſpirituales nequitiæ omne nephas inuadere contendũt, quia nullus culpæ arbiter, nullus criminis conſcius, non poteſt eſſe teſtis erroris, tunc varias diſceptationes peccatorum dormitanti infundit. prouidendum eſt ergo, vt eo tempore, quo poteſt vincere, nunquam vicendi tempus amittas. ſurge igitur ad precandum ea hora, qua tentator conſueuit irruere, qua hora ſolet aduerſus temptationes graues remedium venire cœleſte, & iſta eſt alia cauſa, quia tunc facilius deſcendit ad nos Dei beneficium. Vnde Sapien. xviij. dicitur, dum medium ſilentiũ tenerent omnia, vt nox in ſuo curſu inter perageret, omnipotens ſermo tuus Domine de regalibus ſedibus venit. & ad hoc ſignificandum ſaluator natus eſt media nocte, item quia tunc ceſſant impedimenta rerum viſibilium, ex quibus oriri ſolet cauſa peccandi.

10 Locus verò etiam conſideratur, vt Mat. vj. cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito. quod ita intelligendum eſt, ſcilicet ſpiritualiter dictũ ad animam: cubiculum enim eſt cor, vel intellectus interior, id eſt ſpiritualis, ſicut ſcriptum eſt, quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini: oſtium autem, ſecũdum Chriſtophor. eſt ſenſus carnalis exterior, per quem omnia bona, vel mala ſemper animam intrant, ſicut in canticis exponitur. Ecce dilectus meus pulſat hoſtium, aperi mihi ſoror mea, proxima mea, iubet ergo in Euangelio Dominus, vt anima interiorem ingrediatur intellectum; quando orat, vt nihil cogitet,

tet, niſi de quo orat: & quem orat, vt claudat oſtium ſenſus ſui carnalis, vt omnes cogitationes carnales, & ſollicitudines foras excludat.

S V M M A R I V M.

1 *Mariti dilectio in vxorem.*
2 *Vxoris amor in virum.*
3 *Annulli aurei geſtatio in quarto digito, & qua de cauſa.*
4 *Mulieris verecundæ & pudoratæ laus.*
5 *Mulierum improperia.*
6 *Mulieres garrulæ, & ſecretorum reuelatrices.*
7 *Secretorum reuelatores caſtigantur.*
8 *Mulieres ſolitæ viris mala ſuadere.*
9 *Mulieres, quæ apud priſcos Gentiles commendatæ.*
10 *Vxor an ſit ducenda ponuntur vna Socratis & Theophraſti ſententia num. 11 & 12.*
13 *Continentes facilius à Deo exaudiuntur in eorum petitionibus.*
14 *Virginitatis conſideratio vltra quàm in homine.*
15 *Sacerdotem ordinatum nubere, nunquam auditum in populo Chriſtiano.*

CAPVT SEXTVM.

Sed quodāmodo poſſent ſacerdotes matrimonio copulati excludere ſollicitudines, & onera, quibus neceſſario grauātur qui nubunt, cū ſint varijs, & penè īfinitis rei familiaris negotijs implicati, & vndequaque impulſi, quibus in ipſo nuptiarum initio ſe offert dilectio in vxorem, 1 prout viri eas diligere tenentur, † Epheſi. v. Viri diligite vxores veſtras, & Coloſſen iij. Viri diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas. & Hebr. vlt. & Prouerb. v. Verba eius inebrient te omni tempore, & in amore eius delectare iugiter, & c. xix. eſt a Domino vxor prudens, Philoſo. ij. Economi. vxor ex ara Deorum & Zorobabel. Eſdrę iij. c. iiij. vbi ſic, homo patrem ſuum relinquit, qui enutrijt illum, & ſuā regionē, & cū muliere remittit animam, neque patrem meminit, neque matrem, neque regionē, & illud, omnis amor, magnus, ſed apertè in coniuge maior, & de his per Valeri. Maxim. in ti. de amore coniugali, & per Caſſane. in Catalogo, par. ſecunda, 35. conſideratione.

2 Sed & vxor reciprocè tenetur virum diligere, † ſicut Iſaach Rebeccam Geneſ. xxiiij. in fine. & Geneſ. ij. Tobi. x. in fine. Mat. xix. Timot. ij. & diffinitio ipſius matrimoni hoc firmat, ꝙ eſt viri & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens, Inſtitu. de patria poteſta. in princip. xxvij. q. ij. §. j. & c. illud, de præſump. & ſcriptum eſt, relinquat homo patrem, & matrē, & c. Gen. ij. Mar. x. Epheſ. v.

Quid? ꝙ idem contingit in belluis, nam gallus, & paſſer, aper maſculus pro coniuge pugnare conſueuerunt, ſecundum Philoſophum. & viij. Ethi. amicitia viri, & vxoris eſt ſecundum quādam excellentiam, quod ſignificatur annullum, quo vxor a viro deſponſatur, de quo in c. noſtrates, & in c. fœminæ. xxxv. diſt. vt ſit aureus, quia ſicut aurum excellit omnia alia metalla, ita amor iſte omnes amores. Rotundus, quia ea forma eſt alijs nobilior, & in quarto digito, ad quem vena quædam a corde procedit, vt dicitur in c. fęminę, xxxv. q. v. ad fin.

Et (quod tamen culpabile eſt) ſi quando inter eos non intercedit amor coniugalis, vxores, vt amentur, vtuntur incantationibus, & machinantur libamina, interdum vitam abbreuiātia, & philtra, & non deficiunt innumeræ inſidiæ pro beneuolentia malis artibus conſequenda, quod in concubinis eſt certiſſimum, quæ viros infatuant, vt habetur iii. Eſdræ. c. iiij. Eccleſi. xix. Gen. vi. & reddūt eos mūdo irriſibiles, vt digito mōſtrētur.

Exiſtimant enim amorem carminibus, & poculis, alijsque id genus conciliari poſſe, vt de anacampſerotida herba, & ſemper viuo magno, ſiue vmbilico Veneris, & de pilis roſtri hyenæ, verbenaca, & hyppomenæ caruncula quædam, quæ in fronte equini pulli naſcitur, & lapide magnete, vt etiam carminibus hęc poſſe fieri plures exiſtimauerunt, vt Proper. lib. j.

> At vos deductæ quibus eſt fallacia Lunæ,
> Et labor in magicis ſacra piare focis
> Enagedum Domine mentem conuertite noſtræ,
> Et facite illa meo palleat ore magis.

Et habetur in l. eorum. C. de malefi. ibi, aut pudicos animos magicis artibus ad libinem deflexiſſe deteguntur. & ſunt iura loquentia de poculo amatorio. l. ſi quis aliquid. §. abortionis. ff. de pen. & amatorio veneno, in l. eiuſdem. §. adiectio. ff. de ſicar.

Et ſi odium inter eos verſetur, id eſt capitaliſſimum, cum ſint malorum omnium, vt in pluribus artifices ſapientiſſimæ ſimulatrices, proditrices, prout Iezabel, quæ occidere fecit Nabooth innocentem, iij. Reg. xxj. Loquaces, inuerecundæ, vt Calphurnia fœmina inuerecunda, de qua in l. j. §. origo. ff. de poſtula. cū tamen ſcriptum ſit Eccleſiaſt. xxvj. Gratia ſuper gratiam mulier 4 ſancta, & † pudorata, & c. vi. Gratia verecūdiæ mulieris eſt ſuper aurum, & tex. in l. in coniunctione. ibi, & ſi puella cultu verecūdiæ. C. de nupti. Vbi dicit Bald. quod naturale eſt mulieri propter verecundiam tacere, & natura multa frena eis impoſuit, inter quæ eſt verecundia. & Eccleſiaſt. xxvj. Sapiens laudat mulieres ſenſatas, & tacitas, & 1. Timothe. xiiij. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. & Ariſtot. lib. j. Politi. c. viij. & ſi. mulierem ornat taciturnitas. & in cicadis hoc docuit natura, qua maſculæ ſolum cicadæ canunt, mutum verò eſt fœminarum genus, prout in auiculis fœminis palam videre poſſumus, vt femellæ non ſint aptæ cantibus, ſunt vlterius curioſæ, ambitioſæ, iactabundæ, pertinaces, auariſſimæ contentioſę, fradulentæ, fallaces, doloſæ, mendaces, iuris iurandi contemptrices, & de eis dicitur Eccleſiaſt. xxv. ſicut non eſt caput nequius ſuper caput colubri, ſic nec ira ſuper irā mulieris, ideo implacabiles. & fœmina fuit ſerpentis diſcipula, conſiliaria diaboli, expulſio Paradiſi, animal peſſimum, aſpis inſanabilis, cauda ſcorpionis, continua ſollicitudo: & ſi forte in zelotipiam inciderint, tunc furor ille magis æſtuaret in eis, ſi viderint procumbentes ante pedes mariti Sacerdotis, puellas, & alias cuiuſque conditionis mulieres genuflexas, prout decet confitentes peccata ſua. & de quibus malè ſuſpicentur: Nam tunc maritorum aures obtundent, donec ab eis ſciant, quod ſcire non licet, ſed cęlari debet, à quibus ſolis cum ſola reuelabitur; nihil enim tā arcanum eſt, quod in illis complexibus Venereis non reueletur, iuxta illud, multos cæcus amor cogit ſecreta fateri. Quæ res vel confeſſiones auriculares diſſuadebit, vel ſuſpectiſſimas faciet, cum maximo fidelium ſcandalo, cum confeſſio ſacramentalis nemini ſit propalanda. c. ſi ſacerdos, de offic. ordina. c. omnis vtriuſque ſexus, de pœni. & remiſſio. & iij. q. vij. c. fi. in princip. cum gloſſ. in verbo, & non publicare, & in c. fin. vj. q. ij.

6 Eſt enim in muliere res perdifficilis, ſilentium, cum natura ſint, garrulæ. & licèt pluribus exemplis hoc firmari poſſet, vno tantum ſum contentus, de quo meminit Plutarchus in lib. de garrulitate. Romani Senatores deliberabant inter ſe complures dies de re quadam arcana, de qua cum obſcura eſſet, & varia hominum ſuſpitio, mulier alioqui pudica & modeſta, & mulier tamen marito ſuo incumbebat, etiam atque etiam rogans, vt hoc arcanum ſibi dicere liceret, iureiurando ſilentij fidem obſtringebat, diris ſe deuouebat, addebat & lachrymas, conquerens, nullam ſibi apud eum eſſe fidem. Tum Romanus captans occaſionem reprehendendæ eius amentiæ, Viciſti, inquit, ò vxor: audi igitur terribile portentum, renuntiatum eſt nobis à ſacerdotibus viſam eſſe conturnicem volantem, quæ galeam auream, & haſtam geſtaret, diſpicimus, nunquid ſiniſtrum, aut proſperum ex hoc oſtento portendatur, & vna cum auguribus hæſitamus: verum heus tu, vide ne palam facias. quo dicto profectus eſt in forum, illa autem procuratura ad percontandum primam ancillarum, quæ ingreſſa erat, tundebat pectus ſuum, & capillos vellebat, inquiens, Hei mihi Vir; hei Patria, quid paſſuri ſumus? Quibus omnibus ancillam docere ſtudebat, quærere quid accidiſſet. itaque ſciſcitanti narrauit, & addidit vulgarē, & vſitatam in omni loquacitate clauſulam, nemini dixeris, nec ante vertit ancillulam, quæ ab ea abſceſſerat: ſtatim enim alij ancillæ, quam ocioſam nouerat, rem totam narrat, illa quoque amatori, qui apud eam erat, retulit, cæterū ita deuoluta in forū fabula, vt fama authorem præcurrerit, obuiam illi factus familiarium aliquis, ait, modo ne domo ad forum deſcendis? modo reſpondit: nihil ne igitur audiſti? Quid noui obtigit? coturnix volans viſa eſt, geſtans galeam auream, & haſtam, & conſules hac de re ſenatum habituri ſunt. tum ille ridens, magnam, inquit, celeritatem vxor adhibuiſti: ſi quidem me in forum proficiſcentem, vox tuæ fidei credita anteuertit, ac conſules aggreſſus, eos perturbatione liberauit: vxorem autem caſtigans, ſimul atque domū reuerſus eſt, perdidiſti me, vxor inquit; deprehenſum eſt enim hoc arcanum è domo noſtra elatum eſſe foras, proinde ob incontinentiam tuæ linguæ patria mihi cedendum eſt. illa primum, inficiatione ſe tueri, & dicere, nonnè eadem hæc cum trecentis audiſti? cum quibus trecentis inquit, coactus à re hoc commentus fueram, vt te pertentantem, hūc in modum tutò, & citra magnum periculum, vxoris periculum fecit, imitatus prudentem patrem familias, qui in vas carioſum non vinum, aut oleum, ſed aquam infundit. alia quoque habentur ibi circa garrulitatem mulierem. Et inter cauſas, propter quas mulier a feudo repellitur, eam connumerant, quia neſcit retinere arcana, ad quod vaſallus præcipuè tenetur, c. j. de no. for. fideli. quas explicat Bal. in l. fin. col. iiij. C. de ſuis & legit. & Iaſ. in l. j. col. iij. in prin. ff. ſi quis cautio. vbi refert Plutarchum in vita Catonis, cū pro tribus rebus per omnem vitam pœnitentiam egiſſe. Primò ſi quod arcanum mulieri credidiſſet; ſecundo, per aquam traieciſſet, quo poterat per terram proficiſci; tertio, ſi aliquos dies per incuriam ſine ſtudio tranſiiſſet. & redeundo, vnde digreſſi ſumus, dico in mulieribus perdifficile fore ſilentium, & iuſta eſt cauſa recuſandi aliquid propter ſuſpitionem reuelationis, prout fecit ille Romanus. & quilibet ſapiens hoc facere debet, in his, quæ debent teneri ſecreta, & not. per Innocen. in c. ſuper his, de accuſat. vt: ſi Rex electum in prælatum ex cauſa reuelationis ſecretorum haberet ſuſpectum, poſſet obiicere hoc contra electionem, & eo probato retractabitur electio, quod dictum ſequitur Abba. & commendat in c. j. col. fi. de electio. & in cap.

cap. quod ſicut, colum. iij. & Hoſtien. in Sum. de electio. §. quis poſſit eligere, colum. i. verſic. ſed & electione facta, & Domini. in cap. in nouo, in fine. xxxi. diſtinc. dicens, nota gloſ. quæ iuſtificat contradictionem, quam faciunt Principes, vel communitates, nolentes quādoque à principio recipere Epiſcopos, quos dat eis Papa, quia habent eos ſuſpectos pro ſtatu ſuo, & ne reuelent ſua ſecreta inimicis ſuis. & idem Domini. in c. vt circa. §. edicto. col. iiij. verſi. vnum tamen notabile, de elect. in vi. & vides quomodo ſi ſacerdotes ducerent vxores, quod poſſet ſcandalū oriri propter reuelationes confeſſionum ob importunitatem vxorum, & eorum ſagacitatem, & adulationes.

Solent autem vxores improbæ ſuadere mala viris, vt legitur 8 de vxore Iob, † cuius vxor praua ſuadebat ibi blaſphemias, Iob 2. contra quam dicebat, quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es, nec tamen potuit turrim labefactare, nec adamantem deijcere, nec arborem patientiæ eradicare: illa impellebat, ſed arbor reddebatur ſtabilior: illa fluctus excitabat, ſed nauis non ſubmergebatur, ſed ſecundo nauigabat vento; fructus eius decerpebantur, & arbor commota non eſt; folia deciderunt, & arbor manſit immota; & ita vitia vxoris patienter pertulit, prout decet prudentes viros, vt induant patientiam Iob, vt legitur de Socrate cum Xantippa eius vxore, & de M. Antonio Cæſare cum Fauſtina.

Præmiſſa dicta ſint de improbis mulieribus, & prout magis communiter ſolet contingere maritis, cum plures poſſint eſſe probæ: nam licèt ſit omnibus mulieribus eadem natura, mens tamen diuerſa eſſe poteſt, prout ſcriptum eſt de Sarra, Suſanna, & alijs & ſi fęmina nos è paradiſo expulit, eadem tamen nos in cœlum reduxit: neque enim omnes eadem ſententia condemnandæ ſunt; & in Gentilibus fœminei ſexus commendantur, inter cæteras Alceſte, & Penelope, quæ nec tantam ſibi gloriā comparaſſent, tot, tantaſque meruiſſent laudes, ſi cum fortunatis viris vixiſſent, Verum Admeti, & Vlixis aduerſitates parauerunt illis memoriam ſempiternam. in aduerſitatibus enim virorum ſuorum, fidem, ac iuſtitiam erga illos ſeruantes, gloriā, non immeritò ſunt conſecutæ. Nam proſperitatis quidem facile eſt, ſibi reperire participes; aduerſitatis verò niſi optimæ ſint, mulieres, participes eſſe renuunt, vt tradit Ariſtot. lib. 7. Economi. cap. j. circa fin.

Et adeo periculoſum eſt vxorem ducere, vt Socrates apud 10 Gentiles omnium ſapientiſſimus adiudicatus, ab adoleſcentulo quodam conſultus, vtrum vxorem duceret, an ſe omnino matrimonio abſtineret, reſpondiſſe fertur, vtrum horum feciſſet, ducturum pœnitentiam; hinc te, (inquit) ſolitudo, hinc orbitas, hinc generis interitus, hinc hæres alienus accipiet. illinc perpetua ſollicitudo, contextus quærelarum, dotis exprobatio, affinium graue ſuperciliū, garrula ſocrus lingua, ſubſeſſor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus.

Et non omittam, quod ſcribit Hieronymus contra Iouinia. c. xv. illud verò quis taceat, quod ſub enigmate ſcribitur? ſāguiſugæ tres filiæ erant dilectione dilectæ, ſed iſtæ non ſaturauerūt eam, & quartæ non ſufficit dicere, ſatis eſt, infernus, & Amor 11 mulieris, † & Terra, quæ non ſatiatur aqua: & ignis non dicit, ſatis eſt. ſi ſanguiſuga Diabolus eſt, Diaboli filij ſunt, dilectione dilectæ, quæ ſatiari interfectorum cruore non poſſunt; infernus, & amor mulieris, & terra arens, & ignis exæſtuans, non hic de meretrice, nō de adultera dicitur, ſed amor mulieris generaliter accuſatur, qui ſemper inſatiabilis eſt, qui extinctus accenditur, & poſt copiam rurſus inops eſt, animumque virilem effęminat, & excepta paſſione, quæ ſuſtinet, aliud non ſinit cogita12 re. Ad hæc faciunt, † quæ tradit Theophraſtus ſuper illa quæſtione, an vir ſapiens debeat vxorem ducere, qui dum diffiniſſet, quòd ſic, ſi pulchra eſſet, benè morigerata, ſi honeſtis parentibus nata, ſi ipſe ſanus & diues, ſtatim ſubnectit, hoc raró in nuptijs concordare, & concludit; Non igitur ducenda eſt à ſapiēte, quia ſtudium impedit; nec enim poteſt quiſquàm libris, & vxori pariter deſeruire, multo enim conſtat, quæ matronarum vſibus neceſſaria ſunt precioſæ veſtes, gemmæ, ſumptus, aurū, ancillæ, ſupellex, & alia varia. Deinde per totam noctem garrulæ, & graues quæſtiones illa honoratior procedit in publico, & honoratur ab omnibus, Ego autem in conuentu fœminarum ſola deſpicior, cur talem aſpiciebas vicinam? quid cum tali ancilla loquebaris? de foro veniens, quid mihi attuliſti? non amicum habere poſſumus, non ſodalem, alterius amorem, ſuum odium ſuſpicatur; pauperem vxorem alere, difficile eſt; diuitem ferre, tormentum. Adde quòd nulla vxoris electio, ſed qualiſcunque venerit, ferenda eſt, & habenda, ſi fatua, ſi deformis, ſi fœtida, quodcūq; vitium ſit in ea, poſt nuptias diſcimus, equus, bos, aſinus, & viliſſima quæque mancipia, veſtes quoque, & lebetes, & alia vtenſilia probantur prius & ſic emuntur: ſola autem vxor non probatur, nec cognoſcitur, niſi ante diſpliceat quàm ducatur. Attendenda eſt igitur eius facies, & pulchritudo laudanda, ne ſi alterum aſpexeris, ſe tibi exiſtimet diſplicere; vocari vult domina, celebrari eius natale, diligi vult, patrem eius, & gerulum, ſeruum paternum, & alumnum: quoſcunque enim dilexerit, ſunt amandi, ſi totam ei domum commiſeris regendam, ſeruandum eſt eius regimen: ſi autem aliquid tuo arbitrio ſeruaueris, ſe tibi fidem habere non putabit, & in odiū conuertetur, atque iniuriam, & niſi citò eidem conſenſeris parat venenum, aruſpices, ariolos, inſtitoresq; gemmarum ſericarumque veſtium; ſi intromiſeris, periculum eſt pudicitiæ; ſi prohibueris, ſuſpitionis iniuria eſt. verum quid prodeſt diligens cuſtodia, cum ſeruari vxor impudica non poſſit, pudica non debeat? infida eſt enim cuſtos caſtitatis neceſſitas, & illa verè pudica eſt dicenda, cui licuit peccare, ſed noluit; Pulchra citò adamatur: fœda citò contemnitur; difficilè cuſtoditur quàm plures amant; moleſtum eſt poſſidere, quam nemo dignatur habere; minor tamen miſeria deformis habetur quàm formoſa ſeruatur, & ſi quæ vxor fuerit bona, & ſapiens, quæ tamen viſa eſt raró, cum parturiente gemimus, cum periclitante torquemur; & ſi ex eis filios procreamus, fortè priores te morientur, aut peruerſiſſimi moribus fient. hæc & alia plura Theophraſtus, quem refert ex noſtris Alber. in rub. C. de nupt. allegando etiam ſanctum Thomam.

Et hortatur Paulus Thimotheum j. Timot. iiij. vt ſit exem13 plum caſtitatis fidelibus, † dum dicitur ibi, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate, & prout habetur de ritu edendi agnum paſcalem, de quo Exo. xij. nam per renes accinctos figuratur continentia, & frenum libidinis, per Agnum Chriſtus præfiguratur. et certum eſt, continentes facilius à Deo exaudiri, cùm Dominus, & Deus noſter ſit auctor continentiæ, & caſtitatis amator, vt prædixi, & ob id in concilio Cartaginenſi. ij. c. ij. ſtatutum eſt, ſacerdotes eſſe debere continentes, vt facilius à Deo exaudiantur: odit enim incontinentiam, & carnis deſideria. Nam & Gen. vj. dixit Deus, nō permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt, & ea eſt cauſa præcipua, vt ſi cum illa intercedat familiaritas, non poteſt ibi ſpiritus Dei permanere.

Vnde coniugium, liberorum educatio, parandæ rei familiaris neceſſitas, egeſtas, negotiatum priuata, tum publica, impedimento ſunt Deo miniſtrandi: animæ verò carnis expertes & corporis, deſidentes totos dies in diuinæ contemplationis exercitio, videndo audiendoque res diuinas, quas inſatiabiliter expetunt, fruuntur voluptate à nemine interpellata. quæ verò grauantur carnis ſarcinis, depreſſe ab his, nequeunt os ad cœleſtes curſus attollere, ſed ceruice demiſſa, more quadrupedum, pronę ad terram affiguntur, & inter carnem, & ſpiritum lucta eſt maxima. Gal. v. & quod proximè dixi, Dominum Deum ca14 ſtitatis & † virginitatis eſſe amatorem, firmari poteſt, & ex eo, quòd virginitas conſtituta eſt ab eo, in cœlo Empireo in Angelorum, virginum creatione & in mundo, in creatione primi parentis noſtri ex terra virginea, & Euę de coſta Adę virginis, & ſecundum ordinem naturæ, quęlibet mulier eſt prius virgo, quam maritata.

Et profectò licèt in ſacris conſtitutis ingens ſit flagitium concubinatus, & fornicationis, vt inferius dicetur: nihilominus ſecundum patrum ſententias, illorum nuptiæ ſunt ſceleratiores, ſicut eſt grauius crimen adulterij, quàm ſimplicis fornicationis, & adulterium committit, & mœchatur, quiſquis poſt votum continentiæ ducit vxorem, cum ſe Chriſto, & eccleſiæ 15 ſuæ ſpoponderit, & nulla † vnquam fuit controuerſia apud aliquam nationem in populo Chriſtiano, nec vnquam permiſſum ſacerdotem ordinatum vxorem ducere, ſed quandoque tantum indultum, vt qui iam duxiſſet, ob id a ſacerdotio non reijceretur, illaque tantummodo ſuperſtite, operi coniugali modeſtè indulgere potuiſſe.

S V M M A R I V M.

1 *Eccleſiæ bona inalienabilia, niſi in caſibus ſpecialibus.*
2 *Paſtores Dominici gregis admonentur ad eius officia.*
3 *Expoſitio illius loci Gen. 6. videntes filij Dei, filias hominum.*
4 *Fœminarum cauſa quot ſancti viri perierunt, & enumerantur plura circa hoc per diſcurſum ſcripturarum veteris teſtamenti, & ex Gentilibus.*

CAPVT OCTAVVM.

Addi poteſt prædictis rationibus de non abrogando cęlibatu in ſacris conſtitutis, quòd ipſi matrimonij oneribus, de quibus ſupra, oppreſſi, de facili in eam ſententiam deuenirent, vt res etiam Eccleſiæ tā mobiles, ꝙ immobiles alienarent, prout vidi in facto quandoque contigiſſe: nam quidam de altari viuentes, terras Eccleſiæ vti proprias, & iure liberi alienauerunt contra ſacrorum Canonum diſpoſitiones, to. titu. extra de rebus eccleſ. non alie. & in vj. eod. titul. & in Conſtitutione Pauli II. ambitioſa, & c. & in auc. hoc ius porrectum, & leg. ſancimus, cum concordan. C. de ſacro. Eccle. Quibus cauetur bona Eccleſiarum inalienabilia, niſi in caſibus a iure expreſſis, & requiſitis certis ſolemnitatibus de quibus in cap. ſine exceptione, xij. q. ij. & in c. j. de reb. eccle. non alie. in vj. & c. nulli,

nulli, eod. titu. Deci. consi. clxxiiij. cum alijs, quæ omittuntur, cũ non sit locus suus.

Sed & sunt quidam, qui nõ in necessarios vsus hæc committunt, sed in luxum & superbiam, & splendorem quendam domesticum, & bonis ipsis abutuntur, tanquam patrimonialibus & prophanis, licèt sint eis relicta, ad cõmunes vsus egẽtium, & 2 subsidium miserabilium personarum: hi tamen, † nisi propriũ commodum respiciunt, & fructus omnes in se ipsos conuertũt, & gregem cuius curam gerant, deglubunt, & alijs curandum malè committunt relinquentes illum dispersum, & perditum, non pastoris, sed impostoris officium exercentes, de quibus in l. j. §. medicos, ff. de varijs, & extraordi. cognitio. cũ scire debeãt, diuitiarum copiam, quam eisdem parit religio, ad ostentationem, & iactantiam non esse referẽdam, & aliqui elati incedũt, & eorum sponsa Ecclesia sordescit, cuius tamen dos expilata deberet in sponsæ ornamentum expendi, & eius lacerum corpus, & nuda membra operiri, & patiuntur pauperes destitutos frigore, fameque deperire, quorum indigentiæ ea sunt relicta, nec deberent hi pastoris animarum, & gregis dominici curam gerere, qui vnicam ipsorum animam negligunt, & quibus non sufficiunt curæ vnius animæ, cõtra quos inuehit Dominus per Ezechiel. c. xxxiiij. Hæc dicit dominus Deus, veh Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nonnè greges à pastoribus pascũtur? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abiectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quæsistis, sed cum auctoritate imperabatis eis, & cum potentia, & inferius sic. Propterea pastores audite verbum Domini, viuo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinã, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, & quæ sequuntur, vbi subdit comminationes contra exercentes curam Dominici gregis, & Hier. xij. & xxiiij. veh Pastoribus, qui dispergũt, & dilacerant gregem Pascuæ meæ, dicit Dominus, Vos dispersistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos, Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, &c.

Ad hæc sunt quoque secundum quosdam ponderanda illa 3 verba, † Ge. vj. cum homines cępissent multiplicare super terã, & filios procreassent, videntes filij Dei filias hominum, quod pulchræ essent, acceperunt sibi vxores, ex illis, iratusque dominus dixit, Delebo hominem quem creaui à facie terræ. quæ verba filij Dei intelliguntur de sacerdotibus, & alijs Ecclesiæ ministris, de quibus propheta dixit, ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. & illud, Dijs nõ detrahes. i. sacerdotibus, vt exponit tex. in c. sacerdotibus, xj. q. j. & in c. cum ex iniuncto. de hæret. & in c. futuram, xij. q. j. per filias autem hominum, cum quibus copula nuptialis est interdicta, omnes mulieres intelligimus, à quarũ nuptijs Dei ministri abstinere debeant, sed alij aliter interpretãtur verba illa Dei, videlicet per filios Seth, quia boni erant, & filias hominum, eas, quæ natæ erant de stirpe Cain, vt per Sanctũ Tho. par. j. q. lj. arti. ij. in respons. ad vj. argumentum, & in ij. senten. distinct. viij. arti. iiij. in respons. ad xj. argumentum, ex mẽte Ioseph Iudæi dicit illa verba intelligenda esse de Dęmonibus incubis, quod recitat & August. lib. xv. de Ciuitate Dei, & idem sanctus Tho. in lib. de potentia Dei, q. vj. arti. viij. in respon. ad ij. argumentum repetit per filios Dei intelligi filios Seth per gratiam, & Angelorum per imitationem, filias hominum, filios Cain, qui à Deo recesserunt, carnaliter viuentes, & quia in eodem cap. vj. fit mentio similiter de Gigantibus, de his vide Lactan. lib. ij. c. xviij. eundem August. eo. lib. xv. c. xxiiii. Philo. Hebræum in titu. de Gigantibus. Berosum, lib. j. Cirillum contra Iulianum.

Discutiant, & mente reuoluant quæso in sacris cõstituti pro eorum consilio, & consolatione, quot sint propter mulieres 4 periclitati: † nam Adam ab Eua seductus fuit in esu pomi vetiti, propter quod expulsus fuit è paradiso. Gen. iii. Loth inebriatus à filiabus, incœstum cum eis commisit, Ge. xix. Dina filia Iacob vagans violata fuit à Sichen: ex quo ipse, & pater eius Rex Sichen, & omnes in Ciuitate sexus masculini fuerunt interfecti à Simeone, & Leui. Gen. xxxix. Iudas deceptus fuit a Thamar eius nuru, ostendente se fore meretricem, quæ concepit ex scorto, Gen. xxxviii. Ioseph carceratus fuit tribus annis continuis, quia noluit commisceri impudicæ vetulæ vxori Puthifaris domini sui ob illibatam castitatem, quam mirè obseruabat, Gen. xxxix. multa millia hominũ perierunt in bello, quia se commiscuerunt mulieribus Moabitis ad suggestionem Balaam emissis ad castra, Nume. xxv. multi quoque interfecti sunt mandato Moysis, cui dixit Dominus, tolle cunctos principes populi, & suspende eos cõtra Solem in patibulis: dixitque Moses ad iudices Israel, occidat vnusquisq; proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor, & Phinees occidit adulterum, & adulteram simul, & placatus est Dominus, vt ibi, & ex præfatis adulterijs tota ciuitas Moab depopulata fuit, & occisus Balaam suggestor, cum omnibus masculis, & fœminis Moabitis, seruatis tantummodò virginibus, quæ virum non cognouerũt. Nu. xxxi. xxxij. Sisara Dux famosus deceptus, & occisus fuit à Iahel vxore Albercynei, cũ perseuerentur eum Barach, nam cum is postularet aquam ad bibendum, mulier illa vtrem aquæ sibi dedit: cumque dormiret, perforauit tempus eius clauo truso vsque in terram, & mortuus est. Iudi. 4. & habetur de Sampsone, & Dalida, Iudith. xvi. & de Tribu Beniamin, quasi tota deleta propter adulterium violenter commissum cum vxore Leuitæ, ex quo interfecti sunt nonaginta millia hominum, ob sceleris castigationẽ. Iudi. xix. xx. & de Dauide, & Bersabe vxore Vriæ, ij. Reg. ii. & quod Amõ fili⁹ Dauid occisus fuit à fratre suo Absalon, propter Tamar sororem suam quam oppresserat, ij. Reg. xiij. Salomon sapientissimus mulierum illecebris deceptus idolatra effectus apostatauit à cultu veri Dei. iij. Reg. xi. ex quo damnatus creditur. vt per Innocen. in c. ne innitaris, de constitut. qui, tamen scriptum reliquit. Prouer. vii. contra meretrices, dum inquit, Et ecce occurrit illi mulier in ornatu meretricio, præparata ad decipiendum animas, garrula, vaga, quietis impatiens, nec valens in domo cõsistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians, apprehensũmque deosculatur iuuenem, procaci vultu blãditur, &c. & ab eis se decipi sustinuit. Helias item propheta multas passus est persecutiones à Iozabel Regina, vxore Acab, & Naboth eius consilio interfectus fuit, & multi prophetæ occisi sunt, iij. Reg. xvij & tẽpore Antiochi Regis, occisi fuerunt trecẽti triginta quinque millia hominum, quia templum luxuria, & comessationibus erat plenum, & scortantium cum meretricibus, ij. Machabe. vi. vsque in fi. libri, & de Ioan. Baptista sancto, qui iussu meretricis per Herodem fuit decapitatus, & cum iuramento, de homic.

Et ne omittam aliqua Gentilium exempla, prout moris est mei, vt inde summantur vtilia, vt tradit August. de doct. Christia. & de Mose, & Daniele, q ex libris Caldæorũ, & Aegyptiorum fuerunt eruditi, potest adduci illud notorium de bello Græcorum in Troianos, cuius causa fuit fœmina, & vt exinde dispersus fuerit, profusus cruor Asiæ, & Europæ; & de Medea, quæ filios occidit à Iasone repudiatas, & de Lauinia, cuius causa ortũ fuit bellum inter Aeneam & Turnum; & de morte Dephobi insidiis Helenæ, quem post mortem Paridis duxerat in coniugem; & de Cleopatra, & de his sufficiat, quod Ouid. lib. j. Elegiarum scripsit.

Fœmina syluestres Lapythas, populumque biformem,
Turpiter apposito vertit in arma mero,
Fœmina Troianos iterum noua bella mouere
Impulit, in Regno iuste Latine tuo

Et inter ipsa quoque animalia bruta propter fœminarum sexum bella oriuntur, vt dixi de apro, gallo, & passere, secundum Philos.

Vidi ego pro niuea pugnantes coniuge tauros,
Spectatrix animos ipsa iuuenta dabat.

SVMMARIVM.

1 *Lugendum esse non solum de proprijs peccatis, sed etiam de alienis.*
2 *Bonæ Deæ sacris mares arcebantur, & ab eorum picturis virgines illi dicatæ.*
3 *Virginum Christo dicatarum præconia.*
4 *Quot crimina oriantur ex violatione virginis Deo dicatæ.*
5 *Improperium contra virgines, quæ patiuntur se violare.*
6 *Virginitas seruata ex voto magis meritoria, quàm ea, quæ sine voto.*
7 *Virginitatis laudes.*
8 *Virginum victoria maior, quàm Angelorum.*
9 *Expositio illius loci Ioan. in Apocalyp. & hi sequuntur agnum.*
10 *Virgo debet & corpore, & animo esse virgo.*
11 *Virgines à quibus abstinere debent.*
12 *Oculis etiam fornicamur, & de impudico aspectu, & intuitu.*
13 *Concupiscentia virginibus vitanda.*
14 *Oculus non peccat ex intuitu, sed mens curiosa.*
15 *Intuitus vitiosi exempla.*
16 *Virgo sancta corpore, & spiritu, quomodo intelligatur.*
17 *Ocium perniciosum virginibus, & de ocio plura & damnis ex eo.*
18 *Documentum Beati Hieronymi ad virgines sponsas.*
19 *Virginum Christi pudor, & verecundia.*
20 *De cultu, & vestitu ipsarum.*
21 *Virginum Vestalium, & Ethnicarum laudes, & admiranda quædam.*
22 *De Claudia virgine vestali.*
23 *De Emilia vestali.*
24 *Phebades Apollinis vates futura prædicebant.*
25 *Quare Deus permiserit Gentiles miraculis claruisse.*
26 *Incidens in virginem Vestalem, qui ad mortem duceretur, necare eum non amplius licuisse.*
27 *Cardinali occurrens, quando ad supplicium ducitur, à morte liberatur, impositio pileo super caput damnati ad mortem.*
28 *Exhortatio ad virgines Deo dicatas circa conseruandam earũ virginitatẽ.*
29 *Peccata tanto grauius puniuntur, quanto maior est, qui peccat.*
30 *Virgines deceptæ actu sacerdotum.*

CAPVT

CAPVT NONVM.

Postquam ostendimus, q̃ sint abominabiles nuptiæ Sacerdotum, meritò dirigam calamum ad virgines Christo per solemne votum dicatas.

Deducant oculi mei lachrimas, & perennis fons lachrimarũ exeat ab oculis meis, vt plorem die, & nocte: non. n. de propriis tãtùm, sed & de alienis licet lugere delictis: nam & 1 Moses, & Samuel, & Paulus aliena peccata lugebant. Et Dñs noster dixit, Beati qui lugent, & de Angelis, qui exituri sunt in fine seculi, vt signent seruos Dei, qui lugent de alienis peccatis, scriptũ est per Ezechielem, Ite per Hierusalem, & signate oẽs, q lugent super iniquitates, quę fiunt in medio Hierusalem. Hierusalem. n. vera est Ecclesia Christi, cuius fundamenta sunt in mõtibus sanctis: sed opitulamini mihi vos, quarum calamitatem lachrimor, & lachrimarum mearum sociæ estote, nam res vestra agitur. Virgines alloquor per votum solemne Christo dicatas, cauete ne sitis deteriores virginibus Gẽtilium, quæ ministerio 2 templi Bonæ Deæ inseruiebant, à cuius sacris mares arcebãtur, & ipsas quoq; masculorũ picturas effugiebant, ne fortè muliebris animus inter sacrificandũ ex huiusmodi inspectione, impudicis desiderijs fędaretur, ne dũ masculis quoquo modo se copulare, & nuptiis se alligare, prout audio quibusdam in locis cõtigisse, & obseruari contra tex. in c. omnis, 3. dist. & quæ ibi nota. & quæ infra dicentur, cum tamen & ipsæ à tam immani scelere abstinere deberent, cum immortali iunctæ sint viro, & om 3 nibus nuptiis beatiores. Nam si quæ sponsum in terra acceperit Regem, omnibus se putet fœliciorem: ipsæ autem habent non terrenum spõsum, sed eum, qui in cœlis est; eum, qui super omnem Principatum, & Potestatem, & virtutem & omne nomẽ, quod nominatur, eum, qui super Cherubin sedet, concutientẽ terram, extendentem cœlum, terribilem, & Reuerẽdum Cherubin, in accessum Seraphin, nõ sponsum solum, sed amatorẽ, & amatorem omnium hominum ardentissimũ, & speciosum forma prę filiis hominum, psal. 44. & ideo dixit Esa. 54. lętare sterilis, quæ non paris. Quod si quæ ex Virginibus Deo dicatis nuberet, posset dici de ea, Virgo iniuria affecta est, & velum, quod eam a nuptiis coercebat sublatum, & ab impudentissimis porcis dilaceratum, sancta sanctorum conculcata, honesta, & Reue 4 rentiæ plena prophanata, & omnibus periura. Hoc enim est extremum omnium delictorum, cum ex hoc plura oriantur crimina, vt per gl. in c. virginibus, 27. q. 1. sacrilegium, quia persona sacra per violationem læsa reperitur, & priuilegium virginitatis amittit, quod non etiam per ipsum Deum restitui potest, vt per Hieronymum ad Eustachiũ, & per Augustinũ, & Amos v. Virgo Israel cecidit, & non adijciet vltra, vt resurgat, & text. in lib. 1. C. de rap. virg. Item incęstum, cum sit nobis coniuncta in Christo, & sponsam Dei violat, qui est pater noster, & adulterium, cum sit sponsa Christi, & horrendum scelus est uirgini id auferre, quod Deus restituere non potest. Dicitur enim in c. si Paulus. 32. q. v. cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam: valet enim liberare de pœna, sed non valet coronare corruptam, quia non congruit diuinæ potentiæ suæ, vt corruptas aureola coronet, nam licèt corona illi duplicetur ad meritum, quæ fuerit etiam violenter corrupta, non tamen habebit laureolam Virginum, vt no. in sum. 32. q. 5. & Paulus. 2. Cori. 4. habemus Thesaurum istũ in vasis fictilibus, quod si vas frangatur, irrecuperabiliter ammittitur Thesaurus, Archi. Floren. in sum. par. 2. ti. 5. c. 8. §. quantum ad primum, & in violẽter corrupta ita dicit Augusti. quòd non præcedente libidine, violenter patitur corpus, vexatio potius dicenda est, quàm corruptio, ibi ergo seruari pudicitia potest, vbi nulla, nisi voluntaria potest esse corruptio, in mentis scilicet integritate, vbi in æternum seruari potest pudicitia. & licèt virginitas carnis reparari non possit, tamen virginitas, vel corruptio mentis per pœnitentiam reparatur, & ad plenum restituitur. & ideo si mens finaliter remanet incorrupta, habebit laureolam, & tales de corporis incorruptione gaudebunt. Veh ipsa, si qua est, quæ ad tantã vocata est dignitatem per benignitatem, & misericordiã Dei, & ipsam neglexerit: veh illa, quia Christus ad thalamos eã tra 5 xit cœlestes, & spirituales, & se ipsam ab hac gloria seiũxit, & inducta est in ignem Diaboli, & ad incurabilia supplicia, vbi planctus & stridor dẽtiũ, vbi nullus, qui consolaturus est, quivè manũ porrecturus, sed tenebræ omnia, & perplexitas, & turbatio, & mala, neq; consolationẽ, neq; finẽ habentia, quia hæc prætulit Cęlo terrã, & excidit è cęlo, quę nõ sicut Lucifer, neq; sicut manè oriẽs, sed ipsis solis fulgoribus plus radiare potuisset: nec excusatur, quod melius sit nubere, quàm vri, quia hoc dictũ ad non pollicitam, sed ad nondum velatam pertinet, secundũ Hieronymum. cæterum, quæ Christo se spopondit, & sanctum velamen accepit, iam nupsit: nam immortali iuncta est viro, de quibus habetur in d. c. virginibus, & c. si quis sacro, & per to. 27. q. 5. & c. Perstent igitur constantes in tam sublimi virginitatis gradu, custodiant fructus horti sui conclusi, nec turbent aquam fontis earum signati, & seruent statum, in quo ipsas in mũdum ædidit, & à Deo creatæ sunt, nam magis meritoria est virginitas 6 seruata ex voto, quàm sine voto, secundum Doct. in c. licet de voto, & Theologos in 4. dist. 38. vt possit Dominus erga ipsas dicere, Veni sponsa mea, veni speciosa mea, veni columba mea, accipe coronam quam tibi præparaui, & alia, quæ continẽtur in Canticis Canticorum, quę omnia continẽt sacramenta vir 7 ginitatis, vt probat Hieronymus ad Iouini. lib. 1. c. 17. & considerent earum excellentem statum, & quòd omnes status mulierum excedit virginitas, quæ inter metalla auro æquiparatur, & est summa gemma, Thesaurus preciosus margaritis refertus, & est sicut lux solis respectu status vidualis, & coniugalis, & dicit Bernardus, quòd sola virginalis castitas est, quæ in hoc mortalitatis, & gloriæ repræsentat. Nam quod sancti habebunt in cęlo, scilicet integritatem, & munditiam corporis & animæ: hoc iã virgines obtinent ex gratia, in terra. Nam in Regno cœlorum, neq; nubent, Math. 2. Mar. 12. Lucæ 20. & per terram, quæ facit fructum centesimum, figuratur virginitas, & Ambrosi. in lib. de viduis, dicit, Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis assimilantur, Maior tamẽ 8 est victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli. n. sine carne viuunt, virgines autem in carne triumphant, & in carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cœlestis, & in carne cœlestem gloriam acquirere, maioris est meriti, quàm habere, & sicut Christus in cœlis Angelos habet, & habuit, antequàm ingressus est mundum: ita in mundo habet virgines, sicut Ange 9 los; & qui Angelos transcendunt, Nam, vt dicit Ioan. hi sequuntur agnum, quocunque ierit, quod interpretatur Hieronymus nullum eis locum in cœlesti aula claudendum, & cuncta eis diuinarum mansionum habitacula reseranda, & Augusti. de hoc ita dicit, quo ire putamus hunc agnum? quo nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, loquens virginibus, quo putamus eũ ire? in quos saltus & prata, ubi credo sunt gramina, gaudia, non seculi huius gaudia vana, insaniæ mendaces, nec gaudia, qualia in ipso Regno Dei, cæteris non virginibus erunt, sed à cęterorum gaudiorum omnium sorte distincta, gaudium virginum Christi, de Christo, in Christo, post Christũ, propter Christum, gaudia propria virginum Christi non sunt eadem non virginum, quamuis Christi, nam sunt aliis alia, sed nullis talia, & si res ipsas comparemus, nullo modo dubitandum est, secundum Augusti. meliorem esse castitatem continentiæ, quàm castitatem nuptialem, cum tamen vtrunq; sit bonum, & homines cum comparamus, ille est melior, qui bonum amplius, quàm alius habet. porrò qui amplius eiusdem generis habet, & id, quod minus est habet: qui autem tantummodo, ꝙ minus est habet, id quod amplius est, vtiq; non habet. Et caueant quæso, ne sint ex virgini 10 bus fatuis, de quibus Matth. 25. quæ licèt nõ sint nuptæ, habent tamen voluntatem nubendi. etenim non sufficit corpore esse virgines, sed animo nuptas, quia corpus opere sordidatur, animus autem voluntate, & corpus fornicatur, quando cum viro coniungitur: anima autem, quando diaboli voluntatibus sociatur, quæ hæc non seruat, fatua est ipsa virgo, & corpore virgo est, animo autem fornicaria. quæ procedunt, quando cum concupiscentia, quæ passionis est, concurrit etiam voluntas, quod est arbitrij: sed si concupiscentiæ voluntas non consentit, concupiscentia sola non damnat; immò gloriosiorẽ facit virginitatis coronam, si cum ea non concurrat volũtas. Ad quæ Matth. 5. ego autem dico vobis, ait Dominus, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. vides vt impudicum coercet aspectum? Nam quis curiosius intuendo venusta corpora, tali spectaculo, & animam inficit, qui. n. studet elegantes facies inspicere, ipse fornacẽ sibi istius passionis accendit & captiuam facit animam, & licentia aspectus in peccatum inducit, & qui in se flammam cupiditatis ac 11 cenderit, etiam absente muliere, quã iugiter apud semetipsum turpium rerum simulachra depingit. non debent igitur oculis fornicari, ne animo fornicentur: lucerna enim corporis tui est oculus tuus, si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit: quòd si fuerit oculus tuus nequam, totũm corpus tuum tenebrosum erit. si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt ipsę tenebræ quantæ sunt? Hic discernitur, quanta inferat 12 nox menti a corporalibus. Nam quod corpori oculus hoc intellectus est animæ, coercendus ideo est à sacris virginibus aspectus impudicus, si quidem post huiusmodi aspectum multo iã difficilius certamen efficitur, cum & viderit aliquis, & tamen eo, quem viderit, non fruatur: nec tantam de contemplatione ipsa capimus voluptatem, quantum patimur de augmento, ipsius cupiditatis dolorem, fortiorem contra nos facientes hostẽ, & ampliorem locum Diabolo pręparantes, non spectent sacræ virgines temporariam illam, quæ ex aspectu proficiscitur, voluptatem, sed damnum, quod nascitur ex concupiscentia. Nam illa inflicto vulnere plerunq; celeriter auolat, at vulnus non auolat, sed plerunq; manet, & interficit. & quemadmodum cerua confixa iaculo in uitali corporis parte, etiam si venatorum manus effugiat, nihil indè fert lucri: sic & anima accepto concupiscentiæ iaculo, è lasciuo, curiosoq; aspectu etiam si cum iaculo permittatur abire, tamen ipsa per se corrumpitur, & perit, vbiq;

videns

videns hostem, & insequentem habens, & sic oculus totum corpus gubernat, & regit, & est omnium membrorum præstantissimum, & quod sol mūdo, hoc oculus corpori, extincto sole, omnia perduntur, & perturbantur, ita amissis oculis pedes inutiles sunt, & manus, & animus: corrumpitur enim cognitio, his Deū cognouimus, inuisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ sunt intellecta, conspiciuntur, & ideo non corporis lucerna tantum oculus est, sed animæ potius. Quare, vt in Regio quodam loco in altiore corporis parte, sedē fortius est, cæteris præfertur sensibus, vt ait Chrysostomus, nec oculis, aut pulchritudini ea sunt imputanda, vt sint causa peccati nō. n. peccat oculus, sed mens curiosa, & lasciua per oculos. Nam nobis interdum ad alia, mente conuersis, oculi ante se posita nō cernunt, & pulchritudo est diuinę sapientiæ opus: opus aūt Dei nunquam potest esse causa peccati nec ipsum videre peccatum. Nam & hoc naturæ est, sed male videre, nam hoc est deprauatæ voluntatis, & concupiscere nephas est, quod fieri, crimen est, vnde & beatus Petrus præcipit, animas vestras sanctificate, ꝙ si nullam animæ constuprationē nosset, nec castigari ipsam desiderasset, & animæ decorem. In illis Dñs desiderat. Inde Prouer. j. dr̄, ne cognoscas pulchritudinem alienam, non dixit ne videas. id enim nonnunquā fit vltro, sed ne cognoscas, inquit, illud tollens, ne studio animaduertamus, ne curiosè intueamur, ne vitiosè contemplationi immoremur, quæ ab animo corrupto, & concupiscentia proficiscitur. ex hoc quippè velut ignis, amor excitat̄, qui dum in nobis æstuat, simulatq; per oculorum intuitum, elegantem attigerit formam, protinus exurit animū, eo modo curiosè, & uitiosè contēplata est Eua lignum vetitū & viderunt eo modo filij Dei filias hominum esse formosas. Gen. 6. & diluuio perierunt, & Dauid Bersaben nudam, 2. Reg. xj. & plura de his omittuntur. Sint igitur sacræ virgines sanctæ corpore, & spiritu, vt monet Apostolus, non dixit Apostolus, vt sit sancta mēbro, aut corpore tantum, sed sancta corpore, & spiritu: membrum enim vna pars corporis est, corpus verò omniū cōpago est membrorū, & sic omnibus membris eam sanctificari debere testatur, alias non esset sanctificatio omniū mēbrorū, quod latius declarat Hieronymus Epistola ad virgines Deo dicatas. & dum dixit Aposto. 1. Timot. 5. volo iuniores nubere, loquit̄ de viduis incontinentibus, velatis autem nubere volētibus, dānationē promittit Apostolus, quia sponsionem Deo factā violarunt, ideo mandabat Timotheo, vt adolescentiores viduas ob illarum incontinentiam ad profitendam castitatem deuitaret, sed viduas ad minus sexaginta annorum eligere. & Hierony. lib. 1. contra Iouinia. dicit, Virgines quæ post consecrationē nupserint, non tantum adulteratæ sunt, quàm incestæ, & contra illas inuehit Cypria. lib. j. epist. 2. & Tertullia. in lib. de velan. virginibus. vt ex præcedentibus colligi potest facillimè, & felix sterilis, & incoinquinata, quæ nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum, Sapien. 3. & quod supra dictum est de sensu visus, vt abstineant à curiosis, & impudicis aspectibus cum ex ocio procedant, ideo dicendū est de ocio: oīum enim cogitationum, & tentationum malarum incentiuū est ocium, immo ociositas est cōtra naturā, & ociosus est brutis indignior animalibus, cum nullū ens naturaliter sit ociosum, secūdum Philos. lib. xj. & Gen. 2. Tulit ergo Dominus hominem, & posuit eum in Paradisum voluptatis, vt operaretur, & custodiret illū, voluit, vt operaretur, ne immodica prosperitate homo insolesceret, oēm. n. malitiam docuit ociū, & corpus eius qui ociosus est, enerue, & ineptum est, deinde & sensus corporis non sunt sinceri, ac sani, sed molles, & lāguidi, vbi autem illi nō sunt, neq; sanitatis voluptas apparet, quæ nauis vtilis ea ne, quæ nauigat, an quæ in littore manet? quæ aqua, ea ne, quæ fluit, vel quæ stat? certè nisi habeat suum fluxum, vt paludes & stagna, fit marcida, & aerem ipsum corrumpit; & ferrum, quo nemo vtitur, rubigine conteritur. sic contingit animę dum est ociosa: rubigo enim quædam apprehendit illam, & cōsumit splēdorem, ac alia omnia, quæ deterguntur lima, seu cote orationū, & lectione diuinarum scripturarum; &, vt ait Chrisostomus, oritur Sol, & claros vbiq; deffundit radios, excitat singulos ad opera. Agricola accepto ligone egreditur; faber ferrarius suos folles apprehendit, & singuli opifices, quod sibi congruit, & inuenies vnūquēq; sua instrumenta in manus sumere, mulier fusum, vel cōtexta, quod possunt etiā moniales, & sibi appropriare lucrum suorum laborum, & cū eis viuere, vt faciūt Senis, secundum Panormi. in c. cum Martinus, de cōstitu. in fi. & discant, vt dicit Hieronymus, Epistola 89. lanā facere, tenere colū, rotare fusum, & facere filū; & ipsius quoq; animæ natura est, vt semper moueatur, & quiescere nequeat; & corporis mēbra, nisi vnumquodq;, quod suum est, operetur, in extremū incidit morbum, & omnium vitiorum quasi magistra quædam, atq; origo est ociositas. semper ergo aliquid faciant sacræ virgines, vt diabolus semp inueniat ipsas occupatas, & Angelus Domini inuenit Mariam non ociosam, & capiant vlterius consilium Hieronymi Beatissimi ad Eustoch. dicētis, si quid itaq; in me potest esse consilij, si experto creditur, hoc primū moneo, hoc obtector, vt spōsa Christi vinū fugiat ꝓ veneno. hęc aduersus adolescentiam prima arma sunt dęmonum, non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio, facile aliis caremus vitiis, hic hostis nobis inclusus est, quocunq; pergimus, nobiscū portamus inimicum, vinum, & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleum flāmæ adiiciamus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Ipsas quoq; sacras virgines maximè decet verecundia, iuxta illud Ecclesiasti. 7. Gratia autem verecundiæ illius super aurū, & c. 26. Gratia super gratiā mulier sancta, & pudorata. & j. Tim. 2. Iubet Apostolus mulierem cum verecundia ornari, & inde plures scriptores tam Catholici, q̄ Ethnici appellarunt verecundiam virginalem, & pudorem virgineum, & virgineus rubor, vt id epitheton maximè conueniat virginibus, & puellis, sic de impudentia meretricum, & ideo modestiæ habitus ipsis maximè conuenit, vt molli vestiendi cultu nō vtātur, cū verecundia, & pudicitia se cōponāt, nō in tortis crinibus, aut auro, & margaritis, & ꝓciosis vestibus, sed vt decet promittentes castitatem per bonam cōuersationē, & 1. Pet. 3. nō sit exterior ornamēti, aut auri, aut vestis cultus, sed cultus, cordis, & nō sint virgines tātū, sed tales, vt intelligi debeāt se virgines, & credi, vt cū videantur, sit dubiū, an sint uirgines, nec bonum corporis cultus infamet. Neq; enim fas est uirginem ad speciē suæ formæ comi, aut de carne, & pulchritudine eius gloriari, cum nulla sit illis magis, quàm aduersus carnem colluctatio, & uincēdi, aut domādi corporis obstinata certatio. qui enim sunt Christi, carnem suā crucifixerunt cum uitijs & cōcupiscentiis, secundum Apost. nec quæ carnis cōcupiscentiis renuntiauit, in iisdē inueniatur, & aliud se esse iactet, & aliud affectet, ornamētorū, ac uestiū insignia, & fucorū lenocinia nō nisi ꝓstitutis, & impudicis fęminis ꝯueniūt; fugiāt Deo dicatæ virgines, habitus impudicarum, lupanarium insignia, ornamenta meretricum, Christum induant, & quę in Christo manent, & debent quō ille ambulauit, & ipsæ ambulare, quid fictis figmentis, & adulterinis coloribus opus est uirginibus, manu Dei formatis, quid opus in quod Deus manum intulit reformare, & transfigurare contendunt? scientes, quod opus Dei est omne, quod nascitur, & diaboli quodcunq; alteratur, videant quid circa hoc dixit beatissimus Cyprianus martyr, si quis pingendi artifex vultum alicuius, & speciem, & corporis qualitatē ęmulo colore signasset, & signato iam, cōsummatoq; simulacro manus alius afferet, vt iam formata, iam picta, quasi peritior reformaret, grauis prioris artificis iniuria, & iusta indignatio uideretur. tute existimes impunè latura, tam improbæ temeritatis audaciam? Dei artificis offēnsam? quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est diuini operis, præuaricatio est veritatis. dicant quæso, quō sanctitas in ea reperiretur, quę iactat uerba fracta, & lasciua, & ubi cantiones meretriciæ, ubi uoces ad libidinem incitantes? vbi stibio picta supercilia, tinctæ coloribus genæ, vbi totius corporis habitus fucorum impostura plenus est? de quarū habitu & uestimentis in gl. 1. clem. attendentes, in nu. sericis. de sta. mona. & in c. sanctimonialis. 33. dist. & in c. vidua. 20. q. j. Abb. in c. vxoratus, de conuer. coniuga. His & aliis virtutibus dotatæ, non permittāt se vinci à priscis virginibus Ethnicis animi fortitudine, & q̄ Christianæ pudicitiæ despiciunt fidē, discāt ab Ethnicis castitatē, ut apud Romanos fertur de Bona Dea castissima, & adeo uirginitate decorata, ut nūquàm fuerit egressa domo, neq; dum uixit, ullum uirum viderit, & ab eius sacris arcebantur mares, & masculorum picturæ, ne fortè muliebris animus inter sacrificandum ex huiusmodi inspectione impudicis desideriis fœdaretur, ut prędixi, & de Claudia Virgine Vestali, quæ fertur cingulo duxisse nauem quam multa millia hominum trahere nequiuerant, & Mineruam, & Dianam, Virgines, Deas finxerunt, propter earum continentiam, Vnde Ouidius in 3. Metamorphoseos.

Hic Dea siluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.

Et infra statim, dum describit eiusdem Dianæ uerecundiam quam paulo supra diximus Virginibus conuenire, subdit.

Qui color infectis aduersi Solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ auroræ,
Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ
Quæ quanquàm comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen astitit, oraque retro
Flexit.

Et de Cassandra, & Chrise Vatibus Apollinis, & Iunonis, & de illis quinquaginta Virginibus Lacedęmoniorum, & de Emilia Virgine Vestali, quæ, vt scribit Dionysius Alicarnasseus, deficiente aliquando negligentia quadam igne, custode tūc eius Aemilia, aliaque Virgine nuper electarum, & tunc discētium, tradente, cuius curam, perturbationem fuisse tota in vrbe, multam & inquisitionem per Pontifices, ne pollutio aliqua circa ignem sacerdotibus extitisset, tunc autem Aemiliam ferunt insontem quidem, sed dubitandum ex huiusmodi casu pontificibus, Sacerdotibus, & alijs Virginibus manus super aram tendentem, ita dixisse, Vesta Vrbis Romanæ custos, si quidem piè,

& iustè tibi sacra perfici annis paulo minus triginta, & animū purum habens, & corpus castum demonstra mihi, sisque auxilio, neque paruipendas sacerdotem tuam morte mori miserrima; si vero impium aliquod gestum est a me, meo ipsius supplicio Vrbis pollutione expia, hæc dicentem, & scindentem à carbasa veste, qua tunc amicta erat, festiua, post preces factas iecisse eam super aram dicunt, & ex frigido multo ante, nullamque scintillam seruante, cinere, flammam emicuisse multam per carbasum, ita vt nec Ciuitati, lustratione, nec nouo opus esset ignem autem in templis ideo seruari solere, vt diuinæ naturæ quasi simbolū esset, immò capitale fuisse, si illū extingui ꝑmitterē, tāquā diuinitas ex eo loco pelleretur, ac veluti extinguere tur, adeo vt plures ignem pro Deo coluerint, vt apud Persas, Caldeos, & Medos, de quo dixi in tracta. meo de Iudæis, par. iij. cap. j. num. xxj. cum seq. Omittam Phæbades Apollinis Vates, & Virgines, quæ futura prædicebant; & Sibillas, quæ omnes fuere Gentilicij ordinis, ob quarum continentiam, & Virginitatem apparet eas miraculis claruisse, de quibus à Deo permissis videndum est, quæ tradit Augusti. de Ciuitate Dei, lib. x. capitu. xvj. & lib. xviij. capitu. xvij. & lib. xxi. capitu. vj. vbi inter cætera annotauit Deorum Penatum Troianorum migrationem de loco ad locum, incisionis cotis nouacula à Tarquinio Epidaurij Serpentis, societatem cum Aesculapio, qui Romam contendebat, & virginis Vestalis factum, quæ in cribro aquam ferebat, quæ faciebant Dęmones, vt Diuinitatis opinione comparata à gentibus adorarentur, vt ipse Augustin. de Ciuit. Dei, lib. ij. capitu. xxiiij. & lib. iiij. c. xxix. & lib. xviij. ca. xix. Et cur hæc Deus permitteret, vide eundem lib. ii. cap. xxij. & alijs locis citatis, & Magistrum sentent. libr. ij. distinct. viij. vbi rationem assignat, & tanti existimabantur Vestales apud Romanos, vt apud Plutarchūm in Numa Pompilio legitur, cum honorem inter cæteros virginibus Vestalibus fuisse concessum, quòd si casu in aliquem incidissent, qui ad lethum ducentur, necari eum non licuisse; necesse tamen erat Virginem deierare non vltro, & consulta opera, sed casu obuiam se factam. Quod hodie concessum est Cardinalibus: nam si Cardinalis obuiauerit ei, qui ad mortem ducitur, pœna est ei remittenda ex quadam prerogatiua, quàm ex consuetudine habent Cardinales, vt dicit Bal. in l. addictos, in fi. C. de appella. & ibi etiam Salv. & Paul. de Castro. quod ita dicit procedere, tum demum, si Cardinalis imponeret pileum suum super caput rei, dicitque ita seruari de facto, & idem Pau. in l. addictos. C. de Episco. audi. in fi. vbi nil dicit de pilei impositione. Hoc idem dicit Cepol. caute ij. Barbati. in tracta. de præstantia Cardi. quæstio. ix. j. par. per totam quæstionem, vbi latè de hoc per viam disputationis. Ias. in § pęnales. Insti. de actio. Hyppoli. sing. 273. notissimum est, colum. iij. Anto. Cors. in suis singu. in versicu. Cardinalis. vbi videtur tenere huiusmodi priuilegium non valere. Quæ quidem omnia minima sunt, & irrisibilia, & incomparabilia, si respiciantur tot milia virginum Christo verò Deo, & Dei filio consecratarum, & quæ infinitis miraculis claruere, & hodie clarent, quæ longum esset referre, vt toto orbi innotescit, quæ quasi quædam sacerdotes Deum vniuersi colentes supremamque philosophiam amplexæ, atq; amore Christi earum spōsi sapientia captæ, se ipsas in holocaustum obtulerunt, vti Christi imitatrices, qui se ipsum pro nobis obtulit in hostiam Deo Patri. Custodiāt igitur virgines beatissimæ, & sępibus castitatis occludant hortum virginitatis, quam Christo obtulerunt, & sicut Vestales virgines custodiebāt ignē materialem in ara Vestæ earum vanæ, & falsæ Deæ consecrata, multò magis custodire tenēntur & ipsæ spirituale ignem amoris erga sponsum earum in cordibus suis, imo ardeant toto igne illo, de quo scriptum est, Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi, vt ardeat, qui calefecit Apostolos, & omnia reliquerunt, & secuti sunt Christum, calefecit martyres, & sanguinem fuderunt, calefecit virgines, & de eis ita diuus Ignatius ad Philadelphienses virgines, solum Christum præoculis habete, & eius patrē in animabus vestris illuminatę à spiritu sancto, quę igne amoris, ignem fœtoris extinxerunt, vt sponso suo coniungerentis. magnus quidem est pudicitiæ labor, sed maius prēmiū; temporalis custodia, sed remuneratio æterna, & hoc faciāt amore Christi sponsi sui accensæ, vt consequantur gaudia sponsaliorum sempiterna, quæ eisdem promittit sponsus, sint maturitate, & verecundia pudoris, & honestatis modestia ornatæ, & in humano corpore, cæleste aliquid refulgeat, vt & in eis habitet Deus, diligant sponsum suum immortalem ex toto corde suo, & ea dilectione, vt nihil sit in mundo, quod amplius āmēt, quam Deum, non autem timore pœnæ, quæ acerbissima est, tam in hoc seculo, quam in futuro, quia timere, seruorum est: diligere autem filiorum; & timor est sub necessitate, dilectio in libertate, dicente Ioanne j. Ioan. iiij. perfecta dilectio foras mittit timorem, & donec homo timet Deum. non eum diligit: cū autem diligere cæperit, iam non eum tantummodo timet, sed etiam amplius diligit, & inchoatio culturæ Dei habet timorem, perfectio autem dilectionem, & solon sapientissimus putauit rem publicam duobus contineri, videlicet præmio, & pęna, vt homines boni ad virtutes incitentur, cum gloria maximè homines ad virtutem concitet. illinc, s. per pœnam, mali à flagitijs arcentur, & iuxta illud Horatij.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ,
Oderunt peccare boni virtutis amore.

Nec tantum timeant Gehēnam, quàm quod Deū offendūt, quæ etiam maxima pœna est, ipsum, vt diligere oportet, diligentibus, & peccantes se ipsos punient & enim exacerbare delictum, est insuaue, & animi anxietas maxima, sciāt, se esse templū Domini, habitaculum spiritus sancti, & tanquam columbæ in Ecclesia Dei, de quibus scriptum est, Pennæ columbæ deargentatę, & posteriora dorsi eius in specie auri, nō dent canibus sanctum, nec margaritas ante porcos, nec fiant de sponsa Christi scortum execrabile, & de templo Domini fanum, immūdiciæ, de habitaculo spiritus sancti tugurium diaboli, nec conuertant earum Angeli cum statum in corruptionem Sathanæ. Meminerint, cui spoponderint virginitatem in die consecrationis, & sacri velaminis, præsentibus non populo tantum, sed coram Angelicis exercitibus cœli, & qd̄ fidem, quam sub tantis testibus pollicitę sunt, seruare oporteat, & sic non sæculi, sed Christi virgines, censeantur, quæ si nepharijs nuptijs se iunxerint, sciant se in Deum peccaturas, nec inueniēt propitiatorem apud eum, sicut si homo peccat in hominem, virgo Israel cecidit, & nō est, qui suscitet eam, eritq; acerbus fructus amarior felle, crudelior gladio, dicentq; veh diei illi in quo me felicem genuit vterus, & lux edidit crudelis: oportuerat me potius fuisse non natam quam fieri fabula in gentibus, Senatoris filia, quæ corpore quæstum fecerit libertino nubens etiam honor ei non seruatur, quæ se in tantum fœdus deduxerit l. senatoris, & l. sēper. ff. de ritu nupti. & bonus tex. in l. si qua illustris. C. ad Orphicia. cum ibi not. Hęc sufficiant virginibus Deo dicatis, ne per vlteriores commonitiones videar potius eis iniuriam inferre quā emendationem. sciunt enim ex se sponsum suum esse zelantē, & criminosiorem esse adulteram Christi, quàm mariti: quod quàm sit abominabile prostituere membra Christi & mutare templum spiritus sancti in lupanar, in quod quidem scelus, scelerum omnium scelestissimum incidunt & hi, si qui sint, qui se funesto matrimonio collocent cum iisdem virginibus, quæ se immortali sponso nupserunt, sponsam sibi dicatam corrumpētes, in ipsius domini iniuriam, quorum fœdera appellantur incesta, & sacrilega contagione se misceri, & nuptiæ detestabiles, cap. si quis, & alibi sæpissime, xxvij. q. j. committitur enim in illis adulterium, incestus, & sacrilegium, vt dictum est; & cum sint plura delicta simul cōiūcta, vnius pœna augetur propter aliud. l. vim passam. ff. de adulte. & non excusantur, quòd sub colore actus matrimonij hoc fiat, cum sciant ius, & factū l. si adulteriū. cum incestu, in prin. ff. eo. & ibi per Bar. & tanto magis puniri debent, si hoc committerent constituti in sacris, cum maiori pęna sint digni, cum plurimum honoris ipsis præstetur propter status sacerdotalis excellentiam, delinquentes in contumeliā, & derogationem officij, & dignitatis l. præsbiteri. C. de epis. & cleri. l. quædam. ff. de pœnis. Dy. & Cy. in l. iij. §. nemo. C. de sum. Trin. & iuxta illud, Tanto conspectius in se crimen habet, quāto maior qui peccat, habetur. & qualitate personæ augetur crimen xl. distin. c. homini. de pœni. distin. j. § autem facta, & no. in c. quæsitum, de pœn. & remissi. & in c. cum non ab homine, de senten. excommunicati. Hoc dico de sacerdotibus, † quia & olim penes Gētiles sub colore honoris idolorum procurabāt, vt se mulieres illis prostituerent, vt refert Lyra super verbo, ædiculas, iiij. Regu. xxxiij. ob quod Isaias Rex ibi ædiculas destruxit effæminatorum, quæ erant in domo Domini. & idem ira Leuiti. xix. circa fi. dicit, quod solebant sacerdotes idolorum abuti volentes aliqua puella, fingere quod Deus, qui colebatur in tēplo, illa vti volebat, & parentes, qui credebant Deo sacrificium facere mittebāt eam de nocte ad fanū, vbi sacerdotes ea abutebantur in tenebris, & credebat se à dijs cognitam, & Osni, & Phinees filij Heli, summi sacerdotis dormiebant cum mulieribus, quę obseruabant ad ostium tabernaculi, qui ambo vno die mortui sunt: & scribit Iosephus lib. xx. antiquita. de Paulina nobili Romana per sacerdotes Deę Isidis decepta, qui in fano Isidis quendā iuuenē eius amore accensum loco mercurij numinis de nocte ad suum concubitum mediante pecunia eis, data admiserunt, propter quod Tyberius tunc Imperator fanum dirui fecit, & sacerdotes cruci affigi, adeo grauius puniuntur quādo delinquentes sunt digniores, sicut patet in prędictis Gentilium exemplis.

Et audiant quęso formam anathematis, quod profertur in consecratione, seu benedictione virginum, cum velantur, & contremiscant earum stupratores.

AVthoritate Omnipotentis Dei & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, firmiter sub intimatione anathematis inhibemus, ne quis præsentes virgines, seu sanctimoniales à diuino seruitio, cui sub

sub vexillo castitatis subiectæ sunt abducat. Nullus earum bona surripiat, sed ea cum quiete possideant. si quis autem hoc attemptare præsumpserit, maledictus sit in domo, & extra domū; maledictus in Ciuitate, & agro; maledictus vigilādo & dormiē do; maledictus manducando, & bibendo; maledictus ambulando, & sedendo; maledicta sit caro eius, & ossa, & à planta pedis vsque ad verticem nō habeat sanitatem, veniat super illum maledictio hominis, quam per Moisen in lege filijs iniquitatis Dominus promisit; Deleatur nomen eius de libro viuentium, & cū iustis non scribatur; fiat pars, & hæreditas eius cum Cain fratricida, cum Datan, & Abiron, cum Saphira, & Anania, cum Simone Mago, & Iuda proditore, & cum eis, qui dixerunt Deo, recede à nobis, semitam viarum tuarum nolumus, Pereat in die Iudicis, deuoret eum ignis perpetuus cum Diabolo, & Angelis suis, nisi resipuerit, & ad emendationem venerit, Fiat, Fiat.

Exhibeant ergo virgines sacræ se tales, quales olim fuisse testatur Eusebius, dicens, Sed fœminarum quoque tot millia per orbem, vt quàm multæ sint, non videatur esse dicendum, quæ quasi quædam sacerdotes Deum vniuersi colentes, supremamque philosophiam amplexæ, atque amore cœlestis sapientiæ captæ, prolis quidē, ac liberorum, vtpotè qui ad corpus pertinent, nullam habent rationem, animam vero omni diligentia curantes, totas seipsas, ipso corpore, atque animoq́, Regi omnium vniuersique Deo dedicarunt, vt sic integra, perpetuaque castitate, & virginitate fruatur.

Et de virginitatis prærogatiuis habetur in gl. in verbo, priuilegio. in c. cum matrimonij, & ibi per Doc. de proba. maximè Fel. & Roma. consi. d. 14. col. pe. Luc. de Pen. in l. fi. C. de priui. schola. li. 12. Archiepi. Floren. in 3. par. sum. ti. 2. c. j. §. 8. Bart. de Cassane. in catalogo, par. 2. consideratione 11. & par. 3. considera. 39.

Dicamus modò & aliquid de viduis, licèt paria nō sint inter se virginis, ac viduæ delicta: viduis enim impunè est, & nugari, & conuitijs inter se depugnare, & adulari, & fronte perfricta esse, & nusquam non apparere, & in foro frequentes esse. At virgo ad maiora se accinxit certamina, vtpotè quæ cœlestis illius philosophiæ æmulatrix, profitetur se angelicam vitam in terris referre, cui item propositum est, illa eadem præstare, quæ cœlestes illæ, atque incorporeæ virtutes præstant, quam ipsam non conuenit, neque frequentes, ac superuacaneas inambulationes agere, neque verba temerè, atque inconsultè effutire, conuitij verò, atque adulationis, ne nomen quidem agnoscere, propterea tutissima custodia, ac maiori præsidio indiget, nam sanctimoniæ aduersarius assiduè astat, ijsque in primis insidiatur, deuorare paratus, sicubi virgo aliqua cadat, labaturq́;. Ad ipsas ergo viduas calamum dirigamus.

SVMMARIVM.

1. *Viduarum status non procul distare à virginali.*
2. *Viduæ gaudent priuilegio concesso virginibus.*
3. *Honestas magis expedit Reipub. quàm multitudo populi procedens ex corruptis moribus.*
4. *Viduæ nubendo merorem inferunt primæ soboli, & anima viri defuncti contristatur.*
5. *Legato facto vxori, si castè & honestè vixerit, nubendo amittit legatum, et quid sit castè viuere.*
6. *Vidua nubens infra tempus luctus, in quo mulctetur, & quid si post.*
7. *Viduę in viduitate permanentes commendantur, & de laudibus viduitatis.*
8. *Viduitas consideratur etiam in auibus quibusdam.*
9. *Iudith, commendatio.*
10. *Pudor quid sit, & impudentia.*
11. *Meretrices quare impudentes.*
12. *Viduæ qualitates, secundum Apostolum.*
13. *Viduis licet secundo nubere permittatur, laudabilius agunt, si se abstinent, tam lege diuina, quàm humana.*
14. *Nuptiæ secundæ non benedicuntur.*
15. *Matrimonij fauor datus à legibus, intelligitur de primo matrimonio, & de virgine, & non vidua.*
16. *Masculum, & fœminam fecit eos, Gen. 1. eius loci declaratio.*
17. *Bigamus cur non promoueatur ad ordines sacros.*
18. *Legatum factum viduæ sub conditione, si non nupserit, valet, non sic virgini.*
19. *Vir legans vxori lectū, non intelligitur legasse ei viduæ culcitram de serico.*
20. *Viduam matrem non tenetur filius dotare transeuntē ad secundas nuptias.*

CAP. X.

POstquàm dictum est de virginibus, non immeritò dicēdum putaui de viduis, nam & ipsæ quandoque promittunt continentiam. c. viduas. cum multis sequentibus, 27. q. j. & potest vidua fieri monialis, sed non consecratur vt virgo, de quo in c. vidua, & ibi per Doc. de regulari. & c. deuoti. 20. q. j. & 1 viduarum status non procul distat à virginib. vt in Auct. de non eligen. secundo nuben. §. optimum, & vsque adeo, q̄ si priuilegium detur alicui & suis descendentibus tam masculis, quàm fœminis, sicut filiæ virgines tali gaudent priuile- 2 gio, ita gaudebunt filiæ viduæ, vt per Bar. in l. quoties, quem sequuntur ibi alij. C. de priuile. schola. lib. 12. & per Iaso. in l. j. in fi. ff. de consti. Prin. & in l. cum quædam puella, col. 2. post Roma. ff. de iurisd. omn. iudi.

Quibus (sicut dixi de virginibus) suaderi potest, vt vidualiter, & in eo continentiæ statu perseuerent, vt liberius Deo inseruire possint, & sollicitæ sint eorum, quæ sunt Domini, & reiteratio nuptiarum est quodammodo contra honestatem, & magis 3 expedit Reipub. honestatem seruare, quàm multiplicatio populi procedens ex corruptis moribus, vt per Soci. in l. hæc con- 4 ditio, col. 2. ff. de condi. & demon. & ex secundis nuptijs contristatur anima mariti defuncti, & prima soboles. §. nos igitur volentes, & §. soluto, in Aut. de nupti. & in §. j. ver. prospeximus, in Aut. de non eligen. 2. nuben. & iuxta illud, Nec seruata fides cineri promissa Sicheo. Ang. in §. actionum. col. 26. in fi. Insti. de actio. & quando se denuò maritat, dicitur quædam species impudicitiæ, secundum Bald. in l. his solis, C. de reuoca. dona. & ob 5 id secundæ nuptiæ non benedicuntur. c. i. c. vir autem, extra de secun. nup. ad id facit, quòd quando per maritū factum est vxori legatum, donec casta, & honesta vixerit, si secūdo nubat, amittit legatum, quia secundo nubendo, non dicitur castè & honestè viuere. Angel. Imo. Pau. & Alexand. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. & d. Abb. in c. vxoran. de conuer. coniu. dicit paria esse incontinenter viuere, & transire ad secunda vota, & facit c. hac ratione. 31. q. 1. cum ibi no. vbi quomodo hoc sit intelligendum, vt communiter concludunt Doct. in l. fin. C. de indi. vidui. tollen. secuti gl. ibi, reprobata opin. Bar. qui contrarium tenebat, quem tamen saluant in legato eo modo facto per patrem filiæ, non per maritum vxoris, & bis nubēs amittit legatum, si dictum fuit in testamento, si castè vixerit, vt per Feli. in c. si cautio, col. 9. versi. & hinc est, de fi. instru. Et quando maritus habet filios ex vxore, si fecerit legatum vxori, nulla conditio- 6 ne adiecta, & mulier postea transit ad secundas nup. si quidem transit infra annum mortis Viri, & sic infra annum luctus, perdit proprietatē rei legatæ, quæ acquiritur filijs primi matrimonij. habet tamen vsumfructum, non obstantibus filijs primi matrimonij. l. 1. C. de indi. vidui. tol. & in l. 1. l. fęminæ. l. generaliter. C. de secun. nup. si autem post tempus luctus, secus est, vt no. in d. l. 1. & per Doc. in c. penul. & fin. extra de secun. nup. Corn. cōsi. 21. in fi. vol. 1. & 308. col. 2. volu. 4. Parisi. consi. 95. col. 4. vol. 2. adeo q̄ in suo statu permanentes Viduæ, consequuntur benefi- 7 cium tam corporis quàm animæ. commendantur. n. in viduitate seruanda propter signum charitatis, vt ostendant quantum viros dilexerint, vt de Didone per Virgi. in 4. Aeneidos.

> Ille meos primum, qui me sibi iunxit amores
> Abstulit, ille habeat secum, seruetque sepulchro.

Et Iulia in somnis Pōpeo apparens se indignatam ostendit, q̄ ille secundas nuptias appetiuisset, apud Lucanum lib. 3. & q̄d habetur in Glaphira vxore Alexā. filij Herodis, cui etiā in somnis apparuit Vir indignatus, vt refert Iosephus lib. antiqui. 17. c. vltimo, & de bello Iudaico, lib. 2. c. 6.

Et plura viduitate, quàm sit cōmendanda, tradit Luc. de Pen. in l. mulieres, col. 11. cum seq. vbi multa de viduis, virginibus, & de bigamis. C. de incolis, & in quo loco lib. 10. & habetur de vidua illa Sareptana. 3. Reg. 17. & de Anna Prophetissa Lucæ 2. quæ septem annis à virginitate sua immaturo viri obitu derelicta, vsque ad quartum, & vigesimum annū in castitate permansit, nusquam à templo recedens, ieiunijs & orationibus vacans; de illa paupercula vidua, quæ obtulit duo æra minuta, Lucæ 21. & Ecclesia. 25. & in pluribus sacræ paginæ locis, viduitas omnibus Iudicibus commendatur, & in l. 1. C. quando Imperator, & quæ tradit Guiliel. Bene. sup. repeti. c. Raynutius, in verbo, qui cū alia matrimonium, & alibi sæpe.

8 Et considerent viduæ, si virum bonum inuenerint, eas esse in timore, ne rursus ipsum perdant, sin malum nil esse eis tale incōmodum experiri, & turturis naturam sequantur, quę si parem amiserit, nunquàm alterius commixtionem quærit, secundum naturæ indagatores, secundum quos in eis sunt, quæ cum cōparata transigunt, & connubij sanctitatem adeo incorruptè cōseruant, vt multa hominum millia, castitatem, charitatem, fidem, rationem coniugij, doceri ab illis possent, quo in numero sunt & olores, cornices, columbi. Animaduertant, quantum fuerit 9 omni laude digna Iudith, de qua dictum est, Confortatū est cor tuū, eo q̄ castitatē amaueris, & q̄ post virum tuum alterum nescieris, ideo manus Domini confortauit te, & eris benedicta in æternum, Iudith. 5. hanc imitentur viduæ, & viuendi exemplum ab ea ediscant: quæ cum esset relicta vidua, iam annis tribus, & mensibus sex, in superioribus domus suæ, fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitę suę, pręter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel: erat autem eleganti aspectu nimis, cui Vir suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam, & erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat, qui loqueretur de illa verbum malum, & alia habentur Iudith. 8.

Abstineant igitur, si quæ sint viduæ, quibus, Mariti diuitias reliquerunt, ne eorum res secundæ, & affluens luxus deuoluant eas in

opprobrium incontinentiæ, & ante oculos habeant, quæ monet Apost. 1. Timot. 5. Quæ verè vidua est & desolata speret in Deum, & instet obsecrationibus, & orationibus die, ac nocte, nam quæ in delitijs est, viua mortua est.

10 Sciantque † impudentiam esse pudicitiæ nouercam, & pudorē, & verecundiam castitatis custodem. Hinc mulier, quæ impudica est, dicitur non parcere pudori suo. l. palam, in prin. ff. de ritu nup. & Hierem. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere, quæ erubescentia est signum pudoris, & verecundiæ. Arist. lib. Ethi. 4. cap. vltimo, &c.

Et pudor pro castitate, impudentia, pro libidine ponunt ex nostris Abb. Ioan. And. & Ant. in cap. ex parte de consuet. quæ quidem impudentia maximè deprimit mulieres, sicut pudor ipsas extollit, vt Ecclesiast. 7. noli discedere à muliere sensata, & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia autem verecundiæ illius super aurum, & cap. 26. Gratia super gratiam, mulier sancta, & pudorata.

Et commendatur verecundia Saræ, Gen. 18. & Ambros. de institu. Virgi. c. j. dicit, Virginitatis dos quædam est verecundia: Meretrices autem ideo sunt impudentes, quia sunt pessimæ cōsciētiæ, ideo Chrysosto. Homilia 30. ad populum Antiochenum dicit, Nihil enim ita facit impudentem, quàm mala consciētia. Quare meretrices impudentes? Quare virgines verecundæ? nonnè illæ ex peccato? nonnè hæ, modestia? nihil. n. tam impudentem facit quàm peccatum, immo in contrarium, inquit, confundit, confundit eum quidem, qui se ipsum condemnauerit, at eū, qui frontem perfricuerit, efficit procaciorem, qui namque de se ipso desperauit, efficitur audax. dicitur enim impius, cum in profundum malorum venerit, contemnit, Prouer. 13. & 18.

12 Audi † modò Apostolum loquentem de viduis, quę sit viduitas, & quod viduitatis insigne, si filios, inquit, educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus sumministrauit, si omne opus bonum subsecuta est, & si eius liberi sint paternæ substantiæ hæredes, doceant illos aspernari pecunias, eisque, quantum sit impertiens, erudiant, & illos opibus suis superiores esse, transferēdo in cœlum diuitias suas, & Deus suam porriget manum, atque eos proteget. neq;. n. fieri potest, vt ea domus, quæ pauperum miseratione fundata sit, mali quippiam patiatur, immo si quid fortè perpessa sit, melior eā euentus excipiat, idq; erit familię, & domui pro clipeo, & hasta, de quibus Ignatius martyr ad Philadelphienses, sint autē viduę, non vagę, neque gulosę, neq; proteruæ, sed pudicæ, & sobrię, sicut Iudith, & Anna, & Paulus eas viduas ad ignominiam notat, quæ per domos alienas ociosè vagantur, vnde & curiositas nascitur, & garrulitas, & alia multa excitantur vitiorum genera, & ruunt claustris euulsis, quæ bene coercebantur, domi sedendo.

13 Non † hęc ego dixerim, vt secundas damnem nuptias: neq; enim permittit Apostolus, qui eas damnanti frenum imponit, dicens, si autem & nupserit, non peccauit: cæterum beatior erit, si sic permanserit.

Hoc est multo istud excellētius, quàm illud multis de causis, nam si nō nubere multo melius est quàm nubere, pari ratione, melius est id semel tantum facere, q̄ sępius, & hoc firmat Iustinianus Imperator in Auth. de non eligen. secun. nub. §. optimū. inquit, optimum itaq; est, & laudabile, & dignum oratione, vt mulieres ita honestè se tractent, quatenus quæ semel ad virum venerunt, seruent inuiolatam morientium thorum, & hmōi mulierem, pariter & miramur, & laudamus, & non procul à virginitate ponemus, & castitas studiū legis est, in Auth. sceni. non solum si fideiusso. in fin. quæ sola possibilis est Deo animas pręsentare, vt in Auth. de lenoni. §. sancimus.

Et refert Valerius Maxi. de institutis antiquis, quæ vno cōtentę matrimonio fuerunt, corona pudicitię coronabantur, extimabant pręcipuè matronę, sincera fide incorruptum esse animum, qui ex depositę virginitatis cubili in publicum egredi nesciret, multorum matrimoniorum experiētiam quasi legitimæ cuiusdam intemperantię signum esse credentes, & plura tradit Tiraquel in l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sig. nu. j. in 142. cū seq. & per Guilel. Bene. in c. Rayn. in ver. qui cum alia, nu. 130. cū 14 seq. & fornicari dicitur, † qui secundam duxerit vxorem. 31. q. j. hac ratione. & secundis nuptiis iubentur Presbiteri pœnitētiam imponere, & non benedicere, vt dictum est. & cum presbitero secundas nuptias benedicēte solus Papa dispensat. c. j. de secun. nup. & sunt saltē indignę, si non irritę, si contrahātur: sed his tm̄ p̄misśę, quę ad deterius, puta fornicationē paratę sunt, d. §. optimum, vbi Iustinianus secutus est Apostoli authoritatem.

15 Et † ea, quę in legibus dicuntur de fauore matrimonij, intelliguntur de virgine, & primo matrimonio, non in vidua, vt in Auth. de nup. §. hanc ipsam autem, & quod ibi no. glo. in ver. ne secundas nuptias, & §. seq. & §. quę vero, vers. vnde sancimus.

16 Videmus † ēt, quid scriptū sit Gen. j. masculū, & fœminā fecit eos, non masculū, & plures fœminas, vt vni masculo liceat plures fœminas possidere, neq; masculos & fœminam, vt vni fęminæ liceat plures viros accipere, sed masculum & fęminā, vt vna fœmina nullum masculum putet factum esse in seculo pręter vnum, vt vnus masculus nullam putet fœminam esse factam in seculo pręter vnam. non n. duas, aut tres costas detulit de latere viri, aut duas, aut tres fecit mulieres, secundum Chrysosto.

Et ratione signi incōtinentiæ statutum est bigamum, vel corruptę maritum nō posse promoueri ad sacros ordines. c. proposuisti. 82. dist. nam cum debeat esse minister Christi, idest sacramenti, indecens est illum promoueri, qui patitur aliquem defectum, in aliquo sacramento, sicut patitur ille, qui diuisit carnē suā in plures, vel habuit corruptam, nam matrimonium est maximum sacramentum in Ecclesia, c. debitum. de biga. non ordi. & coniunctio carnalis designat conformitatem, quę est inter Christum, & Ecclesiam militantem, per assumptionem carnis humanæ. Vnde sicut fuit caro vnica & pura, ita vnicum dēt esse matrimoniū & purum. sed quando quis coniungitur pluribus, vel vni in plures diuisę, in eo deficit sacramentum. 26. dist. c. acutius. & in d. c. debitū. ad hoc vt Ecclesia rectè illā vnitatem possit p̄figurare, de quibus, & p̄ d. Abb. in c. 2. de cler. coniuga. Asten. in tit. de monoga. lib. 6. tit. 7. col. j. nā & non potest esse hortator castitatis, qui tot coniugia frequentauit. 26. dist. vna tantum.

Et ideo in odium viduarum inductum est, quòd si fiat legatū viduæ, si non nupserit, & sub conditione viduitatem inducente, valet tale legatum sub tali conditione, nec reijcitur conditio de legato, licèt debet implexi per eam, interposito iuramento, & cautione, q̄ si vllo tēpore nubet, reddet legatum, vt in Auth. cui relictum. C. de ind. vidui. tollen. ea ratione, q̄ ex quo semel maritum habuerunt, est honestius eis, amplius nō nubere. d. §. optimum. in Auth. de non eligen. secun. nub. Quę dispositio habet locum solum in vidua, non autem in virgine, secundū commu. opi. Doc. in d. aut. cui relictum. & in l. si vir. §. fi. ff. de cond. & demonst. Et si vir legat vxori lectum, nō intelligitur sibi viduæ legasse culcitram de serico, quia intelligitur de lecto secūdum conditionem mulieris viduæ, vt per Ang. in l. plenum. §. equitij. ff. de vsu, & habi. leg. & quæ tradit pulchrè Bal. in l. j. in fi. C. de lega. de marito mandante filiis, vt tractent matrem honorificè, sicut eo viuente.

Et filius non tenetur dotare matrem, quæ conuolat ad secundas nuptias. l. j. §. pręterea, cum ibi not. ff. de tute. & ratio. distrahen. & in l. prima. C. de inoffi. doti. Bal. in l. qui liberos, in fi. ff. de ritu nup. & in l. j. ff. solu. matri. ne filius cogatur conferre ad suā iniuriam, per id, quod habetur in §. Gregoriana, in Auth. de non eligen. secundo nuben. Iason in §. fuerat, col. 22. versic. an autem teneatur. Institu. de actioni.

SVMMARIVM.

1. *Viduarum fauor, & cura, multipliciter à lege Diuina consideratus, & à iure communi.*
2. *Vidualis status, maximè gratus Deo, &c.*
3. *Viduis à iure concessa plura priuilegia.*
4. *Vidua retinet forum mariti defuncti, & eius priuilegia, & nobilitatem, &c.*
5. *Vidua non habens vnde se alat, debet ali ab hæredibus viri, &c.*
6. *Vidua ali debet de bonis Ecclesiæ, si non habet aliunde, &c.*
7. *Viduis debentur vestes lugubres ab hæredibus mariti defuncti, &c.*

CAPVT XI.

1 ET de viduis† rationem habendam scriptum reperitur, tā in sacris literis, quàm a legibus humanis, nā de ipsis specialis fuit habita cura a lege diuina, qui aduenę, & pupillo ęquiparatæ sunt. Dicitur enim Exod. 22. Viduæ & pupillo non nocebitis, si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiā clamorem eorum, & indignabitur furor meus, p̄cutiamq; vos gladio, & erunt vxores vestræ viduę, & filii vestri pupilli, & ipsis primitiæ triannales concedebantur, Deut. 26. qn̄ cōpleueris decimam cunctarum frugum tuarum, annō decimarū tertio, dabis, Leuitę, aduenę, pupillo, & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur, & c. 23. eo. Nō peruertes iudicium aduenæ, & pupilli, nec auferes pignoris loco viduę vestimentū, & quando messueris segetem in agro tuo, oblitusq; manipulū reliqueris, nō reuerteris, vt tollas illum, sed aduenam, pupillum & viduā auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. idem dicitur ibi de frugibus oliuarum, & vuis tempore vindemię, ut remanentes racemi nō colligantur, sed cedant in vsus aduenę, pupilli, & uiduę, & Deus ipse dicitur facere iudiciū pupillo, & uiduę. c. 10. eo. & d. c. 34. & olim uirginibus ęquiparabantur, Leuit. 22. cum filię sacerdotis uiduę de sanctis oblationibus uescebantur, prout quando erāt uirgines, quę uiro copulatę, nec eas attingere poterant, ut Esa. 1. Hierem. 22. & alibi sępe, & de ipsis uide Actuum 6. & 1. Timo. 5. adeo quòd semper fuerunt, & sunt in Dei protectione, & Principum, ut C. quando Imperator inter pupil. & uid. l. j. cum ibi not. & pulcher tex. Vlpiani in l. nec quicquam. §. aduocatos. ff. de offic. procon. quę no. in c. ex parte, de foro compe. quod pro ea potest etiam immediatè Ecclesiasticus iudex adiri, & in c. significātibus, de of. deleg. & 22. q. j. c. j. ī quo quidem Dei, & totius mun-

di fauore deberent ſe conſeruare caſtè, & vidualiter viuendo, vt magis expeditè Domino inſeruire poſſint, ſecundum quod dixi ſupra in præcedenti capite, in prin. Qui quidem ſtatus vidua-2 lis maximè placet Deo, vt patet in vidua illa Euãgelica,† de qua Matth. 12. & Luc. 21. & de illa Sareptana vidua, & Gentili, quæ paruit Heliam, & ei non defecit oleum cadi, neque Hydriæ fari-na, licèt pugillo tãtum claudi potuiſſet, de qua 3. Reg. 17. & dixi ſupra. & de viduis dicit Chryſoſt. in caput Ioan. 13. Homil. 69. in fi. Neque enim defenſorem habet vidua, ideo multa de ea ratio habetur, quæ cum ſecundis nuptiis coniungi ſibi liceret Dei ti-more ĩ viduitate multa perpetitur. eis ergo manus porrigamus omnes viri, & mulieres, ne quando viduitatis moleſtias ſentia-mus, & ſi ſubierimus, benignitatum in nos materiam, benigni-tate noſtra comparemus, nõ parua vis lachrymarum viduę eſt, ſed ipſum poſſunt cœlum aperire. hæc ille, vt apparet Luc. 7. vbi Dominus noſter fecit miſericordiam in filio viduæ, cuius filius erat mortuus, cum a morte ſuſcitando. Non ergo conquerãtur viduæ, ꝙ ſint ſolę, cum ſemper Chriſtus ſit cum eis, ſi ſunt caſtę, nam ſecundum Apoſt. 1. Timoth. 5. quæ verè vidua eſt, & deſo-lata, ſperet in Deum, & inſtet orationibus, & obſecrationibus nocte, ac die, nam quæ & in delitijs eſt, viua, mortua eſt.

Vltra præmiſſa, multa apparent priuilegia a iure cõmuni cõ-3 ceſſa viduis cauſa dotis,† nam ſoluto matrimonio durat fundus dotalis, & eius priuilegium, vt ſit inalienabilis, & impreſcriptibi-lis. l. etiam directo. l. 3. ff. de fun. dota. quod ĩtelligitur, donec ipſa dos ſit reſtituta mulieri, & ſic donec durat actio de dote, & tunc vt plurimum incipiunt habere locum priuilegia dotium, vt in d. l. 3. no. Bal. in l. ſi conſtante. in prin. ff. ſolu. matr. & in l. prędiũ, ad fin. C. de iu. doti. & in l. dotalem. ff. de teſta. mili. & not. p Doc. in rub. ff. co. titu. ſolu. matri. & de pluribus priuilegiis datis à iure poſt tempus ſoluti matrimonij, vide Bald. nouel. in Tractatu dotis, in 8. par. &c.

4 Et vidua retinet forum mariti,† & eius priuilegia, & nobilita-tem. l. fœminæ, & ibi Bar. ff. de ſenato. & in l. fi. C. de inco. lib. 10. & l. fin. C. de bo. mater. & l. fi. & ibi Bar. C. de priuil. ſchola. lib. 12. & glo. in c. ex parte, in glo. magna, in verbo, non obſtantibus, in fi. vbi per Feli. quia dicitur eſſe in matrimonio primi viri d. l. fin. de bo. mater. & Bald. in l. voluntas. colum. j. verſicu. dicit longo-barda. C. de fideicom. & l. Lucius. §. vidua. & ibi Bar. ff. ad muni-cip. perdit tamen dignitatem, quæſitam ex perſona viri, ſi effici-tur monialis iuxta no. in c. viduæ, de regulari. ſecundum Alex. in l. filij. §. vidua. ad municipa. &c.

5 Et † ſi non habet, vnde ſe alat, debet ali de bonis viri. Bald. in l. fi. C. de bon. mat. & etiam indotata, vt per Pau. de Caſt. in cõſil. 147. reuocatur in dubium, col. j. verſi. nam exiſtens in viduitate, vol. j. & Cyn. in d. l. fi. propter memoriam bene tranſacti matri-monij. l. vnum ex familia. §. fina. ff. de lega. 2. iuxta illud, Cõmo-da qui ſentis, iungas onus emolumentis, de reg. iur. ſm naturã.

6 † Et etiam de bonis Eccleſiæ. j. q. 7. Item opponitur in gl. & 12. q. j. c. j. in gl. & no. in c. ſignificantibus, de offi. delega.

Aliter autem quomodo ali debeat, vide per Doc. in l. diuor-tio. ff. ſolu. matr. & in l. j. §. exactio. C. de rei vxo. actio. & in l. j. C. de legatis, & ibidem, ad cuius commodum debent operari, &c.

7 † Et ipſis debentur veſtes lugubres ab hæredibus mariti ſecun-dum conſuetudinem loci, prout tradunt Doc. & præcipuè Imo-la, Ang. & Alex. in l. ſi is qui quadringenta. § dos legata. ff. ad leg. Falc. quas tamen reſtituit, ſi ſecundo nubit, vt ibi per Alexan. & Bal. conſi. 478. vol. 5. Capi. deciſi. 26. vbi etiam de probanda con-ſuetudine, quomodo intelligatur.

SVMMARIVM.

1 *Vidua delinquens in ſtatu viduitatis amittit priuilegia ſibi à iure conceſſa, & perdit dotem, ſi committit ſtuprum.*
2 *Vidua illa verè dicitur, quæ viuit honeſtè, & virum defunctum honorat.*
3 *Vidua ſtuprum committens perdit omnia, quæ ſibi obuenerunt ex lucris, conſtante matrimonio, & alijs pœnis mulctatur, vt hic remiſſiuè.*
4 *Vidua inhoneſtè viuens non gaudet priuilegijs viduis conceſſis, & hoc eſt regulare, & criminaliter punitur.*
5 *Pœnæ legales viduis impoſitæ, quæ tollantur, & quæ locum habeant in ſecundo nubente.*
6 *Viri ſecundo nubentes, & ipſi quibus pœnis afficiantur, & an ſint communia, quæ dicta ſunt de mulieribus viduis.*

CAPVT XII.

1 Sicut è contra dicendum eſt de viduis, quæ non ſe continẽt in ſtatu ſuo, nam vidua † ſi delinquit in ſtatu viduitatis, amit-tit priuilegia ſibi conceſſa à iure, & ideo dixit glo. & Pau. de Caſt. in l. fideicommiſſum. in fin. C. de fideicom. quòd ſicut vxor, quæ commiſit adulterium durãte matrimonio, perdit do-tem, c. plerunq; de dona. inter vi. & vxo. l. conſenſu. C. de repud. & bona paraſernalia, vt per gl. in d. c. plerunque. eodem modo vidua ex ſtupro commiſſo in viduitate perdere debet, quæ glo. in d. l. fideicommiſſum, loquitur in legato facto per virum vxo-ri, & ſequũtur eam Salic. & Corne. licèt D. Iaſ. ibi reprobet Pau.

2 de Caſt. rationibus per eum allegatis, cum in pęnalibus † nõ de-beat fieri extenſio. & Alex. in l. ſororem. C. de his, qui vt indig. ſed cum Pau. de Caſt. tenet idem Iaſon in l. 2. col. 2. in fi. ff. ſol. ma-tri. & allegat Pau. de Caſt. conſi. 121. & dicit, ꝙ Alex. non viderat illud con. & Hippoli. ſing. 235. incip. paria delicta. & iſta videtur vera opin. & facit, quia illa dicitur vidua, ſeu vidualem vitã ſer-uare, quæ virum defunctum honorat, non quæ inhoneſtè viuit, in Auth. de nup. §. quæ verò, Bal. in aut. ex teſtamento, colum. 2. C. de ſecun. nup. Maria. in c. ex tenore, in fin. de foro competen. His tamen non obſtantibus contraria opin. eſt magis probata, quam plures ſecuti ſunt, quos refert Socin. Iunio. conſi. 3. vol. 3. quos non referam, quia ibi videri poſſunt.

Item vidua ſi poſt mortem mariti committit ſtuprum turpi-3 ter viuendo, † perdit omnia bona, quæ ſibi obuenerunt ex lucris conſtante matrimonio, quia videtur quodam modo eſſe in ma-trimonio, d. l. fi. C. de bon. mater. & ita tenet Ioan. Lopez ĩ rubr. repetitionis. c. per veſtras. §. 67. per plura ibi ſubtiliter allegata, vbi plurima habentur cõtra viduas inhoneſtè viuentes, & Frãc. Cremen. ſing. 82. mulier tranſien. vbi quid de donatis vxori cõ-templatione mariti, de qua re multa poſſent cumulari, quæ vide-ri poſſunt in locis ſuis ordinariis, vt in l. j. & in l. hac edictali, & l. fęminæ, C. de ſecun. nup. & c. fi. eo. tit. & in l. oẽm. C. ad Tertul. in l. ſciant. C. de legi. hæredi. & Silua nupti. in ver. viduæ non eſt nubẽdum, & Ioan. Garo. in rub. C. de ſecun. nup. & fac regulam 4 generalem, ꝙ vidua † inhoneſtè viuens, non gaudet priuilegijs ↄceſſis viduis. Ita Feli. in c. ſignificantibus, col. pe. de offi. delega. & in c. paſtoralis, in 3. col. in verſic. vidua ẽt, de iudi. Sed & vidua ob ſtuprũ incurrit alias penas legales, & criminaliter caſtigat, attẽto iure ciuili, & ea pęna, qua teneretur, ſi adulteriũ cõmiſiſ-ſet, vt per gl. in l. pen. C. de adulte. & Sali. in l. eum, qui duas. col. j. eo. tit. & no. in §. item lex Iul. de adulte. Inſti. de publi. iudic.

5 Quòd † ſi qua continere non poſſet, & mater fieri cuperet, magiſq; expediens foret, vt nuberet, cum ſm Apoſt. 1. Corin. 6. mulier mortuo viro ſuo, ab eius ſit lege ſoluta, nubat in Domi-no. c. pen. & fi. extra de ſecun. nup. & tunc pœnæ legales, quæ in-fliguntur, quia nupſit infra tempus luctus, quæ habentur in d. l. j. & 2. de ſecun. nup ſunt ſublatæ, non autem illę, in quas incurrit, quia ſecundo nupſit, de quibus in l. hac edictali, & l. fęminæ, & l. fi. eo. tit. ut per Ancha. conſi. c. ex prædicto, & Bar. in l. j. C. eo. tit. per Doc. in d. c. fi. Feder. de Senis, conſi. 36. caſus, in fi. Corn. cõſi. 21. in fi. & conſi. 139. col. 2. uol. j. & conſi. 308. col. fi. uol. 4. & Feli. in c. Eccleſia ſanctæ Mariæ, col. 19. verſi. 4. limitatio, & Deci. ibi, col. 13. de conſtitu. & idem Deci. conſi. 230. proponitur quod ex Petro, col. j. verſi. circa primum.

6 Sed † quæ ſupra dicta ſunt de mulieribus uiduis, ſunt commu-nia in maxima parte in uiris in ſtatu uiduitatis conſtitutis, ut & ipſi uitam agant continentem, ut in aut. neque uirum, quod ex dote eſt. § j. & in §. hoc autem, uerſi. quia uerò contra binubos, in Auth. de non eligen. ſecun. nuben. & ibi per Ang. & alios ſcri-bentes, & §. ſi uerò expectet. ibi, & hęc communis mulieris, & ui-ri mulcta ſit poſita, & in §. quoniam, in Auth. de nup. & ibi Ang. & glo. & Bart. Bald. & Sali. in d. l. fœminæ, Azo. in Sum. eod. titu. colum. ſecunda, & per Doct. in l. de emancipatis, ubi Bart. Ang. & Pau. de Caſt. C. de legiti. hęredi. Ange. Aret. in §. præferuntur, colum. pen. Inſti. ad Tertulli. Cępol. caut. 235. alias 302. ſi mater tranſit. ubi dicit hanc communem opin. Marian. Socin. conſil. trigeſimotertio, proſequendo, colum. ſecunda, & ſeq. lib. primo, & conſi. 65. circa primum colum. quarta, uerſic. 22. eod. uolum. ubi dicit hanc communem. Quod tamen in uiris non procedit ſemper ob id, quod intra annum luctus ad ſecundum matrimo-nium conuolant, quippè quæ ob aliud puniantur, quàm propter ipſarum ſecundas nuptias, cum non ſit, aut timeatur in eis per-turbatio ſanguinis, ut probatur in §. primæ ſiquidem, uerſic. ſed uiri quidam, in Auth. de nup. Azo in Summ. de ſecun. nup. in princ. Hoſtien. in Summ. eod. titu. § quare, & qualiter. colum. ſe-cunda, uerſi. ſic uidiſti de pœna. Roma. conſil. centeſimooptua-geſimoſecundo, & facit, quòd maritus nõ luget uxorem. l. uxo-res. ff. de his, qui notan. infamia, &c.

MARQVARDI DE SVSANNIS

IVRISCONS. VTINENSIS,

De cœlibatu Sacerdotum non abrogando.

SVMMARIVM.

1 *Ius naturale & diuinum, immutabile.*
2 *Creſcite, & multiplicamini, qualiter intelligendus ſit, & nume. 4. & 6.*
3 *Matrimonialis actus, quando meritorius, & an in eo ſit peccatum.*
4 *Gratiæ à Deo datę diuerſimodè.*
5 *Aetas hominis, quare prolixior in patribus antiquis.*
6 *Matrimonium tempore iuris naturalis primæui, quare laxiores habenas haberet, & ſolum prohibetur filijs cum matre, & filiabus cum patre.*
7 *Matrimonium eo tempore concedebatur cum fratribus, & ſororibus, & alijs tranſuerſalibus.*
8 *Multiplicandi generis humani ratio non ita conſideratur hodie, ſicut in mundi adoleſcentia.*
9 *Ceſſante ratione legis, ceſſare debet & lex.*
10 *Ius Diuinum, & naturale, quomodo intelligatur immutabile.*
11 *Ius Diuinum, & naturale poſſe limitari, & declarari, & immutari, ex cauſa, quod declaratur per exempla plura.*
12 *Papa, quando poſſit contra ius diuinum diſpenſare.*
13 *Præceptum multiplicationis humani generis limitatur in vouentibus continentiam, non habere locum.*
14 *Conſilium Apoſtoli de continentia, & virginitate ſalubre, & probabile.*

CAPVT I.

NON ſatis eſſe putaui palam facere, quantum expediat legem cœlibatus Sacerdotũ in Eccleſia Dei conſeruari, & tot ſanctorũ Patrum teſtimonijs, & diuerſis argumentis, & rationibus, niſi etiam obiecta, quæ mihi occurrerunt, diluerem: ideo ſingulatim ad contraria reſpondendo, dico in primis.

Non obſtare quod dicitur Gene. primo. Creſcite, & multipli-camini, &c. ex quibus verbis eliciunt coniugium Dei ordina-tione inſtitutum, & tanquam ius diuinum tolli minimè poſſe, & illud eſſe de iure naturali, quod pariter tolli nequeat, aut im-1 mutari, vt habetur in § ſed naturalia, † Inſti. de iure natu. gen. & ciui. & per Docto. in c. fina. §. his itaque ſexta diſtinct. & per Ca-no. in cap. fin. de conſuetu. & in cap. literas. § porrò, de reſti. ſpo-lia. Henri. Boich, in cap. ex parte, il ſecundo, colum. ſecunda, de offic. delega. & in cap. primo, colum. tertia, de conſtitu. & c. fi. de ſpon. duo. cum concordan.

Quia reſpondetur, quòd illud præceptum, Creſcite, & multi-plicamini, fuit dictum vniuerſitati ſingulorum, non autẽ ſingu-lis de vniuerſitate, aliàs quodammodo obligarentur ad matri-monium cuncti, & ſinguli ex præcepto, quod falſum eſt, c. pri-mo, & ſecundo, per totum, 31. quæſt. ſecunda, & non obligat omnia indiuidua illius ſpeciei, cum ſit datum in communi toti ſpeciei, etenim inuitæ nuptiæ ſolent malos prouentus habere. & facit illud Apoſt. Corin. 7. Qui non iungit in matrimonio fi-liam ſuam, melius facit, quàm qui iungit. Item quia nõ nuben-tibus virginibus debetur aureola, de quibus viſus eſt loq. Ioan. Apocalyp. 7. cum oſtendat illas vidiſſe ante tronum Dei per nu-merum determinatum, ſcilicet centum quadraginta quatuor millia, vt dicit Archidia. Florenti. in tertia parte Sum. titulo ſe-cundo, cap. primo. § octauo. quod non ſuccederet, ſi ad matri-monium tenerentur ex præcepto, quia nullus præmium mere-tur ex tranſgreſſione præcepti, quinimmo actus matrimonialis nunquàm eſt meritorius, niſi ad illud virtus inducat, puta iuſti-tiæ, vt ſcilicet debitum reddat, vel religionis, puta vt proles ad cultum Dei procreetur. 31. q. 4. c. in eo. in fi. ſi autem moueat li-bido ſiſtens intra bona matrimonij, vt ſcilicet nullo modo ad aliam accedere vellet, actus matrimonij eſt peccatum veniale. quod ſi extra bonum matrimonij efferatur, ſcilicet ꝙ cum qua-cunque muliere idem facere proponeret, ſi non haberet vxorẽ, eſt peccatum mortale, vt per S. Thom. in 3. par. ſecundæ. q. 130. arti. 4. & 32. q. 4. c. origo, & 25. diſt. alias ibi, quoties excepto filio-rum deſiderio vxorem ſuam cognouerit, cum ibi no.

4 Et † licèt non omnes nubent, non tñ erit ideo minus abun-dantia legitimæ ſobolis in Republica, nec ceſſabit humani ge-neris immortalitas, & ſi præceptum illud obligaret omnes, ma-lè actum eſſet cum Ioanne Baptiſta, Ioanne Euangeliſta, & virgi-num choris & quomodo Ioan. in Apocalyp. 14. de eis dixiſſet, hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines. n. ſunt. hi ſequuntur agnum quocunque ierit: & Chriſtus virgini-bus fuit exemplum, & qui de virgine naſci voluit, & vnuſquiſq; proprium donum habet ex Deo, alius quidẽ ſic, alius ſic, vt aliq. nubant, aliqui non nubant, ſicut dicitur de differẽtijs hominũ, quantum ad actus & habitus animæ rationalis, vt Thom. 2. 2. de-5 ducit † ſecundum gratias datas, vt per Apoſt. 1. Corin. 12. & pri-ma eſt ſecundum diuerſas gratias datas, nam alii datur gratia ꝓ-phetiæ, alii ſermo ſcientiæ, alij ſapientiæ. ſecunda differentia eſt ſecundum diuerſitatem officiorum, ac ſtatuum, nam alii datur miniſterium Apoſtolatus, aliis miniſteriũ ſacerdotij, tertia eſt ſecundum diuerſitatem vitæ, & operarum: quidam enim ſunt contemplatiui, quidam actiui, & Roma. 12.

Præterea nõnè idem Deus, qui legem multiplicandi generis 6 humani indixit, eandem legem † interpretatus eſt, Matth. 19. in il-la eunuchorum diſtinctione, inter quos poſuit eunuchos, qui ſeipſos caſtrauerunt pp Regnum cœlorum, intelligẽdo de his, qui cupiditatis fluctibus ingentibus iactati, data diuinitus liber-tate, praua voluntatis incẽdia reprimunt, quippè modeſtia mẽ-tis fecit, vt naturales motus nullum afferrent detrimentum, & ſic opus non eſſe eam legem ab omnibus obſeruari.

Et nonnè Chriſtus vocauit à nuptiis Ioannem nubere volen-tem, vt teſtatur Hieronymus ſuper prologo in Ioannem? qui ta-men non venit ſoluere legem, ſed adimplere. Vnde hæc auoca-tio, ſi eſſet legis tranſgreſſio, an declaratio?

Et pręcipuè, cum id ſit dictum propter multiplicationem cultus diuini, & generis humani, tunc temporis quo non erat hominum copia, qua de cauſa conceſſit Deus omnipotens, & prolixiorem ętatem hominibus, vt in Adam, & Eua, qui vi-xerunt noningentis & triginta, Seth noningentis & duodecim, Enos noningentis & quinque, Cainam noningentis & decem, de quibus per Auguſt. lib. 15. de Ciuitate Dei, & tunc quoque in ipſa mundi infantia Abel vitam ſibi cœlibem elegit, & à Do-mino vt iuſtus commendatur: ſciebat equidem & ipſe præce-ptum Dei, de quo ſupra. poſſet dici eum propoſitum fuiſſe in exemplum continere volentibus.

Item quia eo tempore iuris naturalis primęui erant laxiores habenæ in ↄhendis matrimoniis, nam ſolummodo impedie-batur matrimonium filii cũ matre & filiæ cum patre, per illud Gen. 2. de quo in c. debitum, de biga & in c. vnico. de voto. in 6. relinquet homo patrem, & matrem, & adherebit vxori ſuę, hoc eſt, relinquat thorum patris, & matris, quia cum eis ↄhere non debeat, vt ĩ d. c. debitum, & per Abb. in c. literas, in 4. col. de reſti. ſpolia. per San. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. & in 4. Sent. diſt. in 40. & con-cubitus Loth cum filiabus fuit reprobatus, & reprehenſus: nã & bruta ipſa hos concubitus abhorrent, ſecũdum Philoſophũ, & ipſi Gentiles abominati ſunt, vt patet de Semiramide, & aliis.

In tranſuerſalibus autem non erant prohibita connubia, qui-nimo ſorores ducebãtur in vxores, vt in filiis Adæ, & Abraam, & Iacob. Gen. 24. & 32. q. 4. c. quæritur. nam & Abraam duxit in vxorem Saram filiam patris ſui Thare. Gen. 12. & Tamar. quæ di-xit Amon fratri ſuo, pete me à patre meo, & dabit me tibi, qđ tunc permittebatur ea ratione multiplicandi generis humani, in mundi adoleſcentia, & cauſa augendi cultum diuinum, qua multiplicatione ſubſecuta, non poteſt dici legis præuaricator, ſed laude dignus virginitatis cuſtos, ex ſententia diui Thomæ in 4. Senten. diſtin. 23. q. 3.

Et quòd tunc fiebat neceſſitate prolis augendæ, ceſſare debet, cauſa neceſſitatis ceſſante. 1. q. 1. & q. 7. c. quod pro remedio. & diſtinct. 28. c. de Siracuſanæ, & diſt. 61. his omnibus, & c. neophi-tus, & no. in c. 2. de cuſto. Euchari. & in c. in argumẽtum, de reg. iur. in 6. vt & ceſſante cauſa legis, ceſſat & lex ipſa. l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patron. l. quod dictum, cum ibi not. ff. de pact. cum concord. & dicit Ricar. in quarta diſtinct. 33. artic. quarto, quæſt. ſecunda, quòd tempore legis antiquæ, quando oportebat multiplicari generationem hominum, propter multiplicãdam fidem, magis meritorius erat ſtatus coniugalis, quàm virgina-lis. Nunc verò multiplicato genere humano, melior eſt ſtatus abſtinentium, & habetur de pœniten. diſtin. ſecunda, c. ſi enim, verſic. Quomodo Abraam placuit in coniugio, ſic nunc virgi-nes placent in perpetua caſtitate, & magis vult Deus nos creſce-re in vita contemplatiua, quàm in multiplicatione hominum, appropinquante mundi occaſu.

Etenim illud eſt præceptum affirmatiuum, quod obligat ad tempus, præcipuè cum ſit appoſita cauſa, ſcilicet vt terra replea-tur, quæ cum ſit repleta, ceſſat, & præceptum affirmatiuum nõ obligat ad ſemper. Archi. in c. ſi peccauerit, 2. q. j. & Abb. in c. no-uit, col. 13. verſi. nam quædam ſunt pręcepta, de iudi. vbi dicitur, quædam eſſe præcepta negatiua, & iſta obligant ſemper, & ad ſemper, id eſt omni tempore, quia prohibent actus peccatorũ, qui omni tempore ſunt mali. c. & ſi Chriſt. de iureiu. quędã ſunt præcepta affirmatiua, & hęc inducunt actus virtutũ, qui nõ quo-libet tempore de neceſſitate fieri debent, ſed debitis temporib. & ſeruatis circunſtantijs debitis, quæ debent ſemper interueni-re, ad hoc vt actus ſit virtuoſus, de conſecra. diſt. 5. nunquam. no. Feli. & alii, in c. nam concupiſcentiam, de conſtitu. & pręcepta, quæ non erant de decem, vt de matrimonio contrahendo, ſu-blata ſunt, vt per Archid. diſt. 6. his ita.

Et ad illud de immutabilitate iuris naturalis, & diuini, reſpõ-detur verum eſſe, quod ius diuinum, & naturale eſt immutabile in ſui generalitate, ſed in ſpecie & in certis caſibus aliter obſer-uatur, vt patet in ſeruitute, contra libertatem, cum qua homo naſcitur, in emancipatione, præſcriptione, rerum acquiſitione, & aliis, adeo quòd licèt in totum tolli non poſſit, poteſt ex pro-ceſſu, & temporis varietate, & diuturnitate, ex iuſta cauſa ab ec-cleſia recepta, declarari, & limitari, vt tradit Gemi. in c. ſicut, in pri. no. per illum tex. diſt. 14. & ibi D. Præpoſi. in prin. & probatur in c. neceſſaria, & c. quod pro remedio. 1. q. 7.

Quod patet, nam illud præceptum negatiuum poſitũ in ſecũ-da tabula, Nõ occides, pro cõmuni vtilitate cõtra facinoroſos, vt de medio tollantur, interpretatur, & limitatur, vt in c. miles, & c. ſeq. 23. quæſt. 5. prout in pluribus caſibus declaratur, & per-mittitur occiſio malorum, ut per illud Exod. 2. maleficos non patieris viuere, & 23. quęſ. 5. reos. & valent ſtatuta, quod banniti poſſint impunè occidi ex cauſa legitima, vt per Bart. & alios in l.

omnes populi.ff.de iust.& iu.& Gemin.in §.his itaque.6.distin. qui magistraliter loquitur,vbi etiam Præposi.& in cap.in his.11. dist.& per eundem in c.quæ contra.8.distin.& no.in c.fin.de consue.& in cap.quæ in ecclesiarum,de consti. & in alio præcepto secundæ tabulę. Non furtum facies,quæ sunt præcepta moralia, & negatiua, quæ magis ligant, & id tamen non semper procedit,cum propter necessitatem famis, & nuditatis id liceat,vt no. in c.si quis,de fur.& pro vtilitate publica possunt vēdi bona priuatorum.l.item verberatum.ff.de rei vendi.& not. vbi supra, & permissum fuit Iudæis,& Israelitis contra Aegyptios, 14.q.5.dixit Dominus. Idem videmus in voto, quod est de iure diuino, iuxta illud, Vouete,& reddite,& de quo in c.magnæ,de voto.qđ tamen ex causa remittitur,cap.non est,eo.titu.& ita communiter concludunt Doc.in c.cum ad monasterium.de statu mona. & in c.si quando, de rescrip.& in d.c.quæ in Ecclesiarum. Idem de decimis, quæ debentur iure diuino, cap. reuertimini, 16.q.1. quæ licèt non possint vniuersaliter remitti, remissio nihilominus in particulari fieri potest,vt per Doct.in c.à nobis,& in c. in aliquibus,de decimis.

Et illud, In ore duorum,vel triū stet omne,processit ex Euangelio Matth.18.& ex lege Mosaica, Deutero.19. tñ hoc immutatum est addendo,vel minuendo,vt patet 2.q.4.Præsul.de consecratio.dist.4.paruulos,& extra de testib. in omni. Item pmissum est aliquid recipi vltra sortem, quod est vsura, extra de vsur.c.j. & in c.salubriter,& 14.q.3.plerique.

Item dissoluitur matrimonium.c.ex publico, c.verum.de cōuer.coniuga.etiam consummatum inter Iudęos, ad quos tamē dicta sunt illa verba, quos Deus coniunxit, homo non separet, extra de consang & affin.c.de infidelibus.& semper cum Euangelium non destruitur,vel Apostolus,vel generalis status ecclesiæ non commouetur,nec contra articulos fidei quid statuitur, potest Papa contra ius dispensare. Archid.in c. sunt quidam. 25. q.j.& plura ponit ī Principe seculari de similibus, Lucas de Pen. in l.mulieres,colum.9.versicu.semper igitur.C.de inco. libr.10. & in l.contra publicam.C.de re milita.lib.12.& per Docto.in §. sed naturalia, supra allegato. Ex quibus infertur, quòd licèt ius diuinum, & naturale sint immutabilia, possunt tamen ex iusta causa declarari, interpretari, & limitari, & præcipuè cum in casu proposito appareat ab ipso iure diuino limitatum,& interpretatum,vt Matth.19.ab ipso Deo nostro Christo Virginitatis dilectore, vt dictum est, & causam hanc castitatis, & continentiæ fore iustissimam limitandi præceptum multiplicationis indictæ per illa verba, Crescite & multiplicamini, vt scilicet non se extendat,sed limitetur, non habere locum in vouentibus cōtinentiam, & qui adiuuante diuina gratia nolunt assentire prauæ carnis concupiscentiæ, sicut & potest homo se abstinere ab alijs animi passionibus ab ipsa natura insitis, cum non sint tales, quod eis resisti non possit: omnia enim possumus in eo, qui nos confortat, scilicet Deus, Philippen.4. Sicut fecit Apostol.qui stimulo carnis angebatur, & ideo cupiebat, vt omnes essent, sicut ille.

Nec dicatur,quòd si omnes sequerentur eius consilium, genus humanum deperiret,& ipse Dei cultus,cum de hoc non sit timendum, nam qui indixit Deus humani generis multiplicationem, idem & eam conseruauit, ab eo tempore quo id precepit,& ab orbe condito vsque in hanc vltimam ętatem, licèt non omnes,vel singuli illud pręceptum adimpleuerint, & vsq; in finem seculi manutenebit, quandoquidem quæ elargitur Deus, ea omnia humanæ cogitationis captum excedunt,ea oīa voluntati suæ concedenda sunt: etenim dixit Sapiens, quis poterit cogitare quid velit Deus? & sensum tuum Domine quis sciet;& Roman.11.O altitudo,&c. quis enim cognoscit sensum Domini, & quod ait Hieronymus,vereris, ne si virginitatē plures appetierint, cessent esse lupæ,cessent adulterę, ne infantes in vrbibus, villisque non vagiant, quotidie mœchorum sanguis effunditur, adulteria damnantur, & inter ipsas leges, & secures ac tribunalia flagrans libido damnatur,noli metuere,ne omnes virgines fiant.Difficilis res est virginitas,& ideo rara,quia difficilis;multi vocati,pauci electi:nam omne rarum,est carum & preciosum,93.distinct.cap.legimus.§.sed dices. & in Auth. de consuli.& pauci virginitatem seruant.cap.quia tua sanctitas.50.dist. Incipere plurimorum est,perseuerare paucorum.Vnde & grande præmium eorum qui perseuerauerint, & per continentiam desideratur duratio ęternana indiuiduorum, & nuptiæ replent terram; virginitas Paradisum.c.nuptiæ.1.q.j.ergo probabile consilium Apostoli.

SVMMARIVM.

1. *Continentiæ difficultas, & præconia.*
2. *Votum continentiæ Deo pergratum,& secundum eius voluntatem.*
3. *Dei voluntas efficit,quòd idem sit bonum, vel malum non rei natura.*
4. *Continentiæ iugum leue.*
5. *Deus nil iubet faciendum,aut prohibet, quin sit maximè possibile.*
6. *Fiducia in Deo habenda de his, quæ ab eo petuntur.*
7. *Tentatio fortior à Diabolo in eos, quos pœnitentia compungit.*
8. *Tentatio Diaboli minor in eos, qui eius voluntati sunt subiecti.*
9. *Tentatio est in causa, vt magna à Deo gratia concedatur.*
10. *Hieronymi beati tentatio, & resistentia.*
11. *Sacer ordo habet secum annexum votum continentiæ.*

CAPVT II.

NOn obstat,† quod dicitur, votum continentiæ non esse à nobis eius obseruantiam tanquàm sit promissio impossibilis,& quod sit sicut votum volandi, Deoque displicere stultam, & infidelem promissionem, Ecclesi. quinto,cuius qualitatis esse dicunt votum continentiæ, quibus addo, quod vritur continens frigidis diebus, & horis somnis modo, & quocunque ierit, inimicum affert secum, nam Diabolus semper ei bellum infert,neque permittit respirare, non die, non nocte,non diluculo,non meridie,sed bellatur semper voluptatemque.

Nam respondetur,quod continentibus propè est Dominus, qui est castitatis dilector, & promittit illam seruantibus sempiternum nomen, quod non peribit. Esa.56.nec potest dici infidelis, & stulta castitatis promissio, cum sit res angelica. Math.22. Luc.20.Mar.12 dum Dominus noster introducit in castis & continentibus,similitudinem Angelorum,& quod ea mediante homines Angelis assimilantur,ibi neque nubent,neque nubentur, sed sunt Angeli in cœlo, & casti, in corpore hoc mortali prædicantur ea agere,quæ incorporearum sunt virtutum. Quæ quidem dignitas suprema,maximè conuenit his, qui sacra tangunt. Leuiti.22.quibus præceptum,vt sint continentes,ne panis,qui de cœlo descendit,tangatur ab ijs,qui coniugalibus pan is ante hesterne complexibus,vt cum sit promissio Deo illius virtutis spiritualis,† non potest impugnari, cum sit conformis voluntati Dei; vt ideo fidelis, & sancta, & obsequium rationabile, Roma.12. Obsecro vos fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra,hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum,vt probetis quę sit voluntas Dei bona,& benè placens, & perfecta. & Philip.4. De cętero fratres quæcunque sunt vera, quęcunque pudica, quęcunque iusta, quęcunque sancta, quęcunque amabilia, quęcunque bonę famę.& Ephes.5.& quęcunque fiunt secundum voluntatem Dei, quamuis videantur improba esse, tamen omnino grata sunt Deo & accepta.& è contra,quod fit pręter Dei voluntatē, ac secus quàm illa vult fieri, quanquam existimatur Deo acceptum, tamen est omnium pessimum, & iniquissimum, etiam si quis occidat hominem volente Deo,qua vis humanitate melius est hoc homicidium. rursus si quis pareat, & humanitatis officium collocarit in quempiam, pręter Dei sententiā, quauis cœde sceleratior est ista sanguinis parsimonia: non enim ipsa corum, quę fiunt natura, sed Dei voluntas, †& decretum efficit, vt eadem vel bona sint, vel mala. sic & promittens Deo cōtinentiam, vti Deo acceptabilem, dicitur promittere rem sanctam, minimeque impossibilem: suaue est enim iugum Domini, & onus leue.† si considerent meritum, & quod momentaneum, & leue tribulationis est nostrę, per superabundantiam ęternę pondus letitię operatur, vt dicit Aposto. & si quid grauedinis appareat, id totum ignauię nostrę est tribuendum:nam si accincti,& ꝑparati erimus, & nulla desidia effeminati, cuncta facilia, leuissimaque videbuntur. ipse enim Dominus,qui onus iniunxit,& dixit suaue esse, & leue, ne impossibilia viderentur; & si quid difficile videretur,ipse tamen dixit, Venite ad me oēs, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. operis igitur nostri, est vt simus fortes in bello, quia Dominus offert se esse in pugna nobiscum, si difficilis esset. sed certè non impossibilia, sed omnia leuia, & facilia erunt, si rectè perpetiantur. Roma.8. Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio,an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum aut gladius? Vnde in eum spes omnis figenda est,qui dixit,Petite, & dabitur vobis, & omnia suppeditabit Domini nostri Iesu Christi gratia. 2.Corin.12.erumpendum est in eam vocem, Dominus auxiliator meus,non timebo,quid faciat mihi caro.

Pręterea impossibilis dici minimè potest promissio continētiæ, & votum castitatis Deo † factum, cum nihil Deus persuadeat,aut iubeat faciendum,aut vetet,quin id sit maximè possibile, nam dum pręcipit,vel prohibet, ostendit in nobis propriam esse voluntatem, vel faciendi, vel non faciendi, vide hoc in arboris fructu primo parenti interdicto, quam propter hoc plantauit, & postea interdixit, vt posset esse, per quod voluntas hominis monstraretur; dedit mandatum, vt probaret obsequium;imposuit legem,vt exploraret hominis voluntatē; insinuauit pręceptum,vt eius dignosceretur arbitrium;vtrunq; habuit homo in sua potestate,&Deo parere quod noluit;& diabolo consentire,quod voluit, secundum Chrysost. & ideo scriptum est illud Math. 18. sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt, dicit se ipsos, vt ostenderet nostrum quoque opus esse

esse continentia, cum Dei tamen auxilio, qui non deest rationabiliter petentibus, vt dictum est supra proximè, & qui sicut vouendi mouet affectum,sic & dat modum,& facultatem votum reddendi.

Nonnè videmus & apud ipsos Gentiles,plurimos fuisse cōtinētissimos, vt apud Platonem de Repub.de illo Asbyte, Athleta Crotoniata,qui in perpetua virginitate se præseruauit,ob studium cursus;& de altero Athleta Clitomacho;& de Hippolito & aliis, quos longum esset referre, & de Esenijs populis Syriæ.

Credendum est, Dominum posse præstare, quod ab eo petitur,& credulitas ista est pernecessaria † cuilibet petenti. Math.7. & 8.& fidei probatio fit in tentationibus. 1.Petr.2. & fidelis est Deus in promissionibus suis, Deuter.32.& scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis, & fidelis custodiens pactum. & 1.Corin.2. & 2.Timot.2. Ioan.j. & paratior ad concedendum, quàm nos ad petendum.

Et pusillanimitatis est dicere,non possum continere,& negligentiæ nostræ, qui Dei præcepta contemnere malumus, quàm facere, fatemur equidem quod quem magis pœnitentia compungit, illum fortius teneat Diabolus, Ecclesiasti.2.dicitur, fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. & illud Math. 4. vbi Dominus noster Iesus Christus post baptismum statim tentatus fuit a diabolo, insinuans euntes ad se grauiores passuros tentationes.& 2.Timo.3.omnes qui piè viuere volunt in Christo,persecutionem patientur,& 1.Corin.1.

Et Leo Papa in sermo. ait, peruigil iste hostis,acrioribus pulsat insidiis, quos maxime nouit abstinere a peccatis. & Grego. super illud Iob 21.qui parati sunt suscitare Leuiathan,dicit,Qui ea, quæ Dei sunt plena tentatione desiderant, Leuiathan contra se suscitant, quia eius malitiam instigatione suæ conuersationis inflammant:† nam qui eius voluntati subiecti sunt,quasi quieto ab illo iure possidentur; & superbus eorum Rex quasi quadam securitate perfruitur, dum eorum cordibus in concussa potestate dominatur, sed cum vniuscuiusque spiritus ad conditoris sui desiderium recallescit,cum torpore negligentiæ deserit, & frigus insensibilitatis pristinæ, igne sancti amoris accendit, & teneri ab hoste seruus erubescit, quia idem hostis se cōsiderat despici, quia vias Dei videt apprehendi, dolet contra se, captum reniti, & mox zelo accenditur, mox ad certamen mouetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellātem mentem, se excitat,atque in omni arte lacerationis instigat,vt tentationum iacula intorquendo, confodiat cor, quod dudū quieto iure possidebat.

Et † si accedere volumus ad eas, quæ in sacra historia continetur historias, inueniemus omnes virtute præditos per tentationes ingressos,& sic magnam a Deo assecutos gratiam,vt habetur de Beato Hieronymo (ne illud exemplum saltem omittam) qui de se ipso ita testatur in Episto.ad Eustochi. O quotiēs in eremo cōstitutus,& in illa vasta solitudine,exusta solis ardoribus, sedebam solus,quia amaritudine repletus eram,horrebāt sacco membra deformia, & quallida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat, quotidie lachrymæ, quotidie gemitus. & infra, de cibis verò, & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtebantur,& coctum aliquid accepisse luxuria sit.ille igitur ego,scorpionum tantum socius, & ferarum; pallebant ora ieiunijs,& mēs desiderijs ęstuabat, in frigido corpore, & ante hominem suum, iam carne præmortua sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus ad Iesu iacebam pedes, rigabam lachrimis ora, crine tergebam, & repugnantem carnem, hebdomodarum incendia subiugabam. & inferius Post multas lachrimas,post cœlo oculos hærentes, nō nunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum,& lætus, gaudensque cantabam, Post te in odorem vnguentorum tuorum currimus.& sicut Hieronymus, ita & nos habeamus recursum ad Dominum, qui nos fortes faciet in bello.

Non obstat, quod obijcitur vlterius, in sacrorum ordinum susceptione nullum emitti votum castitatis,& continentiæ, qa contrarium est verum.c.nullum.28.distin. nam caracteri annexum est continentiæ votum 84.distin.cum in præterito. vbi qui accipit sacrum ordinem, hoc ipso vouet continentiam, etiam si hoc non exprimat,ex quo continentia est illi annexa.& ibi dicitur de quadam constitutione facta ab Apostolis de continentia clericorum.& per Domini.in c.ante triennium.31.distin. & in assumptione sacrorum ordinum dispensatur spiritualiter in Ecclesiam immaculatam,& saltem implicitè promittunt continentiam seruare, aliter non essent ordinandi.§. sancimus, in Auth.de monach.& solennizatur votum per sacri ordinis susceptionem 31.distin.c.placuit,& 28.distinctio Diaconi.vbi tacitū votum sufficit ad id solemnizandum.& per Hostien. in sum. ꝙ cleric.vel vouen.colum.secunda,versic. sed nunquid Clericus, & versi.solemnizatus.& colum.fin.vbi dicit,ꝙ per solam professionem expressam, vel tacitam, vel sacri ordinis susceptionem solemnizatur votum.qui subdit, & sic tenet Dominus noster, & curia, omissis ambagibus. & probatur ex eo, quod legitur, Græcos votum castitatis non suscepisse, & in c. nullum, cū seq. 28.distin.& est text.in c.j.de voto, in 6. & de hoc Card.Zaba.in clemen.ad nostram,versi.7.in fi.in illa q. an sacerdos cognoscēdo solutam, committat fornicationem,vel adulterium,de quo latè dicam infra,in 3.par.& quod dixi de sacro ordine,intelligēdum est stricto modo sumendo, videlicet pro Subdiaconatu, & superioribus, vt in cap.à multis, de ęta.& quali. nam lato sumpto vocabulo, sacri dicuntur etiam ordines inferiores, vt no.27.distin.in sum.in glo.

SVMMARIVM.

1. *Matrimonium esse malum Sacerdotibus.*
2. *Bona, & mala considerari diuersis respectibus, vt in hæresibus, & si.*
3. *Non omne, quod licet, honestum est.*
4. *Honestas consideranda in omnibus, & maximè in matrimonijs, & de honestatis publicæ iustitia.nume.5.*
6. *Malum minus non committendum causa vitandi maius malum, vel consequendi maius bonum.*
7. *Amor parentum in filios, quantæ sit potentiæ.*
8. *Onera matrimonij.*
9. *Vxores non omnes pudicæ.*
10. *Coniugatis quoque Spiritus sancti gratia infundi.*
11. *Pudor versatur etiam in coniunctione viri & vxoris.*

CAPVT III.

NOn obstat, quod allegatur matrimonium esse bonum, & quod Aposto. Hebr. 2. appellat honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus,& in cap.debitum, de biga.non ordi. & quod per illud euitatur maius malum, videlicet fornicatio.

Nam licèt matrimonium in se sit bonum, tamen in sacerdotibus,& personis Deo dicatis,& in sacris constitutis, est malum, rationibus præallegatis,sicut corpus Christi malum fuit Iudæ, de consecr.distinct.tertia,sicut Iudas.& arbor Paradisi,mala fuit Adæ,11.quæst.tertia.quid ergo gl.in cap. vouentibus. 27.distin. sicut videmus de hæresibus,†quæ in se malæ sunt:sed quia eorū causa excutimus pigritiam,& intensius scrutamur scripturas ad considerandas veritates fidei, & impugnandos errores Hæreticorum,vtiles sunt,vt per Aposto.1.Corin.oportet hæreses esse, vt qui probati sunt,manifesti fiant in nobis, id est vtile est hæreses esse, prout in quæst.quæ per nos modò pertractatur, nā hæc controuersia prodest Catholicis, & hæc est prophetia Apostoli,non consilium;prædictio,non adhortatio: euentus, nō causa. torpescit enim virtus,vbi certamen deest; & facilè hostis malitia coalescit,si pigrescat animus repugnantis, & roborantur vires exercitatione frequenti, & nemo vnquàm non solicitus,hostem deuincit,nemo sine certamine victoriam reportauit,& ex comparatione malorum fit laus bonorum:tolle persecutiones, non erunt martires;tolle congeriem malorum, non erit plenitudo virtutum;tolle adulterij amatores,nō erit perfectio castorum.ex sentētia Chrysostomi,fatemur licita matrimonia, † sed non omnibus,nam & non omne,quod licet,honestum est, ꝓut in nuptiis,est pulcher tex.in l.semper in coniunctionibus. ff. de ritu nup.& ibi Bal.in lec.antiqua dicit, quod præcipuè in matrimoniis debemus considerare honestatem, exemplificando, vt in text. quòd senatoris filia nubat ei, qui artē ludicram exercet, nam non erunt nuptiæ, secundum iuris ciuilis dispositionem, cum hoc honestum non sit,vt ibi dicitur.sic in proposito honestum non est,vt dignitas sacerdotalis iungatur obsequio mulieris,cuius quidem sacerdotis dignitas est maior Regia potestate, Nam Regi corpora sunt commissa,sacerdoti animæ; Rex maculas corporum remittit,sacerdos maculas peccatorū; ille cogit, hic exhortatur;ille necessitate,hic cōsilio;ille habet arma sensibilia,hic arma spiritualia; ille bellum gerit cū Barbaris; hic aduersus dęmones,& Rex ipse summittit se manui sacerdotis,ergo maior eius Principatus.non est ergo bonum,aut honestū coinquinare dignitatem tam excellentem amplexibus, & osculis fœminarum; nec hoc decet eos, qui ad altare sunt cum Domino familiares, & labiis osculantur in altari filium Virginis. Nā & non solum quod licet,considerandum est, sed & simul, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum vtilitatem.tex.in c.magnę, de voto. & multis quoque licitis abstinendum est.11.q.1.aliud.de pœn.distin.j.aliud Aposto.1.Cor.6. l.non omne.l.semp in contractibus.ff.de reg.iur.& ibi latè Deci. qui per plurima firmat,ius honestatis semp exceptum esse,† sed quandoque & aliquid est iustum, cuius contrarium est iustius. l.exigendi, & ibi per glo.C.de procura.in versi.nō iniustè. quod quidem ius honestatis circa matrimonium fuit quoque consideratum per Aposto.1.Corin.7. loquendo de eo in illis verbis, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento dominum obseruandi.

Et in ipsis moribus nostris,& in iure, nō iustitia solum, sed & honestas consideratur,ideoq; multa de iure licita, prohibentur

propter honestatē. c. clerici. de vita & honest. cleri. c. iuuenis, de sponsa. & c. ad audientiam, & 35. q. 3. c. porrò. & ipsa ecclesia, præter alia impedimenta matrimonij, inuenit impedimentum in eo, scilicet iustitiam publicæ honestatis, nō quòd illud esset illicitum, sed quia vti minus honestum id fieri prohibuit, vt per Summistas omnes de impedimento, de publicæ honestatis iustitia, & Asten. lib. 8. titu. 24. & per sanctum Tho. in quarto distinct. 41. & de sponsali. c. j. in vj.

Sic etiam propter honestatem non seruatam circa exercitiū dignitatis, perditur priuilegium, dignitati concessum. l. 3. cum ibi not. C. de curio. & stati. lib. 12. cum concor.

Sed & specialius ad obiectum respondet Aug. in quæstionibus vtriusque testam. quæstio. 127. dum inquit, si fortè dicatur, si licet & bonum est nubere, cur sacerdotibus vxores ducere non licet? Quis nesciat vnumquenque legem suam habere? est enim, quod omnino generaliter non licet; est item, quod alijs licet, aliis non licet; & est quod aliquando licet, aliquando non licet, antequàm ecclesiasticus sit, licet ei negotiari, facto iam non licet, & Christiano cum vxore sua conuenire aliquando licet, aliquando non licet: propter enim dies processionis, non licet conuenire, quia & laicis abstinendum ad tempus, vt vacent orationi.

Et non obstat illud, quod per matrimonium si concedatur, maius malum euitatur, scilicet fornicatio, quia non potest dici tutum remedium vitandæ fornicationis, fore matrimonium, cum morte Vxoris tolli possit. & iterum & vehementius ipsos vexabit incontinentia, ad quod remedium amplius confugere non poterunt, cum bigamus à sacrosanctis misterijs repellatur, toto titu. de bigam. non ordinan. & quia incontinentia etiam vxoratos laicos ad concubinatus, & alia carnis vitia distrahere solet, si eo vitio sint affecti, cum hoc sit prohibitum in sacris cōstitutis, non admitti debet compensatio de minori malo, ad 6 maius malum, vel causa consequendi maius bonum, † quia minus malum non est committendum, causa vitandi maius malum, vel consequendi maius bonum, cap. primum. cap. ne quis. 22. quæst. secunda, cap. forte. 14. quæst. 5. Tradunt Hostien. Ioan. Andr. & alij in c. non magno, ne cleri. vel monac. & Roman. 3. non sunt mala facienda vt eueniant bona. quinimo & per concessionem matrimonij sacerdotibus, non vitatur maius malū, q̃ sit fornicatio, vt satis liquet ex his, quæ supra dicta sunt, sed per illud fieret transitus in maius malum, quàm sit ipsa fornicatio, quicquid dixerit Cardinal. in Rubri. quòd Cleri. vel vouen. scilicet quòd ille titulus illaqueat multas animas, ideo credit, ꝙ Ecclesia reuocabit illud præceptum, nam Apostolus dixit, De virginibus præceptum non habeo, consilium autem do. Idem tamen Cardin. de frigi. & malefi. dicit, quòd si daretur Clericis in sacris constitutis, licentia matrimonium contrahendi, eueniret magnum scandalum, & ideo consulit ipsum euitandum, & hoc vltimum credendum, vt in Ecclesia Dei nunquàm sit euenturum; & si id licuisset, nec mutanda sunt, quæ tamdiu obseruata fuere à tot sanctis Patribus, & vniuersali Ecclesia, ex rationabilibus causis.

Et inter eas causas hæc potest annumerari, quòd copula matrimoniali coniunctos, à perfecta Dei dilectione maximè diuertit amor parentum in filios, prout in id ius ipsum naturæ inclinat parentes. l. j. §. ius naturale. ff. de iusti. & iu. & amor iste in liberos præcellit amorem coniugalem, vt per glo. & Doct. in l. Lucius. ff. de vulg. & pupil. & in l. cum acutissimi. C. de fideicōmiss. & l. generaliter. ff. de institu. & substitu. & in l. precibus. C. de impube. in glo. fi. latè Tiraquel. in Rep. l. si vnquam, in præfatione, in verbo, libertis, num. mihi 116. cum seq. C. de reuo. donati. Nā pater, & filius censentur vna, eademque persona, l. fin. C. de impub. & vna caro, 35. quæst. 3. §. hac authoritate. & nullus amor vincit paternum. l. fi. C. de cura. furio. & in ipsis brutis hoc idem operatur naturæ instinctus, Insti. de iu. natu. in prin. cum ibi no. immo amor filiorum superat dilectionem, quam pater habet erga se ipsum, vt per Aret. consi. 4. Viso tertio dubio, Felin. in c. afferte, in secundo not. de præsumptio. & Ceres apud Claudianum de raptu Proserpinæ eius filiæ dicit, Nosti quid sit Lucina, Timorque progenitis, & quantus amor, partusque tulisti Tu geminos. & illud.

Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Et Arist. lib. 8. Ethi. cap. 12. Aequè (inquit) parentibus vita liberorum chara est, atque sua. & 1. Timot. 5. si quis suorum maxima domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior, & curę verbo, prouidentiam tam corporis quàm animę significat: Deus nempè vincula propinquitatis instituit, vt multiplex subesset occasio, nos mutuo diligendi. & si fortè vxor remaneat vidua, tunc est constituta in maximis calamitatibus: nam relicta prole, si ea est fœminea, impensissima cura est in puellis educandis, & dotibus persoluendis, aliis adiectis experiis notissimis, si masculus à patre relictus, matris animum in singulos dies immensa formidine, tum permultis complet sollicitudinibus, quod tam circa sumptus, & impensas, vt liberaliter educetur, & tot sunt erumnæ, vt sępe multiplici viduitate filiorum, & mariti inuoluantur, quod maximè angit miseros patres, hæc omnia præmeditando.

Subsunt vlterius, & arctantur coniugijs copulati, ad infinita penè onera matrimonij, quæ mentem obnubilant: ibi etenim acerbior cura, mœstitia, dolor, pericula, varietas corporis, quàm animi passiones, tam sui ipsius causa, quàm filiorum, timores infortuniorum, quarum quidem molestiarum causa, ægritudini, & mortis filiorum, immo sola suspicio, & metus parentum, ne in eas filij incidant, semper eos angit, & sollicitos reddit, nā vbi est amor, ibi & timor, iuxta illud, Pallida in Hectoreo nomine semper eram. & tantò acerbior sollicitudo ipsos comprimit, si forte, (ut sæpe contingit) in amplexibus, & vlnis ipsorum parentum miserabiliter deficiant, nam tunc mœrore prostrati de obitu filiorum, deque miserrima sua orbitate acerrimè conqueruntur, vt naturæ ordine peruerso, pater infelix dulces natos sepeliat. eas que hæreditatem leges ciuiles, luctuosam appellant. l. fina. C. de insti. & substi. & Inst. ad Tertulia. & in l. j. C. de his, qui ante apertabu. & eo magis luctus inualescit, si iam illos adultos probæ vitæ educasse contigerit. Tunc enim parum abest quin præ dolore desipiscant, prout pluribus & antiquis patribus [illegible] ctis, & aliis grauissimis ex gentilibus viris euenisse scriptum reperitur, vt de amore parentum in filios plures meminisse constum est. Ad hæc animaduertant sacris addicti, an per has angustias incidere debeant, & in eas incidendo, qua mente altari inseruire ex toto corde possent, vt tenentur, adeo quod verè dicendum est, neminem posse Deo libere inseruire, nisi qui cœlibem ducit vitam, cuius domus, vacat omni tumultu, & anima omni passione, & ægritudine libera est, & qui omnibus curis solutus Christo viuit & seruit, ille semp vniuersis quæcumq; sunt malis superior inuenitur, & si ipso aduersum se, vt nolit inimico, alius ei obesse nihil poterit. Quieta est vita continens, quam non sollicitat vxoris suspitio, non inquietat seruorum, & ancillarum, & variæ supellectilis sumptus, nec turbat filiorum peruersitas, nec vxoris zelotipia & garrulæ quæstiones.

Et præ ceteris adhibenda venit per parentes maxima cura in filiorum educatione, qua nihil conducibilius esse potest, nam pretiosæ quidem diuitiæ, verum fortunæ ludibrio suppositæ, gloria venusta quidem res est, sed inconstans, minimèque stabilis, forma præcipuum quoddam, sed paruo durans tempore, preciosa sanitas, sed permutationi obnoxia, concupitæ sane vires, sed facilè aut ægritudine, aut senectute contabescunt. sola igitur doctrina, & virtus nequit ab homine eripi, & in his beatitudo consistit, non autem in bonis fortunæ, & propterea in his comparandis solertissima diligentia in parentibus exigitur, vt tradit Aristoteles secundo Oeconomi. cap. secundo. Ait enim, Cum ergo tanta adhibeatur cura pro corporis esca, quid pro liberi, non ne protinus omne fuerit studium adhibendum? quod ab ijs, qui ministerio altaris sunt adducti, minimè fieri potest.

Et nihil sic deijcit hominem ab actu veritatis cognoscendæ, sicut connubium, & tactus iste corporum, sine quo vxor haberi non potest, cui tenetur vir carnis reddere debitum, in quo absorbetur intellectus, secundum Augusti. 2. soliloquio, & Theophrastus in lib. de nuptiis, eas damnat, dicens, quod impediunt studium Philosophiæ. & Cicero post repudium Terentiæ vxoris, respondisse fertur Hercio ipsum hortanti ad se nubendum, se nō posse vxori, & Philosophiæ operam dare. & no. per Ioan. And. & D. Abb. in c. diuersis, de cleri. coniuga. & Marianus Socinus vir clarissimus, interrogatus, cur minus solito literis incumberet? vxorem, inquit, duxi. & hoc contingit tunc maximè si sit vxor formosa, vt quæ ad venerem magis alliciat, nam eius forma vitam arripit viro ea correpto, nam quod maximè pulchrum, id quoque maximè amabile. Plato lib. tertio, de Repub. ex Socrate, & ob id mariti fiūt zelotipi, quia is est cum forma magna pudicitiæ: Quæ quidem zelotipia in viro, vel vxore, ægritudo est furiosa, & nulla ex animi perturbationibus vehementior, quæ in furorem persæpe adigit, & mentem a Deo alienat. & quia non semper reperiuntur vxores castæ, & erga viros patientes, nec illius conditionis, de qua per Apost. loco supra citato, nam virum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Ecclesiasti. 7. in fin. & mulierem fortem quis inueniet? Prouerb. 31. & melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa, & iracunda, Prouerbi. 21. & rarò inueniuntur Saræ, Susannæ, Lucretiæ, Sophroniæ, & similes vt eo qui ligatus fuerit, is qui solutus est, & facilius longè, & expeditius curret ad spiritualia capescenda, primi parentes in Paradiso casti, & virgines permanserunt, eiecti de Paradiso copulati sunt, & quod in Paradiso non fecerunt, in terra faciunt, vt statim a principio conditionis humanæ virginitatem, & castitatem Paradisus & terra nuptias dedicauerit.

Nec ideo negari, & spiritus sancti gratiam infundi ipsis quoque coniugatis, cum Adam, Enoch in Paradisum translatus, Noë, & Abraam, Isaac, Iacob, & Moses, & Esaias, & plures ex aliis antiquissimis Patribus cum coniugio commercium habuerint, nec tamen extincta est gratia: etenim Elaias, & Moses erat Pro-

Propheta, qui petram dirupit, & aerem immutauit, cum Deo loquebatur, & eius iram cohibuit, & Abraam factus est Pater gentium, & Ecclesiæ, & fuit amans Dei, sed & filii. & Paulus j. Ephe. vocat sanctos etiam viros, qui vxores habent, & liberos; & si proba fuit mulier (licet malorum copiosa sint examina) adiutrix est, & non insidiatrix, & si mala corrigenda est, & in omnibus rebus vitium, & virtus, non ex natura, sed animo distinguitur: & Ignatius Martir de coniugatis sic; Non detraho autem cæteris beatis, qui nuptiis copulati fuerunt, quorum nūc memini: opto enim Deo dignus ad vestigia eorum, in Regno ipsius inueniri, sicut Abraam, & Isaac, & Iacob, sicut Ioseph, & Esaias, & cæteri Prophetæ, sicut Petrus & Paulus, qui nuptijs fuerunt copulati, & reliqui Apostoli, qui nuptijs fuerunt sociati, qui non libidinis causa, sed posteritatis subrogandæ gratia, coniuges habuerunt, quæ tamen circa Paulum, & alios Apostolos, an vera sint, remitto me determinationi sanctæ Matris Ecclesiæ.

Et constat ex cōcilio Niceno, de quo in c. j. in fi. de sum. Trini. coniugatos quoq; placentes Deo ad ęternam peruenire beatitudinem, & tales dicuntur seruare castitatem, quæ dicitur pudicitia in legitimè coniugatis, c. Nicena. 31. distinct. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. vt patet de innumeris coniugatis, tā ante diluuium, quàm post, vt Mat. 1. & text. in cap. iam nunc. 28. q. j. in fi. vbi non solum virgines, & continentes, verumetiam coniugati per rectam fidem, & operationem bonam placētem Deo, ad ęternam merētur beatitudinem peruenire, & cū Deus fuerit author coniugij, dicere illud esse peccatum, esset imputare Deo, quod sit causa peccati, quod est maxima blasphemia.

Sed quamuis licitus sit concubitus coniugalis, qui secūdum matrimonialium præscripta tabularum, procreandorum fit cā liberorum, nonne & ipse tanquam sit licitus & honestus, remotum ab arbitris cubile conquiritur? Nōne omnes famulos, atq; ipsos etiam paranimphos, & quoscunque ingredi, quælibet necessitudo permiserat, ante mittit foras, quàm vel blādiri ꝯiunx, coniugi incipiatur. & S. Aug. lib. 14. de Ciui. Dei, c. 17. quis nescit vt filij procreentur, quid inter se coniuges agant? Quandoquidem vt id agatur, tanta celebritate ducuntur vxores, & tñ cum agitur, vt inde filii nascantur, nec ipsi filij si qui inde iam nati sint, testes fieri permittuntur. hic enim hoc rectè factum, ad sui notitiam lucem appetit animorum, vt tamen refugiat oculorū. vnde hoc, nisi quia sic geritur, quod deceat ex natura, vt etiam quod pudeat, committetur ex pœna.

SVMMARIVM.

1. *Contemptus nuptiarum secundum Ethnicos.*
2. *Vxoris diuitis incommoda, & sumptus excessiui.*
3. *vxoris diuitis arrogantia.*
4. *Vxor, an possit licitè à viro appellari Domina.*
5. *Vxor non ducenda propter dotis amplitudinem, quod probatur.*
6. *Vxor pulchra minimè ducenda.*

CAPVT IIII.

SEd attenta communi contingentia facti circa vxoratos, nemini dubium esse potest, ipsos semper variis sollicitudinibus esse vexatos, & anxietatibus inuolutos, & sui potestatē liberam habere non posse, vt conuenit officio sacerdotis, 1 † quod comprobatur ex his quæ tradit Comicus ille, in milite glorioso.

> Nam bona vxor, si ea deducta est vsq; gentium,
> Vbi ea inueniri possit, verum nec eam ego domum ducam,
> Quæ mihi hæc dicat, eme mi vir lanam, vende tibi pallium.
> Malachū & calidū, cōficiātur tunicæ mihi, hybernę bonæ,
> Ne algeā hac hyeme, hoc hoc nunq̃ verbū ex vxore audiā.
> Et priusquam galli cantent, quæ me somno suscitet,
> Da mihi vir Calendis, quæ mittam cum Martiæ venerint.
> Da qui faciat, qui condicit, da quod dem quinquatribus
> Percantatrici, Collectrici, Ariolæ, atque Aruspicæ.
> Flagitium est si nihil mittetur, quo supercilio spicit.
> Tum patrita clementer non pote est, inquit, munere.
> Iam pridem quia nihil abstulerit succenset cellaria,
> Tum obstetrix expostulauit merum, parum missum sibi.
> Quid Hunici non missurus quicquam quæ vernas alit?

Hæc atque huius similia alia damna multa mulierum. Vide quàm lepidè, & concinnè inuehat author ille in nuptiarum cupidos, vt pedem retrahant ante ingressum.

Et illud Ausonij.

> Pœnęq; graues in Cœlibe vita
> Et grauior cautis custodia vana maritis.

2 Nec † quæ proposui circa onera matrimonij tolluntur, saltē in his, qui ducerent vxores diuites, quo casu dotis amplitudo videatur sufficere oneribus matrimonij, nam ex magnis dotibus, magni sumptus, & intolerabiles, multaque incommoda proueniunt, presertim hisce temporibus, quibus luxus & delitię ī summum redactæ sunt, & vxores solent stimulare maritos in emēdis sibi. & ad eorum ornatum, vestibus preciosis, numeris, & monilibus aureis, & lineis vnionum, & Margaritarum, quę pretio inęstimabili, & excessiuo comparantur, vtpotè quę pręstent in candore, & magnitudine, orbe, leuore, & pondere iuxta descriptionem earum per Plinium lib. 9. cap. 35. & gemmis, præcipue adamante, smaragdo, saphiro, & carbunculo, vltra zonas, & mitras, & velamine mille specierum; & in cōducendis ancillis tam coquinariis, quàm cubiculariis, & quæ sunt minimè pau-3 carum numero contentæ, † vltra sumptus equorum & rhedarum pro ipsis per ciuitatem, & extra gestandis, & quæ a maritis volunt Dominę appellari, quę tamen eo nomine, & a nostris communiter vocari non sunt solitę, quicquid olim fuerit ī vsu, 4 † sed reprobari solet, vt vir quispiam fracti, & abiecti animi non Dominam solum, sed sanctissimam vxorem adiecit. l. Titia. §. q Marco. ff. de annuis lega. & Claudius Cęsar stupidi ingenij, qui non tantum Messalinam eius vxorem, Dominam vocabat, sed & alios Ciues Romanos, licet hoc quandoque liceat marito tali vocabulo vxorem appellare, honoris gratia. ff. eod. titu. l. qui marito, & ff. de auro & arg. leg. l. fin. §. j. Nam vir est caput mulieris, & dominus eius, 33. quæst. quinta, est ordo, & c. hęc imago, & c. mulierem, & c. cum caput. & nobilis illa Romana in l. ea quę. ff. de donatio. inter vir. & vxo. appellat virum suum, dominum charissimum, ibi, cum petenti mihi à te domine chariss.me annuerit indulgentia tua. & in l. si liqueat, ibi, consentiente domino. C. de inoffi. testa. & per Ouid. in lib. Fastorum, dum loquitur de Lucretia Romana.

> Mittenda est domino, iam iam properate puellę.

5 Non † est ergo ducenda vxor intuitu diuitiarum, & amplitudinis dotis, nam & Aristoteles Ethico. 8. cap. decimo, dicit, dominantur vxores propter amplitudinem patrimonij. & illud Martialis.

> Vxorem quare locupletem ducere nolim,
> Quęritis? vxori nubere nolo meę.

Et illud Satyricum.

> Intolerabilius nihil est, quàm fęmina diues. Et idem.
> Veniunt à dote sagittæ.

Libertas emitur, & quia si eueniret casus restituendę dotis, depauperantur familię, & quę latè tradit Stobeus, sermone 67. 68. & 70. Et quę congerit Tiraquellus de legi. cōnubi. in 5. lege.

Et legitur apud Plutarchum lib. de tranquillitate animi, de vxore Pittaci mētis elatę viri, quę cum vir eius conuiuas quosdam accepisset, vxor superueniens mensam euertit. & diuiti nō esse nubendum tradit Silua nuptia, car. 70. cum seq.

Et non omittam hoc, quod Lycurgus inter cęteras legem cōdidit, vt mulieres nuberent sine dote, ratus vxores potiusquàm pecunias eligi debere.

Et sicut speculum, auro, gemmisque ornatum, vtilitatem nullam affert, nisi similem speciem referat: sic opulentę vxoris vtilitas nulla est, ni uitam, moresque pręstet cum uita, & moribus viri congruentes & cōsentaneos. & idem Plutarchus scribit, ꝙ Romanus quidam cum eum amici reprehenderent, ꝙ pudicam uxorem formosam, & locupletem repudiasset, calceum protendit: nam & hic, inquit, nouus est, & pulcher, sed nemo uestrum nouit, ubi me premat. oportet igitur non doti, non formę, non generi, uxorem credere, sed operam dare, ut quibus uir maximè tangitur, consuetudine, moribus, obedientia, ea non dura, non molesta, sed composita, iucunda, & grata pręstet.

6 Sed † quid si cum amplitudine dotis concurrat etiam mulieris forma? Tunc dici potest, ꝙ hic opus, hic labor est: nam cum suapte natura sint animi tumētis, & elati, cum (sm ea, quę apud priscos Gentiles leguntur) quędam ausę sint cum eorum Dijs cōtendere, ut de Arachne cum Minerua, Cassiope Cœphę filia, ausa Nereidibus se prętulisse, & de Niobe ipsi Latonę, Antigona, Iunoni, Lychione filia Dedalionis, Dianę, & ipsarū superbiā geminat species, & forma corporis, ut est illud in adagio.

> Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam.

Et propter id, ut plurimum usu contingere uidemus, qđ Vir, qui suo ordine caput esse deberet, pedum ordinem seruare cogitur; & mulier, quę in pedum loco est, in caput constituatur. ea est aliquarum arrogantia, & bene uaticinatus est Ezechiel c. 28. Eleuatum est cor tuum in decore tuo. & ꝙ ait Chrysostomus in Epistola Pauli ad Ephesi. Homilia 20. externa corporis pulchritudo plena est multę superbię, & arrogantię, & erit indomita, si cum amplitudine dotis accedat & forma, ęstimabitque se Regis matrimonio dignam fuisse.

Sed & ducens speciosam in Vxorem, incidet in cruciatus zelotipię, quę homines usque ad insaniam conducit, & ut illis cōtingat illud Esopianum.

> Toxica zelotipo dedit uxor męcha marito.

Sit tamen & illa quātumuis proba, & casta, uir semp eo morbo distrahetur in anxietates animi, de quibus sic ait Chrysosto. Verenturque miserrimi, ne fiat impudica, cum à multis adamabitur. Quod testatur Abraam, Gene. 22. Noui quod pulchra sis mulier, & quòd cum uiderint te Aegyptij, dicturi sunt, Vxor

illius est,& interficient me,& te reseruabunt. Pulchritudo nāq; ad amorem accendit, & mulieris forma fax dicitur. & Tertulli. lib.de cultu fœmi.dicit, Decoram naturaliter inuitatorem libidinis.& firmat Tibull.lib.4.

Illius ex oculis cum vult exurere diuos
Accendit geminas lampadas acer amor.

Et vetere prouerbio. Pulchrum ipsum amicum est,cuius meminit Plato in Lyside. & idem libr. .de repub Socrates asserit Quod maximè pulchrum est,id quoque maximè amabile.

Et fuerunt sæpe interfecti viri ob vxoris speciem, vt patet de Dauide rege, & Propheta,alioquin sanctissimo, qui captus forma Bersabeæ vxoris Vriæ ipsum interfecit, & se polluit adulterio, simul & homicidio.2.Reg.2.

Quæ quidem maritorum suspitio intimè penetrat, & miser squalescit indies,& dum conatur supra vires suas formosæ vxoris appetitum explere(cū tamen sint insaturabiles,Prouerb.30.) magnam sibi vitæ partem adimunt, & senectutem intempestiuè accelerant,iuxta illud vice prouerbij celebratum, Quatuor ante tempus hominem occidunt, Vxor formosa,tristis familia, immoderatus cibus, & aer corruptus.

Et sæpe succedunt raptus earum, adulteria, incestus,& alia carnis vitia.

Difficile.n.est custodire, quāplurimi adamarint; &,vt inquit Hieronymus,aliquo modo impugnatur,quod vndique incessitur, & amor formæ, rationis est obliuio, & insaniæ proximus, fœdū, minimeq; conueniens animo sospiti vitium,turbat consilia,&c.vt per Hierony. lib.j contra Iouini. parum ante finem.

Et ad hæc,quæ habentur Gene.6.ibi factum est, cum cęperūt homines multiplicare super terram,& filiæ natæ sunt illis,vt viderunt filii Dei,filias hominum,quòd essent pulchrę,& pulchritudo aspectus illos in hac perduxit concupiscentia,& scortationi, & intemperantiæ eis forma fuit occasio.

SVMMARIVM.

1 *Declaratio illius loci Apostoli ad Corinthios, Propter fornicationem habeat vnusquisque vxorem suam, & de illis. Melius est nubere, quàm vri. nume.2.*

3 *Continere volentibus, qualiter succurratur.*

CAPVT V.

NOn obstat illud Aposto. j. Corinthi.7. Propter fornicationem habeat vnusquisq; vxorem:nam certum est hoc non intelligi de his,qui vouerunt virginitatē,seu continentiam.c.interrogasti.c.seruandam,27. distinc. & ibi est responsio Pauli ad quæsita Corinthiorum per literas, vtrum scilicet,post fidem Christi susceptam, cœlibes esse deberent,& an continentiæ causa, quas habebant dimittere, & an si virgines credidissent,inire deberent matrimonia, & quando è duobus Ethnicis vnus credidisset in Christum, vtrum credens relinqueret non credentē,& si vxores essent ducendæ,an Christianas tantum accipi iuberet,vel Ethnicas,qui respondit,vt ibi, propter fornicationem autem vnusquisq; ducat vxorem, alioquin hac excusatione, libidini frena laxasset, vt quotiescunque vxor moritur,toties ducenda sit alia, ne fornicentur, sed vnusquisque vxorem suam habeat, suam inquit, habeat sua vtatur quam habebat antequàm crederet.

1 Et † omnis hæc quæstio est de his,qui in matrimonio sunt deprehensi, an liceat eis vxorem dimittere, Quod & Dominus in Euangelio prohibuit, Quod Apostolus explicat subiiciens,vxori ius debitum reddat, & vxor viro.non ergo præcipit per verba illa, ꝙ vnusquisque nubat, quod clarius subdit, dum dicit, volo autem omnes homines esse, sicut ego hoc inquit volo,hoc desidero, vt imitatores mei sitis, sicut & ego Christi.illa virgo de virgine incorrupta,incorruptus; & qui in Christum credit, dēt sicut ille ambulauit, & ipse ambulare, & de hoc vide Hieron. lib.j.contra Iouinianum.

2 Et † verba illa sequētia,melius est nubere,quàm vri,sunt posita per Apostolum postq̄ nuptis concesserat vsum coniugii, & ostenderat ipse,quid vellet,quidue concederet, transit ad non nuptas & viduas,& sui ꝓponit exemplum,& felices vocat, si sic permanserint:si autem non se continent, nubant, id ipsum qđ supra, ꝑ fornicationem autem, & ne tentet vos Sathanas ꝑ incontinentiam vestram,redditque causam, cur dixerit si se nō continent,nubant:melius est enim nubere, quàm vri.

Nec præcipit Apostolus omnibus,qui stimulo carnis afficiūtur quòd nubant,sed reddit causam,cur dixerit, si se non continent,nubant.melius est.n.nubere,quàm vri,quia peius est vri,& sic hortatur prius ad continentiam, & ad permanendum, sicut & ipse,qui habebat stimulum carnis suæ Angelum Sathanæ,eū colaphizantem,restitit tñ impugnanti:suadetque Apostolus,vt fortes simus in bello tentationis sicut ipse qui j.Thessal.dicebat, nunc enim gaudeo in afflictionibus,& quod habetur Iac.j.Nec existimemus hoc esse signum, quod nos dereliquerit, aut despicit Dominus,si tentationes nobis inferantur. sed hoc maximū sit nobis indicium, ꝙ Deus nostri curam gerat, & tentari nos non ꝑmittet vltra vires nostras.1.Corin.9.& eripiet nos de tentatione:nouit enim Deus ipsos de tentatione eripere.2 Pet.2.

Et cum Apostolus suadeat prius continentiam, non potest ex eius dictis inferri,quòd præcipiat omnibus,qui nolunt se cōtinere, vt nubant: potest enim quilibet,qui ardore affligitur cōcupiscentiæ & libidinis, si vult, se liberare, & hoc est in cuiusq; arbitrio adiuuante Diuina gratia. & ideo Apostolus dixit, si se

3 non continent,nō autem si se continere non possunt:† possunt enim, si habeatur recursus ad illum,qui dixit, venite ad me, qui laboratis, nam omnia suppeditabit gratia Domini nostri Iesu Christi 2.Corinth.12.prout dictum fuit Paulo, Sufficit tibi gratia mea, & qui dat licentiam tentandi, concedit etiam misericordia, his qui tentantur resistendi, est enim Domini misericordia ineffabilis, quæ omnem animi captum transcendit,& sic vnusquisque habet,si vult, donum Dei in seruanda continētia, & si castigabit corpus suum, & in seruitutem rediget, sicut Paulus, & tunc sibi mittet de Cœlo donum continentiæ. quòd si nolunt continere,sed volunt vinci,tunc nubant:melius est.n. nubere, quàm vri,scilicet incontinentibus, & concupiscētiam non refrenantibus. & est comparatio impropria, velut si dicatur, melior est Angelus quàm diabolus:nubere enim in se bonum est, & sine culpa: vri autem simpliciter malum,nec excludit,quin melius sit cœlibem esse.

SVMMARIVM.

1 *Tribus Leuitica sola ministerio altaris incumbebat, & per temporum interualla.*

2 *Sacerdotes antiqui tempore quo altari inseruiebant, ab vxorum consortio se abdicabant.*

3 *Concessa tempore legis antiquæ, non trahenda in exemplum, de præsenti.*

4 *Sterilitas, quomodo in lege veteri maledicta, non autem sic successiuis temporibus.*

CAPVT VI.

NOn obstat, quòd in lege veteri permitteretur coniugium Sacerdotibus, & hoc etiam deberet obseruari de præsenti, respondetur id ideo tunc fuisse, quia ex sola Tribu Leuitica erant, qui ministerio altaris incūbebant,propterea necessaria eis tunc erat prolis propagatio,mediante coniugio,ne deperiret Tribus illa,& tunc legis Sacerdo-

1 tes † per interualla inseruiebant altari,& quod eis licebat,necessitate compellente,nunc difficilius est lege prohibente.

Nostri verò assiduè insistunt altari. Item illi panes propositionis,& animalia bruta,nostri verò panem qui de Cœlo descendit,& hostiam immaculatam conficiunt,quæ nos a morte rede-

2 mit,licèt & prisci illi sacerdotes † tempore quo templo inseruiebant,ab vxorum consortio se abdicabant;& vt dicit Ambrosius j.Timothe.3.erat multitudo Sacerdotum, & magna copia Leuitarum,& vnusquisque seruiebat certo tempore Diuinis,secundum institutum Dauid, qui 24. classes constituit Sacerdotum, vt per vices deseruirent.

Item & alia multa concedebantur tpe veteris testamēti, quæ

3 de præsenti non sunt admissa,† nec trahenda ad exemplum nostræ actionis, 2.q.7.si quis per vetus,& q.4.quis ignorat, & de peniten.dist.2.c.si.n.inquit.ver.quomodo autem Abraam. vbi sic dicitur,seruiuit Abraam tempori suo, seruiamus nos ergo legi, & tempori nostro,& per Domini.in c.vt inquisitionis.§.prohibemus,de hæreti.in vj.vbi etiam Ioan.Andr.

4 Et † secundum Hieronymum alia fuit in veteri lege fęlicitas, ibi dicitur, Beatus, qui habet semen in Syon, & domesticos in Hierusalem,& maledicta sterilis, quæ non pariebat, & filii tui, sicut nouellæ Oliuarum in circuitu mensæ tuæ: nunc eunuchis dicitur,ne te lignum arbitreris aridum, habes locum pro filiis, & filiabus in cœlestibus sempiternum, vacuus erat orbis. Propterea & Abraam iam sene Cęthuræ copulatur, & Iacob mandragoris redimitur, & conclusam vuluam in Ecclesiæ figuram Rachel pulchra conqueritur. Paulatim verò in crescente segete messor immissus est,virgo Helias,Heliseus virgo,virgines multi filii Prophetarum.postq̄ verò virgo concepit in vtero, & peperit nobis puerum huius principatus in humeros eius,Deū fortem patrem futuri seculi, soluta maledictio est statim, vt filius Dei ingressus est super terram, nouā sibi legem instituit, vt qui ab Angelis adorabatur in Cęlo,haberet Angelos & in terris.

SVMMARIVM.

1 *Apostoli an, & qui vxores habuerint, & quo tempore hoc eis licuerit.*

2 *Vxores relinquere quomodo intelligendum sit in sacro Euangelio.*

3 *Sacerdotibus post consecrationem,nunquam vxores licuisse ducere in Ecclesia, etiam in Ecclesia orientali.*

4 *Continentia ex antiquissima Apostolorum obseruantia, & ab ipso Saluatore nostro.*

5 *Christus pro litteris, spiritus sancti gratiam suis se daturum promisit.*

6 *Noua facta omnia, ergo, & nuptiæ Sacerdotibus prohibitæ.*

7 *Primitiuæ Ecclesiæ status, & conditio.*

CAP. VII.

NOn obstat, ꝙ etiam Apostoli vxores habuerunt, vt de Petro,& aliis secundum eos, quia hoc expresè negat de omnibus Apostolis,vt tradit Hieronymus,lib.j.cōtra Iouini.c.14.in hæc verba, Quanquam excepto Pe-

1 tro Apostolo,† non sit manifestè relatum de aliis Apostolis,qui vxores habuerunt.ꝙ cum de vno scriptum sit, ac de cæteris tacitum,intelligere debeamus sine vxoribus eos fuisse,de quibus nihil tale scriptura significat.sed & quando hoc concederetur, ꝙ habuerint vxores, eas tamen eo tempore acceperant,quo Euangelium nesciebant,qui assumpti postea in Apostolatū,reliquerunt officium coniugale:nam cum Petrus ex persona Apostolorum,dicit ad Dominum,ecce nos relinquimus omnia,& secuti sumus te,respōdit ei Dominus,Amē dico vobis, quia nemo est, qui dimiserit domum aut parentes,aut fratres, aut vxorem, aut filios propter Regnum Dei, qui non recipiat multo plura in seculo isto,& in seculo futuro vitā æternam,& relinquebant vxo-

2 res, † id est exibant de eorū potestate,in qua sunt vxorati.1.Corinth.7. qui adhæret vxori, potestatem sui corporis non habet, sed vxorati aliter vacare spiritui non potuissent, quod patet & ex illo, Tempus breue est charissimi,vt qui habēt vxores, sint tāquàm non habentes.

3 Nec verum est, ꝙ Ecclesia permiserit vnquam consecratos sacerdotes post suam consecrationem vxorem ducere, nec istud ab initio nascentis Ecclesię reperitur licuisse,& impunè factum præteriisse,ideo damnandi veniunt, qui post sacerdotium receptum audent noua nuptiarum fœdera inire, cum hoc nunquā vsitatum fuerit in Ecclesia, neque extet rei istius aliquod vestigium, sed pluribus conciliorum decretis prohibitum reperitur, cum ipsa quoq; Orientalis Ecclesia, quę votū cōtinentię nō admisit,post susceptum sacerdotium,nō admittit quemquam matrimonio copulari.c.cum olim.de cleri. coniuga. c. Siracusanæ. 28.dist.& continentia est ex antiquissima Apostolorum obser-

4 uantia,† & qui eos secuti sunt,& ab ipso Saluatore IESV,per manus tradita à Sacerdotibus exquisitissimè seruabatur, nam multa per Saluatorem nostrum,secundum Origenem,Apostolis reuelata fuere.& Dionysius Areopagita Pauli discipulus,secretiora nostræ religionis misteria authoribus ipsis ex animo in animum sine scriptis,medio intercedente verbo,transfusa, confir-

5 mat. & † Dominus noster pro literis Sancti spiritus gratiā se suis daturum promisit,dum dixit, Ille vos docebit omnia, Io. 14. & Disponam vobis Testamētum nouum, dabo leges meas in mētem eorum,& in corda eorum præscribam eas, & erunt omnes docibiles Dei.& Aposto.2.Cor. 3. dicit se accepisse legem nō in tabulis lapideis,sed in tabulis cordis carnalib.& Lucę 21.& possumus cum Apostolo dicere, 11. Cor.5. vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua:si noua omnia, ergo & nuptiæ sacerdoti-

6 bus prohibitæ,& non secundum legem veterem abrogatam,nā modò cultus nouus,& promissiones nouæ,& testamētum,& vita,& mensa,& stola,& in summa omnia noua; pro circuncisione,baptisma;pro manna corpus Dominicum; pro aqua petræ; sanguinem de latere,pro terra promissionis, Regnum cęlorum; & pro Hierusalem, supernam metropolim.

O vtinam foret is status religionis,qui erat in primitiua Ecclesia: tunc enim nullus erat ab aliis diuulsus; non masculus, non fęmina;nullus erat sollicitus de his, quæ ad corporis victum pertinent;nullum torquebat rei domesticæ cura;nihil ita Deum irritat,sicut ecclesiæ diuisio.istud est vestem Domini inconsutilē scindere,& corpus eius dilaniare,& dominica membra discerpere.Hoc est, quod nos etiā apud Christi inimicos afficit dedecore maximo,qđ à propriis impugnamur. videtur eis quippè magnum seductionis inditium,ꝙ qui in Ecclesia nati sunt, & alti,ar canaq; illius diligenter edocti,subito mutati in illum afficiūtur, & ob id subsannamur ab eis.ò meritam irrisionem,quantum habet res ista dedecoris,vt deteriores simus infidelibus,penes quos non intercedunt hæ controuersiæ,& diuisiones.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus ad locum illum j.Timot.3.quia in nouissimis temporibus discedēt quidam à fide.*

2 *Tatianorum, & Encratitarum heresis circa prohibitionem nuptiarum & Cataphrigarum, circa secundas nuptias.*

3 *Secundæ nuptiæ leges veteri approbatæ.*

4 *Marcionis, & Manichæorum hæresis circa idem, & de Adamianis.*

5 *Nuptiæ à Christo decoratæ.*

CAP. VIII.

1 NOn obstat & illud j.Timoth.4.Spiritus autem manifestè dicit,† quia in nouissimis temporibus, discedent quidam à fide, attendentes spiritibus errorum & doctrinis dęmoniorum,in Hypocrisi loquentium mēdacium,& cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, ex quibus Apostolus videtur impugnare legē cœlibatus,quia respōdetur,quod ibi Apostolus intelligit de his, qui in posterum venturi essent, qui matrimonia,& nuptias damnarent, vt fuerunt Tatiani hæretici, sic appellati à Tatiano quodam Hæresiarcha,Iustini Martyris discipulo, qui fuit temporib. Antonini Imperatoris, & Papæ Iulii huius nominis primi, qui nuptias repudiarunt,adeo vt eas fornicationibus pares esse dixerint,de quibus Aug.lib.de hæresi.ad quæ vult Deu.nume. 25. ita dicit, Tatiani,à Tatio quodam instituti sunt,qui & Encratitæ appellati sunt,nuptias damnant,atq; omnino pares eas fornicatio-

2 nibus,aliisq; corruptionibus faciunt, nec recipiūt in suorum numerum,coniugio vtentem,siue marem,siue fœminam; & Cataphryges, quorum authores fuerunt Montanus tanquàm paracletus,& duæ prophetissæ ipsius Prisca, & Maximilla, subditq;, secundas nuptias pro fornicationibus habent, Paulo ignorantiā adscribentes, qui secundas nuptias permittit. in quem errorem Tertullianus dicitur lapsus,quia transiens ad Cataphryges,quos antea destruxerat,cœpit & secundas nuptias contra Apostolicā doctrinam,tāquā stupra damnare, & hi videntes errorē suū nō posse tueri, dixerunt Paulum non plenè recepisse Spiritum sanctum,sed solum ex parte prophetasse,cum tñ secundæ nuptiæ ꝑ sanctos viros fuerint celebratæ,vt per Abraam cū Cethura post

3 mortem Saræ,† & per Ruth,quæ mortuo viro nupsit Noemi dicto Booz,& per Saram vxorem Tobiæ,& alibi.

Fuerunt & Marcion,& Manes,qui fuit Persa,& vita,& moribus barbarus,tamē acer ingenio, vt insanire,vel dęmone imple-

4 ri videretur,& instinctu dæmonis agitari,† & inde Manichæi tēpore Probi Imperatoris, & Felicis Pontificis, qui fuerunt huius erroris authores,cuius principatus attribuit Marcioni, quia Tatiano vetustior fuit.Fuerunt & Adamiani,dicentes,quod si Adā non peccasset,nullæ fuissent futuræ nuptiæ.quapropter illi Adā imitari volentes in Paradiso,nuptias fugiunt,hos hæreticos,præuidēs Paulus in spiritu prophetico dixit præmissa,Qui iuxta Pauli censuram,prohibentes nubere,dicendi sunt mendaces, attēdētes spiritibus erroris,& doctrinæ dęmoniorum. nec dicendū est Apostolum intellexisse de cęlibatu Sacerdotū, & damnasse qđ ipsemet præstiterit, & aliis consuluerit retinendū,& nuptias dānasse,quas approbauit,vt ibi, honorabile coniugium, & thorus immaculatus.& alibi,his qui matrimonio iuncti sunt,præcipio, non ego,sed Dominus,vxorem à viro non recedere, & alibi sępe,qui sciebat & Christum sua præsentia nuptias decorasse,& in illis primū signum fecisse,& illud quoq;,relinquet homo patrē, & matrem,& adhærebit vxori suæ.Et quos Deus coniunxit, homo non separet.non omittam quod & locus Apostoli, surgent quidā de quo supra, intelligitur & de tempore Antichristi qui cum suis disseminabit zizaniam & falsas doctrinas.

SVMMARIVM.

1 *Multa tenent iam facta quæ de nouo fieri prohibentur.*

2 *Græci dediti voluptatibus, & aliqua de eis.*

3 *Græci sacerdotibus, cur concessæ nuptiæ.*

4 *Paulus Apostolus laxioribus habenis vsus est ad bonum finem declaratum circa virgines Deo dicatas.*

CAP. IX.

NOn obstat, ꝙ sacerdotes Græci vxores habentes licitè funguntur officio sacerdotali.c.quoniam,c.aliter.21. dist.c.cum olim,de Cler.cōiugat.ita ergo & licere debet Ecclesiæ occidentali, quia respondetur non esse

1 licitum hoc modo arguere,cum multa iam facta teneant, † quæ tamen de nouo fieri prohibentur, per tex. expressum in cap. ad Apostolicam,de regulari.& l.patre furioso.ff.de his,qui sunt sui, vel alieni iur.sicut videmus,ꝙ licèt fratres minores,seu mēdicātes,& si non possunt esse executores testamentorum,Clem.exiui de Paradiso,de verb.sig.Bar. in tract. Minorica lib.3 c.j.Idē in aliis Ecclesiasticis,nisi à superiore suo sit petita licentia, & obtēta.c.religiosus,de testa.in 6.Clem.religiosis,eo. ti. tamē si fuerint executi illud,quod Testator ordinauit,nemine se opponēte, gestum per eos valet,vt per Fede.de Se.consi.284.Rom.consi.409. quo ad primum,in secundo dubio,& consi.235.in 4.dubio. quæ conclusio per multa posset cōfirmari. sic in proposito, si abusus Græcorum,præter vniuersalis Ecclesię morem,tacito consensu seu dissimulatione potius Patrum,per multa tempora, sibi vxorum copulam tanquam licitam arrogauit,nō ideo potest inferri, ꝙ de nouo hoc fieri Latinis debeat permitti.

Ad hoc facit, quod mirabiliter concludit gl. in l.qui habet. §. 1.ff. de manumis. testamen. quæ dicit, ꝙ quandoque aliquid de iure non subsistit, & tamen omnino sortitur effectum, quod debet de facto seruari de qua meminit Alex.consi. 8. col. 2. vol. 6.dicens id mirabile.

Et cum id factum sit,quia Græci obstinatius,q̄ decebat, detrectabant se à contubernio fœminarum separari, & Latinis sem-

2 per infensos eos fuisse cōstat, † & voluptati maximè deditos,de quibus Apostolus ad Titum 2.Cretenses semper mēdaces,malę bestiæ,ventres pigri.& de ipsis est adagiū,Græci perpetuò pueri, de quo sępe meminit Chrysostomus.& patet de Corinthiis semper ad rem veneream propensis, vt ex Epistolis Pauli ad eos, & inde illud,Nō est omnibus datum nauigare Corinthū, ob prostitutarum mulierum copiam, & pulchritudinem.

Item & tunc Ecclesia,quod minus malum fore credidit, id faciendum

ciendum ſanxit,intenta nõ tam ad id , quod liceret,quàm quod pro tempore expediret, prout & multa reperiuntur olim fuiſſe tolerata in Eccleſia non tam voluntatis aſſenſu, quàm pacis, & charitatis affectu,& ipſis Græcis complacuit in retinendis vxoribus, † ſicut Moſes in eis repudiãdis ad duritiem cordis eorum, & poſſunt Latini Sacerdotes dicere cum gaudio cõtra Græcos illud Eſaiæ 54. Lætare ſterilis, quæ non paris; erumpe & exulta, quæ non parturis, quoniam plures filii deſertæ, quàm eius, quę habet virum.

Sicut & Beatus Paulus multas Iudæorum miriadas ad ſe adleɛtauit,per huius conſilij rationem: nam idem ille, qui Galathis comminatur fore,vt Chriſtus circunciſos nihil adiuuet,Gala.5. & 6. Timotheum tamen circuncidit. Act. 16. & aſſumens circuncidit illum,† propter Iudæos qui erant in illis locis: ſciebant enim omnes,q Pater eius erat Gentilis. idem quoq; cenſet poſt fidem Deo datam exitioſam eſſe legis ſanctificationem, legi tñ aliquoties ſe ſummittit,quin & aliquãdo ſibi caput raſit,& iuxta ritum, & cerimonias legis obtulit ſacrificium in tẽplo, Act. 21. & Petrus Apoſtolus cum promiſcuis cibis cum Gentilibus veſceretur,ſuperuenientibus qui ex circunciſione crediderant,ſubtraxit ſe per ſimulationem,ob ſcandalum præſertim eorum,qui & ſi credidiſſent Euangelio,nondum tamẽ à priori legis obſeruatione penitus ſe ſubtraxerant.

Sequantur ergo ſacerdotes noſtri ordinationes,& decreta patrum, ſecundum traditiones ſpiritus ſancti, de quibus 31. diſt.c. Nicena.27.diſt.c.presbyteri.c.de illo. c. omniũ.c.ſi quis. c.nemo. & c.Epiſcopos,& c.temerè,& 32.diſ.c.placuit,& 28.diſt.c.presbyter,& c decernimus,& c.quãdo,& 32.diſt.per to.& 82.diſt. c.plurimos,& c.aliquanti,& c.propoſuiſti,& c.cum de quorundã.84. diſt.nec relaxãda eſt occidentalibus Eccleſijs,aut aliis,incõtinẽtia Grecorũ, vt ſemper valeant altari inſiſtere:nã & Ambroſius, Aug.Hieronymus,& alii patres antiqui,teſtati ſunt,digna hoſtia offerri non poſſe,qui operi inſeruiunt coniugali, & clamat Dominus,Nemo poteſt ſeruire duobus dominis.

SVMMARIVM.

1 *Cypriani locus declaratus circa virgines vouentes caſtitatem.*
2 *Votum caſtitatis emittere,& propoſitũ virginitatis habere,differt inter ſe.*
3 *Cyprianus fuit anno Domini 257.*
4 *Votum virginitatis ſimplex non ſeparat matrimonium poſt contractum, licèt imponatur pœnitentia.*
5 *Delictum illud eſt maius,quod grauius punitur.*

CAP. X.

NOn obſtat contra id,quod dixi de virginibus Deo dicatis,illud beati Cypriani Epiſtolarum ſuarum, lib.j.epiſtola 11. cuius hæc ſunt verba formalia, loquentis de virginibus,quæ ſe ex fide Chriſto dicauerũt, Quod ſi ſe ex fide Chriſto dicauerũt, pudicè & caſtè ſine vlla fabula perſeuerent,ita fortes & ſtabiles præmium virginitatis expectent:ſi autem perſeuerare nolunt,vel non poſſunt,melius eſt vt nubãt, q̃ in ignem delitiis ſuis cadant.Ad quod reſpondetur,Cyprianũ locutum eo loco de virginibus nõ velatis, † & quæ ex gentibus ad fidem Chriſti conuolabant, & decreuerunt ſtatum ſuum cõtinenter tenere,& in propoſito virginitatis perſeuerare, de quibus ait Cyprianus,q ſi erunt fortes & ſtabiles,primum virginitatis expectent:ſi autem perſeuerare nolunt,aut non poſſunt, melius eſt quod nubãt.nec loquitur ibi Cyprianus de illis ſacris virginibus, quæ caſtitatem cum veli aſſumptione Deo vouiſſent, quod colligitur ex principio epiſtolę dum dicit,Legimus literas tuas frater chariſſime,quas per Paconium fratrem noſtrum miſiſti,poſtulans,& deſiderans,vt tibi reſcriberemus,quid nobis de his virginibus uideatur,quæ cum ſemel ſtatum ſuum continenter,& firmiter tenere decreuerint, detectæ ſint poſtea in eodem lecto pariter manſiſſe cum maſculis.unde præſupponit Cyprianus illas uirgines in ſeculo manſiſſe, non autem quod ducerent uitam clauſtralem,& reſpondit ut ſupra , Aliud eſt enim propoſitum uirginitatis habere, † & aliud uotũ caſtitatis emittere : nã primum cadit ſub conſilio Apoſtoli,j.Cor.7.De uirginibus aũt præceptum Domini non habeo,& ſcilicet, & ſi nupſerit uirgo, non peccauit:Tribulationem autem habebit. ſecundum uerò, cum eſt ſolenne,cadit ſub neceſſitate.

Et q illum locum Cyprianus intellexerit de uirginibus quæ in ſeculo permanebant,põt oſtendi ex eo,quod idem ſcripſit in trac.de Habitu uirginum,ubi reprobat in eis cultum corporis,& ornatus ueſtimẽtorum,dum inquit, Quid ornata,quid compta procedit,quaſi maritum aut habeat,aut quærat? quæ uerba non conueniunt uirginibus Deo dicatis per ſolenne uotum.& dum exprobat monilia precioſa,& corporis ornamẽta, & diuitias in eis:erant enim (ut ipſe tradit) aliquæ earum diuites , & facultatũ ubertate locupletes,quæ opes ſuas præferebãt,& ſe bonis ſuis uti debere contendebant,obiiciens in eas illud Io.2.Nolite diligere mundum,neq; ea quæ in mundo ſunt, ſubdens, Locupletem te dicis,& diuitem:ſed diuitiis tuis Paulus occurrit,Sint inquit mulieres cum uerecundia,& pudicitia componentes ſe non in tortis crinibus,neq; auro,neq; Margaritis,aut precioſa ueſte,ſi tu te ſumptuoſius comes,& per publicũ notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis allicias,ſuſpiria adoleſcentum poſt te trahas,cõcupiſcendi libidinem nutrias,peccandi fomenta ſuccendas,& ſi ipſa pereas,alios tamen perdas,& velut gladium te,& venenum videntibus præbeas,excuſari non potes,quaſi mente caſta ſis,& pudica,& redarguit te cultus improbus,& impudicus ornatus, nec computari iam potes inter puellas,& virgines Chriſti. Ex quibus & aliis pluribus in dicto tractatu, apparet Cyprianum, dum loquitur de virginibus,intelligere de his,quæ erant in ſeculo,cum verba,de quibus ſupra,& quæ ibi ponuntur, non poſſint aptari ad virgines,quæ votum caſtitatis emiſerunt,& quæ ſe Chriſto per votum ſolenne ſpoponderint,ſed ad illas,quæ in baptiſmo proponebant ſe in virginitate,& ſtatu, quo reperiebantur perſeuerare. & hoc idẽ oſtendunt illa verba in principio Epiſtolæ:ubi quæ cum ſemel ſtatum ſuũ continenter, & firmiter tenere decreuerint:hæc etenim cõtingere ſolebant in adoleſcẽtia Eccleſiæ,tẽpore Cypriani,† qui fuit ſub anno Dñi 257.quo tẽpe ſtatus virginalis in puellis erat in maxima veneratione,quę pro Chriſto martyria ſuſtinebant, prout eiſdem tpibus ſub Valeriano,& Gallieno eius filio paſſus eſt ipſe quoq; Cyprianus,& Lucius Papa,ſub quibus magna fuit perſecutio Chriſtianorum.

Adeo q ſimplex virginitatis votum non ſeparabat,nec ſeparat matrimonium poſt contractum,licẽt imponatur pœnitentia. c.ſi vir,27.diſt.cum ibi no.per Archi. & alios,† & in c.rurſus.qui cler.vel vouen.vbi plenè per Doc.ſolenne tũ votum bene dirimit contractum,ex conſtitutione Eccleſiæ, & hæc eſt cõis opin. & ferè ab oibus approbata,vt per Hoſt.in Sum.eo.ti.col.4.& no. in d.c.rurſus.ſed vtrunq; inducit peccatũ mortale,nam vtrunq; dirigitur in Deũ.c.magnæ,de voto,& de vtroq; dictũ eſt,Vouete & reddite,vtrũq; obligat in genere,ſed in qualitate reatus differunt ex tranſgreſſione:nam tranſgredientes ſolẽne grauius peccat,† q ſimplex,& Eccleſia conſiderat circunſtantias.40.diſt.& de pen.diſt.5.c.j.& de pen.Deus qui.& ex verborum ſolẽnitates attendit, & ideo diuerſam infligit in fractione vnius q alterius,vt grauiorem in ſolẽni,22.diſt.ſi vis.27.q.j.virginibus,& c.deuotũ. & ſceleratius eſt delictum,quod grauius punitur.24.q.3.no afferamus.ſicut & de iuramẽto,& de ſimplici loquela, in quibus quis Dñs non diſtinguat,Eccleſia tñ diſtinguit.& de voto ſimplici intelligitur,quod dicit Apoſtolus j.Timo. 5.adoleſcẽtulas autẽ viduas deuites: cum enim luxuriatæ fuerint,in Chriſto nubere volunt,habentes damnationem,quia primam fidem irritam fecerũt,27.q.j.c.i in fi.nam cum ſimpliciter vouerint,firmiter proponentes in mente de non contrahendo matrimonio,poſt contrahendo,violant votum,& ideo peccant.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus loci illius Apoſtoli, 1. Timot. 3. oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum.*
2 *Sacerdotibus Aegyptijs vnam tantum vxorem ducere licebat.*
3 *Dicta antiquorum debent à ſucceſſoribus amicabiliter ſuſcipi,& impleri.*

CAP. XI.

NOn obſtat & illud j. Tim.3. † oportet Epiſcopum eſſe μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, ideſt vnius vxoris virum,nam intelligitur,quod ſit Monogamus,vt vno verbo interpretatur Hieron. ad Oceanum poſt baptiſmum, & id eſt dictum ad excludendam bigamiam à ſacerdotio.c.vnius.26. diſt. quin apud Aegyptios ipſos ſacerdoti † vnam tãtũ vxorem ducere licebat, vt teſtatur Diodorus Siculus,lib.2.c.3.vt & Pontifici Maximo,& flamini,vt per Tertul.lib.de exhorta.caſtit.non autem vt vxorem omnino habeat Epiſcopus,quod ſi ita intelligeretur,indignè fuiſſet Epiſcopus Timotheus, ad quem ſcripſit Apoſtolus,quod ſcripſit caſtum cuſtodire,j.Timoth.5.idemq; dicendum eſſet de Ioanne Apoſtolo,& aliis,& ſi nõ eſſent Epiſcopi,niſi mariti.Idem Apoſtolus,Epiſcopus eſſe nõ debuit,qui dixit,volo autẽ omnes eſſe, ſicut ego.& ita arguit Hieronymus lib.j.c.19.in fine.contra Iouinianum.quæ quidem verba ita vt ſupra interpretata fuerunt per ſanctos Patres,nam tranſitus ad ſecundas nuptias,videtur quoddam ſignum incontinentiæ,& idè Apoſtolus de electione viduarum loco citato dicit, vidua eligatur nõ minor ſeptuaginta annorum , quę fuerit vnius viri vxor, & cum ita ſint intellecta verba illa à tot ſeculis citra,à ſanctis Patribus,ſtandum eſt eorum interpretationi,etiam ſine demonſtratione non minus quam demonſtrationibus ipſis,iux.doct.Philoſop.6.Eth.& dixit Gale de accidẽ.ex morbo,q dicta antiquorum † debent amicabiliter à ſucceſſoribus ſuſcipi,& benignitèr impleri,& cum omnes illa conſentiant, non eſt ab eis recedendum:nam dixit ſapiens,iudicium populi vniuerſi ne contẽpſeris,cum dicti patres,& doctrina. & ſanctimonia fuerint præſtantiſſimi,& per d.c.vnius,& quę habent.20.diſt.per to.& per Doc maximè Iaſ.in l.j.col.7.ff.ſi cer.peta.& per tex.in l.minimè,cum ibi no.ff.de legi.

MAR-

MARQVARDI DE SVSANNIS IVRISCONS. VTINENSIS,

De cœlibatu Sacerdotum non abrogando.

SVMMARIVM.

1 *Coitus in abſcondito,vti res turpis.fieri ſolet paſſim.*
2 *Fornicatio graue crimen in clericis,etiam in minoribus conſtitutis.*
3 *Clericis prohibetur acceſſus,& pratica mulierum ſuſpectarum,maximè Monaſteriorum.*
4 *Frequentare,quid ſit.*
5 *Coitus omnis illicitus ad munditias corporis Chriſti.*
6 *Perſeuerantia in peccatis denotat iudicium infidelitatis,& de recidiuatione.*
7 *Conſtitutionibus canonicis repugnans,dicitur committere quaſi ſcelus idolatriæ,& eſt hæreticus.*
8 *Cathedræ iniuriam faciunt malè ſedentes in ea.*
9 *Concubinatus crimen merè Eccleſiaſticum.*
10 *Concubina Clerici poteſt puniri per Eccleſiaſticum,& de occulto cõcubinatu.*
11 *Concubina laici poteſt ab Epiſcopo excommunicari.*
12 *Concubinæ Clericorum poſſunt puniri etiam per iudicem laicum,quando eſt notorius concubinatus,& qualiter,& ſeq.*
13 *Fornicata cũ conſtituto in ſacris,per quem puniri poſſit, & quid reſpectu pęnæ imponendæ mulieri,& an poſſit dici adulterium.*
14 *Adulterium dicitur committi,ſi ſit fornicatio cum epiſcopo , vel religioſo,& quid de inceſtu.*

CAP. I.

NON puto me ab aliquo iuſtè redargui poſſe circa ea,quę ſupra de cœlibatu Sacerdotum non abrogando diſſerui, cum lex illa à tot ſacratiſſimis Conciliis,& ſanctiſſimorum Patrum decretis indicta , & tot rationibus cõfirmata fuerit. ſed nec res iſta eſt noua, cum nuptiarum leges ſubuertentes aliquo caſu,& à viris ſanctis fuerint reprehenſi,vt legitur de Ioanne,Matth.14.qui cum fiducia in medio foro contra Herodem dicebat, non tibi licet habere vxorẽ Philippi fratris tui,nam & ſi opus ſit mori,vt ait Chriſoſtomus,caſtigare fratrem ne torpeas,& pro veritate vſq; ad mortem contendendum eſt,quia Deus pro te pugnabit , nec illud frigidum verbum dicendum,quæ vero mihi cura eſt ? cum ipſo cõe nihil habeo,cum Diabolo ſolo cõe nihil habeamus,cum omnibus autẽ hominibus multa habeamus communia.hæc ille.vnde veniendo ad tertiam partem libri huius,dico,q ſicut à nuptiis,& matrimoniali copula ſe abſtinere debent in ſacris cõſtituti,ita & multo magis à crimine fornicationis,nam & opus ipſum,quod libidine peragitur,nõ ſolũ in quibusq; ſtupris,vbi latebrę ad ſubterfugienda humana iudicia requirũtur,† verum etiam in vſu ſcortorum,quæ ciuiles leges permittunt, & quæ Gentilibus cõcedebantur.& quamuis nulla lege vindicabantur,deuitat tamen hęc publicum , etiam permiſſa,atq; impunita libido,cõſpectu & verecundia naturali habent prouiſum lupanaria ipſa ſecretum,faciliusq; potuit impudicitia non habere vincula prohibitionis , quàm impudentia remouere latibula illius fœditatis. ſed hanc etiam ipſi turpes , turpitudinem vocant : cuius licèt ſint amatores , oſtentatores eſſe non audent,ſecundum Auguſt. lib.3.cap. 17.de Ciuita.Dei.

Hoc quippe crimen in Clerico graue eſt,32.diſt.nullus, & ca. præter.c.accepimus,de æta.& qualit.ordinan.c.veſtra.c. fi. de cohabit.clerico.& mulie. De Clericis † dico etiã in minoribus cõſtitutis.C.de epiſ.& cler.l.eum qui, & in Auth. de ſanctis. Epiſ.§. Clericos,& c.in omnibus,81.diſt.c.quidam clerici.c.presbyter ſi fornicationẽ.82.diſt.& per Aſten.in ſum.lib.5.titu.32.vbi de eius pęnitentia.c.ſin autem,eo.titu.de cohab.cleri.& mul. & quibus prohibetur nedum congreſſus,† ſed acceſſus ad mulieres ſuſpectas,ſicut & cohabitatio.& prohibetur ſolus cum ſola loqui, 81. diſt.clericus,cum duobus ſeq.per Archidia.in c.j.col.2.44.diſtin. Nec poteſt Epiſcopus cum mulieribus conuerſari.Doct. in l. eũ qui.C.de epiſ.& cler.& d.c.in omnibus, & ſequentibus. & fertur Auguſt.noluiſſe habitare cũ ſorore.c.legitur.81.diſt.dicens,quæ cum ſorore mea ſunt,ſorores meæ non ſunt.& 34.diſt.c.j.poteſt tamen epiſcopus ſecum habere matrem ſuam,ſeu aliam non ſuſpectam,ſecundum Abb.in c.j.de cohabi.clerico.licèt D.Anto. ibi teneat oppoſitum,& fatetur Abb. Antonii opin. eſſe honeſtam,propter alios clericos cum Epiſcopo morãtes,& præcipuè frequentatio monaſteriorum monialium , niſi ex manifeſta & rationabili cauſa.c.cler.ea.diſt.& c.monaſteria , de vita & hone. clericorum.Frequentare autem eſt vltra vnam vicem ire. 25. q. 2.ita nos,in criminibus † tãtũ.18.q.j.c.pernitioſum, & per Aſtẽ. in Sum.ſecunda par.lib.6.titu.10.De pudicitia,col.pe.ver. ſed ex quot vicibus,Abb.in d.c.monaſteria,& c.cum decorem,eo. titu. vbi de muliere, † q̃ dicitur quæſtum feciſſe,ſi duos admiſit cauſa quęſtus.Roma.conſ.163.& dicit Hieronymus, q ſi cum viris habitent fœminę,non deerit viſcarium Diaboli,vt in c.veniens.§. deinde,de eo,qui cogno.conſan.vxo.& 32.diſt. presbyter quidã, & c.hoſpitiolum.c.cum in iuuentute,de præſumptio.Hoſtiẽ.in Sum.de cohabita.clericorum.§.verũ habitatio, & Hieronymus contra Iouin.lib.j.c.11.in fi.dicit,conſiderandũ illud,quod Abimelech Sacerdos dixit Dauid fugienti , ſi mundi ſunt pueri ab vxoribus? & ille reſpondit ab heri & nudius tertius: Panes enim propoſitionis quaſi corpus Chriſti , de vxorum cubilibus cõſurgentes,edere non poterant. & ſequitur, q ad mũditias corporis Chriſti omnis coitus ſit illicitus,& ſi cum vxore, tanto magis dicendum de coitu fornicario.

Dataq; perſeuerantia in peccato ſit præſumptio cuiuſdam infidelitatis ; † nam ſi veniale efficitur mortale data perſeuerantia in eo,c.vnũ.§.criminis.25.diſt.Abb.in c.à crapula, de vita & honeſta.Cler.& in c.in ſacris,col.fi.de his,quæ vi,me.cau.ſic & mortale multo magis grauatur ex perſeuerantia,c.forus,de verb. ſig. ſicut dicitur de recidiuatione , quæ eſt magis odioſa , q̃ primum peccatum,cum nouiſſima ſint peiora prioribus , Lucæ 11. Ezec. 18.c.ſi vir.de adulte.l.j.§.j.ff.de abig.c.iuuenis.c.irriſor,de pę. diſt. 3.l.capitalium.§.ſolẽt.ff.de pęn.Pau.de Caſt. in l.3. per illum tex. C.de Epiſc.audi.Deci in c.j.col.11.de iudi.in 2.lect. Barba. conſi. 11.col.14.& conſi.18.col.18.vol.2. & delicta ex multiplicatione efficiuntur capitalia,Bar.in l.licitatio.§.quod illicitè,ff. de publica.& no.in c.ad abolendam,de hæreti. & ex diuturnitate peccandi peccatum aggrauatur,vt no.in c.fi.de conſuetudine,c.militare,22.q.j.& in c.cum haberet,& ibi Doct. de eo, qui cogno. conſangui.vxo.anima enim ſic à Deo ſeparatur,32.q.j. cum renũciatur.nam qui non acquieſcunt conſtitutionibus canonicis,ſed illis repugnant,committere dicuntur quaſi peccatum ariolandi , & ſcelus idolatriæ , & habentur quodammodo pro infidelibus, c.ſciendum.col.fi.8.q.j.& j.Reg.15.& no.in c.j. de conſtitutio. & † qui tranſgreditur præcepta Apoſtolica,hæreticus eſt,19. diſt.c. nulli.ſicut & contradicens decretis Patrũ,epiſtolis Apoſtolicis, ea.diſt.c.in canonicis,& Prouer.20.non trãſgredieris terminos, quos poſuerunt patres tui.& c.non decet. 12. diſt.& qui eas non recipit 20.diſt. de tabellis. & peccatum paganitatis incurrere dicuntur,præcipuè in ſacris ordinibus conſtituti,in crimine fornicationis iacentes,& prouiſionibus Apoſtolicis obedire contemnentes,c.ſi qui ſunt presbyteri,diſt.81.

A quo quidem crimine abſtinere deberent ſacris addicti,dignitatem,& excellentiam ſtatus ſui dignoſcentes,ne malè ſedẽtes in cathedra,cathedræ iniuriam faciant,40.diſt.multi.nam, vt inquit Apoſto.1.Timo.3.qui bene ſederit ſuper cathedram, honorem accipit ab illa;qui malè ſederit, iniuriam facit cathedræ, † & ſub fręno caſtitatis,& modeſtię coercere deberẽt oculos,linguam,& omnia membra eorum.6.q.j.ex merito.32. q. 5. nec ſolo.nam meminerint ſe eſſe ſpeculatores cunctorum , vt ouibus paſcuas ſalubres tribuant,agnis puri fontis vndas exhibeant,exterminent ab ouibus lupos , & vitæ eorum exemplo vniuerſos prouocent. hæc dicta ſint contra incorrigibiles , & non in eos, qui in ſua integritate perſeueranter conſiſtunt , cum eos ſemper exceptos velim, licèt de lapſis conuerſio ſperãda ſit, & correctio eſt ex dilectione, & derelictio ex odio,& qñ apparet exceſſus publicus , tunc facilius admittitur correctio. 2. q. 7.ſecuti.& c.Paulus,& Galat.2.

† Sciantq; propter eius odium hoc crimen cõcubinatus eſſe merè Eccleſiaſticum, licèt ſecundũ leges ciuiles non ſit crimen, l.in concubinatu.ff.de concubi.de hoc tamen videndum eſt per Doc.in c.q̃ ſit generale,& ibi per Abb.col.11.ver.item poteſt cõprehendi,de fo.cõpe.& per Feli.in c.Eccleſia ſanctæ Mariæ,verſ. 17.nu.103.de conſti. immò de hoc tantũ cognoſcit Eccleſia ſm omnes,& tradit Fede.de Sen.cõſi.162.Io.And.in regula,ſine culpa,de reg.iur. Abb.in c.per venerabilem,col.12.qui fil.ſint legiti. & in rub.de adulte.& in c.cum veniſſent,de inſtitutio. per Hoſt. in c.lator.eo.tit.qui filii ſint legiti.

Et an ſtatutum laicorum contra concubinas Clericorum teneat,de hoc Felin.in d.c. Eccleſia ſanctæ Mariæ.q.16.Pet.de Anchar. conſi.196. Magnifice.Ioan. de Ana.in d.rub.col. fina.vbi quòd non tenet.

Sed quando agitur de concubinatu commiſſo cum clerico, non eſt dubium,quin ſit de foro Iudicis Eccleſiaſtici, & meritò ab illo concubina † clerici poteſt puniri,& excõicari poſſunt.c. concubinæ , de ſenten. excommuni. & ibi.D.Abb.& idem poſt Do.Ant.in d.c.cum ſit generale,col. 13. & per Doc. maximè D. Iaſ.in l.cum quædam puella.ff.de iuriſd.om.iudi.quod tamen intelligi debet ſecundum Ana.vbi ſupra,col. pe.in fi.quando eſſet concubinatus notorius,& non occultus : nam ſi occulta ſit fornicatio concubinę,iniungitur pęnitentia pro ſacrilegio, & adulterio,26.q j.quæ Chriſtus. & tantum in pęnitẽtiali foro punitur, quia in iudiciali latentia delicta vindictam non habent, 32. q. 1. Chriſtiana.& per Hoſt.in Sum.de cohabi. clerico. & mulie. col. 2.verſi.quam pœnam.vbi etiam de pęna,quando publica,& notoria eſt fornicatio.

Sic etiam

11 Sic etiam vxoratus, qui tenet cõcubinam, potest ab episcopo excommunicari, vt per Aret. & Ias. in l. ex ea parte. §. mulier. ff. de verb. obliga.

Sed & iudex laicus potest punire concubinas, quando est no-12 torius concubinatus, † vt pulcherrimè ad vtranq; partem arguẽdo concludit Anch. d. consi. 196. col. 3. & refert ipsum, & sequitur Io. de Ana. in d. rub. de adulte. dicunt tamen dicti Doctores, q iudex non debet de facili prosilire ad pęnam corporalem, qa etiam adulteria hodie non puniuntur corporaliter, sed detrudiatur in monasterio, vt in auth. sed hodie. C. de adul. secundũ Anani. ibi, sed Anch. dicit. quod credit hoc relinquendũ arbitrio iudicis: secus autem si sumus in concubinatu clerici occulto, quia tunc iudex laicus non potest punire concubinam clerici, rationibus ibidem per eos allegatis.

13 Et quod mulier laica fornicata cum constituto in sacris non possit puniri per iudicem laicũ, tenet et Fede. de Sen. consi. 167. mulier accusata, sed per Ecclesiasticum, vt ibi in fi. & Aret. in c. q sit generale, de fo. compe. sed Feli. ibi, col. 7. in fi. versi. considera. videtur velle, q sit vtriusq; fori, vt sacrilegam, & idem concludit Soci. ibi, col. 7. num. 23. versi. Tu vero latius, &c. vbi dicit, q tale crimen respectu pęnæ imponẽdæ ipsi sacerdoti, aut clerico, hoc esse crimẽ merè Ecclesiasticum, quem secularis nullo modo p̃t iudicare, c. 2. eo. tit. sed respectu pęnę imponẽdæ mulieri, arbitratur, q tam Ecclesiasticus, q̃ secularis sit iudex, quia talis sortitur forum Ecclesiasticum, ratione sacrilegii. vnde sicut sacrilegium est de vtroq; foro, respectu laicorum, vt ibi no. ita & in casu prędicto, secundum eum. & quod in sacerdote non possit dici simplex fornicatio, sed adulteriũ, tenet Paulus de Eleazariis in cle. j. de offic. ordina. qui pro hoc adducit gl. in l. 2. C. de episco. & cle. quæ dicit, q in presbytero fornicante dicitur incestus, & eius liberi sint incestuosi, quod approbãt Bart. Bal. & Ang. sed quod in sacerdote cognoscente mulierem solutam, & corruptam, dicat̃ simplex fornicatio, est tex. in c. quia circa, in verbo, simplici fornicatione, extra de biga. & in c. presbyter. versi. qđ fornicatus fuerit, vel adulterium cõmiserit. 28. dist. qui nõ potest negari, quin loquatur de simplici fornicatione, quia verba legis, vel canonis, absolutè prolata intelliguntur in simplici, & proprio casu, & per iura prædicta ita tenet Bermon. Chouero. in cõmentariis cõcordatorũ, tit. de publ. concubina. in verbo, & alios nõ publicos cõcubinarios, nu. mihi 12. quod limitat, nisi presbyter fornicãs esset 14 eṕs, vel religiosus, † quo casu semper diceretur cõmittere adulterium, prout concludunt Legistæ in d. l. 2. & Feli. in c. at si Clerici. de iudi. Ant. de But. in c. significasti, de adulte.

Et quia idem Doctor non respondet ad gl. in d. l. 2. C. de episc. & cler. ideo respondendum est, prout ad illam respondet Ioã. de Ana. in c. significauit, col. 2. de adulte. qui dicit, q Dominus suus Ioan. de Imo. dicit, q illa gl. non probatur iure, nec Cy. nec Bal. illam tenent, & q illa gl. est periculosa & plusquàm periculosa: quia si esset verum, q pro simplici fornicatione sacerdos committeret incestum, non posset absolui, nisi ab Episcopo, per id quod no. gl. in c. 2. de pę. & remis. in 6. & quod illa gl. debet abradi per sacerdotes, quia est nimis periculosa, & aliis rationibus, & iuribus id confirmat.

Et de modo puniendi concubinas sacerdotum, & qua pœna sint plectendæ, habetur in c. fraternitatis, 34. distinct. vbi quod debent recludi in arcto monasterio, donec condignam egerint pœnitentiam, & tex. in c. quidam clerici. 81. distinct. dicit, q tales concubinæ clericorum per Episcopum venundantur, & ad tẽpus relegantur, & in c. eos, 32. distinct. dicitur, quòd tribuitur auctoritas secularibus Principibus, vt ea possint perpetuo iugo seruitutis mancipare.

SVMMARIVM.

1. *Fornicatio simplex in sacris constituto, qualiter puniatur in foro conscientiæ.*
2. *Fornicatio simplex in Clerico, qualiter puniatur de iure canonico.*
3. *Fornicatio notoria, & publica, qualiter in clerico puniatur, vbi ponuntur plures pœnæ.*
4. *Clericus notoriè concubinarius, an incidat in irregularitatem celebrando, & quomodo.*
5. *Irregularitas, per quem dispensari possit.*
6. *Concubinarius manifestus, qualiter dicatur clericus.*

CAP. II.

1 QValiter autẽ puniatur fornicatio simplex in sacris cõstituto cum muliere soluta, & impudica, aut cum publica meretrice, quæ publicè erat parata, dic, q huiusmodi criminis reus clericus, de iure canonico in foro conscientię propter vitium incontinentiæ subiicitur illi ordinariæ septemnali pęnitẽtiæ, quæ pro quolibet peccato mortali infligitur, vt in c. prædicandum, 22. q. j. & ibi per gl. & forsan minori, sacerdotis arbitrio consideratis his, quæ ibi notantur. & 33. q. 2. hoc ipsum, & 30. q. 7. cap. adulterii. quæst. 4. meretrices, & 37. q. 1. cap. lex illa.

De iure autem canonico variæ olim erant statutæ pęnę, & depositionis, vt per Io. And. Domi. Anto. & alios, in c. pen. de biga. & c. vt clericorũ, de vita & honestate cleric. & alibi. Hodie verò amoto rigore iuris, attenta æquitate, concludendum est, pœ-2 nã pro simplici fornicatione † arbitrio iudicis relinquendam, vt per Abb. & Doc. in c. at si clerici de iudi. vbi Feli. col. 13. versic. vtrum autem possit, dicit hanc rem esse cõem opin. & cõmunem esse affirmare Imo. in d. c. vt clericorum, & Io. de Ana. in d. c. significauit, col. 2. de adulte. & Io. de Selua, in tract. de benefi. in 4. par. q. 2. & pro hac opi. solent allegari gl. in c. Maximianus, in verbo, remouerentur. 81. dist. & gl. in c. si presbyter. 82. dist. & gl. in c. lator. in verbo, criminali. 2. q. 7. & melius [illegible] iudex reprehendatur de misericordia, q de rigore. c. allegat. 26. q. vlt. [illegible] cit tex. in c. fraternitatis. 24. dist. & in §. is vero, in Auth. de mona. & in §. vnum in Auth. de restitu. & ea quæ parit, & c. sicut, 32. q. 2. & arbitrium iudicis in hoc versabitur, vt consideret circumstantias, & scandala inde insurgentia, & consuetudinem patriæ, vt aliquando quandoq; pœnam depositionis, quandoq; suspensionis, quandoq; priuationis a beneficiis, quandoq; prius moneat, quandoque sine monitione priuet, & vt monet Abb. in d. c. at si clerici col. 12. quæ conclusio an procedat in Episcopo, & in cæteris prælatis, vide Abb. in c. fi. vol. pe. de purga. Can. & per Doc. in d. c. at si clerici. vbi Feli. & per Deci. loco citato, nu. 48. in fi. qui non firmat pedem.

3 Quæ autẽ sit pœna clerici notorii † fornicatoris, & publici cõcubinarii. & dicendum est primo, q clericis notoriè concubinariis non solum est denegãda communio, sed nec sunt absoluendi, nisi prius à domo eiecerint concubinam, vt per Scotum in 4. dist. 9. vbi etiam San. Tho. & in 3. par. q. 80. facit c. meretrices. 32. q. 4. & de consecr. dist. 2. c. pro dilectione & dato, q ille haberet eam bonam voluntatem in sua conuersione, quam habuit Magdalena, non ministratur ei sacramentum, nec talis potest absolui, nisi abinuicem prius separetur, [illegible] propter duo, primo respectu mali exempli, secundo respectu periculi recidiuandi: & pp hoc non datur abiuratio in huiusmodi concubinarios crimine, c. clericos de cohabita. cleri. & mulie. & debet fieri perpetua separatio, vt ibi [illegible] sint absoluti à peccato, non tamen [illegible] sacramentum [illegible] da, quæ differtur vsq; post peractam pœnitentiam, ob reuerentiam sacramenti, excepto mortis articulo, vel necessitate, vt colligitur de pœ. dist. j. c. 2.

Vlterius clerici notorii concubinarii perseuerantes in concubinatu vsq; ad mortem sine effectuali pœnitentia, non sunt cum aliis fidelibus sepeliendi, vt in c. non existimemus. 2. q. 1. & c. [illegible] bus. c. quæsitum, & c. pro obeuntibus, ea. q. cu quilibet notorius in peccato mortali decedens prohibetur in cimiterio sepeliri, vt in ibi dicitur.

Et non sunt admittendi ad celebrandum diuina simul cũ aliis clericis, vt no. in c. sacerdotum. de consec. di. 2. & ab eo nõ debet audiri diuina sub pœna peccati mortalis, vt per Anto. de Butr. & Abb. in c. vestra, de cohabi. cler. & mulie. & Host. in Sum. eo. tit. col. pen. & fi. vbi latius, & tales incurrunt maledictiones, de quibus Deut. 18. Leuit. 26.

Præterea tales publici, & notorii concubinarii sunt suspensi ab officio, Abb. in d. c. vestra, de coha. cleri. & mulie. & c. Præter. 32. dist. Io. de Ana. in c. cum dilectus, in notabili de accu. Guido Pa. q. 458. fuit dubitatum. & si talis celebrat, est irregularis c. j. de 4 re iu. in 6. & gl. in d. c. præter. imo etsi exercet actum cuiuscunque ordinis, incidit in irregularitatem, vt in d. c. j. de re iud. & ibi Arch. & ita est communis opinio, pro qua fuit iudicatum, vt p. Guido. ubi supra, & solus Papa dispensat ut ibi, & c. manifestus, & c. is cui, de sent. excom. in 6. & c. j. de cleri. excom. ministrã. etiam si ordo ille Ecclesiasticus sit de minoribus, puta accolitus, exorcista, & simil. nec debent ie diuinis seruitiis immiscere, dato q essent simplices clerici; & si [illegible] officiis deputatis minoribus, efficiuntur irregulares, & si quis presbyter. & ibi Abb. de cleri. excom. minist. & vbi supra, secundum cõmunem opi. ut per Host. Io. An. Abb. & alios & in d. c. 2. de cle. excõ. & per Arch. in c. si quis Episcopus, 11. q. 3. Card. in clem. j. de consanguinita. & affinita. & tales ideo ueniunt priuandi beneficio, ut per Abb. quem Doct. communiter sequuntur in c. ex parte, in uerbo, publicè fornicarium, in 3. not. de resti. & perpetuo poterunt deponi tales suspensi ab officio, licet nulla præcesserit monitio, ut est casus in l. latores, de cle. excom. mi. de eo autem, qui esset suspensus tantum à beneficio, & non ab officio, uide Inno. in c. nisi cum pridem, de renuncia.

Et quia dixi supra de irregularitate, in quam incurrit notoriè 5 cõcubinarius, † quis possit super ea dispensare, uide Soci. in c. ad audientiam. col. antepen. de homi. qui dicit hanc materiam esse diffusam, amplam, intricatam, & longissimam, quæ occuparet, ut ipse dicit 30. lectiones, & ultra, refert se ad ea, quæ dixit in tractatu de dispensatio. § 5. in primo principali articulo, dicens tamen inter cætera sumendam esse regulam generalẽ, q in omnibus casibus, in quibus potest ius legem, & constitutionem condere, & iurisdictionem habet, potest pariter dispensare: ista enim procedunt

dunt à pari, quia dispensatio est iuris communis relaxatio, utilitate, seu necessitate pensata. ergo is debet hoc posse, qui potest illud ius relaxare, & vt ibi.

Quis autem dicatur manifestus concubinarius. & Abb. in d. c. 6 vestra, † de cohab. cleri. & mul. dicit, q is est, quando fornicatio est ita notoria, vt nullam habeat dubitationem, vt puta, quando publicè tenet concubinam, sicut vxorẽ, & nutrit filios, ita q nõ audeat diffiteri, aut sit negatio vlla, vt dicit gl. in l. sñiam, in verbo, celari. C. de pęnis. facit. l. illud. §. sed & si. ff. de tributo. actio. & d. c. nullus. c. præter. 22. dist. sed de hoc vide latissimè Host. ĩ Sum. in ti. de coha. cler. & mul. §. quid sit notorium, vbi de notorio iuris & facti, & præsumptionis; & quid sit occultum, ad quem recurrendum est, vbi per plures columnas hæc declarat.

SVMMARIVM.

1. *Mulier facta in adiutorium viri.*
2. *Clerici, cum quibus mulieribus possint cohabitare, & cum quibus non, & de episcopis, & canonicis Regularibus.*

CAP. III.

QVia superius forsitan videtur nimis fuisse restrictam cohabitationem clericorum cum mulieribus, sed cũ & ipsi non debeant carere adiutorio in eorum necessitatibus, & sit facta mulier in adiutorium viri. 33. q. 5. mulierem, & §. seq. de pęn. dist. j. §. Romanos. ideo limitãda sunt prę-missa, vt non habeãt locum in matre, sorore, & amita, & matertera. 32. dist. interdixit, & c. j. à nobis. de cohabi. cle. & mulier. quia fędus naturale non permittit in istis aliquid sęui criminis suspicari, vt per Host. in Sum. eiusdem tituli. §. vtrum cohabitatio. & de quibusdam aliis, vt in c. fœminas, 81. dist. vt de filia, & de multum antiquis, vt ibi. sed vt regulariter hoc tractetur, concluden-2 dum est, † secundum gl. in d. c. j. in verbo, cãtiones, q omnes cõsanguineę per lineam transuersalem, vsq; ad secundum gradum inclusiuè admittantur: consanguineæ vero per lineam ascendẽtem, & descendentem vsq; ad 4. gradum, & ita dicit Floren. in 2. par. Sum. tit. 13. præmissa concludit, quod tamen intelligit, si cõsanguinea nõ habet secum Domicellas, pedissequas, & alias mulieres suspectas, & ita intelligitur d. c. j. & ibi Abb. Admittuntur etiam quædam personæ non consanguineæ, vt quia sunt de familia, & vt in c. cum omnibus, 81. dist. & ibi per gl. Episcopus tamen etiam cum consanguineis immoderatam familiaritatem habere non debet, ne ex hoc contemptibilis habeatur. 34. distin. quorundam. §. Episcopum verò, in Auth. de sanctis epis. Itẽ prædicta limitantur non habere locum, quando esset suspitio iuuẽtutis, vel caloris naturalis in clericis, quia tunc etiam dictæ personæ aliàs admissæ non possent cum eis habitare, vt not. in d. c. j. & ita intelligitur d. c. interdixit. Vltra verò secũdum gradum, vt supra, distinguit Florent. aut sunt suspectæ, quia iuuenes, & tunc non possunt cohabitare; aut non, & tunc possunt: & eadẽ facienda est dist. in ancillis, secundum eum. Moniales etiam non tolerantur cum Clericis. c. j. 23. dist. sacratas, de consec. dist. j. in sancta. nec beguinæ, quæ p̃textu sanctitatis, & hospitalitatis turpes amatores admittunt. c. pernitiosam. 18. q. 2. De Canonicis verò Regularibus, & Monachis, vide latè in deci. Tholosa. q. 448. Item fuit quæsitum, an mulieres cum eis cohabitare possint.

SVMMARIVM.

1. *Filij sacerdotum dicuntur infames, & in eis torquetur pater, & quomodo in eis, & concubinis sit seruiuus.*
2. *Filij sacerdotum incæstuosi, vel spurii, & infames.*
3. *Filij sacerdotum incapaces bonorum paternorum, tam ex vltima voluntate, quàm inter viuos, etiam stante statuto.*
4. *Agnationis ius, an sit inter eos.*
5. *Spurio potest relinqui pro alimentis, & pro dote, nisi esset excessum in quantitate.*
6. *Spurius, an possit capere ex substitutione vulgari, & fideicommissaria.*
7. *Spurius, an ab alijs, quàm à parentibus capere possit, tam inter viuos, quàm in vltima voluntate, & an à fratre etiam ex patre dispositione.*
8. *Spurius, an possit relinquere Patri.*
9. *Naturales patri non agnascuntur, nec sunt in patris potestate.*
10. *Naturalis præteritus non rumpit testamentum, nec debetur legitima, nec reuocat alienata per patrem.*
11. *Naturales non excludunt fœminas, stante statuto exclusiuo.*
12. *Naturalem filiam pater dotare non tenetur, nisi sit inops.*
13. *Filiam legitimam & naturalem, etiam diuitem, tenetur pater dotare.*
14. *Statutum cogens coniunctos ad compromissum, non comprehendit naturales.*
15. *Filiorum appellatione in quacunque dispositione, an veniant naturales, remissiuè.*

CAP. IIII.

1 ET in tantum abhorrent sacri canones crimen concubinatus in sacerdotibus, q trãsit legum vindicta etiam in filios, † & prolẽ tanquam damnatam. c. cum multæ. 15. q. 8. vbi dicitur, q non tantùm inferretur vltio scelerũ in actores, sed etiam in progeniem eorũ, & torquetur pater, & iustè propter suum delictum, videns se voto naturali frustratũ, vt nihil tali filio relinquere possit, vt dicetur. & dicũtur infames. Insti. de inoffi. test. §. soror. Azo in Sum. C. de infami. & per Bald. consi. 70. vol. j. & sunt testes non matrimonii, sed adulterii, & iõ proles eorum permanebit in seruitutem eius Ecclesiæ, de cuius sacerdotis, vel ministri ignominia filii nati sunt, vt ibi. quod intelligitur, quando quasi matrimonialiter concubinæ vt vxores habentur, vt per gl. in c. eos, 32. dist. nec est derogatum d. c. cum multæ, vt tradit Archi. in c. Dominus. 56. dist. & cõcubinę efficiũtur seruæ, & episcopus eas vendet, si non habẽt filios; & si habẽt, clauduntur in monasterio, ne filiis pareant, vt per Feli. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, q. 16.

2 † Præterea tales filii nati ex sacerdote dicũtur incestuosi, vel spurii, vt per Bal. in l. 2. vbi. Cy. & alii. C. de epis. & cleri. per Barto. in l. fi. ff. de his, qui. vt indig. generaliter de eis loquendo dico, q & sunt infames, vt per Iaso. in l. fratres. colum. fi. C. de inoffic. testam. & per gl. in c. nisi cum pridem. in verbo, Manzerens. de renun. nam & apud Romanos, eos solum constat veros filios appellatos, qui ex matrimonio concepti essent. Instit. de pat. potes. & iustum matrimonium erat inter ciues tantùm Romanos. Insti. de nup. in princ.

Et generaliter de eis loquendo dico, q non succedunt paren-3 tibus: † sunt enim incapaces bonorum paternorum, iuxta illud Gen. 21. eiice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ, & ad Galath. 4. vt per Bar. in l. fin. col. 2. vers. Quæro, an istis spuriis. ff. de his, quibus vt indi. Bal. cons. 241. spurio, vol. 2. & consi. 239. ad euidentiam, vol. 3. Io. de Ana. cons. 46. circa primum, col. 2. versi. circa tertium. Alex. consi. 73. viso processu. in tertio dubio, vol. 2. Soc. cons. 258. memini, iam sunt duo, vol. j. Deci. consi. 248. Quęritur in effectu, col. j. & consi. 311. in casu proposito, col. j. vol. 2. Guid. Pap. consi. 17. casus mihi traditus, Calcane consi. 60. Aimon Crauet. cons. 138. Decessit Martinus, & Mathessila. in trac. de success. ab intest. numero mihi. 64. & non valeret statutum, vt succedere possent. Federi. consi. 275. casus. & 277. decis. qui dicit hanc communem in c. in præsentia, col. 17. de prob. nec etiam inter viuos, vt per gl. in §. fi. in Auth. q. mo. nat. effici. sui. Bellame. sub tit. de dona. decis. 742.

4 † Et nõ est inter eos aliquod ius agnationis, vel cognationis, vt per Alex. consi. 174. super eo. vol. 5. & tex. in l. si spurius. ff. vnde cogna. quia non sunt nominandi filii. aut. ex complexu. C. de incestis nupt.

Nec posset executor paterni testamenti ad distribuẽdum bona pauperibus, eligere spurium, vt per Bal. in l. id quod pauperibus. q. 22. C. de epis. & Cleri.

5 Relictum tamen eis pro alimentis, & pro dote valeret de iure canonico, vt no. in c. cum haberet, de eo qui duxit in matri. quã pol. per adul. cui iuri standum est in hoc vbiq;, vt per Docto. ibi, & per Bar. in l. fi. de his, qui. vt indig. prout largitus fuit Abraam munera filiis concubinarũ, cum omnia dedisset filio suo Isaac, Gene. 15. & quod dictum est de dote, intellige, nisi esset relicta quantitas excessiua, & pro alimentis, quia tunc factum præsumeretur in fraudem legis, quo casu posset ille excessus euocari per hæredes patris, vt tradit Bar. & Bal. in l. si pater. C. de hæred. insti. & Bar. in d. l. fi. & Bal. in l. j. vnde legi. & negligentibus hæredibus 6 applicaretur † Fisco. l. j. C. de natu. liber. Barb. in addi. ad Bar. in d. l. fi. de his qui. vt indig. & an possit ei relinqui per patrem, si ingreditur religionem; & an possit capere ex substitutione vulgari, & 7 fideicõmissaria, † & si. vide Guil. Benedi. in c. Raynutius. in verbo, & vxorem. nume. 128. cum seq. de testa. & an ab aliis parentibus capere potest tam inter viuos, q̃ in vltima voluntate, vide per Abb. in d. c. cum haberet. Bal. in d. l. si pater. C. de hęr. insti. Alex. in addi. ad Bar. in d. l. fi. & quod à fratre capere possit etiam ex dispositione patris, tenet gl. sing. in §. fi. in Auth. quib. mo. natu. effi. sui & Bar. & alii, in d. l. si is qui. ff. de vulg. & pupilla. vbi Ias. 8 in j. nu. & sicut Pater non relinquit spurio, ita ergo spurius non potest patri relinquere, vt per Bar. in d. l. fi. Bal. in auth. licet. C. de natu. lib. & in l. j. C. de sacros. Eccl. & Ias. in §. pęnales, col. 12. insti. de act. & no. in l. si is qui. ff. de vulg.

Et idem dicitur de naturalibus, qui patri non agnascuntur, vt 9 no. in l. j. §. j. ff. de bono. possess. contra tabu. & in l. generaliter. §. cum autem. C. de institu. & substi. sub condi. & nõ est in potestate patris. Insti. de nup. §. fi. & Instit. de patr. potesta. vbi Aret. in 2. no. l. nam & ciuium. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. Guid. Pap. decis. vlt. Nec pater dat ei tutorem, l. naturali. ff. de confir. tut. nec præteritus testamẽtum rumpit, cum ei non debeatur legitima, 10 † vt per gl. in d. l. j. in prin. in verbo, naturales, & ibi Bart. & not. in d. §. cum autem, & in l. Gallus. §. etiã si parente. ff. de libe. & posth. & Guid. Pap. vbi supra, & ideo filius naturalis non potest reuocare alienata in fraudem, vt dicit Bal. in l. defuncto. col. j. ver. quæro, an filius. C. si in fraudem patro. per gl. in d. l. j. de bono. poss. cõtratabu. quæ reputata est singularis à Doctoribus allegatis, luculentissimè per Tiraquel. in repe. l. si vnquam. in verbo, susceperit liberos. nu. mihi. 58. per vnam columnam, C. de reuoc. dona. dũ examinat illum articulum, an filii naturales tantum reuocẽt donationem iuxta terminos d. l. si vnquam. & concludit, quod nõ

& firmat

& firmat pluribus mediis, licèt de hoc dubitauerit Alexā. conſi. 39. ſuper quo dubio, col. pen. verſi. circa quartum, vol. 4. & ſtante ſtatuto excludente fœminas propter maſculos, † filii naturales non excludunt fœminas legitimas & naturales, nam ſequeretur abſurdum, ſi eas excluderent naturales tātum, quod ſcilicet plus haberet luxuria, quàm caſtitas, contra §. fin. cum ibi not. in Auth. de Adulte. prout tam de naturalibus tantum, quàm multo magis de ſpuriis concludit Alb. Brun. in tract. de ſtatu. excluden. femi. art. 12. q. 5. vbi latè.

12 Et filiam naturalem pater dotare non tenetur, l. vxorem. §. naturalis, † & ibi Bart. ff. de leg. 3. & in l. ſi quis à liberis. §. vtrum. ff. de liber. agnoſcen. & per Doct. in l. j. ff. ſol. mat. niſi filia ſit inops: nam ſicut pater naturalis tenetur alere filium inopem, ita tenetur eam dotare vſq; ad cōdignam quantitatem, ex qua poſſit alimentari. & d. l. vxorem. §. naturalis, debet intelligi in filia naturali, quæ non eſt inops, vel ex honeſto exercitio poteſt ſibi dotem conſtituere, aliàs pater tenetur eam dotare. ita dicit Bal. in l. neq; mater. ff. de iure dot. & in c. ſuper literis, col. 2. verſic. item pone exemplum, de reſcrip. & in conſi. 267. ad euidentiam præmitto, ꝙ concubinarius, col. 2. verſic. item inſurgit, vol. j. Ange. conſi. 209. pro deciſione, in princi. ſi autem haberet bona, vel ſciret artem honeſtam, † tunc ceſſaret dicta limitatio, vt per Docto. in c. cum haberet, de eo qui dux. in matri. quam pol. per adul. Filiam autem legitimam, & naturalem teneretur pater alere & dotare, etiā ſi eſſet diues. l. qui liberos. ff. de ritu nup. & l. fi. C. de do. promiſſ. de quo latiſſimè per Guiliel. in c. Raynutius. in verbo, dotem, quam ei dederat, de teſta. vbi quid ſi dos perierit, & quid in vidua, & aliis caſibus.

14 Et ſi extet ſtatutum in ciuitate, † ꝙ cōiuncti vſq; ad 4. gradum poſſint cogi ad compromiſſum, non comprehenditur naturalis in tali ſtatuto, vt firmat Io. de Imo. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus, col. 16. ad Tertul. & quando, & quibus caſibus appellat. filior. natur. admittantur tam in ſtatutis, quàm in aliis, † videnda ſunt, quæ tradit Alex. conſi. 60. viſa legitimatione, col. 2. cum ſeq. vol. 2. & in quibus admittantur, diſtinguēdo de diſpoſitionibus, quæ ſunt iuris naturalis, & reſpicientibus actus naturales, & quæ non ſunt iuris naturalis, & eſt magiſtrale conſilium, & ad illud recurrendum eſt.

Et an nobilitas tranſeat ad naturales, & an dicantur de domo, & poſſint arma deferre, & ſimilia, vide latiſſimè ad ſaturitatē Tiraq. in tract. de nobilitate c. 15. nu. 10. cum pluribus ſeq.

Sed quid de concubina clerici, an poſſit ei per clericum donari? & dic ꝙ non, vt per Barto. in l. affectionis. ff. de donat. Abb. in ca. j. de cleri. ęgro. Ange. conſi. 171. ſuper puncto prædicto. Ioan. And. in c. de his. de ſepult. col. fin. æquiparando militem armatæ militiæ, clerico, qui eſt miles Dei, & per Dec. conſi. 132. colum. 2. verſic. & hoc pro conſtanti. vbi etiam de confeſſione facta per presbyterum, quòd emerit bona cum pecuniis concubinę ſuę, quòd ſit ſuſpecta, & non teneat aliter, Ancharan. conſi. 248. Domine Federice.

Et an concubina presbyteri poſſit petere mercedem pro eius famulatu, quando non apparet de aliqua conuentione ſalarii. & dic ꝙ non, quia ſufficit, ꝙ habuerit victum & veſtitum, ſecundum Flor. in l. ſed & ſi quid, in §. mancipiorum. ff. de vſufruct. & per Dec. d. conſi. colum. fin. in fi. & quid de aliis ſeruitoribus non facta mentione ſalarii, tradunt Bart. & Alexan. in l. in his. §. Seruius. ff. de ſolutio.

Primò limita prædicta de donatione concubinæ, niſi presbyter, vel miles iuraſſet dictam donationem obſeruare, vt per Roma. conſi. 43. ad primum. & Anto. de Butr. in cap. cum contingat, de iureiuran.

Secundò limita, niſi eſſet facta per Principem, non recognoſcentem ſuperiorem, vt per Oldrad. conſil. 231. vt eius, de quo quæritur.

Tertiò limita, niſi eſſet facta propter benemerita, ſi ea probētur, per Anch. conſi. 247. dubiū facit. pro quo faciunt no. in l. cū quis decedens, de leg. 3. & per Deci. d. cōſi. 132. col. 2. & Deci. Neapoli. 102. vbi limitatur, ſi eſt moderata, ſecundum ſeruitia.

SVMMARIVM.

1. *Spurius, qualiter poſſit admitti ad bona paterna.*
2. *Spuriæ poteſt legari pro dote, & alimentis.*
3. *Plura remedia, quibus mediantibus poteſt ſpurio relinqui per patrem, remiſſiuè.*
4. *Filij naturales tantùm, in quibus patri ſuccedere poſſunt.*
5. *L. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto, non habet locum in filijs naturalibus tātùm in patre, ſecus in matre.*

CAP. V.

Licet ex præmiſſis conſtet, ſpurium incapacem bonorum paternorum, † ſunt tamen prodita remedia quædam, quibus mediantibus hæreditas, & bona paterna peruenire poſſunt ad ipſos ſpurios, & vnum modū, quem dicit clarū, & lucidum, ponit Bar. in d. l. fi. col. 2. verſ. quis erit ergo modus. his, qui vt indig. & eſt, quod pater relinquat ſibi tātum, qđ ſufficiat ad alimenta, hoc modo, Relinquo filio ſpurio meo in vita ſua fundum pro alimentis, & poſt mortem ſit filiorum ſuorum, quibus poteſt relinqui. l. fi. C. de natura libe. nam de iure canonico talis filius debet ali à patre, d. c. cum haberet, & per Bar. in l. ſi quis à liberis. d. §. de liber. agnoſcen. idem dicit in dote reſpectu filiæ ſpuriæ, quia ſpuriæ poteſt legare dotē, † & alimēta, vt per Bar. in l. vxorem. §. pater naturalis, de leg. 3. dummodo ſecundum eum non excedat magnam quantitatem, quia fortè præſumeretur fraus, de quo ſatis dixi ſupra proximè alios modos ponit ibi Bar. quos tamen reprobat, & ibi videndum aliquid per Alex. in addi. alios modos ponunt Doct. in l. ſi is, qui. ff. de vulg. & pup. † ſed Bar. Veronēſis in ſuo tractatu cautelarum, cautela 38. nunc videamus, ponit duodecim modos, quibus poteſt ſpurius cōſequi bona paterna. ſed plures vſq; ad quindecim remedia, in hoc ponit Io. Dilecti, Durantes, in libro ſuo de arte teſtandi, cautela 14. ſub rub. quibus remediis pater in filios nō legitimos ſua bona transferre poſſit, & Gabriel Paleottus in tract. de nothis, & ſpuriis, c. 45. & Barb. in addi. ad Alex. in l. pater. C. de hære. inſt. ex quibus & idē Auctor multa improbat. & certè difficile eſt legi fraudem facere, cum ſimulationes coniecturis probentur, & plures ex dictis modis non poſſent exequi, ſalua conſcientia, iuxta no. per Bar. in d. l. fi. col. 3. verſ. quæro. quid debet facere ſecundum conſcientiam. in quo tamen conſulentes, & iudices aduertere debent, ne cum aliis in foueam cadāt, & meminerint Caium Aquilium dicere ſolitum, Iuriſconſulti prudentiā in cauendo, non decipiendo debere verſari.

Non ſic eſt in naturali tantum: nam licèt ſpurii, & qui ex damnato coitu ſunt, omni prorſus beneficio vt ſupra excludantur, auth. licet in fi. C. de natura. libe. ſi tamen pater cum naturalibus relinquit ex legitimo matrimonio filios legitimos, & naturales, aut cum eis reliquit matrem ſuam, † aut etiā reliquit uxorem ſuam, licèt ex ea filios non haberet, tunc his tribus caſibus, illis naturalibus tantum relinquere non poteſt in teſtamēto, uel alia ultima uoluntate, ultra unam unciam de tota hæreditate ſua, & ſi eius concubina mater iſtorum naturalium ſupereſſet, non poſſet eis, & concubinæ ſimul relinquere aliter vnciam cum dimidia; & ſi ſola concubina ſupereſſet, non poſſet ei ultra ſemiūciam relinquere. l. 2. cum auth. ibi poſita, C. de natura. libe. & no. in d. l. ſi is, qui. in princ. ff. de uulga. & in l. Lucius, in princ. ubi per Doct. eo. tit. & ſi plus relinqueretur, id totum reddi deberet legitimis liberis, uel matri, uel cæteris ſucceſſoribus, ut in d. l. 2. in fi. Quando autem pater haberet filios naturales tantùm, & nō haberet prolem legitimam, aut parentes, quibus relinqui neceſſe eſſet, & non haberet matrem, nec uxorem, tunc poſſet filiis naturalibus totam ſuam ſubſtantiam, uel inter uiuos largiri, uel in teſtamento relinquere, d. auth. licet. & ſi parentes tantum habet, legitima eis relicta, reliquum in naturales tātùm diſtribuere poteſt. quod intelligendum eſt in teſtamento ſolemniter condito per patrem, † nam tex. in §. ex imperfecto. l. hac cōſultiſſima, C. de teſta. procedit ſolùm, quando pater teſtatur inter filios legitimos & naturales, ſecus autem ſi inter naturales tantum, ut concludunt Bal. & Ang. ibi. & dicit Ang. ꝙ iſta quæſtio fuit de facto Peruſii, & ꝙ omnes Doct. ita conſuluerunt, & idem tenent Bal. & Sal. & Paul. de Caſt. in l. fi. C. fami. erciſc. Deci. conſi. 610. Viſo themate, col. 2. uerſi. circa primum, Curti. ſenior conſi. 73. ſuper memorata, col. . . & pro hac ſententia faciunt, quæ dixi ſupra in præcedenti cap. in differētiis quas poſui inter filium naturalem tantum & legitimum, cum ad imparia iudicentur per iura ibi allegata. Hoc autem reſtringitur in teſtamento per patrem condito, ſecus ſi per matrem, nam in eis tunc bene locum habet d. §. ex imperfecto, ſecundum Raphae. ibi, & Alex. conſi. col. pe. uerſi. & hoc uidetur procedere, Corne. ibi. col. j. in fi. Iaſ. col. j. uerſi. 2. limita Bal. in l. ſi qua illuſtris, col. 2. uerſi. quæro, habeo filium. C. ad Orphici. & in d. l. fi. C. familiæ erciſ. Spec. in tit. de inſtr. editi. §. compendioſè, uer. quid ſi mulier.

SVMMARIVM.

1. *Nepos legitimus et naturalis, ex filio ſpurio an poſſit per auum hæres inſtitui, quando non apparet, an ſit inſtitutus filij contemplatione, & ſic in caſu dubio.*
2. *Et quid quando conſtat non eſſe inſtitutum filii contemplatione, vel certum eſt, quòd ſit filii contemplatione inſtitutus.*
3. *Nepos ex ſpurio, an poſſit inſtitui, extantibus filiis legitimis & naturalibus.*
4. *Nepos ex ſpurio, an poſſit inſtitui ſi natus ſit ex filio inceſtuoſo.*
5. *Nepos ſpurius ex filio legitimo, an poſſit inſtitui.*
6. *Presbyter, an poſſit nepotem legitimum ex filio ſpurio inſtituere.*
7. *Auus, an poſſit donare nepoti ex filio ſpurio.*
8. *Nepos ex filio naturali tantùm, an poſſit inſtitui ab auo.*

CAP. VI.

Sed quid de nepote legitimo, & naturali, nato ex naturali uel ſpurio? & dicendum eſt, ꝙ licet in hoc fuerint uariæ ſententiæ Doct. cōmunis tamen ſententia eſt, de qua per Docto. in l. Gallus. §. quid ſi is. ff. de libe. & poſth. ꝙ nepos legitimus & naturalis, † natus ex patre ſpurio, poſſit heres inſtitui ab auo, & etiam quando non apparet, cuius contemplatione ſit heres inſtitutus, vel ſui, vel patris, vt per Bart. ibi. cuius opin. tenent communiter ſcribentes, & Feder. de Senis conſi. 57. videtur mihi, ratio enim vitii paterni ceſſat in auo, qui nihil vitii cōmiſit. l. fi. C. de natura. libe. in illis ver. quia vitium paternum refrenandum eſt, nec arguendum eſt de labe Adami primi parentis noſtri, quę nos ab eo deſcendētes afficit: id enim aliò tendit ita Dei optimi maximi numine iubente, cuius arcana nobis non licet perſcutari, iuxta illud Exo. 19. Conſtitues terminos populo per circuitum, & dices ad eos, ne aſcendatis in montem, nec tangatis fines illius, omnis qui tetigerit montem, morte morietur. & infra, Deſcende, & conteſtare populum, ne fortè velit tranſcendere terminos ad vidēdum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. & habetur extra, de ſum. Trin. in verbo, incomprehēſibilis, & Actu. i. Prouer. 25. & Iob. 33. & omnes ſub eadem labe, conditione, & lege in lucem edimur, & iſta pertinent ad Theologos, vt tradit in his terminis Corne. conſi. 25. in præſenti conſultatione, col. 3. vol. j. vbi arguendo ad partes, in dicto articulo, dicit hanc eſſe communem opin. & benigniorem, & in deciſiuis ab ea non recedendum.

2 Et tanto magis poteſt nepos ex ſpurio ab auo inſtitui, quando eſt certum, † quòd non inſtituitur contemplatione filii, puta, quia auus expreſsè diſponat, quòd nihil acquiratur patri, prout per ſex fundamenta concludit Bart. vbi ſupra, in d. §. ſi is qui, & ſequuntur Docto. quando autem conſtat, quòd eſt inſtitutus contemplatione filii, tunc non valet inſtitutio, vt ibi per Docto. poſt Barto.

3 † Limitantur tamen prædictę concluſiones, quando extarēt alii filii legitimi & naturales, nam hoc caſu nepos ex ſpurio non poſſet inſtitui, per tex. in l. fi. C. de natura. libe. & concludunt cōmuniter Doct. vbi ſupra, & per Alex. conſi. 74. vol. 3.

4 † Secundò limita prædicta non procedere, quando eſſet talis nepos legitimus & naturalis, natus ex filio inceſtuoſo, nam & hoc caſu non poſſet ab auo hæres inſtitui. Ita Bald. in l. ſi quis inceſti. per illum tex. C. de inceſt. nup. & ſequitur Alex. & communiter Doc. vbi ſupra, licèt Pau. de Caſt. ſentiat contrarium, & D. Iaſ. ibi arguit pluribus mediis pro contraria opi. cum vitium paternum refrenandum ſit, vt dixi ſupra, & relinquit cogitandum, propter magnam Bal. & Alex. auctoritatem.

5 Quid † autem ſi habeo filium legitimum, & ex eo nepotem ſpurium, an poſſim nepotem ſpurium inſtituere? & Pau. de Caſt. tenet vbi ſupra, col. fi. quòd poſſum eum inſtituere, non extantibus legitimis, etiam ſi filius legitimus viuat, per l. fi. in princip. C. de natura. liber. nec cadit hic conſideratio, cuius contemplatione videtur auus reliquiſſe, ſicut in caſu præcedenti, quia etiam ſi contemplatione filii legitimi videretur relictum nepoti, rectè procederet inſtitutio, quia & ipſi filio immediate poſſet relinqui, & quid in nepote ex filia, vide Pau. de Caſt. ibidem, an d. l. fina. C. de natura. libe. habeat locum in nepote ex filia. & dicit quod non.

Et eo caſu, quo valet nepotis inſtitutio, ipſe nepos habebit & proprietatem, & vſumfructum pleno iure inſolidū, vt per Bart. & alios vbi ſupra, & per tex. in auth. inceſtus, C. de inceſt. nupt. & in corpore, vnde ſumitur, vſufructus, qui non poteſt quæri patri tanquàm indigno, remanet apud filium, quem tex. ibi ad hoc inducit Claudi. Seiſellus.

6 Et quid ſi presbyter habet ſpurium, & nepotē ex eo, † an poſſit relinquere hæreditatem ſuam huic nepoti? & Angel. in l. & qui vxores. ff. de adoptio. dicit, quòd ſi presbyter habet ſpurium & nepotem ex eo, poterit eum adoptando, vel arrogando, hæredem inſtituere, & refert illum Alex. in l. Gallus. §. quid ſi is, col. fi. in fi. de libe. & poſth. dicitq; infideliter, Angelum hoc tenere ex Docto. Guiliel. de Cun. & in hoc nihil concludit, ſed ſolum, quòd nunquam vidit in facto presbyterum habere filium adoptiuum, & eſſe no. verbum.

7 In donatione autem ſecus eſt, † quia non poteſt auus donare nepoti ex filio ſpurio, vt tradunt Specu. & Io. ad. in tit. de ſucceſ. ab inteſt. §. j. verſi. ſed nūquid donationem. quia facere præſumitur propter affectionem, quam habet ad filium, l. ſi fortè. ff. de caſtren. peculi. ideo præſumitur fraus. l. qui teſtamentum. ff. de probat. vide Guid. Pap. quæſtione vltima.

8 † Quando autem nepos ille deſcendit ex naturali tantum, diſtinguendum eſt, quòd aut auus habet alios liberos legitimos, & naturales, & tunc non poteſt relinquere plus nepoti, quàm poterat patri illius nepotis. ſi verò nullam ſobolem legitimam habeat, tunc poterit auus iſtum nepotem ex naturali tantùm inſtituere in tota hæreditate, licèt eius pater non potuiſſet inſtitui in totum, vt in l. fin. verſic. nulla ſobole legitima ſubſiſtente, C. de natura. libe.

SVMMARIVM.

1. *Spurius dicitur etiam non natus ex damnato coitu.*
2. *Naturalis filius tantùm, qualiter ab inteſtato ſit ſucceſſibilis, & quando nō, in bonis patris.*
3. *Natus ex coitu damnato, quando quis dicatur.*
4. *Naturalis, qualiter ſuccedat in bonis maternis.*
5. *Spurius, vel naturalis non natus ex damnato coitu, qualiter ſuccedat coniunctis.*
   Per lineam maternam extantibus filiis legitimis.
6. *Natus ex presbytero ſicut non ſuccedit patri, aut matri, ita nec cognatis patris, vel matris.*
7. *Nati ex conſtituto in ſacris, an poſſint legitimari.*
8. *Donatio facta ſpurio, quando valere poſſit, vel non.*
9. *Dos data per patrem ſpuriæ, an poſſit ipſa de ea diſponere.*
10. *Filius per vim ſtupratæ, an ei ſuccedere poſſit.*
11. *Adulterata per vim, an dotem perdat.*
12. *Meretricia proles ignobilis & reprobat.*
13. *Filij presbyterorum repelluntur à dignitatibus ſecularibus, & Eccleſiaſticis, & officijs temporalibus.*
14. *Filius presbyteri eſt ignominia patris, etiam poſt mortem, & ſibi ipſi.*
15. *Naturales virtute præditi commendabiles, & ſalui.*
16. *Delictum patris non nocere filiis, quo ad vitam æternam.*
17. *Brutis quoque nota eſt caſta generatio.*
18. *Obedientiæ laus.*

CAP. VII.

Viſo de ſucceſſione naturalium, & ſpurionum ex teſtamento, videamus modò de ſucceſſione eorum ab inteſtato, in quo ſic concludēdum putaui ex his, quæ in variis locis ponuntur per Doct.

1 † Quòd aut ſpurius non eſt natus ex damnato coitu (dicitur enim ſpurius etiam non natus ex damnato coitu, ſecundum Alex. in conſi. 174. vol. 5.) & tunc ſuccedit ab inteſtato patri, nō extantibus filiis legitimis, nec coniuge in duabus vnciis hęreditatis. d. authen. licet. C. de natur. liber. & in l. j. eod. titu. & dic vt ibi. & dicitur natus ex coitu non damnato, † quando inter eos poteſt eſſe matrimonium, vt puta ſi naſcerentur ex ſoluto, & ſoluta. Nunquid autem talis ſuccedat ab inteſtate agnatis, vel cognatis patris? & dic quod non, l. fi. C. eo. ti. & l. hac parte. & l. ſi ſpurius. ff. vnde cogna.

Aut filius eſt natus ex damnato coitu, & tunc nō ſuccedit in hæreditate, nec etiam eſt alendus de iure ciuili. d. auth. licet. & in auth. quibus modis natura. effi. ſui. §. fi.

De iure autem canonico nil immutatur quo ad ſucceſſionē, quia ille, qui non eſt legitimus, nō ſuccedit, 32. q. 7. dicet aliquis. c. tanta. qui fil. ſint legiti. ſed quo ad alimenta ſecus eſt, vt in d. c. cum haberet. Nec obſtat c. per venerabilem, eod. titu. quia loquitur ſecundum ius ciuile.

3 † Qui autem dicantur nati ex damnato coitu, dic ꝙ vbicunque partes poſſunt accuſari de adulterio, vel ſtupro, vel de inceſtu, talis dicitur natus ex damnato coitu, vt dicit gl. in l. ſi qua illuſtris, C. ad Orphic. & ibi Bal. & per gl. in §. nouiſſime. Inſti. eod. tit. & hoc quo ad patrem.

4 † Quo ad matrem autem dic, ꝙ aut eſt illuſtris, & filius non ſuccedit, ſtantibus legitimis. d. l. ſi qua illuſtris. aut nō eſt illuſtris, & tunc aut filius nō eſt natus ex damnato coitu, & ſuccedit matri ſimul cum filiis legitimis. d. §. nouiſſimè, & Inſti. de ſucceſſio. cogna. §. vulgo. & d. l. ſi qua illuſtris, etſi à matre eſſet præteritus, vel exhæredatus poſſet agere querela inofficioſi teſtamenti. l. ſi ſuſpecta, §. fi. ff. de inoff. teſta. & ſicut ſuccedit matri, ſuccedit etiā in bonis cognatorum per lineam maternam. l. hac parte. l. Modeſtinus. d. l. ſi ſpurius. ff. vnde cogna.

5 † Sed dubium eſt, an ſpurius non natus ex damnato coitu ſuccedat coniunctis poſt lineam maternam, extantibus filiis legitimis, quando mater eſt illuſtris, & de hoc vide Cyn. in d. l. ſi qua illuſtris. Aut filius eſt natus ex damnato coitu, id eſt tali, qui de iure poſſit accuſari, & tunc non ſuccedit matri, nec coniunctis per lineam maternam. d. §. nouiſſimè, & ibi gloſ. & no. in d. l. hac parte, & l. ſi ſpurius. vbi ſicut ſpurius ſuccedit matri, ſuccedit etiā coniunctis ex latere materno. ergo vbi excluditur à ſucceſſione matris, excluditur etiam à ſucceſſione coniunctorum, per lineam maternam, & facit l. fi. C. de natura. libe. vbi quando filius repellitur à ſucceſſione patris, repellitur etiam à ſucceſſione coniunctorum per patrem. Et ex hoc infertur, † quòd natus ex presbytero, non ſuccedit patri, nec matri, nec cognatis patris, vel matris, cum talis coitus ſit damnatus. vt dictū eſt, & per glo. in d. §. fina. & in d. §. nouiſſimè. & dicit Cardina. in d. c. cum haberet, ſe conſuluiſſe, quòd filia ſacerdotis non ſuccedit etiam matri, cum talis coitus ſit damnatus. An autem nati ex conſtituto in ſacris poſſint legitimari, dic quòd ſic auctoritate Papæ, vt per Hoſtien. in Sum. qui fil. ſint legiti. §. fina. Alexand. conſil. 2. colum. 4. volu. 1.

7 † Et ſicut non ſuccedit ſpurius, ita & non valet donatio inter viuos facta ſpurio per patrem, † vel matrem: valeret tamen, ſi fieret ab alio, vt per gloſ. in d. §. fin. in Authen. quibus modis natura. effic. ſui. quæ eſt ſingularis, & per Calca. conſil. 60. Deci. conſil. 111. colum. 2. niſi fieret per patrem, aut matrem donatio ex cauſa alimentorum, vel dotis, vt per Barto. in d. l. fina. de his qui. vt indi. & in authen. ex complexu. C. de inceſt. nupt. & no. in d. c. cum haberet, & ſupra dixi de hoc.

9 † An autem spuria, cui pater dedit dotem, possit de ea disponere? & dic ꝙ non, nec ipsam trāsmittit ad hæredes, cum solùm dos succedat loco alimentorum, & reuertitur filia mortua. l. j. C. de natura. libe. per Bald. in l. eam quam, colum. 10. vers. pone, dicit. C. de fideicommiss. & consi. 91. videtur quod electio, ad fin. vol. j. Calcane. consi. 59. requisitus istis diebus, & consi. 60. in dubitata, & consil. 62. Deci. consi. 311. colum. fina. Crauet. consi. 186. præsens consultatio, colum. fina. vol. 2. quod intelligitur, quando est dotata de bonis patris, vt per Barto. consil. 111. Dominus Dominicus, & Nicol. de Vbal. in tracta. successio. ab intesta. car. mihi. 9. nu. 33.

Quid autem si mulier per vim fuit stuprata, an filius ei succe-10 dat? † & Bal. in d. l. si qua illustris, dicit quòd cum mater non possit accusari de stupro, talis filius ei succedet. Institu. de successio. cogna. §. vulgo. nam quæ vim passa est, non notatur infamia, l. j. §. remouet. ff. de postulan. sicut dicitur de ea, quæ fuit adulterata per violentiam, & oppressionem, quia tunc non debet perde-11 re dotem, † cum eidem oppressæ nihil possit imputari, nec adultera appellari, nec à marito dimitti potest. cap. puto, 32. q. 5. l. si vxor. §. si quid planè. ff. de adulte. l. fœdissimam. C. eodem titu. & per Bald. in l. eam quam, colum. 3. C. de fideicommiss. & facit l. vim passam. eod. titu. de adulte. & in c. proposito. §. Lucretiam. 32. q. 5.

Et ex præmissis animaduertendum est quo ad prolem habendam considerandum esse, quòd sola legitima ætas prolis est titulus decorus, quem debent parentes procurare per legitimum matrimonium, nam ex commixtione meretricum æstimandū 12 est degeneres populos, † ignobiles, & furentes libidine, fore procreandos, vt scripsit Bonifacius Martyr Regi Anglorum, si gens Anglorum. 56. distinctio. & Sapien. 3. filii adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo thoro seme exterminabitur, & si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum, & si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem. Nationes enim iniquæ, diræ sunt consummationis, & ca. 4. Quàm pulchra est, casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius, quoniam apud Deum nota est, & apud homines. & infra sic spuria Vitulamina; non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt, alias excruciantur, & affliguntur patres habentes filios illegitimos, in quos non possunt fructus laborum suorum transferre, cum liber naturæ, & parentum votum sit, vt ad bona patrum admittantur. l. scri-13 pto, † in fi. ff. vnde libe. & hoc in ipsis Ecclesiasticis locum habet, quorum filii ne dum repelluntur à dignitatibus, & officiis temporalibus. l. honor. §. de honoribus. in verbo, cōditio natalium. ff. de munerib. & honorib. & notat. in d. authen. licet, & d. §. fin. in Authen. quibus modis natura. effic. & in clementina secunda, de magist. cum concord. sed etiam repelluntur à dignitatibus Ecclesiasticis, vnde nō possunt ad sacros ordines promoueri. c. accedens, de purgati. canon. nec dignitatem, aut officium Ecclesiasticum consequi, absq; dispensatione sedis Apostolicæ, & not. per gl. & Doct. in c. j. & 2. de fili. presbyte. & per to. tit. & no. in c. j. eo. tit. in 6. sed & virtute dispensationis non poterunt obtinere beneficia in Ecclesiis, in quibus eorum patres fuerunt beneficiati, c. decorem, eodem titu.

Et subinde possunt Ecclesiastici hoc speculo conscientias eorum ornare, nam & quod seminant, eis metere non licet: etsi 14 messuerint, multum sibi dedecoris † iste fructus affert, nā si scortum puerum peperit, & sibi decus afferret, & puero magnam iniuriam, qui propter patrem nothus, & ignobilis natus erit, cui etiam si innumeras pecunias relinquent, hoc tamen adhærebit, vt ignominiosus sit in domo, in vrbe, & quocunque ierit, notam secum affert: quin & ex eius ignominia, patres quoq; ignominiosi erunt propter sobolem reprobam, & damnatam: & nō solum in vita, sed & post mortem, & manebunt post ipsum turpitudinis suæ monumēta, & se ipsum, & quę inde oriuntur, omnia dedecore sunt affecta, quia sola legitimitas dicitur titulus decorus, & qui spretis legalibus connubiis, luxuriando instar Sodomiticæ gentis, fœdum vitam duxerit, de tali commixtione meretricum, extimandum est degeneres fore procreandos. d. c. si gens Anglorum. 56. distinctio. & dicitur in Authen. de nupt. in princip. per solos legitimos filios perpetuari genus humanum. Hæc, quæ proximè dixi, intelligenda sunt de illis filiis illegiti-15 mis, qui paternæ incontinentiæ imitatores fuerint, † secus si morum honestas eos commendabiles fecerit exemplis, & auctoritatibus. hinc Augustinus ait, Vndecunque homines nascantur, si parentum vitia non sectantur, honesti, & salui erunt: semen enim hominis ex qualicunque homine Dei creatura est, & eo malè vtentibus, male erit, non ipsum aliquando malum erit. sic 16 & delictum patris non nocet filio quo ad vitam æternam, † cap. vndecunque. 56. distinctio. cum glos. in verbo, sic mali, & cap. nunquàm. cap. nasci. & sequen. ea distinctio. & pulcher text. ibidem, in cap. Dominus, vbi dicit Hieronymus, quòd Dominus noster Iesus Christus voluit nō solùm de alienigenis commixtionibus, sed etiam de adulterinis nasci, nobis magnam fiduciā præstans, vt qualicunque modo nascamur, dum tamen vestigia eius imitemur, ab ipsius corpore nō separemur, cuius per fidem membra effecti sumus: voluit enim descendere ex Dauide, qui fuit adulter, & homicida, & sic dignatus est nasci non solum de bonis, sed etiam de malis, vt ostenderet propter bonos, & malos conuertendos se in hunc mundum venisse, teste Ambrosio, & ex spuriis, & nothis, qui fuerint laudatissimi, & sapientissimi, vide Tiraquell. in tracta. de nobilitate, c. 15. nume. 30. cum sequen. vsque in fin. & per Paleottum Bononiensem, in tracta. de nothis & spuriis, in fi.

Et apud ipsa quoque animalia bruta nota est casta generatio: refert nanque Plinius lib. 5. natura. Histo. ꝙ Psilli sunt populi in Aphrica, quorum corpori ingenium fuit virus exitiale serpentibus, & vt Solinus ait, soli morsibus anguium nō interibant, hi liberos protinus genitos serpentibus offerebant.

17 † Si partus adulter esset, mox interibant paruuli, si pudici, à morte paterni sanguinis priuilegium tuebatur. Obediant igitur in sacris constituti sanctionibus Canonicis, & Ecclesiæ statutis, nam sola est obedientia, quę fidei meritum prestat, sine qua quisque infidelis esse conuincitur, † etiam si fidelis esse dicatur. c. sicidi, 18 8. q. j. & victimis præponitur obedientia, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò propria voluntas mactatur. j. Reg. 15. & j. q. 4. Ecclesia. § item peccato Amachelitarum. & Ecclesiasti. 4. in summo per obedientiam quandoq; bonum intermittitur. 21. dist. deniq; 16. q. j. monachi. 10. q. 3. absit de maiori. & obe. c. illud, & in l. 3. § in bello. ff. de re milit. abstinētiam ab eis nedum nuptiæ, & concubinatus, sed voluntas nubendi: est enim pudicitia ornamentum nobilium, & exaltatio ignobilium, & decus religionis maximum.

SVMMARIVM.

1. *Fornicatio etiam laicis prohibita sub pœna peccati mortalis, quod multipliciter probatur.*
2. *Concubinatus à iure canonico reprobatus, etiam non habenti vxorem, et quid de iure ciuili.*
3. *Concubinæ reprobatio, etiam habenti uxorem leprosam.*
4. *Fornicationem simplicem tenens non esse peccatum mortale, est hæreticus.*
5. *Concubinatus hodie etiam occultus prohibitus ipso iure ciuili, & damnatus pro mortali crimine.*
6. *Potestas secularis est à Deo.*
7. *Dominia permittuntur à Deo, etiam pessimis hominibus, & de causa.*
8. *Potestas singularis, an obliget, sicut spiritualis in foro poli, quod latè pertractatur.*
9. *Deus propter malos flagellat bonos, quasi per malleos.*
10. *Romani, quare olim permissi sunt dominari.*
11. *Castitatem seruare perdifficile, potest tamen cum Dei adiutorio.*
12. *Castitatis seruandæ remedia quædam.*
13. *Ieiunium qualiter debeat fieri.*
14. *Cogendi aliquando sunt ad bene operandum, qui pia verborū doctrina id peragere nolunt.*

CAP. VIII.

POstquam ostendimus crimen fornicationis, & concubinatus in Ecclesiasticis graue esse, & ideo euitandum ab eis, idem dicendum est in laicis, nam & ipsi per simplicē 1 fornicationem † incidunt in peccatum mortale, dicens ad mortem æternam, cle. ad nostram, de hereti. nec in foro conscientiæ consuetudo aliqua excusat, c. denique. 4. distinctio. quia est contra præceptum Decalogi, non mechaberis, Exod. 20. & ca. non mechaberis, 32. q. 6. & Tobiæ 4. attende tibi ab omni fornicatione præter vxorem tuam nunquam patiaris crimē. hæc enim dictio crimen, de sui natura importat peccatum mortale. tex. in c. prædicandum. 22. q. j. versic. de adulterio, & fornicatione, & homicidio, & de cæteris criminalibus vitiis, ergo concubitus præter vxorem, est peccatum mortale, nam & fornicationes morte plectebantur, Leuit. 18. & 20. & Tamar combusta fuit, quia fornicatrix, Genes. 38. & Apostō. ad Gala. 5. dicit, quod qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt, & nemo excluditur à Regno Dei, nisi propter peccatum mortale, & Corinth. j. cap. 6. fugite fornicationem, & cap. 7. & 10. Ad fornicationem vitandum habeat vnusquisque vxorem suam. & Ephesi. 5. fornicatio non nominetur in vobis, sicut decet viros sanctos. & Thesalonic. 4. Hebræ. 8. & fornicarii inter fideles vitandi à fidelibus. 1. Corinth. 5. & ne nominanda quidem fornicatio inter Christianos. & Apocalip. 21. Ioannes fornicatorum partem cum veneficis Idolatrisque futuram esse in stagno ignis, & sulphure ardenti.

Et quòd simplex fornicatio sit peccatum mortale, tenet Aste. in Sum. lib. 2. titu. 46. articu. 2. vbi dicit hoc firmiter esse tenendum, quod fornicatio sit peccatum mortale. hinc est quod fornicari nulli impunè conceditur. cap. fornicari. 88. distinctio. ca. nubendi, in fin. 37. q. j. & ipso quoque iure canonico concubinatus est improbatus etiam non habenti vxorem, c. nemo sibi blandiatur. capitu. dicat aliquis trigesimasecunda quæstione quar-2 ta. & capitu. concubinæ, eadem quæst. & capitu. si non concubinæ, de sententia excommunicat. nam inuentum est matrimonium, vt euitetur hæc simplex fornicatio inter solutum, & solutam. capitu. nerui. decimatertia distinctio. tradit Anan. in rubric. de adulter. vbi examinat, quid de iure ciuili Codicis, & nota. in capitu. inter opera, de sponsali. vbi dom. Abb. in gl. prima. in fi. dicit, quod fornicatio cum meretrice, vel concubina est peccatum mortale, & iure diuino prohibita, licet, (vt ipse dicit) quidam vulgares, & ignorantes credunt oppositum, quod dicit esse falsum, & authenti. & nota. gloss. in l. libere, in verbo intelligendæ in fi. ff. de ritu nupt. & per doctor. in auct. licet. C. de natur. liber. & per Augusti. ad Claudium contra Iulianum, lib. quinto transumptiuè in capitu. sic non trigesimasecunda quæstione quarta. vbi expressè dicitur, quod fornicatio simplex in scriptura sacra prohibetur, & ibi Archidiaco. declarat, quid sit fornicatio simplex, & quid duplex, & idem Augusti. in capitulo audite carissimi, trigesimaquarta distinct. dicit, concubinas vobis habere non licet, etiam si non habetis vxores, & sacerdos dando pœnitentiam in confessione, nō potest permittere retinere concubinam, quod dictum extollit Iaso. in l. ex ea parte. §. mulier, vbi etiam Aretin. ff. de verborum obligation. in secundo nota. in fi. per glo. in §. si vero, futurus Diabolus in auct. de sanctis. Episco. immo sacerdos non potest absoluere Concubinarium, si non abiiciat concubinā. cap. legatur. 24. q. 2. & vide Bar. in l. in concubinatu. ff. de concu. respectu pœnæ spiritualis.

3 Et quò ad ius canonicum in tantum reprobatur concubinatus, quod non licet eam tenere, quamuis vxor esset leprosa. capitu. primo, de coniugio leproso, & qui contrarium perti-4 naciter teneret, quod scilicet fornicatio simplex non sit peccatum mortale, esset hæreticus, Cacialup. in repeti. l. si qua illustris. columna 11. C. ad orphicia. & vi. Ioan. de Anan. in capitulo qualiter, & quando. §. ad corrigendos. columna septima de accusati. Ioan. Fabri & Ang. instit. de Patr. Potest. in fin. principii.

Et de hoc vi. per Host. in capitu. lator, qui filii sint legitimi. Ioan. Andr. in regula sine culpa, de reguis. inr. in sexto. in mercurialibus, dom. Anto. in capit. cum sit generale, columna penultima. de foro competen. Archi. in capi. fertur. prima quęst. prima Exod. 20. & trigesimasecunda quæstione sexta. non męchaberis, & quæstione septima. sunt in fornicatione, & capit. adulterii. Deutero. vigesimosecundo. & primo Corinth. 6. Hebre. decimatertia. Ephe. v. & 1. Petr. Apocalip. vigesimoprimo. Sanct. Tho. secunda secundæ. quæsti. 153. articu. 4. per gloss. in clemen. ad nostram de hæreti. & 50. dist. sanctitas tua.

5 Et videtur, quod etiam hodie de iure ciuili, quicunque concubinatus, quàm vis simplex, & occultus sit prohibitus, & dānatus pro peccato mortali, ut tenet Guilel. in c. Raynutius. in versi. & vxorem nomine Adelasiam nume. 113. qui allegat ad hoc tex. in cap. primo. in princi. de filiis natis ex matri. ad morgani contracto, quem dicit singularem, vbi quidam post mortem coniugis continere non valens, aliam duxit, qui nolens existere in peccato mortali, eam desponsauit, ergo peccatum erat ante dispensationem carnaliter cognoscere mulierem, & allegat Ioan. Fab. institu. si quadrupl. pauper. fe. dica. vbi videndum.

Ex quo infertur, quod huius criminis transgressores in foro conscientiæ sint rei culpæ, vltra præmissa, si hodie de iure ciuili quoque sit tale crimen prohibitum, quod videtur difficile.

6 Vt sæcularis potestas obliget, sicut spiritualis in foro poli, & quod bis puniatur quis pro eodem delicto, scilicet in hoc mundo, per principes modis quibus supra, & in alio seculo p ipsum summum Deum, quod videtur contra no. in l. senatus. & in l. in eum in fin. ff. de accusati & in l. prima. §. qui aduerso. ff. de postulan. & nota. & in capitu. de his de accusati. & vigesimaseptima quæstione prima. virginibus. Nihilominus prædicta conclusio est vera, quod leges ciuiles ligant etiam in foro animæ, vt per And. de Iser. in capi. 1. §. primo. de pace iur. fir. & leges ciuiles, quæ non continent in se peccatum, sunt obseruandæ in foro pęnitentiali & animæ, & ista est communis cō clusio, testatur dom. Abb. in proęmio. decretal. columna secūda quæstio. secunda. & in capitu. primo colum. 2. de constitut. vbi per omnes, & in capi. secundo. de testamen. & in cap. plerique in 3. columna. de immunitate eccle. similiter statuta laicorum sunt seruanda in foro conscientiæ, glo. ordina. in capi. quæ in ecclesiarum in glos. 1. eodem titu. vbi Bald. colum. 1. & dicit non reperiri alibi, sed est similis glo. in capit. 2. in verbo sententiis. eodem titu. lib. 6. vbi etiam bon. tex. ibi, vt animarū periculis, Innoc. Anton. Abb. & alii in dicto capit. plerique, & Innoc. in rubri. de consuetu. ad fi vbi etiam de consuetudine, & in capitu. dignum de homicid. Ioan. And. & Calderi. in ca. quamquam de vsur. in vj. Federi. de Senis in consi. 21. nūquid hæres extraneus. Pet. de Ancha. consi. 14. & in d. c. 1. de consti. vbi Abb. col. 3. & Fely. col. 13. & Dec. col. 7. in 1. lect. San. Tho. in 2. par. sum. q. 96. art. 6.

Nam fulcitur hæc conclusio auctoritate Apostoli. Roma. 14. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo ordinata sunt, Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, ipsi sibi damnationem acquirunt, & infra, ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam sic ostendit, quod leges principum secularium obligant sub pœna peccati, & culpæ, sicut leges Ecclesiasticæ, vt in illis verbis, ipsi sibi damnationem acquirunt, cum nemo incurrat in damnationem, nisi propter culpam, & ex eo, quod dicit potestatem esse à Deo, & habetur 13. quæstione tertia. qui resistit per Hostien. in capitu. quod super de voto, Abb. in capitu. nouit columna quinta. & sequen. vbi & Fely. & alii de iud. Oldra. 7 consil. 180. columna penultima, sed si potestas secularis est à Deo, eodem modo obligat sicut diuina, etenim lex humana, licet per principem secularem lata, est tamen ex potestate, & auctoritate Dei hominibus concessa, 8. distinct. capitu. quo iure, & Dei opus dicitur, quod mediantibus quoque secundis causis efficitur, Dixit enim Prouerbiorum octauo; Per me Reges regnant, & legum conditores iura decernunt: per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. & Sapien. 6. Audite ergo Reges, & intelligite, & infra, quoniā data est à Domino potestas vobis, & Aposto. loco citato ostēdit quod obediens principibus non eis, sed Deo, illos subiicit, qa non dixit, non enim princeps est nisi à Deo, sed, non enim potestas est, nisi à Deo, quia non omnis princeps ab ipso Deo constitutus est, nam videmus plures Reges malos fuisse, & p missos dominari, vt legitur de Saule primo Rege Israel. primo Reg. vltimo, De Absalono filio Dauid, qui contra patrem insurrexit, & se Regem fraudulenter constituens, per Ioab occisus est, secundo Reg. 14. cum sequentibus, De Acab Rege impiissimo, tertio Reg. 21. Zachariæ. quarto Reg. 15. Sennacherib Rege Assyriorum, qui Dominum Israel blasphemauit, & alia habentur de eo nephanda. quarto Reg. 19. & de pluribus aliis, qui fuerunt pessimi Reges, & Imperatores, quib. permissa fuerunt dominia ad refrenandam hominum malitiam, ut Esaiæ 8 10. Virga furoris mei assur, & de his habes in capitu. remittuntur. 23. quæstione quinta. & c. non frustra, & distinctio. 4. cap. factæ sunt leges, & patet ex eo, quod dixit Dominus noster Pilato, non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi datū esset desuper.

Et Reges quandoq; dantur à Deo, vt magis sint destructores populi, quàm Rectores, iuxta illud Oseæ 6. dabo vobis Regem in furore meo, & hoc propter peccata populi, & Iob trigesimoctauo. Regnare fecit hypocritam propter peccata populi, & sexta quæstione prima, capitu. ex merito, permittitque DEVS Diabolum tentare bonos per malos, & per ipsos quasi malleos flagellat bonos, nam & contra Prophetas, excitauit pseudo prophetas, contra Apostolos pseudo Apostolos, 9 contra sanctos, Tyrannos, cōtra ecclesiam hæreticos, ut agnita veritate conuertantur, & faciat Dominus cum tentatione prouentum, de quibus Augusti. de Ciui. DEI libro decimooctauo. capitu. quinquagesimoprimo. & no. in capi. magnum. 11. quæstione prima. & de Cyro, qui ordinatione DEI eleuatus fuit in Regnum, ad destructionem Caldæorum, & liberationem Iudæorum. Esaiæ 45. hæc dicit Dominus, CHRISTO meo Cyro cuius apprehēdi dexteram, vt subiiciam ante faciē eius gentes, & dorsa Regum vertam.

Sicut quandoque propter iustitiam principum, & eius opti-10 mas leges id permissum est, & propter amorem patriæ, vt de Romanis tradit Sanctus Thom. libro tertio de Regimi. princ. quod imperium fuit à DEO traditum, quod tamen non est intelligendum, vt ex traditione, aut institutione diuina haberent Imperium, prout tradit Augusti. de ciuitate Dei libr. 18. sed quod prouidentia diuina, vt consequerentur orbis Imperium, scilicet alio iure, vel iusti belli, aut alia ratione, & non sicut Saul, & Dauid, qui habuerunt à Deo.

Ex quibus satis potest inferri, quod leges quoque Principū secularium obligant sub pœna peccati, & culpæ, sed ad quam culpam obligent leges humanæ, Hoc puto arbitrandum secū dum grauitatem, & leuitatem delicti, & secundum id obligēt ad mortalem, vel venialem.

Sed tūc lex ciuilis, & canonica seruāda est in foro conscientiæ, quando est iuxta, & facta ab habēte potestatem, & fundat se super certo, vt per docto. in dicto capit. quæ in ecclesiarum, de constitut. super gloss. in verbo iure poli, & Pisanela in verbo lex. §. vtrum leges humanæ, & per alios summistas, & ibi quando dicatur iusta, vel iniusta, & no. in dicto capi. 1. de constitu. vbi est locus suus.

Quod an procedat in legibus Principum infideliū in eorū terris, q̄ non sunt approbatæ per ecclesiā, puto hoc pēdere ab

illa quæstione, de qua per doctor in capi. quod super de voto, an scilicet apud infideles sit vera iurisdictio, & dominium, & quæ sit potior opinio, an Innocentij, an vero Hostiensis ibi, de quo dixi in tracta. meo, de Iudæis & aliis infidelibus par. 2. ca. 6 nume. 26. circa quæ me semper subiicio decretis sanctæ matris Ecclesiæ.

Vitanda igitur est fęda hæc commixtio coitus reprobi, nec immeritò quidem, cum & nullum flagitium sit magis coinquinans hominis existimationem, nam & qui fornicatur, in corpus suum peccat, cum tamen omne peccatum, quodcunque fecerit homo, sit extra corpus, vt per Aposto. 1. Corinth. 6. &

11 licet sit difficile, castitatem enim seruare est per viam arctissimam, & difficilem incedere. trigesimatertia quæstione quinta. tunc saluabitur, & pauci inueniantur sine carnali vitio. 50. distinctio quia tua in fin. pro ea tamen seruanda orādum est, cum aliter haberi non possit vigesimaoctaua distinc. c. de his, cum & nemo gloriari se possit castum sine diuino auxilio, de pœn. dist. 2. si enim.

12 Dantur nihilominus quædam cautiones ad coercendam libidinis petulantiam, vt si muliebres aspectus, fęminarum cōsortia, crapulam, somnum profusum, ocia, cogitationes prauas, turpia colloquia, spectacula lasciuia, & occasiones mali, nimium vini potum vitauerimus, proderūt & labores, & corporis fatigationes, ieiunia, confessiones crebræ, vigiliæ, & meditationes, contemplationes mortis cogitationes passionis Christi frequens memoria, animi solicitudines, orationes, legis Euāgelicæ, & aliarum scripturarum diuinarum lectiones, omissis Poetarum fabulis, colloquiis impudicis, & lasciuis cōcentibus, choreis, petulantibus saltationibus, hæc poterunt aliquantum furores libidinis frenare, sed adhuc ope diuina egemus, & multum proderit, si perpensa in nos Christi dilectione, ipsius intuitu, & amore resistamus tentationi, animo intēso rependendi dilectionem cum dilectore, & ipse Pius non sinet nos vltra vires tentari, 1. Corinth. 2. Psal. 26. & 133. Matth. 26. 2. Pet. 2.

Et quod dixi de ieiunio, & cibi abstinentia id velim sanè intelligi, non declinando ad dextram, siue ad sinistram, prout vidi quosdam præ nimia abstinentia in morbos incidisse, sicut enim in gulæ intemperantiam declinare graue est, & pericu-

13 losum, ita per nimiam abstinentiam corpus atterere omni ꝑfectò ratione caret, secundum Basilium, neque enim abstinere a voluptatibus gulæ per se expetendum est, sed quia ad virtutis acquisitionem confert, quod si illud cuius gratia, ciborū abstinentiam elegimus, per immoderatam negligamus inędiam, contra atque instituimus, agimus, nam fracto, contritoque instrumento, neque Deo inhærere per lectionis, & orationis studium possumus, neque ad fratrum beneficentiam, humanitatis officium exequi, impossibile est enim, nisi famulatum corporis ad Philosophiam obtemperātem habeamus vel diuinis lectionibus operam dare, vel mente, in corpore ęgro, languente orationi conuenienti insistere.

Et profectò qui ingenuos habent animos ad seruandam continentiam præmissis medijs, & Deo Duce, abstinebunt se de facili à dicto concubinatus crimine, & vitio fornicationis si noluerint corda eorum obdurare. Nam illi solum, qui a natura iustis persuasionibus, & verborum pia doctrina duci ne-

14 queunt, necesse est sub iugo ponere, & legum austeritate coercere, vt docet Philosophus 10. Ethicorum. nam per hūc modum coacti, recta operantes, virtutum actibus assuefaciendo, tandem in bonos Viros euadunt, vt idem Philosop. tradit. ij. Ethicorum ex eo enim, quòd multotiens agitur secundum rationem, imprimitur forma rationis in vi appetitiua, quæ impressio nihil aliud est, quàm virtus moralis, ad quæ sexta vigesimatertia quæstione sexta, capi. scismatici, & capitu. fin. & eadem ca. quæstione quarta. capitu. quis nos, & ibi Archidiac. & capi. ipsa pietas, & capit. in vnum in princip. vbi de frenetico, quem medici ligant, & filio indisciplinato coercendo, & discipulo corrigendo, & in capi. displicet eadem quæstione. ver sicu. si voluntas, Item qui in viis, & sæpibus inueniuntur, cogūtur intrare, & septuagesimasexta distinctio. capitulo primo. in fin. & Paulus ad veritatem fuit coactus, eadem quæstio. capit. nimium, & medicus vulnera secat. 87. distinctio. plurimos in fin. & prima quæstione prima. reperiuntur. decimasexta quęst. prima. in Canonibus.

S V M M A R I V M.

1 *Concubinam, an licitum sit habere eam, quam coniugali affectu detinet, e datur intellectus ad c. is qui non habet. dist. 34.*
2 *Concubinæ qualiter habebantur, de quibus legitur in veteri testamento, etsi erant vxores.*
3 *Vxores in scripturis sacris, quandoque appellabantur concubinæ.*
4 *Platonis opinio circa fornicationem.*
5 *Meretricum artes, & Ludibria.*
6 *Mulieri nequaquam fidendum.*
7 *Plauti documenta contra meretrices, &*
8 *Philonis contra easdem.*
9 *Homo brutis diuersimodè comparatur secundum uitia, quibus delectatur, ex Chrisostomo, & Basilio magno.*
10 *Arcam fęderis Domini olim portantes omni immunditia carebant.*

Caput nonum.

1 VERVM quia non desunt qui ea quæ de concubinis dicta sunt, impugnare conātur, ex eo quod legitur in c. is qui non habet distinct. 34. Dum ibi dicitur, is qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur, dummodo vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ sit coniunctione contētus, ideo ad illum textum respondetur, quod non obstat præmissis cōclusionibus veris, & approbatis, vt supra latè conclusum est, nam in eo text. non accipitur cōcubina pro scorto, sed pro ea, quā habet quis pro vxore, & coniugali affectu, & incontinentiæ solius concubitus causa copulantur, ea fide media, vt nec ille cum altera id faciat, nec illa cum altero, sed quia volunt ita ꝑmanere vsque ad mortem, non euitando prolem, nam tales non fornicarij, sed coniuges appellantur. capitu. concubinæ, capi. solet quæri. 32. q. 2. & hanc coniunctionem Augustinus appellat coniugium in libro de bono coniugali non autē fornicationem, qui quidem concubitus, etsi carere culpa non videatur, venia tamen dignus iudicatur, nam per consensum talem vxor est, quamuis deficiant solemnitates nuptiales, & cōcubinam lex nominet, prout legitur in veteri testamento, aliquos habuisse concubinas, quos necesse sit à peccato morta-

2 li excusare, oportet eas esse matrimonio coniunctas, & tamē concubinas vocari, quia aliquid habebant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinæ, secundum enim quòd matrimonium ordinatur ad suum principalem finem, qui est bonum prolis vxor viro coniungitur, insolubili coniunctione, vel saltem diuturna, & contra hoc nunquam fuit dispensatū, sed quantum ad secundum finem, qui est dispensatio familiæ vel gubernatio, vel communicatio operum. coniungitur vt socia, & in hoc fuit dispensatum, vt non essent principales in gubernatione, & quantum ad hoc dicebantur concubinæ, sic

3 & vxores Abraam, præter Sarram, (quæ præcipua fuerat) dictę sunt cōcubinæ, & Iudit. 19. vxor appellatur concubina, ibi, habeo filiam virginem, & sic homo habet concubinam, quæ tamen erat vxor illius, & inferius, quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam, intelligendo de vxore, adeo quod remanet verum, quod supra conclusum est de fornicatione, & concubinatu.

Et Plato, licet gentilis, simplicem fornicationem acriter dānauit, dum dicit, qui benè, beateque viuere vult, non modo

4 à maribus, sed etiam a mulieris innuptæ nepharia libidine abstinere debet, nec aliam quam suam quemquam vxorem cōtingere nephandum esse affirmans, spurios procreare, & genitale semen mandare meretricibus, quæ tantisper earū blanditijs fouentes, amantes homines, quàm diu quod rapiant, vidēt, & vbi defuerint munera, deficit & meretricius amor, iuxta illud.

Thaida si quis amat, sua non se, credat amari.
Thais amore carens, munus amantis amat.

5 Et nil aliud agunt, aut curant, quàm quomodo ab amatoribus vltra quàm fas est, accipiatur & eos deglubant, de quib. prouerbio. v. sic ait, ne intenderis fallaciæ mulieris, fauus distillans labia eius, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem eius amara, sicut absinthium, lingua eius quasi gladius biceps, pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos penetrant, & per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus eius, & inuestigabiles, & omnes qui ingrediuntur, ad eam non reuertūtur, & prouerb. 7. sic ecce occurrit illi mulier in ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas, garrula, & vaga, quietis impaciens nec valens in domo consistere pedib. suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians, apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens, victimas pro salute deuoui, hodie & reddidi vota mea, Iccirco egressa sum in occursum tuum, desideraui te videre, & reperi, & infra sacculum pecuniæ secum tulit, in die plenæ lunæ reuersurus est, in domum suam, irretiuit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum, statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimā, & quasi agnus lasciuiēs, & ignorans, & nescit quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius.

Hoc

Hoc visco calidissimus Cacodemon animas, vti incautas auiculas aucupatur, prout per fœminam primum parentem nostrum decepit & hac potissimum esca de miseris animabus ducit triumphos.

6 Et sapienter scriptum est ecclesiastici ix. nō Zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam, non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediat̄ in virtute tua, & confundaris, ne respicias mulierem multiuolam, nè fortè incidas in laqueos illius, cum saltatrice ne sis assiduus, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius, virginem nè conspicias, ne fortè scādalizeris in decore illius, & infra. auerte faciem tuā à muliere corrupta, & propter speciem mulieris multi pereunt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

Et non omittam quæ de meretrice in milite glorioso Plautus scriptum reliquit, dum ait.

7 Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam.
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam.
Qui arguat se, eum contra vincat iureiurando suo.
Domi habet animum falsiloquum, falsificum falsiiurium.
Domi dolos, Dolenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori nunquam supplicat, si qua est mala.
Domi habet hortum, & condimenta, ad omnia molis mellifica.
Et idem in mercatore ponit, quæ vitia amorem sequantur, sic.
Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent.
Cura, ægritudo, dolor: nimiaq; elegantia.
Hæc non illum modo qui amat, sed quemq; attigit.
Magno atque solido mulctat infortunio.
Nec pol profectò quisquam sine grandi malo.
Præterquam res patitur, studet elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam vltra hæc quæ diximus.
Insomnia, ęrumna, error, & terror: & fuga.
Ineptia, stultitiaq;, adeo & temeritas.
Incogitantia, excors immodestia.
Petulantia, cupiditas, & maleuolentia.
Inhæret etiam auiditas, Desidia, iniuria.
Inopia, contumelia, & dispendium.
Multiloquium, pauciloquium, hoc ideo fit, quia.
Quæ nihil attingunt ad rem, nec sumptus videt. &c.
Sed contra Meretrices addam hæc ex Philone.

8 Ad nos accedunt cum ornatu meretricio, fracto incessu prę mollicie, obtutu lasciuo, inuncans animas iuuenum, temeritatem, & impudentiam præferēs in oculis, elata ceruice supra natiuam staturam, assurgens, ridens, cachinnabundaque, calamistrata & cincinatula, fucata faciem, pictis superciliis, recens lota, purpurissata, precioso, floridoque amicta palliolo, aureis, gēmarisque armillis superba, & murenulis mundoque muliebri cæterum spirans vnguenta fragrātissima, nō tam domum suā, quàm compita, foraque diligens, petulans, suæ formæ prodiga, asciticiæ vero auida, & cum ea pedissequæ domesticæ, Vafricia, iniustitia, nequitia, quibus stipata more principis, his pertentant animum, & nos in baratrum adducunt, hisce retibus, hamis, & escis.

Accedat præmissis, quod plures sancti viri, libidinosos, porcos appellant, & brutis eos comparant, vt Chrisostomus in sermone de cruce Dominica, cuius sententiam, & Basilii mag. hic volui transcribere ad exemplum bene viuēdi. Dicit enim Chrisostomus vbi supra.

9 Qui vitam suam cœnosæ libidini, & voluptatibus sæculi mācipārunt, porci sunt, canes vero omnes hæretici, qui cōtra creatorem suum blasphemiarum extendunt eloquia, piscium similiter naturam assumunt, qui mutuo se vorant, & minor apud illos pabulum est maiorum, etsi quando contigerit, ut eum qui minorem separauerit, alius insequitur, sub vnum postea includuntur alium, sic homines faciunt in potestate cōstituti, super inferiores, quid à postremo pisce differt is, qui præ ingluuiosa diuitiarum cupiditate, inexplebilis auaritiæ suæ finibus, debiles abscondit, illa habebat quæ pauperis fuerunt, tu ipsum correptum, partem tuæ ipsius opulentiæ fecisti, iniustis iniustior apparuisti, & auarior auaris, vide ne te idem finis, qui pisces, maneat, hamus videlicet, ac rete, aut assa, oīno enim & nos multis iniustorum factis perpetratis, vltimam pœnam nō effugiemus, & dum naturam brutorum induimus, similesq; illis efficimur, possumus per similitudinem in bruta transformari.

Homo namque ad vitia procliuis, & ad DEVM minimè respiciens, brutis comparatur, de quo magnus Basilius ita scriptū reliquit, qui velox est ad contumeliam, & iniurias, non nè est scorpius? qui clam ad vindictam concitatur, non nè est vipera sæuior? Auarus, non est lupus rapax? mulierum amore furens, non est equus insaniens? Equiparatur superbus, Gallo, elegans, pauoni, lasciuus, Columbæ, dolosus & Zelotipus, perdici, vel quāque Leoni, vt Ecclesiast. 4. noli esse quasi leo in domo, & ita intelligenda est Metamorphosis illa hominum, de qua Pytagoras, & Plato meminit in brutorum corpora, s. secundum similitudinem peccatorum, nam aliud corpus, quàm humanum, animam non capere humanam firmat etiam Trisinegistus, sed & ipse quoq; perfidus Macomethes in ore frequenter habuisse fertur, qui à diuina lege recedit, brutum euadit.

Sed & propius ad rem nostram de libidine, vide quid dicat Chrisost. in caput 8. Math. homilia 29. litera L.

Quid enim luxuria corruptus, atque petulans, qui ad omnē corporis formam hiscit, à Dęmoniaco differt? non videtur nudus ambulare, sed corporeis quidem vestibus amictus est, veris autem vestimentis priuatus, summa hominis gloria caret, non lapidibus se ipsum cedit, sed celeribus, quæ lapidibus duriora, asperioraque sunt. Quis igitur hunc hominem iuuare poterit? Quis eum a petulantia remouebit? Quis ei persuadebit, vt lasciuiam aspernet? Quo fit, vt nunquam sit in se ipso, sed semper in sepulchris versetur, sepulchra sunt profectò meretricum diuersoria, cum multo fœtore, multa putredine, multa immunditia repleta.

Et videmus, quod olim in veteri lege, destinati ad portan-

10 dum Arcam fœderis Domini debebant ab omni immunditia fornicationis mundari, & sanctificari. j. Reg. 7. sanctificarunt Eleazarum, vt custodiret Arcam Domini, & primo Paralipo. 15. sanctificati sunt sacerdotes, & Leuitæ, vt portarent Arcam Domini. & quod legitur Exo. 19. & 21. qui incensum, & panes offerunt DEO suo, sancti erunt.

S V M M A R I V M.

1 *Lupanaria quare concedantur in Terris Christianorum.*

Caput decimum.

1 ET si dicatur, quòd lupanaria conceduntur vbique in Terris Christianorum, in quibus publicè committuntur fornicationes, respondetur, quòd hoc ideo est, quia Ecclesia quandoque tolerat minus malum, vt euitetur maius malum, vt not. in cap. in præsentia, extra de sponsali. & per Anchar. consilio 242. columna prima & tolerat quandoque minus malum sub dissimulatione causa maioris mali euitandi, & talis tolerantia vocatur cōcessio impunitatis, & comparatiua permissio, quando permittit vnum malum, vt maius malum vitetur, & comparato vno malo ad aliud, illud quod est minus permittitur, vt declarat gl. in c. denique in verbo venia, & ibi Domini. 4. distinctio. vbi declarat, quid sit ista permissio comparatiua super gloss. in verbo peiorem, permittuntur ergo postribula, & lupanaria, vt vitentur adulteria, raptus, & sodomiæ, & alia carnis vitia, & per gloss. & doctores. in capitu. inter opera de sponsali. & text. in capitulo cum iamdudum, de præbend. dicit, quod multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium deducerentur, cassarentur, istæ tamen comparatiuæ permissiones non excusant a peccato, quia licet excusent à pęna, non tamen à culpa, vt per gl. & docto. in dicto ca. denique, non tamen expresse consentit Ecclesia dictæ turpitudini, quia non licet consentire malo causa maioris mali euitandi, & potius debemus omnia mala pati, quàm malo consentire per gl. 22. q. j. si qua monachorum, c. ita nè. 32. q. 5. & c. sacris, quod metus cau. nec posset Papa, aut Imperator, vel alius princeps meretrices conducere, vel permittere, quod conducantur, cum non possit præbere auctoritatem peccato committendo, licet dissimulare sic, & pœnam non infligere delinquentibus, vt tradit Io. Andr. in regula peccatum, in 3. articulo in mercuria. lib. 6. & nec lex ipsa ciuilis fauet meretricibus, nec exactioni illius turpis quæstus assistit, vt per Bar. in l. generaliter. ff. de verb. obl. per Bal. Ang. Pau. de Cast. Ias. in l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de condi. ob turp. cau. Bal. in l. 1. C. eod. titu. & August. in lib. de ordine, dicit, aufer meretrices à rebus humanis, & turbabis omnia libidinibus, & quæ tradit S. Tho. 2. 2. q. 10. arti. 2. c. permittuntur.

S V M M A R I V M.

1 *Correctio facilius admittitur, vbi publicus est excessus,*
2 *Ludus cartarum inuentus a Diabolo, & quot mala ex eo proueniant.*
3 *Ludi inspectio clericis prohibetur.*
4 *Lusores appellantur pagani, et deteriores quàm latrones, etiam ab ethnicis.*
5 *Ludus connumeratur inter crimina.*
6 *Ludus ad Taxillos quod malorum sit causa.*
7 *Pęna clerici aleatoris quæ sit.*
8 *Principes non prohibentes ludos, tenentur ad restitutionem.*

9 *Ludi plures permißi recreationis causa.*
10 *Ludi quales esse debeant.*
11 *Principes hortantur ad ludos prohibitos arcendum.*

Caput vndecimum.

VIdimus supra de crimine fornicationis, & concubinatus, & quam sit damnosum tam clericis, quàm laicis & tam quo ad pęnas temporales, & in foro fori, q̃ in foro poli, sed quia cõiter solet vbique exerceri ludus quidam noxius, & exitialis, qui vulgo dicitur ludus ad chartas, operæ precium mihi visum est, cum talis excessus sit publicus, animaduertere omnes eo vtentes, vt à tam enormi scelere se abstineant, & ad hoc moueor zelo tantum charitatis, prout q- 1 liber Christi fidelis tenetur, nam in excessibus publicis facilius admittitur correctio. ij. q. 7. sicuti & capitu. Paulus, ad Galath. 2. Dico ergo, quod ludus iste prohibitus est, cum innitatur virib. 2 fortunæ, iuxta no. per Azo. in summ. C. de religio. & fuit inuentus à Diabolo. 51. dist. cum sit esca plurimorum malorum. c. deniq; 4. distin. & ammissionis temporis, quo nil carius esse debet homini, Blasfemiæ, furti, falsitatis, homicidii, depauperationis, & propriorum vestimentorum expoliationis, iuxta illud Hora tii, quem damnosa Venus, quem preceps alea nudat, & præsumitur lusor dilapidare bona sua & sic malè vti substantia sua, vt dicit Bal. in aut. quod locum circa finem. C. de collatio. & dicit Host. in summ. in titu. de excess. prælato. ꝙ lusor in ludendo dicitur agere turpem vitam, & in tantum iura detestãtur ludos prohibitos, ꝙ imponant pęnam confiscationis domus, in qua luditur in d. aut. alearum vsus & si tempore, quo luditur si committitur furtum in domo in qua luditur per quemcunq;, minimè sibi competeret actio furti. l. 1. §. prætor ait. ff. de aleatoribus. & maximè displicet Deo, Exod. 32. is est eo modo ludentium furor, & insania, vt habetur in aut. alearum vsus, eod. titu. de Religio. & notat. in aut. interdicimus. C. de episco. & cler. vbi & ip 3 sa ludi inspectio clericis prohibetur, vt nota. in c. inter dilectos. de excess. prælat. vbi Marian. latè, & habetur in c. cum decorem. cap. lator de homicid. c. clerici. el 2. de vita & hon. cler. & in c. j. de sortile. vbi Io. de Anan. col. 2. per Sanctum Tho. secunda secundæ q. 32. & Hiere. 15. non sedi in consilio ludentiũ, & Tob. 3. nunquam ludentibus inserui me, & 35. dist. Episcopus, & per 4 Host. in summ. de exces. prælat. vbi dicit lusores appellari paganos propter canonis transgressionẽ, & ibi in §. Clericus, refert. 16. crimina, quæ in ludis committi solent, vbi videndum, & habetu distinct. 8.

Si qui presbyteri, & Philosophus 4. Ethic. dicit lusores deterioris cõditionis, q̃ latrones, & ob id receptores lusorum odio habentur a iure, ita vt verberibus, & damnis affici possint impunè. l. 1. ff. de aleæ lusu. & in pecunia ludere est specialiter prohibitum, & licet nisi virtutis causa, vt hasta, & pila, & si l. 2. §. 1. eo. titu. & Virgilius plura dixit de ludo, & ibi.

Lusori cupido semper grauis exitus instat.

& Horatius,

Lusus enim genuit trepidum certamen & iram.
Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

& Ouidius,

Sic ne perdiderit, non cessat perdere lusor,
Et reuocat cupidas alea sæpe manus.

5 Hinc est, quod text. in §. illud in procemio ffōrum, connumerat ludum inter alia crimina, & de ludo vi. latè per Angel. in tractatu maleficiorum, & ibi August. in addit. in verbo. metidore de mali Dadi. vbi de pœnis lusorum, & restitutione lucrorum.

6 Et Cardi. Zabarel. in clem. 1, in verbo sed & tales in fi. de vita & honesta. cleric. dicit de clerico ludente ad taxillos, quòd peccat. 8. rationibus.

Prima propter desiderium lucrandi, quod est cupiditas, quæ est radix omnium malorum, vt extra de constit. capi. nam concupiscentium.

Secunda, voluntas spoliandi proximum, quæ est rapina.

Tertia est blasphemia, quæ fit in ludo, quæ est hæresis, impropriè tamen vt ibi.

Quarta propter verba ociosa, & mendacia.

Quinta corruptio proximorum, qui ad ludum conueniunt.

Sexta scandalum bonorum.

Septima tempus prohibitionis Ecclesiæ.

Octaua temporis, & bonorum amissio.

Etsi est presbyter, aut diaconus, potest damnari, aut deponi, alii autem cõione priuari, nisi desistant, & plurima crimina, & in ludo taxillorum committuntur, & quot sunt puncta in taxillis tot sunt scelera in ludo, s̃m Floren. in 2. par. titu. 1. c. 23. §. 6. col. 1. cum duabus sequentibus, & pęna clerici publici aleatoris est, vt repellatur ab obtinendo beneficio, & si nũquam fuerit monitus, vt ab eo desistat c. inter dilectos. de excess. præla. & quæ ibi dicit D. Abb. Vnde illi, ad quos spectat cura gregis, & vniuscuiusq; principis officium versari piè deberet, in extirpando hanc abominabilem corruptelam, & ne quis sub prætextu consuetu- 8 dinis se posset excusare, & ut dicit Paris de Puteo. in tracta. eius tituli, col. x. ver. & aduerte quod Dñi terrarum, qui possunt prohibere, nè fiant hi ludi prohibiti, & non prouident, tenẽtur ad restitutionem eorum à tempore, quo prohibere poterant. Nã 9 plures sunt ludi permissi tã Clericis, quàm laicis cessationis, siue recreationis cã, vt no. in locis pręal. congruit. n. & viris litteratis & nimis studio vacantib. certus ludus, vt per Sene. li. 2. Epist. 15. Ait. n. dandum est aliquod internallum aĩo, ita tñ vt non resoluatur, sed remittatur, & Arist. 4. ethi. Virtuti, quam eutrapeliam vocat, assignat solatium, & ludos, videlicet, quod cũ quis fatigatus est virtutum operationib. recreatur ludis, atq; solatiis: ludi aũt debent esse honesti, quib. recreetur Virtus, non euanescat, sic ludebant viri præcellæ Virtutis, Scipio, & Lælius ad calculos & Conchas, vt refert Valerius, & Tullius primo de offic. dicit, neq; ita generati à natura sumus, vt ad ludum, & ocium facti esse videamur, sed ad seueritatem potius, & ad quæcunq; studia grauiora, atq; maiora, Ludo aũt & ioco, uti illico quidẽ licet, sed sicut somno, & quietib. cęteris ãt cum grauib. seuerisq; rebus, satisfecerimus. ipsumq; genus iocandi, non ꝓfusum, nec immodestum, sed ingenuum, & facetum esse debet, & quæ sequuntur, & ideo in ludo magis arguitur excessus, quã defectus, parum quippe delectationis sufficit ad vitam, quasi pro condimẽto, sicut parum salis sufficit, in cibo, habetur. 11. Ethi. & quæ no. in l. ut prophanos. C. de paga. & eorum templ. & in l. 1. C. de maiuma. lib. 11. & per Fely. in c. lator. de homic. & de Ludis permissis vi. quæ pulchre tradit Socy. consi. 16. volu. 1. & est in hac materia fructuosum cõsilium, Non dormitabit igitur, neq; dormiet, qui custodit Israel, ne dicatur ꝯ eum, quod habetur Hieremi. x. & 23. & 8. q. 1. qualis, & pastores gregis arceant baculo, & latratu canum, lupos ab ouibus eorum. 43. dist. in princ. Esa. 56. in fi. 81. dist. oportet. 24. q. 8. conuenior, & c. generali, de elect. in 5. & Ezechi. 34.

Quę aũt in ludo perduntur an repeti possint in Decisio. Tholosan. q. 192. Item fuit q̃sitũ, & S. Tho. 2. 2. q. 32. & in d. c. pleriq;. de immun. Eccl. ubi per doct. maximè Inn. Io. Andr. Anton. & Host. latè Imo. in d. c. clerici. de vita & hone. cle. & per eundem in l. si quis cũ sciret. ff. de vsuc. pro emp. Guido Papæ. q. 481. Ange in summa in verbo ludus vers. 2. & qñ ludus est prohibitus, de ludente cũ eo, qui non hẽt liberã administrationẽ pecuniæ, vt cum seruo, filiofam. & monacho, qđ repetitio detur, Dño, patri, & superiori, l. fi. ff. de aleat. & dicit Bal. in rub. C. de condi. ob turp. cau. qđ ludentes cum illis, q non possunt alienare, tenent furti, & per Ang. vbi s̃. ver. 7. & per doc. maximè Abb. in d. c. clerici, vbi etiam de ludente pro conuiuio, quod liceat, sed nõ clericis, qui non debent facere conuiuium etiam de cõfertis, idest quod quisq; ponat partem. c. non licet 44. dist. & an mutuantes ludenti possint repetere iu. vltra alios Aufreri. in additio. ad dictam decisio. Tholosan. 192.

MARIANI SOCINI SENIORIS SENENSIS.

De Oblationibus.

Integerrimo, atq; prudẽtissimo fratri, & clarissimo equiti D. Vrbano del bello dignissimo orphanotropho pijssimi Xenodochii Sacratissimè virginis Mariæ della schala de Senis, patri & domino suo præcolendissimo, Maria. Socyn. Senen. se plurimum commendat.

CVM superioribus diebus integerrime frater & miles, nonnullos ad me in materia oblationum abs te transmissas quæstiones recepissem, super quibus quid tenendum foret cõsilio meo declarari cupiebas. Affectans tuo honestissimo desiderio morẽ gerere maiorum nostrorum auctoritates atque sentẽtias ea qua potui diligentia perscrutatus sum. Cæterum cũ obla. materiam menti voluerem atq; omnino voluptarem, intelligeremq; præter eas quas misisti circa materiam eãdẽ plurimas quoque dubitabiles obscuras, & difficiles q̃ones suboriri posse, non potui non vehementer admirari, ꝙ maiores nostri in ea materia quasi nihil scripserunt, atq; idipsum plerisque in locis inconditè, ieiunè, atque incompositè tradiderunt. Quod eo maximè admiratione dignum esse censeo, nam & vtilis profectò res est, & materia, qua quotidie in vsum, atq; in exercitationem cadit. quo fit, vt esset plenius attingenda, vt Paulus nobilissimus Iurisconsultus inquit, Animaduertens igitur quanta diligentia, quo studio, qua prudentia, quãta insuper pietate, misericordia, & charitate commissæ tibi curæ & administrationi incumbas, & præsis. Tua. n. opera, atque prouidentia exurientes pascuntur, sitientes potant, peregrini, & hospites colligutur, nudi operiuntur, expositi nutriuntur & bonis artibus instruuntur, puellę nubent, ęgrotantes recipiuntur, & curantur, vinculis dãnati visitantur, mortui sepeliuntur. Et cætera oĩa quæcunq; inueniri, dici, aut excogitari pñt, pietatis, & misericordiæ opa ardentissimo charitatis aĩo accuratissimè, & absolutissimè exercentur. Diuina insuper officia catholicè, & religiosissimè celebrantur. Animo etiam repetẽs quanto honore, fide, & affectione: quanto denique studio, & amore, tu fratresq; tui semper me fueritis prosecuti. Intelligensq; ipsarum oblationum non solũ frequentiam, verumetiam sanctissimos fructus, q̃nquidem illis medijs corporalem prosperitatem, & diuitias seruamus, & augemus, diabolicas instigationes fugamus, supplicia vitamus. Corda nostra diuina gratia illustramus. Et tandẽ a pc̃tis aĩas nostras absoluentes ad verę felicitatis gaudia perducimur, vt latius atq; vberius hæc postea differenda sunt. Institui aĩo, quo ad vires ingenij mei suppetũt, ipsius gloriosissimæ Virginis Marię auxilio fretus materiã ipsam tum copiosè, tum etiam dilucidè, ac perspicuè, & ordinatè pertractare. Quare, religiosissime Vrbane, opusculum hoc pro tua solita humanitate iocundè suscipies. Quo tu successores tui exortis iam ambiguitatibus finem imponere futurisque oblationibus, ne vlla post hæc damna pernitiosę ambiguitates, ne etiam pernitiosæ hominum fallaciæ contingant, q̃ facillimè prouidere poteritis. Cæteri verò cum oblationum vberrimos fructus senserint ad illas ardentissime faciẽdas, vt mea fert sententia, imitabuntur, & impellentur. Vale.

PArtitio, vt sępius a nobis scriptum est, animum incitat, mentem præparat, memoriam reformat, & illustrem, ac perspicuam totam reddit orationem. Per partes. n. facilius in cognitionem totius adducuntur. Vt ergo per partium distinctionem oblationum materia inuentione facilior, & intellectu clarior fiat. Opusculum hoc principaliter distinguimus in viginti libellos, & libellũ quemlibet in suas quæstiones diuidemus, prout ipsius materia patietur.

In primo libello continentur infrascriptæ quæstiones.

Quid sit oblatio, & eius diffinitio.
Quid sit verbum oblatio latè, & strictè sumptum.
Quotupliciter potest fieri oblatio.
De quibus oblationibus in præsenti opusculo tractetur.

In secundo Libello.

Ponitur diuisio oblationum, & eius species.

In tertio Libello.

Vtrum ad oblationes homines necessitentur, & ad quas.
De oblationibus, quæ fiunt ad exteriorem actum latriæ.
De oblationibus primitiarum, remissiuè.
De oblationibus decimarum, breuiter remissiuè.
De oblationibus, quæ fiunt ad altare.
De oblationibus, prout sunt actus charitatis, & misericordiæ.
De oblationibus, quę fiunt propter vsum, & sustentationem ecclesiæ, vel alicuius pij loci, vel ministrorum, vel aliarum personarum, non tamen in extrema necessitate constitutarum.

In quarto Libello.

A quibus oblationes fieri possunt.
Vtrum oblationes factæ in peccato mortali prosint eis.
Vtrum a minoribus recipiendæ sint oblationes.

In quinto Libello.

Pro quibus oblationes fieri possint, & ad quorum suffragium.

Libellus sextus.

De quibus rebus possint fieri oblationes. Et de rebus alienis, & iniustè acquisitis. & quot modis dicatur aliquid iniustè acquisitum, vbi videbis multas distinctiones, & vtiles quæstiones.

Libellus septimus.

Quot modis possint fieri oblationes, videlicet vno modo offerendo bona absque persona. Secundo modo offerendo personam, & non bona. Tertiò modo offerendo personam, & bona. Et primus modus subdiuiditur in xxj. modos, ut ibi uidebis, quos vide, quia singulares sunt, & praticabiles.

Libellus octauus.

Quid veniat in oblatione ex proprio significato, quando quis offert omnia bona præsentia, & futura, & omnes actiones pręsentes, & futuras.
Quid si non dixit, omnia bona, sed simpliciter dixit, bona præsentia, & futura.
Quid si dicat, offero omnia bona.
Quid si dixit, ꝙ offert bona simpliciter.
Quid si dixit, ꝙ offert oĩa bona mobilia, & immobilia. Et an, & qñ iura, & actiones inter mobilia, uel immobilia cõputãtur.
Quid si offert simpl'r bona mobilia, & ĩmobilia, & nõ dicit, oĩa.
Quid si offert omnia bona mobilia, quid ueniat.
Quid si dixit, quòd offert omnia bona immobilia.
Quid si offert certa bona simpliciter, seu specialiter designata.
Quid si dixit, ꝙ offert omnes res præsentes, & futuras.
Quid si dicat, ꝙ offert omnes res suas.
Quid si non dicat, ꝙ offert omnes res, sed simpliciter dicit offert res suas.
Quid si dicat, offero omnes res mobiles, & immobiles.
Quid si dicat res mobiles tantum.
Quid si dicat res immobiles tantum.
Quid si offert omnia bona, & res futuras.
Quid si offert omnia iura, & actiones præsentes, & futuras.
Quid si offerat omnia iura, & actiones, uel omnia bona incorporalia, vel omnes res incorporales præsentes.
Quid si offert omnes actiones præsentes.
Quid si offerat omnia iura futura, & actiones futuras.
Quid si offert personam suam, & non bona.
Quid si offert personam, & bona.

Libellus nonus.

Qua forma, & quibus solennitatibus fieri debeant oblationes.
Quo animo fieri debeant oblationes.
Vtrum oblatio possit fieri simplici verbo.
Vtrum oblatio possit fieri absenti.
Vtrũ oblatio facta ecclesiæ nullo medio interueniente ualeat.
Quæ solennitates requirantur, si oblationes fiant a minoribus.
Vtrum oblatio excedens quingentos aureos indigeat insinuatione: & posito ꝙ non indigeat, an saltem scripturam exigat.
Stante statuto requirente consensum consanguineorũ in alienatione fienda per aliquem: an requiratur talis consensus in oblatione quæ fieret in piam causam.
Quæ probatio requiratur ad probandum oblationem.

Libellus decimus.

Vtrum valeat oblatio omnium bonorum præsentium, & futurorũ sub q̃buscunq; uerbis facta, dũmodò oblatio ꝯprehendat oĩa bona p̃sentia, & futura, & oĩa iura præsentia, & futura.
Quid si offert omnes res præsentes, & futuras.
Vtrum in tali oblatione veniant omnia bona.
Vtrum valeat oblatio personæ facta ecclesiæ seculari, aut hospitali, uel alteri pio loco absque bonis.
Vtrum ualeat oblatio personæ, & bonorum, de viribus prædictæ oblationis.

Libellus vndecimus.

De viribus oblationum prædictarum quo ad præiudiciũ creditorum habẽtium hypothecam expressam, vbi distinguitur.
Quando quis obtulit duntaxat bona sua sine se.
Quando obtulit se sine bonis.
Quando obtulit se, & bona.

Libellus duodecimus.

De viribus oblationum prædictarum quo ad creditores ipsorum offerentium solum habentibus tacitam hypothecam in bonis offerentis.

Libellus xiij.

De viribus oblationũ quo ad præiudiciũ creditorũ ꝑsonalium.

Libellus xiiij.

De effectibus oblationum respectu præiudicij creditorum tũc non existẽtiũ, sed qui post profectã oblationẽ superuenerũt.

Libellus xv.

De effectibus oblationum respectu præiudicij aliorum, qui nõ sunt creditores.
Et primò respectu filiorum, qui viuunt tp̃e factæ oblationis.
Secundò respectu filiorum, qui post profectam oblationem suscepti sunt.

Libellus xvj.

De effectibus oblationum respectu vtilitatis ipsorũ offerẽtiũ.

Libellus xvij.

De effectibus oblationum respectu eorum, pro quibus fierent: & in aliis pro quibus fierent prosint, videlicet tam pro viuis, q̃ etiam pro defunctis. ubi multas & singulares quæstiones inuenies & utiles.

Libellus xviij.

De effectibus oblationum, quantũ ad virtutem acquisitiuam.
Cui quærantur oblationes factæ imagini, vel statuæ prophanæ.
Quid si offerens aliquid imagini religiosæ exprimat, cuius contemplatione faciat talem oblationem, seu cui uelit eã queri.
Quid si consuetudo disponit, ꝙ oblationes factæ imagini alicuius Sancti, quærantur potius vni quàm alteri.
Si est dubium, cui acquirantur dictæ oblationes, quando fiunt imagini, vel statuæ, vt supra: re dubia existente, cui acquiri debent, an domino domus uel parietis ubi depicta est imago, vel statua affixa, an ecclesiæ nominis illius sancti, an ecclesiæ cathedrali, an episcopo, an ecclesiæ parochiali.
Cui quærantur oblationes factæ ad altare in capella alicuius ecclesiæ: an rectori illius ecclesiæ, an capellano illius capellæ, uel altari.

Libellus xix.

Quid facere debeant vel possint recipientes oblationes de ipsis oblationibus.
Vtrum oblatæ ad vnum vsum possint in alium transmutari.
Vtrum possint transmutari auctoritate legati de latere.
Vtrum voluntate offerentis possit in aliū vsum fieri cōmutatio
Qualiter succurratur contra non adimplentem modum adiectum rebus oblatis.

Libellus xx.

Quales debeant esse, qui mittuntur pro oblationibus & de pęna non mittentium dignos.

S V M M A R I V M.

1 *Oblationum tres sunt species.*
2 *Oblatio propter varias causas fit.*
3 *Oblatio verbum strictè sumptum, quid significet.*
4 *Oblatione quis in mora constituitur.*
5 *Oblatio propriè sumpta refertur ad id, quod in cultum Dei exhibetur.*
6 *Oblatio Deo multipliciter fieri potest.*
Et dicitur etiam sacrificium.
7 *Oblatio fieri potest in recompensationem beneficij à Deo accepti.*
8 *Oblatio etiam fieri potest ad sustentationem ministrorum Dei.*
Decimæ dicuntur offerri.
9 *Oblatio etiam fieri potest, vt id, quod offertur, integrum remaneat diuino cultui deputandum.*
10 *Sacrificium fit in recognitionem diuinæ subiectionis.*
Oblatio voluntariè fit.
11 *Oblationis descriptio.*
12 *Diffinitio bona, ex quibus constare debeat.*
13 *Donare se propriè quis non potest.*
Promittere quis potest tria regulæ substantialia.
14 *Offerre quis potest seipsum, tria substantialia regulæ non profitendo.*
15 *Donatio omnis, est doni datio.*
Res est nomen generale, & rem quamlibet significat.
16 *Oblationis alia diffinitio.*
17 *Verbum, actus, in diffinitione oblationis, quare ponatur.*
18 *Oblationes quandoque fiunt propter necessitatem ecclesiæ, vel pij loci.*
Et naturam eleemosinarum sapiunt.
19 *Eleemosina, quid significet.*
20 *Oblationis alia diffinitio.*
21 *Actus exteriores alicuius virtutis, qui possunt attribui electiuè vni & alteri virtuti, cui attribuantur.*
22 *Voluntas, & propositum maleficia distinguunt.*
23 *Eleemosina & sic oblatio est actus charitatis exterior.*
24 *Oblatio quando non sit actus charitatis, sed satisfactionis.*
Peccata eleemosinis redimuntur.
25 *Oblatio, quando sit actus latriæ.*
26 *Oblatio, quando sit actus liberalis.*
27 *Verba illa posita in diffinitione oblationis, per quem quis transfert se, &c. quare ponantur.*
28 *Verba, aut sua, quare ponantur in dicta diffinitione.*
29 *Verbum, misericordia motus, quare ibi ponatur.*
30 *Verba, sponte donat, quare ponantur.*

Primus libellus.

QVoniam omnis nostra disputatio circa oblationum materiam habenda est: institui in primis tractare, qđ sit oblatio, & de ipsius oblationis quidditate, ac significato. 1 † Est igitur aduertendum, ꝙ Ray. in summa in ti. de parochijs. §. secundo. Ioan. And. in c. quamuis. de deci. dicūt ꝙ oblationum tres sunt species.

Prima est alicuius rei donatio Deo vel ecclesiæ inter viuos sponte facta.

Secunda est alicuius rei donatio Deo, vel ecclesiæ causa mortis facta.

Tertia est quotidiana, & vsualis, quam faciunt fideles ad altare, vel ad manum sacerdotis. Sed prædictæ descriptiones, & diuisiones mihi non placent, ideo illas omittam. Et quamuis Docto. nostri in hac materia parum, & ferè nihil scribant, & textus admodum pauci reperiantur: tamen ego materiam ipsam latius examinabo.

2 † Pro ipsius igitur materiæ fundamento atque faciliori cognitione premittendum est, ꝙ oblatio potest propter varias causas fieri, vt ex infra dicendis clarius apparebit.

3 † Quid significet verbum oblatio strictè sumptum? Et in primis illud sciendum est, ꝙ oblationis verbum est satis generale, continēs quemlibet actum, per quem aliquid alicui offertur, & descēdit ab offero: quare siue Deo, siue ecclesiæ, siue pio loco, siue rei publicæ, siue alicui priuato aliquid offeratur, oblatio dici 4 tur. † vnde & ad constituendum aliquem in mora, vel ad morā ipsam purgandam plerūque oblatione vtimur, secundū ea, quę latius traduntur in l. acceptam. C. de vsur. & ibi per gl. & Bart. & Bald. in l. si creditrici, & l. si constat, eodem titulo, & per Bald. in auctentica, dos data. C. de donatio. ante nupt. & latę per Bar. & Docto. in l. stipulatus. ff. de verbo. obligatio. verum quamuis verbum hoc ita latè sumptum comprehendat quid oblatū est.

5 † Propriè tamē, & stricto sumpto vocabulo, oblatio respicere videtur, & ad illud solum referri, quod in cultum Dei exhibetur. Propriè ergo illud quod Deo, seu ecclesiæ offertur, & sacerdoti tanquam medio inter Deum, & populum oblatio dicitur, vt legitur de Moysi Deutero. c. 5. & probatur. 10. q. j. ca. quia sacerdotes. & c. sanctorum. & c. sequenti & 16. q. j. ca. statuimus. de consecra. distinct. j. ca. omnis Christianus.

6 † Potest autem fieri talis oblatio Deo multipliciter. Primò, vt aliquid exhibeatur in cultum diuinum in aliquod sacrum, qđ inde fieri debeat constituendum, & talis oblatio etiam sacrificium dicitur: & ad actum latriæ exteriorem dicitur pertinere, sicut oratio, iuxta illud Psalmistæ, Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, iuncta gloss. quæ dicit, quòd talia sacrificia vidētur offerre Domino in odorem suauitatis. Oblatio igitur modo prædicto est etiam sacrificiū, vt habetur Exodi, capitu. 29. dum dicitur, Offerens totum arietem, incensum super altare oblatio est Domino, & odor suauissimus. Et idem etiam habetur Leuitici, capitu. 2. & de huiusmodi oblationibus nō est intentionis meæ hic tractare, sed aliàs suo loco examinabimus.

7 † Secundò modo potest fieri oblatio, vt id quod offertur nō consumatur in sacrificium, sed ad quandam oblationis speciē, quæ Deo exhibetur cum quadam professione, vt habetur Deuterono capitu. 26. Et has oblationes de fructibus terræ primò percipiuntur, & Deo offeruntur in recognitionem dominici beneficii, quasi aliquis profiteatur se à Deo fructus terræ percipere. & ideo tenetur ad aliquid de huiusmodi Deo exhibendum, iuxta illud Paralipo. primo capitu. vltimo. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. & de his in titu. de primitiis latius tractabimus.

8 † Tertiò modo potest fieri oblatio de necessitate ad sustentationem ministrorū Dei, quod ad decimas pertinet. Nam & decimæ dicuntur offerri, iuxta illud Exodi, capi. 22. ibi dum dicitur, Decimas, & primitias non tardabis offerre Domino. Et de his latius dicemus in titu. de decimis.

9 † Quartò modo potest fieri oblatio, vt id quod offertur, nō consumatur in sacrificium vel ad primitias aut decimas, sed vt integrum maneat diuino cultui deputandum, vel quandoque in vsus ministrorum ecclesiæ vel alicuius pii loci exponendū. & huiusmodi oblatio non potest appellari sacrificium, quia ad 10 ipsam quis non necessitatur, † sicut ad sacrificium, quod fit in protestationem, seu recognitionem diuinæ subiectionis. nec est, aut appellari potest primitia, aut decimæ ad quas quis videtur necessitari. Nam huiusmodi oblatio secūdum ipsius rationem hoc habet, quod voluntariè fit, iuxta illud Exodi, capi. 25. ab homine qui offert vltroneus eas, scilicet oblationes accipietis. Potest tamen contingere, quòd aliqui ad oblationes teneātur variis ex causis, vt infra subiiciam in libello tertio. Ad huiusmodi igitur oblationes tractatus noster satis poterit adaptari. Nam quæ dicemus de oblationibus voluntariis factis prædicto religiosissimo, ac piissimo cænobio, seu hospitali sacratissimæ Virginis Mariæ della scala de Senis, & cæteris piis locis, satis commodè accomodari possunt ad prædictas oblationes, quæ ecclesiis, seu sacerdotibus fierent sub formis, & modis, de quibus infra tractabimus circa hospitalia, & cætera pia loca.

Est igitur intentionis nostræ tractare non de oblationibus, quæ fiunt in sacrificium, seu quæ fiunt vt diuino cultui perpetuò permaneant, seu de primitiis, vel decimis. nec etiā de oblationibus, quæ mortis causa fiunt, quia de illis cōgruis locis tractabimus. Et hoc, nisi inquantum præsens materia posset ad illas adaptari. Nec est etiam intentionis nostræ tractare, nisi incidenter de oblatione quotidiana & vsuali, quam quotidie faciunt fideles ad altare, vel ad manus sacerdotum. Sed de oblationibus, quæ fiunt ecclesiæ, hospitali, vel alii pio loco propter vsum, & sustentationem ecclesiæ, vel pii loci, & ministrorum, aut aliorum similium ipsius ecclesiæ vel pii loci, posito quòd ipsius ecclesiæ loci pii, vel ministrorum nulla daretur necessitas, vel indigentia.

11 † Et hoc modo oblatio, iudicio meo, ita describi potest videlicet, quòd est translatio sui ipsius, vel donatio alicuius rei alicui ecclesiæ, vel pio loco sponte ad ipsius ecclesiæ, vel pii loci vtilitatem celebrata. Et est notandum, quòd verba illa translatio, vel donatio, ponuntur vt genus: quia, vt variis locis ex-12 plicauimus † omnis bona diffinitio constare debet ex genere, & differentiis. & illud verbum translatio, respicit personam, quia quis quandoque non solum offert res, sed etiam personam, vt infra subiiciam.

13 † Nec potest quis propriè donare se, quia quis non habet suiipsius dominium, vt lege liber homo. ff. ad leg. Aquil. licèt possit profiteri aliquam regulam approbatam, & abdicare à se velle, & nolle. 12. q. j. c. non dicatis. & pmittere tria substātialia regulæ, s. paupertatē, castitatē, & obedientiā. Aut etiā profiteri certam regulam, & certum modum ad aliquos pios, & religiosos actus. Deinde subdidi, Suiipsius, 14 † Nam & quis potest se ipsum offerre, etiam non profitendo tria substantialia regulæ, sed certi modi viuendi regulam, & formam assumendo. Deinde sequitur verbum, Donatio, quod ponitur in dicta descriptione, vt dixi, 15 † quia omnis donatio est doni datio, vt in l. Senatus §. donatio. ff. de donatio. causa mortis. Sed illa oblatio est doni datio, ergo & cætera. Deinde subiungitur, Alicuius rei. quod nomen generale est, vt rem quemlibet significet mobilem & cætera, vt in l. prima. ff. si certum petatur. & in l. rei. ff. de verborum significatio. Deinde subiunguntur illa verba, Alicui ecclesiæ, vel pio loco, ad differentiam donationis, quæ alteri fieret, quæ retinet proprium, & simplex nomen donationis. Istam veram donationem, quia fit ecclesiæ, vel pio loco, propter pium vsum, appellare libet oblationem propter vsitatum verbum vulgare maximè Senensium. 16 † Posset etiam, vt arbitror, ita describi, quòd est actus exterior religionis, per quē fit translatio sui ipsius, vel donatio alicuius rei alicui ecclesiæ, vel pio loco sponte ad ipsius ecclesiæ, vel pii loci vtilitatem celebratus. 17 † verbum autem actus, ponitur vt genus: verbum verò exterior religionis, ponitur ad differentiam interiorum. Et per ea, quæ dicit beatus Thomas 2. 2. quæstio. 81. & 82. in principio. iuncta quæstio. 86. Cætera verò verba declaranda sunt, 18 vt supra. † Verum quia huiusmodi oblationes quandoque etiā fiunt propter necessitatē ipsius ecclesiæ, vel pii loci, seu eorum, qui stant in ecclesia, vel in loco pio, aut illorum ad ipsam ecclesiam vel locum pium recurrentium, prout propriè contingit in hospitali, xenodochio, & orphanotrophio nostro: & tales oblationes eleemosinarum naturam sapiunt, cum ad illas 19 ex misericordia quis moueatur. † Eleemosina enim à Græco sumpto vocabolo misericordiam vel Dei mandatum ad charitatem exercendam significat, vt latius dixi de verborum significatio. capitu. eleemosina. Et secundum quòd huiusmodi oblationes propter hanc indigentiam & necessitatem fiunt, 20 iudicio meo possunt ita describi, † quod oblatio est actus charitatis, per quem quis transferendo se aut sua, aut se & sua, vel sua sine se, misericordia motus sponte donat ecclesiæ, vel alicui pio loco. Et est aduertendum, quòd verbum actus, ponitur in dicta descriptione, vt genus: reliqua verò verba, quæ ponuntur in dicta descriptione, ponuntur ad differentiam aliorum actuum. vnde verbum charitatis, ponitur ad differentiam liberalitatis, ad quam quis donando principaliter intendit, & 21 non ad subueniendum indigenti, † nam actus exteriores alicuius virtutis, qui possunt attribui electiuè vni, & alteri virtuti, illi virtuti attribuuntur, ad quam pertinet id, quod est principale motiuum ad agendum huiusmodi actus: nam in his moralibus actibus prius ad intentionem agentis recurrendum est. 22 † Et hinc est, quòd quotidie dicimus, quòd voluntas & propositum distinguūt maleficia, vt in capitu. cum voluntate. de sententia excommunicatio. & in lege diuus. ff. de sica. & in lege qui iniuriæ. & in lege item apud Labeonem. §. si quis astrologus. ff. de iniur. & nota. in capitulo secundo de sortileg. cum similibus. Si ergo distinguunt vitia, ergo & virtutes. Cum itaque talis oblatio fiat principaliter ī casu prædicto ad subueniēdum necessitatem patienti, meritò videtur sapere eleemosinā secundum ea quæ tradit beatus Thomas 2. 2. quæstio. 32. arti-23 culo primo. † Sed eleemosina & sic oblatio, quæ fit necessitatem patienti, vt illi subueniatur, est actus charitatis exterior, iuxta illud Ioannes capitulo tertio. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in 24 illo? quasi dicat, non potest manere. † Si verò talis oblatio fieret principaliter animo satisfaciēdi obligationi, ad quam quis teneretur, fortè pro restitutione alicuius incerti vel malè ablati, aut pro redimendo voto commutato, aut quid simile: tunc non esset actus charitatis, sed satisfactionis, iuxta illud Danielis. 4. Peccata tua eleemosinis redime, iuncta regula, Non dimittitur peccatum, nisi. de regul. iur. libro sexto. & iuxta illud, Vota tua Domino redde. Et talis satisfactio est potius actus 25 iustitiæ quàm charitatis, vt patet ex diffinitione iuris. † Si verò talis oblatio fieret non vt subueniretur indigentis necessitati, nec vt satisfieret debito, sed solùm vt sacrificium & holocaustum fieret Deo, tunc talis actus esset actus latriæ, iuxta ad Hebræos cap. vltimo. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus. & talis potest dici actus latriæ intelligendo tamē secundùm quòd superius in-26 tellexit. † Si verò offerens solum intenderet exercere liberalitatem & non subuenire ecclesiæ vel loco pio, aut misericordiam exercere, non est dubium quòd talis erit actus liberalita-27 tis, & esset simplex donatio, vt superius dixi. † Verba autē illa quæ sequūtur, Per quem quis transfert se aut sua, & cætera. partim ponuntur ad denotandum effectus huiusmodi oblationū, & partim ad differentiam aliorum actuum. & ideo dicit, transfert se, qui potest quis propter talem causam offerre se, vt personaliter insistat seruiendo & prouidēdo necessitatibus ipsius loci & pauperum infirmorum, expositorum, & senium, ac simi-28 lium vt inferius apparebit. † Verba autem illa, quæ sequuntur, Aut sua aut se & sua, aut sua sine se, ponuntur ad denotandum varios modos, quibus possunt fieri huiusmodi oblationes, sicut 29 latius dicam infra eo. ar. 7. † Verbum autem illud, Misericordia motus, similiter ponitur ad differētiam simplicis & proprię oblationis, & ad differentiam simplicis & propriæ donationis, quę solùm fit ad finem exercendæ liberalitatis, in l. ita te. ff. de dona. 30 † Ideo autem dixi, Spōte donat ecclesiæ, & cætera, vt differat ab ea donatione, quæ fieret ob aliquā necessitatem præambuli cōtractus, vel propter aliquam remunerationem, quæ diceretur, vel donatio sub modo ob causam vel contractus innominatus, & cetera.

Insuper, quia oblationes quandoque fiunt, vt statim dixi, propter aliquam causam, vt aliquid offerenti detur, vel fiat, de quibus intendo etiam tractare, inquantum pertinet ad cognitionē qualiter locus pius, cui fit talis oblatio, remaneat obligatus tali offerenti & creditoribus suis, & sic de ipsius oblationis viribus quo ad istos effectus: ideo talem oblationem sic arbitror describi posse, videlicet, Quod est sui ipsius translatio, aut alicuius rei ob causam facta donatio. Quare autem ita describatur, satis colligi potest per verba superius dicta.

S V M M A R I V M.

1 *Oblationum species, quot sint.*

Secundus libellus.

SEcundo loco principali videndum est, quot sunt oblationum species. Circa quod facilis potest collegi decisio ex his, quæ superius dicta sunt in præcedenti articulo. Quoniam alia pertinent ad actum latriæ & ad sacrificandum, quæ oblatio ad diuinum cultum pertinet in recognitionem diuinæ subiectionis. Quædam ad ecclesiæ, vel alicuius pij loci expedientiam. Quædam quotidiana & vsualis ad altare, vel ad manum sacerdotis. Quædam, quæ sapit eleemosinam & propter charitatem & misericordiam fit. Quædam, quæ fit ob causā vt aliquid recipiatur. Quædam, quæ fit inter viuos. Quædā, quæ fit propter mortem & mortis causa. Possent etiam prædicta & aliis modis subdistingui, quos omitto. De ipsis enim latius ex infra dicendis apparebit. Et hæc sufficiant, quo ad secundum principalem articulum.

S V M M A R I V M.

1 *Oblationes, an facere quis necessitetur.*
2 *Oblationes, quis facere teneatur.*
3 *Naturale est, quod apud omnes est.*
4 *Olationes primitiarum, quis facere tenetur.*
5 *Oblationes decimarum, quis facere tenetur, & sunt in præcepto.*
6 *Oblationes ad altare omnis Christianus facere necessitatur.*
7 *Et quomodo tales oblationes fiant.*
8 *Oblationes, prout sunt actus charitatis, & misericordiæ, an & quando quis facere teneatur.*
9 *Hominem famescentem non pascens, occidere dicitur.*
10 *Dilectio proximi, est inter præcepta Decalogi.*
11 *Oblationes, quæ fiunt propter vsum ecclesiæ, & eius sustentationem, vel alicuius pij loci, vel ministrorum, an quis facere teneatur.*
12 *Oblationes, quis facere teneri potest quadruplici ratione.*
13 *Oblationes consuetas fideles facere tenentur.*
14 *Oblationes facere, an parrochiani compellantur.*
15 *Consuetudo non inducitur ex actibus merè voluntarijs.*
Consuetudo inducitur fauore ecclesiæ, ad quam quis obligatur.
16 *Hospitalia priuilegijs ecclesiarum gaudent.*
17 *Oblationes solitas longo, seu longissimo tempore præstari ad alimenta, vel ad aliam piam causam, quis facere tenetur.*
18 *Oblationes facere ecclesiæ si ciuitas solita sit, eas per statutum suum mutare non potest.*

Libellus tertius.

1 TErtio principali libello videndum est, † vtrum ad oblationes quis necessitetur, & sic vtrum sint in præcepto? Salu. Ray. & Hosti. dicunt primam speciem, de qua dixi supra in principio, voluntariam esse: quia cum data est Deo non quærimus amplius de secunda specie, quam ibi posuimus. nō est dubium, secundum eos, ꝙ est debita, per no. 12. q. 2. c. nulli, & c. qui abstulerit, & 13. q. 2. c. oblationes & duab. sequentib. Ego verò pro clariori istius artic. doctrina prosequar infra scriptas q.

Prima de oblationibus, quæ fiunt ad exteriorē actum latriæ

Secunda de oblationibus primitiarum, remissiuè.

Tertia de oblationibus decimarum, breuiter & remissiuè.

Quarta de oblationibus, quæ fiunt ad altare.

Quinta de oblationibus, prout sunt actus charitatis & misericordiæ.

Sexta de oblationibus, quæ fiunt propter vsum & substentationem ecclesiæ vel alicuius pij loci, vel ministrorum, vel aliarū personarum, non tamen in extrema necessitate constitutarum.

2 † Primo, iuxta præmiſſum ordinem quæro de oblationibus, quæ pertinent ad exteriorem actum latrię & quę fiunt in proteſtationem ſeu recognitionem diuinæ potentiæ. & iſta ſunt ſub præcepto & ad eas omnes tenentur, licèt aliter tenerentur, qui erant ſub lege, vt dicit beatus Thomas 2.2.quæſt.85.arti.4. Nam in qualibet ętate & apud quaſlibet hominum nationes ſemper huiuſmodi oblationes ad ſacrificiū in obſeruantia fuere.† quod autem eſt apud omnes, videtur naturale eſſe.i.di.c. ius naturale. ergo cum talis oblatio de iure naturali, per conſequens videtur eſſe neceſſaria, per ea quæ not.de iure naturali gentium, & ciuili.§.fi.Et de his pōt intelligi tex.32.di.c.præter.& 16.q. 1. c.ſtatuimus.facit c.quamuis.de deci.

4 †Secundò quæro de oblationibus primitiarum? Sol.dic ꝙ ad illos videtur quis obligatus, ſicut ad decimas, de deci.c. quāuis. & 16.q.j.decimæ.& Exodi.c.22.Decimas & primitias non tardabis offerre Domino.

5 † Tertiò quæro de oblationibus decimarum, an quis ad illas neceſſitetur? Sol.dic, ꝙ tales ſimiliter ſunt in præcepto, vt dictis iuribus,& ſuis in locis latius dicemus.

6 †Quartò de oblationibus, quæ fiunt ad altare, vtrum ad illas homines neceſſitentur? Sol.dic ꝙ ad tales omnis Chriſtianus videtur neceſſitari, quoniam Dominus per Moyſen dixit Exo. 23. Deutero.c.16.Eccleſiaſtes 20.Nō apparebis in ɔſpectu meo vacuus.& in coll.ſanctorum,& eſt tex.de cōſ.di.j.c.omnis.g.tñ ibi intelligitur illud eſſe conſilij, niſi ſacerdos ſit pauper, de quo ibi latè per Archid.& per Hoſtien.in ſumma, in ti.de parochia.§.2. ver.3.Sed beatus Thomas dicit ꝙ ille text. poteſt intelligi de oblatione interiori.facit.13.q.5.c.ſi quid inueniſti.tex. iuncta gl. 3. q.7.c.in grauibus.cum ſimilib. vel de oblatione bonorum operum, vel ꝙ eſt conſilij, non præcepti.quod tamen intelligitur, niſi ſacerdos eſſet in neceſſitate.vel ſecundum aliquos eſt conſilij alijs diebus quàm feſtiuis ſeu ſolennibus: ſed feſtiuis & ſolennibus eſt neceſſitatis, ſecundum eos.quod etiam tenet Lapus alle. 7 58.† Et eſt notandum, ꝙ tales oblationes poſſunt fieri accedendo ad altare, ſecundum D.meum in c.primo, de vita, & honeſt. cle.quod mihi placet, quamuis Io.de Ligna.teneat contrarium.

8 † Quintò quæro de oblationibus, prout ſunt actus charitatis & miſericordiæ, per quas ſubuenitur indigentium neceſſitatib. quæ priori vocabulo eleemoſinæ appellātur, vt diximus lib. pri. Sol.dic ꝙ ad tales oblationes ſeu largitiones data ſuperfluitate ex parte dantis non ſolum reſpectu ſui ipſius, ſed etiam aliorum quorum curam gerit & extrema neceſſitate ex parte recipientis tales oblationes, ſeu largitiones ſunt in præcepto, & ita intelligitur illud Ambro. in lib. de officijs,& tranſumptiuè. 86. c.paſce. 9 †nam dicitur ibi, Paſce fame morientē.quiſquis enim paſcendo hominē ſeruare poteris, ſi nō paueris fame occidiſti.vnde pondero verbum paſce, quod eſt imperatiui modi,& deinde ꝙ talis dicitur occidere cui concor.de lib.agn.l.necare.verum inter pręcepta decalogi eſt, non occides, ergo talis oblatio ſeu largitio videtur eſſe ſub pręcepto, quod etiā patet, quia aliqui propter talium omiſſionem puniuntur pęna ęterna, vt habetur Matth.c. 10 25.† Item quia dilectio proximi eſt inter præceptum decalogi, Dilige proximum tuum ſicut teipſum, de pę.di.j.c.proximos.& ad dilectionem proximi pertinet, vt non ſolum velimus illi bonum, ſed etiam operemur, iuxta illud, non diligamus verbo nec lingua, ſed opere & veritate.

11 † Sextò quæro de oblationibus, quæ fiunt propter vſum & ſubſtentationem eccleſiæ vel alicuius pij loci, vel miniſtrorum, vel aliarum perſonarum, non tamen in extrema neceſſitate cōſtitutarum,& ad iſtas nemo compellitur, ſed ab hominibus, qui vltroneus offerunt recipiuntur, vt dixi ſupra §.j.Eſt tamē aduer 12 tendum, ꝙ hoc regulare eſt:† poteſt tamen, vt dicit beatus Th. & ſequitur Io.An.in rubrica de parochia contingere, ꝙ aliquis ad oblationes teneatur quadruplici ratione. Primò quidem ex præcedenti conuentione, ſicut cum alicui conceditur aliquis fundus eccleſiæ, vt certis temporibus certas faciat oblationes. hoc tñ naturam cenſus vel emphyteoſis habere vr, ſm formam & qualitatem conceſſionis, ſm ea quæ latius diximus in titu. de emphyte.& in ti.de cenſi. Secundo modo propter præcedentē deputationem, ſiue promiſſionem inter viuos, vel ab aliquo teſtatore factam de aliqua re mobili, vel immobili offerenda.

Tertiò modo propter eccleſiæ neceſſitatem, puta ſi miniſtri eccleſiæ non haberent vnde ſubſtentarentur, ſed hoc data extrema neceſſitate eleemoſinam pertinere videtur, vt ſuperius dixi.

13 Quartò pp conſuetudinem:† tenentur.n.fideles in aliquibus ſolemnitatib. ad aliquas oblationes conſuetas. In his tamen vltimis duobus caſibus remanet obligatio quodammodo volun- 14 taria.ſ.quantum ad quantitatē, vel ſpeciem rei oblatæ.† Voluntamen prælati Doc. ꝙ in caſibus prædictis parochiani non debent compellere per ſuſpēſionem officii, vel ſacramentorū, ſed implorare officium epiſcopi, vel alterius ſuperioris, qui eos ad hoc compellat, vt d.c.ad apoſtolicam. Et prædicta ēt ſenſit Gof. 15 in ſumma in tit.de paroch.† Aduerte, quia licèt ex actibus meræ facultatis non inducatur conſuetudo, vt tractatur in l.j.& 2. C.quæ ſit lon.conſue.maximè per Cy.& in l.ſi certis annis.C.de pact.de quo latius dixi in tractatu de conſue. tamen fauore eccleſiæ inducitur conſuetudo, & obligatur quis ex tali conſuetudine,& ita poteſt intelligi.capi.ad apoſtolicam, de ſimo. dixi in capitu.ſuam.eod.titu.facit capi.ex parte, de cenſi.Et idem di- 16 cendum arbitror, quo ad hoſpitalia & alia pia loca,† quoniam talia loca gaudent priuilegiis, quibus eccleſiæ c.accedentibus, de priuileg.& ibi not.Ioan.And.in c.2.de reſti.in integ.Bald.in l.omnia.C.de epi. & cle. & in auctent.hoc ius porrectum.C.de ſacroſanct.eccle.dixi in c.conqueſti.de ſenten. excom. Et hoc videtur procedere, etiam ſi ad aliud dandum ſeu offerendū nō poteſt præcedere titulus vel pactum, vt in oblatione pecuniæ pro exequiis, vel benedictionibus nubētium, aut ſimilibus caſibus, vt d.capi.ad apoſtolicam, de ſimo. dixi in d.c.ſuam, codē 17 titu.quod eſt valde ſingulare, † & accipe illud ſingulare, quādo oblatio fieret ad alimenta præſtāda, vel ad aliam piam cauſam, ſeu refectionem viarum, vel pontium: nam ſi talis oblatio fieret nedum longo ſeu longiſſimo tempore, & ex conſuetudine communi, ſed etiam per triennium & ex voluntate minus ſolenni, neceſſitaretur quis ad illam faciendam, not.gloſ.& Doct.in d.l.ſi certis annis, per l.j.C.de fideicomm.& contingit hoc propter duplicem fauorem, ſcilicet alimentorum, vel al- 18 terius piæ cauſæ,& teſtamenti.† Sume etiam aliud ſingulare in hac materia, quia ſi ciuitas eſt ſolita aliquid offerre alicui eccleſiæ, nō poteſt per ſtatutum ſuum illud mutare, ita ſingulariter concludit Bart.in l.priuilegia.C.de ſacroſan.eccle.& Do.meus Abbas Siculus in c.abolendæ, de ſepul.

S V M M A R I V M.

1. *Oblationes an ab omnibus recipi poſſint.*
2. *Oblationes opprimentis pauperes recipi non poſſunt.*
Idem in ſacrilegio.
Idem in eo, qui extraxit ad eccleſiam fugientem.
Idem in raptore.
Idem in excommunicato.
3. *Idem in meretrice.*
Oblationes facere quandoque prohibentur pœnitentes.
4. *Oblationes, an fieri poſſint de illicitè acquiſitis.*
5. *Sacrificium ſicut eſt puriſſimum ita ſacrificans mundus eſſe debet.*
6. *Oblationes an recipiendę ſint à publicis, & manifeſtis peccatoribus, & numero ſeq.& num.9.*
8. *Capi.miror.17.q.4.& c.de viro.12.q.2.quomodo procedant.*
10. *Oblationes factæ ab exiſtentibus in peccato mortali, an eis proſint.*
11. *Oblationes, an à minoribus recipiendæ ſint.*

¶Libellus quartus.

1 QVartò † principali loco tractandum eſt à quib. oblationes recipi poſſint,& ſic vtrum ab omnibus indifferenter recipi poſſint? So.Hug.90.diſtin.c.oblationes, voluit ꝙ nullus manifeſtus peccator admittatur ad oblationem, niſi in caſibus à iure expreſſis, & ꝙ illud quod dicitur in d.capi.oblationes, ponatur exempli gratia. Et ſimiliter dicendum ſit de aliis caſibus, qui reperiuntur in iure, ſcilicet ꝙ ponantur exempli cauſa.Sed gloſſ. ibi tenet contrarium, quia cum hæc ſit pœna, non debet extendi, niſi quatenus reperitur expreſſum, nam ſpecialiter de quibuſdam perſonis reperitur prohibitum, vt ibi, ergo in aliis ſtat regula. Videmus ergo caſus 2 expreſſos.† Primus ponitur in d.capi.oblationes,& gloſ. etiam enumerat ibi alios caſus. Vnde ſecundus caſus eſt in opprimente pauperem. Tertius in ſacrilego,& de his duobus.12.quæ.2.c. de viro. Quartus de eo, qui extraxit ſeruum ad eccleſiam fugiētem.17.quæſt.4.capi.miror. Quintus in raptore.capi.ſuper eod. de rapto. Sextus in vſurario manifeſto, de vſur.ca. in omnibus. Septimus in excommunicato, vt ibi not. de quo tamen dicendum, vt latius dixi in tractatu de ſentent.excommu.19 principali articulo, ſecunda quæſt.principali, & dubio 22. vbi etiā tetigi, quare poſſint recipi ab eis eleemoſinæ, & non oblationes, de quo etiam per Innocen.& Doct.in capi.cum voluntate, de 3 ſentent.excommuni.† Octauus in meretrice, ſecundum gloſſ. in d.cap.oblationes, quāuis de eo poſſit fieri eleemoſina.& ſubdit illa gloſſ. ꝙ quandoque pœnitentes prohibentur oblationes facere, de conſe.diſt.4.cap.eos. Sed tu aduerte, quia pro prima opin.Hug. videtur optimus text.14. quæſtio.5.capitu.2.vbi tex dicit, Immolās ex īpio oblatio eſt maculata, dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationibus iniquorum. ergo cum text.ille indiſtinctè loquatur, videtur concludēdum, ꝙ à nullo exiſtente in mortali peccato publico ſint 4 recipiendę oblationes.† Ego in hoc articulo arbitror aliter diſtinguendum, quòd aut is qui vult offerre, nō ſolùm eſt in peccato manifeſto, ſed etiam id, quod vult offerre, eſt illicitè acquiſitum, & hoc caſu an ab eo prohibeatur recipi oblatio ratione rei oblatæ, dicam ſtatim in 5. principali articulo. aut reſpectu rei quæ offertur, nulla eſt dubitatio, quo minus ſit iuſtè,& legitime acquiſita, ſed ſolum remanet quæſtio reſpectu perſonæ ipſius offerentis. Et hoc caſu arbitror dicendum, quòd aut loquitur in oblatione, quæ fit ad actum latriæ exteriorem,& ſic ad ſacrificium, & iſta nulla modo facienda eſt, nedum à ma- 5 nifeſto peccatore, ſed nec ab occulto:† qa ſicut ſacrificium eſt puriſſimum, ita ſacrificans debet eſſe omnino mundus. & quāuis ſacrificium non maculetur, tamē ſacrificans peccat, ex quo non accedit ad ſacrificium mundus. vt tenetur. Aut loquimur de alijs oblationibus, quæ fiunt, vel in recognitionem dominici beneficij, vel dominici dominij. Aut ad quas aliquo modo quis neceſſitetur, ſecundum ea quæ diximus ſupra in tertio principali libello,& profectò non video cauſam, quare peccator ēt manifeſtus ad iſtas non teneatur: nam cum ad iſtas tales oblationes neceſſitetur, vt diximus in 3.principali articulo, non debet quis à tali onere liberari propter propriam culpam, ne de malitia ſua commodum reportet, vt in c.ſedes, & c. fi. de reſcri. Et melius ad propoſitum in c.intelleximus, de iudi. Quis enim dicit, ꝙ manifeſtus homicida, aut concubinarius non teneatur ad primitias, ſeu oblationes tales, ad quas aliàs de iure neceſſitatur,& ad quas quis de iure teneretur,& quas recipiens quodammodo ſuum recipere videtur? Certè nullus iudicio meo, dummodò illas faciat de licitè acquiſitis: neque enim hoc reperio prohibitum, nec aliqua ratio ſuadet.vnde quandocunque eccleſia ſuum recipit, videtur id facere poſſe, quāuis id recipiat à manifeſto peccatore, facit quod no.gl.in fi.in c.tranſmiſſa de deci. Exemplū in primitijs, decimis,& cęteris oblationibus, quæ fiunt occaſione neceſſitatis eccleſię, ſeu miniſtrorum in extrema ne- 6 ceſſitate conſtitutorum.† Sed ſi loqueremur de oblationibus, quæ fiunt ad altare, vel ad manum ſacerdotis, vel Deo, vel eccleſiæ, quas recipiendo eccleſia non videtur ſuum recipere, prout ſunt voluntariæ oblationes.vel etiam ſi neceſſariæ ſint, vt in oblationibus ad altare diebus feſtiuis ſecundum aliquos, vt ſuperius dixi in 3.principali articulo, tales non videntur recipiendæ à publicis,& manifeſtis peccatoribus, cum tales oblationes fiāt in publico, ne eccleſia videatur illius peccatum publicè probare.Sed ſi in occulto fierent, fortè dici poſſet ſatis permiſſum fore propter ceſſantem cauſam, quia non fiunt in publico, ar.c.cū 7 ceſſante, de appel.† vel poſſemus fortè diſtinguere, ꝙ aut eſt tale delictum, vel tale peccatum, vel cauſa, propter quod, vel quā talis peccator eſt extra eccleſiam. Et hoc caſu eccleſia indubitāter non debet recipere ab eo oblationes, quas Deo, vel eccleſię faceret,& non ab excommunicatis vel ſimilibus non ſunt reci- 8 piendæ,† & ita poteſt intelligi.c.miror.17.q.4.& c.de viro. 12.q. 2. Si propter talia etiam manifeſta peccata non ſunt excluſi ab eccleſia, dicerem, ꝙ regulariter à talibus oblationes ſunt recipiendæ, niſi aliquo iure ſpecialiter reperirentur prohibiti, & ita procedunt iura contraria, & hæc procedunt in oblationibus propriè ſumptis quæ fiunt Deo, vel eccleſiæ,& quas recipiendo 9 eccleſia non dicitur ſuum recipere.† In alijs verò oblationibus non proprijs, quæ fierent loco pio, vel hoſpitali, per quas neceſſitatibus pauperum ſubueniendum, eſt arbitror ꝙ recipi poſſint à quibuſcunque, etiam notorijs peccatoribus, dūmodò de proprio fierent, ſecundum quod dicam in ſequenti articulo ſicut elemoſinæ, quia tales oblationes inſtar elemoſinarum habent, probatur 86.diſt.c.non ſatis, de ſenten.excommu.c.cum voluntate. 26.diſt. c. deinde. niſi tales eſſent excommunicati excommunicatione maiori, à quibus non ſunt recipiendæ in caſu neceſſitatis, quamuis etiam neceſſitas non ſit ita extrema, vt latè dixi in tractatu excommunicationis. 19. principali articulo. 2.q. principali. 22.dubio.

10 † Sed circa prædicta quæritur, vtrum oblationes factæ ab exiſtentibus in peccato mortali, proſint eis? Solutio, dicendum eſt, vt latius declarabitur infra, libello 17.

11 † Item quæritur, vtrum à minoribus recipiendæ ſint oblationes? Solu.dicendum arbitror, ꝙ ſic, maximè ſi ſint puberes, nec ſit eis interdicta adminiſtratio, quod tamen quādo ſit,& in quibus oblationibus procēdat,& qualiter fieri debeant, latius dicetur infra in 9.libello principali.

S V M M A R I V M.

1. *Oblationes fieri poſſunt pro viuis,& mortuis,& pro ipſis offerentibus.*
2. *Oblationes, an fieri poſſint pro defunctis beatis, an damnatis, an ſolùm pro exiſtentibus in purgatorio, remiſſiuè.*

Libellus quintus.

1 QVinto † principali loco videndum eſt, pro quibus oblationes fieri poſſint, & ad quorum ſuffragium. Sol. dicendum arbitror, ꝙ poſſunt fieri tam pro viuis, quā pro defunctis, & tam pro nobis ipſis offerētibus, quā pro alijs, ſiue fiant ex voluntate nulla præcedente obligatione, ſiue fiant ex neceſſitate alicuius præcedentis obligationis.l.ſolu- 2 tionem.ff.de ſolu.& Inſti.qui.mo.tol.obl.in prin.† Et adde quæ dicuntur infra eo.tit.libello. 18. vbi videbimus, an poſſint fieri pro defunctis beatis, an damnatis, an ſolummodò pro his, qui ſunt in purgatorio.

S V M M A R I V M.

1. *Oblationes, an de omnibus rebus fieri poſſint.*
2. *Sacrificia immaculata eſſe debent.*

3. *Oblatio ex contemptu illicita redditur.*
4. *Offerre obligatus ob votum integrum reddere debet vt vouit.*
5. *Obligationes primitiarum vel decimarum, de quibus rebus fieri debeant.*
6. *Obligationes propriè, quæ fiunt Deo vel eccleſiæ & ſacerdoti tanquam medio inter Deum,& populum, debent de iuſtè acquiſitis fieri.*
7. *Oblationes faciens de ſubſtantia pauperis, quaſi victimat filium in conſpectu patris.*
8. *Oblationes ex ſcelere, Dei iracundiam non placant.*
9. *Oblationes facere de omnibus licitè acquiſitis, puta de animalibus immūdis, iure veteri licitum non erat.*
Creatura omnis Dei in lege noua immunda reputatur.
10. *Oblatio de re aliena fieri non debet.*
11. *Oblatio ob aliquod accidens de aliquo iuſtè poſſeſſo fieri non poteſt, puta ſi in alterius detrimentum vergat.*
12. *Meretrix licèt turpiter faciat, eo ꝙ ſit meretrix, non tamen turpiter facit aliquid recipiendo,& de eo non licet oblatio.facere.*
13. *Oblatio in l.veteri de mercede proſtribuli prohibetur.*
14. *Offerri licèt prohibeantur animalia immunda, eis tamen venditis, pretium offerri poterat.*
15. *Oblationes eleemoſinam ſapientes poſſunt fieri de licitè acquiſitis, licèt immunda ſint.*
16. *Iniuſtè quæſitum aliquid tripliciter eſſe poteſt.*
17. *Acquiſita illicitè in bonis noſtris non ſunt.*
18. *Eleemoſinæ de vſuris fieri non debent.*
19. *Illicitè acquiſitum potius reddendum eſt, quàm oblationes facere.*
20. *Diuitiæ iniquis ſunt iniquæ, qui in eis ſpē conſtituunt.*
21. *Rei alienæ detentio minus peccatum eſt, quàm homicidium.*
22. *In caſu neceſſitatis omnia ſunt communia.*
23. *Illicitè acquiſitum dicitur id, quod retineri non poteſt, nec debetur ei, à quo acquiſiuit.*
24. *Simoniaco contra iuſtitiam danti, an fiat reſtitutio, vel in eleemoſinas largiri debeat, vel eccleſiæ applicari.*
25. *Acquiſita turpiter danti reſtituenda non ſunt.*
26. *Cap.qui habetis.14.q.5.quomodo intelligatur.*
27. *Oblationes de incertis fieri poſſunt, quando neſcitur, cui reſtituendæ ſint.*
28. *Turpe lucrum dicitur, quod mulier ob meretricium acquirit.*

Libellus ſextus.

1 SExto † principali loco videndum eſt, Vtrum de omnibus rebus poſſint fieri oblationes? Solu. Dic, ꝙ aut nos loquimur de ea ſpecie oblationis, quæ fit ad aliquid ſacrum, de qua diximus ſupra in princi. Et dicendum eſt, ꝙ non de omnibus rebus ſunt fiendæ, ſed de proprijs,& mūdis: quia ſi hoc exigitur in oblationibus, quæ non in cultum diuinū ad aliquod ſacrum fiūt, vt ſtatim dicam, multo fortius exigitur in prædictis 2 oblationibus.† Sacrificia enim debent eſſe immaculata, vnde dicitur Malachiæ, Si offeretis cęcum, claudum, vel languidum ad īmolandum, nonne malum eſt? quaſi diceret, certè malum eſt, vnde redditur illicita talis oblatio reſpectu eius, ad quod of- 3 fertur.ſ.ad ſacrificium.† Et idem ſi fieret oblatio ex contemptu, nam & propter hanc cauſam redderetur illicita. vnde ibidē ſubdit, Non polluiſtis nomen meum in eo quod dicitis, Menſa Domini contaminata eſt,& quod ſupponitur, contemnibile eſt. & non ſolum prædictis duabus cauſis oblatio redditur illicita, ſi 4 claudum, vel quid ſimile offertur,† ſed etiam ratione præcedentis voti, propter quod obligatur homo, vt integrū reddat, quod vouit. vnde ibidem ſubditur, Maledictus homo qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens īmolat Domino debile.

5 † Aut loquimur de oblationibus, quæ vel primitiæ, vel decimæ appellantur,& iſtæ de quibus rebus fieri debeant, tradit Io.And. in rubrica de deci.& per Hoſti.& alios Summiſtas in dicto ti.& Cy.in l.cum te.C.de condi.ob tur.cauſam.Et ego in illis titulis la- 6 tè tractaui.† Aut loquimur de oblationibus proprijs, quas iura propriè & ſtrictè appellant oblationes, quæ fiunt Deo, vel eccleſiæ,& ſacerdoti tanquam medio inter populum, & Dominum, vt diximus in princip.& talis oblatio non poteſt fieri, niſi de iuſtè acquiſitis,& poſſeſſis, vt 14.q.5.c.2.vbi dicitur, Dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationibus iniquorum. vnde Auguſtinus in libro de verbis Domini in monte, Si deprædaueris aliquem inualidum, & de ſpolijs eius dares alicui iudici, ſi pro te iudicaret, tanta vis eſt iuſtitiæ, vt & tibi diſpliceret. Nam non eſt talis Deus tuus, qualis non debes eſſe, nec tu.& ideo dicitur Eccleſiaſtes c.34.Immolantis ex iniquo oblatio eſt maculata.& ſic patet, ꝙ de iniuſtè acquiſitis,& poſſeſſis non poteſt fieri oblatio. Et ſubdit etiam Auguſti.in loco præallegato & 7 tranſumptiuè.14.q.5.c.īmolans.† Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, quaſi victimat filium in conſpectu patris. Et idem.j.q.j.c.non eſt putanda.vbi tex.ſubdit, quantus autem dolor ſit patris perpendamus, ſi in eius conſpectu filius victimetur. Et habetur Prouerbiorum 15. cap. & d. cap. non eſt putanda. Hoſtiæ impiorum abominabiles ſunt, quæ offeruntur ex ſce- 8 lere.† Quicquid enim in Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, ſed irritat, vt d.c.non eſt putanda.

9 putanda. † Aduerte tamen, quia non de omnibus licitè acquiſitis, & poſſeſſis licitum erat in veteri lege, in qua figura ſeruabatur quædam propter ſignificationem oblationes facere. vnde quædam animalia, quæ reputabantur immunda, offerre non licebat. Sed in noua lege omnis creatura Dei reputatur immunda, vt dicitur ad Thimot. ca. 1. & ideo quantum eſt de ſe, de quolibet licitè poſſeſſo poteſt oblatio fieri, † ſed de ſubſtantia aliena non debet fieri oblatio, vnde dicitur Prouer. cap. 3. honora Deum de ſubſtantia tua, ſeu de tuis iuſtis laboribus, vt d. ca. non eſt putanda, & in c. ex tranſmiſſa, de deci. nec ob. quod legitur in Exod. c. 3. & 12. quòd filij Iſrael exituri de Aegypto à vicinis ſuis acceperunt mutuo vaſa aurea, & argentea, ex quibus poſtea ędificauerunt tabernaculum Domino, vt habetur 14. q. 5. §. econtra, & c. dixit Dominus ad Moiſem. Nam ad hoc reſpondetur, ſecundum Auguſtinum in libro quæſtionum Exodi, & tranſumptiuè. in d. c. dixit Dominus ad Moiſem, ꝙ ex illa auctoritate nõ debet quis ſumere exemplum ad expoliandum eo modo proximum, quoniam Deus illud iuſſit, qui nouerat, quid quemque pati oporteat, nec Iſraelitæ furtum fecerunt, ſed Deo iubente miniſterium præbuerunt. † eſt tamen aduertendum, ꝙ per accidens contingere poteſt, quòd de aliquo iuſtè poſſeſſo oblatio fieri non poteſt, ſecundum beatum Tho. 2. 2. q. 86. arti. 3. vt puta, ſi vergat in detrimentum alterius. Exemplum, ſi filius aliquid offerat Deo, vnde debet patrem nutrire, quod Dominus improbat Matth. c. 15. vel propter ſcandalum, vel propter contemptũ, vel propter aliquid huiuſmodi. † Et ex prædictis etiam ſequitur quòd ſecundum iura humana meretrix licèt turpiter faciat, in eo quòd meretrix eſt, non tamen turpiter facit recipiendo aliquid, & ſic licitè poſſidet. l. idemque. §. quatenus ff. de condi. ob tur. cauſ. & tamen de eo non licet facere oblationem, iuxta illud Deute. c. 23. vbi dicitur, Quomodo offers mercedem proſtribuli in domo Domini Dei tui. & Iſaias, Non accipias mercedem meretricis, quod etiam hodie prohibetur in noua lege propter ſcãdalum euitandum: † ſicut enim in veteri lege prohibetur oblatio de mercede proſtribuli propter immunditiam, in noua lege prohibetur propter ſcandalum, ne videatur eccleſia fouere peccata, ſi de lucro peccati oblationes recipiat, & propter ſacrorum reuerentiam. † Et aduerte, quia licèt in veteri lege prohiberentur offerri animalia immunda, vt cęcum, claudum, &c. vt ſupra dixi. tamen talia animalia poterant vendi, & eorum pretia poterant offerri, iuxta illud Leuitici, c. vltimo. Si immundum animal eſt, redimet, qui obtulerit. Quædam tamen animalia, vt canes, neque ipſa pro ſe offerri, neque vendi, & pretium ipſorum offerri poterat, vt habetur Deuterono. ca. 23. vbi pretium canis prohibetur offerri in domo Dei. Et tamẽ clarum eſt, ꝙ pretium canis iuſtè venditur, & iuſtè poſſidetur. Sed hoc de cane prohibitum erat in veteri lege, ſecundum beatum Thomam, vt etiã offerri non poſſet, tum quia idolatræ canibus vtebantur in ſacrificijs idolorum, tum quia canes rapacitatem ſignificant, de qua non poteſt oblatio fieri, vt ſupra explicatum extitit. Hæc tamen prohibitio ceſſat in noua lege, ſecundum beatum Thomam 2. 2. q. 86. † Aut loquimur de oblationibus, quæ fiunt in vſum miniſtrorum eccleſiæ, vel vt ipſis prouideatur, vel propter ipſorũ, vel eccleſiæ neceſſitatem, vel alterius pij loci, aut pauperum, vel ibidem degentium infirmorum, aut expoſitorum: Et tales oblationes, quæ ſapiunt quodammodo eleemoſinas, poſſunt fieri de omnibus licitè acquiſitis, & poſſeſſis. quàmuis ſint animalia immunda, vel etiam aliàs in veteri lege prohibita vti, & pretium offerri in domo Dei, vt ſupra diximus. De his autem, quæ illicitè ſunt acquiſita, † diſtinguendum eſt, ꝙ tripliciter poteſt eſſe aliquid iniuſte quæſitum. Vno modo per talem actum, aut per tale medium, propter quod ab eo qui acquiſiuit iuſtè retineri non poteſt, ſicut contingit in furto, rapina, & huiuſmodi talib. & de his non poteſt fieri oblatio, ſeu eleemoſina 1. q. 1. nõ eſt putanda. ibi. vbi tex. dicit. Non eſt putanda eleemoſina, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus acquiritur: quia qui hac intentione malè accepit, vt bene diſpenſet, grauatur potius quã iuuetur. Vnde etiam certum eſt, quia & ſi monaſteria, vel zenodochia, vel aliquid aliud, &c. & Auguſtinus in omelia, & tranſumptiuè. 14. q. 5. c. fortè. ſingulariter dicit, fortè aliquis cogitat, & dicit, Multi ſunt Chriſtiani diuites, auari, cupidi, non habeo peccatum, ſi ſuum illis abſtulero, & pauperibus dedero. vnde. n. illi nihil boni agunt, mercedem habere potero. Sed huiuſmodi cogitatio diaboli calliditate ſuggeritur: nã ſi totum tribuat, quod abſtulerit, addit potius peccatum, quàm minuat, & idem etiam colligitur, 14. q. 5. c. eleemoſina, & c. denique, & c. ſcriptũ. † Nam illicitè acquiſita non ſunt in bonis noſtris, vt ff. pro ſoc. l. cum duobus. §. fina. Vnde dicit Auguſtinus in libro de verbis Domini in monte. De iuſtis laboribus facite eleemoſinas. Non enim corrupturi eſtis iudicem Chriſtum, vt nõ vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. † Nolite velle eleemoſinas facere de fęnore, & vſuris. & ſubdit, Fidelibus dico, quibus, corpus Chriſti erogamus. † Quandocunque ergo aliquid eſt illicitè acquiſitũ, vt furtis, rapinis, calũnijs, inuaſionibus, oppreſſionibus, aut alio ſimili modo, propter quem is qui abſtulerit, ad reſtitutionem teneatur, prout etiam de rebus inuentis dicitur, dummodò non ſint habitæ pro derelicto. 14. q. 5. ſi quid inueniſti, reſtituendum eſt domino, cuius erat, vel à quo ablatum fuit. Potius tale reddendum eſt, quàm in oblationes, ſeu eleemoſinas erogandum. Exemplum Zachæi publicani, vt habetur Lucæ ca. 12. & tradit beatus Auguſtinus ad Macedonium, & tranſumptiuè. 14. q. 5. c. non ſani, in fi. Nec obſtat, quod habetur Lucæ. ca. 16. dum dicit, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Vnde cũ mammona ſignificet diuitias, videtur ſequi, ꝙ de diuitijs, iniquè acquiſitis poteſt quis ſpirituales amicos facere, oblationes faciendo, & eleemoſinas largiendo. Nam ad hoc reſpondetur, ſecundum Auguſtinũ in libro dicto de verbis Domini, vbi ſic inquit, Quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur & putant ſe facere, quod præceptum eſt, ſed intellectus iſte corrigendus eſt. Omnes diuitiæ iniquitates dicũtur, vt dicitur in libro de quæſtionib. euangelij, † quia ſunt diuitiæ iniquæ iniquis qui in eis ſpem conſtituunt. Vel dicuntur iniquæ, ſecundum Ambroſium, quia varijs diuitiarum illecebris hominum tentant affectus, vel quia in pluribus prædeceſſorib. quibus ſucceditur in patrimonio aliquis reperitur, qui iniuſtè vſurpauit aliena, quamuis tu neſcias, ſecundum Baſil. Vel iniquitates dicuntur omnes diuitiæ, hoc eſt inæqualitatis, quia non æqualiter ſunt omnibus diſtributæ, cum alij ſuperabundent, & alii egeant, vnde non accipitur ibi mammona iniquitatis hoc eſt iniuſtè acquiſitum, ita vt domino reſtituendum ſit. vel poteſt reſponderi, ſecundum Gratianum. 14 q. 5. §. ſed hoc multipliciter, ꝙ intelligi poteſt de mammona iniquitatis, ſecundum ſecundam ſpeciem, aut tertiam ſpeciem illicitè acquiſitorum, vt ſtatim ſubiciam, † Nec obſtat ꝙ maiora mala ſunt magis euitanda, quàm minora, vt de ſe patet. Et eſt tex. 13. diſtin. c. duo mala, & alijs pleriſque iuribus: ſed minus peccatum eſt detentio rei alienæ, quàm homicidium, quod aliquis incurrit, niſi fame morienti ſubueniat. 86. di. c. paſce. vnde videtur, ꝙ aliquis poſſit huiuſmodi oblationes, & eleemoſinas facere de malè acquiſitis, † quia ad hoc reſpondetur, ꝙ in caſu prædicto ratione talis neceſſitatis in qua ille conſtitutus eſt, omnia illi ſunt communia: adeo quòd licitè poteſt de alieno accidere, ſi non inueniat, qui velit ſibi dare, nec dicitur furtum, aut rapinam committere, vt in c. ſi quis propter neceſſitatem, de furt. vbi latè ſcripſi. Et eadẽ ratione tertius, qui iniquè bona acquiſiuit, poteſt hoc caſu de talibus malè acquiſitis huiuſmodi oblationes, & eleemoſinas facere. Quinimò & ab alio accipere, & inde extremam neceſſitatem patienti prouidere. † Secundo modo dicitur aliquid illicitè acquiſitum, eo ꝙ ille, qui illicitè acquiſiuit, non poteſt illud retinere, nec tamen debetur ei, à quo acquiſiuit, eo ꝙ contra iuſtitiam acceperit, & alter contra iuſtitiam dederit: ita ꝙ ex parte vtriuſque dantis, & recipientis turpitudo verſatur, † ſicut cõtingit in ſimonia, in qua dans, & accipiens facit contra iuſtitiã, vnde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit, ſed debet in eleemoſinas elargiri, ſecundum beatum Thomam 2. 2. q. 32. ar. 7. Quod ergo intelligo, quando talis ſimonia non fuit commiſſa in iniuriam alicuius certæ eccleſiæ, quia tunc illud receptum applicari debet eccleſiæ, in cuius iniuriam ſimonia fuit commiſſa, vt in c. de hoc, de ſimo. & ibi dixi. † Poteſt hoc etiam intelligi de quibuſdam aliis acquiſitis turpiter, & turpiter datis, quæ turpiter dãti non ſunt reſtituenda, ſecundum ea, quæ traduntur in l. 1. 2. & 3. de condi. ob turp. cauſam. † Et iſto modo poteſt intelligi, quod dicit Auguſtinus. 14. q. 5. c. qui habetis, vbi dicit, Qui habetis aliquid de malo, facite inde bonum: Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo, prout etiam intelligit Gratianus. 14. q. 5. §. ſed hoc multipliciter. † Et ex prædictis ego infero, ꝙ de incertis licitè poſſum facere oblationes, poſtquam neſcitur, quis ſit, cui ſint reſtituendæ, vtrum tamen ad hoc requiratur voluntas epiſcopi, dicam infra eo. lib. Tertio modo poteſt dici aliquid illicitè acquiſitum, non ex eo ꝙ ipſa acquiſitio ſit illicita, ſed quia illud, ex quo acquiritur, eſt illicitum, † ſicut patet de eo, quod mulier acquirit per meretricium, quod propriè vocatur turpe lucrum. Nam licet mulier meretricando turpiter agat, & contra legem non tamen turpiter, aut contra legem accipit, vt ſuperius explicaui, & de hoc poteſt fieri eleemoſina, & etiam oblatio, dummodò non fiat in eccleſia Dei, aut ad altare, ſecundum quod ſuperius eſt explicatum.

SVMMARIVM.

1 *Oblationes, quot modis fieri poſſint.*

Libellus ſeptimus.

1 SEptimo principali articulo examinandum eſt, † quot modis poſſit fieri oblatio. Sol. dic quòd oblatio poteſt fieri principaliter tribus modis. Vno modo offerendo bona abſque perſona. Secundo modo, offerendo perſonam abſque bonis. Tertio modo offerendo perſonam & bona. Primus modus ſubdiuiditur in alios infraſcriptos modos.

Primo modo, offerendo omnia bona mobilia, & immobilia, iura, & actiones, præſentia, & præſentes: futura, & futuras.
Secundo modo offerendo omnia bona præſentia, & futura.
Tertio modo offerendo bona præſentia, & futura.
Quarto offerendo omnia bona.
Quinto offerendo bona ſimpliciter.
Sexto offerendo omnia bona mobilia, & immobilia.
Septimo offerendo ſimpliciter bona mobilia, & immobilia.
Octauo offerendo omnia bona mobilia.
Nono offerendo omnia bona immobilia.
Decimo offerendo certa bona ſingulariter, ſeu ſpecialiter deſignata.
Vndecimo offerendo omnes res præſentes, & futuras.
Duodecimo offerendo omnes res.
Decimotertio offerendo res ſuas.
Decimoquarto offerendo omnes res mobiles, & immobiles.
Decimo quinto offerendo omnes res mobiles.
Decimoſexto offerendo omnes res immobiles.
Decimoſeptimo offerendo omnia bona, & res futuras.
Decimooctauò offerendo omnia iura, & actiones præſentes, & futuras.
Decimonono offerendo omnia iura, & actiones, vel omnia bona incorporalia, vel omnes res incorporales præſentes.
Vigeſimo offerendo omnes actiones præſentes.
Vigeſimoprimo offerendo omnia iura, & actiones futuras.
Secundus modus principalis de oblatione perſonæ abſque rebus aliter non diſtinguitur.
Tertius modus principalis poteſt diſtingui, & combinari cum omnib. alijs modis diſtinctis ſupra in primo mõ principali.

Rurſus etiam oblationes quandoque fiunt ſimpliciter, & gratis nullo expreſſo modo, conditione, & cauſa; & quandoque etiam non gratis, ſed vt per offerentem aliquid recipiatur, & de his omnibus modis quid importent, & ipſorum validitate, & effectu agendum eſt latiſſimè tractandum inferius in hoc opere.

SVMMARIVM.

1 *Oblatio omnium bonorum præſentium, & futurorum, quid contineat, & infra nume. 10.*
2 *Mobilium appellatione, veniunt ſe mouentia.*
3 *Verbum, omne, omnia comprehendit, & nihil excludit.*
4 *Iura, & actiones, incorporalia ſunt.*
5 *Argumentum à ſufficienti partium enumeratione, validum eſt.*
6 *Oblatio omnium bonorum præſentium, & futurorum, ex proprio ſignificato quid contineat.*
7 *Bonorum appellatione, quid veniat.*
8 *Bona dicuntur, quia beatos faciunt.*
Beare quid ſit.
9 *Bona dicuntur deducto ære alieno.*
11 *Bonorum appellatio vniuerſitatem quandam ſignificat.*
12 *In bonis noſtris, quæ computentur.*
13 *Oblatio bonorum præſentium, & futurorum, non dicendo omnium, quid comprehendit.*
14 *Oblatio omnium bonorum, quid contineat, & infra nu. 17.*
15 *Oblatio prædicta, vt comprehendat futura, quomodo ſit concipienda.*
16 *L. ſi ita ff. de aur. & argen. leg. & l. j. in fi. & l. ſi quis ſocietatem. ff. pro ſoc. quomodo procedant.*
18 *Oblatio omnium bonorum, ex proprio ſignificato, an comprehendat iura, & actiones.*
19 *Expreſſio eorum, quæ tacitè inſunt, nil operatur.*
20 *Oblatio bonorum ſimpliciter facta continet bona mobilia, & immobilia, iura, actiones, & petitiones.*
Et an veniant futura, vide infra nu. 22.
21 *Indefinita in materia indifferenti, vniuerſali æquipollet.*
23 *Oblatio omnium bonorum mobilium, & immobilium, iura, actiones, & nomina debitorum non comprehendit.*
24 *Verba vniuerſaliter prolata qualificantur, & reſtringuntur per alia verba adiecta.*
25 *Oblatio omnium bonorum præſentium, & futurorum an iura, & actiones comprehendat.*
26 *Iura, & actiones quare non dicuntur mobilia, nec immobilia.*
27 *Nomina debitorum propriè, nec mobilia, nec immobilia cenſentur.*
28 *Quid ſi adhæreant rebus immobilibus.*
29 *Oblatio omnium bonorum præſentium, & futurorum, an comprehendat annuos redditus, & bona mobilia, & immobilia, & infra nu. 38.*
30 *Redditus annui an inter immobilia computentur, & quando, & infra 32. 33. 35. & 37.*
31 *Redditus annui in legato bonorum mobilium, & immobilium, nec in donatione, nec in condemnatione non veniunt.*
34 *Redditus annui eccleſiarum an alienari poſſint.*
36 *Clemen. exiui, de ver. ſign. in verſ. cumq; annui redditus, quomodo procedat.*
39 *Differentia non eſt, an quis offerat omnia bona mobilia, & immobilia, an vero ſimpliciter dicat, bona mobilia, & immobilia.*
40 *Oblatio omnium bonorum mobilium, quid contineat.*
41 *Verba vniuerſalia reſtringuntur ſecundum naturam terminorum, quibus adiunguntur.*
42 *Oblatio omnium bonorum immobilium, quid comprehendat.*
43 *Oblatio certorum bonorum ſpecialiter ſeu ſimpliciter facta, quid comprehendat.*
44 *Oblatio omnium bonorum, præſentium, & futurorum, quid contineat.*
45 *Verbum res, eſt generale.*
Rei appellatione, quid contineatur.
46 *Oblatio omnium rerum, quid contineat.*
47 *Quid de oblatione rerum ſuarum.*
48 *Quid de oblatione rerum mobilium, & immobilium.*
49 *Quid de oblatione rerum mobilium tantum.*
50 *Quid de oblatione rerum immobilium tantum.*
51 *Quid de oblatione omnium bonorum, & rerum futurarum.*
52 *Quid de oblatione omnium iurium, & actionum præſentium, & futurorum.*
53 *Quid de oblatione omnium bonorum incorporalium, vel omnium rerum ſuarum incorporalium.*
54 *Quid de oblatione omnium iurium, & actionum, vel omnium bonorum incorporalium, vel omnium rerum ſuarum incorporalium.*
55 *Quid in oblatione omnium actionum præſentium.*
Actio quid ſit.
56 *Quid de oblatione omnium iurium, & actionum futurarum.*
Quid, quando diſtinguitur inter iura, & actiones.
57 *Quid in oblatione perſonæ ſuæ, & non bonorum.*
58 *Auct. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. cum conc. quomodo loquatur.*
59 *Offerens ſe eccleſ. ſeculari, vt perpetuò ibi ſit, bona retinere poteſt.*
60 *Limita, niſi conſuetudo loci pij, & eccle. aliud habeat.*
61 *Notarius offerens ſe hoſpitali, an poſſit poſt oblationem inſtrumenta conficere, & infra num. 84.*
Notarius factus monachus poteſt complere inſtrumenta, de quibus rogatus eſt, de licentia ſui prælati.
62 *Monachus in cauſa inquiſitionis hæreſis de nouo inſtrumenta rogare poteſt & in cauſis ſpiritualibus, in alijs ſecus, & infra nume. 63.*
Oblatio perſonę, & bonorum, quid comprehendat.

Libellus octauus.

OCtauo loco principali, iuxta pręmiſſum ordinem ſupereſt, vt examinemus, quid veniat in oblationib. factis, ſecundum primum principalem modum. ſ. quando quis offert bona, & non perſonam, quem articulũm examinabimus per vigintiunam quæſtiones, in quas primum modum diſtinximus in præcedenti libello, & prout apparebit infra ex ſingularibus rubricis prædictarum quæſtionum, & deinde ſubijciemus duas alias quęſtiones ſecũdi & tertij principalis modi, & ſic erunt 23. quæſtiones principales.

1 † Primò ergo quæro, quid veniat in oblatione prædicta ex proprio ſignificato, quando quis offert omnia bona præſentia, & futura, & actiones præſentes, & futuras? Sol. dic ꝙ ex proprio ſignificato nihil remanet huic offerenti. Primò, quia omnes facultates noſcere conſiſtunt ſub prædictis vocabulis, nam pręter bona ſub dicta generalitate & ſpecificatione comprehenſa, nõ eſt dare alia bona. & ſi tu diceres, Nonne reperiuntur animalia ſe mouentia, de quibus nihil videtur dictum? † Reſpondeo, ꝙ & illa mobilia ſunt, & ideo appellatione mobilium continentur, vt l. mouentium. ff. de verb. ſigni. ad quod accedant, quæ latius dixi in ti. de verb. ſigni. c. mobilia. † Præterea verbum omnia, vniuerſa comprehendit, & nihil excludit, quod in immobilitate vel mobilitate conſiſtat, vt in l. à procuratore ff. mand. cũ alijs iuribus, quæ allego in ti. de ver. ſig. c. oĩs. cum ſubiungantur deinde verba ſequentia, pſentia, & futura, & demũ iura, & actiones præſentes, & futuras, nihil remanet: nã omnia, quæ noſtra ſunt, aut ſunt futura noſtra, aut corporalia, aut incorporalia, & incorporalia, aut mobilia, aut ĩmobilia. † Incorporalia verò aut ſunt iura, aut actiones, vt Inſti. de rebus corpo. & incorpo. per totum. Vnde cum nihil in bonis noſtris, aut his quæ futura ſunt noſtra, reperiri poſſit, quod ſub prædicta forma non contineatur, ſequitur ꝙ ex proprio ſignificato omnia quę noſtra ſunt, & quæ futura ſunt noſtra, veniunt in tali oblatione, † argumento ſumpto a partibus ſufficienter enumeratis, quod validum eſt, vt l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de acti. & obli. cum aliis iuribus, quę allego in ti. de alleg. & diſpu. Et in prædictis ego infero, ꝙ idem eſſet, ſi oblatio fieret de omnibus bonis corporalibus, & incorporalibus præſentibus, & futuris.

6 † Secundò quæro, quid veniat in oblatione, quam quis fecit de omnibus bonis præſentibus, & futuris ex ꝓprio ſignificato? Sol. dic ꝙ veniunt ſimiliter omnia bona iura, & actiones, quæ veniunt in oblatione, de qua in præcedenti quæſtione in principio: † nam bonorum appellatione veniunt tam bona mobilia, quàm immobilia, & iura, & actiones: nam omnia, quæ proſunt, beant, † & naturaliter bona dicuntur, quia beant, hoc eſt beatos faciunt, hoc eſt, quia proſunt. Beare enim idem eſt, quod prodeſſe, vt l. bonorum. la. j. ff. de verb. ſigni. & ff. de peti. hære. l. item veniunt. §. fi. & duabus ſequentibus, & nota. in ca. relatum. el 2. de teſtamen.

testamē.† Naturaliter enim bona dicuntur, quæ non afferunt in commodū,& intelliguntur ęre alieno deducto, vt dicit gl. in d.l.bonorū.& ꝓbatur in l.subsignatū.§.bona.ff.de verb.sign. & ibi etiam not.glo.& ꝓbatur in l.mulier bona.ff.de iur. do.Et ad hæc videnda sunt quæ latius dixi in ti.de verb.signi.c. bona. † Offerendo ergo omnia bona p̄sentia,& futura, videtur quis tā bona mobilia,q̄ immobilia,& iura,& actiones offerre, pp verbū oīa,qđ est vniuersale, pp propriū significatū verbi bonorū,simpliciter ꝓlati, vt ĩ.subijciā.† Ad qđ ēt facit l.bonorū. la.ij.ff.de verb.sig.vbi tex.dicit,ꝙ bonorū appellatione,sicut hęreditatis,vniuersitatē quādā significat,& nō singulas res demōstrat,vñ ēt seruitus dicit̄ esse in bonis nr̄is,licet secus esset, si facta esset mētio đ mobilibus,& ĩmobilibus, vt statim dicam in vj.q.† Et est notādū ꝙ ĩ bonis nostris cōputātur nō solū, quæ dominij nr̄i sunt sed & si bona fide a nobis possideantur, vel si supersunt,vt l.bonorū.la.j.§.in bonis.ff.de verb.signi.& ibi subditur,ꝙ omnia quæ in actionibus,petitionibus,& prosecutionibus sunt,annumerantur in bonis nostris.

† Tertio quęro,quid in oblatione,quā qs facit si nō dixit oīa bona,sed simpliciter dixit bona præsentia,& futura.Sol.ego arbitror idē dicēdū quod dictum fuit in præcedenti q.per iura allegata ibidem,& per ea quæ dicam, & per ea quæ de natura indefinitè statim dicam in quinta questione.

† Quarto quæro, quid si offerens dicat, offero omnia bona. So.dic,ꝙ in tali oblatione veniūt bona præsentia, siue sint mobilia,siue immobilia,siue iura,siue actiones, futura autem non veniunt.Prima pars conclusionis prędictæ,ꝙ contineat solum præsentia,probatur in l.si ita.ff.de auro & argē.leg & in l. si tibi mandauero.§.is cuius.ff.manda.& in l.si stipulatus sum. § igit̄, & l.cum stipulamur,& l.si a colono.& tractatur in l. stipulatio hoc modo.ff.de verbo.obliga.Bart.in dicta l.si ita,& l.certa forma.C.de iure fis.Bald.in l.etiā. C.ad l. fal.† Ad hoc enim vt futura veniant,concipienda sunt verba oblationis taliter,vt futura cōprehēdat. l.si stipulatus fuerim.§. cū stipulamur. ff. de verbo obli.Et idē in terminis tenet expresè Archid.xxvij.q.ij.c.vt lex continētiæ,& in simili tenet glo.Bar.Bald.& Doct. in l.fin. C.quæ pig.obli.poss.† Nec obstat ille tex.qui videt̄ velle,futura comprehendi,quia ibi agebatur de modico, & paruo præiudicio, nec ex accessione bonorum futurorum augmentabatur obligatio quantitatis:secus hic in obligatione,in qua agitur de maximo præiudicio,secundum glo. & Docto. ibi. Idem tenet Dominus meus in c.fi.de success.ab inte. & est communis opi. Et idem not.in l.fi.C.de pact.Et eo modo potest responderi ad l.j.in fi.& l.si quis societatem.ff.pro socio, vbi veniunt bona futura,quia etiam ibi tractabatur de modico præiudicio,quia tātum quis poterat lucrari,quātū amittere,vt dicit Bar.in dicta l. si ita.ff.de auro & argen.leg.Et prædicta procedunt, & fortius, si offerens expressisset,ꝙ solùm offerebat omnia bona præsentia.Ad qđ etiam vide quod no.in l. nō ad ea. ff. de cond. & demō.† Prædicta tamen conclusio limitatur, nisi prædictę oblationi essent adiecta alia verba,propter quæ aliud appareret, & significarent bona etiā futura, licèt expresè nō dixisset de futuris,vt l.tutoribus.ff.de testa.tute.Secundò limitatur, nisi futura bona essent accessoria ad præsentia donata, quia tunc talia veniunt,vt probatur in l.fi.§.fi.ff.de libe.lega. tenet Bart. in d.l. si ita.& probatur ex regula,accessorium,de regu.iur. li. vj. † Secunda pars prædictæ conclusionis,ꝙ in dicta oblatione ex proprio significato veniunt iura, & actiones pręsentes, probatur ex his,quæ dicta fuerunt in pręcedentibus quęstionib.& ex his quæ dicam in sequenti q.Et ex prædictis infertur, ꝙ multo minus veniunt futura, si solùm de præsentibus sit facta expressa mentio. Talis tamen expressio non multum operatur, † quia expressio eorum,quæ tacitè insunt,nihil operatur,vt l.iij. ff.de lega.j.& l.cum quid.ff.si certum petat cum simi.

† Quintò quęro,quid si offerens dicat, ꝙ offert bona simpliciter?So.dic, ꝙ in tali oblatione ex significato verborū veniūt omnia bona mobilia,& immobilia, iura, actiones, & petitiones.Hoc enim importat verbū bonorum,simpliciter prolatū, vt l.bonorū.la.j.ff.de verbo.signifi.& in alijs iuribus s̄.allegatis. † Item quia indefinita in materia indifferenti ęquipollet vniuersali,vt l.si pluribus,de lega.ij.& tractatur per gl.& Doctores notabiliter in c.vt circa,de elec.lib.vj.cum concordantijs vtrobiq; traditis,& cum in alijs plurimis iuribus,quæ allegaui in ti. de verbo.signifi. c. indefinita. † In hac tamen oblatione non veniunt futura,per ea quę dixi supra in præcedenti q.

† Sexto quæro,quid si aliquis offerendo dicit, ꝙ offert omnia bona mobilia & immobilia?So.dic quòd veniunt mobilia & immobilia bona duntaxat,vt verba demonstrant.Iura verò, & actiones,seu nomina debitorum non veniunt,† vnde verba vniuersaliter prolata qualificantur, & restringuntur per alia verba adiecta,mobilia,& immobilia,& ar.l.ea tamen adiectio. ff.de lega.iij.& l.cum delanionis.§.pe.ff.de fun.instr.c. graue.de offi.ordina.c.non erit.xxxij. q.j.† Non ergo veniunt iura, & actiones, & nomina debitorum, etiam si adiunxerit verba illa, præsentia, & futura, quia talia etiam non sunt mobilia, facit quod habetur in l.ij.& iiij ff.pro soc. & l. quis ergo casus. ff.de pecul.† Et ideo non possunt dici propriè mobilia, quia non possunt moueri de loco ad locum; nec etiam propriè immobilia,quia non circunscribuntur loco, quia incorporalia sunt. ff.de lega.iij l.Caius.C.de præscripti. long. temp. l. fina. Sed sequuntur personam,quocunque vadant.l. prima §. hæres.ff.ad Trebelli.facit quod not. in l. fideicommiss. ff. de iudi. & quod singulariter not.Bar.in l.ij. C. quę res pigno. obli. poss. propriè ergo nomina debitorum,nec mobilia,nec immobilia censentur,tangit glo.in l.monentium.ff.de verbo.signifi. & ibi Dy.& Iac.de Are. & aliquid per Bar. & plenius per Barto.ff. de au.tuto.l.pe.vbi concludit,quòd propriè non sunt mobilia, neque immobilia,sed quædam tertia species separata a prædictis.† Et hoc etiam probatur in l.a diuo Pio.§.ij.ff.de re iudica.vbi disponitur, quòd in executione sententiæ seruetur iste ordo, quòd primo loco fiat in mobilibus,secundo in immobilibus,tertio in nominibus debitorum.Ad quod etiam facit,qđ no.in l.quā Tuberionis.ff.de pecu.Tenet Oldra.consilio.ccxix. qđ incipit, Factum tale est,dominus Rex Franciæ,tenet Bar.cōsilio 92.qđ incipit, Lena Matarelli.Et hoc etiam tenent Pe.Do.me. & Ioā. de Imo. in c.nulli.de re.eccle.non ali.& Ioā.de Imo.& do.Domi.de sancto Gem.in c.ij.de re.eccle. non alie. lib. vj. Et recitatis pluribus opin.finaliter videtur residere Spe.in titu.de fruct. & inter §.j.versi.sed pone,prælatus,& ibi per Ioan. An. in addi. & per Bart.& Cy.in l.j. C. si aduer. transac. tractatur etiam in l. iube.C.de sacrosanc.ecclesi. tradit etiam Barto. in l. Centurio. ff.de vulga.& pupil.& Bald.in l.j §. cum autem. C. de rei vxor. actio.Et prædicta procedūt maximè in terminis nostris,in quibus quærimus de dispositione hominis præiudiciali,& ideo nō continentur,vt not.Bal.in c.j.§.sciendum est, de feu. cogn. per d.l.Caius,& l.quam Tuberonis,& d.l. fi.C.de præscrip.lon. tēp. † Et prædicta procedunt in nominibus debitorum,& alijs iuribus,quæ sunt in differentia: secus si accederent, vel adhærent rebus immobilibus,quia talia censerentur immobilia, facit.l. si aliena.§.j.ff.de vsucap.& qđ no glo. in c.ij.de re.eccle.nō alie. li.vj.& quod no.in l.Iulianus.ff.de fun.dota.facit quod no. Bal in l.hac edictali.§.illud.C.de secun.nup.& quod no.in l. si quis inquilinos de lega.j.& in l.quemadmodum C.de agrico.& cēsi.lib.xi.Ad quod videnda sunt,quæ latius dixi in tractatu de verbo.signi.c.mobilium. † Sed iuxta prædicta dubitatur,vtrum in oblatione facta sub modo, & forma prædictis veniant annui redditus?Et videtur dicendum quòd sic,per tex. in cle. exiui.§. cumque annui redditus,de ver. sig.vbi tex. dicit, Cumque annui redditus inter immobilia cōputentur.Cy. tenuit, ꝙ annui redditus nō computentur inter immobilia, in l. si certis annis. C.de pac.Sed idē Cy.in l.sciendum.C.qui satisda. cogan. tenet contrarium.Et hanc vltimam opi.tenent Pet.de Ancha.& Io. de Imo.& Do.meus in c.nulli, de re. eccle. non alie. per tex.in d.cle.exiui,& per no.in l.iubemus.C.de sacrosan.eccl.& in Auctēn.de non alie.§.ij.Et tenet Io.de Imo.in cle.j.de re.eccle.nō alie.& Io.de Imo.in c.de re.eccle.non alie.li. vj. Sentit Bal. in l. j.C.de vsufruc.in secundo nota.& l.iubemus.C.de sacrosan.eccle.Federi.de Senis consi.xiiij.quem sequitur Bald.in l.hac edictali.§.his illud.C.de sec.nup. † vbi dicit, ꝙ aut annui redditus sunt perpetui,vel ad lōgū tēpus,& cōputātur inter immobilia. facit c.querelā,de elec.secus si nō debeātur ad lōgū tēpus, per no.in l.fi.ff.quo.bon.& ꝑ no.ꝑ Cy.in d.l. si certis annis. Sed idē Bal.in c.j.§.sciēdū,de feu.cog.in vsi.feudo.dicit,ꝙ Aut annū debitū ꝯtinet ĩ se ꝑsonale debitū, aut reale, vł mixtū. Primo casu, nō cōputat̄ ĩter ĩmobilia,qa nō ꝯtinet aliqđ petitoriū,vł pssessoriū.vt l.fi.ff.quo.bono.allegat ēt no.ĩ c.ꝑuenit,de cēsi.ꝑ Ioā. An. Scđo & tertio casu vult, ꝙ cōputētur ĩter immobilia, ar. no.ĩ l.litib⁹,& l.dñi prædiorū,& l.si coloni. C. de agri. & censi. Ego in hoc articulo ita dicēdū arbitror,ꝙ aut nos ꝯsideramus ĩtrinsecā & ꝓpriā naturā ipsorū annuorū debitorū,et hoc casu dico,ꝙ nō sūt iudicāda bona mobilia,vł immobilia,qa mobilia,& immobilia ꝓpriè tāgi,& palpari pn̄t de loco ad locū,& tā ipsa,q̄ immobilia circūscribūtur loco, qđ nō ꝯtingit ĩ annuis redditib⁹.Pręterea ad annuos reddit⁹ solū cōpetit actio,& ꝙ talis mō debet̄,dicit̄ nomē debitoris,sed ꝓpriè actiōes,& noīa debitorū ōn reputātur mobilia vł ĩmobilia, vt s̄.ostēsū fuit,ergo &c.Et iō si sum⁹ in mr̄ia ĩdifferēti, ĩ qua nō sit necessariū tractare,& applicare actiōes,& ānuos reddit⁹ ad mr̄iā,de qua agitur, annui reddit⁹ nō veniēt,† vñ ĩ legato bonorū mobiliū, & immobiliū,aut donatione,aut ꝯdēnatione, nō veniēt annui reddit⁹, & ꝑ ꝯn̄s in huiusmodi oblationib⁹ nō veniēt annui redditus.Facit l.fin.ff.quo.lega.Aut sumus in materia,in qua necessarium est tractare de nominibus debitorum, & annuis redditibus,vt applicentur ad aliquam speciem mobilium, vel immobilium:Exemplum in alienatione fienda requirente a iure certas solennitates in rebus ecclesiæ,& minorū.† In hoc casu,aut loquimur de actionibus simpliciter non competētibus ad annuos redditus,& si tales competunt pro rebus mobilibus,iudicantur

mobiles.Si verò competunt pro rebus immobilibus iudicantur immobiles & ita procedit,quod no.Bart.in l.pupill.ff. de aucto.tu.& in consi.134.quod incip. Reuerendissime domine.Pet.de Anch.& Io.de Imo.in d.c.nulli.cum aliis plurimis iuribus superius allegatis.† Aut loquimur de actionibus competētibus ad annuos redditus, & hoc casu aut sunt perpetui, vel ad longum tempus,aut modicum tempus. Primo casu computantur inter immobilia, & ideo solemnitates quę requiruntur in alienatione rerum ecclesiarum,vel minorum requiruntur etiam in dicta alienatione annuorum reddituum, vt l.iubemus. C.de sacrosan.eccle.& in authen.de non alie. §. 2. & in d.l.hac edictali.§.is illud, quod intellige etiam si contineret personale debitum:nam & pro locato competit actio personalis. † vnde sicut sine debitis solēnitatibus non est licitum locare in perpetuum vel ad longum tempus,vt in clem.j.de reb.eccl.non alie. Ita nec debet licitum esse alienationem facere de dictis annuis redditibus etiam personalibus si sunt perpetui, vel ad longum tempus,licet Bal.contradicat in d.§.sciendum.

†Secundo casu,qñ annui redditus debentur ad modicū tempus,subdistinguerem,ꝙ aut eadem rō prohibitionis, quæ est in rebus immobilibus vendicat sibi locum in ipsis annuis redditibus:& tales annui redditus computarentur etiam inter immobilia.Pro quo facit quod voluit Bar. in tractu Minoricarum in 2.lib dist.6.cap. 1.† vbi concludit, quod tex.in cle.exiui.ver.cūq; annui redditus vendicat sibi locum etiam si deberetur aliquid nocturnum vel diurnum & in c.2.ea.distin subdit,ꝙ idem si deberentur vsque ad certum tempus.Cum hoc videatur statui, & regulæ ipsarum repugnare & idem sentit Bal.in rōne sui in authē. ingressi.C.de sacros.eccl.colum.11.ver. prima est ista relinquitur: facit ēt ꝙ vbi eadem rō ibi eadem iuris dispositio,vt l.illud.ff.ad l.Aqui.cum aliis iuribus vulgatis.† Si vero alia rō concluderet magis in annuis debitis ad modicum tempus,quam in bonis immobilibus: tunc tales annui redditus nō computātur inter immobilia,& ita procedit ꝙ consuluit Fed.de Sen. consi. 14.& Bal.& d.Domi.de S.Gemi.vbi supra. † Est tñ aduertendū, ꝙ in p̄dicta oblatione nō veniūt bona futura,siue mobilia, vel immobilia sint. Et qđ superius dixi habet locū si offerens offert oīa bona corporalia,vel omnes res corporales,ar.prædictorū.

Septimò quæro,quid si offerens offert simpliciter bona mobilia,& immobilia & non dicit,omnia? So. dicendum arbitror in hac q.quod dixi in præcedenti q.quia non est differentia, an quis dicat,ꝙ offert omnia bona mobilia,& immobilia an verò dicat simpliciter bona mobilia & immobilia,per ea quæ dixi supra in 3.q.huius art.& duab.sequen.

†Octauò quæro,quid si offerens offert oīa bona mobilia,qđ veniat in tali oblatione?So.dic ꝙ veniūt solū mobilia,& se mouentia,per tex.in l.mouentium ff.de ver. sig.Immobilia autē & iura & actiones nō veniūt nec ēt mobilia futura per ea, quæ superius dicta sunt.nā licet verbum,oīa sit vniuersale, & verbum bona contineat mobilia & immobilia iura & actiones, vt dixi in 4.& 5.qōnibus:† tñ verba vniuersalia & indefinita restringūtur & qualificantur secundùm naturā terminorū quib. adiungūtur,vt no.l.j.C.de sum.tri.& l.oēs populi.ff.de iust.& iu. cū si.

†Nonò quæro,quid si offerens offerat oīa bona immobilia. So.dic,ꝙ in tali oblatione veniūt solum bona immobilia, & illa quæ proprie immobilium appellatione cōtinentur in materia indifferenti per ea quæ superius dicta sunt. Mobilia vero & iura & actiones nō veniūt:quia ex separatis non fit illatio, vt l. duobus.ff.de testa.tute.c.qđ translationem.de offic.lega.cum si.

†Decimò quæro,quid si offerēs offert certa bona simpliciter seu spāliter designata.So.dic,ꝙ solum bona expresse, & specialiter designata veniunt,alia non veniunt,quia vt dixi ex separatis non fit illatio,& hoc est manifestum.

Vndecimò quæro,quid si offerēs offert oēs res pn̄tes, & futuras.So.dic ꝙ in tali oblatione veniunt bona mobilia & immobilia,iura,& actiones p̄sentes & futuræ,quia verbum oēs,ē vniuersale,vt superius dictum fuit,† & verbum res est verbū generale comprehendens omnia prædicta,vt l.j.ff.si cert.pet. & l.rei appellatione.ff.de verb.sign.nam appellatione rei, corporalia & incorporalia continentur,vt l.rei appellatione.ff. de ver. sig. & instit.de re.cor.in rubr.& ni.& ff de except.rei iu l.si mater.§. eandem,& latius dixi in tit.de verb.sig.c. res.

Duodecimò quæro,qđ si offerens dicit ꝙ offert res?So.dic ꝙ veniūt solum præsentes:siue sint corporales siue incorporales, & ideo actiones & petitiones veniūt arg. eorum quæ dicta sunt in p̄cedēti q.sed futuras nō veniūt per ea quæ dixi supra in 4. q.

Decimotertiò quæro,quid si offerens nō dicit, quòd offerat oēs res,sed simpliciter offerat res suas.So.dic quòd veniunt oēs res & iura,& actiones p̄sentes,non futuræ,per ea quæ dicta fuerunt in duabus præcedentibus quęstionibus iunctis his quæ dixi in 5.& etiam in 4.quæstionib.

Decimoquartò quæro,quid si offerens dicit in oblatione,offero omnes res mobiles & immobiles?So.dic quòd veniunt solum res corporales,iura autem & actiones non veniunt. Item veniunt solum res corporales præsentes dixi futurę autem non veniunt per ea quæ supra in 6. quæstione, facit quod dicam infra eodem.

Decimoquinto quæro,quid si offerens dicat res mobiles tātum.So.dic vt dixi in 7.q.

†Decimosextò quæro,quid si offerens offerat res immobiles tantum.So.dic vt dixi in 8.q.

†Decimoseptimò quæro,quid si offerens offert omnia bona & res futuras.Sol.dic,ꝙ præsentes non veniūt: quia vt superius dixi ex separatis non fit illatio. Item quia expressio,& inclusio futurorum est exclusio præsentium,vt l.cum prætor. ff. de iudi. l.maritus.C.de proc.c.nonne.de præsump.cum si.

†Decimooctauò quæro,quid si offerens offert oīa iura, & actiones præsentes & futuras.So.dic ꝙ in tali oblatione non veniunt aliquæ res corporales,siue sint mobiles,vel se mouentes, siue immobiles,sed veniūt solum iura quęcūq; incorporalia,& nomina debitorum quæ non sint accessoria ad res mobiles,vel immobiles.hoc probatur ꝑ text.in l.a diuo pio §. in vēditione. quasi in fi.& in §.quoque.ff.de re iudi.vbi hæc tria ponuntur,vt separata vnde iura alicuius ponūtur pro tertia specie bonorum distincta & separata a duabus speciebus.s.mobilium, & immobilium.Hinc.n.nō agimus de eo iure,qđ distinguitur in ius naturale,gentium,& ciuile,& per alias distinctiones, sed dūtaxat de iuribus,quæ sumuntur pro tertia specie bonorum cuiusque. Offerens igitur iura & actiones non intelligitur bona corporalia offerre,quia vt superius dictum est, ex separatis non fit illatio.† Et idem dicēdum est si offerat omnia bona incorporalia, vel omnes res suas incorporales,ar.tex.insti. de rebus corpo. & incorpo.§.incorporales.

†Decimononò quid si offerens offerat omnia iura & actiones,vel omnia bona incorporalia, vel omnes res incorporales præsentes.Sol.dic ꝙ nulla veniūt bona corporalia, vel res mobiles,seu se mouentes, aut immobiles, per ea quæ dicta sunt in præcedenti q. Sed veniūt solū iura, & res incorporales, & solū pręsentes postq̄ de futuris nil dictum fuit, per ea quę dicta fuerūt supra in 4.q & trib.sequen.Et idem dicendum si non fuit adiectum verbum illud,præsentes. per ea quæ ibi dicta fuerunt.

†Vigesimò quæro,quid si offerens offerat oēs actiones p̄sentes.Sol.dic idem,quod dictum fuit in præcedēti qō.Nam in tali oblatione nullę res corporales veniūt eo,ꝙ actio est ius prosequēdi in iudicio,qđ sibi debet̄,vt inst.de act.in prin.& in l. nihil aliud.ff.de act.& obli.Veniūt ergo in tali oblatione solum iura præsentia,quib.mediantibus quis pōt cōsequi in iudicio, quod sibi debetur,& ideo si tali offerenti alia competerent iura quib. mediantibus quis non possit consequi in iudicio, quod sibi deberetur talia iura nō venirent in huiusmodi oblatione. Exemplum pōt figurari iurib.existentib. in naturali obligatione duntaxat & similibus.Et ideo præcedens oblatio est maioris potentiæ,quam sit facta per nomen solum actionis.

†Vigesimoprimò quæro,quid si offerens offert oīa iura futura,& actiones futuras.So.dicēdum est,ꝙ præsentia, vel præsentes nullo modo veniūt,per ea quæ dicta fuerūt in 17.q. nec veniūt aliquæ res corporales præsentes,vel futuræ, & idem dicendū esset si offerret omnia iura futura, vel offerret oēs actiones futuras,distinguendo inter iura,& actiones,prout distinxi in p̄cedenti q.Et per hæc sit expeditus iste articulus,quo ad primam sui partem,quando quis offert bona sua & non se, & per quot modos possit fieri talis oblatio.

†Vigesimosecundò quæro, quid iuris qñ quis offert personā suam & non bona.Sol.dicendum est, ꝙ in tali oblatione venit solum persona:bona autem non veniunt,vt not.Archi.17. q.2. c.vt lex continentiæ.† nec obstant no.in auth.ingressi.C.de sac. san.eccl.& in c.2.de stat.monach.& ibi per gl.& per c.2. de condi.appo.12.q.1.c.non dicatis,& per Bar.in l.2.ff.de seru.ru.pręd. & aliquid per gl.& Bar.in l.si pater.ff.de adop.& per Bal.in l.1.§. ille proculdubio.C.de lati.liber.toll.In quibus omnibus cōcluditur,ꝙ non potest quis offerre personam suam,& bona retinere.Quia respondetur,ꝙ prædicta iura, & auctoritates loquunt̄ in eo,qui offert se alicui religioni approbatè,vt profiteatur tria substantialia regulæ. Sed nos non loquimur cum quærimus de his in præsenti opere. Sed de prædictis dicendum est, vt latius dixi in tit.de regu.sed loquimur de his,qui se offerunt alicui ecclesiæ, vel loco pio non vt profiteant̄ tria substantialia regulæ, sed vt assumant quendam specialem modum viuendi, vt dicit gl. sing.in clem.1.de relig.do & tex.& gl.in clem. pen. de sentē. excomm.& doct.ibi.facit quod not.glo.& Arch.in 27.q.2.c.vt lex cōtinentiæ.per quem tex.idem tenet d. meus.in c. in præsentia.in fi.de proba.& hoc etiam tenent Bar.Bal. Paul. de Castr.& Doc.in auth.ingressi.C.de sacros. eccle. & ibi singulariter dicit Bal.in 2.opi.ꝙ licet quis intret ecclesiam secularem,vel licet se offerat ecclesiæ seculari, vt perpetuo ibi ste. tamen potest retinere bona,per l.si quis presbyter.C.de epi.& cle.& in auth.presbyteros.eo.tit.& sic infert,ꝙ oblati qui se offerunt alicui hospitali,vel alicui capellæ non perdunt bona, nisi expresse illa offerant.hoc etiam probatur per ea quæ traduntur per Io.Ant. post Io.& Vin.in c.dilectam.de maio.& obe. & per Io.An.Vin. Hostien.

60 stien. & Doc. in c. non dubium. de sen. excom. †Sic ergo conclu co, q in huiusmodi oblatione non veniunt bona nisi aliud habeat consuetudo, vel statuta ipsius ecclesiæ, vel loci pii cui quis offert se quibus casibus oblatio sui intelligetur celebrata secundum illam cōsuetudinem: vt l. q si nolit. §. qui assidua. ff. de edi. edic. & l. si fundus. § in commissoria. ff. de le. com. & l. si prius. §. recte. ff. de aqua plu. arc. & l. fi. C. de fide. & l. si quis reum. ff. de cu sto. re. cum si. & sic etiam secundum statutum loci, & fortius argu. dictorum iurium & not. per Bar. in l. j. & l. vt iusiurandum. §. si liberi. ff. de ope. lib. & per Bal. in l. si liberti libertæq;. C. de ope. liber. & no. in l. imperatores. ff. de in diem addic. & no. in c. cum 61 de beneficio de præb. libr. 6. & c. si Papa. de priuil. cum si. † Et ex prædictis potest inferri ad q. de qua his diebus fui interrogatus, vtrum notarius qui offert se nostro hospitali S. Mariæ de la scala possit post oblationem conficere instrumenta. Et aduerte, quia intelligo de instrumentis de quibus de nouo rogaret: nā antiqua de quibus iam est rogatus non est dubium, q pōt complere. Cum talia instrumenta etiam notarius factus monachus possit complere, vt not. Spec. in ti. de sta. mona. versic. 27. & sequitur Io. Ant. in gl. in versi. ad præmissa. in c. vt officium. de hæret. lib. 6. & sequuntur Doc. in c. sicut. ne cle. vel mon. & Bar. in l. locus. §. si penes. ff. de tab. exhi. & l. seruus. ff. de test. quod tamē limitat Ioā. de Lig. & bene in d. c. vt officium, vt possit cōplere instrumenta de licentia sui prælati: aliàs non. nec obst. q fuerit præuaricatus in rogatione, quia per professionem & ingressum mortificatus est, nec habet admodo velle vel nolle, vt latius di-
62 ximus in tit. de reg. †Item non intelligo q. quando vellet conficere instrumētum de nouo in causa inquisitionis hæreticæ prauitatis, in qua monachus potest rogare instrumenta de nouo,
63 vt d. c. inquisiionis. † Præcedit ergo q. quādo talis oblatus vellet de nouo rogare cōtractus in aliis casibus, quam specialibus in quibus secundum communem opinio. monachus de nouo nō potest instrumenta conficere, vt probatur in d. c. vt officium. argu. a speciali, & in extrauag. bonæ quæ incipit, debent, de offi. ordi. & probatur. C. de sacrosī eccl. l. antepen. & C. de episc. & cle. l. placet. & c. sicut. ne cle. vel mo. 16 q. 1. §. nouarum, licet Ang. tenuerit contrariam sentētiam in l. prætor. §. fi. ff. de eden. de quo
64 latius dixi in tit. de tabel. †Sed redeundo ad q. nostram dico, q nil aliud repugnat, quàm ipsa oblatio, & modus videndi, seu specialis regula, seu constitutio regulæ dictorum oblatorum, q possunt noua instrumenta conficere, per ea quæ no. in d. c. vt lex continentiæ, & 26 q. 2. & per not. in d. c. sicut. & per alia iura quæ superius dicta sunt tàm in hac q. quàm in præce. & vide ēt quæ dicam infra. lib. 11. q. 3.

65 †Vigesimotertiò quæro, quid si offert personam & bona. So. propriè dicendum est, vt dixi in q. præce. respectu vero bonorū dicendum est, vt dixi in 21. q. principali huius libelli. nam oblatio personæ potest coniungi cum oblatione generali omnium bonorum mobilium & immobilium, iurium & actionum præsentium & futurorum, & cum oblatione bonorum pręsentiū duntaxat, & cum oblatione particulari aliquorum singulariū bonorum per modos & formas de quibus dictum est in præceden. quæstionibus, qui omnes modi & formæ possunt coniungi cum oblationem personæ & eosdem recipiunt effectus, de quibus dictum est in prædictis q.

SVMMARIVM.

1 *Oblationes quam formam & solemnitatem requirant.*
2 *Oblationes quo animo fieri debeant.*
3 *Oblationes an simplici verbo fieri possint.*
Donatio hodie simplici verbo, & nudo pacto fieri potest.
4 *Oblatio an absenti fieri possit.*
Quid in donatione.
5 *Oblatio ecclesiæ facta nemine pro ea recipiente an valeat.*
6 *Oblatio an præsumatur facta alicui pro ecclesia recipienti.*
7 *Oblatio facta a minoribus de rebus immobilibus aut mobilibus pretiosioribus an requirat solemnitates requisitas in alienatione rerum immobilium ipsorum minorum, & nu. seq. & nu. 24.*
8 *Quid in alienatione ad pias causas an dictæ solemnitates requirantur.*
9 *Ingrediens monasterium mori fingitur pubes tempore mortis de rebus suis sine alia solemnitate disponere potest.*
10 *Mors ciuilis quando naturali æquiparetur.*
11 *Minor ad pias causas testari potest sine consensu propinquorum, stante statuto, quod minor non possit testari sine consensu propinquorum.*
Statutum non valet contra priuilegium Dei, vel ecclesiæ.
12 *Minor ecclesiæ potest bona offerre sine consensu propinquorum stante statuto, &c.*
13 *Ecclesia & loca pia à pari iudicantur.*
Oblatio per quam quis se & sua ecclesiæ offerre, valet sine curatoris authoritate, & iudicis decreto.
14 *Quid si offerat solum res mobiles.*
15 *Ecclesiæ res etiam ob necessitatem alienari non possunt sine solemnitatibus requisitis.*
16 *Alienatio facta sine decreto iudicis de rebus minoribus non valet etiam ob alimenta præstanda matri, aut sorori.*
17 *Pupillus tutore auctore causa mortis non donat, minor sic sine decreto.*
18 *Quæ spiritu Dei aguntur non sunt sub lege.*
Ratio maxima est, quæ religione fauet.
19 *Deus cum sit veritas non fallit, nec fallitur.*
20 *Contractus cum principe factus vim legis obtinet.*
21 *Oblatio immobilium facta per minorem hospitali, vel alio pio loco sine aliqua solemnitate valet quando minor religionem ingredi intendit.*
22 *Verbum vti, quid significet.*
23 *Verbum voluerit, quid importet.*
25 *Donatio rei immobilis facta per minorem cum decreto non tenet.*
L. si. §. cum autem. C. si mai. fact. quomodo loquatur.
26 *Offerens Deo, vel piæ causæ, dissipare non dicitur.*
27 *Oblatio excedens 500. aureos, an sine insinuatione valeat.*
28 *Et eccle. facta valeat sine insinuatione, & infra. nu. 34. & 35.*
29 *Imperium, & sacerdotium non differunt.*
30 *Paria iura desiderant, quæ paria sunt.*
31 *Donatio ad pios vsus an valeat quando 500. aureos excedit.*
32 *L. si quis pro redemptione. C. de dona. quomodo loquatur.*
33 *Donatio ecclesiæ facta, vsque ad 800. aureos an valeat.*
36 *Donatio principi facta insinuationis non indiget.*
37 *Oblatio quæ fit ecclesiæ, vel pio loco excedens 500. aureos, an scripturam exigat.*
38 *Donatio quæ fit a priuato principi scripturam requirit.*
39 *Oblatio facta ecclesiæ, vel hospitali per minorem an valeat sine consensu propinquorum, stante statuto, quod minor vel fœmina non possit se obligare, vel donationem facere, &c.*
40 *Statutum circa actus spirituales non potest disponere.*
41 *Statutum contra priuilegium ecclesiæ non valet.*
42 *Statutum est pars iuris ciuilis, statutum laicorum impediens donationē pro anima non valet.*
43 *Donare quis poterit ecclesiæ non obstante statuto, quod bona non alienentur in forenses, seu in non suppositos iurisdictioni statuentium.*
44 *Oblatio licet sapiat actum spiritualem, tamen ad eam probandam plena requiretur probatio.*

Libellus Nonus.

1 NOnò †principali loco examinandum est, quæ forma, & quæ solemnitates requirantur in oblationib. Sol. pro istius articuli clariori & pleniori examinatione prosequatur infrascriptas quæstiones infra.

Prima erit circa generalem doctrinam quo animo fieri debeat.

Secunda, vtrum oblatio possit fieri simplici verbo.

Tertia, vtrum oblatio possit fieri absenti.

Quarta, vtrum oblatio facta ecclesiæ verbis nullo medio interueniente valeat.

Quinta, quæ solemnitates requirantur si oblationes fiant a minoribus de rebus immobilibus, vel si.

Sexta vtrum oblatio excedens quingentos aureos indigeat insinuatione.

Septima, posito, quod non indigeat insinuatione, an saltem exigat scripturam.

Octaua vtrum stante statuto requirènte consensum consanguineorum in alienatione fienda per aliquem requiratur talis consensus in oblatione, quæ fieret in piam causam.

Nono, & vltimo subiicietur quæ ꝓbatio requiratur ad probandum oblationem.

2 †Quo ad primam q. circa generalem doctrinam quo animo fieri debeant oblationes: Breuiter dicendum est, q fieri debent bono & puro corde: quia Deus non respicit quantitatem oblatorum, sed cor offerentis, vt in tex. & gloss. 3 q. 7. c. in grauib. 24. q. j. c. Exod. Respexit enim Deus ad Abel, & ad munera eius, sed primo dicit ad Abel quam ad munera eius, intendens ad eius mentem quam cognouit humilem, & puram. Ad Cain verò non respexit, neque ad munera eius ꝓꝓ eius mentem. Nō. n. cōsiderandum est quantum quisque offert, sed qua mente & affectione offerat. Vidua. n. duobus quæ habuerat minutis largita plus omnibus posuit: & ideo a Saluatore omnibus præfertur, & hęc habentur de pœ. di. 5 c. 1. & d. c. in grauibus. Vnde Persius poeta ad propositum nostrum sic inquit: At vos dicite Pontifices in sacro, quid facit aurum? Nempe hoc quod Veneri a donate virgine puppe. Quin damus id superis de magna, q dare lance. Non possit magni Mesalle lippa propago. Compositum ius, fasque animi sanctosque recessus: Mentis & incoctum generoso pectus honesto. Hoc cedo, vt admoueam templis, & farre litabo Puro igitur corde & pura mente oblationes fieri debēt, non autem ad pompam, neq; ex illicite acquisitis, sed ea intentione, vt quis vel gratiam inueniat, vel redimat peccata sua, & vt alios bonos effectus maximè spirituales consequatur.

3 †Quò ad 2. q. vtrum oblatio possit fieri simplici verbo: Videtur dicendum q sic, quia oblatio videtur esse quædam species donationis,

sed donatio hodie potest fieri simplici verbo & nudo pacto, vt l. si quis argentum. C. de donatio. instit. eod. §. perficiūtur. & in c. iudicante. de testa. In contrarium facit, quia oblatio descendit ab offero, & sic potius sonat in factum quam in pactum vel verba. Primum dictum non arbitror verum: nam & donatio sonat in factum & probatur in l. senatus. §. donatio. ff. de donatio. cau. mor. & tamen potest fieri verbis non solum vestitis per stipulationem, sed nudo pacto, vt dictum est. Ad quod tamen vide quæ dicam in 6. q.

4 †Quo ad 3. q. vtrum oblatio possit fieri absenti: De donatione non est dubium, q fieri potest: vt l. absenti. ff. eo. dummodo fiat per aliquod medium, vt per nuncium vel epistolam, vt ibi no. Bar. & est tex. in l. nec ambigi & l. si aliquid. C. de donat. & l. etiam per interpositam. ff. eod. titul. vnde ego idem arbitror in oblatione quæ fit Deo, vt sæpius dictū est, & probatur in dictis iuribus, & ex his quæ dicam in seq. q.

5 †Quò ad 4. q. vtrum oblatio verbis facta ecclesię nemine ꝑ illa recipiente, & nullo medio interueniente puta nuncio, vel epistola valeat, glo. sentit, q non in l. illud. C. de sacros. eccle. vnde dicit ibi Pau. de Cast. q etiam si mille testes essent præsentes, non videtur sufficere nisi aliquis reciperet nomine absentis. Alii dicunt contrarium, quia cum talis oblatio fiat Deo debet valere, quia Deus vbiq; est: quod reperi consultum fuisse ꝑ Dominum Pet. de Perusi. sed dicit Bal. in d. l. illud, quod videtur donare Deo mediatè & non immediatè: & ideo cum in tali medio sit defectus non quæritur actio. Alii dicunt quod debet valere, vt votum vt l. pactum, & l. de pollicitationibus. ff. de polli. quod non placet Gui. nisi quando ad certum vsum fit votum. Bar. dicit, quod aut voluit quis contrahere, & non valet aut vouere, & valet. vnde dicunt communiter doct. quod in dubio inspicienda sunt verba an sonent in contractum, vel in votum, &
6 hoc mihi placet. † Vtrum autem præsumatur, quod alicui præsenti, & recipienti pro ecclesia sit facta oblatio quæ apparet facta verbis duntaxat, dico quod sic si sit facta per stipulationem, vel alium actum per quem alias notarius qui scripsit si aliud esset committeret falsum: tunc præsentia præsumitur. facit quod no. gl. in l. 1. C. de inuti. stip. & per no. in l. Titia. § idem ff. de ver. obli. & ibi per Ioā. de Imo & Ang. & per Io. de Imo. in l. his verbis. ff. de iure & ibi dixi alias secus. & ita ꝓcedat quod sentit glo. & Pau. in d. l. illud. C. de sacros. eccl. & vide quod traditur in præalle. iurib. & quod tradit Old. consil. 207. quod incipit, super eo quod quæritur, facit quod no. Bal. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tute. & quod no. d. Dom. post Io. de Imo. in c. fi. §. j. de iudi. li. 6. vide quę latius dixi de ver. sig. c. præsens.

7 †Quò ad 5. q. quid si huiusmodi oblationes fiāt a minoribus, & de rebus immobilibus, aut mobilibus pretiosioribus quę regulariter sine curatoris auctoritate, & iudicis decreto alienari non possunt vtrum requirantur solemnitates, quę requiruntur in alienatione rerum immobilium ipsorum minorum de quibus latè diximus in ti. de prædi. mino. So. Inno. & Io. An. in c. in præsentia. de proba. in ver. minor annis: volunt q non exigatur auctoritas curatoris, vel decretum iudicis, quando offerret ingrediendo monasterium per illum tex. quod etiam tenent Cy. & doct. in auth. ingressi. C. de sacros. eccle. Secus videretur dicēdum secundum Inn. & Ioan. An. si alienaret in alias etiam pias
8 causas, ar. l. 2. §. voto. ff. de polli. †& sic secundum prædictam opinio. videtur inferendum, q oblatio rei immobilis quæ fieret ꝑ minorem hospitali, vel alteri loco pio non valet, si fiat sine decreto, & curatoris auctoritate, & aliis solemnitatibus requisitis. Et prædictam opi. sequitur d. meus in d. cap. in præsentia. & assi-
9 gnat rationem diuersitatis, †quia ingrediens monasterium mori tempore ingressus 16. q. 1. placuit, & in l. Deo nobis. C. de epi. & cle. sed tempore mortis potest pubes sine alia solemnitate disponere de rebus suis, vt in l. qui ætate. ff. de testa. & p̄sertim hoc potest ingrediens religionem eo, q habet liberam facultatem disponendi de rebus suis, vt in auth. de monachis. § illud, & 19. q. vltima. si qua mulier, & c. quia ingrediētibus quæ rationes cessant in eo, qui vult alienare bona sua immobilia non intrando religionem, licet velit etiam alienare in pias causas. Sed tu aduerte, quia prima ratio superius assignata fuit Ia. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. & ibi eam refert Cy. sed Pet. vt ibi etiam refert Cyn. hæc ratio non placet, quia q minor possit moriendo bona sua transferre, accidit ꝑꝑ mortem naturalem, & sic ex necessitate. Sed quādo disponeret ingrediendo religionem, illud procedit ex voluntate. Assignat ergo aliam rationem, videlicet quia minor isto casu exercet, id quod exerceret quilibet diligēs
10 paterfam. †Sed tu potes dicere, q prædicta ratio Iaco. est bona, quia mors ciuilis in hoc æquiparatur naturali, vt l. Deo nobis. C. de epi. & cle. Ad quod videndæ sunt, quæ latius dixi in tit. de verb. sign. c. mors. Item aduerte, quia contra id quod dicunt Inno. & Io. An. & sequitur do. meus, q secus est si minor vellet alienare in alias pias causas in cōtrarium fortiter facit, quod no.
11 Bal. in l. generali. C. de sacros. eccle. †vbi dicit, q si statutum dicit, q minor non possit facere testamentum sine consensu propinquorū, q nihilominus ad pias causas poterit testari sine consensu propinquorum: nam pia causa est priuilegiata: vnde contra istud priuilegium, quod respicit Deum vel ecclesiam, nō po-
12 test fieri statutū: †& ideo subdit, q si statutū dicit, q minor non possit se obligare sine consensu propinquorum, q poterit bona offerre ecclesiæ sine tali consensu, ad quod vide, quod statim dicam in 7. quæst. huius lib. & idem videtur dicēdū in obla-
13 tionibus factis alicui hospitali, vel alicui pio loco, † quia in talibus ecclesia & pia loca dicuntur iudicari a pari, vt in auth. de nō ali. §. quia vero leonis, & per Pau. post Pet. in clem. quia contingit, de relig. do. & quod no. Io. And. in c. . de resti. in integ. lib. 6. & per d. meum & docto. in c. nulli. de reb. eccle. non alien. & per Bal. in authen. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccle. no. Bal. in l. omnia. C. de epi. & cle. probatur ex his quæ dixi in c. conquesti. de sent. excomm. & melius probatur in c. accedentibus, de priuile. Item pro prædicta opinio faciunt no. in materia relictorum ad pias causas in l. 1. C. de sacros. eccl. & in auth. similiter. C. ad l. Falci. & ibi no. & late per Ludo. Pon. Et sic ex prædictis patet, q decisio q. prædictę non est sine magna dubitatione.

14 †Arbitror tamen si quis offert se, & sua, licet per talem oblationem nō faceret professionem propriam, sed solum alicuius modi, viuendi vtputa, quia offert se & sua ecclesię seculari, vel alicui pio loco, & hoc casu valeat talis oblatio, absque curatoris authoritate & iudicis decreto, sed quando offert solum res immobiles quæstio est magis dubitabilis, si tamen offerret propter extremam necessitatem recipientis conueniens est, vt dicamus, neque curatoris authoritate, neque iudicis decreto exigi propter ea quæ diximus supra, & in c. si quis propter necess. fur. & si op. q necessitas non est ista, quæ faciat vt sine decreto, & cura. autho. possit minor alienare. l. ob æs. & l. fi. C. de pręd. mi.
15 †simile videmus in ecclesia, quod licet subsit necessitas, vel legitima causa alienandi non tamen potest alienari res ecclesiæ regulariter prohibita sine solemnitatibus requisitis, vt traditur 12. q. 2. iustius. & c. sine exceptione, & c. alienationes: quamuis enim necessaria causa incumbat: tamen forte potius expedit minori alia rem quam istam alienari, quia responderi potest, q nos loquimur, quando vellet ꝓuidere existenti in extrema necessitate, ita quod non esset locus liberalitati, & hoc est planum iudicio meo per ea quæ dicta sunt supra in d. §. & d. c. si quis, qa propter talem necessitatem illud prædium esset effectum cōmune; sed non data hac necessitate res esset magis dubia, nisi esset talis actus oblationis qui susciperet, omnimodam spiritualitatem per quam ipse fingeretur minor, secundum not. in c. si annum de iudi. lib. 6. alias autem q sola pia causa faceret valere oblationem factam per minorem sine solemnitate, si erat res, q̄ sine solemnitate non poterat alienari, decimo est satis dubia ꝓpter maximam authoritatem Inno. Ioā. An. & d. Ant. & d. mei. Sed tamen prædicta opi. non probatur aliquo iure speciali, quia l. §. vota. ff. de polli. non probat. vnde solum videtur probari ex regu. iur. generaliter prohibentis alienari res minorum sine decreto, & iudicis aucto. & melius in l. 1. §. sed nonnullos. ff. de
16 tut. & ratio. distrah. †vbi non valet alienatio facta sine decreto, etiam ob alimenta præstanda matri, aut sorori: ibi tamē loqui-
17 tur in pupillo, & non in maiore inter quos est differētia. † nam pupillus tutore auctore non potest donare mortis causa, & tamen minor potest donare causa mortis sine decreto. d. l. j. & l. tam is. ff. de dona. cau. mor. facit etiam quod dicam in seq. q. qa ista non est propriè donatio, sed tamen in contrarium facit,
18 †quia quæ spiritu Dei aguntur non sunt sub lege Domini, Pau. ad Cor. 2. & 19. q. 2. c. duę sunt, & clemen. fi. de hęre. Item quia maxima est ratio, quæ pro religione facit. ff. de relig. & sump. fune. l. sunt personæ. Item quia hæc interpretatio tendit in fauorē eccle. facit. c. iuuenis. de spon. & quod dixi in c. ad audi. de hom. & quia videtur exercere artem, quam exercet quilibet diligens paterfam. maximè, quia talis concordat consilio perfectionis, dato iuxta illud: si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. ad quod etiam accedat, quia cum talis oblatio fiat Deo per ea quę dicta sunt in j. artic. etiam si fiat loco pio ob piam causam, iuxta illud Matth. & respondens rex dicit illis. Amen dico vobis, quod fecistis vni ex his fratrib. meis,
19 mihi fecistis. †vnde causa Deus sit ipsa veritas, de testa. c. cum esses. non potest fallere nec fallitur. de accusa. c. petitionē, & ideo alio decreto, & authoritate opus non est.

20 †Facit etiam, quia contractus factus cum principe obtineret vim legis, & ideo in eo non est necessaria alia solemnitas, arg. l. Cęsar. ff. de publica. & l. penul. C. dę do. inter vir. & vxo. & Bal. in procemio feu. & probatur in l. princeps. ff. de legi. & quod no. in c. certificari. de sepul. Facit etiam in simili, q statim dicam, quia oblatio talis non indiget insinuatione: & ista vltima opinio videtur mihi verior ad quam accedant, quę dicam statim in 7. qō. Consulerem tamen ad omne dubium tollendum, quod ante factum hospitale, vel alius locus pius reciperet oblationē cum solemnitatibus requisitis.

21 †Arbitror tamen illud satis clarum, q si minor intendēs ingredi religionem offerret hospitali, vel alio loco pio res etiam immobiles sine aliqua solemnitate, q valeret talis oblatio per tex. in

tex.in auth.de monachis.§.illius quoque decernimus, vbi text. formaliter dicit illud quoq; decernimus eum , qui in monasterium intrare voluerit,anteq̃ in monasterium ingrediatur licen-
22 tiam habere suis vti,quo voluerit modo.† Vnde pōdero verbū vti,quod significat nō solū dispositionē per viam vltimæ volū-
23 tatis,sed ēt inter viuos.† Item pondero verbū voluerit,vt no.in l.verba ff.de condi.insti.& l.si ita legatum.ff.de leg.j.& l.centesimis.§.pen.ff.de verb.obl.l.4.ff.loc.Ad quod vide quę latius dixi
24 de verb.sig.c.volo.† Postremo aduerte circa hanc quęstionem: quia videtur φ oblatio facta per minorem de immobili etiam cum decreto non teneat:quia oblatio est quædam donatio , vt
25 diximus supra in arti.j.† Sed donatio immobilis facta per minorem ēt cum decreto non tenet,vt l.fi.§.cum aūt.C.si maior fac. ergo &c. Sed ad hoc respōderi pōt, φ illa loquiť in donatione simplici & pura quæ solum sapit liberalitatem , pp quam quis potius videtur dissipare & perdere,quam administrare, vt l.cōtra.§.fi.ff.de pac.& l.si filiusfamilias ff.de dona.cum concordan-
26 tiis ibi positis in glo. † Sed in terminis nostris non dicitur dissipator,qui Deo vel ecclesiæ , vel in piam causam offert propter ea quæ superius dicta sunt,& supra eod.libr.j.

27 †Quò ad sextam quæstionem,vtrum oblatio quæ excederet quingentos aureos indigeat insinuatione,& loquor de ea , quæ non fit ob causam de prætorio,vel de pręsenti,vel de futuro:qa nulla non est dubium qui non indiget insinuatione,vt no.Bar. in l. Aquilius.ff.de dona.per l.fi.ad fi.& authē.ibi positam . C.de dona.ante nup.& l.fi.in prin.C.de iur.do.& tradit Bar.in l.Modestinus.ff.de dona.Sed Ioā.de Imo.in d.l. Aquilius aliter dicit, φ ob causam de præterito,remuneratiuam valet sine insinuatione:ob causam de futuro onerosam donatario ēt valet,vnde non loquor in his casibus in quibus valeret donatio facta sine
28 insinuatione , etiam si esset facta in priuatis.† Sed in casibus in quibus facta in priuatis non valeret,an valeat facta ecclesiæ? Ad quod videtur dicendum φ sic: & hanc opinionem tenuit glo. in d.l.illud,& sentit gloss.in l.pen.in fi. C.de donatio.& Pylleus q.123.& Io.An.in addi.Spe.in tit.de instru.editi.§.porrò,ver.Itē no.φ donationes.vbi concludit post Pylleum donationem factam eccle.vel religioso loco valere,quamuis excedat quingē-
29 tos aureos.† Mouentur,qui cum imperium & sacerdotium nō differant:merito sicut donatio facta Imperatori vltra quingentos aureos tenet,vt in auth.pig.ne fiant.§.fi. ita nec facta eccle.
30 quæ paria sunt paria iura desiderant,vt.C.de constitu.pec.l.fi.ff.
31 de pecu.l.in bonæfidei,& l.quatenus.§.fi.†Spec. etiam in d.ver. itē no.φ donationes. tenet φ valet donatio ad pios vsus, quāuis excedat quingentos aureos,per l.illud.C.de sacros.eccle.vbi etiam hoc tenet Bar.quæ tamen l. videtur velle contrariū: vult enim φ donatio ad pios vsus facta ecclesiæ vel piis locis,vel miserabilibus personis,vel ciuitati,vsq; ad quingentos aureos nō indiget insinuatione:& sic patet,φ vltra quingentos aureos indiget insinuatione,& hanc opinionem tenet ibi Bal.& fuit opinio Gui.secundum eum. & dicit,φ est ipsa veritas, & tenet etiā
32 Paul.de Castr.in d.l.illud φ pauperibus.† Nec obstat.l.si quis p redemptione C.de dona. quia loquitur in redemptione captiuorum,de quibus est maius periculum,φ ibi non moriantur,argu.l.sancimus.C.de sacros. eccle. secus in his quæ donantur ecclesiis,in quibus cessat ista ratio periculi,& quia eccl.solēt abūdare in bonis,& hæc opinio magis placet, & ita videtur de mēte.d.l.si quis pro redemptione.C.de donat.in fi.dum dicit : Cæ-
33 teris etiam donationibus &c.secundum Paul.† quidam tamen voluerunt,φ donatio facta eccle. valeat vsque ad octingentos aureos,vt eccl.sit priuilegiata in trecentis,sicut erat olim in d.l. illud,φ ita no.ibi Sed Bal.reprobat ibi & dicit,φ isti loquuntur sine lege , & suo ingenio . nec obstat secundum eum, d.l.illud, quia licet illud olim esset priuilegium,φ donatio facta eccl. valeret vsque ad quingentos aureos,hodie est ius commune: & i-
34 deo non possumus excedere terminos priuilegii.† Sed Hostiē. in summa in tit.de donatio.§ quæ donatio,tenet primā opinionem,φ donatio facta ecclesiæ non indigeat insinuatione,& eādem opinionem tenet d.meus in c.relatum,el j.de testa.

35 †Sed tu aduerte,quia licet in simplici donatione quæ solum fiat liberalitatis causa,vtraque opinio sit satis sustentalis.Tamē in oblatione,quæ non est simplex donatio, arbitror , φ non fit necessaria insinuatio , per ea quæ dixi supra in pręcedenti quæstione:qa talis oblatio sit principaliter Deo , vel propter Deū .
36 †vnde sicut donatio facta principi non indiget insinuatione, vt in authen.

Item & a priuatis.C.de donatio.& in corpore,vnde sumitur in authē.vt non fiant pignora.§.illud.collatio. 5. ita si fiat Deo. & hoc placet in qualibet oblatione cuicunque ecclesiæ facta, & loco pio,quamuis Bald.in d.auth.itē & a priuatis.teneat hoc solum in donatione quę fieret ¡ecclesiæ Romanæ: & maxime hoc dicendum est,quando quis offert se & bona sua , per ea quæ dixi in præced.q.vel offerret ecclesiæ, vel in piam causam ea intentione,vt fieret religiosus per tex.in auth. de monachis. §.illud.& quod dixi in præced.q.

37 Quò ad septimam quæstionem.Vtrum oblatio prędicta quę fit ecclesię,vel alicui loco pio excedens quingentos aureos, licet non indigeat insinuatione, secundum quod dictum est in præcedenti quæstione,an saltem exigat scripturam.

38 Et videtur dicendum,φ sic,† quia donatio quæ fit principi excedens quingentos aureos, licet valeat sine insinuatione tamen exigere videtur scripturam,vt in auth. vt nō fiant pignora.§.illud. Et sic idem videtur dicendum in terminis nostris.Et hoc est tutius tenere,& prouidere sibi ante factum, maxime respectu oblationis,quæ non fieret actualiter,sed per stipulationem,quamuis post factum possent multa allegari in contrarium:quę possunt colligi ex superioribus, & ex his etiā quæ statim dicam in seq.q.

39 †Quò ad octauam quæstionem.Pone ex forma statuti cauetur,φ fœmina, vel minor vigintiquinque annis non possit se obligare,vel aliquem contractum,aut donationem facere sine consensu trium consanguineorum, vtrum oblatio facta ecclesiæ,vel hospitali,aut simili pio loco valeat sine dicto consensu vel solemnitate?Sol.ad hanc quæstionem possent allegari argumenta pro vtraque parte, de quibus dixi supra in quinta quæstione. Bald.enim vt ibi dixi in l.generali.C.de sacros.eccle.per illum tex.tenet, quòd valeat oblatio sine tali consensu, vel so-
40 lemnitate siue offerat se & sua,† quia est actus spiritualis, super quo statutum non disponit argumen.in l.si ita quis.§.ea lege.ff. de verb.oblig.neque etiam disponere potest, vt in l.priuilegia. C.de sacros.eccl.siue etiam offerat tātum bona,quia talis oblatio est donatio ecclesiæ facta , aut simili loco in qua donatione
41 ecclesiæ sunt priuilegiatæ; † & ideo non valet statutum contra eorum priuilegium,vt in l.inter diuinum. C.de sacrosan. eccle. & sic Bal.sentit, quòd in talibus oblationibus factis ecclesiæ non requiratur solemnitas iuris positiui. & eandem sententiam tenet Paul.de Castr.in d.l.generali: quam etiam sententiam tenet d.meus in c.de relatum el j.de testamen. Nam talia oblata pro anima non debent terminari secundum leges ciuiles seu positiuas,sed secundum canones.

42 †Sed statutum est pars iuris ciuilis,vt in l.omnes populi.ff.de iusti.& iure,igitur &c. Item mouentur: quia statutum laicorum aliquo modo impediens liberam facultatem donandi pro anima non valet,vt in l.j.C.de sac.san.eccle.† facit etiam quod no.
43 Io.An.in c.fi.de immuni.eccl.lib.6.vbi dicit, quòd non obstante statuto quo cauetur, quòd bona immobilia non possint alienari in forenses in non suppositos iurisdictioni statuentis potuerit quis donare bona ecclesiæ:facit,& quod not.Bald.in auth. cassa.C.de sacrosan.eccle.faciunt quæ dixi supra in 4.& in quinta quæstionibus.

44 †Postremo notandum est circa prædicta, φ licet huiusmodi oblationes sapiant actum spiritualem tamen ad eas probandas requiritur plena probatio,nec sufficit vnus testis, immo exigitur duo sicut in prophanis,vt est tex.in c.fi.de success.ab intestat. & probatur in c.licet vniuersis.de testi. Ad quod accedant,quæ latius scripsimus in tract.de testib.§.4.

SVMMARIVM.

1 *Oblatio omnium bonorum præsentium, & futurorum sub quibuscunque verbis facta dummodo comprehendat omnia bona, & iura præsentia & futura an valeat, & infra nu.4.*
2 *Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum facta priuato an valeat.*
3 *Christiani in primitiua ecclesia nil retinebant.*
5 *Oblatio omnium rerum præsentium & futurorum an valeat.*
6 *Et in tali oblatione omnia bona veniant.*
7 *In obligatione generali non veniunt ea quæ quis non esset in specie obligaturus.*
8 *Verba generalia restringenda sunt ad ciuilem modum ne nimis perniciosa sint.*
9 *Quid si fiat oblatio sui & suorum.*
10 *Oblatio per personæ facta ecclesiæ seculari, aut hospitali, vel alteri pio loco absque bonis an valeat.*
11 *Offerrens personam ecclesiæ sine bonis ad quid teneatur.*
12 *Contractus intelligitur secundum loci consuetudinem.*
13 *Locare operas suas in perpetuum an quis possit.*
14 *Oblati ecclesiis secularibus an gaudeant priuilegio canonic.*
15 *Oblatio personæ & bonorum, an valeat.*

Libellus Decimus.

Decimò principali libello videndum est de viribus,& validitate oblationum, & virtute comprehensiua non respectu significati verbi, sed dispositorum à iure,quo ad præiudicium ipsorum offerentium. Circa quem articulum prosequar infrascriptas quæstiones.

Prima,

Prima,vtrum valeat oblatio omnium bonorū præsentium & futurorum sub quibuscunque verbis facta, dummodo oblatio comprehendat omnia bona præsentia, & futura , & omnia iura præsentia,& futura.

Secunda,quid si offerens offert oēs res præsentes,& futuras.

Tertia,vtrum in tali oblatione veniant omnia bona.

Quarta,vtrum valeat oblatio personæ facta ecclesiæ seculari,aut hospitali,vel alteri pio loco absque bonis .

Quinta,vtrum valeat oblatio personæ,& bonorum,& de viribus prædictæ oblationis.

1 †Circa primā igitur quæstionem,vtrum valeat oblatio omnium bonorum præsentium,& futurorum, sub quibuscunque verbis facta, dummodo oblatio comprehendat omnia bona pręsentia & futura,& omnia iura præsentia,& futura , secundū
2 ea quæ latius explicauimus s̄.eo.libello nono.Solu. † quàmuis in donatione omnium bonorum præsentium & futurorum facta priuato sint variæ opiniones, vtrum valeat, de quibus in l. fi.C.de pact.& l. stipulatio hoc modo concepta . de verb. oblig. & per do Ang.in disputatione,quæ incipit,in re fulgenti,&c. & per aliquos in l.pactum,quod dotali.C.de collatio. de qua materia latissimè dixi in repetitione l.interdum.ff. de donat. inter vi.& vxo.& in cle.j.de iureiur. & in tractatu de dona. tamen in oblatione facta ecclesiæ , seu loco religioso , vel pio , solummodo reperio Angelum tenentem differentiam inter donationem,vel oblationem non tenere , vt ipse concludit p multas rationes in disputatione sua,quę incipit,in refulgenti . Sed ɔ̄riam sententiam tenuit Bar.in l.fi.C.de pact.& in Auct.ingressi.C.de sacrosan.eccl.& Bal.ibi,qui apertissimè tenet, talem donationem valere,& idem tenet Bald. in Aucten.si qua mulier. C.de sacrosan.eccl.vbi est bonus textus ad propositum nostrū. & probatur.19.q.fi.c.quia ingredientibus, & c. si qua.Ad quod
3 etiam allego,quod notatur.12.q.1.c.dilectissimus.†ubi probat, φ in primitiua ecclesia Christiani nihil proprij retinebant , Nā secundum Iesu Christi redemptoris nostri consilium,Qui vult
4 perfectus fieri, debet omnia vendere,& dare pauperibus.† Vnde conclusio sit,secundum communem omnium opinionē, quam ego sp fui secutus,φ talis oblatio teneat, pro qua cōclu. faciunt,quæ statim dicam in tertia quæstio.quæ subijcitur, & p̄dicta procedunt,qñ quis simpliciter offert omnia bona præsentia,& futura,& iura & actiones , non adijceret post mortē hoc acto φ sit oblatio inter viuos.Sed si adijceret illa verba , videlicet post mortem hoc acto,φ sit oblatio inter viuos,quo casu esset maius dubium iudicio meo,per ea quę dicam infra eodem, libello tredecimo,versi.Sed quæro iuxta prædicta.maximè , qa quia hoc casu non possumus dicere,φ in tali oblatione generali non veniunt ea,quæ quis verisimiliter non obtulisset in specie,secundum.j.in 3.q.Nā ex quo vult oblationem valere post mortem amodo nulla re indigebit . & ideo verisimiliter nullā rem videtur sibi reseruasse,& ideo vr̄ omnino auferre liberam testamenti factionem,quemadmodum hęreditas dari per actū inter viuos,quod fieri non potest,vt dicam infra , tredecimo libello principali,in dicto vers.Sed quæro iuxta prædicta. Multæ tamen rationes faciunt,φ debeat valere,si fiat ecclesiæ, de quibus supra,& in præcedenti libello,quæstione 4.& 5.

5 †Circa secundam quæstionem quęro,quid si offerens offert omnes res pręsentes & futuras,quo casu diximus in dicta oblatione ex proprio significato venire iura,& actiones,vt diximus in libello octauo,q.11.Solu.patet ex superioribus:nam,vt superius diximus,in principio,qualitercunque verba cōcipiantur, ita quòd videantur comprehendi non solum bona præsentia, & futura,sed etiam iura & actiones futuræ,quæ dicta sunt superius in præcedenti quæstione,videntur vendicare sibi locum etiam in hac quæstione.

6 †Circa tertiam quæstionē quęro vtrum in tali oblatione veniant omnia bona? Aduerte,quia licèt fortè prima fronte hęc quæstio vr̄ tibi ridicula,qa supra in libello octauo, in principio dixi talem oblationem comprehēdere omnia bona, & omnia iura:tamen tu debes considerare,φ ibi ego locutus fui quantū ad vim comprehensiuam respectu proprij significati verborū. Sed hic nos quærimus de illa vi comprehensiua respectu significati verbi,sed respectu pręsumptę intentionis prędicti offerētis.Nam prima fronte videtur dicendum , φ in tali oblatione omnium bonorum,quæ fit absque oblatione persone, non veniunt ea,quæ verisimiliter quis in specie nō esset oblaturus , vt
7 in l.obligatione generali.ff.de pign.† vbi textus dicit, φ in obligatione generali non veniunt ea , quæ quis non esset in specie obligaturus.Si ergo in obligatione pignoris,in qua versat modicum pręiudicium,talia non veniūt:ergo multominus in donatione,seu oblatione,in qua tractatur de maximo pręiudicio. arg.l.fi.C.quæ res pigno.obliga.possunt.iuncta l.fi ita quis. ff. de auro & argen.lega.& his,quæ dixi supra in libello octauo, vers. Quartò quęro,&c.& sic non videntur venire vestes , nec talia necessaria ad victum:& si est Doctor,non venirent libri : & artifex,non debent venire ministeria illius artis,vt traditur in dicta l.obligatione generali.& melius in regula,in generali.de regu.iur.libr. 6. quæ loquitur per verbum concessionis. & ibi per Io.& Dyn.facit etiam. l.j.C.quæ res pign.oblig.poss.facit etiam, quod notatur.16.q.j.c.frater noster.& de pęniten. & remissio.c.
8 si episcopus.lib.6.† Item facit,quia verba generalia, seu generalis concessio restringenda est ad ciuilem modum, ne nimis pernitiosa sit concedenti.ff.de seruituti.l.si cui. ff. de testib. l.j. & de testib.c.licet.el ij.& c.significauerunt. Item restringuntur ad ea, quæ commodè fieri possunt.ff.de verb.sign.l.nepos Proculo.& & hoc videtur satis ęquum & iustum.& ista ratio concludit, vt valeat facta donatio etiam priuato omnium bonorum, & iurium pręsentium,& futurorū,nisi talis oblatio fieret post mortem hoc acto,vt valeret ut actus inter viuos per ea, quæ dixi superius in fine primę quęstionis huius libelli . & hoc procedit ,
9 quando fieret oblatio bonorum.† Sed si fieret oblatio sui,& bonorum, secus esset dicendum,quia ex quo transfert personam, fortius & bona quęcunque quæ sunt accessoria ad personam, arg.l.in pecudum.ff. de usur.& Insti.de rerum diuisio. §.in pecudum,cum sim.postquàm sub tam generali , & effuso sermone facta est oblatio omnium bonorum,& iurium.

10 †Circa quartā quęstionem quęro,vtrum ualeat oblatio personę facta ecclesię seculari,aut hospitali,vel alteri pio loco absque bonis.Solu.dicendum est, φ sic.& ad decisionem quæstionis,& solutionis,vide quæ latius dixi s̄.in libello octauo, q.22.
11 †Et si quæreretur,ad quid teneretur iste oblatus? Respondeo, φ tenetur obseruare illū modum viuendi , de quo expresse conuenit,si non sit licitus.Si verò nihil expresse conuenit, tunc tenetur seruare illum modum viuendi , quem alii similes oblati seruant exercendo pietatis opera,aut similia,secundum consuetudinem illius loci.& hoc quando nihil esset expressum in ipsa oblatione,sed simpliciter quis obtulisset se assumendo habitū talium oblatorum,per notata,26.q.2.c.vt lex continentiæ. & p
12 ea,quæ dixi in d.q.21.† & quia semper contractus in dubio intelligitur initus secundum consuetudinem loci,& similium cōtractuum,vt l.si fundus.§.in commissoria.ff.de lege comm.vt l. quod si nolit.§.quia assidua.ff.de ędil.edi.& l. fin. C. de fideiuss. & l.si prius.§.rectè.ff.de aqua plu.arcē.& l.si quis reum.ff. de custod.reor.& in regula,in obscuris,cum sua materia,de regu.iur. libr.6.Et secundum subiectam materiam in c. super eo. de offi. delega.& in l.Imperatores.ff.de in diem addic.& c. sedes. de re-
13 scrip.& l.fin. C.de senten. & interlocu.omnium iudi. † Nec obstat si diceres,φ quis non potest locare operas suas in perpetuū quia induceretur,quædam species seruitutis,vt notatur in gl.in l.antiquitas.C.de vsufr.& probatur in l.post certi.& ibi gl. C.de lib.cau.quia illud procedit quò ad hoc vt præcisè compellatur seruire,sed causatiuè potest quis se obligare,vt dicit Bald. in d.l. antiquitas.de quo per Dyn.ibi in l.corruptionem . eod. titul.de quo latius dixi in tit.de locatione. Præterea in terminis nostris valet,quia nō simpliter obligat se ad perpetuas operas, sed trāsfert personam suam,vt secundum illam regulam , & modū viuendi perpetuò viuat,& Deo personam & seruitia sua offerat , quod fieri potest,vt traditur in d.c.vt lex continentiæ. & per ea,
14 quæ dixi in d.22.q.† Ad quod videnda sunt etiam quæ latè dixi in c.peruenit.de sent. excom. in secundo membro principali, & in principio articuli,versi.quintò dubitatur. vbi latè tractat, vtrum tales oblati ecclesijs secularibus gaudeant priuilegio canonis,Si quis suadente.17.q.2.

15 †Circa quintam quęstionem,vtrum valeat, oblatio personæ & bonorum,& de viribus prædictæ oblationis? Solut. dicendū est,φ valet, vt patet ex superioribus,& de viribus talis oblationis etiam satis colligi potest ex superioribus, quid tenēdum sit, & ex his,quæ dicta fuerunt in libello octauo.

SVMMARIVM.

1 *Oblatio bonorum,et non personæ an pręiudicet creditoribus anterioribus hypothecam expressam habentibus.*
2 *Bona debitoris creditoribus obligata alienata transeunt cum onere suo.*
3 *Res transit de persona in personam cum iuribus , & qualitatibus suis .*
4 *Prior in tempore,est potior in iure.*
5 *Possidentis conditio in dubio potior est.*
6 *Creditor,cui res oblata prius erat obligata,facta excussione potest agere contra ecclesiam,cui res oblata est.*
Limita,nisi sacra effecta esset.
7 *Rei vendicatione dominus agere non potest,si res aliena oblata , sacra efficiatur.*
8 *Locus oblatus si fiat hospitale,licèt sit alienus,vendicari non potest .*
9 *Deo semel dicatum,amplius ad humanos vsus redire non potest.*
10 *Seruus alienus si domino ignorante sit oblatus,seruus remanet,& restituendus est domino.infra annum,& infra.nu.11.*
Seruus ordiuatus in subdiaconum vel diaconum , hodie in seruitutem non redigitur.
Quid si in presbyterum ordinetur .
12 *Res inanimata si effecta sit sacra,episcopi auctoritate,non restituitur.*

13 *Offerens ſeruum alterius ſcienter, tenetur domino equiualentem ſeruum reddere, & etiam ordinator, & præſentator, ſi ſciuerit.*
14 *Pretium rei inanimatæ oblatæ, & effectæ ſacræ reſtitui non debet.*
15 *Offerens rem alteri prius obligatam, vt ſacra fiat, ſi eſt ſacra effecta, an poſſit creditor agere ad pretium ſicut verus dominus, qui poteſt agere ad pretium rei ſacræ effectæ.*
16 *Offerens ſe, & non ſua, qualiter præiudicet creditoribus expreſſam hypothecam habentibus, & de viribus dictę oblationis, & nu. ſeq.*
18 *Offerens ſe, & ſua bona, an præiudicet creditoribus, qui tunc erant, hypothecam expreſſam habentibus.*

Libellus vndecimus.

VNdecimo loco principali tractandum eſt de virib. oblationum prædictarum quo ad præiudiciũ creditorum ipſorum offerentium, qui erant creditores tempore factæ oblationis, & habebant expreſſam bonorum hypothecam, vtrum per tales oblationes illis præiudicetur, & qualiter agere poſſint? Solutio, vt hæc materia clarius habeatur, proſequar tres principales q̃ſtio.

Prima, quando quis obtulit duntaxat bona ſua ſine ſe.
Secunda, quando obtulit ſe ſine bonis.
Tertia, quando obtulit ſe, & bona.

1 †Primò igitur quæro, quando quis obtulit bona duntaxat, & non ſe, vtrum talis oblatio præiudicet creditoribus anteriorib. habentibus expreſſam hypothecam? Solutio. dic, ꝙ qualitercũque quis obtulerit bona ſua, dummodò talia bona ſint obligata expreſſè creditoribus: clarum eſt, ꝙ hoſpitale, vel ſimilis locus, a creditoribus prædictis poteſt conueniri hypothecaria, facta tamen dicuſſione debitoris principalis eo caſu, quo neceſſarium eſt diſcuſſionem facere, ſecundum formam leg. percuſſione, & auctenticę, hoc ita ſi debitor. C. de pignori. & in auctē
2 tica de fideiuſſori. § neque. † Bona enim realiter obligata creditoribus a debitore alienata tranſeunt cum onere ſuo, vt l. ſicut. §. non. ff. quib. mo. pig. vel hypothe ſol. & in c. ex literis. de pig. & l. j. C. de preca. † Nam res tranſit de perſona in perſonam cum iuribus, conditionibus, libertatibus, oneribus, emolumentis, & cęteris qualitatibus ſuis, vt l. via conſtitui. in §. quæcunque. ff. de ſeruitut. ruſtico. prædio. & l. 2. §. fi. cum l. ſeq. ff. ſi ſer. vendi. & l. ſi Titio, & Męuio. §. Iulianus. ad fi. ff. de leg. 2. & l. ſi ab eo. ff. de vſu fruc lega. & l. 2. §. pro ſecundo. C. de caduc. tollend. & l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acq. poſſeſſ. & l. quæ religioſis. ff. de rei ven
4 dicatio. & in iuribus, quæ ſtatim allegabo in ſequēti libello. † vnde ſuccedit regula, quòd qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure, vt l. quatenus vtriuſque cauſa. ff. de reg. iur. & in regula, qui prior. de regulis iur. lib. 6. cum ſua materia, & l. ſi fundum. C. qui qui potio. in pigno. hab. & l. potior. & l. creditor. & l. fin. eodem tit. Et hæc intellige, vbi de prioritate agentis contra eccleſiam,
5 vel hoſpitale, aut ſimilem locum appareret, aliàs ſecus, † quia exiſtente re dubia, potior eſſet conditio ipſius poſſidentis. l. ſi
6 fundũ, §. ſi fundus. ff. de pignori. † Poſſet igit̃ creditor, cui prius fuiſſet obligata res, quæ poſtea fuit oblata, agere hypothecaria contra ipſam eccleſiam, vel locum, cui res oblata eſt, facta vt dixi, excuſſione contra principalem debitorem, vel non facta excuſſione in caſibus, in quibus non eſſet neceſſarium facere excuſſionem. de quibus latè diximus in tractatu excuſſionum. Et prædicta intellige, niſi res oblata eſſet effecta ſacra, quia hoc caſu ſi eſſet res inanimata, vt veſtis, vel quid ſimile, non poſſet intentari hypothecaria: quod probatur, quia maius ius habet dominus in re ſua, quàm creditor in re ſibi obligata, quod patet ex
7 poteſtate alienandi, & diſtrahendi. † Sed ſi res aliena offertur, & efficiatur ſacra, pro tali re dominus non poteſt agere rei vendi
8 catione. 14. q. fi. c. comperimus. † Quinimmo etiam ſi aliquis locus offertur, vt fiat hoſpitale, vel locus pius in vſus pauperum, & ita fiat auctoritate epiſcopi, ſi locus eſſet alienus, non poteſt
9 vendicari, vt in c. cum ad hæc. de religio. domi. † Et ratio eſt, qa quod ſemel Deo dedicatum eſt, ad humanos vſus amplius redire non poteſt. 19. q. 3. c. quę ſemel. de conſecr. diſt. j. c. ligna. & c. veſtimenta. ff. de relig. & ſump. func. l. ſi quis ſepulturam. §. ſecũdo. 12. q. 2. c. nulli licet. & in regula, quod ſemel Deo. de reg. iur. lib. 6. Ideo autem dixi de re inanimata, quia non per omnia idē
10 quod eſt in re animata, vt puta in ſeruo. † nam ſi ſeruus oblatus non eſt offerentis, ſed alienus, licèt ordinetur vt religioni deputetur, tamen ſeruus remanet, & dominò reſtituēdus eſt, ſi ignorante domino fuit oblatus, & ordinatus. 50. diſt. c. frequens. & c. ſequenti. dummodò talis ſeruus non ſit ordinatus in ſubdiaconum, vel diaconum. nam licèt talis olim nihilominus redigeretur in ſeruitutem, tamen hodie non redigitur, vt in c. miramur. de ſer. ordi. Si verò ordinaretur in presbyterum, ſi peculiũ habet, in eo mulctabitur. 50. diſt. c. ex antiquis. ſi verò nõ habet, tenetur pſallere domino horis canonicis, vt dicit c. frequens. in fin. & ſi renuat, deponi debet, vt c. nullus. de ſeruis non ordi. & debet ei dominus procurare, ſi non renuit, concedere debet neceſſaria ad vitam arbitrio iudicis, ſi poteſt: ſi verò non pōt, debet ordinator illi prouidere, qui minus cautè ordinauit, arg. 23. diſt. c. diaconi. tradit glo. 13. q. fi. c. comperimus. & c. hæc. de religio. domi. & Hoſtien. in ſumma, in tit. de ſer. non ordi. §. qua
11 liter ſeruus. † Patet igitur ex prædictis, ꝙ ſi ſeruus oblatus ordinatus eſt ad ordines minores ignorāte domino, repeti poteſt, ſed infra annum a tempore ordinationis, ſecundum Hugon. vel a tempore ſcientiæ, ſecundum Gof. quem ſequitur Hoſtien. arg. c. licet, de ſupplenda negligen. prælat. & c. quia vniuerſitatem. de conceſſio. præbend. & mihi placet per ea, quæ dixi in titu. de præſum. Reſtituitur ergo domino infra dictum tempus. 54. diſtinctio. c. nulli. in fin. & c. ex antiquis. in fi. de ſeruis non ordi. c.
12 de ſeruorum. † Sed res inanimata ſi ſit effecta ſacra, vel effectus locus religioſus, vel pius auctoritate epiſcopi, non reſtituitur domino, & ideo bona ratio aſſignatur, per gl. 14. q. fi. c. comperimus. & in c. ad hæc. de reli. domi. quia cũ ſeruus ſit res animata, anima rationali delinquit permittendo ſe ordinari. & ideo punitur in eo, in quo deliquit, quia reuocatur in ſeruitutem, niſi promotus ſit ad ordines ſacros. ſimile. 7. q. 1. epiſcopus in diœceſi. facit etiam in ſimili. l. Pomponius. in prin. ff. de acq. poſſeſſ. Si ergo res ordinata, vel conſecrata proprio domino reſtituitur,
13 longè minus res obligata debet reſtitui creditori. † Eſt tamen aduertendum, ꝙ ſi ſeruus alterius eſſet oblatus & ordinatus, ꝙ licèt, qui ſcit talem ordinatum, non poſſit illum repetere, cum talis offerens & ordinator, qui ſciuerunt, tenentur domino dare duos ſeruos æquiualentes. 54. diſt. c. ſi ſeruus abſente. Quinimmo tenetur etiam præſentator, ſi ſciuit, vt ibi: & ſi ſunt ſoluendo, omnes tenentur: ſi verò vnus ſolus ſit ſoluendo, ille ſolus tenetur, vt traditur in dicto c. ſi ſeruus abſente. Si verò neuter ſoluendo ſit, talis ſeruus tenetur pſallere domino, vt dictũ fuit.
14 † Sed in re inanimata, quæ effecta ſit ſacra, vel ad talē vſum deſtinata quod reſtitui non poſſit, tex. in d. c. comperimus, dicit ꝙ non debet pretium dari. Et hoc procedit, niſi talis res oblata fuiſſet alterius eccleſiæ, quia tunc illi debet reſtitui, cum alia eccleſia poſſit illam retinere ad ſacros vſus. 12. q. 2. c. apoſtolicos.
15 17. q. 4. c. queſti. no. glo. in d. c. comperimus. † Et ſic ex prædictis inſurgit mihi notabile dubium reſpectu creditoris, ſi dominus ipſam rem alteri prius obligatam obtulit, vt ſacra fieret, vel eſt effecta ſacra, vtrum creditor poſſet agere ſaltem ad pretium, ſicut verus dominus poteſt agere ad pretium rei effectæ ſacræ, & ſi eſſet ſeruus obligatus, vt idem dicamus quod de ſeruo alieno oblato, & ordinato, & intelligo facta. ſ. excuſſione, & principali debitore non exiſtente ſoluendo, quod dubium a maioribus noſtris non memini tactum. Et quamuis in hoc poſſent fieri argumenta plurima, ꝙ eccleſia, vel locus pius non teneatur ad pretium pro ſatisfactione, debet tam ex rigore quàm ex ęquitate. Contrarium arbitror, ne creditor facto alieno damnificetur, per regulam, non debet alteri, iuncta regula, id quod nr̃m. de reg. iur. & quia res debet tranſire cum oneribus & qualitatibus ſuis, vt ſ̃. dixi. & quia ſicut domino reſtituitur pretium ratione dominij, ita dēt reſtitui creditori ratione crediti. Intelligo tamen, ꝙ ſi res eſſet obligata pro minori quantitate quàm valeret, teneatur eccleſia, vel locus pius ſolum vſque ad ſolam quantitatem crediti. & ſi pro maiori quàm eſſet valor rei, ſolum teneatur vſque ad verum valorem, & ad concurrentem quantitatem rei oblatæ, vt infra dicam. & vtroque caſu cautela eſt, ꝙ eccleſia vel locus pius faciat ſibi cedi actionem, ſecundum ea quæ latè diximus in titu. de actionibus ceſſis, & ceſſionarijs. Prędicta tamen procedunt, ſi modo res quæ offerretur, nullo iure deberet̃ eccleſiæ: ſecus ſi deberetur, vt primitiæ, vel vt decimę, vel etiam eſſet tanta neceſſitas propter quam, res quæ offertur, eſt effecta communis, ſecundum ea, quæ latius dicta ſunt in primo, & tertio libellus, & duobus ſequentibus. Prædictis enim caſibus eccleſia, vel locus pius tanquàm ſuum recipiens non poſſet moleſtari. Et prædicta procedunt, qualitercunque offerens offerat bona ſua, ſiue offerat omnia bona præſentia, & futura, ſiue omnia bona præſentia, ſiue certa bona, vel certas res particulariter deſignatas, ſecundum omnes caſus, & modos, de quibus diximus ſupra in libello 7. dummodo illa bona ſeu res eſſent expreſſè obligatæ prioribus creditoribus, vel ſpeciali, vel generali obligatione.

16 Secundò principaliter quæro, † Quãdo quis obtulit ſe, & nõ ſua, qualiter præiudicetur creditoribus habentibus expreſſam hypothecam. Solu. aduertendum eſt, quia vt ſuperius dixi, libello. 8. q. 22. talis, qui ſe offert eccleſiæ ſeculari, vel loco pio, non efficitur propriè religioſus, cum non profiteatur tria ſubſtantialia regulæ, vt ibi diximus. Vnde cum quæritur de viribus dictæ oblationis quo ad præiudicium creditorum prædictorum
17 offerentium, qui habent expreſſam hypothecam, † breuiter dicendum eſt, ꝙ aut ipſi creditores volunt agere hypothecaria, aut perſonali. Primo caſu non eſt dubium, quòd eccleſia, vel pius locus non poſſunt conueniri, ſed ſolum poteſt conueniri, vel ipſe oblatus, vel alius qui poſſidet bona obligata. & quia, vt ſuperius eſt expreſſum, hæc actio datur contra poſſeſſorem, & hoc procedit tam reſpectu bonorum quæſitorum ante oblationem, quàm etiam poſtea, ſi modò talia bona quærerent̃ oblato. Si verò ex forma, vel conſtitutione regulari illius eccleſiæ, vel loci bona quærerentur Eccleſiæ, vel loco pio, cum talia bona nunquam fuiſſent in bonis oblati, non venirent in hypotheca ſeu oblatione, quia ſolum veniunt, quæ quæruntur ipſi obligato, licet poſtea quæſita ſint ſm̃ formam. l. fi. C. quæ res pigno. ob. poſ. Non eſt ergo dubium, ꝙ hypothecaria non poteſt agi reſpectu bonorum quæſitorum Eccleſiæ, vel loco pio. Sed an alio modo agi poſſit, & qualiter quærantur ex infra dicendis apparebit. Secundo verò caſu, quando vellent agere perſonali actione, dicendum eſt, vt ſtatim dicemus, 13. libello.

18 Tertiò principaliter quæro, † quãdo quis obtulit ſe, & bona ſua, vtrum talis oblatio præiudicet creditoribus, qui tunc erant habentibus expreſſam hypotecam? Dicendum eſt reſpectu bonorum, quemadmodum dictum fuit ſupra in prima quæſtione huius libelli. Reſpectu verò perſonæ, dicendũ eſt, vt dixi in præcedenti quæſtione.

SVMMARIVM.

1 *Oblationes an, & quando creditoribus offerentium præiudicent.*
2 *Regula, qui prior, de reg. iur. in 6. quando procedat.*
3 *Hypothecam expreſſam anteriorem habens, an præferatur poſterioribus habentibus tacitam, vel expreſſam; & quid de habentibus tacitam anteriorem, an præferantur habentibus non ſolum tacitam, ſed etiam expreſſam, & infra nu. 7.*
Limita, vt infra nu 8.
4 *L. j. C. de precar. quomodo procedat.*
5 *Alienatio facta de re alteri obligata creditori non nocet, ſed cum ſuo onere tranſit.*
6 *L. generaliter loquens generaliter intelligenda eſt.*

Libellus duodecimus.

1 DVodecimo principali † loco tractandum eſt de viribus prædictarum oblationũ quo ad creditores ipſorum offerentium, qui erant creditores, & habebant tacitam hypothecam in bonis ipſius offerētis, vtrum per tales oblationes pręiudicetur ip-
2 ſis creditoribus, vel non, & qualiter agere poſſint? Solutio † Ad iſtius quæſtionis deciſionē aduertendum eſt, ꝙ regula l. quotiēs vtriuſq;. ff. de reg. iur. & regula, qui prior eſt in tempore. de reg. iur. lib. 6. habet locum non ſolùm in hypotheca expreſſa, ſed ēt
3 in tacita hypotheca. † vnde ſicut habens expreſſam hypothecā anteriorem præfert̃ oĩbus poſterioribus creditoribus hñtibus tacitam, vel expreſſam hypothecā, ita ēt hñs tacitam hypothecā anteriorē, regulariter præfert̃ poſterioribus creditorib. nõ ſolũ hñtibus tacitam, ſed ēt expreſſam, vt ſingulariter no. Dynus in dicta regula, qui prior eſt in tēpore, per l. primā. C. de rei vxo. acti. & ibi hoc ēt ſentit gl. pro qua ēt opinione allego textum in
4 l. j. C. de precar. † Nã tex ibi loquitur de tacita hypotheca, & tñ textus ibi dicit, ꝙ tranſit res in alium cum onere ſuæ obligationis, facit etiam l. vſucapio. & l. res pignori. C. de remiſſio. pigno. & l. ſi debitor. C. de diſtractio. pignor. & l. j. in fi. C. debitorē vēd. pignor. nõ debe. & l. debitorem. C. de pignori. & l. ſi quidem. C.
5 de dona. inter virum & vxo. & l. ſi prædium. C. de euict. † In quibus oĩbus ſimpliciter, & diſtinctè dicitur, ꝙ alienatio, vel diſtractio facta de re alteri obligata nõ nocet creditori, ſed tranſit cũ
6 onere ſuo. † Cum ergo prædicti textus indictæ loquantur de re alteri obligata, indiſtinctè ſunt intelligenda, vt in l. de pretio. ff. de publica. 19. diſt. c. ſi Romanorum. cum aliis iuribus vulgatis.
7 † Et ſic ex prædictis concluditur, ꝙ regulariter hñs anteriorem hypothecā ēt tacitā, præfert̃ oĩbus creditoribus poſteriorib. habentibus ēt expreſſam hypothecā, ēt ſi ſit fiſcus, vt d. l. j. licèt gl. dubitauerit in fiſco, in l. ſi pignus. ff. qui potio. in pig. habeā. Sed Dy. in dicta regula, qui prior eſt in tempore, tenet hoc, quia pro hoc eſt textus expreſſus in d. l. j & ibi ſentit gl. in l. res quæ. §. j. ff. de iure fiſci. † Ideo autem dixi regulariter, quia fallit in muliere reſpectu ēt tacitæ hypothecæ poſterioris, quam habet pro dote in bonis mariti, per quem præfertur anterioribus ex alia cauſa q̃ dotis, habentibus tñ ſolum tacitā hypothecā, vt eſt tex. in l. aſſiduis. C. qui potior. in pig. habean. Cum igitur excepta tacita hypotheca pro dote ꝑꝑ dotis priuilegium non ſit differētia inter creditores hñtes expreſſam, vel tacitā hypothecā quò ad prædictam materiam regulæ, qui prior eſt in tpe: merito in hoc noſtro libello dicendum eſt in omnibus, & per omnia, prout dictum fuit in pręcedenti libello de creditoribus prioribus habētibus expreſſam hypothecam.

SVMMARIVM.

1 *Oblatio bonorum, & non perſonæ, an præiudicet eorum creditoribus anterioribus.*
2 *Bona intelliguntur ære alieno deducto. & infra nu. 10.*
3 *Hæredis loco non habetur ille, in quem fit vniuerſalis translatio bonorum ex contractu integro ſtatu transferentis manente.*
4 *L. hæreditatem. ff. de dona. & l. 1. & l. 2. ff. de hæredi. vel act. vend. quomodo loquantur.*
5 *Hæreditas eſt iuris nomen.*
6 *L. 2. C. ad l. Iul. de vi, quo caſu loquatur.*
7 *L. Princeps bona ff. de verb. ſig. quando locum habeat.*
8 *Actio perſonalis fundum non ſequitur, ſed perſonam, & infra nu. 26.*
9 *Hoſpitale ſi bona offerentis occupat, actor mittetur in poſſeſſionem actionis offerenti competentis.*
Quid ſi offerens mortuus ſit.
11 *Expreſſio eorum, quæ tacitè inſunt, nil operatur.*
12 *Oblatio ſi ſit facta per verbum hęreditatis, & non per verbum bonorum, quomodo creditoribus ſubuenietur.*
13 *Hereditatem ſuam quis inter viuos donare non poteſt.*
14 *Donatio hæreditatis inter viuos, nullius eſt valoris, & quare, infra nu. 16.*
15 *Hereditas ſolo teſtamento conferri poteſt.*
Milites proprias hereditates pactionibus conferre poſſunt.
17 *Teſtamentum non valet, in quo eſt clauſula, quòd ſi contingat reuocare, ex tunc donat.*
18 *Donatio omnium bonorum poſt mortem, hoc acto, quòd ſit inter viuos, non valet.*
19 *Diſpoſitio vniuerſalis in tempus mortis collata, vice teſtamenti facta videtur.*
20 *Donatio omnium bonorum pręſentium, & futurorũ facta Eccleſię per viam contractus, valet.*
Oblationem ſi quis faciat de hęreditate alterius, quę ad eum peruenit, quomodo creditoribus ſuccurratur.
21 *Hæreditas, actiones actiuę & paſſiuę in ſe continet.*
22 *Hoſpitale, vel locus pius, cui oblatio eſt facta, nolens ſponte creditoribus ſoluere, an conueniri poſſit præciſe, vel cauſatiuè.*
Quid ſi hoſpitale ſponte ſuſciperet iudicium.
23 *Fiſcus ſi offert hæreditatem alicuius hoſpitali, hoſpitale tunc à creditoribus conueniretur.*
24 *Hoſpitale ſi nollet ſoluere, ſi offerens condemnaretur, & ſolueret, illud ab hoſpitali repeteret.*
25 *Oblatio ſi ſit facta omnium bonorum mobilium et immobilium, quomodo creditoribus ſubueniatur.*
27 *Hoſpitale an teneatur creditoribus, ſi res oblata ex cauſa lucratiua, eſſet effecta ſacra.*
28 *Hoſpitale in dubio de fraude participare non præſumitur.*
29 *Oblatio, ex quibus cognoſcatur in fraudem facta, & recepta.*
30 *Oblatio facta per verbum, rerum, quid comprehendat.*
Quid ſi ſit facta ſimpliciter.
31 *Bona futura, nec poſtea quæſita non veniunt, vbi tractatur de translatione dominij, vel publicatione bonorum.*
Et an veniant iura & actiones præſentes, quòd ſic.
32 *Oblatio bonorum mobilium & immobilium, præſentium & futurorum, non comprehendit iura & actiones.*
33 *Oblatio ſi ſit facta loco pio de perſona ſine rebus, an pius locus teneatur.*
34 *Oblatio perſonæ & bonorum, an creditoribus perſonalibus præiudicet.*

Libellus decimustertius.

TErtiodecimo principali loco tractandum eſt de viribus oblationum prædictarũ quo ad creditores anteriores perſonales duntaxat ipſorum offerentium, vtrum illis per huiuſmodi oblationes præiudicetur, & qualiter agere poſſint: qui articulus eſt magis difficilis, q̃ ſint duo præcedentes. Pro ipſius tamen articuli clariori declaratione proſequar tria membra principalia.

Primum, quando quis obtulit bona, & non ſe.
Secundum, quando obtulit ſe, & non bona.
Tertium, quando obtulit ſe, & bona.

1 † Primum autē membrum, quando obtulit bona ſua, & non ſe, proſequar ſecundum varios modos offerendi, ſecundum ꝙ dixi ſupra, libello octauo. Arbitror igitur dicēdũ, ꝙ aut iſte obtulit oĩa bona ſua p̃ſentia, & futura iura, & actiones p̃ñtes & futuras, vel ſubſtãtialia quacunq; forma, ſm̃ quã veniunt non ſolum p̃ñtia, ſed ēt futura, ſm̃ ea quæ latius explicauimus ſupra, li-
2 bello octauo. † Eſt tñ aduertendum, ꝙ cum bona alicuius intelligantur deducto ære alieno, vt l. mulier bona, & l. ſi mulier. §. ex aſſe. ff. de iur. dot. l. 2. § illud. ff. de coll. bono. & l. Papin. §. quarta. ff. de inoff. teſt. & l. fi. §. vbi autem. C. de bonis, quæ liberis. & l. ſubſignatum. §. bona & l. Princeps bona. ff. de verb. ſigni. & l. 2. ff. de bono. poſſ. Ideo in prædictis caſibus arbitror diſtinguēdum, ꝙ aut ipſi creditores volunt conuenire hoſpitale actione perſo-
3 nali tanquam ſucceſſorem, & non poſſunt: † qm̃ ille, in quē fit vniuerſalis tranſlatio bonorum ex contractu integro manente ſtatu transferentis, non habetur loco hæredis, nec vt hæres conueniri p̃t, vt d. l. mulier bona. §. ex aſſe. & hoc expreſsè tenet Bal. in authentica, ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. & ibi etiam hoc idē videtur ſentire Bart. & expreſsè tenet Io. poſt Ioan. de Ligna. & ſequitur Dominus Domin. de ſancto Gemin. in c. per exceptionem. de priuileg. lib. 6. † In fortioribus terminis, de quibus dicã in tertio caſu, quando obtulit ſe, & bona, nec refragatur prædictæ cõcluſioni. l. hæreditatē. ff. de dona. & l. j. & 2. ff. de hæredita. vel act. ven. in quibus probat̃, ꝙ ille, in quē proueniũt oĩa bonu,

tenetur ad debita, quia illa iura loquuntur, quando bona trāsferuntur sub nomine hæreditatis, quo casu continentur actiones actiuè, & passiuè, cum [5] † hæreditas sit nomē iuris, vt l.hæreditas. & l.nihil aliud. ff.de verb.significa. Quod quando & qualiter fieri possit, statim subijciam. [6] † Nec obstat l.secunda. C. ad l.Iul.de vi. ubi probatur, ꝙ ille, in quem translata sunt bona alicuius, tenetur creditoribus etiam personalibus, quia illa loquitur in casu, quo mutatur status eius, a quo bona transferuntur, vt dicit Bald.in dicta Authentica, ingressi. vel est speciale in fisco, secundum quod not. Bald. in dict. l.2. [7] † Non obstat etiam l.Princeps bona. ff.de verbo.signific. quia illa vēdicat sibi locum in dispositione Principis, quæ habetur pro lege, vt l.penult.C.de donat. inter virum & vxor.& ita tenet Bald. in d.l.tertia. C. ad l.Iul. de vi. Non igitur possunt personales creditores hospitale, vel aliū similem locum conuenire actione personali, in qua coercenda est persona, vt in cap.quoniam, ad fin.& c.tuæ. vt lite non contesta.& l.prima §.hæres. ff. ad Trebellia. [8] † Actio enim personalis non sequitur fundum seu bona, sed personam.l.prima.C.de cōdi.indebi.l.fina.in fine, de contrahen.emptio.C.de actio.& obligatio.l.eum.Institu.de fidei.hæredi.§.si quis bona. Si ergo viuit, qui obtulit, debet primò conueniri; & si non soluit in cōtumaciam suam decernetur tenuta bonorum mobilium, si qua possideret, quibus deficiētibus concedetur tenuta bonorum immobilium, quibus non repertis concedetur tenuta nominum debitorum, secundum formam.l.a diuo Pio §.si super rebus. ff.de re iudica.& cap.quoniam frequenter §. fina. vt lite non contesta. [9] † Ex quo sequitur, quòd si hospitale occupasset omnia bona offerentis, mittetur actor in possessionem istius actionis, quæ cōpetit tali offerenti contra hospitale, vel similem locum, ex quo comprehendit omnia bona, non habita ratione ęris alieni: quoniam illa pars rerum seu bonorum, quam ęs alienum absorberet, reperiretur esse penes hospitale vltra vires oblationis, & sic sine causa, vnde repeti potest ex ęquitate.l. si me & Titium. ff.si certum petatur. per condictionem, quæ oritur ex illa.l.per regulam, locupletari.de reg.iur.lib.6.& l.nam & natura. ff. de condi.indebi. vel per condictionem sine causa, vel per condictionem indebiti, vt in toto titulo.ff.de condictio. sine ca.& de condict.indebi. Talis enim actio competens ipsi offerenti contra dictū hospitale assignatur dictis creditoribus in contumaciam rei nō soluētis, & in defectum mobilium, & immobilium, & tandem per ipsos creditores intentari poterit contra ipsum hospitale, vel similem locum.& idem arbitror dicēdum mortuo ipso offerente, quia possent conueniri hæredes, vel si qui vellent ꝓ hæredibus respondere, quibus contumacibus similis ordo seruandus esset, de quo in præcedentibus. Aduertendū est ergo in modo agendi, ne fortè præfati creditores in modo agendi succumberent. Et idem arbitror per omnia dicendum, si offerens offert omnia bona sua simpliciter, si modò post oblationem prędictam alia bona non acquisiuisset, quæ ipse possideret, ex qbus, [10] dictis creditoribus personalibus satisfieri posset, † cum bona ēt tunc intelligantur deducto ęre alieno, vt iuribus sup.allegatis. Ideo autem dixi, nisi postea acquisiuisset: quia vt superius diximus, libello octauo, quæstione quarta & quinta, in tali oblatione non veniunt bona futura: & ideo si talis offerens post oblationem acquisiuisset alia bona, nulla fieret immissio contra ipsum contumacem. Si tamen talia bona postea quæsita non superessent, vel nulla postea acquisiuisset, esset agendum cōtra hospitale, prout superius est expressum, quia bona intelligūtur deducto ęre alieno, vt superius fuit ostensum. Et idem etiam dicē[11]dum est, si offerens obtulit omnia bona præsentia, † quia expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur, vt l.tertia.ff.de leg.primo, & superius diximus in dicto libello octauo, quæstione quarta, in fine. Nam & hoc casu intelliguntur bona deducto ęre alieno, vt superius est declaratum. Sit ergo conclusio, ꝙ in omnibus casibus, in quibus oblatio fit sub tali conceptione verborum, quòd intelligatur facta, deducto ęre alieno, seruanda est distinctio, & forma prædicta.

[12] † Sed quæro iuxta prædicta, quid si offerens fecerit oblationem non per uerbum bonorum, sed per verbum hæreditatis, qualiter subueniatur creditoribus? Solutio, hic aduertendū est, ꝙ aut talis offerens fecit oblationem de omnibus bonis ꝓprijs sub nomine hæreditatis propriæ, aut sub nomine hęreditatis alterius, quæ ad eum delata erat? Primo casu aduertendum est, ꝙ [13] talis oblatio non videtur ualere, † quia hæreditas alicuius non potest per ipsum donari donatione inter viuos. l. hæreditas. C. de pact.conuen. vbi non ualet pactum, qū vice testamenti bona [14] in aliquem transferuntur post mortem. † Et per illum textum dicit Bart.in l fina.C.de pact.& l.stipulatio hoc modo cōcepta. ff.de verbo.obligatio. quem communiter omnes Doctores sequuntur, ꝙ si quis donat hæreditatem, & sic per actum inter viuos, talis donatio nullius est valoris, vt l.cum donationis.C.de [15] transl. † quia hæreditas solo testamento conferri potest, vt l.hęreditatem.C.de codicil. Item probatur, quia speciale est in militibus, vt proprias hæreditates pactionibus conferre valeant. l.licet.C.de pac.de cuius.l.intellectu plenè per Ioan. de Imo.in l.illæ autē institutiones.ff.de hæredibus instituen. Si ergo speciale est in militibus, ergo in contrariū est ius cōe, vt l.j.in fi.ff.ad mu[16]nicipal.cum iuribus vulgatis. † Accedat ēt ad prædicta, quia ex quo per tale pactū seu talē oblationem auferretur libera testamenti factio ei, qui remanet in sęculo, meritò non tenet, vt l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig.& l.cum duobus. [17] §.idem, versi.si societatem.ff.pro socio. † Et hac ratione Doctores cōiter concludunt, ꝙ si faciens testū addit clausulam, ꝙ si contingat eum reuocare, extunc donat, ꝙ non valet, tradit Bar. in d.l.stipulatio hoc modo concepta.& Bald. in l. sancimus.C. de testam.& l.ex testamēto.C.de fideiusso.& in c.j. de feudo da[18]to in vicem legis commisso. † ad idem etiam facit, quod tradit Ioan.de Imo in d.l.stipulatio hoc modo concepta. vbi dicit, ꝙ si quis donat omnia bona post mortē, hoc acto, ꝙ sit donatio inter viuos, ꝙ non valebit, licèt aliter nulla sit facta adiectio de [19] futuris: † quia ex quo dispositio est vniuersalis, & collata in tempus mortis, vr̄ facta vice testamenti, per præallegatam.l.hæreditas.C.de pactis cōuen.vbi noster casus. & hæc conclusio mihi placet, & ita aliàs ego consului. Vnde sit conclusio, ꝙ non possunt bona offerri per viam hæreditatis, offerente remanente in [20] sęculo. † Non obstant prædictis ea, quæ dixi supra, eodem libello decimo. vbi conclusi valere donationem omnium bonorū præsentiū & futurorum, factam ecclesiæ: quia rñdeo, ꝙ ibi voluit transferre bona per viam ꝯctus, quod est prohibitū, nec est repugnans actui qui geritur. hic verò vult transferre hæreditatem per uiam ꝯctus qui repugnat actui, qui geritur, vt patet ex supradictis. Secundo casu, qñ sub nomine hæreditatis alterius quis facit oblationem hæreditatis alterius, quæ ad eū peruenit. Dicendum est, ꝙ aut isti sunt creditores ipsius offerentis ꝓprij, & non est dubium, ꝙ hospitale nullo modo pōt conueniri, vt de se manifestè patet. Aut sunt creditores illius hæreditatis, & non est dubium, ꝙ hospitale, cui oblata est talis hæreditas, tene[21]tur illis satisfacere, vt in l.hæreditatem. ff.de donat. † hæreditas enim est nomen iuris, & continet in se actiones actiuas, & passiuas, vt l.hæreditas.& l.nihil aliud.ff.de verb.obli. nam eo ipso ꝙ offertur hæreditas, tacitè vr̄ agi, ꝙ donatarius satisfaciat creditoribus: quia, vt dixi, hæreditas intelligitur cum oneribus, & emolumentis. facit, quod no.l.si quis seruum §.fi.cum l.seq.de leg.2. [22] † Est tñ aduertendum, ꝙ si hospitale, vel alius locus pius, cui hmōi oblatio facta esset, nollet sponte ipsis creditoribus satisfacere, non possit hospitale, vel alius locus pius cōueniri, vt in l.1. in fi.C.de hæredi.vel actio.uend.& l.2.C.de pact.nec præcisè cōpelli ad soluendum ipsis creditoribus, etiam si exprcsè conuenisset cum ipso hospitali de satisfaciendo ipsis creditoribus, cū hospitale teneatur ad factum.& sic succedit oblatio ad interesse, ut l.stipulationes non diuiduntur.§.Celsus.ff.de uerb.oblig.& l.si quis ab alio.ī fine, de re iudic.unde causatiuè cogetur hospitale, ne teneatur ad interesse, uel per actionē præscriptis uerbis, ut l.hæreditatem.in fine. ff. de donatio. de cuius.l.intellectu ibi per glo.Barto.& Doctores, uel etiam ex stipulatu, si stipulatio intercessit, uel etiam ad pœnam, si pœna promissa est, si promissa non adimplerentur, ut Institu.de uerb.oblig.§.fin. Est tñ aduertendum, ꝙ licèt hospitale non possit conueniri, sed offerens: si tamen hospitale conuentus sponte suscipere iudicium, tenetur vtilibus actionibus, nec posset amplius offerens conueniri, qa liberatur ope exceptionis.& hoc contingit ui taciti pacti & iste [23] est textus singularis in l.2.C.de pact. † Notandum tñ, ꝙ si esset fiscus, qui offerret dictam hæreditatem hospitali, hospitale tūc deberet conueniri a creditoribus, vt l.j. C. de hæredi. uel actio. [24] uend. † Est etiam notandum, ꝙ si hospitale nollet soluere creditoribus, nec subire iudicium, ꝓꝓ quod ipse offerens conueniretur, & condemnatus solueret aliquid etiam indebitè, illud repetere potest ab hospitali, ut l.2.§.solet. ff. de hæredi. uel actio. uendi. quamuis fortè si scienter, & sponte solueret, nō posset repetere, ut ibi notatur. Et ad istam materiam uidenda sunt, quæ latius explicauimus in titulo de hr̄dita. uel actio. uendi. Sed qm̄ superius diximus de oblatione facta sub tali cōceptu uerborū, [25] quod intelligitur deducto ęre alieno. † Quæro nūc, quid si oblatio fuerit facta sub tali conceptione uerborum, propter quam non intelligatur fieri deducto ęre alieno, puta si dixerit, Offero omnia mea bona mobilia, & immobilia, quo casu non ueniūt etiam futura, nec iura, & actiones, ut supra diximus libello octauo, quæstione 6. Vel etiam si dixerit, Offero omnia iura mobilia, & immobilia præsentia, & futura, ut ibi dictum fuit. Et ī prædictis casibus, quia non intelliguntur talia bona oblata esse deducto ęre alieno arbitror aliter dicēdum, q̄ dixerim in superioribus. Distinguo igitur, ꝙ aut dictus offerēs habet alia bona uel iura, præter ea, quæ oblata sunt, qbus ualet creditoribus satisfacere, aut non. Primo casu dico, ecclesiam uel hospitale a creditoribus offerentis conueniri nō posse aliquo modo, quoniam personalis actio non sequitur fundum, immo personam, ut supra dictum fuit.& hoc tenent Docto.in Authenti. ingressi.C.de sacrosan. eccle. & tenet glos.in casu fortiori, in l.si peculium.§. sed si dominus.ff.de pecu.leg. Aut enim ipse offerēs, uel eius hæres a creditoribus conuentus satisfaciet, & non est ulterius quęrendum.

rendum. Aut non, & tunc in contumaciam non soluētis concedetur tenuta bonorum, & iurium, secundum formam traditam a iure superius expressam. Secundo verò casu, quando non haberet bona aut alia iura, quibus offerens posset creditoribus satisfacere. Doc. etiam dato ꝙ indistinctè loquātur ꝙ ecclesia, vel hospitale non tenetur talibus creditoribus personalibus, videntur tamen hoc casu idem concludere, quod in superiori casu proximo. Ego verò arbitror aliter dicendum fore, videlicet ꝙ aut ipsi creditores volunt conuenire hospitale, vel ecclesiā, cui facta est oblatio directa actione personali, & non possunt, [26] † quia sępius dictum est, personalis actio non sequitur fundū: & hoc casu procedat conclusio Doctorum in dicta auctentica, ingressi. Aut ipsi creditores volunt intentare reuocatoriam, qa dicunt dicta bona alienata in fraudē: & isto casu subdistinguendum est, ꝙ aut hospitale, vel similis locus, talem oblationē recepit ex causa lucratiua, aut ex causa onerosa. Primo casu tenetur satisfacere creditoribus vsque ad concurrentem rei valorē, quoniam talia bona præsumit lex fore alienata in fraudem creditorum, vnde fit reuocatio, seu tenetur hospitale, quatenus bona alienata sufficiūt, vt in l.si quis cum haberet. ff. de his quę in fraud.credito.& quasi per totum, & in l.ignoti. C. de reuocand. his, quæ in fraudem credito.& quasi per totum. est tamē aduer[27]tendum, quia posset circa prædicta dubitari. † Quid si res oblata ex causa lucratiua esset effecta sacra: vtrum hospitale, vel similis locus teneatur? & arbitror ꝙ non, nisi hospitale participasset de fraude, per ea quæ sup. dicta fuerunt libro vndecimo. si verò hospitale, vel similis locus non ex causa lucratiua, sed ex causa onerosa oblationem recepit. Exemplum, si aliquid dedit in recōpensationem rei oblatæ, vel promisit se daturum aliquid annuum, vt facere consueuit: subdistinguendum est, ꝙ aut hospitale non participauit de fraude, licèt alienans fuerit in fraude, tñ quia dolus ipsius non debet hospitali nocere, non tenet̄ ho[28]spitale, vt in d.l.ignoti. & in d.§.hoc edictum. † neque in dubio præsumitur hospitale de fraude participare, vt in iuribus supra allegatis, & in l.quotiens.§.qui dolo.ff.de probatio. posset tamē hoc casu attentari, licèt Docto. non tangant, ꝙ hoc procedit, si modo causa onerosa esset compensabilis, & conformis oblationi celebratæ. secus si non esset compensabilis, vt puta, si pro magna oblatione aliquid paruum hospitale concederet, vel se daturum annuatim obligaret, argum.no.in Authen. vnde si pa[29]rens.C.de inoffi.testamen.& l si vnquam.C.de reuoc.dona. † nā ex qualitate negotij, & ex circunstantiis præsumeretur in fraudem facta, & in fraudem recepta. faciunt no.in c.secūdo, de pę. lib.6.& in l.qui dolum.C.de proba.& in l.quotiens. §.qui dolo. de proba.cum simili. Et prædicta omnia in prædictis casibus decisa, & distincta habent locū, & multofortius si facta esset oblatio bonorum mobilium tantum, vel bonorum immobilium tantùm, vel bonorum quorundam particulariter, singulariter designatorum. & vbicunque facta sit per verbum bonorum, [30] adiuncta li qualitate, ꝙ intelligantur deducto ęre alieno. † Si verò oblationem fecit per verbum rerum, tunc si obtulit omnes res præsentes & futuras, veniunt iura & actiones, vt dictum fuit sup.lib.8.q.11. Si verò obtulit res simpliciter, nō intelligitur, nisi [31] de præsentibus, vt dixi sup.li.8.q.12. † Ista enim est regula, vt ibi dixi, ꝙ vbicunque tractatur de translatione dominij, publicatione bonorum, vel eorū, quæ sunt grauis præiudicii, nunq̄ veniunt bona futura, nec res postea acquisitæ. probatur in l. si tibi mandauero.§.is, cuius.ff.man.& in c.fęlicis.de pęnis.lib.6. Venirent tñ iura, & actiones pręsentes seu præsentia, per d.l.rei appel[32]latione. † Si verò dixisset res mobiles, & immobiles præsentes & futuras, non venirent iura & actiones, & idem si dixisset res omnes mobiles & immobiles, quo casu non venirent postea quæsitæ, nec venirent iura & actiones, ut not.Specu. in titu.de fruc.& interesse.§.j. versi.item quæritur.& in titu.de ces.actio.in §.j.ver.sed nunquid.& in l.Gaius in prin.ff.de leg.2.& in l.quam Tuberonis.§.in peculio.ff.de pecu.& Bal.in c.sciendum.de feu.cog in vsib. feud.vel si dixisset res mobiles tantum, uel res oēs immobiles tantum, uel res quasdam particulariter designatas. Et in prædictis omnibus casibus, qñ offerens locutus fuit ꝑ uerbum rerum, dicendum est, cum quæritur, an hospitale creditoribus teneatur in omnibus & per oīa, prout dictum fuit sup. in oblationibus factis ꝑꝑ verbū bonorū mobiliū, & immobiliū, vel mobiliū tm̄, vel immobilium tm̄, vel bonorū particulariter designatorum: an sit locus Pauliana, seu reuocatoria, uel nō sit locus, & qualiter, & inquantum, vt plenè superius explicaui.

[33] † Circa fin principale membrum, qñ quis offert se sine suis, qđ fieri potest, vt latius diximus sup.lib.8.q.22. dicendum arbitror, ꝙ hospitale uel alius locus pius non tenetur pro debitis contractis ante oblationem, sed debet ipse offerens cum bona retinuerit, & velle & nolle non amiserit, vt traditur 27.q.2.c.ut lex continentiæ. tenetur ergo ipse satisfaçeret, vt ibi colligitur & probatur ex no. per Io.And.in c.per exemptionem. de priuil. lib.6.& per no.per Io.And.& Inn.in c.j.de obligat.ad rac.& in Authen. causa quæ fit cum monacho. C. de sacrosanc. eccle. Et adde ad prædicta, quæ dicam in lib.sequen.in 2.membro.

[34] † Circa tertium membrum principale, quādo obtulit se, & sua, vtrum fiat præiudicium creditoribus personalibus. Pro solutione arbitror coniungenda, quæ dicta sunt in primo membro respectu bonorum: & in secundo membro respectu personæ, & hoc indubitanter dicendum est, quòd quando oblatio non esset facta vniuersaliter de omnibus bonis præsentibus & futuris iuribus & actionibus, sed quando esset uniuersaliter facta oblatio, ita quòd etiam iura & actiones etiam futuræ uenirent in tali oblatione, quamuis fortè de iuris rigore dictum hospitale non posset cōueniri, nisi eo modo, & forma, de quibus supra dixi in primo membro, quia status istius oblati non est omnino mutatus, sicut si obtulisset se alicui regulæ approbatæ, in qua faceret professionem, tamē ex quadam ęquitate uidetur hospitale, vel talis conueniri posse, vt uniuersalis successor, cum status talis oblati sit aliqualiter mutatus. faciunt no.per Bar.in Authen. ingressi. C. de sacrosan. eccle. & no. in l.2. C. ad l.Iul.de vi pub.& no.per Ioan.And.& D.Domi.post Ioan. de Ligna. in c.ꝑ exemptionem, de priuile.

SVMMARIVM.

1. *Oblatio bonorum si hospitali sit facta, quomodo subueniatur creditoribus post oblationem factam superuenientibus.*
2. *Quid quando facta est oblatio personę, & non bonorum.*
3. *Debitum oblati uel prælati non obligat ecclesiam.*
4. *Hospitale vel ecclesia obligatur per prelatum aliquid facientem ratione officij, vel mandati.*
5. *Oblatio si creditum sit de consensu prelati & capituli, ecclesia tenetur, etiam si nil lucri recipiat.*
6. *Depositum licet fiat in presentia capituli & prelati, ecclesia nō tenetur, nisi aliquod lucrum consecuta sit.*
7. *Cap.1.de deposi.quomodo procedat.*
8. *Ecclesia vel hospitale, quando obligetur ex contractu oblati.*
9. *Oblatio quando est facta de persona, & bonis, quomodo creditoribus succurratur.*

Libellus Decimusquartus.

Quartodecimo principali articulo, tractandum est de effectibus oblationis respectu præiudicij creditorum, qui superuenerūt post factam oblationem. Circa quē articulum arbitror distinguenda tria membra.

¶Primum, quando obtulit bona duntaxat.
¶Secundum, quando obtulit se, & non bona.
¶Tertium, quando obtulit se, & bona.

[1] ¶ † Quo ad primum dicendum est, ꝙ hospitale non potest aliquo modo conueniri, non solum si essent creditores personales, sed etiam si haberent tacitam vel expressam hypothecā, quia cum bona oblata tempore oblationis, nulli essent obnoxia, transiuerunt sine aliquo onere, nec potuit offerens postea facto suo præiudicare hospitali, per regulam, id quod nostrum, & regulam, non debet alteri.de regu.iur.& hoc est de se manifestum. quod tamen fortè limitandum est, nisi præsumatur facta oblatio ratione delicti committendi, seu post delictum cōmissum, ne fortè bona publicarentur, secundum tradita per Doct. in l.post contractum. ff. de dona. & secundum ibi tradita regulandus esset iste casus.

[2] † Quo ad secundum membrum, quando obtulit solùm se, & non bona, dicendum est, ꝙ hospitale, ecclesia, vel alius locus pius, cui facta est talis oblatio, non potest conueniri, si modò talis oblatus fecit contractum nomine suo proprio ad propriam vtilitatē, nec bona sua aliquo modo deuenerunt ad ipsum hospitale, nec aliquid uersum est in utilitatē ipsius hospitalis, [3] † qa debitum non solùm oblati, sed nec prælati obligat ecclesiam. c.j.de depos. 16.q.6. c.si episcopum.& in c.non licet & in regu. delictum personę.de regu.iur.lib.6. debet igitur ipse offerens cōueniri, & ipse tenetur satisfacere. ideo autem dixi, si cōtractum fecit nomine proprio, [4] † quia secus, si nomine hospitalis habens a dicto hospitali mādatum, vel id fecit ratione alicuius officij, quod habet ab ipso loco, quia tunc vigore mandati, vel officij posset obligare dictum hospitale, vt traditur per gl. in c.j.de depo. Exemplum in hospitali nostro sanctæ Mariæ della Scala in quo constituuntur camerarius, & peregrinarius, quorum alter recepit deposita indigenarum, alter deposita peregrinorum: nā si tales recipiunt deposita iuxta officium eis deputatum, eccle[5]sia, uel hospitale obligatur, aliàs secus, † nisi aliquid fuerit creditum ipsi oblato de consensu prælati seu rectoris & capituli, quo casu ecclesia teneretur, etiam si nihil lucri reciperet, secundum do.Ant.& Zaba.in d. c.j. de depo.per illum tex.& per c.qđ quibusdam de fideius. Inno.tamen in d.c.j. videtur sentire con[6]trarium dicens, † ꝙ licet fiat depositum in præsentia prælati & capituli, non tenetur ecclesia, nisi aliquod lucrum ecclesia sit in secuta, alleg.l.licet.§.si filius.ff.de pecu. qđ dictum dicit Abb. Sicu.non ponderatum a Doc.& ꝙ videtur sibi satis no. nam qñ ecclesia recipit aliquod lucrū, pōt dici ꝯctus initus gratia vtriusque,

usque,meritò ecclesia obligari debet, sicut in alijs cõtractibus. Sed quando fit gratia deponentis,tunc non occurrit rõ, quare ecclesia debeat teneri saltem,cum sit perueniēdū ad distractionem rerum immobilium, vel mobilium pretiosarum ex cõtractu prælati, & capituli,non inito ad vtilitatem ecclesiæ, contra c.sine exceptione xij.q.2.& contra rationem l.præses.C.de transactio.† & ad c.j.de depo.potest responderi, ꝙ ibi non compellebatur ecclesia,sed canonici, qui poterant compelli ex redditibus eorum,argumen.d.c.j.in fi. quod dictum est satis mirabile. Ex quo ego infero, ꝙ si contractus fieret gratia solius contrahentis, cum ecclesia non videretur sufficere, ꝙ accesserit consensus prælati & capituli, nec videretur sufficere, ꝙ per capitulum & prælatum aliquis esset constitutus officialis seu procurator ad tales contractus,& sic licet aliquis esset deputatus procurator,vel officialis ad suscipienda deposita prout fit in hospitali prædicto sanctæ Mariæ, ecclesia non obligaretur,si depositū solummodò fieret gratia deponentis tantum, cuius contrariū tenent communiter Doc. in d. c.j. quod dictum vr̄ mihi magis equum,& rationabile, si talis officialis vel procurator sit factus cum solēnitatibus opportunis. † Redeūdo igitur ad ipsos oblatos,dicendum est ꝙ ecclesia,vel hospitale,vel similis locus obligatur ex contractu ipsius oblati,altero ex his interueniente,vel ꝙ sit cõstitutus procurator, vel officialis ad illud, vel accesserit consensus prælati,& capituli,vel fuerit versum in vtilitatem ecclesiæ, seu hospitalis, & quatenus fuit versum in utilitatem ecclesiæ,uel hospitalis, vt traditur per Doc. in d.c.j.

¶ † Quo ad 3.membrum, quando obtulit se, & bona sua: satis clara potest colligi conclusio ex his, quæ dicta fuerunt in duobus præcedentibus membris.nam respectu bonorum dicendū est, vt in primo membro: respectu personæ dicendum est, ut in secundo membro.

S V M M A R I V M.

1. *Oblatio per parentes facta,an præiudicet filijs viuentibus tempore oblationis.& nu.4.*
2. *Et an ob id a querela inofficiosæ donati.excludatur.*
   Filius ob piam causam exhæredari, & legitima iure naturæ debita priuari non debet.
3. *Filiorum pietas loci pij pietatem excedit.*
   Pater magis est obligatus coniunctis maximè filijs, quàm ecclesiæ vel alicui pio loco.
5. *Iuramentum ex parte iurantis est personale.*
6. *Lex rescindens alienationem principalem, consequenter rescindit etiam pœnam.*
7. *Contractus nullus licèt iuramento firmetur, non tamen in præiudicium tertij firmatur.*
10. *Pater si in monachatione filiæ aliqua obtulit,deinde omnia hospitali offerat: an eo decedente,monasterium ex persona filiæ legitimam petere possit.*
11. *Matrimonium licèt non contrahatur inter monachum & monasterium, & sic datum pro muliere non sit verè dos,tamen eius naturam sortitur.*
12. *Dos vera sicut in legitimam computatur,ita id etiam quod datur in monachatione filiæ.*
    Dos si ad legitimam non sufficit,ad eius supplementum agitur.
13. *Offerens si tempore oblationis filios non habebat,vtrum postea nati illam reuocare possint.*
14. *Offerens renunciare debet l.si vnquàm.C.de reuoc.dona.vt excludat filios a reuocatione oblationis.*

Libellus Decimusquintus.

QVintodecimo principali libello tractandum est de effectibus ipsarum oblationum respectu præiudicij aliorum,qui non sunt veri creditores, sed possunt prætendere aliquod ius respectu rerum oblatarum.Exemplū in eo,qui offert bona sua,& habet filios.Circa quem articulum potest primò dubitari,vtrum talis oblatio valeat in præiudiciū filiorū:& hanc materiam diuido principaliter in duo membra. Primū erit respectu filiorū, qui viuunt tpe factæ oblationis. Secundum de filiis,qui post factam oblationem sunt suscepti.

†Circa primum membrum,quo quęritur,vtrū oblatio facta per parentes habentes filios, præiudicet ipsis filijs viuentibus tēpore oblationis? So. si nos loqueremur de donatione, quæ fieret alicui priuato, uel in causam non piam, q. prædicta haberet solùm dubitationem inofficiosę donationis. verum quia nos loquimur ī oblatione,quæ fit Deo,ecclesiæ, hospitali, vel loco pio,aut in piam causam:†Oritur primò dubium,vtrum propter hanc qualitatem filius excludatur a querela inofficiosæ donationis.In quo dubio, omissis opi. sequendo communem opin. dico ꝙ causa pia non operatur, ꝙ filius sine causa possit exhęredari,& priuari sua legitima,fm no.Bar.in l.j.C.de sacros.ecc.qui enim vult filium exhæredare,& ecclesiam instituere, aliū quærat quàm Aug.17.q.4.c.quicunq;. † & pro hoc ēt facit tex.bon. in l.si quis ad declinandam. C.de epi.& cle. qui vult ꝙ pietas filiorum excedat pietatem loci pij. faciunt ēt no. per Egy. Hosti. lo.An.& Abb.Sicu.in c.fin.de post.ubi volunt, ꝙ quis sit magis obligatus coniunctis, maximè filiis quàm ecclesiæ, etiam si ab illa recepit beneficium.Ad quod faciūt, quæ dixi in tractatu de post.§.4.Et prædicta cõclusione facit optimus text.13.q.2.c.si quis irascitur. faciunt ēt no.per Bal.in auc.si qua mulier.C.de sacros. eccl.Et ad hoc etiā videnda sunt, quæ latius dixi in tit.de exhær. li.† Posita igitur hac conclusione, ꝙ filius pp piam cām nō possit priuari legitima quo ad decisionē ꝙ si pater offert bona sua ecclesiæ, uel hospitali, aut alteri pio loco, an præiudicet filiis iā susceptis, & quando, & inquantum? Distinguendum est, ꝙ aut pater obtulit oia bona sua, aut partem bonorum. Primo casu, aut obtulit gratis & sine aliqua remuneratione, uel onere, aut recepit oblationem ex aliqua cā onerosa. Primo casu ꝙ obtulit gratis,dicendum est, ꝙ filius potest agere querela inofficiosæ donationis vsq; ad reuocationem legitimæ.C.de inof.dona. per to.ti.& latè in l.j.C.si quid in frau.pa.& tradunt Doc. maximè Bal.in l.j.C.de inof.don.vbi sing.dixit ꝙ hoc procedit,etiā si filij sint hæredes patris, quia ex quo istud reperitur inofficiosè factum,& sic quodammodo in fraudem,nō pōt obijci,ꝙ sint hæredes eius,qui donauit,& sic contra factum defuncti nō posse venire,per regulam l.cum a matre.C.de rei vend.quia hoc est propria actio filii,quæ tendit ad rescindendam patris fraudē, facit l.j.§.j.si quid i frau.pa. Nec ob filio iuram paternū,ꝙ nō iurm ex parte iurantis, est psonale,vt in c.veritatis.de do.& cont. nec ēt filius quāuis hæres incideret in pœnam p patrē cōmissam,si fieret,vt no.gl.in l.j.§.patronum.§.si patronus.ff.si q d in frau.pa. † vbi vult,ꝙ lex rescindit principalē alienationē, rescindit ēt penalē,quæ est accessoria.ar.l.cum principalis.ff.de reg.iu.& sic idem in iuramento,qđ est in accessorio ad actū,vt in l.fin.C.de nu.pe.facit ēt ga licet actus nullus qñ firmetur iuramento,vt in ca.cū cõtingat.& ibi latissimè p Io. de Imo.de iureiu.& c.quāuis.de pac.li.6.& c.licet mulieres,de iureiu. lib.6.& p Bar. latè in l.siqs pro eo.ff.de fideiuss. non tñ firmat in præiudicium tertij,vt no.ī d.c.quāuis.& ꝓbat,qa res inter alios acta,&c.c.pe. de reiu.& in ru.& in C.res inter ali.ac. facit qđ no.in fi.§.filius autē.C.de bo.quæ li.& tradit Io.de Imo.in d.c.cū cõtingat.de iureiur.†Secundo casu,qñ oblatio nō fuit facta ex mera liberalitate,sed fortè qa ecclesia vel hospitale in recõpensationē dedit aliquā eius possessionē ad vitā offerētis longè forte maioris valoris,q̃ id qđ offertur,ut quotidie ꝯtingit,uel ꝓmittit dare aliqd annuū,donec offerens viuit: & hoc casu, si ex his fructibus uel annuis reddittibus tm̄ superest,qđ sufficiat ad legitimā filiorū, res est clara.Si verò oīa dilapidasset,arbitror distinguēdū,ꝙ aut id, qđ hospitali dedit offerenti in recõpensatione erat ęquale & correspondens bonis oblatis, & hoc casu ecclesia vel hospitale ad nihil tenetur.facit qđ no.gl. in l.j C.de inof.do.& sentit Bar.post Dy.in l.hæreditariū.ff.de bo.au.iu.pos. Nec pōt dici,ꝙ nō potuerit pr̄ hæc facere,cū rei suæ, &c. ut l.in re mandata.C. man.nec est aliqd imputandū ecclesiæ,uel hospitali,ex quo digna tribuit cõpensationem, facit. l. nemo prædo.ff.de reg.iu.vr̄ enim tantūdē ab hospitali.uel ecclesia hr̄e,q̃tū dedit in recompensationem,ar.l.planè.§. ꝙ si rē emissem. & l.apud Iulianū.§. si Titius.& l.nō amplius.ff.de leg.j.iūcta.l.qa q pretio.ff.de vsuf. Si verò qđ traditur ab ecclesia,uel hospitali ipsi offerenti nō est ęquiualens, arbitror aduertēdū utrū qđ traditū est ascendat ad legitimā filiorū habita recta recõpensatione oīum hincinde, & eorū quæ traduntur,& fructuū q recipiunt ex rebus oblatis: & hoc casu arbitror hospitale uel similē locū nō teneri,ar.eorū quæ statim dicā in sequenti casu,aliàs hospitale teneretur,ar.eorum quæ superius dicta sunt.† Secundo casu principali, qñ non obtulit omnia bona,dicendū est,ꝙ filii nō possunt agere ꝯ hospitale,vel ecclesiā ad reuocandū totū,sed pñt agere dūtaxat ad supplemētū,quatenus eis deficit ad legitimā.vt d.l.j. C.de inof. dona.& ibi gl.opt.& Doc.& fuit snīa Bal.ibidē, & probat in pluribus ll.huius ti. Verū ne videar hic velle examinare tit. illū de inof.don faciā finē.Et si quæ dubitationes circa materiā prædictā occurrerent, recurrendū est ad illū ti.ad ea, quæ latè dixi in eodē.Sed circa prędicta nolo omittere no.q. † Pone, pater monachauit aliq̃ filiā, & in ipsa monachatione aliqua obtulit sup altare,quā vulgares dotē appellāt,deinde pater obtulit oīa bona sua hospitali,vel ecclesię.an patre decedente monasteriū ex persona filiæ monachatæ possit petere legitimā. & intellige, ꝙ dubium solum faciat illud, qđ oblatum est per patrem in ipsa monachatione,nec ex eo ꝙ filia sit monacha, priuatur successione, aut legitima, vt plenè tractatur in Authen.ingressi.& in Authen.si qua mulier.& in corpore vnde sumitur.C.de sacros. eccle. immo quantum ad hoc efficitur melioris conditionis, vt in c.non liceat parentibus.19.q.3.in qua q.plura possent fieri ar.pro parte negatiua concludentia, ꝙ talia oblata per patrem non auferant ꝑtātem tollendi legitimā,nec sint in legitima imputanda.nā cū istud pleno iure nō efficiat filii, sed monasterij, meritò non cõputat in legitimā,ut l.cū scimus.§ repletionē.C. de inof.testa sed omitto,qa Bar. tenet contrariā snīam in l.j.§.si parens.ff.si quis a pa.fu.ma.ubi concludit, quòd quia in vulgari hoc datum simpliciter succedit loco dotis,ut etiam sentit idem Barto.in l.Titio centum.§.fin.ff.de condi.& dem.in fi. q.meritò videtur,ꝙ nō possit reuocari oblationum occasione legitimę. † & cādē sententiā sentit consi.65.qđ incipit, Facta est.sed latius consi.109.

consi.109.quod incipit,Narnensis.vbi latius loquitur dicens, ꝙ licet inter monachum & monasterium non contrahatur matrimonium,quia solus Abbas contrahit,vt in c.quia pp de elec. & sic datum pro muliere non possit dici dos,maximè quia saperet simoniam,quæ est prohibita,vt in c. non satis. de simo.quamuis non sit vera dos, tamen sortitur naturam illius: † & ideo sicut vera dos computatur in legitimam,vt l.quoniam nouella.C.de inoff.test.ita etiam computabitur ista.& hanc etiam sententiam tenet d.Barth.de Sali.in d.l.quoniam. Si tamen prædicta dos nō sufficeret ad legitimam, posset agi ad supplementum legitimæ, vt d.l.j.C.de inoff.dona.

† Circa secundum membrum principale, quo quæritur quid si tempore oblationis offerens non habebat filios, sed illos postea suscepit,vtrum filii postea nati possint illam reuocare? Materia est satis ampla,& circa eam plures oriuntur notabi.quęstiones.Conclusio est,ꝙ sic,per l.si vnquam.C.de reuo.do.& est tex. 17.q.4.c. quicunque. sed non intendo materiam prædictam hic tractare,quia etiam esset facere alium tractatū. Sed pro decisione plurimarum quęstionum,quæ circa mareriam istam possunt occurrere,videnda sunt quæ latius dicūtur in l.si vnquam. C. de reuo.do.& quæ latius traduntur per D. Ant.de Prato vete.in repe.l.in quartā. ff. ad l.fal.& quæ latè dixi in tit.de reuo.do. † Vnū sufficit hic ponere ad cautelam hospitalis,vel similis loci recipiētis huiusmodi oblationes,ꝙ faciat,ꝙ offerens renunciet dispositioni d.l.si vnquam.& d c. quicunq;. ꝙ nullo modo intendit reuocare donationem,maximè per susceptionem liberorum postea nascendorum,nec etiam propter aliquam quancunq; causam etiam maiorem causis expressis,arg. eorum quæ latè dixi in clem.2.de procura.

S V M M A R I V M.

1. *Oblatio si fiat,vt id quod offertur exhibeatur in cultum diuinum, offerēs quā vtilitatem consequatur.*
2. *Ratio naturalis dictat,vt homo alicui subsit.*
3. *Offerens si sit sine peccato,gratiam à Deo consequitur.*
4. *Offerens,quando consequatur ob oblationem præmium liberalitatis.*
5. *Et quando consequatur charitatis,& misericordiæ effectum.*
6. *Et quando consequatur vtilitatem liberationis.*
7. *Et quando consequatur remissionem peccatorum.*
8. *Oblatio parua cum mente humili, & dilectione pura, peccata mortalia purgat,vide infra num.11.*
9. *Oblationes factæ ab his,qui sunt in mortali peccato,an eis prosint.*
10. *Oblationes facere peccator desistere non debet,nec ab alijs operibus piis.*
    Diabolus non habet tantam potestatem in peccatore opera charitatis faciente,quam aliàs haberet.
    Opera charitatis ad assuefactionem bonorum operum valere.
    Item ad minorem pœnam subeundam.
    Item ad corporalem prosperitatem,& diuitias obtinendas.
    Item vt Deus cor eius citius ad pęnitentiam illustret.
12. *Offerentem seu donantem, an Ecclesia cui offertur vel donatur, teneatur alimentare.*
    Donatarius an & quando donatorem alimentare teneatur.
    Filius alere patrem tenetur.
13. *Donatio reuocatur,si donatarius in donatorem manus inijcit.*
14. *Oblatio si non sit facta liberaliter, sed aliquo annuo recepto, & demum res oblata à creditoribus vēdicatur, an hospitale illud annuū reuocare possit.*
    Fides non est obseruanda eam non obseruanti.
15. *Hospitale licèt non possit expensas ab exposito repetere: tamen si quis vti filium suum repetit alimenta restituet.*

Libellus Decimussextus.

SExtodecimo principali loco tractādū est de effectibus oblationum respectu vtilitatis ipsorū offerentium. circa quam materiam tractabimus de vtilitate respectu offerentium, & eorum,pro q̄bus offeruntur,siue sint sine peccato,siue in peccato,& tam respectu gratiæ diuinæ,q̃ alimentorum; & quid iuris, quando oblatio esset facta liberaliter,vel ex causa; & quid si offertur, aut exponatur infans. † Circa primum dicendum arbitror, ꝙ oblationes ad ipsorum offerentium vtilitatem fm diuersas species earum diuersos effectus operātur. nā si quidem oblatio fiat,vt id quod offertur exhibeatur in cultum diuinum, quam oblationem ad sacrificium & holocaustum ꝑtinere diximus, cum talis dicatur exercere actum latriæ, pp aliquid, quod de rebus exterioribus Deo offertur, quia clarum est esse iustitiæ speciem, consequitur talis offerens eam vtilitatem, quam quis consequi debet ex actu iustitiæ. satisfacit.n. diuino p̄cepto,si modò soli Deo, & non diis offeratur: nam qui imolat diis,occidetur, vt habetur Exo.c.22.Satisfacit etiam legi naturæ: † naturalis.n.ratio dictat homini,ꝙ alicui subdatur propter defectus,quos in se ipso sentit,in quibus aliquo superiore indiget adiuuari & dirigi, & iste est ille superior, qui apud omnes dicitur Deus.nam sicut in rebus naturalibus naturales inferiores subdūtur superioribus, ita etiam naturalis ratio dictat homini fm inclinationem naturalem, & ei quod est supra hominum subiectionem & honorem exhibere fm suum modum. Est autem conueniens modus homini, vt sensibilibus signis vtatur ad aliqua exprimenda,quia ex sensibilibus cognitionem accipit. & iō ex naturali ratione procedit, ꝙ homo ex quibusdam sensibilib. rebus vtatur offerens eas Deo in signum debitæ subiectionis, & honoris,fm similitudinem eorum, qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem Dominii.† Si ergo tales oblationes fiūt ab his,qui sunt sine peccato,cum per eum modum dicatur offerri Deo odor suauissimus, tales diuinam gratiam consequuntur, iuxta illud Psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Sed de his oblationibus satis:quia vt in princ.diximus,non est intentionis nostræ de his tractare in hoc opere, nec etiam de effectibus earum oblationum,quas ad primitias & decimas in princ.pertinere diximus,qa de his suis locis tractabimus.† Si verò fiat oblatio ad finem,vt id,quod offertur,diuino cultui deputetur,vel in vsus ministrorum Ecclesiæ, aut similium locorum exponatur, nulla tamen subsistente necessitate,consequitur præmium liberalitatis, quam exercet,& diuinam gratiam consequitur,si amore Dei illud agat, & si hęc agat in statu gratiæ alios vberrimos fructus consequitur, vt ex inferioribus colligi potest. † Si verò substinente necessitate Ecclesiæ, vel ministrorum ibi degentiū fiant,cum talis dicatur misericordia moueri, & per consequens charitatem exercere, cõsequitur effectus charitatis & misericordiæ: vnde in Euangelio Matth. c. 5. dicitur, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.† Et si tales oblationes fierent ex necessitate præambulæ obligationis, & voti, vel ꝑ distributionem incertorum,offerens etiam vtilitatem liberationis consequeretur,quam consequitur ēt si tales oblationes faceret non existens in statu gratiæ.† Insuper si pro redimendis peccatis fierent per negligentiam cōmissis,liberationem seu remissionem illorum peccatorū quis consequeretur:iuxta illud Ezec. c.7.vbi dicitur,de negligentia purga te cum paucis.& ibi dicit gl. ꝙ quanuis oblatio parua sit,multorum delictorū purgat negligentias,† & subdit ꝙ parua oblatio cū humili mente,& pura dilectione facta non solum purgat peccata venialia,sed etiā mortalia.& idem tradit beatus Tho.2.2.q.54.art.3.in 2.ar.in solu.ipsius.2.arg.† Sed nunc circa prædicta quæro, quid si tales oblationes fiant ab his,qui sunt in peccato mortali,vtrum prosit eis?So. dicendū arbitror,ꝙ oblationes,quæ fiunt pro satisfactione obligationis,ad quā quis tenebatur fm ea,quæ superius diximus lib. j.& 3.tales oblationes prosunt,sicut prodest beneficiato obligato ad dicendum horas canonicas, si illas dicat existens in peccato mortali,fm ea quæ traduntur per Abb.& Io.And.in c. ꝙ quidam de pę.& remi.& eorū quæ no. ibi per gl. per no. de pę.dist. 3.c.pe.Reliquæ verò obligationes non vr̄ prodesse etiam recepta postea vera pęnitentia,vnde datur ver.in d.c.ꝙ quidam.

Viuere non possunt quæ mortua nata fuerunt.

Nam cum Deus nō indigeat nostris operibus meritoriis, sed solùm eas agamus propter nos,meritò quo ad hominis vtilitatem Deus non acceptat opera nostra,nisi acceptet operantem,vnde dicitur Gen.c.4.& de pęn.dist.5.c.j.in fin.Prius respexit Deus ad Abel.& deinde subiungitur,& ad munera eius. sed Deus nō acceptat hominem existentem in peccato mortali,ergo opera existentia in peccato mortali, Deo nō sunt accepta,sicut dicit Apostolus ad Corinth.j.cap. 13. Et si destribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam,charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, &c. & ista est communis opin.glo.& Docto.in d.c.quòd quidam.& Hostien.in summa,in titu.de pęnit.& remis.§.& an factæ.versic. sed pone, ꝙ aliquis. † Consulo tamen, quòd licèt quis existat in peccato,non abstineat ab huiusmodi obligationibus, & cæteris bonis,& piis operibus, quia licet nō prosint quo ad vitā æternā, tamen prosunt quo ad quinque.Primò,quia in tali homine licet existenti in peccato faciente opera charitatis, Diabolus & Angelus malus non habet tātam potestatem, quantam aliàs haberet, sicut exemplificatur in Diabolo de Iudæo, qui se muniuit signo crucis,pp quod dęmon non potuit illi nocere.& cum se præsentaret maiori suo,accusauit se hæc verba:Inueni vas vacuum,sed signatum. Secundò valent quo ad assuefactionem bonorū operum, sicut dicitur de baptismo Ioannis, non valuit ad remissionem peccatorum,sed ad assuefactionem, & præparationē aliorum,de consec.dist.4.c. non regenerabantur. Tertiò, ad minus supplicium subeūdum.†de pę.dist.3.c. si quis aūt non hn̄s charitatē.& ar.89.dist.c.ad hæc Deus.de pęn.dist.4.§.finis.de cele.mis. cum Marthæ.13.q.2.c.tempus.Quartò,ad corporalem prosperitatem,& diuitias obtinendas.de pęn.dist.3.c.cauendum est. & c. reuertimini.16.q.j.& c.decimę.22.q.2.si quęlibet.Quintò,ad hoc vt Dominus eum respiciat, & vt cor eius ad pęnitentiam citius illustretur.de pęni.dist.5.c. vt falsus.in fi.nunquam tamen valēt quo ad vitam æternam promerendam: quia qui sine charitate est,Deo placere nō potest,vt dixi.† Nec ob.prædictis quod superius dixi,ꝙ parua oblatio nō solum purgat peccata venialia,sed etiam mortalia.& sic vr̄ prodesse, ēt si fiat ab existente in peccato mortali,ēt quo ad remissionē peccatorū, qa dēs animaduertere,qđ ibi dixi,ꝙ parua oblatio cum humili mēte, & pura dilectione,

ctione, non solum purgat peccata venialia, sed etiam mortalia, & sic sensit illa gl. ꝙ fiat ab eo qui non sit in peccato mortali, qa tunc diceretur fieri humili mente, & pura dilectione. Item ponderandum est ꝙ illa gl. cum ministerio dicit purgat, non autem dicit, tollit, quare prodest ad purgationem, & sic pro satisfactione, præcedente præsentia. Hæc tamē omnia submitto correctioni, & suppletioni Ecclesiæ, & Theologorum.

12 † Item quæro circa prædicta, vtrū Ecclesia, vel hospitale, aut similis locus, cui facta est donatio, teneat alimētare ipsum offerentem? Et est aduertendum, ꝙ ego non loquor de alimentatione respectu oblationis, ad quam hospitale vel similis locus teneretur ex sua institutione, vel regula, seu cōsuetudine: sed loquor, an teneatur tanquam donatarius alere ipsum offerentem tanꝗ donatorem? So. in donatario propriè gl. in l. in condemnatione. ff. de reg. iur. tenet ꝙ donatarius non teneatur alimentare donatorem. gl. no. in l. fi. C. de do. tenet cōtrarium. & hoc etiam tenet Cy. qñ donatio consistit in magna quātitate, alias tenet primam opi. & hanc opi. sequitur do. me. Abb. Sicu. in c. fi. de do. pro qua allegat, quia ille, qui donat magna, potest ęquiparari patri: sed filius tenet alere patrē, vt l. si quis à liberis. ff. de libe. agno. igit, &c.

13 † Ego etiam allego, quia clarum est, ꝙ donatio reuocatur, si donatarius iniicit manus in donatorem, vt d. c. fi. sed satis dicitur iniicere manus in donatorem non præstans ei alimenta, vt l. necare. ff. de libe. agno. igitur, &c. Et forte ꝓꝑ hanc causam, quando necessitas esset magna, ita ꝙ esset locus l. necare haberet locum secunda opi. etiamsi donatio esset in parua quantitate, ita ꝙ posset reuocari donatio ꝓꝑ ingratitudinem. & hæc procedunt, quādo quis faceret ex mera liberalitate. sed si aliquis fecerit oblationem, non ex mera liberalitate, aut misericordia, sed aliquo recepto, nullum præmium consequitur quo ad Deum, nisi quatenus maioris fuerit æstimationis & præmii, quod obtulit, quàm quod recepit.

14 † Sed quæro, iuxta prędicta, quid si offerens non fecit oblationē liberaliter, sed aliquo recepto, puta aliquo prædio, vel annuo reditu, vel simili, & demum vendicantur, vel occupantur à creditoribus, vtrū hospitale teneatur præstare illud annuū, vel possit reuocare rem datam offerenti in recōpensationem? So. dic ꝙ sic, quia ex quo offerens non obseruat fidē hospitali, pari ratione nec hospitale tenetur fidem illi seruare, vt l. cum proponas. C. de pac. & no. in c. 3. & c. sicut. de iureiur. pōt ergo tradita reuocare ꝑ condictionem ob causam. & hoc expresè tenet Bal. in l. 3. C. de dona. ante nupt. faciunt no. in c. 3. de cle. coniug. & c. super eo: & c. statuimus. de regu. & in c. ex transmissa. de renun. cum simi. Et prædicta procedunt in oblationibus, quas quis facit pro se. Si autem quis facit oblationem pro aliis, maximè pro defunctis, vt ꝯsequatur aliquod præmium, dicatur statim in 17. principali lib. iuxta fi.

15 † Postremò circa hunc libel. placet subiungere, ꝙ si aliquis obtulit aliquem infantem, vel puerum, qui propriè potius dicitur exponere, quàm offerre, vt patet ex rub. C. de infanti. expositis. quia licet hoc casu hospitale vel similis locus, vbi quis est expositus, videatur præstitisse alimenta pietatis causa, & ob hoc ab ipso exposito non posset repetere: tamen si aliquis repetit talem expositum tanquam suū, tenetur restituere alimenta, vt est tex. notabi. in l. j. C. de infanti. expositis.

S V M M A R I V M.

1 *Oblationes si fiunt ab aliquo pro viuis, an eis prosint.*
2 *Stipulatio alteri per verba directa facta, valet.*
3 *Stipulari de iure canonico, an alteri quis possit.*
4 *Oblationem faciens alicui Ecclesiæ pro alio, qui fortè ex voto tenebatur, facit, vt ille liberetur.*
5 *Quid quando oblatio fit pro alio ad nihilum obligato.*
6 *Oblationes pro defunctis factæ, an eis prosint, & nu. 7.*
8 *C. in præsenti. 13. q. 2. quomodo loquatur, & nu. sequenti.*
10 *Oblationes, & alia suffragia, an solùm prosint existentibus in purgatorio, dãnatis verò non, vide in nu. 13. 14. sub nu. 18. & nu. 22. & nu. 26.*
11 *Ecclesia pro suis tantum orat.*
Et quare Ecclesia dicit ter Sanctus, Sanctus, Sanctus.
12 *Hostia sacrata, quare super altare diuiditur in tres partes.*
13 *Animæ defunctorum meritis suorum viuentium releuantur.*
14 *Defunctorum quatuor sunt genera, secundùm Aug. sed secundùm Theologos tria.*
15 *Oblationes, & orationes, an fieri debeant pro obeuntibus in peccato.*
Redemptio nulla licet in inferno non sit, tamen non sequitur, quòd non possit esse pœnæ alleuiatio.
16 *Oblationes, orationes, & suffragia, an possint esse tot pro obeuntibus in peccato, vt tota tollatur pœna, & quomodo tollatur.*
17 *Mali vexent potius in inferno, & in pœnis Deum videre, quàm sine pœna, Deum non videre.*
18 *Suffragia, quòd non sint fienda pro damnatis, quomodo hoc intelligatur.*
19 *Mali mediocriter, qui dicantur, vt infra nu. 25.*
20 *Et qui mediocriter boni, & infra nu. 25.*
21 *Purgatorij pœna est grauior omni pœna, quam quis in hoc mundo passus est.*
22 *C. tempus. 13. q. 2. quomodo loquatur.*
23 *In purgatorio existentes boni & mali diuersis respectibus dici possunt.*
27 *Ratio de diuersis secretis reddi non potest.*
28 *Oblationes, & orationes pro valde bonis specialiter non sunt faciendæ.*
29 *Oblationes, & orationes pro valde bonis quo ad tres effectus iuuant.*
30 *Oblationes, & similia suffragia, quæ specialiter fiunt pro aliquibus defunctis, an illis solùm prosint, an verò omnibus.*
31 *Charitas nil perperam agit.*
32 *Inuidia gaudio opponitur, quod est actus interior charitatis.*
33 *Oblatio, vel eleemosina, quando fit pro obligato restituere, citius ille alleuiabitur, quàm alter.*
34 *Restitutio obligationi conformis esse debet.*
35 *Pœna vna in aliam commutatur.*
36 *Oblationes si sint factæ pro aliquo specialiter, qui sit valde malus, ꝙ fortè credebatur decessisse in statu gratiæ, & decesserit sine pœnitentia vera, quamuis apparenter pœnituisset, an aliis prosint.*
37 *Bonum nullum est irremuneratum.*
38 *Oblationes, quæ pro aliis fiunt, non solùm prosunt illis, pro quibus fiunt, sed etiam his, qui eas faciunt.*
39 *Lex naturæ inducit, vt alijs faciamus, quod nobis vellemus fieri.*
Lex scripturæ, quid inducat.
40 *Lex amicitiæ est, vt omni tempore amicum diligamus.*
41 *Lex amicitiæ est, vt qui diligit in prosperitate, & in tribulatione diligat.*
42 *Lex iustitiæ est, vt hæreditas cum suo onere transeat.*
43 *Lucrum amplectens non est ferendus, si onus annexum contemnit.*
44 *Parentes honorare debemus, quia non essemus, nisi ipsi essent.*
45 *Carnem suam nemo odio habuit.*
Qui mecum non est, contra me est.
46 *Oblationes valent ad acquirendam orationem animarum liberatarū, vt orēt pro illis, quorum suffragiis adiutæ sunt.*
47 *Item valent ad euitandam confusionem querelæ paternæ, & amicorum in die iudicij conquerentium.*
48 *Item ad bonum exemplum dandum aliis, qui post te venient.*
49 *Item valent ad laborandum pro te ipso.*
50 *Item valent ad honorandum illum, pro quo specialiter fiunt.*

Libellus Decimusseptimus.

DEcimoseptimo loco principali superest vt tractemus de effectibus oblationum prędictarum respectu eorum, pro quibus fierent. nam superius in 5. principali lib. diximus, ꝙ oblationes possunt fieri tam pro se ꝗ aliis. 1 † vnde stat nunc quæstio, An si fiant pro aliis, prosint illis? Circa quam materiam arbitror distinguendum, ꝙ aut fiunt pro viuis, aut fiūt pro defunctis. Primo casu, quando oblationes fiunt pro viuis, subdistinguendum est, ꝙ aut fiunt vt aliquid detur alteri in recompensatione eius quod offertur: & dicendū est, ꝙ hospitale, Ecclesia vel alius locus pius tenetur ad dandum illi alteri, quod huic offerenti promisit, maximè si verba sint concepta per eum, qui potest illi alteri acquirere, vel sub tali forma verborum, per quam ex stipulatione alteri facta quæratur obligatio alteri, secundum ea quæ latè tradūtur in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. & Inst. de inuti. stipu. §. alteri. 2 † vel etiam si offerēs stipularetur, vel pacisceretur aliquid dandum alteri loco pio vel Ecclesiæ, quo casu valet stipulatio etiam alteri facta per verba directa, vt dicit Bal. in l. illud. C. de sacrosan. Eccle. & ita intelligit gl. quæ allegatur pro singulari, j. q. 7. in c. quotiens cordis oculus. 3 † licet quidam illam intelligant simpliciter volentes, ꝙ de iure canonico possit quis alteri stipulari, sed hoc non placet Abb. Sicu. in c. si cautio. de fi. instru. & hoc etiam sentit Iano. in c. constitutus, super gl. j. de procu. Si tamen talis offerens alteri priuato stipularetur nomine illius, satis esset, ꝙ ille ratum haberet & illi acquireretur, per no. per prę fatum Abb. in d. c. si cautio. & in aliis multis iuribus, quæ omitto, cum hoc principaliter pertineat ad aliam materiam. & ideo sub breuibus pertranseo.

4 † Aut oblatio fit Ecclesiæ, vel hospitali, vel alteri pio loco pro alio ad tollendam fortè aliquam dubitationem, quo ille tenebatur, vel ex voto, vel ex alia simili causa, vt talis obligatus ab illa liberetur. Et hoc casu ille consequitur effectum liberationis, per l. solutionem & iudicium. ff. de solu. iuncto princip. Institu. qui. mo. tol. obli. 5 † Aut talis obla. fit simpliciter, & purè pro alio ad nihilum obligato, fortè ad augendam illius gratiam apud Deum, vel ad alium actum spiritualem: & hoc casu dicerem, quòd tantum prodest talis oblatio illi tertio, quantum prodesset ipsi offerenti, si pro seipso faceret, habita distinctione an sit, vel non sit in statu gratiæ, secundum quod superius explicatum est in lib. præce.

6 † Secundo casu principali, quando oblatio fieret pro defunctis: aduertendum est, ꝙ materia est satis difficilis, & est quæstio 7 potius Theologis relinquenda, ꝗ à nobis pertractanda. † Quanuis enim clarissimum sit, suffragia & oblationes pro mortuis factas salutares esse, vt habetur primo Macha. cap. 12. vbi dicitur, quod vir fortissimus Iudas collatione facta de 12. millibus dragmis argenti in suffragiis defunctorum, illos misit Hierosolymam, &c. & ex text. 13. q. 2. c. animæ defunctorum. vbi text. dicit, quòd animæ defunctorum quatuor modis soluuntur. Aut obla- 8 tionibus, &c. Et probatur etiā in iuribus statim allegandis. † nec obstat

obstat 13. q. 2. c. in præsenti. vbi Hierony. dicit, in præsenti seculo scimus siue orationibus, siue eleemosinis, & sic orationibus posse nos adiuuari. Cum autem ante tribunal Christi venerimus, nec Iob, nec Daniel, nec Noe rogare posse pro quoquàm, sed vnumquenq; portare onus suum. nam secundum Gratianum. 13. q. 2. §. verum. ille tex. Hieronymi loquitur de impęnitētibus. Mihi tamen legenti dictum tex. videbatur aliter intelligi posse, videlicet ꝙ in ipso tempore mortis recipit quis mercedem suā. sed tamen non negat Hierony. ꝙ interea post iudicium animæ quod fit in tempore mortis, & tempus vltimæ resurrectionis, 9 oblationes & cætera suffragia non prosint defunctis. † Vel secūdo modo potest intelligi tex. Hiero. de vltimo iudicio proferēdo a Christo vltima resurrectione. Sit ergo indubitata ꝯclusio, 10 ꝙ animabus defunctorum oblationes & suffragia prosunt. † Sed quibus defunctis oblationes, & similia suffragia prosint, & apud Canonistas & Theologos variæ sunt opiniones. Quidam enim dicunt, ꝙ talia suffragia tantum prosunt in purgatorio existentibus, damnatis verò minime prosunt. Moti primò, quia in inferno nulla est redemptio. Secundò, quia ecclesia non orat nisi ꝓ fidelibus defunctis, quod videtur intelligendum de his qui de- 11 cesserunt cum vera pœnitentia. † Tertiò, ꝙ ecclesia non orat ꝓ ciuibus Babylonis, sed duntaxat pro suis, pro quibus solūmodo Deum laudat, quando dicit Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. quasi dicat, Sanctus pro eis, qui regnant in cœlo: Sanctus pro his, qui in purgatorio purgātur: Et Sanctus pro his, qui sunt in via, & sic 12 in hoc modo. † propter quam causam etiam nonnulli dicunt, ꝙ hostia sacrata super altare diuiditur in tres partes, & sic secūdum hanc opi. oblationes non prosint his, qui sunt in inferno, pro quibus est tex. Hierony. in dicto c. in præsenti. Intelligendo tamen, vt sup. intellexit Gratia. Alij verò dicunt, ꝙ tales oblationes, & cætera suffragia prosunt omnibus regeneratis, qui dū viuerent, meruerunt, ꝙ possent eis talia prodesse post mortem, nulla facta distinctione, vtrum decesserint in peccato mortali, vel nō. & hæc opi. fundatur super tex. beati Augustini in Enchiridion, & transumptiuè, 13. q. 2. c. tempus. dicit enim ibi August. 13 † Negandum non est defunctorum animas merito suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatum offertur, vel eleemosinæ fiunt in ecclesia, sed eis prosunt, qui cū viuerēt, hæc sibi vt postea possint prodesse, meruerūt. Est enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt nō requirat ista post mortē; nec tam malus, vt ei ista post mortem non prosint. Est verò talis in bono, vt hoc non acquirat; & rursus talis in malo, vt nec eis valeat, cum hæc vita trāsiuerit adiuuari. & post pauca subdit, Cum sacrificium altaris siue quarūcunque eleemosinarum ab hominibus proferūtur pro valde bonis actiones gratiarū sunt, pro non valde malis, & non valde bonis propitiationes sunt, ꝓ valde malis etiam si nulla sunt adiumento mortuorum, tamen viuorum consolationes sunt. Et sic secundum aliquos, Augustinus videtur velle, ꝙ oblationes, & similia suffragia etiam ꝓsunt 14 his, qui sunt in inferno. † Theologi verò dicunt, quamuis Augustinus in dicta auctoritate quatuor genera defunctorum distinguere videatur. Tria tamen solummodò distinxit. Mediocriter enim bonos, & mediocriter malos pro eodem genere ponit. Quare dicunt, ꝙ licèt secunda opin. sit magis pia, tñ adhæret primæ, eo ꝙ magis vr̃ esse catholica. Et pro ista opi. facit tex. prędictus dum dicit, pro non valde malis, & non valde bonis, &c. & 15 sic hæc duo accipit pro vna spe. † facit etiam text. 13. q. 2. c. pro obeuntibus. vbi text. vult, ꝙ pro obeuntibus in peccato non sit orandum, nec oblationes fieri debent. Et hoc etiam videtur expresè confirmari per glo. ad Thessalonic. 4. c. vbi dicitur, Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, &c. qui spem non habēt. vbi dicit glo. id est, qui sine fide operāte per dilectionem eiusq; sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis a suis hmōi pietatis impenduntur officia. cuius dum hic essent pignore caruerunt, non misericordiam sibi thesaurizantes, sed iram. Glo. verò in d. c. tempus. & glo. fi. in c. cum Marthæ. de celebr. mis. & cōiter Doc. Canonistæ tenent cōtrarium. volunt enim, ꝙ Augustinus ponat quatuor genera defunctorum, concludentes ꝙ mediocri boni sunt species distincta a mediocriter malis. Et dicit Hug. ꝙ opi. Theologorum volentium mediocriter bonos & mediocriter multos poni pro vna specie, parum distat ab hęresi, cum eundem ponat simul & semel bonum & malum esse, qđ vr̃ impossibile, cum hæc sint incompatibilia, arg. c. maiores. de bapti. nā mediocriter bonus, bonus est: mediocriter malus, malus est. Item quia in igne purgatiuo nullus est nisi bonus, quia nullus est ibi, qui decesserit in mortali, & pro veniali nullus est malus. vnde dicit Hug. ꝙ Aug. posuit quatuor genera defunctorū. Primi sunt mediocriter mali, & hi damnantur, & puniuntur, sed oblationibus & suffragijs ad tempus alleuiantur, vt mitius puniuntur. Nec obstat ꝙ in inferno nulla est redemptio, quia hoc est verum: sed tamen per hoc non sequitur, quo minus possit esse pœnę alleuiatio. Nam & vita Beati Brandani legitur, ꝙ in die Dominico quieuit Iudas, in die lunæ redijt ad pœnas. illa tamē auctoritas non est authentica, & etiam Iudas non fuit medio- 16 criter immo valde malus. † Nec obstat ꝙ secundum prædictam opi. tot possent esse obligationes, orationes, & suffragia, ꝙ tota pœna tolleretur, & sic etiam existentibus in inferno aliqua erit redemptio. quia ad hoc respondetur, secundum glo. in d. c. tempus. 13. q. 2. & in c. cum Marthæ. in gl. fi. de celeb. mis. nam quantacunque pars tollatur, puta. 2. vel 3. aut. 4. centesima, seu millesima, nō tollitur in eadem quantitate, sed in eadem proportione respectu eius, quod remansit. vnde etiam si remansisset sola millesima, per oblationes & suffragia tolleretur millesima millesimæ, & sic de necessitate semp aliquid remaneret, & per ꝯñs necessarium est, ꝙ nulla sit redemptio in inferno. & quamuis minima pars remaneat, tñ vt dicit Chrysostomus, Grauissimę sunt, 17 cum tales arceantur a conspectu Dei. † Vnde dicit etiam Aug. ꝙ si mali possent, mallent potius in inferno Deum videre, & in pœnis, ꝗ pœnis soluti Deum non videre. Vel potest responderi secundū aliquos, ꝙ talis alleuiatio non est quantitatiua, sed qualitatiua. Vel secundū alios, nulla est remissio, sed alleuiatio qualiscunque. Exemplū ponunt in homine famelico ferente onus grauissimum, cui si detur panis, vt comedat, non per hoc deponit onus, sed illud facilius fert, & famis alleuiatur, sed non tollitur. Ad quod facit illud, quod dicitur in Euangelio Lazari. 18 Lucæ. c. 16. Non ob. c. pro obeuntibus, † quia prædicta auctoritas & omnes similes, quæ videntur innuere, ꝙ damnatis nō sunt fienda suffragia, quia eis non prosunt, intelligi debent de valde malis. & ita intelligi debet glo. ad Colossenses. c. 4. Sed Theologi, vt superius dixi, & Magister sententiarum lib. 4. distinct. 47. & Archi. in d. c. tempus. & Ioan. Cal. & do. meus post eum, in d. c. tēpus. tenent contrarium, cōcludentes ꝙ damnatis in inferno nō prosint. Ad quod facit 25. dist. §. alias ea demum. vbi tex. dicit ꝙ damnatus pro peccato mortali pœna perpetua cruciabitur. Ad idem de pœn. dist. 7. c. fi. Præterea iura, quæ dicunt, ꝙ pro decedentibus in peccato mortali non est orandum, non distinguūt inter grauia & leuia. Item responsio dictæ gl. fi. in d. c. cum Marthę. & in d. c. tempus, non uidetur rationabilis. nam si secūdum suffragium est tantum & tale, quantum fuit primum, ergo tantā quantitatem pœnæ debet tollere, quantum remouit primum, ar. c. innotuit. de elec. iunctis no. in l. quæ de tota. ff. de rei vend. Præterea posita etiam prædicta opin. glo. pro uera, licet secundū suffragium & alia non remouerent tantam pœnam, sed quotitatiuam respectu residui, tamen tot posse multiplicari suffragia, ꝙ pœna quasi non sentiretur. quod uidetur sonare in absurdum, cum damnati in inferno perpetuo igne cruciari debēt, ut dictū 19 est. † Vnde concludunt ipsi ꝙ mediocriter mali dicuntur illi, ꝗ 20 decesserunt cū multis uenialibus, & sic sunt in purgatorio. † Mediocriter boni dicuntur illi qui decesserunt cum paucis uenialibus. unde suffragia pro mediocriter malis sunt propitiationes. s. 21 quia Deus propitiatur eis ad mitigationem pęnę: † nam & ī purgatorio est pœna tam grauis, ꝙ excellit omnem pęnam, quam aliquis passus est in hac uita, quantumcunque etiam crudelissimum martyrium passi sunt, de pœnit. dist. 7. c. fi. Sed pro mediocriter bonis oblationes, & cętera suffragia sunt expiationes: ꝗa cum decesserunt cum paucis uenialibus, pœna expiatur, & purgatur ex huiusmodi suffragiis. Nec placet Archidia. aliquo modo, quod idem sunt mediocriter boni, quod mediocriter mali, quia sequeretur absurdū, ꝙ idem esset bonus & malus, ut superius dixi. Apparet igitur circa hunc articulum, maiores nostros varia sensisse, quare possemus hoc dicere cum Host. in summa, in tit. de pœni. §. quibus. qui dicit, non est mihi copia tanti, ut diffiniam quid præcisè tenendum sit, Cum & Innoc. III. hoc minimè uoluerit diffinire, sed disputationi & discretæ reliquerit in- 22 uestigationi, ut d. c. cum Marthę. in fi. † Dicit tamen Host. ꝙ celebrior & uerior uidetur Theologorum opi. cui etiam Hug ī hoc annuere uidetur, ꝙ qui impęnitens finitur, semper plenus iniꝗtate, semper sine charitate torquetur, ut d. c. fi. de pœni. dist. 7. uñ uidetur concludendum, ꝙ in tali defuncto opera charitatis mi- 23 nimè operentur. † Nec obstat ꝙ dicit Augustinus in d. c. tēpus. ad fi. ibi, pro non ualde malis, &c. nam quod ibi dicitur, intelligendum est de his, qui sunt in purgatorio: quia aut omnino li- 24 berantur, aut alleuiatur eorum pœna. † & subdit, ꝙ hi qui sunt in purgatorio, diuersis respectibus possunt dici boni & mali. Boni enim sunt quia saluantur: mali uerò sunt, quia mala sustinēt, & substinebunt quousque a pœna purgatorij misericorditer liberentur. Sed fortè posset attentari iudicio meo, ꝙ Augustinus, dum dixit de mediocriter bonis, & mediocriter malis, intellexerit solūmodo de his, qui sunt in purgatorio, qui existentes ī hoc mundo peccata mortalia commiserunt, sed tandem per pœnitentiam & confessionem liberati sunt a culpa, sed non sunt liberati a pœna, & ideo necessarium est ut malorum seu erratorum suorum in purgatorio purgationem recipiāt. Hi enim sunt mediocriter mali propter peccata mortalia, quę commiserunt: & sunt mediocriter boni, quia in uia se in hac uita recognouerūt, 25 & confessione, ac pœnitentia culpam absterserunt. † Vel possemus fortè dicere, ꝙ mediocriter mali dicañ hi, de quibus statim dictum est. Mediocriter boni dicantur illi, qui decesserunt duntaxat cum uenialibus peccatis. His igitur omnibus ꝓsunt oblationes & suffragia: sed ualde malis, uel qui in infidelitate decesserunt,

ferunt,suffragia non prosunt,nec his qui licèt fidem per baptismum acceperunt,decesserunt tñ in peccato mortali absque pęnitentia,ita q in eis etiam culpa non est deleta.† Et quamuis in his maior sit dubitatio,tñ opin.illa q non prosint, videtur esse magis communis & catholica, quāuis alia videatur magis pia, vt probatur 13.q.2.d.c.pro obeuntibus. & d.c.tempus. Dicit tñ ibi Augustinus, q licèt pro valde malis suffragia non sint illis adiumento,tñ viuorum cōsolationes sunt.Nec obstat id,quod legitur de Beato Grego.q cum quodam tempore ante palatiū Traiani Imperatoris quondam transiret,recordatus eius clemētiæ, amarissimè flere cepit: tandem ꝑ eo ante altare S.Petri flēs orauit dicens,donec dormiuit,ei dormienti vox dixit, Traianū precibus eius a pœnis infernalibus liberatum, sed de cætero caueret ne pro aliquo infideli defuncto orare præsumeret. sed sicut dicunt Magistri, pius & misericors Dñs ex aliqua latenti cā animam ipsius reseruauerat extra profundum inferni precibus Beati Gregorij liberandam,nec sunt specialia trahenda ad consequentias.† & si quis quæreret de causa, dici potest q non pōt reddi ratio de secretis diuinis.23.q.4.c.Nabuchodonosor. & ca. de Tyris,de pœni.dist.4.c.si ex bono.Ego etiam cōsidero,q posito q illis nō valerent,tñ nobis quoniam incognitum est vtrū sint damnati,saltem facientes oblationes,& cætera suffragia videntur sibiipsis facientibus prodesse quo ad plura, de quibus dicam statim in sequenti quæstione.† Sed pro valde bonis oblationes,orationes & similia suffragia non sunt faciendæ: pro talibus enim non est specialiter orandum,quia iniuriam facit martyri,qui orat pro martyre,vt dicto c.tempus.Sed in generali oratione,quæ fit pro mortuis,intelligitur etiam laudari Deus,q saluauit eos,& gratiarum actiones dicuntur esse.† valent tñ hmōi suffragia quo ad tres effectus.Primus est, vt sint gratiarū actiones,vt statim dixi.Refert enim gratia Deo de merito illi defuncto collato. Secundus effectus est, ad hoc vt ille sanctus magis glorificetur in terris.Tertius,vt augmentetur gloria apud Deū, tenendo illam opin.q gloria sanctorum possit augmētari vsq; ad diem iudicij.& hos tres effectus ponunt Doc. maximè Dñs meus in d.c.cum Marthæ.† Sed circa prædicta quæritur,an oblationes & cætera similia suffragia,quæ fiunt pro aliquibus defunctis,specialiter prosint illis solum,an verò omnibus.Pone enim q duo homines eiusdē meriti decesserint, vnus diues pro quo multæ fiūt oblationes,alius pauper,de quo pauci, vel nullus specialiter cogitat,quis eorum primò exibit de purgatorio? Solu. dicit Hug.q quamuis suffragia misericordiarū & psalmorū,quę communiter fiunt pro omnibus,omnibus prosint,de consecra. dist.5.c.mediocriter.Tamē oblationes,orationes,& ieiunia,specialiter factæ pro aliquo eidē prosunt,pro quo specialiter fiunt, & non alij.& ideo talis citius exibit de purgatorio. Alij verò dicunt,q cum isti sint eiusdem meriti,eadem die exibunt, qa hæc opera charitatis sunt illis omnibus communia.vnde is,pro quo specialiter fit,non sentit plus alleuiationis, q̄ alius,† quia charitas nihil agit perperam,non inflatur, non quærit quæ sua sunt, sed seipsam communiter omnibus participat,vt inquit Apost.j. ad Corinth.13.c.& habetur latè de pęni.dist.2.per totum.Et hæc vltima opi.vt dicit Hostien.verior est & benignior. Quid enim erit ei,pro quo specialiter fiunt,si alii alleuiantur, sicut & ipse alleuiatur,dummodò de alleuiatione sua nihil diminuatur certè nihil. Nec debet de hoc esse inuidia,† nam inuidia opponitur gaudio,qđ est interior actus charitatis.Si ergo in charitate fiunt huiusmodi suffragia,debent omnibus prodesse, qui sunt in charitate. quo fit, vt diues non debeat citius exire, quàm pauper. & hæc opi.mihi placet.† limitatur tñ, vt etiam dicit Host. nisi fortè oblatio,vel eleemosina fieret pro eo, qui tenetur ad restitutionem alicuius quantitatis,quia hoc casu citius ille pro quo fit restitutio exibit, & alleuiabitur, q̄ alter. Alius enim pro quo non fit restitutio non exibit, nec alleuiabitur ex huiusmodi restitutione,† quia restitutio debet esse conformis obligationi.ar. regulæ,non remittitur peccatum.de reg.iu. lib.6. vnde alij non prodest: & si pro alio nullus reperiretur aliquid offerre, pœna ipsius alleuiabitur ex alijs suffragijs.† neque enim inconueniēs est,q vna pęna commutetur in aliam,vt in c.finem. in fi. de do. & contu.c.2.de male.l.fi.ff.de in ius voc. & c.ad liberandam. de iudę.& ibi latè scripsi super hoc . Sed circa prædicta oritur mihi dubium.† Quid si oblationes fiant pro aliquo specialiter, q fit valde malus,qui fortè credebatur decessisse ī statu gratiæ, & decessit sine aliqua pęnitentia,& contritione vera, quamuis apparenter pœnituisset,exemplo Ser Ciapelletti, de quo per Ioānē Boccatij fabula prima, iuxta etiam illud, multa enim corpora mortuorum venerantur in hoc modo, quorum animæ cruciātur in inferno,vtrum talia suffragia prosint aliis?So.pium & fortè catholicum est dicere q sic, † tum quia nullum bonum irremuneratum,vt no.in c.ad liberandam.de iudę.Item quia hmōi suffragia prodessent aliis,si iste pro quo specialiter fiunt, nō fuisset valde malus, licèt pro isto specialiter fierent,vt superius diximus.ergo culpa ipsius non debet alijs nocere, maximè attenta pura intentione facienti suffragia.& hoc intelligerem, nisi ī suffragio quod consisteret in restitutione eius,ad quod defunctus teneretur,quia quantum ad hoc aliis non prodesset, per ea quæ diximus.Insuper etiam huiusmodi suffragia prosunt his,qui illa faciunt, per ea quæ statim subiiciemus.† Est etiam aduertendū, q non solum oblationes, quæ pro aliis fiunt prosunt illis, pro quibus fiunt,sed etiam prosunt his,qui illas faciūt. Primo enim prosunt,vt filius defuncti,vel hæres,qui pro defuncto talia facit, effugiat legis censuram, quoniam ad id faciendum quinq; legibus videtur esse obnoxius.† Prima est lex naturæ, secundum illud Matth.7. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines,& c. Ad idem ff.de reg.iur.l.secundum naturam.vnde Augustinus.13.q.2.c.non extimemus. Diligentius tñ facit quisque pro necessariis suis,quod pro illo fiat similiter a suis. Secunda est lex scripturæ,vnde Eccl.c.7. Mortuo nō prohibeas gratiam, scilicet orādi & benefaciendi pro ipso,nam ad hoc es astrictus.† Tertio est lex amicitiæ Ecclesiastes.c.6.Si possides amicum,in tentatione possidę illum,qui est amicus,& omni tempore dilige.& ipsi clamant Iob 19.c.Misereamini nostri, misereamini mei saltem vos amici mei,& c.quasi diceret. Quia mundus, & caro, & vitæ superbia,de quibus in vita cōfidebamus, & amicos nostros esse credebamus,dereliquerunt,& deceperunt nos.† Hinc etiā Gregorius,Lex amicitiæ est,vt qui diligit in prosperitate, diligat & in tribulatione.† Quarta est lex iustitiæ. Nam hæreditas cū honore & onere suo transit, & nos nihil habemus nisi a mortuis. Quia iuxta vulgare prouerbium,totum fuit alterius, totum erit alterius,ne esti adhuc remanebunt.† Ergo ferendum non est, qui lucrum amplectitur, onus autem ei annexum contēnit.C. de cadu tollen.l.j.§.pro secundo. Et si non habes aliud a parentibus,tamen genuerunt te ad minus. ergo sicut dicitur Eccle.7. † Honora parentes tuos, quia non esses,nisi ipsi essent. Ite eos sumus fratres,& secundum carnem & secūdum spiritum, ergo vt soli. Et frater qui a fratre iuuatur, quasi ciuitas firma. & ad Eph.5.† Nemo vnquam carnem suam odio habuit,idest habere debet.14.q.2.c.non extimemus & l.ff.de receptato. quod est si non diligit,& ei subuenit: quia qui non est mecū, contra me est,vt l.c.glicolarum.in fin.C.de inde. Quinta lex est collatio Iudeç quæ hoc diffinit. Cum enim Iudas in bello strenuus prohibuisset suis, q non intenderent spoliis habita victoria, inuenti sunt quidam de suis mortui,qui contra prohibitionem suā spoliis intenderent.Ipse autem habita collatione cum sapientibus, vtrum pro talibus esset orādum;& diffinito q sic, quia esse poterat, q inter flagella contriti essent,antequam spiritus exalaret, misit 12.millia dragm.argenti,& sicut legitur 2. Macha.12. Ex prædictis igitur habemus primò quinque leges,propter quas suffragia prosunt.† Secundo valent ad orationem acquirēdam & querelam Sanctorum expectantium vitandam. Nam verisimile est, q animæ liberatæ orent pro illis, quorum suffragiis sunt adiutæ.Esa.51.primo c.ibi,erit gratiarum actio, & vox laudis.& Psal. Me expectauerunt iusti,donec retribuas mihi.fid.,qd pro me orant;vt cum ipsis veniam.& Apocalypsis.Vindica domine sanguinem nostrum de his , qui habitāt in terra.i.terris inhiātes non curant de nobis.& sequitur,Sustinere modicum tēpus,donec impleatur numerus fratrum vestrorum.† Tertiò valet ad vitandam confusionem querelæ paternæ,& amicorum dicētium in die iudicii conquerendo de te, q etiam ea quæ præceperunt, vel debuerunt tibi præcipere,non fecisti. vnde conqueri pater de malo filio.† Quarto ad bonum exemplum præbendū aliis, qui post te venient.d.c.nō extimemus.13.q.2.† Quintò ad laborandum pro te ipso. nam qui pro alio orat, pro seipso laborat. † Sextò & vltimo ad honorandum illum, pro quo specialiter fiunt suffragia.nam sicut dicitur,aliæ animæ suffragiis participātes ei pro quo fiunt,ne grauantur & coram eo portari siue præsentari intelliguntur,sicut coram domino mensam sedenti, sed postea proportionaliter diuideti cibaria,vel ensenia aliqua deportantur,secundum Host.in d.§.quæ suffragia in fi.

SVMMARIVM.

1 *Oblationis fructus ex ea resultans acquiritur tam ipsis offerentibus, quàm illis, pro quibus fit oblatio.*
2 *Oblationis effectus respectu rerum,cui requiratur.*
3 *Oblatio seu donatio facta ecclesiæ intuitu prælati, prælato acquiritur, secus si ecclesiæ intuitu.*
4 *Oblatio, seu donatio, in dubio, personæ cui fit, acquiritur, vide numero sequenti.*
6 *Oblatio facta oblato,vel conuerso respectu ipsius personæ,propter consanguinitatem, vel amicitiam, quando ipsi acquiratur.*
7 *Oblatio facta imagini Virginis Mariæ, cui debeatur, & num.11.13.16.17.*
8 *Oblatio facta alicui imagini prophanæ,puta Herculis, Lupæ, vel Leonis,domino illius imaginis acquiritur.*
9 *Relictum,vel donatum alicui meæ rei,mihi videtur relictum, & donatum.*
10 *L.quicquid.ff.de acqui.rerum do.& l.in rem.§.item quocumque.ff.de rei vend. dica.quomodo loquantur.*
12 *Traditioni rei nostræ,quam volumus conditionem apponere,possumus.*
14 *Cap.hanc.consuetudinem.10.q.3.quomodo intelligatur.*
15 *Ignorantia consuetudinis,potiusquàm iuris præsumitur.*

18 Præ-

11 *Præscriptio in oblationibus procedit.*
19 *Oblationes factæ imagini, an quærantur domino parietis domus, vel statuæ & infra.nu.25.& 26.& 27.*
Adiunctum alicui rei efficitur illius,cuius est res.
20 *Locus,in quo est depicta imago alicuius sancti,ex quo non est sacer, alienari potest.*
21 *Donatum rei meæ,mihi videtur donatum.*
22 *Donatio facta imagini alicuius Sancti,videtur facta illi Sancto,cuius imago est depicta.*
Factum in repræsentante, actiuæ & passiuè in represento factum intelligitur.
23 *Donatio facta alicui contemplatione alterius, videtur facta illi, cuius contemplatione fit.*
24 *Deo oblata,ad vsum laicorum amplius conuerti non debent.*
25 *Oblationes imagini factæ non debent per laicos in eorum vsum conuerti.*
28 *Oblationes factæ imagini depictæ in aliquo oratorio, vel loco sacro, an quærantur ipsi oratorio,vel loco,& infra nu.30.& 31.*
Relictum alicui templo,est ipsius templi.
29 *Oratorio concessum,ad oratorium pertinet.*
32 *Oblationes factæ imagini alicuius Sancti , an quærantur ecclesiæ quæ habet nomen illius Sancti,& infra nu.38.*
33 *Oblatio si sit facta alicui imagini, non consideratur illa imago , sed Sanctus per illam repræsentatus.*
34 *Christiani imagines Sanctorum in recordationem primitiuorum uenerantur.*
35 *Signum Saluatoris humi ponere,pingere,uel sculpere, licitum non est , nec in terram prosternere.*
36 *Legatum factum alicui Sancto non expresso loco,in quo sit domus illius Sancti:si in eo loco reperiantur plura oratoria illius Sancti,cui debeatur?*
37 *Oblatio facta imagini repræsentanti,videtur facta Sancto per illam imaginē repræsentato.*
39 *Oblationes factæ in ecclesia non parochiali,ecclesiæ parochiali quæruntur.*
40 *Oblationes factæ imagini alicuius Sancti, an ecclesiæ cathedrali quærantur. & nu.seq.*
41 *Sepeliri in dubio quis debet in ecclesia cathedrali.*
42 *Oblationes factæ imagini alicuius Sancti,an episcopo loci quærantur & infra num.48.*
43 *Bona ab intestato decedentis ad distributionem episcopi pertinent , quando dubitatur,cui restituenda sint.*
44 *Episcopus an debeat habere tertiam oblationum.*
45 *Oblationes acquisitæ ecclesiæ cathedrali,quomodo diuidantur.*
46 *Oblationum intuitu ecclesiæ factarum quartam episcopus habere debet.*
Oblationum ecclesiæ parochiali factarum , episcopus canonicam habet portionem.
47 *Canonica portio episcopo debetur ab ecclesia parochiali.*
49 *Oblationes factæ alicui imagini , an ecclesiæ parochiali debeantur, & infra nu.54.& 62.*
50 *Ecclesia parochialis fundat intentionem suam super omnibus obuentionibus spiritualibus contra suam porochiam contingentibus.*
51 *Oblationes,& decimæ,quæ in parochia fiunt,ecclesiæ parochiali cedunt.*
52 *Oblationes factæ capellæ,vel altari,parochiali ecclesiæ,& non capellano cedunt.*
53 *Episcopus in tota diœcesi fundat intentionem suam super iuribus episcopalibus.*
55 *Oblationes factæ altari in capella alicuius ecclesiæ,cui quærantur.*
56 *Oblationes,quæ in ecclesiis fiunt, seu capellis extra corpus ecclesiæ, matrici ecclesiæ debentur.*
57 *Missam audire quilibet in sua parochia tenetur.*
58 *Rector parochianus concedere potest licentiam suo parochiano missam extra parochiam audiendi.*
59 *Dispensatio circa absentium causa studij perceptionem fructuum non includit,nisi hoc expressè dicatur.*
Ius vnius ecclesię alteri dari non debet.
60 *Oblationes factæ ecclesiis infra parochiam de cōsuetudine sunt rectoris illius ecclesiæ.*
61 *Ecclesię regularium ex priuilegio religionis retinent omnes oblationes factas etiam ad altare.*
62 *Oblationes factę in missa episcopo celebranti in aliqua parochia, ipsis episcopi sunt.*
Limita,ut infra,nu.64.
63 *Diœcesis parochia episcopi dicitur.*
65 *Oblationes factę in consecratione ecclesię sunt episcopi.*
66 *Oblationes,quę fiunt in die Dominico,si ex statuto, uel consuetudine , debetur esse prelati,& quę fiunt in festo principali,debeant esse episcopi ; si festum principale uenit in die Dominico,cuius debeant esse oblationes , quæ tunc fient.*
67 *Causa naturalis accidentali prępualet,quando inuicem concurrunt.*
68 *Causa naturalis,& accidentalis,quando adinuicem compatiuntur, una nō tollit aliam,sed simul stant.*
69 *Oblationes,quę ab alienis parochianis fiunt,dicuntur ratione festi fieri.*
Quid de oblationibus factis a parochianis,& quomodo diuidi debeant.
70 *Pręmium si quis habere debet respectu alicuius qualitatis, si duę qualitates in aliquo concurrunt,duplex pręmium habere debet.*
71 *Testator si legat suis fratribus cappam,& priori bibliam prior debebit habere cappam,& bibliam.*

DEcimooctauo. Principali loco tractandum est de effectibus oblationum , quantum ad virtutem acquisitiuam.† Circa quem articulum distinguendum arbitror , q aut nos loquimur de vtilitate acquisitiua respectu fructus spiritualis , qui resultat ex ipsa oblatione , & talis fructus acquiritur tam ipsis offerentibus, quàm illis pro quibus fiunt oblationes,secundum ea quæ latius in superioribus libellis explicata sunt.† Aut nos quærimus de effectu acquisitionis respectu ipsarum rerum oblatarum, & hoc casu dicendum est, q ipse res oblatæ quæruntur illi ecclesiæ,vel illi hospitali, vel illis personis , ad quarum utilitatem , vel necessitatem fiunt tales oblationes.Quod tamen dixi de personis , intelligendum est , si modò ipsis personis rectoribus,vel administratoribus ecclesiarum,vel aliquorum piorum locorum ipsarum personarum cōtemplatione fierent dictæ oblationes,quia tunc acquirerentur eis,vt superius extitit explicatum. Secus autem si fierent contēplatione ecclesiæ,quia tunc non ipsis personis, sed ecclesiæ, uel hospitali quærerentur.† Ista enim est regula, ut quicquid rectori,prælato,vel administratori,aut alicui datur,intuitu ipsius, cui datur,acquiritur ipsi,si est habilis ad acquirendum : sed si intuitu ecclesiæ,hospitalis,uel similis loci,acquiritur illi ecclesiæ, loco vel hospitali,ut in c.relatum.el j.de testa.no.gl.12.q.j.c.res. & 12.q.v.c.fixum.faciunt no.in l.cum aliquis. C.de inoffic.do.& l. annua.§.j.ff.de annu.lega.& in l.socium,qui in eod.ff. pro socio. & quod no.in l.sed si plures.§.in arrogato.ff.de vul.& pup. quādocunque igitur sumus in casu certo , q potius contemplatione ecclesiæ,seu loci pij sit donatum, seu oblatum , quam personæ,acquiritur ecclesiæ,uel loco pio,& ita econuerso.† Sed quādo sumus in dubio,licet Doc.in relictis & vltimis uoluntatibus vario modo distinguant,tamen in donatione,gl.in ver.nec est, in c.requisisti.de testa.dicit, q intelligitur factum intuitu amicitiæ ipsius cui fit donatio.& sic videtur inferendum, q cum oblatio sit donatio,in dubio oblatum acquiratur personæ,cui fit oblatio.† Sed quicquid dicat illa gl.in donatione,de quo dicendū vt latè diximus in tit.per quas perso.nobis acqui.in oblationib. tamen in dubio cum illæ fiant principaliter Deo, seu hospitali , aut simili loco,& principaliter fiant propter Deum,& animam & ipsam ecclesiam,seu locum,secūdum ea,quæ latius dicta fuerunt in primo libel. concludendum est , quòd res oblatæ quærantur ipsi ecclesiæ,vel hospitali,aut loco pio.& hoc indubitanter,quando fiunt prælato,& orphanotropho,leprosario,uel altaris administratori.† Sed si fierent uni oblato, vel conuerso habendo respectum ad ipsius personam, uel propter consanguinitatem,uel amicitiam,vel ipsius indigentiam , tunc acquirerentur ipsi,nisi aliud haberet status ipsius regulæ , arg. iurium superius allegatorum,& eorum quæ traduntur in d.c.requisisti.de testa.Ad quæ etiam accedant,quæ diximus in tit.de lega.† Sed circa prædicta quæro de quęstione notabili,quā sæpius vidi videlicet,cuidam imagini gloriosæ Virginis Mariæ fiunt oblationes, quare dubitatur,cui debeantur hmōi oblationes ? Circa quam q.Doc. nostri vario modo loquuntur tam in commentariis, q̄ in consiliis,& disputationibus.Et prædictam q.tangit domi. Anto.in c.pastoralis.de his quæ fi.a præla. & ibi per Domi. meum , & Ioan.de Imo.& per Domi.Anto. & domi. meum in rubrica, de parochi.tangit etiam Dom.Ant.in cle.per literas.de præben. Et latè hanc quæstionem disputauit Ange.in disputatione, quæ incipit , in refulgenti . Consuluerunt etiam in prædicta materia Pet.de Peru.& Gas.de Calde.& plures alij. Ego verò pro clariori decisione,& intellectu istius quæstionis dico , qđ sex possunt in talibus oblationibus dubitationes haberi,vtrū prędictæ oblationes ad eos pertineant. Primò dominus domus . Secundò locus ipse, Tertiò ecclesia illius nominis,cuius est imago , vel statua.Quartò ecclesia cathedralis.Quintò episcopus.Sextò ecclesia parochialis.Quorum omnium iura singulariter prosequar. Sed antequam ad ipsorum examinationem condescendā,postquam sumus in materia oblationum factarum alicui imagini , vel statuæ.† Præmitto,q quandoque statua , uel imago est prophana,vt quia est statua Herculis,Lupæ, vel Leonis , aut similis hominis,uel animalis non religiosi. Et hoc casu dicendum est , q oblationes factæ acquiruntur domino illius imaginis seu statuæ.& isto modo talis imaginis,vel statuę potest esse vsufructus vt dicit tex.in l.statuæ & imaginis.ff.de vsufruct. & ita potest ille tex.exemplificari,& ita exemplificat ibi gl.& hoc tenet Ang. in dicta disputatione,quæ decisio mihi placet, pro qua allego tex. sing.in l.Caius.ff.de annu.legat. † vbi quando aliquid relinquitur,vel donatur rei meæ,videtur mihi relictum , vel donatum . & ibi hoc no.Bar.quod ego arbitror procedere , siue res oblata sit,& remanet separata ab ipsa imagine:verbi gratia,si Lupæ offerretur corona,iocale,vel qd simile, siuè res oblata fieret pars integralis subiectiua,vel prædicamentalis ipsius statuæ , vt puta statuæ Leonis deficiebat pes,cauda,uel simile membrum,quod per offerrentem fuit adiunctum. quod etiam dico procedere, si pars adiuncta esset caput,aut esset longè maior pars quàm reliqua pars,cui talia membra offerentur.Ex quo pręsupponimus , quòd istæ adiunctiones fiant ab aliquo intendente offerre,& sic donare,

10 donare,†Nec ob.l.quicquid.ff.de acqu.rerum dom. & l.in rem. §.item quocunque.ff.de rei ven.vbi tex.volunt,ꝙ quando huiusmodi coniunctiones partis ad partem statuæ, vel similis rei fiūt feruminatione,vel alio simili modo, potest agi ad exhibendū, vt separentur,& partes ipsæ redire debent ad priores dominos, quia illi tex.loquuntur,quando ille, qui cōiunxit partem parti, non coniunxit animo offerendi, vel donandi. quod tamen dixi,ꝙ tales oblationes quæruntur domino statuæ, procedit, nisi consuetudo aliter haberet,per ea quæ inferius dicam,& idem dicerem,si voluntas offerentis declarata esset, ꝙ non acquireret domino statuæ,sed alteri,puta reipublicæ, vel simili, quia tunc domino ipsius statuæ non quæreretur,per ea quę statim dicam.
11 †Secundo loco rediens ad obligationes factas imagini religiosæ alicuius sancti,pręmitto etiam,ꝙ quando essemus in casu certo, cuius contemplatione offerens faceret talem oblationem, tunc res oblata illi quæreretur,cuius contemplatione facta esset oblatio, per ea quæ s̃.in prin.istius li. explicata sunt, quare si fieret contemplatione domini domus, in cuius pariete imago depicta est,eo ꝙ talis esset pauper,vel quia eas oblationes in certos vsus pios conuertebat,illius domini efficiuntur:nam rei suę quilibet est moderator & arbiter,vt in l.in re mandata.C. mād.
12 †In traditionibus enim rerum nostrarum possumus quam volumus adiicere conditionem, dummodo honestam, vt in l. in
13 traditionibus.ff.de pac.†Et ex hoc videtur posse inferri, quòd si consuetudo erat nota offerrenti,ꝙ dominus domus, vel parietis,aut loci recipiebat tales oblationes,& conuertebat in necessitates suas,vel in alios certos vsus, ꝙ cum offerens videatur ꝟm hanc consuetudinem,cum offeret animum habere, vt illi quærantur,per regulam,in obscuris.cum sua materia, de reg.iur.lib. vj.Et his,quæ latius dixi in ti.de consue.quia licet offerens exp̃ssè non exprimat,ꝙ intendat rem oblatam quæri illi domino,
14 nihilominus illi domino quæreretur.†Sed contra hoc videtur fortiter obstare tex.10.q.j.c.hanc consuetudinem.vbi talis consuetudo reprobatur.Sed potest responderi,ꝙ ille text. loquitur in oblatis in ecclesia,quæ etiam ex consuetudine non licet laicis occupare:sed nos loquimur de oblatis in loco ꝓphano,licet imagini religiosæ:vel posset dici,ꝙ ille tex.loquitur, quando sine causa laici vellent recipere indifferenter oblationes p̄dictas, secus quando propter proprias necessitates, vel ut in aliquos pios vsus conuerterēt.vel potest dici, ꝙ in terminis nostris hoc non contingit ratione consuetudinis,sed præsumptæ voluntatis offerentis. sicut enim offerens potuit offerre ea intentione declarata,vt fieret ipsius domini,vt statim dictum est, ita ipsius intentio videatur declarari per hanc consuetudinem, & per consequens ex intentione sua quæratur illi domino. & sic infertur, quòd si daretur ignorantia offerentis, non posset dominus domus, vel parietis ex sola consuetudine fundare intentionem suam, & ita procedat contrarium: sed ex voluntate offerentis informata, seu declarata a consuetudine hoc procedat,nisi diceretur,ꝙ præsumptionem prædictam tollere videtur alia vrgentior præsumptio,quæ est in offerente, ꝙ sciat talē
15 consuetudinem non valere,per d.c.hanc consuetudinem, † cū potius consuetudinis,quàm ignorantia iuris præsumatur, ut de se patet,& no.in c.j.de consti.li.6.quod admitterem,si talis offerens esset peritus in iure:vel esset alius casus,in quo non esset tāta dubitatio,sicut est in terminis nostris, vt ex j̃.dicendis apparebit,maximè quia de his non reperimus aliquid expresse dispositum in contrarium.& sic patet,ꝙ decisio prædicta, quando uoluntas offerentis non est aliter declarata quàm per consuetudi-
16 nem, non procedit sine dubitatione.†Concludo tamen,quòd qualitercunque potest apparere de voluntate offerentis, ꝙ potius quæratur vni quàm alteri,quòd ipsius voluntas seruabitur.
17 †Tertio præmittendum est ad declarationem dicendorum, ꝙ quamuis dubium sit,quibus quærantur prædictæ oblationes factæ imagini virginis,vel alterius Sancti respectu prædictorum prætendentium ius:tamen si consuetudo præscripta esset,ꝙ potius vni ecclesiæ,quàm alteri quæreretur,vt puta potius ecclesiæ cathedrali,vel ecclesiæ nominis illius Sancti,quàm parochiali, vel potius episcopo,quàm ecclesiæ parochiali,hoc casu indubitanter seruanda esset cōsuetudo,quæ in talibus valida est, vt est tex.expressus in c.cum inter.de verb.sign.& hoc tenent ibi om-
18 nes Doc.facit c.fi.& quod ibi no. de paro. † Indubitanter enim in talibus procedit præscriptio,vt c.ex transmissa.& ca.de quarta,de præscri.facit tex.& quod no. ibi Doc. meus in c.2.de sepul. & quod no.Host.in.sum.de sepul.§.an licitum.Hos. Ioan.And. & Doct.in c.certificari.de sepul.& quod dixi de consuet. & præscrip.idem dicendum de priuilegio, per quod hoc concederet. & hoc procedit, quando consuetudo esset, vt acquireretur ecclesiæ,vel personæ ecclesiasticæ,quæ esset capax quasi possessionis talium iurium.sed si consuetudo esset,ꝙ quærerentur personæ prophanæ,uel loco prophano,dicendum est,vt statim dixi, His igitur ita explicatis, descendo ad examinationem singulorum sex prætendentium ius in dictis oblationibus, de quibus s̃. præmisimus, videlicet quis prædictorum re existente dubia in
19 dictis oblationibus iura vendicet potiora. † Quò ad primū, videlicet ad dominum domus, quem diximus posse in rebus taliter oblatis ius prætendere, dicendo ꝙ pro ipso domino facit l. in rem.§.si quis.ff.de rei ven.& l.quicquid.ff.de acq. rer. dom.& Insti.de re di.§.ex diuerso.in quibus patet, quòd adiunctum alicui rei efficitur illius,cuius est res,cui aliquid adiungitur. quare si paries,& imago,vel statua sunt alicuius priuati, oblationes illi factæ videtur effici domini ipsius, qui potest ipsum parietem remouere,& ipsam imaginem abradere, & statuam tollere,dū-
20 modo non faciat in contemptum diuinæ maiestatis, † insuper & locum ipsum vendere,& alienare, & in alium vsum transferre ad libitum voluntatis suæ,cum non sit locus sacer, nec religiosus,arg.no.per Inn.in c.inter dilectos.de do. & ca.ad hæc.de relig.do.& quia,vt dictum est,rei suæ quilibet est moderator & arbiter.Et pro hac etiam parte facit tex.& quod not. Barto.in l.
21 Gaius.ff.de an.le.vbi.Bar.dicit ar.illius text. † ꝙ quando aliquid relinquitur vel donatur rei meæ,videtur mihi relictum, vel donatum.Sed in contrarium fortiter ob.quia laicus non potest esse capax horum iurium, nec ipsorum iurium quasi possessionē habere,etiam ex consuetudine,vt d.c.hanc consuetudinem.10. q.j.Item quia huic laico nihil est oblatum, vel promissum, vel
22 donatum.ergo nō potest sibi quæri.C.de do.l.nec ambigi.† Itē & tertiò,quia donatio facta imagini gloriosæ Virginis,vel alterius Sancti,videtur facta Virgini,seu illi sancto,cuius imago depicta est,& quæ ipsum repræsentat. quicquid enim actiuè fit & passiuè in repræsentante,intelligitur factum in repræsentato,vt C.de fideiuss.l.a tutoribus.C.de re.cre.l. cum etiam.ff.de leg.j. & l.1.§.si id.ff.de fideicom.li.l.Thais,& C.ne.li.sign. peto.§.mater.de le.ij.& in propriis terminis de imaginib. & statuis sal. in ru.& ni.& optimè probatur l.capitalium.§.ad statuas.ff.de pœ.Et no.in l.fi.§. sanè,C.de his qui ad eccl.confu.facit etiam quod not.C.de stat.& imagi.in rub.& nig.& etiam quod no.ff.de acqui.rer. dom.l.statuas.quare cum non cōtemplatione ipsius domini domus, sed contemplatione illius Sancti tales oblationes fiant, meritò nō
23 quæruntur ipsi domino.† quia quod alicui donatur, vel relinquitur contemplatione alterius,videtur donari vel relinqui illi,cuius contemplatione fit,secundum ea quæ no.in ca.requisisti.de testa.& secundum ea,quæ latius in princ.istius li. explicata sunt. Ad quod accedant,quæ statim dicam in versi. quo ad 3.& quia omne donatum ecclesiæ,aut Deo,quia in ecclesia & ipsius Dei imagine Deus repræsentatur, & ideo Deo acquirit, seu illi San-
24 cto,vt ibi dicam. † Quartò contra ipsum dominum facit, quia ea quæ sunt Deo oblata,non debent in vsus ac dominium laicorum amplius deputari. 12.q.2.c.nulli.de consec.dist.1.c.ligna,& c. vestimenta,de fo.compe.c. conquestus.facit l. si quis sepulchri. ff.de relig.& sump.fun. & quod tradit in reg. semel Deo.de reg.
25 iur.lib.6.† Item probatur, quia non licet laicis tales oblationes custodire aut accipere,nec in vsus suos conuertere, nec de ipsis quicquam disponere.10.q.j.quia sacerdotes,& c.sanctorum.& c.hanc consuetudinem.facit etiam c.quamuis, de deci.& istam opin.communiter tenent omnes Doc. ꝙ ad dominum parietis domus,vel loci,talis imaginis,vel statuæ huiusmodi oblationes non possint pertinere,quod mihi placet. Pro qua etiā accedant,
26 quæ dicam.j̃.in ver.quo ad vj.† Arbitror tamen hoc limitandū, nisi talis dominus esset persona ecclesiastica,vel locus ipse pertineret ad aliquam ecclesiam,vel locum religiosum: quia in casu prædicto quamuis illa ecclesia non esset ecclesia parochialis,tamen si accessisset consuetudo, seu præscriptio, ꝙ tales oblationes pertinerent ad talem dominum,certè consuetudo esset seruanda, & tunc dominus illius loci est capax illius quasi possessionis ratione consuetudinis præscriptę,in ipsis oblationibus haberent meliora iura,cum in talibus possit operari consuetudo, vt superius explicatum est.Sed si dominus domus esset persona prophana,tunc secus est, vt dictum est. Quod tamē procedit in casu dubio,sed in casu certo seruaretur certum, vt diximus in
27 secundo præsupposito.† Prædicta ergo cōmunis conclusio procedit in rebus oblatis separatis ab ipsa imagine, vel statua, quæ non fierent pars subiectiua,vel integralis illius imaginis vel statuæ:secus si fierent pars integralis ipsius, vt puta deficiebat statuæ brachium,pes,vel aliud membrum,& offerens illud adduxit, quia tunc talia taliter oblata fiunt domini illius statuæ, vel loci,ar.l.in rem.§.si quis rei.ff.de rei vend. & ea,quæ primo præ-
28 supposui.† Quò ad secundum,quem diximus prætendere ius in prædictis oblationibus,quem diximus esse locum imaginis vel statuæ,& potest figurari exemplum,si imago esset depicta in aliquo oratorio,vel statua esset posita in aliqua capella,vel hospitali,vel in aliquo loco sacro,aut religioso, quo casu potest dubitari, an quærantur ipsi loco.& videtur dicendum,ꝙ sic,quia relictum aut concessum alicui templo,est ipsius templi,vt in l.Auth. uos ad custodiam.ff.de ali.& ciba.leg.facit optimè tex.in Auth.
29 de ecclesiasticis titulis.§.si quis autem. † vbi conceditur oratorio,pertinet ad oratorium.Item facit quod no.C.de furt.l.fi.nodum rem temporalem.& ff.de rer.diui.in l.in tantum.§.sacræ.& Insti.de re.§.sacræ.Facit etiam ea,quæ superius deduxi pro domi
30 no domus.† Sed his non obstantibus communis opi.est in contrarium,quod probatur expressè per text.in ca.ex transmissa.de præscrip.

præscrip.& p ea quæ dic am.j̃.de ecclesia parochiali,in ver.quo
31 ad sextū.†Hęc tñ opinio recipit duas limitationes iudicio meo videlicet,nisi ex mente ipsius offerentis aliud appareret,vel cōsuetudo aliud haberet,per ea quæ superius explicata sunt.
32 †Quo ad tertium, quem s̃. diximus posse prætendere ius in dictis oblationibus, quem diximus esse ecclesiam ædificatam sub nomine illius Sācti,cui fiunt oblationes. Exemplum potest figurari in oblationibus,quæ fiunt imagini gloriosissimæ Virginis Mariæ apud cantum de Magalottis in nostra ciuitate Senarum, vtrum pertinere debeant ad ecclesiam cathedralem non tanq̃ cathedralem,sed tāquam ædificatam sub nomine gloriosissimę Virginis Mariæ,de quibus oblationibus olim fuit maxima disceptatio inter episcopum & ecclesiam parochialem sancti Martini, & ipsum dominum domus, in qua imago depicta est,& pro dicta ecclesia sub nomine sanctæ illius imaginis ædi-
33 ficata. † facit,quia vt sæpius dictum est,quando aliquid vouetur, vel offertur huiusmodi imaginibus,vel statuis, non consideramus ipsam picturam,vel imaginem,sed reuerentiam illius Sancti qui per talem imaginem repręsentatur,vt est text. de conse.
34 dist.3.c.perlatum.†Hinc est, ꝙ venerabiles imagines Christiani non appellant deos,neq; illis seruiunt,vt ab his expectant futurum iudicium,sed ad memoriam & recordationem primitiuorum venerantur, de consec.dist.3.c.venerabiles.Per signum enim talis imaginis signatum repręsentatur. † Et hinc est, ꝙ si-
35 gnum Saluatoris non est licitum humi ponere,aut sculpere,vel pingere,vt in l.vnica.C.ne lice.sig. Sal. & ide non licet crucem, aut Sanctorum imagines,seu statuas in aggrauationem cessationis in terram prosternere,vt in c.si canonici.in fi.de offic.ordin. lib.6.cum ergo oblationes fiant per respectum illius Sancti repręsentati per illam imaginem,meritò videntur quæri ecclesiæ
36 ędificatæ sub nomine illius Sancti. † facit tex.in Auth.de eccle. tit.§.siquis autem. vbi text. dicit, ꝙ si aliquis vnum Sanctorum scripsit hæredem,aut legatum reliquit,& non specialiter nominauit locum,in quo est venerabilis domus illius Sācti,sed in eodem loco seu ciuitate plura inueniantur oratoria illius Sancti, illi potius debebit domui quæ pauperior est. si verò in ciuitate non est basilica illius Sancti,& inueniatur in territorio, illi debebitur. Si autem neque in territorio reperitur hmōi domus, tunc ecclesiæ ciuitatis,in qua testator domicilium habuit, legatum debetur. & sic text.præal.videtur concludere, ꝙ debeatur ecclesiæ illius Sancti.Est tamen aduertendum, ꝙ ille tex. loqt̃, qñ non fuit expressus certus locus.Sed in terminis nostris ponimus oblationes factas imagini,vel statuæ quę de necessitate cir
37 cūscribitur loco. † Item facit pro prædicta opi. donatum, aut oblatum imagini repręsentanti,videtur donatum Sancto repręsentato per illam imaginem. ergo sicut donatum uel relictum seruo,vel filio alicuius contemplatione dñi vel patris, efficitur domini vel patris,vt dictum est,ita & in terminis nostris oblatū imagini repręsentāti, cum videatur oblatum ipsi Sancto repręsentato,debet acquiri ecclesiæ illius Sancti,ar.dicti.§.siquis aūt. in Auth.de eccl.tit.& pro hac parte consuluit do.Pet.de Peru.vt dicam in sequenti casu.Sed his non obstantibus hæc opi.cōiter reprobatur, & contra ipsam concludunt ar. & iura quæ statim subijciam pro ecclesia parochiali,in ver.quo ad 6.† Arbitror tñ
38 hanc communem reprobationem recipere duas limitationes, de quibus in præcedentibus, videlicet nisi de expressa intentione ipsius offerētis appareret,ꝙ vellet esse ipsius ecclesiæ,vel nisi consuetudo præscripta esset,ꝙ acquireretur dictæ ecclesiæ, vel priuilegium super hoc esset cōcessum tali ecclesiæ, vel nisi fortè talis imago esset depicta ī ipsamet ecclesia ipsius nominis ꝟm
39 aliquos, quod mihi non placet, † quia oblationes simpl'r factæ in ipsa ecclesia non parochiali quæruntur ecclesiæ parochiali, fortius oblationes factæ imagini depictæ,vel statuæ existenti in ecclesia eiusdem nominis,quæruntur ecclesiæ parochiali.
40 † Quò ad quartum,quem diximus posse prætendere ius in dictis oblationibus, quem diximus esse ecclesiam cathedralem, vr̃ primò dicendū,ꝙ ipse ecclesiæ cathedrali quæruntur,quę dignior est,& propriè dr̃ ecclesia matrix.c.venerabili.de verb.sig.
41 † Et quia videmus,ꝙ qñ sumus in dubio, vbi qs debeat sepeliri, sepelitur apud ecclesiam cathedralē, ꝟm ea quæ tradunt̃ in cle. dudū.§.verū,de sepultu.& per Pau.& Host.& Inn. in c.nos.eod. tit.maximè,qñ in ciuitate illa nō esset alia ecclesia ędificata sub nomine illius Sancti,cuius imagini oblatio facta est.& hoc potissimū,qñ ecclesia cathedralis esset ędificata sub nomine illius Sancti,& ita cōsuluit do.Pet.de Perusio pro nostra ecclesia cathedrali ędificata sub nomine gloriosissimę Virgi. Mariæ. Quæ oblationes factæ imagini Virginis Mariæ apud cantum de Magalottis,& aliis similibus imaginibus, debentur ecclesiæ cathedrali.Sed hæc opinio mihi non placet per ea quæ inf. deducam pro ecclesia parochiali,nisi aliud appareret de intentione offerentis,uel nisi talis ecclesia præscripsisset ius percipiendi dictas oblationes,vel id haberet ex priuilegio, ut superius dictum est.
42 † Quo ad quintum, quem sup. diximus posse prætendere ius in dictis oblationibus,quem diximus esse ep̄m loci:vr̃ dicendū, ipsum ep̄m super dictis oblationibus posse ius prætendere,qa vt sępius dictum est,oblationes factæ talibus imaginibus, vidētur factæ Deo,& illis Sanctis.& ideo vr̃ ꝙ debeant per diœcesanum capi,& administrari,& in sustentationem pauperem erogari,sicut cætera bona ecclesiarum,vel aliorū tēplorum Dei. 12.q.j.c.
43 præcepimus. & c. res ecclesiæ.& c.nulli ep̄m. † Simile uidemus in bonis alicuius decedentis ab intestato, de quibus dubitatur, cui sint restituēda,quia ad episcopi cōseruationē & distributionem pertinent,vt in Auth.oēs peregrini.C.cōmunia de succes. faciunt no.per Innoc.in c.quia pleriq;,de immu.eccle.neq;.n.videtur negari posse dubitationē exortam,ad quem tales oblationes pertinere debeant. ergo cura & solicitudine ep̄i talia bona videntur pauperibus eroganda.& ꝙ tales oblationes ad ep̄m ꝑtineant,notando colligit do.Ant.in clemen.per literas. de pręben.Dicit etiam do.meus in Rubrica de paroc. vidisse Io.And. in addi.Spec.allegantem pro ep̄o. sed ego non memini legisse, vbi hoc dicat,nec Do.meus allegat,licèt in Rubrica de paro. Io. And.in addi.Spe.in aliqua dicat in materia oblationū,non tñ allegat pro ep̄o quo ad ꝓpositū nostrū.Gasp.Cald. consi.15.sub ti.
44 de paro. vult,ꝙ tales oblationes nō ꝑtineāt ad ep̄m, † & subdit ꝙ ep̄s de iure dēt hr̃e tertiā partē oblationū, nisi ꝯtrium habeat consuetudo,vel priuilegiū,per no. 10 q.j. c.de his.de offic.ordi.
45 c.ꝯñr,de censi.c.cum olim.† Pe.de Peru.in prędicto consi.dicit, ꝙ si tales oblationes acquirentur ecclesiæ cathedrali,tunc fieri dēt ipsarum diuisio inter ecclesiam cathedralem, quæ habebit medietatem,& ep̄m qui habebit aliam medietatē, ut in c.reqsisti.de testa.ubi est casus ꝟm eum, qđ mihi placet,qñ oblationes fieret tam intuitu ep̄i,q̃ ecclesiæ,& ita procedit opi. Host.ibi po
46 sita.†Sed in oblationibus,quæ fierent intuitu ecclesiæ dūtaxat, debetur solummodò quarta, & ita procedat opi. Innoc. Vin.& D.mei,in d.c.requisisti,ꝑ no.12.q.2. c.quatuor. & c.concesso. si autē tales oblationes debentur ecclesiæ parochiali,tunc ep̄s ab ecclesia parochiali pōt petere canonicā portionē, quæ de iure cōi ꝟm eum est quarta, licet ex consuetudine possit esse tertia, vel medietas.d.c.de his,& c.antiquos.10.q.j.& 12.q.2.c.vobis.& c.Vulterranæ.& c.concesso.& c.quatuor. Ego hunc articulū canonicæ portionis,an & quanta ep̄o debeatur a parochiali ecclesia, hic omitto, qm̃ de illa in tractatu Canonicæ portionis la-
47 tius explicabimus. † Illud solum ad iungens, ꝙ ab ipsa ecclesia parochiali debetur canonica portio ep̄o,vt traditur.c.officij. &
48 c.requisisti.de test.& tradit D.meus in c.2.de sepul.† Sed quo ad materiam nostram conclusio sit, ꝙ res oblatæ imagini uel statuæ,non debētur primo loco episcopo,ut etiam patebit statim, nisi consuetudo,præscriptio,aut priuilegium aliud haberet,vel nisi appareret expresse, ꝙ contemplatione episcopi oblatio facta esset, per ea quæ superius sunt explicata.
49 † Quo ad sextum,quē diximus prætendere ius in dictis oblationibus,quem nos diximus esse ecclesiā parochialem, dicendum est,ꝙ cōis conclusio est Doc.ꝙ tales oblationes debentur dictæ ecclesiæ parochiali. hanc opi. tenet Do. meus Io. de Imo.
50 in c.pastoralis.de his quæ fi.a præla. † Nam ecclesia parochialis fundat intentionem super oībus obuentionibus spiritualibus contingētibus. j̃. parochiam suam, vt d.c.pastoralis.ibi,vt singu
51 larum ecclesiarum prouentus.vnde † dicit ibi Host. ꝙ oēs decimæ,& oblationes,quæ fiunt. j̃. parochiam, cedunt ecclesię parochiali.Ad idem inducit Do.meus c.ad audientiam. de eccle.
52 ędi.per locum a speciali.† nam si oblationes factæ capellæ, uel altari cedunt parochiali ecclesiæ,& non capellano, ut ibi,& j̃. subijciam in seq.q.fortius istæ oblationes factæ imagini. & eandem opi.tenet Do. meus in c.j.de succe. ab intest.& in c.qm̃, de deci.& eandem sentētiam sentit Gasp.Cald.consi.15.sub rubri-
53 ca de paro. † Mouētur,quia sicut ep̄s in tota diœcesi sua fundat intentionem suam de iure cōi super iuribus episcopalibus,vt in c.conquerente.de offic.ord.ita rector parochialis ecclesiæ in parochia sua.c.ad decimas.de resti.spo.lib.6.& hæc opi. plus mihi placet in casu dubii.& probatur expresse in c. ex transmissa. de
54 præscrip.† Prædicta tñ procedunt,nisi consuetudo,præscriptio, vel priuilegium aliud haberet.Item prædictam cōem opi.limita ut procedat in his oblationibus, quæ nō sunt pars integralis, aut subiectiua ipsius maginis,uel statuę,sed sunt separatę a dicta imagine,uel statua.secus si fierent pars subiectiua, seu integralis ipsius imaginis,vel statuæ,quia tūc acquireretur dño imaginis, vel statuæ,per tex.in l.si rem.§.si quis rei.& in §.item quæcunq;. iuncta glo.de rei uend.& in l. quicquid.ff.de acqui.re do.iunctis his,quæ dixi sup.in primo præsupposito. & sic ex prædictis Deo duce, q.prædicta, quæ quotidiana potest esse, rationabiliter est declarata.
55 † Vlterius quæro, cui quærantur oblationes factæ ad altare in capella alicuius ecclesiæ?So. Gas.Calde. consuluit, quòd sint parochiani,per c.pastoralis.de his quæ fi.a præla. & c.ad audientiam.de eccle.ędi. & c.cum inter. de verbo. signific. & idem tenent do.Anto.& dominus meus in d.c.pastoralis.no.etiam do. Dom.in c.ex transmissa.de præsump.ubi dicit quòd debent esse rectores,& non capellani instituti in illa capella,uel altari. mo-
56 uetur.† quia matrici ecclesiæ debentur oblationes,quæ fiunt in ecclesijs, seu capellis suæ parochiæ extra corpus ecclesiæ suæ,

fortius

sortius si fiant intra, licet in altari, ad quod alius est institutus. Et hanc etiam opin. sentit Lap. alleg. 58. vbi circa materiã oblationum, ad quas quis tenetur facere ad altare, & ad quas quis necessitatur diebus solẽnibus, quibus necessitatur audire ĩtegram missam, & oblationem facere, secundum ea quæ diximus sup. lib. 3. 57 † Quare cum quilibet teneatur ipsam missam audire in propria parochia, vt in c. 2. de paroc. & per consequens in ea offerre, ideo si alibi audiant missam diebus solẽnibus, & offerant, nõ propterea excusatur, quo minus teneatur ecclesiæ parochiali, vnde tenetur vel mittere, quod tenebatur offerre, vel alia vice duplam oblationem facere. 58 † Concludens etiam, ꝙ si proprius rector parochianus licentiam dederit audiẽdi missam alibi, quod facere potest, vt no. in d. c. 2. Is tamen, cui concessio facta est, non potest in præiudicium parochialis ecclesiæ alteri offerre. In ecclesia enim, in qua ex licentia audit missam, non tenetur offerre, sed si vult potest, sed non in præiudicium ecclesiæ parochialis, nam talis licentia tanquàm odiosa restringẽda est, vt in regula, odia. de reg. iu. lib. 6. 59 † vnde sicut dispensatio super absentia studiorum causa non includit perceptionem fructuũ, nisi hoc expresè dicatur, vt in c. tuæ. de cleric. non residen. ita & hic. Nec debet ius vnius ecclesiæ dare alteri. 16. q. j. c. quicunque. quæ diligenter sunt notanda, eo maximè, quia quotidie seruat̃ cõtrarium, propter ignorantiam, & defectum scientiæ, q est in rectoribus parochialibus, sed saltem deberent ipsi operam dare, ut horum iurium parochialium notitiam haberent. † & qđ 60 dixi de oblationibus factis ad altare, idem & in aliis oblationibus, quæ debentur ecclesiæ parochiali de iure, nisi aliud exprimatur, uel nisi aliud habeat consuetudo, quæ hodie quodammodo est vniuersalis, quia factę ecclesijs infra parochiam communiter sunt rectoris illius ecclesiæ, quæ consuetudo valet, vt dixi 61 in præcedenti quæstione, † uel nisi aliud habeat priuilegium, prout habent ecclesiæ regularium, quæ ex priuilegio quodammodo religionis retinent omnes oblationes factas, etiã si fiant ad altare, vt est tex. in c. j. de statu mona. & etiam in cap. nimis. de 62 excess. præla. † Item quod dixi, quòd oblationes quæ fiunt in parochia, vel inf. parochiã alicuius etiam in missa sunt parochiani, limitatur, nisi episcopus fuerit ille, qui missam celebrauerit, quia tunc oblationes factæ sunt ipsius, etiam si dicat missam in ecclesia parochiali, & sibi offeruntur a proprio parochiano, 63 † nam tota sua diœcesis intelligitur parochia sua, vt in c. j. & c. super eo. de rapt. de offi. archipresby. c. 2. 16. q. 3. c. licet in regulari. & ideo sua sunt. nam & omnia sub eius & dispositione, & dispẽsatione consistunt. 10. q. j. c. j. 2. 3. & 4. hoc tenet Host. in tit. de paroch. §. in quibus. ver. quid ergo si Episcopus, & Archi. de consecra. dist. j. c. omnis. 64 † Subdit tamen Gas. in d. consilio, ꝙ hoc limitandum est, nisi aliud appareat per contrariam cõsuetudinem, quæ seruanda est, ad quod faciunt quæ superius dicta sunt. Item limitat, nisi Episcopus in uno loco nimis longam traheret moram, & nimis frequenter celebraret, arg. c. suggestum. de elec. & de verb. sig. c. quid per nouale. & prædicta etiam extendit Hosti. ad archiepiscopos, quod mihi placet. 65 † Et est etiam notandum, ꝙ similiter oblationes factæ in consecratione ecclesiæ pertinẽt ad ipsum Episcopum. 18. q. 2. c. pe. & idem dicẽdum est de oblationibus factis in consecratione Episcopi, quia debent esse Epi non assistentis, vt no. in c. & si quæstionẽ. de simo. Sed circa oblationes factas in missis occurrit notabilis dubitatio. 66 † Pone ꝙ statuto, vel consuetudine præscripta oblationes, quæ fiunt die dñico, debent esse prælati, & quæ fiunt in festo principali, debeant esse Episcopi: uenit festum principale in die Dominica, dubitatur nunc, cuius debent esse oblationes, quæ tunc fiunt. Ioan. de Ligna. in c. fi. de fer. tangit quæstionem, & si rectè memini, concludit pro episcopo. eandem quæstionem tangit Guil. de Cu. in l. fi. de offi. procon. sed quid dicat, ad præsens non potui uidere. 67 Sed pro prælato facit, † quia quandocunque simul concurrunt causa naturalis, & accidentalis, consideratur naturalis, non accidentalis. l. 3. in prin. ff. de tutel. Instit. de rer. diui. §. pauonum. & l. j. C. de cura. furio. Sed in terminis nostris dies Dominicus est naturalis, dies festi est accidentalis, ergo cedũt prælato, ut d. l. 3. in prin. Sed Bal. ibi format quæstionem hãc, & decidit post Cy. ꝙ tales oblationes debeant diuidi isto modo, videlicet ꝙ oblationes, quæ factæ fuerunt contemplatione diei Dominicæ cedant prælato, aliæ cedant Episcopo. facit l. dies festos. C. de fer. Non obstant allegata in contrarium, quia loquuntur in re indiuidua, sed nos loquimur in re diuidua, quæ opi. videtur mihi iusta, & rationabilis. 68 † nam quandocunque causa naturalis, & accidentalis compatiuntur ad inuicem, vna non tollit aliam, sed simul stant, & concurrunt, vt in omnibus iuribus, in quibus concurrit obligatio naturalis, & ciuilis. ad quod facit c. pen. & gl. de offi. deleg. & quod ibi dixi. 69 † Sed dubium est in cognoscendo, quæ oblationes dicantur fieri propter diem festum, & quæ propter diem Dominicum, & maximè de oblationibus quæ fierẽt a propriis parochianis ad altare, ad quas tenentur, secundum ea quæ latius explicauimus, lib. 3. & aliquid sup. tetigimus. nam de oblationibus, quæ fierent ab alienis parochianis, non vr̃ esse dubitatio, ꝙ tales fieri videntur occasione festi, & similiter multæ sunt oblationes, quæ apertam habent administrationem, quæ fiunt ratione festiuitatis. Dubiũ ergo videtur remanere in oblationibus factis a parochianis circa quod videtur mihi dicendum ꝙ diuidi debeant per medium, quod ostendo Sic. In eadem concurrunt duæ qualitates, quia dies Dominicus, & dies festiuitatis, & vigore cuiuslibet parochiani tenentur offerre. Et est aduertendum, quod ego arbitror, quod teneantur ad oblationem 70 duplicatam, quia ista est regula, † quia quandocunque aliquis debet habere aliquod præmium vigore alicuius qualitatis, & duæ similes qualitates concurrunt in aliquo, debet habere duplex præmium. vnde si statutum concedit Doctoribus salarium tantum pro Doctoribus, & tantum pro promotoribus, promotores, qui sunt de collegio, debent habere vtrunque salarium, secundum Doc. in l. cum quæstio. C. de lega. per Bart. in l. si seruus communis. ff. de stipu. seruo. & l. Titia. §. qui marthe. ff. de annu. leg. vbi 71 Bar. per illum tex. in simili dicit, † ꝙ si testator legat suis fratribus cappam, & priori bibliam, ꝙ prior debet habere bibliam, & cappam. quod etiam tenet Bar. & Io. de Imo. in l. doli. ff. de ver. obl. & Archi. 12. q. 5. c. quia Ioannes. Quare in terminis nostris ita videtur dicendum. nam cum istæ duæ qualitates eadem die concurrant, quæ si concurrerent diuersis diebus tenerentur parochiani duas oblationes facere, ita videtur dicendum, ꝙ pro eadem die ad duplicatas oblationes teneantur. Quare cũ oblationes diei Dominici deberent esse prælati, & factæ die festiuitatis deberent esse Episcopi, per consequens diuidi debent inter Episcopum, & prælatum pro æquali portione, nisi oblationes essent proportionatæ.

SVMMARIVM.

1. *Oblatio si de re, & prophana facta est, quomodo dispensari debeat.*
2. *Quid si est facta de re sacra, tunc non potest vendi.*
3. *Oblatio facta per aliquem ad certum vsum, non potest per recipientem ad alium vsum conuerti.*
4. *Donatio facta de re aliqua ad vnum vsum, non potest ad alium vsum conuerti.*
5. *Altare vnum non debet discooperiri, vt aliud cooperiatur.*
6. *Oblatio facta ad certum vsum, potest per sedem apostolicam in alium conuerti vsum.*
   Sedes apostolica potest donata inter viuos commutare.
7. *Oblatio facta per testatorem de aliqua re ad aliquem vsum, an possit legatus de latere in alium commutare.*
8. *Sedis apostolicæ appellatione legatus de latere comprehenditur, vide infra nume. 10.*
   Secus appellatione Romani Pontificis.
9. *Legatus potestatis plenitudinem non habet.*
10. *Testatoris dispositio ad certum vsum, pro lege seruari debet.*
11. *Commutatio rei oblatæ, vel legatæ per legatum, & etiam Episcopum de consensu hæredis in alium vsum fieri potest.*
12. *Legatum factum ad certum vsum ad alium vsum citra principis voluntatem conuerti non potest.*
13. *Ius quæsitum tollere etiam per viam contractus, ad supremam potestatem pertinet.*
14. *Ius tollere partibus nõ consentientibus, quod processit per viam contractus, esset legem tollere.*
15. *Oblatio facta in certum vsum per viam vltimæ voluntatis, de heredis voluntate in alium vsum commutari non potest.*
16. *Quid si in illum vsum ob aliquod impedimentum adimpleri non possit.*
17. *Oblatum ad vnum vsum, si non potest impleri, heres debet consentire, vt in alium vsum conuertatur.*
18. *Et quando heres possit illud repetere.*
19. *Legatum ciuitati factum ad certum vsum non potest perpetuo sine licentia Principis in alium vsum commutari, sed cum licentia præsidis temporaliter sic.*
20. *Legatus Cardinalis præfecto prætorio equiparatur.*
21. *Oblatio potest in alium vsum commutari, si testator hoc expresserit, de eius voluntate commutari debeat.*
22. *Oblatio, si ob modum non impletum ad heredem reuersum sit, tunc de eius voluntate in alium vsum conuerti potest, licet testator nil dixerit.*
    Limitatio ad cle. 2. de relig. domi. & inf. nume. 24.
23. *Oblatio facta per viam contractus ad vsum pium, etiam ex voluntate ipsius offerentis in alium commutari potest.*
24. *Oblatio facta per viam contractus in alium vsum commutari per heredem contrahentis potest.*
    Pacta, & conuentiones ad heredes transeunt.
    Heres potest, quod defunctus potuit.
25. *Oblationi modum adiectum non implens, quibus remedijs compellatur.*

¶ Libellus xix.

1 DEcimonono. † Principali loco superest, vt examinemus quid fieri debeat de oblationibus receptis? So. dicendum arbitror, ꝙ aut offerens non expressit, quid de re oblata fieri uolebat, aut expressit. Primo casu, aut res oblata est prophana,

aut sacra. Si est prophana, tunc potest recipiens dispensare illam rem ad libitum, dũmodo dispenset in actus licitos, & honestos, & sibi nõ interdictos, ex quo res oblata est effecta sua & rei suæ, vt dictum est, quilibet est moderator & arbiter, vt l. in re mandata. C. mand. vnde posset dispensare in equos, canes, & 2 porcos, vt dicit gl. 10. q. j. c. hanc consuetudinem. & ibi Hug. † Si verò res oblata esset sacra, non posset recipiens vendere, aut illam alienare, vel ad prophanos vsus conuertere, vt no. glo. 10. q. 2. c. hoc ius porrectum, & probatur expresè in regula, quod semel Deo, cum sua materia, de regul. iur. lib. 6.

3 † Scdò casu principali, qñ offerens expressit quid fieri volebat de re oblata. Non est dubium, ꝙ non põt recipiens illã conuertere ad alium vsum, quàm expressum. Nam vt superius explicatum fuit, potest quis in traditione rei suę, ad quam tradendam, vel dandam non necessitabatur, adijcere conditionẽ, quã vult, dummodò honestam, & licitam, vt l. in traditionib. ff. de pac. de sepul. c. de his. 18. q. 2. c. Eleutherius. & illa seruanda est, in cle. 2. de relig. domi. & l. legem. C. de pac. & l. legem. C. loca aliàs agi potest contra non seruantem, vt traditur in d. l. in traditio-4 nib. & dictis iuribus. † Donata enim, vel relicta ad vnum vsum, non possunt regulariter in alium vsum etiam pium conuerti, vt tenet glo. Lau. Zen. & Doct. in d. cle. 2. de reli. do. facit de con-5 sec. dist. 2. c. reuera. & quod not. in l. j. C. de rei vxo. ac. † Neque. n. debet discooperire vnum altare, vt aliud cooperiatur, de præben. c. cum causam. de for. compe. c. ex tenore. C. qui pot. in pig. hab. l. assiduis. auct. nisi rogati. C. ad Treb. in auct. quomodo ap. epi. §. si verò non fecerint. quod procedit etiam si ad hæc accederet auctoritas Episcopi, vel cuiuslibet alterius inferioris à se-6 de apostolica, vt d. clem. 2. † Sed per sedem apostolicam potest commutari in alium vsum, per tex. in d. cle. quia contingit. nam tex. ille loquitur per verbum largitione, & sic comprehendit ẽt oblata inter viuos, & relicta in vltima voluntate, vt dicit ibi gl. vnde nõ solum de legatis ad pias causas in certos pios vsus potest disponere commutando in alium vsum, de quibus ẽt probatur in cle. dudum. §. fi. de sepul. sed etiam de donatis inter viuos, quia ipse est in solidum gubernator vniuersalis ecclesię, cuius caput est ecclesia Romana, & ideo ad ipsum, tanquam ad caput pertinet ad singula membra alimenta transfundere. 9 q. 3. c. cuncta per mundum. & c. per principalem. facit de exces. præla. cle. j. §. præterea. sicut in simili de Principe seculari dicimus. ff. de administra. re. ad ciui. perti. l. j.

7 † Sed circa prædicta dubitari potest, vtrum saltem auctoritate legati de latere possit fieri hęc commutatio? Sol. glo. in d. cle. 2. de relig. domi. in ver. apostolicæ. tenet ꝙ non. pro qua opi. videnda sunt, quæ diximus in c. officij. de senten. excom. 23. dist. princ. arti. 3. quæst. prin. primo membro. ver. 34. Lap. verò prædictam clemen. alleg. in contrarium, quod not. idem Ioan. And. in c. si abbatem. de electio. lib. 6. & c. auctoritate. de priuileg. eo. lib. vbi dicit, ꝙ aliud est dicere sedis apostolicæ, aliud Romani 8 Pontificis, † quia appellatione sedis apostolicæ comprehenditur legatus de latere, sed appellatione Romani Pontificis non continetur. vnde cum tex. in dicta clemen. 2. loquatur per verbum apostolicæ sedis, per consequens videtur, ꝙ legatus de la-9 tere possit hanc commutationem facere. † Sed hoc non obstãte dicit, ꝙ legatus hoc non poterit, quia posse hanc commutationem facere dependet à plenitudine potestatis, qua caret legatus, de præben. per literas. & c. dilectus. Nam hoc dicitur de eo, contra quod nil aliud est disponere, quàm disponere cõtra 10 legem, quod soli Principi licitum est, † nam dispositiones testatoris factæ ad certum vsum debent pro lege seruari. 13. q. c. vltima voluntas. in Auctẽ. de nup. §. disponat. & ideo nomine apostolicę sedis, non comprehenditur legatus, sed solus Papa. † Qđ 11 tamen dicit Paul. procedere, nisi hæres consentiret, quia tunc posset fieri non solum per legatum, sed etiam per Episcopum. alleg. no. per Ioan. An. post Inno. in c. si. de testa. Sed tu aduerte, quia licet Lap. loquatur, quando oblatio esset facta per viã vltimæ voluntatis, quo casu dico, ꝙ etiam legatus de latere nõ pos-12 set commutare. † Ad quod adduco tex. in l. legatum. ff. de admi. rerum ad ciuit. pertinen. vbi tex. vult, ꝙ legatum factũ per testatorem ad certum vsum, non potest in alium vsum ꝯuerti citra Principis auctoritatem. Tñ idem ego arbitror, qñ est facta inter 13 viuos, † quia tollere ius suum quęsitum ẽt per vim contractus p̃tinet ad habentem supremam potestatem, vt traditur per Inn. & Doc. in c. quę in ecclesiarum. de consti. & not. in l. quatenus. C. de precib. imper. offer. Hæc ergo commutatio non põt fieri sine auctoritate sedis apostoli. vnde auctoritate legati non põt fieri, quia vt patet ex superioribus, istud est de reseruatis Princi-14 pi. † Nam etiam tollere partibus non cõsentientibus, quod processit per viam contractus, esset legem tollere, vt l. legem. C. de pac. & l. legem. C. loca. & in l. in traditionibus. ff. de pact. & ideo legatus non potest, vt dictum est, facit text. & quod ibi no. glo. in ver. sede. in c. si postquàm. de elect. lib. 6.

15 † Arbitror tñ in hoc esse differentiam, an per viã vltimę voluntatis, vel contractus fiat oblatio in certum vsum pium, quia primo casu etiam accedente voluntate hæredis, nõ potest per inferiorem fieri commutatio in alium vsum, licet contrarium voluerit Lap. & malè, fm quod tenet Zaba. in clem. 2. de relig. domi. & Ioan. de Icro. ibi, & mihi placet, cum non agatur de voluntate hæredis, cui possit renunciare, sed de seruanda voluntate defuncti. facit quod no. Bar. in l. legatum ff. de vsufru. lega. & 16 l. legatum. ff. de admini. rer. ad ciuita. perti. † Quod tamen multipliciter limitanda est. Primò, si modò tale relictum in illũ visum potest seruari ad illum vsum, & ad ipsum sufficit. Secus si de facto propter aliquod impedimẽtum non posset adimpleri in illum vsum, puta reliquit ꝙ certum oratorium leprosorum, vel hospitale ædificaretur in certo loco, ꝙ nõ potest ex aliqua causa ibi fieri, vel non sufficit pecunia relicta ad explẽdũ, quod testator voluit, nam hoc casu de consensu partium, & auctoritate non solum legati, sed etiam Episcopi potest fieri hæc commutatio, vt not. Inno. c. nos quidem. de testa. not. Bart. in d. l. legatum. ff. de admini. rerum ad ciui. perti. facit. l. fi. ff. de ope. pub. tenet Ioan. de Ligna. in d. clem. 2. de relig. domi. & in cle. exiui. de verbo. signifi. in tracta. minoricarum. & per Bart. in tract. mi-17 noricarum. lib. 2. distin. 2. c. 3. † vnde non potest hæres propter hanc causam repetere relictum, sed debet conuenire, & cõsentire, vt in alium pium vsum, & modum commutetur, vt d. l. le-18 gatum. † Prædicta tamen procedunt, nisi testator adiecerit, ꝙ si legatum, seu relictum non posset adimpleri ad illum vsum, ad quem testator reliquit, ꝙ tunc reuertatur ad hæredem, qa tunc potest hæres repetere, vt l. liberto. §. Lucius. & ibi not. Bart. post gl. ff. de annu. lega. & similiter sua voluntate posset tunc in aliũ vsum commutari, vt statim dicam. Secũdò limitarem, si modò cõmutatio in alium vsum non fieret perpetuò, sed temporaliter ex aliqua iusta causa. & pro hac limitatione allego tex. sin-19 gularem in l. j. C. de expen. ludo. lib. 11. † vbi patet, ꝙ relictum factum ciuitati ad certum vsum, nõ potest perpetuo deputari ad alium vsum sine licentia Principis, sed cum licentia præsidis potest temporaliter commutari. Ex causa igitur temporali potest commutari cũ auctoritate Episcopi, & legati, maximè Car-20 dinalis, † cum tales æquiparentur præfecto prætorio, vt no. glo. 21 & Bal. in l. j. ff. de offic. præfe. præto. † Tertiò limitatur, si testator expresè disponit, ꝙ auctoritate Episcopi, vel ex alterius voluntate, puta hęredis, vel alterius possit commutari in alium vsum. nam etiam hoc casu seruanda est voluntas defuncti, prout disposuit respectu modi implenpi de relicto per eum facto, postquàm testator voluit, ꝙ auctoritate inferioris, vel ex voluntate illius posset cõuerti in alium vsum, dummodo vsus esset ho-22 nestus. † Quartò limitatur, si propter nõ adimpletum modum relictum redijsset ad hæredem, quia tunc voluntate sua posset fieri commutatio in alium vsum, quamuis testator nihil dixisset. & ratio patet in promptu, quia rei suæ, vt dictum est, qlibet est moderator, & arbiter. Et notabis diligẽter prædictas nouas 23 limitationes ad dictam clem. 2. de relig. domi. † Sed quando per viam contractus fuit facta oblatio in aliquem pium vsum, non est dubium, ꝙ non solum auctoritate Episcopi, vel legati, sed ẽt ex propria voluntate ipsius offerentis potest fieri commutatio, arg. c. j. de reg. iur. & reg. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. & l. ab 24 emptione. ff. de pact. † Sed dubium maius mihi est, vtrum hoc casu ex voluntate hæredis contrahentis possit hæc commutatio fieri? & videtur mihi attentari posse, ꝙ sic, quia pacta, & conuentiones regulariter reales sunt, & ad hæredem transeunt, vt l. iuris gentium. §. pactorum. & l. tale pactum. ff. de pact. & ideo quod potuit defunctus, potest etiam hæres, cui ex contractu defuncti quæsita est obligatio, sicut ipsi defuncto, quod etiam not. est ad limitationem. d. clemen.

25 † Quid autem si per recipientem relictum, vel oblatum conuertendum in certum vsum pium non adimpleatur modus adiectus, quibus remedijs agendum est, vt impletur? Dicendum, vt traditur per Barto. in l. quibus diebus. §. Termilius. ff. de condit. & demonst. & cuius auctoritate, & diligentia, dicendum, vt traditur in dicta clemen. 2. de relig. domi. & de vtroque latissimè dixi in tractatu de modis, & causis adiectis in vltimis voluntatibus, & contractibus.

SVMMARIVM.

1. *Quæstores eleemosinas, & oblationes recipientes, quales esse debeant.*
2. *Orator quid sit.*
3. *Boni, & prudentis viri officium, quale sit.*
4. *Quæstores etiam dicuntur exhortatores.*

Libellus xx.

1 POsteriori † loco, quia sæpe contingit, ꝙ non solum ecclesiæ, hospitalia, & loca pia accipiunt oblationes, quæ sponte ad ipsorum loca ab offerentibus portantur, sed propter locorum ipsorum necessitatem mittuntur aliqui quæstores, qui prouincias, & ciuitates circuunt, quærendo, postulando, & recipiẽdo oblationes, & eleemosinas. Quare meritò dubitari potest, quales debeant esse ipsi quæstores. In quo articulo breuiter dicendum est, ꝙ tales quæstores debent esse

viri

viri literati, & veri confratres ipsorum mittentium, ita ꝙ tanq̄ veri fratres illius loci verum signum portent, vt est tex. expressus in c. tuarum. de priuileg. Quod est notandum contra istos Cerretanos, qui vadunt quærendo pro oblationibus, & eleemosinis hospitalis sancti Antonij de Vienna, Sanctispiritus de Vrbe, sanctæ Mariæ de Roncisualle: qui cum sint veri laici, & vxorati, assumunt falsum habitum, & signum illius religionis, & vt plurimum sunt homines illiterati, & pleni mendacijs, & collusionibus, & cerretana facundia non solum simplices mulierculas, sed etiam imprudentes homines plerunq; decipiunt. Atq; vt nos studijs liberalibus operam damus, ita & illi fallacijs, & deceptiuæ facundiæ studia sectantur, & colunt, & ille apud eos digniori loco præstantiori extimatione habetur, qui dulcibus, & mellifluis verbis aptius fallere didicit. Placet facundia, & vt talium locorum rectores viros literatos, & facundos mittant, qui suasionibus, & veris argumētis, & rationibus catholicos viros ad oblationes prouocent in medium deducentes loci indigētiam, atq; necessitatem in quam pios, necessarios, misericordes vsus oblationes conuertuntur. Quot, quales, quantos, & q̄ vberrimos, & animabus nostris saluberrimos fructus ex ipsis oblationib. offerentes recipiant, sicut ex superioribus à nobis

2 explicatis facillimè colligi possunt. † Intelligere.n. eos oportet, ꝙ orator est vir bonus dicendi peritus. Quare huiusmodi quæ-

3 stores, neq; mentiri, neq; mendacium dicere debēt. † Bonus.n. vir pręstare debet, ne mentiatur, prudens ne mendacium dicat. faciunt nota. 22. q. 2. c. primum. & c. is aūt. & c. animaduertēdū. & c. is qui. Caueant ergo mittentes huiusmodi q̄stores, ne alios quàm eiusdem loci fratres laicos, vel clericos falso eorū signo mittant, quoniam his à quibus ipsos missos esse constiterit per totam illam prouinciam, ad quam missi sunt per archiepisco-

4 pum debet quæsturæ officium interdici. † Ipsi verò quæstores, quos etiam iura quandoq; exhortatores appellant: si laici sunt, excommunicari; si verò clerici, ab officio & beneficio suspendi debent, vt est tex. in d. c. tuarum. de priuileg.

Hæc ergo sunt, integerrime atq; pijssime Vrbane, quæ in præsentiarum in materia oblationum mihi Mariano Socino Senensi literis mandare visum fuit. Laus Deo omnipotenti.

TRACTATVS PERVTILIS, ET QVOTIDIANVS,

De Oblationibus Celeberrimi I. V. interpretis Do. Troyli Maluitij Bononiensis.

Reuerendo patri iuris Pontificij egregio Interpreti, ac Canonico Bonon. Do. Ludouico Amuzolis.

Troylus Maluitius Iuris vtriusq; Interpres, Canonicusq; Bononiensis minimus, salutem.

INterpellaueras me, vir reueren. ac iuris Pontificij interpres egregie, Ludouice Amuzolis, vt in quæstione illa, vtrum oblationes imagini Sancti factæ infra parochiam constitutæ parochiano, vel diœcesano debeantur, remissiones in iure collectas ad te delegarem, quas tam in iure ciuili, quàm pontificio diligentissimè perquirens, luculenter satis ad te missurus congesseram. In quibus animaduertens te in huius rei veritate enucleanda non parum laboris impensurum fore, & potissimè cum senio, vt tu es confectus cartharum pigere soleat reuolutio, mea stetit sententia his in diebus festiuitatis dominicæ, quibus lecturæ non vacamus, per quoddam opusculum, & quidem compendiosum te in eo, quod de iure dubitas pro viribus certiorem reddere. Quod equidem libentius peregi, tū vt partem aliquam amoris erga te mei dilucidè percipere valeas: tum etiam, vt si abesse me aliquando, vel fortè, vt humanum est, oppetere contigerit Troyli tui Maluetij recorderis, qui septem, & viginti iam elapsis annis, te non solum vt fratrē Concanonicum, sed velut patrem summa, sicut mereris, prosecutus est veneratione. Hunc igitur libellum, vir reuerende, tuo nomini dedicatum benignè suscipies. In quo si quid, quod aures tuas offendat, ingenij mei tarditati: si verò aliqd iuri consonum, ac laude dignum inueneris, diuinæ maiestati bonorū omnium largitrici attribuendum esse censeas.

De oblationibus ecclesiæ, vel altaris, seu imagini Dei, vel alicuius Sancti factis, Opusculum.

DVbitatio talis extitit anno domini M.cccclxxix. pullulante in hac regia ciuitate Bononiæ morbo, & quidem grauiter epydimiæ, beatissima virgo, ac omnium fidelium parens deuotissima summam suæ deitatis volens ostendere potentiam, nonnulla cœpit exercere miranda, tā in personis morbum ipsum, quàm alias quascunque infirmitates patientibus eidem deuotè vouentibus media quadam eius imagine in porticu ecclesiæ sancti spiritus Verecundorum depicta in Galeriæ regione. infra parochiam sancti Andreæ ibidē vicini situatæ. ad quam cum tota ferè ciuitas, & potissimè mulieres, tanquam genus magis deuotum, necnon peregrini, quā plurimi cum votis tam argenteis, quàm cereis, immensisq; oblationibus confluerent, de quatuor extitit dubitatum. Primò, an licitum sit facere oblationes imagini Dei, vel Sanctorum. Secundò, posito ꝙ sic, à quibus dictæ oblationes, & de quibus rebus possint recipi. Tertiò, cui applicari debeāt, an scilicet domino loci, puta administratori dictæ ecclesiæ, vt est in casu nostro, vel domino loci priuati, vt si contingeret oblationes fieri alicui imagini depictæ in pariete domus priuati, an verò dēant applicari Deo. Quartò, dato quòd applicentur Deo, quis eas habere debeat nomine ipsius Dei, an Episcopus loci, an verò parochianus presbyter infra cuius parochiam est imago, cui factæ sunt oblationes.

SVMMARIVM.

Dubium primum.

1 CIrca primum † dubium ante omnia præmittendum esse censeo, quod eleganter dixit Cice. in j. Officiorum li. circa prin. Omnis, inquit, quæ à ratione suscipitur de re aliqua disputatio, debet à diffinitione proficisci. refert Bald. in prælud. feu. in 5. col. quæ originalis philosophi in 6. Topicorum libro fuit sententia, necnon de mente Iurisconsulti, in quampluribus locis, & maximè in l. j. ff. de testa. & in l. j. ff. de tutel. cum simi. Quare cum de oblationibus, de quibus. s̄. in rubro prēmisi, in præsentiarum sim tractaturus, ante omnia de oblatio. huiusmodi quidditate quęrendum est. Item quot sint oblationum species, & secutus Hostiens. in summa de paroch. in §. 2. versicul. hic tamen sciendum est, &c. dico tres esse species.

Prima est alicuius rei, Deo, vel ecclesiæ inter viuos spōte facta donatio. & de hac principaliter in hoc opere fiet sermo, & hæc erit sua diffinitio. Secunda species est alicuius rei donatio Deo, vel ecclesiæ causa mortis facta, quæ ad instar, & exemplū legatorum hodie redacta est, vt idem iuris sit in vtrisq;, vt Insti. de donat. in §. 2. secundum Hug. quod, vt dicit Hostiē. aliud non videtur, quàm mortuarium, siue legatum, vel relictum pro anima, de quib. in c. officij. & in c. requisisti. de testa. & in c. si de reb. eccle. non alie. & in c. conquerente. in § j. de offi. ord. Tertia species est quotidiana, & vsualis, quàm faciūt fideles ad altare, vel manum sacerdotis, & hæc presbytero parochiali soluenda est, qui pro populo orare debet. & de hac aliquid dicam j̄. in quar-

2 to dubio, circa fi. in quadam mea distin. † Possumus & aliter dicere, ꝙ quatuor sunt species oblationum. Prima, vbi aliquid exhibetur in cultum diuinum ad actum latriæ pertinentem, sicut est oratio, & talis obligatio dicitur sacrificium, iuxta illud Psalmistę in psal. li. Dirigatur orō mea sicut incensum in cōspectu tuo, iuncta glo. ibi, quæ dicit, qui talia sacrificia videntur offerre Domino in odorem suauitatis. & ita intelligatur quod habetur Exodi 29. capitu. vbi dicitur, offerens totum arietem in incensum super altare oblatio est Domino, & odor suauissi-

3 mus. & idem habetur Leuit. 2. c. † Secunda species oblationis est, vbi aliquid Deo exhibetur cum quadam professione, iuxta illud, quod habetur Deute. capitu. 26. & hæc oblatio fit de fructibus, qui de terra percipiuntur, & offeruntur Deo in recognitionem dominici beneficii, quasi quis profiteatur se à Deo fructus terræ percipere. Et ideo ad aliquid Deo exhibendū se obligat, iuxta illud Paralipomenon primo. capitu. vlti. quæ de ma-

4 nu tua accepimus, dedimus tibi. † Tertia species est, vbi oblatio de necessitate fit ad sustentationem ministrorum Dei, & hæc pertinet quo ad decimas, quæ dicuntur offerri, iuxta illud Exo.

5 22. Decimas, & primitias nō tardabis offerre Domino. † Quarta species est, vbi aliquid offertur diuino cultui deputandum, & hæc oblatio fit voluntariè, de qua habetur Exo. 25. ab homine, qui offert vltroneus eas scilicet oblationes accipietis, &c. & de hac quarta specie oblatiōis noster erit hic sermo. & has quatuor species oblationis præmisit solennis Doc. Maria Socin. in

6 suo trac oblationum, in primo libello, in princip. † His pro clariori intelligentia sic præmissis, videbatur dicendum, ꝙ non liceat facere oblationem imagini, cum ipsi imago sit reprobata, iuxta illud Exod. 20. capitu non facies tibi omnem similitudinem eorum, quæ in cælo, vel in terra, vel in aquis, vel sub terra sunt. Item ibidem, non facies sculptile, neque imagines. Itē Leuiti. 26. capit. Non facietis idolum, neque sculptile. Faciat illud prophetæ in psalmo 96. confundantur omnes qui adorāt sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis. & in psal. 113. Simulachra gentium, argētum, & aurum, opera manuum hominū, similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

7 † Et ideo fortè hac ratione motum concilium Agatense prohibuit picturas in ecclesiis fieri, & ꝙ colitur, & adoratur in parietibus depingi, secūdum Guil. Duranti in Rationali diuinorum officiorum, in j. parte, in rubr. de picturis & cortinis, & ornamentis ecclesiæ, qui alleg. ad hoc capitu. placuit. de consecr. distin. 3. Sed non reperio ibi decretalem incipientem, placuit, quæ hoc probet, vnde Archid. in capitu. sextam. ea. dist. in fi. dicit ꝙ concilium Elibertanum fecit dictam prohibitionem, & allegat. quod habetur Bro. libro 3. capitu. placuit picturas, &c.

8 † Sed in contrarium quod nō sit prohibitum facere imagines, vel picturas Dei, vel Sanctorum, probatur in capitu. perlatum. ea. distin. vbi Grego. scribens Masilieñ. episcopo sic inqt: Aliud per picturæ historiam, quod sit adorandum addiscere: nam ꝙ legentibus scriptura hoc idiotis præstat pictura cernentibus, qa in ipsa ignorantes vident, quod sequi debeant. In ipsa legunt qui literas nesciunt. vnde & prædictis gentibus pro lectione pi-

9 ctura est. † Idem probatur in capitu. venerabiles imagines. ea. dist. vbi dicit litera, venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, nec seruiunt eis vt diis, neque spem salutis ponunt in eis, nec ab eis expectant futurum iudicium, sed ad memoriā, & ad reuocationem primitiuorum venerantur eas, & adorāt,

10 sed non seruiunt eis cultu diuino, nec alicui creaturæ. † Et gl. ibi super illo verbo adorant, declarādo dicit. s. latria, in qua exiguntur charitas dilectionis, & multitudo sacrificiorum, & veneratio. In dulia verò vnum, scilicet veneratio, & in hoc sensu secundum illam glo. possumus quamlibet rem sacram adorare, idest reuerētiā exhibere. & sic fm Arch. ibi, duę sunt species adorationis, latria, & dulia. Latria est seruitus, siue cultus Soli Deo deditus. Dulia est seruitus, q̄ debet creaturæ. Vnde versus;

Dulia fit seruo, debetur latria Christo.

11 † Adoramus ergo Deum ipsum diligēdo, super omnia credendo in eum sacrificia offerendo, & super omnia reuerentiā exhibendo. Sed adoramus crucem, & imagines reuerentiā exhibendo, non autem in eas credendo, nec super omnia diligēdo, nec sacrificium impendendo. hoc enim esset idolatriā cōmittere, vt in capitu. accesserunt. de consec. distin. 2. & in capi. j. de conse. dist. 3. secundum ipsum Archid. in d. capitu. venerabiles. Facit ad prædicta glo. not. in capitu. si canonici. §. fina. & ibi

12 Domi. de Sanct. Gemi. de offic. ordi. libro 6. † Et de differentia inter duliam, & latiam, vide Tho. 2. 2. quæstio. 103. artic. 3. idem pro hac opinio. allegari potest illud euangelij Matth. 18. transumptiuè verò in capitu. iam nunc. 28. quæstio. j. vbi Christus videtur approbasse imagines, inquantum interrogauit Iudæos dicēs, Cuius est hęc imago? & illi responderūt, Cæsaris. ipse verò dixit, Reddite quæ sūt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. si enim non reprobauit imaginem simplicis hominis, multo minus videtur reprobasse imagines Sanctorum. Item adduci posset text. in dicto capi. sextam. vbi fit mentio de pictura agni reprę sentātis Christum, per quem text. sequutus hanc opinio. dixit ibi Archid. derogatum esse dicto concilio Elibertano, & etiam per generalem consuetudinem ecclesiæ, & ita dicit tenere Vgucionem. Ad allega. tamen in contrarium non respondet, nec vllam de eis facit mentionem, sed Guili. in loco supra allega. de ipsis mentionem faciens, ea videtur intelligere, quādo immoderatè vteremur picturis, & imaginib. immoderatè verò vti picturis ad repræsentandū mala vitāda, & bona imitāda, dicit non esse reprehensibile. & alleg. illud quod dixit Dn̄s ad Ezechielem, Ingredere, & vide abhominationes pessimas, quas isti faciunt, qui ingressus vidit omnem similitudinem reptilium, & animalium, & vniuersa idola domus Israel depicta in pariete. ad hoc etiam alleg. potest illud Exod. 20. non facies tibi omnem similitudinem eorum, quæ in cęlo, vel in terra, &c. de quo mentionem feci supra in princip. & sic prædictā

13 opinio. † quòd licitum sit vti picturis, & imaginib. tenuit etiam ipse Guiliel. dicens, quòd Græci similiter vtuntur eis pingentes illas solùm, vt fertur, ab vmblico supra & non inferius, vt omnis stultæ cogitationis occasio tollatur, nullam tamen secundum eum faciunt sculptilem imaginem propter illud Exo. 20.

14 capitu. de quo supra memini. † Ego verò in hoc tenendo eandem opinio. aliter dicerem. Aut loquimur secundum legem veteris testamenti, & procedant allegata pro parte negatiua. s. quòd nō liceat facere imagines, vel picturas: aut loquimur secundum legem noui testamenti, & procedāt adducta pro par-

15 te affirmatiua. Ratio diuersitatis potest esse: † Nam prænoscēs ab initio ipse Deus æternus, quòd instinctu naturæ secundarię, hoc est cęlorum, homines erant inclinati ad idolatriam, per illud quod dixit Leui. 26. quod supra retuli, puta ad colendum planetas loco deorum, vt olim faciebant: nam aliqui colebāt Lunam, aliqui Solem, aliqui Venerem, aliqui Iouem, & sic de singulis, voluit prohibere imagines, & omnia sculptilia, ne per reprę sentationem in eis factam faciliorem haberent homines materiam faciendi sibi Deos falsos, cum ipse solus sit Deus verus, & per consequens illud vēturum erat in opprobrium maiestatis suę, & potissimè cum adhuc Christus ipsius Dei filius non esset incarnatus, nec Sancti etiam adhuc essent, pro quorū meritis, & exemplo, ac vitę imitatione, vt infra dicam, imagi-

16 nes meritò fieri possent. † In præsentiarum verò, cum Christus sit incarnatus, & mortem ob humani generis redemptionem passus. Item martyres pro ipsius Christi fide mortui, cæterique Sancti bonis, ac perfectis operibus eum imitantes in cęlesti patria secū gaudentes reperiātur, visum fuit ecclesiæ Sanctæ nō esse inconueniēs facere imagines, vel picturas, vel sculptilia, non solùm Christum, sed etiam Sanctos ad ipsorum imitationem repræsentantia. Nam, vt dixit beat. Thom. de Aquino in 4. sententiarum, per nonnullos relatum, licèt in fonte inuenire non potuerim, ad alterius imitationem factæ sunt imagines. idem voluit Archid. in dicto capitu. sextam. in princip. & fuit etiam de mente Guil. in loco supra alleg. quæ ratio imitationis cessauit ante aduentum Christi, & Sanctorum, ergo debuit cessare confectio imaginum, & picturarum, argum. ca. cum cessante. de appella. & in l. adigere. §. quamuis. de iure pa-

17 tro. † Et per hoc concludo, quòd hodie secundum legem noui testamenti, quam nos Christiani sequimur, non est prohibitum facere imagines, vel picturas, vel sculptilia Dei, vel Sanctorum eos repræsentantes, vel repræsentantia, & per consequens licitum est eis facere oblationes.

SVMMARIVM.

Papa, quare ſibi ſucceſſorem eligere non poteſt.

29 *Rem meam recuperare non poſſum, licèt mihi non adminiſtretur iuſtitia, vbi orirctur ſcandalum.*

30 *Emphyteuta quando per dominum propria auctoritate expelli poſſit.*

31 *Oblationes fieri non poſſunt de licitè quæſitis, quando ex hoc orirctur ſuperioris contemptus.*

32 *Meretrix, licèt turpiter faciat, non tamen turpiter accipit.*

¶ Dubium ſecundum.

Capio ſecundum dubium, & dato, quòd ſit licitum facere oblationes imagini, quæritur à quibus dictæ oblationes, & de quib. rebus poſſint recipi? & quantum ad perſonas reperio nota. text. in capitu. oblationes. 90. diſtin. vbi dicitur, 1 † Oblationes deſſidentium fratrum fœneratorum, raptorum, virginum, & oppreſſorum pauperum, neque in ſacrario, neque in gazophilatio recipiantur. & gloſſ. ibi exponit, ideſt archa, vel locus vbi reponuntur oblationes, a gaza quod eſt diuitiæ, & philare, quod eſt ſeruare. alibi dicitur carthofilatium, vt in capitu j. & ibi gl. vbi aliàs de hoc dixi in mea repeti. de probatio. Subdit etiam text. in dicto capitu. oblationes. ſimiliter dona eorum, qui pauperes opprimuntur, à ſacerdotib. refutanda ſunt. vnde videtur ibi text. quòd exceptis perſonis, de quibus ibi, licitum eſt ſacerdotibus ab omnibus recipere oblationes factas ipſi imagini: nam qui vnum dicit, aliud excludit. l. cum prætor. de iudi. l. maritus. C. de procura. capitu. 2 nonne. de præſumpt. † Item validum eſt argumentum à ſufficienti partium enumeratione. l. patre furioſo. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. & in §. actionum. Inſtitu. de actio. ergo exceptis enumeratis in dicto capitu. oblationes. licitum erit ſacerdoti- 3 bus ab omnibus aliis capere dictas oblationes. † Tamen gloſſ. in dicto capitu. oblationes. tenet contrarium, in quãtum enumerat nonnullas aliàs perſonas, à quibus non eſt licitum capere oblationes ſcilicet à ſacrilego, vt in capitu. de viro 12. quæſt. 2. Item ab eo, qui ſeruum fugientem ad eccleſiam extraxit, vt in capitu. miror. 17. quæſtio. 4. Item à raptore, vt in capit. ſuper eo. de rapto. Item ab vſurario manifeſto, vt in capi. quia in omnibus. de vſur. Item aliquando à pœnitente, vt in capitu. eos. de 4 conſecra. diſtinct. 4. Item a meretrice, † licèt ſecundum illam gloſſ. ab ea poſſit recipi eleemoſina. idem dicit in officiali, qui in officio opprimit ruſticos, & correctus nolit ceſſare, nam ab eo nõ debet recipi oblatio, licèt eleemoſina poſſit recipi, idem voluit gloſſ. quo ad ipſum, & meretricem, in ſumma, 14. quæſt. 5. Facit gloſſ. in capit. ex tranſmiſſa. de decim. Additur alia perſona, à qua non licèt capere oblationem, ſcilicet excommunicatus, ſecundum Innocen. Domi. Anton. & Abba. in capitulo cum voluntate. de ſenten. excommu. quòd dicunt eſſe verum, ſi publicè, ſecus ſi eſt priuatè excommunicatus. Et ratio eſt, ne eccleſia videatur conſulere ipſi peccatori, & approbare eius delictum, quod non eſt dicendum, cum ipſa ſit cultrix, & adiu- 5 trix iuſtitiæ, vt in capitu j. de alien. feud. † Et ideo volunt præfati Doctor. quòd talis excommunicatus poteſt facere elemoſi- 6 nã, quia eleemoſina fit in occulto, iuxta illud † Matth. 5. Cum facies eleemoſinam, noli tuba canere ante te. I tẽ ne ſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. & eccleſia non iudicat de occultis. capitu. ſicut tuis. in fin. de ſimo. dicit tamen Domi. Anto. vbi ſupra quòd licèt eleemoſina fiat in publico, per hoc nõ mutatur genus eleemoſinę, quin percipi poſſit, quia eius natura regularis eſt conſideranda, quæ debet potius fieri in occulto, vt 7 prædixi. † decimæ verò reales à talibus licitè recipiuntur, vt in capit. de terris. de decim. & hoc dicit Dominus Anton. tenere Innocen ibi. Et cum prædicta opinio. quantum ad excommunicatum tranſiuit egregius Doct. Maria. Socin. in tracta. ſuo, de ſenten. excommu. in 18. principali, artic. 2. quæ. principali, & dubio 22. & fuit de mente Ioan. de Ana. in capitu. quia in omnib. 8 in 13. aliàs in 14. col. de vſur. † Sed quantum ad principale dubium noſtrum reperio dictum Innoc. quòd pro notabili allegat, & ſequitur Abb. in capitu. ex tranſmiſſa. de decim. qui dicit, ꝙ eccleſia nõ debet recipere oblationes criminoſorum, ſi eorum crimina ſunt notoria, argu. cap. miror. 17. quæſt. 4. & idem tenet dictus Maria. in tracta. de oblationib. libello 4. in primo dubio, licèt nullam faciat mentionem de Inno. nec de Abb. & ratio eſt, ſecundum ipſum Maria. ne eccleſia videatur taliũ peccata publicè approbare, quod non eſt dicendum, vt ſupra dixi. & ideo Archid. in dicto capitu. oblationes. dicit quòd diſpoſitio illius decretalis emanauit in odium illorum, de quibus ibi in littera, ne nimiam fiduciam habẽtes in eleemoſinis, & oblationibus ſuis, impunè ſe poſſe delinquere credant: non. n. multum offerenti, ſed multum pœnitenti venia promittitur. 24. q. j. c. odi. & vt confuſi ſic, ſaltem erubeſcant, & corrigantur. 12. q. 2. de viro. 32. quæſtio. 2. latorem, ſecundum Vgucio. Prædictam tamen doctrinam Innocen. videtur reſtringere Maria. in dicto tracta. niſi eſſet tale delictum, propter quod quis eſſet extra eccleſiam, puta excommunicatus, vel ſimilis, quia indubitanter eccleſia non debet a tali recipere oblationes, quas Deo, vel eccleſiæ faceret, & ita dicit poſſe intelligi. capitu. de viro. 12. quæ. 2. & capitu. miror. 7. quæſtio. 4. ſecus ſi eſſet tale delictum, propter quod quis non eſſet excluſus ab eccleſia, quod a tali regulariter oblatio eſt recipienda, niſi aliquo iure ſpecialiter reperiretur prohibitus, & ita ſecundum cum procedant iura contra- 9 ria. † Mihi videtur cum ſuppoſitione dictũ Inno. debere ſimpliciter procedere, ſiue criminoſus ſit extra eccleſiam propter crimen, ſiue non, dummodo crimen ſit notorium, vt dicit Innocen. per rationem ſuperius adductam, & ſecundum hoc dictum Innocẽ. poterit intelligi. quod dixit Vguc. relatus per gl. in dicto capitu. oblationes. videlicet quod ille text. intelligi debet generaliter de quolibet, qui ſit in mortali peccato, nã ſupleri debet, ſcilicet notorio, & ſic Innocen. te intellexit de peccato mortali, dum dixit, quod ſi crimen eſt notorium, & per text. iuncta glo. in verſicu. criminale. in §. criminis. 2. diſtinct. 10 Sed quomodo reſpondebimus ad text. in dicto capitu. oblationes ſupra in princip. dubii per me inductum. poſſumus dicere, ſecundum Vgu. ibi, † quod illud, quod dicitur in illo text. dicitur cauſa exempli, & exempla non reſtringunt regulam, text. eſt nota. in l. damni infecti ſtipulatio. la 2. in. fin. de dam. infec. facit l. iſt vri poſſid. & capitu. dilecta. de confirma. vti. vel inutil. voluit Bald. in l. nullus. in 3. colum. C. de iudi. & ideo dixit Philoſoph. Exempla ponimus, non vt ita ſit, ſed vt intelligamus. extenditur ergo dictum capitu. oblationes. ad perſonas ſimiles perſonis, de quibus ibi, & eandem rationẽ habentes, per id quod dicit Bald. ad declarationem d. l. damni infecti in l. de quibus. ff. de legi. quod etiam videtur eſſe de mente glo. in l. damni. Et ſic ceſſabunt illa argumẽta per me ſuperius in principio dubii facta, ſcilicet quod qui vnum dicit, aliud excludit. Item valet argumentum à ſufficienti partium enumeratione, &c. Item in- 11 quantum gloſſ. in dicto capitu. oblationes. in finalibus verbis, † quòd officialis opprimens ruſticos, ac meretrix, poſſunt facere eleemoſinam, nõ autem oblationem, quæri poteſt de ratione diuerſitatis. Et ratio eſt, quam ſupra poſui loquens de excõmunicato, ſcilicet ꝙ oblatio fit in publico, ſed eleemoſina fit in occulto, &c. Sed contra hanc rationem facit illud Deutero. 23. capitu. non accipias mercedem proſtibuli. & Eſaias, Nõ accipias mercedem meretricis, vt refert gloſſ. in dicto capitu. ex tranſmiſſa. & gloſſ. in dicta ſumma. 14. quæſt. 5. & ideo Abb. in dicto capitu. ex tranſmiſſa. reprehendit Cardin. ibi dicentem, ꝙ eccleſia poteſt in ſecreto recipere decimam a meretrice, qa hoc caſu ceſſat ſcandalum. nam dicit Abba. ꝙ illa auctoritas Deutero. Non recipies, &c. ſimpliciter loquitur. Item quia me- 12 retrix, & ſimiles confirmarentur in eorum iniquitatibus, & eccleſia notaretur de cupiditate. † Item contra prædictam rationem facit capitu. eleemoſina. 14. quæſtio. 5. vbi dicitur ꝙ Deo placet eleemoſina quæ non ex illicitis, & iniquitate cõgeritur, ſed quæ de rebus conceſſis, & bene acquiſitis impenditur, facit 13 capitu. non eſt putanda. j. quæſt. j. † Nam illicite acquiſita non ſunt in bonis noſtris. l. cum duobus. in §. fin. ff. pro ſoc. Ergo ſequitur, ꝙ eccleſia non debet recipere oblationes, nec eleemoſinas meretricis, & officialis opprimẽtis ruſticos. Et de oblationibus idem tenuit Thom. ſecunda ſecundæ. quæſt. 86. articu. 2. Tamen communis opin. eſt in contrarium quantum ad eleemoſinas. Nam ſi verum eſt, ꝙ ex illicitè acquiſitis nõ transfertur dominium, vel transfertur, ſed competit repetitio, non poteſt fieri eleemoſina, vt in vſura capitu. debitores. de iureiuran. & in ſimonia. capi. veniens. de ſimo. ſed non ſi datur repetitio, & transfert dominium bene fit de illo eleemoſina, vt ſi aliquid dat meretrici, illud nõ dat repeti. l. ide & ſi. in §. quotiens. ff. de cõdi. ob turpem cauſ. illa. n. turpiter facit ꝙ ſit meretrix, ſed nõ turpiter accipit, cum ſit meretrix, dicit ibi text. notabi. vnde de tali põt meretrix facere eleemoſinam, idem eſt de eo ꝙ extorquet officialis a ruſticis, & ab aliis per officium ſuum, vt in cap. 14 nõ ſane. 14. q. 5. ita dicit gloſſ. in dicta ſumma, & in d. c. ex tranſmiſſa. † Non obſtant mõ s allegata in 3rium, & maximè illa auctoritas, nõ accipias mercedem proſtibuli, &c. qa illa nõ intelligitur de eleemoſina, quæ fit in occulto, ſed de oblatione quæ fit in publico, vt ſic pp ruborem meretrix, quæ offerens a ſacerdote repellit, cõuertatur. ita dixit gloſſ. in dicta ſumma & cũ hac opi. tranſiuit Innoc. & cõiter Docto. in d. c. ex tranſmiſſa. 15 † Tñ qd dictum eſt de oblationib. limitari poteſt nõ procedere in his, q in neceſſitate poſiti ſunt, q a tales paſſim a quocunq; poſſunt recipere oblationes, ſecũdũ Inn. quem ſequunt Doc. maximè Abb. in d. c. cum voluntate. quamuis gl. ibi in ver. præſertim, videatur hoc intelligere in prædicatorib. poſitis in ne- 16 ceſſitate: † nam tempore neceſſitatis omnia coia eſſe debent in neceſſitate poſitis, nec iura aliquem excipiũt, vt in §. 1. 47. diſtinc. & in c. ſicut. vbi no. 47. diſtinc. & in cli. quia per neceſſitatem. de for. vnde tex. in c. quãdo multos. 1. quæſt. 3. indubitabile 17 vult, † ꝙ pe neceſſitatis ab excommunicatis poſſint recipi neceſſaria, & emi. ergo videtur ꝙ opi. Innocen. ſit verior, quam opi. gl. in d. c. cum voluntate. vt quilibet ſacerdos poſitus in neceſſi- 18 tate poſſit a quocũq; recipere oblationes. † Item diu ſuperius dixi, ſm Abb. qui reprehendit Card. ꝙ non eſt licitum recipere decimam

decimam etiam in ſecreto à meretrice, & ſimilibus perſonis, &c. Facit illud, Honora Deum de tuis iuſtis laboribus, de quo in cap. non eſt putanda. 1. quæſtio. 1. quòd dictum ad hoc de decima allegauit gloſſ. in cap. decimæ. 16. quæſt. 1. Tamen domi. Anto. poſt gloſſ. in d. cap. ex tranſmiſſa. diſtinguit, aut loquimur in decimis realibus, vt quæ debentur ratione prædij, & hæc ab omnibus licitè percipiuntur, nam eccleſia ſuum recipit: aut loquimur in decimis perſonalibus, & iſte non poſſunt percipi à meretricibus, & ſimilibus perſonis, ne ſacerdotes eas percipientes huiuſmodi perſonis videantur immunitatem præſtare. Fallit hoc, vbi tales perſonæ pęniterent, nam eccleſia non debet eorum decimas reſpuere, nã in eis non debet inſpici, quod fuit capitul. 50. diſtinct. Sed vbi non pęniterent, tunc de conſenſu diœceſani, vel rectoris poterunt de dictis decimis facere eleemoſynam, & hæc ſecundum domi. Anto. fuit ſententia Lauren. & Innocen. in d. cap. ex tranſmiſſa. & ibi dicit Abb quòd hanc opinionem videntur ſequi communiter Doctor. ibi. Et prædicta diſtinctio fuit de mente Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtio. 87. articu. ſecundo. Sed quantum ad decimas perſonales dicit procedere, ſecundum conſuetudinem patriæ, & indigentiam mini- 19 ſtrorum, & ita intelligit cap. decimæ. 16. quæſt. 1. † Et quod dixit de meretrice, procedit in publica: non publica verò, puta amaſia alicuius, tenetur erogare inter pauperes illud quod dono intuitu luxuriæ habuit à dicto amaſio, ſecundum Cyn. in l. cum teſt. C. de condictio. ob turpem cauſ. ſequitur Dominus meus in capit. pen. de iudic. Et per conſequens erit caſus, in quo à tali meretrice licitum erit capere eleemoſynam, quod eſt notandum ad limitationem eorum, quæ ſupra dixi de eleemoſyna. 20 † Quantum verò ad res, de quibus poſſint oblationes fieri ipſi imagini, concluſio eſt, quòd fieri debent de rebus proprijs, & legitimè acquiſitis, non autem illegitimè, & iniuſtè, vt habetur Eccleſiaſt. 34. cap. tranſumptiuè in cap. ſecundo. 14. quæſt. 5. vbi dicitur, immolantis ex quo oblatio eſt immaculata, dona iniquorum non probat altiſſimus. Et ſubdit, qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi victimat filium in conſpectu pa- 21 tris ſui. vnde dicitur Prouerb. 15. cap. † hoſtiæ impiorum abominabiles ſunt, quæ offeruntur ex ſcelere, de quo in capitu. non eſt putanda. 1. quæſt. 1. & ibi etiam dicitur, Honora Deum de tuis iuſtis laboribus, quod originaliter ponitur Prouerb. 3. capitu. faciunt quæ dixi in præcedenti quæſtio. Nec obſt. contra prædicta, ſi quis apponeret de eo, quod habetur Exod. 3. & 12. cap. vbi dicitur, quòd filij Iſrael exituri de Aegypto à vicinis ſuis acceperunt mutuo vaſa aurea, & argentea, ex quibus poſtea ędificauerunt tabernaculum Domino, de quo tranſumptiuè in §. econtra. & in cap. dixit Dominus ad Moyſen. 14. quæſt. 5. Nam Auguſtinus in dicto cap. dixit, reſpondet quòd quis non debet ex illa auctoritate ſumere exemplum ad proximum ſpoliandum. hoc enim iuſſit Deus, qui nouerat quid quemque pati opor- 22 teat. † In aliquibus de iuſtè acquiſitis non licet facere oblationes. Primus eſt, vbi renderet in alterius præiudicium: verbi gratia, ſi filius illud Deo offerat, vnde patrem nutrire debet, quod 23 Epiſcopus improbat, vt habetur Matth. 25. † ſicut econtrario in ſimili dicit Auguſtinus, quòd pater non debet exhæredare filium, vt inſtituat Deum hæredem. cap. quicunque. 17. quæſt. 4. quem tex. ad hoc alleg. gl. in l. ſi quis ad declinandam. C. de epi. & cle. facit glo. l. Papinianus. §. ſi Imperator. ff. de inoffi. teſta. & glo. in cap. 1. in ver. trebellianicæ. circa fin. de teſta. lib. 6. & ideo 24 dixit Ang. in Auc. quomodo opor. epiſc. in §. ſed neque. † quòd pater non dicitur facere actum pium, ſi relinquit pauperibus depauperando filium ſuum, & alleg. Auguſti. de quo ſupra. ad 25 hoc facit, † quia primò ſubueniendum eſt ſuis, quàm alienis. ca. non ſatis. 86. diſtin. & ibi dicit gloſ. no. quòd obligor ſubuenire potius patri meo infideli, quam extraneo fideli. idem voluit gl. 26 in cap. 1. 30. diſtin. facit glo. in cap. quieſcamus. 42. diſtin. † Secundus caſus eſt, vbi propter tales oblationes oriturum eſſet ſcandalum, quia tunc non licet facere oblationes, facit c. nihil enim 27 ſcandalo. de præſcri. † & ibi dixit domi. Anto. quòd ſi prælatus promouet cauſam eccleſiæ ſcandalo imminente, vt quia eam promouet cum potenti homine, debet ceſſare, nec fit præiudicium eccleſiæ. facit quod dicit glo ſing. in cap. ſi Papa 40. diſtin. quòd quamuis Papa de ſolo crimine hæreſis poſſit accuſari, poterit de alijs criminibus accuſari ſi eius exemplo eccleſia ſcan- 28 dalizetur. † & ideo dixit Innocen. in cap. quanto. de transla. prælat. quòd ſi Papa vult committere criſma clericis inferioribus, & oriturum eſt ſcandalum, non poteſt committere. Item non poſſet deponere omnes epiſcopos eccleſiæ propter ſcandalum. gl. ſing. in c. per principalem. 9. quæſt. 1. & hæc etiam fuit vna de ra- 29 tionibus, quare Papa nõ poteſt ſibi eligere ſucceſſorem, de quibus per gloſſ. not. in § his auctoritatibus. 8. quæſt. 1. † facit etiam quod dicit Innocen. in capitu. cum olim. de reſtit. ſpo. ꝙ quãuis ſit mihi licitum rem meam per vim recuperare, ſi mihi non adminiſtretur iuſtitia, ſm gl. no. in l. nullus. C. de Iudę. & in c. ius gẽtium. 1. di. hoc non procedit, vbi orietur ſcãdalum, facit ẽt quod dixit Card. in reportationibus ſuis, in ca. potuit. de loca. in gloſſ. in verſicu. expelli. quòd inquantum voluit Barto. in l. ſecunda. C. de iu. emphyt. quem ſequitur Dominus Anton. in dicto ca- 30 pitu. potuit. † quòd Dominus non poteſt expellere emphyteutam de emphyteuſi, etiam ſi ſtetit per biennium, quòd non ſoluit, niſi cum auctoritate iudicis id procedit, vbi immineret ſcãdalum per l. non eſt ſingulis. ff. de regulis iuris quam alleg. Barto. ſecus ſi non immineret ſcandalum, vt quia emphyteuta adeſſet, vel ſi eſſet non contradiceret, nam tunc propria auctoritate emphyteuta illud facere poterit, & ita dicit poſſe dici in caſu l. tertia. C. de pigno. item alleg. §. ſcire. in auct. de non alie. & §. ſi verò autem locator. in auct. de alien. & emphyteu. quod eſt nota. ad intelligentiam dicto capitu. potuit. Item ad illud de ſcandalo adduci poteſt, quod dixit Cardin. in capit. ſi quando. de reſcrip. & ibi dixi, & quod dixit Abba. in capitu. cum te- 31 neamur. de præbend. † Tertius eſt caſus, in quo dictæ oblationes fieri non debent, ſcilicet vbi per hoc orietur contemptus ſuperioris: nam propter contẽptum quis punitur pœna mortis, vt in capitulo ſecundo. de maio. & obedien. immo ſecundum vnam expoſitionem gloſ. ibi eſt mors æternam, facit lege omne delictum, in §. contumacia. de re mil. plus dixit text. ſingu. in l. tertia. in §. in bello eodem titulo quòd qui rem à duce prohibitam fecit, aut mandata non ſeruauit, capite punitur, ẽt ſi res bene geſſerit, vnde dixit gloſſ. in capitu. abſit. 11. quæſtio. tertia per illum textum quòd inobedientia olim capite puniebatur, idem voluit gl. in § primo. quarta quęſtione 3. & de contemptu vltra præallega. videnda eſſet gloſſ. in capitu. ſacerdotes. el j. 7. quæſtio. j. quam pro ſingulari alleg. Ludoui. Roma. in ſingu. 505. & gloſſ. fin. quæ etiam allegatur pro ſingulari in capitu. de libellis. 20. diſtinct. & gloſſ. in capitu. homo Chriſtianus. 11. diſtin. & glo. not. in capitu. ſi quis diaconus. in verſicu. inimicos. 50. diſtinc. quæ dicit, quòd inobediens prælato ſuo dicitur eius inimicus. & prędictos tres caſus poſuit Tho. de Aquino, 2. 2. quæſtio. 86. articu. 3. quos licèt nõ ita implicitos, refert, & ſequitur Maria. in d. tract. de oblationibus in libello 6. in 2. 32 columna. † Et ibi ſubdit, quòd ſecundum iura humana, licèt meretrix turpiter faciat in eo, quod eſt meretrix, non tamen turpiter facit recipiendo aliquid, & ſic licitè poſſidet. l. 4. in §. ſed quod datur. ff. de condi. ob tur. cau. & tamen de eo non poteſt facere oblationes, iuxta illud Deuterono. 23. de quo latè dixi in præcedenti quæſtio. & hæc ſufficiant pro hoc ſecundo dubio.

SVMMARIVM.

1 *Oblationes, an domino loci debeantur.*

2 *Dominus parietis poteſt deſtruere imaginem in ea pictam dummodò in contemptum non faciat, aliàs contra eum acriter proceditur.*

3 *Dominus poteſt alienare locum, vbi imago depicta eſt.*

4 *Oblationes factæ hoſpitali auctoritati epiſcopi conſtructo, ipſi hoſpitali applicari debent.*

5 *Oblationes factæ imagini exiſtenti in pariete monaſterij, debent eſſe monaſterij.*

6 *Legatum factum alicui Sancto, ſi plures domus illius Sancti reperiuntur, pauperiori debetur.*

Quid ſi in ciuitate non eſt eccleſia aliqua dicti Sãcti in territorio, ei debetur.

Quid ſi non eſt, nec in ciuitate, nec in territorio, cui debeatur.

7 *Legatum incertum ad pias cauſas non vitiatur.*

8 *Paria ſunt, inſtituere Sanctum Franciſcum, vel eccleſiam Sancti Franciſci.*

Inſtitutio an valeat, ſi eccleſia Sancti Franciſci hæres inſtituatur.

9 *Hæreditas patris relicta fratri minori Sancti Franciſci acquiritur eccleſiæ Romanæ, non autem ordini incapaci.*

10 *Fratribus minoribus in cauſam alimentorum, & pro neceſſarijs ſuis relinqui poteſt.*

Legatum annum alimentorum factum fratri minori, an valeat.

11 *Oblationes ſi fiant celebranti in eccleſia alterius, cedunt rectori illius, & non celebranti.*

12 *Oblationes factę celebranti, videntur intuitu eccleſiæ factæ.*

13 *Legatum factum templo, cenſetur factum ei, qui ſeruit templo.*

14 *Oblationes factæ imagini alicuius Sancti, an debeantur illi Sancto, cuius eſt imago.*

15 *Donatum Maieſtati exiſtenti in aliquo loco, Deo donatum intelligitur, & infra numero 22.*

16 *Vſufructus imaginis alicuius Sancti legari non poteſt.*

17 *Vſufructus in re religioſa conſtitui non poteſt.*

18 *Oblationes factę altari, quia Dei ſunt, vendi non poſſunt, ſed contrarium ſeruatur.*

19 *Manus prophanæ ſacra attingere non debent.*

20 *Oblationes factæ imagini alicuius Sancti, videntur factæ cõtẽplatione Dei.*

Factum actiuè, & paſſiuè in repræſentãte, in repræſentato fieri intelligitur.

¶ Dubium tertium.

1 SEQVITVR Tertium dubium, † ſcilicet cui dictæ oblationes debeantur. Duas in hoc reperio fuiſſe opiniones. Prima fuit quorundam dicentium oblationes deberi Domino loci, pro quibus adducitur primò text.

text. in §. si quis autem. in Auctenti. de ecclesi. titul. collatio. ix vbi concessum oratorio, pertinet ad ipsum oratorium. Secundò allegatur text. in l. in rem. in §. item quicunque. ff. de rei vendica. vbi expresse voluit Iurisconsultus, quod applicatum imagini alicuius, pertinet ad illum, cuius est imago. idem probatur in §. si quis rei suæ. in ead. l. iuncto princip. glo. magnæ ibi positæ. Tertiò facit tex. in argumentum, in l. si supra tuum. ff. de acquir. rer. domi. vbi dicitur quod si supra tuum parietem vicinus ædificauerit, id quod ædificatum est, tuum fit, facit. §. ex diuerso. in princi. Institu. de rerum diui. ita in casu nostro oblationes factæ imagini positæ in pariete alicuius, debent esse suæ & maximè videtur procedere hæc opinio, quia Dominus parietis potest abradere, & destruere illam imaginē, dummodò nō faciat in contemptum diuinæ maiestatis, † quia tunc contra talem cuiuscunque sit conditionis, & præeminentiæ, acriter, & seuerè procedi debet, per tex. singula. in ca. si canonici. §. fin. de offi. ordina. libro 6. & ibi per Doctores, maximè Dominicum. ita dixit Ang. in disputatione sua, in refulgenti palatio deliciarum, &c. quam in exilio positus fecit Paduæ in secundo ipsius disputationis dubio. † Item potest Dominus alienare, & vendere, quando sibi placuerit locum, vbi depicta est dicta imago, cum ille locus non dicatur sacer, vel religiosus, secundum Innocentium in c. inter dilectos. de donatio. in gloss. quæ incipit, hoc subiecto. facit c. ad hæc. de relig. domib. & voluit Ange. vbi supra. † Quartò pro hac opinione facit, quod dixit Bal. in auct. hoc ius porrectum. in 2. col. in versicu. sed hic quæro. C. de sacrosan. eccles. quod relictum hospitali constructo auctoritate episcopi, applicat ipsi hospitali, & per consequens oblationes ibi factæ debent sibi applicari. Facit ad hoc, quod dixit idem Bal. q loquitur de oblationibus, in l. deberi. in fi. C. de fideicommiss. liber. † & quod voluit Dom. Abb. in c. dilectus. de offi. ordin. & in c. j. in notabilib. de statu monach. quod si imago alicuius Sancti est in pariete monasterii, & ei fiunt oblationes, quod debent esse monasterii. † Quintò allegari potest text. notab. in §. si quis autem vnum Sanctorum. in Auct. de eccle. tit. colla. 9. vbi dicitur, quod si quis vnum Sanctorum hæredem scripserit, vel legatum ei reliquerit, & nō specialiter nominauerit locum, in quo est venerabilis domus, in eodem loco reperiant plures domus eiusdem Sancti, quod relictum debetur illi domui, quæ est pauperior. Si autem in ciuitate non est domus, vel ecclesia Sancti nominati, sed in territorio eius, relictum ei debetur. Sed si nec in ciuitate, nec in territorio ipsa ecclesia reperitur, tunc relictum debetur ecclesiæ illius ciuitatis, in qua testator habuit domiciliū. Est ergo ibi casus, quod oblatio, siue relictum factum imagini, debetur loco, vbi est dicta imago, licèt Petr. de Perusio in canonica sua, in §. venio ad quartum capitulum, in 17. carta, aliter intellexerit illum tex. & similiter Marti. de Laud. in l. si nondum. in fin. C. de fur. de quo alio loco infra dicetur. & ex illo. §. colligit ibi Ange. duo notanda. † Primum est, quod licèt regulariter ratione incertitudinis vitietur legatum, nec habeatur respectus, quis sit pauperior. l. duo sunt Titii. ff. de testa. tute. Fallit, secundum eum, in relictis ad pias causas per dictum §. si quis. † Secūdum est, quod paria sunt dicere, instituo Sanctum Franciscum, vel ecclesiam Sancti Francisci, nam instituendo beatum Franciscū debetur illi ecclesiæ, per illum text. & per hoc videtur, secundū eum, quod malè locutus fuerit Barto. in tract. minoricarum: vbi voluit, quòd si ecclesia Sancti Francisci instituitur hæres, teneat institutio. nam secundum Ange. hoc est falsum, quia paria sunt instituere ecclesiam, vel ipsum Sanctum, sed Sanctum non potuit instituere, quia beatus Franciscus voluit esse in altissima paupertate fundatus, sicut Christus, ergo nec ipsius ecclesia institui poterit. † Dicit tamen Ang. se reperisse Iacob. de Aret. dicentem, quod qui est de ordine fratrum minorum, non repellitur à successione suorum parētum tanquàm incapax, immo admittitur, & talis hæreditas acquiritur ecclesiæ Romanæ, non autem ordini qui incapax est, vt ipse Iacob. nota. in l. Deo nobis. C. de episcop. & cler. quod est nota. dignum ad intelligētiam clemen. exiui, de verborum signifi. † Vnum tamen notabile verbum ad intelligentiam dicta clement. dixit Barto. in l. seruos qui ad custodiam templi, per illum textum. ff. de alimē. & ciba. lega. quòd licèt aliàs fructus minoribus non possit relinqui, tamen causa alimentorum, & pro necessariis suis relinqui potest. & dicit se intelligere quod fratribus minoribus non potest relinqui scilicet singularibus, quia conuentui relinqui potest allega. dictam clemen. exiui. & sic quod ad intelligentiā illius clement. videtur esse discrepantia inter Ange. post Iaco. de Areti. & Barto. Posset quò ad dicta alimenta fortè sic distingui, aut loquimur quò ad legatum alimentorum annuum, & tale relictum, factum fratribus minoribus non valet, & ita procedat, quod dixit Federic. de Senis consilio. 112. per dictam clement. in §. cunque annui reditus. aut loquimur quò ad legatum alimentorum non annuum, puta quia quis reliquit fratribus minoribus alimenta pro sex, vel octo mensibus, vel vno anno tantum, & tunc valebit legatum & ita procedat opinio. Bartol. in d. l. seruos. & hæc distinctio fuit de mente Petr. de An

chara. in reperi. cap. in præsentia. in pen. carta. in versi. circa prædicta. de probatio. Circa tamen intellectum præallega. clemen. quia est extrauagans à materia nostra, vide Ioan. de Ligna. & Petr. de Anchara. ibi Bald. & Imol. in l. seruo alieno. de legat. 1. Bartol. in l. legatum, ff. de capi. diminu. in l. 1. & in l. ciuitatibus. de legat. 1. & in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Trebelli. & in l. cum his. § eam transactionem. ff. de transaction. Bald. in auctem. ingressi. & in l. priuilegia. C. de sacrosan. ecclesi. Abba. in cap. nimis. el 2. de excessi. præla. Ange. & Moder. in l. Stichum, aut Pamphilum. §. stipulatio. de verbor. obligation. † Sexto pro eadem opinio. adduci potest, quod dixit dom. Abba. in cap. pastoralis. in 1. colum. de his, quæ fiunt à præla. quod si celebranti in alterius ecclesia fiant oblationes cedunt rectori dictæ ecclesiæ non autem celebranti, allegat ad hoc, cap. requisisti. de testamen. vbi relictum factum episcopo ab extraneo, videtur factum contemplatione ecclesiæ † Ita, secundum eum, oblationes factæ celebranti, videntur factæ intuitu ecclesiæ, meritò ipsi ecclesiæ, & sic loco, in quo factæ sunt, debentur. † Septimò faciat vbicunque relictum est templo, vel aliquid est concessum, intelligitur concessum, vel relictum illi, qui seruit templo. d. l. seruos ad custodiam templi, ergo à maiori oblationes factæ imagini positæ in aliqua ecclesia, vel in pariete domus priuati, debent esse administratoris ipsius ecclesiæ, vel domini dictæ domus, & illum text. pro hac opinione. Allegauit Ange. in dicta sua disputatione. sed iudicio meo, non probat, quia in casu illius l. relictum fuit factum seruis templi, non autem templo. quamuis Barto. ibi intelligat non solum in relicto seruis, sed etiam templo nondum constructo, de quo loquitur ille text. qui videri potest. † Secunda fuit opinio, quod oblationes factæ imagini debeantur illi Sancto, cuius est imago, & per consequens Deo. Et pro hac opinio. allegatur primo tex. in §. iconomos. in Auct. de sanc. epi. colla. 8. vbi probatur, quod si aliquid offertur loco venerabili, applicatur illi. & per illum text. quem dixit ibi Ange. esse singu. determinari potest quæstio illa de oblationibus factis alicui imagini existenti in aliquo loco priuato, quod applicentur illi loco non vt priuato, sed Deo, & illi imagini Deum repræsentanti, secundum eum. Secundo allegatur text. iuncta gloss. in l. lege Iulia peculatus. in princ. ff. ad legem Iul. pecu. quæ lex. secundum excessum Dei, dominum meum Alex. de Imo. ibi, in quadam sua apostilla ad Bar. allegat pro casu, † quod donatum Maiestati existēt in aliquo loco, sicut fit maiestatibus facientibus miracula, intelligitur donatum Deo immortali: ideo secundum eum non acquirit ei, in cuius loco Maiestas est depicta. & hanc quæstionem dicit fuisse de facto, quam dicit disputasse Ange. in præalleg. disputatione, & quod donatum Maiestati, vel imagini dicatur donatum Deo, facit cap. prælatum. & cap. venerabiles. de consecratio. distinctio. 3. & quod not. in d. cap. si canonici. & voluit Petr. de Perusio in dicta sua canonica, in loco præallega. † Tertio potest allegari, quod in simili dixit gloss. quæ communiter allegatur pro singulari, in l. statuæ. ff. de vsufr. quod licet vsufructus statuæ, vel imaginis possit relinqui, non habet locum in vsufructu imaginis alicuius Sancti, nam in re religiosa non potest constitui vsufructus. † Vnde Accursius reprehendit ibi Pileum, qui ad intelligentiam illius text. dedit exemplum in vultu Lucano, vbi bestiales hoies ponunt nummos. nam dixit Accursius, quod illud est falsum, quia est res religiosa, in qua vsusfructus constitui non potest. & de mente illius gl. quod relictum imagini Sancti dicatur relictum Deo, per consequens debet esse illius, non autem domini loci, vbi factum est relictum, & illam glo. dixit Ang. in præalle. disputatione esse singula. & per eam hanc quæstionem decidi. † Quarto faciat glo. in c. altare. & est glo. 2. 1. quæst. 3. quæ vult, quod oblationes factæ in altari vendi non possunt, quam gl. pro singulari allegauit Ludou. Roma. singu. 46. secundum ordinē meū. & nulla alia potuit esse ratio illius glo. nisi quia tales oblationes factæ sunt Deo, ideo non debent posse vendi. facit §. sacre. Insti. de rerū diuisio. & §. quia cognouimus. in Auct. de ali. & emphi. licet Archid. post Vgu. in c. sanctorum. 10. q. 1. dicat, quod quotidie ab episcopis, & à domino Papa fit contrarium, dicit tamen quod in casu, quo vendantur laico, non debet accipere de altari, sed debet ibi esse clericus, qui accipiat de altari, & det eis, † quia manus prophanæ, & nephariæ non debent contingere sacra, argu. cap. aurum. 12. quæst. 2. & cap. ligna. & ca. nemo. & cap. in sancta. de consecr. dist. 1. Et videntur ibi Vgu. & Archidya. dubitare, an hæc consuetudo valeat, vt ibi per eos, de quo tamen dicam in vltimo dubio. in fi. † Quinto accedat, oblatio facta imagini Sancti vt Dei, intelligitur facta contemplatione ipsius Dei, ergo ei acquiri debet. l. si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupilla. facit quod nota. in l. qui proprio. §. procurator vt in ceteris ff. de procurato. in l. si vero. §. item quicquid. ff. soluto matrimo. in l. cum aliquis. vbi tex. & glo. C. de iure deliberan. in l. locum, qui in co. ff. pro socio. in l. hanna. in §. primo. ff. de annu. legat. l. statuas. de acquiren. rerum domi. c. pontifices. 12. quæst. 2. † Sexto facit, omne quod actiuè, & passiuè fit in repræsentante, in repræsentato fieri intelligitur. l. cum etiam. C. de reb. cred. l. etiam à tutoribus. C. de

C. de fideicommiss. l. peto. §. matre. ff. de lega. 2. l. fina. de legat. 3. l. Thais. §. sororem. ff. de fideicommiss. liber. & in dicto ca. si canonici. & in rubro, & nigro. C. nemini licere signum Saluatoris, &c. & de imagine probatur in l. capitalium. §. ad statuas. ff. de pœnis. & in l. fin. §. sanè. C. de his, qui ad eccle. confug. vbi ponitur de statua summi Regis, idest de imagine, in qua summus Deus repræsentatur, & illum tex. ad hoc alleg. glo. in dicto §. ad statuas. facit l. statuas. ff. de acquiren. rerum domi. † & quod illud, quod est oblatum in ecclesia, vel imagini alicuius Sancti, dicatur esse ipsius Dei, tex. est in c. præcipimus. in c. res ecclesiæ. in c. nulli episcoporum. 12. quæst. j. & per Ioan. And. & Inno. in c. cū super. de cau. poss. & propriè. ita dixit Ange. in d. disputa. in secūdo dubio, & hanc partem de iure dico esse veriorem. Restat, vt detur responsio argumentis pro alia parte factis. Et primò non obstat argumentum primum de §. si quis autem. in Aucten. de eccles. titu. nam loquitur. quando locus est ipsius Sancti, vt est oratorium, qui in bonis nostris non est, sed Dei, cum sit locus Dei, & per consequens ille §. non contradicit, immo potius concordat cum hac secunda opi. ita dixit Ang. in d. disputa. Nō ob. tex. in l. in rem. in §. item quæcunque. de rei vend. adductus pro secundo argu. nam ibi donatum imagini erat pars integralis ipsius imaginis, meritò acquiritur ei, cuius est principale, hoc est imago, vt ibi. sed in casu nostro fuerunt donata imagini, ea quę non faciunt partem imaginis, nec integralem, nec subiectiuā, aut prædicamentalem. hanc solutionem dedit Ange. ad illum tex. in dicta disputa. & fuit etiam eius sententia, in auct. omnes peregrini. C. commu. de suc. de quo inferius in alio loco dicetur. Non ob. l. si supra tuum. de acqui. rer. domi. & §. ex diuerso. Institu. de re. diui adducti pro tertio argumento. nam eo ipso, quod oblationes sunt factæ Deo, sunt ipsi Deo acquisitæ, & in eius dominio sunt. Vnde licèt Dominus domus arderet imaginē, vel venderet domum, tamen oblationes remanerent in dominio Dei, nec transirent ad emptorem domus, tanquàm res iā Deo consecratæ, vt in regula, semel Deo dedicatum, libro 6. facit d. §. sacrę. cum simi. Non ob. doctri. Bald. in auctent. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccle. & eiusdem in l. deberi. C. de fideicom. liber. cum aliis pro quarto argumento adductus: qa respondeo, vt respondi primo argumento. Non obstat §. si qs autem vnum Sanctorum. in Aucten. de eccle. titu. pro quinto argumento adductus, quia eandem do responsionē. Non obst. doctri. Abb. in c. pastoralis. de his quæ fiunt à præla. pro sexto argumento adducta, quia similiter respondeo. Non obst. septimum, quod est vltimum argumentum, de l. seruos. ff. de alimē. & ciba. lega. quia iudicio meo, vt ibi dixi, non facit: & dato quod faceret, similem do responsionem.

SVMMARIVM.

1 *Oblationes imagini factas, quis capere debeat.*
2 *Oblationes, & decimas nolentes soluere, ab episcopis sunt excommunicandi, & infra num. 47.*
3 *Episcopo cōpetit dispositio omniū ecclesiarum diœcesis suæ, & infra nu. 48.*
4 *Si vinco vincentem te, multo magis vinco te, & infra num. 48.*
5 *Oblationes factæ episcopo celebranti in ecclesia parochiali, ei debentur, & non presbytero parochiano, & infra num. 49.*
6 *Limitatio ad Abbatem in c. pastoralis, col. j. de his quæ fiunt à præla.*
7 *Decimæ ecclesiarum, vel oblationes, lucro per episcopum concedi non possunt, vide infra num. 50.*
8 *Episcopus non potest concedere domino domus, vbi est mago alicuius Sancti, vt ad libitum dispenset oblationes ibi factas.*
9 *Legatum factum ecclesiæ, quæ non reperitur in diœcesi cathedrali debetur, & infra num. 51.*
10 *Episcopus est vicarius Christi, quo ad suam diœcesim, vide infra num. 52.*
11 *Episcopi quò ad dignitatem, Apostolorum locum tenent.*
12 *Oblationes, & decimæ, an pari ambulent passu, & infra num. 53.*
13 *In æquiparatis quod habet locum in vno, locum etiam habet in alio.*
14 *Donatio facta imagini Virginis Mariæ per quendam liberatum eius intercessione ab oculorum cæcitate Deo, & ipsi Virgini acquiritur, & in pauperes per episcopum distribui debui debet.*
15 *Episcopus inuito presbytero parochiano, an diuidere parochiam possit. & infra num. 54.*
16 *Oblationes factæ imagini sitæ infra parochiam alicuius, an parochiano vel episcopo debeantur, & in num. 54. 56. 61. & seq.*
17 *Hæreditas vel legatum Deo relictum, debetur ecclesiæ, in qua testator domicilium habet.*
18 *Testator si disponat fieri hospitale, nec exprimat locum, in loco sui domicilij fieri debet.*
19 *Testator si iussit inter pauperes pecuniam distribui, intelligitur de pauperibus sui domicilij.*
20 *Distributio fit inter pauperes ciuitatis, vbi fit distributio.*
21 *Moriens mandans fieri restitutionem rapinæ factæ in aliqua villa, debet fieri restitutio in villa, in qua est facta rapina.*
Vsuræ debent restitui ibi, vbi sunt extortæ.
22 *Pars piscationis factæ tempore feriarum, debetur ecclesiæ illius loci.*
23 *Oblationes factæ templo, vel altari, vel imagini Sanctorum, Deo censentur donata, & debent per episcopum distribui. Et infra, num. 25. 26. & vide num. 55.*
24 *Donatum Leoni Florentino, communi Florentiæ acquiritur.*
27 *Bona donata imagini alicuius Sancti, debēt per episcopum in piam causam erogari.*
28 *Relictum hospitali non legitimè constructo, debet episcopum in pauperes erogari.*
29 *Ecclesia parochialis fundat intentionem de iure communi super omnibus obuentionibus spiritualibus infra suam parochiam contingentibus.*
30 *Oblationes factæ alicui capellæ cedunt parochię, vbi est sita, & non capellæ, & infra num. 36.*
31 *Oblatio facta imagini depictæ in muro alicuius parochiæ, ecclesiæ parochiali debetur. & infra num. 34. 37. 38. & 46. vbi limita.*
32 *Oblationes, & aliæ obuentiones infra parochiam, sunt de iure parochiali.*
33 *Decimæ noualium cui ecclesiæ debeantur.*
35 *Oblationes priuatæ personæ spectare non possunt.*
39 *Oblatio sumitur pro omnibus, quæ infra parochiam spiritualiter obueniunt.*
40 *Innocen. auctoritas magna est, qui vtriusque iuris luminare maius appellari potest.*
41 *Ioann. Andr. fuit fons iuris canonici.*
42 *Ius instituendi præsentatum ad ecclesiam positam infra alicuius parochiā, ad rectorem parochiæ, & non ad episcopum spectat.*
43 *Episcopus est generalis parochianus in tota sua diœcesi.*
44 *Officiales duo si sint deputati, vnus specialiter, & alter generaliter, vnus de officio alterius se intromittere non poterit.*
45 *Legatus non potest se impedire de officio collectoris cameræ apostolicæ.*
Visitator specialis deputatus ad visitandum, episcopum excludit.
48 *Episcopus compellit heredes ad exequendum voluntates defunctorum.*
57 *Presbyter parochianus eius parochianos in festiuitatis diebus potest compellere ad faciendas oblationes.*
58 *Oblationes gratuitas denegantes possunt excommunicari, si clericus nō habeat, vnde sustentetur.*
59 *Bona ecclesiarum, sunt bona Dei.*
60 *Cap. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat. & c. ad audientiam. el primo. de eccle. ædifi. quomodo procedant.*
64 *Oblationes factę imagini pictæ in muro monasterij, monasterio, & non parochiano quærun tur.*
65 *Membrum aliquod si deficiat imagini, si ei sit oblatum, pertinet ad dominiū imaginis.*
66 *Oblationes factæ ex meretricio, acceptandę non sunt.*
67 *Oblatio non debet fieri de acquisitis meretricio, vel per simoniam ad altare maximè.*
68 *Oblationes debentur episcopo, quando parochiæ distinctæ non sunt.*
69 *Oblationes cui quærantur, quando ecclesia cathedralis est parochialis.*
70 *Parochianus ecclesiæ cathedralis si alibi sepelitur, de relictis ecclesiæ sepulturæ quarta capitulo ecclesiæ cathedralis debetur.*
71 *Oblationum quarta episcopo debetur.*
72 *Glo. auctoritas est magna, & alijs auctoritatibus præponderat.*
73 *Oblationum quatuor partes fieri debent.*
74 *Oblata res non potest ad libitum dispensari, si offerens non expressit, quid de ea fieri volebat, contra Maria. Socin.*
Oblata res non est recipientis, sed Dei.
75 *Panes propositionis licitum erat tempore necessitatis comedere.*
76 *Bona, quæ altari conferuntur, vendi non possunt.*
77 *Consuetudo an valeat, quòd episcopus vendere possit bona altari oblata. Et quid in Papa.*
78 *Oblationes venditæ si sint per Papam, vel episcopum, laicus non potest eas de altari accipere, sed per clericum tradi debent.*
79 *Oblationes non sunt clericis communicandæ, sed distribuendę.*
80 *Clerici viuentes voluptuosè de fructibus beneficiorum, tenentur ad restitutionem, secus de oblationibus.*
81 *Oblationes debent inter pauperes distribui.*
82 *Clericus habens patrimonium, an possit de foro conscientię viuere de fructibus beneficiorum.*

¶Quartum dubium.

1 VEnio ad quartum dubium, & concesso † quòd oblationes factæ imagini sint Dei, quæritur qs eas capere debeat nomine ipsius Dei? Duæ similiter in hoc fuerunt opin. Vna fuit opinio, quod episcopus loci eas habere debeat. Alia fuit, quod presbyter parochianus, infra cuius parochiam posita est dicta imago, eas habeat. Pro prima opinione allegatur primo text. in capitu. præter. in fin. 32. distinct. vbi dicitur, quod decimæ, siue primitiæ, vel oblationes viuorum, & mortuorū, sunt in dispositione episcoporum. † Vnde dixit ibi gloss. nota. quòd laici nolentes soluere decimas, vel oblationes, ab episcopis sunt excommunicandi. facit text. in capitu. quæcunque res. & in capitu. de his. 10. quæstio. j. vbi pro hoc argumento text. sunt expressi. Secundò faciat, cui competit dispositio eius quod est maius, multo fortius debet cōpetere dispositio eius, quod est minus, auct. multo magis. C. de episcop. & cleric. capitu. cum in cunctis. de elect. Facit quod dixit Philosophus in 6. Topi. 3 † Sed episcopo competit dispositio regulariter omnium ecclesiarum suæ diœcesis. capitu. omnes basilicæ. 16. quæstione 7.

capi.regenda.10.quæstio.j.ergo oblationes factæ in sua diœcesi,licet sint factæ in loco intra parochiam alterius constituto, debent esse sub dispositione episcopi.& maximè,quia vnaquæque parochia est regenda sub ipsius episcopi tuitione atque prouisione.capit.regenda.10.q.j. † Tertiò adduci potest, ꝙ dicitur in simili,si vinco vincentem te,multomagis debeo vincere te. tex.est not.in l.de accessionibus. in fine princip. ff. de diuer. & tempo præscrip.facit c.dilectus.de offic.lega.& glo.in capit. auctoriate.de concess.præben.in 6.Si ergo,vt dictum est, prouisio totius parochiæ pertinet ad episcopum, multomagis debet ad eum pertinere prouisio oblationum factarum infra parochiā constituto.Natura enim accessorii est, vt sequatur suum principale.l.cum principalis.ff.de regul.iur.& in regu. accessorium. eod.titu.libro 6. † Quartò facit,vbicunque episcopus celebrat in ecclesia parochiali,debet habere oblationes factas ibi in altari,non autem spectant ad presbyterum parochianum,secundū Hostien.in summa de parochi.in §.2.quem sequitur Barth.Brixien.in suo dictionario,in verbo oblatio, in §.quando episcopus celebrat,&c.Immo plus dico, ꝙ ipsæ oblationes spectāt ad episcopum,etiam si ecclesia,in qua celebrat,sit exēpta. Ita post Guil.argumentando conclusit Imo.in clemen.fina. in penult. colum.in versi.vlterius quærit.de priuileg. adducens inter aliàs rationes,ꝙ talia dantur propter meritū, & per consequens magis merito.l.nec adiecit.ff.pro soc.sed magis meritus est episcopus,secundum eam,ergo &c.quod dicit esse not. † Et tene hoc menti ad limitationem eius quod dixit Abb.in cap.pastoralis. in j.colum.de his,quæ fiunt à præla. ꝙ cedunt rectori dictæ ecclesiæ,non autem celebranti.nam illud non habet locū in episcopo celebrante,vt dictum est.Quamuis Card. in d. clemen. fi. in princ.in 8.q.teneat cōtrarium, scilicet oblationes factas episcopo in ecclesia exempta debere illi, ad quem spectāt iura parochialia,non autem episcopo.hoc dicit esse verum de iure,secus de vrbanitate. Nam mihi videtur,ꝙ etiam de iure spectent ad episcopum per rationem Imolę.Item quia tota diœcesis est parochia episcopi.c.licèt.16. q.3. Et alii curati dicuntur adiutores episcopi.c.aci.fin.de offi.archipresby. † Quintò allegari potest text.iuncta doctri. Abb.ibi,in c.quamuis. de deci. vbi dicit ꝙ prælatus, hoc est episcopus,non potest concedere laico decimam ecclesiarum vel oblationes, cum sint iuris spiritualis, cuius iuris laicus non est capax,vt in c.Massana.& in cap.sacrosancta.de elect.& in c.2.de institu.cum simi. † Vnde infert Do. Abb.in d.c.quamuis. ꝙ episcopus non potest concedere dño domus,vbi est pictura alicuius Sancti,vt de oblationibus ibi factis dispenset ad libitum. Et sic patet secundum eum, ꝙ oblationes factæ alicui loco infra parochiam spectant ad episcopū. nam si episcopus non potest concedere laico oblationes tanquàm quid spirituale,vt dictū est:ergo à contrario poterit eas concedere clerico,& sic dictum capitu.quamuis.iuncta doctrina Domi. Abb.à contrario sensu probat hanc opin. & ex hoc sequitur ipsum Abb. fuisse sibimet contrarium , vt in recitatione sequentis opin.ostendetur.Sextò adduci potest, quod dixit Lapus allegatio.87.in vlti.colum. † ꝙ si fit legatum ecclesiæ, q̄ non reperitur in diœcesi, legatum debetur ecclesiæ cathedrali.Et ita dicit tenere Ioan. Andr.in addi.Specu.in titu. de instru. edi.in §.nūc verò aliqua.in 5.carta.pro quo facit d. §. si quis autem vnum Sanctorum. de quo feci mētionem supra in prima parte secundi dubii,in 5.argum.& infra dicam. Sicut ergo tale legatum factum ecclesiæ debetur ecclesiæ cathedrali,& sic episcopo,non autem presbytero parochiali, ita dicamus in oblationibus. † Septimò pro hac opin. adduci potest ratio episcopus est vicarius Iesu Christi quò ad suam diœcesim.tex.est in c. mulier.34.q. per quem ita dixit Abba. in disputa. quæ incipit, Sempronius,in 5.col.voluit glo.in capitu.fleat.in versic.multi. de pœni.distinct.j. † Vnde dixit gloss. in capi. videntes.12.q.j.ꝙ episcopi quò ad dignitatem tenent locum Apostolorum. Itē Episcopus dicitur Dei legatus,secundum glo.in capit.sicut vir. 7.q.j.& in capi.in nono.21.distinct.& in capitu.accusatio.2.q.7. Immo ꝙ plus est,dicitur oculus Dei,vt in capitu.oues. 6.quæst. j.ergo istis respectibus oblationes factæ Maiestati , vel imagini Dei,aut alterius Sancti infra parochiam, debent esse episcopi, non autem parochiani presbyteri. † Octauò faciat , oblationes & decimæ pari passu ambulant dicto ca.quamuis. in fin. de deci.facit rub.eodem titu.Sed certum est,quòd decimæ debentur à parochianis ecclesiæ cathedrali , & sic episcopo , non autem parochiano presbytero, quando ecclesia parochialis non habet limitatum territorium , sed solum sunt ei assignatæ certæ personæ. Ita consuluit Petr.de Anchar. quod consilium est inter consilia Ioan. Cald. in secundo consilio.& dicit ita tenere Ioann.Cald.in capitu.cum contingat de deci.& Ioann. de Ligna.ibi,& Paul.de Leazar.in clemen j.eodem titu.& ita intelligit quod dixit Ioann.And.in addi.Specu.in tit.de deci. in §.sciret. † Illud ergo quod dicitur in decimis,dici debet in oblationibus.nam vbi duo à iure æquiparantur,id, quod habet locum in vno,debet habere locum & in alio. l. vt tantum.§.j. de seruo corrup.voluit glo.in capitu. si postquàm de elect. in 6. † Facit, quòd dixit Barto.in l.j.de lega.j. Nonò allegari potest, quod dixit Ange.qui hanc partem tenuit in dicta sua disputa.in refulgenti deliciarum palatio,&c. quæ disputatio fuit in tali casu. Dominus Paduæ, qui appellatus fuit Dominus Franciscus de Carraria,habens in rure palatium vnum , fecit ibi fieri imaginē Virginis Mariæ. Nobilis quidam diues liberatus à cæcitate oculorum intercessione dictæ Virginis.donauit post mortem suā omnia bona sua cuidam germano suo, & dictæ imagini Virginis,quærebatur,quò ad partem donatam imagini,cui acquiratur dicta bona? Decidit ibi Ange. quòd acquiratur Deo & ipsi Virgini, ita quòd episcopus Paduæ debet distribuere illa bona in piam causam,puta in pauperes Christi.& ita referendo secutus est Martin de Laud in d.capit.dilectus.de offi.ordin. reprehendens Domi.Abb.qui aliter in hoc fuit locutus, vt infra dicetur in sequenti opin. † Decimò pro hac opin.allegari potest glos.in capitu.nulli.98 distinct.quæ dicit,quod episcopus inuito presbytero parochiano potest diuidere parochiam. si ergo episcopus habet ius in principali,multomagis debet habere in accessorio,& per consequens in oblationibus spectantibus ad parochiam per dictam regulam,accessorium.cum simil.lib. 6.& de prædicta gloss.mentionem fecit Domi.Abb.in cap.ad audientiam.el j.in vlt.colum.de eccle.ædifi.† Vndecimò allegari potest text.in dicto §.si quis autem vnum Sanctorum.in Auct.de eccle.titu.quem pro hac parte induxit Petr.de Peru.in prælegata canonica sua,in d.§.venio ad quartum capitulum,in 17. car.in versicu.restat autem videre, vbi quærens cui debeantur oblationes factæ imagini sitæ infra alicuius parochiam. Primò dicit videri dicendum,quòd debeantur parochiano , per dictum capitu.ad audientiam. vbi secundum eum hoc voluit Hosti.& Ioann.And.& Innocen.& Ioan.And.in rub.de parochia,cum aliis de quibus infra dicetur in sequenti opin. Sed in contrarium dicit esse veritatem, quia tales oblationes nō fiunt respectu ecclesiæ parochialis,sed respectu loci,vel Sancti,vbi figura est depicta, ergo non debētur parochiano . Item dicit quod non debentur ecclesiæ cathedrali,& sic episcopo , quia eius respectu oblationes etiam factæ non fuerunt. † Tandē concludit Petr. hanc quæstionem decidi per dicto §.si quis.† si hæreditas,vel legatum relinquatur Deo,debetur ecclesiæ,in qua testator habuit domicilium. videtur secundum eum , siue relinquatur hæreditas,vel legatum respectu figuræ,vbi est imago Dei,vel Virginis Mariæ,siue sic in genere loquatur, dicendo relinquo hæreditatem meam, vel tale legatum Deo , talia acquiruntur illi ecclesiæ,in qua testator habet domicilium , & dicit se illud intelligere de ecclesia cathedrali.Et per dicto §.si quis. idem etiā tenuit Marti. de Lau.in præalleg.l.si nondum.in fin. post Ang. ibi.C.de furt.† facit pro decisione illius §. quod dixit Specu.in titu.de instrumen.edi.§.nunc verò aliqua.versic. 65. quod si testator disponit debere fieri hospitale,vel quid simile, nec dicit vbi,quod fieri debet in loco domicilii sui.allegat.l.quæ conditio.§.cum ita.ff.de condi.& demonstra.cum simi. per eum adductis.† idem si iussit pecuniam inter pauperes distribui, nec dixit inter quos, quòd intelligitur de pauperibus sui domicilii, in quo viuens fomentum, consolationes , & seruitia à multis recepit. argum.l.si quis ad declinandam.§.& si quidem.& in §. vbi autem.C. de episcop. & cleric.nam maiorem affectum ad locum proprium intelligitur habuisse.23.quæstio.1.in capitu. fortitudo. Hoc autem de pauperibus intelligi debet, vt dixit Ange.in §.si quis autem pro redemptione,in versic. tertiò noto.de ecclesiasti.titu.quem in hoc videndum relinquo.† Facit etiā qd dixit Bar.per illū tex.in l.2.C.de anno.ciui.lib.11.qd distributio debet fieri per episcopū inter pauperes dē fieri inter pauperes illius ciuitatis, in qua fit distributio. † Vnde dixit Bal. in capi.primo §. furtum. de pace iurament. firmam. in vsibus feud. Armiger fecit rapinam in aliqua villa, venit ad mortem, & mandat fieri restitutionem , quòd fieri debet hominibus illius villæ,in qua facta fuit rapina. allegat Raymundum de pœna forti in tractatu de forma restitutionis. Et dicit Hostien. in capitu.cum tut.de vsur. quòd si vsurarius veniens ad mortem mandat vsuras restitui , quòd restitui debent in loco , in quo fuerunt extortæ. † Accedat ad prædicta ex simili in capitulo licèt.de feri. vbi est permissum piscari tempore feriarum indictarum in honorem Dei propter necessitatem, dummodo conferatur pars piscationis ecclesiæ positæ in illo loco. † Duodecimò ad corroborationem huius partis faciat doctri. Ange.in consilio 224. incipien. in Dei nomine & suæ matris Virginis Mariæ,amen. In themate prædicto , &c. in finalibus verbis. vbi dicit quòd omnia, quæ templo , aut altari , aut imagini Sanctorum relinquuntur, Dei sunt, & immortali Deo relicta, & donata intelliguntur , allegat dicta l.si nondum. & d.l. Iulia. quæ est lex 4.de qua mentionem feci supra in secundo dubio, in secunda parte. ff. ad legat. Iulia.pecca . & allegat gloss. in lege statuæ. ff. de vsufruct. Cum igitur vices Dei Papa in terris teneat.cap.ve nostrum.licèt ipse non alleget.vt secūdum et Hosti. in capi.fundamenta.§.decet.de elect.in 6. & voluit Hostien.in cap.quanto. de translatio. prælato.debent dicta relicta ad eum

pertinere

pertinere tanq̄ ad vicarium Dei:vel saltem, sm̄ Ange.debēt per diecesanum inter pauperes distribui , seu commissione speciali Papæ,aliàs secus.allegat glo.in verbo,ordinarios.in c.vnico.de religio.domi.lib.6.† Idem videtur velle ipse Ang.in l.in rem.§. item quæcunque.ff.de rei vendi.vbi dixit,ꝙ si quis donauerit aliquid Leoni Florentino,acquirit cōmunitati Florentinæ. † Sed si quis donauerit imagini Virginis , vel vultui sancto Lucano , tunc acquiritur Deo.allegat dictam.l.lege Iulia peculatus.& gl. singula.secundum eum,in dicta.l.statuæ.de vsufruc.& eum secutus est Mar.de Lau.in dicto §.item quæcunq;.in fi.Eiusdem sententiæ videtur fuisse idem Angel.in l. 1.C.de crimi. sacri. vbi dixit,ꝙ illud quod donatur templo,dicitur donatum Deo omnipotenti,per l.annua.in §. 1. de annu.leg. † Et propterea dicit disputando,hoc anno tenui. ꝙ donatum imagini Virginis existēti in aliquo loco priuato,est Dei,non autem illius loci priuati , quia donatum est Virgini immortali . & pro hoc dicit, do tibi glos.singula.quæ non est alibi in iure,in l statuæ.ff. de vsufru.vnde remittit ad plenè dicta per se in quæstione illa , quæ incipit, in refulgēti deliciarum palatio,&c.vbi expresè voluit, ꝙ dictæ oblationes,vel dona spectant ad episcopū . idem ad literam tenuit in d.l.si nondum.& non auc.omnes peregrini.C. communia de successio.vbi dixit optimum esse argumentum,† ꝙ si bona donantur imagini alicuius Sancti existenti in loco priuato , quia potest probabiliter dubitari,cui dicta bona applicentur,debent per episcopū loci gubernari,& in pias causas erogari.& ita dicit se determinasse in dicta sua disputatione , excepto si illi imagini donatum fuisset membrum,puta , quia erat imago aurea,& deficiebat brachium:nam tunc illa portio pertinet ad dominum illius imaginis,per dictam l.in rem.§.item quæcunque. ff.de rei vendic.quod etiam videtur fuisse de mente ipsius Ang. in auc.similiter.C.ad l. falci. vbi in hac quæstione se remittit ad dictam suam disputationem . Prædictam etiam opinionem licèt per verbum credo,tenuit do. Anto.in cle.per literas,in gl.in ver.ecclesias.de præben. vt refert & sequitur ibi Innoc.in 4.col. in versicu.item nota secundò,qui dicit hoc esse notandum pro ecclesia sanctæ Mariæ de Primerio in Fesuli contra Fesulanos. & ita etiam referendo ipsum do. Ant.in d.cle.secutus est Io.milus in dictionario suo , in ver. oblatio.in § 1.& sic domi. Anto. & Imo. fuerunt sibijpsis contrarijs , vt infra patebit in sequenti opinio.

† Faciat etiam ad prædicta quod dixit Bald. in d. l. deberi . in finalibus verbis . C. de fideicommis. liber. quòd si aliquid relinquitur hospitali non legitimè constructo,non intelligitur relictum muris,sed vsui,vel hospitalitati in genere,& in abstracto. & illud capiet episcopus,& pauperibus erogabit:quia quicquid pro salute relinquitur,ad diuinum nomen spectat.l.qui per salutem.ff.de iureiuran. Et idem dicit.si relinquatur Maiestati , vel vultui Perusino.

Allegari etiam potest pro hac opnio.tex.in capit.peruenit.1. quæstio.3.qui videtur dare potestatem episcopo circa decimas & oblationes generaliter,dummodò eas non det laicis , & maximè consanguineis.

Item tex.in cap.præcipimus.16.quæst.2.vbi dicit litera, quascunque oblationes esse in dispositione episcoporum . & sic videtur ad eum spectare ius decimarum & oblationum . ergo in casu nostro oblationes ad eum spectare debent.lex enim generaliter loquens,generaliter debet intelligi.capitul. si Romanorum.19.distinct.

† Pro opinio.verò eorum, qui tenent dictas oblationes presbytero parochiali fore debitas , primo adducitur tex. in cap.pastoralis.de his quæ fiunt à præla.sine consensu capi.vbi est casus, quòd episcopus parochiales ecclesias,vel ipsarum obuentiones etiam de consensu patronorum dictarum ecclesiarum,vel capituli sui sine licentia Papę monasterio conferre non potest.& sic est ibi tex.notabi.quòd parochialis ecclesia fundat intentionem suam de iure communi super omnibus obuētionibus spiritualibus contingentibus infra parochiam suam,vt probatur ibi,singularium parochiarum prouentus,&c.

† Ex quo infertur,secundum Hosti.ibi,quòd omnes decimæ & obligationes,quæ fiunt infra parochiam, cedunt ecclesiæ parochiali. Vnde infert do. Abb.ibi, quòd si capella est infra parochiam alicuius ecclesiæ,oblationes ibi factæ non cedunt capellæ,sed ecclesiæ parochiali.

† Vnde etiam per illum text.infert ibi domin. Anto. quòd si oblatio fit imagini depictæ in muro alicuius parochiæ, debetur ecclesiæ parochiali . Et ita dicit ibi domin. Abb.se sępius interrogatum respondisse . Nam si oblationes sanctæ capellæ,seu altari cedunt ecclesiæ parochiali , & nō presbytero capellæ , fortius oblationes factæ imagini , quæ est depicta in muro priuato . Nam talis locus non est capax horum iurium spiritualium,quod est bene notandum secundum eum , quia quotidie de facto occurrit . Et ita post domin.Anto. secutus est ibi Imo. in primo notabili,dicēs hoc esse mēti tenendum.& sic Domi. Anto.& Imo.fuerunt sibiipsis contrarii,per id qđ dixerūt in d. clemē.per literas.de pręben. vt dixi in fine opinionis pręceden.

† Secundò allegatur text.in cap.ad audientiam.el j. de eccle. ędifican.vbi est casus arguendo a speciali,ꝙ oblationes, & aliæ obuentiones infra parochiam sunt de iure parochiali. Nam ibi est casus,quòd cum quędam villa ita esset remota ab ecclesia parochiali, vt cum maxima difficultate congruo tempore in officiis ecclesiasticis ad eam posset accedere , Papa permisit infra dictam parochiam ecclesiam posse ędificari. & ī ea sacerdotem institui,qui ad suam sustentationem ipsius villæ obuētiones ecclesiasticas reciperet. Est ergo ibi casus specialis,ī quo obuentiones,siue oblationes infra parochiam non cedunt ecclesiæ parochiali. Ergo in contrarium erit ius cōmune in aliis l.j.in fine.ff.ad municip.l.ius singulare.ff.de legibus. & ita dictū c.ad audientiam intellexit Domi.Abb.in cap.j.in 3.notabili.de statu regula.& in capit.ex transmissa.in primo notabili.de præscrip. Et communiter Docto.in dicto capitu.pastoralis.& in d. cap.ad audientiam.licèt glo.ibi in verbo,ecclesiasticas, in finali solutione aliter intelligat illam literam. immo sentit,& quasi expresè dicit, ꝙ oblationes non sunt de iure parochiali , vt clarè ex ea apparere potest.

† Tertiò allegatur tex.in c.quoniam de deci.vbi est casus, ꝙ decimę noualium debentur ecclesiæ,in cuius parochia surgūt. secus si non sunt in certa parochia, quia tunc debentur episcopo. ergo idem est in oblationibus, quæ ęquiparantur decimis, vt in rubri.de decimis.& in c.quamuis.eodem titulo. † Et ideo Abbas in dicto cap.quoniam.in j.notabili dicit,ꝙ ille text.optimè facit in arg. ꝙ oblationes factę imagini, seu picturę alicuius Sancti existenti seu pictę extra ecclesiam , & infra parochiam, debeantur ecclesię parochiali,non autem episcopo:nam decimę illę noualium nouiter fuerūt ortę, nec vnquam ex illis terris aliqua solutio fuit facta ecclesiæ parochiali. attamē qa oriūtur infra parochiam,debentur ecclesię parochiali. & dicit etiā optimè facere dictum c.pastoralis.† Nam certum est, ꝙ Domino domus,vbi est illa pictura,vel imago, non debent illę oblationes,quia priuata persona non potest habere oblationes,nec vsumfructum alicuius rei religiosę:sed talis imago , vel pictura est religiosa. glo.dicit esse singularem,quę hoc sentit , in dicta l.statuę.de vsufruc.igitur,&c.

† Quartò faciat tex.iñ d.c.ex trāsmissa.de pręscrip. vbi est casus menti tenendus.secundum Abbatem ibi,in primo notabili, ꝙ oblationes,quę fiunt in capellis positis infra alicuius parochiam, de iure cedunt ipsi ecclesię parochiali, non autem pertinent ad capellas,& allegat dictum ca. ad audientiam.& nota. per ipsum in d.c.pastoralis.& in rubrica de parochia. † Et dixit idem Abba.in d.c.ex transmissa.in reportatio.suis illum tex.facere, ꝙ oblationes factę imagini,vel virginis,vel alicuius Sancti depictæ in muro alicuius loci infra parochiam constituti , debentur ecclesiæ parochiali.

† Quintò allegari etiam possunt c.Sanctorum.& c. hanc cōsuetudinem.10.quæ.j.per quæ iura argumētando pro hac opinione dixit Petr. de Perusio in præallega.sua canonica,in loco superius allegato, ꝙ oblatiōes factæ imagini positæ.ī.parochiā sunt de iure parochiali.adducit etiam dictum c. pastoralis.

† Et subdit,quòd hoc casu nomen oblationis sumitur largè pro omnib.quæ infra limites parochiæ spiritualiter obueniunt. allegat Inno.& Ioan. Andr.in rubrica de parochiis. Et videtur, secundum eum,casus in c.cum inter nos.de verbo.signifi.hinc est, ꝙ dicit ipse, ꝙ si aliqua capella construitur infra limites parochialis ecclesiæ, ꝙ ecclesia parochialis habebit omnes prouētus ratiōe spiritualitatis a personis vel rebus infra suos limites constitutis prouenientes illi capellæ,cedent tamen illi prouētus in vsus necessarios,& stipendia ministrorum illius capellę, secundum Hosti.& Ioan. Andr.in d.c. ad audientiam.

Sextò adduco pro hac opinione doctrinam Innocen. in dicta rubrica de parochiis. qui vt ibi refert,& sequitur Do. Anto.

Hanc opinio.expresè tenuit: † Grandis quippe est auctoritas Innocen.qui meritò appellari potest vtriusque iuris luminare maius,sicut Sol in firmamento appellatus est capitu. solitæ.de maio.& obedien.

Hanc etiam opinionem apertè sentit Ioan. Andr.in d. capit. ad audientiam.in fin.dicens, ꝙ parochialis ecclesia de iure hēt, ꝙ omnes prouentus ratione spiritualitatis à personis, vel rebus infra suos limites constitutis prouenientes cedunt in vsus necessarios, & stipendia ministrorum eius. & ita dicit tenere Hostien. quorum auctoritas non fuit modica , licèt eos aliter referat Petr. de Perusio in dicta sua canonica , vt retuli in fine præcedentis argumenti.

† Et Dominus Ioannes Andreas dixit Bald. in capitu. cum olim, in prima columna de re iudica. quòd fuit fons iuris canonici. Et idem Bald. in prooemio feud. in 12. colum. dixit in eius laudem, quotienscunque allegabo nouellam ī tali decretali,intendo allegare Ioan. And. in sua nouella, quia fuit nobilissimum opus, & valde vtile. & de ipso Ioann. Andr. multum honorificè locutus fuit do. Anto.in c.ad audientiam. in vltim. nota.de capel.mona. Et Ludo. Roma.sing.cclxxvj.dixit de eo ꝙ fuit valentissimus homo mūdi. Cum ergo tāti patres tenue-

rint hanc opinio. videtur de iure verior. Septimò faciat, quod in simili dixit Innoc. & Hosti. & in capitu. cum venerabilis. de excep. 42 † quòd ius instituendi præsentatum ad ecclesiam positam infra limites alicuius parochię spectat ad rectorem dictæ parochię, non autem ad episcopum. & ita sequitur Archidiac. & communiter Docto. maximè Domi. in capitu. vnico. de capella mona libro 6. & Domi. Anto. in capitu. coram. de offi. dele. Idem Domi. Anto. & communiter alii in d. capi. cum venerabilis. & Domi. Cardi. in cle. j. in 6 q. de supplen. negli. pręlato. vbi allegat casum, quem dicit ita bene se nescire alibi, in ca. ad audientiam. el j. de eccle. ędifican. & ibi gl. in verbo, rectorũ, ad etiam Innoc. & ibi hoc expresè tenet Dom. Abb. in prin. in 4. col. in versicu. sed dubitatur quod dicit esse bene notandum, quia in multis locis, propter inaduertentiam hoc nõ seruatur.

Octauò pro eadem opi. adduci potest ratio: nam generi per speciem derogatur. l. sanctio legum. ff. de pœn. c. j. de rescr. & in 43 regula, generi per speciem, in 6. † Sed certum est, ꝙ episcopus est generalis parochianus in tota sua diœcesi. c. parochiano. de sepultu. c. nullus. de paro. c. j. de rapto c. apostolicę. de dona. 16. q. 1. c. licèt in regulis voluit Domi. Abb. in c. quoniam. in secũdo notabili, de deci. & Imo. post Guil. in cle. fi. in vltim. colum. de priuile. ergo parochianus specialis debet ei derogare, maximè in his, quæ spectant ad ipsius specialem parochiam. & ideo pro corroboratione huius dicti allegari potest, quod dixit Bal. 44 in l. j. de offi. consu. in j. col. † ꝙ si in eadem ciuitate duo sunt officiales, vnus specialiter, alius generaliter deputatus, ꝙ vnus nõ poterit se intromittere de officio alterius, & dat exemplum in visitatore. vnde dicit ꝙ si Papa dat specialem visitatorem, generalis non poterit visitare, alleg. Iac. de Aret. in l. quod in rerũ. in §. si quis. ff. rerum amot. qui alleg. l. 2. C. de execu. & exacto. li. 12. allegari etiam potest, quod dixit idem Bald. in l. nec quicquã. 45 ff. de offic. procon. † vbi dicit per illum text. ꝙ legatus non potest se impedire de officio collectoris camerę Apostolicę. qđ dicit esse notandum pro commissionibus etiam extraordinariis, quas Princeps alteri facit, vt legatus nõ possit se intromittere. & allegat ad hoc c. ij. de offi. leg. Vnde etiã dicit idem Bald. in d. §. si quis. ꝙ specialis prouincialis deputatus ad visitandum excludit episcopum. facit quod voluit idem Bal. in auct. habita. 46 in 9. col. in 10. oppo. C. ne filius pro patre. † Quare per hæc omnia supradicta concludo, cõmunem esse opin. ꝙ oblationes factę alicui imagini positæ infra alterius parochiã, debent p̃sbytero parochiano, non autem episcopo. quàm opi. secutus est ẽt Domi. Anto. in d. c. coram. in ij. col. & Do. Abb. in d. c. dilectus. in 3. col. de offi. ordi. dicẽs, ꝙ licèt Ang. de Peru. consuluerit, dictas oblationes spectare ad episcopum, non bene fuit locutus, per d. c. pastoralis. d. c. ad audientiã. & d. c. ex transmissa. superius allega. & quàmuis mentionem non faciat in specie de consilio Ange. fuit eius cõsilium 224. de quo mentionẽ feci supra in p̃cedenti proxima opi. in 12. argu. & ita etiã consuluit Gasp. de Cald. consi. 5. & cum hac cõi opi. trãsiuit idẽ Abb. in rubr. de paroch. vbi dicit se aliàs vidisse Io. An. in addit. Specu. nec dicit vbi, in hac materia allegantem iura, ꝙ dictæ oblationes debeãtur presbytero parochiano, & iura ꝙ debeãtur ep̃o, nihil verò determinantem, & finaliter eiusdem fuit sñiæ Marti. de Lau. in d. c. dilectus. hoc verum intelligens, qñ oblationes fuissent factæ loco religioso. & ita declarat Abb. ibi reprehẽdentẽ Ang. secus si fuissent factæ loco prophano & laicali, vt est casu quæstionis Ange. de qua in dicta sua disputatione. & ita intelligatur Ang. in d. suo consi. pro hoc allegat Marti. ꝙ dixit Bald. in d. l. si quis ad declinandam. C. de episcop. & cleri. & Imol. in capitu. officii. de testament.

47 † Vbi dicunt quòd nec episcopus, nec presbyter parochianus habent ius aliquod in hospitali facto non auctoritate episcopi, cum tale hospitale non dicatur ecclesiasticum, sed merè laicale. Faciat ad hoc etiam, secundũ eum, quod eleganter scripsit Inno. in c. inter dilectos. de dona. Nec ob. quod dicit Marti. in d. c. pastoralis. quia non loquitur in relicto loco merè laicali, & dicit ad hoc facere, quod dixit Hostien & Ioan. And. in d. c. ad audientiam. dum allegant d. c. pastoralis. & dum dicũt ratione spiritualitatis. ergo secus si sit locus merè laicalis. Cum igitur prædicta sit cõmunis opi. nec in legendo, nec in iudicando ab ea est recedendum, per id quod dixit Ioan. And. in c. j. de constitu. & Do. Anto. & Abb. in cap. tua nos de vsur. facit quod scripsit notabilis doc. Matthę de Mata in tracta. suo opinionũ, circa. 4. colum. per l. minimè. ff. de legi. Sed opportunum est respondere argumentis pro alia opin. in mediũ adductis. Et primò, quò ad primum respondeo, ꝙ loquitur in casu, in quo habentes soluere dicimas vel oblationes nolint eas soluere, quia compelli possunt per episcopum. Facit pro hoc glo. in illo cap. 48 præterea. ibi allegato. † Sicut videmus, ꝙ episcopus habet cõpellere hæredes ad mandandum executioni voluntates testãtium, vt in cap. si hæredes. de testamen. Ad secundum respondeo, quòd licèt episcopo spectet dispositio ecclesiarum suæ diœcesis quo ad collationem & institutionem. & ita loquuntur iura ibi allegata, nõ tamẽ ad eũ spectat dispositio oblationum debitarum alicui ecclesiæ sibi subditæ per iura ac rationes allegatas in hac vltima & communi opi.

Ad tertium respondeo similiter, ꝙ ad episcopum pertinet prouisio totius parochiæ quò ad collationem, institutionem, & etiam correctionem, non autem quo ad prædictas oblationes, vt prædixi.

49 † Ad quartum dico, ꝙ oblationes factæ in altari, in quo celebrat episcopus, licet in ecclesia parochiali debentur ipsi episcopo: nam in illo actu repræsentat personam Christi tanquã eius vicarius, vt ibi dixi, in septimo argumento. ergo ei debentur dictæ oblationes, quæ fiunt Christo, vt in cap. præcipimus. & in ca. res ecclesiæ. 12. q. 1. Inno. & Ioan. Andr. in ca. cum super. de cau. pos. & propriè.

50 † Ad quintum dico, non valere argumentum à cõtrario sensu, collectum ex dicto dom. Abb. in d. capitul. quamuis. de deci. de quo ibi, quia resultaret contrarietas iuris per ea, quæ dicta sunt in hac vltima communi opi. quod esse non debent, secundum glo. singu. apud Legistas in l. 2. C. commu. de lega. facit glo. in c. 2. & in cap. significasti. de foro compe. Præterea Abb. fuit sibi contrarius. Nam in d. c. pastoralis. & in alijs locis in dicta vltima parte allegatis, expressè voluit oblationes deditas esse presbytero parochiano. ergo non debet attendi illud, quod dixit in d. c. quamuis. facit l. ancillæ. C. de fur. & in regula, vbi repugnantia. ff. de re. iur. Et maximè cum Abb. in d. c. quamuis. illud dixerit, arg. illius tex.

51 † Ad sextum respondeo, ꝙ non est mirum, si legatum factum ecclesiæ, quæ non reperitur, debetur ecclesiæ cathedrali, in qua legans habuit domicilium: quia vbi fit mentio de ecclesia, in dubio venit ecclesia cathedralis per excellentiam. cap. cum clerici. de verbo. signific. ergo non sequitur per illud dictum Lapi ibi alle. ꝙ oblationes factæ infra parochiam debeantur episcopo, cum de iure saltem canonico determinetur contrarium, d. c. pastoralis. cum simi. † Ad septimum respondendo fateor, ꝙ 52 episcopus est in sua diœcesi vicarius Christi, & legatus, &c. quo ad omnia sui dicta. s. collationem, institutionem, & correctionẽ. non autem quo ad dictas oblationes, per iura & rationes allegatas pro hac communi opi.

53 † Ad octauum dico, ꝙ licet decimæ debeantur à parochianis ecclesiæ cathedralis secus est in dictis oblationibus, in quib. ipsum ius disponit contrarium. d. c. pastoralis. cum simi. & sic in hoc casu decimæ debentur, & oblationes non equiparantur. Vel dic, ꝙ ideo in illo casu decimæ à parochianis ecclesiæ cathedrali, quia ecclesia parochialis in dicto casu non habet limitatum territorium, vt ibi dixi. secus ergo si haberet limitatum territorium, quia tunc decimæ deberentur presbytero parochiano, non autem episcopo, de quo videnda est glos. & ibi latè per Doc. in c. cum contingat. de deci.

Ad contrarium similiter respondeo, ꝙ doctr. Ang. in illa sua disputatione ibi allegata tollitur per d. c. pastoralis. cum simi.

54 † Ad decimum dico, ꝙ gl. in d. c. nulli. ibi adducto, non loquitur in episcopo, sed in Papa. Et dato ꝙ loqueretur in episcopo, Abbas in d. c. ad audientiam. ibi alleg. eam simpliciter non sequitur, sed distinguit, ꝙ aut subest iusta causa, & potest illud episcopus, aut non subest, & tunc secus, & allegat glo. in c. consultus. de religio. domi. que glo secundum eum idem dicit in Papa volente diuidere episcopatus.

Ad vndecimum, hoc est ad d. §. si quis autem. ibi adductum responde, vt dixi ad sextum argumentum.

55 † Ad duodecimum & vltimum responde, vt responsum ad nonum argumentum. Vel responde, ꝙ procedit, quando Papa specialiter committeret episcopo distributionem oblationum fieri inter pauperes, aliàs secus, ita expressè locutus est Ang. in dicto consil. 224. vt latius dixi in tracta. meo de digni. episco. 6. dubio, post prin. circa tertiam cartam. Et quia in dicto argu. vlt. in fi. adduxi, ꝙ propositi. 1. q. 3. scilicet ꝙ episcopus generaliter habet potestatem in decimis & oblationibus, & per consequens in casu nostro viderentur ei deberi. Respondeo, ꝙ habet ius in decimis & oblationibus eo respectu, quo dixi supra in responsione primi argumenti.

56 † Ego verò, licet meum non sit ponere os in cœlum, vt verbis vtar tex. in c. intantum. 21. distin. maximè contra communem opi. cui deberem acquiescere per ea, quæ superius adduxi: tamẽ pro omnibus opinionibus in vtroque dubio adductis ad concordiam reducendis, putabam sic posse distingui, aut loquimur de oblationibus factis ecclesiæ habenti administratorem, vel factis imagini positæ in dicta ecclesia, vt est in casu dubitationis nostræ. Aut loquimur in oblationibus factis imagini positæ in domo priuata, vel in eius pariete, siue in simplici oratorio.

Primo casu subdistinguo, aut loquimur de oblationibus debitis presbytero parochiano, infra cuius parochiam posita est illa ecclesia, puta de his quæ in diebus Dominicis & alijs festiuitatibus solemnibus fieri debent in celebratione missæ ipsius parochiani, secundum doctrinam Hostien. in capitul. causa Carpensis. de verbo. significatio. & per Ioan. Andr. in rubr. de parochi. Et tunc aut illæ oblationes fiunt per homines parochiæ, ꝙ debentur

bentur presbytero parochiæ, cui pertinet cura animarum illorum de parochia: quia qui sentit onus, debet sentire cõmodũ, vt in regula; qui sentit. cũ iuribus ibi in gl. alleg. li. vj. & qa, vt dixit Dñica veritas mercenarius dignus est mercede sua. Facit, c. j. de sepul. † immò dixit Hosti. in summa, de parrochi. in §. ij. in 57 ver. hic tamen sciendum est, in ij. col. quòd in dictis festiuitatibus presbyter parochialis potest compellere eius parochianos ad faciendas dictas oblationes, maximè cum sit quasi generalis consuetudo vbique terrarum, vt ibi latius pèr eum. Et sic tales oblationes dici poterunt quodammodo necessariæ, & per consequens parochiani ad eas soluendas per viam excommunicationis compelli poterunt, per id, quod dixit glo. fi. in c. præter hæc. xxxij. distin. & in c. qui oblationes. xiij. q. ij. † Denegan- 58 tes verò oblationes gratuitas etiam possunt excommunicari, si clericus aliunde non habeat, quo sustentetur. dixit glo. not. in capitu. statuimus. xvj. q. j. Et oblationibus necessarijs vide Tho. ij. ij. q. lxxxvj. Et hoc casu verificari poterit vltima opinio & cõmunis. aut fiunt per alios non parrochianos, & tunc debentur ipsi administratori ecclesiæ. & ita puto intelligendum c. hanc consuetudinem. in prin. x. q. j. Item quia in eis cessat ratio curæ, ergo cessare debet iuris dispositio. l. adigere. §. quamuis. de iure patr. c. cum cessante. de appel. Et idem dico in alijs oblationibus factis ratione deuotionis, vel voti ipsi imagini, vt est in casu nostro, a quibuscunque fiant siue parochianis, siue ab alijs. Et ad sic dicendum me mouebat ratio. nam illud, quod donatum est imagini, siue Dei, siue Sancti, dicitur donatum ipsi Deo, vt dixi superius, maximè in secunda opinione secundi dubij, in vij. arg. per c. præcipimus. & c. res ecclesiæ. & c. nulli episcoporum. xij. q. j. & per consequens dicitur donatum illi ecclesiæ, vbi est imago. d. c. res ecclesiæ. facit c. in ecclesiam. j. q. j. & c. illud. xxxij. q. ij. vnde non immeritò dixit text. in c. Saluator circa medi. j. q. j. † quòd bona ecclesiarum sunt bona Dei, meritò oblationes il- 59 las habere debebit administrator ecclesiæ, in qua est imago, cũ ipse in illo loco sit administrator bonorum Dei, vt in c. ij. de dõ. & in §. fi. xij. q. j. & de illis ante tribunal Dei sit redditurus rationem facit. c. quoniam. in princip. xvj. q. j. & c. quatuor. xij. q. ij. Et ita hoc casu procedat prima opinio secundi dubij qui enim altari seruit, de altari debet viuere. c. cum secundum. in princi. de præben. Et docto. ibi exponunt de altari, ideſt de oblationibus factis in altari, facit. c. ex his. xij. q. j. Item quia in hoc casu locum habet illa regula generi per speciẽ derogatur, de qua mentionẽ feci in vltimo argumento secundæ partis præcedẽtis proximi dubij. Nam sicut presbyter parochiæ specialis derogat generali parochiano, hoc est Episcopo, vt ibi dixi, ita administrator Ecclesiæ positæ in parochia debet tanquam specialis derogare quo ad oblationes factas in ecclesia sua presbytero parochiali tanquam administratori generalis parochię. & hoc casu nõ procedent argumenta facta in dicta vltima alias secunda parte proximi dubij per quę concluditur, quòd parochialis ecclesia fundat intentionem suam de iure communi super omnibus obuentionibus contingentibus infra parochiam. nam debent intelligi de obuentionibus contingentibus alicui loco prophano non autem ecclesiæ habenti administratorem per rationes superius adductas. & hoc videtur fuisse de mente communiter doctorum in locis præallegatis, inquantum quærunt, cuius debeant esse oblationes factę imagini positę in aliquo loco priuato, vt est in exemplo posito maxime per Ange. in dicta sua disputatione. Vel Responderi potest dictis argumentis, vt superius sigillatim, & specialiter responsum est. Nec ob. si cõtra hæc allegaretur tex. in d. c. pastoralis. & in d. c. ad audientiam. quæ fuerunt fundamenta principalia communis opinionis. † Quia re- 60 spondeo quòd. d. c. pastoralis loquitur de obuentionibus. j. fructibus, & redditibus ecclesiæ parochialis, non autem de oblationibus, quę causa deuotionis offeruntur imagini infra parochiam, de quibus loquimur. Item dictum. c. ad audientiam loquitur de obuentionus debitis ecclesiæ parochiali, hoc est de decimis, secundum glo ibi in verbo ecclesiasticas in fi. & intel- 61 ligit de decimis personalibus, non autem prædialibus. † Prædicta tamen possunt duobus modis limitari. Primo, vbi constaret de mente offerentis s. cuius vellet esse dictas oblationes, nã tũc eius voluntati standum est, quia in re sua quilibet est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. manda. in c. de his. de sepul. In traditionibus enim rerum nostrarum possumus quam volumus adijcere conditionem, dnmmodo honestam. l. traditioni- 62 bus. C. de pac. † Secundò limito, vbi esset consuetudo præscripta, quòd dictę oblationes potius quærerẽtur vni ecclesiæ quã alteri, nam illa esset seruanda, quia in talibus seruanda est c. cum inter. & ibi omnes doc. hoc tenent. de verb. sig. in his nanque præscriptio procedit. vt in capitulo ex transmissa. & in capitulo de quarta. de præscrip. & quòd voluit Host. in §. an licitum in summa. de sepul. Host. Ioann. An. & alij doc. in capitulo certificari. de sepultu. Et hoc procedit, quando consuetudo esset vt acquireretur ecclesiæ, vel personæ ecclesiasticę, quę esset capax quasi possessionis talium iurium. Sed si consuetudo esset, quòd quæreretur personæ prophanę, vel loco prophano, & tunc non valeret talis consuetudo. ita dixit Maria in dicto suo tract. de oblatio. in libello xviij. in ij. & iij. dubio allegans text. ad hoc not. in capitulo hanc consuetudinem. x. q. j. Et sic distinctio mea procedit, quando essemus in dubio, cuius deberent esse oblationes. Secũdò casu principali similiter subdistinguo.

63 † Aut sumus in casu, in quo parochię sunt distinctę, & sic respectum habemus ad ius hodiernum. quam distinctionem fecit Dionysius Papa, quia olim sacerdotes simul regebant populum, vt in c. 1. 13. q. 1. & in d. c. pastoralis. & ibi per Docto. & maximè do. Abb. quòd etiam erat in Episcopatibus in primitiua Ecclesia, per ea quæ habentur in cap. cum causam. de probat. & per Innoc. in c. constitutus. de appellat. secundum ipsum Abb. in d. c. pastoralis. in primo nota. Et hoc casu oblationes debentur parochiano, & ita procedat dicta communis opinio per iura in ea allegata. & maximè per illam rationẽ, quia generi per 64 speciem, &c. † hoc tamen limitarem in religiosis habentibus in muro monasterij imaginem. nam oblationes factæ imagini debentur monasterio, non autem presbytero parochiali, in cuius parochia est monasterium. Ita dixit do. Abb. in c. 1. in tertio nota. de statu reg. & in c. dilectus. de offic. ordin. facit c. nimis. 65 el primo. de exces. prælat. † Secundò limito, vbi offertur membrum ipsi imagini. verbi gratia, imago erat aurea vel argentea, cui deficiebat brachium, aliquis ex deuotione ei obtulit vnũ brachium aureum vel argenteum, dixit Ange. in dicta Aucten. omnes peregrini. C. communia de successio. de quo mentionem feci supra in prima parte tertij dubij in vltimo argumento, quòd talis oblatio brachij pertinet ad dominum imaginis. Idem ipse tenuit in dicta disputatione in refulgenti. in secundo dubio. Hoc verum intelligo, nisi aliter constaret de mente offerentis, vel aliter dictaret consuetudo, per ea quæ dixi in fine 66 membri præcedentis. † Tertiò limita in oblationibus factis de acquisitis ex meretricio, quia non solũ non debentur presbytero parochiano, immo non valent, nec sunt acceptandæ per dominum loci, vbi fiunt secundum beatum Thomam de Aquino in secundo sententiarum. dist. 15. q. 2. artic. 4. circa fin. 67 † vbi dicit quòd de acquisitis ex meretricio, vel per simoniam non debet fieri oblatio ad altare, saltẽ manifestè, propter scandalum in reuerentia Sanctorum, & propter sceleris abhominationem. Idem tenet do. Abb. in dicto c. causa carpensis. de verbor. signi. facit ad hoc glo. nota. 14. q. 5. in summa. & in c. non est putanda. 1. q. 1. & glo. & ibi per Docto. in c. ex transmissa. de de- 68 ci. & de hoc latè dixi supra in secundo dubio. † Aut sumus in casu in quo parochiæ non sint distinctè sicut erat olim, vt dixi, & sic habito respectu ad ius antiquum. & tunc Episcopo debentur dictæ oblationes cum ipse sit generalis parochianus totius diæcesis, vt dixi supra in vltimo argumẽto communis opinionis. & hoc casu poterunt procedere argumenta facta pro parte eorum qui tenent dictas oblationes spectare ad Episcopum, licet aliter & sigillatim dictis argumentis superius responsum 69 fuerit. † Aliquando verò accidit, quòd in Ecclesia cathedralis est parochialis. & tunc in hoc sic distinguerem, quòd aut mensa non est diuisa inter Episcopum & capitulum. de qua mensa per Archidia. in cap. 1. 35. quæst. 8. per Barto. & ibi Ange. in sua repetitio. in l. si vacantia. in 7. colum. in princ. C. de bon. vacan. lib. 10. per domi. Cardin. cap. 2. de feud. & communiter per omnes in cap. vt super. de rebus eccles. non alienandis. Et hoc casu medietas oblationum debetur capitulo & medietas Episcopo, & ita intelligerem. cap. antiquos. decima quæst. 1. Aut mensa est diuisa, & tunc considerandum est, an altare & cura sit de mensa Episcopi, vel de mensa capituli, & illi de cuius sunt mensa debentur oblationes factæ in ipso altari ratione oneris, quia qui sentit onus debet sentire commodũ, & econtra, vt superius dictum est. Et ideo quia Ecclesia nostra hic sancti Petri cathedralis habet parochiam, si oblationes fierent in altari ipsius, vel alicui imagini positæ in loco priuato ipsius parochiæ deberentur. cap. habenti mensam diuisam à mensa Episcopi, cum altare, & cura sit de mensa ipsius capituli.

70 † Dixit tamen textus singul. secundum Abba. ibi in capitul. cum super. de sepultur. quòd si parochianus Ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepulturæ debetur quarta capitulo ipsius Ecclesiæ cathedralis. vide ibi Abb. in tertio notabi. Et sic ibi non fit differentia an mensa sit diuisa.

Vnum prædictis annecto, ꝙ posito ꝙ in casibus supra dictis debeantur oblationes administratori ecclesiæ positę infra 71 parochiam, ac etiam presbytero parochiano, † tamen de ipsis oblationibus debetur quarta episcopo, secundum Bald. in leg. si quis ad declinandam. in xv. columna in versicu. quęritur nunquid episcopus. C. de sacrosan. eccle. vbi dicit quòd episcopus de omnibus oblationibus, & mortuarijs debet habere quartam. & ita referendo sequutus est dominus Cardi. in clemen. ij. §. illi. in fin. de religio. domi. licet gloss. quæ allegatur communiter pro notabili in versic. tua in fi. in c. de his. x q. j. teneat contrarium, dicẽs quòd quamuis episcopus debeat habere quartam decimarum debitarum Ecclesiis parochialibus,

chialibus, tñ de alijs redditibus nihil debet hře de consuetudine generali & præscripta.& ita dicit fuisse senteñtiatum quo ad quartam decimarum pro episcopo huius ciuitatis Bononię cō 71 tra ecclesiam sancti Ioannis in perfecto. † Auctoritas tamen gloss.est maxima & alijs prępōderat auctoritatibus per id quod dixit Iaco.Butri.in l.j.C.qui pro sua iurisdictione. & Cyn. in l.j. C.de actio.& obligatio.& Bart.in consilio suo incipiente Andriolus.& Bald.in l.precibus. C.de impube.& Cyn.in l.non mo riturum.C.de contrahen.& committen.stipulatio.Ideo in hoc relinquerem cogitandum & videndum ea quę dicunt docto. 73 in c.requisisti. de testamen. † Item aliud subiungo, quòd cuicunque competant dictę oblationes de eis fieri debēt quatuor partes secundum diuisionem factam per text.in c.vobis.& in c. vulteranę.cum duobus capitulis sequentibus.& maxime in c. quatuor.vbi expressa fit mentio de oblationibus.xij.q.ij.scilicet quòd vnam quartam partem pro se retineat, aliam det clericis ecclesiæ.aliam pauperibus. aliam verò applicet fabricę ecclesię suę.Vnde simpliciter nō videtur verum, quòd in casu quo episcopus deberet habere dictas oblationes, deberet eas distribuere inter pauperes, vt dicebat Angelus, dominus Antonius, & Imol.in locis superius adductis, parcant mihi eorum reueren- 74 tiæ.† Item similiter non videtur bene loqui Maria.in dicto tractatu de oblationibus in decimonono libello,in primo dubio, vbi dicit,quòd si offerens non expressit quid de re oblata volebat fieri, tunc si illa res est prophana, potest recipiens eam dispensare ad libitum, dummodo in actus licitos, & honestos, & sibi non interdictos eam dispenset, ex quo res oblata est facta sua, per leg.in re mandata. C. manda. Et ideo posset dispensare in equos, canes, & porcos, allegat gloss. in capitu. hanc consuetudinem.& vbi Vguc.x.q. j. sed si res oblata est sacra, non potest recipiens eam alienare, secundum gloss. in §. hoc ius porrectum. in ver. conflata. x. q. ij. Facit regula semel Deo, cum ibi not. de reg. iur. lib vj. Nam non est verum,quòd res oblata sit facta recipientis, sed Dei, licet recipiens habeat eius administrationem per late supra dicta, quam administrationē habet ſm iuris dispositionem,idest ſm c.vobis.& c. vulteranę.cū alijs præallega.Nec etiam gloss.in d. c. hanc consuetudinem probat dictum Mariani. immo potius probat cōtrariū. 75 † Dicitur enim ibi quòd sacerdotes antiquę legis non poterāt de panibus propositionis pascere familiam suā,vel canes suos, sed tantum in necessitate licebat eos comedere. Et ratio esse potest,quia in necessitatibus omnia debēt esse communia, per not. in capitu. si quis per necessitatem. de furt. & in capitu. ius naturale. j. distin. Cessante ergo necessitate non poterant aliquid disponere de dictis panibus.leg.cum prætor.de iudic. cap. 76 nonne.de præsump.quòd est cōtra illud quod dicit Maria.† Itē contra eum etiam facit gloss.in c.altare. j. q. iij. quę dicit quòd illa quę altari conferuntur vendi non possunt, alias simoniaca hęresis committeretur,per illum tex.& illam glo.pro singulari ad hoc allegauit Ludo.singulari.Tamen Archidia.in c.sanctorum. x. q. j. refert Hugo. dicere quòd siue fiat de iure, siue non, quotidie venditio oblationum fit ab episcopis,& etiam domi- 77 no Papa. † Dubito quantum ad episcopos an valeat hæc consuetudo per supra dicta, secus puto esse in summo pontifice, qui solutus est iure positiuo.vt in c.proposuit.de concess.præbē. licet equum sit,quòd secundum illud viuat.vt not. in c.non li- 78 ceat Papæ.xij.q.ij.& in l.princeps.ff.de legatis.& in l.digna vox. C.eo.titu.† Vnum subdit Archi.in c.sanctorum.quòd venditis oblationibus per episcopum, vel Papam alicui laico non licet ipsi laico eas de altari accipere, sed ibi debet esse clericus, qui eas accipiat de altari,& det ipso laico.nam manus prophanæ,& nepharię non debent contingere sacra arg.c. mirum.xij.q.ij.& de consecra.distin.j.c. ligna. cap.nemo. & cap.sancta.Ex quibus verbis infero quòd distinctio Maria.facta inter oblationes prophanas & sacras non est bona. Semel enim Deo dedicatum nō potest dici prophanum. facit dicta regula semel Deo. cum ibi not.lib.vj.& per consequens statim cum oblatio facta est, Deo dicitur facta. Item contra Maria. quòd dictę oblationes non possint vendi per sacerdotem, in cuius altari vel ecclesia fiunt, & sic non efficiantur suę, facit quia vt supra dixi secundū Bald. de illis quarta debetur episcopo, ergo efficiuntur solum suæ quantum ad eius victum & vestitum per iura supra allegata. 79 † Plus dixit glo.notabilis.c.illi autem. xij. q. j. quòd oblationes non sunt cōmunicandæ clericis. & sic per consequens sentit illa glo.quòd debent distribui inter indigentes,nihil tamen allegat.ergo &c.l.illam.C.de collatio.in §.consideremus.in auct.de 80 trien.& semis.† Sed hoc expresse per illam glos. dixit Marti. de Lau.in additionibus quas fecit ad Ioannem in titulo de præbendis in c.episcopus,volens, quòd licèt voluptuosè viuentes de redditibus ecclesiæ peccent, & teneantur ad restitutionem secundum Abba.ibi.& Ioan.de Ligna.in clementi.gratiæ.de rescrip. illud procedit in fructibus beneficiorum, secus in obla- 81 tionibus. † nam indistinctè tenetur rector, siue clericus distribuere oblationes pauperibus,quando habet patrimonium,vnde honestè viuere possit. allegat ad hoc glo. pro nota. in dicto c.illi.& ad hoc casu verificabitur quòd dixit Ange. domi.Ant. & Imo.quos supra retuli,& hoc est menti tenendum ad limita- 82 tionem & restrictionem illius dubitationis,scilicet † An habēs patrimonium possit in foro cōscientiæ illo sibi reseruato viuere de fructibus beneficij si quod habet. de qua dubitatione latè per domi.Abba.in dicto.c.episcopus.post Innocen. ibi, & Ioā. de Ligna.in dicta clemen.gratię.& per Abba. post glos.& alios docto.in c.postulasti. de rescri.& latius per eundem Abba.in disputatione sua incip.Titius clericus.Et per hęc finem facio huic opusculo me semper subijciens castigationi rectius sentientis. Ab anniculo enim iuxta illud Augustini in cap.si habes.xxiiij.q. iij. paratus sum doceri. facit ad hoc notabilis textus in c.fina. xxxviij. quæstione ad laudem & gloriam summę & indiuiduę Trinitatis patris & filij & spiritussancti. Amen.

Dabis igitur mihi veniam vir reuerende si vt tuū forte fuisset desiderium non dixero.amicus enim Plato, & amicus Socrates, magis amica veritas, quam si diligenter vt soles, rimari volueris, me ab ea fore alienum nequaquam reperies, nec vt spero tibi displicebit, nam te per veritatis semitam semper incedentem inueni. Vale & me vt soles ama. Laus Deo omnipotenti.

TRACTATVS SOLEMNIS

D. Ludouici, De Indulgentijs.

SVMMARIVM.

36 Episcopus

DE indulgentijs tractaturus & eius vtili ac necessitate materiæ operam daturum,prius noscere oportet quid sit indulgentia, iuxta illud quod dixit Iurisconsultus in l.1.in prin.ff.de iust.& iure,& in l.j.cum ibi no.ff.si cer.pet.& in rub ff.sol.mat.& in l.j.ff.de te.& in l.1.ff.de tute.& Inst.eo.ti.in prin.cum 1 si.† Nam vt dicit philosoporum facilè princeps Arist.7.Metaphi. Diffō indicat quid est esse rei.Et idem attestatur in 1. Topicorum, & in primo de anima dum dixit, Omnis demonstrationis principiū est q quid est.i.diffinitio,&c.vbi ponit etiam multū magistraliter triplicem esse diffinitionem.s.per materiam,& per formam, & per vtrunque,vt ibi per eum. Et idem comprobauit ipse Ari. in 6. Topi. dicens. Oportet diffinientem planissima interpretatione vti,eo q causa innotescendi redditur diffinitio,&c.Et idē etiam voluit oratorum merito Princeps,M. Tullius Cicero in j. Officiorum dum dixit,Omnis.n.quæ à ratione suscipitur de aliqua re instō,debet à diffinitione proficisci, vt intelligatur quid sit id,de quo disputetur,&c.Et voluit ibi ēt Commētator, dum dicebat q diffinitio est patefactio rerum operatarū cum quidquidq; sit aperitur,& q̄ breuissimè ostenditur,quid sit id de quo agitur.Et voluit Bal.in prędudijs feudorum,in 5.col.vbi commemorat auctoritatem M.Tullij Cic in loco præalle.Capio igitur hoc primū in quo licet omnis diffinitio ī iure periculosa, & parum sit vt subuerti non possit,vt dicit tex.in l.oīs diffinitio.ff.de reg.iu.& notant scribentes in d.rub.ff.sol.ma.† Dico q indulgē- 2 tia est remissio peccatorū,ſm Frā.de Maro. in suo trac.de indulgentiis.Vel clarius & secundò dicas tu, q indulgentia est remissio pęnę tpalis,quæ pro pc̄tis debet̄,ɔcessa à Papa vel ab alio ptā tē hn̄te,&c.Et hæc diffō fuit de mente Reuerēdi Dñi Epī Nicotoreñ.dñi Nic.Guiditioni, Luceñ.in opere suo de indulgentijs.

Pro cuius diffinitionis vera discussione primò vltra omnes dicas q ideo dixi,remissio pęnę&c.† quia licet omnis 3 pęna,quæ debetur pro peccato, relaxetur merito passionis Dñi nostri Iesu Christi in baptismo,vt est tex.Augu. in c.paruulo.de conse.dist.4.& voluit sacratissimus ille Magr̄ sniarum in 4.d.4. & gl.super illud Exo.14.Vnus ex eis non remansit, &c. dum gl. dixit,q omnia peccata ablata sunt in baptismo,& potentia diabolica est submersa.& voluit etiam Do. Bona. vbi supra dicens q in baptismo omnis culpa deletur, & restituitur homo in pristinā innocentiam quantum ad animam, iuxta illud Apl̄i. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritussancti,quem effudit in nobis abundè,&c.ad Titum. 4.ca.& etiam voluit S.Th.in 3.parte.q.69.& gl.super illo verbo, saluos nos fecit,&c.tamen cum homines postea peccantes reddunt se indignos tanto & tali beneficio,& ideo remanent obligati ad tpaliter satisfaciendum,pęnamque tpalem soluendam,nisi forte adesset feruentissima & tanta cōtritio, per q̄ qñ esset bene feruentissima,remitteretur eis tota pęna,aliàs aūt solum minorat̄. ita voluit Magr̄ sniarū & Bona.di.19.tertij.Et ideo per indulgentias,quæ conceduntur, fit remissio illius pęnę tpalis,qua homines post baptismum illaqueantur ex peccatis superuenientib.

Præterea & secundo loco sciendum est,q ideo in diffi- 4 nitione nostra dixi concessa à Papa, &c. † qa Papa in personam Petri Apl̄i & vicarij Iesu Christi Saluatoris nostri habuit licentiam ab eo relaxandi pęnam pc̄tī sine vlla exceptione,vt dicit tex.notandus in c.Deus.de pę.di.1.& sic ēt successiuè ēt habuit & de præsenti habet ecclesia & pastor eius hāc ptātē clauiū ligandi atq; soluendi sibi concessam à Christo. tex. est in c.noua.in fi.extra de pęni. & remis. & legitur Matthęi, 16. c.transumptiuè in c.manet.& in c.omnib.& in c. quodcūq; 24. q.1.& voluit Richar.di.18.quarti.vbi dixit,q claues regni cęlorum datæ sunt ecclesiæ.& hę claues accipiuntur ad similitudinē clauiū materialiū,per quas ostiū claudit̄ & aperit̄,& iō Papa tā q̄ verus Xp̄i vicarius hēt plenitudinē ptātis ab ipso Christo, vt patet in c.cū ex eo.extra de pęni.& remis.& voluit Rich.& Bonauen.

nauem.vbi supra proxime,& Inno.Hosti.Io.And.& communiter alij Canonistæ scribentes in d.c.cum ex eo.& in c.quod autē eo.tit.& Io.de Imo.in cle.2.in 3.col.eo.tit.& Io.de Imo.in cle.j. in 11.& pe.col.extra de priui.& Lud.Ro.in consi.364.inci.dum

5 secundò quæritur,&c.in vlti.col. † Et ex hoc infero ꝙ tanta est potestas & auctoritas Papæ super prędictis,ꝙ vbi aliàs indulgentiæ concessæ per episcopos & per alios potestatem concedendi eas habentes non extenduntur ad non subditos concedentibus,nisi prout infra in locis suis dicemus,tamen indulgentiæ papales extenduntur ad omnes etiam per totum mundum , quia quilibet est subditus Papæ.c.cuncta per mundum & c. per principalem.9.q.3.nisi Papa in concessione earum limitaret ipsas ratione loci vel personarum,vt aliquando facit , quia tunc secus esset,de quo etiam inferius dicam . ideo pro nunc circa hoc nō insisto.

Prosequendo vlterius ad elucidationem prædictę diffinitionis,ideo dixi in ea , vel ab

6 alio potestatem habente,&c.† quia non solum Papa,sed etiam episcopi in suis episcopatibus,& archiepiscopi in episcopatibus suorum suffraganeorum, & legati in suis prouincijs , de quibus omnibus infra specialem faciemus commemorationem , in 4. q.principali,possunt indulgentias concedere,sed alij inferiores ab illis non possunt, nisi hoc habeant ex speciali priuilegio , secundum gl.iuncto tex.in c.accedentibus.in ver.iniungendo publicas indulgentias concedendo etiam indulgentiarum literas

7 &c.extra de exces.præla.† Nec alij sacerdotes possunt indulgentias concedere,quia licet ipsi habeant etiam claues, tamen secūdum Bonauen. vbi supra proximè, clauis non est tota ratio virtutis faciendi indulgētias,sed est potestas clauis cum iurisdictione & auctoritate dispensandi thesaurum ecclesiæ , quæ facultas solum competit prælatis , de quibus supra dixi , non autem alijs inferioribus sacerdotibus, nisi concedatus eis ab habente aucto

8 ritatem . † Et intellige ꝙ episcopi & alij similes , excepto Papa, qui omnia potest,possunt indulgentias concedere, dummodo in dedicatione ecclesiarum non excedāt annum, & in anniuersario dedicationis non excedant 40.dies.limitata enim est eorū potestas à Papa & à iure , ne claues ecclesiæ per immoderatas remissiones contemnantur,& ne satisfactio pęnitentialis eneruetur.ita dicit tex.in d.c. cum ex eo.de pę.& remis.sed Papa pōt quantascunque & quascunque indulgentias concedere , & etiā plenarias,per quas tota pęna remittatur, adeo ꝙ qui eas lucrāt , si tunc decederet statim ad cęlum euolaret , prout dicunt Ric. & Bo. & Domini Canonistæ in locis supra alleg. & infra latius dicemus in locis suis . & maximè, dum ponam an indulgentiæ prosint exn̄tibus in purga. Vltimò ideo dixi in diffinitione præ-

9 dicta, pęnę quæ pro peccatis debetur,&c. quia † quodlibet peccatum mortale requirit pęnitentiam septem ann. nisi dignitas personæ vel criminis enormitas aliud inducat . tex. est in c. hoc ipsum.33.q.2.& in §.hoc autem.eadem causa & quęstione.& voluit gl. in c.si pater. 30.q.4.immo sępenumero peccatum est causa breuioris vitæ in hoc mundo.tex. est in c.ea vindicta . 23 . q. 4. & in c.episcopi.11.q.3.& gl.in c.2.12.q.1.Et ideo introducta est medicina indulgentiarū ꝓ remissione pęnę debitę ꝓ peccatis .

10 Est bene verum , † ꝙ aliqui voluerunt indulgentias tantummodo valere quo ad forum ecclesiæ, sed non quo ad forū Dei, & per consequens ꝙ non possit per eas remitti pęna taxata ab ipso Deo,sed solum pęna taxata à iure vel à iudice. sed hæc opi. tanquàm erronea reprobatur per Richar.& Bo.di.20.quarti, dicentes ꝙ relaxatio satisfactionis , quę fit per indulgentias valet etiam in foro Dei . & hoc potest facere ecclesia & prælati eius ex diuina auctoritate & licentia concessa ex eo,quod dictū fuit Petro,quodcunque ligaueris super terram,&c.vt Matthæi 16.c. & in c.manet.& in c.quodcunque.24. q. 1. de quo etiam infra dicemus in processu.

Secunda quæstio principalis est videre , quæ fuit causa proxima & principalis concedendi indulgētias ? in quo breuiter dicas, ꝙ fuit fauor ecclesiæ vel aliorum locorū piorū , vt magis honoretū Deus in Sāctis suis, & ī Sancti in ꝯstructione & in visitatione Basilicarū,& sic in ꝯmemoratione virtutum & meritorum suorum . Vnde sicut quando expenditur thesaurus temporalis propter gloriam Principis , sicut fecit Rex Asuerus,vt legitur Hester.1.c.est honor & glīa illius Principis,sic etiam honor & glīa est illius ęterni Principis , quando aperitur thesaurus ecclesiæ à prælatis . Nam honor & laus Dei supremi est,vt modo dixi in sanctis suis.& hæc ratio apertè colligitur ex tex.in extrauagā.Bonifacij,quæ incipit.Antiquorum, &c.vbi loquitur de Basilica Apostoli.

Nec dicatur mihi amice, locus ipse inanimatus nō est capax aliquo modo indulgentiarum,sed sunt ipsæ personæ animatæ. quia ad hoc respondeo ꝙ licet personæ animatæ consequant indulgentiam,tamen locum omnino est ille qui est capax causę proximæ, propter quam conceditur indulgentia, scilicet illius elemosinæ & honoris exhibiti,qui honor præstatur loco & Sāctis eius, sicut dicimus in simili , quando legatum relinquitur ciuitati,licet cedat hominibus ciuitatis,tamen omnino dicitur relictum ad honorem ciuitatis.l.ciuitatibus.ff.de leg.1.

11 Ad confirmationem prædictorum accedat, † quia legatum relictum pro fabrica ecclesiæ vel picturæ,dicitur ad perpetuum cultum diuinum.tex.est in l.si quis ad declinandam.C.de epis.& cle.Et licet non dicatur,tendit ad salutem animæ §.si quis autē el v.& ibi Ang.in Auc.de sanct.epis.glos.in l.1.C.communia de leg.& Bal.in c.1.in 7.col.in ti.qui feu.da.pos.& in auc.similiter C.ad l.fal.& Ang.in sua q.inci. in refulgenti palatio ,&c.vbi dixit ꝙ legatum factum ecclesiæ,vel imagini loci,debetur domino loci. plus dico , ꝙ adeo attenditur tacitè persona animata in talibus,ꝙ si legatum est factum ecclesiæ,ecclesia destruatur,debetur Papæ,secundum Bal.in l.post mortem.C.de fideic.vbi di-

12 cit,ꝙ non potest fieri caducum. † Similiter legatum factum altari in tali ecclesia,puta altari Regum in capella nostra de Bononia posita in templo diui Pet. vbi est sepulchrum maiorum & ascendentium nostrorum valet & tenet , & tamen debetur capellano,secundum Bal.in auc.ingressi.in 11.col.C.de sac.san.ec.Plus dico ꝙ legatum relictum ecclesiæ nondum constructæ valet & tenet, secundum Bar.in l.fi.de ope.public.& Bar.in l.seruus.ff.de al.& cib.leg.& sic honor ecclesiæ est in consideratione & principaliter,licet commodum sit personarum in consequentiam & secundario.

13 Præterea hoc etiam probatur, quia † si aliquis delinquat & fugit ad ecclesiam,est tutus & securus in ea l.1.per totum.C.de his qui ad eccle.confugi.& c.1.& per totum , extra de immu. eccle.& sic immunitas & priuilegium est loci, licet locus no delinquat , nec locus possit suspendi vel decapitari.Nā principaliter ob honorem & reuerentiam ecclesiæ & illius loci immunitas concessa est. ita voluit Lud. Ro.in suo consi.in ordine meo, 234.inci.Aduertendum, qua dico &c.Ita in proposito nostro dicendum est in indulgentijs, vt immediatè intelligantur concessæ ad honorem loci & pio loco . Ad idē facit tex.in c.cum capella.& in c quoniam.extra de priuile.& in

14 c.penul.extra de verb.sig. † vbi si conceditur clericis talis ecclesiæ,puta præfati diui Petronij protectoris inclitæ ciuitatis Bononiæ,vt non possint excommunicari, , talis concessio dicitur esse facta ad honorem ecclesiæ,licet ecclesia non possit excommunicari,& sic non sit capax illius excommunicationis,& sic con-

15 sideratur honor ecclesiæ & loci principaliter . † Præterea videmus etiam in simili,in Principibus secularibus quotidie concedentibus immunitates venientibus ad habitandum in aliquo loco ab omnibus datiis,gabellis , collectis , grauaminibus , & angarijs.Nam licet locus ille non sit capax eorum onerum & solutionum tanquàm inanimatus , tamen immunitas & priuilegiū est omnino illius loci.tex.est multum notandus in l.1 ff.de cēsi. & ita nunc dicamus in proposito nostro, causas proximas concessionis indulgentiæ fore principaliter ob honorem ecclesiarū seu Basilicarum & Sanctorum , quibus ecclesiæ dicatæ sunt, & in laudem & ad honorem Dei, cuius honor laus & gloria est in Sanctis suis,& ita in spē in terminis reperio voluisse Bonauē. dist. 20.& Old.in suo consi.83.in 4.& 5.col.incip.quæritur si prę-

16 latus concedit literas,&c. vbi dixit † ꝙ ideo diximus ꝙ factum mea causa,est meum,ergo cum causa ecclesiæ cōcedatur indulgentia,videtur esse sua.l.prælator.in prin. ff. de eden. immò etiā quo ad dominium videtur esse ecclesiæ , quia charta super qua scripta est indulgentia est ipsius,& literę cędunt chartæ.l.qua ratione.§.literæ.ff. de acq.re.do.& in §. literæ. Insti. & rerum diui. vel si charta nō erat ab initio ecclesiæ ex post facta est cum soluerit Notario,prout fit communiter.l.fi.C.ad exhiben.l.dissolutæ.C.de condi.causa data.& l.fin.C.de solu. Et pro ea competūt actiones,quæ dantur dominis,sicut ad exhibendum.l.in rem. §. 1.ff.de rei ven.l.3.§.interdum.ff.ad exhiben. ergo , &c. Nec ob.

17 si diceretur,ergo si prædicta ratio seu causa vera est,† spiritualia conceduntur pro temporalibus.& sic remissio pęnæ fit pro pecunia & alijs eleemosinis,contra tex.in c.1.& per totum , extra de simon.& 1.q.1.per totum.quia respondeo ꝙ verum est ꝙ dātur sed per accidens. nec dātur vt in illis temporalibus sistatur , sed principaliter ob vtilitatem spiritualem consequentem , & non nisi inquantum ordinantur ad spiritualia . Nam prælatus, qui dat indulgentiam, non dat eam pro eleemosina exteriori , sed principaliter considerat fructum qui procedit ex radice bonæ voluntatis . ita declarant Richar. & Bonauent. vbi supra proximè.

18 Tertia principalis quæstio est cognoscere , Reuerendissime Præsul Racanatensis,† quotuplex sit indulgētia? In quo breuiter dico ꝙ est duplex prīcipaliter, videlicet specialis,& gn̄alis . Prima est , quæ datur à pręsbytero cui concessum est,secūdum varios modos prouidere peccatoribus,& hęc est de foro pęnitentiæ.c.omnis vtriusque sexus.de pęni.& remi. cum materia sua.& not.Host.in sum.eo.ti.& Richar.di.18. quarti.& probatur in c.sicut dignum.extra de homi.& in c.significauit,& in c.is qui.de pęni.& remis.& in c. transmissæ . extra de eo qui cogno.consangui.vxo.suæ.& in c.abst.11.q.3.& in c.tempore.26.q.7.& in c.mensuram.de pęni.dist. 1. & in c. de pęnitentibus.de consecra.distin.3 . Alia verò est indulgentia generalis, & hæc

hæc nō est de foro pn̄iæ,sed est de lege iurisdictionis , vt est tex. in d.c.accedentibus.de exces.præla.in uer.episcopalis dignitatis & iurisdi.&c.& uoluit etiam Old.in d.consi.73.in pe.col.in uer. non obstat,dum dicitur quòd indulgentiæ,&c.Et uoluit Rich. & Bonauen.dist.20.quarti,& supra latius dixi de hoc .

19 Quartò principaliter uidendum est , religiosissime dn̄e Racanaten.de ꝑsonis,† quæ pn̄t cōcedere indulgentias.In quo dico,quòd ultra Papam, qui absq; dubio pōt cōcedere & particulares & generales & plenatias indulgētias & ꝑ totū orbē,ꝑ tex.ī d.c.Deus.de pœni.dist.j.Nā ipse primus est,cui cōmissa est dispensatio thesauri ecclesiæ, & cui data est plenitudo potestatis ab ipso Christo,vt in d.c.cum ex eo.de pęni. & remis. & sibi soli non est limitata potestas respectu personarū vel locorum vel quantitatis indulgentiæ, licet secus sit in alijs prælatis,vt in d.c.cum ex eo.& in c.nostro,in tex.& in gl.eo.ti & voluit Richar.& Bonauen.dist.xxiiij.& s̄.etiam diximus in diffinitione tradita,& ideo non repeto hic.

20 †Postea etiam Archiepiscopus in episcopatibus suorum suffraganeorum, & etiam episcopus in suo episcopatu , & legatus in sua prouincia tantum,sed alij inferiores non possunt concedere indulgentias nisi habeant facultatem ex spirituali priuilegio.tex.est in d.c.cum ex eo.cum glo.sua,& ibi per Do.Abb.maximè in vlt.col.& etiam est tex.in d.c.nostro.eo.ti.& in c. accedentibus.de exces.præla.vbi etiam per Do.Abb & voluit Rich. & Bonauē.vbi.s̄.proxime,& Io.de Imo.in cle.j.in vj.& pen̄.col. extra de priuile.& Io.de Imo.in cle.ij.in iij.col.de pęni.& remis. & Oldra.in consi.lxxiij.incip.quæritur si prælatus.Circa eius articuli clariorem expeditionem sciendum est magis particula-

21 riter loquendo,† ꝙ episcopus electus,confirmatus,& consecratus sine dubio habet potestatem concedendi indulgentias,dūmodò non excedat annum pro dedicatione Basilicę , nec quadraginta dies pro anniuersario dedicationis.d. c. cum ex eo. Et hoc firmant omnes Scribentes in locis præallega.

22 Pro quibus possint adduci aliqua recitatione digna. † Et primò , quia episcopus dicit sanctissimus Christi legatus. tex.est in cle.si quis suadente.de pęnis. & voluit Specu. in ti. de lega.§.j.ver.lxxxix.& facit tex.in c.mulierem.xxx.q.v. Secundò ad idem facit tex.in c.ij.de offi.deleg.lib.vj.vbi episcopi sunt prę cęteris honorandi propter eorum dignitatem pontificalē. Tertiò Papa appellat eos fratres.tex.est.in c.quam graui. de cri. fal. Præterea ad idem facit tex.in.c.in nouo.xxj.dist.vbi episcopi successerunt loco Apostolorum.& facit c.fundamenta.de elec.lib. vj.Ad idem facit tex.in c.ante omnia.xliij.dist.cum gl quæ dixit ꝙ primus locus est Papatus,secundus verò est episcopatus.& facit etiam tex.in cle.plerisque. de electio. vbi episcopus appellatur serenissimus.Ex quo tex.infert ibi D.Cardinalis,qđ nihil est clarius & beatius episcopo,ergo nō debet esse admiratione dignum,si potest indulgentias concedere.Cōfirmantur prędicta,

23 † quia episcopatus est dignitas dignitatum.c. venerabilis.extra de pręben.& voluit gl.in c.ij.eo ti.lib.vj.& Do.Floria.in cle.j de renun. vbi dixit qđ in materia restringibili appellatione dignitatis,non venit episcopatus,quia non est dignitas , sed dignitas dignitatum,& sic.s̄.dignitates.Et ideo multum eleganter dicebat Bal.in l.quoties.C.vbi Senatores vel clarissimi , per illū tex. ꝙ episcopus accusatus non debet stare , sed debet sedere simul cum iudice,coram quo accusatur.& hoc propter excellentiam dignitatis episcopalis.ergo non est mirandum,si episcopus habet facultatem concedendi indulgentias , secundum & prout s̄.dixi.Et ita concludendum puto in hoc articulo.Pro cuius cōplemento vltimo loco alleg. etiam gl. in c.tempora plenitudi-

24 nis.xxvj.q.vij.& gl.in c.latorem.xxxiij.q.ii. que voluit , † ꝙ episcopus est tātæ præeminentiæ & auctoritatis, ꝙ ex causa potest minuere pn̄iam iniunctam ab ipso Papa.& plus dixit Bald. in l. omnes populi.ff.de iusti.& iu.ꝙ episcopus ex causa potest facere constitutionnes contra canones Papæ,quæ omnia pro certo sunt maioris potestatis & auctoritatis quàm concedere indulgentiam centum vel xl.dierum,quæ omnia tene menti.

25 Sed dubium iuxta prædicta occurrit:† quid in episcopo electo & confirmato , sed nondum consecrato , an possit concedere indulgentias.Et in hoc arti.j. Host.in d.c accedentibus.de exces.præla. tenet ꝙ non potest , etiam si esset sacerdos, quod est plus. subdens ꝙ benefaciet talis episcopus se abstinere ab hoc,si non est sacerdos.& ita residet. Sed Io. And.Cōbononien.ibidem tenet,eum posse si est sacerdos,aliter autem nō secundum eum,quia potestas clauium reseruata est solis sacerdotibus,vt no.in d.c.ex eo.§.ad hæc.de pęni.& remis.Et do.Ab. in d.c.accedentibus.in ver.inducitur iste tex.&c.referēs Io.Cal.

26 & sanctum Tho.iiij.senten.di.xxiii.arti.ii. tenentes † quòd etiā si non sit sacerdos,potest indulgentias concedere, comprobat eorum sententiam per plura,& maximè quia concessio indulgentiæ processit ex iurisdi. episcopali & nō ex ordine.qđ patet, quia potest acquiri etiam per inferiorem episcopo, vt d c.accedentibus.sed ea,quæ sunt ordinis,non possunt acquiri,nisi per habentes illum ordinem, vt in c.aqua.extra de consecra. eccle. vel alta.si ergo episcopus electus & confirmatus licèt nō sit cōsecratus in episcopum vel sacerdotem habet iurisdictionem,vt est tex.in c. transmissa. extra de elec. ergo potest concedere indulgentias.& ita residet Domi.Abb.vbi supra proximè, dicens hanc opi.forè veriorem.

In quarto articulo adde tū etiam vltra prędicta ꝙ Io.de Imo. in d.cle.j.in xj.col.in ver.an autem electus,&c. format quęstionem hanc in terminis,& videtur comprobare hanc vlt. opi. s̄. relatam : quia secundum eum,licet non sit sacerdos, hæc ratio parum valet.Nam posset esse ꝙ electus esset presbyter. Tamen Io.de Imo.in hoc tandem se remittit ad no.in d.c.accedētibus. de quo etiam,licèt ipse non dicat,posuit D.Do.de.S.Gemi.in c. j.in pe.q. extra de pęni.& remis.lib.vj.& do.Flo. in d.c. qđ āt. in fi.c.tit.in antiquis.& do.Flo.in d.c.de accedentibus.de exces.pręla.& Io.de Imo.in d.cle.de pœni.& remis.in ver.ex prædictis patet , &c. vbi vlti. loco videtur facere quandam consonantiam & concordiam inter has opi. qđ aut loquimur in indulgentijs generalibus & publicis , & tunc electus confirmatus si non est sacerdos,non potest eas concedere , & hoc modo intelligatur opi.Hostien.& aliorum sequacium.

Aut loquimur in priuatis indulgentijs & in foro pn̄ię, & tūc p̄t Nam etiam quilibet sacerdos p̄t eas concedere sibi legitime confitentibus.& ita procedat opi.aliorū.& ita refert Io.de Imo. vbi s̄.proximè tenere Host. in sum. de pęni. & remis. in §. quis possit,&c.& Arch.in c.fi.eo ti.lib.vi.cum quibus residet Io. de Imo.in d.cle.j.& Io.de Imo.in d.cle.ij.licet de d. Do. & do. Floria. mentione non faciat in lo.prealle.qui multum notabiliter in hoc quotidiano articulo locuti sunt.

27 In quo etiam adde vnum verbum,† ꝙ consuetudo generalis obseruat , quòd episcopus confirmatus, licet non sit consecratus in episcopum vel sacerdotem , potest concedere indulgentias,que consuetudo est optima legum & canonum interpres. l.de quibus.ff.de legi.l.j. & per totum. C. quæ sit longa consue. & in c.consuetudo.& in c. nos āt. j. di. & hanc consuetudinem in terminis nostris amplectitur Guil.in cle. si dominum. extra de reliq.& vene. scō. cum quo in hoc pro nunc pertranseo. Et idem voluit do.Nic.Guiditionus episcopus Nicotoren̄.in opere suo de indulgentijs.licet de prædictis mentionem nō faciat.

18 † De archiepiscopo autem & delegato apostolico clarum est quòd possunt concedere indulgentias publicas & generales.s.archiepiscopus in episcopatibus suorum suffraganeorum tantum,& legatus in sua prouincia tantum,& pro dedicatione Basilicæ non possunt concedere eas vltra annum , nec pro anniuersario dedicationis vltra xl.dies.tex.est in c.nostro,& ibi gl. in d.c.cum ex eo.de pęni.& remis.& in c.accedentibus.de exces. præla.& in c.Roma.& in c.fi.de pęni.& remis.lib. vj. & in d.cle. ij.eo.tit.& ibi hoc in terminis firmat do. Lap. & Io. de Imo. in versi. ex prædictis patet,&c. sed in spē delegato apostolico probatur ēt in c.nemini.de offi.leg.& voluit etiam Io.de Imo.in d. cle.j.in xi.col.in ver.iuxta hoc quęrit hic Stephanus, &c.in vlti.

29 col.in ver.siquis autem habeat potestatem,&c.† vbi etiam subdit,quòd Papa absque dubio potest omnes indulgentias concedere,quia ipse est primus qui habet claues thesauri ecclesiæ tam meritorum Christi,quàm aliorum martyrum & sanctorū prophetarum,&c.De archiepiscopo āt & legato vltra prędicta reperio quòd opi.Dominorum Canonistarum,s̄.relatam confirmauit Rich.& Bonauen.di.xx.quarti.vbi dicūt secus esse in alijs sacerdotibus,qui licet habeant claues, vt in c. omnis vtriusque sexus.de pęni.& remis.tamen non possunt concedere indulgētias,quia ratio clauium non est sola,propter quam cōcedi possunt indulgentiæ,sed est potestas clauium vnà cum iurisdictione & auctoritate dispensandi thesaurum ecclesiæ,quæ potestas ordinariè competit solis episcopis & alijs similibus, sed non sacerdotibus inferioribus, nisi eis a superioribus specialiter concedatur.

Quid autem de Reuerendissimis Dominis meis , Dominis Cardinalibus,& nunc me conuerto ad Reuerēdissimam D.V.Reuerendissime Pręsul : † & dico absque dubio

30 ꝙ possunt in suo titu.omnibus ecclesijs titulo suo subiectis cōcedere indulgentias , quia in eis habent omnimodam iurisdi. episcopalem,& potestatem excommunicandi.casus est multū notandus in c.his qui.extra de maio.& obe.& ita per illum tex. firmant omnes scribentes ibidem, & maximè Do. Abb. & idē voluit Io.Mona.in c.vnico.eo.ti.li.vj.vbi refert Papa , de facto ita sibi respondisse.Et idem voluit.D. episcopus Nicotoren̄ D. Nico.Guiditionus in opere suo de indulgentijs. Pro qua conclusione firmanda adduco vltra alios aliqua commemoratione digna,& ad honorem tātæ excellsæ dignitatis satisfacientia.

31 † Et primò , quia in veteri testamento sacerdotes Leuitici fuerunt supremę potestatis & auctoritatis,& erant cōsiliarij , adeo quòd vbi aliquid ambiguum & difficile occurrebat,habebatur recursus ad eos.ita legitur Deute.j. c. & facit text.in c. ecclesia. xvj.q.i.vbi Roboam filius Salomonis ideo perdidit regnū,quia noluit audire presbyteros suos.& idem probatur in c.denique. vij.q.j.& originaliter.iij.Regum.xii.c.sed huiusmodi sacerdotes consiliarii sunt hodie Reuerendissimi Domini Cardinales,qui

proprię

propriè appellantur consiliarij Papę ab ipsomet Papa. text. est in c. ecclesiasticis. xij. q. ij. in c. in parochia. xvj. q. j. & in c. conuenientibus. j. q. vij. ergo non est mirandum, si possunt concedere indulgentias, cum sint loco illorum. Pro quo etiam facit text. in c. fundamenta. §. decet. de elec. li. vj. vbi Papa appellat eos fratres suos, qui sibi in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt. Accedat, quod habetur j. Reg. ij. c. in verbo, domini sunt cardines, & posuit super eos orbem &c. quę verba intelliguntur ad literam & in spem, secundum Host. in c. ij. de cleri. non resi. in reuerendissimis Dominis Cardin. ergo &c.

32 † Præterea hoc probatur, quia Reuerendissimi Domini Cardinales dicuntur esse pars papatus. tex. est in c. fęlicis. de pen. lib. vj. & not. in c. j. de of. leg. eo. li. & voluit Host. in c. antiqua. de priuileg. & Io. Mo. in c. j. de scismati. li. vj. & Archi. & Io. And. in d. c. fęlicis. & cum pars sit proportionaliter eiusdem iuris cum ipso toto. l. quæ de tota. ff. de rei vend. l. an pars. ff. pro derelicto. Ergo sicut ipsum totum. i. Papa potest concedere indulgentias, ita pars Papæ. i. Cardinales debent proportionabiliter posse, licet non ita abundè possint dispensare prædictum ecclesiæ thesaurum, vt s. dixi. Confirmatur prędicta conclusio, † quia ipsi
33 Cardinales obtinent locum Apostolorum, siue velimus eos considerare tēpore quo astiterunt Christo ante eius passionē, siue post quando astiterunt Petro tanquam primo pastori. Nā hodie assistunt Papæ tanquam vero vicario Christi & Petri successori, & per consequens quomodocunque repræsentat Apostolos, & ideo immensa est eorum potestas & auctoritas. Vltimò ad idem allego tex. multum no. in ꝓposito in c. per venerabilem, §. rationibus. extra qui filij sint legi. vbi tex. cōmemorat sacerdotes Leuitici generis. & subdit quòd id quod decretum fuit in lege antiqua, intelligitur hodie in nouo testamento. & sic ille tex. ostendit maximam auctoritatem Reuerēdissimorū Dominorum, Do. Cardinalium. Et probat id, quod s. dixi, qđ sunt loco sacerdotum Leuitici generis. De quibus Reuerēdissimis D. Cardinalibus etiam dicebat Host. & Io. And. & commu-
34 niter Domini Cano. in c. dilectus. el j. extra de pręben. † quòd tanta est eorum auctoritas, qđ Cardinalatus hodie est summus & primus gradus post Papatum. & idem voluit D. Car. in cle. ne Romani. de elec. ergo nulli debet esse dubium, quin possint concedere indulgentias, secundum & prout s. dixi, & etiam infra dicam.

Multa & infinita alia in mediū afferre possem pro ostendenda immensa baylia & auctoritate prædicti sacri ordinis, & in toto orbe venerādi: sed quia hæc nō est principalis intentio nostra, & etiā qa al's de hoc dixi in libello meo intitulato de præstantia Cardinaliū, idcirco his breuibus pro nūc contētus ero, cōcludēs ad rem nřam indulgētias posse cōcedi per Reuerendissimos Dños Cardi. in ti. suo, & in ecclesijs titu. suo subiectis ob eorūdē maximā potestatē & auctoritatē. Quātā autē indulgentiā concedere possint, inferius dicemus in loco suo, maximè in §. successiuè quęrendū est, &c. Quinto
35 de alio dubitari cōtingit, † vtrū episcopi possint concedere indulgentias in dioecesi aliena. In quo dicēdū est ꝙ sic, nā ea quæ expediunt sine causæ cognitione, & quę sunt voluntariæ iurisdictionis, prout hæc est concessio, quæ fit in volentes & non inuitos, possunt exerceri omni tēpore & omni loco. l. ij. & l. fi. ff. de of. procōs. l. emancipati. ff. de adop. & no. gl. in §. nulla. in Auc. de defen. ciui. & gl. in c. nouit. extra de off. leg. & scribentes omnes. in l. fi. & ibi aliàs legendo dixi. ff. de iurisdi. om. iu. vbi Cy. & Bal. inter alia dicunt, quòd iudex potest extra territoriū suum delegare causam, cognoscendam tamen in territorio suo. Tamen intellige prędicta sanè, ꝙ indulgentiā potest cōcedi in dioecesi aliena, quo ad hoc vt ꝓsit tñmō subditis episcopi concedētis, alijs autē nō subditis nō prodest nisi interueniat licētia proprij episcopi, vel ꝓprij sacerdotis illorū, ſm Host. & Guil. in sum. de pęni. & remis. & voluit Old. in suo cōsil. lxxiij. incip. quęritur, si pręlatus, &c. vbi limitat etiā, nisi esset cōcessa indulgentia pro opere fiendo extra dioecesim cōcedentis, quia tunc non prodest etiam subdito, nisi vt ibi per eū optimè examinantē istū passum, & dicam. j̄. in §. iuxta præcedētē quæstionē, &c. & in §. quæstio alia in ordine, &c. & in §. proxima se offert quæstio, &c. ſm quæ intellige ea, quæ modò dixi. Præterea pro cōfirmatione prędictorū adduco notabilē theoricam Bal.
36 in d. l. ij. de offi. proconsul. vbi dixit ꝙ † episcopus potest extra territorium suum cōfirmare præsentatū per patronos tanquā actum voluntariè iurisdictionis.

Accedat tex. no. in c. excōmunicatis. vbi per do. Abb. de offi.
37 leg. & per Inno. in c. nouit. eo. tit. † vbi habetur, ꝙ episcopus pōt absoluere extra territoriū excōicatū, cū hoc sit voluntariæ iu-
38 risdictions, ergo debet posse ēt indulgentias concedere. † Præterea iudex pōt dare lnīam tutori administrādi bona existētia extra territoriū, ſm Bar. in l. legitimos. in prin. ff. de legi. tuto. ergo. idem debet posse episcopus extra territorium de indulgentijs, secundum & prout supra dixi.

39 Et ex prędictis etiā infero vnū, † Archieps pōt ɔcedere indulgētias ꝑ totā ꝓuinciā suā & in oībus eṗatibus suorū suffraganeorū. tex. est in d. c. nostro. de pęn. & remis. licet aliàs nō possit exercere suā iurisdictionē in subditos suorū suffraganeorū, nisi in casibus specialiter sibi a iure cōcessis, vel ex ɔsuetudine permissis, vt est tex. in c. Romana. eo. tit. lib. vj. quæ
40 oīa tene mēti. Subsequenter dubitari cōtingit, † an sedē vacāte per mortē eṗi possit capitulū ɔcedere indulgētias? In quo dic ꝙ sic. gl. est multū no. in c. his quæ. extra de maio. & obe. quę voluit ꝙ sede vacāte capitulū succedat in his, quę sunt iurisdictionis & ordinis, quā gl. sequitur ibi do. Abb. & idē voluit do. eṗs Nicotoreñ. Do. Nico. Guiditionus de Luca in suo ope. de indulgentijs. Plus etiam dico ꝙ mortuo episcopo naturaliter vel tñ ciuiliter, capitulū succedit in iurisdictione omniū tēporalium, & spiritualiū tex. est in c. pen. & in c. fi. extra de sup. negli. præla. lib. vj. & voluit etiam do. Abb. in c. cum olim. extra de maio. & obe. ergo debet posse concedere indulgentias, quæ sunt iurisdictionis spiritualis. Ad idem facit tex. in c. iij. §. episcopo. de tempo. ord. lib. vj. vbi est bonus tex. pro verificanda doctrina dictarum gl. quem tex. magni facit ad hoc do. Abb. in d. c. his quæ. de maio. & obe. Facit etiam, quia exceptio firmat regulam in casibus nō exceptis. l. nā qđ liquide. in fi. ff. de penu lega. sed ita est ꝙ vacāte sede capitulū nō succedit in iurisdictione eṗali in trib' casibus enumeratis per gl. in d. c. cū olim. de maio. & obe. inter quos nō ɔtinetur ɔcessio indulgētiarū, ergo illorū casuū exceptio firmat regulā fore in ɔ̃riū in alijs casibus nō exceptis. & illa gl. multū magistralis est ī verbo, præsente capi, &c. Cōfirmatur prædicta cōclusio per doctrinā Hosti. & Do. Abb. in d. c. his quæ. & Inno. in c. cū dilectus. in prin. de consuetu. & Inno. in c. ad abolendam: de hæreti. & Lau. & Io. de Lig. Cōbonoñ. in cle. ne in agro. extra de statu mona. vbi cōcludūt ꝙ potestas competens prælato ratione prelaturæ, eo mortuo transit in capitulum, nisi essent talia quæ non possent explicari sede vacāte, vt est alienatio bonorum & similia; sed concessio indulgentiarū non est de his vt de se patet & infra etiam dicemus, ergo &c.

Sed quid plura? reperio in terminis decisionē Reuerēdorū Dominorū meorū de Rota in ordine meo, cccj. vbi expresè
41 cōcludūt ꝙ † capitulū sede vacante potest indulgentias concedere, cū hoc ſm eos sit iurisdictionis & nō ordinis. Nec obstat, secūdū eosdē, ꝙ iste actus sit voluntarius & nō necessarius, qa cū capitulū succedat sede vacāte in iurisd. nec iura distinguant inter contentiosam & volūtariā iurisdictionē, intelliguntur in vtraq; l. pretio. ff. de publi. l. ij. §. & generaliter. ff. de leg. præstan. & c. auditis. extra de præscrip. cū si. & ita residēt præfati Domini de Rota, quorū auctoritas maxima est. Attamen cogitabam ꝙ in ɔ̃riū poterat insurgi arguendo sic formaliter: Capitulum non succedit in iurisdi. episcopi, nisi in casibus a iure spiritualiter expressis. ita no. in c. illa. extra ne sede vacan. & voluit Goff. & Vincen. in d. c. cum olim. de maio. & obe. ergo cū ɔcessio indulgentiarum nō reperiatur inter casus a iure expressos, remanet extra illos. l. si seruū. §. non dixit prætor, nec nos dicamus. ff. de acq. hære.

Præterea & secundo loco ad idē adduco, quia sunt aliqua, quę capitulū pōt sede vacante certè & indubitatè expedire, & aliqua sunt quæ certè & indubitatè expedire nō pōt, & aliqua sunt quæ dubium est an possit expedire vel nō. Inter quę dubia ponitur indulgentiarū cōcessio. ita in terminis voluit Io. And. in c. vnico. extra de maio. & obe. lib. vj. in nouella. sed in dubijs præsumēdū est potius ɔ̃ capitulū, q̄ pro capitulo, ergo &c. Accedat & tertio loco doctrina gl. in d. c. vnico, de maio. & obe. lib. vj. & glo. in cle. j. extra de hæreti. &
42 do. Abba. in d. c. illa. exrra ne sede vacan. † vbi ɔcludūt, q̄ capitulum succedit episcopo in his, quæ sunt necessariæ iurisdictionis, non aūt voluntariæ. Sed certum est, quod concessio indulgentiarum est voluntariæ, iurisdictionis, quia non confertur in inuitum, & supra etiam dixi, ergo &c. Et, vt nostris detur audacia verbis, reperio Io. de Imo. in terminis nostris ita tenentē in cle. j. in xj. col. in ver. an autem capitulum sede vacante, &c. de priuile. vbi alleg. Archid. in cap. Romana. de pęni. & remis. lib. vj. Ex quibus omnibus hincinde deductis passus iste reddit satis dubius, & maximè etiam propter auctoritates pro vtraque parte existentes, quæ profectò maximę sunt mensuræ, & non leuis numeri & ponderis, adeo vt non ab re dici posset, soluat Apollo. Ast quia articulus iste multum frequens & necessari' est, idcirco arbitror non esse standum in ancipiti, sed veritatē
43 omnino fore aperiendam. Dico † igitur, partem affirmatiuā supra primo loco relatam volentem, capitulum posse sede vacante indulgentias concedere, fore veriorem. Pro qua, vltra prædicta, allego notabilem theoricam Bar. in l. vbi absunt. ff. de
44 tuto. & curato. da. ab his. † vbi dixit per illum text. ꝙ vacante episcopatu iurisdictio remanet apud capitulū. & idem est, secūdum eum ibidem, vacante papatu, iurisdictio remanet apud collegium Reuerendissimorum Dominorum Cardinalium. Et idem voluit ipsemet Bar. in l. infamem. in vlt. colum. in ver. quæro, quis possit, &c. ff. de publi. iudi. ergo si iurisdictio remanet apud capitulum, debet intelligi remanere in omnibus, nisi lex excipiat specialiter aliquos casus, vt sūt illi quos enumerat glo

gloss. in d. cap. cum olim, de maio. & obe. inter quos non est iste de quo agimus, scilicet concessio indulgentiarum. ergo &c.

Nec obstat illud, quod dicebatur quòd in dubijs præsumendum est contra capitulum, &c. Quia respondeo quòd non sumus in dubijs, immo in certis, ex quo lex non excepit istum casum. Nam vnius exclusio, alterius est inclusio. ca. nonne. extra de præsumptio. l. maritus. C. de procura. l. cum prætor. cum si. ff. de iudi. & exceptio firmate regulam in casibus non exceptis. l. nam quod liquide. in fi. ff. de penu lega.

Similiter non obstat illud, quod dicebatur quòd capitulum non succedit in iurisdictione episcopi, nisi in casibus à iure expressis, vt d. capitu. illa. ne sede vacante, &c. Quia ad hoc respondeo quòd satis sumus in casibus à iure expressis, ex quo lex specialiter non excepit hunc casum, de quo loquimur. Nam sicut excepit collationem beneficiorum, vt non deuoluatur ad capitulum sede vacante. cap. fraternitatem. 71. distin. & etiam excepit quòd capitulum non possit sede vacante dare licentiam alicui transeundi ad aliam ecclesiam, si ibi eligatur, & etiam excepit vt non possit alienare fructus & iura episcopatus, vt dicit gloss. in d. capitul. cum olim. de maio. & obe. ergo videtur lex voluisse permittere istum casum concedendi indulgentias à capitulo sede vacante. Nam si voluisset excipere istum casum, bene sciuisset. l. 1. §. sin autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. Pro qua opinione vltimo loco considero aliud, quia cessante ratione legis, cessat dispositio eius. capitul. cum cessante. extra de appel. l. adigere. §. quàmuis. ff. de iure pat. Sed ratio, propter quam non potest capitulum sede vacante conferre beneficia, nec potest alienare fructus vel iura episcopatus, nec potest dare licentiam transeundi ad aliam ecclesiam & similia quia magnum fiere successori præiudicium. Ista ratio propriè assignatur per gloss. in d. c. cum olim. circa fin. Sed hæc ratio magni præiudicij non militat in concessione indulgentiarum, immo hæc confessio tendit ad commodum & honorem ecclesiæ, vt supra dixi in secunda quæstione principali, ergo &c. & ita tenendum puto in hoc articulo, quicquid dixerit Io. de Imo. in d. cle. 1. de priui. qui tenuit contrarium, & minus bene.

45 Alia occurrit insuper dubitatio, † vtrum prelatus existens in peccato mortali possit indulgentias concedere? In quo breuiter dicas quòd sic, quia hæc est potestas iurisdictionis, vt supra probaui in quæstionibus præcedentibus, quæ iurisdictio non extinguitur propter peccatum mortale, nisi esset tale peccatum, ex quo quis ligaretur aliqua censura excommunicationis vel suspensionis, quibus casibus ecclesia bene eximit & subtrahit ei subditos, & vsus iurisdictionis eius impeditur ex defectu materiæ. & ideo istis casibus esset priuatus prælatus potestate concedendi indulgentias. ita in terminis voluit sanctus Thom. in 4. senten. distin. 19. pro quo facit, quia excommunicatus habetur pro mortuo, secundum Innocen. in cap. grauem. de senten. excom. & Bal. in l. Barbarius. in 10. colum. ff. de offi. præto. Et idem voluit prefatus Reuerendus Episcopus Nicotoren. in suo opere de indulgentijs. In quo passu adde tu, quod ad
46 idem facit, † quia non potest talis excommunicatus auctorari, secundum Innocen. in c. consulti. quod est cap. fin. extra de procura. nec etiam potest esse iudex, nec exercere iurisdictionem. cap. ad probandum. vbi per scribentes. extra de re iudi. §. verum.
47 3. q. 7. & not. glo. in sum. 24. quæst. 1. Plus dico, † quòd non potest etiam interponere decretum, quæ interpositio est voluntariæ iurisdictionis, secundum Bald. in l. 1. in 6. col. C. qui admitti. & Bald. in l. 1. in 4. colum. C. de iuris & facti ignoran. vnde non est mirum, si non potest concedere indulgentias, quæ sunt quid spirituale, & spiritualis iurisdictionis, & voluntariæ, quorum ipse excommunicatus est incapax actiuè & passiuè, quo ad actum saltem, si non quo ad habitum. & ita teneo in hoc passu, in quo vlterius non me extendam, cum habeamus auctoritatem tāti Doctoris in loco præallegato ita tenentis. & idem etiam voluit Oldra. in consi. 73. in 3 col. incipien. quæritur si prælatus, &c. vbi dicit idem esse in heretico.

48 Successiuè † quęrendum est, quantam indulgentiam possint concedere prælati. In quo dicas quòd excepto Papa nullus cuiuscunque sit dignitatis potest cōcedere vltra annum, & hoc in dedicatione ecclesiarum duntaxat, sed pro alijs quibuscunque causis concedere non possunt vltra quadraginta dies casus est multum nutandus in d. c. cum ex eo. in versi. hunc quoque dierum numerum, &c. & in c. nostro. de pęniten. & remis. & ita per ea iura firmant communiter omnes docentes ibidem, maximè Inn. Io. And. & do. Abb. in versi. item nota, & tene menti istum tex. &c. & Old. in consi. 75. incip. vt supra proximè dixi.

49 Sed nota vnum, † quod Reuerendissimi Domini Cardinales qui concedunt centum dies de indulgentia, habent hoc ex priuilegio Papæ, non autem de iure communi. ita dicunt Scribentes in locis præallegatis.

Iuxta hoc satis accommodatè alia dubitatio occurrit, vtrum
50 † dies illi quadraginta vel annus de indulgentia sint continui, vel vtiles. & in hoc reperio Host. in d. c. cum ex eo. de pęni. & remis. quem refert, & sequitur domi. Abb. ibidem, in vlt. col. multum laborantem circa hoc, & tandem residentem quòd dies dicuntur esse vtiles, annus verò est sicut iniungitur in pęnitentia. & exemplificat, si quis fortè habet ieiunare quadraginta dies, licèt interpollatim, valet illa indulgentia quadraginta dierum ad tollendum illos quadraginta dies, & sic non currunt quotidie, sed sunt vtiles. sed si quis habet ieiunare per annū, semel in hebdomada, vel habet agere aliam pęnitentiam per annum, tollitur iste annus pęnitentię per illam indulgentiam annalem, ita ꝙ indulgentia anni non diuiditur per dies, sed valet respectu anni integri, prout pęnitentia erat annalis, & ita residet do. Host. & Abb. vbi supra Et idem voluit etiam Reuerendus Episcopus Nicotoren. in suo opere de indulgentijs.

Quorum dictis adde tu aliqua, & primò quòd domi. Anto. in d. cap. cum ex eo. in 2. col. in ver. 3. per literam &c. refert in hoc passu plures opi. & tandem referendo vltimo loco opi. Hostiē. supra per me relatam videtur ex hoc pertransire cum eo, iuxta gloss. in l. Sabinus. ff. ad Trebel.

Ast ego in hoc articulo, saluo semper saniori iudicio, dicerē ꝙ cum omnipotens, & supremus Deus omnia moderauerit & librauerit pondere, numero, & mensura, vt habetur Sapientiæ. 11. ca. circa fi. dat & retribuit etiam nobis secundum metam & mensuram à pręlatis positam, tam in obligando, quàm in indulgēdo. Vnde si ego habeo ieiunare per 40. dies, puta semel in hebdomada, & sic obligatio est mihi quadraginta dierum iniuncta intelligetur similiter concessa indulgentia quadraginta dierū: nec curo an sint dies vtiles vel continui: nam si bene sunt continui, satis est ꝙ habeo 40. dies remissibiles, qui habent succurrere mihi in illis quadraginta diebus obligationis, & sic fit inuicem commensuratio & compensatio, non attento an sint dies vtiles vel continui. quod etiam apertius declaro. Pone, sum debitor tuus in quadraginta operis diurnis præstandis semel singulariter in hebdomada, tu cōcessisti mihi quadraginta dies liberando, certè hæc liberatio succedit loco primę obligationis & commensuratur cum ea, adeo quòd non attenditur, an sint dies vtiles vel continui. Et hoc esse verum probatur per illud, quod dicunt præfati Doctores de indulgentia annali, quæ non diuiditur, sed valet respectu anni, prout pœnitentia erat annalis.

51 Præterea † vltimo loco pro hoc adduco aliud & dico vnum, quod fortè tibi videbitur nouum in hac materia, ꝙ hi dies non sunt continui nec vtiles, sed stāt omnino diuersimodè a cursu dierum, & incontinenti facta concessione per prelatum & impleta conditione non expectato cursu dierum habeo vnico momento 40. dies, qui sunt mihi ad liberationem, & si tunc decederem incontinenti post concessionem sum liberatus ab illis primis quadraginta diebus, quibus habebant ieiunare. Et idem est si non decederem, sed superuiuerem. Nam statim illa obligatio ieiunandi per quadraginta dies data à sacerdote extinguitur immediatè. Itaque isti dies indulgentiæ non sunt continui, nec vtiles. Nam si essent continui, vnus statim curreret post alium de momento ad momentum, iuxta notata in aut. hodie C. de appel. tamen haberent tractum certi temporis. si verò essent vtiles, haberent tractum etiam lōgiorem, sed hi quadraginta dies indulgentiæ nullum pęnitus tractum temporis habent, sed statim intelliguntur cucurrisse. & vbi temporalia alias data respiciunt tempus futurum, isti dies respiciunt pręteritū. & hoc rōne subiectę meterię ſm quā dies diuersimodè intelligunt. l. si vno in princip. ff. locati. l. si stipulatus. ff. de vsu. pro quo faciat illud, quod habetur in l. qua ętate. ff. de test. & in l. 1. cum gl. ff. si quis cau. & in l. 3. §. minorem. vbi gl. & Bar. ff. de mino. vbi concluditur ꝙ vbi agimus de fauore, dies cęptus habetur pro completo, & sic tempus non protrahitur in futurum, sed restringitur in præteritum & ita in proposito nostro dicamus, cum tractemus de fauore animæ, quæ cunctis rebus præferenda est, vt in l. sancimus. C. de sacrosan. eccle. isti quadraginta dies cępti statim reputantur completi. Et per consequens, salua semper reuentia tantorum Patrum, non sunt hi dies vtiles nec continui, sed habent naturam tertiam pęnitus à prædictis diuersam. Pro quo etiam facit, quod infra dicemus in sequenti proxima quæstione, dum ponam de excedente tempus à iure taxatum.

52 Consequenter aliud occurrit dubium. † Pone quòd prælatus vltra numerum limitatum & taxatum in d. capitul. cum ex eo. de pęnit. & remissio. & sic vltra potestatem suam concessit indulgentiam, puta episcopus dum debuit concedere indulgentiam 40. dierum, concessit indulgentiam centum dierum vel vltra, an saltem valeat illa indulgentia in tempore permisso. & in hoc text. in cap. fin. de pęni. & remis. lib. 6. videtur apertè decidere quòd in nihilo valeat. & ita per illum voluit ibi Ioan. Mo. Et etiam, quia ille qui abutitur priuilegio, illud perdit, nec dignus est eo, vulgatis iuribus. Nihilominus supremus Doctor Ioan. And. Combononiensis in d. capit. fin. in gloss. sua, in verbo, non obtinent, vult quòd in-

quòd indulgentia ſaltem valeat in tempore permiſſo, quia ſecundum cum in liberalitatibus & donationibus ſi quis donando excedit ſummam à iure taxatam, ſaltem valet donatio vſq; ad ſummam permiſſam. text. eſt not. in l. ſancimus. C. de dona. Præterea vtile non debet per inutile vitiari, vt in regula, vtile. de reg. iur. lib. 6. & l. 1. §. adijcit. ff. de verbo. obligatio. & l. 1. §. Trebatius. ff. de aqua quotidiana & æſti. & maximè, quando ſumus in ſeparabilibus. & ita reſidet Io. And. vbi ſupra proximè in hoc paſſu, & plus non dicit. Et idem voluit etiam do. Abb. in d. cap. cum ex eod. in vlti. col. circa fi. de pœni. & remiſ. Et præfatus Reuerendus Dominus Epiſcopus Nicotoren. Dom. Nico. Guiditionus de Luca. in ſuo opere de indulgentijs. Et hæc eſt magis communis opinio. Quorum dictis adde tu, quòd vera pro certo eſt eorum ſentẽtia, quicquid dixerit Io. Mo. & vltra allegata per eos adduco, 53 † quia res eccleſiæ conſueta locari vſque ad tertiã generationem, vel vſque ad certum tempus, ſi locatur vſque ad tertiam & quartam generationem vel ad maius tempus, & ſic vltra diſpoſitionem iuris, tamen valet vſque ad generationem & tempus permiſſum, ſecundum Bal. in auc. ſi quas ruinas. C. de ſacroſan. eccle. & Bal. in c. 1. in titu. qui feu. da. poſ. in vſi. feu. vbi eſt bonus text. de hoc. & idem etiam voluit Io. de Imo. in ca. ex parte. extra. de feu & Ioan. de Imo. & Lud. Roma. & ſcribentes in d. l. 1. §. ſed & ſi mihi. de verb. obligatio. Et idem voluit Raph. Fulgo. in auc. qui rem. in vlt. col. de ſacroſ. eccle. Bald. in c. 1. § ſimiliter. per illum tex. in titu. de lege Corra. & Ioan. de Imo. in l. quod dicitur. in fi. ff. de verbo. obliga. & Bald. in l. ſi pupillorum. §. fin. per illum tex. ff. de reb. eorum. licèt aliqui fuerint in hoc in contra. opinio. prout aliàs legendo dixi latè in d. l. 1. §. ſed ſi mihi. Sed tenendo hanc partem, dico nunc in propoſito noſtro, quòd indulgentia cõceſſa vltra tempus debitum valet, ſaltem vſque ad tempus permiſſum, & multomagis in caſu noſtro, in quo tractamus de fauore animarum & honore & vtilitate eccleſiæ, prout ſupra dixi in 2. q. principali. Nec obſtat text. in d. ca. fin. quia reſpondeo quod ille text. intelligitur, quando prælati excedunt ſtatutum generalis concilij de indulgentia loquentis circa alia ſubſtantialia, ſed non in tempore. Nam in maiori ſumma ineſt minor. d. l. j. §. ſi ſtipulati. de verbo. obligatio. Et hoc eſſe verum probatur etiam, quia locatio facta de re eccleſiæ, vt s̃. dixi ad tempus, vltra debitũ, ſaltem valet vſque ad tempus permiſſum, & tamen lex dicebat ꝙ nihil penitus valeret talis locatio, vt eſt tex. in §. emphyteoſim, in verbo, penitus. in Auc. de non alie. ergo &c. & ita tenendum puto.

54 Proſequendo vlterius occurrit alia dubitatio, † vtrum vnus poſſit accipere indulgentiam pro altero? In quo breuiter dico cum ſancto Thoma in 3. ſenten. diſtin. 15. inſpicienda fore verba indulgentiæ. Nam ſi dicunt, quod ille qui fecerit tale quid, habeat indulgentiam, & tunc non poteſt vnus capere eam pro alio. aut dicũt, quicunque fecerit vel pro quo fit habeat indulgentiam, & tunc ſecus eſt. & ita reſidet pręfatus Doctor ſupremæ auctoritatis. Cuius dictis adde tu vnum verbum, & primò circa tenorem & verba indulgentiæ inſpicienda latè conſuluit Paul. de Caſt. in conſi. 282. incip. in facto præſenti, &c. Secundo adde in ſpecie quòd non eſt mirum ſi non poteſt indulgentia capi pro alio, quia requiſita in eo, qui conſequitur indulgentiam, non cadunt in eo, pro quo capitur indulgentia. 55 † nam ad hoc vt indulgentia proſit, multa copulatiuè requiruntur, de quibus præſcribentes in cap. quod autem. de pęni. & remiſ. maximè per Domi. Abb. in vltima col. & inter alia, poteſtas concedentis. Item deuotio & contritio ipſius pęnitentis, & alia plura, de quibus infra dicemus latius quæ non cadunt, ſi ego poſſem eam capere pro te, & per conſequens in hoc ſto cum ſancto Thoma. Et ex hoc meritò 56 poſſemus inferre, † quòd pro exiſtentibus in purgatorio mortuis accipi non poſſunt indulgentiæ. & ita expreſsè & in indiuiduo voluit Hoſtien. in ſumma de pęniten. & remiſſio. vbi dixit ſecus eſſe in eleemoſynis & in alijs ſuffragijs eccleſiæ. Nam ſecundum eum, bene poſſunt fieri pro mortuis & proſunt eis exiſtentibus in purgatorio. & iſta fuit ſemper eius opinio. Et idem voluit etiam Lapus in clemen. 2. eod. titul. & Ioan. Andr. ibi in glo. ſua, & Ioan. de Imo. ibidem, concludentes quòd concedens indulgentias exiſtentibus in purgatorio nihil facit, quia claues Petri non videntur ſe extendere ad tales. nam dictum fuit ei, quodcunque ligaueris ſuper terram, &c. non autem fuit dictum ſub terra.

Præterea tales exiſtentes in purgatorio, ſecundum eos, ſunt vocati ad maius tribunal & ad iudicium diuinum, vt in capitul. quorundam. 23. diſtinct. ergo &c.

Nihilominus in hoc paſſu multum quotidiano, de quo aliàs fui interrogatus, ſanctus Tho. fuit in contraria opinione, dummodo concedens expreſsè concedat etiam mortuis, niſi adijceretur aliquid faciendum, quod non poſſet fieri per mortuos. pro quo facit, quia eccleſia ſoluit & ligat etiam poſt mortem. c. à nobis. el. 2. extra de ſenten. excom. & in capit. ſanè. 24. quæſt. 2. Et nulli dubium quòd vbi Papa de plenitudine poteſtatis hæc faceret, valerent, nec poſſemus nos apponere os in cęlum. Eſt verum quòd eleemoſynæ & alia ſuffragia eccleſiæ facta per viuentes, bene proſunt defunctis per modum eleemoſynæ, ſed non per modum indulgentiæ, ſecundum Lapum & alios ſcribẽtes, maximè Io. de Imol. in d. cle. 2. in 4. col. de pęni. & remiſ. in ver. ſed an aliqua ſuffragia, &c. & in ver. an autem poſſit indulgentia concedi, &c. & domin. Anton. in capitulo, quia nonnulli. in 2. colum. extra de cleric. non reſiden. Et ex hoc infero quòd per modum ſuffragij poſſent indulgentiæ prodeſſe exiſtentibus in purgatorio, ſed non per modum indulgentiæ. & ita etiam voluit Richar. in quarto, vbi multum diligenter arguendo ad partes examinauit iſtum paſſum. & dom. Ant. vbi ſupra proximè.

57 Sed iuxta hoc poſſumus dubitare, † an indulgentiæ proſint illis, qui poſtmodum ex peccatis perpetuis damnantur in inferno? In quo reperio Richar. in quarto, & Bonauẽ. diſt. 22. dicẽtis quòd peccata ſemel dimiſſa, vt redeant, poteſt intelligi dupliciter. Primò quantum ad culpam. Secundò quantum ad pęnam. Primo caſu, quo ad culpam, peccata dimiſſa non poſſunt redire, quia res extincta niſi per diuinam potentiam reuiuiſcere nõ poteſt. l. qui res. §. aream. ff. de ſol. & in terminis voluit in peccato Auguſt. 83. q.

Quò verò ad pęnam dicas, ꝙ pęna quæ debebatur pro peccato dimiſſo, aut eſt expleta in totum ante ſequẽs mortale peccatum, aut non. Primo caſu peccata dimiſſa non redeunt, niſi quòd aggrauant ſequens peccatum, propter quam aggrauationem maior pęna debetur, propter hoc ita probatur de pęni. diſtinctio. 7. circa fi. & facit illud, Non iudicabit Deus bis in idipſum. Secundo verò caſu ſi non eſt expleta, tota pęna remanet obligatus peccator ad ſoluendum illud reſiduum pęnę ſi in illo peccato mortali decedat pro illis remiſſis quo ad culpam, non autẽ quo ad pęnam, & ideo pro illis in inferno pęna ęterna punietur, & quia in peccato mortali nulla pęna eſt ſatisfactoria in conſpectu Dei, ideo ſemper remanebit obligatus ad pęnam, illa tamen pęna erit minus intenſa, quàm ſi illa peccatam nõ fuiſſent ei dimiſſa.

Cum ergo exiſtentibus in charitate per indulgentias remittatur pęna temporalis debita pro peccatis, ſi poſt ex alio peccato ſuperueniente damnentur in inferno, non punientur amplius pro illis peccatis, quod bene nota. Et hæc procedunt in exiſtentibus in purgatorio, ſed in damnatis in inferno ſecus eſt, quia ipſi omni penitus ſuffragio carent, nec iuuari poſſunt, iuxta illud, in inferno nulla eſt redemptio. & probatur in c. cum in arte extra de celebra. miſſa. & ita tenent ſacri Theologi, 15. diſtin. 4. lib. quia ſecundum eos, ſunt extra charitatem, ideo nõ proſunt eis aliquo modo ſuffragia, nec mitigant in aliquo eorum pęnã. Pro quib. facit illud, quod legitur Eccleſiaſtes. 9. c. ibi, nec opus, nec ratio, nec ſapientia erunt apud inferos.

58 Nec obſtat illud, † quod legitur de Traiano, qui dicitur ex orationibus & fletu beati Gregorij in eius legenda reuocatus ab inferno: quia vt dicunt communiter ſacri Doct. Traianus non erat damnatus, ſed prouidentia diuina, quæ præſciuit Gregorium debere orare & flere pro eo, nõ damnauit eum. quæ omnia tene menti. Quæſtio alia in ordine mihi non ab re occurrit, poſtquàm vidimus de mortuis, quibus 59 indulgentiæ non proſunt, niſi prout ſupra dixi, † an proſint omnibus viuis, an ſolum ſubditis concedenti epiſcopo eas etiã nõ ſubditis? Et in hoc Hoſti. & Guil. de pęni. & remiſ. & Oldra. in conſil. 72. incip. quæritur ſi prælatus, &c. & Canoniſtæ in d. c. cũ ex eo. & in c. quod autem. e. ti. concludunt ꝙ ſolum proſunt ſubditis prælati concedentis & non alijs, niſi quibus proprius epiſcopus poſtea etiam conceſſerit, vt proſint, per tex. in terminis in d. capit. quod autem. & plus volunt præfati Docto. ibidem, ꝙ nedum proprius epiſcopus poteſt concedere ſubditis ſuis vt indulgentiæ ab alio prælato conceſſæ proſint alijs, ſed etiam proprius ſacerdos eorum hoc poteſt facere, vt proſint eis illæ indulgentiæ, licet ipſe ſacerdos non poſſit dare indulgẽtiam, cum nõ ſit epiſcopus, quia hoc non eſt propriè concedere indulgentiã, ſed eſt facere vt indulgentia ab epiſcopo alieno conceſſa proſit eis. & poteſt ſacerdos liberare à peccatis & à pęnis & in abſolutione prouidere pęnitentibus, dicendo hoc modo, Concedo tibi ꝙ omnes remiſſiones à quocũque fiant proſint tibi. & aliter ſecundum eos non prodeſſent, niſi ſubditis illius ep̃i ꝯcedentis. Tamen intellige prædicta ſanè, ne errares, niſi eſſemus in indulgentijs emanatis à Papa: nam reſpectu Papæ quilibet dicitur eſſe ſubditus. c. cuncta per mundum, & c. per principalem. 9. q. 3. vnde tũc nõ eſt differentia inter ſubditos & non ſubditos quo ad Papam concedentem indulgentias, niſi Papamet reſtringeret conceſſionem ſuam ad habitatores certi loci, quod tamen cõiter non fit, ſed generalis fit conceſſio. ita voluit Do. Cardin. in d. c. cum ex eo, & dominus Abbas in d. c. quod autem. in 2. co. in verſi. vlti. nota, &c. de pęni. & remiſſio.

60 Ex quibus omnib. inoleuit practica valde expediẽs, ſm do. Abb. in d. c. quod autem. † ꝙ volentes peregrinari & viſitare loca pia, debent prius habere licentiam a proprio Epiſcopo, vel a ſacerdote parochiali percipiendi indulgentias in territorijs alienis indultas & exiſtentes: nam hoc modo eis in itinere proderunt, aliàs autem non, niſi vt dixi eſſent indulgentiæ conceſſæ a Papa, quia tunc omnibus vbiq; proſunt, cum omnes ſint ſubditi Papæ. d. c. cuncta per mundum, cum ſimilib. Iuxta præcedentem quæſtionẽ modò occur-61 rit cognoſcere, † quid ſi ep̃s conceſſit literas indulgentiæ pro opere, quod fit extra ſuam diœceſim ſine licentia illius ep̃i, an proſit ſubdito ipſius concedẽtis facienti opus illud? In quo breuiter dico, quòd non, quia conſiderari debet locus ille in quo actus ſumit effectum. l. contraxiſſe. ff. de acti. & obl. l. 2. C. de bo. auto. iudi. poſ. l. 2. §. 2. ff. de iudi. ſed ſi ita eſt, ꝙ opus ſit in aliena diœceſi, & ibi indulgentia ſumit effectum ſuum, in qua Ep̃s cõcedens non habet iuriſdictionem, ergo non poteſt talis indulgentia prodeſſe ſubdito cõcedentis, qui ibi nihil agere poteſt. l. fi. ff. de iuriſdi. omn. iud. & ita in terminis noſtris per plures rationes & iura voluit Old. in ſuo conſ. 73. in 2. col. cum ſeq. inci. quæritur ſi prælatus.

62 Proxima ſe offert quæſtio, † an ſi quis epiſcopus habet in aliena diœceſi aliquam eccleſiam parochialem, indulgentia per eũ conceſſa proſit etiam parochianis ſuis in illa diœceſi aliena extantibus? Et in hoc dico, ꝙ ſic. Nam ſi ſolus ſacerdos proprius poteſt facere, ꝙ indulgentia conceſſa ab epiſcopo alieno proſit ſuis parochianis in alio loco, vt s̃. dixi, quanto magis debet poſſe ep̃s facere, vt indulgentia ab eo emanata proſit ſuiſmet parochianis, licet in diœceſi aliena habitantibus.

Plus dico, ꝙ nedum parochianis ſuis, ſed etiam omnib. aliis poteſt ep̃s facere, ꝙ in aliena diœceſi indulgentia ab eo emanata proſit, cum hæc ſint voluntariæ iuriſd. per gl. in c. nouit. extra de offi. lega. De quo vltimo etiã s̃. latius dixi, dum allegaui tex. in l. 2. & in l. fi. ff. de offi. proconſul. cum aliis s̃. allegatis, quæ non repeto, ne idem ſæpius dicam. & hoc in terminis voluit Reueren. Epiſcopus Nicotoren. in ſuo opere de indulgentiis.

63 Poſtmodum circa prædicta poteſt dubitari de alieno, † an indulgentię emanatæ a proprio epiſcopo proſint exemptis? & id hoc non eſt multum dubitandum, ꝙ ſic, quia inducta in fauorem, non debent redundare in odium. l. quod fauore. C. de legib. ſed ſi ita eſt, quod exemptio prædicta fuit conceſſa pro fauore, ergo non debet eis redundare in odium.

Præterea non eſt dubium, quòd poſſunt exempti renũtiare priuilegio ſuo. l. ſi quis in conſcribendo, C. de epiſco. & cleric. l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. Et idẽ voluit præfatus ep̃s Nicotoren. in ſuo opere de indulgentiis.

Pro quo facit, quia inducta ad augmentum, non debent parere diminutionem. l. legata inutiliter. ff. de leg. j. ſed exemptio fuit conceſſa in augmentum exempti, ergo non debet parere ſibi diminutionem quo ad ea, quæ ſunt ſibi proficua, & maximè in tanto & tali beneficio tendente ad honorem & vtilitatem eccleſiæ, prout ſupra probaui in ſecunda quæſtione principali, necnon tendente ad fauorem animæ ipſius exempti.

Succeſſiue poſſumus de alio dubitare & non ineleganter. 64 † Epiſcopus Bononiæ conceſſit indulgentiam, an forenſes alibi nati, tamen Bononiæ commorantes, gaudeant ea conceſſione? Et in hac breuiter dicendum eſt, quòd ſic: quia ex quo habitant in loco, dicuntur eſſe de populo illius ciuitatis & de illa ciuitate. & etiam dicuntur ſubditi. c. quoniam. extra de offic. ord. vbi per ſcribentes, maximè per dom. Abb. & idem voluit Reuerendus Dom. Epiſcopus Nicotoren. Domi. Nico. Lucenſis de Guiditionibus, in ſuo opere de indulgentiis.

Plus dico, ꝙ tales dicuntur eſſe de illa ciuitate, etiam ſi non ſint ibi præſentes, dummodò familia eorum ibi habitet, ſecundum Bar. in l. j. §. j. ff. de libe. agno. vbi plus etiam voluit, ꝙ tales habeantur pro ciuibus, ſtante ſtatuto, quòd habitans die ſtatuti conditi habeatur pro ciue, licèt in illa die ſit extra ciuitatem dummodò ea die reperiatur habere ibi familiam ſuam. nam ſecundum eum hoc ſufficit.

Plus etiam dico, quòd ſi quis non habitaret continuè cum familia, nec ipſe toto anno habitauit, ſed ſaltem pro maiori parte anni, diceretur habitare, ſecundum Bar. in l. cum de lanionis. §. Sabinus. ff. de fun. inſtru. & Barto. in l. ſi quis ita. ff. de condit. & demonſt. Et facit tex. in l. prouinciales. ff. de uerborum ſignificat. & text. in Authen. de quæſtore. circa princ. & ita dicendum eſt in propoſito, vt indulgentiæ conceſſæ proſint omnibus ſupradictis, niſi verba conceſſionis repugnarent, & magis ſtrictè loquerentur.

65 Poteſt conſequenter moueri † quæſtio, an indulgentia conceſſa Titio & familiaribus ſuis, ſeu domeſticis ſuis, intelligatur de præſentibus tantum, an etiam de ſuperadditis poſt conceſſionem? In quo dicas, quòd intelligitur de tunc exiſtentibus, non autem de ſuperadditis l. qui luminibus. ff. de ſeruitu. urba. prædio. l. ſi ita. cum ibi plenè not. maximè per Barto. ff. de auro & argen. lega.

Bene verum eſt, quòd ſi loco illorum tempore conceſſionis exiſtentium ex poſt ſubſtituerentur alii, indulgentia extenderetur ad ſuperadditos, ſeu ſubſtitutos, per tex. in c. eccleſia. extra vt lite pendente. & ita in terminis voluit Ioan. Andr. in regula, qui ſentit. de regu. iur. lib. 6. in mercurialibus. & Pau. de Caſtr. in conſi. 314. in 2. col. incip. in caſu, quo repreſalię. & quod no. pro indulgentia conceſſa hominibus talis ciuitatis vel caſtri, an intelligatur conceſſa tantum hominibus tunc exiſtentibus, an verò ſubrogatis loco mortuorum.

66 Denuò occurrit dubitare de alio, vtrum † ſi archiepiſcopus concedit indulgentiam, & epiſcopus ſimiliter conceſſit indulgentiam, an omnes habeant iſtas duas indulgentias? In quo reperio Hoſtien. in dicto cap. cum ex eo. de pœniten. & remiſſio. dicentem, quòd ſubditi epiſcopo habebunt vtranque indulgentiam, ſed ſubditi archiepiſcopo habebunt ſolum indulgentiam ab eo conceſſam, & non econtra.

67 Poteſt etiam de alio quæri, † an ſi emanarunt diuerſæ literæ epiſcoporum in vnico loco. & dicitur, quòd Reuerendus Do. A. Epiſcopus conceſſit talem indulgentiam, & Reuerendus do B. conceſſit talem indulgentiam viſitantibus, & offerentibus, vtrum omnibus proſint hæ duæ indulgentiæ? Et in hoc dicendum eſt, quod non, ſed ſolum indulgentia prodeſt ſubditis epiſcopi concedentis, niſi non ſubditus capiat licentiam a ſuo Epiſcopo vel a proprio ſacerdote, vt poſſit percipere alienas indulgentias, per ea quæ ſupra dixi allegando text. & ſcribentes ibidem, in d. ca. quod autem. de pœnit. & remiſſ. dum feci mentionem de pratica peregrinantium & viſitantium pia loca in alienis prouinciis. Tamen ſcias unum, quòd licèt in caſu prædicto illa oblatio non proſit quo ad conſequendam indulgentiam, tamen prodeſt ad bonum ſalutis ad redemptionem peccatorum. capit. mendacia noſtra, de pœnit. diſtin. j. & c. animę defunctorũ. 13. q. 2. & voluit Bar. in l. j. in 3. q. 6. q. principa. C. de ſacroſan. eccl. Et facit illud, nullum bonum irremuneratum, & nullum malum impunitum, &c.

68 Poſt hæc quia ſupra proximè dixi, † quòd uiſitans uel offerẽs conſequitur indulgentiam, dubium occurrit an ſubditus vero Epiſcopo concedenti poſſit conſequi eam, ſi non poteſt uiſitare, vel offerre, ſi libenter hoc faceret, ſi poſſet? videretur dicendum, quòd ſic, quia Deus reſpicit ſolum cor hominis. tamen dicas contrarium fore verius, quia forma conceſſionis loquentis de facientibus, non poteſt uerificari in eo qui habet ſolum animum faciendi, iuxta illud, vbi opus eſt facto, verba non ſufficiunt. Et iſtud in terminis firmauit S. Tho. in quarto ſententiarum, diſt. 20. Et idem voluit Dom. Nico. de Guiditionibus, Epiſcopus Nicotor. digniſſimus in opere ſuo de indulgentiis.

Pro quo etiam facit illud, quod ſupra diximus, quòd quis nõ poteſt capere indulgentiam pro alio, nec etiam pro exiſtenti in purgatorio, ex quo non dicuntur ipſi propriè accipere. Eſt verum, quòd alias dicimus quod voluntas ſola bene ſufficit ad obligandum ſe Deo. l. ſi quis rem rem §. voto. ff. de polli. & voluit Hoſt. & Goffre. in ſumma, extra de voto. & idem S. Tho. 2. 2. quæſt. 68.

69 Quid autem † de concedente, an ipſemet faciens illud quod requirit eius conceſſio, gaudeat beneficio eiuſdem indulgentiæ? in hoc S. Tho. in quarto ſententiarum, diſt. 20. tenet ꝙ licèt præfatus non poſſit principaliter ſibi concedere indulgentias, tamen poteſt uti indulgentiis aliis conceſſis. Et idem voluit Vinc. in d. c. cum ex eo. de penit. & remiſſio. Et idem confirmauit præfatus Epiſcopus de Guiditionibus in opere ſuo de indulgentiis.

Pro quibus facit, quia cui conuenit verba diſpoſitionis, debet conuenire diſpoſitio. l. 4. §. toties. ff. de dam. infec. ſed nulli dubium quod concedenti, viſitanti, vel offerenti poſſunt conuenire verba & forma indulgentiæ, ergo & ipſa indulgentia.

Præterea ad idem facit, quia ſi ſecus diceremus, reſultaret inconueniens, quod deterioris conditionis eſſet concedens & ſuperior, quàm ille cui conceditur, & ſubditus, & licet dicamus, quòd generalis ſermo non comprehendit perſonam loquentis. l. inquiſitio. C. de ſolu. l. mercedem. §. fi. vbi glo. & Bart. ff. de actio. empt. l. qui inſulam. §. fi. ff. loca. tamen hoc fallit in multis caſibus, vt patet in l. Paulus. §. fi. ff. de pigno. & latè explicat gl. & Barto. in l. j. ff. de Sena. cum multis alijs ſimilibus, quæ breuitatis cauſa omitto.

70 Præterea videndum eſt, † ad quid proſint & valeant indulgẽtiæ? Et in hoc ſex reperio fuiſſe opiniones relatas per Do. Abb. in d. c. quod autem. in 2. col. de pœnit. & remiſ. & per Do. Card. in d. c. cum ex eo. & in d. c. quod autem. poſt glo. ibidẽ. Et primò dicebant aliqui, quod proſunt quo ad Deum, ſed non quo ad eccleſiam. Nam peccator tenetur omnino agere pœnitentiam de peccato, non obſtante indulgentia, ſed hæc opinio cõiter damnatur, quia eſt contra tex. in terminis in d. c. cum ex eo. vbi dicitur, quod ſatisfactio pęnitentialis eneruat̃ per indulgentiã.

Alia fuit opinio, ut indulgentia proſit quo ad pœnitentiam hic iniunctam ex ſuperabundanti & ad cautelam. ſed hæc opinio etiam communiter reprehẽditur, quia parum prodeſſent indulgentiæ, & etiam claues Petri multum vilipenderentur.

Alia fuit opinio, vt indulgentiæ proſint quo ad Deum, &

quo ad ecclesiam, sed quòd concedens sit oneratus ad satisfaciendum ieiuniis & orationibus pro aliis. Sed hæc opinio tanquam continens in se iniquitatem communiter repellitur, qa primò hæc non est intentio concedentis onerare se pro aliis, & maximè talibus oneribus valde præiudicialibus quo ad salutem animæ, & maximè quia nedum pro aliis, sed ferè pro seipso merita sua sufficient.

Alia fuit opinio quod indulgentiæ valeant in purgatorio respectu pęnitentiæ in hoc mundo neglectæ, sed hæc opinio etiã nihil valet, quia remunerat negligentes, quod valde absurdum est. Nam vigilantibus & non dormientibus iura subueniunt. l. pupillus. in fi. ff. de his quæ infra. credito.

Alia fuit opinio quod indulgentiæ prosint etiam quo ad pęnitentias hic iniunctas, dummodò sacerdos qui iniunxit penitentiam, concedat vt possit compensari pęnitentia cum indulgentia, sed hæc opinio communiter detestatur, quia restringit potestatem concedentis indulgentias & etiam earum effectũ. cum enim indulgentiæ proficiscantur ex thesauro meritorum Christi & sanctorum martyrum, & Papa ipse expendit & indulget, non est necessarium quòd sacerdos concedat licentiam, & pęnitentia compensetur cum indulgentia. nam illa licentia sacerdotis requiritur, prout supra diximus in indulgentia concessa per prælatos, Papa tamen excepto, vt non subditi possint eas accipere & de eis participare.

Sexta & vltima fuit opinio, quod indulgentiæ prosunt secũdum quod verba sonãt, & quo ad Deum & quo ad pœnitentiam hic iniunctam, ut omnino tolli possit per indulgentias. casus est de hoc in terminis in d. c. cum ex eo. & ita per illum tex. voluit ibi Goffr. Hostien. Ioan. And. Dom. Cardi. & Domi. Abb. & communis schola Canonistarum, & in dicto capit. quod autem. eodem titu. Tamen intellige prædicta sanè, ne errares, quo ad particulares remissiones, quæ fiunt per Papam & per alios inferiores relaxantes pœnitentias iniunctas, secus est in generali & plenaria indulgentia, quæ fit a solo Papa, nam per eam remittitur verè omnis satisfactio. Ita tradũt præfati scribentes in locis, de quibus supra. Nam secundum eos, ex effusione pretiosissimi sanguinis Domini nostri Iesu Christi, & ex multis meritis Sãctorum & martyrum constitutus est thesaurus ecclesiæ, cuius dispensandi potestatem habet ipse vicarius Christi, qui aperit & claudit, cui vult & quando vult, & tantum operatur quod etiam minima gutta prædicti sanguinis pretiosissimi fuisset sufficiens ad redimendum totum mundum.

Papa ergo concedens talem indulgentiam plenariam, intendit communicare illa bona tam pretiosa nobis & per eam remittitur nobis totum tempus quod debetur pœnæ pro omnibus peccatis nostris. Culpa autem remittitur per cõtritionem cum proposito confitendi sed pœna æterna remittitur totaliter per indulgentiam plenariam.

Sed nota diligenter vnum, quod nisi esset illa contritio, per quam relaxatur culpa, non prodesset nobis indulgentia plenaria, prout etiam infra latius dicam, dum examinabo, quis dicatur verè pœnitens, referendo Sanctum Tho. in quarto dist. 17.

71 † Per plenariam ergo indulgentiam non remittitur culpa, ex quo per contritionem illa semel dimissa est, & sic non potest iterum dimitti, sed remittitur pœna temporalis, quæ est septẽ annorum pro quolibet peccato mortali, vt in c. hoc ipsum. 33. quæst. ij. dimittitur ergo per indulgentias particulares tantum temporis, quantum in eis conceditur, sed per generalem & plenariam remittitur totum tẽpus quod debetur indistinctè pro omnibus peccatis, adeo quòd qui eam consequitur, si in eo statu moreretur, statim euolaret ad æternam gloriam, nec sentiret purgatorium, secundum Dom. Hostien. in summa de pœnitent. & remiss. Et idem firmant Domini Canonistæ communiter in dicto c. omnis vtriusque sexus. & Oldra. in dicto consilio 74. incip. quæritur si prælatus, &c. quæ omnia tene menti, quia sunt diligentissimè notanda, & omnia alia bona teporalia sunt vanitas & ambitio & transitoria, sed in his consistit tota uis & vtilitas maxima.

72 Vlterius posses de alio quærere, † nunqdid indulgentiæ prosint existentibus in peccato mortali? In quo dicendum est apertè, quòd non: est text. in d. cap. quod autem, & in d. c. cum ex eo. de pœniten. & remiss. & ita tenent scribentes ibidem, & domi. Abb. in consilio 55. in 5. colum. incip. in q. quæ vertitur, &c. Et eo maximè hoc procedit, quia indulgentiæ semper conceduntur verè pęnitentibus & confessis, & hæc clausula apponitur in eis: & casu quo non apponeretur, puta quia solo verbo cõcederentur indulgentię, debent intelligi concessæ in forma consueta, iuxta not. in l. vel vniuersorum. ff. de pignora. actio. & in l. qui semisses. ff. de vsur. Et quod existentibus in peccato mortali non prosint indulgẽtiæ, probatur apertè, secundum Bonauentu. dist. 20. quarti. quia ad hoc vt valaant ex parte dantis, requiritur potestas & causa honesta & rationabilis. Ex parte verò eius cui conceditur, requiritur confessio cum vera contritione, & fides cum vera deuotione, vt ibi per eum diligenter examinantem istum passum tamen Richar. vbi supra proximè, tenet quòd licèt indulgentiæ non prosint, tamen quo ad vnum saltem valeant, quia sicut alia bona facta in peccato mortali disponunt de congruo peccatorem ad pœnitentiam, qua mediante ad susceptionem remissionis peccatorum per diuinam misericordiam, ita faciunt indulgentiæ acceptæ in peccato mortali, quod bene nota. & ideo non cesses vnquam facere bona omni tempore.

73 † Est uerum, redeundo ad principale propositum nostrum, quòd pœnitentes & confessi verè dicuntur etiam ad effectum consequendi omnes indulgentias illi, qui semel fuerunt legitimè confessi in anno, & habent propositum confitendi tempore debito, & habent etiam nunc contritionem de peccatis præteritis. ita uoluit gloss. in summa de pœnitent. distinct. j. & glos. in c. magna. eadem dist. & sanctus Thomas in quarto sententiarum. distin. 17. & Dom. Abb. in dicto capitulo omnis vtriusque sexus. in penultima colum. in versicu. ex prædictis infero, &c. & est bonus text. in dicto cap. magna. quem perpetuò tene menti, quia istud quotidie occurrit.

Et idem voluit etiam Dominus Archidiaco. de pœnitent. distinctio. prima, in summa. vbi dicit quòd confessio est præceptum ecclesiæ affirmatiuum, cuius natura est, vt obliget semper, sed non ad semper, sed loco & tempore debitis. Vnde dicit, satis esse quòd quis semel confiteatur in anno tempore ordinato per ecclesiam, tamen omnino debet quis cõtritionem habere de peccato statim post eius commissionem, & per talẽ contritionem cum vero proposito confitendi tempore ordinato ab ecclesia dimittitur peccatum. allegat text. in d. cap. magna. & idem voluit Reuerendus Episcopus Nicotorẽsis in suo tractatu de indulgentiis. quod nota.

74 Plus dico, quòd adeo habens † propositũ confitendi tempore debito & cum contritione peccatorum præteritorum consequitur indulgentias cum sola contritione nunc intercedente, quæ contritio apud Deum est maximi effectus, quòd si postea tempore debito non confiteretur, tamen peccatum semel dimissum per contritionem non redit, & indulgentia illa semel accepta prodest, nec perdit, nec dicitur fuisse accepta in peccato mortali, cum peccatum tunc semel fuerit remissum a Deo, nec dimisso illa potuit stare in suspẽso vel in pendenti, vel conditionaliter. hæc est glos. multum singularis & aurea de pœniten. distin. j. in principio. & facit etiam text. in dicto cap. magna. eadem distinct. & voluit Dom. Abb. in d. c. omnis vtriusque sexus. in penulti. colum. vbi alleg. text. in d. ca. magna quem dicit esse notandum.

75 † Subdit tamen Dom. Abb. ibidem, quòd ille qui habuit propositum confitendi, si tempore debito non confiteatur, peccat mortaliter non obediendo præcepto ecclesiæ. de quo in dicto capitulo omnis utriusque sexus.

76 Ex post imminet dubitatio multum singularis, † an quis possit consequi pluries indulgentiam, faciendo pluries illud, propter quod indulgentia concessa est, & hoc durãte tempore indulgentiæ. In quo sanctus Thomas, quarto sententiarum, dist. 20. dicit, quòd sic, quando indulgentia est perpetua: secus est, secundum eum, si est temporalis, quia tunc intelligitur, vt semel tantum accipi possit. pro quo facit tex. in l. boues. §. hoc sermone. ff. de uerborum significat. & text. in l. matrimonii. ff. qui & a quibus. & in l. cum pater. §. pater. ff. de lega. 2. & in l. conditio. ff. de conditio. & demonstrat. vbi actus intelligitur de vna & prima vice tantum.

Nihilominus Vincentius in d. cap. cum ex eo. & Specul. in §. species. in titu. de pœniten. & remissio. in hoc passu tenent contrarium, & indistinctè volunt quòd durante tempore indulgẽtiæ pluries, & pluries posit accipi. Et hæc opinio videtur approbari in extrauagan. Bonifacii incipiente, Antiquorum, &c. & facit tex. in c. imitare. 6. q. j. Et hæc opinio tanquàm magis fauorabilis animæ mihi placet. Quam opinionem etiam firmat Ioan. de Imo. in cle. 2. in 3. colum. in versi. sed an si quis pluries, &c. de pœniten. & remissio. vbi refert dominum Matthæum ita tenere. & idem voluit Io. de Imo. in cle. j. in xij. colum. in versi. quid autem si quis centies vadit ad ecclesiam, &c. de priuileg. vbi allegat Archidia. in c. Romana. de pœnit. & remiss. lib. vj. ita tenẽtem, cum quib. omnino pertranseo, cum actus actiuorum sint in patiente bene disposito.

Ad idem facit, quia contrariorum eadem debet esse disciplina. l. prima. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris. sed quoties quis peccat, toties illa queatur: ergo quoties quis capit indulgentiã, & bene agit, debet facilè hoc facere posse, & toties debet sibi prodesse.

77 Non immeritò possumus etiam quærere, † in quibus consistant indulgentię? Et in hoc dicas, quòd aliquæ sunt, quæ requirunt honorem, & deuotionem, puta concessæ euntibus ad missas, vel prædicationes, & in his multum valet liberalitas plus quàm iustitia, & ideo tunc quasi in liberalitate consistunt. Aliquando dantur

dantur indulgentiæ pro pecunia vel oblationibus, vel pro labore personæ: aliquando pro labore & periculo uitæ, ut ire ad pugnas contra infideles & similia, vt in c. magnæ cum sequenti, extra de voto. & in dicto. capit. cum ex eo. de pœniten. & remiss. & tunc in his indulgentijs est plurimum de iustitia, licet sit etiam largitas concedentis, & hæ magis consistunt in iustitia, quàm in liberalitate. Nec dicatur mihi amice, ergo spiritualia dantur pro temporalibus, & per consequens malè, &c. quia ad hoc respondeo, quòd dantur principaliter pro vtilitate spirituali, & non pro temporalibus, secundum S. Thomam in quarto sententiarum, dist. 20. & ita voluit Vincen. & Host. & domini Canonistæ in d. ca. cum ex eo. concludentes indulgentias cõsistere in liberalitate & iustitia, prout supra dixi.

78 Vlterius sciendum est, quantum † valeant indulgentię. In quo breuiter dicas, ꝙ tantum valent, quantum sonant earum literæ. c. porrò, extra de priuil. cum personę. eod. titu. lib. 6. & posuit Old. in consilio 73. incipiente Quęritur si Prælatus, &c. & Pau. de Cast. in consi. suo. 276. incip. Primum dubium procedit, &c. Tamen scias, quòd Papa potest concedere tantum quãtum vult de hoc thesauro ecclesiæ, nec eius potestas a iure limitata est, licèt secus fit in aliis prælatis inferioribus, prout supra diximus, maximè in prin.

79 Superest vnum satis necessarium dubium, † an si cõcessa fuit indulgentia ecclesiæ S. Laurentij parochiæ nostræ de iure patronatus vxoris meæ ex nobili familia de Ludouisijs, vel alteri loco, & ecclesia postea diruta est, extinguatur indulgentia? In quo dicas, quòd aut ecclesia est diruta de facto, aut de iure. Primo casu non extinguitur indulgentia, sed in secundo casu sic, ita voluit glo. in c. & hoc dicimus. 16. quæst. 7. & glos. capit. priuilegium. de regulis iur. lib. 6. & glo. in c. statutum. de elect. eodem libro, in verbo, collegiatis. & Innocen. in c. cum ex iniuncto. extra de noui oper. nun. & in c. Abbate. in fi. extra de verb. signific. & Ioan. Andr. in dicta regula, priuilegium, de regul. iur. & Dy. & alii scribentes post eum, in l. cum pater. §. Tusculanis. ff. de lega. 2. & Barto. in l. inter stipulantem. § sacram. ff. de verborum obligatio. & Barto. in l. finali, in vltima quæstione. ff. de colleg. illici. & Bald. & Ioan. de Imo. in l. grege. ff. de leg. j. & Angel. in l. cum proponebatur. ff. de iudic. in quibus locis ponunt Doctores, quid in aliis priuilegijs, & quid in collegijs & vniuersitatibus, an eis extinctis, vel dirutis extinguantur priuilegia eis concessa. de quo etiam posuit Bald. in titu. de pace Constan. in verbo, nos Romanos in secunda colum. & Bald. in Auth. habita, in tertia colum. C. ne filius pro patre. & Bald. in l. si vsufructus ciuitati. ff. quibus modis vsufruct. amitt. & in l. sicut. §. in decurionibus. ff. quod quisque vniuer. nomi. & in l. seruitucem. §. si sublatum. ff. de seruitu. vrbano. prædior. & Angel. in rubrica, ff. de colleg. illici. & in l. qui res. §. aream. de solutio. ꝙ in dicto §. si sublatum. Tamen intellige sanè hunc secundum casum, nisi in alio loco esset translata, quia retinet adhuc priuilegium, non obstante, quòd fuerit primo diruta de iure & auctoritate superioris. ita voluit gloss. in dicta regula, priuilegium. & Innocen. in dicto cap. cum ex iniuncto. & Dominus meus Alexand. de Imo. in consilio 44. in primo volumine. incipiente, an castrum dicatur habere, &c. vbi subdit vnum notabile verbum,

80 † quod si statim ædificatur nouus locus, præsumitur ędificatus vt sit loco illius primi propter actus vicinitatem. l. si ventri. §. fi. ibi Bar. ff. de priuileg. cred.

81 Deinceps videndum est, ad quem spectet interpretatio uerborum dubiorum indulgentiæ. † in quo dicas, quòd pertinet ad concedentem. text. est in ca. ex parte vestra. extra de verborum signifi. & in c. cum uenissent. extra de iud. & in c. cum tempore. extra de arbit. & in l. 2. & in fin. C. de legibus. in quibus locis plenè nota. hoc scribentes. & Barto. in l. omnes populi. in 6. quæstione principali. ff. de iustit. & iure. & Ange. in l. ex facto. in princip. ff. de vulga. & pupil. pro quib. facit, quia ad eum pertinet interpretatio, ad quem spectat concessio. cap. j. extra de postu. præla. inter alia. extra de senten. excommu. & c. ex his. 11. q. j.

82 Ad idem facit, quod dicimus † de verbis ambiguis sententiæ, nam eorum interpretatio & declaratio spectat ad iudicantem. l. ab executore. in princi. cum ibi plenè notatis. ff. de appellatio. l. j. in fi. & l. in prætorijs. ff. de prætor. stipulatio. cum multis alijs similibus, quæ omnia breuitatis causa omitto, ne frustra occupemus membranas, & ne exeamus messes nostras.

83 † Vnum tamen non omitto, quod est, concedẽtem posse verba indulgentiæ interpretari, quãdo sunt dubia: secus est si essent clara, quia tunc talis facultas ei non conceditur, secundum Iaco. de Aret. & Bartol. in l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de lega. 3. & Bal. in l. placet. in fi. C. de sacrosan. eccle. & Bald. in l. j. C. de relat. & Bald. in l. voluntatis. in versicu. quæro si statutum ciuitatis, &c. C. de fideicommiss. & Bald. in l. ancillæ. in princ. per illum tex. C. de fur. & Bartol. in dicta l. ab executore. in prin. in uersiculo quæro secundo, iuxta &c. de appell.

84 Deinde quæro, an pauper ita † consequatur indulgentiam, sicut diues? In quo articulo satis contingenti breuiter dicas, quòd non habet plus vnus, quàm alter: nã omnes consequuntur indulgentiam 40. vel centum dierum secundum quod sonant indulgentiæ, & earum literæ, sed bene plus valent illi qui cum maiori charitate eas accepit, seu cum maiori feruore, seu cum maiori oblatione, ita magistraliter declarans uoluit S. Thomas, quarto sententiarum. distin. 20. Sed Inno. & Hostien. in summa de pęniten. & remiss. dicunt, quòd Deus, qui omnia moderatur pondere, numero, & mensura dabit plus gratię vni, quàm alteri, secundum quod plus erit deuotus, vel secundum quòd vnus dat plus, quàm alius, vel secundum quod plus laborat, vel maioribus periculis se exponit. & sic iudicio meo, effectualiter omnes præfati Doctores recidũt in eandem sententiam, licèt per diuersa uerba loquantur. Vnde quo ad cõsequendam indulgentiam prædictam omnes æqualiter consequuntur, sed bene plus gratiæ potest consequi vnus quàm alius, vt patet exemplum in latrone illo crucifixo cum Domino nostro, qui vnico instanti cõsecutus fuit gratiã ad magnam fidem & deuotionem suã, & in pluribus aliis hoc legitur, vt ipsemet Dominus attestatus est, dum dicebat, fides tua te saluum fecit, &c. cum multis aliis quos enarrare lõgum esset in testamento nouo. & facit tex. in c. quia diuinitatis. de pęnitent. distinct. j. & in capi. primo circa finem, distinct. sexta. & voluit etiam Apostolus ij ad Corinth. secundo ca. ibi, cum aliquid donatur, &c.

85 Denuo alia dubitatio adest. † pone ꝙ sanctissimus Dominus noster, Dominus Innocen concessit indulgentiam hoc modo. Quicunque dederit decem pro subsidio, seu reparatione, vel constructione talis ecclesiæ, puta Diui Petronii protectoris nostri, & reformatoris huius inclytæ ciuitatis Bononiæ, remittatur ei quarta pars pœnæ omnium peccatorum suorum, an si quis fecerit quatuor oblationes de decẽ, & sic obtulit quadraginta, sit remissa tota pœna omnium peccatorum. In hoc dicas, quòd non: nam per primam oblationem remissa fuit quarta omnium peccatorum, sed per alterã secundam oblationem remissa fuit quarta eorum, quę remanserunt, & sic de singulis, vt puta pro omnibus peccatis meis debetur pœna sexdecim annorum. certè per primam oblationẽ remissa fuit quarta, scilicet quatuor anni, & remanserunt duodecim anni, postea si facio secundam oblationem, remittitur quarta non totius primæ summæ, scilicet sexdecim annorum, sed eorum, qui remanserunt, hoc est duodecim, & sic remittentur tres anni, & non quatuor, & sic successiuè. si postea facio tertiam oblationem, non remittetur quarta sexdecim, uel duodecim annorum, sed quarta pars nouem annorum, & per consequens remittuntur duo anni & quarta pars alterius anni, & sic in infinitum possemus exemplificare. vnde licet quis offerat omnia bona sua, semper aliquid remanebit glo. est nota. & singularis in c. tempus. 13. q. 2. in verbo, valde. quam glo. omnino uidebis. Et idem voluit Reuerend. episcopus Nicotorensis in suo opere de indulgentijs.

86 Contra quam gl. & sequaces mihi occurrit unum subtiliter considerando. † Nam ponamus, quòd a principio quis obtulit quadraginta unico ictu, nonne remittitur tota pœna? Certè sic, ex quo non potest dari ab initio, nisi quarta proportionabiliter æqualis & eiusdem mensuræ & ponderis & numeri. ergo in casu præmisso & quælibet oblatio etiam debet remittere tãtum in quantitate & mẽsura, quantum prima oblatio remisit primo, ut commensuretur creditum cum debito. Nam non debet vna oblatio eiusdem numeri, eiusdem ponderis, & mensuræ plus vel minus operari, quàm alia? & eo maxime & hoc secundo, quia si secus diceremus non ita faciliter inuitarentur homines ad offerendum, quàm si quælibet oblatio habet integram remissionem quartæ totius æquè principalis & proportionabiliter. Itaque licèt auctoritas gloss. in dicto capitul. tempus, maxima sit, tamen rectè intuenti in contrarium videtur esse ueritas. pro qua opinione nostra ultimo adduco eam rationem. Nam Papa dicendo, quòd remittatur quarta pars pœnæ omnium peccatorum, videtur intellexisse semper de prima quarta & de ea, quæ fit per prius & non per posterius. Nam intelligendo, prout dicebat gloss. in dicto capit. tempus. intelligeremus de quadam noua alia quarta post existente, & non de priori contra tex. in l. j. cum vulgari. C. de success. edic. Et tanto magis, quia verba gratiarum debent intelligi regulariter, vt habeant maiorem effectum, quàm possint, secundum Reuerendos Dominos meos de Rota in decisione 453. icip. fuit dubitatum, &c. sed intelligendo prout dico, indulgentiam habet maiorem effectum, ergo &c.

87 Posterius dubitari contingit, † vñ habuit originem concessio indulgentiarum, quæ emanant a Papa & ab aliis inferioribus? Respondeo bruiter, quòd ab ipso Domino nostro Iesu Christo Saluatore pijssimo, & bonorum omnium largitore, a quo omne bonum processit & procedit, dum dixit primo pastori Petro, Quodcũq; ligaueris super terrã. &c. vt habetur Matthæi 16. transumptiuè. in c. quodcunq; 24. q. j. ita

88 voluit Innoc. & Host. in summa de peniten. & remissio. † Et ex hoc infertur correlarium, ꝙ in veteri testamento non fiebant indulgentiae, quia non poterant, nec apud illos sacerdotes erāt claues, nec potestas ligandi & soluēdi, quae potestas habuit ortum postea in dicto tempore gratiae, licèt illi sacerdotes tēpore veteris testamenti essent maximae etiam pręeminētiae, vt habetur Deuterono. j. c. & supra etiam aliquid diximus, dum dixi de Reuerendissimis Dominis Cardina. Nullus ergo eo tempore habuit claues thesauri ecclesiae, cuius dispēsationem habuerunt & habent summi Pontifices, prout supra etiam dixi, & voluit etiam Guiliel. in clem. si dominum. de reliq. & vene. sanct.

89 † Post haec dubium est, quot requirantur ad hoc vt valeat īdulgentia? in quo reperio sanctum Tho. in 4. sentent. dist. 20. dicentem, quod requiruntur duo ex parte concedentis, scilicet potestas ligandi & soluendi, & causa rationabilis concedendi, sed ex parte accipientis requiritur, quòd sit in statu poenitentię, & sic sit contritus de peccatis, & etiam deuotio fidei, vt credat hanc potestatē esse apud ecclesiam, & quòd facit illud propter quod indulgentia conceditur, & quod sit subditus concedentis, vel saltem habeat licentiam a suo Episcopo, vel sacerdote, prout de his duobus vltimis supra latius dixi. & haec etiam numerauit Innocen. & Domin. Abb. in capitu. quod autem. in vltima colū. in ver. dicebant tamen quidam, &c. de poenit. & remiss. vbi subdit, quòd requiritur etiam discretio, vt tantum donet pro quāto nollet agere illam poenitentiam iniunctam, & ꝙ iusta ipsius sit aestimatio, vt iustè ęstimet quantitatem boni, ꝙ est facturus secundum poenitentiam sibi iniunctam, & ibi per eum haec declarantem, ad quem in hoc me remitto.

90 **Pro** declaratione etiā huius materiae occurrit mihi alia dubitatio, † an isti quaestores eleemosinarum, vt sunt isti missi à Reuerē. pręceptoribus, S. Antonij, siue Sancti Sepulchri, siue aliorum hospitalium pro votis colligendis & eleemosini petendis, debeant admitti si non habent veras literas Apostolicas, siue sui Episcopi dioecesani. & in hoc dicas esse casum apertum in d. c. cum ex eo. de poeniten. & remiss. vbi deciditur quod non. & ita per illum tex. firmant communiter Domini Canonistae ibidem, & maxime Do. Abb. & Oldr. in d. consil. 70. incip. quaeritur, si praelatus, &c. Et D. Domini. de S. Gemi. in c. j. de poeni. & remiss. li. 6. Nam multi mentiuntur se esse fratres illorum locorum & non sunt. vnde Papa voluit tales quaestores prius examinari ab episcopo loci, qui si eis postea concedunt literas indulgentiarum, tunc admittuntur, alias autem non. Nam sunt nonnulli falsi quaestores, qui motu proprio, temerario & de facto cum certis bullis mendacibus & fallacibus dispēsant super votis, & periurijs, & homicidijs, & alijs reseruatis, qui si possunt conuinci, debent puniri per ordinarios locorum, vt est text. aptus in d. capit. cum ex eo. non obstantibus quibuscunque priuilegijs suis, quae expressè sunt reuocata, vt in cle. ab vsibus. cum materia sua, de poenit. & remiss. vbi de hoc plenè tractat. Circa

91 ad quos quaestores etiam sciendum est, † quòd praelati non debent concedere eis bullas, nisi secundum formam consuetam concedi a Romana ecclesia, quae forma talis est. Quoniam, ut ait Apostol[9], oēs stabimus ante tribunal Christi accepturi, prout in corpore gessimus, siue bonū fuerit, siue malum, oportet nos diem messionis extremae misericordiae operibus praeuenire, ac aeternorum intuitu seminare in terris, quod redeunte Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cęlis firmā spem fiduciamque tenentes: quoniam qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam aeternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum cōfluentium ad hospitale mortis, vel vitae de Bononia propriè non suppetant facultates, vniuersitatē vestram monemus & hortamur in Domino, atque in remissione vobis iniungimus peccatorum quatenus de bonis a Deo vobis concessis pias eleemosinas & grata eis charitatis subsidia erogetis, vt per subuentionem vestram ipsorum inopiae consulatur, vt vos per haec & alia bona, quae Domino praestante feceritis, ad ęternam possitis gaudia peruenire, &c. de quo posuit Spe. in ti. de poenit. & remiss. vbi ponit de formis literarum indulgentiarum, & de earum materia etiam. & Reuerend. D. Episcopus Nicoto. in suo tract. de indulgentiis.

92 † Et scias illud circa istos quaestores, quòd non possunt ipsi praedicare, nec aliquid proponere, nisi prout literis eorum continetur. tex. est in ca. vt officium. §. compescendum. de haereti. li. 6. & in d. cle. ab vsibus, de pęnit. & remiss. & ibi latè per Io. de Imo. examinātem materiā istorum qstorum, videlicet quis possit dare eis literas, & qs possit eas examinare, & pro qua causa possint concedi dictae literae, & an pro fabrica matricis ecclesiae, & similibus, ad quem in hoc me remitto, qui militū copiosè & luculenter post alios scribentes ibidem examinauit hanc materiam quaestorum, in qua pro nunc non ero longior, cum sit aliqualiter extra principale propositum nostrum: & alias vbi commoditas temporis dabitur, circa hos quęstores verba faciemus.

93 **Dubium** aliud ordine nostro occurrit, † an indulgentia concedatur praestanti eleemosinam falso quaestori? In quo dicendum est ꝙ non, quia veritas praefertur opinioni. l. regula §. qui ignorat. ff. de iur. & facti igno. & l. si pater. ff. de manumis. vindi. & C. plus valere quod agitur, & c. per tuas. el 2. extra qui filii sint legi. & c. verum. & ca. consuetudo. 8. dist. & maximè hoc procedit in spiritualibus, vbi non solum opinio, immo praesumptio iuris, quae est maioris potentiae & virtutis, postponitur veritati, & ita in terminis nostris voluit Archi. in c. 1. extra de voto. lib. 6. & consuluit in casu isto in specie Old. in suo consi. 76. inci. quaeritur de illo qui iusto errore, &c. Nec obst. ꝙ Deus considerat intentionem & cor, & illud interrogat & non manum, vt est text. in c. si quid. 14. q. 5. & in ca. qui periurare. 22. q. 5. Nam etiam voluntate & proposito maleficia distinguuntur. c. cum voluntate. de sen. excom. & l. qui iniuriae. ff. de fur. quia praedicta sunt vera quantum ad hoc, vt actus iudicetur bonus vel malus: sed quantum ad quantitatem poenae, vel praemij non consideratur opinio, nec intentio, vt praemium vel poena debeatur, sed attenditur ipsa veritas. l. falsus. §. qui alienā & l. inter omnes. §. recte. ff. de fur. & l. pe. & l. si adulterium cum incestu. ff. de adul. & l. vxor. C. de repu. Ad idem facit illud, quod legitur Genes. 20. c. vbi Abimelech, qui tulit vxorem Abrahae credens eam sororem suam morte punitus fuit, quia erat vxorata, nec sua credulitas excusauit eum a poena adulterij. Et idem probatur etiā quarto Regū de Lamech, qui interfecit Chaym, & tamen non credebat eum hominem, sed bestiam, & tñ quia delinquere intendebat, nō inspicitur eius credulitas, immo punitus fuit perinde ac si sciuisset. Et idem legitur de Loth, vt in c. inebriauerunt Loth. 15. q. 1. & in c. sexta die. 15. dist. Praeterea & magis in specie pro hoc facit l. 3. §. fin. ff. quod fal. tut. auto. & in l. falsus. C. de fur. vbi

94 † quis soluendo falso quaestori non consequitur indulgentiam. Nam haec solutio fit pro satisfactione poenae, quam quis pro peccatis debebat. Vnde soluendo falso quaestori

95 malè satisfacit, & ideo non consequitur indulgentiā. † Bene tamen crederem, licet hoc scriptum non reperiam, ꝙ vbicunque talis quaestor fuisset admissus à superioribus loci, ad quos spectabat examinare bullas talium quaestorum, tunc soluendo qs tali quaestori consequeretur indulgentiam propter tolerantiā superioris, iuxta no. per Bal. in l. j. in pen. col. C. de furt. vbi dixit, ꝙ auctoritas superioris causat bonam fidem in praescribente, & excusat etiam a mala fide vel praesumpta, arg. l. sed generaliter. ff. de noxa ita voluit Pau. de Castr. in consil. 88. inci. in articulis dubiis. & facit etiam, quod no. Bar. in l. j. C. de praed. cur. lib. 11. & Bart. in l. Pompon. §. si iussu. ff. de acq. poss. & Bald. in l. trāsactionem, per illum tex. C. de transac.

96 **Gradatim non** inutilis qstio in hac materia se offert, † quomodo intelligantur verba indulgentiarum communiter existentia in bullis videlicet, quicūque catholicus, iuxta suam facultatem donauerit habeat tantum de indulgentia, puta annum, &c. quātum debeat quis dare vt consequatur beneficium indulgentię. In quo dicas ꝙ verbum hoc facultas, descendit a facio facis. Vnde illud dicitur posse fieri, quod commodè & cum honestate fieri potest. l. nepos Proculo. ff. de verb. sig. vnde debet intelligi cū moderatione & ciuiliter, & taliter ꝙ ipse offerens cum familia sua non remaneat egenus. Praeterea volens facere eleemosinā, debet primò a seipso incipere, & de re, suisque rationem habere. tex. est in §. qui vult ordinatè. de penitent. dist. 3. omnis enim ordinata charitas primò a se suisque incipere debet. l. praeses. C. de seruitut. & aqua. ca. non satis. 86. dist. c. si nō licet. 23. q. 5. & faciat tex. in c. quicunque. 17. q. vlti. vbi Augusti. tradens consilium honestatis illis, qui volunt relinquere ecclesiae, & suos priuare. optimè docet primam charitatem a suis incipere debere. Ad idem facit tex. in c. conquerente. de offi. ord. & c. cum nuper. extra de cens. in versic. iuxta ipsarum ecclesiarum facultates, &c. in c. auctoritate. extra de insti. & in c. quoniam. de vita & honest. cleric. & in Auth. de vter. fit nume. cleri. Ad idem facit tex. in l. cum post. §. gener. & in l. quaero. ff. de iure dot. & in l. cum filię. ff. de leg. 3. vbi dos debet constitui filiae iuxta facultatem, id est considerata qualitate personae & quantitate patrimonij & numero familiae, & ita nunc in proposito dicendum est, quod illa verba, iuxta suam facultatem, &c. intelligūtur, ut est moderatè habita consideratione qualitatis patrimonij sui, & familiae suae, & non aliter. & vt nostris detur audacia verbis, reperio celebrem Doctorem Ludouic. Rom. olim sacri palatij Apostolici Reuerendum Auditorem, ita in terminis nostris consuluisse, in consilio 364. incipien. dum secundò quaeritur, &c. & ita tenendum puto.

97 **Non leuis etiam** & valde vtilis quaestio proponitur, † quid si indulgentia conceditur, vt si benefactor intra annum moriatur, dummodò sit in statu gratiae intra dictum annum, seu in mortis articulo verè poenitens & confessus ab omnibus peccatis suis remaneat absolutus, &c. an intelligatur, vt ille qui moritur in statu gratiae intra annum, vt quia intra annum fuit confessus, licet non in mortis articulo, habeat indulgentiam. Et similiter ille, qui moritur quandocunque, dummodò fuerit poenitens, & con-

& cōfessus in articulo mortis, &c. in quo passu difficultas principalis stat, an illa verba seu in mortis articulo verè pęnitēs, & confessus, &c. intelligātur etiam in repetita in superiorib. & sic importent quod tunc demum quis sit absolutus, qñ intra annum a die eleemosinae numerandum in mortis articulo cōstitutus fuerit verè pęnitens & confessus, &c. Et breuiter dico ꝙ non: nam intelligendo hoc modo, beneficio Principis nō haberent latissimam interpretationem, prout habere debent. ca. cum dilecti. extra de donat. c. olim. extra de verb. signifi. c. quāuis. de pręben. lib. 6. l. beneficium. ff. de constitu. Princip. l. si qñ. C. de bo. vac. lib. 10. & voluit Pet. de Ancha. in consi. 382. incip. apostolica indulgentia, &c. Praeterea beneficia Principum debent interpretari, ut non sint elusoria, uel paruae commoditatis, sed ut sint magnae vtilitatis. c. in his. de priuileg. l. 1. in fi. ff. ad munici. Sed si intelligeremus praedictam concessionem, ut nō prodesset benefacientibus nisi intra annum a die eleemosinae faciens illam fuerit in articulo mortis, nihil aut parum utilitatis afferret. Nam cum homo in sanitate existens credat semper multum in sanitate viuere, nec aliquis sit ita senex qui non credat saltem per annum viuere. igitur nullus reperiretur vel pauci, qui facerent eleemosinam existentes in sanitate tāquā credentes eam sibi non profuturam, tanquā arbitrantes se nō debere constitui intra annum in mortis articulo. Ad idem facit illa dictio, seu, &c. quę de sui natura est ampliatiua praecedētis orationis. l. si quis ita. ff. de auro & arg. lega. l. cum quis decedens. § fi. ff. de leg. 3. & no. gl. in c. ego Lud. 62. dist. in verbo, seu. & Io. And. in c. licet. de offi. vic. lib. 6. in nouella, ergo cū in cōcessione praedicta dicatur, seu in mortis articulo, &c. debet illa dictio seu, ampliare praecedentia.

Praeterea, quando sumus in his, quae tendunt ad cultum diuinum, benignior & amplior interpretatio fieri debet. d. c. in his, de priuil. & eo maximè, quia magna est ratio quae pro religione facit. l. sunt personae. ff. de relig. & sump. fune. & ita etiam in indiuiduo in praeposita quaestione reperio determinasse in facti contingentia Ludo. Roman. in suo consil. 343. incipien. petitur a me declaratio cuiusdam particulae beneficij indulgentiarum, &c.

Modò superest videre de importantia aliorum verborum,

98 quae communiter apponuntur indulgentijs, videlicet † ꝙ tale quid faciens permaneat plenariè absolutus ab omnibus peccatis suis, &c. In quo primo sciendum est ꝙ talis concessio plenarię absolutionis solum spectat ad Papam in persona Petri, ut dicit tex. in c. Deus, de pęniten. dist. 1. Habet n. ecclesia & ei[9] pastor potestatem clauium ligandi & soluendi a Christo sibi concessam. c. 1. extra de sum. Tri. c. noua. de poen. & remis. & firmant Inno. Host. & cęteri Dñi Canonistae scribentes in d. c. cū ex eo. tit. & supra ēt latius diximus de hoc.

Sed redeundo ad ꝑpositū dico, ꝙ illa verba, plenariè absolutus permaneat, &c. intelliguntur ꝙ quis absoluatur nedum a culpa, sed etiam a pęna peccati totaliter, non aūt diminutiuè. text. est in d. c. tēpus. in fi. 13. q. 2. & in c. cum Marthę. extra de celebr. Mis. & ita in terminis nostris consuluit Lud. Ro. in conf. 364. inci. dum aūt secundò quaeritur, &c. quod no. quia sępenumero hoc cōtingit. Cuius dictis adde tu reliqua memoratu digna: nam in veteri testō legitur Leuiti. 25. c. & Exo. 21. de consuetudine de qnquaginta annis in quinquaginta annos, quae volebat quod serui efficerentur liberi, & etiam carcerati liberabantur a carcerib. & debitores a creditoribus, & sic erat annus quinquagesimus annus remissionis ſm Isidorum & Papiam in historia super Genes. 14. qui annus remissionis incępit a victoria Abraham ꝑ remissione captiuorum. & ideo cōstitutus est iubileus de qnquaginta annis, in 50. annos. nam sicut intemperies aeris tēpore Noe durauit ann. 50. & postea recōciliatus fuit aer ille turbidus & remissa fuit illa procella, ita postea statuta fuit ista indulgentia, & remissio temporibus illis, quàm indulgentiam hodie supremi Antistites largius concedunt, & sunt dona equidē non cognita a grege, quorum omnipotens, & clementissimus Deus nos facere dignetur, vt in hoc futuro seculo nobis prosint ad salutem. Praeterea circa intellectum illorum verbo-

99 rum, plenariè absolutus, † & cęte. scias quod in his indulgentijs consequendis poenitentia multum operatus, & est maximi effectus, ut in cap. ulti. in fi. 86. distin. & in c. miror. de poen. dist. j. & Luc. 17. & Matth. 9. c. & in c. si quis. 1. q. 7. & 23. q. 4. cap. incommutabilis, & cap. audiuimus. & 22. q. 4. §. ex his. & de poenit. dist. prima. §. econtra. & de consecrat. dist. 4. c. prope. & cap. agnat. Si enim poenitentiam agemus, Deus quoque poenitebit sententiae suae, ut in c. si agamus. de poen. dist. 1. & legitur 3. Regum. 7. cap. vbi Samaritani, qui peccarunt, & postea pęnitentiam egerunt, sunt liberati. si enim impius egerit poenitentiam, uita uiuet, & non morietur. Ezech. 17. & §. porrò, de poen. distin. 4. & dicebat Paul. Apostolus ad Hebraeos 5. Si enim non iacentes fundamenta poenitentię ab operibus, &c. & ad eosdem, 6. cap. & facit optimè text. notandus, & multum in proposito accommodatus. de pęn. distin. 4. §. dicens. & d. §. porrò quam quidem poenitentiam nemo consequi potest nisi ille qui eam sperauit, vt dicit tex. in cap. nemo potest. de pęn. dist. 1. Insuper circa illud verbum plenariè, & c. dicas quòd est maximè importan-

100 tiae, vt supra dixi. & nunc † superadde vnum verbum, scilicet, quòd plenaria dicitur ex eo, quòd nihil ei deest. l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de legat. 3. & in l. si cum dies. §. plenum. ff. de arbit. & in c. ieiunium. 66. distin. & in cap. reuera. de consecrat. dist. 2. & in c. veniens. extra de verborum signifi. & in cap. cum locum. extra de sponsa. & in cap. cum inter. extra de re iudica. & in cap. veniens. extra de verborum significa. & in clem. causam. de decim. & in l. raptores. C. de episcop. & cler. & in §. fina. in Authen. de fide instrumen. & in l. item apud Labeonē. §. quod ait plenariè. ff. de iniur. & in l. iudices. C. de iudic. & in §. sciendum. Insti. de Do. & in §. perficiuntur, eodem titu. & in §. sed si pater. in fin. Instit. quib. mod. ius pa. po. solui. in quibus locis latè habes de significatione horum verborum, quae omnia tene menti. Occurrit nunc pro intellectu totius huius mate-

101 riae dubitare, † an si cruce signatus moritur antequam arripiat iter pro subsidio Terrae sanctae, vel alterius loci, consequatur indulgentiam, & hoc reperio sanctum Thom. in suo Quolibeto dicentem, inspicienda fore verba indulgentiae: nam si conceditur accipientibus crucem, statim quis habet indulgētiam, & antequam iter arripiat, secus est secundum eum, si indulgentia concedatur transeuntibus, &c. & ita residet. Pro quo facit, quod supra diximus de eo, qui capit indulgentiam pro alio, an prosit alij. vbi dixi, inspicienda verba concessionis, allegando eundem Venerandum Sanctum Thom. in quarto Senten. distinctio 45. Tamen nunc adde vnum verbū

102 in proposita quaestione, † quòd si concessio haec fieret accipientibus crucem pro eundo ad terram sanctam, vel ad alium locum, &c. & aliquis caperet crucem cum intentione tamen non eundi, non consequeretur indulgentiam propter intentionem prauam, & ne aperiatur via malitijs. l. in fundo. ff. de rei vendic.

103 **Insuper** In hac materia restat quaerere, quot modis sumatur indulgentia in iure? In quo dic ꝙ capitur multiphariè multisque modis. Nam aliquando capitur pro remissione pęnae. 2. quaest. 3. in fi. aliquando verò capitur pro concessione gratiae. tex. est in capitulo fin. extra vt lite penden. & in capitulo dudum, extra de priuileg. Quandoque verò capitur pro dispensatione. text. est in capitulo dudum. extra de elec. & in capitulo in fin. 76. dist. Aliquando ponitur pro vacare seu operam dare, vt si dico, indulgeo grammatice vel legibus: nam intelligitur, idest vaco vel operam do legibus. text. est in l. non distinguemus. §. sacerdotio. ff. de arb. Vnde dicimus, Noli indulgere gulae, quae est ventris amica, &c. Aliquando capitur pro delere, vel tegere, vel donare. text. est in capitulo ille, de pęni. distin. tertia. de cuius significatione posuerunt scribentes, maximè Archiepiscopi. Ioan. Andr. & domi. Domini. in capitulo fin. de poeniten. & remissio. lib. 6. quae omnia notabis.

104 **Penultimo** videndum est, † an indulgentia concessa ciuitati, terrae, vel patriae, puta Bononiae, intelligatur concessa non solum laicis, sed etiam clericis. In quò dicendum est, quòd sic. tex. est in capitulo dilecti. extra de foro compe. & ita per illum text. firmant domini Canonistae scribentes ibidem. Sicut enim, quando indulgentia conceditur districtui vel districtualibus, non solum comprehenduntur laici, sed etiam clerici, vt in capitulo fin. extra de offic. dele. lib. 6. ita hoc casu etiam clerici comprehendi debent, & multomagis sub illo verbo vniuersali ciuitatis, terrae, seu patriae, & similibus. & ita voluit Ludo. Roma. in suo consilio 180. in 1. columna, incip. In Christi nomine, amen, si admitti-

505 mus totum burgum, &c. Pro quo facit, † quia clerici dicuntur esse de populo, vt est tex. in capitulo adiutorium. 10. dist. ergo non est inconueniens quòd comprehendantur etiam in casu, de quo agimus. Praeterea ecclesiae sunt de vniuersitate domorum intra territorium positarum. l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. signi. ergo & clerici dicuntur esse de populo seu vniuersitate personarum, & per consequens cōprehendi debent. Ad idem, sacra, & priuata sunt partes eiusdem totius, ergo nō debent diuerso iure censeri. leg. eum qui aedes. ff. de vsucap. ergo clerici & aliae personae ecclesiasticę, cum sint de populo & vniuersitate, debent gaudere beneficio eodem indulgentiae. & facit text. in capitulo duo sunt genera. 12. quaest. 1. Nec dicatur quòd clerici tanquam personae ecclesiasticae non debent esse pars vniuersitatis, vel terrae, vel patriae, quia facilis est responsio. nam primo, ex quo agimus de fauore, hoc non est inconue-

106 niens. † Secundò, quia etiam existentes in eminentissimis dignitatibus, vt decuriones, & Senatores, continentur appellatione populi seu vniuersitatis, vt in § plebiscitum. Institutio. de iure natura. gent. & ciuil. & ita reperio, in materia nostra voluisse Oldrad. in suo consilio xxxij. incipien. quaestio est, vtrum sacerdos, &c. & Paul. de Castr. in suo con-

sil.300.incip.ad primum quesitum dicendum est, &c. ubi allegat Oldrad.in consil.preallega. & Bald. in l.cunctos populos. in 7.& 8.colum.C.de sum.Trin.& fide catho.tamen limitat ip se,predicta nō habere locum in odiosis,per tex.in cap. fina. de sent.excommun.lib.6.ubi interdicto populo, non intelligun tur interdicti clerici. & ibi hoc firmant communiter scribentes:secus est in materia fauorabili,ut in d.capit.dilecti. de foro comp.& in d.cap.fin.de offic.ordin.lib.6 & in c.accedens.el ij. extra vt lite non contesta.ubi est bonus tex.probans quòd clerici cōtinētur appellatione districtualium. Ex quibus omnib. redeundo nunc ad rem nostram,dico quod indulgentia concessa ciuitati,uel terrę,uel patrię,uel districtui, uel districtualibus,extenditur etiam ad clericos & ad personas ecclesiasticas. quod no.quia sępenumero literę indulgentiarum conceduntur in terminis prędictis.

Vltimo pro complemento huius quotidianę materię, scilicet de indulgentijs, uidendum est, † utrum ille, qui concedit indulgentias,uideatur approbare statum illius,cui fit concessio. In quo breuiter dicas, quòd sic.ita signanter uoluit domi.Abb.in consil.55. in 5. col. incip.in quęs.quæ uertitur inter fratres S.Francisci,&c. ubi alleg.glo.in c.quod intantum.extra de pręb. & in cap. quia non potest.eod.titul.lib.6.per domi.Anto.in cap. at si cleri. §. de adul.extra,de iudic.ubi traditur hęc conclusio, quòd indulgentia,& dispensatio extenditur ad ea, quę necessariò ex actu dispensati sequitur. ergo indulgentia concessa extendit se, & operatur effectum,ut status eius cui fit cōcessio,uideatur approbatus.tamen aduerte,quia ego intelligo hęc quo ad statum extrinsecum,non autem quo ad intrinsecum,puta quo ad cōtritionem,vel confessionem:nam hęc dependent ab illo, cui conceditur indulgentia,non autem ab ipso concedente, qui non uidetur approbare quo ad statum illum intrinsecum,sed ab extra sic,sicut dicimus de bonitate intrinseca,& extrinseca,iuxta no.in l.si uerò.§.qui pro rei. ff. qui satisda. cog. in l.cum pater. §.rogo.& in l.cum quidam.ff.de leg.2.& in l.omnimodo.cum sim.C.de inoff.testam.

Et ex his redditur expeditus iste solennis,& quotidianus tractatus de indulgentijs tam plenarijs,& generalibus,quàm particularibus,& priuatis,in quo in omnibus,& per omnia semp me remitto,& subijcio decisioni sacrosanctę Romanæ ecclesię,a qua deuiare nullatenus intendo.

Laus supremo Deo & gloriosissimę eius genitrici Marię semper Virgini, uniuersęque curię cęlesti triumphanti. Amen. Ludo.Bologni.I.V.D.& eques.

TRACTATVS SOLENNIS,

Excellentiss.I.V.Doct.Domini Antonij Roselli,De indulgentijs.

SVMMARIVM.

1 *Indices sicut non ligant,nec absoluunt aliquem in foro contentioso extra suū territorium,ita nec in foro pęnitentiali.*
2 *Christianus viuens tres habet curatos,Papam, proprium episcopū,& proprium parochianum.& infra nu.13.*
3 *Indulgentias conferendi duæ sunt legitimæ causæ.*
4 *Indulgeri illud specialiter dicitur, quod vniuersitati vel pluribus confertur.*
5 *Forus pœnitentialis sine licentia proprij iudicis non porogatur.*
6 *Peccatum,& æterna pęna, a quo deleatur.*
7 *Spiritussancti gratia triplex est.*
8 *Gratia perseuerans in tribus gradibus pœnitentiæ esse debet.*
9 *Remissio peccatorum,an sit plenè facta,nemo scire potest.*
10 *Papa, circa quos potestatem habeat, an super homines tantum, an super etiam alias creaturas,& Angelos,& infra nu.13.*
Apostolus,an Angelum excommunicet.
11 *Papa in administratione,an maior Apostolo sit.*
12 *Papa eandem habet potestatem,quàm Petrus habuit.*
14 *Excommunicare seipsum impossibile est.*
15 *Papa non habet potestatem,nisi super terram, & ecclesiam militantem.*
Papa in cœlo non ligat, sed ligatum, vel solutum in cœlo ostendit in terra.
16 *Cap.quantumlibet,de pœni.dist.j. quomodo intelligatur.*
17 *Indulgentia, an per Papam concedi possit existentibus in purgatorio.*
18 *Mortui non sunt de foro ecclesiæ militantis,sed de foro Dei.*
19 *Existentes in purgatorio nullum habent iudicem, nisi Deum.*
Oratio,eleemosina sacrificium,& ieiunium, vti ab actu charitatis dependentia,prosunt animabus in purgatorio existentibus. & infra numero 21.& 24.
20 *Cap.per venerabilem,qui fil.sint legi. quomodo procedat in ver. Deutero.*
22 *Via duplex est.*
23 *In via dicitur esse,qui est in purgatorio.*
25 *Ecclesia est vna,cuius pars in terra militat,alia in cęlis triumphat.*
26 *Ecclesia,quomodo soluat,& liget, & num.seq.*
29 *Purgatorium est in centro terræ.*
30 *Papam non potest eos,qui sunt in inferno, & si qui non sunt in gratia absoluere.*
In purgatorio existentes sunt in gratia.
31 *Papa per viam iurisdictionis vel sententiæ animam de purgatorio extrahere non potest.*
Anima illius,qui moritur,Dei sententiam statim sentit.
32 *Indulgentiæ damnatis concedi nō possunt, quia semper in obstinatione peccati stant.*
33 *Papa non potest aliquid iurisdictionaliter pronuntiare super pronuntiatis à Deo.*
Animabus in purgatorio existentibus per viam charitatis cum eleemosinis & alijs bonis operibus subueniri potest.
34 *Indulgentiæ,quæ in consecratione ecclesiæ conceduntur, siue ab vno, siue à pluribus episcopis fiant,quare annum non excedunt.*
Indulgentiæ, quæ in anniuersario fiunt, quare dies quadraginta non excedunt.
35 *Indulgentijs non sui iudicis,an quis vti possit.*
36 *Episcopi si plures sint in consecratione,quilibet suis subditis indulgentiam promulgare potest.*
37 *Indulgentias an possit episcopus subditis suis concedere, si manus adiutrices porrigant ad reparationem pontis in aliena diœcesi existentis.*
38 *Indulgentiæ pęnæ & culpæ,an teneant, vt infra num.113.*
39 *Pœnam remitti,culpa remanente, impossibile est.*
40 *Impęnitentes odium retinent,ideo eis remissio impossibilis est.*
41 *Pœna iuxta qualitatem, & quantitatem delicti, pœnitentibus imponi debet.*
42 *Plagarum erit modus,secundum delicti qualitatem.*
44 *Pœnitentia productior quàm delictum esse debet.*
Culpæ dedecus sine iustitiæ dedecore Deus non remittit.
45 *Peccanti dimittere peccata,opus misericordiæ est.*
46 *Inferior pœnam a superiore inflictam tollere non potest.*
47 *Pœnitentia per Papam imposita,per Episcopum tolli non potest.*
48 *Pœnitentes per præuenientem Spiritus sancti gratiā & cordis contritionem Deus a morte absoluit,sed ad pœnam legatum dimittit.*
49 *Satisfactio,pœnitentiæ pars est.*
50 *Absolutionem a Deo non habet,qui non satisfacit,quando potest.*
51 *Baptismum,& pęnitentia,duæ sunt tabulæ ad peccata expianda.*
Indulgentiæ,quòd per Petrū,vel Paulum fuerint concessæ,non inuenitur.
52 *Sanctorum Patrum quod non est,aliorum suorum successorum non est.*
53 *Potestas ligandi,& soluendi ministris ecclesia ad ædificationem,non ad destructionem tradita est.*
Ob indulgentias delicta impunita remanent.
54 *Venia facilis delinquendi intentionem tribuit, & ad delicta inuitat, vide infra numero 75.*
55 *Pœna legis auctoritati, non iudicis arbitrio reseruatur.*
56 *Indulgentiæ seu literæ remissionum secundum Theologos, & Canonistas, valent, & numero seq.*
58 *Deus remittit,quod presbyter remittit.*
59 *Ecclesia tota errare,quare non possit.*
60 *Priuilegium,quod datum fuerit Petro,quando ei fuit dictum,Quodcunque ligaueris &c.*
61 *Iubilei annus,dicitur remissionis annus.*
62 *Iubilei remissiones ad exemplum indulgentiarum inuentæ sunt.*
63 *Ecclesia est corpus Christi mysticum.*
64 *Paulus pro suis promisit Deo preces porrigere.*
65 *Mors Christi, & effusio sui sanguinis, peccatorum remissionem operatur.*
66 *Christus pro peccato hostiam se obtulit.*
Christi passio,remissionis peccatorum causa fuit.
67 *Christi sanguinis gutta minima ad peccatorum remissionem sufficiebat.*
Christus languores nostros ipse tulit & dolores portauit.
68 *Indulgentiæ pœnæ inferendæ pro peccatis verè pœnitentibus, & confessis conceduntur.*
Christus Petro & successoribus commisit dispensationem,qua a peccatorum pœna liberari possimus.
69 *Episcopi in partem sollicitudinis sunt uocati.*
70 *Venia nisi correcto non datur.*
71 *Indulgentiæ corde contritis valent.*
Indulgentias faciendo Papa Sanctorum opera,& Christi passionem communicare videtur,& pęnam pro delicto infligendam soluit.
72 *Gratia Spiritus sancti prior est, & contritio, & demum indulgentia sequitur.*
73 *Pœna vt remittatur,satisfactio præcedere debet.*
74 *Contritio pro satisfactione habetur.*
75 *Indulgentiæ,quomodo contra peccatum remedium tribuant.*

76 *Ob indulgentiarum gratiam alia opera charitatis negligi non debent.*
77 *Negligentia cum superbia offensam parit.*
78 *Ob indulgentię susceptionem pœnitentia iniuncta, vel satisfactio contemni non debet.*
79 *Indulgentiæ, an tantum valeant,quantum sonant.*
80 *Indulgentię,an valeant quò ad Deum,& quò ad ecclesiam.*
81 *Indulgentiæ,an tollant pęnam per ecclesiam impositam pro peccato tempore confessionis.*
82 *Indulgentiæ prosunt quo ad pœnitentiam per ecclesiam impositam.*
Inferior pœnam a superiore impositam non remittit.
Pœna a Deo imposita per Papam mutari non potest.
83 *Papæ potestas non se ad cœlum,nisi declaratoriè,extendit.*
84 *Pœna est duplex,æterna & temporalis,& quomodo remittatur.*
85 *Sacerdos an pœnam æternam in temporalem commutet.*
86 *Indulgentię an valeant quò ad pœnitentias ab ecclesia iniunctas.*
87 *Peccator.si de peccato satisfaciat,est apud Deū liber,nec moriens aliquas pœnas pateretur, nisi adimplere omitteret ex contemptu pœnitentiam superabundantem ab ecclesia impositam.*
88 *Indulgentiæ,an prosint quò ad Deum,& quo ad ecclesiam.*
89 *Pœnitentium merita propria,quare Deus non multum acceptet.*
90 *Misericordia Dei & Sanctorum merita sunt,quæ remissiones peccatorum faciunt.*
91 *Indulgentię,an valeant solùm quò ad pœnitentię remissionem, quę negligenter adimpleri omissa est.*
92 *Negligentia,quę est peccatum,commodum reportare non debet.*
93 *Indulgentię,quòd proficiant,an sit in arbitrio pœnitentiam iniungentis.*
94 *Liberatio a peccato non sufficit,si peccator peccata non confiteatur.*
95 *Confessio peccatorum facienda est.*
96 *Pœna æterna,& temporalis,pro peccato mortali imponitur, & quo modo dimittatur.*
Pœna æterna durante,satisfactio fieri non potest.
97 *Pœnitentia si est per vij.annos cum ieiunio imposita, & sit dictum, quòd dando vij.denarios possit ieiunium redimere,an ieiunare de necessitate teneatur,& infra nu.100.& 102.*
98 *Peccator de peccato semper dolere debet.*
99 *Deposita in thesauro ecclesiæ non sunt ibi pro aliquo determinatè posita, sed pro omnibus.*
101 *Pœnitentia non dicitur verè adimpleta,nisi secuta satisfactione.*
104 *Presbyter parochianus non potest se impedire in dispositis a superiore.*
105 *Remissio quantum valeat homo ignorat, nisi sit ei diuinitus reuelatum.*
Remissio valet secundum fidem pęnitentis & ipsorum concedentium.
106 *Indulgentię an valeant secundum fidem concedentis & potestatem remittentis.*
107 *Ecclesia quem ligat,ligatus est,& quem soluit,solutus est.*
108 *Actus actiuorum sunt in patiente bene disposito.*
109 *Peccatum nullum, etiam si sit veniale,impunitum est.*
110 *Passio,mors Christi,& eius effusio sanguinis,ecclesiæ thesaurus est.*
111 *Pœna temporalis peccati per ecclesię thesaurum remittitur.*
112 *Papa solus indulgentias concedit.*
114 *Indulgentiæ per Papam cōcessæ pro subsidio Terrę sanctę secuta contritione & confessione,ad vitam æternam prosunt.*
115 *Papæ omnes subsunt.*
116 *Indulgentię nomen,multis capitur modis.*
117 *Indulgentia quò ad casum nostrum,quomodo capiatur.*
118 *Indulgentia,quid sit,secundum Ioan.Calde.*
119 *Diffinitio omnis in iure periculosa est.*
120 *Diffinitio,quid continere debeat.*
121 *Restitutio deportati facta per Papam vel episcopum habentem potestatē restituendi deportatum,an sit indulgentia,de qua in diffinitione.*
122 *Diffinitio cui conuenit,etiam diffinitum.*
123 *Diffinitio Cald.de qua indulgentia intelligatur.*
124 *Verbum remissio pœnæ positum in diffinitiuę indulgentiæ, quomodo intelligatur.*
125 *Pœnæ remissio in totum nunquàm fit per indulgentiarum suffragia.*
126 *Contritio est causa materialis remissionis culpæ,& pœnæ æternę.*
127 *Iura de pęni.distinc.j.quomodo intelligantur.*
128 *Papa solus quandoque facit remissionem pęnę,& culpæ.*
Papa transeuntibus in subsidium Terræ sanctæ cōcedit indulgentias pœnæ, & culpæ.
Indulgentia pœnæ, & culpæ est illa, quæ datur in anno centenario Iubilei.
129 *Absolui an quis a culpa possit.*
130 *Ob peccata odio & offensa Dei, damna nunc & pęnam æternam meremur.*
131 *Culpa & pęna æterna a Deo remittitur homine contrito, sed temporalis remanet.*
132 *Prælati an habeant solum potestatem in pœna temporali,non in culpa, vel pœna æterna.*
133 *Ecclesia vel Papa vel prelati nullum peccatorem ligant,vel absoluunt, sed eum in cœlo ligatum,vel absolutum tantummodo declarant.*
134 *Ca.quodcunque ligaueris 24.q.j.quomodo intelligatur.*
135 *Peccator non contritus,quādo ab ecclesia absoluitur,absolutio ad hominem & non ad Deum est.*
136 *Absolutus a culpa,censetur & a pœna,etiam si de alia contritione vel confessione non appareat,qui adimplet ea,ob quæ indulgentia est concessa.*
137 *Pœnitens præsumitur ille,qui est excommunicatus, & post excommunicationem adimpleuit ea,propter quæ indulgentia fuit concessa.*
138 *Verbum actualibus,quare positum sit in diffini.Cald.*
139 *Pęna peccati originalis,quia est ęterna,per indulgentias non remittitur.*
140 *Pęnitentiæ sacramentum esse non potest,nisi baptisma præcedat.*
141 *Pęna pro peccatis debita potest aliter remitti quam per absolutionē sacramentalem,puta per orationes vel eleemosinas.*
142 *Indulgentiæ diffinitio non est completa,dum in ea dicitur a prælato facta.*
Prælatus indulgentias solum in suos subditos confert,& infra nu.160.
143 *Indulgentia quid sit,secundum Rosellum.*
144 *Malum nullum,quo ad Deum impunitum remanet.*
145 *Mors Christi,& eius effusio sanguinis,& Sanctorum merita, pęnas peccatorum nostrorum purgant.*
146 *Verbum communicatur,quare in hac diffinitione indulgentię ponatur.*
147 *Et quare ponatur verbum,rationabiliter.*
148 *Papa,quando contra ius positiuum dispensat,causa requiritur.*
149 *In dispensatione iuris positiui,an sola sufficiat voluntas.*
150 *Dispensandi causa rationabilis esse debet.*
151 *Per indulgentias indiscretas ecclesiæ claues contemnuntur, & pęnitentiæ satisfactio deb litatur.*
152 *Causa dispensandi & indulgentias concedendi,ex quatuor legitima dicitur.*
153 *Causa legitima est pauperibus subuenire.*
154 *Verba ista,quæ facit ille qui retinet claues posita in diffinitione indulgentię, quomodo intelligantur.*
155 *Papa, qui est supremus prælatorum, pœnitentiarum claues habere dicitur.*
156 *Episcopi,& prælati inferiores habent claues dispensandi indulgentiam potestate quadam limitata.*
157 *Papa solus remissionem culpæ & pœnæ facit.*
158 *Indulgentia,ut alicui prosit,debet esse uerè contritus,& confessus.*
159 *Indulgentiam ut quis consequatur,adimplere debet id, ob quod prælatus eam concessit.*
Pœnitentiæ tres sunt gradus,cordis contritio,uera oris confessio, & operis satisfactio.
160 *Papa est vniuersalis orbis episcopus.*
161 *Verbum,vel dierum,in diffinitione indulgentiæ,quare sit positum, & numero 162.*
162 *Indulgentia duobus conceditur modis.*
Remissio pœnæ,quando dicatur.
163 *Indulgentia propriè sumpta,est illa per quam fit remissio pęnæ in purgatori infligendæ.*
164 *Peccator quando confitetur,tantam habere potest contritionem quòd pęna tēporalis in totum aboleretur.*
165 *Remissio præsupponit persistentiam eius,quod remittitur.*
166 *Indulgentiæ licèt necessariæ non sint,quando pœna est deleta,tamen ad augmentum gloriæ prosunt.si mandata in eis contenta adimpleantur.*
167 *Verba,uel aliter non satisfactæ,&c.quare in diffinitione indulgentiæ posita sunt.*
168 *Et quare sint ibi posita illa uerba,pro peccatis a Deo infligendæ.*
169 *Deus punit aliquem nō culpabilem pro pęna, quam martyres indebitè passi sunt.*
170 *Ecclesia & ius ciuile aliquando aliquem insontem temporaliter pro peccato alterius punit.*
171 *Deus uel ecclesia aliquem non punit æternaliter, nisi proprium delinquentem.*
Filius non portabit patris iniquitatem,quomodo hoc intelligatur.
172 *Peccatorem statim Deus non punit, sed satisfactionem expectat, quo non satisfaciente,pœnam Purgatorij irrogat.*
Pœna debita,quæ propriè dicatur.
Debitum impropriè dicitur,quod est sub conditione.
174 *Pœna in Purgatorio infligenda conditionalis est, si non est remissa per indulgentias vel per satisfactionem.*
175 *Papa,quando vult,facit remissionem culpæ & pęnæ,prælati inferiores pro ecclesiæ dedicatione vnum solum annum præstant, & pro anniuersario consecrationis solum dies xl.*
176 *Remissiones,quæ in indulgentijs conceduntur, tollunt pęnam in proportione non in quantitate.*
177 *Indulgentia culpæ & pœnæ,per prælatum concessa nil ualet.*
Idem in concessione indulgentiæ vltra annos in ecclesiæ consecratione.
178 *Indulgentia vt valeat, quæ & quot in ea requirantur,& infra numero sequent.*
179 *Pietas,quando dicatur.*
180 *Eleemosinam ob pietatem facere quilibet alteri tenetur.*
181 *Charitas ad esse indulgentiæ requiritur.*
182 *Indulgentiam recipiens si ea gaudere vult, oportet quòd sit in charitate.*
183 *Indulgentiæ aliquæ licèt requirant laborem, puta uisitandi Apostolorum limina, aliquæ ieiunia,aliæ orationes, & similia,hæc tamen omnia cum charitate fieri debent.*
184 *In indulgentiarum concessione,secundum Rosell.quatuor requiruntur.*
185 *In compositione cuiuslibet entis compositi, quatuor requiruntur, & quæ.*
186 *Papa pœnam æternam remittit in homine verè contrito.*

187 Remissionem penæ absolutè & in totum solus Papa facit.
188 Prælati inferiores secundum eorum potestatem a Papa limitatam, indulgentias præstant.
189 Indulgentia absolutè facta, prout est illa Christi, dum dixit, remittuntur tibi peccata tua, est a pena & a culpa.
Indulgentia quando fit sub determinatione temporis certi perfecta, quomodo intelligatur.
190 Quid, quando est per inferiores prælatos facta.
191 Indulgentiæ quadraginta dierum in anniuersario dedicationis ecclesiæ conceduntur.
192 Indulgentia quadraginta dierum de iniuncta penitentia non se extendit ad penam purgatorij, sed extenuat iniunctam pœnitentiam.
193 In indulgentia concedenda, an requiratur locus, in quem pro eius consecutione aliqua pia opera irroganda sint.
194 Iustitia ibi esse non potest, vbi sana fides non est.
195 In indulgentijs, quę iuris auctoritate conceduntur, non requiritur, quòd detur tantum pro quanto pœnitentiam expedire nollet.
196 Penitentia, an commutari posit.
197 Indulgentiarum finis, quare concedantur inspici debet.
198 Indulgentiarum concessio, an iurisdictionis sit, & infra nume. 200. & dicit quòd sic.
Papa concedendo alicui territorium facultatem indulgentias concedendi nō dat.
199 Abbates & Archidiaconi territorium quandoque habent.
Abbates indulgentias non concedunt.
201 Causæ matrimonialis cognitio est iurisdictionis episcopalis.
Indulgentiæ sunt dignitatis & iurisdictionis episcopalis.
202 Iurisdictio licèt territorio cohæreat, ea tamen quæ sunt episcopalis dignitatis, cuilibet habenti territorium non competunt.
203 Indulgentia, an sit iurisdictionis contentiosæ, vel voluntariæ.
204 Penitentiam a sacerdote iniunctam quis inuitus eam adimplere cogitur.
205 Iurisdictio, quæ in inuitum redditur, contentiosa est.
Pœnitens an cogi possit ad suspiciendam indulgentiam in locum remissionis dierum penitentiæ.
206 Iurisdictionis contentiosæ est ligare.
207 Absolui quis potest inuitus.
208 Indulgentia potest esse & iurisdictionis voluntariæ. & contentiosæ.
209 Iurisdictio voluntaria est illa, quæ in volentes exercetur.
Iurisdictio contentiosa extra territorium non exercetur.
210 Indulgentias, an possit episcopus concedere suis subditis extra territorium absentibus. & infra nu. 213. & 251.
211 Statutum etiam pœnitentiale episcopi generale, an liget subditum extra territorium delictum committentem.
212 Excommunicatus per sententiam, vbique excommunicatus est.
Sententiæ, quæ status diminutionem respiciunt, & in animam, & in personā infliguntur sicut lepra leprosi personam prosequitur.
Iudex non potest ligare, vel soluere subditum in suo territorio non repertum.
214 Qui non potest id, quod est facilius, non potest etiam id quod est grauius.
215 Soluere & ligare minus est, quàm indulgentias concedere.
216 Argumentum de contractibus ad delictum, procedit.
217 Statutum uel sententia, an possit ligare subditum de delicto alibi commisso. & infra 221. 235 & 239.
218 Iudex domicilij potest subditum suum constringere, qui extra territorium deliquit, si in loco domicilij non reperitur.
219 Statutum, & sententia æquiparantur.
Quod fieri per sententiam potest, per statutum fieri potest.
220 Delinquens in ecclesia a seculari puniri potest.
222 Subditus ratione domicilij punitur secundum leges domicilij.
223 Excommunicari an possit delinquens extra territorium.
224 Executio sententiæ, quare in loco alterius fieri prohibeatur, & numero 225.
226 Iudex quare excommunicet & absoluat suum subditum vbique existentem.
227 Excommunicatio episcopi contra subditum extra territorium existentem ex causa, ob quam ius commune excommunicat, tenet.
228 Episcopus communicando cum excommunicato a se non ex viribus suæ sententiæ, sed ex iuris communis dispositione sententiam excommunicationis minoris incurrit.
229 Subditus delinquens extra territorium, an statuto ligetur, quando statutū hoc expresse dicat, quòd ligetur, & nu. 331.
230 Statuta litis ordinatoria seruantur, vbi iudicium agitatur.
232 Dispositio legis, quæ sit in pœnam alicuius, locum iurisdictionis disponentis egredi non potest.
233 Iudex licèt releget aliquem a loco, ei tamen insulam assignare non potest, quam non habet in sua iurisdictione.
Limita, vt ibi nu. 234.
236 Factum negatiuum terminos naturales non habet.
237 Miles dicitur deliquisse in loco, vbi militare debuit.
238 Statutum si punit subditos villarum non denuntiantes maleficia, locus in quo fienda erat relatio maleficijs poni licet.
240 Ad iudicem commissi maleficij pertinet pœnam inferre pro maleficio extra territorium commisso.
241 Remisio fieri debet, si iudex delicti requirat iudicem domicilij, vt delinquētem ad ipsum remittat.
242 Punitus lege domicilij, a iudice delicti puniri non debet.
243 Delinquens, legibus commisi maleficij & non domicilij puniri debet.
244 Dispositio pœnalis territorium disponentis non egreditur.
245 Iudex domicilij quando posit punire delinquentem in alio territorio & j. nu. 246. & 247.
248 Delictum, quando posit puniri in loco domicilij, vt in loco delicti & infra nu. 249. & 250. & 253.
252 Absolui non potest ab episcopo, nec ligari non repertus in eius territorio.
254 Episcopus Paduanus existens Taruisij, potest suis subditis indulgentias, pro vt sunt iurisdictionis voluntariæ, concedere.
255 Iurisdictio voluntaria cohæret personæ.
256 Quid, quando episcopus vult concedere indulgentias, pro vt sunt iurisdictionis contentiosæ, dic quòd eas extra territorium subditus non concedit.
Iurisdictio contentiosa extra territorium non exercetur.
257 Episcopus vti delegatus non potest indulgentias concedere, si existat extra territorium, in quo eas concedere debet.
258 Indulgentiæ delegari, vel consuetudine acquiri possunt.
259 Iurisdictio uoluntaria extra territorium delegantis exerceri non potest.
260 Iurisdictio uoluntaria potest expediri per existentem extra territorium iure proprij magistratus.
261 Iurisdictio delegata est fragilis, & extra locum iurisdictionem concedentis exerceri non potest.
262 Episcopus Paduanus, an posit concedere indulgentias ob aliquas eleemosinas, vel aliqua pia opera expedienda a suis subditis in loco alterius, iurisdictionis alterius, & extra territorium ipsius concedentis & infra numero 305. & 307.
263 Argumentum de contractibus ad iudicia, valet.
Contractus ibi initus videtur, vbi solutio destinata est.
Episcopus iurisdictionem in alterius diœcesi exercere non potest.
264 Præses prouinciæ non potest aliquem in eam insulam relegare, quæ sit extra prouinciam sibi commissam.
265 Sententia exequi non potest in re existente in alterius territorio sine licentia iudicis, vbi sita est.
266 Dispositio simplex iudicis vires non habet, nisi in bonis in territorio disponentis sitis.
267 Legitimatio per Papam facta ad bona, quæ non sunt iurisdictionis Papæ trahi non potest.
268 Iudex non potest iubere suis subditis, vt aliqua exponat in bonis extra suū territorium positis.
269 Iubere aliquem posidere locum, ad illum iudicem pertinet ad quem cura loci spectat.
270 Iudex extra territorium ius dicere non debet.
271 Argumentum de tempore ad locum, valet.
Paria sunt, aliqua fieri loco prohibito, vel fieri loco permisso, si effectus eius in locum prohibitum conferatur.
272 Re alterius vti non licet eo inuito, cuius est.
Pignorare rem alterius non licet.
Vendi res aliena potest in præiudicium ipsius vendentis, sed non ad præiudicium domini rei. & infra nu. 201.
273 Facere aliquid quis non potest in re aliena.
Archiepiscopus quicquam agere non potest etiam in diœcesi suffraganei.
274 Archiepiscopus indulgentias in tota sua prouincia concedere potest.
275 Eleemosina ponti fieri non potest, domino pontis inuito.
Beneficium in inuitum non confertur.
Donatio seu liberalitas nolenti acquiri non potest.
Promisio ad pias causas facta non valet, nisi sit qui pro eis recipiat.
276 Oblationes in aliena diœcesi ab alieno episcopo recipiendæ non sunt, nisi ab episcopo loci inuitatus illas porrigat.
Causa proxima & non remota inspici debet, vbi de rei effectu agitur.
278 Ecclesiæ honor est, quòd frequentia populi visitetur, & honor ecclesiæ tribuatur.
279 Literæ quæ causa mei factæ sunt, meæ dici debent.
280 Concesio facta alicui loco, debet per ministros dicti loci expediri.
281 Legatum factum ad pontium constructionem vel viarum, videtur factum ciuitati cuius sunt dicta loca.
282 Potestas clauium non soli Petro data est, sed etiam eius successoribus.
283 Legatum factum ecclesiis pro diuino cultu, videtur legatum ecclesiis & nō eius ministris.
284 Priuilegium si concedatur vt clerici alicuius loci excommunicari non possint ab ordinario, hoc priuilegium dicitur esse ipsius loci, non simpliciter ministrorum ibi seruientium.
285 Vniuersitas excommunicari non potest.
286 Remisio pœnæ, quando fit per priuilegium uel per indulgentiam fugienti ad ecclesiam, tale priuilegium est ecclesiæ.
287 Immunitas si concedatur venientibus ad habitādum in certo loco, illud priuilegium loco concessum videtur.
288 Indulgentia videtur concessa ecclesiæ & non prælato, licèt literæ dicant, quòd offerentes prælato talis ecclesiæ certam eleemosinam, consequantur indulgentias.
289 Indulgentias dare non possunt diœcesani, nisi suis subditis, & in suis diœcesibus.
290 Indulgentiarum literas concedendi ius dignitati solum episcopali cōpetit.

291 Indulgentiarum concessio quando fit personis subditis illas recipientibus, ponti vel ecclesiæ dando, per hoc ponti vel ecclesiæ indulgentias concedēdi potestas data non videtur.
292 Verba vel gerundia solum factum, nomina verò ius important.
293 Datio, quæ fit alicui ponti vel ecclesiæ, videtur quędam eleemosina siue donatio, quæ cuilibet ecclesię etiam extra territorium sit & fieri potest.
294 Iudex vel superior suo subdito mandare potest, vt aliquid extra territoriū faciat vel non faciat.
295 Concessio gratiæ vel beneficij extra territorium fieri potest.
296 Vouens obligatur etiam si pro ecclesia nullus recipiat.
297 Tutoris datio ad extra territorium dantis sitas extenditur, & infra numero 299.
298 Tutor à iudice datus ob res pupilli alibi sitas se excusare potest.
299 Dispositio quando principaliter fit de persona, sufficit quòd illa persona sit subdita, vt teneat dispositio etiam quo ad bona alibi sita.
300 Iudex potest priuare subditum suum beneficio in iurisdictione alterius sito, licet executio fieri debeat per iudicem loci, in quo beneficium situm est.
302 Bona facere cuicunque licet in alieno territorio ad bonum quemlibet mouendo.
303 Disponere quis potest in alterius territorio bono affectu persuadendo & admonendo fieri bona.
304 Parochianus subditum suum vbiq; absoluere potest.
306 Princeps secularis ecclesias aut ecclesiasticas personas priuilegiare non potest in eas iurisdictionem exercendo, aut ius in eis prætendendo, etiam si indulgentias & priuilegia concederet, secus si ex deuotione eas priuilegiaret.
308 Eleemosina si cui ecclesiæ concedatur, non est necesse quòd episcopus cōsentiat, sed sufficit consensus habentis titulum in ea immediatum.
309 Indulgentiæ si sint datæ conferentibus eleemosinam ponti vel ecclesiæ si dominus pontis vel ecclesiæ nollet recipere, cum hæc conditio sit mixta, habetur pro adimpleta.
310 Ablatiui absolutè positi conditionem important.
311 Ecclesia si sit in aliena diœcesi, & episcopus Paduanus tantum ibi habeat omnem iurisdictionem, an possit concedere indulgentias ponentibus manus adiutrices ad talis ecclesiæ constructionem. & infra numero 316.
312 Episcopus extra suam diœcesim iurisdictionem exercere non potest.
313 Iurisdictio contentiosa territorio adhæret.
314 Priuilegium si cōcedatur episcopo vt habeat fructus primi anni beneficiorum vacantium in sua diœcesi, habebit fructus etiam beneficiorum exemptorum suæ diœcesis, secus si diceret, beneficiorum tibi episcopo subiectorum.
315 Differentia, an sit si dicatur in priuilegio de beneficijs in tua diœcesi positis vel de tua diœcesi.
317 Cle. quamuis, de fo. compe. quomodo loquatur. & in quo casu.
318 Indulgentias episcopus concedere non potest in loco, in quo iurisdictionem episcopalem non habet.
319 Indulgentias an possit concedere episcopus Taruisinus in ecclesia suæ diœcesis subiecta episcopo Paduano. & num. proximè sequen.
321 Indulgentias an possit concedere episcopus, vel archiepiscopus in locis exēptis suæ diœcesis.
322 Auctoritatem habens à iure, vel à Papa, licet possit ea quæ sunt voluntariæ iurisdictionis extra suum territorum exercere, secus tamē est in alio, qui faceret solum ex auctoritate inferioris.
323 Locus exemptus æquiparatur loco extra territorium existenti.
324 Delinquens in loco exempto non ligatur constitutione episcopi facientis statutum, vt committens furtum sit excommunicatus.
325 Locus exemptus, dicitur esse extra territorium.
326 Indulgentias quis concedere possit.
Remissio alia est priuata & alia est generalis & solennis.
327 Remissio generalis est adeo annexa episcopali potestati, quòd ab inferiorib. etiam si sit Abbas fieri non potest.
Episcopi per suam diœcesim, & archiepiscopi per totam suam prouinciam remissiones generales facere possunt.
328 Sacerdos in confessione & in foro pœnitentiæ indulgentias concedere potest.
Restrictio c. cum ex eo, de pœnit. & remissio. in foro pœnitentiali locum non habet.
329 Sacerdotes in confessione possunt vnum annum indulgentiæ, & plus concedere.
Peccator confitens, an vti possit indulgentijs à non suo iudice datis.
330 Indulgentiæ publicæ non possunt nisi per episcopos concedi, vide infra numero 338.
Sacerdos licet habeat potestatem absoluendi in foro pœnitentiali, non tamē dignitatem episcopalem habet.
331 Indulgentiarum concessio iure episcopali competunt.
332 Excommunicare simplex sacerdos non potest.
333 Pœnitentiæ omnes in foro pœnitentiæ arbitrariæ sunt.
334 Sacerdos si videt peccatorem debere per ann. 7. pœnitere in pœnitentia, ei imponere potest, quòd istos 7. annos possit alleuiare vtendo indulgentijs à suo episcopo vel alio publico concessis.
335 Sacerdotes non arctantur ad tēpus indulgentiæ anni, vel quadraginta dierū.
336 Sacerdos potest in confessione concedere indulgentias concessas ab episcopo iudice ipsius concedentis.
337 Indulgentiæ publicæ, quæ generaliter subditis conceduntur porrigentibus manus adiutrices ad constructionem ecclesiæ, non excedunt annum, quando dedicatur ecclesia & in anniuersario 40. dies quomodo intelligantur.
338 Remissio, quę fit per remissionem publicam, est clauis iurisdictionis & non ordinis.
339 Indulgentias concedere possunt legati etiam non sacerdotes.
340 Indulgentias publicas faciendi potestas, iurisdictionem sequatur. vide infra numeto 344.
341 Diaconi possunt habere iurisdictionem, vel commissam sicut legati: vel ordinariam sicut episcopi, vide infra nu. 345.
342 Indulgentias concedere potest confirmatus non sacerdos, licèt absoluere non possit, & quare, vide infra nu. 353.
343 Absolutio ab excommunicatione, quando in foro iudiciali fit, non requirit ordinem sacerdotalem: secus in ea, quæ fit in foro pœnitentiali.
346 Indulgentiarum concessio est iurisdictionis dignitatem episcopalem annexā habentis. & infra nu. 360.
347 Indulgentias, quando possint conferre abbates, vel archidiaconi.
348 Electus confirmatus & non consecratus, licet habeat iurisdictionalia, cum non habet dignitatem episcopalem, indulgentias concedere non pōt. vide infra nu. 357. & nu. 359. 366. 368.
349 Indulgentias concedere, an & quando possit episcopus, qui episcopatui renunciauit.
Episcopus, qui renunciauit episcopatui, quare episcopali iurisdictione careat.
350 Indulgentiarum concessio est mixta iurisdictionis & ordinis.
351 Ea quæ sunt ordinis per non habentem illum ordinem, etiam ex commissione Papæ expediri non possunt.
352 Abbates ex consuetudine vel priuilegio ea, quæ sunt ordinis, habere possunt.
354 Indulgentias possunt concedere alij quàm episcopi ex præscriptione vel consuetudine.
355 Electus in episcopum & non consecratus, non potest ea, quæ poterat vt presbyter.
Electus in archiepiscopum non potest ea, quæ ante episcopus poterat.
356 Episcopalis dignitas nil addit ad vinculum matrimonij spiritualis.
358 C. quod sicut, de elec. quomodo procedat.
361 Episcopali ordini, quæ competant.
362 Delegare non potest episcopus alteri non episcopo ea, quæ sunt ordinis.
363 Papa an possit ea, quæ sunt ordinis ex priuilegio presbyteris concedere.
364 Episcopali dignitati, quæ competant.
365 Episcopali dignitati competentia priuilegio vel consuetudine acquiri possunt.
367 Indulgentias concedere potest electus ex priuilegio vel consuetudine præscripta. & infra nu. 371.
369 Electus & confirmatus alteri episcopo facultatem concedendi indulgētias delegare potest.
370 In Papam electum transeunt omnia, quæ sunt dignitatis, & non ordinis episcopalis.
371 Indulgentias concedere possunt legati de latere, & quare.
373 Legatus habet iurisdictionem cæteris maiorem, & super cæteros.
374 Indulgentias concedere non potest capitulum sede vacante.
375 Indulgentias concedendi iurisdictio est dignitatis episcopalis, quæ in capitulum non transit.
376 Indulgentias publicas ex priuilegio, vel consuetudine præscripta concedere potest capit. sede vacante.
377 Indulgentias vicarius episcopi concedere non potest, etiam si habeat mandatum ad aliquid, quod speciale mandatum requireret, vel sit clausula generalis ad omnia facienda, quæ ipse constituens posset.
378 Abbates habentes ex priuilegio, vt possint vti insignijs episcopalibus, non possunt ob hoc ea, quæ sunt dignitatis episcopalis exercere.
379 Priuilegium contra ius strictè interpretari debet.
380 Insignia episcopalia in abbatibus illud operantur, quod operantur genitalia in multis, quæ non generant.
381 Indulgentias poterit abbas concedere, quando eius priuilegium dicit, quòd possit vti dignitate episcopali.
382 Episcoporum ordo, secundum Theologos, quadripartitus est.
383 Papa, archiepiscopus & patriarcha, plus ordinis non habent quàm episcopus.
384 Papa dicit se episcopum, quia ordo maior non est in ecclesia Dei.
Iurisdictio archiepiscopi est maior quàm episcopi, & patriarchæ quàm metropolitani.
385 Archiepiscopus quò ad indulgentias in subditos suffraganei iurisdictionem habet.
Patriarcha quò ad indulgentias iurisdictionem habet in subditos Archiepiscoporum, & episcoporum.
386 Papa totius mundi episcopus est, & patriarcha vrbis Romæ.
387 Papa solus in plenitudinem potestatis vocatus est.
388 Indulgentiæ vti donationes in generali concessione non veniunt.
389 Episcopus quando dat licentiam vt confessorem quis sibi eligat ille electus de casibus episcopo reseruatis absoluere non poterit.
390 Episcopus cui alter episcopus in foro pœnitentiali vices suas generaliter concessit

concesſit, poteſt illas indulgentias concedere, quas poſſit parochiani, licet publicas non.

391 Indulgentias publicas exercendas epiſcopus alteri committere nō poteſt, niſi alijs epiſcopo, vel iura dignitatis epiſcopalis habenti.

392 Indulgentiæ non ſunt ſimpliciter iuriſdictionis, ſed ſunt iuriſdictiones annexæ dignitati epiſcopali.

393 Indulgentiæ committi poſſunt ſimplici ſacerdoti, vel nuntio.
Nuncius quod facit, dominus facere videtur.
Indulgentiæ explicandæ committi poſſunt ſacerdoti ſimplici ex priuilegio Papæ.

394 Papa principaliter indulgentiarum claues habet.

395 Papa poteſt quantum indulgentiæ vult dare.
Prælati habent poteſtatem indulgentiarum à Papa reſtrictam.

396 Indulgentiæ vnius anni, vel 40. dierum, dantur non ſolum in dedicatione eccleſiæ vel anniuerſarij, ſed etiam quando epiſcopus celebrat, vel prædicat.

397 Indulgentiæ annum legatus de latere in dedicatione eccleſiæ concedere poteſt, in alijs indulgentijs dies 40.

398 Papa dat indulgentias culpæ & pœnæ, & quandoque communes.

399 Indulgentiæ iſtæ an valeant, ſi in dedicatione eccleſiæ ſunt plures epiſcopi, & quilibet concedat annum, in anniuerſario verò dies 40.

400 Intellectus ad c. cum ex eo. ibi, non extendatur indulgentia, de pœniten. & remiſſio.

401 Capitula quando ſunt duo, qualitas adiuncta præcedentibus, in alio capitulo repetita videtur.

402 Prouiſio d. c. cum ex eo, de pœniten. & remiſſio. quomodo fuerit bona.

403 Epiſcopus & archiepiſcopus ſi in dedicatione eccleſiæ concurrunt, & quilibet dat annum de indulgentia, quot annos habebunt ſubditi epiſcopi, & quot prouinciales.

404 Indulgentiæ annum ſi excedat epiſcopus in dedicatione eccleſiæ, an indulgentia ſaltem valebit in numero permiſſo, & nu. 420.

405 Actus valet in permiſſis, licet quis excedat mandatum, niſi ſit decretum irritans, &c.

406 Donatio vltra 500. aureos valet, ſaltem in 500.

407 Vtile per inutile non vitiatur in ſeparabilibus.
Priuilegio qui abutitur, illud perdit.

408 Actus, qui non valet vt geritur, ſaltem valet, vt valere poteſt.

409 Quando agitur de obligatione peccatorum abſoluenda, ſi non valet quod ago, vt ago, debet valere, vt valere poteſt.

410 Faciens contra Concilium, non debet in partem conſequi quod intendit.

411 Gratiam perdit, qui in vno reus factus eſt.
Regula, defleat peccator, de regul. iur. in foro contentioſo locum non habet.

412 Indulgentiæ non tenent, quæ formam Concilij excedunt.

413 Teſtis in vno falſus, in nullo valet.

414 Quando peccatum eſt in forma, ſi non valet quod agitur vt agitur, non valet ut ualere poteſt.

415 Actum faciens quem ſcit non valere, actum nullo modo valere facit, vide infra nu. proximo ſeq.

417 Peccatum quando eſt in agente, ſi non valet quod ago, vt ago, valet vt valere poteſt.

418 Idem, quando in materia peccatum eſt.

419 Actus poteſt fieri, vt valeat alio modo quàm agitur, quando defectus eſt in materia.

421 Sententia, an pro parte valere poſſit.

422 Sententia iudicis, qui poteſt ſolum pronunciare in 10 ſi in 20 pronunciauit an valeat in 10.

423 Legatus de latere ſimul cum epiſcopo vel pluribus epiſcopis ſi concedāt in dedicatione eccleſiæ annum, vel in anniuerſario, 40. dies, an erūt duo anni, vel alij 40. dies, & infra nu. 431.

424 Sedes apoſtolica facere videtur id, quod legatus facit.

425 Papa vel legatus conſecrando, vel eccleſiam dedicando dando annum pro dedicatione, vel 40. dies pro anniuerſario, in dubio diuerſum annū ab epiſcopis dediſſe videntur.

426 Papa de poteſtate ordinaria ius commune obſeruare cenſetur.
Papa diffinire quidquàm non poteſt parte inaudita.

427 Princeps profitetur ſe legibus alligatum.

428 Princeps vbi eſt, ibi eſt omnis ſolennitas quando facit diſpenſando de abſoluta poteſtate.
Papa quando aliquid facit ex certa ſcientia, illud quod eſt inualidum, facit validum.
Idem, quando de plenitudine poteſtatis facit.

429 Papa in dubio non præſumitur vti poteſtate abſoluta, niſi hoc in literis exprimatur.

430 Papa iuri naturali & gentium, velit nolitve eſt, ſubiectus.

432 Prælati inferiores ab epiſcopo, an poſſint ius indulgentias concedendi præſcriptione vel conſuetudine acquirere, & infra nu. 439. & 443.

433 Conſuetudo dat iuriſdictionem, intellige modicam.

434 Conſuetudine quæri non poteſt, vt inferiores prælati clericos deponant.

435 Ea quæ ſunt ordinis epiſcopalis, præſcriptione, vel conſuetudine quæri non poſſunt.

436 Ius deponendi clericos, quare conſuetudine, vel præſcriptione quæri non poteſt.

437 Conſuetudine, vel præſcriptione acquiri poſſunt ea, quę dignitatis epiſcopalis ſunt.

438 Præſcriptio tanti temporis, cuius contrarij memoria non extat, vim habet priuilegij.

439 Conſuetudine, vel præſcriptione quæſibilia ſunt ea, quæ ſunt meri imperij, dummodo ordini annexa non ſint, etiam ſi ſint iuriſdictionis, & dignitatis epiſcopalis.

441 Abbas, vel Capitulum ſede vacante ea, quæ ſunt meri imperij, præſcribere poteſt. prout eſt poteſtas excommunicandi, & carcerandi.

442 Prælati inferiores præſcribere poſſunt ea, quæ ſunt dignitatis epiſcopalis, ſiue ſint lege diœceſana, ſiue iuriſdictionis.

444 Indulgentiarum tempora an ſint vtilia, vel continua, & infra nu. 447.

445 Verba iſta, damus 40. dies indulgentiæ de penitentia iniuncta quid operētur. & infra nu. proxi. ſeq.

448 Indulgentiæ ad remiſſionem peccatorum dantur.

449 Indulgentia 40. dierum ſi ſit conceſſa per epiſcopum Paduanum in anniuerſario conſecrationis eccleſiæ, demum ſucceſſor eius ſimiliter dedit indulgentiam aliorum dierum 40. an valeat.

450 Succeſſor epiſcopi, qui donauit quinquaginta, vel 40. poſſit ea donare non obſtante quòd præceſſor etiam donauerit, & nu. ſeq.

452 Succeſſor poteſt id, quod præceſſor poterat.

453 Indulgentiam dans, an illa vti poſſit pro ſe.

454 Indulgentia datur auctoritate iuriſdictionis, & adminiſtrationis.

455 Sacerdos conficiens corpus Chriſti vt alijs diſpenſet, poſt confectionem etiam pro ſe vtitur.

456 Indulgentia non eſt remiſſio pene per modum ſententię, ſed per diſpenſationis modum.

457 Indulgentiam dans, illam vti miniſter preparat, & vti ſubditus per ſe percipit.

458 Emancipare poteſt preſes apud ſemetipſum.

459 Perſonam duorum quis repreſentare poteſt.

460 Executor deputatus ad diſtribuendum bona pauperibus, ſibijpſi pauperi diſtribuere poteſt.

Indulgentiam duplicem, an conſequatur ille, qui iterat actum, pro quo data eſt.

QVod autem Indulgentiæ quæ cōceduntur in conſecratione eccleſiæ, vel propter ædificationē pontium, proſunt tantùm illis, quibus proprij iudices indulſerunt. 1 ſpecialiter hoc dicit. † Nota quòd ſicut in foro contentioſo iudices non ligant, vel abſoluunt, extra territorium proprium, in l. extra territorium. ff. de iuriſdictio. omnium iudic. & in c. vt animarum. de conſtitu. in 6. ita pariter in foro pœnitentiali nullus abſoluitur, vel ligatur, niſi à proprio iudice, ſcilicet ſuo prælato, 2 † & habet quilibet viuens tres curatos, videlicet Papam, vniuerſalem epiſcopum totius orbis. Secūdò epiſcopum proprium, qui habet abſoluere vel ligare in tota ſua diœceſi. Tertio parochianū pro- 3 prium. † No. duas legitimas cauſas conferendi indulgentias prima pro ędificatione eccleſiarum. Secunda ad ędificationem pōtium & viarum. & quis teneatur vide in l. ad inſtructionem. 4 C. de ſacroſanc. eccle. † Nota ꝙ dicitur illud ſpecialiter indulge- 5 ri, quod vniuerſitati, vel pluribus confertur. † nota quòd forus pœnitentialis eſt improrogabilis ſine licentia proprij iudicis 6 in gloſ. in verbo, proſunt † pro intellectu iſtius capit. & gloſarum, eſt videndum primò, quid eſt illud, quod debet peccatum & pęnam æternam, an contritio ſola, an confeſſio, an operis ſatisfactio. gloſ. de pęnit. diſtin. j. dixit, quòd eſt præueniens gratia ſpiritusſancti illa, quæ debet peccatum, & quando pręuenit gratia ſpiritusſancti, cognoſcitur ex ſuperuenienti contritione. & hoc oſtenſum fuit in Chriſto in duobus exemplis. primo, quando mundauit leproſos, quod idem eſt quod peccatum: dixit enim demum, Ite & oſtendite vos ſacerdotibus. Secundò quanto ſuſtentauit Lazarum, nam primo ſuſcitauit eum a morte, ideſt a peccato: & demum, inquit, ſoluite eum. 7 † Et eſt triplex gratia ſpiritusſancti. prima eſt præueniens, quæ tollit peccatum. Secunda eſt perſeuerans: & tertia perficiens, 8 iſta tertia non habetur niſi in vita beata, † et iſta perſeuerans eſſe debet in tribus gradibus penitentiæ, in cordis contritione, in oris confeſſione, & in operis ſatisfactione, & quando eſt ſatisfactum, tūc eſt deletum peccatum, quo ad pęnam ęternam, quæ fuit remiſſa per præuenientem gratiam Spiritusſancti, & quo 9 ad temporalem, pro ſatisfactione penitentiæ. † nullus tamen ſcire poteſt, vtrum ad plenum remiſſio facta ſit, iuxta illud, quod ſcribitur in capitulo fina. de purg. cano. ibi, & ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorat anima mea. Sed quoniam hic dicitur, quòd remiſſiones proſunt illis, quibus proprij iudices indulſerunt, videamus igitur de iſtis iudicibus, 10 † & incipiamus a Papa, & hic intueri oportet circa quos, & vbi poteſta-

poteſtatem habet, an demum in terra & ſuper homines, an verò ſuper alias creaturas, & videtur dicendum, ꝙ non ſolū fuerit conceſſa poteſtas Petro ligandi, & ſoluendi homines, ſed etiam Angelos, iuxta verbū Apoſtoli ad Gala. j. & habetur 11. q. 3. ſi his 24. q. j. ſed pro perſecutorib. vbi dixit Apoſtolus, ſed licet nos, aut Angelus de cœlo vobis euangelizet, præterquā qđ euāgelizauimus vobis, anathema ſit, ex quo vr̄ ꝙ Apoſtolus excōicet Angelū de cœlo, ergo hēt poteſtatē ſup Angelos, aliter non potuiſſet ligare, vt hic. 11 † ergo & Papa habet iſtā poteſtatē, & eſt maior Apoſtolo in adminiſtratione. facit. c. p venerabilem. qui fil. ſint legi. verſ. Pallus. vbi eſt text. Apoſtoli dicentis, neſcitis quoniam Angelos iudicabitis. 12 † Ex quib. concluditur, ꝙ cum Papa habeat illam poteſtatem, quam habuit Petrus etiam ſuper alios Apoſtolos, vt no. 24. diſt. & c. lector. & vtrobique per Archidia. ꝙ ſicut Apoſtolus iudicabat Angelos ita etiam poſſit Papa. 13 † Sed veritas eſt, ꝙ Papa non habet poteſtatem niſi ſuper terram & homines terræ, quia homines glorificati, vel damnati, non ſunt plus de foro Papæ, & ad contraria facilè reſpōdetur, & primò Apoſtolus, per verba prædicta non excommunicauit Angelum de cœlo, nam quum dixit ſed licet nos aut Angelus, &c. & dum dixit, nos. non intellexit de ſe & alijs Apoſtolis, 14 † alias Paul⁹ excommunicaſſet ſeipſum, contra l. primā. ff. de arbi. & etiam excommunicaſſet Petrū in adminiſtratione ſibi maiorem, & in ordine priorem. 21. diſt. in nouo. quod non eſt poſſibile. c. cum inferior, de maior. & obedi. dicendum eſt igitur, ꝙ per iſta verba non anathematizauit, ſed dixit anathematizatū, ideſt ſeparatum ab eis, nec ei fore credendum, ita dixit glo. in d. c. ſi his, vel fortè dixit anathematizatione dignum, vt oſtenderet quid foret fiendum ab 15 habente poteſtatem. † Vnde concluditur, ꝙ Papa non, habet poteſtatem, niſi ſuper terram & eccleſiam militantem nō ſup Angelos aut eccleſiam triumphantem, igitur in c. quodcunq; ligaueris ſuper terram. 34. q. 1. dicitur ſuper terram, nam in cęlo non ligat, vel ſoluit, ſed ligatum vel ſolutum in cœlo, oſtendit in terra, quia ſtatim in cœlo eſt ligatus, vel ſolutus delinquens, vel ſolutus pœnitens. 24. q. 5. remittuntur. Et ibi per Ar- 16 chidia. & hæc oſtēdūt verba Lazari & leproſorum, † & ita intelligit illud Ambroſij de pœn. diſt. 1. quantūlibet. de ſent. excō. à nobis. 2. 24. diſt. qualis. in iſtis iurib. notat, ꝙ multi ligantur in eccleſia, qui non ſunt ligati in cœlis, & ſimiliter abſoluti. 17 † Sed hic faciunt dubium Docto. an exiſtentib. in purgatorio, Papa poſſit indulgentiam concedere? & certè nō pōt directè. Et iō ſi Papa dat indulgentiā animæ patris illius, q porrigerit manus adiutrices ad tranſitū Terræ ſanctæ, talis indulgētiā non conſequetur, 18 † quia defuncti non ſunt de foro eccleſię militantis directè, ſed de foro Dei. quia quæ ſunt dependentia fori, ut ſunt indulgentiæ, talia non proſunt mortuis directè, & ſic exiſtentib. in purgatorio, 19 † quia tales non habent iudicē niſi Deū. 14. q. 2. c. 1. 25. diſt. qualis. illa autem quæ nō habēt dependentiā a iuriſdictione, ſed ab actu charitatis, ut ſunt oratio, eleemoſyna, ſacrificium, ieiuniū, & talia, proſunt mortuis in purgatorio conſiſtentib. 24. q. 2. c. 1. 20 † nec obſt. c. per venerabilem, q filij ſint legit. in uerſ. deuterono. ubi dr̄, ꝙ Papa eſt cōſtitutus iudex uiuorū & mortuorū. qa illud ſm aliquos, & male. intelligit de Chriſto. 21 † Sed pdictis obſtat 13. q. 2. animæ defunctorū. & tēporis. & de celebratio Miſſa. cū Matth æ. in fi. vbi vr̄ cōclndi, ꝙ iſta proſunt exiſtentib. in purgatorio, ut dixi, ergo ſunt de foro eccleſiæ: nam aut dicis animas purgatorij eſſe in via, & viatrices, & ſunt tunc de eccleſia militante, & debēt eis prodeſſe remiſſiones, & indulgentiæ: aut ſunt de eccleſia triūphāte, & tunc non proſunt eis indulgentiæ. 22 † Sed reſponde ꝙ duplex uia, vna incerta nobis, & uariabilis, quæ habetur in hac vita, & quæ dū in hac via eſt, quo ad omnia, eſt de foro eccleſię militantis, de pœnit. diſt. 1. eccleſia Chriſti alia uia eſt certa, ſaltem in genere, qa certi ſumus ꝙ omnes illi, qui ſunt in purga- 23 torio, ſalui fient. † & in hac uia dicitur eſſe ille, qui eſt in purgatorio, & iſte quò ad ſpem certā & infallibilem, eſt de eccleſia triumphante, & quo ad condemnationem, uel ſolutionē, uel remiſſionem ex ui ueræ ſententiæ & efficacis directè non 24 eſt de foro eccleſiæ militantis. † Quo autem ad participationem eleemoſynarum, orationum, ieiuniorum & ſacrificiorū, eſt de foro eccleſiæ militantis. d. c. animæ defunctorū. Sed quò ad ſupplicationem Sanctorum, & curiæ cęleſtis, eſt de eccleſia 25 trumphāte, † nā vna eſt eccleſia, cuius pars vna militat in terra, alia triūphat in cęlis, & tota eccleſia deſiderat deuotas ani- 26 mas fieri ſaluas, de pœnit. diſt. 1. hi duo. † Nec obſtat ꝙ eccleſia ſoluit & ligat poſt mortem 24. q. 2. ſanè. & in d. c. a nobis. 2. de ſen. excom. quia ibi fit abſolutio ad conſolationem uiuorum fidelium, & abſoluitur mortuus, ideſt antequam mortuus iuiſſet, per contritionem abſolutū fuiſſe monſtrat. ſed in veritate 27 quo ad illos, qui mortui ſunt, nil directè operat, † & ſimiliter ligatur, ideſt ligatum fuiſſe monſtratur, arg. 8. q. 2. c. in præſenti 28 ſeculo. & 25. q. 2. qualis. † Quidā tamen, vt Simon de Borſano, qui fuit Card. dicit, ꝙ tā Canoniſtæ quàm Theologi, uolunt ꝙ Papa etiam hodie poſſit extrahere animam de purgatorio, & ſicut dicitur ꝙ ſolum habet poteſtatem ſuper uiuos, vel ſu- 29 per terram, † reſpondet ꝙ purgatorium eſt in cento terræ & ſi dicatur ꝙ hac ratione Papa poſſit abſoluere illos, qui ſunt in 30 inferno, hoc non eſt uerum, † quia Papa non poteſt abſoluere illos, qui non ſunt in gratia, ſicut ſunt exiſtentes in inferno. ſed illi qui ſunt in purgatorio bene ſunt in gratia, & iſta quæſtio fuit diſputata ſecundum eum, in aula domini Ioannis de Vicecomiti. Archiepiſcopi Domi. Mediolani, & fuit determinatū, 31 prout dictum eſt. † Sed ego ſto in mea prima deciſione, ꝙ per viam iuriſdictionis, uel ſententiæ Papa non poſſit extrahere animam de purgatorio: nam ſtatim ꝙ quis moritur, anima eius ſentit ſententiam Dei, vt ſi moritur in mortali peccato, ſit dā- 32 natus, & de iſtis non eſt dubium, † quia damnati ſemper exiſtūt in obſtinatione peccati, vnde non poſſunt eis indulgentia concedi. 24. q. 1. ligat. & ſi ſunt in purgatorio, etiam a Deo paſſi 33 ſunt ſententiam purgationis. † Vnde ſuper pnunciatis a Deo, Papa iuriſdictionaliter non poteſt aliquid pronunciare, argu. l. 1. C. quan. prouo. nō eſt ne. ſed per uiam charitatis cum eleemoſynis, uel aliis bonis operib. bene poſſet ſubueniri exiſten- 34 tibus in purgatorio, ut ſupra dixi. † Gl. quærit, quare indulgētiæ quæ cōcedunt in conſecratione eccleſiæ, nō excedunt annū, ſiue ab vno fiant, ſiue a plurib. epiſcopis, & indulgentiæ, q̄ fiunt in anniuerſario, nō excedunt 40. dies. in c. accedens. infra cod. in glo. 2. colligitur, ꝙ primæ indulgentiæ non proſunt, 35 niſi ſubditis concedentis, & allega. ut in ea. † Super hoc autem, nunquid poſſit quis uti indulgentiis non ſui iudicis. Ioā. And. dicit, ꝙ ſi loquimur de indulgentiis & remiſſionibus proprij iudicis, tunc poteſt quis uti talib. indulgentiis, & tollitur pœna quò ad eccleſiam, & quò ad Deum: ſi uerò alterius iudicis tūc non poteſt uti talibus indulgentiis ſine licentia ſui epiſcopi, uel ſui ſacerdotis, & ſufficit, ꝙ in licentia dicatur, quòd poſſit 36 uti indulgentiis alterius iudicis, facit cle. 1. de reli. domi. † & iō ſi ſunt plures epiſcopi in conſecratione, ut dicit glo. 1. licet indulgentia conſecrationis non excedat annum, tamen quilibet epiſcopus poteſt eam pmulgare ſuis ſubditis. & iſta faciūt 37 ad quæſtio. de qua infra dicam. † An epiſcopus poſſit ſuis ſubditis concedere indulgentias ſi ipſi porrigant manus adiutrices ad pontis cōſtructionē, non exiſtentis in ſua diœceſi, ſed 38 in aliena. † Sed hic occurrit dubiū, an teneant iſtæ indulgentiæ culpæ, & pœnæ? & vr̄ quòd parum proſint, maximè quando quæruntur extendi ad non pœnitentes: qa aut intelligunt conceſſæ non pęnitentibus, & non videtur poſſe defendi, ꝙ 39 ipſę indulgentiæ concomitentur eos, † nam culpa manente, impoſſibile eſt remitti pęnam. de conſecra. diſtin. 4. baptiſmi 40 vicem. de pœni. diſt. 3. ſanè cauendum. † Item quia impœnitentes retinent odium, & ſic culpa ſunt uerbi Dei, quibus ſtantibus impoſſibilis eſt remiſſio. de pœnit. diſt. 1. §. hoc idem. &c. ſoluiſſent. & ideo regula iuris in 6. quod nil etiam pœniten- 41 tibus proſint, probatur, † quia pœnitentibus debet imponi pœna, iuxta qualitatem, & quantitatem culpæ, ſiue delicti. 47. diſt. omnis. ibi, ſicut exhibuiſtis membra veſtra, &c. Et alibi dicunt Cano quanto tempore erraſſe te noſti, tanto humilia te ipſum. de pœnit. diſt. 1. c. 1. c. uide benignum. & Apocalyp. 23. glorificauit ſe, & ī delitiis fuit, tantum date ei tormentum, & 42 luctum, † & ſm qualitatem delicti, erit plagarū modus. Deuterono. 25. c. de pœnit. diſtinct. 1. qa diuinitatis. quinimmo ali- 43 bi innuit canon, † ꝙ productior debet eſſe pęnitentia quàm delictum. de pœni. diſt. 3. c. pœnitentiam. & c. productior. Sed per iſtas indulgentias, nulla facta ſatisfactione, videtur remitti 44 pœna, ergo contra iura diuina, & canones concedunt. † Sed humana iuſtitia debet ſe iuſtitiæ diuinæ conformare. 11. q. 3. re uera. Item alibi legitur, ꝙ Deus non remittit dedecus culpæ ſine dedecore iuſtitiæ. de cōſecra. diſt. 4. Baptiſma. & beatus Au- 45 guſtinus dicit, † ꝙ opus eſt miſericordiæ peccanti, peccata dimittere; oportet tn̄ ut iuſtus miſereatur iuſtè. de pœnit. diſt. 1. 46 quē pœnit. & † Præterea inferior pœnam a ſuperiore inflictā tollere non pōt. 21. diſtin. inferior. & clemen. ne Romani. de 47 elect. & dixi ſupra in q̄ſtione exiſtentiū in purgatorio. † Hinc eſt ꝙ pęnitentiam per Papam impoſitam, Epiſcopus non poteſt minuere, & ſimiliter impoſita per Epiſcopum, per inferiorem non poterit minui, not. de ſortileg. c. 2. & quod not. gl. in 48 c. cum P. in glo. fi. de accuſa. † Sed Deus, qui eſt ſuperior, abſoluendo pęnitentes a culpa per pręuenientem gratiam Spiritus ſancti, & cordis contritione, abſoluit a morte, ſed dimittit abſolutum ligatum ad pœnam. de pœnitent. diſtinc. 1. c. ſi pecca- 49 tū. & ſi primi. † Præterea ſatisfactio eſt pars pęnitentiæ, nec dicitur pęnitere, qui non ſatisfacit. de pęniten. diſtin. 1. c. tres ſunt. 50 & c. nō ſufficit. & c. quamobrem. † vnde qui nō ſatisfacit quū poteſt, non abſoluit a Deo. 13. q. 6. c. ſi res aliqua. ubi in baptiſ- 51 mo. de conſec. diſtin. 4. c. ſine pęnitentia. † vnde legitur, ꝙ habemus duas tabulas ad peccata expianda, baptiſmum, & pęnitentiam. de pęnit. diſt. 1. c. ſi poſt naufragium. de ſumma Trini. c. 1. Sed de iſtis indulgentiis nō habemus expreſſum nec in captione bullæ, nec in euāgelio, ꝙ Apoſtolis talis fuiſſet īdulgentia ꝯceſſa, nec legimus beatū Petrū, vel Paulum, uel alios Apoſto-

52 Apoſtolos tales indulgentias conceſſiſſe.† Ergo ꝙ non eſt ſan-
ctorum patrum,non eſt aliorum ſucceſſorum.2.q.6.conſului-
53 ſti.31.q.j.ſi dormierit.de tranſla.prę̄la.c.2.† Præterea poteſtas li
gandi,& ſoluēdi eſt tradita miniſtris eccleſiæ, ad ædificationē,
non ad deſtructionem,quia per iſtas indulgentias remanēt de-
licta impunita,contra c.vt famæ.de ſenten.excommu.l.ita vul
54 neratus.ad legem Aquil.† Item tribuit intentionem delinquē
di iſta facilis venia,& iſta quæ inuitant homines ad delicta ſunt
de genere malorum,& nulla pactione confirmantur.l.conue-
nire.ff.de pactis dotalib.facit c.vt clericorum.cum ibi nota.de
vita,& honeſta.clerico.ad idem.l.reſpiciendum.in princi.ff.de
pœn.ibi,neq; enim aut ſeueritate,aut clementia gloria appetē-
da,ſed ꝑpenſo iudicio,prout vnaquęq; res poſtulat,ſtatuēdū.
56 l.j.poſt prin.ff. ad Turpil. † vbi pęna auctoritati legis reſeruat̄,
56 nō præſidentis arbitrio committitur.† Ex quibus omnibus vi-
detur cōcludi,ꝙ iſtæ indulgētiæ ſunt cōtra iura diuina, & con-
tra ſacros canones,& leges,& inſuper cōtra bonos mores, qui
inuitant homines ad delicta dum per eas pœna delicto condi-
57 gna gratis remittitur.† Sed veritas eſt,ꝙ omnes Theologi,&
Canoniſtæ fatentur indulgentias, ſeu literas taliū remiſſionū,
valere,vt in hoc c.& clemē.ſi dominum.ad ſi.de reliq.& vene.
58 Sācto.& probatur auctoritate Auguſtini,† ꝙ illud quod remit-
tit presbyter,Deus remittit,de pęniten.diſt.j.quem pęnitet. an-
te medium.Item hoc ſeruat eccleſia à tanto tempore citra,ꝙ
59 de contrario memoria non exiſtit,† & ideo non eſt ſentiendū,
ꝙ tota eccleſia erraſſet, quia dictum fuit Petro in perſonā to-
tius eccleſiæ:Ecce ego Petre oraui pro te,ne deficiat fides tua,
de pœnit.diſt.2.ſi ego,inquit.& Luc.22.c.& beatus Gregorius,
60 qui fuit ſanctus,iſtas obſeruauit,† & iſtud fuit priuilegium datū
Petro,& ſucceſſoribus,quando dictum fuit,quodcunq; ligaue
ris.30.diſtin.in prin.24.q.j.quodcunq;.& per iſtud reſpondetur
ad illud quod dicitur,ꝙ non cauetur lege , nam tacitè hoc in-
61 cluſum fuit in hoc priuilegio.† Item in Exodo.21.c. legitur de
remiſſione,quæ fiebat in anno iubilei , quod vult dicere, ideſt
remiſſionis,vt nota.8.diſt.in prin.& ab iſto proceſſit ius iſtius
conſtitutionis,vt ibi dicitur,& habetur de pœniten. diſt. j. qui
62 domum.† ad quarum exemplum,remiſſiones iubilei inuentę
ſunt,vt in extrauaganti Bonifa quæ incipit,antiquorum.potiſ-
63 ſima ratio iſtarum indulgentiarum eſt veritas eccleſiæ, † quæ
eſt corpus miſticum Chriſti,in qua ſunt multi viri,opera pieta
tis,& miſericordiæ ſemper erogantes, vltra menſuram ſuorū
delictorum,patientes opprobria,contumelias,& infinitas paſ-
ſiones,quas non merentur,qui non ceſſant orare pro nobis,&
ideo eccleſia fundit preces ad eos,vt orēt Deum pro nobis, vt
64 in letanijs,13.q.2.animę.† & beatus Paulus pollicetur pro ſuis
ſine intermiſſione ad Deum orationes porrigere.32.q.2. ſanè.
65 † Item his ceſſantibus,meritū mortis Chriſti,& effuſio ſangui-
nis eius,remiſſionem peccatorum operatur.de conſecr.diſtin.
66 2.c.quia corpus.† Ipſe enim ſe hoſtiam obtulit pro peccato.de
conſec.diſt.2.non oportet.& illa pœna,& martyrium,quod ip
67 ſe iniuſtè pertulit,eſt cauſa remiſſionis peccatorū,† quinimmo
minima eius gutta ſanguinis, erat ſufficiēs ad purgationē no-
ſtrorū delictorum , vnde Iſaiæ 54. dicitur, languores noſtros
ipſe tulit,& dolores ipſe portauit,& ipſe multorum peccata tu
lit & pro tranſgreſſoribus orauit.ſua igitur merita, & Sāctorū,
peccatoribus communicās,poteſtatem cōceſſit Petro, & ſuc-
ceſſoribus,& ipſis dedit ligandi,& ſoluendi poteſtatem , & iſte
eſt ille theſaurus eccleſiæ,cum quo peccata noſtra dimittunt̄.
68 † Iſtæ igitur indulgentiæ pœnæ,pro peccatis inferendæ,conce-
duntur verè pęnitentibus,& confeſſis in commemorationem
paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti,& prę̄mia ſanctorū mar-
tyrum, quaſi ipſi ſufficientes debitores pro nobis ſatisfecerint
apud Deum,& ſic pro nobis ſatisfaciēdo,liberant nos à pęna.
Diſpoſitionem autem iſtorum meritorum , & diſpēſationem,
quibus à pęna peccatorum poſſimus liberari,Chriſtus(vt dixi)
Petro commiſit,& ſucceſſoribus eius,& alijs Epiſcopis,& Apo
69 ſtolis.† qui Epiſcopi in partem ſollicitudinis ſunt vocati, vt in
c.mandata.de prę̄ſumpt.Et ad contraria ſupradicta per ordinē
70 reſpondetur.† Primò ad id quod dicitur, ꝙ impęnitentes non
gaudent indulgentijs quia venia non datur,niſi correcto:quia
hoc fateor,ſed pęnitenti,vel proponenti ſe corrigere,& ſic iam
corde contrito,bene valent huiuſmodi indulgentię, & maxi-
mè quādo hoc in ſe habet formam indulgentię,ad hoc. 17.q.
71 j.§.ſi igitur.† Papa enim,qui habet ſupremam poteſtatem,& in
quo repræſentantur ꝓdicta,indulgentias faciendo,videtur cō-
municare opera Sāctorū,& merita paſſionis Chriſti, & ſic ſatis
facere,& ſoluere pœnam, pro delicto peccatori infligendā,&
72 per hoc ſimul iuſtitia cum miſericordia ſeruat̄,† quia prius eſt
gratia ſpirituſſancti,& contritio,quę accedunt ad iuſtitiam , &
ſequitur indulgentia,quo ad partem miſericordiæ,ad hoc, de
73 pœni.diſt.j.c.nullus debitę.† & per hoc etiam ſoluitur aliud cō-
trarium,in quo dixi,ꝙ ſatisfactio debet præcedere,ut pœna re-
74 mittatur,& qui non facit,non dicitur pęnitere,† nam cōtritio
pro ſatisfactione habetur,& paſſio Chriſti,& Sāctorum meri-
ta,quæ communicat eccleſia peccatoribus, dicitur ſatisfactio,

75 arg.c.qui per alium,de reg.iur.in 6.† Ad aliud contrarium, in
quo dixi,ꝙ indulgentiæ uidentur inductæ ad deſtructionē,nō
in ædificationem,ex eo ꝙ facilitas ueniæ , præbet delinquendi
intentionem,reſpondetur,ꝙ immo præbent remedium con-
tra peccatum uitandum , tam ex præcedente contritione, ad
quā diſponitur,ut qs indulgentijs poſſit gaudere, & cum hoc
concurrit gratia,gratum faciens,& gratia,quā meretur ex pio
76 opere & humilitate. † Caueant tamē ſibi,ne iſtā gratiam ſuſci
piant aliqui prauo corde,negligendo propter ipſam alia bona
opera charitatis in poſterum faciēda,tales enim licet propter
indulgentiam reddantur immunes,tamen ex contemptu de-
77 mum ligari poſſent.13.q.3.§.cum ergo.23.q.3.notandū.† vn-
de dicit canon,ꝙ negligentia cum ſuperbia parit offenſam,&
loquitur rectè de negligente ſatisfacere pro delicto. de pœnit.
78 diſt.j.c.prædixerat. † Non ergo contemni debet pœnitentia
iniuncta,uel ſatisfactio propter indulgentiæ ſuſceptionem.Et
quia neſcit homo,an iuſtè ad indulgentias acceſſerit, non eſt
nimis in his confidendum,ut tantum ualeant quātum ſonāt.
79 † Et iſtum articulum,an tantum ualeant quantum ſonant, ꝓ-
ſequitur glo.fin.iſtius c.ſiue prima magna. Et quoniam obſcu
ra eſt,& malè a ſcribentib.declarata,igitur placet ipſam expla-
nare.Capio gl.in uerbo,proſunt.iſta quærit, quid ualeant ho-
die tales indulgentiæ,& remiſſiones glo.dicit,ꝙ uetus eſt quæ
80 ſtio,& dubia adhuc. † Quidam dicunt,ꝙ ualent quò ad Deū,
non quò ad eccleſiam:quò ad Deum enim ualēt, quia ſi aliqs
decedat non peracta pœnitentia ex ſatisfactione de peccato,
ꝙ tunc debet conſiderari pœna temporalis,quam Deus ponit
ꝓ peccato in purgatorio,& quò ad hoc operantur tales indul-
gentiæ,qa ſi habuit annū indulgentiæ,tanto minus ſtabit ī pur
gatorio,quāto fuiſſet ſi ꝑ annū pœnituiſſet, ſecundum Inno-
centium. † Secundò eſt conſideranda pœnitentia, ſiue pœna,
81 quam ponit eccleſia pro peccato tempore confeſſionis,& hāc
non tollunt tales indulgentiæ,ſiue remiſſiones , vnde eccleſia
iniungente debitam pœnitentiam,ſiue ſatsfactionem.per has
indulgentias non relaxant̄ iſtæ pœnitentiæ , & dicit Innocen-
tius,ꝙ hoc demum eſt ęquum.Doctores dicunt,ꝙ hoc demū
eſt contra priuilegium canonum,uel clauium conceſſum Pe
82 tro qđ ad cœlum,& terrā extenditur.24.q.1.quodcunq;.† Mi-
hi uidetur,ꝙ potius debet dici econuerſo , ꝙ iſtæ indulgentiæ
debent prodeſſe quò ad eccleſiam principaliter, & pœnitētiā
per ipſam inflictam,ratio eſt,quia inferior non remittit pœnā
impoſitā a ſuperiore.21.diſt.inferior. & clem.ne Romani.de
elect.& ſic pœnam impoſitam a Deo,non poſſet minuere Pa-
83 pa,nec huiuſmodi indulgentiæ. † Item quia poteſtas Papæ ſm
iſtis,nō ſe extendit ad cęlum,niſi declaratoriè : nā declarat ſo-
lutum in terra,q eſt ſolutus in cœlis.ita intelligunt Doctores
c.quodcunq;.Item ſm iſtā opinionem, eſſet melioris condi-
tionis,qui non egiſſet pœnitentiam,uel præuentus morte,uel
ex negligentia,ut tangit hic glo.in quarta oppoſitione, quàm
ille qui egiſſet pœnitentiam,& ſatisfactionem feciſſet, nā iſte
nil conſequeretur,& qui non feciſſet pœnitentiam conſeque-
84 retur bonum huius indulgentiæ. † Præterea,vt dicit glo ī.du-
plex eſt pęna,vna æterna,& iſta remittitur per Spiritumſanctū
cum contritione:alia eſt temporalis,& in iſta operātur claues
eccleſiæ,& priuilegium conceſſum Petro,& eccleſiæ, per illa
verba,quodcunque ligaueris.Sed iſta poteſtas eſt magis in ec-
cleſia,in pœnitentiis per presbyterum iniunctis, quàm in illis
impoſitis a Deo,ergo debet potius ī ſatisfactione requiſita ab
85 eccleſia operari. † Nec eſt verū,ꝙ quidam hic ſcribunt, ꝙ Sa-
cerdos commutet pęnam æternam in temporalem , quia pę-
na æterua fuit extincta per præuenientem gratiam ſpirituſſan
cti cum contritione,vnde extincta nō poterat commutari in
temporalem,ſed remanet ſola temporalis,ī qua presbyter ad
arbitrium ſui pęnitentiam imponit,ut illam tollat, de pęnitē.
86 diſt.1.c.medicina.cum duob.ſeq. † Secunda eſt opinio, ꝙ etiā
iſtæ indulgentiæ ualeant quo ad pęnitentias iniūctas ab eccle-
ſia,ut diſtinguatur quò ad quantitatem pęnæ iuſtæ imponen-
dæ pro peccato,ut ſi pęna condigna eſt appoſita pro peccato
ab eccleſia,in illo non operentur iſtæ indulgentiæ: ſed ſi pęni-
tentia eſſet exceſſus & eſſet appoſitus ab eccleſia, tunc profice
rent in iſto exceſſu indulgentiæ,quò ad eccleſiam,& etiam ꝓ-
ſunt quò ad Deum.Iſta opinio a Doctoribus reprobatur,nam
dicunt ꝙ uilificat theſaurum eccleſiæ,quum dicit , ꝙ non pōt
indulgentias facere,niſi de ſuperabundanti pęnitētia.Iſta opi-
nio ex alio mihi non placet,nam in eo qui habuiſſet debitam
pęnitentiam,& ſatisfactionem congruam,non excedentē de-
bitum pęnitentiæ,nil iſtæ indulgentiæ operarentur, ſed ſolum
87 vbi exceſſiſſet eccleſia ī impoſitione pęnitentiæ. † nā ego cre-
do,ꝙ ſi peccator ſufficienter ſatisfacit de peccato , ꝙ ipſe ſit li-
ber apud Deum,nec ſi moreretur non peracta pęnitentia ſu-
perabūdāti ab eccleſia impoſita,pęnas aliquas pateretur , niſi
omitteret adimplere ſuperabundātem pęnitentiā ab eccleſia
impoſitam,ex contemptu. Et ſi dicatur,Deus nō acceptat pro
pria merita pęnitentiæ ad ſatisfactionem ꝓ peccato, ergo nō
poteſt procedere,qđ dico de peccatore , qui ſatisfecerit agen-
do de-

do debitam pęnitentiam,quia intelligo qn̄ eſt debita pęniten
tia,quæ ſufficiat concurrente Dei miſericordia, & paſſione Ie
ſu Chriſti,& Sanctorum meritis,quæ pn̄t cōcurrere ſine indul
88 gentijs.† Tertia eſt opinio,ꝙ proficiant quo ad Deum,& quo
ad eccleſiam,ſm quod à promulgante conceduntur, qui cōce
dentes ſe onerant,quia tenentur eleemoſinis eas , & ſuis ora-
tionibus ſupplere. Vult.n.iſta opinio , ꝙ iſtæ indulgentiæ poſ-
ſint prodeſſe tam ad attenuādas pœnitentias iniunctas a ſacer
dote,q̄ ad pęnas purgatorij,ſed concedentes tenentur,ſi nō eſt
dignè ſatisfactum a peccatore,reducere ſatisfactiones ꝑ pro-
89 pria ieiunia,& proprias eleemoſinas,& alia pia opa. † Iſta opi-
nio non placet Doct.quia Deus nō multum acceptat propria
merita pœnitentium , qm̄ ſunt modica in recompenſatione
pęnæ pro peccatis,& multominus conſiderat merita concedē
90 do indulgentias. † Præterea Dei miſericordia , & Sanctorum
merita,ſunt quæ faciunt iſtas remiſſiones, & hic eſt theſaurus
eccleſiæ,quod ſtatim dicam. Et ideo iſta opinio multum vilifi
cat hunc theſaurum, ꝙ non fiant remiſſiones ſine ſatisfactio-
ne,& ideo Chriſtus plerunque remiſit peccata,nulla præcedē-
te ſatisfactione eius,cui remiſſa ſunt. Quarta eſt opinio , ꝙ ua
91 lent iſtæ indulgentiæ ſolum † quo ad remiſſionē pœnitentię,
quæ adimpleri negligenter eſt omiſſa. Hæc eſt falſa, primò qa
plus reportaret cōmodi, qui negligeret pęnitētiam adimple
re,q̄ ille qui adimpleuiſſet.Item inuitaret hoīes ad delinquen-
dum,quod debēt negligere,& ad adimplendā pęnitentiā ute-
92 rent̄ commodo iſtarum indulgentiarum,† & quia negligētia,
93 quæ eſt peccatum , non dēt reportare commodum.† Quinta
eſt opinio Calani,& gl.ꝙ hoc reſideat in arbitrio iniungētis pę
nitentiam,ut ſi dicat expreſsè, ꝙ proficiant indulgentiæ , & ꝙ
ex eis poſſit redimere pęnitentiā in totum,uel in partem,tunc
proficiunt indulgentiæ , aliàs non. Et iſtud quo ad eccleſiam,
nā quo ad Deum ſemꝑ proficiunt quo ad pęnam minuēdam
in purgatorio,& in hoc uerum dicit gl.& in hoc bn̄,qn̄ pœnitē
ti eſt remiſſa pęna ęterna , q̄ remittit̄ per præuenientem grām
Spirituſſancti,& contritionem,& confeſſionem peccati.Nam
94 non ſufficit liberatio a peccato , quæ fit (ut dixi) ꝑ prę̄uenietē
gratiam Spirituſſancti,ſi peccator uerè confitetur peccata ſua .
& ideo Chriſtus poſtquam liberauit leproſos dixit,Ite & oſtē
dite uos ſacerdotibus, & poſtquam ſuſcitauit Lazarum , dixit,
95 ſoluite eum.† aliàs ſi contemneret confeſſione, quæ dēt fieri ,
iuxta illud Iacobi 1.c.cum dixit. Confitemini peccata ueſtra al
terutrum.Oportet ergo ꝙ ad hoc,ut iſtæ indulgētiæ locum ha
beant ſit remiſſa pęna æterna,alias ſi perſiſteret in odio,& dam
natione,non prodeſſent ſibi indulgentię , & alia bona opa ad
96 ſalutem.† Pro quolibet ergo peccato mortali imponitur pœ
na æterna,& tpalis,æterna dimittitur per illa tria prę̄dicta,tpa-
lis uerò per ſatisfactionem,ſed non pōt fieri ſatisfactio durāte
pęna æterna.Non proficiunt ergo iſtæ indulgentiæ ad remiſ-
ſionem pęnitentiæ,niſi iſtud a ſacerdote in pęnitentia expri-
97 mat̄.† Ex hoc infert gl.ꝙ ſi impoſita eſt pęnitentia per ſeptem
annos cum aliquo ieiunio,& in pęnitentia ſit dictum, ꝙ dan-
do ſeptem denarios poſſit redimere ieiunium,tunc non tene
tur ex neceſſitate iniunctæ pęnitentię ieiunare,ſed bn̄ de hone
ſtate,quam ſi contemneret peccaret mortaliter , quia ipſe ne-
98 ſcit,an ſit ligatus,an abſolutus:† debet.n.ſemper dolere de pec
cato,de pęn.diſt.1.declinior.quia neſcit an ei ſint remiſſa pecca
99 ta.ſupra de purg.cano.c.fi.ibi,& ſi ſimplex fuero.† Io.And.re-
probat iſtam opinionem,dicens,ꝙ illa quæ ſunt depoſita ī the
ſauro eccleſiæ,non ſunt ibi determinatè depoſita pro aliquo,
ſed cōiter pro omnib. uult dicere ꝙ iſta depoſita in theſauro
eccleſiæ non ſunt determinata peccata pro illo, cui presbyter
in pęnitentia uelit concedere,ſed ſunt in uoluntate conceden
tis indulgentias,& iſte eſt Papa,uel ſunt illi, qbus Papa cōmit-
tit.Et ideo ſi Papa uult,ꝙ indulgentiæ proficiant ad extenuan-
dā iniunctā pęnitentiā a ſacerdote,proderunt ſine cōceſſione
ſacerdotis,licet ſanum ſit conſilium , ꝙ de licentia ſacerdotis
100 iſtud fiat . † Ego credo,ꝙ ambæ iſtæ opinio.ſint uerę:nā ſi Pa
pa,uel hn̄s auctoritatem ab eo,concedat indulgentias ſimpl̄r,
maximè dicendo,uerè pęnitentib.& cōfeſſis,tunc ſit uera opi
101 nio gloſæ , † nam non dicitur adimpleta pęnitentia , uel uerè
pęnitens,niſi ſequuta ſit ſatisfactio,quæ non cenſetur ſequuta,
niſi adimpleant̄ iniuncta a ſacerdote.de pę.diſt.1.ſi peccatum.
102 † Sed ſi Papa,uel Epiſcopus habēs auctoritatem a Papa,dicat ,
ꝙ concedit indulgentiam,q̄ poſſit alleuiare pęnitentiam in-
103 iunctam a ſacerdote,tunc credo,ꝙ Io.And.dicat uerum. † rō
quia regulariter quilibet hō habet tres curatos . habet primo
Papam,q eſt uniuerſalis totius orbis, habet proprium Ep̄um ,
& habet ſuum parochianum,quilibet iſtorum poteſt pęnitēri
iniungere,& alleuiare pęnitentiam, ut dicam in c.omnis utri-
uſq; ſexus.Ideo dicit hic Io.And.ꝙ tutius eſt, ꝙ iſtæ indulgen-
tiæ reſeruentur ad pęnam purgatorij : poteſt tamen Papa, &
104 Epiſcopus,ſi uult (ut dixi) concedere,† quia in diſpoſitione ſu-
perioris,prout eſt Papa, & Epiſcopus , presbyter parochianus
non pōt ſe impedire,ut in c.innotuit.de elect.& iſtud capitu-
lum facit pro iſta parte , qa Papa, & Epiſcopus ſunt ſuperiores

105 iſtorum,quibus conceduntur indulgentię.† Dixit tamen Ray-
mundus,ꝙ homo mortalis,niſi ei ſit diuinitus reuelatū, igno-
rat quantum valet̄ remiſſio,quia valet ſecundum fidem,& de-
uotionem pœnitentis,& ipſorum concedentiū , & merita eo-
rundem.Et hoc nullus ſcire poteſt,niſi Deus de conſecrat.diſt.
106 4.quæris.& diſt.5.non mediocriter.† Ioan.Andr.autem dicit,
ꝙ iſtę indulgentiæ valent ſecundum fidem concedentis,& po
teſtatem remittentis,& dicit,ꝙ iſtæ indulgentiæ valent , prout
107 ſonant,ideſt ſecundum quod conceduntur, † quia non refert
quocunq; modo ſatisfiat eccleſiæ , quia quem ligat ligatus eſt,
& quem ſoluit,ſolutus eſt.24.q.5.quodcunq;.de pęn.diſtin.1.c.
108 verbum.† & ideo cum actus actiuorum ſint in patiente diſpo-
ſito , ſecundum Philoſophum , quantum fides, & deuotio eſt
recipientis,tantum operantur iſtæ indulgentiæ.& ideo in non
habente fidem nihil operarentur.Quæro pro declaratione prę
dictorum:nam dictum eſt, ꝙ iſtæ indulgentiæ poſſunt prodeſ-
ſe quo ad Deum , & quo ad eccleſiam , & ꝙ hoc operatur the-
ſaurus eccleſiæ,quia Deus merita pęnitentiæ (ut dixi) quę,qm̄
ſunt modica , non admittit in recompenſationem pœnæ pro
109 peccatis.† Et tamen ſcriptum eſt, ꝙ nullum malum eſt impu-
nitum,etiam quo ad minimam eius culpam,etiam ſi ſit venia-
le.22.diſtinct.criminis.in § criminis.& ita nullum bonum irre
muneratum.Sed iſtam remiſſionem,& iſtas indulgentias facit
110 theſaurus eccleſiæ . † Et eſt theſaurus eccleſiæ paſſio , & mors
Chriſti,& effuſio ſanguinis eius,iuxta illud,quod dicitur in cō-
ſecratione ſanguinis,Hic eſt calix ſanguinis mei , quod ꝓ mul-
tis effundetur in remiſſionem peccatorum.Item ſunt perſecu-
tiones, & paſſiones ſanctorum martyrum , & merita aliorum
Sanctorum:& iſta vt non remaneant irremunerata,ſunt cauſa
111 remiſſionis peccatorum aliorum.† Vnde licet peccator nō ha
beat debitam punitionem tamen pęna temporalis peccati re-
mittitur ſibi per hunc theſaurum eccleſiæ,cuius claues retinet
112 Papa vicarius Chriſti,& concedit quibus vult.† Et ex hoc infer
tur,quòd ſolus Papa habet poteſtatem iſtas indulgentias cōce
dendi:& Epiſcopi,& alij inferiores,qui concedunt huiuſmodi
indulgentias,vel in dedicationibus eccleſiarum,vel in ædifica
tione pontium,vel pro executione alicuius operis pij,ipſi non
poſſunt facere ſine licentia Papæ , qui retinet claues iſtius the-
113 ſauri.† Et ex iſtis reſpondēt ad omnia illa contraria , quæ ego
feci in illa quæſtione , an Papa poſſit concedere indulgentias
culpæ,& pęnæ. Verum quia iſta videntur procedere a poteſta-
te clauium dicā vobis circa finem iſtius capituli, quid ſint cla
ues,& qualis ſit eorum poteſtas, non dico amplius hic.reſiduū
de indulgentijs dicā infra, in c.cum ex eo & de pœnitentia di-
cam in c.omnis vtriuſq; ſexus.& habebitur expeditum , quic-
quid boni dicunt hic Doctores tam in remiſſionibus & indul
114 gentijs,quàm de pœnitentijs. † Et iſta faciunt ad indulgentias,
quas Papa fecit pro ſubſidio terræ ſanctæ, quia omnem pœnā
peccati remittit.& ideo omnes ſunt abſoluti , dūmodò vtens
illa fuerit contritus , per quam contritionem apparet abollitū
peccatum a gratia Spirituſſancti , quæ præuenit ſequuta cōfeſ-
ſione.& iſta proſunt quo ad vitā æternam.de conſecratio. diſt.
115 3.baptiſmum de pęniten.diſt.1.per totum,† & quia Papæ ſub-
ſunt omnes,in clemen.noſtri.de hære.& de hoc dicit Goffred.
quòd hæc decretalis habet locum in remiſſione Papæ.Poſtea-
quàm ſupra ſcripſi,decreui hic ſcribere materiam indulgentia-
117 rum. † In qua materia eſt attendendum , quòd nomen indul-
gentiæ capitur multis modis,aliquando indulgentia oſtendit
remiſſionem pęnæ.2.q.3.in fin.quandoq; conceſſæ gratiæ.in c.
fina.vt lite penden.quandoq; importat diſpenſationem.in ca.
dudum eccleſia Rotomagenſis.in ver.inſuper indulgentia.de
electio.quandoq; importat ius commune.33.q.2.c.interfecto-
res.aliquando ponitur pro vacare, ideſt operam dare,iuxta il-
lud,indulgere noli gulæ , quæ ventris amica eſt.quandoq; po-
nitur pro permittere,iuxta illud,indulget fortuna malis, vt læ-
117 dere poſſint.† Tamen quantum ad propoſitum,ſumitur indul
gentia,quando fit remiſſio pęnæ temporalis a prælatis poteſta
tem habentibus ſubditis ſuis communicantibus theſaurum ec
118 cleſiæ.† & iſta ſic diffinitur,ſecundum Ioan.Calde.quòd indul
gentia eſt remiſſio pęnæ temporalis,debitæ pro peccatis actua
libus pœnitentium, non remiſſæ in abſolutione ſacramentali
facta a prælato eccleſiæ rationabiliter,& ex cauſa rationabili,ꝓ
119 recompenſationem de pœna indebita iuſtorum. † Sed profe-
ctò tex.qui dixit in l.omnis diffinitio.ff.de reg.iur ꝙ omnis dif-
finitio in iure periculoſa eſt,verum dixit , quoniam poſitū eſt
vt ſubuerti non poſſit , quoniam diffinitiones regulā faciunt,
& patiuntur exceptionem,a quibus regulis ſi aliqua detrahun-
120 tur,falſificatur diffinitio ,vt in noſtro caſu: † nā diffinitio de-
bet ponere ſubſtantialia rei definitę , & per hoc continere ge-
nus,ſub quo eſt res diffinita.Item debet continere differentias
vt per ipſam appareat,quid differt res diffinita ab eis ſpeciebus
contentis ſub eodem genere.Sed hic non ponitur differentia
inter indulgentiam diffinitam, & alias remiſſiones pęnarū tē-
121 poralium † vnde ſi contingeret, ꝙ Papa,qui eſt ſummus Pon-
tifex,vel ſummus prælatorum, vel alius prę̄latus poteſtatē hn̄s
reſtituere

restituere aliquem deportatum, vel aliàs damnatum, iuxta no.
in l.fi.C.de senten.pas.& hanc restitutionem faceret pœniten-
ti, & ex causa rationabili, & ob passionem Christi, ꝙ talis esset
122 indulgentia illa, de qua diffinitum est, † quia cui conuenit diffi
nitio, etiam diffinitum conuenit. l.1.§.1.ff.de dolo.& in d.l.om
nis diffinitio.de reg.iur.sed in ista indulgentia, de qua dixi, cõ-
ueniunt omnia in diffinitione dicta, quia ista est remissio pęnæ
temporalis, debitæ pro peccato actuali ipsius restituti peniten
tis, & ista non est remissa in absolutione sacramentali facta a
prælato ecclesiæ rationabiliter, & ex causa rationabili, & quũ
sit facta ob passionẽ Christi, est facta ex causa recompensatio-
nis pœnæ indebitæ iustorum. Sed certè Ioannes Calderi. diffi-
123 niens non intellexit de ista indulgentia istius pęnæ, † sed loqui
tur de indulgentia pęnæ, quã Deus infligit pro peccato actua-
li, & quam pœnam peccator incurrit post remissionem pœnæ
æternæ, quam subire debet in purgatorio. de pœniten. distin. 1.
si peccatum. & c. multiplex. 25. distinc. qualis. 23. q. 2. impuniri.
16. q. 1. c. 1. Notatur in hoc c. quod autem & supra de rapto. cap.
quod autem. Cum ergo diffinitio Ioan. Calder. non ponat dif-
ferentiam inter istas remissiones, quæ fiunt in integrum resti-
tuendo, & remissionem pęnæ, quæ fit de pęna, quam subire de-
buisset quis in purgatorio, non est bona diffinitio, quia nõ to-
taliter differentiam specierum existentium sub genere remis-
124 sionis per viam indulgentiæ complectitur. † Præterea dum di-
cit, ꝙ est remissio pęnæ, videtur intelligere, ꝙ tota pęna remit
tatur, vt notat gl. in c. cum pro causa. de senten. excommunic.
circa medium secundæ gl. magnæ ibi, sed indeterminata abso-
lutio, & probat tex. in l. fi. versic. ideoque tantum. C. de senten.
pas. probatur in l. pluribus. ff. de acceptil. & in l. maritus. C. de ꝓ-
curat. Sed istud videtur falsum, quia non semper indulgentia
totam pœnam aufert, sed aliquando datur annus indulgentiæ,
aliquando 40. dies, in c. cum ex eo, in fin. de pœniten. & remis.
125 † Item quia pęnę remissio nunquàm fit in totum per suffragia
indulgentiarum nisi expresè dicatur in ea, vt not. in c. cũ Mar
thæ. de celebra. Missa. & in vltima glo. & infra dicam. Itẽ multa
superflua verba sunt in ista diffinitione: nam dum dicit pœnæ
temporalis, illud verbum temporalis, est superfluum: sufficit. n.
dicere, est remissio pęnæ. & si dicitur temporalis, dicitur respe-
ctu, ad differentiam pęnæ æternæ, dico ꝙ est superfluum: nam
quum dicit in diffinitione pro peccatis pœnitentium, tunc ex
eo quia quis est pœnitens, & sic est contritus, est facta remissio
pęnæ æternæ, & culpæ per Deum, mediante contritione: nam
Deus est, qui remittit peccatum pęnæ æternæ, id est culpę, agen
126 do, vel tanquam agens, † & constitutio est causa materialis re-
missionis culpæ, & pęnæ æternæ, in qua materia agit Deus, istã
remittendo. ita dicit beatus Thomas in 4. sentent. dum tractat
127 de pœnitentijs. † Isto modo debent intelligi iura, de pœnit. di-
stin. 1. & quod ibi notat gl. in summa. & in c. hoc idem. & c. ver-
bum. & distinc. 4. c. nemo tollit peccatum. & glo. in c. super eo.
128 de rapto. & quod not. gl. hic. † Item quandoq; Papa solus facit
plenam remissionem, quæ est remissio pęnæ, & culpæ, vt not.
gl. in clemen. 2. de pœnit. in gl. quæ dicit ista est illa. & hanc cõ
cessit Papa transeũtibus in subsidium Terrę sanctę, de qua per
Ioan. Andre. in c. ad deliberandum. de iudæ. Et est illa, quæ da-
tur in anno centenario iubilei, vt in extrauaganti Bonifac. 8. q̃
incipit, hanc antiquorum. Nec est verum, ꝙ quidam dicunt, ꝙ
sit quædam abusio, etiam si Papa diceret, absoluo te a culpa, &
129 pœna, † quia nec Papa, nec creatura aliqua potest absoluere a
culpa, quia ista contrahitur ex inimicitia, & dolo per peccatũ
generata inter Deum, & hominem peccatorem, ex quo macu
latur anima, & quia non ex operibus iustitiæ, sed per solam gra
130 tiam iustificamur. † Ex odio igitur, & offensa Dei statim pec-
cando damnamur, & pœnam æternam meremur, quam ho-
mo statim euitat, quum per præuenientem gratiã Spiritusan-
cti agentem, deletur peccatum in homine contrito, & patien-
131 te disposito, vt supra dixi. † Vnde statim homine contrito, a
Deo remittitur culpa, & pęna æterna, sed remanet temporalis,
quam si non subit in hoc mundo, subit in purgatorio. de pęnit.
132 dist. 1. qualis. cum sim. † vnde non videntur prælati habere po-
testatem, nisi in pęna temporali, non in culpa, vel pęna ęterna.
Sed isti sic dicentes, ꝙ abusiua foret absolutio Papæ absoluen-
133 tis a pęna & culpa, malè dicunt: † vnde est attendendum, ꝙ ec-
clesia, vel Papa, aut prælati, siue ministri ecclesiæ nullum pecca
torem ligant, vel absoluunt a culpa & pęna eterna, sed solum
in ecclesia militanti pronuntiant peccatorem in cęlo, & sic in
134 ecclesia triumphante ligatum, vel absolutum. † Et ita intelligi
tur illud c. 24. q. 1. quodcunq; ligaueris. quamuis text. ibi dicat,
135 quodcunq; ligaueris super terram, &c. † Et ideo qñ aliquis nõ
contritus absoluitur ab ecclesia, absolutus nõ est quo ad Deũ,
vt no. de sent. excom. a nobis. 2. & no. in c. veniens. in fi. de testi,
no. Io. And. in d. c. ad liberandum. de iudę. in verbo, corde con-
triti. in nouella. sic est in ista indulgentia culpæ, & pęnæ, qa Pa-
pa in ea pronuntiat, ꝙ ille, cui iniuncta est, propter consequu-
tionem talis veniæ, & indulgentiæ, sit absolutus a culpa, & pę-
na: a culpa æterna pronuntiatiuè, & a pęna temporali con-
136 cessiuè. † Et potest esse magni effectus, quia si aliquis adimple
uisset illa, propter quæ indulgentia talis data fuisset, ille talis iu
dicandus esset absolutus a culpa. Et ideo si non apparet de alia
contritione, vel confessione, dẽt præsumi absolutus a pęna &
culpa æterna. d. c. a nobis. 2. de sen. excom. & debet pro ipso ora
ri, vt nec dicatur in mortali decessisse, iuxta no. in c. quod inci-
137 pit, tertio de celeb. Missæ. † Itẽ si fuisset excõicatus, & esset mor
tuus, nec appareret de aliqua absolutione, nisi ꝙ post excõica-
tionem adimpleuit illa, ꝓp quæ indulgentia concessa fuit, præ-
sumeretur fuisse pœnitens, & post mortem deberet absolui in
d. c. a nobis. vnde nõ est ista abusiua ista absolutio, vt dicunt ali
qui, quia ecclesia, & Papa illam non faceret: sicut non esset abu
138 siua absolutio, & ligatio, quam faciunt ministri ecclesiæ. † Itẽ
illud verbum actualibus, quod subditur in diffinitione Io. Cal-
de. quod verbum dicunt poni ad differentiam pęnæ, quæ infli-
139 gitur pro peccato originali. † quæ pęna non remittitur per in-
dulgentiam, quia illa pęna est æterna. de consec. dist. 4. firmissi-
mè. Illud verbum actualibus, est superfluum: quia cum dicat
in diffinitione Io. Cald. pęnitentium, & non remissæ in absolu-
tione sacramentali, non poterat loqui diffinitio, nisi de pecca-
140 to actuali, † quia nõ poterat esse sacrm pęnitentiæ, nisi præces-
sisset sacrm baptismatis, quod est ianua omnium sacramento-
rum. 23. dist. § verum. & de presby. non bapti. c. 2. & c. veniens.
vnde non erat opus dicere pro peccato actuali, cum de alio in
141 ista diffinitione non poterat intelligi. † Item dum dicit, nõ re-
missæ in absolutione sacramentali, hic deficit diffinitio, qa de
esset si esset remissa per satisfactionem, puta per orationẽ, vel
dationem eleemosinarum multarum, & ieiuniorum obtenta-
tionem. de pęnit. dist. 1. quamobrem. vel ꝙ a pęnam illam in per
sonam suam sustinuisset, vt in latrone, qui fuit cum Christo in
Cruce. de pęn. c. quærat. dist. 3. ibi, licet peccata, qui pro eis pœ-
nam temporalem patitur, quamuis nõ fuisset remissa in facto
142 pęnitentiæ. de pęn. dist. j c. nullus. & c. quod quidam. † Itẽ dum
dr in diffinitione facta a prælato, non est completa diffinitio,
qa debuit dicere suos subditos. nam prælatus qui habet pote-
statem concedi indulgentias, illas non potest conferre nisi in
proprijs subditis, vt in hoc c. Ex istis ergo patet, ꝙ diffinitio Io.
143 Calde. non est tuta. † Quare ego sic diffinirem, ꝙ ista indulgen
tia, de qua loquimur, est communicatio thesauri ex aliqua cau
sa rationabili, quam facit ille, qui retinet claues eius, vere pœ-
nitentibus sibi subditis, & per quam consequuntur remissionẽ
vel dierum in pęnitentia eius iniunctorum, vel pęnæ in facto
pęnitentiæ non remissæ, vel aliter nõ satisfactæ pro peccatis à
Deo infligendæ, quantum sonant indulgentiæ verba, & cõce-
dentis ptãs põt, vel illis, qui aliter satisfecissent augmentũ glo-
riæ præstat. Dixi ego ꝙ est cõicatio thesauri ecclesiæ, nã p hunc
thesaurũ, qui est in scrinio ecclesiæ reconditus, quod est Chri-
sti merita, & passio, & merita Sanctorum eius, remittunt dies pę
nitentiæ iniunctæ, quantum verba sonant indulgentiæ, & pec-
cata penitus sine alia satisfactione. j. eo. cum ex eo quę peccata
144 non deberent alias remanere impunita, † quia quo ad Deum,
nullum malum impunitum debet esse, etiam si fit veniale. 25.
dist. ita. & nullum debet esse bonum irremuneratum. de pęnit.
145 dist. 2. § illud. & c. peccatum. † Sed mors Christi, & eius effusio
preciosissimi sanguinis, & etiam merita Sanctorum, peccatorũ
nostrorum pęnas purgant, & peccata remittunt. & isto modo
nõ remanet impunitum malum: quia, vt mors Christi, & meri
ta Sanctorum, nõ sint irremunerata, remittunt peccata nostra,
& pęna peccatorum, etiam si aliter peccator non puniatur, qa
passio Christi pro eis intelligitur satisfecisse, & sic Deus media-
te prælato eius ministro, iustè, & misericorditer per indulgen-
tias istas, peccata, & peccatorum pœnas remittit, ne eius passio
irremunerata remaneat & merita Sanctorũ eius, quæ sunt the-
saurus ecclesiæ, qui communicatur per habentes claues illius,
146 & in subditos fit remissio pęnæ pęnitentibus. † Et ideo dixi cõ-
municatur, quia nõ totus thesaurus exponitur pro remissione
peccati, vel pœnæ peccatorum, quia sola gutta sanguinis Chri-
sti, est sufficiẽs ad remissionẽ quorumcunq; peccatorũ. Et hoc
est, ꝙ Christus dixit ĩ cõsecratione Eucharistiæ, vbi Matt. dicit,
Hoc est corpus meum, quod p vobis tradetur in remissionem
peccatorũ: & in consecratione sanguinis dixit, qui pro multis
147 effundetur in remissionẽ peccatorum. † Item dixi rõnabiliter,
quia iste thesaurus ecclesiæ nõ debet dispensari sine causa, qa
tunc non valeret, et quantũ ad illud, quod sonarent verba in-
dulgentiæ, immo in nihilũ valerent. de pęn. dist. 5. c. cõsideret.
& dist. 6. c. i. ver. caueat. & 24. q. 1. manet. & de voto. magnæ. no.
148 Ioan. Andr. in c. de multa. de ꝓęb. † vbi vt velle, ꝙ ĩ ea ꝙ en Papa
dispensat ꝯ ius positiui requiratur causa, quamuis in c. ad mo-
149 nasterium. de sta. mo. Inn. velit, quem sequitur ibi Io. And. † ꝙ
in dispensatione iuris positiui sufficiat voluntas Papę pro ra-
tione. quæ dicta ego concordaui alibi in q. an Papa dispenset ĩ sta
150 tum vniuersale ecclesiæ. † In proposito ti credo, ꝙ causa de-
bet esse rationabilis, per tex. in c. cum ex eo. iuxta eo. vbi vult, ꝙ
concedantur ex causa legitima, non aũt sint indiscretæ, & su-
151 perfluæ: † nã per indulgentias indiscretas, & superfluas, claues
ecclesiæ

152 ecclesiæ contemnuntur, & pęnitẽtiæ satisfactio eneruatur. † Et
an causa sit legitima, consideratur ex quatuor modis, ex quali-
tate negotij, personæ, loci, & temporis, vt not. Host. in c. magnę.
153 de voto. alleg. c. j. de transla. præla. concord. † Facit demum c. cũ
154 ex eo. vbi probatur, ꝙ causa lĩma est subuenire pauperib. † Di-
xi vlterius in diffinitione, quam fecit ille q retinet claues eius,
155 & quis sit iste, dicam j̃. nam tex. in c. multiplex. dist. j. de pęn. † di-
cit, ꝙ Christus dedit hanc potestatẽ prælatis ecclesiæ: vnde Pa-
pa qui est supremus prælatorum, habens istas claues, & istã po-
testatem pœnitentiarum, & ideo concedit pęnitentiam culpę,
156 & pœnæ, vt no. in c. ad liberandum. de iudę. † Alij autem pręla-
ti sunt Episcopi, vt j̃. de exces. prælat. c. accedentib. vel alij infe-
riores, si haberent ex priuilegio, vel præsumptione, vt essent p̄-
sbyteri, tales habent claues dispensandi istum thesaurum, qua-
dam potestate limitata à Papa, vt probatur in c. cum ex eo. j̃. eo.
157 in fi. quam limitationem potuit Papa facere, vt j̃. dicam. † Solus
ergo Papa potest facere illam plenam culpę, & pœnæ remissio
nem, vt no. glo. in cle. 2. de pœn. & remis. in gl. in verbo à pęna,
158 & culpa. † Item dixi verè pœnitentibus sibi subditis, quia opor
tet ꝙ non solum habeant contritionem, & sic sint pœnitentes,
sed oportet ẽt, ꝙ ore cõfiteantur peccata sacerdoti. Et ideo Pa-
pa in plena indulgentia, quam fecit transeuntibus in subsidium
Terræ sanctæ, dixit de quibus fuerint veraciter corde cõtriti, &
ore confessi. & ideo differt diffinitio Io. Calde. quia non sufficit
159 dicere pœnitentibus. si non dicitur etiam verè confessis. † vnde
oportet ꝙ ad hoc, vt consequantur indulgentiam, prius adim-
pleuerint illa, propter quæ prælatus indulgẽtiam indulsit, & sic
oportet ꝙ sint tres gradus pœnitentiæ. Primus, vera cordis cõ-
tritio. Secundus, vera oris confessio. Tertius, operis satisfactio.
de pœnit. distin. j conuertimini. vbi dicitur de contritione, quę
debet præcedere. de pœn. dist. 3. funditus. & c. sanè. in fi. & operis
satisfactio. de pœn. dist. 3. c. perfectam. sed operis satisfactio ha-
betur, quũ pœnitens perfecerit illa, quæ fuerũt mandata adim-
pleri, vt indulgentiam consequeretur, vnde nõ sufficit dicere,
prout dixit Io. Calde. pœnitentium, si non est verbum verè, vel
160 veraciter. † Item dixi subditis, quia non potest prælatus indulgẽ
tiam dare, nisi subditis suis proprijs, vt in hoc c. Papa autem ha
bet omnes sibi subditos, cum sit Episcopus vniuersalis orbis,
161 † demum dixi in diffinitione mea, per quam consequuntur re-
missionem, vt dierum eis in pœnitentia iniunctorum, vel pęnę
162 in sacramento pœnitentiæ hon remissæ. † Et ideo dixi, vel die-
rum, quia duobus modis ista indulgentia conceditur. aliquan-
do remittũtur dies in pœnitentia iniuncti, vt in indulgẽtia, quę
cõceditur in anniuersario consecrationis ecclesiæ. & ista est in-
dulgentia, non tamen illa remissio pœnæ, de qua loquitur Ioã.
Cal. in sua diffinitione: quæ quamuis dicatur indulgentia, & ita
eam Doct. appellent, in d. c. cum ex eo. tamen proprius dicitur
163 remissio. † sed indulgentia propriè sumpta, est illa, per quam fit
remissio pœnæ à Deo in purgatorio infligendæ. vnde ex his pa-
164 tet, ꝙ diffinitio Cal. non fuit perfecta. † Item dixi in diffinitio-
ne, in sacramento pœnitentiæ nõ remissæ: nam peccator, quũ
confitetur, potest in confessione tantam habere cõtritionem,
ꝙ pœna temporalis in totum aboleretur, & sic ista pœna abo-
lita, nõ esset amplius necesse ꝙ remitteretur, quia priuatio prę-
supponit habitum. l. nam & sub conditione. §. rumpendo. ff. de
iniu. rup. irritoq; testa. & in c. ad dissoluendum. de despõ. impu.
165 † & remissio præsupponit persistentiam eius, quod remittitur.
13. q. 2. quod verè. & idem si esset remissa per satisfactionem in-
iunctam à sacerdote, vel aliàs etiam post pœnitentiam ex alijs
suis bonis operationibus, eleemosinis, & orationibus, vel ieiu-
nijs, vel per pęnam quam portasset in propria persona, illam in
totum attenuasset, tunc indulgentiæ istis non essent necessarię
166 ad remissionem talis pœnæ iam deletæ. † Credo tamen ꝙ pro-
ficerent indulgentiæ istis, adimplentibus mandata in indulgen
tijs iniuncta, ad augmentum gloriæ, iuxta no. in c. 3. de celebra.
167 mis. quod incipit, tertio loco. † Et ideo dixi in diffinitione, vel
aliter non satisfactæ, & illis qui satisfecissent, augmentum glo-
riæ. & hoc fuit in diffinitione Io. Calde. omissum. non tamẽ est
credendum, ꝙ istæ indulgentiæ magis prosint illis, qui negligẽ-
tes fuerint satisfacere de peccatis, & illis non prodesse, qui dili-
168 gentes fuerint sasisfacere. † Item dixi, pro peccatis à Deo infli-
gendæ, ad differentiam pœnæ, quam etiam Deus non pro pec-
catis, sed ex alia causa infligit, saltem permissiuè, vt in cęco na-
169 to, & in beato Paulo. de pœn. dist. 3. productior. † Item pro pœ-
na, quam passi fuerunt martyres indebitè, propter quam punit
aliquem non culpabilem, vt in d. c. productior. & 7. q. j. cũ per-
cussio. sed istud debet intelligi temporaliter, non æternaliter,
iuxta illud, patres comederunt vuas acerbas, & dentes filiorum
170 obtupescunt. † & ecclesia multotiens, & ius ciuile, punit aliquẽ
insontem temporaliter pro peccato alterius, vt patet in c. j. de
scisma. in 6. & in l. quisquis. ad l. Iul. maie. no. etiam 22. distin.
171 renouantes. † Aeternaliter autem Deus, vel ecclesia nõ punit
aliquem, nisi proprium delinquentem. Ita intelligitur illud, fi-
lius non portabit iniquitatem patris, & anima quæ peccauerit,
172 ipsa morietur. † Item dixi, à Deo infligẽdæ, quia Deus nõ exigit
statim pœnam à peccatore, quamuis peccando sit statim liga-
tus apud Deum, sed expectat, vtrum contritione, & satisfactio-
ne postea satisfecerit, quo casu Deus nullam pęnam infligit, sed
173 si nõ satisfecerit in purgatorio, pœnam irrogat. † vnde impro-
priè posuit Ioã. Calde. verbum pœnæ debitæ, quod est quando
debitum est per iudicem ab inuito exigibile, nam impropriè di
174 citur debitum, quod est sub conditione debitum, † sicut est ista
pęna in purgatorio infligenda, quæ est conditionalis, si nõ est
remissa per satisfactionem, vel indulgentias, vt no. in l. debitor.
de verbo. sig. & ideo ego nõ dixi in diffinitione pœnæ debitæ,
175 sed dixi pœnæ à Deo infligendæ. † Item subiunxi, quãtum so-
nant verba indulgẽtiæ, nam Papa (vt dixi) facit remissionem
culpæ, & pœnæ quando vult, inferiores autem prælati, pro de-
dicatione ecclesiæ præstant solum vnum annum, & pro anni-
uersario consecrationis, solum dies 40. j̃. eod. c. cum ex eo in fi.
& ideo ego nõ dixi absolutè in diffinitione, ꝙ indulgẽtia sit re-
missio pœnæ temporalis, vt dixit Ioã Calde. ego nõ, sed dixi, ꝙ
faciunt remissionem pœnæ, quãtum verba sonant indulgẽtiæ,
176 vt si sit annus, sit annus; si quadraginta dies, illi sint. † Et est notã.
ꝙ istæ remissiones, quæ fiunt in istis indulgentijs, tollũt in pro-
portione, nõ in quãtitate, vt no. glo. in c. cum Marthæ. de celeb.
missa. in fi. vlti. glo. quòd qualiter intelligatur, ibi no. Docto. &
ibi Ioan And. ponit demonstrationem ad oculum, quia deci-
ma decem librarum, sunt 20. solidi. & sic remanent nouem li-
bræ, & istarum librarum decima erit 18. solidi. & sic de singulis
residuis, vsque ad finem. vnde per istas indulgentias, nunquam
pœna in totum remittitur, ideo dixi, quantum sonãt verba in-
177 dulgentiæ. † Item dixi, & concedentis potestas, quia si inferio-
res prælati dicerent, & concedunt indulgẽtiam culpæ, & pęnæ,
nihil faciunt, quia hanc solus Papa (vt dixi) potest concedere.
Item si concederent vltra annum in cõsecratione ecclesiæ, nõ
valeret in eo, quod esset vltra, & ideo dixi, & cõcedentis pote-
stas potest. & ex his constat, ꝙ mea diffinitio est probabilior,
178 quàm illa Cal. † Secundam quæstionem format in ista materia
Ioan. Calde. & alij scriben. quæ, & quot requirantur, ad hoc vt
valeat indulgẽtia. in qua qõne quidam Guliel. Altisidiorensis
dixit sex requiri. Primò ptãs ligandi, & soluendi. Scdo necessi
tas loci, & necessitas pœnitentis, vt puta quia non põt ieiunare,
vel iniunctam pęnitentiam adimplere, seu facere. Tertiò deuo-
tio fidei, quia credat, hanc potestatem esse penes concedẽtem,
vel ecclesiam. Quartò, status pœnitẽtiæ. scilicet quòd sit cõtri-
tus. Quintò, eius discretio, quòd tantum det, pro quãto volue-
rit sustinere iniunctam pœnitẽtiam. Sextò eius extimatio, qua-
si non sit in arbitrium ipsius confitẽtis, vt tanta fiat recompen-
satio. Alij dicũt, quinque requiri. Primò, auctoritatem in cõfi-
ciente. Secundò, habilitatem in recipiente. Tertiò, pietatem in
fine. Quartò, vtilitatem in opere. Quintò cõgruitatem, in tem-
179 pore. † Ioan. autem Cald. dixit, tantum tria sufficere, scilicet pie
tas in fi. propter quam dantur, hoc est quòd opus sit pium, puta
manus adiutrices conferre, ad constructionem ecclesiæ, vel põ
tis. potest etiam esse ipsa pietas, quando aliquando fit propter
Dei reuerentiam, vel ecclesiæ eius, quæ est corpus mysticum
180 Christi. 3. q. 4. exigẽdam. † posset etiam extendi ista pietas, quã-
do concederentur istæ indulgentiæ danti eleemosinam paupe-
ri catholico. 86. distinctio. non satis. quia ad hanc, pietatem te-
netur alter alteri. 5. q. 5. non omnis. & c. non osculatur. & 86. di-
181 stinct. pasce. † Secundum quod requiritur, est charitas operans
in eo, cui dantur istæ indulgentiæ, & ista includit tam habilita-
tem eius, qui vult eam recipere indulgentiam, quàm eius rei ꝓ-
182 pter quam dantur. † vnde oportet, ꝙ recipiens indulgentiam, si
vult gaudere illa, ꝙ sit in charitate, aliàs non posset eam habe-
re. 24. q. j. legatur. de pœniten. distinct. 2. charitas est. tamen mihi
183 videtur, † & est aduertendum, quòd licet aliquæ indulgẽtiæ re-
quirant laborem, vt puta visitandi limina Petri, & Pauli. alię re-
quirãt ieiunia, aliæ expensas ad aliquod opus pium, & aliæ ora-
tiones, & similia: ista tamen omnia debent fieri cum charitate.
Tertium, quod requiritur, est potestas, & auctoritas in conce-
dente. hæc dicit Io. Calde. Sed ego miror de istis Docto. quia il-
la, quæ requiruntur in concessione istarum indulgentiarum, sa-
tis colligi possunt ex his, quæ dixi in expositione meæ diffini-
184 tionis. † Tamen vt satisfaciam audientibus, ego dico, quòd in
ista concessione indulgentiarum, quatuor principaliter requi-
runtur, non autem tria, aut quinque, vel sex, vt dixerũt alij præ-
185 dicti, † quia in compositione cuiuslibet entis compositi, qua-
tuor principaliter requiruntur, secũdum Philosophum 2. Phy-
sicorum. Primò, debitum agens. Secundò materia, siue dispositum patiens, quia actus actiuorum, secundum Philosophum,
est in patiente disposito. Tertiò requiritur debita forma. Quar-
186 tò, ꝙ fiat ad certum debitum finem. † Modò ad propositum, si
quærimus de agente, aut quærimus de illa plena indulgentia,
quæ conceditur plenè, scilicet culpæ, & pœnę, de qua in c. ad li-
berandum. de iudę. & nota in clemen. j. de pœn. & remis. istam
facit solus Papa, quia solus est hoc agens, & sic etiam remittit
pœnam æternam, agendo, & remittendo in homine verè con-
trito, secundum quod s̃. dixi, quia homo est materia, siue patiẽs
dispositum,

dispositum, vt dixi s. in diffinitione, & solus Papa hāc facit de-
187 claratiuè, quam potestatem nullus habet, nisi ipse Papa. † Et idē de remissione pœnæ absolutè, & in totum, nam istam nō facit, nisi solus Papa: nam alij inferiores habent potestatem limita-
188 tam. j. eod. cum ex eo. in fi. † In alijs verò indulgentijs, agentes sunt prælati, & habentes claues thesauri ecclesiæ, nam ipsi agūt, & ipsas indulgentias præstant, secundum potestatem eorum limitatam à Papa. Secundò disponunt, vel agunt demum in subditos, ipsi indulgentias cōcedenti suppositos, vt in hoc c. quod autem. & hoc quando ipsi subditi sunt verè pœnitentes, nō dico simpliciter contritos, vt isti dicunt, sed debent esse verè pęnitentes, vt præcedat cordis contritio, & sequatur oris cōfessio, & postremò tertius gradus pęnitētiæ, scilicet operis satisfactio. Sed pro ista satisfactione, & eius loco possunt succedere huiusmodi indulgentiæ. Et ex istis est satisfactum secundo, & tertio requisitis, secundum Io. Calde. quia ex quo peccator est verè pęnitens, quum in eo recipiente est habilitas, & in eo est charitas. Item est satisfactum tertio requisito per eum, quia est auctoritas in conferente. Item est satisfactum aliquibus quæsitis p Gulielmum Altidiorensem, videlicet circa potestatem ligandi, & soluendi. Item eius, & tertiò, deuotio fidei, qui credat eius potestatem esse penes cōcedentem, vel ecclesiam. Item quartò eius requisito, scilicet ꝙ sit cōtritus. Sed ego dico verè pęnitēs. Item est satisfactum duobus quæsitis per illos, qui dicunt, quinq; requiri, & non dicunt requiri auctoritatem in concedente, & in
189 istis bene dicunt oēs. † Tertiò ego dixi, ꝙ requiritur forma. In hoc est aduertendum, quia aliquando conceditur indulgentia absolutè, sicut fuit illa, quam fecit Christus, quum dixit, remittuntur tibi peccata tua. Quo casu intelligitur absolutus à pęna, & culpa, & istam facit solus Papa, & ea forma, quam s. retuli alio modo, sub determinatione certi temporis, puta vnius anni, vt faciunt Episcopi in dedicatione alicuius ecclesiæ. j. eo. cum ex eo. vel aliquando plurium annorum, vt facit quandoque Papa, vt d. c. cum ex eo. in fi. & tunc forma in Papa est, quātum verba sonāt. & intelligitur concedere indulgentias remissionis pœnę temporalis non satisfactæ in sacramento pœnitentiali, sicut di-
190 xi in diffinitione, & istam intelligo in dubio esse cōcessam, † & istam etiam faciunt quandoque inferiores prælati, secundum potestatem quam habent limitatam à Papa, qui in dedicatio-
191 ne præstant annum, vt d. c. cum ex eo. † Aliquando est alia forma, quia conceduntur fortè indulgentiæ 40. dierum, & istæ cōceduntur in anniuersario dedicationis ecclesiæ, vt d. c. cum ex
192 eo. † Et ista concessio indulgētiæ potest habere aliam formam apud Deum, quia dantur 40. dies de iniuncta pœnitentia, & ista non se extendit ad pœnam purgatorij, sed solum extenuat pœnitentiam iniunctam à sacerdote, vt in tex. d. c. cum ex eo. in fi. ibi, in 40. dies de iniunctis pœnitentijs. Et in ista licet requirantur illa tria supra dicta, videlicet agens, & patiens dispositum, &
193 forma. † Sed an requirantur alia, videlicet necessitas loci, in quem pro consequutione indulgentiæ aliqua pia opera irroganda sunt, & an requiratur necessitas pœnitentis, vel debentis pęnitentiam agere, dico, quòd in indulgentijs, quæ conceduntur iuris communis auctoritate, vt in anno qui conceditur pro dedicatione ecclesię, in isto non credo ista requiri, sed bene requiritur illud de deuotione fidei, quia hoc concluditur in secundo, videlicet in patiente disposito, nam si careret
194 fide, careret etiam charitate, & iustitia, † quia vbi non est sana fides, non potest esse iustitia, quia iustus ex fide viuit. 27. q. j. vbi
195 sana. de pœnit. distin. j. fit demum. & dist. 2. euidenter. † Illud autem quod dicunt, ꝙ detur tantum, pro quanto nolit expedire pœnitentiam, non procedit, præsertim in indulgentijs, quæ iu-
196 ris auctoritate conceduntur. † Et similiter illud, quod dicūt de iusta æstimatione. Fateor tamen, ꝙ si istæ pœnitentiæ quærerētur commutari per viam dispensationis, tunc ego dicerem, vt dixi in tract. ieiuniorum, ꝙ istæ possunt commutari, etiam sine alia causa dummō cōmutatio sit vtilior, & Deo acceptabilior, & fiat cum auctoritate Epi, vt in c. j. de voto. & si subsisteret cā legitima, vt infirmitatis, isto casu solus presbyter in foro pęnitentiali posset ad alium actum pœnitentię commutare, nō minus placibilem, vel acceptabilem Deo. Et qñ ista ꝯmutarentur ex dispensatione, tunc possent ꝯsiderari illa, quę dixit Gul. Altisiodoren. vt si vult, ꝙ cōmutetur pęnitentia, & vt det certū qd loco pio, ꝙ tunc inspiciatur loci necessitas. Itē pęnitentis qualitas, quia infirmus fortè non pōt ieiunare, vel pœnitentiā agere, & ꝙ tribuat tm̄, pro quanto nolit sustinere dictā pęnitentiā.
197 Ista tñ sunt in arbitrio dispensantis, & recipientis. † Quartò principaliter dixi, ꝙ debet inspici finis, quare concedūtur indulgētiæ, vel vt exonerentur à pęnitētia iniusta, vel remissione pęnæ tpalis. Et in isto respicitur illud primum, quod dixit Ioā. Calde, pietas in finem, propter quem indulgentiæ conceduntur.

198 † Nunc tertiam quæstionem attingamus, an ista cōcessio indulgentiarum sit iurisdictionis, & cuiusmodi est iurisdictionis, & an possit extra territorium concedentis exerceri in aliquos, vel operari? Ad primam quęstionem, omissis dictis scribētium, qui confusè multum scribunt, & miscent multa diuersa, quę separatim tractanda sunt, vt ostēdam: scilicet, an sit iurisdictionis videtur ꝙ non. sed potius ꝙ sit quoddam officium, siue quaedā facultas, nam si esset iurisdictionis imitaretur territorium, & ipsi cohæreret territorio. l. si pupillus. §. territorium. ff. de verb. sign. no. Bart. in l. fi. C. vbi & apud quos. sed istud non est, ꝙ Papa cōcedendo alicui territorium, det facultatem indulgentiam cō-
199 cedendi, † vt sunt Abbates, & Archidiaconi, qui habent quandoque territorium, vt not. in c. cum cōtingat. de fo. compe. iuncto c. accedentib. de excel. præla. vbi est tex. ꝙ abbates non cō-
200 cedunt istas indulgentias. † Sed veritas est in contrarium, nam oēs Doctor. tenent, ꝙ est iurisdictionis, per tex. huius c. & c. cum ex eo. j. eo. & tenet Io. And. & Host. in c. accedentibus. de excel.
201 præla. † vbi ponit tex de cognitione causarum matrimonialium, ꝙ sit iurisdictionis episcopalis, & postea subdit de istis indulgentijs, vt sint dignitatis episcopalis, & iurisdictionis, vt conueniat
202 illis, de quibus dixit de matrimonio. † Non obst. cōtraria, quia licet contentiosa iurisdictio cohæreat territorio, tamē illa quæ sunt dignitatis episcopalis, non competunt cuilibet habenti territorium, si non est episcopus. Et ideo fit dubium, si competat episcopo confirmato non consecrato, qui habet tantum iurisdictionalia, vt not. de elect. transmissa. de qua quæstione j. dicā.
203 † Sed præsupposito, prout est, ꝙ sit iurisdictionis, est videndum, an sit iurisdictionis contentiosæ, an voluntariæ. quidam scribē. videntur dicere, ꝙ sit solum contentiosæ iurisdictionis, mouētur per tex. huius c. ibi, dum dicit, ꝙ in dante indulgentias, oportet ꝙ det illis, quos possit absoluere, & ligare, sed actus ligandi est, qui confertur in inuitum, & in nolentem, quod habet locū
204 etiam in pœnitente, † quia pœnitentiam iniunctam à sacerdote, pōt qui ipsam recipit, non inuitus adimplere. 6. dist. s. palea, sed penitendum. & c. q. 5. non omnis. ergo ista talia non sunt vo-
205 luntariæ iurisdictionis, † quia quæ redditur in inuitum, est contentiosæ. l. inter stipulantem. §. j. de verb. obli. l. j. ff. de iurisdi. om. iu. l. j. ff. si quis iusdi. non obtem. & ideo si iudex vellet cogere penitentem, ad suscipiendam indulgentiam in locum remissionis dierum penitētiæ, vt dicitur in c. cum ex eo. in fi. j. eo. ista essent
206 contentiosæ iurisdictionis, † quia ligare, est contentiosæ iurisdictionis: absoluere, est voluntariæ, vt in c. canonica. de sen. excō. & posset esse contentiosæ, qñ absolueretur inuitus, ꝙ quādoq; fieri
207 potest, vt not. in c. ab excommunicato. de rapto. † vbi dicitur, ꝙ possit inuitum cogere aliquem, vt absoluatur ab excommuni-
208 catione, & si sit quæstio, ergo est iurisdictionis contentiosæ. † Sed quicquid isti scriben dicant, ego dico, ꝙ potest esse voluntariæ, & contentiosæ iurisdictionis, nam velle dare indulgentias [illegible] te remissionem, & volentibus, tunc est voluntariæ iurisdictio-
209 nis, † quia illa est iurisdictio voluntaria, quæ tantum in volentes exercetur. l. 2. ff. de offi. pcon. & leg. & ideo hoc tenet, ꝙ ego vel [illegible] autem cogere inuitum suscipere indulgentiam, est contentiosæ iurisdictionis, quæ non exercetur extra territoriū. l. fi. ff. de offic. præfec. vrb. & sicut volens quandoque absoluitur, ita & quandoq; ligatur, & ista faciunt ad illam q. de qua s. dixi, an possit exerceri extra territorium, & ista quæstio potest habere multa capita, quæ distinctè debent recitari, & non confusè, vt multi faciunt. Et primum dubium, vel prima quæstio est, an episcopus Paduanus existens in sua iurisdictione Paduæ possit concedere istas indulgentias subditis suis existentibus forsan extra territorium, & diœcesim Paduæ. Secundò si ipse episcopus Paduanus existens forsitan Taruisij, possit concedere istas indulgentias subditis suis. Tertiò, quia istæ indulgentiæ conceduntur ad certum finem, vt conferatur eleemosina ad constructionem pontis, vel ecclesiæ, vtrum episcopus Paduanus possit cōcedere istas indulgentias subditis suis, eleemosinas cōferentibus ad cōstructionem alicuius pōtis existētis in diœcesi Taruisina. Quartò, an si episcopus Paduanus haberet aliquam ecclesiam in ciuitate, vel diœcesi Taruisina, in quam haberet ex priuilegio Papæ omnem iurisdictionem episcopalem, an posset cōcedere indulgentiam Paduanis, qui conferrent eleemosinas ad cōstructionem dictæ ecclesiæ, vel an veniret ista ecclesia, si simpliciter cōcederet indulgentias conferentibus eleemosinas alicui de suis ecclesijs, vel si episcopus Paduanus haberet in sua diœcesi aliquā ecclesiam exemptam, an posset concedere indulgentias illi ecclesiæ eleemosinā conferentibus. Et ad ista debent singulariter
210 referri argumenta, quæ per aliquos confusiuè sunt relata. † Ad primam qōnem, an possit concedere subditis suis absentib. extra territorium huiusmodi indulgentias, videtur, ꝙ nō, quia extra territorium iusdicēti impunè non paretur. l. fi. ff. de iur. om.
211 iudi. l. 2. de offi. presi. † & quia statutum generale episcopi ꝙ penitētiale, vt est qn pro aliquo peccato per statutum imponit penam aliquam, nam tunc nō ligat subditum suum extra territorium ꝯmittentem tale delictum, vt est tex. in c. vt animarum de ꝯst. lib. 6. & nota, quia dico per statutum generale, vt puta si excōicaret qui furtum fecerit, tunc nō ligat eū in subditum sui, furtum extra territorium facientem. & nota, quia dico statutū non afficit excommunicatione extra territorium, non dico de sententia excommunicationis, vt aliqui scribentes hic dicunt,
212 & non bene, † nam excōicatus per sententiam, vbiq; est excommunicatus.

municatus. 4. q. 5. quisquis. quia istæ sententiæ, quæ respiciunt diminutionem status, & infliguntur in animam, & in personam, sicut est infamia, sicut est excommunicatio, ista prosequuntur personam, sicut lepra leprosum, quocunque vadat. l. quis ergo casus. ff. de peculio & l. 3. ff. pro so. & qđ ibi no. & ideo malè dicunt aliqui, quum dicunt, ꝙ sententia excommunicationis nō ligat extra territorium, & alleg. c. vt animarum sup. alleg. quod loquitur de statuto habente sententiam annexam pro delicto
213 futuro committendo. † & ꝙ non possit concedere indulgētias extra territorium, probatur in c. quod autem. nam dicit iste tex. ꝙ ille potest indulgentias concedere, qui potest absoluere & ligare, sed subditum proprium ratione originis tantum propriæ, vel originis paternæ, iudex non potest absoluere, vel ligare in suo territorio non repertum, vt no. in c. fi. si de foro compe. no. Legistæ in l. assumpto. ff. ad munici. ergo similiter nō potest eas
214 indulgentias concedere. † Item ille, qui non potest illud quod facilius est, non potest illud quod est grauius, & probatur in l. relegatorum. § interdicere. ff. de inter. & rele no. in l. qui indignus.
215 ff. de Senator. † Sed soluere, & ligare, est minus q̃ indulgentias concedere: ergo si non potest iudex extra territorium ligare, & soluere, ergo minus indulgentias concedere. & hoc vult, vt dixi demum, c. vt animarum. de constituti. & ita disputando deter-
216 minauit Odof. vt refert Albe. de Gandi. in fi. sui libelli † & ꝙ nō possit suum subditum absentem sua lege ligare, ꝓbari videtur, arguendo de contractibus ad delicta, quod fieri potest. l. tam ex contractibus. ff. de iudi. sed si subditus contrahit, iudicatur ſm leges domicilii, ergo idem debet dici de delicto, vt puniatur ſm legem loci delicti, non domicilij, vt no. Inn. in rubr. de consuet. & inf. dicam. si ergo non posset legibus domicilij ligari, nec absolui alibi delinquens, ergo similiter, nec indulgentiæ sibi possunt
217 concedi, arg. istius. c. iuncto. c. vt animarum. de consti. in 6. † In contrarium vr̄, quia subditum proprium, ratione domicilii, vr̄ quis posse per sententiam, legem, & statutum municipale ligare, & soluere subditum suum, etiam de delicto alibi facto, text. est in l. fi. ff. de decre. ab ordi. fa. qui text. loquitur de municipali lege. de iure communi, non videtur dubium per l. mercatores. C. de commer. & mercato. & per l. 2. C. de eunu. quæ iura, & le-
218 ges vñr aduersari isti c. vt animarum. de consti. † & possit iudex domicilij constringere per sententiam subditum proprium, ēt qui extra territorium deliquisset, etiam si in loco domicilij nō reperitur, vt est tex. in l. relegatorum. §. interdicere. ver. per cōtrarium. ff. de interdi. & rele. & no. glo. & Doc. in l. j. C. ubi de crimi. agi opor. per Cano. in c. fin. de fo. compe. ex quibus vr̄ ꝙ subdito suo ratione domicilij, etiam existenti extra territorium, eps possit indulgentias concedere, cum (vt dixi) possit eum absoluere & ligare, ergo ut dixi potest ei indulgentias concedere, vt ī hoc
219 c. dico etiam per statutum suum generale, † quia statutū, & sñīa equiparantur. l. seruus. ff. de manu. & est ratio, quia procedūt ab eadem potestate, vnde illud quod potest fieri per sententiam, vr̄
220 posse fieri per statutum. hoc etiam probatur, † quia si aliquis delinquit in ecclesia, quam constat non esse de iurisdictione seculari, tñ potest a iudice seculari sua lege puniri, ut C. de adult. auc.
221 si quis. probatur l. 2. C. de sum. Tri. † ꝙ ꝙ possit ligari per statutū delinquens extra territorium, probatur 3. q. 9. in c. decernimus. & 11. q. 3. rursus. igitur propter ista doct. sensisse videntur diuer-
222 sa. † nam Cyn. disputando determinauit, subditum ratione domicilii posse puniri, ſm leges proprij domicilii. rñdetque ad c. vt animarum. ꝙ illud procedit a Canonistarum errore: vel dicit, ꝙ
223 illud est speciale in sententia excōicationis. † & istud vltimum, ꝙ non possit excommunicari delinquens extra territorium, tenet Pau. de Eleaza. in cle. pastoralia de re iudi. assignat rationem, quia ista sententia statim trahit secum exequutionem, in ca. pastoralis. de appel. Sed sicut iudex non potest esse, qui propriam sñīam extra territorium protulit, ut in c. Romana. §. ꝯhentes de fo. competen. in 6. sic nec istam sñīam proferre. Sed ista opi. cōmuniter reprobatur per iura, & rationes. sup. alleg. pro parte cō-
224 traria. † & ad istam rationem Pau. respōdetur, ꝙ exequutio sententiæ prohibetur in loco alterius, qa in territorio est defectus potestatis iudicis exequentis, quæ potestas hic non deficit, quia potest ligare subditum suum quocunque vadat, quia semper re-
225 manet sibi subditus. † Item prohibetur exequutio alia ratione, ne turbetur iudex rōne territorij in iurisdictione sua, sed ista cessant in sententiis censuræ, quæ inuisibiliter ligant animam, &
226 trahunt secum, ubique exequutionem, vt sup. dixi. † & pro hoc facit, quia iudex excommunicat, & absoluit subditum suū, vbicunque existentem, quia talia non requirūt causæ cognitionē, ut no. in c. nouit. de offic. leg. patet in Paulo, qui excōicauit Corinthium, & ita tenet Ant. de But. in c. a nobis. j. de sent. excom. & quando Pau. inducit unam rationem pro se, facit ꝯ ipsum,
227 nam ipse tenet in d. clem. pastoralis. de re iudi. † ꝙ si eps excommunicat subditum suum extra territorium existentem ex cā, propter quam ius cōe excōicationem imponit, ꝙ talis excōicatio tenet, ex quo censetur apposita de iure cōi, cui omnes subditi sunt. de constit. c. j. sed ista ratio facit cōtra ipsum etiam in dubio, quando subditus excommunicatur a iudice ob causam, pp quam non excommunicatur a iure cōi, quia exequutio, quæ fit istius sententiæ, non fit a iudice, sed fit a iure cōi, in c. pastoralis. de appel. ergo fit ubicunque ꝯ quoscunque, vnde nō debet dici
228 excommunicatus a iudice, sed a iuris dispositione, † sicut dicimus in simili, ꝙ eps communicādo cum excommunicato a se, & sua sententia, incurrit sententiam excōicationis minoris, nō ex viribus suæ sententiæ immediatè, sed ex causa illa procedente, & iuris cōis dispositione, vt no. Io. And. in mercurial. in regu.
229 cui licet. de regu. iu. in 6. † Quare Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. Trini. dixit, ꝙ aut statutum, vel lex expressè ligat subditum delinquentem, & existentem extra territorium, & tunc potest tali statuto ligari, per l. secundam. C. de eunu. & l. fina. C. de decr. ab ordine facien. aut nō ligat propriè subditum existentē extra territorium, sed uel statutum loquitur simpliciter, vel loquitur de subditis existentibus in territorio, & tunc quo ad statuta punitiua, vel penam imponentia, & litium decisiua, non ligantur subditi extra territorium degētes, & ita loquitur c. vt animarū.
230 de constitu. † sed quātum ad statuta litium ordinatoria est subditus legibus, & statuti ipsius loci, & domicilii, vel ubi iudicium agitatur. l. 2. §. fi. ff. quemad. testa. ape. & l. cum clericis. C. de epis.
231 & cle. & l. j. in prin. C. de custo. reo. † Ista opi. dum dicitur, ꝙ pōt statuto ligari subditus extra territorium delinquens, qñ expresse lex, uel statutum disponit, hoc communiter reprobatur a modernis, quia concludit, ꝙ subditus potius non ligetur ex voluntate, q̃ ex carentia potestatis, quod est contra text. d. c. ut animarum. quod dic ideo non valere, quia promulgantes talem legē,
232 carent potestate, † propter quam rationem fortè ipse Barto. ſin l. relegatorum. §. interdicere. de interdi. & rele. soluit aliter istud ꝯrium, dicens, ꝙ dispositio legis, quæ fit in pœnam alicuius, nō
233 pōt directò egredi locum iurisdictionis disponentis. † Et ideo iudex licet releget aliquem a loco, non tñ potest illi assignare insulam, quando eam nō habet sub sua iurisdictione, qa assignare insulam, & ibi relegare, est quem distringere ad faciendū, vel non faciendum aliquid extra limites propriæ iurisdictionis, qđ
234 non licet. † Sed si non fit in pœnam illius subditi, sed in odium illarum gentium, ad quas non vult subditum accedere, & tunc valet talis dispositio, ita loquitur l. fi. C. de decret. & l. mercatores. C. de commerc. Ista solutio posset tolerari ad ista iura allega. sed non ad l. 2. C. de eunu. nec ad c. vt animarum, de constit. quia tex. in d. l. 2. vult ꝙ non liceat alienare eunuchos, & loqtur indistinctè in quocunque loco, & tam in loco condentis legē, q̃ extra alia loca legem condenti non supposita. & c. vt animarum. indistinctè dicit, ꝙ non licet excōicare subditum pro deli-
235 cto extra territorium commisso. † Quare Ant. de But. in c. a nobis. el j. de sent. excom. posuit aliam solutionem, & theoricam. dixit. n. ꝙ interdum statutum, vel lex profert sñīam contra delinquentem subditum, pro delicto commisso extra territorium statuentis, & tunc non ligat subditum, & ita loquitur c. vt animarum. quod loqtur de delicto commisso affirmatiuè. sed si vult imponere pœnam ex facto negatiuo, & tunc si illud factum negatiuum debet expediri ī limitibus alterius territorij, tūc dicit, ꝙ etiam non ligat subditum suum: si verò quærit punire factum negatiuum, cuius ꝯrium factum affirmatiuum erat expediēdū in territorio statuentis, tunc pōt ligare subditum, q̃uis actus ille negatiuus exerceatur extra territorium. & hoc per tex. in ca. ex tuæ. cum ibi no. de cleri. non residen. & est ratio in isto vltimo
236 casu. † quia cum factum negatiuum non habeat terminos naturales, vt l. actor. C. de prob. no. in c. bonæ. de elec. tunc istud delictum negatiuum reputatur factum in loco illo, vbi ꝯrium factum affirmatiuum erat expediendum, & istud fuit singulare dictum Bart. in l. libellorum de accus. arg. l. desertorē. §. qui statio-
237 nis. ff. de re mil. † vbi est tex. ꝙ miles dr̄ deliquisse in loco, vbi debuit militare, etiam si alibi negligētiam commisit. & ideo dixit
238 ibidem, in l. libellorum. † ꝙ si statutum punit subditos villarū, q non denunciant maleficia, ꝙ debet poni ille locus, in quo fiēda erat relatio maleficij, quia ibi delictum dicitur esse commissum. & istud dictum refert, & tenet Io. de Fa. 2. q. 8. libellorū. Et istud demum est verum in illo iudice, qui potest extra territorium citare, vt iudex domicilij, ut no. in d. c. Romana. §. cōtrahentes. de for. compet. & fuit dictum originale Dyn. Sed ista theorica Domini mei, licet sit vera in isto casu, non est uera in alio, quando delictum est negatiuum, cuius contrarium est expediēdū extra limites territorij iudicis domicilii uolentis punire, ut non possit ipsum punire, vt dicit text. in dic. cap. a nobis. j. de senten. excommu. quia istud secundum dictum, est contra text. l. secunda. C. de eunu. vbi punitur alienans eunuchos, etiam si alienet apud barbaros non subditos Romano imperio, & tamen siue dicas istud delictum negatiuum, ꝙ cōtrarium affirmatiuum debuisset expediri in territorio ipsius statuentis. Item est contra tex. in d. l. mercatores. C. de commer. quare in ista quæst. est mul-
239 tum dubitandum. † Ego tamen ita dicerem, quòd interdū lex, vel statutum, delictum, quod erat punibile in loco domicilij, & ēt punibile in loco delicti, & tunc lex domicilij imponēs pœnā tali delicto extra territoriū cōmisso non valet, & ita loquitur c.
240 vt animarū. de ꝯstitutio. & est duplex ratio. † primò, qa princi-

paliter punire,& pœnam inferre pro maleficio extra territoriū commisso,pertinet ad iudicem commissi maleficij, & ideo licet lex domicilij possit punire,& pœnam inferre,pro maleficio extra territorium commisso subdito,ratione maleficij, uel domicilij,etiam si in suo territorio non reperiatur, & iudex etiam delicti commissi possit eum punire in suo territorio repertum, vel iam citatione præuentum,vt no.in l.relegatorum.§.interdicere.ver.per contrarium.ff.de interd.& rele.& no.in l.j. C.vbi de 241 cri.agi opor.& Can.no.in c.fi.de fo.compe. † tñ si iudex delicti requirat iudicem domicilij, vt malefactorem ad ipsum remittat puniendum,ipsi facienda est remissio, vt in Auth.vt nulli iudi.§.si quis verò comprehensorum.vnde sumpta est auc. si verò criminis commissi.C.de adult.no.in l.j.C. vbi de cri.agi opor. & 242 d.c.fin.de fo.compe. † sed si iam esset punitus lege domicilij nō 243 deberet iterum puniri a iudice delicti.l.Senatus. ff.de accu. † Secunda ratio est,& fortior,quia delinquens debet puniri legibus commissi maleficij,& non legibus domicilij, ita vult Inn. ī rub. de consue.& est tex.in l.saccularij.§.sunt quidam. ff. de extraor. cri.& ibi Bar.& de noxa.l.j.& auc.qua in prouincia.C.vbi de cri. 244 agi opor.& ista est ratio c.vt animarum.† quia dispositio,quę fit in pœna alicuius,non egreditur territorium disponentis.l.relegatorum.§.interdicere de interdi.& rele.no.Dyn. in l.si cui.§.fi. de accu.& in l.j.quæ sit lon.consue.in j.q.Bart.in l.j.de sum.Trin. in 9.q.quod intelligunt aliqui verum,quando iudex delicti pōt imponere illā.& ideo si esset eṗs,vel clericus iudex, qui nō posset imponere pœna mortis,tunc imponeret aliam pœnam, ita 245 dicunt φ pōt intelligi tex.cōiuncta gl.23.q.8.sępe.† Ego autem aliter dico,φ si iudex delicti non potest imponere pœnā, fortè quia illud quod est delictum in loco domicilij, in loco cōmissi delicti non est delictum,vt qñ lex domicilij pro bono pacis,vel ciuitatis propriæ,prohibet ciues,ne faciant nundinas, vel vt nō ɔhant in certis locis,vel ɔhant,& tunc talis constitutio valet,& punitur solum a iudice domicilij,iste est tex.in d.l.fi.de decre.ab ord.facien.& d.l.mercatores.C.de commer. & merca. & maximè si delictum negatiuum erat de eo,cuius ɔrium affirmatiuū erat expediēdum in loco domicilij,per ea,quæ no.in c.ex tuæ.de cle. 246 non resi. † sed si delictum committitur negatiuè,nec eius contrarium affirmatiuum erat expediendum in loco domicilij,tūc Do.meus Anto.de But.dixit in d.c.a nobis.de sen.excom.φ nō potest puniri legibus domicilij, per d.ca.vt animarum.sed istud 247 (vt dixi) vr̄ contra tex.l.2.C.de eunu.† vnde ego dicerem, φ qñ lex domicilij facit illud esse delictum extra territorium cōmissum,quod non est:vel erat in loco maleficij,vt quia factum pro bono domicilij,vt facere nundinas in locis non subditis,vel negociari in locis nō subditis,& fit pro bono ciuitatis,uel loci domicilij,& in odium illorum,in quorum territorijs ista fiunt, & tunc cum istud sit delictum in loco domicilii, non in loco delicti,certè potest puniri legibus domicilij,ita loquuntur l.fi.de decre.ab ord.faci.& l.mercatores.sup.alleg. Dico etiam si tale maleficium negatiuè prohibitum,cuius contrarium affirmatiuum non erat in loco domicilij expediendum,ut est text. d.l.2. C. de eunu.nam nō licet vendere eunuchos barbaris,& minus in Romano imperio,& ideo Dominus meus non dixit absolutè ve- 248 rum.† vnde ego concludo,φ si delictum est pariter punibile in loco commissi delicti,& in loco domicilij, tunc non possit puniri in loco domicilij,ut in d.c.vt animarum.sed si delictum nō erat punibile in loco commissi maleficii, sed solum erat puniēdum in loco domicilii,tunc lex domicilii potest subditos delin- 249 quentes extra territoriū sua lege ligare.d.l.2.C.de eunu.† Sed si esset punibile,& in loco domicilij,& in loco delicti,sed magis in vno,q̄ in alio,tunc nihilominus debet puniri legibus delicti,& 250 nō valet lex domicilij,per dicta iura,† & si semel punitus est legibus delicti,nō poterit, nec debebit amplius puniri lege domicilii,etiam si in illis esset alia maior pœna,per no.in l.Senatus.ff. 251 de accu.& ff.nau.caup.stab.l.licet.§.j.† Ad propositam q an eṗs possit indulgentias concedere proprio subdito extra territoriū suum,& diœcesani existenti, dico, φ est differentia inter subditos,nam aliqui sunt subditi hmōi,ratione originis propriæ, uel paternæ, vel fortè auitæ, qñ fuisset conceptus in vita aui,iuxta no.in l.assumptio.§.filius.ff. ad munici. Vel si fortè esset ciuis ex priuilegio,uel alias subditus præterquàm ratione domicilij, tūc istæ indulgentiæ non comprehenderent tales, extra iurisdictio- 252 nem concedentis existētes.ratio, † quia non reperti in proprio tali territorio,nō possunt ab episcopo absolui,vel ligari,vt not. in c.fi.de fo.compe.ergo nec eis indulgentiæ concedi, per text. istius c.fateor tamen,φ si uenirent ad diœcesim concedentis, φ 253 tunc tales indulgentiæ possent eis prodesse.† Si verò loquimur de subdito ratione domicilij, & tunc licet iste legibus domicilii disponentibus de punitione delicti extra territorium commissi,non ligetur regulariter,nisi ut supra dixi,quia tamen potest a iudice domicilii puniri & ligari, & de delicto extra territorium commisso,quando non punitur a iudice delicti, etiam si nō sit in territorio domicilii repertus,vt no. in c.fin.de fo. comp.& l.j. & auc.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opor.& potest extra territorium citari a iudice domicilii, vt in c.Romana.§. contrahē-tes.de fo.compe.vt puniantur saltem a iudice domicilij legibus loci commissi maleficij, dico, φ ipsis possunt similiter indulgētiæ concedi,per prædicta iura,& in hoc c. & sic est expeditum primum membrum,an iudex domicilij possit concedere indulgētias subditis suis existentibus extra territorium,qñ iudex ipse est 254 in metis sui territorij, & suæ iurisdictionis. † Restat modò uidere,si eṗs Paduanus existens Taruisij potest suis subditis Paduanis indulgentias concedere? & in ista q. breuiter me expedio, & dico,φ si vult concedere indulgentias,prout sua cōcessio est iurisdictionis uoluntariæ, φ qñ sit,vt sup.dixi, tunc potest illas cōcedere.ratio,quia illa quæ sunt uoluntariæ iurisdictionis,possunt exerceri per existentem extra territorium.l.2.de offi.procon.& 255 lega.† & est ratio, quia hæc iurisdictio non cohæret territorio, 256 sed personæ.l.emancipati.ff.de adopt. † si autem uellet illas indulgentias concedere,prout sunt iurisdictionis contentiosæ, φ qñ sit,ut sup.dixi,tunc non potest illas concedere, qñ extra suā iurisdictionem,& territorium consistit, quia talis iurisdictio nō exercetur extra territorium.l.fi.ff.de iur.om.iudi.& in d.c.vt animarum.& ista sunt uera in ipso epo ordinario uolente concede- 257 re has indulgentias.† sed si esset aliquis eṗs,qui uellet concedere has indulgentias, fortè ex potestate sibi delegata ab alio epo 258 ordinario illius loci,† quia ista possunt delegari, uel consuetudine acquiri,ut in c.accedentibus.in fi.de excess.prælat.tunc existēs extra territorium,in quo debet indulgētias concedere, nō posset ista concedere, etiam quæ essent uoluntariæ iurisdictionis, 259 † quia talis non potest has iurisdictiones exercere extra territo- 260 rium cōmittentis,tex.est in l.2.§.j.de offi.procon.& lega.† nam illud quod dz, φ ea quæ sunt uoluntariæ iurisdictionis possunt expediri per existentem extra territorium, debet intelligi qñ talis iurisdictio expeditur iure proprio magistratus.l.2.ff.de ado.& C.de magist. munic.d.l.2.& licet talis transeat in delegatum. l.ea 261 quæ.ff.ad munic.tñ ista delegata est fragilis,& non pōt exerceri extra locum illius talem iurisdictionem concedentis.d.l.2.de offi.procon.& leg.sed est velut præsidium limitatum. l.in agris.ff. de acqui.re.dom.facit c.Romana.§.clericus.de cōp.& hoc in simili tenet Bar.in l.j.C.de sum.Tri.& in c.ab ho 8.& Spec. 262 in tit.de instru edi.§.restat.uers.quid de his.† Modò est videnda 3.quæst.an eṗs Paduanus possit istas indulgentias concedere suis subditis,eleemosynam cōferentibus constructioni alicuius pōtis existentis in diœcesi Taruisina, seu territorio: loquor qñ hoc faceret sine consensu,& licentia eṗi Taruisij.Et in hac q.non cō opus disputare,si istæ indulgentiæ possunt extra territorium cōcedi,quia sup.satis hoc cōclusū:nec est etiam opus inquirere, an ipse eṗs existens extra proprium territorium possit sic indulgētias concedere,quia satis sup.conclusi: sed est solum videndum, si possunt cōcedi pp aliquas eleemosynas, vel aliqua pia opera, quæ fuerint expedienda a suis subditis,in loco iurisdictioni alienum, & extra territorium, & iurisdictionem ipsius conceden- 263 tis.& vr dicendum,φ non, † arguendo de contractibus ad iudicia.l.tam ex alio.ff.de iudi. sed qñ destinatur solutio i ɔctu, faciēda in alio loco,ibi ɔctus vr initus. ubi solutio destinata est. l.ɔxisse.ff.de ac.& ob. sic in iudicio, si iudex præcipit solui extra suum territorium,ibidem vr iurisdictionem exercere sed iurisdictionem non potest eṗs Paduanus in alterius diœcesi exercere.l.fi.de iur.om.iud.& sup. dixi. ergo similiter non debet posse præcipere,ut loco existenti extra suam diœcesim, aliqd soluat. 264 † & de hoc vr tex.in l.relegatorum.in princ.& in §. cæterum.de interdi.& rele.iuncto.§.sicut.in ead.lege,vbi non pōt præses prouinciæ relegare aliquem in ea insula, quæ sit extra prouinciam sibi cōmissam.sic in proposito,non vr posse mandare,ut in aliena diœcesi,& in re existente in illa, soluatur, uel erogetur elee- 265 mosina.ratio,quia hoc esset uelle in sua exequutionē mādari in re existente extra suū territorium, & in alieno territorio, qd non licet sine licentia iudicis, ubi res sita est.l.a diuo Pio.§. sniam Romæ dictā.ff.de re iudi.& licet fortè posset concedere indulgentias subditis suis,si erogarent eleemosynam ponti existenti in aliena diœcesi, siue solutio, non vr posse fieri sine licentia illius epi,uel iudicis,in cuius diœcesi,vel territorio,res sita est,ut est tex.& ibi no.in ca.postulasti.in fi.de for. compe.,pbat in c.Romana.§.ɔhentes.de fo.cōp.& pro hac snia vr tex.in l.pupillo.ff.de tu.& cura dat.ab his.cum his, quæ no.in 266 l.non solum.§.qui testo.ff.de excul.tut.† vbi simplex dispositio iudicis,sicut est datio tutoris,non vr suas vires,nisi in bonis i territorio disponentis sitis.probatur in l.j.,in c.p venerabile.§.fi. 267 sint legi.† vbi est sitimatio facta per Papa,non vr trahi ad illa bona,quæ nō sunt iurisdictionis ipsius Papæ,vt ad hæreditates,aut alia spalia,quæ forent de terris imperij,& hoc vr clare decidere ibi Inno.quia qñ iudex de nouo ius aliquod inducit, sicut i isto casu,qñ dat indulgentias cōferentibus manus adiutrices ad cōstructionem alicuius pontis,non vr posse porrigi ad potentiam quem situm extra suum territorium.& ita vr decidere Bart.in l.j. C.de sum.Tri.in q.quæ incipit,sed insurgit dubiū fortè,& quod vi- 268 dianum.† & φ iudex nō possit iubere suis subditis, ut aliqua exponant in bonis extra territorium,seu iurisdictionē, ubi est tex. bat text. in l.cum vnus.§.si is qui.ff.de bo.auc.iud.pol.ubi est tex.

† quod

269 † φ iubere aliquem possidere locum,ad illū iudicem pertinet, ad quem loci cura spectat.facit.l.pupillus.§.territoriū. ff.de verbo.signif.vbi tex.dicit,φ territorium est illud, quod magistratus 270 eius loci intra eos fines tuendi.i.submouendi,ius habet, † quia extra territorium ius non dēt dicere.l.fi.ff.de offic.præfe. vrb. & l.fi.ff.de iur.om.iud.& c. vt aīarum.sępius alle.pertinere igitur videntur ista ad eṗm,in cuius diœcesi potest,vel res sita est,in quā finis indulgentiæ conferri debet. 16.q.7.omnes basilicæ.qđ non 271 valeat probatur,† arguendo de tp̄e ad locum, quod argu.tenet. l.vinum.ff.si cer.pet.nā vt actus sit nullus, paria sunt fieri aliqua tp̄e prohibito,vel fieri tp̄e permisso, si effectus eius cōfertur in tempus prohibitum.l.quod sponsæ.C.de don.ante nup.sic in ꝓposito,paria sunt fieri in loco prohibito, vel fieri in loco ꝑmisso,si effectus eius conferatur in locum prohibitum. vnde licet concessio indulgentiæ fiat Paduæ in loco permisso,tñ cum eius effectus conferatur extra territorium, in loco prohibito,nō vr̄ 272 valere.& est rō,† quia non licet vti re alterius eo inuito, cuius est.l.si filio.§.j.ff.sol.ma.hinc est,φ non licet rem alterius pignorare.l.rem alienam.ff.de pign.ac.quia licet possit vendi res aliena.in l.rem alienam.ff.de ɔhen.emp. illud intelligitur solum ad præiudicium vendentis,sed non ad præiudicium domini rei. & ideo vr̄,φ in ponte sito in diœcesi Taruisina, non possit eṗs Paduanus disponere īuito epo Taruisino. & pro ista parte videtur casus in l.sicuti.§.Aristo.in ver.idemq; erit.ff.si ser.vend. vbi tex. dicit, in suo.n.eatenus facere licet, quatenus in alienum nō immittat.Potest ergo indulgentias suas subditis concedere eṗs Pa- 273 duanus, quatenus illas in territorio Taruisino nō mittat,† quia in re aliena quis non potest aliquid facere 9. q. 2. nullus. ubi est casus,φ etiam Archiepiscopus non potest agere quidq̄ etiam in diœcesi sui suffraganei.c.pastoralis.de offic.ordina.licèt hæc regula habeat certos casus exceptos, in quibus archiepiscopus in subditos sui suffraganei iurisdictionem habet. & est vnus casus, 274 † quia literas indulgentiarum potest in tota sua prouincia concedere,ut est tex.in c.quod incipit,nostro.ĩ.eo.tit.& sic si est speciale in archiepo,ut possit ī diœcesi sui suffraganei literas indulgentiarum concedere,vt d.c.nostro.Ergo in contrarium est,ius cessare,ut in alia diœcesi, q̄ in sua, vel sui suffraganei non possit 275 indulgentias concedere.l.maritus.in fi.C.de procur.† Præterea, dato φ ista concessio ad pontem esse eleemosyna, ista non possit concedi inuito dño pontis,quia beneficium inuitis non conceditur.l.inuito.ff.de reg.iur.& quia liberalitas,siue donatio,nō potest acquiri nolenti.l.hoc iure.§.non potest. ff. de dona. hinc est φ non ualet promissio,etiam quæ fit ad pias causas pauperibus,si non sit aliquis pro ipsis recipiens.l.illud. & quod ibi nota. glo.in uerbo, alia causa.in fi. C. de sacros. eccle. Igitur si non sit aliquis recipiens pro constructione pontis, non videtur valere promissio,uel indulgentiæ concessio, ergo multo minus valebunt indulgentiæ, si ille, ad quem res pertinet, contradicat. 276 † quinimmo nec ī aliena diœcesi sunt ab alieno episcopo oblationes recipiendæ,nisi illas porrigat inuitatus ab episcopo loci, in quo fit oblatio.7.q.j.episcopi vel presbyteri. Vnde ibi videtur casus,φ epi,uel presbyteri,qui non sunt de diœcesi, ēt ad oblationes non sunt admittendi, nisi consentiat episcopus ipsius loci.& concludere videntur ista argu.etiam si ista concessio indulgentiarum esset facta pro subditis concedentis,sub conditione, aut sub modo,ut conferrent eleemosynas ponti posito in aliena diœcesi,licet aliqui dicunt,φ istæ literæ indulgentiarum videntur concessæ loco,non personæ,& ideo concedi non possunt extra territorium concedentis, & loco ipsi episcopo non 277 supposito.Mouentur rationibus multum gñalibus: † dicunt.n. φ quando agitur de effectu rei,debemus inspicere causam proximam,non remotam.l.j.ff.de condi.ob turp.cau. not. glo.C.de iure dot.l.n mulier.not.in c.de cætero.de homici. sed melius dixisset,φ debet inspici causa finalis,& non impulsiua. l.2. in fi. & φ ibi not.ff.de dona.sed finalis causa,siue principalis huius concessionis,ponamus φ esset data ecclesiæ, sicut supra dictum est 278 de ponte,diceretur data fauore ecclesiæ,uel pontis,† quia est honor ecclesiæ, φ frequentia populi visitetur, & honor ecclesiæ tribuatur.istam rationem dicunt,φ reddit text.in extrauag. Bonifa.quæ incipit,antiquorum, siue antiqui. qui loquitur de basilica Petri & Pauli.cum igitur propter honorem, seu vtilitatem 279 pontis hæ literæ sint concessæ,ipsi ponti ascribendæ sunt,† quia literæ,quæ causa mei factæ sunt,meç dici debent. l.prætor. ff.de 280 eden.11.q.j.te quidem & Dei,in suprascriptione,& in glo.† & si dicitur locus caret anima rationali. Dic hominibus, ipsius loci videntur concessæ,& per eius ministros debent expediri. Ista ꝓbatur,licet ipsi non allegent,24.q.j. quodcunq;. vbi Christus in personam beati Petri dedit ecclesiæ potestatem ligandi, & soluendi,& datæ sunt ecclesiæ claues, vbi rubrum & summarium d.c.quodcunque.dicit in personam Petri,ecclesia ligandi & soluendi potestatem accepit.Idem dixit Beatus Ambro. de pęnit. dist.j.c.uerbum.vbi dicit, φ ligandi & soluendi potestatem ecclesia accepit,vnde extra ecclesiam existens vtranq; non habet. hoc idem Hiero.24.q.j.in omnibus.ibi,quæ domus claues acceperit etiam ligādi,& soluendi.& domum uocat ecclesiam, quæ habeat,habuitque ptātem.& ideo tex.in d.c.qđ cunque.dicit,φ Petrus claues accepit,ecclesiam sanctam significauit, & ideo si ista dispositio esset facta loco,siue eleemosyna,licet distribuenda esset per ministros loci,quia non personis, sed loco facta vr̄, 281 ut dictis iuribus. † Sic etiam legatum factum ad constructionē pontium & viarum,videtur factum ciuitati, cuius sunt dicta loca.l.si quid.& l.ciuitatibus.de leg.j.& ista argumen. concludunt, siue concludere videntur,φ non solum eleemosynæ sint concessæ loco,sed etiam ius concedendi dictas indulgentias. & est effectus,quia licèt sint data ista ministris loci propter locum, nō expirant morte ministri,nec ministrorum,sed durant etiam eis 282 mortuis. † & ista est ratio,quare potestas clauium censetur data ecclesiæ,& non solum Petro, vt nō expiraret eius Petri morte,sed transiret in successores summos Pontifices, sicut transit 283 ista potestas vsque in hodiernum diē.† Similiter, qñ legatur ecclesijs,pro luminaribus,vel cultu diuino, talia uidētur legata ecclesijs,non ministris ecclesiarum,vt in c.requisisti.in fi. de testa. 284 hoc probatur,† quia si conceditur priuilegiū, ut clerici alicuius loci non possint excommunicari per ordinarios, certè istud priuilegium dicetur esse ipsius loci, non simpliciter ministrorum ibidem seruientium,vt in c.cum capella Duc.Burgundię.de pri- 285 uileg.& tamen ecclesia non potest excommunicari, † quia ecclesia habet nomen uniuersitatis,quæ non debet excommunicari, in c. Romana. §.in vniuersitatem.de sent. excommu.in 6. 286 † Et quia quando per priuilegium,uel indulgentiam, fit remissio pœnæ fugienti ad ecclesiam,talis remissio est priuilegium ecclesiæ.l.2. & quasi per totum. C. de his qui ad eccle.confugi.17. q.4.miror.& cc.seq.probatur in toto tit.de immu. eccles.ad idē, 287 l.j.de censi.† vbi si conceditur immunitas venientibus ad habitandum in certo loco, certè illud priuilegium videtur concessum loco,d.l.j.& l.forma.§.quanq̄.ff.de cēsi.Ex quibus vr̄, φ istæ indulgentiæ sint concessæ locis,puta ponti,uel ecclesiæ, & non personis.Sed hic est aduertendū, φ si isti sic dicentes uolunt intelligere,φ istæ literæ indulgentiarum videntur concessæ locis respectu commoditatis eleemosynæ inferendæ, tunc ipsi dicūt 288 uerum.† immo plus dico,φ si literæ indulgentiarum dicerēt,& offerentes prælato ecclesiæ talis,certam eleemosynam, indulgentias consequerentur,certè talis indulgentia videretur concessa ecclesiæ,& non prælato,ut est text.in l.annua.§. testō.ff.de annu.lega.12.q.2.c.pontifices.nam videtur iste donans,uel eleemosynam conferens,facere animæ suæ, & non pro commodo prælati,vel sacerdotis.Si verò isti intelligunt,φ per istas indulgētias factas loco,videatur concessa ministris loci prædicti, potestas concedendi literas indulgentiarum,ut vñr sentire, arg.quæ sup.retuli,de concessione clauium,facta Petro,tunc isti non di- 289 cerent uerum.† Primò,quia diœcesani non possunt dare istas literas,nisi suis subditis,& in suis diœcesibus,ut in isto c.& inf.eo. cum ex eo.& quia solus Papa est,qui per totum orbem pōt con- 290 cedere. † Preterea istud ius concedendi literas indulgentiarū, competit solum dignitati ep̄ali, vt sup.de exces.præla.c.accedentibus.vnde si ista concessio fieret ponti,uel alienæ ecclesiæ, immediatè subiectæ alicui presbytero, & non epo immediatè subiectę,sacerdos ille non posset indulgentias istas concedere:qa vt dixi,hæc cōcessio est dignitatis ep̄alis, ut d.c.accedentibus. & non possunt per inferiores p̄latos exerceri, nec extra diœcesim 291 territorij vñr posse concedi,ut in d.c.cum ex eo.in fi.† Præterea concessio indulgentiarum,qñ fit personis subditis recipiētibus illas,dando ponti,uel ecclesiæ,per hoc non vr̄ concessa ptās pōti,uel ecclesiæ,indulgentias concedendi.vnde si dicat eṗs,hēant subditi nostri tales indulgentias si soluunt tali ponti, uel ecclesiæ.10.quum ista concessio fiat per uerba ista, ista verba impor- 292 tant factum,& non ius,† quia per verba vel gerundia importāt solum factum, per nōīa uerò importatur ius. Instit. de actio.in prin.iuncta l.amplius nō peti.ff.rem ra.hab.not.in rub. de eden. 293 † In ɔrium facit,quia ista datio siue subuentio,quæ fit alicui pōti,uel ecclesiæ,vr̄ quædam eleemosyna,siue donatio, quæ cuilibet ecclesię,etiam extra territorium sitæ,fieri potest. 16.q.1.quia iusta.ubi tex.dicit,quòd vota fidelium, sunt pretia peccatorum, & ibidem subdit text. optamus cuique non solum habita conseruare,uerum etiam Deo opitulanter offerre. Nota, quia dicit 294 cuique,idest cuilibet,licet ecclesijs conferre. † Secundò probatur,quia iudex,uel superior potest mandare subdito suo, ut aliquid faciat,uel nō faciat,extra territorium.l.fi.de decre. ab ordi. facien.& d.l.mercatores.C.de commer.& merca.Igitur videtur posse mandari subditis, ut soluant aliquid alicui ecclesiæ, uel 295 ponti,quamuis existenti extra iurisdictionem mādantis,† quia ista est quædam concessio gratiæ,siue beneficii,quæ videtur posse fieri extra territorium,& extra ipsum consistenti, vt in ca.nouit.de offic.legat.& in c.quia diuersitatem.de conces.præb.Item quia episcopus potest istas indulgentias concedere uouenti aliquid soluere ponti,uel ecclesiæ.quamuis extra territorium sitæ, 296 nec est opus quòd in tali uoto aliquis recipiat, † quia uouens obligat,ēt si nullus pro ecclesia recipiat,ut l.secūda. ff.de pollici. no.Bar.in l.illud C.de sacrosan.eccl.probatur in toto titu.de vo- 297 to.Item ostēditur,† quia si iudex dat aliquem tutorem,talis da-

tio extenditur ad res extra territorium dãtis sitas. l. magis puto.
298 §.illud.ff.de reb.eo.& l.pp litem.ff.de excu.tut.† vbi tutor datus
a iudice, potest se excusare propter res pupilli alibi sitas. ergo pa-
tet, ꝙ etiam quo ad bona alibi sita datus videatur, & ita videt̃ te-
nere Barto. ipse expressè, in l. si pupillo ff.de cura dat. ab his. licèt
aliter senserit & malè, in l.j.C.de sum. Trinita. & fide catholi. &
299 supra dixi. † Præterea quando principaliter disponitur de pso-
na, sufficit ꝙ illa sit subdita, vt teneat dispositio, etiã quò ad bo-
na alibi sita, & ideo est falsa glo. in l. non solum. §. qui testamẽto.
ff.de excusa.tuto. dum dixit, ꝙ nõ valet datio tutoris quò ad bo
300 na alibi sita, † & ideo iudex potest priuare subditum suum be-
neficio in iurisdictione alterius posito, etiam alibi sito, licèt exe
cutio postea fieri debeat per iudicem loci, in quo situm est be-
301 neficium, vt in c. postulasti. de fo.compe. † Præterea licet dispo-
nere de re alterius ad præiudicium ipsius disponentis, nõ ad præ
iudicium domini: sed conferre eleemosynam ponti, vel eccle-
siæ, non est inferre damnum domino rei, ergo valet dispositio
ad præiudicium ipsius disponentis. l. rem alienam. ff. de cõtrah.
302 emp. † Item ad bonum mouendo quemlibet, licet cuique bona
facere in alieno territorio. 16. q. j. c. j. & c. qa iusta. & istud voluit
303 dicere tex. 6. q. 3. §. scriptum. † nam licet in alienam messem nõ
sit licitum falcem immittere, tamen potest quis spicas manibus
conterere, ꝙ vult dicere, ꝙ bonis operationibus, & bono affe-
ctu potest in alieno territorio quis disponere admonendo, & ꝑ
suadendo fieri bona, & quia concessio istarum indulgentiarum
videtur esse fori pœnitentialis, in quo non consideratur locus.
304 † Sed vbique potest parochianus suum subditum absoluere.
d. c. quia in istis consideramus personam facientis, non locum.
16. q. j. cap. j. no. in c. fi. de fo.compe. propter hoc ista q. est dubia.
305 † Ego tamen ita dicerem, ꝙ aut concedens indulgentias suis
subditis, si cõferant aliquod subsidium ponti, vel ecclesiæ extra
suum territorium sitæ, tunc si vult facere istud iurisdictionẽ in
loco illo exercendo, aut tanquàm ius in ipsa re habendo, & tũc
non potest inuito dño loci, & isto modo non potest ordinare ĩ
aliena diœcesi, nec aliqua sacra dare. 9. q. 2. c. j. & 2. & ita loquunt̃
arg. pro alia parte facta. Idem si faceret publicè monendo, tanq̃
habens in dicto ponte, vel ecclesia, & ita intelligitur text. 9. q. 2.
c. epm. & c. episcopi. & 7. q. j. c. epi uel presbyteri. Sed si eps vult ɔ-
cedere indulgentias subditis suis offerẽtibus ponti, uel ecclesiæ
antedictis, & hoc faciat sine solẽnitate publicæ monitionis, uel
exercitio iurisdictionis, uel iuris, quod uelit in d. rebus prætẽde-
re, tunc faciẽdo ꝑꝑ bonũ eleemosynæ, potest, sicut quilibet pos
set hoc facere etiam in re alterius diœcesis, & hoc est qd̃ notan-
306 ter dixit glo. in d. c. scriptum. 7. q. 3. † sicut etiam dicimus in simi
li, ꝙ si aut Rex aliqs, aut Princeps secularis vult priuilegiare ec-
clesias, uel ecclesianicas personas, tunc si voluerit facere, iurisdi
ctionem exercendo in eis, aut ius in ipsis prætendendo, non pos
sit, etiam si hoc modo indulgentias, vel priuilegia concederet,
vt in c. ecclesia sanctæ Mariȩ. de consti. 96. dist. bene quidem. sed
si ex deuotione vellet eleemosynas prædictas donare, vel priui-
legiare, tunc posset, & ualeret, iuxta not. in c. si. de reb. eccle. non
alie. in j. gl. & probat̃ 16. q. j. c. placet. ubi est canonizata. l. placet.
307 C. de sacrosan. eccl. † In ꝓposita igitur q. si episcopus faciat man
datum suis subditis, de conferendo eleemosynas, non in ipsa re
iurisdictionem exercendo, vel ꝙ in eo ius aliquod prætendat,
sed solùm eleemosynæ intuitu, & tunc potest: & ideo si pons es-
set ciuitatis, sufficeret consensus dñi temporalis ciuitatis, absq;
308 eo ꝙ requiratur consensus epi. † & idem si conceditur eleemo-
syna alicui ecclesiæ, sufficit consensus habentis canonicum titu
lum immediatum in ipsa ecclesia, nec est necesse ꝙ eps consen-
tiat, & si concedens indulgentias, concessisset vouenti dare põ-
ti, vel ecclesiæ, si dñs pontis, uel ecclesiæ rector nollet recipere,
tunc posset illud uotum cõmutari in alio bono, ut in c. j. de vo-
to. & hoc modo ɔsequeretur quis indulgentiam etiam dño põ-
tis, uel ecclesiȩ, non consentiente. Et ex istis patet uera decisio, &
309 contraria sunt sublata. † Plus credo, ꝙ si datæ essent indulgentiȩ
conferentibus eleemosynam põti, uel ecclesiæ, si per dñm pon-
tis, vel ecclesiæ staret, ꝙ non adimpleretur conditio, quia nollet
recipere, cum ista sit conditio mixta, pendens ex facto implere
debentis, & alterius debentis recipere eleemosynam, cum talis
ɔditio haberetur ꝓ completa. l. j. C. de insti. & substi. & cõseque-
310 rentur subditi indulgentiam, † quia isti ablatiui absoluti dantib.
eleemosynam faciunt conditionem. l. a testatore. ff. de condi. &
demon. l. seruo legato. §. si testator. ff. de lega. j. ita intelligo istam
311 q. & ista iura. † Et per ista sunt quasi decisa alia duo dubia, pri-
mum si est aliqua ecclesia in aliena diȩcesi, & eps Paduanus tñ
ibi habet omnem iurisdictionem, an possit concedere indulgẽ-
tias adiutrices ponentibus ad constructionem talis ecclesiæ. nã
si faceret non prætendendo ius in dicta ecclesia, uel iurisdictio-
nem exercendo, sed tantum se mouendo ꝑꝑ bonum eleemosy
næ, tunc non est dubium, ꝙ põt, ut sup. dixi, sicut potest quilibet
eps in aliena re, sita extra suum, sm̃ prædicta. si autem faceret, iu
risdictionem exercendo, aut ius in rem prætendendo, tunc si lo
quimur in ecclesia sita in aliena diœcesi, & in qua hẽt omnem
iurisdictionem epalem, vr̃ ꝙ nõ possit: quia licet ista ecclesia vi-
deatur exempta ab epo Taruisino, quia solum sit sub iurisdictio
ne epi Paduani, tamen est in diœcesi Taruisina, quia licet loca
sint exempta, sunt tñ in diœcesi, in qua sunt sita, vt est tex. in cle-
ment. 2. de priuil. dum dicit diœcesi tuæ, & dum dicit prouinciȩ
tuæ. & est tex. in c. cum eps. de offi. ord. in 6. & habet tempus Tar
uisinus eps aliquas præeminentias in tali ecclesia, ut no. in d. cle
men. 2. de priui. Si igitur est extra diœcesim Paduanam, vr̃ ꝙ eps
Paduanus non possit ibi indulgentias concedere, quia talis con
cessio est actus iurisdictionis, ut in c. accedentibus. de exces. plat.
312 † Sed eps extra diœcesim suam, non vr̃ posse aliquam iurisdi-
313 ctionem exercere, ut in cle. q̃uis. de fo.compe. & est ratio, † quia
iurisdictio cõtentiosa cohȩret territorio. l. fi. C. ubi & apud quẽ.
& in l. j. §. cum urbem. ff. de offi. præfec. vrb. facit ꝙ no. in cle. j. ad
314 fi. de exces. præl. ubi concluditur, † ꝙ si concedatur priuilegium
epo, vt habeat fructus primi anni beneficiorum vacantium in
sua diœcesi, habebit fructus etiam beneficiorum exemptorum
suæ diœcesis, secus si diceret beneficiorum tibi epo subiectorũ,
315 quia exempta sunt in diœcesi, sed non sunt subdita epo. † Qui-
dam tñ faciunt differentiam, si dicatur de beneficijs in tua diœ-
cesi positis, vel de tua diœcesi: quia licet dicãtur in diœcesi esse,
non dñr tamen de diœcesi, postq̃ eps in illis non habet iurisdi-
ctionem, allegant no. in c. si ꝑꝑ tua debita. de rapto lib. 6. & cle. j.
de exces. præla. & fuit dictum Lapi in d. cle. 2. de priui. & dixi, ꝙ
316 ita concludit Guil. de Mon. Lau. † Sed ego credo in casu nr̃o, ꝙ
eps Padua. poterit in tali ecclesia indulgentias cõcedere, qa tex.
qui ꝑmittunt epis ꝑtãtem indulgentias cõcedendi, non ponde-
rant, vtrum ɔcedant in diœcesi sua, uel aliena, uel vtrũ locus sit
in diœcesi, uel de diœcesi, sed solum considerant, utrũ illi, qbus
ɔcedit, sint sibi subditi iurisdictionaliter, vt est casus in hoc ca.
317 † Nec ob. cle. q̃uis, q a loquit̃ qñ extra iurisdictionẽ eps vult iu-
risdictionem exercere, si in dicto loco nullã hẽt iurisdictionem
exercere nõ põt, sed nos præsupponimus ꝙ eps Paduanus hẽat
in dicta ecclesia iurisdictionẽ oẽm epalẽ, quo casu, credo, ꝙ cle-
ricis ibi degentibus possit dare indulgentias, quæ ẽt videãtur da
tæ ipsi loco: quia ẽt si iurisdictio censeretur data loco & eccle-
siæ, cum ecclesia censeatur inanimata, censetur data clericis &
personis ibidem degentibus. & ideo in tali ecclesia, licet sit sita
in diœcesi Taruisina, eps Paduanus hñs ibi oẽm iurisdictionem
epalem, poterit indulgentias ɔcedere. Sed si non hr̃et ibi iurisdi
ctionẽ epalem, sed fortè hr̃et iurisdictionẽ, quã habent abbates
uel archidiaconi qñq; ĩ aliquibus ecclesijs sibi subiectis, tũc cre-
318 do, ꝙ eps Paduanus non possit tales indulgẽtias cõcedere: † qa
licet ipse sit eps, si non hẽt ibi iurisdictionẽ epalem, nõ põt istas
ɔcedere, qa ista ɔcessio est dignitatis & iurisdictionis epalis, in c.
accedentibus. de exces. præla. posset tñ illi ecclesiæ per viã elee-
319 mosynæ permittere oblationes, ut sup. dixi. † Sed an eps Taruisi
nus in tali ecclesia subiecta epo Paduano possit ɔcedere indul-
gentias? Dico, ꝙ debet inspici, qualem ibi eps Paduanus hẽat iu-
risdictionẽ epalem: quia si hẽt eam excluso epo Taruisino, tunc
Taruisinus non posset, quia non hẽt in ea iurisdictionem, ut in
320 hoc c. † Sed si cõpeteret epo Paduano iurisdictio, non excluso
epo Taruisino, qđ est possibile, iuxta no. in c. prudentiã. in prin.
de offic. deleg. & probatur per l. j. de offi. ꝓcõsul. tunc & quilibet
eorũ posset indulgentias ɔcedere, ad hoc faciunt ea quæ scribit
Iaco. de Are. & Bar. in l. qđ iterũ. §. si quis post. de leg. j. & Bal. no.
in auc. habita. C. ne fil. pro pa. probatur. ĩ. eo. c. cũ ex eo. cum ibi
321 dicat̃ de pluribus epis indulgẽtias ɔcedentibus. † Ad illam aũt
qõnem, an eps, vel archieps possit indulgentias concedere locis
exemptis siue diȩcesis. istam qõnem format Pau. in cle. 2. de pri
uile. & qdã moder. ibi dñt ꝙ nõ, ꝑ istum tex. qđ tñ intellige sm
illa quæ sup. dixi, & dicit ibi Pau. ꝙ est arg. ɔ̃ illos, qui ex conces
sione diȩcesani in locis suæ diœcesis exẽptis, dant indulgentias
40. dierum his, qui venerunt ad prædicationẽ, uel sermonẽ, uel
missam illius ecclesiæ, uel sui ordinis, sicut plerũq; faciũt fratres
Prȩdicatores, uel alii medicantes exempti: nam sicut ipse eps nõ
potest illas concedere, ita nec ꝑ alium, qa nemo dat ꝙ non hẽt
in c. Daybertum. 1. q. 4. sed eps ꝑ se nõ hẽt in dicto loco, ergo nõ
põt alii cõmittere. Tñ aliqui Moder. ut Io. de Iser. in d. cle. 2. de
priui. ĩ fi. dñt, ꝙ cũ epi possint exercere iurisdictionẽ in dictis lo-
cis de uoluntate exemptorũ, vt no. gl. in d. cle. 2. ergo vr̃ ꝙ alii, in
quibus est commissum possint facere, & sic dictũ Pau. nõ sit ve-
rum. Sed ego credo, ꝙ possint saluari snĩa Pau. qa licet eps pos-
sit exercere istam iurisdictionem in loco exempto de uolũtate
prælati illius loci, tunc nõ facit ex ɔcessione iuris, uel Papæ, sed
322 ex consensu inferioris, & tunc succedit quod sup. dixi, † ꝙ licet
aliquis hñs auctoritatẽ a iure, uel a Papa, possit ea, quæ sunt volũ
tariæ iurisdictionis extra suũ territoriũ exercere: alius tñ, qui fa-
ceret solum ex uoluntate inferioris, extra territorium non pos
set exercere, ut est tex. in l. 2. de offi. procon. & leg. Vnde q̃uis eps
ista, quæ sunt iurisdictionis uolũtariæ possit exercere extra suũ
territorium, alius, qui haberet auctoritatem de eo non posset.
323 † Sed locus exemptus ȩquiparatur loco existenti extra territo-
rium. 17. q. 2. luminoso. de statu regu. c. j. in 6. per quæ iura deter-
324 minauit Io. Cald. disputando, † ꝙ delinquẽs in loco exẽpto nõ
ligatur constitutione episcopi, qui fecit statutum, vt committẽs
furtum

furtum sit excommunicatus, vt si furatus fuerit, in loco exẽpto,
non incideret in sententiam statuti, per text. in c. vt animarum.
de consti. & ego sup. dixi, quomodo hoc debeat intelligi, & licet
quidam dixerint contrarium, vt no. Fede. de Sen. in suo consi. 2.
325 Ego tamen sequor sententiam Cald. † quia locus exemptus di-
citur esse extra territorium, & ita tenent quidam scribentes mo
326 der. in d. c. vt animarum. † Nunc restat videre, qui possint istas
indulgentias concedere. Host. in sum. de remis. §. quis potest fa-
cere remissiones. dicit ꝙ duplex est remissio, vna priuata, alia ge
neralis. priuata est illa, quæ fit in foro penitẽtiæ, & in cõfessione,
quæ fit parochiano habenti curam, vel de licentia illius, q super
peccatorem potestatẽ habet, vt eps & parochianus, vt in ca. oĩs
vtriusque sexus. inf. eo. Gñalis autem & solẽnis est, quȩ fit in prȩ
dicationibus, uel per literas pro ȩdificandis, vel restaurandis ec
clesijs, vel hospitalibus, aut aliis pijs locis, vel ꝓ reparatione, vel
327 restauratione pontis seu ȩdificatione: † & ista adeo sunt anne-
xa potestati episcopali, ꝙ ab inferioribus fieri non potest, etiam
si sit Abbas. de exces. prælato. c. accedentibus. Episcopi autem ꝑ
suam diœcesim, & archiepiscopi per totam suam prouinciam
328 possunt facere. infra eo. c. nostro. & ca. cum ex eo. † Sentit igitur
Hostien. duo. primum ꝙ sacerdos in confessione & in foro pe-
nitentiæ possit indulgentias concedere. & idem Inno. dicens, ꝙ
restrictio, quæ fit ĩ c. cum ex eo. ꝙ episcopus in dedicatione det
annum, & in anniuersario 40. dies remissionis iniunctæ penitẽ-
tiæ, nõ habet locum in foro pȩnitentiali, & in absolutione quã
facit presbyter in ea, & hoc tenet do. Ant. de But. in isto c. super
glo. ibi, quomodo quis possit concedere indulgentias alterius
episcopi. & dicit, ꝙ presbyter in foro pȩnitẽtiali, vt extenuet pȩ
nitentiam, & peccata relaxentur. Idem tenet in c. cum ex eo. in
6. q. dicens, ꝙ restrictio illius c. non habet locum in foro pȩni-
329 tentiali, † quoniam presbyteri possunt annum & plus indulge-
re. & idem tenet Io. And. in nostro capit. ꝙ possint concedi istæ
indulgentiæ in foro pȩnitentiali, vt possit peccator vti indulgen
tijs datis a non suo iudice, vt puta ꝙ Paduanus peccator confi-
tens vtatur indulgentijs, quas cõcessit episcopus Castellanus in
330 ciuitate Venetiarum. † Secundò sentit, ꝙ istæ publicæ indulgẽ
tiæ non possunt, nisi per episcopos cõcedi. Sed Gaspar de Cald.
in repe. c. nostri. inf. eo. tenet contrarium. dicens, ꝙ licèt presby-
teri habeant potestatem clauium in absoluendo, non tamẽ ha
bent dignitatem prȩeminentiȩ, quam habuit Petrus, & demum
alij successores post eum, 24. q. j. quodcũque. vult dicere, ꝙ licèt
presbyter habeat claues absoluendi in foro pȩnitentiali, non ha
331 bet tamen dignitatem episcopalem: † vnde cum ius conceden
di istas indulgentias competat ratione dignitatis episcopalis in
d. c. accedentibus. de exces. præla. inferiores non possunt hoc fa-
cere, quia non habent illam, & hoc dicitur esse de mente Doct.
332 in d. c. accedentibus. † Hinc est, ꝙ simplex sacerdos non potest
excommunicare, cum hoc non competat ratione ordinis, vt
no. 2. q. j. notandum. de offi. ordi. c. si sacerdos. Sed antequam ve-
niam ad secundum, ego credo, ꝙ in isto primo, istæ opi. possint
333 ɔcordari: † unde est aduertendum, ꝙ in foro pȩnitentiali, & in
confessione, omnes pȩnitentiæ sunt arbitrariæ. sup. eo. significa-
uit. cum simi. Secundò est aduertendum, ꝙ Host. & sequaces nõ
dicunt, ꝙ presbyter possit istas publicas indulgentias concede-
re, quia ipse sacerdos, prout solùm est presbyter, non potest istas
concedere, si iste non est episcopus. & ita intelligunt Host. & se-
quaces, sed bene uolunt, quòd in priuata cõfessione quam facit
presbyter, quum absoluit peccatorem, possit ei concedere, non
334 dico istas indulgentias publicas, sed effectum ipsarum. † vnde si
presbytero uidetur ꝙ peccator debet pȩnitere per septẽ annos,
iuxta no. 33. q. 2. admonere, tunc presbyter potest ei imponere
in pȩnitentia, ꝙ possit istos 7. annos alleuiare, vtendo indulgẽ-
tijs a suo episcopo publicè concessis, vel etiam adimplendo il-
la, per quæ alius episcopus, puta Castellanus indulgentias cõces
sit, ut soluentes. 10. constructioni ecclesiæ siue pontis, habeant
annum indulgentiæ, soluens, tunc posset presbyter illi qui con-
fessus est de pȩnitentia iniuncta, puta septem annorum, vt dixi,
vt ipse vti possit beneficio illius indulgentiæ ad attenuandã suã
pœnitentiam, & ita debet intelligi quod no. Io. And. in hoc ca.
335 & Butr. hic, & in d. c. cum ex eo. † Et ideo bene dixerũt, ꝙ sacer
dotes non arctantur ad tempus unius anni, uel 40. dierum, sicut
episcopi: unde si episcopus dixit in publica remissione, quam fe
cit, ecclesiam consecrando, ꝙ soluens cõstructioni ecclesiæ ha-
beat annum indulgẽtiæ, presbyter poterit dicere, ꝙ habeat biẽ-
nium ille, qui confessus est, quia non est astrictus presbyter illi
336 restrictioni. c. cum ex eo. inf. eo. † Item potest concedere indul-
gentias concessas etiam ab episcopo iudice ipsius concedentis,
ab alio quàm episcopo ipsius confitentis. hoc modo debent in-
337 telligi dicta Doct. † ꝙ publicè indulgentiæ, quæ cõceduntur ge-
neraliter subditis porrigentibus manus adiutrices ad cõstructio
nem ecclesiæ, non excedant annum, quãdo dedicatur ecclesia,
& in anniuersario 40. dies, vt illi termini non arctent sacerdo-
tes, qui possunt in priuatas indulgentias plus temporis conce-
dere sic facienti, quia pœnitentia est arbitraria, vt dixi. Sed ista
non est publica indulgentia, quæ competit solùm dignitati epi-
scopali, sed est priuata, quæ potest induci ad instar publicæ, &
plus & minus, prout vult presbyter. Ita debẽt intelligi ista dicta.
Secundò dum dicitur, ꝙ istȩ indulgentiæ non possunt concedi
nisi per episcopos, istud videtur contra sententiam B. Thom. in
338 4. sent. dist. 20. q. 3. † Dixit enim ꝙ remissio, quæ fit per remissio-
nem publicam, est clauis iurisdictionis, non ordinis, cum talis re
missio non pertineat ad dispensationem sacramẽtorum, sed ad
dispositionem bonorum cõmunium ecclesiæ, & thesauri eius.
339 † Ideo legati etiam non sacerdotes, indulgentias cõcedere pos-
sunt, & hoc no. glo. & Doc. licet ipse non alleget, in c. fin. de of-
340 fic. leg. † Et ideo Bea. Tho. dicit eadem dist. q. 4. arti. 2. ꝙ potestas
faciendi indulgentias, subaudi publicas, sequitur iurisdictionẽ,
341 & istud probatur in isto c. † & quia diaconi qui non sunt sacer-
dotes, vt dixi, possunt habere iurisdictionẽ, uel commissam or-
dinariam sicut legati, uel natiuam ordinariam, vt epi, & sic ha-
beant eam electi & ɔfirmati, licet non consecrati, quia ista trãsit
in confirmatum, licet non consecratum, ut de elect. c. trãsmissa.
342 † Vnde possunt has indulgentias concedere, etiam q̃uis nõ sint
sacerdotes, licet non possent absoluere in foro pȩnitentiali, qa
illud est ordinis: sed indulgẽtias publicas facere, pertinet ad cla-
uem iurisdictionis, non ordinis. Ex quo infert, quòd confirma-
tus non sacerdos huiusmodi literas indulgentiæ poterit conce-
343 dere. † Et ad prædicta facit, quòd solet dici de absolutione ab
excommunicatione, quæ quando fit in foro iudiciali non req-
rit ordinem sacerdotalem, licet illa quæ fit in foro pȩnitentiali,
requirat ordinem sacerdotalem, ut no. de sen. excom. a nobis 2.
& istam sententiam sequitur Gaspar Cald. Ego recitabo alias cõ
trarias opi. & in recitatione detegam multas argumentationes
falsas, quas faciunt multi Doc. in hac q. & multas ɔñtias non ve
344 ras. † Et primò, dum Beatus Tho. & Gaspar Cald. post eum, uo-
lunt quòd ista cõcessio indulgentiarum sit iurisdictionis & nõ
ordinis, posito quòd istud assumptum sit verum, quod tñ Host.
345 & multi Doc. damnant, † tamen postea dum faciunt illationes
siue ɔñtiam, quòd diaconi quando habent iurisdictionem, pos
sunt istas indulgentias cõcedere, ista ɔñtia non est absolutè ad-
346 mittenda: † quia licet sit iurisdictionis, non est cuiuslibet iuris
dictionis, sed est iurisdictionis habẽtis annexam dignitatem epi
347 scopalem, ut est tex. in d. c. accedentibus. † Et ideo licet abbates
possint habere iurisdictionem, & qñq; archidiaconi, ut no. in d.
c. cum contingat. de fo.compe. non tñ sequitur, ꝙ habeant pote
statem publicam conferendi indulgentiam, nisi haberent iuris-
dictionem episcopalem præscriptione, uel alia pontificis cõfes-
348 sione, vt no. in d. c. accedentibus. † Et ideo licet electus & ɔfir-
matus non consecratus habeat iurisdictionalia, vt no. in c. trans
missa. de elec. tñ cum nõ habeat dignitatem epalem, ut in ca. j. &
quod ibi no. de relig. domi. Et ideo dicitur, electus eps nõ vr̃ pos-
549 se istas indulgentias concedere, & istam snĩam tenet Host. † di-
cens, ꝙ sicut eps qui renunciauit episcopatui, non potest has in-
dulgentias cõcedere, quia caret iurisdictione epali, in c. j. de epo
qui renun. episc. ita nec electus, & cõfirmatus poterit. Aduerte,
licet scriben. vtantur ista argumentatione, nõ vr̃ mihi bona, qa
non est verum, ꝙ eps qui renunciauit epatui careat absolutè iu-
risdictione epali, sed ideo caret, qa nõ habet subditos, eps tamẽ
est, & iurisdictionem epalem hẽt in habitu: & ideo si delegaret
ei ista potestas ab alio epo, qui haberet subditos, ipse posset vir-
tute delegata, conferre, tanq̃ habens iurisdictionem epalem in
350 habitu, & per delegationem in exercitio. † Plus dicit Hosti. ɔ̃
B. Tho. licet de eo non faciat mentionẽ, ꝙ ɔcessio ista indulgẽ-
tiarũ est mixta iurisdictionis & ordinis. & ꝙ sit ẽt ordinis, ꝓbat
sic, nam per indulgentias eneruantur pnĩæ. inf. eo. cũ ex eo. Sed
eneruare pnĩas pẽdet ab ordine. Sed qualiter depẽdeat ab ordi-
ne, ipse non probat. Sed ego probo, qa sicut concessio pnĩæ, pen
det a claue ordinis, ita & eius eneruatio, vt ɔ̃riorum sit eadẽ di-
351 sciplina, facit ꝙ no. in c. j. de reg. iur. † Sed ista snĩa mihi non pla-
cet, quia illa quæ sunt ordinis, non pñt expediri per non haben
tem illum ordinem, etiam ex commissione Papæ, ut no. sm̃ ue-
ram opi. in c. quanto. de consuetu. & ego plenè scripsi in opere
Monarchiæ ibi, postq̃ retuli de potestate Principum in genere,
ĩ uerbo sine. c. quod incipit, visis igitur potestatibus Principum
352 in genere. † & tñ tex est, ꝙ abbates ex consuetudine possunt ista
habere, ergo non sunt ordinis, iuxta ea, quæ hñr in c. a qua. de cõ
secr. eccle. uel alta. & licet Fran. Vercel. dicat, ꝙ d. c. accedentib.
quod dicit, ꝙ abbates pñt hr̃e ex consuetudine, uel priuilegio, ꝙ
illud c. loquitur de abbatibus, qui possunt presbyterale officium
exercere, & sic loquitur de habilibus. Sed ista rñsio non est bo-
na, quia vt dixi, ista nõ sunt ordinis presbyteralis, sed sunt digni-
tatis epalis, & tex. ibi loquitur indiffinitè de abbatibus, qui pñt es
se interdũ etiam irregulares, vt in minoribus solum ordinibus
constituti, ut no. in c. tuæ. de ȩta. & quali. Item quia (vt dixi) ista
concessio indulgentiarum non dependet ab aliquo ordine sa-
353 cerdotali, uel epali. † Fran. tñ Vercel. in ca. at si clerici. de iudi. te-
net ɔ̃ snĩam B. Tho. licet de eo mentionem nõ faciat, dicens, ꝙ
electus & cõfirmatus, ẽt si sit ꝑsbyter, has indulgentias non põt
concedere, qa dicit, ꝙ hoc est ordinis epalis, non simpliciter sa-
cerdotalis. Et idẽ dicit de bñdictionibus infirmorũ, & similiũ.

Sed per istam rõnem hoc mihi non placet, per ea, quæ proximè dixi. Mouetur etiam, quia vbicũque canones de hoc loquũtur, semper concedunt episcopis istam potestatem, sed episcopus demum dicitur consecratus, vt no. in c. j. de reli. domi. Sed ista lo-
354 quutio non est perfecta, † quia canon nõ solum concedit epis, sed etiam aliis, quibus specialiter fortè esset concessum, uel alia legitima causa, hoc possent fortè præscriptione vel consuetudine. d. c. accedentibus. de excel. præl. allegat ipse aliam rationem:
355 quia & si presbyter posset istas indulgentias concedere, † tamen eo q̃ est electus in episcopum non consecratus, non poterit ea quæ poterat vt presbyter, arg. c. quod sicut. de elec. vbi electus ĩ archiepm̃ non potest quæ poterat ante vt episcopus. remanet ergo in hac conclusione q̃ electus & confirmatus eps̃ nõdum consecratus, etiam si sit p̃sbyter, non possit istas indulgentias cõ-
356 cedere. † Respondet ad c. 2. de transla. præla. vbi dr̃, q̃ ep̃alis dignitas nihil addit, quia illud verum est ad vinculum matrimo-
357 nium spiritualis. † Istam opi. reprehendit Io. And. volens q̃ cõfirmatus non consecratus, dummodo sit presbyter, possit istas indulgentias concedere. Si verò nõ sit presbyter, tunc non possit, & hoc dicit contingere virtute ordinis presbyteralis, iuncta iurisdictione episcopali, & hoc dummodò exerceat in subditos
358 suos. † & respondet ad c. quod sicut. de elec. nam non procedit, nec semper est vera illa regula, sed tantum habet locum in eo casu, in quo loquitur de electo in Archiepiscopum, siue prælatum, qui si non recipiat palium, non potest illa quæ prius poterat vt episcopus, & ad probandum q̃ ista argumentatio c. quod sicut. non procedit semper, sic ostenditur: nam si presbyter electus in episcopum & confirmatus, non consecratus celebraret missam, non consecraret, nec cõficeret corpus Christi, quod est absonum dicere. vnde concludit, q̃ confirmatus non consecratus, si est presbyter, possit istas indulgentias cõcedere virtute or-
359 dinis presbyteralis, iuncta potestate iurisdictionali. † Ista opin. Ioan. And. non videtur mihi uera, quia non video quid operet̃ ordo sacerdotalis: quia vt suprà ostendi, ista non procedunt ab ordine sacerdotali. Præterea dum ipse videtur requirere, q̃ sit sacerdos, ego non credo verum, quia etiam non sacerdos potest
360 istas indulgentias concedere, vt statim dicam. † Quare teneo, q̃ concedere istas indulgentias, a nullo dependet ordine, uel episcopali, sed solum a iurisdictione & claue eius, vt dixit Beatus Tho. Sed dictis suis debet adiungi, q̃ dependet a iurisdictione iuncta cum dignitate episcopali, & ita dicit tex. in d. c. accedentibus, de excel. præla. & nota, quia dico, q̃ concessio ista cõpetit ratione iurisdictionis iunctæ dignitati episcopali: nam nõ dico iunctæ ordini episcopali, quæ enumerãtur 20. dist. cleros. in ver. ad episcopum verò. & 68. dist. q̃uis cor epi. enumerantur hic per
361 Doc. † quædam tantum competunt dignitati ep̃ali, & non ordini, & quædam competunt tantum ordini ep̃ali, ita q̃ non competunt de iure habenti tantum ordinem sacerdotalem, vt sunt consecrare virgines, vel altaria. chrismare, ordines conferre, ecclesias reconciliare. de consecra. eccle. vel alta. c. aqua. & similia. & ista nec præscriptione, vel consuetudine quærũtur per aliquẽ non episcopum, etiam si sit presbyter, nec etiam ex priuilegio,
362 & episcopus etiam non potest alteri delegare non ep̃o, ut in d.
363 c. aqua. de consecra. eccle. uel alta. † Est tamen dubium, vtrum Papa possit ista ex priuilegio concedere presbyteris? & ego tenui q̃ ex certa scientia sic, contra Beatum Tho. Sed non possit concedere aliis inferioribus clericis, vel laicis: licèt quidam, ut Cardi. Flo. tenuerint contrarium, ut dicitur in d. c. quanto. de cõ sue. & ego plenè scripsi in opere Monarchiæ, post generalem
364 potestatem Principum in dicto uersi. Visis igitur, &c. † Illa verò quæ competunt dignitati episcopali tantum, sunt instituere & destituere beneficiatos, commẽdatitias literas ad ordines dare, de temp. ordi. c. cum nullus. Grauiora examinare, vel diffinire. Item insignia ep̃alia deferre, vt infulam, mitriã, anulum aureũ: Causas matrimoniales audire, publicas indulgentias iniungere, literas indulgentiarum conferre, vt d. ca. accedentibus. de excel.
365 prælato. † Et ista talia solum dignitati competentia bene possunt acquiri priuilegio uel consuetudine. de offi. archid. cum satis. & c. fi. in fi. de cler. peregri. c. fi. de offi. archid. ad hæc. & in specie de istis indulgentijs publicis, q̃ possint concedi ex priuilegio uel consuetudine præscripta acquiri, est text. in d. c. accedẽtibus.
366 in fi. de excel. præla † Ad propositam igitur quæst. an episcopus electus & confirmatus non consecratus, siue sit presbyter, siue non, possit literas indulgentiarum concedere? Dico, q̃ si episcopus ille habet hoc ex priuilegio, vel consuetudine præscripta, & tunc potest istas concedere, vt d. c. accedentibus. & dico, quòd habet hanc potestatem, siue ipse si presbyter, siue non, quia ista non dependent ab aliquo ordine, sed solum iurisdictioni anne-
367 xæ dignitati episcopali. † Et si dicatur, electus & confirmatus non est ep̃s, fateor, vt no. in c. j. de relig. domi. nec habet ea, quæ sunt dignitatis ep̃alis, q̃d concedo, & ideo nõ posset istas indulgentias concedere hoc est verum, nisi habeat ex priuilegio, uel consuetudine pręscripta, ut d. c. accedẽtibus. quia ista sunt de cõ-
368 suetudine uel priuilegio quæsibilia. † vnde concludo, q̃ electus & confirmatus nondum consecratus, cum non habeat ea, quæ sunt dignitatis ep̃alis, non potest istas indulgentias publicas cõ-
369 cedere, siue sit presbyter, siue non. † posset tamen alteri ep̃o delegare facultatem istas indulgentias concedendi, sicut potest demandare alteri episcopo, vt faciat ea etiam, quę sunt ordinis episcopalis, ut no. de elect. transmissa. ratio, quia hoc mãdatũ expeditur a sola iurisdictione absq; claue ordinis, vel ep̃ali dignita-
370 te, ut d. c. transmissa. † Fallunt ista in Papa, in quem ab electione transeunt omnia, quæ sunt dignitatis episcopalis, licèt non trã-
371 seant ea, quæ sunt ordinis, vt in Data lib. 6. † Secunda conclusio sit, quòd talis confirmatus non cõsecratus potest istas indulgentias concedere, si habet istud ex priuilegio Pontificis, vel cõsuetudine pręscripta, etiam si ipse confirmatus non sit presbyter, & hoc modo toleratur consuetudo, quòd isti etiam non presbyteri has indulgentias concedunt, de consuetudine, licet Host. di-
372 cat, quòd nescit uidere quo modo. † Per ista etiam determinat̃ quid de legatis, loquor de legatis de latere, ẽt si sint Cardinales diaconi solum, nam dico, quòd possunt istas indulgentias cõcedere ratio, quia ex priuilegio habent istud a summo Pontifice, vt no. in c. fi. de offi. lega. & habent etiam si sint soli diaconi Cardinales, ut dixit sanctus Thomas, etiam si non sint presbyteri, p̃ prædicta. Et licèt quidam argumententur, quòd hoc non reperitur iure cautum, & sic nõ extendendũ. 2. q. 5. consuluistis. tñ ve-
373 ritas est, q̃ reperitur cautum iure, † qm̃ legatus habet iurisdictionem, cæteris omnibus maiorem, & sup̃ cæteros. de elect. c. si abbatem. §. j. lib. 6. & si habet maiorem episcopo, habet etiam illã, quam habet episcopus: q̃a illis qui habẽt maius, competit vtiq; q̃d minus est: quia si alii hanc iurisdictionẽ dignitatis ep̃alis habere possunt ex priuilegio, vel cõsuetudine, ergo hẽt eam lega-
374 tus ex priuilegio, qui hẽt cæteris maiorẽ iurisdictionem. † Sed potest dubitari de capitulo vacante sede. Gasp. Cald. indistinctè tenet, q̃ non possit, quia istud non reperitur iure cautum, & ita tenet Pau. in cle. j. de hæreti. dicens, q̃ non omnia, quæ sunt iurisdictionis, trãseunt in capitulum, sicut est deponere Abbatem, vel aliquem clericum. 79. dist. c. nullus eps̃. & ego hanc s̃niam te-
375 neo. † quia ista iurisdictio est dignitatis episcopalis, quæ nõ transit in capitulum, sicut etiam illa, quæ sunt ordinis. & istud tenet Ioan. And. in c. accedentibus. de excel. præla. & Archi. in ca. Romana. de penit. & remis. lib. 6. & quia dispensare hunc thesaurũ ecclesię, pertinet solum ad illum, cui potestas a iure cõmissa est, quod ego intelligo uerum, nisi illud haberent ex consuetudine
376 vel priuilegio. d. c. accedentibus. † ex quo concludo, q̃ uacante sede, potest capitulum indulgentias publicas cõcedere, si habet priuilegio, uel consuetudine præscripta, aliàs non, contra Paul.
377 & Calde. qui indistinctè dicunt, q̃ non possit. † Vicarius autem ep̃i etiam generalis in spiritualibus & temporalibus, non posset istas indulgentias concedere, argu. c. cum in generali. de offi. vica. lib. 6. q̃ tenet Cald. etiam si habeat mandatum ad aliquid, q̃d requireret speciale mandatum, & etiam si esset ibi postea clausula generalis ad oĩa facienda, quæ dñs constituens posset, p̃ not. in c. fi. de procu. lib. 6. Pono etiam istam conclusionem, q̃ concedere has indulgentias, est solum dignitatis ep̃alis, ut dixi per d. ca. accedentibus. unde alij hanc potestatem non habent, nisi quæsiuissent priuilegio, uel cõsuetudine præscripta, vt d. c. acce-
378 dentibus. in fi. † Aduertendum tñ est in hoc, q̃a Dñs meus Ant. de But. dixit in d. c. accedentibus. q̃ abbas habens ex priuilegio, vt possit uti insignijs episcopalibus, non poterit pro hoc, exercere ea, quæ sunt dignitatis pontificalis. Dicens, q̃ Doct. uolunt in c. vt apostolicæ. de priuile. lib. 6. super gl. 2. & ibi Io. An. ĩ nouel. q̃ abbates hñtes insignia ep̃alia, nõ possunt ea, quæ sunt ordinis episcopalis. sed ista ratio non est bona ad propositum, quia sentit quod concessio istarum indulgentiarum, dependeat ab ordine episcopali, quod est falsum, ut prædixi. & ideo an talis abbas possit istas indulgentias concedere, ego dico, q̃ sunt inspiciẽda verba priuilegij: si enim priuilegium simpliciter concedit abbati, ut possit vti insignijs episcopalibus, & non dicat plus, credo q̃
379 propter hoc non posset dare istas indulgentias, † quia cum istud priuilegium sit contra ius commune, debet strictè interpretari. ĩ. de uerbo. signif. olim. & ideo solum poterit abbas, quantũ verba priuilegij sibi concedunt, quia ista in honorem ecclesiarum, non in ampliationẽ officij dantur, ut dr̃ in d. c. ad apostolicæ. de
380 priuile. lib. 6. † vnde vulgariter dr̃, q̃ illud operãtur insignia episcopalia in istis, q̃d genitalia membra in multis, q̃a nõ generãt, & est videndum q̃d scribit Io. Cald. in d. ca. ad apostolicæ. in no-
381 uel. ubi refert quædam dicta Beati Bernardi, satis moralia. † sed si diceret indiffinitè priuilegium, q̃ talis abbas possit vti dignitate episcopali, uel exercere ea, quę sunt dignitatis episcopalis, tũc posset eas indulgentias concedere, per text. in d. c. accedẽtibus. de excel. præla. nõ tamen per hoc posset exercere ea, quæ essent
382 ordinis episcopalis, per prædicta. † Restat nunc uidere, quia ista vt dixi, sunt dignitatis episcopalis, & cum ordo ep̃orum, secundum Theologos, quadripartitus sit, quia aliqui sunt ep̃i, aliqui metropolitani, alii archiepiscopi, & quidam patriarchæ, an isti
383 habeant magis vnus quàm alter. † Istam q̃onem in simili format Guil. de Mon. Lau. in cle. 2. de priu. & dicit, q̃ si ɔsideramus episcopos rõne ordinis, & caracteris impressi, tũc non hẽt plus archie-

384 archiepiscopus, & patriarcha, vel Papa, quàm episcopus, † & ista est ratio quare Papa dicat se episcopum, quia hoc facit respectu ordinis, quia ordo non est maior in ecclesia Dei, vt no. in ꝓę. 6. Sed si consideramus respectu iurisdictionis, tunc est maior iurisdictio archiepiscopi q̃ episcopi, & patriarchæ q̃ metropolitani, vel archiepiscopi, quia episcopus habet solam iurisdictionẽ in sua diœcesi, & ĩ subditos suæ diœcesis, sed archiepiscopus ha-
385 bet hanc in totam suam prouinciam, † & iste est vnus de casib. in quo archiepiscopus habet iurisdictionem in subditos sui suffraganei, vt inf. eo. in c. nostro. & idẽ ego credo de patriarcha, licèt hoc non inueniam tactum, vt hanc iurisdictionem habeat in omnes subditos suorum archiepiscoporum, & episcoporũ,
386 † eadem ratione & Papa, qui est totius orbis vniuersalis eps̃, & specialiter Patriarcha vrbis Romæ potest istam iurisdictionem exercere vniuersaliter per totum orbem, quia ipse solus in plenitudinem potestatis vocatus est, alii in partem sollicitudinis.
387 21. dist. §. j. cum capitulis seq. † Sed quid si episcopus concessit vni etiam episcopo, q̃ possit audire confessiones & pęnitentias concedere, & remissiones facere, an poterit istas publicas indulgentias concedere? Credo q̃ non, per tex. in c. 2. de pœnit. & re-
388 mis. † quia istæ indulgentiæ sunt donationes, quæ non veniunt in generali concessione. in c. 2. de offic. vicar. in 6. & quia si ueniunt priuatæ indulgentiæ, nõ veniunt istæ publicæ, quia in generali concessione non veniunt illa, quæ quis non fuisset specia-
389 liter verisimiliter concessurus, vt ibi, † & ideo quando episcopus dat licentiam, vt quis eligat sibi confessorem, ille electus nõ poterit absoluere de casibus episcopo reseruatis, ut ibi in d. ca. 2.
390 † Credo tamen, q̃ iste episcopus, cui alter ep̃s in foro pœnitentiali concessit generaliter vices suas, q̃ licet nõ possit has publicas indulgentias concedere, poterit tamen illas cõcedere, quas possent presbyteri parochiani concedere in foro pœnitentiali, de quo supra dixi: quia dixi, q̃ est duplex indulgentia, priuata, quam facit presbyter in confessionibus quas audit: & publica,
391 quam faciunt episcopi: † & istas publicas non credo q̃ ep̃s possit committere alteri exercendas, nisi alij episcopo, vel habenti iura dignitatis episcopalis. ratio, quia sunt istius dignitatis, & nõ alterius propriè, arg. c. aqua. de consecr. eccle. vel alta. licet Io. & & Gasp. Cald. dixerint, q̃ cum ista sint iurisdictionis, poterunt
392 committi simplici sacerdoti, † quod non credo verum, q̃a non sunt simpliciter iurisdictionis, sed sunt iurisdictionis annexę dignitati episcopali, ergo non possunt committi alij, q̃ episcopo. facit quod scripsi ĩ opere Monarchiæ, in materia conciliorum, vbi posui an possit quis per procuratorem comparere, & qua-
393 lis debet esse procuratoris persona. † Credo tamen q̃ si cõmitteret simplici sacerdoti, vt explicaret tanquàm nuncius, vt ponit glo. in l. j. ff. de iuris. omni. iudi. tunc quæ facit nuncius, dñs facere videtur, & in nuncium nulla transit potestas, iuxta no. in l. & licet. ff. de constitu. pecu. & in c. fi. de procu. lib. 6. quod posset, sed tanquam procurator non posset, uel delegatus, quia faceret suo nomine. & si dicatur, facit ex priuilegio, q̃ potest, vt in c. accedentibus. de excel. prælato. fateor, quando ex priuilegio Papæ faceret, sed alius inferior non potest dare istud priuilegium. stat ergo conclusio, q̃ concessio istarum indulgentiarum publicarum, est solum dignitatis episcopalis, & est solum in subditos ꝓ-
394 prios, vt in hoc c. † & habet principaliter istam potestatem Papa, qui principaliter habet claues huius thesauri ecclesiæ, & hẽt potestatem a solo Deo, alij uerò prælati habent hanc potestatẽ
395 a Papa. 21. dist. q̃q̃. 22. dist. c. j. † Et ideo ipse potest dare quantum vult indulgentiæ, & dare plenam indulgentiam, de qua no. in c. ad deliberandum. de Iudæ. & in clemen. 2. de pœnit. & remis. in uerbo, plenam. Alij uerò prælati, cum habeant istam potestatẽ a Papa, habent ipsam restrictam ab eo, vt non detur vltra annũ in dedicatione ecclesiarum, quotquot sint episcopi ibi dedicãtes, & in anniuersario 40. dies iniunctæ pœnitentiæ, & hanc restrictionem potuit facere Papa, ne per indiscretas indulgentias contemnerentur claues ecclesiæ, & pęnitẽtialis satisfactio eneruaretur. & hæc omnia notan. in c. cum ex eo. & ibi per Inno. ĩ.
396 eo. † & conceduntur istæ indulgentiæ non solum in dedicatione & anniuersario, sed etiam quãdo episcopus celebrat, uel prædicat, & isto casu secundum Inno. concedit annum. Sed secundum Hostien. dat solum 40. dies, & ita uidetur seruare consuetu-
397 do. † & idem uidetur dicendum de legato de latere, vt si est episcopus & legatus, possit in dedicatione ecclesiæ annum concedere, & non vltra, & in aliis indulgentijs 40. dies. & hæc vidẽtur de mente Specu. in titu. de legato. §. superest in 3. col. ver. potest esse, & uersi. seq. maximè quia Papa hoc moderamine plerunq; vtitur, vt dicit text. in d. c. cum ex eo. inf. eo. in fi. Postq̃ diximus de agentibus siue concedentibus istas indulgentias, videamus
398 modò de forma, materia, & effectu. † Forma, in Papa est, quam dixi, quia dat etiam indulgentias culpæ & pœnæ, vt no. in ca. ad liberandum. de Iudę. in clemen. 2. de pœnit. & remis. ipse etiam quandoque dat communes indulgentias, quas alij concedunt,
399 scilicet annũ 40. dies quandoque. † Sed de materia videamus quid enim si in dedicatione ecclesiæ sunt plures episcopi, & quilibet concederet annum, vel in anniuersario 40. dies, an ualeãt istæ indulgentiæ, & quot sint episcopi, tot sint anni, uel quadra-
400 genæ. Ista q. hẽt duo puncta. † Primum, q̃o intelligatur text. in c. cum ex eo. ĩ. eod. dum dicit text. non extendatur indulgentia vltra annum siue ab vno, siue a pluribus, & demum in anniuersario 40. dies. Quidã dicunt, q̃ circa annum fit restrictio, vt plures episcopi non dent vltra annum, sed circa 40. dies non fit ista restrictio, quia in ista non est repetitum illud verbum, & siue ab vno, siue a pluribus. & ideo si plures sunt episcopi, licèt non possint plures annos concedere, poterunt tamen plures quadragenas, & s̃m istos illa uerba, siue ab vno, determinant solum præcedentia, ut de appel. c. secundò requiris. & c. inquisitionis. Ista
401 opinio mihi non placet, † quia quando duo sunt copulata, qualitas adiuncta præcedentibus uidetur repetita in alio copulato, tex. est in l. Seiæ. §. Caio. ff. de fundo instruc. & l. fi. §. cui vina dulcia. ff. de vino triti. oleoque lega. Sed hic est aduertendum vnũ, quod Doc. non tangunt, & frustra videtur disputatio ista: nam si sunt plures episcopi, qui concedant annum, cum nullus possit concedere nisi suis subditis, ut in hoc c. certè nulli habebunt
402 nisi annum. † Sed dicas q̃ bona fuit prouisio c. cum ex eo. nam si quilibet illorum episcoporũ uellet, ut sui subditi possent vti indulgentijs aliorum episcoporũ, & sic haberent plures annos, hoc fieri non posset, sed omnes concedent eundem annũ, uel eosdem 40. dies, quotquot sunt episcopi. & hoc seruat cõsuetudo, quæ est optima legum interpres, de consuetu. cum dilectus. & intelligitur q̃ quilibet de suis subditis, ut in hoc c. potest etiã intelligi, q̃ etiam subditis aliorũ ualeat datio indulgentiæ, quasi vnus ep̃s videatur consentire alteri ep̃o, ut det indulgentias suis subditis: & ideo declarauit tex. q̃ ñ esset nisi annus, uel 40. dies,
403 licèt plures ep̃i conuenirent. † Sed hic occurrit dubium, quid si ad dedicationem cõcurrant Archiepiscopus, & Ep̃s prouincialis, & quilibet det annum, quot annos habebunt subditi episcopi, facientes ecclesiam dedicare, & prouinciales alij quot habebunt. Inno. vr̃ sentire, q̃ subditi ep̃i habebunt biennium, & subditi Archiep̃i habebunt annum, q̃a Archieps̃ põt dare indulgẽtias omnibus subditis suorum suffraganeorũ, & per totam suã prouinciam. ĩ. eo. c. nostro. vnde subditi ep̃i habebunt annum proprij ep̃i, & iterum annum per Archiepm̃ ɔcessum. Sed ego credo, q̃ nullus habebit nisi annum, per tex. in d. c. cum ex eo. & in c. fi. de pœnit. & remis. in 6. Nam licèt Archieps̃ possit dare indulgẽtias subditis sui suffraganei, & ipse etiam suffraganeus possit: tñ cum sit potestas limitata, vt in dedicatione ecclesiæ sint quot uelint episcopi, non possit vltra annum concedere. vnde hoc casu non poterit Archieps̃ per se annum dare, & eps̃ aliũ, q̃a Archieps̃ est eps̃, & in actu dedicationis plures ep̃i non dant
404 vltra annum. & istud videtur tenere Host. & Dñs meus. † Sed p̃suppofito q̃ non possint dare vltra annum, & in anniuersario 40. dies, an si excedunt numerum, ualebit datio indulgentiarũ, saltem in numero permisso? Glo. tangit in d. c. cum ex eo. & ui-
405 detur concludere, q̃ ualebit in numero permisso, † ponens regulam, q̃ licèt quis faciat contra mandatum, legem excedendo q̃ nihilominus actus ualebit in permissis, quando in lege non est decretum decernens irritum & inane, sicut est in c. cum ad quorundam. & c. sanè. de excel. præla. ad hoc, de præben. inter cętera. ubi quando tales ecclesiæ non ponuntur in mandato, ualent gesta, licèt fiant contra mandatum. de præben. c. dilectus. idem tenet glo. in c. fi. de pœnit. & remis. lib. 6. quia utile per inu-
406 tile non uitiatur, vt in regu. vtile. de reg. iur. in 6. † Præterea ista est quędam liberalitas, siue donatio: sed in donatione si excedat̃ quantitas, ualet saltem in permissis donati. l. sancimus. C. de do-
407 na. 7. q. 2. si quos de seruis. † Item hic agitur de re saparabili. s. de numero dierum. unde non uitiatur utile per inutile. in l. j. §. Trebatius, de aqua quoti. & ęsti. & licèt quidam dicant, q̃ in nullo ualeant, quia qui priuilegio abutitur, perdit illud. 11. q. 3. priuilegium. glo. respondet, quòd non perdit, sed meretur perdere. no. in c. suggestum. de deci. istam opin. tenet Archi. per text. in c. pri-
408 mo, de despon. impub. lib. sexto, † vbi actus, qui non ualet ut geritur, saltem valet ut ualere potest. & pro ista sententia uidetur bo. tex. in l. prima. §. si stipulanti. de uerbo. oblig. ubi si stipulor, 10. & tu promittas 20. ualet in 10. ita in casu nostro, si debet cõcedi annus, & concedatur biennium, ualebit in annum. faciũt no. de consecra. distinct. quarta, si nunc sanctificatur. & l. tam an-
409 gusti. de serui. ff. & l. filius. §. ut quis hæredem. ff. de leg. j. † & quia hic agitur de obligatione peccatorum dissoluenda, sicut soluit peccatum, in materia si non ualet quòd ago vt ago, debet ualere ut ualere potest. l. an inutilis. ff. de acceptil. secundum Barto.
410 qui ita not. in l. prima. §. si quis ita. ff. de uerbo. oblig. † Contrarium tenet Ioan. Mona. quia faciens contra concilium, non debeat in partem etiam consequi quod intendit, allegat. l. si ab ho-
411 stibus. ff. solu. matri. quæ parum, uel nihil facit. † Item quia ista est gratia, quam perdit ille, qui in uno factus est reus. in ca. defleat. de regu. iur. Ista ratio est multum generalis, nam loquitur de peccatore, qui pro vno peccato perdit gratiam Dei. Sed ista non habent locum in foro contentioso, ut qui peccat in uno, in omnibus peccare videatur, ut probant iura primò inducta. Gaspar tamen Calde. tenet, q̃ in nullo ualeat per text. ĩ. eodem,

in ca. nostro. dum dicit, ita tñ ꝙ statutum concilij non excedat. ergo videtur potestas limitata, vt si excedat, non valeat, quia potestas non videtur sibi data alio modo. j. q. 7. Daibertum. hoc ꝓ-412 bat tex. in c. fin. de pœniten. & remissio. in 6. † vbi dicit ꝙ indulgentiæ non tenent, quæ formam concilij excedunt, & sic videtur determinare, ꝙ nõ valeant in aliquo, cum text. dicat indistinctè 413 nõ valere, † sicut dicitur in teste, qui si in suo dicto miscet aliqd falsum, in nullo valet. 9. dist. si ad scripturas. & pro ista opinione 414 ego induco, quia ista videtur forma tradita a canone, † sed quando est peccatum in forma, si nõ valet quod agitur vt agitur, nõ valet vt valere potest, tex. est in l. an inutilis. de accep. secundum 415 vnam lecturam, quam sequitur glo. & Bar. † Item quia ille, qui fecit actum, quem scit non valere, tũc actus nullo modo valet, quia gerens illum, videtur velle ꝙ nullo modo valeat. tex. est in illa l. an inutilis. & in dubio episcopi, qui debent esse iurisperiti, præsumuntur hoc scire, quare ista quæstio videtur mihi dubia.

416 Ego tamen tenerem sententiam glosarum, † nam illud quod proximè dixi, ꝙ qui gerit actum, quem scit de iure non valere, videtur nugatoriè loqui, habet locum in actu, cui ius nullum effectum tribuit. sed si esset actus, in quo ius disponit valere vt potest, sicut in donatione, vt in d. l. sancimus. de dona. tunc q sciẽs illum actum gerit, videtur velle saltem, ꝙ habeat iuris effectũ, quem potest habere. ita videtur velle Bar. in d. l. an inutilis. Item in hoc casu est peccatum non in forma, sed in agente, quia epi-417 scopi non habent istam potestatem & mandatum a iure. † Sed quando est peccatum in agente, quia non habet mandatũ, tunc si non valet quod ago vt ago, valet vt valere potest. l. quæcunq;. 418 ff. de procu. ita vult Bar. in d. l. an inutilis. † Item est hoc peccatũ in materia, non in forma, quia materia sunt dies qui dantur: tũc si nõ valet ꝙ ago vt ago, valet vt valere potest. tex. est ĩ d. l. an inutilis. secundum aliam lecturam. ff. de acceptil. Nec obstat quod dixit Iac. de Raue. & quidam alij, quòd non potest esse defectus quin sit in forma, quia non potest esse forma quin sit materia, 419 † nam quando est defectus in materia potest fieri vt valeat alio modo quàm agitur, & ita loquuntur glo. & Doct. sed non in ea forma qua agitur, nam licèt quilibet quęrat formale, siue forma re tale quale actu, nam masculus semper valet specificare masculum: tamen si datur defectus in materia, facit quòd valet ut potest, & tunc specificat fęminam, quia fęmina specificatur ꝑꝑ 420 imperfectum materiæ. † concludo ergo in isto casu cum gl. vt valeant istæ indulgẽtiæ eo modo, quo valere possunt. & ad quęstionem istam possunt induci notata in l. prima. C. si aduer. rem 421 iudica. † vbi dicitur, an sententia potest valere pro parte, de quo 2. quæst. 6. c. si quis a pluribus. de conuer. coniug. c. placet. de testa-422 men. Raynutius, & Raynaldus. † Et possunt induci etiam, quę dicuntur de iudice, qui potest pronunciare de den. x. solum & pronunciauit de 20. an valeat in 10. de quo 12. quæst. sexta, ca. certè.

423 † Vlterius dubitatur, legatus de latere, simul cum vno episcopo, vel pluribus episcopis cõcedunt in dedicatione ecclesiæ annũ, vel in anniuersario 40. dies, an erunt duo anni, vel alij 40. dies ab illis, quos concesserunt alij episcopi? Scriben. hic respondent, sed non ad interrogata, ꝙ legatus potest alios 40. dies ab illis, quos concesserunt alij episcopi. mouentur, quia legatus facit 424 auctoritate Papæ, † & sedes apostolica id facere videtur, quod legatus facit. de offic. lega. quod translationem allegant Spec. in titu. de lega. §. nunc ostendendum. versi. legati. sed ista vr̃ esse in Papa, quia si concederet 40. dies, essent alij ab his, quos concede-425 rent alij episcopi, ergo similiter in legato. Ego in ista q. aliter sentio quàm isti dicant, & ideo in ea sunt duo videnda, † an Papa, vel legatus, consecrando & dedicando ecclesiam, dãdo annum pro dedicatione, vel 40. dies pro anniuersario, diuersum videantur annum dedisse in dubio ab alijs episcopis. Secundò, quòd si expressit Papa vel legatus, ꝙ essent anni diuersi, an valeret. Ad primum credo, quòd nõ erunt anni diuersi, vel 40. dies, sed erit tantum annus vnus & vna quadragena. moueor per tex. in c. cũ ex eo. in fi. j. eo. vbi tex. dicit, quòd Roma. Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc consueuit moderamen obseruare. Secundò moueor per text. in c. in causis. de re iudic. quẽ text. ego intelligo aliter, quàm Dominus meus, & scriben. intelligãt. nam ibi est casus, ꝙ in procedendo & sententiando, Papa iuris ordinem obseruat, vbi quando dispensando pronunciat: tũc. n. est quòd iuris ordinem non seruat, & tunc procedit ibi intelle-426 ctus & summarium Docto. † Vnde de ordinata potestate Papa censetur obseruare ius commune, loquor de iure etiam positiuo, vt est text. in ca. j. de cau. pos. & propriè. vbi Papa dicit, ꝙ non potest diffinire quidquam parte inaudita & gl. intelligit lite nõ contestata, & tamen litis contestatio est de iure positiuo. vnde ibi est casus, ꝙ Papa in dubio cẽsetur procedere secundum for-427 mam iuris communis. & est ratio, † quia licèt Princeps sit solutus legibus l. Princeps. ff. de legi. tamen digna vox est se profiteri legibus alligatum, vt l. digna vox. C. de legi. & hoc probat tex. 428 in c. ad petitionem. de accusa. † Nõ obst. si dicatur, vbi est Princeps, ibi est omnis solẽnitas. l. omnium. C. de test. & illa quę no. Doc. & Host. in d. c. in causis. quia illa sunt intelligenda, qñ facit de absoluta potestate dispensando, in d. cap. in causis. in fi. uel qñ facit ex certa scientia, nam tunc facit illud quod est inualidum, validum. in c. j. de confirma. vti. vel inuti. in c. cum dilecta. de priuile. no. Inno. in c. fin. vt lite pen. de verb. signi. olim. Et idem qñ facit de plenitudine potestatis. c. illa. de transla. præla. c. j. & idem quando est sua cõsuetudo, sicut curia Romana, de porrectione 429 libelli. † In dubio autem Papa, non præsumit vti istis potestatibus, nisi exprimat in literis, vt no. in glo. in clem. & si principalis. de rapto. & ideo tex. in cle. pastoralis. de re iudi. dicit supplentes omnem defectum, quod debet intelligi de defectu iuris positi-430 ui, † quia iuri naturali & gentium, Papa, velit & nolit, est subiectus, not. in c. quæ in ecclesiarum. de constitutio. & Barto. in d. l. digna vox. & ista sunt de mente Bald. in d. l. Princeps. de legib.

431 † Quare concludo, ꝙ si Papa uel legatus cum aliis episcopis dedicauit ecclesiam, & dant annum, & in anniuersario 40. dies, ꝙ erit vnus annus omnium, & ijdẽ 40. dies, nisi Papa vellet ꝙ annus suus esset alius ab alio enunciato per alios episcopos, quia tunc esset biẽnium. sed in dubio cum videatur vti iure communi, & cum ipse sit episcopus, dico, ꝙ cum aliis episcopis censetur dedisse annum, maximè per text. in d. c. cum ex eo. in fi. & idem multo magis in legato, nisi aliud exprimat, & habeat in manda-432 tis, vt possit ultra concedere, aliàs non credo ꝙ possit. † Io. etiam Cald. reuocat in dubium hic, an alij prælati inferiores ab episcopo, possint præscriptione, vel consuetudine, acquirere istud ius indulgentias concedendi, vel conferendi? & videtur ipse tenere, ꝙ non possint. ratio, quia per ista dirumpitur neruus ecclesiasticæ disciplinæ, vt in c. cum ex eo. ergo contraria consuetudo non ualet, per tex. in c. cum inter. de consue. Item quia ista competunt episcopo, ita ꝙ non alteri inferiori, allegat ipse de offic. ordi. in c. in plerisque. ego allego text. c. accedentibus. de exces. 433 præla. † & quia illud quod dicitur, quòd consuetudo cat iurisdictionem, debet intelligi de modica, vt not. Inno. & Host. in c. 434 cum contingat. † & ideo dicunt, ꝙ cõsuetudine nõ posset quæri, vt inferiores prælati deponerent clericos. de elec. c. transmissa. de consue. quanto. Aliqui videntur dicere, ꝙ solum prælati debentes, quasi potestatem episcopalem, possunt ista præscribere. tu omissis truffis, dicas ꝙ ista q. dependet ab illa, quæ sint illa quæ competunt superioribus, quæ possint per inferiores quæri consuetudine, vel præscriptione, & hunc art. examinant Doct. 435 in d. c. cum contingat. de foro compe. † in quo ista videtur vera conclusio, ꝙ illa quæ sunt ordinis, præsertim episcopalis, ista nõ possint præscriptione, vel consuetudine quæri, allegant de consue. quanto. ego allego tex. in c. aqua. de consecra. eccle. uel alta. 436 † & ista est ratio, quare consuetudine vel præscriptione nõ potest quæri ius deponendi clericos: quia sicut ius ordinãdi dependet ab ordine episcopali, ita & ius deponendi, vt contrariorum 437 eadem sit disciplina. † quædam sunt dignitatis episcopalis (& supra ego ista retuli) & ista possunt consuetudine & pręscriptione acquiri, sicut est hoc ius indulgentias concedendi, quod potest priuilegio Papæ concedi, vt est text. in d. c. accedentib. de exces. præla. ergo etiam præscriptione tanti temporis, cuius contrarij 438 memoria non extet, † quia hæc præscriptio habet uim priuilegij, in c. super quibusdam. de verb. sign. no. in l. hoc iure. §. ductus 439 aquæ. ff. de aqua quoti. & esti. † & ista intellige sanè, ꝙ potest pręscribi a prælato inferiore, qui habet aliquos subditos, uel iurisdictionem, uel aliquam pręeminentiam, non si esset priuatus cle-440 ricus. & ratio, † quia ea quæ sunt meri imperij, dummodò non sint annexa ordini, etiam si sint iurisdictionis episcopalis dignitatis, sicut est ista concessio indulgentiarum, talia sunt quælibilia consuetudine, uel præscriptione, ut not. Bart. in l. j. ff. de aqua plu. arcen. & in l. j. de sum. Tri. & ita cõcludunt Dñi de Rot. ꝯcl. 410. allegant de præscri. auditis. & c. olim. ego allego tex. in c. ac-441 cedentibus. de exces. præla. † Et ideo Abbates & capitulum vacante sede, posset ista præscribere, & ita sup. eo. conclusi. & ideo potest præscribi potestas excõmunicandi & carcerandi, & alia, quæ sunt meri imperij, allegant tex. in c. dilectis. & significauit. 442 de appel. † & ideo inferiores prælati possunt præscribere ea quę sunt dignitatis episcopalis, siue sint de lege diœcesana, siue iurisdictionis. & dictum Host. & Inn. qui dicunt, ꝙ possunt præscribi ea quæ sunt modicæ iurisdictionis & imperij, intelligunt modicæ iurisdictionis esse omnia alia, quæ dependent ab ordine. 443 vnde concludo, ꝙ ea, † quæ sunt epãlis dignitatis, scilicet ꝯcedere indulgentias, ꝑscribuntur ab inferioribus prælatis habẽtibus iurisdictionem & subditos, & non ꝑ alios, sed ea quæ sunt ordinis, nõ præscribũtur. ita tenet Dñs meus in d. c. cũ ꝯtingat. qcqd 444 scribat Io. Cald. † Quærit Dñs meus, post Host. ut ipse ponit in c. cũ ex eo. j. eo. an ista tempora indulgẽtiarũ, sint vtilia, uel cõtinua & licèt ipse cõfusè recitet Host. ego ꝯcipio ꝙ mens eorũ est facere differentiam inter indulgentias, nam qñ datur simpliciter annus indulgentiæ, tunc ista indulgentia sit continua: si uero conceditur in indulgentia quadraginta dierum iniũctę pęnitentiæ, tunc isti dies sunt vtiles, nam per istam indulgentiam si aliquis erat astrictus per pęnitentiam ieiunare forsitan 20. vel 30. aut 40. diebus, tunc si datur indulgentia quadraginta dierum iniunctę pęnitẽtiæ, alleuiabitur iste, vt ieiunare nõ teneatur durante dilatione quadraginta dierum, absurdũ. n. esset dicere, facio

cio tibi indulgentiam dierum, quibus quis non sit astrictus ieiu-445 nare, † & ideo Host. cõcludit, ꝙ si ista tempora indulgentiarũ, quæ dantur de iniunctis pęnitentiis, sunt vtilia, & hoc operẽtur illa verba de iniuncta pęnitentia, vt extenuent pęnitentiam, vbi simile tempus pęnitentiæ, hoc est ꝙ solum dies necessarii computentur in indulgentia. Alii dicunt, ꝙ tempora sunt continua, quia etiam dies, quibus non videtur indigere, ad remissionẽ pęnitentiæ sibi proficient, sed non dicunt isti in quo proficient. Sed ego supra dixi in diffinitione, circa finem, ꝙ proficiũt istis ad augmentum glorię: non enim est credendũ, ꝙ plus debeant istæ indulgentiæ prodesse illis, qui non satisfecissent aliter, nisi ꝙ indulgentiis dicantur satisfecisse, & illi qui per pęnitentiã aliter satisfecissent, nullum ex indulgentiis cõmodum consequerentur. Et ſm istos potest dici, ꝙ dilatio sit cõtinua, & cessat absurdum Host. ꝙ indulgentia non potest operari in tempore, in quo non tenetur ieiunare: quia si non proficit in illo, proficit 446 ad augmentum gloriæ. † Alii volunt, ꝙ ista verba damus 40. dies indulgentię de iniunctis pęnitẽtiis, importent, vt si debuisset peccator stare in purgatorio tantum per annum, stabit minus, prout sunt dies 40. nec credunt ꝙ propter istas indulgẽtias quis teneatur minus in hac vita pęnitentiam agere, & dictũ istorum conuenit æquitati, ſm Inno. Ego credo ꝙ omnes istæ opi. possint concordari, nam si habens indulgentiam, pro tunc non indiget, quia fortè satisfecit pęnitentiam, & tũc si vult ꝙ istę indulgentię prosint ad augmentũ gloriæ, tunc ista dilatio erit vtilis à principio, quia non currit istud tunc, nisi postquam peruenit ad gloriam, & postea dilatio ipsa erit continua. si verò vellet vti hac indulgentia pro pęnitentia aliàs iniungenda. quia quotidie peccamus, saltem venialiter, tũc ista dilatio erit vtilis, vt tũc demum currat, quãdo aliquid explendæ indulgentiæ superest. & idem ſm illos, qui tenent, ꝙ minus stabit in purgatorio: nam ex hoc constat, ꝙ ista dilatio est vtilis à principio: nõ enim currit dum est in hoc mundo talis dilatio, sed expectatur tempus 447 mor is, in quo quis purget peccata sua. † Ego etiam idem credo de anno, qui datur indulgentiæ, & non dicit de iniunctis pęnitentiis, ꝙ iste sit vtilis, donec recipientes sint in isto mundo, postea verò est continua. Et de istis dilationibus, quæ sunt à principio vtiles, & expost facto continuæ, dixit gl. in rub. ff. de diuer. & 448 tempo. præscrip. & l. j. eo. tit. in gl. quæ incipit, dies. † dãtur enim istæ indulgẽtiæ ad remissionem peccatorum, ita dicit tex. infra eo. cum ex eo. quod intelligunt ibi Doct. idest ad remissionem 449 pęnæ peccatorum. † Vlterius dubitatur, pone ꝙ episcopus Paduanus concessit indulgentiam 40. dierum in anniuersario cõsecrationis ecclesiæ, demum successor eius similiter dedit alios quadraginta dies, an valeat. Istam quæstionem ponit Io. Andr. in additio. Spec. super rub. de pęn. & remissio. vbi arguit primò, 450 ꝙ sic, vt sit duplicata indulgentia, † sicut dicitur de successore episcopi qui donauit quinquaginta, vel quadraginta: nã illa põt donare, non obstante ꝙ prædecessor etiam donauerit, dum tamen cesset etiam detrimentum ecclesiæ, vt de donatio. c. pasto-451 ralis. † Ibi tandem cõtrarium determinat, quia per multiplicationem successorum semper renouantium indulgentiam, posset veniri vltra tempus determinatum in concilio, de quo infra eo. cum ex eo. & ita intelligit ibi tex. dum dicit, ab vno vel pluri-452 bus, subaudi etiam eisdem vel successoribus successiuè. † & pro hoc facit, ꝙ illud põt successor, quod poterat prædecessor, nec potest illud, quod ille non poterat. Vnde concluditur, ꝙ potius talis est renouatio, & non noua concessio, & dicatur potius facta ad ostendendum, ꝙ indulgentia concessa per prædecessorẽ non expirauit morte, iuxta no. in c. fi. de off. leg. & hoc sentit Io. 453 Andr. in cap. fin. de pęnit. & remissio. in 6. † Vlterius dubitatur, an dans indulgentiam, possit illa vti pro se. Vincentius tetigit in d. c. cum ex eod. Archid. in d. c. fi. de pęniten. in 6. & ibi tenet ꝙ non Ioã. Andr. ibi non prosequitur hoc. Gasp. Cald. dicit ꝙ pater suus, in c. cum ex eod. tenuit opi. beati Tho. in 4. sentent. 20. 454 dist. q. 4. arti. 5. † vbi dicit, ꝙ indulgentia datur auctoritate iurisdictionis & administrationis generalis, quam habet Deus, & per quam potest dispensare thesaurum Ecclesiasticum Ecclesiæ, vt in nostro c. ergo postquam posuit indulgentiam generalem, 455 poterit illa vti. † Dat simile, Sacerdos conficit corpus Christi vt dispenset aliis, post confessionem, ille etiam pro se vtitur, ita poterit vti suffragiis ecclesiæ, quæ aliis dispensat, quarum effectus immediatus est remissio pęnę. & pro hoc cessat illud, quod 456 dicitur, ꝙ nõ potest exercere iurisdictionem in seipsum, † quia indulgentia non est remissio pęnæ per modum sententiæ, sed ꝑ modum dispensationis, quam quis potest facere sibi ipsi, genera-457 liter præparata aliis, vt dixit beatus Tho. † Nec ob. ꝙ non gaudent indulgentiis nisi subditi, vt in hoc c. & quis non potest esse sibi ipsi subditus. quia respondetur, ꝙ tanquam minister præparat indulgentiam, & indicit, & tanquam subditus percipit in-458 dulgentiam, † sicut dicit lex si consul. de adop. ff. ꝙ filiusfa. consul. & præses apud semetipsum emancipare potest: emancipat 459 enim vt consul, & recipit vt filiusfami. priuatus. † faciunt illa iura, quæ dicunt, ꝙ quis potest reprę̨sentare personam duorum, 460 de appel. à collatione, lib. 6. † Nota bene ista dicta, ꝙ ille qui esset exequutor deputatus ad distribuendum bona pauperibus, posset sibi ipsi pauperi distribuere, quia omnis ordinata charitas incipit à seipso. l. præses. de seruitu. & aqua. C. & in c. nisi spe-461 cialis. de auct. & vsu pal. † Vltima quæstio sit, an iterans actum, pro quo data est indulgentia, consequatur duplicem indulgentiam. Archi. in d. c. fi. de pęn & remis. in 6. tenet ꝙ sic, Gasp. Cal. in c. nostro, in repe. dixit, ꝙ genitor suus in c. cum ex eo. tenebat sententiam beati Tho. in 4. senten. 20. distin. in arti. 2. qui distinguebat, ꝙ si indulgentia foret perẽnis, hoc est sine termini præfixione, tunc procedat dictum Archid. aut conceditur ad tempus determinatum, vt quia dicit, quicunq; vadit ad talem ecclesiam ante tempus Resurrectionis, vel qui vadit tali die, & tunc intelligitur semel tantum de dante vel eunte. & istud tenuit ẽt Goffre. allegando c. j. de fil. presbyt. in 6. & c. non potest. el 2. de præben. eod. lib. 6. Benedictus sit Deus, nolo pro nunc alia dicere hic. Laus Deo.

TRACTATVS COMPENDIOSVS

De indulgentia plenaria, per modum prædicationis, per præstantissimum Doctorem,

D. Felinum Sandæum editus.

SVMMARIVM.

1 *Saluator noster conditor, & ordinator legis diuinæ, voluit quòd quandoque ex causa dispensaretur super ipsa per plenariam remissionem.*
2 *Minima pęna purgatorij, excedit omnem maximam huius seculi.*
3 *Gutta sola sanguinis Christi fuisset sufficiens ad redimendum totum genus humanum.*
4 *Spiritualia non dantur pro temporalibus, nisi per accidens.*
Præexistente pęna debitæ & sufficientis contritionis potest summus Pontifex totam pęnam debitam peccatori remittere.
Conditio duplex requiritur in dante indulgentias, & in recipiente.
5 *Hæreticus esset, qui pertinaciter teneret quòd indulgentię non valeant ad remissionem pęnæ, habitis debitis circunstantijs.*
6 *Indulgentia data per Papam non valet, iusta causa non existente.*
7 *Papa, an per indulgentiam possit absoluere pueros non baptizatos.*
8 *Indulgentia quid sit.*
9 *Culpæ remissor est solus Deus.*
10 *Culpa & pęna, quid sit.*
11 *Peccatum cum omni sequela, quibus modis tollatur.*
12 *Meritum obtinemus ex triplici merito.*
13 *Plenariam remissionem solus Papa concedre potest.*
14 *Indulgentiæ, an tantum valeant, quantum sonant.*
15 *Pęnæ iniunctæ à canone, & sacerdote in confessione, & soluendæ in purgatorio, per indulgentias relaxantur.*
16 *Articulus mortis, quis dicatur.*
17 *Indultum si dicat, de plenaria remissione omnium peccatorum, de quibus est ore confessus, & contritus, an quis teneatur confiteri de aliàs confessis.*
18 *Absoluens, quibus verbis debeat vti.*
19 *Laicus in defectum sacerdotis, an absoluere possit.*
20 *Plenaria indulgentia, an extendatur ad peccata tradita obliuioni, nec vnquam dicta in confessione.*
21 *Letargicus, fræneticus, vel amens effectus, & veniens ad mortem non electo confessore si constitutus in sana mente declarauit se velle absolui, quando casus contigeret, an poterit absolui.*
22 *Implens ea, quæ continentur in forma indulti, an ea dicatur impleuisse, si interim fuit in peccato mortali.*
23 *Casus multi sunt, de quibus indulgẽtias habentes nõ possunt absolui in vita.*
24 *Annus iubileus, vnde ortum habuit.*
25 *Sincera contritio est necessaria pro indulgentiis consequendis.*
26 *Confessus satis dicitur, qui confessus fuit illo anno, & animum habet confitendi alio anno.*
27 *Moriens in peccato mortali, non est in statu salutis.*
28 *Præparans se ad indulgentiam, quæ conceditur certo tempore & loco, si dum sumit iter committat peccatum mortale, & statim doleat, consequitur indulgentiam.*
29 *Indulgentiæ tantum illis prosunt, qui faciunt illud, pro quo datur indulgentia, & non aliis.*
30 *Existentes in purgatorio, an possint frui indulgentiis, si per viuos eorum nomine acceptentur.*
31 *Purgati cum sint, in terra vel circa terram, dici possunt super terram, & ideo Papa in eos habet potestatem.*
32 *Indulgentiæ Papę numquid possunt extendi ad existentes in purgatorio, si viui pro eis faciant illud, quod in forma indulgentiæ continetur.*
33 *Papa potest facere quòd bona facta ab existentibus in peccato mortali, sint merito-*

HODIE mecum eris in Paradiso. Redemptoris gētium verba sunt ista originalia. Lucæ 23. ca. & transumptiuè de consecr. distin. 4. ca. baptismi vicem. ad ingressum sermonis nostri accōmodata, quoniā mediante optima contribulatione latronis secuta est Saluatoris indulgentia, per quā abolita culpa ex debita præparatione cōfitētis, fuit etiam abolita omnis pęna, & eodem tempore factus est ciuis cęlestis & æternę patriæ. Cæterum, quia Petro Principi Apostolorum clauigero, vicario Christi, & successoribus suis data est potestas clauium ligandi, & soluendi, Matth. 16. 24. q. j. quodcunque ligaueris. 21. dist. in nouo. dixi in c. translato. de cōsti. ideo ab omnibus concluditur, beneficium huius inæstimabilis thesauri. s. plenariæ remissionis pęnæ posse per ipsum Petri successorem, Romanum Pontificem, populo Christiano indulgeri. Sed vt habeatis notitiam ordinatam eorum, quæ circa materiam sparsa comperio, reduxi succinctè multorum sentētias, nihil aut parum ex me dicens, & pro clariori adunantia tripartitus erit iste sermo, secundum quod verba thematis, iunctis verbis latronis, tria ostendunt.

Prima pars dicetur cōdētis thesaurum potestas, quæ no. ibi, mecū. Secūda dicetur ipsius thesauri virtus & efficacia. quæ not. ibi, eris in paradiso. Tertia dicetur recipientis thesaurū pręparatio, quę notat̄ ex suis verbis, Memēto mei, &c. Circa primam partem considerandum est thema, ex quo apparet Saluatorem nostrum conditorem, & ordinatorem legis diuinæ voluisse quandoq; ex causa super ipsa dispēsare per plenariam remissionē. 1 † Modò dubitatur ante omnia, vtrum per hoc rectè inferatur, talem potestatē transiuisse in eius Vicarium? & videtur ꝙ non, quia per generalem concessionem iurisdictionis non vn̄r transire requirentia specialissimam notam ca. fi. cū ibi allegatis, de off. Vi. in 6. & c. quo ad trāslationem, de off. leg. & istud esset tale, videlicet repugnans iustitiæ diuinæ, ꝙ peccatū remanet impunitum pro modica satisfactione: nam licet penitentibus & cōtritis remittatur culpa. i. macula delicti ex simplici confessione profecta, tn̄ non videtur congrua concedi remissio pęnæ, quæ cōmensuranda est delicto, per id quod habetur Deut. 25. c. s̄m modum delicti, erit plagarum modus. & habetur in c. felicis. ad fi. de pę. in 6. vnde Apocal. 17. Quantum glorificauit se, & in delictis fuit, tantum date ei tormētum, & luctum. 2 facit c. non afferamus. 23. q. j. cum concordan. † Pręterea omnis pęna purgatorii, quamuis minima, excedit omnem maximam huius seculi. c. fi. de pęn. dist. vlti. c. pen. 25. dist. & non satisfaciēs non dicitur pœnitens. c. tres sunt, & c. quamobrem, de pęn. distin. j. sed luitio pęnæ pro delicto, est pars satisfactionis, ergo ex his & similibus videtur hanc plenissimam remissionem nō concedi iustè pro tam modica satisfactione, & per consequens non videtur tantam plenitudinem potestatis fuisse adeo cōcessam vicario suo. Sed hoc non obstante, tenendum est Ro. Pontificem, tanquam verum vicarium Christi, posse congruè, & laudabiliter hoc beneficium concedere: & probatur ex iuribus, in quibus de hoc fit mentio scilicet in c. ad liberandum, de Iudeis, in parte decisa. & ex antiqua consuetudine Apostolicæ sedis, maximè à Gregorio citra, nam multis Rom. Pontificibus pro diuersis iustis causis hoc beneficium Christiano populo concessum legimus, & in dies cōcedi videmus, patet ex rememoratis in constitutionibus factis de anno Iubilei per Bonifaciū VIII. per clem. 6. per Grego. XI. per Nico. V. & in solēni constitutione Pauli II. quæ incipit, ineffabilis prouidentia. & dixit Oldra. consi. 271. q. talis est, quòd qui credit Papam non posse dimittere peccata, est hæreticus.

Ad argumenta responde, vt per Innocen. & Do. Anto. in c. ꝙ autem, de pœniten. & remis. & d. Abb. & Ioan. de Ana. in d. c. ad liberandum. & Pet. de Anchar. & Gasp. Cal. in repet. c. nostro. in primis char. de pęniten. & remis. & d. Card. post Guiliel. de Monte Laud. in clem. 1. in 5. q. de reliquiis & ve. san. nam vna est ecclesia vniuersalis. c. conuenientibus. 1. q. 7. cuius sponsus est Christus. cap. debitum. de big. & per consequens Papa eius vic. tanquam summus & singularis administrator. d. c. quodcunque. cum simi. & in hoc corpore ecclesiæ multa sunt bona non remunerata, & mors Chri3 sti, cuius sola † gutta sanguinis fuisset sufficiens ad redimēdum totum humanum genus, & passiones Innocentum, & multorum martyrum, ex quibus & aliis meritis constabat thesaurus ecclesiæ tantæ copiæ, & abundātiæ, quòd excedit omnem penā debitam nunc viuentibus, quia fuerunt passiones iniustæ, & huius thesauri dispensator est Papa. vnde cum remittit alicui pœnam ex toto vel ex parte, videtur communicare hunc thesaurum: vt sit sensus, quòd in recompensatione illorum bonorum remittit pęnam, quia sicut malum non debet esse impunitum, c. vt famæ. de sentent. excom. ita nec bonum irremuneratum. fit ergo quædam compensatio hincinde, hanc remissionem cū certa limitatione possunt facere inferiores prælati. c. cum ex eo. & c. nostro. de pęn. & remis. nam sola plenaria spectat ad Rom. Pontificem, & iuxta hoc dicit Inno. in d. c. ꝙ autem. ꝙ sacerdotes veteris testamenti ita non poterāt, quia tunc non erant claues, neque potestas ligandi & soluendi, nec ante Grego. Papam fuerunt ista frequenter, quia rarò poterant fieri ita solennes congregationes fidelium, & quia tunc catholici erant adeo perfecti, quòd rarò his indigebant. & subdit in hac inuestigatione multum curandum vel cogitandum non esse, sed credendū quòd Dominus Saluator noster, cuius natura pia est, & liberalis, de suo semper adiicit, & vltra gratiam & vltra iustitiam, & ipse moderatur pondere, numero, & mensura, vt ibi per eum. Item Papa imitatur vestigia Christi. c. significasti. de electi. & ipse multis ex sola contritione dimisit omnia peccata, sicut Dauid beato Petro, & beato Paulo, & latroni, & Magdalenę, de quibus per Hostien. in sum. de pœniten. & remis. § in quibus. & sic tolluntur contraria, vt extensius in locis prællegatis.

Confirmatur ista ex verbis Richar. de Media villa, in 4. sentent. distinct. 20. arti. 1. q. 3. vbi post dispu. concludit quòd Eccles. in hoc errare non posset per illud Lucæ 22. c. ego oraui p̄ te, vt non deficiat fides tua. facit cap. à recta. 24. q. 1. cum ergo tota ecclesia affirmet, omnes indulgentias valere, tenendum est quod valet, & facit men4 tionem de dicto thesauro: † nec est simonia, secundum eum, si detur solum porrigentibus aliquid, quia non dantur spiritualia pro temporibus, nisi per accidens: cum enim dantur indulgētiæ pro ecclesiis vel hospitalibus vel similibus construendis vel conseruandis, dantur pro spirituali vtilitate consequenda: vnde non dantur pro temporalibus inquantum ordinātur ad spiritualia, vt ibi per eum. Et subdit ibi Alexand. de Ales, quod præexistente pœna debitæ & sufficientis cōtritionis potest summus Pontifex totam pœnam debitam peccatori dimittere, nō debet tamen nisi ex magna cā, secundum eū. Et hoc ne thesaurus ecclesiæ vilescat, & facit c. legitimus. 93. distinct. ibi, omne rarum, &c. Et ne iustitia detur, ne videatur nimis indiscretè per Papam tolli: nam si mensuram excedit, non acceptatur secūdū eum. Præterea dicunt ibi Bonauen. & Alexand. de Ales, quòd in dante & in recipiente, requiritur duplex conditio: in dante potestas, & causa rationabilis, & honestas, vt pro Terra sancta, & pro ædificatione ecclesiæ, pro visitatione sanctorum corporum Romæ, pro inchoando studio, & similibus. Si enim daretur pro euntibus videre torneamenta, vel gerentibus iniustum, nihil operaretur. requisita verò ex parte recipientis, dicam infra in 6. parte.

Et accedunt ad ista, ea quæ scribit solennis vir, magister Anton. ordinis prædicatorum, Archiepiscopus Florentinus, in 1. parte suæ summæ, titu. 10. ar5 vlti. vbi concordans cum prædictis, subdit † illum esse hæreticum, qui pertinaciter teneret, quòd indulgentiæ non valeant ad remissionem pœnæ habitis debitis circunstantiis, vel quòd Papa non possit concedere plenariam indulgentiam. mouetur, quia in symbolo fidei vnus ex articulis dicit, Sanctam Ecclesiam, sanctorum communionem, peccatorum remissionē. in quo comprehenduntur effectus gratiæ remissionis peccatorum per sacramenta, & effectus gratiæ, quæ est communicatio meritorum & bonorum operum, quæ est per charitatem, cum relaxatio pœnæ quæ fit per indulgentias, innitatur meritis ecclesiæ, & præcipuè passionis Christi. vnde tenere aliter, est contra articulos fidei & determinationem ecclesiæ, ergo hæreticū. & prædictam conclusionem deducit etiam eleganter August. de Ancho. in suo aureo & solenni opere, de potestate ecclesiæ. q. 1. 29. articu. de quo ad hoc propositum & omnem materiam concernentem Papæ potestatem, habenda est familiaris notitia ab

tia ab omnibus viris doctis, & secreto curiosius. & ibi etiam q. seq. ar. j. ponit, quòd Papa solum pro actibus exterioribus debet indulgentiam dare, puta pro transitu vltramarino, pro ædificatione ecclesiæ, & similibus, & ibi in arti. sequen. quomodo pro temporalibus possunt concedi ista spiritualia. & subdit latè ibi6 dem, artic. 4. † quòd non existente iusta causa, indulgentia data per Papam non valet, & pulchrè deducit, quomodo cognoscitur iusta causa. & ponit arti. ibi sequenti, ꝙ sola voluntas quantuncunque misericors, non sufficit ad validitatem talis indulgentiæ. & inferius, q. 32. artic. 4. probat, quòd est dictum supra de potestate Papæ in communicatione dicti thesauri. & quæ tanta est, vt possit quem absoluere, ita vt nō transeat per ignem pur7 gatorii, & arti. sequenti ponit, † an Papa per indulgentiam possit absoluere pueros non baptizatos, & pueros nondum circūcisos; & an possint limbū puerorum expoliare; & an possit pueris existentibus in limbo ianuam Paradisi aperire. Sed aduertendum, quia contra communem rationem, scilicet de thesauro Ecclesię opponitur, quòd nullus thesaurus sit dispensandus in ecclesia: nam Christus bene remuneratus est de omnibus actibus suis, ad Philippen. 2. humiliauit semetipsum, &c. propter ꝙ Deus exaltauit illum. Item sancti Martyres fuerunt remunerati de pœnis eorum vltra condignum, quia non sunt condignæ passiones huius seculi, &c. Similiter confessores & alii: ergo non debent eorum merita remunerata amplius erogari pro pęnis aliorum dimittendis. Sed responde vltra Canonistas, secundum Alexand. de Ales, vbi supra quòd martyria & alia merita Sanctorum remunerata sunt à Deo, quatenus erant augmentatiua gratiæ: remanserunt tamen in potestate ecclesiæ quatenus erant satisfactiua pœnæ, quia illi Sancti non indigebant satisfactione pœnæ, & ideo de illis potest aliis subueniri. sic enim misericors Deus nobis prouidit, vt esset in potestate Papæ erogare illa merita, inquantum erant solitiua pœnę, quam pœnam soluendam non habebant, quia pacta punienda non habebant. Similiter de merito sanguinis Christi, quòd sufficiebat ad redimēdum mille mundos, quia fuit infinitum, & ipse peccata non fecit secundum ipsum. & ad hanc responsionem possent etiam inseri aurea verba Richard. in 4. distinct. 18. dum probat, quomodo ecclesiæ sunt datæ claues. respondendo plenè ad illum tex. Apocalip. 3. Christus aperit, & nemo claudit; claudit, nemo aperit. Sed quia dicta Rich. videri possunt, breuitatis causa omitto. & ista sufficienter declarant pertinentia ad primam partem, scilicet de conferentis thesaurum potestate.

Circa secundam partem, quæ dicitur ipsius thesauri virtus & efficacia. In primis recurri debet ad diffinitionem Calde. in repe. c. nostro. in 3. char. de pœni. & remis. vbi ad8 miratus de antiquis, quòd non diffinierunt, dicit † quòd indulgētia est remissio pęnę temporalis pro peccatis actualibus per pœnitentiam non remissis in absolutione sacramentali facta à prælato ecclesiæ ex causa rationabili pro recompensatione de pœna indebita istorum. & partes diffinitionis declara, vt per eū. & dicitur temporalis, quia nisi homo doleat, pęna remanet perpetua, & talibus indulgentia non prodest, sed per contritionem reconciliatur Deo & aboletur culpa & pœna, quæ erat perpetua, & remanent temporalis habitura in hoc seculo, vel in purgatorio, & hæc per indulgentiam tollit, vel pro certo tempore, vel in totum, quòd vltimum est solius Papæ. Ideo autem in diffinitione nihil dicitur de culpa, quia illa non tollitur virtute in9 dulgentiæ. vnde no. † quòd licet vulgariter dicatur, à culpa & pœna, tamen talis locutio propriè non est vera, nec congrua, quia culpæ remissor est solus Deus auctoritatiuè, sicut dicitur per Esa. ego solus deleo iniquitates tuas propter memetipsum. c. nemo. de consec. dist. 4. Et pro tanto dicit Franc. de Mayro in 4. distin. 20. quòd Papa non potest dare indulgentiam à pœna & culpa, quia culpa est materia repugnans indulgentię. non eīm remittitur, nisi per contritionem & confessionem, quorū neutrum est in indulgentia, & ideo indulgentia potest solum fieri ad remissionem pœnæ. Et subdit quòd talis indulgentia à culpa & pęna, nunquam emanat à curia, nec sic debet dici, quia super culpa non imponitur: ideo est corruptum vocabulum, secundum eum. pro quo vide tex. in clem. j. de priui. & in clem. 2. § ad hæc, de pœniten. & remis. ibi, vt eorum verbis vtamur, quòd denotat abusionem vocabuli. Aduertendum tamen, secundum Reuerendum do. Archiepiscopum Flor. in loco præallegato, potest saluari dicta locutio, vt remissio culpæ referatur ad contritionem & confessionem, quæ sunt præambula necessaria ad consequendam indulgentiam, vt patet ex forma & remissio pęnæ refertur ad effectum indulgentiæ.

10 Quid autem sit † culpa & pęna, vide Pau. de Leaza in clemen. j. de priui. & ibi vide eleganter. D. Cardi. q. 33. concludentem, quòd culpa est macula seu offuscatio, quæ generatur in anima peccatoris, quæ per peccatum diuertit à bono incommutabili. i. à creatore, propter bonum commutabile. i. rē creatam, ex quo vulneratur anima in bonis sibi naturaliter collatis. & hic rancor, seu offensa solo verbo Dei remittitur. c. verbum. de pœn. dist. 1. & c. nemo. de consecra. dist. 4. & ipse misericors Deus ex contritione peccatoris pœnam, quæ est perpetua ratione Dei æterni, mutat in temporalem sustinendam in purgatorio. vnde absolutio per simplicem sacerdotem, quæ dicitur sacramētalis à sacramento ordinis, non delet culpam, nisi præcedente confessione & contritione, quibus concurrentibus illa tollitur. s. pœna ex pœnitentia, quæ sequitur, sed per solum Papam tollitur hæc tota, vel per episcopos in diœce. vt in c. ex 11 eo, de pœni. & remis. Postea subintrat do. † Cardi. quibus modis peccatum ex toto tollitur cum omni sequela. s. ex contritione quo ad Deum, & ex confessione quæ adducit approbationem in cœlo, in qua sacerdos, vel Papa, qui in hoc non differunt, absoluunt vel absolutum declarant: quia secuta cōtritione Deus absoluerat, & hoc de iure naturali sufficiebat. sed post aduentū Christi inducta est solennitas confessionis, per quam sacerdos ostendit remissam culpam, & per penitentiam quam imponit, alleuiatur pœna purgatorii, sed indulgentiæ operantur ꝙ absq; alia pęnitentia quandoq; tollitur in parte, quandoq; in totum, vt ibi diffusè per eum, qui videri potest. Et hoc clarius scribit Bo12 nauen. in 4. dist. præallegata, dicens † ꝙ meritum obtinemus ex triplici merito. s. ex merito proprio, ex merito capitis, ex merito ecclesiæ vnitatis. & ꝙ ita sit in se manifestum est, quia secundum eum quilibet meretur sibi per gratiam quā habet, ꝙ Christus meruerit nobis nemo fidelis dubitat. ꝙ ecclesia mereatur nobis & eius merita, patet per verbum Augu. dicentis in lib. de pęnit. credendum est ꝙ omnes orationes ecclesiæ & eleemosynæ & operæ iustitiæ succurrunt recogitanti mortem suam ad conuersionem. Et per illud quod ipse Aug. subiungit, nemo potest dignè pęnitere, quem non sustineat vnitas ecclesiæ. per hūc ergo modum sicut meritum obtinendi bonum est triplex, sic meritum liberandi à malo. s. primo meritum proprium, & hoc est nostræ contritionis, per quod meretur homo liberari à culpa, ita ꝙ sint hæc duo sicut in Angelis gratia & gloria. Secundū est meritum Christi, & hoc operatur in sacramentis & potestate clauiū, & per hoc remittitur pars pęnæ. Tertio modo est meritum vnitatis Ecclesiæ, & per illud adhuc fit remissio, & sic secundum triplex meritum, triplex fit pœnæ condemnatio, vt sic concurrat misericordia cum iustitia, & in qualibet est mutatio maioris in minus. vnde pœna æterna primo mutatur in temporalem remissionem culpæ. Secūda temporalis magna commutatur in leuiorem sacerdotis absolutionem peracta pęnitentia. Tertio commutatur pęna, ad quam tenetur iudicio ecclesiæ adhuc in minorē vel nullam, & hoc in relaxatione totali, & alio residuo merita ecclesiæ satisfaciunt, ita ꝙ in nullo præiudicatur iustitiæ, secundum Bonauen.

13 Et aduertendum inquantum est dictum, solum Papam † cōcedere plenariam. quod etiam no. gl. ibi, & Doct. in cle. 2. in ver. à culpa. de pęn. & remis. nam per hoc dubito de vno vulgato dicto bea. Tho. 2. 2. q. 197. ar. 3. vbi dicit, ꝙ sicut exponendo corpus in subsidium Terrę sanctę Ecclesia dat plenam remissionem, ita etiam putat esse de profitēte religionem approbatam. Quia considero, ꝙ licet ille actus excedat omnia opera virtutis. c. scripturę. de voto. no. gl. in ver. seipsum, in cle. j. de reliqui. & vene. sanc. tamen ex quo statutum non est ab ecclesia, nō puto talem illationem substentabilem, maximè quia Alexad. de Ales, & Bonauen. ibi expresè sentiūt contrarium, inquantum quærēdo quare ingredientibus religionem non datur hæc indulgentia: respondet ꝙ viri religiosi, qui aggrediuntur statum perfectionis, non indigent relaxationibus vel indulgētiis, quia eorū vita sapit martyrium, per quod in bene dispositis tollitur omnis pœna futuri seculi.

Vlterius tangunt Calde. Archi. in locis prælleg. & Inn. & alii, in d. c. ꝙ autem. & sacri Doct. vbi supra. 14 † vtrum tales indulgentiæ tantum valeant, quantum sonant: & truncatis opi. conclude cum Richar. ꝙ sic, vnde data indulgentia visitanti certam ecclesiam, vel offerenti certum quid, tātum participat offerens duos solidos, quantum offerēs duos aureos; & tantum veniēs à longe, quantum stans prope locum. dicit tamen Richar. ꝙ quantum ad remissionem intentionis pęnæ, bene sunt pares: sed quo ad remissionem intentionis pęnæ; & quātum ad sui dispositionem ad recipiendum augmentum gratiæ impares sunt, quia de illis duobus quorum vnus dat plus, ille plus cōsequitur nisi in casu, in quo minus datum, esset maius p̄ comparationem ad dantem, sicut de paupercula dicitur Mat. 12. & dicit Archiepiscopus vbi supra. Idem tenēt Alex. de Ales & Landul. in 4. distin. præallegata, dicentes, ꝙ licet indulgentiæ istis ambobus æqualiter valeant quantum ad remissionem pœnæ: tamen magis laboranti plus valet ad meritum æternæ vitæ, & ad gratiæ augmentum, quia etiam sine indulgentia talis magna eleemosyna, & magnus labor fuissent meritoria. & subdūt ꝙ si dicitur, quicunque visitauerit talem ecclesiam, habeat 40. dies indulgentiæ, & intelligitur remitti tantum de pœna debita in purgatorio, quantum remitteretur si in hoc mundo pęnitentiam egisset. & quoniam 40. dies pęnitentiæ plus valent perficienti eam cum fęnore maiori & labore, quàm perficiēti eam cum minori, ita 40. dies indulgentiæ plus valent illi, qui se magis dispo-

gis disponit, vel magis laborat, vel magis se affligit ratione melioris dispositionis: sed quo ad pœnam æqualiter remittitur laboranti, & non laboranti seruienti plus, & minus data sufficienti contritione. & dicunt, ꝙ extendunt se indulgentiæ ad penas non solum quæ à canone iniunguntur, & nō solum quæ essent in purgatorio soluendæ, sed ad omnem penam temporalem correspōdentem culpæ commissæ, siue illa sit taxata à canone, siue imposita à sacerdote, siue in purgatorio exsoluenda. & ista intelligo procedere in indulgentia particulari certi temporis: sed in indulgētia plenaria totius penę si quis statim post eā acceptam moreretur, non esset differentia inter primum & secundum quo ad gloriam, nisi fortè respectu maioris prærogatiuæ in celis habendæ. Sed si non moreretur, procederet distincto prædicta quo ad faciliorem statum gratiæ manutenendum. & ad illud de importantia remissionis penæ vide clarius Landul. 15 in 4. dist. 19. vbi dicit, † ꝙ per indulgentias relaxantur pœnæ iniunctæ à canone & iniunctæ à sacerdote in confessione & soluēdo in purgatorio. & etiam pena temporalis correspondens culpæ remissæ, vt supra & in hoc subiungit Alex. de Ales vbi supra ꝙ non oportet, ꝙ tales faciant aliquid de penitentia iniuncta in cōfessione quo ad opportunitatem necessitatis, oportet tamē opportunitatem expeditionis. licet enim alicui tātum sit collatum de indulgentia, quàm tamen sufficit sibi ad delectionem totius penę, ad quam pro peccatis tenebatur, tamen non expedit illi prætermittere penitentiam sibi iniunctam. Sed expedit ꝙ illam adimpleat donec viuit. pro peccato enim mortali de iustitia debetur pena eterna: vnde nūquam secūdum iustitiam posset obtinere plenam indulgentiam, nec soluere penam debitam proportionalē, nisi de Dei misericordia fieret sibi indulgentia, propter ꝙ semper in ista vita debet quilibet niti ad satisfactionem & debiti solutionem, quando potest. Si autem non posset excusatus secundum eum, & cōcordat frater Astesanus in sua famosa summa, lib. 5. titu. 39. dicens, ꝙ ille cui est iniūcta pœnitentia 7. an. & ante eam peractam consecutus est indulgētiam postea 7. annorum non tenetur agere penitentiam illam. quod intellige ex debito necessitatis, tamen si conatur eam agere, securior est, maximè propter fallibilem certitudinem de acquisitione indulgentiæ perfecta ex parte ipsius, per prædicta.

Vlterius est aduertendum vtiliter ad intellectum indulgentiæ, quæ cōceditur quotidie pluribus à Papa per viam specialis indulti, ꝙ in articulo mortis per idoneū confessorem quem elegerit, possint auctoritate apostolica absolui plenariè, quia refert Archiepiscopus Flo. vbi supra ꝙ apud Eugenium IIII. qui maximè in hoc fuit liberalis, multæ dubitationes propositæ fuerunt, & per ipsum & penitentiales declaratæ. Et quamuis latissimè scribat, tamen cōclusiuè eius dicta summaui. 16 & primo concludit, ꝙ si † dubitatur, quis dicatur articulus mortis in hac materia, respōsum fuit ꝙ si plures non habet in forma indulti, nec concedens aliter suam intētionem exprimat, intelligendum est de articulo præsumpto non vero, sicut etiam extrema vnctio, quæ dicitur sacramentum exeuntium, debet dari his qui communi æstimatione reputantur morituri: attamen si euadunt, iterum postea inunguntur, quia sic æstimabitur ꝙ foret extrema. tunc ergo cum in tali articulo præsumpto mortis absoluitur, videtur consequi actum indulgētiæ vsque ad illud tempus, licet postea euadat periculum, & gratia illa expirat in posterum. Fallit, nisi forma indulti diceretur ꝙ cōsequatur effectum indulgentiæ in casu, quo moriatur: tūc enim non consequitur effectum si non moritur, nec gratia expirat per illam absolutionem ordinis. vnde dicat confessor, absoluo te si hac vice morieris. Idem dicit si non dicit hoc in forma, & tamen concedens declaret verbo sic intendere, scilicet de arti. vero non præsumpto.

17 Secundò concludit † per multa verba, quòd quamuis indultum dicat de plenaria remissione omnium peccatorum, de quibus est ore confessus & contritus. tamen non tenetur cōfiteri de aliàs cōfessis. & idem dicit de peccatis venialibus, & inducit rationes, de quibus per eum.

18 † Tertiò dicit ꝙ absoluens debet vti verbis indulti, videlicet auctoritate Sedis apostolicæ mihi pro nunc commissa cōcedo tibi plenariam remis. peccatorum tuorum, de quibus es contritus & ore confessus, exceptis his quæ ex confidētia huius indulti commisisti. & dicit superfluum esse dicere, restituo te illi innocentiæ, in qua eras quando baptizatus fuisti, tamen si hoc dicatur, non vitiat actum.

19 † Quartò dicit, ꝙ si indulgentia aliud non exprimat potest absolui etiam à non sacerdote, immo etiam à laico in defectū sacerdotis, quia non est seruus maior Domino suo, sed concedens plenariam indulgentiam potest nō esse sacerdos, ergo & exequens, quia non est sacramentalis absolutio, & sufficeret si laicus vel alius absoluens in necessitate vteretur verbis etiā rudibus, puta absoluo te à culpa, & pena, vt continetur in hac tua bulla, ꝙ autem in eo dicitur de idoneo confessore, intelligitur si eum inuenerit, secundum ipsum.

20 Quintò dicit, † ꝙ talis indulgentia extenditur ad peccata tradita obliuioni, nec vnquam dicta in confessione, si de ipsis dolet opportunè. & probat plura ex notatis in cap. omnis, de pœnit. & remis.

21 † Sextò dicit ꝙ letargicus, freneticus, vel amens effectus, & veniens ad mortem non electo confessore, si constitutus in sana mente declarauit se velle absolui, quando casus cōtingeret, poterit absolui. immo dicit, videri quibusdam idem esse, si hoc non declarauit, tamen ita in corde gerebat, vnde ista electio habitualis sufficiet.

22 † Septimò subdit, ꝙ implens ea, quę continentur in forma indulti. s. ieiunium vnius anni, vel eleemosynas, vel quid simile, dicitur adimpleuisse etiā si interim fuisset in peccato mortali, licet melius faceret abstinere. & de hoc dicam aliquid infra in 3. parte. & quia rationes plurimę, quas adducit Archiepiscopus, occupant magnum spatium, ideo satis putaui per viam practi- 23 cę ista discussisse, quę sæpe occurrunt. † Et adde, ꝙ multi sunt casus, de quibus non possunt habentes has gratias absolui in vita, quia sunt reseruati Papæ, vt in constitutione Pauli II. quæ incipit, sanctissimus in Christo pater. quæ est impressa post tractatū Archiepiscopi Flo. de censuris.

24 Demum de indulgētia † anni Iubilei vide Io. de Ana. in suo paruo tractatu de Iubileo, incip. quia ad præsens, quem aliqui habent in lectura sua post titulum de crimine falsi, & ipsum dedit modo sunt 25. anni, tempore præcedenti Iubilei, insistit solum in vno, videlicet vnde ortum habuerit iste annus Iubilei, de reliquis hic positis nō tangit. Et intelligit ꝙ indulgentia illa, quæ habetur Romæ in nullo differt ab indulgentiis plenariis quæ alibi conceduntur. est verum ꝙ propter contemplationem multorum fundamentorum fide. & reliquiarum & miraculorum, quæ Romæ oculata fide cernūtur, multi inducuntur ad peragēdum residuum vitæ suæ virtuosius, & in hoc aliquid plus operatur indulgentia habita Romæ. & hæc sufficiant quo ad secundam partem. Circa tertiam par- 25 tem, quæ dicta est recipientis thesaurum præparatio, dicas † ꝙ in hoc requiritur syncera contritio, scilicet dolor commissorum peccatorum cum proposito abstinendi pro viribus, & vltra hoc oris confessio de commissis post vltimam confessionē, vel plus si per obliuionem confessa non fuerunt, & tunc cōcurrant, secundum Doct. vbi supra & habetur in iuribus & extrauagantibus præallegatis. & in hoc dixit vna gl. stupenda in cle. j. in ver. confessis, de reliqu. & ve. San. ꝙ indulgentiæ non sunt amarè interpretandæ, quia pauci eas obtinent dicit, Quis est hic, & laudabimus eum. quod verbum pluribus inducit quandam diffidentiam, & male iudicio meo, quia sicut facilis est contritio tendentibus ad pęnitentiam sacramentalem in simplici confessione: ita ad istam & multa negocia secularia difficilius expediūtur quàm mutatio ista mali propositi in bonum. Et vnum diligenter notandum ponit Do. Card. in d. cle. j. in quarto notabili, 26 videlicet, † ꝙ qui confessus fuit illo anno, & habet animum cōfitendi anno sequenti, satis dicitur confessus si adest contritio, & indulgentiam consequitur. & hoc dictum sequitur do. Abb. licet eum non alleget, & in ca. omnis. pen. col. ver. ex his inferri potest. de pœn. & remis. & sequitur etiam Franc. Paui. in extrauagan. vnigenitus. super ver. confessis. fo. 190. & hanc conclusionem quibusdam mirabilem sequor & confirmo tripliciter. Primò ex eo, quod no. Richar. post beatum Tho. & alios in 3. dist. 20. artic. 4. q. j. vbi dicit, quòd indulgentia non prodest existenti in peccato mortali. Modò sic, ille qui commisit semel & pluries peccatum mortale, & semper dolet commisisse proponens confiteri tempore debito de talibus peccatis momentaneis, non dicitur interim ante confessionem esse in peccato mortali, secundum sacros Docto. in 4. distinct. 14. ergo in proposito contritus cum intentione confitendi in Paschate futuro, non habens peccatum continuum vel successiuum, habebit indulgentiam, quia verum est dicere, eum non esse in peccato mortali.

27 Secundò confirmo sic, † Moriens in peccato mortali non est in statu salutis. c. j. de pœn. dist. 7. cum simil. tunc sic, confessus in festo paschatis qui interim moritur, & habita copia confessoris etiam eo non vocato non ex contemptu, si moritur dolens de postea commissis, est in statu salutis, secundum bea. Tho. in 4. distin. 17. q. 3. arti. j. & no. Do. Abb. allegando Bonauen. in d. c. omnis. ergo existens in tali proposito, non est in peccato mortali, ergo consequitur indulgentiam. Tertiò confirmo, quia sequeretur absurdum tenendo quòd requireretur confessio actualis semper, quia raro Christiani consequerentur indulgentias, quæ continuò sunt in plurimis ecclesiis, quas sæpe visitant, & tamen dicitur in illis confessis & contritis, & non videmus prælatos ad hoc inducere laicos ita sæpe, nec pro illis continuis frequentatur actualis confessio. & ideo illa verba, confessis & contritis, intelliguntur sic, confessis tempore debito, & contritis tunc. nam tales dicuntur pœnitentes verè, ex quo habent contritionem; & verè confessi, ex quo fuerunt confessi iuxta tempus determinatum, & habent propositum confitendi: quia secundum Do. Abb. in d. ca. omnis. contritio multum operatur quo ad Deum. Et idem tenet Pet. de Pal. in 4. distinct. 20. neque dicitur contemnere omittens confessionem, quasi faciat sine causa, iuxta gl. in c. metropolitanum. 10. q. 7. quia omittens illud, ad quod non tenetur debito necessitatis non dicitur comtemnere, vt alias probaui in c. cum quidam, de iureiur. & ista opin. non habet contradictorem, quem viderim. Est verum, quod mihi aliàs ipsam disputanti dicebant arguentes, quòd opinio contraria est securior, & hoc non negabam.

28 Vlterius scias, ꝙ † si præparans se ad indulgentiam, quę conceditur certo tempore & loco dum sumit iter committat peccatum mortale & statim doleat, tamen consequitur indulgentiam. & idem de eo qui habet indultum, vt possit absolui in articulo moris plenariè, dummodò per annū ieiunet, quia si in illo anno committat mortale, poterit tamen absolui. ita no. Archid. Flor. vbi supra dicens quòd aliud est dicendum de tempore & loco, quo conceditur indulgentia: & aliud de tempore, quo itur vel disponitur ad indulgētiam, nam de tempore quo consequuturus est indulgētiam, vtique oportet quòd sit contritus & per consequens quòd sit sine mortali, aliàs non prodesset. Item cum est in articulo mortis, quando fit ei talis absolutio vel confessio, seu eo tempore quo visitat ecclesiam, vbi data est indulgentia, sed tempore quo pergit ad vrbem, vbi sunt ecclesiæ, vel tempore quo dat eleemosynas, vel facit ieiunium per annum secūdum formam indulgentiarum articulo mortis non videtur necessarium quòd illa faciat extra mortale, quamuis vtique tutius, & melius foret etiam tunc esse sine mortali secundum ipsum, pro quo adde Franc. de Mayro. idem tenentem in 4. distinct. 20. & Astesa. in sua summa, lib. quinto titu. 39.

29 Est etiam notanda vna regula † magistraliter, quòd indulgētiæ prosunt illis tantum, qui faciunt illud, pro quo datur indulgentia & non aliis, licet voluntatem habeant faciendi. quamuis enim quantum ad præmium essentiale non potenti operari voluntas operetur pro facto, non tamen oportet esse verum quantū ad quodlibet præmium accidentale, vnde nec pro facto reputatur quantum ad remissionem pœnæ pro indulgentia obtinenda. ita dicit Richard. in 4. distinct. & ar. præalleg. & hanc regu. ponit etiam August. de Anch. in d. libel. aureo. de potest. eccle. q. 30. artic. 3. Et per istam regulam determitat q. illam dubitatis- 30 simam † de existentibus in purgatorio, vt non possint frui indulgentiis istis, si per viuos eorum nomine acceptentur, tum etiam quia Petro est data potestas super terram, non sub terra, vnde eis non prosunt indulgentiæ directè, quia non extenduntur ad non subditos. ca. quòd autem, de pœniten. & remis. possunt tamen indirectè prodesse per modum suffragii, sicut orationes & alia pia opera viuentium. ca. animæ defunctorum. 13. q. 2. quia orando pro mortuis expresè flectitur ipse Deus ad eis miserendum, sed non sunt ipsi in iudicio prælatorum, nec possunt pœnitere. & subdit Richard. quòd si Papa diceret in indulgentia, pro se & parentibus suis mortuis vel aliis mortuis, adhuc non prodesset eis nisi per modum suffragii. & hanc partem firmat Dom. Iaco. Zoc. in repeti. cap. omnis, de pœniten. & remis. fol. 100. dicens se ita consuluisse in Cathalonia, & ibi etiam multa inuenies ad materiam hanc. Sed aduerte, quia in hoc vlti. aliter scribit Innocē. in d. c. quòd autem, in fi. dicens quòd quando Papa exprimit quòd viui possint assequi etiam nomine defunctorum, non est negandum quin valeat, & sequitur ibi Ioā. Andr. & dom. Anto. dicens, Theologos sic tenere. & quòd non occurrit ratio quòd ecclesia non possit thesaurum communicare mortuis sicut viuis, & remittunt ad no. per se, in c. à nobis. el 2. in versi. super terram, de senten. excommu. & hanc partem tenet August. de Ancho. ordinis eremitarum, in tracta. ecclesiæ. sequitur Archiepisc. Floren. in 2. parte. 3. partis suæ summæ, sub rubri. de summis Pontifi. & respondet ad illud verbum, super terram, dupliciter. Vno modo quòd super terram referatur ad soluentem, vt sit sensus, quęcunque tu existens super terram: non enim ligat mortuus, sed viuus alio modo super terram ad 31 solutos, scilicet existentes super terram: quia † cum purgandi sint in terra vel circa terram, dici possunt super terram, quia non in cœlo.

Hanc partem etiam tenet summa Pisana in verbo, indulgentia. & in ver. vtrum vnus possit alteri. & Archidia. Floren. in loco primo allegato, referens hoc tenere san. Tho. & Richard. in 4. sed vt retuli, Richard. dicit hoc limitare scilicet per modum suffragii. Item hanc partem cum Innocē. tenet etiam Dom. Cardi. in c. quòd autem. & in clem. j. §. ad hæc. in 13. q. de pœniten. & remis. vbi etiam vide alios. idem tenet Astesa. lib. 5. titu. 39. artic. vlti. & ibi refert Bonauent. in 4. dicentem hęc verba, si Papa hoc potest, quare non absoluit solo verbo omnes existentes in purgatorio, maxime cum sit talibus compatiendum? & respōdet, si Deus per seipsum non miseretur eis & item per velit timeri iustitiam, multo fortius minister eius hoc facere debet. vnde dispensatio thesauri ecclesiæ facienda est discretè, & cum moderamine: & nisi ita fiat non acceptatur à Deo, & spiritualia bona nec dissipari possunt, nec contra Dei acceptationem distribui, secus in temporalibus, licet malè. Postea subdit ibi Astesa. quòd nolenti tenere Papam habere potestatem super existentes in purgatorio, non est impropriè resistendum. dumtamē hoc dictet ratio, vel auctoritas manifesti: quicquid enim loquantur disputantes vel prædicantes, hoc est sana fide tenendum, quòd Christus contulit plenitudinem potestatis suo Vicario, & tantam vtique potestatem, quantam decuit dari homini puro, & hoc ad ędificationem corporis sui, scilicet ecclesiæ. vnde super hoc non iudicare, sed Deo gratias plurimas debemus agere, secundum eum. Sed tandem reperio Ale- 32 xand. Lomb. in 4. distinct. dicentem quòd quidam † Magister Parisiis tenuit istam part. quòd indulgentiæ Papæ possunt extendi ad existentes in purgatorio, si tamen viui pro eis faciant illud, quod in forma indulgentiæ cōtinetur: & dicit quòd cum Papa audisset de morte illius Magistri dixit, absoluo talem Magistrum à pœna purgatorii. Postea subdit Alexand. quòd communis opin. est in contrarium, & quòd hanc tenet sanc. Tho. Richar. Bonauen. Alexand. de Ales. & Franc. de Mayro. Sed cōsidera, quia ex prędictis patet hoc esse verū, scilicet quòd communis opi. sit in contrarium. Subdit tamen Alexand. Lombar. quòd Papa potest succurrere his, qui sunt in purgatorio per indulgentias indirectè vel per accidens. potest enim dare indulgentias omnibus illis, qui orant vel bonum faciunt pro existentibus in purgatorio. adde etiam istis August. de Anchar. in d. libello, de potestate eccles. q. 32. arti. 3. vbi post elegantem discursum ꝯcludit, quòd Papa per communicationem suffragiorum & indulgentiarum potest facere quòd duorum existentium in æquali pœna in purgatorio vnus citius liberetur quàm alius, & 33 ibi in artic. sequenti latissimè disputando † concludit, quòd Papa potest facere quòd bona facta ab existētibus in peccato mortali sint meritoria existentibus in purgatorio ad pęnæ dimissionem vel velociorem liberationem, non propter meritum facientium, quia illi mereri nō possunt, sed propter illos qui sunt in purgatorio, qui iam meruerunt per ea, quæ gesserunt in corpore dum adhuc viuerent. & generaliter vtrum suffragia facta per malos prosint defunctis, vide Pet. de Palu. in 4. distinct. 45. q. j. quam refert Archidiac. Floren. in 2. parte 3. partis suæ summæ, fol. vlt. ponit August. de Ancho. vbi supra. q. 32. art. 3. vtrum Papa per communicationem indulgentiæ posset in totum, locum purgatorii expoliare, & latissimè insistit dicens, quòd an Deus hoc acceptaret est ignotum sibi, & cuilibet creaturæ & ipsimet Papæ. & dicas quòd hic non fit mentio de existenti in Paradiso vel inferno, quia primi non indigent, secundi sunt extra omnium spem, & omne suffragium, & hoc vltimum de existentibus in inferno latissimè deducit August. de Ancho. vbi supra. q. 34. artic. 4.

Vlterius ex regula, & doctrina Richar. de qua supra infero ad moniales 34 reclusas in claustris, † quia non sufficit bona voluntas earum: aliàs enim idem esset in illis qui essent infirmi, & carcerati, vel aliter perditi, contra intentionem Richard. & aliorum. & hoc est verum, nisi Papa aliter declaret, sicut alias declarauit Pius Papa II. dum populo Ferrariēsi ore proprio benedictionem cum indulgētia plenaria concessisset: nam de eius mandato eodem contextu dicit alta voce Cardi. sancti Marci, qui demum fuit Pau. II. illam indulgentiam extendi ad omnes personas intra muros ciuitatis habitātes, quibus ex causa iusta impossibili fuit corporalis accessus. hoc etiam colligo ex alio stilo curiæ, nam vidi Ferrariæ literas apostolicas, in quibus concedebat Papa modernus Sixtus IIII. certis monialibus quòd participarent de indulgentia plenaria anni Iubilei nunc currentis. Similiter circa hanc doctrinam Richar. considerandum puto, quòd non omnis qui non potest facere requisita ad indulgentiam præter visitationem excluditur ab ea, & considero quòd scribit Richard. & Alexand. de Ales vbi supra, dum dicunt, quòd licet religiosi non possint ire, vel aliquid dare, tamen potest superior dare licentiam dandi, & visitandi. & addit Alexand. quòd licet religosi non possint etiam aliquid dare, possunt tamen præbere æqualia, prædicando, confortando, & similia faciendo. ex quo inferrem ad pauperes nihil prorsus valentes offerre, vt ex sola visitatione excusentur, nisi neglexissent aliquid offerendum ab aliis requirere.

35 Quid autem de clericis † commorantibus in loco, vbi conceditur indulgentia, diuina officia celebrantibus? Respondet solus Nico. de Lyra in suis quodlibetis, quòd si conceditur indulgentia venientibus, & benefacientibus illi loco, & non dicatur, non participant ipsi de indulgentia, quia non videtur intentus dantis dirigi ad hoc, sed vt alliciat ad deuotionem illius loci, & subueniatur administrantibus in necessitatibus, vt possint seruire ecclesiæ. quod no. quia non inueni ab alio tactum. Est verum, quòd clerici & religiosi accedentes ad illum locum partici-

participant de indulgentia: quia quamuis sint in statu perfectionis propter vota ab eis solenniter emissa, non tamen transire possunt sine peccatis, pro quorum remissione datur indulgentia, vt per August. de Ancho. in d. libel. de potestate eccles. q. 31. artic. 3. quid autem de episcopo, de Papa vel alio prælato dantibus indulgentias: vtrum sibi prosint? respondet Richard. vbi supra & eleganter August. de Ancho. in d. lib. de potest. eccles. q. 29. artic. 2. quòd prælatus sibiipsi non potest indulgentiam dare principaliter & directè. Sed indulgētia à se aliis data ipse etiā sub eadem forma vti potest, & sibi sicut aliis prodest. non obst. quòd possit seipsum absoluere, per not. in c. fi. de insti. & in c. siue alii, per glo. de offic. deleg. quia illud directè non potest: potest tamen indirectè inquantum alii potest concedere potestatem, per quam ab illo potest absolui, & ita hæc est absolutio indirecta. non obst. quòd solum subditis prodest, & nemo est sibi subditus, quia respondet Cald. idem tenens in d. c. nostro. versus si. quòd satis est, eum non esse aliis subditum, & quia participando facit se subditum vtens eo, quòd à dignitate sua emanauit per ipsius organum, facit l. si consul. ff. de adop. & quia vna, & eadem persona potest diuerso iure fungi secundum diuersitatem materiæ. ca. à collatione, cum ibi notatis. de appell. lib. 6. & cum hac opi. concordat summa Pisana, in ver. indulgentiæ, ver. quibus prosint, & alii Theologi.

36 Quid autem de eo, † qui moritur in itinere eūdo Romā vel ad Terram sanctam vel indulgentiam? respond. Bonauen. in 3. distin. 20. quòd secundum peritos non habet totam indulgentiam, licet vulgares prædicatores aliud affirment. tamen ei valet tam nobile propositum ad augmentum charitatis, & per consequēs contritionis, & ita ad remissionem partis pœnæ. indulgentiæ enim non intelliguntur dari pro sola voluntate, sed pro effectu: vnde qui habet voluntatem & effectum, indulgentiam cōsequitur secundum ipsum, cum quo etiam concordat Calder. in d. c. nostro, in penul. char. Scias tamen, quòd aliquando Papa exprimit quòd moriens in itinere consequitur indulgentiam, & ita expressit Clemens VI. in sua constitutione Iubilei. & adde quòd habetur in summa Pisana, in versic. penul. vbi dicitur, quòd si crucesignati moriuntur antequam iter arripiāt, non cōsequuntur indulgentiam, quando conceditur transeuntibus: secus si conceditur accipientibus crucem, quia statim habēt eam etiam si decedant nondum arrepto itinere, & allegat Beatum Tho. in suis quodlibet.

37 Quid autem si quis † eadem die pluries visitat ecclesiam, & singulis vicibus offerat, an toties indulgentiam consequatur? Dicas ꝙ sic, secundum Vinc. Ioan. Andr. & dom. Anto. in c. cum ex eod. de pęniten. & remis. & Specu. eo. titu. versi. quid si eadem die. & Archid. in c. vlti. eod. titu. in 6. beatus Thom. in 4. distinct. 20. & Calder. in d. c. nostro, in antepenul. char. & per sua directoria ad ius canonicum. lib. j. titu. 21. Hoc intellige verum, si indulgentia sit perennis, idest sine alicuius temporis determinatione. Sed secus, quando ad determinatum tempus datur, scilicet cum dicitur, quicunque vadit tali die, quia intelligitur tantum semel vadens consequi, secundum Ioan. Andr. Thom. Calder. vbi supra argum. c. j. & 2. de fil. presby. in 6. & in c. non potest. 2. responso. de præbend. in 6. & idem in summa Pisana, in versi. indulgentiæ. versicu. an quis toties. & in hoc vide Nicol. de Lyra in suis quodlibetis. vbi dicit quòd per prædicta non est inferendum, 38 † quòd si aliquis habet domum iuxta ecclesiam, & non facit tota die nisi ire & redire, quòd iste toties habet indulgētiam, quia illud esset magis derisorium quàm deuotum, vnde taliter debet venire quòd aduentus suus sapiat deuotionem: & ideo si vadit horis statutis ad orandum vel audiendum verbum Dei pro qualibet vice haberet, & maximè quando indulgentiæ dantur ad promotionem diuini cultus. & subdit Nico. ꝙ in hoc non est fienda magna vis, nec retrahendus aliquis ab eundo: quia & si non valeat eunti per modum indulgentiæ, valet tamē per modum meriti absoluti.

39 Quid autem si vnus † vadit ad indulgētiam, vtrum possit eam accipere pro amico suo occupato? Respōdent beatus Tho. & Rich. in 4. distinct. 20. quòd merita sua potest quis communicare, & pro eo satisfacere, quia hoc dependet à voluntate propria & intentione: sed merita aliena, super quibus fundatur indulgentia, vt in princip. dixi, non potest quis alteri applicare, nisi habeat auctoritatem, sicut concedens indulgentias, nisi in concessione indulgentiarū expressè appareret de intentione concedentis, puta quia diceret, si quis fecerit sic pro se vel pro alio, habet tantum de indulgentiis. & ratio prædictorum est secundum Richard. & beatum Thom. quia hoc dependet à voluntate aliena, scilicet concedentis, vnde non est istius visitantis ecclesiam applicare ad aliquam intentionem ecclesiæ, per quam communicantur ipsius merita, ex quibus valent indulgentiæ. Dicunt tamen ꝙ actus istius prodest illi tertio per modum suffragii. & eodem modo concludunt per prædicta, ꝙ recipiēs indulgentiam per se, non potest eam alteri cōcedere, vt ibi latius per eos, & ex istis sit expedita tertia pars.

40 Cęterum de indulgentijs † Episcoporum, Archiepiscoporum & legatorum, quorum potestas est æqualis, in hoc procedo remissiuè. vnde dic per Docto. in cap. quòd autem, de pœnitent. & remis. & ibi eleganter per subtilem Docto. dom. Anton. de Rosel. de Are. qui floruit Paduæ, in sua solenni repeti. & per Calder. in dicta repet. cap. nostro. & in summa Pisana, in versi. indulgentiæ. in princip. de istis etiam tetigit aliquid magister Rob. ordinis Minorum, rex prædicatorum ætatis nostræ, nunc episcopus Reatinus, in suo quadragesimali, sermone 50. incipit, venit nox. De materia tetigit etiam Oldrad. eleganter, consi. 73. incipien. quæritur si prælatus, & ibi disputando, con- 41 cludit quòd † si prælatus concedit literas indulgentiæ pro opere quod fit extra suam diœce. absque licentia episcopi vicini, in cuius diœcesi fit opus, non prodest talis indulgentia etiam subdito concedens per rationes, de quibus ibi. & ipsum commendat Petr. de Anchar. in suo commento reg. ea quæ, in 2. oppo. de regu. iur. in 6. & in c. postulasti. in 3. oppo. de fo. compet. & adde quòd indulgentię concessæ à prælato malo, non minus operatur quàm si à bono, secundum omnes, 4. senten. distinct. præalleg. Quibus adde Pet. de Anchar. in clem. abusionis, de pœniten. & remis. vbi ponit quòd si falso pręlato. & infert ad quosdam quęstuarios, qui Venetiis multa extorserunt cum falsis bullis. Adde etiam Petr. de Ancha. in dicta regu. ea quæ, vbi latè po- 42 nit, † quòd simplex sacerdos non potest concedere indulgentias, per no. in c. accedentibus, de exces. prælato. & ibi ponit idē de Abbatibus, & inferioribus prælatis, post Calder. in d. ca. nostro. quorum rationes omitto, ne longior sim. Potest tamen simplex sacerdos dare facultatem alteri episcopo, vt concedat suo subdito indulgentiam, vt probat glo. fin. secundum quosdam in d. c. quòd autem. & sentit ibi do. Ant. in fi. & non omit- 43 to, † quòd episcopus electus confirmatus nondum consecratus potest concedere indulgentias, secundum beatū Tho. & alios, vbi supra & dom. Abb. in c. suffraganeis, de elect. & Pet. de Anchar. in dicta reg. ea quæ. & in reg. peccatum in 3. oppo. eo. tit. & lib. in d. clemen. abusionibus. in 4. colum. in d. c. nostro. & d. ca. accedentibus. & August. de Ancho. in libel. de potestate eccle. q. 29. artic. 110. & Imo. post Stepha. in clemen. 1. in 12. colum. de priuil. & est communis opin. secundum dom. Abb. in d. c. accedentibus, quicquid dixerit Hostien. ibi, & Aret. in cap. 1. de pœnitent. & remis.

44 Item adde, † quòd concilium generale potest concedere has indulgētias plenarias, de quo nouissimè do. Abb. meminit in clemen. 1. de pœni. & remis. & adde ꝙ legatus etiam non sacerdos potest dare indulgētiam quā potest dare episcopus, secundum Augu. de Ancho. in d. libel. q. 29. arti. 8. & scias ꝙ vicarius episcopi non potest concedere indulgentias, nisi habeat speciale mandatum, secundum Calder. 45 in d. c. nostro. versus fin. † Item nec capitulum sede vacante, secundum ipsum, per rationes suas: potest tamen inferiori ab episcopo competere ex consuetudine, vt ibi per ipsum. & ad multa quæ supra dicta sunt, vide omnino Ioan. Mona. in suis glo. super extrauag. Bonifacii VIII. antiquorum, quas non videram, quando prædicta composui. multa etiam ponit Iaco. Zoc. in repet. c. omnis. de pœn. & remis. & Franc. Paui. in extrauag. vnigenitus. in una glo. super versi. confessi. & Anto. de Rosel. de Are. in d. suo eleganti commento c. quòd autem. de pœnit. & remis. & frater Leonar. de Vtino in festiuali sermone de beato Petro. versi. 8. tibi dabo claues, &c. & Ludo. Rom. consi. 363. & seq. vbi interpretatur quædam verba indulgentiarum, & ponitur quanta debeat esse eleemosyna, vt quis consequatur indulgentiam. sunt etiam multæ conclusiones pulchræ in reper. Brixien. in versi. indulgentiam. Quæ verba inseruirent ad dilationem longè maiorem super hac materia, quàm volui simpliciter reduxisse in modum prædicationis pro humili, & familiari informatione contyronum meorum. Et ista sufficiant. Laus Deo.

TRACTATVS PERVTILIS EGREGII Decretorum Doctoris

Domini Iacobi Zocchi, De Ieiunio.

SVMMARIVM.

1 *Aetas omnis ab adolescentia ad malum prona est.*
2 *Principium, est pars potissima cuiusque rei.*
Ieiunium, cæterarum uirtutum est fundamentum.
3 *Per ieiunia Paulus coram Deo perfectissimus factus est.*

Moyses 40. diebus & noctibus Dei sermone pascitur.
4 *In ieiunio Dauid humiliauit animam suam.*
5 *Helias ieiunio per 40. dies exercitato in cælum curru igneo raptus est.*
Christus 40. diebus & noctibus ieiunauit.
6 *Christi actio, nostra est instructio.*
7 *Ieiunium tripliciter capitur.*
Ieiunium perfectum largè est à peccatis abstinere.
8 *Ieiunare largè dicitur, qui ab iniquitatibus abstinet.*
Ieiunium strictè est moderata refectio.
9 *Viuere castè dicitur, qui modo licito vxorem cognoscit.*
10 *Legatum factum vxori, si castè vixerit, valet si legitimè nubat.*
11 *Ieiunans an ab vxore abstinere debeat, eam carnaliter non cognoscendo.*
12 *Vir ieiunans si ab vxore debitum petat, vel econtra, an reddi debeat.*
13 *Vir orationis, tempore ab vxore abstinere debet.*
14 *Malum minus de duobus malis eligendum est.*
15 *Negatio, quando ponitur verbo potest, necessitatem importat.*
16 *Concubitus cum soluto & soluta, & de ea quæ est de lupanari, & de concubina, prohibitus est.*
17 *Ieiunare largè dicitur secunda specie ieiunij, qui moderata refectione bis in die comedit.*
18 *Ieiunium strictissimè sumptum, quid sit.*
19 *Ieiunanti eius magnorum piscium, quare non concedatur.*
20 *Diuites bonos cibos comedentes dolere debent non posse aliter facere sine corporis ægritudine.*
21 *Cibis vilibus vesci possumus cum maximo gulæ appetitu, etiam sine peccato.*
22 *In gula quinque peccatur modis.*
23 *Ieiunium, vnde dicatur.*
24 *Ieiunium à Deo ortum habuit.*
25 *Ieiunium ex tribus causatum fuit.*
26 *Eua quandiu ieiunauit, virgo permansit, Adam vti ieiunij violator in miseriam corruit.*
27 *Aetates sex inueniuntur ab Adam vsque ad Christi aduentum.*
28 *Ex ieiunio multa inducuntur bona, quæ animæ, & corpori prosunt.*
29 *Ob ieiunium animæ primorum parentum à pęna ęterna liberatæ sunt.*
30 *Præceptum primum Dei fuit, vt homo ieiunaret.*
31 *Ieiunium est virtus incentiua omnium aliarum virtutum.*
Gula est radix omnium malorum.
32 *Gula quot, & quanta mala generet.*
33 *Pęnitentia vera sine ieiunio agi non potest.*
Gula cum vino correlatiua sunt.
34 *Seruitus prima ex vino inducta fuit.*
35 *Ob gulam luxuria inducitur, quæ est fundamentum omnium malorum.*
36 *Ebrii in regnum cælorum non intrabunt.*
37 *Ventris ingluuies ad luxuriam facilè prouocat.*
38 *Sobrios nos esse iussit Apostolus.*
Oratio est mentis ad Deum eleuatio.
39 *Venter pinguis crassum generat sensum.*
40 *Ieiunium, maximum remedium est ad tollenda omnia mala.*
41 *Ieiunium animæ, & corpori prodest.*
42 *Ciborum excessus humanum corpus putrescere facit.*
43 *Cibus moderatus sensuum acumen operatur, & ægritudinem fugat.*
44 *Anima sana esse non potest, quæ de carnibus & ventris ingluuie semper cogitat.*
45 *Ieiunium, quare ab ecclesia institutum fuerit.*
46 *Decimas, & primitias de omnibus quilibet Christianus Deo reddere tenetur.*
47 *Quadragesima, quare per Gregorium Papam instituta fuerit.*
48 *Dies quatuor primi quadragesimæ quare per Papam instituti sint.*
Et quomodo vocentur.
49 *Et quare illos quatuor dies ieiunamus. & num. seq.*
51 *Ieiunare de necessitate non tenemur die Dominica septuagesimæ.*
52 *Ieiunium, quare in quadragesima celebretur.*
53 *Mala cum Christo tolerantes, cum eo gloriam habere debent.*
54 *Ieiunium, quare in quadragesima in quarta feria incipit.*
55 *Ieiunia quatuor temporum, quare instituta fuerunt.*
56 *Corpus nostrum ex quatuor elementis compositum est.*
57 *Annus in quatuor diuiditur tempora.*
58 *Ver calidum, & humidum est.*
Aestas calida, & sicca est.
59 *Autumnus frigidus, & siccus est.*
60 *Ieiunium in vigilia Domini, & Apostolorum, & aliorum Sanctorum, quare institutum fuerit.*
61 *Vigilia, quare dicatur.*
62 *Ieiunia quæ sint necessaria, & quæ voluntaria.*
63 *Ieiunare omittens vnam diem quadragesimæ, totam quadragesimam violare videtur.*
64 *Ieiunia quatuor temporum ab ecclesia indicta sunt.*
Vigiliæ Apostolorum, quæ venerandæ sint.
65 *Dominici reputantur omnes dies, qui sunt inter Pascha & Penthecosten.*
Penthecostes Græcum nomen est, & vnde dicatur.
66 *Ieiunium, quare in vigilia Sancti Ioannis Euangelistæ non celebratur.*
Quid de vigilia Sancti Bartholomei.
67 *Festum sancti Bartholomei, quare per aliquos vno die celebretur, & per alios alio die.*
68 *Episcopi in locis suis circa vigilias statuere possunt.*
69 *Ieiunia ab ecclesia indicta & necessaria, an commutari possint.*
70 *Ieiunia voluntaria commutari, vel etiam sine causa redimi possunt auctoritate superioris.*
71 *In ieiuniis consuetudo seruanda est. vide infra nu. 113.*
72 *Non ieiunans in quadragesima, an peccet mortaliter, vel venialiter.*
73 *Ieiunantes in sexta feria adueniente festo Natiuitatis in dicta feria, an ieiunare debeant.*
74 *Vouentes, vel religiosi, qui tenentur ieiunare in sexta feria, an possint per episcopum, vel Abbatem dispensari.*
75 *Ieiunare, quare quis ratione voti non excusatur in sexta feria.*
76 *Vouens simpliciter ieiunare in sexta feria adueniente Natiuitate prædicta, quando ieiunare teneatur.*
77 *Specialia non veniunt in generalitate.*
78 *Ieiunia, quæ dicantur voluntaria.*
79 *Ieiunium uoluntarium pecuniis redimi potest.*
80 *Ieiunia ab ecclesia indicta, quando uigilia caderet in Dominica, transferri possunt.*
81 *Episcopus licèt quò ad ieiunium quatuor tempora transferat, non tamen hoc debet quò ad clericorum ordinationem.*
82 *Ieiunans, qua hora comedere debeat.*
83 *Ieiunans si ante horam comedat, an ieiunium soluatur, & peccet.*
84 *Ieiunare quæ personæ, & in qua ætate teneantur, & nume. sequen. & nume. 88.*
86 *Cibo duplici in die eget ille, qui est ętatis ann. 21.*
87 *Ad pugnam quis ire non tenetur, ann. 21.*
89 *Homo ætatis ann. 14. perfectus dicitur in natura, & bonum, & malum discernit.*
90 *Ieiunare obligatus ex legitima causa dispensari per episcopum potest.*
Parochianus ieiunium ab ecclesia indictum dispensat, ubi episcopus, uel eius uicarius haberi non potest.
91 *Ieiunium à Parochiano impositum potest per eum dispensari.*
92 *In ieiunio causa legitima diispensandi, quæ sit.*
93 *Ieiunia necessaria ab ecclesia indicta uxores maritis inuitis obseruare tenentur.*
94 *Secus in uoluntariis.*
95 *Ob ieiunium uxoris si uir scandalizaretur, ob scandalum cum ea dispensari potest.*
96 *Dispensatio ibi cadit, ubi scandalum oritur.*
97 *Ieiunium, an per potum, & medicinas rumpatur. & nu. seq.*
99 *Quid de pręgustatione cibi uel potus ante dominos, uel Abbates.*
100 *Consuetudo rationabilis peccatum non continens, seruanda est.*
101 *Consuetudo dicitur id, quod est in communi vsu.*
102 *Ieiunanti an licitum sit oua, & caseum comedere, & infra nume. 108. & 112.*
103 *Ieiunium fit, ut caro ob luxuriam maceretur.*
104 *Caseus, quas utilitates afferat.*
105 *Ieiunans in quadragesima, si comedat oua, uel caseum, an peccet, & ieiunium soluatur.*
106 *Ieiunia ab ecclesia indicta, ieiuniis quadragesimalibus æquiparantur.*
107 *Quorum uis, & substantia, qualis sit.*
109 *Prouincia quælibet in suo sensu abundat.*
110 *Iura dicentia, ꝙ conformes esse debemus cum illis, cum quibus uiuimus in cibis & omnibus, quomodo intelligantur.*
111 *Ieiunium est afflictio carnis ex abstinentia uictus.*
114 *Ca. illa. 12. dist. quomodo loquatur.*
115 *Homo non uidetur alienus à uita aliorum, qui secundum iura & canones facit.*
116 *Ieiuniorum tempore usus carnium, nisi infirmis, non permittitur.*
117 *Ieiunans modicè infirmus non dispensatur, ut comedat carnes: secus si grauiter, quia per episcopum uel eius uicarium dispensatur, & ubi periculum immineret per simplicem sacerdotem.*

1 SCIRE debemus, † quòd omnis ętas, ab adolescentia, in malum potius, quàm in bonum, semper prona est, vt 12. q. j. cap. j. & 20. q. 3. ca. procliuis. & in Authen. de mona. § si quis ad fi. & in proœ. clemen. Ideo debemus summa diligentia, pro posse, virtutes imitari, & vitia omnino derelinquere. Vnusquisque igitur, prædictas virtutes rectè sequi desiderans, oportet 2 vt fundamentum earum primò attingat, † quia vniuscuiusque rei principium potissima pars est, vt l. 2. ff. de orig. iur. quod fundamentum sanctus Hieronymus in quadam eius epistola inquit, Hoc ieiunium, perfecta virtus, & cæterarum virtutum 3 fundamentum est. † vnde vas electionis Paulus, per ieiunia, coram Deo perfectissimus factus est. ipse idem ad Corinth. 10. ca. in fin. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo. transumpta, de pœniten. distinct. 2. si c. enim. versic. Paulus. Moyses 40. diebus, ac noctibus, familiaritate, ac sermone Domini pascitur.

4 tur. † David etiam Rex post reatum suum, ait, Humiliaui in ieiunio animam meam, & cinerem, tanquam panem manducabam: & quum molesti essent mihi, induebam me cilicio. † He-5 lias 40. diebus exercitato ieiunio, curru igneo rapitur in cęlum. Saluator humani generis, 40. diebus ac noctibus, ieiunare vo-6 luit, vt suum nobis exemplum relinqueret, † quoniam omnis Christi actio, nostra fuit instructio, vt in c. j. de aposta. & de eo summo opere, eius sequar exemplum, vt puro corde ieiunemus, vt illam inexcessibilem gloriam feliciter consequamur. Sed quia persæpe à multis, quomodo, & qualiter ieiunare debeamus, dubitatum est, meritò de ipso ieiunio, plenè ac lucidè, prout clarius potero, breuiter tractabo. Et vt legere cupientes opportuna dubia, faciliter inuenire valeãt, hunc tractatum per 8. quæstiones diuidam, quarum prima erit, quid sit ieiunium. Secunda, vnde dicatur ieiunium, & à quo habuit ortum. Tertia, quæ bona deducantur ex ieiunio. Quarta, qualiter fuit ab ecclesia institutum. Quinta, quæ sint ieiunia voluntaria & necessaria, & qua hora debeant comedere, qui ieiunant. Sexta, quæ personæ, & in qua ætate necessariò ieiunare teneantur. Septima, an per potum, vel medicinas rumpatur ieiunium. Octaua, an ieiunanti, liceat oua, vel caseum comedere. † Venio ad pri-7 mam, & pręmitto, quòd tripliciter capitur ieiunium, scilicet largè, strictè, & strictissimè. Largè autem, ieiunium magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiunium. Et hæc distinctio est, secun-8 dum Augustinum, de consecrat. distinct. 5. c. ieiunium. † quia quoties homo abstinet ab iniquitatibus, & carnalibus desideriis, dicitur largo modo ieiunare. Strictè ieiunium, est discreta, & moderata refectio, vt singulos dies sine luxuria transigamus. & hoc, secundum Hiero de consecra. distinct. 5. c. sint tibi. & c. non tibi. & in hac secũda specie ieiunii quilibet perfectus Christianus omni die permanere debet. Non obst. quod diximus si-9 ne luxuria, ergo non est agẽdum cum propria vxore. † Sed dic, quòd ille, qui licito modo cognoscit vxorem, dicitur sine luxuria, & castè viuerę, & sic sine luxuria transit. quod nota pro vi-10 ro testante, si dixerit, lego vxori meæ, si castè vixerit: † quia si accipit virum per legitimum matrimonium, dicitur castè viuere, & habebit legatum, vt est tex. singularis de iure canonico, in ca. Nicena. 31. distinct. & plenius per Doct. in l. fi. C. de indic. vidui. Sed contra oppono, de c. j. 2. & 3. & ca. vir cum propria. 33. q. 4. 11 & ferè per totam illam quæst. † in quibus iuribus dicitur, quòd ille qui ieiunat, debet etiam à propria vxore abstinere, maximè in festiuitatibus solennibus. Solu. dic, quòd illa iura loquuntur, non in secuñda specie ieiuniorum, sed in tertia, quando strictis-12 simè capitur. † Sed an in secunda specie ieiunii, vir si petat debitum ab vxore, & econtra, si mulier petat, teneantur reddere debitum ad inuicem? Et licet multi diuersa senserint circa istum articulum, videtur primò, quòd sic, vt in c. 1. 33. q. 5. & hoc propter periculum fornicationis, vt ibi dicit tex. sed contra hoc est 13 tex. in c. Christiano. & c. vir cum propria. 33. q. 4. † vbi dicitur, ꝙ tempore orationis, vir debet abstinere à propria vxore. sed secundum quosdam, respondetur ad hoc, quòd est potius consilium, quàm præceptum. Ioan. glosator distinguit in glos. summæ. 33. q. 4. dicens, quòd aliquando est præceptum, aliquando consilium. Præceptum est, quando tempore orationis quis exigeret debitum, causa libidinis explendæ, quia tunc peccaret mortaliter exigens: aut exigit dicto tempore causa procreandi sobolem, & tunc licitè exigit, sed peccat venialiter. Ego autem tenerem contrarium, & sic dicerem, ꝙ nullo modo, nec habita aliqua distinctione, tempore orationis & ieiunii, nõ licet exigere debitum, nisi esset maximum periculum fornicationis, qa 14 tũc liceret: † nam de duobus malis, minus semper est eligẽdum, vt in c. j. 13. distinct. alias autem dico quòd non licet, vt probatur, quia dicit tex. in d. c. j. 33. q. 4. quòd quicunque vxori debitũ 15 reddit, orationi vacare non potest: † quia quando verbo potest, ponitur negatio, necessitatem importat, vt dicit gl. in regula prima, in 6. super verbo, non potest. Postea dicit orationi, expone, idest tempore ieiuniorum indictorum ab ecclesia, & ita exponit glo. in c. Christiano. in ver. orationi. 33. q. 3. Redeundo igitur ad propositum in hac secunda specie, licet exigere ab vxore, vt 16 in dictis iuribus. † Sed id, quod dixi, sine luxuria, intelligitur de quocũq; alio illicito coitu, etiam de soluto & soluta, vel etiam de lupanari, & de concubina, quia omnia ista sunt prohibita, vt 17 in c. nemo sibi. 32. q. 4. † & sic in hac secunda specie ieiunii, ille qui moderata refectione, etiam si bis in die comedat, largè dici-18 tur ieiunare, vt dicit c. qui via. 44. distinct. † Strictissimè autem, ieiunium est subtractio prandii, & post cęnam, cuiuslibet cibi priuatio vsque in diem sequentem. Item abstinentia à carnibus, & ab omnibus quę sementinam trahunt originem, scilicet à lacte, ouis, & carnibus. & hæc diffinitio satis colligitur in ca. 19 denique. 4. distinct. vbi etiam dicit, † quòd eius magnorum piscium non conceditur, vt c. statuimus 100. distinct. & hoc quia magnam substantiam tribuit, ac si homo carnes comederet, vt d. c. denique. quia homo comedere debet ad infirmitatis solatium, & non vt luxuriæ pariat incentiuum. Aduertendum est

20 tamen, quia sanè hoc intelligi debet, † nam si sunt diuites, qui assueti sint comedere bona fercula, & optimos cibos comedãt, debent dolere, aliter non posse facere sine corporis ægritudine, vt ideo non cogantur. 41. distinct. quisquis. in fi. & in ca. non 21 cogantur, & c. delitiæ. † quia certũ est, ꝙ possemus vesci vilibus cibis, & cum maximo appetitu gulæ, & non esset peccatum, vt 22 dicit Augustin. in d. locis. † Et scias quòd in ipsa gula peccatur quinque modis; Primo; quando quis non indigentia ductus, sed quodam appetitu tẽporis præuenit in hora, quia vult ante solitam horam comedere. Secundo, quum plus, quàm oporteat comedit, & sic est propriè ingurgitare, vt in c. denique. 4. distinct. Tertio modo, quum incurialiter delitiosos cibos quærit. Quarto, quum quis parat ea, quæ non sunt naturaliter delitiosa, delitioso modo. Quinto modo, quum quis sumit cupidè, quæ de sui natura, nõ sunt delitiosa, vt dicit Gof. in summa. Et habẽtur hæc omnia in c. quod dicit Dominus. 41. dist. quod omninò vide. & c. quinq; modis. de conse dist. 5.

23 † Venio ad secundam quæst. & dico, quòd ieiunium dicitur à quodam intestino, quod sic vocatur, quia naturaliter vt plurimum est vacuum, & subtile, secundum Auicennam, cuius rationes posuit Hostien. in summa, in princip. quas Ioan. And. in ru-24 bri. dicit, relinquẽdas Physicis. † A quo autem habuerit ortum, dico quòd ab ipso Deo, qui primus instituit in Paradiso delitia-25 rum post creationem primi parentis. Et aduerte, † quia ieiuniũ ex tribus causatum fuit, scilicet ex persona, loco, & tempore. Ex persona, quia pręcepit Deus Adę & Euæ, ne comederent de fructu ligni. Ex loco, quia in Paradiso institutum fuit, & initium habuit, vt in c. sexta die. 35. distinct. post legem, ab Helia, in tempore gratiæ, scilicet ad aduentum Christi, & sic ab ipso Christo post baptismum, vt dixi supra in princi. Moyses autem non comedit, neque bibit 40. diebus. Helias quoque ambulauit 40. 26 diebus, & 40. noctibus in fortitudine cibi illius. † Eua quandiu ieiunauit, virgo permansit in Paradiso: Adam verò, quia ieiunium violauit, à delitiis Paradisi in summam miseriam corruit, vt 40. distinct. Adam. Iona. prædicante illis de Niniue ciuitate, 27 veniam in sacco, & cinere, & ieiunio, consequuti sunt. † & ab Adam vsque ad aduentum Christi, sex inueniuntur ætates, & in omnibus inuenitur ieiunium fuisse celebratum, vt hæc omnia refert Specu. in lib. Rationalis diuinorum officiorum, in 4. feria post. 3. Dominicam de aduentu.

28 † Nunc descendo ad quæstionem, quæ bona inducantur ex ieiunio. & est dicendum, quòd multa bona inducuntur, & prosunt non solum animę, sed etiam corpori. sed tanquam de digniori dicẽdum est de bonis, quæ prosunt animæ, vt c. cum in-29 firmitas. de pœniten. & remis. † Remedium ieiunii fuit, primò quod animæ nostrorum primorum parentum à pœna æterna sunt liberatæ. c. sicut primi. de pęniten. distin. j. & c. sexto die. 35. 30 distin. † & sic primum bonum præceptum fuit datum à Domino, vt ieiunaret, & quia id adimplere noluit, de Paradiso ipso, 31 cum socia, expulsus fuit, † quia ieiunium est virtus incentiua omnium aliarum virtutum. sic & gula est radix omnium malorum, vt d. c. sexto die, & ibi vide latè. & vt inquit Philosophus, 32 opposita iuxta se posita, magis elucescunt. † Ideo videamus de gula, quę est cõtraria ieiunio, quot & quanta mala generet, nam per gulam fuit causatum primum peccatum in nostris primis parentibus, exinde dictum est eis, exite hinc, & in sudore vultus tui pane tuo vesceris, vt habetur Gene. 2. c. & post eiectionem statim egerunt pęnitentiã in ieiunio, propter quod saluati sunt, 33 † & sic nulla vera potest agi pęnitentia sine ieiunio. vnde Ioã. in 2. c. conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu. per gulam demum & ebrietatem, quia gula cum vi-34 no sunt correlatiua ad inuicem, † ex quo vino fuit inducta prima seruitus, nam à principio omnes homines liberi nascebantur, sed propter ebrietatẽ fuit inducta prima seruitus, vt c. sexto 35 die. §. legimus. 35. distin. † Immo propter gulam inducitur luxuria, quæ est fundamentum omnium malorum. vnde Hieronymus inquit, venter mero æstuans, facilè dispumat in libidinem. Et Paulus veritatis Doctor, Nolite inebriari vino, in quo est lu-36 xuria, † quoniam ebriosi non intrabunt in regnum cœlorum, vt in c. & si Christus. de iureiur. & idem, nõ in comessationibus 37 & ebrietatibus: † ventris nanque ingluuies ad luxuriam facilè prouocat, & omne opus bonum dissoluit, & genitalia sibimet ipsis vicina sunt, vt ex membrorum vicinitate confęderatio intelligatur vitiorum, vt 44. distin. in prin. & Greg. in sua præfatione, Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, vir-38 tutẽ largiris, & præmia &c. † vnde præceptum est ab ipso Apostolo, fratres sobrii estote, & vigilate in orationibus. q. d. ꝙ quis non potest orationem facere sine ieiunio, quia oratio, secundũ Vgo. est mentis eleuatio ad Deum, vt habetur in cle. j. de reli. & uene. Sanc. si ergo oratio est mentis eleuatio ad Deum, eleuatio mentis non potest haberi verè sine ieiunio: ratio est secundum 39 Hiero. † quia venter pinguis, crassum sensum generat, vt in §. fi. 44. distin. Denique Ioannes volens annuntiare, Christum fore venturum, inquit Ambr. in quodam suo sermone transumpto 35. dist. c. sexto die. circa fi. Deniq; annuntiauit Dominũ Ioannes, non manducans, neque bibens vinum. qui enim Christum annuntiat, ab omni vitiorum incentiuo præstarę se debet alie-40 num. † Ecce quòd ieiunium, est summum remedium ad omnia mala tollenda, & sic homo redditur sobrius in oratione, sollicitus ad omnia bona quæ conferunt tam animæ, quàm etiam 41 corpori. † Et scias, quòd ieiunium non solum prodest animæ, sed etiam corpori: vnde Hiero. inquit, Legimus quosdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse, vt capitulo legimus de consecra. dis. viii. Sic econtra propter cibum multi 42 infirmantur, & ad mortem deueniunt. † vnde Ioan. Gl. in cap. nihil. 100. dist. dicit, Excessus ciborũ consumit & putrescere facit corpus humanum, & macerat ęgritudine diuturna, & tunc 43 cum morte crudeli consumit. † moderata refectio sensuũ acumen operatur, & ęgritudinem fugat, vt d. capitu. nihil. Item Hiero. ait, Multi impatientia gulæ, vomitu remediant, & quod turpiter ingesserunt, turpiter emiserunt. Itẽ Hippocrates in aphor. Crassa & obæsa corporea, quæ crescendi mensuram impleuerunt, nisi ablatione sanguinis minuantur, in paralisim, & pessima morborum genera erumpere, & idcirco necessariam esse redemptionem, vt rursus habeant in quæ possint crescere. non enim manent in vno statu naturæ corporum, sed aut crescere, aut decrescere, nec posse viuere animam, nisi crescendi capax sit. vnde Galenus Hippocratis interpres; Athletas, quorũ vita 44 & ars, sagina est, dicit in exhortatione medic. † nec viuere posse, nec sanas esse animas, quæ in vno sanguine, & dapibus quasi luto inuolutas nihil cęleste, sed semp de carnibus & ventris in-45 gluuie cogitare, vt hæc habent c. ne tales. de conse. dis. v. † Quartò est videndum, quare fuit ab ecclesia institutum ieiunium. & ad hoc præmittendum est, quòd ieiunium fuit duobus modis ordinatum. simplicitè & explicitè. Implicitè fuit constitutum à Deo in paradiso, vt dixi in pręcedenti quæst. quia fuit dictum Adæ, vt abstineret, sed implicitè, quia nõ fuit dictum plus vno 46 die, quàm alio. † Explicitè Grego. Papa, considerãs quòd quilibet fidelis christianus tenetur ex præcepto, & ex ore Dei, reddẽ decimas & primitias, de omnibus, Deo, vt in c. reuertimini, & in seq. xvj. q. j. & c. ex transmissa. de decim. & sic de omnibus rebus decimas dare debemus, ita vt de nostra vita, misera & caduca 47 decimam Deo dare debemus, & sic de diebus vitæ nostræ, † & ob hanc causam Grego. Papa Quadragesimam instituit. Aliqui dicunt, quòd fuit Christus: quia sicut Christus ieiunauit xl. diebus, & xl. noctibus, ita nos ieiunamus, & hoc esset verum: sed ipse Grego. ostendit, ad què finem Christus in hoc nobis reliquit exemplum. s. vt daremus decimam vitæ nostræ, & sic secundũ eum, a prima Dominica Quadragesimæ, vsque ad Pascha, sex hebdomadæ computantur, quarum dies sunt xlij. ex quibus dũ sex dies Dominici subtrahuntur de ieiunio, remanent tantum 48 xxxvj. dies abstinentiæ, qui sunt decima totius anni. † sed vt sacer numerus xl. dierum, quibus Christus ieiunauit, impleatur, recipiuntur ex instituto Grego. quatuor dies præcedentis hebdomadę. s. iiij. v. & vj. feria, ac sabbatum. & isti quatuor dies præmissi, qui adduntur, primus vocatur dies sanctificatus & mundatus, quia tunc tam animam, quàm corpus mũdamus, cineres capitibus aspergentes: Reliqui verò tres, sunt de primitijs dierũ, qui soluũtur in quatuor temporis anni, sed cum xxxvj. dies pręďicti, sint x. ccclxv. dierum & sex horarum: patet ergo ꝙ quum ieiunamus xxxvj. dies ratione decimæ prædictorum dierum, 49 sex dies indecimati remanent, & sex horæ. † Et sic pro decima istorum sex dierum & sex horarum ieiunamus illos quatuor dies pręcedẽtis hebdomadę, & sic fit numerus xl. dierum adimpletus. sed etiam secundum hanc rationem, remanent adhuc xxx. horæ indecimatæ. s. vnus dies, qui continet xxiiij. horas, & sex horæ. sed potest dici, quòd pro x. illius temporis in Sabbato sancto tardius comeditur pro cęna, quàm alijs dieb᷒, vt dicit gl. 50 in c. Quadragesima. de consec. di. v. † Aliqui verò dicunt, quòd illos quatuor dies pręcedentis hebdomadæ ieiunamus, quia ibi sunt quatuor tempora. Sed verior ratio est illa præcedens, vt tenet Spec. in lib. Rationalis diuinorum officiorum, in iiij. feria, in capite ieiuniorum, quę omnia satis colligũtur in c. Quadragesima. de consec. dist. v. Multi autem incipiunt ieiunare post Dominicam Septuagesimæ, aliqui verò in aduẽtu Dñi, vt infra 51 dicam. † Sed de Dñica Septuagesimæ, dico, ꝙ illi q ieiunãt, benefaciunt, sed tamẽ non tenentur ex necessitate, vt c. deniq; §. hoc quoque. xl. dis. tamen aliqui monachi & fratres ieiunãt ex 52 necessitate regulæ eorum, vt infra. dicam. † Sed quare hoc tempore inchoamus ieiunium cum Pascha cõtinuamus, nõ solum quia ipse Christus eo tempore ieiunauerit, sed quatuor de causis. & primò, quia in Qudragesima repræsentamus populum Israel, qui annis fuit xl. in deserto, & statim post liberationem celebrauit Pascha. Secundò, quia in tempore vernali, naturaliter ad libidinem commouentur, ad quam restringendam institutum est hoc tempore ieiunari. Tertiò, qua passioni Christi, ipsius resurrectio continuatur. Igitur rationabile fuit, vt afflictio nostra cõtinua esset passioni Saluatoris, cum enim ipse pro nobis passus sit, ita & nos pati debemus, vt statim post resurrectio-53 nem lætemur, iuxta illud Apostoli, † Qui autem tolerauerunt mala per Christum, debent habere gloriam cum Christo. Quartò, quia illi de Israel priusquam agnum comederent, se affligebant, & lactucas amaras comedebant, & ita nos, per pęnitentię amaritudinem, debemus prius affligi, vt statim adueniente Pascha, possimus agnum vitæ comedere. s. corpus Christi, vt sic capiamus mysticum pascale quo ad animam, sumẽdo Christi corpus, & quo ad corporis refectionem agnum carnis.

54 † Sed quare incipimus in iiij. feria? Dico quadrupliciter, & primò quia legitur, quòd Christus in iiij. feria inchoauit ieiunium, & si diligenter computas annos Domini ex tunc, vsque ad xxx. secundum rationes computationis, inuenies Christum in iij. feria baptizatum fuisse, & sequenti die desertum intrasse, & ieiunium inchoasse. Secundò, ideo ieiuniũ in iiij. feria inchoamus, quia quarta ætate Salomon templum ædificauit, & nos quasi fundamentum illius templi figuramur, nos metipsos ieiunãdo maceramus. vnde Apostolus, tẽplum Dei factũ est, qd estis vos. Tertiò, ideo in iiij. feria inchoatur, quia debemus esse armati quatuor virtutibus principalibus. scilicet iustitia, fortitudine, prudentia, & temperantia. & vt refert Spec. lib. Diuin. officiorum, in iiij. feria, in c. ieiuniorum.

55 † Restat videre, quare ieiunia quatuor temporum fuerint instituta, & quòd quater in anno ieiunamus. s. in Martio, in Quadragesima, & in mẽse Iunij, in iiij. feria ante vigiliã Pẽtecostes, & Septembris, in iiij. feria ante festum sanctæ Crucis, & in Decẽbri, ante festum Natiuitatis Domini secundum regulam, quæ ponitur in c. de ieiunio. lxxvi. dis. cum seq. c. & hoc seruit institu-56 tum multis de causis, & principaliter propter quatuor. † Primò, quia corpus nostrum compositum est ex quatuor elementis, vt in c. non debet de consan. & affi. & sic ex quatuor anni tẽporis corpus nostrũ castigatur. homo enim, vt dixi, est compositus ex quatuor elementis quantum ad corpus, & ex tribus potentijs quantum ad animam, scilicet rationabili, concupiscibili, & irascibili. vt ergo illa in nobis moderentur, quater in an-57 no ieiunamus. † & annus diuiditur in quatuor tempora, scilicet in vere, æstate, autumno, & hyeme, quæ propter sua delecta-58 menta a Dei amore nos auertere sæpenumero solent. † Ver calidum & humidum est: ieiunium ergo contra luxuriam, ex humore & calore nascentem: Aestas est calida & sicca, tunc ieiunamus propter incendium carnale; vel contra superbiam, quia tunc fructus recolliguntu, qui tunc florent, & maturan-59 tur, & superbiendi materiam præstant. † Autumnus est frigidus & siccus, tunc etiam ieiunamus contra auaritiam, ne obliuiscamur Dei, quia tunc messes colligimus. Hæc omnia refert Guilielmus, in lib. Diuino. offi. in iiij. feria, post iij. Dominicam de aduentu. Si vis & alias rationes videre, vide c. ieiuniũ el ij. lxxvi. 60 distinc. † Quare autem fuerint instituta ieiunia in vigilia Domini & Apostolorum, & aliorum Sanctorum: Dic, vt ment s 61 hominum essent sobriæ ad recipiendum sequens festum, † & ideo dicitur vigilia, quia antiquitus vigilabant per totam noctem in orationibus præcedentem ante festum, vt obseruatur hodie Romæ. Sed quia vbi debebant vigilare ad Dei laudem, & in orationibus, veniebant lusores, ioculatores, & cantores, qui turpes cantilenas cantabant, & potationes & fornicationes inde veniebant, & multa alia illicita: vnde fuit facta quædam permutatio, quia loco vigiliarum fuerunt ieiunia instituta, & adhuc ista ieiunia retinent nomen officij, quia etiam vocantur 62 vigiliæ, vt refert idẽ Guil. in loco præallega. † Quintò videndũ est, quæ ieiunia sint necessaria, & quæ voluntaria, & dico quòd ieiunia Quadragesimæ sunt necessaria, quæ summa obseruãtia sunt obseruanda a quolibet Christiano, & nisi grandis necessitas sit, nullo modo violari debent, vt c. Quadragesima. de consecra. dist. v. vnde non sufficit dicere, volo aliquos dies in Qudra-63 gesima ieiunare, si non possum totam adimplere. † Audi August. in sermone, in prima Dominica Quadragesimæ, inquit. n. qui in his sanctis diebus vnam diem in ieiunio prætermisserit, totã Quadragesimã violare videtur. & hoc etiã habetur in d. c. 64 non tantũ. cum seq. de consec. dist. iij. † Itẽ ieiunia quatuor Tẽporũ, q̃ similiter ab Ecclesia indicta sunt, vt ĩ c. j. lxxvj. dist. Itẽ vigiliæ Apostolorũ, sunt venerandę, pręter excepta, q̃ habent in c. consiliũ. de obseruat. ieiun. vt est vigilia S. Iacobi & Philippi, & S. Ioannis Euangelistæ. & ratio est, quia veniunt inter Pascha 65 & Pascha, & ratio rationis est, † quia oĩs dies, q sunt ĩter Pascha Resurrectionis, & Pascha Pentecostes, reputantur dies Dñici, propter gaudium & lætitiam, vt est tex. in §. nunc aũt. cum seq. lxxvi. dist. & Pentecostes est Græcum nomen, & dicitur a pen, quod est quinq;, & costes decẽ, i. quinq; vicibus decẽ, & sic a Pascha Resurrectionis, vsque ad Pascha Pentecostes, sunt nu-66 mero 50. dies. † Ioannes Euangelista non habet ieiunium, quia infra octauam Natiuitatis Domini, eius festum celebratur. De festo sancti Bartholomæi, de quo est dubium, consuetudo est seruanda patriæ, vt in d. cap. consilium. & in c. illa. de fi. 67 12. dist. & in c. vtinam. 76. distin. † Sed quæ est ratio diuersitatis, quia aliqui colunt illud festum vno die, alij die sequenti. Dic, quia vno die fuit passionatus, & sic decoriatus; & alio die obiit,

& sic aliqui colunt passionem, & aliqui diem mortis, & in hoc 68 seruatur consuetudo, vt in dictis iuribus. † Item vigilia natiuitatis Domini. Item Ioan. Baptistæ. Item omnium Sanctorum. Item sancti Laurentij. Item assumptionis Virginis Mariæ. Item natiuitatis eiusdem. Item & Vigiliæ festiuitatum, quæ specialiter indictæ sunt in locis per episcopos, quia hoc possunt statuere, vt in c. 2. de maio & obedi. & argu. capitul. pronunciandum. de consecra. distin. 3. quia etiam in hoc consuetudo loci opera- 69 tur, vt est casus in capit. illa. 12. distinct. † Sed an ieiunia indicta ab ecclesia & necessaria, possint commutari. & breuiter dic, quòd non, si non subest legitima causa, quia in huiusmodi rebus videtur electa industria personæ propriæ, vt caro maceretur, & alia ratione, per cap. qua Deo. de consecra. dist. 5. vbi dicit text. Nullus præsumat dicta ieiunia violare, sine aliqua grandi necessitate, & sic ponderanda sunt verba illius, capit. Secus si subesset legitima causa, vt infirmitatis, vel valetudinis, quia tũc 70 possunt commutari. † Voluntaria autem ieiunia bene possunt commutari, vel redimi etiam sine causa, vt in c. j. de voto. & ibi not. & cap. presbyter. 62. distinct. & hoc intelligitur auctoritate superioris scilicet episcopi, secundum Innocen. in rub. de obser. ieiun. quia non sufficeret proprij sacerdotis, secundum eum, ad quod vide gloss. in ver. denarium. in d. capitul. presbyter. Item tempore Rogationum ieiunandum est, vt capit. rogationes. de consecra. distinct. 3. Item & magis strictæ, 4. & 6. feria. Item in ca. ieiunia. de consecra. distin. 5. secundum illum tex. Item die sabbati, vt cap. sabbato. de consecra. distinct. 3. Sed hæc hodie gene- 71 raliter non seruantur. † Sed an peccemus? & dicendum est, ꝙ ex quo non sunt in vsu communi hominum, non peccamus, ratio est, quia ex quo in ieiunijs operatur consuetudo, illa seruanda est, vt est casus in d. cap. illa. 12. distinct. Demum, quia ecclesia tolerat, & per consequens videtur approbare, vt tenent 72 Docto. in cap. j. de treu. & pa. † Sed an peccet mortaliter, vel venialiter, qui non ieiunat in Quadragesima, & in alijs necessarijs ieiunijs: & primo videtur, quòd venialiter, vt sentit glos. in §. ea demum. ver. quotiens. 25. distin. Sed aduertas, quòd illa glo. intelligitur de ieiunijs voluntarijs, secus autem in necessarijs. Archi. in d. c. ea demum in ver. pone dicit hoc esse durum. Sed distingue, aut fit ex contemptu, non ieiunare, & tunc est mortale: aut ex fragilitate, & tunc est veniale, & hoc sequitur Floren. in 73 clemen. fin. de hære. in ver. 2. quæst. 1. † Sed quid de illis qui ieiunant in 6. feria, adueniente festo Natiuitatis in d. feria, an debeant ieiunare? & distingue, ꝙ aut hoc facit ex deuotione, & tunc non debet ieiunare: aut facit ex voto, vel ex oblatione religionis, & tunc debet. capit. fin. de obserua. ieiun. & ibi per An- 74 to. de But. † Sed an cum talibus obligatis voto vel religione, de episcopi vel Abbatis auctoritate, si sint religiosi, possit cum eis dispensari? & dic, ꝙ sic, vt in cap. consilium. § penul. & fi. de ob- 75 ser. ieiun. & in cap. 1. de voto. † Sed quare, ratione voti quis non excusatur in d. 6. feria. Ratio, quia quæ sine conditione vouentur, sine conditione solui debent, quia non dixit vouens fortè, voueo in 6. feria ieiunare, & sic absolutè: & non dixit, nisi festũ Natiuitatis in d. feria veniat, vt est casus in capit. fin. 32. quæst. fi. 76 & ista est communis opinio per illum text. † Dixit tamen Ioan. And. quòd ipse putat, ꝙ si vouens simpliciter & sine conditione fecerit votum, ꝙ adueniente dicta festiuitate, non tenetur, 77 nisi vouens hoc cogitauerit in ipso voto. † facit pro eo, quia in generalitate non veniunt specialia, quia licet die Veneris non comedantur carnes, tamen ob reuerentiam tantæ festiuitatis possumus comedere, argumen. capitul. final. de procura. in 6. facit capit. ad nostram. de iureiuran. & capit. Petro. & c. super quibusdam. de verbo. signifi. & quod not. in cap. cum haberet. de eo qui dux. in mat. quam pol. per adulte. & vide Anton. in capitul. 78 fi. de obser. ieiu. † Videamus nunc, quæ ieiunia dicantur voluntaria, quæ ex propria voluntate homo facit, ex deuotione, vel voto, & breuiter omnia ieiunia dicuntur voluntaria, quæ fiunt præter indicta ab ecclesia, & hæc vt dixi, sine causa possunt redimi vel commutari, vt in dictis iuribus, in cap. presbyter. 82. dist. 79 † vbi dicitur, ꝙ etiam ieiunium voluntarium potest redimi pe- 80 cunijs, vbi omnino vide. † Sed an indicta ab ecclesia possent transferri, vt quando vigilia caderet in Dominica. & dic, quòd sic, quia tunc ieiunatur in sabbato præcedenti, vt in cap. ex parte de obserua. ieiun. Sic etiam de ieiunijs localibus, vt in Francia, in ecclesia S. Quintini, quod festum cadit in festo omnium Sanctorum, sed in die præcedenti, sicut in simili, in ecclesia Vian. quando vigilia sancti Martini cadit in ieiunijs quatuor temporum, ipsi anteponunt quatuor tempora in hebdomada præce- 81 denti ante festum. † Sed caueat episcopus, quia licet transferat quatuor tempora quo ad ieiunium, non debet quo ad ordinationem clericorum, quia hoc nõ potest, nisi solus Papa, vt c. j. & c. cum quidam. & c. consultationi. de tempo. ordina. & hoc secundum Inno. in d. rub.

82 † Postremò est videndum, qua hora debeat comedere qui ieiunat? & dicendum est, ꝙ nemo comedere debet nisi missis, & diuinis officijs auditis, aliàs non dicitur ieiunare. Si autem ex necessitate quis non possit ad dicta officia interesse, tamen horam æstimare debet, qua prælibata officia sint completa, & in illa co- 83 medere, vt capit. solent. de consecra. distin. 1. † Sed quid, si in prædictis horis non comedat, sed ante, an soluatur ieiunium? & dicitur, quod peccat, & debet de hoc confiteri, sed ieiunium non soluitur, secundum Innocen. qui ita intelligit illud, quod dicitur in capitul. denique. 4. distinct. vbi dicitur de superflua comestione & ingurgitatione, quia peccat ille talis, sed non soluitur ieiunium.

84 † Sextò principaliter est videndum, quæ personæ necessariò, & in qua ætate teneantur ieiunare. & dicitur quòd tenentur omnes Christi fideles, sanæ mentis, & doli capaces, qui peccare valent, & peccata deflere, secundum Innocen. in capitul. 1. de delic. pue. & sic in septennio. Aliqui dicunt, quòd tenentur adueniente pubertate, scilicet in masculo, ætas 14. annorum, & in fœmina. 12. Aliqui intelligunt de plena pubertate, in masculo 18. an. in fœmina 17. secundum Anto. de Bu. in capit. puberes. de desponsat. impub. & capit. 1. de frigi. & malefi. Aliqui intelligunt de ætate 25. annorum, vt l. j. ff. de mino. & l. si quis. C. de his qui 85 ven. æta. & ratio est, vt ipsi dicunt, † quia vsque ad illam ætatem, consueuit nutrimentum in dilationem membrorum conuerti, & per ieiunium ac famem impediri posset, nec est impedienda natura. Aliqui dicunt, medium tempus esse tenendum, sci- 86 licet ætas 21. anni. † & ratio est, quia vsque ad illam ætatem quis duplici cibo in die eget. Quidam dicunt expectandam ætatem viginti annorum, argumen. cap. cum vigesimum, de offi. deleg. 87 † & quia ante illam ætatem quis non cogitur ire ad pugnam, vt l. omnes. C. de his qui ven. æta. & capitu. 1. in 6. de æta. & qualit. & hæc opi. multum placet Hostien. salua (vt ipse dicit) papali in- 88 terpretatione. † Ego autem, venia impetrata omnium Docto. tenerem cum secunda opi. scilicet ꝙ quilibet fidelis Christianus teneatur seruare ieiunia indicta, in ætate 14. annorum, in 89 masculo, in fœmina 14. argum. d. capitu. impuberes. † quia in illa ætate dicitur homo perfectus in natura, adeo ꝙ generare potest, & bonum & malum perfectè discernere. Tene tamen quãuis opinionem, sed in his concernentibus periculum animæ, te- 90 nerem tutiorem. † Sed aduerte, cuiuscunque ætatis sit, si subest legitima causa, potest cum eis dispensari. & caue, ne erres, quia dispensatio ista pertinet ad episcopum, vt tenent omnes Doct. in capitul. 1. & cap. magnæ. de voto. & hoc intelligitur, nisi sit in casu necessitatis, vbi episcopus vel eius Vicarius haberi non potest, quia tunc posset sacerdos parochialis, vt 26. q. 6. c. fin. vbi est casus de hoc, & hoc intellige de ieiunijs indictis ab ecclesia, 91 † quia illa alia imposita à sacerdote, potest idem, vt in c. presbyter. 82. dist. debet. n. ad hoc vt dispensetur cum ieiunijs indictis 92 ab ecclesia, legitima causa subesse. † Legitima autem causa est, vt infirmitas corporis, debilitas, caristia ciborum, paupertas, grandis peregrinatio, labor nimius, mensæ protractio, vt in seruientibus mensæ magnatum. Idem dicit Hosti. de agricultoribus & alijs, quocunque alio iusto labore impeditis, qui commodè & sine periculo non possunt ieiunare, vt in d. c. presbyter. Multa alia dari possent exempla, quæ putat Hosti. arbitrio boni iudicis spiritualis esse relinquenda.

93 † Restat videre de mulieribus, an teneantur? & dic, ꝙ sic, ẽt inuitis maritis, & reclamantibus, & hoc intellige de ieiunijs neces- 94 sariis, indictis ab ecclesia, secus autem in voluntarijs, † quia illa facere non possunt inuitis maritis, & prohibente viro, tenentur dimittere. 33. q. 8. c. manifestum. & ibi glos. quam omnino vide. 95 † Sed aduerte, quia si contingeret virum scandalizari, quia mulier ieiunaret, vt propter filios alendos, & alia necessaria, nã tunc 96 potest cum ea dispensari propter scandalum, † quia vbi oritur scandalum, ibi cadit dispensatio. c. vt constitueretur. 50. dist. & c. 2. de temp. ordi. & c. latores. de cle. non ordi.

97 † Septimo est uidendum, an per potum uel medicinas rumpatur ieiunium? & dicendum est, ſm Inn. Anto. de But. & alios, in rub. de obser. ieiu. & Hosti. in summa, & ferè omnes Doct. tenent, ꝙ ex quo est in usu approbato ieiunantium, ꝙ siue ante siue post, ieiunans bibat, licitum est, & non peccat, nec soluitur ieiunium, & ita tenet Guil. in lib. Rationalis, in 4. feria post 3. dñi- 98 cam de aduentu. † De medicinis & electuariis dicẽdum est ſm prædictos, ꝙ aut sumens medicinam, sumit pro infirmitate tũc stante, & licet, & non soluitur ieiunium, aut sumitur non stante necessitate, sed per sanitate cõseruanda, & non licet, & soluitur 99 ieiunium. † Idem intelligunt de prægustantibus cibos, uel potũ ante Dominos, uel Abbates, & isti non soluunt ieiunium, eo q̃a 100 uniuersalis consuetudo totius ecclesiæ hoc seruat, † & sic cõsuetudo circa ista operatur, cum sit rationabilis & præscripta, nec peccatum continet, sed potius æquitatem, ut 76. dist. c. utinam, 101 & c. illa. xij. dist. & c. dilectus. & c. fi. de consue. † quia dr̃ consuetudo, id quod est in cõi usu, ut j. di. ꝯsuetudo. & ita seruatur cõiter. & tenet sanctus Tho. in secunda secundæ, q. 47. & ratio est, ut ipse dicit, quia potus ante uel post cœnam, nullum penitus parat nutrimentum, & hoc est pro sententia tenendum.

102 † Postremo est uidẽdũ, an liceat ieiunãti oua uel caseũ comedere? & dicẽdũ est, ꝙ nõ, q̃a oua & caseus expresè ꝓhibẽtur, ut 103 dicit c. deniq; 4. di. & rõ est, † quia fit ieiuniũ, ut caro hoĩs maceretur

retur propter luxuriam, vt d. capitulo, denique. sed secundum Hiero. in 2. propositione, contra Iouinianum, dicit, quòd ouum nil aliud est quàm caro liquida; & lac nil aliud est nisi sanguis, colore mutato, secundum Vgo. caseus est lac coagulatum, & ista sunt prohibita, tam vi canonis, quàm etiam vi naturalis rationis, quia essent potius prona ad luxuriam, quàm ad carnis 104 macerationem. † & not. quòd caseus affert multas vtilitates sumentibus ipsum, licet aliqui medici ignari dicant contrarium, & malè, vt dicit Archidia. in capitul. denique. 4. distinctio. vnde versus.

Ignari medici me dicunt esse nociuum.
 Sed tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Expensis reor esse ratum, qua commoditate,
 Languenti stomacho caseus addit opem.
Si stomachus languet, vel si minus appetit ille,
 Fit gratus stomacho, conciliatque cibum.

Redeundo autem ad propositum, oua & caseus ieiunantibus 105 non sunt permissa. † Innocen. tamen in rub. de obserua. ieiu. tenet quòd si ieiunans comedit oua, vel caseum, in omnibus ieiunijs, exceptis suprascriptis, peccat, sed non soluitur ieiunium. secus in in Quadragesima, quia ibi solueretur. Sed cum reueren- 106 tia, non videtur bene dicere, † quia in omnibus & per omnia, æquiparãtur omnia alia ieiunia indicta ab ecclesia ieiunijs Quadragesimalibus, vt dixi supra in 5. quæst. Demum & fortius contra eum est tex. clarius in capit. rogationes. in fi. de consecra. distinct. 3. vbi text. dicit de ieiunijs celebrandis tempore Rogationis, quæ sunt extra Quadragesimam, & dicit Quadragesimali- 107 bus vtantur cibis. ergo dictum Innocẽ. est falsum, † & no. quòd secundum Papiam, tanta est vis ac substantia ouorum, vt si aliquod lignum in eis perfusum esset adhærente igne, non comburetur, & etiam vestis. & hoc inferunt, quia in eis est magna sub- 108 stantia, & sic multomagis sunt prohibita. † Archid. verò in cap. rogationes. de consecra. distinct. 3. refert, beatum Thomam dicere, quòd licet in Quadragesima oua & omnia lacticinia sint prohibita, tamen in alijs ieiunijs deberemus stare consuetudini locorum, pro quo allegat ipse tex. in c. 1. in prin. 41. distinct. & c. 109 vtinam. 76. dist. † vbi dicitur, quòd quælibet prouincia abundat in sensu suo. Sed respondetur, quòd illa iura, quæ dicunt quòd debemus esse conformes cum quibus viuimus in cibis & omnibus, & intelligunt in cibis permissis, sed illis cibis debemus vti in alijs vigilijs indictis, sicut in Quadragesima per dictum ca. rogationes. ad quem tex. non potest responderi. ergo sic seruanda sunt ab ouis & lacticinijs alia ieiunia indicta per d. capitul. in fi. 110 † Anto. etiam de But. in rub. de obser. ieiu. iuxta fi. recitatis, & supra visis dictis rationibus, videtur sentire, quòd non liceat ieiunanti oua, vel caseum comedere. Sed bene dicit, quòd posset prouideri quòd in aliquibus locis montanis, vel alijs remotis à mari & fluminibus, quòd ibi habitantes possent oua vel caseũ comedere propter penuriam piscium & etiam panis, si maximã habeant copiam animalium, secus in alijs locis amœnis stantibus iuxta mare, qui habent copiam piscium delectabilium. & 111 ratio est secundum eum, † quia ieiunium est afflictio carnis ex abstinentia victus. quare non dicetur æque bene ieiunare is, qui comedit oua & caseum & parum de pane, & ab alijs abstineat, sicut ille, qui bono pane, electis vinis, & diuersis piscibus diuersorum generum, & diuersis cibarijs, non solum reficitur, sed etiam ingurgitatur: sic ex identitate rationis, esset dicendum ꝙ liceat istis talibus comedere oua, vel caseum, ex quo alijs cibis delitiosis carent. Sed bene aduerte ad verba Domi. Anton. quia dicit posse prouideri, ex quo ex constitutione prohibitionis hic inuentæ fuerunt. q. d. quòd non est concessa statim ista dispensatio etiam in locis carẽtibus istis, sed bonum esset, ex quo extat causa, cum eis dispensari: aliàs autem non, quacunque ne- 112 cessitate stante. † Vnde tenerem quòd in Quadragesima & ieiunijs indictis ab ecclesia, oua & lacticinia non sint concessa, etiã stante consuetudine, per iura allegata. Sed stante causa, posset 113 cum eis dispensari, vt prædixi. † Non ob. dixi, ꝙ in ieiunijs operatur consuetudo, quia hoc est verum in ieiunando plus die quàm alio, vel in vna festiuitate vel alia, sed in cibis nunquam inuenietur, quòd consuetudo operetur, & sic loquuntur iura de 114 diebus aut locis capitu. vtinam. 77. distin. † & ad cap. illa. 12. dist. Respondetur, quòd homo etiam in cibis debet esse conformis secundum prouinciam, viuendo vniuersaliter in communi vi- 115 ta. Nec loquitur ille tex. de ieiunio, † quia nec videtur homo alienus à vita aliorum, qui facit secundum iura & canones. ca. faciat homo. 22. q. 2. Sed aduerte, quòd si talis consuetudo esset ita vniuersalis in loco, quòd vix sine scandalo homines ab illa auerti possent, potius esset illa toleranda, quàm remouenda, ne peiores fierent, & scandala inde orirentur, iuxta illud, Qui nimium emungit, sanguinem elicit, vt capitulo, denique quarta, distinctio.

116 † De vsu verò carnium tempore ieiuniorum, non est dubium, quòd non permittitur nisi infirmis, vt cap. consilium. de obser. ieiun. & dicit Hostien. in summa, quòd debet fieri differentia 117 inter infirmitatem & infirmitatem, per illum tex. † quia si esset modica infirmitas non posset dispensari: si verò grauis, & carnes conceduntur per dispensationem episcopi, vel vicarij, secundum eum, nisi vbi repente periculum immineret, quia tunc simplex sacerdos posset, argumen. capit. fina. 26. quæst. 6. & ita tenendum est.

TRACTATVS
HOSPITALITATIS

Profundissimi Doctoris, Domini Lapi de Castelliono.

SVMMARIVM.

1. *Hospitalarius, quis primus fuit.*
2. *Religio vna, an possit ordinari siue institui ad hospitalitatem.*
3. *Religiosi, an in singulis hospitalibus possint præfici.*
4. *Conuersi religionum, nunquid possint præfici hospitalibus.*
5. *Mulier, nunquid possit præfici ad regimen hospitalis.*
6. *Regimen hospitalis, an duobus possit committi.*
7. *Regimen hospitalis si potest committi duobus, nunquid potest vnus esse masculus & alter fœmina, & nunquid vir & vxor.*
8. *Duo vel plura hospitalia, nunquid vni possint committi gubernanda.*
9. *Beneficium curatum & hospitale, an quis simul possit habere.*
10. *Erigere hospitale pro libito voluntatis, nunquid quilibet possit.*
11. *Hospitalia & eorum rectores, an gaudeant immunitate ecclesiastica.* 12.
13. *Hospitale, an habeat beneficium restitutionis, si lædi contingat, vt ecclesia.*
 Hospitalia, ad quem vsum principaliter fuerunt inuenta.
14. *Hospitalia & pia loca, an teneantur hospitari, pascere & vestire.*
15. *Cura, correctio, reformatio vel emendatio hospitalium & rectorum suorum, ad quem spectet; & quid spectet ad officium superiorum, qui habent correctionem in dictis locis.* 16. *Et quid si negligant.* 17.
18. *Correctio hospitalium, cum possit spectare ad diuersos de consuetudine, quo iure illos negligentes compellet episcopus.*
19. *Hospitalium correctio, cum possit de consuetudine vel statuto spectare ad laicum, & hospitalarius possit esse clericus, quomodo distringetur per laicum.*
20. *Defectus & negligentia eorum, qui præsunt hospitalibus vt corrigi possit, quomodo patebit.*
21. *Hospitalia, an possint conferri in beneficium clericis secularibus.*
22. *Hospitalia, per quos & quales debeant regi.*
23. *Differentia, quæ sit in conferre & committere.*
24. *Hospitalia, quare prohibentur conferri in beneficium.*
25. *Laicus quidam de licentia episcopi ædificauit hospitale cum oratorio vel sine, quo casu locus est religiosus, & quo casu acquiritur ius patronatus, ad quem spectabit commissio regiminis dicti hospitalis, & quis ponet ibi rectorem.*
26. *Casum pone, ad patronum spectat præsentatio, ad episcopum autem debetur seu spectat confirmatio de consuetudine, nunquid episcopus ante confirmationem de necessitate ponet edictum & habebit locum decre. vltim. de ele. lib. 6.*
27. *Hospitalia, quæ possunt conferri clericis in beneficium, nunquid possint committi illis regenda tanquàm viris prouidis.* 28.
29. *Rectores hospitalium, cum debeant ad instar tutorum & curatorum iuramentum præstare ac de locorum bonis inuentarium conficere, nunquid satisdare teneantur.*
30. *Rectores hospitalium, quid debeant iurare, & quæ sit forma iuramenti. Et quid si prædicta non seruentur.* 31 *Et quid si non iurent, nec faciunt inuentarium.* 32.
33. *Hospitalium rectores, nunquid teneantur singulis annis non requisiti reddere rationem, & quid si non reddant.*
34. *Diuina officia quis celebrabit, & quis ministrabit ecclesiastica sacramenta rectori, familiæ, & pauperibus infirmis hospitalium.*
35. *Erigere hospitalia, nunquid possit aliquis in parochia matricis ecclesiæ, illa irrequisita vel etiam inuita.*
36. *Hospitale si quis erigit in limite alterius ecclesiæ parochialis, quid erit, & qualiter quærentur iura illius ecclesiæ.*
37. *Dos certa in constitutione hospitalis nunquid debeat assignari, vt sit pro ecclesia, & quanta debeat esse.* 38.
39. *Hospitalia, quando dicantur vacare.* 41.
40. *Hospitalia, an in casibus in quibus possunt conferri in beneficium clericis includantur in literis Apostolicis vel legatorum super prouisione legatorum directis.*
42. *Generaliter, an sit verum ꝙ in literis ad beneficium impetratis non includantur hospitalia.*
43. *Legati de latere, nunquid possint conferre vel committere hospitalia.* 44.
45. *Concilium Lateranense licet non curat in hospitalibus, nunquid curat in illis quæ conferri solent, similiter etiam quæ conferuntur in beneficium.*
46. *Hospitalarij, an teneantur ad diuinum officium.*

45 *Hospitalia licet non includantur in literis Apostolicis vel legatorum, nunquid in literis Episcoporum.*
48 *Hospitalia, an teneantur ad cathedraticum vel procurationem, & an decimas Papales. 49.*
50 *Clemen. dispendiosam. de iudi. an habeat locum in hospitalibus.*
51 *Missio in possessionem causa rei seruandæ propter contumaciam rei, an fiat in hospitalibus.*
52 *Cle. ad compescendas. de sequest. an habeat locum in hospitalibus.*
53 *Decre. cupientes. de elect. lib. 6. an in hospitalibus habeat locum.*
54 *Hospitale si apparet ædificatum, nec constet de licentia Episcopi, nunquid ipse Episcopus ibidem habeat aliquid iurisdictionis.*
55 *Testator si reliquit quandam domum suam priuatam, in qua mandauit teneri lectos ad hospitalitatem, nunquid poterit cogi per Episcopum ad hoc seruandum. 56.*
57 *Rector hospitalarius, an possit in hospitando sibi coniunctos preferre alijs. Et an idem possit facere eleemosinis largiendis. 58.*
59 *Hospitalarius, nunquid possit eligere certos pauperes perpetuos ad hospitandum, ita quòd illis viuentibus alios non hospitaretur. 60.*
61 *Hospitale nunquid potest erigi, & in sua fundatione ordinari, quòd omnia bona immobilia sibi relicta debeant alienari & eorum pretium pauperibus erogari.*
62 *Hospitale, an possit præscribere quod eripiat omnia legata indistinctè pauperibus facta in vna ciuitate.*
63 *Statutum ciuitatis, an valeat quòd legata facta pauperibus indistinctè, que de consuetudine prescripta solui solebant hospitali, solui debeant alibi.*
64 *Hospitalarij priuilegiati ad percipienda legata ad pios vsus relicta, an percipere possint legata alicui hospitali nominatim relicta.*
65 *Testator si iussit ædificari hospitale in certo loco, an poterit edificari in alio.*
66 *Legatus de latere, an possit commutare legata ad pios vsus in alios pios vsus, prout potest Papa.*
67 *Testator si iussit per executores suos edificari hospitale ad vsum pium, illi volunt auctoritate Episcopi facere vnam Ecclesiam religiosorum, nunquid possint.*
68 *Reseruatio generalis facta de beneficijs per Papam Ioan. xxij. an includat hospitalia collegiata, in quibus sunt conuersi laici eligentes sibi rectorem quandoque laicum, quandoque clericum.*
69 *Rectores hospitalium, an possint administrare vel agere ante prestitum iuramentum ad quod tenentur per cle. quia contingit. de relig. domi.*
70 *Solennitas iuris, que requiritur in alienatione bonorum Ecclesie, an in alienatione rerum immobilium hospitalis requiratur.*
71 *Licentia concessa per Episcopum ad certum tempus cuidam hospitali de vendendis quibuscunque bonis suis pro vsu & alimonia pauperum, an valeat.*
72 *Hospitalia, nunquid possunt prescribere decimas & alia bona spiritualia.*
73 *Rectores hospitalium, an faciant fructus suos sicut alij clerici.*
74 *Rectores hospitalium, quot pauperes teneantur receptare.*
75 *Hospitale nunquid possit prescribi vel haberi ad proprietatem vel ad mensam, vel ponere ad nutum remouendum.*
76 *Leprosi, nunquid sepeliantur cum alijs in cemiterio.*
77 *Sepulturam suam si quis elegit apud Ecclesiam hospitalis, nunquid Ecclesia parochialis debeat habere quartam suam. Et quid si ibi non elegit sepulturam apud Ecclesiam hospitalis, sed ibi de iure sepeliendus erat, quia ibi habet sepulchrum maiorum. 78. Et quid si de facto fuit ibi sepultus. 79. 80. 81. Et de hac materia plura, nume. 81. vsque ad nume. 90. exclusiuè.*
90 *Constitutio Vrbani Papæ V. circa hospitalia. & septem questiones circa hanc constitutionem, sub num. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97.*
98 *Pecunia si detur pro hospitali habendo, nunquid committatur simonia.*
99 *Beneficium, nunquid cum hospitali possit permutari.*
100 *Opponens contra rectores hospitalium, quid potest.*
101 *Clerici, an teneantur ad hospitalitatem.*
102 *Hospitale, intra quantum tempus fieri debeat.*
103 *Creare familiam perpetuam vel conuersos in hospitali, ad quem spectat.*
104 *Certus numerus Canonicorum conuersorum, si est in hospitali, nunquid in eis habeat locum Concilium Lateranen.*
105 *Mentionem de hospitali in impetratione beneficij, an quis debeat facere.*

IN repetitione huius Decr. inusitatum modum seruabo & ordinem, & omnia & singula dicenda per quæstiones & respōsiones expediam. Verum quia hāc Decre. repetendam assumpsi, ex ea solum vt de hospitalibus pro eorum funeribus & salutem animarum eorum, ad quos ipsorum cura cōmissa est plenè tractare, omissis cæteris materijs & iuris articulis quæ hic incidere aut emergere possint circa hoc solum principalis vertetur intentio, & præfationibus omissis.

Primò quæro, quomodo continuetur hæc Rub. ad præcedentes Rub. respondeo, quia supra ostēsum erat de statu religiosorum, de ipsorum dominibus erat videndum, secundum Gof. Quæro etiam, vbi in iure tractatur de materia huius rubricæ. Respondeo habetur materia. x. q. j. per totum. xvj. q. vij. omnes basilicę, cum capitulis sequentib. xviij. q. ij. quid. & in c. seq. reperitur in vj. & cle. & congruit de offi. archi. c. fi. de exc. cum venerabilis, de priuil. c. j. ad finem. li. vj. Descendo ad nigrū, & quæro, quid in summa intelligit hoc c. Respon. propter eius breuitatem non summari consueuit. Sed potest mutatis verbis sic summari, Ad sollicitudinē episcopi spectat curare vt seruentur pia ad eum vsum, ad quem constituta sunt. Et non diuiditur, quia propter eius breuitatem non recipit congruam diuisionem, nec diuidi consueuit. corrige literam de xenodochijs. Ad casum quidam accessit ad Do. papam Gregorium & sic proposuit, Pater sanctissime, cōtingit sæpe quòd xenodochia & alia pia loca per fideles constituuntur ad hospitalitatem & alios pios vsus distrahuntur, quæro a sanctitate vestra, ad quem spectat de iure hoc corrigere: Do. Papa consultus respondit, ꝙ ad sollicitudinem episcoporum spectat hoc curare, vt loca ipsa ad easdem vtilitates, quibus constituta sunt, ordinentur. Vide literam exponēdo de xenodochijs, quia tex. est breuius, & ego intendo totam materiam expedire, vt prædixi extra textum, ideo in textu solum quæram & prosequar de nominibus varijs istorum locorum piorum, & de officijs ipsorum, quæ dicuntur aliquando xenodochia, leprosaria, eleemosinaria, hospitalia, vt hic, & in cle. quia contingit, de reli. do. aliquando domus Dei. de appel. dilectis. aliquando dicuntur Nichomici, aliquando loca senum, aliquando orphanotrophorum. j. q. vij. siquis omnem. alibi dicuntur zenones, alibi perocopia, aliquando orphanatropha vel pothocheosia. xxiij. q. viij. sancimus. & dicit ibi gl. ordinaria quòd xenodochium est locus venerabilis, vbi pauperes peregrini recipiuntur. Patrochophum est locus, vbi pauperes & propter senectutē soli infirmi curātur. Orphanatrophium est locus venerabilis vbi pauperi parentibus orbati pascuntur. Bitrophium in quo infantes aluntur. Hosti. ibi in summa de reli. do. in §. i. dicit, quod orphanatrophium, est locus vbi infantes vtroque parente orbati nutriuntur & aluntur. Xenodochium est locus, vbi peregrini suscipiūtur. Bisotrophium, vbi pauperes & infirmi pascuntur & curantur. Nosconium, in quo ęgroti curantur. Grotophonium, in quo senes & valetudinarii sustentantur. Et subdit quod hæ omnes species religionis approbatæ videntur, & sunt diuersæ species hospitalium & ad diuersa pietatis opera institutæ. Secūdum eum enim infero, quod etiam constat quòd huiusmodi loca diuersis aliis nominibus appellantur. nam aliquando vocantur domus misericordiæ; aliquando denominantur ab eorum rectoribus, vt domus de fraternitate; aliquando oratoria; aliquando maiestates & similia, & ibi episcoporum vel eorum, ad quos spectat statuto facto in fundatione locorum vel ex præscriptione legitima vel ex priuilegio Papæ & in Concilio Vieñ. eo. c. quia contingit. j. responso. ad easdem. debēt enim esse vbi consonat. xlii. distinct. curatorum. & cap. seq. secundum Gof. constituta dixit vni, hic collige solutionem illius regulę in pari causa cum potior est conditio prohibentis. ff. communi diuidun. Sabinus. §. quando aliquis illorum, cuius est res, vult ad aliud trahere quàm sit vsus rei. ordinentur hodie per Concilium Vieñ. eod. c. quia contingit. talia loca non conceduntur clericis in beneficiis. ad hoc concordat cle. de ser. per literam vni viro bono prouidi testimonii, qui iurare debet inuentariū facere & singulis annis ordinariis rationem reddere, quod dic vt ibi in secundo responso.

Quæro ex ratione istius Decret. respondeo, vltima volūtas testatoris pro lege seruanda est, vt in c. vltima voluntas. xiii. q. i. Sed sicut parum est iura condere, nisi sit qui ea tuetur, vt in c. vbi periculum. de elec lib. vi. eodem modo modicum esset testatores mandare xenodochia erigi, nisi esset qui eorum iura defenderet. iste ergo est episcopus, & hoc nisi xenodochia sint relicta a testatore. Sed quia litera ista loquitur generaliter, & per alios potest fieri hospitale quam per iussum testatoris, ideo dicas quòd quia ista est pia voluntas, debet per Episcopum obseruari, ad cuius officium omnia talia sunt commissa. 11. q. 3. Siluester. & ibi not. Archi. Item quia publicæ honestatis est, pauperes reficere & sustentare, arg. de sent. excommu. vt famæ. Item quia vnaquæque res debet suum operari effectum. de ordi. cogn. cum dilectus. effectus ergo xenodochii est, pauperes receptare & reficere, peruertendo hoc, fit contra naturam rei, quòd non est sustinendum, sicut non est sustinendum quòd quis recipiat vsuras de pecunia mutuata, quia est contra naturam rei, quia pecunia de sui natura non germinat, & vsurarius vult eam germinare, quod non est sentiendum, nec etiam permittendum. Venio ad glo. secundam, dicit quòd ex isto c. patet, quòd monasterium & alia pia loca pertinent ad Episcopū loci per c. si quis episcoporum. 16. quæst. 5. & q. 7. omnes basilicæ, nisi ostendant exemptionem, vt 18. quæst. 2. Abbatibus, & de præscript. cum non liceat. quod non est intelligendum ad dominum reddituum. illi enim ad eum non spectant, sed habet

bet curare vt expendantur ad id ad quod sunt deputati, vnde cōpellet hospitalarium vt recipiat pauperes, & idem in similibus spectare sibi dicuntur loca ad eum, idest eius curam & ad officium generalis administrationis sibi commissæ. vnde de iure cōmuni ad eum non spectat collatio beneficiorum, vt no. supra in decre. vni. de so. compe. & est ratio, quia beneficia non nascuntur sed ędificātur: sed ex ędificio acquiritur ius patronatus si est coll. de iure patro. nobis acquiritur ius præsentandi si est collegiata ad capitulum, vt in decre. 1. de elec. & hinc est quòd capitulum non succedat in collusione beneficiorum episcopo, quia episcopus à capi. non recipit collationem beneficiorum, vnde si habet aliqua conferre, hæc habet ex priuilegio vel ex præscriptione, quæ à capitulo non processit, intellige ergo spectare ad episcopum de iure communi, & hoc signanter quo ad generalem prouisionem & correctionem.

1 Expeditus de textualibus † venio ad expediendum per quæstiones, vt prædixi. Et quæro, quis fuit primus hospitalarius? Respondeo, primus hospitalarius fuit Ioticus nomine, vt l. vna C. de episco. & cleri. & habetur talis text. ad similitudinem Iotici beatissimæ memoriæ, qui primus huiusmodi pietatis officium inuenisse dicitur, & gloss. ordinaria ibi dicit, fuit ergo primus hospitalarius. & sic no. hoc opus hospitalitatis iure ciuili commendatum, & dici etiam pium.

2 Sed quæro, an posit † ordinari siue institui vna religio ad hospitalitatem? Respondeo quòd sic. vnde Beatus Thomas, secunda secundæ, quæstio. 188. quærit. Vtrum sint diuersæ religiones, vel vna tantum? Dicit quòd status religionis est quoddam exercitium ad perfectionem charitatis. Charitatis autem opera sunt diuersa, quibus homo vacare potest. Item sunt diuersi modi exercitiorum, & ideo religiones possunt distingui dupliciter. Vno modo secundum diuersitatem eorum, ad quæ ordinantur, sicut si vna religio ordinaretur ad peregrinos hospitio suscipiendos, & alia ad visitandos vel redimendos captiuos, &c. secundum eum. & sic sentit quòd ad hoc posset institui religio. hoc etiam probatur in iure: nam sunt multæ religiones ad hospitalitatem fundatæ, puta militaris ordi. scilicet sancti Ioannis Hierosolimitani, de quibus de re. spolia. cum ad sedem. sanctæ Mariæ Theutonicorum, Clatrensium, Cruciferorum, & consimilium. & no. gloss. ordi. in d. cler. quia contingit, quorum hospitalia excipit cleri. prædicta, quia contingit, à prouisione sua, vt ibi præmisi. est tamē aliud esse religionem fundatam super hospitalitate Cruciferorum sancti Antonij Vien. sancti Galli de prope Florentiam, & similium, & aliud est ipsos religiosos hospitare pauperes, qui sunt ordinis Cruciferorum, sancti Ioannis Hierosolimitani, sanctæ Mariæ Theutonicorum, & similium. Nam primo casu circa illud exercitium principales sunt inuenti, & illud est principale instrumētum, per quod deuenitur ad opera charitatis. Sed secundo casu habent pro principali illud exercitium, tamen hospitalitatem seruant ad quam generaliter tenentur talia exercere, & maximè religiosi. de præbend. de monachis. cum iuribus allegatis ibi in gloss. & huiusmodi occasione quæritur, quia dictum est quòd religiones possunt fundari super hospitalitate & habere hospitalia.

Quæro, nunquid ipsi religiosi

3 † generaliter possint præfici hospitalibus? Respon. hanc questionem mouet glo. 1. super verbo, secularibus. de reli. do. in cleri. & tenet quod non. est ratio secundum eum, quia monasterium extra monasterium quod intituletur, non est permissum nisi per curam animarum. de regula. super eo. vbi ergo regimen hospitalitatis caret cura, qui dicit religiosum illi præfici posse, ostēdat vbi expressum. & hoc idem tenet Fe. de Senis in opere suo, capitul. 33. & idem videtur sentire Paulus Bonauen. in d. clem. quia contingit. subdit tamen ibi Pau. nisi esset hospitale alicuius religionis, & non dicit plus super hoc, & iam vidi dubitari. & per intellectum istius passus puto distinguendum, an hospitale, cui præficitur religiosus, siue spectet ad religionem, quæ super hospitalitate principaliter fundata est, vt Cruciferorum sancti Antonij Vien. sancti Galli de prope Florentiam, & similium aut est religionis, quæ licet habeat hospitalia, principaliter tamen instituta est ad alia opera charitatis. primo casu videtur, ꝙ religiosus possit de tali hospitali religione tali pꝛfici, qa ex quo hæc religio fundata est super hospitalitate, & hoc est principale instrumentum, per quod ad charitatem & placendum Deo peruenire intendat. Non video, quid obstet quominus plura hospitalia erigant, & in illis hospitalitatem seruent, religiosus suos deputent ad ibi hospitalitatem seruandam, & ipsa hospitalia regenda. in secundo casu est distinguendum, an hospitale esset annexum curatæ, ita quod rector vnius esset rector alterius, & tunc videtur licere religiosum præficere propter curam animæ, vt in dicta decre. super eo, seu est ipsum hospitale habens collegium religiosorum, à quibus eligitur hospitalarius, vt in hospitali sancti Galli de prope Florentia, & tunc idem quod poterit pręfici religiosus, quia talis dr̄ habere curā animarum & iurisdictionem in collegium. de elec. dudum. 2. Seu est tale hospitale de mensa, seu in proprietate talis religionis, ita quod spectat ad dictam religionem regimen dicti hospitalis, non tamen de sui natura certus numerus intitulatus est rectorum, & idem tunc sicut & possunt admitti religiosi ad alia loca & opera monachalia custodiendum & promouendum, quia mittuntur pro vtilitate monasterii ad litigandum ac officium aduocationis exercendum, fortius ergo ad curandum pauperes, non constat quod si monasterium habeat iuxta se vel infra septum monasterij hospitale pro pauperibus receptandum, vt est monasterium quod potest deputare monachos ad curam illius. ex quo enim non per modum tituli, aut perpetui officij est prohibitum. Si autem hospitale est sine cura, tunc requirit certum rectorem per se, tūc dico quod licet sit certæ religionis ad quam spectat illud conferri, non credo quod prosit religioso, quia non cessat prohibitio nisi in executione curæ animarum, vt dicit Glos. in prædicta cle. quia contingit. nec dicit valere consuetudinem in hoc nisi sic valeret quod religiosus præficeretur beneficio simplici. Rursus post ista surgit alia quæstio.

4 Quæro, quid de conuersis † dictarum religionum non fundatis super hospitalitate, nunquid possunt præfici hospitali eo casu, quo nō potest præfici monachus? Puto distinguendum, aut sunt conuersi clerici & literati, qui tenentur ad officium & contemplationem vt monachi, & hoc casu credo idem in eis quod in monachis: aut sunt laici & illiterati, & puto quod possit eis committi cura talis hospitalis, nam & illis committitur cultura agrorum, putatio vinearum, ędificia & alia mechanica, fortius hoc officium curandi pauperes, quia cessat in eis causa prohibitionis. hæc cura non facit cessare contemplationem in eis, aut etiam prædicationem, quam etiā sine hoc non exercent.

5 Porrò quæro, nunquid † cura & regimen hospitalis possit committi mulieri & viro? quòd sic, quia non est dare in iure regulas prohibentes hoc, ex quo est hospitale sine cura & ipsis mulieribus committitur cura & regimen monasterij. de elec. in deputa. cum si. lib. 6. Quæ quidem monasteria sępe habent annexa hospitalia, & sic regunt vtrumque, fortius ergo hospitale tantum. & hoc maximè puto verum si esset hospitale deputatum ad hospitandum per mulieres tantum. vnde hospitale consuetum regi per masculum non potest committi fęminæ, ne immutetur status beneficij, sicut non potest officium consuetum regi per religiosos committi clericis secularibus de præben. cum de beneficio. quia maior est differētia fęminæ ad masculum, quàm de religioso ad clericum secularem, seu etiam mutatio. nam in primo casu est mutatio naturalis, hic autem accidentalis solum. hoc verum, nisi cum solemnitate, de qua no. in d. c. cum de beneficio. vnde tamen videtur obstare cle. quia contingit. de reli. do. §. vt autem quæ mandat ipsa hospitalia committi viris prouidis, ergo non mulieribus. Sed ad istud potest responderi quòd sicut aliàs dicimus, quòd masculus concipit fęmi. de quo de elec. vt circa. & sic homo comprehendit vtrunque, isto casu vir comprehendit mulierem in se. vnde mulier aliquando vir dicitur, quia vir à virtute animi nuncupatur, vnde dicitur etiam virago, vt extra de ingen.

6 Ad hæc quæro, nunquid † cera & regimen vnus hospitalis possit committi duobus? Videtur quòd non, arg. eius quod dicimus de vna ecclesia, quæ vnius debet esse rectoris. de præben. cum non ignores. 21. quæstio. j. sicut 7. quæstio. 1. in apibus. cum si. & facit illud vulgatum, Fraterno primi maduerunt sanguine muri. & illud, Sociique comes discordia Regum. & illud, Omnisque potestas impatiens consortis erit. & illud, Non bene cum socio Regna Venusque manēt. ad hoc de offi. ordi. quoniam ibi, prohibemus autem ne vnione vna eademque ciuitas siue diœce. diuersos pontifices habeat, tā quam vnum corpus diuersa capita, quasi monstrum. Cum ergo nec vnum hospitale duos rectores habeat: sed contrarium videtur: nam isti hospitalarij ęquiparantur tutoribus, & ad instar tutorum inuentarium facere debent & singulis annis reddere rationem, vt in cle. quia contingit. Constat autem ꝙ tutores plures dari possunt pupillis, quorum quilibet ministrare pōt insolidum de iure, nisi detur alia forma à testatore, ꝙ certus numerus debeat esse in ministrando. vnde dicunt potius isti rectores habere officium q̃ beneficium, & dicuntur potius cōmitti gubernanda q̃ fiat illorum collatio, & de mente iuris sunt potius tpales q̃ perpetui, nec curat Laterā. Concilium in illis, vt de his ĩ. dicam. in alijs quæstionibus pari ratione vr̄, ꝙ cura hospitalis committi duobus & insolidum, & cum pacto ꝙ vnus sine altero non administret, ar. eius quod supradictum est de tutorib. facit ad prędicta quod no. Inn. & hoc puto verū in hospitalib. quę

non conferuntur in beneficium ecclesiasticum, sed committũtur viris prouidis regenda, vt d. cle. quia contingit. secùs in illis, quæ conferuntur in beneficium, quia in illis vendicat sibi locũ regula beneficiorum ecclesiasticorum. puto tamen quòd hospitale, quod consueuit committi vni, non possit committi sine solemnitate, quia hoc esset alterare statutum hospitalis, ar. eorum, quæ supra dixi de consueto regi per masculum non posset mulieri committi.

7 Proinde quæro, si vnum hospitale † posset committi duobus rectoribus, nunquid poterit vnus esse masculus & alter fęmina? Respõdeo si verum est quod supra tenui, quòd hospitale posset committi mulieri, dico quòd sic, quia nec in monasterijs prohibentur collegia diuersa mulierum & fęminarum, vt iur. notatis. Fortius ergo hoc poterit fieri in hospitalibus, & hoc maximè nisi hospitale habet distincta hospitia pauperum virorum, vt hospitalissa curet mulieres, & hospitalarius viros, nec esset hoc absonum φ in commissione hoc exprimatur, & secundum hoc puto φ maritus & vxor possint vni hospitali præfici, vt vnus esset hospitalarius & alia hospitalissa, sed maximè in dictis hospitalibus quæ habent stationem diuersam & diuisam mulierum à statione virorum, vt vir curam vnius, & ipsa mulier curam alterius habeant, & hincinde manus suas porrigant adiutrices.

8 Insuper, quia quæsitum † est, vtrum hospitale possit committi pluribus: Quæro, nunquid vni possint committi plura hospitalia regenda? Et videtur φ non, quia vtrunque per se requirit residentiam personalem, & sic ipsorum regimina sunt incompassibilia, quia in vtroque deseruire non posset vnus. facit de præbẽ. de multa, & facit quod notari solet post Modernos de cle. non residen. clericos. per Ioan. An. post modernos in c. ex tuæ. & optimè quod & ibi not. Ioan. Cal. in suis additionibus ad nouellam qui scribit, φ prouidentia decre. de multa, habet locum in eo qui habens vnum beneficium cum cura recipit, secundum φ statuta consuetudine vel institutione facta in sui fundamento requirit personalem residẽtiam de necessitate & maximè continuam: nam posset deseruire per aliũ, & sic in vtroque se ęqualiter collocare & prouidere, & assistere concilijs opportunis, & secundum hũc dicitur quis habere duo domicilia. de sepul. cum quis, li. 6. ad hoc bene no. D. Ioan. Cal. in decre. super inordinata. de præben. videlicet φ potest quis habere ecclesiam non animatam in 14. an. nec obstat φ ecclesia erigitur, vt ibi missa celebretur, quod fieri non potest nisi per sacerdotem, & sacerdos esse non potest in minori ętate 25. vt in cle. de ęta. & qual. generalem, quia secundum eum poterũt missæ per alios celebrari: nam & iura hoc casu non arctant rectorem, vt hęc personaliter faciat, nec esset dubium φ duas tales ecclesias possit quis habere ratione prædicta, secundum opin. quæ habetur & seruatur φ quis plura simplicia beneficia potest habere, de quo de rescriptis. si gratiose. lib. 6. Idem ergo & fortius in hospitalibus, & arguendo de tutoribus ad eos, φ videtur licere per prædictam cle. quia cõtingit. sicut vnus homo potest plures tutelas gerere, & pro vtraque cauere vterque diligenter per se & alias vacare: ita & vnus hospitalarius, maximè si format in vna diœcesi, & fortius in vna parochia, & vno multo melius si sunt vicini in vno fundo vel vna via. Et Io. And & Spe. de concess. præben. super rub. in prædicta quæstione. An habens vnũ curatum recipiens secundum, quod de statuto vel aliàs vt prædixi requirit residentiam. Primam tenet Vinc. φ non. & idem Ioan. And. in d. cap. vltimo. de cle. non resi. qui dicit φ tali casu necessaria est monitio. hæc iura intellige etiam in hospitalibus quæ conferuntur in beneficium eadem ratione si sunt curata vel habentia collegium, quia tunc idem iuramentum est habendum. de præben. de multa. Et quòd vnus possit plura hospitalia habere, tenet Guil. de Monte Laud. in cle. per literas, de præben. j. secundum eum, si quodlibet illorum hospitalium haberet annexam curatam ecclesiam illas plures ecclesias curatas possit habere ratione accessionis. Nam & cura per vicarios perpetuos ibidem exercetur. de capell. monacho. cap. pen. lib. 6. Similiter notat Innocen. de præben. extirpandę. §. quia verò. & sic dicit seruari in Petrauia. fateor tamen hoc nõ esse vtile, nec honestum, & possit episcopus cogere rectorem ad dimittendum alterum, & maximè si vnus diligenter prouidet vtrique, vt in beneficijs simplicibus dici solet.

9 Et huius occasione † quæro, nunquis possit habere beneficium curatum, & hospitale, & simplex beneficium, quia omnia ista habent eandem rationem, videlicet φ nõ est tantum in iure hospitalarios arctari ad personalem residentiam.

10 † Vltra hoc quæro, nunquid quilibet possit erigere hospitale pro libito voluntatis. Respondeo, quilibet potest suam domũ factam vel fiendam deputare ad hospitalitatem, etiam ad tempus hospitari pauperes, sicut potest eleemosynas dare & talia pia charitatis opera exercere: sed talis locus non erit religiosus, nec gaudebit immunitate ecclesiastica, nec ad ecclesiam computabitur, nec erit sub iurisdictione episcopi & poterit ad alios humanos vsus redire & emi & vendi potest & donari. ita no. in summa, de ecclesi. ædifican. §. vel autem. versi. quid si episcopus hoc idem no. Petr. in d. cle. quia contingit. & patet in decre. inter dilectos de dona. & facit quod notat Hosti. in summa, de regula. §. 1. versi. 36. & in summa, de reliq. & vene. Sanctorum §. 1. versi. constat. hæc iura quæ dicunt φ talia iura non possunt fieri sine auctoritate episcopi, intelligamus non posse fieri, scilicet φ sint ecclesiastica, aliàs vt prophana bene possunt, vt dictum est. hoc etiam no. glo. super ver. altare. in d. cle. quia contingit. & Ioan. And. in decre. ad hæc eo. tit. post Tanc. & Vinc. dicit φ potest quis habere oratorium & hospitale in propria domo: non tamen potest celebrari facere sine auctoritate episcopi de consec. dist. 1. vnicuique. dicit tamen Hosti. φ potest consensus episcopi interuenire post factum. hęc no. in §. 1. d. ver. & sunt hæc & de regula. ver. quid si regulariter. versi. quid de rusticis, & sequenti. postquam autem de auctoritate episcopi factum est, non potest ad alios vsus deputari, vt eo. tit. ad hæc.

11 Ex quo ergo cum auctoritate episcopi potest hospitale † fieri & dici locus religiosus, quæritur nunquid talis locus & eius rector gaudere debeant immunitate ecclesiastica, quia secundum eum non intelligitur dedicatur Deo, nec censetur locus religiosus vel sacer. vnde si hodie sit oratorium, cras poterit fieri camera? Guiliel. & Zenze. in d. cle. quia contingit dicunt φ talia loca non gaudent immunitate ecclesiastica. Gof. dicit tamen contrarium de censi. auctoritate. ver. secus. de elec. sciant. lib. 6. & c. generaliter. de supplen. negli. prælato. ca. 2. quæ tamen omnes seruientes possent induci in contrarium. facit ad ista, quod notat Domi. meus Lapus Abbas in suis quæstionibus, an in hospitalibus sit locus missioni in possessionem custodiæ, de quo infra dicam. per quæ videtur concludendum hic, quòd hospitali competat beneficium restitutionis in integrum.

12 † Quid ergo de eorum rectoribus, nunquid gaudeant de tali immunitate, & inter personas ecclesiasticas numerabuntur? Respondeo, no. Spe. de statu. regu. ver. 36. quod sic, si hoc fecit de auctoritate episcopi etiam si sint vxorati, aliàs non. hoc idem tenent Hosti. in summa, de statu regula. §. 1. ver. quid de rusticis. s. φ si sit factum auctoritate episcopi, tam rector quàm locus gaudeat immunitate ecclesiastica, immo & priuilegio cano. si quis suadente. 17. q. 4. aliàs non, quia sequeretur absurdum, quia sic posset quilibet se religiosum constituere & religioni dare quã vellet infra de reli. domi. c. fi. & fraudare dominos suos vel talibus suis nequitijs, aut alijs debitis seruitutibus, quod ipse plenè prosequitur.

13 † Propter hoc quæro, nunquid hospitale habeat beneficium restõnis, si lędi cõtingat, vt habet ecclesia. de resti. in inte. c. 1. cũ similibus? Rñdeo, hæc quæstio tangitur per Io. An. in decr. 2. de resti. in inte. li. 6. in nouella. vbi vr̃ dicere, φ in ipsa decr. prima, & 2. & prima, e. tit. & hoc nomen ecclesiæ includitur non solum in monasterium, sed & omnis pius locus. de testa. requisiti.

14 Ex hoc quæro, nũquid hospitalia, † xenodochia, & alia pia loca hmõi tenẽatur pascere pauperes, vestire & hospitari? Respondeo, litera in d. cle. vr̃ probare φ sic, quia dicit φ ad hoc fuerunt inuenta, vt pauperes infecti lepra reciperentur ibi, & prouentibus sustinerentur illorum. Sed dicas φ hęc loca inter se differunt re & nomine: nã & diuersis nominibus nuncupantur, & ad diuersa pietatis officia constituuntur. ſm hoc etiam aliqua tenentur ad hospitalitatẽ solum, aliqua ad vestem, aliqua etiam ad curam infirmitatis, aliqua ad suscipiendum. exponit Hosti. hmõi, de quibus omnibus plenè dicam in quæstione. Et verba prædicta posita in d. cle. pñt referri singula singulis. Et φ dr̃ de receptione, referatur ad pauperes solùm: & quod dicit de sustentatione, referatur ad infectos lepra. Hoc clatius explicabo infra in dicta quæstione.

15 † Amplius quæro ad quem spectat horum locorum rectorũ suorum cura seu correctio, reformatio vel emendatio? Respondeo, potest hæc spectare ad diuersos & diuersis modis. Potest spectare ex statuto Apostolico in fundatione: potest spectare ex consuetudine; potest spectare ex priuilegio sedis Apostolicæ, vt in d. cle. quia contingit. his cessantibus ad loci ordinarium spectat de iure, vt in hoc c. probatur. 16. q. 7. cui. & no. glo. super ver. conuer. & supra de iureiuran. in d. cle. quia contingit. Zen. addit etiam ad patronos & eorum liberos. alle. 16. q. 7. filijs.

16 Sed quæro, quid spectat ad † officium ipsorum? Respõdeo, debent curare ne rectores eorum locorum inhumaniter recipiant dictos pauperes, ne prouentus ipsorum in suos vsus conuertantur, sed ipsa loca debent in prædictis omnibus salubriter reformare ac occupata deperdita & alienata indebitè in statum reduci debitum facere, & ad ipsarum miserabilium personarum receptionem & sustentationẽ debitã iuxta facultates & ꝓuentus locorũ ipsorũ ꝯpellere rectores prædictos, vt patet in d. cle. quia ꝯtingit. §. nos in curiam. Sed

17 † Sed si prædicti negligunt prædicta facere, vel defectum cõmiserint, quid erit? Respondeo, iniunget ordinarius locorum, vt iam si pia loca prædicta exemptionis immunitate consistant per seipsos vel per alios impleant omnia & singula præmissa, & rectores eosdem vtique non exemptos & alios priuilegiatos auctoritate Apostolica ad id compellere debet contradictores cuiuscunque status aut conditionis existent ac præbentes eisdem circa præmissa consilium, auxilium, vel fauorem per censuram ecclesiasticam & alijs iuribus remedijs compescendo, attamen nullo per hæc exceptionibus seu priuilegijs ipsis quo ad alia priuilegium grauando.

18 Circa præmissa, cum supra dixerim quòd † correctio & reformatio dictorum locorum potest spectare ex statuto vel consuetudine ad aliquos & de iure ad patronos, secundum Zen. quæro, qua auctoritate compellet eos episcopus, cum forte illi tales aliàs non sint de iurisdictione ordinarij? Respondeo, secundum Zen. cõpellet eos auctoritate dictæ cle. quia contingit. vt non possit dici φ illi ad quos talia spectant ex causis hic præmissis non supponuntur, aliàs iurisdictionem habere, nisi in eorum negligentia intromittere se potest ordinarius.

19 † Sed quæro, cum prædicta modis prædictis possint spectare ad laicum, cum rector hospitalis possit esse clericus, quomodo potest talis laicus compellere clericum, contra id 36. dist. bene quidem. nisi iste sit de casibus, in quibus laicus habeat iurisdictionem in clericum, qui no. 23. q. 2. principes. Respondeo, secũdum Zen. potest dici per prædicta φ predictam expulsionem per se non faciet, cum aliàs per se iuridictionem habere nõ supponat, & exponetur verbum, compelli facere. similis expositio, secundum eum. ff. de his, qui notan. in fa. l. furti §. mandati. cum alijs legibus allegatis per eum. nec est verisimile, secundum eum, Papam voluisse per verba generalia hæc laicis concessisse, argum. de offic. vicar. cum generali, libro. 6. de elect. ecclesia denique.

20 † Quæro etiam, quomodo de desidia patebit vel negligentia prædictorum, ita φ ordinarius prædicta facere possit? Respõdeo glo. ordina. in prædicta cle. quia contingit, respondit, φ hoc patebit ex vno facto notorio. de censi. Romana §. notoria. vel per assignationem termini ad hoc præfixi & lapsi, & dicunt Zenze. & multi alij.

21 † Illud autem quæro, an talia loca possint conferri in beneficium, hoc est in titulum beneficij cõferri clericis secularibus? Respondeo non, quia hoc prohibet d. cle. quia contingit. §. vt autem. cle. per literas. de præben. & gl. ordinaria ibi, vnde nec dicit, nec ẽt valet contraria obseruata consuetudo, nisi in duobus casibus, videlicet quando in fundatione dictorum hospitalium secus constitutum fuit seu per electionem de rectore locis huiusmodi prouidendum & disponendum.

22 Sed ob † hoc ergo quæro, per quos debent regi talia loca? Respondeo, debet committi eorum gubernatio viris prouidis & idoneis, & boni testimonij, qui sciant, velint & valeant loca ipsa bona eorum ac iura vtiliter regere & redditus in personalium vsum miserabilium fideliter dispensare, & quos in vsus alios prædicta conuertere, præsumptio verisimilis non existat, super quo onerantur conscientiæ eorum, ad quos ipsorum locorum commissio pertinet. prędicta patent in d. cle. quia contingit. §. vt autem.

23 † Rursus, cum litera in d. cle. dicat, non conferatur ecclesijs, sed committatur, vt s̃. relatum est, quæro quę dr̃ia sit inter committere & conferre? Respondeo, hoc tangit gl. ord. super ver. cõmittitur. & in d. cle. & videtur sentire gl. φ conferre sit perpetuũ quia beneficia de sui natura perpetua. 40. dist. præcepta. & ideo beneficia dicuntur conferri. Committere verò sit temporale, & ideo beneficia non dicuntur committi, sed conferri: tutoribus verò qui sunt temporales dicuntur committi gestus & administratio. & secundum hunc intellectum dicit glo. quod rectores hospitalium essent temporales. Sed vt dicit gl. Io. ꝯsuetudo non recipit hanc lecturã, immò instituuntur perpetui rectores in talibus locis. & facit litera, quæ ibi sequitur, regere. Concludit glo. quod in hoc esset declaranda mens illius cle. dominus Recuperus de S. Miniate in quodam suo consilio dicit, esse de mente illius cle. φ non sint perpetui. vnde dicit φ licèt dicta gl. dicat φ consuetudo patiatur, tñ vbi nulla est cõsuetudo, optimè posset ad tempus committi talis administratio. Guil. de Monte Lau. in cle. super verbo, committatur. dicit ad annum vel aliud tp̃s modicum, ne si fiat in perpetuum asperè ducuntur, iuxta ea quę notan. per Host. in lectura, de iudi. significauit. vbi de hoc plenius per eum. Pau. in d. cle. arguit φ nulla sit differentia inter cõmittere & conferre. alle. de supplẽ. negl. præla. quia regularem. & in cle. ne in agro. de statu. cle. vbi collatio & commissio ęquiparantur, & concludit φ ista duo quandoq; sumuntur, vt diuersa; quãdoque vt idem. vnde ſm eum, illa cle. non vult facere differentiam inter committere & conferre, sed vtraq; prohibere, si fiat in beneficium.

24 Item quæro, quare hospitalia prohibentur † conferri in beneficium? Respondeo, secũdum Paul. quia oportet recipientem esse clericum. de transactio. cum esset simplex beneficium & teneretur ad horas canonicas, & alia, ad quæ tenentur clerici beneficiati. Sed si gubernatio simplex committitur, hoc cessat. Item beneficium debet conferri intra tempus certum. de concessio. præben. ca. 2. & in eis habendis esset institutio necessaria, nec etiam compelleretur prætextu bigamiæ vel simili defectu à tali gubernatione, sed à beneficio.

Item beneficium quandoque datur in sustentationẽ tantũ. 18. distinct. presbyterorum. 51. distinct. studeat. de cle. pugnan. in duel. c. 2 & quandoque propter alterius seruitium. de præb. cum secundum. sed neuter istorum casuum hospitale potest in beneficium concedi, vt hic patet, quia in eo principaliter respicitur subuentio pauperum, non gubernatoris prouisio, vel celebratio diuinorum.

25 † Occasionibus prædictis quæro, pone, quidam laicus de licẽtia & auctoritate episcopi ędificauit hospitale cũ oratorio vel sine, quo casu videtur locus religiosus, & quo casu acqrat iuspatronatus, vt de iure patr. nobis. quæritur ad quem spectabit commissio religionis, aliàs regiminis ipsius hospitalis, & quis ponet ibi rectorem. Videtur φ ad episcopum pertineat confirmatio vel institutio rectoris & ad patronum præsentatio. nam ex tali ædificatione solum ius acquiritur, & ex iurepatronatus acquiritur præsentatio solum, ergo ad episcopum de iure cõmuni spectabunt, vt in ista decreta. & 16. quæstio. 2. omnes. cum similibus.

Sed contra videtur, quod ipse solus patronus ponet ibi rectorem: quia vt supra proxima quæstione dictum est, in talib. locis non est necessaria institutio canonica, nec habet tempus limitatum ad istam curam committendam, de mẽte iuris sunt temporales rectores, vt dixi 6. q. 2. non est ergo, quare ad episcopũ curraẽ. Nec ob. qđ diciẽ solũ acqriẽ iuspatronatus, & ex hoc iurepatronatus sola p̃sentatio: qa illud est verũ in ecclesiis vel aliis locis, vbi reqriẽ institutio canonica vel ꝯfirmatio: vbi verò hoc non requiritur vt hic, ipsa pręsentatio & ipsa cõmissio, & hoc videtur sentire Zen. in d. cle. quia ꝯtingit. §. nos in curia. super verbo, de iure. vbi dicit de iure spectare ad patronos reformatio dictorum locorũ, & alia de quibus in d. §. vnde patrono acquiritur ius secundum naturam rei, cuius patronus efficitur. nam in collegiata ecclesia non acquiritur ius pręsentandi, sed consentiendi factæ electionis. de iurepatron. nobis. in capella acquiritur ius præsentandi vt ibi, sic & in hospitali acquiritur ius committendi ipsi patrono gubernationem hospitalis, ex quo in eo nõ acquiritur institutio canonica, vel alia episcopalia, secundum quod indigebit talis error positus confirmatione episcopi. hoc tamen videtur dubium per ea, q̃ nota in glo. & extra glo. in decre. fin. de elec. libro 6. Erit enim talis rector quasi legitimus tutor, fateor tamen quod si in hoc emanauit in loco aliqua consuetudo generalis vel specialis, illa est seruanda.

26 Adhucquæro, pone quòd ad patronum † hospitalis spectet pręsẽtatio, & ad episcopum confirmatio de cõsuetudine vel alio iure speciali, nũquid ante cõfirmationem de necessitate ponet episcopus edictum generale vel speciale secundum formam decre. vlti. de elec. lib. 6 Respõdeo primò, & hoc videtur habere dubitationem, de qua notaui glo. 2. decre. vlti. lib. 6. & super ea. glo. fin. dictę decre. & super eadem in fi. tractatur, an illa decre. seruari debeat in præsentatione patronorũ, vel in postulationib. vel collationib. præsentare illã decre. in istis hospitalib. quæ in beneficiũ non conferuntur, non seruãda eadem esse, tum quia in istis fit cõmissio nõ electio vel collatio, tum qa nõ committiẽ cura animæ, quo casu illa decre. non loquitur, licèt consuetudo traxerit eã & nisi cura nõ cõmittatur, vñ iã consului φ ad capellã seu ad altare erectum in ecclesia de licẽtia epi φ poterat deputari presbyter ad missas celebrãdas sine confirmatione vel edicto, nisi aliàs consuetudo obstaret, mouit me tũc inter alia, immo videtur sentire Zen. in d. cle. quia contingit. φ in hmõi locis nullã hẽt iurisdictionẽ, si in illis nõ est ecclesia, ẽt si esset ibi oratoriũ, nisi hi ad quos spectat negligerẽt, vt in prin. cle. & hoc vr̃ sic deducere, si episcopus hẽt ibi iurisdictionẽ, non posset ad alicuius statum vel consuetudinẽ spectare: nã licèt aliis posset episcopus cõcedere certa iura & illi præscribere, non tñ episcopalis iurisdictio põt in totũ abdicari, & sic posset illa loca se visitare, corrigere & reformare, qa ꝯ hoc nõ currit præscriptio. de præscrip. ex offi. hoc idẽ vr̃ sentire Guil. ibidẽ, q dicit φ dũ tñ hospitale nõ sit principaliter ædificatũ ad missam celebrandã, seu ad aliud sacramentũ ecclesiasticũ ministrãdũ ibi, nec ibi constitutus sit vicarius perpetuus, seu dos assignata pro quolibet sit altare, & de licentia episcopi celebret ibidẽ, nõ tñ in magnis festiuitatib. & dũtaxat ædificatũ pro oratorio vel pro pauperib. leprosis seu aliis supportandis nihil põt ẽps sibi vendicare, quandiu viuit fundator, nec ẽt post mortẽ, nisi & in quan-

quantum poſſit de aliis piis legatis pro anima fundatoris relictis. hæc probantur, ſecundum eum, de conſecra. diſtinct. j. vnicuique. & capitu. ſi quis extra parochias. de teſtamen. ſi hæredes. cum ibi nota. niſi intelligas in hoſpitalibus, quæ conferuntur in beneficium, ſiue quæ reguntur per religioſos, ſeu qui eccleſiam habent, ſed de illis ſolum quę laicis & non clericis gubernanda committuntur.

27 Hic † etiam quęro, nunquid prędicta hoſpitalia, quæ laicis gubernanda committantur in d. clemen. quia contingit, poſſint committi clericis modo ſimili non in beneficium? Reſpōdeo ſic, quia illa clemen. non dicit laicis, immo dicit, viris prouidis. quæ verba includunt etiam clericos. cum ergo ipſa cle. nō diſtinguat, nec nos diſtinguere debemus. 21. q. j. quid ſi dormientem. immo vidi dubitari, an laicis poſſit committi, & dic per ea quædam. 18. q. 2. vbi dr̄ ꝙ monaſterio martyris hoſpitalibus præfici poſſunt monaſterio laici & clerici, ſed illud de laicis dicit referri ad monaſteria, nec monaſteria & eccleſias ſeculares in honorem martyrum conſtructas, quare neceſſariò ſequitur ꝙ referatur ad hoſpitalia, cum in pluribus in temporalitate conſiſtant. ita nota. Zen. in d. cle. quia contingit. & hoc ēt nota. Pau. in præalleg. cle. quia contingit.

28 Vltimum quæro, † quoddam hoſpitale erat exemptum immediatè ſubiectum ſummo Pontifici, nullum habens alium ſuperiorem, ſeu alium ad quem correctio vel reformatio pertinet ipſius, Seius rector negligit ea facere ad quæ tenetur, nunquid ordinarius poterit corrigere & ſupplere. reſpondeo ꝙ ſic, auctoritate Apoſtolica, per d. cle. quia contingit. Sed contra videtur, quia illa cle. concedit ordinariis auctoritatem Apoſtolicam in exemptis in defectum eorum, ad quos ſpectat, ergo nullius defectus vel talis correctio ac in caſu noſtro proponitur nullum eſſe ad quos ſpectat, ergo nullius negligentia vel defectus ſuppleri poteſt. Nec obſtat quod habeat ſuperiorem Papam, immo facit, quia Papa nunquàm pręſumitur defectum vel negligentiam committere, & immo ſi committat, nullus ſupplere debet illam vel poteſt: ipſe enim ſupplet negligentiam aliorū, nemo ſuam, de elec. licèt, in fin. facit 3. quæſtio. 9. aliorum. Hinc eſt ꝙ beneficia deuoluta ad eum per negligētiam inferiorum, nunquàm ad alium deuoluuntur, etiam ſi mille annis deberet conferre, quod etiam Domi. meus Domi. Cald. in 5. decre. cum noſtris, de conceſ. præben. tenet. Item quando Papa conceſſit ordinariis ꝙ ſupplerent defectum illorum ad quos ſpectabat, de ſe non intellexit, nam perſona loquentis intelligitur exempta, & eſſet deriſorium dicere, ꝙ Papa committeret inferiorib. correctionem ſuorum, contra decre. cum inferior, de ma. & obed. in omni exceptione, quantuncunque non habeant aliquos, ad quos ſpectat correctio vel reformatio, puta quod ad epiſcopum hoc ſpectet per hanc decre. dictam. Ex his igitur ſic iam dictis patet.

Poſt hoc quæro, erat hoſpitale aliquorum religioſorum immediatè ſubiectum ſedi Apoſtolicæ, non habens aliquem ſuperiorem alium ſeu aliàs, ad quem de iure ſpectaret correctio, vt ſupra cuius rector deficit in his exercendis, ad quæ tenetur ſecundum hanc cle. quia contingit. §. præmiſſa, nunquid poterit corrigi per ordinarium loci? Reſpondeo, videtur ꝙ ſic per d. cle. quia contingit. nam licèt ibi dicatur in dicto §. præmiſſa, ꝙ illa prouiſio non extendatur ad hoſpitalia religioſorum, ibi tamen mandatur illorum rectoribus, vt in illis ſecundorum ſuorum ordinum inſtituta in antiquas obſeruantias prouidere pauperibus, & hoſpitalitatem in illis tamen debitam procuret. Et ad hoc per ſuperiores ſuos arcta diſtrictione cogi, non obſtantibus quibuſcunque ſtatutis vel conſuetudinibus, ad quos proponatur prædictos religioſos nō habere ſuperiorem. Ergo videtur, ꝙ quantum ad hoc prædicti tales remaneāt ſubiecti epiſcopis auctoritate Apoſtolica eos ad quos compellere poſſit, quaſi cauſa exemptionis dictorum hoſpitalium religioſorum facit confidentia ſuorum ſuperiorum: quia cum in caſu noſtro deficiant, videtur caſſari exemptio. Contrarium credo, ꝙ epiſcopus in hoſpitalibus huiuſmodi nullam ſuam vel Apoſtolicam habeat auctoritatem, & ad hoc mouetur, quia dicta exemptio fuit libera: vnde & ſi prouiſio poſtea facta de illis corrigendis per ſuperiores ſuos non vendicet ſibi locum in illis, non tamen ceſſat diſpoſitio dictæ exemptionis, quia potuit alia eſſe ratio. & licèt ſuperiores hoc poſſent cauſa impulſiua, tamen illa ceſſante non ceſſat diſpoſitio, argum. eorum, quæ nota. de tranſla. epiſcop. vnde Pau. Bono. ibi ſequitur, per ſuperiores dicit, non ergo per ordinarios. Item mouet me, quia tales dicuntur non habere ſuperiorem ex quo ſubſunt Papæ. ad ipſum ergo Papā hoc ſpectat, immo vt ſ. dicebā in proxi. q. nō intelligit Papa in d. prouiſione de illis locis, quorū correctio ſpectat ad eū, nec ſequit̄ ex hoc aliqua abſurditas: nā in oībus habēt iſti tales ad Papā recurrere, & ipſe ēt circa illos eſt ſolicitus, & de tēpore in tēpus illis dat viſitatores, q viſitēt in capite & in mēbris, & corrigant corrigenda. Item niſi eſſet legatus de latere in ꝓuincia, nō eſſent ꝑdicti ſine ſuperiore, de elec. Abba. lib. 6. Ex plurib. ergo capitibus non poterunt tales religioſi per epiſcopum reformari, vna quia ex quo ſunt exempti & eorum ſuperior non eſt in culpa vel defectu, quia non eſt locus conceſſioni factæ ordinario, quæ fit ſub modo prædicto: illo ergo deficiente, deficit commiſſio. Item quia Papa eſt ſuperior, qui de ſe non intellexit. Item quia cuius negligentiam nemo ſupplet. Itē quia ſunt religioſi exempti ab omni commiſſione ipſius epiſcopi liberè, qui non ceſſat, licet per ſuperiores per quos Papa mādat illos corrigi, deficiant. puto hoc verum, & ſic ſeruari feci in curia epiſcopali Florentiæ, qui per d. cle. procedebat contra hoſpitalarium ſancti Galli de prope Florentiam quod eſt exemptum & ſedi apoſtolicę ſubiectum & eſt religioſorum, qui profitentur regulam ſancti Auguſtini.

29 Item quæro † cum rectores talium hoſpitalium debeant ad inſtar tutorum, & curatorum iuramentum præſtare ac de locorum ipſorum bonis inuentarium conficere & ordinarijs & alijs, quibus ſubſunt loca huiuſmodi, vel deputandis ab eis annis ſingulis de admiīſtratione ſua reddere rationem, vt in d. cle. quia contingit. §. in quibus. nunquid ſatiſdabitur ad ꝙ tenentur tutores & curatores: Reſpon. hoc tangit gl. in d. cle. & tenet ꝙ nō, niſi eſſent ſuſpecti propter vxorem & filios. Sed, vt dicit ibi glo. talibus ſuſpectis non debet committi gubernatio dictorum hoſpitalium, vt in d. cle. ergo à talibus ſatisfactio non exigetur.

30 † Sed quid iurabunt iſti rectores? Puto ꝙ iurabunt ad inſtar iſtorum curatorum, & totorum, ſcilicet vtilia facere ipſis hoſpitalibus quibus deputantur, & inutilia prætermittere, ipſorum ēt res & perſonas ad commodum & vtilitatem ipſorum bona fide cuſtodire & ſaluare, & in vſum miſerabilium perſonarū cōuertere, & inuentarium de bonis ipſius hoſpitalis & adminiſtrationis facere, ſicut tempore debito rationem reddat cum reſiduorum ratione, & omnia facere ad quæ tenentur, & maximè ſecundum formam d. cle. quia contingit.

31 † Quid ſi præmiſſa non ſeruentur? Reſpondeo, ſi committātur ipſa hoſpitalia. & alias factum quàm in ipſa cle. dicatur ſeu conferantur in beneficium ipſius clericis ſecularibus, eſſe videtur irritum ipſo iure quod fit per d. cle. ſi. & ita videtur ſentire gl. ordinaria ibi ſuper verbo, acceptatum.

32 † Sed quid ſi non iurant, nec etiam inuentarium faciunt? Reſpon. ex hoc non videtur irritas eſſe commiſſiones prædictas, & videtur gloſſ. ſentire prædicta. facit pro hoc, quia iurare & inuentarium conficere, ſequi debent commiſſionem: vnde videtur quod commiſſio à principio valida ex ſuperuenienti irritetur. Sed verba text. dicunt dominium robore firmitatis, quaſi velit illa litera quòd etiam quatuncūque valida fuerit commiſſio à prin. tamen ex quo non fit per eos quod mandatur ex tūc incipiat carere robore firmitatis. Et idem ſi rationem reddere noluerint tempore debito, & tunc licèt iſte ſit probabilis intellectus, tamen communiter ſic non intelligitur. Sed illis ceſſantibus prædicta facere, poterunt cogi & compelli remedijs oportunis etiam per renouationem perſonarum ſuarum à dictis locis tanquàm ſuſpectis, vt ſicut tanquam ad inſtar tutorum præficiuntur, ita ad inſtar etiam tutorum deſtituantur.

33 † Hinc etiam quæro, nunquid tales rectores tenentur ſingulis annis per ſe & non requiſiti reddere rationem, vel ſufficit quòd requiſiti hoc faciant? Reſpond. hoc tangit gloſſ. in d. cle. & tenet quòd ſufficit quòd requiſiti hoc faciant. alleg. decre. boni. de iureiuran. & quod not. de ele. cupientes. §. ſi verò. in 5. glo. & ita ſeruatur.

34 Iſtud etiam quæro, † quis celebrauit diuina officia, & quis miniſtrabit eccleſiaſtica ſacramenta rectori familiæ & pauperibus, & infirmis talium hoſpitalium? Reſpond. ſi talia hoſpitalia habeant altaria ſeu cimiteria ab antiquo & presbyteros celebrantes & eccleſiaſtica ſacramenta pauperibus miniſtrantes, ſeu ſi parochiales rectores conſueuerunt in illis præmiſſa facere, & eſt antiqua conſuetudo quòd ad exercenda & adminiſtranda ſpiritualia ſupradicta, vt in d. cle. quia contingit. in fine, de iureiur. ergo fundat matrix eccleſia intentionem ſuam in hoſpitalibus ſuis in ſua parochia quo ad prædicta ſpiritualia hoſpitalia, tamen poſſunt præſcribere, vt hic per ſuum proprium ſacerdotem, faciunt vt ibi, in gloſſ. ordina.

35 † Ad huiuſmodi occaſionem quæro, nunquid poteſt aliquis erigere hoſpitale in parochia matricis eccleſiæ illa inuita vel irrequiſita? Reſpon. de hoſpitalibus non religioſis ſeu non factis auctoritate epiſcopi, non eſt dubium: quia vt ſupra dictū eſt in q. quilibet poteſt domum ſuam deputare ad hoſpitalitatem etiam inuito ep̄o, fortius inuito rectore eccleſiæ matricis, quod intellige ꝙ vt priuata domus ſit deputata. Sed ſi ſub effigie vel ſigno vel denominatione loci eccleſiaſtici nō eſt licitū, immo poſſet ep̄s illa deſtruere, quia ꝯ iuris prohibitionem factū eſſet. facit qđ no. Hoſt. de reli. do. c. ad hæc, & hoc tenet D. Car. Flo. in ſuo opuſculo. Sed loquēdo đ hoſpitali cū capella vł de hoſpitali ꝑpetuo cū auctoritate epi, ita ꝙ ſit locus eccłaſticus, de hoc ꝑt dubitari: nā licet irregulariter ſit ꝙ vna eccleſia in ꝑiudiciū alterius

rius conſtruenda non eſt. xvj. q. j. eccleſiæ, & c. quicunque, quòd ſi fiat, deſtruenda eſt, & maximè ſi oper. nou. nuncia. ritè facta pręceſſerit, de no. ope. nun. c. j. & ij. & de eccle. ædi. per totum. tamen illa iura loquūtur de eccleſia, non de hoſpitali, ſiue eccleſia vel capella. Et in illo eſt ratio, ne aliquid iur. antiquorum nouæ eccleſiæ tribuatur, vt in prædictis. c. eccleſiæ, & c. quicunque. quæ ratio ceſſat in hoſpitalibus. Pręterea in leproſarijs non videtur hoc dubium, nam ex priuilegio corpore iuris clauſo nō videtur hoc conceſſum, vt poſſit habere eccleſiam cum cimiterio, & de hortis et nutrimentis animalium ſuorum non debēt ſoluere decimam, de eccle. ædi. cum dicatur, & idem videtur in alijs hoſpitalibus, & iſta loca videntur æquiparari, vt in d. cle. qa contingit. Contrarium puto, videlicet quòd nullus locus eccleſiaſticus poſſet erigi in parochia alterius inuita eccleſia antiqua, & iſto caſu eccleſiarum nomina veniūt hoſpitalia, ex quo fauor eccleſiarum reſpicitur, ſecundum not. per Do. meum, D. Lapum, Abb. in quæſitis ſuis, & ī. dicam. Nec ceſſat ratio præiudicij, quia vt ibi dicitur, hoſpitale debet habere dotem, de qua decima non ſoluetur. Item ſi habet capellam vel oratorium, accedunt oblationis diſtinctæ ad parochiam, quia trahuntur parochiali emolumento, & hoc eoipſo & eccleſiaſticus ille locus parochiā erigitur, videtur requiri dignitas rectoris, ſicut videtur requiri dignitas archiepiſcopalis, ſi aliquis alius in prouincia faciat ante ſe crucem deferri, vt lite pen. c. j. & decre. cum dicatur, non facit contra, immò facit pro, ex quo leproſarijs cōceditur per priuilegium, ergo eius cōtrarium erat ius commune, ſcilicet ꝙ non poterat facere, quin vero antiquo ſtabimus, niſi in quātum ſubtractum eſſe reperiamus, & præcipuè in materia præiudiciali, vbi ſtricta eſt interpretatio facienda, & non eſt titulus profanicus nec eccleſiaſticus, nec poſſit vendi ſine ſimoniæ vitio, vt ī. dicam. & accedunt ſibi ſpiritualia in cle. per literas, de præbē. & eccleſia parochialis habet de iure ꝙ omnes prouētus ratione ſpiritualitatis a perſonis vel rebus intra ſuos limites conſtitutis prouenientes cedant in vſus rectoris & ſtipēdia miniſtrorum, ſecundum hoc alleg. de his quæ fi. a præla. paſtoralis, vnde de facto vidi iſtam q. ꝙ quædam imago Virginis Mariæ in pariete cuiuſdam loci fecit miracula, propter quæ maximus concurſus oblationum fiebat, ſuper quibus fuit quæſtio, & fuit ſententiatum pro parochia. & eſt ſimilis quæſtio, quæ no. de cle. mi. ſuper rub.

36 Sed quid ſi † erigatur hoſpitale in limite veteris eccleſię? Reſpondeo, acquiratur iuſpatronatus ex hoc ipſi parochiali eccleſiæ. xij. q. ij. Apoſtolicus. xvij. q. iij. q. xvj. q. vij. quicunque, & c. filijs, & c. monaſterijs, de eccle. ædi. ad audientiam, & not. Hoſtien. in ſum. eo. titu. §. pe. in fi.

37 † Præterea quæro, nunquid pro hoſpitali debeat certa dos aſſignari? Rn̄. no. Io. An. poſt Hoſt. de reſt. ſpo. cum ad ſedem, ꝙ hoſpitali ſicut eccleſię, debet certa dos aſſinari, dum ſecūdum eos procedet libellus talis, peto hoſpitale cum pertinentijs ſuis, & intelligitur tunc de dote tantum, quæ de iure ad hoſpitale pertinet. Io. Bo. in cle. quia ꝯtingit, dicit ꝙ iſta dos nō videt̄ aſſignari eccleſijs, puta pro iuribus epiſcopalibus perſoluendis, ſed pro

38 pauperum ſuſtentatione. † Sed quanta debeat eſſe iſto dos? Reſpondeo, recurreretur ad ar. ſimile de conſtitu. cum ſicut, & qđ ibi no. glo. ordinaria, quia alia dos requiritur in eccleſia, alia in monaſterio, vt ibi, ſicut & alia in hoſpitali. tanta enim debet eſſe dos quòd ſufficiat ꝓ luminaribus & ad vitam miniſtrorū. 17. q. 7. pię mentis. Horum autem eſtimatio eſt epiſcopi, ī Auc. vt nullus fabricet oratorii domum. §. j. coll. 5. & in hoc habebit̄ reſpectus aliorum hoſpitalium, vt in Auctenti. de eccle. titulis. §. ſi quis autem voluerit fabricare. debet ēt prouidere vt hēat ſua debita officia, & in hoc conſidera alias ſpecies hoſpitalis, qa diuerſarum ſpecierum ſunt, nam alia ad hoſpitandum, & tunc principalis cura in lectis erit; alia ad curandū infirmos, & tunc principa. cura erit in bonis ac deuotis miniſtris & expertis ī opere medicinę, & ſic de ſingulis, & ſic hoc maior & minor dos admitteretur.

39 Nunquid per literas † Apoſtolicas ſup ꝓuiſione quorumcūq; clericorum directas poterit prouideri de hoſpitalibus vel alijs locis prædictis. Rn̄deo non, per cle. per literas, de præb. etiam ſi talia habeant eccleſias vel capellas, & decimus vel alia ſpūalia iuri annexa, vt ibidem, niſi hoc expreſſè caueret, & eſt verum, ſiue ſint literę gratioſæ, ſiue in communi forma pauperum, vt

40 no. Pau. in d. cle. per literas. † Quid ergo de literis apoſtolicis ſuper reſeruatione fructuum. Reſpondeo, hanc quæſtionem tangit glo. in dicta clem. per literas, vt & alia in illis non includantur, nec exprimantur, & eſt rō, ſecundum glo. quia ex quo ſunt deputati ad certum vſum ſine expreſſa Papæ licentia conuerti non debent, vt in clem. quia contingit, circa princip. de relig.

41 domi. † Ea propter quæro, nunquid talia hoſpitalia vacantia ꝑ mortem officialium Papæ, ſeu per obitum decedentium in curia ita ꝙ habeat in eis locum decre. j. & ij. de præbend. lib. 6. Reſpondeo de iure commun. videtur ꝙ non, quia decret. j. & ij. de præb. li. 6. loquuntur ſolum de beneficiis & dignitatibus, & hac ratione iam dicta non includuntur hoſpitalia, ſi autem ſup talibus beneficijs emanaſſent extrauagantes, prout emanauerūt reſeruationes, dicta beneficia eorum quo ad tenorem eſſent inſpicienda, de priui. porrò, & niſi ibi fieret expreſſa mentio de hoſpitalibus non includeretur ratione prædicta, nec mirū, qa nec prędicta iura loquentia de beneficiis vacantibus in curia includunt beneficia ſpectantia ad patronos laicos, vt videtur innuere d. gl. in antedicta decre. de præb. lib. 6. & ſuper eaſdem poſt alie. in nouel. & ſecūdum hoc de hoſpitalibus habentibus patronos laicos non eſſet dubium.

Quæro etiam, nunquid hoſpitalia in illis duobus caſibus poſſunt conferri clericis in beneficium, de quibus in d. cle. quia contingit, includuntur in literis ſuper prouiſione facienda clericis impetrantib. Reſpondeo gl. in d. cle. per literas, tangit iſtam quæſtionem, & tenet ꝙ non, & ꝙ in illis etiam habet locum d. cle. per literas, cum ipſa cle. generalius loquatur, nec ſi concedi poſſit illis caſibus in beneficium, ergo includuntur in literis, tolle exemplum & inſtātiam. & eo. ti. c. j. de pręben. quanuis. li. vj. Sicut ergo certæ qualitates ſunt in literis beneficialibus exprimendę, ſic & iſta ad hoc vt talia in literis includantur, & tunc facta expreſſione talium debentur ſolum in illis caſibus, niſi in expreſſione appareat Papam voluiſſe amplius. Ex hoc infertur alia quęſtio, nunqđ hoſpitalia in dictis duobus caſibus, quando conferuntur in beneficium dicantur in caſibus prędictis vacare in curia in illis caſibus, in quibus beneficia vacare dicuntur in curia. Reſpōdeo, ſi præficiantur clerici ad pręſentationem laicorum, videtur expeditum ius ſupra 21. q. Sed ſi ad præſentationem vel electionem clericorum, videtur quòd ſic, quia beneficia ſunt, ex quo in beneficii titulum conferuntur. In contrarium facit ꝑdicta glo. dictæ cle. per literas, quia vult talia non includi in literis ſuper prouiſione impetratis, ergo pari ratione nec in vacatione vel reſeruatione curiali.

42 Sed nunquid † eſt generaliter verum, quòd in literis ad beneficia impetratis non includantur hoſpitalia? Reſpondeo, diſtinguendum eſt, vt diſtinguit glo. in d. cle. per literas, aut hoſpitale eſt principale, aut accedit eccleſiæ. Item per literas non debetur. Si verò eccleſia ſit principalis habens annexum hoſpitale, tunc debetur per tales literas & veniat ratione acceſſorij, quod principale non veniret. facit eo. ti. ſuper eo. lib. vj. de regu. iu. acceſſorium, & ibi not. in dubio verò, quia extat hoſpitale & eccleſia nec cōſtat quòd ſit principalis, & quòd ſit acceſſorius, dicit prædicta gl. quòd ſi apparet pia dominatio, poteſt alterum, de conceſ. præben. cum de beneficio. li. vj. Si verò apparet, repelletur impetrans, cōſtat eſſe hoſpitale principale, nec conſtat illud acceſſorium eccleſiæ; & certum eſt quòd ſi eccleſia & hoſpitale eſſet annexa, ita quòd neutrum principale habet locum d. cle. per literas, ſecundum glo. prædictam, per not. ne ſede vacan. & quod not. de conceſ. pręben. ſi capitulo. lib. vj. in glo. quæro.

43 † Illud etiam ſolet quæri, nunquid Legati de latere poſſunt confirmare huiuſmodi hoſpitalia? Reſpondeo, ſi ſunt hoſpitalia in quibus laici obtineant iuſpatronatus, non eſt dubium. quia ſicut non conferunt eccleſiam ſpectantem ad prę ſentationem patroni laici, de iure pa. cum dilectus: it em nec hoſpitale eadem ratione. Item ſi ſpectet ad electionem clericorū per modum collegij, quia Legati non conferunt eccleſias collegiatas de offi. lega. deliberatione. eadem ratione nec hoſpitalia collegiata. Sed in hoſpitalibus ſpectantibus ad præſentationē, collationem vel aliam diſpoſitionem clericorum, videtur dubium: quia ſi conferre poſſunt talia beneficia, eodem modo & hoſpitalia. glo. tamen ordinaria in d. cle. per literas, videtur ſentire contrarium per literam illius cle. Nam cum ibi & in prin. diceretur, quòd per literas Apoſtolicas vel Legatorum ſuper prouiſione beneficiorum obtentis nō poſſit prouideri de hoſpitalibus, in fine dicatur, niſi in Apoſtolicis literis hoc caueat̄ expreſsè & non repetit delegatis, videtur prohibitum eſſe perpetuum in legatis, quia exceptio confirmat regulā in reliquis, & dicatur ſcripta poteſtas legati in hoc, ſicut in alijs pluribus, de offi. leg. c. pe. & antepe. & hoc idem no. Pau. in d. cle. per literas. Contrarium tamen ſæpe vidi de facto, & Legati de latere talia hoſpitalia conferunt.

44 Sed tunc quæro vnum, quod circa † hoc occurrit. Pone ꝙ verum ſit, quod dicit glo. in d. cle. per literas, quòd Legati talia non conferunt, nunquid ſaltem poterunt conferre iure deuoluto per Concilium Lateranen? Reſpondeo ſi verum ſit, quod tetigi ſ. in quæſtio. quòd concilium Lateranen. non currat in his hoſpitalibus, ceſſat quæſtio iſta: ſi autem non ceſſaret concilium, videtur quòd ſic, quia in beneficijs ſpectantibus ad præſentationem laicorum, bene habet locum Concilium Lateranen. & ſupplet epiſcopus & alii prælati negligentiam eorum, de iure pa. c. vno. lib. vj. & de conceſſio. præbend. c. ij. cum principaliter tamen ſupplendo bene poſſit. in contrarium tn̄ facit, quod no. D. meus, d. Lapus Abbas ſancti Miniati in ipſa prędicta

45 cta cle.† In hoc ergo quæro, poſito q̀ nõ currat concilum Lateranen. in hoſpitalibus, quæ in beneficium conferri non poſſunt, nunquid currit in hoſpitalibus, quæ poſſunt in beneficiũ conferri? Reſpondeo, videtur quòd non, arg. eius quod s̃. poſitis quæſtionibus dictum eſt, quòd ſi talia hoſpitalia quantuncunque conferuntur in beneficium, non includuntur in literis ad beneficia impetrantis, quaſi non propriè ſint beneficia, ergo eodem modo concilium Lateran. quod currit in beneficijs, & de beneficijs loquitur, non currit in talibus hoſpitalibus. Contrarium credo, nam ex quo vt beneficium tenentur, locum habẽt regulæ beneficiorum, maximè in materia fauorabili, ſicut eſt vt non vacent, & ſuppleant negligentiam damnoſam beneficijs: literæ verò quæ ad beneficia ſunt odioſæ, ſunt etiam reſtringendæ, de præben. quamuis. lib. vj.

46 Item quæro, nunquid hoſpitalarij † teneã tur ad officium diuinum? Reſpondeo, de hoſpitalarijs quibus committuntur hoſpitalia gubernanda non in beneficium, non videtur dubium, quòd non, quia ibi laici & vxorati & illiterati poſſunt eſſe, vt s̃. in alijs quæſtionib. non eſt dubium quòd tales non tenentur ad officium, nec eſt iure cautum, quòd ex tali officio quis ad officium diuinum teneatur; officium enim eſt inſitum habentibus beneficium, quod datur ad hoc, de reſcrip. c. fi. lib. vj. Sed clericis, quibus hoſpitalia ſunt collata eo caſu quo poteſt videtur dubium per ea, quæ dicta ſunt ſupra, quæſtionibus proximis, nã ex quo includuntur in literis ad beneficia impetrantis, & ſic nõ videntur propriè beneficia, & conſequenter videtur quòd ad officia diuina non teneantur, & maximè cum licèt conferantur in beneficium, tamen idem officiũ eſt & cura, & circa idẽ verſatur, quia clericus iſto caſu magis puniretur quàm laicus, non apparet, maximè cũ clerici aliàs beneficiati faciãt fructus ſuos, ſm ea quæ no. in decre. præſenti. de offi. ordi. quod non eſt in hoſpitalibus, vt ibi tangã. Contrariũ credo, nã ex quo clericus habet beneficiũ ad hoſpitiũ tenetur, & maximè, quia cõſtitutus in ſacris etiam ſine beneficio ad id tenetur. nec eſſet abſurdum dicere quòd ſi hoſpitale abundat facultatibus ita, quod ſufficit ad hoſpitalitatem ibi ordinatam conſuetam ſeruandã & ſuperfluunt, quod illos faciant rectores ſuos eodem modo quo clerici faciunt, vt in prædicta decre. præſenti, & ĩ. dicam latius de vltima iſta quæſtione.

47 †Sed licet talia hoſpitalia non includantur in literis Apoſtolicis vel Legatorum eius ad beneficia impetratis, nunquid in literis epiſcoporum? Reſpondeo non, ſecundum Zen. in d. cle. per literas, niſi prout hodie cauetur in d. cle. ij. de reli. do. Guil. de Monte Lau. in d. cle. dicit q̀ ordinarij ea conferre poterunt clericis & eis aſſignare pro titulis perpetuis, dumtamen conſueta ſint per plures ab antiquo regi tanquam habentia curam animarum vel altaria, vel hoc conſtitutum fuit in fundatione, vel quis per electionem creetur in ipſis.

48 Ruſus quæritur, nunquid talia hoſpitalia † teneantur ad cathedraticum? Reſpondit Io. An. in cle. quia contingit, & dicit quòd non, quia bona talium locorum tenentur ad ſuſtentationem pauperum tantum, ergo non ad aliud ſ. cathedraticum vel procurationem, & maximè cum hoc non ſit iure expreſſum, nec ſecundum eum domus fuit pro talibus inſtituta, ſiue ordinata. Propterea quæro nunquid ordinarij poſſunt viſitare talia hoſpitalia? Reſpondeo, non, ſecundum Paul. qui hoc not. d. cle. quia contingit, eadem ratione, quia viſitanti debetur procuratio, ad quam iſta hoſpitalia non tenentur. Si ergo volunt coniug. emendare aliquid ibidem, ad quod tenentur, formam d. cle. quia contingit, inquirant & non viſitent ſecundum eum. Contrarium tenet Fede. de Sen. in opere ſuo in capitu. 16. vbi tenet, quòd epiſcopus viſitando curam habet, ſiue curare debet, quòd ad eum vſum teneantur, & finem ad quos ſunt inſtituta, & dicit hoc probari de cẽſi. Romana. §. j. li. vi. ſuper verbo, pia, & hoc not. Io. An. ſimiliter & Archi. Et videtur iſtud verius, Nec obſt. ratio prima, quia ſi epiſcopus debet viſitare eccleſiam non obſtante paupertate, & nihil exigetur iſto caſu, vt not. in d. c. Romana. Item & hoſpitale, & nihil exigat, cum pauper intelligatur, ſed curare vt pauperibus erogen-

49 tur.† Nunquid ergo ad decimas papales tenentur hęc hoſpitalia? Reſpondeo, hanc quæſtionem tangit glo. in cle. ſi beneficiorum, de decimis, quæ dicit quòd hoc eſt hodie expeditum per declarationes Clemẽtis IIII. & Honorij, & Bonifacij. VIII. vbi dicitur de redditibus & prouentibus leproſariorum domorũ Dei & hoſpitalium pauperum, quæ in vſus infirmorum & pau-

50 perum conuertuntur, decimę non ſoluuntur.† An in cauſis hoſpitalium habeat locum cle. diſpendioſum, de iudi. ſcilicet vt in illis procedatur breuiter, ſummariè & ſine ſtrepitu & figura iudicij? Reſpondeo, hanc quæſtionem tangit glo. ordinaria in d. clemen. diſpendioſam, arg, quod not. in cle. per literas, de pręben. tenet contrarium per uerbum, officijs, q̀ in d. cle. diſpendioſam, quia non eſt dubium q̀ rectores talium locorum dicũtur habere officium, vt in cle. quia contingit, de relig. domi.

51 Sed nunquid in iſtis hoſpitalibus† fit miſſio in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ, cum illa in beneficijs non fiat, de eo qui mit. in poſ. c. j. lib. vj.? Reſpondeo, hanc quæſtionem examinauit Do. meus, D. Lapus Abbas, arguens pleniſſimè pro & contra, concludit q̀ non fiat miſſio in poſſeſſionem: quia ex quo poteſt procedi in talibus lite conteſ. vt s̃. dictum eſt, cum ſit dare viam ordinariã, non recurreretur ad extraordinariã, vide plenius in quæſtione Domini mei, Do. Lapi Abbatis, in quæſitis ſuis, in d. cle. diſpen-

52 dioſam, de iudi. per eum. † Quid ergo de cle. ad compeſcendas de ſequeſtris, nunquid habebit locum in iſtis hoſpitalibus? Reſpondeo, videtur q̀ non, quia ibi nihil de hoſpitalibus dicitur. Contrarium credo per identitatem rationis per ea, quæ no. D. meus in d. q. vbi dicit quòd nomine beneficij eccleſiaſtici, & ẽt nomine officij venit hoſpitale, cum ſit locus religioſus & eccleſiaſticus, per iura eccleſiaſticorum beneficiorum cenſeri debet. Nec obſt. cle. per literas, de præben. cum ſimi. quia illa loquuntur in ambitioſis & odioſis, in quibus fit ſtricta interpreta-

53 tio.† Similiter quæritur, nunquid decre. cupientes. de elec. lib. vj. locum habeat in huiuſmodi hoſpitalibus? Reſpondeo, Ioan. An. not. hoc in d. decre. cupientes, ſuper ver. omnes electi poſt Gar. & Guil. dixit q̀ non habet locum. Idem Io. Mo. & Archi. quia aliud hoſpitale & aliud eccleſia, hoc idem not. Zenz. in extrauag. Io. XXII. q̃ inci. ad onus, ſuper verbo, electi. Eodem modo poteſt queri, nunquid decre. j. de elec. lib. vj. habeat locum in hoſpitalibus? Reſpondeo, hanc quæſtionem tangit dominus Lapus Abbas prædictus in d. c. j. & videtur ſentire, quod illa decre. locum habeat, quòd mihi placet non obſtante quòd decre. cupientes locum non habeat, nam illa loquitur de cathedralibus vel regularibus eccleſijs, ſub quorum vocabulo illa nõ cõprehenduntur, ſed decre. ſancimus, loquitur de electionibus, & prouiſionibus, ſed nõ poteſt negari quin hoſpitali prouideatur de rectoribus, & rectori de hoſpitali prouideatur de rectori de hoſpitali, ergo idem videtur ſentire decre. vt circa, eo. tit. & hoc quia in cle. conſtitutionem, eo. ti. in prin. no. quòd in hoſpitalibus opponetur in forma eorũ, quæ continentur in cle. quia contingit, de relig. domi.

54 Item quæro, ſupra dictum eſt † q̀ ad hoc vt hoſpitale ſit locus religioſus & eccleſiaſticus requiritur, quod ſit ædificatum auctoritate epiſcopi, vt not. Moder. de relig. domi. ad hęc. Sed quid ſi conſtat & apparet hoſpitale ędificatum, nec conſtat de licentia & auctoritate epiſcopi. Reſpondeo, hanc quæſtionem tangit Fede. de Senis in opere ſuo, c. cvj. & dicit quòd ex quo non apparet contrarium in dubio ex quo vocatur hoſpitale, habet faciem loci eccleſiaſtici, vt colligitur de priuile. patentibus. vnde Archi. de conſe. diſtin. j. §. nemo. dicit q̀ ſi eſt dubium, an in conſecratione eccleſiæ interuenerit auctoritas necne, debemus p̃ſumere q̀ interuenerit, ex quo habet ſigna loci eccleſiaſtici, & maximè ſi talis locus denominetur a nomine alicuius Sãcti, puta hoſpitale ſancti Salui. immo plus dicit idem Fede. ibidem, q̀ ſi hoſpitale non ſit conſtructum de auctoritate epiſcopi, tamen ad officiũ epiſcopi ſpectat curare, vt deſeruiãtur vel ſeruentur ibidem ea, ad quę deputatum eſt, cum perſonæ ibidem degentes ſint miſerabiles & ſub protectione eccleſiæ eſſe intelligantur, de eccle.

55 ędifi. c. j. Ex hoc conſequenter quæro, quid † ſi teſtator reliquit quandam domum ſuam priuatam, vel commendauit ibi poni lectos ad hoſpitalitatem ſeruandam, & vnum famulum ad recipiendum pauperes & ſeruiendum, nunquid poteſt hæres cogi per epiſcopum prædicta facere? Reſpondeo, non eſt dubium ſecundum q̀ in alijs locis pijs legatis, de teſta. Ioannes, immo, ſecundum quoſdam omne legatum eſt pium, & de omnibus poteſt ſe intromittere Epiſcopus, vt in præalle. c. Ioannes, & not. Arch. in canone, Silueſter. xj. q. immo ipſe heres vel alius ipſam domum habere, vel ad alium vſum deputare non poteſt, non ex hoc, quia ſit locus religioſus, ex quo auctoritate epiſcopi nõ eſt factus, ſed quia legata ad pias cauſas non poſſunt ad alium vſum conuerti quàm diſponantur a teſtatore, vt in d. cle. quia diſtringere hæredem ad hoc faciendum, & ſuccedant ipſi ſi nõ faciat, ita cogi debet vt cõſeruet & manuteneat ad eum vſum, ad quem deputatus eſt per teſtatorem, vt pauperes benignè recipiantur ibidem, non ſolum quia perſonæ miſerabiles ſunt ſub protectione epiſcopi, vt ſupra dictum eſt, verumetiam quia extentum piorum locorum ad eum pertinet & ipſe eſt iudex, & hæc coadiuuat opin. dñi Fede. de qua s̃. in proxima q. in fin.

56 Quid ergo, ſi tali domini ſit relictũ † pro manutenendo ibi dictam hoſpitalitatem, & teſtator reliquerit poſſeſſionem, nunquid tenebuntur ad onera communia? Reſpondeo q̀ ſic, ex quo non eſt locus religioſus, tamen ille ſolus hæres qui obligatus eſt ad hanc domum & poſſeſſionem ad hunc vſum ſeruare: illę enim poſſeſſiones ſunt pars hæreditatis, & ad ipſum hæredem ſpectant, & pro ipſis obligatis.

57 † Quæro etiam, an rector hoſpitalarius poſſit in hoſpitando

58 vel eleemoſinas † largiẽdo præferre coniunctos ſibi extraneis? Reſpondeo,

Reſpondeo, hæc quæſtio tangitur in clericis & prælatis eccleſiarum, de coha. cle. capi. j. & ibi dicitur, quod ſunt pręferendi cõſanguinei, quod eſt intelligendum ſi egent, nõ autem ſi ſint diuites, vel vt eos diuites faciant, & de hoc etiã in gloſſ. & videtur alleg. in gloſſ. in capitu. peruenit. 10. quæſt. 3. quod videtur facere contra, tamen ibi ſoluitur in vlti. glo. contra tamen facit. 42. diſtinctio. ſi quis. vbi dicit text. in hoſpitalitate non eſt habendus delectus.

59 † Nunquid hoſpitalarius poſſit eligere ad hoſpitandum & reficiendum, & ad alios actus ad quos hoſpitale deputatum eſt exercendum certos pauperes perpetuos, ita quod illis viuentibus alii non admittantur. Reſpondeo, ſi hoſpitale eſt deputatũ ſpecialiter ad hoſpitandum & pauperes reficiendos, & ad aliũ actum charitatis exercendum, non puto licitum prædictã electionem facere, quia non videtur talis mens fuiſſe conſtituentis, nec tamẽ debet dari ſicut aliis, ſcrupuloſo corde moueatur. Vnde in diſtributione iuſta debent plura continere: vnde antiqui dabant verſus quos refert Ioann. Andr. de donat. capitu. j. ſuper gloſſ. 2. in nouella.

60 † In poſcente nouem ſi decem in donatione notanda.
Cum fides, modus, locus, & pecunia, tempus.
AEquitas, debilitas, cum conditione petetis.
Mens hilaris, feſtina manus aſſitque facultas.
Dulcior aſſantis diſcretio dantis, & ordo.

Non igĩ iſta cõcurrũt in eo, q totũ officiũ hoſpitalis ad certos cõuertit excluſis cęteris, nã aliis iniuria fieri vr̃ & licitè poſſint ex hic ſcrupuloſo corde moueri, & poſſet hoc corrigi per epiſcopum tãquã indiſcretè factum, & qui vſum debitum hoſpitalis & mentẽ diſponentis peruertit ſeu reſtringit, & in iſto capitu. & in dicta cle. quia contingit. non tamen nego, quin à principio fundari poſſit hoſpitale cum iſto ordine, videlicet q̀ rector teneatur eligere vnum vel plures certos pauperes perpetuos pro facultatib. hoſpitalis, & illos ſolos reficere vel hoſpitari & vno eorum decedente alter aſſumatur. hoc in principio appoſitum nõ eſt illicitum, quia in re ſua quilibet eſt moderator & arbiter. C. mandati. l. in re mandata. quia cuilibet eſt licitum rei ſuæ conditionem honeſtam apponere & maximè auctoritate epiſcopi, & quę aliàs de iure communi non procederet, de relig. domi. conſtitutus, & quod ibi nota. vnde patronus in eccleſia collegiata ſibi reſeruat vocem conſentiẽte epiſcopo, ſecundum ea quę notari ſolẽt in decre. nobis, de iure patro. ſæpe fit in domibus deputatis pro ſtudentibus, prout diſpoſuit Dominus Vigellinus Peruſii, & Dominus Sabi Cardinalis Bono. & magnus ſeneſcalcus Siciliç prope Florẽtiam in ſuo monaſterio Carthuſienſium. hoc etiam fieri conſueuit in leproſariis, vbi eliguntur certi & vſque ad certum numerum, vt Flo. in loco ſeu leproſario Sancti Selii ibidem.

61 Sed nunquid poſſit erigi hoſpitale, & † ĩ ſua fundatiõe ordinari, q̀ omnia bona im-

62 mobilia ſibi relicta vel quocunque obuenientia debeãt † alie-

63 nari & eorum pretium pauperibus † erogari? Reſpondeo, videtur quòd non, quia ſi hoſpitale eſt locus religioſus & eccleſiaſticis, vt ſupra probatum eſt, debet ſubdi regulis eccleſiaſticis, quæ habent vt bona inmobilia ſine cauſa cum ſolennitate non alienentur, vt de rebus eccle. non alie. cum, & capi. hoc ius porrectum. 10. quæ. 2. & capitu. ſine exceptione. 12. q. ij. immo valet conſuetudo contraria, vt nota. de rebus eccleſi. ſi quis presbyterorum. contrarium puto verum, nec hoſpitalia iſto caſu ambulant pari paſſu cum eccleſiis propter rationem diuerſam, nam bona hoſpitalium à principio conſtituuntur pro ſeruientibus clericis & oneribus epiſcopalibus papalibus & legatorũ, ſine quo ordo eccleſiaſticus fundaret, ſed bona hoſpitalium deputantur pro pauperibus ſuſtentandis, vnde fructus non faciunt rectores ſuos vt prçlati, vt ſupra dictum eſt. Præterea etiam in religioſis mendicantibus hoc videmus quòd bona immobilia capiunt vt vendant & ſibi de pretio prouideant & illa retinere non poſſunt, ſed ea quę notan. de proba. in pręſentia, & de relig. do. capi. j. lib. 6. in glo. veterem domum. hinc eſt quòd poteſt pręſcribere hoſpitale q̀ capiat indiſtinctè omnia legata pauperibus in vna ciuitate relicta, vt refert Ioan. Andr. in Spe. de inſtrumen. edi. § nunc verò aliqua, verſic. quid ſi executor. Et huiuſmodi occaſione quærit ibi Ioan. Andr. an valeat ibi ſtatutum factum in tali ciuitate, quod talia legata ſoluãtur alteri hoſpitali vel religioſo collegio in præiudicium dicti hoſpitalis, alle. pro & contra: ſoluendo tenet per plura iura, & per decre. noſtra, de loca. & quę ibi no. in tex. & ſuper j. gl. p ſtatutũ prędictum nullum præiudicium generari prædicto hoſpitali.

64 † Quęri ſolet, an de illa queſtione templarii & hoſpitalarii, quique per ſuas prouincias habebant priuilegia apoſtolica expreſſa cauſa ſubſidii Terrę Sanctę ſuper percipiendis legatis indiſtinctè relictis ad pios vſus, quę iure legati vel hæreditario relinquebantur indiſtinctè pauperibus pro anima, ſiue illa ſint mobilia, ſiue immobilia executor diſtribuebat verbo, q̀ tale hoſpitale haberet tantum vel talem rem in ſpecie, illi priuilegiati ſuperueniebant & petebant illa, quæritur nunquid & ipſi poſſint. Ioan. And refert iſtam queſtionem in Specu. de inſtru. edi. §. nunc aliqua verò. verſicu. ſed quę coram quo.

Concludit ſecundum Nicol. Mata. diſtinguendum eſſe an commiſſarius fuit admonitus & diſtribuere ceſſauit, & tũc priuilegiati licitè petunt. Item ſi priuilegiati petierũt & obtinuerunt hæredes condemnari, & conſecuti ſunt bona poſtea non retractabitur. Sed commiſſario non monito & ſententia pro priuilegiatis non lata, nec ſolutione eius facta per commiſſarium & omni caſu, quo per legem vocatur epiſcopus, venerũt priuilegiati alii, quę ibi latius vide.

65 Præterea quæritur, † Teſtator iuſſit ędificari hoſpitale ĩ certo loco, nũquid poterit fieri in alio, vel nunquid poterit tale legatum cõuerti ad aliud pium opus, vel ex pretio ponendo in ipſa ædificatione reparare ſeu augmentare hoſpitale iã factum? Reſpõdeo ad iſta per ordinem, ad primum dico q̀ ſine cauſa hoc nõ licèt, quia vltima voluntas teſtatoris pro lege eſt ſeruanda. 13. quæſtio. j. vltima voluntas, & ibi gl. & ea quę ad certũ vſum largitione ſunt deſtinata fidelium, ad illum debent non ad alium adaptari & conuerti, ſalua ſemper auctoritate ſedis Apoſtolicę, de relig. domi. quia contingit, in cle. etiam pium, & ibi nota. in glo. & ſicut hoc non habet in facto, ita nec in modo, nec in loco, de reſti. ſpolia. Piſanis. ex cauſa verò hic licèt puto in illo loco fieri, be teſta. vos quidem, & per epiſcopum vel inferiorẽ à Papa. Ad ſecundum dicitur q̀ non per alium quàm per Papã ſine cauſa, vt ſupra in alio caſu. Et contra omnia, iſta plenè vide quod no. Dominus Lapus in cle. quia contingit, pręalleg. & Bart. de Saxoferrato in libello ſuo Minoricarum, in d. capi. ij. & 3. vbi omnino vide. Ad tertium dicitur idem per omnia, & facit ad quęſtionem, quod not. Spec. de inſtr. edi. §. nunc verò aliqua. verſicu. quid ſi teſtator. & quęſtio. Ioan. de Deo relata ibidem per Ioan. And. de illo qui relictis herede & trib. commiſſariis iuſſit ędificari & dotari eccleſiam, quo mortuo duo cõmiſſarii conuertere volunt illud legatum in transferendo vnũ monaſterium malè ſituatum ad locum debitum, tertius commiſſarius & heres diſſentiũt, & hoc tenet q̀ nedum duo ex tribus, ſed nec tres facere poſſent contra voluntatem hęredis, an in eccleſia nouiter inſtituenda ius patronatus acquiri debet. remittit Ioan. And. ibi ad ea quę ſcripſit in dicto capit. nos quod, de teſta. ſuper verbo, ędificetur. verum quia in prædictis excluditur auctoritas Apoſtolicæ ſedis, & meritò, quia ipſe, vt nota. Guil. de Monte Laud. in d. cle. quia contingit, poteſt in omnibus legatis ad pias cauſas facere quicquid vult.

66 † Quid de legatis Apoſtolicę ſedis, nunquid poterũt iſta legata conuertere vel mutare ſine cauſa. Reſpon. gloſſ. ordin. in d. cle. quia contingit, ſuper verſicu. apoſtolicę, videtur ſentire quòd not. Dominus arguit pro & contra, & dicit idem ſentire.

67 † Quid ergo ſi teſtator legauit per executores ſuos in fundo ſuo fieri hoſpitale ipſumque dotare ad vſum pauperum, executores volunt auctoritate prælati facere vnam eccleſiam religioſorum, quæritur nunquid poſſunt? Reſpond. hanc quęſtionem ponit Dominus Lapus in d. cle. quia contingit. arguit pro & contra, & tenet q̀ non poteſt. refert tamen Ioann. Andr. cum quibuſdam aliis Iuriſtis conſuluiſſe contrariũ, videlicet q̀ poſſint, dicens, quòd qui melius & maius facit, non dicitur facere aliud, ſed idem facit. cum igitur plus ſit & melius facere eccleſiam religioſorũ quàm hoſpitale, ibi latius vide, & clarius per venerabilem Dominum Bar. præfatum in loco pręalleg.

68 Offert ſe modò alia quęſtio, an reſeruatio † facta generalis de beneficiis per Papam Ioann. XXII. cõprehendat hoſpitalia collegiata, in quibus ſunt diuerſi laici eligentes ſibi rectorem, quandoque clericum, quandoq; laicum. Reſpond. hanc quæſtionem mouet Domi. Fede. in opere ſuo, cap. 270. & tenet q̀ non mouet eum, quia nomine eccleſiarũ monaſteriorum vel prioratuum, non comprehenduntur hoſpitalia, ſiue in materia fauorabili, ſiue in materia odioſa, & ſemper illa tria, videlicet eccleſię monaſteria & pia loca ponuntur vt diuerſa & ſub diuerſis vocabulis nuncupantur, & ſic non ſunt idem: quia & ſi reformatio talium locorum pertineat ad Papã propter vacationem diutinam, fraudaretur hoſpitalitas contra mentem iuris, de relig. do. capitu. ij. in cle. ſecundum eum.

69 † An rectores hoſpitaliũ poſſint adminiſtrare vel agere ante pręſtitum iuramentum, & ante confectum inuentarium, ad quem tenentur per cle. quia contingit, de relig. domi. Reſpõ. hanc quęſtionem mouet Pau. in pręalleg. cle. quia cõtingit, & dicit q̀ non, ſicut nec tutor vel curator, & omnia poſſunt opponi contra iſtos, quæ contra tutores & procuratores opponi poſſunt virtute iuramenti & inuentarii non pręſtiti & non confecti, cum adminiſtratores ad hęc duo tenentur. Cum aut ſupra in quęſtione quęſiuerim, an poſſit fundari eo pacto, vt oĩa bona quę obuenerint, vendi poſſint & pauperib. erogari.

Quęro modò, nunquid valeat conſuetudo, per quam omnia bona ſibi relicta & immobilia liberè alienat & ĩ vſus pauperũ deputat. Reſp. q̀ valeat ead. rõne, de qua s̃. in d. q. dictũ eſt.

Ex his

70 † Ex his quero, nunquid in alienatione bonorum immobiliũ hoſpitalis requiratur ſolennitas iuris, quę requiritur in alienatione rerum eccleſiaſticarum? Reſpond. Petr. de Bella. vt refert Pau. in d. cle. quia contingit, de relig. do. ꝙ decretum eſt neceſſarium in immobilibus. in his autem, quæ ſeruando ſeruari nõ poſſunt, non alleg. C. de admini. tut. l. quæ tutores, & iſta faciunt ad id, quod ſeruat hoſpitale Sanctæ Mariæ Nouæ de Florentia, cuius rector conſueuit de triennio in triennium impetrare licentiam a Domino epiſcopo vendendi & alienandi bona immobilia, quę obuenire contingit ipſi hoſpitali & vigore illius licentię plurima vendit.

71 Quæritur, nunquid id fieri † poſſit de iure? Reſpond. non eſt dubium, quod dicta licẽtia nõ ſufficeret in bonum eccleſiarum, niſi requiratur materia, ſcilicet cauſa iuſta & forma tractatus inferiorum & auctoritas ſuperiorum, vt in quæſtione ſuperius alleg. Sed talis licentia diffuſa vaga & incerta non poteſt prædicta includere, ſed in hoſpitalibus, puto idem ſi loqueremur de dote primęua, quę conſtituta fuit, & ſine qua epiſcopus non poteſt pati, debet hoſpitale de nouo erigi, vt ſupra dictum eſt. Sed de bonis obuenientibus & relictis vel oblatis fidelium iſta facilius vẽdi poſſunt, quia cum ſemper eſt cauſa vniuerſalis perpetua, & iuſta, ſcilicet vt diſtribuantur in vſus pauperum, & ideo dicta licentia generalis poteſt ſe legitimè ad dictam perpetuam cauſam referre, & ſi valet in hoc conſuetudo per ſe, vt ſupra dictum eſt, fortius conſuetudo cum licentia epiſcopi, & ſic obſeruantia dicti hoſpitalis Sanctæ Mariæ Nouæ videtur de iure poſſe ſuſtineri.

72 † Venit in quæſtione, nunquid hoſpitale poſſit præſcribere decimas, vel alia iura ſpiritualia? Reſpon. ſic, nam ex quo hoſpitale eſt locus religioſus auctoritate epiſcopi erectus, talia poſſunt ſibi accedere, de præben. cle. per literas. & probatur, & no. in d. cle. quia contingit, ſed non poteſt præſcribere ſepulturam pauperum & habere presbyterum celebrantem ibidem diuina & miniſtrantem eccleſiaſtica ſacramenta.

73 † Solet etiam dubitari, an rectores hoſpitalium faciant fructus ſuos, ſicut alij clerici. Reſpon. dicit gloſſ. in d. cle. quia contingit, quod non, etiam ſeparatos a ſolo. quid ſit verò de clericis, de offic. ordi. præſenti. lib. 6. plenè de materia, &c. Idem not. Zenze. in dicta clemen. quia contingit.

74 Quot ergo pauperes † rectores hoſpitalium receptare poſſint & teneantur? Reſpõ. quot ex fructibus & facultatibus ipſius hoſpitalis commodè poſſint receptari, ita dicimus in moralibus, de ſta. re. in cap. j. lib. 6. ita in clericis inſtituendis, de inſtit. c. j. ita in procuratione habenda eſt ratio facultatis, de cenſi. ſopitę, de concor. ita etiam nota. Zenz. & per hoc patet, ꝙ plus abundanter ad receptionem plurium tenebitur. hoc tamen ſecundum Pau. non habet locum in leproſariis, quia ibi ſunt continui, & ideo in anno ſterili non poſſunt eiici. ab initio enim debuerũt tot recipi, quot poſſent commodè ſuſtẽtari, ſicut in aliis eccleſiaſticis, de vita & honeſt. cle. quoniam, cum ſimi.

75 † Sed nunquid poterit hoſpitale per perſonam aliàs habilẽ haberi vel præſcribi in proprietate vt oportet, vt li. nõ conteſt. c. ij. de eo, qui mit. in poſ. cau. rei ſer. c. j. & ij. & eod. titu. cum, lib. 6. fortius in hoſpitalibus. Item regetur per cuſtodem & familiarem eccleſiæ vel loci, qui tale hoſpitale præſcripſit. Idem puto de menſa etiam eadem ratione: quia & ſi eccleſia poteſt eſſe de menſa alterius, & per illam regi ſine proprio rectore, de cõceſ. præben. in cle. j. & idem puto quod poſſit competere ponere & mouere hoſpitalarium ad nutum alicuius pręlati eadem ratione, quia & de eccleſiis hoc dicimus in cle. de ſup. negl. pręla. qa regulares, & ibi per Pau. & in capi. cum ſingula. de pręben. lib. 6. fortius in hoſpitalibus.

76 † Præterea, quia tractatur de leproſariis, quęro nunquid leproſarii ſepeliantur cum aliis in cimiteriis. Reſpond. not. in ca. ſacris, de ſepul. quod non, eo quia alia non communicant, nec licèt cõicare ſibi in vita, de eccle. ædi. c. ij. de coniug. lepro. capi. j.

77 Quid ſi quis elegerit † ſepulturam apud eccleſiam hoſpitalariorum, nunquid eccleſia parochialis debet habere canonicã portionem de relictis eis? Reſpond. ſecundum Hoſtien. & Ioan. And. poſt eum, qui hoc nota de ſepul. in noſtro, quod eccleſia parochialis de omnibus relictis pro anima debet habere canonicam, ſiue relinquatur eccleſię, ſiue eccleſię & fratrib. ibi morantib. ſiue in genere, ſiue in ſpecie, ſiue dicatur, relinquo hoc tali hoſpitali, argumen. ad hæc. ff. de annu. leg. l. annua. immo ſecundum quoſdam, ex quo elegit apud hoſpitalarios ſepeliri & de relicto hoſpitali Hieroſolimitano ſi expreſsè dicatur nõ pro anima debetur canonica, quia tunc quod relinquitur præſumitur dari tacitè pro anima & pro ſepultura de ſepult. de his, facit quod not. per Ioan. Andr. in noucl. in glo. iudi.

78 † Quid ſi non elegerit ſepulturam, tamen de iure ibi ſepeliẽdus eſt, quia is dedit ſe & ſua, quia factus erat frater, de priuileg. vt priuilegia. vel quia erat ibi ſepultura parentum, eodem titu. capit. j. Reſpond. ſecundum Ioan. And. & Hoſtien. in dicto ca. in noſtra, quòd parochialis eccleſia debet de omnibus percipere canonicam portionem, ex quo in eorum eccleſia ſepelietur de iure ſine electione.

79 † Quid ſi ibi ſepeliri non potuit per caſum fortuitum, puta quia tempore mortis teſtatoris locus ille ab hoſtibus occupatus erat, vel quacunque alia de cauſa iuſta, puta in bello mortuus & ipſius corpus diſcerni non potuit. Reſpond. Hoſtien. & Ioan. And. poſt eum, in dicto capitu. in noſtra, dicit ꝙ de omnibus legatis habebit eccleſia parochialis ſuam canonicã portionem. ſecus ſi dixiſſet, relinquo hoc eccleſię, in qua ſepeliar, & iſtud hoſpitali: tunc enim de relicto eccleſiæ, in qua ſepultura eligitur, debet dari canonica portio, & non de relicto hoſpitali, quia hoſpitalarii ſunt exempti, & de his quę legantur locis exemptis, niſi ibi eligatur ſepultura, eccleſiaſtica portio nõ miniſtrabitur eccleſię parochiali, alleg. de teſt. offic. & capit. requiſiti, & de ſepul. de his, & capitu j. ea enim, quæ ſic diuiſim ſunt hoſpitali relicta, non videntur relicta pro ſepultura, ſed aliàs pro anima, & de his nihil eſt deducendum.

80 † Quid ſi nec de iure debuit ſepeliri apud hoſpitalarios, nec elegit ſepeliri. ſed de facto aliàs ſepultus eſt? Reſpond. ſecundũ Inno. & Ioan. Andr. poſt eum, in prædicta decre. in noſtra, tũc de relictis, nec totum, nec partem reddet parochiali eccleſiæ, ſed corpus tantum, & oblationes, & alia quæ occaſione ſepulturæ ad eos peruenerunt, vt de ſepultu. ex parte.

81 Quid ſi hoſpitale habet parochiam, ſeu † propriꝰ loquẽdo parochia habet eccleſiam, quæ eſt hoſpitale? Reſpond. ſecundum Innocẽ. tũc debet dari tanquàm de diœceſi. Non obſtat ſi dicatur exẽpta eſt eccleſia, & ſic nullam communionẽ in illam habet epiſcopus, vnde nil percipere debet, argumẽ. de teſtamẽ. requiſiti. §. ſecus. licèt eccleſia ſit exempta, cuius adhuc habet communionem cum ea propter populum, quem tenet. ad hoc de priuileg. ex ore. de verborum ſignificatio. veniens. & capit. ad perpetuam. in quibus probatur, tum ex text. tum ex glo. quod nec templarij, nec hoſpitalarii ſunt in hoc exempti.

82 † Item & loca exempta de lega. eiſdem a parochianis non exemptis relictis tenentur ſoluere canonicam portionem, ſecundum Innoc. qđ ad hoc not. de ſepul. relatum. quamuis ſupra contrariũ videatur dicere. Sed tu diceres, ſecundum Ioan. And. quod ſupraſcripta iura loquuntur de portione canonica epiſcopali, quam nõ ſoluunt exempti, ſed quod proximè ſupradictum eſt de canonica parochiali.

83 † Quid ſi teſtator dixit expreſsè, hoc relinquo hoſpitali non pro ſepultura, ſed alia cauſa iuſta, de tali cauſa nil recipiet parochialis eccleſia, niſi relinquens ſe tranſtuliſſet ad hoſpitalarios, de ſepultu. de his. vel vbi eccleſiæ hoſpitalis datum ſit ad vitã ꝙ quicquid dicitur de vno, neceſſe eſt etiam intelligi de alio, puta quia hoſpitale cum eccleſia ſua exemptum eſt, nec in ſpiritualibus, nec in temporalibus aliquid eſt in eis diuiſum ſpecialiter & ſeorſum, & hoc caſu de relicto eccleſiæ deducetur portio. & ſi dicatur ꝙ non intuitu eccleſiæ ſit relictum & ecõuerſo, quia ſecũdum prædicta de facto ſuppoſita ſic ſunt de ſuo iure ꝙ ſeparari non poſſunt. Sed dices, ſemper eſt diſtinctio inter eccleſiam & hoſpitale, quia prior clericorum ſacerdos poteſt abſoluere fratres, de ſent. excommu. canonica. quod nõ poteſt magiſter laicus. ergo ita poſſes obiicere, ꝙ frater ſacerdos poteſt conficere, non frater laicus, talia non faciunt diuiſionem inter eccleſiam & hoſpitale, ſed potius inter clericos & fratres laicos, vel potius inter officia. hoc in officium abſoluendi datum eſt priori domus ex priuilegio, ꝙ poſſit habere etiã ſi ibi non eſſet eccleſia, ſic & alii officiales domus alia ſua officialia ſpecialia diſtincta ab inuicem habent & ſeparata. 89. diſtinctio. ſingula, de hac ſeparabilitatis materia, de priuileg. paſtoralis, ſecundum Innocent.

84 Ruſſus quæro, cum huiuſmodi loca ad † ad pios vſus deputata diuerſis nominib. nominentur, vt dicam in quæſtione, & horum aliqua habent altaria in quibus celebrantur diuina, aliqua habent ſimpliciter domus in quibus obſeruatur hoſpitalitas, & alia pia opera pietatis. Item eorum aliqua fuerunt fundata & deputata ad pios vſus ꝑ laicos ſine auctoritate epiſcopi, & huiuſmodi locis multa per fideles in vltimis voluntatibus relinquuntur pro remedio animarũ ſub diuerſis modis & verbis, de quibus quæritur, an ab eis de dictis relictis epiſcopus quartam petere poſſit? Reſpond. ſuper hoc compoſuit Reuerendiſſimus Pater & Dominus Franciſ. de Eluſi. Decre. Doctor ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalis tẽpore quo erat Epiſcopus Cluſinus opuſculum breuè, quod diſtinguit in principales quæſtiones quinque.

Primò quæritur, an dicta loca teneantur ad quartam.
Secundò, quid de monaſterio & piis locis exemptis.
Tertiò, de quibus relictis loca prædicta vel ſimilia quartam ſoluere teneantur.
Quartò, quid iuris de relictis priuilegiatis.
Quintò & vltimò reſpondet ad quædam contraria.

Quantum ad primũ probat per multa iura, ꝙ loca ſint pia, ſubdit ꝙ omnia loca pia ad quartã tenentur, de teſta. offic. & c. requiſiti. Cõcludit, ꝑdicta loca ad quartã teneri. dicit Hoſt. hãc ſuã probare & tenere, in ſum. de ſepul. Itẽ ſub hac prima q̃ſtione dicit, ꝙ nõ ſolũ ꝑdicta loca tenẽtur, ſed & loca exẽpta q̃cũque, vt no. Hoſt. in ſum. §. & a quib. & hoc probat multis rõnib.

Deinde proſequitur, de quib. relictis huiuſmodi quarta debeatur. concludit ꝙ de omnibus relictis pro anima, & declarat quæ dicãtur pro anima relicta, videlicet quicquid relinquitur eccleſię vel pio loco, etiam ſi de anima nulla fiat mentio in legato. Item quicquid ab extraneo pręlato etiam ſi nomen pręlati ſit expreſſum in legato.

Itẽ dicit, quartam deberi de relictis hoſpitali iure inſtitutionis. Item ſecundum eum, de relictis pauperibus alicuius pauperis hoſpitalis, quia legare pauperibus certi hoſpitalis vel loci idem eſt, quod legare ipſi hoſpitali, vel loco, quod expreſsè no. Ioan. And. in cle. dudum, quãtuncunque de relicto ſimpliciter pauperibus gabella ſolui non debet. Item de omnibus, quæ defunctus pro anima in vltima voluntate reliquit hoſpitali. Item non ſolùm de mobilibus, ſed de immobilibus, puta pratis, molendinis, vel aliis.

Item debetur prędicta quarta, quandocunque fecerit teſtamẽtum teſtõr, ẽt in ſanitate, & multo tempore ante mortem.

Amplius autem, cum ſupra pater & Dom. noſter, Dominus Vrbanus per ſuas literas caſſauerit & reuocari mandauerit ſub infraſcripta forma.

¶ Vrbanus Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei &c.

90 QVamuis † ſuper reformatione, regimine atque cura xenodochiorum, leproſariorum, & hoſpitaliũ per conſtitutionem fœlicis recordationis Clemẽtis Papę V. deci. noſtrę quę incipit, quia cõtingit, fuit vtiliter ſacro approbante concilio prouiſum, vt hi ad quos premiſſa de iure vel quouis ſtatuto ĩ ipſorum fundatione appoſito ꝙ ex cõſuetudine pręſcripta legitimè vel priuilegio Apoſtolicę ſedis pertinet de ipſis fuerunt honorati quanta cum negligentia in hac parte omiſſa fuerit hactenus & committatur quotidie frequẽter rerum experientia manifeſtat. Nos igitur talium negligentię animarum & periculis obuiare volentes & leproſorum & aliorum ne debitis eis alimentis inhumaniter fraudẽtur indẽnitatis pietatis ſtudio prouidere, prout nobis ab Apoſtolicę ſeruitutis incumbit officio intercedentes omnes collationes, prouiſiones, commiſſiones, confirmationes, ſeu commendas de xenodochiis, leproſariis, ſeu hoſpitalibus, quę tamẽ de militaribus ordinibus aut aliis religionibus non exiſtãt, per prædeceſſores noſtros Romanos Pontifices aut legatos dictæ ſedis, ſeu alios quoſcũque Apoſtolica vel alia quauis auctoritate ſub quacunque forma vel concepta verborum quibuſcũque perſonis eccleſiaſticis ſecularibus vel regularibus aut laicis etiam clericis ſecularibus in beneficium pretextu cuiuſcunque conſuetudinis ſint collata, niſi in eorum fundatione ſecus conſtitutum extiterit, ſeu per electionem ſic de rectorib. piorum locorum huius prouidendum eadem auctoritate Apoſtolica reuocamus, caſſamus. & annullamus, & nullius firmitatis eſſe decernimus, volentes & mandantes ꝙ hi ad quos eorũdem locorum commiſſio ſeu ordinatio ꝑtinet intra duos mẽſes poſtquã huiuſmodi noſtra reuocatio, annullatio, & decretum ſeu cõſtitutio in ciuitate ſeu diœceſi, ſin quibus huiuſmodi pia loca conſiſtant fuerint publicatæ continuè ad cõuocãdum ipſorum locorum gubernatio viris prouidis & idoneis honeſtis, ac boni teſtimonii, qui ſciant & velint eadem loca eorumque bona & iura vtiliter regere ipſorumque redditus & prouentus in vſum miſerabilium perſonarum, prout ad hoc deputata fore noſcuntur fideliter diſpenſare & ſecundum formam dictę conſtitutionis conuertere non poſtponant, & aliã conſtitutionem eandem obſeruent, & per illos quibus loca illa commiſerint faciant obſeruari, prout in literis ante confectis plenius continetur, quo circa fraternitati tuæ &c.

91 Circa iſtam nouam conſtitutionem † poſſunt oriri quàm plurimę quæſtiões. Prima ſic, cum Papa caſſat & irritat omnes rectores hoſpitaliũ exceptis quibuſdam, vt ſupra & mandat illa reformari intra duos menſes a die publicationis ſeu antequàm dicti duo menſes incipiãt currere. Reſpond. poto ꝙ ſic, quia conſtat hoſpitale vacare & carere rectore, vel conſtat ꝙ poteſtas reformandi illud nõ eſt ſublata per Papam his ad quos ſpectat, & nulla debet eſſe vacatio, cui non ſit parata prouiſio, ergo poterunt. Nec obſtat tempus duorum menſium, ſiue per Papam aſſignatum, quia illud non excludit, quin primò poſſint facere, datur autem ad accelerandum prouiſionem non ad protelandum, ita publicatio fit pro ignorantibus ſed qui certus eſt certiorari non debet, vt in regula, qui certus, de regu. iur. lib. 6. Et ſic videtur, ꝙ hi ad quos ſpectat, poſſint ignorantiam allegare & ad accelerandum prouiſionem, non ad ſuſpendendum, & vna res non debet operari diuerſos effectus, & ita feci prius obſeruari in hoſpitali Sancti Miniati de prope Florentiam. fateor tamen ꝙ ante dictam publicationem hi, ad quos ſpectat, non arctantur.

92 † Secunda quæſtio ſit iſta, pone poſt dictam publicationem & poſt lapſum duorũ menſiũ hi ad quos ſpectat, nõ conferũt, vel cõmittunt, nunquid poſtea conferre poterunt? Reſp. ſi res eſt integra, puta quia nõ ſunt collata alteri ꝑ alium q poſſit, puta qđ per decre. ſi tibi abſenti, de ꝑbẽ. lib. 6. qa eſto ꝙ mãdet intra duos menſes conferri, non tñ aufert poteſtatẽ conferendi alteri, immo tenet facta alteri collatio, vt ibi loquitur, & nota.

93 † Sed huiuſmodi occaſione quęro, ad quem dicto caſu deuoluatur poteſtas conferendi ſeu comittendi dicta hoſpitalia nõ cõmiſſa intra duos menſes a tempore dictæ publicationis ꝑ eos, ad quos ſpectet. Reſp. Dom. Papa, non eſt dubiũ ꝙ ſemper & vbique omnium beneficiorũ & hoſpitaliũ collator ordinarius eſt, in decre. ij. de ꝑben. lib. 6. & de epiſcopis vr̃ dubiũ, nam Dominus Papa in ſua cõſtitutione non attribuit poteſtatem conferendi ipſa hoſpitalia alii, nec videtur per dañ. mandatum de conferendo illa intra duos menſes auferre poteſtatem his, ad quos ſpectat, vt s̃. dictũ eſt, immo vr̃ potius quędam excitatio, quam fecit eis vt conferãt, de offi. ordi. cũ cõtingat, de reſcri. cũ aliquib. lib. 6. & ſic nõ videtur deuolui ad epiſcopum.

Item ſi Concilium Lateranen. habet locum in hoſpitalib. fortè dici poſſet ꝙ deuoluitur ad epiſcopum ꝑꝑ negligentiã, & cũ quaſi ſex menſes dati in dicto concilio ad conferendum ſint iſto caſu reducti ad duos, ſed cum cõcilium dictum non habeat locum in hoſpitalib. vt s̃. dictũ eſt, & not. Pau in d. clemen. quia contingit, patet quia ex vigore non poteſt fieri dicta deuolutio. in contrarium videtur facere, ſcilicet ꝙ epiſcopus poſſit iſto caſu procedere non ex cõcilio Lateranen. vt præfertur, nõ etiam quia ſit ſublata his ad quos ſpectat, vt prędixi, ſed quia conſtat eos negligẽtes, quam negligentiam termini tranſacti declarat, ſecundũ ea quę notari ſolent in decre extirpandę, de pręben. Sed conſtat ꝙ epiſcopus ex generali officio ſuo poteſt ſupplere negligentiam inferiorum. ſupplendo ergo negligentiam complent vel committãt ſimile, qđ no. in decre. c. ex parte Aſtenſis, de cõceſ. ꝑben. licèt. n. vbi nõ eſt numerus prębendarum vel canonicorum, nõ dr̃ vacare locus, & ſic non eſt locus deuolutioni, qđ cõcilium Lateran. cum ſimi. inferiores admoniti per epiſcopum nõ reformant etiam canonicis opportunũ vel conſuetutũ, epiſcopus ſupplẽdo negligentiam hoc facit. Item facit hic dicta clement. quia contingit, quia epiſcopus committet ſuppletionem negligentiæ ad eorum, ad quos ſpectat, vt in dictis hoſpitalibus circa ea, quæ facere debent, fortius in hoc tanquàm in fundamẽto. ſunt tamen qui dubitant ꝙ poſt dictos duos menſes dicta hoſpitalia vacent in curia ea rõne, quia Papa caſſando & aſſignando terminum duorum menſium vel appoſuiſſe manus ſuas & ad ſe reuocaſſe negotium, & ſic inferior intromittere ſe non poſſit. Item quia iſta caſſatio facta in curia tales rectores ibi mortui finguntur & ſic vacare in curia dicantur per decreta. pręſenti, de ꝑbẽ. lib. 6. & hoc, vbi illa decre. locũ haberet in hoſpitalib. de quo s̃. tactũ eſt. iſtum articulum pro modo non decido, ſed reſeruo pinguiori examini, facit ad hoc, capi. j. vt lit. pen. in cle.

94 Item quæro, an dicta quęſtio vendicet ſibi locũ † in hoſpitalib. ad q̃ conſueuit poni rector ad pręſentationem laicorũ & cõmrmationẽ epiſcopalẽ vel alterius, hoc eſt dicere qđ Papa in dicta ɔſtitutione excipiat hoſpitalia, ad q̃ rector nõ ꝑ electionẽ propriè, ſed ꝑ pręſentationẽ laicorũ & confirmationẽ ſuperioris aſſumunt. iſtã quæſtionẽ & aliàs tetigi & decidi in quodã cõcilio per me reddito in facto hoſpitalis de Prato epiſcopi Piſtorien. diœceſi. vacantis, per obitum magiſtri Ioã Pau. in Romana curia abbreuiatoris, & ibi arguo pro & contra. Concludo tamen, ꝙ dicta exceptio locum habet, & quod dicta conſtitutio priuata non vendicat ſibi locum in illis, ibi plenè vide, & hoc dico ibi fore clariſſimum, ſi eſſent clerici præſentantes, cum ipſorum præſentatio ſit electio per iura allega.

95 † Porrò circa ꝑdicta quęro, nunquid ſi in quodam hoſpitali ſunt cõuerſi laici, puta nõ profeſſi, qui conſueuerunt ſibi eligere rectorẽ & confirmari ꝑ epiſcopum, nunquid iſta ſit propriè electio, ita ꝙ includatur in exceptione dictę cõſtitutionis Vrbani, & qđ caſſatio ꝑdicta non habet locũ in eo. Reſp. hanc quęſtionẽ tetigi & decidi in dicto conſilio ꝑ me reddito, & argui ꝑ & ɔ̃, & pleniſſimè cõcluſi qđ erat & qđ cõcludebat in dicta exceptione, & ibi vide. Itẽ ẽt tetigi & decidi, nunqd in electione talium conuerſorũ & hoſpitaliũ vẽdicare ſibi locũ decre. qa ꝑꝑ, de elect. & tenui qđ nõ vendicat ſibi locũ, ibi vide. Vlterius etiã in d. cõcilio tetigi vnã quęſtionẽ nouiſſimã & inauditã. Nã dicta cõſtitutio Vrbani, q̃ caſſat oẽs rectores hoſpitaliũ & reponit, & excipit ſub hac forma, q̃buſcũq; perſonis eccleſiaſticis ſecularib. vel regularib. aut laicis factis ẽt ſi clericis ſecularibus in bñficium ꝑtextu cuiuſcũq; conſuetudinis ſit collatũ in illorũ fundatione, ſecus ſi cõſtitutũ extiterit, ſeu ꝑ electionem ſic de rectore priorum locorum huiuſmodi prouidendũ. No.

quod

quod hęc exceptio pōt ad superiorem referri duob. modis, vno modò ꝙ generaliter ad totum dispositum dictæ cōstitutionis, vt sit sensus ꝙ non intendit ipsa cōstitutio priuare aliquem rectorem assumptum ad aliqđ hospitale ꝑ ipsam electionē, siue sit laicus, siue clericus, & tunc electi, vt supra dicebatur ꝑ conuersionem non essent priuati, pręsentati per laicos & confirmati per episcopum, tenendo quod supra tenui tales includūtur ī dicta exceptione electionis, & ꝭm istum intellectum modici rectores essent priuati per ipsam dictam constitutionem: nam rectores electi vel priuati vel confirmati, quorum maior est numerus, sed solum rectores quibus simpliciter fit commissio hospitalis per eos ad quos spectat. alio modo potest referri dicta exceptio ad proxima præcedentia, aut sit sensus ꝙ prædicta cōstitutio cessat in rectores clericos, quibus pretextu alicuius consuetudinis talis hospitalia fuissent in beneficiū collata, nisi in fundatione talis hospitalis, quod licèt in beneficium esset ordinatum ꝙ in beneficium haberet, vel ipse clericus ad hospitale totale esset per electionem constitutus assumptus, quo casu ipsi clerici non sunt priuati, & secundum hoc omnes laici rectores etiam si fuerunt assumpti per electionem etiā si in fundatione aliter esset institutum sunt priuati. & tunc dictū Vrbani est minoris effectus & plus ĩcludit, & hoc puto esse verū intellectū cōstitutionis prędictæ, & ita consului in dicto negotio, qđ quia dictus magister Ioan. Pau. Abbreuiator, erat laicus, quantuncunq; fuerit electus per cōuersos dicti hospitalis, tñ dicta constitutio in eo locum vendicabat & priuatus erat ꝑ illam, & sic per mortem suam vacauit, cum ante esset priuatus, & sic inferebat ꝙ in curia non vacauit.

96 **Occurrit quæstio,** an si detur pecunia † ꝓ hospitali habēdo, committatꝰ Simonia? Resp. ꝙ non, qa hospitale de se nō est beneficium ecclesiasticum, nec eius rector hēt tractare diuina vel spiritualia. Simonia aūt dr̄ studiosa voluntas siue cupiditas emēdi vel vēdendi spiritualia vel spiritualib. annexa, ꝭm Dama. & alios Do. vel est spiritualium vel annexorum spiritualib. ꝑcedente pacto ꝑdicta cōdictio mō seruitii ꝑtii vel cuiuscunq; tēporalitatis receptio, ꝭm Host. in Summa, eo. tit. § j. ver. 12. ergo ꝯriū vr̄ ꝓbari j. q. 7. si quis omnes. ad si ver. quicunque. & prope canoñ. &c. & hoc ibi no. gl. super verbo, religiosi. immo etiam si detur ꝓ administratione pauperum, & no. ibi gl. super verbo, orphanotrophorū, & videtur probari hoc j. q. 3. Saluator. vbi dare pecuniā pro officio aduocati castaldi vel iudicis etiam committitur Simonia. & glo. quę est super ver. iudex, tangit istam quæstionē, & recitat opin. contrarias. Hugo dixit quod in omni administratione rei ecclesiasticę committitur Simonia, vt not. eadem causa & q. §. is ita. in princip. & est Simoniacum, quia prohibitum, alii dicunt ꝙ Simonia est, si administratio est talis quod habet aliquod hospitale annexum, facit ad hoc quod nota. de Simonia consulere.

96 † Nunquid in impetratione beneficii debet fieri mentio de hospitali? Respond. si confertur in beneficium clericis, non est dubium: si autem committitur secundum formā cle. quia cōtingit, est dubium, quia potius est officium, & temporaliter, vnde de vicaria temporali non fit mentio. de rescrip. postulasti. à contrario sensu. Item est simile, quod ibi not. de pręstimoniis. vnde tale hospitale, quod confertur in laicis, in sola temporalitate consistit. Sed puto faciendam esse mentionem, quia non est temporalium, secundum consuetudinem generalem. Item not. Feli. quod non est omnino prophanus titulus, sed ecclesiasticus: vnde etiam accedunt sibi spiritualia, & dos statuiť à principio. Item ex quo clericus est rector, constat ꝙ exinde debet viuere & potest, ergo impetrando beneficium debet hoc dicere, sicut de titulo patrimonii, ad quem est ordinatus, quia omnia debent exprimi, quę possunt ipsum mouere, vt dicta decreta. postulasti. & si proponente. eodem titu & c. cum teneamur.

98 **Nunquid beneficium** cū hospitali † possit ꝑmutari? Respon. hanc quæstionem mouet Fede. de Senis in opusculo suo permuta. & tenet ꝙ sic, & si hospitale confertur in beneficium clericis, secus si hospitale sit concessum laicis.

99 † Sed si hospitale est concessum clerico vel bono viro, non in beneficium, putat ipse ꝙ possit fieri permutatio, quia nō est titulus totaliter ꝓphanus, nec posset vendi sine vitio Simoniæ.

100 † Sed quid potest opponi contra rectores istorum Hospitalium? Respon. hanc quæstionem tangit Spec. in titu. de orphanotropho. & dicit ꝙ potest opponi ꝙ non fecerit inuentariū solenniter, & quod sit minor 25. annis. C. de episco. & cleri. orphanotrophos. C. de tuto. l. vlt. Item quia est turpis persona vel suspectæ vitę ff. sol. mat. si cum dotem. §. eo autem. vel ꝙ eis est interdicta administratio. 3. q. ij. quia de accusa. capit. fin.

101 † An clerici teneantur ad hospitalitatem. Respondeo sic. de præbend. de monachis. 42. distinct. §. j. 85. distin. Florentinum. 16. quæstio. j. capitu. vltimo.

102 † Sed quæro, infra quantum tempus debet compleri hospitale. Respond. Host. in Summa de eccle. ędifi. §. ij. dicit ꝙ infra annum, si fit oratorium, infra quinquennium. in auct. de eccle. titu. §. si quis autem voluerit. quod est intelligendum de eo, qui per se incępit & facit.

103 **Sed in executionibus** deputatis † ad hoc, si adsit facultas, non credo tantùm tempus dari, sed saltem infra annum à die monitionis debet expleuisse. de testa. nos quidem. & si ne monitione speciali si essent quęstiones constitutionem mouētes in genere, vt habet communis obseruantia. Ad quem spectat creare familiam perpetuam vel conuersos in hospitali. Respon.

104 Cum supra dixerim, ꝙ † concilium non habet locum in hospitalibus, quęro quid si sit in hospitali certus numerus cōuersorum ordinatus per constitutionem, vel in fundatione hospitalis & moriatur vnus, nunquid habet locum Concilium Lateraū. Respond. videtur ꝙ sic, arg. eorum quæ nota. in decre. dilectio. de præben. immo videtur ꝙ non, quia membra sequuntur necessarium capitis, si non habet locū in capite, nec in mēbro, deinde ac si absurdum esset ꝙ haberet locum in membris & non in capite & magis adhæret titulus tectus titulo ecclesiastico, quàm econuerso.

105 † Offert se alia quæstio, videlicet nunquid diœcesanus possit visitare hospitalia infectorū suæ diœcesis habentia altaria, oratoria, & campanilia. Respon. ista est quæstio Dom. Fede. de Senis, quam ponit. 106 & ibi hoc ipse examinauit diligenter, & concludēdo tenet ꝙ siue ex testamēto, siue inter viuos à principio ordinatum fuit ꝙ locus iste esset ordinatus ad vsum hospitalitatis, siue interuenit auctoritas episcopi, siue non, potest per episcopum visitari, vt visitando inquirat, an illud ibi fuit, propter quod constitutum est, & propter quod fiunt ibi eleemosinæ a fidelibus, maximè cum habeat signa & forma constitutio. loci pii & ecclesiastici & etiam sic denominentur, ad hoc, de senten. excomm. si iudex laicus. libro 6. circa medium, & quod nota. Archid. de præben. cum de beneficio, in glos. fin. 40. annorum, libro 6. in fin.

TRACTATVS DISPENSATIONVM per episcopos, ac de Episcoporum præeminentia, cum formulis conficiendarum dispensationum indubitati Doctoris,

Domini Ioannis Randei Galli.

¶PRAELVDIVM.

VENITE ad Reuerendissimum Parisiensem Episcopum, qui à sancta sede Apostolica ita meruit honorari, & obtinere, vt omnes tam religiosi quàm seculares, criminosi inuenti in sua diœcesi valeant, & possint ab eodem apprehendi & puniri, ac cōtra eos inquirere ad reformationē morum appellatione remota, prout refertur in capitu. licèt, extra de offi. ordin. Et hoc, ne sanguis eorum de suis manibus vindictam requirat ad Deum, propter negligentiam, vt eodem titu. de offic. ordin. capitu. irrefragabili, per generale Concilium ordinatum sic fuit, quare in sua diœcesi inuenti & existentes dicuntur sui subditi. Necnon venite ad Reuerēdissimos Episcopos vestros, omnes qui laboratis & onerati estis, & reficiant vos, inuenietisque requiem animabus vestris, iuxta illud Matth. 11. capitu. Venite absque argento & vlla commutatione.

(Contra pecuniæ obediunt omnia. Eccl. 10. Sol. Deus respicit corda, & nunc agitur de misericordia, quæ præfertur sacrificio victimæ & holocausto.) & comedite vinum, & lac, quare appenditis argentum non in panibus? & laborem vestrum nō in saturitate? audite audientes, & comedite bonum, & delectabit in crassitudine anima vestra, inclinate ad me aures vestras, & audite & viuet anima vestra, ait Dominus, feriam pactū vobiscum sempiternum, misericordias Dauid fidelis. Ecce episcopos testes populis dedit eos duces ac præceptores gentibus. Quærite Dominum, dum inueniri potest & prope est, derelinquatque impius viam suam & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominū, & miserebitur eius, quoniā multus est ad ignoscendum. Esa. 55. illis etiam dixit Christus, Ego disposui vobis regnum meum, sicut disposuit mihi pater, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo & patris, quia pater & ego vnum sumus, Ioan. 10. & sedeatis super sedes iudicantes duodecim

duodecim tribus Israel. Lucę 22. c. Ipsi omnimodā potestatem habent ligandi, & soluendi nō vsq; septies, sed vsque septuagies septies. Mat. 18. Honorateq; illos Reuerendissimos Episcopos, & subditi estote illis, ꝓut ex ꝑcepto habetis. j. Petri. c. ij. Quoniā Deus etiā honorificat illos, iuxta illud Ioan. 12. Qui mihi ministrat, me sequatur: vbi. n. ego sum, illic & minister meus erit, & honorificabit eū pater meus q est in cœlis, sacrificate sacrificiū iustitiæ, & sperate in Dño Psal. 34. Nō derelinquet oēs, q sperāt in eo. Psal. 33. Beati, quorū remissæ sunt iniquitates, & tecta sunt peccata. Psal. 31. Quoniā audiuit, dabit gaudiū & lętitiā pœnitēti. Et cor mundum creabit spiritumq; nouum innouabit, & exaltabit ossa humiliata. Psal. 50. iuxta illd Apost. ij. Age pœnitētiā & prima opera fac. ipse. n. enutriet, & non dabit in ęternum fluctuationem. Pręterea vos Reuerendissimi Episcopi, qui sedetis super sedes iudicātes duodecim tribus Israel. Mat. 19. personā Christi repræsentātes & vicarii Domini. 35. q. 5. c. mulier. (iuxta illud, Optaui & datus est sensus, veneruntq; mihi oīa bona pariter cū sapientia, cui non valet cōparari aurū, nec lapides pretiosi. Sapien. 6. Melior est. n. vir sapiēs quàm fortis, & sapientia quàm vires. Sap. 7.) Et vocati estis in sorte Dñi, considerate potestatē a summo Deo vobis collatā, qui vos de tenebris euocauit in admirabile lumen, & elegit dicēs, ego elegi vos de mūdo. Io. 15. dixit etiā vobis: Ite, ꝑdicate ī noīe meo &c. Mar. 16. vt notum faceret in sacr̄m sapientię & prudentię suę remissionem peccatorum ꝭm beneplacitū eius proposuit in eo in dispensationem plenitudinis temporum instaurare oīa in Christo, q̄ in cœlo & in terra oīa sunt in ipso. hęc autē ad Ephe. j. dicuntur, iuxta illud etiā Ioā. 20. Quorum remiseritis peccata, dimittunť eis: & quorū retinueritis, retēta erūt. & Mat. 16. Quodcunq; ligaueritis & solueritis sup terrā, erit ligatū & solutum in cœlis. Quid est. n. dicere, ī noīe Dñi nostri Iesu omne genu flectitur cœlestiū, terrestrium, & infernorum, ad Phi. ij. nisi ꝙ primatū obtinet sup oēs, cū oīum sit cā causans & effectiua. Ioā. j. Oīa ꝑ illū facta sunt, descendens a pr̄e luminū, apud quē non est transmutatio. Iac. j. Cuius potestas est infinita, q etiā de peccatorib. facit iustos & sanctissimos, & non vult mortē peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat, ac in dignitate permaneat, vt de Ezec. Dauide, Anna sorore Aaron, Petro, Paulo, Augustino, cū plurimis aliis in numero innumerabili, de quibus impossibile eorum facta narrare esset, præsertim innumerabili, de quib. impossibile eorum facta narrare esset, præsertim inter ꝑdicta redu co illud, qđ Dñs nr̄ & creator ait, Mat. 9. Quid est, misericordiā volo, & nō sacrificium, nec ꝑꝑ iustos venisse dr̄, sed ꝑꝑ peccatores, qa nō est opus medico bene se habentib. sed malè. Oseę. 6. Mat. ij. Propter qđ iusti nolite superbè peccatorib. rñdere, in illosq; sæuire & spernere, qm̄ nullus pōt seipsum iustificare, nec ad gratiā ꝑ seipsum venire, attestāte Christo Ioā. 6. Nemo pōt ad me venire, nisi pr̄ q misit me traxerit eū, qm̄ aliqua accidunt nō ex peccato & offensa, sed vt manifestenť opera Dei, vt idē dixit Dñs de cęco nato, Ioā. 9. sed sic cū peccatorib. pœnitētibus, & ab intimis dolentib. gaudete & cū benignitate suscipite fratrē vestrū errātē, & date ei stolā primā innocentię, annulū pacis infinitę induite illum & calciate & gaudenter cum eo epulate, ex quo reuixit qui mortuus fuerat & q perierat inuentus est, qm̄ maius gaudium erit in cœlo corā Angelis Dei sup vno Dei peccatore pœnitentiā agente, q̃ sup nonagintanouē iustis, q non indigent pœnitētia, attestāte Christo Lucę 15. Sic de peccatorib. nolite iudicare illosq; reuertentes & pœnitentes nolite spernere. Quid enim iudicasses de Petro & de Paulo, qui tātis laborib. & bonis fidei se occuparunt, qui de persecutore factus est vas electionis ac in dignitate permanserunt, nec non ad maiores ascenderunt dignitates. Videsne tu festucā in oculo fratris, non vides trabē in oculo tuo & sup caput tuum. estote ergo misericordes, sicut pr̄ vester cęlestis misericors est, ait Dñs noster Lucæ 6. ne nobis illa diuina iustitia dicat, mitte eum in tenebras inferiores & tradat vos tortorib. suis dicens, Nonne oportuit te misereri conserui tui, sicut ego tui misertus sum, Mat. 18. Quia si dixerimus ꝙ peccatum nō habemus, veritas in nobis non est. j. Io. j. Ne etiā ꝑꝑ hmōi vanā gloriā manus Dñi vos derelinquat. Et veritas parabolæ Dñi Lucę 18. descripta, sit de vobis dicta de Pharisæo spernente publicanū, qui publicanus gratiā obtinuit & iustificatus ab illo. sit ergo omnis homo tardus ad loquendū, Ia. j. Et pōderet vnusquisq; sermones suos. 50. dist. c. ponderet. Quia quacunq; hora ingemuerit peccator, oēs eius iniquitates non recordabuntur. Eze. 30. c. Sic ad hmōi propositū dr̄ Apoca. ij. Age pœnitentiā & pia opera fac. Propter qđ pauperes peccatores sperate, & nolite desperare, reuertite ad Dñm, & vt leprosis dictū fuit, qñ sanati fuerunt. Lucę 17. Ite, ostēdite vos sacerdotib. dico vobis accedite ad Reuerēdissimos episcopos vestros, q sunt summi sacerdotes, q pœnitētes in multis dispensabunt abolentes maculas infamiæ scelerum vestrorū, iuxta illud, spiritū nouū innouabit in viscerib. vestris. Psal. 50. & alibi, Induite nouū hoīem, q ꝭm Deū creatus est, & renouamini spiritu mētis vestrę. ad Eph. 4. Quoniā propitiať oībus iniquitatib. & sanat oēs infirmitates, qm̄ lōgè fecit a nobis iniquitates nostras, quātū distat ortus ab occidēte, & ꝭm altitudinē cęli a terra corroborat misericordiā suā super timētes se, sicut pr̄ miseretē filij, Psal. 102. Quia sunt vicarii Dñi, & persona Christi, vt repetitis vicib. dixi iuxta potestatē a summo Pōtifice nostro Iesu Christo, qñ misit discipulos suos binos prędicare in vniuerso mūdo, similē Petri potestatē dedit dicēs, prędicate & docete, in noīe meo oēs gentes & dęmonia eiicietis, linguis loquemini nouis, serpētes tolletis, & qui biberint quid mortiferum, nō eis nocebit, manusq; super ęgros & languentes imponēdo, sanitatē dabitis. insufflādo in facies eorū dicite, pax vobis, sicut misit me pater cū plenaria ptāte, sic mitto vos, & quorū remiseritis pctā, remittunť eis, &c. Io. 20. Sic oēs reuerēdissimi episcopi ab vno eodēq; fonte vires accepērūt, quāuis iurisdictiones distinctæ & q ab vno eodemq; potatis, valete fœlices. Et cū prędictis pœnitētib. & imponētib. liberaliter & misericorditer dispensate, nā iudiciū sine misericordia erit ei qui noluit misericordiā facere delinquēti. Iac. ij. c. & ij. q. 7. c. de his, vltra medium. 33. q. 4. ca. pręcepta. Misericordia. n. cōis est virtus & plenitudo virtutum est, ideoq; omnibus est proposita perfecta forma virtutis, vt 86. dist. c. non satis, prope fin. iuxta illud repetitū, estote misericordes, &c. vt extra de reg. iu. c. ij. (Plenitudo oīum virtutū est misericordia, quia qui cōpassionē nō habet de proximo, factus est velut ęs sonans & nihil est, ad Cor. 13. & nihil sibi prodest, melior est misericordia, q̃ crudelitas Natura clemens pia est ad indulgendū ex māsuetudine debēt pręlati lapsos releuare, nulli claudenda est misericordia,) melius est. n. ꝑꝑ misericordiā rōnē dare, q̃ ꝑꝑ crudelitatē seu inclemētiam, quia vbi Dñs noster paterfa. largus est dispensator substitutus, ab eodē autē eius famulus nō debet esse tenax. Nā vt præmissum est, Deus ita benignus est, ꝙ quacunq; hora gemit peccator, illū recipit, quare sacerdos episcopus aut Pontifex eius vult apparere austerus. hęc leguntur 26. q. vlt. c. alligant, & prędicto c. nō satis. ver. melius. Diuinitatis siquidem natura clemens est & pia & ad indulgendum prona, vt de pę. di. j. c. quia diuinitatis, cuius exemplo rectores prouidi ex sua infirmitate aliorum infirma pensantes lapsos debēt per mansuetudinē subleuare, vt 45. dist. recedite. quia nulli claudēda est misericordia, nulli peccati impunitas relaxāda, vt 23. q. 4. c. duo ista. Hinc est, ꝙ Christus ex magna pietatis dispensatione cadere Petrum permisit, vt ex sua infirmitate cognosceret quàm misericorditer aliena infirma tolerare deberet. 50. distin. capitu. considerandum.

¶De dispensatione & casib. quibus episcopi dispensant.

SVMMARIVM.

1. *AEquitas & dispensatio, qualiter præferri debeant rigori.*
2. *Pœnitentiæ effectus.*
3. *Hæreticus est, qui dispensari non debere, aut non posse dicit.*

¶PRIMA PARS.

1 HIS igitur auctoritatibus iudicialis informatur auctoritas, misericordiam seu dispensationē † sequi potius q̃ rigorē, ad qđ etiam accedit 9. dist. c. sanè. ff. de pœ. l. iterpretatione, extra de transa. c. fi. Nec n. aut seueritas, aut clemētia gratia affectanda est, sed in leuiorib. causis promptiores ad lenitatē iudices esse debent, in grauiorib. verò legum seueritatē cum quodam benignitatis tēperamento subsequi debent, vt ff. de pœn. l. respiciēdum. j. responso. quia vera iustitia compassionē hēt, falsa dedignationē 45. dist. vera. & disciplina destituitur, si sine misericordia teneatur. c. dist. disciplina, in prin. sunt enim de ipsa iustitia debitores, iuxta illud Apo. j. ad Cor. 9. dispensatio mihi credita est, sic dispensatio cęlestis seminis nobis iniuncta est. Veh si nō sparserimus, veh si tacuerimus. Hæc legūtur 44. dist. c. dispensatio, & ad Colossen. j. Audistis dispensationē gratię Dei, quæ data est mihi in vobis, vt impleamini verbum Dei ministerium, quod absconditum fuit à Sanctis corripientes & docentes ac hominem in omni sapientia & exhibeatis hominem perfectū, te reprehendendo illos, qui dicunt dispensationibus vti nō debere, legitur parabola superius allegata, Matth. 18. c. de illo qui noluit misereri conseruo suo, cui dictum fuit, mittite eum in tenebras inferiores, ubi conuenit esse fletus & stridor dentium. Sic igitur in sequendo doctrinam Domini nostri Iesu Christi nobis omnia relinquit in exemplum, ut sequamur eius uestigia, ut ipse nobis pręcipit & stāte Petro. j. Pet. ij. & etiam ut efficiamini beati, iuxta illud uerbum doctrinæ Domini dicentis, Matth. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam cōsequentur. Indigemus omnes gratia Dei, tenentur ergo omnes prælati & superiores uti circa subditos dispensationibus. legitur etiam 23. quæstio. 4. capitu. Ecce inquiunt circa me: utitur nobis Deus in dispensatione uestra. Quid enim esset nobis, qui singulis diebus labimur ad exemplum.

2 † Vide & considera, Numeri 12. capitu. qualiter Maria soror Aaron, eo quod murmurauerat in Moysen, percussa fuit à lepra,

lepra, ſed poſtquàm pœnitentiã egit, liberata fuit, & priſtinam gratiam prophetandi recepit.

Item de Aaron Exod. 32. c. qui poſt conflatum vitulum in ſummum ſacerdotem conſecratus fuit.

Item legitur de Dauid. 2. Regum. 11. Qui poſt adulterium cum Berſabeę commiſſum, & homicidiũ Vriæ eius mariti ſpiritum prophetię recepit, & in proprio gradu regio a ſummo Deo diſpenſatus remanſit.

Item iij. lib. Regum. 21. capit. legitur, quod Achab poſt mortem Nabutę viri ſanctiſſimi per pœnitentiam humiliatus in regia etiam ſede permanſit.

Item de Ezechiele Rege Iudeę, Eſaiæ. 38. c. & 4. Regum 20. qui humiliatus & pœnitens ter quinos annos meruit viuere & in ſua regali ſede permanere.

Alios innumerabiles in veteri teſtamento inuenies, & in nouo etiam, veluti de Petro, Matthæ. 26. qui Chriſtum negauit, & tamen poſtea princeps Apoſtolorum factus eſt.

Item vide Actuum 7. de Paulo, qui Stephanum lapidauit, & poſtea in Apoſtolum vas electionis factus eſt.

Itẽ legitur de Magdalena voluptuoſa, quæ ab eccleſia Apoſtola meruit vocari, & verbum Dei prędicare, quod mulieribus non licèt.

De Auguſtino ſancto, qui reuerſus a ſua hęreſi in Doctorem eccleſię, & epiſcopum ordinatus eſt.

3 Qui autem dicit non debere † & non poſſe diſpenſari, errat a veritate & hæreticus eſt, quia videtur claues deſpicere, cum dicatur Matth. 16.

Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cęlis. quia huiuſmodi ſententia Domini vera eſt, aut non, quod abſit. Hæc & alia leguntur in capit. ponderet. 50. diſt. Quare Reuerendiſſimi Domini, Domi. Epiſcopi, erga lapſos conſiderate ſupradicta & memores eſtote q̃ beatus Pau. Apoſto. ait, ad Gala. 6 capi. ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos q ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, & alter alterius onera portate, ſic adimplebitis legem Chriſti. Tu etiã peccator ſpera in Domino, age pœnitentiam, & pia opera fac, & accede ad reuerẽdum epiſcopum tuum Chriſti miniſtrum, & vicariũ ꝓ beneficio tuę diſpenſationis, & indulgentiæ obtinendo, qui paratus eſt & promptus tibi tanquàm Chriſti miniſter miſericordiam impartire, iuxta verba ſuperius ſumpta, Venite &c.

Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Et in bonis operibus deinceps reſiduo vitę veſtræ perſeuerate, miſericordias Domini, in ęternum cantate, quoniam in regno Dei eritis, beati, benedicti & Reges regum habentes, vt Matth. 25. dicitur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum.

Item filii Dei chariſſimi hæredes Dei, cohæredes Chriſti, vt dicitur ad Roman. 8. tali honore decorati, ꝙ Dominus noſter Ieſus Chriſtus vos honorando vobis in regno Dei patris miniſtrabit, vt dicitur Lucæ. 12. Præcingit ſe ſcilicet Chriſtris, & tranſiens miniſtrabit.

Item eritis dii & filii excelſi Regis, vt dicitur Pſal. 81. & Ioan. 10. Ego dixi, dii eſtis, & filii excelſi omnes.

Item fratres Ieſu Chriſti, iuxta illud Matth. 12. Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cęlis eſt, ipſe eſt meus frater ſoror & mater.

SVMMARIVM.

1 *Diſpenſationis diffinitiones, quomodo exponantur. 3.*
2 *Rigor quid ſit, & quando ſeruandus, & quæ nomina habeat.*
3 *Æquitatis expoſitio.*
4 *Diſpenſationis origo, & de eius diuiſione, quando ſit debita.*
5 *Diſpenſatio ſuppliciter petenda, & quando ſit prohibita, & quando conceſſa.*
6 *Diſpenſatio, quo caſu dici poſſit permiſſa.*
7 *Diſpenſatio, quando & quo loco reperta; Et quis fuerit primus diſpenſator.*

§. Ingrediendo Materiam diſpenſationum, neceſſe eſt cognoſcere, quid ſit 1 diſpenſat. † Diſpenſatio verò nihil aliud eſt, niſi prouida iuris criminis relaxatio, vtilitatẽ ſiue neceſſitate penſata. vel ſic, Diſpenſatio eſt rigoris iuris per eum, ad quem ſpectat, canonicè facta relaxatio. duæque prędictę diffinitiones colliguntur. j. q. 7. §. niſi rigor. c. ſeq.

Debes etiam vlterius ſcire quòd aliud eſt rigor, aliud eſt ſeueritas, aliud ius, aliud æquitas, aliud diſpenſatio. Et de his omnibus tractatur in capitulo finali. extra de tranſactio.

2 †Rigor eſt diſtrictio iuris ſiue exceſſus, & auſteritas iuris ſcripta, aliquando ad terrorem, vt ij. q. 3. ſi quis epiſcoporum. 88. diſt. c. neque. & hæc fiunt pęna vt vnius ſit metus multorum, vt dicitur. C. ad leg. Iul. repe. l. 1. Et quandoque ſeueritas appellatur 50. diſt. c. vt conſtitueretur. in gl. 41. di. c. diſciplina, in gl. ſed qualiter. 1. q. 7. c. diſpenſationes. & c. exigunt. de ſent. excom. in antiquis. Sed rigor non eſt ſeruandus, niſi vbi timetur exemplũ mali. 45. diſt. c. ſed illud. & in prædicto ca. fi. de tranſac. in antiquis. Quandoque rigor eſt idem quod ſubtilitas iuris, vt c. in literis. de reſt. ſpo. in ar. & c. ſedes. de præben. & de appel. Quandoque et rigor dicitur diſciplina. 45. di. c. diſciplina. Quandoque rigor dicitur iuſtitia. & eadem di. c. omnis qui. & c. vera.

Ius autem eſt ars boni & ęqui, cuius meritò nos ſacerdotes appellat, id eſt ſacrorum præceptorum miniſtros ff. de iuſti. & iure. l. 1. & Inſtitu. eod. titu.

3 † Aequitas eſt media inter rigorem & diſpenſationem, ſiue miſericordiam. C. de iudi. l. placuit. 34. diſtinct. capitul. fraternitatis. extra de tranſac. capitul. fina. interpretari an ius ſcriptum ſit ęquum, vel iniquum, ſpectat Principi. C. de legi. & con. l. j. Cyprianus deſcripſit, ꝙ æquitas eſt iuſtitia dulcore miſericordiæ temperata. vel dic quòd æquitas eſt motus rationabilis, regens miſericordiam & rigorem. 45. diſtinctio. capitul. diſciplina. & capitu. qui emendat. & capitul. vera. quia rigor eſt manſuetudine temperandus. extra de pur. cano. capitul. in iuuent. & hæc eſt æquitas illa, quam iudex ſemper præ oculis debet habere. ff. de eo, quod cer. loc. l. quod ſi Epheſ. in fi. vt eccle. benefi. ſine dimi. confer. c. vnico. 35. q. vlt. c. alligant.

Quid autem ſit diſpenſatio, dixi ſupra in princi. vlterius tamẽ dico, vt quidam dicunt, quòd diſpenſatio exponitur, id eſt ius, cum ſit executio iuſtitiæ. ff. de iuſt. & iu. l. 1. 2. reſponſo. Alij verò exponũt, id eſt indulgentia, vt 33. q. 2. c. interfectores. Alii verò id eſt regula. 3. diſtin. capit. regula. Alij exponunt, id eſt poteſtas à iure permiſſa, vt 33. quæſtio. 3. capitul. in adoleſcentia. 31. quæſt. 1. cap. hac ratione. 32. quæſtio. 7. capit. Apoſtolus. de preb. cum iam dudum. Alij dicunt, ꝙ vbi ius permittit diſpenſare, diſpenſatio dicitur miſericordia ſiue compaſſio. 1. quęſt. 7. c. is qui. Quandoque tamen pro iure accipitur, quando iudex debitas pęnas à iure ſtatutas relaxat, aut mitigat pęnam. C. de epiſc. & cle. auc. interdicimus.

4 † Quoniam etiam originem duxit à Deo, qui miſericordiam dedit & fecit patribus noſtris, & nobis, iuxta illud Canticum Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Iſrael. Lucæ. 1. Canticum diuæ Mariæ, Lucæ. 1. vbi dicitur, & miſericordia eius à progenie in progenies. Eſtote ergo miſericordes, &c. Et illam collectam, Deus cui proprium eſt miſereri. Vlterius tranſeundo, dico quòd multiplex eſt diſpenſatio. Quædam enim diſpenſatio quæ dicitur diſpenſatio debita. Alia diſpenſatio prohibita, alia verò conceſſa, alia autem permiſſa.

Diſpenſatio debita eſt, quando timetur de ſcandalo ſi non concedatur vel multorum ſtrages iacet. 50. diſtinctio. capitul. vt conſtitueretur. extra de cleri. excom. miniſtran. capit. latores. 45. diſtin. capit. licet 1. quæſt. 7. diſpenſationes. 11. quæſtio. 3. capitul. plerunque. 23. quæſt. 1. noli. in fi. iuxta illud Prouerbio. 30. Qui nimis emungit, elicit ſanguinem. Et multitudo inducit diſpenſationem. extra de tempo. ordi. capitul. 2. Et etiam ſcandalum, vt in capit. fin. de tranſac. & notatur in ſupradicto cap. 2. vt conſtitueretur. 50. diſt.

Diſpenſatio etiam debita dicitur ratione temporis, vel perſonæ, vel pietatis, vel neceſſitatis, vel vtilitatis eccleſiæ, vel euentus rei. Hæc enim diſpenſationem inducunt, vt probatur ſigillatim per ordinem. 1. q. 7. §. niſi rigor. & ca. ſequen. vſque ad §. ecce, quibus extra de præb. cap. expoſuiſti. de ęta. & qua. cap. tua. & cap. indecorum, & c. quæris. 7. q. 1. c. ſcias. 14. diſtin. capitu. ſicut de conceſ. præben. cap. cum noſtris. Item quandoque diſpenſatio debita eſt poſt peractam pœnitentiam, & vbi perſonas res & locus exigunt, 29. diſt. cap. 1. Et ſi non diſpenſant prælati, quando prædicta concurrunt, peccant, vt eſt argu. 2. q. 5. c. quanto. in fi. 50. di.

5 c. domino ſancto. 1. q. 7. ca. exigunt. † debet etiam ſubditus, nec poteſt aliter diſpenſationem petere, niſi ſupplicando. Et ꝙ epiſcopus tenetur poſt peractam pœnitentiam diſpenſare ex bono & ęquo, patet in capitul. at ſi clerici. §. de adulterijs. de iudi. in antiquis. Quidam tamen dicunt, quòd ſi epiſcopus noluerit diſpenſare ſubditum poſt pœnitentiam peractam ꝙ poteſt compelli per ſuperiorem, argumen. cap. nullus. de iurepa. glo. in cap. Oſius. 61. diſt. Contrarium alijs placet, quia nemo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. precariæ. tum intereſtque reipu. ne quis re ſua male vtatur.

Prohibita autem diſpenſatio eſt, vbi non poteſt fieri ſine decoloratione ſtatus eccleſiæ & vbicunque non ſubeſt cauſa iuſta diſpenſandi. 1. quæſt. 7. cap. & ſi illa. & capitul. tali. de elec. capit. innotuit. §. multa. & §. final. in quibus autem caſibus ſit diſpenſatio prohibita, poteris ſcire tam ex præcedentibus quàm ſequentibus.

Conceſſa diſpenſatio eſt, vbicunque à iure conceditur, quod dic vt infra in articul. ſequentibus per iura in eiſdem nota.

6 † Permiſſa diſpenſatio dici poteſt in caſu, puta ſi quis aliquo accuſante conuictus eſt ſacra vaſa vel aliam rem eccleſię ſubripuiſſe.

ſubripuiſſe. Hinc enim poterit epiſcopus etiam fortè aduerſario contradicente diſpenſare, ſic poterit intelligi c. ſi quis preſbyter 50. diſtin. de hac dicitur, permittimus quod volentes permittimus. 30. quæſt. j. cap. hac ratione. & hac ratione permittitur, vt peius euitetur, vt extra de ſpon. c. 2. & illic nota differentiam inter comparatiuam permiſſionem, & tolerantiam, quia aliud eſt præcipere, & aliud tolerare, vt illic dicitur, quod Dominus prima matrimonia facere præcepit, ſecũda verò ſolum tolerauit. Sic etiam ſæpiſſimè tolerandi ſunt mali, vt Dominus Iudam tolerauit. 23. quæſt. 4. c. tu bonus. & quare ſunt tolerandi, vide c. tolerandi. ea. q. & cauſa, cum ſequen. c. & 50. diſtinct.

7 ponderet. cap. vt conſtitueretur. cum alijs multis iuribus. † Diſpenſatio inuenta fuit primò in paradiſo in Adam, quando deliquit, & ſic Deus miſericorditer cum eo diſpenſauit, quando cognouit reatum ſuum dicens, Domine peccaui. de pœniten. diſtin. j. cap. ſerpens. & cap. ſicut primi. & diſtin. 3. c. Romanos. c. Adam. & per totas diſtinctiones pe. & ſic Deus fuit primus diſpenſator, qui cum Noe, Abraham, Moyſe, & cum humano genere, quando miſit filium ſuum vt nos redimeret. 8. quæſt. j. in ſcripturis. 12. quæſt. 2. c. cum redemptor. & in c. porrò. 16. quæſt. j. Quia etiam quotidie Deus nobiſcum diſpenſat, vt de pœnitẽ. diſtin. 5. cap. 2. Et non mireris, ſi homines cum hominibus diſpenſant, vt ſupra dixi, quia omnis eius actio, noſtra debet eſſe inſtructio. 12. quæſt. j. exemplum. Deinde fac regulam generalem ex argumen. c. nam concupiſcentiam neſciebam. extra de conſtitu. quòd omnia videntur conceſſa, niſi ſint prohibita, & ſic in omnibus caſibus videntur epiſcopis conceſſum iudicare, niſi ſit eis expreſsè prohibitum Pontificibus primatum obtinẽtibus, & ſacerdotium perſonam Chriſti repręſentantibus, & vicarij ipſius. 33. q. 5. c. mulier. datoque & tranſlato eiſdem ſacerdotio, eiſdem legis tranſlatio facta eſt & poteſtas. c. tranſlatio, extra de conſtit. Item etiam per ar. c. nonne bene dicimus nos. de præſum. quia qui tacet, conſentire videtur, prout regula iuris eſt in 6. & ff. tit. de reg. iur. Sunt tamen multi caſus epiſcopales in iure expreſſi, in quibus abſq; dubio Reuerendi Epiſcopi poſſunt diſpenſare ſubditos & ius commune relaxare.

Primus caſus.

PRimò cum ordinato extra tempora ſtatuta, vt multi dicunt & tenent, Reuerendiſſimi Epiſcopi diſpenſant, vt extra de temp. ordinan. c. conſultationi. tenent etiam Hoſtiẽ. in ſum. §. fin. verſic. ſi prælatus. c. cum quidem. & cap. dilectus. quæ poſſunt adduci in argum. oppoſitum. Sed ſoluuntur, vt ibi per Sicu. & Doct. quia contra prohibitionem, & inhibitionẽ ſummi Pontificis ſcienter extra tempora ſtatuta epiſcopos illos ordinauerunt hic verò ignoranter. Sic ratione præuentionis Domini Papæ occaſione inhibitionum, & quod eſt ſuperior epiſcoporum. Et qui faciunt contra inhibitiones ſuperiorum iudicum veniunt mulctandi. C. de modo mulc. l. eos. ſicut iſti in p̄iudicium appellationis. Vel aliter iſtud c. conſultationi, eſt ius nouum, & decre. Grego. IX. nouiſſimo loco declarans generaliter, & indiſtinctè, ꝙ epiſcopus ſi fuerit præuentus ordinatum extra tempora ſtatuta, poterit cum illo epiſcopus miſericorditer diſpenſare. & hoc ſemper intellige cum cauſæ cognitione, dirigendo literas officiali vel pœnitentiario ad illas fulminandas, ſicuti facit curia apoſtolica & pœnitentiaria Romæ. Et debet litera diſpenſationis facere mentionem poſt narrationem cauſæ delicti, & c. videlicet ꝙ cauſa vtilitatis vel neceſſitatis aut alia poſita ſupra in §. debita diſpenſatio animum noſtrum mouentibus, eo quod exponens plurimum dolet ab intimo de cõmiſſis cupiatq; feruore deuotionis accenſus in ſuis ordinibus etiam in miniſterio altaris miniſtrare, & beneficia eccleſiaſtica obtinere, quod tamen facere non poteſt abſque noſtra Pontificali, aut apoſtolica, ſuper quibus ſupplicant per nos de remedio ſibi ꝓuideri opportuno. Nos igitur auctoritate Dei omnipotẽtis Petri, & Pauli Apoſtolorum pontificali ſeu noſtra epiſcopali diſcretioni veſtræ committimus, quatenus ſi eſt ita, ipſum exponentem à quibuſcunque ſententijs, cenſuris & pœnis reatibus & exceſſibus huiuſmodi quos propter pręmiſſa incurrit ac peccatis ſuis alijs abſoluatis hac vice in forma eccleſiæ cõſueta, & iniuncta inde ſibi pro modo culpæ pœnitentia ſalutaris ac alijs, quæ de iure fuerit iniungenda, eodemq; ad tempus, prout expedire videritis à ſuorum ordinum executionum ſuſpenſo demum ſuffragantibus ſibi meritis alioq; canonico nõ obſtante impedimento ſuper irregularitate dicto modo contracta, quodque præmiſſis non obſtantibus in ſuis ordinibus etiam in miniſterio altaris miniſtrare & N. eccleſiã parochialem de N. quam obtinet retinere & in futurum canonicè ſibi beneficia eccleſiaſtica conferenda, qualiacunque ſint inuicem tamen compatientia recipere & ſimiliter retinere liberè & licitè poſſit & valeat diſpenſetis auctoritate & mandato prædic. miſericorditer cum eodem. Omnemque inhabilitatis & infamiæ maculam ſeu notam ex præmiſſis inſurgeñ. circa eum penitus aboleatis, non obſtantibus ordinationibus, conſtitutionibus prouincialibus & ſynodalibus quoque ſtatutis quibuſcunque. datum die &c. Hæc verò ad longum poſui ad recreationem groſſorum ſpirituum hæc legendo, poſtquàm impreſſioni fuerit condonatum, & non ad inſtructionem Doctorum, quoniam non ſum dignus ferre libros, nec os aperire inter Doctos & expertos, propter quod cunctos legentes precor, vt quæ omittam, aut minus perfectè dicam, valeant cum beniuolentia ſupplere, ſurdumque non maledicere. Et quod Reuerendi epiſcopi poſſint in eorum literis diſpẽſationum præmiſſo modo vti tam in præcedentibus quàm in ſequentibus patet. Et de clauſula, à quibuſcunque ſententijs, cenſuris, pœnis &c. ipſum exponentem abſoluatis, vide infra artic. 31. & 114. 93. 95. Nec facias difficultatem quòd poſſit maculas infamiæ obolere circa caſus infraſcriptos inſurgentes, quia conceſſo vno aliud dependens ex illo conceditur c. tranſlato ſacerdotio, de conſti. in antiquis. c. præterea. de offi. ordi. & etiam not. Abb. in c. cum te. de ſen. & re iudi. in 3. not. &c. infra videbis in arti. 45.

Secundus caſus.

Item in ſecundo poſſunt epiſcopi diſpenſare, vt quis habeat duas eccleſias intitulatas. 70. diſtinct. cap. Sanctorum. extra de electio. cap. penultim. & hæc not. Ioan. Andr. in dicto capit. de multa. extra de præbend. dicens quod poteſtas epiſcoporum non eſt reuocata, eo etiam quod text. dicit, poterit ſedes Apoſtolica diſpenſare. Hoſtien. etiam dicit in dicto capit. de multa. quòd epiſcopi ſolum diſpenſant, quando eſt neceſſitas vel vtilitas eccleſiæ & loci, & reſpectu merita perſonarum ſedes Apoſtolica vide Abb. Sicul. in capit. extirpandæ. in §. qui verò. in penultim. colum. vide etiam Archidiaco. in ſupradicto capit. Sanctorum. & vide quæ dixi in articu. 146. & vide Federi. conſil. 11.

Tertius caſus.

Item tertiò diſpenſant epiſcopi cum monacho vel canonico regulari, vt poſſit in ſeculari eccleſia miniſtrare. 16. quæſt. 1. Doctores. & cap. ex auctoritate. j. quæſt. 7. §. niſi. etiam quòd regularis ſit ibi ſolus & maneat. extra de ſtatu monacho. c. quod Dei timorem.

Quartus caſus.

Item quartò diſpenſant epiſcopi, vt religioſus ad minorem tranſeat religionem. tex. eſt extra de regula. c. ſignificatum. & c. non eſt. & de tempo. ordi. c. ex parte. Abb. in c. non eſt, extra de regu. & in prædicto c. ſignificatum.

Quintus caſus.

Item diſpenſant epiſcopi, vt monachus exiſtens in minoribus ordinibus fiat abbas. extra de æta. & quali. c. tuã. Olim enim abbates & monachi erant laici. 93. diſt. c. à ſubdiacono. 16. q. 1. c. legi, prope finem. hodie debent eſſe ſacerdotes, vt faciant benedictionem. 16. q. j. §. ſuperiori.

Sextus caſus.

Item etiam diſpenſat cum monaſterijs in tributis ſibi dandis. 17. q. 7. c. Eleuterius.

Septimus caſus.

Item diſpenſat epiſcopus in ſeparãdo ſuo arbitrio monaſteria duplicia. 18. q. 2. c. in nullo. & c. diffinimus.

Octauus caſus.

Item cum monachis, vt habeant & habere poſſint cellulas intra clauſtrum. 18. q. 2. c. de monachis. & c. cellulas. & c. nullus. quod etiam Abbas facere poteſt cum benemeritis. 20. quæſtio. vltima, cap. fin.

Nonus caſus.

Item diſpenſant & poſſunt epiſcopi diœceſani dare priuilegia exemptionis monaſterij, vt extra de priuileg. c. cum olim. & c. ex ore. 16. q. j. c. peruenit.

Decimus caſus.

Item poſſunt Reuerendiſſimi Epiſcopi capellas concedere monachis, vt extra de donatio. capit. paſtoralis. 16. quæſt. j. cap. peruenit.

Vndecimus caſus.

Item diſpenſant cum monacho ſcienter extra clauſtrũ carnes comedente. de conſec. diſt. 6. c. carnem.

Duodecimus caſus.

Item diſpenſant cum fugitiuis monachis, vt illos fugitiuos reducant ad clauſtrum, vt extra de regula. & tranſeunti. c. fi. 18. q. 2. cap. abbates.

Decimuſtertius caſus.

Item diſpenſant quòd ſimpliciter deuota matrimoniũ contrahat, ne deterius faciat, extra qui cleri. vel vouen. ca. veniens. Licèt dicatur contra eod. titu. cap. rurſus. & 22. quæſt. 4. §. fi. Solue contrarium, & dic vt dicitur de voto. cap. vnico. lib. 6. & per Ioan. And. iuris cano. Docto. ab aliquibus Aquillam iuris nuncupatum.

Decimuſquartus caſus.

Item diſpenſant in voto, vt in melius commutetur. extra de voto. cap. 1. & cap. ex multa. niſi in Hieroſolymitano, vt de

voto & vo. redem. capit. per tuas. & capit. ex parte. & capit. magnæ. & nisi in voto continentiæ, vt not. in cap. 1. de voto. in antiquis.

Decimusquintus casus.

Item dispensant, vt in defectum regularium monasterium de secularibus clericis ordinetur. text. est de relig. do. cap. inter quatuor. vide contra. 19. quæst. 3. cap. qui semel. & extra de reb. eccles. non alienan. cap. possessiones, vide quæ dicit Ioan. And. in prædic. cap. inter quatuor. super primam glos. vide glos. cap. episcopus. 12. quæst. 2. Abb. Sicu. in cap. ad audientiam, de eccles. ædific.

Decimussextus casus.

Item dispensant, vt ecclesia parochialis fiat monasteriū, decisio formalis est extra de eccle. ædifi. c. ad audientiam. 12. q. 2. c. bonæ. extra de dona. c. apostolicæ.

Decimusseptimus casus.

Item potest episcopus dare priuilegium monachis de non dandis decimis tam præteritis quàm præsentibus quàm etiam futuris. decisio est extra de priui. c. quia. & c. ex ore. & c. cū olim. & 16. q. j. c. peruenit.

Decimusoctauus casus.

Item dispensant cum filijs patronorum occidentiū, vel mutilantium prælatum, quòd scilicet possit in monasterijs ad honores assumi. extra de pœn. c. in quibus de. 23. q. 8. si quis membrorum. & argum. 18. q. 4. c. de presbyt. non tamen expresè, sed per contrarium actum admittendo eos, videlicet ad electionem & ad alios actus.

Decimusnonus casus.

Item dispensant cum ordinato ab alieno episcopo, incōsulto proprio vel contempto, vt extra de offic. archi. c. significasti. 71. dist. c. j & c. 2. & c. 3. & 9. q. j. Ludo.

Vigesimus casus.

Item dispensant cum eo, qui recipit ignoranter ordinem ab episcopo, qui renunciauit episcopali dignitati, vt extra de ordi. ab episco. qui renunc. epi. c. j.

Vigesimusprimus casus.

Item dispensant cum ordinato ignoranter ab excommunicato. extra de ordi. ab epi. qui renuncia. epi. c. 2. 9. q. j. c. 2. argu. tamen contra eadem q. c. j.

Vigesimussecundus casus.

Item vt duo ad vnam Prebendam eligātur, quod dic, vt no. extra de Preben. c. tuæ.

Vigesimustertius casus.

Item dispēsant cum adultero & in omnibus criminibus minoribus adulterio irretito post pœnitentiam, vt 34. dist. c. fraternitatis. extra de iudi. c. at si clerici. §. de adulterijs. extra de tēpo. ordinan. c. fina.

Vigesimusquartus casus.

Item cum clerico propter crimen vsuræ per episcopum ab officio beneficioque suspenso dispensat, vt not. extra de vsu. c. præterea.

Vigesimusquintus casus.

Item dispensat cum pugnante in duello. extra de corpo. vitia. cap. j. & extra de cleric. pugnan. in duel. capit. j. Dum tamen mors vel membri mutilatio non contingat, quia tunc non potest. 23. quæst. 8. c. his à quibus. Sed & tunc in beneficio retinendo dispensare potest & deciditur eod. titu. cap. 2. & 50. distin. c. studeat. ad fin.

Vigesimussextus casus.

Item dispensant episcopi in multum enormi & notorio crimine, vt probatur & notatur secundum Papam antiquum Doctorem extra de corpo. vitia. cap. j. & argumen. extra de aposta. cap. 2. & etiam in capitalibus criminibus occultis. 50. distinct. cap. de his verò. de hoc etiam dicitur extra de tempo. ordinan. cap. ex tenore.

Vigesimusseptimus casus.

Item dispensat cum sacerdote simul plures concubinas habente. extra de biga. c. quia. & 33. dist. c. fraternitatis.

Vigesimusoctauus casus.

Item dispensant cum alienigena instituto in ecclesia per eū, qui instituere non potuit, vt extra de cleri. peregri. c. fi. Regula 19. cancellariæ apostolicæ est, vt nullus admittatur ad regimen ecclesiæ, nisi sciat loqui idioma patriæ. Præeminentia Regis est quòd nullus alienigena potest habere beneficiū in regno suo Franciæ, nisi sit oriundus de regno & prouincia absque dispensatione Serenissimi Principis Regis nostri Franciæ, nec etiam possunt leuare fructus beneficij sibi collati, & hoc banquerij sciunt bene practicare. & illa dispensatio vocatur vernacula lingua, lettre de naturalitate. & hæc vidi sic practicare & practicaui in cancellaria Regis. & vide per amplius glos. illius regulæ cancellariæ Apostolicæ. & quid de alijs Regibus & Principibus Episcopi, & Abbates, etiam electi & confirmati non percipiūt fructus episcopatuum & abbatiarum suarum quousq; factum sit homagium Regi. & hoc intellige de temporalibus eorum possessionibus, quia pro spiritualibus non licet. & vide ad hoc, cap. vltimum, extra de regu. iur. & fi. libri Decretalium. Abb. Sicu. Ioan. And. ordinationes Ludo. Regis editas Mccccxcix. dixit quòd non debent gaudere de literis naturalitatis, nisi sint residentes in prouincia & regno. vide articulum nouum ordina. prædictarum.

Vigesimusnonus casus.

Item dispensare potest Parisieñ. episcopus cum presbytero de facto matrimonium cum virgine contrahente quo ad executionem officij sui, vt dicitur extra de cleric. coniug. cap. sanè. secundò similiter & cum diaco. vt extra qui cle. vel vouen. ca. 2. dum tamen non contrahant bis. 28. distin. ca. presbyterum. vel etiam cum corrupta, vt extra de biga. c. pen. & fin. & an monachus aut presbyter contrahens matrimonium oriatur cum parentibus illius monachi, aut presbyteri impedimentum publicæ honestatis iustitiam. dic ꝙ sic, & vide cap. ex sponsalibus. de sponsa. & matri. in 6. & Ioan. And.

Trigesimus casus.

Item dispensare potest Parisieñ. episcopus cum diacono, qui vulnerauit alium diaconum & matrimonium de facto contraxit, secundum Papiam antiquum Docto. vt extra qui cleric. vel vouen. capit. j. Sed Bernardus glossator ordinarius illud intelligit factum auctoritate mandati Apostolici, vt extra de senten. excommunicatio. cap. cum illorum. tamen idem Bernardus in 4. glos. sentit, vt in princip. dixi. & idem in cap. 2. in glos. 2. in fin.

Trigesimusprimus casus.

Item dispensare potest Parisieñ. episcopus Reuerendissimus cum eo, qui excommunicatus recepit beneficium. extra de cleric. excommunica. ministran. c. postulatis. in princi. & vide quæ scripsit Ioan. And. ibidem, super 3. glo. Nec obstat contrarium signatum per Bernardum, de æta. & qualita. in cap. cum bonæ. nisi fuerit auctoritate Domini Papæ excommunicatus. & hæc est opin. Ioan. Andr. Abb. Sicu. & aliorum. Ista est enim clausula, propter quam clausulam retroactis temporibus multi confugerunt ad sedem Apostolicam. aduocatus pro aureo non tibi dedisset, nec tale consilium declarasset, tu legens ora pro me componente & Reueren. episcopo Parisien. ad cuius laudem edita & collecta fuerunt.

Trigesimussecundus casus.

Item dispensat cum clerico per saltum promoto, vt 52. dist. c. j. & extra de cleri. per saltum promo. c. j.

Trigesimustertius casus.

Item dispensare potest Parisieñ. episcopus cum non ordinato ministrante in beneficio. & vt post biennium vel triennium in ordine suscepto ministret, sed non vt ad superiorem ascendat, vt legitur & notatur extra de cleri. non ordinan. ministr. cap. 2. Breuiter tamen teneas quòd is qui nullum habet ordinem, diuinum officium exercens, irregularis est: & etiam is, qui habet aliquem ordinem, si officium superioris ordinis exercet. & cum talibus solus Papa dispensat, vt in ordine, quem habet de misericordia toleretur, & ad superiores ascendat. 11. quæstio. 3. cap. priuilegium. & 25. quæstio. 2. cap. sic decet. Quidam tamen dicunt, episcopum posse in hoc dispensare in beneficio post peractam pœnitentiam, & etiam post biennium vel triēnium, vt diaconus officium exerceat, ad sacerdotium verò non potest promoueri nisi ex dispensatione Papæ, vt legitur & not. extra de cleric. excommunic. ministran. capit. j. & 2. Alij talem dicunt episcopum posse dispensare, argumen. extra de iudic. c. at si clerici. dicentes, quia magis peccat adulter cum quo potest dispensare, prout poteris considerare per circunstantias adulterij, vt infra dicam. Et potest & debet in secreto ordinari, ne audacia & scandalum alijs generetur, vt dicitur 50. distin. cap. vt constitueretur. & vide supra. §. incipiente, de dispensatio. debita.

Trigesimusquartus casus.

Item dispensat cum clerico furtiuè, & post inhibitionem ordinem suscipiente, vt extra de eo qui fur. ordin. susce. cap. j. & fin. prout ibi not. tamen vidi, dum moram trahebam Romæ, sunt decem, aut duodecim anni, quòd Alexander Papa propter multitudinem clericorum illic ad ordines accedentium, dimittentes suos episcopos, fingentes habere beneficium eo quod ante susceptionem ordinum mouentur ab episcopo ne accedant, non beneficiati, bigami, vxorati &c. Et postquàm contra huiusmodi inhibitionem erant ordinati, obtinebant à Pœnitentiaria literas dispensationis, vt possent in ordinibus sic furtiuè & mendosè susceptis ministrare. Et pro illis obtinendis cum omni expeditione expendebant clerici prædicti modo ordinati absque beneficio summam trium scutorum auri. idem Alexander illas reseruauit expediri sub plumbo, & illas taxauit ad summam 50. ducatorum auri de camera, sed hoc non impedit quominus episcopi possint dispensare, quia intelligit de illis, qui in curia Apostolica furtiuè ordines susceperunt.

Trigesimusquintus casus.

Item potest etiam dispensare in cōmutatione Prebendarū, & per-

& personarum. extra de rerum permu. c. quæsitum. & c. cū vniuersorum. de iure enim communi debet vnusquisque manere in ea vocatione, qua vocatus est, vt 21. q. j. c. j. & C. de palati. sacrarum largi. l. quidam. lib. 12.

Trigesimussextus casus.

Item cum eo, qui bigamum ordinauit, dispēsat archiepiscopus, vt extra de biga. c. 2. & idem iuris est, si alios irregulares promouit, secundum Pap. & do. Hostien.

Trigesimusseptimus casus.

Item dispensat cum falsario, scilicet vt vel eum in carcere teneat, vel eum ad Papam remittat, vt 19. distinct. cap. in memoriam.

Trigesimusoctauus casus.

Item in dispensatione ecclesiasticorum ordinum, quia ipse prædinator est in cunctis, vt 21. distin. c. cleros. 23. distin. c. sedes. 25. distin. c. j.

Trigesimusnonus casus.

Item vt clericus coniugatus habeat simplex beneficium, vt dicitur, 28. dist. c. de his contra. eadem distin. c. decernimus. vide quod no. Io. An. in prima obiectione.

Quadragesimus casus.

Item dispensant episcopi, vt clericus cōcubinarius post peractam pœnitētiam promoueatur. 34. dist. c. fraternitatis. nisi fuerit per sententiam damnatus, vel infamis, vt extra de temp. ordi. c. quæsitum. vide Concilium Basilieñ. titu. de cle. concub. & pragmaticam san. eo. titu.

Quadragesimusprimus casus.

Item dispensat cum idiota iam promoto, vt remaneat in illo statu & non deponatur, sed doceatur. 10. q. j. c. placuit. & 38. distin. c. nullus. & c. sedulo. non tamen vt promoueatur 50. dist. c. non confidat. nec militat. arg. contra extra de renuntia. c. post translationem. vide Io. An. qui soluit illud in c. fi. in glo. pe. extra de æta. & qual.

Quadragesimussecundus casus.

Item dispensare etiam potest Reuerendissimus Parisien. episcopus cum sacrilego, prout decisio formalis est 50. distin. ca. si quis presbyter. & extra de fur. c. fi. & incidenter scias ꝙ capiens vel capi faciens Cardinalem Romanæ ecclesiæ, sacrilegus est, & graues pœnas incurrit, vt extra de re iudic. c. apostolicæ. & c. fœlicis. de pœn. lib. 6.

Quadragesimustertius casus.

Item dispensare potest etiam cum homicida, & hoc in beneficio tantum, ne mendicet. 50. dist. c. studeat. extra de cleri. pug. in duel. c. 2. & ꝙ non potest in beneficio, patet. 50. distin. c. miror. faciliter tamen dispensat in quatuor casibus notatis in cle. vnica, de homic. quia illa sunt iuris communis. & est bonarum mentium timere culpam, vbi culpa non est, 5. dist. c. vlti. vide c. significasti. extra de homici. & Docto.

Quadragesimusquartus casus.

Item dispensat etiam cum seruo promoto, si velit eum redimere, prout legitur 54. dist. c. generalis.

Quadragesimusquintus casus.

Item dispensat cum seruo monasterij, vt promoueatur 54. dist. c. multos. & extra de ser. non or. c. de famulis. & c. de eo.

Quadragesimussextus casus.

Item dispensat cum clericis, ne promoueantur inuiti, prout legitur 74. dist. c. fi.

Quadragesimusseptimus casus.

Item dispensat cum assumpto de sua diœcesi in episcopū, vt remaneat in primo beneficio, si non admittatur ad ecclesiam, ad quam promotus est 92. dist. c. si quis episcopus.

Quadragesimusoctauus casus.

Item cum hæretico conuerso 50. distin. cap. presbyteros, qui. & extra de hæretic. cap. ad abolendam. de consecra. distinct. 2. ego Berengarius.

Quadragesimusnonus casus.

Item etiā dispensare potest cum scismatico, vt legitur & no. 50. dist. c. vt constitueretur.

Quinquagesimus casus.

Item dispensat cum raptore, quantum ad viaticum ei concedendum. extra de rap. c. super eo. §. si verò. Prædonibus enim dispensatiuè communicamus, vt 24. quæstio. 2. sanè. quod super viaticum conceditur damnatis ad mortem, si petierint, vt præcipitur sub pœna excommunicationis in clemen. j. de pœniten. & remis.

Quinquagesimusprimus casus.

Item in recipiendo ex causa minorem procurationem solitam. 10. quæst. 2. c. relatum. & quæ leguntur & no. de censi. c. felicis. lib. 6.

Quinquagesimussecundus casus.

Item in minoratione tertiæ, vel quartæ decimarum ex causa, eadem q. 10. q. 2. c. priscis. & c. vnico. & 12. q. 3. c. fi.

Quinquagesimustertius casus.

Item in executione sententiæ differenda. 11. quæstio. 3. capit. cum apud.

Quinquagesimusquartus casus.

Item dispensat cum sortilego, vt legitur extra de sortileg. cap. ex tuarum. & 26. quæstio. 5. contra idolorum. & capit. peruenit.

Quinquagesimusquintus casus.

Item potest consentire dispensatiuè secundum quosdam, vt monachus vnius religionis præsideat monasterio alterius religionis, vt dicitur extra de elec. c. cum monasteriū. quod tamen est contra canonem, 16. q. 7. c. in noua actione. extra de elect. c. cum in magistrum.

Quinquagesimussextus casus.

Item potest dispensare cum clerico post 14. ætatis suæ annū & non ante; vel etiam si patiatur defectum in scientia, dum tamen non sit nimis rudis; vel etiam in ordinibus, non tamen sit in minoribus & in breui scit ad sacros promoueri, & hoc quo ad regimen ecclesiæ parochialis seu plebis, vel quo ad dignitates, vt extra de elect. c. dudum. j. & de æta. & quali. c. præterea. & c. indecorum. & Ioan. Andr. in cap. si de eo tempore. de rescrip. lib. 6. super glo. penul. & de æta. & qualita. cap. ex ratione. quod est contra prædic. decret. dudum, & cap. cum in cunctis. eo. titu. de electio. Sed dic, quòd ibi est ius commune. Bernard. tamen & Tancre. not. extra de electio. capit. cum dilecti. quod nullus potest dispēsare in defectu ætatis nisi solus Papa etiam quo ad inferiores dignitates, vt extra de electio. cap. nihil. C. de his qui ve. æta. impetra. l. 2. & 3. Goffred. & Ioan. And. de Deo. & Papiē. qui sunt nota. Docto. dicunt quòd potest dispensare cum eo, qui est ætatis 14. annorum quo ad obtenta, sed non quo ad obtinenda. Hodie autem videtur episcopis adempta dispensandi potestas in ætate prædicta, nisi fuerit ætatis 20. annorum, quo ad ecclesias parochiales per constitutionem Gregorij X. positam de electio. lib. 6. in c. licèt canon. Permissum est eis dispensare de ætate in dignitatibus personalibus & beneficijs sine cura, cum his qui peregerunt 20. annos, vt dicitur de æta. & qualita. c. vno, lib. 6. Ioan. dicit & Aegidius, qui quandam glo. composuit in cap. de multa. extra de præben. quòd archiepiscopus potest dispensare in ætate vel in ordinibus cum postulato ad episcopatum, vt notauerunt in prædic. c. de multa. de præben. 70. distinct. c. Sanctorum. & 21. quæst. 2. c. si quis. cum Papa hoc sibi specialiter non reseruauit, videtur eis indulgere. extra de senten. excommunica. c. nuper. Salua tamen multorum gratia & reuerentia, videtur de iure posse dispensare in defectu ordinum, prout tex. est extra de æta. & qualit. c. à multis. 60. distinct. c. nullus in episcopum. Ioan. And. tenet contra eo. c. super glo. sic olim. & conclude ꝙ episcopus potest dispensare cum maiore 14. annorum, quia maior 14. annis agit causam spiritualem sui beneficij per se, & minor 14. annis per procuratorem, vel curatorem auctoritate ordinarij iudicis datum. Sic patet ꝙ etiam cum minore 14. annorum episcopus ordinarius dispensat. Et ad hæc vide c. vnicum, de æta. & quali. lib. 6. qualiter permissum est dispensare cum 20. annorum maiore in dignitatibus & personatibus curam animarum non habentibus & de facili poteritis vos legentes soluere argumen. per ibidem notata.

Quinquagesimusseptimus casus.

Item dispensat episcopus cum eo, qui beneficium renūciat, vt sibi concedat in illo victum, arg. 7. q. j. c. quamuis. & extra de renun. c. ad supplicationem. etiam si ob culpam remoueatur. Et nota pro multis, qui retroactis temporibus iuerunt ad summū Pontificem, quando renunciauerunt, seu resignauerunt eorū beneficia, retenta pensione.

Quinquagesimusoctauus casus.

Item dispensat cum eo, qui petit cessionem, scilicet vt vel cedat vel remaneat. de renuncia. cap. admonet. & cap. quædam. & cap. j. quia nullus debet admitti ad beneficium episcopo inconsulto, vt ibi.

Quinquagesimusnonus casus.

Item debet dispensare cum illis, quos sine titulo dispēsatiuè promouit ad sacros, vt habeant victum, vt extra de æta. & qualita. c. accepimus. & extra de præben. c. cum secundum. & c. non liceat. & c. episcopus.

Sexagesimus casus.

Item dispensat cum sectis in cunabulis vel à dominis vel à barbaris, vel si castrati timore lepræ, vel ita nati sint, scilicet quòd promoueantur, vel promoti permaneant in suis ordinibus, vt extra de corpo. vit. c. ex parte B. & c. ex parte M. 55. distin. c. si quis pro ægritudine. & c. eunuchis. Si verò aliquis hoc sponte, vel propter Deum fecisset, vel sibi affectasset, non dispensatur cum eo nisi per Papam. 55. distinct. cap. qui per partem. extra de corp. vitia. c. significauit. vbi de hoc etiam solus Papa dispensat cum habente maculam in oculo, vt notatur per Papiē. antiquum Doct. de corpo. vitia. c. 2. vide casum in 6. de electio. in c. quamuis. in princ.

Sexagesimusprimus casus.

Item dispensat episcopus cum sacerdote extraneo, vt celebret occultè sine literis, vel testibus suæ ordinationis. extra de cle. peregri. c. fi. ad fi. 71. dist. & 72. dist. per totum.

Sexageſimusſecundus caſus.

Item quòd prælatus facit perpetuum vicarium. extra de offic. vica. capit.ad hæc. cum de iure ipſe prælatus debeat in propria perſona ſeruire in beneficio, quod beneficium datur propter officium, vt 81.diſtin.c.eos. & c.ſeq.& c.præceden.

Sexageſimustertius caſus.

Item poteſt diſpenſatiuè cōcedere minoribus prælatis, quod poſſint ſuos ſubditos excommunicare. extra de offi ordi. cap.ſi ſacerdos.& c.cum ad eccleſiarum.quod illi non habent de iure communi,ſecundum Ioan.de Deo,extra de offic.archidiaco.c. ſatis & c.archidiaconus. extra de foro compe.c.cum contingat. niſi hoc habeant de conſuetudine,licet poſſunt ex cauſa interdicere diuinum officium,vt eccleſiaſtica ſacramenta,vt in prædicta decretali, ſi ſacerdos. & 2.q.j. nemo. Et quo ad inferiores dignitates dignitatis epiſcopalis, vide quod no.Ioan.And.in c. vno,de æta. & qualita. in vltima gloſ. libr.6. Et quæ etiam ipſemet ſcripſit, de electio.in cap.dudum.j. ſuper verbo, vel in ordinibus.

Sexageſimus quartus caſus.

Item diſpenſat cum clerico percuſſore. textus eſt extra de cleri.percuſſo.c.j.argumen.contra,46. diſtin. c.ſeditionarios. & j.q.7.ſi quis omnem.in fin.vice notata per Ioan.And.in prædic. cap.j.de cler.percuſſo.& 45.diſtinctio.in ſum. & de facili ſolues contrarium.

Sexageſimusquintus caſus.

Item diſpenſat cum rectoribus ad ſynodum non veniētibus. extra de maio.& obed.c.ſuper eo. Poſſunt enim puniri, niſi veniant,vt 18.diſt.c.de elogijs.& c.pen.

Sexageſimusſextus caſus.

Item vt ſine vitio fiat tranſlatio ſuper decimis. extra de trāſactio.c.ſtatuimus.& de rerum permu.c.j.& c.2. ſic etiam in beneficio.extra de tranſactio. cap. decreto. Not. pro penſionibus retinendis.

Sexageſimusſeptimus caſus.

Item poteſt & debet miſericorditer diſpenſare cum clerico depoſito,ne curiæ ſeculari tradatur.extra de iudic.c.cum nō ab homine. ſemper enim in illo remanet caracter & viuere debet clericaliter.50.diſtin.c.accedens.71.diſtin.c.dictum.Et ideo non reordinatur,ſi reſtituatur.11.q.3.cap.ſi epiſcopus.quare ex argum.ſumpto ex iuribus prædictis in omnibus caſibus poteſt epiſcopus diſpenſare cum cauſa, ſicut Papa, niſi in iure expreſsè inueniatur prohibitum,& Papæ reſeruatum.& vide illa,quæ not.Ioan.And.qui à multis vocatur Aquilla iuris, ſuper rubri. de cleri coniug.

Sexageſimusoctauus caſus.

Item diſpenſat,vt contumax non ſit contumax. extra de off. deleg.c.conſuluit.de dol.& cōtu.c.j. & c.2. & c.cum dilecti.& c. cum olim.& 5.q.3.c.præſenti.

Sexageſimusnonus caſus.

Item ex cauſa ſequeſtrat fructus ante ſententiam. extra de ſequeſtra.poſſeſ.& fruc.c.penul. & c.fin. cum tamen ſequeſtratio ſit regulariter interdicta, vt C.de prohibi. ſequeſtra. pecuniæ. per totum.

Septuageſimus caſus.

Item diſpenſat cum ſuſpecto de crimine, vt non condemnet eum extra de præſumpt. c. literas. extra de do. & contuma. c.cum dilecti.

Septuageſimusprimus caſus.

Item diſpenſat,ꝙ vir & vxor ſeparati cōtineant, ne deterius inde contingat.extra de iureiurā.c.tua nos.quod eſt contra canonem,27.q.2.c.ſi vir & vxor.

Septuageſimusſecundus caſus.

Item poteſt ratione iuramenti cogere clericum vel monachum eſſe loco obſidum.extra de iureiur.c.ex reſcripto.

Septuageſimustertius caſus.

Item ſi prælatus diffidet de iure ſuo,poteſt dimittere rē, quā in eccleſia poſſidet,vt dicunt quidam,argu.extra de poſtu.c.bonæ.2.verſic.quod contradicentibus. Sed dic,prout ibi notatur. vide amplè Fede.conſi.37.Alij dicunt ꝙ non eſt de neceſſitate, vt epiſcopi auctoritas interueniat,ſed de honeſtate.Alleg.Hug. Lau.Archidia.17.quæſt.2. c.ſi vir. & Innocen.in c. j. de conuer. coniug.in j.glo.

Septuageſimusquartus caſus.

Item diſpenſat epiſcopus in correctione morum, & in diſpēſatione eccleſiaſticarum rerum, & hoc in præuia ratione. 12.q. 6.c.præcipimus.16.q.7.c.j.alias contra.11.q.3.c.quomodo.& illud.& c.plerunq;.& 12.q.2.c.cognouimus.

Septuageſimusquintus caſus.

Item diſpenſat etiam cum fure rei eccleſiaſticæ, vt ſibi pœna mitigetur.12.q.2.c.fraternitas.14.q.6.c.ſi res.& 50.diſtin.c.ſi qui presbyter.17.quæſt.4.ſi fortè.& vt poſt peractam pęnitentiam, vel partem eius, poſſit ad ſacros ordines promoueri.extra de furt.cap.fin.

Septuageſimusſextus caſus.

Item diſpenſat, vt ſeruus eccleſiæ benemeritus cum peculio manumittatur,vt 12.quæſt.2.cap. ſi quos de ſeruis.& c.cum redemptor.

Septuageſimusſeptimus caſus.

Item vt res eccleſiæ tempore famis venundantur pro alimētis pauperum,& pro redemptione captiuorum.10.q.2.c.2.& 12. q.2.aurum habet eccleſia & c.gloria.& c.ſacrorum.& c.ſeq.

Septuageſimusoctauus caſus.

Item cum eccleſia parochialis ſeu cum ſacerdote dimittendo ei quartam decimarum ſibi debitam. extra de præſcrip. cap. de quarta. 12.q.3.c.epiſcopus ſi.3.& 10.q.3.c.relatum.& alia epiſcopalia iura. extra de dona. & c.paſtoralis. quod verum eſt de conſenſu capituli,non aliter.extra de his, quæ fiunt à prælat.c. nouit.vide quæ Ioan.Andr.ſcripſit de cenſi.capit.cum venerabilis.ſuper glo.2. Federi. conſi.48.incipien.caſus talis, quidam epiſcopus, videtur tenere contrarium eo quòd valde præiudicaret ſibi.

Septuageſimusnonus caſus.

Item vt ſi pater exhæredato filio inſtituerit eccleſiam hæredem mortuo patre reſtituit filio hæreditatē.13.q.2.c. ſi quis iraſcitur.Et idem eſt,quod ſic reddens ſe nō habiturum filios,cōtulit bona ſua eccleſiæ,vſufructu ſibi relicto,& poſtmodum naſcitur ſibi filius,vt 17.q.4.c.quæcunq;.

Octuageſimus caſus.

Item diſpenſat vt ſuſpenſus, in quo ſigna pœnitentiæ apparuerunt,apud eccleſiam ſepeliatur.13.q.2.ca. quæſitum. nec eſt contra 23.q.5.c.placuit.quia ibi loquitur de impœnitente, vt in §.qui ibi ſequitur.

Octuageſimusprimus caſus.

Item diſpenſat, ꝙ ſacerdos in ciuili cauſa coram laico teſtimonium ferat.14.q.2.c.quanquam.

Octuageſimusſecundus caſus.

Item ſecundum quoſdam diſpenſat in iuramento metu extorto,quod eſt in detrimentum animæ & corporis.de hoc in c. Quintauallis.de iureiurand.in glo.2.& c.peruenit.j.extra de iureiuran.& cen.c.grauis.

Octuageſimustertius caſus.

Item quòd vna eccleſia ex cauſa faciat partem alteri de decimis & primitijs.16.q.j.c.ſicut duo.& c.ſtatuimus. & extra de religio.do.c.conſtitutus.in glo.in verbo, à quocunque. hic videtur ꝙ epiſcopus &c.

Octuageſimusquartus caſus.

Item ꝙ patronus conferat decimas monaſterio malè à laicis detentas, in quarum poſſeſſionem non erat eccleſia, vt 16. q.j.cap.fi.& extra de his, quæ fi.à præla.ſine conſenſu capituli.c. cum apoſtolica.

Octuageſimusquintus caſus.

Item epiſcopus diſpenſat, vt abbas conferat inueſtituram in eccleſijs per eum ſibi collatis. 16.q.2.c.viſis.

Octuageſimusquintus caſus.

Item epiſcopus patronus diſpenſat, vt præſentatus ab eo admittatur ſine examinatione,quia pręſumitur pro eo.16.q.5.c.j.

Octuageſimusſeptimus caſus.

Item quòd eccleſia det clericis ad vitam eorum, vitā de ſuis poſſeſſionibus.16.q.3.c.clerici.& c.ſi epiſcopus.& 12.q.2.c.ſæpe fit.& etiam ipſe de poſſeſſionibus eccleſiæ ſuæ dat ſuis ſeruitoribus ad vitam eorum, & de proprijs in perpetuum.16.q.6.c.illud. quia & ſucceſſor illos alere tenentur. 12.q.2.hæc huius.in fin.vide arti.C.

Octuageſimusoctauus.

Item diſpenſat epiſcopus in pœna pro immunitate eccleſiæ violatæ.17.q.4.c.ſi quis contumax.& ar.12.q.2.c.de viro.

Octuageſimusnonus caſus.

Item diſpenſat cum clerico ſuo, vt poſſit ad alterius epiſcopatum tranſire.19.q.2.c.duæ à cōtrario ſenſu. & 71.& 72.& 73. diſtin.per totum.

Nonageſimus caſus.

Item diſpenſat in tempore velandi virgines, vt dicitur extra de tempo.ordi.& quali.ordi.cap.j.& vide glo.vltimam illius ca. aliàs non, niſi ex cauſa, præterquàm in certis feſtiuitatibus, vt 21.quæſt.1.cap.de dotis.non diſpenſat vt matrimonia fiāt extra tempora ſtatuta,nec etiam Papa, quia contra ſtatum vniuerſalis eccleſiæ 25.quæſtio.j.capit.quæ ad perpetuam.& quæſt.2.per totum.

Nonageſimusprimus caſus.

Item poteſt diſpenſando mitigare pœnam, ſecundum modum canonum datam, 24.q.4.c.fortè.de pœniten.diſtin.6.c.j.in fi.& extra de offi.deleg.c.fi.

Nonageſimusſecundus caſus.

Item diſpēſat diſſimulando, vel correctioni ex cauſa ſuperſedendo.23.q.4.c.non poteſt.

Nonageſimustertius caſus.

Item diſpenſat parcendo teſti, ne perſonaliter puniatur. 23. q.5.c.j.ad fin.

Nonageſimustertius caſus.

Item diſpenſat relaxādo excommunicationem ad cautelā, ne plus debito principale negotium retardetur.extra de excep. c.Apoſtolicæ.& extra de teſti.c.veniens.2.in fi. ſecus in interdicto loci non perſonæ,vt ibi not.glo.pen. vt in conſtitu. Gregorij X.poſita de ſenten.excom.c.præſenti.

Nonageſimusquintus caſus.

Item epiſcopus diſpenſat in modica iniuria, ſi iniurians ex ſententia ſit infamis,vt dicitur extra de re iudica.c.cum te.& 2. quæſtio.3.§.notandum.Abb.Sicu.in d.c.cum te.dixit quòd epiſcopus ſuper infamia diſpenſat, quando venit acceſſoriè. & vide in 3.nota.

Nonageſimusſextus caſus.

Item poteſt diſpenſatiuè deferre friuolæ appellationi ꝑpter ſcandalum vitandum.extra de appel.c.cōſtitutus. & 2.q.6.c.appellatione pendente.quod de iure facere no tenetur,immo iudex hoc faciens mulctandus eſt in 20.lib.argēti, vt 2.q.6.§.ſunt etiam,quorum.verſi.ſi quis etiam.

Nonageſimusſeptimus caſus.

Item diſpenſat in transformatione habitus ex cauſa, vt dicitur de vi.& hone.cle.c.clerici.& c.Deus,qui eccleſiam.

Nonageſimusoctauus caſus.

Item diſpenſat cum clericis concubinarijs, vt extra de cohabi.cleri.& mulie.c.clero.& c.veſtra.vbi eſt bona glo. ad cognoſcendum quid eſt notorium & manifeſtum, niſi irregulares effecti fuerunt.Cum aliquibus poterit etiam diſpenſare, vt infra dicam in ſequen.& in prædicto c.veſtra.dicitur,quòd ſi presbyter ſit peccator,& in peccato etiam conficit, nec maculatur ſacrificium propter etiam eius peccatū. Et vide qualiter & quare peccatores ſunt fugiendi,vt rubore ſuffuſi ad ſanctam pœnitentiam reducantur & ad eccleſiam, quæ non claudit gremium poſtulanti.

Nonageſimusnonus caſus.

Item epiſcopus diſpenſat cum clerico non reſidente in eccleſia.extra de cler.non reſi.c.ex parte.& c.tua.& c.fi.vice in parochialibus eccleſijs,& ad ſacros qualiter poteſt prælatus diſpēſare ſuper non reſid.in 6. de elect. c. licet canon.& ibi per Ioan. And.& Domini.de ſancto Gemi.

Centeſimus caſus.

Item cum duobus in diſcordia electis, vt vnus habeat dignitatem,& alius aliquid vltra conſuetum, videlicet penſionem, vt extra de præben.c.j.niſi eſſent viri probi.61.diſt.c.Oſius.in gl. 12.q.j.c.illi.& not. bene pro penſionibus creandis cum cauſa.c. prædictum.niſi eſſent viri probi: quoniam ſecundum opinionem multorum, epiſcopi poſſunt diſpenſare, & conſtituere & ad illam ſoluendam annuatim conſtringere per glo.fin. prædictam, c.Oſius epiſcopus. Et hoc cum ſit ex ordinatione proborum virorum ſuper illis pro bono pacis arbitrantium ad euitādum ſcādalum,vt illic dicitur.vide ad propoſitum penſionum articu.s.57.& 87.

Centeſimusprimus caſus.

Item vt aliqui habeant campanas, vt extra de priuileg.c.patentibus.& poſſint de nouo ædificare.

Centeſimusſecundus caſus.

Item diſpenſat epiſcopus,vt ex vna ꝑbenda fiant duæ,& hoc ex cauſa,vt extra de præben. c.vacante.aliàs contra, ſi cauſa nō ſubeſt.eo.tit.c.maioribus.& c.dilecto.& j.q.3.c.fi.

Centeſimustertius caſus.

Item diſpenſatiuè epiſcopus vnit capellas, vt augmentet præbendas.extra de præben.c.expoſuiſti.

Centeſimusquartus caſus.

Item ꝙ clerici & laici peregrini ex aliqua iuſta cauſa in ſua diœceſi recipiantur & ſine literis cōmendatitijs celebrent. extra de inſtitu.c.ad decorem.& extra de cle.pereg.c. fi.de conſec. diſt.j.c.vnicuiq;.& c.cleros.alias contra.71.diſt.c.j.& c.2. & laici, vt matrimonia contrahant. Et not. ꝙ ſi non fuerint de regno, Rex erit eorum ſucceſſor, non obſtantibus liberis legitimis & naturalibus de vero matrimonio,niſi habuerit literas naturalitatis, ſiue diſpēſationis à Rege.& ſic practicaui & practicari vidi.vide quæ dixi s. articu.28.

Centeſimusquintus caſus.

Item poteſt diſpenſatiuè ratum habere,quod factum eſt per prædeceſſorem eius,licet illud inualidum ſit, puta quia ſine cōſenſu capituli,extra de his, quæ fiunt à præla.ſine conſen.cap.c. cum vos,& c.cum Apoſtolica.

Centeſimusſextus.

Item poteſt ex cauſa retinere ad tempus fructus beneficij vacantis,vt extra vt eccleſiaſti.benefi.ſine dimi. c.vnico. prope finem. Et vide quod ibi notant Docto. ſuper finem vltimæ gloſ. propter clemen.ſi vna.de rebus eccle. non alie. Et illic vide Io. And.Aquilam iuris canonici.

Centeſimusſeptimus caſus.

Item diſpenſat abbreuiando pœnitentiam. 10. annorum ſacrilego,qui cum moniali contraxit.27.q.j.c.virginem.

Centeſimusoctauus caſus.

Item diſpenſat etiam cum cognoſcēte fornicario coitu monialem.27.q.j.c.eos.

Centeſimusnonus caſus.

Item diſpenſat cum frequenter nubentibus.31.q.j.c.de his. Et ibi vide in j.glo.& c.hac ratione,in ſequen.

Centeſimusdecimus caſus.

Item epiſcopus poteſt adulteram ponere in monaſterio, ſi vir nolit eam recipere.32.q.j.c. de benedicto. Adulteros autem excommunicare poteſt,vt ead.cauſa & q.5.c.præceptum.

Centeſimusvndecimus caſus.

Item permittitur epiſcopo ſeparare maleficiatos poſt triennium.33.q.j.c.ſi per ſortiarias.& extra de frigi.& male.c.fi.Et dare eiſdem licentiam nubendi, cum nullum fuerit, aut exiſtere poſſit matrimonium, cum alter eorum cupiat habere prolem, & gaudere bonis matrimonij.Et illic vide Doct.

Centeſimusduodecimus caſus.

Item poteſt ex cauſa mitigare pœnam matricidæ 33.q.2.ca. latorem.

Centeſimusdecimustertius caſus.

Item diſpenſat epiſcopus cum ſolenniter pęnitente, & cum inceſtuoſo in matrimonio contrahendo.33. q.2.ca.ſi quis cum duabus.& c.cum in adoleſcentia.& c.antiqui.

Centeſimusdecimusquartus.

Item poteſt etiat diſpenſare cum inceſtuoſo per errorem ſororem vxoris ſuæ cognoſcente.34.q.2.c.in lectum.Et etiam cū inceſtuoſo ſimpliciter.extra de eo,qui cogno. conſan.vxo.ſuæ. c.ex literis.35.q.3.c.de inceſtis.ad fi.& q.8.de gradibus. & c.hoc ſalubriter. ad fin.& c.inceſtuoſi.vnde diſpenſat, vt cognoſcens matrem ſponſæ ſuę poſſit cum alia contrahere.extra de eo,qui Dux.in matrimo.quam pol.per adulte.c.2.de hoc.33.q.2. cap.ſi quis eum.& 27.quæſt.j c.virginem. Et vt is,qui ſeparatur ab vxore propter conſanguinitatis impedimentum, poſſit cum alia contrahere.35.quæſt.6.c.ab iſto die.j.Et conſidera ad quid proſunt iſtæ diſpenſationes,vt etiam ſupra notatur,articu.92.quoniam bona illorum qui inceſtas nuptias faciunt, veniunt confiſcanda, vt ff.de inceſt.nupt. l.inceſtæ. & C.eod.titu.l.cum ancillis.l.ſi quis etiam, per notata in ca.cum ſecundum leges ciuiles.de hæreti.in 6.Et an ſint hæretici. vide illic notata.

Centecimusdecimusquintus caſus.

Item diſpenſat epiſcopus contra ſententiam, quæ non tranſit in rem iudicatam, vt 35.q.9.c.quod quis. vnde reſtituit mulierem contra ſententiam in cauſa matrimoniali latam, quæ non tranſit in rem iudicatam, vt eadem quæſtio.§.j.& extra de in integ.reſti.c.ex literis.

Centeſimusdecimusſextus caſus.

Item cum raptoribus mulierum, vt euadant legalem pœnam, quæ eſt pœna mortis, confiſcationis bonorum partim raptæ applicanda.C.de rapt.virg.l.vnica. & de epiſco.& cleric.l. ſi quis non dicam. Et vt acta pœnitentia cum mulieribus raptis contrahat.35.quæſt.j.ca.j.& quæſt.2.cap.tria. & extra de rapto.cap.1.argumen.contra ead.quæſt.cap.fin.ſed ſolue,vt ibi in prima glo.

Centeſimusdecimusſeptimus.

Item diſpenſat ſuper ſtatu eccleſiarum,vt eas faciat numero pauciores ſi plures ſint, vel etiam minores ſi nequeant de proprijs redditibus ſuſtentari.de conſecra. diſtin.j. c. omnes baſilicæ.& ꝙ etiam numerus canonicorum diminuatur,vel augmētentur.extra de conſtitu. ca.ex parte. à contrario ſenſu.extra de verbo.ſignifi.c.fi.extra de inſtitu.c.j.& 2. & extra de conceſ.prælat.c.ex parte. Et vt fiat nouus perſonatus in eccleſia, qui nunquam fuit. tex.eſt extra de conſuetu.ca.cum olim. de hac materia peramplius vide Fede.ꝯſi.111.& ibi, an hoc poſſit facere in præiudicium expectantium,& de requiſitis in vnione, vide Oldra.conſil.261.& per eundem, qualiter & qua de cauſa annulletur vnio, conſil.262.& quō epiſcopus poſſit vnire aliquam dignitatem, vide per eundem Oldra.conſil.186.& an ſi habeat poteſtatem à Papa vniendi aliquam eccleſiam,an ſi vnit videatur auctoritate ſua vel Papæ feciſſe, per eundem conſil.257. Et quid ſi Papa concedit epiſcopo vniendi quatuor eccleſias mēſæ ſuæ, qui eas vnis vnientibus rectoribus earum ſine præiudicio epiſcoporum.Et deinde mortuo illo Pōtifice ſucceſſor cōcedat expectatiuas cum clauſula anteferri, an mortuo aliquo ipſorum rectorum habentes expectatiuas debeant præferri epiſcopo.Vide plenè per eundem Old.conſi.223.

Centeſimusdecimusoctauus caſus.

Item diſpenſat, vt miſſa cantetur & celebretur in oratorijs, vt de conſecratio.diſtinctio.1.cap.concedimus. & cap. cleros. & cap.ſi quis.

Centeſimusdecimusnonus caſus.

Item diſpenſat cū presbytero, qui ſub vno canone duas miſſas celebrauit.de conſe.diſt.2.c.relatum. & c.comperimus.celebrando ſine vino,& c.vt in d.c.comperimus.

Centeſimusvigeſimus caſus.

Item diſpenſatiuè poteſt epiſcopus minuere pœnam ſacerdoti,qui propter eius negligētiam dimittit partem ſacrificij cadere,aut ſi mus,vel aliud animal comederit. de conſec. diſt.2.c. qui bene non cuſtodierit.

Centesimusvigesimusprimus casus.

Item dispensat, vt presbyter celebret in altari, in quo ea.die episcopus celebrauit.ea.dist.c.fi.de conse.dist.2.& vide glo.

Centesimusvigesimussecundus casus.

Item, vt iudæus statim ex causa baptizetur. de consec. dist.4. c.ne quod absit.

Centesimusvigesimustertius casus.

Item secundum quosquam,cum ignoranter rebaptizato,cū esset paruulus,si necessitas,& illi⁹ merita & ecclesiæ vtilitas hoc exposcunt,vt de consec.dist.4.c.qui bis.

Centesimusvigesimusquartus casus.

Item in pœna presbyteri cum veteri chrismate baptizantis. de consec.dist.4.c.si quis de alio.

Centesimusvigesimusquintus casus.

Item consentire potest,ꝙ presbyter signet pueros in vertice, quos episcopus baptizauit si fortè propter multitudinē episcopus non potuit omnes in vertice chrisma.de conse.dist.4.c.omni tempore.95.dist.c.pen.& fi.ipse autem solus potest chrismare infantes.extra de consue.c.quanto. de conse. dist.5.c.manus. vide etiam extra de sacra vnc.c.vnico.versi.quia verò.

Centesimusvigesimussextus casus.

Item cum clerico vel prælato religioso, vt eat in peregrinationem, de consec.distin.5.c.non oportet.2.& extra de voto & vo.redem.c.magnæ. prope fi.& c.pen. & fi. Et not.quòd in Hierusalem peregrinan. absq; licentia Papæ sunt auctoritate ipsius Pontificis excommunicati. & contra huiusmodi excommunicationem non debet dispensare, quia eius est soluere, cuius est ligare.extra de senten.excom.c.officij.& c.per tuas.Abbas Sicu. in c. sacro approbante.

Centesimusvigesimusseptimus casus.

Item dispensat,quòd clerici iaceant & comedant in proprijs domibus,& non simul.extra de vi. & hone.cleri. c.quoniam, à contrario sensu,contra canones illos,de conse.dist.5.c.in omnibus.& 12.q.j.c.necessaria.

Centesimusvigesimusoctauus casus.

Item recipiendo secundum præsentatum à patrono primo omisso,vt extra de iurepa.c.cum autem.& c.pastoralis.

Centesimusvigesimusnonus casus.

Item dispēsat cum sacerdote incauto, qui in officio suo peccat, vt extra de celeb.mis.c.fi.

Centesimustrigesimus casus.

Item dispensat ꝙ infirmus, vel ex alia cā quis comedat carnes in die ieiuniorum,vt extra de obser.ieiu.c.consilium.

Centesimustrigesimusprimus casus.

Item dissimulare potest,quod sponsus & sponsa de futuro se absoluant,ne deterius inde contingat.intelligere integra,videlicet inter eos carnali copula non secuta, vt extra de spō.c.præterea.Et secundum aliquos deberent obtinere dispensationem expressam de iuramento, quando sunt affidati in ecclesia propter fidei dationem in curia Parisien. & Archidiaconorū soluunt emend.v.s.t.sigillo eleemosinę do.Parisien.& v.s.t.officiali.v.s.t.scribæ.

Centesimustrigesimussecundus casus.

Item dispensat, vt puella nubilis dimittat sponsum minorem quatuordecim annorum,& cum alio contrahat, ne deterius inde contingat & fiat. extra de despon.impube.cap.ex literis.quod est contra iura illa, eod.titu.c.de illis, & c.à nobis.solue vt ibi.

Centesimustrigesimustertius casus.

Item vt confirmet,vel impediat sponsalia,secundum formā Decretalis incip.cum in tua. extra de sponsa. & matrimo. & c. cum inhibitio.de matrimo.cland.

Centesimustrigemusquartus casus.

Item cum filijs adulterorum, vt alantur à parentibus, vt extra de eo,qui duxit in matrimo.quam pol.per adulte.c.cum haberet.in fi.contra iura illa, 35.q.4.c.2.& q.7.c.vnico. C.de natu.libe.authen.licet pater.& extra,qui filij sint legitimi. ca. per venerabilem,in fine.

Centesimustrigesimusquintus casus.

Item potest dissimulare dispensatiuè adulterium sponte à muliere confessatum, nisi perseueret in illo, vt extra de diuor. cap.ex literis.

Centesimustrigesimussextus casus.

Item dissimulando dispensat in dispensatione ex falsa causa obtenta,vt valeat quæ aliàs non valeret,vt extra de consang.& affi.c.quia circa. Et no. cautelam habere duas dispensationes ꝑ vna,vt non ascendas alpes Italiæ, & de similibus simile est iudicium.de rescrip.c.inter cæteras.j.

Centesimustrigesimusseptimus casus.

Item potest dispensare mitius puniendo ex causa accusatorem in probatione deficientem.2.q.3.c.Paulum. §.notandum. extra de calumniato.c.cum dilectus.& extra de electio.c.statuimus.in fin.lib.6.

Centesimustrigesimusoctauus casus.

Item dispensat in numero & qualitate compurgatorum, vt extra de simo.c.insinuatum.& 2.q.5.c.omnibus.& extra de purga.cano.c.ex tuarum.

Centesimustrigesimusnonus casus.

Item dispensat cum eo,qui per simplicitatem fecit homagiū propter beneficium,vt extra de simo.c.ex diligenti.sed cum dirctè simoniaco quis valeat dispensare,dic vt illic not.Doct.Et facere homagium pro beneficio,est simoniacum, vt dicitur in c.fi.de reg.iur.in antiquis.

Centesimusquadragesimus casus.

Item dispensat, vt clericus scholaris vel peregrè proficiscens locet ad tempus redditus sui beneficij.extra de voto. c. fi.& per quod tempus dispensat, vide notata in c. licet canon cum suis concordantijs de electi.in 6.Ioan.And.& Dominicum de sancto Geminiano.

Centesimusquadragesimusprimus casus.

Item dispensat cum homicidis & patricidis, ꝙ contrahant matrimonia.extra de his,qui fil.occide.c.j.33.q.2.c.seculares, & c.interfectores.& c.in adolescentia.

Centesimusquadragesimussecundus casus.

Item potest episcopus ecclesias parochiales diuidere & vnire,nisi ab eo appelletur.De consensu tñ eorum,quorū interest, vt extra de exces.præla.c.sicut vnire,alias nō.13.q.j.§. sicut duo. & 10.dist.c.j.vbi de hoc, arg.contra 16.q.j.c.quæcunq;.Sed solue,vt ibi no.& de relig.domi.c.constitutus.

Centesimusquadragesimustertius casus.

Item dispensat cum criminoso publicè celebrāte,prout notatur per Pap.& alios Doct.extra,de cleri.pereg.c.j.

Centesimusquadragesimusquartus casus.

Item dispensat cum excommunicato ministrāte quo ad beneficium, vt extra de cler.excom.mini. c.postulastis.responso, j.& c.latores.& c.2.secundum Pap.& præceptorem meum,qui hoc no.extra de tempo.ord.c.dilectus.Et vide ibi Inno.Abb.sic indistinctè tenet in c.3.de cleri.excommu. ministran.& c.postulasti.prædicto,& ibi in 8.no.poteris videre an collatio beneficij facta excommunicato teneat, & qualiter episcopus dispēsabit validando illam collationem.Item an episcopus possit dispensare cum irregulari,qui celebrauit excōmunicatus.vide glo.50. dist.c.miror.& glo.§.nisi rigor.j.q.7.& glo. in c.dispenses.in c.j. de eo qui fur ordi.susce. Archid.in c.qua de causa.3.q.4.vbi latè ponit,an episcopus dispēsare possit cum irregulari, qui celebrauit suspensus.Dominicus in c.in Ephesijs.in 4.no.44.dist.tex.in c.fi.de cle.excom.mini.Abb.de cle.pug.in duel.vide Arch.in c. si quis presbyter à suo episcopo. 11.q.3. vbi dicit ꝙ si existens in minoribus incurrat irregularitatem,ipse dispensat etiam super natalibus.cum multis alijs,&c.

Centesimusquadragesimusquintus casus.

Item potest dispensatiuè minuere pœnitentiam à Papa impositam,vt 50.distin.c.accedens.& 33.q.5.in c.latorem.vt tenet etiam Archi.& C.de epis.& cle.Auc.interdicimus.

Centesimusquadragesimussextus casus.

Item ex causa pōt absoluere clericum ab ecclesia, in qua ordinatus est,& eum in alia collocare.74.dist.c.quorundam.

Centesimusquadragesimusseptimus casus.

Item dispensat cum presbytero casu ineuitabili homicida, vt quidam dicunt.extra de homi.c.continebatur. & c.ad audientiam.c.petitio.& extra de cler.pug.in duello. c.j.& extra ne cleri.vel monac.c.sententiam. 50.dist.c.de his clericis. dic etiam ꝙ potest dispēsare,vt extra de cle. percus.c.præsentium.& per cle. vnicam. de homici.non est irregularis etiam furiosus infans & dormiens.& vide Zabarel.& alios Doct. per eum allegatos.

Centesimusquadragesimusoctauus casus.

Item dispensat, ne quis ad tempus teneatur in ecclesia parochiali residere, vt in constitutione Gregorij X. posita in lib.decretalium,titu.de elect.c.licet canon.

Centesimusquadragesimusnonus casus.

Item dispensat ne beneficiatus promoueatur ad sacerdotiū per septennium secundum formam Decretalis, cum ex eo.de elec.lib.6.& vide & considera ꝙ oportet, ꝙ sit ætatis. 20.annorum, si in dignitatibus & personalibus curam animarum non habentibus.c.vnico.in 6.de æta.& quali.& 25.ann.in beneficijs curatis per c.licet canon.s̃.dic.vide notata ad huius propositū, an possit cum maiore 14.annis in articulo notato 56.in illis c. per Do.& Ioan.And.

Centesimusquinquagesimus casus.

Item dispensat, vt quis deseruiat per vicarium in ecclesia parochiali etiam dignitati annexa,vt extra de præben.c.extirpandæ.& no.extra de æta.& quali.c.eam te.

Centesimusquinquagesimusprimus casus.

Item dispensat cum eo, qui factus erat ineligibilis, quia receperat electionem per abusum secularis potestatis factam, vt not.de electio.c.quisquis.in antiquis.in glo.3. in verbo, fiat.circa fin.glo.

Centesimusquinquagesimussecundus casus.

Item vt corpora Sanctorum transferantur de loco ad locū. de consec.distin.j.c.corpora.& reliquiæ ex causa de ecclesia extrahantur.

Et potest etiam inhibere, ne in ea diuina celebrentur. extra de iurepatro.cap.2.economum in ea ponere. extra de offic.ordi.c.cum vos.adde casum,quem ponit decreta.antiquæ extrauaganti Ioannis.

Centesimusquinquagesimustertius casus.

Item in omni foro pœnitentiali & in pœnitentijs imponendis.45.distin.c.licet.& ferè per totam dist.26. quæst.7.c. tempora.& c.alligant.ratione tamen duce,aliàs non. de pœni.dist 5.c. falsas.23.q.3.c. si is qui. & mitigare potest canones pœnitentiales,vt dicitur de pœnit.dist.j.c.pœnæ.& c.verbum Dei.& c.medicina.& c mensuram. & c.iudices. & pondera pœnitentiæ. de consec.distin.3.c.de pœnitentibus.extra de pœnit. & remis.c.significauit. & c. quæsitum. nisi ea canone expresse prohibeatur. 23.q.vlti.c. pessimam.& not. ꝙ non dispensat vt solēniter pœnitentes promoueantur.50.dist.c. ex pœnitentibus.& c.confirmandum.& c.non confidat.61.distin.c.sacerdotibus.vers.proferens.arg.tamen contra.28.dist.c.presbyter. & extra de pœ. & remis.c.quæsitum.& solue,vt ibi,& per Abb.& Io.An.Sed not. cautelam,vt mitiget senten.s̃.arti.113. 105.91.92. dissimulando correctionem, vel mitigando pœnam à canonibus statutam, aut secundum formam arti.95. quando dispensat super maculas infamiæ,quando accessoriè veniunt ad causam,& ad sentētiam dispensationis fereñ.aut cautelam.arti.136.

Centesimusquinquagesimusquartus casus.

Item dispensat episcopus cum illegitimis, & hoc in minoribus ordinibus & beneficio sine cura.de filijs presbyt.c.j. lib.6. & bene nota totum illum titulum. Si illegitimi religionem intrauerunt,non indiget dispensari.c.j.cum concordantijs. de fil. presbyter.in antiquis.

Centesimusquinquagesimusquintus casus.

Item dispensat, vt quis possit archipresbyteratum & canonicatum in eadem ecclesia obtinere, si necessitas vel vtilitas ecclesiæ subsit,vel maxima pręrogatiua personarum,prout tenet & consuluit Federi.consi.206.incip. Reuerende pater,& etiam vt quis habeat duas ecclesias curatas, dummodò sint pauperrimæ, secundum Feder. consi.11.vbi refert Innoc.& Host.ita tenuisse,vide quæ dixi.s̃.arti.2.

Centesimusquinquagesimussextus casus.

Item dispensat episcopus in casibus, qui habentur 68. dist.c. quamuis,& c.cor episcopi.

Centesimusquinquagesimusseptimus casus.

Item dispensat,vt sacerdos simplex reconciliet cemiterium, aut ecclesiam pollutā sanguine humano iniuriosè effuso, aut enormi mutilatione & læsione absque sanguinis effusione. ca. aqua per episcopum benedicta.extra de consecr.eccle. vel alta. etiam c.proposuisti.aut si etiam polluta sit igne, aut semine, vide peramplius,quando debet reconciliari, & ex quibus causis, per Ioan.And.& Dom.in c.vnico.de conse.eccle. vel alta.lib.6. Item etiam per simplicem sacerdotem potest recōciliari, aqua semper per episcopum prius benedicta, si corpora paganorum hæreticorum & excommunicatorum fuerint inhumata in cemiterio, quæ etiam debent extrahi de cemiterio, si potuerunt discerni.hæc vide in c.consuluisti. & per doctores ibi & in prædicto titulo.de conse.eccle.vel altaris.in antiquis.

¶Præeminentiæ seu prærogatiuæ episcoporum.

¶Secundum membrum Tractatus.

ET finaliter magna potestas est episcoporum,vt etiam in sequentibus poteris videre & cognoscere, quia sunt fundamenta sanctorum Mōtiū & Petræ. s̃. quas sunt fundatæ ecclesiæ. Nam in signum huius non potest ecclesia fieri, nisi primo episcopus crucē ibi figat, atrium designet, & primarium lapidem ponat.de consec.dist.j.c.nemo.

Item ipse solus & superiores possunt cōsecrare, reconciliare,pœnitentias solennes imponere, indulgentiarum literas cōcedere.De causis matrimonialibus cognoscere, ordines, & ordinationes facere,chrisma conficere.extra de exces. præla.c.accedentib.16.q.j. c.interdicimus.extra de pę. & remis. c.cū ex eo. in fi.extra de conse.eccle.vel altaris.c.consuluisti.c. cum aqua ꝑ episcopum benedicta.& 50.dist.c.in capite ieiuniorum.

Item quinquagesimam vel centesiam dare. extra de dona. c. apostolicæ.12.q. 2.c.bonæ. extra de his, quæ fiunt à prælat. sine consensu capi.c.pastoralis.

Item solenniter excommunicare.11.q.3.c.debent.

Itē literas dimissorias dare,aliter non valet ordinatio ab alieno episcopo facta.8.q.2.c.illud & c. dilectissimi.& extra de offi. archid.c.vt nostrum.vbi de hoc dicitur plenè.

Item annulum portare licet episcopis, vt extra de vita & honest.cleri.c.quod clerici.

Item duos de canonicis ecclesiæ suæ secum habere licet, lucrantes fructus,ac si residerent seruitio. extra de cler.non resid. c.ad audientiam.

Item parochias limitare & cemiteria ordinare. 13. quæst.1.c. ecclesias & in prædicta decretali, pastoralis.de his, quæ fiunt à prælat.

Item constitutiones facere in suis diœcesibus. de consec. distin.j.c.omnes basilicæ. 16.q.7.c.omnes. extra de fer. c.fin.12.distin.c.catholica. Et melius de appella.c.fi.lib.6 super fi.vlti.glo. in princip. Et est ibi quæstio not.ad propositum, ex quibus iuribus colligitur, quod oues ecclesiæ suarum diœcesum ad eos pertinent.

Item possunt episcopi generalem synodum facere. 18.dist.c. episcopus.extra de maio.& obe.c.quod super.

Item hæreticos condemnare. extra de hære. c. ad abolēdam. §.j.& contra eos inquirere.eod.titu.c.excommunicamus. §.fin. nec & potestas ipsis adimitur aut minuitur, licet alteri inquisitio committatur,vt dicitur hic,& in c.per hoc,primo responso. de hæret.in 6.

Item ecclesias censuales facere, vt de iurepatro. c. præterea. & de censi.c.scientes.

Item instituere clericos & destituere. extra de fil. presbyter. c.ex tua.& de institu.cap.ex frequentibus. Et dicitur de his, quæ fiunt à prælat.c.nouit. & alia plura, cum adeo singula referuntur,vt 25.distinctio.c.perlectis. & extra de officio archipresbyteri.c.vt singulæ.

Item Reuerendissimi episcopi in multis sunt priuilegiati. Nam non incurrunt sententias excommunicationis, suspensionis & interdicti,sicut aliæ personæ, vt extra de senten. excō. c.quia periculosum.intellige ita facilè, vide quæ notauit in glo. Io.And.post Host.

Item aliter proceditur contra eos contumaces, quàm cōtra alios, vt per constitutionem Alexandri IIII. positam in c.2.de offic.deleg.in 6.

Item ipsi aliter iurant quàm alij,nec testificari coguntur. extra de iuramē.calum.c.fi.11.q.1.c.nec honorem.in Auc.de sanctissimis episco.§.nulli.

Item tempore generalis interdicti possunt audire diuina. extra de priuile. c.quod nonnullis.

Item possunt,quem volunt sibi eligere confessorem, vt extra de pœni.& remis.c.fi.

Item non coguntur subire iudicium,nisi imperialis iussio ꝓcedat, vt no. Azo in sum.tit.de episc.& cler.§.quod sit.

Item episcopalis dignitas liberat à patria pote.54.dist.c.si seruus & no.extra de æta.& qual.c.indecorum. tex.est in Auc.cōsti.quæ de digni.§.illud.colla.6.& ibi not. ꝙ priuilegia & beneficia à Principe concessa sunt perpetua, etiam si concedantur sub suo beneplacito. Anto. Corse.in suis singu.in verbo, beneficium.& multi alij Doct.&c.

Item quinque priuilegia habes in lege antiqua. 11.quæstio.1. c.quicunque.

Item plures testes contra episcopum sunt necessarij,etiā clerici & non laici.2.q.4.c.præsul.& c.seq. & in pluribus sunt priuilegiati, quæ oportet omittere,ne sim nimis prolixus, quoniam gaudent breuitate Moderni.

Item adde de altari viatico.de priuileg.c.vlti.in 6.

Item ꝙ religiosi familiares eorum se possunt eis in officio cooptare,vt in cle.de cele.missa.c.dignum.

Item in aliena diœcesi possunt diuina celebrare & populum benedicere etiam in locis exemptis, vt in cle.vlti.de priuil.vide c.Romana.de fo.compe.

Item supplent negligentias exemptorum & certas prouisiones faciunt contra illos.de supplen.negl.præla.c.j. Et hæc faciūt auctoritate Apostolica, cui conueniunt duo iura vetera, duo sexti,& alia duo clem.vbi not.super verbo,Apostolica.

Item iurisdictionem suam exercere inter suos subditos in aliena diœcesi,vt in cle.de foro compe.

SVMMARIVM.

1 *Adulterium cæteris criminibus grauius.*
2 *Perpetua esse debent,quæ sunt ad communem vtilitatem.*
3 *Dispensationes,an trahantur ad specialiter reseruata,aut expressa, Episcopis omnia licent.*
4 *Episcopi,quomodo possint dispensare.*
5 *Iurisdictio datur ex consuetudine.*
Consuetudo in facto consistit.
6 *Promoueri,qui non possint.*

In his omnibus casibus præmissis, qui expressi sunt in iure, alijsq; & similibus indubitatè potest episcopus dispensare & ius commune relaxare:in alijs verò, qui non sunt in iure expressi,dummodò sint delicta aut crimina adulterio minora, potest dici generaliter, quòd episcopi Reuerendi suos clericos & subditos possunt dispēsare,prout tex.& decisio formalis est,extra de iud.c.at si clerici. §.adulte.intellige cum causæ cognitione & ex causa,pęnitentia peracta,prout plenè legitur & no.50. dist.c.vt constitueretur,satis sufficienter deducto.s̃. in princip.

huius operis. & sępenumero repetito. Et vide argumenta facta in illa glo. in verbo, minora. † quæ dicit, adulterium esse maius & grauius crimen, quàm alia crimina, quod adulterium continet in se fornicationem ratione illegitimi coitus, quod est mortale peccatum per se, adulterium propter matrimonium. Item sacrilegium ratione sacramẽti, periurium & violatio fidei propter iuramentum in facie ecclesiæ præstitum. Item raptus, cum rationem seducunt, vt ius præsumit, in l. vnica, de rapt. virgi. C. item transgressio voti & fidei promissæ solenniter facti in manibus curati, & in facie ecclesiæ. Item homicidium, quia animã alterius cum sua occidit. Et alia delicta & mala adueniunt propter talia, quare poteris dicere, adulterium inter omnia crimina esse maius & grauius crimen. Et per consequens Reuerẽdissimi episcopi in omnibus posse dispensare, nisi sit eis prohibitum expresè à iure, cum sint vicarij Christi, & patres misericordiarum, &c. vt supra in princi.

Item poteris aliud formare argumentum: cum enim in pręmissis casibus sit episcopis dispensare cõcessum, videtur in alijs eis esse prohibitum, vt ff. de his, qui sui, vel alie. iur. sunt. l. j. & Instit. eod. titu. §. j.

2 Item † aliud argumentum, cum episcopus astrictus sit canones obseruare, vt extra de iureiuran. c. ego & 100. distin. c. optatum & 4. distin. §. fi. 25. q. j. c. hac consona. non debet contra eos facere, nisi exprefsè sibi concedatur à iure, vt extra, de natis ex libe. ven. c. vnico. extra de elec. c. dudum. 2. minor. n. non potest legem superioris tollere. 10. dist. c. j. & 3. Et quæ sunt ad communem vtilitatem, perpetuò manere debent. 25. q. j. 2. 3. 4. & 5. nec de illa, sed secũdum illam iudicare tenetur. 4. dist. c. in istis. ergo non potest episcopus dispensare, nisi vbi inuenitur expressum.

Item à parte affirmatiua, quod possit episcopus dispensare, arg. extra de iudi. c. at si clerici. extra de tempo. ordi. c. dilectus. de suppl. negli. præla. c. Romana. 50. dist. c. miror. tenet etiam Inn. 3 episcopos posse dispensare in omnibus, † nisi ius specialiter, seu canon reseruauerit, vt in decreta. nuper. de sen. excom. de spõs. c. cum apud. 16. q. j. c. sunt nonnulli. argu. ff. ex quib. cau. ma. li. l. necnon. §. quod ei. in c. postulasti. de cler. excom. mini. Sic patet quòd possunt dispensare, nisi sit eis prohibitum.

Item non obstat c. prædictum, dilectus. s̃. de temp. ord. prout Docto. in glo. per Bernardum nominati contrarium tenẽt. Et solum limitant, non posse episcopos dispensare contra vniuersum statum ecclesię, nisi sit eis exprefsè permissum, sed bene in omnibus criminibus commissis possunt criminosos dispẽsare. Communis opinio Doctorum Abb. Sicu. Ioan. Andr. Tancre. Lauren. Vincen. Bernard. & aliorum antiquorum est, ꝙ episcopus potest dispensare, vbicũque non prohibetur, nec per hoc impugnat canones, vel eos tollit dispensando, vt est argu. extra de hæreti. c. excommunicamus. §. sanè. & de senten. excommu. c. nuper. prædic. circa fi. & c. à nobis. & c. cum illorum. & extra de spon. c. cum apud. 16. q. j. c. sunt nonnulli. & c. iuxta dictum Apostoli, in cuius locum sunt ipsi episcopi instituti, dicentis, Omnia mihi licent. 11. q. j. c. aliud. Nec obstat prædicta decret. at si clerici, prout ibi not. Vincen. qui dicit, episcopum dispensare posse, vbicunque non prohibetur, & inuenitur quandoque per illos dispensatum fuisse.

4 Item sic conclude, † ꝙ in criminibus dispẽsare possunt peracta pœnitentia & satisfactione facta parti læsæ, aliàs nõ debet, nec etiam Papa, vt in furto, rapina, & similibus, vt dicit do. Marti. vide etiam 14. q. 5. c. pœnale. extra de vsur. c. cum tu. & ea. q. c. si quid inuenisti. & c. multi. & 14. q. 6. si res. quia non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sic non est peracta pœnitentia, vel distingue, aut in criminibus, in quibus de iure diuino committitur mortale peccatum, & tunc non possunt, vt in iuribus præmissis: aut in criminibus, in quibus peccatum mortale committitur iure positiuo, aut secundum ius positiuum, & tunc possunt etiam inferiores prælati, nisi sit eis interdicta potestas dispensandi.

Item sunt etiam episcopi in possessione iuris ad dispensandum de præmissis & alijs ex longa consuetudine non expressa in iure. Consuetudo quoque facit, dispensationem valere, quod aliàs non valeret, argumen. extra de celebra. missa. cap. cum perniciosus. cum suis concordantijs. & argumen. extra de transact. cap. fin.

5 Item † Reuerendissimi Episcopi propter præmissas & ad expediendas dispensationes possunt & debent habere notabilem cancellariam, literasque eorum dirigere eorum officiali, aut alteri in dignitate constituto, eorũ subdito, iuxta formam c. statutum. de rescript. in 6. cum summaria causæ cognitione, vt facit pœnitentiaria Apostolica, & talem formare consuetudinem, cum habeant ordinariam iurisdictionem, & possunt statuta facere. c. vt animarum. de constit. in 6. nec potest Romanus Pontifex tollere consuetudinem, cum in facto consistat. vide c. primum. de constit. in 6. erit etiam vtilitas eorum.

Item sunt nonnulli dicentes, quare episcopus contra canones irregularitatem inducentes dispensat, immo potius contra alios canones: videretur dicendum, respondere poteris, secundum Doctores, quia in canonibus irregularitatem inducentibus, tempore dispensationis cessat causa constitutionis. Crimi-6 nosus enim non prohibetur promoueri, † nisi propter crimen publicum, quod committit, argu. c. vestra. de cohabi. cle. & mulie. & c. tolerandi sunt mali. 33. quæst. 4. sicut Iudas toleratus fuit per Christum. Sed causa constitutionis cessat post pœnitentiam peractam, vt 50. distin. c. ferrum & c. domino sancto. iuxta illud Ezech. 30. Quacunque hora ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et illud Apocali. 2. Age pœnitentiam, & prima opera fac. & de pœniten. distinct. j. c. miror autem. Vnde merito potest episcopus post præsentiam dispensare, quia cessante causa, cessat effectus, & constitutio. 9. q. 1. c. ordinationes. de appella. c. cum cessante.

Epilogus.

His præmissis poterunt pauperes per se ipsos pro modicis sumptibus legendo suprascripta cognoscere præeminentias tuæ dignitatis, Reuerendissime pater, casusque in quibus facile absque dubio poterunt Reuerendissimi Episcopi dispensare. Et ad personas suorum episcoporum accedere indigentes, vt dispensentur ab eisdem, qui retroactis temporibus conueniebant cum magnis sumptibus opiniones multorum practicorum requirere aliquoties inexpertorum, nisi consuetudine, ignorantes sedes suorum episcoporum spernendo cum magnis sumptibus sudoribus & laboribus alpes Sabaudiæ & Italiæ transire conati sunt, & interim antereditum in vijs periculis latronum, prædonum, & insidiatorum, seipsos exponendo aliquoties obire intestati, & absque confessione conueniebat & conuenit multis. Sunt namque aliqui casus in iure positi, in quibus ius prohibet, & permittit distinctè, Reuerendissimos Episcopos dispensare posse: sed ex eo quod pro intellectu illorum longius fuisset illos dicere & declarare propter diuersitatem sententiarum & opinionum Doctorum, necnon omisi plures declarare Doctorum opiniones in supradictis casibus etiam deducere, ne fastidium generarem legentibus, & vt legentes possent breuiter & summariè tex. solum supra quos sumpti sunt & fuerunt extracti casus supradicti, faciliter pauperes scholares per seipsos ad longum videre, gaudent breuitate Moderni. illa tacui & excusatum me habeatis, si repetita inueneritis, quoniam repetita, & sæpedicta potè sunt, vt memoriæ commendentur. Poteritis tamẽ per amplius videre in summa, quam feci super rubricas iuris, tit. de pœni. & remis. quæ in breui impressioni dabitur. Vos quæ legentes humiliter supplico & precor ego, qui quasi putredo consumendus sum vermis, & non homo, nec dignus ferre libros post clericulos, ne maledicatis surdum deierando, quoniam prohibitum est, vt dicitur Leuiti. 19. & ad Roma. 12. dicitur, Benedicite & nolite maledicere. & ad Galath. 5. Maledici regnum Dei non possidebunt. sed vt dicitur Iac. 1. Sitis tardi ad loquendum, hæc dico vt non peccetis. quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini, iuxta sententiam Domini, Matthæi 7. Sitque vnusquisque vestrum grauis, & ponderet sermones suos. 50. distin. c. ponderet. Si quid torum, inutile aut imperfectum inueneritis, gratiosè si placet emendetis. Valete. Deo immortali eiusque intemeratæ genitrici Mariæ, & beatæ Auiæ virginis & martyris, & Sebastiani totique curiæ triumphanti gratias offero.

FORMVLÆ DISPENSATIONVM Per episcopos D. Ioannis Randet.

Forma dispensationis de iuramento.

STEPHANVS Dei gratia Parisien. episcopus, dilecto nobis in Christo Petro N. salutem in Domino. Vt litteris Regis reuelamen, siue contractus recisionum continentibus, quibus nostræ præsentes sunt annexæ vobis per Dominum nostrum Regem gratiosè concessis vti & gaudere, iuxta earundem literarum formam, & tenorem valeatis, de fide & iuramento per vos medijs causis, & rationibus in eisdem literis latius declamaueritis præstitis, vobis quantum secundum Deum possumus, & nobis a iure permittitur dispensationis gratiam misericorditer impartimur per præsentes. Datum Parisi. sub sigillo cameræ nostræ, quo vtimur. Anno Domini M.cccccxj. die xx. Decembris. Sic signatum I. Huart. Sigillatum in cera rubea sub simplici cauda.

Forma dispensationis ad regimen animarum.

Vicarij generales in spiritualibus reuerendi in Christo patris & Domini, Domini Stephani episcopi Parisien. a suis ciuitate & diœcesi notoriè absen. Dilecto nostro domino Petro Garde Lorge presbytero salutem in Domino, vt parochiali ecclesia de Grisiaco Parisien. diœcesis vice, nomine ac de cõsensu Vicarii perpetui dicti loci in diuinis deseruire sacramẽta ecclesiastica parochianis eiusdem ministrare etiamque facere, q̃ curati incumbunt officio possitis & valeatis vobis, dehinc ad instan. synodum Parisiensem licentiam pariter, & facultatem impartimur per præsentes. Datum Parisiis sub sigillo cameræ dicti Reuerendi Patris, quo vtimur. Datum anno Domini &c.

Dispensatio super iuramento. Pour vng respit.

Vicarij, &c. Dilecto nostro Ludouico Beauualet, Salutẽ in domino, vt literis regiis, quibus nostræ præsentes sunt annexæ vobis per dominum nostrum Regem super dilatione vestrorum debitorum hinc vsque ad vnum annum a data huiusmodi literarum Regiarum vestris creditoribus minimè soluendorũ gratiosè concess. vti & gaudere, iuxta earundem literarum formam & tenorem, valeatis de fide & iuramento per vos præstitis in literis, quibus estis dictis vestris creditoribus obligati uobis quantum secundum Deum possumus, & nobis a iure permittitur dispensationis gratiam misericordiæ impartimur per præsentes. Datum Parisijs sub sigillo camerę &c.

(Istæ dispensationes sequen. deberent expediri per Camerã episcopalẽ, quia non sunt iurisdictionis misericordiæ, immo annexa ordini episcopali, seu Pontificali: quia ut dicitur in l. prima, de sen. pas. & resti. c. solus Princeps misericordiam facit, restituit, abolitionem tribuit. Alij verò iudices puniunt & corrigunt, & si quam misericordiam faciunt, est post crimen perpetratum, nec per eorum indulgentiam tollitur macula infamiæ quia non habent potestatem, nisi corrigendi. sic dicitur C. de obli. gene. l. fin. cap. licet. de offic. ordin.)

Dispensatio duorum bannorum.

Officialis Parisiensis presbytero, &c. Salutem in Domino, si vobis constiterit. c. j. liberas esse ac solutas personas ad futurum matrimonium in ipsis contrahendis, vobis mandamus quatenus ipsos sic adinuicem contrahere volentes pręuio ad eorum fidei dationem & eorum matrimonium solennizationem in facie ecclesiæ vestrę, vt moris est, admittatis, seu admitti faciatis vno banno prius debitè proclamato, cui nullus se exposuit cõtradicens, alijs duobus bannis minimè proclamatis, super quibus cum eisdem de nostra speciali gratia dispensamus, statutis synodalibus & aliis in contrarium æditis non obstan. nisi tamẽ aliud sciueritis canonum quod obstet, iure cuiuslibet semper saluo. Datum anno &c.

Dispensatio duorum bannorum cum dispensatione de non diœcesi.

Officialis &c. presbytero &c. Salutem in Domino, quia nobis legitimè constitit tam per assertionem & iuramentum Guilielmi Herbittier diœcesis Cenonamen. parochiani vestri, quã per depositionem prouidorum virorum Nicolai Mesard pelliparii, ætatis 25. annorum, in vico Iudas commorantis, & Petri Challemeau sutoris, ætatis 30. annorum, in eodem vico Iudas commorantis Parisi. eundem Guilielmum Herbettier esse solutum & habentem personam ad matrimonium contrahendum cum Ioanna Labelle filia eiusdem affidata vestra parochiana: hinc est, quòd vobis mandamus, quatenus ipsas sic contrahere volen. primo ad fidei dationẽ si opus sit, deinde ad beneficium nuptiale & eorum matrimonij solennizationem in facie ecclesiæ vestræ, vt moris est admittatis, seu admitti faciatis vno banno pro vtraque parte per uos prius & debitè proclamato, cui nullus se opposuit contradicens & aliis bannis minimè proclamatis, non obstante quod dictus Guilielmus nõ sit de vestra iurisdictione, neque uestra parochia oriundus, super quibus omnibus tenore præsentium commissis contrahen. dispensamus statutis synodalibus & aliis in cõtrarium editis quibuscunque non obstan. nisi tamen aliud sciueritis impedimentũ canonicũ, quod obstet, iure cuiuslibet semp saluo. Datũ &c.

(Nota quòd ista Paris. abusiuè tolerantur officialibus Archidiaconorum, eo quod habent iurisdictionem, sed prætextu iurisdictionis non possunt ista uendicare, quæ sunt prædicti ordinis episcopalis annexa ad minus sacerdotali, quia sacerdotes faciunt bñdictiones nuptiales, & non diaconi. hæc no. in c. aqua per episcopum. extra de conse. eccl. vel alta. Doc. nota. in c. at si cler. de iud. ubi multi tenent, & dicunt, ꝙ in toto corpore iuris non inuenitur, ꝙ Archidiaconi possent ẽt in minimo dispensari, nec quod habeant iurisdõnem de iure, nisi tempore uisitationis, nec quod possint committere ad regimen animarum p̃textu cuiuscunque consuetudinis. c. cum satis. de offi. archid.)

Et ut opposita iuxta contrariorum posita magis elucescant hic ponuntur.

TRACTATVS DE DISPENSATIONIBVS

Clarissimi Domini Bonaguidæ de Aretio, Decretum Doctoris.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, in quibus casibus dispensare possit.*
2 *Episcopi dispensant in adulterio, & in alijs maioribus criminibus.*
3 *Idem cum ordinatis extra quatuor tempora.*
4 *Idem cum his, qui ab episcopo excommunicato ignoranter ordinem receperunt.*
5 *Idem cum his, qui ignoranter ab episcopo, qui episcopatui resignauit, ordines sacros receperunt.*
6 *Episcopi dispensant cum patientibus defectum in ordinibus.*
7 *Episcopi dispensant cum existentibus in 14. anno, quòd ad curam ecclesiæ parochialis assumi possit.*
8 *Argumentum a contrario sensu cessat, vbi contrarium in iure expressum reperitur.*
9 *Episcopi cum sacrilegis dispensant.*
Episcopi dispensant in periurio, furto, fornicatione, & alijs capitalibus criminibus occultis.
10 *Episcopi dispẽsant, cum presbyteris plures concubinas habentibus, vt in irregularitatem bigamiæ non incurrant.*
11 *Episcopi cum clericis peregrinis dispensant, eos celebrare permittendo.*
12 *Episcopi dispensant cum paruulis, qui ignoranter ordinis receperunt, parentum cupiditate, data pecunia.*
13 *Episcopi cum scismatico reuerso dispensant.*
14 *Episcopi dispensant mitigando canones pœnitentiales.*
Episcopi dispensant cum clericis de alio episcopatu in suis diœcesibus institutis, præter licentiam ipsorum.
15 *Episcopi dispensant cum presbyteris, qui de facto matrimonium contraxerunt.*
16 *Episcopi dispensant cum presbytero inspiciente in astrolabio, ut furtum inueniret.*
17 *Episcopi, quo casu dispensent cum recipiente ordines furtiuè.*
18 *Episcopi dispensant cum eo, qui virilia sibi amputauit, credens Deo obsequium præstare.*
Episcopi, in quo casu cum symoniacis dispensent.
19 *Episcopi dispensant cum clerico non ordinato in contemptum ecclesiæ ministrante.*
20 *Episcopi, quando dispensent cum monacho ad aliam religionem transeunte.*
21 *Episcopi dispensant in simplici beneficio sine cura.*
22 *Episcopi dispensant cum ordinatis sine licentia sui episcopi.*
23 *Episcopi dispensant cum diacono, qui vxorem accepit, & ea dimissa, in suo officio permaneat.*
24 *Episcopi dispensant cum clerico duellante.*
25 *Episcopi dispensant cum clerico post prohibitionem ad sacros ordines promoto, si ad religionem transire uult.*
25 *Idem cum clerico per saltum promoto.*
Idem in omni voto, præter uotum continentiæ, & præter votum in succursu Terræ sanctæ.
27 *Episcopi dispensant cum hæredibus occidentium clericos ecclesiarum, in quibus ius patronatus habent.*
28 *Episcopi in casibus expressis dispensant.*
29 *Episcopi dispensant, cum symoniaco per simoniam, cum ignorante commissam.*
Episcopi dispensant, quando ecclesia est dignitati annexa, ꝙ in maiori personaliter resideat, & in ecclesia per Vicarium seruiat.
30 *Episcopi dispensant cum hæretico ad ecclesiam reuerso.*
31 *Episcopi dispensant cum homicida, qui homicidium casuale commisit.*
32 *Abbates dispensant cum ingresso religionem, ut ad ordines in monasterio promoueatur.*
33 *Idem cum monacho circa esum carnium.*
34 *Idem cum monacho, vel conuerso professo, ei specialem cellam constituendo.*
Idem cum monacho, qui furtiuè ordinem recepit.
35 *Abbates dispensant monachum licentiando, vt ad aliam religionem de regula transeat.*
Et cum monacho, qui ob manum iniectionem in socium se ordinari fecit.
36 *Et cum monacho, qui mutato habitu fuit in alio monasterio sine licentia ordinatus.*
37 *Episcopi gaudent priuilegio, quòd iurantes non tangunt euangelia.*
Nec excommunicationem incurrunt, nisi de eis exprefsè caueatur.
38 *Episcopi tempore interdicti ianuis ecclesiæ clausis & expulsis excommunicatis, & interdictis, celebrant.*
39 *In sententijs episcoporum obseruatur id, quod olim fuerat obseruatum.*
40 *Episcopi confessorem quem volunt, eligunt.*
41 *Ecclesia aliqua non ædificatur, nisi episcopi primò ibi figant crucem, atrium designent, & lapidem primum ponant.*

42 Cap. si quorundam, de solut. in episcopis locum non habet.
43 Missam sine episcopi consensu in eius diœcesi nemo celebrare potest.
44 Cap. sacro, de sen. exc. in episcopo locum non habet.
45 Campanam nullus publicè habere potest, nec pulsare, sine episcoporum licentia.
Episcopi & eorum superiores ecclesias consecrant, & reconciliant & solennes pœnitentias imponunt.
46 Cap. cum medicinalis, de sentent. excomm. in episcopo locum non habet.
47 Episcopi in constructione monasterij de nouo ei centesimam, vel quinquagesimam partem ecclesiæ donare possunt.
48 Episcopi seculare iudicium subire non coguntur.
49 Episcopi, & alius non excommunicatur cum solennitate, de qua in c. debeat xj quæst. vlt.
50 Episcopi in frontibus chrismant.
51 Episcopi ordinandis literas concedunt.
52 Episcopi anulum portant in signum eorum dignitatis, & eis institutio & destitutio personarum in suis diœcesibus pertinet.
53 Episcopi indulgentias faciunt in generali concilio taxatas.
Diuidunt, & limitant parochias.
54 Episcopis omnes clerici suarum diœcesum subditi sunt
55 Episcopi constitutiones, & ordinamenta in suis diœcesibus faciunt.
56 Sacerdos nullus celebrat in eodem altari eo die, quo episcopus celebrat.
57 Episcopus sinodum generalem in suis territorijs facit.
58 Episcopi ecclesias de consensu patroni concedunt.
Episcopi iudicant, & condemnant hæreticos.
Episcopi causas matrimoniales iudicant.
59 Episcopi licentia clerici a sua ecclesia se absentant.
Episcopi corpora Sanctorum de loco ad locum mutant.
60 Episcopi tempore fundationis ecclesiarum, eas censuales faciunt.
61 Papa solus in decimis non soluendis dispensat.
62 Papa solus facit subdiaconum in dominicis diebus.
Et solus aliquem re sua priuare potest.
62 Papa solus episcopos depositos restituit.
Et concedit, quòd laicus in ecclesia collegiata ius eligendi habeat.
64 Papa solus causam appellatione remota committit.
65 Papa solus episcopos deponit.
Et cum irregularibus solus dispensat.
66 Papa solus dispensat cum Christianis, vt arma ad Iudæos pro redemptione captiuorum deferant.
67 Papa solus vnum episcopatum in duos diuidit.
Et solus dispensat cum clericis ab hæreticis eleemosinas, & oblationes recipientibus, & eis sacramenta conferentibus.
68 Papa solus duos episcopatus in unum unit, & vnum alteri subijcit.
69 Papa solus dubia articulorum fidei soluit, & determinat.
Et solus, quando cum simoniaco dispenset.
Cum simoniaco nulla misericordia habenda est.
70 Papa solus dispensat contra canones, qui inducunt pœnitentiam, uel satisfactiones in enormibus criminibus.
71 Papa solus euangelium interpretatur.
Et causam laico committit spiritualem.
72 Papa solus dispensat, cum excommunicato scienter ordines sacros recipiente.
Et cum eo qui scienter, & furtiuè ordines sacros recepit.
73 Papa solus dispensat cum monachis audientibus leges, vel Physicam.
Et cum eo, qui suspensus beneficium ecclesiasticum recepiti
74 Papa solus dispensat cum scismatico, qui ordinem recepit.
Et cum eo, qui in ecclesiæ contemptum diuina prophanauit.
75 Papa solus dispensat cum filio sacerdotis, vel alio illegitimè nato.
Et in ætate, & ordine, cum eo qui ad episcopalem dignitatem electus est.
76 Papa solus dispensat cum promoto una die ad tres sacros ordines, vel vna die ad vnum, & alia die ad alium continuato ieiunio.
77 Papa solas in defectu Natalium, quo ad episcopalem dignitatem, dispensat.
78 Papa solus cum homicida dispensat.
Et contra Concilium in ætate.
79 Papa solus dispensat contra Lateranense Concilium.
Et in iuramento.
80 Papa est supra omne Concilium.
Et supra ius dispensat, & ecclesiæ arbitrium habet.
81 Papa in terris potestatis plenitudinem habet.
82 Papa facit de illegitimo legitimum.
Et de monacho facit canonicum.
83 Papa absoluendo, & ligando in terris, absoluit & ligat in cœlis.
84 Papa solus ex certa scientia omnem defectum supplet.
Et ubique palio vtitur in signum plenitudinis potestatis.
85 Papæ nemo potest dicere, cur ita facis.
86 Papa legibus solutus est.
Et omnibus Christianis præfertur.
87 Papæ uera cælestis, & terreni imperij a Deo commissa sunt.
Papa utrunque gladium habet.
Christus solum Petrum Principem fecit, & suum Vicarium reliquit.
Papa successor est Petri, & Christi Vicarius.
88 Papa confirmat, consecrat, & coronat Imperatorem.
Et ipse imperium coronatum deponit.
Papa, in quibus casibus dispensare non possit.

ATTENDENS ego Bonaguida de Aretio, licet insufficiens iuris canonici professor, quod de canonibus, in quibus possunt episcopi dispensare, quotidie dubitatur, & necessario quæritur. Ad communem igitur vtilitatem & maximè scholarium, primo de dispensatione episcoporum, & secundo de dispensatione Abbatum, tertio de priuilegio eporum, quartò & vltimò in quibus casibus Papa dispensat, certam, vtilem, & breuem trado doctrinam. Ad quorum euidentiam sciendū 1 est, q; duæ opiniones feruntur de hac materia. † Vna est, q; episcopi dispensare in omnibus casibus, in quibus conditor canonis dispensationem sibi nō reseruauit. horum opinio fulciri iure videtur, & sent. excom. nuper. Et facit ad hoc. ff. ex quibus caus. man. l. necnon. §. quod eis, & in hac opin fuerunt magnæ auctoritatis auctores, vt tenent Legistæ, & bene. Alia opi. est, q; in nullo casu dispensare possint, nisi vbi eis a iure inuenitur concessum expressè, & in hac opinione est Dom. Gof. vir summæ scientiæ, qui fuit Cardinalis, & alij plures. Et facit pro eis expressè 50. dist. miror. de supplen. negli. præla. in cōstitutione Innoc. IIII. quæ incipit, Romana. Et quia hæc opinio hi videtur magis consona iuri, ad not. propono quosdam casus speciales, quos legendo in scolis inueni, in quibus possunt episcopi dispensare, vt eorum data notitia, per consequens in alijs forte prohibitum, sic argumentatur, iurisconf. ff. de his qui 2 sunt sui, vel alie. iur. l. j. & insti. eo ti. §. j. † Dispensant episcopi in adulterijs, & in alijs criminibus, quæ sunt maiora, extra de iudi. 3 at si clerici, & no. ibi in glo. quæ incipit, arguo contra. † Dispensant episcopi cum his, qui ordinati fuerunt extra 4. tempora. imposita eis pœnitentia competenti, de tempo. ordin. consultori. 4 & no. ibi in nota. quæ incipit, & ita. † Dispensant episcopi cum his, qui ab episcopo excommunicato ignoranter ordines recipiunt, de or. ab episcopo qui re. epi. c. vlt. & 1. quæst. j. ab excom 5 municatis. † Dispensant episcopi cum his, qui ignoranter sacros ordines receperant ab episcopo, qui resignat de or. ab epi 6 scopo qui resi. epis. † Dispensant episcopi cum his, qui patiuntur defectum in ordinibus, in omnibus beneficijs præter dignitatem episcopalem, de ætate & qualita. præterea. & eodem titu 7 a multis. in gl. quæ incipit, sic olim. † Dispensant episcopi cum his, qui sunt in 14. anno, quòd possint assumi ad curam ecclesiæ parochialis, secundum dom. Goffre. & sic intelligit de ætate & 8 qualita. indecorum. Alij dicunt contra; & quòd ibi est arg. a contrario, quia alibi est contrarium in iure. de electio. cum in cunctis. & dicunt melius, sicut puto, quia non sunt palpanda crimina, ne vulnera incurata serueantur. 50. distinct. si quis dia 9 conus. † Dispensant episcopi cum sacrilego. ead. distinct. si quis presbyter. Dispensant episcopi in periurio, furto, fornicatione, & alijs capitalibus criminibus, si sunt occulta. eadem 50. distinc. de his vero & not. de iudi. at si clerici. in glo. quæ incipit, arguo 10 contra. † Dispensant episcopi non cum presbyteris plures concubinas habentibus, vt remaneant in officio suo, quia non in 11 currunt irregularitatem, bigamiæ. de bigam. quia circa. † Dispensant episcopi, cum clericis peregrinis, vt facta inquisitione, de vita & ordinibus eorum, eos celebrare permittant. de cleri. pe 12 regri. tua. † Dispensant episcopi cum his, qui cum adhuc paruuli essent, ignoranter ordines, cupiditate parentum, data pecu 13 nia, receperunt. j. quæst. v. quicunque & cap. parentum. † Dispensant episcopi cum scismatico reuerso, vt in clericatu remaneat ne disperet, nam sanctus Daniel de criminibus mortiferis pœnitentiam peregit, & in honore permansit: & beatus Petrus qui Christum negauit amarè lachrymas fudit, & tamen postea Apostolus remansit. probantur hæc 50. di. vt constituerent cad 14 nes. † Dispensant episcopi, mitigando labes penitentiales. ead. 50. distinct. de his clericis & 26. quæstio. 7. tempora pœnitudinis. Dispensant episcopi cum clericis, de alio episcopatu, institutis in suis diœcesibus, præter licentiam ipsorum, vt vel remoueant eos, vel ipsos ibi remanere permittant, de cleri. peregri. te 15 nobis. † Dispensant episcopi cum presbyteris, qui matrimonia de facto contraxerunt, vt peracta pœnitentia, restituant eis sua 16 beneficia, vel officio. de cleri. coniuga. sane 2. † Dispensant episcopi cum eo presbytero, qui ad locum priuatum accessit, non ea intentione, vt dæmonia inuocaret, sed vt inspectione astrolabij futurum quoddam inueniret. de sortileg. tuarum. & not. ibi 17 in gl. quæ incipit, hoc ita. † Dispensant episcopi cum eo, qui furtiuè ordines recepit in eo casu, quem ponit decret. de eo, qui fur. ord. re. veniens. & not. ibi in gloss. quæ incipit, hoc est argu. 18 cum eo. † Dispensant episcopi cum eo, qui præstare se credens obsequium Deo, fecit sibi amputari virilia. de cor. vitia. significauit. Dispensant episcopi cum symoniacè promotis, non symoniacis. in casu quem ponit decret. de elec. si laicus. & j. q. j. præ 19 sentium. † Dispensant episcopi cum clerico non ordinato in contemptum ecclesiæ ministrante, de cle. non ord. minist. cap. 20 2. & 50. distin. studeat. † Dispensant episcopi cum monacho, qui se transtulit ad monachos nigros, si monasterium ad quod transiuit,

fuit, erat minoris religionis, quàm primum. de tempo. ordi. ex parte. & nota. ibi, in gl. quæ incipit, monasterium. † Dispensant 21 episcopi in simplici beneficio sine sine cura, argumento eius, quod legitur de elec. dudum 2. & no. ibi in gl. quæ incipit, nota. contradicit dom. Goff. de concess. præben. literas. in gl. quæ incipit, ego. † Dispensant episcopi cum his, qui fuerunt ordinati si 22 ne licentia sui episcopi, de offi. archi. significasti. & no. in gl. hoc ideo. † Dispēsant episcopi cum diacono, qui in sabbatho alium 23 diaconum vulnerauit, & vxorem accepit, quòd peracta pœnitentia & vxore dimissa, in officio suo remaneat, qui cle. vel mo na. ca. j. † Dispensant episcopi cum clerico, qui sponte duellum 24 obtulit, & oblatum suscepit, vt ex episcopi dispensatione, in officio suo remaneant. de cle. pu. in du. porrò. † Dispensant episco 25 pi cum clerico, qui post prohibitionem facit se ad duos sacros ordines promoueri, & hoc si vult ad religionem transire, de eo qui fur. ordi. rece. innotuit. † Dispensant episcopi cum clerico, 26 per saltum promoto. de cle. per sal. pro. c. vnico, & in gloss. quæ incipit, vt ipse. Dispensant episcopi in omni voto, præter votum continentiæ, & præter votum, quod fit in succursu Terræ sanctæ. de vot. & vot. re. capitu. j. in gl. quæ incipit, in omni. & c. ex multa. in glos. & c. † Dispensant episcopi, cum hæredibus eo 27 rum, qui occiderunt, vel vulnerauerunt clericos illarum ecclesiarum, in quibus habebant iuspatro. qui prohibentur beneficia vsque ad quartam generationem, quòd possint ex episcoporum indulgentia promoueri. de pœn. in quibusdam. & not. in gl. quæ incipit, cum non determinet. † Dispensant episcopi 28 in casibus expressis 67. distinct. quamuis, & 100. distinct. in c. cor episcopi. Dispensant episcopi cum eo, qui factus erat ineligibilis, quòd receperat electionem factam per abusum potestatis, vel potentiæ secularis. de electio. quisquis. in glos. ibi, quæ incipit, per hoc. † Dispensant episcopi cum ordinato per symoniā 29 cum ignorante commissam. de simo. de simoniace. & ibi in gl. dispensatiue. Dispensant episcopi, quum ecclesia annexa est dignitati, quòd in maiori resideat personaliter, & in ecclesia seruiat per vicarium, de præben. extirpandæ. & no. de æta. & quali. cam te. in glo. qualiter. † Dispensant episcopi cum hæretico ad 30 ecclesiam reuerso. de here. ad abolendam. & 50. distinct. presbyteros. & no. de iud. at si clerici in gl. quæ incipit, arguo contra. Dispensant episcopi cum homicida, quia non studiosè, sed ca 31 su in homicidium incidit, vt ad simplex beneficium, & ad minores ordines promoueatur, de homici. ca. vel volun. ad audiētiam. de cle. pu. in duel. Henricus. 28. distinct. presbyterum. & no. per domi. Goffr. de cle. non coniu. cum decanonem. in glo. quæ incipit, quia coniugati. † Dispensant Abbates cum ingres 32 so religionem, vt ad ordines in monasterio, & in ecclesiis subiectis monasterio promoueatur sic not. dom. Goffr. de fil. presby. ca. j. in glo. quę incipit, sed non ne. & in tex. vbi satis bene probatur, in versi. nisi monachi eccle. † Dispensant Abbates cum mo 33 nacho in regula monachali, circa esum carnium, de statu mo 34 nacho. cum ad monasterium. & de con. distinc. v. carnem. † Dispensant Abbates cum monacho, vel conuerso, professo, constituendo sibi cellam specialem. 20. quæst. vlti. monachi. Dispēsant Abbates cum monacho, qui furtiuè ordinem recepit. de 35 eo, qui fur. or. re. cum lator. † Dispensant Abbates monachum licentiando, vt ad aliam religionem transeat de regula, vel ad æqualem, iusta de causa ad minorem non posset. & ita debet intelligi decret. & not. de hoc. de regul. non est. in glo. ordin. quæ 36 incipit, & meritò. † Dispensant Abbates cum monacho, qui excommunicatus pro iniectione in socium violenta, fecit se ordinari. de senten. excommunica. pro illorum, in fi. Dispensant Abbates cum monacho, qui mutauit habitum, & in alio monasterio sine licentia sui Abbatis fuit ordinatus, nota. per dom. 37 Goff. de tempo. ordin. ex parte, in glos. ideo. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd si habent iurare sup aliquo facto, non tangunt sacra euangelia, sed ponuntur coram, quando iurant. extra de iuram. cal ca. vlti. & in Authen. de sanctis. epis. §. nonnulli. Gaudent episcopi priuilegio, quòd non incurrunt aliquam sententiam excommunicationis, interdicti, vel suspensionis, ipso iure nisi de episcopis in ipsa constitutione, quæ sententiam latæ sententiæ canonis infert, expressè caueatur. de senten. excommu. 38 quia periculosum, & fuit constitutio Inno. IIII. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd tempore generalis interdicti, ianuis clausis, non pulsatis campanis excommunicatis, & interdictis exclusis, voce submissa possunt celebrare diuina. de priuil. q; nul 39 lis. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd licèt quis dicat se grauatum post appellationem legitimam, & ad hoc se offert, pendente articulo probationis illius extra iudicium, in elec. postulationibus, officiis, & alijs legitimis actis, non in sentētijs episcoporum locum habet, sed in eis obtinet, quod olim fuerat obser 40 uatum. de senten. excommu. quia periculosum. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd possunt, quem volunt eligere sibi cōfes 41 sorem. de pœnit. & remis. ne pro dilatione. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd nulla fiat ecclesia, nisi episcopi primò figant ibi crucem & atrium designent, & lapidem primum ponāt, de 42 consecra. dist. j. nemo. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd licèt omnes alij inferiores prælati, pro debitis alienis suas obligantes ecclesias, sint propter hoc ipso iure suspensi ab administratione temporalium & spiritualium rerum. de solu. si quorundam. ad episcopos non extenditur, nec eos contingit. de senten. exc. quia periculosum. ibi in gl. inuenies, quæ incipit, plures. Gaudēt 43 episcopi priuilegio, † q; nullus possit. ī. suam diœcesim celebrare missam sine suo consensu, de conse. dist. j. vnicuique. & c. cle 44 ricos. † Gaudent episcopi priuilegio, q; licèt alii inferiores prælati, qui excommunicant monitione non præmissa sunt suspēsi per mensem ab ingressu ecclesiæ, de sent. excommun. sacro. episcopos non tangit. in præallega. decret. quia in gloss. plures. 45 † Gaudent episcopi priuilegio, q; nullus potest habere campanam, publiceque pulsare, sine licentia episcoporum, de priuil. patentibus. Gaudent episcopi priuilegio, quòd ipsi soli, & eorū superiores & nulli alij possunt altaria, & ecclesias, ac cimiteria consecrare, vel reconciliare, vel solennes pœnitentias cum baculo cubitali imponere. de consec. eccle. vel alta. consuluisti. & 46 c. aqua. & 36. quæst. 6. iubet. & 50. distin. in capite. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd licèt alij prælati, qui excommunicant sine scriptis, & sine causa legitima sint suspensi ipso iure a diuinis, per mensem, de senten. excommu. cum medicinalis. episcopos hoc tangit, in præallega. decret. quia periculorum. & in gl. 47 c. plures. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd cum volunt construere de nouo monasterium, vel aliquam ecclesiam magnificare, pro sua sepultura, possunt eis, vel uni eorum centesimam, uel quinquagesimam partem de rebus ecclesiæ donare. de dona. apostolicæ. 12. q. 2. bonæ. de his, quæ fi. a præla. sine con. ca. c. 48 pastoralis. † Gaudent episcopi priuilegio, quòd non cogantur subire iudicium secularis, nisi iussio imperialis præcedat, vide 49 ad hoc in summa dom. Azo. de episco. & cler. §. quòd sio, † Gaudent episcopi priuilegio, quòd alij inferiores non possunt excommunicare cum illa solennitate de qua traditur 11. q. vlt. debent. Gaudent episcopi priuilegio, vt ordo episcopalis ipso iure liberet eos a vinculis patriæ potestatis. 54. dist. si seruus. & nota. de ætate & qualita. indecorum. in gl. quæ incipit, quia enim. 50 † Gaudēt episcopi priuilegio. vt ipsi & eorum superiores chrisment in frontibus a tempore Apostolorum citra. de consecra. quanto. de sac. vnct. c. unico. §. refert. & de conse. dist. v. manus. 51 † Gaudent episcopi priuilegio, vt ipsi ordinandis literas suas cō cedant, & alijs repræsentent, alias talis ordinatio facta præter licentiam suorum episcoporum, rata non esset. 11. q. 2. illud. & c. distinct. & not. de offic. Archid. vt nostri. in glos. quæ incipit, & 52 ideo. † Gaudent episcopi dictis priuilegiis, & alijs hic sub episcopo annotandis, ut portent anulum in signum dignitatis eorū. de vita & honesta. cleri. clerici. & secum retineant duos de canonicis ecclesię cathedralis. de cle. non resid. ad audientiam, ut institutio & destitutio personarum in suis diœcesibus, de iure communi, tantum ad eos pertineat. de fil. presbyt. ex tua & de 53 insti. ex frequentibus. † Vt faciant remissionem & indulgentiā in generali concilio prætaxatam. de pęnit. & remiss. cum ex eo. vt diuidant & limitent parochias, & ordinent cimiteria a tempore Dionysii citra. de his, quæ fi. a præla. pastoralis. 13. q. j. eccle 54 sias. † Vt omnes ecclesiæ, & omnes clerici suarum diœcesium, 55 eis subsint. de con. dist. j. omnes basilicæ. & 15. dist. j. omnes. † Vt faciant constitutiones & ordinamenta in suis diœcesibus. de maio. & obed. c. 2. & de offic. or. c. j. & de loca. & conduc. vestra. 56 Et faciunt canones episcopales. 11. distin. † Vt nullus presbyter missam dicat in altari eadem die, qua episcopus missam dixit, 57 uel cantauit. de con sec. dist. 3. in altari. † Vt faciant sinodum generalem in suis territorijs. 18. dis. episcopus. de ma. & obe. quod super. Vt cum ecclesia non potest ordinari de rectore, tollat idem reliquias & claudat ostia, & inhibeat celebrare diuina, ponat ibi iconomos ad fructus ecclesiarum seruandos. de iure pa. 58 c. 2. de offic. ord. cum vos. † Vt concedant ecclesiam de consensu patroni. de don. pastoralis. Vt iudicent & condemnent hæreticos. de hæret. ad abolendam. §. j. vt ipsi cognoscant & terminent causas matrimoniales & alias maiores. de excess. pręla. accedentibus. de offic. archipres. ut singulæ. ubi dicitur, quòd singula referuntur ad eos 59. 25. distin. perlectos. & in decr. de cau 59 sa matrimoniali, in summa dom. Goffre. de diuor. § vlti. † Vt de ipsorum licentia possit clericus se absentare ab ecclesia sua. de consecr. dist. 5. non oportet. Vt corpora Sanctorum mutentur 60 de loco ad locum. de consec. distinct. j. corpora. † Vt faciant ecclesias censuales & alia tributa ordinent tempore fundationis de iu. pa. præterea. de censi. scientes. Hic & alia multa posse episcopos, dici possent, quæ breuitatis compēdio functus omitto. 61 † Solus Papa dispensat in decimis non soluendis. de deci. ex parte. & ca. a nobis. Solus Papa dispensat circa gradus consanguinitatis. de consang. & affin. quia circa. & ibi etiam no. in gl. quæ in 62 cipit, not. † Solus Papa facit subdiaconum diebus dominicis. de tempo. ordi. c. j. & cap. de quo. Solus Papa concedit præbendas & ecclesias non vacantes. de præben. dilectus. & ca. dilecto. quia solus ipse potest aliquem priuare re sua. 11. q. 3. cuncta per 63 mundum. & ca. per principalem. † Solus Papa potest episcopos depositos restituere. 2. q. 6. ideo. & de offi. leg. quod translationem.

nem. Solus Papa concedit, quòd laicus habeat ius eligendi in ecclesia collegiata. de iure patr. nobis. in gl. quæ incipit, non vi- 64 detur. † Solus Papa committit causam, appellatione remota, & nullus alius. de offi. dele. super quęstionum. §. j. in gl. quæ incipit 65 hoc ideo. † Solus Papa deponit episcopos. 3. q. 6. accusante. & no. de offi. lega. quod translationem, & de transla. epi. cum ex illo. Solus Papa dispensat cum his, qui irregularitatem incurrũt, contra illam constitutionem, de sent. excomm. cum medici- 66 nalis. & in glos. ibi positis plenè no. † Solus Papa dispensat cum Christianis, vt arma vel ferrũ portent Iudæis ad hoc, vt ex hoc redimantur Christiani, qui ab eis detinentur captiui. de Iudæ. si- 67 gnificauit. & ibi in gl. quæ incipit. secundum quod. † Solus Papa diuidit vnum episcopatum in duos. 16. q. j. Pomponius. & de offi. leg. quod translationem. Solus Papa dispensat cum clericis qui receperunt eleemosinas ab hæreticis, & oblationes, & contulerunt eis sacramenta. de hæreti. excommunicamus. §. sanè. 68 in glo. quæ incipit, hoc reseruat. † Solus Papa vnit duos episcopatus in vnum, & vnum subiicit alteri. de offi. leg. quod transla- 69 tioni. in fi. 16. q. j. & temporis qualitas. † Solus Papa soluit & determinat dubia articulorum fidei Christianæ. 24. q. 2. quare. & ca. quoniam verus, & de pœn. cum Christo. Solus Papa dispensat cum simoniaco, si omnia commissa eo sciente, vel ratum habente siue sit in ordine, siue sit in beneficio simoniacus. de si. per tuas. & c. si quis ordinationem. & no. plenè de hoc, de renũ. post translationem. in gl. quę incipit, quia erga simoniacos nul- 70 la est adhibenda misericordia j. quęst. j. erga simoniacos. † Solus Papa dispensat contra canones, qui incidunt pęnitentias vel satisfactiones in enormibus criminibus, vt est homicidium, vel simonia, in beneficio cum cura, vel sine ordine. 50. dist. miror. 71 12. dist. de viro. † Solus Papa interpretatur euangelium. 30. q. 2. quos Deus. & no. decr. post translationem. in fi. Solus Papa causam spiritualem laico potest committere. 32. distin. §. vtrum. & 72 no. de arbi. contingit. † Solus Papa dispensat cum eo, qui excõmunicatus scienter recepit ordines sacros, si ipse ordinatus est clericus secularis. de sent. excommu. pro illorum. Solus Papa dispensat cum eo, qui scienter & furtiuè recepit ordines sacros de eo, qui fur. ord. rece. veniens. in gl. quæ incipit, hoc est argu. 73 † Solus Papa dispensat cum his, qui audientes legis, vel physicã non fuerunt infra duos menses ad claustrum suum reuersi. ne cleri. vel mona. ne magno. in fin. Solus Papa dispensat cum eo, qui suspensus recepit beneficium ecclesiasticum. not. de æta. & 74 qualitate cum bono. in glo. quæ incipit, talia 1. q. 3. si quis. † Solus Papa dispensat cum eo, qui a schismatico ordinem recepit. not. de schisma. c. vlti. in gl. quæ incipit, alias. Solus Papa dispensat cum eo, qui in contemptum ecclesię clauium prophanauit diuina. de cle. excomm. mi. latores. & c. clerici. & ibi not. expres- 75 se in gl. quæ incipit, ergo videtur. † Solus Papa dispensat cum filio sacerdotis, vel alio illegitimè nato. de filiis presbyt. dilectus. & c. vltimo. Solus Papa dispensat in ætate & ordine, cum eo q electus est ad episcopalem dignitatem. de ætate & quali. a mul- 76 tis, & ibi gl. quæ incipit, sic olim. † Solus Papa dispensat cum eo, qui vna die ad sacros ordines, vel vna die ad vnum & alia die ad alium continuato ieiunio fuit promotus, & etiam cum ordi- 77 natore. de tempo. ordin. c. literis. & ca. dilectus. † Solus Papa dispensat super defectu Natalium, quo ad episcopalem dignitatem, de electio. innotuit. in fine. Solus Papa dispensat in voto emisso pro Terræ sanctæ succursu de voto, ex multa glos. quæ 78 incipit, ecce. † Solus Papa dispensat cum homicida. 50. distinct. miror. & nota per Domi. Goff. de iud. at si clerici. in gl. quæ incipit, circa. Solus Papa dispensat contra Concilium in ætate, de elect. cum in cunctis, & no. eodem titulo, cum dilecti, in gl. quę 79 incipit, supra eodem. † Solus Papa dispensat contra Lateranense Concilium, de concessio præben. nulla nota. de præben. dilecti. in glo. quæ incipit, hæredem. Solus Papa dispensat in iuramento, in xj. quęst. 6. auctoritatem & de iureiur. quanto, in glo. absoluere potest Papa. & de concessione præben. proposuit. in gloss. quæ incipit: nam contra. & de electio. venerabile. in fine. 80 † Solus Papa præmissa multaq; alia potest, de quibus pauca infra quodam compendio adnotemus. Ipse est supra omne Concilium, & omne statutum. de electio. significasti. Ipse est, qui superiorem non habet. de elect. licet Ipse supra ius dispensat. de constitu. proposuit. Ipse cœleste habet arbitrium. C. de summa 81 Trinitate. l. j. & no. de renunciatio. quanto. † Ipse est, qui in terris habet plenitudinem potestatis. 2. quęst. 6. de certo. Ipse est vicarius Christi Iesu, & vicem ac locum veri Dei tenet, de tran- 82 sactioni. quanto, vt eccle. bene. ut nostrum. † Ipse est, qui mutat substantialem naturam, de illegitimo, faciẽdo legitimum. qui filij sint legitimi. per venerabilem. & de monacho faciendo ca- 83 nonicum regularem. 74. dist. quorundam. † Ipse est, qui absoluendo in terris, absoluit in cœlis, & in terris, ligat in cœlis. 24. q. j. quodcunque vinculum cuius nemo contemnat, quia non homo, sed Deus ligat, qui dedit homini hanc potestatem. 11. q. 3. 84 nostro. † Ipse est, qui confirmando ex certa scientia sanat, & firmat infirmum, & supplet omnem defectum. de con. c. j. & not. plenè de consti. cap. cum venissent. Ipse est, qui semper & vbique vtitur palio in signum plenitudinis potestatis. de vsu pal. ad 85 honorem. † Ipse est, cui nemo dicere potest, cur ita facis? de pœni. distinct. 3. ex persona. Ipse est, apud quem est pro ratione voluntas, quia quod ei placet, legis habet vigorem. Institu. de iur. 86 nat. §. quod Principi. † Ipse est solutus a legibus. ff. de legi. l. Princeps, digna vox tamen maiestate regnantis, esse legibus alligatum se Principem profiteri. C. de legi. l. digna. Ipse est, qui uoce 87 diuina præfertur omnibus Christianis. 21. distinct. in nouo. † Ipse est, cui iura cœlestis, & terreni imperij, a Deo quidem commissa sunt. 22. distin. cap. j. Ipse est, qui habet vtrunque gladium spiritualem, & temporalem. vnde in euangelio, ecce duo gladii sunt hic. & Dominus noster, cuius uices ipse gerit, vtroque gladio vsus est. 26. distinct. ca. ad virum. & Moyses in veteri testamento vtrunque gladium habuit, & Christus in nouo, solũ beatum Petrum Principem fecit, & suum vicarium reliquit, & Ipse Papa successor est Petri, & Iesu Christi vicarius. de transla. 88 licet. & 24. quæstio j. qui inuentus. † Ipse est, qui confirmat, consecrat, & coronat Imperatorem. 16. quæstio. 6. alijs. & executionem gladij temporalis sibi committit, de elect. venerabilẽ, & ipse post coronatum imperium & confirmatum deponit. 15. quæstio 6. alius. & in constitutione Innocen. IIII. vbi deposuit Federicum, de sentent. & re iudica. cap. ad Apostolicæ, lib. 6. Alios casus in quibus dispensant, vel Abbates, uel alia priuilegia episcoporum, & alios casus, in quibus summus Pontifex dispensat, sapientibus relinquo adnotandos, & inueniendos per eos, præsentem libellum siue summulam correctioni legentis remittendo. Licèt enim hic libellus sit breuis & paruus, 89 potest tamen dici, Hortulus iste breuis dulcia poma gerit. † Casus autem, in quibus Papa non dispensat, quia dispensare non potest, vide in gloss. in capitu. literas. de restitutione spoliator. Deo gratias, Amen.

CASVS, QVIBVS SVMMVS Pontifex non possit, aut debeat dispensare Do. Ioannis Randei.

CASVS, in quibus Papa non potest, aut debet dispensare, quamuis habeat potestatem plenam, nec legibus sit astrictus. 2. quæstio. 6. capitu. decreto. extra de vsu palii. capitu. ad honorem. & teneat locum beati Petri, & sit vicarius Domini nostri Iesu Christi, qui fuit maior Paulo. 130. distinct. in illis. & par in parem non habet imperium. extra de elect. capi. innotuit. ff. de arbit. c. nam magistratus.

Primus casus.

Primò contra Apostolum, ut bigamus fiat diaconus, vel sacerdos, vel episcopus, vt 26. distinct. ca. acutius intelligunt. & capi. una tantummodo. & cap. deinde. 25. quæstio. j. sunt quidem. extra de bigam. cap. 3. Arguitur tamen contra. 24. distinct. cap. lector. vel ut quis simul plures possit habere vxores, vt extra de bigam. cap. super eo. & c. de bigamis. cap. nuper. Ioan. no. in prædicto ca. sunt quidem. quod bene potest dispensare contra Apostolum non tamen in his, quæ pertinent ad articulos fidei. vide glo. 4. cap. 2. de bigam. & quæ scripsit ibidem Ioan. And. & Pet. de Anch. consil. 123. incip. in Christi nomine. j. circa bigamos. vbi etiam an possit dispensare cum eo, qui post adulterium vxoris cum ea concubuit, quærit.

Secundus casus.

Contra x. præcepta decalogi, vt 14. distinct. capit. sicut, quia & si non sint articuli, sunt tamen articularia fidei, id est ita annexa articulis fidei, quòd sine eis salutem præstare non possunt, secundum Ioan. de Deo in c. sunt quidem. & vj. distin. §. fin. 86. distinct. ca. non satis. ad fin. ubi de dispensatione Papali tractat idem Ioan. de Deo, vltra medium. vide quæ scripsit Ioan. And. de hæreti. ca. cum Christus.

Tertius casus.

Non dispensat contra euangelium, vt in capit. sunt quædam. 25. quæstione j. & 26. distinctio. capit. deinde. & 14. distinct. cap. sicut. & argum. extra de celebrat. missa. capit. cum Marthæ. contra enim ius naturale dispensatio locum non habet, vt 13. distinct. cap. j. & extra de transac. c. fi. ius autem naturale est, quod in lege & in euangelio continetur. j. distinc. humanum genus. & 9. dist. §. fina.

Quartus casus.

Contra quatuor Concilia principalia, ea tollendo dispensare non potest Papa, ut supra etiam dictum est per prędic. c. sunt quædam. 25. questio. j. vide ibidem bonum text. cum gloss. vbi dicitur, quòd magis uideretur errare & conuincerętur, quia cõtra illa dispensare potest.

Quintus casus.

Cum homicida voluntario, ut post quantamcunque pœnitentiam

tentiam ministret in officio altaris. extra de tempo. ordi. c. fina. extra de homi. c. j. quod si Dauid prohibitus est ædificare templum Domino eo, quòd vir sanguinis erat, quod figurabat nouum testamentum, vt de consec. distin. j. c. j. vbi de hac auctoritate notatur, multo magis sacerdos homicida prohibendus est celebrare, vt ibi. & in capit. miror. 50. distinct. j. quæst. 7. si quis omnem. extra de excess. pręlat. capit. ex literis. extra de accu. ca. pitu. inquisitionis negotium. extra de tempor. ordi. ca. fi. de homi. c. j. etiam si quis interficeret paganum. 50. distinct. ca. clericum. qui nisi sit homicida iustitiæ, qui ex causa in susceptis ordinibus toleratur per Papam, & non dispenset cum illo quod ad superiores ascendat, vt 51. distinct. c. aliquantos. & c. præcedenti. dispensatur tamen cum tali circa beneficium. 50. distinct. ca. studeat. in fi. extra de cle. pug. in duello. Henricus, in fi. extra de renunc. ca. ad supplicationem. 28. distinct. c. presbyter. 93. dist. c. diaconi. Ad idem tenetur mandans fieri homicidium, prout legitur de Dauid, qui solum mandauit occidere virum Bersabee. Quare non miror, si concilium vniuersalis ecclesiæ suspendit Papam ab executione ordinum: quoniam, vt dicitur in ca. j. & fi. de homi. in 6. quòd mandans fieri homicidium incurrit irregularitatem, sicut homicida, aut mutilator mẽbri, quare propter bellum a Papa inditum bene & iustè priuatus est, & c. quãuis sit solutus legibus, legibus tamen viuere tenetur.

Sextus casus.

In gradibus consanguinitatis lege diuina prohibitis non dispensat Papa, vt extra de restitu. spolia. c. literas. 30. quæst. 3. capi. pictacium. in aliis sic dispensat, vt extra de consanguin. & affin. quia circa. de concess. præben. proposuit. & de transac. ca. fin. de hac materia plenè scribit Pet. de Ancha. consi. 378. pro filio fratris Regis Angliæ, qui vxorem patrui ducere volebat, vide etiã Bald. consilio 433. lib. 3. an autem eoipso, quòd Papa dispensat matrimonium contractum in gradu prohibito, sint absoluti qui contraxerunt ab excommunicationis rigore. cle. j. de consanguin. & affinita. absque eo, quòd in rescripto de excommunicatione fiat mentio. vide Roma. consil. 306. concludentem, quòd sint absoluti.

Septimus casus.

In his, quæ de natura sui sunt mala, puta vt quis sine peccato possit adulterari. extra de iureiuran. capit. & si Christus. §. quidam in sequentibus autem casibus non dispensat, nec dispensare debet.

Octauus casus.

Cum simoniaco directè in ordine & in ordinato & simoniaco per pecuniam. j. quæst. j. ca. statuimus. & cap. si quis a simoniacis. & cap. supra dicto inquisitionis. extra de accusa. j. quæst. 7. c. requisitis.

Nonus casus.

Cum rebaptizato scienter non dispensat Papa. j. quæst. 7. ca. qui in qualibet. de consecrat. distinct. 4. capit. quibus. & ca. confirmandum.

Decimus casus.

Non dispensat cum ordinato ab hæretico in subuersione fidei, cum esset catholicus. j. q. 7. conuenientibus, ad fi.

Vndecimus casus.

Cum reordinato non dispensat Papa, vt j. q. 7. cap. saluberrimum. in fi. & j. q. j. c. quod quidem.

Duodecimus casus.

Vbi status ecclesiæ decoloratur, contra hoc non potest dispensare Papa, vt j. quæst. 7. cap. & si illa. 25. quæst. j. capit. quæ ad perpetuam. Nec obstat contrarium, quod potest allegari. extra de consanguin. & affin. c. non debet. quia ibi non decoloratur status ecclesiæ, immo datur color propter rationes ibidem expressas, quare non obstat.

Decimustertius casus.

Non dispensat Papa, vbi sancti patres aliquid bene diffinierunt, vt 14. dist. c. sicut. & 25. q. j. c. sunt quidem. & 25. q. 2. c. de priuileg. & c. cum piè. & c. quod verò.

Decimusquartus casus.

Non dispensat, vt monachus existens monachus proprium habeat, vel matrimonium contrahat, vt est tex. cum gl. extra de sta. mona. c. cum ad monasterium, in fi.

Decimusquintus casus.

In voto continentiæ, ut dicunt quidam, quia vir inuenitur, melius, in quo possit commutari, ut in prædicto c. cum ad monasterium. not. & per Ioan. And. de regu. iur. in vj. regula, quod semel Deo dedicatum est. Apocalip. j. Corinth. 7. vide gl. fi. prædicto. cap. Item uide casus, in quibus solum potest dispensare Pontifex, in c. proposuit. de concess. præben. & eccl. non vac. in glo. in verbo, dispensare. Et no. quòd nisi Papa dispenset ex iusta causa peccat, nec dispensatio prodest, vt extra de uoto. cap. non est. quod est verum, quando dispensat contra votum tacitum vel expressum, vel contra euangelium, vel contra generalem statum ecclesiæ, possuntque dici dispensationes in contrarium obtentæ, subreptiuæ & obreptiuæ, vt iura volũt etiam ciuilia. l. j. & vlti. C. si contra ius vel vtili. publi. & C. de præcibus imper. offeren.

Vtrum Papa possit dispensare cum subdiacono, vt matrimonium contrahat not. 31. distinct. cap. de illo. & extra de cleric. coniug. cum olim.

Item nunquid Papa potest soluere matrimonium per verba de præsenti contractum, quòd non est carnali capula consummatum. de hoc vide, extra de conuer. coniuga. capi. ex publico. Hanc materiam tractat Pet. de Ancha. consi. 240. incip. in Christi, nomine, primæ dubitationis de matrimonio consumato. vide quæstionem, quam facit Ioan. And. super rubri. de reg. iur. in 6. in uerbo, actio. & in regula etiam, acta legitimè, &c.

Item Papa potest contra simplicem statutum, & consilium sui prædecessoris dispensare, vt legitur & no. extra de capel. mona. c. penul. & de renunc. c. post translationem. in fi.

Vtrum autem possit Papa contra ius naturale dispensare, nota. 13. distinct. ca. in summa. & 15. quæst. 6. ca. auctoritatem. extra de deci. c. a nobis. extra de iureiuran. cap. quanto. Finaliter Papa dispensat, quemadmodum faciunt episcopi. Nota tamen, quod Romanus Pontifex inter homines nullum habet superiorem vt extra qui fil. sint legiti. c. per venerabilem. prope fi. attamen multi tenent, quòd si Papa enormiter deliquerit, consilium vniuersalis ecclesiæ poterit illius defectus emendare, & corrigere, prout hodiernis temporibus exempla patent, & sufficienter legitur per consilium Basiliense & Pisanum, & de prædicto ca. taceo, & sapientibus me remitto, necnon correctioni sanctæ matris ecclesiæ.

TRACTATVS DE MVTATIONE status ecclesiarum

Facundissimi Doctoris, Domini Petri de Perusio.

SVMMARIVM.

1 *Mutatio status ecclesiarum, quomodo causetur.*
2 *Ecclesia secularis, an possit fieri regularis auctoritate episcopi.*
3 *Status ecclesiæ mutatur, quando in ecclesia statuitur certus numerus Canonicorum, & bona eorum ueniunt in communi.*
4 *Ecclesia, quando destruitur auctoritate superioris propter delictum clericorum, decætero nullus vocetur clericus illius ecclesiæ.*
5 *Episcopi an possint destruere statum monasterij monialium.*
6 *Ecclesia ut melioretur, an possit ad alium locum transferri.*
7 *Monasterium si sit destructum auctoritate superioris, quid fiet de bonis illius monasterij.*

QVONIAM autem status antiquus ecclesiæ, quando conseruatur, ne sede vacan. c. j. ibi dum dicit, in antiquum statum sic. de suppl. negli. prælat. ca. 2. de relig. do. ca. vno. lib. 6. & quando mutatur status antiquus ecclesiæ, & cum monasterium erigitur in ecclesiam cathed. ne sed. vac. ca. j. restat 1 † modo videre, qualiter & quomodo ille status causetur super quo trado duas reg. principales.

Prima quidem regula est, ubi ecclesiæ adiicitur noua qualitas, quæ prius non erat, huius regulæ patent exempla. ecclesia sine cura, erigitur in ecclesiam curatam. Nam huic ecclesiæ datur animarum cura & ius parochiale, quòd prius non habebat, & in quo consistit animarum cura, habetur de elect. dudum. & in quo consistat ius parochiale, vide per Innoc. in rubri. de parochiali. & per hoc fit destructio inter ecclesiam sine cura, & ecclesiam curatam. de rescrip. si eo tempore li. 6. & de præben. cum in illis eodem titu.

Item mutatur status ecclesiæ, quando parochialis erigitur in baptismalem. Nam de iure parochiali non competit ius baptismi, & de hac ecclesia baptismali loquuntur iura de præscri. c. j. & c. ex transmissa, de transa. c. præterea. de sentent. excomm. cle. vna. item mutatur status ecclesiæ, cum ecclesia non collegiata erigitur in collegiatam, vt in ca. nobis, de iurep. item cum monasterium erigitur in ecclesiam cathedralem, ne sede vac. cap. j. item cum ecclesia secularis erigitur in regularem. de eccl. ædific. ad audientiam. vnde dicebat gl. de rebus eccl. ca. possessiones.

2 siones. quòd † ecclesia secularis potest fieri regularis auctoritate episcopi, dummodo canonici se quæ alibi prouideatur, sed eis inuitis de voluntate talium clericorum ecclesia secularis efficitur regularis, quod clerici seculares de illa ecclesia amouebunt, dummodo alibi illis clericis prouideatur.

Alia regula est, per quam cognoscitur permutatio status ecclesiæ, videlicet vbi qualitas inhærens ecclesiæ tollitur vel distrahitur, sicut patet per hæc exempla, si ecclesia curata reducatur ad ecclesiam sine cura. Item cum ecclesia baptismalis inducitur ad non baptismalem. Item cum ecclesia collegiata reducitur ad non collegiatam. Item cum ecclesia cathedralis reducitur ad monasterium. ne se. vac. c. j.

Sunt & alij modi, quibus mutatur status ecclesiæ. Primo, quando ecclesia vel ordo, cui licet habere proprium, in totum vnitur, vel subiicitur ecclesiæ vel ordini, cui non licet habere proprium. de statu mona. recolentes. item cum arctior regula per institutionem ecclesiæ insurgit quam esset a princi. per regulã datam ordi. de reg. iur. c. sanè & est casus in ca. vno, de reli. do. li. 6. Item cũ professio inducitur arctior status quam esset primò, qui arctior potest eis inuitis induci, de quo per glo. in regula, ꝙ
3 omnes lib. 6. Item † mutatur status ecclesię, quando in ecclesia statuitur certus numerus canonicorum & bona eorum veniãt in communi, & in vna domo vescantur, & sub vno tecto dormiant & quiescant. de vita & honest. cleri. quoniam. Item cum ecclesia habens patronum efficitur exempta a iurepa. quod est in ecclesia, & talis erigitur in collegiatam, vt in c. nobis. de iurepat. vel patronus abdicat a se ius patro. de dona. pastoralis. de testi. significauit. Item mutatur status ecclesiæ, cum dignitas tollitur & supprimitur. de constitu. cum accessissent. Item quandoque sic alteratur & restringitur status ecclesiæ, quòd non licet ordini illius ecclesiæ transferre ad alium ordinem, vt patet de sta. regu. c. j. Item cum ecclesia auctoritate superioris destruitur: tunc enim mutat status ecclesię, & per hoc dicebat Innoc. in c. 2. de oper. no. nun. quod quando ecclesia destruitur auctoritate superioris propter delictum clericorum ecclesiæ, quòd
4 † de cætero nullus vocabitur clericus illius ecclesiæ. & illa ecclesia perdit omnia priuilegia. de consecra. distinct. j. placuit. 16. quæst. 7. & hoc dicimus. ff. quando dies vsusfru. ce. l. vsusfructus. §. fin. Secus quando auctoritate superioris ecclesiæ vnitur alteri loco, vel ad alium locum transfertur, secundum Innoc. in d. c. 2. Ex prædictis autem verbis Inno. solet fieri quæstio, an ecclesia de auctoritate episcopi dedicata possit pro aliqua causa destrui, ita quòd non sit vltra nec ibi, nec alibi: Solent enim epi-
5 scopi quandoque destruere † statum monasterii monialium, vt ibi non sit amplius ecclesia, nec monasterium, & transferũt abbatissam & moniales ad aliud monasterium. Item quòd ibi amplius non eligatur abbatissa, nec moniales recipiantur. Item quòd ibi nunquam celebrentur diuina officia. Item quòd ibi nunquam amplius sepeliatur. Item quòd ille locus desinat esse sacer & religiosus. Item quòd ille locus ad vsum prophanum & talem locum vendunt vt prophanum cum autem prius ante destructionem ibi esset ecclesia monasterium. Item ibi eligebantur abbatissæ & recipiebantur moniales. de ele. indemnitatibus. li. 6. Item ibi celebrantur diuina per sacerdotem ad id deputatum, qui etiam sacerdos habeat curam fori pœnitentialis illarum monialium. Item locus ille visitabitur per superiorem de statu mon. in singulis. dicunt quidam quòd non potest destrui, vt in regula, quòd semel dedicatum. lib. vj. ad hoc facit, 9. quæstio. 3. qui semel. 14. quæst. 7. aperuit. 16. quæst. 7. si quis vult. 17. quæst. 4. quæst. de consecr. dist. j. omnes basilicæ. & dicitur in c. in sancta & c. seq. de rer. perm. mancipia. de leg. 2. do. c. ad hęc. & eo. tit. cle. quia contingit.

In contrarium posit fieri. 16. quæst. 7. & hoc dicimus & ibi de hoc per Ioan. & Arch. & id quòd dicit Archid. 10. q. 4. vnio. & in d. c. si quis vult. & de conse. dist. j. omnes basilicæ. & dicitur expressum ea. dist. ca. placuit. & c. trabes. facit. 10. q. 2. hoc ius. & 12. quæst. 2. aurum. & quod vtrobique no. pro & contra. facit quod notatur in Spec. de dona. versic. quid si aliquis viro. sed pro hoc facit de no. ope. nun. c. 2. & c. j. & quòd ibi nota. per Inno. & Host. & Ioan. And. Quid ergo dicendum? Solu. distinguendum, aut hoc vult facere ex voluntate, aut ex necessitate.
6 Primo † casu non potest destrui, licet ut melioretur posset ad alium locum trãsferri, sed debet eidem ecclesiæ antiquæ, si hoc posset fieri per sacerdotem deseruiri, ut in c. si quis vult. & cap. vnio. & cap. omnes basilicæ. in arg. si non ex necessitate. aut potest remanere in eodem loco, & tunc idem quod supra aut nõ potest remanere, & tunc potest destrui. debet tamen semper hoc fieri de auctoritate diœcesani, ut in d. c. placuit. In contrarium allegata non obstant. loquuntur enim in illo casu, & quãdo ecclesia & res sacræ durante suo statu & consecratione reducitur ad prophanum vsum, non autem quando destruitur, & totaliter reducitur ad non esse ecclesiam vel rem sacram, & ita intelligitur regula, semel Deo dedicatum. lib. 6. Et nota, ꝙ illud quod dicit Inn. in d. c. 2. quod destructa ecclesia clerici nõ erunt amplius clerici illius loci, habet locum in clericis secularibus: sed si tales essent professi, tunc desinũt esse monachi monasterij professori, sed per hoc non desinunt esse professi, sed efficiuntur monachi alterius monasterij, ad quod sunt translati. de regula. licet.

7 Sed iuxta prædicta queritur, si † destructum sit monasterium auctoritate superioris, quid fiet de illis bonis monasterii? Respondeo, illa bona acquiruntur monasterio, ad quòd monasterium illi professi sunt translati. ratio est, ne tales professi sint onerosi secundo monasterio, ad quòd sunt translati. Et propter hoc dicit Io. And. de statu mona. recolentes, quòd si religiosus transit ad secundum monasterium, recuperat quòd dedit primo monasterio, sed de bonis monasterii nihil habebit. & subdit ibidem, quòd si monasterium in totum destruatur, quòd quilibet habet partem suam de bonis monasterii. sed istam materiam prosequar per tria capitula.

Primum capitulum principale est, quòd monasteriũ remaneat in suo statu antiquo vnam cum ordine & religione vigentibus in d. monasterio.

Secundum capitulum est, quando monasterium destruitur auctoritate superioris, tamen ordo & religio, sub quibus regebatur, remanent.

Tertium capitulum principale est, quãdo monasterium destruitur & destruitur ordo & religio, sub quibus monasterium regebatur.

SVMMARIVM.

1. *Ingrediens monasterium & offerens se & sua & intra probationis annum rediens ad seculum an recuperabit bona sua.*
2. *Bona quesita primo monasterio ex persona profitentis an remaneant apud monasterium primum, an verò acquirantur secundo.*
3. *Donatio perfecta non reuocatur.*
4. *Professus vnius monasterij quando intrat in secundum monasterium causa pœnitentiæ cui acquirat.*
5. *Consuetudo Italie in monialibus recipiendis.*

¶ Capitulum primum.

VEnio ad primum capitulum principale quando monasterium, ordo, & religio remanent in eorum statu antiquo, & hoc declaro per infrascriptas quæstiones.

1 Primò queritur aliquis † ingreditur monasterium & offert se & sua, & tamen intra probationis annum redit ad seculum, quæritur an recuperet bona sua? Respondeo, recuperat. & ratio est, quia oblatio bonorum habet in se tacitam conditionem. s. si ille in monasterio remanserit, vt est casus ad literam, in c. in præsentia. de proba. Preterea ex quo inest illa tacita conditio, defectus conditionis impedit acquisitionem bonorum. ff. de uerbor. obligat. l. cedere diem. Præterea hoc probatur per casum, de reg. c. statuimus. ubi recedens de monasterio intra probationis annum in ea veste redit, quam tulit, dum in monasterium ingressus est. Et per prædicta dicendum est, quòd si tempore ingressus nihil de bonis duxit, quòd dominium illorum bonorum remanet apud ingredientem, dum est infra probationis annum. & hoc optimè probatur de regula. beneficium, lib. 6.

Secundò principaliter quæritur, aliquis ingreditur monasterium & offert se & sua, & demum profitetur in illo monasterio, & demum post illam professionem acquirit bona ex successione parentum, ita quòd illa bona acquirũtur monasterio ex dispositione iuris propter professionem, & demum iste professus legitimè transit ad secundum monasterium, ut patet de
2 regula. licet, quæritur † an bona quesita primo monasterio ex persona profitentis remaneant apud monasterium primum, an verò acquirantur secundo monasterio. vnde dicebat Ioã. de sta. mo. recolentes, ꝙ talis professus recuperat bona, quę ex sua persona fuerant acquisita primo monasterio. dicebat Guil. in Spe. de sta. mo. §. 2. vers. sed queritur, quòd bona quesita primo monasterio remanent apud primum monasterium, sed postq̃ transit ad secundum monasterium, quicquid acquirit, acq̃rit secundo monasterio. in Auth. de iud. §. si verò. 18. q. 3. c. j. Et subdit ibidem, ꝙ si talis professus ad secundum monasterium trãsiens non habeat unde viuat in secundo monasterio, ꝙ tunc vsusfructus bonorum acquisitorum in primo monasterio pertinebunt ad secundum monasterium, proprietas autem remanebit apud primum monasterium. ideo autem vsusfructus quęruntur illi secundo monasterio, ne ille professus sit onerosus secundo monasterio 16. q. j. de lapsis. & idem dicit Spec. in §. 23. In hoc autem sunt opin. nam quidam dicunt, quòd de rigore

iuris professus non recuperat bona acquisita primo monasterio, nisi de æquitate recuperet.

Alia fuit opi. quòd aut bona sunt quæsita expressa donatione facta per ingredientem tempore sui ingressus, & tunc illa bona non recuperat, licet ad aliud monasterium transeat, quia
3 † donatio perfecta non reuocatur. C. de dona. l. perfectam. si autem sint quæsita primo monasterio ex iuris dispositione propter vinculum professionis, tunc talia bona recuperat & quærent in secundo monasterio. & idem tenet Inn. quando de licẽtia superioris transiuit ad secundum monasterium, ne secũdo monasterio sit onerosus. 16. q. j. si quos. concludamus ergo, ꝙ ea, quæ quæsiuit professus, dum erat in primo monasterio, illa remanent apud primum monasterium, & non apud secũdum. 27. q. j. si quis. in Auth. de sanctis. epis. §. si. non, quòd autem postmodum quærit, scilicet postquàm transiuit ad secundum monasterium acquiratur secundo monasterio. de priuile. cũ olim. ubi est casus. & 23. q. 1. statutum.

Tertiò principaliter queritur, si per professum vnius monasterij ex persona illius professi sint quesita bona ipsi monasterio, & tandem ipse professus transeat ad secundum monasterium ad pœnitentiam peragendam propter excessus, quos commisit in primo monasterio, apud quem remanebunt illa bona? Respondeo, apud primũ monasterium quo ad proprietatem, sed quo ad vsumfructum remanebit apud secundum, vel pertinebit monasterio, & illo monacho mortuo redibit vsusfructus ad secundum monasterium. 17. q. j. de lapsis.
4 & ita no. 16. q. j. si quis. Et no. ꝙ † quando professus vnius monasterii intrat in secundum monasterium ad pœnitentiam peragendam, quicquid acquirit, postquam ibi est intrusus, acquirit secundo monasterio. in Auth. de sanctis. epis. §. si monachus. & ita no. gl. in d. c. si quis, superius allegato.

Quartò principaliter quæritur, primo monasterio bona sunt quæsita, scilicet ex persona professi, demum iste professus transit ad secundum monasterium nõ petita licentia a suo superiore: & licet legitimè transeat. de reg. c. licet. cui acquiruntur huiusmodi bona? Respondeo, bona remanent apud primum monasterium, ut dicit Host. in ca. quòd a te. de cleri. coniug.

Quintò principaliter quæritur, de consuetudine quæ viget in Italia est, quod licet de iure communi non possit recipi monachus in monasterio propter pecuniam, quia tunc esset simonia. de simo. de regu. tamen est de more &
5 consuetudine † tempore quo mulier in monialem recipitur, vadit ad altare publicum, & ibi offert certam quantitatem pecuniæ dicendo hæc uerba, videlicet. Ego dono istam pecuniã præsentem in remissionem peccatorum meorũ, vel dono istã pecuniã Deo & beatæ Mariæ Virgini, iuxta vulgarem modum loquendi. dicẽdo istam pecuniam esse dotem ipsius monialis: demum ista monialis. ĩ. probationis annum redit ad seculum, vel in primo monasterio profitetur, & postmodum transit legitimè ad aliud monasterium, an illa monialis recuperabit illam pecuniam a primo monasterio? Respondeo, nõ, quia talis donatio fuit pura & simplex nullam habens in se conditionẽ, neque modum. Et ideo tanquam donatio perfecta non reuocatur. C. de don. l. perfecta. & si diceretur, quod illa donatio videtur facta ob certam causam finalem, videlicet, quia recipiebatur vt monialis in monasterio, & sic cessante causa finali iuris & hominis. de renun. post translationem. Respondeo non debemus dicere hanc causam: vitiaretur enim tunc receptio in monialem, eo ꝙ esset tunc simonia. de simo. de regularibus.

SVMMARIVM.

1. *Monialis monasterij destructi, cum sit professa & transferatur ad aliud monasterium, an recuperabit bona, quæ primo monasterio obtulerat.* 2.
3. *Hæredes duo, quando instituuntur, quomodo diuidant hæreditatem.*

Capitulum secundum.

NVNC venio ad secundum capitulum principale, quod est, quando monasterium destruitur auctoritate superioris, tamen ordo & religio sub quib. regebatur illud monasterium, remanent in eorũ statu, nec tollitur eo tempore ordo, sed durat. patet exemplum, monasterium sancti Petri est ordinis sancti Benedicti, monasterium quidem destruitur auctoritate superioris, tamen per hoc non tollitur ordo beati Benedicti: quæritur ergo de infrascriptis quæstionibus.

1 Primò quæritur, cum † monialis dicti monasterii sic destructi ne vagetur cum sit professa. de reg. c. fin. transfertur ad aliud monasterium, an recuperabit bona, quæ primo monasterio obtulerat. respondeo recuperabit talia bona, ut dicit Host. & Ioã. de stà. mo. recolentes. ratio est, quia illa bona nõ possunt remanere in dominio primi monasterii cum sit destructum, quia nõ est amplius monasterium. ff. quando dies vsusfruct. leg. ced. l. vilissimus. Secunda ratio est, ne illæ moniales sint onerosæ secundo monasterio.

Secundò quæritur, si aliqua bona sint quæsita primo monasterio ex persona monialis professæ, cui obuenerat aliqua hæreditas parentum? Respondeo, recuperabit, illa bona propter rationes, quas dixi s. proxima quæstione.

Tertiò quæritur de bonis, quæ competebãt ad primum monasteriũ ex alia causa quàm ex persona monialis professæ, puta quia donauit, vel legauit monasterio, vel quia monasterium ex fructibus eorum acquisiuit aliqua bona. Respondeo, illa bona acquirentur secundo monasterio, ad quod illæ moniales sunt translatæ. ratio est, ne illæ moniales sint onerosæ secundo monasterio.

2 Quartò quæritur, † si monasteriũ sit destructum & habebat magnam quantitatem monialium, & episcopus vnam partem illarum monialium, & aliam partem transtulerit ad aliud monasterium, cui ex illis monasteriis acquirentur bona illius monasterij primi, quæ primo monasterio erant quæsita ex alia cã q̃ ex personis monialium professarum? Rñdeo, ꝙ quærẽtur vtrique ex illis monasteriis, ad quæ illæ moniales transferuntur.

Quintò quæritur, pro quanta quantitate illa bona duob. monasteriis acquiruntur? Rñdeo, videtur ꝙ cuilibet ipsorum monasteriorum acquiratur pro medietate. ratio est, quia non est maior vel potior vnius monasterii causa quam alterius, & sic ambo monasteria æqualiter concurrunt, sicut videmus quando quis cum duobus vna res legatẽ, quilibet ex legatariis habet
3 medietatem, ut ff. Item † quando duo hæredes instituuntur, quilibet habet medietatem, vt ff. vel potest dici ꝙ acquisitio illorũ bonorum fiet illis monasteriis, secundum numerum illarum personarum monialium, ut illi monasterio plus assignetur, ad ꝙ plures moniales sunt translatæ, q̃ ad aliud. ff. de pac. l. maiorẽ.

Sextò quæritur, est quoddam monasterium & per mortalitatem mortua est abbatissa cum omnibus monialib. monasterii, nec reperitur aliqua mulier q̃ velit effici monialis dicti monasterii, & per istam causam destruitur illud monasterium, cui acquirentur illa bona? Videtur ꝙ ordini & religioni illius monasterii, quasi succedant in locum & ius monasterii. de test. c. 2.

Putarem dicendum, ꝙ episcopus cum consensu sui capituli posset illa bona vendere & pretium pauperibus elargiri vel in alios pios vsus conuertere, vel dicta bona cõcedere aliis ecclesiis, vel ædificare ecclesiam & illa bona assignare pro dote ecclesiæ. Sunt enim illa bona vacantia, ergo de ipsis bonis superior habet potestatem.

SVMMARIVM.

1. *Destructo ordine, quid fiet de bonis illius ordinis.* 2. 5. 9.
3. *Res, quæ succedit in locum alterius, sapit naturam rei in cuius locum subrogatur.*
4. *Mendicantes, an habeant prædia.*
6. *Testator si legat aliquid illi, qui erat mortuus ante, testamentum non valet & legatum redit ad hæredem.*
7. *Mortuo testatore legatarius est capax legati, & potest legatum transmittere ad heredem suum.*
8. *Religiosi possunt se transferre ad aliam religionem, sed non possunt eorum ecclesiam alteri subijcere.*
10. *Destructa ecclesia prelatus ipsius ecclesiæ non erit amplius prælatus illius.*
11. *Substantialia regulæ, quæ sint.*
12. *Membra pereunt mortuo capite.*
13. *Status ecclesiæ, per quem possit mutari, & qua ex causa.*

Capitulum tertium.

1 NVNC venio ad tertium capitulum principale, quando † destruitur monasterium, & etiam destruitur ordo & religio, sub quib. regebatur dictum monasterium, ita ꝙ ille ordo tollatur & cassetur, & non sit amplius ecclesia Dei. Patent exempla in ordine Templariorum. Ordo Templariorum fuit ab antiquo ordo approbatus a Papa, postmodum desiit esse ordo, quia Papa illum cassauit & deleuit, ita ꝙ non esset amplius ille ordo in ecclesia Dei. de priui. cum & plãtare. Item patet exemplum in ordine Humiliatorum, qui fuit approbatus per Papam, & postmodũ ille ordo fuit damnatus & oblitus, vt non esset amplius in ecclesia Dei. de resti. spol. cũ olim. el. j. in gl. Item patet exemplum de relig. do. c. j. lib. 6. Nam per c. vlti. eo. tit. in antiquis, Papa prohibet propter nimiam religionum diuersitatem, quæ in ecclesia Dei confusionem gerebat, ne quis nouam religionem inueniret, sed quicunq; ad religionem voluerit conuerti, vnam de approbatis assumat, de quibus reperitur de relig. do. c. vno. li. 6. vbi Papa prohibet, ne quis post Concilium generale decetero nouum ordinem aut religionem inueniat. Papa autem quandoq; confirmat nouum ordinem institutum post dictum Concilium generale & confirmat in hunc modum, uidelicet, vt professorib. illorum ordinũ ita

ita liceat remanere in illis si velint, ꝙ nullum deinceps ad illorum professionem admittant, nec de nouo domum aut aliquē locum acquirant, nec domus siue loca quæ habent alienare valeant sine sedis apostolicæ licentia speciali. definit † ergo ille ordo & religio mortuis religiosis dicti ordinis & religionis. Et ex quo non potest sine Papæ licentia ad alium ordinē se transferre, & ex quo religiosi aliorum ordinum non possunt se trāsferre ad alium ordinem, licet confirmetur per Papam, ergo ille ordo definit esse, vt dicit Io. in d.c. religionum. quia ergo destructis illis ordinibus, vt non sint amplius in ecclesia Dei, ad quos pertinebūnt bona illorum ordinum, Papa in d.ca religionum. talia bona reseruat Sedi apostolicę in Terrę sanctæ subsidium, vel in alios pios vsus per locorum ordinarios, vel alios quibus hoc Papa commisit conuertenda. Iuxta prædicta ergo quærit de infrascriptis quæstionibus.

Primò quæritur, si ille ordo institutus post Concilium generale, de quo loquitur c. fi. de relig. do. & confirmatus per Papam transferatur ad alium ordinem auctoritate Papæ, quid erit de legatis factis illi primo ordini. Rn̄deo, talia legata pertinebunt ad scḋm ordinem, ad quem facta est translatio primi ordinis, quia res † quæ succedit in locum alterius, sapit naturam rei, in cuius locum surrogatur, vt lite pen. c. ecclesia. Præterea domus & loca, de quibus loquitur dicta decre. vnica, de reli. do. obueniebant Romanæ ecclesiæ: sed in talibus bonis vacantibus, quæ deferuntur Principi, latissimè fit interpretatio. C. de bon. va. l. j. li. x. Et hæc sunt beneficia, quæ sunt interpretanda latissimè. de verb. sig. olim. de quo ibi per Ioā. in d. cle. vlti. Præterea surrogati tenentur ad onera. de censi. c. j. eis enim debentur commoda. de reg. iur. qui sentit. simile no. Io. de priui leg. cum personæ. circa fi. pen. gl. lib. 6.

Secundo quæritur, si post concilium generale, de quo loquitur c. vlt. de reli. do. aliquis miles donasset dicto ordini prædia sub pacto, ꝙ redirent ad eum, vel eius hæredes, si contingeret illos de illo ordine recedere, vel habitū vel ordinem mutare, ipsis post dictam donationem mutantib. religionem & habitum & se transferentib. ad ordinem approbatum possit miles reuocare ea, quæ donauit. no. ĵ. hæc quęstio redarguitur de duobus. Primò, ꝙ † mendicantes habeant prædia, & quia in quæstione non ponitur, illam translationem esse factam de Papæ licentia, cum sine illa fieri non potuit, ut patet in d.c. religionum. in fi. Non autem redarguitur dictæ quæstionis solutio, quia ille habuisset confirmationem Papæ, licet post illud consilium, ꝙ miles reuocat donationem. quia sic poterāt remanere in vita sua, vt ibi patet, si non habuerat confirmationem, cum nō possit in ordine & habitu remanere, illa duo mutando, dummodo remāserint in loco illo, non reuocat miles in primo membro. solues, vt prædixi. transitus sine Papæ licentia fieri non potuerat, illa interuentio locus est ei, ꝙ dixi in primo, quare in secundo membro cum collegium fuerit illicitū, & a iure dānatum, vt d.c. vno. quantum de facto processerat reuocatur, & sic ei nil acquiri potuerit etiam post institutionem vel legata. C. de hær. insti. l. collegium. C. de iudi. l. j. ff. ꝙ cuiusq; vniuer. no. lib. 6. ergo donans repetet, non iuuat, ꝙ non fuerat in culpa mutando, quia satis est ꝙ fuerat in culpa contra prohibitionem consilii faciendo. subdebat etiam Ioan. in d. ca. religionum. ꝙ si non mendicantes transeant ad arctiorem regulā debito modo, tunc non liceret tali militi reuocare talem donationem uel mutationem, cum mutatio fuerit in melius, de uoto. ca. scripturæ. & tacitè debuit id intelligi. Si autem ad laxiorē regulam transiuerit, tunc est locus reuocationi dictæ donationis, de verb. sig. abbate. in fi. 25. q. j. §. vlti. omni tamen casu, quo locus relinqueretur sine licentia donantis, non poterat, si contemplatione loci facta fuerit donatio. puta donans erat ibi patronus vel habebat ibi sepulturam, nisi fecerit id de Papæ licentia. redeundo autem ad quæstionem propositam destructo ordine, † quid fiet de illius ordinis bonis: ista quæstio soluitur per dictum c. religionum. aduerte diligenter ad illum text. dum dicit, per locorum ordinarios. quia vt ex gl. quæ incipit, nec ordinarij &c. & ex alijs, quæ ponit ibi Archi. super versi. aduertendum. de talibus bonis ordinarius loci non potest aliquid disponere sine speciali mandato Papæ. Quidam aliter intelligebant illam literam, quia ordinarius loci possit de illis bonis disponere ex auctoritate ordinaria sibi tributa ex illo canone. sed prima opi. est verior, quia qn̄ Papa sibi reseruat aliquid, nō potest inferior a Papa se intromittere de talib. reseruatis. casus est in c. si eo tpe. de ele. li. vj. vltra p̄dicta quęritur de infrascr. qōnib.

Primò quæritur, ordo vigens in ecclesia Dei fuit deletus & cassatus auctoritate Papę, demum quidam faciens testamentum ignorans de cassatione ordinis legat aliquid illi ordini, quęritur de iuribus illius legati. Respondeo, legatum non valet, sed est pro non scripto. casus est in l. vnica, in princ. C. de cad. tol. vbi si † testator legat aliquid illi, qui erat mortuus ante testamentum, non valet & legatum credit ad heredem. & ex hoc patet, ꝙ licet legatum illi ordini censeretur ad pias causas. de testi. requisisti, tamen nō poterit dięcesanus illud legatum conuertere in alios vsus aliorum ordinum. Item quæritur, si tempore testī & tempore mortis testatoris vigebat ille ordo, sed post mortem testatoris est deletus & cassatus, quid erit de illo legato? Videtur ꝙ non euanescat, sicut videmus ꝙ quando legatarius moritur post mortē testatoris legatū remanet validum, vt d. l. vnica. §. in nouissimo. In contrarium videtur, ꝙ legatū euanescat, quia ille ordo, ex quo est cassatus & deletus, non est capax illius legati, non potest dici ꝙ transmittat legatum ad alium ordinem, qa nullus alius ordo succedit tali ordini sic deleto & cassato. Non ob. § in nouissimo, quia † mortuo testatore legati erat capax legatarius & transmittere potuit legatum ad hęredem suum. Videtur de iure dicendum, quòd ex quo mortuo testatore ordo deberet adire antequam cassaretur & erat capax legati, & ideo illud legatū non euanescit, ideo sic reseruatum in dispositione Papæ, vt d.c. vnico. de relig. do. lib. vj.

Quartò quæritur, si testator errās in testamēto, credēs aliquem ordinem vigere, qui nūquā fuit institutus in ecclesia Dei, sed fuit institutus tēpore mortis, aliquid sibi legauit, quęritur an illud legatum valeat ita, ꝙ quęritur illi ordini tale legatum. Respondeo, valet. Nam sufficit illum ordinem esse tempore mortis testatoris, licet non esset tempore testī. casus est in l. si cognatis. ff. de rebus dub. de leg. iij. l. si deportato seruo. in prin. ff. de condi. & de. ff. de iure delibe. generaliter §. si hoī libero. Quintò quęritur, tempore testī vigebat ordo, & viuo testatore ille ordo sit reuocatus auctoritate apostolica & restitutus in veterem statum, viuente testatore, an illud legatū remanebit validum. Respondeo, sic. casus est in l. si cognatus. ff. de rebus dub. in prin. in lectura ibi posita. vnde dicebat text. de rest. spo. olim. & in gl. † nisi ꝙ religiosi possunt se trāsferre ad aliam religionem, sed nō possent eorum ecclesiam alteri subijcere. Io. And. super d. gl. dicebat ꝙ religiosi vnius monasterij regulam illius monasterij ibi institutam, vel habitum, vel statum antiquum immutare, vel alteri loco subijcere sine auctoritate episcopi non possent, nec episcopus debet consentire sine consensu capituli. ita tenet gl. in c. cum dilectus quod met. causa. Et idem Inn. Io. And. & Host. dicunt, quòd religiosi vnius monasterii possunt transire tanquam singuli ad arctiorem regulam, sed remanentes in loco non possunt arctiorem regulam profiteri, nec se vel locum ad illam arctiorem transferre sine dięcesani consensu. Item dicunt ꝙ religiosi vnius monasterij volunt locum subijcere alteri minori sine præiudicio dięcesani, & dięcesanus non vult consentire, ꝙ episcopus per superiorem cogetur ad consentiendum translationi.

Sed quæritur, si † monasterium tpe quo est destructum auctoritate epi nō habeat abbatissam neq; moniales, quia oēs erant mortuæ, quid fiet tunc de bonis monasterii? Rn̄deo, remanebunt sub dispositione & arbitrio diœcesani, qui poterit illud monasterium constituere & illa bona dare alteri monasterio pro dote ipsius, vel poterit illa bona distribuere inter ecclesias suæ diœcesis. poterit etiam illa bona vendere & in vsus pios pretium conuertere, vel p̄tiū pauperibus erogare. Posset etiam dici, quòd illa bona remanebunt ordini, sub cuius regula illud monasterium erat fundatū. redeundo autem ad quod dicebat Inn. in c. 2. de no. ope. nunc. ubi dicit, ꝙ destructa ecclesia non remanent amplius clerici illius ecclesię. Et sciendum, ꝙ destructa † ecclesia prelatus ipsius ecclesiæ non erit amplius prelatus ipsius ecclesiæ, & in eo tollitur titulus prelaturæ. Item si ecclesia erat collegiata, perdit ius collegii, seu perit ius collegii. Item si ecclesia pertinebat ad collationem alicuius, perit illud ius cōferendi. Ista enim iura, quę primo respiciebant ecclesiam, non possunt amplius respicere ecclesiam, quia destructa est. Insuper dico, ꝙ per prędicta, ꝙ destructo monasterio non erit amplius illius monasterii abbas, & monachi illius monasterii non erunt amplius monachi, nec ad obedientiam amplius tenebuntur illi prelato, ex quo definit esse prelatus. casus est in c. venerabilem. in fi. de ele. & hic patet, ꝙ qn̄q; tollitur & perimitur vnum ex tribus substantialib. professionis, sicut est obediētia. de maior. & obe. cū in ecclesiis. hoc iō procedit, quia non est cui obediat, ex quo definit esse p̄latus. Item sciendū est, ꝙ licet destructo monasterio illi definant esse monachi monasterii, tamen remanent professi, quia † substantialia regulę, quę consistunt in abdicatione proprietatis & obseruantia castitatis, respiciunt ordinem, sub cuius regula fundatū est monasteriū, licèt ergo monasterium destruat, non tn̄ destruitur ordo, de quo fundatum est monasterium. tales. n. monachi transferuntur ad alia monasteria eiusdem, vel alterius ordinis, & sic remanebunt monachi secundi monasterii & in secundo monasterio. simile quod no. 16. q. j. & temporis.

Sed quærit, si destruat ordo auctoritate superioris, sicut fuit qn̄ ordo Templariorum fuit destructus auctoritate Papę, quid de religiosis & professis illius ordinis? Rn̄deo, transferunt ad alia loca alterius ordinis, non tn̄ desinunt esse professi, vt superius dixi licet inuenerim aliquos dixisse & malè, desinere esse professos, & posse redire ad secularem statum. Demum quæritur, si destruatur ordo, sicut fuit destructus ordo templariorum, an destruantur monasteria, quæ fuerunt membra ipsius. & videtur ꝙ sic, quia † mortuo capite, pereunt membra. nec enim membra cognoscimus, nisi stante capite. de religi. & sump. fune. l. cum in diuersis. Item quia membra veniunt vt accessoria ad ipsum ordinem. destructo ergo ordine tanquàm principale, extinguuntur membra quę veniunt accessoriè. nam accessoriū sequit naturā pr̄icipalis, vt in regula, accessoriū. li. 6.

Demum quæritur, si ecclesia destruitur absque auctoritate superioris, an desinat illa esse ecclesia, & clerici illius ecclesiæ desinant esse clerici? Respondeo, non desinit esse ecclesia, immo retinet omnia sua iura & priuilegia. & ita tenet Innocent. in capitu. j. de no. ope. nun.

Vltra hoc sciendum est, cum de mutatione status ecclesiæ hic tractemus, quærendum est, per † quem possit mutari status ecclesiæ, & ex qua causa. dicebat Ioan. de priuileg. capi. pastoralis. quòd non videbatur licita mutatio status ecclesię. de constitu. cum omnes. de sup. negli. pręla. cap. 2. Respondeo, ex causa interueniente auctoritate episcopi potest fieri mutatio status ecclesiæ alicuius. notatur de consue. capitu. antepen. de consti. tu. cum omnes. in fin. de censi. prohibemus. vt tamen episcopus sibi prouideat, illud eligat quòd magis viderit placitū Deo & reipublicæ expedire. Et Inn. dat exemplum de ecclesia, quæ abundat in ecclesiis, & in populo deficit populus, remansit ecclesia cum suis diuitiis. Est ergo vtile, illas transferri ad locum, quo maius seruitium fiat Deo; & si nollet diœcesanus consentire, cogendus est coram superiore. de iurepa. nullus.

TRACTATVS DE MVTATIONE STATVS personarum Ecclesiasticarum Discertissimi Doct. Do. Pet. de Perusio.

SVMMARIVM.

1. *Mutatio status personarum, qualiter fiat.*
2. *Statum quis mutat per assumptionem dignitatis.*
3. *Clericus bigamus effectus statum mutat.*
4. *Beneficia consueta regi p̄ clericos seculares, nō possunt conferri p̄ religiosos.*
5. *Status clericorum & religiosorum quandoque mutatur ratione criminis.*
6. *Clericus, qualiter efficiatur irregularis.*
7. *Monachus, qui de vno monasterio ad prælaturam alterius monasterij promouetur, an debeat profiteri in ipso secundo monasterio antequam sibi deferatur administratio secundi.*
8. *Miles, qui vult vti priuilegio militari, necesse est vt promittat ea, quæ promiserunt illi, qui sunt in numero militum.*
9. *Ius competens religioso siue monacho ex electione vel prouisione, est sibi quasi proprium.*
10. *Monachus sicut non debet habere locum in duobus monasterijs, sit nec habet locum clericus in duabus ecclesijs secularibus.*
11. *Monachus à claustro absolui non potest, nisi in casibus à iure concessis.*
12. *Iura monachatus in abbatia habere aliud est, aliud habere iura abbatiæ.*
13. *Diœcesano loci, quis possit subesse ratione beneficij.*
14. *Canonicus siue monachus in eligendo vtitur iure publico.*
Infamibus actus legitimi, an sint interdicti.
15. *Infamis repellitur ab actu ecclesiastico & spirituali.*
16. *Seruus in odium Domini sui, qui culpa sua desierit esse Dominus, an torqueri possit.*
17. *Prælatus durante prælatura non potest esse subiectus sibijpsi.*
18. *Professio, an sit facienda in secundo monasterio.*
19. *Clerici habent ius pinguius in suis beneficijs quàm monachi.*
20. *Monachus, qui professionem non fecit, an dicatur monachus.*
21. *Canonicus factus prælatus vel episcopus, renuntians plebi vel ecclesiæ cathedrali, an remaneat episcopus.*
Infamis potest arbitrari.
22. *Electio, an sit actus legitimus.*
23. *Idoneitas maior requiritur in iudice quàm in canonico.*
24. *Iudicis sententia tenet, si occultè fuerit suspensus vel excommunicatus.*

Postquàm vidimus de mutatione status, quæ respicit ecclesias: videamus † de mutatione status, quę respicit personas, & hoc declaro per infrascripta exempla.

Primò, si laicus promouetur ad minores ordines efficitur enim tunc ecclesiastica persona & gaudet priuilegio fori, quod prius non habebat. de foro competen. capitu. nullus.

Item si constitutus in minoribus ordinibus transit ad sacros ordines, quia tunc non potest matrimonium contrahere. de cleri. coniuga. cum olim. nec ad statum secularem redire. De cleri. coniuga. quo ad tc. cum aliis. Itē si clericus transit ad monachatum, & ibi profitetur. Nam ante professionem habet velle & nolle, sed per professionem perdit velle & nolle. de ele. si religiosus. in c. quorundam. libr. 6. Item cum conuersi sunt plenè translati. de priuile. cum & plantare. §. de fratribus. Item per † assumptionem dignitatis quis mutat statum, vt promoueatur ad episcopatum. de ele. cum in cunctis. de offic. deleg. quia pontificali. lib. 6. Item cum promoueatur ad aliam dignitatem & præsertim aliam, per quam obtinens esset maior in ecclesia cathedrali post pontificalem. de offic. leg. deliberatione. lib. 6. Item cum monachus vnius monasterii transit ad aliud monasterium alter, ius religionis, professionis & habitus & altioris regulę. Nam definit esse monachus primi monasterii, & efficitur monachus secundi monasterii, & promittit & profitetur regulam secundi monasterii, & arctiorem regulam seruat. de reg. c. licèt. Itē per aduētum pubertatis mutatur status personę, quia puber factus potest exercere quædam specialia quæ non poterat exercere ante pubertatem, sicut est habere vocem eligendi prelatum ecclesię. vnde canonicus cathedralis ecclesię & si illum canonicatum obtinere possit in pupillari ętate, non tamē habet vocem eligendi prælatum. de elec. cum ex eo. lib. 6. Sed per cle. hi qui requiritur non solum ętas pubertatis, sed etiam ꝙ sit in sacris ordinibus, ad hoc vt vocem habeat in ecclesia. similiter in contractu matrimonii, & ętas pubertatis requiritur. de despon. impub. cap. j. Similiter circa professionem validandam. de reg. capitu. j. lib. 6. † Item mutat quis statum, dum clericus efficitur, bigamus omni priuilegio clericali dicitur esse nudatus. de biga. altercationis. lib. 6.

Notandum autem est, ꝙ religiosorū status ita qn̄que arctatur & restringitur, ꝙ nō possunt promoueri ad dignitatis, nec ad beneficia, nec ad aliā religionem transire. patent exempla, vt quicunque de pontificali dignitate ad monachorum vitam & locum pœnitentiæ descenderit, nequaquàm pontificatum reseruat vlterius. de renū. post translationem. Item patet exemplū: nā monachus vnius monasterii non potest eligi in abbatem alterius monasterij ꝙ sit alterius religionis, ordinis, professionis, vel habitus. de elec. cle. j. Item patet aliud exemplum in cle. vt professores. de regu. vbi illi qui sunt de ordine mendicantium, si transeant ad ordinem non mendicantem, non potest in illo ordine prioratus, administrationis, aut quæcunque alia beneficia obtinere. Item patet aliud exemplum in c. cum singula. §. fi. de preben. libr. 6. vbi prioratus, administrationes, seu officia vnius monasterii consueta per eiusdem monachos gubernari, non committantur de inceps absque auctoritate sedis apostolicę alterius monasterii monachis gubernandum. Item patet aliud exemplum in cle. vnica, de sup. negli. prela. vbi † beneficia consueta regi p̄ clericos seculares, non possunt conferri per religiosos. de quo vide ꝙ plenè notatur in c. quod Dei. de statu mona. Item non poterit transire ad minorem vel patere obseruantię regulam quàm esset prima religio. de præben. cum singula. lib. 6. Item ꝙ non potest eligi, nisi sint expresè professi. de ele. nullus. libro 6. Rursus & circa loca restringitur & arctatur status religiosorū, vnde religiosi non possunt exire claustrum, nec vagari per curias Principū. de offi. ordi. quāto. & debēt reuocari ad claustrū, de reg. c. fi. Similiter & circa moniales status cōstringit & mutatur circa loca, vt debeāt esse sub perpetua clausura, de quib. plenè habet de statu reg. c. vnico. li. 6. Itē arctatur status eorū circa delationē certi habitus. de statu mona. cle. de reg. cle. vlti. Itē arctatur status eorū p̄ p̄ fauorē & honorē religionis ab oībus, à quib. religiosi prohibent p̄ canones, vt patet ne cleri. vel mona. c. vnico. de pos. c. ij. de pcu. cle. religiosus. de testa. cle. vnica, ne cleri. vel mona. capitu. primo. lib. 6. de testa. capitu. j. eo. lib. & in cle. ne in agro. de statu mo. Cōtingit ēt ꝙ qn̄q; rōne † criminis mutatur status clericorum & religiosorū. hoc patet p̄ exēpla. In primis, cū clericus ab ordine verbaliter degradat. de iudi. cū nō ab hoīe. de verb. sig. nouimus. Itē cū actualiter degradat. de pœnis. degradatio. lib. 6. Itē cū condēnat ad p̄petuū carcerē, vel ad tempus. de pœnis. quāuis. li. 6. Itē cū a dignitate qs deponit, videlicet tā a pōtificali vel ab omni officio sacerdotali, de dolo & cōtuma. venerabilis. in fine. Itē quis suspēditur a cōfirmatione ep̄orū, de transla. c. j. in fi. Itē qn̄q; a consecratione & confirmatione episcoporū. de transla. c. 2. Itē qn̄q; ab executione pōtificalis officii, vt d. c. 2. Itē qn̄q; quis suspendit ab officio & bn̄ficio. Itē qn̄q; † clericus efficitur irregularis, vt quia committat homicidium. de homi. clemen. j. vel dictet sn̄iam sanguinis, ne cle. vel mona. c. sententiā. vel quia excommunicatus celebrat diuina officia agēs in officio suo sicut prius, de cleri. excō. c. clerici. de exces. pręla. c. tanta. Idem qn̄q; clericus introducitur in monasterio ad perpetuā pœnitentiā peragendā, & multa sunt varia genera pœnarū secundū qualitatem excessuū. de homic. sicut dignū. de quo plenè p̄ Inn. de accu. qualiter. Ex iuribus supradictis patet, quod qn̄q; mutat status personæ in deterius, vt qn̄ rōne criminis punit arbitraria pœna, vel a canone statuta. Quandoque status personarum mutatur in melius, præsertim

 quando

q̄n qs transit ad religionem, quo casu dolus dans cām professionis, non vitiat illam, vt in c. cum dilectus. qđ metus causa.

Item cum vnus religiosus vnius monasterii transit ad aliud monasterium arctioris regulæ, quando non transit ex temeritate vel leuitate in iacturam vel iniuriam sui ordinis, sed quando transit ad secūdam religionem vt non fictè, sed verè ad frugem melioris vitę valeat transmigrare, vt 10 ca. licèt. de reg.

Sed tunc immediatè dubitatur de tali quęstione, quę talis est. quidam monachus cuiusdam monasterii translatus ad abbatiam alterius monasterii, nulla de nouo facta professione in ipso secundo monasterio, tractu temporis ipse abbas habens conscientiam læsam ex crimine infamiæ ipso facto irrogatæ commisso postquàm fuit promotus ad abbatiam sponte renūtiauit abbatiæ, itaque renuntiatio tenuit.

7 Modò quæritur, an monachus, † qui de vno monasterio ad prælaturam alterius nō monasterii ꝓmouet̄, debeat ꝓfiteri in ipso scđo monasterio anteq̄ sibi deferat̄ administratio secundi monasterii.

Secundò quæritur, an iste post renuntiationem monachus secundi vel primi monasterii remaneat?

Tertiò quæritur, præsupposito quòd remaneat monachus primi monasterii, an habeat vocem in capitulo?

Quartò, præsupposito quòd habeat vocem in capitulo, quæritur quotā vocē habebit, an habeat̄ respectus ad tp̄s, quo fuit ꝓmotus, an ad tp̄s quo incipit esse monachus in 2. monasterio?

Ad primam quæstionem videtur quòd sit necesse facere ꝓfessionem in secūdo monasterio, quia qui similem vitam cum aliis suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. de statu mona. recolentes. Item quia vnusquisque debet se conformare vitæ & moribus cum his, cum quibus conuersatur. xvj. quæstione 7. in noua. quod aliter fieri non potest, nisi astringatur & obligetur illo modo, quo aliis sunt astricti, vt dicto capitu. recolentes. de statu regu. & de institu. capitulo primo. clemen. j. de elect. de vita & honesta. cle. capitulo secundo. Ad idem de mili. testamentum. lege ex eo. quibus ex caus. maio. lege vltima. Ex quibus duabus legibus concluditur, quòd si 8 quis † miles vult vti priuilegio militari, necesse est vt iuret, & alia promittat quæ promiserunt illi, qui sunt in numero militum. ad idem de sent. excō. si iudex, lib. 6. ibi, ęstimatis nāq; &c.

Contrarium videtur, quòd non sit necesse facere professionem, nam confirmatione habita competit ius administrandi. de electio. cum in cunctis. & capitulo qualiter. & capitu. nosti. & capitulo transmissa. & capitulo nihil. Ad idem de simo. sicut tuis. de consue. cum venerabilis. in quibus iuribus nil dicitur de professione. Præterea sufficit quòd sit semel professus de ele. vnus. libro sexto. Ad idem de statu mona. capitu. primo. ibi, nisi expresè professus. Ad idem de elect. indemnitatibus, in princip. libro sexto. Ex quibus iuribus colligitur quòd sufficit quòd religiosus, qui ad pręlaturam suæ vel alterius religionis promouetur, semel sit professus: nam profitendo vnam religionem, omnes videntur profiteri quo ad substantialia. de hoc satis per Hostien. de statu regu. cum ad monasterium, in princip. ad idem. de elect. quorundam. libro sexto immo plus videtur, quòd si post electionem de nouo profitetur in secundo monasterio, renuntiat illi iuri sibi quęsito, ad hoc de voto, per tuas. 19. quæstione secunda. duæ. de reg. capitulo beneficium. libro sexto. nam per professionem renuntiat omni pro- 9 prio. de statu mo. cum ad monasterium, in fin. sed † ius competens religioso siue monacho ex electione vel prouisione, est sibi quasi proprium, quia ex quo auctoritatę superioris consensit pro illo iure sibi quęsito agere potest sine licentia alicuius. ad hoc, de rescrip. cum dilecta. de consue. cum dilectus. & ibi de hoc in princip. & de ele. quam sit, libro 6. & nota. de rescrip. edoceri. in fin. per Composte.

In secunda quæstione arguitur, quòd remaneat monachus primi monasterii. ad hoc, de Sena. lege Senatores. vbi dicitur, quòd licèt Senatores habeant domicilium in vrbe, dicuntur tamen habere vbi contraxerint. ad idem de aduo. lege si quis derogas. ff. de albo scri. lege prima. Præterea, si canonicus vnius ecclesiæ fiat pręlatus alterius ecclesię, non propter hoc ipso iure perdit canonicatum, vt communiter nota. de concess. præbend. literas. Quod ista sit bona similitudo inter canonicos seculares & monachos, colligitur ex nota. per Hostien. de relig. do. capitulo finali. nam ibi nota. 10 quòd sicut † non debet habere locum monachus in duobus monasteriis: sic nec habet locum clericus in duabus ecclesiis secularibus. Econtra videtur, quòd ex quo ritè translatus est ad secundum monasterium, renuntiat omni iuri sibi competenti in primo, vnde illud competere non potest. 8. quæstione prima. quàm periculosum. quòd aūt perdiderit & renuntiauerit ipso iure, probatur 16. quæstione prima. ne pro cuiuslibet. 8. quæstione prima. capitu. vnio. 21. quæstione prima. si quis iam translatum. de ele. constitutus. de relig. do. capitu. fina. hinc est quòd officia consueta regi per monachos eiusdem monasterij non possunt committi monachis alterius monasterii gubernanda. de pręben. cum singula. libro sexto. & in cle. de sup. neg. præla. quia quod autem monachus secundi monasterii sit, probatur. certum est quòd abbas est monachus, quia aliter non potuit eligi in abbatem. de ele. cum in monasterium. eodem titulo nullus. & capitu. indemnitatibus, in princip. libro sexto. sed monachus † à claustro absolui non potest, nisi in ca- 11 sibus à iure concessis. 16. quæstione prima, placuit. casus autem concessi videntur isti, quòd transeat ad arctiorem regulam, de regu. licèt quando promouetur ad prælaturam suæ vel alterius religionis, vt in capitu. pręallegato. nullus, & capitu. quorundam. & in aliis iuribus allegatis in prima quęstio. vel quando propter crimen detruditur in arctius monasterium. de sim. quoniam. 20. quęstione prima. sicut. vel quando promouetur ad episcopatum, siue ad ecclesias curatas de licentia sui abbatis. 18. quæstione prima cap. vno. in constitu. clemen. prima. de ele. vbi de hoc. At in proposito non est aliquis casus de illis. Præterea Abbas propter simoniam remotus remanet monachus eiusdem monasterii. de statu mona. cum ad monasterium. in in fin. & ibi de hoc per Innocen. & Hostien. Item quia appellatione monachorum, comprehenditur Abbas, de simonia. quoniam. & capitu. vltim. quamuis autem perdat prælaturam, retinet simplicem monachatum. & hoc sentit Hostien. in dicto c. vlt. de simo. Præterea vr̄ etiā casus de pręscrip. officii. in fi.

In contrarium videtur, quòd non remaneat mo- 12 nachus eiusdem monasterii. nam † aliud est habere iura monachatus in abbatia, aliud iura abbatiæ. nam ista sunt diuersa omnino. de reli. do. capitu. fina. cum ergo iste fuerit obligatus monasterio & monasterium sibi ratione vinculi & iuris p̄lationis & non ratione professionis, quam non fecit eo perdente pręlationem, siue renuntiante, sublatum est monasterium ab obligatione sua. ad hoc, de renuntia. capitulo penulti. non ergo remanebit monachus, cum monachalē professionem ibi nō fecit, neq; vt abbas renuntiauit remittit. n. actiones suas, &c. 7. quæstione prima. quàm periculosum. immo etiam plus videtur, quòd si esset professus, idem iuris sit: nam cum de monacho fit Abbas, & de filio pater, perdit iura monachatus & filiationis. Ad hoc de simonia. sicut tuis. de concess. pręben. literas. de præben. cum in ecclesiis. libro septimo. Et ibi vide quòd nota. Arch. vnde si canonicus alicuius ecclesię vt cathedralis vel plebis fieret plebanus vel episcopus, eo perdente prælationem vel plebanatum, non recuperet iura, quę ipso iure perdidit: ad idem, de renuntia. ex transmissa. sed hic iste remanebit monachus immediatè subiectus episcopo sine aliquo monasterio, sicut reperitur episcopus sine aliqua ecclesia episcopali. de episcop. qui renuntia. episcop. suo. capitulo primo, & 23 secundo. de translatio. capitulo secundo. & † talis ratione beneficii potest subesse diœcesano loci. de renuntia. capitulo ad supplicationem. vnde si non inueniret qui eum reciperet, episcopus ordinabit prout sibi melius videbitur, secundum nota. 27. quæstione prima. de viduis. lxxxj. ad reatum. de regu. porrectum. secundum Innocen. & Hostien. eodem modo si monachus fiat rector parochialis ecclesiæ vel episcopus, & sic absoluatur a iugo Abbatis si postea renuntiet rectoriæ vel episcopatui, non redibit ad monasterium, sed remanebit subiectus ordinario loci. facit quod nota. Archidia. xvj. quæstione prima. ne pro cuiuslibet. in tertia quæstio. arguitur primò, ꝙ habeat vocem in capitu. quia quandiu quis toleratur in officio suo & administratione sua, non debet priuari aliquo iure sibi competenti ratione officii vel administrationis suæ. 18. q. 4. nonne. de elec. quorundam. & de iurep. consultationib. de cā pos. & proprie. cum olim. cum suis concordantiis. Cum ergo iste non sit priuatus officio & beneficio, non pōt ab actu eligendi repelli, 24 ꝙ cōpetit sibi ratione beneficii, vt idem ipse no. de consti. cum dilectus. Præterea † canonicus siue monachus in eligendo vtit iure publico, hoc est ꝙ agit de cōtēptu. de ele. illa. Præterea huius excep. s. infamię. non opponit̄ ꝯ iudicē ordinariū quādiu in offi. suo tolerat̄, vt colligit̄ 3. q. 7. in fi. & not. ꝑ Host. Inn & Cōpost. de rescri. scisscitatus. ergo exceptio infamię nō repellet canonicū siue monachū noudū offi. vel bn̄ficio priuatū, maximè cū maior idoneitas requirat̄ in iudice q̄ in canonico, siue mo. vt patet de offi. deleg. cū. 20. in ꝯriū vr̄, ꝙ infamib. actus legitimi sint interdicti. de testi. licèt ex quadā. sed eligere est actus legitimus. de sen. excō. solet. de ele. c. ij. & hoc vr̄ sentire gl. de ele. vt circa. li. 6. sup verbo, eligentiū. ad idē qđ no. de testi. testimo- 25 niū. circa mediū. Pręterea regulariter tradit̄, † ꝙ infamis repellit̄ ab actu ecclesiastico & spirituali. 7. q. j. c. vlt. 4. q. 6. c. pen. Præterea ista oīa vident̄ iure vel ꝑ sn̄ia quantū ad effectū infamiæ. 3. q. 7. §. porrò. si actus inest, ꝙ si aliquis esset dānatus de aliquo crimine, & sic priuatus officio & bn̄ficio, talis nō haberet vocē in capitulo, sed extra consortium aliorū monachorū deberet sibi ꝓuideri de necessariis vitę, s̄m not. ꝑ In. in c. dile. ij. de simo. Præterea nō refert s̄m canones, an aliqs sit dānatus ꝑ sn̄iam, an ꝑ exceptionē cōuinci possit, de testi. c. super eo. & c. testimoniū.

Præterea iudex delegatus exceptione infamiæ repellitur à iudicando. de rescrip. sciscitatus. sic & in casu nostro.

In quarta quæstione arguitur primò, quòd ipse habeat vltimam vocem, quia hodierna die incipit esse vt monachus, deberet habere vocem in capitulo ac si hodie receptus esset, & sic omnes præferuntur sibi. xvij. distinctione, capitu. vltim. de maio. & obedien. capitu. j. cum suis concordantiis. Ad idem de renun. ex transmissa. de simo. ex insinuatione. de rescrip. quamuis. libro sexto. nam ex quo abbatia caret, in nullo sibi videretur deferendum. hinc est quòd 16 † seruus in odiū Domini sui, qui culpa sua desierit esse Dominus, torqueri potest. ff. de quæstio. l. prima. §. meritò. sed videtur quòd debeat habere primum locum post abbatem substitutum in monasterio in reuerentiam & memoriam pristinæ dignitatis. ff. de quæstione l. seruus. hinc est quòd aliqua priuilegia conceduntur illis, qui desierunt esse milites. ff. de priuileg. l. veterano & patres.

Item filius in reuerentiam patris priuilegiatur. de quæstio. l. duo. ff. de Sena. l. emancipatum. cum simil. ad idem de albo scriben. l. j. sed vide quòd debeatur cōsiderari tempus, quo fuit translatus ad secundum monasterium, vt si tunc erant decem monachi in monasterio, & isto durāte abbate creati sunt duo, iste debet esse nonus & non 13. nam ex quo præsupponimus, istum habere ius monachatus post renūtiationē abbatis, oportet inferre ꝙ quando fuit consecutus abbatiam, fuit etiam cōsecutus iura monachatus, non quando translatus est de primo monasterio ad secundum fuit translatus cum omni iure, & sic cum esset in primo monasterio & in secundo. 21. q. ij. si quis iam translatus. Et dato ꝙ prælationem assumat in eodem monasterio, nihilominus retinet episcopatum, vt in c. ad supplicationem. de renun. quamuis eo tempore non posset actu exer- 17 cere vtrunque officium, quia † prelatus durante prelatura non potest esse subiectus sibiipsi. ad hoc, de præben. in ecclesia. lib. 6. Præterea ex quo præsupponimus istum habere iura monachatus, aut habet illa iure professionis, aut habet illa ratione prelationis. ratione professionis non, quia illam non fecit nec primò, nec postea. ratione prælationis non, quia per se sicut iura abbatialia & per se iura monachatus. de relig. do. cap. fin. Ergo oportet cōcludi ꝙ illa iura habeat rōne receptionis & translationis de eo plenè facta ad secundum monasterium. nam quādo incępit sibi competere ius in secundo monasterio, nō erat abbas, sed monachus, & sic cum iure monachatus promotus est ad abbatiam.

Ad primam quęstionem dicendum videtur, ꝙ nō sit necesse facere professionē in secūdo monasterio per iura superius inducta. Non obstant contra- 18 ria. nam in professione, † quam facit ĩ primo monasterio, ipso iure intelligitur vel erat confirmatus moribus monasterii secundi quo ad substantiam, vt dictum est supra quantum ad illa, quę sunt extra substantiam regulę confirmabit se illa de facto obseruando, nec est necesse, ꝙ verbo restringatur vel obligetur, cum ipso facto se abstringat suscipiendo prelaturam ipsius monasterii. nam cum ipse sit vnum corpus cum suis monasteriis, cuius corporis ipse est caput. de his, quę fiunt a præla. nouit. & c. quāto. satis ipso facto intelligitur promisisse ea, quę obseruari debent in ipso monasterio per abbatem. ad hoc faciunt iura allegata, & d. c. de ap. ad idem. de maio. & obed. legebatur. Præterea, si iste erat alterius habitus, conformabit se ad habitum alterius monasterii secundi. ad hoc ꝙ legitur, & not. 16. q. 7. c. in noua. Ad primum membrum secundę quęstionis, ꝙ non possit recipere iura monachatus in primo monasterio, per iura pro hac parte inducta. & facit quod not. Archi. 16. q. j. ne pro cuiuslibet. vbi nota. ꝙ episcopus non potest dispensare vt monachus, qui renuntiat redeat ad primum monasterium, ad quod aliàs poterat. de renun. transmissa. 16. q. vlti. c. fin. non obstant iura in cōtrarium allegata, quia loquuntur in his, quæ habent executionem proprię voluntatis, non sic monachi qui aliter sunt subiecti sub abbatibus quàm clerici sub episcopis, vt 19 colligitur. 12. q. j. nolo. & c. nō dicatis. 22. q. iij. c. ij. & † pinguius ius habent clerici in suis beneficiis quàm monachi, quod patet ex faciliori remotione. de dona. per tuas. de accu. qualiter.

Ad secundum membrum secundæ quæstionis posset dici, ꝙ non remanet secundi monasterii, per iura pro hac parte inducta. ad iura in primo argumen. posita potest addi iste modus, quando ipse renuntiat prælaturæ.

Ad iura in secundo argumento inducta potest responderi multipliciter. primò ꝙ loquantur de abbatibus, qui fecerant professionē in eisdem monasteriis & delictum commiserunt. 50. dist. si episcopatus. 91. dist. dictum. nā si posset fieri, debet trudi in arctiori monasterio. de simo. quoniam. & c. veniens. & per ipsum c. quoniā, debet probare ꝙ remaneat monachus in eodem monasterio dispensatiuè non de iure communi. Non obstat c. vlt. eo. tit. de simo. nam loquitur de illo, qui fecerat professionem in eodem loco, vt quia nō canonicè factus fuerat abbas, & sic non perdidit iura monachatus, & quia istud fuerat de mente scribentis, vt ibi not. Archid. Item non de sig. vocabuli, sed per extensionem comprehenditur ibi abbas. & est simile quod not. de reg. constitutionem, lib. 6. non ob. c. officii, quia ille fuerat monachus eiusdem loci, & quia promotio fuit nulla non fuit absolutus a iure monachali. si volumus retinere, quod maneat monachus, pro illa parte allegata possumus respondere ad iura incontrarium adducta. & 20 sic dum dicis, non remanet monachus, † quia professionē non fecit, respondeo ꝙ eo ipso quod translatus fuit ad secūdū monasterium fuit translatus cum omni suo iure, vnde transiuit vt vt monachus & officio prælationis, vnde non agit interdicto monachus, sed vt quilibet de corpore, vt not. de rescript. edoceri. in verbo, instanter. & dū dicit ꝙ renuntiat iura monachatus, nego. vnde est sciendum, ꝙ monachatus non est honor, non dignitas, non officium, non ministerium, vnde excommunicati, irregulares, infames, & cōiugati, & aliàs inhabiles ad beneficia sunt habiles ad monachatum, ad hoc quod legitur & not. 23. dist. statim. de senten. excommu. cum illorum. cum similib. sed est monachatus quędā oblatio, quoddam votum. de voto. c. vno, libro 6. & c. cum ad monasterium. vnde cum iste monachus sit abbas, nihilominus remanet obligatus & votum permanet, licèt absoluatur a quibusdam vinculis, dum est in officio prelationis. ad hoc de albo scri. l. j. vbi est de decurionibus. decurio nihilominus deposita dignitate remanet decu- 21 rio. diceres, in hoc sequeretur ꝙ canonicus † factus prælatus vel episcopus renuntians plebi vel ecclesiæ cathedrali non remanet episcopus. Respōdeo, diuersitas professionis & vitę hoc impedit. & si dices, saltem ibi debet manere propter alimenta, ne vagaretur.

In tertia quæstione videtur posse dici, quòd nec repellatur prætextu infamiæ per iura pro hac parte inducta. no. ꝙ de infamib. actus legitimi, &c. debet subaudiri non omnes, sed aliqui, vt testificari, vt in c. licèt. de testi iudicare, postulare secundum ius, sicut consequi, & eligere non prohibētur. hinc est ꝙ infamis potest arbitrari, vt l. Pedius. de arbit. pōt testari. C. de resti. in integ. l. j. potest procurare. hinc est quòd potest postulare pro se. iij. q. viij. & iusiurandum. Insti. de exce. §. vltim. vendere cōtrahere & alios actus legales exercere & ꝙ isti sint actus legales, patet per not. ff. de reg. iu. l. actus. & in regula, actus, lib. 6. & idem per Dy. Ad idem, quod not. in capi. vt circa, 22 in versicu. eligere. de elec. lib. 6. vbi dicitur, quod † ipsa electio est actus legitimus, non autem ipsa potestas. Non ob. iij. q. 9. ca. fin. 4. q. 6. c. pen. quia non loquuntur, quando sua negotia spiritualia exercere volunt. & dum subiungitur, ꝙ ista sunt paria, fateor: sed dum infert, quod actus est, & c. dic ꝙ non ratione infamiæ, sed ratione, quia remotus est a beneficio & officio, ratione quorum poterat eligere, & non est amplius toleratus in officio. Non ob. capitu. super eod. & capit. testimonium. quia in testimonio loquitur, a quo repelluntur criminosi. Non ob. ca. sciscitatus. Nam iudex vtitur officio publico, sed canonicus ꝓsequitur ius proprium. hinc est quòd agitur de contemptu. facit quod not. Archid. supra de elec. quoniam in vlti. glo. circa me- 23 dium. lib. 6. Item maior † idoneitas requiritur in iudice quàm in canonico, vt colligitur ex notatis de offic. delega. cum 22. & capitu. ex eo, de electi. libro sexto. Item quia facilius impediuntur iudicialia quàm extraiudicialia. de senten. excommu. solet. & facit quod nota. de elect. illa. circa princip. Sed si volumus tenere aliam partem, possumus respondere ad iura in contrarium allegata. sic capitu. nonne. & capitu. volumus. 16. quæstione vltima. & capitu. vlti. & quòd nota. tertia quęstione 7. in summa. loquūtur in his, quæ ratione publici officii aliquid faciunt. vnde quandiu habent officium, debent habere executam officii, quousque suspendantur vel remoueantur, sed canonicus non eligitur ratione publici officii. vnde si potest probari quod fuerint suspensi vel excommunicati, quamuis non fuerint nominati vel pronuntiati, non valet eorum 24 electio. secus est in iudice cuius † sententia tenet, si occultè fuerit suspensus vel excommunicatus. de hoc per Innocent. de consue. cum dilectus. & per Archidia. 19 quæstione vltim. prima plus placet. & ad iura quę dicunt quòd criminosi &c. Respondeo quòd admittuntur præterquàm in spiritualibus. ad hoc. tertia quæstione ix. capitulo sexto. sed gloss. ibi posita tenet contrarium.

In quarta quæstione videtur dicendum, quod obtinebit primum locum post Abbbatem per iura pro hac parte allegata, & hoc ratione dignitatis qua functus fuit. iura per contrariam partem adducta intelligun tur de simplici monacho. ad hoc lex prædicta de albo scri. de maio. & obe. per tuas, de priuileg. Apostolicæ. libro 6.

TRACTATVS VISITATIONVM

Reuerendi patris Domini Ioannnis Francisci de Pauinis, Iuris vtriusque & Sacræ Theologiæ Doctoris, & causarum Sacri Palatij Apostolici dignissimi Auditoris.

¶PROOEMIVM.

QVONIAM Ioan. XXII. Romanus Pōtifex scientia atque industria magnus, ac mundus, simoniam fugans, & in cultu iustitiæ magnanimus, plenus quoque spiritu sancto: attendens naturam humanā deseruire sensualitati, & ab adolescentia procliuem ad malum semper declinare, & morum subuersionē frequēter in clero & populo continuè pullulare, necessariamque fore visitātium superiorum auctoritatem, & suffragium, vt per eos tanquam per cultoris prouidi sarculos extirpentur vitia, virtutes inserantur, corrigantur excessus, moresque reformentur, per Apostolica scripta mandauit sacri Viēnen. Concilii canones sub Clemente V. eius prædecessore celebrati vniuersaliter suscipi, & alacri studio cognitos etiam in iudiciis obseruari. Quoniam etiam idem sacrum iussit Concilium omnibus ad quos spectat, vt ad cuncta quæ ad diuinorum celebrationem diuinumque cultum, & morum reformationem pertinent ecclesiarumve & Cimiteriorum respiciunt honestatem, & ad sacrorum statuta canonum scienda, & irrefragabiliter obseruanda diligens adhibeant studium, vt ex prooemio Clementinarum. & cle. j. de cele. missa. patet. Quoniam etiam, qui decreta nō habent Rom. Pon. de neglectu atque incuria sunt arguendi: qui verò habent, & non obseruant, de temeritate corripiendi, & increpandi sunt. capitn. si decreta. 20. distin. verum etiam quia, vt not. Ioan. And. in d. cle. j. de cele. mis. non est facile iura omnia, etiam quæ ad solum visitationis officium pertinent, colligere atque scire; idcirco expediens mihi visum est, opusculum hoc ad omnium visitantium doctrinam & visitādorum profectum salutarem componere, vt sit lucerna quædam pedibus eorum baculus consolationis, lumen in tenebris lucēs, & columna ignis peregrinantibus, quod baculum pastorale præcipuè appellandum duxi visitantium, quasi seniorum baculus pastorum, idest superiorum dominorum, vt nota. in capitulo primo. de censi. & non mercenariorum dimittentium oues, vt lupus comedat illas. ac vt cęcis suffragetur, ne cęcis aliis ducatum præstantes simul cadant in foueam, in capitu. cum sit ars. de ętate & qualitate. Et vt operetur effectus, qui in his versibus concluduntur. COLLIGE PER PRIMVM. scilicet oues errantes ac ex centum vnam tantum deperditam recuperes. MEDIO REGE. Cognoscens vultum pecoris tui, & vt vocem tuam audiant. PVNGE PER IMVM. Vt qui aliquando fuerunt oues errantes, fiant lux in Domino. ATTRAHE. Non vt lupus rapax. SVSTENTA. Non manduces, aut deuores. STIMVLA VAGA. Etiam percutiens, vbi oportet. MORBIDA. Cures, ne totum corrumpatur ouile. LENTA. Adiuua, vt gradatim assuefiant ad aspera toleranda, vt nota. in capitulo primo. in fin. de sacra vnctio. Et vt cum hoc baculo Petri nauicula prosperè nauiget. Inuocato prius nomine Iesu Christi, qui nos gratia suæ visitationis illustret. capitu. omnis Christianus, de con. distinctione prima. cum reuerentia & genuflexione humili. capitu. decet. de immun. ecclesi. libro sexto. Quæso suppliciter vos omnes visitantes & visitandi, vt si sermo meus inuenerit in cordibus vestris aliquam scintillam gratuiti amoris Dei, ad illam augēdam studete, exufflate, & nutrite in vobis, vt cum creuerit, ac flammam dignissimam fecerit, omnium cupiditatum ligna consumat. capitu. si sermo. de pœniten. distin. secunda. Et hunc lambentes libellum melioribus corroborate rationibus, reprehendentibus verò & detrahentibus non resisto, paratus ab aniculo doceri. 24. quæstione 3. capit. primo. Sedis Apostolicæ tamē correctioni omnino me subiicio, profiteorque me tenere, quod approbat; & non tenere, quod reprobat. 24. quæstione prima. hæc est fides. de summa Trinitate cap. damnamus, in fin. Demum quæso pariter, vt antequàm contra libelli huius notulas commoueamini, perlegatis iura in eo allegata, studeatisque in eis diligenter. & antequàm iudicetis, consideretis mentem iurium vos, qui similam & mella fastiditis, quoniam subcinericium hunc panem gustasse placebit ex granis textuum & magistralium præcipuarum glosarum arte non modica etiam ad memoriam ordinandam positiuè confectum, vt ait Hostien. in Summa, de offic. Archidiacona. ad finem.

Diuiditur tractatus iste in duas partes principales. In j. principaliter agitur de concernentibus theoricam officii omnium visitantium. in secunda verò principaliter agitur de concernētibus practicam. Quælibet autem dictarum partium subdiuiditur in 10. partes, secundum quòd quælibet earum continet 10. quæstiones principales, quæ ex ordine patebunt.

DECEM QVAESTIONES PRIMAE partis huius tractatus.

DECEM QVAESTIONES SECVNDAE partis eiusdem.

SVMMARIVM.

1 *Visitatio quid sit, & infra num. 5. 8. 15. & 25.*
2 *Latro vel hereticus, sine receptatore diu latere non potest.*
3 *Prælatis quies populorum spectat.*
4 *Preses prouinciam malis hominibus purgare debet.*
6 *Prelati sunt tanquàm signum ad sagittam.*
7 *Prælati ex suo officio non solum arguere, sed etiam increpare tenentur & interdum suspendere.*
8 *Visitatio est de lege iurisdictionis.*
9 *Visitare, quid sit. & nume. 12. & 22.*
Visitatio ad curam pertinet animarum.
10 *Anima corpore pretiosior est.*
Animę priusquàm corpori consulendum est.
11 *Visitatori cura cleri, & populi visitandi pertinet.*
13 *Visitatio ex debito officij fit.*
14 *Prelatus debet esse diligens ad corrigendum prelatorum excessus, & mores reformandos.*
16 *Ecclesia de occultis non iudicat.*
Infamatus purgationi subijciendus est.
17 *Mitius agendum est cum sponte confesso.*
18 *Quales erga subditos esse debeamus.*
19 *Prælati non solum à malo, sed à mali suspitione cauere debent.*
20 *Multitudo facilè dictum sequitur.*
Natura humana ad malum prona est.
21 *Visitatores debent attendere ad exequendum visitationis officium de statu monachorum, & de obseruantijs regularibus.*
Visitatoris officium, quale sit.
23 *Visitator verbum Dei seminare debet.*
Et verbo & exemplo edificare.
24 *Visitator literas indulgentiarum cum causa dare potest.*
26 *Diffinitio periculosa est.*
27 *Visitator dicitur etiam, qui per Papam ecclesiæ cathedrali datur, qui dicitur etiam administrator.*
28 *Visitatores dicuntur, qui circuunt.*
Visitator quis dicatur, & quis intercessor, & quid eis spectet, & per quem vacanti ecclesię dabitur.
Visitator est episcopus ecclesiarum sibi subiectarum.
29 *Visitare tenetur episcopus omni anno Apostolorum limina.*
30 *Visitare verbum, quomodo accipiatur in c. & priuilegia, de priuileg.*
Visitare nos dicitur Deus per flagella.
31 *Visitare pupillos, & viduas, est religio munda.*
32 *Visitare intelligitur prælatus iens ad loca visitando gratia chrismandi, vel consecrandi ecclesiam, vel ordinandi clericos.*
33 *Visitatio dicitur id, quod pro animarum salute fit, aut pro diuino cultu, aut pro statu ecclesiæ reformando.*
34 *Secus si pro causis expediendis vadit.*
35 *Procuratio pro ecclesiæ reconciliatione non debetur.*

Prælati

36 *Prælati clericorum mores, & statum reformare debent.*
37 *Et corrigere iudicio discreto, & non carnali affectu.*
38 *Difficile bono exitu peragere, quæ malo sunt inchoata principio.*
39 *Prælati multa per patientiam tolerare debent, nisi in iudicium deducant.*
40 *Sanguinem elicit, qui nimis emungit.*
Iustus quandoque cum sua iustitia perit.
41 *Familiaritas nimia contemptum parit.*
42 *Suspitio modica animum sapientis non immutat.*
43 *Beatus est, qui manus suas ab omni munere excutit.*
Discretio est mater omnium virtutum.
44 *Virtus in medio consistit.*
45 *Præsumendum est in dubio in partem benigniorem.*
46 *Reus in dubio absoluendus est.*
47 *Prælati clericos vt filios tractare debent.*
Prælati coram se presbyteros non stare, sed sedere faciant.
48 *Honor suus vnicuique seruandus est.*
49 *Prælatus debet potius velare crimen, maximè carnis.*
50 *Via non est his aperienda, qui prauitatem suam satagunt paliare.*

¶Quæstio prima primæ partis.

1 PRimò † quæro, quid est visitatio, seu visitare, ppriè sumendo? Respondeo, est curare, vt pacatè, & quietæ sint prouinciæ aut diœce. vel alia loca subiecta prẹlatis, quod non difficiliter obtinetur. si solicitè agatur, vt malis hominibus prouincia careat, per eosque conquirantur. Nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, & fures conquirere debent: & prout quisq; deliquerit, in eum animaduertere, 2 † receptatoresq; eorum coercere, sine quibus latro, vel hæreticus &c. diutius latere non potest. l. obseruare, in prin. ff. de offi. p̄si. 3 † Quis enim populorum & disciplina spectaculorum ad ipsos spectat. ff. de offi. prẹf. vr. l. j. §. quies. Habent interdum etiam non solum curare hoc circa subiectos, sed etiam circa extraneos homines, si quid malū commiserint: 4 † Nam & in mandatis Principum est, vt curet is, qui prouincię prẹest, malis hominib. prouinciam purgare, nec distinguitur vnde sint. l. 3. in fi. & ibi not. ff. eo. licèt hec cōditio vix possit adimpleri, vt no. in d. l. obseruare, & de offi. le. c. ij. li. 6. concor. can. 6. q. 3. placuit. & hr̄ de offi. or. c. j. in gl. 2. de simo. in cap. licèt Heli. in gl. quomodo prælatus debet facere, & de sen. excom. c. a nobis, il ij. c. excommunicamus. j. de hęre. 5 † Ex hac descriptione infero, ꝙ visitatio est quædam licita generalis inquisitio de vita & moribus subditorum. facit l ij. §. si publico. de adulteriis. & l. ij. C. de adul. & c. qualiter & quādo. de accusat. 6 † In qua iuris forma, quæ in subditis obseruari debet, diligentius est in prẹlatis obseruanda, quia quasi signum sunt positi ad sagittam, & quia non possunt omnibus complacere, 7 † cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, etiam interdum suspendere, nonnunquàm verò ligare, vnde frequenter odium multorum incurrunt & insidias patiuntur c. qualiter & quādo, de accusa. j̄. & eius studium inter aliàs sollicitudines esse debet in capiendo vulpeculas. c. inter. de purga. c. cum & pater filium, quem diligit, corripere debeat. ca. cum in iuuentute. eo. tit. 5. q. 8. non osculatur. 24. q. 5. non putes. 8 † Infero & secundo, ꝙ visitatio est quoddam iurisdictionis exercitiū tam voluntarię, quando in volentes; quàm contentiosę, quando in inuitos. Est enim de lege iurisdictio. vt plenè habetur in c. conquerente, & c. dilectus. de offi. or. ibi, visitationem quoq; an manu, &c. 9 † Infero etiam, ꝙ visitare est curam animarum exercere, quę est ars artium. c. cum sit ars, de ęta. & qua. pertinet namque visitatio ad curam animarum, not. gl. in c. mandamus. de offi. archi. probatur in c. dudum. ij. de elec. & cap. cum satis. & capitul. fina. eod. titu. de offic. archi. facit ca. inter cętera, de offic. ord. 10 † Et quia anima est multum preciosior corpore. c. cum infirmitas. de pœ. & re. 12. q. j. pręcipimus. 24. q. 3. si tales. de sacrosanct. eccl. l. sancimus, in fi. Iō potius & prius cōsulendū est animę quàm corpori quia vbi maius periculū, & c. 42. dist. quiescamus. ij. q. ij. c. fi. ff. ad Carbo. l. j. §. ij. & not. in d. c. cū infirmitas 63. dist. nosse. 8. q. j. sunt in ecclesia. 11 † Incumbit ergo visitatori omnimoda solicitudo cleri, & populi diligenter visitandi. arg. 32. dist. quoniam Dominus. 12. q. ij. charitatē. no. Ioā. Mo. de supp. ne. p̄la. c. ecclesiæ. libro 6. & archi. in c. si episcopus. de off. or. eo. lib. 12 † Respōdeo secundò, ꝙ visitare est quærere, quę Iesu Christi sunt, non quæ sua, hoc est prędicationi verbi Dei & exhortationi, & correctioni, & reformationi status ecclesiarum personarum, ac rerum ecclesiasticarum, necnon morum laicorum, vacare, & fructus referatur, qui non perit. c. procurationes. & c. cum Apostolus, & not. in c. fin. de censibus. Aliàs concordantes allegat glo. in d. c. procurationes. Et quid importent hi termini, vide not. in c. querenti. de verborum signific. 13 † Et fit hęc visitatio ex debito officii, vt dicit text. in capitu. cum ex officii, in princip. de prẹscrip. Ad corrigendos itaque subditorum excessus tanto diligentius debet prælatos assurgere quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Nam in Genesi Dominus ait, descendam, idest per Angelos. & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerit scilicet. Sodomę & Gomorę &c. Et dicitur in euangelio ꝙ villicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum suum, quasi dissipasset bona illius, audiuit ab illo, quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, iam non poteris villicare dicto capitu. qualiter & quando ij. Idem in capitu. licèt Heli. de simo. ij. q. j. Deus omnipotens. 14 † Mandat etiam Concilium generale, vt ecclesiarū prẹlati ad corrigēdum subditorum excessus maximè clericorum, & reformandos mores prudenter, ac diligenter intendāt, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. capitu. irrefragabili. de off. or. Tenetur ergo facere, vt possit dicere cum Paulo, Mundæ sunt manus meæ à sanguine omnium vestrum. 43. di. Ephesus. similia allegat glo. in dicto capitu. irrefragabili, super verbo, sanguis. 15 † Ex hac descriptione infero, ꝙ visitatio est reformatio & correctio omnium, quę prẹlati nouerint in ecclesiis, seu clero, & populo tam in capite, quàm in membris reformanda & corrigenda, exceptis occultis, vt c. qualiter & quando. j̄. de accusa. quia licèt apud discretum iudicem, qui scrutator est cordium & cognitor secretorum, culpabiles existant. c. tua, in fin. de simo. cum concor. allegatis ibi, 16 † ecclesia tamen non iudicat de occultis. c. sicut, in fi. eod. titu. cum aliis concor. ibi allegatis in glo. & in c. in ciuitate. de vsuris. Et licèt leues esse dicuntur qui mala credunt, quę probari non possunt. 11. q. 3. quæ cunctis. tamen ubi subesset infamia, esset saltem purgationi arbitrarię subiiciendus infamatus, ne contra Apostolum infirmorum corda mala alicuius fama percutiat, & ne vituperetur ministerium nostrum, neque securiores clerici existētes in peccatum licentius prolabantur. capitu. significasti. de adul. ca. de eo, de temporibus, ordi. commendat ergo eos zelus domus Dei nostri. ca. 2. de custo. eucha. & nō zelus malus, idest odium vel inuidia, capitu. fin. de offic custo. & l. j. §. non fuit. ff. de dolo. 17 † Sed & in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leue compendium, &c. capitu. qualiter & quando. ij. versicu. ad corrigendos. & agant mitius cum spōte confesso quàm cum conuicto. capitu. ex literis. de fur. ita tamen ꝙ sub spe venię nō confidant, &c. capitu. illud. de cle. excommu. minist. 18 † tales autē esse debemus erga subditos nostros, quales nos, si subditi nostros vellemus esse prẹpositos. capitu. quorundam. 84. dist. nec semper vult Papa exagerare, quod gestum est, ne cogatur vindicare quod iniustum est. ea. dist. capitu. vbi ista. 19 † Incumbit etiā ipsis non solum à malo, sed ab omni specie mali præcauere, secundum Apostolum. capitu. audiuimus. de simo. 20 † quia dictum facilè sequitur multitudo, cum omnis ętas pronior sit ad malum, & c. 12. q. ij. omnis ętas. & facilè ad delictum prolabitur humana natura. in aucten. de mona. §. triēnii. colum. j. & in prooe. not. in c. cum in iuuentute, de purga. can. maximè vbi viciniæ populus testis est. cap. cum dilectus. eod. titu. quemcunque tamen virtutibus studete cum modestia continentiæ auditioni sapientium, obseruantiæ mandatorum Dei maximè simplicitati, & humilitati viderint illius munda & recta opera intelligere debent. capitu. ex studiis. de prẹsump. a fructibus. n. eorū &c. & per exteriora &c. vt ibi no. 50. dis. si quis diaconus. 32. q. 5. quid viderit. 21 † Circa verò visitationes monasteriorum tam mariū, quàm fœminarum ad officium visitationis exequendū de statu monachorum, & obseruantiis regularibus debēt interdum visitantes, & tam in spiritualibus quàm in temporalibus corrigere, & reformare, quę viderint corrigenda: corrigentes & reformantes, quæ correctionis officio, & reformationis viderint indigere. capitu. in singulis. & c. ea quæ. de sta. mona. 22 † Tertiò respondeo, ꝙ visitare propriè & strictè est seminare spiritualia clero, & populo subiectis quandoque per prelatos constitutos super eos personaliter per se: quādoque per alios ex causa, iuxta Apostolum, capitu. cum ex officii. de præscript. vt scilicet sacramenta ecclesiastica, in quibus fundatur, & consistit omnis Chistiana religio solicitè ministrentur, & celebrentur, ac deuotè exerceantur, & suscipiantur. Item vt cultus diuinus nedum conseruetur, sed augeatur, & in laudem Dei, & cum gratiarum actione omnia conuertantur, & feriantur, & ad vitæ, & gloriæ ęternę meritum & veræ beatitudinis fruitionem finalem. Hic est ergo verus visitationis effectus. hinc est ꝙ dicitur ꝙ visitatoris officium est vt euellat vitia & dissipet malos mores & ędificet virtutes sic dictas quasi nos a vicis eruentes. not. glos. in cle. ad nostrum. de hęre. & plantet bonos mores, vt in constit. Clemēt. Papę IIII. de offi. leg. ex parte. de qua fuit sumpta decreta. ij. eo. titu. libr. 6. & ibi not. in cle. j. glo. Et de maio. & obe. solitę. circa medium. no. Spec. in titu. de leg. in §. superest, in prin. 23 † Et inter cætera debet seminare Verbum Dei, quod ad salutē spectat populi Christiani, tanquàm pabulum permaximè necessarium: quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quia nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Et sic ędificare verbo pariter & exemplo potēter in opere & sermone, & audire confessiones, & pœnitentias iniungere, & cætera facere, quæ ad salutem pertinent animarū, & sic fruitionis & beatitudinis cęlestis gloriā assequendā. c. inter cætera. de offi. or. c. fi. de censib. consideratis 24 illis quę legūtur de pę. distin. 5. capitu. consideret. † Et propterea li-

rca literas indulgentiarum cum causa dare.capit. cum ex eo.de peni.& re.Non excedendo tamen statutum generalis Concilii, valet numerum dierum 40.vt in d.cap.cum ex eo, in fi. eod.tit.

52 † Ex hac diffinitione infero, φ visitatio est pastoralis officij necessaria & saluberrima executio, per quam via paratur ad ęternam salutem & redemptionis nostræ fructum assequendū.

26 † Ex premissis ergo studiosus excellens eliciat sibi vnam formalem & breuem diffinitionem, quæ congruat suo diffinito, quod non erit sine difficultate & periculo, per l.omnis diffinitio, cum ibi notatis.ff.de reg.iuris. 27 † Visitator autem quandoque dicitur, qui datur per Papam ecclesiæ cathedrali vacan. vt patet in cap. obitum, cum se.61.dist qui aliàs dicitur administrator. cap.fi.de sup.ne.præ.& c.is cui.de elec.lib.6. cuius officium est principaliter prouidere, vt eligatur, non ipse tamen, sed alius nouus episcopus, vt ibi. adde 85. dist. Florentin. 28 † Et dicuntur visitatores qui circuunt, vt in c.nō debere.80.di. Et qs dicatur visitator, & quis intercessor, & quid ad corū spectet officium. vide in Spe. de le.§.1.ver.quis autem, & per quem dabitur ecclesiæ vacanti. vide in ti.de procur.§.2.ver.vtrum.& φ episcopus est à iure vacantium ecclesiarum sibi subiectarum visitator datus, vide per 29 cum in tit.ne se. va. † Visitare etiam tenetur quilibet episcopus annis singulis limina Apostolorum, iuxta formam iuramenti, 30 φ præstat in sui promotione, de quo in c.ego.N.de iureiu. † Aliter etiam sumitur verbum, visitare, in capi.vt priuilegia, in fi.de priuileg.c.2.& c.licet.de voto. Dicitur etiam Deus nos visitare per varia flagella, de quibus in c.reuertimini.& c.decimæ.16.q.1.13.q.2.vnaquęque. Et dē non facta visitatione infirmorum condemnabit nos Deus in generali iudicio dicens, infirmus eram, & non visitasti me.Matth.27. de quo in vlt. q. latius infra 31 patebit. † Item Iacobi.1.c.1. religio munda & immaculata hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulationibus suis, quod intellige largo sumpto vocabulo. propriè autem importat visitatio, quod supra descripsi. Et quia de his omnibus infra erit latius discutiendum, sufficiant præmissa quo ad primam quæstionem.

32 † Et attende, φ etiam si prælatus vadit ad loca visitanda, gratia consignandi & crismandi pueros tantum, vel consecrandi ecclesiam, vt in c.1.de reli.domi.vel pro clericis ordinandis vel similibus, siue pro quocunque alio cōi negotio, vel quia multos tangit, intelligitur visitare. 10.q.3.relatum.2.10.q.1.placuit, 33 secundum Inno. † Item secundum Host.& Io. Mo. quicquid fit pro salute animarum, aut pro cultu diuino ampliando, vel pro statu ecclesiæ in melius reformando.d.c.placuit. 10.q.j.& idem refert Archi.Hugu.tenere in c.nullus primas.9.q.2.& allegat iura allegata per gl.in d.c.si episcopus.qui tex.facit pro hac opi. se-34 cundum Dominicum. † secus tamen, secundum Inno.si vadit pro causis expediendis, prout potest per totam diœc. iuxta cap. 35 cum episcopus.de offi.or.li.6. † dicit tamen Archi. φ pro conciliatione ecclesiæ non debetur episcopo procuratio, secundum Vince.de quo per Io.An.in c.proposuisti. de conse. ecclesiæ vel alta.allegat etiam φ not.Lauren. Vincen. & Goff. in c. cum ab omni, de vita & ho. cle. Prouideant tamen diligenter ecclesiarum prælati, ne hoc salutare statutum ad quæstum pecuniæ vel grauamen aliud conuertant, sed illud studiosè ac fideliter exequantur, si canonicam uelint effugere vltionem: quoniam super his apostolica sedes, auctore Domino, attentissimè vigilabit, secundum φ admonet salubriter Concilium generale in c. 36 irrefragabili, in fi.de off.or. † Sed & attendant accuratè, vt præsertim clericorum mores, & actus reformentur, ne facilitas veniæ incentiuum præbeat delinquendi, vt quos diuinus timor à malo nō reuocat, temporalis saltem pęna coerceat à peccato. Neque præsumant tales in suis iniquitatibus sustinere, maximè obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, aliàs pu-37 nientur, vt in c.vt clericorum, de vi.& ho.cle. † Et attendant præcipuè circa fugam carnalitatis animi; φ non ex affectu carnali, sed discreto iudicio corrigant, & reforment, & præsertim, vt ecclesiastica officia & beneficia in personas magis idoneas dispensent, ne incurrant simoniam. c. vno.ver. circa. & ibi notatur, vt 38 eccle.benefi. † & meminerint, difficile esse vt bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata princ.j.q.j.c.principatus facit cle. 39 frequens, de exces.præl. † Discant ēt multa per patientiam tolerare, nisi deducantur in iudicium. cap.cum iam dudum. de præben. in fi. cum & si aliqui fortè sunt etiam pro graui crimine puniendi, sunt tamen pro tempore quandoque vtiliter tolerandi, 40 † quia sanguinem elicit, qui nimis emungit.4.dist.denique. & c. nisi cum pridem.§.propter malitiam, de renū. Et alibi, noli esse nimis iustus, quia iustus qnque cum iustitia sua perit.2.q.7.§.de 41 his.de pęni.di.1.serpens. † Cauere tñ tenentur à nimia familiaritate subditorum, quæ parere solet contemptum.l. obseruandū. ff.de of.pręsi.l.nec quicq̃.§.circa.ff.de offi.proconsu.80.di.& qñ 42 q;.& nō.in c.& si Iudęos.de Iudęis. † Tenent ēt semp præmoniti existere ꝯ latrantis morsus. c.ex diligenti. de sim.nec moueant modica suspitione, q̃ sapientis animū immutare nō dēt. c.ex ꝯ-43 scientia, de crimine falsi.nec hęsitant, vbi nō est hęsitandū. † Meminerint esse beatū, qui excutit manus suas ab oī munere, quod sapientis animū allicere, vel inuertere solet.c.2.si qōnes, de sim.

Et in oib.conenit tenere mediā viā, & oia cū discretione agere quæ noscitur omnium virtutum esse mater. Vnde versus.

Cum media semper gaudebam ludere forma:
Maior enim mediis gratia rebus inest, & illud,
Inter vtrunque vola, medio tutissimus ibis.

44 Et medium tenuere beati. † Virtus enim consistit in medio. c.j.& ibi not.de offi.custo. vbi vide concordantes, maximè vbi est multitudo & antiqua consuetudo.c.sanè.de tempori. ordi-45 nan. † In dubio tamen semper in meliorem partem debet ρsumere.c.j.de scrutinio.c.si de præsump.plenè in c.estote.de re. iu.l.merito ff.pro socio, tanquam in securiorē partem.c.ad audientiam & c.significasti.in fi.c.illud, de cle.excom.mi.ca. 46 iuuenis.de sponsa. † sicut & indubiis absoluitur reus quia illud est benignius.c.fi.ter dilectos.in fi.de fi.instr.c.ex literis, de sibat. 47 nisi in casibus ibi notatis. † Tractent ergo clericos vt filios, & fratres benignè ac fraterna charitate foueant eos, c.j.de excef. prela. Et propterea licet in ecclesia & in publico super indumentis lineis, hoc est rochetis vti debeāt. c.clerici in fin. de vi.& ho. cle.intra domum tamen non, sed collegas presbyterorum se esse cognoscant, nec coram se stare presbyterum patiantur, sed sedere faciant.c.episcopus, cum se. 98. dist. secundum moder-48 nos.adde not.in c.humilis, de ma.& obe. † honor suus tamen vnicuique seruandus est.66.di.mos antiquus, sed nihilominus quod ratione caret, extirpare necesse est.c.licet. 8. dist. non habebitur etiam superior, vt princeps ab eis, quos noluerit vt Se-49 natores habere.c.solo subiectus, 96.dist. † studeat ergo potius velare crimē, &c.c.in scripturis.96.dist.maximè in peccato carnis, sine quo pauci reperiuntur, c.tua.50. dist. non tamen tantū seruetur humilitas φ regendi frangatur auctoritas. c. quando. 86.distin.nec fiat prodigitate pietatis, c.illud, de ma.& obe.vbi concor.habentur.potest etiam paliare, &c. nisi, de vita pali.

50 † Non est tamen aperienda via his, qui prauitatem suam satagunt paliare.c.j.in fin.vt eccle.benefi. Et hoc est quod intendit text.in c.Romana.§.sanè, de censi. lib.6. dum dicit, ad ipsorum emendationem per salubria monita, nunc leuia, nunc aspera, iuxta datam sibi à Deo prudentiam, diligenter intendens. facit 43.distin.sit rector.45.dist.disciplina de pœnis, omnes. ad hoc solum tamen agatur, vt vita hominum corrigatur.23.q.6.prodest, secundum Hostien. Archidia. & Ioan. Andr.

SVMMARIVM.

1 *Visitare possunt omnes prælati habentes subditos.*
2 *Papa totum clerum, & populum visitare potest.*
3 *Papa vicem Dei in terris gerit, & cœleste arbitrium dicitur.*
4 *Papa generale Concilium conuocat.*
5 *Et semel in vita conuocare deberet, pro ecclesiæ reformatione.*
6 *Papa ad Concilium delegatos speciales legatos, & nuntios, mittere potest.*
7 *Visitare potest vicarius Papæ.*
8 *Visitare possunt Patriarchæ.*
9 *Patriarchæ sunt primi post Papam, præsertim quatuor.*
Quid de Patriarcha Aquilegiensi, & Gradensi.
10 *Primates, & Patriarchæ vnam formam tenent, & idem sunt.*
11 *Primates impropriè, qui dicantur.*
12 *Archiepiscopi, & metropolitani idem sunt.*
13 *Visitare possunt legati nati, quia iurisdictionem habent.*
14 *Legati per simplicem querelam adiri possunt, secus in metropolitanis.*
15 *Visitare possunt Cardinales episcopi, quia pars corporis Papæ sunt.*
16 *Idem in alijs Cardinalibus.*
17 *Idem si Cardinales habeant Patriarchatum, archiepiscopatum, & episcopatum, vel alias dignitates, & infra num. 19.*
Episcopi quòd fierent Cardinales, non fuit obseruatum vsque ad tempora Ioann. & Clemen. V.
Episcopatus, ordo est.
20 *Indulgentias dierum 100 dant diaconi & presbiteri Cardinales.*
21 *Cardinales presbiteri episcopalibus insignijs vtuntur, & minores ordines conferunt, & solenniter benedicunt.*
22 *Cardinales multis gaudent prærogatiuis.*
23 *Visitare possunt legati de latere.*
24 *Idem in legatis Apostolicis, qui mittuntur auctoritate legati de latere.*
25 *Legati prędicti Concilium prouinciale & diœcesanum conuocant, & statuta condunt.*
26 *Cardinalium cœtus sede vacante Concilium conuocat.*
27 *Cardinalium cetus, in quib. succedat vacante sede in iurisdictione, & exercitio.*
28 *Legatus, in quibus iurisdictionem sedis apostolicæ fungatur.*
29 *Camerarij Papæ officium durat sede vacante.*
Auditor Papæ ordinariam habet iurisdictionem.
Pœnitentiarius Papæ vacante sede durat.
30 *Visitator per Papam datus, ecclesiæ vacanti an visitare potest.*
31 *Visitare potest coadiutor datus episcopo, maximè dementi.*
32 *Coadiutores episcopi potestas à forma pendet.*
33 *Visitare archidiaconus quando possit.*
Et vicem gerit episcopi.
34 *Vicaria perpetua, an ordinariam iurisdictionem inducat, & num. seq.*
35 *Consuetudo iurisdictionem dat.*
36 *Priuilegia specialia visitandi consideranda sunt.*

Consuetudo

37 *Consuetudo vicinarum ecclesiarum in visitationibus attendenda est.*
38 *Visitare an possit decanus siue archipresbyter ruralis.*
Archiepresbyteri officium, quale sit.
39 *Archipresbyteri, & decani est officium suum.*
40 *visitatores deputati ρ prouinciale vel sinodale Concilium, quomodo visitēt.*
41 *Visitare qualiter possunt, & debeant Abbates, priores, & alij prælati regulares.*
42 *Et quid de canonicis regularibus.*
43 *Quid de Abbatissis, priorissis, & pręlatissis regularibus.*
44 *Quid de vicarijs quoruncunque prælatorum.*
45 *Visitare per alios non possunt delegati, visitare non possunt vicarij inferiorum ab episcopo, nisi sint priuilegiati.*
46 *Visitare non potest per se, nec per alium capitulum sede vacante.*
47 *Visitatio quotidiana per episcopū alteri quā Archidiacono cōmitti non pōt.*
48 *Visitare vt possit per alium, causa iusta est prouincia diffusa.*
49 *Visitans vice alterius, aut presbiter probus, aut vir idoneus esse debet.*
50 *Prælatus tenetur de excessu vicarij in visitando.*
51 *Visitator à Papa datus ab officijs remouere potest.*
52 *Visitator in episcopum eligi non potest.*

¶Quæstio secunda primæ partis.

1 SEcundò quęro, † qui debeant aut possint de iure visitare? Respondeo, φ omnes prelati habentes subiectos, vt infra 2 † Et primò Papa tenetur, & potest visitare vniuersum clerum, & populum Christianum in vim potestatis clauium, & mandatis de pascendis ouibus, aliàs diceretur mercenarius, & non pastor, nec 3 Christi diligens. † Apud eū est nanque suprema potestas, quā à Deo suscepit, & reliqui omnes omnem potestatem ab eo recipiunt, quia vicem Dei gerit in terris & nō puri hominis. vnde dicitur cęleste habere arbitrium, de Summa Trinitate lib.j. in fine. sufficiat allegare.c.quanto, de transla.præla.c.omnis oppressus.ij.q.6.c.principale, & c.præcedēti, & seq.& c.cuncta per 4 mundum. & c. maiores, de bap.hoc deducitur specialiter. † qa sibi iniungitur conuocare Cōcilium generale Christianorū, in quo cōcilio fundatur vera visitatio, & omnis illius effectus. 17.dist.c.j.ij.& iij.ij.q.6.idem not.in c.φ translationem, de offi. leg.c.sicut vnire.de excef.pręla.plenè per Host. in Sum. de offi. leg.§.quid pertinet.ver.concilium, & per Specu.in tit. de leg. §. 5 nunc ostendendum.ver.40. † & sanctè facerent Rom. Pon. si illud conuocarent saltem semel in vita cuiuslibet pro necessaria reformatione ecclesiæ Dei, imitātes vestigia Alexādri III. & Inn.III.cōuocantium Concilium generale ac Lateranen. Ex quibus habemus omnes optimos canones, similiter & Ioā. XXII.& Cle.V.in Cōcilio Vienē.qui fecit librū Clementinarum, qui est iuris canonici condimentum, vt non desolaretur 6 status ecclesię. † Potest etiam Papa ad hoc destinare speciales delegatos, legatos, & nuncios, vt patet in ca.procurationes, de censi.& licèt non videatur arctari de necessitate ad Cōcilium conuocandum, maximè in arduis: negari tamen non potest, quin ita consueuerint Romani Pontifices facere de honestate saltem, vt patet in c.ad Apostolicæ, de re iudi.lib.6.facit qđ not. Inno.in c.ex parte, de verbo.signi.& Anto.de But.in c.cum ve-7 nerabilis, de censi.& in c.grauamen, de præben. † Quæro etiā, quid de vicario Papæ in vrbe? Respondeo, idem, quia talis vicarius omnia potest, quæ pertinent ad iurisdictionem illius, cuius vices gerit.C.de offi.eius, qui vices al.ge.l.j.ar.93.dist.ca.vlti. exceptis illis, quæ specialiter Papæ reseruantur, probatur in ca. tuam.de offic.Vi. Et tam in vrbe quàm infra cētesimum miliare, quando Papa non est in vrbe, ad instar præfecti vrbis.l.j.§.in initio.ff.de offic.proconsu.l.si in aliam.§.fin. Et vidi vicarium 8 modernum, sinodum facientem in Minerua. † Quæro etiam, quid de Patriarchis? Respondeo, φ indem.obtinent enim post Papam in subditos eorum super omnes alios ordinarios principatum.c.antiqua, de priuil.tex.est in c.exigit.& in c.fœlicis, de censib.lib.6.vbi specialiter præ omnib.habentibus visitare no-9 minant, † quia sunt primi post Papā in ecclesia Dei.c. omnes. siue.22.dist.præsertim illi quatuor, de quibus in d.c.antiqua. Ex quo infero idem in patriarcha Aquilegien.& Venetiarū, olim Gradeñ.cum & ipsi inter pręlatos Italiæ obtineant principatū. Infero etiam in omnibus aliis primatibus. Sunt enim ad instar Patriarcharum, vt d.c.omnes, siue.26.dist.vt sunt Magdeburgē. 10 in Alemania, & Bituricen.in Francia. † Et scias, φ Primates & Patriarchæ, licèt diuersa nomina sint, vnde vnam formam tenent, & idem sunt 99.distin.c.1.not.glo.in c.vno.de statu regu. circa finem, lib.6. Adde etiam φ Patriarchæ & Primates idem sunt.99.distinct.prouincię. quorum quatuor sunt principales. 11 † Alii verò propriè dicuntur Primates, vt Aquilegien.Venetiarum, subrogatus in locum Graden per N. quintum & Toleta. & Bituricen.9.q.3.nullus primas, & ferè per totum, & c.cōquestus.63.dist.cum longè.de offi.ord.duo simul.vbi gl. Et impropriè vocantur Patriarchæ. hi duo, secundum Specu. in titu. de 12 dispen.§.sunt quoque. † vbi etiam dicit, quòd Archiepiscopus cum metropolitano idem sunt, in versi. & not.92.distin.§.1.& 13 ca.1.2. † Quæro etiam, quid de legatis natis? Respondeo, idem quia iurisdictionem & cura subditorum noscuntur habere ampliorem alijs, vt est Canturiacen.in Anglia.capitul. j.de offi. le. Et Bituricen.in Francia.capitul. penult. de fi. presby. Et Ebora-14 cen.in Anglia.capit.1.de appel.& cap.humilis, de ma.& ob. † Et quicunque alij legati nati, cum possint adiri etiam per querelā simplicem, quod non est in archiepiscopis & metropolitanis. capitu.j.de offi.leg. Et plenè not.in capitu.1.de offi.ordi.lib.6.& 15 in cap.pastoralis.de offi.ordin.in antiquis. † Quæro etiam, quid de Cardinalibus? Videtur idem, quia sunt pars corporis Papæ &c.per text.in capit.cum Apostolus, de censi. vbi circa hoc taxatur euectionum Cardinalium visitantium numerus. hoc indubitanter teneo, si sunt episcopi Cardinales, prout Hostien. Portuen. Tusculanus, Prænestinus, Sabinen.& Albanen.in suis diœcesibus, vt possint plenè visitare subiectos eorum, saluis tamen in hoc priuilegijs subditorum, de quibus infra dicetur. 16 † Idem teneo in alijs Cardin. vt possint plenè visitare subiectos eorum ratione titulorum suorum, etiam in vrbe, maximè quando habent multitudinem subiectorum, & amplas parochias, vt patet in Cardinali sancti Laurentij in Damaso, & Cardinali sancti Marci, &c.vt probatur in capitu. ijs quæ, de ma. & 17 obed. iuxta determinationem illius capituli. † Idem teneo si Cardi. habet patriarchatum, vel episcopatum, vel alias dignitates in titulum vel in commendam ex plenitudine potestatis Papæ, vel quia antequam esset Cardin.erat patriarcha, archiepiscopus, vel aliàs episcopus, &c.quia etiam tunc tenetur & potest visitare sibi subiectos tanquàm talis prælatus, vt videtur velle Ioan. And.in nouella, in d. capitul. cum Apostolus, dum apostillat super verbo Cardinalis, scilicet non episcopi, quasi dicat, quòd si essent episcopi, vel archiepiscopi &c. tunc possent vti numero euectionum maiori, de quo ibi, sed hoc fuit tacitum 18 in illo Concilio, † quia vsque ad tempus Ioan.XXII.& Cle. V. non fuerat obseruatum, quòd episcopi &c.fierent Cardina. præsertim cum episcopatus sit ordo, secundum Canonistas, de quo in prohemio sexti libri, quia poterat aliqualiter notari excessus descensus. Dicit etiam constare, multos tēpore Bonifacij VIII. & prædecessorum prætermissos cardinalari, quia erant episcopi & Cardinalium episcopatus, vt puta Hostien.&c.nō vacabant, de quibus tamen summè fuisset prouisum ecclesiæ, tamen bene dicit commendabilem esse consuetudinem in tantum dilatam, quòd quandoque de solis episcopis fit vna ordinatio vel promotio cardinalium.erubescat ergo Bonifacius, auctor sexti libri, qui adinuenit reuocatorias gratiarum & alia multa, & hoc inuenire nesciuit. Ita dicit idem Ioan.in capitul.cum aliquibus, 19 de rescriptio.lib.6.in nouella, circa princip. † Et propterea quæ dixi de dignitatibus obtentis per Cardinales in commendam, vel in titulum, puta si sit archidiaconus, vel decanus &c. teneo quòd idem in diacono Cardinali & presbytero quolibet Cardinali, quia & isti possunt & debent subiectos visitare: sed cum quo numero euectionum, dicam infra maximè propter eorū 20 eminentiam hodiernam, † quia & tales, vt seruat curia, dant literas indulgentiarum dierum centum iuxta numerum taxatū à Concilio, de quo in cap.cum ex eo.de pęn.& re.quod vt credo, facit scientia & tolerantia Papæ, qui in hoc potest tales priuile-21 giare, secundum Hostien. † Et dicit hoc patere in Cardinalibus presbyteris, qui licèt supra sacerdotalem ordinem nullam habeant benedictionem, vtuntur tamen episcopalibus insignijs, & minores ordines conferunt, & solenniter benedicunt, vt refert Io.An in c.j.de sup.neg.præla.in nouella, in ver.quod nō habet. 22 † Et quia Cardinales multis alijs magnis gaudent prerogatiuis, de quibus per Spe.in tit.de off.le.§ sequitur videre.ver.sed & sine legatione, & plenissimè per modernos, videlicet Martinum de Laude, & Andreā Barb.in eorum tractatib.de Cardinalibus. 23 † Idem ego & fortius infero si sunt legati, qui de latere appellātur quasi ex corpore Papæ transmittantur, cum tales à iure habeant pleniorem ptātem in prouincijs suæ legationi subiectis, q̃ omnes alii prælati, vt patet in c.studuisti, & c.excōicatis, & per 24 totum titulum de offi.le.in antiquis, & c.j.e.ti.in 6. † Idem dico in aliis Legatis Apostolicis non de latere, si mittantur cum plena potestate Legati de latere, prout hodie cōiter fit vt probatur in c.j.de offi.leg.in vj. Et idē teneo, si mittūtur sine ista clausula, cū plena potestate, nisi specialiter mittantur ad certos actus limitatos. & ideo in hoc casu est diligenter videnda eorum facultas, per l.j.C.de man.Princi.& plenè per Hosti.in ti.de legato. iij.§.nunc, &c. & multas pulchras dubitationes circa offiñ gene-25 ralis visitatoris apostolicæ sedis vide per Fed.consi.cxlv. † Possunt etiam isti omnes Concilium prouinciale & diœcesanum congregare, sm Hostiē.licèt aliqui cōtra, vt ipse plenè disputat in Sūma de.off.lega.§.quid pertinet, in vlti.col.& statuta facere 26 duratura perpetuò, vt in c.fi.de offi.leg.vbi plenè. † Idē credo de cœtu Cardinaliū sede apostolica vacāte, qa fungitur tunc iurisdictione Papę, de quo no.per Hug.Io.& alios, lxxviij.di.c.nullus. 27 ij.& plenius ρ Host.de pęni.& remis.c.cū ex eo, in fi. † qui tenet, φ cętus Cardinaliū succedit in iurisdi.& exercitio saltē in his, quæ de grādi necessitate euidēti, & imminēti expediri.debēt.tū

quia alia collegia hoc habent, de ma. & obe. c. 1. li. 6. tamen quia
sic vtuntur, & c. & quia delinquentes tunc anathematizant. 79.
dist. si quis peccantium. & facit c. in nomine Domini 23. distin.
28 † & quia tunc etiam legatus ap̃licæ sedis fungitur iurisdictione
de offi. legati. c. 2. quod placet saltem in grandi & imminenti pe
riculo, quicquid dixerit Io. in c. j. de scismat. 6. in gl. in verbo, se-
29 de vacante. † Idem credo de Camerario Papę, cuius officiũ du-
rat sede vacan. cle. ne Romani. ver. eo tamen & fortè eius audi-
tore, cum habeat iurisdictionem ordinariam de iure commu-
ni. Et etiam summo pęnitentiario & alijs, de quibus ibi nota. in
gl. in verbo, expirare, quæ allegat Spe. in hoc defendentem Gui.
30 c. ti. in 3. §. de quo me remitto ad ea, quæ ibi notantur. † Idem te
neo in administratore, vel procuratore, vel visitatore, quocũq;
nomine appelletur, cum plena & libera in tẽporalibus & spũa-
libus administratione, dato per Papam alicui ecclesiæ cathedra
li vacanti, cũ possit omnia facere, quę iurisdi. episcopali existent,
& quæ potest electus confirmatus exequi, per tex. in c. is cui. de
elec. li. 6. quod ibidem sentiunt Archi. & Io. An. allegant c. con-
31 querente. de offi. or. † Idem dico de coadiutore maximè quãdo
datus est demẽti, & c. qa p̃t oĩa, quæ poterat ille, cui datus est, ma
ximè ea quæ hñr in c. fi. de cle. ęgro. ſm Archi. & Io. An. allegãt
12. q. 2. vobis 7. q. 2. scripsit, & c. fin. de accusa. & de elec. cum no-
bis olim, in fi. nisi habeat facultatem à superiore specialiter limi
32 tatam. † Potestas enim eius debet ponderari ex forma. faciunt
33 quæ habentur in c. 1. de cle. ęgro. lib. 6. † Quæro etiam, quid de ar
chidiacono? Respondeo, q̃ potest visitare regulariter, maximè
ep̃o impedito, aut negligente, & ꝯñr procurationes à subditis,
& obsequia debita recipere. d. c. cum Ap̃lus. probatur in c. 1. de
off. Archid. vbi dr̃ illum gerere vices ep̃i. & in c. mãdamus. & in
c. fi. e. tit. c. dudum. 2. §. tandem. de elec. de exces. præla. ad hæc cũ
similib. Cum exerceat curam animarum, de ele. cum in cunctis.
34 §. inferiora. facit c. ad hæc. & c. non satis. e. ti. de off. archi. † facit,
quia perpetua vicaria ordinariã iurisd. inducit, de off. eius, qui vi
ces alterius gerit. l. 1. Nam & sibi hoc ius tribuit, de rescr. postula
sti. de off. vica. ad hęc. & c. ex parte. de fide instr. G. perpetuus. Sed
pp nõnulla iura, quæ vident ꝯriũ innuere, videlicet pp dictũ c.
35 non satis. & c. archi. de of. arch. & c. nullus. 16. q. 7. cũ similib. † Cõ
cludunt cõiter gl. & Doctores, q̃ in hoc sint attendendæ ꝯsue-
tudines diuersarum ecclesiarum, & ad eas recurrendum, & ſm
eas iudicandum, quia iuris. dant. l. j. & fi. C. de emanci. li. 9. q. 3. cõ
questus. etiam priuatæ personæ. de for. compe. cum contingat.
36 Itẽ attendenda sunt priuilegia, ex quib. spãliter hoc facere pos-
sint, vt ibi & in c. nouit. primo respon. de iudi. & dcm̃. c. ad hæc,
& c. accedentibus. de exce. præla. c. j. de eo qui furtiuè ordines su
scepit. Aduerte tñ, qa nõ prodesset ꝯsuetudo, nisi foret præscri-
pta. & sic intelligitur c. cum sanè. de off. archid. & hæc opinio est
37 communior, & hanc videntur fouere iura prius allegata: † sed
si non apparet de consuetudine, dic q̃ si de nouo instituatur, vel
non sunt completi, 40. anni, & non apparet de forma institutio
nis ad vicinarum ecclesiarum consuetudinem recurrendum
erit, arg. in c. cum olim, de consue. & in c. ecclesijs, ex parte, & su-
per eo, de ęensi. vel metropolitanæ eccle. c. j. de postu. præla. de
spon. du. c. fi. 12. dist. de his. vbi autem archidiaconatui certa for-
ma canonica imposita fuit in eius institutione, siue de honore,
siue de onere agatur, ei standum erit, nec vltra peti potest. ar. ff.
de pac. l. traditionibus. de præben. significatum. de iure patron.
præterea. 2. de quo plenè per Host. in Sum. de off. archi. in §. qđ
38 sit eius officium, in princ. † Quæro etiam, qui de decano siue ar-
chipresbytero rurali, qui idem sunt. Respõdeo idem per omnia
qđ in archidiacono dcm̃ est. c. cũ Apostolus. Est. n. archipresby
ter vicarius episcopi quo ad quædã spiritualia. habet enim pro-
uidere de vita omnium presbyterorum, & c. de consc. dist. 5. ca.
nunquam. de frig. & male. c. literæ. in §. fin. facit. ca. quanto. circa
princ. de offi ord. & c. ministerium, in § prouideat. de off. archi-
presbyteri. & hoc intelligo, siue sit archipresbyter in ecclesia ca
thedrali, & sic ciuitatem, siue sit archipresbyter plebanus, siue ru
ralis. 70. dist. c. 2. 80. dist episcopi. probatur in c. fi. de off. archipre
39 sbyteri. † Et huiusmodi archipresbyteri, siue decani & archidia-
coni, possunt in hoc alijs committere vices suas. c. ministerium
in fi. de offi. archipresbyteri. & 25. distin. perlectis. ver. archipre-
sbyter vero, quod tenet Host. in Summa, de offi. archipresbyteri
in §. quæ pertinent ad eius officium, ver. hęc quę supra diximus,
40 & ver. finali. † Quæro etiam, quid si prouinciale Concilium, vel
sinodale deputet visitatores? Respondeo, q̃ possunt visitare eo
modo, de quo in c. sicut olim. de accu. scilicet non ad effectum
reformandi, vel corrigendi, sed denunciandi tantum. Et an isti
tales debeant habere procurationes, & quomodo, dicam infra.
41 † Quæro, quid de abbatibus, & prioribus, & alijs prælatis regula-
ribus, an & qualiter debeant, & possint visitare? Respondeo, q̃
debent & possunt visitare monasteria, & loca eis subiecta per
se, vel per visitatores in eorum capitulis deputandos. † Et idem
42 de Canonicis regularibus modo, & forma, de quibus in c. in sin
gulis. & c. ea quæ. de sta. mona. & de quibus in specialibus consti
tutionib eorũ, quas obseruare tenẽtur, vt ibi no. à quarũ ꝯstitu
tionum forma recedere nequeunt. tenent. n. irrefragabiliter ob
seruare, quę earū fuerint deliberatiōe, puisa. d. c. in singulis, & J.
43 latius dicet. † Quęro ēt, qd de abbatissis & priorissis & aliis prę-
latissis regularib. Resp. q̃ sa suum monasteriū, quàm inferiora
sibi subiecta visitare pñt & debet, si tñ clausurā exire nō pñt tā-
quā iustē impedite, debēt, & pñt p aliū ēt masculū omni exce-
ptione maiorē visitare, no. gl. i cl. attēden. de statu reg. q̃ allegat
Archi. sic tenere, p c. epm. 10. q. 3. & de off. Arch. inter. & c. si eps.
44 eo. ti. li. 6. de hoc latius. J. dicet. † Quero, qd de vicariis plātorū
quorū cunq;? Resp. q̃ pñt c. si eps. de off. or. li. 6. ſm Inn. Host. Io.
45 Mo. Io. An. & Dñicū ibidē vide 9. q. c. nullus Primas. † Delega-
ti autē alii non visitant p alios, vt plenè hr̃ in ca. cū l. & A. de re
iud. Vicarii tñ inferiorū ab epis visitare nō pñt, nisi sup hoc fue
46 rint priuilegiati, ſm Io. An. in c. si eps, in nouella. † Nec captlm
ecclesię cathedralis sede vacā. p se, vel p aliū, vt not. Io. Mo. de
supplen. negli. pla. ecclesię. sed Archid. vt tenere ꝯrium in d. c. si
episcopus, de offi. ord. li. 6. dic vt hoc plenè habetur per glo. in
clem. i. de heretic. super verbo, capituli, quę dicit, q̃ hoc indige-
ret declaratione, licet opin. Io. Mo. possit saluari in generali vi-
47 sitatione, & cōtraria in spāli visitatione, & inquisitione ꝯ cer-
tas personas & loca. † Sed etiā dicit, q̃ illā quotidianam visita-
tionē, quę fit quotidie ex multis causis emergētib. non pōt eps
alteri q̃ Archidiacono demādare, sed hoc vtus non approbat,
ſm Io. An. in nouella, nec vt à iure pbari: ipse tamē allegat qd
no. Hug. in d. c. epm, & in d. c. perlectis. & intelligit, c. si eps. in vi-
sitatione annua, qa pōt eps cōmittere, cui vult. Sed primū te-
net idē. Io. An. in d. canone de offi. Archi. & Dñicus in d. c. si epi-
scopus. qa d. c. epm, loquitur simpl' nō astringēdo ad vnā visita-
48 tionē tñ. † Et addo, q̃ diffusa prouincia & lata diœcesi ēt iusta
cā vt platus possit p alia visitare, vt no. gl. i. in c. procurationes,
49 de censi. † Adde ēt, q̃ vice alterius visitans dēt esse presbyter
probabilis. x. q. 1. epm, aut alias vir idoneus. c. inter cætera, de off.
ordi. & quomodo pro eius excessu teneatur prelatus, dicam in-
50 fra. † Et adde q̃ si vicarius excesserit in visitādo, prelatus cuius
est vicarius, tenet pro tali excessu. arg. ff. de exercito. l. j. in princ.
ff. de offi proconsul. l. obseruare. §. proficisci. & remittit Archi.
ad notata p Azo. in Sum. de exercito §. tenet. & ad Inn. in c. qd
qbusdā, de fideiuss. & ad c. fi. eps, de pben. li. 6. qd tenet Rot. deci.
326. quę incipit, vtrū eps, ſm Dñicū. † Et adde, q̃ visitator datus
à Papa pōt à beneficiis amouere, vt not. de rescrip. dilectis fi-
51 lius Abbas. 61. dist. obitum, & de elec. c. sicut, lib. 6. † & q̃ visita-
tor nō pōt eligi in epm. 7. q. j. cōstitutus, in prin. & in d. c. obitū,
& q̃ Deus di nos visitare plurib. mod. q̃ not. 12. q. 2. vnaquęq;.

SVMMARIVM.

1 *Visitari qui possint, & debeant, & quomodo debeat fieri visitatio.*
2 *Exigere si quis ab alijs debet multo magis à seipso.*
Coniugia frequentans, virginitatis hortator esse non potest.
3 *Sententiam contra se fert, qui de alio iudicat.*
4 *In abbatissam, corrupta eligi non potest.*
Corrupta virginitatem hortari non potest.
5 *Malorum doctrina, nulla est.*
Docens alios, ab alijs docere non debet.
6 *Visitari possunt vniuersi prælati.*
7 *Visitari à Papa possunt omnes prouinciæ terræ & gentes.*
8 *Papa remedijs subditorum inuigilat.*
9 *Papę potestas à Deo est.*
10 *Visitari à Papa debent eius Patriarche, Primates, Episcopi, & Archie-*
piscopi, & omnes in dignitate ecclesiastica existentes.
11 *Visitari, & deponi à Papa possunt Cardinales absque fratrum consilio.*
12 *Visitari à Papa possunt Imperator, & Imperatrix, & eos priuare.*
13 *Imperij electores potestatem eligendi à Papa habuere.*
14 *Visitari possunt à Papa Reges, etiam exempti.*
15 *Papę Regis amotio pertinet, quando amoueri meretur.*
16 *Principes seculares à Papa gladij potestatem habent.*
17 *Regibus ex causa Papa coadiutores dat.*
18 *Visitari possunt à Papa eos Principes, Duces, Marchiones, Comites, & Barones.*
19 *Et omnes officiales, populi, collegia & fraternitates.*
20 *Visitare à Papa possunt Iudæi & Saraceni.*
21 *Iudæi per ecclesiam corporali pœna puniri possunt, & nume. seq.*
23 *Iudæi ob delictum de foro nostro efficiuntur.*
24 *Iudæi à Principibus secularibus priuilegiari non possunt circa ea, quæ sunt*
fidei opprobriosa.
25 *Visitare possunt Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & suos subditos.*
26 *Visitare, quomodo debeant Episcopi suas diœceses, & quo ordine.*
27 *Visitari sunt hospitalia debeant.*
28 *Priuilegia contra se Romana ecclesia concedere non solet.*
29 *Visitare potest Archiepiscopus sine* [illegible] *, sine non negligat Episcopus*
diœcesim visitare.
30 *Visitare possunt Archiepiscopos parochiam quamlibet, etiam minutam, &*
si procurationem non soluat, quod remedium sit.
Visitari debent hospitalia per eos, ad quos visitatio.
31 *Monasteria monialium.*
32 *Visitatores, quam curam habere debeant circa vestitum monialium.*
33 *Et circa earum clausuram, & quod non recipiatur aliqua vltra monaste-*
riorum facultates.

¶Quæstio

¶Quæstio tertia primæ partis.

1 TErtiò † quæro principaliter, qui debeant, & possint de
iure visitari passiuè? Respondeo, q̃ quilibet visitator
prius debet visitare, & emendare seipsum, & familiam
suam, de sta. mo. ea quæ. §. si verò. Primò enim debet
eijcere trabem de oculo suo, quàm festucam de oculo fratris
sui. 3. q. 8. §. porrò, in fin. & c. iudicet. & 1. q. multi. & à quo debet
alios prohibere, multo fortius se ipsum. ff. si seruitus vendice. l.
altius. c. dudum. 2. de elec. de na. ex libe. ven. c. 1. ff. de condi. inde.
2 l. frater à fratre. & † q̃ quis exigere debet ab aliis, multo fortius à
seipso. ff. de neg. gest. si pupilli. §. videamus. ff. de fideiuss. l. tutor
datus. Nec potest esse hortator viduitatis, qui coniugia frequen
tauerit. 26. dist. vna tantum. facit. ff de admi. tuto. l. quotiens. §. 2.
43. dist. §. 1. in prin. 47. dist. §. necesse. ff. de pac. cum in eo. & quo-
modo potest alios corrigere, cum tacitus respondeat sibi eadẽ
3 quæ corrigit commisisse. 25. dist. primum. † quia cum de alio iu-
dicat, in se fert sententiam. d. c. iudicet, not. glo. in c. Romana. de
censi. in sexto. Addo verba Grego. 7. Moralium, nunquàm pu-
rè maculam in membro considerat oculus, quem puluis gra-
uat, & superiectas sedes tergere non valent manus, quæ lutum
tenent, vbi vide sequentia Item in eo. lib. Moral. 19. qui veraci-
ter proximis misericordiam facere studet, sibijpsi prius debet iu
stè viuendo misereri. vnde scriptum est Ecclesiastici 30. Misere-
re animę tuę placens Deo. & scriptum est Diliges proximum
tuum, sicut teipsum. Ideo pater miserendo pius non est, qui ad-
huc iniustè viuendo fit sibimet impius. vnde Ecclesiastici 14. di
citur, Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit. qui itaque indigen
ti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à
nequitia nõ custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato quod
minus est offerens auctori, & quod maius seruans iniquitati.
4 † Hinc est q̃ corrupta, non potest eligi in abbatissam. 25. q. 1. iu-
uenculas. nec electa potest benedici. facit. 1. q. 12. cap. 2. ver. no-
uimus. & no. 26. q. 1. quæ virginibus. non enim posset corrupta
virginitatem hortari. 26. dist. c. pen. in fi. ergo non potest præes-
se virginibus, vt no. glo. in d. cle. attendens. Item Ciprianus in c.
siquis, inquit. 1. q. 1. nec cuiquam Dominus per eius preces & o-
rationes prosit, qui Deum ipse violauit. & infra, Quomodo
enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conati-
bus à Deo possunt, qui contra Deum quod eis non licet, mol-
liuntur. vide omnino c. multi. 11. dist. vbi dicitur, si bene docue-
ris, & malè vixeris, tui solius condemnator eris. & infra, bene au
tem dicendo, & malè viuendo, eum instruis, quomodo te de-
beat condemnare. & in c. sit rector. 43. dist sacerdos. qui prædi-
cationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco
5 mutus. † Adde q̃ doctrina malorum nulla est. 1. q 4. conueniẽti
bus. & imperitus matheseos risui patebit. 33. dist. qui de mensa.
& qui alios docet, ab alijs tunc edoceri non debet, in Auct. de
6 sanc. episcopis. §. primus. notatur in c. 1. de magistr. † Respondeo
secundò, q̃ debent & possunt visitari vniuersi prælati, & ecclesia
stici tam superiores, quàm inferiores cuiuscunque status, & gra
dus, pręeminentiæ, ordinis, & qualitatis existant, necnon vni-
uersi Principes seculares, populi & gẽtes tam superiores, quàm
inferiores à maximo vsque ad minimum, nullo regulariter ex-
cepto, vt de singulis omnibus subijciam.

7 † Visitabit ergo primò Papa omnia regna, prouincias, terras
gẽtes ex superioritate, quam ad omnes non est dubium illum
habere, & ex illius plenitudine potestatis, qua Christus Rex re-
gum, & Dominus dominantium illi in persona beati Petri con-
cessit, per text. in cle. pastoralis, in prin. & in fi. de re iudi. pastora-
lis enim cura solicitudinis illi diuinitus super cunctas Christia-
ni populi nationes iniuncta illum vigilare remedijs subditorũ,
eorumque periculis obuiare, & scandala remouere compellit.
sibi enim mandauit Dominus in euangelio Io. 10. c. vt pasceret
oues eius, quas etiam deperditas tenetur recuperare, de quo la-
tè in c. significasti. de elec. in c. solitæ. de maiori. & obe. & facit
extrauagans Bonifacij, vnam sanctam. facit excellens proęmiũ
8 sexti lib. ad idem textus in c. officij. de offi. leg. lib. 6. † vbi Papa of
ficij sui debitum exequens remedijs inuigilat subditorum: quia
dum eorum excutit onera, dum scandala remouet, ipse in eorũ
quiete quiescit, & fouetur in pace. ad idem c. frequens. de restit.
spoliat. cum multis similibus, quod perfectius facere nõ potest,
quàm sępe congregando Concilia generalia, & faciendo con-
gregari Concilia prouincialia. & diœcesana, in quibus potissi-
ma pars visitationis existit, vt ex inferioribus patebit. Et tũc ple-
nè exequitur facto quod verbo profitetur, vt in c. pro humani,
in princ. de homicid. lib. 6. cum ibi not. iuncto cap. cum & plan-
tare in prin. de priuileg. 86. distin. fratrum. de reg. non solum. 12.
9 quæstio. 1. præcipimus. † à Deo est enim omnis eius potestas. 11.
q. 3. qui resistit. cum simili.

10 † In specie igitur visitabit omnes patriarchas per se, vel alios,
& primates, archiepiscopos, & episcopos, abbates, Priores, cęte
rosque omnes in quacunque ecclesiastica dignitate, ac omnes
denique ecclesiasticos, in quibuscunque gradibus, & ordinibus
ac officijs constitutos, de quibus in c. perlectis. 25. distin. & in ti-
tulo de officio ordi. archi. Archipresbyteri custodis primicerij,
& sacristæ, vt plenè per Host. in Summa de offi. ordi. de offi. Ar-
11 chidia. † Visitat etiam corrigit, & deponit Cardi. etiam absque
consilio fratrum, vt plenè not. in c. succidendos, de scisma. lib. 6.
Credo tamen q̃ si legem condendo hoc faceret, requirere-
tur fratrum consilium, & ita intelligo Doc. ibi in c. fundamen-
ta, de elec. not. in c. ex gestis. de cle. non rescin. † Visitabit etiam
12 Imperatorem, & Imperatricem, cum illũ ex causa priuare pos-
sit, & imperium de vna gente ad aliam transferre, illumque ha-
bet coronare, & iungere, & approbare, & reprobare, & electis in
13 discordia gratificare, ab eo iuramenta recipere fidelitatis: † nam
ab eo electores eiusdem eligendi potestatem fuerunt consecu-
ti, secundum quod patet in c. Venerabilem. §. 2. de elec. c. nouit.
de iudi. c. solitæ. de maio. & ob. & c. ad apostolicæ, de re iud. lib. 6.
vbi patet q̃ Bonifacius VIII. deposuit Federicum secundũ. & c.
fundamenta, circa medium, de elec. & plenè in cle. Romani. de
iureiuran. & in c. Valentinianus. & c. tibi Domino 63. distinct.
14 † Visitabit etiam reges quoscunque, quantuncunque se perten
dant exemptos, cum nemo tamen de iure exemptus sit c. in api
15 bus. 7. q. 1. & no. in d. c. venerabilem. de elec. † quia ad Papam re-
gis amotio de iure pertinere dignoscitur, quando amoueri me
retur, per tex. in c. alius. 15. q. 6. vbi Zacharias Papa regem Franco
rum non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo q̃ tantæ pote
stati erat inutilis, & regno deposuit, & Pipinum Caroli Impera
toris patrem in eius loco substituit, omnesque Francigenas à iu
16 re fidelitatis absoluit. † habent enim Principes seculares gladij
potestatem ab apostolico. probat tex. in c. omnes. 22. q. distinct.
probat hoc textus in c. licet de voto, in fi. qui loquitur de Rege
17 Vngariæ, † Regibus etiam ex causa dat coadiutores, vt patet in
c. grandi, de supplen. neg. præ. lib. 6. qui loquitur de Rege Portu-
galiæ. no. in c. vergentis. de hæreti. facit. c. ad abolendam. §. statui-
18 mus. eo. titu. † Similiter visitabit omnes alios Principes, Duces,
Marchiones & Comites, Barones, iudices, cęterosque magistra
tus, vt probatur in ca. non minus. & c. aduersus. de immu. eccle.
& alijs pluribus similibus. c. omnes principes. de ma. & obe. & c.
solitæ. cum si. & adde omnino, quod no. Bar. in l. j. de requi. reis,
19 vbi condemnat dantem, & c. † Et consequenter omnes officia-
les, populos, congregationes, collegia confraternitates, siue so-
cietas tam ecclesiasticas, quàm seculares, sicut & omnes eccle-
sias, tam cathedrales, quàm collegiatas, & earum capitula, & cõ
uentus, & tam in ciuitate, quàm in oppidis, & villis, ratione iu-
risdictionis, vel curæ quoquomodo sibi subiectis, quia omnes
sub verbo cleri & populi, concluduntur, etiam si sint monaste-
ria religiosorum, vel religiosarum, vel hospitalia, aut alia pia lo-
ca, secundum q̃ tam ex supra, quàm ex infra dicendis plenissi-
20 mè patebit. † Ex quibus infero, quòd etiam infideles Iudęos sci
licet & Saracenos debebit & poterit visitare, vt probatur de Sa
racenis in cle. 2. de Iudęis, & Sarace. & cęlicolis. Et idem de cęli-
colis in casibus, in quibus quoquomodo subsunt Romano Pon
tifici, vel Imperatori, vel alijs Principibus Christianis, & per cen
suras, & pęnas, de quibus per totum titulum C. de Iudeis & cęli-
colis. & per totum tit. C. de paganis. & extra de Iudęis, per totũ,
& plenè per Doctores post Inno. in ca. quod super his, de voto.
plene etiam in c. post miserabilem, de vsur. & c. quanto. e. ti c. sę-
21 pe, in fi. 28. q. 1. † in quibus dicitur Iudęos per ecclesiam corpo-
rali pęna non esse dubium posse puniri, ac etiam per Principes
seculares, vt ibi, qui per ecclesias ad hoc sunt compellendi, dum
modo nõ ad vindictam sanguinis. c. in archiepiscopatu, de rap.
22 † Inquantum enim Deum offendunt, & si directa coerctione
compelli non possunt, debent indirecta compelli, vt in c. de ter
ris, de deci. & d. ca. post miserabilem. & c. ita quorundam. de Iu-
23 dęis, † & quia propter delictum efficiuntur de foro nostro, ar. in
c. nouit. de iudi. 6. q. 3. placuit. de raptorib. ca. 1. cum similib. Et li-
cèt glo. in cle. pastoralis, in prin. de re iudi. dicat, q̃ regulariter iu
dex non compescit, tamen in contrarium videtur tex. in cle. cũ
Iudęi quidem & Sarraceni. de test. vbi gl. tenet, q̃ licèt Iudęi &
Saraceni per Principes seculares, sub quibus degunt, sint corri-
gendi, vt probat tex. in c. 2. & in c. postulasti. & in c. nonnullis, in
fi. de Iudęis. tamen in pluribus casibus eos iudicat, qui notantur
24 in d. c. Iudei, † quibus additur casus in d. cle. j. de testi. & subdit, q̃
licèt principes seculares consueuerunt propter magnum lucrũ
quod de Iudęis in terris suis consequuntur, eis fauere, eosque
priuilegiare, vt ibi patet, & in c. quanto, de vsur. circa illa tamen,
quæ sunt opprobriosa fidei, illos nec debent, nec possunt priuile
25 giare. † Visitabunt Patriarchę, & Primates archiepiscopi, metro
politani, episcopi dięcesani, & alij omnes, de quibus supra in prę
cedenti quæstione, similiter omnem populum, & clerum sibi
subiectum, hoc est Patriarchę, & Primates, Archiepiscopi me-
tropolitani, prouincias & dięceses suas seruato ordine, de quo
in c Romana. de censi. in sexto. Adde cap. omnes Principes, de
ma. & ob. Adde c. clericis laicos, de immu. eccle. lib. 6. ibi, Impe-
26 ratores Reges & c. † Episcopi autem suas diœce. solum eodem
ordine seruato, incipiendo ab ecclesijs cathedralibus eorum, &
capitulis ecclesiarum ipsarum cathedralium, & prælatis inferio
ribus, & officialibus earundem, deinde monasteria religiosorũ,
seruatis

seruatis his,de quibus in c.in singulis.& c. ea quæ de sta. mo. Itē monasteria religiosorum etiam exemptorum & in cæteris casibus auctoritate apostolica,in alijs verò propria ordinaria,iuxta determinationem cle.attendentes de statu reg.† Item hospitalia & alia pia loca iuxta determinationem cle. quia contingit, de rel.domi.exceptis tantum grangijs,de quibus in c.fin.de censi. Exceptis hospitalibus militantium omnium ordinum, aut religiosorum aliorum, qui solum per superiorem eorum cogi possunt d.cle.quia contingit,in §.præmisso.ac exceptis locis a visitationibus alicuius eorum specialiter exceptis per priuilegium apostolicum c.cum instantia,de censi. ibi, nisi forte per speciale priuilegium sedis apostolicæ, quod non credimus,sit exempta.† quæ priuilegia Romana ecclesia non solet concedere cōtra se,vt ibi no.& no.in l.iubemus.C.de sacrosanc.eccle.† Et attende quòd,siue episcopus negligat propriam diœcesim visitare, siue non, potest archiepiscopus & superior visitare secundum formam c.Roma.& c.fi.de censi.lib.vj. secundum Doctores reprobantes glo.& Vin.in c.cum nuper,de censi. & ibidem Host. reprobat quosdam dicentes archiepiscopum visitare posse loca opulenta tantum, non parochias minutas, nisi aliud audiat sinistrum,& graue,cum nō possint eum recipere cum tot equitatis.d.c.cum Apostolus.quia quicquid isti dicant, standum est iuribus prædictis,† quia principaliter visitare potest etiam quālibet parochiam minutam,& si soluere non possint procurationem,habetur remedium in d.c.cum Apostolus,& omnino attendendum.quòd inter cætera est expressum mandatum omnibus,ad quos spectat officium visitandi, quòd accedere debeant ad visitanda hospitalia, xenodochia,& c. vt probat text.in cle. quia contingit.In verbo,iniungimus,de religiosis domi.propter qd verbum ad id tenentur ex præcepto,vt ibi no.in gl.† Similiter etiam, quòd debeant visitare monasteria monialium, propter verbum debeant,qd est in cle.ij.de sta.reg. quæ dicit qꝫ male faciunt prælati,qui has visitationes omittunt, cum illud verbum sit præcepti,& necessitatem inducat, vt in c.oblatæ.de ap. & in c.vt famæ,de sen.ex. Debent itaque singula monialiū monasteria per ordinarios exempta,videlicet sedi apostolicæ,ita qꝫ nulli alij subiecta noscuntur apostolicæ: non exempta verò auctoritate ordinaria,ac exempta alia per alios quibus subsunt,annis singulis visitari.† Visitatores autem huiusmodi sollicitudinis studium debent diligenter impendere, vt moniales ipsæ pānis sericeis variorum fodraturis,sandalicijs,comatis,& cornutis crinibus,scaccatis & virgatis capucciolis non vtantur, non choreas, non festa secularium sequantur,non die noctuque per vicos& plateas incedant, aut voluptuosam alias vitam ducant, easque solertius retrahere ab insolencijs quibuslibet, & mundi huius illecebris, & inducere easdem ad impendendum in monasterijs suis deuotum,& debitum in totum domino famulatum,non obstantibus exemptionibus, & priuilegijs quibuscunque,& his compelli remedijs opportunis,& electas abbatissas inducere ad suscipiendam benedictionem infra annum a tempore confirmationis computandum, nisi subsit causa rationabilis,alias cadant a iure suo,vt plenius not.in v.cle.ij.& in c.fi.in fi.de statu mon.† Debet etiam talis visitator attendere ad omnia,quæ habentur in c.j.de sta.regu.lib.vj. videlicet circa clausuram monialium,& quòd vltra facultates monasteriorum non mendicantium nulla recipiatur, & quomodo fieri debeat homagium, et fidelitas dominis temporalibus, & secularibus, & quid agendum, quando in ecclesiastico vel seculari foro causas habent,& quòd ordinarij sint executores clausuræ frendæ, etiam quo ad exempta,salua tamen exemptione in alijs, & c.vt Deus omnipotens det visitatoribus gratiam, vt in hoc plurimum proficere. Adde cap.monasteria,de vi.& ho.cl.adde cap.moniales,de pur.ca.

SVMMARIVM.

1 *Visitatio singulis annis fieri quotiens debeat, & quando.*
2 *Visitatio ob necessitatem pluries fieri potest.*
Necessitas non habet legem.
3 *Visitatio,quando de tertio ad tertium annum fieri debeat.*
4 *Capi.cum venerabilis,de censi,quomodo intelligatur.*
5 *Visitari quotiens monasteria debeant,consuetudo,constitutiones & priuilegia attendenda sunt.*
6 *Visitationes per archiepiscopos, quando eodem anno reiterari possint.*
7 *Visitationis a diffinitione facta consilium suffraganeorum appellare non potest.*
8 *Visitatio prima,quam archiepiscopus facit,libera est secunda non.*
9 *Visitari qui primò debeant in visitatione secunda,quam archiepiscopus facit.*
10 *Visitatores plures admittendi sunt, vt sanctius ecclesia Dei regatur, & crimina purgentur.*
11 *Visitari debet ecclesia per inferiores, quādo episcopū procurare nō possunt.*
12 *Inquirere possunt episcopi de visitatione religiosorum, & inferiorum.*
13 *Visitatores plures in eodem tempore,an se per concursum impediant,*
14 *Visitatores si in sententia discordent,sententia pro reo tenet,*
15 *Visitatores plures si concurrant,nec apparet quis primò, præfertur episcopus.*
16 *Episcopus in visitando si cum prælato sibi subiecto concurrat,episcopus præfertur,nisi consuetudo obstet.*
17 *In visitatione monasteriorum si episcopus & visitatores religiosorum concurrant,visitatores Episcopo præponuntur, & numero sequen.*
19 *Inquisitio plena,semiplenæ præiudicat.*
20 *Archiepiscopo visitanti,seu visitationem reiteranti, & procurationem petenti per suffraganeos vel eorum subditos obijci non potest.*
21 *Visitatio,nec eius reiteratio,non potest per consuetudinem, pactum archiepiscopi & suffraganeorum impediri.*
22 *Procuratio quòd non detur,præscribi non potest. & ſ.nu.24.*
23 *Consuetudo contra ius publicum vtilitatis, quando ex causa valeat.*
25 *Visitatores puniunt contumaces non venientes.*
26 *visitandi iurisdictio non debet esse elusoria.*
27 *visitatores compellunt subditos ad procurationem soluendam.*
28 *Visitationem reiterans prius eos visitat,qui non fuere visitati in prima visitatione.*

¶ Quæstio quarta primæ partis.

Vartò † quero principaliter, quotiens possit aut debeat fieri huiusmodi visitatio? Respondeo,qꝫ singulis annis semel tantum, secundum quòd videntur determinare omnia iura tam antiqua quàm moderna,sufficiat allegare.c. conquerente,de offi.or.ibi, visitationem quoque annuam, & c.episcopum.& c.placuit.x.q.j.Et quando dicitur in capitu.regenda,ea.q.& causa.& c.si semel.xxviij. q. ij. & in c. venerabilis. de censi.& in c.excōmunicamus. in §. dicimus. de hæ. vbi videtur quòd bis in anno debet fieri a nōnullis, intelligitur duobus medijs diebus quia vno sero visitabitur clericus, & mane sequēti visitabuntur laici,quod alijs non placet. Et ideo dicunt,quod prima iura intelliguntur de visitatione ordinaria, quæ tantū semel in anno fieri potest. Contraria verò loquuntur, quando emergit aliqua necessitas, † quia emergente necessitate pluries potest fieri visitatio,& ita debet intelligi c.mandamus,de off.archiepi.& d.c.regenda.& c.non semel , quia necessitas legem nō habet c.sicut,de conse.di.j. Et quia sibi debent imputare clerici & laici,qui se tales reddunt vt totiens debeant visitari, vt no.in d.c.cōquerente.facit tex.in c.visitandi.xvij.q. ij. & qđ no. in d.c. mandamus, de offi. archi. † Fallit primò , nisi visitator limitat hoc ex causa,ne propter eius accessum grauentur ecclesiæ, vel quia episcopus ire nō potest , vt no.in c.j. de of. arch. quia tunc sufficeret visitare de tertio in tertiū annū vniuersas parochias, suā tamē tenetur per se, vel aliū singulis annis visitare. † & qđ dicitur in c.cum venerabilis,de censi.qꝫ bis in anno possit visitare,a nonnullis intelligitur, dū tamē nō capiat nisi vnā procurationē,vt ibi no.& probat.l.obseruare.de off.proconsu.ff. in sola enim prima visitatione solenniter procurabitur: in alia verò non procurabitur,nisi tanq̄ hospes, vt probatur in c. de monachis . de p̄b.vel nisi in fundatione ecclesiarū fuisset hæc seruitus imposita,licèt hoc sapiat diuinationē,vt no.in d.c.cum venerabilis.† Fallit etiā in visitatione monasteriorum regularium, in quibus videt̄,qꝫ tantū de triennio in trienniū sit facienda visitatio,vt probatur in c.in singulis,in §.prouiso,de sta.mo. quia de triennio in trienniū tantū congregant sinodos eorū. circa qđ concludunt Docto.obseruandas esse consuetudines, & constitutiones,ac etiam priuilegia apostolica suorū ordinū , & locorum,per tex.in c.Romana,in fi.de censi. in sexto . Vidi nanque aliquas diœces. priuilegiatas, vt tm̄ de triennio in triēnium possint visitari.† Fallit etiam in Archiepiscopis,qui videntur posse eodem anno visitationē iterare duobus cōcurrentibus , postq̄ omnes diœceses suæ prouinciæ visitauit.primò qꝫ requirat consiliū super hoc suorū suffraganeorum , licèt consensus eorum non interueniat,& hoc in Concilio prouinciali, qđ annuatim facere debet. † Secundò,qꝫ coram eis diffiniatur in scriptis visitationem prouinciæ suæ reiterendā per eum,a qua diffinitione appellari nō poterit,cū sit super executione officij sui. d.c. Romana, in §.postquā autē.& ibi no.facit c.irrefragabili.de offi.ordina.† Prima enim visitatio,q̄ facit Archiepiscopus , est libera: secunda verò nō,sed est necesse,quòd cōcurrant prædicta duo, & hæc difficultas diffinitionis ingeritur, secundū Host. ad hoc, vt Archiepiscopus nō sit negligens ad prouinciale Cōciliū cōuocādū, cū aliter suffraganeorū cōsilium , & præsentiā de facili habere nequeat,nec sine hac diffinitione visitare possit.Secundò,quia per hoc præcluditur via Archiepiscopo, quòd vix, vel nunquam secundam visitationem faciat, nisi Concilium celebret prouinciale. † In hac autem secunda visitatione prius visitabit illas ecclesias , & eos cleros , & populos, qui non fuerunt ab eo in prima visitati , nisi magis sit alijs visitatoris officium opportunum , præsumuntur enim magis indigere visitatione illi , qui prius non fuerunt visitati , vt ibi not. & super tali oportunitate statur dicto archiepiscopi , nec super hoc qō eidem referri potest,secundum Inn.Host.Io.Mo.& Io. An.ibidem.

Ex præmissis ergo patet, subditos nō esse nisi semel in anno visitandos,ne nimium grauētur,vt prædictum est , quod est intelligendum ab vno visitatore solùm. Sed quid faciet miser Rector ecclesiæ? nam cum Archipræsbiter Archidiaco. visitatores regulares,episcopus,archiepiscopus,Cardinalis, & oēs,de quibus supra possint illum eodē anno visitare. certè si omnes ij adeant ecclesiam semel in anno,declinabit citò,& ad exinanitionem extremæ virtutis & facultatis deueniet ecclesia , qđ est contra iura.x.q.ij.inter cætera,& ĩ.de censi. cum Apostolus. putat Hosti.in sum.de off.archi.in §. quod sit eius officium.ver. sed dices,non debere ius calumniari,nec verba captari, sed qua mente quid constituitur animaduertere.ff.ad exhi.l.penul.† putat igitur, quòd ad hoc vt ecclesia Dei sanctius regatur,crimina purgentur,& virtutes inserantur,plures visitatores sunt eodem anno admittendi,reiectis aliorum Doctorum diuersis opinionibus.arg.ff.de no.ope.nun. l. nam reipublicæ. & l. præcedenti. §. fi. sicut ergo septem cohortes constitutæ sunt præpositis eis tribunis,& super omnes spectabili viro , qui præfectus vigilum appellatur,vt vrbes ab incendijs defendantur.ff. de offi. præfec. vigil.l.iij.sic multofortius cauendum est ecclesiæ Dei ab incendijs spiritualibus,vnde ad hæc incendia euitanda sunt constituti inferiores,& eis sunt præpositi episcopi & archiepiscopi,& super omnes summus Pontifex, vt debeāt visitare saltē per alios, cum personaliter venire non possunt. Et istos omnes dicit recipiendos.† Vbi tamen ecclesia non grauatur,alias sufficit maioribus prælatis , quòd ecclesiæ , quæ episcopum procurare non possunt, per inferiores visitentur , alioquin ipsimet sibi prouideant.10.q.3.cauēdum.& c.placuit.arg.de loca.ꝓpter sterilitatē. & sic potest intelligi c.inter cætera de offi. ordi. maximè de expensis,quæ fiunt circa æquitaturas,emendas,& vestimenta,& similia,ad quæ visitati non tenentur.& ideo si casus accidat , qui non potest per alium expediri,exemplum in c.aqua , de consecra.ecclesiæ, vel alta. debet ire proprijs expensis , vel saltem de suo dare quantum ecclesia grauatur. hoc enim dicit esse de mēte iuris, quod in nullo casu grauetur ecclesia, c. cum Apostolus,in princ.& c.sopitæ,in fin.de censi. quod videtur communiter placere omnibus scribentibus.& ita iudicio suo plures visitatores admittuntur in anno,vt cautius curentur animæ, adeo qꝫ etiam hodie religiosi visitatores quo ad religiosos institui mandantur,qui etiam de visitatione episcoporum inquirunt, vt apparet de sta.mo.in singulis.§.porrò. Et tamen corrigere nō possunt,cum inferiores sint,sed superiori denunciant.d.c.in singulis.in §.ordinentur,& c.ea quæ.§ qꝫ si abbas.eo.ti.& c. nullus,de iure pat.Similiter de offi. leg.studuisti . & de appel. constitutus, in §.j. † Episcopi verò de visitatione religiosorum & inferiorū possunt inquirere & punire.c.quanto.de of.or.ad fi.ergo sequēs visitator vestigia prioris diligenter perquirat.Et secundum hoc occurritur ecclesiarum grauaminibus,iura seruantur,& crimina puniuntur,& inter eos non debet esse inuidia , neque zelus, idest odium,siue simulatio,ar.in c.ij.§.fi.de offi.cust.& de iu.pa. c.j.† Sed quæro,si contingat istos inuicem concurrere in visitādo eodem tempore,an se impediant per cōcursum? Respōdeo, secundum Inn.Abb.Host.Io.Mo.Archi.Io.An.& alios , qꝫ non se impediunt per concursum , sed omnes simul admittentur, cum non sit iure prohibitum.† Sed quid si discordarent in sententia? Respondeo secundum eos, quod teneret sententiā pro reo,nisi in causa fauorabili.c.ex literis de prob. & not. in c. fi.de re iud.vbi tamen ecclesia non sufficit vtrique, videtur qđ debeat admitti primò veniens,ar.in l.qui prior.ff.de iud.& in c. proposuisti.de foro compe. compe. cum concor. † Sed quid si aliter concurrunt,qꝫ non apparet quis primò? videtur episcopū tanquam immediatum præferendum , cui spetialius inest cura subiectorum.x.q.j regenda,cum simi.placet Archi.episcopum præferendum.xj.q.ij.qui resistit.&c.seq.& no. Io. An.in c. cū ex officij,de præscrip.super gl.pe.qui casus superiorum sit spetialis pertinens regulam,in l.j.ff.de reg.iur. & facit de præben.c.si a sede.li.vi. † Si verò concurrat episcopus cum prælato sibi subiecto,puta Archid.vel Decan.dicit Archi. qꝫ episcopus debet præferri,nisi obstet ꝯsuetudo, alle.qđ no.Inn.in c.in Lateranen.de præben. † Tamen si concurrerent episcopus & visitatores religiosorum in visitatione monasteriorum,dicit qꝫ visitatores preponerentur episcopo,quia præsumitur quòd episcopus hoc faceret malitiosè causa impediendi eos,qui melius sciunt,quæ veniant reformanda in eorum religionibus, quàm episcopus,& maiorem notitiam habent de constitutionibus eorum,& non obstante visitatione episcoporum tenentur omnino exercere officium suum,vt in d.c.in singulis.§.porrò.licèt eo casu episcopus fungatur auctoritate apostolica,vt not.gl.in d.c.in singulis. §.ordinentur,super verbo,vice nostra,ad fi.† Quærit etiam Ioannes,quid si Archid.volebat in aliqua villa inquirere, & visitare: inquisitores autem,de quibus in c.sicut olim, de accusationibus etiam venerint illuc, an vtrique possint inquirere? & dicit in iudicibus planum,quòd pro eodem negocio coram diuersis quis trahi non debet,de rescrip.c.ex tenore.licèt hoc casu aliud videatur, quia vna inquisitio alteri non præiudicat. dicit tamē, quòd isti non poterunt inquirere sine licentia Archidiaconi. lxxx.dist.non debere. † quia plena inquisitio præiudicat semiplenè.Idē Vincen.vt refert Io.An.in c.sicut olim,in fi.† Quæro, in casibus permissis Archiepiscopo siue visitanti , siue reiteranti visitationem & procurationem petenti , an possit per suffraganeos vel alios eorum subditos obijci , vel quòd ipsi suffraganei non sint negligentes,vel aliqua alia contraria consuetudo? & respondeo quòd non,per c.fina.de censi.lib sexto.notat Hostien.eodem titulo.super eo.& dicit Archidi.se vidisse quādam extrauagantem ipsius Innocen.quæ incipiebat, venerabilibus, & suspicatur Ioan.Andre.quòd fuerit illius Pe. quæ quo ad articulum iterandæ visitationis,& damnandæ consuetudinis dicebat ferè idem,quòd dictum c. fina. super qua dicebat ipsum Innocen.talem glo.posuisse.† Nota quod consuetudo,& pactum Archiepiscopi,& suffraganeorum non potest impedire non solum visitationem,sed nec iterationem,& hoc ideo,quia ius,qđ est de visitatione iteranda,est publicum auctoritate , & vtilitate. de foro compe.si diligenti.sed si esset priuatum vtilitate, puta quòd modicam procurationem daret hoc, & pacto, & consuetudine posset induci.x. q. iij. relatum , † sed quod non detur procuratio, non posset præscribi , de præscrip. c. cum ex officij. hoc ius quòd aliqua procuratio detur est publicum vtilitate, quia si nulla daretur,negligeretur visitatio.† & consuetudo quæ est contra ius publicum vtilitate , quandoque valet ex causa; sed tunc tantum , quando expresso consensu Papæ , vel tacito ex certa causa inducitur.xij.dist.nos consuetudinem.† Innocē. dicit,procurationem non præscribi.probatur in d. c. fi. dum dicit,premissis contraria,& c.cum sua glo.ad id,qđ dicit de quota procurationis,facit.eo.tit.felicis. & c.olim. quod no. xvj. q. vij. quicunque.& plenè in d.c.cum ex officij,de præscriptio.& c.sopite.de censi.Dubitat tamen Io.An.quòd ratio negligendi,quā redt de tota,locum habeat etiam in parte, scilicet quòd videns visitator quòd de suo oportet eum impendere in se procurando,abstinebit a visitando,de quo plenius dicam infra, q.viij.† & poterunt uisitatores contumaces punire.c.Romana . de pen.li. vj.possunt enim cogere omnes vnire , & in his, quæ officium respiciunt,obedire,secundum Bern.Inno.& Hostien. Io. Mona.Archi.& Io.An.† alias enim elusoria esset potestas, & iurisdictio uisitandi , si nullam coerctionem haberent, de offi.de-leg.ex literis quia cui committitur principale , & accessorium, de offi.deleg.de caus.& c.prudentiam , ad fi.in casu tamen incurrunt excommunicationem ipso iure,de quo in cle. attendētes,de sta.regu.† possunt ergo eos compellere ad soluendā procurationem. c.cum nuper , de censi. & excommunicare rebelles absque metu cano.sacro.vt no.Io.An.in d.c.sacro. de sen.ex commu.in verbo,præsumpserit.& Inn in c. uenerabili, de cēsi. nisi excederet numerum personarum & euectionum.c.cum ad quorundam , & c. sanè. de exces. prela.latius dicam infra q. viij.† Et attende,quòd reiterans uisitationē debet semper adhibere prouidentiam , ut in posterioribus uisitationibus illas ecclesias, eosq; cleros , & populos prius uisitet , qui non fuerunt ab eo uisitati in prioribus,nisi magis sit alijs uisitationis officiū opportunū, dicto c.Romana. §.postquam in fi. de cēsi.Et circa reiterationem uisitationis,uide omnino Cal. in consilio viij.in tit.de censi. & uide omnino circa materiam visitationis eundem,in consilio ix. x. & xi. & ad idem uide consilium viij.Pet. de Anc.& non omittas.

SVMMARIVM.

1 *visitator per suas literas subiectis,quos visitare intendit , suum aduentum significat .*
2 *Tela præuisa,minus solent lædere.*
3 *Prælati audientes de subditis aliquit sinistri,dicunt eos præmonere.*
4 *Facilis est,qui de facili credit.*
5 *Laici clericis semper sunt infesti.*
Laicorum diffamatio contra clericos audiri non debet.
6 *Ruistici contra suos rectores cartulas clanculò offerunt.*
7 *visitator,si est Papa sinodum generalem prius conuocare debet, vel prouincialem,si est primas, vel Archiepiscopus.*
8 *In sinodis,quæ tractari debeant.*
9 *In sinodis testes sinodales deputari debent , qui inuestigent singulo anno ea, quæ corrigenda sunt.*
10 *Testes sinodales debent esse de eodem episcopatu.*
11 *Visitatores dicuntur testes sinodales,& quare.*
12 *Cathedraticū,quod episcopis ab inferioribus soluitur,in sinodis exigi potest.*
13 *Cathedraticum,quare sic appelletur,& quare sinodaticum.*
14 *Cathedraticum,quomodo & quando exigatur,& infra nu 15.*
16 *Pretij nulla exactio permittitur pro perceptione chrismatis,& olei.*
17 *Simoniam committit,qui pro chrismate aliquid ab ecclesijs extorquet.*
18 *Simonia,& furtum etiam in ouis committitur ab inuitis exactis.*
19 *Capi.sicut olim.de accusa.quomodo loquatur.*
20 *Subditi suffraganeorum querelati per Archiepiscopum in Concilio citari possunt.*

21 *Testes plures sinodales vsque ad 7. per singulos episcopos statui possunt.*
Et quales esse debeant tales testes.
22 *Regni alieni arcana scrutari non licet.*
23 *Sinodus,per quot vices in anno celebrari debeat,arbitrarium est.*
Et quando celebrari debeat.
24 *Clerici in sinodo coguntur dicere, quomodo officium susceptum celebrent.*
25 *Legatus Concilium prouinciale,& sinodale congregare potest.*
26 *Excommunicari debet,qui vocatus ad sinodum venire contemnit.*
27 *Metus iustus excusat prælatum ad Concilium non venientem.*
28 *Non vocatus venire,non tenetur ad Concilium.*
29 *Visitator debet prius libros visitationum præteritarum examinare, & quare.*
30 *Et videre visitationes aliarum suffraganeorum.*
31 *Et secum habere duos in visitationibus expertos.*
32 *Et secum habere librū pontificalem, vt se instruat in cerimonijs ecclesiasticis.*
33 *Papa licet scrutinio non vtatur,quibus cerimonijs vtatur.*
34 *Liber pontificalis auctenticus esse debet.*
35 *Visitator debet habere secum vas cum chrismate cathecuminorum, & infirmorum,& quare.*
36 *Visitator debet habere isopum,& sal,& libellum pro apparando prelatum, & omnia prælatorum ornamenta.*
37 *Visitator secum habere debet confessorem pro casibus,presertim reseruatis, & multa alia necessaria.*
38 *Vna auctoritas alteri non præiudicat.*

Quæstio quinta primæ partis.

1 QVintò quæro principaliter † de præparatorijs visitationis faciendæ. Respondeo, q plura sunt præparatoria facienda.& primò, q quilibet visitator per suas literas significet aduentum suum subiectis, quos intendit visitare. Et non inuadat eos ex improuiso, exemplo Christi qui perituri mundi mala denunciauit,vt eo minus perturbent venientia quo fuerint præscita;& vt minus feriant iacula,quæ præuidentur;& tolerabilius mūdi mala suscipiantur cum clipeo prouidentiæ,secundum Augu.in sermone de martyribus. 2 † Nam præuisa solent ledere tela minus, per text.in l.obseruare. ff.de offi. procon. & hoc specialiter no. Vinc.& Ioan.An. in ca.cum sit Romana. de simo. quapropter redarguendi sunt prælati, qui contrarium faciunt, secundum Spe.in ti.de inqui.§.quando autem. ver. si verò aliquid. 3 † qui dicit, q cum prælati aliquid sinistri audiunt de aliquo ecclesiastico, prius debent eos monere & instruere, nec debent re incognita se accedere contra eos,vt 86.distin. si quid verò,in c.licet Heli.de simo. 4 † quia facilis est,qui de facili credit.11.q.3.in cunctis. Nō.n.debet delectari īfamia subditorū. extra de ac.licet.95. dist.in scriptis.sicut quidam faciunt dicentes populo publicè dū visitant,si aliquis sciat de rectore vel clericis, dicat mihi, & ego sic,& sic faciam & puniam. 5 † Nam sunt laici clericis semper infesti.2.q.8.laicos.c.clericis laicos.de immu.eccle.li.6.immo eorū diffamatio vel accusatio audiri non debet,vt ibi,& c.sicut. & c. se.ea.q. 6 † vnde secretè cum aliquibus de parochia fidedignis inquirere debet,nec debet passim recipere cartulas, quas frequenter rustici contra suos rectores clanculo offerunt,vt in c. sacerdotibus.11.q.1.de quo plenè per Specu. vbi supra qui videtur tenere q non liceat recipere nisi contra publicè infamatum,& in eo.ti.de inquæsit.in §.nunc tractemus.ver.hac igitur.probat c.si peccauerit.2.q.1.faciunt,quæ habentur in c.inquisitionis,de accusatio. 7 † Secundò, q debet prius conuocare sinodum generalem,si est Papa;vel prouincialem,si est Primas;vel metropolitā. vel diœcesan. si est episcopus; vel abbatum & priorum regularium,si sunt regulares,per tex.in c.sicut olim,de accusatio.& in Aucten.de sanc. episco. §. vt autem omnis ecclesiasticus status, & in c.cum sit nimis,de Iudęis.& in d.c.in singulis, & hoc singulis annis,vt ibi,& in c.quandoquidem. 28. dist. abbates verò vel 8 priores de triennio in triennium,vt in d.c. in singulis. † In quibus quidem sinodis de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero diligentem habere debent cū Dei timore tractatum, cnonicas regulas & præsertim constitutiones legatorum metropolitañ.& dięcesanorum,necnon ea, quæ de iure communi statuta sunt in Concilio Lateranen. specialiter relegentes, vt eas faciant obseruari, debitam pęnam transgressoribus infligendo,non tamen pecuniariam ad quæstum in vsus proprios cōuertendum,sed in vsus pauperum,per c.suam, 9 de pę.& infra latius dicam. † Et in eadem sinodo ad facilius exequendum eorum officium per singulas diœc.statuant personas idoneas,& prouidas & honestas,quæ per totum annum simpliciter, & de plano absque vlla iurisdictione sollicitè inuestigent singula,quæ correctione & reformatione sunt digna,illaque fideliter referant ad metropolitanum,& suffraganeos,& alios in Concilio subsequenti, vt super his & alijs prouideant prouida deliberatione, prout vtilitati & honestati congruit succedendo. Et quæ statuerint faciant obseruari, publicaturi ea in episcopalibus sinodis annuatim per singulas diœc.celebrandis. Quod si quis hoc salubre statutum neglexerit adimplere, à sui execu-

10 tione officij suspendatur. † Et dicuntur isti quasi testes sinodales. Simile in c.præterea.de testi.cogen.& c. episcopus sinodo. 35.q. 7.& debent esse de eorum episcopatu honesti & discreti, quia tales melius possunt inuestigare veritatem, quàm extranei, arg. in c.veniens.de testi.to si.35.q.6.c.1.& 2.& in c.videtur. qui ma. 11 accus.post. † Et appellantur visitatores,quia circuere habent totā parochiam de villa in villam.86.di.non debetur,vnde fuit sum12 ptum d.c.sicut olim.de accus. † Et in hac sinodo videtur conuenienter posse,& debere exigi cathedraticum,quod episcopis ab inferioribus debetur, quod quidem cathedraticum alio modo dicitur sinodaticum, pro quo soluendi sunt duo solidi tantum, vt in c.conquerente.de offi.ordi.ibi sinodum,& sinodaticum siue cathedratici nomine duos solidos, prætereaquam à monaste13 rijs.10.q.3.cap. inter cetera. † & appellatur cathedraticum,quia pro honore cathedræ datur.10.q.3.placuit. Et sinodaticum,quia in sinodo datur.c.olim.de censi.qui duo solidi dabuntur, secundum æstimationē illius monetæ,quæ antiquitus ab initio solui consueuit,nisi circa solutionem minoris monetæ, quæ modo 14 est in vsu,sit præscriptum,vt in d.c.olim. † Caueat tamen prælatus,ne etiam vigore alicuius consuetudinis in valore dictorum solidorum,& in tempore exactionis se taliter habeat, q incur15 rat simoniam. † Et permaxime caueat, ne huiusmodi cathedraticum exigatur in paschali tempore, quo datur chrisma nouū parochianis,quasi prætextu consuetudinis credat excusari à rea16 tu simoniæ. † Nam pro chrismatis & olei perceptione nulla cuiuscunque pretij exactio est attendenda,etiam sub obtentu cuiusquam consuetudinis,quæ non tuetur reatum, cum diuturnitas temporis non minuat peccatum,sed aug.c.non satis,in fi.de 17 simo. † Quicquid enim chrismate ab ecclesijs extorquetur, siue cathedraticum appelletur,siue paschalis præstatio,aut episcopalis consuetudo facit incurrere simoniā.c.ea quæ.c.ti. In tantum, q etiam si anticipetur recipiēdo in media Quadragesima, quod recipere consueuerunt post Pascha, licet denariorum nomen varient in consuetudinem mediæ Quadragesimæ nūcupantes, quos prius denarios chrismales,secundo paschales dicebant,etiā 18 incurrunt simoniam,vt in c.in tantum.eo.ti.de simonia. † Nec placet q pœnam recipiant, [illegible] ab inuitis sed exigantur,cum et in ouo committatur simonia,sicut & furtum,vt no. gl.in d.c. de rerum diui.in §.gallinarum.nec alia aliqua cibaria eadem ratio19 ne. † Attende q d.c.sicut olim.loquitur de Concilio prouinciali metropolitanorum,ad quod tenentur venire non solum episcopi suffraganei,sed etiam ceteri, quorum principaliter interest,vt no.Io.An.post Inno.ibidem,& in c.fi.de his quæ fi.a præla.& de præben.c.grauis. licet Petrus & Abbas videantur tenuisse 20 contrarium. † Dixit tamen Petrus, q subditi suffraganei,de quibus quis deponit querelam in cōcilio arctari possunt per archiepiscopum,de quo ibi per Io.And.quia certum est de Concilio prouinciali, q punit delicta.d.c.grauem de præben. 18.di.c.quia, 21 per totum. † In sinodo autem diœcesano non solum duo,sed plures vsque ad 7.ad arbitrium cuiuslibet suffraganeorum possunt testes sinodales statui per singulos episcopos.35.q.6.episcopus in sinodo. nam secundum Host. alij sunt hi de quibus in c.sicut olim.& alij de quibus in d.c.episcopus in sinodo. Et tam primi quam secundi statui debent, & requiritur q sint prouidi, vt procul videant,& de notorijs & manifestis inuestigent, & plano interrogando seniores, & honestiores. requiritur etiam q sint honesti,ne leuiter aliquem infament, in c.nemo. de sim.& melius est illos esse de illa diœc.quàm de extranea.ar.c.q appter, 22 de elec.ibi,tres de collegio. † & quia alieni regni arcana scrutari non conuenit.C.de commer.& mercatori.l.4.post prin.& quia prælatum quo citius percipiunt veritatem.arg.de præsum quod dam.c.quanto.& de censi.veniens.2.ad fi.ergo alijs præferantur, [illegible] videtur, quæ [illegible] durare per totum annum,quia vltra non durat officium,& ideo sequenti anno sunt alij eligendi,vt euitetur suspicio,sm Host. quem re23 fert Io.An.in d.c.licet olim. † & licet aliqua iura videantur dicere, q sinodus bis in anno debeat celebrari,primò s. ante quadragesimam,secundo vero circa tempus autumni,vt in c.placuit. 18.dist.& alibi 11.Kalen. Nouembris.c.placuit,de cōse.dist. 3.tamē dico hoc esse arbitrarium,iuxta opportunitates locorū & necessitates. tamē conuenienter dico fieri in media hebdomada inter Pascha Resurrectionis,& Pētecostes,propter particulares visitati. subsequētes,vel in Kalen. Octobris. [illegible] super quo sunt præmonendi omnes habentes venire ad sinodū de necessitate,videlicet presbyteri diaconi,& omnes quotquot se [illegible] existimant, vt sinodaticum expectent sententiam,per 24 tex.in c.propter ecclesiasticæ.18.dist. † compelluntur autem clerici in sinodo rationem reddere, quomodo officium susceptum celebrent,& baptizent.68.dist.c.quando adde no.in c.quod su25 per his,de ma. & obe. † Et an legatus possit congregare Concilium prouinciale,& sinodale,dic q sic,vt plenè per Hostien.in sum.de offi.leg.§.quid pertinet,in fi. De pœna non venientis ad sinodum,18.di.si in .peruenit.& habetur in capit.quod super his, de ma.& obe. De materia Conciliorum,vide in consilio Lu.382. 390,391.& in quæstionibus Abb.quarum incipit vna,episcopus & quidam

& quidam rector.alia verò plenior,& per Doc.post Inno.in ca. grauē.de præben.& per Mar.de Lau.& Ant.de Ros.in suis tracta26 tibus Conciliorum. † & attende,excommunicari debere eum, qui canonicè vocatus ad sinodum venire contemnit, Item si postquàm illuc venit,sinodalibus respuit obedire præceptis,aut si ante finitum examen causæ abire præsumit,vt in c.certum. 11. 27 q.3. † Iustus tamen metus excusaret prælatum vocatum non cū tem ad Concilium, puta, si haberet incurrere scandalum cum Principe suo seculari &c no.Io.An.in c.consuluit, de offi.dele. 28 † Et qui non vocatur,non tenetur ire,secundum Butri.in c.ego N. de iureiur.qui ita dicit tenere Vincen.in ca.quoniam,de pri29 uileg. † Tertium præparatorium est, q debet prius examinare libros visitationum preteritarum tam per se factarum q per predecessores suos,vt ex illis valeat informari, si quid notatum est quod indigeat emendatione,& suppletione,arg in c.in singulis 30 in §.porrò.de statu mona.& c.fi. ver. sequentes, † & vt amplius valeant informari, videant visitationes aliorum cōsuffraganeorum,ac sui metropolitani, & tenentur se eisdem conformare, per tex.in c.super eo,de censi,c.ecclesijs,& c.sopitę.e.li. & c.2.de capel.mo.c.cum ecclesia Vulterana,de elec.& c.super eo.de cogna.spiri.cum simi.ad hoc optimè facit tex.in simili, de inquisi31 tore,in c.vt commissi,circa medium,de hære.lib. 6. † Præparet etiam secum habere duos expertos in huiusmodi visitationi32 bus faciendis,vt probat tex.in c.singulis,in prin.de ha. mo. † Est & aliud præparatorium necessarium episcopis & alijs superioribus visitantib. vt s. super secum portent librum, qui appellatur Pontificalis,vt ex eo instruantur in omnibur cerimonijs ecclesiasticis seruandis,& præsertim in faciendo sinodum, in consecrando,vel reconciliando ecclesias,in consignando, chrismando,& in benedicendis vtensilijs ecclesiæ,& vestimentis, & alijs ornamentis, & campanis & omnibus alijs,de quibus in d.libro, & vt propterea instruantur in his,quæ debent non solum obser33 uare,sed etiam cauere. † nam vt dicit Io.An.post Host.in c.consuluit,de ser.non ordi.licet Papa non vtatur scrutinio in ordinatione episcopi,vt in c.1. de scrutin. vtitur tamen fortè his & similibus instructionibus,de quibus patet in Pontificali, siue ordinario episcopali,& vt ibi patet sabbatho in vesperis, dum metropolitanus scrutatur consecrandum,inter alia dicit bigamos, aut curiales,aut de seruili conditione ad sacrum ordinem non promoueas,quorum verborum mens ponitur in d.c.consuluit. 34 † Et ibi no.duo.primò, q liber Pōtificalis sit auctenticus,ex quo infra alle.sicut de arbore cōsanguinitatis solet probari per can. 35.q.6.ad sedem.ad idem 15.dist.canon.& c.sancta. 38.dist. quæ episcopis.vbi dictus liber videtur vocari Officialis. debet etiam habere dictum librum presbyter,vt sciat exibere sacramenta in partibus concernentibus eum, & similiter episcopus & quilibet Visitator in his,quę spectāt ad ipsos,nec episcopus quo qūo hoc libro debet carere,cum declinat ad parochiam,si tamē habere mentem verborum,ex multa.s.pratica sufficeret, etiam si non haberet librum,vt ibi per eū,per c.Marchion. 1.q.1.de quo in cle.Romani.§.quæ de iureiu. Tutius credo esse, q portetur liber,& non solum liber Pontificalis, sed liber baptizandorum, & infirmorum inungendorum & commendationis animæ, & exequiarum defunctorum,& etiam summula confessorum, & liber computi ecclesiæ,& Missale bene correctum,quia sępe so35 lent in parochijs tales libri reperiri corrupti,& defectiui. † similiter tutius & consultum esse dico, q visitator secum portet vasculu cum chrismate oleo cathecuminorum, & infirmorum, vt si ibi inueniat antiquum remoueatur,& ponatur nouum, & sic hostias tam magnas quàm paruas,vt si corpus Christi videa36 tur renouandum,renouari faciat. † similiter & isopum sal,& perfectiora pro honestate ceremoniarum ecclesiasticarum, & libellum pro apparando prælatum, & omnia prælatorum ornamenta.s.mitram,& baculum pastoralem; Casulam, dalmaticā, & strictam,camisium,& amictum,cingulum,chirothecas,& annulum,gremiale,bazile,broncinum,manutergium,nasitergiū, sandalia,caligas,faldistorium,crucem,candelas, thus, & thuribulum,ne quid ibi contingat deficere, quod ad eius officium ēt pro honestate,& reuerentia sit necessariò prouidendū, habeat capellanos sibi conformes in officio;tapetum, vbi honestè genuflectert possit,ne vilescat eius dignitas, aut diuinus cultus; habeat secum prędicatorem,vbi ipse prædicare non nouit: notarium praticum,nuncium fidelem, & alia de quibus infra pate37 bit. † Insuper habeat confessorem tam pro se quàm pro alijs visitandis,præsertim propter casus reseruatos,habeat sigillum,habeat etiam formas iuramentorum,& potissimè libellum istum qui erit baculus suę senectutis & iuuentutis,memoriale directorum,speculum,& quicquid voluerit,& optauerit,& in eo facilè comperiet iura nedum probantia supradicta omnia, sed & auctoritates approbatas,ex quibus illuminabitur in omnibus agēdis. Præparet equos bene ferripidatos,frena,& sellas, & alia necessaria non indigentia reparatione, similiter & mulos, & salmarios,coopertoria,& cuncta similia,ne propter illorum defectum alliciātur ad grauandos subditos indebitè,nec secum ducant equos infirmos, vt ibi moriantur, ne coquos obriosos sicut Buzardum,nec laicos præsertim iuuenes solis lasciuijs vacātes. Et conentur in omnibus bonum exemplum præbere,ne dicantur magis vacare ventri quàm animarum saluti,aliàs quę seminauerint hæc & metent. Addo postremò consultum esse, vt visitarores sibi prouideant propter multa occurrentia de obtinendo literas apostolicas, per quas apostolica auctoritas accumuletē ordinariè,præsertim propter casus reseruatos curiæ Romanæ,cum qua auctoritate vbi subesset multitudo errantium, aut paupertas,vel debilitas,vel aliàs necessitas,possint saluti animarum & reformationi morum opportunè cōsulere & prouidere,maximè in locis,vbi visitationes ordinariè iam dudū fue38 rint neglectæ, quia † per vnam auctoritatem non præiudicatur alteri,secundum Spe.in tit.de inqui.§. 1.ver.item quod est ibi,ad quod facit extrauagans Benedicti. de qua infra inquantum de apostolico priuilegio facit mentionem.

S V M M A R I V M.

1 *Visitatio fieri debet in locis visitandorum.*
visitator debet personaliter accedere ad loca visitandorum, si hoc commodè potest.
Quid si non potest commodè accedere,quid agendum sit,infra nu. 4.
2 *Certior aure arbiter est oculus.*
3 *Inimicis,quis se credere non debet ob saluum conductum.*
5 *visitatoris locus,qualis esse debeat.*
6 *visitatoris difficultas,ex quibus causetur.*
7 *Paupertas ecclesię,an sit causa conuocandi ad se subditos visitandos.*
8 *visitator tenetur suis expensis visitare loca pauperum.*
9 *Cap.conquerente,de offi.ordi.quomodo loquatur.*
10 *Capi.cum instantia,& c.procurationes, de vi. & hone. cleric. quomodo loquantur.*
11 *Ecclesiæ duæ si sint vnitæ ob paupertatem, vna tantum soluet procurationē.*
12 *Archiepiscopus visitans potest conuocare visitandos in diœcesi suffraganeorum.*
13 *visitari possunt collegia, & capitula in communi, & singulatim.*
Inquisitio melius fit,quando proceditur singulariter.
14 *visitari potest ex causa vnum collegium in pluribus locis.*
15 *In visitatione fienda in capitulo,vel in communi,an sit de statu episcopi, & archiepiscopi inquirendum.*
16 *visitator debet visitare separatim clerum,demum populum.*
17 *Episcopis visitantibus monasteria,debent cibaria ministrari.*
18 *Carnes sicut ob necessitatem tempore prohibito comedere licitum est, ita in loco prohibito.*
19 *Prælati debent curare, vt monasteria monialium claudantur.*
20 *Sextum commixtio periculosa est.*
21 *Captiui,qui quiete permittunt se ad carceres duci,percuti non debent.*
22 *Carcer quandoque ad pœnitentiam peragendam deputatus est.*
23 *Prælati debent curare,vt carcerati conuicti expediantur, & liberandi,ne in carceribus macerentur.*
24 *Prælati ad capturam clericorum prompti esse non debent.*
25 *Clerici non tenentur parere prælato de parendo suæ voluntati, & non appellare.*
26 *Prælati debent prouidere,vt carcerati alantur.*
27 *Et debent habere ministros expertos ad ligandum reos funi.*
28 *A quæstionibus inchoandum non est.*
29 *Prælati prouidere debent, quòd fustigatio fiat cum moderatione,ita quòd nō fiat sanguis.*
30 *Idem in impressione caracteris,quod in signum maleficij imprimitur.*
31 *Facies hominis fędari non debet.*
32 *Prælatus debet prouidere, vt degradandus degradetur secundum formam. c.degradatio,de pœn.libr.6.*
33 *visitandi sunt damnati ad mortem, & exhoreandi ad patientiam.*
34 *Prælatus pro degradato intercedere debet apud iudicem secularem, vt citra mortem puniatur.*
35 *Prælati prouidere debent, vt damnati in cauea sustententur in pane doloris, & aqua tristitiæ.*
36 *Prelatus mouere debet iudicem ad pietatem circa reum.*
37 *Prælatus, quomodo prouidere debeat circa carceres hæreticorum.*
38 *Prælatus prouidere debet, vt legata in pios vsus destribuenda cacceratis dentur.*
39 *Et compellet minorem partem creditorum ad consentiendum maiori.*
40 *Prelatus debet prouidere circa ornatum monachorum.*
41 *Et circa alios religiosos, etiam exemptos.*
Cle. dudum, de sepul. iam est reuocata.
42 *Prelati, quando debent prouidere circa capellas & loca religiosorum militarium.*

Quæstio sexta primæ partis.

SExtò quærò, † Vbi visitatio fieri debeat vel possit? Respondeo, q in locis visitandorum, videlicet in ecclesijs, monasterijs, hospitalibus,& alijs locis visitandis, quoniam ad ea loca visitator quilibet debet personaliter accedere, & illic se personaliter præsentare & conferre,& tamen hoc commodè potest, & absque difficultate.

tate c. Romana de censi. li. 6. in prin. Et si ad vnamquanque cōmodè & absque difficultate accedere non poterit, de pluribus locis ad vnum congruum clericos & laicos studeat conuocare, in illis visitatio postponatur, vt ibi. facit. 22. q. 2. faciat. & de elec. quia propter, in princi. c. conquerente. de offi. ordi. ibi, cum eos visitandos accesseris. facit c. cum I. & A. de re iudi. ibi, vt ad ecclesiam personaliter accedentes, in fi. quia res oculis subijciēda est, 2 † quoniam certior aure arbiter est oculus. l. si irruptione, fini. regun. l. si quis. C. eod. c. quia indicante, de præscrip. multum enim operatur præsentia, de offi. dele. c. vlti. & in arbore consanguinitatis, post prin. vbi autem commodè & absque difficultate facere non posset, tunc ad vnum locum congruum de pluribus locis tam clericos quàm laicos poterit conuocare, & aliàs sufficeret ad suam ecclesiam conuocare, & intelligo locum securum tam visitanti quàm visitando, non obstante saluo conductu. c. accedens, vt li. non contest. 3 † cum quo saluo conductu quis nō debet se credere capitalibus inimicis, vt ibi no. & quòd facit c. decetero. & c. quamuis, de sen. excom. Et vbi aliàs non potest sufficiens cautio præstari, ar. de rest. spo. literas, in fi. propter fragilitatem cautionis. ff. ad Treb. quod ita, in §. j. Adde etiam locum honestum, vt no. de offi. deleg. statuimus. 2. lib. 6. 4 † Poterit ergo hoc casu eos conuocare ad cameram, vel ad villam, dum tamen vt prædixi, sit locus honestus & communis, prout erit possibile, de fide inst. accepimus. de priuile. cum personæ, secundum Archi. & Io. An. in d. c. Romana. Et adde vel aulam, aut aliā ecclesiam ciuitatis, vt in directorio, lib. 3. tit. 23. ad arbitrium tamen boni visitatoris, secundum eum. 5 † Et aduertendum ꝙ locus debet esse sufficiens ad omnes recipiendos: aliàs enim locus visitationis non est de substantia, sicut ne locus electionis, arg. in c. bonæ. i. de elec. & quod habetur in c. statuimus. 2. de off. deleg. secundum Francis. & Io. And. 6 † Difficultas autem poterit causari propter niues, & glacies, vel aquarum inundationem, vel aliud simile. ar. in l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis cau. & in c. 2. de ecc. ędifi. & c. statuimus. de offi. dele. li. 6. & no. in d. c. Romana. 7 † Sed paupertas ecclesiæ non esset iusta causa huius conuocationis. sed Hosti. contra, & adde quod no. Io. 10. q. 3. illud, in fi. & ca. inter. Dicit Archi. ꝙ omnes contribuent tunc in procuratione, per c. cum instantia, & c. procurationes, de censi. facit. 1. q. 2. placuit. 10. q. 3. cauendum. de rescri. statutum in § prouisionis. li. 6. 8 † tenebitur ergo ad locum accedere pauperum, qui per hoc non dicitur incongruus, & suis stipendijs visitabit, quia ad hoc sunt sibi redditus episcopales deputati, de vi. & ho. cle. cum ab omni, sicut etiam not. Ber. eo. tit. cum Apostolus, in glo. 2. concordat ꝙ no. Io. Goff. Vin. & Host. eo. tit. c. cum instantia. & cap. procurationis. vide Io. An. ibidem, super ver. per seipsum, quando de paupertate disputatur, intelligit tantum Archi. c. placuit, de penitus impotente, quem euidens paupertas excusat ad contribuendum. 9 † c. autem, conquerente. de off. ordina. loquitur de ecclesia, quæ contribuere potest, licèt non in totum procurare, haberi tamen semper debet ratio ne ministri ecclesiæ egeant, de regu. in c. condemnationes. Et ne fraudentur alimentis. ff. de cessi. bo. l. qui bonis. 10 † Dicit etiam quo c. cum instan. & c. procurationes, non loquuntur de pręlatis visitantibus, sed de legatis, & nuncijs. dicit Ioan. And. quod c. procurationes, prætermissis episcopis, de quibus præmiserat, contributionem permittit solis legatis & nuncijs. argumen. 25. dist. qualis. etiam Archid. 11 † si duæ ecclesiæ propter paupertatem sunt vnitæ, vna tantum debet procurationem. & idem si non sunt vnitæ, sed per episcopū, in procuratione coniunctæ: tenetur episcopus vtranque visitare, si commodè potest, ad hoc vt procuratio sibi debeatur, aliàs ad locum idoneum conuocet clerum & populum vtriusque. d. c. Romana. & c. fi. vbi per Io. An. 12 † Sed an hanc communicationem possit archiepiscopus facere in diœce. suorum suffraganeorum, quando illam visitat. Respondeo, sic, cum eadem sit ratio, de consti. transla. de excep. cum inter priorem, secundum Inn. Hostien. Io. Mona. Io. An. & alios in d. c. Romana. vbi quo ad officium visitationis tota prouincia fungitur, seu dicitur esse vna diœce. secundum eos. 13 † Sed an visitabit capitula, & collegia in communi, vel singulatim? Respondeo, potest visitare in communi. i. omnes simul, aut singulatim, prout viderit expedire. fit tamen inquisitio melius, quando proceditur singulatim. de accusa. c. inquisitionis. in §. 3. de testib. c. cum clamor, quod est seruandum, secundum Io. Mona. si negotij qualitas hoc exposcit, alias in genere & in communi fiet inquisitio. d. c. Romana. §. sanè. 14 † putat tamen Inno. quòd ex causa vnum collegium possit in pluribus locis visitari, licet sit honestius quòd vno loco visitet. d. c. Romana, in verbo, de similibus. per quod patet, ꝙ nō de omnibus ad vnum, secundum Ioan. And. 15 † Sed an de statu episcopi & metropolitan. inquirendum sit in capitulo vel in communi? Respondeo, quòd potest fieri, sed decentius est quòd fiat seorsum, & seorsum corrigatur, si quid foret corrigendum cum episcopus sit alijs in exemplum, & tanquàm signum ad sagittā. 11. q. 3. præcise de voto, magnæ de ele. cum in cunctis. in §. 1. de accu. qualiter. in 1. & bene potest corrigi sine membris, & correctio membrorum differri, de re iudi. cum I. & A. in §. 1. secundum hoc, in d. c. Romana. 16 † Et ideo visitator visitabit separatim clerum, deinde populum, & non simul, cum talium iura sint separata. 12. quęst. 1. duo. nec enim promiscuis actibus officia sunt turbanda. C. de testa. l. consulta. 17 † Sed attendendum, quòd episcopis ad monasterium venientibus, & procurationes visitando ibidem recipientibus sibi debitas de iure communi, consuetudine priuilegio, vel alio iure speciali, in domibus ipsorum monasteriorum extra tamen septa ipsorum existentibus, si quę fuerint ad hoc aptæ, alioquin infra septa, dum tamen non infra portam, quam regularem appellant carnium pro congruentia temporis, si voluerint, priuilegio non obstante, quæcunque cibaria debent ministrari. Sed si extra portam illam non est locus aptus, etiam si ibidem essent proximæ domus priuatorum, vel aliarum ecclesiarum ad id aptæ, nisi alias visitantes ibidem consentirent procurari, dicit Ioan. And. quòd videtur quòd propter necessitatē, q̃ sic arctat, possint tunc intra portā illā, 18 † vt sicut ꝑꝑ necessitatem tempore prohibito licet carnes comedere, sic liceat ex ea. causa etiam in loco prohi. arg. in c. consilium, de obserua. ieiuni. in fi. de regu. iur. quod non. Et facit de custo. eucari. cap. 2. Subdit tamen, quòd posset dici, quòd cum priuilegium monasteriorum non tollatur intra portam, quòd tunc episcopus, vel alius visitator secundum formam priuilegij cibis regularibus debet contentari, vbi tamen haberent priuilegium, sit locus ei, quod prius dixi. Et addit, quòd honestè facerent visitatores declinare ibidem sexta feria, vel sabbato, vel die quo cibaria regularia comeduntur. per hoc tamen non sequitur, quòd inuitus hoc facere debeat. 41. dist. non coguntur. facit quod not. in cap. cum instantia. de censi. de quibus plenè per Doc. in cle. ad nostrum, de censi. tunc tamē credo quòd honestè faceret declinādo ad alias domos vicinas, maximè cum visitantur monasteria monialium, vel hospitalia, quoniam tales sub perpetua in suis monasterijs clausurà teneri debent cum sunt expressè vel tacitè professę, nisi propter morbum aliqua non posset cum alijs absque graui periculo, seu scandalo commorari, & nulli maximè inhonestę personæ, nisi rationabilis & manifesta causa existat absque illius, ad quem pertinuerit specialis licentia ingressus, vel accessus ad eas patere debet, vt sint à publicis & mundanis aspectibus separatæ, & omnino Deo seruire valeant liberius, & lasciuiendi opportunitate sublata eidem corda sua & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. 19 † Iniūgitur autem episcopis & alijs prælatis superioribus, & inferioribus, Patriarchis, Primatibus, & Archiepiscopis, & reliquis prælatis vniuersis à iure, quatenus eorum quilibet in ciuitate, & diœcesi propria in huiusmodi monasterijs monialium sibi ordinario iure subiectis sua, in his verò quæ ad Ro. Pon. immediatè spectant auctoritate sedis apostolicæ, abbatibus verò alijs tam exemptis quàm non exemptis prælatis monasteriorum ecclesiarum & ordinū quorumcunque in monasterijs huiusmodi sibi subiectis de clausura conuenienti vbi non est, ipsorum monasteriorum expen. & fidelium eleemosynis, quas ab hoc procurent diligentius faciendas, & de ipsis monialibus includendis, quàmprimum commodè poterunt prouidere procurent, contradictores atque rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita cōpescendo, inuocato ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij secularis, vt plenius habetur in c. vno, de sta. regu. lib. 6. per l. 3. C. de custo. reo. 20 † nam periculosa est talis commixtio. c. 1. de reg. li. 6. ar. 17. q. 2. diffinimus. ex pręmissis infero, quod debebit accedere ad loca carcerum tam ecclesiasticorum quàm inquisitorum hæreticæ prauitatis, quàm etiam laicorum, & ibi prouidere, ne cohabitent masculi cum fęminis, tam pro custodia quàm pro pęna. no. in c. quamuis. de pę. lib. 6. 21 † Item ꝙ capti, qui ad carceres ducuntur, quando quietè se permittunt duci per ducentes eos si non renitentes calce aut pugno non percutiant, vt dicit Io. An. se iam vidisse de facto, quia tales sunt excommunicati, vt ipse no. in cap. si clericos. de sen. excom. lib. 6. 22 † quis enim carcer ad reorum custodiam & non ad pęnam deputatus esse noscatur? tamen etiam non nullis prouida deliberationis pensatis in perpetuum, vel ad tempus, prout visum fuerit expedire quibusdam ordinarijs, possunt rei carceribus mancipari ad pœnitentiam peragendam. d. cap. quamuis de pen. lib. 6. 23 † prouidebit etiam, ꝙ in carceribus inclusi, aut conuicti loci pęna subducantur, aut liberandi custodia diuturna non commacerentur, vt ibi no. in l. 1. & vlti. C. de custo. reo. & in l. aut facta, in §. solent, de pę. facit de hære. c. præsentis, in fi. & de ver. sign. nouimus. facit c. cum episcopus, de offi. ordi. lib. 6. & hoc siue clerici sint in sacris, siue nō, licet alias inter eos in modo capiendi & detinendi debeat haberi distinctio, de qua 45. distin. cum beatus. quod intellige de carceribus honestis, & non nimis crudelibus. & idem de compedibus & similibus, vt infra patebit. & adde quod not. Innocen. in capitul. qualiter & quando, de accus. 24 † Cauere tamen debent prælati, quod nimis prompti non sint ad capturam clericorum ne se & alios illaquent, vt not. Ioan. Andr. in d. capit. si clericos, in nouella. vbi concludit, ꝙ nisi pro grauibus excessibus & notoriis, est facienda captura, non autem pro debito, etiam si se ad id obligasset, no. de iureiuran. ex rescripto, cum si. 25 † vbi etiam addit, ꝙ

dit quòd clerici non tenentur cauere de parendo voluntati prælati, vel arbitratui, & non appellare, iuxta not. de appel. ad hæc. & ff. qui satisda. coga. l. fin. & ideo dicit bene debere sibi cauere prælatos nostri temporis, qui etiam constitutos in sacris, & in dignitatibus detinent inuitos, donec sic caueant, quibus faciendus esset imponenda freni temperies. argumen. C. de custo. reo. l. 2. in fi. Magis tamen in hoc debent sibi cauere abbates, & alij regulares & inferiores prælati, secundum Ioan. Mona. in d. capitu. cum episcopus. allegat capit. vniuersitatis. de senten. excom. 26 † Prouidebit etiam quòd alatur is, qui ad instantiam alterius in carcere detinetur, de quo per Spec. in titu. qui fi. sint leg. ver. quid de adoptiuo. adde quod not. in tit. de treu. & pace. ver. sed pone. ne quis pęnis carcerum perimatur, quod etiam innocentibus miserum, noxis verò non satis sęuum esse dignoscitur, vt in d. l. 2. in fi. de custo. reorum.

27 † Prouidebit etiam habere ministros expertos & aptos ad religandos reos funi ad quæstionem habendam, ne fortè aliàs debilitentur eorum manus. quam etiam funem tenebit, & teneri faciet in loco secreto, quod qualiter possit & debeat facere, plenè habetur in capit. grauis. de deposito. & de materia huiusmodi quæstionis & torturæ plenè vide per Anto. de But. & alios in capitu. cum in contemplatione, de regu. iur. 28 † vbi dicitur, ab initio causæ non esse à quæstionibus inchoandum, facit. l. 1. ff. de quæstionib. & l. militis. C. eod. titu. 2. quæstio. 6. non solent. ver. ante sententiam, nulla scilicet præsumptione præcedente. 5. quæstio. 5. illi qui.

29 † Prouidebit etiam, vt cum aliquis condemnatur, vt flagellis publicè vel occultè fustigetur, fiat moderatione adhibita, quòd flagella in vindictam sanguinis transire minimè videantur, & ita quòd flagella ad sanguinem non procedant, vt plenè habetur in cap. in archiepiscopatu, de raptorib. & 23. quæst. vlti. his à quibus. & c. se. & vt habetur in alijs iuri. alleg. per glo. in d. c. grauis. & in archiepiscopatu. 30 † Sic & in impressione caracteris, qđ in signum maleficij imprimitur, in casu cap. ad audientiam. de sal. quod solum debet taliter infigi, quòd sola cutis superficies deformetur citra effusionem sanguinis, vt ibi not. 31 † quia facies ad instar cęlestis pulchritudinis facta fędari non debet. l. si quis in metallum. C. de pęnis. facit. cap. sententiam. ne cle. vel mon.

32 † Prouidebit etiam quòd degradandus degradetur, iuxta formam, de qua in capit. degradatio, de pęnis. lib. 6. & quòd traditi curiæ seculari si postmodum pœniteant, & pęnitentie signa in eis appareant manifesta, nequaquam, si sint humiliter petita sacramenta pœnitentię, ac eucharistiæ deneganda, sicut nec quibuslibet alijs vltimo supplicio damnatis, si ea petierint, ad quā petendam per eorum curatum debent induci, 33 † qui sępius ad eos visitandos est compellendus & admonendus, vt eos ad patientiam exhortetur, & quòd desperationem fugiant, nec seipsos occidant, de quo plenè in cle. 1. de pęn. & in l. Archigerontes. C. de episc. audien.

34 † Prouidebit etiam, quòd cum quis degradatur in præsentia iudicis secularis, vt eius curiæ tradatur, intercedat ecclesia efficaciter pro eo apud eundem iudicem, quod citra mortis periculū circa eum sententiam moderet, per tex. in cap. nouimus, de ver. signi. quod tamen non facilè est faciendum, nisi quando damnatus esset omnino incorrigibilis, vel pro criminibus maximis, per tex. in capitu. at si clerici, in fi. & capitu. cum non ab homine, de iudi. capit. ad abolendam, de hæret. & cap. ad falsariorum, de crimine fal.

35 † Prouidebit etiam, ne qui damnantur ad pęnam caueę seu ergastuli tanquam perpetuum carcer ad agēdam pęnitentiam, vt saltem panem doloris, & aqua angustiæ sustententur, vt sic commissa defleant, & flenda vlterius non committant, nec eis deficiant necessaria, ita vt statim ibi non habeant mori, similiter nec in eculeo, vt probatur, in d. cap. nouimus. arg. in l. pręsenti. C. his qui ad ecclesias confugi. & 14. q. 4. reum. 36 † sic ergo prælatus siue Abbas debet mouere iudicem secularem ad pietatem dicendo, quomodo condemnatus est imago Dei. rememorādo etiam de Petro & de Magdalena & de alijs. & debet omnia cauere, ne consentire videatur morti rei, per ea quæ habentur in ca sententiam, & cap. clerici. ne clerici Ioan. Mona. nec alias procederit ei qualiscunque color, secundum Host. per cap. ex literis, de exces. præla. vnde dicebat etiam Abbas non esse dicendum iudici, vt reum in suum forum recipiat: satis enim hoc intelligere potest iudex, cum ad degradationem vocatur, vt refert Ioan. And. in d. capitu. nouimus. allegat tex. in capitu. ad audientiam. de crimine falsi. & hoc notat contra multos prælatos, qui contra faciunt.

37 † Similiter prouidebit circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri, in quibusdam partibus vulgo appellantur, ad tollendas multas fraudes aliquotiens perpetratas, vt quilibet talis carcer vel murus sit tam prælato quàm inquisitori communis, & habeant duos custodes principales discretos, industrios, & fideles: vnum, quem volet prælatus; alium, quem volet inquisitor; & quilibet prouidebit suo de expen. & quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum & fidelem poterit habere ministrum. in quolibet etiam conclaui eiusdem carceris, siue muri, erunt duæ claues diuersæ, quarum vnus vnam, & alius aliam tenebit prædictorum custodum, & eam cum officio ministrandi, quæ incarceratis fuerint ministranda suo poterit committere, vel subdelegare ministro: quæ custodes antequàm suū officium incipiant, debent iurare corporaliter ad sacra Dei euāgelia tacta coram prælato & inquisitore, quòd in custodia muratorum, & aliorum propter crimen supra dictum in sua custodia puniendorum omnem diligētiam & solicitudinem, quam potuerint, fideliter adhibebunt. & quod aliqui incarcerato nullus in secreto loquetur, quin hoc audiat alter custos, & ꝙ prouisionem, quam incarcerati recipiunt ex ordinatione communi, & illud quod à parentibus & amicis & alijs personis fidelib. offertur eisdem, nisi prælati vel inquisitoris, vel suorum commissariorum ordinatio refragetur, ipsis fideliter & absque diminutione aliqua ministrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. & idem iuramentum etiam coram eisdem personis ministri custodum prius quàm suum officium exerceant exhibebunt, & idem seruetur, cum prælatus habet carceres proprios non communes inquisitoribus, vt plenè traditur in cle. 1. in §. sanè. de hære.

38 † Prouidebit etiam, vt si qua sunt legata in pios vsus distribuenda, vel hęreditates, vel aliæ eleemosinæ de publico, vel aliter faciendæ, pauperes incarcerati non prætermittantur. similiter in malè ablates incertis, & multo fortius in commissarijs ad illud opus specialiter deputatis. & deputabit pro eis fidelē quæstorem cum indulgentia, de qua in c. cum ex eo, in fi. de pęni. & remis. 39 † Similiter compellet minorem partem creditorum ad consentiendum maiori parti partem debiti remittenti, iuxta l. maiore. ff. de pact. & ꝙ etiam minor pars creditorum compellatur dare incarcerato dilationem quinquennalem, vel ꝙ admittatur cessio bonorum, iuxta. l. fi. C. qui bonis cedere pos. & cap. Odoardus, de solutionibus. & omnia alia sibi possibilia faciet in eorum adiutorium, aliàs in extremo iudicio sibi dicetur, in carcere eram, & non visitasti me, & maledictus condemnabitur ad ignem ęternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius.

10 † Prouidebit etiam circa monasteria monachorum sancti Benedicti nigrorum & alborum, accedendo ad illa, & præcipuè vltra ea, de quibus in c. cum ad mona. de sta. mona. circa exquisitum ornatum & notabilem excessum in vestibus, cibis, & potibus, equitibus, & lectisternijs, & alijs vestib. habitui proximis, almucijs, capucijs, zonis, vestibus quotidianis, cultellis, & calcaribus, sellis, & frenis suorum equorum, circa habitum superiorum. Item circa eorum menstruam confessionem, communem expositionem regulę & institutionem nouitiorum. Item circa venationes, aucupationes ipsorum, vt puniantur transgressores iuxta disciplinam regulæ. Item circa professos ad curias principum euntes, vel alias vagantes, vel intra septa monasterij arma tenentes, & alias eorum solitudines, & circa priorem ętatem, & sacerdotium, & professiouem, & habitationem, & monachorum ordinationem, & ipsorum doctrinam in omnibus, iuxta sanctam determinationem cle. ne in agro. de sta. mo. 41 † Item circa quoscunque alios religiosos etiam exemptos, qui eorum priuilegijs non obstantibus, incurrunt in excommunicationem, cuius absolutio est Papæ reseruata, & tales per ordinarios locorum præcipiuntur denunciari. Item circa alias 7. culpas eorum à quibus præcipiuntur abstinere sub pęnis tam per ipsos quàm prælatos eorum incurrendis, salua moderatione, de qua in cle. religiosi, de priuile. & exces. priui. de reliquis concernentibus religiosos sparsim infra dicetur. de excessibus autem mendicantium nihil curo dicere, quia iam reuocata quasi est cle. dudum, de sepul. & iam cum pecunia omnes indifferenter, vt exeant, dispensantur. Alii autem vel literas familiaritatis Cardinalium quærunt facientes alchimiam, vel necromantiam, & aliis prohibitis artibus operam dantes secularium Principum protectionem habent, vel titulares episcopi, & abbates fiunt, vel alias descendunt in profundum malorum, & etiam in capellanos & confessores monialium instituuntur. 42 † Circa tamen capellas, & loca curata religiosorum militarium, dico etiam prouidendū, quando recognoscunt, prout de iure debent curam animarum ab ordinarijs, per not. Host. in c. cum deputati de iudi. super quibus nihilominus consulo diligenter, attendenda esse ipsorum priuilegiorum verba singulorum, de monasteriis verò monialium dictum est satis.

SVMMARIVM.

1 *Visitatio quo ordine, & modo fieri debeat.*
2 *Legati in visitationem eandem formam seruare debent, quam seruant Archiepiscopi.*
3 *Delegatus etiam ab alio quàm à Papa ad visitandum, formam mandati, an seruare teneatur.*
4 *Delegatus maior est episcopo.*
Ecclesia Romana contra se rescribere non solet, nec contra suos.
5 *Forma c. Romana, de censi. in 6. in religiosis seruanda non est.*

Correctio

6 Correctio iudicialis prælati ad eius ſubditum non pertinet.
7 Religioſi miſericorditer corrigendi ſunt, & non more latronum carcerandi.
8 Correctio prælati nimis grauis de conſilio capituli tem peranda eſt.
Conſuetudines, vel inſtitutiones, per quas viſitationes fiunt religioſorum, debent eſſe approbatæ.
9 Archiepiſcopus, quando plenè dicatur prouinciam ſuam viſitaſſe.
10 Viſitatio, quando dicatur plenè facta, mos regionis inſpiciendus eſt.
11 Viſus præſentia multum operatur.
12 Viſitare ſi cepit Archiepiſcopus aliquem de diœceſi ſuffraganeorum antequàm viſitationem compleat, an poſſit ad illam cauſa viſitationis reuerti, priuſquàm reliquæ diœceſes prouinciæ fuerint viſitatæ.
Viſitationem omnium diœceſum ſuffraganeorum ſuorum ſi archiepiſcopus non compleuit, an poſſit redire ad viſitandum partem alicuius diœceſis
13 Vinterm iſſam.
14 Officium paſtoris eſt, habere curam profectus animarum.
15 Viſitator proprijs oculis eccleſiæ ſtructuram videre debet, & ſi destructæ ſint, reſtaurentur.
16 In eccleſia combuſta cum tabula conſecrata celebrari poteſt.
17 Eccleſia inſtaurata, quomodo iterum conſecrari poſſit.
18 Eccleſiæ conſecratæ ſemel, quando iterum conſecrandæ ſint.
19 Eccleſiam antequàm quis ædificet, quæ facienda ſint per epiſcopum loci.
20 Eccleſia auctoritate apoſtolica conſecranda eſt.
21 Celebrari alibi non poteſt, niſi in altari, & locis conſecratis.
22 Eccleſia, in qua corpora infidelium ſunt ſepulta, conſecranda non eſt.
Altaria erecta ſine reliquijs Sanctorum, euertenda ſunt.
23 Celebrare licitum non eſt in priuatis oratorijs ſine epi conſenſu, ſed orare ſic.
Conſecratio fieri debet in panno lineo, & non ſericeo.
24 Paſſio aliqua ſi celebranti ſuperuenit, miſſa per alium ſuppletur.
Miſſa celebranda non eſt, niſi coram duobus ad minus, & quare.
25 Eccleſia polluta, an ſit pollutum cimiterium, & econtra, & nu. ſeq. & quando ſit reconcilianda.
27 Eccleſia reconcilianda eſt, ſi ibi aliquis cum terſorio ad collum ſuffocaretur.
28 Eccleſia non reconciliatur, ſi vulneratus extra eccleſiam ad eam confugiat, ſed econtra ſic.
Quid ſi quis cum ſagitta ſuper tectum eccleſiæ interficitur, dic ꝙ non eſt reconcilianda.
Quid, ſi homo ſanctus ibi occidatur.
Quid, ſi vir ibi vxorem cognoſcat.
Quid, ſi ibi ſepultus eſt excommunicatus.
29 Cimiterium gaudet priuilegio, quo eccleſia.
30 Eccleſia, in qua diuina miſteria celebrantur, licèt non conſecrata, immunitate gaudet.
31 Deo ſemel dicatum, amplius ad vſus prophanos redire non poteſt.
32 Eccleſiarum in domibus non debet fieri forum, nec iudicium ſanguinis.
33 Fugiens ad eccleſiam, inde extrahi non debet, nec puniri, niſi ſit publicus latro, vel nocturnus agrorum depopulator.
34 Latro publicus, & nocturnus depopulator agrorum, impunè ſine peccato occidi poſſunt.
Virginum raptor, faciens aliquem occidi per aſſaſſinum, hereticus, et ſciſmaticus & Cardinalem occidens, in eccleſia capi poſſunt.
35 Impunitatem ſuorum delictorum ſperans per defenſionem eccleſiæ, eius immunitatem perdit.
36 Delinquere nemo debet ſub ſpe veniæ.
37 Stulti, qui fuere in culpa, in pęna ſint ſapientes.
38 Rectores terrarum non debent angarijs clericos, & eorum bona, nec eccleſias aggrauare.
39 Excommunicatæ ſunt perſonæ & vniuerſitas, quæ eccleſias vel eccleſiaſticas perſonas pedagia ſoluere compellunt.
40 Bona clericorum eodem gaudent priuilegio, quo bona laicorum.
41 Poteſtates ſeculares ab eccleſijs, aut eccleſiaſticis perſonis, taleas pro rebus exigere non poſſunt.
42 Excommunicati ſunt impedientes literas impetrari ſuper cauſis, quæ ad forum eccleſiaſticum pertinent.
43 Excommunicati ſunt domini ſubditis interdicentes, ne perſonis eccleſiaſticis aliquid vendant.
44 Repræſaliæ contra perſonas eccleſiaſticas concedi, nec extendi debent.
Nec etiam contra hoſpitalarios, templarios, & Deo deuotos.
45 Clericus coniugatus habitum clericalem ferens, priuilegio gaudet clericali.
46 Clericus ioculator ipſo iure priuilegium clericale perdit.
47 Clerici etiam coniugati exercentes officium carnificum, & tabernariorum, puniendi ſunt.
48 Diœceſani contra clericos ſeculares actus exercentes, agere debent.
49 Clerici vtentes in publico veſtibus virgatis & partitis puniuntur.
50 Laici debent ſe circa veſtitum moderari.
Clerici ne videãtur hypochritę, debent ſe conformare cũ cõſuetudine regionis
51 Clerici portantes arma, & vſurarij, puniendi ſunt.
52 Idem in clericis comam relaxantibus, & nutrientibus.
53 Clericus tonſo capite incedere debet.
54 Clericis, quare redditus eccleſiaſtici ſunt deputati.
55 Iudici iuſtum iudicium vendere non licet.
56 Moderatio adhibenda eſt, ne litigatores enorme patiantur damnum.
57 Iuriſconſultus licitè iuſtum conſilium vendit.
Et mercedem pro labore ſuo petere poteſt.
58 Ludi theatrales, & ſpectacula in eccleſijs fieri prohibentur.
Repræſentatio paſſionis Domini, & ſimilia, in eccleſijs fieri poſſunt.
59 Feſtum, eſt ſignum præteritarum rerum.
60 Homo, qualiter conuerſari in eccleſia debeat.
61 Contractus licet in eccleſia fieri non debeant, facti tamen tenent.
62 Clerici, à quibus abſtinere ſe debeant, & infra nu. 67.
63 Clericus à iudice ſeculari captus, quando ad ſuum iudicem remitti debet, & quando non.
64 Clerici non debent eſſe laicorum miniſtri.
65 Nec mundanis actibus inuolui.
66 Legere medicinam & leges, quare clericis prohibeatur.
68 Monachi formas à clericis, vel laicis habere non poſſunt.
69 Clericus officium tabellionatus, quando exercere non poſſit.
70 Religioſus ſtudere legibus & medicinæ prohibetur.
71 Clerici iuriſdictionem temporalem habentes poſſunt ſuo officiali committere, vt ſine irregularitate de maleficijs inquirant.
72 Et conuerſo poſſunt de ſuis maleficatoribus coram iudice ſeculari citra pœnã ſanguinis.
Clericus iudicium ſanguinis agitare non põt, nec ſanguinis ſententiã dictare.
73 Clerici canes & accipitres ad venandum habere non poſſunt.
74 Clericus ſecularibus negotijs ſe implicare non debet.

Quæſtio ſeptima primæ partis.

1 SEptimò quæro principaliter, † quis ordo & modus in viſitando ſeruari debeat? Reſpondeo, ꝙ ordo & modus eſt, vt prius ſeipſum viſitet, de quo ſ.q.3. principali, in princ. ſi ſecundò eſt prælatus maior, debet viſitare capitulũ eccleſiæ ſuæ cum quo facit vnum corpus. c. nouit. de his quæ fiunt à prælato. ca. cum non deceat, de electio. lib. 6. ergo meritò prius viſitandum eſt, ſm Io. An. per d.c. Romana, de cenſi. li. 6. deinde clerum, & eccleſias ciuitatis ſuæ diœceſis. deinde prouinciã, ſi ſit metropolitanus, vel primas. & ſi ſit legatus natus, vel alias, totã patriã ſuæ legationi ſubiectã. d.c. Romana. quod verũ intelligit Hoſt. ſi ſubſit facultas & cõmoditas, alias non eſt neceſſarium,
2 quem ſequuntur Io. Mo. & Io. An. ibidẽ. † Item ꝙ Hoſt. in ſumma de cenſi. in fi. §. qualiter ver. ſed nunquid legatus vult ꝙ legati eandem formam in viſitando & monaſteria & hoſpitalia te-
3 neantur ſeruare, quã archiepiſcopi, de qua in d.c. Romana. † Dicunt tamen Doctores, ꝙ delegatus ad viſitandum, tenetur ſeruare formam mandati, ſi aliqua forma ſpecialis in mandato continetur, per c. cum dilecta de reſcrip. & c. Piſanis, de reſti. ſpo. cum ſimilibus. etiam ſi ſit datus ab alio quàm à Papa, ita tamen ꝙ delegans non committat id, quod non poteſt, de iure patrona. ca. quod autem triplici ratione. Prima, quia vices Papæ gerit 93. di. c. ſi † Secunda, quia maior eſt cpõ. de offi. dele. c. ſane. qui nõ in-
4 cluditur ſub clauſula generali, de ſen. exco. quã in periculoſum. & de offi. dele. c. quia pontificali. li. 6. Tertia, quia Romana eccleſia contra ſe, vel ſuos non conſueuit reſcribere, de cenſi. cũ inſt.
5 † dicunt etiam, ꝙ forma, de qua in d.c. Romana non eſt ſeruanda in religioſis, vt ibi patet, in fi. & in ca. in ſingulis. de ſtatu mo. dicunt etiam, ꝙ regulariter denunciatio. i. proclamatio, quæ fit in c. eorum, non requirit gloſas, quia non ſecundum iuris ſubtilitates, ſed ſm obſeruantias regulares, & diuerſas religioſorũ inſtitutiones de plano & ſimpliciter expeditur eorum viſitatio, in qua non eſt appellatio admittenda c. ad noſtram de appel. & c. reprehenſibilis & c. cum ſpeciali in fi. & de accu. qualiter & qñ. 2. ad fi † dicunt tñ, ꝙ ſi prælatus, quis religioſus, in peccato mor-
6 tali conſtitutus, vel infamatus, incorrigibilis ſit, ꝙ pp hoc à ſuo ſubdito appelletur, debet prælatus vel appellationi deferre, vel pro tanto exceſſu ſatisfacere cõpellentur, de ap. de priore, ga nec ad talẽ ptinet iudicialis correctio. 3. q. 9. iudicet. † Dicũt ẽt, ꝙ re-
7 ligioſi ſunt miſericorditer corrigendi, & non more latronum in grauem carcerem detrudendi, ſm morẽ primæ conſtitutionis, quæ quaſi pro lege in quibuſdam eccleſiis ẽt inoleuerat, de ſta. reg. ea quæ ſ reſponſo. † & nimis grauis correctio prælati de ſi-
8 lio capituli ſui eſt tẽperanda. d.c. reprehenſibilis. §. fi. de his, quæ fiunt à prælato. c. nouit. & c. ea noſcitur. Requiritur etiam, ꝙ conſuetudines vel inſtitutiones, per quas fiunt viſitationes & correctiones religioſorũ, ſint approbatæ & rationabiles. d.c. Romana, in fi. † Deinde incidenter quæro, quando dicatur archiepiſco-
9 pus plenè viſitaſſe ſuam eccleſiam & clerum ciuitatis vel diœc. Reſpondeo, quando nulla parochia remanet non viſitata, dummodo cõmodè viſitari poſſit & ſecurè. c. Romana ibi, ſecurè nã ad impoſſibile non tenetur, de reg. iu. non põt. Et viſitationis cã ſubſiſt. & ſunt hæc redigenda ad bonum arbitrium, ſm Inn. vnde dicit Hoſt. ꝙ nõ dicetur non plena viſitatio, ſi ad duę vel tres, vel paucę remaneant viſitandæ, allegat de pſe di. 2. re vera, piũ-ctim cũ c. 56. diſt. ieiunii. & c. bone. ſecũdò, de poſtu. præ. de quo vide in proemio Gregoriano in vlti. glo. allegat Archidia. 7. q. 1. denique, in prin. ibi, omni ſemini Iſrael. † Subdit Hoſt. ꝙ in his
10 inſpiciendus eſt modus regionis ſm de ven. inſpi. i. 1. §. perſonaliter. pro his facit ꝙ no. in arbore conſanguinitatis, ſm Io. An. & dicen viſitata eſt loca, quę ex cauſa eſt conuocauerit ad viſitationem ſuã, per notata in dict. c. Romana in gl. in verbo, viſitatus: & non ſufficeret conuocaſſe ſinodum annuam, de qua in c. cũ olim de

olim. de accuſa. quia in tam breui tempore non potuiſſet inquiſitio fieri ſingulorum, & quia ibi non veniũt omnes clerici qui ſunt viſitandi, ſed ad prouinciale. † & quia ſubiicienda eſt res
11 oculis. & præſentia viſus operatur. no. gl. in ver. plenè. in d.c. Romana. & idem Inno. Hoſt. Io. Mo. & alii ibi. & licet tale conciliũ examinet & corrigat de vita non ſolum ſuffraganeorum, ſed ſubditorum ſuorum, vt ibi patet, & de præbend. grauem. 18. diſtin. per totum, non ſuperfluè facit: nam quæ non perpendet Archiepiſcopus in tranſeundo, videbit fortè prouinciale concilium. Item quamuis Archiepiſcopus poſſit viſitare ſingul. annis, non tamen ſequitur ꝙ viſitet, vt docet experientia, quia vt plurimum abſtinent. quare vtilis fuit vtraque prouiſio de concilio ſcilicet, & viſitatione, ſecundum Io. And. in c. fi. de cenſi.
12 † Quæro etiam, an ex quo Archiepiſcopus aliquem de diœceſi ſuffraganeorum viſitare cępit, antequam poſtea ſiue totũ, ſiue partem eius viſitauerit, reuerti poſſit cauſa viſitationis ad illam, priuſquam omnes reliquiæ ipſius prouinciæ diœce. in toto vel in parte, quas ſtatim viſitare poterit, fuerint viſitatæ. Reſpondeo, non. d. c. Romana, verſic. ex quo. & eſt duplex ratio. prima, ne illa diœceſis grauetur: ſecunda, ne aliorum viſitatio negligatur. quæ tamen ſunt cępta, ſunt complenda, C. de emenda. Iuſt. Co. l. cordi. ad ſil. l. vlt. §. fi. facit de reſcri. ſuper literis per hoc videtur ꝙ ſufficiat, ſi reliquas diœce. ſuffraganeorum, etiam ſi in aliqua parte viſitauerit, licet non in toto, ad hoc vt poſſit facere reuiſitationem etiam eodem anno, quod credo concurrẽtibus his, de quibus in §. poſtquam. hoc intelligo, ꝙ non poteſt reuerti eodẽ anno, ſeq. verò ſic, per c. fi. de cenſi. in 6. & ſentiunt gl. in ver. recipit, & in ver. ſua. in d.c. Romana. ibi, vel in illa viſitatione, &c. & ibi, & ſecundum modum ſuperius dictum, ſecundam viſitationem incipiat. & probat tex. ibi, priuſquam, &c. & gl. in ver. requiſitus. ibi, cum per exitum renunciauerit viſitationi illius anni, &c. & facit de re iudic. quod ad conſultationem.
13 † Quæro, an ſi Archiepiſcopus non compleuit viſitationẽ omnium diœceſum ſuffraganeorum ſuorum, poſſit redire ad viſitandum partem alicuius diœceſis intermiſſam? Reſpondeo, nõ niſi fortè illa pars intermiſſa indiguerit plus aliis viſitari aliquo caſu ſuperueniente, vel ex antiquo, ſecundum Io. Mo. quia tunc altero de tribus concurrentibus poterit redire. primò ſi à loci diœc. fuerit requiſitus. ſecundò ſi de omnium, aut maioris partis eiuſdem prouinciæ proceſſerit conſilio, & aſſenſu, ad ꝙ ipſe
14 ſe debet exhibere, † ne animarum profectus aliquatenus negligatur, quem totis viribus procurare debet officium paſtorale. c. cum Apoſtolus. §. cum verò. tertiò ſi malitioſè ſe reddent difficiles ſuffraganei in præſtãdo aſſenſum, & ipſe Archiepiſcopus ſuper hoc licentiam à ſede Apoſtolica poſtulauerit, quam poſtulare debet confidenter, quia de facili hoc concedet, nec requiret probationem. Hoſt. in d.c. Romana. §. ſi fortè. nec tunc ſimiliter præiudicat ad redeundum ad finiendum viſitationem reliquarum, quia hoc facit de iuris licentia, ſecundum Hoſtien. ibi, in verſi. intermiſſa.

Verum quoniam difficile eſſet formalem ordinem per omnia ſeruare, ſicut in aliis proceſſibus ſeruari oportet, de quo plenè in c. cum dilecta, de reſcri. 43. diſt. ſit rector, in fi. 3. q. 4. in grauibus. 2. q. j. in primis. de conſe. diſ. 2. in Chriſto pater. l. quotiens, de vſufru. l. hæredes, in fi. ad Treb. cum multis ſimilib. tamen circa duo dico eſſe aliqualem ordinem in procedendo ſeruandũ per viſitatores. primò. ſ. circa eccleſiam materialem. ſecũdò circa miſticam. materialis eſt ſtructura & ornatus templi, miſtica
15 verò parochianorum, &c. † Circa primam ergo debet viſitans ante omnia oculis propriis velle cõſpicere ſtructuram eccleſię. Et vbi eccleſiæ deſtructæ ſunt, aut plures, q̃ neceſſe ſit, aut maioris magnitudinis, q̃ vt ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, eius prouidentia modus inueniatur, qualiter conſiſtere
16 poſſint. c. omnes. de conſe. diſt. j. † In deſtructis autem & combuſtis eccleſiis in capella ſi qua eſt cum tabula conſecrata poteſt celebrari, donec ipſæ eccleſiæ reſtaurentur. ſic & in itinere, vbi eccleſia fuerit ſub cliuo, & in tentoriis, ſi tabula altaris conſecrata cæteraq́; ſacra miſteria ad officium pertinentia ibi adſint, poteſt miſſa celebrari, c. concedimus. ea. diſt. ſuper monumenta ve-
17 rò in cãpum non licet celebrare. c. nõ oportet. ea. diſt. † Et qũo eccleſia inſtaurata iterum cõſecrari poſſit, vide in c. de fabrica. ea. diſt. quia ſi motum fuerit altare, denuò eſt eccleſia conſecrãda. ſi autem ſoli parietes moti ſunt, tunc eſt tantum reconcilianda. ſi autem homicidio vel adulterio eſt violata, diligentiſſimè
18 expurgetur, &c. † eccleſiis enim ſemel Deo ſacratis non debet iterum conſecratio adhiberi, vel reconciliari, niſi ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſquam ſemine fuerint pollutæ, vel fuerint eccleſię Arrianorum. c. ſi motum, cum ſequen. ea. diſt. vbi autem dubitatur de conſec. eccl. vel alta. debent cõ-
19 ſecrari & altaria ſuperflua abiici. c. eccleſiæ. ea. diſt. † & aduerte, ꝙ nemo eccleſiam ædificare debet, antequam epiſcopus ciuitatis veniat ibidem, & crucem figat & publicè atrium deſignet, & ante præfiniat, qui vult ædificare, quæ ad luminaria, & cuſtodiã
20 ſtipẽdia cuſtodum ſunt neceſſaria, prout in c. nemo. ea. diſt. † & auctoritate Apoſtolica eſt conſecranda eccleſia. c. de locorum, cum pluribus ſe. ea. diſt. dum tamen non pro quæſtu. c. ſi quis. & ſingulis annis dedicationes eccleſiarum ibidem ſunt ſolẽniter
21 celebrandæ. c. ſolennitas, cum ſeq. ea. diſt. † Non poteſt etiam alibi celebrari quàm in altari conſecrato, & in locis ſacratis, vt in c. ſicut. cum ſe. ea diſt. aliàs punitur celebrans. c. nullus. ſicut etiã punitur erigens in eccleſia conſecrata aliud altare, quod ab epiſcopo loci non fuerat ſanctificatum vel permiſſum, vt ſit diſcretio inter ſacrum & non ſacrum ſimiliter & benedicens. c. nul-
22 lus. † nec eſt conſecranda eccleſia, in qua infidelium cadauera ſunt ſepulta. c. eccleſiam. cum ſe. diſt. ſunt etiam euertenda altaria, quæ ſine Sanctorum reliquiis eriguntur. c. placuit. ea. diſt. & adde ꝙ etiam altaria ſunt chriſmatis vnctione conſecranda,
23 ſi ſint lapidea, & aliter non. c. altaria, cum ſe. ea. diſt. † nec in priuatis oratoriis ſine conſen. epiſcopi licitum eſt celebrare, licet ſit licitum orare. c. vnicuiq;, cum ſe. ea. diſt. Adde etiam ꝙ nõ in ſerico, ſed in panno lineo eſt conſecrandum. c. conſulto. Et ꝙ non licet celebrare niſi à ieiunis, & ꝙ poſtquam celebratum eſt in die cęnæ Dñi, ſi aliquorum pro meridiano tẽpore defunctorum, ſiue epiſcoporum, ſiue cęterorum commendatio faciẽda
24 eſt, fiat ſolis orationibus. c. ſacramentum. ea. diſt. † & ſi paſſio aliqua celebranti interuenerit, per alium ſuppleantur miſſarũ ſolennia, & qui vinum ponit, ſuppleat vſq; ad finem. ca. nullus. ea. diſt. & non minus q̃ coram duobus eſt celebrandum, vt verificetur, Dominus vobiſcum, &c. c. eps. ea. diſ. cum ſeq. & ꝙ in omnibus miſſis debet fieri oratio pro defunctis, non tamen eorum ſunt nomina recitanda ante conſecrationem. c. viſum, cum ſe.
25 ea. diſt. † Et attendendum circa cimiteria, ꝙ polluta eccleſia ſanguinis vel ſeminis humani effuſione non occulta, cimiteriũ cõtiguum cenſetur eſſe pollutum. vnde antequam per epiſcopũ fuerit reconciliatum, nõ debet in eo aliquis ſepeliri, ſecus ſi fue-
26 rit remotus ab eccleſia. † Econtra autem polluto cimiterio, nõ cenſetur polluta eccleſia, quamuis ſit cõtigua, ne minus dignũ maius, aut acceſſorium principale ad ſe trahere videatur. ex pluribus tamen cimiteriis vno etiam contiguo, medio tamen pariete ſeparato, violato, alterum non cenſetur violatum, licet de vno ad alterum per portam inter medium habeatur acceſſus. c. j. de conſec. eccle. vel alta. lib. 6. ſi ergo pollutio fuerit occulta, vel non fuerit ſeminis effuſio, aut ſanguinis humani iniurioſa,
27 non ſunt eccleſia, vel cimiterium reconcilianda. † ſi tamen ibi ſuffocaretur quis cum terſorio ad collum, pp criminis horrorẽ eſſet reconcilianda, ſecundum Hug. in c. eccleſiis. de conſe. diſt. j. & probatur in c. propoſuiſti, vbi dicitur, pp homicidiũ, & vulnera reconciliandam eccleſiam, nulla facta mentione ſangui-
28 nis. † & ſi vulneratus extra eccleſiam fugiat ad illam, & ibi ſanguinem ſpargit, non reconciliatur eccleſia, licet ecõtra ſic, vel cum ſanguinem colligit in ſcutella. ſi autem ſupra tectum, pone cum ſagitta homo interficiatur, dicit ibidem Hugo. non eſſe eccleſiam reconciliandã, qa extra eccleſiã vr̃ factum. & idem ſi ibi ſanctus homo occidat̃, quia actio diſplicuit, licet paſſio grata fuerit: locus tñ ſanguinis nõ lauabitur. & idẽ, ſi vir cognoſcat vxorem ibidẽ, vt no. in d.c. j. lib. 6. nam alias licita ex loco fiunt nõ licita. 2. q. 7. accuſatio. de immu. ec. c. j. Idem, ſi ibi fuit aliquis
29 excõicatus ſepultus. c. conſuluiſti. eo. tit. † Adde, ꝙ ſemper cimiteriũ eodẽ priuilegio gaudet cũ eccleſia. 17. q. 4. quiſquis, & c. id conſtituimus. no. in c. cũ eccleſia. de immu. eccle. Attendendũ
30 eſt etiam circa immunitatem eccleſiarũ, † ꝙ eccleſia, in qua diuina miſteria celebrant̃, licet adhuc nõ conſecrata, gaudet immunitate: qa ea, quæ ſunt obſequiis diuinis dedicata, nullis ſunt temerariis auſibus prophananda. c. eccl. de immu. eccl. ſequitur ergo ꝙ ſi nondũ eſſent ibi diuina officia celebrata, ꝙ tunc ſanguine, vel ſemine polluta non deberet reconciliari. c. fi. de conſe. eccle. vel alta. de conſe. diſt. j. eccleſiam. & cõfugientes ad ipſam, priuilegium immunitatis non haberent. c. inter alia: de immuni. eccl. & no. in d.c. eccleſiæ. & nõ cõmitteret̃ ibi ſacrilegiũ.
31 † Semel enim Deo dicatum, ſanctũ ſanctorum erit Dño. 12. q. 2. nulli. vnde ad vſus prophanos redire non debet. de rerum p-
32 mu. manci. de reli. do. ad hæc. & in regula, ſemel Deo. cũ ſi. † Et ideo in domibus eccleſiarũ, neq; miſſus executor vel officialis, neq; comes, vel iudex publicus, vel miniſter quaſi pro cõſuetudine placitũ vel hoſpitum pñt ſibi vendicare, ſed in publicis locis dẽt domus conſtitui, vbi placitum teneatur, & hoſpitium. c. j. de immu. eccl. cum eccleſia Dei domus orationis eſſe debeat & nõ ſpelunca latronũ, vel ſanguinis forũ, & abſurdũ eſt, & crudele ibi iudiciũ ſanguinis exercere, vbi eſt tutelæ refugium. c. cũ
33 eccleſia. eo. ti. † qñ ſm leges & canones fugiẽs homo ad eccľam q̃tuncũq; grauia crimina ppetrauerit, nõ eſt violẽter ab eccleſia extrahẽd⁹, nec inde dãnari dẽt ad mortẽ, vel ad pęnã aliq̃, ſed rectores eccľarũ ſibi obtinere dñt mẽbra & vitã, licet ſit alias ex arbitrio puniẽd⁹, niſi ſit publicus latro, vel nocturn⁹ populator agrorũ, qa plurib. exitia cogitãt q̃ alii, vt ĩ c. inter alia, de immu. eccl. & 17. q. 4. diffiniuit, cũ multis aliis ibidem. † qa tales pñt im-
34 punè occidi & ſine peccato. 23. q. 5. cũ hõ. C. qñ licet ſine iu. vin. l. j. & idẽ de raptorib. virginũ. 36. q. j. de raptoribus. Idẽ credo de faciẽte aliquẽ occidi per aſſaſſinos. c. p humani, de homic. & in hr̃tico & ſciſmatico. c. j. de ſciſma. li. 6. & in occidẽre Cardinalẽ.

c.felicis.de pen.eo.li.& in occidente epm,cle.j. de pe.&c. Si uerò seruus fuerit fugiens ad ecclesiam postquam de impunitate sua Dñs eius clericis iuramentum prestiterit, redire compellitur vt
35 in d.c.inter.& C.de his qui ad eccl.confugiunt l. præsenti.† Qui autem impunitatem suorum excessuū per defensionem ecclesiæ hr̄e sperant, homicidia, & mutilationes membrorū in ipsis ecclesiis, vel earū cimiteriis cōmittere non verent, cū in eo quo deliquerūt sint puniendi, & frustra legis auxiliū imploret, qui cōmittit in legē, non dicunt gaudere priuilegio immunitatis, quo
36 faciunt se indignos. c.fi. eo.ti.† quia sub spe veniæ nemo debet delinquere.c.illud.de cle.exc.mi.de conse.dist.4. qñquis.ne facilitas veniæ præbeat incentiuum delinquendi.23.q.4. est iniusta. & quia nō iure ad supplicandum debet admitti, vbi quis cōmittere sacrilegium non expauit.17.q.4 corpus,& seq.& vt fuerunt
37 stulti in culpa, sint sapientes in pęna 37.dist.qui ea.† Attendendum quoq; est circa immunitatem bonorum & rerū ecclesiasticarum, qp vnicuiq; ecclesiæ vnus mansus integer terræ quantitatis, scilicet quæ suffici duobus bobus in anno ad laborandū & absque vllo seruitio tribuatur, & qp de decimis, aut oblationibus, nec domibus, areis, nec hortis iuxta ecclesiam positis, neq; de dicto manso aliquod seruitium faciat, nisi ecclesiasticum. c.
38 j.de censi.c.nouum genus.de deci.23.q.vlt.§ tertium.† Item, qp nemo etiam consul, vel rector ciuitatis ecclesias, vel ecclesiasticos viros & bona eorū, & pauperum vsibus deputata taleis, collectis, exactionibus, augariis, & aliis aggrauent sub anathematis districtione prohibeant, & qp iurisdictionem, & auctoritatem prælatorum non euacuent, nisi prius consulto Ro.Pon. nisi vbi laicorum non suppetunt facultates ad releuandas vtilitates, & necessitates communes aliquando episcopus cum clero duxerit aliquid conferēdum laicis cum gratiarum actione, & sine violentia suscipientibus. aliàs etiam consulum successores censura ligantur, & annullantur sententiæ, & statuta ipsorum.c.non minus.& c.aduersus.de immu.eccles. sicut & in c.grauem.de sent. excom.& in c.causa Carpensis.de ver.sig. vbi dicitur, tales esse ra
39 ptores & sacrilegos.† Item qp si vniuersitas aut singularis persona ecclesias vel ecclesiasticas personas suo vel alieno nomine compulerit soluere pedagia, vel guidagia, vel exactiones pro rebus suis, quas causa negociationis non deferunt. aliàs personæ singulares sunt excommunicatæ, & vniuersitas interdicta, reiecta contraria consuetudine.c.quamquam.de censi. lib.6. Et addit cle.præsenti.eo.tit. qp diœcesani, quibus constat aliquos incidisse has sententias publicare eos debent, & ipsas sententias facere obseruari, etiam si soluens non conqueratur, propter fauorem publicum & animarum periculum, maximè vbi factū est manifestū, parte tamē vocata, vt ibi no. & quid sit pedagiū, &c.
40 vide in c.super quibusdam, de verb. signi. † Et adde qp bona clericorum eodem gaudent priuilegio, quo bona ecclesiarum. 16. q.j.similiter.vbi no.ratio.& c.ex literis. de pignori.& d. c. quan-
41 quam.& 16.q.4.c.j. † Seculares ergo potestates ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis taleas vel exactiones pro rebus vel possessionibus etiā acquirendis exigere non possunt, nec illos cōpellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponēdum. c.j.de censi.lib.6.nisi prius fuissent tributariæ, vt ibi no.& c. j de censi.præcipit etiam hodie Vienen. Concilium obseruari debere Concilium Lateranē.sub Alexand.III. & generale sub Inno. III.de quibus in d.c.non minus.& c.aduersus, de immu.eccle.in
42 cle.j.eo.titu.de immu.eccle.† Sunt etiam excommunicati, qui impediūt super causis, quę ad forum ecclesiasticum de iure vel de consuetudine pertinent, literas à sede apostolica impetrari, vel super ipsis coram ordinariis, vel delegatis ecclesiasticis liti-
43 gari.c.quoniam, de immu.eccle.lib. 6. † Sunt etiam eo ipso excommunicati habentes dominium & suis subditis interdicentes, ne personis ecclesiasticis aliquid vendant, aut ab eis emant, neq; ipsis bladum molant, panem coquant, aut alia obsequia exhibeant, quę in derogationem libertatis ecclesiasticę cedunt.
44 c.fi.de censi.li.6.† Et adde qp represaliæ, q̄a æquitati, & ciuili iuri sunt contrariæ, contra personas ecclesiasticas concedi nec extendi debent, & contrafacientes, nisi reuocent infra mensem, sunt excommunicati, & vniuersitates interdictæ.c.j.de iniur.lib. 6.ne alter alterius odio grauetur, & ne quis locupletetur cum iactura aliena, quod est verum etiam in hospitalariis, Templariis, Conuersis, & Deo deuotis, vt ibi no. etiam si Dominus tem
45 poralis nollet iustitiam facere, de quo 23.q.2.Dominus.† Attēdendum est insuper circa vitam & honesta.cle. qp si clericus cōiugatus ferat habitum & tonsuram, gaudet priuilegio clericali,
46 & aliter non.c.j.de cle.coniuga. lib. 6. † Et qp clericus ioculator tertiò monitus non desistens, ipso iure perdit priuilegium clericale, quod est dignitas, vt in c.j.de vi.& hone.cle.lib. 6. In occulto tamen, vel infirmitate, aut alterius honestæ rei causa aliquid ioci facere nō reprobatur, vt no. Io.de citaristis, & his qui variis vtuntur instrumentis.82. dist. donare.in j.glos.& in d.c.j.
47 † Necnon etiam puniendos esse clericos coniugatos, & alios psonaliter & publicè carnificum, & tabernariorum officiū exercentes, qui nominatim per diœcesanos tertiò moniti illud offi
48 cium non dimittunt, vel dimissum reassumunt. † Similiter debent diœcesani agere contra alios clericos, qui seculares actus
49 exercent, vt in cle.j.de vita & ho.cle.† Puniendi sunt etiam clerici beneficiati, vtētes in publico virgata vel partita veste. Item subdiaconi, & diaconi non beneficiati, & omnes clerici tonsuram publicè cum tali veste portantes. Item & omnes dignitatē personatum & beneficium curatum habentes, & sacerdotes, & religiosi publicè portantes talem vestem, infulam seu pileum lineum in capite, & vtentes tabardo notabiliter breui, integre fodrato, etiam vtentes caligis scaccatis, rubeis, aut viridibus, vt in cle.2.eo.tit. sunt enim tales colores inhibiti clericis.c. pe.eo.tit. Quia qui abiectis vestibus proprio congruentibus ordini alias in publico portare præsumitur, ordinis illius prærogatiua se reddet indignum, vt ibi facit, de sen.exc.c.in audientia.& c.si iudex
50 laicus.eo.tit.lib.6.† Debent etiam laici circa vestium congruentiam moderari, vt ibi no.41.dist.§ j.& c.per simoniam.& 30.dist.in.si quis virorum.& c.si qua mulier. Conforment ergo se clerici consuetudini, regionis in habitu, ne videantur hypocritæ, 30.dist.c.si quis virorum.& ne vilescat dignitas clericalis.80.dist. episcopi.de quo 21.q.4.in sum.non tamen habitus monachalis necessitatis timore susceptus præiudicat.c.perlatū. quod me
51 causa.† Attendant etiam puniendos esse clericos arma portantes & vsurarios.c.diē de vi.& ho.cle.& 23.q.vlt. clerici.& c. quicunq; nisi ex iusta causa, puta si per loca periculosa habeat transire pp terrorem latronum. licet percutere non debeāt. ar. 23.q.3. Maximianus. alias perdant priuilegium canonis.c.si quis
52 suadente.de sen.exc.& c.contingit.† Item puniendos esse clericos comam relaxātes, quia clericus neq; comam nutrire debet neq; barbam.& clerici qui comam nutriunt, etiam inuiti ab archidiaconis sunt tondendi.c.si quis cum se.& c. clerici.eo.tit.& de tonsura clericorum, vide plenè per gl.in cle.2.eo.ti.super verbo, tonsuram.& de tonsura monialium plenè in cle. attenden-
53 tes, de statu reg.super verbo, crinis.† debet ergo clericus tonso capite & patentibus auribus incedere.23.dist.nō liceat. quinimmo etiam clericus coniugatus debet portare coronam. 20. q.3.eos qui.& c.proclius.de quo per Io. An. plenè in c. Ioannes. de clericis coniuga. nisi ex causa. pp quod not. quendam reprehensum respondisse Papæ,

Tutius vt peterem laici sub imagine Romam,
Fas fuit, vt finerem luxuriare comam.

Vt no.in d.c.eos qui.† Attendant ēt, qp cum ab omni specie mali
54 præcipiat Apostolus abstinere, & † quia ad hoc clericis sunt ecclesiastici redditus deputati, vt ex ipsis honestè viuere debeant, qp iudices vigorem iudiciarum gratis studeant litigantibus im-
55 pertiri, † cum nec iustum iudicium iudici vendere liceat, etiam sub nomine assessorum, & venales sententiæ etiam à legibus secularibus reprobentur.c.cum ab omni, de vi.& ho.cle. & etiā qp aduocatus super certa parte litis cum clientulo non paciscatur. l.si quis aduocatorum.C. de postulan. sic nec fideiussor iudicatum solui.ff.mandati.l.si remunerandi.§.Marcus. Exsenia etiā nō
56 licitè capiuntur.ff.de offi. procon.l.senatus.§.fi.† Est ergo adhibēda moderatio ne litigatoribus enorme damnum infligatur. ar.10.q.3.c.illud. vbi pauperes sunt litigantes, debent etiam iudices à sumptibus abstinere, quia nec tunc ordinarii habent sportulas, in Auth.de mandatis Princip.§.sit tibi quoq;.col.3.† Iuris
57 consultus tamen bene potest vendere iustum consilium.11.q. 3.c.non licet.14.q.5.non sane, nam ipse premiorum inuitandus est assessor.C.de assess.l.j.& ideo potest petere mercedem pro labore suo proprio, quia suis sumptibus ad hoc non cogitur. 24. q.j.iam nunc.& nemo de suo beneficio facere cogitur.10.q.j.
58 precariæ.de præscri.cum ex officii.12.q.2.charitatem.† Attendant etiam ad extirpandas consuetudines, & corruptelas ludorum theatralium, & ludibriorum spectaculorum, & laruarum, quæ in ecclesiis fiunt in certis festiuitatibus, & ne in sacris constituti illa exerceant, ne per huiusmodi turpitudinem ecclesiæ decor, & honestas inquinetur.c.cum decorem.eo.ti. nō tñ prohibetur representatio præsepe Dñi, Herodis, magorum, & quō Rachel plorabat filios suos, & cæt. quæ tangunt festiuitates illas, de quibus ibi fit mentio, cū tales potius inducant vulgus ad cōpunctionem quā ad voluptatem, sicut in Pascha sepulchrū, & alia repræsentantur ad deuotionem excitandam, arg. de conse. dist. 2.
59 semel.& dist.4.quæris, in fi.† est nanq; festum signū & repræsen
60 tatio præteritarum rerum.76.dist.quod die Dñico.† Et qp domum Dñi decet sanctitudo, & vt cuius in pace factus est locus, eius cultus sit cum debita veneratione pacificus, humilis, & deuotus ad ecclesias debet esse ingressus, & in eis deuota conuersatio, & Deo grata inspicientibus placida quæ considerantes non solū instruat, sed ēt reficiat conuenientes ibidem nomen illud, quod est super oē nomen, à quo aliud sub cęlo nō est datum hominib. in quo saluos fieri credētes oportet, videlicet Iesu Christi, q saluū fecit populū suū à peccatis eorū, spāli reuerentia oēs attollāt, & qd generaliter scribit, vt noīe Iesu omne genu flectatur, & c. singuli singularit in seipsis implētes, præcipuè dū agūt missarū sacra solēnia, gloriosum qñcunq; illud nomē recolit, flectāt genua cordis, qd ex capitis inclinatione testent, & attendantur in locis eisdē sacra solēnia intētis pcordiis, & deuotis orationibus insi-

bus insistatur, & nullus in locis eisdē, in quibus cū pace ac quiete vota conuenit celebrari, seditionem debet excitare, conclamationem mouere, impetumve committere, cessare debent in illis vniuersitatū & societatū quarunlibet consilia, conciones, & publica parlamenta, vana, fęda, aut prophana colloquia, cōfabulationes q̄libet, & q̄cunq; alia, q̄ diuinū solēt turbare officiū, aut oculos diuinæ maiestatis offendere, & ne vbi peccatorū est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut peccata deprehendant̄ cōmitti. cessare ēt debēt in eis in cimiteriisq; negociationes, & præcipuè nūdinarū, ac fori cuiusq; tumultus, & oīs secularīū iudiciorū strepitus, nec vlla ibi cā per laicos præsertim criminalis terminari, & ordinarii locorū hoc debent facere obseruari, & suadēda suadere, & prohibita cōpescere, aliàs tales ꝓcessus & sn̄iæ sint nullæ &c. prout in c.decet.de immu.eccl.li.6.
61 † & licet cōtractus extraiudiciales in ecclesiis, fieri non debeat,
62 & facientes peccent, facti tñ tenent, vt ibi no.in gl.† Attentè ēt prouideant, qp clerici officia, vel cōmercia secularia non exerceant, maximè inhonesta, minis oculatoribus, & histrionibus non intendant, & tabernas prorsus euitent, nisi fortè cā necessitatis in itinere constituti, & qp ad aleas, & taxillos non ludant, nec hmōi ludis intersint, in quibus blasphemat̄ Deus cum Sanctis suis.l.j.C.de aleato. alias si quid vicerint, restituere ꝯpellant̄: & qp coronam, & tonsurā hēant congruentem, & se in officiis ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligētes, & qp clausa deferant desuper indumenta, nimia breuitate, vel longitudine non notanda, & qp pānis rubeis aut viridibus, necnon manicis, aut sotularibus ꝯsuticiis, frenis, sellis, pectoralibus, calcarib. deauratis, aut aliā superfluitatē gerentibus non vtātur: & qp cappas manicatas ad diuinum officiū intra ecclesiā non gerāt, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio, & ꝑsonatibus cōstituti, nisi iusta cā timoris exegerit habitū trāsformari, & qp fibulas oīno nō ferāt, neq; corrgias auri, vel argenti ornatas: sed nec anulos, nisi q̄bus cōpetat ex officio dignitatis. Pōtifices āt in publico, & in ecclesia sup indumentis lineis oēs vtant̄, nisi monachi fuerint, q debēt ferre habitū monachalē, & qp paliis diffibulatis nō vtātur in publico, sed vel post collū, vel ante pectus hincinde cōnexis.c.clerici.eo.ti.& qp tertiò moniti, si ꝑtermissis diuinis officiis negociationibus secularibus institerint, non dēnt vt clerici defendi, cū facto abiiciant priuilegium clericale.c.fi.eo.ti. Alias ergo, si iudex laicus malefactorē captū tenet dicentē se esse clericū, cū huius rei cognitio ad ecclesiasticū iudicē spectet, si notoriè, vel publica fama, vel cōi extimatione hr̄ pro clerico, statim
63 dēt illum remittere.† Idē si prius se gerebat pro clerico, & modo captus fuerit in habitu clericali: sed si prius se nō gerebat pro clerico, licet in clericali habitu deprehensus fuit, non fiet remissio, donec fuerit de clericatu ꝓbatū, interim tñ iudex contra eū in nullo ꝓcedet.c.si iudex laicus.de sen.exc.li.6.& in c.vt famæ.
64 eo.ti.† & qm̄ indignū est clericis ab ecclesia subueniri, per quos cōstat in ecclesia scādalū gn̄ari, denunciandū est oībus clericis, ne ministri laicorū fiant, nec in rebus eorū ꝓcuratores existāt, alias istis in fraude deprehensis per ecclesiā nō debet subueniri.
65 c.2.ne cler. vel mona. † Occasione ēt sciētiæ spūalis ecclesiastici viri, mundanis rursus actionibus nō debent inuolui sub obtētu languētiū fratrē ꝯsulendi corporibus, & qp p eos ēt ecclesiastica negocia fideliter pertractent, quos Diabolus decipit sub Angeli lucis specie se transfigurans. & ideo regulares ppea nō sunt ad legendas leges, & cōfectiones phisicales ponderādas de clau
66 stris suis educendi.c.non magnopere.eo.ti.† & adde qp ꝯ̄ria diuinæ conditioni sunt medicinæ præcepta, à ieiunio reuocant, lugubrare non sinunt ab oī intentione meditationis abducūt, ita qp q se medicis dederit, seipsum sibi abnegat.c.cōtraria.de cōse.
67 dist.5.† Sed nec ꝓcurationes villarū, aut iurisdictiones ēt seculares sub aliquibus principibus secularib⁹, vt iustitiarius eorū fiat clericus, quisquā pōt exercere.c.sed nec.eo.ti.alias & ipse, & alij
68 clerici cā lucri negociantes sunt excōicādi.† Prohibent̄ ēt monachi, ne à clericis, vel laicis firmas hēant suo nomine, neq; laici ecclesias ad firmā teneant.c.fi.m. eo.tit. alias monachis se non corrigentibus loco eorū alii iusti debent subrogari, vt labores impiorum edant, & illi tandem cōfusi rubore ad sui ordinis ob
69 seruantiam reuertant̄. c. relatū. † Clericis ēt in sacris ordinibus cōstitutis p suorū beneficiorum sublationē, ēt tabellionatus officium est interdicendū, maximè si cōpetentia beneficia hn̄t, ēt in causa ecclesiastica, & spirituali, & corā ecclesiastico. c.sicut. eo.tit.& ibi no.& adde, qp c.fi. quod interpretatur c.non magnopere.eo.ti.& cum clericis interdicit audire leges, vel phisicā, nō cōprehendit obtinentes parochiales ecclesias, nisi fuerint plebani ecclesiarum sub se capellas habentium, in quibus instituātur clerici perpetui nequeuntes ab ipsis absq; rationabili causa
70 amoueri.c.j.eo.tit.lib.6.† Excōicandus etiam est religiosus, qui habitu dimisso ad studia literarum accedit absq; licētia sui prę-
71 lati, atq; maioris partis conuentus. similiter & Doctor, qui tales in scolis suis legum, & phisicæ admittunt.c.2.eo.ti.6.† possunt tñ clerici tpalem iurisdictionem obtinentes iniungere suo officiali, vt de maleficiis inquirat, & iustitiam faciat absq; metu irregularitatis, licet exinde sequatur pęna mortis, vel sanguinis.c.fi.
72 eo.ti.li. 6. † Similiter ēt possunt de suis cōqueri malefactoribus coram iudice seculari, ēt de criminibus, de quibus debetur pęna sanguinis, expresse protestando, qp ad pęnam sanguinis nō intendunt.c.prelatis.de homicid.eo.li. alias verò non licet clericis iudiciū sanguinis agitare, nec officiū vicecomitis, aut ꝑpositi secularis exercere, nec sententiam sanguinis dictare, aut sanguinis vindictā exercere, nec literas scribere ꝓ vindicta sanguinis destinandas, nec sibi in curiis principum licitum est hanc curarum sollicitudinem subire, nec ruptariis, balistariis, aut viris sanguinis præesse, nec vllam cirugiæ partem exercere, quæ adustionem, vel incisionem inducit, nec per purgationem aquæ feruētis, aut frigidæ, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis impendere, aut consecrationis, & c.clericis.& c.sententiam.
73 eo.tit. quinimmo † nec canes, aut accipitres ad venandum eis licitum est hr̄e. alias enim sunt puniēdi, vt in c. j. de cleri.vena. oībus enim seruis Dei venationes, & siluaticę vagationes cum canibus, accipitribus, aut falconibus sunt interdictæ, vt in c.fi.eo.
74 ti.† nemo ergo militans Deo potest se negocijs secularibus implicare, quæ multa sunt, ad quæ pertinet oīs carnalis cōcupiscētia. quicquid enim plus iusto homo appetit, turpe lucrum est. s. munera iniusta accipere, vel dare ꝓ aliquo seculari quæstu, aliquem precio inducere ad malum, contentiones, lites, vel rixas amare, in plateis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum, conductores rerum secularium esse, aut procuratores, turpis verbi, vel facti ioculator, vel iocum seculare diligere, aleas amare, ornamentum suo proposito incōueniens quærere, in deliciis viuere velle, gullam. & ebrietatem sequi, pōdera iniusta, vel mensura habere: Iustum tñ non interdicitur pp diuersas necessitates, sed quibuslibet causis superfluis interesse, canes, & aues sequi ad venādum, & has similias, vt plenius hr̄ in c.j.ne cle.uel mo. sufficiant aūt hæc quo ad ordinem quendam generalem magis publicum circa ecclesias, & clericos per visitatores seruandum, gratia breuita. cætera sparsim in inferioribus q.supplebuntur.

SVMMARIVM.

1 *Visitatoris potestas est, compellere quoscunq; prælatos, & etiam Cardinales ad continuam residentiam faciendam.*
2 *Visitator non potest compellere residere eos, qui sunt in seruitio Papæ, nec qui causam suorum beneficiorum prosequūtur, nec eos, qui sunt in seruitio Papæ, & qui studiorum causa absunt.*
3 *Distributiones quotidianæ interessentibus tantum dantur.*
4 *Residentiam facere tenentur promoti ad ecclesias parochiales.*
5 *Episcopus super residentia ad tempus dispensat.*
6 *Papa super residentia non dat perpetuam indulgentiam.*
7 *Visitator compellit beneficiatos ad suscipiendum ordines beneficiis annexos.*
8 *Visitator compellit clericos habentes dignitatem, vel parochialem ecclesiam ad suscipiendum ordinem subdiaconatus à die suæ promotionis.*
9 *Clerici, si ad ordines beneficiis annexos non ordinantur, ipso facto à iure suo cadunt.*
10 *Tempus ad se ordinandum in parochialibus ecclesiis currit à die pacificæ possessionis.*
11 *Clericus, qui ordines suscipere tenetur, nisi ordinetur ad subdiaconatum, vocem non habet in capitulo.*
Idem in habentibus dignitates, personatus, vel officia habentia ordinem annexum.
12 *Visitator compellit regulares ad prioratus promotos, vt ad sacerdotium promoueantur.*
13 *Visitator compellit ministros ecclesiæ ad facienda ea, quæ eis incumbunt.*
14 *Visitator prohibet, ne fiat cessatio à diuinis, nisi vocatis omnibus, & habita diligenti deliberatione, & vocato eo, ob quem cessatio fienda est.*
15 *Cessationem generalem violans est irregularis, sicut violans interdictum.*
16 *Visitator compellit Archi. ad suum officium debitè exequendum.*
Archidiaconi officium, quale sit, & circa quæ versetur. & nu.seq.
18 *Visitator prohibet archidiaconis, ne alicui animarum curam committant.*
19 *Visitator compellit archipresbyterum, seu decanum ad suum officium debitè exequendum, & nu.20. & 21.*
Officium archipresbyteri, quale sit.
22 *Visitator primicerium cogit ad faciendum ea, quæ sibi incumbunt.*
Officium primicerii, quale sit.
23 *Visitator compellit sacristam, suum officium adimplere.*
Sacristæ officium, quale sit.
24 *Visitator compellit custodem, suum officium exequi.*
Custodis officium, quale sit, & nu.seq.
26 *Chrisma, & eucharistia diligenter custodiri debent.*
27 *Presbyter eucharistiam paratam semper habere debet.*
Et non bene custodiens, quomodo puniatur.
28 *Eucharistia in loco mundo conseruari debet.*
29 *Eucharistia, quomodo per presbiterum ad infirmum portari debeat.*
30 *Eucharistia non debet per laicos ad infirmum portari, sed per presbyterum, vel diaconum si necesse sit.*
31 *In octaua Pentecostes fit officium corporis Christi.*
32 *Prælati prouidere debent, vt ecclesiæ mundæ, & vasa, & vestimenta munda conseruentur.*
33 *Vestimenta ecclesiæ honesta esse, & honestè teneri debent.*

34 *Viſitatores prohibent, ne corpus aliquod vti ſanctum veneretur ſine auctoritate Papæ.*
35 *Et ne reliquiæ extra capſam oſtendantur.*
Nec reliquias de nouo inuentas venerari.
36 *Et prouidere quòd feſta duodecim Apoſtolorum, & Doctorum eccleſiæ ſub duplici officio celebrentur.*
37 *Et ad feriandum dies Dominicos ſingulis annis.*
38 *Et quòd obſeruentur cerimoniæ ab eccleſia introductæ.*
39 *Diuerſitas religionum à iure reprobatur.*
Chriſtiani in ſuis domibus pęnitentiam agendo, licitè poſſunt Deo ſeruire.
40 *Viſitatores prohibent crucem, & imagines Sanctorum in terram proſterni, & ſpinis ſupponi.*
41 *Imagines adorare debemus ob illorum reuerentiam, quos imago figurat.*
42 *Feſtum inuentionis ſanctæ crucis celebrari debet.*
Crux prius erat ſupplicium latronum.
Chriſtus, quare mortem crucis elegit.
Crux Chriſti ex quatuor lignis compacta fuit.
43 *Feſtum inuentionis ſanctæ crucis, quando celebrari debeat.*
Pax in fine miſſæ, quare populo impartiatur.
44 *Oſculo quis alij conſentit.*
Pax quare non datur in miſſa defunctorum, nec inter monachos.
45 *Viſitatoris officium, ſicut ordinariorum, latiſſimum eſt.*
46 *Viſitatori pertinet partibus tutum locum aſſignare, timorem à partibus, & teſtibus repellere, & dilationes moderari.*
47 *Viſitatori ſpectat incidentes, & emergentes quæſtiones terminare, interlocutorias reuocare, negocia finire, & ſuas, & aliorum ſententias exequi, & lata ſententia in Curia Romæ fructus ſequeſtrare.*
48 *Viſitator curam ſubditorum habere debet, ſingulos iuuare, & cunctis prodeſſe, ius ſuum vnicuiq; tribuere, delinquentes punire, ſcelera inquirere, & gratias ius reddere.*
49 *Viſitatoris officium eſt in pęnis miſericordiam adhibere, beneficia idoneis conferre.*
50 *Beneficiorum collatio eſt voluntariæ iuriſdictionis.*
51 *Decretum irritans, etiam ignorantes ligat.*
52 *Beneficium in curia vacare dicitur, ſi ibi reſignatur.*
53 *Beneficia conferendi facultas, nec admittendi reſignationes, in generali mandato non venit.*
54 *Viſitator intendit circa aſſignationem partis prouentuum faciendam prælatis, vel vicarijs eccleſiarum per earum patronos.*
55 *Viſitator prouidet de beneficiis nouiter poſt datam literarum creatis, licet in dubio cenſeantur ante datam creata.*
56 *Viſitator abſenti, & ignoranti prouidere poteſt, & prouidere ēt inſtituendo præſentatos per patronos ſeculares, reſignatione non obſtante.*
57 *Et conſtituere plures vicarios principales poteſt.*
Pęnitentiaria, qua in literis quas dirigit ad vicarios ordinariorū ſuper diſpēſationibus incidit, & non complet, rio, vel riis, ſed dicit vica.
58 *Viſitator poteſt in cauſis beneficialibus pupillis curatores ad litem dare.*

¶Quæſtio octaua primæ partis.

OCTAVO Quero principaliter de oīmoda poteſtate viſitantium. & qm̄ in hac q. habet relucere viſitantibus cunctis colūna ignis, & lucerna ardēs, & illuminans oēs tenebras, 1 † ideo pro rñſione cona bor ſumere ordinem neceſſariū, per quē rectè dirigantur. rñdeo ergo primò, q̄ eorū ptātem primò debent exercere in capitulo ſuæ cathedralis eccleſiæ cōpellendo oēs prælatos ad continuā reſidentiam faciendā, ſiue ſit Cardinalis, vt in c.ex geſtis.de cle.nō reſi.ſiue ſint Archiepi, vt in c.qualiter.eo.titu.ſiue epi, vel alii plati.c.ex tuæ. eo.tit. ſiue ſit eccleſiæ ēt maior decanus, licet archipresbyter.c.ex parte. eo.tit.ſiue ſit canonici, aut alii aſiſii, vel manſionarii.c.pe.eo.tit.ſiue alii quicūq; aſſecuti beneficii, quæ reſidentiā exigunt.c.ſi.eo.tit.alias debēt eos priuare, ſeruatis iis.de quibus in dictis iuribus, maximè vbi eſt conſtitutio eccleſiæ de faciendo reſidentiā, & pſertim iurata, vt ibi. 2 † Exceptis primò iis, qui in apoſtolicæ ſedis ſeruitio detinētur, vel quos infirmitas excuſaret.c.ad audientiā.eo.tit.& c. cū dilectus.ex quo vniuerſaliter ſe exhibēt obſequiales, & negocia eccleſiæ pmouent, vt ibi. Itē exceptis iis, qui ſuorū beneficiorum iura fideliter pſequunt.c.ex parte.eo.tit.item exceptis vno, vel duobus, q in ſeruitio epi, & plati exiſtāt.c.de cætero.& d.c.ad audientiā.eo.ti.Itē exceptis iis, quibus indulgeť, vt gratia ſtudiorū excuſent, dūmodo nō in fraudē.c.tuæ. eo.ti.vel ex alia honeſta & iuſta.cā.c.inter quatuor.eo.ti.niſi qñ eccleſia ex hoc ferè eſſet deſtituta miniſtris.c.pe.eo.ti. dū tñ in pmiſſis caſibus per aliū cō 3 gruè deſeruiať eccleſiæ.d.c.pe.† ſaluis tñ diſtributionibus quotidianis, quæ alias manualia beneficia, ſeu victualia nūcupantur, quæ tñ intereſſentibus tribuunť in pmiſſis caſibus, vel aliis priuilegiatis, q conſequunť in abſentia fructus beneficiorū ſuorū, nec ad reſidentiam cōpelli pñt, aut ex non reſidentia priuari.d.c.de cætero.& c.vno.de cle.non reſi.lib.6. vbi tollitur contraria ɔſuetudo, niſi tenor priuilegii aliter ſe hřet, vt ibi no.vel niſi infirmitas, vel alia iuſta, & rōnabilis corporalis neceſſitas, aut euidens eccleſiæ vtilitas excuſaret, & alias receptorum dñium nō acquirunt, nec ſuā ſunt, ſed ad reſtōnem tenentur, & idem de diſtributionibus, q̄ dantur pro anniuerſariis defunctorum, vt ibi.

4 † Et aduertēdum, q̄ oēs promoti ad parochiales eccleſias oīno tenentur pſonaliter reſidere, vt regimen, & curā gregis ſibi traditi diligentius regere poſſint.c.licet.ver.iis.etiam de elec.præterquam in caſu c. extirpāde. de pb. vbi per vicariū reſidere pōt qñ.ſ.dignitati, vel preb.parochialis eccleſia eſt annexa, quo caſu conceditur, vt qui habet talē præbēdam, vel dignitatē, cū opporteat eū in maiori eccleſia deſeruire, poſſit in ipſa parochiali eccleſia idoneū, & perpetuū hře vicariū canonicè inſtitutū, qui cōgruentem hēat de ipſius eccleſiæ obuentionibus diſtributionē. 5 † Itē in caſu, quo ordinarius ſup reſidentia facienda gratiam diſpenſationis ad tps facit.d.c.licet canon.in fi.Ex cauſa tñ legitima, puta ſtudiorū, & nō vltra ſeptennium, vt in c. cum ex eo.tit. 6 † quia nec Papa ſup reſidentia dat perpetuas indulgētias, & datas per prædeceſſores reuocabit, vt in c.vlt.de reſcr.li.6. 7 † Secundo debent oēs prælatos, & alios beneficiatos ad beneficia certos ordines requirentia cōpellere ad ſuſcipiēdos ordines eiſdem dignitatibus, & beneficiis annexos.c.quæris.de ęta.& qua li. 8 † & hñtes dignitates, & parochiales eccleſias et ex cā ſtudiorū ɔpellet ad ordinē ſubdiaconatus ſuſcipiendū. ꝟ.anni à tpe ſuę pmotionis, ne ſicut à multis de Chriſti patrimonio ſublimatis olim factū eſſe dignoſcit à ſtatu clericali valeant retrocedere. Interim tñ debet puidere, q̄ p bonos, & ſufficiētes vicarios ab eis in hmōi eccleſiis deputandos, aīarū cura diligenter exerceat, & deſeruiatur laudabiliter in diuinis. Illiſq; de pſarū eccleſiarum prouentibus neceſſaria congruè miniſtrent: & niſi tpe diſpenſationis elapſo ad requiſitos ordines. ꝟ. annum ſe faciant pmoueri, ipſis beneficiis ipſo iure ſunt priuati, pñtq; dicta benefi 9 cia, & debēt alis cōferri.c.cum ex eo de elec.lib.6.† nā ſi Archidiaconus in diaconum, & decanus, & reliqui non fuerint ad ordines bñficiis annexos ordinati, et appellatione reiecta, & abſq; admonitione elapſo anno, ipſo facto cadunt à iure ſuo, & debet talia beneficia conferri aliis, qui velint, & poſſint ſuū officium diligenter implere.d.c.licet canon.per quod in pluribus ſupplētur.c.cum in cunctis.de elec.& alii canones ibidē in gl.alleg.& 10 c.j.cum ſeq.de temp.ordi.† In parochialibus aut expectādus eſt lapſus integri anni, qui currit à tpe, quo pmotus poſſeſſionem pacificam eſt adeptus, vel cum per eū ſteterit quominus hñeat eandem iuſto impedimento ceſſante, puta infirmitatis, & vel niſi ſecum ſit diſpenſatum, ut in c.cōmiſſa.eo.ti.de elec.li.6. Nec lapſo anno poterit eidem de nouo fieri collatio, ne verbis & nō rebus videatur lex impoſita, & fiat ludibrio, & ſi ad parochialē promouetur, vt fructus primi anni tñ cōſequatur, tenebitur ad reſtitutionē eorum, cū illos receperit fraudulenter, & cōferens 11 incurret penas, de quibus in d.c.cōmiſſa.§.porro vſq; ad fi.† Et vt ij qui in diuinis, in cathedralibus, vel collegiatis eccleſiarubus, vel regularibus eccleſiis ad ſuſcipiendos ſacros ordines propenſius inducantur, prohibetur, vt nullus vocem habeat in capitulo, et ſi hoc ſibi ab aliis libere concedatur, niſi ſaltē in ſubdiaconatus ordine fuerit cōſtitutus, & illi qui dignitates, perſonatus, officia, vel prębendas, quibus certi ordines ſunt annexi, pacificè obtinet, niſi iuſto impedimēto ceſſante, ad huiuſmodi ordines ſe fecerint promoueri infra annum, ex tunc, donec ad eos promoti fuerint, ſimiliter nullo modo vocem in capitulo habere debent, ipſiſque diſtributionibus, quæ dantur iis, qui certis horis intererint, pars dimidia ſubtrahitur, non obſt.quibuſlibet cōtrariis conſuetudinibus, vel ſtatutis, vt in cle.vt ij qui de ætat.& 12 qual.† regulares autem, qui ad prioratus promouentur, etiam compelli debēt, vt ad ſacerdotium promoueātur, & in illis perſonaliter reſideant, q̄ ſi ceſſante probabili cauſa non fecerint, eo ipſo, nullis etiam monitione præmiſſa, prædictis prioratibus ſunt priuati, quibus etiam alteri vice, nullatenus conferri poſſunt.cle.j.in §.cæterorum.de ęta mo. qualitate & ad ampliationem cultus diuini, ad monitionem abbatis quilibet monachi ad omnes ſacros ordines debent promoueri, ceſſante excu13 ſatione legitima.d.cle.j.in §.ad ampliationem.† Tertio debent compellere omnes prelatos canonicos, & reliquos eccleſię miniſtros, vt modeſtiam ordinis clericalis non abiciant, ſed offerant Deo ſacrificium laudis, fructum labiorum ſuorum in puritate conſcientiæ, & cum deuotione, & horas canonicas dicere, ſeu pſallere, non tranſcurrendo, vel ſincopando, vel extranea, vt plerunq; fit, aut verba prophana, & inhoneſta intermiſcendo colloquia, nec tardè ad chorum conuenire, nec eccleſiam ipſam abſque rationabili cauſa ante finem officii exire, nec aues ad eccleſiam portare, aut portari facere, nec canes ſecum ducere venaticos, nec quaſi nihil prætendentes de clericali militia in corona veſtibus, & tonſura excedere, nec in diuinorum celebratione nimis indeuotè intereſſe, nec in certis eorum feſtiuitatibus, dum in eccleſiis debent inſiſtere diuinis, in ipſis, earumque cimiteriis coreas facere diſſolutas, nec canere cantilenas, aut alias inſolentias perpetrare, ex quibus eccleſiarum, & cimiteriorum violationes, inhoneſta, variaque delicta quandoque ſequuntur, & eccleſiaſticum quaſi perturbatur officium in diuinę maieſtatis offenſam, & aſtātiū ſcādalū populorū, nec in eccleſiis cū vaſis, veſtimētis, & cæteris ornamētis ad cultū diuinū neceſſariis indecētib. deſeruire, nō pēſatis eccleſiarū facultatib. ſed cū omni

oī diligētia, & oī negligentia, & incuria penitus relegata dēnt p nidere, vt in cathedralib⁹, regularibus, & collegiatis eccleſiis horis debitis deuotè pſallat: in aliis verò cōueniēter, & debite celebreť diuinū diurnū, & nocturnū officiū, & in aliis q̄ ad diuinū cultū, & morū reformationē ptinent, ac eccleſiarū, & cimiteriorū reſpiciunt honeſtatē, canonū ſtatuta facere irrefragabiliter obſeruari.cl.j.de celeb.miſ.ſilr ɔpellāt, nedū platos, ſed quoſcūq; clericos, vt diuinū offi.noctur.pariter, & diuturnū, q̄tū eis Deus dederit, ſtudioſè pariter, & deuotè celebrēt, nec expēdant ferè medietatē noctis circa comeſſationes ſuperfluas, & ɔfabulationes illicitas, & alia tacenda, & ſomno reſiduū relinquētes vix ad diurnū officiū ad cōcentū auiū, excitentur, trāſcurrēdo vndiq; cōtinua ſincopa matutinū, aut miſſarū ſolennia vix quater in anno celebrātes, & q̄ deterius eſt intereſſe ɔtēnētes. & ſi qñ dū hæc celebranť choro interſint, ſilētiū fugiētes, intēdūt exterius collocutionib⁹ laicorū, & auditū ad indebitos ſermones effundētes, aures intētas nō porrigūt ad diuina, vt hæc & ſimilia fugiāt, alias puniant, put in c.dolentes.de cele.miſ.vel vt ſaltem ſeorſum dicant, aut legant ſimul oēs 7. horas canonicas ɔſulāt pp ſuperueniētes occupationes, & put tradiť in c.j.eo.tit. de ce14 le.miſ.† Diſtrictius ēt inhibeāt, ne à ſeculari, vel à regulari capitulo, collegio, ſeu cōuentu eccleſiæ cuiuſquā ceſſationes à diuinis nō vocatis oībus, put ſunt p electionis negocio vocādi, & deliberatione habita diligēti, & epo, alioue quocūq; clerico, ſiue laico, cuiuſq; dignitatis prēeminētię, ɔditionis, aut ſtatus exiſtat, pp cuius iniuriā, vel offenſam eadē vř ceſſatio faciēda, poſt pdictas vocationē, & deliberationē de ceſſando habitā, reqſito q̄ irrogatā iniuriā, vel offenſam emēdet, aliquatenus attētent, neq; tunc, ēt ſi emēdā inde habuerint, vel p eos ſteterit quominus hēant cōpetētē, alias. ꝟ. vnius mēſis ſpatiū pars vtraq;, ve3 q ceſſant, & pp quorū factū à diuinis ceſſať, niſi ſupueniēte cōcordia iter arripiant ad apoſtolicā ſedē, ſaltē p pcuratores idoneos cū munimētis, & actis neceſſariis, & ɔtinuatis diebus, q̄ citò potuerint cōmodè ſe Papę repſentēt, alias puniunť, put in c. pñti. de offi.or.li.6. ſaluis nihilominus pęnis, & aliis circa hoc ſtatutis, in c.ſi canonici.eod.tit.& li.& in c.irrefragabili, ad fi.eo.tit.in 15 antiq.in § cæterū.& de app.dilectus.† ſecus tñ eſt in gñali ceſſatione in loco, de qua in c.nō eſt.de ſpon.& de ver.ſig.cū in partibus, qñ.ſ.hēt effectū interdicti, qa indicta ab eo q pt vnde violās illā, eſſet irregularis, ſic violās interdictū, vt pbať in cle.j. de ſen.exc.no. Io.An.in nouel. in gl. 4.poſt Inn.in d. c.ſi canonici. 16 adde c.quęſiuit.de iis q̄ fi.à pl.&c. † Quartò dēt cōpellere platos eccleſiæ ad eorū officiū debitè exequēdū.& primò Arch.q dēt eſſe præordinator in cūctis, vt ſciat ſe eſſe vicariū epi in oībus, & oēm curā in clero, tā in vrbe, q extra ad ſe ptinere, tā circa eorū ɔuerſationē, q̄ circa onus, & reſtaurationē eccleſiarū, & doctrinā eccleſiaſticarū, & cęterarū rerū ſtudiū, & q̄ ēt delinquētiū rōnē corā Deo redditurus eſt, & ſic circuēdo parochiā vniuerſam cūcta, q̄ reparatione indigēt, ad vicē ſui epi corrigat, & emēdet.c.j.de off.Arch.& vt Euāgeliū legat, vel alicui de diaconis legendū prēcipiat, & vt qñ eps miſſam canit ad iuſſionē illius induāt ſe leuitæ veſtimētis ſacris, & ordinet qualiter cū Pōtifice ad miſsā pcedāt oē eccleſiaſticū officiū puidēdo, & lectiones, & rñſoria in matrice eccleſia dare dēt, & auſcultare, ita vt null⁹ Euāgeliū, aut epiſtolā, rñſoria, vel q̄libet in eccleſia lectionē legat, & cātet, donec auſculteť ab ipſo, & ordinet quis accolitorū cādelabra, & qs thuribulū deferat, qs ve minorū in eccleſia aliqua officia agere dēt. officiū.eo.tit.& vt ppriæ eccleſiæ, vel ea q̄ de diuerſis eccleſiis ſunt collecta ciminilia. i. oīa vaſa ecclæ ſub 17 oī ſollicitudine, & fide ſeruenť.c.ea q̄. eo. tit.† & vt tanq̄ oculus epi examinet clericos, cū fuerint ad ſacros ordines pmouēdi, vel eis fuerint beneficia ɔferēda, vt in c.ad hæc.eo.ti.& inſtallet 18 Abbates, & abbatiſſas, c.vt nřm.eo.tit.† phibeat verò Archidiaconis, ne ſine ſnīa, & mādato epi pſumāt alicui cōmittere curā aīarū, ēt ſub obtētu alicuius ɔſuetudinis.c.cū ſatis.eo.ti.Itē q̄ in aliquos ſnīas nō pmulgēt, niſi de ɔſenſu epōrū.c.Arch.eo.ti. & non pluries, q̄ ſemel in anno viſitēt.c.mādamus.eo.ti. nec ɔcedat literas cōmēdatitias, vel ad ordines.c.ſignaſti.eo.ti.nec ī monaſteriis aliā iuriſdōnē ſibi vēdicēt, q̄ ipſi Arch.vel pdeceſſores 19 ſui in eiſdē monaſteriis dudū habuiſſe ɔſtiterat.c.fi.eo.ti.† Scđo Archipresbyterū, ſiue decanū, q debet ſubeſſe Archidiacono, & eius pceptis, ſicut epi obedire, & ſuper oēs pſbyteros in ordine poſitos curā agere, & aſſiduè in eccleſia ſtare, & in epi ſui abſentiā eius loco miſſarū ſolēnia celebrare, ſeu collectā. aut alii celebrādā iniugere.c.j.de off.Archipresb.Itē vt diligenti cura puideat miniſteriū ſacerdotum, Cardinaliū, q ſolēne dēnt agere officiū in cōicatione corporis, & ſanguinis Chriſti à ſacroſancto die Dñico incipiendo p oēs horas canonicas indeclinabiliter pſeuerent, & vt opus Dei dignè, & ſanctè pficiať ab eo, cui 20 cōmittiť, & puideat vitā ſacerdotū, Cardinaliū pceptis obtēperado epi, ne aliqñ cedāt, aut ſcurilitate torpeant & abſente epo, exceptis phibitis puideat cuncta, q̄ in ſacerdotū miniſterio pficidēnt, fontes benedicendo, infirmos oleo perungēdo, pęnitētes reconciliando, ɔſulto epo pęnitētias cūctis aliis ſacerdotib. iniungēdo, & in pcipuis ſolēnitatibus celebrādo ſolēniter miſſam, aut alii iniungēdo celebradā.c.2.eo.ti.& vt Archipresbyteri de vrbe benedictiones presbyterales in eccleſia tradant, & qñ ipſe miſſam celebrat, præcipiat ſacerdotibus, vt induāt ſe ſacris ſacerdotalibus veſtimētis, & q̄ ad miſſam pcedāt, & vt pcipiat cuſtodibus eccleſiæ, vt in ſacrario eucariſtiæ corpus Chriſti pp infirmos nō deſit, & vt pcipiat ſacerdotibus, & puideat, ne fortè ſine ɔfeſſione, vel ɔfirmatione, aut ſacro Chriſti corporis, & ſanguinis morianť, & vt ɔfeſſiones à foris venientibus recipiat 21 cum oībus ſacerdotibus, & alia, de quibus in c.officiū. eo.ti. † & vt archipresbyteri rurales ɔſtituanť in ſingulis plebibus pp aſſiduā erga populū Dei curā, q non ſolū imperiti vulgi ſolicitudinem gerant, immo ēt pſbyterorū, q per minores tit.habitant vitā vigili circunſpectione cuſtodiant, & quāta vnuſquiſq; induſtria opus Dñi exerceat, vt epo ſuo renunciet, quia & ſi ēt valde idoneus ſit eps, decens eſt vt cū aliis ſua onera partiať, vt in nullo tit.habet eccleſiaſtica ſollicitudo, dūmodo ɔ̄ decretū epi ali 22 quid ordinare nō pſumat.c.fi.eo.ti.† Tertiò primiceriū, vt ſciat ſe ſubiectū eſſe Arch.& pſit in docēdis diaconis, & reliqs ecclaſticis in ordine poſitis, & diſciplinæ, & cuſtodię inſiſtat, redditurus p aīab.eorū rōnē, & vt ipſe diaconib. donet lectiones ad nocturna officia, de ſingulis ſtudiū hñs, & in quibuſcūq; rebus capacē ſenſum hēat abſq; vlla negligentia, vel vt aliis indicat in23 ſtruendos.c.vno de of.primic.† Quarto ſacriſtā, vt ſciat ſe ſubiectū Archidiacono, & vt curā & cuſtodiā hēat ſacrorū vaſorū, veſtimentorū eccleſiaſticorū, & totius theſauri eccleſiaſtici, & eorū, q̄ ad luminaria ptinent.ſ.ceræ, & incēſ., vt in c.uno.de off. 24 ſacriſtæ.† Itē cuſtodē, cui oīa, q̄ eccleſiæ cōpetunt cuſtodienda cōmittunť, vt obediat Archi.& in horis canonicis ſigna tintinabulorū pulſet, vel eo iubēte ab alio pulſenť, pallā, vel linteamina altaris, & vtēſilia cūcta eccleſiæ mūda indeſinēter cuſtodiat, & peruigil exiſtat, in accēdendo, & extinguēdo lampades, & lucernas, & ne ſupra modū lucēdo oleū depereat, aut minus lucēdo obſcura ſit eccleſia. hæc oīa cū diſcretione agant, q̄ noſcitur oīum virtutū eſſe mater. q̄ ſi repertus fuerit eſſe minus aptus, ɔ 25 ſtituať alius, vt oīa in laudē Dei fiant.c.j.de off.cuſt.† debet ergo cuſtos eſſe ſollicitus de oī ornamēto eccleſię, & luminariis, ſiue incenſo, & panē, & vinū oī tpe pparatū ad miſſam hře, & p ſingulas horas canoni.ſignū, ex ɔſenſu Arc.ſonare, & oēs oblationes, & eleemoſinas, ac decimas cū eiuſdē ɔſenſu abſente epo inter fratres diuidere, & ad pmiſſa officia cōpellant tales ordinari, quales meliores, & ſanctiores eſſe viderint, vt nulla negligētia in ſancta eccleſia uideať, & inter hos tres, Archi. archipresbyterū, & cuſtodē, nō ſit inuidia, neq; zelus, ſed ſimul iuncti uno aīo cūcta puidè agāt, & pfectè.c.fi.eo.ti. & in iis, & aliis ɔpellat oēs 26 ad obſeruādas laudabiles eccleſię ɔſuetudines. † Statuit ēt gñale ɔciliū, ut in cunctis eccleſiis criſma, & eucariſtia ſub fidei cuſtodia clauibus adhibitis conſeruenť, ne poſſit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, uel nepharia exercēda, alias 27 incautus cuſtos puniať, ut in c.j.de cuſto.euca. † Itē dēt pſbyter ſemp hře eucariſtiā paratā, ut qñ qs īfirmať, ſtatim eū cōicet, ne ſine cōione moriať.c.presbyter.de ɔſe.diſ.2. & q bene nō cuſtodierit ſacrificiū, & canis, vel aliud aīal illud comederit, uel pdiderit in eccleſia, & pars eius, ſi ceciderit inuēta nō fuerit, hēt pę28 nitere, ut in c.q bene.ea.di.† Statuit ēt Honori⁹ III. q̄ à ſacerdotibus eucariſtia in loco ſingulari mūdo, & ſignato ſup honorificè collocata, deuotè, ac fideľr ɔſerueť, & q̄ ſacerdos q libet frequēter doceat plebē, ut cū in celebra.miſſarū eleuať hoſtia ſalu 29 taris, ſe reuerēter inclinet, hoc eſt flexis genibus.† Idē faciāt, cū eā portat presbyter ad infirmū, q̄ in decenti habitu ſuperpoſito mūdo uelamine ferat, & referat manifeſtè, ac honorificè ante pectus cū oī reuerētia, & timore. ſemp lumine pcedēte, cū ſit cādor lucis æternæ, & ex hoc apud oēs, fides & deuotio augeať, & trāſgreſſores puniant, put in c.ſanè.de cele.miſ.ubi gl.ponit oro 30 nē p oēs dicēdā tpe eleuationis ſacrificii. † nō.n. dēt p laicos ad infirmos deferri, ſed presbyter hoc dēt facere.c. pueniť. de ɔſe. diſt.2.uel diaconus neceſſe eſt.93.diſt.pñtē.& c.diaconus.ut no. gl.in d.c.j.de cuſt.euca.reiecta hęreſi Beguinarū, de qua in cle.ad 31 nřm uer.4.de hřti. † Statuit ēt ɔciliū Vienē. q̄ feria 5.poſt Dñicā de Trinitate, hoc eſt octaua Pēthec. ſolēniſſimū officiū fieri vř dēat p 8.dies ɔtinuos in honorē tā ſalutaris, & pcioſiſſimi ſa 32 cramēti cū ſpālib. indulgētiis, in cle.ſi dū. reli.& uene.ſan.† Debent ēt prouidere plati, ut oēs eccleſiæ mundę cōſerueť, & ut uaſa miniſterii, & ueſtimēta miniſtrorū, ac pallæ altaris, & corporalia mūda cuſtodianť, ne aliqbus ſint horrori, & ne ſupellectilia, tā ſacerdotis, q̄ aliena in eccleſiis admittanť, niſi pp hoſtiles incurſus, aut incēdia repētina, uel alias vrgentes neceſſitates ad eccleſias oporteat hře recurſum, ſic tñ ut neceſſitate ceſſante eędē res in loca priſtina reportenť. nimis.n.vř abſurdū, ut oratoria, vaſa, corporalia, & ueſtimēta pdicta munda, & nitida non 33 ɔſerueť, ſed ſordes in eis negligant, q̄ dedecēt in pphanis.† Debent.n.ueſtimēta eccleſiæ honeſta eſſe & honeſtè teneri, c.fi.de cuſt.euca.& c.ueſtimēta.de ɔſe.diſt. j.licet in eccleſiis iudicium eccleſiaſticū ualeat exerceri, ut no.in d.c.fi.& c.pceptū.2.q.2.ſed nō iudicia ſecularia, ut in c...de immu.eccl.no.in c.decet.eo.ti.li. 34 6.† Dēnt ēt publicè inhibere, ne aliquid corpus tanq̄ ſanctū ueneretur

nereẽ absq; auctoritate Romanę ecclesię. c.j. de reli.& vene.Sã. cum ad solũ Romanũ Põtificẽ ptineat sanctos canonizare, & venerari mãdare,vt ple.no.gl.in c.gloriosus.de reli.& vene.Sãc. li.6.quę docet canonizãdi formã.† Prouideãt insuper, ne antiquæ reliquię ad modũ extra capsam ullatenus oñdanẽ, nec venales exponanẽ,& ꝙ reliquias de nouo inuẽtas, nemo publicè psumat venerari,nisi prius auctoritate Ro.Põ.sitr fuerint approbatæ,& ꝙ plati nõ pmittãt eos, q ad eorũ ecclesias cã venerationis accedũt figmẽtis,aut fals.documẽtis decipi,sicut in pluribus locis occasione q̃stus fieri ꝯsueuit.c.fi.de reli.& vene.sanc.non obstanti qbuscunq; miraculis,qm ēt miracula qñq; fiunt p malos,vt ibi no.& in c.teneamus.j.q.j.† Prouideãt ēt,ꝙ festa Sãctorũ,12.Apl̃orũ,necnõ 4.Euãgelistarũ,videlicet Petri, Io.Iacobi Zebedei,Andreæ,Philippi,Thomę,Bartholomęi, Matthęi, Iacobi Alphei,Simonis Iudæ,& Matthię,Marci,& Lucę,necnõ 4.Doc.ecclæ,videlicet Gregorii, Aug. Ambrosii, & Hieronymi, singulis annis in eorũ festiuitatib⁹,in vñi ecclesia sub officio duplici,p oẽs orbis ecclesias in ppetuũ solẽniter celebrant.d.c.gloriosus.sitr & oẽs solẽnitates aliorũ Sanctorũ,quas singuli epi in suis diœc.cũ clero,& populo collaudauerint,q̃ vicinis tm̃ circũmorãtibus indicanda sunt nõ gñaliter oĩbus. † Inducãt ēt ad feriãdũ sing.annis oẽs dies Dñicos à primis vesperis,vsq; ad scdas vesperas,necnõ festũ Natalis Dñi,sancti Stephani,sancti Io.Euãgelistæ,Sanctorũ Innocẽtiũ, Sancti Syluestri,octauę Dñi.i. circũcisionis,Epiphanię,Purificationis. S.Marię,sanctũ Pascha,cũ tota ebdomada,Rogationes cũ 3.diebus, Ascẽsio Dñi,dies Penthec.S.Io.Bap.12.Apl̃orũ,& maximè Petri, & Pau.q mũdũ sua pdicatione illuminauerũt.S.Laur. Assumptio.S.Mariæ,Natiuitas.S.Mariæ virginis,dedicatio Basilicę.S.Mich.Arcang.& dedicatio oĩum Sanctorũ, & S.Martini, & ieiunia quę sunt de pręcepto,qñ fuerint denunciandũ denunciari,vt ab oĩbus obseruẽtur,vt de iis oĩbus patet in c.pnunciandũ.de ꝯse.dist.3.† Prouideant ēt,ꝙ obseruenẽ cerimoniæ ab ecclesia per ꝯsuetudinẽ introductę laudabilẽ ad deuotionẽ augẽda, de qbus in Missali, & in Põtificali. s. benedictio cãdelarũ in die Purificationis Mariæ, & Palmarũ.in 5.Dñica quadragesimæ,& lætania maior in festo S.Marci cũ pcessionibus,& baptism⁹ crucis ĩ nocte Epiphaniæ, & benedictio carniũ,agni,& ouorũ in Pascate,& panis, & aliorũ frugũ in aliis solẽnitatibus, sicut facit Papa de benedictione Agnus Dei in sabbato in albis primo anno assumptionis suę,& ꝙ tolerẽtur Mediolan. omittẽtes primos 4. dies quadragesimę, laudenẽ ieiunantes semel in qualibet ebdomada iuxta cursum dierũ annũciationis Virginis, & nõ edentiũ carnes die mercurii,& aliæ oẽs sites laudabiles deuotiones,& ꝯsuetudines, iuxta no.in c.j de pur.post partũ & 4.dist.deniq;.& c.fi.de baptis.& c. j.de cele.mis.† & licet nimia religionũ diuersitas à iure reprobetur.c.fi.de reg.& c.j.eo.tit.li.j. vbi no. ꝙ oẽ nimiũ est malũ, & ꝙ agendũ sit circa pfitẽtes religiones nõ approbatas,ibidẽ prouidẽ statutũ est tñ si qui, vel si quę sint fideles,qui,vel q̃ pmissa,vel nõ pmissa ꝯtinentia honestè in suis cõuersantes hospitiis,penitentiã agere voluerit, & virtutũ Dño in humilitatis spũ seruire hoc eisdẽ licèt, pro ut ipsis Deus inspirat, vt in cle. cũ de qbusdã.in fi.de reli.do.dum tñ fiant sine præiudicio parochialiũ ecclesiarũ,iuxta ple.no.in cle.dudũ.de sepul. † Prouideat quoque districtius phibẽtes detestabilẽ, & horrẽdã indeuotionẽ oĩum, qui crucis,beatæ Virginis oĩumq; Sãctorũ imagines,seu statuas irreuerẽti ausu tractãtes in cõtẽptũ ptesternũt in terris, vrticis, spinisq; supponũt,& ꝯ tales pcedant ad pęnas de quibus in c.si canonici.in fi.de of.or.li.6. † nã imagines adorare debemus pp reuerentiã illorũ,quos figurat ima.qd.n. facit scriptura legẽtib. hoc pictura cernẽtibus idiotis.de cõse.dist. 3.perlatũ.ita tñ ꝙ duliã in latriã nõ cõuertamus,de ꝯse.di.3.venerabil.& iõ phibent ciuiles leges,ne signũ Saluatoris in solo,vel silice, aut marmoribus humi positis sculpatur,vel pingat.c.nemini licere signũ Salua.l.vna.facit.l.j.in fi.C.de iis qui adltat.ꝯfu. † Mãdẽt ēt festũ inuentionis sanctę crucis celebrari.de ꝯse.dis.3.crucis.quã videm in sing.particularib⁹ ecclesiis depictã in altũ erigi, qa cũ prius esset suppliciũ latronũ,trãsiuit ad frõtes Imperatorũ. fm Aug. & si tm̃ honorẽ Deus contulit supplicio q̃tũ confert seruo suo, & quadruplicẽ cãm quare Chrs crucis mortẽ elegit,ponit gl. ĩ uer.cruci.in cle.j.de sum.Tri. subdẽs ēt crucẽ 4.lignorũ gña habuisse.s.Cedrũ in stipite, palmam in palo per lõgum,cipressum in ligno ex transuerso,oliuam verò in tabula super crucem loco quarti brachii,& datur versus,

Ligna crucis palmæ,cedrus,cipressus,oliua.

† Adde ꝙ festũ inuentionis sanctę crucis, quarto nonas mens. Maii celebrari mandaẽ,vt in c.crucis de cõse.di.3.& ꝙ post oĩa ministeria missæ cõfecta pax populo ĩpartiri,& inter se sacerdotibus tradi,est necessariò indicẽda, per quã ꝯstet populũ ad oĩa, q̃ in misteriis aguntur in ecclesia pbuisse assensum, ac finita esse pacis ꝯcludẽtis signaculo demõstrenẽ.c.pacẽ.de conse.di. 2. qa per osculũ ꝯsentit qs alii,vt no.63.dist.cũ Adrianus. † nõ tñ datur pax in Missa defunctorũ, qa iã sunt extra huius seculi pturbationes,& quiescunt in Dño.nec inter monachos, qa mortui sunt mũdo.2.q.7.placuit.16.q.j.placuit.† Et pro huius q̃onis absolutione ꝯcludo prãte,& officiũ visitatorũ,velut ordinariorũ esse latissimũ,& ꝙ ad eos spectat cuncta diligenter inquirere,& rerũ ordine plena inquisitione discutere.3.q.5.indicãte.† Item tutũ locũ partibus assignare.2.q.2.c.vlt.de app.ex parte.tineri à testibus,& partibus remouere.4.q.9.ortamur de sponsa.cũ locũ.dilationes, prout viderit expedire moderari,de app.c.cũ sit Romana.ff.de re iudi.l.2.ff.de iud.l.nõnunquã.5.q.3.si ægrotãs. † itẽ incidentes, vel emergẽtes q̃ones p suã interlocutoriã terminare, & interlocutorias cũ expedire viderit reuocare.de ord.cog.c.1.de re iud.l.quiussit.de re iud.c.ad Apostolicæ.li.6.itẽ negotia finaliter diffinire,iuxta ordinem c.fi.de re iud.li.6.& suas snias,ac suorũ delegatorum, ac ēt delegatorum Principis,si eis iniunctũ fuerit,executioni debitæ demandare. de off.dele.c.quærenti,pastoral.& c.si q̃n.& oĩ reiecta nullitatis exceptione, præterq; ex iurisdõnis defectu,vt no.in cle.vt calũniis.de re iud.ac ēt lata prima snia in Ro.cu sequestrum super beneficio,& fructibus apponere,dũmodo possessor, ꝯ quẽ solũ apponi debet, triennio non possederit,qd sequestrũ violãs cadit a iure suo,& alias pęnas incurrit,de quibus in cle.ad ꝓsequẽdas.de sequest.pos.& fruc.† Itẽ curã oĩmodã subditorũ hre,debet.8.q.1.q epatũ.Itẽ singulos iuuare,& cunctis velle ꝓdesse.8.q.1 clemens. Itẽ alienã necessitatem suã extimare.86.dist.fratrem. Itẽ ius vnicuiq; tribuere.12.q.2.cũ deuotissima.C.de ap.cos q.& sine delectu psonarũ, de iud.nouit de sta.mo.c.fi. itẽ delinquẽtes canonicè punire.de of.or.c.j.& c.irrefragabili. & scelera inquirere in quolibet loco suæ diœc.nõ excepto.c.cũ ẽẽs de of.or.li.6.itẽ gratis, & sine expẽ. ius reddere de vi. & hon. cle.cũ ab oĩ.† Itẽ in correctionibus,& pęnis misericordiã adhibere.45.di.si ois.& c.licet de pur.ca.inter solicitudines. itẽ oia beneficia ad suã collationẽ spectãtia ptere,dũ tñ nõ ꝯferẽt psonis minus idoneis,scia,moribus,vel ętate,ne ecclesiæ grauia pp hoc, vt docet experientia perferant in spiritualibus,& tpalibus detrimẽta,cle.j.de æta.& qual.cũ ꝓcor. ēt si ipse extra diœc.existat,† cũ collatio beneficiorũ sit voluntariæ iurisdõnis,ꝙ vbiq; pt expediri,no.gl.in c.nouit.de of.leg.per c.post elec.in parte decisa de ꝯcess.pb.ēt si sit in Ro.cu.absq; eo, ꝙ excat muros vrb.,put plures faciũt,p no.p Io.An.in c.si apostolicę de pb.li.6.in nouel. dũ tñ non vacauerit in curia pp decretũ irritãs,de quo in c.licet.de pb 1.6.† ꝙ decretũ ligat etiã ignorãtes,vt plenè no.in c.qa cũctis.de ꝯce.pb. e.li.& ꝙ vacare in curia,si ibi resignat,ēt si alibi fuerit datũ mãdatũ ad renunciandũ in curia,vt ibi hr in nouel.licet.infra mẽsem Papa nõ cõtulerit, cum hodie reuocatũ sit c.statutũ.eo.tit.de pb.li.6.& dũ tñ super beneficio nõ pẽdeat lis in curia c.j.& 2.vt li pẽ.li.6.& in c.j.eo.tit.† & dũ lis pendere statim facta citationis executione. cle.j.e.tit.l.tñ lis sit super ipso bñficio,& non super priuatione,vt in d.c.2.vt li pẽ.li.6.nisi tñ cã priuationis ēt concerneret nullitatẽ tit.vt v̄r no.Io.An.in c.licet.de of.uica.li.6.† & hmõi facultatẽ cõferendi beneficia non censetur platus dedisse per quodcunque gñale mãdatum,nisi illud exprimat, sicut nec facultatem admittendi resignationes,nec auctorizãdi permutationes, nec corrigendi,vel deponendi,aut priuandi.cap.licet. & cap. fi. de of.vica.li.6.& cle.j.de re.permu.dum tñ mandatũ non detur ad vicũ beneficiorũ conferendũ anteq̃ vacet, prout plenè hr in c.fi.de concess.pb.quia nec datum mandatum a patrono similiter teneret,nisi prout plenè hr in c.fi.de insti. & ꝙ debitum est de beneficio litigioso, intellige iuxta tex. in cle.j.vt li.pen.† Debet ēt, ac põt intẽdere circa assignationem partis prouentuũ ecclesiarum faciendam platis, vel vicariis ipsarum per patronos ecclesiarũ, siue soleant siue non soleant ipsarũ onera supportare, vt in cle.j.de iur.pat.& q̃n instituit pñatum, debet proponere edictum, salua contraria consuetudine,sicut q̃n confirmat electũ.c.fi.de elec.li.6.† Põt ēt prouidere de beneficiis nouiter creatis post datas gratiarũ, licet in dubio præsumant ante datã creati,vt plenè hr in cle.fi.de rescr. & hospitalibus ad quæ nõ se extẽdit gratiæ ēt motu proprio,q nõ ampliat gratiã, licet tollat subreptiones. c.si motu proprio.de pb.li.6. & quæ in dubio psumunt hospitalia,vt plenè in cle.per literas.de præb.qd aũt alias sit præsumendũ circa statũ beneficiorũ, plenè hr in c.j.ne sc.va.& in c. super eo.& in c.si capitulo.& c.cũ de beneficio. de pb in 6.† Põt ēt prouidere absenti,& ignoranti,adeo ꝙ ante cõsensũ prouisi, etiã dissensũ,nihil pt in ꝯriũ attentari,fm Io.Mo.in c.fi.tibi absenti.de præb.li.6.facit qd hr in c.statutum.eo.tit. põt etiã prouidere instituendo pñatos per patronos seculares, nõ obstante reseruatione,de qua in c.licet.de pb.eo.li.† põt constituere plures vicarios principales,& ēt foraneos.cle.si principal.de rescri.qui censetur cum eo idẽ tribunal,ut c.non putamus.de cõsue.li.6. & ubi non apparet quis in dubio sit principal. oẽs simul officiũ debent exercere, ut ibi no. & iõ hodie pp hanc incertitudinem penitentiaria in literis, quas dirigit ad uicarios ordinariorũ sup dispensationibus incidit, in prima linea,ut possit cõcernere ēt plures uicarios, & adde ꝙ uicarii circa collationem beneficiorum committere habere iurisdictionẽ delegatã,ut no.in c.fi.de off.uica.li.6.† Potest ēt, & debet in causis beneficialibus dare pupillis curatores ad litem.c.fi. annum. de iudic. lib. 6. ad effectum procedendi summariè, & in aliis

in aliis quibusdã casibus,prout in cle.dispendiosam.de iudi.& in cle.sæpe.de ver.sig.& ꝙ possit per aliũ legere sententiã, &c. vide in c.fi.de iud.lib.6.& de ap.ab eius collatione.in c.a collatione.de ap.eo.tit.Potest demum, ac debet intẽdere circa alia multa quæ ex iis præcedentibus quæstionibus dicta sunt, & in inferioribus dicentur,patebunt studiosè discurrenti.

SUMMARIUM.

1. *Visitationi procuratio annexa est.*
Visitatus visitantem procurare tenetur.
2. *Visitator in procurationibus non debet esse grauis.*
3. *Visitatores,quot equitaturas habere possint.*
4. *Os ex nimia ingurgitatione olet.*
5. *Procuratio denegari potest in superfluo.si plures equitaturæ ducantur:nec teneret sententia,si ob hoc visitati excommunicarentur,& infra,nu.7.*
6. *Procuratio iuxta facultatem ecclesiæ facienda est.*
8. *Equitaturarum quantus numerus exprimitur,an tantus intelligatur numerus personarum præter sessores.*
9. *Visitator,an possit procedere contra non citatum extra locum visitãdum.*
Plebanus an possit excõicare sibi subditos procurationem non soluentes.
10. *Epo visitante si superueniant hospites,an ecclesia eos hospitari teneatur.*
11. *Personarum numerus,an excedere debeat numerum equitaturarum.*
12. *Ecclesiæ ciuitatis procurant episcopum eas visitantem.*
13. *Populus visitatus,an procurabit visitantem.*
14. *Archieps transiens per vnam diœcesim suffraganei causa visitandi aliam iure hospitalitatis,non visitationis ab illa procurãdus est,& infra nu.22.*
15. *Visitator,si perdit equum,vel soluit victuras equorum, procurationis nomine hoc exigere non poterit.*
16. *Nec potest petere expensas,quas in via facit pro visitando, & quare.*
17. *Procuratio potius datur in signum subiectionis,& ob hospitalitatem, quã de necessitate.*
18. *Archidiaconi per Archidiaconatus suos collectam denariorum faciunt ob visitationem beati Petri.*
19. *Exactiones illicitæ sub tributorum spe fieri non debent.*
20. *Victualium appellatione, quid veniat.*
21. *Ignominia est Christum pauperem,& esurientem esse.*
23. *Arch.absente episcopo constitutus vicarius duas exigit procurationes.*
24. *Solutio in duriorem partem præsumitur facta.*
25. *Procuratio,quo tempore solui debeat.*
26. *Operæ non debentur,nisi cum fuerint petitæ.*
Procuratio danda est,quando ecclesia visitatur.
27. *Procuratio,quando a pauperibus sit exigenda.*
28. *Philosophi pecuniam contempserunt.*
Ciuilis sapientia,& canonica,precio nummario deuastari non debet.
29. *Fragmẽta,quæ de mense visitantium colliguntur,pauperibus dari possunt per ipsos visitantes,secus in panibus.*
30. *Visitatores,an possit exigere aliqd p ferraturis equorũ,aut salmis multorũ*
31. *Visitatorum coqui,nil a visitatis extorquere possunt.*
32. *Visitans plura loca vno die,vnam solam exigit procurationem.*
Procuratio in pecunia licitè exigi potest.
33. *Procurationum numerus,dierum numerum non excedit.*
Procuratio visitationis est accessoria.
34. *Successores paciscentium, soluere procurationem in numerata pecunia ad hoc compelli non possunt.*
35. *Pecunia est quidquid homines habent.*
Procurationis quantitas hodie taxata est.
36. *Militibus,quare sunt stipendia constituta.*
37. *Lex de sacerdote periit,postquàm auaritia creuit.*
Diuites non debent cibis pauperum vesci.
38. *Prælati maiores latius procurandi sunt,quàm minores.*
39. *Furti species est,velle de alieno largiri.*
40. *In procuratione visitantium,an debeat detrahi, vel compensare id, quod domi expenderetur.*
41. *Visitatio si sit facta de duabus ecclesiis diuisis,quæ per vnum rectorem regebantur,nunc per duos,procuratio a qualibet exigi potest.*
42. *Capellani ecclesiarum collegiatarum, an procurationem soluant.*
43. *Monasterium pro membris, & possessionibus alibi sitis, an procurationem soluat.*
44. *Legatus,qui ante finem temporis reuocatur,an pro rata temporis teneatur restituere procurationem,quam exegit,vel non exactum exigere possit.*

Quæstio nona,primæ partis.

1 Nonò quæro principaliter de procuratione visitãtiũ.& qm̃ hic oẽs lachrimę,& oĩs dolor.† Rñdeo non sine hæsitatione, ꝙ cũ pcuratio sit annexa visitationi.c.cum uenerabilis.de censi.ꝙ oĩs visitatus tenetur pcurare visitantem.c.cum instãtia.de cẽsi.& qa fm Apostolũ,q spũalia seminat, non est magnũ, si metat carnalia. & quia nemo cogiẽ suis stipendiis militare. 2 c.cum ex officii.de præscri.& c.cũ fm de præb. † & qm̃ cauendũ est,ne uisitantes in pcurationibus graues existãt, ne subditi ecclesiastica ornamẽta exponere cõpellanẽ, & lõgi tpis victũ, breuis hora cõsumat, vsq; ad extenuationẽ extremæ virtutis.c. 3 cauẽdũ.x.q.3.1.q.2.placuit.& c. † ĩter cætera statuit Latera. Cõciliũ,ꝙ ĩ illis locis,in quib.ampliores sunt redditus,& ecclesiasticæ facultates ꝙ Archiepi parochias visitantes p diuersitate pouinciarũ,& facultatib.ecclesiarũ.40.uel 50.euectionũ numerũ,epi aũt 20.uel 30.Cardinales uerò.25.nusquã excedant. Archidiaconi aũt 5.aut 7.& decani constituti sub ipsis, duob. equis cõtenti existant,nec cũ canib.uenatoriis,aut auib.proficiscanẽ,nec quærãt sumptuosas epulas,sed cũ gratiarũ actione recipiant,quod honestè,ac cõpetenter illis fuerit ministratũ vr̃ nanq; multũ longè a paterna pietate, si præpositi subditi suis graues existãt,quos in cunctis necessitatib. pastoris debẽt more fouere.mandatur uerò in pauperibus locis cautã teneri mensurã,ut ex accessu maiorũ minores nõ debeãt grauari, ac sub tali indulgentia illi,q paucioribus equis uti solebãt ppea nõ credãt sibi pluriũ ptãtẽ indultã.c.cũ Apostolis.de censi. qui se & suos ppriis manib.decreuit pascendos, ut locũ prædicandi auferret pseudo Apostolis,& illis quib.pdicabat,non existeret onerosus.facit c.Principes.36 dist. & 4.dist.deniq;.gl. tñ ĩ d.c. cũ Apostolus.dicit ꝙ epi in ꝯriũ faciunt.nã vix cautela diuer-4 sorũ coquorũ eos põt satiare. † vñ dicit lex ꝙ ex nimia in gurgitatione olet os.ff.de ædi.edi.q̃ clauũ.§.is cui.aliàs si qs. hẽant ergo pauperẽ cibũ.42.dist.c.vlt.32.dist. ecclesiæ Prĩcipes.12.q.2.gloria epi.Laur.qd.n.prouisum est ad leuamẽ.nõ debet extẽ-5 di ad grauamẽ.42.dist.licet.cũ cõcor. † ꝙ si plures euectiones ducãt,pt denegari pcuratio ĩ superfluis,ut no gl.ĩ d.c.cũ Apostolus.p iura ibidẽ alle.& sic remanet correctũ c. inter cætera. 10.q.3.& si ppea uisitati excõicarenẽ,non teneret snia, nisi ut 6 infra subdã ad intellectũ c. cũ ad quorũdã.de exc. pla. † patet ergo ex præmissis,ꝙ iuxta facultates ecclesiæ est facienda pcuratio.facit c.sopitæ.ĩ fi.& c.cum nuper.eo.tit.& fm qd crescũt, uel decrescunt.c.q̃to.eo.ti.in fin.alias grauantes puniunẽ in restitutione dupli,vt in c.pcurationes.in fi.eo.tit. si vltra debitũ 7 grauãt visitatos.† Et attende,ꝙ licet gl.in d.c.cũ ad quorũdã. in fi.quã sequiẽ Alanus,videaẽ uelle,ꝙ excõicari possit, & valeat excõicatio,& ꝙ ille tex.fundeẽ ĩ priuilegio.Goffr.tñ ibi,& in sum.de sen.exc.ad fi.& ibi Phil.de of.dele.cũ ꝯtingat. tenẽt ꝯriũ,& ita dicit ibi Bonagui.tenere curiã.& hoc credit.Io.An. verò,ne illa decretalis sit superflua,alle.simile qd dixit, de sen. exc.puenit.& eo.tit.pñti.li.6.licet Vin.& Ho.hoc ĩtelligãt, qñ exprimiẽ ergo ĩ snia,vt si dicat,excõico te,qa me ad pcuratio-8 nẽ nõ recipis,cũ 50.equitaturus.qd nõ placet Io. An. ibid. † & attẽde ꝙ ex eo qd c.cũ Apostolus.nil v̄r dicere de psonis,iõ dixerũt qdã,ꝙ q̃tus ibi exprimiẽ numerus euectionũ, tãtus ĩtelligiẽ pter sessores numerus personarũ,vt sic q̃libet euectio hẽt suũ peditẽ custodẽ.absurdũ.n.esset,ꝙ sessores,& maximà socii platorũ sternerẽt equos suos,& hũc intellectũ v̄r approbare stilus curiæ,q sæpe scribit p nũcio suo recipiẽdo cum quatuor equitaturis,& 8.personis. Alii verò dixerũt ad numerũ euectionũ addẽdã quartã ptẽ psonarũ vt si 30.sint eq, sint 40. psonæ. & p hoc facit de sta.mo.in sing.in prin.& sic p tribus duceret vnũ custodẽ,uel melius pbat illa decretalis,ꝙ p duob.vnũ, vt ibi dixit Io.An.dicebat tñ Host.ꝙ prima opin.nimis erat lata, scda verò nimis arcta,vñ dicit hoc boni uiri arbitrio dirimendũ,ẽt ꝯsideratis ꝯsuetudinib.regionũ, & qualitate psonarum hñt.n.q̃dã regiones de cõsuetudine,ꝙ qlibet equus habeat seruiẽtẽ;aliæ verò habẽt,& hoc est quasi cõe,fm Hosti.ꝙ duo eq habẽt vnũ seruiẽtẽ,iis cõsideratis arbitrabiẽ de plurib.aut paucioribus.sed nec ora seruari posũt ad vnguẽ,si plerũq; vnus, vel duo ducanẽ vltra boni uiri arbitriũ,nõ est vis faciẽda,ar.not.in pę.Decre.in fi qd ergo dr̃ ĩ tex ꝯstitutũ,ĩtelligẽda est expressè quo ad euectiones,quo ad psonas tacitè,facit de decim. c.1. & p hoc v̄r,ꝙ id,qd ibi dr̃ de snĩæ nullitate,sit restringẽdũ ad numerũ euectionũ,& nõ psonarũ,q cũ sit arbitrarius,nõ ita reddere pt patẽtẽ snĩæ nullitatẽ,nisi multũ excederet numer⁹, qd pateret euidẽter notoriũ grauamẽ,ar.ff.q sat.co.si uerò. §.q p rei quali.& de fi.psf.qm̃.Dicit tamẽ Host.ꝙ salua ĩterpretatione Papæ,dici posset.ꝙ p duob.equis vnũ pedestrẽ ad plus,p trib. verò vnũ ad minus & inter hoc mediũ quot voluerit, ducere potuerit,ita ꝙ ĩ illo numero teneret snĩa lata ꝯ nõ pcurãtẽ;vl tra illũ uerò numerũ locus esset arbitrio,ita ꝙ snĩa ligaret. superior tamẽ recepta cautione de parẽdo suo arbitrio relaxaret illã,uel relaxari faceret sine difficultate, & postea pcedet ĩ arbitrio,ar.de sen.exc.sacr.& c.solet.nõ ergo phibeẽ p illis numerũ excedere,dũmõ p illis pcurationẽ non exigat, vt refert 9 Io.An.nihil tñ firmãs ĩ hoc. † an aũt visitator possit pcedere ꝯtra nõ citatum extra locũ uisitandum,vide Fede.in cõsi.79. & an plebanus possit excõicare sibi subiectos non soluentes 10 pcurationem,&c.vide p Lap.alle.28. † etiã si dum eps visitat, superueniũt hospites dicit Host.ꝙ si sufficit ecclesia teneẽ ad hospitalitatẽ.de emp.& vend.c.1.de sup.neg.præla.c.2. alias sic debet episcopus prouidere,ꝙ vltra uires non grauetur ecclesia,dicit c.cum Apostolus.ad fi.& remittit ad summam,de off. Arch.§.ꝙ sit eius officiũ.ver quæro,& de censi.§.qualiter.& p 11 to. † mihi aũt cum uenia non placet,ꝙ numerus personarum excedat numerũ euectionũ,vt pbat tex.ĩ d.c.cũ ad quorũdã. ibi,euectionũ, & personarum,nam sternentes equitant suos equos proprios,de quo me remitto iudicio cuiusque prudẽtis alias facilè fuisset hoc in d.iuribus exprimere.& adde ꝙ Bo

nisa.VIII.reprobata omni consuetudine etiā, cuius in cōtrarium memoria non existeret, ne eps Dulmen. visitās esset capitulo suo onerosus, in quadā sua extraua. quæ inci. debēt &c. suorum prædecessorum vestigiis inhærens statuit, vt cū ad visitationem huiusmodi faciendam, eps descēderet in visitationis actu, duas, vel tres honestas ꝑsonas clericali caractere insignitas, quarū ad min⁹ esset religiosa ordinis supra dicti, & vnū notariū clericū secū haberet, & nō plebes, reiecta etiā quacūq; compositione inter ipsos facta in cōtrarium, quæ extrauagās multū conformis est capitulo iuxta, de of. or. quem tex. etiam Ioan. Mo. dicit limitari per dictam extrauag. in gl. super ea. vbi ēt dicit, ꝙ excepto casu illo præscriptio, & consuetudo sup numero assistentium visitanti, ita valeret, sicut præscriptio quātitatis procurationis, ꝑ no. de præscrip. c. cū ex officij. de cens. cū venerabi. & ar. ff. vsu. qui semisses. i. responso. quemadmodum vsufr. amit. l. is qui. & si bene attenditur capitulū in sing. probat cōtra ex eo, ꝙ si Lateran. cōcilium voluisset aliter intelligere de personis, quā de euictionibus, dixisset expresse, sicut ibi, & in ver. aduocent. ibi. qui absq; cōtradictione duos sibi associēt.

12 † Sed quæro, an ecclesiæ ciuitatis procurabūt epm ꝓpriū illas visitantem. Respondent Doc. ꝙ sic per c. venerabili. de cēsi. licet. n. ita sint ꝓpinquæ episcopatui, ꝙ ipse eps propriis sūptibus talia expedire posset, ar. de elec. c. vt præteritæ. quod nō habet obstare sicut nec charitatem. quia non loquitur in epo visitante, sed in clericis procurantibus negocia ecclesiæ, secū-13 dum Io. An. ibid. † Quæro insuper, an populus visitatus procurabit visitantem. rūdet Io. ꝙ non. 10. q. 1. placuit. & sic se hēt consuetudo, vt no. gl. in d. c. Roma. idem Host. & Ioā. Mo. sed Arch. contra alleg. quæ no. Hosti. & Inn. de of. or. inter cætera. alleg. ēt. 10. q. 3. cauēdū. & ꝙ ibi tenet Hug. qui dicit, ꝙ vna die erit cū clericis, & alia cū laicis, & eorū sumptibus, & idem not. 10. q. 1. placuit. nec est magnū, si vbi seminat spiritualia, metat carnalia. 13. q. 2. prout refert Io. An. in nouel. in d. c. Romana. Io. de Im. dicit ꝙ fortè ista opi. est veriora, de iure tñ credit, ꝙ in practica non seruaret ꝑꝑ auctoritatē gl. ſm eum, & de iure optimè probat tex. in d. c. cauēdum. & hoc tenuit Pau. de Lea. in quodam suo cōsi. quod incip. quædam monasteria, & dicit casum esse in d. c. cauendū. cōtraria autē opi. procedit ex con-14 suetudine, & ita vr̄ loqui glo. ſm do. Dñi. † Sed quæro, an Archieps ad vnā diec. suffragan. cā visitandi accedēs, si transit ꝑ aliā diœce. sit ab illa ꝓcurādus? Rñdeo, tñ iure visitationis, qa nō visitat, sed iure hospitalitatis, nemini deneganda hospitalitas est. c. 1. de emp. & vend. 13. dist. § 1. c. de mon. de præb. & ſm 15 hoc est de ecclesia ꝓpriæ diœc. ꝑ quā transit. † Sed qd si perdit equū vel soluit vecturas equorū, vel iis similia, nunquid hoc exigere poterit ꝓcurationis noīe. rñdet Inn ꝙ nō, qđ patet ſm Arch. in §. ꝓcurationes ī d. c. Rom. ibi, in victualib. tñ, sed nec oīa dēt exigere cū nimio grauamine subditorū. 10. q. 3. cauen-16 dum. & c. fi. & d. c. cū Apostol⁹ §. 1. & vlt. de cēsi. † vñ dicit Inn. ꝙ multominus posset petere expen. quas fecit in via eundo ꝓ visitatione facienda, tū qa hoc nullo iure cauet̄, tū qa ꝑꝑ id habet bona dignitatis, vt q̄ ad dignitatis officiū spectāt exerceat, 17 & † talis ꝓcuratio hoc respectu potius dat̄ in signū subiectionis, & ꝑꝑ hospitalitatē, q̄ de necessitate iuris naturalis, cū suos redditus habeat, & iō de illis viuere dēt, cū pauperes visitat, ſm 18 Doct. † Et attēde, ꝙ Arch. ꝑꝑ beati Petri visitationē denariorū collectā archidiaconat⁹ suos faciūt ecclesias, vel parochias in aliquo grauare non debēt. ꝙ si hoc fecerit, ēt hoc, qđ vr̄ 19 hr̄e, auferet̄ ab eis. c. ea, quæ. de censi. & ibi no. † Et idem dico de aliis collectorib. & subcollectorib. cameræ apostolicæ eadē rōne, qa sub spē tributorū nō debent illicitæ exactiones fie-20 ri. ff. de of. præsi. illicitas. §. illicita. † Et attende, ꝙ licet victualiū noīe cōtineant esus, potus, vestis, & stramēta, & oīa homini necessaria ad viuendū. ff. de ver. sig. l. victus, siue hospitium. ff. de ali. leg. l. legatis. & calciarium, & hoc non videant̄ remissa, ēt si de alimentis transactum sit, nisi specificētur. ff. de trans. l. cum hi. §. eum q transegit. hoc tñ nō possunt petere visitātes a uisitatis, ne vltra facultates grauent̄. c. cum Apostolus. & c. sopitæ. de cēsi. vñ clamat Host. ad prælatū, cor mite, ne similā, & mella fastidies, qui natus in paupere domo, in tugurio rusti-21 cano &c. 12. q. 2. gloria † & ꝙ confusio, & ignominia est Christū pauperē & esuriētem, &c. 35. dist. ecclesiæ principes, caue ne de te dicatur, solus eps incūbit Dñi &c. 92. dist. diaconi, vl-22 tra med. † Et attende, ꝙ Archieps ad vnam diœc. cā uisitandi accedens, si transit per aliā diœce. nō est ꝓcurandus iure visitationis, qa nō visitat, ius tñ hospitalitatis nemini denegandū est. c. 1. de emp. & uend. 13. disti. §. j. c. de monachis. de præb. & 23 ſm hoc idē est de ecclesia ꝓpriæ diœcesis, ꝑ quā transit. † Dixit tñ Vinc. in d. c. cū nup. de censi. per illū text. ꝙ Archidiaconus absente epo cōstitutus uicarius hēt ptātē duas procurationes exigēdi, vnā. s. noīe proprio visitando, vt Arch. aliam nomine epi, visitando, vt delegatus, & tanquā ordinarius habet potestatē duplicis procurationis exigendæ, & tunc si soluitur vnica tātum procuratio, in dubio vr̄ soluta procuratio delegationis, 24 cui minus resisti potest, † eo quia in duriorē cām in dubio ꝓsumitur facta solutio. ff. de so. l. 1. & l. cum plurib. quia tamē facta prima visitatione nō habet, vt accedat, cum desit negligētia, credo ergo ꝯrium, videlicet ꝙ debeat sibi sufficere vna.

25 † Quo aūt tpe debeat solui ꝓcuratio visitāti singulis ann. cōcludit Vincen. ꝙ cū debeat̄ de fructib. soluet̄ dūmodo collectis fructib. l. Firmio. §. 1. ff. qñ di. leg. ced. & dēt hoc ꝓsignare. ff. 26 de of. proc. l. obseruare. † qa operæ non debent̄, nisi cū fuerint petitæ. l. cū patronus. ff. de oper. lib. nec solui dēt ꝓcuratio per partes. ff. de oper. lib. l. libertus. D. Ant. de But. dicit ꝙ procuratio dāda est, qñ ecclesia visitat̄, & nō ī principio anni vel alias, 27 alle. l. in singulis. de annu. leg. & l. illam. C. qñ di. leg. ce. † a pauperib. aūt nō est exigēda ꝓcuratio, nisi congregent̄ oēs simul, vt fiat exactio ab omnib. ꝓ mō facultatis. ſm Io. An. & Budriū 28 in c. cōquerente. de of. or. alleg. de cēsi. cū instātia. † Et adde, ꝙ Philosophi pecunia cōtempserūt. ff. de va. mu. l. in honoribus. 12. § Crates. fortius visitantes debent cōtēnere. nam, vt dicit Host. si ciuilis sapientia ꝓcio nūmario dehonestari non dēt. ff. de va. & extraor. cog. l. 1. §. est quidē. multo minus canonica deprauāda, quæ multū reprehendit auaritiā clericorū. c. ex parte. & c. ca q̄. de cēsi. de decim. c. 1. ad fi. de of. or. irrefragabili, ī fi. qđ posuit Gar. & Io. Mo. in c. 2. de cēsi. li. 6. & Io. An ī c. :. eo. tit. & li. & dicit Host. hoc ius nouū īductū est ad remouēda grauamina clericorū, & remittit de simo. c. & si qōnes. † & licet cō-29 ciliū Viēnē. qđ fuit celebratū anno 1302. die Kal. Oct. & terminatū fuit anno seq. die 6. April. & sic durauit vltra sex menses de quo in cle. ad nr̄m. de cēsi. nō reputet incōueniēs, si fragmēta q̄ de mēsis visitantiū, ac suorū familiariū colligunt̄, ꝑ ipsorū uisitātiū eleemosinarios ibidē pauperib. erogent̄: panes tñ ītegri, vel similia nō poterūt erogari inuitis visitatis, ꝓut not. 30 in d. cle. ad nr̄m. in fi. † Sed an ꝓ ferraturis equorū possint visitatores aliqd exigere, aut vecturis, puta salmis mulorū, gl. in c. exigit. de cēsi. li. 6. ī ver. pecuniaria. post Inn. Host. Gar. & alios, vr̄ tenere ꝙ sic. sed ī noue. idē declarat, ꝙ Inn. bene tenuit hoc in c. ꝓcurationes de cēsi. Intēdēs tñ de ea parte, q̄ de legatis, & nūciis loquit̄, & sup illa est gl. ꝓdicta, & hoc forsan fecit errare Garsi. sic Inn. alleg. cui credidit ipsius gl. ponēdo, licet quo ad casum nr̄m cū de visitatione loquit̄, teneat Inn. ꝯriū, vt scripsit Io. An. in c. Roma. § j. sup ver. visitatis. de cēsi. li. 6. & Arch. illud tenet, & facit de of. or. si eps. nisi esset talis indigentia, per quā impediret̄ visitatio, ita ꝑt intelligi gl. vera. de reg. iu. qđ nō 31 est. † Et adde, ꝙ neq; coq visitātiū posſūt ꝓinde aliqd extorquere a visitatis, vt ꝓbat cle. 2. de cen. & ꝙ recipiētes munera spōte oblata incurrit pœnas canonū nō solū exportāda, sed ēt benefaciūt, si abstinēt a caponib, caseis, vel flascis vini, vt not. Io. And. in d. c. exigit sup gl. ī ver. consultè in nouel. & plenius 32 ī d. c. Romana. §. caueāt, sup ver. quodcūq;. eo. ti. † Et attēde, ꝙ visitās plura loca vna die quorū qđlibet ad ꝓcurationē per se sufficeret, nō ꝑt ab oīb. nisi vnā ꝓcurationē recipere, vt no. gl. in ver. vna. ī cle. 2. de cēsi. ēt ubi ꝓcuratio licitè recipi ꝑt ī numerata pec. vt in c. felicis. ī fi. de cēsi. li. 6. ne sequat̄ absurdū, qa posset vna die oēs ecclesias ciuitatis uisitare, & tot ꝓcuratio-33 nes recipere, quot ibi esſēt ecclesiæ, qđ tñ nō est tolerādū. † numerus ergo ꝓcurationū si excedit numerū dierū, iuxta c. ꝓcurationes. de cēs. & qa ꝓcuratio est accessoria visitationi, & accessoriū nō dēt excedere principale, ſm Io. Mo. vt no. ī d. c. felicis. † vbi ēt putat Io. An. ī nou. ꝙ successores paciscētiū, aut 34 obseruātiū soluere ꝓcurationē ī nume. pec. ad hoc cōpelli nō posſūt, qa pactū, & obseruatio hmōi nō pōt arctare successores, vt ibi. posset tamē ēt cōcordari de certa mēsura cōsistētiū ī aridis, vel liqdis, vel de boue, pullo, uel re simili dāda ꝓ q̄titate taxata, vel sine alia taxatione, dūmō seruet̄ moderamē, de quo ī d. c. felicis. † qcqd. n. hñt hoīes, pecunia est. 1. q. 3. totū. ho-35 die aūt ꝑ cōstōnē Benedicti, q īcipit, Vas electionis. taxata est q̄titas, ſm diuersitatē ꝓuinciarū diuersa, q̄ soluēda est, siue in victualib. siue a uolētib. ī pecunia, in qua ēt distinguit̄, an ꝑ se, uel ꝑ alios uisitēt. ibi ēt ad vnā ꝓcurationē taxata, cū ꝑ alios uisitāt exigit̄ charitatiuū subsidiū, & ibi dicit Io. An. debere uideri, qa breuiter recitari nō ꝑt, ſm eū ī d. c. felicis. ī nouel. † Aduer-36 tāt igit̄ tā legati, q̄ uisitatores, ne rē publicā agāt, ut diuitias ꝓprias augeāt, qđ dānabile est, & ꝑꝑ ea quadā ꝓuidētia, militib. stipēdia cōstituta sūt, ne dū sūptus q̄rit̄, ꝓdo crasset. 23. q. j. militare, ne ꝑ potētiā uisitatorū, aut legatorū noīe totū, qđ leuitarū est, ī suos ꝓprios redigāt usus. 93. dis. diaconi. nec cū aliena iactura desiderēt locupletari. c. suā. de pœnis, & regula, locuple-37 tari &c. † qa ex quo auaritia creuit, periit. l. de sacerdote, & uisio ꝑfecta, ut ī ꝓd. c. diaconi. prādia igit̄ eis dēnt, ſm vniuscuiusque loci mediocritatē. x. q. 3. c. fi. nō. n. licet uiuere de simbolis, uel cōfectis. 44. dist. nō oportet. & c. non liceat. sed ſm decētiā sui stat⁹, ita tñ ꝙ diuites nō cogant̄ pauperes cibis uesci. 41. dist. nō cogant̄, & ſm cōsuetudinē aliorū uisitātiū. ff. de leg. l. 2. § fi. 38 de cēsi. sup eo. ī fi. † latius. n. ꝓcurādi sunt maiores, q̄ minores ꝓlati. 5. dist. ecclesiæ, ubi dr̄ peccare, q pauperibus nimis delicata, & sumptuosa cibaria ministrat, ut ibi. §. alias. non ergo multū curēt de spatiosis domib. & latis cōuiuiis, & multo labore epulis cōquisitis. 35. dist. ecclesiæ prin. de cōse. dist. 5. nō tales nō similam,

similam, & mella fastidiāt. 12. q. 2. gloria episcopi. meliorib. tamen vtātur, quàm Io. eis præparet. in gl. quam ponit in c. cum instantia. de cens. ne super barbar. pauperum comessationes, 39 siue conuiuia extraordinaria frequentent. † nam species furti est, velle de alieno largiri, ne videatur victimare filium in cōspectū patris. 14. q. 5. immolās. ꝙ si fortè tūc visitator moreret̄, pecunia procurationis collecta esset restituenda: & idē si fortè visitationē desereret. ff. de leg. l. legatus. C. eo. lib. x. l. 2. quia illa est substantia pauperum, quæ non est imbursanda. 45. dist. sicut hi. in fin. maximè hodie in his est cauendum, cū sedes apostolica pro magna parte per sua priuilegia diuites a præstatione procurationū exemerit. de his omnib. vide per Spe. in ti. de 40 leg. §. superest. ver. illud quoque. vbi plenè. † & adde ꝙ de hac procuratione visitantium, & ecclesias consecrantiū nō debet detrahi illud, vel compensari, qđ haberet expendere existentes in domo, per c. cum sit. de simo. & no. Io. And. in c. statutū. §. insuper. de rescrip. lib. 6. in gl. super vers. moderatas. sicut nec de expen. testium. 4. q. 3. venturis. alias sequeretur, ꝙ nihil haberent, cū sæpe tantundem, & plus expendant in domo propria, licet in contrarium faciat. § illud tamē, in Auth. de man. prin. & propterea credo, ꝙ emanauerit constitutio, vas electionis.

41 † Adde, ꝙ si duæ ecclesiæ quæ regebant̄ per vnum rectorē diuidantur, & postea per duos regantur, si episcopus visitat eas diuersis diebus, poterit a qualibet earum recipere procuratio-42 nem, vt vult deci. 90. in antiq. † an autem capellani collegiatarum ecclesiarū debeāt huiusmodi procurationē soluere, & an posset præscribi, ꝙ vnus soluat ꝓ alio, vide plenè ꝑ Lap. in 43 alle. 30. † & an monasterium pro membris, & possessionibus sitis in aliis diœcesib. teneatur soluere in sua diœcesi, vel vbi, 44 vide per Fede. in consi. 151. † & an legatus, qui ante finem tēporis reuocatur, teneatur restituere procurationem, quā exegit pro rata temporis, vel non exactum possit exigere pro toto tempore, & de expiratione suæ potestatis absoluendi clericos nō soluētes procurationē, vide per eundem in cons. 111.

SVMMARIVM.

1 *Negligentia prælati, peccatum mortale est.*
Excusatio pastoris esse non potest, si lupus oues comedit.
2 *Hominem a morte non liberans si potest, occidere dicitur.*
3 *Ouis morbida remoueri debet, ne totum corrumpat ouile.*
4 *Prælati probibentur, ne subditos astringant, vt non exponant superiorib. ea, quæ corrigenda sunt.*
Visitatores non possunt cogere prædicatores, & minores in altissima paupertate constitutos ad sinodos accedere.
5 *Religiosi, qui populum non habent, ad sinodum venire non tenentur.*
6 *Visitatores probibētur grauare archidiaconos super consuetudinibus suis.*
7 *Visitatores non debent grauare, & indebitè exigere subditos suos, & numero sequenti.*
9 *Prælati ab omnibus grauaminibus cessare debent.*
10 *Prælati probibentur ecclesiarum rectoribus decedentibus ipsas interdicere, donec eis soluatur certa pecuniæ quantitas.*
11 *Prælati, quando nolunt consentire, quòd laici decimas monasterijs offerāt, eundum est ad Papam.*
12 *Prælati pro installatione abbatum pecunias extorquere non possunt.*
13 *Prælati nil possunt accipere pro consecrationibus ipsorum, benedictionibus abbatum, & ordinationibus clericorum.*
14 *Visitatorum excessus bic numerantur.*
15 *Episcopus non debet renuere benedicere abbates electos, & confirmatos.*
16 *Episcopi beneficia ad sedem apostolicam deuoluta conferre non possunt.*
17 *Legati manus extendere non possunt ad ea, quæ Papa sibi reseruauit.*
18 *Papæ, causæ fidei, translationes episcoporum sedium mutationes, episcoporum depositiones, electorum translationes, congregatio concilij, depositio, & restitutio, & exemptio episcoporum reseruantur.*
19 *Papa solus maiora vota commutat, in maioribus criminibus, cum illegitimis, & filijs presbyterorum dispensat, & vt ad dignitatem promoueātur, & ad ipsum omisso medio appellantur.*
20 *Papa solus subdiaconum diebus Dominicis ordinat.*
21 *Papa solos episcopos depositos restituit, & eos deponit, & episcopatum in duos diuidit.*
22 *Papa solus duos episcopatus in vnum vnit, episcopos, & abbates eximit, scripta aliorum probat, & conciliat.*
23 *Papa solus articulos fidei soluit, & cum de aliquo articulo fidei dubitatur, & sinodum generalem, facit transfert sedem episcopalem, episcopos mutat, & nullus ab eo appellat.*
24 *Papa solus rerum naturam immutat, de nullo aliquid facit, sententiam nullam aliquam facit.*
25 *Papa solus supra ius dispensat, & de iustitia iniustitiam facit.*
26 *Papa quandoque contra Apostolum dispensat, contra canones, contra vetus testamentum in decimis non dandis, in voto, & in iuramento.*
27 *Papa contra vniuersalem statum ecclesiæ, non dispensat, nec vt monachus habeat proprium, nec contra quatuor euangelia, nec contra Apostoli præcepta.*
28 *Quid in gradu secundo consanguinitatis.*
Quid in bigamo.
29 *Papa dispensationem sibi reseruat cum monacho recipiente ordines in apostosia, cum hæreticis, cum filijs presbyterorum, cum rebaptizatis, cum his, qui in subuersionem fidei ordinem recepit.*
30 *Papa dispensat in matrimonio nondum carnali copula consumata, & quòd matrimonium secundum consumatum non consumato præferatur.*
32 *Papa ex magna causa dispensat, quòd clericus in sacris, & monachus contrahere possint.*
32 *Papa dispensare non potest, vt quis simul duas vxores teneat.*
33 *Papa licet possit de plenitudine potestatis sine causa dispensare, tamen peccat.*
34 *Papa si sine pœnitentia decedat, a Deo punietur.*
35 *Casus Papæ reseruati, remissiuè.*
36 *Legati de latere non possunt apponere manus ad indispensabilia etiam per Papam, & quæ sunt Papæ reseruata.*
Legatus de latere in quatuor Legatum natum excedit, vt bic.
37 *Patriarchæ non portant crucem præsente legato de latere insignijs vtētc.*
Legati de latere mare transeuntes vestibus rubeis vtuntur, palaphreno, albo, & calcaribus deauratis.
38 *Cardinales etiam sine legatione priuilegiati sunt in non residendo in beneficijs suis.*
Cardinali creditur de actis coram se gestis sine scriptura.
39 *Cardinales, quæ priuilegia babeant.*
40 *Ad legati officium, quæ pertineant.*
41 *Legatum visitando non excusantur, qui Apostolorum limina visitare tenentur.*
42 *Papa non debet sibi aliquos tam familiares facere, vt alios a sua familiaritate excludat.*
43 *Honestum non est, vt alij multum babeant, alij detrimentum patiantur.*
44 *Cardinalium cætus vacante sede, an legatum reuocare possit.*
45 *Legatus generalis de concilio Cardinalium mittendus est.*
46 *Legatus mittendus, qualis esse debeat.*
47 *Legato etiam post legationem reuerentia debetur.*
48 *Legato defuncto, Papa, & successor tenetur remunerare seruitores primi.*
49 *Patriarchæ, primates, & archiepiscopi in subditos suffraganeorum manus apponere non possunt.*
50 *Archiepiscopi licet sint ordinarij totius prouinciæ, non tamen cuiuslibet de prouincia.*
51 *Et in quibus casibus sint iudices ordinarij.*
52 *Forum qui sortitur ratione loci, in quo est res, & ratione contractus.*
53 *Episcopi nō possunt manus apponere ad subditos aliorum prælatorum inferiorum.*
54 *Vniuersitas iurisdictionem dat.*
55 *Episcopus de iure fundatam babet intentionem, nisi sit consuetudo in contrarium.*
56 *Curam habens excommunicare potest, nisi consuetudo, vel superior eum impediat.*
57 *Episcopi excedunt dispensando in casibus sibi non permissis.*
58 *Episcopi dispensare possunt in casibus grauioribus adulterio.*
59 *Episcopi dispensant, vbicunque non probibentur.*
60 *Episcopus, & quilibet sacerdos canones pœnitentiales mitigare possunt.*
Sed non in canonibus pœnam depositionis, & suspensionis in enormibus criminibus imponentibus.
61 *Episcopi, quæ facere possint.*
62 *Dispensationes de stilo curiæ non committuntur, nisi diœcesanis, aut eorum vicarijs.*
Dispensare cum abbate potest, cui committitur, quod cum monachis dispenset.
63 *Dispensatio semel facta, amplius reuocanda non est.*
Dispensationem secundam petens, de prima mentionem facere debet.
Dispensationes etiam motu proprio, stricti iuris sunt.
64 *Prælati, & abbates excedunt, suis mensis applicantes prioratus, aut beneficia ad eorum collationem spectantia, & pensiones nouas imponentes, & veteres augentes.*
65 *Abbates, & priores, & etiam episcopi dispensare non possunt, quòd in eodem monasterio sint monachi, & moniales.*
66 *Abbas monachos verberare potest, si ob verba se non corrigunt.*
67 *Capitulum excedit dispensando in casibus sibi non permissis.*
68 *Capitulum ecclesiæ Senatui æquiparatur.*
69 *Capitulum aliquem indignum eligendo, quando cum illo dispensare intelligatur.*
70 *Concilium contra Apostolum dispensat.*
71 *Capitulum excedit statuendo super residentia in diminutionem diuini cultus, & contra sedem catholicam statuendo.*
72 *Et an videatur dispensare gerendo actum commutabilem in casu quo dispēsandi habet potestatem.*
73 *Episcopus an possit dispensare, vt quis duos obtineat personatus.*
Dispensatio si fiat cum illegitimo, vt possit promoueri ad beneficia curata & dignitates, an comprehendantur canonicatus ecclesiæ cathedralis.
74 *Episcopus ex magna causa contra concilium dispensat.*
Quid de legato de latere.
75 *Attentata per ordinarium visitantem subditos, non sunt reuocanda.*
76 *Pœnæ sunt statutæ in canonibus ad peruersorum malitiam reprimendam.*
77 *Benefacere nemo directè cogitur, sed malefacere probibetur.*
78 *Pœnitentia, quæ infliguntur per canones, & infra num. 81. 83. & seq.*

79 Su-

79 *Suspensus ab officio, an a beneficio suspensus sit.*
80 *Suspensus si iterum pendēte primo tempore suspenditur ad idem tempus, quando secunda suspensio currat.*
Actus per suspensum factus, an valeat.
82 *Pena infamiæ est famæ priuatio.*
83 *Infamia, quot modis irrogatur, & quid sit fama.*
84 *Pena interdicti, an secum executionem trahat.*
Interdictum violans, licet nondum denuntiatum, punitur.
85 *Visitatores impedientes, excommunicationem incurrunt.*
86 *Ecclesia penam corporalem infligere potest.*
87 *Et habet carceris penam.*
88 *Et penam torturæ.*
89 *Et penam traditionis curiæ seculari.*
90 *Et penam exilij, & relegationis.*
Et penam confiscationis bonorum.
91 *Maritus quando possit vxorem verberare, & in vinculis tenere, vel castigare.*
92 *Ecclesia penam pecuniariam exigere potest.*
93 *Quid de pena dupli, vel quadrupli.*
94 *Pena l. si quis in tantam. C. vnde vi. an in prælatis locum habeat.*
95 *Clerici, an possint pro criminalibus pena pecuniaria punire, vel puniri.*
Sors, & pena, vel altera earum, quando peti possit.
96 *Pœna an possit peti, si contractus non teneat.*
97 *Clericus quando ab ecclesia remouetur, an sua sint ei reddenda.*
Bona clericorum se interficientium, vel in ecclesia crimina committentiũ, quomodo disponantur.
98 *Suspenso, vel deposito, an sit relinquendum, vnde viuat.*
99 *Clericus, an possit se obligare ad pœnam ordinis, beneficij, & excommunicationis.*
100 *Pœna vbi non est in iure determinata, iudicis arbitrio relinquitur.*
101 *In pœnis infligendis, quæ sint consideranda.*
Pœna minuitur ob minorem ætatem, & spontaneam confessionem.
In pœnis, an attendatur nobilitas, vel maioritas dignitatis.
102 *Pœna, an minuatur ob amicitiam.*
103 *Pœna, an minuatur ob bonum præcedens, vel sequens.*
104 *Pœna, an minuatur ob paupertatem.*
Quid alia afflictione.
105 *Pœna, an ob simplicitatem, vel ignorantiam iuris positiui minuatur.*
106 *Pœna, an minuatur ob furorem, vel ebrietatem.*
107 *Pœnam, & præmium, an quis ex eodem facto consequi debeat.*
108 *Pœnam, an pati debeam ob meorum consanguineorum delictum.*
109 *Pœnā, an quis patiatur ob delictum domini, vel patrisfamiliæ, vel domus.*
110 *Visitatores Deum præ oculis habere debent.*
111 *Aequitas est media inter rigorem, & misericordiam.*
Aequitas, quid sit.
112 *Rigor omnis mansuetudine temperandus est.*
113 *Visitator non debet esse auarus, si dominus est largus.*
114 *Defectus nostri temporis antiquam canonum mensuram non patitur.*
115 *Iudex officium pij patris facere debet.*
116 *Sententia, quæ misericordiam vetat, fugienda est.*
117 *Rationem reddere ob misericordiam melius est, quàm ob crudelitatem.*
118 *Misericordia nulli claudenda est, & nulli peccati impunitas relaxandi.*
Christus, quare Petrum cadere permisit.
119 *Iudex misericordiam potius, quàm rigorem sequi debet.*
120 *Iustitia vera compassionem habet.*
121 *Episcopus pro quolibet delicto fulminare non debet.*
Iudicium sine misericordia erit ei, qui non vult misericordiam fieri delinquenti.
122 *Consuetudo attendenda est, tam de superioribus, quàm de inferioribus.*
123 *prælatus in correctione beniuolus esse debet, & iustus in iustitia.*
124 *Visitatoris officium, quale sit.*
125 *Visitatoris virga, & baculus, qualis esse debeat.*
126 *Baculus pastoris, quare prælatis detur, & inf. num. 128.*
127 *Virga superbiæ est in ore stulti.*
129 *Baculus pastoris, quare summitatem curuam habet.*
130 *In baculi benedictione, quæ oratio dicatur.*
131 *Visitator discretus esse debet.*
132 *Facta ob bonum finem, si malè succedant non imputantur.*
133 *Baculi peregrinorum benedictio.*

Quæstio decima, primæ partis.

DECIMO Quæro principaliter de excessib. visitātium, & eorum pœna. & quoniam excessus eorũ sunt plenè infiniti, iõ solum discurrā illos, q mihi magis vident̃ necessariò reformandi, & iõ respõdeo ꝙ primus est excessus neglig-1 gētiæ. † Est.n. negligētia prælati, peccatũ mortale. 81. dist. dictũ de reg. iu. c. pe. no. gl. ĩ c. ea quæ. de offi. arch. & ĩ c. officiũ. de offi. archipre. qa nõ põt esse excusatio pastoris, si lupus oues comedit, & pastor nescit, vt d. c. pen. & qđ ibi plenè no. p gl. & nõ caret scrupulo societatis occultæ, q manifesto facinori desinit obuiare. sicut dignũ. de homi. 86. dist. facien-2 tes. † sic & qui potuit hominem liberare a morte, & non liberauit eum, occidit, ut ibi, & de hæret. c. 2. & qui alios cum põt ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat. facit c. negligere. 2. q. 7. adde c. excommunicamus. ĩ fi. de hæret. & in tātũ tenet̃ de negligētia, ꝙ si dicat̃, ꝙ ouis dolo eius perijt, & ipse neget, ipsi incumbit onus probandi, cum ipse ratione officij debeat custodiā. c. ea quæ. de of. Archi. no. gl. in c. pe. de reg. iur. facit c. significasti. de elect. quia nõ pro qualibet culpa dēt pastor deserere gregē, ne mercenario cõparetur, qui uidet lupum, idest diabolũ venientē, & fugit dimittēs oues. c. nisi cum pridē. uer. nõ tm̃. de renun. sed baculo pastorali, & latratu verbi, scilicet & exempli arcere debet luporũ rabiem. c. sit rector. 3 40. dist. † & ouem morbidam debet resecare, ne corrumpat ouile. 24 quæst. 3. resecandæ. & 45. dist. sed illud. habetur in c. 4 ea quæ de statu. mo. † Secundus excessus est, quia pleriq; p̄lati nõ sine multæ temeritatis audacia suis subditis aliquando interdicunt, ne ipsorum superiorib. aut apostolicis legatis, uel inquisitorib. ad inquirendum, corrigendum, reformandum in eorũ ecclesiis, monasteriis, siue locis a sede Apost. deputatis, vel aliis q̄buscunq; personis, p quas ad prædictorum ualeat notitiā peruenire, statum ecclesiarum, monasteriorum, seu locorum suarum personarum, & rerum ipsarum ĩsinuēt, uel exponant sub censuris, & aliis pœnis, & astringunt vinculo iuramēti, & iõ districtius prohibent̃ similia attentari, & attentata nullius penitus existere firmitatis decernuntur, & præsumptores tales a superioribus, & legatis & inquisitoribus animaduersione condigna præcipiuntur castigari. c. qa plerique. de offi. ord. lib. 6. ꝙ si prælati non faciunt peccant: qa quod præcipitur: imperatur. & c. 14. q. 1. ꝙ præcipitur. de ver. sig. in his, & sunt ĩ culpa. 28. dist. quia sunt, & no. gl. fi. in d. c. quia pleriq;. Tertius excessus est, qa pleriq; prælati & alij, religiosos prædicatores, & minores in altissima paupertate Christo pauperi famulantes regulam habentes approbatē cogunt ad sinodos suas accedere, & suis constitutionib. subiacere. & alios, quàm plures ĩ eos, & eorum loca excessus cõmittunt, quæ oĩa grauamina inferre prohibentur ipsis, ac subditos eorum ab eisdem grauaminib. 5 arcere debent, ut in c. nimis praua. de exce. præla. † non enĩ tenētur religiosi, qui populum nõ habent, ad sinodum venire. 18. dist. episcop⁹ p̄all. 18. q. 2. §. vlt. & plenè in c. dilecti. de of. ord. & idem, ubi super hoc alias esset per speciale priuilegium exempti, qa tunc nec possunt eos cõpellere sinodare ea. quoniā. eo. tit. de priuil. alias uerò secus c. ex ore in fi. eo. tit. salua tamē 6 prærogatiua sessionis, vt ibi. † Alius excessus est, quando grauāt Archidia. super consuetudinibus suis, & sic diminuunt eorũdē redditus, ꝓhibentur. n. prælati hoc facere, & nisi se corrigant, sunt corrigēdi ab archiepiscopis, & superiorib. c. ad hæc. 7 de exce. præla. † nõ. n. debent prælati taleas, & exactiones indebitas exercere, nec irrationabiliter grauare, vel inhonestè tractare subditos. c. i. eo. tit. sed debēt seruare manus suas innoxias Deo, legi, & Prĩcipi, nullumq; pertinere lucrum. in Auth. de manu. princi. §. 1. C. de superindic. l. 1. li. x. ff. de dam. infec. ex damni. i. responso. & in Auth. de colla. §. hoc qđ coll. 2. nisi ex magna, & graui causa 16. q. 1. §. nouellarum. & c. cum Aposto-8 lus. de cēsi. † Alius excessus est, qa pleriq; prælati, vt ꝓcurationem, aut seruitium aliqđ impendant legatis, uel aliis plus extorquent a subditis, quàm soluant, & ĩ eorum damnum lucra sectantes, quærunt p̄dicta potius, quàm subsidium ĩ subiectis: nam sic extorta non solum tenentur restituere, sed etiam tantumdem de suo cogi debent pauperib. elargiri, ad quod per superiorem sunt cogendi ad quærelam grauatorum, alias puniendi sunt etiā superiores negligentes, & c. c. qa plerique. de 9 immu. eccl. † Sunt & alij q̄plurimi excessus ordinariorum in religiosis, quos enumerat cle. frequens. de excep. præla. ubi mādatur prælatis, ꝙ ab hmõi grauaminibus cessare debeant, & subditos suos similiter cessare facere, & religiosos, tam exemptos, q̄ non exemptos etiam mendicantes charitatiuè fouere, & tractare. & sua iura, & priuilegia inuiolabiliter eis seruare, necnõ abbates, & priores, & religiosos quoslibet ad sua generalia, & ꝓuincialia capitula quoquomõ accedere, nõ impedire, nec eos cõpellere, ut suis consanguineis, & nepotib. suarum ecclesiarũ possessiones concedāt in perpetuũ, uel ad tempus, quæ concessiones ibidem annullant̃, nec etiā ad præsentandũ sibi ad ecclesias vacantes, in quibus obtinent ius patronatus, uel ad monachandum eosdem suos consanguineos, nepotes, uel familiares, nec alia multa diabolica, de quibus. ibi. similis etiam excessus reprobatur in religiosis. c. cum clerici. de censi. 10 † alius excessus est, de quo in c. audiuimus. de simo. uidelicet, ꝙ decedentibus ecclesiarũ rectorib. ipsas interdicto subdunt, nec patiuntur alios in eisdē institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persoluatur, & cũ quis religionem ingredit̃, vel apud eos eligit sepulturā, ingerunt difficultatē, donec munera manus eorum contingant, quoniam puniuntur ad duplum resti-11 tuendum. † Alius est, de quo in c. nullus. de iure patro. ubi epi improbitatis auaritiæ cā consentire nolunt, ꝙ laici decimas, ecclesias, aut aliquid ecclesiastici iure monasteriis offerāt sine 12 iusta causa, quia tũc recurrendũ est ad Papā. † Alius excessus

est, quando prælati pro installatione abbatum pecunias extorquere volunt, nec sunt ea forma professionis contenti, quæ ab origine ordinis noscitur instituta, quæ habetur ĩ c. ne Dei eccle-13 siam. de simo. † Alius, quando aliqui præsumunt aliquid accipere, vel dare pro consecrationibus episcoporum, benedictionib. abbatum, ordinationibus clericorum, iuxta certam taxam, etiā vigore consuetudinis longeuæ, & c. c. sicut pro certo. de simo. & quomodo excedũt Archi. patet in c. licet. de pœn. & alij presbyteri. de simo. c. nemo. de aliis multis excessibus, vide inf. in quęst. 14 de interro. & c. † Magnus etiam numerus excessuum narratur in cle. ad nostram. de censi. videlicet, quando visitatores accedentes ad monasteria præsertim exempta, & Cistercien. ordinis licet charitatiuè suscipiantur, & eis charitatiuè necessaria, & curialiter ministrantur, cibis tamen regularibus non contenti, ꝯ priuilegia ordinum carnes petunt, & si eis non ministrentur, auferunt violenter, & licet in locis eisdem fiant eleemosynæ competenter, tamen religiosis inuitis alias eleemosynas faciunt, & in locis in quibus non habent de consuetudine, vel de iure pro equitaturis ferrandis, licet ferris non egeant, & coqui eorum sui officij ratione pecuniam exigunt, & extorquent, nec compositiones super procurationibus inter prælatos ipsas, & eas initas eis seruant etiam in recipiendis procurationibus, ita graues existunt, ꝙ ipsis in eorum monasterijs, & ecclesijs procurationes recipientibus longi temporis victum breuis hora consumit, & dum procurationes recipiunt canes venaticos, falcones, & accipitres secum habent, & nisi satisfiat eorum voluntati, valuæ monasteriorum, & ecclesiarum per violentiam sępe franguntur, & ornamenta ecclesiæ exportantur, pluresque procurationes recipiunt vna die sedis Apostolicæ priuilegio non suffulti, interdũ in pecunia numerata visitationis etiam officio non impēso, & occasione dictarum procurationũ. Idem prælati ab eis frequenter exigunt, quæ illis soluere non tenentur, ac etiam procurationes nunciorum Apostolicæ sedis, aliaque extraordinaria onera religiosis etiam exemptis pro maiori parte imponunt, vt se ac presbyteros liberent seculares religiosos ad ordinandum hmõi oneris distributionem non assumentes. In multis etiam alijs ecclesias ipsis monasterijs etiam exemptis subiectas grauant, sicut in procurationibus recipiendis, & oneribus insolitis imponendis, idcirco tales puniri mandantur vt ibi, & in c. exigit. & c. feli-15 cis. de censi. † Est & alius excessus, cum episcopus tertiò cũ humilitate & deuotione, sicut cõuenit requisitus, abbates electos & confirmatos renuit benedicere. Nā hæc & alia, quæ ad hmõi officium pertinent, exercere puta conferre lectoratum, si sunt presbyteri, ipsis abbatibus licebit, donec ipsi duritiam suam re-16 cogitent. c. j. de supplen. negli. præla. † Similiter, quia Papa non vult videri ius suum negligere, qui alios in sua iustitia confouet non possunt ordinarij collatores conferre beneficia ad sedem Apostolicam deuoluta. c. licet. eo. tit. delegati verò Papæ sic, vt in cle. cum de beneficio. de præben. quia ordinata charitas incipit a seipso, vt ibi no. & de poe. dist. 3. sanè. & 33. q. 5. non licet. & l. secunda. C. de serui. & aqua & c. nisi specialis, de auc. & vsu pal. 17 † Excedunt etiam legati, & quicunque alij apponentes manus ad ea, quæ Papa sibi in signum priuilegij singularis tātummodo reseruauit, vt in c. nisi. & c. post trāslationem. cum se. de offic. or. 18 & c. sicut vnire. de exces. præla. † Reseruātur autem Papæ. primò causæ fidei. 24. q. j. quotiens. & c. maiores. de baptis. Item translationes episcoporum, sedium mutationes. 7. q. j. mutationes. de transla. præla. c. j. Item depositiones episcoporum, & cessiones eorundem, & translationes electorum. de transla. præla. c. inter corporalia. Item congregatio generalis concilij. 17. dist. c. j. Item depositio & restitutio episcoporum, & summa negocia ecclesiarum. 2. q. 6. ideo. Item exemptio episcoporũ. 16. q. j. episcopo-19 rum. † Item vota maiora solus Papa commutat, de voto. ca. ex multa. Item solus Papa in maioribus criminibus, & cum filijs presbyterorum, & cum cæteris illegitimè natis dispēsat, vt promoueantur ad dignitatem, de iudi. at si clerici. de fil. presby. c. fi. Item ad ipsum solum omissis mediis appellatur. 2. q. 6. c. 3. & 24 20 q. 7. metropol. & de app. dilecti. † Et solus Papa potest ordinare subdiaconum diebus Dominicis, de tempo. ord. c. j. & c. de eo. q casus enumerantur in c. quod translationem. de offi. legat. & in cap. sicut vnire. de exces. præla. vbi glo. not. & exponit istos versus, videlicet.

> Restituit Papa solus, deponit, & ipse.
> Diuidit, ac vnit, eximit, atque probat.
> Articulos soluit, sinodumq; facit generalem.
> Transfert, & mutat, appellat nullus ab ipso.

21 Vide 17. dist. hic. † Solus ergo Papa restituit depositos episcopos. 2. q. 6. ideo. & deponit eosdem. 3. q. 6. accusatus, quamuis. & c. dudum. diuidit, episcopatum in duos. 16. q. j. præcipimus. & §. 22 sicut. † Vnit, duos in unum. ca. sicut vnire. de exces. præla. 16. q. j. & temporis qualitas. eximit, episcopos & abbates. 16. q. j. frater noster. probat, scripta aliorum, & conciliat, de sum. Tri. c. 2. in fi. 23 16. dist. sancta Roma. 17. dist. regula. † Articulos, fidei soluit. 24. q. j. quotiens. & ca. quoniam vetus, etiam cum dubitatur de aliquo articulo. c. cum Christus. de hæreti. sinodum facit generalē. 17. dist. c. j. 2. & 3. transfert sedem episcopalem de loco ad locum 7. q. j. & temporis. mutat, episcopos. 7. q. j. mutationes. de transla. præla. per totum. appellat nullus ab ipso. 9. q. 3. cuncta. Et dicitur cęleste habere arbitrium. C. de sum. Trini. l. j. in fi. & ideo etiam 24 † naturam rerum immutat substantialia vnius rei applicando alij. C. cõmunia de lega. l. 2. de nullo potest aliquid facere. C. de rei vxo. act. l. j. in prin. & de conse. dist. 2. re vera. & sententiā, quæ nulla est, facit aliquam. 3. q. 6. hoc quippe. quia in his, quæ vult esse, ei pro ratione uoluntas est. Insti. de iure natu. §. sed qđ Principi. nec est, qui ei dicat, cur ita facis? de poeni. dist. 3. §. ex perso-25 na. † ipse enim potest supra ius dispensare. de conces. præb. proposuit. & de iustitia potest facere iniustitiam, corrigendo iura, & mutando, de appel. ut debitus. & de consan. & affi. non debet & plenitudinem obtinet potestatis. 2. q. 6. vt in decreto, quæ in-26 tellige iuxta plenè no. in c. quanto. de transla. præla. † Potest etiā Papa quandoque contra Apostolum dispensare. 24. dist. lector. & contra canones Apostoli. 82. dist. presbyter. Item contra vetus testamentum in decimis non dandis. de deci. c. ex parte. cum seq. Item in voto. de voto. c. j. Item in iuramento. 15. q. 6. ca. 2. & 27 de rescrip. c. constitutus. & no. de iureiur. quanto. † Contra tamē vniuersal. statum ecclesiæ, non 24. q. j. memor sum, nec vt monachus habeat proprium, de sta. mo. c. 2. & ca. cum ad monasteriũ. in fi. nec contra quatuor euangelia. 15. dist. sint. nec contra præcepta Apostoli 25. q. j. sunt quidam. vbi de hoc. ꝙ intelligit glo. 28 in d. c. proposuit, in his, quæ pertinent ad articulos fidei. † Item secundum quosdam non dispensat in secundo gradu consanguinitatis. de restitu. spolia. literas. ꝙ intelligunt quidam de collaterali inęquali linea, per c. Deus qui. de diuor. & an cum bigamis possit dispensare, plenè habetur in c. super eo. de biga. de his plenè in d. c. cum ad monasterium. in fine, de statu monacho. & in mercuria. actus legitimi. de regulis iur. quia deliberaui ĩ hac materia superficialiter pertrāsire nolens ponere os in cœlum: nam non multum pertinet hæc discussio ad propositum opusculum positiuum, & solum visitātium, & visitandorum instructiuum: solum hoc dicam, ꝙ audiui a sanctissimis prælatis nimis dilatare Papæ potestatem plusquàm periculosum esse, vt docet rerũ magistra experientia. Nimis etiam restringere similiter, sed mediam viam tenendam, & decet Papam velle non posse facere, quæ boni Pontifices facere non consueuerunt, adde de apostatis. c. fi. 26. q. j. sunt quidam. & c. quæ ad perpetuam. 15. q. 6. aucto-29 ritate. & j. q. j. omnis cuiuslibet. † adde ꝙ Papa sibi reseruat dispēsationem cum monacho recipiente ordines in apostasia. c. fin. de aposta. & cum hæreticis, vt in c. excommunicamus. §. sanè. de hæreti. & cum filio presbyteri. c. pen. & fin. de filiis presbyte. Itē si iterata vnctione fuerit maculatus. 1. q. vlt. saluberrimum. in fi. Item cum his qui rebaptizati sunt, de consecra. dist. 4. quibus. & c. eos. Item si quis in subuersionem fidei ordinationem recipit ab hæreticis. 1. q. 7. conuenientibus. in fin. & in his casibus solus 30 Papa potest dispensare, vt no. in d. c. fi. de aposta. † Item & in matrimonio nondum copula carnali consumato. c. ex publico. de conuer. coniuga. Item secundum quosdam, ꝙ secundum matrimonium consumatum præferatur non consumato. cap. fin. de 31 sponsa duorum. † Item ꝙ clericus in sacris constitutus, & monachus possit contrahere ex magna causa, vt in c. j. qui clerici uel uouen. & in c. cum olim. de cleri. coniug. & quæ scribit Io. And. in regula, semel Deo. & in regula, act. legitimi. de regu. iur. lib. 6. & in c. post translationem. de renunciatio. & c. super eo. & c. nu-32 per. de bigam. † vbi non potest dispensare, ꝙ quis duas vxores habeat simul, & in aliis multis casibus, de quibus plenè per Spe. in tit. de dispensatio. §. nunc breuiter, in prima parte, & in §. nũc ostendendum. ver. 46. vbi inuenies omnes casus, in quibus ei so-33 li liceat dispensare. † Veruntamen vnum non omitto, ꝙ q̄uis Papa sine causa dispensare possit de plenitudine potestatis, ꝑ eo ꝙ non habet superiores in hoc mundo, nec est qui eum corrigat, uel emendet: attamen cum hoc sit peccatũ, & peccare possit, ut no. in c. si Papa 40. distin. & ideo sibi habet eligere confes-34 sorem, ut no. in c. sanè. de offi. delega. † propter peccatum a dño rum Domino atque Pontifice, si sine pœnitentia decesserit, punietur, & ideo nouerit sibi terribilius iudicium, q̄ aliis inferioribus imminere. 9. q. 3. aliorum. cum seq. arg. op. C. de iudi. l. rē nõ nouam. circa med. ita no. Host. in Sum. de fil. presbyt. §. fin. in fi. 35 † Et adde, ꝙ licet Raymun. in Sum. de casibus enumeret 28. casus Papæ reserua. ipse tamen Host. in Sum. de offic. leg. in §. quid pertinet, enumerat 60. quos in 27. versibus concludit, quorum 36 versuum expositionem, vide ibi plenè per eum. † Excedunt etiā Cardinales legati de latere apponentes manus ad indispensabilia etiam per Papam, & ad ea quæ sunt Papæ specialiter reseruata, de quibus supra, excedunt tamen ipsi in quatuor legatum natum. Primò, in absolutione excommunicatorum extra prouinciam. c. excommunicatos. de offi. leg. Secundò, quia illo præsente alius tanquam minor insigniis non vtitur, nec officium legationis exercet. eo. tit. uolentes. de priui. antiqua 21. dist. denique. Tertiò, in beneficiorum collationibus. c. j. de offi. leg. lib. 6. Quartò in prouocationibus, vt patet de censi. c. procurationes. excedunt pariter Legatũ missum aliàs nuncium in primo & tertio.

37 † Et adde, q præsente Legato de latere insignijs vtente patriar-
chæ cessant portare crucem ante se, vt d. c. antiqua. de priui. ubi
plenè per Ioan. And, qui etiam dicit, q legati de latere transeun
tes mare vtuntur vestibus rubeis, palafreno albo, freno, & calca-
ribus deauratis, & q sine literis creditur ei asserenti se Legatum
38 ex quo Cardinalis est, licet quidam in hoc contra. † Quædā alia
vide circa hoc in c. si abbatem. de ele. lib. 6. & addit q etiam sine
legatione priuilegiati sunt in non residendo in titulis, siue be-
neficiis suis. Item eis creditur de actis coram se, licet non appa-
reat scriptura, de quo per Io. An. in c. constitutus. de appel. circa
quod vide dictum Cle. 4. in Spec. in tit. de teste. § j. ver. quid si ad-
39 uocatus. † habet etiam priuilegium. c. fœlicis. de pœnis. lib. 6. &
c. qa periculosum. de sen. excom. lib. 6. Et alia sex priuilegia epi-
scoporum, de quibus in c. fi. de priuile. lib. 6. & circa decretalem,
execrabilis, vt ibi patet, de quibus omnibus plenè in Spec. d. tit.
40 de offi. delega. §. sequitur videre. ad fi. † Quid autem ad legati of
ficium pertineat, vide plenè in §. superest videre, immediatè ibi
41 dem sequenti. † & adde q non excusantur, qui teneretur limi-
na Apostolorum visitare visitando legatū, qui nec cōtra ipsius
iuramentum sibi potest ad hoc terminum prorogare, vide ple-
42 nè per Specu. in tit. de offic. leg. §. nunc ostendendum. in fi. † de-
bent tamen Romani Pontifices cauere, nec quos uolunt tantū
sibi in negocijs familiares efficiant, q omnino alios a sua fami
liaritate excludant contra Gregorium dicentem his, qui cūctis
præest, omnibus distribuat, nec quicquàm vni personæ honora-
43 bilius exhibeat, vnde alii scrupuloso corde moueantur, † quia
inhonestum est, vt alij satis habeant, alii verò detrimentum pa-
44 tiantur. 16. q. 7. c. j. † & an cętus Cardinalium sede apostolica va-
cante possit reuocare legatum, vide in cap. 2. de offic. lega. lib. 6.
45 † Et adde, q legatus generalis de concilio Cardinalium est mit
tendus, & aliter non probatur in l. fi. C. de legatio. lib. 10. ut tenet
46 Spec. in titu. de offi. lega. § qualiter autem. in fi. † Item, q debet ta
lis legatus mitti, qui in semetipso habeat spiritū Dei, & pręcepta
eius in conspectu suo sint, & qui Moysi. i. Papæ valde notus, & fa
miliaris sit, in quo sit charitas & legum scientia, Deum timens,
47 & qui odiat munera, vt audiant eū filij Israel 8. q. j. si ergo. † Item
q ei qui semel fuit Legatus, semper reuerentia debetur in me-
moriam pristinæ dignitatis, vt in l. j. C. de comiti. qui proprium
regunt, cum suis concor. & in c. ex parte. de foro compe. & de
episcopo, qui renunciauit episcopatui. c. j. & de transla. præla. ca.
48 inter. † & defuncto vel reuocato Legato, tenetur Papa, & suc-
cessor remunerare seruitores primi, & beneficare socios Lega-
ti, quos ille non remunerauit, argu. in l. defuncto. ff. de offi. asses.
49 & no. Spec. in tit. de offi. lega. §. finitur. in fi. † Excedunt etiam pa-
triarchæ primates, & Archiepiscopi, metropolitani apponentes
manus in subditos suffraganeorum, aut ad eorum causas, vel
aliorum subditorum inferiorum prælatorum, exceptis casibus,
50 qui notantur in c. pastoralis. de offic. ordi. † licèt n. sint ordina-
rij totius prouinciæ, quia eius gerunt solicitudine: tamen non
ideo sequitur, q cuiuslibet de prouincia 20. q. 3. c. 2. est enim eo-
rum iurisdictio super quemlibet impedita, & ligata, argu. de re-
51 scrip. pastoralis. in fi. & de cleri. peregri. tuæ. † Solum ergo sunt
iudices ordinarij in casibus not. per glo. in d. c. pastoralis. de offi.
ordi. primus, cum deuiant in diuinis officijs a consuetudine me
tropolitanæ ecclesiæ 12. dist. de his. Itē si causa deferatur ad eos
per appellationem. de offi. leg. c. j. de offi. ord. c. duo. 11. q. j. perue
nit. Item cum absolutus ab archiepiscopo non vult parere epi-
scopo, de offi. ordi. ad reprimendam. Item in casu c. irrefragabi-
li. eo. tit. licet ibi dicatur, q tanquàm delegatus a Papa. Item qñ
episcopus est negligens in eo, q ipse facere debet. 9. q. 3. cum si-
mus. de sent. excom. per tuas. de app. c. qua fronte. Item mortuo
episcopo, quando ecclesia idoneos clericos non habet 12. q. 2.
non liceat. Item cum euidens est sententiam episcopi esse iniu-
stam, de appel. solicitudinem. Item cum visitat prouinciam. de
præscri. c. cum ex officij. & de censi. sopitæ. & c. cum nuper. Item
si deliquit in eius diœcesi 6. q. 3. placuit. Item si habet prædium
in diœcesi sua, adde vel si contrahat. de foro compe. c. fi. & c. sa-
52 nè. † quia ī his casibus efficitur quis de iurisdictione cuiuslibet,
vt ibi non obstante priuilegio generalis exemptionis. c. j. de pri-
ui. lib. 6. Host. in tit. de offi. ordi. §. sunt autem, enumerat & decla
rat 18. casus, qui his versibus continentur.

> Officium varium, forus, appellatio crimen.
> Peccans, non parens, res, consultatio deses.
> Præsul canonici, tumidi sententia, nequam,
> Visitat, indulget, custos, quia Papa dat vsus,
> Permutant sociis suspectus cumq; remittit,
> Casibus his primas subiectos præsulis arcet.

53 † Excedunt similiter & episcopi apponentes manus ad subdi
tos aliorum prælatorum inferiorum suæ diœcesis, vt plenè hr̄ p
glo. in d. c. pastoralis. & per Host. in Sum. de offi. ordi. in §. præalle
gato. ad fi. argu. in c. cum ab ecclesiarum. eo. titu. & de exc. prela.
c. 2. 18. q. 2. c. cognouimus. vbi. s. illi inferiores prælati per electio
nem creantur arg. 24. dist. c. 2. 92. dist. legimus. de immuni. eccl.
54 non minus. † quia vniuersitas dat iurisdictionem, vt probant
dictæ concor. verum quia in multis ecclesijs super hoc & diuer
sis, diuersæ sunt consuetudines, ideo dicit Host. ibidem consue-
55 tudinem cuiuslibet obseruandam. † vbi autem non apparet de
cōsuetudine, semper episcopus de iure communi fundatam in-
tentionem habet de offi. ordi. c. j. 11. q. j. de persona. & q. 3. quire
sistit. de foro compe. cum contingat. & c. seq. saluis exemptioni-
bus. & c. ex parte. de priuile. & iura contraria procedant de con-
56 suetudine tantum. † Addit tamen, q quicunque habet curam,
potest excommunicare, nisi consuetudo, uel inhibitio superio-
ris hoc impediat, argu. de electio dudum. §. tandem. de senten.
57 excommu. si quem. † Excedunt consimiliter episcopi dispensan-
tes in casibus sibi non permissis, sed prohibitis: quoniam com-
munis opinio habet, q in omnibus non prohibitis possit dispē-
58 sare arg. a 2rio sensu in c. at si clerici. in fi. de iudi. † quia in mul-
tis grauioribus criminibus adulterio permissa est dispensatio epi-
scopis, puta in hæresi. 50. dist. presbyteros. Item in sacrilegio. 50.
dist. si qs pbyter. & de capitalibus criminibus occultis. 50. dist.
de his vero. Item cum simoniaco, quãdoque in beneficio, qnq;
in ordine. 3. q. 5. c. j. & vlt. de elec. c. si alicuius. Item cum scismati-
59 co. 50. dist. ut constitueretur. † & generaliter vbicunque nō phi
betur dispensatio, intelligitur esse permissa, arg. de sent. excom.
nuper. & c. nobis. & no. in d. c. at si clerici. de iudi. & in d. c. si quis
presbyter. 50. dist. per Hug. & 50. dist. miror. vbi no. casus, in quibus
60 est prohibita dispensatio. † potest etiam episcopus, & quilibet sa
cerdos mitigare canones pœnitentiales. de pœniten. dist. j. men
suram. 50. dist. de his 26. q. 7. tempora plenitudinis. sed canones
illos, qui inducunt pœnam depositionis, & suspensionis in enor-
mibus criminibus mitigare, & dispensare non possunt. de. ca. mi-
ror. 12. q. 2. de viro. & de accusa. c. inquisitionis. primo responso,
& per Ioan. And. in c. pro humani. de homi. lib. 6. licet glo. in mul
tis locis variæ reperiatur, plenissimè autem hoc examinat Spec.
in prima parte, in tracta. dispensatio. §. nunc de episcoporū &c.
vbi enumerat omnes casus, in quibus episcopi possunt dispen-
61 sare in corpore iure clausos, & excedunt numerum 163. † dein-
de declarando, quam sit episcoporum magna potestas, discur-
rit multa, quæ possunt, & debent facere episcopi, vt ibi Io. And.
addit de altari viatico. de quo in c. fi. de priuile. in 6. & ibi plura
alia enumerantur. Item q religiosi eorum familiares se possunt
illis in officio coaptare, in cle. dignum. de celebra. mis. & aliud
priuilegium in clem. 2. de priuile. & aliud in cle. quamuis. de fo-
ro compe. & aliud in clem. j. de suspen. negli. præla. & q ibi no.
super glo. in verbo, aposto. Securitati etiam ipsorum multum
prouidit cle. si quis suadente. de pœnis. de quibus omnibus ple-
62 nè in d. §. nunc de episcoporum. ver. generaliter. † & adde q de
stilo curiæ dispensationes non committuntur nisi diœcesi uel
vicariis eorum, vt in d. §. nunc de episcoporū. in fi. & q cui man
datur, q dispenset cum monachis, potest etiam cum abbate di-
63 spensare. c. fi. de simo. & q dispensatio semel facta non est am-
plius reuocanda. c. ex tua. de fil. presby. & q petens secundam di
spensationem, debet facere mentionem de prima. cap. fin. de fil.
presbyte. lib. 6. quia dispensationes etiam cum motu pprio, sunt
stricti iuris, vt plenè habetur in c. non potest. de præbend. lib. 6.
64 † Excedunt quoq; prælati, & abbates regulares applicantes mē-
sis suis prioratus ecclesias, administrationes, aut beneficia ad eo
rum dispositionem spectantia, seu pensiones nouas eis imponē
tes, aut ueteres augentes, & ideo in exemptione apostolica alias
auctoritate ordinaria diœcesani eorum etiam negligentia sup-
plentes, possunt illa personis idoneis conferre, ut in cle. quia re-
65 gulares. de supplen. negli. præla. † Excedunt etiam tales cum di-
spensant in casibus sibi prohibitis, puta q in eodem monasterio
sint monachi, ac moniales, q etiam nō potest episcopus 18. q. 2.
diffinimus. & in c. in nullo monasterio. & ca. periculoso. Itē q
monachus mortaliter peccet, immo tunc illi monachus obe-
dire non tenetur 11. q. 3. si quis episcopus. 2. Item si vt defectū
66 sumptus monialis seruiat clericis 82. distin. ad reatum. † potest
tamen monachus verberare, si se propter verba nō corrigant.
41. dist. §. salonio. 23. q. 4. c. fin. de sent. excommuni. vniuersitas.
potest etiam dispensare in casibus 32. enumeratis, & examina-
tis in Spe. de dispen. §. sunt quoque. ver. abbas quoque. vbi plenè
67 videas. † Excedit etiam capitulum dispensando in casibus sibi
non permissis, quia Archid. uel alius prælatus sub episcopo, vel
etiam capitulum dispensare non possunt: minores enim præla-
68 ti ardua ad episcopum debent deferre. de offic. archi. ad hæc. in
casu tamen quandoque dispensare potest. c. ex insinuatione. de
simo. de præben. cum non ignores. 16. q. j. alia. quia æquiparatur
senatui. ea. q. ecclesia, sed senatus restituit aliquē famæ. ff. de po-
stul. l. j. §. de qua, secundum Host. Inn. & Ioan. And. in c. 2. de eo,
69 qui furti. ordi. susce. & in c. fi. de post. præla. † nam capitulum eli
gendo aliquem indignum, intelligitur dispensare cum illo, nisi
sit talis casus, in quo prohibita sit ei dispensatio, de quo p Spec.
70 in prælle. §. sunt quoque. ver. capitulum etiam, &c. † Et adde q
concilium dispensat contra Aposto. no. 82. dist. presbyter. & sa-
cerdos dispensat contra canones pœnitentiales. 50. dist. de his
cum concor. etiam in casibus, vbi sunt per canones pœnitentiæ
expresse ex causa, ut probatur in c. Deus qui. de pœnit. & remiss.
71 † Excedit etiam capitulum statuendo super residentia in dimi-
nutionem

nutionem cultus diuini, & q admittantur ad vocem capitulo
non promoti ad sacros ordines, ar. in c. fi. de rescri. lib. 6. & ī cle.
vt hi, qui, de ęta. & quali. & statuendo contra sedem Apostolicā.
c. constitutionem. in fi. de verb. sig. lib. 6. & alias, prout infra pate
72 bit in q. de interroga. † Et an gerendo actum commutabilem
scienter in casu, quo quis habet potestatem dispensandi, videat
73 dispensasse, vide in antiquis decis. 34. † Et an episcopus possit di-
spensare. vt quis teneat duos personatus in eadem ecclesia, vide
ibidem decis. 43. Et an si dispensatur cum illegitimo, vt possit p-
moueri ad beneficia curata. & dignitates comprehendantur ca
74 nonicatus ecclesiæ cathedralis, vide ibidem, decis. 59. † Et q epi-
scopus dispenset contra concilium ex magna causa, vide in no-
uis decis. 252. Quid de Legato de latere, vide ibidem decis. 282.
75 quæ incipit, item si Legatus de latere. † Et q attentata per ordi-
narium loci visitantem subditos non sunt reuocanda, nisi ap-
pellans prius doceat de priuilegio, exemptione, vel præscriptio-
76 ne, vide deci. 129. in nouis, quæ inci. item si rector. † Circa secun-
dam partem quæstionis, videlicet, circa pœnas visitantium, &
visitandorum, & attendendum, q certæ pœnæ sunt in canoni-
bus statutæ ad reprimendam malitiam peruersorum. c. ad repri
mendam. in princ. de offic. ordi. facit c. factæ sunt 4. dist. adde de
elec. nihil, de censi. grauis. & per Inn. de appel. ad hoc. & in ca. 2.
77 de accu. † nam per leges nemo directè benefacere cogitur, sed
malefacere prohibetur 33. q. 5. ad fidem. vt boni inter malos qe-
78 tè viuant 32. q. 5. non frustra. † variæ autem sunt pœnæ in cano-
nibus constitutæ. Quædam inducunt degradationem, & curiæ
seculari traditionem, vt in c. falsariorum. de cri. fal. Quædam de
gradationem, & detrusionem in monasterio 50. dist. si episco-
pus. Quædam depositionem tātummodo 50. dist. si quis viduā.
Quædam suspensionem solummodo 1. q. 5. si mala fama 32. dist.
nullus pręter. Quædam excommunicationem 17. q. 4. si quis sua
dente. Quædam priuationem officij & beneficij perpetuò 85. di.
si qais. Quædam priuationem officii tantum ad tempus 82. dist.
presbyter 21. q. 2. placuit 28. dist. presbyterum. Quædam priua-
tionem beneficij tātum 7. q. j. si quis de ordine. & c. cū in cūctis.
de ele. Quædam priuationem communionis tātum 35. dist. ante
omnia 55. dist. nullus. Alias pœnas habes, 73. dist. sicut 18. distin.
placuit. & 2. q. 6. qui se scit. & no. in d. c. ad reprimendam. & ple-
nius per Host. in Sum. de pęn. §. quot species. inter quas est pęna
suspensionis, de qua plenè per Io. And. in cle. cupientes. de pęn.
super ver. suspensi. vbi enumerat omnes species suspensionis, q̄
in iure reperiuntur. Demum subdit tres opin. ad decisionē quæ-
79 stionis. † An suspensus ab officio eoipso censeatur suspensus a
beneficio, quas dicit coniungendas, & sequēdas, nisi aliud pro,
80 vel contra in sententia iuris, vel hominis exprimatur. † Adde,
q si suspensus interim pendente primo tempore iterū suspen-
datur ad idem tempus currit secunda suspensio, etiam ante tp̄s
finitum primæ, nec duplicatur totum tempus. ff. ad l. Aquil. l. ita
vulneratus. l. Senatus. ad Turpil. ff. ad Carbo. l. Carbo. & l. se. facit
de priu. c. j. ver. si qui verò. plenè per Ioan. And. in cle. cum sit. de
magistris, & in c. cum in cunctis. de elec. & in d. cle. examinat, an
81 actus interim per suspensum factus valeat. ibi vide. † Inter eas ēt
est pœna irregularitatis, de qua quid sit, & vnde dicatur, & quot
modis sumatur, siue accipiatur, & quibus modis, & in quibus ca
sibus contrahatur, plenè traditur per Spe. in trac. dispensationū.
in tit. de offi. leg. bene per octo cartas, cum addi. Io. And. & Bald.
& in suo aureo Reper. sub ti. de temporibus ord. in rub. illa, hæ
sunt irregularitates, quæ impediunt promotum, & ī alia rub. ibi
seq. & sub tit. de pœn. in rub. casus totius iuris, in quibus promo-
ti deijciuntur, & deponūtur, & de his sufficiat remissio ibidem,
& ad Io. And. in c. cum ęterni. de re iud. lib. 6. in nouel. & in c. tā-
82 ta. de exces. præla. † Inter has etiam est pœna infamiæ, quæ est fa-
mæ priuatio, & fit per capitis diminutionem maiorem, & me-
diam, non autem minimam. ff. de var. & extraor. cog. l. pen. §. ex
83 ti. † & quot modis irrogetur infamia, & quid sit fama, habetur
3. q. 5. §. porrò. & in c. vestra. de coha. cle. & mulierum. & a quibus
repellantur infames, & de omnibus cōcurrentibus dictam pę-
nam, & materiam, vide plenè per Spe. in suo trac. quem fecit de
fama & infamia, in d. Reper. aureo, in tit. de pœn. sub rub. de fa-
ma & infamia. & per Io. And. in mercu. super reg. infamibus. de
84 reg. iur. in 6. † Est & pœna interdicti seruandi, vt in cap. alma. de
sent. excom. lib. 6. & an trahat secum executionem, vide Innoc.
in c. ad hæc. de appel. & sciens interdictum appositum, sed non-
dum denunciatum, illud violans incurrit pœnas iuris, vt plenè
no. in glo. in cle. grauis. de sent. excom. siue ab homine, siue a iu-
85 re, &c. † Est & sententia excom. communis & notissima pœna
maioris solēnis. s. anathe. & minoris, vt in ca. si quem. de senten.
excom. de qua plenè per Host. in sum. de sent. excom. & inf. ali-
quid dicam in secunda parte. hanc ex causa. s. ne quis lędat con-
scientiam, spernere potest. c. literas. de rest. spo. hanc pęnā incur-
ret quicunque impediunt visitatores, nec exerceant suum offi-
86 cium, cle. attendentes. in fi. de statu regular. † Est & pœna corpo
ralis, quam quando ecclesia possit infligere, vide, de calum. ca. j.
de depo. grauis. de cri. fal. c. 4. de rap. c. in arch. 63. dist. in fi. 14. q. 6.
87 c. 1. de maio. & obe. c. 2. † Est & pœna carceris, quem habet ec-
clesia, vide 17. q. 4. accedendum 25. q. 3. relegentes. de iudi. c. at si
88 clerici. † Est & pœna torturæ, & quando & qualiter actor, reus,
testis, clericus, seruus, vel alij sint torquendi, vel verberandi, vi-
de 15. q. 6. in sum. 5. q. 5. illi qui 4. q. 4. versi. & in responso. de regu.
iur. cum in contemplatione 12. q. 2. fraternitas 45. dist. cum bea-
tus. & ca. j. 5. q. 4. illi & q. 5. in l. presbyteri. 14. quæst. 6. c. j. de depo.
89 c. j. † Est & pœna traditionis seculari curiæ. pro quibus autē cri-
minibus, qualiter, & quando quis tradi possit curiæ seculari, vi-
de 11. q. j. si quis sacer. de verb. sig. nouimus. de hæreti. ad abolen-
90 dam 17. dist. nec licuit 3. q. 4. clericus. † Est & pœna exilij, & rele
gationis, de qua 65. dist. cum beatus. de ī udi. cum non ab homi-
ne 3. q. 4. his qui. Est etiam pœna confiscationis bonorum, & c. de
qua plenè in c. cum secundum. de hære. & in c. j. de scisma. lib. 6.
Et de septem generibus pœnarum legalium, & sibi correspon-
91 dentibus, vide per Inn. in c. 2. de accu. † Quando autem vir pos-
sit vxorem uerberare, & in vinculis ponere, vel castigare, vel de
caluare, & qualiter ipse ex hoc puniatur, habetur de iureiuran.
quemadmodum 7. q. j. sicut alteri 22. q. j. de benedicto. de aposta.
92 c. pen. 33. q. 2. placuit. † Est & pœna pecuniaria, quam clerici, uel
religiosi an possint exigere, vide 12. q. 2. fraternitas. de pœn. licet
93 & c. suam. de arb. dilecti. † Et an pœna dupli, vel quadrupli a iu-
re, vel alio peti possit, & an aliqua pœna excedat quadruplum
12. q. 2. cum deuotissimā 14. quest. 2. debetur 17. q. 4. quisquis. de
94 exces. præla. cum ad quorundā. † Et an pœna legis, si quis in tan-
tam locum habeat in prælatis ecclesiarum, uel quæ. de elec. ut p̄-
95 teritæ. de succes. ab inte. c. fin. 16. q. 6. §. q autem. & c. seq. † Et an
clerici possint pro criminibus pœna pecuniaria puniri, uel pu-
nire. 8. dist. quoniam quidē 12. q. 2. in antiquis 16. q. j. statuimus.
Quando autem peti potest sors & pęna, vel alterum tantum. Et
an pœna soluta, contractus remaneat firmus 12. q. 2. episcopus
96 qui 25. q. 2. si ecclesia. † Et an pœna possit peti, si contractus vel
obligatio non teneat, de offi. leg. significantibus. de præca. c. 2. Et
an pœna, quæ magis timenda sit, imponatur 23. q. 4. ea vindicta.
97 vt li. non conte. quoniam. in fi. † Et quid iuris si domus commu
nis duorum fratrum, est dirimenda, vide de pę. dist. j. si & conti-
nuo. Et si clericus remouetur ab ecclesia, quando sua reddātur
ei 16. q. 6. de laps. de cleri. coniu. quod te. Et quid iuris de bonis
clericorum interficientium se, vel crimina in ecclesia commit
tentium, vel damnatorum 16. q. i. in canonibus 23. q. 4. displicet
98 27. q. j. si quis rapuerit. de conces. præben. quia diuersitatem. † Et
suspenso, vel deposito relinquendum sit vnde viuat 50. dist. stu-
deat. de clericis pugnantibus in duello. c. fi. de non or. mi. cap. 2.
99 † Et q quis possit se obligare ad pœnam ordinis, & beneficij, &
excommunicationis, patet in c. ego Berengarius. de cons. dist. 2.
& q. 7. c. quotiens. & c. cum dilecti. in fi. de cri. fal. q facit ad obli-
gationes, quas hodie faciunt prælati in forma cameræ. adde q
no. in c. j. de offi. ord. lib. 6. & q no. Domini. in c. quia periculosū.
100 de offi. dele. lib. 6. & But. in c. j. de iud. † Et adde, q vbi certa pęna
non est statuta a iure, iudicis arbitrio remittitur. ca. super his. de
101 accu. c. de causis. de offi. deleg. c. finem. de do. & contu. † Quę aūt
sint consideranda in pœnis infligendis, patet in c. fi. de trans. nā
minor ętas facit minui pœnam. c. 2. de delic. pue. Item spōtanea
confessio. c. de hoc. de simo. & c. innotuit. de elec. 50. dist. presby-
teri. & an attendatur nobilitas, vel maioritas dignitatis 24. q. 1. c.
qui contra. de pœ. c. fi. de sta. mo. ea quæ. 41. dist. non cogantur.
de offi. deleg. pastoralis 50. dist. si quis presbyter. de hæreti. excōi
camus. §. credentes. & 1. quæst. 1. quicquid. de cleri. vena. capit. 2.
102 † De amicitia autem vide de officio Legati, nisi 2. q. 4. §. notan-
dum. & 2. q. 6. §. diffinitiua. ver. cum circa. De cohærentia crimi-
nis 2. q. 1. prohibentur 23. q. 5. relegentes. Et quando dolus cum
dolo compensetur. c. constitutus. de pœn. Quid de consuetudi-
103 ne, vide Inn. in c. sanè. de temp. ord. † Quid de bono pręcedenti,
vel seq. 56. dist. nunquàm. ne cleri. uel mona. ca. non magno. 14.
dist. quod ait. 1. q. 1. si quasi. & d. c. relegētes. 23. q. 2. si quid verius.
& per Inn. de iureiur. sicut. & de testi. sicut. de præben. quia diuer
104 sitatem. & de custo. eu. c. 2. † Quid autem de paupertate. de solu.
Odoar. de do. & contu. finem. de fur. c. 2. & d. c. fraternitas. Quid
de alia afflictione, an faciat misereri. de cleric. non resi. ad audiē
105 tiam. de cleri. ęgro. c. 1. de censi. licet. † Quid de simplicitate vel
ignorātia iuris positiui. de rerum permu. cum vniuersorum. de
sent. excom. cum illorum. de loca. c. j. de consti. nam concupiscē
tiam. Item propter naufragium. de accu. cum dilecti. Itē pp rei
restitutionem, de elec. q sicut. de solu. ca. 1. 12. q. 2. fraternitas. &
c. si quis. & de simo. c. licet. Itē quid de scandalo. vide de no. oper.
106 nun. c. 2. de renun. nisi. §. pro graui. † Item an ira furor vel ebrie-
tas 15. q. 1. in sum. & c. aliquos sanè. & c. inebriarunt 2. q. 3. §. no-
tandum. de pœnit. distin. 1. diuortium. Quid de reiteratione 15.
107 q. 3. c. 2. qui. † Item an pęnam & præmium possit quis ex eodem
facto consequi 22. q. 2. si quemlibet. Et de pœnarum commuta
tione vide de voto. c. 1. 22. q. 4. innocens. Et de excessu in corri-
gendo facto. 23. q. 3. qui peccat. Et an in proprio 23. q. 5. de occi-
108 den. † Et an propter delictum consanguineorum meorum pos
sim puniri. 1. q. 4. c. quia. & præce. de testi. constitutus. Et de eo q
se obligat ad pœnam excommunicationis. 2. q. 5. si quis presby-
ter. de elec. cum dilecti 23. dist. q̄q̄. Et quot modis fiat obligatio.
2. q. 1.

109 2.q.j.prohibentur. Et † quando propter delictū domini, vel patris familiæ, vel domus, possit puniri. I.6.dist.satis.de conse. dist. in scā.j.q.j.fertur.14.q.5.denique.de his quę fi.a pręla.quanto 11. q.3.quoniam multos 24.q.3.in sum.7.q.4.in prin. 2.q.5.interrogatum.de hære.excommunicamus.§.moneantur.de pœnis. in quibusdam, De consultore defensore, &c.vide gl.in cle.j.de pęn. 110 in verbo, defensatur, vbi plenè.† Postremò attendendum esse censeo visitantes super Deum, & ęquitatem habere debere præ oculis, vt ff.de eo quod cer.lo.l.quod si Ephesi in fi.& in c.vt no- 111 strum.in prin.vt eccle.beneficia, &c.in parte decisa.† & est equitas media. Item rigorem & dispensationem siue misericordiā. C.de iudi.placuit 33.de fraterni.& ita describitur a Cipriano, ęqtas est iustitia dulcore misericordiæ temperata. vel est motus rationalis regens misericordiam & rigorem 42.dist. disciplina. & 112 c.qui emendat. & c.vera. † quia omnis rigor est mansuetudine temperandus.c.cum in iuuentute.de purga.cano.& no. Spec.in tracta.dispen.in prin. Et quia omnis Christi actio, nostra debet 113 esse instructio.12.q.j.exemplum.† & vbi Dominus est largus dispensator, visitator non debet esse auarus, quia melius est de misericordia quàm de seueritate reddere rationem 26. q. vlt. alligant 43.dist.dispensatio 33.dist. vsque adeo. & quia miseri- 114 cordia communis est virtus 86.dist.non satis.de reg.iur.estote.† & quia defectus nostri temporis, quo non solum misericordia, sed etiam corpora defecerunt, antiquam canonum non patitur manere censuram 34.dist.fraternitas, censura huiusmodi est mi- 115 sericordia temperanda. † Vnde Augu. Imple Christiane iudex pij patris officium suæ succensere iniquitati. memineris in peccatorum auctoritatibus non exerceas vlciscendi libidinem, sed peccatoris vulneribus curandi adhibeas voluntatem 23.q.5.c.j. 116 † Vnde sententia, quæ misericordiam vetat, est fugienda.est.n. misericordia plenitudo virtutum, ideoque omnibus est præposita perfectè forma virtutis 86. dist. non satis, iuxta illud Luc.6. 117 Estote misericordes, de regu.iur. c.estote. † melius nāq; est propter misericordiam rationem dare, q̃ propter crudelitatem, aut inclementiam. si enim pater benignus est, ad quid eius filius austerus vult apparere; & si natura clemens est, & pia, & ad indulgendum prona, vt de pœni. dist.j. quia diuinitatis eius exemplo rectores prouidi aliorum infirma pensantes lapsos debent per 118 māsuetudinē subleuare. 45. dist. recedite. † quia nulli claudēda est misericordia, & nulli peccati impunitas relaxanda. 23.q.3. duo ista. Hinc est, ꝙ Christus magna dispensatione Petrum cadere permisit, vt ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer alienas infirmitates tolerare deberet. Io.j.dist.confide- 119 randum, cum se. † His igitur auctoritatibus iudicialis informatē auctoritas misericordiā in dispensatione sequi, potius quàm rigorem, ad quod accedit 9.dist.sanè.ff.de pęn.si de interpretatione.non.n.seueritatis, aut clementiæ gratia affectanda est, sed in leuioribus causis omnes promptiores ad leuitatem iudices esse debent in grauioribus, aut legum seueritatem cum quodam benignitatis tēperamento subsequi debent, vt l. respiciendum. ff. 120 de pen. † quia vera iustitia compassionem habet.45. dist. vera. & disciplina destituitur, si sine misericordia teneatur. ea.dist.disciplina. ergo prælatos constituit ipsa diuina iustitia debitores, iuxta illud, dispensatio cœlestis seminis vobis iniuncta est.43. dist.dispensatio. vtitur.n.illis Deus in dispensando 23.q.3.ecce.& 121 de misericordia a iudice petenda, vide 9.dist. sanè. † & ꝙ nō debet episcopus pro quolibet delicto fulminare 35.dist.c.j.& quando quis faciat malum impunè, vide in c.nouit. de iudi. Et quòd iudicium sine misericordia erit ei, qui non vult misericordiam fieri delinquenti 2.q.7.§.de his.23.q.3.§.præcepta. Et ex his absolutam esse volo primam partem opusculi huius, reliqua supplebuntur in sequentibus. Pro absolutione tamen pleniori huius vltimæ quæstionis, cōcludo episcopos, & omnes alios prælatos tam superiores, quàm inferiores iurisdictionem habētes, & potestatem visitandi, & similia exercendi, quando faciunt ea, quæ de iure communi facere reperiuntur prohibiti, vel de consuetudine approbata excedunt, vt satis plenè pōt ex pręmissis apparere, & maximè in c.irrefragabili.de offi.ordi. lib.6. & de exces. prælа.ad hæc.de maio. & obe. c. cum in ecclesijs. de præscri.c.cū 122 olim.de appel.dilectis. † Et ꝙ tam de superioribus, quàm de inferioribus attendenda sit consuetudo, no. Goff.in d. c.irrefragabili.& c.cum ab ecclesiarum.de offi.ord. & Archid. in c.nō est. 123 de consue.lib.6. † qui etiam no. ꝙ prælatus in correctione dēt esse beniuolus.45.dist.licet dū tamen in iustitia iustus.4.q.7.iudicet, & in animaduersione misericors.45.dist.vera.& hæc contra corrigibiles, sed contra incorrigibiles esse debet seuerus, de postul.c.j.ad fi.de elec.c.cum in cunctis.de vi.& ho. cle. vt clericorum.28.dist.quia sunt.45.dist.disciplina.23.q.4. est iniusta, ꝙ intellige tam in clericos, quàm in laicos.95.dist.olim.10.q.3.cauēdum.de offi.ordi.licet.vt refert Ioan.And.in d.c.non est.in nouel.de quo vide plenè per eundem in c.nos inter. de purga. can. in his.s.quæ ad iurisdictionem ipsorum spectant. Et de processu contra incorrigibiles, vide plenissimè per Card.Flo.in repe.c.pendimus.de sent.excom.& per Petr.de Ancha.in repe.regu.ea quæ.de reg.iur.lib.6.& per omnes in c.cum non ab homine. de 124 iudi.† Pro absolutione verò totius istius primæ partis huius tractа.obsecro, humiliter adiuro & obtestor omnes visitare debentes, vt per viscera misericordiæ Domini Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto verè, solicitè, ac diligenter studeāt hūc baculum, & virgam pastoralem gerere in dextera ad arcēda luporum.s.carnis, mundi, & diaboli truculentam rabiem ad ouiū sibi tanquàm super intendentibus pastoribus consolationem, & noctis vigilias custodientibus super eas, vt mereantur audire illas cantantes canticum Prophetæ, virga.s.tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. est nanque virga dilectionis, & virga regni, cum sitis gens sancta, genus electum, regale sacerdotium.c.j. 125 §.quia verò.de sacra vnctio.† Non sit quæso, virga ferrea cōfringens oues tanq̃ vas figuli, sed caput draconis ꝯterat: & sit virga varij coloris, per quam spiritualiter quisque pastor ditabit vltra modum, Gen.30.c. Nō sit baculus ad ludum noxium, qui est in culpa.c.continebatur, de homi. sed sit baculus Iacob, cum quo transeatur fluuius Iordanis.i.huius vitæ transeuntis more fluentis aquæ, de quo Gen.32.c. Non sit virga, per quam visitans ipse redarguendus sit.2.Reg.5.c.sed sit virga, de qua scriptum est Prouerb.13.qui parcit virgę, odit filium suum.& iterum, Si puerum virga percuties, ipsius animam de inferno liberabis. ibidem 23. c. Non sit baculus arundineus & confractus, in quo non est cōfidendum.4.Reg.18. Isaiæ 36. Ezechiel 29. & 39. aut qui faciliter facili quolibet vento agitetur, &c. sed sit baculus reiectis armis regijs sternens Goliā spuriū, & incircuncisum, de quo 1.Reg.17. per quem verè & propriè caro, mundus, & diabolus figurātur. Sit virga, quam quicunque in manu sumat facturus sit signa, & prodigia veritatis: & si proijciatur ad terram, conuertatur in colubrum, & in conspectu Pharaonis deuoret serpentes magorū eiusdem.i.vitiorum & resumpta in virgam gratiæ redeat. Exo.j. 126 c.† est ergo baculus datus prælatis in arrabonem, vt cæteris iustiores probentur, figuratus Gen.38.& tenendus in manibus accinctis renibus luxuriæ per vescentes agnum cum agrestibus, figuratus Exo.12. Est virga, quæ si percutit puluerē terrę Aegypti, nascitur cyniphex ad offensionem vitiorum. ibidem c.8. Si extēditur super terram.i.terrenos homines, parit locustas eradicantes delicta.ibidē 10.c. Si extēditur supra mare rubrum.i.seculū, diuidit illud in pernitiem malorum, salutem verò bonorū. ibidem 14.c. Si percutit petram, facit abundanter scaturire aquam sitientibus per desertum abusionum.ibidem, 17. c. Et si mergitur in aquas amaras, pęnarum & pœnitentiæ, parit dulcedinem salutarem.ibidem 15.c. Est & baculus, quo & si percussus quis in lecto iacuerit, demum tamen surgit, & ambulat foris super illū reddit innocentem eum, qui percussit non ad mortem, iuxta legem, quæ traditur Exod.21.& no. in l.j.C.de emen. propin.cum concor. Est virga Iesse florens, & Ioseph, an cuiusq;, in cuius manibus germinat, qui est.s.a Deo electus, cuius figura hr̄ Nume. c.17. Est & virga cum qua, si cęditur ordei spica, plures colliguntur mensuræ. Ruth.2. Et cum qua mel salutis gustatur. figurata. 1.Reg.14.c. Et cum qua abstrahitur hasta de manu Aegyptij hostis 2.Reg.23.c.& 1.Paralip.c.11.huius virgæ extensio clemētiam regiam signat in animam bonam, vt notabili figura patet Hester.4.5.& 15.c.& aufert pauorem a iusto, vt patet Iob.9.c. Est & virga, quæ in dorso imprudentiū id operatur ꝙ flagellum equo, 127 & chamus asino, Prouer.26. † Et quia in ore stulti est virga superbiæ, ut ibidem, 14.c. ideo illa virga atque correctio tribuit sapiētiā.ibidem, 29.c. debet ergo percutere dorsum eius qui indiget, ibidem 10.c. cuius etiam fructus est, ꝙ tam bouis, q̃ ouis, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum erit, sanctificabitur Domino, Leuit.22.c. Non sit quoque claua, genus.s.armorum, per quod quisque præsumitur animum habere mactandi percutiens.l.j.§.sed si claua.ff.ad l.Corne.de sica.sed sit baculus senectutis non auferendus, nec transmittendus, sed tāq̃ lumen oculorum, & solatium vitæ custodiendus. Tobiæ 5.c. figuratus. sit baculus ponendus super faciem pueri defuncti, vt resurgat a malis moribus, figuratus 4. Reg.4.c. Vt sic dicatē adhuc habitat senex, & baculus in manu eius, & cum hoc baculo excu- 128 ciatur Gath.& ciminum, &c. Isaiæ 28. † Edocet equidem baculus iste, quid faciendum sit in die visitationis, ne superueniat baculus indignationis Domini & exaltetur baculus q ligneus est, vt eleuetur & percutiat &c. Isa.10.c. Et cōterat baculum impiorum & virgam dominantium cędentem populos in indignatione, & plaga insanabili, Esa.14. c. Et propterea caueant visitatores, ne tunc eis dicatur. Quomodo confracta est uirga fortis & baculus gloriosus: Hiere.48.c. Caueant pariter, ne audiāt Dominum dicentem. Ecce ergo conteram baculū panis, &c. Eze- 129 chiel 4.& 5.c.ad fi. † Demum attendant, atque considerent baculi huius summitatem curuam. Et per hoc intelligant, ꝙ si nō bene rexerint eorumque officium canonicè & ministeriū assiduè non impleuerint ab eo, qui dedit baculum recuruabunt, & ipsius, secundum Ioan.And.in d.c.j.in fi. de sacra vnc. Alteram ergo virgam prohibet verbum veritatis: Matth.10.c.& Luc.10. Alteram uerò non. Marci 6. Et propterea in benedictione baculi pastoralis tempore quo cōsecratur episcopus, dr̄ hæc oratio. Sustentator imbecillitatis humanæ Deus, benedic baculū istū:

Et ꝙ in eo exterius designatur, interius in moribus huius famuli tui, tuæ propitiationis clemētia operetur, per Christū Do.&c. Deinde cum consecrator stans tradit eum consecrando coram se genua flectenti dicit, accipe baculum pastoralis officij. Et sis in corrigendis vitijs pie sęuiens, iudicium sine ira tenens, in fouendis virtutibus auditorum animos demulcens, trāquillitate 130 seueritatis censurā non deserens, amen. † Et hoc est ꝙ intendit Bonif. VIII. in c.Romana. in §. sanè.de censi.lib.6.vbi statuit, ꝙ visitator ad subditorum emendationem per salubria monita nunc leuia, nunc aspera, iuxta datam sibi a Deo prudentiam, esse debeat, diligenter intendens, iuxta Lateranen.statutum cōcilij.vbi patet, quomodo debeat esse discretus visitans, secūdum Host.Archi.& Io.And.s.vt cautus more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati diuersis experimentis vtendo ad sanandum ęgrotum, assistens illi tam consilio prudēti, q̃ remedio opportuno.c.omnis. ver. sacerdos. de pœni. & remil.& non more imperiti medici vno collirio credat mederi posse oculis singulorum.29.dist.necesse.& not. in d.cap.omnis. exerceant ergo audacter visitantes viriliter officium suū ad laudem bonorum, vindictam verò malorum, omnia propter bo- 131 num finem facientes, nihil mali metuētes futuri. † absit.n.vt ea quæ propter bonum finem facimus, nobis imputentur, si pręter nostram voluntatem etiam quicquàm mali contingat. 23.q.5. de occidēdis.no.in c. postulasti. de homi. oportet nāq; in huius baculi capite exaltare serpentem, vt populus, qui mordetē a serpente sathana, a Christo crucifixo serpente per intuitum oculorum cordis sanetur, & in illo qui semp viuit morte, tamen vestito mors occidatur, sicut frigus in calore, & amaritudo in dulcedine, secundum Augu.in sermone Martyr. vt hinc peregrinan- 132 tes illo duce ad patriam salui regrediamur, &c.† Et ideo præmissis adde benedictionem baculi peregrinorum, de qua in Pontificali, videlicet, præmisso Psal. Deus in adiutorium, &c. vbi p benedicentē dicitur oratio. Domine Iesu Christe redemptor mūdi, qui per os beati Apostoli tui Pauli innotuisti non habere hic nos ciuitatem permanentem, sed futuram debere hic inquirere, quique Sanctis Apostolis præcepisti, vt euntes ad prædicandum verbum Dei, virgas tantum sumerent, te suppliciter deprecamur, vt digneris hunc sustentationis baculum bn̄dicere, quatenus eum portantes in benedictionis signum, & sui corporis sustentationem cęlestis gratiæ plenitudinem in eo, & munimen valeant tuæ benedictionis percipere. & quemadmodum virga Aaron ad rebellium Iudæorum perfidiam repellendam benedixisti, ita & hūc famulum tuum per hoc insigne ad honorem, & reuerentiam tuam, & sanctorum tuorum assumere cupientē de manibus meis, & secum portare benedicas, & ab omnibus peccatis absoluas, vt in die iudicij in parte mereatur dextera collocari, amen. Aspergit demum aqua benedicta, dicens: Accipe hunc baculum habitum peregrinationis tuæ. In nomine patris, & filij, & spiritussancti, vt per eum merearis recipere in hoc seculo remissionem peccatorum, & in futuro consortium beatorum, & quo pergere cupis fœliciter peruenire, & peracto itinere incolumis remeare, cum alijs antiphonis & orationibus, de quibus ibidem.

SECVNDA PARS.

SVMMARIVM.

1 *In visitatione, quæ cerimoniæ spirituales requirantur, & per totum.*
2 *Presbyteri ante ingressum episcopi visitantis ingredi, & sedere non debent.*
3 *Diaconus a subdiaconis, & alijs clericis honorari debet.*
4 *Prior promotus locum priorem habere debet.*
5 *Visitantis episcopi cerimoniæ.*
6 *Visitatio, quare fiat.*
7 *De casibus episcopo reseruatis nemo se impedit.*
8 *Episcopus solum confert confirmationis sacramentum.*
9 *Compaternitas impedit matrimonium contrahendum, & cōtractū dirimit.*
10 *Visitator, qualiter instruat populum.*
11 *Sinodus, quomodo in prima die celebretur.*
12 *Et quomodo in die secunda.*
13 *Et quomodo in tertia die.*
14 *Sinodus, qualiter alio modo celebretur in prima die.*
15 *Iustus ex fide viuit.*
16 *Sinodus ista, quomodo die secunda fiat, & celebretur.*
17 *Et quomodo tertia die.*
18 *Misericordia nil est Deo charius.*
19 *Deus verè sine proximo, nec proximus verè sine Deo diligitur.*
20 *Cathedraticum, quod est solidorum duorum solui debet, antequàm clerici rurales recedant a ciuitate, vbi fit sinodus.*
21 *Religio vana est religiosi linguam non refrenantis.*
22 *In sinodo ordinata obseruari debent ab omnibus.*
23 *Ad sinodum vocati venire, non debent contemnere.*
24 *Pręlatus superior nil petere potest inferioribus ad sinodum venientibus aliquid portantibus.*
25 *Sinodus celebrari non potest per episcopum sine metropolitano.*
26 *Episcopi tenentur subditis suis aperire ea, quæ in sinodo sunt conclusa.*

¶ Quæstio prima secundæ partis.

1 PRIMO quæro principaliter, † quæ cerimoniæ spirituales in visitationibus requirātur? Rn̄deo sm̄ ordinem, qui in Pontificali continetur, ꝙ primò prælatus veniens ad visitandum processionaliter est recipiēdus. processione.n.extra fores ecclesiæ ordinata cum reliquiis, vel cruce maior ecclesiæ paratus pluuiali sit ī vltimo capite processionis, & accedens visitator prælatus genua flectit ibi coram cruce, vel reliquijs super tapetum paratum, & crucem, vel reliquias osculatur. deinde surgit, & tunc maior illius ecclesiæ cum osculo manus offert sibi hisopum cum aqua benedicta, vt se & circūstantes aspergat, & thus bn̄dicendū in thuribulo ponēdum. quo facto idem maior incensat visitatorē solum & dat illi euange. ad osculandum, & mox duo ex maioribus ipsius ecclesiæ vnus a dextris, & vnus a sinistris, deducunt visitatorem in ecclesiam, & tunc processione ingrediente ecclesiam cātatur, Sacerdos & Pontifex & virtutum opifex pastor in populo. sic placuisti Dn̄o intercede pro nobis, vel aliud. Resp. Ecce vir prudens. vers.ecce. vers.Gloria patri. vel Resp. ecce sacerdos magnus. Vers.benedictionem. Et sic deducitur ad gradus coram altari, vbi prosternitē ad adorandum. Resp. autem finito eo prostrato manēte maior ecclesiæ dicit super illum. Ver. Protector noster aspice. Resp. Et respice, &c. Si autem sit abbas, vel Cardinalis, non episcopus, dicit Vers. Saluum fac. Vers. mitte ei auxilium. vers. nihil proficiat inimi. Dn̄e exaudi. Dn̄s vobiscum. Oremus. Deus humilium visitator qui eos paterna visitatione, & dilectione consolaris, prętēde societati nostræ gratiam tuam, vt per eos in quibus habitas tuum in nobis sentiamus aduentum, per Christum do. Et oratione finita erigitur ab accubitu a præmissis duobus eum deducentibus qui solēniter benedicit, & indulgētiam concedit, si est talis qui uelit, aut cui competat bn̄dicere. Et mox ad hospitium accedat duobus depositis pluuialibus associantibus eum, demū 2 disponit se ad prosequēdam visitationem.† Et adde ꝙ nō oportet presbyteros ante ingressum ep̄i ingredi & sedere in tribunali, & c. c.non oportet.95.dist.nec oportet diaconū coram presby- 3 tero sedere, sed iussione presbyteri sedeat, † sic & diaconus honorem habeat a sequentibus.s.subdiaconis & clericis.c.nō oportet.93.dist.oportet ēt seniores.i.dn̄os honorare no.in c.j.de cēsi. 4 & l.semp.ff.de iure immu.† & prior promotus dēt priorē locum obtinere c.j.de maio.& obe.vbi concor. Et adde ꝙ venientibus ep̄is de vrbe ob reuerentiam summi Pontificis, quem tetigerūt, & osculati sunt, vt in c.cū olim.de priuil. pcessionaliter obuiatē, 5 vt no.Spe.in ti.de lega.§.sequitur videre.in prin.† Pontifex verò postea visitans parochias, cū primū venit, ingreditur cimiteriū, dicens Psal. De profundis, &c. requiē ęter.&c. Kyrie elei. Christe lei. Kyrie elei. Pater noster. Et ne nos. a porta inferi. Dn̄e exaudi oratio. Dn̄s vobiscum. Oremus, Deus cuius miseratione animæ fidelium requiescunt &c. Idemq; facit recedere volens. deinde intrans ecclesiā prosternit se & orat ante altare, & mox surgens deosculatur mediam frontē eius, & dr̄ missa: qua finita & bn̄dictione data, accepto superpellicio amictu, stola, pluuiali, mitra simplici, & baculo pastorali proponit populo causas aduentus sui, videlicet, ꝙ sacri canones, & ecclesiasticus ordo hoc fieri p- 6 cipiunt, pp multa. † Primò, ad absoluendum aīas defunctorū. Secundò ut sciat, & videat qualiter ecclesia ipsa spiritualiter, & tpaliter gubernetur, quō se hēat in ornamentis, qualiter ibi ecclesiastica sacra ministrantur, & diuina officia peraguntē, quale seruitium ibi impendatē, qualis sit vita ministrorū, & populi, vt ex officio suæ inquisitionis per eum, si qua in præmissis corrigēda fuerint corrigantur, & emendentur, & præcipiat fieri libros & alia necessaria ecclesiastica ornamenta. Tertiò, ad adulteria, fornicationes, sortilegia, diuinationes, & similia crimina publica in populo punienda, ad qđ interdum non sufficiunt ecclesiarum rectores ōndens populo q̃ dānabilia & detestanda sunt cri- 7 mina ipsa. † Quartò, pp casus qui de iure vel ꝯsuetudine ad ep̄m dumtaxat pertinere noscūtur, qui in ꝯstōnibus sinodalibus cōtinentur, de quibus nullus alius se intromittere pōt pꝛestās plebi ꝙ si quis, vel si quæ in aliquo illorum casuum, vel in quocūq; alio consilio eius indiguerit, paratus est benignè audire, & cōsilium, ac absolutionē impendere ac pn̄iam misericorditer iniun- 8 gere salutarem. † Quintò, ad exhibendū sacr̄m cōfirmationis, ꝙ nullus alius, nisi soli ep̄i ex diuina & apostolica īstōne dare pōt. Nam Dn̄s Apostolos ꝯfirmauit, & per eos eorūq; successores.s. ep̄os, & superiores populos cōfirmandos esse decreuit. dēt autē insinuare plebi, ꝙ nullus cōfirmatus dēt recōfirmari, vel ꝙ nullus, qui non sit ꝯfirmatus, potest esse in cōfirmatione patritius, ꝙ nullus excōicatus uel grauioribus facinoribus alligatus ingerat se ad pcipiendū hoc sacr̄m, uel ad præsentandū, ꝯfirmandū: 9 & ꝙ adulti prius debent ꝯfiteri, & postmodum ꝯfirmari. † & ꝙ in hoc sacr̄o cōpaternitatis ꝯhitur impedimentū matrimonij, & dirimit iam ꝯctum: & ꝙ nullus pn̄tet, nisi unum uel duos ad plus, & confirmandi de honestate non de necessitate debēt esse ieiuni. hæc igitē & alia pp̄o pronunciātur, put in ꝯstōnib. sinodalibus

10 dalibus plenius conſueuit contineri. † Sextò inducat populum diligenter ad pniam,& inſtruat in eccleſiaſticis ſacris, & in articulis fidei,& qualiter debent declinare a malo, & facere bonū: fugere vitia & ſectari virtutes. Et ꝙ alteri nō faciant ꝙ ſibi fieri nolunt,ſed alteri faciant ꝙ ſibi volunt. His expletis,indulgentia detur,& fiat populo cōfeſſio, & abſolō gnalis. Poſt hæc aſſumpto pluuiali nigri coloris exeat in cimiterium cruce aqua benedicta,& clero præcedentibus cantando. Reſp. Qui Lazarum reſuſcitaſti.ipſe verò deductus a duobus hincinde tobaliam ante ipſum tenentibus ſequitur dicens pſalmum De profundis. Et finito præmiſſo Reſp.incipitur Reſp. Heu mihi Dñe. quo finito inchoatur ſolēniter Reſp.Libera me Dñe quo cum ſuis verſi.finito,cātatur Kyrie eleiſon,Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſ. Et mox eps mitra depoſita recipiens hiſopum cum aqua bñdicta de manu alicuius,oſculantis manum eius dicit Pater nr̄. Aſpergens cimiterium coram ſe. Et mox tradit hiſopum alicui ſacerdoti ſuper pellicium & ſtolam hñti manū eius oſculanti,vt aſpergat totum cimiterium:ipſe autem proſequitur dicens,& ne nos inducas.Verſ.in memoria æterna erit iuſtus.Verſ.a porta inferi. Ver. requiem ęternā. Verſ. Dñe exaudi. Verſ. Dñs vobiſcū. Oremus. Et iunctis ante pectus manibus,dicit oſonē,Deus qui inter Apoſtolicos ſacerdotes.alia oratio,Deus veniæ largitor. alia oratio. Deus cuius miſeratione animę fidelium,&c.Quibus dictis,dicit, requieſcāt in pace.Rñdetur, amen.& mox eleuata dextera,producit ſignum crucis ab omni parte ſupra cimiterium,& tūc regrediuntur in eccleſiam ordine,quo primo venerunt, dicendo alta voce Pſalmum Miſerere mei Deus,&c. Ipſe dicit illum voce dimiſſa cum deducentibus illum. Pſal.finito,dr̄ Verſ. requiē ęternam dona eis &c.Eps autem ſtans coram altari depoſita mitra, dicit Pater noſter.& ne nos.Verſ.a porta inferi.Verſ.requieſcant in pace.Verſ.Dñe exaudi.Dñs vobiſcum.Oremus.oratio, Abſolue qs Dñe aīas famulorum,&c. His peractis depoſito pluuiali nigro & aſſumpto albo,confirmet pueros.Expedita itaque confirmatione, & benedictis ornamentis, ſi qua benedicenda ſunt,depoſitiſque indumentis eccleſiaſticis,confeſſiones,& deinde querelas ſi quæ ſunt audiat,& de vita & conuerſatione cleri & populi,& qualiter ſpiritualia & tpalia in ipſa eccleſia miniſtrantur,& de libris & ornamentis diligenter & de plano inquirat. Verum quia præambulum quoddam viſitationis eſt ſinodus,vt dixi ſup.in q.de præparatorijs: idcirco neceſſarium videt

11 adijcere ordinem ad ſinodum faciendum.† Secundum ergo ordinem,qui in pontificali continetur,ſinodus, ſeu concilium celebratur hoc modo. Sacerdotes verò & clerici vniuerſi, qui ad ſinodum de iure,vel conſuetudine venire tenent,conueniāt in ciuitate,aut in alio loco,prout Pontifex ordinauit. Prima autē die ſinodi mane cōueniant in eccleſia,in qua debet ſinodus celebrari.Tunc Pontifex audita miſſa cum amictu,ſtola,pluuiali, baculo paſtorali,& mitra paratus accedit coram altari. & ibi incipit flexis genibus & mitra depoſita ſcola ,ſequēte Aña,Exaudi nos Dñe,qm benigna eſt miſericordia tua ſm multitudinem miſerationum tuarum,reſpice nos Dñe.Pſalm. Saluum me fac Deus,qm intrauerunt aquæ.Gloria patri. Aña.Exaudi nos.Poſt hæc Pontifex ſe erigens dicit,Oremus.flectamus genua.oratio. Oīs ſempiterne Deus , qui miſericordia tua nos icolumes ī hoc loco ſpecialiter aggregaſti mentes noſtras qs paraclitus qui a te procedit illuminet,& inducat in oēm,ſicut tuus promiſit filius, veritatem,cunctos quoque in tua fide,& charitate corroboret, vt exercitati a tpali ſinodo ,pficiamus ad ęterne fœlicitatis augmētum. Per eūdem.In vnitate,amen.Finita collecta & letania, quam require in Miſſali. Pontifice ante altare ſuper faldiſtoriā cum mitra in capite accumbente, & oībus genua flectētibus,& poſtq̄ cantores in letania dixerint,vt obſequium ſeruitutis, &c. & idem a choro ſenſum fuerit, Pontifex ſe erigens ad chorum ſe vertens dicit,ut hanc pntem ſinodum viſitare, & benedicere digneris,ter producēs ſignum crucis pariter ſuper omnes. Quo facto iterum accumbit cantoribus reſumentibus letaniam.qua finita,ſe erigens dicit,Oremus.& diaconus.flectamus genua. leuate.oratio.Da qs eccleſiæ tuæ miſericors Deus , vt ſpirituſancto congregata ſecura tibi deuotione,ſeruire mereatur,per Do.

14 in vnitate eiuſdem.& rñdetur ab oībus,amē. Deinde ad ſedem ſuam accedit, & diaconus dalmatica indutus benedictione accepta legit Euang.ad ſiniſtram partē presbyteri.Euang.eſt, Conuocatis Ieſus 12.diſci.require 5.Feria poſt Pent.vel illud,qui vos audit,me audit.require ſub feſto S.Felicis.quo finito Pōtifex flexis genibus, & mitra depoſita , incipit coram altari alta voce Hymnum.Veni creator ſpiritus. quo expleto, oēs ſedeant in ſilentio,& Pontifex,ſi velit,eos alloquitur dicens ita: Ecce beatiſſimi & venerabiles conſacerdotes , ac fratres mei miſſis ad Deū pcibus ſanctitatem veſtrā oportet vt ea,quæ de diuinis officijs, vel ſacris ordinibus, aut ēt de veſtris moribus & neceſſitatibus eccleſiaſticis a nobis conferenda ſunt,cū charitate,& benignitate vnuſquiſq; veſtrum ſuſcipiat,ſummaq; reuerentia quātū valet Dño adiuuante perficiat, vel quæ emendatione digna ſunt cū oī deuotione vnuſquiſq; fideł̄r ſtudeat emēdare, & ſi cui fortè qđ dicetur,aut agetur diſpliceat, ſine aliquo ſcrupulo cōtentionis palam coram oībus cōferat , quatenus Deo mediante ad optimū ſtatū perueniat,ita vt nec diſcordans cōtētio ad ſubuerſionē iuſtitiæ locum inueniat , nec iterū in pquirenda veritate vigor noſtri ordinis,uel ſollicitudo tepeſcat. Poſt allocutionem hmōi,uel prius,ꝙ eſt melius,fiat ſermo , in quo tractetur de diſciplina eccleſiaſtica, de diuinis miniſteriis , & de correctione morum in clero ſm ea,quæ in ꝯſtōnibus ſinodalibus inter iſtructiones clarius demonſtratur. Et mox poſt ſermonē querelę ſi quæ ſunt audiantur. Poſtremò charitatiuè moneātur oēs,ꝙ durante ipſo ſinodo honeſtè ſe habeant in domibus, & extra,ita ꝙ eorum honeſta conuerſatio cęteris ſit meritò in exemplum, & data ſolēni bñdictione.ſ. ſit nomen Dñi bñdictum,licentiātur,

12 vt ad hoſpitia redeant.† Scđo quolibet die cōuenientibus oībus in eccleſia Pontifex dicit miſſam,qua finita, paratus, vt ſup.procedit coram altari ibi inchoans ſcola proſequen. Propitius eſto peccatis noſtris Dñe. Oremus,flectamus.oratio. Mentibus nr̄is qs Dñe ſpiritum ſanctum benignus infunde, quatenus in noīe tuo collecti,ſic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iuſtitiam , vt hic a te in nullo diſſentiat & voluntas noſtra , ſed ſemper rationabilia meditantes, quæ tibi ſunt placita , & dictis exequamur & factis,per do.in vnitate eiuſdem. rñdetur, amen. oremus.& diaconus. flectamus genua, leua. oratio, Deus q nos iuſtitiam loqui,& quæ recta ſunt pcipis iudicare,tribue nobis,vt nec iniquitas in ore,nec prauitas inueniatur in mente, ſed puro cordi purior ſermo conſentiat oſtendatur in opere iuſtitia, nec appareat dolus in lingua,ſed ex corde veritas pferatur. rñ. amē. Poſt hæc tranſit ad ſedē & legitur Euang.Deſignauit dñs. reqre in feſto S.Lucæ.quo finito incipit Pōtifex Hymnū, Veni creator ſpiritus,vt ſup. Deinde ſedentibus oībus alloquitur Pōtifex ſi velit ſinodum his uerbis. Reuerendiſſimi & ſanctiſſimi nobis Dñi & patres noſtri,piā ſollicitudinē noſtrā oportet,vt ſicut heſterna die admonuimus,benignā manſuetudinē veſtrā de diuinis officiis,& ſacris altaris gradibus, aut ēt de moribus veſtris,& neceſſitatibus eccleſiaſticis quæcunq; emendanda, vel reuocanda ſunt,charitas oīum veſtrum vbicunq; nouerit aliqua emēdatione cōdigna in mediū proferre non ambigat,vt p noſtrę ſanctitatis ſtudiū dño largiente ad optimū pueniant ſtatū , ad laudē noīs Chriſti Dñi noſtri . Poſt hmōi allocutionem, vel prius ꝙ eſt melius,fit ſermo.& poſt ſermonē ꝯſtōnes pmulgant & leguntur.Et ſi tunc ſinodus finiatur recōmendantur religioſi,& Pōtifex oīum orōnibus ſe recōmendat deuotè. & oēs q adeſſe debent noīatim vocant & ꝯ abſentes pceditur, put epō viſum fuerit expedire.Expeditis igitur,quæ expedienda ſunt, oēs cū reuerentia ſurgant de ſedibus ſuis & Pontifex dicit, oremus.orō, Exaudi qs Dñe ſupplicium pces & cōfitentiū tibi parce pctis,& ſi qd offenſionis in hac ſinodi celebritate ꝯximus, ut in eo ꝙ ſoluturi ſumus aggregatā ſinodū a cūctis primū abſoluamur noſtrorū nexibus delictorū , p ꝙ nos a cunctis exceſſibus Dñe qs propitiatus abſolue,& qa impfectū noſtrū oculi tui vident, pfectionē deputa miſericors,ꝙ pfectæ ęquitatis finē ꝯcludere peroptamus,p do.rñ.amē. Deinde diaconus dicit alta voce, Humiliate uos ad bñdictionē.& Pōtifex dat benedictionē dicēs, Ops Dei filius,qui es initiū & finis, &c. vel aliā,require in bñdictionario,& dat indulgentiā.quo facto oēs in pace ad propria reuer-

13 tantur.† Si uerò pp aliquas neceſſitates oportet tribus diebus ſinodum celebrari, tunc non in ſcđa ſeſſione, ſed in tertia, datur bñdictio ſolēnis. Ops Dei filius. & in ſcđa dr̄ illa, ſit nomē Dñi. & in tertia non,in ſcđa dr̄ illa,ſit nomē Dñi. & in tertia non, in ſcđa recōmendantur religioſi,& Pontifex orationibus oīum ſe recōmendat,& q adeſſe debent vocantur,& licentiantur , & dr̄ oratio,Exaudi qs Dñe.& indulgētia conceditur,vt pmiſſum eſt, in ipſa autē tertia ſeſſione per eūdē modū pcedit ſicut in ſcđa, niſi qa tūc prima orō eſt hæc orō.Ops ſempiterne Deus,q ſacro verbi tui oraculo promiſiſti,vbi duo , uel tres in noīe tuo ꝯgregati eſſent,te mediū fore adeſto cętui nr̄o propitius , & cor noſtrū illumina miſericors,ut a bono miſericordiæ tuæ nullaten' oberremus,ſed rectū iuſtitiæ tuæ tramitē in oībus teneamus. p Do.In ſcđa orō eſt,Deus qui populis tuis indulgentia ꝯſulis, & amore dñaris,da eis ſpm̄ ſapientiæ tuæ qbus dediſti regnū diſciplinæ,ut de profectu ſanctorū oīum fiant gaudia ſempiterna paſtorum.per.in unitate eiuſdē, Euangeliū eſt, Deſignauit Dñs.require vt ſup. Allocutio eſt , Dilectiſſimi & uenerabiles pr̄es ac Dñi nr̄i,oportet ut ea quæ de eccleſiaſticis officijs,& ſacerdotalibus gradibus,uel ēt canonicis ſanctionibus pp diuerſas occupationes,aut ꝙ negare nō poſſumus pp noſtra aliorūq; deſideria, non tam pleniter , ut oportet executa ſunt oīum noſtrum unanimi cōſenſu & uoluntate requirant, & humiliter corā ſanctitate ueſtra recitentur,& quæ condigna ſint emendatione ad meliorē ſtatum auxiliante Dño perducantur:unde ſi cui fortaſſe aliquid diſplicet , ꝙ digeſtum eſt ſanctitati ueſtrę cum benignitate & modeſtia intimare non differat quatenus totū ꝙ noſtra ſinodali cōuētione ſtatutum fuerit , uel renouatum abſque omni ꝯrietate , ꝯcordia ſanctæ pacis ab oībus ęquè cuſtodiat, ac teneatur ad augmentū ęternæ beatitudinis oīum noſtrum. † Expediens tñ mihi uiſum eſt ē ſubiicere aliū ordinē celebrādi ſinodum,qui videtur plenior in ſupplementum ordinis prę cedentis,& qui in multis Italiæ eccleſiis obſeruatur. Quoniam ſcilicet primo conuocandus eſt clerus totius epiſcopatus.cum autem clerus fuerit congregatus , prima die cantabitur miſſa in honore Spirituſſancti,vt probatur in c.quod ſicut.de elec.& c.omnis Chriſtianus.de conſe.diſt.j.facit,ꝙ no.Io.An. in proę. 6.ſicut in ſimilibus no.in c.te referente.de celeb.miſ. & c.inter corporalia.de tranſla. præla. qua miſſa finita dominus epiſcopus,& abbates,& priores cum canonicis maioris eccleſiæ,& archipresbyteri,& alii clerici omnes in pluuialibus, vel ſuppelliceis bini,& bini accedunt ad chorum in modum proceſſionis, ſiue ad locum vbi eſt cantanda miſſa , & tunc cantor debet incipere antiphonam,Exaudi nos domine.qua finita prælatus debet aſcendere ſedem ſuam cum inſigniis epiſcopalibus,& abbates reueſtiti,atque archidiaconus cum diaconibus a dextris domini epiſcopi,& a ſiniſtris archipresbyteri , vel præpoſiti , ſi ibi fuerint cum presbyteris & ſubdiaconibus. acoliti verò & inferiores maioris eccleſiæ,ſi fuerint,ſedeant ad pedes domini epiſcopi,cęteri autem clerici ſedeant in corpore eccleſiæ ſecundū eorum modum conſuetum,videlicet priores cum monachis, archipresbyteri cum capellanis eorū,& cęteri hincinde, prout commodius poterunt.finita vero antiphona ſ. dicta incipere debet dominus epiſcopus alta voce hymnū, Veni creator ſpiritus.quo finito cantor debet incipere letanias, quibus finitis debent dicere,Pater noſter.deinde epiſcopus debet dicere , & ne nos inducas,&c.& clerus rñdere,ſed libera nos a malo. deinde ver.ſaluos fac ſeruos tuos.& Reſp. Deus meus ſperantes in te.& ver.mitte nobis Domine auxilium de ſancto . Reſp. & de ſion tuere nos.& ver.nihil proficiat inimi.in nobis.Reſp.& filius iniqui.non apponat nocere.deinde , Domine exaudi orationem meam.Reſp.& clamor meus.Dominus vobiſcum . & cum ſpiritu tuo.Oremus,actiones noſtras quæſumus Domine aſpirando præueni,& adiuuando proſequere vt cuncta noſtra operatio a te ſemper incipiat,& per te cępta finiatur , & pacem tuam noſtris concede temporibus,& ab eccleſia tua cunctam repelle nequitiam,per Chriſtum dominum, &c. deinde alia oratio, adſit nobis quęſumus Dominę virtus ſpirituſſancti,quę corda noſtra clementer expurget,& ab omnibus tueatur aduerſis , & omnis falſitas inimici deſtruatur,per Chriſtum Do.&c. His ita geſtis ſubdiaconus hebdomadarius reueſtitus tunica in corpore eccleſiæ ſuper lectorium dicere debet hunc ſermonem: Dilectiſſimi fratres, videte vobis a Deo conceſſum priuilegium dignitatis,videte vobis iniūctum officium dignitatis:vos enim eſtis lux mundi de ſole iuſtitiæ radiantes:vos ſal terræ,tam vos, quàm alios ſale ſapientiæ condientes.vos Angeli Domini eius iuſſa perferentes:vos reges & principes Chriſti populum regētes a vobis exigitur paſcere, ac gubernare Dominicum gregē , verbo,exemplo,& præſidio:verbo prędicationis,exemplo conuerſationis,præſidio defenſionis. Ante omnia igitur fidē catholicam verbis docete,ipſammet operib.comprobate. fides eſt ſi

15 ne verbis nulla,ſine operib. mortua eſt.† Et ex fide fit homo iuſtus ex iuſtitia viuit,dicente propheta,iuſtus ex fide viuit.habentes igitur ſcutum fidei arcete lupos a gregibus Chriſti,fures cauete,mercenarios tolerate,greges ſeruate,vigiliis & orationib. inſtate,honeſtatem diligite,lectioni & exhortationi vacate,viduas & orphanos defendite,hoſpites ſuſcipite,pauperibus vitæ ſubſidia miniſtrate,alter alterius onera portate,merentes confortate,infirmos & in carcere poſitos viſitate , ſit in corde veſtro affectus amoris,in lingua ſermo ædificationis,in manu donum largitionis,ſitis piè ſeuientes , & ſeuerè miſerentes . circa corrigibiles vtimini benignitate,circa incorrigibiles ſeueritate,ſubditi obedite prælatis,& ſubiacete ipſis,non eis detrahatis, non ſuperbè reſiſtatis,ſed oneroſos humiliter ſupportetis . vos etiam prælati ſubditos non opprimatis, non immoderatè exaſperatis,ſed fraterna charitate tractetis,in dignitate ſeruāda nō quæratis quæ veſtra ſunt,ſed quæ Ieſu Chriſti.pacem habete ad omnes,& Deus pacis,& dilectionis erit vobiſcum . & pax Dei , quæ exuperat omnem ſenſum,cuſtodiat corda veſtra,& intelligētias veſtras in Chriſto Ieſu Domino noſtro. quo finito diaconus hebdomadarius reueſtitus incipere debet Reſ. Venite filij,&c.quo finito diaconus hebdomadarius reueſtitus dalmatica in corpore eccleſiæ ſuper lectorile debet dicere Euāge.Ego ſum paſtor bonus . Quo finito , debet dicere dominus epſ alta voce Benedicite.Rñdet clerus alta voce.Dominus.& tunc ſermocinare debet Dominus epiſcopus, & poſt eum archidiaconus,& poſt eum abbates ſi ſunt . finitis autem ſermonib. debet dicere dñs epſ,ſit nomen dñi benedictum.Et ſic debet dimitte-

16 re clerum ad hoſpitia ſua vſq; in craſtinum.† Secunda verò die idem ordo ſeruari debet cantata prius miſſa de trinitate , fieri debet ſermo,Conſtantes eſtote filii cariſſimi,certatimq; implete opere,ꝙ voce profertis.credite Ieſum Chriſtum Dei filiū ante ſecula cum patre manentem Deum ex Deo inuiſibilem de inuiſibili oīpotentem de oīpotente,& ut nos redimeret aſſumpſiſſe carnem ex Virgine,& per tempora ętatib. creuiſſe , vt verus homo in diuinitate permanens verus Deus,ſecurusq; Dñicæ paſſionis gloriam oīb.audientib.aperuit ſacr̄m,annuncians illis diem iudicii atq; credentium gloriam ſempiternam Sanctorum dicens,Credite huic Chriſto filio Dei , qui pp noſtram ſalutem dignatus eſt formā ſerui accipere,quem Gabriele Archangelo nunciante integerrima virgo Maria concepit,quem Principes Iudæorum per inuidiam ſub Pontio Pilato flagellatum crucifixerunt,& quo crucifixo tenebræ factæ ſunt ſup vniuerſam terram ab hora diei ſexta vſq; ad horā diei nonā. Quid plura mortuus eſt,& ſepultus,ſed tertia die ſurrexit : conuerſatusq; cum diſcipulis ſuis per dies 40. ipſiſq; aſpicientibus , atq; mirantib. aſcendit in cęlum, promittens in ſe credentib. diſcipulis ſuis ad ſuam gloriam acceſſum,non credentib.aūt ęterni flammas ſupplicij,quæ præparatæ ſunt eis & patri eorum diabolo.Quoniam vnuſqſq; cuius opera agit,eius filius eſt.Ego verò polliceor vobis confidens in dño,quia ſi credideritis in filium Dei Ieſum Chriſtum,& malis actib. atq; vniuerſis idolis renunciau eritis,poſſidebitis cum ſanctis Angelis perpetuam vitā, in qua lux indeficiens erit,& tenebræ nullæ,neque eſuries, nec indigentia tegumentorum,ſed Chriſtus ipſe vera refectio ſuorū fidelium,qui dat credentibus in ſe candidiſſimas ſtolas,& quotidianæ fęlicitatis gloriam ſempiternam.Euāg.verò debet dici, Eſtote miſericordes.ſermocinare debet dñs epſ ſi voluerit,& alii clerici ciuitatis ſm ordinem ſuum.quibus finitis debet prius dñs epſ interrogare archipresbyterum, & alios archipresbyteros,qui ſedent ex parte ipſius cum oībus eorum ſubditis, & dēt dicere dñs epſ,ſunt omnia rectè apud vos. & rñdentibus rectè, debet dicere epſ,Deo gratias.Si autem rñderint non rectè , dēt dicere epſ, Veniemus vel mittemus, & emendari faciemus , &

17 ſimiliter finiri dēt,vt ſ.† Tertia verò die idem ordo ſeruari dēt . Cantata prius miſſa de ſancta Maria, ſermo debet eſſe : Cariſſimi,charitas Dei vbique terrarum propagata nos a reatu primi parentis vetuſtate eripuit,cum pro nobis natus mori voluit, ipſe.n.charitas, veritas eſt credentium in ſe & pietas . De quo ait Io.Deus charitas eſt.Modo vos in ea firmiter conſtituite,illāq; circumquaque ſequi ſtudete.charitas dilectiſſimi eſt , ſi quis erroneū neceſſitateq; afflictum fratrem intuebitur , ſi miſereri ei conabitur charitatis diademate coronabitur. Vnde ad hūc Io. clamat.Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo,qūo charitas Dei manet in eo? Videte vt lorica fidei induti operemini dicta Apoſtoli.Semper in corde & opere promiſſam fidem ſeruate, & in vobis peccantib. com-

18 miſſa relaxate.† Nihil Deo charius habetur,q̄ ſi quis poſcentib. miſericordiam præſtat.Nunq̄ tantum ſacrificium curat,q̄ ſi fieri poteſt alteri aliquis miſereatur. Vnde dicit Oſee ppheta, Miſericordiam volo & non ſacrificium.& redēptor beati ait, miſericordes,ſpem veſtrā nolite impedire , ſed ꝙ dicitis adimplete: verbi gratia,Quid prodeſt multa proferre ſi deſinitis,ꝙ dicitis laborare? Cur hoc ſeruatis, niſi ꝙ decipere Chriſtum verbis tentatis? Non.n. veſtri Deus obliuiſcitur criminis, niſi pœnitēdo idem deleueritis . Vnde Chriſti fideles & ſancti appareatis . Quid Dauid dicat audite , fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis,& ſanctus in omnibus operibus ſuis . Audiſtis ſnīam , quæ non verbis,ſed ſanctos nominauit nos in factis. Vobis committo Dei eccleſiam cunctis quam ab hæreticis cautè auertatis, inter diſcordes pacem perficite,ad orandum per noctes ſolliciti eſtote,vnum hoc habete præcipuum . Deum diligite, & proxi-

19 mum:† qm̄ vt dicit ſcriptura,nec verè Deus ſine proximo, nec proximus verè diligitur ſine Deo. Vnde qñ Deus ſic diligitur , dr̄ plenitudo legis dilectio.hoc ergo ſi conſtanter egeritis , vobiſcum Chriſtum manſurum habebitis.euang.verò debet eſſe Deſignauit dñs.& tunc debet ſermocinare dñs epſ ſi voluerit , & alii prælati eccleſiarum forinſecarum . finitis autem ſermonibus interrogare dēt dominus epſ archipresbyterum,& alios archipresbyteros,qui ſedent ex parte ſua. Sūt ne rectè oīa apud vos, & ſubditos ueſtros . quibus rñdentibus rectè, debet dicere Dñs epſ,Deo gratias.Si autem dixerint non rectè, debet dicere dñs epſ,veniemus,vel mittemus,& emendari faciemus.Et poſt hø legentur ſtatuta ſinodalia pertinētia ad diuina officia,& ad honeſtatē perſonarum,& ad vtilitatem rerum eccleſiaſticarum . Quibus perlectis querimoniæ audiantur a dño epō,& cōmittātur audiendæ & finiendæ . Peractis verò cunctis Dñs epſ debet dicere alta voce,Te Deum laudamus. quo finito , debet dicere diaconus , qui legit euang.alta voce,humiliate vos ad benedictionem & clerus debet rñdere alta voce,Deo gratias. Et tunc benedictio ab epō debet ſubſequi.Omnipotens Dei filius , qui eſt initium,& finis,complementū vobis tradat charitatis,amē. Et qui nos ad expletionem huius fecit peruenire ſinodi , abſolutos vos faciat ab oī contagione peccati,amē.& ab omni reatu liberiores effecti abſoluti, etiam per donum ſpirituſſancti fęlici reditu veſtrarum ſediū cubilia repetatis illæſi,amen . Quod ipſe pręſtare dignetur , &c. Quibus expletis archidiaconus, vel diaconus hebdomadarius debet dicere alta voce , In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti , recedamus cūm pace. Deinde oēs debent ſurgere, & ad propria redire . prius tamen a Domi-

20 no epiſcopo petita licentia & obtenta. † Rurales clerici a ciui-

tate debent recedere, & prius antequam recedant quælibet parochialis ecclesia debet soluere cathedraticum, siue sinodaticū scilicet duos solidos ipsi domino episcopo, vel ei cui commiserit persoluendum. Et attende, ꝙ in concilio Toletan. statuit, ꝙ in loco benedictionis, idest sinodo considentium dominorū sacerdotum, nullus debet indiscretas vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus alios perturbare. Nec fabulis varijs, vel risibus agi & ꝙ est deterius obstinatis disceptationibus tu-
21 multuosas voces effudere, † quia si quis, vt ait Apo. putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suū huiusmodi vana religio est. cultum enim suum perdit iustitia, quando silentia iudicij obstrepentium turbo confundit, dicente propheta, Erit cultus iustitiæ silentium. debet ergo quicquid aut consulentium cōsultationibus agitur, aut ab accusantium parte proponitur sic mitissima verborum relatione proferri, vt nec contentiosis vocibus sensus audientium perturbetur, nec iudicij vigorem tumultus emergat, alias iuxta legem diuinam præcipientem, Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cum omni dedecore de confessione abstractus a cleri cętu secedat, & trium dierum excōicationis sententiam ferat. c. in loco.
22 5. q. 4. cui adde c. irreligiosa. de cons. di. 3. † Attende, ꝙ postquā omnia in sinodo fuerunt ordinata, illud omnibus modis obseruetur, vt superuenturum anni Pascha, quo Kalē. die, uel quota Luna debeat suscipi a metropolitano intimet, ꝙ cęteri episcopi, vel reliquus clerus breui subnotantes, vnusquisque in sua ecclesia adueniente Natali Domini die post euangelicam lectionem populo annuncient. c. placuit. de conse. dist. 3. vt per orbē vniuersum vno & eodem die Pascha celebretur. c. de obseruatione. ea. di. dum tamen semper in die dominico celebretur, vt in pluribus c. ibidem patet. Est ergo per prælatos dies venerabilis Paschæ omnibus intimandus formatarum literarum tantū subscriptione, vt dies sinodi. 11. Kal. Nouembris seruetur. Scribēdum est etiam ad singularum quarumcunque prouinciarum primates ꝙ quando apud se concilia congregant, istum diem
23 non impediant. ca. placuit. i. ead. dist. † Attende etiam ꝙ vocati ad sinodum non debent contemnere, sed venire vt doceāt, vel doceantur, quæ sunt ad ecclesiæ cæterorumque correctionem vtilia, & contemnentes seipsos videntur accusare. ꝙ si fortè ire non possunt, excusatorias literas subscribere debent. c. non oportet. & c. placuit. ea. dist. aliàs puniuntur, vt ibi. & c. si quis autem. & c. si episcopus. ea. dist. & c. si quis. & c. peruenit. & c. quo-
24 modocunque. † nec habet prælatus superior licentiam ex his, quæ deferunt inferiores prælati secum siue iumentum, siue aliquam speciem expetendi, ꝙ si hoc egisse conuictus fuerit, soluet quadruplum, & idem de eulogiis. c. quomodocunque. cum
25 se. ea. di. † nulli etiam episcopo liceat diœcesanam sinodum celebrare sine metropolitano. c. propter ecclesiasticas. ea. distinc.
26 † Quæcunque autem in prouinciali sinodo concluduntur, tenentur diœcesani congregatis subditis suis infra sex mensium spatium eisdem referare alias puniuntur, vt in c. decernimus. e. dist. Adde Vinc. in c. quoniam. de priuileg. quem refert Bud. in c. ego enim. de iureiuran.

S V M M A R I V M.

1 *Visitator, circa quæ proponere debeat verbum Dei.*
2 *Symboli sunt quatuor.*
3 *Symbolus, vnde dicatur.*
4 *Symbolus est collectio articulorum fidei.*
5 *Articuli fidei tot sunt, quot ex dictis Symbolis resultant.*
6 *Fides vera est, quòd prædicat ecclesia Romana, & obseruat.*
7 *Clerici, & laici tenentur scire articulos, qui in dictis symbolis continentur, & quomodo teneantur scire, & infra nu. seq.*
8 *Ignorantia supina, negligentia magna est.*
9 *Visitatores debent symbolum 12. articulos continentem docere.*
10 *In fide dubius, infidelis est.*
11 *Sine fide Deo nemo placere potest.*
12 *Fides est de re non visa.*
13 *Peccatum est omne, quod non est ex fide.*
14 *Fidem catholicam non tenenti, non prodest baptismus, eleemosyna, nec mors pro Christo.*
15 *Fides omnium virtutum fundamentum est.*
16 *Symbolum, quo tempore in ecclesia prædicari debeat.*
17 *Prælati debent legere summulas beati Bonauenturæ, aliàs non erunt apud Deum excusabiles.*
18 *Idolatria, quid sit.*
Et est maximum vitium.
Idolatriam quomodo quis incurrat, & infra nu. 20.
19 *Sors ex causa prohibetur.*
21 *Idolatriam inducunt omnia genera diuinationum.*
Ariolos, & incantatores obseruantes, quomodo puniantur.
Breuia facientes, quomodo puniantur.
22 *Gentilium traditiones Christianis tenere non licet, nec colere Lunæ, aut stellarum cursus.*
23 *Herbarum in collectionibus incantationes obseruari non debent.*
24 *Puniendi, qualiter sunt inimicorum altaria exuentes.*
25 *Magorum præstigij facta non vera, sed fantastica sunt.*
Incantationes infirmis hominibus nil prosunt.
26 *Calendarum obseruationes, & dies Aegyptiaci prohibentur.*
Dæmoniaci petris vel herbis sine incantatione vti possunt.
27 *Prælati debent insurgere contra mulieres, quæ Herodianæ appellantur.*
28 *Peccata mortalia licet facies diuersas habeant, caudas tamen inuicem alligatas habent.*
29 *Decimarum ob non solutionem ueniunt aduersa.*
30 *Pœnitentia, qualis esse debeat.*
31 *Peccatum mortale dupliciter dicitur.*
Ad peccatum tribus modis producimur.
Peccati, quomodo sint tres differentiæ.
32 *In virtutibus tres sunt gradus.*
33 *Peccata mortalia septem sunt.*
34 *Superbia inter omnia principatum obtinet, quæ Angelos de paradiso expulit, & Adam damnauit.*
35 *Anima omnis sublimioribus potestatibus subdita esse debet.*
Obedientia melior est, quàm victima.
36 *Auaritia est idolorum seruitus, & radix omnium malorum dicitur.*
37 *Ex auaritia quæ mala procedant, & infra in discursu vsque ad nu. 45.*
38 *Symoniam vitare debemus.*
39 *Ab vsuris abstinendum est.*
40 *Cum fure partiens, animam suam perdit.*
41 *Eleemosynam a raptore non debemus accipere.*
45 *Luxuria quæ mala producat, & infra in discursu.*
Luxuria contra naturam, vitium pessimum est.
46 *Maritus accusare potest vxorem de adulterio ob suspitionem violentam.*
47 *Stuprator tenetur stupratam ducere vxorem, & eam dotare.*
48 *Excommunicatio ob incestas nuptias incurritur.*
49 *Mulier fornicaria canonicè iudicanda est.*
50 *Pollutio nocturna, quando sit peccatum.*
51 *Ira impedit animum, ne cernere possit verum.*
Et quæ ex ea procedant mala.
52 *Seditionarij nunquàm in clericos ordinantur.*
53 *Duella prohibita sunt.*
Ars sagittariorum, quare prohibeatur.
54 *Homicida est, qui procurat sterilitatem, vel abortum.*
55 *Gula quinque modis dicitur vitium, & est peccatum mortale.*
56 *Carnium vsus contra vitium gulę est interdictus.*
57 *Quadragesimę dies omnes sunt ieiunandi.*
Vigiliæ quæ ieiunandę sint.
58 *Inuidia virtutum inimica, quæ vitia producat.*
59 *Scismatici grauiter puniuntur.*
60 *Otium, & voluptas sunt arma hostis antiqui ad animas captiuandas.*
61 *Accidia, quæ mala producat.*
62 *Faciendum non est alij, quod sibi fieri nolit, & nu. seq.*
64 *Auxilio esse proximo quisque tenetur.*
65 *Visitator debet admonere visitatos, vt credant Christi resurrectionem, & diem iudicij.*
66 *Visitator debet visitatis comminari diem iudicij, & quòd pro peccatis pœnam assequentur.*
67 *Prædicatio diuinorum colloquiorum opportuna est.*

Quæstio secunda secundæ partis.

1 SECVNDO quęro, † Circa q̄ principaliter oporteat proponi verbum Dei. Rn̄deo, primo, ꝙ super oībus super quib. docere ignari clerici debent, specialiter vt sciant docere symbolū, hoc est Credo in Deum patrem, &c. Secundò super eo. s. quō plebs debeat fugere errores idolorum & omnia peccata mortalia, & ꝙ nolunt sibi fieri alijs ne faciant. Et vt credant resurrectionē oīum, & diem iudicij, in quo vnusquisq; s̄m opera sua recepturus sit. x. q. 3. epm. Adde, ꝙ necessarium est visibile sacramētum aquæ ad ablutionem visibilis corporis, sicut necessaria est doctrina inuisibilis fidei ad sanctificationem inuisibilis aīę, & renascitur homo, ex aqua visibili sacro, & spiritu inuisibili. s. intellectu, vt simbolum baptismi visibiliter accipiat, & spiritualē intellectū ipsius symboli percipiat, vel ex aqua visibili & spiritu sancto. c.
2 necessariū. de con. di. 3. † Circa primum attendendū, ꝙ quatuor sunt symboli. Primus est Apostolorum, qui dr̄ in officio diuino hora Primę & Completorii, & appellatur paruus. Secundus est concilii Niceni, qui dr̄, & cantatur in medio missæ, & istę dr̄ magnus. Tertius est Athanasij, qui dr̄, & cantatur post psalmos horę Primę, & incipit, quicunq; vult saluus esse. Quartus est cōcilii generalis, qui ponitur in decretali. idest de sum. Tri. & fide
3 ca. quæ incipit, firmiter credimus, &c. † Et dicitur symbolus a sim, quod est simul, & bolus, quod est morsellus, quia vnusquisque Apostolorum morsellum, hoc est partem suam appo-
4 suit. † Et est symbolus collectio articulorū fidei, quę collectio dr̄ fides Christiana & catholica, idest vniuersalis, vt patet in d. c. j. de sum. Trinita. & 24. q. j. hęc est fides, & in psalmo Athanasij, hęc est fides catholica, quam nisi quisque, &c. Et licet multis alijs

tis alijs modis sumatur fides, de quibus per gloss. super Rubr. de summ. Trinit. in prin. ac diuersimodè diffiniatur, vt ibi, & articuli fidei vario modo numerentur vt ibi: tamen quia in hoc opusculo intendo positiuè pertransire, ac me iuristis conformare, & ea tantum attingere, quæ sufficere satis videantur pro of-
5 ficij visitationis implemēto, † Cōcludo tot esse articulos, quot ex omnibus ipsis symbolis resultare videntur, cum his, quæ adduntur, in c. j. de sum. Trin. lib. 6. & in cle. & in ca. cum Christus.
6 & c. ad abolendam. cum sim. de hære. † Et breuibus concludo, quòd quicquid sacrosan. Rom. eccl. quæ est mater omnium ecclesiarum & magistra prædicat & obseruat, est vera fides catholica cum omnibus articulis suis. ca. ad abolendam. de hære. & d. clem. j. & c. & quicunque contrarium dixerit, est hæreticus, & excommunicatus incontinenti, vt ibi. Et hæc omnia scire tenetur quilibet Christianus per fidem, de conse. dist. 4. ante 20. & c.
7 baptizandos. & c. j. † Et præcipuè ad sciendum omnes articulos de quibus in dictis quatuor symbolis omnes indistinctè tenentur, tam clerici quàm laici. Sed clerici magis, qui legem perscrutabiliter scire tenentur. 28. dist. quando episcopus. quilibet ergo tenetur credere, quod catholica tenet ecclesia, & hoc sufficit laicis in talibus articulis, dummodo nihil in cōtrarium sentiant. vt no. glo. in c. cum Christo. de hære. facit 11. dist. quis ne-
8 sciat. † & idem dicit gl. super dicta Rubr. quòd articulos clerici tenentur scire explicitè, laici verò implicitè scilicet credere sicut tenet ecclesia. aliàs non possent excusari a crassa & supina ignorantia, quæ esset magna negligētia, & culpa latissima. l. magna negligentia. & l. latæ. ff. de reg. iur. habent namque picturas hoc docentes, nec non festiuitates, quæ per annum solennizantur, scilicet Annuntiationis, Natalis, Pasc. Resurrectionis, Ascensionis, Pente. Trinitatis, Corporis Christi & similes. habent confessores & prædicatores, patrinos etiam ex sacro fonte leuātes, qui omnes eos super ijs habent instruere. c. vos ante omnia. de consec. dist. 4. & dist. 3. perlatum. Et habent denique visitantes.
9 † Docebunt ergo prælati visitantes symbolum, 12. articulos cōtinentem, secundum Theo. explicitè, & syllogizando perscrutabiliter sacerdotibus parochialibus, vt super eis sciant docere cathecuminos, & plebes sibi commissas, per iura superius allegata, quia non est credendum eis, qui fidem veritatis ignorant,
10 & monendi sunt firmiter credere, & nullatenus dubitare, † qa dubius in fide, infidelis est, vt in c. j. de hære. aliàs saluus esse nō poterit, sed absque dubio in æternum peribit, vt in psalmo, qui-
11 cunque. † quia sine fide nemo potest placere Deo. facit 23. dist. quomodocunque episcopus. & 24. q. j. apertè. etiam in tenui articulo, vt C. de hære. l. fi. in fin. quo scilicet ad articulos fidei qui continentur in dictis symbolis, scilicet Credo in Deum, & cæ-
12 teris quibus per fidem solam est adhibenda credulitas, † quia fides est de re non visa. de pœ. dist. 4. in domo. C. de summa Trin. l. fi. quia nec per signa, sed per fidem veritas est colenda. de con-
13 secr. distin. 4. venit sacerdos. & no. gl. in d. c. j. de hære. † quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est. c. fi. de præscrip. quæ sine operibus mortua est. c. cum Christus. de hære. j. q. j. c. fertur. & ex qua iustus viuit, & quæ per dilectionem operatur. c. j. de sa-
14 cra. vnc. † Omni verò homini, qui ecclesiæ catholicæ nō tenet fidem & vnitatem neque baptismus, neque eleemosina quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta ꝓficere poterit ad salutem, sed cum diabolo & Angelis eius æterni ignis incendio participando damnabitur. c. firmissimè. de hęre. quia mali carent fide formata, quam habent soli boni, licet habeant informem, vt no. glo. super dicta Rubr. de sum. Trinit. sicut & dæmones & infideles, qui carent fide formata charita-
15 te. † Nam fides per dilectionem operatur & est fundamentum omnium virtutum. j. q. j. cum Paulus. de pœnit. & remiss. distin. 2. §. item sine charitate. Hinc dicit propheta, iustus ex fide viuit. & est fides virtus, a qua dicuntur fideles quicunque baptizātur, de consecr. dist. 4. quia apud. quorum præmium est vita æterna. quia qui crediderit & baptizatus fuerit, hic saluus erit. ca. maio-
16 res. de bapt. † Et adde, quòd symbolum ante octo dies Dominicæ resurrectionis publicè in ecclesia compœnitentibus prædicari mandatur ab omnibus ecclesiis annuatim. c. symbolum. de consecra. dist. 4. adde c. baptizandos, cum seq. de consec. dist. 4.
17 † Consulo omnibus prælatis & presbyteris parochialib. vt habeant & sæpe perlegant summulas B. Bonauenturæ, quę incipit Flecto genua. & Alberti, quæ incipit, Veritatis Theo. alias non
18 erunt excusabiles apud Deum. † Circa secundum est attendendum, quòd idolatria est quando latria, idest honor & seruitus, qui soli Deo debetur, datur creaturis, vt dicam infra ad finem vltimæ quæstionis. Quod crimen est maximum, quia de directo opponitur fidei catholicæ. Et multis modis incurritur.

Primò, adorando imagines, & picturas aliter quàm permittit. in c. venerabiles. de consec. dist. 3.

Secundò, cum per sortes furta in tabulis, aut codicibus, vel alijs instrumentis requiruntur, vel diuinationes aliquas in aliquibus rebus aliquis obseruare præsumit, cum tales sint puniēdi. c. j. de sortil. ne propter assiduitatem labantur in idolatriam, vt ibi no. & 26. q. 2. ij qui. sicut nec ad dæmonia consulenda, ut ibi, & c. illud. ea. causa, & quæstione. & c. sortes. & c. peruenit. ea. causa. q. 5. Tertiò, quando per inspectionem astrolabij furtum quæritur recuperari, ex quo non contrahitur modica macula peccati. ergo grauissimum est, licet etiam bono zelo & simplici-
19 ter fieret, de quo in c. 2. eod. ti. de sortile. † prohibetur ergo sors ex causa. & licet Mathias Apostolus fuerit electus per sortem, illud factum fuit inspiratione diuina, vt no. eo. ti. de sortileg. c. fi.
20 facit. 26. q. j. non exemplo. † Item quando obseruantur ea, quæ a diuinatoribus præcipiuntur. c. intelligi. ea. q. & causa. Item quādo seruatur aliqua de superstitionibus, de quibus in c. illud eo. causa & q. vel requiritur cura sanitatis magicis artibus. c. qui sine. ea. ca. & q. vel superinde consuluntur planetarii & mathematici. c. illos. ea. cau. & q. vel obseruantur auguria & stellarum cursus, cum ex ijs resultet cultus idolatriæ. ca. sed licet. e. ca. & q. salua tamen ignorantia, puta si quis reliquias de area vel torculari idolatrarum vesceretur, cum nesciret idolis immolatū. ca.
21 si de area cum seq. ea. cau. & q. † Omnia nanque genera diuinationum inducunt idolatriam, de quibus in c. j. ea. causa, q. 2. qđ genus a Persis allatum dicitur, vt ibi. Puniuntur autem multipliciter, qui ariolos vel incantatores obseruant, vt in ca. si quis. cum seq. puniuntur etiam facientes filateria, idest breuia, & c. c. non oportet, cum se. e. ca. & q. & c. si quis clericus. & c. auguriis. cum seq. & contra tales oportet prælatos esse vigiles. c. contra. e. ca. & q. & illos tanquam Christi inimicos insequi. c. peruenit,
22 & c. † Non ergo licet Christianis tenere traditiones Gentiliū, & obseruare vel colere elemēta, aut Lunæ, aut stellarū cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, vel propter segetes, aut arbores plantandas, vel coniugia socianda. Scriptū est enim omnia quę facitis, aut in verbo, aut in opere, omnia in
23 nomine Dn̄i nostri Iesu Christi facite, gratias agētes Deo. † nec in collectionibus herbarum, quæ sunt medicinales aliquas obseruationes, aut incantationes liceat attendere, nisi tantum cū symbolo diuino, aut oratione Dominica, vt tantum Deus creator omnium & Dominus honoretur. ca. non licet. ea. cau. q. 5.
24 † Grauius etiam puniendi sunt, qui liuore permoti impatiente inimicorum altare sacris vestibus exuunt, aut lugubri veste accingunt, vel consueta luminariorum obsequia de ecclesia subtrahunt, vel missam pro requie defunctorum promulgatam pro viuis celebrant hominibus, quorum omnium maleficia iniquissima Toletanum Concilium condemnauit. ca. quicun-
25 que. e. ca. & q. † Et quæ magorum præstigiis fiunt, non vera sed fantastica sunt, vt plenè patet in c. nec mirum. e. ca. & q. & incātationes infirmitatibus hominum nihil remedii pręstant. c. admoneant. ea. ca. q. 7. tanquam graue peccatum puniuntur, vt s.
26 † ac prohibentur similiter Calendarum obseruationes ritu paganorum & dies Egyptiaci. c. non licet. cum seq. ea. ca. & q. Dęmoniaci tamen petris uel herbis sine incantatione vti possunt c. dæmonium. e. ca. & q. facit ad præmissa. l. cretionum. C. de iure delib. l. cęlicolarum. & per totum. C. de pagan. & l. j. & per to-
27 tum. C. de malefi. & mathe. † Curent etiam prælati studiosè insurgere contra pessimum genus mulierum, quę Herodianę appellantur, de quarum elusione plenè tractatur in d. c. nec mirū.
28 & c. † Circa tertium verò, scilicet circa fugam mortalium peccatorum, est attendendum, ꝙ oīa peccata mortalia, licet habeant facies diuersas, caudas tamen habent inuicem collegiatas. c. excommunicamus. in prin. de hęre. & ideo necesse habet deflere peccator, quia offendens in vno factus est omnium reus. ca. defleat. de reg. iu. & illud non minuit diuturnitas temporis. c. non satis. in fi. de simo. quinimmo tanto grauiora sunt peccata, quā to diutius infęlicem animam detinent alligatam. c. cum in ecclesiæ. eo. ti. sicut. & ex aliis multis circunstantijs aggrauantur, de quibus per Host. in Sum. de pęn. & re. §. quę interrogationes. & probantur de pęn. di. 5. c. j. in prin. & in c. sicut dignum. de homic. & de pęn. di. j. aut facta, quę his versibus continentur.

Hęc sunt seruanda cunctis medicamina danda.
Quis, quid, vbi, per quos, quotiens, vbi, quomodo, quando,
Aetas, forma, locus, ordo, sapientia, tempus,
Quę mora, quisve modus, tentatio, quęve notantur.

29 † Propter quę peccata veniunt aduersa. c. cum infirmitas, de pę. & re. & pręsertim pp non solutionem decimarum, & c. c. reuertimini. 16. q. j. Et non remittitur, nisi restituatur ablatum. regula, peccatum. de reg. iur. nec peccati venia datur, nisi correcto. regula, peccati. eo. ti. vide in c. cum tu. de vsu. nec est quis corre-
30 ctus, nisi subeat pęnitentiam salutarem. † Debet autem esse pęnitentia, prout & his uersibus continetur.

Sit simplex, humilis, feruens, & pura, fidelis,
Vera, frequens, nuda, discreta, libens,
Verecunda, integra, secreta, lacrymabilis, accelerata.
Fortis, & accusans, & sępe punire parata.

Pro quorum versuum omnium expositione videatur oīno aureum memoriale Sacerdotū, de quo per Spec. in repertorio, in
31 ti. de pę. & rem. & non omittatur. † Et qūo mortale peccatū dicatur dupliciter. vide gl. ī cle. ad nr̄am. ver. 7. de hęr. & qūo trib. gradib. ad peccatū peruenit. s. suggestione, delectatione, & consensu. & qūo peccati tres sunt dr̄ię. s. in corde, in facto, & in con

ſuetudine,&c.& quomodo committitur infirmitate,ignoran
32 tia,& ſtudio,† ſicut etiam in virtutib. tres ſunt gradus.vide pul-
33 chros tex.de pẹn.di.2.§.hinc etiam.cum ſeq.† Et attende,quòd
ſeptem ſunt crimina mortalia.quæ ſub hoc termino continen
tur,SALIGIA.cuius termini quælibet litera notat primam li-
teram cuiuſlibet criminis,videlicet S.notat ſuperbiam.A.verò
auaritiam.L.notat luxuriam.I.iram.G.gulam.I.inuidiam.A.ac-
34 cidiã.† Superbia inter oĩa retinet principatũ tanquàm vitiorũ.
omnium regina.Expulit Angelos de Paradiſo, primum homi-
nem damnauit,omne genus humanum infecit: huic Deus re-
ſiſtit,qui dat humilibus gratiam,ſæpius dicens, ꝙ qui ſe exaltat
humiliabitur,& qui ſe humiliat exaltabitur. Hinc dicit prouer-
bium,ſecundum Hoſtien. quòd ſputum miſſum in cœlum , in
oculos reuertitur expuentis,vt refert Io.Andr.in ca. cum in ec-
cleſijs de maior.& obed.hæc ſemper innititur maioritati , om-
nem ſtudet excludere obedientiam , contra quam dicitur,qui
non obedierit Principi,morte moriatur.c.2.de ma.& obedien.
35 † Omnis enim anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita eſſe
debet,vt c.omnis.de cenſi.Diſperſit etiam Deus ſuperbos men
te cordis ſui Et melior eſt obedientia,quàm victima & magis,
quàm adipem arietum offerre.c.illud.de maior.& obed.31.diſt.
36 ſi qui ſunt presbyteri 33.diſt.§.veris.& 8.q.j.ſciendum.† Auari-
tia autem eſt idolorum ſeruitus,& auaro tam deeſt, quod hēt,
quàm quod non habet.ca.auaritiæ de præben.28.q.j.idolatria.
Hæc etiam dicitur radix omnium malorum.de pẹn. diſtin.2.§.
quia radix.& 49.diſt.c.j.ver.impetiginem quoque. Et ita ſcribit
Paulus ad Thi.quia aliarum virtutum per hanc pulchritudo de
prauatur,& quaſi totũ corpus exaſperat, quia per vniuerſa ani-
mum ſupplantat.47.di.c.bonorum,& in Auth.vt iud.ſine quo
quo ſuffra.§.cogitatio.col. .adde quod no.Io.An.in c.auaritiæ.
de præben.in 6.in nouella,ſuper gl.2.& de renuntiatione.c.niſi
37 cum pridem.in prin.& de præben.c.auaritiæ.in princi.† Ex hac
prodeunt ſimoniæ,vſuræ,furta, rapinæ,ſimulati contractus,de-
ceptiones circa vel infra dimidiam iuſti pretii,falſa pondera,&
menſuræ,iniuriæ,& damna,ſacrilegia,venditiones iuſtitiæ,retē
tiones decimarum,& latrocinia.c.inter alia,de commo.& aſſaſ
38 ſinamenta.c.pro humani de homic.lib.6.† A ſimonia etiã mul
tum præcipitur caueri,vt patet in j.cauſa,in decretis,copioſiſſi-
mè.& in ti.de ſimo.in decretalibus,quia nihil prodeſt homini
ſi totum mundum lucretur,animæ verò ſuæ detrimentum pa-
39 tiatur.c.Matthæus,de ſimo.† Similiter ab vſura:ut ſicut non li-
cet pro alterius vita mentiri,ita multo magis prohibetur quis,
ne etiam pro redimenda vita captiua vſurarum crimine inuol-
40 uatur. ca. ſuper eo.de vſur.† Sic & furta,ut qui etiam cum fure
partitur,occidat animam ſuam:& non fur ſolum , ſed ille reus
teneatur,qui furti conſcius quærente poſſeſſore non indicat.
41 c.qui cum fure.de fur.† Ita & rapinę,ut a raptoribus non liceat
eleemoſinam accipere.cap.ſuper eo.de rapt. & qui ſi ſpoliaue-
rit damnata cupiditate Chriſtianos naufragium patientes,qui-
bus ſecundum regulas fidei auxilio eſſe tenentur ſunt excom-
42 municati,niſi reddant.c.excommunicationi.de rapt.† Sic & ſi-
mulati contractus,de quibus in c.illo vos,de pigno.& c.ad no-
ſtram.de empt.& ven.vbi plenè per Io.And.ita & deceptiones
vltra dimidiam iuſti pretii.ca.cum cauſa.de empt.& vend. & ad
43 tempus.c.in ciuitate.& c.fi.de vſu.† Sic & falſa pondera & men
ſuræ,de quibus in capi.2.de empt.& vendi.iniuriæ & damna,vt
emendentur in caſibus,de quibus in ca.j.& per totum,de iniur.
ſed qui cauſam damni dat,damnum dediſſe videtur.c.fi.eo.tit.
44 & c.de cætero.de homi.vbi de hoc. † Sic & ſacrilegia & incen-
dia eccleſiarum,de quibus in c.in literis.de rap. & c. ſuper eo.ti.
Sic & venditiones iuſtitiæ,de quibus in ca.cum ab omni. de vi.
& honeſt.cleri.vbi ſententia venialis eſt nulla,& officiorum.c.
j.cum ſe.ne præla.vices ſuas.ita & retentiones decimarum,quę
ſunt tributa egentium animarum,de quo plenè.in c.tua nobis,
de deci.16.q.j.decimæ.cum ſimilibus.

45 † Luxuria,ex qua procedunt adulteria,& ſtupra, fornicatio-
nes,pollutiones nocturnæ,crimen peſſimum cum maribus, qđ
dicitur contra naturam,propter quod venit ira Dei in filios dif
fidentiæ.c.vt clericorum.de vita & honeſt.cleric. & propterea
quinque ciuitates igne conſumptæ ſunt.c.clerici.de exceſſ.præ-
la.32.q.7.c.flagitia.in Auth.vt non luxurientur contra naturã.
46 col.6.C.de adult.l.cum vir.† Adulterium, propter cuius ſuſpi-
tionem violentam poteſt maritus vxorem accuſare.c.maritis,
47 de adult.& 32.q.j.dixit Dominus.† Stupra,propter quę compel
litur ſtupratio volens ſtupratam etiam de conſenſu patris du-
cere in vxorem & illam dotare.capi.j.de adulte. nolens autem
corporaliter caſtigatur ad arbitrium ſuperioris, & excommu-
nicatus in monaſterio ad agendam pœnitentiam detruditur,
& c.cap.peruenit.eodem titu.& raptus virginum,vt l.j.C. de ra-
pt. virginum. l. raptores, de epiſcopis & cleric.& inceſtæ & ne-
phariæ nuptiæ,vt C.de inceſt.nup.per totum.etiam cum omnia
48 libus,cle.j.de ipon. † propter quas etiam nuptias incurritur ex-
communicatio,vt ibi patet.& adde not. in l. ſi quis non dicam
rapere.de epiſcopis & cleri.vbi ſolum attentare facit incurrere
pœnam capitis attentantem cum opere,licet non ſola cogita-
49 tio.l.cogitationis.ff.de pœnis.† Fornicatio, propter quam for-
nicaria etiam mulier canonicè eſt iudicanda.cap.ſi quiſquam.
de cohab.cler.& mulierum,& in monaſterio intrudenda. 34.
diſtin.c.c.fraternitatis,& excommunicanda de ſenten. excom
50 mu.ſi concubinæ.† Pollutio nocturna, de hac plenè habetur,
quando ſit peccatum vel non,in c.teſtamentum. & ca. non eſt
peccatum.& in palea,ſed penſandum.6.diſt.& ad uxorem men
ſtruatam & non purgatam acceſſus.c.ad eius vero concubitũ.
ea.diſt.& habetur in c.j.de pur.poſt partum.

51 † Ira,quæ impedit animum ne poſſit cernere verum. ex qua
procedunt homicidia,ſeditiones,rixæ,contentiones, vulnera,
duella,homicidia.ſcilicet parentum filios occidentium,qui pu
niuntur,prout habetur in c.j.2.& fi.de iis qui fi.occi.& occiden
tium fures diurnos & nocturnos & alias & quomodo puniun-
tur tales,ſufficiat remittere ad cap.2.& 3.& totum tit. de homi.
52 † Seditiones,vt ſeditionarii,qui nunquam ordinantur in cleri-
cos.c.ſeditiones.46.diſt.& lic & iniuriarum ſuarum vltores, vt
ibi.Rixæ & contentiones,vt in capi.perlatum.90. diſt.& ca.j.de
53 iniur.† Duella, quæ omnino prohibita ſunt.c.2.de cleri. pugn.in
duello.& not. quod tam facto, quàm præcepto ſine conſilio,
quàm non defenſione committitur homicidium, vt ibi,& ca.
ſicut dignum. de homi. Et propterea prohibetur ars ſagitta-
riorum.c.j.de ſagittar.& ars cirurgiæ clericis.cap.tua nos,de ho.
54 † eſt etiam homicida , qui procurat ſterilitatem vel abortum.
c.ſi aliquis.de homi.l.ſi mulierem.ff.ad leg.Corne.de ſicar.& ff.
de pœnis.ſi aliquid.in § qui abortionem.32.quæſt.2. Moyſes.&
occaſionaliter quis ſit homicida.86.diſt.paſce fame.& C.de in-
fanti.expoſitis.l.fi.ff.de liber.agnoſ.neceſſaria.55. diſt.ſi quis ab-
ſciderit.& plenè in d.ca.ſicut dignum. & facit c.ſicut ex literis.
de homici.

55 † Gula.hæc quinque modis dicitur vitium,& peccatum mor
tale,& committitur primò , quando indigentiæ tempora præ-
uenit.ſecundò,quando cibos lautiores quærit . tertiò , quando
quæ ſumenda ſunt,procurari accuratius quęrit.quartò,in quã-
titate ſumpta vltra neceſſitatem , & ſuperfluę menſuram refe-
ctionis excedendo. quintò,quando & ſi abiectius eſt, quod de-
ſiderat,tamen in ipſo eſu immensè deſiderat , & ſic grauius pec
cat.cap.quinque modis de conſecr.diſt.5. qui in hoc uerſu con
tinentur .

Propè,lautè,nimis, ardenter,& ſtudioſè.

56 † Et attende quòd contra vitium gulę eſt interdictus eſus car
nium feria 6.& ſabbato, niſi occurrat feſtum Natalis Domini,
vel infirmitas aut alia neceſſitas,quæ non ſubiacet legi.c.conſi
lium.ad fi.& c.fi.de obſer.ieiu.adde ca.nullus,de conſecr.diſt.5.
57 † Item quòd omnes dies quadrageſimæ ſunt ieiunandi, & vigi-
liæ Natalis Domini,Aſſumptionis Mariæ,& Apoſtolorum ex-
ceptis Philippi & Iacobi,Ioannis euangeliſtæ.& ſi feſta hæc ca
dant in die lunæ debet ieiunari in Sabbato præcedenti,ut in d.
cap.conſilium.& cap.j.eodem titu.vbi dicitur, bonarum men-
tium eſſe ibi timere culpam,etiam vbi non eſt. Item dies roga-
tionum ante feſtum Aſcenſionis.c. rogationes . de conſe. di.5.
58 † Inuidia inimica virtutum.ab hoc procedunt ſciſmata, de-
tractiones,& calumniæ,ideſt falſæ accuſationes.hinc eſt,quòd
concilium Cartaginenſe inhibet , quòd clericus inuidens fra-
trum prouentibus,donec in vitio eſt, non debeat promoueri .
59 c.clericus inuidens. 66.diſtin. Adde c. j.de cenſi.lib.6. † Sciſma-
ta,hodie ij grauiſſimè puniuntur.c.j.de ſciſma.lib.6. Eorum or
dinationes , collationes beneficiorum , & alienationes bono-
rum eccleſiaſticorum prorſus irritantur.c.j.& 2.de ſciſma.aliàs
appellatur liuor & malus zelus,qui inter omnes eſſe prohibe-
tur.c.fi. de offi.cuſ.ſicut dolus malus.l j §. non fuit.ff. de dolo.
60 † Accidia.de hac dicit̃,quòd ocioſitas & voluptas arma ſunt
hoſtis antiqui ad miſeras animas captiuandas.ca. niſi cum pri-
dem.§.verum.de renun.& dicit tex.ne in delitiis ſis ocioſus,fa-
cito aliquid operis , vt ſemper diabolus te occupatũ inueniat .
61 c.nunquam.de conſecra.diſt.5.† Ex hac prodeunt omnes negli
gentiæ,&c.præſertim circa miſſam audiendam diebus Domi-
nicis.ca.miſſas,de conſecr.diſt.3. & audiendas illas vſque ad fi.
c.omnes.ead.diſt. ſcilicet vſque ad benedictionem ſacerdotis,
vel epiſcopi præſentis.c.cum ad celebrandas.ea. diſt. debet etiã
ſacerdos celebrans in hoc deferre epiſcopo præſenti , vt ibi ſal-
uo eo,quod habetur in c.niſi.de vſu pal.
62 † Circa quartum,ſcilicet,vt quod nolunt ſibi fieri,aliis nõ fa-
ciant.de hoc dat glo.verſum.

Quod tibi vis fieri mihi fac,quod non tibi noli.
Sic potes in terris viuere iure poli.

In c.j.de ſum.Trin.in ver.diſpoſitionem.& Chriſtus in euange-
lio,Omnia quæcunque vultis, ut faciant vobis homines,& vos
63 eadem facite illis.capit.humanum genus.j.diſtinct.† non enim
decet aliquem facere,quod ſibi ab aliis fieri non vult,&c.capit.
dilecti.de maiorita.& obedien. Et alibi , quod quis in ſuis repu-
diaturus fuit,in alijs contemnere debuit. cap. cum iuramento.
64 & ca.ſicut dignum,de homi. † ſecundum enim regulam fidei
vnuſquiſq; tenetur proximo eſſe auxilio.ca.excõmunicationi,
de rapt.quæ regula eſt , diliges proximum tuum ſicut teipſum,
de pœ-

de pœnit.diſt.2.charitas.50.diſt. ponderet.hinc eſt etiam, quòd
aliqui non debent nobis imponere legem, quam ipſi negligũt
obſeruare.c.primo illorum.de præben.Et in hoc mandato con
ſiſtit perfecta charitas,& legis plenitudo,quæ eſt dilectio,cuius
probatio eſt operis exhibitio : aliàs in qua menſura quis mēſus
65 fuerit,remetietur & ei.c.qualiter & quando.de accuſ.† Circa ul
timum verò, vt credant reſurrectionem & diem iudicii,in quo
&c.ſcilicet vnuſquiſque recipi & ſecundum opera ſua.hinc di-
citur in c.j.de ſum.Trin.quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus
venturus eſt in fine ſeculi iudicaturus viuos & mortuos,& red-
diturus ſingulis ſecundum opera ſua tam reprobis , quàm ele-
ctis,qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus,vt reci
piant ſecundum opera ſua,ſiue bona,ſiue mala illi cum diabo-
lo pęnam perpetuam,iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.
de quo etiam 24.q.j.ca.quoniam vetus. & cum hoc concordat
Athanaſius in pſalmo dicens, ad cuius aduentum omnes ho-
mines reſurrecturi ſunt , & redditurі ſunt de factis proprijs ra-
tionem.& qui bona egerunt,ibunt in vitam ęternam:qui verò
66 mala,in ignem æternum.† Comminetur demum eis diem iudi
cii,& quòd Deus zelotes eſt viſitans peccata parētum in filios.
c.niſi cum pridem.§.j.de renuntia. & quòd pro peccatis pœnas
inferni aſſequētur,videlicet calorem ignis ſupernaturalis , qui
non extinguitur,& erit inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ ſtridor
frigoris,tenebræ,fumus,lacrymæ interiores,aſpectus dęmonũ,
clamor,improperij,ariditas ſitis, fœtor ſulfuris,vermis conſciē
tiæ,vincula carcerum,inuidia,rancor,carentiæ viſionis Dei,tri
ſtitia,ablatio omnis ſalutis,ipſam etiam eſſe quod omnis crea-
tura appetit pœna erit eis,quia quærent mortem naturalem,&
non veniet ei.& ſicut ait Dionyſius , proterua fantaſia dæmo-
nes concupiſcentia,& furor iraſcibilis, & quicquid deniq; op-
ponitur dotibus corporis , & animæ beatorum, & plus & mi-
nus,prout aliter ignis comburit paleam & aliter lignum,a quo
igne,qui paratus eſt diabolo & Angelis eius, nigri,graues, ſpiſſi
paſſibiles cruciabuntur in æternum , in eiſdem verò nullus or-
do,ſed ſempiternus horror inhabitabit:& quòd non minus ar-
debunt,qui cum multis ardebunt.2.q.j.multi.no.in c. 2.de tēp.
ord.Et adde quòd proponentes verbum Dei cauere debent,ne
etiam per circumlocutionem alicui detrahant , de quo plenè
67 per gl.in ver.detrahant.in clem.j.de priuil.† & quòd prædicatio
diuinorum colloquiorum fidelis eſt admodum opportuna .
clem.j.in prin.de magiſ.Item adde quod habetur in c.interro-
go vos,de conſec.diſt.6.& ꝙ hoc prædicationis officium eſt pri
uilegiatum,vt in c.quod Dei timorem.de ſtatu mona.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiſcopus viſitans debet audire confeſſiones ſubditorum ſuffraganeorum,& penitentias iniungere.*
2 *Caſus epiſcopo reſeruati,qui ſunt.*
3 *Caſus epiſcopo reſeruati in generali conceſſione non veniunt.*
4 *In caſibus etiam Papæ reſeruatis,quis in articulo mortis abſolui poteſt .*
5 *Index,ne quis in excommunicatione decedat,poteſt abſoluere,etiam ſi pars aduerſa appellet,ne abſoluatur.*
Excommunicatio ſecum executionem trahit.
6 *Excommunicatus etiam ſtans extra eccleſiam,miſſam audire non poteſt.*
Ordinarius ſemper abſoluit,vbi Papa abſolutionem ſibi non reſeruat.
7 *Caſus epiſcopo reſeruati,quot ſint.*
8 *Indulgentias poteſt concedere archiepiſcopus in ſua prouincia, quæ non extendentur ad aliorum ſubditos.*
9 *Archiepiſcopus per quæcunque loca etiam exempta ſuæ prouinciæ poteſt portare crucem erectam,& in vijs benedicere.*
10 *Epiſcopus in locis exemptis ſuæ diœceſis populo benedicere poteſt,& in põtificalibus celebrare.*
11 *Non tamen crucem ante ſe deferre,quia competit Patriarchis,Legatis, & Archiepiſcopis.*
Palium uenit appellatione Pontificalium Archiepiſcopi.
12 *Archiepiſcopus per totam prouinciam poteſt facere ea,quæ nõ ſunt de exercitio iuriſdictionis.*
13 *Palij vſus ſtrictior eſt,quàm alionum Pontificalium.*
14 *Palium denotat plenitudinem poteſtatis officij.*
15 *Papa ſolus in miſſarum ſolennijs palio ſemper vtitur.*
16 *Palium,in quibus diebus utendum ſit.*
17 *Feſtiuitas aſſumptionis Mariæ maior eſt aliarum feſtiuitatum .*
18 *Palium vnius alteri commodari poteſt.*
Archiepiſcopo ante palium ſuſceptum,quæ prohibeantur.
19 *Palio uti non poteſt,qui archiepiſcopatui renuntiat.*
20 *Excommunicatio ſolennis,quomodo fiat.*
21 *Excommunicatus quomodo ueniam petit,& emendationem promittit.*
22 *Miſſarum celebratio per quos fuerit inuenta.*
23 *Miſſa in nocte Natalis celebrari debet, & hymnum angelicum decantari.& quare,& nu.ſeq.*
24 *Miſſæ tres in feſto Natalis celebrari debent,& quid ſignificent .*
25 *Miſſæ plures,quando celebrari poſſunt in una die.*
26 *Miſſam vnam in die celebrans valde fœlix eſt , & celebrans debet corpus & ſanguinem Chriſti ſumere.*
27 *Miſſa celebrari non debet ſine vino vuæ, & aqua uera.*
28 *Miſſa celebrari non debet in pane fermentato,nec in calice ligneo .*
29 *Sacramentum in uaſe ligneo antiquitus fiebat, ſed Sylueſter hoc prohibuit, & idem in ære,& auricalco.*
30 *In miſſis peculiaribus , nec hymnus angelicus , nec ſimbolum decantari debet .*
31 *In altari,in quo epiſcopus miſſam cantauit , presbyter ea die miſſam celebrare non debet.*
32 *Paſcha Domini non niſi in die Dominico celebrandum eſt .*
Hymni Angelici ſunt Alleluia,& Gloria in excelſis Deo .
33 *Baptiſmi pro ſacramento presbyter debet habere fontem lapideum , vel aliud vas.*
34 *Baptizandus nomen ſuum dare debet.*
35 *Baptizandi non prius fontem adire debent,quàm exorciſmis, & exſufflationibus clericorum ſpiritus immundus expellatur .*
36 *Baptizandi quare exorcizantur,& exſufflantur.*
37 *Baptizandus crucis ſigno ſignatur in fronte,& in corde .*
38 *Baptizando,quare ſal in ore eius ponatur.*
39 *Baptizandi nares & aures,quare tangantur.*
40 *Baptizandus,quare vngitur in pectore.*
Et quare inter ſcapulas.
41 *Baptizandus,quare ter immergatur.*
42 *Baptizatus , quando deſcendit de fonte , quare cum chriſmate in fronte ſignatur .*
43 *Baptizato,quare veſtis candida tradatur.*
Baptizati,quare veſtibus albis utantur.
44 *Baptizati caput poſt vnctionem velamine myſtico,quare tegatur.*
45 *Chriſmatis confectio omni anno facienda eſt.*
46 *Miſſa eſt de ſubſtantia confectionis chriſmatis.*
Chriſtiani omnes poſt baptiſmum per manus impoſitionem epiſcoporum ſpiritum ſanctum accipere debent.
47 *Spiritus ſanctus,quid in baptiſmo,& quid in confirmatione conferat .*
Sacramentum manus impoſitionis eſt dignius,quàm baptiſma.
Sacramentum tale ab alijs,quàm ab epiſcopis perfici non poteſt.
48 *Baptizatus,quare per epiſcopum in fronte ſignetur.*
49 *Confirmandus ad confirmationem ieiunus venire debet , & prius confiteri debet .*
Chriſtianus non eſt,niſi ab epiſcopo confirmatus.
50 *Epiſcopi niſi ieiuni per impoſitionem manus ſpiritum ſanctum tradere debent .*
Confirmatio,ſicut nec baptiſmus reiterari non debet.
51 *Chriſma a Chriſto dicitur.*
52 *Vnctio extrema,uiaticum appellatur.*
53 *Vnctio extrema morienti in torneamentis non negatur.*
Nec vltimo ſupplicio damnatis.
54 *Ordinarij compellunt iuſtitiarios,ut patiantur damnatis ad mortem ſacramenta eccleſiaſtica dari.*
Furca ſuſpenſus non deponitur ſine iudicis licentia.
55 *Sacramentum vnum cui conceditur,vel negatur,alia etiam intelliguntur negata,vel conceſſa.*
56 *Sepultura non eſt deneganda mortuo, cui viuo eccleſia communicauit .*
57 *Sepultura eccleſiaſtita,quibus denegetur,& nu.ſeq.*
58 *Excommunicatus excommunicatione minori ab eccleſia,ſacramentis eſt ſeparatus .*
Priuilegiari non debent clerici hereticos & eis credentes ſepelire.
Sepeliri non debent mortui , cum priuilegiati tempore interdicti celebrant .
59 *Sepultura negatur tempore generalis interdicti.*
60 *Sepulturam concedere humanum eſt.& pium,non concedere impium.*
61 *Sepeliri debet prælatus ante electionem ſucceſſoris.*
Sepeliri debet archiepiſcopus cum palio.
62 *Pactum factum per conductorem locatori , ut apud ipſius eccleſiam ſepeliatur,non ualet.*
Sepultura matrici eccleſiæ competit,& ius tale præſcribi poteſt.
63 *Cimiteria polluta per ſepulturam excommunicatorum reconcilianda ſunt.*
Pro ſepultura vel mortuorum exequijs nil exigi poteſt.
64 *Sepultura excommunicato conceditur,qui in morte pœnitens per presbyterum fuit abſolutus .*
Sepeliri non coguntur religioſi extra monaſteria ſua .
65 *Sepultus quandoque ligatur,& ſoluitur.*
Exequiæ ſine luctu fieri debent.

Quæſtio tertia ſecundæ partis.

1 QVAERO principaliter, quomodo debeant & poſſint ſe exercere circa ea, quæ concernunt forum pęnitentiale.† Reſpondeo primò , quòd poteſt archiepiſcopus , dum viſitat confeſſiones ſubditorum ſuffraganeorum audire,ac abſoluere confitentes , & ipſis iniũgere pęnitētias ſalu-

ſalutares.c.fi.in fi.de cenſi.li.6.& dic,nō nimium auſteras.26.q.7.alligant.& in eis imponendis conſiderare debet, q̄ legunt de pen.diſt.5.conſideret.& de homicid.ſicut dignum. Et credo,ꝙ tunc poterit dare licentiam,vt eligant confeſſorem, vt in ca.ſi epiſcopus,de pœn.& remi.lib.6. 2 †Credo etiam, quòd abſoluere poterit in caſibus epiſcopo reſeruatis, qui ibi enumerantur in glo.ſortilegis. Et ſunt hi videlicet,mutatio votorum.ca.j.de voto. Diſpoſitio malè ablatorum incertorum vel certorum, quando non extant ij,quibus facienda eſt reſtitutio.ca cum ſit. de Iudæis.Item pœnitentia matrimoniorum clandeſtinè contractorum,vel contra interdictum eccleſiæ,quia per epiſcopos ſolet imponi.c.cum inhibitio.de clan.deſpon.& cap.fin.de ma. contrac.contra inter.eccleſiæ.Item pęnitentiæ omnium publicorum enormium criminum,ſcilicet oppreſſionis filiorum ex propoſito,vel ex caſu.Et cuiuſcunque homicidij, falſi teſtimonij,vel falſi inſtrumenti,periurii,inceſtus, corruptionis monialium.coitus cum brutis animalibus,& ijs ſimilia.ad hæc.50.diſt. miror.& c.in capite.32.q.2.quicunque. cum ſimilibus.hos etiã caſus enumerat Io.Mo.ſuper cle. dudum. de ſepul.& Hoſt.plenè in ſumm.de pœni.& remiſſ.§ cui confitendum.in fin.2. columnæ.Dicit etiam ibidem Ioã. Mo. ꝙ epiſcopus illos caſus,in quibus ante dictam cle.dudum.poterant curati abſoluere,abſolutionem ſibi reſeruare poſſet,vt refert Ioan. And.in d. cle.dudum.ſuper gloſ.in verbo, conceſſa.& in gl.ſuper verbo,audire. Et no.ordinem,vt primò audiatur confeſſio:ſecundò imponatur pœnitentia:tertiò fiat abſolutio.non ergo præcedat abſolutio,ſed præcedat cordis contritio,oris confeſſio,& operis ſatiſfactio ſaltem affectu. adde caſum de partu ſuppoſito. Item de iis,quæ concipiunt filios ex alijs,quàm maritis,quando proximi mariti fraudantur ſucceſſione.c.officij. de pœnit. & remiſſ.. Item frangentium, & incendentium eccleſias, & ſacrilegium in ipſis committentium.Item procurantium abortum,& ſterilitatem.Item veneficorum. Item blaſphemantium Deum & Sanctos.Item intrantium monaſteria monialium contra conſtitutiones.Item comedentium carnes in Quadrageſima,& vēdentium contra prohibitionem diœceſanorum. Item omnes caſus,qui requirunt contentioſum iudicium & iudicialem indagationem.Item excommunicatorum in caſib. permiſſis ordinarijs,ſcilicet propter violentam manuum iniectionem, de quibus in c.mulieres.ea noſcitur.& ca.fi.cum ſim.de ſenten.excomm.Item eorum,qui occupant bona,decimas, quarteſia & iura eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum.Item eorum qui aliquid faciunt,vel dicunt contra libertatem eccleſię. Adde etiam plures alios caſus,quos enumerat Spec. in repertorio ſuo aureo,in tit.de pœnit.& remiſſ. ſuper manipulo aureo confeſſore,&c. 3 †Et adde quòd in generali conceſſione non veniūt dicti caſus.dicto c.ſi epiſcopus.Credo etiam, quòd poterit abſoluere excommunicatos etiam qui ipſo iure inciderunt in ex 4 communicationem, †exceptis tamen caſibus Papæ reſeruatis, ſaluo articulo mortis qui ſemper intelligiť exceptus, niſi aliud dicatur,vt cle.j.in fi.de hæred.ad quod vide quod no.in c.paſtoralis,de offic.ordin.Et aduerte,quòd niſi taliter abſolutus poſtquàm fuerit priſtinæ ſanitati reſtitutus, quàm citò commodè poteſt conſpectui Romani Pontificis ſe præſentet eius mandatum humiliter recepturus, prout iuſtitia ſuadebit, in eandem excommunicationis ſententiam reincidit ipſo facto.clem.j.de pœnis,nec ſufficit ſpes ratihabitionis aut veniæ Papæ. &c.per c.illud.§.illud.de cle.excomm.min. 5 †Adde quòd iudex, ne quis in excommunicatione decedat,poteſt abſoluere, etiam ſi pars aduerſa,ne abſoluatur,appellet.cap.qua fronte. de appel. Adde quòd excommunicatio trahit ſecum executionem. c. paſtoralis,de appell. 6 † Adde quòd excommunicatus non poteſt audire miſſam etiam ſtans extra eccleſiam,not.in cap.quod in te.de pœniten.& remiſſ. Et quòd vbi Papa ſpecialiter ſibi non reſeruat abſolutionem,ſemper poteſt ordinarius abſoluere. ca.nuper.de ſenten.excommu.c.j.de ſciſma.& c.pro humani. de homi.lib.6. 7 †Et attende,quòd Hoſtien.in Sum.de ſenten. excommu.§.3.in princi.colligit 26. caſus ad propoſitum iuris veteris. Ioan.And.verò colligit alios 32.introductos per canones libri 6.in ca.eos, de ſententia excommunic.eo.lib.6.in gl. ſuper ver. canonis, & in clem.eodem titu.de ſenten. excommu.in glo.ſuper verbo, excommunicationis ſententia. colligit alios 50.caſus per 18.conſtitutiones Clementinarum introductos, quorum 16.ſunt reſeruati Papæ,quibus quis ipſo iure excommunicationem incurrit expreſsè & per duos tacitè.taciti ſunt in cle. j.de ſum.Trinit.§ porrò.& in cle.ex grandi.in fin.de vſur. Alios omnes caſus,in quibus quis incurrit excommunicationem, ēt per extrauagantes in corpore iuris non clauſas, enumerantur in Directorio iur.titu.de ſenten.excomm.in §.2.& 3.verſic.44. 8 cum eodem lib.3. †Poterit etiam concedere per totam prouinciam literas generales indulgentiarum & remiſſionum, dummodo numerum dierum ſtatutum in generali Concilio non excedat.cap.noſtro.de pœnit.& remiſſ.ubi no.idem in Legato. & nota.glo.penul.in cap.fi.de cenſi.lib.6. Hæ tamen indulgentiæ non proderunt ſubditis aliorum.ca. quod autem.de pœnit. 9 & remiſſ. † Poterit etiam archiepiſcopus per quæcunque loca etiam exempta ſuæ prouinciæ crucem erectam ante ſe liberè portari facere,& benedicere ſimpliciter quoſlibet in via. in eccleſiis verò ſolenniter, & officia diuina priuatim, vel publicè ibidem audire,& ea etiam in pontificalibus celebrare, & facere in ſua præſentia etiam ſine Pontificalibus celebrari. 10 † Similiter & epiſcopus poterit per omnia loca etiam exempta ſuæ diœceſ. ſcilicet populo benedicere, audire diuina officia, & ea etiam celebrare in Pontificalibus, & in ſua præſentia ſolenniter celebrari facere,vt plenè patet in cle.archiepiſcopo. de priuileg. 11 †non autem crucem ante ſe deferri,cum id ſit priuilegiū tantum Patriarcharum, & Legatorum de latere, & Archiepiſcoporum,ut in c. antiqua.de priuil.& appellatione Pontificalium archiepiſcopi, venit palium diebus tamen permiſſis & intra eccleſiam,&c.cap.ad honorem,& c.Ioan.de auc.& vſu pal. 12 †Et nota.in dicta cle.archiepiſcopo. vbi etiam notatur, quòd archiepiſcopus per totam prouinciam poterit etiam in Pontificalibus prædicare,& prędicari facere coram ſe,& omnia alia, quæ ſiunt ſine iuriſdictionis exercitio.facit c.fin.de priuile.lib. 6.& quod nota.6.q.3.c.j.Ea verò, quæ ſapiunt iuriſdictionem, vel officium, exercere non poteſt, puta ordinare, degradare, chriſmare,& ſimilia 9.quæſt.2.per totum.& nota.in dicta clem. archiepiſcopo,niſi cum conſenſu & expreſſa licentia diœceſani. 13 †Palio tamen vti non poteſt in caſibus iſtis etiam de licentia diœceſ. niſi ſuper hoc eſſet priuilegiatus. cap. ex tuarum.de vſu palii.quia ſtrictior eſt vſus palij, quàm aliorum Pontificalium,vt ibi patet,& in ca.j.2.& ad honorem. eodem titu.vtitur ergo archiepiſcopus palio intra quamlibet eccleſiam ſuæ pro 14 uinciæ, † per quod ſignificatur plenitudo Pontificalis officij,& intra miſſarum ſolennia tantum.100. diſtin. contra morem. extra autem eccleſiam in proceſſione vti non debet.dicto ca.j. 15 de vſu palij. †quia ſolus Papa,qui in plenitudinem eccleſiaſticę dignitatis eſt aſſumptus,in miſſarum ſolennijs palio ſemper vtitur.ca.ad honorem.eodem titu.ubi notatur forma,ſub qua traditur palium,& dies quibus vtendum eſt eo, qui ſolēt exprimi 16 in priuilegiis eccleſiarum ſingularium metropolitanarū. †Et ſunt ij videlicet feſtū Natiuitatis Domini,ſancti Stephani,ſancti Ioan.Circunciſionis,Epiphaniæ,Ramis palmarum,cęna domini,Sabbato ſancto,tribus diebus Reſurrectionis & Pentecoſtes,ſancti Ioan.Baptiſtę,omnium Apoſtolorum,omnium ſan 17 ctorum,in tribus feſtiuitatibus Sanctæ Mariæ, † quarum maior eſt feſtiuitatis Aſſumptionis,no.in ca.alma.de ſentent.excommu.lib.6.& Dedicationis eccleſiarum,vel altaris, & in anniuerſario dedicationis earum.aliqui addunt feſtum cuiuſlibet Sancti,cuius corpus in ſua prouincia requieſcit, ſi illuc eum declinare contingat, & alii dies Dominicos, quod non eſt in vſu. Item in principalibus feſtiuitatibus eccleſiæ propriæ in ordinatione clericorum,in conſecrationibus epiſcoporum,& in die anniuerſarij ſuæ conſecrationis,argum.de fer.c. fi. de conſecra. 18 diſtin.3.pronuntiandum.facit ca.fi. de vſu palij. †Et non poteſt palium vnius alii commodari,& cum palio ſuo debet prælatus ſepeliri.cap.2.eodem titu.nec debet quis ſe appellare archiepiſcopum,nec congregare Concilium ante palium ſuſceptum, ſicut nec epiſcopus non conſecratus. ca. quod ſicut. de electio. §.præterea.aliàs potius eſt confundendus,quàm lædatur Pontificalis dignitas,nec Concilium conuocare, nec criſma conficere,clericos ordinare,Pontifices aut eccleſias cōſecrare, nec palio prædeceſſorum vti. ſi tamen aliquis eſſet ſuper hoc aliter priuilegiatus,ſeruetur priuilegium c.niſi.& cap. ex tuarum.eo. 19 tit.& cap.cum ſis. † & qui renuntiat archiepiſcopatui, non poteſt vlterius vti palio,nec tranſlatus poteſt vti primo palio, de quibus omnibus latius patet in dicto c. fi. Verum quoniam ad neceſſariam inſtructionem ſimplicium neceſſaria ſolum ſcri 20 bere ſtatui,ſubijciam aliqua poſitiuè. † Et primò dico fore attendendum circa excommunicationes ſolennes & aggrauationes,quòd aliqui,& ſi facile eſt 12.ſacerdotes debent prælato circunſtare,& lucernas ardentes in manibus tenere,quas in cōcluſione anathematis, vel excommunicationis proijcere debent in terram,& conculcare pedibus,deinde cum literis continentibus excommunicatorum nomina per parochias publi 21 care.capi.debent.11.quæſtio.3.& clem.j.in fin. de pœn. † Cum verò aliquis anathematizatus vel excommunicatus pœnitentia ductus veniam poſtulat, & emendationem promittit, qui eum excommunicauit ante ianuas eccleſiæ venire debet, & aliqui presbyteri cum eo, qui cum hincinde circundent, & illum in terra proſtratum,& veniam poſtulantem, & de futuris cautelam ſpondentem apprehenſa manu eius dextra in eccleſia introducat, & communioni Chriſtianæ reddat, & vij. pſalmos decantet pœnitentiales,cum iis precib.&c.Kyrie eleiſon,Pater noſter,&c. Saluum fac ſeruum tuū, & Deinde dicat hanc orationem.Præſta q̄s domine,huic famulo tuo dignū pęnitentiæ fructū,vt eccleſiæ tuę ſanctæ,a cuius integritate deuiauerat peccando,admiſſorū veniā ꝯſdo reddatur innoxius,per dom.

22 dom.noſt.&c.Inſuper circa miſſarum ſolennia. †Primo ſciendum eſt,ꝙ Iacobus frater Domini ſecundum carnem, cui primum credita eſt eccleſia Hieroſolomitana,poſtea Baſilius Cœſarien.epiſcopus,cuius claritas per totum orbē refulſit in ſcripturis addiderunt nobis miſſæ celebrationem.c.Iacobus, de cō 23 ſe.diſtinct.j. †Item quòd nocte ſancta Natalis Domini miſſas celebrare debent presbyteri & Hymnum angelicum ſolenniter decantare,quoniam in eadem nocte ab angelo paſtoribus eſt nuntiatus: reliquis verò omnibus diebus ante horam tertiam miſſa ſolennis non eſt celebranda, quia illa hora Dominus crucifixus eſt,& non niſi a ieiunis.c.nocte ſancta. cum ſeq. 24 ead.diſt. †In feſto ergo Natalis Domini debent tres miſſæ celebrari,prima in nocte,ſecunda in aurora,tertia in die, iuxta hos verſus,

Tres in Natali miſſæ debent celebrari.
Quarum prima ſacram Chriſti ſignat genituram,
Altera venturi deſignat gaudia Chriſti.
Tertia iam factum,quod lex fore facta deſignat.

25 †Alijs uerò diebus niſi vnam miſſam debet quis celebrare, ſcilicet de die.& ſi fuerit mortalitas,puta,quia aliquis poſtea moriatur,vel honeſtas,aut vtilitas, ut ſi poſtea ſuperueniat aliqua maior perſona,quæ velit miſſam,dum tamē poſt primam miſſam non fecerit perfuſionem,quam facere tenetur de vino.ca. conſuluiſti.& c.j.2.3.& c.ex parte.& c. te referente. de cele.miſſ. 26 †vbi dicitur,ꝙ valde fœlix eſt,qui in die celebrat miſſam vnā. & quotiens celebrat,debet corpus & ſanguinem Chriſti ſumere,de conſecr.diſt.2.comperimus,& c.tribus,facit de conſecra. diſt.j.c.ſufficit.debet etiam ſemper ponere plus de vino, quàm 27 de aqua.c.pernicioſus.eo tit. †cauere etiam debent,ꝙ ſine vero vino vuæ,& uera aqua,non celebrent,& quòd ſemper plus ponant de vino in calicem,quàm de aqua,per text.in c. cum Mar 28 thæ.de cele.miſſ.& c.in quadam.eo.tit.& ibi plenè not. † cauere etiam debent in pane fermentato,aut ſcipho ligneo celebrare, nec ſine igne uel aqua.c.fi.eo.tit.de conſecr.diſt.j.vaſa. & de cōſecr.diſt.2.in ſacramento.alias non eſſet confectum ſacramentum in eccleſia occidentali,vt ibi:in uaſe tamen ligneo eſſet ſa 29 cramentum,quia antiquitus ſic fiebat, † quod poſtea propter decus eccleſiæ prohibuit Sylueſter Papa, qui prohibuit etiam confici in ære & auricalco propter uini virtutem inducentem eruginem & vomitum prouocantem.Item nec in vitro, de cō 30 ſec.diſt.j.calix.& no.in dicto c.fi. †Item ꝙ in miſſis peculiaribus ad honorem ſancti Spiritus,Beatæ Virginis, & ſanctæ Crucis, neque hymnus angelicus,neque ſimbolum decantentur, vt inter commemorationem & ſolennitatem differentia oſtendatur,& tunc etiam in matutinis,Te Deum laudamus,dimittatur c.Concilium.eod.tit. Debet tamen decantari pręfatio propria, vt ibi,videlicet de beata Virgine,de qua habetur 70.diſtin.Sanctorum.& alias nouem in cathalogo Sanctorum inuentas, de quibus in c.inuenimus,de conſec.diſt.j. ſcilicet vna in albis paſchalibus,altera in feſto Aſcenſionis,tertia in Pentecoſtē, quarta in Natali Domini, quinta in apparitione domini, ſexta de Apoſtolis,ſeptima de Trinitate,octaua de cruce, nona de ieiunio in Quadrageſima tantummodo dicēda,ut ibi. & illa de beata Virgine,de qua in d.c.ſanctorum.addita eſt per Vrbanum in Concilio Placentiæ celebrato, quæ ita ſe habet ſcilicet æquum & ſalutare,&c.quæ & vnigenitum tuum ſancti Spiritus obumbratione concepit, & virginitatis gloria permanente lumen 31 æternum mundo effudit,ideſt Chriſtum domi noſtr. †Et adde, ꝙ in altari,in quo epiſcopus miſſam cantauit, presbyter eo die aliam celebrare miſſam non poteſt.c.in altari.de conſecr. diſt. 2.Item quòd epiſcopus ſi in infirmitate non fuerit impeditus eccleſiæ,cui proximus fuerit,die Dominico deeſſe non debet. 32 cap.epiſcopus,de conſec.diſtinct.3. † Item quòd non niſi in die Dominico eſt Paſcha Domini celebrandum, & eius curſus debet per prælatos omnibus ſubditis intimari.cap.noſce. cum ſe. de conſec.diſt.3.Item quòd Alleluia & Gloria in excelſis Deo, dicuntur hymni angelici,quia cantati ſunt per Angelos.ca. de hymnis,cum ſe.de conſec.diſt.j.& quòd ordo diuini officii ſeruandus eſt,vt traditur in c.in die.de conſecr. diſtinct.5.Supereſt videre circa baptiſmi ſacramentum, qualiter ſe habere debeat, & quomodo habeat inſtruere curatos, & ad illud officium de 33 putatos, †circa quod eſt primò attendendum,quòd omnis preſbyter debet fontem habere lapideum, quod ſi habere nequiuit, debet habere aliud uas ſolummodò conueniens ad baptizandi officium,quod extra eccleſiam non deportetur, & ſimile ad corporale lauandum,& ad pallas altaris propria debet habere vaſa,in quibus nihil aliud fiat ca.omnis,de conſec.diſtin. 4.qui quidem fons debet eſſe Trinitatis præſentia conſecratus. ca.uenit.ea.diſtin.& cuius ſanctificationem non impediūt verba excommunicationis per imperitiam prolata. ca. ſi non ſanctificatur,& eius cōſecrationis myſteria,quot & quare celebrē 34 tur,docet Augu.in ca.j.ead.diſtin. †deinde qui uenit,aut portatur ad baptizandum,debet dare nomen ſuum in ca. baptizandi.& quando baptizandus paruulus eſt vel ægrotans,debēt omnia ſuppleri per compatres,quoniam illorum fide & profeſſione paruuli baptizantur,& ſacramentum fidei nō ipſa fides paruulum facit fidelem.cap.paruuli.& ca. ægrotantes, cum ſeq.ea. diſtin.& primum debet interrogari ſi abrenuntiat diabolo, & omnibus pompis eius,& eius operibus, atque fallaciis cunctis, vt primum reſpuat errorem,& ſic appropinquet ad ueritatem, poſſitque iuxta Apoſtolum, deponere veterem hominem, & priſtinam conuerſionem,qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris abnegans impietatem, & ſecularia deſideria, &c. ut 35 in c.primum.cum ſeq.ead.diſt. †Deinde ſiue paruuli, ſiue iuuenes ſint,qui ueniunt ad regenerationis ſacramentum,nō prius fontem adire debent,quàm exorciſmis, & exſufflationibus clericorum ſpiritus immundus abigatur.ca. ſiue paruuli. cum ſeq. ead.diſtin.nam poſtquàm ſe baptizandus per confeſſionem veræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per eius abrenuntiationem a prioris poſſeſſoris alienauerit ſe ſeruitio, ex ſufflatur ab eo ſæua poteſtas,ut per purum ſacerdotis miniſte 36 rium ſpiritui ſancto cędat, fugiant ſpiritus maligni. †Exſufflantur ergo paruuli & exorcizantur,ut pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica,quæ decepit hominem,ut poſſideret homines.nō ergo creatura in infantibus exorcizatur, aut ſufflatur, ſed ille ſub quo ſunt qui ſub peccato naſcuntur. cap. poſtquam. cum 37 ſeq.ea.diſt. †poſtea ſignatur baptizandus ſignaculo ſanctæ Crucis tam in fronte,quàm in corde,vt in c.poſtea.ea.diſt.poſtea di 38 cuntur ſuper eum orationes,vt fiat cathecuminus, † & tunc datur baptizando ſal benedictum in os, vt per ſal tipicum ſapientiæ conditus ſale careat fętore iniquitatis, ne a vermibus peccator ultra putrefiat, ſed magis illæſus ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendam. Sal enim cęleſtis ſapientiæ quo initiantur cathecumini,in cunctis operum noſtrorum ſacrificiis offerre iubemur.c.ex hinc.cum ſeq.eadem diſtin. Dehinc iterum exorcizatur diabolus,vt ſuam nequitiam cognoſcens & iuſtum ſuper ſe Dei iudicium timens recedat ab homine, nec iam contendat cum arte ſua ſubuertere, ne baptiſmum conſequatur, ſed magis honorem Deo creatori ſuo exhibens reddat opus Deo factori ſuo. Sacerdotes igitur cum per exorciſmi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos ſpiritus in eorum mentes contradicunt, quid aliud faciunt, niſi quòd 39 dæmonia eiiciunt:capit.dehinc.cum ſeq. eadem diſtinct. † Poſtea tanguntur baptizandi nares,& aures de ſaliua, & dicitur ei verbum euangelicum,quod Ieſus quando mutum, & ſurdum ſanauit,tangens cum ſputo linguam eius,& mittens digitos in auriculam eius dixit, effeta, quod eſt aperire. hoc enim ſacramētum hic agitur,ut per ſaliuam tipicum & ſacerdotis tactum ſapientia, & uirtus diuina ſalutem eiuſdem cathecumini operetur,vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem Dei notitiæ,& ut aperiantur ei aures ad audiendum mandatum Dei,& aperiantur illi ſenſus in intimo corde ad reſpondendum propter gloriam etiam muneris & operis, non os tangit epiſcopus,ſed nares,vt bonum odorem accipiat pietatis. cap. poſtea, 40 tanguntur cum ſeq.eadem diſtinct. † Deinde a ſacerdote baptizandus inungitur,vt ſacrum baptiſma,cum fide accepta cuſtodiatur,vngit illius tunc pectus cum oleo ſanctificato, cum inuocatione Trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo reſideant,ſed in fide ſanctæ Trinitatis mens eius confortetur, vngit & inter ſcapulas de eodem oleo, vt vndique muniatur, & bona opera facienda per Dei gratiam roboretur.ca. deinde, 41 & capi. veniſti,eadem diſtinct. †demum iuxta varias conſuetudines,trina vel vnica fit immerſio,vt dicto modo euitetur ſciſmatis ſcandalum,& hæretici dogmatis vſus.c.priuſquam, cum 42 ſequen.iuncto capi.propter eadem diſtinct. †Poſtquam autem deſcendit baptizatus de fonte,ſtatim ſignatur in cerebro a baptizante cum ſacro criſmate ſequente oratione, vt Chriſti regni particeps fiat,& a Chriſto Chriſtianus poſſit vocari. oratio autem talis eſt, Pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & ſpiritu ſancto, conceſſitque tibi peccatorum tuorum veniā, ipſe te vngat in uitam æternam.eſt enim ſapientis ſenſus in capite eius,ſupereſt ergo hoc poſt fontes, ut perfectio fiat, quando ad inuocationem ſacerdotis ſpiritus ſanctus infunditur. ca. 43 poſtquàm, cum ſeq. eadem diſtin. † Poſt baptiſmum ei traditur veſtis candida, quæ ſignificat innocentiam & puritatem Chriſtianam,quam poſt ablutas veteres maculas ſtudio ſanctę conuerſationis immaculatam ſeruare debet ad repręſentandum ante tribunal Chriſti. cuncti verò renati albis induuntur veſtibus ad miniſterium ſergentis eccleſiæ.Item vtuntur baptizati albis veſtibus,vt quorum primę Natiuitatis faciem erroris pannus fruſtrauerat habitus ſanctæ regenerationis gloriæ pro 44 ferat indumentum. tegitur † nanque poſt ſacram vnctionem caput eius miſtico velamine,vt intelligat ſe diademate Regis, & ſacerdotali dignitate potiri,& ut ſit inditium,quòd exiuit voluntatem peccatorum,& induit innocentiæ caſta velamina c. poſt baptiſmum.cum ſeq.ea.diſt.Sequitur videre de ſacramen 45 to criſmatis,alias confirmationis. † Circa quod eſt primò attēdendum, ꝙ ſicut ſolennitas feriæ quintæ maioris hebdomadæ Quadrageſimæ in cęna Domini eſt ſingulis annis celebranda, ita ipſius ſancti Criſmatis confectio tunc per ſingulos annos

est agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradē da, quia nouum est sacramentum, & per singulos annos in iam dicta die renouandum, & vetus in sanctis ecclesiis cremādum, secundum quod ab Apostolis per Romanos Pontifices receptum est. c. literis, de consec. dist. 3. & c. te referente. de cele. mis. 46 †vbi etiam no. ꝙ missa est de substantia confectionis crismatis, sicut etiam collationis ordinum. de quo in c. inter corpora lia. de transla. præla. Item quòd omnes fideles per manus impositionem episcoporum spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut plenè Christiani inueniantur: quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiā 47 dilatatur. c. omnis, de consec. distin. 5. †sed & quid conferat spiritus sanctus in baptismo, & quid in confirmatione, vide ibi in c. spiritus. & quòd manus impositionis sacramentum est dignius, quàm baptisma. c. de ijs. c. di. Item quòd non ab aliis, quàm ab episcopis manus impositionis sacramentum perfici potest. cap. 48 manus. e. dist. †Per Pontifices ergo in fronte signatur baptizatus, vt spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur. 49 c. nouissime. e. di. †statuit etiam Concilium Aurelian. vt ieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, & moneantur cō fessis facere prius, vt mundi donum spiritus sancti valeant recipere, & quia nunquam erit Christianus, nisi in confirmatione fuerit episcopali confirmatus. c. vt ieiuni. ea. dist. vt voluntas fa 50 ciat perseuerationem, non necessitas. c. quicquid. ea. dist. † similiter & episcopi non nisi ieiuni per impositionem manus spiritum sanctum tradere debent, exceptis infirmis, & morte periclitantibus. c. ut episcopi. ead. dist. Confirmatio etiam huiusmodi, sicut nec baptismus, non debet reiterari, aliàs sæpius baptizati, aut confirmati compelluntur intrare religionem. c. dictū ead. dist. cum se. & adde quæ notantur per gl. & Doct. in c. quāto. de consuetud. & plenius in cap. j. uer. ante baptismum. de sacra vnc. 51 †vbi patet, ꝙ a Christo dicitur chrisma, non secūdum nominis formam, sed secūdum fidei rationem, & a Christo dicuntur Christiani, & tanquā vncti deriuantur ab vncto, vt omnes concurrant in odorem illius vnguenti, cuius nomen est oleum effusum. & tunc spiritus sanctus ad augmentum datur & robur, vt ibi latius. Restat videre de extrema vnctione & commendatione animę, &c. de qua Iacobus Apostolus ait, Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ & orent super eum, vngentes cum oleo in nomine Domini. c. j. de sacra unc. 52 †& attēde, ꝙ appellatur viaticum, quod etiam tempore interdicti morientibus non negatur, vt in c. quod in te. de pœnit. & remiss. & ca. permittimus, de sent. excomm. pro eo, quia sunt in via recedendi de hac vita. nec est sacramentum necessitatis, vt 53 no. in d. c. quod in te. †& adde ꝙ etiam morienti in torneamentis non negatur, vt no. in ca. j. de torneamen. 26. q. 6. & si quis de corpore. & 50. dist. c. pœnitentes, & facit 13. q. vlt. c. fi. & de furt. c. 2. dum tamen petatur, de quo plenè per Io. And. in c. sanè. de 54 celeb. mis. & etiam deputatis ulti. sup. in d. c. fi. 13. q. †Et iniungitur ordinariis, vt iustitiarios diligenter monere, & compellere debeant, vt patiantur dari sacramenta ecclesiastica talibus, ut in clem. j. de pœn. & rem. & not. Host. in c. ex parte. 2. de sepult. quòd furca suspensus non deponitur sine licētia iudicis, ne bonum iustitiæ contemnatur, quam petitam facilè concedere debet. ff. de cadauer. punitorum. l. 1. 2. 3. & postea, si fuit pœnitens, 55 sepelietur. d. c. fi. & † adde quòd cui concedetur vnum sacramē tum uel negatur, alia ēt intelliguntur concessa, vel negata. 5. distinct. ad eius. 95. dist. illud. nisi quando ad terrorem aliorum, ut in d. c. 2. de rap. no. glo. in c. fi. de sep. & in l. Archigerontes. C. de episcopali audientia. Postremò uidenda sunt aliqua circa ec- 56 clesiasticam sepulturam. † circa quod est attendendum, quòd nulli cui communicamus viuo, est deneganda ecclesiastica sepultura, cum illi communicare debeamus & mortuo. c. ex par 57 te. & c. sacris, de sepul. 24. q. 2. sanè. † Denegatur tamen ecclesiastica sepultura in casibus, primo furibus & latronibus. cap. 2. de fur. Item morientibus in torneamentis. ca. j. de torneamen. Itē raptoribus. c. 2. de raptoribus. Item ijs, qui se ipsos interficiunt, vel suis sceleribus interficiuntur. 23. q. 5. placuit. Item iis, qui cō stituunt presbyteros in suo testamento tutores. 88. dist. neque apud. & j. q. 3. Cyprianus. Item in quemlibet, quem constat in mortali peccato decessisse. 13. quæst. 2. non extimemus. & c. pro obeuntibus. Item iis, qui post mortem conuincuntur de hæresi. 24. quæstio. 2. sanè profertur, prout de ijs omnibus nota. per gloss. in dicto c. ex parte. 2. Adde casum de senten. excommu. is cui. libro 6. Vin. in c. prohibemus. de decim. notabat, per versus aliquos, casus in quibus denegatur sepultura & hos not. casus scilicet in omni pagano & Iudæo & hæretico de consecr. dist. j. ecclesiam. & c. seq. in vsurario publico, de vsur. quia in omnibus. in excommunicato etiā minori. 24. q. 2. sanè. quòd super. 58 †talis enim est a sacramentis ecclesiæ separatus, de clerico exc. c. si celebrat. & per Io. An. in c. sacris, de sepul. Item in blasphemo impœnitente, de maledicis. c. 2. Item in monacho habente proprium c. 2. & ca. super. Item in excommunicato, & interdicto dicto c. sacris. Item in casu d. c. prohibemus, de decim. & c. innouamus, de censi. & in c. omnis, de pœn. & rem. Clerici non debent etiam priuilegiati hæreticos & credentes eis sepelire. c. sicut. & ca. excommunicamus. §. sanè. & cum priuilegiati celebrant tempore interdicti, nec debent tunc sepeliri mortui, de priuilegiis, cum & plantare. §. quod si. & si sepeliunt excommu 59 nicatos, tenentur illos exhumare. eo. tit. ad hæc. † Tempore nāque generalis interdicti negatur sepultura, de pęnit. quod in te. nisi quo ad confratres, & qui dicantur, vide in ca. vt priuilegia. de priui. In lib. 6. sunt casus 7. de pac. c. j. de religiosis. d. c. j. §. personis, de consecr. eccle. uel altaris. c. j. de hæreti. c. 2. in princi. de vsu. quamquam. de priuil. c. episcoporum. de sent. excom. is cui. §. j. In cle. de pœnis, cupientes. §. sanè. Item in extrauaganti Bo- 60 nifa. quæ incipit, detestandæ. †& adde ꝙ sepulturam concedere est humanum & pium, non concedere uerò impium. 13. q. 2. in ecclesiastico. Ideo in vniuerso Christianis est concedenda 61 sepultura. ea. q. qui diuina. in fi. † Adde etiam, ꝙ ante electionē successoris debet prælatus sepeliri. c. bonæ. 2. de elect. Item ꝙ archiepiscopus cum palio debet sepeliri. c. 2. de vsu pal. Item ꝙ fideles a scismaticis sepulti propter hoc non sunt exhumandi. c. 62 2. de sacramentis non reiterand. † Item ꝙ pactum factum per conductorem locatori, ut apud ecclesiam ipsius sepeliatur, nō valet, de pact. plerique. Item quòd matrici ecclesiæ competit sepultura, de præscript. ex transmissis, & tale ius præscribi potest. 63 eo. titu. cum olim. †Item quòd cimiteria polluta propter sepulturam excommunicatorum sunt reconcilianda. cap. consuluisti. de consecrat. eccles. uel altar. & quòd pro sepultura, vel exequiis mortuorum nil exigi debet. cap. non satis. cap. suam. capi. cum in ecclesiis, & ca. audiuimus, de sim. de quo in c. fi. de sepul quòd sepulti etiam Iudæi non debent exhumari. c. sicut. de Iu- 64 dæis. †Item conceditur sepultura excommunicato, qui in morte pęnitens fuit per presbyterum absolutus. c. in literis, de rapt. Item quòd religiosi non coguntur extra sua monasteria sepeliri. c. nimis iniqua. de excess. prælat. de quo in ca. fi. de sepul. lib. 6. 65 †& quòd etiam sepultus quandoque ligatur & soluitur, de sen. excomm. cum a nobis. & no. in d. c. fi. de sepul. Item quòd exequiæ debent fieri sine luctu. 13. q. 2. quam præposterum. cum seq. & hæc sufficiant pro absolutione huius q. curiosus volens plura videre, recurrat ad Io. And. in rub. de sepul. in nouella, & ad Host. in summa, eod. tit.

SVMMARIVM.

1 *Visitatoris notarij & alij de familia occasione alicuius officij, aut consuetudinis, nullam recipere possunt pecuniam.*
2 *Visitatoris clericus literas faciens, an possit pro labore aliquid habere.*
3 *Episcopus sicut non debet manum, quam imponit vendere, ita nec minister, nec notarius.*
4 *Notarius etiam si nil de publico recipiat, pro scriptura nil debet recipere.*
5 *Notarius alius quàm visitatoris non prohibetur pro opere præmium sui laboris petere.*
6 *Cap. j. de simo. quomodo loquatur.*
7 *Notarij Papæ pecunias exigunt, quia salarium non habent.*
Simonia in curia Romana locum non habet.
8 *In simonia, quia prohibita auctoritas superioris, vitium excusat.*
9 *Constitutio promulgantem non ligat.*
Curia Ro. ad exemplum a simonia cauere debet.
10 *Dari prohibitum, est etiam prohibitum exigi.*
11 *Interpretatio nimis amara reprobatur.*
12 *Via tutior in dubijs eligenda est.*
13 *Beatus est, qui ab omni munere manus excutit.*
14 *Notarius visitatoris debet esse persona ecclesiastica, & quare.*
Coniungi non possunt illi, quibus studia sunt diuersa.
Cythara cum psalterio non bene concordant.
15 *Notarij clerici ubi non sunt, duo alij clerici in consonantiam scribunt.*
Monachi arcentur a iuditijs publicis, & ciuilibus.
16 *Monachus tabellionatus officium non exercet, nisi in inquisitione hæresis.*
17 *Notarius effectus monachus, rogationes veteres complere non potest.*
18 *Monachus mundo mortuus dicitur.*
Notarij uisitantium specialiter non iurant, sicut in crimine hæresis, sed primum iuramentum sufficit.
19 *Notarij, & alij officiales si vident uisitantes peruersè agere, tenentur superioribus propalare.*
20 *Notarij uisitantium, quale officium sit, & in quo versetur.*
21 *Inuentarium tenetur facere quilibet prælatus, & beneficiatus de omnibus bonis, & rebus ecclesiæ.*
22 *Tutor, & prælatus, æquiparantur.*
23 *Inuentarij super veritate testes duo, vel tres examinari debent.*
Inuentarij sumptum debet in archiuo collocari.
24 *Notarij visitantium libros facere tenentur, in quibus omnia conscribant, & quare.*
25 *Visitator iuxta exigentiam non solum vnum notarium, sed etiam plures secum assumere potest.*
Visitator cum notario, nec vicario lucrum participare potest.
26 *Concussionis crimen incurritur per notarium vltra debitum exigentem.*
Notariorum salaria iudex delegatus moderare potest, etiam in scripturis iudicialibus.
27 *Iudex debet litigantes à grauaminibus releuare.*
28 *Iudex taxat notariorum salaria, vbi de certo salario conuentum non est.*
29 *Notarius si indebitè exactum restituat, an pars ei id possit donare.*
30 *Iudex delegatus plures notarios habere non debet, nisi causa necessitatis.*
31 *Notarius officia vendi non debent.*
32 *Visitatores monialium de duobus notarijs contenti esse debent, & de duobus clericis, & alijs quatuor viris maturæ ætatis.*
33 *In visitationibus monachorum seruari debet cap. vt iuxta, de officio ordina.*
Et quid seruari debeat in visitatione proprij capituli.
34 *Notarij scripturæ statur sine testibus.*
35 *Notario soli actorum creditur contra iudicis assertionem.*
36 *Negatiuæ nulla est directa probatio.*
Notarius duobus æquipollet testibus, & quandoque tribus, & nu. seq.
37 *Principis instrumentis de consuetudine creditur.*
Notario circa contractus sine testibus non creditur.
38 *Scripturæ episcopi cum sigillo creditur.*
39 *Episcopus si sigillat cartam albam, & alius scribat in ea, talis scriptura fidem facit, nisi ipse ea visa reclamet.*
40 *Falsi pœna tenetur faciens in instrumento nomina absentium scribi.*
41 *Testis non oportet quòd sciat contenta in testamento, quod sigillat.*
42 *Falsi pœna tenetur, qui sigillum capituli surripit.*
43 *Scriptura, in quibus casibus requiratur.*
Testibus magis quàm instrumento, an credatur.
Notarius an conficiat instrumentum in tertia persona, an in prima.

Quæstio quarta secundæ partis.

QVartò quæro principaliter de notarijs visitantium, qualiter se debeant habere in redigendo in scriptis, & in alijs, 1 &c. †Respondeo, ꝙ & ipsi & quilibet de familia visitantium occasione alicuius officij, aut consuetudinis, seu quolibet alio modo eorum nomine nullam pecuniā recipere possunt, sed in victualibus tantum expensas moderatas. c. Romana. §. procurationes, de censi. lib. 6. siue sit ille scriptor, siue sigillator, siue aliud prætendat officium, vt ibi not gl. 2 †Sed an clericus visitatoris faciens literas, possit aliquid habere pro labore? Responde, secundum Hostien. ꝙ sic. argum. 12. q. 2. charitatem. & c. clericus. Idem Ioan. And. nisi de publico reciperet salarium, quo casu stipendijs suis debet esse contētus. 23. q. j. militare. nec tex. in dicto c. Romana. in verbo, offici, intēdit hic damnare. vt per eum ibidem in nouella, & probatur in verbo, earum nomine, quasi aliàs secus. In contrarium tamen vi- 3 detur tex. expressus, in c. j. de simo. vbi dicitur, †ꝙ sicut nō debet episcopus manum, quam imponit vēdere, ita nec minister, vel notarius in ordinatione eius vocem, vel calamum vendere. & pro ordinatione vel vsu palij siue cartis atque pastellis is qui ordinatur omnino aliquid dare prohibetur. & licet aliqui intelligāt illud verum, vbi notarius recipit salarium de publico, quod 4 est diuinare, †dixit Lau. ꝙ etiam si notarius nihil recipiat de publico, nihil debet recipere pro tali scriptura, quia simoniam cō mitteret, & est speciale in odium simoniæ, ne per indirectum fraus posset procurari. Ex pacto igitur nihil accipere debet, sed si gratis & sponte aliquid offeratur & sine omni intentione ab initio ad hoc accesserit, non credit ibi glo. ꝙ peccaret notarius laicus, vt videtur expressum. j. q. 2. sicut episcopum. & j. q. 3. si qs obiecerit. nec in fraudem circa hoc aliquid fieri potest, nō obstante aliqua consuetudine. j. q. j. emendari. ad quod videtur respondere Inno. ꝙ ibi Papa voluit tollere malam consuetudinē quarundam partium, in quibus legens euangelium, & scribens chartam ordinationis, & alij ministri ordinationis pro singulis officijs certum quid percipere consueuerunt. & idem obtinebat in traditione palij. hæc omnia voluit delere. sic & in c. audi- 5 uimus. † si autem alius notarius peteret pro opere suo iustum salarium, vel aliquantulum plus iusto propter facti magnitudinem, non videtur hoc prohiberi, sed etiam in talibus locis aliquis sponte offerēs non committit simoniam. c. dilectus. 2. eo. titu. ad fi. maximè si sit consuetudo de aliquo offerendo, quod pietatem, vel deuotionem moueat. c. ad apostolicam. eod. titu. 6 †vel secundum eum, loquitur de ministris ad quos iurati tantū spectat officium, ꝙ alius legit euangelium, vel chartam fecerit nouam, non dicetur is canonicè ordinatus, vel aliàs aliquam calumniam recepit, vel non valet instrumentum. quasi dicat, secundum Hostien. si omnino esset extraneus notarius, nō peccaret, immo nec ille notarius peccat, si ex postfacto siue pacto præcedente, & exactione sequente aliquid oblatum recipiat. & secundum hoc dicit Hostien. ꝙ esset omnino corrigendum, quia prætextu talium etiam hodie ministri & officiales Romanæ curiæ etiam violenter exigunt, vt patet de re iudic. in causis. quod etiam videtur fuisse de mente Phi. Vin. & Goff. vt refert 7 Ioan. And. ibi. †De notarijs autem Papæ qui exigunt, dixit Alanus esse ideo, quia non habent salarium à Papa. dicit autē Goff. ꝙ est ideo, quia simonia non habet locum in curia Rom. similiter nec lex Iulia. de ambitu. ff. ad leg. Iuliam. de ambitu. l. vna. 8 facit quod not. 82. distin. presbyter. & j. q. 6. c. vlti. † Dixit autem idem Hostien. in c. j. ꝙ in simonia, quia prohibita auctoritas superioris excusat vitium. Idem in scientia. allegat de offi. delega. ex parte. j. cum suis concor. Alij contradicentes, ꝙ ex quo priuilegiata est constitutio huiusmodi prohibens; & spiritualis est. 9 †ad quod respondet Ioan. And. illud verum, quòd non ligat promulgantem. ff. de legib. l. Princeps. sed quamuis eo casu non cōmittatur simonia, tamen infamia non tollitur, de generali abolitione. l. 3. Item est ibi species mali, & sic vitanda, secundū Apostolum de vita & honesta. cleri. cum ab omni. & propterea ad aliorum exemplum deberet curia præ cæteris abstinere, de vo- 10 to. magnæ. de re iud. in causis. †Concludit ergo hos, quod id quod prohibetur dari, multo fortius exigi. sed qui nimis emūgit, &c. 4. distin. denique. ideo putat exactionem reprobandam, gratuitam verò oblationem pro ijs spiritualibus expresè factam nō scilicet quando aliquid gratuitum non ex spiritualibus, sed ex charitate sine pacto expresso, vel tacito, datur etiam ordinanti per ordinatum. ca. & si quæstiones, de simo. & non sic simonia 11 damnetur, † vt interpretatio nimis amara reprobetur. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si id quod §. si quis serui operas. facit quod not. Ioan. An. in nouella, in c. Romana, ad fi. de censi. lib. 6. Cre- 12 do abstineri debere, †quia in dubijs est tutior via eligenda. c. ad audientiam, & c. pen. de homi. & quia bonarum mentium esse debet timere culpam, etiam vbi non est. c. consilium. §. cum au- 13 tem. de obserua. ie. † & quia illum sacri canones beatum prædicant, qui excutit manus suas ab omni munere. d. c. & si quęstiones, de simonia. & propter ambiguum dupliciter potest talibus pœnitentia imponi. 33. q. 5. excommunicatorum. 34. q. 2. in le- 14 ctum. facit 5. distin. ad eius. † Respondeo etiam, ꝙ notarius visitatoris debet esse ecclesiastica persona, ne laicis patefiant secreta clericorum, argum. in c. vt iuxta. de offi. ordin quia cohærere & coniungi bene non possunt, quibus studia sunt diuersa. 16. q. 7. in noua. & oppido infesti sunt clericis. 2. q. 7. per laicos, nec cō cordat bene cithara cum psalterio. c. diuersis fallacijs, de clericis coniug. & mulierum. & maximè in monasterijs, quia sine strepitu & figura iudicij talia fieri debent, de accusa. olim. & not. in 15 d. cap. vt iuxta. †& vbi non sunt notarij clerici, adhiberi debent duo alij clerici idonei scribentes in consonantia. arg. in c. quoniam contra. de proba. & in extrauaganti, debent, Boni. VIII. dum tamen non sint monachi, quorum vocem funestam facit eorum professio, & arcet à iudicijs, & publicis siue ciuilibus actib. 16 † nec patitur nisi in inquisitione hæreticæ prauitatis tabellion. officium exercere, de quo in c. vt officium §. ad conscribendas, de hære. lib. 6. & maximè quando essent aliqualiter suspecti, vel creare poterit prælatus vnum notarium clericum, ad id, vt not. Host. in d. c. j. de simo. per c. sicut te. ne clerici vel monachi, vbi 17 per Ioan. And. quod in tantū credo. †vnde ꝙ etiam si ante monachatum fuissent in similibus notarij, ꝙ post monachatū non possent veteres rogationes in publicum reuelare, quicquid dicat Speculator in tit. de statu mona. versi. 27. & no. Ioan. And. in d. §. ad cōscribendas. sed potius subrogabit alium ex officio tā- 18 quam in locum mortui, †cum monachus dicatur mortuus mūdo, &c. & facit quod habetur de Iudæis. ca. Iudæi. Et adde quòd isti notarij visitantium non habebūt specialiter iurare, sicut in crimine hæresis de quo in clemen. §. j. notarij. de hære. quia ibi est speciale ratione grauitatis criminis, sed sufficit primum iuramentum in creatione præstitum, vt ibi no de quo in c. ad audientiam. de pręscrip. cuius formam ponit Ioan. And. in c. sicut 19 te. ne clerici vel monachi. † Adde ꝙ notarij & alij officiales, si secretè nouerunt visitantes agere peruersè, & quærere quæ sua sunt tantum, tenentur illa propalare superioribus, argumen. in clemen. volentes, in §. notarij. de hære. idem de officialibus dico, etiam nuntijs habētibus citare, & executiones facere vt ibi, quos etiam pro necessitate secum possunt habere visitantes ēt portantes arma, dum tamen non abutantur illis, vt in d. clem. 20 volentes, in fi. † Notarij autem huiusmodi habebunt examinare testes, & eorum depositiones in scriptis redigere, & omnia quæ ad scriniarij seu tabellion. officium pertinēt, fideliter exequi, vt in d. §. ad cōscribendas recognoscere, scilicet literas collationum, & ordinum, & dispensationum, & registrare inuentarium bonorum ecclesiæ tam mobilium quàm immobiliū. 21 †Tenetur enim prælatus, & quilibet beneficiatus facere inuentarium de omnibus bonis, & iuribus ecclesiæ, & beneficiorum suorum. & ad hoc est per superiorem compellendus, & tam de ijs, quæ receperit suæ promotionis tēpore, quàm de postea acquisitis. 28. distin. de Siracusanæ. 12. q. j. sint manifestæ. & ibi not. 22 & fiet ad instar tutoris, † nam tutor & prælatus æquiparantur, in Auct. de ec. tit. §. fi. col. 10. 3. q. 2. quia ea. & not. 5. q. 3. quia episcopus. & habetur in c. j. de testa. per Docto. & Spec. in tit. de instrumentorum edi. §. dicto versi. prælatus. & collationabit noua inuentaria cum antiquis, vt videatur, si quid sit alienarū, vel 23 vsurpatum, vel nouiter acquisitum, † & super eius inuentarij veritate consultum est examinari duos vel tres testes ad perpetuā

vel

vel futuram fidem & memoriam, qui idem dicunt, vt not. glo. in c. ad Apoſtolicæ. in prin. de re iudic. & in archiuis maioris eccleſiæ ſumptum inuentarij & depoſitionis teſtium collocare, de quo archiuo habetur in c. j. de proba. & ca. ad audientiam. de 24 præſcriptio. † Ex præmiſſis infero, quòd notarij viſitantium tenentur facere libros, in quibus conſcribant omnia, quæ geruntur in viſitatione per viſitantem, vt finitis viſitationibus prælatus illos reuideat, & exequatur, quæ repentinè & in tempore tā paruo viſitationis exequi nequit. Item vt in ſucceſſiuis viſitationibus, ac etiam ſucceſſores viſitantes valeant informari, & facilius intelligere, quid agendum, & ſint in teſtimonium veritatis ſuper pertinentia collationis, & quaſi poſſeſſionis iuris viſitandi, ac interruptionis præſcriptionum, & ſuper alijs quamplurimis effectibus, argu. in c. in ſingulis. §. porrò. & in c. fi. verſi. ſequentes, de ſtatu mona. & optimè probatur in c. vt commiſſi. circa medium de hæret. lib. 6. & dixi ſ. in quæſtione de præpara-25 torijs. † Dico etiam, ꝙ iuxta exigentiam poteſt viſitator nō ſolùm vnum notarium, ſed etiam plures ſecum aſſumere: ſed qa vt plurimum in exigendo ſalario metas rationis excedunt, debitum ex officio eos refrenare, nec cum ipſis, aut etiam vicario ſuo lucrum participare quoquo modo, aliàs ad reſtitutionem tenetur. nec prodeſt ſibi remiſſio ſoluentis. ca. ſtatutum. §. 26 notarium. de reſcrip. lib. 6. † & incurritur per notarium crimen concuſſionis ratione officij vltra debitum exigendo. l. vlti. C. ad l. Iuliam. repetun. & not. glo. in d. §. notarium. quinimmo etiam iudex delegatus poteſt ſalaria notariorum moderare, argu. in c. præterea. de offi. deleg. & c. fi. de iudi. Adde glo. in cle. frequens. ver. nonnulli: ſuper verſi. conficiant. de exceſ. præla. & de ſentē. excom. c. nouerint. Et præmiſſa vera etiam in ſcripturis iudicia-27 libus, † quia debet partes litigantes à grauaminibus releuare, de pœn. diſtin. j. nemo. de officio deleg. cum te. & cuncta quæ litigantes impediunt emendare. j. q. j. emendari. de offi. deleg. c. j. & tales improbos exactores punire. de officio præfecti præto. Africæ. l. in nomine Domini. verſus finem. §. hoc etiam decernimus, iuxta, ſcilicet qualitates perſonarum, & cauſæ, & conſuetudines fori, & ſi ſibi videbitur per alios fideles notarios poterit 28 facere hoc taxari. † De extraiudicialibus, & vbi de certo ſalario non eſt conuentum, vel per conſtitutiones taxatum, ſimiliter inſpecta qualitate negotij & perſonarum, vel conſuetudine loci ſuperior taxabit, vel taxari faciet per viros expertos, vbi aliqs ad hoc non ſit ſpecialiter deputatus. ff. de varijs & extraor. cog. l. j. 3. q. 7. §. tria. verſi. apud vrbem. not. Specu. in titu. de ſalarijs. §. 2. circa fi. & Ioan. And. in d. c. ſtatutum. §. notarium. ſaluo tamē 29 eſculento, & poculento moderato, vt ibi. † Quid autem ſi poſt indebiti exacti reſtitutionem pars ſibi ſpontè & liberaliter do-30 naret. vide in glo. ſuper verbo, remiſſione, in d. §. notarium. † Et adde ꝙ plures notarios habere non debet, niſi ſubſiſtēte neceſſitate, quod eſt relinquendum conſcientiæ ſuæ. argu. in d. c. ſta-31 tutum. §. aſſeſſorem. Item ꝙ † huiuſmodi officia notariatus vēdi non debent, aliàs incurret vendens ſimoniam, tanquam vēdens ſpirituali annexum, ſed concedi debent ad tempus, vel ad vitam notarij, aut concedentis, iuxta conſuetudinem loci, aut vicinorum, aut aliorum locorum, quorum conſuetudo in alijs eſt attendenda, ſecundum quod ſentit Hoſt. in ſumma, ne præ-32 lati vices ſuas, verſus finem. † Item eſt attendendum, ꝙ in viſitationibus monaſteriorum monialium debent eſſe contenti viſitatores de duobus notarijs ad plus, & alijs duabus perſonis ſuę eccleſiæ, & ſic eccleſiaſticis, & quatuor alijs viris honeſtis, & maturis ætate, quod ſpecialiter inſtitutum eſt in viſitatoribus mo-33 naſteriorum monialium, † quia in viſitatoribus virorum monachorum ſeruari debet c. vt iuxta. de offic. ordi. in viſitatione verò proprij capituli ſeruari debet extrauagans Bonifac. debēt. & eſt hæc taxa intromittendorum in c. non autem numeri, de quo in c. cum Apoſtolus, de cenſib. de quo plenè in clemen. attendentes. §. ipſos autem, de ſtat. mona. aliàs autem producens tenetur miniſtrare expen. tabellion̄. eunti ad examinandos teſtes præſertim mulieres, ad quas iudex ire debet cum notario, & eo præſente recipere iuramentum, & examen, vt patet in ca. 34 mulieres, & ibi not. de iudi. lib. 6. Et † adde quòd ſcripturæ notarij credetur ſine teſtibus, ex quo ita ſcriptum reperietur in actis viſitantium. argu. 30. q. j. c. j. & C. de fide inſtrum. Auct. ad hoc. & in Auct. de ijs qui ingredi. ad app. §. illud etiam, licet tutius eſſet 35 teſtes adhiberi. † & ſicut in actis iudiciorum etiam extraordinariorum contra falſam & iniqui iudicis aſſertionem creditur ſoli notario, vel duobus viris idoneis ad ſcribendum deputatis, ne falſitas veritati præiudicet, aut iniquitas præualeat æquitati, & ne per improuidos, & iniquos innocentium iuſtitia lædatur, 36 † maximè in probanda negatiua, cuius per rerum naturam nulla eſt directa probatio, quia tabellio æquiualet duobus teſtib. quia iuratus in officij principio, vt in c. quoniam cōtra falſam. de proba & c. ad audientium. & c. illud. in fi. de præſcrip. ita & in 37 caſu iſto. † facit quod in ſimili dicitur de cōſuetudine regionis, per quam creditur inſtrumentis Principis. c. cum dilectus, de fide inſtrumen. & ꝙ notarius quandoque æquiualet tribus. 13. q. 3. poteſt. verſic. is autem. Circa contractus tamen non creditur ei ſine teſtibus, vt in Auct. de hæred. & fal. §. ſancimus, & in l. in 38 donationibus. C. de dona. † Credo etiam ꝙ ſcripturæ ſolius epiſcopi in hoc caſu crederetur cum ſigillo ſuo, vt in c. poſt ceſſionem. de probatio. aliàs non, vt in c. cum à nobis, de teſti. præterquam in præiudicium impetrantis, vel expectantis apoſtolici, 39 vt patet in deciſionibus, not. deciſ. 29. & deciſ. 158. † Quinimmo credo quòd etiam ſi epiſcopus ſigillaſſet cartam albam, vt alius poſtea ſcriberet in ea, faceret fidem, niſi poſtmodum ea viſa reclamaret. l. Caius, de pigno. act. & l. fideiuſſor. §. j. ff. de pignorib. j. quæſt. 7. ſaluberrimum. & de tranſact. ex literis. 17. quæſt. 1. omnes fœminæ. 20. quæſt. j. vidua. & plenè per Legiſtas in l. ſi ita 40 ſtipulatus. §. Griſogonus, de verbo. obliga. † Adde tamen, quòd qui nomina abſentium facit inſeri in inſtrumento, tenetur pena falſi. cap quanto. de ijs quæ fi. à prælat. & l. qui veluti. C. de falſis, & non valet inſtrumentum. C. de teſtamen. iubemus, & 41 in Auct. de inſtru. cau. & fi. §. 2. colum. 6. † non tamen oportet teſtem ſcire, quæ in teſtamento continentur, cum ſigillum apponit. l. hac conſultiſſima. C. de teſtamen. quia non fit ei præiu-42 dicium, quin poſſit contradicere, vt d. l. Caius. † Et adde quòd tenetur pœna falſi, qui ſigillum capituli ſurripit. cap. tum literis, de teſtib. ſicut & qui literas iudicis aperit. cap. cum olim. de offic. delega. & de reſcrip. olim. & in l. 3. §. j. ff. de falſis, de quibus 43 omnibus plenè in dicto cap. quanto. † caſus autem, in quibus ſcriptura requiritur, enumerat glo. in cap. Romana. de cenſib. libr. 6. quam vide, & an magis credatur teſtibus quàm inſtrumento, vide per glo. in cap. tertio loco. de probatio. & an notarius in tertia perſona inſtrumentum conficiat, vel in prima, dummodo non mutetur ſubſtantia veritatis, nihil intereſt. ca. dudum. de conuerſi. coniuga.

S V M M A R I V M.

1 *Viſitator poteſt exercere iuriſdictionem ſuper notorijs propter ſuffraganeorum, & ſubditorum negligentiam manifeſtam.*
2 *Crimina, an ſi ſint notoria, ſi iudici dubium eſt, quid agendum.*
3 *Notorium intelligitur, cuius teſtis eſt populus, vel maior pars populi.*
4 *Ordinarius debet denunciari, vt inquirat diligenter ſuper criminibus non notorijs.*
5 *Ob epiſcopi ſolam negligentiam, criminum cognitio ad Archiepiſcopū non deuoluitur ſed ſuperior inferiorem cogit, vt puniat.*
6 *Epiſcopi, & ſuperiores iuſtè abſentes poſſunt habere altare portatile.*
7 *Epiſcopus in quolibet loco ſuæ diœceſis non exempto ſedere poteſt, & cauſas eccleſiaſticas audire.*
8 *Epiſcopus in tota diœceſi ordinariam iuriſdictionem habet, & quæ ibi facere poſſit, & infra num. ſeq.*
Idem in legato in ſua legatione.
Idem in archiepiſcopo in diœceſi ſua.
10 *Viſitator, cum opus eſt, poteſt publicum inuocare auxilium.*
11 *Viſitator debet ſententiam prælatorum in malefactores obſeruari facere.*
12 *Viſitator debet facere, quòd eccleſiæ vacanti omnimodo œconomi deputentur.*
13 *Et prouidere contra malitiam delegatorum apoſtolicorum.*
Et compellere monachos acquirentes aliquid, id in manibus ſuperioris reſignare.
14 *Archiepiſcopus iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum nō exercet, niſi in caſibus ſibi permiſſis.*
15 *Et appellatione remota, corrigenda reformat.*
Et monaſteria non moleſtet, vltra ea quæ ſunt legis diœceſanæ, aut iuriſdictionis.
16 *Viſitator cenſuras malè latas reuocat.*
17 *Viſitator prouideat, ne quis ſub annuo pretio aliquos ad perpetuam iuriſdictionem exercendam ſtatuat.*
18 *Viſitator ſolum ad Deum, & ſalutem populi reſcriptum habere debet, & reuerentiam.*
20 *Viſitator debet ſe interponere ad concordandum litigantes.*
21 *Seueritati aliquando detrahendum eſt.*
22 *Peccatum multorum inultum tranſire ſolet.*
23 *In dubijs in humaniorem partem eſt inclinandum.*
24 *Viſitator pro quibus permittat clericos aduocare.*
Sacerdos debet omnibus velle prodeſſe, & nemini nocere.
25 *Viſitator pronior eſſe debet ad abſoluendum.*
26 *Miſericordia dignus eſt, qui vitio alieno laborat.*
27 *Viſitator debet à litigijs monachos remouere.*
Et in irritum, quæ metu facta ſunt, reuocare.
28 *Et debet eccleſiam læſam in integrum reſtituere.*
Nec pati debet negligentiam clerici in eccleſiæ præiudicium, & opprobriū redundare.
29 *Repente nemo fit ſummus.*
30 *Viſitatores debent attendere, ne quid in alterius præiudicium, eo non citato, faciant.*
31 *Viſitator debet inhibere, ne cauſæ matrimoniales per arbitros terminentur.*
Et facere quòd patrocinium potentiorum aduocare præſumentes cauſam amittant.
32 *Et partes cogere ad obſeruandum arbitrium latum.*

Arbiter

Arbiter non iudicat, niſi de contentis in compromiſſo.
33 *Feminæ à publicis officijs remotæ ſunt.*
34 *Viſitator debet ſummoperè inhibere, ne laici negotia eccleſiaſtica pertractent.*
35 *Laici debent ſacros canones, ſicut leges imitari.*
36 *Viſitator ita magnum, ſicut & paruum iudicare debet.*
37 *Pax charitatis eſt vinculum.*
Viſitator viduas debet in iuſtitia ſouere, alijs tamen iniuſtitiam non faciendo.
38 *Viduas defenſare, intereſt iudicis eccleſiaſtici.*
39 *Viſitator debet prouidere, quòd ſententia ſit conformis libello bene concepto.*
Et cauſas concordia terminare.
40 *Et quòd per petitionem, & reſponſionem litis conteſtatio fiat.*
Et non habenti detur aduocatus.
Et quòd ordo iudiciarius in iudicijs ſeruetur, exceptis cauſis matrimonialibus, & ſummarijs.
41 *Viſitator non debet aliquem compellere ſe credere inimicis, etiam cum ſaluo conductu.*
42 *Et debet prouidere, quòd actor recuſans iuuare de calumnia à cauſa cadat.*
43 *Feriatis diebus, quando de partium conſenſu litigari poſſit.*
44 *Viſitator debet attendere, quòd qui prior appellat, prior agat.*
45 *Et quòd contra partem inauditam ſententia non feratur.*
46 *Et quòd ſpoliati reſtituantur.*
Spoliatus non præſumitur, qui ſponte renunciet.
47 *Clerici ſuis beneficijs ſine iuſta cauſa ſpoliari non poſſunt.*
48 *Viſitator debet facere, quòd violentus poſſeſſor condemnetur in fructibus, qui per ſpoliatum percepti fuiſſent.*
49 *Peccatum eſt omne, quod ex fide non eſt.*
50 *Spoliare, & ſpolium ratum habere, paria ſunt.*
51 *Beneficia diu ſine diſpendio vacare non poſſunt.*
52 *Viſitator debet attendere, quòd vbi facto opus eſt, voluntas ſola non ſufficiat.*
53 *Sapientis eſt reuocare, quod malè factum eſt.*
Benefactum, quando reuocandum ſit.
54 *Viſitator fructus, quando ſequeſtrare poſſit.*
Viſitator confeſſum de ſe, an poſſit ſuper aliorum conſcientijs interrogare.
55 *Confeſſio periculoſa non eſt aduerſus quemlibet admittenda.*
Confeſſio erronea non nocet.
56 *Quæ aguntur in capitulo, non poſſunt facilè probari, niſi per eos qui ſunt de capitulo.*
Teſtes ſi prohibeantur deponere per conſanguineos partis aduerſæ, pars punitur, & quare.
57 *Teſtis infamis repellitur.*
Nemo debet aduerſario teſtes ſubtrahere.
58 *Iura partium, quando ſunt varia, & obſcura, pro petitore iudicandum eſt.*
Inſtrumentum duobus, aut tribus teſtibus non præfertur.
59 *Dignitatem magnam præſumitur, quòd quis adeptus fuerit, ratione ſuæ virtutis.*
60 *Iuriſperitus ex verbis ſenum ruſticorum argumentatur.*
61 *Continentiam, ſiue caſtitatem ſeruare, difficile eſt ei, qui ſępius illicitè concubuit.*
62 *Propoſitum in melius mutans, illud non infringit.*
Iuramenti epiſcoporum forma ad vnguem ſeruanda eſt.
63 *Periurij eccleſias non debent regere.*
Veritatis eſt amica ſimplicitas.
64 *Onus non remittitur, quando ſoluitur id, quod alias ſoluendum erat.*
65 *Iuramentum, omnis controuerſiæ finis eſt.*
Et dicitur veritatis confirmatio.
66 *Iurans multum, iniquitate repletur.*
67 *Viſitator debet aduertere, quòd exceptionem obijciens non confitetur partis aduerſæ intentionem.*
Sententia lata prætextu falſorum inſtrumentorum vſque ad 20. ann. reſcinditur.
68 *Ad defenſionem quæ ſunt inducta, ad oppugnationem non extenduntur.*
69 *Iudicibus ſuſpectis cauſa committenda non eſt.*
Excommunicato omnis legitima defenſio ſeruatur.
70 *Viſitator debet attendere, ne nihil cum ſcandalo, aut forali ſtrepitu in cauſis pauperum diffiniatur.*
71 *Poſſeſſio nulla antiqua malęfidei poſſeſſorem iuuat.*
Laici decimas præſcribere non poſſunt.
72 *Præſcriptio non valet ſine bona fide.*
Præſcribens nullo vnquam tempore rei alienæ conſcientiam habere debet.
73 *Sententia lata contra leges canonicas, nulla eſt.*
Poſſeſſio cum alicui eſt adiudicata, non ſufficit dare fideiuſſionem vel pignora.
Appellationis remotio non valet à ſententia iniquitatem continente.
74 *Iudicis animus non ſemper ad vnam probationis ſpeciem tantum inclinatur.*
Sententia retractari non debet prætextu nouorum inſtrumentorum repertorum.
75 *Sententia lata pro reo tenet, quando duo iudices ordinarij diuerſam ferunt ſententiam.*
Limita vt ibi.
76 *Appellationis remedium, ad quid inuentum ſit.*
77 *Appellare facto plus eſt, quàm verbo.*
78 *Ad ſedem Apoſtolicam venientes ſub ſua protectione ſecuri ſunt, & eis ſubtractum reſtitui debet.*
79 *Teſtes lite non conteſtata, quando examinandi ſint.*
80 *Iura ſua vnicuique ſeruanda ſunt.*
81 *Viſitatores, quomodo debeant ſe habere circa eccleſiarum reparationes.*
82 *Beneficiati debent adiuuare ad eccleſias reparandas, & numero ſeq.*
84 *Inuitans alium ad faciendum, etiam ipſe debet facere.*
85 *Prælatus cum capitulo ſi determinent canonicos, & clericos aliquid ad fabricam eccleſiæ contribuendum, & aliqui reſiſtant, plurium ſententia præualet.*
86 *Eccleſia ſecularis, quando in regularem erigitur, quid agendum tunc ſit.*
87 *Eccleſiæ an teneantur contribuere fabricæ eccle. pauperis.*
88 *Hæredes ſi iuſſa teſtatoris non implent, per epiſcopum compelluntur.*
89 *Teſtamentorum defenſio, & executio, ad epiſcopum pertinet.*
90 *Religioſus deputatus executor exequi non poteſt, niſi petita, & obtenta licentia à ſuo ſuperiore.*
91 *Minor 25. ann. & mulier, executores deputari poſſunt.*
Executio officium ad hæredes non tranſit, niſi teſtator voluerit.
92 *Ordinarius exigere debet rationem à religioſis de teſtamentorum executionibus.*
Executor puniri debet, ſi delinquat, etiam ſi à teſtatore ſit liberatus ab onere rationis reddendæ.
93 *Frater minor executor eſſe non poteſt.*
94 *Hoſpitalia, per quos reformari debent.*
95 *Hoſpitalia prohibentur in beneficium concedi.*
96 *Laici non debent decimas in alios laicos transferre.*
97 *Alexandria, à quo fuerit conſtructa.*
Laici decimas poſſeſſas ante Concilium retinere poſſunt, & titulus præſumitur ante Concilium habitus.
98 *Prælatus decedente feudatario, feudum alteri concedere poteſt.*
Vaſallo feudum alienante dominus poteſt de illo filium conſanguineum, vel conſortem alienantis inueſtire.
99 *Decimæ de ſingulis fructibus ſoluendæ ſunt.*
100 *Decimæ, quomodo debeant ad domum eas recipientis portari.*
Interdici poteſt domino fundi, ne fructus colligat, niſi præſente eo, cui decima debetur.
101 *Viſitator debet attendere, ne calices, & alia pignorentur laico.*
102 *Et quòd clerici non fideiubeant.*
Decimarum fructus laicis ad tempus locari poſſunt.
103 *Precariæ ſi à rectoribus irrationabiliter fiant, quid agendum ſit.*
104 *Prælatus conditionem eccleſ. meliorem, & non deteriorem facere poteſt.*
Donationes factæ per epiſcopum in detrimentum eccleſiæ, per ſucceſſorem reuocantur.
105 *Eccle. in ſuis actibus non debet aliquem fraudare.*
106 *Epiſcopus ſi eccleſias donat, omne ius præter cathedraticum transfert, & correctionem.*
107 *Ad donationem infringendam turpitudinem ſuam quis allegare non poteſt.*
108 *Donans, quod temperamentum habere debeat.*
109 *Donatio, ob quam cauſam reuocari poſſit.*
Donationem reuocare non poteſt hęres donantis, qui tacuit.
110 *Mulier donans filijs, & demum ad ſecunda vota tranſiens, ex tribus cauſis donationem reuocat.*
111 *Donatio perfecta reuocari non poteſt, nec poſtea conditionem recipit.*
112 *Donatio facta liberto, quando reuocetur.*
113 *Viſitator aduertere debet, ne poſſeſſiones ad menſam prælati pertinentes alienentur.*
114 *Alienationis verbum, quid comprehendat.*
115 *Eccleſiæ rem quis emere non poteſt.*
116 *Clerici qui relinquunt ſua eccleſiæ, vel hi qui acquirunt, poſſunt aliquos de familia eccleſiæ manumittere.*
117 *Eccleſiæ res de partium conſenſu commutari poſſunt.*
118 *Rem ab eccleſia poſſeſſa in dubio de menſa præſumitur, & ob iuramentum alienari non poteſt.*
119 *Venditiones eccleſiaſticorum feudorum, & aliorum bonorum non tenent, etiam ſi ſint iura ſpiritualibus annexa.*
120 *Alienatio bonorum eccleſiæ, quando non validetur per ſuperioris conſenſum.*
121 *Alienationes bonorum eccleſię, ſine conſenſu capituli & Apoſtolicę ſedis licentia celebratę, & cum iuramento vallatę, non valent.*
122 *Eccleſiarum bona, quando alicui vitam, aut ad longum tempus recepta inde pecunia concedi poſſint.*
123 *Eccleſia alteri vniri per prælatum non poteſt, non vocato rectore, vel ea vacante eius defenſore, non tamen patrono, nec cum conſenſu capituli.*
124 *Patronis fundationibus eccleſię pro fundatione honor ſeruatur, & ei ad inopiam vergenti ab eccleſia ſuccurritur.*
125 *Laicus poteſt donare ius patronatus eccle. ſine conſenſu epiſcopi.*
126 *Eccleſiaſticum vti maius dignum, trahit ad ſe minus dignum.*
127 *Hęredes plures vnius patroni, vnam in preſentan. vocem habent.*

Quæſtio

Quæſtio quinta ſecundæ partis.

1 QVintò † principaliter quero, quomodo debeant, & poſſint ſe exercere circa ea, quæ concernunt forum contentioſum? Reſpondeo primò, quòd archiepiſcopus & ſuperiores in diœc. ſuffraganeorum, & ſubditorum ſuper notorijs poſſunt liberè exercere iuriſdictionem propter ipſorum ſuffraganeorum, & ſubditorum manifeſtam neglīgētiam.c.Romana.§.quòd ſi. de cenſi.lib.6.verſi.notoria, & quæ examinatione non egeat liberè, ſcilicet corrigendo & pœnam pro illis debitam imponēdo.
2 †Et dicit Inno. ꝙ ſi dubium eſt iudici, an crimina ſint notoria. Primò de hoc inquiret, nec videtur, ꝙ habeat aliud pronūciare, niſi quia ſuum eſt punire hæc maleficia, quia ſunt notoria, cum ſolum in hoc videatur cognoſcere, an ſua ſit iuriſdi-
3 ctio puniendi.† Archid.dicit hoc notorium intelligi, cuius teſtis eſt populus.allegat 16.q.3.ſacerdotibus, in fin.35.q.3. quod ſcripſi. in princip. & dicit illius criminis populum teſtem eſſe, etiam ſi crimen ſit notum maiori parti tantum.allegat.2.q.j.de manifeſta.de cohabi.cler.& muli.veſtra. facit c.bonæ.2.de elec. §.contra legati. In his enim ordo iudiciarius eſt ordinem non ſeruare, de iureiuran.ad noſtram.3.Hoſt.allegat de fil.presbyte.
4 quoniam,& de accuſ.euidentia. † vbi autem reuera crimen nō eſt notorium, ſed ſola infamia cōtra aliquos orta eſt, debet ordinarijs locorum denunciari, vt ſuper his ſolicitè inquirant, ꝑut viderint expedire, quam inquiſitionem facere tenentur.2.q.5. Menā. & c. omnibus. & ſi ordinarius nollet inquirere, ſuperior inquirat, qui curam eius habet, & ad eius officiū pertinet.
5 †No.tamen ꝙ propter negligentiam epiſcopi ſolam tunc non deuoluitur ad archiepiſcopum hæc cognitio, quia in canonib. non eſt expreſſum.ita ponit Inno.allegat ad hoc Archi.10.q.3. quia cognouimus.18.diſtin. hoc tantum.25.q.2. amputato, facit quod not.Ioan.And.in c.Romana, de ſup.negli.præla.lib.6. ſuper glo.no.Non obſt.ſi dicatur ꝙ propter hoc crimina remanebunt impunita, contra c.vt famæ, de ſenten.excom. quia ſuperior coget inferiorem, vt procedat, & puniat, prout poteſt ratione peccati negligentiæ.33.diſtin.quorundam.12.diſt.de his, in fi.& quod not.Inno.& Hoſti.de cleri.non reſid. ex tuæ. c.autem ſi.de cenſi.lib.6. non de correctione ſimpliciter, ſed de vi-
6 ſitatione loquitur, ſecundum eos.†Et adde, ꝙ epiſcopi & ſuperiores cum iuſtè abſunt, poſſunt habere altare portatile, & in eo celebrare, & facere celebrari vbique, ſalua violatione interdicti, quia nulla die debent miſſam prætermittere.c.fi.de priuil. lib.6.& ibi enumerantur aliquæ epiſcoporum indulgentiæ.prima in c.quod nonnullis, de priuileg.2.in c.fi.de pœnit.& remiſ. alia de offi.deleg.c.2.lib.6.alia de ſenten.excom. quàm periculoſum.eo.lib.alia de iuramento calum.c.fi.aliȩ in clemen. ſicut dignum, de celeb.miſ.poterit etiam ante diem, &c.vt not.in d.
7 c.fi.de priuileg.lib 6.†poterit etiam epiſcopus in quolibet loco ſuæ diœce.non exempto per ſe, vel per alium pro tribunali ſedere, cauſas ad eccleſiaſticum forum ſpectantes audire, perſonas eccleſiaſticas, cum earum exceſſus exegerint, capere, ac carceri deputare, necnon, &c. quæ ad ipſius ſpectant officium, li-
8 berè exercere,† quia in tota ſua diœce. iuriſdictionem ordinariam noſcitur habere.c.cum epiſcopus, de offic.ordi.eo.tit.quibus caſibus non exiget procuratio. vt dixi ſupra. Et idem in legato circa ſuam legationem.c.nouit, de offic.leg.& idem in archiepiſcopo circa ſuam propriam diœce. ſed non quò ad prouinciam.c.j.& c.vt litigantes, de offic.ordi.lib.6. dum tamen locus ſit honeſtus, maximè quādo tractat cauſas ſpirituales.c.qua
9 fronte, de appell.† Et propterea etiam poterit ordines celebrare, virgines, & eccleſias conſecrare, & his ſimilia, vt not.in d.ca. cum epiſcopus. Dicit tamen Ioan.And.in clemen.j. de priuile. quædam no.digna, in glo.magna, ibi videas.verum quia circa hanc quæſtionem eſſet neceſſe nimis amplam diſcurrere prouinciam: ideo percurram ſolum aliqua præcipua notabilia ad quandam generalem & facilem viſitantium & viſitandorum inſtructionem, cum ea maiori breuitate, qua potero.† dēt ergo
10 attendere ordinarius viſitans, cum ſibi opus eſt, publicum conuocare auxilium, quod faciat non ad præiudicandum, ſed potius ad ea, quæ ſunt Deo placita proſequendū. c.j.de offi.ordi. Itē pp ea, quæ nō vt iudex, ſed vt Deus nouit, neminem remo-
11 ueat à communione c.2.eod.tit.† Item ꝙ cum ab eccleſiarum prælatis eccleſiaſtica ſentētia in malefactores aliquos promulgatur, illam ſtudeat facere obſeruari vſq; ad condignam ſatisfa-
12 ctionem. c. cum ab eccleſiarum. † Item quòd eccleſiæ vacanti deputet iconomos, qui fructus perceptos in vtilitatem eccleſiarum expendant, aut futuris ſucceſſoribus fideliter reſeruent. c. cum vos. Item quòd fraudulenter obtinentes ſe abſolui à cēſuris per Apo. ſed. remittat ad eandem cum literis ſuis rei veri-
13 tatem continentibus. ca.ex parte. † Item debet prouidere contra malitiam ac deſidiam delegatorum Apoſtolicorum, prout in c. ſignificauit. item debet compellere monachos acquirentes aliquid, illud in manibus ſuperioris reſignare, &c.vt in cap. quanto. item ad reprimendam malitiam peruerſorum debet pœnas canonicas à ſubditis facere obſeruari, &c. cap. ad repri-
14 mendam. † Item caueat metropolitanus, ne exerceat iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum.c.duo.niſi in caſibus permiſſis, de quibus in c.paſtoralis, eod.titu.tamen ſi propter infirmitatem vel aliam iuſtam cauſam non poteſt ſuffraganeū con-
15 ſecrare, poteſt alij vices ſuas committere.c.quod ſedem. † item quòd appellatione reiecta ſi quos viderit corrigendos, ſtatuat ad reformationem, quod regulare fuerit & honeſtum. c.licet, & Deum præ oculis habens ipſos, vt animarum cura requirit, per cenſuram eccleſiaſticam corrigere non poſtponat, reformando prudenter, ac diligenter ſubditorum mores, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur.ca.irrefragabili, inſtruēs eos verbo pariter & exemplo. c.quoniam. & inſtrui faciens ꝑ alios ſimiliter verbo & exemplo.c.inter cetera.quibus cum indiguerint neceſſaria ſubminiſtret cōgruè, ne pro neceſſariorum defectu compellantur deſiſtere ab incœpto, vt ibi.item quòd vltra ea, quæ ſunt legis diœceſanæ, aut iuriſdictionis, nō moleſtet monaſteria c.conquerente.ſed conſeruet eis priuilegia, & præſcriptiones canonicas.ca.dilectus, eodem titu excludere debet ſeculares à clauſtris, per quos poſſit diſſolutionis materia pro-
16 uenire.c.vt iuxta. † Demum prouide ſeipſos corrigant reuocādo cenſuras malè latas.ca.fin.Et ꝙ vbi intentatur offi.iudicis, ſi loco actionis faciat litem conteſtari, aliàs non. c.fi.de offi. iudi. circa præmiſſa verò etiam dico eſſe præcipuè attendendum ꝑ
17 viſitantes, † ne quiſquam pro certa pecuniæ quantitate ſub annuo pretio ſtatuat aliquos ad perpetuam iuriſdictionem exercendam, ſed committant vices ſuas alicui, cui conſtituant ſalarium de camera ſua, vt in c.j.ne prælati vices ſuas, & 12.q.2.charitatem. & c.quicunq; aliàs puniuntur vt ibi. & hoc ideo, quia illud ad clericorum grauamen, & iudiciorum ſubuerſionē non eſt dubium redundare, & non eſt aliud, niſi ſubſtinere eccleſiaſtica iudicia ſub diſſimulatione peruerti.c.2.eo.tit.& conſuetudo contraria tanquam enormis reijcitur, quia dum ſacerdotiū ſub huiuſmodi mercede venale diſponitur ad æternæ retributionis premium conſideratio non habetur.c.quoniam. eo.tit.
18 licet alij fructus temporales locari poſſint. c.fi.eod.titu. † debet etiam ad ſolum Deum, & ſalutem populi habere reſpectū omni trepidatione ſemota, & ad pacem firmiter tenēdam, neque hoc alicuius amore vel odio prætermittere. c.j. de treuga & pa-
19 ce.etiam cōuocato auxilio vicinorum prælatorum,† quia funiculus triplex difficilius rumpitur, vt ibi.nec eſt rigor iuris exquirendus, ex quo ſequi poſſit perplexitas cauſæ.c.interpoſita, de appella.nec nimia ſubtilitas, vt not.in c.capellanus, de ferijs.
20 †Debet etiam principaliter viſitator, ſicut & iudex interponere partes ſuas ad componendos litigantes, priuſquam ad iudicium veniant, ſi poteſt 5.q.2.ſi primates.9. diſtinct.ſtudendum. 23.q.vlti.ſi quis membrorum.7.q.4.ſi illis & de ſimonia, quere-
21 lam, & in l.quidam extimauerunt.ff.ſi cer.pet.† & interdum ſeueritati eſt detrahendum, prout ſtatui ſuperiorum & excedentium multitudini videtur expedire, vt maioribus malis ſanandis charitas ſincera ſubueniat.5.diſt. vt conſtitueretur.& vbi ſaluti aliquid non detrahebatur, humilitati poſteriores Docto-
22 res aliquid addiderunt, vt ibidem dicitur.†& quod à multis peccatur, tranſire ſolet inultum.23.q.4.non poteſt j.q.5.quotiēs, de tempo.ordi.ſanè.& cum multitudine peccantium magis docēdo quàm iubendo agendum eſt.ſeueritas autem exercenda eſt in peccata paucorum.44.diſtinct.comeſſationes.c.latores, de
23 cle.exc.mi.†In his etiam, ſuper quibus ius nō inuenitur expreſſum, ſemper in humaniorem partem eſt declinandum, ſecundum ꝙ perſonarum conditio, loca, & tempora videntur poſtulare, procedendo de ſimilibus ad ſimilia, vel iuxta conſuetudinem, &c.de quo plenè in c.fi.de tranſac.facit.C.de iudi.placuit,
24 & l.quod ſi Epheſi.de eo, quod certo loco, cum ſimilib.† Debet etiam tolerare clericos coram ſeculari iudice aduocare etiam in negotijs ſecularibus, in propria cauſa, vel eccleſiæ ſuæ, aut ꝓ miſerabilibus perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt. c.j.de poſtulan.debet enim ſacerdos nulli velle nocere, omnibus autem velle prodeſſe, non autem cōtra eccleſiam ſuam, quoniam tanquam ingratus poſſet beneficio ſpoliari.ca.
25 fin.eod.titu.†Debet etiam ſemper viſitator pronior eſſe ad abſoluendum quàm ad condemnandum. l.Arriani. ff.de actio.& obligatio.l.reſpiciendum, de pœnis.de probatio. ex literis.33.q. 7.tempora pęnitudinis, & promptior ad miſericordiam, quàm ad rigorem, & melius eſt pręſtare cauſas ad miſericordiā, quàm prætendere inclementiam.86.diſtinct. non ſatis. & melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione benefi.11. quæſtio.3.nemo.& ſententia, quæ miſericordiam vetat, eſt fugienda.50.diſtinct. ponderet, & 28.quæſt.vlti.alligant vbi dicitur, ſi dominus largus diſpenſator eius nō debet eſſe tenax, quæ
26 omnia allegat glo. in d.c.fi.de tranſact. † dignus eſt etiam miſericordia, qui alieno vitio laborauit. C.de naturalibus lib.l.legē
27 Anaſtaſij.16.quæſt.j.frater noſter.† Debet etiam viſitator ſtudere à litigijs forenſibus monachos ſubmouere, quia expedit pro paruo incommodo ſeruos Dei eſſe quietos.ca.fin. de procurat. Debet etiam reuocare in irritum, quæ metu & vi fiunt, ſi cade-

re

re potuerunt in conſtantem virum, non obſtante iuramento, quia talia debent carere roboris firmitate, vbi ſcilicet ſubeſt metus mortis, aut corporis cruciatus, &c.c.abbas, & ad audien-
28 tiam, & ca.fi.de his, quæ vi metusve cauſa fiunt.† Debet etiā eccleſiam læſam in integrum reſtituere, cum clericus eius conditionem non poſſit facere deteriorem, & fungatur eccleſia iure minoris.c.j.de in integ.reſtitu. & clem.j. eo.titu. nec debet pati ꝙ negligentia clerici redundet in eccleſiæ præiudicium. c.cum veniſſent, eo.titu.maximè illius, qui in modico tempore mul-
29 tum præſumit addiſcere, †cum nemo repente fiat ſummus, nec ſufficiat diu in ſcholis fuiſſe, ſed laudabiliter vixiſſe.12.q.2.gloria epiſcopi.18.diſtin.§.quia nemo.77.diſtin.monachus & l.2.
30 C.de his, qui veniam ætatis impetra. † debent etiam attendere, ꝙ nihil faciant in præiudicium alterius, eo non citato, quia merita cauſarum partium aſſertione panduntur, de quo plenè in c.in omni.de teſtib.& in cap.tum ex literis, de in integ. reſtitu.
31 †Debet etiam inhibere, ne cauſæ matrimoniales liberales aut criminales per arbitros terminentur.c.fi.de arbit. Debet etiam occurrere calliditati, & verſutiæ malorum, & iactura cauſæ afficere illos, qui ſibi potentiorum patrocinium fraudulentū ad-
32 uocare præſumunt.c.2.& fi.de aliena.iudicij. † Debet etiam cōpellere partes ad obſeruationem arbitrij æquitate ſubnexi, licèt aliàs perperam arbitratum non debeat incorrectum relinqui.c.non ſine, de arbit.qui tamen iudicare non valent, niſi de his tantum, ſuper quibus in eos extitit compromiſſum. c. cum
33 dilectus eod.titu.dum tamen non ſint fœminæ, † quia à publicis officijs ſunt remotæ.c.dilecti, eod.titu.vel laici ſoli in cauſis clericorum.c.contingit, & c.per tuas, eo.tit.vel ſit compromiſ-
34 ſum de incerta perſona.c.innotuit, eo.tit.&c † Inhibere etiam debent, ne laici eccleſiaſtica negotia tractare præſumant. c.decernimus, de iudic.aliàs confeſſio facta coram eis, & ſententia ab eis lata, non valebit.c.at ſi clerici, eod.titu. aliàs etiam puni-
35 tur, iuxta c.nullus, de fo.compe. † cum etiam decreuerit Imperator Iuſtinianus, canones patrum vim legum habere debere. c.j.de iuramen.calum.ne de malitia ſua commodum reportet. c.intelleximus.nam etiam debēt ipſi, ſicut leges eorum, ſacros
36 canones imitari.c.clerici, & de oper.no.nun.c.j.† ſtudeat etiam ita magnum iudicare ſicut paruum, nec apud eum ſit acceptio perſonarum, & nullam diſcordiam ſub diſſimulatione fouere, ſed taliter procedat ſuper quolibet peccato, vt peccatorem re-
37 uocet à vitio ad virtutem, † ne præcipuè contra pacem peccet, quæ eſt vinculum charitatis, cap.nouit, de Iudæ. Et ita viduas in ſua iuſtitia foueat, vt tamen alijs non faciat iniuſtitiam. c.ex tenore.de for.competen. & ita vt pacto priuatorum iuri publico
38 non derogetur.cap.ſi diligenti, eod.titu. † Iudicis tamen eccleſiaſtici intereſt, viduas defenſare.cap.ex parte, cap.tua.attendat etiam valde iniquum eſſe ea, quæ collata ſunt pro remedio peccatorū venerabilibus locis, aut alijs iuſtis modis acquiſita alijs
39 vſibus non applicentur.c.conqueſtus, eod.titu.†Et quòd quando libellus bene conceptus eſt, iuxta c.j.2.& 3.de libel.oblati.ꝙ ſententia fiat conformis libello.c.licet Heli. de ſimonia.vbi gl. allegat concord.aliàs fatuus eſt iudex, &c.l.fin.de fideicommiſ. li.Et non minus concordia quàm iudicio cauſas ſtudeat terminare, & quòd actoris & rei vna ſit conditio, & eadem & vno & eodemque iure circa appellationis remedium debeat vterque
40 cenſeri, & etiam reconuentionis.c.j.& 2.de mu.pe. † & quòd ꝑ petitionem & reſponſionem & non per poſitiones fiat litis cōteſta.c.j.de litis conteſt. teſta. Et quòd aduocatus detur non habenti, & datus expectetur.c.1.vt lite non conteſta.Et quòd ordo iudiciarius in cauſis ſeruetur, præterquàm in matrimonialibus, & alijs ſummarijs, de quibus in clemen.diſpendioſam, de iu.in quibus ſeruandus eſt ordo, de quo in clemen.ſæpe, de ver-
41 bo.ſignifica.† & quòd non compellat aliquem ſe credere capitalibus inimicis, etiam cum literis de ſaluo conductu.cap.accedens.2.vt lite non conteſta.& clemen.paſtoralis, de re iudic.& quòd ne neritas occultetur probationis copia non ſubtrahatur.cap.quoniam frequenter, eo.titu.& quòd reus etiam tędio afficiatur, vt veniat reſponſurus actorem mittendo in poſſeſſionem bonorum rei contumacis pro menſura debiti ex pri-
42 mo decreto, vt ibi, †& quòd actor recuſans iurare de calum.cadat à iure ſuo.reus autem habeatur pro confeſſo.cap.fi.de iuramen.calum. & c.cum in poſitionibus, de iureiurand.lib.6.& ꝙ partibus dentur debitæ dilationes, de quibus in cap.j.& per totum, de dilatio. quibus pendentibus officium iudicis debet cō-
43 quieſcere, vt ibi, † ſicut debet conquieſcere iudicialis ſtrepitus diebus feriatis, & quibuſdam alijs temporibus, de quibus in ca. fina.& per totum, de fer. & an de conſenſu partium aliud fieri poſſit, diſtinguitur inter ferias ob reuerentiam Dei, & tunc nō?
44 aut ob neceſſitates hominum, & tunc ſic, vt ibi.† Item attendat quòd qui prior appellat, prior agere debet.cap.2.de ordi.cogni. maximè in tribus iud.de quibus in l.in tribus. ff.de iudi. de quo plenè in cap.ex literis de probatio.& in l.j.C.vti poſſidetis, & ꝙ puniantur plus petentes re loco & tempore & cauſa, prout in
45 cap.j.de plus peti.& Inſtitu.de actio.§.plus. † & quòd contra inauditam partem aliquid non diffiniatur.ca.j.de cau.poſ.& proprieta.& quòd repellantur vacillantes coram iudicibus aduerſus fidem propriæ atteſtationis, & quòd actore non probante, reus etiam ſi nihil præſtiterit, abſoluatur.cap.cum eccleſia, eod. titu.& in l.manifeſtæ, de iureiuran. & l.qui accuſare. C.de edendo.c.fin.de iureiuran.& quòd de qua re cognouerit iudex pronunciare debeat.c.cum ſuper, eod.titu. & quòd lites litibus nō inculcentur, & nulla via fraudibus aperiatur.cap.paſtoralis, eo.
46 titu.†& quòd ſpoliatis res violenter ablata reſtituatur, c.j.de reſtitu. ſpoliat. non obſtante renunciatione, quia non eſt veriſimile quòd ſponte iuri ſuo renunciauerit, qui renunciat ſpoliatus cap.2.eod.tit.Item quòd predo etiam ſecundum iuris rigo-
47 rem reſtituatur.c.in literis, eod.titu.†& meminerint quòd non decet honeſtatem iudicis clericos ſuę iuriſdictionis ſine manifeſta & rationabili cauſa ſuis beneficijs ſpoliare, quibus tenetur paterna prouiſione conſulere.c.conquerente. eo.titu Item quòd is poſſidet, cuius nomine poſſidetur. cap. cum veniſſent.
48 eod.titu. & c. ſi diligenti. de præſcript. † & quòd violentus poſſeſſor etiam in fructibus, qui per ſpoliatum percipi potuiſſent, condemnetur.c.grauis.eod.titu.& quòd in huiuſmodi vim etiā vi repellere licet.cap.olim, eod.titu.& c ſignificaſti, de homici. ſcilicet electa via media, ne ædificetur ad gehennam. c. literas,
49 eod.titu.†quia omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt, vt ibi, & in cap.fin de præſcrip.quo caſu poteſt iudicis excommunicationem humiliter ſuſtinere potius quàm parere.pręſumitur tamen contra eum, qui ſpreto iudicio eccleſiæ ſuæ tantum niti-
50 tur temeritati, vt ibi & in c.ne innitaris, de præſumptio. † Item quòd paria ſunt, mandare etiam hoſpitalarios ſpoliare, & ſpoliationem ratam habere, ſicut per ſe ſpoliare.c.cum ad ſedem, eod. titu. inanis tamen eſt actio, quam debitoris excludit inopia. cap. olim. i. eod. titu. Item quòd finis litibus eſt imponen-
51 dus, ne partes vltra modum grauentur laboribus & expē.†pręſertim cum de beneficijs agitur, quæ ſine diſpendio diu vacare non poſſunt.cap.finem, eod.titu.Item quod contumax non ſit melioris conditionis quàm obediens.ca.contingit, de dolo &
52 contuma. † Item attendere debet quòd ſola voluntas non ſufficit ſine effectu, vbi ſcilicet de neceſſitate opus eſt facto, quod poteſt expleri, vt plenè habetur in c.j.de eo qui mit.in poſſeſ.& 86.diſtinct. non ſatiſ. Item quòd illud, quod illicitè factum eſt, poteſt licitè reuocari.35.quæſt.9.quod quis, & cap.ſententiam,
53 † eſt enim ſapientis reuocare, quod prauè fecit.22.quæſt.4. magnæ. & errorem ſuum quilibet emendare tenetur, de accuſat. qualiter & quando.j.& c.ſacro.de ſenten.excommunica.quinimmo & quòd bene factum eſt, ſi incipiat eſſe occaſio mali, deſtruendum eſt.12.quæſt.2.ego ſum, & plenè not.in cap.j.vt lite
54 penden.†Item non debet ſequeſtrare fructus, &c.lite pend.niſi in caſibus, qui not.per glo.& Docto.in ca.dilectis, de ſequeſtra. poſ.& fructu.Item quòd ſecundum vtriuſque iuris ſtatuta de ſe confeſſus ſuper aliorum conſcientijs interrogari non debet & excepto læſæ maieſtatis crimine de reatu proprio confitentis
55 †periculoſa confeſſio non eſt aduerſus quemlibet admittenda. c.j. de confeſ.& c. veniens. de teſtib.& quòd erronea confeſſio non nocet.c.fin.eod.tit. Item quòd ſi ambarum partium teſtes ſint æquè idonei, poſſeſſoris teſtes præferuntur, cum prōptiora ſint iura ad abſoluendum, quàm ad condemnandum.c.ex literis, de probatio.& quòd dubia probatio non releuat probantē, &c.c.in præſentia, eod.tit. & quòd duo eandem rem & eodem modo poſſidere non poſſunt. c.licet cauſam, eod.titu. & quòd ſæpe manus fallitur, & oculus obſtetricum c.cauſam, eod.titu. Item quòd parte citata teſtes recipiantur, aliàs quod contra legem actum eſt, non habet firmitatem. cap.2. de teſtib. & quòd vnius teſtimonium ad cōdemnationem non ſufficit alicuius. cap.veniens, & c.licet ex quadam, de teſtib.quia in ore duorum vel trium ſtat omne verbum.cap. licet vniuerſ.eod.tit. & quòd ne probationum anguſtetur materia etiam teſtes de capitulo
56 ſunt recipiendi, †quia quæ aguntur in capitulo, non facilè poſſunt, niſi per eos probari.c.veniens.2.eod.titu. & ſi per conſanguineos impediantur teſtes deponere, punitur pars, quia veriſimile non videtur vt eo inuito talia fierent, & non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, &c.quando ſcilicet potuit prohibere, & iniquam ſe oſtendit cauſam fouere & experiri debet iudicis auctoritatem eluſam, qui defenſionis copiam ſubtrahit aduerſa-
57 rio.c.conſtitutus, eod.titu.† quòd teſtis infamis debet repelli.c. teſtimonium. & licet quando factum eſt notoriū non ſit opus probationibus cap.ſuper eo.tamen nemo debet aduerſario inſtrumenta, quorum appellatione teſtes continentur, ſubtrahere. cap. peruenit, de teſtib. cogen. i. Et quòd vbi non tenet principale, nec acceſſorium, &c. & quod alius eſt, ex alia cauſa eius fieri non poteſt, & ideo res intelligitur eo modo, quo
58 magis poſſit valere: † tamen cum ſunt iura partium obſcura, conſueuit contra eum, qui petitor eſt, iudicari. ca.inter dilectos, de fide inſtrumen. debet tamen attendere quòd nullum inſtrumentum tanti debet eſſe momenti, quòd duobus aut tribus teſtibus pręferatur.c.cum Ioannes, eod.titu.quia iudex vſq;
59 ad prolationem ſententiæ debet cuncta rimari, vt ibi. † Item ꝙ præſumitur quòd quis ſit adeptus magnam dignitatem ratio-

ne ſuæ

ne suæ virtutis, & quòd is gradus cæteros antecellant, quem labor prolixior & stipendia meliora fecerint anteire c. miramur. 61. distinct. l. nemo. C. de officio magistri officiorum. præsumitur etiam quòd ex quo quis semper honestus fuit, etiam in futurum sit honestus & magis pro senili ætate, quàm pro iuuenili, [60] † & iurisperitus ex verbis senum rusticorum argumentatur. l. si chorus. §. j. de lega. 3. nisi stultitia non sinat quem esse senem; nam quòd noua testa capit, inueterata sapit, vide in c. nisi cum [61] pridem, de renunciatio. §. alia verò. † difficile autem est continentiam seruare ei, qui se illicito concubitu sæpius maculare nō metuit, quia peccator cum venerit in profundo malorum contemnit, de quibus omnibus not. in cap. penul. de præsump. prima tamen facie quisque præsumitur idoneus, donec cōtrarium [62] probetur. c. fi. eod. tit. † Item quòd quis non infringit propositum, qui illud in melius commutat, & quòd frangenti fidem, fides frangi potest eidem. cap. peruenit, de iureiurand. & cap. sicut, eod. titu. Et quòd forma iuramenti episcoporum est ad vnguem seruanda, de qua in cap. ego enim, eod. titu. Item quòd nulli debet auctor esse periurij, nec iuramentum est seruandū, quod seruatū vergit in interitum salutis æternæ. c. si verò, eo. ti. [63] † & quòd nō merent periuri ecclesias regere. c. querelam, eo. tit. Itē quòd veritatis est amica simplicitas. cap. veritatis, & iuramentum non debet esse iniquitatis vinculum cap. quanto. & in eo semper debet intelligi ius superioris exceptum. cap. venientes. [64] † & quòd onus non remittitur, sed augetur, cum cuiquam improuidè soluitur, quod alij ex debito est præstandum. cap. eam te. & quòd turpius eijcitur quàm nō admittitur hospes, & quòd patronus est turpitudinis, qui cęlat crimen vxoris, ne prębeatur ei facultas peccandi propter impunitatem. c. quemadmod. [65] eod. titu. † & quòd omnis controuersiæ finis est iuramentum, licet nemo propheta acceptus sit in patria sua, quia hominum excrescente malitia simplici assertioni vel negationi alicuius vix creditur, ideo iuramentum dicitur confirmatio veritatis. [66] vbi tamen cessaret causa, debet cessare effectus, † quia vir multum iurans repletur iniquitate. cap. & si Christus, eod. titu. non sunt etiam dicenda iuramenta, sed periuria, quæ contra vtilitatem ecclesiasticam attentantur. cap. sicut, eod. titu. nec prætextu aliquo est aperienda via periurijs. cap. cum contingat, eo. tit. [67] &c. † Debet etiam attendere, quòd exceptionem obijciens de intentione partis aduersæ non intelligitur fuisse confessus, & quòd delictum personæ in damnum ecclesiæ non redundet, & quòd falsorum instrumentorum prætextu lata sententia vsque ad 20. annos rescindi potest. cap. cum venerabil. de except. [68] † & quod inductum est ad defensionis remedium, non est ad materiam impugnationis extendēdum, & satis absurdum est, si actore impugnāte reo defensionis copia denegetur, & quòd periculosum est coram suspecto iudice litigare. c. cum venerabilis, [69] de exceptio. † nec suspectis iudicibus consueuit sedes apostolica scienter causas committere, nec grauatis appellationis remedia denegare, vt ibi plenius, etiam excommunicato, cui omnis defensio reseruatur in iudicio legitima. cap. significauerunt, ac etiam appellationis prosecutio: quia nihil prodesset excommunicato appellare, si non posset appellationem suā prosequi, [70] & super ea literas impetrare. cap. fin. de exceptio. † Debet etiam attendere, quòd nihil cum scandalo, aut forali strepitu in causis pauperum diffiniatur. c. 2. de præscript. & quòd interdum facti quæstio de leui potest partibus præsentibus comprobari. cap. sæpe. de appella. & quòd licet melior sit conditio possidentis, [71] † tamen nulla antiqua dierum possessio iuuat aliquem malæfidei possessorem. cap. vigilanti, & c. ad aures, de præscrip. nec laici possunt præscribere decimas, quas possidere non possunt. cap. causam, eod. titu. nec à capite licet membra recedere, sed quod omnibus imminet ab omnibus, debet comportari. c. cum non [72] liceat, & c. accedentes, eod. titu. † Nulla ergo absque bona fide præscriptionum tam canonica quàm ciuilis, cum generaliter sit omni constitutioni, atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest obseruari, & ideo oportet quòd præscribens in nulla temporis parte cōscientiam habeat [73] rei alienæ. cap. fina. eod. titu. † Item quòd sententia contra leges canonicas prolata, est nulla. c. j. & quod æquitati conuenit & rigori iurgantium controuersias celeri sententia terminari. ca. 1. & 2. de re iudica. & quòd cum aliquibus est adiudicata possessio, nō sufficit eis dare pignora, nisi corporali possessione lætentur. ca. cum aliquibus, eod. titu. & licet consuetudinis minima non sit auctoritas. c. cum causa, non tamen est recedendum à sentētia per iudicium ecclesiæ rationabiliter promulgata. cap. consanguinei, nisi iniquitatem contineat manifestam, quia nec tunc valet appellationis remotio. cap. inter cætera. quando tamen transit in rem iudicatam, præsumuntur omnia ritè celebrata. c. [74] cum inter, de re iudica. & in c. in præsentia, de renuncia. † quia iudicis animus non semper ad vnam probationis speciem inclinatur. c. causam quæ, eod. tit. nec moris est quòd omnia quæ iudicem mouent, in prolatione sententiarum exprimantur. c. sicut nobis. Ideo propter auctoritatem iudicis præsumuntur omnia legitimè processisse vt ibi, ne lites de nouo restaurētur prætextu nouorum instrumentorum, sententia non debet retractari. [75] c. inter monasterium. † duobus autem iudicibus diuersas sententias proferentibus ordinarijs tenet pro reo sententia nō pro actore, nisi in causa fauorabili, puta matrimonio, libertate, dote, aut testamento, si autem sunt delegati, tunc pendet sententia ex arbitrio delegantis: si verò sunt arbitri, est nulla. c. [76] fin. eod. titu. † Item appellationis remedium non est inuētum, vt alicui in sua nequitia debeat patrocinium exhibere. c. ad nostram, de appel. nec ad defensionem iniquitatis, sed ad pręsidiū innocentiæ, ca. cum speciali. nec ab executoribus appellari potest. c. nouit. nec fraus aut dolus alicui patrocinari debet. ca. ex [77] insinuatione. † tamen plus est facto prouocare quàm verbo, c. dilecti. contraria tamen petens non est audiendus. c. solicitudinem. debitus etiam honor iudicibus est deferendus, quorum iudicium de vultu Dei procedit & litigatoribus est consulendum, etiam super laboribus & expens. c. vt debitus, & c. vt nostrum. Tertiò etiam appellari non potest. c. sua nobis, eod. titu. [78] † Et adde quòd cum venientes ad apostolicam sedem debeant esse sub sua ptectione securi, quicquid post iter arreptum subtractum [79] est, debet restitui. c. j. de peregri. &c. † Item quòd ne ius ecclesię remaneat indefensum, quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contesta. testes valitudinarij, & alij, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, sunt examinandi, & eadem æquitate instrumenta, & priuilegia quasi iam nimia vetustate consumpta, & etiam in papiro conscripta sunt [80] innouanda. c. cum dilecta. de confir. vti. vel inuti. † Et demum adde, quòd sua iura vnicuique sunt seruanda, aliàs nihil aliud esset quàm ordinem ecclesiasticum confundere. cap. peruenit. 11. quæst. j. & ideo dicit Papa, nec honorem meum deputato, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. 29. distinct. ecclesiæ, & in c. fi. de confirm. vti. vel inuti. multa alia essent attendenda, sed omnium habere memoriam, & in nullo errare, potius est diuinitatis, quàm humanitatis. l. 2. §. si quis autem. C. de veteri iure enuclean. & not. in c. porrecta. eod. titu. [81] † Quæro etiam, quomodo debeant & possunt se exercere visitantes circa reparationes ecclesiarum, & hospitalium, & bonorum temporalium earundem, & distribuēdorum in pios vsus, & maximè executiones testamentorum, &c. Respondeo circa [82] præmissa attendendum, † primò quòd quicunque ecclesiasticū beneficium habent, omnino adiuuare debent ad tecta ecclesię restauranda, vel ipsas ecclesias emendandas. c. j. de eccle. ædific. nam vbi est emolumentum, ibi debet esse & onus, & non est ferendus is, qui lucrum amplectitur, onus autem recusat. C. de cadu. tollen. l. j. §. pro secundo, in fin. & §. ne autem. sicut ad quē spectat periculum, & emolumentum. C. de fur. l. manifestissimi. § penulti. in fin. nam & fructuarius tenetur ad sarta tecta. C. de vsufru. l. eum, ad quem. ff. eo. l. vsufru. leg. primo responso quod intelligit glo. quando quarta ad hoc deputata non sufficit, aliàs [83] secus, de quo habetur 10. quæst. 4. vnio. † debent ergo cogi, qui habent parochiales ecclesias, ad reparationem & instructionē earum, cū opus fuerit de bonis, quæ sunt ipsius ecclesiæ, & quæ eis supersunt offerre, vt eorum exemplo cæteri inuitentur. c. de his. eod. tit. etiam si partem fabricæ non recipiant, vt ibi not. ar. [84] 12. quæst. 3. pontifices. † qui nanq; alium inuitat ad faciendum, in se debet habere, quod prædicat 26. distin. vna tantum. 25. distin. primum. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. fi. ff. de fideiuss. l. tutor. ff. si seruitus ven. altius. 61. dist. miramur. 52. dist. §. j. 48. dist. §. necesse. cū in officijs charitatis primo loco illius teneamur obnoxij, à quibus beneficiū nos cognoscimus recepisse, ideo penes ecclesias bona clericorum inde acquisita debent remanere. ca. cum in officijs, cum sim. de testam. obligatur enim ad antidora, sicut donatarius. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. hæred. 8. [85] quæst. j. illud. † & ideo si prælatus cum capitulo super hoc duxerit aliquid contribuendum per canonicos, vel clericos ecclesię ad fabricam eiusdem, & aliqui duxerint resistendum, obtinebit sententia plurimorum, maioris, scilicet & sanioris partis capituli, vt in c. fin. de his, quæ fi. à maio. par. cap. 16. quæst. j. si monachus. in subsidium autem parochiani laici sunt inuitandi, ar. c. j. de sta. regu. lib. 6. & etiam compellendi, iuxta ea, quæ habentur [86] in dicto cap. j. de eccle. ædific. † Quid autem faciendum sit, quādo ecclesia secularis erigitur in regularem. traditur in ca. ad audientiam. 2. eod. titu. & quomodo non obstante iuramento, de reb. eccles. non alien. populo indigenti sit salubriter prouidendum, traditur in cap. fin. & in c. ad audientiam, eod. titu. & idem [87] de hospitali. c. cum dicat, eod. tit. † & an ecclesiæ teneantur contribuere fabricæ plebis pauperis, vide per Frede. in consil. 224. & adde quòd de his quæ in ornamentis, seu fabrica, vel luminarijs ecclesiarum, & alijs ob perpetuum cultum diuinum legantur ecclesiæ vel reliquis pijs locis canonica portio, dummodo in fraudem episcopi non fiat, vel parochialis eccle. deduci non [88] debet. cap. fin. de testamen. † Secundò est attendendum, quòd si hæredes iussa testatorum non impleuerint ab episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonicè interdicenda est, cum fructibus, & cæteris emolumentis, vt voluntas defuncti impleatur. c. si hæredes, de testam. quod intellige infra annum. [89] C. de fideicommiss. aucten. hoc amplius. † pertinet enim ad episcopum testamenti defensio & executio. ff. de peti. hæredi. l. hæreditas. §. si defuncto. præcipuè in his, quæ ad pias causas relinquuntur. cap. tua. de testamen. per diœcesanum nanque episcopum cogi debent executores testatorum explere voluntatem post mandatum susceptum, & tam circa satisfactionem creditoris, quàm circa relicta venerabilibus, & pijs locis, vt in cap. Ioannes, de testamentis. in omnibus enim pijs voluntatibus est per locorum episcopos prouidendum, vt secundum defuncti voluntatem vniuersa procedant, & vt executores testamentorum tam religiosi quàm clerici seculares & laici pecuniam, & alia bona, quæ per eorum manus ex testamentis decedentium in vsus pios expendi debent, alijs vsibus non applicent, sed fideliter, & plenariè in vsus prædictos expendant monitione præuia, licet etiam à testatoribus id contingeret interdici. cap. tua. de testamen. proinde commonere etiam debet hæredes, quòd infra annum monasterium, quod iussum est à testatore, debeat hæres ordinare & cuncta secundum voluntatem defuncti sine alteratione construere, & si iuxta prędictum tempus, siue in loco in quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinare, per episcopum ædificari debet, & omnia ipsi loco sine diminutione qualibet assignari. sic enim secundum pijssimas leges dilatas defunctorum pias voluntates episcopali decens est studio adimpleri. c. nos quidem, de testamen. & l. nulli. de episcop. & cler. & in Aucten. de eccles. titu. §. si quis ædifica- [90] tione, colla 9 † Et attende, quòd si religiosus deputatur executor à testatore non potest exequi, nisi petita, & obtenta à suo superiore licentia, cum non habeat velle, nec nolle: siue etiam sit canonicus regularis, siue mendicans. c. fin. & ibi not. de testa. [91] lib. 6. † minor etiam 25. annis, & mulier, possunt deputari executores de consuetudine, & vno ex pluribus deputatis mortuo, vel in remotis agente, et nō citato, alius poterit officiū exercere, quia nō transit ad hæredē, nisi testator aliud expresserit, vt ibi, qa [92] industria & amicitia vr̄ electa. † Exigere etiam rationem debet ordinarius loci à religiosis etiam exemptis de testamentorum executionibus, quas gesserunt, & si circa id deliquisse reperiantur, illos puniat, vt clemen. j. de testamen. licet secus sit in alijs exemptis non religiosis, etiam si testator eos liberasset ab onere rationis reddendæ, vt ibi not. & in cap. Ioannes, præallegato, & de modo rationis reddendæ not. Specu. in titu. de instrumē. edic. §. nunc aliqua. versic. sed nunquid. quod si ordinarius non petat rationem reddi, illi nihilominus debent offerre, nec sufficit licētia tacita superiorum, & dicta licentia, quando quòd [93] potest per superiorem reuocari, † hodie tamen frater minor inhabilis est ad hoc, vt in clemen. exiui, vt not. in dicta clemen. j. de testamen. & de materia executionis plenè vide reliqua per Ioan. Andr. in d. c. Ioannes, & per Specu. in d. § nunc aliqua, & per Archidia. 88. distinct. cap. episcopus, & Legistas in d. l. nulli, [94] & Ioan. And. in addit. in dicto. §. nunc aliqua † Et quoniam hospitalia reformari debent per collatores ipsorum, & cogi debent rectores eorum ad conseruationem locorum, & suorum iurium, & ad hospitalitatem tenendam, iniunctum est ordinarijs locorum, vt suppleant defectum & negligentiam collatorum [95] etiam circa exempta, † & prohibētur hospitalia in beneficium concedi, nisi in duobus casibus, sublata omni contraria consuetudine, & tenentur hospitalarij iurare, & ad instar tutoris, & curatoris conficere inuentaria de bonis hospitalium, & annis singulis reddere rationem, aliàs eorum deputatio annullatur, exceptis tamen hospitalibus ordinum militarium, saluis etiam antiquis consuetudinibus locorum circa diuina officia & sacramenta, de quo plenè in clemen. quia contingit, de relig. do. heu heu, dolens, timeo, ne per dictam clemen. multitudo damnetur prælatorum, Christum pauperem negligētium. Adde clemen. j in fin. de priuile. & c. de zenodochijs, de relig. do. [96] † Insuper attendendum circa decimarum alienationem, quòd laici decimas cum animarum suarum periculo detinētes, illas prohibentur in alios laicos aliquo modo trāsferre, & si quis eas receperit, & ecclesiæ non reddiderit Christiana sepultura priuatur per conciliū Lateranē. de quo in c. prohibemus, de decimis, quod cōciliū fuit celebratū de anno millesimo centesimo septuagesimonono. vt referunt Doctores per Hostien. in c. cum Apostolica, de his quæ fiunt à prælat. sub Alex. III. qui fuit Se- [97] nensis, † & refert cronica Martiniana, quòd Cremonenses, Placentini, & Mediolanen. tunc construxerunt Alexandriam cōtra Papiam, quam ab ipso Alexandro sic vocauerint, possessas verò ante cōcilium retinere possunt, & præsumitur titulus ante concilium habitus, si allegatur ex possessione immemorabili subsecuta, per ea quæ habentur in dicto cap. cum Apostolica. in dotem etiam dari possunt ad tempus, de quo in c. nuper. de donatio. inter virum, & in cap. cum Bertholdus, de re iudic. [98] † Et adde quòd si prælatus viderit expedire, potest feudum alijs concedere, decedente feudatario, non obstante iuramento de non infeudando de nouo inconsulto Rom. Ponti. Item vasallo alienante feudum potest dominus feudi de illo inuestire filium consanguineum & consortem domini alienantis. Item feudum alienatum, quod pro se facilè recuperare non potest, alteri potest concedere, per quem ecclesia valeat ipsum rehabere. cap. ex parte, de feud. ecclesia autem recuperans feudum fructus suos facit, & feudatarius à seruitio liberatur interim. ca. [99] j. eod. tit. † Adde etiam, quòd de singulis fructibus sunt soluendæ decimæ, videlicet de singuliis decem vnus, & non minus. c. cum homines, de deci. non obstante consuetudine, aut præscriptione. cap. in aliquibus, eodem titu. & de prouentibus molendinorum, piscariarum, fœno, lana, lacte, caseo animalibus, &c. cap. peruenit, eodem titu. & non deductis expen. quæ fiunt pro [100] recipiendis fructibus. cap. pastoralis, eod. titu. † & quomodo debeant portari ad domum habentis eas recipere, vide omnino in Specu. de deci. ad finem. qui allegat. 16. quæst. j. reuertimini, prope principium, & quæst. 7. cap. j. vbi etiam dicit, quòd potest interdici non fundi, ne fructus colligat, vel exportet, nisi eo domino vel eius nuncio præsentes, ne fortè in decima defraudetur, de quo per Ioan. Andr. in cap. ex parte. 2. de deci. per l. 2. C. quandò & quibus quarta pars debetur. ibi, sub aspectu curialiū. concludit tamen Specu. attendendam consuetudinem approbatam per Principem. l. si publicanus, in fin. de vectigalibus. & cō. nisi vbi consuetudo præstaret occasionem subripiendi, per §. quia verò. in Aucten. vt nulli iudi. & dat similem solutionem ad quæstionem, qua quæritur, si mihi dudum soluisti decimam in domo mea, & volo quòd præstes in area, secundum Vbertū. [101] facit quod habetur in ca. in aliquibus, de deci. & c. † Attendere etiam debet visitator, & inhibere, quòd nullus presbyter præsumat calicem, vel patenam, vel vestimentum aliud sacerdotale, aut librum ecclesiasticum tabernario, aut negotiatori, aut cuilibet laico, vel fœminæ in pignus dare, nisi iustissima necessitate vrgente. cap. j. de pigno. quia ex quo fuerunt in sacro vsu, ad manus laicorum peruenire non debent, de cō. dist. j. ligna, &c. [102] † Item quòd nullus clericus fideiussionibus inseruiat. aliàs abijciatur à clero. cap. j. de fideiuss. & præsertim religiosus. ca. quod quibusdam. eod. titu. Et adde, quòd fructus decimarum possunt ad tempus locari laicis, non obstante statuto contrario episcopi. cap. vestra, de locato. probatur in cap. fi. ne prælati vices suas, [103] de quo plenius not. in cap. quamuis, de deci. † Attendendum est etiam circa precarias, quę de quinquennio in quinquenniū, secundum consuetudinem, & c. renouantur, vt in c. j. de præbē. quòd si irrationabiliter à rectoribus ecclesiarum factæ fuerint, se suosq; successores pęna graui obligantibus, ne facta ipsorum possent dissoluere, successor antecessoris pœna non obligatur, sed suæ prouidentiæ concessum est, vt si antecessor res ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad ius eiusdem ecclesiæ reuocentur. cap. 2. eod. titu. secus si factæ fuerint rationabiliter, quia tunc ante finem temporis non possent reuocari, vt in cap. fin. eod. tit. & soluuntur obitu concedentis, & alienatione & aliàs prout in dicto. cap. fin. in princip. Et adde, quòd quanquàm sit scriptum, quòd nobilitas hāc sibi quodammodo legem ponit, vt debere se quod sponte tribuit, extimet, & nisi in beneficijs suis creuerit nihil se præstitisse putet, vt in cap. j. de donatio. vnde dominus dixit, Beatius est dare quàm accipere. 16. quæst. 1. prædicator, de celebra. miss. cum Marthæ. vnde Martialis coquus reprehendit quendam, qui quotidie discurrebat per hospitia aliorum, dicens

> Sceuola tu comedis apud omnes nullus apud te,
> Tu semper alterius siccas pocula, nemo tuum.
> Aut tu redde vicem, vel desine velle vocari,
> Dedecus est semper sumere, nilq; dare.

[104] † Tamen cum quilibet prælatus ecclesiasticarum rerum procurator sit, non dominus, conditionem ecclesiæ meliorare potest, deteriorem verò non debet facere, & ideo donationes factas per episcopum in detrimentum ecclesiæ inconsultis canonicis potest successor tam à clericis quàm à laicis reuocare. c. 2. de dona. facit 12. q. j. c. fi. & q. 2. c. sine exceptione, & 10. q. 2. c. casellas, & de in integ. resti. c. j. modica tamen ex cōsuetudine potest donare c. cæterum, de donatio. sine tamen præiudicio ter- [105] tij. c. consultationibus, eo. tit. † Et quia ecclesia si iusta donatione, sicut nec in alijs suis actibus fraudem debet aliquam adhibere, ideo tenetur donatorio reintegrare. quod postea diminutum reperitur. c. per tuas, eod. tit. & clausula in fi. donationis apposita non refertur ad priora diuersa, quia in contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficijs verò plenissima est interpretatio adhibenda. c. cum dilectus. eo. tit. vt tamen donatio [106] sit legitima, est consensus sui capituli inquirendus. † Et donantes patronus & episcopus ecclesias, transferūt omne ius suum præter cathedraticum, vt in c. pastoralis, de don. semper etiam intelligitur correctionem sibi retinuisse. 16. q. j. vitis, & procu- [107] rationem, & visitationem, de censi. cum venerabilis. † nec ad donationem infringendam potest quis suam turpitudinem allegare, quia nō deceptoribus, sed deceptis iura subueniūt. quo ad alios tamen secus, quia res inter alios acta alijs non præiudicat.

108 cat. c. inter dilectos. eod. titu. vbi concord. pluri. † Debet etiam donans aduertere, vt temperamenti æquitas obseruet, qđ cui tribuit cōpetens subsidium conferat, & cui tollit, dāna grauia non infligat, quia p canones incautè largiri volētibus est occur
109 sum. † De superioris verò auctoritate pōt in magna sūma inopiæ alterius prouideri per abundantē. c. ad apostolicæ. eo. tit. & pp eius ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona eam de rigore iuris pt reuocare, puta si in donātem impias manus inieccerit, aut atroces iniurias, aut graue rerū suarum damnū, vel vitæ periculū inferre præsumpserit, quod tñ ad donatoris, q hoc tacuit, non extenditur successores. c. fi. eo. titu. Et idē si conditionē appositā non impleuit. l. fi. C. de reuocan. dona. Item pp liberos susceptos post donationē. l. si vnq. C. de reuoc. dona. simile 17. q. vlt. c. fi. vbi de iure poli non fori, &c.
110 † mulier aūt donans filiis, & transiens ad scđa vota, ex trib. tñ causis donationē pt reuocare, vt in auct. hoc quoq;. C. de reuoc. don. & in auct. de nup. § mater. aliàs aūt nō fit reuocatio, vt in-sti. de don. in §. aliæ de quibus oībus plenius hr in d. c. fi. de don.
111 & in l. si totas. C. de inof. don. † Adde ēt, q donatio pfecta, neq; p pnīam pt reuocari, neq; prætextu imperialis rescripti. l. possessionē, & l. si donationib. C. de reuoc. don. & 22. q. 2. non em. nec recipit postea perfecta donatio cōditionē. l. perfecta. C. de don.
112 q̄ sub mō, † & reuocat non solū donatio facta liberto occasione obsequij non præstiti, sed ēt res empta ex pecunia donata. C. de reuoc. dona. l. 1. licet libertas non. C. de liberali cā. l. sola. ex aliis verò causis reuocat ēt libertus in seruitutē. 12. q. 2. octaua discussio. & in auct. vt liberti de cętero. §. illud. de quo in cap.
113 nullus, de seruis nō ord. † Demū est summè aduertendū ad alienationē rerū & bonorū ecclesiasticorum. Circa quod attendat pcipuè visitator, q possessiones ad mensam prælati vel capituli pertinentes alienari nō debent, sicut nec ecclesiæ, in qbus monachi ministrare consueuerunt, non pñt clericis vel laicis assi-
114 gnari. c. possessiones, de re. ec. non alienan. † Alienationis autē verbū continet venditionē, donationē, conductionē, permutationē, emphyteusim, perpetuum contractum, nulli ergo licet alienare rē immobilē eccl. suæ, siue agrū, siue rusticū mācipiū, neq; ēt spālis hipothecæ tit. obligare. c. nulli. eo. ti. Et q res eccle. petunt a regibus & horrendæ cupiditatis impulsu egentiū substantiā rapiunt, puniunt, vt in c. 2. eo. tit. † nā ēt epi, q nihil ex p-
115 prio eccle. Christi pferunt, famulos ecclesiæ liberare nō pñt, qa impiū est, vt q res suas ecclesiæ non attulerit, dānū inferat ei. c. epi. eo. ti. Quinimmò si quis clericorum aut defensorū alienat prædiū ecclesiæ quo iratus deus aīas percutit gladio anathematis est feriendus, & prout in c. si quis psbiterorū. eo. ti. † Clericis
116 verò, q ecclesiæ suæ relinquūt, aut nihil habentes aliqua pdia, seu familias ecclesijs acquirūt, licitū est aliquos de familia eiusdē ecclesię manumittere, iuxta rei collatæ modū, ita vt cū peculio & posteritate sua sub patrocinio ecclesiæ maneant. c. cōsen-
117 sus, eo. tit. † licitum est ēt cōmutare res ecclesiæ cū cōsensu partium & epi. c. j. eo. ti. Itē terras, quę de siluis sunt extirpatæ, & arabiles factæ pñt ecclesiastici sub annuo censu hæreditario iure concedere his, a qbus suo vel parētū labore fuerūt extirpatæ, nisi forsan tunc possint alijs causa maioris ecclesiæ vtilitatis & eodem labore & honore conferri. c. ad aures, eod. ti. & est ratio, ne pauperes habeant miserabiliter deplorare labores suos. l. fin. C.
118 de alluuionibus & palude. † Et adde, q in dubio cōsultius est rē possessam ab ecclesia præsumi de mēsa, & nō posse alienari pter iuramentum fidelitatis, & c. c. vt super eod. tit. q si alienata reuocari de facto nō possunt aliter q̄ restituto pcio alienatorū, auctores ad susceptā inde pecuniam conductoribus refundere cōpellūtur. c. ad audiētiā, eo. titu. præsertim, quādo ppter alienationē ecclesiæ incurrūt enorme dispendiū, & pecunia in ecclesiæ vtilitatē fuit expensa, cū fructus p conductorem recepti sufficeere sibi debeāt & p labore. c. ad nostram. eo ti. Cōcludēdum est ergo, q laicis q̄uis religiosis disponēdi de rebus ecclesiæ nulla est attributa facultas, quos obsequēdi manet necessitas, non auctoritas imperādi, & refrigescēte charitate immunitatem ecclesiasticæ libertatis, quā & sancti patres, & principes seculares multis priuilegijs muniuerūt suis cōstitutionibus im-
119 pugnare, & nō indēnitatibus consulere ecclesiarum. † & ideo vēditiones feudorum ecclesiasticorū, seu aliorū bonorū, siue ecclesiarū, & personarū sine earū assensu præsumptas occasione laicæ potestatis decernūtur non tenere. c. fi. eo. ti. facit c. quæ in ecclesiarū, de cōstitut. etiam si solū sint iura spiritualibus an-
120 nexa. c. quāto. de iudic. † Superioris tamē cōsensus bonorū ecclesiæ vacantis, & legitimo defensore carentis, quia superiore prius deputandns est tractatu solenni, & diligenti, qui in perpetuis alienationibus rerum ecclesiasticarum exigitur non interueniente, alienationem, ordinationem & conces. præsertim cū euidens necessitas, qua fieri debuerunt, non aderat, non validat
121 alienationem, c. 1. de reb. ec. non alienan. lib. 6. † Contractus autem etiam omnes iuramenti, pœnæ, vel alterius cuiusuis firmitatis adiectione vallati, qui de talibus alienationibus sine consensu capituli, & apostolicæ sedis licentia celebrati, & quicqd ex eis est subsecutum, viribus carent, nec ius aliquod tribuunt, nec præscribendi causam. quinimmo puniūtur tam alienantes quàm recipientes, ac etiam in casibus permissis laici vltra id, quod ex natura ipsorū contractuū pmittitur, aliquid vsurpare non possunt, aliàs etiam pœna loci interdicti puniri debent.
122 c. 2. e. ti. li. 6. † Et hinc est, q monasteriorū iura redditus, aut possessiones nulli religiosus alicui ad vitā eius, seu aliud certū lōgū tps videlicet 10. annorū, pecunia ēt inde recepta quouismō cōcedere pt, nisi necessitas, aut vtilitas ec. exposcat, & psens cōcedat, & in defectu auctoritas supioris. vt i cle. j. de re. ec. nō ali.
123 † vna etiam ecclesia alteri, seu dignitati, vel præbendæ etiam religioso loco vniri non potest, non vocato rectore, vel ea vacante eius defensore, non tamen patrono, quinimmo etiam cum consensu capituli mensæ fiat per prælatum non potest vniri cle. si vna. eo. titu. de quo in c. ine sede vacan. & sicut vnire, de excessi. præla. etiam per legatum Apostolicæ sedis. c. fin. de con-
124 fir. vti. vel inuti. † patronis autem ecclesiæ fundatoribus pro fundatione honor profest seruatur, & si ad inopiam vergant, ab ecclesia illis modestè succurrendum est, vt in c. nobis, in fin. de iure patro. habito scilicet respectu ad facultates ecclesiæ, & qualitatem personæ. x. quæst. iii. capitul. fin. ff. de vsufruc. l. sed & si quid. in §. i. facit xvi. quæst. vii. quicunque. † Et adde, quòd laicus
125 potest donare ius patronatus alicui ecclesiæ etiam sine consensu episcopi, sine tamen episcopi præiudicio, & vbi est commune ius patronatus inter clericum & laicum, habebit vterque tempus semestre ad præsentandum, capitul. i. de iurepa. libr. vi.
126 & non quadrimestre, † quia ecclesiasticum tanquam magis dignum trahit ad se laicale tanquam minus dignum. facit l. si communem, quemadmodum seruitus amittatur. & c. pen. de
127 conce. præ. † & plures hæredes vnius patroni, vnam tantum vocem habent in præsentando, & quod plures patroni possunt conuenire ad alternis vicibus præsentando, & quod possunt præsentare plures, vt vnus ab episcopo eligatur. cle. plures, de iurepatro natus.

SVMMARIVM.

1 *Visitator, quomodo se habere debeat circa ordinatos, ordinandos, & beneficiatos.*
Baptizans si non est ordinatus, reijcitur ab ecclesia, & amplius non est ordinandus.
2 *Baptizare in casu necessitatis cuilibet licitum est, etiam hæretico in forma ecclesiæ.*
3 *Diaconus missam celebrans ante presbiteratum, non promouebitur ad sacerdotium.*
4 *Promotus ante susceptum baptisma rebaptizandus est.*
Idem si sit baptizatus non secundum ecclesiæ formam.
5 *Idem si per saltum, suadiaconatu prætermisso, fuerit in presbiterum ordinatus.*
6 *Presbiter non baptizatus, licèt quo ad se sacramentum non conficiat, alijs tamen proficit, qui credunt eum baptizatum.*
7 *Dispensari potest cum recipiente furtiuè diaconatum.*
8 *Promoueri quis non debet citra conscientiam sui episcopi, & sine examinatione.*
Anathematis interminatio, quæ dicatur.
9 *Dispensari potest cum eo, qui minores ordines, & subdiaconatum temerario ausu recepit.*
10 *Diaconorum prior ab ordinatore interrogatus, si tali ordine est dignus, quomodo respondere debeat, vt non peccet.*
11 *Dispensari potest cum clericis suscipientibus ordines ab episcopo excommunicato.*
12 *Dare quis non potest, quod non habet.*
Excommunicatus alium excommunicare non potest.
13 *Ordinatus in diaconum, vel presbiterum, si quis sit sine manibus consecratoriè ordinatis, quid agendum.*
14 *Idem in ordinato in subdiaconum, si fuerit prætermissa manus benedictio.*
15 *Cadauera sepultorum à scismaticis, an exumanda sint.*
16 *Literæ clericorum peregrinorum super ordinatione sigillis quinque episcoporum munitæ esse debent.*
17 *Ad literarum fidem sufficit sigillum vnius episcopi noti.*
Clerici de alienis episcopatibus non debent in ecclesijs institui, cum de gremio ecclesiæ adsint idonei, & nu. seq.
19 *Ecclesia infamatur, quando eis procuratores, & actores ordinantur ante ratiocinia reddita.*
20 *Visitator diligenter debet scrutari literas clericorum peregrinorum.*
21 *Corpore vitiati, an, & quando sint ordinandi.*
Clericus quis fieri non potest, nisi ingenuus sit.
22 *Exempla præsentia nos in futurum præcauere faciunt.*
23 *Casus omnes fortuitos præuidere difficile est.*
Serui per episcopum ordinari prohibentur.
24 *Ordo subdiaconatus sacer est.*
25 *Filij presbiterorum, nec alij ex fornicatione nati ad sacros ordines promouendi sunt.*

Bene-

26 *Beneficij impetratio facta per natum ex illicito coitu, hoc tacito, non valet.*
Hæreditaria successio in beneficio detestabilis est.
27 *Episcopus promouens natos ex coitu illicito, eis prouidere tenetur.*
28 *Natalium defectus vbi est manifestus, tela iudiicaria opus non est.*
29 *Filium illegitimum in altari patris ministrare, indecorum est.*
Papa solus dispensat in successione filij in beneficio patris.
30 *Bigami, nec penitentes, nec repudiatarum mariti sunt ad sacerdotium promouendi.*
31 *Dispensari non debet contra Apostolum, etiam super ordinibus susceptis.*
Dispensari cum bigamis non potest.
32 *Dispensari non licèt cum subdiacono, viduam in vxorem ducente.*
33 *Bigamus, quare promoueri non possit.*
34 *Promoueri ad sacerdotium non potest, qui duxit in vxorem ab alio ductam, sed non cognitam, & quare.*
35 *In matrimonio triplex designatur sacramentum.*
36 *Papa solus ad subdiaconatum, & ad alios sacros ordines promouet in alijs diebus, quàm in quatuor temporibus, aut sabbato sancto, aut ante Dominicam de passione.*
37 *Ordines minores in diebus Dominicis, & alijs festiuitatib. conferri possunt.*
38 *Diaconatus si in sabbato conferatur, ordo sacerdotij in Dominica sequenti conferri, non potest.*
39 *Ordines duo sacri eodem tempore conferri non possunt.*
40 *Regnum Dei in charitatis amplitudine acquiritur, & non in sublimitate gradus.*
41 *Ordines tres sacros eodem die suscipiens punitur.*
In ordinandis Græcis, quid attendatur.
Quid in consecratione presbyteri, & episcopi.
Quid in ordinatione occulti, vel notorij peccatoris.
42 *Delictum notorium repellit à promotione, & non occultum.*
43 *Beneficia conferentes non constitutis in ætate puniuntur.*
44 *Sacerdotes bonos paucos habere melius est, quàm multos malos.*
45 *Electus in episcopum repertus insufficiens, & sine literatura, amouetur.*
46 *Ad ordinem sacrum ascendere volens, qualis esse debeat.*
47 *Tonsura abbate conferri potest. Subdiaconus in episcopum eligi potest.*
48 *Dispensationes ostendere per ordinarios habentes plures dignitates, & alia beneficia cum cura compelluntur.*
49 *Episcopi cum illegitimè natis, quando in minoribus ordinibus dispensant.*
Dispensatus, quòd non obstante, quòd sit illegitimè natus, possit ad curatum beneficium promoueri, non poterit duo beneficia insimul tenere.
50 *Dispensatio secunda non valet à Papa impetrata super pluralitate beneficiorum, si in ea tacuit, qualiter fuerat in curato beneficio super defectu originis dispensatum.*
51 *Dispensare possunt episcopi cum his, qui 20. annum compleuere, quòd dignitates, & personatus obtineant, si aliud canonicum non obstet.*
52 *Bigamus omni priuilegio clericali nudatus est, & foro seculari est astrictus, nec tonsuram deferre potest.*
53 *Ordinare quando possit episcopus Italiæ vltramontanum.*
54 *Ordinans scienter clericum alienum, quomodo puniatur.*
55 *Literas commendantitias ad ordines, qui dare possint.*
56 *Ordinare quando possint episcopi priores prioratuum non exemptorum.*
Tonsuram clericalem nemo ordinans homini alienæ diœcesis sine sui superioris licentia potest conferre.
57 *Commendare potest episcopus beneficium curatum ad sex menses.*
Et ecclesiæ vacanti economos constituere.

¶ Quæstio sexta secundæ partis.

SEXTO quæro principaliter, quomodo debeant, & possint se exercere visitātes? Circa ordinatos, & ordinandos, & beneficiatos, ac super dispensationibus, &c. ac literis, & in titulis
1 eorum, &c. † Respondeo primò, quòd si quis baptizauerit, aut aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus propter temeritatem est abiiciendus de ecclesia, & nunquàm ordinandus capitulo primo. de clerico non ordinato minimè. quod intellige cum facit, ac si esset
2 ordinatus & ei liceret ex officio secus si in necessitate, † quia tunc licitum est cuilibet baptizare. tertia quæstione prima ad limina. vigesimatertia distinctio. diacones. & hæreticis. de conse. distinctio. quarta. à quodam, dummodo in forma ecclesi. vigesimaquarta. quæstione prima. si qua fortè, & de Summa
3 Trinitate capitulo primo. §. sacramentum. † Item si quis diaconus ante ordinem presbyteratus susceptum missam celebrauerit, ad sacerdotis officium non poterit promoueri, & suspēdetur, nisi religionem ingrediatur ad pœnitentiam peragendam, donec secum dispensetur, licèt possit ei de beneficio prouideri, ne sustentatione priuatus ad seculi negotia reuertatur, vt capitulo ex literis. de clemen. non ordin. min. nec confecis-
4 se dicitur sacramentum, vt ibi not. † Et idem si ante susceptum baptisma fuisset promotus, quia est rebaptizandus, vt in capitulo primo. de presbytero non baptizato. & reordinandus ex integro, vt in capitulo finali eodem titulo. & idem si fuisset baptizatus, sed non secundum formam ecclesiæ, vt ibi, quia non intelligitur reiteratum, quod ambigitur esse factum, & articulus necessitatis excludit religionis contemptum: vnde nec præsumptio pro certitudine debetur, quando euidentissimis argumentis contrarium probatur, & pro tali est in ecclesia orandum, quia saluus est asserendus & cœlestis patriæ gaudium adeptus, quia in sanctæ matris ecclesiæ fide & Cristi nominjs confessione perseuerauit. Vnde August. de ciuitate Dei, baptismus inuisibiliter monstratur, quem non contemptus religionis sed terminus necessitatis excludit, & Ambrosius, Ventrem meum doleo, quia quem regeneraturus eram perdidi, ille tamen gratiam quam poposcerat, non amisit. capitu. 3. eod. titu.
5 † Idem si fuit promotus in presbyterum & prætermisso ordine diaconatus, & sic per saltum, iustam prætendens ignorantiam, ex quo ita asserebatur ab his, inter quos fuerat conuersatus, & quòd infra annos discretionis inferiores ordines suscepit, cui tamen pro negligentia tali iniungitur pœnitentia, & reiteratur ordo diaconatus, secumque potest dispensari, vt ministret in ordine sacerdotali, vt in cap. vno, de clerico per saltum promoto.
6 † Attende tamen, quòd licèt presbyter non baptizatus verè non confecerit sacramentum, tamen quo ad se & eos qui credebant eum baptizatum, proficit, vt no. in d. cap. 2. de presbyte-
7 ro non baptizato. † Dispensari etiam potest cum eò, qui furtiuè ordinem diaconatus suscepit iniuncta pœnitentia diuersa maiori scilicet quando interminatio anathematis tempore ordinationis per ordinantem facta fuit, vt in cap. 1. de eo, qui fur. or. susce. & idem si tunc ab aliquo archidiacono interminatio
8 facta fuit. † non enim debet quis citra conscientiam sui episcopi & sine examinatione promoueri. 54. distinct. extra conscientiam. 24. distinct. quando episcopo. & dicitur interminatio anathematis excommunicatio sub conditione facta, vt nota in d.
9 capit. primo, de eo, qui furtiuè, &c. † Et idem in eo, qui minores ordines & subdiaconatum temerario ausu suscepit, in capitu. 2. eod. titu. & idem in his, qui non à vero suo episcopo clandesti-
10 nè ordines susceperunt, in capitu. final. eod. titu. † Et propterea quando ordinator aliquem in diaconum vel presbyterum promouet, prior diaconorum, qui ei assistit. dicit, postulat sancta mater ecclesia hunc diaconum, vel subdiaconum ad ordinem diaconatus assumi, vel presbyteratus, & ad interrogationem ordinantis, si eum cognouerit esse dignum, idem respondet, quòd quantum humana fragilitas nosse sinit, & scit & testificat illum ad huiusmodi officium esse dignum, nec in hac responsione peccat, dummodò contra conscientiam non loquatur, quia non simpliciter asserit, sed quantum patitur humana fragilitas, & illum quem indignum esse non nouit, dignum debet, extimare, vbi aliter de indignitate non constat, aliàs intimetur metropolitano antequàm ad scrutinium veniat, hæc tamen interrogatio non fit in consecratione Pontificis, vt in capitul. primo,
11 de scrutinio. † Et scias, quòd cum clericis, qui ab excommunicato episcopo ordines susceperunt per suos episcopos poterit dispensari. capitu. fina. de ordin. ab episcopo, qui renuntiauit episcopatui. Similiter poterit dispensari cum eo, qui sacros ordines suscepit ab episcopo, qui renuntiauerat prius loco & dignitati episcopali, dum tamen non scienter susceperit, vel in crassa & supina fuerit ignorantia. capit. primo, eod. titu. & est ratio,
12 † quia quod non habet, dare non potest. 1. quæstio. 7. Daibertum, & pro non dato habetur, quod datur ab illo, qui dare non potest. capitu. quod autem, in fi. de iurepatro. & licèt excommunicatus possit ordinare, non tamen potest alium excommunicare. 24. quæstio. 1. audiuimus, & not. in d. capitu. fina. de ordi. ab episcopo, &c. & quòd præsumptio nunquàm sumenda est ad periculum animæ, vt not. in d. cap. 1. de scrutinio. per cap. iuue-
13 nis. de sponsalibus. & 68. distinct. presbyteri. † Et adde, quòd si quisquàm in diaconum vel presbyterum ordinatus fuerit absque manibus consecratoriè ordnatis sacerdotum assistentium in positione super caput tangendo illud, iuxta ritum ab Apostolis introductum, debet in tempore statuto ad ordines conferendos cautè supplere, quod fuit per errorem prætermissum. manus verò huiusmodi alleuari debent, cum super caput ordinandi effunditur benedictio. capitul. final. de sacramentis non
14 reiterandis. † Similiter si in ordinatione subdiaconi fuerit prætermissa manus benedictio, vel si confirmatus fuerit oleo tantum, & non chrismate per errorem delinitus. capit. primo, eod. titu. interim tamen debet abstineri ab administratione ordi-
15 nis illius, vt ibi not. † & non est reiteranda ordinatio in iniuriam sacramenti, de consecratio. distinct. 4. ostenditur, & 1. quæstio. 1. quod quidam. Circa cadauera verò sepulturum à scismaticis, nec circa indumenta sacerdotalia, nec altaria in quibus & cum quibus degradati episcopi celebrarunt, non est aliquid supplendum, vel iterandum, neque exhumando, neque rebenedicendo, vt in capit. 2. eod. titu. Præmissa autem facto melius intelliguntur quàm verbo, & sic fit sępe econtra capit. ad apostolicæ, de dona. & l. ratum ff. de solu. & no. in d. cap. fin. de sacra-
16 mentis non reiterandis. † Item est plurimum attendendum ad literas clericorum peregrinorum, & incognitorum, vt ad minus quinque episcoporum sigillis sint munitæ literæ super ordinatione sua, & nihilominus aliquanto tempore in suspensione

ad pro-

ad probarionem sunt tenendi, vt plenior de actibus eorum habeatur instructio. Item & de inferioribus eorũ ordinibus oportet inquiri, quia contingere posset ꝙ fuissent minus ritè & per saltum pro moti, & si digni tunc inuenti fuerunt, cum eis potest dispensari, vt in c.j. de cle. peregrinis. Et præsertim, si veniunt de transmarinis partibus sine cõmendatitijs literis suorum prælatorum, nisi saltem per testes fidem faciant de eorum ordinatione canonica, licèt substineri possint, vt secretò ex deuotione celebrent. c. tuæ. eo. ti. iuramentum autem eorum sine alijs idoneis argumentis non sufficeret, non solum ad maiores ordines eis

17 dandos, sed nec ad tolerandos eos in minorib. ministrare. † vnũ tamen sigillum episcopi noti sufficeret ad fidem literarum. c. 2. eo. ti. & 1. no. per glo. & Doc. post Inno. est enim honestati contrarium & à sanctorum Patrum institutionibus alienum, ꝙ sine dispensatione & conscientia episcopi, prælati suæ iurisdictionis instituant in ecclesijs suis clericos de alienis episcopatibus. c. fi.

18 eo. tit. † maximè cum adsunt de gremio ecclesiæ, & ciuitatis & diœc. clerici idonei, qui sunt extraneis præferendi, vt ibi no. & in

19 c. cum inter canonicos, de ele. † Infamatur, & ecclesia, quando procuratores, actores, executores, seu curatores pupillorum antequàm prius deposita onera & reddita ratiocinia actus eorum non fuerunt comprobati, & ante libertatem negotiorum, & officiorum suorum, ordinantur, vt in c. 1. de oblig. ad ratiocinia. circa quod distinguitur, an teneatur de dolo, vel nõ; & an miserabili personę, vel non; & an fuit lis mota, vel non ante ordinẽ: & si creditor fuerit protestatus, licèt non ꝑpea deponatur ordinatus, bona tamen eius traderentur creditoribus insolutum, & si non sufficiant tenebitur ordinans pro residuis creditori, & lis mota prius coram seculari continuabitur, & coram eo post ordinationem, vt de omnibus his plenius no. in d. c. vno. & 89. dis.

20 fornicare. † debet ergo visitator diligenter scrutari omnes literas huiusmodi, & si reperit epm in ijs errasse, faciet fin ꝙ habet

21 in c. accepimus, de ętate & qualit. † Attendat etiam circa corpore vitiatos, qui aut in digito, vt in c. 1. & fi. de corpore vitiatis, aut in mutilatione brachij, vt in c. pen. eo. ti. aut in oculo, vt in c. 2. aut in virilibus, vt in c. ex parte, cum duobus sequentibus, defectum patiuntur. pro quorum intelligentia distingue ꝙ aut sunt corpore vitiati sponte, aut casu: si sponte, aut nulla iusta causa interueniente, & tunc ordinandus repellitur, & iam ordinatus deijcitur. 51. di. qui partẽ, & c. si quis à medicis, & 32. di. maritũ. aut iusta causa interueniente, & tunc non prohibetur ab ordine, puta timore lepræ, vel aliquo consilij casu. c. ex parte. eo. tit. nisi generaret deformitatem, quia tũc omni casu repellitur. ar. 55. di. lator. & c. si euangelica, & c. pe. eo. ti. Si casu in magnis mẽbris siue corpulẽtia, siue dignitate repellitur, & eijcitur, si deformitatem generet. 55. dist. si euangelica. in paruis verò membris non impedit, si deformitas parua sit, & sine culpa sua, vt in c. fi. eo. ti. si uerò culpa sua in talem modicam deformitatem incidit, de misericordia toleratur. eo. ti. c. i. nisi præcisus quis fuisset tempore quo iudicium animi non habebat. c. ex parte. 1. eo. tit. qñ. ętas nescit, quid videat. l. 1. C. de falsa moneta. & 3. q. 7. §. tria Præcaueri etiam debet, quod infirmari vel vituperari potest, & ideo fieri clericus non permittitur quis, nisi ingenuitatis dignitate potiatur: & si quilibet seruus fugiens dominũ qualibet fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit, deponitur, & domino restituitur. c. 1. & 2. de seruis non ordi. vbi not. ꝙ sunt futura præca-

22 uenda. 23. dist. in nomine Domini. † & exempla præsentia cauere nos præmonent in futurum. 73. dist. pluries, in fi. & maior tristitia est de talibus, cum reuocatur, quam nascatur gratia de acquisitis, & sic ad cautelam fit aliquid summarium. 18. dist. de Siracusanæ, & præuidere quis debet, quod contingenter fieri po-

23 test. l. si quis demum. ff. locati. † licèt aliàs difficile sit omnes fortuitos casus præuidere. c. fi de homicid. Quinimmo prohibetur episcopo in ordinatione sua, ne seruos debeat ordinare. c. consuluit. eo. ti. sicut nec spurios vt ibi, & licet olim seruus ignorante domino promotu in subdiaconum reuocaretur in seruitutẽ

24 † quia dictus ordo subdiaconatus sacer est. c. miramur. eo. ti. partus etiam sequitur ventrem liberum, in c. fi. eo. ti. manumissi verò oblati ordini clericali ecclesiæ manumittenti, dum vixerint, debent impendere famulatum in obsequijs diuinorum, & trãsferendi se ad aliam ecclesiam est licentia deneganda, si eo tenore sunt manumissi, secus si absolutè. c. eo libentius. eo. tit: nisi postea in superbiam elati domino suo canonicas horas psallere noluerit, quia tunc accusati apud episcopum sunt degradandi. cap. nullus. eod. titu. ecclesijs autem manumittentibus reseruatur post obitum manumissorum quicquid illis extiterit debitum, aut quoquomodo collatum, nec vllo modo licebit in personas extraneas transmittere, quibus sicut cęteris ecclesiæ libertis accusandi vel testandi aduersum patronos est præclusus aditus, aliàs libertatis & honoris gradu priuandi sunt, quem non dignitate, sed necessitate temporis meruerunt. cap. de famulis.

25 eo. tit. † Et sicut nec serui, ita nec filij presbyterorum, & cęteri ex fornicatione nati ad sacros ordines sunt promouendi, nisi monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viuentes, nec prælationem habere possunt. capit. 1. & capit. Michael. de filiis presby. quia ex hoc nimis ecclesię deformat honestas. c. fi. eo. tit. si is sine dispensatione sedis Apostolicę pmo-

26 ueatur. † nec prodest impetratio bñficii, tacito hoc defectu. ca. ij. eod. tit. Itẽ si taceat, ꝙ pr̃ eius in eadem ecclesia ministrauit, vt in c. præsentium, & conquerente, & c. ex transmissa, eo. tit. qa detestabilis est hæreditaria successio in bñficiis, nisi vna perso-

27 na intermediauerit, vt ibi. † Eps tñ tales promouens, illis prouidere tenet, vt in c. veniens. eo. tit. & idem si ordinat tales, vt in c. proposuit. quia in ecclesiis, ad quas præsentantur, tenetur illis dimidiam fructuum reseruare: tñ prouiso, ꝙ ecclesię per alium deseruiatur, vt ibi: nõ enim solus presbyter missas, vel alia diuina officia potest sine ministri suffragio celebrare: ꝙ si per potestatem laicalẽ eiiceretur, esset restituendus, maximè vbi pater eius persona, vel vicarius in dicta ecclesia nõ fuisset, licèt in ea-

28 dẽ nomine alterius, qñq; ministrasset. c. constitutus. eo. tit. † & vbi defectus natalium est manifestus, nõ est opus tela iudiciaria. c. quoniam. eo. tit. & hoc siue sint geniti in sacerdotio, siue nõ. c. ad extirpãdas. nisi sint filii Põtificũ prius ex legitimo mr̃imonio procreati. c. ad hæc. de vxore legitima, vel etiã solũ concepti ante sacerdotiũ. c. literas. quia a filiis paterna incontinẽ-

29 tia modis omnibus est postponẽda, vt ibi. † & indecorum est, vt in altaris officio filius illegitimus ĩ publico patri ministret, vt in c. cum decorẽ. & illegitimi tales sunt a suis bñficiis suspẽdendi. c. ad abolendam. nec prodest dispensatio Archiepiscopi in succedendo in beneficio patris. c. dilectus. sed sola dispensatio Papę, vt in c. ex parte. eod. tit. & non legati etiam de latere, vt not. in d. c. dilectus, sicut nõ potest dispensare contra Conci-

30 lium Laterancñ. in c. dilectus. de præben. † Similiter nec bigami, nec solenniter pœnitentes, nec repudiatarum mariti sunt ad sacerdotium promouendi. c. j. de biga. etiam defunctis vxoribus, cũ hoc sit a doctrina Apostolica, & ab ecclesiæ constitu-

31 tionibus alienũ. c. j. de biga. eod. tit. nec † debet contra Apostolum dispensari etiam super suspectis ordinibus, licèt dispensari possit super suspensione ordinantis. c. super eo. & licèt aliàs veritas sit opinioni præferenda, tamen cum clericis qui quantum in eis fuit secundas mulieres sibi matrimonialiter coniunxerunt, tanquàm cum bigamis non licèt dispensari, licèt in veritate bigami non existant, non propter sacramẽti defectum, sed propter affectum intentionis, cum opere subsecuto. ca. nuper.

32 eo. tit. † propter quod cum subdiacono viduã in vxorem ducenti non licèt etiam dispensari. c. fi. eo. tit. dispensari verò aliàs licèt, sicut cum simplici fornicatore, cũ eo qui duas habuit cõ-

33 cubinas. c. quia circa. † Et quia ꝑꝑ sacramenti defectum inhibitum est, ne bigamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros ordines ordines promoueri, quia nec illa est vnica vnici, nec iste vnus vnius: ideo vbi deficit cõmixtio corporum, non est si-

34 gnaculum sacramenti. † & qui mulierem ab alio viro ductam, sed non cognitam duxit vxorem, quia ille nec ipsa carnem suã diuiserũt ĩ plures, nõ impeditur, quin possit ad sacerdotiũ promoueri, quia in matrimonio duo sunt, videlicet consensus animorũ, & communicatio corporum, quorum alterum significat charitatem quę consistit in spiritu inter Deum & iustã animam, sicut dicit Apostolus, qui adhæret Deo, vnus est spiritus cum eo. aliud designat conformitatem inter Christum & ecclesiam, sicut euãgelista testatur, Verbum caro factum est, &c. quo ad hoc non pertinet coniugium carnali copula consumatum, per incarnationis verò Christi misterium consumatum. ideo Apostolus exponens verba prothoplausti, Hoc nunc os ex ossibus meis &c. subdit, hoc magnum dico sacramẽtum in

35 Christo & ecclesia, vt in c. debitum, de bigam. † vbi no. triplex sacramentum in matrimonio designari, scilicet vnio cuiusq; fidelis animę ad Deum per virtutem. secundò vnio humanæ naturę ad Deum per incarnationem filii. tertio vnitas ecclesiæ ex omnibus gentibus collecta vni viro Christo subiecta, &c.

36 † Aduertendum est etiam, ꝙ ad subdiachonatum, etiam alios ordines sacros nulli episcoporum præterquàm Roma. Pontifici aliis diebus quàm in ieiunio quatuor temporum, aut sabbato sancto, & sabbato ante dominicam de passione licitum est aliquem ordinare. cap. de eo, de tempo. ordinã. reprobata om-

37 ni contraria consuetudine. capitu. sanè. eodem titu. † licèt in omnibus diebus Dominicis & aliis festiuitatibus liceat minores ordines conferre, hostiarii. s. & lectores, exorcistæ, & accoliti, & Deo dicatas virgines benedicere: aliis verò diebus etiam in sabbato Penthecostes ordinans debet a suo Archiepiscopo corrigi & ordinati tamdiu a susceptis ordinibus reddi debent expertes, donec ab Apostolica sede restitutionis gratiam consequantur. capitu. primo. & capitu. cum quidam. eodem titu. quod intellige, iuxta ea quæ habentur in capitu. consultationi. eodem tit. Sola ergo die sabbati debent conferri sacri ordines.

38 † adeo quòd si in sabbata conferatur ordo diaconatus, die Dominica sequenti non potest ordo sacerdotii conferri. & quia duo sacri ordines eodem tempore conferri non possunt, aliàs

39 punitur conferens. capitu. literas, eodem titu. † Soli etiam Papę, vel de eius mãdato, licèt ordinare subdiaconũ Apostolicũ. c. cum in distribuendis. nec possunt religiosos ꝓmouere ad superiores

periores ordines contradicentibus eorum prælatis, cum tutius sit subiectis debitam obedientiam superioribus impendere deseruiendo in minori ministerio, quàm cum scandalo superio-

40 rem gradum appetere, & dignitatem. † & quia nõ in sublimitate graduum, sed in amplitudine charitatis acquiritur regnũ Dei. capitu. ad aures, eodem titu. punitur etiam episcopus tanquàm demens, vel ignarus qui constitutum in 13. suę ętatis anno in diaconum ordinauit, vt in capit. vel non est compos. eo-

41 dem titu. † punitur etiam, qui eodem die simul tres sacros ordines suscepit, & quia non debuit superior cõtra canones obedire, & quia periurando variauit. capitu. dilectus. in eodem titu. super ordinandis verò Gręcis, debet seruari quod habetur in capitu. cum secundum, & capitu. quod translationem. eod. titu. super consecratione verò Archiepiscopi, & episcopi debet attendi, quod habetur in capitu. si Archiepiscopus, & capitu. sequen. eodem titu. super ordinatione autem occulti, vel notorii peccatoris, seruandum est quod habetur in capitu. ex tenore, & capitu. fin. eodem titu. & in monacho albo, qui se tran-

42 stulit ad nigros, dic vt in capitu. ex parte. eodem titu. † & licèt delictum notorium repellat quem à promotione, vt in capitu. fin. occultum tamen non, vt in capitu. ex tenore. & capit. fin. de tempo. ord. Et quia indecorum est, vt hi debeant ecclesias regere, qui non nouerunt gubernare seipsos, cum ad ecclesiarũ regimẽ tales personæ sint admittendę, quę discretione prę emi-

43 neant, & morum fulgeant honestate, † puniuntur omnes beneficia conferentes non constitutis in ętate legitima, nec habentibus scientiam requisitam. capitu. ex ratione, & capitu. indecorum. cum sequen. de ętate & qualitate. & maximè ad beneficia curata hoc est inhibitum, cum sit ars artium, regimen

44 animarum. † sanctius est enim maximè in ordinatione sacerdotum paucos bonos, quàm multos malos habere ministros; quia si cęcus cęco ducatum pręstet, ambo in foueam dilabun-

45 tur. c. cum sit ars. eodem tit. † Adeo quòd etiam electus in episcopum repertus insufficiens in literatura a pontificalis officii executione & ecclesiæ administratione amouetur. capitu. fin. eodem titu. Similiter & suspensi propter suspensionem irregularitatem incurrentes. capitu. ad aures. eodem titu. & idem in excommunicato, vt ibi nota. & adde quòd erubescere debent impii, & intelligere indicio Sancti Spiritus eos, qui in sacris ordinib. presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, si ca-

46 stè non vixerint, excludẽdos ab omni graduum dignitate, † & nemo ad sacrum ordinem accedere permittitur nisi aut virgo, aut probatę castitatis existat, & episcopus nullum debet præsumere facere subdiaconum, nisi qui castè se victurum promiserit, quia hodie subdiaconatus est sacer ordo, vt in capitu. a mul-

47 tis. eodem titu. † Est etiam tonsura, quæ conferri etiam potest ab abbatibus, ordo clericalis. capitu. cum contingat. eodem tit. potest ergo subdiaconus eligi in episcopum, vt ibi in ordinib. etiam minoribus constitutus potest ad parochiales ecclesias promoueri, dum tamen tales sint ꝙ infra breue tempus possint in presbyteros ordinari, vt in capitu. præterea. eodem titu. quia paria sunt, aliquid factum in præsenti, vel in breui fiẽdum, vt ibi nota. maximè quando speratur esse ecclesiæ valde vtiles, &c. vt in capitu. quæris. eodem titu. Debent ergo ordinarii, & visitatores super præmissis omnibus indefessam adhibere diligentiam, ne propter negligentiam fiant in aliquo culpabi-

48 les. † Proinde statuit Papa, quòd habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia per ordinarios compellãtur ostendere infra tempus competens superioris arbitrio statuendum dispensationes, quas si nõ ostenderint, perinde procedatur, ac si nullas haberent, & si ostenderint & sufficientes non amplius molestentur, prouiso ne in prædictis beneficiis animarum cura negligatur, vbi autem de iurib. dispensationis dubitatur, ad sedem Aposto. recurratur. & talib. plura talia beneficia obtinentibus aliud non conferatur beneficium, nisi ostensa dispensatione sufficientia, & tunc ita demũ conferatur, si per dispensationem illud cum aliis retinere possunt, vel si prioribus renuntiauerint, aliter collatio facta non

49 tenet. capitu. ordinarii. de offi. ord. libro sexto. † Et attende, ꝙ episcopi cum illegitimè natis dispensant in minoribus ordinibus, & in beneficio sine cura, dummodo sit tale, in quo aliàs dispensare possit. in aliis dispensatio Papæ requiritur. & si dispẽsatum fuerit cum aliquo, quòd non obstante illo defectu possit ad curatum beneficium promoueri, prætextu illius dispensationis, non poterit duo beneficia insimul obtinere. capit. pri-

50 mo. de fil. presbyt. libro sexto. † Et si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerat dispensatum à Papa eo tacito super pluralitate dispensationem obtineat ab eodem,

51 non valet secunda dispensatio. capit. fi. eodem titu. † Permittitur tamen, vt episcopi cum his qui 20. annum compleuerint, ꝙ dignitates, & personatus, quibus animarum cura non imminet, vale aut obtinere, si aliud non obsistat canonicum liberè

52 dispensare. capitu. j. de ætate & qualitate libro sexto. † Et adde quod hodie bigamus est nudatus omni priuilegio clericali, & astrictus foro seculari, nec valet contraria consuetndo, & prohibetur sub anathematè, ne tonsuram deferat clericalẽ, nec

53 habitum. c. 1. de biga. li. 6. † Item ꝙ episcopus Italiæ vltramontanum non debet ordinare, nisi de speciali licentia Papæ, vel per patentes literas episcopi sui, continentes iustam causam, quare nolit vel non possit illum ordinare: & si secus factum fuerit punitur ordinans pęna condigna, & ordinatus manet suspensus. ita ꝙ etiam pęnitentiarius Papæ sine illius spãli licentia illum non

54 poterit absoluere. c. 1. de tempo. ordi. lib. 6. † Et qui scienter ordinat clericum alienum per annum à collatione ordinum est suspensus, & cum suspensio fuerit manifesta, poterunt subditi sine

56 ipsorum licentia à vicinis epis ordinari. c. 2. e. ti. † Et eps domicilij originis, vel ecclesiastici domicilij, & beneficii, commẽdatitias literas ad ordines dare põt, inferiores verò prælati non, nisi ex priuilegio, nec officiales eporum, sed hi qui habent admini-

56 strationem spiritualium illas bene concedunt, † & possunt epi ordinare priores prioratuum non exemptorum, & ipsorum socios quandiu morantur in illis, licèt inde non fuerunt oriundi. c. cum nullus. e. ti. li. 6. Et nullus ordinans absq; sui superioris licẽtia homini diœc. alienę clericalẽ debet conferre tonsuram, nec ẽt ꝯiugato, nisi volẽti intrare religionẽ, aut ad sacros ordines ꝓ

57 moueri, aliàs punitur in eo, in quo deliquit, vt in c. fin. e. tit. † Itẽ ẽt beneficium curatum ad sex menses commendare põt, prout patet in c. nemo deinceps. de elec. li. 6. Et iconomos cõstituere ecclesię vacanti, vt in c. cum vos. de offi. ordi. & alia plura circa præmissa, de quibus satis ex superioribus patere potest.

S V M M A R I V M.

1 *Visitator, qñ visitat, quam examinationem, & inquisitionem facere debeat.*
2 *Episcopus visitans debet exequirere, quæ ecclesia increpatione indigeat.*
3 *Et quomodo clerici ordinem baptismi & missarum teneant. Et quæ docere debeat.*
4 *Episcopi in suis diœcesibus puniunt adulteria & scelera.*
5 *Episcopi inquirere de quibus debeant.*
6 *Visitator debet de vita & moribus ministrantium in ecclesijs quærere.*
7 *Visitatores debent arguere, obsecrare & increpare, & quomodo.*
8 *Visitator debet clericos interrogare, quomodo baptisma, & alia sacramenta ministrant & eos instituere. Et quę populum docere debeat.*
9 *Visitator etiam si nulla præcedat infamia, gradatim inquirit de vita & moribus clericorum absque strepitu iudicij.*
10 *Et quærit à populo, quomodo se clerici habeant.*
11 *Ordinarius, quando procedere contra aliquem potest, infamia non præcedente.*
12 *Visitator debet facere inquisitionem de vita, & conuersatione clericorum et laicorum, & vtrum laici sumant eucharistiam, & si sint aliqui incestuosè copulati.*
13 *Nuptias incestuosas scienter contrahentes sunt excommunicati.*
14 *Visitator re non cognita non debet contra aliquos accendi.*
15 *Visitator in inquisitione generali examinando testes debet ab eis quęrere si episcopus aliquid spirituale pro pecunia concessit.*
16 *Et si quis aliquid dederit episcopo pro tenendo concubinam.*
17 *Et an aliquid episcopus habuerit ab aliquo pro beneficio ecclesiastico. Et an episcopus clericos moneat super vita & moribus.*
18 *Visitator debet quęrere, an sit aliquis clericus concubinarius, aleator, blasphemus, vsurarius, coniurator, & rerum ecclesiæ dilapidator.*
19 *Visitator debet quærere, an vasa ecclesię & alia conseruentur.*
20 *Et an officia diuina horis competentibus celebrentur, an mos ecclesię seruetur, an clerici exequiis mortuorum intersint, an ecclesię cimiteria munda teneant, quomodo pœnitentias iniungant, & baptisma celebrent.*
21 *Visitator debet quęrere, an aliquis in ciuitate sit hęreticus, vel hæreticorũ fautor, & defensor & si possessiones ecclesię negligentia episcopi & capituli sint alienatæ.*
22 *Testes, qñ de statu ecclesiæ inquiritur, debent meram dicere veritatem.*
23 *Testes licet non debeant occulta crimina reuęlare, circumstantias tamen tenentur. Testis ante publicationem dictum suum non debet reuelare.*
24 *Testes deponunt solum de his, de quibus est data infamia, quando inquisitio fit de certo crimine.*
25 *Prælatus tenetur facere inuentarium de rebus ecclesiæ tempore suæ creationis.*
26 *Prælatus si emit res de suis & ecclesiæ rebus pro rata pretij inter ecclesiam & heredes diuiduntur.*
27 *Bona empta per prælatum nil patrimonij habentem, de bonis ecclesię empta presumuntur.*
28 *Præsbyter de facultatibus ecclesiæ suo nec alieno nomine fraudem facere debet, aliter esset sacrilegus.*
29 *Bona per presbyterum acquisita post consecrationem proprię ecclesiæ per eũ relinqui debent. Possessiones factæ per clericum in terra ecclesiæ, cui relinqui possunt.*
30 *Visitatores episcoporum, eos interrogant si constituti in peccato mortali celebrant, ordinant, vel iudicent subditos & beneficia obtentu carnalitatis conferant.*

31 *Visitatores interrogant episcopum, si scienter indignum ordinauit, & si pro indigno scienter rogant, si ordines, loco remunerationis conferat.*
32 *Et si clericos sine titu. promouent, si clericos sine literis recipiant, si relinquunt proprios clericos idoneos, si multos promoueant, si seruant tempora & interstitia in ordinibus celebrandis.*
33 *Visitatores interrogant episcopos, si sustinent clericos in delicto, si delicta punire omittunt, si magis consiliis laicorum quàm clericorum vtuntur, si pauperibus aliquid erogant, si negligenter viduas defendunt & miserabiles personas, & si vni plura beneficia conferunt.*
34 *Episcopus solus bonis incumbit, & sibi vniuersa vendicat.*
35 *Episcopus per pecuniam ordinans, lepram incurrit.*
36 *Charitatis perfectio, imperfectionem scientiæ supplet.*
37 *Omne artificium per exercitium suscipit incrementum.*
38 *Canonibus nesciens obedire, ministrare dignus non est.*
Canones instinctu Spiritussancti facti sunt, et eorum violatores in Spiritusanctum peccant.
39 *In iudicio quamuis quædam sint vera, non tamen credenda sunt, nisi certis indiciis demonstrentur.*
Reus est non solum qui falsum dicit, sed etiam qui citò aures criminibus præbet.
40 *Incerta licèt sint vera, non sunt iudicanda.*
41 *Visitatores interrogant episcopos, si indiscretè excommunicant paratos corrigi, si expellunt qui suis prædecessoribus seruiuerunt, si seruientes non remunerant, si soli clericos deponunt, & si exemptis priuilegium non obseruant.*
42 *Visitatores debent interrogare episcopos. si ligant, vel absoluunt sine causæ cognitione.*
43 *Missa in domibus sine magna causa celebrandæ non sunt.*
44 *Visitatores episcopos interrogant, si instrumenta ecclesiæ custodiunt, eius res dilapidant, si res alienas vsurpant.*
45 *Bona aliena inuadere, aut scienter detinere, paria sunt quo ad animæ periculum.*
Aequales omnes sumus, secundum rationem humilitatis.
Visitatores interrogant episcopos, si fructus ecclesiarum vsurpant.
48 *Visitator abbatum, quomodo eos debeat interrogare, & infra in discursu.*
49 *Abbatiam ementes saluari non possunt, nisi renuntient.*
Abbates recipere nolentes monachos sine pecuniis, deponendi sunt.
50 *Abbates monachos indiscretè eijcientes, eorum mortis rei sunt.*
51 *Monachi per laicos capi non possunt, nec verberari, sed per monachos.*
52 *Visitantes monachos, quomodo eos interrogare debet, & infra in discursu.*
53 *Monacho non licet cum monacha conuiuari, & quomodo cum eis loqui debeat.*
54 *Monasteria monialium nec clericus, nec laicus frequentare debet.*
55 *Bigami efficiuntur monachi, si matrimonium contrahant, licèt non teneat.*
56 *Ocium & voluptas, sunt arma hostis antiqui.*
57 *Monachi leges & phisicam audientes, sunt excommunicati.*
58 *Visitantes decanos, quid ab eis petant, & infra in discursu.*
59 *In dispensationibus solet apponi, quòd cura animarum non negligatur, nec ecclesiæ obsequium.*
60 *Visitantes archidiaconos, quomodo eos interrogent, & in discursu.*
61 *Archidiaconus est oculus episcopi.*
62 *Visitantes archipresbyteros, quomodo eos interrogent.*
Archipresbyter aliquando dicitur decanus, quandoque plebanus, quandoque Abbas, licèt impropriè.
63 *Visitantes priores, de quo eos interrogare debent.*
64 *Visitantes sacristam, quid ab eo petant.*
65 *Visitantes scholares & magistros scholarium, de quibus eos interrogent.*
66 *Promoti ambitiosè, à prælato puniuntur.*
67 *Visitantes cantores, quid ab eis requirant.*
68 *Visitantes canonicos, quomodo eos interrogent.*
69 *Clericus diues ex inope factus, tanquam pestis fugiendus est.*
70 *Canonici debent esse lumen boni, & speculum ciuitatis.*
71 *Vocem in capitulo non habent, qui in sacris non sunt constituti.*
72 *Visitantes presbyteros, de quo eos interrogent.*
73 *Visitantes Imperatorem & Imperatricem, quid ab eis petant.*
74 *Imperator in nullo magis Deo placere potest, quàm si iustitiam exerceat.*
75 *Cap. nobis fuit, in §. j. de iurepa. quomodo intelligatur.*
76 *Visitantes Reges, quomodo eos interrogabit.*
77 *Ecclesia plus adiuuat Regnum orationibus, quàm armiger armis.*
78 *Reges non facientes iustitiam, deponendi sunt.*
79 *Reges terras alienas occupantes, etiam si benè administrant, non saluantur.*
80 *Bellum iustum est pro nostris bonis repetendis, vel defendendis.*
81 *Rex vnus vix vni mulieri sufficit, vxores plures habere non licet.*
82 *Cap. ex speciali, de iudi. quomodo intelligatur.*
83 *In Principe nil melius resplendet, quàm recta fides.*
83 *Visitantes Duces, quomodo eos interrogent.*
84 *Duces constitutiones contra ecclesiam facientes, quomodo puniantur.*
85 *Duci soli Burgundiæ in aliquibus capella priuilegiata concessa est.*
86 *Visitantes Marchiones, de quibus eos interrogent.*
87 *Nil interest, an aliquid fiat nulla lata sententia, vel vitiosè lata.*
88 *Visitantes Barones & proceres, quomodo eos examinent.*
Barones non possunt facere suos filios in eorum domibus baptizari.
89 *Visitantes milites, super quibus eos examinent.*
90 *Visitantes Doctores siue magistros, quid ab eis petant.*
91 *Magister bonus vix erit, qui non fuit bonus discipulus.*
Magistri antiqui pro nobis deserendi non sunt.
92 *Doctor iustum consilium vendere potest.*
93 *Visitantes aduocatos, de quibus eos interrogare debent, & infra in discursu.*
94 *Aduocatus de quota litis paciscens, ab officio remouendus est.*
95 *Visitantes mercatores, de quibus eos interrogent.*
96 *Mercator fidem non seruans, nec ei seruanda est.*
97 *Visitantes Rusticos, quid ab eis petant.*
98 *Fame morienti, subueniendum est.*
99 *Rusticorum vita alijs tutior est.*
100 *Visitantes pueros, de quibus eos examinent.*
101 *Puer quidam in nono anno matrem suam grauidam reddidit.*
Salomonem in nono anno filium habuit.

¶Quæstio septima secundæ partis.

SEptimò quęro de examine † in visitatione facienda. & quoniam ista quæstio est valde notabilis, idcirco in ea aliquantulum oportet me extendere. † Respondeo ergo primò, secundum ꝙ traditur in concilio Lateranen. de quo hr̄ 10. q. j. in ca. episcopum euntem per totam diœce. oportet exquirere, quomodo vnaquęque basilica increpatione sua indiget. Item & redditus basilicarum, ac reparationes earum. Tertiò ministrantium vitam per se vel alios presbyteros, aut diaconos probabiles ex causa. † Subditur verò in c. placuit, immediatè sequenti, ead. q. episcopos ambulantes per diœce. oportere discutere clericos, quomodo ordinem baptismi teneant, vel missarum, & qualiter quæcunque officia in ecclesia peragant. Item debent docere ignaros, & modis omnibus præcipere, vt ante dies 20. baptismi ad purgationem exorcismi, & cathecumini currant. in q. bus 20. dieb. omnino cathecumini simbolum, hoc est, Credo in Deum patrem omnipotentem, specialiter doceātur. & post discussionem & documentum clericorum, conuocata plebe doceant illos, vt errores fugiāt idolorum & diuersa crimina. i. adulteria, periurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortalia, & quod nolunt sibi fieri alteri ne faciant, & vt credāt resurrectionem omnium, & diem iudicii, in quo vnusquisque secundum opera sua recepturus sit premium. s. vel pœnam. † & ideo in sinodo Ioan. Papę statutum fuit, ꝙ episcopi singularū vrbium in suis diœce. liberam habeant potestatem adulteria, & scelera inquirere, vlcisci, & iudicare, secūdum ꝙ canones taxant, de quo in c. perniciosam. de offic. ordi. vbi dicit glo. ꝙ episcopi cās sinodales inquirere debēt, & testes maturiores in parochia constituere, qui causas sinodales ad episcopum deferāt. † & ꝙ ad episcopos pertinet inquirere de criminibus ecclesiasticis, hoc est adulteriis, & consanguinitate etiam inter virum & vxorem. Itē de heresi. Itē de crimine vsurarū, sacrilegio, simonia & similib. & licèt de eis principalius debeant inqrere & punire, nihilominus etiam debent de quocunq; alio mortali peccato. allega. c. nouit. de iudi. c. cū aliis multis. Bonifacius autem VIII. in c. Rom. in §. sanè. de censi. in 6. † dicit ꝙ prælatus impēsurus officium visitationis proposito verbo Dei quærere dēt de vita, & conuersatione ministrantium in ecclesiis, & locis aliis diuino cultui deputatis, ac cæteris quæ ad officium ipsum spectant, absque coactione qualibet iuramenti ad ipsorū emēdationem per salubria monita, nunc leuia, nunc aspera, iuxta datam sibi a Deo prudentiam diligenter intendens. Respondeo vlterius ex mente Doctorum, præsertim antiquorum, † ꝙ prælati visitantes in primis debent arguere, obsecrare, & increpare, iuxta Apostolum ad Titum, videlicet ī occultis peccatis, in diuino iudicio in genere scilicet, vt in capi. si sacerdos, de offic. ordi. & in spem seorsum & secretò, iuxta illud euāgelicum, si peccauerit in te frater tuus, secundum fratrem Raimun. in Summa sua, arguendo scilicet de peccato obsecrando pro iustitia saluanda, increpando, timorem diuini iudicii comminando in omni patientia, & doctrina, & hoc præcisè conuenit in propositione verbi Dei. † Secundò debet districtè clericos interrogare qualiter baptisma ministrant, & alia ecclesiastica sacramenta. Item qualiter se habeant in ecclesia & in vita. & si omnia rectè Deo agant gratias: si autem instruant eos, & puniant puniendos, & hoc nocte qua venit: sequenti verò die in mane conuocata plebe, doceat eos errores fugere, specificando crimina mortifera, & quod sibi nolunt fieri, aliis nō faciāt, & vt resurrectionem & diem iudicii, & alios articulos fidei credant, & in bonis operib. se exerceant, & sic prælatus de ecclesia illa ad aliā proficiscat̄, & cū hac forma transit Host. in Summa. de offic. ordi. in §. sunt autem quędam. versicu. visitabit quem episcopus. Spe. autem latius in titu. de inquisitione. in §. quando autem.

autem. versicu. licet autem, ad cuius formam se remittit gloss. in cle. attendentes. de sta. reg. super verbo, impediant. † dicit ꝙ prælatus visitans, licèt nulla infamia pręcedat, potest gradatim & summariè inquirere absque iudicii strepitu de vita & morib. clericorū, vt eos corrigat, de censi. c. Romana. §. sanè. lib. 6. 10. q. j. placuit. de accusa. c. sicut olim. † Et subdit, quæret. n. episcopus a populo, quomodo se clerici habeant: & si fortè inuenerit super aliquo diffamatum, vel suspectum rectorem, vel aliū, poterit inquirere, an veritas infamiam comitetur, nec ille poterit appellare ex eo ꝙ inquiritur contra eum nō infamatum, quia sic potest quilibet superior inquirere de fama subditorū. Et infamia reperta super criminibus veritatem inquiret. † Vnde si certum est aliquod crimen in parochia esse commissum, puta virginem esse violatam, oppressam, vel aliquem de possessione esse eiectum, ignoratur tamen quis fecerit, si sit contra aliquem suspicio, bene poterit contra eū inquirere ordinarius, licèt infamia nō pręcedat, de offi. ord. c. j. de iureiu. c. ad nostrā. ij. similiter no. extra de diuor. porrò. nec ille poterit ex hoc appellare. procedet enim iudex ex officio suo, quo tenetur prouinciam suam purgare malis hominibus & aliis malis: aliàs autem ex hac causa regulariter appellari potest. & si is, contra quē debet inquiri, contumaciter se absentet, nihilominus testes recipi debēt. c. quoniā. §. sunt & alii, vt lite non cōtest. & de accu. qualiter. 2. & compendiosam in 16. arti. tradēs doctrinā † subdit, ꝙ prælatus visitans præparatoriam, quam aliqui vocant ordinariam, inquisitionem faciet de vita, & conuersatione ministrantium, & etiam laicorum, quærendo de laicis a clericis, & etiam ab aliis laicis, vtrum bene veniant ad ecclesiam & diuina audiant, extra de homi. c. Ioannes. & an saltem semel confiteantur in anno, vel eucharistiam recipiant in Pascate, de pœn. & remi. tit. omnis. de con. dist. ij. & si non frequenter. & an sint aliqui incestuosa coniunctione matrimonialiter copulati. 3. q. 5. consanguineorum, † quia sunt hodie ipso iure excommunicati, si scienter contraxerint, per cle. eos. de consan. & af. vel ēt si sint aliqui occultas conuenticulas celebrantes, extra de hære. cum ex iniuncto. C. de episc. & cle. l. cōuēticulā. vel an sint ibi aliq homines scelerati, vel adulteri extra de offi. or. c. j. vel vsuras, seu baratarias exercentes, extra de vsu. quoniam. 14. q. 4. §. quoque. & per totum. & sic de similibus. Item debet a laicis q̄rere de clericis, an surgant ad matutinum ante auroram, extra de celebra. mis. dolentes. Quem ordinem & formam in baptizando, & celebrando, & in aliis officiis ecclesiasticis seruent. d. c. placuit. & de vita & moribus, & aliis multis, de quibus per eū in tit. de teste. §. nunc tractandum. prope finem. §. porrò in causa. & si quid sinistrum de aliquo ecclesiastico audiat, instruant eum, † nec debet re incognita contra illos accēdi. 86. di. si quid verò. de simo. licèt Heli. quia facilis est, qui de facili credit. xj. q. 3. in cunctis, nec debet delectari in infamia subditorum, de accu. licet. 95. di. in scripturis. Latius autem in d. tit. de teste. §. nūc tractandum, vers. porrò, dum tractat de examinatione testium in visitatione examinandorum dicit, † ꝙ visitans quæret a teste super inquisitione generali examinādo, an sciat, vel credat, vel fama sit, episcopum, vel clericum aliquē ciuitatis, vel diœc. fecisse concessionem super quacunque re spirituali pro pecunia, vel alia re temporali, data vel promissa, vel retenta, vel ex pacto vel conuentione. j. q. ij. quàm pio. de simo. cum in ecclesiæ. † Item an sciat, vel credat, vel fama sit, quòd aliquis dederit aliqd ep̄o pro eo, ꝙ est incōtinēs, vel ꝓ eo ꝙ hēt, vel habuit cōcubinā, vel sustinuerit eū ꝓ aliquo cōmodo tp̄ali, de vi. & hon. cle. vt clericorū. §. prælati. de simo. nemo. † Itē an sciat vel credat, vel fama sit, ꝙ ep̄s aliqd acceperit, vel habuerit p̄ se, vel aliū tacitè, vel expressè, vel clericus dederit, vel ꝓmiserit aliqd p̄ se, vel per interpositā personā, pro bñficio ecclesiastico obtinendo, vel vt eligeret̄, vel precib. illud cōtulerit. j. q. j. reperiunt̄, & c. sunt nonnulli. de æta. & quali. c. tuam. Itē an sciat, vel credat, vel fama sit, ꝙ ep̄s monuerit clericos suos super vita & honesta. & diligentia in diuinis officiis & aliis, & ꝙ delinquentes puniuit, vt d. c. vt clericorum. primo responso. 12. dist. de his. de censi. c. Romana. §. sanè. lib. 6. † Item an sciat, vel credat, vel fama sit, aliquem clericum cuiuscunque ordinis, aut status, concubinam habere, aut ei cohabitare, vel eā suis expensis in domo, vel extra tenere, vel ad aliquā accedere, vel ad se venire, vel cū aliqua muliere suspecta consortiū, vel colloquiū hr̄e, de cohab. cle. & mulie. c. j. 2. 3. & seq. C. de epis. & cler. auc. episc. 32. di. presbyter. 81. dist. legitur. Item an scis, vel credis, vel fama sit, aliquem eorum aleatorem esse. de vita & hone. cle. ne cleri. vel mo. ca. j. C. de epis. & cle. auct. interdicimus. vel blasphemū, extra de maledicis. c. ij. 25. dist. aliàs ea demum, in fin. & c. se. 21. di. denique. 24. q. 5. si igitur, & seq. vel vsurarium. 47. dist. nō licèt. & seq. de vsu. præterea. vel coniuratorem seu conspiratorem. xj. q. j. coniurationes. & seq. de re iudi. exhibita, vel alienatorem rei ecclesiasticæ. xij. q. ij. monemus. & tribus seq. de reb. ecclesi. non alie. si quis presbyterorum. vel obligatorem. capitu. primo. & iij. de pignor. lege sancimus. de epis. & cleri. vel malum administratorem, uel res ecclesiasticas dilapidantem, uel consumentē, uel malè dispensantem. 28. distinct. Siracusanę, de simo. licet Heli. 3. q. 2. quia ea. de accu. cap. fina. de offi. deleg. venerabilis. † Item an scis, vel credis, vel fama est, ꝙ sacrista, vel thesaurarius, vel custos, vasa, vel vestimenta, & alias res, vel ornamenta ecclesiæ, puta ecclesiæ libros, vel alia diuino cultui dedicata, bene saluauerūt, & si aliqua de mobilibus diminuta sunt, & per quem, & quare, & quando, & qualiter. de offi. sacristæ, capi. 2. de offi. custo. capitu. 1. 25. distin. perlectis. de offic. archi. ca. quæ. 12. quæst. 2. alienationes. & sic quærere super singulis officijs de his, quæ ad quodlibet eorum noscuntur pertinere, vt in d. cap. perlectis. & 21. distin. cleros, & in titulis Decretalium, de offi. archi. &c. † Itē an scis, vel credis, vel fama est, ꝙ officia diuina de nocte horis competentibus & solemniter celebrentur. Et an in singulis ecclesijs mos diœc. vel metropolitanæ ecclesiæ seruetur in diuinis. de cele. mis. capitul. 1. & cap. dolentes. 12. distin. de his. de conse. distin. 2. institutum. Et an intersint exequijs mortuorum, & an teneant ecclesias, vel cimiteria, vel eucharistiam, vel reliquias, & alia huiusmodi, mundè, & cautè. extra, eo. capitu. cum creatura. 1. responso. & c. sanè. & de custo. eucha. cap. 1. & 2. Et qualiter baptizant & pęnitentias iniungant. & an ad hæc facienda prompti sunt, an negligentes. & an aliqui ob hoc sine pęnitentia & baptismo decesserint. de baptis. cap. 1. de consec. distin. 2. de cathecumino. & c. ne quod absit. & extra de pęni. & remis. cap. fin. 16. quæst. 1. si quis presbyter. & c. seq. † Item an scis, vel credis, vel fama est, aliquem esse in ciuitate, vel diœc. hæreticum, vel suspectum de heresi, vel conuenticulas per tales fieri, & an scis domum, vel pręedium, vel antrum, vel locum. vbi conueniant; vel an scis, vel credis, vel fama est aliquem esse receptorem, vel fautorem, vel credentem, vel defensorem, vel laudatorem, vel vitæ eorum ministratorem eis, quo ad victum vel vestitum & alia necessaria, extra de here. excommunicamus. 1. §. credentes. & c. si aduersus. & c. se. de sum. Tri. l. 2. & 3. C. de epis. & cleri. l. conuenticulam. 30. dist. si quis, & c. seq. C. de hære. l. cuncti. & l. Ariani. & l. seq. & auc. credentes. 32. q. 6. episcopus in sinodo. Item an episcopi, & clerici sint assidui in officiis, & an surgant ad matutinas horis cōpetentib. & an intrent chorum honestè cum cappis vel sine cappis, cum superpellicijs, vel sine, si dormiunt in communi dormitorio, & comedunt in cōmuni mēsa. Si acceperunt aliqua de possessionibus ipsius ecclesiæ auctoritate propria. Si episcopi, vel capituli negligentia aliqua de possessionibus ipsius ecclesiæ sunt alienata. de vita & hone. clericorum. quoniam. cū suis con. Item an scis, vel credis, vel fama est, aliquos esse simoniacos, periuros, dilapidatores, de simo. licet. de re iud. cum. I. & A. Item quæratur de singulis, in quibus consistit honestas clericorum, quæ dic vt extra ne cleric. vel mona. c. 1. 33. distin. his igitur. Et dixit in Repertorio in ti. de vi. & hone. cle. & de alijs, sicut inquisitoris diligentia viderit expedire, scilicet an aliqui sint adulteri, vel incestuosè coniuncti, & sic de similibus. 3. quęs. 5. consanguineorum. 35. q. 3. c. 2. 3. & 6. q. 1. infames.

† Ex quibus ergo patet, quòd cum inquritur de statu ecclesiæ, & tam de capite quàm de membris, iurant testes super omnibus his, quæ sciunt vel credunt in sua ecclesia reformanda, & tam in capite quàm in membris, saluo quàm de non occultis criminibus, meram & puram dicere veritatem, de accusa. c. qualiter. 1. in fi. & c. cum dilecti. † & licèt non debeant occulta crimina reuelare, occultas tamen circunstantias manifestorum criminum reuelare tenentur. adde, siue fuerit interrogatus, siue non. Addunt etiam quædam, quòd non reuelabit dictum suum alicui, donec testes fuerint publicati. † vbi inquisitio fit super certo crimine, non debent testes deponere de occultis, vel manifestis, nisi de his solum, de quibus data est copia infamato, vt e. ti. c. qualiter. 2. §. debet. † Item an fecerit inuentarium de bonis ecclesiæ, quod facere tenetur prælatus de rebus, quas tempore suę creationis, in ecclesia ad quam eligitur inuenitur. 28. distin. de Siracusanæ. 12. q. 1. sint manifestè. & fiet ad instar tutoris. nam tutor & prælatus comparantur, in Auc. de ec. ti. §. fina. col. 10. 3. quæstio. 2. quia ea. & no. 5. quęstio. 5. quia episcopus. & Spe. in tit. de instru. edic. §. dicto. versic. prælatus. probat hoc text. de bonis quę clericus superemit, in cap. 2. de pecu. cle. & in cap. fina. 12. q. 4. alias ab eius ordinatione habet discedere, vt ibi. quod verum intellige de rebus ecclesię tantum: † quoniam si de suis & ecclesię rebus emisset, pro rata precij res diuiderentur inter ecclesiam & heredes presbyteri, si hoc constaret. 12. quęstio. 3. capitu. & bene faceret si de parte sua faceret instrumentum per se separatim & non faceret instrumentum cōmune, vt tibi no. in glo. † inuestigandum est etiam pręcipuè, si nihil patrimonii habens pręsbyter, quando promotus est ad ecclesiasticorum ordinem, & postea emit pręedia, quoniam ecclesię, ad quam nihil habens promotus est, esse debent, vt in capit. j. de pecu. cle. & xij. q. iij. placuit. & quęstio. 4. quicunque. & quęstio. 5. nulli. & capit. fixum. & cap. 1. vbi patet quòd præsumitur de bonis ecclesiæ empta, sicut dicitur in vxore. l. etiam C. de don. inter vir. & vxo. & l. Quintus. contra quam tamen præsumptionem admittitur probatio. 12. quæst. 1. sint manifestæ. & q. 4. capitul. 1. & 2. † Item præcipuè inquirendum est, si aliquis presbyterorum de redditibus ecclesiæ,

vel oblationibus, vel notis fidelius alieno nomine res comparauerit: quia ſicut nec ſuo, ita nec alieno nomine presbyter fraudem facere de facultatibus eccleſiaſticis debet, quoniam hoc ſacrilegium eſt, largo modo, & par crimini Iudæ furis, qui ſacras oblationes aſportabat & furabatur. capit. inquirendum. de pec. cle. poterit ergo eccleſia eas vendicare, licèt ſuæ non ſint, quod eſt in ea ſpeciale, ſicut & in milite C. de rei vend. l. ſi vt proponis. & in pupillo. C. arbi. tu. l. 3. ſecus autem in alijs. C. de rei ven. l. ſi ex ea. cum concor. ſa. 46. diſtin. ſicut non ſuo. & 12. quæſt. 2. prædia. & cap. gloria epiſcopi. & in ſimili, cap. conqueſtus. de fo. compe. 29 † & ideo vnuſquiſque presbyter res quas poſt dies conſecrationis acquiſiuit, propriȩ eccleſiȩ relinquere debet, vt in cap. vt vnuſquiſque, de pecu. cle. & capitu. quia nos. & cap. requiſiſti. de teſta. Si quis tamen clericorum agella, vel vineolas in terra eccleſiæ feciſſe probabitur, ſuſtentandæ vitæ ſuæ cauſa, poſt eius obitum nulli relinquere poteſt, niſi cui epiſcopus pro ſeruitijs, ac præſtatione eccleſiæ largiri voluerit. cap. fi. de pecu. cle. & ibi plenè per no. inquirendum eſt etiam de his de quibus in cap. 1. de reli. domi. &c.

Verum quoniam ex præmiſſis non habetur ſufficiens doctrina ſuper interrogationibus faciendis per viſitantes & inquirentes crimina & defectus ſingulorum, ideo per aliqua pleniori doctrina ſubijciam aliquas præcipuas interrogationes fiendas per eos, dum inquirunt tam contra capita, quàm contra membra, & primò quando inquirunt contra prælatos & alias eccleſiaſticas perſonas. Secundò, quando inquirunt contra Principes & aliàs ſeculares perſonas. Cum ergo viſitantes inquirunt contra maiores prælatos, videlicet epiſcopos & ſuperiores, debent interrogationes facere, prout infra primo ſcilicet, contra epiſcopos. Quoniam ex interrogationibus faciendis, quando viſitantur epiſcopi, facilè poterit intelligi, quæ interrogationes ſint faciendæ, cum ſui maiores viſitantur, ideo omiſſis interrogationibus faciendis, quando maiores viſitãtur deſcendo ex propoſito ad interrogationes faciendas cum viſitatur epiſcopus. 30 † Debent ergo viſitantes epiſcopos interrogare diligenter, ſi ſcienter celebrant vel ordines faciant, vel etiam iudicent ſubditos, dum in mortali ſe ſciunt conſtitutos. ca. fi. de coha. cle. & muli. de tempo. ordi. quæſitum. Item an conferat beneficia indiſcretè, maxime obtentu carnalitatis, perſonis minus idoneis. c. vt noſtrum. vt eccle. benefi. & c. graue. de præben. 31 † Item ſi indoctum & minus idoneum ſcīeter ordinant, vel illum qui vnũ pedem tenet in mundanis, & aliũ in eccleſiaſticis, contra 50. diuinam, 49. diſt. fi. Item ſi rogant pro indignis ſcienter, 1. diſt. miror. Item ſi trahunt monachos & alios religioſos de monaſterijs ſine cauſa, contra voluntatem abbatum. 63. diſt. ca. 1. & 2. 18. q. 2. quàm ſit. & c. luminoſo. Item ſi conferant ordines loco remunerationis, cum non habeant aliud quod conferant, cum ordinis collatio debeat eſſe diſcreta, & diſcreti iudicij, quia rarũ eſt omne, quod magnum eſt, 63. diſt. ſi officia. Item ſi ipſi ex laicis indiſcretè ſunt promoti. 58. diſt. hic ad nos. & c. ordinatos. vel quia principium ordinationis ſuæ fuit aliter vitioſum, vnde nõ poteſt bono exitu peragi. 61. diſtin. miramur. & ca. in ſacerdotibus, & c. miſerum. de elec. per inquiſitionem. 32 † Item ſi promouent clericos ſine titulo, qui poſtea cogantur mendicare. 70. diſtinc. neminem. c. ſanctorum. & c. epiſcopus. de præben. Item an indiſtinctè ſine literis recipiant clericos alienos. 71. diſt. illud ſi quis de aliena. & c. clericos, vnde receptus & recipiens deponi debent. 1. q. 2. quoniam diuerſorum. & c. placuit. & acrius puniri poſſunt, ſi non ceſſant, licèt ad hoc ſufficiant literæ Papȩ. de cle. non reſi. fraternitati. Itẽ ſi negligunt proprios clericos idoneos, & relinquunt eos quaſi oues errantes. 72. di. epiſcopus. itẽ ſi promouent inuitos nulla cauſa exigente, niſi fortè odij. 74. diſt. eps geſta. vbi iſta. honoratus, & c. conſuluit. item ſi ſeruent tempora in ordinibus celebrandis. c. 1. & c. de temp. or. item ſi ſeruant interſtitia. 78. di. & 67. diſt. per totum. 33 † item ſi ſuſtinet clericos in delicto ſuo, nec corrigunt obtentu obſequij ſibi præſtiti, aut carnalis fauoris, vel pecuniæ corruptionis. 83. di. ſi quis eps, error, & c. conſentire. de off. or. irrefragabili. in fi. item ſi omittunt punire delicta, vt populis placeant, quod plebi commiſſȩ, & ſibi pernicioſum eſt. item ſi magis vtuntur conſilijs laicorum q̃ clericorum. 84. di. nihil paſtore miſerius. 84. di. peruenit. & c. nuntiatum. Item ſi quid pauperibus erogent, & in vanum nomen epi portent. 86. di. fratrem noſtrum. & c. non ſatis. item ſi negligenter defendunt viduas & orphanos & pauperes & alias perſonas miſerabiles ad eccleſiæ defenſionem ſpectantes. 87. di. per totum. item ſi nimiam curam habent de rebus temporalibus, cum tñ ſcriptum ſit, ꝙ epi nullam rei familiaris curam perſonalem ad ſe reuocent, ſed lectioni, & orationi, & verbo prædicationis tantummodò vacent. 88. diſtinct. prælatum. cum ſequentibus. item ſi plura beneficia vni perſonæ conferant. 88. diſtin. ſingula. item ſi habeat iconomos, ſub quorum teſtimonio res eccleſiæ gubernentur. 89. diſt. volumus, quibus quia & c. in quibuſdam. 16. q. 6. quoniam. 9. quæſt. 3. cum ſimus, & nolunt habere iconomos, niſi laicos. 89. d. indicatũ. 16. q. 7. noua actione, vel conſanguineos. 89. diſt. decenter, aliàs ſuſpendatur ad annum epiſcopus, & iconomus in duplum puniatur, item ſi vnus inuidet alij, & laborat vt cadat, & etiam ad inuicem diſcrepant in diuinis. 90. diſtin. c. pe. & fi. 34 Item ſi approprient ſibi omnia bona eccleſiaſtica: † ſolus enim epiſcopus incumbit bonis: ſolus ſibi vendicat vniuerſa: ſolus occidit vniuerſos, hoc eſt principium litis & detractionis, & origo criminis: & ideo a clericis accuſantur &, damnantur a Domino Ieſu Chriſto, & clamor eorum intrat in aures Domini, & c. 93. diſtin. diaconi. Item ſi contemnunt presbyteros, & vbi ipſi ſunt, non permittunt eis officium facere, &c. 95. diſt. olim. cum enim presbyter Chriſtum conſecret, quod maius eſt, quare præſente epiſcopo non poterit prædicare. 100. diſtin. ecce ergo. aliàs ſi non habent eos vt Principes patiãtur, ſi non habent eos vt ſenatores. ead. diſtin. eſto ſubiectus. Item 35 ſi ordinant per pecuniam, † quia tales incurrunt lepram. j. q. j. cum ordinetur, epiſcopus, eos. & c. citò turpem. & de radice infecta bonus fructus exire non poteſt. e. diſt. fertur. & niſi renuntiet, ſaluari non poteſt j. q. j. ſi quis neque. Item ſi vtuntur conſilio clericorum extraneorum, & ſuos, qui melius ſcirent, & vellent, & poſſent eis conſulere contemnunt. ca. nouit. de his quæ fi. a præla. Item ſi laici ſciunt eorum conſcientiam, & presbyteri ignorant, nec habẽt ſecum idoneos cubicularios. ij. q. 7. cum paſtores. & c. peruenit. Item & ſi diu in clericatu fuerint, ſint tamen idiotȩ, & permittunt ſe in epiſcopos promoueri. 23. diſt. quia Chriſti. 28. omnis. ideo talibus dicit Dominus, tu ſcientiã repuliſti a te, & ego te repellam. j. q. vij. conuenientib. j. q. j. viliſſi- 36 mus. c. quamuis. de ȩta. & quali. † niſi imperfectum ſententiæ ſuppleat perfectio charitatis de renun. ſi cum pridem. §. pro defectu. Item ſi promoti negligunt addiſcere, vel docere, quia tales reputant̃ infideles. 38. diſt. nullus. & ſtultus eſt, qui in eo maiorem ſe exiſtimat, vt bona quæ audiuerit, adiſcere contemnat. 22. diſt. Conſtantinopolitana. 23. q. 3. ſi habes. poteſt enim epiſcopus propter exercitium legendi acquirere ſcientiæ margaritam, de renun. poſt tranſlationem. §. cæterum. verſi. ne ſi quis. 37 † Nam omne artificium per continuum exercitium recipit incrementum. ff. de leg. 3. l. legatis ſeruis. §. ornatricib. Item ſi nolunt, vel ſciunt canonib. obedire, aliàs debent ab adminiſtratione vſque ad cõdignam ſatisfactionem amoueri. 25. q. j. omnia 38 decretalia. 15. diſt. ſancta Romana. 29. diſt. ſi Romanorũ. † qui enim neſcit obedire canonib. non eſt dignus altarib. miniſtrare. 25. q. j. hæc conſona. nã canones inſtinctu Spirituſſancti ſunt facti. 50. diſt. ſed ille. & c. ſi qs diaconus. 8. diſt. illud ſanè. vnde & eorum violatores peccant in Spirituſſancto. 15. q. j. violatores. & c. ſunt quidam. ideoque ſi epiſcopi ſæpius contraueniant, ſæpius ſunt puniendi. c. nimis iniqua, de exceſ. pla. & c. nimis praua. & c. tanta. igitur eſt prȩſumptuoſum aſſerere, ꝙ ſtatutis ſacrorum canonum in ſua firmitate manentibus, per ſolam Bibliam regi poſſit eccleſia, ꝙ ſolum ignorantes aſſerere conſueuerunt, qui tamen eoſdem aſtringunt. c. j. & fi. de cõſti. de tẽpo. ordi. vel non es cõpoſ. & hoc multi Sancti comprobant. 19. diſt. & trib. diſt. ſeq. per totum. & 8. diſt. quæ ipſis. Item ſi ſunt nimis creduli in præiudicium aliorum, & antequàm eis cõſtet de 39 crimine ſententias fulminant. 86. diſt. ſi quid verò. † quamuis enim quȩdam vera ſint, tamen in iudicio non ſunt credenda, niſi certis inditiis demonſtrentur. 11. q. 3. quamuis. & ideo non ſolum reus eſt, qui falſum de aliquo profert, ſed etiam ille q aures citò criminibus prȩbet. 11. q. 3. non ſolum. & ſi non eſſent auditores, non eſſent delatores, quia nemo inuito auditore libenter refert. 6. q. j. ex merito. indecens eſt enim ſuper re dubia certam dare ſententiam. 11. q. 3. graue. & in ambiguis nõ eſt ab- 40 ſolutum. i. certum iudicium ferendum. 33. diſtin. habuiſſe. † & ideo incerta nullus Pontificũ iudicare prȩſumat, quamuis vera ſint. 30. q. 5. §. his ita. & frequens debet eſſe inſinuatio & clamoſa antequàm fiat inquiſitio, de accuſa. qualiter. ij. Item ſi in eccleſia erigũt in columnas quos nouerint meliores, vel quos ipſi magis diligunt, vel quorum ſunt obſequiis deliniti. 8. quȩ. j. Moyſes. multi enim ȩdificant parietes, & eccleſiȩ colũnas ſubtrahunt. 22. q. ij. gloria epiſcopi. Item ſi paulatim quolibet anno ius perſonale ſibi appropriant. 10. q. 3. quia cognouimus. & c. inter cȩtera. 16. q. j. conſtitutum. Item ſi indiſcretè nitũtur vlciſci ſibi illatas perſonales. j. q. 7. ſi quis matrem. 46. diſt. ſeditionarios. vel indiſcretè iniuriantur, & excommunicant. 23. q. 4. inter querelas, & ſi volunt eſſe actores & iudices, & tamen cum perſona actoris aſſumitur iudiciaria poteſtas amittitur. ij. q. j. §. 41 ſciendum. xj. q. j. ſi clericus. 4. q. 4. c. j. & ij. † Item ſi paratos corrigi etiam pro minimis culpis excommunicant. xj. quȩſt. iij. epiſcopi. & c. nemo. Item ſi expellunt eos, qui ſuis prædeceſſorib. fideliter ſeruiuerant, & quod deterius eſt, ſi remuneratione ſeruitii quam receperãt ſpoliant. xij. quæſt. ij. hoc huius placiti. 16. quæſtione 6. illud. Item ſi aduocatis & ſeruientibus nolunt reddere quod promiſerunt, nec ipſos remunerare. xij. quæſtio. ſecunda. quicunque, ſuffragio. & capitu. eccleſiaſticis, lege qui opas ff. locati. & de variis, & extra. cog. lege prima. §. in honorariis. Item ſi volunt quòd eis credatur in præiudicium aliorum. 6. q. ij. eps. & capit. ſi tantum. & c. placuit. xv. q. v. capitu. ij. Item ſi ſoli volunt clericos deponere. 50. di. ſtudeat. xv. q. j. de crimine. vij. fœlix.

vij. fœlix. & c. presbyteri. non. n. ſolus poteſt auferre, licèt ſolus poſſit dare. 15. q. 7. 6. de tranſla. præla. inter corporalia. 15. quæ. 7. epiſcopus nullius. Item ſi impugnãt exemptos iniuſtè, nec ſeruant eorum priuilegia. 16. q. j. frater noſter, de priuileg. dilecti. 42 & c. quanto. † Item ſi ligant & abſoluunt ſine cauſæ cognitione. 24. q. 3. de illicita. de ſentẽ. excom. ſacro. ſicut enim quoſdã gratia fauoris ſublimant, ſic plerunque alios odio inuidiaque humiliant. 16. q. 7. c. j. item ſi in conuiuiis legi faciunt ſacras lectiones. 44. diſt. pro reuerentia. nam dum corpus diuerſis ferculis reficit̃, lectioni detrahitur, lingua in detractionibus relaxatur, 44. diſtinct. conuiua. & capitu. præ. & Grego, in morali. lib. Item ſi in eccleſia, vel dum in publico prodeunt ſuperindumentis lineis vtantur, palia habent diffibulata, de vi. & honeſt. cle. clerici in fin. Item ſi magis curant de conuiuiis, quàm de diuinis officiis, vnde luxuriȩ & ocioſȩ fabulȩ prodeunt. 44. diſtin. §. j. & c. ſeq. per totum. inde conſurgunt ad concentum auium, matutinum, ſincopa continua tranſcurrentes, & ſi vix celebrãt quater in anno, de cele. miſ. dolentes. & ſi faciunt cantari ſibi miſ- 43 ſam iuxta lectum in domo, vbi ſpurcitiæ multȩ fiunt, † & ſanctius eſſet miſſam non audire, quàm in domibus, in quibus ſine magna cauſa nullatenus ſunt celebrandæ, de con. diſt. j. c. j. & ca. ſunt nonnulli. 44 † Item ſi chartas & inſtrumenta eccleſiæ cuſtodiunt, & ſi res dilapidãt malè adminiſtrando. 16. q. j. in canonibus. 23. diſt. de Siracuſanȩ. 12. q. 2, & ſi illi, & c. Vulterra. & 12. q. ij. Apoſtolicos. Item ſi res alienas vſurpãt. 16. q. 6. placuit, ne ipſas reddere volunt à prȩdeceſſoribus occupatas eorum prȩdeceſſorum ſanctitatem & conſcientiam prȩtendens, † cum tamen 45 nihil interſit, quo ad periculum animæ inuadere alienum, aut ſcienter detinere, de reſtitu. ſpol. ſȩpe. cap. filius. de teſta. & nihil deperit eccleſiaſticis vtilitatib. ſi quȩ ſunt aliena reddantur. 54. diſtin. generalis, in fin. Item ſi cognoſcunt ſeipſos, cuius ſeminis, cuius vitȩ, cuiusve generis ſint, ſed in cathedris ſuis & cornibus gloriantes alios deſpiciunt, & contemnunt: ſed ſi reco- 46 gnoſcerent ſe collegas in domo. 96. diſt. epiſcopus. † Nam cũ culpa non ſubeſt, ſecũdum rationem humilitatis, omnes ȩquales ſumus. 12. diſtin. conſiderandum. & c. fidelior. fac. 12. quæ. ij. gloria epiſcopi. curioſior poteſt plures interrogationes facere & colligere, maximè ſi iura noua diſcurrat, ſed magis vtile nil eſt, faciunt ſæpe indiſcretas, & ſuperfluas diſpenſationes, & remiſſiones, & in multis aliis excedunt, quæ ſparſim in hoc opuſculo poſſunt reperiri, neminem tamen epiſcoporum reprehendo cum ſint Patres, ſed vt a delictis abſtineant admoneo, quorum conſcientia cõueniet unumquemq;. 6. q. j. oues. 8. q. j. 47 qui nos. & c. qualis. & ſeq. ad fin. † Idem ſi vſurpant fructus eccleſiarum vacantium. c. cum vos. de offi. ordi. j. q. ij. c. fi. de ſimo. audiuimus. de præbẽ. de multa. de ap. reprehenſibilis, vbi puniẽdi ſunt, & c. de male. ſtatuimus. Item dando malum exemplum c. magnæ. §. j. de voto. & tot mortib. &c. 1. q. iij. præcipuè. Itẽ ſi non vadunt ad ſinodum quolibet anno prouincialem. 18. diſt. quandoquidem. Item ſi tranſgreditur iuramentum, de quo in 48 c. ego. n. de iureiur. † Viſitantes autem abbates debent primò interrogare, ſi & ſpe & intentione ſpeciali ducti habitum regularem aſſumpſerunt, vt ſcilicet abbates fierent, contra capitu. 16. quæſtio. 7. per laicos. de elect. officii. & capitu. cum noſtrum. in quo etiam multi religioſi delinquunt paupertatem, & laborem, & eſuriem fugientes, vt diuites fiant, quietè degant, ſplendidè reficiantur, non intendentes ſeculum fugere, ſed mutare, 49 53. diſtinct. capitu. j. † Item ſi abbatiam emerunt, qui ſaluari non poſſunt niſi renuntient, ſecundum Hoſtien. in ſumma, de ſimo. § fina. Item ſi nullum monachum volunt recipere ſine charitate pecuniæ, vel alterius temporalis commodi tacita vel expreſſa, ſuper quo plerunque obtenta abolendȩ conſuetudinis ſe ſatagunt excuſare, capitu. veniens. de ſimo. & capitu. dilectus fi. A. vbi dicitur, tales eſſe deponendos. capitu. licèt Heli. & capitu. per tuas. aut arbitrio iudicis capitu. iuratum, & de accuſat. inquiſitionis. Item ſi eccleſias, in quibus habent ius patronatus, ſibi omnino appropriant, nec ponunt ibi vicarios perpetuos, & poſitos ita grauant quòd non poſſunt hoſpitalitatem tenere, nec epiſcopo in epiſcopalibus reſpõdere, de præbend. de monachis. & capitu. auaritiæ. de ſup. neg. prȩla. cap. ij. & capitu. extirpandæ. de præbend. Item ſi ad eccleſias ad eos pertinentes ſine pecunia aliquos reprȩſentãt, & vt vitium ſuũ vtrunque palient, etiam eccleſia vacante ſuper eam mutuũ recipiunt. demum illam ſic obligatam conferunt, dicẽtes ꝙ trãſit cum onere ſuo, de pig. ex literis. de deci. paſtoralis. Item ſi dãt poſſeſſiones aliquas vel certas pecunias, vel domum commodam, cum pacto ꝙ decimas certarum poſſeſſionum eis ſoluãt, vel apud eos ſepulturam eligãt, de pact. plerique. Etiam ſi iuramentum interueniat. Item ſi negligunt punire monachos fugitiuos. 18. q. ij. abbates, & eos reuocare, inquirere, & recipere, ſalua ordinis diſciplina. de regula. capitu. fin. Item ſi recipiunt monachos alienos ſine literis commendatitiis. 18. quæſt. ij. ab- 50 bates. in fin. † Item ſi indiſcretè monachos ſuos eiiciunt, de reſcript. cum dilecta. in quo mortis eorum rei ſunt. xvj. q. 1. placuit. Item ſi monachis ſine cauſa literas dimiſſorias concedunt, & credũt monachi ſe per tales literas abſolutos ab obedientia. 71. diſtin. illud, & cap. de aliena. & cap. clericos. 7. quæſt. j. non oportet. & c. peruenit. 21. q. 2. c. 1. & 2. ne ouis errans & peri- 51 clitans inueniatur ſine paſtore. 71. diſtin. epiſcopus. † item ſi reuertentes, vel alios fratres delinquentes ſicut latrones, cum aliter corrigi poſſent, ponunt in vinculis. 74. diſtin. quorundam. & per laicum faciunt capi, vel verberari, quod niſi per monachum fieri debet, de ſenten. excom. vniuerſitatis. & de ſtatu mona. ea quæ. item ſi aliqui ex cauſa appellant, ſi appellationi deferunt, de accuſa. olim. propter quod ſunt ad ſedem apoſtolicam mittendi. cap. de priore. de appel. item ſi quos monachos ex carnali amore exaltant, alios ex odio, vel inuidia, vel quia bene viuunt, & bene adminiſtrant opprimentes. 15. q. 2. cap. 2. item ſi ſub ſpecie pietatis impietatem palliantes occaſione hoſpitalitatis manducant, carnes extra refectorium, illos quos habent familiares ſplendidè ſecum reficiunt, & alij qui pondus portant diei & æſtus eſurientibus in refectorio; cum tamen ſine delectu perſonarum, nunc hi nunc, illi eſſent ſecundum regulam euocandi, de conſe. diſtin. 5. carnem. de ſtatu mona. ad monaſterium. §. in refectorio. item ſi de infirmis, & debilibus, vel medicina aliqua ĩdigentibus non curant, quibus tamen etiam in infirmitorio eſſet competenter tam in carnibus quàm in alijs, & in refectorio ad ſuſtentationem naturæ debilis, quando non poteſt vti communibus, de ſpeciali cibo eſt prouidendum. d. cap. cum ad monaſterium. §. porrò debiles. item ſi permittũt aliquos monachos habere pecuniam, contra c. de ſtatu mona. monachi. & capitul. ſuper quædam. item ſi eccleſiaſticas decimas, & alia ſpiritualia recipiunt de manu laici, & curam animarum committunt monachis ſine licentia epiſcopi, & ſacerdotes habentes curam animarum inſtituunt, & deſtituunt per ſe pro libito voluntatis, & alia vſurpant iura epiſcopalia. 16. quæſtio. 1. peruenit. de præben. in Lateranen. de priuileg. cum & plantare. item ſi monachis nobilibus parcunt ob potentiam amicorum, cum tamen incorrigibiles eſſent reijciendi de monaſterio, ne inficerẽt ſanas oues. de ſtatu monacho. ea quæ. §. 1. 45. diſtin. ſed illud, & in arctioribus monaſterijs detrudendi, &c. vt in c. fi. §. fi. de regula. 52 † Viſitantes verò monachos petant, ſi contra abbatem volẽtem eos corrigere conſpirent ad deponendum, & alium faciendum. 18. q. 1. nullam. Item ſi conſpirant etiam ad depoſitionem animæ eius. 7. q. 1. §. quando. 18. q. 2. ecce. tales enim ſunt infames, nec poſſunt eſſe teſtes. 11. q. 1. conſpirationem. & ca. coniurationum. de ſimo. per tuas. & c. licet Heli. de re iudic. cum I. & A. Item ſi incautam familiaritatem habent cum mulieribus, quas ſibi commatres faciunt, de conſe. diſtin. 4. monachi. & cap. non licet. 18. quæſtio. 2. peruenit. & capitu. pernicioſam. Item ſi incautè cum monialibus conuerſantur. 18. quæſtio. 2. monaſteria & capit. decima, & capit. diffinimus. 53 † vbi patet quòd monacho conuiuari cum monacha, nec ſecum in eodem monaſterio manere, nec loqui, etiam cum conſanguinea, niſi per verba compendioſa, ita quod citò recedat, & ſub teſtimonio abbatiſſæ, & idem de abbate, 54 † quia nec clericus, nec laicus debet ipſarum monaſteria frequentare. capit. monaſterium, de vita & honeſtate clerico. Item ſi matrimonium non erubeſcentes contrahant. 17. quæſtio. 1. 55 vt lex 10. impudicas. † & licèt matrimonium non teneat, tamẽ bigami efficiuntur. 27. quæſtio. 1. quotquot. & cap. monacho. & hodie ſunt excommunicati, clemen. 1. de ſponſa. Item ſi vagantur extra monaſteria ſine licentia ſui abbatis. 16. quæſtio. 1. quidam monachi. & ſe. & capitu. legi epiſtolam, & capitul. quanto. 56 de offi. ordi. Item ſi ſunt nimis ocioſi, cum † tamen arma hoſtis antiqui ſint ocioſitas & voluptas aptæ ad miſeras animas captiuandas, de renun. niſi cum pridem. §. cum verum. de conſe. diſt. 5. nunquàm. vbi dicitur. Facito aliquid operis, vt ſemper diabolus te inueniat occupatum, & ſubditur, Amabis ſcientiam literarum, & carnis vitia non amabis. Item ſi volũt comedere carnes, etiam vbi nulla neceſſitas immineat, de conſe. diſtin. 5. carnem. & in d. §. in refectorio. Item ſi gloriantur de nobilitate ſua & potentia amicorum, propter quod nolunt regi, ſed alijs dominari, de ſta. mona. ea quæ. §. 1. Item ſi gloriam mundanam & cõuiuia communia appetunt, & ſequuntur contra nominis ethimologiam. 11. q. j. placuit. Item ſi volunt habere cellulas à domibus communibus ſeparatas, nec volunt abſtinentiam communem facere. 20. q. 4. c. monachum, & ſe. Item ſi proprium habent. d. c. cum ad monaſterium. Item ſi ſibi inuicẽ inuident, & ſic ſunt ſpirituales homicidæ detrahẽdo ſibi inuicem. 6. q. 1. deteriores. de pȩni. diſt. j. homicidiorum. & ſecundum regulam veritatis cauſa condemnationis tuæ nihil debes facere, quo maior alius fiat, aliàs dedignabitur in tȩ charitas habitare. 11. q. 3. ſi quid ergo. item ſi exiſtunt aduocati in palatijs clericorum vel laico- 57 rum, de poſtu. c. ex parte. † item ſi phyſicam, & ciuile ius audiũt, vnde ſunt ipſo iure excõmunicati, & ſi alias in multis excedunt 58 de quibus in tit. ne cle. vel mo. † Viſitantes etiam decanos petãt ſi ſuis epiſcopis graues, & ſuperbi exiſtunt. c. dilectis. de appella. item ſi in ipſius epiſcopi contemptum abſtinẽt à diuinis. de off. ordi. irrefragabili. §. cȩterũ. Item ſi pro peccato alterius eccleſiã interdicunt. c. quæſiuit. de ijs quæ fi. à ma. par. ca. Item ſi ſigillo ca-

pituli ſine eius conſenſu ſigillant,de proba.tertio.de teſtib.tam
literis. in fine. Item ſi quod commune eſt,ſibi appropriant, de
præben.ratio. & licèt ſibi prius poſſint prouidere, tamen quod
ſupereſt, tenentur diuidere,& pauperibus erogare. 12.q.1.§.fin.
Item ſi nolunt ad ſacerdotium promoueri,cum ad hoc tenen-
tur,de ęta.& quali.c.j.Item ſi epiſcopis conſentiunt in peccatis,
de elec.per inquiſitionem.Item ſi nolunt ſurgere ad matutinū,
nec alijs horis canononicis intereſſe,& volunt percipere pro-
uentum,& nolunt ſeruire.c.diuerſis.de cle.coniuga.& c.præce
dentibus.Item ſi ſe abſentant ſine licentia epiſcopi,de cle. non
reſi.ex parte.& c.relatum.de conſe.di.5.non oportet.Item ſi au
diunt leges.c.ſuper ſpecu.ne cleri.vel mo.& c.j.e.ti.lib.6. Item ſi
indifferenter excercent officium aduocati,de poſtu.cap.1.& fi.
Item ſi ſunt nimis ſuperbi,illiteratos & ſimplices conculcantes
96.diſt.eſto ſubiectus.Item ſi plura beneficia, & plures dignita-
tes tenent ſine diſpenſatione, & ſi diſpenſationem habent, ip-
59 ſam non ſeruant,† cum ibi ſemper conſueuerit apponi ꝙ cura
animarum nō negligatur, nec eccleſiæ obſequium propter aua
ritiam,& ambitionem, quia tantum laborant aliqui ꝙ neque-
unt ſaturari,de præben.quia in tantum,& c.cum iam dudum,&
c.relatum,de cleri.non reſi.propter quod redduntur ineligibi-
les,de elec.dudum.2.Item ſi non faciunt celebrare officia ſolē-
nia duplicia cum antiphonis integris, tam ante pſalmos quàm
poſt,& cum ſolennitate ſonitus campanarum,& ſolenniori ap
paratu,& coloribus ſuperindumentorum appropriatis maiori
bus ſolennitatibus,& aliis cerimoniis,de quibus in Miſſali,& or
dinario capellæ, iuxta no.in c.1.in fi.de reliquiis & venera ſanc.
60 lib.6.† Viſitantes autem archidiaconos interrogent, an faciant
talias in pręsbyteros.94.diſt.c.fi.de cenſi.cum Apoſtolus.§. in-
hibemus.Item ſi volunt habere vaccam albam,vel aliud certū
temporale pro facienda inueſtitura.c.peruenit.de exceſ. præla.
de ſimo.cum in eccleſiis,& c.in tantum. Item ſi clericos in ſuis
peccatis tolerant pro pecunia,de pęnis.licet.Item ſi excommu
nicatos nolunt abſoluere,niſi primò recipiant pecuniam. 1.q.
1.§.quibus.& cap.nullus,& de ſimo.ad aures. item ſi vendunt iu
riſdictionem,& vices ſuas.capitul.j.& 2.ne pręlati vices ſuas. itē
ſi nolunt ad diaconatus ordinem promoueri. capitul.j.de æta.
& qual.cum in cunctis.§. inferiora. 60. diſtinctio.innouamus.
61 † Item ſi opponunt ſe indebitè contra epiſcopos,quorum ocu
li ſunt,vnde vellent aliqui epiſcopi amiſiſſe oculos,de oſt.arch.
ad hæc.93.diſtin.legimus.propter quod talis archidiaconus tan
quam membrum putridum ab eccleſia eſt meritò remouēdus,
de exceſ.prælat. graues.Item ſi in deformitatem honeſtatis ſuæ
volunt cum quibuſdam mulierculis habitare.81. diſt. archidia-
conum.Item ſi ſunt circa ſuum officium negligentes, de offic.
archid.de ęta.& quali.
62 † Viſitantes etiam archipresbyteros petant, ſi ſunt negligen-
tes circa ſuum officium,& ſi iudicant,& aliud quod etiam iuſtū
ſit faciunt,niſi pecunia mediante, qua ſubtracta ſtatim ſubtra-
hunt iuſtitiam. 11.q.3.rectè.quod intelligo de archipresbyte.ci
uitatis.Et idem de eo,qui aliquando vocatur archipresbyter ru
ralis.c.vt ſingula.de offi.archipresby.qui & aliquando decanus
vocatur,de offi.archi.ad hæc.in fi.Aliquando plebanus, de offi.
ordi.cum ab eccleſiarum. Quandoque abbas, licet impropriè.
63 de renun.ex tranſmiſſa. † Viſitantes verò præpoſitos ſiue prio-
res,qui quandam prioratus curam præ alijs gerunt,de ver. ſign.
quamuis.interrogent de illius ſcientia, cuius curam epiſcopus
64 debet habere,de cleri.ex.mi.propoſuit,de pęn.omnes.† Viſitan
tes etiam ſacriſtam petant, ſi ſunt negligentes circa ſuum offi-
cium,ſcilicet cuſtodiam veſtimentorum, & vaſorum eccleſia-
ſticorum,& ſi illa faciant tractari per laicos, vel minores cleri-
cos. 23. diſt. non liceat.& c. non oportet.item circa ordinatio-
nem hoſtiarum & præparationem incenſi,& curam baptiſterij
65 25.di.perlectis.ad fi.† Viſitantes ſcolaſticos ſeu magiſtros ſcola
rium interrogent,ſi vendunt docendi licentiam. c. quanto.de
magiſtris.item ſi dignis licentiam denegant.c.prohibeas.de ma
giſtr. qui ſi accuſentur directè à ſuo trono debent amoueri. j.
q.7.ſcimus.item ſi cum idiotæ ſint permittunt ſe ad officiū ſub-
limari,de ęta.& qua.ad aures.ff.ad l. Aquil. ratio. 37.diſt.qui de
menſa.& c.legant.61.diſt.miſerum.de elec.cum in magiſtrum.
item ſi conſpirant contra epiſcopos.c.2.de calum. item ſi magi
66 ſterium ambiunt.24.diſt.quando epiſcopus.† ij enim,qui ambi
tioſè promouentur,à diabolo punientur.7.q.1.illud inferendū
67 1.q.1.non eſt putanda.† Viſitantes verò cantorem,petant ſi ali-
quid ſciat de cantu,vel officio,& admittat indignos in choro,
& dignos eijciat,& ſi tradat libram ſiue perceptiones quotidia-
nas abſentibus ab officio, & pręſentibus ſubtrahat, & ſi ſtatuta
& conſuetudines eccleſiæ cōtemnat,& violet.c.1.de cle.ęgro.
68 8.li.6.& de cle.non reſi.per totum.† Viſitans aūt canonicos in-
terroget,quare nolunt ad ordines promoueri.74.diſt.ſi qui cle-
rici.& c.placuit.de ęta.& qua.quęris. Item ſi per ambitionē per
mittunt,imò quandoq; procurant ſe intrudi in loco viuentis.c.
j.de conc.præb.7.q.j.eū qui.& c.non furē.3.q.2.audiuimus. Itē ſi
ꝯiurōnes faciūt.11.q.j.ꝯiurationū.& c. clerici. Itē ſi ſunt nimis
delicati,nec volunt eccleſiā frequētare.81. di. ſi quis.& c.his.de
cle.non reſi.c.pe.& fin.Item ſi accumulant pecuniam,de preb.
69 nec volunt aliquid pauperibus elargiri.12.q.j. §. fin. † immo qđ
peius eſt,ex inope diues factus,ex ignobili glorioſus, incipit ne
gotiari de bonis eccleſiaſticis, qui quaſi quædam peſtis fugien-
dus eſt.86.diſt.negotiatorem. Item ſi malè viuunt canonici lu-
xuriæ deuacantes, vnde poteſt dici ꝙ tota ciuitas capite deor-
ſum pēdet.32.q.6.c.ſi.nam & totus ciuitatis ſtatus per tales cō-
turbatur,maximè quando nolunt epiſcopis obedire.17.diſtin.
70 §.hinc etiam. † Studeant ergo circa opera charitatis, quia dn̄t
eſſe lumen boni & ſpeculum ciuitatis.11.q.4.c.fi.item ſi diſcor-
dāt in capitulis, & partes ſibi faciunt maximè circa electiones,
in quibus iam quaſi nihil de Deo agitur,ſed ſequuntur carnali-
tatis affectum tam priuati quàm pręlati, nō iudicium rationis.
c.fi.de his quę.fi.à ma.par.de ele.in cauſis.§.j.cum dilecti. cōgre
gato,auditis,& c.conſiderauimus, & de præben.grauē.& ſi de
his exceſſibus aliquis ſe regnare aliquod ſenſerit, curet ſuo ſa-
tisfacere creatori,qui eum expectat ad pœnitentiam.93.diſtin.
diaconi.ad fi.item ſi ceſſant a diuinis,niſi prout in c.ij.& c.quā-
71 uis.de offi.or.lib.6.† Item ſi admittunt non conſtitutos in ſa-
cris ad vocem capitularem,ꝯ cle.j.de ęta.& quali. Itē ſi faciunt
ſtatuta a iure reprobata,in c.fi.de reſcrip.in 6.& conſtitutionē,
in fi.de verb.ſig.eod.tit.Item ſi obſeruent conſuetudines a iure
reprobatas,& non obſeruant bona ſtatuta eccleſiæ per eos iu-
72 rata.c.j.de conſue.lib.6. † Viſitantes demum presbyteros inter-
rogēt,ſi permiſerunt indignos ad eccleſiaſticam militiam pro-
moueri. 33.diſt.tales.& c.his qui de ęta.& qualit.cum ſit ars. Itē
ſi fuerunt promoti per ſimoniacam prauitatem, vnde celebra-
re non dn̄t,de ſimo.tanta.& c.tuę.j.q.j.quiſquis. & c. repetūtur.
Item ſi nimis incontinenter viuunt.28.diſt.diaconus, de coha.
cle.& muli.per totum. de cle. coniug. c.3.item ſi immiſcent ſe
ſpectaculis,& pompis mulierum,& conuiuiis publicis vitę in-
honeſtę,vſuris, lucris turpibus,fraudibus,amori pecuniæ, ſecu-
laribus officiis,atque negotiis,munera recipiunt pro beneficiis
medicinę Dei doloſi ſunt,conſpiratores,ſectantes odium,ęmu
lationes,contrectiones,inuidias,ſi ſunt vagi oculis, effręni lin-
gua,petulantia & geſtu,fluido laborantes,inuerecundi, obſce-
ni,virgines & viduas & aliàs mulieres frequentantes,inobediē-
tes,ſeſe iactantes,doctrinam,lectiones,pſalmos,himnos, & cā-
tica fugientes,in quibus monentur. 20.diſt.his igitur. Item ſi li-
bentius dāt ioculatori,vel meretrici,quàm pauperi, & plus di-
ligunt venari,quàm Domino pſallere.86. diſt. qui venationib.
& c.dare.& c.excuſ.Item de omnibus quæ habentur in ca.j.& p
totum,ne cle.vel mo. Item ſi ſuperioribus ſuis ſunt infideles,
& inuident & detrahunt & ſuperiores eiſdem, cum tamen po-
tius deberent eſſe cōnexi adinuicem vinculo charitatis.89.diſ.
ad hæc.23.diſt.quāquàm.23.q.5.prodet. Item ſi vnus ſubtrahat
alii parochianos ſuos,& tam viuos quàm mortuos de paroch.
capitu.ij.& iij.9.q.iij.per totum.de pœn. diſtinc.6.placuit. de ſe-
pul.ex parte.cum ſe.& c.in noſtra. Itē ſi multa vitia ſub ſpeciē
virtutis paliant, vt auari videantur boni diſpenſatores, crude-
les videātur iuſtitiæ zelatores,& remiſſi videantur ſubditis cō-
patientes.41.diſt.ſæpe.ij.q.7.§. his ita.7.q.j.§.hoc tunc, de hære.
ſicut in vno. Item ſi ſe inuicem inuidentes conſumunt rapto-
ribus deteriores,& homicidę,de pœni.diſt.j. homicidiorum.6.
q.j.ex merito.& c.deteriores.& c.ſumma. Item ſi fingunt ſe lō-
gius ire,vt reuelent,vel velent odia,ſi ſunt doli, fallaces, incō-
ſtantes,multa verba inhoneſta, & illicita proferentes. 22. quæ.
ij.nec artificioſo.c.omnes genus.c.is autem. 7.q.6. iuramētum,
& q.eo.cauere.& c.quotiens.Item ſi non rectè pœnitenti ferūt
teſtimonium,vel rectè pœnitentem accuſant corrupti mune-
re inuidia,vel fauore, de ſimo.nemo. Item ſi cum parochiana
propria,quam ad confeſſionem admittunt,fornicantur.30.q.j.
non debet.& c.ſi quis.& omnes. Item ſi hoſtiam fractam oſte-
runt,vinum ſine aqua,vel econtra, vel ponunt plus de aqua q̃
de vino aut in priuatis domibus,aut bis in die ſine cauſa cele-
brantes,aut ſine lumine,aut in eccleſia violata, aut ſuper altare
moto,vel enormiter fracto,aut in altari, in quo eadē die cele-
brauit epiſcopus ſine licentia, non cuſtodiunt chriſma, vel eu-
chariſtiam,ſicut debent,non mundant,ſeu lauant vaſa eccleſia
ſtica,vt decet,de cele.miſ.c.j.conſuluiſti.ex parte,ſanè,te referē
te,pernitioſus,de conſec.eccl.vel alta.c.j.conſuluiſti, ligneis. de
cuſto.euca.c.ij.de conſe.diſt.j.c.j.ſicut,nō alii,ſufficit,nemo, ve-
ſtimenta,vaſa.de conſec.diſt.ij.ſcriptura.in ſacramento. & c. fi.
Item ſi ſubuertunt populum,& in omni loco ponentes ſcan-
dalum vertuntur in laqueum tortuoſum. 24.q. iij. transferunt.
ſuper aliis pluribus eſſent interrogationes faciendæ, de quibus
ſparſim patet ex pręce.quæſtionib. quę gratia breuitatis omit-
to,nam prudens inquiſitor iuxta qualitatem locorum, & per-
ſonarum,& temporis arbitrabitur, ſuper quibus præcipuè ma-
gis habeat inſiſtere,alia reſeruans in ſubſequentibus viſitatio-
nibus,& ſuper omnia etiam faciat obſeruari conſtitutiones p-
uinciales, & diœce. † Viſitans autem Imperatorem, vel Im-
73 peratricem interrogabit eos vel teſtes, an faciant iuſtitiam,ne
aliàs veniant tempeſtates in populum, & flagella. xxiij. ſi quis
74 violentos. & q. v. regum. † de nullo enim magis placere Deo
poteſt,

poteſt,quàm ſi iuſtitiam exerceat,compeſcendo eos qui in ſuā,
& aliorum perniciem debaccantur.xxiij.q.v. quali nos. Item ſi
quęrit impugnare ſanctam eccleſiam matrem ſuam, quam te-
netur tueri,propter qđ deponeretur.c.venerabilem.§.obiectio
nem,& §.fi.de ele.quia ſiue pacata,ſiue turbata fuerit eccleſia tē
pore ſui regiminis, Deus qui tuitionem ei commiſit, exiget ra-
tionem.xxiij.q.v.Principes.in fi. Item ſi diſtringunt clericos in
foro ſuo placitare in perſonalibus actionibus.xj.q.iij.continua.
& c.nullus,in olita.& c.placuit. Item ſi immiſcent ſe electioni-
bus prælatorum,contra iura.lxiij.di.ſacrorū.& §.ſe. & c. Adria-
nus.& c.ego Ludouicus,de elec. ſacroſancta.& c. quiſquis. niſi
75 hoc habeat ex apoſtolico priuile. † & ſic intellige de iurepa.c.
nobis fuit.in §.j.Item ſi aliquos ex odio exhæredat,& deijcit,&
alios ex leui opinionis aura ſublimat.xv.q.vij.vj. actione. Item
ſi ſine cauſa pedagia concedit,vel pecuniam mutat. Item ſi re-
linquit vxorē ſuā propria temeritate,qui fi.ſint legitimi.per ve-
nerabilem.§.videbatur.Item ſi labitur in hæreſim.xi.q.iij.Iulia-
nus.Item ſi non reuēretur epiſcopos,ſed capit,& mutilat, & oc
cidit,de ma.& obe.ſolitæ.de elec.venerabilem.§. eos igitur.cir-
ca quæ adde dicta per Hoſt.in ſumma, de elec.§. quis eligi. ſub
§.item ſecundum.ver.ne dum in prælatis,& ſeq.Item ſi electus
in Imperatorem ante confirmationem adminiſtrauerit, & an
virtute conſuetudinis cum electo in diſcordia voluerit vince-
re in campo,prout examinat Old.in conſi.142.quod incipit,an
electus Imperatorem. Item an ſi duobus electis Imperatoribus
in diſcordia vterque dederit priuilegia & ſententias, de quo p
eundem in conſil.64. quod incipit, an cum duo ſunt electi in
76 Imperatores.† Viſitans verò reges debet ſpecialiter interroga-
re,ſi trahunt clericos ad forum ſuum, vnde deponendi eſſent.
11.q.1.nullus. nam qui cœleſtem militem pulſat, eius forum
debet ſequi.11.q.1.Chriſtianus.c.ſi clericus laicum,& ſi diligen
ti.& c.cum ſit generale.de fo.compe. Item ſi ab eccleſijs & per-
ſonis eccleſiaſticis penſiones, procurationes, & banna extor-
queant,contra iura,& eccleſiaſticam libertatem,quia incurrūt
pœnam 20.librarum auri 25.q.2.quæcunque igitur. & iniuria-
77 rum teneatur, de iniur.olim.23.q.8.§.quāuis.† nam plus iuuat
eccleſia regnum orationibus q̃ armiger armis, vt ibidem in c.
quicunque. Item ſi ducunt ſecum ad exercitum contra iura ſa
cerdotes.23.q.8.quo auſu.& c.ſi quis epiſcopus.ſi nobis fratres.
& c.reprehenſibiles. 30.di.ſi quis vult Pōtfex, vt ſ. pugnent per
ſonaliter,ſecus ſi ad dandum conſilium in bello iuſto.de voto,
78 ex multa.§.pe. & fi. † Item ſi non faciunt iuſtitiam, vnde ſunt
deponendi.xv.q.vj.alicuius. Item ſi talis & exactionibus popu-
lum Dei affligant indebitè & pauperibus iniuriantur, de quib'
tenentur Deo reddere rationem. xiiij.q.5. non ſanè. xxiii.q.4.
79 quando vult Deus & c.ſi eccleſia,in fin.†Item ſi occupant alie-
nas terras & non ſunt cō tenti propriis finibus.xxiii.q.iiij. tranſ-
ferunt, & tales non ſaluantur,etiam ſi bene adminiſtrent, niſi
res alienas reſtituant,ſecundum Aug.xiiii.q.v. neq; enim ratio
eſt,in c.miramur.lxi.di.& ideo etiam poſſunt iuſtè impugnari.
80 † Eſt enim iuſtū bellū pro nobis noſtris defendendis,vel repe-
tendis.23.q.2.dominus.Item contra Saracenos, qui terras no-
ſtras per iniuſtitiam detinent occupatas.23.q.vi. diſpar.nimirū
& intendūt occupare ſi poſſent,vt in capitulis ibi ſequentibus,
& contra excommunicatos. 23.q.5.omnium veſtrum.& c. ex-
communicatorum.& q.8.omni timore, ſi nulla. & c. vt pridē.
Itē ſi volunt plures habere & tenere, & cognoſcere mulieres,
ſicut equus emiſſarius;& ſicut mulus, quibus nō eſt intellectus,
in animæ ſuæ periculum,& ſcandalum,plurimorum,†cū tamē
81 vnus Rex vni mulieri vix ſufficiat: quare excommunicari, &
deponi deberent,ſi incorrigibiles apparerent.11.q.3.præcipuè,
cum nulli liceat habere plures.c.gaudemus,de diuor.& c. por-
rò.& de ſponſa. c.i. Item ſi crimen ſacrilegii læſæ maieſtatis, &
vſuræ committant Iudæis ſuper Chriſtianos ſua officia conce-
82 dendo.54.diſ.nulla.vii. q. 4. conſtituit. † & dic ꝙ capitulum ex
ſpeciali,de iudæis,debet intelligi de comparatiuè permiſſis, &
non verè.Item ſi ſoluunt decimas, & primitias, & oblationes
eccleſiis debitas,de conſe.di.i.omnis ad quas ſoluendas tenen
tur.16.q.1.reuertimini.& c.decimæ.23.q.5.dicas aliquis,de con
ſe.di. 5.quadageſima. vbi etiam tenentur ad decimas dierum.
Item ſi ſequuntur auguria, & in ipſis confidunt, & in ſortibus,
& ſuperſtitionibus a vera fide deuiantes. 26. q. 5. auguriis. & c.
83 epiſcopi.& ideo ſine luce ſunt tales,† quia nihil melius reſplen
det in Principe quàm recta fides, de ſumma Tri. l. inter claras.
xcv.diſ. ſi Imperator. nec debet degenerare a bonis. vnde ver-
ſus;

Rex ſuperes ſi tu ſuperes præceptor,honoris
Degener es ſi degeneres a laude prioris.

84 † Viſitans autem duces ſpecialiter interroget an in taliis &
exactionibus indebitis excedāt, & an faciāt cōſtitutiones, qn
potius deſtitutiones contra eccleſiaſticam libertatem, contra
c.laicis,de re.ec.non alien.propter quod tam ipſi quàm ſcrip-
tores & obſeruantes ſunt excommunicati ipſo iure & feudis,
quæ tenent ab eccleſiis ſunt priuandi,de ſenten. excommu.no-
uerint.c. grauem. & poſſunt feuda eorum aliis potentioribus
concedi,qui illa pro eccleſia recognoſcant.c.2.de feud.Item ſi
volunt habere capellas ſuas,& capellanos ſine auctoritate epi-
ſcopali,& quòd capellani habeant curam vxorum ſuarum, &
familiæ, & quòd oblationes eis factas vbicunque etiam miſſas
audiant, etiam imburſent, quod eſt iuri communi cōtrarium,
85 † & ſoli Duci Burgundiæ conceſſa eſt in aliquibus priuilegiata
capella,vt in c.cum capella,de priuile. quod priuilegium ne vi-
deatur perſonale,debet concedi in perſona alicuius eccleſiaſti
ci in dignitate conſtituti,iuxta not.in c.accedētibus,de exceſſi.
86 prælato.ad fi.de præſcriptio.cum olim † Viſitantes etiam Mar-
chiones qui dicuntur ſpectabiles,& Comites qui dicuntur ela-
tiſſimi.2.q.6.anteriorum.præcipuè interrogent,an liberos ho-
mines ſubijciant ſeruituti,& eis graues exiſtant.14.q.5.nō ſanè.
cum tamen nullus liber ſeruus fieri debeat.29.q.2.relatum. Et
adde quod no.1.q.4.verſi.item ꝙ pro peccato. & verſicu. item
Dauid. Item an in licitis & honeſtis ſuperioribus ſuis obedientes
exiſtant,& quando pauperiores ſunt ipſos deſpiciant,vnde pec
catum ydolatriæ incurrunt.xxxi.di.§. verum.xxiij.q.j.quid cul-
patur,2. q.5. cum miles. Itē an priuauerint filios legitimos, vt
adulterini ſuccedant eis, quibus tenentur ad reſtitutionē.c.cū
tu. de vſu.de pęnit.officij.item ſi ſeruant iuſtitiam pauperi, qui
non habet quod offerat,& ideo non auditur.xj.q. 3. pauper. &
an plerunque eos ſuſpendant pro modico, quandoque ſine iu-
ſtitia,& ſi non timent iuſtum iudicem,non credant eum pacifi
cum inuenire. 23. q. 5. regum. Itē ſi epiſcopos & alios clericos
honorant, ſicut debent. c. ſolitæ. de maioritate & obedi. & an
eis iura ſua ſubtrahant,& quandoque ſubijciant ſeruituti,cōtra
c.iuſpublicum.50.diſtinct.11.q.j.continua. de iureiuran.perue-
nit.& c.nimis, cum ſequen. de quo in tremendo iudicio habe-
bunt reddere rationem.Item an pro nihilo & de facili moueāt
guerras,quas etiam ex cauſa propria auctoritate facere non de
bent.Item ſi in cauſis proprijs dicunt ſibi ius, contra titu. C.ne
quis in ſua cauſa.& l.damnamus.C.de his,qui ad eccleſias cōfu.
87 & l.nullus.C.de iudi.& l.j.quorum legat.† quia nō intereſt, an
aliquid fiat nulla lata ſententia,vel vitioſè lata.ff. de auct. tuto.
l.nulla.l.quotiens.ff.qui ſatiſdare cog.Item an differant iuſtitiā
tantum affligendo partes laboribus,& expenſis, ꝙ aut cogūtur
iuri ſuo renuntiare,vel ipſum vendere, vel componere, de re-
ſcrip.nonnulli.vnde tenētur ad intereſſe & aliàs puniri debēt,
de reſcrip.c.fin.in fine.& c.cæterum. de iudi.l.ſancimus.& l.pro
88 perandum.§.illo.C.eo. titu. † Viſitantes autem Barones & pro
ceres examinent ſuper concuſſionibus,rapinis,& talijs, & bel-
lis iniuſtis,& ſpolijs,& homicidijs,de iureiur.c. ſicut, de rap.c.i.
de pęnis. c.2.23.q.viij. vt pridem. item an faciant filios ſuos ba-
ptizari in domibus eorum priuatis,contra clemen.j. de baptiſ-
89 mo.† Viſitans verò milites petant,an ſint contenti ſuis ſtipen-
dijs,& an concutiant homines contra euangelium,vbi dicitur
neminem concutiatis,neque calumniam faciatis, eſtote con-
tenti ſtipendijs veſtris. 23.q.1. paratus. & c.militare.lxxxvj. diſt.
non ſatis.Item an impugnent patriam,& dominum proprium,
cui ex iuramento fidelitatis ſeruire tenētur. ff.de reli. & ſump.
fune.l.minime.23.q.5.quid culpatur.l.vt vim.ff.de iuſtitia & iu-
re.22.q.5.de forma.item an faueant & ſeruiant dominis etiam
in iniuſtis bellis,quando potius dicunt recognoſcere Impera-
torem cęli. xi.q.iii.Iulianus.Item an exerceant ſe in torneamē-
tis,contra ti.de torneamentis, vel in duelli quæ tota die offerūt
& acceptant,contra no.in titu.de purga.vulg.& pugnā.in duel-
lo. ac de omnibus aliis, de quibus in aliis præcedentibus exa-
90 minibus.† Viſitantes inſuper Docto. ſiue magiſtros petant, ſi
cum indoctos,& nimis inſufficientes ſe ſentiunt, ſe faciunt per
91 præces,& munuſcula in magiſtros promoueri: † nam vix erit
bonus magiſter, qui non fuit bonus diſcipulus,de electio.cum
in magiſtrum.lxi.di.quid proderit, nec pro nouis ſunt antiqui
deſerendi.lxi.diſt.ſtatuimus.niſi cum nouo a Deo aliquid ma-
gis reuelatur. xcv. diſt. eſto. Item ſi deſpiciunt ſubditos cathe-
drati, & propter vitium arogantiæ ea quæ ſciunt rectè docere
non poſſunt.xlvi.diſ.habet hoc proprium,& hi faciunt iniuriā
cathedræ.xl.diſtin.multi.Item ſi contemnūt ſimplices,qui ma-
gis volunt vitare vitia morum,quàm verborum.xxxix. diſtin.
ſedulò.Item ſi conantur dicere non vtilia,ſed ſubtilia,vt videā
tur ab hominibus,& c.& ſic confundant auditores.xliiii.diſtin.
§.fin.xlix.diſtin.c.i.Item ſi docent falſa in cathedra contra cō-
ſcientiam,vt aliquibus placeant.xxii.q.2. primum. & c. hi mali
ſunt.& ideo eorum doctrina mala.i.q.viii. conuenientibus.Itē
ſi tacent veritatem & vitia,quibus vincuntur,ne ſeipſos repre
92 hendere videantur.ii.q.i.viliſſimus.iii.q.ii.in grauibus.† Item ſu
per falſis conſiliis,quæ dant pro pecunia,quamuis iuſtum ven-
dere poſſent.xi.q.iii.non licet.not.in c. cum ab omni. de vi. &
honeſt.clerico.Et quæ malè extorſerunt,debeant reſtituere,vel
pauperibus erogare. xiiii.q.v. ſi habetis.& §.multipliciter.& c.
non ſanè.alioquin cum diabolo perpetuis cruciatibus puniē-
93 tur, de pęni.diſtin.i. §. his auctoritatibus. † Viſitantes quoque
aduocatos interrogabunt,ſi ſubdolè foueant cauſas prodendo
proprium cliētulum præuaricatores & infames.ii.q.iii.§. notā
dum. Item ſi cauſas deſperatas foueant contra conſcientiam,
improbos

improbos defendentes.xi.quæst.iii. si quis verò. Item si dilationes superfluas nituntur obtinere ad hoc tantum, vt fugiant, & negotium protrahant,cap.j.vt lite non contest. de dolo & contum.prout iii,quæstio.viii.§.tria.versi.præterea.aliàs puniuntur. 94 C.de iudic.properandum. §.illo. † Item si nimis magnum salarium recipiunt, & paciscuntur de quota lit. vnde officio essent amouendi.iii.quæstio. vii. §. tria. Item si ignorantes iura,cum nesciant,quid dicant,opprobriis certant.iii.quæstion. viii.versi. si quis adeo. Item si vt aliis lucrum subtrahant vbi est copia peritorum,paruissimo lucro tanquam viles & abiecti sunt contēti.iii.quæst.vii.§.tria.versicu. apud. Item si nimis magnum salarium recipiunt inspecta sua facundia, labore, & quantitate causæ,& fori consuetudine.ff.de var.& extraordina.cog.l.j.§.in honorarijs.Item si faciunt positiones cauillosas, vt aduersas partes decipiant, & inducant clientulos ad deierandum ponendo, & respondendo,informant falsos testes,& quærunt.xxii.q.v.ille qui.& c.si quis conuictus.Item si recepto salario curēt de causa,nec student, nec vigilant circa eam , & patiūtur bonam causam,perdi.c.ad aures.de æta.& qualita. l. sed & addes. §.illud.ff. locati.Item si sciant se non sufficientes, tamē recipiunt salariū, vt aliis sufficientibus vices suas committant.ff.de præscrip.ver. l.apud Labeonem.§.fi. sine consensu clientuli. l.inter artifices. ff.de solu.iuncta.l.qui rem ff.de fur.qui nisi veram satisfaciendo fecerint pęnitentiam,apud inferos perpetuò cruciabuntur.de pęni.distinct.i.idcirco. nec habebunt in die iudicii de allegationis nitore vel eloquentia subsidium.ix.q iii.aliorum. Omitto ex sententia de iudicibus,procuratoribus & notariis, de quibus est specialis tractatus faciendus.

95 † Visitantes autem mercatores interrogent, an reddant decimas personales.xxxii.di.presbiter hæc. xvi.q.i.decimæ.c. pastoralis.& c.tua nobis, de decimis. Item an sub specie liberalitatis, & pietatis vsuram palient, vendendo ad terminum vltra verū valorem , de vsu.consuluit.& in aliis contractibus veris peccāt, de pę.dis.v.qualitas lucri.xxiiii.q.iiii.quicunque.vbi.s. venditur carius quàm ematur. Item si vendunt carius transeuntibus & peregrinis quàm vicinis.c.i.de empt.& ven.vel in falsis ponderibus & mensuris.c.vt mensuræ,eo.tit.Item de mandatis, & periuriis infinitis.xxii.q.ii.primum.& c.mihi autem & omne.ii.q.v. 96 iuramenti.† Item an seruent fidem datam,& iuramentum præstitum in societatibus,quia nec eis tunc est fides seruanda. cap. peruenit.de iureiur.& c.sicut.Item an soluant in termino iurato,de pig.c.significāte.Item an in remotis nimiam moram trahant,& cum diuersis maritatis adulterium committēdo & suis causam adulterii præbendo,contra c.in præsentia.de spon. vnde proueniunt multa mala.

97 † Visitantes verò rusticos petant,an reddant decimas prædiales,& personales,& an deducant expēsas, & salaria de fructibus, & alias fraudes adhibeāt. cum homines.de dec.& c.cum nō sit in homine,& c.non est.Item an rustici diuites reuereantur dominos pauperes eis in vitæ necessitatibus prouidendo, 98 † quia tunc cuilibet fame morienti deberet subuenire.lxxxvi.di.pasce. & c.non satis,& c.cum in officiis,de test.Item an iura dominorum subtrahant,cum eis placitando, & vexando laboribus, & expensis,& aliquotiens aliis potentioribus dando illos contra veros dominos protegentes.c.eam te.de iureiu. de deci.tua nobis.& C.de agri.& censi.l.quemadmodum. cum multis aliis legibus illius ti.li.xi.& in Auc.de quæstore.col.vi.& de censi.omnis.& an colant festa , mercata, & alia festa seruilia non facientes,de feriis.c.i.& fi.de conse.dist.iii.c.i.Item de homicidiis, periuriis,falsis testimoniis, fornicationibus, & aliis communibus vitiis,iniuriis, & damnis vicinis per ipsos datis. de iniuriis. cap. si rixati.& capitu.si læserit.& capitul.si egressus,& capitul.si culpa tua,& multis aliis, 99 †quorum tamen vita tutior est aliis.xxxv. distinct.ecclesiæ.vnde versus.

Diuitiis vti res est aduersa salutis,
Paucos crede bonis,quos beat eris honos,
Mollities vestis,coitus,gula,cura,quietis,
Possunt luxuriæ quatuor esse rotæ.

100 † Visitans autem pueros petat,an commiserint sacrilegium, contra capitul.fin.de senten.excommu.Item an furtum, & periurium.capitu.i.de delic.pue.Item an recognoscant a Deo bona fortunæ,gratiæ,& naturæ,vitium ingratitudinis talis incurrerit,Institu.quibus modis tu.fi.§.finitur autem . Item an vitium calumniæ.C.de episco.& cleri.l.omnes. §. fina. Item an vitium luxuriæ aliquando anticipando tempus ætatis.capitu.impuberes.de illis.& capitu.a nobis.de desponsa.impuber. 101 † quia vt ait Gregor. in dialogo, in nono anno quidam imprægnauit matrem suam.& de Salomone dicitur quòd in xi. anno habuit filium,vt refert Hostien.in Summa de pęnis. §.cui.versi. cui pueri. Adde quod habetur in c. quod sedem. de frigi.& an sit doli capax,per exteriora bonus vir extimabit,cap. ex studiis.de præsum.xv.q.i.§.vt itaque.

SVMMARIVM.

1 *Visitatores, super quibus populum admonere debent, & per totam hanc quæsti.*
2 *Parentes infantes secum ad dormiendum tenere non debent, sed in cunabulis infra annum.*
3 *Mulieres Christianæ ob fidei scandali Iudæorum pueros non debent lactare.*
4 *Mulieres filios ad hospitalia contra pietatem exponere non debent.*
5 *Et cauere debent,ne abortum faciant.*
6 *Pueri,apud quos post triennium educari debeant.*
Ante verò triennium magis materno,quàm paterno indigent auxilio.
7 *Matri puer ante partum fuit onerosus, in partu dolorosus, post partum laboriosus.*
8 *Matrimonium,quare potius appellatur,quàm patrimonium.*
9 *Patres,a quibus filios cauere debent.*
10 *Patres prouidere debent, ne filij in diebus festiuis saltationibus,sed diuinis officijs uacent.*
11 *Ciues,quos dies in villa non celebrent.*
Patres non debet committere filios docendos a magistris, & doctoribus histrionibus.
12 *Patres filiabus inhibere debent,ne se fucare debeant.*
13 *Et eis inhibeant vestium pompam.*
14 *Patres debent custodire puellas a clericorum conuersationibus, maximè solas cum solis.*
15 *Visitatores populum docere debent, ne a quæstoribus eleemosinarum decipiantur.*
16 *Quæstores damnantur per Concilium Viennense, & puniuntur, & quomodo recipi debeant.*
17 *Populus monendus est ad integrum decimarum solutionem primitiarum & oblationum.*
18 *Prædicatores populum a solutione decimarum retrahere non debent.*
19 *Monasteriorum ingressus,quibus non prohibitus.*
20 *Monachi ad moniales accedere non debent,nec econtra.*
Monasteria aliqua duplicia esse non debent.
21 *Meretrices debent compelli ad portandum habitum distinctum ab honestis mulieribus.*
Molestare nemo debet Romipetas,peregrinos,& mercatores.
Superstitiones sunt euitandæ.
Cum hæreticis,Iudæis & paganis comedendum non est.
22 *Patres corripere debent filios.*
Alchimia fieri non debet.
23 *Salomonis Clauicula, libri mathematicorum & nigromantiæ comburendi sunt.*
In festis diebus,a quibus abstinendum sit.
24 *Nuptiarum solnnnitates temporibus interdictis fiendę non sunt.*
25 *Religiosi falsi euitandi sunt,qui sermonibus suis detrahunt ecclesiarum prælatis faciendo ea,de quibus hic.*
26 *Decimarum solutio per populum fienda est.*
27 *Vasa sacra ab alijs quàm clericis contrectari non debent.*
28 *Iustus sæpissime pro impio perit.*
29 *Vestimenta deputata ad diuina ministeria ad nuptiarum ornatum, nec ad laruas faciendum,commodari non debent.*
30 *Altaris palla,candelabrum, & velum , si sunt consumpta vetustate, comburuntur.*
31 *In vestimentis altaris mortuus inuolui non debet.*
32 *Laici,in quibus festiuitatibus teneantur missas audire in ciuitatibus,& eorum parochijs.*
33 *Clerici,quando missas prohibeantur celebrare in oratorijs.*
34 *Populus,quomodo debeat stare in ecclesia,quando diuina audit.*
Similiter ,quando stat ad orationem.
35 *Verba quæ dicenda sunt quando eleuatur corpus Christi.*
36 *Laici non debent se ponere secus altare,dum sacra fiunt.*
37 *Mulieres etiam sacratæ circa altare incensum portare non debent.*
38 *Oblatio semper in missa fieri debet.*
39 *Aqua benedicta a sacerdote deuotè suscipi debet.*
Aqua benedicta,quos effectus operetur.
40 *Aqua non est prophana ob malam vitam sacerdotis eam benedicentis.*
41 *Nec ob eius imperitiam.*
42 *Aquam consecratam si quis in sabbato sancto velit accipere, debet accipere antequàm chrisma infundatur.*
43 *Crucis signo,quare nos signare debeamus.*
44 *Confessionis forma,quæ in missa dicitur,& dominicalis oratio, adiscenda est.*
45 *Patrini plures quàm vnus esse non debent ad baptizandum.*
Abbati vel monacho commatres habere non licet.
Patrinus vnus fieri potest in catechismo & confirmatione.
46 *Cognatio spiritualis per solum catechismum contrahitur, & matrimonium contrahendum impedit.*
47 *Cognatio spiritualis contrahitur si plures baptizatum leuauerint, quæ dirimit matrimonium etiam contractum.*
Idem in confirmatione,secus in alijs sacramentis.
48 *Baptismus fieri non debet,nisi in loco deputato.*
Limita,nisi filius Regis,vel Principis foret baptizandus.
49 *Baptizare mulier non potest,nec laici,nisi in casu necessitatis.*
50 *Baptizare,quomodo potest sacerdos eos , de quibus dubium est,an sint baptizati.*
51 *Hæretici fauendi,receptandi,aut defendendi non sunt sub excommunicationis pena,& quas alias pœnas patiantur,qui eis fauent.*
52 *Saracenis arma,nec ligna deferenda sunt.*

53 Cum

53 *Cum Sarracenis habentibus bellum cum Christianis commercium haberi non licet.*
54 *Matrimonium in gradibus affinitatis vel consanguinitatis vsque ad quartum gradum contrahendum non est.*
55 *Vxorem ducere nemo compellitur,quam odio habet.*
Matrimonium plena securitate gaudere debet.
56 *Matrimonium si negat mulier in monasterio detinetur,donec cā terminetur.*
Matrimonia libera esse debent a pęna conuentionali.
57 *Matrimonium non contrahitur cum sponsa fratris.*
58 *Impedimentum publicæ honestatis iustitiæ , quando & quomodo oriatur.*
59 *Matrimonium non contrahatur ob absentiam alterius coniugati,nisi de morte certa notitia habeatur.*
60 *Vxore, an teneatur maritum sequi, etiam in carcere vel sepultura.*
61 *Matrimonium contrahere cum aliqua de luparari , ad remissionem proficit peccatorum.*
62 *Ad matrimonium contrahendum solus consensus sufficit.*
63 *Marito dicenti quòd vxorem suam cognouit,ei creditur ea negante.*
Matrimonium inter impuberes ob perplexitam contrahendum non est.
64 *Matrimonia clandestina nullus contrahere debet.*
65 *Matrimonium cum alia non contrahat,qui fidem cōsensus alteri præstitit.*
In matrimonio conditiones contra substantiam matrimonis inseri nō debēt.
Matrimonij bona sunt, fides,proles,& sacramentum.
66 *Matrimonium contrahendum per votum simplex impeditur,& per solenne dirimitur.*
67 *Matrimonium non debet cōtrahi cum ea,quam quis per adulterium polluit.*
68 *Matrimonium non est contrahendum cum coniunctis cognatione spirituali, vt hic latè declarat.*
69 *Idem in coniunctis coniunctione legali,donec durat adoptio.*
70 *Matrimonium non est contrahendum cum frigidis & maleficiatis; & si contrahatur,quid sit seruandum.*
Matrimonium contra interdictum ecclesiæ contrahendum non est.
71 *Diuortium fieri non debet.*
Mulier propria auctoritate diuertens , dotem repetere non poterit.
72 *Matrimonium quid sit.*
Matrimonia canonicè contracta,leuitate dissolui non debent.
73 *Viduis contra iustitiam fauor ecclesiasticus concedendus non est.*
Nuptiæ secundæ benedicendę non sunt.
74 *Coniugum altero mortuo,alter in domino nubat sine metu penę.*
75 *Monitio generalis in ecclesia fieri debet , quòd omnis Christianus semel in anno confiteatur, & eucharistiam sumat.*
76 *Sacerdos alienus nec soluere,nec ligare potest.*
77 *Confessor,qualis esse debeat,& nume.seq.*
79 *Pœnitentia,quomodo iniungenda sit confitenti.*
80 *Pœnitentiæ arbitariæ sunt.*
81 *Peccata publica occulta purgatione purganda non sunt.*
Penitentia ex causa commutari potest.
82 *Mulieres confessionem audire non possunt.*
Confessorem sibi eligere possunt episcopi & alij prælati superiores,si periculum immineat in dilatione pœnitentiæ sine superioris licentia.
83 *Confessorem eligendi licentiam concedere potest parochianus,qui adhuc non est præsbiter.*
84 *Dięcesis est parochia.*
85 *Confessorem sibi eligere posse sine licentia superioris, consuetudine aliqua induci non potest.*
86 *Excommunicati,a quibus repellantur actibus.*
87 *Confitens debent habere intentionem a peccatis se abstinendi, & dolere se nō posse dolere,& quod non est bene premeditatus dolere.*
88 *Visitator monitiones quas in vno anno facere nequiuit, in alio faciat.*
89 *Votum arbitratorium est,sed eius solutio est necessaria.*
90 *Voti transgressor non est,qui illud auctoritate sedis apostolicæ distulit adimplere.*
91 *Votum non frangit,qui religionem ingreditur.*
92 *Votum quis per alium implere potest.*
Votum mortui per superstitem soluitur.
93 *Ieiuniū,vigiliæ,eleemosinæ & alia pietatis opera,per alios possunt impleri.*
Votum religionis faciens , votum implere tenetur , etiam si episcopus fiat, quia episcopatui renuntiare tenetur.
94 *Votum Ierosolimitanum,an possit perfici, consciētiæ vouētium relinquitur.*
95 *Dolus bonus circa spiritualia non vitiat.*

Quæstio octaua secundæ partis.

1 OCtauò † Quæro principaliter, super quibus obseruandis,populus a visitatoribus necessariò sit monendus? Respondeo,quòd super multis. Et quidē secūdum qualitatem regionem & locorum. 2 † Et primò ne parentes teneant infantulos secum ad dormiendum in lecto infra annum saltem, sed teneant in cunabulis propter periculum patricidij , de quo in c. j.& ii.de patrib.qui filios occiderunt 3 † Item quòd mulieres Christianæ lac non præbeant infantulis Iudæorum propter scandalum fidei. c.& si.Iudæos.de Iudæis.& idem econtra eadem ratione. 4 † Tertiò,vt non exponāt eos ad hospitalia cōtra pietatem & charitatem,de quo in c.i.de infantibus expositis. 5 † Quartò , vt caueant ne faciant abortum propter culpam inexcusabilem, de quo in c.si aliquis.de homicid.& c.Moises.xxxii.q.ii.cū cōcord. 6 † moneantur etiam, vt pueri post triennium apud patrem nō suspectum alantur,& cum eo nō morentur , in cuius sunt potestate, & cuius sequūtur familiam , & quòd in ætate tali quisquis apud illas non remaneat personas,de quibus possit esse suspitio,ꝙ saluti vel vitæ insidientur illorum. c. fi. de conuersi.infidel. C.de patria potes.l.nec filium.C.de infantib.expositis. l. ij. & extra.e. ti.c.j.ante triēnium verò magis materno indiget solatio quàm 7 paterno, † quoniam ante partum sibi fuit onerosus, in partu dolorosus, & post partum laboriosus sibi extitit , vt habetur in 8 dicto c.fi. † & hæc est ratio,quæ cōsueuit assignari a Doctoribus quare matrimonium sic appelletur quàm patrimoniū. & quia vir non habet potestatem sui coporis,sed mulier. c. quidam.de conuersion.coniug.a sunt enim una caro.capisulo ad apostolicam.eo.tit.de spurio autem nefario & incestuoso, dic vt plenè habetur in c.cum haberet. de eo qui dux in matri.quam polluit per adult.vbi etiam vide de dote.& per Bar.in l.cum pater.§. pa9 ter naturalis ff.de leg.ij. † Quintò,vt moneant pueros suos grādiusculos,saltem doli capaces,& corrigant , vt caueāt a furtis, mendacijs,& periuriis, quibus plena est puerilis ætas , & malis conuersationibus,& moribus,vt in c.i de delic. puero. & habetur in gl.Augusti.super c.de con.di.iii.paruuli.prouidè. aut etiā ne pueri seducantur ad ingrediendam religionem.c.ad nostrā, 10 c.significatum,& c.cū simus.de reg. † Sextò,vt moneant paruulos iuuenes & puellas,ne in solennitatibus Sanctorum saltationibus turpibus,aut aliis cantilenis inuigilent,sed magis diuinis 11 officiis vacent,de condi.di.i.c.irreligiosa. † Septimò,quòd nulli ciuium vnquam Paschæ, natalis Domini,vel Quadrag solennitates in villa celebrent,nisi quos infirmitas tenuisse probatur. c.nulli.ea. distin. Septimò , quòd non committantur docendi magistris & doctoribus histrionibus , & magis qui puerorum erudiendorum,sed perdēdorum causa id quod malè didicerūt cæteris quoque insinuant.cap.pro dilectione.de con.distinct.ii. 12 † Octauò inhibeant puellis, nese debeant fucare figmentis , vt rubicundiores , vel candidiores appareant adulterina fallacia, qua nō dubium est etiam ipsos maritos se nolle decipi , quibus solis permittendæ sunt fęminæ ornari, secundum veniam,non 13 secundum imperium. † Inhibeant etiam vestium pompam, & sindale , & superfluitates ligaturarum , & ornamenta auricularum. Item quæ magis ad seruitutem dæmonum , quam placitū 14 adhibentur, contra c. fucare. de conse. dist. v. † Nonò iubeant puellas custodiri a conuersationibus clericorum & confabulationibus,maximè solas cum solis.c. solus.lxxxi. distinct. & non 15 habere lauacra communia.c.non esset. ea di. † Decimò iubeāt omnibus,ne patiantur se decipi a quæstoribus eleemosinarum, qui vt simplices decipiant falso prædicant ad extorquendum aurum subtili & fallaci ingenio se posse super natalibus dispēsare,a periuriis , homicidis, & a peccatis aliis sibi confitentes absoluere,malè ablata incerta data sibi aliqua pecuniæ quantitate remittere ac relaxare tertiam aut quartam partem de iniunctis pęnitentiis, animas tres vel plures parentum , vel amicorū illorum , qui eis conferunt eleemosinas de purgatorio extrahere,& ad gaudia paradisi perducere , & benefactoribus locorum,quorum quæstores existunt , remissionem plenariam in16 dulgere,& aliqui ex ipsis eos a pęna & a culpa absoluere. † Quorum quæstorum abusus damnat Concilium Vienense,& mandat puniri,tanquam cedentes in animarum periculum, & scandalum plurimorum, & in hibet eos recipi & admitti , nisi apostolicas & dięcesani literas exhibuerint , sed solum tolerari cū literis præfatis indulgentias sibi concessas populo insinuare, & charitatiua postulare subsidia absque prædicatione , & aliis expositionibus.mandat etiam diocesanis,vt apostolicas literas eorum nequid fraudis committi valeat , antequàm admittantur ad quæstuandum,diligenter examinent, quarum literarum tenor habetur formalis in c cum ex eo. de pęnit.& remis.& reuocantur quo ad hoc omnia priuilegia contraria etiam apostolica , vt patet in clemen. abusionibus. eodem titu. de pęni. & re17 missio.adde cle.cupientes. §.i. de pęnis. Item monendus & informandus est populus ad integram solutionem decimarum, & aliarum rerum ecclesiis debitarum,tam verbo quàm opere, vt ad id sint promptæ voluntatis animo intenti,scilicet primitiarum,& oblationum , & omnium eorum quæ debentur ec18 clesiis ex laudabili cōsuetudine,puta oleum lampadis, &c. † ad qđ etiam prædicandum tenentur regulares prædicatores,& minores, quibus specialiter inhibetur , qđ tam in prædicationis, quàm confessio. & collationibus & dispensationibus non retrahant aliquos a præmissorum solutione , vt in c.i.de decim.li. 19 vi.& ibi plenè no. † Monendus est populus,vt caueat ab ingressu monasteriorum.nam nulli etiam honestæ personæ , nisi rationabilis & manifesta causa existat,sicut in medicis,barbitonsoribus,carpentariis,sartoribus,& aliis similibus,sine speciali licentia illius ad quem pertinet ingredi monasteria mulierum, nec econtra mulieribus virorum,vt sic a publicis,& mundanis suspectibus separatę omnino seruire Deo valeant liberius , & lasciuiendi opportunitate sub lata eidem corda sua,& corpora in omni scimonia diligentius custodire. c. i. de sta.reg.libr.vi.

20 † Quinimò

20 † quinimò nec monachi ad eas accedere debent, nec econtra: nec cum eis colloqui,nisi in præsentia abbatissæ, & per modica verba.xxviii.q.ij.diffinimus.ideo nulla monasteria debent esse 21 duplicia,vt ibi,& in capitulis se. † Compellent etiam meretrices ad portandum habitum distinctum ab alijs honestis mulieribus, secundum Bald.in l.mimæ,C. de episcopali audi.Item q nemo Romipetas,& peregrinos,& mercatores molestare præsumat,inhibeant.c.si quis Romipetas.xxiiii. q. iii. cum duobus capitulis sequentib.Item quòd caueant a superstitionibus,scilicet de non iurando, non comedendo caules cum lardo.xxii.q. i.non est.xxx.di.c.vltimo.Item, quòd non comedant vel bibãt 22 cum paganis,Iudæis,vel hæreticis.c.si quis inquit.i.q.j.† Item q parentes.corripiant filios.c.displicet. xxiii.q.iiii.& C.de emẽda. seruorum, & de emendatione propinquorum. Item quòd nõ fiat alchimia,de qua per Bar.in vsibus feu. in tit. quæ sunt rega- 23 liæ.† Item clauicula Salomonis, & alii libri mathematicorum, & negromantiæ,comburantur.l.mathematicos. C.de episcopali audien.Item monendus est,vt diebus festiuis caueat ab omni illicito opere,& abstineat,ne mercatum in eis faciat , nec placitum,nec ad mortem,vel ad pęnam aliquis iudicetur, prout habetur in c.i.& fin.de feriis.nisi in casibus de quibus in d. c.i.scili- 24 cet pro pace vel necessitate.&c.& c.licèt.eod.tit. † Item q non faciant nuptiarum solennitates temporibus interdictis ab ecclesia , vt scilicet carnaliter non coniungantur , prout traditur in c.capellanus.de feriis.& xxxiii.q.iiii.non oportet.& c.non potest.de quo in c.ex literis,de matrimo.contra interdictum eccle- 25 siæ.Item quòd caueant etiam a nonnullis falsis religiosis,qui in sermonibus suis detrahunt ecclesiarum prælatis & retrahunt laicos ab ecclesiarum suarum parochialium frequẽti accessu, & indulgentias pronuntiant indiscretas,& factionibus testamẽtorum interessentes a restitutionibus debitis,aut legatis matricibus ecclesiis faciendis retrahunt testatores,ac legata , vel debita,aut malè ablata non certa sibi aut aliis singularibus sui ordinis fratribus & conuentibus in aliorum preiudicium fieri seu erogari procurant,aut etiam in casibus sedi apostolicæ , aut locorum ordinariis reseruatis plures absoluunt, & personas ecclesiasticas præsertim coram iudicibus apostolicis delegatis suã contra eos iustitiam prosequentes vexant indebitè, aut ad loca plura,& per præsertim multum remota conuenire præsumunt, quoniam tales puniri mandant , vt in cle.j. §.quibus. de priuil. 26 † ac etiam certis temporibus iniungitur illis , vt sermonem faciant populo super decimis integrè soluendis &c. vt ibi. Vnde est aduertendum ad verba & formam suarum conseruatoriarũ, an.s.& quomodo derogent.c.j.& fi.de of. dele. & quòd non extendant aliter.quam no.Io.An.in c.cum in alijs, circa fi. in no- 27 uella,de pręb.li.vi.† Caueant etiam vt sacra vasa ab alijs,quàm a cleri.nõ cõtractentur,ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagam imponat populo suo,& pij etiam qui nõ pec- 28 cauerunt,pereant, † quia perit iustus sæpissime pro impio. c. in sancta.de conse.di.j. similiter nec vestimenta ecclesię , quibus Domino ministratur,quia sacrata debẽt esse,& honesta, & quibus in alijs vsibus nõ debet frui quàm ecclesiasticis officijs , nec ab alijs debent contingi,nisi a clericis, ne vltimò , quæ Balthasar Regem percussit, super transgredientes veniat , & corruere 29 eos faciat ad ima.c.vestimenta.ea.di.† non præstentur etiam ad nuptiarum ornatũ ad ministeria diuina deputata,ne dũ improbo tactu vel pompa secularis luxurię polluuntur, ad officium sacri ministerij videantur indigna.ergo minus ad laruas faciendas:contra c.cum decorem.de vita & honesta.cle.vt in c. ad nuptiarum.ea dist. ligna. etiam ecclesiæ non debent ad aliud opus iungi,nisi ad aliam ecclesiam,vel igni sunt comburenda,vel ad profectum in monasterio fratribus , in laicorum autem opera 30 non debent admitti.c.ligna.ea.dist. † sic & altaris palla , cathedra,candelabrum,& velum,si fuerunt vetustate cõsumpta,incẽdio debentur,quoniam nõ licet ea quæ in sacrario fuerunt,malè tractari.cineres quoque eorum in baptisterio inferri debent, vbi nullus transitus habeatur , aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur , ne introeuntium pedibus coinquinen- 31 tur.c.altaris.† nec mortui obuoluantur vestimentis altaris.c.nemo.ea.di.vbi dicitur,pallas & vela quæ in sanctuario sunt,si fordidata fuerint ad misteria,diaconi cum ministris intra sanctuarium lauent,non eijcientes foris a sacrario,& velamina dominicæ mensæ, ne fortè puluis corporis Dominici malè decidat, sindonem verò non foris abluant. idcirco intra sacrarium ministris præcipitur cum diligentia custodiri, si peluis noua comparatur,hæc nihil aliud tangat,sed nec ipsa peluis vellis apponatur lauandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent, & pallæ in alia pelui lauentur,& in alia vela ianuarum. debet etiã esse cura ostiarijs ex ammonitione maiorũ,ne quis vela ianuarum domus Domini negligens aut ignarus manibus incõgruè 32 tangat tergendo.c.manus,vt in d.c.nemo.† Caueant etiam laici de confratriis & habentes oratoria pro commoditate familię q in festo Paschæ aut Natalis Domini, Epiphanæ, Ascensionis,Pentecoste,natalis sancti Ioan.Baptistæ, & si qui dies maximi festiuitatis habentur , non nisi in ciuitatibus, aut parochiis 33 missas audiant:† nam clerici qui in his festiuitatibus oratoriis nisi iubente aut permittente episcopo, miss. celebrauerint, pu- 34 niuntur,vt in c.si quis.ea.di.† moneatur etiam populus conuersari cum deuotione in ecclesiis, & audire integram missam,& q dum euangelia leguntur,non debeant sedere,sed stare venerabiliter in conspectu euangelii,& verba dominica intenta audire,& fideliter Deum adorare. c.apostolica.e.dist. quando stãt ad orationem debent vigilare & incumbere ad preces toto corde,& omnis cogitatio carnalis & secularis debet discedere, nec quicquam animo quàm id solum cogitare, quod precantur.Ideo sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat mentes eorum dicendo , Sursum corda. vbi dum respondens plebs, Habemus ad Dominum, admonere nihil aliud se quàm Dominum cogitare debere.claudatur ergo contra aduersariũ pectus,& soli Deo pateat:& claudantur oculi iuuenum, ne ad se hostem Domini tempore orationis venire patiantur. c.quãdo.ea di.Item quòd flectant genua, & se reuerenter inclinent, 35 dum eleuatur corpus Christi,scilicet flexis genibus,† & possunt dicere hæc verba,

Salue lux mundi,verbum patris,hostia vera,
Viua caro,deitas integra,verus homo.

Vel transubstantientur res istæ corpus & sanguinem tuum Domine ad honorem & laudem nominis tui, & ad confusionem peccatorum,& ad salutem animarum nostrarum,vel orationem dominicam,vt no.in d.c.sane de cele.mis.& in c.nihil. de conse.dist.ij.no.in c.ead nostram.ver.viii.de hæreti.Itẽ quando pulsatur Aue Maria,in aurora,& in sero ad laudes Virginis, vt no.glo.in clemen.i.de Iudæis.& Saracenis,super verbo,zabu 36 lala.in fi.† Item quod non ponant se laici secus altare , dum sacra misteria celebrantur ad standum vel sedendum inter clericos,quia ille locus solis clericis psallẽtibus patere debet,ad orãdum tamen & communicandum, sicut mos est laicis & fęminis patere debent sancta sanctorum.c.i.de vita & ho.cle.intran 37 do,non tamen stando.c.sacerdotem. de con. di. ii. † incensum autem circa altare portare mulieres etiam sacratę non debeut. xxiii.di.sacratas,de con.dist.i. in sancta. nec in missa presbytero 38 ministrare.c.j.in fi.de coha.cle.& muli.† Moneantur etiam, vt in missa semper aliquid offerant , reducentes ad memoriam, quod Deus per Moysẽ dixit, Non apparebis in conspectu meo vacuus.& quod apparet in collectis sanctorum patrum , ad ipsum enim prius confugiendum est,qui nostræ possit curare animæ passiones , & non peruerso ordine antea sibi opem ab hominibus accersiri,vbi humana subsidia defecerunt, & tunc opinari diuini postulandam fauoris gratiam.c.omnis Christianus, 39 de con. distinct .i.† Moneantur etiam , quòd deuotè suscipiant aquam benedictam a sacerdote sale benedicto aspersam , vt per eã aspersi sanctificentur, & purificentur.nã si cinis vituli aspersus,populum sanctificabat,multo magis aqua solet aspersa, diuinisque precibus sacrata populum sanctificat.& si sale asperso per Eliseum prophetam,sterilitas aquę sanata est,quanto magis diuinis præcibus sacratas sterilitatem rerum aufert humanarum , & coinquinatos sanctificat, & purgat , bona muitiplicat, & insidias diaboli auertit , & a phantasmatis versutiis homines 40 defendit. c. aqua.de con.dist.iii.† Nec retrahat eos mala vita sacerdotis benedicentis ,quia propterea non est aqua prophana, & adultera, super quam nomẽ Domini inuocatur,etiam si prophanis & adulteris inuocetur:quia nec ipsa creatura,nec ipsum 41 nomen adulterum est.c.non est.de con.di.iii.† Item nec imperitia,quia verba exorcizationis per imperitiam prolata non impediunt sanctificationem aquæ.c.si non sanctificatur.ea.distin. & vide omnino circa hæc,verba elegantia Cypriani de quibus 42 in c.necquicquam.e.di. † & adde quod in sabbato sancto Paschæ,vel Ptẽecoste,si quis velit aquam consecratam in domo sua ad aspersionem accipere,ante crismatis infusionẽ recipiat, 43 vt in c.in sabbato.e.di.† Moneantur etiam vt sæpe consignent se signo crucis, vt apostata diabolus in vase suo pristino interẽptionis suę cognoscens signum sibi iam deinceps illud sciat esse alienum.c.postea de con.di. iii. nam & omnia sacramenta sacerdotalis ministerii crucis signo perficiuntur , & baptismatis vnda , nisi cruce sanctificata peccata relaxat , nec sine crucis si- 44 gnaculo quis sacerdotii gradus ascendit.c.nunquam. e. di. † Itẽ vt addiscant confessionis formam , quæ dicitur in missa.Item orationem dominicam & simbolum,de quo in c.Deus qui. de 45 pę. & re. & in c. id semper. de con.di.v.† Moneantur etiam, vt non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant, quàm vnus,siue vir,siue mulier.& idem in confirmatione chrismatis,dum tamen non fit abbas, vel monachus,quibus non licet commatres,vel compatres habere.capitu. non plures.cum se.ea.di.in catechismo enim & in baptismo,& in confirmatione vnus patrinus fieri.potest,si necessitas cogit,vel de consuetudine Romana singuli ad singulas debẽt suscipere.c.in catechis- 46 mo.e.di.† nam & per solum catechismum contrahitur cognatio spiritualis, & impeditur matrimonium contrahẽdum vix, & quòd vix fit non est dubium fieri c.per catechismum , de co- 47 gna.spiri.lib.vi.† si tamen plures accesserint ad fontem & lauauerint

uerint baptizandum , contrahitur inter omnes spiritualis cognatio,etiam dirimens matrimonium iam contractum, & idẽ in cõfirmatione, licet secus sit in aliis sacramentis.c.fi.eo.tit.& 48 lib.† Et adde quòd extra ecclesiam & alibi quàm in fronte deputato debet baptismus prẹstari , nisi vbi subesset necessitas , aut filius Regis , vel Principis foret baptizandus. De Principe dico , qui maior est Ducibus & Marchionibus & Comitibus, 49 vt in clementi.j.de baptis.& ibi no.† & caueat mulier, ne præsumat baptizare.cap.mulier.de con.distin.iiij.vbi mulier quantuncunque docta , & sancta, viros in conuentu docere, vel aliquos baptizare prohibetur. sic nec laici possunt baptizare, nisi necessitate cogente, cap. constat , & cap. in necessitate. ea. 50 distinct.† & tunc propter dubium an baptizati sint,potest sacerdos illos solenniter baptizare præmissis his verbis , si baptizatus es,non te rebaptizo : sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo.c. secundo. de baptismo. in forma , scilicet , de qua in c. j. eod. titu. † Moneant etiam ne credant,aut faueant hæreticis, 51 neque receptent eos , aut defendant , aliàs sunt excommunicati , & nisi in annum ex tunc satisfecerint , efficiuntur infames , nec ad publica officia, seu consilia , nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi,nec ad testimonium admittuntur,& efficiuntur intestabiles,& non possunt liberè testari , nec ad hæreditatis successionem admitti , & nullus sibi super quocunque negotio,sed ipse alijs respondere cogitur. & si fortè iudex extiterit , eius sententia annullatur , nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferri possunt. si fuerit aduocatus , priuatur officio patrocinij : si tabellio , instrumenta confecta per ipsum nullius sunt momenti, & idem de similibus , sed cum auctore suo damnati,vt in cap. excomunicamus.§.credentes , de hæret. c. si aduersus , eodem titu.cum concor. † Moneantur etiam , ne Sara- 52 cenis arma,ferrum, aut lignamina deferant galearum , aut galeas, vel naues,eis vendant , aut in piraticis eorum nauibus curam gubernationis exerceant , vel in machinis , aut quibusuis alijs aliquod eis impendant consilium , aut auxilium in Christianorum dispendium , aliàs sunt excommunicati , & est hæc monitio sæpius præsertim in diebus festiuis omnibus facienda per terras maritimas , vt in c.ad liberandam , & in cap. ita quorundam.de Iudæis,† quinimmò , durante guerra Christianorũ 53 contra eos, non licet habere mercimoniũ cum eis , vel per se, vel per alios , nec nauibus , vel quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia , seu consilia impendere , vt in capi.quod 54 olim.e.titu. vbi patet , tales esse excommunicatos. † Moneant etiam visitãtes, præcipuè omnes qui diuino timore postposito in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis, scilicet in quarto vel citeriori , vel affinitatis scilicet primi generis constitutione diuina ac canoni. interdictis, de quibus in capitul.non debet.de consang.& aff.aut cum monialibus matrimonialiter contrahere non verentur , necnon religiosas, & moniales , ac clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes quòd abstineant,alias ipso facto sen. 55 excommunica.incurrent,&c.cle. j. de consan. & affi. † Item q nullus compellatur ducere in vxorem,quam odio habet,iuxta cap.ij.de spon.& ideo,quia matrimonium , quod solo consensu contrahitur, plena debet securitate gaudere ex parte eius,cuius est animus indagandus , ne per timorem dicat sibi placere, quod odit; & sequatur effectus , qui de inuitis nuptijs solet prouenire,nec locum habeat consensus vbi metus, vel coactio in- 56 tercedit,† mandatur quòd mulier negans matrimonium honestè detineatur in monasterio libera,donec causa terminetur. c.cum locum.de spon.debent ergo matrimonia esse libera etiã 57 a pęna conuentionali.c. Gemma.eo.tit. † Moneant etiam omnes, ne sponsas fratrum suorum quærant sibi matrimonialiter copulare.c.ad audientiam eo.tit.quinimmò etiã sponsam alterius,si est nubili ætati proximus , nullus consanguineorum aliquando sibi potest matrimonialiter copulare.c.sponsam. eo.ti. propter scilicet impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, 58 † quod impedimentum exoritur ex quibuscunque sponsalibus etiam ratione consanguinitatis,affinitatis,frigiditatis , aut religionis,vel aliàs quauis causa nullis,puris tamen ex conditionalibus verò non oritur,vt in c.j.de sponsalib.li.vj.quia conditio- 59 nalia sponsalia consensum habent incertum.vt ibi.† Item moneantur q coniuges causa captiuitatis , vel peregrinationis absentes non contrahant cum alijs,donec certum nuntium recipiant de morte,quocunq; temporis lapsu non obstante. cap.in pręsentia.eodem titu.& xxxiiij.q.ij.cum per bellicam. & si de facto contrahant,non exigant debitum,sed reddant , & cum de vita fuerint certificati,statim recedant abinuicem.c. Dominus. de secund.nup.& aucten.hodie.C. de repud. & in Aucten. vt li- 60 ceat matri & auiæ.§.quod autem.collatio. viij. † An mulier teneatur sequi maritum etiam in carcere,vel sepul.&c. & si in sepulcro vltimi viri,vel primi,vide glo. in c. vnaquæq; xiij.q.ij.& quia inter opera charitatis non minimum est errãtem ab erro- 61 ris sui semita reuocare,† proficit ad remis.pecca. ei, qui ex lupanari extractam ducit in coniugem.c.inter opera.eo.tit. Prohibitorium est etiam edictum de matrimonio cõtrahendo , vt qui- 62 cunq; non prohibetur,per consequentiam admittatur , † & solus sufficit consensus ad matrimonium cõtrahendum eorum, de quorum coniunctionibus agitur.c.cum apud,eod. titul.licèt etiam verba requirantur inter valentes loqui.c.tuæ. eodem tit. 63 † & viro dicenti,q vxorem suam cognouit etiam negante muliere creditur,prout dicitur in c.continebatur.de despon.impu. moneantur etiam impuberes,qui ex habitu corporis non ostẽdunt pubertatem,& puellæ non puerperæ in annis puerilibus , ne contrahant propter perplexitates,de quibus in cap.puberes, 64 & per totum,de despon.impub.& cap.j.eod.tit. lib. vj. † Item q nulli contrahant matrimonia clandestinè , videlicet sine testibus , aut solennitate,aut contra tenorem cap.cum inhibitio.de 65 clande.despon.& cap.aliter.iij.q.v. † Item q qui vni præstitit fidem consensus,non contrahat cum alia.cap.j. & per totum , de spon. duorum . Item q in matrimonio non inserantur conditiones contra substantiam coniugij.c.fin.de condi.Opp.puta si generationem prolis euites,quod est vnum de bonis tribus matrimonij,vel donec inueniatur alius honore vel facultatibus dignior,aut si pro quæstu adulterij se tradant contra fidem & sa- 66 cramentum,quæ sunt alia bona matrimonij. † Item ne contra votum simplex,quod impedit contrahendum , aut solenne qđ dirimit iam contractum,aliquis contrahere matrimonium nõ præsumat. capit. rursus, & per totum,qui clerici vel vouentes. 67 † Item ne quis contrahat cum ea,quam polluit per adulterium. cap.j.& per totum,de eo qui dux.in matr.quam polluit per adulterium. Item q caueant , quomodo contrahant cum leprosis, aut cum seruis,vt habetur in titulis,de coniugio leprosorum,& 68 de coniu.seruorum.† Item q caueant,ne contrahant cum coniunctis cognatione spirituali,iuxta determinatio.capit. j. de cognati.spiri.li.vj.non enim valet matrimonium inter confirmatum,& baptizatum,& suscipientem,& confirmantem , & filios suscipientis,nec confirmatum,& vxorem suscipientis prius cognitam,& suscipientes & parentes confirmati,& vxorem suscipientis prius cognitam.Item inter confirmantem,& confirmatum,ac filios confirmantis,& eius vxorem prius cognitam,& ipsum confirmantem & parentes confirmati . Et ideo sub verbis 69 eiusmodi,xx.sunt casus propterea prohibiti,vt ibi. † Et idem de coniunctis cognatio.legali,donec durat adoptio.c.j. de cogna. legali. Item vt qui cognouit consanguineam vxoris suæ abstineat,prout in tit.de eo, qui cognouit consang. vx. suæ. Coniugium ergo multum fauoris obtinet.c.tua.de consang.& affi. qa quos Deus coniunxit,homo non separet. c. de infidelibus. eod. titu.non tamen propterea debet reprehensibile iudicari , si secundum varietatem temporum etiam circa ipsum statuta va- 70 riantur humana.cap.non debet eod.tit.† Item quòd caueant ne contrahant cum frigidis & maleficiatis:aliàs seruentur, quæ habentur in capitulis,fraternitatis,laudabilem,& fi. de frig. & male.Item ne contrahant contra interdictum ecclesiæ , aliàs puniantur,vt in cap.j.de matrimo.contracto contra interdictum ecclesiæ.& per totum ti.† Item ne coniuges faciant diuortia cõ- 71 tra cap.porrò,& per totum , de diuor. sunt enim duo in carne vna,&c.vt in c.gaudemus eod.tit. & caueat mulier propria auctoritate diuertens,quia nec dotalitium poterit repetere.c. ple- 72 runq;. de donat.inter virum & vxor. † est enim matrimonium maris & fœminę coniunctio , indiuiduam vitæ retinens consuetudinem.capit.illud. de præsump. non enim debent dissolui leuitate quadam matrimonia canonicè contracta. ca. lator.de 73 re iud.† Et adde q viduis contra iustitiam non est fauor ecclesiasticus concedendus.cap.nuper.in fin. de dote post diuor. re. & q secundæ nuptiæ non sunt benedicendæ.c.j.de secund.nup. & ideo cum fuerint semel benedicti,non debet reiterari benedi- 74 ctio,vt ibi.† mortuo nanq; altero coniugum, alter potest alteri nubere in Domino sine metu infamiæ & aliarum pęnarum ciuilium.cap.pen.& fin.eo.tit.propter auctoritatem Apostoli, de qua ibi,& q tolerabilius,&c.c.licet ex quadam. in fi. de testib. 75 † Demum ne quisquam ex ignorantiæ cęcitate velamen excusationis assumat,frequenter etiam in ecclesijs publicetur,& monitio fiat generalis, q omnis vtriusq; sexus fidelis postquam ad annos discretionis peruenerit spiritus, scilicet doli capax omnia sua solus peccata etiam venialia,de quibus recolit,saltem semel in anno,& si non frequentius , fideliter cõfiteatur proprio sacerdoti,perito tamen vel alicui discreto,tunc de eius licentia, & iniunctam sibi pęnitentiam proprijs viribus studeat adimplere,aliàs non esset fructuosa confessio:† quia alienus sacerdos ip- 76 sum non potest absoluere,vel ligare &c.nisi in casu, de quo per glo.in c.dudum.2.de elec.& in cle.dudum. de sepul. Item quòd recipiat reuerenter ad minus in Pasca similiter Eucaristię sacramentum,nisi fortè de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius participatione duxerit abstinendum , alioqui viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur , & moriens Christiana careat sepultura.cap.omnis,& c. Deus qui, de pęni.& re.† Debet autem sacerdos esse discretus,& cautus,vt 77 more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati,diligenter inquirens omnia peccata , & circunstantias etiam peccatorum,prudenter intelligens , quale ei debeat præbere

bere consilium,& cuius modi remedium adhibere diuersis experimentis vtendo ad sanandum ęgrotum,& non sicut imperitus medicus vno collirio mederi oculos singulorum.xxviij.di. 78 necesse.† Diligenter ergo debet experiri vires ipsius,qualem.s. penitentiam posset portare.ar.xxvj.q.vlti.alligant.& sic,vt potius reddant rationem de misericordia, quam de crudelitate, vt ibi.lxxxvj.dist.non satis.vltra medium,& xi.q.iii.nemo peri- 79 torum.† Pęnitentiam igitur non tam secundum quantitatem excessus quam pęnitentis contritionem pro cōfessoris discreti arbitrio moderanda est,pensata qualitate personæ, & consideratis circunstantiis omnibus,& præsertim noua reductione ad fidem,quibus iuxta Apostolum,lac in potum dari non esca, & paulatim instrui in fide, confessionis formam, orationem Dominicam,& simbolum edocendi,& eucharistiæ sacramentum temporibus consuetis & in mortis articulo tribuendum. 80 c.Deus qui.eo.tit.† Sunt ergo pęnitentię arbitrariæ. xxvi.q.vii. tempora pęnitudinis.de pęni.di.i.mensuram.& c.significauit.& c.quæsitum.de pęni.& re.ita vt pro austeritate pęnitentię nullus a seruitio ecclesiæ retrahatur, & aliquod salutis periculum 81 formidetur, vt d. c. significauit.† Manifesta tamen & publica peccata non sunt occulta correctione purganda,vt in d.c.quæsitum,& c.i.de pęni.& rem. & c.ii.de maledic. ex causa etenim 82 penitentia potest commutari.c.licet,eo.tit.† mulieres tamen confessionem audire non possunt,nec alia facere,de quibus in c.noua quædam,eod. tit. Et adde, quòd ne pro dilatione pęnitentię periculum immineat animarum,permittitur episcopis, & aliis prælatis superioribus,ac etiam minoribus exemptis, vt etiam præter superioris licentiam prouidum & discretum sibi 83 possint confessorem eligere sacerdotem.c.fi.eo.titu.† Et adde, quòd sufficit licentia parochialis,qui adhuc præsbiter non est, puta,quia est infra annum dispensatio.per episcopum, iuxta c. cum ex eo.de elec.lib.vi.vel est parochialis collegiata. eo. titu. statutum.facit de elec.suffraganeis.de transla.c.i. & ibi no.& videtur etiam sufficere licentia vicarii generalis, iuxta dictum c. cum ex eo.facit cle. cupientes. de pęnis. prius factum etiam excusatur a pęna,quando id facit de licentia diœc.& in c.2.in fin. 84 de pœniten.lib.6. †nam diœc.est parochia, de donat.apostolicæ.in princ.& episcopus præsbiter.xxv.distinct. olim.de pecul. cle.c.2.& no.Ioan.An.in dicto c.omnis,super uerbo, proprio, maximè quando uacat Ecclesia parochialis consultius tamen est abstinere,de quo no.per glo. plenè in clem.1. de priui. & in c.2.de offi.Archiep.facit in simili, de iureiur. uerū & quod habetur de Iudæis,significauit.& de re iudi.inter. super 3.glo.bona fide tamen confessus absolutus esset quo ad Deum, ut not. glo.in c.dudum,de sepult.super uerbo,audire. facit quod habe- 85 tur de elect.dudum 2.In glo.quia cum.†nulla tamen consuetudine potest introduci, ꝙ aliquis possit sine superioris licentia confessorem sibi eligere, qui eum possit absoluere uel ligare. 86 c.2.in titu.de pœni.& remis.lib.6.ubi plenè no.†Et si sunt excōmunicati quoquo modo maiori.s. excōicatione, ut petant se absolui,aliàs sunt ab agendo,patrocinando,testādo, & ab aliis legitimis actibus faciendis,repellēdi, vt plenè habetur in c.de- 87 cernimus.de sent.exc.lib.6.†Moueantur etiam, vt confitentes proponant se de cætero velle abstinere à peccatis, & facturos iniunctam pœnitentiam,& ꝙ doleant se saltē non posse dolere,& lacrimari, &c. & se doleant nō esse debitè præmeditatos, ac petant à confessore,ꝙ omnia bona, quæ fecerunt, & facturi sunt,quæ opera mortua dicuntur, vltra alios eorū effectus disponant etiam cedere in remissiones suorum peccatorum, de quibus plenè.dist.j.& seq.& per Spec. in suo Repertorio de pœ- 88 nit.& remis.quæ omnino vide. †Moueantur etiā pariter super omnibus aliis necessariis & expedientibus pro arbitrio prudētis visitantis,attenta qualitate personarum & exercitiorum, & quas monitiones vno anno facere non potest, suppleat in annis sequentibus,& quod non potest facere vnus visitator, suppleat alius, & ita Deo adiuuante implebitur eorū officiū salu- 89 tare.† Moueantur insuper ad obseruātiam votorū: licet enim vniuersis liberum sit arbitriū in vouendo,vsq; adeo tamen solutio necessaria est post votū, vt sine propriæ salutis dispendio alicui non liceat resilire. c.licet. de voto. cum vox clamet prophetica, Vouete & reddite Domino Deo uestro, ut primū ad consiliū, secundū ad imperium referatur, quia nemo mittens manum ad aratrū,& aspiciens retro aptus est regno Dei. c.ma- 90 gnę.eo.tit.†attende tamen, ꝙ non est uoti transgressor, qui ꝙ nouit,auctoritate sedis Apostolicę distulit adimplere. c.nō est. eod.tit.pendet etiā ab eius,qui præsidet arbitrio,aut considerata personę infirmitate, & affluentia diuitiarum, aut alia causa probabili,quæ commutatio melior sit, & Deo magis accepta, ut sic possit cum uouente dispensare.c.1.eod.tit.præsertim si in ætate tenera facilitate potius, q̄ ex arbitrio discretionis uouet. c.2.eo.tit.& si non diu moratus aliquid proponit in animo. c.li- 91 teraturam, eod.tit. † reus etiam fracti uoti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur reli- 92 gionis obseruantiam cōmutare.c.scripturæ.eod.titu.† & adde, quòd aliquis potest ieiunare pro alio,& uotum alterius implere, & mortuus soluit uotum suum per superstitem, argumen. 13.quæst.3. animæ defunctorum. 16.quæst. 6. si quis fuerit.& 93 not.in d.c.licet. † Iuxta nanq; consilium superiorum vota, ieiunijs,vigilijs,eleemosinis,ac deuotis orationibus & alijs pietatis operibus, etiā per alios impleri possunt, licèt mulieres sint, quæ vouerunt.cap.2.& cap.magnæ.& cap.quod super his.eod. titu.& licèt idiotæ sint,& iuris ignari,qui votum religionis, vt plurimum fit, emisere. cap.ex multa. eod.titu.ad suam sanandam conscientiam, etiam si in Episcopos ante votum impletum eligerentur,renunciare tenentur Episcopatui, & votum 94 adimplere.cap.per tuas.eod.titu. † quandoq; tamen conscientiæ vouentium relinquitur,qui saltem verbo & exemplo proficere possunt, implere votum Hierosolimitanum.cap.postulasti.eod.titu.dum tamen clericus sine sui prælati, nec Episcopus absque sedis Apostolicæ licentia peragant. d. cap.magnæ. 95 † Adde, quòd circa huiusmodi spiritualia dolus bonus non vitiat.cap.veniens,& ca.dudum, de conuersione coniuga. Moueantur postremò ad restitutionem malè ablatorum, & damnorum illatorum per eos,prout plenè examinat Host.in Summa, de pœnit. §.quibus & qualiter & à quibus, & inquantum facienda est restitutio, cum multis. §. sequentibus. vsque ad finem totius Tractatus.

SVMMARIVM.

1 *Visitatores,ad quæ consilia plurimum animaduertere debeant.*
Consilia necessaria,quę sint.
2 *Irreprehensibilis & sine crimine, vnum & idem est.*
3 *Crimina capitalia,quæ sint.*
4 *Pęnitentiam non agens de peccatis mortalibus damnatur.*
5 *Prælatus de moribus præcedentibus ante prælaturam, de quibus non fuit infamatus,inquiri non debet.*
6 *Prælati mores approbati,semel reprobari non possunt.*
7 *Prælatos sine peccatis minutis non reperiri credendum non est, quæ hic numerantur.*
8 *De verbis ociosis in die iudicij reddenda est ratio.*
9 *Maledici regnum Dei non possidebunt.*
Sensualitatis motum impossibile est in sensum hominis non cadere.
10 *Ordinandus ad sacros ordines castitatem vouere debet.*
Ordinare ad sacros ordines, & ad prælaturam habentes filios promouere periculosum est.
11 *Substantia ecclesię ob vxorem & filios periclitari solet.*
Inuentarium sui patrimonij,quare teneatur facere ordinādus habens filios.
12 *Sacerdotes castitatem seruare debent.*
Lex continentiæ eadem est ministris altaris,quæ episcopis, aut præsbiteris.
13 *Clerici concubinas tenere non possunt.*
14 *Missa clericorum concubinariorum,an & quando sit audienda.*
15 *Crimen,quomodo sit notorium.*
Suspensus licèt quis sit quo ad seipsum,quando est in peccato mortali,in officijs tamen euitari non debet.
Clerici possunt habere in domo mulieres, in quibus non cadit suspitio si sint antiquæ,quia si iuuenes cum illis sunt, scelus perpetratum præsumitur, & nume.sequen.
18 *Episcopus immoderatam familiaritatem consanguinearum vitare debet.*
19 *Episcopus abstinere debet a nuptiarum conuiuijs.*
20 *Clericus debet esse vnius vxoris vir, aliàs in bigamiam incidit, & irregularis fit.*
Papa non consueuit dispensare super irregularitate per bigamiā contractā.
21 *Prælati sobrij esse debent,& non vinolenti.*
22 *Ministri ecclesiæ in veteri testamento vinum bibere prohibebantur.*
23 *Noe & Loth a vino fuere victi.*
Carnibus a principio humanæ naturę non vescebamur.
24 *Vini lasciuia post paradisum orta est.*
Christum enuntians ab omni verborum incentiuo debet esse alienus.
25 *Ebrietas mentis exilium inducit.*
26 *Clerici a vino se temperare debent.*
Crapula,quę dicator.
27 *In arduis quid liceat,quid deceat,quid expediat,attendendum est.*
28 *A prelatis factum,ab alijs facilè in exemplum trahitur.*
29 *Prelati sunt tanquam signum ad sagittam.*
Exemplo plures occidimus gladio.
30 *Prelati prudentes esse debent.*
31 *Et sacris literis semper insistere debent.*
Episcopi libros Gentilium legere prohibentur, nisi pro necessitate.
32 *Nec debent occupari in sæcularibus disciplinis.*
33 *Beatus Hieronimus ab Angelo verberatus est,quia Ciceronem legebat.*
Episcopi grammaticam ignorare non debent.
34 *Ignorantia,maximè in sacerdotibus,vitanda est.*
35 *Episcopi debent tenere magistros ad docendum pueros.*
Sacerdotum insipientia excusatione digna non est.
36 *Sacerdotes non possunt esse prudentes,si nesciunt sæcularia negotia.*
37 *Prælati debent secularium negotiorum peritiam habere.*
38 *Episcopi non sunt despiciendi ob grammaticę ignorantiam.*
Morum vitia magis,quàm verborum præcauenda sunt.

39 *Virtutes sunt ornamenta episcopalia.*
Vita & mores Sanctos faciunt sacerdotes,& non loca.
40 *Filij Sanctorum sunt,qui eorum opera exercent.*
Merita nos Deo coniungunt,& non loca.
Christianus,ob quæ fortiter in peccatum cadat.
Papa damnatur,si est suæ salutis negligens.
41 *Dignitas omnis corrumpitur,nisi legaliter conseruetur.*
42 *Sacerdos verè non est omnis,qui nominatur sacerdos.*
43 *Sacerdotes multi nomine,pauci re.*
Sacerdos debet esse ornatus in habitu & incessu.& infra.num.47.
44 *Alimentis vti debemus pro moribus eorum,cum quibus viuimus.*
45 *Vitia ne suggerant sub virtutum specie cauendum est.*
46 *Episcopus laudabilis magis est habens vilem supellectilem & mensam.*
Corporis incompositio mentis qualitatem denotat.
47 *Sacerdos debet esse hospitalis.*
48 *Abraam & Loth ob hospitalitatem Deo placuere.*
49 *Aliena rapere conuincitur,qui vltra necessitatem sibi retinet.*
50 *Clerici ad hospitalitatem tenentur.*
51 *Personarum delectus in hospitalitate habendus non est.*
52 *Sacerdos debet esse discretus.*
53 *Sacerdos & rector debet esse discretus, ne tacenda proferat, aut dicenda*
54 *teneat.*
55 *Rector sacerdos ea docere non debet,quæ intelligi non possunt.*
56 *Ebrietas & voracitas prohibentur.*
Luxuriam facilè prouocat ventris ingluuies.
57 *Sacerdos de altari viuere debet,& non luxuriari.*
58 *Clerici tabernas intrare non debent.*
59 *Clerici & laici conuiuia de confectis facere prohibentur, & ante horam tertiam conuiuia celebrare.*
60 *Prælati ita irascibiles,& perturbati sensus esse non debent.*
61 *Episcopos verborum correctione,non verberibus timere debemus.*
62 *Prælati in corrigendo plus operatur beneuolentia quàm seueritas, plus coerctio quàm comminatio,plus charitas quàm potestas.*
63 *Reuerentiam exhibet castigatus leuiter castiganti.*
Disciplina sine misericordia seruanda est.
64 *Misericordiam cum iustitia facere debet iustè iudicans.*
65 *Eleemosinarum tria sunt genera.*
Eleemosina cordis corporali præfertur.
66 *Prędicator culpantes paliare non debet.sed corripere.*
Populus ex vno peccatore sæpe polluitur.
67 *Rusticorum arrogantia impudentius nihil est.*
68 *Clericus adulator,maledicus,vsurarius,vel vltor suarum iniuriarum deponi debet.*
69 *Clericis vsuras exercere non licet.*
70 *Auarus omnium bona inuadit.*
71 *Episcopus faciendus non est, qui heri fuit cathecuminus.*
72 *Sacerdos momentaneus humilitatem nescit.*
73 *Magistrum eum fieri miserum est,qui non didicit esse discipulus.*
74 *Animus erranti ad deteriora prolabitur, si is qui displicet ad intercedendum mittitur.*
75 *Corpore vitiati veteri lege a sacrificijs prohibebantur.*
76 *Ordinandus debet secundum Apostolum esse sine crimine.*
77 *Sancti,qui non sunt,sacramenta tractare non possunt.*
78 *Episcopus tenetur necessaria prouidere pauperibus,& his qui suis manibus laborare non possunt.*
79 *Mortem infligit,qui eam cum potest,non excludit.*
80 *Negligentia eruditionis est nouerca.*
81 *Episcopus monoganus esse debet & ætate & sapientia senior.*
82 *Episcopus non est faciendus,qui hospitalitatem nescit.*
Negligentiæ rectoris culpę inferiorum imputantur.
Negligens emendare quod potest,facientis culpam habet.
83 *Sacerdos liberalis esse debet patientibus necessitatem.*
84 *Liberalitas perfecta,ex quibus commendetur.*
Clementiam non habens,legem Christi non impleuit.
85 *Episcopus non debet esse percussor.i.ad vindictam facilis.*
86 *Officia duo personæ etiam exercitatæ conferri non debent.*
87 *Episcopus debet habere ęconomum ad prouidendum hospitibus.*
88 *Ordinari prohibetur litigiosus.*
89 *Obedientiam licèt debeant inferiores superioribus, tamen qui maiorem se credit,minor fiat.*
90 *Diuitiarum potentia, aut paupertatis humilitas, episcopum sublimiorem vel inferiorem non facit.*
91 *Inferior cum est locumtenens maioris, sicut maior est honorandus.*
92 *Visitator debet aduertere ad omnia consilia tam naturę, quàm scripturæ.*
93 *Pręcepta naturę omnes obligant.*
94 *Pręcepta scripturę tria sunt.*
Pręcepta moralia,quæ sint.
Quæ iudicialia.
Quę cerimonialia.
95 *Præcepta moralia,quotuplicia sunt.*
96 *Præcepta moralia affirmatiua,semper obligant.*
Præcepta ogidecal possunt intelligi data vel innata.
Decalogus quod tenet explicitè,lex naturæ implicitè.
97 *Præcepta moralia affirmatiua,imperatiuè ponuntur, negatiua indicatiuè.*
98 *Præcepta Decalogi,quę concernant.*
Præcepta Decalogi,concernentia habitum,quę sint.
99 *Et quæ sint concernentia affectum,vt non concupisces vxorem proximi.*
100 *Præcepta,quæ sunt in prima tabula.*
101 *Et quæ sunt in secunda tabula.*
102 *Proximus opere tripliciter lęditur.*
103 *Pręcepta iudicialia,quæ sint.*
Et quæ cerimonialia.
104 *Præcepta sine gratia diuina impleri non possunt.*
Papa non potest dispensare contra decem præcepta Decalogi.
105 *Præceptis quis ligatur altero de tribus modis.*
106 *Vouere est voluntatis,reddere votum est necessitatis.*
107 *Consilium euangelicum paupertatis,quod sit.*
Consilium obedientiæ,quod sit.
Et quod sit consilium maioris castitatis.
108 *Concupiscentia,quando sit peccatum mortale,vel veniale.*
109 *Malum omne ex triplici radice oritur.*
110 *Consilium charitatis,quod sit.*
111 *Consilium mansuetudinis,quod sit.*
112 *Et quod sit consilium misericordiæ & erogationis.*
113 *Dare superfluum est necessitatis,sed dare ea,quibus egemus est consilij.*
114 *Consilium simplicitatis verborum,quod sit.*
115 *Consilium rectitudinis intentionis,quod sit.*
116 *Actus omnes ad Deum referre tenemur.*
117 *Consilium conformitatis operis,quod sit.*
118 *Consilium de vitanda sollicitudine,quod sit.*
119 *Et quod sit consilium de fraterna correctione.*

Quæstio nona secundæ partis.

1 NOnò † quæro principaliter, quæ sunt præcipua salutaria ↄsilia, ad quæ debēt plurimū animaduertere visitantes, &c. Respondeo, quòd sunt plura, prout ex infra dicendis apparebit. primò quædam sunt necessaria,alia verò non adeò necessaria,sed summè vtilia. Ex necessarijs ibidem primum dico illa esse xiij.s. numero, quę docet Apostolis scribens ad Timo.& additum videlicet,quoniam tales, primò irreprehensibiles, & sine crimine esse oportet:secundò, vnius vxoris viros:tertio,sobrios:quartò,prudentes:quintò,pudicos, sextò,ornatos:septimò hospitales:octauò,Doctores:nonò,non vinolentos:decimo non percussores:vndecimò, modestos: duodecimò, non litigiosos,nec cupidos:tredecimò,& vltimò,non neophitos, & suæ domui bene præpositos, filios habentes subditos cum omni castitate. Quæ omnia & singula latè discurrit,& examinat Gratianus in decreto.25.dist.vsque ad 50.inclusiuè.Redeo ad primum,videlicet irreprehensibilem & sine cri- 2 mine.† Et dico quòd irreprehensibilem & sine crimine vnum & idem sunt,tex.est in c. primum itaque. xxv. di. quod ideo est, vt ibi dicit Hieroni. quia quomodo potest præses ecclesię auferre malum de medio eius,qui in delictum simile corruit? Aut qua libertate peccantem corripit,cum totus ipse sibi respōdeat 3 eadem se admisisse,quæ corripit? † sine crimine dico.s. capitali & mortali,puta sacrilegio,homicidio,adulterio,periurio,fornicatione, falso testimonio,rapina, furto,superbia, inuidia, accidia,& si longo tempore seruatur iracundia, & ebrietate si assi- 4 dua sit.† Quodcunque enim de istis peccatis in se dominari cognouerit,& non dignè emendauerit,& si habuerit spatium lōgo tempore, pęnitentiam non egerit,& largas eleemosinas nō erogauerit, nec se ab ipsis abstinuerit, igne purgatorij purgari non poterit, sed ęterna illum flamma sine vllo remedio trucidabit,vt scribitur in §. criminis,ea.dist.xxv.quod intellige,quando non sunt occulta,sed de illis quis sit infamatus,ita vt ad indicendam purgationem, aut ad inquirendum contra eum ad effectum puniendi procedi possit,de quo plenè in c.fi.de tempo. ord.Intellige etiam de criminibus post promotionem de eo in concistorio factam per Papam cum ipso eius processu,secundū 5 quod fieri ↄsueuit, † quia de præcedentibus nō potest amplius quoquomodo īquiri, quasi tacitè censeat̄ purgatus,ex quo tūc nō fuit infamatus, aliàs nō debuisset promoueri.c.tantis.lxxxj. dist.c.omnipotens.de accus.hęc probat tex.singu.in c.fi.de pur- 6 ga.cano.in fi.† quia censentur approbari mores ipsius,vnde postea reprobari non possunt. viij.quæst. ij. dilectissimi.xxv.quæst. v.horrendus.de iureiuran. quemadmodum. l. si vxor. in fin. ff. de adulte.& not. gloss. in d. capitul. fin. de purga.canonica.sude per verbo,postquàm.† non est etiam credendum possibile esse 7 pręlatos sine minutis peccatis reperiri etiam omnibus notis, puta quòd in cibo, aut potu plus non accipiat quàm necessarium, vel quòd plus non loquatur quàm oporteat, aut plus taceat, quàm expediat, aut pauperem importunè petentem, non exasperet, aut corpore sanus alijs ieiunantibus prandere si velit, aut somno deditus tardius ad ecclesiam surgat, aut si coniugatus excepto filiorum desiderio, vxorem suam cognouerit, aut in carcere positos tardius redemerit, &

infirmos

infirmos tardius visitauerit, aut discordes ad concordiam reuocare neglexerit, aut si plus proximum, vel vxorem, vel filium, aut seruum exasperauit quam oportet, vel si amplius blanditus fuerit quam oportet, vel si cuiquam maiori personę, aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit, vel si pauperibus esurientibus nimis delitiosa vel sumptuosa conuiuia præparauit. 8 † Item si se in ecclesia, vel extra, fabulis ociosis, de quibus in die iudicij ratio reddenda est, occupauerit; vel si dum incautè iuratur, quod per aliquam necessitatem impleri non possit, vtiq; periuratur. Item cum facilitate, vel temeritate maledicimus, 9 † quoniam scriptum est, neque maledici regnum Dei possidebūt, vt hęc omnia numerantur in d. §. criminis. supra alleg. Et quia impossibile est in sensum hominis non irruere motum sensualitatis calore, ille demum laudatur & prædicatur beatus, qui statim vt cęperit cogitare, vel excedere, interficit cogitatus, & excessus, & allidit eos ad petram, quæ Christus est, secundum Hieronymum, alias facilè transeunt in mortale, quia nullum peccatum adeo veniale est, quòd non fiat criminiale, dum placet, secundum Augu. in d. §. criminis. 10 † Est insuper attendēdum, quia qui ordinantur ad sacros ordines, votum castitatis emittere debent. c. nullum. & c. quando. xxviij. distinct. & c. de his. & c. præterea. ea. distinct. quinimò valde periculosum est ordinare ad sacros & promouere ad prælaturas habētes filios, quasi longam sui corporis continentiam non habeant. c. priusquam. ea. distinct. 11 † & quia propter vxorem & filios ecclesiastica solet periclitari substantia. c. diuersis fallacijs. de clericis coniuga. & propterea compellitur ad faciendum inuentarium de patrimonio suo, secundum quòd sanctissimè scribit Pelagius in c. de Siracusanæ. ea di. ne sub vmbra patrimonij audeat vsurpare bona ecclesiæ aut prælaturę suo tēpore acquisita, quibus si deficiat patrimonium, oportebit prælatis necessaria subministrare, vt in §. ecce. ea. distin. 12 † debent ergo sacerdotes & ministri altaris obseruare castitatē. c. sacerdotibus. & c. episcopus. 31. distinct. quia eadem lex continentiæ est altaris ministris, quæ episcopis, aut presbiteris. c. lex continentiæ. ea. distin. maximè tempore oblationis, vt in. c. ordine. ea dist. 13 † & propterea non possunt tenere concubinam, alias tam clerici quàm concubinæ sunt puniendi etiam ex sola suspitione. c. si quisquam. & c. sicut. & c. si aūt. de coha. cle. & mulie. licèt nō sint cōpellēdi ad eas abiurandas metu periurij incurrēdi. c. clericos. eod. tit. adeo quòd si super inde haberet priuilegium apostolicum, sibi non prodest. c. super eo. eod. tit. 14 † & quòd dicitur in c. nullus missam. & in c. pręter xxxij. dist. quòd clericorū concubinariorum non est audienda missa verum est, nisi toleretur, & vt eorum ministeria tanquam non vera non respuantur. Secus si vt propterea peccandi licentia cæteris auferatur. Et ij ad pęnitentię fructum trahantur, 15 † vel si crimen notorium sit, vt in c. vestra. de cohabi. clericorum & mulier. puta per sententiam, seu confessionem factam in iure, aut euidentiam rei, quæ tergiuersatione aliqua cælari non possit. nam si quilibet pro mortali peccato quo ad seipsum constat esse suspensum, non tamen in officijs debet euitare. c. fina. eod. tit. 16 † sed si fortè essent mulierculæ, in quibus naturale fędus nihil permitteret de crimine suspicari, nequaquam forent euitandi. c. a nobis. eo. titu. & in c. interdicit. xxxij. distinct. quod loquitur de matre, sorore, aut amita, aut alijs personis idoneis, quæ cum fugiant suspitiones, hoc est, si sint antiquæ, 17 † quia sæpe instigantę diabolo etiam cum illis, quando iuuenes sunt, scelus perpetratum reperitur, & cum pedissequis earundem. c. j. de coha. cle. & mulie. Quibus iuuenibus in vico, aut in villa longa a sua conuersatione necessaria subministrēt, vt ibi. Et si sit presbiter orientalis, cui permittitur vxorem habere, illam quasi sororem diligat, sed quasi hostem fugiat, secundū Grego. in dialogo, de quo in c. presbiter quidam. xxxij. distinct. eius verò, qui non facit fraudem legi, suæ conscientiæ committitur, prout patet in c. habuisse. xxxiij. distinct. 18 † Et adde quod omnino oportet episcopum vitare immoderatam familiaritatem etiam consanguinearum, etiam si sit filia, alias puniēdus est, prout scribit Nicolaus Papa contra Germanos, & Gallicos, in c. quorundam. xxxiiij. di. 19 † Adde etiam, quòd non solum ab huiusmodi familiaritate, sed etiam a nuptiarum conuiuijs abstinere debent, maximè in sacris constituti, nec his cętibus se miscere debent, vbi amatoria canuntur, & turpia, aut obscęni motus corporum, coreis, & saltationibus efferuntur, ne auditus & obtuitus sacris ministeris deputatus turpium spectaculorum, & verborum contagione polluatur. c. presbiteri. xxxiiij. distinct. c. non oportet, de conse. distinct. v. & cap. de his. xxxi. q. j. 20 † debet ergo esse vnius vxoris vir clericus aliàs incurrit bigamiā, & efficitur irregularis, quomodocunq; carnes suas diuidat in plures. super qua irregularitate, licet forte Papa dispensare possit, tamē non consueuit, quia contra Apostolum, de quibus omnibus plenissimè in c. debitum. de bigam. quæ induci possūt etiam ad matrimonium spirituale. arg. in c. inter corporalia, de trāsla. pręla. & c. de multa. de prębend. & c. j. de consuetu. li. vj. c. vt quis duas, de electio. c. ordinarij. §. in conferendis, de off. ord. eo. libr. cap. si beneficia. de præbend. eo. libr. in cle. si plures. de præben. & in extrauaganti, execrabilis, licet abusus modernorum hoc non curet.

21 † Oportet etiam prælatos esse sobrios, & non violentos, circa quod aduertendum est, quod luxuriosa res est vinum, & cōtumeliosa ebrietas: omnis enim qui cum his miscetur, non est sapiens, & contra hos clamat Hiero. in Micheam prophetā, quē omnino vide in c. ecclesiæ Principes, & c. luxuriosa. xxxv. distinct. 22 † Et ideo in veteri testamento introductum fuerat, vt ministri templi prohiberentur vinum & siceram bibere, ne ebrietate grauarentur corda eorum, sed sensus eorum semper vigeret, & tenuis esset, quia venter mero æstuans facilè spumat in libidinē, 23 † vnde Noe ebrius nudauit femora: & Loth, quem Sodoma non vicit, vicerunt vina. ea. dist. in princ. & ideo tales ebrietati deseruientes si non desinant a communione priuantur. c. episcopus. e. dist. similiter nec ab exordio conditionis humanæ carnibus vescabamur, sed post aduentum Christi, o [illegible] lauit ad a. quod vtinam seruaretur, cum dicat Apostolus, Bonū est vinum non bibere. c. ab exordio. c. distinc. 24 † huiusmodi enim lascivia post paradisum orta est, in quo regnabat abstinentia, nam sexta die bestiæ sunt creatæ, & cum bestijs orta est edendi potestas, & visus escarum vbi finis cibus cœpit, ibi factus est modi, & c. vt dicit Ambro. vj. die. c. distinct. quem tex. omnino vide vsque ad illa verba, qui Christum enuntiat ab omni verborum incentiuo præstare se debet alienum. & cōtra huiusmodi ebriosos vsque ad corporale supplicium procedi potest, per. c. ante omnia. e. di. facit. c. denique. iiij. di. † cum ebrietas & crapula inducat exilium, 25 & libidinis incentiuum. vnde abusus Alemanorum ad potus æquales, vbi plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fecundiores exhaurit, reprobatur in c. a crapula. de vita & hone. cler. 26 † vbi mādatur clericis quod sibi temperent vinū, & temperent se vino, & ne quispiam ad bibendum incitetur, & dī crapula. quantum ad superfluitatem ciborū, quasi cruda epula: & ebrietas quātū ad potū, quasi fine bria, ab e, quod est fine, & bria, mensura: vnde ebrius, qui sine mēsura bibit: vnde Horatius, Fecūdi calices quē nō fecere disertū, vt ibi no in gl. 27 † Hoc est prætea attēdendū, vt in oībus maximè arduis, tria præcipuè semper attēdāt, videlicet, quid liceat fm equitatē, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundum vtilitatem. Item aduertat tam ad præterita, cū multa reminiscentia, quam ad præsentia, cum multa intelligentia quam etiam ad futura cum multa prouidentia: 28 † quod enim a prælatis agitur, citò trahitur a subditis in exemplum. Iuxta quod dominus ī Leuitico inquit ad Moysen, Si sacerdos, qui est vnctus, peccauerit, faciet delinquere populum. c. magnæ. de voto. dum tamen vere non recedamus a tramite veritatis, non habemus curare, quid os loquentium cuiuscunque loquatur, vt ibi, iuxta illud appositum orbis regi ad exemplum. xj. q. j. præcipuè 29 † sunt enim prælati tāquam signū positi ad sagittam, vnde histriones vitam eorum inspiciunt. c. qualiter & quando. de accu. Et dicit Greg. in pastorali, quòd plures occidimus exemplo, quàm gladio: & tot mortibus digni sumus, quot proximis nostris mala exempla monstramus, vt d. c. præcipuè. 30 † Debent ergo prælati esse prudentes, dicente Dño, estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut columbæ, vt prius attendant tempus tacendi, postea loquendi, & vt quisq; sit paratus reddere rationem omni poscenti de ea fide & spe, quæ in eis est, & intendere debent lectioni, exhortationi, & doctrinæ. 31 † Et ideo semper habent sacris literis insistere, nec nunc addiscere, cum ex officio alios debeant docere, vt in c. qui ecclesiasticis. 36. distinct. prohibentur etiam Episcopi libros Gentilium legere, aut hæreticorum, nisi pro necessitate. c. episcopus. e. dist. similiter etiam omissis Euangelijs, & Prophetis comedias legere, & amatoria Bucolicorum versuum verba cantare, ac tenere Virgilium. 22 † Etenim id, quod in pueris est causa necessitatis, crimen in se facere non debent voluntatis & occupari in obscurandis sensibus, se occupando in secularibus disciplinis. c. sacerdotes. cum seq. ea. dist. Quinimo reprehenduntur Episcopi, qui filios suos secularibus erudiunt disciplinis. 33 † Et beatus Hiero. ab Angelo verberatus est, quia Ciceronis librum legebat. c. legant, & c. legimus, ead. dist. & beatus Gregorius legitur reprehendisse quendam Episcopum, quia contra Episcopale officium pro lectione Euangelica grammaticam populo exponebat: non tamen debent grammaticam ignorare, alias Episcopatu priuantur. c. fin. de æta. & quali. Et quanquam sit magnus Episcopus, & senex, & nobilis genere, a paruulis vel minimis eruditis, si quid fortè est vtilitatis, aut salutis inquirere negligat, & sic rebelliter viuit, & discere atque agere bona recusat, magis diaboli, quàm membrū Christi esse ostenditur, & potius infidelis esse, quàm fidelis monstrat. 34 † Nā sacerdotibus maxima ignorantia est vitanda. c. ignorantia. 38. & tenentur presbyteri cū ordinant ab Episcopo reportare libellum officialē, qui instruit administrationē sacramentorū. c. quādo. ead. dist. 35 † & ad docēdi clericos tenent Epi cōgruis locis cōstituere magros. c. de qbusdā. 37. dist. docēda etiā dico lingua Hebrēā, & Caldēā, vt ī cle. de magi. q a insipiētia sacerdotū nec excusatiōe digna, nec venia ē, qb⁹ et nō licet ignorare canones. c. in

si in laicis, & cap. nullus. 38. dist. & cap. seq. vbi patet, quæ sunt necessaria sacerdotibus, & episcopis ad discendum. inhærentes enim sacræ scripturæ non obscurātur iniquitate mundana, nec dicuntur Christum ignorare. c. sicut stellas. cum seq. 100. distin. 36 † nec possunt esse prudentes, qui sunt secularium negotiorum imperiti: quia hoc tempore talis regiminis debet in arce constitui, qui non solùm de salute animarum, verum etiam de extrinseca vtilitate, & cautela sciat esse solicitus. c. Petrus. e. dist. Ex his nanque patet secularium negotiorum peritiam prælatis necessariam, qui subditis non solùm debent spiritualia, sed etiam carnalia subsidia ministrare, exemplo Christi, qui turbas sequētes non solùm docebat verbo, sed etiam virtute sanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. 37 † Debent ergo prælati secularium negotiorum habere peritiam, vt hæc omnia perficere possint eorum cautela, ecclesiæ seruentur indemnes, & cuique necessaria pro suo modo ministrentur. vnde quidam in episcopum electus à beato Grego. pro sua simplicitate repellitur, ne eius occasione res ecclesiasticæ dilapidarentur. 38 † Et aduerte quod licèt per ignorantiam etiam grammaticæ artis aliquid vitiosum proferant presbyteri, vel episcopi, non tamen ideo à scolasticis sunt dispiciendi, quia morum vitia magis, quàm verborum sunt præcauenda. c. sedulò. cum seq. 39. dist. circa verò secundum, de quo satis supra dictum est, 39 † est attendendum etiam, quod ornamenta episcopalia virtutes debent intelligi, quæ à Deo eis promittuntur, cum dicitur, sacerdotes eius induam salutari. vnde in veteri testamento variis vestibus ex præcepto Dei sacerdotes ornati leguntur, quia multis modis virtutibus debet splendere vita Pontificis, vt gradui conferat decorem, quem ab eo nō accipit. non enim loca, sed vita & mores sanctos faciunt sacerdotes, vnde ex officio suscepto nō licentiam peccandi, sed necessitatem bene viuendi se nouerint assecutos. 40 † Sunt enim filij sanctorū, qui exercent opera eorum, & morum nobilitas, non loci, vel generis sacerdotes nobilitet. nam merita nos Deo coniungunt, non loca, vel ordines. 40. dist. in prin. & c. non nos. cum trib. seq. Hinc dicit Chrysostomus, quod homo Christianus fortiter cadit ī peccato, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis. 41 † & ideo damnatur etiam Papa, si suæ & suorum salutis est negligens. cap. homo Christianus. & cap. si Papa. ea. dist. vbi dicitur, quod Papa negligens inutilis & remissus in operibus suis & à bono taciturnus, quod magis officit sibi, & omnibus damnabitur ad gehennam. patet ergo ex præmissis, quod non ordines, sed vita & merita nos Deo commendant. 42 † & corrumpitur oīs dignitas, ac ad terram trahitur, nisi legaliter conseruetur, & nisi iustè viuēdo laudet, & gratia & auctoritas nō loci nō gñis nobilitate, sed virtute comparatur, quæ gratia non locus animā saluat. & 43 † hinc est, quod non omnis verè sacerdos est, qui nominatur sacerdos, & nobilitate loci paradisi priuatus est Adam primus homo propter peccatum, ideo dicit Chrysost. multi sacerdotes nomine, pauci verò in opere, nec cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram, nec locus sanctificat hominē, sed homo sanctificat locum, vt hæc probantur in c. ante omnia. cū se. 40. dist. ex his patet, sacerdotem oportere esse ornatum motibus, 44 † sed etiam præterea oportet, quòd sit ornatus in exterioribus habitu, videlicet, & incessu, nec sordidis, nec fulgidis se vestibus ornet. hinc Hierony. nec affectatæ sordes, nec exqsitę delitiæ laudes pariunt. quod tam de vestibus, quàm de cibis intelligendum est. 45 † vnde Augu. in lib. de doctrina Christiana scribit, quòd pro moribus eorum, cum quibus viuimus, alimentis vti debemus. c. quisquis. 41. dist. vnde super epistolam Io. subdit, quod non cibus, sed appetitus in culpa est. c. dilitiæ. ea. dist. & in libro de verbis Domini subdit, quod contra suæ infirmitatis consuetudinem aliquibus cibis non sunt cogendi diuites vti. & ī libro quæstionum Euangelij addidit, quòd ęquanimitas tolerādi nō vsus, uel abstinentia cibi iustitiam facit. c. non cogantur. & c. qđ dicit Dominus. ea. dist. vnde concludendum, quòd temperātia ciborum, & vestimentorum, non dissolutio eorum laudat. 46 † & cautè agendum est, ne sub specie virtutum vitia se suggerant, vt pro parsimonia tenacia, pro largitate effusio, pro zelo iustitiæ crudelitas, pro pietate remissio. c. per simoniam. & c. sępe vitia. ead. dist. & verè magis laudabilis est episcopus vilem supellectilem, ac mensam, & victum pauperem habens, & dignitatis suæ auctoritatem, fidem, & vitæ meritis quærens. & qui hospitiolum non longè ab ecclesia habeat, & clericus qui professionem suam habitu, & incessu probet, quàm vestibus, & calciamentis decorē quærens. c. episcopus. ea. dist. sicut in cibis mores eorum, cum quibus viuimus obseruare monemur, sic & de indumentis intelligendum est. vt enim alibi dicitur, quisquis contemptis his, cum quibus viuit lautiora sibi, uel austeriora præcęteris indumenta, uel alimenta quærit, aut intemperans sui est, aut superstitiosus. 47 † Incessu autem sacerdos debet esse ornatus, vt grauitate itineris mentis maturitatem ostendat: incompositio enim corporis, vt Aug. ait, qualitatem indicat mentis. vnde historiographus Salustius, cum eius mutabilitatem describeret, cuius conscientia exitam curis vastabat mentem, inter cætera etiam hoc notabile indicauit. incessus eius modo tardus, modò citus. ea. dist. §. sicut. 48 oportet similiter sacerdotem esse hospitalem, ne sit in numero eorum, quibus in iudicio dicetur, hospes eram, & non collegistis me: qui enim Apostolum sequitur, alios ad hospitalitatē debet inuitare. quomodo hospitalitatis exortator poterit esse, qui domum ppriam hospitibus claudit? si enim sacerdos primum a seipso, & a domestica ecclesia sua dēt exigere, quod postea populis imperet, si primum imitando Christum, ipse debet facere, quæ postea populum doceat, necesse est, quòd pauperes hospitio recipiat, ut ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat, & ad memoriam reuocet, 49 † quo Abraam, & Loth, per hospitalitatis opera Deo placuere, & Angelos hospitio recipere meruerunt, quomodo Angeli Sodomis hospitalitatis domum ingressi Loth cū familia sua liberauerunt, quomodo clausas domos, cum hospitibus ignis ingressus nō perdidit, 50 † & qūo secundum Hiero. aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur, ac sic se per opera pietatis instruatur, & etiā præsentis vitæ subsidia, & ęternæ claritatis præmia a Deo percipiat. vtrumq; enim pietati permittitur. hinc Apostolus ad Timo. Exerce teipsum ad pietatem, nam corporalis quędā exercitatio ad modicum vtilis est, pietas autē est vtilis ad omnia habens promissionem vitæ, quæ nūc est, & futuræ ab hac quisquis alienus fuerit, uerus sacerdos non est: & si vidua in ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recipit in hospitio, quæ pedes Sanctorum non lauit, &c. multo magis damnabiles sacerdotes, qui ab opere pietatis probantur alieni. vnde non despiciendi, sed laudandi, qui conuiuia pauperibus exhibent. 51 † adde quod clerici pcipuè tenentur ad hospitalitatem. 28. dist. Florentinū. quia quicquid habent clerici, pauperum est 16. q. j. c. vlt. no. gl. in c. de monachis. de præben. & Ioan. Euangelista Dio trepem excommunicauit, q nec pauperes recipiebat, sed recipientes de ecclesia, eijciebat. 52 † & in hac hospitalitate non est habendus deletus personarum, sed indifferenter quibuscunque sufficimus hospitales nos exhibere debemus: non enim ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex uoluntate, & ex honorificentia multa, ex misericordia, & bonitate. c. si quis, & c. quiescamus. 42. dist. & ī prin. & caueāt ministri, ne capassent hanc pietatem, nec intra ecclesiam illam exerceant, nisi necessitate coacti. c. non oportet cum se. ea. dist. 53 † Pudicum etiam oportet esse sacerdotem, & moribus, & uerbis pudorem indesinēter exhibere. debet etiam gratiam docendi habere, vnde Hiero. innocens absque sermone conuersato, quātum exemplo prodest tanto silentio nocet: nam latratu canum, & baculo pastorum lupi sunt arcendi. 54 † in ipsa autē doctrina discretum oportet esse rectorem, ne aut tacenda proferat, aut dicenda taceat. vnde est attendendum, quòd sicut incauta locutio mętorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in mętorem derelinquit: sępe nanque rectores improuidi humanam perdere gratiam formidantes, loqui liberè recta permitescūt, & iuxta veritatis uocem nequaquàm, iam gregis custodiæ pastoris studio, sed mercennariorum vice deseruiunt, quia ueniente lupo, idest diabolo, fugiunt, dum se sub silentio abscondunt, quos per prophetam Dominus increpat, dicens in Isaia, Canes muti non ualentes latrare, &c. c. sit rector. 40. dist. inde Origenes, In mandatis habemus, vt uenientes in ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus: quanto magis nosce oportet, qs qualisve sit is, cui immortalitatis verba credēda sūt. ideo soliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos, &c. & si quis in peccatis inuolutus permanet, non oportet secum aliquid de secretioribus, & remotis diuinę scientiæ proloqui, sed magis protestari, & conuenire eum, ut peccare eum desinat, & actus suos a uitio emendet. quod si suggerat se, & prouocet nos dicere, quæ eum minus rectè agētem non oportet audire, prudenter eum debemus illudere: nam nihil omnino respondere auditoris causa utile non videtur, ne fortè existiment nos responsionis penuria declinare certamen, & lędatur fides eorum non intelligentium propositum nostrū. c. in mandatis. ea. dist. & licet multi infestent Docto. vt eos reprehendāt, & proprię voluntatis placita adimpleant, non propterea tamē Doctores, inquātum vires suppetunt, a recta emulatoria, & bona intentione recedere debent scientes, quia beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. c. scimus. ea. dist. dicit enim Paulus, Manus meę mundę sunt a sanguine omnium uestrū. nō enim subterfugi, quominus annunciarem omne consiliū Dei vobis. ergo alias non est mūdus, sed proculdubio tacēdo pastor occideret. c. ecclesiasticis. ea. dist. cum enim dispensatio cœlestis seminis sit iniuncta prælatis, veh illis, si non sparserit, uel si tacuerint. quòd cum Paulus formidet, & clamet, quanto magis cuilibet exiguo metuendus est. pinde, sicut non leue discrimen incūbit Pontificibus siluisse, qđ cōgruit, ita his qđ absit, nō mediocre periculum est, qui cum debeant parere, despiciunt. c. dispēsator. ea. dist. 55 † Cauere ēt dēt docere ea, quæ ab auditoribus ītelligi nō valent, ne magis ostētationē sui faciat. vnde in expositione, Beati immaculati, dr, Vitium animi est indignis secreta vulgare, loquacitati incautę, dum volat irreuocabile uerbum indiscretè, uel adulatione, vt ei placeat, secreta reuelat, uel iactatione sciæ,

vt plura ſcire videat̃, alias tanq̃ torto naſo ſacerdotalis officij iu- 56 dicatur indignus, ut in §. pariter. in fi. eiuſdem diſtin. † Eſt attendendum etiam, ꝙ ebrietas, & voracitas prohibentur, dicente Apoſtolo Romanis, non in comeſſationibus, & ebrietatibus ventris. namq; ingluuies ad luxuriam facilè prouocat, & omne bonum opus diſſoluit. vnde venter, & genitalia ſibimet ipſis vicina ſunt, vt ex vicinitate membrorum confœderatio intelligat̃ vitiorum. hinc Nabuzardam Princeps Cochorum Babiloniæ muros Hieruſalem deſtruxiſſe legitur, quia venter, cui Cocho- 57 rum multitudo deſeruit, ędificia virtutum ad ſolum redigit † Sacerdos igitur de altari viuere, non luxuriari quærat, ſecundum Hierony. quia comeſſationes etiam laicis noxiæ ſunt, qui feſtiuos, & ſolẽnes dies aliter ſe dignè celebrare nõ putant, niſi comeſſationibus deſeruiant, ſecundum quod Aug. ſcribit ad Aurelium epiſcopum, 44. diſtin. in prin. & c. comeſſationes. vbi dr̃, non aſperè, non duriter, non imperioſè iſta tollenda, ſed magis docendo, quàm iubendo, magis monendo, q̃ minãdo. ſic enim agendum eſt cum multitudine, ſeueritas verò exercenda eſt in peccato paucorum, & ſi quid eſt minandum cum dolore, fiat de ſcripturis comminando vindictam futuram, ne ipſi prælati in eorum poteſtate, ſed Deus in eorum ſermone timeatur, vt ibi. 58 † non oportet ergo clericos tabernas intrare, aut ergaſterium habere: quia ſi tabernas ingredi magis in ea, aliis miniſtrare ꝓhibentur, & non cẽſſantes deponendi ſunt, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi. ideo mandat Greg. epiſcopum, qui paſtorali cura derelicta ſolis conuiuiis occupabatur, nec exhortationi inuigilabat, ſed vſum eccleſiaſtici ordinis ignorabat, cuius teſtimonium erat, ꝙ ſuperioribus ſeruare irreuerentiam neſciebat, ſubdens ꝙ conuiuia ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis nulla abſentium vita mordetur, nullus ex irriſione deprehenditur, nec in eis inanes ſecularium negociorum fabulæ, ſed verba ſacræ lectionis audiunt̃, & cum non plus, q̃ neceſſe eſt ſeruitur corpori, ſed ſola eius infirmitas reficitur, vel ad vſus exercendę virtutis habeatur, nam pro reuerẽtia Dei, & ſacerdotum vniuerſa conſtituit Toleta ſinodus, vt quia ſolent crebrò menſis ocioſæ fabulæ interponi. In omni ſacerdotali cõuiuio lectio diuinarum ſcripturarum miſceatur. per hoc. n. & animæ ædificã- 59 tur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur. † prohibentur etiam tam clerici, q̃ laici conuiuia de confectis facere, & ante ſacram horam diei tertiam inchoare conuiuia, & ne aliqñ clericus, niſi hymno dicto, & ad panẽ, & poſt cibos gratias Deo auctori referat. generat. n. craſſum ſenſum, venter pinguis, cum ſacerdotalis ſenſus vigil debeat eſſe, & tenuis, & qui vitiorũ bello ſubiacent, nequaq̃ per prædicationis vſum præeſſe magiſterio cæterorum debent. c. non oportet. cum ſe. vſq; ad fi. 44. diſt. 60 † Eſt attendendum inſuper, ꝙ prælati non ita iraſcibiles, & perturbati ſenſus eſſe debent, vt alios percutiant, ſed debent eſſe pa- 61 tientes imitantes eum, qui dorſum poſuit ad flagellum. † vnde Greg. ait, Verborum correctione, non verberibus timere epiſcopos debemus, nec aſperis, ſed blandis ad fidem verbis aliquos ꝓuocandos, nec ſeueritate, ſed beniuolentia ſubditos corripiendos. & ſicut non vult quiſquã m fratrum aliorum ſe iudicio pręgrauari, ita non audeat alii inferre, quod ſibi non vult fieri. c. q̃d 62 autem. & c. qui ſincera. cũ ſe. 45. diſt. & c. licet nõnunq̃. † vbi circa corrigendos plus beneuolẽtia q̃ ſeueritas, plus coerctio q̃ cõminatio, plus charitas operatur q̃ ꝑtãs. & ꝙ ab his, qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Ieſu Chriſti, facilè ab hac lege diſceditur. & dum dñari magis q̃ conſulere ſubditis placet, honor inflammat ſuperbiam. & ꝙ prouiſum eſt ad concordiam tendit ad noxam, vt ibi, & c. epm̃, ea. diſt. quoniam, exceptis grauioribus & mortalibus culpis, nullus dẽt verberibus ſubiacere, nec paſſim dignum eſt, vt vnuſquiſque prælatus honorabiliora membra ſua, prout ei placuerit & voluerit, verberibus ſubijciat, & dolori nedũ incautè ſubdita membra perdita, ipſe quoque debitam ſibi ſubdi- 63 torum reuerentiam ſubtrahat. † Et ideo Sene. ait, Leuiter caſtigatus reuerentiam exhibet caſtiganti: aſperitatis autem nimiæ increpatio, nec increpationem recipit, nec ſalutem. c. cum beatus. ea. diſt. non enim eſt ſeruanda diſciplina ſine miſericordia, nec miſericordia ſine diſciplina, vt patet in exemplis, & aucto- 94 ritatibus, de quibus in c. diſciplina. ea. diſt. † Iuſtè tamen iudicans etiam miſericordiam cum iuſtitia ſeruare debet, & qui remittit, & qui corrigit, vterque miſeretur. qui enim Dei iudicia oculis ſuis præponit, ſemper timens, & tremens in omni negocio formidat, ne de iuſtitiæ tramite deuians cadat, ne vnde non iuſtificatur, inde potius condemnetur. c. omnis. ea. diſt. multa. n. bona præſtantur inuitis, quando. ſ. eorum conſulitur vtilitati, non vo- 65 luptati. † Hic dicuntur tria genera eleemoſinarum, corporalis ſcilicet cum das egenti, quicquid potes, ſpiritualis dimittendo, a quo leſus fueris. Tertia delinquentes corrigendo, & errantes in viam reducendo veritatis. & eleemoſinæ corporali præfertur eleemoſina cordis: manſuetudo autem, & diſcretio abinuicem nunquàm ſeparantur. verè enim iuſtus miſeris compatitur, & delinquentibus non indignatur: boni etenim rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes, magis per humilitatis, & manſuetudinis leuamentum ſtudent peccantes ab erroris la- queo eruere, quàm per auſteritatem in foueam perditionis nutantes propellere. vnde Pau. Factus ſum, inquit, infirmus infir- 66 mis. c. tria ſunt, nãq; vera. & c. recedite. ea. diſt. † prædicator nãq; culpantes palliare non debet, ſed corripere. vnde Hiero. quæ miſericordia, quæ bonitas vni parcere, & omnes indiſcrimen adducere. nã ſępe polluitur ex vno peccatore populus, ſicut ex vna pecude morbida totus grex inficitur. hinc dicitur, rectorem ſubditis pietas matrem, diſciplina verò patrem exhibeat. dicitur ẽt percuſſor, qui ſermone inutili infirmorum conſcientias vulne- 67 rat. c. ſed illud. cum ſe. ea. diſt. † Eſt pariter attendendum, ꝙ nihil impudentius, quàm arrogantia ruſticorũ, qui garrulitatẽ auctoritatem putant, & parati ad lites in ſubiectos timidè intonãt, q̃d ex arrogantiæ ſuperbia prouenire manifeſtum eſt. vnde Grego. arrogantes neſciunt humiliter inferre, quæ dicunt. cum auſteritate enim & potentia imperant, qui ſubditos ſuos non tranqllè ratiocinando corrigere, ſed aſperè inflectere dominando feſtinant. Caueat igitur bonus prælatus, ne cum elatis moribus prædicet. ſ. diabolum, quem in cordis audientium ſacris ſermonib. inſectatur: litigioſi nanque adulationibus animos Principum ſibi reconciliare quærunt, uel fratribus ſuis detrahendo notam gerere infamiæ, vel inter fratres diſcordias ſeminando ſępe ſeditiones facere. vnde Greg. ſunt nonnulli, qui dum malę facta hominum laudibus efferunt, augent, quæ increpare debuerant: & ſicut ad hoc ſub cubito puluillus, & ceruical ſub capite iacentis ponitur, vt melius quieſcatur, ita qui malè agentibus adulatur eum, qui corripi ex culpa debuerat in ea fultus laudibus molliter quieſcere facit, & ędificare contra ſe parietem dicit, cum peccati duritia reprehenditur, liuore verò cum peccatoribus adulatur. vnde ſanctus vir ait, Abſit hoc a me, vt uos iuſtos iudicem. 46. diſt. in prin. & c. hoc proprium. cum ſeq. propterea in Carta- 68 ginen. Concilio, † clericus, qui adulationibus & proditioni vacare deprehenditur, degradari ab officio mandatur ſicut & maledicus. c. cum clericus. cum ſe. ea. diſt. ita & clericus ſcurrilib. & verbis turpibus ioculator, ſeditionarius, vel vſurarius, uel iniu- 69 riarum ſuarum vltor. c. clericus maledicus. cum ſeq. ea. diſt. † Itẽ vſuras exigere clericis minimè licet, nec ſuo nomine, nec alieno. quinimmo presbyter, aut diaconus illas exigentes, ſi nõ defierit, eſt deponendus: temporalibus enim lucris deſeruientes Deo, nequaquàm militare probantur. contra quos Gregor. poſt multa concludit, non debere ad ſacros ordines promoueri, ſed potius degradari, quia nec implicari errore, nec cupiditate violari ſacerdotes oportet. & qui cupiditatem a ſe non abſtulit, bo- 70 norum auctori inhærere non valet. † auari enim hominis eſt, omnium bona inuadere, quorum neceſſitatibus ſubuenire nõ valet. 46. diſt. ſicut hi. & per to. vbi cõcluditur, ꝙ ſi bonorum diſciplina malorum hominum mores immutare non valet, non tamen propterea, nec propter conuicia perditorum a via recti- 71 tudinis moueri debent. † Eſt aduerten. poſtremò, quòd qui heri erat cathecuminus, hodie nõ eſt faciendus epiſcopus: qui heri erat in theatro, hodie non ſedeat in eccleſia: qui veſpere erat in circo, hodie nõ miniſtret altari: qui dudũ fuerat fautor hiſtrionum, hodie non ſit conſecrator virginum, ne ſecundum Apoſtolum elatus in ſuperbiam, tanquàm religio Chriſtiana pluri- 72 mum eo egeret, incidat in ruinam diaboli. † momẽtaneus nãq; ſacerdos neſcit humilitatem, aut modos perſonarum, uel ſe cõtẽnere, non ieiunauit, nõ fleuit, nõ ſe correxit, non ſe pauperib. erogauit, ſed in arrogantiam, quę eſt in ruina diaboli incidit, q 73 puncto ore, nec dum diſcipulus fit magiſter. † & ſicut Inno. ait, miſerum eſt eum fieri magiſtrum, qui nec dum didicit eſſe diſcipulus, c. cum in magiſtrum. de elec. cum ſi. vnde Greg. caſum appetit, q ad ſummi loci faſtigia poſtpoſitis gradibus per aſcrupta quærit aſcenſum, parietes nanq; edificati, niſi prius tignorũ põdus accipiant, niſi a nouitatis ſuæ humore ſiccentur, & ante põdera, quàm ſolidentur accipiant, cunctam ſimul ad terram deponunt fabricam, & ſolicitè formidandum eſt, ne qui placere 74 poſſe iram Dei credit, hanc ipſe proprio reatu mereatur. † notũ eſt enim quia cum is qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, & c. 48. diſt. per totum. vbi ſubditur, quòd unuſquiſque ſolerter ſeipſum metiatur, ne ſoliũ regiminis aſſumere audeat, ſi adhuc in ſe vitium damnabiliter regnat, ne is, quem crimen deprauat proprium, interceſſor fie- 75 ri appetat pro culpis aliorum. † & ſicut in veteri lege corpore vitiati a ſacrificiis prohibebantur, iuxta diſcurſum eiuſdem Gregor. de quo 49. diſt. per to. quem omnino vide, vbi etiam adducitur Hiero. ſuper Malachiam Greg. ſe conformans, quorũ verba literis aureis ſunt deſcribenda. Sub epilogo ergo etiam quæ- 76 dam pauca ad memoriam ſubijcimus. † debet ergo, ſecundum Apoſtolum is, quis ordinatur, eſſe ſine crimine, etiam ſi in preſbyterum ordinetur. & eſt crimen graue peccatum accuſatione, & damnatione digniſſimum. c. Apoſtolus. 81. diſt. quia rectè monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata cõdemnat, & amorem innocentiæ conuerſatione demõſtrat. c. nemo. ea. diſt. qualis. n. quiſque ſit, qui malos ordinat, oſtendit. c. tantis. Daniel. in omnibus ergo ſolum, q̃d eſt irreprehẽſibile, defendit 77 eccleſia. c. ſi quis. † q̃a qui Sancti nõ ſunt, ſancta tractare nõ pñt. c. Maximianus. & eſt plerunq; congruũ mutare locũ, ut & mẽtis affectus mutetur. c. ualet. Deus tamen nõ iudicat bis in idipſum & c. c. presby. ſi quis caueat ab illicitis, ut mundas ualeat ad Deum leuare manus. c. oportet. nec ſolus quis ad ſolam accedat 78 aut mulierem ſecum habeat. c. in omnibus. cum ſeq. † generaliter etiam pauperibus & his qui ſuis manibus laborare non poſſunt, tenetur eps̃ neceſſaria prouidere, de quo ſcriptum eſt, Sancti eſtote, qm̃ ego Sanctus ſum, & c. & qui in carne ſunt, Deo pla- 79 cere non poſſunt. c. propoſuiſti. 82. diſt. † Prouidendum quoque eſt, ne quis mortem inferat, vel admittat: mortem. n. languentibus probat infligere, qui hanc, cum poſſit non excludit, & q crimina non arguit, magis dicẽdus eſt canis impudicus, quàm eps̃: & error, cui non reſiſtitur approbatur, & veritas, cum non apꝓbatur, opprimit̃. negligere quippe & c. & nõ caret ſcrupulo & c. quid enim prodeſt errore proprio non pollui ei, qui cõſenſum præſtat erranti, cui conſentire vr̃ eo ꝙ ad reſecandum, quæ corrigi debent, non occurrit. nullus igitur paſtorum placere lupis, & ouium gregibus poteſt. perdit. n. laboris memoriã mens trien- 80 nis obligata rationibus. † ſicut autem artium in ſuo quoq; opere inuenitur mater inſtantia, ita nouerca eruditionis eſt negligentia. c. j. & per to. 83. diſt. ſolicitum ergo, ac vigilantẽ oportet eſſe epm̃ ad defenſionem pauperum, releuationem oppreſſorũ, & tuitionem monaſteriorum, aliàs eſt aſperè corripiendus, vt q̃ ſit graue nolle ab his, quæ reprehenſibilia, & valde vituperanda ſunt corrigi ſine excuſatione regulari in ſe valeat diſtrictione 81 ſentire. † & ſimiliter monoganus eſſe debet, & ſenior non tam ętate, quàm ſapientia. vnde presbyter, dicitur. ca. nũciatum. cum 82 ſeq. 84. diſt. † hoſpitalitas. etiam vſque adeo epis neceſſaria eſt, & hoſpitalitatem neſciens, non eſt faciendus eps̃. c. j. 75. diſt. Doctorem etiam epm̃ oportet eſſe, ne inferiorum culpæ in eũ refundãtur, qui docendi officium accepit, quod exequi neſcit, vel negligit: negligentiæ namque rectoris imputantur culpæ inferiorum, & non excuſat eos dilectio, aut amicitia: quia licet homines ſint diligendi, ſunt tñ peccata odio habenda, alias qui negligit emendare, quod poteſt, facientis culpam habet 85. diſt. Florentinum. cum ſeq. qui verò in corripiendo modum exceſſerit non a ſubditis, ſed a dño veniam petat. c. quando. e. diſt. in omni verò doctrina debet auctoritatẽ ſacræ ſcripturę proferre, & non ſecularium literarum peritiam oſtentare. non. n. de laudibus louis perſonare debent ora Pontificum. ca. cum multa. ea. diſt. & 83 ibi vide verba Sancti Greg. † Liberalẽ quoq; patientibus neceſſitatem ſacerdotem oportet eſſe: alias autem vacuum portabit nomen epi, niſi alienam inopiam ſuam credat. nõ tñ dẽt hiſtrionibus res ſuas donare, neque venatoribus, quia nihil prodeſſet ieiunare vxoribus, & luxuriare venatibus: alias ſicut videntes venatorem delectantur, videbunt Saluatorem, & contriſtabũtur, quia voluptatibus ſuis peccata accumulant aliena, & non ſatis 84 eſt bene velle, ſed etiam bene facere oportet, † & perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, & tp̃e commẽdat̃, & fige cordi text. ſanctũ in c. non ſatis. 86. diſt. literis aureis ſcribendum. & ibi ſubditur, ꝙ qui clementiam non habet, & c. non adimpleuit legem Chriſti. 85 c. quia clementiam. † Nec debet eps̃ eſſe percuſſor. i. ad vindictã facilis, & facilè credens re incognita accendi. e. diſt. ſi quid ꝓhibetur. non debet etiam eps̃ turpis lucri eſſe cupidus, & alius quilibet clericus, vel monachus. c. peruenit. ea. diſt. viduis etiam, & orphanis eccleſiæ præſidium implorantibus epi debent adeſſe, & ꝯ improborum violentias nõ negare illis protectionis patrocinium, & præſertim illis, quos in ſua protectione ſuſcepit, præſertim fugientibus ad eccleſiam, ne inde trahãtur, & libertis vt illos in libertate tueantur, ſaluis illis qui in ſeruitutem reuocantur. Item, & expoſitis contra calumniatores eorum. c. deſolatis. cum ſeq. 87. diſt. prohibentur ergo clerici cupiditatis gratia negocia ſuſcipere, non pietatis curam viduis, & orphanis impendere, quia nemo militans Deo, debet ſe terrenis implicare negocijs, ne eccleſia, quæ domus orationis eſſe debet, per officia negociationis potius ſit latronum ſpelũca. c. ꝯñs. 88. diſt. Nec ſicut caupones miſcere debent aquam vino, & qui reuocat clericos a ſuis officijs, priuatur ſuffragijs defuncto. c. eijciens. cum ſeq. ea. diſt. domui quoque ſuæ oportet bene eſſe præpoſitum, vt inde quodãmodo quędam futuræ diſpenſationis articulata ſumant. 86 † eſt ergo regula in diſpenſatione eccleſiæ ſeruanda, vt nulli q̃tumlibet exercitatæ perſonæ duo officia ſimul conferantur, nec ſecularibus viris res eccleſiæ gubernandum committãtur. ſicut 87 enim in uno corpore, & c. c. eccleſiaſtici. 89. diſt. † habeat autem quilibet eps̃ iconomum, & vicedñm ad prouidendum hoſpitibus, & pro aliis negocijs, & curis ſuis, iuxta ordinẽ Greg. de quo in c. uolumus. cum ſeq. ea. diſt. dum tñ ſecularibus viris res eccleſiaſticas non committant. c. indicatum. nec propinquis, nec fauore ſibi coniunctis. c. decentis. graduum quippe, & ordinum di- 88 ſtributio dignitatem eccleſiæ conſeruat. c. ad hæc. ea. diſt. † Litigioſus etiam prohibetur ordinari, quia qui ſui poteſtate diſcordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes diſcidentium prohibetur recipere, non debet litigãdi facillitate alios ad diſſidium prouocare, & qui inimicitias deponere pernitioſa intentione noluerit de eccleſiæ cœtu iuſtiſſima excommunicatione eſt pellendus. c. placuit. & per to. 90. diſt. qui autem turpi lucro, vel inhoneſto negocio victum ſibi quærere prohibetur, de oblationibus eccleſiæ ſtipendia ſequatur, ꝙ ſi eccleſia ei ſufficere non poterit, proprio artificio agricultura, exemplo Apoſtoli, ſibi neceſſaria. cõquirat, ita tamen vt propterea vigiliis eccleſiæ non deſit, quod abſque infirmitate ſui corpuſculi nulli interponere conceditur. & ideo qui non pro emẽdo aliquid in nundinis, uel in foro deambulant ab officio ſunt remouendi. c. clericus. & per to. 91. diſt. & cum ad eccleſiam venerint magis corde, quàm ore meminerit eſſe cantandum, & officium cantandi non uſurpent ſibi diaconi, & qui ab epiſcopo non ordinantur in publico non legant, & ſacerdotis tantum officium gerat epiſcopus, quem ſua parochia non recipit, & aliis moleſtiam nõ inferant, & epiſcopus priuandus eſt, qui negligit propriam eccleſiã adire, & clericus, qui negligit intereſſe diuinis, eſt excommuni- 89 candus. c. j. & per to. 92. diſt. † q̃q̃ autem obedientiam ex ordine inferiores ſuperioribus debeant: tamen iuxta diuinam diſpoſitionem, qui maiorem ſe credit, minor fiat, neque etiam quòd Leuitarum eſt, epiſcopi in ſuos vſus debent conuertere, & cum hoc ſancto tex. uolo hanc abſoluere queſtionem, quia eſt cõtra epiſcoporum auaritiam. moderatio tamen Dei, ac nimia pietas ſolum illorum redditum requirit, ac eos cupit longa ſua bonitate ſaluari, ſi præmiſſa conſilia, monita ſalutaria, ac præcepta catholica, tandem, quatenus humana fragilitas patitur, attendere voluerint, & humiliter obſeruare in charitate non ficta. c. dia- 90 coni. 93. diſt. † vbi aduertendum eſt, quòd potentia diuitiarum, aut paupertatis humilitas, uel ſublimiorem, uel inferiorem epiſcopum non facit, licet omne quod rarum eſt plus appetatur, q̃a 91 etiam priuilegium apud Indos eſt pretioſius pipere. † adde tamen quòd cum inferior locumtenens eſt maioris, ſicut maior eſt honorandus. c. præcipimus. ea. diſt. Hoſt. autem in Summa, de temp. ord. in §. & circa hoc oportet & c. ponit hos verſus.

> Primum præcipitur, quòd ſine crimine præſul.
> Monoganus, ſobrius, pudicus, ornatus, & hoſpes,
> Caſta docens, non percuſſor, non litigioſus,
> Non cupidus, bene diſpoſitus, non neophitusve.
> Talis Apoſtolica, quòd præſit regula iuſſit.

Primò ad Timoth. 3. c. & ſuper his. facit ibidem pulchrum di- 92 ſcurſum, quem omnino vide. † Secundum principale cõſilium, ad quod debent aduertere viſitantes, eſt circa omnia præcepta, tam naturæ, quàm ſcripturæ. circa quæ eſt attenden. quòd præceptorum omnium principalis diuiſio eſt, quòd quædam ſunt 93 præcepta naturæ, quædam verò ſcripturæ. † præcepta quidem naturæ omnes obligant, nam quicquid tenet lex naturæ implicitè, tenet Decalogus explicitè. Eſt enim lex ſcripta in corde cuiuslibet implicitè, & in his duobus præceptis concluditur, quod tibi non vis fieri alteri ne feceris. c. dilęcti. de ma. & obe. & c. bona fides. de depo & c. cum iuramento. de homi. ca. pro illorum. de præben. & c. ex communi. de rap. & ibi no. & in c. cum in officiis. de teſta. & in diligẽdo Deum ſuper omnia, quibus duobus 94 præceptis etiam ligabatur Adam. † Secunda diuiſio præceptorum eſt de præceptis ſcripturæ. nam quædam ſunt moralia, quædam iudicialia, quædam verò cerimonialia. moralia ſunt, quæ concluduntur in præceptis Decalogi. Iudicialia verò, ut puta de ſoluendis decimis, primitijs, & oblationibus. Cerimonialia 95 ſunt, de quibus plenè habetur in Leuiti. † moralium ergo præceptorum datur. 3. prin. diſt. quia quædam ſunt affirmatiua, ut honora patrem. quædam verò negatiua, ut non occides. præcepta itaque affirmatiua propriè dicuntur pręcepta, negatiua uerò ꝓ- 96 priè dicuntur prohibitiones. † Item præcepta affirmatiua obligant ſemper, ſed non ad ſemper: præcepta uerò negatiua obligant ſemper, & ad ſemper. Item quædã præcepta Decalogi poſſunt intelligi data, uel innata. primo modo pertinẽt tantum ad populum Iſraeliti. ſecũdo modo ad omnes, quos ideo obligãt, quia ut dixi, quicquid tenet Decalogus explicitè, hoc tenet lex 97 naturæ implicitè, quæ ſcripta eſt in corde cuiuslibet. † præcepta igitur affirmatiua ponũtur imperatiuè, negatiua autem ponuntur indicatiuè. propterea quia difficilius eſt facere bonũ, quàm declinare malum, & plures in faciendo bonum requiruntur circunſtantiæ. Et præceptorum Decalogi quædam concernunt 98 actum, quædam habitum, quædam affectum. † In quibuſdam enim ſolummodò prohibetur actus, ut ibi non occides, ſecundum ſcilicet formam trahendo: nam per infirmitatem intelligendi omnia præcepta negatiua manum ligant, & a iure ligantur multis modis, ſ. lege naturæ, ideſt Deum diligere ſuper oĩa, & nulli facere quod nobis fieri nolumus. & iſta concernunt ha- 99 bitum. † concernentia verò affectum ſunt, nõ concupiſces uxorem proximi tui, nec rem proximi tui, & non męchaberis, quia appetitus inordinatus eſt ad illa. & ſumitur numerus præceptorum, ſicut quædam nos ad Deum ordinant, quædam ad proximum, quod Deus inſinuauit, quando in duabus tabulis le- 100 gem dedit. † In prima tabula ſunt tria præcepta, quæ pertinent ad Deum, & primum præcipuè pertinet ad patrem, quia eſt in diuina vnitate: ſecundum ad filium, quod eſt de iuramẽti ueritate: tertium ad Spiritum ſanctum, q̃d eſt de ſpirituali uaca-

101 tione. † In secunda tabula sunt septem ad proximum pertinentia, quorum primum est de exhibendis bonis, ut est illud honora patrem &c. reliqua verò sunt de cauendis malis, quæ inferri 102 possunt s. corde, ore, & opere. † opere lędimus proximum tripliciter, propter quod dantur tria præcepta. primum, non occides. secundum, non męchaberis. tertium, non furtum facies. ore lędimus proximum, & propter hoc est illud, non dices falsum testimonium cõtra proximum tuum. corde lędimus proximũ dupliciter, q̃nque s. respectu rei temporalis, q̃nque rei realis, & ꝯ hæc duo dicitur, non concupisces vxorem proximi tui, &c. 103 † iudicialia verò pręcepta sunt, puta de soluendis decimis, &c. vt dixi. cerimonialia, quæ quatenus erant figura nouæ legis, & ĩ nouo testamento sunt impleta, cessarunt, nisi quatenus per ecclesiam, & ius canonicum sunt innouata, de quo per Arch. in ca. j. de deci. lib. 6. vt probatur in c. j. de purg. post partum, & 6. dist. §. fi. & est tex. in c. sextam. de com. dist. 3. vbi etiam prohibet Christus pingi figura agni. & no. gl. in c. j. de sum. Tri. & in idem redit 104 ꝙ non, Io. And. in c. j. de deci. lib. 6. † adde ꝙ sine gratia diuina mandata impleri non possunt. ca. placuit. de com. dist. 5. adde ꝙ Papa non potest dispensare contra decem præcepta Decalogi: & si non sint articuli, sunt tamen articularia fidei, & ita annexa articulis, ꝙ sine eis salutem præstare non possunt. c. sicut. secundum Io. de Deo. & 6. dist. §. fi. 86. dist. non satis. ad fi. & Spe. in titu. de dispen. § nunc breuius. ver. 2. & Io. And. in c. cum Christus. de 105 hære. † Item attendendum principaliter, ꝙ aliqui ligantur præceptis altero de tribus modis, videlicet vel præceptis diuinis, de quibus sup. vel præceptis, proprijs, vel alienis. proprijs, vt puta 106 voto religionis, vel alio, † q̃a s̃m Doct. vouere, est voluntatis, reddere verò est necessitatis, vt in to. ti. de voto. vnde quibusdã consilia fiunt præcepta, sicut religiosis si vouerint, alienis verò, sicut a decretis, vt est ieiunare aliquas vigilias, & hmõi. item consuetudine, vt puta ius primogenituræ. item mandatis prælatorũ, vnde super cathedram Moysi sederũt, &c. Item conscientia, q̃a 107 quicquid fit ꝯ conscientiam, ędificat ad gehennam. † Vnde postremò principaliter est videndum de duodecim consilijs euangelicis, quorum primum est paupertatis, vt ibi, qui non reliquerit omnia quæ possidet &c. & ibi, omnis q̃ reliquerit domũ &c. super quo Hiero. ait, monachus obulum habens, non valet obulum. Secundum verò est obedientiæ, iuxta illud, super cathedrã Moysi &c. & illud, si q̃s vult venire post me, &c. abneget seipm̃, & istud consilium concernit obedientiam, de qua in ca. 2. & per to. de ma. & obe. Tertiũ est maioris castitatis, de qua Dominus dicit, sicut eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum, de quo Matth. Audistis quod dictum est antiquis, non męchaberis. Ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad cõcu108 piscendum &c. † ex subito motu concupiscentiæ non est peccatum mortale, sed veniale, sed tantum concupiscere ex deliberatione, & sunt prædicta tria consilia specialia, & substãtialia oĩs religionis, quia suos obseruatores elongant a malo, non solum 109 quantum ad culpam, sed etiã quantum ad causam. † omne nãq; malum oritur ex triplici radice s. concupiscentia carnis, & oculorum, & superbia vitæ. & ab hac radice triplici elongant prædicta tria cõsilia, de quibus in c. cum ad monasterium. in fi. de sta. 110 mo. † Quartum est charitatis, de quo Matth. Diligite inimicos vestros, quod est quantum ad dilectionem effectus, quantũ verò ad dilectionem affectus est præceptorium, quia inimico velle gratiam & gloriam necessitatis est, sed ostendere illi signa beniuolentiæ est perfectionis consilij, negare tñ homini signa familiaritatis, q̃n petit veniã, vel necessitas exposcit, vindicta est, 111 nisi subsit præsumptio, ꝙ simulatè, vel irrisoriè faciat. † Quintũ est mãsuetudinis, de quo Matth. si quis te percusserit in vna maxilla, præbe ei aliam. & consilium patientiæ est respectu lęsionis corporis, ad quod pertinet aliud, quod est lęsionis rerum, vt ibi, qui vult tecum in iudicio cõtẽdere, tunicam &c. relinque ei & palium. repetere n. suum cum charitate, est licitum imperfectis, 112 perfectis non. † Sextum est misericordiæ, & erogationis, vt illud, omni petenti te tribue. & illud, si vis perfectus esse, vẽde oĩa quæ habes, & da pauperibus: nam dare superfluum est necessitatis, sed dare quibus egemus est consilij. & ꝙ dicit dominus, quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, intelligitur rationabi113 liter, & dictante charitate. † Septimum est consilium de simplicitate verborum, vt ibi, sit sermo vester, est, est: non, non. de quo in c. & si Christus. de iure iu. cuius sensus est, si affirmatio, vel negatio est in ore, fit etiam in corde. & ad hoc reducitur illud, Audistis, quia dictum est antiquis, non periures: ego autem dico vobis, non iurare omnino, quantum ad perfectionem pertinet, secus quãtum ad infirmitatem. prohibetur etiam hoc fieri p̃ creaturas propter idolatriam, secus si per euangelium, & cruces, & 114 per eum, cui sunt dedicata. † Octauum est de vitanda occasione peccati, vt ibi, si oculus tuus scandalizat te &c. quod intellige de occasione peccati, & tunc oculus sinister scãdalizat ex aspectu, ex tactu verò manus sinistra, uel ex cõsiliario malo, qui dicitur oculus, vel ab adiutore malo, q̃ dicitur manus sinistra, & eruen115 da. † Nonum consilium est de rectitudine intentionis, & simplicitate finis, vbi dicitur, Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, &c. Item illud, Nesciat sinistra vestra, &c. Item, Luceant bona opera vestra, vt glorificẽt patrem, &c. ĩ quo 116 finis ęternus attenditur. † tenemur enim omnes actus referre ad Deum, quorum habemus consilium ex imperio rationis, vt est manducare, cogitare, eligere &c. sed non nutritiua, & respi117 ratiua &c. † Decimum. de conformitate operis, & doctrinæ, vt ibi, onera grauia alligant &c. & hypocrita, eijce primum trabẽ de oculo tuo, vbi attãde in his, quæ pertinent ad statum salutis, 118 tenetur prædicator facere, quod dicit. † Vndecimum consilium est de vitanda solicitudine, ut ibi, nolite soliciti esse &c. & ibi, nolite cogitare de crastino. vbi attende, quòd solicitudo laudabilis præcipitur, ut prouidentia spiritualis solicitudo circa temporalia, tolerabilis solicitudo verò superfluè thesaurizandi vitu119 perabilis est propter auaritiam. † Duodecimum est de fraterna correctione, vt ibi, si peccauerit in te frater tuus &c. quod est, quando frater corripitur de venialibus, sed non mortalibus, & obligat omnes semper, sed non ad semper, quia pro loco, & tẽpore, quando vacat. & licet creditur, quòd vtilis sit correctio, & fit amore primò, secundò timore, tertiò pudore, de quo plenè no. in c. cum ex iniuncto. de hæret. & in ca. nouit. in princ. de iu. & in c. sed illud. 45. distinct.

SVMMARIVM.

46 Visi-

¶ Decima quæstio secundæ partis.

1 DECIMO quæro, & vltimò de saluberrimo effectu, & fructibus salutaribus visitationum. Respon. huiusmodi fructus esse quàm plurimos. Et ut aliquo magistrali ordine procedam, † dico primum fructum, & effectum visitationis operari eradicationem multarum abusionum seculi, tam in clero, quàm in populo, de quibus librum fecit Cyprianus, quas refert glo. in clem. prima, de sta. mo. quarum prima eradicatio est, quòd sapiens nõ ęrit sine operibus. Secunda, quòd senes non erunt sine religione. Tertia, quòd adolescens non erit sine obedientia. Quarta, quòd diues non erit sine eleemosina. Quinta, quòd fœmina nõ erit sine pudicitia. Sexta, quòd dominus non erit sine virtute. Septima, quòd Christianus nõ erit contentiosus. Octaua, quòd pauper non erit superbus. Nona, quòd Rex non erit iniquus. Decima, ꝙ episcopus non erit negligens. Vndecima, quòd plebs non erit sine disciplina. Duodecima, & vltima, quòd populus non erit sine lege. & sic non suffocabitur iustitia, quarum ordi2 nem ibi uide. adde c. Rex debet. 23. quæst. quinta. † Secũdus principalis fructus erit, quia eradicabuntur 12. abusiones claustri, q̃bus tota religionis massa corrumpitur, quas enumerat Hug. de Folet. lib. 2. de claustro animæ, & gl. sup. alleg. Prima eradicatio est quòd prælatus non erit negligens. Secunda est, quòd discipulus non erit inobediens. Tertia, quòd iuuenis non erit ociosus. Quarta, quòd senex non erit obstinatus. Quinta, ꝙ monachus non erit curialis. Sexta, ꝙ monachus non erit causidicus. Septima, quòd habitus non erit pretiosus. Octaua, quòd cibus non erit exquisitus. Nona, quòd rumor non erit in claustro. Decima, quòd lis non erit in capitulo. Vndecima, quòd dissolutio non erit in choro. Duodecima, & vltima, ꝙ irreuerentia nõ erit circa altare, de quibus omnibus prosequitur pulchrè ibi gl. quã 3 omnino uide. † Tertius principalis fructus est, quia eradicabuntur vitia. Primò septem capitalia. Secundò omnia uenialia. Primo enim eradicabitur superbia, arrogantia, & vanagloria. Secũdò eradicabitur Auaritia. Tertiò Luxuria. Quartò Ira. Quintò 4 Gula. Sextò Inuidia. Septimò Accidia, & ociositas. † Item eradicabuntur peccata venialia, de quibus per Bedam super epistola Iacobi, videlicet peccata quæ ex ignorantia, vel infirmitate committuntur. Si tamen ex deliberatione fiunt, transeunt in 5 mortalia: quia secundum Augu. † nullum peccatum adeo veniale est, ꝙ non fiat criminale, dum placet, de quibus plenè 25. 6 dist. in §. criminis appellatio. † Gregor. tamen enumerat aliqua venialia, sicut est assiduus sermo, & ociosus, immoderatus risus, pctm̃ curæ familiaris, quæ vix sine culpa, vel ab ipsis agitur, q̃ culpam qualiter declinare debeant, sciunt, quæ etiam post mortẽ grauãt, si adhuc in vita positis minimè fuerint relaxata, de quo in c. qualis. e. di. & 5. adde omnino text. c. qui vult, cum pluribus seq. de pœn. dist. 2. ubi plenè de gradibus virtutum, & vitiorum, 7 & non omittas. † attende, quia diuturnitas tp̃is non minuit peccatum. c. non satis. de simo. & tanto grauiora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam retinẽt alligatam. c. cum in eccle8 sia. eo. ti. † Relaxãtur tñ in vita multis modis. & primo per benedictionem prælati deuotè susceptam. j. q. j. dictum. & c. maledicã. cũ se. Scdo per generalem cõfessionẽ, quæ fit in missa, & officijs diuinis. Tertiò per orationem Dominicam, de pœniten. distinctione tertia, aquam. Quartò per eleemosinam. Quintò

per

per ieiunia,de pœni.diſtinct.tertia,ſanè.Sextò per euchariſtiam
deuotè ſumptam,de conſ.diſt.2.cum ad omnem. Septimò, per
vnctionem extremam,de ſac.vnc.c.vno.ad prin.Octauò per de
uotam pectoris contuſionem,de pœ.diſtin.j.tres ſunt actiones,
ſecundũ Hoſt.qui hoc not.de pœni.& remiſ.in c.omnis.& am-
plius per Spe.in aureo Reperto.in tit de pœni.& re.vbi omnino
vide.Quod eſt intelligendum verũ in eo,qui nõ eſt in mortali,
vt no.de pœ.diſt.j.perfecta,in vlt.glo.vide omnino de pœn. di-
ſtinct.ſecunda,c.ſi quis ſemel.vide omnino gl. in ver.humilita-
9 tis.in cle.j.in fi de relig.do. † mortale enim ſine venialibus põt
dimitti,ſed non econuerſo, quia mortale opponitur charitati,
veniale verò feruori charitatis. ſublato ergo priori tollitur po-
ſterius,ſed non econtra.de his plenè per glo.in ſalutatione ſexti
10 libri,ſuper ver.benedictionem.†& adde,ꝙ qui in vno offendit,
deflere habet tanquam factus omnium reus.c. deſicat.de re.iur.
11 † alius fructus erit, quia eradicabuntur crimina capitalia,vel pu
blica,quæ vltimo ſupplicio afficiunt, vel aquæ, & ignis interdi-
ctione,vel deportatione, aut metallo, & cætera, quæ infamiam
irrogant,cum damno pecuniario,quæ publica ſunt,licet nõ ca-
pitalia,& ſic inducunt capitis diminutionem maximã, vel me-
12 diam,Inſtitu.de capit.dimi.§.j.† puta crimen lęſæ maieſtatis, qđ
incurrunt,qui contra imperium,vel rempublicam aliquid mo
liuntur, quibus lex Iulia maieſtatis irrogat pœnam amiſſionis
animæ cum damnatione memoriæ delinquentis,etiã poſt mor
13 tem,ad eius inſtar hæretici puniunt, † cũ longè ſit grauius ęter-
nam,quàm temporalem lędere maieſtatem.c.vergentis.de hæ-
reti.l.quiſquis.& per to.C.ad l.Iul.maieſta.de apoſta. autem dic,
vt in c.j.de apoſta.& per Hoſt.in Sum.eo.titu.& de ſciſmati.& in
14 capit. primo, de ſciſmati.libro ſexto, † & quid differat hæreſis a
ſciſmate,dic,vt in cap.inter ſciſma. 24.quæſt,tertia.Item crimen
adulterij,quod incurrunt temeratores alienarum nuptiarum,&
qui cum maſculis nephandam libidinem audẽt exercere, quos
15 lex Iulia de adulter.capite punit,& gladio.† Item crimen ſtupra
toris virginum,aut viduarum honeſtè viuentium, quos ſi ſunt
honeſtiores, punit publicatione partis dimidiæ bonorum: hu-
miles verò corporis coërctionem cum relegatione punit. l. cũ
vir.& per totum.ff.& C. ad l.Iul. de adulter. & ſtupr. † Item cri-
16 men ſicariorum homicidarum a ſica,quæ eſt ferrum, ideſt cul-
trum dictis,cognatos,etiam,& affines occidentium,qui tñ nun
cupatione parentum non continentur, quos vltore ferro perſe
quitur.l.Cor.de ſica.& eos,qui occidendi cauſa cum telo ambu-
lant,quod ab arcu mittitur in longinquo,vel manu.l.j. §. ſi quis
claua.& l.ſi quis cum telo.ad l.Cornel.de ſica.& per totum titu.
17 † Item crimen veneficii, & illos qui artibus odioſis, & ſuſurris,
magicis homines occidunt,vel mala medicamenta publicè vẽ-
dunt. de occidentibus Cardinales,dic vt in ca.fęlicis. de pœn.li-
bro ſexto,de occidentibus epiſcopos,dic vt in cle.ſi quis ſuadẽ-
te.de pœn.de aſſaſſinis dic,vt in c.pro humani.de homi.libro 6.
18 † Item crimen parricidij aſperrimum,quod incurrunt, qui pa-
rentes, vel filios, aut omnino affines, qui nuncupatione paren-
tum continentur,fato præpararunt clam,aut palam admittẽdo,
& eos,quorum dolo id factum eſt,vel conſcij criminis fuerunt,
licet extranei ſint,quos punit.l.Pompeia,de paricid.vt ſuti ĩ ecu-
leo,cum cane,& gallo gallinaceo 7.ann.& vipera, & ſimia,ĩter
eas ferales anguſtias compreſſi,ſecundum quod regionis quali-
tas patitur,vel in vicinum mare, vel in amnem proijciantur, ut
omnium elementorum vſu viui carere incipiant,& eis cœlum
19 ſuperſtitibus,& terra mortuis auferatur. † Item crimen falſi, qđ
incurrunt teſtamentum, vel inſtrumentum falſum ſcribentes,
ſignantes,recitantes,ſubijcientes,aut ſignũ adulterinum facien
tes,ſculpentes, & præmentes, ſcienter dolo malo, quos punit.
l.Cornel.de falſ.pœna cõſimili ſicariorum, & veneficorum.l.ſi
vteris.& per totum.C.& ff.de falſ.de falſatoribus litterarũ apo-
ſtolicarum dic,vt c.quàm graui.& c.ad falſariorum. de crimine
falſi,de diſſigilantibus literas dic,vt in c.cum olim. de reſcrip. &
20 c.olim.de offi.delega. † Item crimen inferentium vim publicã
cum armis, quos.l.Iul.de vi publica punit pœna deportationis.
l.ſi quis a ſe fundum.C.ad l.Iul.de vi publi.& ff.eo titu.per totũ.
21 † Item crimẽ inferentium vim priuatam ſine armis, quos.l.Iul.
de vi priua punit publicatione tertiæ partis bonorum.ff.& C.ad
22 l.Iuliam de vi priua.per to. † Item crimen rapientium virgines,
aut viduas,aut ſanctimoniales,vel pueros &c.& eos, qui opem
flagitio dederunt,quos puniunt leges raptores. C.de rap. virg.&
23 de epiſcopis.& clericis. † Item crimen peculatus, quod incur-
runt furantes pecuniam publicam,vel rem ſacram, aut religio-
ſam, & iudices, ac officiales adminiſtrationis tempore publicas
pecunias ſubtrahentes,aut miniſterium eis adhibẽtes, vel ipſas
ſubtractas pecunias ab his ſcienter ſuſcipientes, quos.l.Iulia pe-
culatus punit pœna capitis.ff.ad l.Iuliam peccula.l.prima,& per
24 totum. † Item crimen plagii,quod incurrunt diſtrahẽtes filios
alienos,& ſeruos fugitiuos,aut liberos homines tranſportãtes,
quos punit.l.Flauia. de plagiar. interdum pœna capitis ex ſacris
conſtitutionibus, interdum verò leuiori.ff.ad l.Fauiam.de pla-
25 giar.per totum. † Item crimen ambitus,quod incurrunt dantes
pecuniam,vt ſortiantur honorem aliquem extra vrbem Roma

nam,& ſtantes in magiſtratu vltra annum, & ingredientes,do-
mum iudicum, & iudices noua vectigalia inſtituẽtes, quos l.Iu-
lia de ambitu punit in centum aureis. ff.ad l.Iuliam. de ambitu.
per totum.ſed ſecundum iura canonica tales incurrũt ſyeciã,
& ſimoniam, de quo plenè in decretis prima quæſt. per totum,
& extra de ſimo.per totum.aliquando etiam mentalem,de quo
26 plenè per Doct.in c.tuã.de ęta.& quali. † Item crimen repetun-
darum,quod incurrunt iudices pecuniæ interuentu aliquid fa-
cientes,vel omittentes,quos l.Iulia repetundarum punit in qua
druplum ciuiliter, & quandoque criminaliter extra ordinẽ.ff.
27 ad l.Iuliam repetund. per totum. † Item crimen eorum qui fa-
ciunt,vt annona carior fit,quos lex Iulia,de annona punit in vi
28 ginti aureis.ff.ad l.Iul.de annona,per to.† Item crimen eorum,
qui in vſum ſuum conuertunt, quod ſuperfuit ex aliqua admi-
niſtratione publica eis commiſſa,quos punit.l.Iulia.de reſiduis,
in tertia parte pluris ſimpli.Item crimen Turpiliani. Item crimẽ
falſę monetæ.l.j.C.de falſa mone. Ex qbus poſſibile eſt ſummo
digito,& quaſi indice prædicta tangere.Diligentior autem ſciẽ-
tia ex libris digeſtorum,ſcilicet 48.libro. Deo propitio aducnit,
29 vt notabiliter dicit tex.Inſtitut.de publicis iudic.in fi.† Eradica-
buntur pariter delicta,& crimina,ſeu maleficia priuata,puta fur
tum manifeſtum,illatio metus.Item datio pecuniæ, vt calũniæ
cauſa alicui negocium fiat,vel non fiat.Item exactio executorũ
litium, qui contra conſtitutionis condictitiæ normam a reis
quicquàm exigunt,de qbus omnibus pœna quadrupli punien-
dis,tractat tex.Inſtitu.de actionib §.quadrupli.Item crimen im-
30 probum raptorum rerum alienarum: † quia licet raptor etiam
furti in quadruplum teneatur, tenetur etiam propria actione in
fra annum quadrupli,in quo ſimplum computatur, ſcilicet rei
31 perſecutio,poſt annum verò ſimpli. † Item crimen inſerẽtium
in libello cõuentionali maiorem ſummam veræ extimationis,
vt exinde viatores executores litium ampliorem ſummam no
mine ſportularum exigant.ex lege nanque condictitia, & no-
uis conſtitutionibus tales puniuntur in triplum.Inſtitu.de actio
32 nibus. §. tripli. † Item crimen furti non manifeſti, & ſerui cor-
rupti, quia fur non manifeſtus punitur pœna dupli. Inſtitu.de
furt §.non manifeſtis.& l.ſi quis ſeruo.& l.vt tantum.C.& ff. de
ſeruo corrup.Item crimina de tigno iniuncto, & eius qui teſta-
mento liber eſſe iuſſus,& poſt mortem domini aditam hæredi-
tatem ſubripuit, furti aduerſus nautas,caupones,& ſtabularios.
Item aduerſus familiam.Item crimẽ arborum furtim cęſarum.
Item crimina incẽdij,ruinæ, & naufragii rate, naue expugnata.
Item crimen famoſi libelli,& contumeliæ, & iniuriarum, tam
33 realium,q̃ verbalium,&c. † Item õĩa crimina extraordinaria,vt
puta ſepulchri violati,cõcuſſionis,de abigeis,de quo ẽt ĩ c. quia
pleriq;.de immunitate eccleſia.Itẽ crimina præuaricatoris,rece
ptatoris,furis,balnearij, effractoris,& expilatoris. Itẽ crimẽ expi
latæ hr̃ditatis. Itẽ crimen ſtellionatus.Itẽ crimẽ termini amoti,
& crimẽ collegij illiciti.Itẽ ubique agi poſſet populari actione,
de quibus omnibus ſunt ſpeciales tituli ſucceſſiui in ff. lib. 48.
Item omnia quaſi maleficia,puta facientium litem ſuam,& ma
lè iudicantium,& eorum qui ex domibus proprijs aliquid deie-
cerunt,uel effuderunt,& exercitorum,& temere litigãtium,&
album corrumpentium, & vxorum res amouẽtium de domo
viri,denique quæcunque alia varia extraordinaria crimina etiã
ciuilia,de quibus Inſtitut.de oblig.quæ ex quaſi maleficio,&c.&
ff.de variis,& extraordinariis criminib.& in alijs proprijs titulis.
C.& digeſtorum,& ſufficere volo Canoniſtis hunc breuẽ tran-
ſcurſum ad aperiendam viam exufflãdi, & accẽdendi ingeniũ,
& ſtudium, & memoriam a quibus veniam peto de nimia bre-
uitate, quam exigit præſens opuſculũ ſolum ſimplicium intro-
34 ductiuum. † Et loco ſuperbiæ,de qua in c.nullus.de ſer. non or-
dinan.eradicatur, plantatur, & ędificatur humilitas, quæ nihil
ſplendidius in epiſcopali ceruice fulget. 100.diſt.contra morẽ.
Circa etiam virtutem humilitatis ſciendum eſt, quòd ab humo
dicitur, ſecũdum Ber.in libro de gradibus humilitatis & eſt vir-
tus,qua homo veriſſima cognitione ſibi vileſcit,& glorioſa dici
tur,quia illa paliari etiam ſe appetit ſuperbia, ne vileſcat. octa-
ua quæſt.prima, in ſcripturis. de talibus dicitur, quòd ſub agni
ſpecie lupum gerunt,de hæreti.vt offic.libro ſexto, & inter 10.
35 † humilitatis indicia, quæ ponit Caſſian. 8. eſt, cum quis ſe reli-
quis inferiorem non ſuperficie pronunciat, ſed intimo cordis
36 affectu. † Vnde dicuntur tres gradus humilitatis. Primus, ſub-
dere ſe maiori,& non præferre ſe ęquali. decima ſeptima diſtin.
de Conſtantinopolitana.Secundus, ſubdere ſe ęquali,nec præ-
ferre ſe maiori. Tertius, ſubdere ſe minori, de pœn. diſtinct.ſe-
cunda,cap.primo. prima dicitur ſufficiens, & neceſſaria. ſecun-
37 da abundans.tertia ſuperabundans. † & de humilitatis efficacia
diabolus ad Macharium in vita Patrum ait ieiunas interdum,
& ego nullo cibo vnquam reficior: tu ſepe vigilas, me nũquam
38 ſopor oppreſſit, ſola tua humilitas me vincit. † & dicit Am-
broſius,quòd humilitas eſt clauis, quæ aperit regnum cœlorũ,
& reſerat miniſteria ſcripturarum. & Gregorius, qui ſine humi
litate virtutes congregat, quaſi in ventum puluerem portat,&
vnde aliquid ferè nititur in deterius cęcatur.vide 23.diſtinctio.
Deo,

Deo,& c.diſtinctio.contra morem,& Ioan.And.in clementina
39 prima,in fi.de religio.domib. † & illud quod dictum eſt ſup. de
ieiunio,& eleemoſina,dico de aliis operibus pijs, quæ dicuntur
miſericordiæ,quorum ſeptem dicuntur ſpiritualia, alia ſeptem
dicuntur corporalia.Spiritualia hoc verſu comprehenduntur.

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, doce,fer, ora.

Conſule, ſcilicet errantibus,vt in viam ſalutis redeant, caſti-
ga diſcolos, vt non damnentur. Solare afflictos, ne in deſpera-
tionem incidant.Remitte iniuriantibus,vt eos pœniteat.Doce
ignaros, vt tanquam ceci non cadant in foueam. Fer, ideſt pa-
tiens eſto in tribulationibus,exemplo Chriſti,& Sanctorũ.Ora,
40 pro viuis,atque defunctis, † de cuius orationis fructu, vide ple-
nè per gl.in clement.ſi dominus.de reliq. & vene. Sancto. ſuper
verbo,orationes.& per Hoſtien.in Summa,de pœn. in §.quis ſit
effectus.verſic.caſus autem,de quo plenè in c. cum creatura. de
41 celebrat.miſſa.& in c.cum Marthæ.eod.tit.†pro defunctis dixi,
quoniam cantat eccleſia, ꝙ ſancta, & ſalubris eſt cogitatio pro
42 defunctis exorare,vt a peccatis ſoluantur. † nam animæ defun-
ctorum quatuor modis ſoluuntur,aut oblationibus ſacerdotũ,
aut precibus Sãctorum,aut charorum eleemoſinis, aut ieiunio
cognatorum. 13.quæſt.vlt.c.animæ defunctorum.facit cap. pro
43 obeuntibus.ead.diſtin.& c.tempus. & c. † Ambroſius. etiam ſi
fuerint in patibulo ſuſpenſi, quibus non eſt neganda commu-
nio,ead.diſtinct.c.de quibus.& in clemen.cum ſecundũ.de pęn.
& remiſſio.& ca.2. de furt. Similiter illis etiam non eſt neganda
eucariſtia,ſecundum quod ſcribit Ioan.And.in c. ſanè. de cele-
bra.miſſarum.nec eccleſiaſtica ſepultura,& debent induci ad pę
nitentiam petendam,vide glo.in dicta clem.cum ſecundum.in
verbo,pœnitentia,vide in c.primo,& ſecundo. de torneam. &
c.cum Marthæ. in fin. de celebra. miſſa. niſi mortuus eſſet ſan-
44 ctus,&c. † quia tunc iniuriam faceret martiri,qui oraret ꝓ mar
tire,&c.vt ibi.Alia verò ſeptem opera corporalia hoc verſu cõ-
prehenduntur.

Viſito,cibo, poto, tego, redimo, colligo, condo.

c.Cum ex eo.de pęniten.& remiſſio.Viſito, ſcilicet infirmos.
Cibo,eſurientes.Poto,ſitientes.Tego,nudos. Redimo, incarce-
ratos.Colligo,hoſpites.Condo,corpora defunctorum,illa ſepe
45 liens.† Quibus miſericordiæ operibus menſura poni non põt,
nec tempore diffiniri 26.q.5.is qui de pœn.diſt.2.multiplex.no.
glo.in clemen.j.de pœni. & remiſſio. & circa humilitatem vide
46 tractatum,quem feci,qui intitulatur de ſac.humilitate. † Alius
principalis fructus eſt,quoniam plantabuntur, & ędificabũtur
virtutes,videlicet tres.Primò theologicæ fides,ſpes,& charitas.
fides ſine operibus mortua eſt 1.q.j.c.fertur.vide in c. cum Chri
ſtus.& de hæret.& in c.primo.de ſac.vnct.& quod dixi ſup.ĩ quæ
ſtione de verbo Dei.Spes in ſuffragijs,ſcilicet præmijs, & aucto-
ritat.prima ponenda eſt in ſanctis,ſecunda in ſolo Deo. ſecũda
triplex,ſcilicet veniæ,gratiæ,& miſericordiæ. Effectus eius a tri-
bulatione liberat,confortat pereuntes, mentem releuat, ſaluat
temporalia,miniſtrat,comparatur galeæ ſalutis,anchoræ,medi-
47 cinæ,gemmæ,ſolatio,claui,&c. † Differt a fide, quia illa de præ-
teritis,hęc de futuris:illa de bonis & malis,iſta de bonis tantum:
illa de bonis ſuis & alienis, hæc de ſuis tantum, vtraque tamen
de inuiſibilibus oritur ex diuina largitate,ex abundantia merito
48 rum,ex prægustatione ęternorum.† Charitas,quæ eſt fons pro-
prius,cui non communicat alienus.c.licet.in fi.de reg.& ſi quã-
tumcunque virtutum flore refulgeas,& in te non habeas chari
tatem,nihil probaris habere.c.niſi cum pridem. ver. quippe. de
49 renuncia. † & quæ ędificat,vbi ſcientia inflat,ut ibidem in §.pro
defectu.ſupplet imperfectum ſcientiæ,& tanquam perfecta fo-
50 ris mittit timorem. 20.q.j.illud 23.q. 6. in fi. † & quatuor mora-
les,ſiue Cardinales,videlicet prudentia,iuſtitia,fortitudo, & tẽ-
perantia.De prudẽtia ſatis dictum eſt ſup.in quæſt.proximè prę-
51 cedente. † Iuſtitia, de qua dic, quòd in omni gente qui facit iu-
ſtitiam acceptus eſt Deo.c.ad decorem.de iuſti.& non põt eſſe,
vbi charitas non eſt:& dilectio proximi, quæ malum non ope-
52 ratur.c.vbi ſanè.24.q.j. † Fortitudo,quæ tenet medium inter au-
daciam, quæ vitium eſt, cuius contrarium vitium eſt puſillani-
53 mitas.no.Ioan.And.in c. exigit. de cenſi. in nouella. † Tempe-
rantia,quæ eſt habitus uoluntarius electiuus refrenans concupi
ſcentias delectationũ tactus,& ſic paſſiones caſtigans vehemen
tes præcipuè circa ſummè difficilia,cuius partes integrales,tan-
quam eius conditiones ſunt verecundia & honeſtas partes ve-
rò ſubiectiuæ ſunt abſtinentia & caſtitas, partes verò potentia-
les ſunt continentia,clementia,& modeſtia, quæ ſe habet circa
mediocriter difficilia, & plenè de hac virtute vide in tractatu,
quem feci,qui intitulatur de morali temperãtia Circa has qua-
tuor virtutes ſciendum eſt, ꝙ temperãtia, & fortitudo ſunt pur-
gatoriæ paſſionum inſurgentium ſe in voluntate hominis, uel
actionibus ſeruientium hominis. Modificat enim temperanter
delectationes exiſtentes in cibis,& venere:fortitudo uerò timo
res,& audaciam,quæ ſunt circa pericula corporis. & dicuntur
purgatoriæ,quia ſunt hominum nõdum purgatorum a paſſio-
num inſultibus, & per conſequens non ſummè perfectorum,
ad id tamen toto conatu tendentium:aliæ ſunt ſolum tenentes

animam hominis in Deo,& in ſumma perfectione,vt ſi tempe-
rantia terrenas concupiſcentias ignoret,fortitudo paſſiones ne-
ſciat,prudentia ſolis diuinis intendat, iuſtitia mentem cũ Deo
perpetuo fœdere teneat.& quia hæc ſunt ſolum hominum to-
taliter purgatorum,dicuntur homines ijs purgati a paſſionum
moleſtiis,quod eſt pauciſſimorum in hac uita. vnde Aug. 11.de
Trinit. ꝙ nunc agit iuſtitia in ſubueniendo miſeris, quòd pru-
dentia in præcauendis inſidijs, qđ fortitudo in perferrendis mo
leſtiis,quod temperantia in coercendis delectationibus prauis,
ibi non erit, ubi nil mali erit, ſed iuſtitiæ erit Deo regenti eſſe
ſubditum,prudentię nullum bonum Deo præponere,uel ęqua
re,fortitudinis firmiſſimè cohærere. Temperantiæ nullo affectu
noxio delectari, ut de his plenius habetur per glo.in clemen.ad
54 noſtrum.verſi.ſexto. de hæretic. † Quid ſit virtus, & quales, &
qualiter gradus ſunt in uirtute,& an Adam habuit ex creatione
virtutes. 32.quæſt.quinta,de pudicitia.de conſecrat.diſtinct.ter-
tia,hæc quæ de charitate,& §. Romanos. Quibus correſpondẽt
tanquam habitibus ſeptem beatitudines, tanquàm eorundem
habituum actus,videlicet paupertas ſpiritus,mititudo,luctus,fa-
mes,& ſitis iuſtitiæ,miſericordia,mundicia cordis, & pax. qbus
congruunt ſeptem merita,videlicet regnum cœlorum, poſſeſ-
ſio terræ,conſolatio,ſaturatio, miſericordiæ conſecutio,Dei vi
55 ſio,filii Dei uocatio. † Sunt ergo ſeptem merita beatitudinum,
& quidem uera beatitudo,cum ſint actus perfectæ virtutis, ſed
tamen diminutæ,& imperfectæ beatificant.patet enim, ꝙ pau-
pertas,& luctus,& deſiderium iuſtitiæ,& reliqua, diminutũ bo
num ſunt: præmia verò prædictis meritis debita ſunt perfectæ
beatitudines, ſcilicet regnare in cœlis, poſſidere terram uiuen-
tium,conſolari, ſaturari, ſuperabundare,Deum videre, & filiũ
Dei eſſe,cum plenitudine miſericordiæ, quam ſummam beati-
56 tudinẽ diminutè beati merentur,& ſperant. † Tripliciter ergo
beatificantur merita illa virtutum.Primò,præſenti beatitudine
virtutum.Secundò ſumma,& perfecta beatitudine,eam ſcilicet
diſponendo meritoriè.Tertiò,eam ſperando ſecurè, & tamẽ di
minutè. donec ueniat quod perfectum eſt, & euacuetur quod
ex parte eſt.Congruit autem ordo meritorum, quia initium &
fundamentum eorum eſt humiliatio ſui, & abdicatio ſuorum,
57 ideo primum locum tenet paupertas ſpiritus.† Ex his ſequitur
manſuetudo.glo.non eſt mitis,qui prius pauper non fuit.diffici
le eſt enim ſecundum gradum aſcendere,niſi primum aſcende
ris,quia inter diuitias,curas,& odia,animus non eſt mitis: & qa
inter ſeculi curas leuitas animi ſępe irritatur luctu, fit tempera-
58 tio manſuetudinis. † Qui autem pauper,humilis,mitis, & lugẽs
eſt,accenditur continuo deſiderio, vt perficiat Dei uoluntatẽ,
qui non ſitiuit iuſtitiam,iam non poteſt miſericordiæ altiorem
gradum conſcendere,quia non bene miſeretur, qui non eſt iu-
ſtus.his autem altior eſt munditia cordis, ſed demum pax, quæ
ſuperat omnem ſenſum cunctis ſupereminet. Congruit etiam
ordo præmiorum:nam primum præmium eſt, ut homo terre-
59 nus fiat cęleſtis,immo quòd ipſis cœlis imperet,† ſed parum eſt
dominari in cœlis,niſi ſe ipſum poſſideat,ideo excellẽtior bea-
titudo eſt poſſidere terram,& ſeipſum,ſed hanc ſuperat conſo-
latio diuina omne gaudium continens.maius verò eſt ſaturari
viris bonis, quàm conſolari. ſaturitatem uerò excedit ſupera-
bundantia miſericordiæ, quam largitur miſericordia diuina:
ſed excelſius eſt Deum videre præſentialiter,a quo proueniunt
conſolatio,ſaturitas,& ſuperabundantia,vltimo cunctorũ emi
nentiſſimum eſt hęreditario iure habere Deum,quod filijs eius
datur.Quæ omnia beatitudinis præmia vnicuique merito virtu
tum Deus largitur,ſed per approbationem quędam conueniũt
ſingula ſingulis.Concludo ergo, quòd qui ſic proſpexerit in le-
ge perfectæ libertatis, non auditor obliuioſus factus, ſed factor
operis, hic beatus in facto ſuo erit, ſicut & qui audit verbum
60 Dei diſcernendo, & cuſtodit illud obſeruando, † declaratur
autem vtrum quis verè ſit pauper ſpiritu,manſuetus, uel mitis,
lugens, eſuriens, & ſitiens iuſtitiam, miſericors, mundus cor-
de, & pacificus, dum propter iuſtitiam perſequutionem alacri-
ter patitur, eius merces copioſa eſt in cœlis, & qui hæc ſitiunt,
verè beati ſunt,ſi fecerint ea.Ioan.13.& beatificabuntur in glo-
61 ria. † Nam & econtra, infœlices in hoc,& in futuro ſeculo ſunt
diuites, ſuperbi, & auari, quoniam ipſorum eſt ſeruitus idolo-
rum. & infernales infœlices, iracundi, & crudeles,quoniam
62 ipſos poſſidebit ignis damnatorum. † Infœlices, qui exultant
in terrenis fœlicitatibus, quoniam ipſi cum maledictis con-
triſtabuntur, nam extrema gaudij luctus occupat: Infœlices,
qui incraſſantur, & inebriantur in iniuſtitijs, quoniam ipſi a
mente alienabuntur, & ab omni ueritate, & bono. Infœlices,
63 inuidi, quoniam ipſi omni miſericordia priuabũtur,† eſt enim
impoſſibile crudelem bene finire. Infęlices corde polluto, va-
no,& indurato, quoniam ipſi Dei uiſione priuabuntur: etenim
peccãt in ſpiritum ſanctum irremiſſibiliter.Infelices belli,& di-
ſcordiarum zelatores,quoniam filij diaboli vocabuntur, & hæ-
64 reditabunt eum.† Infęlices inſuper, qui exaltationes cõſequun-
tur propter iniuſtitiam, quoniam ipſorum erit ſemper ꝑpetua
ſeruitus inferorum abſq; vlla redemptione. nam ſedes Ducum

65 superborum destruit Dñs, & sedere facit mites pro eis. † & qui custodit legem beatus est, & qui suffert tentationem, & qui intelligit super egenum, & pauperem, & qui post aurum nõ abijt, nec sperauit in pecuniæ thesauris, & qui timet Dominũ, & ambulat ĩ vijs eius, & beatus post se relinquit filios, & super omnia bona sua constituet eum Dominus, & præcinget se, ac ministrabit ei 23.q.5.ad fidem 24.q.5.c.a recta.cum similib.& 23.q.4.§.ex 66 his.† Beatitudinibus verò vltra congruentiam meritorum, de quibus supra, succedunt dona spiritussancti quasi earundem 7. virtutum delectationes, & instinctus diuini in quibus præmeditatus animus mouetur ad bonum, videlicet, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas, & timor Domini. Sapientia enim quasi Sol illuminat, de spe, & certitudine æternorum contra stultitiam, & correspondet virtuti charitatis: sapientia.n. infusa, quæ est donum, non est charitas, sed magis effectus intellectus, quasi Venus illustrat intellectum stabilitate penetrandi audita cõtra hebetudinem, & tarditatem ingenij. Et correspondent virtuti fidei, Isai. 7. nisi credideritis, non intelligetis. Consilium quasi Mercurius illustrat mentem in agibilibus, quid, videlicet eligendum, quidve fugiendum sit contra præcipitium, & dirigitur a dono consilij, quod est de melioribus bonis. Et correspondet virtuti prudentiæ, quia circa ea quæ sunt agẽda propter finem, sicut ipsam adiuuans, & perficiens. Fortitudo quasi Mars illustrat mentem radio confidentiæ, ne aduersa timeat cõtra pusillanimitatem correspõdet virtuti fortudinis, quod dat fiduciã euitandi quæcunque pericula. Sciẽtia quasi Luna illustrat mẽtem de veritate creatorũ contra ignorantiã infusa correspõdet virtuti fidei. Et est solũ circa res creatas. Pietas quasi Iupiter diffundit corda miserationis ad proximum contra crudelitatẽ correspondet virtuti iustitiæ. Timor Domini, quasi Saturnus pondere suæ lucis præmit mentem, ne de acceptis bonis superbiat, sed æterna requirat. & hoc contra superbiam, & præcipuus est filialis, per quem timemus ab auxilio diuino nos subtrahere, cuius obiectum est malum. ideo timor, & spes inuicem correspondent, & perficiunt se, secundariò autem correspondet virtuti tẽperantiæ ad fugiendum ea, quæ maximè alliciunt ad vitandam Dei offensam. est & timor seruilis, & initialis, qui non sunt dona 67 spiritussancti. † Et vocatur timor seruilis, quia refrænat a temeritate formidine pœnæ. 62. distinctio. docendus, de electio. cum in cunctis. C. de emenda. propinquorũ. l. prima. iuxta illud, Oderunt peccare mali, &c. nec habet per se præmium, nisi quia solet inducere filialem. Timor autem seruilis, secundum Gregorium est, in quo viuit peccandi voluntas. Et sequeretur opus, si speraretur impunitas, & pertinet ad seruum. initialis autem respicit amissionem præmij, & pertinet ad mercenarium. Filialis autem respicit offensam, & propriè ad filium pertinet, vt no. glo. in ca. 68 eum qui. ad fin. de præben. libro sexto. † donum ergo sapientiæ inflammat amorem intellectus, occulta manifestat, consilium dirigit in via. fortitudo confortat timida, scientia delectat, pie-69 tas seipsam extra multiplicat. timor fugat inimica, † quia in timore Domini declinat omnis a malo, Numeri 16. Sunt ergo dona spiritussancti quædam habituales animæ delectationes, & dispositiones, ac perfectiones potentiarum eiusdem, quibus reddimur bene prompti, & mobiles a spiritu sancto, sicut virtutibus moralibus potentiæ appetitiuæ redduntur bene mobiles a ratione, & sunt dona perfectiora virtutibus moralibus, & intellectualibus, in quibus mens humana habet se, vt mouens, & vt mota. Et horum actus manent in patria, licèt non actus virtutum, & naturalem facultatem excellunt, & cõmunia sunt om-70 nibus sanctis, & participantur a creaturis, ac sunt gratuita. † vnde Chrisostomus ait, donum spiritussancti non datur inimicis. Ideo oportuit nos prius reconciliari per mortem Christi glorificati, & postea accipere spiritumsanctum. Adde omnino text. 71 de pœn. distin. secunda. c. quærendum. † Alius autem principalis fructus est, quia in tantum possunt reformari visitati, quod possunt consequi duodecim fructus spiritussancti. Et sunt ij, videlicet charitas, longanimitas, gaudium, pax, fides, bonitas, benignitas, patientia, mansuetudo, modestia, continentia, & castitas. Et sunt ij fructus similiter, delectationes de actibus virtutũ, hoc est de beatitudinibus. inquantum enim homo hẽt delectationem in suo actu, dicitur assequi fructum: inquãtum verò est quid secundum operationem operãs, dicitur habere rationem virtutis. Et in eo consequuntur ad beatitudines. Important eñ delectationem quandam spiritualem, quæ consequitur pfectos actus virtutum. Et important quoddam vltimum in operatione, non autem in cognitione tantum. Et sunt primus fluxus fructuosus pertinens ad gratiam gratum facientem: & sunt quoddam præcipuum, quod nascitur ex virtutibus, quibus spiritussanctus fœcundat animam, quam irrigat, & in eis quasi fructibus animus pascitur, & delectatur. Et eo irrigante producuntur ex arbore virtutum. sunt & dona. vnde cum prædicta sic fiunt ĩ nobis, vt delectent in spiritu fructus eius sunt, secundo ad Corint. in suauitate, & spiritu sancto, ecclesiastici vigesimotertio, spiri-72 tus meus super mel dulcis. † charitas ergo, & suauitas amoris, quia nascitur ex arbore charitatis est, operante spiritu sancto, ad Roman. 5. charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ 73 sanctum. † Longanimitas est respectu boni absentis, quæ nascit ex arbore spei operante spiritusancto, ad Ephesi. primo. signati 74 estis spiritu promissionis. † Gaudium respectu boni præsentis, & nascitur de bona conscientia per spiritumsanctum, Lucæ de-75 cimo. Exultant in spiritusancto. † Pax est securitas respectu boni possessi tenendi, & nascitur ex arbore confidentiæ per spiritumsanctum, quia omnem perturbationem remouet, vt securè bonum habitu possideatur. Et sic intelligitur Esaiæ quarto, ibi, 76 erit in securitatẽ, & in absconsionem, a turbine, & a pluuia. † Fides respectu veri transcendentis, quæ dicitur fructus, cum delectabiliter creditur, & nascitur ex arbore intelligentiæ operante spiritusancto. Sapiẽtiæ nono. sensum tuum Domine quis sciet, 77 nisi dederis spiritumsanctum tuum? † Bonitas respectu boni tribuendi quibuscunque affectus, videlicet animi est omnibus se communicandi cum dilectione, qui fructus nascitur ex pietate per spiritumsanctum Sapientiæ duodecimo O quam bonus, & 78 suauis est spiritus tuus Domine. † Benignitas respectu boni tribuendi etiam mala inferẽtibus: benignus enim est, qui malo-lis bene facit, & nascitur ex arbore charitatis operãte spiritusancto, Sapientiæ primo. benignus est spiritus sapientiæ. Et propte-79 rea dicuntur hi duo fructus correspondere dono pietatis. † Patientia respectu mali affligentis est tolerare etiam cum delectatione, nascens ex arbore fortitudinis per spiritumsanctum, 80 Sapientiæ 5. contra illos stabit spiritus virtutis. † Mansuetudo respectu mali illati, ne vindicetur, nascitur ex arbore humilitatis, cuius auctor est spiritussanctus, primo ad Corint. 4. veniam ad vos in spiritu mansuetudinis. Modestia est respectu hominis ad seipsum, quantum ad compũctionem, & modum debitũ actuũ suorum, nascens ex arbore prudentiæ, cuius auctor est spiritussanctus. Prouerbiorum 10. & Sapiẽtiæ septimo. Spiritussanctus 81 modestus est, & suauis. † Continentia respectu omnis mali cauendi generaliter, cum quis a malo abstinet, qui prouocatur, nascens ex arbore rationis, cuius proprium est cõtinere animũ per spiritumsanctum. Sapientiæ octauo. Non possum esse conti-82 nens, nisi Deus det. † Castitas respectu concupiscentiæ fugiẽdæ, quando delectabiliter a voluptatibus abstinetur, & nascitur ex arbore temperantiæ per spiritũ sanctum, Matthæi duodecimo. In spiritu Dei eijciuntur dæmonia, idest carnis concupiscentia. & ad Galathas quinto. si spiritu ducimini, non estis sub lege, sci-83 licet carnis. † Quod q̃a non intellexerunt Begini, ideo vt hæretici damnantur in clementina, ad nostrum, versiculo tertio, de hæret. Tunc ergo sunt fructus, cum delectabiliter perficiuntur, vt satis patet ex præmissis. & vide vigesimaquarta quæstione prima audiuimus.

84 † Alius fructus principalis erit fructus resultans ex sacramentis ecclesiæ. Et illorum exercitium, seu ministerium, videlicet ex baptismo, confirmatione, extrema vnctione, penitentia, eucharistia, ordine, & matrimonio. ex q̃bus quidem septem sacramentis, quinque sunt necessaria, scilicet prima, & duo voluntaria, scilicet vltima. quatuor nõ reiterabilia, videlicet baptismus, chrisma, extrema vnctio, & ordo. Tria verò reliqua reiterabi-85 lia. † Vltimum tamen, videlicet sacramentum matrimonij reiteratum inducit bigamiam, de qua in capitulo debitum. de bigam. Et excluditur a benedictione sacerdotali, capitulo primo, 86 de secund. nup. cum concordantibus. † Et est baptismus ianua omnium sacramentorum, de quo plenè, de consecratione, distinctione quarta, per totum. Et extra de baptismo, & eius effe-87 ctu. In antiquis, Sexto, & Clementinis. † Chrisma verò est confirmatio soli episcopo competẽs, de quo in capitulo primo. versu. de secunde. de sacra vnctione. Et cõficitur chrisma ex oleo, 88 & balsamo, mystica ratione, de qua ibi. † Nec valet consuetudo, q minor episcopo conferat huiusmodi sacramentum. c. quanto. de consuetudi. Extrema vnctio, quæ fit cum oleo infirmo-89 rum. de qua in d. c. primo. ver. de prima. de sacra vnctio. † Pœnitentia verò perficitur ex tribus, ex cordis contritione, oris confessione, & operis satisfactione. Nam cum ex corde procedant omnia mala, & ex lingua successiuè multipliciter offendatur Deus & proximus, & ex opere perficiatur omne peccatum, ita ex cordis contritione, oris confessione, & operis satisfactione omnis vera perficitur pœnitentia, vt in c. perfecta. de pœnit. di-90 stinct. j. † Quamquàm gratia p̃ueniens dici possit remittere culpam, vt plenè per glo. de pœni. dist. j. in summa. Absolutio verò sacerdotis dicitur ex potestate clauium pœnam perpetuam cõmutare in temporalem iniungendo arbitrariam pœnitentiam ex arbitrio pœnitenti. c. ponderet. de pœni. distin. 5. cum simi. & 91 c. omnis. de pœni. & remis. † Ad quod arctat vnumquẽq; saltẽ semel ĩ anno, cum ad annos discretionis peruenerit sua solum peccata proprio sacerdoti confiteri, & sibi iniunctam pœnitentiam peragere, & sacerdotem arctat ad illum secretum tenendũ 92 sub pæna depositionis ab ordine, & beneficio. † Eucharistia etiã semel in anno sumenda est, vt ibi hr̃, de cuius excellentia sacramenti plenissimè tractatur, de cõsecra. dist. 2. per totum. † Ordo 93 verò est sacramentum, q administrantibus in ecclesia ɔfert, de quo plenè. 25. dist. c. perlectis. vbi connumerantur omnes ordi-

nes. 21. dist. cleros. 23. distin. episcopus. & c. sequen. & c. de eo. de temp. ordinan. quorum tres maiores, videlicet subdiaconatus, diaconatus, & presbyteratus, sunt sacri. Reliqui verò minores, 94 videlicet, acolitatus, lectoratus, exorcistatus, hostiariatus, † psalmistatus, idest tonsura prima, quæ est ordo clericalis, vt in c. cũ contingat. de æta. & qualita. & plenè nota ibi quare dicũtur minores, quia non sacri. Tonsura verò licèt priuilegium clericale inducat, nõ tamen inter ordines enumeratur per Theologos. 95 † Episcopatus autem licèt s̃m Theologos etiam non sit ordo, s̃m Canonistas dicitur esse ordo, vt plenè concludit Io. Andre. in salutatione 6. lib. in gl. super verbo, episcopus, pro quo optimè facit tex. in c. aqua. de consecra. eccle. vel alta. vbi hoc notat 96 Abbas. † Matrimonium autem dicitur sacramentum communius omnibus aliis, cuius bona præcipuè sunt tria, fides, proles, sacramentum, & perficitur per verba de præsenti inter valẽtes 97 loqui. Et bene dicitur, & parit cognationẽ carnalem. † Per verba verò de futuro non contrahuntur nisi sponsalia, inducentia iustitiam publicæ honestatis, & concernentia istud sacramentũ plenissimè examinantur à 27. causa vsq; ad finem causarum, in Decretis, & in 4. Decretalium, per totum, & 6. & Cle. in titu. de sponsa. & ma. de quibus omnibus satis dictum est in quæstionibus præcedentibus, quantum. s. attinet ad officium visitatorum. 98 † Alius principaliter fructus est, fructus regulatiuus quinq; sensuũ corporis. s. visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. & adde 99 affatus, & incessus. Primus ergo sensus est visus oculorum, † vnde oculus mentis purus erit. j. q. j. multi. & oculus corporis pudicus. 32. q. 5. qui viderit. & oculus administrationis erit prouidus. 93. dist. diaconi, primo & secundo. 6. q. j. oues. & de offic. Archi. 100 ad hæc no. gl. in c. quorundam. de elect. lib. 6. † Cæco tñ verò miserendum est, vt in c. licet. de censi. c. quotiens cordis oculus. & 35. q. 5. nec solo. & c. seq. Solum Deum etiã iudicantes præ ocu-101 lis habebunt. c. qualiter & quando. de accusa. † Auditus per verbum, vnde non coaceruabit sibi magistros prurientes auribus, vel adulatores quos iura puniunt. c. sunt nonnulli. & c. clericus. 46. dist. nec à veritate auditum auertant faciles aures præbẽtes calumniatoribus, quos etiam iura puniunt, & detractatores, & infamatores. c. accusatores. 25. dist. & c. calumniam. de pæni. nec 102 ad fabulas conuertentur, † cum sit prohibitum Christianis poetica figmenta legere. 37. dist. ideo. Gustus quoq;, vnde non vocabunt ebrietatibus, quia ebrii regnum Dei non possidebunt. c. j. de reliqui. & vene. Sancto. temperabũt se vino, in quo est lu-103 xuria, & neminem ad bibendũ excitabunt, † cum ebrietas mẽtis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum, non vocabunt etiam comessationibus. c. comessationes. 44. distin. & c. deniq;. 4. dist. c. à crapula. de vita & hone. cle. sed obseruabũt ieiunia, vt de obseruatio. ieiu. per totum. Odoratus, vnde nõ odorabunt fætorem vitiorum, sed odorem vnguẽtorum virtutum, 104 † sicut & Papa delectatur potius in odore bonæ opinionis episcoporum, q̃ in eorum infamia. c. licet, de accu. Item odorabũt odorem notitiæ Dei, & pietatis designatum per tactum nariũ cum saluia in baptismate. c. postea cum sequen. de consecratione, dist. 4. Tactus etiam, vnde non osculabuntur aliquos impu-105 dicè. † Est enim osculum mulierum prohibitum monachis expressè. c. monachi. de consecratione dist. 4. Et quomodo ac qñ oscula, amplexus, vel tactus maximè pudibundorum sit mortale peccatum, plenè examinat glo. in clemen. ad nostrum. ver. 7. 106 de hære. † Affatus linguæ. vnde cauebunt à peccatis linguæ, quæ sunt quãplurima, & præsertim maledicus, &c. ne puniatur, iuxta c. clericus maledicus. 45. dist. nec verba etiam depressa, & in 107 infamiam Papæ proferat, contra c. j. de maledic. † Nec blasphemabit Deum, nec aliquem Sanctorum, & maximè beatam Virginem, ne indicatur sibi publica pænitentia, de qua in c. 2. de maledic. sic & clericum scurrilem & verbis turpibus ioculatorem ab officio detrahendum mandat Concilium Cartaginense. ca. 108 clericũ. 46. dist. † Hinc etiam excõicatur, qui ad spectacula vadit, de consecratio. dist. j. qui dicit. & c. non oportet. de consecra. 109 dist. 5. incessus pedum. vnde etiã non apostatabit. † Est autẽ triplex apostasia. s. perfidiæ, qñ quis recedit à fide. 2. q. 7. non potest. & inobedientiæ, qñ quis transgreditur præceptum, de maiorita. & obedien. si quis venerit. & c. illud. Et irregular. qñ quis recedit ab ordine suo, siue sumptæ religionis. 50. dist. c. fi. & c. j. de aposta. 110 † & dicitur apostata, idest retro stans. 26. q. vlt. nõ obseruet, cui minus malum esset viam Domini non agnoscere, q̃ post agnitam retroire. c. quidam. de aposta. quia qui ponit manum ad aratrum, & respicit retro, non est aptus regno Dei, vt ibi nota. & c. magnæ. de voto. simile 12. q. j. scimus. in fi. de pæn. dist. 4. si refugiẽtes. versus finem dist. & abscindet omnem dissolutionis, & eua-111 gationis materiam. c. quia in tantum. de præbendis. † Alius fructus principalis est gratiarum actio, & augmentatio cultus diuini, & laudis, ac gloriæ diuinæ, & hæc consistunt principaliter in 112 adoratione. † Cuius adorationis specie sunt tres. Latria prima, quæ est seruitus, & reuerentia Deo exhibenda. Vnde si creaturæ exhibetur, quia est honor Deo debitus est idololatria. Latria autem comprehendit quinq;, scilicet fidem, sapientiam, reuerentiam, sacrificium, & orationẽ. Prima duo sunt cordis. Alia duo sunt operis. Vltimum est oris: Dulia verò debetur creaturæ inquantum est imago Dei. Vnde Dulia est honor, qui debetur Sã-113 ctis. † De beata Virgine verò est sciendum, q illi debetur dulia inquantum est persona sancta. Sed inquãtum est mater Dei, debetur ei hiperdulia. Si verò persona, cui debetur dulia, est in prælatione constituta, debetur ei reuerentia, quæ cõsistit in obediẽtia præceptorum, & in exhibitione honoris. hiperdulia etiã debetur excellenti, sicut est cruci Christi veræ, scilicet in qua pepẽdit Christus, quia fuit instrumentum nostræ redemptionis. Sed crucibus manu factis inquantũ sunt signa siue res tales nihil de-114 betur. † Crucibus autem factis in signum Christi crucifixi debetur latria, imaginibus nanq; eadem debetur adoratio, quæ debetur & illis quorum sunt imagines, non inquantum res factæ, sed illa quorum sunt imagines adoramus, adde ca. aduersus. de immuni. ecclesia. Vnde dicebat Garsias versum,

Latria fit Domino, debetur dulia seruo.

De quo per Io. And. in c. si canonici. in fi. de officio ordina. li. 6. 115 † Et attende, q semper Deo, & benefactoribus sunt agendæ gratiæ, de bono. c. placuit. 10. q. j. 44. distin. non liceat. Ad quod vide omnino. l. j. in prin. C. de officio præfecti prætorio Affricæ. & c. cum Apostolus. de censi. & est semper gloriosus Deus in Sãctis suis. c. j. de reliqui. & vene. sancto. lib. 6. c. cauendum. 10. q. 3. & c. cum Apostolus. de censi. & hoc vult clemen. attẽdentes. de cẽsi. ibi, gratiosè recipiant. facit. 44. dist. non liceat. & iubetur laudari in eisdem Sanctis suis. cle. si Dñm. eo. tit. Et hoc ideo, quia ab eo nõ omnes gratiæ procedunt gratum faciens & gratis da-116 ta. † Gratis datæ autem gratiæ fluxus sunt octo fluẽtes extra ad aliorũ vtilitatẽ per spiritũ sanctum, quæ distinguit Apostolus. j. Cor. 12. videlicet sermo sapientiæ ad cognitionẽ diuinorũ. Itẽ sermo sciẽtiæ, ad cognitionem eorum omnium, quæ facta sunt in tempore, siue creata, siue mysteria Christi, siue humana. Itẽ fides, idest facultas credendi solum, quæ informis est. Item gratia sanitatum corporalium, quæ abundanter ab Apostolis fluxerunt, & frequenter ad tumulos Sanctorum emanant. Itẽ operatio virtutum, idest miraculorũ aliorum præter gratias sanitatum. Item prophetia, & discretio spirituum, idest cognitio futurorum occultorũ, dum vel insidiæ spirituum malignorum deteguntur, vel cogitata hoĩum propalantur. Item genera linguarum oĩum, videlicet loqui linguis, & loquentes intelligere. itẽ interpretatio sermonũ. i. expositio quis, videlicet, sit sensus, & intellectus cuiuslibet tam literalis, q̃ moralis, & tã anagogicus, q̃ tropologicus, fluit ergo extra in prædicationibus, cum idem sermo, aut historicè, aut moraliter, aut tropologicè, aut anagogicè exponitur: diuisiones aũt gratiarum ministrationũ, & operationũ sunt, idem aũt spiritus & Deus, qui operatur oĩa in oĩb. ad vtilitatem diuidens, prout vult singulis, sicut multa membra in vno corpore. & licèt aliqñ in peccatoribus sint, non tñ a fructum, ideo potius est optandum esse iustum, prudentem, castũ, q̃ mortuos suscitare, quia nullus damnatur, in quo manet fru-117 ctus eius, & virtus, sed peruenit ad gloriam cælestẽ. † Alius fructus erit fructus pacis & quietis cõis. Ad hoc enim principaliter vr̃ fuisse necessaria visitatio, vt prouincia, aut diœcesis pacata conseruetur: pp hæc enim summus Pontifex voluntarios labores appetit, vt quietem aliis præparet & pacem. c. frequens. de rest. spo. lib. 6. Ad q facit tex. in Auth. vt iud. sine quoquo suffra. coll. 2. & in proæ. eiusdẽ lib. 6. vbi pp hoc se dicit ducere noctes insomnes. facit gl. in Auth. vt diuinæ iussiones, &c. in princ. coll. 9. Et pp q idem summus Pontifex consueuit insistere ad pacẽ componendam priusquam procedat saltem ad principum pri-118 uationem, vt in c. ad Apostolicæ, ver. sed licet. de re iud. li. 6. † q̃a non esset hæres Christi, qui pacem eius testõ relictam non hr̃et, de quo Matthæi. 33. q. j. nisi bella. Ad quam seruandam maximè tenentur Principes. 23. q. j. noli. de treu. & pace. per totũ. in Au-119 then. de pace tenen. in rubro & nigro, col. 10. † adeo q qui contra pacem ecclesiæ sunt, si dignitatem, aut cingulum hñt, illa debent nudari. 24. q. 5. qui contra pacem. causæ aũt, pp quas nõ est pax inter homines, dñr esse sex. Prima, q̃a non puniuntur maleficia, ecclesiastici. 4. quia non profertur contra malos sñia, & c. c. j. de offi. le. lib. 6. 23. q. 2. Dñs. Secunda abundantia tpalium. Gen. 13. facta est quæstio inter pastores Abraam & Loth. Tertia, quia non occupamur in pugna contra dæmones, ad Ephes. 5. non est colluctatio aduersus carnem, &c. Quarta, quia non considera-120 mus damna guerræ, † in qua diuitias corpus, & animam perdimus, Hiere. 56. fortis incidit in fortem, &c. Quinta, quia non cõsideramus dubium euentum belli. Reg. 12. varius euentus belli. &c. Sexta, quia non seruamus præcepta Dei, nec decimas soluimus, Hiere. 3. Vtinam attendisses mandata mea. 26. q. j. reuer-121 timini. † Hinc est q nõ accipit Christus, tollit fiscus. 16. q. 7. maiores. de quibus per gl. in d. c. ad Apostolicæ. vers. sed licet. de re iudi. lib. 6. Et ideo in concilio Affricano mãdatur, q pax seruetur. c. j. de pac. Item in concilio Lateranen. præcepit Alexander III. vt episcopi ad solũ Deum & ad salutem populi hñtes respectum oĩ trepidatione seposita ad pacem firmiter tenẽdam maturum sibi consilium, vel auxilium præbeãt. Neq; hoc alicuius amore, vel odio prætermittant: q si quis in hoc opere tepidus inuentus

inuentus fuerit, damnum propriȩ dignitatis incurrat. c. j. in fi. de treu. & pace. (122) † præcepit etiam idem Alexander in d. c. vno. in prin. treugas ab omnibus inuiolabiliter obseruari tpibus, de quibus ibi, quæ quidem treuga est securitas præstita rebus & personis, discordia nōdum finita. Sed quia non fuit moribus vtentiū approbata, hodie non seruatur. Conuentionalis aūt treuga semper est seruanda, (123) † cum fides etiam hosti seruari debeat. 23. q. j. noli extimare, & no. gl. in d. c. vno. Et adde ꝙ discordes inter se tenentur concordare vicissim, & opem ferre, aliàs excōicantur, vt in c. periatum. 90. dist. Adde ꝙ non nisi pacis tempore bene colitur pacis auctor, (124) † & dissensiones, & scandala prauis actib. aditum præparant, rancorem, & odia suscitant, illicitis moribus ausum præbent, cle. dudum. in prin. de sepul. (125) † Alius & vltimus fructus est felicitatis, ac beatitudinis æternæ patriæ acquisitio, & assecutio, ad quam perducuntur corpora, & animæ perfectorū cum assecutione septem dotium, videlicet, trium animæ, & quatuor corporum, & euasione pȩnarum infernalium, & ignis ȩterni, qui paratus est diabolo & angelis eius, cum fletu, & stridore dentium, &c. Et oībus damnatis, quorum vermis non extinguetur, & quorum pars calcis est sulfur, & spiritus procellarum.

(126) † Beati ergo in patriam assequuntur quatuor dotes glorificantes corpus, qm̄ primò efficientur clari, idest facilè receptibiles specierum sensibilium. Item impassibiles, idest nō receptibiles passionum ignobilium, & hæc quantum ad sensum. Item agiles, idest non resistentes motori per cōtrariam inclinationem. Item subtiles, vt corpora, per quæ mouemur non resistant nobis, & hæc quantum ad motum per primum adȩquantur trāspa rentiæ aquæ, per secundum soliditati terræ, per tertium subtilitati ignis, per quartum mobilitati aeris, (127) † secundum quatuor ꝓprietates, quæ sunt in elementis, de quibus in c. in quadam, in fi. de celebratio. missarum. Prima dos etiam est contra nigredinē, quam contraximus ab igne. Secunda, contra passibilitatē, quā contraximus ab aere. Tertia contra frigiditatem, & tarditatem, quam contraximus ab aqua. Quarta, contra grossitudinem, quā contraximus à terra. Et per primam mouetur corpus ab anima cum spiritibus lucidis, quantum ad perfectionem compositionis corporis cum eis. Per secundam autem ita adæquantur qualitates contrariæ, vt nulla pugnet contra aliam, quantum ad ꝑfectam compositionem qualitatum contrariarum, per tertiam omnia organa sine impedimento sunt mobilia ab anima quantum ad perfectionem corporis organici cum anima, per quartam tota materia vincitur à forma, quantum ad perfectam cōpositionem materiæ cum forma. vnde Pau. primo ad Corinth. 15. seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in corruptione, surget in incorruptione, seminatur in infirmitate, surget in virtute, seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Ex his patet sufficientia quatuor dotium corporis glorificati, quod cum coniuncta anima habet esse perfectius tanq̄ in suo toto ad consequendam lauream, quæ est gaudium substātialis præmii, & quidam decor corporis, qui est gloria redundans in corpore. (128) † & etiam aureolam, quæ est mentis spirituale gaudiū, veniens ex corpore præcellenti, & priuilegiato, & est vna martyrum, secunda virginum, tertia prædicatorum actu, & non habitu tantum, quia non coronabitur nisi qui legitimè certauerit.

(129) † Virginibus etiam datur fructus centenarius, viduis sexagenarius, cōiugatis autem tricenarius, & omnibus beatis gaudium inexplicabile, ꝙ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascendit meritis proportionatū, quia in domo patris multæ mansiones sunt, & stella differt à stella. (130) † Assequuntur etiam tres dotes animæ, quæ sunt visio, dilectio, fruitio. Ab aliquibus verò dicitur dilectio, comprehensio, & fruitio dilectio: sed reducuntur in idem, quæ quidem tres dotes correspondent trib. virtutibus theologicis. s. fidei visio, spei comprehensio, vel fruitio ꝟm aliquos, charitati verò dilectio, seu fruitio, ꝟm alios. fruitio nanq; perfecta qualis in patria hr̄, includit in se dilectionē, & comprehensionem, & ideo sic diuersimodè accipitur. Correspondent etiam tribus animæ viribus. s. rationali visio, concupiscibili dilectio, irascibili verò fruitio, inquantum talis fruitio ꝑ quandam victoriam est adepta, quatenus sunt in ipsa mente, & non tantum in parte sensitiua. visionis autem obiectum potest dici principaliter esse personam patris, comprehensionis verò à persona filii & intellectus, quia est intelligētia patris per quēdam dicēdi modum, fruitionis verò spiritussancti persona, cui principaliter attribuitur charitas. & dr̄ dos animæ esse aliquod inhærens, per quod ordinatur ad operationem, in qua consistit beatitudo, ꝟm Theologos. Ex præmissis ergo patet, ꝙ fructus visitationis sunt illud summum bonum, ꝙ assequi homo potest tam in vita. i. via. s. virtutum, quæ sunt habitus beatitudinū, quæ sunt actus earum & donorum spiritussancti, quæ sunt delectationes earundem, necnon præmiorum earundem, & donorū spiritussancti illis correspondentium, & eiusdem spiritussancti fructuum, & gratiarum, & fugæ oīum vitiorū. Et successiuè assecutio quatuor dotium corporis, & trium animæ in summa felicitate æternæ patriæ, oīumq; vitiorum, & miserabilium inferni pȩnarum euasio & fuga, & delictorum in spiritū sanctū, (131) † quorum primum est desperatio contra misericordiam, ꝟm verò est presumptio contra iustitiam. Item obstinatio contra dolorem commissi criminis, & finalis impȩnitentia contra propositum de non cōmittendo. Item impugnatio agnitæ veritatis ꝯtra cognitionem veri inuidentia falsa gratiæ cōtra amorem boni, & ꝙ dr̄ de finali impȩnitentia inquantum firmatur propositū nō pȩnitēdi de peccato, in quo quis scienter decedit, non aūt prout simpliciter perseueratur in continuatione peccati, & procedit ex improba voluntate liberi arbitrii directè oppugnat gratiam spiritussancti per malitiam, non aūt oppugnat patrē per impotentiam, nec filium per ignorātiam. (132) † Vnde tanq̄ vitium oīum grauissimum visitatione purgatur salutari, & acquiruntur inenarrabilia, & infinita paradisi, & vitæ æternæ gaudia cum angelis beatis in æternum, & in seculum seculi duratura in cȩlestib. æternæ patriæ sedibus. Adde de pȩn. dist. 2. illa anima, cum se. & c. intelleximus. in fi. de æta. & quali. Proinde visitati cum beato & patientissimo Iob dicere compellentur visitatori quærenti quæ sunt Iesu Christi, Visitatio tua custodiuit spiritum meum. Et cum plebe Naym maximam dare gloriam Deo cum gratiarum actione, pro ipsorum resurrectione, & dicere magnificando Deū, quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitauit plebem suam. & cum Zacharia Propheta laudare Deū in iubilo, & cantare benedictus Dn̄s Deus Israel, quia visitauit, & fecit redēptionem plebis suæ, vt sine timore de manibus inimicorum liberati. s. carnis, mundi, & Diaboli seruiamus illi, in sanctitate & iustitia corā ipso omnibus diebus nostris, & quia illuminauit eos, qui in vmbra mortis sedebant ad dirigēdos pedes eorum in via pacis.

TRACTATVS ELEGANS,

De bonis per personas Ecclesiasticas intuitu Ecclesiæ acquisitis post mortem Relictis, vulgo Spolia nuncupatis.

Guilielmi Redoani I. V. D. Ianuensis Vernatia, Episcopi Nobiensis.

SVMMARIVM.

1. *In etymologia vocabuli consistit substantia.*
2. *A diffinitione est sumendum principium.*
3. *Quid sit diffinitio.*
4. *Vnde dicatur verbum spolium.*
5. *Spolia sunt exuuiæ.*
6. *Quid sit spolium numero singulari prolatum.*
7. *Diffinitio spoliorum Ecclesiasticorum.*
8. *In materia spoliorum strictè est, non latè interpretandum.*
9. *Applicatio spoliorum facta Camerȩ apostolicæ, est contra Ius.*
10. *Exemptio concessa Curialibus à spolijs per Sixtum, Alex. & alios.*
11. *Bona acquisita per Clericum defunctum, spectant regulariter ad successorem in beneficio.*
12. *Verba rescripti sunt impropriaṅda, vt alteri nō præiudicetur, etiam si rescriptum sit in fauorem piæ causæ.*
13. *Prædium emptum de pecunia Ecclesiæ, efficitur Ecclesiæ.*
14. *Fructus pro pensione assignati, non percepti tempore mortis pensionarij, remanent ad Ecclesiam grauatam.*
15. *In hæredibus præsumitur continuari dominium.*
16. *Dominium rei legatæ transit recta via in legatarium.*
17. *Fructus percepti debentur hæredibus vsufructarii.*
18. *Fructus percepti ex præbenda clerici transeunt ad hæredes.*
19. *Fructus pensionum lucrati donari possunt.*
20. *Clericus potest testari de fructibus pensionum.*
21. *In beneficialibus Papa potest præiudicare sine causa.*
22. *Papa potest sine causa imponere pensionem in beneficijs.*
23. *In redditibus Ecclesiasticis Clerici habent illud ius, quod est sibi à Papa, & Canone concessum.*
24. *De redditibus Ecclesiæ Clericorum disponunt pro victu tantum.*
25. *Decima fructuum datur pro alendis Clericis, & pauperibus.*
26. *Clericus expendens male fructus Ecclesiæ tenetur restituere de suo.*
27. *Distributiones quotidianæ acquiruntur percipientibus etiam quoad dominiū.*
28. *Distributiones quotidianæ in aliqubus locis distribuuntur in potu, in pane, & pecunia, & bladis.*
29. *In distributionibus quotidianis bene pessunt succedere hæredes.*
30. *De distributionibus quotidianis disponit Clericus, veluti laborator disponit de operis diurni denario.*
31. *Fructus pensionum, etiam non exactarum transmiti possunt ad hæredes.*
32. *Est sancitum à Papa de quanta parte fructuum Ecclesiæ disponat Clericus.*

33 Clericus

33. *Clericus in testamento non potest disponere de rebus occasione Ecclesiæ acquisitis.*
34. *Res empta de pecunia aliena nomine suo est ementis.*
35. *Papa est dominus omnium beneficiorum.*
36. *Diffinitionis pensionis.*
37. *Papa pro necessitatibus Sedis apostolicæ solet reseruare fructus beneficiorū.*
38. *Papa vtitur prouentibus beneficialibus, vti vult.*
39. *Dominium rerum Ecclesiæ est propriè apud Christum.*
40. *Papa Christi Vicarius cum omnimoda potestate.*
41. *De fructibus Ecclesiæ fiunt quatuor partes.*
42. *Papa potest tollere ius quæsitum ex lege sua.*
43. *Papa concedit, & concedere solet monachis licentiam testandi de fructibus Ecclesiarum.*
44. *Clausula Motu proprio facit præsumi Principem velle.*
45. *Clausula ex certa scientia idem operatur.*
   Item facit præsumi, vti absoluta potestate.
   Item supplet defectum solemnitatum.
   Item æquiparatur clausulæ de plenitudine potestatis.
   Item supplet defectus inductos à iure positiuo.
   Item plus operatur. quam clausula Motu proprio.
46. *Clausula de plenitudine potestatis in cludit defectum solennitatis, & ȩquipa ratur Clausulæ ex certa scientia.*
47. *Clausula non obstan. facit presumi velle prout in rescripto continetur.*
   Item si sit omissa facit præsumi de contrario.
   Item facit præsumi contra Ius commune.
   Item facit valere rescriptum contra testamentum.
   Item tollit Ius tertij.
48. *Romani Curiales exempti à spolijs.*
49. *Papa potest reuocare gratiam post Ius alteri quæsitum.*
   Clericus in distributionibus quotidianis, & pensionibus acquirit dominium.
50. *Iura prohibentia Clericū testari de fructibus beneficii loquuntur indistinctè.*
51. *Reprobatio glossȩ in c. præsenti de off. ord. quæ distinguit inter fructus simplicis beneficij, & habentis administrationem.*
52. *Papa solet eximere à nexu spoliorum etiam collegia, etiam vniuersitates, immo Ciuitates & regna.*
53. *Bulla Pij Quinti edita super spolijs.*

Quæ sint spolia Ecclesiastica & ex quibus proueniant.

QVAESTIO I.

CVM superioribus Annis in regno & Ciuitate Neapolit. apud Illust. & R. D. Nicolaum Fliscum bonȩ mem. Episcopum Sauonen. Sedis Apostolicæ Nūtium, & spoliorum, decimarum, ac Iurium Reuerendæ Cameræ apostolicȩ Collectorem, causas spoliorum Ecclesiasticorū cognoscerem, & iudicarem: à doctissimis causarum patronis summis precibus rogatus fui, vt quȩ in eo genere actionis collegissem, in cōem omnium vtilitatem differere, & certo quodā ordine disponere vellem. Qua in re & si prȩclarè intelligebam id opus, tanquam ab aliis, quos tn̄ viderim non tactum, difficile fore: spe tn̄ auxilii diuini quod iunctis manibus precor, amicorum preces, ac desiderium communis vtilitatis difficultatem oēm, quȩ mihi offerebatur, tandē vicerunt: meq; ad istas quæstiones paucas pertractandas absq; vlla inanis gloriæ spe, vel intentione quodammodo compulerunt, in quibus, si cui forsan prolixior, quam par erat videbor, boni amabo consulat, cum enim materia noua sit vt dicebam, operepretium esse putaui, si rem ipsam altè repetendo, quæcūque in vtramq; partem dici possent proponerem sequēdo Baldum dicentem, Ferro viam aperit, qui per contraria transit: vt ex multis hinc inde deductis res ipsa patefacta, & illustrata legētium oculis proponeretur.

Quare opus ipsum aggrediēdo, vnde nomen istud spolia traxerint, quæ verè sint, ex quibus rebus proueniāt, primum discutiam cū in etymologia vocabuli substantia consistat vt ait Bar. (1) † & Pau. de Cast. in prin. ff. de Insti. & Iur. vbi Bar. quia in etymologia vocabuli ait Pau. de Cast. ibi, consistit substantia, per text. quem allegat. in l. tugurii de verb. sign. & pro intelligētia illius, de quo tractatur, semper ad diffinitionem illius deueniri solet, (2) à qua est semper sumendum principium, vt inquit Cic. in principio officiorum, † vt quid sit illud, de quo disputatur intelligamus, quia diffinitio est, quæ ipsius rei, quȩ diffinitur, qualitatem, & essentiam demonstrat. Ias. in l. nemo potest. de leg. 1. sec. lect. (3) nu. 17. † Idem in l. si quis pro emptore, mihi nu. 88. ff. de vsucap. vbi dicit ꝙ bona diffinitio habet ponere substantiam diffiniti. (4) Vr̄ igitur ꝙ nomen spolii sit dictum, † seu denominatum à verbo spolio, qđ significat exuere, vt spoliare se: ꝑ exuere se bonis, vt in l. j. ff. de dona. inter vir. & vxor. §. fi. Insti. de actio. & l. fi. ff. de (5) his, quæ in fraudē. † Et spolia sunt exuuiæ, dicit Cicero pater ꝓprietatis vocabulorum, & latini sermonis, in oratione pro Sexto Roscio, si spoliorū causa vis hoīem occidere &c. & ibi cruēta spolia cuipiam detrahere. Idem pro Pomp. cum hunc locum nobis maiores nostri exuuiis nauticis, & Classium spoliis ornatum reliquerint. Idem in officiis aliorum spoliis suas opes augere &c. Idem pro Cutione, an ne de nobis trahere spolia fœderatis licebit, de hostibus non licebit? Idem in Tusculanis quæstionibus, nec quisq; è nobis spolia cȩpit laudibus. Idē in officiis Salmacida spolia sine sanguine, & sudore.

Vnde spolia possunt dici vestimenta, & indumenta, quibus quis vestitur, induitur, & contegitur. Guido Papa Decis. Gratianopolitan. q. 110. dicit, (6) † ꝙ est aduertendum circa istā materiā, quia de isto verbo spolium, prout vulgariter mortuis Prælatis accipitur, non reperitur in Iure ciuili, nec Canonico, sed bene reperitur in iure diuino. Ps. 138. ver. lætabor super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa: addo item in Psal. incip. exurgat Deus, ver. Rex virtutum dilecti, & speciei domus diuidere spolia. Ita dicit Dn̄s Petrus in suis notabilibus, & super facto spolii de quo loquitur dudum de Anno 1423. fuit facta transactio inter Priores, & Vicarios perpetuos diœcesis Grationopolitan. circa modum vtendi dicto spolio, vt constat Instrumento &c. Sed id quod dicit Guido Papa, non vr̄ verum, quinimmo id habetur in tex. in c. sicut dignum. §. eos. ibi. post mortē eius spolia occupasse &c. de homic. Item tex. in l. diuus. ff. de bon. damnat. Idem habetur in gl. in c. fi. extra de pactis. in ver. Cæsare. ibi si solus hominem spoliare non possit, inueniat socium, cum quo paciscatur, & simul id faciant, & diuidant spolia.

Verum est ꝙ apud canones, vel leges in significatu nostro, verbum istud nō reperi, † vnde difficillimum esset eiusdem veram tradere diffinitionem, quȩ de sui natura in iure satis periculosa esse solet. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur.

Verum non diffiniendo, sed describendo potius, spolia dici (7) possunt bona quæcunq;, à quibussuis personis Ecclesiasticis, etiā regularibus, intuitu ecclesiæ acquisita: iuraq;, & actiones, ac fructus inexacti, tempore obitus eorundem relicta: à Ro. Pon. Cameræ apostolicæ reseruata.

Hanc descriptionem supponunt veram Dn̄i de Rota decis. 855. de probat. in antiq. & decis. mihi 37. in vltimis. de solutio. ambæ incipiunt. cum Camera apostolica. vbi hr̄, ꝙ per Papȩ specialem reseruationem, Camera recipit spolia decedentium p̄latorū, ac in bonis, & spoliis per prælatos relictis, Camera in locū successoris succedit, & debita soluit prædecessoris.

Quam descriptionem ēt sequi & approbare vr̄ Bertran. in ꝯs. 21. vol. 3. viso casu. vbi in casu spolii Archiepi Ebredunensis, disputando quid veniat appellatione, & nōie spolii, dicit: de spolio esse vn̄r quæcunq; bona, quæ superfuerūt tēpore mortis Archiepiscopi de bonis ecclesiæ Ebredunensis, & intuitu illius acquisita, ēt debita, & quæ peti poterant tēpore huiusmodi, vt fructus percepti, & alia bona intuitu ecclesiæ, & bona acquisita ex his, vel de pecuniis inde redactis, vt ibi per eum.

Et tempore Pauli III. super spoliis est facta quædam extrauagans, antiquas memorans reseruationes, & consuetudines sup spoliis. Sub Dat. Romanæ anno 1541. 3. Non. Ianuarii. Pontific. anno 8. quæ in fine descripta, & loquitur de bonis, & rebus spoliis nuncupatis, & sic per verba, quæ omnia comprehendunt.

Et quoad fructus inexactos, comprobatur descriptio, per cōstitutionē Iulii III. publicatam die 18. mensis Iulii ann. 1551. Pō. ana. 2. Incip. Regula siue constitutio perpetua &c.

Cȩterum ius spoliorum fuit ab antiquissimo tempore introductum, & pro exactione, & perceptione spoliorū, in variis ꝓuinciis, & locis noīe cameræ apostolicȩ, varii fuere deputati collectores per Rom. Pont. vt idem Paulus III. in d. sua extrauag. attestatur. variȩ diuersorum Rom. Pontificum desuper emanarūt literæ, & noīe Cameræ apostolicæ ab antiquissimo tpe citra, ad omnimodam Ro. Pontif. dispositionē fuerunt collecta, & exacta, vt affirmat Cardinalis in c. nisi cum pridem. §. intueri. de renunciat. vbi dicit, quod mos spoliorum prælatorum decedētiū, est ab antiquo seruatus. Sequitur Sarnen. in tract. breuium. §. facultas. nu. 17. affirmatur per Rotæ decis. allegatas, & per scripta Io. Calder. in d. suo cons. j. de pecul. cler. qui scripsit ante Concilium Viēnen. vti refert D. Ant. Masse. in libello de Annatis. vbi dicit, ꝙ vsus spoliorum est antiquissimus, & ꝙ pro spoliis exigēdis habuerunt Ro. Pontifices in prouinciis Collectores, prout adhuc habent, Et hr̄ in decis. Egid. decis. 755. Et per dicta illius in c. non liceat 12. q. 2. ibi Papa recipit spolia decedentium prelatorum &c. facit decis. Boer. 224. vbi disputat ad quā peruenire debent spolia Monachorum morientium, ꝑ auctoritatem q̄ in rebus ecclesiarum & in beneficialibus, Rom. Sedes seu Pōtifex habet maximam, cū bona & fructus ecclesiarū cuiusmodi sunt spolia, sint oīno ad Papæ dispensationem & dispensationem & in illis Papa sit principalis dispensator. per verba S. Thomæ secūda secundæ q. 100. per Gaetan. ibidē per Turre cremata. in summa de ecclesiast. lib. 2. c. 113. per eundem sanctum Doctorē. 4. d. 25. q. 3. 3. ad secundum ibi bona ecclesiæ sunt Papæ aliquo modo &c. Et dicit Bernardus (secundū ꝙ refert Gemin. c. fideli de rescrip. in 6.) ꝙ Papa est dispensator & administrator bonorum ecclesiæ, & illius sunt vti dispēsatoris & administratoris, Et idē Bernardus dicit ꝙ bona ecclesiæ sunt Papæ, vt administratoris

principalis

principalis, vt refert Abb. in c. constitutus 3. col. nu. 13. de relig. dom. habetur etiam in Cōcil. Lateranen. nouissimo ses. 9. c. de reformatione curiæ, ꝙ fructuum beneficiorum & ecclesiarum plenaria administratio & dispositio pertinet ad Rom. Pōtificē.

Hinc est ꝙ Papa fructus beneficiorum, pro tpe vacantium concedere solet cuilibet pro libito voluntatis. c. tua. de ver. sig. vbi pro reualione onerum & debitorum. Honorius Papa III. concedit Episcopo Tolonen. fructus beneficiorum quæ in sua diœcesi per biennij spatium vacare contingent: Et Tex. in c. si pp de rescrip. in 6. vbi propter debita soluenda Bonifacius VIII. cōcesserat fructus primi anni beneficiorū qui vacassent per quinquennium per quam tex. ponderatum apparet, ꝙ tales fructus possunt deberi etiam per statutum, consuetudinem vel priuilegium vt ibi, vbi Petr. de Anch. not. ꝙ fructus beneficiorū vacātium possunt concedi ex priuilegio Papæ alicui & non futuris successoribus seruari, vbi etiam per Doct. & per Io. Cop. in trac. de fruct. c. 3. de fruc. sacerdotiorum tit. 3. nu. 2.

Item & Papa concedit licentiam & facultatem testandi & disponendi de rebus & fructibus ecclesiæ, saltim ex fructibus acquisitis fac. tex. c. relatum, el secundo de testa. per Dec. cons. 512. vbi dicit, an Papa id possit non esse disputandum, quia ꝙ potest est communis opinio communiter approbata, per eundē consi. 157. vbi latè per Hostien. in summa. de pœnit. & remis. §. cui confitend. versi. cui Cardinalis per Angel. & Imo. in l. si seruus. ff. de stipu. ser. Bald. in l. si quando. C. de inoffic. testa. & auth. nisi rogati. C. ad Trebel.

Et rursus mos vel consuetudo Ro. Pont. dandi & concedendi tales. testandi & disponendi indulgentias est, vsque ab antiquissimo tempore seruata, vt colligitur ex licētia episcopi Portuen. tempore Innocen. III. concessa, ex registris eiusdem Innocentii, quæ est in quæst. de licentia testandi, cæterum Innoc. electus fuit anno Domini 1198.

Item Papa cuilibet quotidie super fructibus quorūcunq; beneficiorum reseruat pensionem, pro suę libito voluntatis, id qđ potest auctoritate quam habet in beneficiorum fructibus & in beneficialibus, in quibus tantum potest quantum vult. d. clem. vt lit. pend. Doct. in c. quæ in ecclesiarum de constit. Dec. consi. 436. vbi dicit ꝙ Papa etiam sine causa, sed sola sua voluntate super fructibus beneficiorum pensionem imponit, quia (inquit) in beneficialibus stat Papæ pro ratione voluntas. late per Gig. Cacialup & Pau. de Ro. in eorum tractatibus pensio. Vnde si de fructibus & bonis ecclesiarum, oībus istis narratis modis distribuit & dispensat Papa, ad cōmodum & vtilitatem personarū, vr̄ dicendum ꝙ in sui quoq; substentationem, suarumq; ac sanctę sedis apostolicæ & Ro. ecclesiæ necessitatum subuētionem, disponere & distribuere possit, per doctrinam fratris Augu. de Anchona theologi eximii 2. q. art. 8. in fi. dicentis ꝙ Papa habet potestatem rerum temporalium ecclesiarum, quantum ad sui & ministrorum ecclesiæ substētationem, necessitatibus, etiam vnius ecclesiæ subuenit & subuenire potest Papa de redditibus alterius, per Sanctum Thomam 2. Cor. c. 11. lect. 2. in fi. vbi dicit ꝙ Papa pro necessitate vnius patriæ potest accipere subsidium ab aliis partibus mundi, & est (inquit) ratio quia ecclesia est sicut vnum corpus, videmus enim ꝙ in corpore naturali, qñ virtus deficit in vno membro, natura accipiens ab aliis membris, subministrat eidem honores & virtutes, vt ibi & per eundē clarius ad Philippē. c. 4. lect. 2. circa fi. vbi & hoc inquit est arg. ꝙ Papa pt ab vna ecclesia accipere in subsidium aliarū, & per Gaetan. 2. 2. q. 187. 4. art. ad primum ex Aug. auctoritate dicentis, oīum christianorum, vnam rempublicam esse. vbi dicit ꝙ Papa à quantūcunq; remotissimis partibus ecclesiæ auferiæ pōt & distribuere in alias ecclesiæ partes remotissimas & dicit Ant. de But. in d. c. constitutus quem sequitur Abb. ibi nu. 15. versi. aut quæritur. ꝙ de rebus vnius ecclesiæ pōt Papa alteri ecclesiæ concedere etiā cum graui præiudicio, & ēt sine causa, & Eps de fructibus beneficii vacantis & anteq̄ conferatur, pōt disponere, vt per tex. in ca. vnico, vt eccl. beneficia. & c. vbi Abb. dicit ꝙ id pōt ex causa rationabili puta pro soluendis debitis pro ecclesia contractis, & hr̄ per eundem sanctum Doct. q. 100. art. 4. ad primū in fi. vbi dicit ꝙ Eps pōt ex aliqua causa aliquid subtrahere de fructibus beneficii conferendi, vnde si Eps, multo magis Papa qui princeps & in beneficialibus Dn̄s. vbi Gaeta. dicit quod Papa vel per viā vnionis vel charitatiui subsidii pōt prouentus vacantis ecclesiæ sibi applicare, & post alienare, prout opus fuerit & ratio sua fuerit ecclesiasticæ pietatis.

Præterea Romana ecclesia mater est aliarum ecclesiarum & aliæ dr̄ eius filiæ c. 1. 2. 3. 12. dist. & pro vtilitate illarū inuigilat, laborat, noctes in somnes ducit, eisq; in earū necessitatibus subuenit tanq̄ mater filiabus, de postul. præla. c. seq. quo fit vt ita illæ tanq̄ filiæ matri cum opus habet, ei debent subuenire. l. cum non solum. §. ipsum. C. de bon. quæ lib. quia vt caput subuenit membris, ita membra subuenire debent capiti qñ indiget, p doctrinam Pau. de Cast. qui hoc dicit consi. 414. j. vol. vbi ēt dicit, quod Papa potest obligare & alienare bona inferiorum ecclesiarum pro vtilitate & necessitate Ro. ecclesię. Idem tenet Bal. in c. j. in prin. nu. 5. qui feud. da. poss. sequitur Prob. ad Io. Mon. in additio. c. si eo tempore. de rescrip. in 6. Paris. consi. 103. lib. 4. p eodem facit, quia princeps secularis, potest rem priuati auferre est causa, & aliena l. Lucius. ff. de euictio. ergo multo magis Papa, qui disponendo de re ecclesiæ particularis, potius dicitur disponere super vsu, quam super dominio, vt per Paul. d. consi. vbi subdit, ꝙ si Papa contractum factum per prælatum super rebus ecclesiæ, sua auctoritate validat, multo fortius hoc dici debet quando per seipsum, & pro seipso contrahit.

Adde ēt ꝙ si vult Papa, bona occasione ecclesiæ acquisita, (q̄ sunt spolia) ad se pertinere, potest, alias non, quia liberam hēt in beneficialibus auctoritatem c. 2. in fi. de præb. Clem. j. in fi. vt lit. pend. Anto. de But. Abb. & alii in d. c. constitutus. de relig. dom. sunt verba Dec. consi. 157.

Pro subuentionibus, ēt sedis Apostolicæ, Sanctæq; Rom. ecclesiæ, & suis, Papa sibi reseruat ius percipiendi fructus aliarū ecclesiarum pro tpe vacantium, extrauag. postulasti. & cum nonnullæ, la prima, & la secunda extrauag. comm. de præb. dicit gl. Cle. vnica. de supplen. in ver. reuocari. decis. Egid. 755. idem in c. non liceat. 12. q. 2. sequitur Bellenci. in tract. de charitat. subsidio. q. 107. & id pp auctoritatem, & præeminentiam q̄ secundū oēs cōiter, habet in fructibus, & bonis ecclesiarum p But. & alios in c. constitutus. alleg. per Archi. in tract. de hęred. ꝙ in rebus ecclesiarum, & fructibus, tantam Papa habet præeminentiā, ꝙ in talibus est Dn̄s quantum ad vsum, quia eis vti potest sicut placet, & decet suam potentiam, & statum 12. q. 2. bonę. c. per priuilegium. 9. q. 3. per Egid. Bellemer. 24. q. j. 26. quæritur. vbi dicit, ꝙ Papa rerum temporalium ecclesiarum, & clericorum est Dn̄s, & illis vtitur vti decet suum statum, & potentiam: & vlterius secundum Innocen. c. vt super. de causa poss. & propr. dn̄ium rerū ecclesiarum proprie loquendo, non est apud aliquam ecclesiā, sed apud Christum, cuius Papa est Vicarius, cum oīmoda potestate in terris, vnde cum Papa aufert rem alicui particulari ecclesiæ, dr̄ potius auferre administrationem, q̄ dominium. c. 2. de donat. quia ipsum dn̄ium est potius penès Papā cum sit apud Christum, cuius ipse est Vicarius, vel apud ipsam ecclesiam catholicam, quæ est vnica, cuius ipse est princeps, per Feli. in c. quę in ecclesiarum de constit. col. 13. nu. 40. vers. prima gl. & doct. d. c. cōstitutus. Dec. d. consi. 414. Et per Petrum de Anchar. consi. 305. ꝙ licet Papa super rebus & bonis ecclesiæ, habet plenissimā potestatem, tn̄ est verum, vbi apparet ꝙ vult ea vti, per Feli. c. quæ in ecclesiarum. de const. Bal. consi. 175. ꝙ Papa vendendo rē ecclesiæ, non alienam, sed suam vendit, quia res ecclesiæ suæ sunt, quoad liberā dispositionem, per Abb. c. cum venissent. de Iud. ꝙ Papa quandiu viuit, Dn̄s est rerum ecclesiarum, sm̄ Host. ibidem, & potest oīa disponere tanq̄ Dn̄s. Fac. ꝙ dicit Pau. de Cast. d. consi. 414. j. vol. ꝙ consilium fecit in causa castri Berbentanę ecclesiæ Auinionen. ꝙ Papa obligauit cuidam d. Georg. pro expensis factis pro Ro. ecclesia, ꝙ dn̄ium rerum ecclesiarū est penès Christum, cuius Immediatus Vicarius est Papa, & ꝙ ipse facit, ab ipso Dn̄o factum vr̄, quia ipse Dn̄s solus fundauit ecclesiā Roman. aliæ ecclesiæ particulares fuerunt fundatæ non à Christo, sed à Petro, & eius successoribus, & oēm q̄ habent auctoritatem ep̄i in alienatione rerum ecclesię, habuerūt à Papa, subdēs, si d. Georg. expēdisset pro ecclesia Auinionen. Ep̄s Auinionen. potuisset obligare d. Castrū, & illud totaliter alienare, Ergo multo fortius Papa pro debitis Ro. ecclesiæ, quia dn̄ium est penès Christum. & Papa est illius Immediatus Vicarius, & Papa maiorem sibi auctoritatem retinuit, quàm episcopis concessit, per iura quæ ibi latè adducit, quia cicit Bart. Soc. consi. 163. visa Bulla ꝙ Papæ voluntati non est resistendum, cum de factis ipsius dubitare sit sacrilegium, & est (inquit) vnicus Sol fori iustitię, fugās tenebras, & in eo præsumuntur illa tria concurrere, quæ in actibus hominum considerantur, scilicet bona voluntas, modi cōgruitas, concessa potestas.

Merita igitur ex prædictis negari non pōt, quum possit Papa fructus, & bona (spolia nūcupata) decedentium, clericorū, siue prælatorum suæ dispensationi & dispositioni reseruare.

Notandum est præterea ꝙ acquisita per Clericos illicitè & cōtra formam sacrorum Canonum; vti spolia, nomine Cameræ apostolicæ per collectorem post eorum obitum percipiunt. per Constitutionem Pij Papæ IIII. ad deterrendos clericos ab illicite negotiando, & contractando editā, sub datum Romæ Anno 1560. Non. Nouembris Pontif. anno primo inci. Decens. in seq. quæst. descripta.

Eiusdemq; Pij IIII. constitutione edita Anno 1564. 17. Kal. Nou. Anno 5. contra quoscunq; beneficia, & ecclesias in confidentiam recipientes, & retinentes in execrationem, & detestationem, criminis symonię, & confidentię, per eosdem Collectores Cameræ colliguntur, & percipiuntur, noīe eiusdem Cameræ oēs fructus, iure prohibitarum confidentiarum, in quibus beneficia in confidentiam, seu eorum fructus retinētes sunt condēnati, vel declarati: prout etiam noīe eiusdē Cameræ, colligūtur, & percipiuntur fructus vacātes beneficiorum reseruatorū, à die vacationis, vsq; ad prouisionem, vel collationem de illis factam

factam, per cōsti. eiusdem Pij sub dat. die 7. Decembris an. 1560. Pontif. anno 1. eidem Camerę pro eius subleuandis necessitatibus applicati, Iuxta antiquam Rom. Pontificum de huiusmodi fructibus consuetudinem, vt in extrauag. postulasti. cum nōnullæ. la j. & la 2. gl. in Cle. vnica de supplen. negli. in ver. reuocari. & per Egid. in alleg. decis. 755. si rector. & in c. non liceat. 12. q. 2. Ex quibus omnibus manifestè apparet, spolia prędicta, ex fructibus beneficiorum, ac ex acquisitis ex eis nasci, ac prouenire.

Sed res, & bona qualia sunt Calices, Cruces, paramēta, ornamenta, quæ quis vel in vita, vel in morte destinauit, aut assignauit cultui diuino, vel bona mobilia, aut immobilia, q̄ quis vel dedit, aut assignauit Ecclesiæ, vel loco Pio, licet prouenerint de rebus, quæ faciunt spolia, tn̄ semper obseruaui ꝙ talia non colligerentur vti spolia, nec vti ad Cameram spectantia, sed vidi illa remanere semper loco Pio, prout Pie fuerant disposita. Sed hodie est per Bullam S. D. Pij. PP. V. expresse declaratum, vt per eā, quæ est edita anno 1567. 3. Septembris, quæ incip. Pius &c. Romani Pontificis &c. quæ est in calce descripta &c. fac. ꝙ hr̄ per 8 Io. Calder. in consi. j. de pecul. Cler. vbi dicit, † ꝙ verba reseruationis Papæ in materia spoliorum sunt strictè non largè interpretāda, quia reseruatio talis apostolica est contra Ius, & omnia 9 bona Ecclesiæ dn̄r, † quæ intuitu Ecclesiæ, aut de facultatibus 10 Ecclesiæ acquisiuit defunctus, † vt in c. j. de testa. in tex. & in gl. à qua reseruatione sunt exempti curiales. Ro. cu. à Xisto & Alex. & alii ēt vt in fi. præsentis quæstionis. & in Bulla Pij IIII. fo. 459.

Sed opponi potest, ꝙ ista spolia debent de iure peruenire ad successorem in beneficio vel Ecclesia, non ad Cameram, quia fructus beneficiorum etiam collecti, non tamen consumpti, ac bona per eum intuitu Ecclesiæ acquisita, mortuo clerico beneficiato transeunt in successorem in beneficio, nam successor in beneficio est quasi hæres mortui. cap. conuenior. 23. 11 q. 8. ita dicit gl. c. j. de solut. † & gl. in c. hæc 12. q. 2. in vers. cōseruari. vbi dicit ꝙ oīa conseruāda sunt successori à prædecessoris, & ꝙ mobilia prædecessoris pertinent ad successorem, & gl. in c. illud eodem in versic. successor. Spec. in tract. de mod. Generalis Concilii 2. parte, & successor in beneficio succedit ēt in acquisitis intuitu Ecclesiæ, vt hr̄ in c. relatum per text. & Doct. de testa. dicit enim tex. Ibi autem loco defuncti vnus tn̄ est ordinandus, & ea bona sicut & alia ipsius Ecclesiæ in Dei timore dispenset. Hinc est ꝙ clericus de his testari non pōt d. c. relatum vbi not. Abb. post alios col. 2. ver. nota, & tenementi secunda lect. vbi dicit ꝙ acquisita per Canonicum intuitu Ecclesiæ, vel præbendæ non cædunt successori in præbenda, sed capitulo ipsius Ecclesię, & decimas debitas Canonico prædecessori non pōt exigere Canonicus successor, quia non dr̄ proprie successor, sed habebit illas Capitulum. Feli. c. qm̄ Abbas. n. 6. de offic. deleg. Idem hr̄ in gl. in c. illud. 12. q. 2. vbi aūt beneficiatus non est de congregatione aliqua, sed habet beneficium oīno separatum, puta qa est Rector Ecclesiæ parochialis, vel Præpositus, vel Archidiaconus non beneficiatus à capit. tunc bona acquisita intuitu beneficij cædunt successori, non capitulo, vbi ēt ponit rōnem diuersitatis, ad idem est tex. in c. cum vos. de off. ord. in fi. cum ibi gl. & optima gl. quæ iura allegat in c. j. extra de solutio. in ver. prædecessoris ibi est enim quasi hæres ipsius & c. optimus tex. in c. pręsenti de off. ordi. in 6. vbi cauetur, ꝙ morientibus rectoribus Ecclesiarum, vel ministris, bona in ipsis Ecclesiis, dignitatibus, personatibus, prioratibus inuenta, siue vacationis ipsorum tpe obuenientia, ex quo in vtilitatem ipsarum Ecclesiarum expendi debēt, vel futuris reseruari successoribus, nemo superiorum occupare præsumat, aut in suos vsus conuertere quoquomodo, nisi de speciali priuilegio, & moriente Ep̄o vel Sacerdote successori bona reseruantur, & res decentium Clericorū ponunt in manu Iconomi, si adsit, si non adsit, erunt in ptāte maiorum Ecclesiæ, si illi non sunt idonei, erunt in ptāte aliorum Clericorum, 16 oībus deficientibus in manu Metropolitani, nisi adsit visitator, quia si adsit, habebit ille, Mat. de Afflictis, decis. Neap. 390. & si 17 in cathedralibus, regularibus, ac collegiatis Ecclesiis Vacantib. si collegia conuentus, aut singularis persona occupat bona reli- 18 cta, vel tpe vacationis obuenientia sunt suspēsi ab off. & benef. vsq; ad restitutionem, qa debent reseruari successori c. quia sæpæ de electio. in 6. late. Rui. cons. 156. lib. 4. & c. ergo nec ēt à Camera apostolica occupari, vel percipi debent, qñ iure stet cautū in quos vsus conuerti, & ad quos peruenire habeant, est Cons. Bar. Cępol. consi. 51. inci. in Christi noīe, quia ius acquisitū nemini auferri, debet, vel tolli, nec ēt Iudæo, vel infideli per Papā, nec tolli præsumitur per Abb. in c. quæ in Ecclesiarum de constit. post Innoc. In c. ꝙ super his. de voto, & si cōtingeret aliquo casu Papam Ius tollere præsumitur hoc per Circunuētionem, 12 & Importunitatem potius q̄ per volūtatem fecisse per Feli. † in c. cum olim. 3. & 4. col. de re. Iud. adeo ꝙ tali casu verba rescripti potius sunt Impropriãda, q̄ propriè intelligenda, ne alteri præiudicent trad. Rom. q. 334. circa primum Deci. cōsi. 11. col. 5. Ias. in l. ex facto 4. no. ff. de vulg. & pupil. Immo potius debent interpretari, ꝙ nihil operentur, q̄ ꝙ indebite quis damnum patiatur, vt no. Ias. post gl. Bar. & alios. in l. fi. §. In computatione col. fi. C. de Iur. delib. & hoc procedit, ēt si rescriptum Papæ emanaret in fauorem pię causæ, vt in casu nostro in fauorem Cameræ apostolicæ, vt probat Ias. in l. fi. col. 6. ff. de Consti. prin. post Alex. in l. pactum ꝙ dotali col. 2. C. de pac. nā licet viduis pupillis, ac aliis piis causis multum debeamus, non tn̄ adeo, vt ali præiudicium inferamus. d. tex. in c. ex tenore. de for. compet. & in c. nuper de dona. inter vir. & vxor. Et adeo est verum, ꝙ acquisita per prælatum de bonis ac facultatibus Ecclesiæ vadunt ad ecclesiam, vel 13 in ea successorem, † ꝙ procedit, siue emat res noīe proprio, vel fraudulenter noīe alieno per Abb. in c. j. de testa. ver. not. 4. quia prædium emptū de pecunia prębendæ, vel Ecclesiæ, adeo efficitur. Ecclesiæ, vel successoris in ea ꝙ amplius non pōt illud præ- 14 dium dari per emptorem alicui, † ēt intuitu pietatis, licet pecunia potuisset dari, quia statim fit Ecclesiæ, licet emerit noīe Ecclesiæ, siue suo, siue alieno, Ang. in summa in 5. empt. § vtrum emptum per tex. in c. j. & c. inquirendum de pecul. cler. fac. quia Iulius Papa III. sanctæ memo. per suam constitutionem, q̄ ad dirimendas lites, tollendasq; controuersias inter hæredes prælatorum defunctorum, ac successores in beneficiis edidit dispositioni Iuris cōis adhærendo, & ex mente Canonum sanciendo, statuit fructus in exactos per prælatos defunctos nō ad hæredes, sed ad successores in Ecclesiis, aut beneficiis peruenire aut pertinere debere. id ꝙ fuerat per prius sancitum per test. in c. quia sępæ & c. statutum de electio. in 6. Et allegatur c. præsenti de officio ord. d. lib. 6. dicit Io. Copus in suo tract. de fruc. lib. 4. tit. 3. c. 2. & si fructus beneficii super quibus fuit assignata, aut reseruata pensio, non sint percepti tpe mortis pensionarii, immo penderent, remanerent apud Ecclesiam tali pensione grauatam, & sic 15 ad successorem per Alex. cōsi. 157. 2. vol. inci. † Reuerendissimè Dn̄e per ea quæ volunt Abb. & Ant. de But. in c. fi. ne præla. vic. suas. vbi concludunt, ꝙ si moriatur Pręlatus, qui beneficium locauerat fructus percepti post obitum locatoris, & pensio debita ratione fructuum post obitum perceptorum, debeantur successori in prælatura, de quo ēt per Doct. in d. c. præsenti Cacialup. in tract. de pensio. q. 25. & Gig. eo. q. 53. Sec. loco pōt opponi de alio: ꝙ fructus beneficiorum recollecti tn̄, ac spolia hmōi vadant non ad Cameram apostolicam, nec ad successores in beneficiis, sed ad hæredes defuncti: maximè si beneficiatus decedat testatus, quia fructus beneficii Prælatus, vel beneficiatus vr̄ facere suos, dit optima gl. in c. pręsenti de off. ord. in 6. in ver. reseruari: vbi distinguit, ꝙ vel beneficiū habet administrationē, vel quis est simpliciter, & personaliter beneficiatus: quia pri. casu de illius fructibus quamdiu viuit, & sanus est, pōt aliquid dare, moderate tn̄: quia comparat̄ vsufructuario, cuius ius morte finit: vnde viuēs pōt suam voluntatē facere moderate. Incipiēs vero infirmari cōparatur vsuario: & tunc nihil habet nisi vsum, & dn̄r Clerici non habere administrationem, qñ non hn̄t beneficium cui sit agnata dos: vt per Geminianū d. c. præsenti: & simpliciter beneficiati dn̄r, vt sunt Canonici, & similes, quibus id quod habent obuenit sibi ratione personæ, non quod habeant præbendā in Ecclesia distinctā, quia sic hn̄t administrationē.

Si vero Clericus sit non hn̄s administrationem, sed personaliter, & simpliciter beneficiatus, in morte cōparatur vsufructuario, quantum ad faciendum fructus suos, & vsufructuarius fructus iam quæsitos ad hæredes transmittit, per tex. in l. defuncta. ff. de vsufruct. & de ipsis pt testari; Ecclesia tn̄ succedet ei in istis, si decedet sine testō, & hæc est quasi cōis cōsuetudo, subiungēs ibidem d. gl. & quod dictū est: ꝙ clericus simpliciter beneficiatus, faciat fructus suos intellige, inquit, de fructibus perceptis, & reconditis, alii vero per iura allegata, pertinēt ad ecclesiam: vnde si in fructibus acquiritur dn̄ium, si Prælatus illos facit suos, transmittuntur isti hæredes, in quibus præsumitur continuatū dn̄ium l. siue possideris, & ibi Bal. ff. de acquirenda poss. l. si fo- 16 rori, † & ibi Alex. C. de iure deliberandi, aut in legatarium, in quē pariter statim recta via rei legatæ transit dn̄ium. l. à Titio. ff. de 17 fur. l. vnica. §. in nouissimo. † C. de caduc. tol. cū similibus, & hæredibus vsufructuarii, cum diximus Prælatum comparari, debē- 18 tur fructus, † si erant percepti tenet Alex. consi. 157. 2. volu. per tex. in l. defuncta præalleg. & l. Iulianus. §. si fructus, & ibi Bal. ff. de actio. emp. Gig. in trac. de pens. q. 53. Et habere administrationem dicitur, qui habet beneficium etiam simplex quod habeat dotem: administrationem habere dicitur Papatus, Patriarcha, Archiepiscopus, Episcopus, Abatia secularis, & parochialis: sine administratione dicitur canonicus, & alii Rebuff. in pract. in verbo seculare quotuplex.

Fac. optimus textus in c. vnico de Cleri. non residē. lib. 6. vbi beneficiatus in fructibus beneficiorum acquirit dn̄ium, & facit illos suos, ibi rerum sic receptarum dn̄ium non acquirat, nec faciat eas suas, Facit, quod dicit Bar. in l. diuortio. ff. de sol. mat. versic. opp. vt sup. de vsuf. vbi dicit ꝙ Canonicus fructus perceptos, & percipiendos transmittit ad hæredes pro rata anni, quo stetit in beneficio Canonicatus. non enim, inquit, percipit fructus tāquam simplex fructuarius, sed pp onera Ecclesiæ, quæ sustinet. Idem dicit Imol. Ibidem & gl. ac Bar. in l. j. C. de anno. ciuil. vbi dicit gl. ꝙ ille tex. & adducta ibidem sunt argumento, ꝙ fructus percepti

percepti ex præbenda Clerici, transeūt ad hæredes dicunt Doc. in c.statutum.§.assessorem de rescrip.in 6. Archi.in c.consuetudinem in fine de Cle.nō resid.dicit, φ ille tex. benefacit pro sententia illorū, qui dicunt, φ Clericus facit fructus beneficij suos. Sed ipse credit, φ non faciat suos, sed bene habeat eos, quoad vsum,& dispensationem.

Facit quod dicit Spec.in tit.de actiō.§.j.vers.Rector.& de fructibus,& interes.ver.pone Prælatus,& in tit.de statu Mona.ver. 58.quæritur.vbi dicit, φ fructus beneficii à solo separati tempore mortis Prælati, debentur eius hæredibus, vel legatario, & sufficit fructus esse à solo separatos, non reconditos, ad hoc quod debeantur mortuo, est communis opinio Doct.in d.c.præsenti. de offi.ord.per Franc.in c.si propter nu. 5. de rescript. Tiraq. de retract.ti.11.§.5.gl.4.nu.1. Fac. quia fructus pensionum super aliqua Ecclesia, vel beneficio reseruatorum maturati, & non exacti per pensionarium, cui debebatur pensio transmittuntur ad hæredes, quibus ius exigendi præteritas pensiones non solutas competit, per ea quæ dicit Alex.cons.suo 4.Incip.perspectis his in fi.3.vol.Pau.de Roma.in tracta pensio.8.q. versi. j.ecclesiasti-
19 cas vbi dixit, † φ pensionis fructus lucrati per pensionarium dicuntur proprij,& in illius dn̄ium transeunt, & ab eo donari possunt: per tex.in l.ædibus.§.vlt.ff.de donatio.ponit Gig. in suo tracta.de pensio.q.52.vbi ad id probādum multa adducit. Subdēs, φ acquisitum ex pensione non dr̄ acquisitum ex beneficio Ecclesiastico, & de pensionibus decursis Clericus testari poterit,
20 de quo nil mirum, † quia fructus Ecclesiæ possunt vendi,& alienari: vnde etiam ad hęredes transmitti c.fi.ne Prælatus Vic.suas & Clem.j.§.fi.de rebus eccl.non alien. Fed.de Sen.cons.133.quęritur an Constitutio.in Spec.de hære.in prin.

Item fructus contingentes,& obuenientes tempore Sedis vacantis debentur Ecclesiæ vel futuro successori per verba tex. c. præsenti de offi.ord.in 6. siue vacationis tempore obuenientia, idem in c.cui vos.eo.& c.quia sępè de electio.in 6.& clem.statutum.eo.tit.& dicit Philipp.Fran.ex mente Doct.in d.c.præsenti, φ si beneficium habet bona distincta, tunc in illis ac in fructibus succedit successor, secus si non habet bona distincta licet ratione dignitatis plus percipiat, quàm alii Canonici, tunc enim succedit capitulum,& si sit Canonicatus succedit in bonis capitulum, & fructus interim, capit. per d. Philipp. Franc. est decis. Boer.decis.340.

Et videtur adeo verum, φ fructus pendentes spectant ad successores in ecclesia, φ si Sede vacāte capitulum, aut cathedralis, vel collegiatæ, aut regularis Ecclesiæ illos occupat, est capitulū, & alii occupantes excommunicati, quousq; restituant.d.c.quia sępe.in quo tex.& ibi glo.apparet φ fructus, & emolumenta iurisdictionis obuenientes tempore Sedis vacantis non pertinēt ad capitulū, licet ad ipsum spectet iurisdictio, sed ad successorē.

Immo si hæredes Prælati defuncti recollegissent fructus immaturos, ne ad successorem peruenirent, Pręlatum, tenentur ei ad interesse not.per Doct.in l.pe.ff.de vsufru.legat. fac. Tiraq.2. tit.gl.4.nu.15.de retract.

Facit Calder.consi. 2.de pecul. Cler. vbi posita quæstione de fructibus dicit, φ in fructibus contingentibus post mortem, puta quando decedit clericus ante fructus recollectos, succedit ecclesia.

Et dicit Io.Copus in tract.de fructibus lib.4.titu. 3.c.2.φ tam fructus à prælato percepti, qui in bonis eius esse cępērūt, quam etiam ij, qui tempore vacationis obuenerint, debent futuro reseruati successori.

Et dicit Ruin.in cons.156.lib.4.nu.3.φ non licet nec legato de latere nec Archiepiscopo accipere fructus, vel bona sedis va siantis, quæ debent futuro reseruari successori.

Item pro rata temporis fructus transmittuntur à Canonico ad successores Bar.in l.diuortio in fine principii sol.mat.vbi Alber.dicit communem, φ seruatur idem, φ in vsufructuario scilicet, φ collecti fiant defuncti & hæredes, pendentes remanent successori per Dida. Couarruia variarrū resolu.lib.j.c.15.nu.22. licet ipse à dicta communi opinione recedat. Vt ego habui, & collegi, ex doctissimè notatis, & reportatis per Reuerend. d. d. Filesium de citadinis nobilem ciuitatis interamnatis, Episcopū muranum multæ lectionis, summæ doctrinæ, & iupicii, ac singularis probitatis virum præclarissimum mihi vinculo amicitiæ antiquitus coniunctum.

Verum oppositis non obstantibus, descriptio spoliorum, seu diffinitio, est vera,& firma remanet, quia ad Cameram spectāt, non ad successorem, non ad hæredes, nisi in casibus, & per ea, quæ dicuntur infra, nam ista: cum sint beneficialia à beneficialibus dependentia,& introducta de iure positiuo, sunt omnino ad Papæ dispositionem liberè & ei manualia per Abb.in c. constitutus de religios.domib.per eundem in sua disputatione, quę incipit Episcopus col. 2. in quibus Papa pōt attēta potestate suā magna sine causa præiudicare per Doctor. in c.quæ in Ecclesia-
21 rum de Constit.† sequitur Cacialup.in suo tracta.pension.q.19. col.3.nu.17.quia Papa concedit beneficialia ad nutum, ad tempus,& sub condi.c.si gratiosè de rescrip. in 6.c. veniens de filiis presbyt.c.quamuis c.petiisti 7.q.j.dictum Abb.notabile c.inter quatuor de maior.& obed. vbi dicit: φ licet Papa non possit procedere,& sententiare contra non citatum,& contra non vocatum, est secus in beneficialibus, in quibus habet plenariam potestatem, ita etiam notatur in c.cum olim de re iud.quæ cū sint introducta à iure positiuo,& supra tale ius sit Papa, merito suo modo de illis habet posse disponere: quia Papa vt Dominus beneficiorum potest etiam sine causa imponere pensionem su-
22 per fructibus beneficiorum, † cū de talibus fructibus possit ad beneplacitum suæ voluntatis disponere per Docto. in c.quæ in Ecclesiarum de constit. Sequitur Decius consi.436.col.2.vol. & in his redditibus ecclesiasticis id iuris habent,& habere debēt
23 Clerici, φ à Papa, & à Canonibus expressum est sibi cōcessum, & conceditur. Innocen. in c.indecorum.de ætat.& qualit. gl. in c.res Ecclesiæ 12.q.j. Archi.in c.statutum. §. assessorem de rescri. in 6.pulchrè Card.consi.110.col.2.& quidem res Ecclesiarum subiacent administrationi Romani Pontificis, & Prælatorum, à quibus ipsa Catholica Ecclesia regitur, sic & Canonibus ecclesiasticis ipsum ecclesiæ patrimonium commissum est, quia bo-
24 norum Ecclesiasticorum administratio Romano Pōtifici, † & eius Canonicis constitutionibus commissa est esse videtur.c. videntes c.præcipimus.12.q.j. quibus quidem Canonibus separatim ab ecclesiæ Aerario conceditur Episcopis,& Clericis Ecclesiarum ministris certa portio ex redditibus Ecclesiasticis.c.de redditibus c.cognouimus c.mos est c.sancimus 12.q.2.S.Tho.secunda secundæ q.185.art.7.& quolibet.6.art.12. refert Couarr. in c.cum in officiis de testa.ver.vlt.hinc potest. Quia Canonib. diligenter consideratis colligitur clericos beneficia habentes, ex eorum redditibus eos tantum expendere posse, quantum ad eorum victum, vestitum, cæterosq; vsus cōgruos,& necessarios sufficiat.c.fi.12.q.j.& c.videntes ea.caus.& quæst.in prin.44.dist. tibi ò Sacerdos, inquit Hieronymus, viuere de Altari permittit, non luxuriari, bona etenim Ecclesiarū sunt propriè Christi patrimonium c.cum ex eo de elect.in 6.notat.Feli.& Decius in c. ɔstitutus.de rescri. Hinc Diuus Bernardus epistola secunda scribit.deniq; quicquid præter necessarium victum, ac simplicē vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegiū est. Secundo clericis omnino permissum est antiquis Canonibus, redditus ecclesiasticos, qui ad præfatam congruam sustentationē necessarii non sint, in optima, vel aduersa valetudine, in pios erogare vsus, iuxta illud Lucæ primo, quod superest date pauperibus.c.fi. 16.q.j.c.Casellas.c. Episcopi 10.q.2.noua etenim lex de-
25 dandis decimis Ecclesiæ ministris ex eo iustitiam præ se fert, qd pro congrua Ministrorum sustentatione,& pro pauperibus alēdis datur ipsa decima fructuum pars. Gaetan. 22.q.87.art.j.& q. 185.art.7.c.decimæ & c.fi.16.q.j. Tertio clericus habens beneficium pōt liberè disponere de illis redditibus, qui sunt necessarii ad eius honestum sumptum inspecta cuiusq; qualitate, si eos præcipuos is habeat, qui aliunde victum, & necessaria sibi ministrauit, idest, φ licet aliunde puta ex patrimonialibus victum habeat, potest nihilominus de fructibus beneficii p rata sui victus iuxta suam qualitatem sibi concessam disponere. Hæc etenim pars bonorum ecclesiasticorum ministris per Canones antiquos constituitur c.Ecclesias.13.q.j.tex.& ibi Abb.in c.de his de Ecclesiis ædificand.vel reparand. Sanct. Tho 22.q.185.art.7. in resp.ad 2.Io.maior in 4.sen.dist.24.q.17.& q.20.& idem ipse diceret in his redditibus Ecclesiæ,& beneficii, quos diligentima mercede industriæ,& laboris impenti in Ecclesiæ regimine recipit ipse, qui Ecclesiæ curam gessit ex Bolognino in Anan.consi. 87.vbi ipse Ananias hoc ipsum probat.

Et non desunt, qui opinentur Clericum habērem beneficium vltra sibi necessaria, de redditibus illius in p̄fanos,& voluptuosos vsus expendentem, mortale peccatum committere,& ad illorum redditum, ita expensorum, & consumptorum restitutionem teneri: ex verbis Hieronymi dicentis, aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. §. ordinandus 42.dist.sensit hanc opinionē S.Tho.q.43.artic.8.assent. Alex. Hales.3.p.q.36.membros.Ricard.à media villa in 4.sent.dist.45. art.3.q.1.Io.maior dist.24.q.17.dicit hanc opinionem esse cōmunem, quam tandem probat Palud.in 4.dist.24.q.3.art.vlt.q. bus suffragatur tex.optimus in c.Episcopus 12.q.j.& tex.in c.j. 12.q.3.pulchrè diuus Bernardus episto.42.col.3.clamat, inquit, pauperes nostrum est, quod effunditis nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis, huic opinioni accedunt Abb.in c.cum secundum de præb.j.col. Archi.& Dominic. de Sancto Gemin.in summa 44.dist.Fel.in c.postulasti de rescrip.Ant.Bu. c.j.num.28.de emptio.Sed hæc, atq; alia à dictis Docto. adducta eo tendunt frequentius: vt sit illicita hæc ecclesiasticorum redditum in profanos vsus distributio, non tamen, vt sit restitutioni
26 necessario facienda.† Præterea redditus Ecclesiastici, q superfluūt vltra ministrorum victum, alieni dicuntur, non propriè, sed per quandam metaphora: cō quod essent pauperibus erogādi, quod auctoritate Hieronymi comprobatur; sis etenim scribit bona Ecclesiarum bona pauperum, quoad debitum, quia sis debentur, non quoad dominium, neq; quoad proprietatem: per Card.

Card. à Turre Cremata in c.vidētes.numero secundo 12.q.j. Et licet Canon.primus 12.q.3.probet: quod acquisita ex fructibus, & redditibus beneficiorum spectent ad Ecclesiam, id quod nemo negat, non tamen ex eo sequitur, ergò Pręlatus fructus sibi designatos malè consumens, tenetur restituere, quia licet Tho. & Gaet.secunda secundæ q.185.art.7.dicant hanc consumptionem non pòsse fieri absque peccato mortali, negant tamen restituendi obligationem, Præpos.in summa.44.distin.col. 5. sanctus Thomas in sexto quolibet. artic. 12. Syluester in summa in ver.Clericus quarto 20. quæritur vbi post distinctiones idem tenere videtur:& in verbo restitutio 3. q. 5. Adrianus. in 4.senten.cap.incipientem pro clariori 4.conclusio. Quorum sententia licet benignior sit, & nostris hisce temporibus admittenda, ex totius orbis Christiani cōsuetudine, qua plurimum iuuatur, vide tamen, & cogita non ne alia opinio forsan esset magis salubris animæ,& corpori, Clericis nostri temporis: quia Abb. in d.c.cum secundum.nimis affirmatiuè dicit, quod Clerici tenentur restituere de suo Ecclesiæ illud, quod malè expenderunt de illis redditibus: & propterea cogita bene, quia anima est cūctis rebus pręferenda.

Vlterius Canones permittunt, quod distributiones quotidianæ, quæ dantur ministris Ecclesiæ ob laborem, & ob illud seruitium,& ministerium, quod diuino cultui, ac diuinis officiis impendunt, acquirantur: & acquisitæ sint, percipientibus, etiam
27 quoad dominium per tex.† qui dicit in cap. vnico de cler. non resid.in 6.ad fi.dicunt Domin.à Sancto Gemin. & Franc.ibidē, idem dicit Barba.in c.fi.col.fi.de pecul.cler. vbi dicit illum text. esse singularem.notat gl. Guilielmi ī extrauagan.prima ne sede vacante in extrauag.communibus in verbo consueuerit, idem dicit Decius consi.280.col.j.quorum opinio est cōis, quam sequitur Paris.consi.33.vol.4.col.2.conceduntur enim istæ distributiones à Canon.Clericis ob illud ministerium quod exhibēt altari,& diuino cultui. id quod etiam notatur per Bolognin. in Anan.cōsi.87.quia dictæ distributiones aliquando, & in aliqui-
28 bus Ecclesiis consistunt, † & distribuuntur in potu, in pane, in pecunia,& in bladis extrauag.postulasti. & cū nonnullæ de præben.& dignit.extrauag.comm.vnde sic perceptas,& acquisitas, potest Clericus ad libitum suæ voluntatis distribuere, ac de eis disponere,& ad hæredes transmittere, quia consanguinei ipsius Canonici bene succedunt, in istis distributionibus, nam quoti-
29 dianæ distributiones non augent Corpus præbendæ. † Sed debentur propter operā personæ arg.l.j.sec.resp.si mens.fals.mod. dix.l.si duobus.ff.pro soc.§. si in coeunda, & in c.licet nobis.de præb.videtur tenere lau.in Clem.fi.de præb.dicēs: quod talis ser-
30 uiens fideliter diuino officio facit fructus suos: † & potest sicut laborator de diurno denario disponere: prout refert Dn̄s Florian.ibi, faciunt adducta per Oldra. consi.118.incipit ex virtute gratia dicit Domin. in d. Clem. quod Clericus potest testari de quotidianis distributionibus. Ita dicit tenere Guiliel.in extraua. Ioan.XXII.Incipit suscepti maximè glo.in versi.ɔsueuit quæ dicit φ distributiones quotidianę de Iure sunt fructus liberi à decimis,& ita assignantur vt lucrātur,& de istis testare potest Clericus.vltra prædicta faciunt omnia Iura: quæ dicunt Clericum; maximè non habentem dignitatem, administrationem, vel curam, prout est præbendatus, æquiparari fructuario: de quibus habetur in c.fi.de pignor.in c.requisisti de testamentis: sed clarum est, quod fructuarius efficitur Dominus fructuum iam recollectorum.ff.quibus mod.vsuf.amit.l.si vsufructuarius, & eò mortuo non spectant ad proprietarium, sed ad hæredes fructuarij, vt ibi not.Ergò idem videretur de fructibus pręBendarum,& multò magis de quotidianis distributionibus: in quibus præbendatus habet maius Ius, vt patet ex iuribus supra allegatis, refert Nicol.de Vbal.in tract.de succes.cler.ab intestato.§. finita tādem, versi.sexto quæro.vbi multa in contrarium adducit: quod vide licet in distributionibus quotidianis Clerici vel sacerdotis, succedere habet Ecclesia, non hæredes defuncti, sed dicit quod adducta in contrarium, sunt adducta causa disputationis, non causa decisionis, quia sententia illorum, qui dicunt in distributionibus,& huiusmodi succedere consanguineos, non Ecclesiam in via Iudicii magis pręualet,& tenetur, sed de his dicimus infra in q.de facultate prælati in rebus Ecclesiasticis,& facientibus spolia.& in q.de successione Clericorum ab intestato.sed de distributionibus vide quæ dico in q.de potestate Cleri.& in q.de successio.Cleric.secula.suis locis.

Idem etiam videtur in fructibus pensionum decursarum,
31 etiam non exactarum. vt in eis acquiratur dominium,& transmitti possint ad hæredes, immò quod ius exigendi præteritas pensiones, non solutas, competat hæredibus Clerici defuncti: cui dicta pensio erat reseruata, per ea quæ latè adducit Gign. in suo tracta.de pensio.q.52.& 53. vbi quæstionem ponit, & examinatur latè.
32 Item videtur etiam sancitum, & constitutum à Pōtificibus, & Canon.quantum,& in quanta quantitate, possint Clerici disponere de bonis, ac redditibus Ecclesiæ, quia probatur in cap. ad hæc de testa.φ Clericus in ægritudine cōstitutus, potest causa donationis inter viuos, redditus Ecclesiæ in piam erogare causam modo in donatione vtatur moderamine, si ex ea infirmitate decedat, sed si est sanus, & in bona valetudine, si pios vsus velit aliquid expendere de bonis mobilibus Ecclesię, id potest libere facere, nulla persinita, vel taxata quantitate, id, quod probatur, in c.qa Io.vbi gl.12.q.5.dicunt,& notant Abb. Anch. Imo. & Barba. d.c. ad hæc, & secundum eundem Barba. ibi sec. col.oportet, quod sequatur traditio rei donatę viuēte ipso Clerico, qui donat.

Et quod Clericus beneficiū Ecclesiasticum habens, proprio testamento non possit disponere de rebus occasione Ecclesiæ acquisitis, est tex.apertus in c.cum in officiis de testamen.idque procedit etiam si illa bona acquisierit occasione redditus ipsius
33 beneficii per tex.in c.relatum, † vbi Abb. & alii, sed melius per eundem Abb.& latius in c cum esses in secunda lect nu.23. cuius opinio est communiter recepta,& omnium cōsensu approbata: licet Palud.in 4.sent.dist.15 q.3.arg.6. permittere videatur Clericis liberè testari de redditibus beneficiorum, quod manifestè conuincitur per dicta iura,& communem sentētiam, quę procedit non solum in redditibus, & fructibus collectis ex beneficio, sed & in rebus emptis de pecunia redacta ex eisdem fructibus, per Barba.in c.inquirendum de pecul.Cler.nu.7.Bertrā. cons.258.vol.2.id quod probatur in d.c.relatum,& d. c. cum in officiis, vbi passim Doctores: idem dicere videtur Ang. in summa in ver.emptio vers.vtrum emptum, vbi posita q.vtrum em-
34 ptum pecunia aliena sit ementis: † respōdit, quod sit si nomine suo emit.l.si ex ea.C.de rei vend. fallit in empto de pecunia Ecclesiæ c.j.12.q.3.& 2.q.ver.fixum: quod adeo est verum, inquit, quod si Clericus habens pecuniam de præbenda, emerit prædium, amplius non poterit illud dare, etiam intuitu pietatis, licet pecuniam potuisset dare: quia statim prædium fit Ecclesiæ, siue emerit nomine Ecclesiæ, siue suo, siue alieno c.j.de pecul. cler.& c.inquirendum.

Per quæ satis constat, quod Prælati,& Clerici, siue sint defuncti, vel successores in beneficiis, quam habent, aut habuerūt potestatem,& facultatē, in bonis, ac redditibus Ecclesiæ, vel beneficiorum, eam habent à Papa conditore Canonum, & à Canon. & eo modo, forma, qualitate,& ɔdōne, ītegrè, vel limitatè, qua Papa,& Canones concesserunt,& concedunt, & non alias, vel alio modo eadem facultate, seu potestate, vti debent. Vnde nihil mirum, si Papa, qui fructus beneficiorum, ac redditus, concedit Prælatis, ac Clericis, ad sui, & suorum sustentationem, & deducto victu reliqua de fructibus secūdum canones distribuere,& dispensare eorum vita durante acquisita,& relicta per eosdem ex dictis fructibus, remansa canonicè non dispensata, aut, vt ius erat, non distributa, veluti eorum spolia, ac fructus in exactos, vel pro aliquo tempore decurrendos, Cameræ apostolicę, vel pro supplenda negligentia prælatorum in distribuendo, & dispensando, aut pro seruanda canonum ordinatione, aut pro sanctæ Sedis apostolicæ, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subuētionibus reseruat, cui beneficia totius mundi illorū q; fructus sunt
35 manualia, † & ei obedientialia, c.constitutus de relig. dom. qui illa ad nutum, & sub conditione cōcedit c.si gratiosè de rescri. in 6.in quibus potest Papa, vt in re sua esse moderator, & arbiter.c.de his de sepult.& qui potuit cōcedere totum, partem bene reseruare potuit: quia, qui potuit illud, quod est plus, est etiā dicendum, quod possit illud, φ est minus.l.Claudius Fęlix.ff.qui pot.in pign.hab.Bal.in l.conuenticula.C. de Episcopis, & cleri. Et si potest reseruare partem alicui de fructibus beneficii, veluti est reseruare pensionem, quę est portio certa dependens à fru-
36 ctibus beneficii, à quo extrahitur, † inuenta à Romanis Pontificibus ex rationabili causa: vt per Cacialup.& Gig.in eorum tracta.de pensio.in princ.Item, & partem quoq; dictorum fructuū reseruare potest Cameræ apostolicæ pro necessitatibus Eccle-
37 siæ Romanæ, † & Sedis apostolicæ extrauag. cum nonnullæ de præben.& dignitatibus extrauag.commu.la j.& la 2.& extrauagan.postulasti eo.vbi Papa pro necessitatibus Rom.Ecclesiæ,& Sedis apostolicæ, applicat fructus beneficiorum vacatorum, & vacatorum ad certum temporis spacium, Cameræ apostolicæ, qua Papa fructus Sedis vacantis concedit Episcopo diœcesis, p exhonorando Episcopatu debitis.c.si propter debita de rescrip. & ibi gl.quia dicit Archi.in tracta.de hæresi.incip. sant. in Christo Patri.versi.& quia tanta, quod in talibus Papa est Dominus
38 quantum ad vsum, quia eis vti potest, † sicut placet,& decet suā potentiam siue statum, per tex.in c.bonæ rei.12.q.2.c.per principalem.9.q.3.&c.nunc verò eadem cau.& q.quia dominium rerum ecclesiarum propriè loquendo non est apud aliam eccle-
39 siam: sed apud Christum, secundum Innocen. in c. † cum super de causa poss. & propriè.cuius Papa est Vicarius cum omnimoda potestate in terris, vel apud Ecclesiam catholicam, quæ est vnica, c.loquitur.24.q.j.cuius ipse est Princeps. gl.& Doctor. in c.constitutus de relig. dom. vbi Dominus Anto. dicit quod de
40 rebus Ecclesiasticis potest disponere Papa vt vult, † etiam sine causa: & Papa de fructibus beneficiorum disponit aliquando, vt debeantur, etiam personæ non habenti in eis titulum, cap. si

propter

propter de rescrip.in 6.cap.si tibi de concess.præben.in 6.extra uag.Io.XXII. suscepti cum similibus,& secūdum antiquos Canones de fructibus beneficiorum fiebant quatuor partes, vna Episcopo,alia fabricæ, [41] † tertia pauperibus, quarta sacerdoti, facit illud quod dicit Io.An.in c. inter cætera extra de off.ordinarii,quem refert Abb. vbi ꝙ optaret: ꝙ Ecclesia Romana perciperet vigesimam partem redituum Clericorum,ad sustentationem Papæ,& Cardinalium, & abstineret à communibus seruitiis,& à fructibus primi anni,quos recipit à prælatis promouendis.Et nescit, ꝙ de hoc aliis fuit factus Sermo in Concilio Viēnēsi & Papa pro suis necessitatibus applicat fructus sedium vacantium Cameræ apostolicæ per extrauag.nonnullæ,la prima, & la seconda,de præben.extrauag.com.gl.quæ dicit in clem.vnica.de supplen.negligen.

Facit: quia siue habeas beneficium à Sede apostolica immediate:siue ab ordinario:omnino à Papa habes:quando auctoritate,quam sibi concedit Papa ordinarius confert. ca. vt animatarum.de constit.in sexto clem.ne Romani eò.27.q.2.institutiones. Et quando Princeps ex voluntate sua fuit causa vt quis acquireret aliquid, ipse illud idem acquisitum potest sola auctoritate auferre,secundum Angel.in l. Antiochensium.ff.de priuil. cred.vbi dicit:quod princeps sine causa potest alicui auferre rē, quā ipse illi donauit, quia per eūdem Ang. in l.Lucius.ff.de edilitio.Imperator potest sine causa auferre rem quæsitam ex præscriptione,vel vsucapione, quia talis modus acquirendi fuit inductus ab eo,& ab eo auferri potest sine causa:per Feli.vbi multa allegat c.quæ in Ecclesiarum.de constit. col.16.versi.5.declaratio, [42] † & Papa potest tollere ius quæsitum ex lege sua.Paul.de Cast.cons.216.incipit quomodo.Felin.in cap.nouit.8.col.de iudi.facit, quia Papa solet concedere quotidie ius testandi : etiam monachis de rebus,ac fructibus, per ecclesiam acquisitis.Stafil. de literis gratiæ,& Iust.col.j.potest enim Papa licentiam Testādi religiosis concedere arg.l.si quando in princip. C. de inoffic. testa. [43] † Socinus consi.13. vol. j. Franc. in rubrica de testamentis in 6. col. Ias. & alii in authentica ingressi 2. col. de sacrosan. Eccle. C.Baldus in d.l.si quando.Barba.in cap. cum in officiis de testa.col.penul.Cacialup.de pensio.q.19. in fi. Idem Barba.in tracta.de præstan.Cardin.prima parte q.4.vbi dicit licentiam hanc testandi,à Papa cōcessam clericis, de redditibus beneficiorum testandi, esse intelligendam ad pios vsus : non alios Dec.consi. 512. 2. col. vbi dicit hanc opinionem esse cōmunem:& Paulus Tertius in sua constitutione,in materia spoliorum facta,de qua supra attestatur spolia ab antiquissimo tempore citra, nomine Cameræ apostolicæ exacta fuisse. & inter iura ipsius cam. connumerata,& prædecessores Roma.Pontifices, ac ipsum prælibatum Paulum, de spoliis disposuisse donando, transigendo, & alias diuersimodè contractando,ac collectores in variis prouinciis,& exactores, pro illis colligendis constituisse, & deputasse, ac multas literas sui,ac prædecessorum, super exactione spoliorum emanatas,in quibus continebatur spolia ad cameram apostolicam spectare,& pertinere.

Per quæ:cum latè constet: quod Papa in casu nostro optimè potuerit ista acquisita,ista relicta,ista spolia,& istos fructus, Cameræ Apostolicæ reseruare,appropriare,incorporare, & applicare:est etiam dicendum quod id voluerit, & expresse mandauerit,vt cum de potestate dixerimus,dicamus de voluntate, ꝙa ista duo perficiunt omnes actus,& si alterum desit,nihil dicitur actum per Bald.in l.omne verbum. C.communia de leg. Alex. consi. 52. nu. 27.lib.4.Nec de Papæ voluntate in hoc est in aliquo dubitandum,tum quia Constitutiones,& leges desuper factæ,id clarè dicunt,vt ex illorum inspectione cuilibet constare potest intuenti, tum etiam : quia in dictis constitutionibus stat clausula motu proprio &c. Quæ de sui natura importat, quod facit principem præsumi velle: per ea quæ notat Bald. in l. omnes.in princip.C.de quadrien.præscri. [44] † Item facit præsumi ritè factum à Papa Cardin.in clem.2.q.4.de offic. ordin. Item stant constitutiones signatæ,cum clausula ex certa scientia,quæ facit præsumi Principem velle, etiam si deficiat clausula non obstante tali lege, [45] † secundum Bald.in l.omnes prę allegata.Item facit præsumi,vti absoluta potestate.per gl.in c.ad hoc,in versi.elegerint.in fi.de rescrip. Item supplet defectum solennitatum Rot. decis.234.Papæ in nonis:Item æquiparatur clausulæ de plenitudine potestatis:per Innocen.in c. innotuit.de electio. Bald. in l. eos in princi.C.de appell.Barba.in consi.103.& clausula ex certa sciētia tollit omnes defectus inductos à iure positiuo, & plus operatur,quàm clausula Motu proprio,vt per Feli. in c.causam quæ el 2.in 4.col.versic.5. nota.de testibus.Item constitutiones stant cum clausula, de Sedis apostolicæ potestatis plenitudine, quæ includit defectus solennitatis Specul.in titu.delega.§.nunc [46] ostēdendum est,vers. & nota quod si clausula.Et ibi Bal.in additionibus,ver.clausula supplentes:per Alex.cons. 16.col.pe.vol. 5.Decis.consi.116.col.2.

Item stāt cum clausula non obstan.quæ operatur,quod prin- [47] ceps præsumatur sic velle,vt in rescripto continetur:quæ omissa faceret præsumi de contrario: per Bar.in d.l. omnes in princ. C.de quadrien. præscrip. & in l. Idem Vlpianus.§.sunt & alii.in princip.ff. de excusat. tuto per glo.in l.fi.versi. quod si dixit Imperator.C.si contra Ius. Item contra ius commune facit præsumi Principem facere de plenitudine potestatis, & facit valere rescriptum contra testamentum.l.si non speciali per Bald.in 2.col.ver.Item dixit Oldra.C.de testa. Item tollit ista clausula ius tertii,& operatur,ꝙ clausula de plenitudine potestatis,& ex certa scientia per Alex.consi.101.vol.j.6.col.

Sed ab huiusmodi generali Canonum dispositione,ac particulari extrauagantium constitutione,super spoliis clericorum, vel Prælatorum æditarum per Romanos Pontifices, Iulius sanctæ Mem. Papa III. per suam quam desuper edidit constitutionē,omnes incolas,& Curiales Vrbis Romæ exceptauit,ac nō comprehendi,nec comprehensos esse declarauit. Et ante eum Sixtus IIII.Alex.VI. Leo X. Idq; fuit confirmatum, [48] † & approbatum a Pio IIII.per suam quam fecit constitutionem, sub tali rubrica Bulla confirmationis, & Innouationis, priuilegiorum incolarum,& curialium Vrbis,super libera facultate disponendi de bonis suis, edita Anno M D L X I. nonis Februarii: per quam Curiales,& incolæ Vrbis,sine aliquo timore,& securè viuunt, quia de illorum bonis quomodocunq; acquisitis liberè in testamento, aut alia sibi bene visa voluntate,contractu, aut dispositione, possunt pro libito disponere omni tempore,& in euentum etiam quod sine dispositione decedat, ad hæredes ab intestato venientes transmittunt. In qua etiam constitutione Pius Papa IIII. declarat eosdem Incolas, & Curiales non ligari nec comprehendi, a constitutione per eum edita, super bonis ex illicita negociatione. aut alias contra sacros Canones acquisita, cuius tenor ad cautelam erit in calce præsentis tractatus descriptus.

Et ad contraria j.& 2.loco adducta deuenio: quia non obstant j. adducta de successore in beneficio: qui succedit in fructibus non recollectis,non exactis,& pendentibus,ac in acquisitis per defunctum occasione Ecclesiæ,sunt vera, & regulariter procedunt ex dispositione iuris communis, sed cessant in casu nostro,in quo sunt factæ constitutiones, & extrauagantes in contrarium,per Romanos Pontifices,iuris antiqui in casu præsenti derogatoriæ,quia quotidie cernimus oculis, ꝙ Papa beneficiū concedit vni,alteri verò spolia defuncti: per cuius obitum beneficium vacauit, & successor gratia beneficii sibi concessi cōtentus, super iure sibi vti successori ad spolia competenti,conquiescit, vnde noua Iura debent attendi,in cō maximè in quo corrigunt,limitant,reformant,& tollunt ius antiquum.l.ideo. ff.de legibus.

Nec obstat illud pari modo, ꝙ diximus: ꝙ Papa non præsumitur tollere Ius tertio acquisitum: quia illud procedit, quando essemus in dubio de mente, & voluntate Papæ: quo casu semper fit interpretatio,vt non lædat: vt non præiudicet:aut lædat,vel præiudicet minus ꝙ fieri possit,toto titulo: si contra ius: vel vtilitatem publicam l.digna vox.C. de legibus. Sed quando sumus in casu, in quo Papa scribit expressè cum intētione præiudicandi,& ius quæsitum tollendi: prout in casu præsenti: tunc est secus per Corn.consi.83.col.pen.in lib. 4. vbi multa allegat: quia benè id Papa potest:si vult cùm simus in beneficialibus,in quibus habet absolutam potestatem vulg.c.2.de præben.lib.6. Cald.consi.12.Alex.consi.101.lib.j.5.col. quia in beneficialibus tanta est potentia Papæ,quod potest Episcopum pro libito voluntatis de suo Episcopatu ad alium transferre:quia omnia beneficia mundi sunt manualia,& obedientialia respectu Papalis potestatis,dicit Bal.in l.rescripta col.2.& sequen. C.de precibus Imperatori offeren.& ideo potest gratiam reuocare post vsu alteri quæsitum,vt dicit idem Bal.in l.qui se patris col.pe. vnde liber.Socin.consi.136.pro fundamento in 2.col. & consi.164.visa Bulla in 7.col.nec obstat pariter cōstitutio Iulii,quia,vt diximus,ipsemet illam reformando,corrigendo,& tollendo declarauit nolle habere locum in locis: vbi adessent spoliorū,& iurium R.Cameræ,collectores,vt per constitutionem illius publicatam sub die octaua Iulij 1551. Anno sui Pōtificatus secūdo.

Ad contraria verò 2.loco adducta: ꝙ fructus inexacti,& spolia relicta per defunctum vadunt ad hæredes suos: nō autem ad successorem in beneficio:neq; ad Cameram, respōdetur, quod id est verum,& procedit in illis casibus: in quibus Clericus facit fructus suos,& quorum dominium acquirit,& in quibus,& quo habet vsufructum,veluti diximus in distributionibus quotidianis,in fructibus pensionū, & huiusmodi:in quibus diximus clericum æquiparari vsufructuario , & acquirere dominium in [49] illis,† de quibus habetur in c.fi.de pignor.in fi.in c.requisiti.de testa.per Hieronymum Gig.in tracta.de pensio.q.52.& 53.Item de bonis acquisitis ex fructibus simplicis beneficii: quo per gl.in c.præsenti de off.ord.in 6.in verbo reseruari:quæ dixit Clericum posse liberè testari de bonis ex simplici beneficio acquisitis:cuius opinionem tenuit Hostiē.in c.fi.de pecul. Cler. ex certo quisiti in fine de testa. hanc opinionem dicunt esse receptam, & approbatam in practica Anto.& Imol. d.c.fi. quod verò non sit bona opinio,& quod non sit vera illa gl. videtur esse tex.in c. Episcopus.

Episcopus 14.quæstio.1. vbi probatur Canonicos, qui simplex habent beneficium, non habere bona Ecclesiæ, vti propria: sed habere potius ad dispensandum. Item iura quæ prohibent Clericum testari de fructibus beneficij, loquuntur generaliter; [50] † & indistinctè, nec obstat text.in capit. requisisti de testamentis, vbi solum probatur: quòd relictum Canonico alicuius Ecclesiæ acquiritur Canonico, nec præsumitur ei legatum factum fuisse ex causa Ecclesiæ, ex quibus non videtur, quod glos. opinio procedat, & ita eam reprobat Abb. in capit. cum esses numero 23.in repetitione & capit.cum in offic.de testam. Idem in cap.2. de decim.& cap.fina.de pecul.Cleric.Archidiac. in capit.statutum.§.assessorem de rescript.in 6.Innocen.in cap. indecorum de ætat.& qualita.Domin.de S.Gemin. & Francisc. in dicto cap.præsenti colum.5.Barbat.in tractatu de præst. Cardina.parte 1.quæstio.3.numero 80.Idem Barbat.in cap.requisisti numero 34. de testamen. Idem in capit.fin. numero 14.de pecul.cleric.Et hanc opinionem dicunt esse veriorem Imol.in dicto cap.fina.Beltrand.consilio 288.Ias.consil.75.volum.3.Sequitur Didacus Couaruuias in cap.cum in offi. de testamen.super quo cogita: quia dicit Abb.in cap fina. præallega.de pecul. [51] cleric. quod illa glos. nunquam sibi placuit, † nec est fundata in aliquo iure, vbi etiam respondet ad iura per eandem adducta, & dicit Cardinalis Zabarella in cap. fina. de pecul.cleric. quòd tales distinctiones glos.iure non probantur. Ideo dixi, cogita, quia Geminia.in dicto cap. præsenti de offic. ordina. in 6.dicit quòd Clericus non habens administrationem: sed simpliciter, & personaliter beneficiatus,in vita, & in morte comparatur vsufructuario, quantum ad faciendum fructus suos, & de ipsis perceptis testari potest, & ei Ecclesia succedit, quantum ad hos, ab intestato. quam glos.inquit quidam sic intelligunt, quod quilibet habens beneficium simplex testari possit, quod dicunt falsam esse, & contra Capitulum relatum quòd loquitur in Canonico,& consequenter in habenti beneficium simplex, qui tamen vt ibi patet, testari non potest, & hoc inquit fateor sed glos. rectè intellecta est verissima, & id non dixit. Sed ad hoc; quod beneficiatus possit testari,tria requirit, primo quod non habeat administrationem, secundo, quod beneficium sit simplex, tertio, quod illud obueniat sibi personaliter tantum, & consequenter tales fructus sint concessi ratione stipendij personalis, quibus concurrentibus potest testari, & alias vt ibi per eum. Sed hodie in fructibus, & in acquisitis ex simplici beneficio, testari non valet Prælatus, nisi obtento priuilegio Apostolico, seu ex consuetudine loci, legitimè præscripta,per breue Pij IIII. directum Francis. Odescalco sub Datum Romæ die 6.Martij 1560. anno primo. & per aliud eiusdem Pij directum Matthæo Minali sub die 30.Iulij eiusdem Anni 1560. Anno primo: sed ego ex, quo iura allegata pro glos. distinctionem probare non videntur, adhærerem opinioni Abbatis, & aliorum sequacium, quia magis æqua,& fauorabilis Ecclesiæ videtur, pro qua in dubio semper est facienda interpretatio ad not.in cap. in præsentia de probatio. Felin. in cap.fina.de Iudic.huius opinionis esse videtur Did. Couaru. variarum resolutio.cap.15.versic. prius tamen. Isthæc mihi occurrunt dicere ad diffinitionem vel descriptionem spoliorum Ecclesiasticorum, sed ad quæ constitutiones in hac materia editæ,se non extendant,& quænam sint personæ,quæ illis non comprehendantur,aut ligentur, dico in quæstione de potestate Clerici. & in quæstione de licentia testandi, & de successio. Clerici ab intesta.secula.vbi in multis locis videbis, tam personas particulares,quàm Collegia officialium Roma. Cu.& vni- [52] uersitates, quæ sint exemptæ, priuilegijs, & concessione Papę, à debitis,& solutione spoliorum,quia Romani Pontifices,quæ eorum solet esse erga fideles,& Sedis Apostolicæ deuotos liberalitas, seu benignitas,soliti sunt,& solent, ab huiusmodi nexibus, & debitorum solutionibus multos, etiam vniuersitates, immo Ciuitates,& regna in totum,vel in partem absoluere, & liberare,prout in præallegatis locis videre est, & meis temporibus vidi motum proprium Iulij III. concessionis gratiæ factæ regno Neapolis: per quem mandatur, in regno Neapolitano spolia exigi ab hæredibus prælatorum, & Clericorum defunctorum:si quidem Clerici,vel prælati habuerint in annuis redditibus Ecclesiasticis, computatis etiam distributionibus quotidianis, annum valorem ducat. centum auri de Camera, Et si spolia,& bona per defunctum relicta, ascēderint ad summam, & valorem ducatorum mille similium. declarando, quòd qui non habuerint in beneficijs, & bonis prædictum annum valorem, non comprehendantur, nec comprehensi intelligantur, in constitutionibus super spolijs editis,nec eorum hæredes occasione spoliorū, per Collectores Cameræ Apostolicæ molestari posse,cum expressa addita declaratione, quòd in constitutionibus spoliorum,comprehensi intelligantur omnino clerici,vel Prælati prædicti, modo per triennium continuum, vel interpellatum,habuerint in eorum vita, vltra annuum valorē ducatorum centum similium,licet tempore obitus talem redditum non obtinuerint, prout ego sæpe vidi in copijs, & simplicibus scripturis, licet non in auctentica,aut forma probante mihi præsentatis,Sub Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris Die 10. Augusti anni 1550. Pontific. sui Anno primo. Et alium similem motum vide felicis recordationis Pauli IIII. eidem Regno,quo mādatur, tantūmodo spolia exigi, si Clerici defuncti in redditibus Ecclesiasticis habuerint valorē annuum scutorum quinquaginta auri, & reliquerint in bonis tempore obitus, scuta similia ducenta,sub Datū Romæ sub eodem Annulo die 16. Martij anni 1558.sui Pontificatus anno 3.eodem modo, & forma in causis spoliorum exhibitum mihi,& præsentatum,quibus gratijs, & cōcessionibus per obitum prędictorum Pontificum expiratis,vigore breuium Pij IIII.cum clausulis derogatoriarum derogatorijs signatorū, & expeditorum, meis temporibus spolia indistinctè absque præfatis limitationibus exacta, & recollecta indistinctè fuerūt semper,& vbiquę in dicto Regno, dictis concessionibus in aliquo nō obstantibus. Et id pari modo fuit generaliter statutum per S.D. Pium PP. V per suam bullā hoc præsenti anno 1567. [53] mense Septembris editam, per quam declarat,& statuit,ꝙ bona beneficiati relicta,qui in beneficijs, aut in pensionibus non habuerit excedentem valorem XXX. annuorum. Ducat. auri de Came. non comprehendantur sub spolijs, nec in eis aliquid nomine spoliorum prætendi possit.quæ incip. Romani Pontificis.&c.quæ est in calce præsentis laboris descripta.

SVMMARIVM.

1. *Clericum negociatorem,veluti pestem fuge.*
2. *Clericus mercator Deo placere non potest.*
3. *Clericis est consilium exercere manualia.*
4. *Clericis agricultura permissa.*
5. *Clericus artificiolo, & agricultura sibi victum paret.*
6. *Quę venatio sit permissa, & interdicta clericis.*
7. *In Scripturis sanctis piscatores inueniuntur sancti,non venatores.*
8. *Artificia sunt licita clericis pro sui sustentatione.*
9. *Clericus potest incumbere artificijs,dummodo non se subtrahat à diuinis.*
10. *Quando liceat Monachis conducere terras, & habere ad firmam.*
11. *Ratio quare clerici seculares possint necessitate instante habere res conductas,eorum nomine,monachi verò non.*
12. *Licet clerici non possint conducere,possunt tamen in conducta,in qua succedunt remanere.*
13. *Clerici possunt conducere possessiones recolendas ad sui sustentationem.*
14. *Clericus potest locare animalia, & emere eadem,ad depascendum pascula: quæ ipse habet,ad sui sustentationem.*
15. *Clericus potest emere equum pullum nutriendum, & rem, vt melioratam vendat carius.*
16. *In casu necessitatis est licitum clerico negociari.*
17. *Clerico iniusta tantum negocia sunt interdicta.*
18. *Ratio quare non liceat Episcopis aduocare.*
19. *Sacerdotes in multis casibus licitè aduocant.*
20. *Quæ sint personæ miserabiles.*
21. *Clerici seculares de consuetudine Eccle.possunt exigere pro patrocinijs.*
22. *Hodie sacerdotes per contrariam consuetudinem possunt petere salarium.*
23. *Clericus habens beneficia ad sui sustentationem,prohibetur aduocare: secus si non habeat.*
24. *Clerici in minoribus:si non habent beneficia ad victum, indistinctè aduocare possunt.*
25. *Clerici in minoribus possunt aduocare, ne dum ad sui sustentationem: sed & ad lucrandum.*
26. *Clericus de acquisitis ex aduocatione disponit,vti de patrimonialibus.*
27. *Quæ concurrere habeant,vt Religiosus,vel monachus aduocare possit.*
28. *Clericus potest esse Iudex,etiam in causa criminali,licet generalis officialis esse non potest.*
29. *Tabellionatus officium vile.*
30. *Clericus siue in minoribus,siue in sacris constitutus : si non habet beneficia ad sufficientiam,potest esse Tabellio.*
31. *Clericus habet cauere à negociatione de qua in cap.fin.de vsur.*
32. *Clericus negociator pestis.*
33. *Dominus eiecit mercatores de templo.*
34. *Clericis est interdicta negociatio sub anathemate.*
35. *Clericus tertio monitus, vt à negotijs abstineat,perdit priuilegium clericale,quo ad bona,si non desistat.*
36. *Differentia inter negociationem,& artificium.*
37. *Quid sit artificium.*
38. *Quid sit propriè negociatio.*
39. *Licet Clericus possit facere artificium,tamen non potest,si Ecclesia ei sufficit ad victum.*
40. *Quid sit mercator.*
41. *Clerici non indigentes,non possunt exercere etiam honestas negociationes.*
42. *Vide,quæ honestæ, & inhonestæ negociationes.*
43. *Negocia causa lucri,vel cupiditatis, sunt interdicta monachis, & Clericis.*
44. *Religiosus non habet neque velle,neque nolle.*
45. *Negociatio,quæ non fit lucri causa,non est prohibita.*
46. *In casu necessitatis,est licitum negociari.*
47. *Clericus potest vendi facere vinum in domo,dummodo ipsemet non exerceat*

Tabernam, aut vendat vinum, seu alter.

48 *Clericus potest emere victualia pro abundantia tempore famis pro se, & alijs.*
49 *Emens pro suo vsu, potest vendere propter aliquam necessitatem, pro maiori pretio.*
50 *Quicquid plus iusto pretio appetit homo, turpe lucrum est.*
51 *Quibus modis negociatio licita sit illicita.*
52 *Negocium seculare non potest diffiniri, quia multiplex.*
53 *Peccatum tale est: qualis est finis, per quem fit.*
54 *Negocians, intendens principaliter ad lucrum, eijcitur de templo Paradisi.*
55 *Vide multas circunstantias quæ faciunt negociationem illicitam.*
56 *Vide casus, quibus licet vendere carius.*
57 *Quatuor requisita ad validitatem contractus emptionis.*
58 *Personæ: quibus creditur: quod leuitate, potius quàm liberalitate vendant.*
59 *Negotia secularia, prouenientia ex carnis concupiscentia, sunt prohibita.*
60 *Clericis in minoribus, non beneficiatis, non prohibentur negotia licita.*
61 *Clerici in minoribus possunt redire ad seculum, & apostasiam non faciunt.*
62 *Clericus in minoribus habens beneficium, est apostata, si dimittat habitum & tonsuram.*
63 *Bulla Pij IIII. super illicitis negociationibus comprehendit clericos, etiam in minoribus.*
64 *Quilibet præsumitur negociari causa cupiditatis, non causa necessitatis.*
65 *Vita hominis est prona ad malum.*
66 *Pœna Clerici negotiatoris.*
67 *Omne peccatum: quod est contra præceptum legis naturalis, & diuinæ, mortale est.*
68 *Non est curandum de verbis: quia accommodanda materiæ.*
69 *Nullus nisi pro peccato mortali excommunicatur.*
70 *An, & quando contrafaciens legi, incurrat peccatum mortale.*
71 *Cum mortali peccato, nemo introibit in gloriam Dei.*
72 *Clerici eo ipso, quod contrahunt matrimonium, sunt priuati priuilegio Clericis circa bona concesso.*
73 *Clerici ordinati sine beneficio, possunt agere contra promouentem pro victu.*
74 *Clericus negocians monitus, non cessans, spoliatur clericatu, & beneficio, & traditur curiæ seculari.*
75 *Peccatum mortale notorium inducit suspensionem, vt quis non exerceat officium suum.*
76 *Paria iudicantur non fieri, & non rectè fieri.*
77 *Occultus peccator non tenetur restituere fructus medij temporis.*
78 *Male acquisita prudenter facimus si in elemosynam damus.*
79 *Acquisita ex illicita negociatione tenemur in pauperes, & pios vsus erogare.*
80 *Nihil tam naturale, quàm rem acquirere, de voluntate domini tradentis.*
81 *Licet clericus non residens, priuetur beneficio, non tamen tenetur restituere fructus.*
82 *Verbum, alias, est aduerbium qualitatis, & ibi vide, quod habet plura significata.*
83 *Contra illud, quod lex iubet, aut prohibet, nihil est faciendum.*
84 *Canon. multipliciter sumitur.*
85 *Bulla Pij IIII. in presenti materia edita, est iuris antiqui declaratiua.*
86 *Negociationes sunt interdictę clericis omni iure.*
87 *Illicitè acquisitum dicitur tripliciter.*
88 *Datum ex causa Simoniæ non restituitur danti, sed in eleemosynam erogari potest.*
89 *Mulier acquisitum ex meretricio, retinere potest.*
90 *In quibus casibus tenetur ludo lucrans restituere.*
91 *Tractus ad ludum lucrans, non tenetur restituere lucrum.*
92 *Vide remissiuè, quomodo, & quando illicitè acquisitum restituatur.*
93 *Bulla non comprehendit acquisita, quæ sunt parti restituenda.*
94 *Verba rescripti sunt potius impropriandа, quàm intelligenda in preiudicium tertij.*
95 *In rescriptis Papę semper intelligitur apposita clausula, dummodo non sit alteri ius quæsitum.*
96 *Lex debet conuenire tempori.*
97 *Fiscus, saccus malè ablatorum.*
98 *Turpia, & illicita lucra fiscus aufert.*
99 *Bulla auferens malè acquisita clericis, eos punit in eo, in quo delinquunt.*
100 *Verba Bullæ, viamq; contra sacros canones, sunt sublata per aliam bullam Pij quarti.*
101 *Intentio Papę non presumitur de eo: quod verba non important.*
102 *Papa, & Imperator non potest disponere, quòd stetur dicto vnius testis in preiudicium tertij.*
103 *Constitutio contra ius naturale non seruatur.*
104 *Vide casus, in quibus illicitè acquisitorum, fit restitutio.*
105 *Illicitè acquisita, restituenda, non comprehenduntur in bulla.*
106 *Bulla comprehendit clericos cuiusuis ordinis.*
107 *Vide quod veniat appellatione clericorum.*
108 *Bulla est malę vitę correctiua, & excitatiua virtutis.*
109 *Bulla comprehendit acquisita cuiusuis temporis.*
110 *Bulla impedit clericum testari de illicitè acquisitis.*
111 *Licentia testandi à Sede Apostolica obtenta, habet clausulam de licitè acquisitis.*
112 *Quod illicitè acquisita spectent ad Cameram, id declarat Bulla Pauli iiij.*
113 *Bulla Pij IIII. qua eximit curiales, Cardinales, prelatos, & officiales, habentes facultatem testandi, à generalitate bullæ edite super illicitis negociationibus.*

Quæ negotia sint permissa, aut etiam interdicta Clericis.

QVAESTIO II.

SAnctissimus DD. Pius diuina prouidentia Papa IIII. curam habens gregis Dominici sibi commissi, & præsertim clericorum, & ecclesiasticarum personarum, quæ vti personæ ad altiorum regimē, & gubernium deputatæ, magis quam alij, à scandalis cauere, & à peccatis, & delictis magis abstinere debent: quia religiosi, qui nomen sanctitatis habent, peruersè agendo, plus nocēt in ecclesia Dei, quàm alij, 85. dist. nemo, & clerici deprehensi in aliquo crimine, plus peccant, quàm laici, per Archid. ca. Arrianus. 1. q. i. num. 33. qualitas enim personæ auget atrocitatem delicti. Arbitrans esse valde malum, ac scandalosum, quod clerici causa acquirendi, vel lucrandi, sese implicarent mercaturis, mercimonijs, ac secularibus negocijs, de quibus scriptum est, nunquā de manu tua, vel oculis tuis liber psalterij discedat, dicatur ad verbum oratio tua sine intermissione &c. cap. nunquam. de consecra. distin. 5. & vita clericorum debet versari circa vitam contemplatiuam, nō autem de rebus mundanis habere curam, nisi quatenus sunt necessaria ad corporalem vitam. 1. q. 3. si quis obiecerit. quia dicit tex. in cap. negociatorem. 88. distin. negociatorem clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestē fuge, quia teste Cicerone, officium mercatoris nō est officium apti, † non simplicis, non ingenui, non iusti, non boni viri. Sed versuti, obscuri, astuti, fallacis, & callidi, & vt ait Augustin. nullus mercator sine fraude discessit, & lucrum habere nō poterit, nisi fraudem fecerit. Et Carthaginenses mercatoribus distincta statuerunt diuersoria, nec ea illis cum ciuibus volebant esse communia, nec aspectus quidem cōcedebatur eis ad secretiora vrbis loca. Græci autem nequaquam eos intra vrbes recipiebant. Plato vituperat mercatores, qui optimos coinquinent mores, apud plerasque respub. antiquas lexerat, ne quis mercator Magistratum gereret, nec in senatum, nec in consilium admitteretur. † Et ait Chrysostomus, clericus mercator Deo placere nō potest. Aug. quoque ait mercatores, pariter ac milites, veram pœnitentiam agere non posse. Quod tamen est intelligendum, quandiu hanc artem iniustè voluerint exercere, quia legitimè & canonicè mercaturam facere, non est interdictum, idque eo est deterius in clerico: de quo scribit Apostolus, nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, idest temporalib. & mundanis, quantuncunq; illa laicis liceant, per Abb. in rub. ne cleri. vel monac. ratus in quam prælibatus, sanctissimus, malum esse, & scandalosum, personas ecclesiasticas, quæ alijs exemplū probitatis, & religionis, & sanctitatis præbere habent, in hoc vitiū prolabi, simulq; ad officium suum spectare: qui gregis, & pastorum curam habet, vniuersali malo huic prouidere. Sanctissimus super hoc sub Datū Romę Nonis mensis Nouemb. anni 1569. Anno sui Pontifi. 1. Constitutionem edidit, qua decreuit, & declarauit quæcunque acquisita per clericos, & personas ecclesiasticas, ex illicita negociatione, vel alias contra formam sacrorum Canonum, esse, & intelligi debere spolia, & vti spolia Reu. Cameræ Apostolicæ applicanda, & incorporanda, ac applicari, & incorporari recolligi, & percipi debere, accommodatum profectò morbi, & mali qualitati medicamen, & remedium, quia abstinebunt omnino à negociaturis causa lucri, vel acquisitionis clerici: quando sciant, quòd illa quæ suo labore in huiusmodi, & industria parauerint, post obitum non ad commodum, & beneficium suorum consanguineorum, & hæredum, pro quibus libenter laborant, sed in Cameræ Apostolicæ beneficium, & vtilitatem cedent, & erunt pro futura aliis, potius quàm suis, cuius constitutionis tenor subsequitur in hunc modum, videlicet, Pius &c.

Bulla Sanctissimi D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ IIII. super declaratione Spoliorum.

Pius Episcopus Seruus Seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

DEcens esse censentes, & æquum, vt nos, qui alios in sua iustitia confouemus, Cameræ Apostolicæ iura nō negligamus, quinimmo, ne prætextu incertitudinis, illa ab aliquibus vsurpari, aut super eis dubia aliqua oriri contingat, ita nostræ declarationis remedium prouideamus, quòd à nemine desuper dubium aliquod deduci possit. Cum itaque, sicut accepimus, à nonnullis vertatur in dubium, an res, & bona, per clericos, etiam in sacris ordinibus constitutos, ex negociatione illicita, aut alias contra sacros canones, acquisita, vti spolia, vel alias ad Cameram præfatam iure legitimo spectare, & pertinere debeant. Nos omnem desuper hæsitationi materiam submouere, ac cauillationibus, & altercationibus, ac litibus viam præcludere, & denique malitijs eorum, qui iura dicta Cameræ vsurpare satagunt, obuiare, aliasque in præmissis opportunè prouidere volētes: Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, decernimus, & declaramus, omnia, & singula, res, & bona, cuiuscunque qualitatis, & quantitatis existentia, ac in quibusuis rebus, & Regnis, ac dominijs, tam citra, quàm vltra Montes, & maria consistentia, per quosuis Clericos, tam seculares, quàm quorumuis, etiam mendicantium ordinum, ac militiarum regulares, etiam in sacris ordinibus constitutos cuiuscunque status, ordinis, & conditionis fuerint, ac Archiepiscopali, Episcopali, vel alia maiori dignitate, præfulgeant, ex negociatione illicita, aut alias contra sacros Canones, quomodolibet acquisita, quæ pro tempore, post obitum eorum, qui etiā ex facultate, quam habuerint testandi, condito testamento, vbiuis locorum decesserint, & decedēt, aut quibus illos, etiam eis viuentibus, priuari, & eis destitui, contingerit, & præsertim quondam Andreæ Iapiro de Sancto Ioanne Rotundo presbyteri, seu religiosi, extra Rom. Curiam, ad illam forsan veniendo defuncti, hactenus, remanserunt, remanent, & remanebunt, ad eandem Cameram, & non alios, etiam in quibusuis Cathedralibus, etiam Metropolitan. & Collegiatis, ac alijs Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, militijs, cæterisque beneficijs ecclesiasticis, cum cura, & sine cura Secularibus, & quorumuis ordinum regularibus, qualitercunque qualificatis, successores illa in titulum, commendam, administrationem, commissionem, ac alias quomodolibet pro tempore obtinentes, etiam si ad illa, vigore prioris tituli, ius regrediendi, seu accedendi, & ingrediendi, aliquibus concessum fuerit, spectasse, & spectare, ac sub nomine Spoliorum venire, illaque, vti spolia ad Cameram ipsam pertinentia, perpetuo colligi, & recuperari potuisse, & posse, ac debere, & ita per quoscunque iudices quauis auctoritate fulgentes, in quacunque instantia, sublata eis quauis, aliter iudicandi & interpretandi, facultate, & auctoritate, iudicari, & diffiniri debere. Necnon irritum & inane, quicquid secus, super his à quoquam, quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contingerit attemptari. Mandantes dilecto filio nostro Guidoni Ascanio, Santæ Mariæ in via lata, Diacono Cardinali, de Sancta Flora nuncupato Camerario nostro, & eius in Camerariatus officio successoribus, Quatenus spolia ipsa, prout alia ipsius Cameræ iura, exigi, & recuperari, ac præsentes inuiolabiliter obseruari faciat, nec permittat Cameram ipsam, vel pro eo, ea Agentes, desuper, modo aliquo, molestari, perturbari, aut inquietari. Contra dictores quoslibet, & rebelles, per censuras, & pęnas ecclesiasticas, appellatione postposita compescendo. Necnon legitimis, super his, habendis, seruatis processibus, censuras, & pœnas ipsas, etiam iteratis vicibus, aggrauando. Inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstātibus fe. re. Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri de vna, & Concilij generalis, de duabus dietis, & alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon ecclesiarum, monasteriorum, ordinum, militiarum, & beneficiorum prædictorum, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis, illis, & dilectis filijs illorum capitulis, conuentibus, superioribus, & personis, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam Motu, & scientia similibus, concessis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, illorum tenores, præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat, specialiter, & expressè derogamus, contrarijs quibuscunque. Aut, si aliquibus, communiter, vel diuisim, ab Apostolica sit sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari nō possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri decreti, declarationis, mandati, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario, contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Nouembris, Pontificatus nostri Anno primo.

Fed. Cardinalis Gesius. Cæ. Glorierius.

Barengus.

Vnde pro intelligentia materiæ, iudicaui facere ad propositum, aliqua in medium adducere, per quæ apparere posset: circa quæ licitè clerici, & personæ ecclesiasticæ sese possent exercere, & à quibus abstinere, sicque de negotijs permissis eis, & interdictis eisdem quæstionem facere, circa quod per contraria procedendo dico nulla, vel pauca esse negotia, quæ sint clericis, vel personis ecclesiasticis interdicta, immo videri ea esse concessa clericis: quæ laici facere possunt.

Nam primo videtur, quod personis ecclesiasticis sit licitum quæcunque negotia, & artificia etiam manualia facere, etiam quæ personis vilissimis liceant, ac manibus proprijs operari, immo non solum videtur eis licitum, vel permissum, sed præceptum ac præcepto iniunctum per tex. in cap. nunquam, de consecrat. distinct. 5. ibi enim legitur facito aliquid operis, vt semper te Diabolus inueniat occupatum, exemplo Apostolorum, qui manibus laborabant, & victum manu quærebant. Fiscellam texe iunco, vel canistrum lentis plecte niminibus, seratur humus, areolę ęquo limite diuidantur, in quibus cum olerum iactata fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irrigue. Sic pulcherrimorum versuum spectator assistas, Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua. inserantur fructuosi arbores, † vel gemmis, vel surculis, vt paruo post tempore, laboris tui dulcia poma decerpas. apum fabrica aluearia, ad quas te mittunt Salomonis prouerbia, dicentis, vade ad apem, & disce: quo modo operatrix sit, & castum opus faciat, texantur, & lina capiendis piscibus. Scribantur, & libri, vt & manus operetur cibum, & anima saturetur lectione, & ibi dicit glo quod in Aegypto non recipitur Monachus in monasterium, nisi in aliquo opere sit periurus.

Et operari manibus est in præcepto clericis, & religiosis, primæ ad Thessalonicens. operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, & August. libr. de operibus Monachorum, cæterum quis ferat homines contumaces, idest religiosos, non operantes, de quibus ibi loquitur saluberrimis Apostoli monitis resistentes, non sicut infirmiores tolerari, sed sicut fortiores prædicare. Et Apostolus II. ad Thessalonicen. si quis non vult operari, nec manducet, & infra vult seruos Dei corporaliter operari, vnde viuant, & dicit August. prælleg. loco quid agant; qui operari corporaliter nolunt, scire desidero, orationibus inquiunt vacamus, & psalmis, & lectionibus, & verbo Dei, & dicit glos. Lucæ 12. super illud, Vendite quæ possidetis: non tantum cibos vestros communicate pauperibus, sed etiam vendite possessiones vestras, vt omnibus vestris simul pro domino spretis, postea labore manuum operemini, vnde viuatis, vel eleemosynam faciatis. & ad Corinth. 4. laboramus operantes manibus nostris, Ergo videtur: quod nedum sit licitum, & permissum clericis, & religiosis manibus operari. Sed & quod eis sit in præcepto commissum. Et est tex. in cap. clericus, el primo, & il secundo. 91. distincti. ibi legitur Clericus victum, & vestitum sub artificiolo, vel agricultura absque officij sui duntaxat detrimento paret. Clericus quilibet verbo Dei eruditus artificiolo victum quærat. Item omnes clerici, qui ad operandum validi sunt artificiola, & literas discant &c. est glo. in cap. ad reatum 81. distinct. vbi sanctimoniales otiosè esse non debent, & debent facere calatos &c. sequitur glo. in cap. qui venatoribus lo primo 86. distin. quæ dicit, quòd venatio oppressiua, & venatio arenosa est illicita. Itē venatio saltuosa quæ fit in syluis, non est licita clerico, etiam si pauper sit secundum quosdam, vt 34. distin. quorundam: quia, inquit, potest alias victum quærere. 91. distin. clericus: nam inquit faciat cistas, calatos, & retia de consecra. distinctio. 5. nunquam: ponere autem laqueum, vel retem sine strepitu, & clamore, & canibus licet etiam clericis, cum liceat Monachis etiam texere linum pro capiendis piscibus, quia dicit text. & ibi glos. in cap. Esau. ead. distinctio. quod in sanctis scripturis inuenimus piscatores sanctos, † venatores non, & dicit glo. in cap. Canonum 14. quæstio. 4. quod clerici possunt emere rudem materiam, corium, & cartas, & inde facere sotulares, & libros, & huiusmodi, vt sic lucrentur victum, quod eis est licitum, allegat tex. in c. j. 21. q. j. & 91. distin. quia artificia sunt licita clericis pro sui sustentatione, † & legitur in c. presbyter. 91. distin. ꝙ presbyter peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit ad opus rurale exeat ieiunus, vt iterum necessitatibus peregrinorum, & infirmorum succurrere possit.

Fac. quòd dicit Abb. in capit. clerici officia. de vit. & honesta. cleric. vbi dicit: quòd clericus potest necessaria sibi ad victum quærere ex honesto artificiolo, facit text. capit. j. de celebratione missarum, & hoc verum per glos. in summa 91. distin. dummodo per hoc clericus, aut sacerdos non se subtrahat à diuinis officijs, & dicit eleganter glo. in cap. fin 86. distin. quod monachi non reprobantur conducere, & habere terras ad firmam. c. dilecti, extra de decimis. Sed id eis licitum, quando eis sua non sufficiunt, vt leg. & not. cap. 2. ne cleri. vel mona. & 21. quæstio. 3. placuit,

10 3. placuit, vel cum ipsimet excolunt non vt inde plus lucrentur, sed vt de fructibus viuant, & dicit Abb. in cap. cum secundum ne cler. vel mona. quod clerici seculares, possunt suo no- 11 mine necessitate instante, † res conductas habere, Monachi verò nomine proprio non possunt, & est ratio, quia clerici seculares possunt habere propria, Monachi verò non, nomine verò Monasterii, possunt habere pro eorum necessitatibus, sicut clerici, vt in glos. & probatur cap. dilecti de decimis, cum similibus, subdens paulò post idem: quod clerico possunt locari omnes obuentiones Ecclesiæ, vbi etiam assignat rationem, quare eadem locatio non possit pari modo fieri laico, dicit enim laico autem non potest huiusmodi locatio fieri ratione spiritualium obuentionum, ne Ecclesia subijciatur regimini, vel dispositioni laicorum, instante tamen magna necessitate posset fieri talis, vel consimilis concessio laico, non tamen, vt ipsam regat Ecclesiam, sed vt per alium eam faciat gubernari.

Et dicit glos. in cap. j. ne cleri. vel mona. verbo conductores, 12 quod licet clerici non possint conducere: tamen si succedunt conductori in re conducta, possunt remanere in conductione, & conductam exercere vsque ad præfinitum tempus, argumen. l. de Curia. ff. de decur. vbi tex. not. quod si decurio, qui cõducere prohibebatur quædam Iure successit in conductione, remanet in ea: quod etiam est in omnibus similibus seruandum, quòd est bene notandum ad similia bon. tex. in l. 2. versi. sed si iure. ff. de Fal. conductio enim prædiorum prohibetur clericis propter cupiditatem.

Et dicit Siluester in sua summa in verbo clericus 3. nume. 2. quod Clericus post recipere possessiones excolendas ad quartam, vel quintam partem, & huiusmodi, seu ipsas conducere ad sustentationem sui, & suorum argumen. dicto cap. peruenit 13 † vbi hoc idem sentit glos. in verbo auaritiæ causa & in cap. clericus 91. distinct. & satis concordat Hostien. & Abb. in cap. secundum ne Cleri. vel Mona. potest etiam clericus locare animalia, vt oues, & boues, scilicet si habet ex decimis: vel succes- 14 sione: † aut aliàs sibi data, aut si habens pascua multa, emit eadem animalia, vt illa depascerent ad sustentationem sui, & suorum, & pauperum, non autem si emit, vt traderet ad incrementium, vel aliud ageret in fraudem negociationis secundum gl. Ray. & sum. const.

Immo potest etiam emere rem clericus: vt eam melioratam, vendat carius, puta equum pullum nutriendum, vel tabulam vt imaginem faciat, quia in talibus non est negociatio, 15 † sed artificium not. 14. 4. quæstio. Canonum. cap. nunquàm. de consecra. distinct. 5. & de his summa constitu. lib. 2. tit. 7. quæst. 41. & titu. 8. quæst. 2.

Et dicit notabiliter glo. in summa 14. q. 3. quod clericis in ca- 16 su necessitatis est permissum negociari: vt extra ne cler. vel mona. c. j. licitum tamen est clericis emere aliquam rem, & rudem materiam & inde aliquod artificium facere, si eis sua non sufficiunt. vt 91. distin. cler. victum & 21. q. j. c. j. & tunc non acquiritur lucrum eis ex negociatione, sed ex artificio, talia enim lucra licita erant Apostolis 21. q. j. c. j.

Et dicit tex. in cap. j. ne cleri. vel Mona. quod clericis tantum 17 iniusta nõ iusta negotia sunt interdicta, † ibi enim habetur, nec tamen est iustum negocium eis interdictum, propter necessitates diuersas: qa legimus sanctos Apostolos negociatos fuisse, & in regula beati Benedicti præcipitur prouideri per quorum manus negotia monasterij procurentur.

Et licet Episcopi, & alij superiores non possint aduocare, & in causis pro alijs aduocationem exercere, neque coram Ecclesiastico, neque coram seculari Iudice 11. quæst. j. te quidem 88. distinct. perlatum cap. Episcopus el primo 14. quæst. 5. denique 18 21. quæst. 3. per totum, & ratio potest esse, ne persona Episcopi vilis reddatur coram alijs, d. cap. perlatum, & ne verbum Dei: ad quod Episcopus tenetur, impediatur, & quia aduocatus proponit stando l. quisquis. C. de postulando, & id esset parum conueniens Episcopo, tamen sacerdotes in multis casibus licitè, & Iure non repugnante aduocãt: in causis pro se ipsis, pro sua Ec- 19 clesia, pro personis sibi coniunctis, quando non possunt habere alium aduocatum, vel non æquè bonum cap. fi. de postulando cap. sacerdotibus 15. quæst. 2. cap. vnico. & glo. 14. quæst. 5. in c. denique. Innoc. in c. j. de postulando: & personæ coniunctæ, pro quibus possunt aduocare, intelliguntur vsque ad quartum gradum auctentica licentia. C. de episc. & cleri. l. petitionem. C. de aduoca. diuer. Iud. & dicit Abb. in d. c. fin. 2. colum. de postulan. quòd pro strictè coniunctis, & miserabilibus personis poterit clericus contra Ecclesiam, à qua habuit beneficium aduocare, quia magis tenetur quis adiuuare cõiunctum: quàm eum, à quo habuit beneficium.

Item potest aduocare sacerdos: etiam pro personis misera- 20 bilibus, intelligendo miserabiles personas, omnes illas, † quæ per se proprias causas non possunt ministrare, vel Ecclesiastico auxilio indigentes 86. distin. cap. fin. in fi. & 87. distin. defensionis & C. quando Imper. inter pu. & vi: per totum.

Et non sufficit, quod miserabilitas sit in habitu, sed est opus quod sit in actu, per tex. cap. j. de postulan. qui permittit non indistinctè pro miserabilibus personis: sed pro illis, qui causam administrare non possunt: vt quia sunt viduæ pauperes, orfani, & pupilli, ad quorum defensionem Ecclesia tenetur 87. distin. per totum per Abb. in cap. j. & cap. significantibus de offi. delegat. Diaconi verò, etiam in iudicio seculari possunt aduocare pro causa sua, vel Ecclesiæ suæ, vel miserabilium personarum, dicto cap. j. de postuland. per Speculatorem in titu. de aduoca. vbi allegat dictum cap. j. vnde apparet, quod in omni casu possunt Sacerdotes coram mero Iudice Ecclesiastico, quod videtur eis indistinctè permissum, per Innocen. dicto cap. j. de postuland. vbi dicit in sacris autem ordinibus constituti: & beneficiati non prohibentur coram Ecclesiastico Iudice litigare, nihil tamen quærent pro salario. Sed oblatum sponte recipient. 21 15. quæstio. 2. cap. vnico: † vbi glo. dicit quòd seculares clerici de consuetudine Ecclesiæ pro impensis patrocinijs, munera exigere possunt. Fac. quia nemo militat stipendijs suis. cap. cum ex officij de præscript. facit cap. dilectus de Simonia, & cap. non licet. 11. quæstio. 3. vbi habetur quòd aduocatus potest vendere suum iustum patrocinium: pro quo vide glos. in summa 15. quæstio. 2. in verbo impensis, quæ dicit post multa in materia, quod Episcopi: & sacerdotes non debent indifferenter aduocare, ne vilescat dignitas ipsorum. 88. distinct. perlatum. & 14. quæstio. 5. denique: sed coram Ecclesiastico Iudice, licitè pos- 22 sunt omnes aduocare. sed nõ possunt petere salarium: † si sunt in sacris ordinibus constituti, vt infra eodem cap. j. derogatum tamen est huic Canoni per contrariam consuetudinem, nemo enim cogitur de suo facere beneficium. 10. quæstio. 2. precarie. Item dignum est, eum recipere emolumentum qui præstat obsequium cap. charitatem 12. quæstio. 2. Item nemo cogitur stipendijs suis militare dicto cap. dilectus de Simonia cum sit in parte decisa, immo est expressum extra de præscript. cum ex officijs, religiosi verò, & Monachi, vel regulares, non nisi pro sua Ecclesia debent aduocare, & superiore suo pręcipiente 16. quæst. j. monachi. Ioan. quod dicit de sacerdote hodie corrigitur extra de postulan. ca. vltimo. Et quia dicimus, quod coram seculari iudice possunt aduocare pro causa Ecclesiæ, & ecclesiastica, est sciendum: quod res, & causa ecclesiastica, potest dici altero de tribus modis, aut ratione personæ, vt quia persona ecclesiastica sequendo forum rei litigat coram seculari, aut ratione delicti, vt quia pro sacrilegio Ecclesia voluit conuenire laicum coram Iudice seculari, id quod potest c. cum sit generale de foro compe. aut ratione rei de qua agitur. vt quia res est Ecclesiæ per Abb. in c. j. de postulan.

Et dicit Abb. in dicto cap. j. de postulan. quòd clericus potest esse aduocatus in iudicio seculari pro persona ecclesiastica ibi litigante de delicto, seu de rebus ecclesiasticis, vbi ergo litigãtes negocia secularia sunt debet existens in sacris tunc omnino abstinere: nisi in casibus ibi exceptis, & hoc procedit; si cõstitutus in sacris habet beneficia, ex quibus possit sustentari, si non habet licet glo. dicat: quod non potest aduocare. sed habet agere contra Episcopum qui eum promouit, vt sibi prouideat: 23 † dicit Hostien. & melius: quod si iste clericus de facto egeret, quod sibi licet ex tali aduocatione victum quærere argumen. cap. clericus victum 91. distin. Et si dicas quomodo potest egere, cum teneatur Episcopus ei prouidere? respondetur: quod fortè hoc ab Episcopo obtinere non potest, vel propter impotentiam, vel propter indigentiam Episcopi, vel aliam causam, nam si propter indigentiam clericus licitè exercet opus rurale. cap. j. de celebr. missa. Et licitè emit materiam aliquam rudem, vt illam redigat in formam argumen. eorum: quę notat glo. in ca. Canonum 14. quæst. 4. quæ glo. dicit quod potest emere corium, & inde facere sotulares. fortius debet sibi licere, aduocationis officium exercere: cum magis conueniat dignitati: & aduocati dicuntur defendere Rempublicam, sicut milites armatæ militiæ l. aduocat. C. de aduoc. diuers. iud. faciunt verba Abb. in cap. conquerente extra de cleri. non residen. versi. sed quęro quare, vbi dicit: quòd imputandum est sibi, si clericus acceptauit beneficium: tunc subdens quærat ergo sibi victum aliqua industria 91. dist. clericus victum.

In minoribus verò constituti: si sunt beneficiati, nõ possunt 24 aduocare: nisi sunt coram ecclesiastico Iudice, quod limita secundum Abb. & Hosti. quando habent beneficium sufficiens ad eorum sustentationem, quia si non habent, possunt peraduocationem acquirere sibi, etiam si sunt Diaconi, vel Subdiaconi. Si verò non sint beneficiati possunt indistinctè, tam corã ecclesiastico, quàm seculari in causa ciuili aduocare. vt p Abb. dicto cap. j. de postuland. vbi dicit si clericus est in minoribus: & habet beneficia sufficientia idem dicendum, quòd de constituto in sacris, quia isti æquiparantur: vt in tex. aut non habet stipendia sufficiẽtia, & potest licitè in vtroque foro aduocare. & dicit Abb. in cap. sicut te. ne cler. vel mon. num. 4. quod cleri- 25 cus in minoribus, non perdit clericatũ suscipiendo aduocationis, vel procurationis officium, & non solum videtur clerico licitum

licitum aduocare, & procurare ad sui, suorumque sustentationem: sed etiam ad lucrandum: per ea quæ dicunt Abb. & alij in cap. vt vnus de pecul. Cler. vbi ad acquisita per clericum habetur consideratio ad lucra: quæ facere potuit ex doctrina: puta cum clericus esset doctor. & ex doctrina multum lucraretur, in legendo, aduocando, & iudicando. Vbi de taliter acquisitis 26 clericus disponit: vti de patrimonialibus, vt per eosdem ibidẽ: faciũt quæ diximus in hac materia in quæstione ex quibus pręsumatur clericus acquisisse, & dicit Abb. in cap. sacerdotibus ne cleri. vel monac. quod clericus potest, & procurare negotia laicorum: si redundant in vtilitatem Ecclesię: & si clericus negotia laicorum exercet, valet iudicium: si non excipiatur, per eundem ibi num. 3.

In causis verò criminalibus, nullo modo possunt clerici aduocare coram Iudice seculari cap. sententiam ne cleri. vel mona. 23. quæst. 8. his à quibus si dist. aliquantos, quidam tamen dicũt eos posse pro reis postulare, & appellare, & appellationem prosequi argumen. 23. quæst. 5. cap. eos, sed est tutius in totum abstinere, quia dicit in dicto cap. j. de postulan. quod in causis criminalibus, vbi venit imponenda pœna sanguinis, debet clericus omnino abstinere, vt in dicto cap. sententiam, & not. in cap. j. si dist.

Et hoc indubitanter, cum vult esse aduocatus ex parte actoris: quia non posset petere reum puniri sine metu ac periculo irregularitatis, ex quo agit ad pœnam sanguinis quia præstaret auxilium cap. si quis viduam. 50. distin. Sed dubium est: nunquid possit esse aduocatus ex parte rei, & videtur primò quod sic, quia etiã Ecclesia defendit reos, & pro eis supplicat, ne mortis pœnam patiantur, vel membri abscissionem, vt cap. nouimus de verbo. significatio. In contrarium facit, quia fortè propter imperitiam suam accusatus posset succũbere, vel propter astutiam: seu malitiam posset reus iniustè absolui, & sic condẽnaretur actor ad pœnam Talionis. vnde quia lingua est nimis facilis & c. l. famosi ff. ad l. Iul. maiesta. tutius est vt clericus abstineat, etiam pro parte rei &c. & alias vt ibi per eum. Religiosus etiam potest aduocare: & procurare duobus concurrentibus, 27 videlicet si vtilitas monasterii exposcat: Et si Abbas mãdet, vel imperet per Abb. in c. ex parte extra de postulan. vbi dicit Abb. ex solo ergo imperio Abbatis: vel ex sola vtilitate monasterij, non potest monachus exercere officium aduocati, vel procuratoris, sed requiruntur ista duo cõiunctim, & intelligo quòd illis concurrentibus poterit esse aduocatus: nedum in foro Ecclesiastico, sed etiam seculari, & subiungit ibi Abbas: quod vtilitas Monasterij intelligitur: si causa quæ aduocatur, vel procuratur sit Monasterij: si verò causa quę aduocatur, non sit monasterij, sed causa sit alterius, & eam procuret, vel aduocet Monachus causa lucrandi: & lucrum in vtilitatem monasterij conuertendi, puta in soluendo debita Monasterij ære alieno grauati, tenet secundum Ioan. And. quod non sit licitum, tamẽ Abb. contrarium seruauit. Et pro hoc contrario facit notabile dictũ Innocentij in ca. cum I. & A. de re. iud. quod monachus potest esse aduocatus: & procurator in causa vnius amici monasterij, & pro amico monasterij Abbate mandante, quia in consequẽtiam tractatur de vtilitate Monasterij, quia per amicos Mònasterij, promouetur vtilitas ipsius, primum tamen dictum, quod videlicet non sit licitum in tali casu aduocare monacho, videtur honestius, & securius. vnde crederem, inquit, quod pro amicis Monasterij posset religiosus esse aduocatus superiore imperante, per dictum Innocen. Sequitur Idem Abb. in cap. sacerdotibus ne cler. vel mona. vbi dicit, quòd monachus de licentia Abbatis potest procurare negotia laicorum amicorum Monasterij: & in consequentiam potest redundare in vtilitatem, & beneficium monasterij, quia bene etiam Clericus secularis, potest esse procurator vel aduocatus in causis laicorum, si redundat in vtilitatem Ecclesiæ, per eundem ibidem.

Et nedum clericus potest esse aduocatus: vel procurator in 28 causis, sed etiam Iudex: & Iudex deputatus à Principe seculari, etiam in causa criminali, videlicet ad vnam causam tãtùm, per ea quæ dicit Abb. in cap. sed nec: ne cleri. vel mona. vbi pro casu allegat tex. in cap. Archiepiscopatu de rapt. vbi Clericus, vel Prælatus potest esse delegatus Principis secularis etiam in causa criminali: licet generalis officialis esse non potest. Et dicit idem Abb. in cap. clericus: quòd si prælati sint in consilijs Principum, & quæritur ab eis de imponenda pœna in delicto grauissimo pro quo fortè venit imponenda pœna mortis, aut mẽbrorum detrũcatio, quod si reus est in causa absolutionis, possunt consulere illum absoluendum, si autem in causa damnationis nullo modo cõsulant, ex quo casus imminet de præsenti: nisi veniret imponenda pœna corporalis leuis. si autem non imminet casus, tunc bene possunt Prælati de iure respondere, per iura quæ ibi adducit. Subiungens ibidem, nota quòd Prælatus potest esse consiliarius Princeps secularis, licet non debeat esse officialis iustitiæ exercendæ, vt ibi per eum; nec prælatus: vel clericus incurrit irregularitatem, si suus officialis, cui iurisdictionem demandauit, inflixerit pœnam sanguinis iustitiam exequendo, vt per Abb. in cap. clericis ne cleri. vel mõna. vbi dicit: quòd Prælatus, qui habet iurisdictionem, debet alicui facere commissionem vt faciat iustitiam, immo: quod etiam possit casum occurrentem delegare; vt inquirat: & iustitiam faciat: vbi vide num. 13.

Ittem quod videtur plus: clericus, licet officium tabellionatus sit vilissimum in se, & sit officium extraneum ab officio cle- 29 ricorum, cum sit quoddam genus negociationis, † & cum tabellio seruus publicus dicatur, seruiendo omnibus, quòd videtur officium seculare, à quo officio debet clericus abstinere, ꝙ debet intẽdere circa rempublicam Ecclesiasticam, & spiritualem, non circa mundanam, tamen siue clerici sint in sacris cõstituti, siue in minoribus, si non habent competẽtia beneficia, 30 † aut indigent, possunt exercere officium tabellionis, & tabelliones fieri: tam coram Papa, quàm in alia curia: per eundem Abb. in c. sicut te ne cle. vel mona. col. 3. & Zabarel. ibidem vbi vide per Abb. etiam in nu. 7. an omnes clerici dicantur esse in sacris, & per eundem Abb. in c. clericis nu. 7.

Et clerici admittuntur etiam ad officia, & munera publica, puta ad munera tutelæ cap. peruenit. 86. distin. vbi glo. opponit de tex. in auctẽn. de sanctis. Episcopis. §. Deo amabiles: vbi prohibetur Episcopo, & Monacho, etiam volenti, suscipere onus tutelæ: cui auctenticè est præiudicatum per illum Canonem, vnde hodie non statur dispositioni illius, & concludit: quòd licet personæ ecclesiasticæ, non admittantur ad datiuam tutelam, & testamentariam, tamen admittuntur ad legitimam: & ad tutelam miserabilium personarum omnes clerici, siue monachi tenentur. 88. dist. c. j. & c. Episcopus gubernationem. vnde cum per supradicta appareat: ꝙ Clerici possint exercere artificia, opus rurale, facere conductas, aduocare, procurare, iudicare, tabellionatum exercere, onus tutelæ suscipere, & alia negocia pro suo vsu facere, & gerere, videtur clericis indistinctè concessum liberè posse negociari, & quæcunque negocia, tam publica, quàm priuata exercere. Id quod videtur innuere Ioan. 31 And. c. j. ne cler. vel mona. per illa verba: † caueat ergo clericus à negociatione de qua in cap. fina. de vsur. quæ negociatio est vsuraria vt ibi: vnde videtur: quod si cauere tantum habet ab illa specie negotiationis, quod ab alijs abstinere non debeat: immo quòd aliæ ei sint permissæ, quia qui in vno prohibetur: in alio videtur permissus, & habilitatus l. ait prætor. vbi Barto. ff. de iudic.

Verum contrarium esse videtur, quòd immo sit interdictũ Clericis quòd nullo modo, & nullo quæsito colore possint negociari: & negocia alicuius generis exercere, quia dicit tex. in cap. fornicari distin. 88. negociari antequam quis sit ecclesiasticus, licet, facto autem Ecclesiastico iam non licet, quia id dicunt Apostolica verba, nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus, & cantat psalmista Dauid: quoniam nõ cognoui negociationes, introibo in potentias domini, & subiungit tex. in cap. 2. 88. distin. proinde huiusmodi, aut ab indignis post hæc quæstibus nouerint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negociationis ingenio, cupiditateque cessandum, aut in quocunque gradu sint positi, mox à Clericalibus officijs cogantur abstinere, quoniam domus Dei, domus orationis, & esse, & dici debet, ne per officia negociationis potius sit spelunca latronum, & dicit tex. cap. Episcopus. ead. dist. Episcopus, sacerdos, aut diaconus nequaquàm seculi curas assumant, sin aliter deijciantur. Et in cap. Episcopus el 2. eod. Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed lectioni, & orationi, & verbo prædicationis tantummodo vacet. Et clericus negotiator, est veluti pestis fugiendus. per tex. in cap. negociatorem eod. ibi 32 enim legitur negociatorem clericum, & ex inope diuitem, & & ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge, & dicit tex. in cap. eijciens, eod. quod dominus eijciens vendentes, & ementes de templo, significauit quia mercator nunquàm Deo 33 placere potest. Et ideo nullas Christianus debet esse mercator, aut si esse voluerit, proijciatur ab Ecclesia, dicente propheta: quia non cognoui negotiationes: introibo in potentias Domini: hoc tñ cum moderamine intellige, vt dico supra, quia mercatores Christiani nostri temporis legitimè, & canonicè negociantes, non debent istis notis appellari. Subiungens ibi tex. sed substantia talium stabilis esse nõ põt, neq; ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim, si triticũ, aut aliud tale cernas in cribro, dũ, huc, & illuc iactatur, omnia grana paulatim deorsum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, nisi stercus, sic de substantia negociatorum, nouissimè nil remanet, nisi solum peccatum. fac. tex. in c. j. ne cler. vel mona. vbi multa negocia secularia enumerantur: à quibus clericos abstinere pręcipitur. Et in c. sacerdotib. eo. interdicitur clericis, ne laicorum res ministrent, vel procurent, cum interminatione ꝙ si secus faxint, eis non subuenietur ab Ecclesia, & in ca. 2. eod. sub interminatione anathematis ꝓhibetur clericis, ne ne- 34 gocientur. † Et in c. sicut te eod. dicit ꝙ clerici in sacris, compelli debent per subtractionem beneficiorum, vt desistant ab officio Tabellionatus, veluti ab officio seculari, & in tex. in cap. fi.

de vit.& honesta cleri.dicitur, quod si clericus tertio monitus, 35 à negotijs secularibus non abstinet, quoad bona perdit priuilegium clericale. facit c.j.2.& 3.21.quæst.3. cap.mollicijs c.hi qui ea.caus.& quæst.vbi dicitur hi,qui in Ecclesia Domini ad ordinationem Clericorum promouentur, in nullo ab administratione diuina aduocentur,nec molestijs, & secularibus negotijs alligentur. & dicit tex.in cap.Canonum.14.q.4.canonum statutis firmatum est,vt quicunque in clero esse voluerit,emendi vilius, & vendendi carius studio non vtatur, quod si exercere voluerit,cohibeatur à clero,& notat Abb.in c.j.ne cle. vel monac. quod clerici non debēt exercere negotiationem aliquam, etiam iustam,per Iura quæ ibi adducit.

Quid dicendum ergo in tanta varietate, & diuersitate iuriū pro concordatione contrariorū,& intelligentia eorum in materia.dicit Innocen.quem sequitur Ioan.And.in rubr.ne cleri. vel monac.quod tribus modis seculare negotium sumitur:primo enim seculare negotium sumitur pro quolibet actu rerum secularium, prout in enumeratis c.j.eo. à quibus actibus turpibus est abstinendum.secundo pro iudicio de rebus secularibus, quòd clericis non licet, nisi inter clericos tātum: tertio dicitur seculare negotium,quod est inter seculares homines, quòd nō licet clericis nisi de his,quæ pertinent ad iudicium Ecclesiæ,puta de causis decimarum, iurispatro.& similium. glo.in summa 21.q.3.aliter distinguit, tripliciter, inquit, quis dicitur exercere negotia secularia,vno modo, si aliquid ematur, vt carius vendatur,& hoc non licet, & hæc est materia distin.88.per totum, quandoque idem est: quod exercere causas seculares, & illud etiam non licet clericis: nisi pro certis personis c.j.extra de postulan. quandoque idem est quod esse procurator rerum secularium,siue administrator, nec illud licet clericis c.2.ne cle.vel monac.Quandoque idem est: quòd conducere possessiones à laicis,hoc non est interdictum clericis: quando indigent,quia hoc etiam licet Monachis cap.dilecti extra de deci.Hostien.distinguit aliter, quia seculare negotium tertio modo est hominum secularium, & inter seculares: & horum aliqua sunt ciuilia, aliqua criminalia: vbi agitur de sanguine, sunt clericis interdicta: in quibus nec etiam vti aduocati pro parte rei compa rere possunt.Ciuilia,aliqua spectant ad forum Ecclesię tantum, sicut causa matrimonij,legitimationis, iurispatro.& talia tractant clerici iudicando, & non alij, aliqua sunt fori principaliter secularis,de his se non intromittunt clerici, nisi in casibus; vt not.sup.de foro compe.cum sit generale & cap.ex tenore.& quæ not.in c.j.causa exempli. Abb.in rubrica ne cler.vel mona. distinguit:quòd negotium seculare,potest sumi strictè,& largè; quia potest dici quicquid peruenit ex carnali concupiscentia, non subiecta freno rationis,& dicitur tunc seculare,quia per illa omnino videtur seculare,idest secundum seculum,mundū, seu carnem,non secundum Deum, & Spiritum,agere, & tunc prohibetur etiam laicis: & multò fortius clericis: secundò potest sumi magis strictè, vt comprehendat negotium pertinens ad rempubli.mundanam, & seculares homines: quod licet sit permissum laicis: tamen clericis est interdictum, vt negotiari. 88.dist.fornicari & l.placet.C. de episc.& cleri.vbi dicitur quòd clerici nihil debent habere commune cum publicis actibus, quia debent clerici attendere circa rempub.spiritualem,& vita clericorum debet versari circa vitam contemplatiuam, nō autem de rebus mundanis habere curam, nisi quatenus sunt necessaria ad corporalem vitam &c.

Ego vltra istas distin. doctorum, puto quòd in hac materia pro faciliori intelligentia sit aduertēdum ad terminos, quibus vtuntur Docto.in materia ista, vt videlicet consideretur, illud quod agit clericus:an sit artificium,an negotiatio, an causa lucri faciat,an causa necessitatis,an sit clericus in sacris; an in minoribus tantum, an beneficiatus:an sine beneficio competenti,& istis consideratis:credo quòd materia melius intelligetur, & procedit magis de plano. Nam dicit Abb.in cap.fin.de vit.& honesta.cleri.in fin. quòd est differentia inter negotiationem, & artificium,quia artificium nō est prohibitum clericis, negotiatio sic,per ea quæ habentur 88.distin.per totum, & maximè 36 in c.eijciens & cap.quoniam non cognoui,quia artificio clericus potest,& debet sibi victum,& sustentationem quærere cap. clericus 91.dist.c.nunquam de conse.distin.5. dummodo non se subtrahat per hoc à diuinis, & diuinorum celebratione, per glo. quæ hoc dicit 91.dist in summa: dicit enim ibi:vbi autem clerico non sufficit Ecclesia, proprijs manibus sibi quærere victum debet.Iuxta Apostolum non tamē, quod subtrahatur ab ecclesiasticis officijs, quia clericus non potest per totum diem operam suam locare, cum non debeat officio de esse 54.dist.si seruus,& secundum Abb.dicto loco artificium est:quādo quis emit aliquam materiam: & per artificium reducit ad aliquam formam,vt si forte emat vimina,vt faciat canistra,vel emat car 37 tas,& scribat libros, vel emat aliquod lignum: vt faciat aliquā domum: vel emat filum,vt faciat retia:corium,vt faciat sotularia, nam secundum D.Antonium tales non dicūtur mercatores, vel negotiatores. Sed potius artifices strictè sumpto vocabulo: quia negotiari propriè dicitur in commercijs, c.forus de verbo. signi. Id quod clericis est licitum deficiente stipendio Ecclesiæ, vt per dictam glo.declarat hoc tex.in ca.eijciens 98.dist. per illa verba quicunque rem comparat: non vt illam integrã, & immutatam vendat, sed vt materia sibi sit aliquid inde operando,ille non est negotiator, & per Barba.in additio.ad Bart. in l.legatus de leg.tertio vbi dicit: quod differentia est inter negotiatorem, & artificem, quia negotiator est ille, qui emit vnam 38 rem, & non mutata forma illam vendit, vt lucretur: artifex, est ille,qui rem emit, & mutata forma vendit, vt qui emit ferrum, & facit enses, ca.paratum 88.distin. & not.ad statuta loquentia de mercatoribus: quia isti appellatione mercatorum non continentur, quia mercatores propriè dicuntur à merce, & ideo emptores seruorum, & aliarum rerum, quæ non veniunt appellatione mercis non dicuntur mercatores, vbi vide ad longū pro ista materia, vbi dicit mutuans pecuniam quādoque dicitur negotiator, nor.Bal.in l.j.C.de exercit.subdens Barbatia, & de differentia inter mercatorem, negotiatorem, & artificem vide per Feder.de sen.in consil.197.incipit in Christi nomine, & de artifice vide quod scripsi inquit post Barto.infra eod.l.ornatricibus, & an appellatione artificum veniat notarius vide Angel. consil.33. & quis dicatur mercator vide Bart. in tractatu de test. in ver.de mercatore.Idem in l.mariti.C.ad l.Iul.de adulte.& in procemio digestorum Paul.de Cast.consil.67. viso puncto sup. sequitur Specu.tit.de cler.coniuga.versi.sed quam dices: vbi ponit negotia quæ sint permissa, & licita clericis, & Bar.in l.seruis legatis de lega.3. & licet clericus iure permittente possit vti artificio, & artificium facere, debet hoc facere, si Ecclesia ei nō 39 sufficiat, & non propter lucrum principaliter Clem.j.de censi. & c.quanquam eo.tit.lib.6.fac. quod dicit Abb.in c.clerici officia. de vit.& honesta.cleric.tex.in cap.j.de celebr.missa.pulchra glo. in c.Canonum.14.q.3.

Negotiari verò est, quando res empta non mutata materia alteri venditur hæc negociatio appellatur, & videtur prohibita clericis per Abb.in d.cap.fin.de vit.& honesta.cle. probat optimè tex in cap.eijciens.88.distin.per verba tex. Qui verò rem cōparat, vt integram, & immutatam vendendo lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei eijcitur &c. Item per tex.in cap. 40 penult.eod.vbi quid est aliud negotium: nisi quæ possint vilius comparari, carius velle destrahere, negotiatores verò illi abhominabiles existimantur, qui iustitiam Dei minimè considerantes, per immoderatum pecuniæ ambitū: polluunt merces suas plus periurijs onerando quàm pretijs, tales eiecit dominus de templo, dicēs, nolite facere domum patris mei domum negotiationis, facit lectura text.in ca.quoniam non cognoui eod.& hic dicit Abb d. loco negotiari propriè dicitur in commercijs, c.forus de verbo.signifi. A quibus habent cauere: quia dicit tex. in c.clerici officia de vit.& honest cleri. clerici officia vel commercia secularia non exerceant vbi Abb.tertio notat.dicit: quod clerici non debent exercere negotiationes; maximè inhonestas. Idem Abb consi.o.2.lib.Alex.cōsil.62.quarto lib & inquit Abb.d.c.clerici per illud verbum, maximè: videtur quòd etiam honestas negotiationes, nō possunt exercere, & intellige hoc quando clerici non indigent, si verò indigeant, bene possunt 41 vti honestis negotiationibus, & quærere inde victum manibus 91.dist.clericus victum & c.j.de celeb.missarum.

Et quis propriè dicat negotiator honestus: seu inhonestus: vide pulchrum tex.in c.eijciens 88.dist. & contra clericum negociatorem vide tex.elegantem in c.negociatorem clericū ea. dist.vbi dicitur: quod est fugiendus: tanquam pestis, est enim tex. in c.prouenit 86.dist.vbi dicitur: quod causa lucri non debent cōducere possessiones aliorum. Et dicit in materia Spec.§.sed quã dices de cleri.coniuga. sed quam dices honestam: vel inhonestam negociationem respō.inhonestum, & interdictum eis est publicas tabernas tenere.vt 44.dist.nulli licet, sed contra C.de episco.& cleri.l.4.sed illud potest intelligi: & concedi propter necessariam, & honestam negociationem, vt per glo.in c.negociatorem 88.distin.quæ dicit. Sed dicimus: quod licet lex concedat clericis tenere tabernam, Canon tamen non permittit 15.q.3.§. Cum autem, uel dic: quod potest habere tabernã propter necessariam, & honestam negociationem, ex qua etiam causa possunt clerici præesse ergasterijs, seu agasfarijs, seu stationibus operarum, ut in eisdem iuribus. Item est eis interdictum 42 usuras exercere.vt 46.dist.seditionarios. & c.seq.ex usur. Itē inhonestū reputo si fit dilanio, seu carnifex, uel publicus faber, uel si pelles, vel coria parat, & huiusmodi vilia, & immunda exercet. Clerici autem sordida tractare non debent, quæ decent Ecclesiæ in prophanis extra de custod. Eucharist. cap.1. in fin. vel si publicè locat operas suas arandum, fodiendum, nauigandum, & similia sordida, vt in præd. §.nouarum. Quæ aūt munera sordida dicantur: habes multa ff.de mune.& hon. l.numerum vsque ad patrimoniorum. Veruntamen non prohibeo ipsos vineas proprias putare, vel fodere, vel domos suas reficere, & quodlibet iustum negociū decens eum exercere, propter diuersas eorum necessitates, nam legimus Apostolos negociatos fuisse, & manibus proprijs victui necessaria quæsiuisse.cap.primo ne cler.vel monac.11.q.3.cauendum,& 91.distin.§.primo,cap. nunquàm de consec. dist.5. potest canistros facere, seminare, plantare, rigare, arbores inserere, apum aluearia fabricare, retia texere, libros scribere, & similia in d.c.nunquam,licet ibi monachi non clerici instruantur, vt ibi patet in fine: possunt etiam honestam mercaturam exercere.C.de Episcopis, & Cleric. l.2. 1.resp. & emere honestè,& vendere, dum tamen Ecclesias non negligant.91.dist.clericus 2.& ex artificio honesto victum quærere cap.2. ead. distinct. inhonestum ergo negocium, & turpe lucrum eis inhibetur.88.distinc. capit. 2.91.distinct. §.j.23.distinct. his igitur, honestum verò negocium conceditur,'vt patet ex præmissis: & dicit Cardinalis Zabarella in capit. fina. de vita & honesta. Clericor. quod illæ negociationes sunt prohibitæ Clericis: quæ sunt conuenientes laicis tantùm, pro quo vide Ioan. de Anan. in capit.2. colum. de rapt.

Causa ergo lucri, aut cupiditatis, nec monachis, nec Clericis negotia secularia gerere licet: causa verò charitatis se negotijs secularibus cum debita moderatione ingerere possunt, 43 secundum superioris licentiam in ministrando, & dirigendo. Secundum Sanctum Thomam secunda secundæ quæst.187.§. ad secundum: unde, inquit, dicitur in decretis, decreuit sancta Synodus nullum deinceps Clericum: aut possessiones conducere, aut negotijs secularibus se permiscere, nisi propter curam pupillorum, aut orphanorum, aut viduarum, aut si forte Episcopus Ciuitatis Ecclesiasticarū rerū solicitudinem eum habere præcipiat, eadem autem est ratio de religiosis, & clericis, quia vtrique similiter negocia secularia interdicuntur, ibi Gaet.interpretando text.S. Thomæ,dicit.Sed diligenter aduerte ad actus licitos, ad conditiones quatuor in litera appositas, prima condictio est, quòd non ex cupiditate, idest propter lucrum, aut emolumentum aliquod temporale, pro se, vel pro alio hoc faciat, & ratio huius est, quia sic sunt prohibita clericis.secunda conditio est, quia ex charitate, hoc est propter amorem, quo proximus in Deo diligitur hoc fiat, & ratio est: quia sic spectat huiusmodi opus ad finem religionis, quæ est perfectio charitatis. tertia est: quod licentia superioris hoc 44 fiat,Et est ratio, quia religiosus non habet neque velle, neque nolle, & sic inuenitur statutum ab Ecclesia, quo ad actum ministrandi. quarta est: quòd cum debita moderatione hoc fiat, non enim omnis modus ministrandi, aut dirigendi decet religiosos, non enim decet religiosos sic dirigere proximorum negocia, aut eis inseruire, vt personaliter sint exactores, & quasi negociorum gestores secularib.tumultibus sese immisceant, sed ita oportet dum necessitas charitatis vrget, vt & ipsi non se implicent secularibus negocijs, quamuis tractent illa, & nomen domini in religiosis non blasphemetur, &c. Quia negociatio, quæ fit ex cupiditate, & non ex necessitate non est licita,& lucrum quod prouenit ex ea, turpe lucrum appellatur bonus tex. in c.quicunque 14.q.4.quicunque tempore messis, vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam, vel vinum, verbi gratia de duobus nummis comparat modium vini, & seruat vsque dum vendatur denarijs quattuor, aut amplius, hoc turpe lucrum est.Et dicit Barbat. in apostil. ad Bart. l. legatis de legat.3. quòd qui emit possessiones, vt fructus vendat, dicitur negotiator per d.Anto.in cap. fin. de vita, & honest. cler. pro quo dicit esse text. in l. si cum villico de instito.. Quia dicit Innocen. in cap.magnus in fin. de oblig. ad ratioci.quòd clerici non possunt esse conductores. 21.quæst.3. capit.2.inquit publicorum vectigalium, vel vbi conducunt vilius, vt locent carius, quòd non licet.C.loc. milites.alias vnam possessionem pro opere manuum suarum licitum est conducere miserabilibus personis, subdens, sed non credo: quòd possint conducere villarum redditus, sed solummodo, quòd pro suis manibus operetur, aliàs autem cadit in vitium cupiditatis, & questus, ab Ecclesia tamen dicit non est prohibitum conducere. Et vidi sæpe in bannimentis, & ordinationibus Cardinalis Vicarij Papæ,& præsertim in editis per Illustriss. Cardinalem de Sabellis modernū Vicarium sub die 30.Octobris 1566. statutum: clerici mercaturam non exerceant, prędia ne conducant, non aduocent, non procurent, artem medendi, & maxime chirurgiam non exerceant. Et alia vt in bulla dictorum bannimentorum, sub die 30. Octobris 1566. incip. Iacobus.in calce descripta, & licet possit opponi, quòd non sit sanctio generalis quæ vbique liget, vtpote quia facultas Vicarij Papæ sit sub certis finibus restricta, tamen actio est Rom.curiæ quæ esse habet vniuersalis instructio, quia actus Ro.curię est vniuersalis instructio. Quia dicit Abb.in c.secundum ne cleri. vel monac. 45 quod negotiatio quæ non fit lucri causa non est prohibita clericis, possunt enim vendere, & emere, vt eorum necessitas exigit, non tamen principaliter propter lucrū, ad hoc cle.pręsenti de censi.& c.quanquam eo.tit.lib.6.& dicit ibidem Inno.quod etiam lucrum non est clericis prohibitum: quando prouenit ex opera seu rebus clericorum.Et Hostien.ibidem subdit: si lucrum proueniat, quasi mercimonium exercendo, non licet, nisi ex causa, secus si necessitas immineret, quia tunc liceret, quia dicit Abb.ibidem intelligo, inquit verum, quod lucrum prouueniens, vel ex opera, vel rebus clerici nō sit clerico prohibitum, quando clericus operatur propter lucrum suadente necessitate, aliàs autem non debet clericus, vel monachus taliter negotiari, & sic inquit in causa necessitatis intelligo loqui gloss. in summa 14. quæstio.3. quæ dicit: quòd clerici in quantum possunt, debent abstinere ab emptione, & venditione, quia illud 46 non facilè fit sine peccato, tamen in casu necessitatis permissum est clericis negotiari, licitum tamē est clericis aliquam rudem materiam emere, & inde aliquod artificium facere, si eis sua non sufficiunt, & tunc non acquiritur lucrum ex negotiatione, sed ex artificio: talia enim lucra licita erant Apostolis 47 cap.j.21.quæst.j.& per alia iura, quæ ibi adducit, quia Ioan.And. Domin.& Philip. Franc. in cap. vnico de vit.& honesta.cleric. in 6.volunt clericos posse tenere tabernas, & etiam vendi facere vinum in domo, dummodo ipsimet non exerceant tabernam, aut vendant vinum, sed alter, & per Doctor.in cap. indecorum, & in cap.clerici de vit.& honesta.cleric.etiam refert, & sequitur Lamber.de iure patron. lib.2.26.art.9. quæst. principali pri.partis, Et dicit Bernard. Diaz de Luco Hispanus in practica crimi. Cano. in cap.10. quòd negotiari clericis causa lucri est prohibitum cap.secundum ne cleric.vel monac. vnde in Concilio Cartaginen.6. Cap.17. sancitum est quòd clericus aliquid excogitans turpis lucri gratia, abijciatur à Clero, ac à communione alienus sit.

Et dicit Abb. secundum Innocen.in cap.j. ne cleric. vel mona.quòd clericus potest licitè emere victualia, vt abundet tem48 pore famis, exemplo Ioseph. Gen.41. vbi emit frumenta pro abundantia multorum annorum, quia ei licitum est, id quod procedit etiam, si emat non pro se solum: sed vt tempore famis alijs quoque vendere possit eo pretio, quo tunc venditur ab alijs, quod intellige dummodo faciat bono animo, puta, ne homines terræ suæ,& terra sua deficerent in victualibus, puta quia videbat homines propter abundantiam illa victualia consumere, vel ad extraneos deferre, vel non habere circa illa debitam curam,& diligentiam, si autem nulla vtilitate pēsata emat, vt carius vendat, dicit eum peccare, & grauius clericus, quam laicus. 14.quæst.4.quicunque, & cap.j.de emptio.& venditio. Colligo inquit ex prædictis conclusionem, quod non est licitum emere rem, vt alio tempore illa carius vēdatur, si hoc principaliter fit propter lucrū, secus si emptio fit principaliter propter publicam vtilitatem: subdens, sed ego hunc articulum latius exordiendo: dico, respectu clericorum indubitanter non est licitum emere rem causa negotiationis, vt integra vendatur cap.negotiatorem, cap.fornicari 88.distin. bona glo.in c.si quis clericus 14.quæst.4.secundum verò Hugo.& Pau.14.quæst.4. si quis clericus, si laicus emit vilius: vt carius vendat, non ex cupiditate, sed vt suis necessitatibus prouideat, licitum est, vnde etiam si emit sine proposito vendendi, & postea articulus necessitatis vendendi occurrat, poterit vendere pro maiori pretio, si tantum valet argumen.dicto cap.quicunque 14. quæst.4. quasi voluerit dicere quod ille tex.prohibet rem emi, vt carius vendatur propter cupiditatem, secus si fiat propter aliquam honestam causam, dicit clarè tex.in cap. Canonum 14. quæst.4. quod Canonum statutis firmatum est, vt qui in clero esse voluit emendi vilius: & vendendi carius, studio non vtatur, quod si exercere voluerit cohibeatur à clero, faciunt dicta sancti Thomę secunda secundę q.7.art 4.vbi dicit, quod si negociatio: quę fit propter lucrum, ordinatur ad aliquem effectum necessariū, & honestum, puta ad domus suæ sustentationem, vel ad subueniendum indigentibus, aut ad publicam vtilitatem: est licita, quia capit lucrum pro sui laboris stipendio. Idem dicit, si emit rem, non vt vendat, sed ad sui vsum, si postea propter aliquam necessitatem illam vendere vult, non prohibetur vendere pro 49 maiori pretio, si tantum nunc valet, quia ista nō est negotiatio, nam potest contingere illam rem plus valere nunc, vel quia in aliquo meliorauit rem illam, vel quia pretium rei est mutatum secundum diuersitatem loci, vel temporis, vel propter periculum, cui se exposuit transferendi de loco ad locum. Sed illicitum est vbi finem principaliter constituit in lucro, quando emit rem, vt eam immutatam vendat carius, ad quod faciunt dicta Bart.in l.cætera.§.fin.de leg.1.vbi dicit, quod si statutum imponit crimen, ementi frumentum, vt vendat, non habet locum in illo, qui emit pro suo vsu, & postea vendidit, quia cò posteà non indiguit, vt refert,& sequitur Paul.de Castr. l.2.in princi.ff. si cert. peta. & de hac quæstione vide Dominum Anto. & Doctor.in cap.in Ciuitate de vsur.& Ioan. de Ligna. cap.fin. eo.tit. per Abb.in cap.nauiganti vltima colum.eo.titu.& Lud.de Rodulfis in tract.de vsur.q.33.

Et concludit Abb.d.cap.j. ne cleri. vel monac. quod aut quis emit rem, vt carius illam vendat propter cupiditatem, & non licet, ratio, quin quicquid plus iusto pretio appetit homo, turpe lucrum est. aut non facit propter cupiditatem, sed ob hone-

50 stam causam, puta propter sustētationem familiæ, vel quid simile, & tunc si vendit rem illam omnino pro maiori pretio, non est licitum. cap. eijciens. 88. distin. ratio est, quia aut à principio emit minus iusto pretio, aut nunc vendit plus debito, & sic fuit iniustitia, aut tempore emptionis, vel vēditionis, quod non licet. cap. primo de emptio. & venditio. non enim licet ex proposito vendere, vel emere rem minus, vel plus quàm valet, not. glo. 10. quæst. 1. hoc ius porrectum, si autem non est omnino integra, sed immutata, tunc bene licet vendere pro pretio currenti & reperibili, licet sit maius. Mutatio autem rei potest contingere multis modis: vt puta quādo est translata in aliam formam, vel propter mutationem loci, & alias vt ibi per eum, vnde text. in dicto cap. eijciens, debet intelligi multis modis, & in hoc casu procedunt dicta sancti Doctoris, & Lau. & Hugo. hoc enim casu cessat omnis cupiditas, & iniustitia, & videtur lucrari propter industriam suam, & ob honestam causam, negotiatio autem; licet in se aliquando sit licita, tamen ex causa efficitur quandoque inhonesta, & iniusta per Anchar. in repetitione reg. peccatum in vltim. quæstio. versic. subiungit. & versic. quid de negotiationibus lib. 6. vt puta propter cupiditatem. 51 14. quæst. 4. cap. quicunque: item fit illicita negotiatio ex tempore, puta quando sit facta die feriato de ferijs cap. primo in fin. item ex loco cap. primo de immunita eccles. item fit illicita ex persona puta, quia clerici toto titu. ne cler. vel monac. item ex re, vt per Abb. d. loco.

Et in materia dicunt isti summistæ, & maximè Ange. in versicu. negotium, quòd negotium seculare est multiplex, & propterea non potest diffiniri. Sed ex aliquorum enumeratione 52 possumus alia similia iudicare, sicut fit. 25. distin. § criminis appellatio, & c. de liguribus 23. quæst. 5. & cap. j. ne cleri. vel monach. dicitur ergo seculare, primo cum quid plus iusto appetitur, quod turpe lucrum est.

Item, & munera iniusta accipere, vel dare, & vniuersaliter omnia, per quæ viuit homo seculariter in peccato, dicitur negotium seculare, dicto c. j. item dicitur seculare negotium mercantia, seu negotiatio, item omne quòd fit pro lucrando. Sicut artes procurationis causarum, & negotiorum factiones, & huiusmodi, vnde dicitur negotium, quasi negans otium cap. forus. de verbo. significatio. § constat. & seculare quia secularibus rebus impenditur, vel secundum glo. 21. quæstio. 3. in summa: primo pro mercantia, id est quod emitur aliquid, vt vendatur carius, vel etiam dicitur, quādo quis cōducit possessiones causa cupiditatis vel lucri, quia, vt refert Bernardinus Diaz de Luco Hispanus in practic. crimin. Canon. in versic. negotiatores, ac alienæ rei conductores, c. 50. quòd in Concil. Arelaten. habetur 2. cap. 14. quod si clericus voluerit esse conductor alienæ rei, aut turpis lucri gratia aliquod genus negociationis exerceat, depositus à clero, & à communione habeatur: secundo pro causis secularibus tractādis: tertio pro administratione rerum secularium. Negotia secularia secularibus hominibus ꝓhibentur illa: quæ sine mortali peccato fieri non possunt sed clericis, & religiosis sunt interdicta multa cap. primo ne cleric. vel monac. Et negotiatio, quæ consistit in emendo, & vendendo, quæ alio modo vsitatiori dicitur mercātia, de se non est mala, nec illicita secundum Alexand 3. parte summæ tracta. de iudicialibus, cum quæstio. concord. Innocen. cap. primo ne cleri. vel monac. Ioan. Andr. in rubrica, Abb. dicto cap. primo, sed potest fieri illicita ratione circunstantiæ, causæ, personæ, modi, temporis, loci, & commercij, ex circunstantia causæ, scilicet quando propter cupiditatem, vel aliquod aliud malum fit, & 53 sic tale peccatum est, qualis finis per quem fit. Vnde ille, qui negotiando intendit lucrum, tanquam vltimum finem, & cupit sine labore, & sollicitudine ex auaritia diuitias congregare: eijcietur de templo Paradisi secundum Alexand. negotiari autem propter propriam necessitatem: vel pietatem scilicet ad dispensandum in pios vsus lucrum: vel propter Reipub. vtilita- 54 tem, vel proximi est causa legitima: quæ facit, vt fiat sine peccato aliter non. Circunstantia personę facit illicitam, scilicet si est clericus, vel religiosus, oportet ergo sit secularis, qui negotiator esse debet. Circunstantia modi fit illicita, scilicet quando exercetur cum dolo, & cum mendacijs, vel alijs pactis, seu periurijs. 55 cap. quoniam non cognoui 88 distinct. & si sunt peccata mortalia, sicut mendacium, quod dicitur intētione decipiendi proximum, etiam in magna re si posset, vel periurium, sic negotiatio est peccatum mortale. Item ex circunstantia temporis, scilicet festiui. ab Ecclesia præcepti. Item ex circunstantia loci, scilicet diuino cultui deputati, vt est Ecclesia, vel cimiterium. In Ecclesia enim nō potest fieri sine peccato mortali, nisi magna necessitas excuset. cap. decet domum Dei, de immunit. eccles. lib. 6. iuncto cap. relinqui volumus, de custod. Eucharist. & hoc intellige de actuali contractatione rerum: quę sine strepitu fieri non potest: secus esset in venditione candelarum, quæ sine verbis fit, aut in conuentione alicuius rei emendæ, vel vendendæ postea, quia nō esset mortale peccatum. Item ex circunstātia commercij, quod quidem est damnosum Reipub. sicut cum quis emit vilius, vt carius vendat, & cum damno reipubli. sicut faciunt illi, qui totum granum emūt, vel omnes merces, & huiusmodi, vt postea vendant modo suo. Si verò commercium est vtile Reipub. sicut illud: quando merces portantur de terra, vbi abundant ad terram: vbi deficiunt, vel illud: quod de vna re fit alia, sicut faciunt artifices de lana pannum, de cera candelas, & illud, quo quis conseruat res, quas emit, vt vendat tempore debito, eo quia quilibet non potest statim emere, & sic istis est licitum negotiari, & aliæ circunstantiæ adsunt alijs, vt est damnationis, & de eis loquitur text. in cap. eijciens. 88. distinctio. Scot. in 4. 15. distinct. quæstio. 2. articu. primo. Thom. secundæ secundæ quæst. 77.

Et ille, qui carius vendit, quam emit: siquidem fecit emptionem pro se, & postea processu temporis non indiget: licitè potest vendere pro pretio occurrenti, quamuis sit carius: quam quando emit: quia nō ad hoc emit, & lucrum aduenit ratione temporis. Si verò emit, vt venderet tempore, quo carius erit, est licitum, si fecit pro vtilitate terræ suæ, scilicet ne homines postea indigerent, & nō inuenirent. Et ipse aliquid lucraretur pro sua, & suæ familiæ sustentatione.

Vel si à casu aliquod emit pro bono foro, & postea inuenit: qui illud vult emere pro cariori, & concurrant quatuor illa, videlicet quòd primo sit scientia ab vtraque parte, scilicet quod 56 nulla sit deceptio ex parte alicuius, & quilibet ipsorum agnoscat rem, & eius qualitatem, & valorem, glo. penult. in l. mortis causa. § fin. ff. de donat. causa mort. secundo, quod adsit libertas voluntatis, quod non faciat ex tali necessitate, quæ exclu- 57 dat rationem voluntarij, id quod quomodo possit perpendi, vel intelligi. vide per Angel. in sua summa in versic. emptio. § 7. Tertio, quod sit prudens, quia magna mentis leuitas redderet contractum illicitum, vt mulier rusticus, & iuuenis, & similes, quibus non creditur quod ex liberalitate vendant, sed imputatur magis leuitati. Et ideo esset restituendum eis, quod mi- 58 nus iusto pretio à talibus emptum est, vel plus iusto pretio vēditum, ita firmat Imo. in cap. cum contingat de iur. iur. quod limita, nisi tamen istæ personæ essent sagaces: quia tunc nō præsumitur in eis donatio. Bal. in l. 2. C. de rescin. vend. Abb. in cap. quia plerique. de immunit. eccles. 9. q.

Quartò quod ille: qui vendit, vel emit plus debito, possit donare arg. c. . de dona. quia si ista quatuor non concurrant, non potest vendi: nisi iusto pretio res, nec potest vendi res: quātum emptorem inuenis, interuenientibus istis circunstantijs cum alijs antedictis hoc licet laicis, non autem clericis per Angel. in summa in ver. negotium, versi. vtrum.

Si autem fecit emptionem, vt lucraretur tantum sine aliqua vtilitate Reipub. immo potius, cum damno, sic peccat mortaliter, vt c. eijciens allegato, & de istis intellige illud in c. quicunque tempore 14. q. 4. vbi turpe lucrum dicitur tempore vindemiæ vilius emere, vt carius vendatur. concord. S. Tho. secunda secundæ q. 77. non tamen tenetur ad restitutionem talis turpis lucri de necessitate, sed de cōsilio sic, nisi fortè fuisset causa talis excrescentiæ, puta quia totum emit: vt carius postea posset vendere, quo casu teneretur ad recompēsam, & satisfactionem damnificatis: si tale damnum incurrissent.

Nec prælatus in vendendis prælaturæ fructibus debet expectare cariorem venditionem si id faciat causa lucrandi sibi & suis: quia id videtur esse negotium seculare, & mercantia, cum seculare negotium mercantia, seu negotiatio dicatur omne illud, ꝙ fit pro lucrando vt deduco s. eo. vers. item & munera, per Ang. in summa in versi. negotium. Item turpe lucrum, & seculare id videtur esse negotium, quia isto casu prælatus videtur quid plus iusto appetere. Ange. ibidem, non enim est contētus iusto pretio, qui non vendit pro currenti pretio, & pro pretio, quòd Princeps, vel magistratus mercibus statuit, sed expectat quòd tempus venditioni augumentum afferat, vnde turpe lucrum. Abb. cap. j. ne cleri. vel monac. Quia non licet emere victualia vt carius vendantur, quia peccatum est & grauius quidem in clerico quàm sit in laico, Innocen. in cap. j. ne cleri. vel mona.

Quia conseruando, & non vendēdo fructus, & victualia prælatus, ex quo facit forum carum, quia quanto magis abundant victualia, tanto minus venduntur. Et quanto minus abundāt, tanto carius venduntur, videtur pauperes emptores damnificare, quibus subsidium afferre ex officij debito tenetur, quia ꝑlatus pater pauperum.

Et licet conseruando prælatus, non potest dici ꝙ emat, vt vendat: tamen mercatoris, & venditoris conditionem inducit, cuius est cariorem expectare vēditionem, & cum det occasionem carius mercandi, & carius vendēdi, videtur idem ac si ipse carius venderet, cum paria sint facere, & faciendi occasionem dare. glo. in l. si ita. §. ea. in ver. interest. ff. de verbo. oblig. Et videtur saltim modo indirecto sese secularibus negotijs implicare, ꝙ non licet, quia ꝙ directo non est licitum nō debet indirecto licere. c. cum quid vna via. de reg. iur. in 6.

Et ista cum sit sollicitudo in prælato non necessaria, ex quo est

est causa lucri faciendi, videtur improbanda, per dictum Henrici quolibet. 8. quæst. 27.

Si verò expectat cariorem venditionem prælatus, non pro lucrando, sed pro bono publico pauperum, vel pro sui ipsius cōmodiori sustentatione cū sit pauper, & ei non sufficiunt fructus ecclesiæ prouicti, tunc videtur nedū esse licitum expectare cariorem venditionem, sed etiam emere exemplo Ioseph. Gen. 41. per Inn. & Abb. in c. primo ne cler. vel mon. modo tamen non vendat pauperibus, ne pauperibus pauperum sangui ne prouidere videatur, vt per Henr. d. quolib. 8. q. 27. vbi dicit, ꝙ solicitudo præter necessaria, si habet finem non vtilitatis proprię sui, & suorum, sed finem pauperum, & boni publici, & sui ipsius in quantum pauper est, & forte fructus illi non sufficiūt, ꝙ non est sollicitudo improbanda, quia hæc est necessitas, in cuius casu est permissum clerico negociatio ca. j. ne cle. vel mo. & si clerico ecclesia non sufficiat, est illi licitum vti artificio, non tamen propter lucrum, vel si sufficiat illi ecclesia sua. cle. j. de censi. c. quanquam. eo. ti. lib. 6. gl. ca. Canonum. 14. q. 3.

Nec parimodo istud pretij augumentum, ꝙ fructibus attulit ista expectatio, & dilatio est effectum prælati, nam si prælatus in fructibus ac rebus ecclesiæ habet tātum vsum, & tantum percipit, quantum pro sui sustentatione, secundum gradus sui decentiam consumit, si non habet in eisdem dominium, adeo, ꝙ etiam in morte de eis pro libito disponere possit, nisi moderatè, si habet in vita tantum auctoritatem canonicè dispensandi, si de fructibus non potest sibi, vel suis emere, aut acquirere, vt dico s. in q. de potestate circa fructus &c. & in q. an clericus de fructibus &c. est dicendum, ꝙ idem met ius eandem met auctoritatem habeat in isto augumento pretii, & non plus, quod habet in fructibus, quum plus iuris nō debeat habere in accessorio & dependenti, quam in principali.

Immo tale augumentū accrescit fructibus, quibus est vel accessorium, vel dependens. l. Item si fundi. §. huic vicinus. ff. de vsufr. gl. j. circa med. in l. de quibus. & ibi Bart. in rep. in 2. col. ff. de leg. & ibi Ias. 4. col. Insti. §. sed & si post. vnde est qualitatis, & naturę cuius sunt fructus, quia augumentum imitatur naturā eius cui accrescit Soc. cons. 153. incip. pulchra. & cons. 254. visa. vbi ponit, ꝙ debet esse naturę sui principalis. Et ꝙ idē de vtroque iudicari debet. & augumentum istud est pars pretij, & pretium eodem iure cum re ipsa censetur, & loco rei succedit. l. sed & si rem. ff. de pet. hære. & pars cum sit portio totius, eodem iure, quo totum censeri debet, & iudicabitur, & ꝙ de toto iudicatur, de parte quoque illius iudicari debet.

Et in ista prohibitione negociandi, non vidētur includi om- 59 nes clerici, sed illi tantum, † qui sunt in sacris ordinibus constituti, & beneficiati, non autem omnes clerici simpliciter: quia in minoribus constituti non videntur comprehendi a constitutione, quia videntur posse exercere quæcunque negotia secularia. Subiungit n. idem Abb. ibidem, ego dicerem, quod negotia secularia prouenientia ex carnis concupiscentia, sunt prohibita omnibus clericis, & etiam laicis, sed maxime clericis, nam appetere plus iusto pretio hæc & similia, indubitanter omnib. sunt prohibita, negocia verò secularia strictè sumpta, idest: quę licent laicis, cum sint mundana, prohibentur ministris altaris, & etiam beneficiatis, vt voluit Host. & ex his nota inquit d. c. j. ne cler. vel mon. quod clericis in minoribus non beneficiatis, 60 † minime prohibentur negocia secularia alias licita, quod tenementi, diligenter: & credo quod sit ratio, quod clericus existēs in minoribus id facere possit: quia potest impunè redire ad se- 61 culum, & laicare; † quia apostasia non conuenit clerico in minoribus, quia impunè potest seculariter viuere, & renuntiare in totum ordini clericali, & si non verbo: saltim facto, exercendo actum omnino contrarium, vt docetur per Abb. in ca. tuæ de aposta. fallit tamen secundum Inn. ibidem si habet benefi- 62 cium, † quia est apostata, si dimittat habitum, & tōsuram, & cogi potest habitum reassumere, vt ibi per eundem Inn. quem refert Abb. ibidem: sed dic quod immo ex sui generalitate bulla comprehendit omnem clericum, vt dico s. in fi. q. sic ergo ha- 63 bemus, † quod negociatio ex cupiditate, & causa cupiditatis, nō causa necessitatis, vel alterius vtilitatis, & honestatis prohibet, & non est licita. Et semper cupiditas ipsa præsumitur, & causa cupiditatis negociari quilibet existimatur, nisi ipsa necessitas probetur per gl. quæ eleganter dicit in c. j. 88. dist. in ver. conducere, semper inquit intellige causa cupiditatis hoc fieri, nisi ne- 64 cessitas probetur: arg. 12. q. j. cap. j. ubi probatur † vitam hominis 65 esse pronam ad malum, vt ibi dicitur. Et pro præsenti materia vide ea quæ eleganter deducit Barto. in l. legatis seruis. de leg. 3. vbi habetur: ꝙ negociatores dicuntur esse illi: qui cum aliis cō trahunt, non qui exercent aliquod officium: vbi cōtractus nō immineret, & ꝙ locatores roncinorum, vel equorum dicātur, & dici possint mercatores, seu negociatores, & mutuator dicit mercator; & negociator, si interuenit contractus vltro citroq; obligatorius, quia tunc illa est propriè negociatio, & mercatura: vbi tenet, ꝙ ille, qui nihil aliud facit, nisi quia locat possessiones suas, & conducit possessiones aliorum, ꝙ non est neq; mercator, neque negociator per tex. in l. si cum villico. de instit. qa oportet, vt quis dicatur mercator, vel negociator, ꝙ faciat negociationem quæstuariam, ex qua aliquid quęratur. Sed percipere fructus de sua possessione non dicitur aliquid de nouo q̄rere: vbi subdit quæstionem: an mercator, vel negociator dicatur ille qui semel tantum in vita sua fuit negociatus, vnam vel vnicam tantum semel fecit negociationem, vel mercaturam, aut negotium: puta si semel emit pannos, & vendidit pannos: & non obstantibus deductis in oppositum per eum, dicit, ꝙ nō dicitur mercator, qui semel mercat̄, vel negociator, qui semel negociatur, sed requiritur ꝙ exercuerit, & sępius fecerit ꝑ text. in l. 1. in d. prin. & ibi gl. de tributor. vt ibi per eum: sequitur do. Petrus de Anch. in c. Canonum statuta in ver. quis dicatur mercator, & idem Bar. in rubr. de nauicularijs lib. 11. ibi negociatores verò non propriè dicuntur artifices, quia de iure gentium quilibet scit emere, & vendere, licet vnus cautius, quàm alius, & appellantur negociatores ex frequentia d. l. legatis in principio: nisi consuetudo regionis aliud inducat. Alex. tamen in d. l. legatis, in principio dicit, ꝙ ille dicitur mercator, qui solum vnam negociationem fecit. Idem Bal. in rubr. C. de consti. pecu. in fi. qui sub dubio forte videtur tenere, ꝙ mercator, ita demū sit, si professus est matriculam, & Bald. in proemio digestorum versi. item fallit in mercatore, vbi videtur dicere, ꝙ ille dicatur mercator, qui solam vnam negociationem facit, & idem in artifice: & idem Bal. in tract. de consti. in fi. refert Ale. in additio. ad Bar. in rub. C. de naucul. lib. 11. Corset. in repertorio in ver. mercator: Hæc in laico, & de iure ciuili procedunt.

Sed in casu nostro: quia est interdictum clericis negociari, & negociari clerico est delictum perpetrare de iure Canonico toto titulo ne cle. vel mo. sunt attendenda superius dicta, & an faciat causa lucri, uel cupiditatis, & auaritiæ, an ex alia causa, & in casu bullæ nostræ, quę generaliter loquitur de illicitè acquisitis, ueniunt etiam comprehensa acquisita ex uno, & semel facto negocio, ex una, & semel tantum facta negociatura, & mercatura, modo fuerit illicita in clerico, & damnata negociatio.

Pœna autem qua clerici negociatores puniri debeant, uide- 66 tur esse primo peccatum mortale: quia negociari clericis prohibetur sub præcepto ca. fornicari. 88. dist. ibi clerico facto iam non licet cap. Episcopus eo. Ibi Episcopus, sacerdos, Diaconus nequaquam seculi curas assumant. c. Episcopus eo. el ij. Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet. ca. negociatorē eo. negociatorem clericum, ueluti pestem fuge c. eijciens. nullus Christianus debet esse mercator, & si esse uoluerit proijci de Ecclesia debet, & est præceptum per uerba domini, nolite facere domum patris mei domum negociationis, ca. pen. ea. dist. & per illud, nemo militans Deo implicat se negociatoribus secularibus in tex. in c. j. ne cler. uel mon. ibi talia ministris altaris domini, omnino contradicimus, & c. 2. sacerdotibus, & clericis tuis publicè denunties, ne ministri laicorum fiant, nec iuribus eorum procuratores existant. Idem legitur c. sed nec, eod. ti. ibi clericorum quisquam exercere præsumat. Idem in c. sicut eod. & ferè per totum, & non solum est prohibitum cum pręcepto, & per uerba præceptiua, sed cum appositione, & interminatione pęnę excommunicationis c. secundum e. ti. & transgrediēs præcepta legis diuinæ, uel naturalis, & nonnunquam humanę 67 ligatur mortali peccato, † quia trāsgressio præcepti diuini, naturalis, uel humani mortale peccatum est, ut per Abb. in c. clerici, de uita & hon. cle. ubi uide, & secundum gl. Gem. etiam in c. ut animarum, de const. lib. 6. & Io. An. in c. relatum ne cle. uel mona. & rursus Gem. in cap. perpetuæ. de elect. lib. 6. quomodo cognosci possit aliquam legem humanam esse præceptiuam, ubi dicunt: quod si constat materiam esse præceptiuam, ut quia est de necessarijs ad iustitiam, aut charitatem, aut diuinam reuerētiam, sic est præceptum, & quod non fiant matrimonia clandestina, vel corrigatur frater, vel non communicetur pleno stomacho, nec est de verbis curandum; quia sunt accomodanda materiæ, tex. est cum gl. in c. Rogo 11. q. 3. & text. in Clem. exiui 68 de paradiso, de ver. sig. si verò non constet † de materia, & constet de intentione statuentis, quod fuerit præceptiua, est præceptum, quia intētio præponderat verbis: si verò nec de materia, nec de mente sic constet, est respiciendum ad pœnam: quæ cōtrafacientibus, & transgredientibus imponitur, quia si imponitur pœna spiritualis vt excommunicationis latè sententiæ, sec. omnes est præceptum, & contrafacere est mortale peccatum, 69 velut est in c. secundum, ne cler. vel mona. quia nullus, nisi pro mortali peccato excōmunicatur 11. q. 3. nullus & c. nemo Episcoporum. & cap. j. lib. vj. de senten. excommu. & similiter si imponatur pœna excommunicationis comminatoriæ, id est nō latæ, sed ferendæ sententiæ; quia licet aliqui dicant, hoc non esse clarum, tamen vt refert Ioā. de Neap. quidam hoc tenent, & bene, ꝙ tales contrafacientes merentur excommunicari, & sic mortaliter peccauerunt, & hoc etiam si ab homine: & similiter si imponitur pœna suspensionis, depositionis, vel interdicti, & si imponitur pœna maledictionis æternæ, vel indignationis omnipotentis Dei, c. vnico de stat. reg. & similiter quoad pœnas

corpo-

corporales, est præceptum, si imponitur pęna mortalis, vel mutilationis prout fit per leges, aut statuta ciuitatum: quæ secundum S. Thomam obligant etiam in foro conscientiæ, quia non infertur talis pęna, nisi pro eo quod est ualde læsiuum iustitiæ, & similiter, si imponitur pœna grauioris culpæ, vt fit in religionibus: idem autem dico per omnia esse iudicandum de præceptis ab homine, refert Siluester in c. præceptum. in fin. sed vide Abb. in c. nam concupiscentiam. de constit. vbi facit quæstionē an & quando faciens contra legem, vel regulam incurrat peccatum mortale, & puto ego negociatorem clericum committere peccatum mortale, non ex eo solum, ꝙ constitutiones Canonicè super negociationibus stant præceptiuæ: sed quia stat prohibitū lege diuina, vt deduximus supra, & quicquid est contra præceptum legis Dei, mortale peccatum est. S. Tho. secunda secūdæ q. 35. §. ad tertium: & per illud maximè psalmistæ, quia non cognoui negociationes, introibo in potentias Domini: quasi innuatur, quod per negociationes incurratur in peccatum mortale, & quia abstinuit, non incurrit, merito introibit, quia cum peccato mortali nemo introibit in gloriam Dei.

Et vltra peccatum mortale, si clericus tertio monitus, nō destiterit ab illicitè negociando, † perdit priuilegium clericale. c. fi. de vit. & hon. cle. & secundum aliquos, dico, quod si clericus in minoribus negociatur, negocium seculare non prohibitum laicis, non peccat mortaliter: uel sit coniugatus, uel non: sed si non est coniugatus, potest compelli ad desistendum negociari per priuationem priuilegij clericalis, non quidem illius de quo in c. si quis suadente Diabolo. 16. q. 4. sed illo priuilegio: quo nō possunt vexari ab impositionibus, & exactionibus in persona, vel in bonis propriis. l. 2. C. de epis. & cleri. coniugati verò clerici negociantes non perdunt per negociationem, quia illud nō habent, quia ipso facto, quo matrimonium cōtraxere, eo sunt priuati c. vno. de cler. coniug. lib. 6. & c. Ioan. eod. religiosi verò, & clerici, qui sunt in sacris, peccant mortaliter c. secundum. ne cler. vel monac. & similiter possunt compelli per priuationem priuilegij clericalis, id quod tantò magis est dicendum, quia fecerunt sibi prȩiudicium: quando permiserunt se promoueri ad sacros ordines, vel sine beneficio, vel sine sufficienti beneficio, per ea quæ dicit glo. in c. clericus victum 91. dist. & in hoc casu habent etiam actionem contra promouentem, qui habet eis prouidere, & supplere necessaria victui: quoad eis de competenti beneficio prouideatur. c. cum secundum. de præben. c. si quis cum ibi gl. de sim. & quando eis sunt data plura remedia, eo minus eis est licitum se negocijs immiscere, vnde magis peccant. Quod verò clerici in minoribus, vel coniugati vel non, non pdant per negociationem priuilegium dicti Canonis, si quis suadente, vt videlicet sit excommunicatus illa excommunicatione qui eos percutit, nec etiam fori, vt possint pro criminibus, & excessibus puniri, seu condemnari criminaliter, aut ciuiliter per iudicem secularem, id ex eo clare constat, quia clerici coniugati, quos oportet intendere negocijs mundanis, & secularibus c. Ioannes præallegato. si in habitu, & tonsura incedunt, illo gaudent: id quod est multo fortius dicendum de clericis in minoribus non coniugatis, quod per negociationem illud nō amittant. quando illud retinetur a clericis cōiugatis, qui in negociis intendunt, & intendere debent.

Et dicit Inn. in d. c. fi. de uit. & hone. cler. quod clerici primo monendi sunt, vt negociationes clericis non conuenientes dimittant, & si eas non dimiserint, cum eas forte sine peccato facere possent, clericatu dimisso, spoliabūtur beneficio, & Ecclesiis, si habent, & dimittentur Domino seculari, hoc modo: ꝙ ecclesia non defendat eos; quia perdunt priuilegium: quoad iudicium, vel forum, & functiones municipales c. pen. de cle. cōiug. sequitur Io. And. ibidem, qui dicit, si vero non sunt coniugati, monentur vt negociationes clericis non conuenientes dimittant. si non dimiserunt, quia fortè sine peccato facere possunt clericatu dimisso, spoliabuntur beneficio, & dimittentur Domino seculari, hoc modo: quòd Ecclesia eos non defendat & secundum Host. hanc esse veritatem, quod si moniti non obediunt, nudati sunt omni priuilegio clericali, & etiam curiæ seculari finaliter sunt tradendi: tamen post pęnitentiam, & reconciliationem priuilegium amissum recuperant. Satis credo, ꝙ clericus incedens in habitu, & tonsura, negociationes exercens & de hoc monitus non desistens, perdit priuilegium solū quoad illa: illis autem negociationibus dimissis, vti potest priuilegio clericali, sed intellige, vt per Abb. ibidem, qui recitat, & dat plures intellectus ad tex.

Item alia pęna videtur puniendus clericus, illicitè negociās, quia videtur teneri ad restitutionem ex talibus negociationibus acquisitorum, ex quo existit in peccato mortali, quod de sui natura, si sit notorium, inducit præcisionem, & seu suspēsionem a Canone, ne exerceat quis officium suum per d. Anto. in c. vestra. de cohab. mulier. & cler. nec valet dicere, † vt quidam opponunt, quod ille tex. loquitur in fornicatore tantum, quia loquitur etiam si esset aliud crimen, vt per Inn. ibi: vel etiam si esset aliud crimen quàm fornicatio. Et paulo post: si crimina, pro quibus eos suspendit, sint notoria per facti euidētiam: idē exponendo tex. dicit Io. And. ibidem, quia constitutio pœnalis etiam quoad pœnam extenditur ad casum similem ex identitate rationis, si ratio in ea constitutione est expressa, vt in l. his solis. C. de reuocan. donat. & tex. in l. secunda. §. quod si curatores, & §. quid si desierant. ff. ad Tertul. refert Angel. in summa in ver. clericus. septimo circa finem: vbi dicit, quod clericus indubitanter obligatus est restituere fructus, quos percepit existens in peccato mortali, si peccatum sit notorium, quia cū sit suspensus, perinde est, ac si non resideret, quia nullum, & inutile idem est c. inter corporalia. de transla. prælat. sicut paria iudicant non fieri, & non ritè fieri c. veniens. de presb. non baptiz.

Facit: quia quando clericus committit causam, propter quā meretur priuari beneficio ecclesiastico, licet non sit priuatus ipso iure: antequam feratur sententia secūdum Inn. c. cum nostris. de concess. præb. c. ex parte. de Feud. per Bal. in c. quæ in Ecclesiarum. de consti. tamen quam primum committit causam efficitur indignus, & sic malæ fidei possessor: & sic a tempore commissæ causæ, tenetur ad omnes fructus restituendos: ita probat tex. secundum Ang. Pau. de Castr. in l. j. C. de his quib. vt indig. licet contrarium videatur probari ex gl. no. in Auth. de incest. nupt. in principio in ver. iumexere in fine, quæ vult, quod ipso iure perdantur bona a scienter contrahentib. incestas nuptias, & licet requirant sententiam declaratoriam, tamen fructus medij temporis perduntur, de cuius glos. veritate dic. ut in Auth. incestas. C. de incest. nup. per Ang. & Bald. ibidem: de occulto vero peccatore subiungit Ang. in sua summa d. loco, † credo quod non teneatur restituere, quamuis tutius esset restituere: quia & si inutiliter seruiat, quoad se: nō tamen quoad alios: aut quoad Ecclesiam.

Et dicit in terminis Inn. in c. quia pleriq; de immunit. Eccle. quod vbicunque aliquid male quæritur, vel ex negociatione, vel extorsione, ex qua tamen restituere non tenetur: prudēter facit, si omnia acquisita in eleemosynas dat 14. q. 5. qui habentis & c vlt. non tamen damnamus eos, si hæredibus relinquant: si autem illicitas negociationes faciat, vel alias iniustè aliquid quærant sine calumnia alicui facta, sacerdos debet eis iniungere, vt in bonos vsus sic acquisita expendant, puta erogādo pauperibus, vel Ecclesijs, vel alijs, arg. 24. q. 3. si quis ca. de vot. & vot. redemp. c. magnę. c. q̄d super his, sequitur Host. & alij vbi Abb. col. antep. ver. tertia conclusio ibi dicit: quod exercens illicitas negociationes, vel alias iniustè acquirēs aliquid sine calumnia alieni facta: tenetur in foro animæ quicquid fuerit inde lucratus in pauperes, vel alios pios vsus erogare. arg. 17. q. 4. si quis contumax & in c. magnę. Et in c. quod super his de vot. fac. ca. cum Tu. in fi. de vsur. de hoc quærit Math. in Clem. j. de vit. & honest. cler. vbi tenet quod acquisita, & lucrata ex illicitis, & prohibitis negociationibus, tenentur acquirentes in foro animæ dare pauperibus. c. qui habetur præallegato Abb. in c. cum sit de Iudæis, tenet quod illud sit de consilio, & non de necessitate, ꝙ restituatur taliter acquisitum. idem tenet Archid. in d. c. qui habentis. 14. q. 5. dicas ergo: quod vbicunque aliquid male quæritur, vel de negociatione, vel extorsione, ex qua inde tamen restituere, quis non tenetur, prout de acquisitis ex contractib. per eum celebratis illicitè negociando, ex quorum forma sibi acquirit, & illi cum quo contrahat, tenetur restituere, prudenter facit, si omnia det in eleemosinam c. pœnale. c. non sanè. 14. q. 5. non tamen sunt damnandi si hæredibus relinquat, per Inn. d. c. quia plerique: vnde cum nullo iure probetur, licet sit bonum consilium, vt in pauperes erogetur, vt sic satisfiat in quo fuit delictum, & peccatum, tamen nō est de necessitate salutis. Et hoc tenet Cardinalis d. c. quia pleriq; & gl. & Ray. in tit. de rap. §. sed quid de iocarijs: & iudicio meo idem tenet Inn. d. c. quia plerique, licet communiter Doctores, qui tenēt contrarium pro se adducant, & male, quia, si intelligeretur, quod dicit ipse Inn. foret necessarium, ꝙ ipse sacerdos debeat ei iniungere, vt in pios vsus expendat, quod acquisiuit faciēdo illicitas negociationes, aut quod alias iniustè acquisiuit sine calumnia alicui facta, certè sibi contradiceret, quia superius ibidem præmisit, quod vbicunque aliquid male quæritur, vel ex negociatione, vel extorsione, ex qua tamen restituere non tenetur, nec damnat eum si hæredibus relinquat: sed ideo oportet intelligatur, quod sacerdos debet ei iniungere, vt restituat pauperib. de bono, & equo, non tamen de necessitate, & sic tene, quod tali fauet Ius naturale in retentione, propter consensum domini tradentis, nam nihil, tam naturale, vt acquisitio fiat secundum volūtatem domini tradentis l. nihil tam naturale. de reg. iur. §. per traditionē. Instit. de rer. diuisio. fac. quod habetur in c. si de sim. & glos. in † summa 14. q. 5. & j. q. j. non est putanda, & in c. a. ex transmissa. de decim. dicunt enim illæ gl. ꝙ potest eleemosina fieri de illicitè acquisitis, vbi non datur restitutio, per quæ videtur dicere Abb. in c. relatum. de testam. quod illicitè acquisita per artificium inhonestum, & illicitum, quod si positis clamoribus apparent repetentes: quod eis debet fieri restitutio, alias fieret distributio per Episcopum inter pauperes argum. in l. nulli. C. de Episcopis, & clericis: quod tamen dictum limita, inquit, procedere, vbi talia illicita acquisita subiacent restitutioni, sed vbi non subiacent restitutioni, licet illicitè essent acquisita, cum possit alias clericus pęnitere de peccato sine restitutione, non impeditur, quo minus de his clericus faciat voluntatem suam, Sequitur Nicol. de Vbal. in tract. de success. cler. ab intesta. ver. de acquisitis verè per artificiū. Et ad tex. in c. cum sit. de Iudęis, vbi dicitur quod assumptus ad officium contra iuris dispositionem, tenetur dimittere officium cum pudore, & acquisita restituere, ad id quod adducit Host. dici potest, quod illud est statutum in pœnam, quia assumpsit iure prohibente: & non excedit casum suum: nec obstat similiter text. in cap. non hanc. 14 q. 5. quia loquitur consultiue, secundum Abb. d. cap. quia plerique, nec est obligatiuum ad peccatū mortale, vel veniale per Abb. in c. j. de constit. nu. 4. vbi vide, quando constitutio, quæ continet consilium, non præceptum liget contrauenientes. nec facit contra tex. in c. contumax. 17. q. 4. loquitur enim de eo qui ex cōtumacia, vel superbia Ecclesiæ immunitatem violauerit, extrahēdo seruum suum ab ea, qui tenetur soluere Episcopo 90. solidos; nec pari modo obstare videntur tex. in c. magnę. & c. super his. de vot. quæ iura allegat Inn. quia non videntur probare dictum suum. Et sic intelligatur, vt teneatur de necessitate, quia loquuntur de illis, qui uouent: q̄d si adimplere nequeunt, commutantur vota: adde, quæ adducit Archiep. Flor. secunda parte secundi tit. c. j. §. 19. dicit Ange. in summa in vers. clericus 9. ver. vtrum clerici & in ver. restitutio. j. versi. turpe lucrum: super quo cogita: pro eo quod dixi de peccato mortali, in quo ex stit clericus negociator, & quia etiam clerico est prohibita negociatio sub interminatione Anathematis. ca. 2. ne cler. vel mona. quamuis Syluester in ver. clericus quarto. teneat contrarium secūdum summam Rosel. quia inquit ista forte etiā possent non habere locum in fornicatore notorio, qui indubitanter est suspensus arg. eius quod no. gl. in c. pastoralis. de appella. vbi habetur, quod excommuoicato non subtrahitur redditus, nisi hoc sit expressum in sententia, vbi subiungit, quod non residens, non tenetur restituere fructus, nisi condemnetur: quia licet clericus non residens priuetur beneficio, non tamen reperitur arctari, vt fructus restituere teneatur. cap. ex parte. de cler. non resid. patet de eo, qui per annum non resedit, & occasione tituli quem habet, donec priuetur percipit fructus, & si non seruiuit iste, dicendo officium tamen seruiuit Ecclesiæ vniuersali in ordine clericatus, vbi etiam ponit, in euentum, quod clericus sit obnoxius restitutioni, quomodo, & de quibus bonis habeat fieri restitutio.

Verba bullæ sunt prægnantia & generalissima, & comprehendunt, non solum casum, quādo clericus acquirit illicitè negociando, verum etiam, quando turpiter, iniustè, & male, aliter, & alio modo, quàm ex negociatione: id quod aperte demōstrant verba in bulla, ex illicita negociatione, aut alias contra sacros Canones, quomodolibet acquisita, quæ cōprehendunt casum acquisitorum ex illicita negociatione, & quemcunque alium, factum preter, & contra Canonum dispositionem nam verbum aliàs, licèt habeat diuersa significata, tamē in casu bullæ, stat aduerbium qualitatis, & ponitur aliàs, idest aliter, vel alio modo. l. deniq;. §. vtrum. ff. de pec. & ff. de acq. quotid. ęsti. l. j. §. illud: vel ponitur alias, idest alio casu. vt l. qui in testamento. §. mulier. ff. de testa. per magistralem doctrinam Bart. in l. j. ff. de cond. & demonstr. vbi dicit quod significatio talis dictionis, alias, deprehēditur facile ex natura orationis, in qua hæc dictio ponitur. Id importat etiam dictio alternatiua, aut, posita ante dictionem alias, quæ cum de sui natura tribuit actum cuilibet insolidum, est dicendum, ꝙ importet etiam acquisita quomodolibet, pari modo, vel vt ex negociatione acquisita dicit Ias. in l. si ex toto. §. si ita scriptum. de leg. j. nu. 1. Et intellige contra Canones, idest contra mentem, & verba Canonis, vt per Ias. in l. non dubium. C. de leg. vbi dicit, quod facere contra Canonē, & contra leges, est contra mentem, & verba legis facere, exemplo posito per eum ibi numero primo: vbi etiam dicit quod facere fraudem legi, est quando quis non venit contra verba legis, sed contra mentem, exemplo posito per eum ibidem numero 2. vbi subiungit, ꝙ committere in legē, vel Canones est, quando quis facit de directo contra legem, vel Canones, siue quando facit contra mentem solum Canonis, vel legis, vtroque casu est committere in Canonem vel legem, exemplo per eum numero 3. & per Doct. in c. quæ contra. de reg. iur. in 6. tex. & Doct. in l. contra legis. ff. de leg. Et illud dicitur fieri cōtra Canones, vel leges, quod non fit secundum formam legis, vel Canonis, exemplo, quod minor contrahit sine consensu tutoris, vel filius sine consensu patris, dicuntur facere contra leges, vel Canones, glo. no. in leg. non intelligitur. §. diuus Hadrianus, & ibi Doct. ff. de iur. fis. Pau. de Castro. in d. l. non dubium, numero 8. tex. in l. contra. ff. de pact. quia contra illud, quod lex iubet, aut prohibet, nihil est faciendum, † latè per gl. in l. pacisci. ff. de pactis, vbi ponit de dictione contra. Nec intellige verbum, Canones, stricto modo, pro constitutione quæ fit in vniuersali cōcilio, per glo. cap. Canon. dist. 3. quasi constitutio videatur pœnalis: quia aufert acquisita, ab hæredib. acquirentium, vnde tanquam odiosa sit restringenda: quia iudicio meo uidetur potius largè sumendum, vt appellatione Canonis, hic veniat omnis constitutio ecclesiastica, vt per Abb. in cap. j. de constitut. vt videlicet contineat, etiam sub se quatuor species, videlicet decretum, decretalem Epistolam, dogmata, sanctionem, interdictū, & mandatum, contra quorum formam, & tenorē aliquid malè acquisitum fuerit, quæ enumerantur 25. q. 2. si quis dogmata, vt sic comprehendantur, non solum acquisita cōtra formam constitutionis conciliaris, quæ Canon propriè dicitur, sed etiā acquisita contra formam cuiuscunque ecclesiasticæ constitutionis, id quod patet ex eo: quia præsens constitutio est iuris antiqui declaratoria. patet ex inscriptione bullæ, p illa verba, nos omnem desuper hæsitationis materiam submouere &c. decernimus, & declaramus, quod verbum declaramus videtur iuris antiqui declaratiuum, non noui editiuum. arg. ff. de acq. rer. domi. l. sicut. §. sed si quæratur. gl. extrauag. Io. XXII. cum inter. de verb. sign. in versi. Deinceps, † & deinde per illa verba spectasse, & spectare, ac sub nomine spoliorum venire &c. Et per illa verba principii, ne prætextu incertitudinis illa ab aliquibus vsurpari, aut super eis dubia aliqua oriri contingat, &c. quæ verba demonstrant Papam velle tollere dubia & hæsitationes, ac materiam spoliorum, quomodo intelligatur declarare: vnde non videtur inductiua alicuius pœnæ de nouo, & sic nec vt odiosa restringibilis, quamuis etiam lex pœnalis recipiat aliquando interpretationem extensiuam, vt per Abb. c. translato. de constit. extra eo. quòd magis dicendum videtur, quia negociationes sunt interdictæ clericis omni iure in decreto. 88. di. & 91, 14. q. 4. 21. q. 3. c. j. & 2. c. mollicijs. c. hi q: & in decreta. est factus titulus ne cle. vel Mona. tex. in c. fi. de vi. & honesta. cler. & titulus iste est repetitus in 6.

Vnde bulla, quouis modo illicitè, & contra Canones acquisita comprehendit, & illicitè acquisitum dicitur tripliciter, per Sanctum Thomam q. 32. artic. 7. §. ad septimum: uno modo id quod illicitè ab aliquo acquiritur: quod debetur ei, a quo est acquisitum, nec potest ab eo retineri, † qui acquisiuit, veluti est rapina, furtum, & vsurę, de quibus homo tenetur ad restitutionē. Et propterea de eis inquit eleemosyna fieri non potest.

Alio modo illicitè acquisitum dicitur, quod ille, qui acquisiuit retinere non potest, quod tamen nō debetur ei: a quo fuit acquisitum, quia accipiens contra iustitiam accepit, & dans cōtra iustitiam dedit: Sicut contingit in symonia quod nō debet restitui danti. sed in eleemosynas erogari potest. Et eadem ratio est in similibus. in quibus datio, † & acceptatio est contra legem. Tertio modò est illicitè acquisitum, non quidem, quod ipsa acquisitio sit illicita, sed quia id, ex quo acquiritur est illicitum, sicut patet de eo, quod mulier acquirit per meretricium, lenocinium, & huiusmodi, vt per Gaetan. ibidem, Et hoc propriè vocatur turpe lucrum: quia licèt mulier agendo meretricium turpiter agat, & contra legem Dei, in eo tamen quod accipit non iniustè agit, † nec contra legem, vnde sic acquisitum potest retinere, nec de eo eleemosyna fieri debet, iuxta illud Deute. 23. non offeres mercedem prostibuli in domo Dei tui. Ludo etiam illicitè acquiritur, & per aleas aliqua acquiruntur illicitè de iure diuino: puta quando aliquid lucraris ab his, qui rem suam alienare non possunt: veluti sunt minores, furiosi, & huiusmodi, & quando aliquis trahit alium ad ludendum ex cupiditate lucrandi, & fraudulenter ab eo lucretur, † in quibus casibus tenetur ad restitutionem lucrans, & de eo inquit non potest eleemosynam facere, & dicit Io. de Imo. in c. j. de pecul. ele. in fi. ꝙ quis acquisita ex industria in baraterijs, tenetur ad restituendum illis, a quibus extorsit, vt ibi per eum.

Aliud videtur esse illicitè acquisitum ex iure positiuo ciuili: quod prohibet vniuersaliter tale lucrum: de quo lucro sic facto, tenentur ad restitutionem illi, qui sunt tali iure obstricti: nisi fortè contraria consuetudo præualeat, aut nisi tractus ad ludum, ucratus sit aliquid ab eo; qui traxit, quo casu non tenetur ad restitutionem, quia ille, qui amisit, non est dignus recipere, Item turpissimè etiam acquiritur illud, † quod acquirit per Symoniam. per quàm acquirens Spiritui sancto iniuriam facit de quo inquit potest fieri eleemosyna pauperib. vel Ecclesię, quia non est debitum ei, qui dedit, quia ex quo dedit contra iustitiam, meretur illud amittere, & cui & quomodo debeat tale acceptum restitui, vide per eundem sanctum Doctorem. q. ca. eadem secunda secundæ arti. vlti. ver. ad quartum: sed de hoc vide, quod diximus in tracta. nostro de Symonia in titu. de dat. & accept. symoniacè restitutione. Gaetan. in suis Commentarijs super dicta q. 32. d. loco, facit aliquas distinctiones, quomodo intelligi debeat quando aliquid illicitè acquiritur, vbi pro intelligentia, & perceptione materiæ dat regulas. † Sed uide materiam tractari per Inn. Abb. & alios in c. quia plerique. de immunita. Eccles. vbi ponunt, quomodo, quando, & quibus personis debeat de illicitè, & turpiter acquisitis fieri restitutio.

Item sciendum est, ꝙ clericis in sacris, & in minoribus ordinibus

nibus competenter beneficiatis est interdictum medicari: nisi gratis, & pro miserabilibus personis, vel consanguineis, in physica medicina, nec tunc tibi posset esse periculum, id q etiam in claustralibus est districtè obseruandum. c. multa. ne cleri. vel mona. officium verò chirurgi est interdictum omnibus clericis, quia id officium incisionem, & adustionem requirit. c. sententiam. d. titulo. & ca. tua nos. de homici. in quibus locis, licèt non videatur dici, nisi de existentibus in sacris, tamen idem potest intelligi de existentibus in minoribus sufficienter beneficiatis, per Abb. dicto c. sententiam. arg. ca. 1. de postul. & contrahit talis clericus irregularitatem: vbi eam laicus non contraheret, quia dat operam rei illicitæ, vt per summistas in veri. medicus. Vnde ex medicina acquisita per clericum, illicitè acquisita censeri poterunt.

Sed est videndum: an comprehendantur in bulla acquisita turpiter, vel illicitè de quibus parti læsæ, vel damnificatæ competat repetitio, vel per viam actionis, vel officiũ iudicis, quod non videtur pro nunc dicendum, quia de hoc nihil apparet expressum in bulla, & in dubio nunquam Papa censetur tollere ius partis, per suam quamcunque commissionẽ, nisi id expresse manifestet, latè per Abb. in c. quæ in ecclesiarum. de cõsti. post Inn. in ca. q super his. de voto &c. id quod est adeo verum inqt Abb. ibidem, quòd procedit etiam, si ille, de cuius iure agitur esset infidelis, vel Iudæus, & hinc euenit, quòd si aliquo casu contingeret Papam ius tollere, præsumitur hoc per circumuentionem, & importunitatem potius, quàm per voluntatem fecisse, latè per Felyn. in capitu. cum olim. 3. & 4. colum. de re. iudica. adeo quòd tali casu, verba rescripti sunt imponenda potius, quàm propriè intelligenda, vt alteri præiudicent tradit 94 Rom. consi. 334. circa primum. Decius consi. 11. col. 5. Ias. in l. ex facto 4. not. ff. de vulg. & pup. immò potius debent interpretari, quod nihil operẽtur, quàm quod indebitè quis damnum patiatur, vt Ias. no. in l. fi. post gl. Bart. & alios. §. in computatione. col. fi. C. de iur. delibe. id quod procedit etiam si rescriptum emanaret in fauorem piæ causæ, prbbat Ias. in l. fi. col. 7. ff. de cõstit. prin. post Alex. in l. pactum. quod dotali col. 2. C. de pac. nã licet viduis, pupillis, ac alijs pijs causis multum debeamus, non tamen adeo debemus, vt alijs præiudicium inferamus, dicit tex. in c. ex tenore. de for. compet. & ca. nuper. de donat. inter vir. & vxor. & in rescriptis Papæ, licèt nõ apponatur, vel exprimatur, 95 †tamen semper censetur apposita, vel expressa clausula, dummodo non sit alteri ius quæsitum, tradit Fel. in cap. Capitulum. col. 17. ver. de duabus. de rescr. fac. tex. in c. ex tuarum de auctor. & vsu pal. c. ex parte. el 3. & ibi Abb. in secundo nota. de decim. vnde licèt sit omissa illa clausula in nostra constitutione, vt posset opponi, tamen nihil refert, quia expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur. l. conditiones. ff. de cond. & demonstra.

Quamuis possit dici cõtrarium per verba illa generalia, alias contra sacros Canones quomodolibet acquisita &c. & per illa: quæ hactenus remanserunt, remanent, & remanebunt, ad eandem Cameram, & non ad alios spectare & pertinere. &c. quæ importare videntur omnem acquisitionem quomodolibet factam cõtra Canones, esse Cameræ apostolicę, & omnem aliũ excludere, ita, vt legis antiquæ dispositio, tollatur per hanc cõstitutionem contrariam, id quod potest per ea: quæ dicit Abb. in c. cum accessissent. 2. col. ver. vlti. adduco, de constit. Bart. 10. col. ver. circa secundum. post Cyn. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. etiam absq; facta mentione de prima lege, nisi tamen prima lex haberet clausulam derogatoriam, ad secundã, quia tũc esset opus facere mentionem. de prima. arg. l. si quis. in prin. ff. de leg. 3. & in c. nonnulli. de rescri. aliqui tamen. in d. l. si quis dicunt, quod si loquamur de priuilegio, vel rescripto, vel testamẽto, quæ sunt priuata lex, sic oportet, quod fiat mentio, quando habent clausulam derogatoriam ad secundam, si autem loquamur de legibus, vel statutis, vti est in casu nostro, non oportet, quod fiat mentio, etiam si habent clausulam derogatoriam ad 96 secundam, †per Clem. dudum. de sepul. quia cũ Papa, vel princeps præsumatur omnia scire, videtur scienter velle reuocare statuendo in contrarium. Nec est propterea mirabilis hæc constitutio, cum secundum varietatem temporum debeant statu- 97 ta humana mutari: quia lex debet conuenire tempori. 4. distin. erit. nec pari modo esset mirabile, si etiam in istis fiscus apostolicus 98 succederet, †cum omnia lucra turpia, & illicita fiscus aufe- 99 rat, & recipiat, quia fiscus est saccus malè ablatorum, † & quod Christus non capit, fiscus rapit, per Abb. in c. cum sit. de iud. per tex. in l. latius. ff. de iur. fisci. Et Papa ita statuendo videt clericos 100 delinquentes in eo punisse, †in quo deliquerunt qđ agere dẽt.

Sed post hæc scripta, legens bullam Pij IIII. super confirmatione priuilegiorum incolarum vrbis, necnon declarationis literarum, super bonis ex illicita negociatione acquisitis, vidi qđ illa verba contra Sacros Canones in bulla posita remouentur, 101 †& per eundem Pium declarando statuitur, quod bulla super illicitè acquisitis facta sit, & intelligatur sine dictis verbis, ac si non essent in bulla posita, vnde in illis nulla vis fieri hẽt quoad curiales, & incolas, in quorum fauorem bullam reformat. Sed pro nunc non recedo a prima opinione, ut per hanc constitutionem Papa non voluerit tollere iura, & actiones tertio competentia, quia primo Papa nihil videtur dicere in bulla, vnde intentio eius non præsumitur de eo, qđ verba non important. 102 l. quod †constitutum. ff. de testa. milit. tradunt moderni Papiẽ. in l. j. in 3. col. ver. 3. fac. ff. si quis in ius voc. non ier. Gomes. in regu. de infir. resig. q. 13. nu. 3. quia Imperator, & Papa non potest auferre rem suã alicui sine causa: quia Imperator, licèt habeat iurisdictionem in vniuerso, non tamen habet dominium rerũ priuatarum, quæ ab olim fuerunt concessæ occupantibus. Inst. de rer. diuis. quasi per totum: id quod etiam procedit respectu bonorum infidelium, & Iudæorum, nam sine causa Papa, nec Imperator potest auferre bona eis: de quo plenè per Inn. in ca. quod super his. de vot. licet possit princeps modicam lęsionem afferre, vt puta dare debitori dilationem, vt non possit interim conueniri a creditoribus. l. quoties. C. de preci. impe. offer. secus si in totum vellet concedere, vt non possit conueniri aliquo tẽpore: quia sine causa hoc non potest, vt not. ibi gl. & Inno. in c. quæ in Ecclesiarum. de consti. licèt enim secundum Inn. ibidẽ, possit Imperator mihi tollere actionem, quæ est de iure Ciuili per l. 2. ff. de orig. iur. non tamen potest facere, quod iustitia mihi non reddatur, vnde reditur ad primęuum ius, in quo non erant actiones, sed manu regia administrabant iustitiam. Et dicit Bal. in rubr. extra de iud. in 4. col. & in l. j. ff. de consti. prin. quod si princeps excedit iustitiam, nunquam præsumitur velle excedere, nisi in modico, non in totum. Et dicit Roma. in sing. suis quod in c. iudicas humanum. 13. q. 9. est casus singularis, quod Papa, vel Imperator non potest disponere, quod stetur dicto vnius testis in præiudicium partis, vide per Abb. d. c. quæ in eccle- 103 siarum. de consti. col. 4. facit in hoc casu, quia ille, †cui est faciẽda restitutio, potest esse de alieno territorio, & iurisdictione, & non subditus Papæ, quo casu non potest, nec debet esse comprehensus, vel ligatus constitutione Papæ: qui non est ei dominus. quo casu si Papa ei mandet, vt det rem suam alicui, nõ tenetur ei obedire, per Inn. in c. inquisitioni. de sent. excom. vbi dicit qđ si Papa mandat laico sibi non subiecto temporaliter: quod alicui det rem suam, non tenetur ei obedire, si nõ appareat aliqua legitima causa obediendi, cum non sit ei subiectus temporaliter, refert Abb. d. c. quę in ecclesiarum col. 4. vbi dicit, quod hoc dictum facit ad multa. Item potest esse pauper pari modo, cui auferre non est de mente Papæ: qui est pater pauperum, quorũ causa spiritualiter spectat ad illum extra. de prec. c. nihil.

Item videtur: q isto casu constitutio esset contra ius naturale: quia transferret dominia rerum de vno in alium: quæ non est seruanda secundum Inn. quem sequitur Abb. ibi col. pen. c. plerique. de immuni. eccle. ver. tertia decima.

Item si sit verum, quod acquisita restituenda comprehendã- 104 tur in bulla †& sint debita Cameræ apostolicæ, nascitur vnum absurdum, quod ille erit obligatus pro eadem re duobus, illi videlicet cui abstulit, cui ius auferre nõ potest per reg. quod meũ est sine facto meo &c. Et Cameræ apostolicę; cui per constitutionem applicatur, quod esse non debet, quia ex verbis bullæ non apparet, quod debitor sit a prima obligatione liberatus. Et peccatum violentiæ, & furti non purgatur, per quascunq; manus res furtiua ambulauerit, nisi restituatur domino, cui fuerit subtracta. l. sequitur. §. quod autem. ff. de vsucap. nec est purgatũ vitium, nisi facta restitutione, latę gl. in reg. peccatum. de regu. iur. in 6. Et iustitiæ partes sunt, alterum non lædere, ius suũ cuique tribuere. §. iuris Instit. de iust. & iure, & iustitia est ius suum vnicuique tribuens eo. vbi gl. dicit, quod ne dum non lædere: sed alteri proficere debemus.

Et pro cognitione istorũ restituẽdorum, vide quæ dicit Inn. in c. quia plerique. de immu. Eccl. vbi magistraliter dicit: quod restitutio, tunc est semper facienda, ubicunq; sit commissum furtum, rapina, oppressio, dolus, vel calumnia. 14. q. 5. c. fin. Et p 105 hæc inquit, comprehẽduntur omnes casus, † in quibus competit repetitio, siue per viam actionis puta metus causa, vel de dolo, uel consimiles, siue Iudicijs officio. Idem dicimus, quod tenetur restituere, siue iure naturali tantum, quale est illud, quod debetur seruo. Et ideo inquit de eo non faciat eleemosynam, sed illud restituat obligatus. Item tenetur restituere illi: qui est tutus præscriptione odiosa bona fide, vel etiam exceptione tantum: vbi tamen non fuerit crimen. Item habens exceptionem odiosam, puta Macedoniani tenetur restituere, quia illa exceptio, & il lud ius, non est tantũ factũ in odium creditoris, sed ẽt propter bonum publicum, vt vitentur mortes parentum. l. j. in prin. ff. ad Maced. Item tenetur restituere habens aliquid ex donatione minoris, vel ex alio contractu inito, qui non tenet ipso iure: puta, si in alienatione minoris absit authoritas Tutoris, vel decretum iudicijs: ad hoc. n. inquit, vt quis restituere non teneatur, oportet, quod adsit bona fides, & iustus titulus. Item vẽ restituendum esse, quando aliquid est vltra debitum exactum, in tm̃ quod iudex ex officio suo deberet cogere ad restituẽdũ, & tunc etiam in foro pœnitentiali restituere præcipitur. Item maiores officiales restituere tenentur, si quid indebitum recipiant.

piant. 14. q. 5. c. vlt. Item tenetur restituere, qui aliquid est lucratus in ludo, si trahens lucratus est, non si tractus, quia nihil tũc dolo fecisse videtur, & de quæsitis in bello remittit se idem Inno. ad dicta per eum. in c. sicut extra. de homicid. Item hypocrita acquisita per hypocrisim tenetur restituere, quia sub nomine boni Christiani, & per fraudem acquisiuit, quãuis fortè non debeat restituere illi qui dedit d. c. fi. 14. q. 5. quia cõsecutus fuit mercedem suam. subdens ibidem Inn. quod si princeps facit aliquam constitutionem contra ius naturale, sine causa: puta, q dominia rerum de vno in alium transferantur, quod nõ est seruanda, nec in foro animæ, nec in foro iudiciali, vbi etiam dicit, quod constitutiones, quæ sunt cõtra salutem animæ, vt de vsuris, & de iuramento non seruandis, seruari non debent &c. pro quo vide Abb. ibidem qui pulchrè Inn. interpretando materiã declarat in ver. 10. q. & 11. q. 12. ac 13. & per totum vsq; ad finẽ, merito ista indebitè acquisita, quæ sunt restituenda, non debẽt in bulla intelligi comprehensa, nec Cameræ debentur, quia dicit Abb. in c. relatum. 2. lect. de testam. in fi. quod si clericus ali- 106 qua acquisiuit ex illicita aduocatione, † negociatione inhonesta, vel ex ludo secundum Host. quod primo sedãdi sunt clamores si qui apparent, quasi velit dicere, quod si apparent repetentes, eis primo est indulgendum, alias autem fieret distributio p Episcopum inter pauperes, sed hæc inquit consideratio est indistinctè vera, vbi illicitę acquisitum subiacet restitutioni, &c. vt ibi per eum & refert Bernar. Diaz in practi. crimi. Canon. c. 50. q quæsita per clericum ex illicita negociatione danda sunt pauperibus, vt no. Mathe. quem refert Card. in cle. j. in fi. de vi. & hone. cler. & alij, quos refert Imo. ibi 2. col. & per eos ibi, si totũ non reddiderint, non sunt in statu damnationis. Et per Archi. Flor. in summa in 3. parte tit. 13. c. 2. §. fi. habetur, q hoc sit in foro pęnitentiali, vbi dicit, q in foro pęnitẽtiali debet clericis iniungi, vel saltim consuli, q ea, quæ taliter lucrati sunt studeant pauperibus erogare. c. qui habetis. 14. q. 5.

Et ex sui generalitate bulla videtur etiam comprehendere clericos cuiusuis ordinis, etiam clericos seculares, in minorib. tantum cõstitutos, etiam non beneficiatos, quib. dicebat Abb. 107 minimè prohibentur negotia secularia alias licita, † vt per eundem c. j. in fi. ne cler. vel mona. maximè per verba illa bullę, primo, per clericos, ẽt in sacris ordinibus cõstitutos, & paulo post per illa verba per quosuis clericos, tam seculares, quàm quorũuis ordinum etiam mendicantium &c. etiam in sacris ordinibus constitutos cuiuscunq; status ordinis &c. vbi verbum, etiã in sacris ordinibus constitutos. Et paulo post per illa verba per quosuis clericos, tam seculares, quàm quorumuis ordinum, ẽt mendicantium &c. etiam in sacris ordinibus constitutos cuiuscunq; status ordinis &c. vbi verbum etiam in sacris, videtur additum ad denotandum, quod etiam clerici non existentes in sacris sunt comprehensi per naturam suam copulandi, & coniũgendi, & dictio quosuis, & dictio cuiuscũq; status, ordinis, sunt dictiones generales, Siue vniuersales, quæ generaliter intelligi debent l. de pretio. de publician. in rem actio: quæ, vt generaliter intelligantur, debent comprehendere quamcumq; personam clericali caractere insignitam, ac demum quemcunq; clericum, quia alias nihil operarentur, facit, quia ab huiusmodi negocijs videntur prohibiti de iure omnes episcopi, omnes sacerdotes, omnes Diaconi c. episcopus. 88. dist. fac. rubrica decretorum ne cle. vel mona. vbi Abb. dicit, q appellatione clericorũ, veniunt omnes in quacunq; dignitate sint positi, ex quo sunt electi ad seruitium Dei. Vnde inquit, omnes qui non sunt laici dicuntur clerici, cum duo sint genera Christianorum vnũ cle- 108 ricorum, †aliud laicorũ. 12. q. j. duo sunt genera, eo q magis debent intelligi comprehendi a constitutione, quia est malæ vitę & malorum morum correctiua, & reformatiua, boni inducti- 109 ua, † & excitatiua virtutis, & malos mores prohibens, a quib. magis clerici abstinere habent, quia clerici deprehẽsi in crimine plus peccant, quàm laici, latè per Archi. in c. Arrianos. j. q. 1. quia religiosi, qui nomen sanctitatis habent, peruersè agendo, plus nocent in Ecclesia Dei, quàm alij 83. dist. nemo.

Et videtur etiam comprehendere acquisita cuiusuis temporis, quamuis regulariter noua constitutio nouiter edita recipiatur, & operetur circa futura tempora tãtum, ne afficiat aliquos sine culpa not. Abb. per illum tex. c. cognoscentes. de constitu. 110 gl. †est extrauag. cum inter col. 4. ver. deinceps extrauag. fo. 22. de verb. sig. quia in ea sunt expressa tempora per illa verba. videlicet remanent, remanserunt, & remanebunt, quod tollit dubietatem, quia illud, q constitutio nouiter edita comprehẽdat & concernat tempora futura tantum, intelligitur, nisi aliter caueatur expresse in lege, vt extendatur ad præterita, vt per Abb. d. loco. Fel. c. fi. de consti. Bar. & Bal. in l. de vsur. C. de vsur.

Et taliter acquisita applicat, & incorporat Cameræ, q ẽt per testamentarium, aut alium modum impedit clerico dispositio- 111 nem, per illa verba in Bulla: quæ etiam ex facultate, † quàm habuerint testandi condito testamento, aut quibus illos etiã eis viuentib. priuari, & etiam eis destitui contingeret &c. Idque ex vsu comprobari videtur, quia in facultatibus testãdi a Romana Curia venientibus, vel per viam breuis sub Annulo Piscatoris expeditis, vel per bullam in forma Cancellarię sub plumbo, vel per viam literarum sacræ pœnitentiariæ expeditis, de qua- 112 cũque summa pecuniæ, rerum, vel bonorum semper inest, †& apponitur clausula, licitè tamẽ acquisitis, nec hactenus vidi facultatẽ sine dicta clausula: & q acquisita maximè ex industria, mercatura, & commercio clericorum, spectent ad Cameram, seu fiscum apostolicũ, ante videtur declarasse Paulus quartus, in sua quam edidit constitutione contra apostatas, vbi, vt facilius apostatæ reciperentur a monasteriis, vnde exierant, acquisita per eos etiam ex mercatura, industria, vel cõmercio, amouet a Camera apostolica, vel fisco apostolico, & illa eisdẽ monasterijs applicat, quæ constitutio fuit reformata a Pio IIII. vt in bulla reformationis Sub Datum Romæ 1560. tertio Non. Aprilis Pontificatus sui Anno primo, & ab istius cõstitutionis generalitate, Pius IIII. confirmando, & innouando priuilegia curialibus, & incolis vrbis, eosdem incolas, & Curiales, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Prælatos, officiales, ac alios clericos, tam seculares, quàm regulares, ac omnes alios testandi facultatem, vel codicillandi a Sede apostolica habentes exe- 113 mit, ac non comprehendi, aut comprehensos esse declarauit, per suam, quam desuper factam constitutionem edidit, Nonis Februarij anni 1561. quæ est inserta in calce tractatus, quæ est cum rubrica, seu intitulatione, Bulla Confirmationis, & Innouationis priuilegiorum incolarum, & Curialium Vrbis, super libera facultate disponendi de bonis suis, necnon declarationis literarũ, super bonis ex illicita negociatione acquisitis edi- 114 tarum, ex quibus sit absolutum pro nunc, † quòd dicere volumus super ista quæstione.

SVMMARIVM.

2 *Prælatus potest alienare mobilia Ecclesiæ: quæ seruando, seruari non possunt.*
2 *Quod in vno est prohibitum, in cæteris videtur esse permissum.*
3 *Prælatus habet liberam dispensationem in fructibus.*
4 *Hæres licet sit dominus rei fideicommissæ, non potest alienare.*
5 *Clericus de fructibus suæ præbendæ, potest dare cui vult.*
6 *Clericus de fructibus remunerat seruitia.*
7 *Abbas stante consuetudine, potest dare etiam puellæ maritandæ.*
8 *Prælatus in disponendo de rebus Ecclesiæ, debet habere Deum ante oculos.*
9 *Eleemosynam debet facere prælatus de rebus Ecclesiæ.*
10 *Prælatus tenetur de redditibus Ecclesiæ alere consanguineos.*
11 *Frater de iure ciuili tenetur dare dotem sorori non habenti.*
Item & alere.
12 *Frater clericus potest dotare sororem, vel aliam consanguineam de fructib. Ecclesiæ.*
13 *Clericus potest pascere filios de fructibus Ecclesiæ.*
14 *Minus est peccatum dare consanguineis, quàm extraneis.*
15 *Quantitas rei facit donatum licitum, & illicitum.*
16 *Rex potest donare de rebus regni moderatè.*
17 *Quid sit beneficium habens administrationem.*
18 *Qui sint personaliter, & simpliciter beneficiati.*
19 *Practica quam debet seruare dans aliquid de rebus Ecclesiæ.*
20 *Si decedat clericus post mensem Augusti, & ante Cal. Martij fructus Anni sequentis sunt ecclesiæ.*
21 *Item si decedit post Calendas Martij ante mensem Augusti sunt clerici.*
Fructus pendentes sunt Ecclesiæ, separati verò a solo sunt clerici.
22 *Fructus separati, & reconditi sunt clerici.*
Qui non sunt separati, aut reconditi, spectant ad Ecclesiam.
23 *Non reperitur in iure, quod clericus satisdet.*
24 *Clericus ita acquirit distributiones quotidianas; quòd de illis disponit, vti Rusticus de diurni operis denario.*
25 *Fructus recollecti mortuo vsufructuario, vadunt ad illius hæredes, non ad proprietarium.*
26 *Distributiones quotidianæ dantur propter seruitium Altaris.*
27 *Fructus pensionum exacti, vel decursi acquiruntur taliter clerico: quòd illos in testamento, vel ab intestato transmittit ad hęredes.*
28 *Fructus pensionum lucrati dicuntur proprij & possunt donari.*
29 *Curia seruat: quòd clericus cedit fructus beneficij creditoribus, deductis sibi necessarijs.*
30 *Camera apostolica succedeas in spolijs clerici defuncti, tenetur soluere illius debita.*
31 *Fructus beneficij possunt dari creditoribus in causam iudicati.*
32 *Clericus, quæ acquisiuit in seruiendo pro Capellano, sibi acquirit.*
33 *Fructus Ecclesiæ possunt locari, vendi, & obligari.*
34 *Vendere fructus, & locare idem est.*
35 *Res, quæ proueniunt de fructibus ecclesiæ, vendi non possunt.*
36 *Non est prohibitum vendere fructus decimarum, & oblationum.*
37 *Clericus potest vendere, & obligare fructus præbendæ ad modicum tempus sine consensu episcopi.*
38 *Vide quando, & in quibus casibus prælatus disponat de fructibus ecclesię.*
39 *Fructuum Ecclesię male, & voluptuose consumptorum restitututio non est necessaria.*

§. Ve-

§. Verum quia.

1 Clericus non debet habere de fructibus beneficij vltra necessaria.
2 Nihil debet ab ecclesia accipere, qui habet aliunde, vt viuat.
3 De redditibus Ecclesię, illud tantum est clericorum, quod probabili ratione consumunt.
4 Equus emptus de pecunia Ecclesię, Ecclesię est.
5 Clericus de fructibus ecclesię non potest vendere, nec testari, nec donare.
6 Nullus clericus dicitur habere dominium sui beneficij.
7 Clericus potest facere donationem de rebus Ecclesię in remunerationem accepti seruitij.
8 Vanę, & delicatę expensę factę per clericum, non dedacuntur de fructibus Ecclesię.
9 Quæ expensę deducantur de fructibus ecclesiæ.
10 Clericus capiens de bonis ecclesię ultra necessaria, aliena capit.
11 Clericus tenetur ad restitutionem fructuum Ecclesiæ voluptuose consumptorum.
12 Clericus expendens de rebus ecclesię vltra debitum, tenetur restituere.
13 De fructibus ecclesię habet uiuere prelatus: & qui illi seruiunt.
14 Victus melior, vel peior datur secundum qualitatem personæ,
15 Nomine cibariorum non veniunt vestimenta.
16 Nomine alimentorum veniunt vestes, & habitatio.
17 De fructibus ecclesiæ, datur uictus clerico commode.
18 Clericus debet habere beneficium, quod sufficiat sibi, & suis.
19 Ecce, quòd in victu clerico subministrando, attenditur nobilitas, dignitas, scientia, &c.
20 Clerico doctori conuenit habere famulum.
21 Hodie clerici non debent viuere ita strictè, sicut olim.
Et dos hodie magis ampla assignatur clericis, quàm olim.
22 Hodie est difficile dicere, quot fructus sufficiant beneficiato; quia plus vni, & minus alteri sufficit.
23 Clericus non facit fructus beneficij suos.
24 Clericus de fructibus ecclesiæ sibi non acquirit.
25 Clericus in fructibus beneficij, habet solum ius Canonicè dispensandi.
26 Clericus potest dispensare ad libitum de fructibus, sibi pro victu debitis.
27 Clericus disponens de fructibus contra ius, punitur.
28 Clericus non potest vsurpare sibi fructus ecclesiæ, quamuis eosdem in alios dispensare possit; alioqui committeret furtum, & sacrilegium.
29 Quæsita de rebus ecclesiæ ipsa ecclesia vendicat.
30 Si ędificas de rebus ecclesiæ in solo tuo, solum cædit ędificio.
31 Si prælatus res ecclesiæ conferat in consanguineos, fur est & latro.
32 Longa interpretatio doctorum non est mutanda.
33 Clericus non bene administrans res ecclesiæ habetur loco prædonis.
34 Acquisita per clericum ex iniunctione pœnitentiarum, sunt Ecclesię.
35 Clericus de meliorationibus factis per eum in rebus ecclesiæ, non potest pro libito disponere.
36 Nullus est proximior clerico, quàm ecclesia.
37 Melioramenta facta in rebus ecclesiæ de suo patrimonio, clericus repetit.

§. Sed in contrarium.

1 Quę interuenire debeant in alienatione rerum ecclesię.
2 Ratio quare in rebus ecclesię alienandis non requiritur subscriptio: nisi in casibus expressis.
3 Vide, vbi requiratur subscriptio.
4 Causæ legitimæ alienationum rerum ecclesiæ,
5 Quæ sint illa, quæ seruando seruari non possunt.
6 Consuetudo loci dat iurisdictionem.
7 Quę dicatur minima, vel modica quantitas.
8 Quatuor casus: in quibus clericus disponit de rebus ecclesiæ.
9 Verbum aliquid importat modicitatem.
10 Clerici legantes nepotibus, & consanguineis committunt sæpe fraudes.
11 Oportet fieri traditionem a viuente illarum rerum, quas donat clericus.
12 Casus, in quo donatio facta de fructibus ecclesiæ reuocatur.
13 Fructus clerico pro victu debiti sunt sui: si in vsum suum conuertet.
14 Fructus pro victu debentur clerico: licet aliunde victum habeat.
15 Multis modis: quid potest dici suum, & proprium.
16 Si clericus distrahit fructus beneficij, & donat pecuniam amico, valet donatio.
17 Beneficiorum genus multiplex.
18 Clericus non potest sibi fructus conseruare, nec ex eis sibi acquirere.
19 Vide tres opiniones diuersas Doctorum, de potestate clericorum circa fructus, & res ecclesiæ.
20 Ad quem peruenit ree ecclesiæ, ille tenetur restituere.
21 Rei vendicatio competit ecclesiæ contra quemcunque.
22 Ad recuperandum bona ecclesię, competunt plures actiones.

§. Quid dicendum.

1 Fructuum ecclesiæ plura genera.
2 Pro ecclesia semper benigna fit interpretatio.
3 Communis vsus inualuit, quod hodie clerici approprient sibi omnes redditus.
4 Bulla Pij IIII. contra facientes legata in fraudem Cameræ.
5 Distributiones quotidianæ, non computantur in valore beneficij, nec sunt de corpore beneficij.
6 Capellanus ad nutum amouibilis, potest disponere de fructibus Capellanię.
7 De fructibus pensionum clericus videtur pro libito posse disponere.
8 Pensio est quid prophanum.
9 Pensiones, etiam laico assignari possunt.
10 Pensio assignatur in causa alimentorum.
11 Alimenta in vita non soluta, soluuntur hæredibus.
12 Pensiones decursæ, non solutæ in vita, transmittuntur ad hæredes etiam ab intestato.
13 Clerici sunt Domini fructuum perceptorum, quo ad dispensationem debitā.
14 Meliorationes factæ per prælatum in rebus ecclesiæ, sunt ecclesiæ.
15 Emptum de pecunia aliena acquiritur ementi.
16 Casus, in quibus res empta efficitur non ementis, sed illius, cuius fuit pecunia.
17 Non est aliquod dominium, vel possessio clericorum in reb. ecclesiæ.
18 Oblata ecclesiæ Deo oblata dicuntur.
19 Res ecclesiæ sunt prælatorum, quo ad gubernationem, pauperum quoad sustētationem.
20 Bona sunt diuisa ecclesijs diuersorum locorum, pro communi vtilitate.
21 Bonorum ecclesiæ administratio auctoritate Papæ concessa prælatis.
22 Xistus, & alij Pontifices concedunt curialibus posse disponere de acquisitis ex fructibus ecclesiæ.
23 Casus enumerati, in quibus clericus prohibetur disponere de rebus ecclesiæ.
24 Prælatus tenetur de culpa per eum in rebus ecclesiæ commissa.
25 Clericus de iure antiquo non poterat habere bona particularia.
26 Clerici possunt aliqua in eleemosynam erogare, non ratione testamenti.
27 Clerici possunt pro seruitio recepto moderate donare.
28 Clericus potest tantundem de bonis ecclesiæ relinquere: quantum de suo contulit ecclesiæ.
29 Clericus potest testari de expensis factis per eum causa ecclesiæ.
30 Clericus potest testari de bonis ecclesiæ, si hoc habet consuetudo.
31 Vide, an condēnato clerico possit fieri exequutio in fructib. pro uictu debitis.
32 Quando permistim est facta acquisitio per clericum, iudicis est arbitrium: quantum de patrimonialibus, de artificio, vel doctrina, & de ecclesiasticis sit acquisitum.
33 Præsumitur esse ecclesiæ illud, quod possidet prælatus post adeptā platurā.
34 Consuetudo attenditur in dispositione fructuum ecclesiæ.
35 Intellectus ad gl. in c. præsenti. de off. ord. in vj.
Clericus testari potest de distributionibus quotidianis.
36 Clericus testari potest de stipendio Capellaniæ ad nutum amouibilis.

§. Et in hac materia.

1 De quib. fructib. ecclesiæ possit testari clericus.
2 Clericus fructus ecclesiæ, quos potuit, & noluit consumere, non potest legare etiam Terræ sanctæ.
3 Vsuarius tantum facit suum, quantum consumit.
4 In administratoribus quales sunt clerici, potentius est ius in vita, quàm in morte.
5 Ratio, quare clericus magis possit donare, quàm legare.
6 Pensionarius transmittit terminos pensionis non exactos ad hæredes ex Testamento, nec non ab intestato.
7 Clerici de acquisitis, ex litteratura, vel alias licitè, liberè disponunt in testamento, & ab intestato.
8 De illicite quęsitis non disponet clericus, quia sunt spolia.
9 Clericus ex sua industria acquirit sibi, non suæ ecclesiæ.
10 Datum sacerdoti pro missis dicendis acquiritur ecclesiæ, si intuitu ecclesiæ datum fuerit.
11 Cardinales reges appellantur: quia cum Papa regunt totum orbem.
12 Episcopi possunt testari de illis, quæ sibi offeruntur pro ordinationibus.
13 Acquisitum ex causa Simonię, turpissime acquisitum.
14 Episcopus regularis non potest disponere de rebus post Episcopatum acquisitis, etiam intuitu personæ.
15 Prelatus regularis non potest testari, etiam si sit Cardinalis.
16 Dispensatio de rebus ecclesiæ est concessa magis lata clericis secularib. quā regularibus.
17 Prælatus secularis intuitu personæ acquirens sibi acquirit. Regularis uerò acquirit ecclesiæ.
18 Religiosus profitens tria substantialia prohibetur testari: secus si non profitetur.
19 Licentia testandi solet impetrari ab episcopis, non a clericis, quia clerici secundum aliquos liberè disponunt de fructibus ecclesię, sine licentia.

§. Et ex his.

De potestate circa fructus, & res ecclesiæ clericis, vel prælatis concessa.

QVAESTIO III.

§. VERVM quia sæpe occurrit, quod mortuo Clerico, Collectori Cameræ spolia recuperare procuranti offeruntur eidem testamenta, donationes, ac aliæ dispositiones factæ per defunctum, quib. hæres nititur iura Cameræ occupare, & impedire, vnde dubium nasci solet, nunquid potuerit facere talem dispositionem. Ideo hanc de facultate Clerici, vel Prælati quæstionem facere, iudicaui ad propositum: vt cōstito quid possit,

vel non possit super his Clericus, cōstet etiam, quid efficaciter, vel effectualiter Camera apostolica, q̄d hæres, vel donatarius, seu alius super sic dispositis prætendere, vel obtinere possit.

Et videtur, quòd Clericus, vel Prælatus de fructibus beneficiorum, ac de alijs acquisitis, quæ faciunt spolia, possit liberè pro libito suæ voluntatis, tam inter viuos disponere donando, & cōtractando, quàm in vltima voluntate testando, & codicillādo. In hac materia scribūt Doctores variè, & diuersis modis laborant. Conabor ego hinc inde collecta ordinare, & quæstionē clarius, quam potero disputare, vt facilius, quàm fieri possit, materia pro sui difficultate legentibus exponatur.

Et primo (inquam) videtur, ꝙ Clericus, seu Prælatus in redditibus, ac fructibus beneficiorū, & ecclesię habeat omnimodam facultatem, ac de illis possit pro suæ voluntatis libito disponere, quia in huiusmodi æquiparatur Clericus, vel Prelatus vsufructuario, quia vsumfructum in illis habet, vt dicit gl. in c. ex literis. extra de probat. vbi inquit, licet prædia Ecclesiæ non sint propriè Clericorum, agere tamen possunt Clerici finium regundorum, cum habeant ius in illis, s. vsumfructum. ff. fini. re. l. 3. §. finium. Item gl. in c. fi. de pecul. cler. in verbo obitus. ibi, q̄d beneficiati in Ecclesijs, vsufructuarijs comparātur &c. videtur dicere tex. ibi vsque ad diem obitus sui possideat. Item in tex. in c. relatum. il 2. de testa ibi per Ecclesiā acquisita ad eam in Clericorum obitum deuoluantur.

Item gl. in c. nulli. de reb. eccl. non alien. in ver. immobilem. ibi mobilia verò, quæ seruando seruari non possunt, potest prelatus alienare instar Tutoris. l. lex. C. de administ. tut. & l. vlt. C. quan. Decreto op. nō est, 1 † & vsufructuarius fructus perceptos, immo separatos a solo, & reconditos facit suos: taliter quod illos etiam ad hæredes transmittit. tex. videtur notabilis. in l. defuncta. ff. de vsufr. Bar. in l. fi. §. frui. ff. de iur. fisci, & Doct. in l. Iul. §. fructibus. ff. de act. emp. Sal. in l. fructus. C. de act. emp. l. arboribus. §. Iulia. alias, si fur. ff. de vsufr. & quib. modis vsuf. amit. si vsufructuarius, & dicit Zabarella in c. Cæterum. extra de donatio. ver. 3. no. ꝙ Prælatus potest de fructibus liberè conferre, etiam cessante consuetudine, per tex. iuncta gl. in c. nulli. de reb. eccl. non alien. vbi fit prohibitio, quòd per clericum non alienētur res immobiles suæ Ecclesię, & per gl. ibi dicitur, ꝙ mobilia, quę non possunt seruari, possunt alienari, quia si sunt prohibita alienari immobilia tantum, potest dici, quod mobilium sit permissa alienatio, 2 † quia quod in vno est prohibitum, in ceteris esse videtur permissum, & econtra. l. cum pretor. & ibi Bar. ff. de iud. Et per eundem Cardinalem Zabarellam ibidem vers. & dic. ꝙ aut loquimur de fructibus ecclesiæ, aut de alijs. Et primo casu videtur tenere donatio in quantacunque quātitate facta, quia 3 Prælatus habet liberam dispensationem in istis. Et paulo post, dic vt prædixi, quia tenet donatio etiam immodica, quoniam præiudicatur soli donanti, qui omnes fructus poterat in suos vsus conuertere, idem in c. inquirendum, de pecul. cler. ibi. Sed si Prælatus vendit fructus, quos libere potest distrahere &c. Idem refert in c. fin. eo. quod Io. & Laur. 12. q. 1. duo. dicunt credendum, videlicet quod clericus sit dominus fructuum collectorum, & de eis pro libito disponere possit, ita quod proprietas sit ipsius, vbi gl. in ver. proprietatem dicit, tamen bene concedēdum est, quod clericus sit dominus fructuum collectorum. Sed licet proprietas fructuum sua sit, tamē non potest eam, cū moritur, alicui largiri, ratione testamenti. Sed intuitu eleemosynæ sic quemadmodum hæres: qui licet sit dominus rerum, quas tenetur restituere alij per fideicommissum, tamē nihil p̄t 4 alienare. l. deducta. §. vlt. ff. ad Trebel. & l. quidam. §. si quis. Item dicit etiam Bar. in l. sacrosanctæ. C. de episco. & cler. ꝙ clericus de fructibus suæ præbendæ, potest dare cui vult, modo sit clericus secularis. Itē potest clericus donare de fructibus, vel rebus ecclesiæ in remunerationem, seu compēsationem recepti ser- 5 uitij, c. relatum ij. §. licet, de testam. item de fructibus potest erogare in pauperes. 1. q. 2. pastor. & c. clericos. 16. q. 1. quoniam. 32. 6 q. 4. sicut non sunt, Archid. c. statutum, de rescrip. §. assessorem, lib. 6. per Abb. in c. ad hæc, de testam. in princ. & in fine, Et tales erogationes facere considerata consuetudine, & facultate ecclesiæ. Daturq; exemplum, vt si est consuetudo in terra: vbi est Abbatia, quòd Abbas det viginti, vel centum solidos, aut rem 7 mobilem de bonis ecclesiæ pauperi, vel egenti nobili, vel puellæ maritandæ. Immo dicit Io. And. in c. cæterū, de donat. quòd si esset cōsuetudo loci, ꝙ episcopus causa pietatis, faceret vnū, vel duos milites, & pro eis militandis expenderet, talis consuetudo minime improbaretur, dummodo nō grauetur ecclesia: quia nec militare est peccatum. 23. q. 1. militare. Et cum prædicta (inquit) liceant sine consuetudine speciali, putat Hostien. ꝙ ratione consuetudinis valebit donatio simpliciter facta, si forsan donatarius non nimis egeat. Consulit verò Host. ꝙ Prælatus in istis faciēdis, semper habeat Deum ante oculos, Et quòd 8 Donatarius caueat a vitio ingratitudinis. Et ꝙ licet Prælatus hoc possit facere de fructibus superfluentibus, non tamen causa istorum habet obligare ecclesiam, vel habet parētes ditare, vt ibi per eundem Ioan. Andre.

Et hæc erogatio siue donatio valet: siue in vita sit facta, ca. ad hoc. de testam. siue in morte c. relatum. ij. eo. vbi dicit text. ꝙ licet de iure, clericus mobilia, ecclesiæ acquisita, non possit pro libito voluntatis in alium transferre, consuetudinis tamen nō est improbandæ, vt pauperibus, & religiosis locis, & illis qui viuenti seruierant, vel fuerint consanguinei, vel extranei, iuxta seruitij meritum, aliquid de his conferatur, per Card. Zabarellā d. c. cæterum. Et Abb. ibidem dicit: quod non est necessaria cōsuetudo, quia eleemosynam debet facere Prælatus. de reb. eccl. 16. q. 1. c. quoniam. & ideo datur inquit illi tex. secundus intelle- 9 ctus, † vt intelligatur de vera donatione, quàm facit Prælatus alicui non pauperi puta amico, vel consanguineo, tunc etiam valet donatio: si concurrit consuetudo &c. subiungens ibidem ꝙ Prelatus potest donare fructus beneficij: quos facit suos, & rē mobilem ecclesiæ minimam, etiam sine consuetudine, & consensu capituli.

Item clericus non solum debet, sed & tenetur de redditibus ecclesiæ alere suos consanguineos per tex. in c. j. de cohabit. & mul. per tex. in c. omni, iuncta gl. 31. dist. bonus tex. in c. non satis. 86. dist. vbi habetur: ꝙ quis prius tenetur suis consanguineis subuenire quàm extraneis, voluit Anch. consi. 437. vbi dicit, ꝙ 10 sunt laudandi exequutores testamēti, † qui in propinquos pauperes testatoris, vel defuncti, bona distribuunt. Et dicit Abba. in c. peruenit. extra de arb. quod quemadmodum iure ciuili, frater laicus tenetur dotare sororem: quæ dotem nō habeat, quæ 11 sit ei coniuncta ex parte patris, † vt per gl. in l. cum plures, & ibi doct. §. pen. ff. de admi. tut. & in l. non omni. C. eo. ti. & sicut eā tenetur alere in casu necessitatis: ita & dotare, cum longè sit fauorabilior causa dotis: quàm causa alimentorum. Ita similiter est dicendum, quod frater clericus teneatur ad sororem dotandam, cum clericus teneatur magis actum humanitatis exercē- 12 re, † & charitatis, quam laicus. c. j. & quod ibi no. de empt. & vē. subdens ibidem, & credo, ꝙ cum bona conscientia, si clericus non habet bona patrimonialia, poterit dotare sororem, vel aliam consanguineam de fructibus ecclesiasticis, ac redditibus beneficiorum. Et dicit gl. in c. omnino. 31. dist. ꝙ clericus habēs vxorem, & filios potest eos pascere de redditibus ecclesię; ergo a fortiori, etiam dotare, quia dicit gl. in c. peruenit. 1. q. 3. ꝙ minus est peccatum dare consanguineis, quàm extraneis. 86. dist. 13 non satis: & hæc est ordinata charitas, † quamuis grauius punia- 14 tur, † quia propter affectionem magis læditur ecclesia. Quia dicit Abb. in c. inquirendum. de pecul. cler. ꝙ Prælatus debet, immo tenetur de redditibus ecclesiæ, competens subsidium conferre suis consanguineis, immo potius tenetur suis, & amicis, quàm alienis.

Item est tex. apertus in c. vnico. de cle. non resid. in 6. vbi clericus fructus beneficii facit suos, & in eis dominium acquirit, per verba tex. qui sic dicit ad literam.

Item dicit Host. in c. fi. de pecul. cler. ꝙ si clericus, vel Prælatus habet administrationem: quàm diu viuit, & est sanus æquiparatur in fructib. beneficij vsufructuario: Vnde potest de fructibus donare, moderate tamen, notatur extra. de dona. c. cæterum. vbi gl. Bern. dicit, nota, ꝙ quantitas rei facit donatum licitum, & illicitum. Et gl. in ver. ratum d. c. cęterum, dando intel- 15 lectus ad tex. dicit, † ꝙ Prælatus potest facere erogationem in pauperes de rebus ecclesiæ, dummodo non proroget illam ad nimiam quantitatem, considerata consuetudine, & facultate ecclesiæ, facit, quid dicit Petr. de Ancha. no. in ca. intellecto. de iureiu. vbi dicit, ꝙ rex potest donare de rebus regni moderatè, non obstante iuramento de non alienando præstito, quia iuramentum intelligitur de graui donatione nō de modica. Et potest facere donationem, si sit ita loci consuetudo, cum consuetudo loci tribuat iurisdictionem, & liberiorem administrationem. Ita tamen, † vt ecclesia non enormiter grauetur, vt ibi per 16 eam gl. Quando verò non est sanus, sed ægrotari incipit, tunc non est amplius vsufructuarius. Sed ex vsufructuario fit vsuarius, & vsum tantum habet, & aliquantulum etiam plus, quia potest aliquid in eleemosynam erogare c. ad hæc. de testam. Et ita intelligi debet tex. in c. cum in officiis, & omnia similia iura secundum Hostien.

Si verò clericus non habet administrationem, sed habet tantum simplex, vel personale beneficium, veluti Canonicatum, quantum ad fructus faciēdos suos, æquiparatur vsufructuario: quia semper facit fructus suos vsque ad diem mortis, & de ipsis ēt testari potest, arg. c. requisisti. §. illud. de testa. extat decis. Rotæ. 330. in antiquis. incip. Nota cum, ꝙ clericus. Alia decis. similiter in antiq. 855. incip. cur camera. Et hoc, inquit, Host. seruat consuetudo generaliter vbiq;: subdens ibidem, quod Canonici, ēt fructus lucratos ex prębendis, faciunt suos, & de eis testantur, si tñ decedunt sine testamēto, in eis succedit ecclesia de equitate. c. relatum. §. noīe. & §. fin. & hęc est cōis opinio s̄m Nicol. de Vbal. in suo tract. de succes. ab inte. cler. 2. spetie. §. non obst. 17 Et pro intelligentia: nō habere administrationem dr̄ clericus: quando non habet beneficium, † cui sit assignata dos, vt per Gemin. in c. præsenti. de off. ord. in 6. Et dicit Inn. in c. requisisti. de testa.

testa.ꝙ qui potest absoluere,dicitur habere administrationem,
& administratio verificatur in eo,qui habet aliquam dignitatē
seu ministerium in ecclesia separatum a congregatione, & Vi-
carius temporalis alicuius ecclesię,vel commendatarius dr̄ ha
bere administrationem temporalem per Abb.in c.2.de Iud.

Simpliciter verò,& personaliter beneficiati sunt, & intelli-
18 guntur,veluti sunt Canonici,†& similes,quibus id, qđ habent,
obuenit intuitu,ac ratione personæ,non ꝙ habeant præbendā
in ecclesia distinctam,quia sic haberent administrationē,hanc
distinctionem,& opinionem Host.videtur approbare Io.And.
qui nihil dicendo transit,& eam sequitur glo.in ca.præsenti.in
ver.reseruari de off.ord.in 6.

Et episcopus:dum viuit, potest dare centesimam, vel quin-
quagesimam ecclesiæ per eum constructè,vel construendæ. c.
quia.12.q.5.no.Doct.in c.apostolicæ.de donat. extra, quod tñ,
non potest in morte,vt per Abb.in c.ad hæc.de testa. vbi ratio-
19 nem diuersitatis assignat,†& dat practicam,quam debet serua-
re clericus,si de reb. ecclesiæ vult aliquid dare intuitu eleemo-
synæ,vel per remunerationem seruitii, vt videlicet, actualiter
donet,dum viuit,non autem relinquat post mortem dādum.

Item pro declaratione,ac pro cognitione materiæ,ide Host.
in d.c.fi.de pecul.cler.quærit:qui nam sint fructus, qui pertinēt
ad ecclesiam,de quib.non potest testari clericus, & respondet:
quod est aduertendum ad tp̄s,quo moritur clericus:quia si mo
20 ritur post finitum mensem Augusti, & ante Kalendas Martii,
omnes fructus anni proximè sequētis pertinent ad ecclesiam:
si verò decedat post Kalendas mensis Martij, & ante mensem
Augusti,i.inquit,ante messes,fructus pertinēt ad clericum, vel
21 dic alio modo,ꝙ fructus pendentes pertinent ad ecclesiam,†se
parati verò a solo ad clericum, vel dic, quod inter exequuto-
res clerici defuncti,& ecclesiam fructus habent diuidi, sicut fit
inter virum,& vxorem facto diuortio.Sed est verius, vt intelli
22 gamus illos fructus tantum pertinere ad clericum,† qui sunt se
parati a solo,& reconditi,quos clericus vti vsufructuarius facit
suos,cui clericum comparari debere diximus,alii autē,qui non
sunt separati,aut reconditi,nō sunt clerici,nec clericus facit il-
los suos,immo spectant ad ecclesiam:& hæc procedūt,nisi ob
stet aliqua specialis consuetudo in contrarium,cui est stādum,
nisi ecclesia ob eam nimis grauetur. Et dicit Zabarella in d.c.fi.
de pecul.cle.ꝙ in isto casu,clericus est potius comparandus bo
næ fidei possessori,quàm vsufructuario,quia possessor bonæ fi-
dei facit fructus suos statim,cùm sunt separati,etiam non recō-
diti,& fiunt illius,a quocunq; sint a solo separati,per ipsum,vel
alium eius nomine Vnde congruentius videtur comparari cle
ricus bonæ fidei possessori,quia licet in aliquo possit æquipara
ri vsufructuario (facit enim fructus suos,vti vsufructuarius,& si
cut ius illius finitur morte,ita ius clerici defuncti finitur in be-
neficio) tamen in plurimis differt ab eo,quia dicit gl.ibidem in
ver.obitus,quia clericus de terra aratoria potest facere vineā,
quod non potest vsufructuarius.Item vsufructuarius,potest fa-
cere fructus suos taliter,ꝙ potest de illis testari, quod non pōt
clericus:nisi cum moderamine,de quo habetur in c.ad hoc. &
c.relatum.§.licet. extra de testa.& vsufructuarius satisdat, satis-
datione de qua habetur in c.fi. de pign.de vtendo, & fruendo
immobilibus salua rerum substantia,de pecunia verò,ac mobi
libus,de restituendo tempore mortis. Cæterū Prælatus ad hoc
non cogitur,quia iure expressum non reperitur, vt per Cardi-
nalem Zabarellam ibidem.Item clericus distributiones quoti-
dianas,acquirit taliter:quod facit illas suas,& quod de eis pro li
bito suo testari potest,videtur tex.in c.vnico. de cle. non resid.
in 6.ibi rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec fa
ciat eas suas,videtur tenere Laur.in cle.fin.de præben.dicens,ꝙ
talis seruiens fideliter diuino officio facit fructus suos.Et pōt si
cut laborator de denario diurno disponere,prout Dom.& Flo
24 rian.ibi.faciunt ea, †quæ adducit Oldr.consi.118.ꝙ incip.ex vir
tute gratiæ,& fac.& quod voluit Dn̄ic.in ca.vnico, vbi dixit,ꝙ
clericus potest testari de quotidianis distributionib. Et hoc di-
cit tenere Guliel.in extrauag.suscepti,extrauag.Io. XXII. vltra
prædicta ad hoc faciunt oīa iura,quæ dicūt clericum, maximè
non habentem dignitatem,administrationem,vel curam ꝓut
præbendatus clericus,vel ille,qui hēt distributiones ęquiparari
fructuario:qui est clarum,ꝙ efficitur dn̄s fructuum, iam recol-
lectorum.Et eo mortuo non spectāt ad proprietarium, sed ad
hæredes fructuarij.Ergo idem est dicendum de fructib.præben
25 darum.†Et multo magis de fructibus ipsarum distributionum
quotidianarum,in quib.præbendatus habet maius ius, vt per p̄-
dicta patet,& maximè per adducta per Oldr.d.suo consi. sequi-
tur Fran.d.c.vnico.& Barbatia,dicens illum text.esse singularē
in c.fi.de pecu.cler.notat gl.in extrauag.Io.ne se.vac.inter cōes,
in ver.consueuerit.Dec.cons.280.col.j.quorum opi.cōis est, &
eam sequitur Paris.ɔ̄s.33.vol.4.col.2.quia constat,qđ istæ distri
26 butiones conceduntur ex Canon.dispositione ministris eccle-
siæ ob seruitium,seu ministeriū,qđ impendunt:vel exhibent al
tari,aut diuino cultui.Idem notat Bolognin.ad Anan.cons.87.

Item fructus pensionum ecclesiasticarum sunt, & fiūt ipso-
rum pensionariorum,& taliter eis acquiruntur, quod eos exa-
ctos,& non exactos,transmittunt clerici ad hæredes eorum, si-
ue testamentum condant,siue ab intestato decedant,p ea, quæ
adducit latè Gig.in sua q.52.de pensio.vbi dicit:quod ius exigē
27 di pensiones decursas,†& pensionario eius vita durante nō so-
lutas,competit hęredib.clerici defuncti,cui dicta pensio erat re
seruata,per multa quæ ibidem adducit,vnde inquit,clericus de
pensionibus decursis testari poterit,allegat Alex.cons.4. incip.
perspectis his in fi.in tertio vol.vbi concludit, quod pensiones
decursæ,perceptis fructibus in vita vsufructuarii spectent ad il-
lius hæredes.Subdens ibidem Gig.erit ergo firmata conclusio,
quod pensiones decursæ in vita pensionarij non exactę trāseūt
in eius hæredes:siue ab intestato decesserit, siue testamentū cō
diderit,vnde tales fructus exacti,& non exacti efficiuntur pen-
sionarii oīno, & in eis acquirere vr̄ dominium, quando de eis
potest testari,& ab intestato decedens ad hæredes,& consangui
neos eos transmittere.Et ita inquit sæpe consului,& Rotam iu
dicasse intellexi,ita etiam dixit sensisse Paulū de Roma in suo
tract.de pensionib.q.8.ver.j.ecclesiastica pensio,vbi dixit:quod
fructus lucrati per pensionarium, dicuntur proprij,& in illius
dominium transeunt,& ab eo donari possunt,per text.in l.ædi-
bus.§.vlt.ff.de dona.idem Gig.in q.53.vbi tenet: ꝙ pensio debe
28 tur hęredib.pensionarii,†si tempore,quo moritur,fructus sunt
percepti. Et paulopost ibidem tenet,ꝙ pensio erit hæredum p
rata fructuum perceptorum,& ante illum tenuit Io. Bapt. Ca-
cial.up.qui id refert in tracta.pensio.

Item de fructibus suorum beneficiorum clericus debet, im
mo tenetur satisfacere suis creditoribus,et si sint creditores il-
lius de debito suo,etiam priuato,nec intuitu ecclesiæ, facto, vt
in c.peruenit.de fideiussor.& ibi Abb.& Card. Et ibi quoq; Io.
de Imo.col.7. per hoc dicit posse colligi, ꝙ clerici faciunt fru-
ctus suos,seu redditus beneficiorum &c.& But.in c.cum olim.
de restit.spo.2.& collect.& Doc.in c.Odoard.de soluti. dicit,ꝙ
vidit in curia seruari,ꝙ clericus nil habens in bonis, admittitur
cedens creditorib. suis fructus beneficiorū,deducto eo,ꝙ suffi
29 ciat pro administratione diuinorum,† de quo per Cald.in cōsi.
111. id quod ego quoq; possum testari vidisse seruari in curia,
coram multis iudicibus,pro tempore 12.ann.quo in ea versor.
Et quamuis Abb.in rep.c.cum esses.de testam. & in sua disputa
tione:quæ incip.clericus,& Archi.in c.statutum.§.assessorem.
de resc.in 6.teneant contrarium,quia volunt:ꝙ clericus de red
ditib. beneficij non possit soluere debita propria: Sed tantū rō-
ne,ac intuitu ecclesiæ facta,tñ dicit Gig.tract.de pensio.in q.39.
nu.3.ꝙ illi,qui contrariam opinionem tenēt,sunt plures quo-
rum opinio,vti plurium voto vallata,magis est attendenda, fa
cit Rotæ decis.855.incip.cum Camera,in antiquis.vbi Camera
apostolica succedens in spoliis,ac bonis relictis per clericū de-
30 functum,tenetur soluere illius debita,†vt latè ibidem.

Item vr̄,ꝙ fructus beneficiorum possint assignari,& dari cre
ditorib. clerici in causam iudicati,per d.Antonium in c.perue
nit.de fideiussor.2.col.& per eundem in ca. reprehensibilis in j.
col.de appel.gl.& Bar.in l.stipēdia, C.de exequutio. rei iud.quē
31 sequitur Imo.in c.j.†in fi.4.col.de cler.ægro.

Item facit:quia quicquid acquirit clericus causa, & rōne sui
officij,vel suæ dignitatis clericalis,puta quia fuit cappellanus,&
in seruitio Cappellani inseruiuit alicui Principi, qui ei multa
donauit,illud omne sibi acquirit. Et taliter, ꝙ de illo, etiam p̄t
32 ꝓ libito suæ voluntatis testari,& disponere,dicit Innoc.in c.qa
nos,de testa.quem sequitur Host.in illis verbis, idem dicimus,
si ratione officij,vel seruitij aliqua acquisiuit,puta Cappellanus
fuit alicuius Principis,qui ei multa donauit, sequitur Io.Andr.
& Abb.in c.cum in officijs,eo.qui declarando materiam dicit:
ꝙ licet Pet.vt refert Cyn.in authen.licentiam.C. de epis.& cler.
dicat,ꝙ si clericus lucratus est multa in missis dicendis,puta,sint
ei relicta centum pro missis dicendis,possit de eis testari libere,
tñ non vr̄ simpliciter id tenendum: quia si relinquens habuit
in relinquendo respectum ad Ecclesiam, quia forte legauit cē-
tum suo parochiali presbitero pro missis dicendis,quæ non re-
liquisset,si non fuisset relinquēti proprius sacerdos Parochia-
lis,cum ista videantur relicta potius intuitu, & contemplatio-
ne ecclesiæ,quam personæ, de sic acquisitis non disponet, nec
testabitur. Secus vbi nulla qualitas suggerit ecclesiæ rationem
habitam fuisse,sed personæ tantum.vnde ad coniecturus est re-
currendum s̄m eum, & in dubio, si sint relicta cantum clerico
non habenti administrationem,curam,vel prælationē,intuitu
personæ relicta præsumentur, secus si habeat administrationē,
curā,prælationē,vel dignitatē,vt per eūdē Abb.in c. requisisti.
de test.2.col.ver.si aliqua uer.j.no.& ver.no.ver.& col.fi.ver. in
gl.in ver.nec,nu.23.Idē Abb.in ca.cum esses. in 2.lec.11.col.de
testa.negat Inno.hoc dicere:ex quo facit glosellam suam super
ver.considerationē.Host.& Io.And.id dicunt ex mente Inn.&
refert Card.Zabarel.in d.c.quia nos,ꝙ Abb.dicit, quod per il-
lū text.pręcedens Magister suus consuluit cuidam ep̄o, quod
concederet clericis,vt possint disponere de reb. & fructib. ec-
clesię,si statim in vita vellēt dare,vsq; ad certā summā, dimissa
tamen

tñ in ea ecclesia,ea quātitate, q̄ sufficiat vsq; ad nouos redditus.

Et quid vlterius in hoc laborandum, & sic,vt dr̄, eundū per
mēdicata suffragia, testes habemus omni exceptione maiores:
immo testibus non egemus, nonne fructib.Ecclesiæ,& benefi-
ciorum possunt per prælatum locari, vendi, & obligari? certè
33 negari non potest,quia id dicunt tex.in c.fi. ne Pręla.vices suas.
tex.in c.vestra.ex loca.qui ad hoc semper allegatur, vendere.n.
fructus,& locare idem est,Clem.j.§ fi.& ibi Io. de Imol. de reb.
eccles.non alien. & hoc casu venditio æquiparatur locationi,
per Cardinalem ibi,dicit gl.in d.c.vestra,ꝙ possunt locari,ven-
di,& obligari,licèt res,ex quibus prouentus tales veniunt, alie-
34 nari nō possint,dicit gl.ī extrauag.Io.XXII.suscepti.in ver.nul-
la subhastatione,quæ dicit,ꝙ id est intelligendum esse permis-
sum,ex quo non reperitur prohibitū, nonne Prælatus vendēs
trāsfert talium fructuum venditorum dominium, & possessio
nem,sequuta traditione,certè sic, quia id est de natura contra-
ctus venditionis,cuius diffinitio est quædam alienatio, qua do-
minium, & possessio rei venditæ transfertur per traditionē ip-
sius domini,& dicit gl.in c.hæc huius.12.q.ij.ꝙ vendere fructus
decimarum,& oblationum, licèt non sit honestū, non reperit̄
tamen prohibitum,& tenet, ꝙ clericus pōt vendere fructus p̄-
bendæ,& illos etiam obligare, maximè ad modicum tempus,
etiam sine consensu episcopi,vel eius auctoritate.Et ꝙ decimę,
idest decimarum fructus vendi possint, pignorari, & obligari,
est tex.in c.vestra.loca.per specul.in tit.de pign.§.j.col.vlti.vers.
quid de decima.per Alber.post Iac.Aret.in l.in ædibus.§.j.ff.de
dona.per eundem Alber.in l.monumenta. C. de leg. & ꝙ fru-
ctus ecclesiarum, possint alienari per Prælatum in præiudiciū
sui ipsius,non autem successoris,tenet Card. in Clem.j. de reb.
Eccles.non alien.q.27.per tex.in c.fi.ne præla. notat glo. in c.ij.
de his,quæ fi.a præla.Inn.c.vnico vt eccles.benef.Feder.de Sen.
35 consi.52.incip.quidam Prælatus.Quid plus? nonne Prelatus ta-
liter facit fructus ecclesię suos, & taliter acquirit ī eis dominiū,
& possessionem, ꝙ potest illos,si velit,etiam porcis,quod aiūt,
dare? certè sic,quia id dicit gl.in summa.j.q.j.ait.n.de fructibus
nulla est quæstio,quia etiam porcis dari possunt,& vendi, extra
ne Prelat.vic.suas c.fi.hoc sequitur Florentinus, secundum qđ
dicit Imo.in c.fi.de pecul.cler.col.antepen.vbi dicit, ꝙ si cleri-
cus,vel prelatus vult disponere de fructibus ecclesiæ, potest in-
distinctè id facere,etiam donando, quia clericus beneficiatus
efficitur Dominus fructuum,quos percipit,vt c.vno.de cler.nō
residen.nam comparatur vsufructuario qui facit fructus suos,
quando percepti,& reconditi sunt in horreo,seu granario, nō
prius.l.vsufructuarius.ff.quibus modis vsufr. amit. immo com-
parat̄ bonę fidei possessori, q facit fructus suos statim ꝙ sunt,
nedū re conditi,sed separati a solo.Item facit suos:si per quem-
cunque separati sint. Vsufructuarius verò ita demum, si per se-
36 ipsum,vel eius nomine sint separati. cum ergo habeat talem,
& tantā auctoritatem Prælatus, vel clericus in fructibus eccle-
siæ suæ,vel beneficii,quare non est intrepidè dicendum, ꝙ de
eis possit tam in morte, quàm in vita per modum testamenti,
& quemcunque alium cōtractum sibi bene visum disponere,
& contractare,& quod acquisita ex eis sibi, suisque hæredibus
acquirat per dominium possessionem, & quemcunque alium
37 modum,qui de iure melior,& firmior reperiatur.De hoc certè
dubitari nihil potest,eo potissimum funda.quia, licèt clericus,
vel prelatus fructus,redditus, vel prouentus ecclesiæ vltra sibi
38 necessaria in prophanos vsus malè, & voluptuosè expendens,
mortale committat peccatum, nō tamē tenetur ad restitutio-
nem illorum,secundum Didacum Couarruuias Doctorē Hi-
span.in c.cum in officiis,vers.quantum. de testam. vbi dicit: ꝙ
adducta per Abb.Sanctum Thomam,Archid.& Domini.quos
ibi in suis locis allegat qui contrariam opinionē tenent, eo po-
tius tendunt, vt sit illicita hæc ecclesiasticarum redditum cō-
sumptio quam, vt sit restitutio consumptorum necessario fa-
cienda, quia redditus tales victui prælati superfluentes non di-
cuntur alieni propriè,sed per quādam metaphoram, quasi sint
39 pauperibus erogandi, id quod probatur auctoritate Hierony-
mi dicentis,bona ecclesiarum dici bona pauperum,quoad de-
bitum,quia eis debentur,non quoad dominium,nec quoad ꝓ-
prietatem.Cardinalis a Turre Cremata in c. vidētes.12.q.j.qui
licèt,inquit,dicunt talem consumptionem fieri cum peccato
mortali,negant tamen restituendi obligationem.Tho.& Gae-
tan.secunda secundæ q.185.art.7. Præpositus in summa 44. di-
stin.col.5.S.Tho.quolibet.6.art.12.Siluester, ver. clericus quar-
to q.20.& in ver.resti.iij.q.5.& alii q latè ab eo allegantur.

1 §.Sed in contrarium faciunt multa,quia de redditib. ec-
clesię videtur,ꝙ clericus, vel prælatus habeat tm̄
sumere necessaria ad victum,& vestitum,& de necessariis con-
tentus esse,per dictum Apostoli sancti,victu,& tegumento, his
contenti sumus.c.Episcopus.10.q.ij.vbi dicitur,habeat Episco-
pus potestatem in rebus ecclesiæ, vt dispenset in necessitatē ha-
bentib. cum omni reuerentia, & timore Dei: participare cum
etiam oportet,quæ necessaria sunt,subdēs tex. quod si Episco-
pus res ecclesiæ in suas proprias voluntates vsurpare voluerit,
vel fratrib.filiis, vel quibuscunq; propinquis potestatē dederit,
vt p eos lædant̄ res ecclesiasticæ,episcopus sit ɔcilio obnoxius,
& si episcopus,vel p̄sbyteri,aut Diaconi cū eo existētes, in suos
vsus colligunt ea,quæ ex reddittu, vel ex quolibet actu ecclesiæ
obueniunt,& pauperes fraudant,ac famæ conficiunt, oportet
eos corripi, s̄m qđ fuit a S.Concilio ordinatum, ex quo textu
colligo etiam vnum,quod si episcopus habeat aliunde neces-
saria victui,ꝙ non habet illa habere, vel percipere ab ecclesiæ
redditibus,per illa verba,quæ id clarè dicunt,si tamen ipse, aut
qui cum eo sunt fratres,indiguerint aliquo, vt necessitatē nul-
lo modo patiātur, &c.id, quod concordat cū eo, quod habet̄
in c.clericos.j.q.ij.vbi habetur:ꝙ clerici,qui habēt aliunde, vn-
de viuāt,nihil debent ab ecclesia accipere,immo si accipiūt,tā-
quam de rebus,quę sunt pauperum, accipientes cōmittunt sa-
crilegium,& per tex.in c.seq.vbi illi,quibus sua sufficiūt, nō de-
2 bent ecclesiæ alimentis sustineri,nec redditus ecclesiastici, vel
res ecclesiæ sunt episcoporum,seu prælatorum, aut clericorū
propriè,sed cōmunes,c.expedit in j.12.q.j. quia cum antea bo-
na,hæreditates,prædia, & possessiones,quæ offerebantur a cō-
fluentib.ad Christi fidem,& sanctam fidem Catholicam, ven-
derentur pro sustentandis Christi fidelib.ad fidem confluētib.
& in communione viuentib.iudicarūt summi sacerdotes, Le-
uite,atque alii fideles,esse melius,qđ predia possessiones,& alia
oblata nō venderentur amplius,sed matricib.ecclesiis applica-
rentur,vt ex eorum sumptib.necessaria uictui præsentib.& futu
ris temporib. fidelib. cōmunem uitam ducentibus, elegantius
subministrarentur.c.videntes,ead.causa & q.ubi legitur,ꝙ ipse
res erant,& sunt usque adhuc,& futuris semper debent esse tē-
poribus in ditione episcoporum singularum parochiarū. E q-
bus Episcopi,& fideles dispensatores eorum,omnibus cōi vita
degere uolentibus,ministrare cuncta necessaria debent, prout
melius potuerint,ut nemo in eis egens inueniatur, facit text.in
c.res ecclesię,ubi res ecclesiæ non sunt proprię, sed cōes,& do-
mino oblatę debent fideliter dispensari, per quæ iura apparet,
ꝙ bona ecclesiarum sunt oblationes dispositione ad subuen-
tionem fidelium,ne egeant institutę,& ordinatæ, non ad pro-
prios usus Prelatorum tantum,quia dicit gl.d.c.res ecclesiæ:qđ
de redditib.ac rebus ecclesiæ illud solum est clericorum,ꝙ pro
babili ratione consumunt,per iura, quę allegat, quia inquit, si
emisti equum, uel aliud de rebus ecclesiæ, illud non est tuum,
3 quicquid.n.habes supra illud quod sufficit tibi, illud uiolenter
detines.c.sicut dist.47.Quia non uidetur uerum esse,quod Præ
4 latus,uel clericus ī rebus,ac fructib.beneficii sit usufructua rius,
uel usufructuario cōparetur.Quia immo est usuarius, & vsua-
rio comparatur, cui ad usum quotidianum tantum uti licet in-
stit. de usu, & habit.§.j.quod dicit gl.in c.fi.de pig.in uers.fruat̄,
quod clerici possunt dici usuarii,quia,nec,possunt uēdere, nec
5 testari,nec donare,sed uictu tantum,& uestitu cōtenti esse de-
bent.prælleg.c.episcopus.10.q.ij.Item gl.in c.cum olim de re-
rum permut.in uer.diffinitum,ꝙ nullus dominium dicitur ha-
bere sui beneficii,cum quasi usuario clerici comparantur.Item
6 gl.in c.quia uos,de testa.in uers.testamētum, ꝙ clerici de rebus
ecclesię nullum possunt facere testamentum,cum eorum pro-
prietas nō sit sua,sed solum usum habeant,& tñ uictu, & uesti-
tu debeāt esse cōtēti.& 12.q j.c.clericus qui.c.duo,& d.c.Episco
pus,& totum superfluum,deducto uictu,& uestitu,est erogan-
dū pauperib.c.ult.12.q.j.elegās tex.in c.sine exceptione.12.q.2.
vbi Episcopus rebus ecclesiæ,tanquam cōmendatis,nō tanquā
propriis utatur, moderatè tñ causa remunerationis seruitii re-
cepti donationem facere possunt c. relatum, de testa. cū quasi
filiofamil. cōparentur, qui non potest facere testm̄: nisi de Ca-
strensi pecul.C.de aduocat.diuers.iud.l.Fori gl.in c.fi. de pecul.
cler.Imo.in Clem.gratię de rer.permut.in 4.col.in fin.idem in
Clem.gratię de rescrip.Bal in authen.licentiam. C. de Episco-
pis & cler.tex.in c.cum M.Ferrarien. de constit. faciunt latè ad-
ducta,& disputata per Gasparem Calder.filium Ioānis Calder.
in cōsi.2.de pecul.cler.ubi posita quæstione,quis succedere de-
beat in fructib.præbendæ Canonici defuncti, uidetur indistin-
ctè tenere,ꝙ ecclesia non alius succedere debeat,& addit: ꝙ si
clericus decedat ante fructus recollectos, in his succedit eccle-
7 sia,non autē hæredes ex testamento:vel ab intestato:siue æqui-
paremus clericum vsufructuario, siue vsuario. Si decedit post
fructus separatos a solo,distinguit quinq; casus:primus est: si de
cedit fructib.a solo separatis,sed ī area, vel ī cāpo iacētib. Secū-
dus,si recōditi sint a Colono,sed nōdū clerico traditis. Tertius,
si assinati sint fructus Canonico,nōdū tñ consumpti.Quartus,
qñ certi fructus, vel pretiū debent̄ Canonico post separationē
p vnū,duos,vel tres mēses,& interim Canonicus morit̄. Quin-
tus,qñ Canonicus morit̄ post dictū terminū,tñ nōdū dicta spe-
cies,vel pecunia erat soluta,vbi dicit,ꝙ in j.& ij.casu spectāt ad
eccl̄iā.Tertio casu de fructi.assignatis nō cōsūptis,testari nō p̄t
Canonicus nisi adsit cōsuetudo,q̄ hoc casu,inqt,seruāda est,ī a-
liis duo.casi.succedit eccl̄ia,nō hīs.Itē p In.ī c.cū ī officiis,vbi vr̄
dicere:qđ cleric' đ fru.bn̄ficii,p̄t tm̄ expēdere necessaria, & ne-
cessarias expensas facere,qa alię vltra necessarias,hn̄t deduci de

bonis ipsius clerici, & ecclesiæ, vel successori restitui. ibi cū omnes vanas delicatas expensas, prius deducet de bonis clerici, [8] solas autē expensas approbabit iudex de bonis, quæ factę fuerint in alimoniam suam, & pauperum, aut in redemptionem captiuorum, hospitalitatemve, seu aliàs pias causas, & sacerdoti viuere licèt de altari, sed nō luxuriari. 44. dist. in principio vbi gl. [9] dicit, sufficere debet ergo clerico, quòd viuat, idest sola necessaria habeat, & arctatur, inquit, illa necessitas ad victum & vestitum, quia clericus, qui vltra necessaria de redditibus ecclesiasticis capit, aliena capit, & restituere tenetur, dicente Hieronymo aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. § ordinandus. 44. distinc. huius opinionis est Sanctus [10] Thomas secunda secundæ q. 43. arti. 8. Alexan. de Ales. iij. parte q. 36. membro quinto. Ricar. in quarto sententiarum distin. 45. Io. maior in dist. 24. q. 17. dicens hāc opinionem esse communem, quam probat Palud. in quarto distin. 24. q. 3. articu. vltimo quibus suffragatur tex. in capit. j. 12. q. iij. & pulchrè Bernardus in Epistola 42. colum. iij. clamāt, inquit, pauperes, nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis, in quibus locis tenent doctores, quod quæcūque clericus de fructibus ecclesiæ vltra necessaria cæpit, voluptuoseq; seu malè, & inaniter expendit, aut consumpsit, ex quo pauperibus abstulisse videtur, vltra quod peccauit, teneatur restituere, idem tenet Abb. in cap. cum secundum de præben. Dominic. in summa. 44. dist. Felin. in cap. postulasti. num. 6. de rescript. idem in capi. de quarta numero 33. de præscrip. Anton. Butr. capi. primo nume. 28. de emptio. Idem dicit Archid. distin. 44. in prin- [11] cipio, quem sequitur Ioan. de Lignan. in clem. gratiæ de rescrip. quòd si clericus vltra debitum aliquid expendit de rebus ecclesiæ, tenetur ad restitutionem, & pro prædictis optimè videtur facere text. in capit. Episcopi. 12. q. j. vbi dicitur, quod quicquid de prouisione fuerit, siue de agris, siue de fructib. siue de obla- [12] tionibus, quod omnia debent conseruari ecclesiæ, si Episcopus aliter prçsumpserit, poterit deponi, facit text. in capit. duo. 12. q. j. vbi loquendo de clericis dicit, illi enim victu, & vestitu contenti nullam inter se proprietatem habentes, debent habere omnia communia.

Item dicit Abba. in cap. fin. de pecul. cler. per text. quem dicit expressum in § fi. cum cap. seq. 12. q. j. quod præbendę non dantur canonicis simpliciter, vt de redditibus illarum faciāt, quicquid velint, sed vt primo necessaria accipiant pro se, & si quid superest, eo deducto, expendant in vtilitatem ecclesiæ, quia res ecclesiæ, sunt diuisæ per præbendas, vt commodius percipiantur necessaria. Idem dicit Abb. in capit. cum esses in repet. col. 8. circa finem de testamen. Innocen. in ca. indecorum de ætate & qualitate vbi dicit: quòd Prælatus, vel clericus de fructib. beneficii, habet dispensare in suas necessitates, & illorum, qui sibi inseruiunt, idem habetur decisum in canon. Apostolorum canon. 40. vbi præcipimus (inquit tex.) vt Episcopus res ecclesiæ habeat in potestate, nā si pretiosæ homini animæ fidei eius committendæ sunt, multo magis oportet & de pecuniis mādatum dare, vt illius arbitratu dispensentur, necnon cum timore Dei summaq; solicitudine per presbyteros, ac diaconos erogētur in pauperes: percipiat autē & ipse (si modo indiget) quantum ad necessarios vsus suos, & hospitio exceptorum fratrum vsus opus est ne quomodo ipse posteriori loco habeatur, quā cæteri, ordinauit. n. lex Dei, vt qui altari seruit, de altari nutriat, quando nec milites vnquam suis annonis arma hostib. inferūt.

Per quæ deducta apparet, quod clericus potest tantum su- [13] mere necessaria de fructib. ecclesię, pro se, & suis, quia reliqua, quæ superfluunt: sunt iuris canonici dispositione destinata, & ordinata pauperibus, & in vtilitatem ecclesiæ. Et ista necessaria sunt arctata ad victum, & vestitum tantum. per glo 44. distinc. in principio glo in cap. Episcopus. 10. q. ij. in versi. indiguerint, & vide glo. seq. quæ dicit, ꝙ victus melior, vel peior dandus est secundum qualitatem personæ, & nomine cibariorum nō in- [14] telliguntur vestimenta, sed nomine alimentorum intelligunt [15] vestes, & habitatio per Soci. cons. 32. col. 2. nu. 4. j. volu.

Immo videtur, ꝙ clerici habere debeant plura quàm neces- [16] saria ad victum, & vestitum, & vltra quàm necessitas exigat, qa immo tantum habent percipere de redditibus ecclesiæ, quantum eis sufficiat ad victum eorum commodè, & illorum, qui sibi inseruiunt, iuxta qualitatem, & dignitatē personę, per text. in capi. j. de stat. reg. §. sanè. vbi glo. in ver. sine penuria dicit: qđ multa non possum facere cōmodè quæ facere possum sine penuria, facit text. in capi. postulasti, ibi, valeat commodè sustentari, vbi Abb. declarat verbum commodè, & text. in cap. cum [17] adeo, de rescrip. extra, ibi sufficientem, per quem text. & ibi glo. videtur, ꝙ clericus debeat habere ecclesiam, aut beneficium, quod sibi, & suis sufficiat. 50. distin. studeat. in fin. & ꝙ aduenientes possit recipere, & iura Episcopalia persoluere. cap. de mo- [18] nachis, de præben. & cap. sicut. de supplen. neglig. prælat. & dicit glo. Bernardi in dicto capitu. de monachis, quòd clericus debet competenter beneficiari, ita quòd possit commodius sustentari, & dicit text. cum ibi glo. in capitu. j. de institu. quòd tot sunt ponendi, & instituendi in monasterio, quot possint in eo commodè sustentari, & quòd possint iura Episcopalia, & hospitalitatis persoluere: per quæ manifestè apparet: quod de fructibus beneficii, & redditibus ecclesiæ, clericus debet tantum habere, quòd commodè viuere possit, nec sufficit, quòd viuat sine penuria, puta habēdo necessaria, quia multum inter se differunt viuere commodè, & viuere sine penuria, quia sępe potest quis sine penuria viuere cum quadraginta florenis: Sed nō commodè, quia dicit gloss. in capitu. primo. §. sanè. in versic. absque penuria de stat. reg. in 6. quòd canonicus Bononiensis nō posset de centum florenis commodè sustentari, qui tamen de 25. sustentaretur absque penuria. Sequitur Decius cons. 555. nume. 14. Cardi. in clem. prima. §. sanè. de iure patro. vbi exponit illum text. in versicu. satisfactione sufficienti, & congrua in victu, non de tali per quem non periret fame. Feli. in capit. postulasti. iij. colum. de rescrip. nam in illa commoditate, inquit glo. in d. §. sanè, inspicitur consuetudo regionis, & qualitas personę: quàm gloss. vide quia docet actum in practica, & modum articulandi.

Atque in tali sustentatione, vel victu commodè subministrando clericis de redditibus ecclesiæ, est habenda ratio nobilitatis personæ. 41. distinc. non cogantur. Item scientiæ. cap. de multa, de præben. Item dignitatis. ff. de variis, & extraordin. cogni. l. prima. §. in honorariis, & l. sed & si quid. § j. ff. de vsufru. qa [19] aliis cibis vescuntur nobiles, aliis viles, & pauperes. & alio modo viuunt nobiles, alio pauperes. Innocent. in capitu. dudum ij. ad fin. de electio. gloss. in capitu. constitutus. in versi. impotentia. de appella. Philip. post alios in capitu. de multa in fi. de præben. 5. colum. versicu. sublimes, & literatas, Sanct. Thom. in 6. quolibet 6. articu. 10. text. in capitu. de multa in fin. de præben. & aliàs, vt latius dicturi sumus in quæstione, ex quib. præsumatur cler. acq. Et quatenus dicit gloss. quòd debet sufficere sibi, & suis, intellige de suis, quos secum necessario debet habere: nam si est doctor, vel nobilis, vel habens dignitatem ecclesiasticam, non debet esse solus, nec sine ministro. Sed illud dic procede- [20] re secundum iura moderna, quia secundum antiqua sufficiebat dare tantum, quod esset satis ad necessaria, hodie verò cum auxerit Deus ecclesias, atque ipsum decus ecclesiarum, non satis est dare clerico, quantum sit satis ad necessaria, sed quantum sit satis ad viuendum commodè, iuxta personæ qualitatem, gradum, & conditionem, per gloss. in capitu. j. 21. quæstione j. in versicu. necessitatem in fin. per text. cap. vasa de consec. distin. prima. per glo. in capi. cum adeo de rescript. aliquod enim sufficit vni, qđ non sufficit alii: & minus sufficit manenti extra vias communes, quàm in viis &c. Et melior victus, vel peior dandus est secundum qualitatem personarum, & nomine cibariorum, non intelliguntur vestimenta, nomine verò alimentorū veniunt vestes, & habitatio per glo. in versi. victu. capit. Episcopus. 10. q. ij. supra allegat. quia hodie clerici non debent viuere ita strictè, sicut olim, & dos est assignanda magis ampla beneficiatis hodie, quàm alio tempore fiebat per gloss. in capitu. Epi- [21] scopus. 41. distin. Et non debent hodie Episcopi habere vitam ita strictam in visitationibus, & procurationibus, quia hodie creuit decus ecclesiæ, capitu. vaga præalleg. per Ioan. de Sylua in tracta. de beneficio, prima parte q. j. numerò 228. & seq. vbi vide pro eo etiam quòd hodie est difficile dicere, quot fructus sufficiant beneficiato, quia plus vni, & minus alteri sufficit secundum qualitates, & conditiones illorum. Et per hæc satis ap- [22] paret, quòd clerici secundum iura antiqua, debent è fructibus ecclesiæ habere tantum necessaria: hodie verò aucto decore ecclesiæ, debent habere quantum sufficiat eis ad viuēdum cōmodè, & sic de necessitate res videtur extensa ad commoditatem, & non vlterius, merito est dicendum, quòd non sit verum illud, quod dicunt aliqui, quod clericus habeat vsufructum in bonis ecclesiæ, & quod illud sit verissimum, quòd sit vsuarius tantum, cum ad vsum quotidianum vti liceat, & quòd nullo modo faciat fructus suos, dicit Abb. in rubrica de pecul. cleri. in fin. verbis ibi, & hoc esset verum tenendo opinionem, quòd clericus faciat fructus suos. Sed tenendo contrariam opinionem, quæ mihi plus placet &c. Idem in capi. Inquirendum. eo. ibi nota. primo quod Rector ecclesiæ, nec redditus, nec oblationes, nec data prætextu voti facit sua. Sed cedunt vtilitatibus [23] ecclesiæ, & capitu. presbyter. vbi Abb. not. quòd Prælatus non est Dominus fructuum beneficii sui, nam si efficeretur Dominus, posset acquirere sibi ex redditibus secundum libitum, cuius contrarium hic deceditur. Idem Abba. in capitu. cum es- [24] ses. in secunda lect. 8. colum. ibi, nam si clericus faceret fructus suos, non video, quare de illis fructibus non posset sibi emere prædia. Et paulo post ibidem, quod non esset, si canonicus faceret fructus suos. Et ibidem paulo post, respondeo, quòd clericus recipiendo fructus sui beneficii, dicitur illos facere suos, quo ad hoc, vt sibi prouideat, primo quasi innuens, ꝙ illos tātū faciat suos, qui de omni massa fructuū bñficii obueniūt ei ꝑ victu. idem ibidem col. antep. vers. iiij. principaliter, in fin. per illa uerba, ex quo infertur, quòd beneficiatus fructus nō facit suos, sed

sed tantum in eis ius obtinet canonicè dispensandi. Sequitur Gig. in tracta. de pensio. q. 12. paulo post principium. Idem dicit Cardinalis Zabarella c. fi. col. fi. de pecu. cler. circa fi. per illa ver- [25] ba, secundo casu indistinctè potest etiam donando, quia Dominus, est fructuum. d. Cle. de cler. non resid. c. vno subiungens & æquum esset statuere, ꝙ de omnibus fructibus, quasi pariter innuat, quod pro parte sibi tangente tantum pro victu, nō autē totos fructus faciat suos, quinimmo dicit Archid. ī c. statutū. §. assessorem, de rescrip. lib. 6. quem refert Zabarella in cap. fi. de pecul. cler. ꝙ hæreticum est de iure canonico dicere, ꝙ clericus faciat fructus beneficii suos: sed secundum eū est Dominus eorū, quoad dispensationem. 31. dist. omnino. subiungens ibidē Zabarella, quòd fructus beneficii, quos consumeret clericus in victu, & vestitu, facit illos suos, q habēt esse plus, & minus iuxta clerici, vel prælati conditionem, & qualitatem.

Didacus Couarruuias Doctor Hispanus in c. cum in officiis, de test. ver. tertio. dicit, ꝙ clericus de beneficiatis potest libere disponere de illis fructibus, qui sunt necessarii ad eius honestū [26] sumptū, inspecta qualitate, si eos pręcipuos is habeat, qui aliunde victum sibi ministrauit, hæc etenim pars bonorum ecclesiasticorum ministris per canones antiquos constituitur. ca. ecclesias. 13. q. j. tex. & ibi Abba. in c. de his, de ecclesiis ædificand. vel reparan. Thomas secunda secundæ q. 185. art. 7. respon. ad secūdum & quicquid super est illis deductis, debet erogari pauperibus, vt per eundem Zabarellam paulo ante, quia fructus: qui supersunt clericis, non sunt ipsorum: Sed sunt esurientium, vt habetur in c. sicut hi. 47. dist. immo si quid vltra victum, & vestitū capit clericus, tenetur restituere, vti nō suum, vt diximus supra, quia Canones distribuerunt redditus beneficiorum in quotas, aliam partem fabricę, aliam Episcopo, aliam pauperibus, aliam sacerdoti assignando, c. quatuor c. cognouimus consequen. 12. q. j. quamuis secundum Abb. in c. j. de ecclesiis ædifican. quoad quartam Episcopi, & quartam fabricæ sit standum consuetudini, quæ in huiusmodi valet derogare iuribus &c.

Vnde deducta portione sibi debita, clericus fructus ecclesiæ, nec pro se, nec pro alio subtrahere debet, immo in vsus ordinatos, & destinatos debet dispensare, quia si extra modos licitos dispensat, peccat, & potest puniri, adeo ꝙ potest quandoque ab ecclesia remoueri, c. ij. de pecul. cler. Zabarella c. fi. col. antepen. vbi subiungit per tex. in c. inquirendum, ꝙ licèt clericus possit [27] dispensare fructus ecclesiæ in alios, non tamen potest dispensare in se ipsum, quia ista non erit dispensatio, sed subtractio, & subtrahendo sic fructus, committit clericus nō solum furtum, sed & sacrilegium, per text. in c. qui oblationes 13. q. ij. nota. in d. [28] c. inquirendum. in iij. not. vbi etiam dicit, ꝙ empta per Prçlatū ex emolumētis ecclesiæ, efficiunt, & cedunt ecclesię, licèt Prçlatus emerit nomine alieno, immo ꝑ tex. vbi Abb. in c. presbyter, de pecul. cler. Prælatus aliquid emens de bonis ecclesiæ, debet facere cantare instrumentum nomine ecclesiæ, & si faciat aliter, administratione ecclesiasticarum rerum priuatur. Et paulo post ibidem, nota, inquit, ꝙ Prælatus non est Dominus fructuum beneficii sui, nam si efficeretur Dominus posse acquirere sibi ex redditibus secundum libitum, cuius contrarium hic deciditur. dicit optima gl. in c. apostolicus. 12. q. ij. in vers. confluxisse, quod ad acquisita de rebus ecclesiæ, potest ecclesia vēdicationem habere. Et si clericus de peculio ecclesiæ ī proprio [29] solo ædificat, ædificio cedit solū in fauorem ecclesiæ, quod est [30] speciale in ecclesia, vt res empta de sua pecunia statim fiat ecclesię, optimus tex. in c. fixum 12. q. 5. Et dicit Ang. in summa in ver. emptio num. 12. §. vtrum emptum; ꝙ si clericus habēs pecuniam de prębenda, emerit prędium de ea pecunia, amplius non poterit illud prædium alicui dare, etiam intuitu pietatis, licèt pecuniam potuisset dare, quia statim prædium ita emptum fit ecclesiæ, siue emerit nomine; siue suo, siue alieno, quia Prælatus acquirendo aliis, puta consanguineis, vel amicis de rebus ecclesiæ, committit furtum & sacrilegium. Vnde si constitutio remitteret pœnam furti, non videretur remittere pœnam tali [31] clerico, vel prçlato, eo quia tale est furtum qualificatum. faciūt notata, per Petr. de Anch. in c. cum ab homine de iud. idem dicit Abb. in c. inquirendum. in iiij. nota. vbi Prçlatus committit sacrilegium, & grauissimū crimen acquirendo consanguineis, vel sibi de redditibus ecclesię, quia fratribus, filiis, & amicis nō sunt danda bona ecclesiastica, per tex. in c. Episcopus. 10. q. ij. & glo. ibidem, ꝙ dando talibus, præsumitur quod carnali amore faciat, & legitur in concilio Triden. Sessione 25. c. j. sub rubrica de reformatio. omnino verò Prælatis Sinodis interdicit, ne ex redditib. ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cum & apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas q̄ Dei sunt, consanguineis donent: Sed si pauperes sint: his tanquam pauperibus distribuant; eas autem non distrahāt, nec dissipent illorum causa. Immo quam maximè potest, Sancta Synodus monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosq; carnis affectum, quæ plurium malorū in Ecclesia Dei sunt seminarium, prorsus deponant. vt etiā legere est in Canone apostolorum, Canon. 37. inci. omnium rerum ecclesiasticarum curam Episcopus gerito. Per hoc tamen non intelligas, inquit gl. prçlatum non posse competens subsidium de rebus ecclesię conferre suis, immo potius tenetur suis, & amicis, quàm exteris, & alienis, c. non satis. 85. distin. c. j. de cohabit. cler. & mulier. sed non debet eis tradere tātum, vt faciat eos diuites, sed vt subueniat indigētib. 12. q. ij. monemus. Immo si clericus, vel prælatus in aliquem transfert, vel alicui det bona ecclesiæ, competit ecclesiæ contra illum rei vēdicatio, quia acquisita de bonis ecclesiæ, potest ecclesia vendicare. 12. q. iiij. Sacerdos. & q. vlt. fixum. arg. ea. caus. q. ij. apostolicos. in fine, vbi de hoc facit, quod legitur, & notatur in tex. in d. c. inquirendū, de pecul. cler. vbi gl. in ver. comparauit, ꝙ clericus taliter emēs, puniendus est, & competit ecclesiæ rei vendicatio, licèt suę res non sint, & est speciale in ecclesia, vbi dicit Host. quod hoc non probatur per illum tex. tamen pro hoc facit longa interpretatio magistrorum, quæ non est mutanda l. minimè. ff. de legi. & [32] casus in gl. notati, cum in ecclesia sit maior ratio, aut saltem eadem. Item quià si aliquid de meo peruenit ad te, bonū, & æquū est, vt illud mihi reddas, vt not. in c. vt vnus, de pecu. cler. vt per Ioan. And. in d. c. inquirendum, & facit, quod idem Io. And. dicit in c. j. de voto. & c. j. de offi. deleg. & facit c. clericus. cap. duo sunt genera. 12. q. j. & c. quia tua, in fi. eandem opinionem tenet Archid. in cap. statutum. §. assessorem, de rescript. in lib. 6. Ioan. de Lignan. in clem. gratię. eod. tit. quia dicit gl. in c. res Ecclesiæ 12. q. j. quod si emisti æquum de reb. Ecclesiæ, ille non est tuus, quia illud solum est clericorum: quod probabili ratione cōsumunt, quicquid enim habes vltra illud, quod sufficit tibi, violenter detines, & in tex. in c. j. 12. q. iij. habet indistinctè de quolibet clerico, ꝙ quæcunque acquisiuerit de bonis ecclesiæ, debet conferre ecclesię, aliàs punitur, vt ibi nota. idem in c. Pontifices; ibidem faciunt adducta per Inno. in c. indecorū. de ætate & qualitate, vbi dicit, ꝙ clericus in rebus ecclesiasticis nec ꝑ successionem, nec alio modo commercium habebit, quia non potest de eis testari, sed omnia debent ecclesiæ remanere. & dicit Abb. in præallegat. c. cum esses. in secunda lec. de testa. col. 8. propè fi. ꝙ pro predictis facit tex. in §. fi. cum c. seq. 12. q. j. vbi dicitur, ꝙ præbenda assignatur Canonico, vt ipse sibi ex illa necessaria percipiat, & si quæ suis necessitatibus supersunt. in cōmunes vsus ecclesię expēdat, similis tex. habetur in §. his ita respondetur. 14. q. j. vbi dicitur apertè, ꝙ canonicus vtitur rebus ecclesiæ, non tanquam suis, sed tanquam ad dispensandum sibi creditis, quoniā ipse in rebus ecclesię est procurator, & alia per eundem Abbatem ibi adducta, vbi concludendo dicit, qđ, siue clericus habens beneficium, cum administratione, vel sine, non potest vllo modo res ecclesiæ vendere, sed ex sumptibus earum communem vitam cum fidelibus ducere, nec debet ad alium vsum, vel ad alium modum, nisi ad quem sunt institutæ, res ecclesię dispensare, vel distribuere. Et si contrarium facit, talis dispensatio reuocatur. c. si quis de seruis. 12. q. ij. c. monemus c. diaconi, 12. q. j. & clericus non bene administrans res ecclesiæ, habetur loco prędonis, & non dicitur dispensator, sed [33] dissipator. per text. in l. qui fundū. §. sed tutor. ff. pro emptor. notatur per glo. in c. fin. 12. q. j. vbi dicit etiam, ꝙ Prælati aliquando dicūtur procuratores rerum ecclesiasticarum, vt ibi & 14. q. j. § j. Quandoque dicuntur domini, 16. q. j. canonicus, quādoque partes. 88. dist. quorum voces, non tamen habent liberam, & generalem administrationem, sicut procurator Cæsaris, vt ff. de off. procur. Cæsar. l. j. modicum tamen donare possunt, capitu. cęterum extra de donat. & loco quidem domini habentur, cum bene administrant, sed loco prędonis cum male. id quod puto procedere, & intelligi, tam in fructibus, & redditibus ecclesiæ, nec non in acquisitis ex eis, quàm in quibuscunque aliis emolumentis occasione ecclesiæ obuenientibus, & illius occasione acquisitis, puta ex iniunctione pœnitentiæ: aut aliàs quouismodo, vt per Innocent. in capitu. cum inter. de verborum significatio. vbi dicit: quòd ea, quæ acquirit sacerdos iniungendo pœnitentias per parochiam, debent esse ecclesiæ, subdens, quòd argument. est, quòd quæcunque acqui- [34] runtur intuitu ecclesiæ, sunt ecclesiæ. 12. quæstione iij. Pontifices. capitu. requisisti. de testamen. & aliàs, vt ibi per illum, faciunt verba text. in capitu. Episcopis. 10. quæstione iij. ibi sin autem Episcopus, vel qui cum eo sunt, presbyteri, aut diaconi accusentur, quia ea, quæ, vel ex reditu, vel quolibet actu ab Ecclesia veniunt, in vsus suos colligunt, &c. Nec id propterea mirabile videtur, quia dominium rerum ecclesiæ non est penes Prçlatum, vel clericum: sed est penes Ecclesiam, dicit glo. in capitu. hoc consultissimo. de rebus ecclesiæ alien. in 6. in versicu. ipsarum, vbi Ioannes Andr. dicit: quòd ecclesia est congregatio fidelium: cuius caput est Christus, qui habet dominium bonorum. Sed bona pauperum sunt, quoad sustentationem: clericorum, quoad administrationem. Et ita dicit concordari contraria. Quinimo clericus si ex industria sua [35] fecit aliquas meliorationes in rebus ecclesiæ, non potest de talibus melioramentis, sicut de re sua disponere, quia cedunt ecclesiæ, secundum Abba. in capitulo finali, de pecul. cler. secun-

cūdum no. vbi Zabarella dicit, ꝙ est secus in extraneo, quia factam meliorationem extraneus, vel eius hæres repetit, & dicit, qđ ratio est propter coniunctionem quam habet clericus cum ecclesia, qa alibi dicitur: qđ nullus est proximior clerico, quàm 36 ecclesia, vt ibi per eum. Si verò melioratio sit facta per clericū de patrimonio suo, nō ꝯtēplatione sua, sed ecclesiæ: ꝑt ille cle- 37 ricus, vel hǣs eius repetere illud, qđ in tali melioratione de suis patrimonialibus impendit, per text. cum glo. in c. 2. 12. quæst. 4.

§. Stantibus istis repugnantiis: & tot in cōtrarium, pro concordatione contrariorum, & repugnantium, credo, ꝙ erit bonum dicere, ꝙ aut quærimus de potestate clerici rebus ecclesiæ, aut in illius fructibus, aut in acquisitis ex fructibus, item quam potestatem habet inter viuos, vt quàm in vltima voluntate, vel quàm potestatem Episcopus habeat, quam inferior regularis, siue secularis.

Et quoad primum videtur, ꝙ clericus, siue Prælatus in rebus ecclesiæ, maximè in immobilibus nullam habeat dispositionē, vel potestatem, nisi in casibus a iure expressis, ac nisi seruatis solennitatibus, & modis a iure traditis, de quibus per Abb. in c. cū Apostolica, de his, quæ fiunt a præla. videlicet, vt primo tra- 1 ctetur, an expediat, vel non, secundo interueniat consensus capituli, tertio fiat dispositio, vel alienatio pro vtilitate, vel beneficio ecclesiæ vel alia causa, quarto interueniat auctoritas superioris. quinto subscriptio, per Abb. in c. j. tua c. de his, quæ fiunt a præla & c. j co. & c. nulli de rebus eccles. alien. de qua subscriptione idem Abb. dicit in c. j. de his, quæ ꝙ Inno. dat vnā regu- 2 lam, ꝙ nunquam requiratur subscriptio, nisi in casibus a iure expressis, ratio est, quia regulariter in qualibet dispositione sufficit consensus, nec requiritur scriptura l. pactum. C. de pact. gl. in c. j. de censibus lib. 6. & ideo venditionem, permutationem, & donationem Prælatus nō potest facere: nisi de consensu capituli, & subscriptione Canonicorum. Alber. verò in authen. hoc ius porrectum, de sacrosanct. eccle. tenet, ꝙ subscriptio in alienatione rei ecclesiasticæ regulariter non sit necessaria: nisi in tribus casibus prædictis, scilicet venditione, permutatione, & donatione, vt d. c. tua, & in casibus not. per Archid. in c. sine ex- 3 ceptione. 12. q. ij. & causę legitimę alienationis rei Ecclesiasticæ, numerantur quatuor, per Abb in d. c. nulli: prima est necessitas, si debita vrgēt, & ecclesia non potest satisfacere de fructi- 4 bus. Secunda vtilitas, scilicet, vt habeat rem meliorem d. authē. hoc ius. de sacrosan. eccl. & 10. q. ij. c. hoc ius. Tertia pietas 12. q. ij. aurum, & c. sacrorum. Quarta, incommoditas, vt quia res sit magis damnosa, quàm vtilis ecclesię, cap. terrulas 12. q. ij. & per gl. in summa, hodie ex quo prælati iurant non alienare res ecclesiæ sine consensu Papæ, videtur ꝙ Papę auctoritas in alienationibus, & dispositionibus requiratur, de quo iuramēto, quomodo intelligatur, & de multis speciebus dicti iuramenti, vide per Abb. in ca. vt super, de rebus ecclesiæ non alie. vbi Abb. ponit, & disputat quæstionem, an possit prælatus alienare, seu cōcedere consanguineis rem ecclesiæ, concludēs ibidem: ꝙ prælatus potest concedere rem ecclesiæ, etiam sine vtilitate ecclesiæ, propter priuilegiū quod habet, satis est enim, ꝙ ecclesia nō deterioretur. Id quod potest etiam prælatus in fauorem consanguineorum facere: pro qua materia, vide etiam Archid. in c. sine exceptione 12. q. ij. Hodie prouisum est per extrau. Pauli ij. in extrau. com. de rebus ecclesię non alienan. vbi excommunicantur alienantes res ecclesiasticas, siue facientes pactum, per quod ipsarum dominium transferatur, ac omnes cōcedentes, hypothecantes, infeudantes, aut in emphyteusim dantes, siue locantes: nisi in casibus a iure concessis, exceptis fructibus, & bonis, quæ seruando seruari nō possunt, & hodie habemus extrauag. Pauli Quarti, editam temporibus meis, in confirmationem cōstitutionum Do. Pauli ij. & etiam Papæ Simmachi, cuius vigore fuit rescissa locatio dohanarum, pecudū, & pascuorum vrbis, facta dominis de Saulis, propter quam fuerunt damnificati vltra centum millia scuta. Idem dicit glo. in d. cap. nulli, in versi. immobilium. Ibi, mobilia verò, quæ seruando seruari non possunt, potest prælatus alienare instar tutoris l. lex quæ. C. de administ. tutor. Abb. verò dicit in dicto capi. nulli, ꝙ mobilia, quæ commodè seruari non possunt, etiam alienantur sine solennitate, veluti vestes, quæ quotidiæ magis veterascunt. Itē fructus, & similia, & dicit Ange. in §. & quia parum. in authent. de nuptiis, quod omne illud, quod corrumpitur triennia com- 5 putatur inter illa: quæ seruando seruari non possunt, est gl. sing. in l. vnic. C. si aduers. vsu. & sic quæ vsu consumuntur, non sunt de illis: quæ seruando seruari possunt: pro qua materia vide gl. fi. in c. cæterum de donat. quæ dicit, ꝙ Prælatus potest donationem facere de rebus ecclesię, si adsit consuetudo loci: quia cōsuetudo loci dat iurisdictionem, & liberiorem tribuit admini- 6 strationem. ff. quod vi, aut clam. l. prohibere. § non tantum. Ita tamen, vt Ecclesia enormiter non grauetur. cap. fraternitatem. §. accepimus, extra de donatio. vbi dicit Ioā. Andr. quem etiam ibi refert Imola, ꝙ si in loco, vbi est sita Abbatia, adsit consuetudo, ꝙ Abb. possit dare 20. solid. vel cētum, vel rem mobilem, quæ supersit ipsi ecclesiæ, alicui pauperi, vel nobili indigenti, vel puellæ maritandæ: vel si sit consuetudo, ꝙ Episcopus faciat aliquos milites, & eis aliquid donetur, in istis casibus valebit datio, & donatio: siue in vita sit facta, siue in morte: & ibi dicit Hostie. ꝙ forte valebit donatio facta in consanguineum, si fiat egenti, licet non nimis, non tamen poterit obligare ecclesiam, & sic inquit Ioan. And. Sed addit, quod per prædicta non habetur plena veritas. Ideo dicit ꝙ si Prælatus vult immobilia donare, vel mobilia pretiosa, nō poterit sine si cō suetudo, nō nisi interueniant solennitates requisitæ in alienatione rerum eccles. At Flor. inquit tenet contrarium: quia tex. loquitur indistinctè, & ideo videtur intelligi posse de immobilibus, & per hoc dicit, ꝙ licet non valeat donatio, quæ fiat per prælatum, de bonis immobilibus sine debita solennitate, tamen nō videtur verum, nisi hoc habeat consuetudo, quia tūc valebit, dū tamen sit moderata, & idem dicit de mobilibus pretiosis: quia de illis iudicatur idem, ꝙ de immobilib. l. lex quæ tutores. C. de admi. tut. & pro ista opinione inquit Imola, posset adduci ꝙ habetur in ca. terrulas 12. q. ij. per quem text. videtur, ꝙ hæc opinio possit satis sustentari, si esset res modici valoris, tamen tutius esset abstinere propter opiniones vitandas.

De fructibus, & in fructibus ecclesiæ, dicit Hostien. in ca. fin. de pecul. cler. ꝙ clericus, vel prælatus potest in vita, pro suo libito disponere, & distinguit ibidem inter clericum habētem ecclesiam, vel beneficium cum administratione, vel quia si habet cum administratione, quandiu viuit, & sanus est, æquiparatur vsufructuario, qui facit fructus suos, vnde donare potest, sed tamen moderatè, cæterum de dona. ꝙ si ægrotet, tunc nō est amplius vsufructuarius, sed æquiparatur vsuario, aliquid in plus hēt, quā vsuarius: quia clericus nō potest facere pot. ca. ad hęc de testa.

Si absque administratione simpliciter, & personaliter sit beneficiatus, habet omnimodam in fructibus potestatem, & dispositionē, quia quantum ad fructus suos faciendum, æquiparatur vsufructuario, & facit illos suos vsque ad obitum, ac de eis etiam testari potest. c. Requisisti. §. illud. de testa. & ita dicit Hostien. seruari de consuetudine, quæ quasi vbique viget generalis, hanc opinionem sequitur & approbat glo. in ca. præsenti, in versi. Reseruari de off. ordin. in 6. quæ glo. multū inualuit apud omnes, vt dicit Abb. in c. fin. de pecul. cler. versi. in gl. ij. & idem in c. cum in officiis. de testam. ibi, sed alia opinio multum inualuit de consuetudine, & illam approbare videtur Rota in antiquis deci. 85. incip. cum Camera Apostolica, & eadem Rota in antiquis in rubrica de oblig. & solutio. Decis. 330. incip. nota ꝙ clericus, & ita communiter teneri dicit Butr. in ca. peruenit, de fideiussor. Corne. consi. 314. But. cap. ij. de causa poss. & propr. Imo cap. fin. de pecul. cler. vbi Calder. Imola. capi. relatum ij. de testa. & capi. requisisti. & capi. quia nos, vbi dicit ꝙ est communis opinio, & idem dicit in d. cap. peruenit, Bellon. consi. 1. num. 2. & dicit Boer. consi. 48. ꝙ illam glo. sequuntur omnes scribentes. Sed Abb. subiicit, illa glos. mihi nunquam placuit, quia per Capitulum requisisti, quod allegat, & in quo se fundat, in nihilo probatur in iure eius intentio, quinimo potius ille text. facit contra, quia in text. solum dicitur: quod relictum clerico non habenti administrationem, sed tantum simplex beneficium, præsumitur relictum non intuitu ecclesiæ, sed personæ, & sic acquiritur personæ, non ecclesiæ, &c. vt ibi per eum, facit optimus tex. in capitu. Episcopus. 14. quæst. 1. vbi probatur, ꝙ Canonici, qui simplex habere dicuntur beneficium, non habent bona sui Canonicatus, & ecclesiæ vti ppria, sed vti ad dispensandum, & præbendæ cum procedant de rebus ecclesiæ, non dantur Canonicis simpliciter, vt de eis faciant quicquid velint ex redditibus. Sed vt primo necessaria percipiant pro se, & si quid supereſt, expendant in vtilitates ecclesiæ, quia inquit Abba. in capitu. relatum. ij. bona præbendarum sunt Ecclesiæ: quanquam sint diuisa per præbendas, vnde per hanc diuisionem non perdunt bona naturam suam, quia bona Ecclesiæ cedunt piis vsibus, non autem, vt Canonicus de eis possit testari ad libitum. Vnde bona istorum simpliciter beneficiatorum, ita sunt, & debent dici res ecclesiæ, sicut bona habentis administrationem: sunt autem diuisa per præbendas, vt commodius percipiantur necessaria. Etiam in acquisitis de simplicibus beneficiis, statuit Pius Quartus, ꝙ clerici non possint disponere, nisi habeant ad hoc speciale Apostolicum priuilegium, vel adsit consuetudo in loco legitimè præscripta, vt per breue suum Francisco Odescalco sub die sexto Martii 1560. Anno Pontificatus primo. per ea verba, quod beneficia simplicia, nisi ex priuilegio Apostolico, seu ex consuetudine legitimè præscripta &c. Item, & in breui Donato Matthæo Minali sub die 30. Iulii eiusdem anni 1560. fac. glo. in cap. res. quæ 12. quæst. ij. quæ dicit, quod si clericus emit equum de redditibus ecclesiæ, est ecclesiæ, non proprius, & redditus potest esse in casu beneficii administrationem habētis, quàm simplicis, ex quo est verbum generaliter prolatum, non specialiter, & generaliter, ideo dicit intelligi de præstatio, de publici in rem actio. faciunt, quæ leguntur, & notantur 44. distin. in principio. vbi dicit gl. ꝙ de rebus ecclesiæ sufficere debet clerico, ꝙ habeat necessaria tantū, & illa necessaria arctā-

tur ad

tur ad victum, & vestitum, & text. ibidem habet, ꝙ sacerdos viuere debet de altari, non luxuriari. nec ibidē fit distinctio qualitatis beneficii, an habeat administrationem, nec ne, & in terminis dicit Angel. in summa in versi. emptio. versi. vtrum emptum, de aliena. ꝙ si clericus habens pecuniam de præbenda, de illa emat prædium, non poterit illud dare, etiam intuitu pietatis, licèt pecuniam potuisset dare, quia statim prędium sic emptum, fit Ecclesiæ: eandem glo. reprobat Abb. in ca. cum esses. nume. 23. idem in cap. cum in officiis, de testam. item in cap. secunda de deci. nec illa gl. placet Archi. in c. statutum. §. assessorem de rescrip. in 6. idem tenet Innoc. in c. indecorum, de ætat. & qualitate. qui dicit indistinctè, ꝙ clericus non debet dispensare res ecclesiæ, nisi in sua necessitate, & illorum qui sibi inseruiunt, & potest donare pro remuneratione seruitii, vbi Innoc. nullam facit differētiam, an bona, & res sint beneficiati simplicis, vel alterius generis. Idem tenet Dominic. de Sancto Gemi. & Fran. in d. c. præsenti, de off. ordin. col. 5. Barba. in tracta. de ꝑstan. Card. j. q. iij. num. 80. Idem in ca. requisisti de testam. num. 34. Idem in ca. fi. nu. 14. de pecul. cler. vbi Imo. Bertrand. in cōsi. 268. ij. volu. Ias. consi. 75. vol. 3.

Quia clericus de rebus ecclesiasticis mobilibus, ac fructibus ecclesiæ potest in ægritudine constitutus, si sit compos mentis, dare, & disponere pauperibus, locis religiosis, & his, qui sibi honesta exhibuerint seruitia: etiā si tales fuerint sibi sanguine, vel affinitate coniuncti, c. ad hęc, c. relatum. de testam. & idem potest donare, dum sanus est, ex iusta causa, dummodo moderatè donet, c. certum, de donat. & c. ad Apostolicę: sed dicit Io. de Imo. in d. c. cæterum, secundum Do. Anto. ꝙ si Prælatus velit rem mobilem pretiosam alienare, aut vult facere donationem de redditibus quos facit suos, quod quando sit, notatur per gl. in c. præsenti de offi. ordi. lib. 6. §. porrò. & tunc potest donationem facere, in quantacunque quantitate voluerit, etiam sine cōsensu capituli, vel superioris, ex quo sunt sui: nec obstat (inquit) ꝙ habetur in c. cum olim ij. de priuileg. quia ibi non loquitur de fructibus; sed de mobilib. acquisitis ecclesiæ, nempe de pecunia: quam episcopus, qui erat religiosus, acquisierat, nā illa cedit episcopatui c. j. 18. q. j. ideo nō poterat de illa disponere in quantitate immoderata, sed quādo esset moderata sic, in fructibus autem agitur tunc de præiudicio solius prælati, ideo potest donare in quantacunque vult, cum prælatus de illis possit liberè disponere. Si verò vult donare de redditibus: quos nō facit suos, tunc si vult donare aliquid minimum benemerenti, potest, etiam sine consensu capituli, etiam non subsistente aliqua consuetudine: & quid dicatur minimum, vel non, stabitur determinationi consuetudinis, si de illa apparet, aliàs videtur, ꝙ arbitrio superioris hoc poterit determinari, arg. ca. de causis, de off. deleg. qui habet considerare quantitatem, seu valorem rei, vide per D. Imo in d. capi. Cæterum quæ dicatur minima, seu modica quantitas.

Si autem vult donare aliquid, quod non sit minimū, non tamen lęderet ecclesia enormiter, & tunc sine consensu capituli non poterit, nisi hoc habeat consuetudo, sed cum consensu capituli hoc posset: si autem vellet immoderatè donare, tunc nō posset etiam cum consensu capituli, etiam si consuetudo hoc haberet, quia talis consuetudo, veluti onerosa ecclesiis, nō valeret; Subdens idem Imola, tamen Floren. hic dicit, ꝙ si pręlatus donet rem mobilem, non pretiosam, si moderatè donat, valebit donatio, etiam cessante consuetudine, quòd, inquit, tenementi, tamen propter vitandas opiniones tutius videtur, ꝙ fiat cum consensu capituli, nisi consuetudo aliud haberet, sed inquit Bal. in consi. 298. j. volu. ꝙ secundum quosdam prælatus potest donare consanguineis ex generali consuetudine, quam Papa scit, & tolerat arg. l. filius. ff. de donatio. alii dicūt, ꝙ ista cōsuetudo est abusiua, & inualida: per quam Papa dicitur pati, nō facere: alii dicunt, ꝙ causa pietatis, vel meritorum potest vsque ad competentem modum, non enim intelligitur iactari, quod propter benemerita ecclesiæ, vel pręlati erogatur: alii dicunt, ꝙ donare nullo modo potest: nisi fortè, quod potuisset nugatoriè expendere, puta in equis, domicellis, & conuiuiis, nam si ab ijs abstinuit, vt posset prouidere consanguineis, ecclesia nō est facta pauperior ex tali donatione: De redditibus ergo appropriandis ipsi prælato potest facere, quicquid vult, dum viuit, in morte autem non, not. in c. præsenti. de off. ordi. vt ibi per eum, quia est Dominus, sed hoc Abba. intelligit, si vtatur, fruatur, vel quod idem est, si in vita de illo legitimè disponat, per eum in c. reprehensibilis, de appella. & dicit Abb. in ca. cum in officiis. de testam. quod clericus de bonis intuitu ecclesiæ, vel de facultatibus ecclesiæ acquisitis, non potest testari, vel aliter de ipsis bonis in alios disponere regulariter, nisi ī quatuor casibus: primo si clericus tantundem de suo ecclesię contulerit, quantū vult 8 relinquere, † vel disponere. 12. q. ij. si quis quilibet, ea. caus. q. 5. c. si episcopus. secundo de rebus mobilib. & modicis si absit consuetudo: tertio potest donare intuitu eleemosynæ, quam clericus potest facere in infirmitate constitutus: quando clericus vult remunerare seruitia honesta recepta, tam a cōsanguineis, quàm ab extraneis. §. licèt. dicto capitu. relatum, & per eundem Abb in c. relatum. ij. versi. nota in verbo vbi dicit, ꝙ clericus in ægritudine, de qua postmodum decessit, potest aliqua mobilia ecclesiæ, conferre religiosis locis, & pauperibus item his, qui sibi seruiunt, siue consanguinei sint, siue extranei, secundū seruitii meritum: ex quibus verbis infertur, ꝙ in pauperibus, & locis religiosis, sufficit ad erogationē faciendam sola charitas, sed in aliis qui non sunt pauperes, vel non sunt loca religiosa, requiritur quod præcedat aliquod seruitium. Et ex hoc infero secundo, ꝙ consanguineo diuiti, qui non seruiuit ecclesiæ, vel prælato, non potest prelatus aliquid conferre, etiam de mobili- 9 bus ecclesię, † & pondera ibi verbum aliquid, quod denotat quandam moderationem, non enim debet omnia mobilia ecclesię dispensare in ægritudine, quia dicit Specu. in titu. de statu. monach. versicu. 57. quæritur. ꝙ episcopus, & presbyter, non tamen religiosus, de fructibus ecclesiæ suæ, & mobilibus sibi ratione ecclesię acquisitis, poterit seruitoribus mercedes relinquere, & donare, & remunerare: l. iubemus. C. de sacrosanct. eccle. cum tamen non fiat in fraudem, prout quidam faciunt, 10 legantes nepotibus, † & consanguineis suis maximas, & diuersas pecuniæ quantitates sub nomine remunerationis receptorū ab illis seruitiorum contra iura, vt 65. distin. non satis. prope princip. melius est quod dicit Did. Couarruuias in capitu. cum in offi. de testa. ver. & his: quod per text. in capi. ad hæc de testa. probatur, videlicet ꝙ clericus in ęgritudine constitutus, causa donationis inter viuos, potest redditus ecclesię in piam erogare causam, modo in donatione moderamine vtatur, si ex ea ægritudine decedat, sed si in bona existens valetudine, velit in pios vsus erogare aliquid de bonis mobilibus, id agere poterit liberè nulla pręfinita quantitate: id quod probatur etiam in capi. quia Ioannes, iuncta gl. 12. q. 5. notat. Abb. & maximè per finalia verba, Anchar. Imol. Barba. in d. capi. ad hęc, vnde oportet a viuente fieri traditionem horum bonorum, quæ sic donātur Barb. in dicto loco ij. col. & isti sunt modi, vel casus per Abba. enumerati, in quib. videtur licita, & permissa clerico dispo- 11 sitio in fructibus, † & reb. ecclesię, nec vltra hos, alios enumerat. nec in eis iura allegata distinguunt magis in fructibus, ac rebus ecclesiæ habentis administrationem, quàm simplex beneficium: quia inquit Abb. in capit. cum esses, in repetiti. de testam. col. 8. ante numerum 22. quod indistinctè quilibet clericus, quęcunque acquirit de bonis ecclesiæ, debet conferre ecclesię, aliàs punitur, per text. in cap. primo 12. q. iij. & in hac materia est in terminis (inquit) tex. §. fin. cum capit. seq. 12. q. j. vbi expressè habetur de clerico non habente administrationem, & dicitur ibi, ꝙ præbenda pro necessitatibus datur canonico, & si quid deductis necessitatibus supereſt, illud in communes vsus ecclesiæ expendat, eundem tex. allegat idem Abb. in capi. fin. de pecul. cler. in confutatione dictæ glo. & similis tex. habetur, vt diximus, in §. his ita respondetur. ca. episcopus 14. q. j. vbi habetur expressum, ꝙ canonicus non vtitur rebus ecclesiæ tāquam rebus suis: sed tanquam ad dispensandum sibi creditis, & commissis: quia ipse in rebus ecclesiæ est procurator, pro hàc parte est tex. in cap. videntes. 12. q. j. vbi habetur, quod ideo fuit ordinatum, quod bona, quæ offerebantur ecclesię per Christi fideles ad fidem confluentes, reseruarētur ecclesię, & non amplius venderentur, prout a principio fiebat: vt ex sumptib. eorum necessaria tribuerentur egentibus, & communem vitam ducentibus: quia non est vera secundum Abb. in d. capitu. cum esses, in repeti. eadem col. octaua, & nona, & per eundem in rubrica de pecul. cler. in fi. eorum opinio, qui dicūt, ꝙ clericus siue prælatus faciat fructus beneficii suos, nisi ad hoc, vt de illis sibi prouideat primo, & de superfluis deducta sua prouisione, dispenset in vsus pios, non vt de illis possit vel testari, vel pro libito suæ voluntatis facere: quia est de hoc bonus tex. in ca. si quos 12 de seruis 12. q. ij. vbi donatio facta de fructibus reuocatur, † & ꝑ non facta habetur: & per eundem Abba. in ca. cęterum, de donatio. versicu. sed dubium, vbi dicit, ꝙ clericus de redditib. ecclesiæ potest dare illos redditus, & fructus, quos facit suos puta quales sunt quotidianę distributiones, & huiusmodi, vt habetur in cap. vnico. de cler. nō resid. in 6. item de fructib. beneficii illam partem, quę est sibi pro necessitatibus suis, & suorum ex canonis dispositione assignata: sed illam clericum facere suam 13 tamen intelligit Abb. si in vsum, & alimoniā suā cōuertat, † vt per eundem in capitu. reprehensibilis, extra de appella. & dico infra in seq. quæstione, fac. tex. in ca. iudicatum. 89. distin. vbi dicitur, ꝙ episcopatus est patrimoniū episcopi, & debet intelligi quantum ad dispensationem, quia clerici sunt dispensatores, & habent potestatem dispensandi res ecclesiæ: & ꝑ pręfata, ac per alia, q̄ ibi adducit Abb. nulla est differentia inter habentē administrationē, & nō habentē: innuēs, qđ tam sunt ecclesiæ bona ex simplici beneficio prouēta: quā ex beneficio administrationis acquisita, quia talis distinctio iure non probatur. Id qđ sentit Cardi. Zabarella in c. fi. de pecul. cler. col. fi. circa finem, ꝑ illa verba, scđo casu, licèt vt ꝑdixi, quidam distinguant inter bñficia simplicia, vel non simplicia. Itē alii distinguāt inter clericos secula-

seculares,& regulares: tamen tales distinctiones iure non probantur:& per illa verba paulo inferius secundo casu indistinctè potest,etiam donando,quia Dominus est fructuū, & æquū esset statuere, ꝙ de omnibus fructibus &c. per quæ concludit, Abb.id,quod etiā videtur tenere Zabarella , quod clericus,vel prælatus non habet in fructibus, ac prouentibus ecclesiæ, nisi victum pro se,& suis:& illo deducto, ius in ecclesia , & in pauperes illos fructus canonicè dispensandi:& iura dicentia,quod clericus facit fructus suos,ac quod in illis acquirit dominium, loqui,& intelligi in illam partem fructuum,quę sibi pro necessitatibus est assignata,quę est omnino sua , quia clerico omni no debetur,licèt aliunde habeat victum , alimenta, vel sustentationem,per Didacum Couarruuias in capitu. cum in officiis de testam.versi.tertio.vbi dicit, † ꝙ clericus habēs beneficium ecclesiasticum,potest libere disponere de illis redditibus , qui sunt necessarii ad eius honestum sumptum , inspecta cuiusque qualitate,si eos præcipuos is habeat,qui aliunde victum, & necessaria sibi ministrauit,hæc etenim pars bonorum ecclesiasticorum ministris ecclesiæ,per canones antiquos constituitur c. ecclesias 13.q.j.text.& ibi Abb.in cap.de his,de eccles. ædifica. vel repar.S.Thom.secunda secundæ q.185.arti.7.respond.ad ij. quod intelligit Abb.si vtatur vt dico supra, & hoc intellige de quocunque beneficio ecclesiastico nulla habita distinctione simplicis,curati,vel habentis,aut non habentis administrationem. Super qua materia vide,quæ dicit Gemin. in capitu. præsenti de officio ordin.super illa glo.vbi dicit,ꝙ quidam intelligūt glo.illam,vt loquatur de simplici beneficio, vt quilibet habens beneficium simplex testari possit,quod dicunt falsum , & contra tex.in c.relatum,quod loquitur in canonico, & sic consequenter in habenti simplex beneficiū,qui tamen non potest testari,atque hoc (inquit) etiam ego fateor. At glo.rectè intellecta est verissima,& id non dixit,sed bene dixit , quod ad hoc, vt beneficiatus possit testari,tria requiruntur : Primū quod nō habeat administrationem : Secundum ꝙ beneficium sit simplex:Tertium quod illud obueniat sibi personaliter tantum, & consequenter tales fructus concessi ratione stipendii personalis:quibus concurrentibus poterit disponere,& testari,& aliàs, vt ibi per eum:quia sic intelligendo bene procedit id , quod dicit glo.& ea, quę dicuntur per Abb.qui intelligit,quod glos.loquatur in simplici beneficio tantum , non autem in fructibus, qui obueniunt ratione seruitii personalis , quia distributiones quotidianæ,& alia huiusmodi,quæ dantur,& distribuūtur clericis ratione laboris,& exercitij personalis , acquiruntur clericis,quò ad liberam eorum dispositionem , per Didacū Couarruuias in dicto capitu.cum in officiis, de testamen. numero 4. text.in capitu.vnico de cler.non residen.in 6.

Id,quod etiam procedit in commendatario, secundum Nicol.de Vbal.in tracta.de success.cler. ab intesta. versic. secundo quæro,vbi proposita quæstione:An fructus commēdatarij reseruentur futuro successori,an verò commēdatarius faciat eos suos,ita ꝙ veniant post mortem commendatarii ad eius hæredes,dicit,ꝙ Lud.Pontan.in consi.352.incip.omnipotentis Dei postulato suffragio,in casu ꝓpositæ consultatiōnis , distinguit, ꝙ aut commenda est facta ad vtilitatem ecclesiæ, & tunc fructus reseruantur successori, quia in tali casu commendatarius non facit illos suos 61.dist.quoniam festus,sed bene verum est, ꝙ ex redditibuus tantum potest detrahere,quātum sibi, ac suorum victui sufficiat, 12.quæst.2 charitatem.cap. vnico de clerico ægrotante.§.primo libro 6.de quo nihil mirum , quia commenda in tali casu,nihil aliud est , quam depositum , quod potest ad libitum deponentis reuocari,etiam si dictum fuisset , ꝙ depositum vsq; ad obitum depositarii duraret.l.prima.j.§.si deposuero.ff.deposit.c.j.extra eod. Et tali casu potest commendatarius ad libitum remoueri. Et beneficium commendatum,tāquam vacans conferri,per Lud.Gomes.reg. de publican. resig. q.4.vbi vide,eo ꝙ commenda fit duobus modis , & quādo cōmendatarius æquiparatur titulari, aut commēda fit non in fauorem,vel vtilitatem ecclesiæ,sed commendatarii tantum, & eo casu commendatarius facit fructus suos , & eos lucri facit, instar depositarii,ad cuius gratiam factum est depositum, quoniam illos redditus ex re deposita perceptos , sibi depositarius acquirit,& lucratur semper,nisi eos percipiat post moram,quia perceptos post moram, & a die moræ debet restituere deponē ti,cuius fuit res deposita l.dies spoliorum §.pecuniam.ff.depos. & ita debet (inquit) intelligi glo.in ca.nemo deinceps, de electio. in 6.sed inquit idem D.Nico.quicquid ipse D. Pontan.dicat,mihi videtur,ꝙ non sit magis priuilegiatus, commendatarius in aliqua commenda, quam intitulatus in aliqua ecclesia, vel beneficio,qui vt supra dicit,in morte potius censetur vsuarius,quam Dominus &c. Et Card. Zabarella in præallegato loco colum.antepen.declarando materiam dicit , ꝙ multis modis quid potest dici suum,& proprium: † sed secūdo modo potest dici proprium id de quo quis habet liberam dispensationē, tamen si malè dispenset potest puniri, non tamen reuocabitur dispensatio, & hoc modo dico (inquit) habere clericos proprietatem in fructibus beneficiorum, & sic loquuntur omnia iura,quæ dicūt clericos debere esse contentos victu, & vestitu: si enim extra modos licitos dispensant, peccant , vt in allegatis iuribus per eum,& possunt puniri,adeo , ꝙ quādoque possunt ab ecclesia remoueri:subiungit idem, quin si clericus distraxit fructus beneficii,& donauit pecuniam amico, non valet donatio,nec id quod acquiret † ille ex illa pecunia,sed erit ecclesiæ. Idem dicit in c.peruenit,de fideius. idem dicit gl.fi.cap.fi.in fi. 12 q.j.glo.& Archid.c.fi.quinta.q.iij.subiungens Zabarel.d.cap. fi.de pecul.cler.licèt autem secundum prædicta teneat dispensatio qualitercunq; facta per clericum in vita , secus videtur in vltima voluntate,per quæ verba videtur innuere, quod potest clericus qualitercunque dispensare fructus suæ ecclesię , & idē circa finem,per illa verba,dic ergo,ꝙ aut loquimur in administrationibus,quæ non sunt propriè beneficia , aut in illis , quæ sunt beneficia,vel in beneficiis simplicibus. primo casu exemplum poni potest in hospitalibus,quæ nō sunt beneficia.clem. per literas de prębē.& clem.quia contingit,de religio.dom.& institutus in talibus non facit fructus suos. secundo casu , licèt quidam distinguant inter simplicia beneficia , & nō simplicia, & inter clericos regulares,vel seculares, tamen hæc distinctio iure non probatur. Vel quæritur, an beneficiatus faciat fructus suos,ita ꝙ libere disponere possit, sicut Dominus , adeo quod, etiam si malè dispenset,non possit puniri,& dic, ꝙ non potest, vt c.secundo de pecul.cler.aut an faciat suos in tantum , quod possit sibi conseruare, vel ex eis aliquid acquirere , quod suum sit,& adhuc idem,quod non potest capi.tertio eo.aut an faciat suos,adeo quod de eis possit disponere,ita ꝙ nō reuocetur , qđ fecerit.& hoc,aut in vltima voluntate , aut inter viuos , & primo casu non potest capit.ad hæc cap.relatum. de testamen. secundo casu indistinctè potest,etiam donando , quia Dominus est fructuum capit.vnico de cler.non resid.in 6.& ęquum esset statuere quod de omnibus fructibus,idem dicit Imola ibidem per eadem verba. Subdens idem Zabarella, item esset ęquum, ꝙ clericus posset libere disponere in vita,& in morte de omnibus acquisitis ecclesiæ mobilibus,siue immobilibus , & hoc , si sint acquisita tēpore suo,nisi constaret manifeste, quod essent acquisita intuitu ecclesiæ,per hoc enim clerici essent prōptiores ad bene agendum, & bene acquirendum , & multi magni viri,qui abstinent a clericatu,non abstinerent , nec facerēt clerici fraudes,quas faciunt,in faciendo cantare instrumenta emptionum,& aliorum contractuum in alterius persona , prout quotidie faciunt:& ibidem paulo ante, valde absurdum est ita restringere potestatem clericorum , vt videātur nudi ministri, nam per hoc surgerent lites , & multi retraherentur a beneficiis,& a clero,si putarent non posse aliquid in amicos, vel propinquos ex fructibus beneficii erogare:qui tamē aliàs sunt vtiles beneficiis,& beneficia magnificant,& ita inquit seruat: vnde etiam in foto conscientiæ videtur beneficiatus tuto posse largiri de fructibus beneficii,dummodo per hoc non omittat hospitalitatem,eleemosynas cōdecentes,& alia, ad quæ de iure tenetur: Domi.verò Flor.secundum ꝙ refert Ioan.de Imol. in c.fi.de pecul.cler.tenet indistinctę , ꝙ clericus sit Dominus fructuum beneficii perceptorum , & ꝙ de illis possit quoquomodo,& ꝓ quātacunq; quātitate in vita disponere libere , † & sine aliqua difficultate, vt p eundē Imo.d.loco col.antepenult.

Et ex prædictis habes tres principales opiniones: vnam, quæ multum restringit,potestatem clericorum circa fructus beneficii,quæ fuit opinio Inno.c. Indecorum de ætate & qualitate. Archi.in c.statutum.§.assessorem præallegato.Ioan. Cald.capi. fi.de pecul.cler. Abb.in c.cum esses,in repet. & aliis locis supra adductis,& quam etiam de iure sequitur Do.Anto.c.fi. iij. causa.de causa possess.& propric: Secunda opinio principalis est D. Flo.de qua vltimo dixit; quæ dat magnam,& largam potestatē clericis circa fructus, & redditus beneficiorum : qui voluit, ꝙ clericus beneficiatus nō distinguendo , an habeat administrationem,vel nō,faciat fructus suos,& de illis habeat in vita plenam administrationem,& potestatem, adeo ꝙ possit etiam alteri donare,si velit:& non reuocetur donatio.

Tertia opi.Hosti.in c.fi.de pecul.cler.& gl.in ca. præsenti de off.ordi.quæ mediam viam eligendo,distinguit inter clericum simpliciter,& personaliter bñficiatum,& habentē administrationē:quia in primo casu est Dñs fructuum beneficii , & de illis habet plenā dispositionē in vita, & in morte : secundo casu in vita dicitur facere fructus suos,& potest de eis disponere, ēt donando aliquid de eis,dummodo moderate hoc faciat: & in hac materia stantib.istis opinionib.resoluit Io.de Imo.in d.c.fi. de pecul.clericorum,& opin.Inno. Abb. Archid. & sequentiū sit vera de iure,& ꝙ clericus posset moderate aliqđ donare de fructib.saltim si adesset consuetudo; & ꝙ dicitur, ꝙ dicit Host. ꝙ seruatur de consuetudine,& vbiq; obtinet consuetudo , vñ, ꝙ consuetudo illa possit tolerari , per illud ꝙ habetur in c.si ꝓpter tua debita de rescrip.in 6.& in extrauag.Io.XXII.suscepti: ꝙ fructus beneficii vltimi anni,in quo clericus decedit,ēt si nōdum sint percepti,spectant ad hæredem ipsius clerici : vnde vñ ꝙ valeat

ꝙ valeat cōsuetudo,ꝙ clericus personaliter , & simpliciter beneficiatus,faciat fructus suos:si verò habeat administrationem, ꝙ non possit donare magna quantitate alteri,sed moderate:id, quod inquit Imol.puto verius de iure.

Et ĩ hac materia pro declaratione veritatis , est meo iudicio bonum subdistinguere, inter qualitates fructuum, redditūum, & prouentuum,qui percipiuntur ab ecclesia , & inter eos qui percipiuntur occasione ecclesię : quia iudico , ꝙ de omnib. indistinctè non sit habenda eadem ratio: vt videlicet aliqui fructus sunt,qui obueniunt beneficiato regulariter ratione tituli tantum,non ratione alicuius,vel residentię,vel seruitii,vel personalis intercessentię,vel sit beneficium habens,vel non habēs administrationem,quia nihil refert,per Abb.in rep.capit. cum esses,de testamen. & c.fin.de pecul.cler. puta redditus , qui veniunt ex prędiis,domibus,censibus,terris,locis,aut aliàs ex reb. ecclesiæ,quia ei debētur ex eo , quia est in beneficio institutus, aut ĩtitulatus:& de istis est satis dictum supra,vbi deduxi , ꝙ sūt tres opiniones,vna Innocen.& sequac.alia Floren.alia Hostiē. quæ mediam viam elegit &c.pro qua est decis.rotę 855.in antiquis.incip.cum camera Apostolica. Item alia decis. eiusdem rotę decis.37.in vltimis incip.pariter cum camera Apostolica. fac.pro ea vsus communis,& communis consuetudo , quæ illa approbat,vt per Abb. capit. peruenit , de fideiusso.numero 12. circa finem.& per eundem in capit.reprehensibilis. de appella. in additio.numero 20.vbi dicit , esse consuetudinem generalē apud omnes,ꝙ personaliter beneficiati faciunt fructus suos.Et per eundem in capitu.nouum genus.iij.col.in fin.extra de decimis.ꝙ vtrum canonici,& sic personaliter beneficiati,faciāt fructus suos,nec ne, standum est (inquit) consuetudini.

Alii verò fructus sunt,qui obueniunt beneficiato,non ratione tituli tantum,neque ex eo , quia est in beneficio institutus tantum,vel intitulatus:sed quia in ecclesia,in diuinis horis , & laudibus Dei deseruit,veluti sunt illi fructus,vel prouentus,qui debentur tantum seruienti,& qui non seruit , illos nō percipit: veluti sunt distributiones quotidianæ,quæ dantur pro seruitio in diuinis personaliter impenso,& huiusmodi:de quibus habetur capitu.vnico de cler.non resid.in 6.& in c.licèt.de præben.

Alii demum fructus sunt,qui non debētur habenti titulum; nec deseruiēti in ecclesia in diuinis , sed quia sunt tertio auctoritate Apostolica,vel alia,ex fructib.vel emolumentis alicuius ecclesiæ canonicè reseruati,ex aliqua cā,vel arbitrio superioris regulariter,vel concessi,prout sunt fructus ĩ aliqua ecclesia alicui specialiter reseruati,& prout sunt fructus pensionum,& pēsiones quæ non debentur nec ratione tituli,nec seruitii,sed sola Papæ, aut alterius superioris ordinatione , aut concessione obligantes in id,habentem beneficium,siue ecclesiam,dè quibus habetur per Caccialup.Gig.Paulum de Roma.in eorū tracta.de pensio.in principio,& per totum : Et de his duobus videtur res aliter sese habere,quia in huiusmodi multo maiorē potestatem clericus,vel prælatus habere videtur: & primo videntur vera esse,quæ diximus supra de distributionibus quotidianis , videlicet quòd acquiruntur etiam ratione Dominii recipiēti,& canonicus,siue clericus,facit illas suas adeo , quòd pro libito suæ voluntatis potest de illis receptis disponere.d.capit. vnico de cler.non resid.quia distributiones quotidianę,dantur pro labore impenso,& in multis locis,vt diximus supra , dātur in pane,vino,& huiusmodi,nec augent corpus præbendę , seu beneficii fructus, nec inter fructus beneficii numerantur , nec veniunt appellatione fructuum beneficii , per probū qui multos enumerat in cap.primo col.fin.de cler.resid. est decis. rotę decis.Achil.incip.pensionem titu.de pensio. in manuscript. & dicit summa Tabiena in versicu. restitutio.§.19.ꝙ de bonis sibi deputatis,& de distributionibus simplicis beneficii non habētis administrationem idem est iudicium , quod de bonis propriis,pro quo etiam pondera,ꝙ aliud esset in distributionibus beneficii curati,dignitatis,& administrationem habētis , aliud in simplicibus distributionibus,quæ debentur propter operam personæ,argumen.l.j.secundo respon.ff.si mens.Fal.mod.dixit. ff.pro Soc.l.si duobus.§.si in coeunda, & in capitu. licèt vobis, de prębend.optimus text.in extrauag. communi postulasti. de præben.vbi distributiones,quæ dantur illis,qui horis intersunt diuinis,sunt exclusæ ab impositione collectę fructuum primi anni,& si impetratur beneficium certi valoris , distributiones non sunt computandę in valorem fructuum , quia illę dantur ratione certi ministerii, † puta clericis interessentibus diuinis, & non sunt de corpore beneficii , nec sub illo comprehendūtur prout legitur & notatur in capitu.licèt de prębēn. & per Ioan.And.in capitu.vnico.de cler.non resid. in 6. in nouella , & per eundem in additione ad speculator.titulo de concess. præbend.§.in illis,fac.capi.fin.de concess.prębend.§.in illis verò.in 6.vbi distributiones quotidianæ sunt aliud, quā illud , quod datur ratione prębēdę,Rota decis.134.in nouis. Eadem Rota decisio.406.in antiquis est decisio.Boeri.decisio 340.incip.Christi benedicti.vbi condemnatus restituere fructus , non restituit distributiones quotidianas distributas ꝓ interessentia in diuinis horis.sequitur Nicol.de Vbal.in suo tracta.de succes.cler.ab intesta.§.sexto quęro.vbi multa adducit in contrarium , sed id dicit facere disputationis gratia,de quibus clericus videt posse ad libitum donare,disponere,dispensare, & contractare , cum ei obueniant in præmium & solutionem laboris , & ministerii sui personalis, vt per Didac.Couaruuias capit.cum in officiis de testa.§.tertio ex eadem & §.quinto ex principali quia licite clericus potest locare operas suas,quamuis spirituales , ac etiā eas vendere per Innocen.capi.quoniam ne prælat.vic.suas.

Subdens idem de Vbalbis ibidem,ver.quæro primo , de fructibus prębendę:si præbenda non est distincta,vel separata: sed canonicatui , aut beneficio annexa; dicendum esse ꝙ vadunt ad successorem:si verò est distincta,aut separata , sine dubio in locum defuncti alius est ordinandus,ex notat.in ca. dilecto. de prębēn.in capi.cum M.de constitu.tamen dicendum est , ꝙ dicti fructus prouenientes,etiam ex præbenda distincta, reseruētur capitulo:nec est verum , ꝙ canonicus propriè habeat successorem,nisi tantum,quoad corpus antiquę prębēdę , ad hoc glo.& quod ibi no.in cap.ꝙ sicut.de electio.quapropter de fructibus præbendę,idem est censendum quod de fructib. beneficii,nec prębendę in hoc aliquid habere videntur commune cum distributionibus:in quibus præbendatus non videtur habere tantum iuris,quantum in distributionibus , vt per dictum D.de Vbal.vers.6.quæro ibi, & multo magis de quotidianis distributionibus,in quibus prębēdatus habet maius ius, &c. de q. bus clericus potest disponere,sicut mercenarius , & rusticus de lucro operis diurni:quia canonicus , habēs præbendam distinctam non potest de illis fructibus,nec testari,nec disponere, ex quo dicitur habere administrationem,per Innocent. in capitu. nouum genus de decimis,& est casus in ca. relatum de testam. secus si prębendæ non sint distinctæ,sed quia omnia veniunt in communi,& postea distribuuntur,singulariter tantū pro quolibet,quia de istis bene potest disponere & testari. Idem videtur dicendum de eis , qui habent capellanias in ecclesiis ad nutum amouibiles , quæ non dantur eis in titulum , sed datur eis certum stipendium in anno in pecunia, de tali stipendio possunt disponere:quia datur eis intuitu personę , & pro labore. Si verò distributiones quotidianę sint quæ nō dentur, vel soluantur illis qui horis intersunt,sed & illis qui sunt præsentes in ciuitate vel loco,licet non intersint horis, crederem ꝙ istę nō sunt naturę & qualitatis,prout sunt quæ dantur pro seruitio,qa videntur valde ab istis differre,quia illę sunt exemptę a b impositione collecte,istæ verò non,per extrauag.postulasti. & extrauag.cum nonnulle.de prębēn.extra.com. vbi etiam vide de capellantiis quæ sunt institutę ꝓ Missis pro anima decedentium celebrandis, quæ gaudent priuilegio distributionū,si nō excedant summam 20.librarum: vnde intellige hic de distributionibus quotidianis propriis,& propriè sumptis, quæ actu distribuuntur,de quibus,per glo.in extrauag.suscepti.ne sed. Vacan. in glo.priuilegio.inquit enim , distributiones enim propriè dicuntur quæ actu distribuuntur,ita intelligit Deci.consi. 280. in casu proposito,vbi tenet,quod distributiones quotidianę sunt, quę ipso actu distribuuntur, & quod ab actu distribuendi sunt denominatę,per not.per Domi.capit.primo de cler.non resid. in 6.vbi dicit,quod in talib. distributionibus quotidianis , plus habent iuris clerici,quàm in aliis fructibus,& bonis ecclesiæ, qa in illis consequuntur dominium , & de illis possunt testari, de quo latè per Didac. Couarruuias.varia.resolut.lib.iij.capitu. 13. per Paris.cons.33.lib. 4. & consil.32.optimè Boe.Decis.340. ad fi.vbi dicit quod distributiones pro interessentia in diuinis horis sunt priuilegiatę ab aliis distributionibus : & in materia distributionum quotidianarum,an clericus possit de illis testari, videtur ꝙ varię sint opiniones doct. secundum Iul.Clar.lib.iij. §.testamētum.versicu.quinto dixi. & ꝙ distributiones efficiātur clericorum proprię,tenet Guliel.de Monte Laud. & hanc esse communem affirmat Paris.consi.33.num.8.lib.4.& hęc in via iudicii obtinet, licèt enim videantur acquisitæ intuitu ecclesiæ,tamen principaliter dant intuitu personę propter diurnam operam,merito clerici eas faciunt proprias,& de eis ad libitum possunt disponere,& ita obseruatur in practica,maximè in exactis,secundum Iul.Clar.lib.3.& testamentum.d.loco.

Idem venit dicendū,etiam de pensionib.ac pensionum fructibus, † de quibus clericus,vel pensionarius videtur posse pro libito disponere,adeò ꝙ pensiones decursas , & nō exactas per pensionarium,eius hęredes exigere,& recuperare possunt , qa pēsio nō est ecclesiasticū beneficiū propriè,sed est aliqđ ꝓphanū, † in mera tēporalitate cōsistens,vt p Fel.& alios doctor.in c.ad audiētiā.ij.de rescrip.& in Clem.j.vbi Card.Imo.& alii de supplen.negli.prçla.intelligēdo,nō de pēsione,q̄ consueuit assignari pro bñficio ecclesiastico,q̄ reputat̄ vti bñficiū ecclesiasticū:sed de pensione q̄ est certa portio ex aliqua mēsa, vel bñficio,ex cā , ad tps, non perpetuo separata,per Lauren.in clem. præallegata,& Gig.in princi.sui tractatus de pensio. qtalis sunt hodie regulariter pensiones , quæ ēt laico assignari possunt , vt per doctor.† in c.quamuis,vbi Archi.& Fran.ij.not. de præben. in 6.

in 6.per Imol.dicta clemen.pri.col.6.ver.quærit Gulielmus. de rebus ecclesi.non alien.Bald.& post eum Fel.in dicto capitu. ad audientiam. Item quia pēsionarius videtur ęquiparari vsufructuario,quia pensio extinguitur morte,sicut vsufructus morte vsufructuarii.§. finitur autem.instit.de vsufruct. & vsufructuarius facit fructus suos,adeo quod illos etiam transmittit ad hæredes, per text. in l. defuncta.ff.de vsufruct.per Ioan.de Imo.in clemē prima.§.primo.colum.3.de supplen.negli. pręla. Gig. in tracta.pensio.quæstio.prima,num.2.quæstio.25.num.4. Pau. de Roma in tracta.pensio.q.8.& Gig.quæst.52.Item quia pensio assignatur pensionario,vt commodius sustentari valeat: & sic videtur assignari in causam alimentorum,vt per Gig.in tracta. de pensio.q.51.num.12.per Rom.consi.388.incip. in casu propositi thematis.Et ille,qui habet legatum pro alimentis, taliter ius habet in eo,quod decedens transmittit ius exigēdi præterita alimenta non soluta ad suos hæredes.l.vti frui §.fin. ff. si vsufru.pet.l.fructus,in fin.cum l.seq.ff.de rei vendica.l.cum vsufructum.§.fin.& l.quęsitum l.defuncta.ff. de vsufr. faciunt adducta per Alex.consi.4.in fin.incip.perspectis his. tertio vol. per Gig. in suo tracta.pensio.q.52.Accedit ad prædicta, φ in ista opinione inclinant domini de Rota,sicut post meum in vrbem reditum,inueni conclusum in vna Turritana pensionis. 31. Ianuarii 1567.corā R.P.de Gratis Rotæ Auditore & Domino meo, in hæc verba conclusionis,videlicet, strictè ad dubium, seclusis constitutionib.& Bullis Pauli iij.& Iulii iij.ac etiam vsu cameræ,fuit conclusum φ pensiones decursæ,& non solutæ, non computentur inter spolia,sed magis transeant ad hęredes,quia pensio non est beneficium ecclesiasticum, sed consistit in mera temporalitate,ca.quamuis,vbi doctor de pręben.6.Fel.ca.ad audientiam.ij.j.col.de rescrip.&c.vt in d. conclusione.

Sed in contrarium vidi breue Pauli iij. sub dat. Romæ apud sanctum Petrum Die iij. Martii 1544. Anno deci. cuius tenor sequit̄ videlicet. Venerabili fratri Hiero.Episcopo Castrē. Pręlato domestico,& dilecto filio Tyberio Palello physico nostris.

Venerabilis frater & dilectè fili salutem &c. Cum sicut accepimus venerabilis frater Saluator Alleputius Archiepiscopus Turritan.bonę me.Francisci olim Archiepiscopi Turritan. & Episcopi Aretin.in summa octingentorum ducat. auri de Camera,ratione annuæ pensionis eidem Francisco Archiepiscopo,& Episcopo super fructibus mensæ Archiepiscopalis Turritan. Apostolica auctoritate reseruatę, debitor remanserit, & dicta summa octingentorum ducatis, tanquàm eiusdem francisci Archiepiscopi,& Episcopi spolia, ad cameram nostram Apostolicam deuoluta sit,& ad ipsam camerā pertineat. Nos singularibus meritis,& antiquis, & recētibus seruitiis erga nos vestris attentis,summam octingentorum ducatorū prædictā, vobis æquis portionibus inter vos diuidendā,auctoritate Apostolica gratiosè donamus,& liberaliter elargimur per præsentes:mandantes dilecto filio curiæ causarum cameræ Apostolicę generali Auditori,vt summam prædictam vobis, per ipsū Saluatorem Archiepiscopum,iuxta tenorem præsentium tradi,& consignari faciat,eum per censuras ecclesiasticas, & alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita ad id cogendo;& compellendo inuocato etiam si opus fuerit auxilio brachii secularis,non obstan. constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque: seu si eidem Saluatori Archiepiscopo ab Apostolica sit sede indultū quod interdici, suspendi,vel excommunicari non possit, per literas Apostolicas non facientes plenam,& expressam, ac de verbo ad verbū de indulto huiusmodi mentionem.Datum Romæ apud Sanctum Petrum &c.die iij.Martii 1544.Anno decimo.

Per quod breue videtur declarari pensiones, & pensionum terminos esse spolia,ac venire appellatione spoliorum, & illas,vel illos,vti spolia per collectorem colligi,tanquam ad Cameram Apostolicam spectantia.Vnde tenore talis declarationis,seu breuis attento,& attento,φ Decisio Rotæ est facta, dicto breui,& vsu cameræ seclusis,& attento, φ Pius quartus in breui Mattheo Minali Thesaurario declarat fructus redditus, & prouentus ecclesiarum spolia colligi, & non solum fructus, sed & omnia,quæ ex fructib. empta,reædificata,refecta, restaurata,seu quæ ex fructibus quomodolibet prouenerint,attento etiam,φ pensio est de fructibus ecclesiæ, quia pensio est portio &c.per Gig.Caccialup.& Paul.de Roma in eorum tractatibus in princ. necnon attento φ pensio,quam tibi soluo de fructibus mei beneficii,ita videtur esse fructus ecclesiæ, vti sunt fructus,qui mihi remanent ea soluta,attento insuper φ pensio regulariter reseruatur,& reseruari solet clerico non laico:quia in supplica.reseruationis pēsionis factę scholari poni solet clausula,si & postquā clericali caractere fuerit insignitus, pręterea attento,φ pensio aliquā datur in titulum beneficii, & considerato,φ pensio non confert nisi a Papa,vel ab ordinario in casibus ei permissis,nō ab aliis personis,per Do.Doctor.d.locis atque item attento,φ pensio non exigitur a pensionario regulariter,nisi bullis expeditis,aut saltim supplicatione cum obligatione in forma Camerę Apostolicę,vt per Hieronymū Pau.in practica Cancellariæ,vbi dicit φ aliter exigens incidit in excommunicationem, & tenetur ad restitutionem videtur (inquā) his attentis φ pensio sit ius ecclesiasticum non autem quicquā mere temporale Et attento,φ adducta per Gig & alios,vt supra non præ se ferunt casum successionis,vel φ in fructib. pensionum succedatur per hæredes, nisi a simili, similitudinaria, vel illatiuo modo,sine casu canonis, vel legis expresso faciendas illationes pensio est quid mere prophanum nihil ecclesiastici vel spiritualis in se habēs,ergo in ea, vel eius terminis nō solutis per hæredes succeditur &c. Et attento φ iura adducta per eos loquuntur in pensionib.ac vsufructib. meri prophani, non ecclesiasticis inter quę,vti diuersa nō bene infertur, & attento etiam φ Pius quartus in bulla sua super residentia prælati edita septimo Kalendis Decembris 1563.decreuit, φ nō residentes non gaudeant priuilegio testandi de fructib. ac de pensionibus,per φ infertur,φ de pensionibus non disponitur sine obtenta licentia,istis dico attentis putarem φ si quis inclinaret φ pensiones,& pensionum termini comprehendantur inter spolia,& φ tam in pensionib.exactis,& non exactis,quam in acquisitis ex pensionibus Camera Apostolica succederet,& succedere haberet,vt in spoliis forsan φ inclinatio posset esse non sine aliquo fundamento,veruntamen communis vsus,& stylus curiæ est(vt dico) in contrarium, a quo nō est recedendum, sed post hæc scripta vidi bullam Sāctissimi D.N.Pii Papæ quinti,per quā declarauit,φ bona relicta per beneficiatum sędu cati auri de camera valorem annuum in beneficiis,aut pensionem similis valoris non habentem, non comprehendantur, nec appellatione spoliorum venire possint, per quod aperto ore (vti mihi videtur) est declaratum pensionum fructus facere spolia,iuxta quam bullam regulabitur quicquid per me in toto hoc labore in qualibet parte fuit dictum de pensionum; fructibus ac de quæsitis ex pensionibus, vt per eūdem bullam, quæ est in calce descripta edita Anno 1567. kalen.Septembris incipit Romani &c.

In acquisitis verò de fructibus beneficiorum,vel ecclesiæ:vt ad aliud caput distinctionis veniamus,parimodo videtur.φ nō possit disponi pro libito voluntatis in vita seu inter viuos,quia stante,φ clericus, vel Prælatus non facit fructus ecclesiæ suos, qui supersunt,deductis expensis,vt per Archid. in capitu. statutum de rescrip.lib.6.vt refert Domini.a Sancto Geminiano.in capitu.præsenti de offi.ordin.eodem lib.6.per tex.in capitu.primo.12.quæst.& ita inellexit Bartolus Brixien. illum text.patet, φ res acquisitę de bonis ecclesię nō sunt clericorum : quia clerici debent ea quæ supersunt deductis necessaris, pauperibus erogare, aliàs iniquè agunt. Vnde empta, vel acquisita ex fructibus ecclesię,sunt ecclesiæ,c.Episcopi 12.q.j.& consequenter solus vsus competit clerico,licèt Archi.eo loco fateatur,φ clerici sunt præceptorum fructuum Domini,& habent eorum proprietatem,quantum ad fidem , & debitam dispensationem faciendam:& istam partem Archid.veram credit Gemi.in d. loco,quia illam optimè probant iura,quæ allegantur: quia clericus non dicitur Dominus,sed procurator:fac.optimè tex. in c. clericus 12.q.j.per totum illum text.& maximè in illis verbis,si autem ego pars Domini sum,& funiculus hæreditatis eius, nō accipio partes inter cęteras tribus, sed quasi leuita; & sacerdos viuo de decimis,& altari seruiens,altaris oblatione substentor, habēs victum,& vestitum his contentus ero, & nudam crucē, nudus sequor:& per illa verba paulo ante pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere pōt,qđ si quippiam habuerit,puta aurum,argentum,possessiones, seu variam suppellectilem, pars eius nō erit Dn̄s,optima gl.in c.quia nos.de testa. in glo.j. ibi.Item nota,quod de bonis rōne ecclesiæ acquisitis, testari nō possunt,optimus text.in c.placuit 12.q.3.ubi glo.in verbo. suo. dicit qđ speciale est ꝓ ecclesia: quod licèt sacerdos aliquid suo emat nomine,de pecunia ecclesiæ,φ res illa statim facta est ecclesiæ Abb.in cap.j.vers.not.ibi, de pecu.cler. quod res empta ex fructibus,aut pecunia ecclesiæ,licèt emptio sit nomine emētis,efficitur ecclesiæ,& acquisitum ecclesiæ,debet remanere ecclesiæ,nec de eo potest clericus disponere.Abb. in capit. fin.in princip.de pecul.cler.Ludo.Rom.consi.159.incip.super eo qđ. quia ut dicit idem Abba. in capitu. presbiter eo, uersicu. Item nota.Prælatus non est Dominus fructuum beneficii sui: nam si efficeretur Dominus,posset acquirere sibi de redditibus fin libitum; cuius cōtrarium,inquit,hic deciditur. Subdens ibidē, quod quemadmodum prælatus alienans rem acquisitā per ecclesiam,debet a gubernio amoueri,& administratione priuari, ita pari modo si fraudant ecclesiam in acquirendo, vti qa acquisita ex redditib.ecclesiæ appropriat sibi, uel alteri, est consiliū Bal.in cōsi.298.cū cons.seq.j.uol.ubi dicit,φ ubi duo cōcurrūt, φ scilicet sit administrator ecclesiæ, & φ emat de pecunia ecclesiæ,quocūq; noīe emat,efficit̄ ecclesię. Vbi subdit,conclude ergo quatuor casus, nā,aut qs administrat negotia ecclesię tm̄, & acquirit ecclesiæ,aut gerit negotia ꝓpria tm̄.& acquirit sibi, aut simul,& semel gerit negocia sua; & ecclesiæ, & acqrit cōiter,aut seorsum negotiatur quandoque sibi & ecclesiæ:& tūc, si constat, φ ipsa pecunia sit ecclesiæ, in dubio pro ipsa ecclesia negociari pręsumitur:quia realiter negocium pertinet ad ecclesiam propter precium.Sed si hoc non constat,acquirit sibi,quia licite potuit negociari.Sed si negociator sit clericus, ego hodie aliter puto,per ea quæ dico sup.in 2. cons. & paulo post idē Bal. d.cons.299.in additio.vbi dicit in emptis de pecunia : vel re ecclesiæ φ ecclesiæ acquiritur aliqn̄ directum dominium, si prælatus se nominat in contractu,si verò nominet amicum,aut consanguineum,vtilem rei vēdicationem,& est in electione ecclesiæ,vtrum velit rem,vel p̄tium:& si ecclesiæ contractus non placet,potest redupiare rē, & pecuniam suam repetere,& alias, vt ibi per eundem Bal.Item Abb.in c.inquirendum. c. optima gl. in c.res ecclesiæ 12.q.1. quod si clericus emit equum de redditibus ecclesiæ,equus est ecclesiæ,bona gl.in c.cum in officijs,quę multa allegat de test.dicit,quod quicquid acquirit sacerdos,vel quilibet alius clericus,intuitu ecclesiæ ad ecclesiam ptinet. idē tenet Floren.secundum φ refert Io.de Imo.c.fi.de pec.cler. col. antepen.vers.quia respondet,vbi dicit, φ allegata capitula probant solum,φ si emitur res de redditibus ecclesiæ, debet instrumentum confici nomine ecclesiæ. Si tamen aliquid acquirit ex eis,debet acquirere ecclesiæ,vt in dictis iuribus,& dicit Angel. in summa in ver. emptio vers. vtrum emptum φ si clericus hàbens pecuniam de præbenda,& de illa emat prædium,non poterit clericus illud prædium dare,etiam intuitu pietatis,licet pecuniam præbendę potuisset dare : quia statim prædium sic emptū fit ecclesiæ.Immo dicit gl.in c.apostolicos in ver.cōtraxisse. 12. q.2.φ si clericus de pecunia ecclesiæ in proprio solo ędificet, φ tunc non ædificium solo cedit , sed in fauorem ecclesiæ solum ipsum cedit ædificio,per tex.quem allegat 17.q.4.c.conquest.& hoc est,inquit,speciale in ecclesia, φ si res comparatur de bonis ecclesiæ,statim est facta ecclesiæ &c. & paulo ante, eadem gl.φ acquisita de rebus ecclesiæ potest ecclesia vendicare.Idem gl.in ver.acquisisse c.primo. de testa. Immo φ videtur plus meliorationes factæ per prælatum, seu clericum in ecclesia vel rebus ecclesiæ,sunt acquisitæ ecclesiæ adeo,quod clericus non potest disponere in eius morte,& si ex sua industria rem ecclesiæ fecerit meliorem,repetere non potest,per Abb.in c.si quis de pecul. cler.vbi dicit,quod meliorationes,siue expensæ factæ in meliorationibus ecclesiæ de patrimonio prælati,vel clerici, repetit ipse vel suus hæres,secus si sint factæ ex industria,& in hærede fortius hoc procedit, si clericus specificè decreuit illas esse repetendas,ad not.per eundem in c.de multa.4.col.vers.secundo fallit, de pręben. Immo beneficiatus, qui in primo beneficio de suo patrimonio fecit expensas,non cogitur dimittere illud accipiē do incompatibile,nisi sibi satisfiat de dictis expensis,ar.12.q.2.c. quicunque,ex quo nota,quod retentio pro expensis habet locū in beneficijs Corsetus in repertorio in ver.beneficiatus, & dicit Abb.in c.cum esses col.8.in repet.de testam. quod dici consueuit:quod acquisita de bonis ecclesiæ, potest ecclesia vendicare. 12.q.4.sacerdos.& q.vltima fixum arg.ea.caus. q. 2. apostolicos. in fi.vbi etiam dicit quod,in tex.in c.j.12.q.3.dicitur de quolibet clerico indistinctè, quod quęcunque acquisierit de bonis ecclesiæ,debet cōferre ecclesiæ, alias punitur,vt ibi,nam si faceret fructus suos non video:quare de illis fructibus non possent clerici sibi emere prædia,est tex.in c.relatum.de testa.vbi dicitur: quod acquisita per ecclesiam,debent remanere penes ipsam ecclesiā siue clerici decedant testati, siue ab intestato, vbi idem Abb.secundo notat.dicit, quod si clericus de redditibus ecclesiæ emat equum,vel prædium, hæc possunt dici acquisita per ecclesiam, vnde sunt ecclesiæ,non clerici,bona glo.c.res 12.q.prima.tex.in c.fixum.eadem caus.q.5. immo dicit Couarruuias in ca. primo. de testa.vers.3.ex vltimis: quod res emptæ à pręlato de pecunia ecclesiæ dominio ecclesiæ, acquiruntur à die emptionis etiam si proprio pręlati nomine fiat emptio,& hęc est communis opinio,& id colligitur optime in autem licentiam.C.de episcopis, & clericis : nec obstat regula in contrarium , quod emptum de pecunia aliena,ementi acquiritur,non illi cuius est pecunia l.ex ea.C.de rei vendic.quia in rebus ecclesiæ est speciale,vt emptum de rebus ecclesiæ,dominio acquiratur ecclesiæ,non ementi, gl. quam omnes sequuntur in cap.inquirendum. de pecul. cler. & maximè Card.& Barba.ibi col.prima.glo.in c.Apostolicos. 12. q.2.Corsetus in singul.in ver.emptio. Roma.in auten.similiter. C.ad l.Falc.col.6.Bal.in l.si quis presbyter.C.de episcopis,& clericis,Aretinus in l.cum hæredes in principio.ff.de acquiren.posess. glo.in l.vxor.marito.ff.de donat.inter vir.& vxor.& in l.2.ff. quando ex facto.& in l.vt proprius.C. de rei vendic. vbi dicitur in re empta ex pecunia militis,sicut in re empta ex pecunia populi,aut minoris.l.2.quan.ex facto tut.l.3.C. arbit. tutel. est & in ecclesia,glo.in l.1.C.si quis alteri vel sibi , cuius opinionem asserit communem Rip.in l.senatus consulto,num.16.ff. in quibus casibus pig. vel hipot. contrah. vbi etiam quærit an idem sit dicendum , quando res pecunia ecclesiæ emitur expresso nomine ecclesiæ,ab eo,qui non est prælatus ecclesiæ, nec ecclesiæ administrationem habet : & est ex argumento minoris ad ecclesiam cap.primo.cap.auditis.de in integr.restitut. l. orphanotrophos.C.de episcopis.& cler.& C.in Bar.Alber.Bal.Salic.& Paul. de Castro asserunt non esse idem:nec valere argumentū,immo rem ex pecunia ecclesiæ, ab eo qui rerum ecclesiæ administrationem non gerit.effici ementis,non ecclesiæ, nec vindicari ab ecclesia posse,nisi in subsidium, sicuti in re empta pecunia minoris,idem est in l.3.ff.de rebus eorum.in principio.l. filię & ibi Bar.ff.de solut.Paris.cons.80.lib.primo.num. 19.licet in pecunia militis absque vllo distinctione sit secus , quia res ex ea empta, etiam ab eo,qui res militis non administrauit, ipsius militis efficitur,idque Cin.Bar.& alij,exceptis Bald .& Gulie. de Cuneo ad not.in d.l.sicut vt proponis.C.de rei vendic.vbi tenēt, φ res empta ex pecunia ecclesiæ , si est empta per clericum rectorem expresse,vel tacite,scilicet per interpositam personam , potest vēdicari ab ecclesia,sed si per alium est empta,habet rem obligatā pro precio,per eundem Bal.in l.3.C.si quis alteri vel sibi, & idē in l.cum ipse.C.de contrahē.emptio.per Bal.in cons.299.primo volum.& quamuis in prędictis locis Bernard. & Accurs. à milite ad ecclesiam faciant argumentum , id tamen argumentum ita recipiendum est , vt nimium à regulis iuris non recedamus, vt ibi per eundem Didacum Couarruuias:& hæc opinio, vt res acquisita de fructibus ecclesiæ sit ecclesiæ est adeo vera,φ ecclesia ędificata de fructibus ecclesiasticis, est subijcienda per episcopum illi ecclesiæ,de cuius fructibus est cōstructa.12.q.2.apostolicos.& ibi gl.sed in hoc omne dubium si quod esset , an res emptæ de prouentibus ecclesiæ,sint ecclesię,& per consequens hodie Camerę apostolicę in locum ecclesię suffectę,vel successoris potius est penitus sublatum per breue Pij quarti Mattheo Minali,collectori generali deputato,sub Datum 30. Iulij 1560. in illis verbis:Et etiam illa,quę ex fructibus,redditibus,& prouētibus ecclesiasticis empta,reędificata , refecta , & restaurata fuerint,seu alias ex eisdem fructibus,redditibus , & prouentib. quomodolibet prouenerunt &c. & φ dicitur res empta de pecunia ecclesię est in ecclesia,id non intelligitur, si pecunia ecclesiæ sit alicui mutuata,& de illa quis prædium emit,quia taliter emens, sibi non ecclesiæ emit,quia secus est,si emit de pecunia ecclesię non mutuata,per Bal.in l.etiam.C.de fideicom.quia si Cardinalis mutuat pecuniam nepoti ad emendum possessiones, emens ex tali pecunia sibi acquirit.Bal.in cap.ecclesia.vt lit.penden.refert Io.Bertachin.in tracta.de episcopis 4.parte.44.quæro , φ dicit;nisi constet de fraude.l.fraus.de leg.facit pro hoc,quod dicit Bal.in cons.298.volum.primo.vbi dicit,quod si prælatus pecuniam mutuat consanguineo , quod res empta ex tali pecunia non est ecclesiæ,quia dominium pecunię transiuit in accipientem mutuum : vnde pecunia non erit ecclesiæ,sed sibi debita actione personali,& quia pretium non erat ecclesiæ,ideo nō acquiritur ecclesiæ,quia sic ecclesia haberet rē,& pretium, immo prçlatus potest sibi mutuare pecuniam,& se dominum pecunię facere,vt ibi per eum,pulchrè Bal.d. cap. ecclesia . quod naturæ mutui est,quod proprietas pecuniæ acquiritur ipsi debitori.l. 2. §.appellata.ff.si cert.pet. & contrahitur obligatio non ad eosdē nummos in specie,sed in genere: igitur dictæ res sunt emptę pecunia debitoris,nō ecclesię,nec etiam eidem ecclesiæ hipothecatæ,ideo non sunt ecclesiæ,quia nullibi cauetur quod contractu mutui pupillus aut ciuitas habeat tacitam hypotecam,ergo nec ecclesia,quia istæ tres personæ æquiparātur.l.fi.C. de sac.san. eccles.sequitur ergo quod ecclesia habet solum certi conditionem ex mutuo,& quod nepos Cardinalis prædictus potest pro libito has res alienare : porrò sicut tutor pupilli,ita prælatus ecclesię pecuniam mutuat.vbi etiam Bal.dicit quod si quis de pecunia ecclesiæ facit mercantiam nomine proprio,quod cōmodum est suum,non ecclesiæ,subdens idem Bal.quod si prælatus istam pecuniam donauit nepoti,sicut de consuetudine generali faciunt pręlati,dicit inquit Frater Io.in sum.confes.si ponis donationem valere quia est moderata , dominium rerum ex tali pecunia emptarum,acquiritur ipsi nepoti,quia si ecclesia abundat,& quotidie etiam extraneis largitur,poterit etiam & suis,vnde sequitur quod id,quod ex pecunia possibiliter donata emit̄, potest alteri liberè vendere. Subdens pariter, quod si non apparet,an fuerit mutuata,vel donata si est magnę quantitatis,pręsumitur mutuata, si paruę aut mediocris ex affectione personarū, pręsumitur donum.l.verum.ff.de dona.inter vir.& vxo.glo.l.cū quid.ff.si cer.pet.Bal.ibidem,pro quo vide Abb.in c.& si quęstiones.de simo.quando pręsumatur donatio,mutuum, aut depositum,quod debet attendi ad circunstantias qualitatem dantis,& recipientis quantitatem rei,tempus,quia si sit dictum alicui,tolle hanc pecuniam,ex coniecturis potest aliquando donatio, aliquando mutuum,aliquando depositum pręsumi,cessantibus illis in dubio debet præsumi mutuum,vel depositum:quia nemo pręsumitur iactare suum,vt ibi per eum: & solet in Romana curia;cuius stilus attendi debet,quia fundatur in iure,per Spec.in tit.de rescrip.pręsentatione.§.ratione formæ. Fel.in cap. ex parte.de rescrip.in licentia testandi , quę expeditur per viam sacrę poenitentiarię,poni clausula φ de immobilibus ex fructibus ecclesię acquisitis,& acquirendis,parce vtendo,per clericum possit in remunerationem seruitiorum,& funeris impensas disponi:pro

ni: pro quo non esset necesse obtinere disponendi licentiam, si taliter acquisita essent effecta clericorum, non ecclesiæ.

Per quæ videtur constare, quod acquisita de redditibus, & fructibus ecclesiæ sunt ipsius ecclesiæ, & ipsius ecclesiæ effecta, & sunt ad libitum clericorum, vel prælatorum, vt de illis prout sibi placet canonicę disponant, & dispēsent, quoad canonicam [17] dispensationem, † quia dicit Inn. in c. cum super. de caus. possess. [18] & propriet. quoad quæcunque homines ecclesiis offerunt, † oblata Deo dicuntur. 12. q. 2. nulli. & secundum aliam opinionem dicit, quod ecclesia, idest fidelium congregatio, habet huiusmodi rerum possessionem, & proprietatem. Vnde per eundē Inno. si inueniantur aliquando hæc bona Deo oblata, esse Episcoporum, vel prælatorum, vel capellanorum, debet intelligi, quod sunt eorum, quo ad gubernationē, dicuntur etiam esse illa pau- [19] perum quoad sustentationem: † quia de eis sustentari habēt pauperes. vt 16. q. 1. cap. quoniam. subdens idem Inno. quod hæc bo- [20] na propter vtilitatem communem, † diuisa sunt in ecclesijs diuersorum locorum, auctoritate pontificum, & episcopis, & alijs [21] prælatis concessa extitit administratio eorū. 12. q. 1. vidētes, † & cap. præcipimus. sequitur Abb. d. cap. cum esses col. 13. vbi dicit, quod illa opinio est præstantior, ꝙ dominium rerum ecclesiæ est penes Deum, pro quo inquit est optimus text. in cap. cum ex eo. de electio. lib. 6. ibi de Christi patrimonio sublimatis. Item, quia homines offerentes ecclesiæ, habent respectum ad Deum, &c. & de huiusmodi acquisitis idē dicēdum puto, quod dicimus sup. de rebus ecclesiæ, & ista procedunt in acquisitis ex fructibus beneficiorum, in quibus clerici, vel prælati habent limitatam potestatem, quia secus est in acquisitis ex fructibus pensionum, vel distributionum quotidianarum, quæ acquirūtur etiam per dominium clericis, & in quibus diximus supra clericos habere omnimodam, & ad libitum suæ voluntatis potestatem, ac posse disponere de illis veluti rusticus potest de lucro diurni operis [22] vel laboris, pro hoc facit, † quia Sixtus Papa quartus, & Alexander Papa sextus, vt in bulla dicti Alexandri, sub Datum Romæ 1494. pridie Nonis Octobris, sui pontificatus anno tertio, per suam, quam edidit constitutionē determinauit quod curiales, & personę degentes in vrbe & ab vrbe ad 10. miliaria, possent disponere pro libito in vita ipsorum, & mortis articulo, & etiam ab intestato relinquere de palatijs, ędificijs, ac bonis immobilibus quibuscunque censibus, bonis ephiteoticis, & alijs quibuscūque iuribus de officiorum, ac beneficiorum ecclesiasticorum fructibus acquisitis, & acquirendis, dummodo non pertineant ad ecclesiam alia via, quam ex fructibus & quam, vt ex fructibus acquisita: quàm constitutionem confirmat, & innouat Iulius Papa II. anno 1507. 13. Kal. Ianuarij, anno quinto: ꝓpter quod dico, quod si de acquisitis ex fructibus, conceditur curialib. per specialem concessionem, & gratiam posse disponere, quod regula videtur esse in contrarium, quod sint de iure disponi prohibita, quia limitatio, & exceptio firmat regulam in contrariū, quia limitatio pręsupponit regulam.

Idem firmat Pius quartus in fauorem curialium, & incolarū vrbis, per suam constitutionem, quæ incipit bulla confirmationis, Nonis Februarij. 1560. anno secundo. Et quamuis clericus [23] possit de aliquibus disponere ad libitum, hoc tamen non potest in multis casibus, in quibus tenetur, & est obligatus ecclesiæ: puta si dolo, vel culpa ecclesiam lęsit, intelligendo tamen vt per Inno. in c. cum in officijs. de testa. de culpa non leuij quāuis ipsum teneri etiā de culpa leui sit tex. apertus in l. quicquid. C. arbit. tutel. fac. tex. in l. si res ff. de administr. tutor & gl. in c. ca- [24] quæ. † de offi. ordin. tamen eadem gl. dicit ꝙ non tenetur de negligentia: nisi crassa, idest lata, quæ tamen negligentia est culpa: vnde videtur, quod teneatur de leui culpa, si deliquit scienter, & solum de non leui, si ignoranter, siue ex negligentia. Item videtur non posse disponere, si de bonis ecclesiæ alicui fecit gratiā, per Inno. dicto loco, vbi allegat l. ostendimus. ff. de fideiussor. tutor. & C. eodem l. 2. & vltima, Tertio si passus est rem ecclesiæ propter negligentiam suam præscribi, secundum Abb. in ca. ex præsentium de pignor. per tex. quem allegat in c. placuit el. 2. 16. q. 3. Quarto si fructus, & redditus eccl. conuertit in vsus inhonestos q. 4. c. primo. Quinto in casibus, in quib. dicitur, quod clericus tenetur ad restitutionem, in istis enim casibus primo tenetur ad satisfaciendum ecclesiæ, antequam aliud disponat, quoniam prius sunt soluenda debita, quam beneficia sit præstanda, sicuti magis tenetur homo soluere creditori cęteris paribus, q̄ amicis bene facere: sed est aduertendum, ꝙ si fructus distributionum quotidianarum, & huiusmodi sunt clerici quo ad dominium, & quo ad omnimodam dispositionem in vita, & in morte, est quoque necessario dicendum, quod quæcunque quæ de talibus acquirunt clerici, ꝙ omnino pari modo faciant sua, ac de eis pro libito, vt de suis bonis proprijs possint disponere arg. eorum quæ dicta sunt supra à contrario sensu, ꝙ vt acquisita de ecclesiæ fructibus, quę nō sunt clericorum, efficiuntur ecclesiæ; non clericorum, ita acquisita de fructibus: qui sunt proprij clericorum, non ecclesiæ, efficiantur clericorum, & sint ad eorum liberum arbitrium, & dispositionem &c. acquisita verò de pēsionibus, & pensionum fructibus, per Bullam Sanctissimi Pij quinti, videntur non acquisita clericis pensionarijs, sed nomine appellatione spoliorū, vt per eandē bullam editam anno 1567. 3. Kalendis Septembris, quæ inci. Pius &c. Romani Pontificis &c.

Omitto dicere de rebus patrimonialibus, & alijs aliunde, q̄ ab ecclesia licitè tñ acquisitis, de quibus clericus potest pro suo libito disponere c. primo. c. quia nos c. relatum el. 2. §. cęterum. & per Abb. in c. cum in officijs de testa. 12. q. 5. c. primo & c. episcopus, & quasi per totum, & per Bal. cons. 80. vol. 5. incip. ad euidentiam, & cons. 313. vol. 2. Cępol. cons. si incip. In Christi nomine. licet videatur contra, per tex. in cap. clericus 12. q. 1. vbi videtur [25] prohibitum clerico habere propria, † & bona particularia, sed id est fm iura antiqua: sed si clericus vel prælatus non habet filios vel consanguineos, vr̄ ꝙ omnino teneatur ecclesiam instituere, & ꝙ ecclesiæ extraneum præferre non possit cap. episcopus qui. 12. q. 2. ibi, alium quam ecclesiam nō relinquat hæredē: sed dic ꝙ ille tex. loquitur de consilio, non de præcepto, vt glo. ibidem vnde potest libere disponere, & ista est cōis opinio, Barba. in tracta. de præstan. Card. 3. q. basilica primę partis, versi. nūc nemo. Iul. Clar. lib. 3. §. testamentum vers. circa bona.

Deuenio ad aliud caput principalis distinctionis: & vr̄, quod in testamento, vel alia vltima voluntate clericus, siue prælatus non habeat liberam auctoritatem in fructibus ecclesiæ, vel reb. alias ecclesiæ acquisitis, vel illius contemplatione comparatis. c. fixum. 12. q. 5. c. cum in officijs. c. ad hæc. de testam. per Inn. in c. cum in officijs. de testa. immo secundum eum, nec etiam in rebus emptis de redditibus ecclesiæ, quem refert, & sequitur ibidē Card. Zabar. item ibi Hostien. per illa verba, idem dicendum est de rebus: quas emerunt de redditibus suæ ecclesiæ, ꝙ de ipsis nō posset testari: nam, vt supra dictum fuit, multæ auctoritates glo. sunt quod clerici in huiusmodi comparantur, & comparari debent vsuarijs, aliquæ verò vsufructuarijs, & gl. in ca. duo sunt 12. q. 1. dicit quod clerici sunt dñi fructuum collectorū & licet habeant in illis proprietatem, tñ illos non possunt in morte alicui largiri ratione testamenti, licet aliquid possint facere intuitu eleemosynæ c. quia nos. c. ad hæc. de testa. sicut dr̄ dñs rerum, hæres per fideicommissum restituere obligatus: qui tñ nihil alienare potest. l. deductum. §. vltimo. ff. ad Trebel. & l. quidam. in §. si quis, est tex. in c. j. de testa. in fi. ibi. quicquid verò ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoueris, vel prædictum Episcopum in Episcopatus ordine acquisisse, eiusdem ecclesiæ dominio conseruetur. Vbi gl. in ver. acquisiuisse tex. in d. c. cum in officijs in fine, ibi siue intestati decesserunt, siue alijs conferre voluerint &c. Vbi neque per viam testamenti; nec alio modo possunt clerici de acquisitis intuitu ecclesiæ disponere. tex. in c. ad hæc ibidem, de mobilibus per ecclesiā adeptis non possunt clerici de iure testari, possunt tñ aliqua; eleemosynæ intuitu, non ratione testamenti erogare, tex. in c. quia. ibi. de his tñ, quæ consideratione ecclesiæ perceperunt, nullum de iure possunt facere testamentum. vbi gl. dicit, quod clerici de rebus ecclesię nullum possunt facere testamentum, cum eorum proprietas nō sit sua; cum solum vsum habeant, & tantum uictu, & vestitu contenti esse debent, & totum superfluum erogandum est pauperibus, moderatam tñ donationē causa seruitij recepti facere possunt, cum clericus quasi filio familias comparetur: qui non potest facere testamentum, nisi de castrensi peculio, per iura, quę allegat. est consilium Bal. in con. 313. inci. prēmittendum. vol. secundo. vbi dicit: quod bona acquisita per clericum intuitu ecclesię nō transeunt ad ꝯsanguineos, nec ex testō, nec ab intestato est tex. in c. relatum. el secundo. de testa. vbi bona mobilia, & immobilia per ecclesiā acquisita, post clerici defuncti obitum, ad eccle- [26] siam deuolui debent, & in §. licet, habetur: † quod licet clericus [27] de mobilibus de iure disponere non possit, tamen de his potest aliquid conferre pauperibus, locis religiosis, & illis: qui honesta seruitia clerico viuenti impenderint, vel fuerint consanguinei, vel extranei, iuxta seruitij meritum, est tex. in ca. 1. 2. 3. 12. q. vltima. vide Abb. in c. cum in officijs. vbi dicit quod de bonis intuitu ecclesię: vel de illius facultatibus acquisitis, non potest testari clericus, nec aliter de ipsis bonis disponere, nisi in casibus per [28] cum ibidem enumeratis, puta si clericus, † vel prelatus tantundem de suo ecclesię contulerit, quantum ipse velit relinquere [29] de ecclesię facultatibus, † & etiam in simili dr̄ per Soci. cons. 13. primo vol. nu. 39. quod rector ecclesię potest testari de expensis factis per eum causa ecclesię, & quod dicitur: quod clericus possit testari de rebus ecclesię, si tantundem de suo confert ecclesię. Intellige, si confert tantundem ante alienationem, non si post, quia tunc videtur facere ad euitandam pęnam depositionis, & talis damni restauratio, vel compensatio sibi non proderit, per Abb. in c. cum esses, vers. 5. principaliter. circa fi. col. antepen. de testa. in repet. secundo loco per eundem Abb. potest testari si hoc habet consuetudo. tertio in donatione intuitu elee- [30] mosynę qñ clericus vult remunerare seruitia; † vt ibi per eū: qa dicit Abb. in c. relatum. el secundo 4. col. quod bona prębendarum sunt ecclesię, & quanquam sint diuisa per prębendas, per hanc diuisionem non perdunt naturam suam; quia bona ecclesię cedunt

siæ cedunt pijs vsibus. non autem; vt canonicus possit de eis testari ad libitum, pro quo vide Imol. in c. fi. de præben. 4. col. ver. an Canonicus. Arch. 12. q. 5. in summa. vbi disputat an valeat cōsuetudo quod clericus possit testari de fructibus perceptis, & q̄d de percipiendis, Specul. de statu mona. vers. 63. & de illa consuetudine, quæ dicat dominus Anto. in cap. relatum. tertia, col. co. tit. de testa. & per Cardinalem, q. 79. & ibi quid si clericus habeat patrem &c.

Curiales verò, & incolæ Romanæ Curiæ, & vrbis Romæ, possunt de quibuscunque bonis per eos acquisitis, etiam ex prouētibus beneficiorum, & officiorū ecclesiasticorum, ac etiam ex illicitè acquisitis in vrbe, & districtu existentibus, tam in testamēto, quàm ab intestato disponere, & relinquere respectiuè, concessione generali per pręallegatam bullam Alex. VI. sub Dat. anno 1494. Non. Octobris, & per bullam Pij Quarti sub titulatione Bulla confirmationis, & innouationis priuilegiorum incolarum, & curialium vrbis. Non. Februarij. 1560. & Iulij III. 1549 sexto idus Martij. quarum tenor videlicet Iulii, & Pij est infra descriptus: sed istud priuilegium disponendi de huiusmodi, & reliquendi, hodie non habent incolę, & districtuales vrbis: si fuerint beneficiati beneficijs personalem residentiam requirentibus, si extra residētiam decedunt, per constitutionem eiusdem Pij Quarti sub Dat. Romæ. anno 1564. septimo, Kalend. Decembris contra non residentes editam: quorum bona ex ecclesiasticis fructibus acquisita, applicat Cameræ apostolicę, rescissa, & sublata eisdem licentia generali eis concessa, & speciali si q̄ obtinuerint: quam eis saluam reseruat, si resideant: prout in bulla prædicta in qua etiam irritat, & annullat testamenta, & alias dispositiones, quæ iam factæ forēt, cuius tenor est infra descriptus in q. de licentia testandi: de acquisitis verò ex iniunctione pœnitentiarum per sacerdotem iniunctarum, ex quo ecclesiæ acquiruntur per Inn. in c. cum inter de ver. sig. non potest clericus testari, vel alias disponere. pulchrè Abb. in c. reprehensibilis, col. 3. num. 18. de appellat. vbi dicit quod ipse semper tenuit illā opinionem: quod clerici non faciunt fructus beneficiorum suos, [31] ita quod possint de illis testari, vbi vide pro eo, an condemnato clerico pro aliquo debito possit fieri executio in illa parte fructuum beneficij, quæ stat pro victu, & vestitu illius: & vide Bal. cons. 374. secundo vol. quod intellige tamen, quando sacerdos esset principalis curatus, qui intuitu ecclesiæ, ex pœnitentijs iniunctis acquireret: sed vbi esset capellanus vel canonicus, tunc bene potest de taliter quæsitis disponere, & testari secundū Do. Ant. de Butr. secundum quod refert Imola in cap. requisisti. de testa. refert Nicol. de Vbal. in tracta. de successio. ab intesta. cler. §. finita. vers. videretur: & in materia vide eundem Bal. in auth. licentiam. C. de episcopis & cler. vbi distinguit quòd aut bona prælati propria, & ecclesiastica sunt distincta, & tunc de proprijs potest testari, de ecclesiasticis autem nō, 12. q. 2. sunt manifestę, aut sunt communia, & sunt communiter acquisita ex redditib. proprijs, & redditibus ecclesiæ, & tunc dicit Inn. quòd quia difficiles, & quasi impossibiles sunt probationes testium, vel instru- [32] mentorum, † scilicet quid, & quantum de redditibus ecclesiæ, & quātum de suo proprio emerit: ideo iudex in hoc facto multum ex pręsumptionibus procedet, & arbitrabitur, quid sit patrimonium suum, & quid sit redditus ecclesiæ: item quid lucratur de artificio, seu doctrina, & alia similia: & sic videtur dicere tex. in c. sacerdotes. 12. q. 4. cum ergo apparet per subtilitatem iudicis, quid sit proprium, & quid ecclesiasticum: ergo sequitur de necessitate, quod in proprijs iudicabitur testamentum valere, sed in ecclesiasticis non valere, secundum Inn. d. c. in officijs: aut bona non sunt distincta, nec communia, sed sunt omnino incerta ad quem pertineant, & vnde proueniant, & tūc stamus (inquit) præsumptioni huius auth. nam quicquid prælatus reperitur possidere post prælaturam: & non constat de titulo, vel possessione antiquiori, præsumitur esse ecclesiæ, & nomine ecclesię possidere. [33] † Vnde prælatus de his testari non potest, nec aliquis alius administrator ecclesiæ, nec etiam Rector hospitalium: vt ibi per eundem Bal. quia si nihil econtra probetur, in dubio est pręsumptio ꝙ sint ecclesiæ acquisita, per Io. And. in c. 3. de testa. quem sequuntur communiter Doctor. vt per Soc. cons. 91. lib. tertio, Corne. cons. 88. dicit hanc esse communem opinionem lib. 2. & cons. 314. & cons. 288. lib. 4. bene verum est, ꝙ si probetur ꝙ clericus habebat patrimonium, vel officium, vel exercitium aliquod, vel aliquid aliud ex quo potuerit illa acquirere, pręsumitur acquisiuisse secundum ꝙ magis verisimile est: & in hoc concordant communiter omnes, per Corne. cons. 83. lib. 2. & ideo hoc casu esset bonum habere iudicem fauorabilem: sed hoc nō videtur ita indistinctè tenendum, quia id dicendum videtur tātum de fructibus, & acquisitis de beneficio administrationem habente, non alio, quia gl. in c. præsenti. de off. ordi. in 6. & Host. in c. fi. de pecul. cler. distinguunt; quòd videlicet aliud sit in clerico habente administrationem, & aliud in non habente, & simpliciter, ac personaliter beneficiato: quia habens administrationem quādiu viuit, & sanus est, comparatur vsufructuario: vnde donare potest, sed moderatè, no. in c. cęterum. de dona. & habet plus etiam quam habeat vsufructuarius, quia qualitatem terræ mutare potest, puta de aratoria, vineatam facere, nec tenetur satisdare datis fideiussoribus, vti tenetur vsufructuarius, vt not. in c. fi. de pignor. & ex quo incipit infirmari comparatur vsuario, licet hoc plus habeat, quod potest eleemosynam facere: si verò non habet clericus administrationem, sed est simpliciter, & personaliter tantum beneficiatus, quantum ad fructus suos faciendos, omnino videtur comparari vsufructuario, vnde & quamuis infirmus sit, semper facit fructus suos vsque ad diem obitus sui, & de ipsis testari potest, arg. c. requisiti. §. illud. de test. & hoc seruat (inquit) consuetudo, quæ quasi vbique obtinet generalis: subdens Host. quod etiam canonici fructus perceptos de pręben. suos faciunt, & inde testantur: in quibus tamen si decedat clericus sine testamento, ęquum est, quod ei ecclesia succedat. Vbi posita quæstione: qui nam fructus ecclesiæ sint, de quib. clericus testari non possit, post multa concludit, ꝙ clericus separatos tantum, & reconditos fructus facit suos, quia pręter istos alij omnes pertinent ad ecclesiam: sic enim est in vsufructuario, cui talem clericum duximus comparandum, id quod inquit procedit, nisi aliud sit de speciali statuto, vel consuetudine, quæ debet [34] attendi, nisi per eam nimis grauetur ecclesia, † si de ea appareat: hanc distinctionem videtur approbare Io. And. qui nihil cōtra dicendo ibi pertrāsit, & eam sequitur Rot. deci. 855. in antiquis. incip. cum Camera apostolica. ibi quia talis beneficiatus, non habens administrationem omnes illos fructus, & prouentus perceptos in vita; adeo facit suos, quod potest de illis testari, & nisi testetur de illis, abintestato ei succedit ecclesia: hāc opinionem Anto. & Imola in d. c. fi. dicunt esse in practica receptam. Abb. in c. reprehensibilis de appella. in additio. nu. 20. & in c. fi. de pecul. cler. in c. peruenit de fideiussor. videtur attestari ita esse de cōmuni consuetudine, licet ipse aliter teneat: Sequitur Guido Papa cons. 110. vbi quęrit, an clericus possit testari de fructibus suorum beneficiorū, & spolio. ibi: Et hæc vera sunt in simplici clerico, vel sacerdote administrationem, vel curam animarum nō habente, episcopus verò, vel Abbas, vel alius habens curam animarum testari non possunt, nisi de his, quę ante eis obuenerunt iure consanguinitatis, vt authen. licentiā. C. de episcopis & cler. Ita dicit in decis. Grationopolitan. d. loco, & ita esse de consuetudine communiter obseruata dicit Butrius in c. peruenit. de fideiussor. Corne. cons. 314. lib. 3. Imol. c. fi. de pecul. cler. vbi etiā Calder. Imola. c. relatum. el secundo in fin. de testa. & c. requisisti. nu. 45. in fi. & c. quia nos. vbi dicit ꝙ ita communiter seruat, & tenetur hanc esse communem opinionem, idem Imola, d. c. peruenit de fideiussor. & Boer. cons. 48. dicit ꝙ illam gl. sequūtur communiter omnes scribentes.

Ista distinctio gl. & Host. non placet Abb. in c. fi. de pecul. cle. & in c. cum esses. in repe. de testa. vers. secundo principaliter. vbi nullam facit differentiam, an fructus, vel acquisita sint intuitu beneficij habentis administrationem, vel beneficij simplicis administrationem non habentis, quia talis distinctio non probatur iure: quia Canonicus qui est simpliciter beneficiatus, habet præbendam: vt ex illa primo necessaria victui percipiat, & quæ supersunt suis necessitatibus deductis, in communi vsu ecclesię expendat: nec iura in quibus (inquit) fundatur ista distinctio, maximè in cap. requisisti. probant illam, cum loquantur de Canonico, & sic de simpliciter beneficiato, per multa, quæ adducit in d. c. fi. de pecul. cler. & d. c. cum esses, vbi examinat istam quæstionem latè per multa contraria: eandem reprobat idem in d. c. cum in officijs. de testa. & in c. secundo. de decimis. eandem reprobat Archi. in c. statutum. §. assessorem de rescri. in sexto. Inn. in c. indecorum. de ętat. & qualit. Dom. & Fran. in d. c. præsenti. Barba. in tract. de præstan. Cardin. prima parte q. 3. nu. 80. idē in c. requisisti. de testa. idem in c. fi. de pecul. cle. Card. Zabarel. in d. c. fi. circa finem, ibi, tamen tales distinctiones iure non probantur: eandem opinionem dicunt esse veriorem Imol. d. cap. fi. & Bertran. in cons. 358. vol. 2. Ias. cons. 75. vol. 3. quos refert Didac. Couarruuias. in c. cum in officijs. de testa. & quod clericus non possit de fructibus sui beneficij testari: tenet simpliciter gl. in c. fi. de pecul. cler. in ver. obitus. & hanc opinionem dicit communiter teneri Card. ibidem refert Bolognin. in additio. ad cōs. Io. de Anan. 87. Nicol. de Vbal. de success. ab intesta. vltima particula. post num. 19. versi. non obstant. quod in quibuscunque redditibus beneficiorum, clerici in morte ęquiparantur vsuario potius, quàm vsufructuario, & quod hæc videtur magis communis sententia doctorum. Et Ias. d. cons. 75. quod est magis cōmunis opinio, quod clericus siue habet administrationem, siue nō, indistinctè prohibetur testari, siue illi succedat ecclesia, vel successor. Et dicit Gemin. in c. præsenti. de off. ordi. li. 6. quod Arch. in c. statutum de rescri. eo li. tenet, quod clerici non faciunt fructus suos qui supersunt deductis expensis, per tex. in ca. 1. 12. q. 3. & ita intellexit Bar. Brixien. illum canonem, & sic patet, quod res acquisitæ de bonis ecclesiæ, non sunt clericorum, quia clerici debent, ea quæ supersunt deductis necessarijs, in pauperes erogare, alias iniquè agunt, & quod acquisita sint in prouisione ecclesiæ, patet per tex. 12. q. 1. episcopi. & consequenter de acquisitis solus

tis solus vsus competit eis,licet fateatur quod clerici sint domini fructuum perceptorum,& habent eorum proprietatem,quã tum ad fidem,& debitam dispensationem,sibi,& suis faciendã, id quod verum credit Gem.quia clerici non dicuntur domini, sed procuratores,pro quo est optimus tex.12.q.1.c.clericus, tenet gl.in c.quia nos.de testa.& dicit, ꝙ clericus non habens administrationem sed simpliciter,& personaliter beneficiatus,in vita,& in morte comparatur vsufructuario,quantum ad faciẽdum fructus suos,& de ipsis perceptis testari potest,& ei ecclesia succedit quantum ad hos ab intestato,secundum gl.d.c.præsenti.de off.ordi.in 6.glosam (inquit idem Gem.) quidam sic intel
35 ligunt, † ꝙ quilibet, habens beneficium simplex, testari possit, quod dicunt falsum esse,& contra tex.in c.relatum,qui loquitur in canonico,& consequenter in habente simplex,beneficium, qui tamen,vt ibi patet,testari non potest,sed hoc(inquit idem) & ego fateor,sed gl.recte intellecta est verissima,& id non dixit: Sed dicit:ad hoc, ꝙ beneficiatus possit testari, tria requiruntur: primo quod non habet administrationem:secundo quod beneficium,quod habet sit simplex:tertio quod illud,quod obuenit, obueniat sibi personaliter tantum, & consequenter, quòd fructus,quos ex beneficio,vel occasione beneficij percipit , sint ei concessi ratione stipendij personalis tantum,quibus tribus concurrentibus poterit testari.Et ex his infertur,Primo,quòd canonicus habens præbendam distinctam in ecclesia,de fructib.eius testari non potest, cum habeat administrationem, id, quòd voluit expresse Inno.in c.nouum genus.de decim.& est casus in d. c.relatum.Secundo.quòd canonicus testari potest de quotidianis distributionibus: quia dantur propter stipendium personale,& pro diurno labore,vt in c.primo.de cler.non resid.li.sexto. vnde de hoc testari potest · sicut mercenarius, & rusticus de lucro operis diurni,& ita intelligi poterit ista glo.quia talis quoad istas distributiones,est beneficiatus simpliciter,& personaliter: quia dantur pro stipendio personali tantum : nec habet rerum administrationem . Vnde tales distributiones soluuntur per capitulum singulis,& hanc partem videtur tenere Abb.dicens,qđ ea,quæ recipit clericus intuitu seruitij personalis tantum,transmittit ad successores.Et tertio quòd si præbendæ nõ sunt distinctæ in ecclesia,quia omnia veniũt in communi,& postea distribuuntur singulariter tantum pro quolibet, quod etiam de istis possit de iure testari. Et quarto, quòd habens capellanias in ecclesia ad nutum amouibiles,quæ non dantur in titulum, sed datur certum stipendium in anno in pecunia,de tali stipendio testari possunt.c.quia nos c.relatum de testa.quia datur eis intuitu personæ pro suo labore:& sic alio modo intelligi potest dicta gl.quia tales sunt simpliciter,& personaliter beneficiati,absque alia administratione.Et quinto inferẽ,quod sacerdotes,qui sunt in consortijs ciuitatum,sicut Bononiæ: vbi habentes beneficiũ in ciuitate,ponuntur in quibusdam consortijs, & vniuersitatib. & conueniunt in certis ecclesijs,ad certam missam celebrandã habentes possessiones illi cõsortio deputatas, de quarum fructibus datur tantum venienti ad illam missam , de talibus possunt testari,quia dantur ratione seruitijs personalis,& non principaliter intuitu ecclesiæ,vt per eundem Gem.in d.c.præsenti: & diximus nos supra totam præsentem quæstionẽ,vbi dicimus, quod distributiones quotidianæ acquiruntur recipiẽti , etiam quoad dominium,& recipiens taliter acquirit,ꝙ eas facit suas, qualiter vsufructuarius qui fuit fructus perceptos donat,ac ad hæredes, tam per viam testamenti,quàm ab intestato transmittit,merito etiam poterit dici idem de istis distributionibus, quod illas perceptas,& lucratas licet non perceptas,ac ex illis acquisita;ad hęredes transmittere possit ex testamento : sed vt dico per breue Pauli IIII.Episcopo Torcellano Thesaurario octaua,Februarij. 1556.& Pij IIII.Matthęo Minali die 30.Iulij.1560.bona quæcũque ex beneficijs,administrationem habentibus peruenta,& ex simplicibus beneficijs non disposita ob facultatem testandi ex priuilegio apostolico, vel consuetudine in loco vigente habente,colliguntur,& colligi mandãtur,vt spolia : & est eiusdem Pij quarti constitutio anno 1560.26.Maij.quod,testamenta,& donationes , seu aliæ dispositiones per personas ecclesiasticas , etiã in fauorem piorum locorum factæ,non valeant .

Et ex his cum alijs supra adductis videtur quomodo clericus, siue prælatus potest, vel non potest de fructibus suæ ecclesiæ testari , aut alia voluntate disponere , & ꝙ possit omnino de illis, quæ sibi dantur ratione seruitij,ac eius opere personalis,ac de illis,quę ex redditibus ecclesiæ sibi obueniũt pro suo , & suorum victu,quã partem facit suam taliter , † quod potest disponere libere secundum Didac. Couarruuias in sępę d. c. cum in officijs. de testa.sed intelligit Abb.ꝙ possit disponere de illa parte pro libito,vtendo tamen,& fruendo,& si vtaẽ,vel fruatur:quia si non vtatur,& fruatur,vr̃ secus,per d.Abb.in c.reprehensibilis col. 5. nu.18.de appella.per eũdem in c.cum esses.2.lectura.9.col. uers. ad adducta.ibi.ad c.Vnicum &c.per Io.And.in c.peruenit.de fideiussor.ibi redditus beneficiorum.s.& præbẽdarum,quos suos faciunt,de alijs enim non fieret solutio,cum nec illos obligare potuisset &c.pro qua etiam materia vide Bal.in auth.licentiã.C.

2 de episcopis.& cle in fi.vbi ponit quæstionem,† si rector ecclesiæ percipit fructus,& poterit consumere plus q consumpsit, donec viuit, an potest disponere illos fructus ad pias causas,& nunquid moriens possit relinquere de eis in testamento pauperibus,vel in subsidium Terræ sanctæ,dicunt Canonistæ,ꝙ non, quia viuens equiparatur vsufructuario,& ideo habet liberam administrationem fructuum : sed in morte assimilatur viuario,
3 † qui suum facit,quantum consumit non vltra:& ideo de talibus non potest testari,secundum Canonistas, qui (inquit) bene dicunt:quia in administratoribus,quales sunt clerici in rebus ecclesię,†potentius est ius in vita,quàm in morte:quia,ꝙ clericus aliqua donare possit,non legare,est ratio secundum Abb.in c. ad hæc.de testa.quia testamentum morte confirmatur. ca.cum morte.de celebr.miss.& consequenter effectus confertur in tem-
5 pus,† quo clericus non est futurus prælatus,ideo non potest de aliquo disponere in testamento,ex facultatibus ecclesiæ: quando autem vult disponere,dum viuit,modo faciat secundum canones,non prohibetur: quia hoc facit , tanquam administrator ecclesiæ:pro quo vide infra quæstionem an clericus de fructibus &c.Et ꝙ dictum fuit de distributionibus, illud idem potest dici de pensionibus,vel de acquisitis de pecunijs pensionum, vt pensionarius possit proprio testamento disponere,& de redditibus ex
6 pensione ecclesiastica perceptis, † ac de pensionum terminis maturatis decursis,licet non exactis:ac etiam ab intestato ad legitimos hæredes, vel successores transmittere per Gig.in q.52.suo tracta.de pensio.Couarruuias in c.cũ in officijs de test.vers.octauo põt in fi.Faciunt adducta per eundem in c.1.§.cęterum.e.tit. sed vide quæ adduxi contra supra suo loco hac ead.quæst.

Idem venit dicendum de acquisitis per clericum,vel prælatũ ex propria industria,aut labore,etiam si presbyter, vel prælatus ea bona fuerit consequutus ratione ordinis sacri , nullo tñ prætextu beneficij,vel bonorum ecclesiæ, nempe pro celebrandis missarum solemnibus,aut ex stipendio alicuius prelati,vel alicuius principis,cui presbyter vti cappellanus seruierit:Idem etiam si seruierit,vti cantor,magister domus,vel à secretis seruiẽs scribendo,vel lector,discipulorum magister & huiusmodi,† honeste seruiendo:de quibus dicimus in quæstione , Quæ negoc. sint permissa,& interdic.cler.quia de acquisitis ex huiusmodi, vt licite acquisitis,libere clericus potest testari , & suam vltimam voluntatem condere pro libito,quia sunt ei non ab ecclesia acquisita,per Cyn & Docto.in auth.licentiam.C.de episcopis & cler. vbi Bal.dicit,ex hoc etiam apparet , ꝙ simplices clerici , qui lucrantur ex proprijs laboribus,& nullam habent administrationem ecclesiarum, non pertinent ad istam authenticam, sed ad authenticam presbyteros.C.e. vbi habetur:quod clerici possunt libere disponere de acquisitis per eos eorum industria,vel labore,vel alias,vt ibi,etiam donando,& testando,& per Host. Ant. Cardi.& Imo.in c.quia nos.Abb.in cap.cum in officijs,vers.nota ꝙ clerici,vbi dicit,ꝙ clerici de bonis acquisitis intuitu personæ,puta ex successione cognatorũ,donatione amicorum,industria clericorum,de his possunt (inquit) clerici liberè testari:& intellige de industria licita;qualiter diximus supra:quia si sit acquisitum de illicita industria prohibita,& non permissa clerico,
8 †vltra dispositionem iuris communis , non potest hodie clericus de illo disponere , quia facit spolium , & vti spolium est applicatum reuerendæ cameræ,per extrauag.Pij Quarti super hoc expresse,& particulariter factam;de qua diximus in quæstione:
9 † Quæ negocia sint permissa & interdic.cler.vbi est tenor extrauagantis insertus.Et subdit Abb.ibidem:Nota,ꝙ clericus etiam habens ecclesiam,sibi,& non ecclesiæ suę,ex sua industria lucratur.Et in hoc differt à coniuge carnali,quæ operatur,& acquirit ad vtilitatem mariti.l.sicut.de oper.liber.& ꝙ de acquisitis ratione clericalis dignitatis,possit testari clericus , dicit, & tenet idẽ Abb.in ca.cum esses.de test.col.11.vers.quid autem.qui(inquit) hoc donatur sibi, vt sit suum , & non contemplatione ecclesiæ, item hoc videtur sibi datum in recompensationem damnorũ, quæ sustinuit in trahendo ibi moram , nam interim ex aliquo artificio potuisset tantundem acquirere,per ea, quæ ponit Inn. in c.quoniam.ne præla.vic.suas.Barba.in d.c.cum in officijs col. 4.Boer.decis.secunda.Dom.in ca.præsenti.de off.ordi.in 6.Bolognin.in addi.ad Anan.cons.87.Barba. fatetur hanc esse communem opinionem in c.quia nos.col.fi.de testa.Corne. cons.314. col.3.vol.tertio.Socin.cons.91.3.vol.pro quo vide glo. ordi. in c.præsenti de off.ord.in 6.glo.in l.vxor marito.ff.de donat.inter vir.& vxor.quam ponderat Bart.in l. mancipia. C. si quis alteri, vel sibi.illud tamen , quod clericus , siue sacerdos acquirit pro missis celebrandis,limitat,& intelligit Abb. in cap. cum in officiis.de testam nisi,qui dedit , tanquam parochiali sacerdoti dedit,quo casu cum esset datum intuitu ecclesiæ,esset ecclesiæ acquisitum,vnde disponere non potest:per quæ videtur,quod clericus in illis,quæ sua industria ,vel labore, aut alias intuitu personæ suæ comparauit,habeat liberam testamẽti factionem,& hęc in clericis inferioribus:sed quid in episcopis,vt ad alia capita distinctionis deueniamus . Et in episcopis videtur esse secus , quia quæsita per episcopũ,post episcopatum adeptũ,ex propria industria non

stria non videntur sibi , sed ecclesiæ suæ acquisita , adeo quod non potest de illis nec disponere, nec testari , secundum Petrum,quem refert Cyn.in authen.licentiam. C. de episcopis & cler.per quem text. solum conceditur quod possint disponere de acquisitis ante episcopatum , vel prelationem , & de acquisitis per successionem tantum cognatorum vsque ad quartum gradum : de reliquis uerò qualitercunque acquisitis,non possunt disponere , sed acquirunt ecclesiæ , idem videtur tenere Iacob. Butrig. in leg. sacro sanctæ. C. de episcopis , & cler. vbi dicit , quod episcopi testari non possunt de bonis post episcopatum , etiam ex propria industria personæ vtcunq; acquisitis, cui opinioni videtur suffragari tex.in d.auth.licentiam vbi omnia bona acquisita Episcopo post Episcopatum, sunt acquisita Ecclesiæ præter bona : quæ sibi obueniunt à cognatorum successione,quæ sibi non Ecclesiæ acquiruntur : facit pro hac opinione etiam tex.in cap.1.de testa.& in c.1. 12.q 11. vbi permittitur episcopis testari de bonis solum , quæ habuerunt ante dignitatem episcopalem,non de acquisitis post:nisi taliter acquisita obuenerint ex causa,vel iure sanguinis: Eãdem opinionem sequitur Barba.& illam defendit ab oppugnationibus in c.1.de testam.& latius idem in suo Tracta.de præstantia Cardin.parte prima.q.3.cõtrarium tenet Abb.in c.cum in officijs . ibi Petrus tamen , vt refert Cyn. dixit hoc procedere in clericis inferioribus:episcopus autem secundum eum lucratur ecclesiæ ex industria personæ: sed inquit mihi placet primũ dictum indistinctè in clericis secularibus cuiuscunq; gradus, quia eadem ratio videtur in episcopo,quæ in aliis,tenet glo. in c.1. de testam. in vj. acquisiuisse, vbi dicit , ꝙ quicquid acquirit episcopus de rebus ecclesiæ,ecclesiæ acquirit,secus est de alijs rebus , ideſt aliundè : quam ab ecclesia acquisitis,& Abb. ibidem in finalibus verbis, vbi no. quòd etiam Episcopus acquirit sibi quicquid adipiscit, intuitu personæ : sicut dicimus in simplicibus clericis , & dicit hoc notandum: quia iura apertè hoc non dicunt de episcopo, sed potius contrarium innuere videntur authẽ. licentiam . &c. Sed tene (inquit) primum dictum . tenet Corn. in consil.314. col.3.volu 3.vbi dicit, quòd talis opinio Butrij est communiter reprobata,idem dicit Soci.consi.91.3.volu. ex qua opinione infert Socin.quod Cardinalis testari potest de illo stipẽdio: quod à Romano Pontifice datur cuilibet Cardinali ratione Cardinalitij galeri, quod vulgo à Romana Curia appellatur le distributioni del capello,quia id non datur Cardinali,respectu alicuius ecclesiæ , sed respectu personę ipsius Cardinalis , qui ipsum Romanum Pontificem in regimine ecclesiæ consilio, & industria coadiuuat,quia Cardinales,ideo Reges appellantur , quia cum Papa regunt totum mundum,vt per Hostien.in c.dilecti. el.primo,de præben. & quia Cardinales sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ præsunt curæ ecclesiæ vniuersalis cap.bona. de postul. prælat. & illius caput sunt Fabia. de Monte in Tracta. de empt. quarta parte principali.nume.28. Martin. Lauden. in tracta.de Cardinal.q.31.Et ex hoc etiam aliqui inferunt : quod episcopi
11 possunt testari de illis,quæ acquirunt,ex illis,† quæ offerũtur ipsis,& dantur ab his,qui sacris Ordinibus initiantur,& insigniuntur:sed cum episcopus pro ordinando nihil licite recipiat . c.1. de simonia videtur,ꝙ de taliter oblatis , & receptis non possit testari,si sunt illicitè acquisita , quia simoniacè datum , & receptum,turpiter & illicitè acquiritur , per S.Thomam 4.cap.arti.
12 vltimo.ver.ad quartum super quarto cogita.† Et hęc opinio videtur esse melior,& pręualere opinioni Petri , & Iac.Butr.quia ad tex.in auth.licentiam,& tex.& in c.1.de testa. qui in contrarium,& pro Butrigario adducitur, respondetur , quia si rationẽ dictorum canonum consideremus , & perpendamus, idem,est dicẽdum in episcopis,ꝙ in cęteris clericis , ea etenim quæ post dignitatem episcopalem acquiruntur à Prælatis , ideo per illa iura adiudicantur ecclesiæ,& ecclesiæ esse cẽsentur, quia de bonis ecclesiæ , & de redditibus ecclesiæ acquisita censentur per tex.iuncta glo.in cap.1.de pecul.cler. quę ratio probatur efficaciter in cap.fixum . 12.q.5. vbi statuitur , quòd episcopus res de facultatibus ecclesiæ comparatas,siue suo , siue alieno nomine non transmittat ad propinquos,sed ad ecclesiam deueniant, de cæteris verò pro libito suæ voluntatis disponat , siue ante episcopatum eius fuerint,siue per eum in episcopatu acquisitę:vnde tex.in d.authen.licentiam,& in c.j.de testa. ita est intelligendus,vt idem dicatur de rebus quas episcopus propria industria acquisiuit,quod dicitur de rebus , quę manifestè ei iure sanguinis obuenerunt,vt per Abb.& alios in d.locis. Nec id est intelligendum in omni episcopo , nec de omni episcopo : quia secus videtur,si episcopus sit in regularis , qui non potest disponere, nec testari modo aliquo de rebus, per eum post episcopatũ acquisitis,cum talis acquisitio in episcopo regulari cędat episcopatui,dicit glo.in c.j.de testam.in vj. quam sequitur Io. And. licet contra Hostien.ibidem, dicit enim quicquid dicat Hostien. etiam,quod acquirit intuitu personæ episcopus regularis acquirit episcopatui,&c. quem sequitur Abb.vbi dicit Io.And.tamẽ tenet cum glo.& melius , quia quicquid religiosus promotus
13 ad prçlaturã acquirit,† prçlaturę acquiritur,vt est tex. ĩ c.vnico.

18.q.i. vbi habetur , quòd acquisita per monachũ siue religiosum ante illius promotionem ad episcopatũ, cędunt acquisita monasterio per Abb.in c.reprehensibilis,ex.de appell. num.19.
14 † quę verò ei obuenerũt post adeptam episcopalem dignitatẽ, cędunt in acquisitione illius ecclesię, & altaris, ad quod intitulatur,& sanctificatur:idẽ voluit Feder. de Sen.in cõsi. siue quęst. 20.& Cald.in consi.1.de pecul.cler.sequitur Bald.auth.licentiã. C.de episc.& cler.ibi conclusiuè autem loquendo de testamento eorum clericorum,vel prçlatorum sic distingue, aut est prçlatus regularis,& non potest testari,& si esset Cardinalis, nã nulla dignitas liberat monachũ à substantialib⁹ regulę & est ratio, quia dignitas facit quem ascendere , sed liberari à substantialibus regulę esset descendere in deteriorem statum,vt hic apertè
15 probatur,&c.Idem sentit Barbat.ad Bal.ibi. no. † quòd prçlatus regularis non potest testari,etiam si esset Cardinalis , vide text. in c.quia ingredientibus.de testam.& ibi do.Anto. limitat, nisi de licentia Papę,& quid operetur illa licentia vide Bald.in leg. si quando. C. de in offic.testa.l. ab Anastasio. C.mand. Bald.in cap.primo in fin.de cler.qui inuest.fac.& dicit Zabarella in cap. fin.de pecul.cler. col.antepen. quòd non est ita lata concessa di
16 spensatio religiosis de rebus ecclesiæ , sicuti clericis secularib⁹, tamen non eis puto , quòd valeat si sint prælati , quia de fructibus habent liberam dispensationem .cap.cæterum.de donatio. quia clericus secularis,& religiosus , habens administrationem æquiparatur,quoad dispensandi potestatem . cap.fin.ver.sed & talis.de vita & hone.cler.vbi optimè probat.Idem Zabarella in cap.peruenit.de fideiussor.dixit illud cap. procedere in regulari,sed in alio differunt, quia prælatus secularis quicquid acquirit intuitu personæ,acquirit sibi,& ei succedunt in hoc propin-
17 qui.† d.cap.cum in officijs.prælatus verò regularis acquirit ecclesię cap.2.de test.18.q.j.cap.primo.& not.cap.primo. de institu.in glo.pen.cap.olim.de priuileg.el ij. & alijs,vt ibi per eundẽ Zabarel.d.cap.fin.vbi multa pro & contra adducit , & intellige de religioso ; qui profitetur tria substantialia regulę : qui testamentum facere prohibetur cap.2.de testam. xij.q.j. non dicatis,
18 secus est de religioso largo modo,qui ista tria non profiteatur, vt per Abb. in rub.de testam. num.6. idem dicit Zabarella in d. cap.cum in officijs.ibi , procedunt hęc in clerico seculari secus est in regulari , qui de nullis testari potest : & in materia dicit Did.Couarruuias in c.cum in offic. de testa. §. vltimo hinc potest:quod moribus receptum est , vt licentia quoad facultatem testandi de fructibus ecclesię sit tantũ necessaria episcopis,non
19 alijs ecclesiasticis, † vnde epi magis astricti videnẽ ad res ecclię custodiendũ,& cõseruãdũ,ex quo alij clerici ẽt sine licẽtia pñt disponere,& testari pro suo libito,vt dixit esse consuetudinem in Francia,& in Regnis Hispaniarum, ac ferè in toto orbe terrarum ab immemorabili tempore introductam, immo talem cõsuetudinem vti bonam, & laudabilem , esse pragmaticis sanctionib.Caroli Cæsaris Hispaniarum Regis confirmatam,ac illam seruari iussam anno 1523 . Comitijs totius Regni habitis Pintiæ c.47.idem attestare vr̃ Petrus Duenas in suis regulis regula.306.ver.porrò circa.vbi etiam dicit,quod hodie per extrauag.Iulii tertij est decisum , quod oẽs clerici possint de quibuscunq; bonis,etiam intuitu ecclesiæ acquisitis in testamento disponere; quam extrauagantem ego nunquam vidi, nec in causis spoliorum ab aliquo vnquam vidi illã adduci , aut allegari , immo cõtrariũ semper seruari.Sed credo, quod dicat,& intelligat de motu proprio eiusdem Iulij facto in fauorem incolarum.& curialium vrbis,cuius tenor est insertus in bulla confirmationis innouationis priuilegiorum incolarum , & curialiũ vrbis a Pio IIII.edita,ann.1561. quæ est in fine præsentis nostri laboris edita,vel quod intelligat de cõstitutione aliqua , quàm ego nõ vidi:sed uide eum d.loco:ubi facit quæstionem, an clericus possit donare nurui, iam quod non p̃t instituere , uel donare filio.Sed quod dicunt isti docti viri de ista consuetudine ego valde dubito,quia contrarium uidi seruari in Vrbe Roma in causis spoliorum clericorum extra vrbem decedentium , ꝓ tempore,quo ego fui in vrbe in huiusmodi causis Auditor Reuerend.Thesaurarij,& in ciuitate,ac Regno Neapolis Auditor Illustriss.& Reuer. Domini Nicolai Flisci epi Sauonensis sedis Apostolicę in dicto Regno Neapolis Nuntij & iurium Cameræ Apostolicæ collectoris a Pio IIII.deputati, pro quo tempore semper collegimus iura Cameræ, nec talis consuetudo , nedum ab aliquo vnquam fuit deducta,sed nec allegata quidem; nec fuit unquam aliqua habita dñia,vel cõsideratio,quo ad huiusmodi spolia inter episcopos,aut alios clericos; quia omniũ spolia passim,& indistinctè camera colligit, nisi decedens , vel fuit eps,vel clericus,obtinuerit licentiam a sede apostolica de bonis disponendi, id, quod ego & audio seruari in Regnis Hispaniarum , vt mihi fuit dictum a Reuerendissimo D. domino meo Leonardo de Marinis nobili Ianuen. Archiepiscopo Lãcianen. qui fuit in Hispaniarum Regnis sedis apostolicæ Nuncius,ac Cameræ apostolicæ iurium collector a prçlibato sanctę memoriæ Iulio III.deputatus,sed bene audiui:quod ĩ regnis Hispaniarum per collectores, & commissarios apostolicos colli-

guntur

guntur tantummodo spolia Episcoporum, & Archiepiscoporum magnorumque prælatorum, non aliorum inferiorum clericorum aut presbyterorum. Sed id etiam potest bene euenire conniuentia etiam collectoris, & commissarij, aut illorum tolerãtia; super quo me remitto veritati. Sed de hac consuetudine, ac consuetudine testandi uel disponendi de fructibus beneficiorum aliqua dicemus infra suo loco.

Credo quod per hæc sit dictum aliquid, quomodo episcopus, vel clericus secularis, vel regularis debeat, vel possit inter viuos, vel in testamento disponere de fructibus beneficij, de distributionibus quotidianis, de fructibus pensionum, de acquisitis opera, vel intuitu suæ personæ, ac de alijs, quæ alij obuenire possint ecclesiasticis personis ab ecclesia, vel aliunde: aut saltim quòd sit demõstratum vbi, & in quibus locis materia per Doctores pertractetur, ad quos pro casus contingentia recurri poterit, & quod etiam materiam sic intelligendo, & sic distinguẽdo, multa repugnantia sint concordata.

Vnde pro reconciliandis contrarijs pauca erunt dicẽda; quia per eas quæ latè dicit Abb. in c. cum esses. vers. ij. principaliter, & per ea quæ diximus supra, clericus non est vsufructuarius, sed vsurarius; quia de fructibus non habet nisi pro suo victu, vnde illud quod dicitur: quod habet vsufructũ, vel dominiũ, intelligitur, quo ad canonicam dispensationem, quia cæteros fructus superfluentes, deducto victu, habet canonicè dispensare; quia quando malè, & non canonicè clerici dispensant sunt prædones glo. in cap. fi. 12. q. j. in glo. fi. de quibus etiam potest clericus alere filios, parentes, consanguineos, si egeant, & sorores, ac filias maritare, non potest tamen eos ditescere per Abb. in cap. inquirendum. de pecul. cler. & quòd dicitur quod clericus de redditibus potest donare, intellige vt dictum fuit moderate, & in casibus a iure expressis, & iura loquentia quod beneficiatus habens administrationem sit vsufructuarius, & vsufructuario equiparetur, intelliguntur quo ad hoc quòd finiatur morte, & quoad fidelem administrationem per Rebuff. in praxi sub verbo seculare quotuplex.

De distributionibus quotidianis, ac de illis quæ clericus suo labore acquirit, etiam ratione sui officij, dummodo ei non detur vti Parochiali, dictum fuit quod vti de sibi acquisitis habet liberam administrationem. Quod verò dicitur, quòd de fructibus ecclesię põt clericus soluere debita particularia, licet Abb. teneat contrarium, tamen Gig. in tracta. de pensio q. 39 dicit quod illi, qui hanc opinionem tenent, sunt plures; quorum habet opinio prævalere. Sed de hoc dicimus in Quæstione de debitis soluendis de fructibus ecclesiæ & spolio. Et quod dicimus: quod prælatus potest ecclesiæ fructus locare, vendere, & hypotecare, credimus verum si faciat, tanquam administrator, sed non sequitur propterea, quin pecunias ex tali venditione redactas, deductis pro se necessarijs, nõ habeat canonicè, vt tenetur dispensare: & pro recuperãdis rebus ecclesiæ potest agere finiũ reg. omnemque aliam actionem intentare, per Abb. in c. cum super de caus. possess. & proprietat. & quod dicit glo. in summa. j. q. j. quod clericus potest fructus ecclesiæ dare etiam porcis, nõ intelligas fructus illos, qui habent in pauperes, & in vtilitatem ecclesiæ erogari, aut in alios pios, & legittimos vsus a iure expressos dispensari. Sed hos intellige: quos clericus sibi acquirit, & quos facit suos vere, vt diximus de his, quos de distributionibus quotidianis, & de his, quos suo labore ratione sui offici clericus acquirit: & quos pro suæ voluntatis arbitrio potest etiam proiicere, vt rem suam in qua potest esse moderator, & arbiter: nisi forte glo. intelligat de fructibus putrefactis, vel marcidis, qui bene porcis, & aliis bestiis dari, & proiici possunt. Et ad illud quod dicimus quod clericus de fructibus beneficii soluit sua debita, dici pariter post, de illis fructibus, quos facit suos, qa secus est in fructibus, qui sunt conuertendi in vtilitatem ecclesiæ, vt per Abb. d. cap. peruenit. de fideiussor. vers. in glo. in verbo. vbi dicit: quod hoc dictũ quotidie allegatur in practica, vbi concludit: quòd ex quo communis opinio inualuit, quod clerici hodie appropriant sibi omnes redditus: visum fuit Curiæ, & iudicibus, melius esse, vt clerici darent fructus suos creditoribus, quam vt dispergant in aliam causam. Et ad illud: quod dicit Couarruuias, quod clericus voluptuosè expendens redditus ecclesiasticos, non tenetur ad restitutionem, respondeo, quod opinio Abbatis est in contrarium, quod immo tenetur restituere de suo patrimonio, si habet, vt per eundem in cap. cum secũdum, de pręben. & in cap. fi. de pecul. cler. in fi. vbi dicit: quòd vt clericus non teneatur, fuit opinio Archid. quę est opinio periculosa: ex quibus sit absolutum pro nunc quod volumus dicere in pręsenti quæstione de potestate clerici circa fructus beneficiorum, & circa acquisita de fructibus.

Circa verò alia ex quibus hodie fiunt spolia, qualia sunt acquisita ex illicita negociatione per clericos, idem erit dicendũ, quod diximus de fructibus ecclesiasticis data paritate terminorum, quia per extrauag. Pij Quarti super declaratione spoliorũ editã anno 1560. sui Pontificatus Anno primo Nonis Nouembris, fuit declaratum taliter acquisita fuisse & esse spolia, & vti spolia spectasse, ac spectare ad Reuerend. Cameram, vnde cum sit de eis eadem ratio: quæ & de acquisitis ab ecclesia, in eis debet eadem esse iuris dispositio. l. si socer. ff. solut. mat. immo in illis arctius, & magis strictè procedendum esse, quàm in ecclesiasticis, in quibus clerici habent liberam administrationem, & dispensationem fructuum in bene dispensando, quia ex forma Bullæ, non solum non videtur aliqua clericis dispensandi de eis, & disponendi relicta facultas, sed omnino eis, tam in uita, quàm in morte disponere interdictum expresse, & penitus prohibitum: super quo vide, quæ dicimus in quæstione: quæ negocia sint permissa, & interdicta clericis: vbi tenor bullę est descriptus, ac super illius intelligentia aliqua dicimus, ex quibus ad laudem Omnipotentis Dei, & illius beatæ Matris, sit impositus finis præsenti quæstioni.

SVMMARIVM.

1. *Est standum consuetudini in dispositione fructuum ecclesiasticorum.*
2. *Tenere non debent quæ fiunt contra ius habens perpetuam prohibitionis causam.*
3. *Consuetudo irrationabilis non est attendenda.*
4. *Improbatur consuetudo: per quam distributiones quotidianæ dantur non interessentibus diuinis.*
5. *Non valet statutum: per quod minuitur cultus diuinus.*
6. *Fructus ecclesiarum debent distribui in stipendia ministrorum.*
7. *Clerici fructus ecclesię, vltra necessaria, non possunt in seipsos conuertere.*
8. *Consuetudo sacris obuians canonibus non debet attendi.*
9. *Valet consuetudo, quod clericus disponat de fructibus ecclesiæ, & de acquisitis de fructibus.*
10. *Valet consuetudo, quod propinqui succedant clerico ab intestato in rebus per ecclesiam acquisitis.*
11. *Canonicus absens percipiens, percipit contra ius.*
12. *Consuetudo dat iurisdictionem non habenti.*
13. *De consuetudine clerici disponerent de acquisitis per ecclesiam, sine licentia.*
14. *Probibitio testandi est de iure positiuo.*
15. *Consuetudinẽ clericorũ disponendi de rebus ecclesię approbat rex Carolus.*
16. *Valet consuetudo: quod fructus pertineant ad defunctũ per aliquod tempus.*
17. *Consuetudo immemorabilis idem effecit: quod Principis licentia.*
18. *Consuetudo disponendi de rebus ecclesię intelligitur ad modica, nec se extendit ad magna.*
19. *Consuetudo disponendi de rebus ecclesiæ non se extendit ad immobilia.*
20. *Valet consuetudo, quod canonicus possit testari de fructibus percipiendis anno sequenti.*
21. *Consuetudo non debet afferre grauamen ecclesiæ.*
22. *Consuetudo de fructibus percipiendis videtur approbata per extrauagan. suscepti.*
23. *Consuetudo in aliquibus ecclesijs Regni Neapolis.*
24. *In redditibus ecclesiasticis tantum habent iuris clerici, quantum sibi a canone permittitur.*
25. *Principes seculares non possunt constituere legem in rebus ecclesiæ.*

¶ De consuetudine testandi; vel disponendi de fructibus & rebus ecclesiasticis.

QVAESTIO IIII.

VErum quia in materia testandi de fructibus ecclesiæ perceptis, & percipiendis, dicunt quidam ꝙ debet maxime attendi illud, quod est in consuetudine, cui quoties de ipsa appareat est standum, vt ꝑ Hostien. in cap. fi. de pecul. cler. duxi esse ad propositum hic annectere quæ sparsim ex dictis doctorum in hac materia colligere potui. Quæ consuetudo videtur primo quod in huiusmodi non sit aliquo modo attendenda; quia cum sit prohibitum expresse a iure, quod clerici de rebus ecclesię non testentur xij. q. v. § j. c. j. ij. & iij. c. cum in officijs. & c. ad hæc. de testam. & illa quę fiunt contra ius habens perpetuam prohibitionis causam tenere non debent. x. dist. iudex. c. si diligenti. de for. compet. & l. non. C. de leg. ergo testamentum prętextu illius cõsuetudinis, quæ est contra iuris formam expressam, valere non potest, quia talis consuetudo grauamen inducit ecclesiæ. c. j. de consuet. quæ cum sit irrationalis, & sic impræscriptibilis, eo tit. c. fi. non est attendenda. secundo loco talis consuetudo est omni iuri cõtraria, ideo valere non dẽt, ꝑ tex. in c. clerici. de iudi. & c. nostram. de probat. cũ similib. Facit pro hac opinione, ꝙ clerici nõ possunt dare in morte, seu relinquere suis parentibus oĩa mobilia, licet de hoc sit, & obtineat generalis cõsuetudo, q̃ illos propterea non excusat, facit illud: ꝙ dr̃ clericos in rebus ecclesię non habere, nisi vsum, & vsuario comparari, not. in c. fi. de pecul. cler. & xij. q. j. episcopi de rebus. Facit illud qđ hẽtur in tex. in c. vnico. de cler. non resid. in vj. vbi improbatur consuetudo; ꝑ q̃ fuerat inductum, vt quotidianæ distributiones quæ dantur tantum diuinis officijs interessentibus, darentur ẽt non interessentibus: facit quia, si adsit consuetudo, quod clerici de rebus ecclesiæ possint testari, per hoc vr̃ aperta via ad minuendum Christi patrimonium, & ad minuendũ cultum diuinũ, & cũ in iure nõ valeat statutum, per qđ minuitur cultus diuinus per tex. in cap. pen. de constit. ita pari modo non dẽt valere consuetudo, quia istorum

istorum duorum de vno ad aliud, valet argumentum, immo ambo æquiparantur c. j. de constit. & c. j. de iureiur. Facit tex. in c. pastoralis. in principio de ijs quæ fi. a præla. vbi dicitur: quòd prouentus ecclesiarum habent conuerti, & distribui in stipendia ministrorum, quod non erit vigore consuetudinis, si clerici ad hæredes illos testati vel ab intestato transmittant, quia ministri non sunt, qui non seruiunt, prout possunt esse hęredes clerici defuncti. c. proposuit. de fil. præsbit. facit quod diximus supra, quod clerici fructus ecclesiæ non possunt pro se ipsis vltra victus sui necessaria percipere, nec in suos vsus conuertere, vel appropriare, quia istud esset subtrahere per Zabarel. cap. fin. col. pen de pecul. cler. ergo multo minus in hæredes transmittere ꝑ tex. in reg. nemo plus iuris. de reg. iuris. facit, quòd consuetudo, quæ sacris canonibus obuiat, & aduersatur, non est attendenda per tex. in cap. cęterum. extra de donatio. facit, ꝙ quicquid acquirit sacerdos, siue clericus acquirit ecclesiæ, & ecclesiæ efficitur, ac statim illius dominio aggregatur, dicit gl. in cap. cum in officijs. de testa. ergo de eo clericus disponere non potest per aliquam consuetudinem, immo si in alium tranfert, competit ad illud repetendum ecclesiæ remedium rei vendicationis, & alia quæ latè diximus supra in multis locis in præcedenti quæstione, per totam &c.

In contrarium multa facere videntur, ꝙ immo valeat, & admittatur consuetudo, quæ permittat clericis testari de fructib. ecclesiæ: tam perceptis, quàm percipiendis post mortem, per aliquod tempus, quia id videtur apparere per ea, quæ dicit Hostiẽ. in c. cum in officiis de testa. vbi dicit, nemo prælatus, siue clericus, siue laicus de rebus ecclesiæ, etiam mobilibus testari potest, & pari modo de rebus, quas de redditibus ecclesiæ emerunt: nisi in compensationem relicti tantundem darent, vel aliud obtineat de consuetudine: idem dicunt, & tenent per eadem verba ibi Innocen. Io. And. & Zabarella allegantes quòd talis opinio fuit Hugo. per text. in cap. si episcopus. xii. q. v. dicit in terminis Abb. in cap. cum tibi. de verb. signi. ibi nota ex text. pręcedentẽ intellectum. ꝙ valet consuetudo quod clerici possint disponere de bonis acquisitis intuitu ecclesiæ, & ꝙ propinqui succedãt eis ab intestato in huiusmodi rebus, & tene inquit hoc menti. Idem dicit, & tenet Gaspar. Calderin. consi. secundo de pecul. cler. circa finem, ibi puto concludendum, quod si loci consuetudo specialis, vel ecclesiæ sit, quod consanguinei succedant in fructibus perceptis, & separatis a solo: illa seruetur alias dico, ꝙ de iure ecclesia succedit ab intestato, & ex testamento &c. nã consuetudo potest disponere, quod cõsanguinei succedant ab intestato clericis, non solum in bonis intuitu personæ acquisitis, sed etiam, si sint acquisita intuitu ecclesię, vt not. in cap. cum tibi. de ver. sig. in cap. si propter sua. de rescrip. lib. sexto. in cap. præsenti. de off. ordi. eo. lib. in extrauag. suscepti. Io. XXII. de electio. sequitur Nicol. de Vbal. in suo tracta. de success. cler. ab intesta. in finalibus verbis. fac. tex. in c. præsenti. de offi. ordin. in 6. vbi episcopi vel eorum superiores, vel quiuis alii pręlati prohibentur occupare, vel in suos vsus conuertere, vel auferre bona inuenta in ecclesiis vacantibus earum rectoribus morientibus siue vacationis tempore obuenientibus, nisi hoc sit de speciali priuilegio, vel de consuetudine legitime præscripta &c. facit quia canonicus absens potest percipere fructus præbendæ suæ, si de hoc adsit consuetudo, vt not. in c. dudum el. 2. de electio. in gl. pen. & gl. in c. conquerenti. extra de cler. non resid. in uer. deseruiat, quod tamen est contra ius: quia si vult percipere, de iure debet esse præsens, & deseruire, non autem abesse d. c. conquerẽte. & c. inter. de appell. c. peruenerit. facit, quia consuetudo dat iurisdictionem non habenti, & liberiorem administrationem c. cum contingat. de for. compet. fac. quod dicunt quidam qđ cum clerici personis priuilegiatis comparentur, tolerari debet in eis consuetudo ad instar aduocati fisci; qui residuũ salarii nõ exactum & non maturum transmittit ad hęredes. l. post duo. C. de aduoc. diuers. iud. fac. tex. in cap. si propter. de rescrip. vbi patet, ꝙ fructus primi anni possunt deberi, etiam singulari personæ, & ꝙ ecclesiarum consuetudo, etiam in ecclesiis sit seruanda, habetur in tex. 12. dist. illa. & c. ex parte. de concess. præb. in fi. immo dicit Did. Couarruuias in c. cum in officiis. de testam. qđ moribus receptum est, ꝙ episcopis tantum est necessarium obtinere a summo pontifice vel a sede apostolica licentiam testãdi: siquidem omnes alii clerici sine licentia, & liberè testãtur, & testari possunt, & in vltima voluntate pro libito suæ voluntatis disponunt de omnibus bonis, quæ ex redditibus ecclesiarum sunt adepti, & in eisdem intestati decedentes successores habẽt parentes, fratres, cęterosque ab intestato venientes: & hæc consuetudo a plerisque damnatur, ex eo, quia per text. in cap. relatũ el secundo. probatur consuetudo tantum, quæ permittit clericis testari in pios vsus, in præmium seruitij exhibiti clerico viuenti: generaliter autem consuetudo non recipitur, id quod videtur approbari communiter per scribentes in c. cum in officijs, & d. c. relatum. & licet inquit hæc sit magis communis opinio, tamen quando animaduerto, ꝙ isti redditus ecclesiastici, de quibus agitur, assignãtur ex dispositione canon. ministris ecclesiarum separatim ab alijs bonis, quæ in ecclesijs conceduntur ad vestes, paramenta, ędificia, aliaque necessaria, quoties video, quod hæc prohibitio est inducta non de iure diuino, sed humano, ego (inquit) non possum consuetudinem præfatam damnare: quippe qui certo sciam, quod Romanus Pontifex ecclesiæ Principes totiusque orbis christiani consensus eã applausu saltim tacite probant, & Carolus Cæsar' Hispaniarum Rex anno 1523. comitiis totius Regni Pyntię habitis c. 7. eandem cõsuetudinem vti bonam, laudabilem, ac legittime inductam seruari mandauit: idem apud Gallos communi vsu receptum, & obseruatum esse præter alios testatur gl. in prag. sanctio. tit. de annatis. §. item quod. in ver. acquisitos, id quod placet Io. Fabro. instit. de rer. diuisio. §. his verò. Guido. Papæ decis. 115. Guliel. Benedic. in c. Raynutius. de testa. in ver. & vxorem. Io And. in reg. nemo plus. de reg. iuris. & alijs qui allegantur per Philip. Probũ in c. præsenti. de offi. ordin. in sexto. facit pulcherrimus text. in extrauag. suscepti. de elect. extrauag. Io. XXII. vbi habetur quod valet consuetudo, qua inducitur, vt fructus beneficij vacantis ꝑ aliquod tempus pertineant ad defunctum, ergo (inquit) de illis clericus de consuetudine potuit testari, ac illos consanguineis aliisque hæredibus relinquere: subdens, ꝙ hæc consuetudo, cuius initii memoria hominum non est, idem efficit, quod principis licentia, & priuilegium. l. iij. §. ductus aquę. ff. de aqua quot. & æst. & alias vt ibi per eum: vbi multa allegat.

Sed hoc videtur meo iudicio satis magnum dictu, & auditu, quia stat communis opinio scribentium in contrarium, vt ipse Couarruuias asserit, Abb. in c. cum in officiis, quem omnes sequuntur hoc ita indistinctè non intelligit: nam, inquit, nota, qđ valet consuetudo, ꝙ clericus possit testari de bonis per ecclesiã acquisitis, ꝙ ego non admitto indistinctè, sed restringo ad bona mobilia, & modica: qualiter etiam valet consuetudo, vt modica possit donare cap. cæterum. de donat. ita dicendum est respectu facultatis testandi, nam si consuetudo haberet de magnis, illa esset onerosa ecclesiæ, & per consequens non valeret c. j. si de consuetudine respectu verò bonorum immobilium, puto nõ sufficere consuetudinem: quia illa non possunt alienari: nisi cũ solemnitate: de qua in c. sine exceptione. xii. q. ij. nec illam solẽnitatẽ remouere potest irrationabilis consuetudo, vt communiter per Doctor. in c. nulli. de rebus ecclesiæ non alien. valet tñ consuetudo, vt canonicus testari possit de fructibus ecclesiæ ꝑcipiendis anno seq. post mortem: quia potius præiudicat canonico successori: quam ecclesiæ vt ꝑ Io. And. in reg. nemo plus. in mercurial. vbi ponit de hoc quæstionem de canonicis Mutinen. an de fructibus præbendarum suarũ post mortẽ ad annũ percipiendis de consuetudine illius ecclesiæ testari possint, vbi in vtranque partem materia disputata concludit pro affirmatiua scilicet: quod valeat cõsuetudo quod possint canonici de fructibus suarum præbendarum percipiendis testari, potissimũ ratione, quia per hanc consuetudinem in his fructib. percipiendis principaliter non præiudicatur ecclesiæ, sed successori: qui hẽt de fructibus viuere, qui habet sibi imputare, & quod talem canoniam cum tali onere assumpsit, vnde (inquit) viuat, quo respectu videtur facilius consuetudinem permittere de percipiẽdis, quàm de perceptis, de illis (inquit) dico in quibus succederet ecclesia cui grauamen consuetudo afferre non debet c. j. de cõsuet. nec talis consuetudo canonico successori propterea iactũ afferre debet, quia eadem lege sibi successorem ligat, quia eosdẽ fructus ipse successori aufert, quos ei abstulit suus antecessor, & talis consuetudo de percipiendis videtur approbata hodie per dictam extrauag. suscepti. Ioan. XXII. de elęctio. sed melius per tex. in c. præsenti. de off. ordin. ibi sine vacationis tempore obuenientia. & paulo post. nisi, de speciali priuilegio, aut consuetudine iam præscripta legitime, &c. vbi Pet. de Ancha 3. not. dicit ꝙ valet consuetudo præscripta super istis bonis obueniẽtibus, aut dimissis, alteri quam futuro prælato applicandis. & dicit Bellon. consi. 4. nu. x. qđ est cõis opinio, quod valeat cõsuetudo, qđ hæredes bñficiati hẽant fructus illius anni, quo bñficiatus, morit̃, seq̃t Zabar. in c. fi. de pecu. cler. 2. col. ibi modicã erogationẽ p̃t facere clericus, vbi hoc hẽt cõsuetudo, q̃ valet ẽt in morte, etiã, quoad fructus ꝑcipiẽdos, vt extrauag. suscepti, vbi approbat cõsuetudo, ꝑ quã fructus applicant̃ defuncto, qũ nõ ꝓbabiliter intelligit̃ vbi relinquit ꝓ aĩa, tũc (inq̃t) .n. propriè applicatur defuncto; seq̃t Io. de Imo. in d. c. fi. de pec. cler. circa fi. vbi tenet, ꝙ clericus posset de redditib. ecclesiæ aliqd moderatè donare saltim si adsit cõsuetudo, & vr̃, ꝙ illa cõsuetudo possit tolerari ꝑ text. in c. si ꝑꝑ tua debita. de rescrip. in 6. & in d. extrauag. suscepti, in qb. patet ꝙ valet cõsuetudo, ꝙ fruct⁹ bñficii vltimi anni, in quo clericus decedit, ẽt si nõdũ sint ꝑcepti, spectẽt ad hæredẽ ipsius cler. & sic breuiter consuetudo in talib. multũ posset operari: & sic vr̃, ꝙ valeat cõsuetudo, ꝙ cler. & simpliciter ꝑsonaliter bñficiatus faciat fructus suos, & alias, vt ibi ꝑ eundẽ Imolã. Idẽ Imola in c. ꝑuenit. de fideiussor. col. 8. ver. q̃ aũt. vbi dicit s̃m aliquos quos allegat: ꝙ illud, ꝙ dicit gl. in c. ꝑsenti. de off. ord. in 6. & ꝑ Host. in c. fi. de pec. cler. ꝙ clerici sunt vsuarii & vsufructuarii in fructib. bñficiorũ, p̃t tolerari ꝑꝑ cõsuetudinẽ, ꝑ tex. in c. dilect⁹. de con-

de conſuetu. vbi conſuetudo habet poteſtatem interpretandi ius, vt ibi per eum. & vide Abb. in cap. nouum genus. ext. de decimis. col. 3. ꝙ hodie eſt ſtandum conſuetudini, an clericus faciat fructus beneficij ſuos, id quod etiam dicit Io. And. in præallegata reg. nemo plus. tenet Tancred. per illud quod in ſimile dicitur de Vaſallo, qui decedit poſt calend. Martij ante Kalen. Octob. in tit. lex. regni cap. ſi Vaſallus. & per text. & ꝙ ibi notatur in l. defuncta. ff. de vſufru. & audiui poſtquam ſum Neapoli hanc conſuetudinē vigere in aliquibus eccleſijs Apuliæ, quod clerici decedentes, etiam ab inteſtato tranſmittunt ad hæredes fructus ex præbendis per aliquod tempus poſt eorum obitum recolligendos, id quod etiam atteſtatur Io. And. in regula nemo poteſt, in fin. vbi dicit, ꝙ in multis eccleſijs viget hæc conſuetudo, in quibus minimè eſt immutandum, & dicit And. de Iſernia in vſib. feud. lib. 3. conſuetudines &c. §. his conſequenter, ꝙ Neapoli circa fructus decedentis clerici habent conſuetudinem certam præſcriptionem &c. vti vidi ego in Codice dicti Andreæ apud magnificum D. Fabritium Sanmarcū, aduocatum primarium in ciuitate Neapolis mihi amiciſſimū: cum 22 quo alloquutus ſum ſuper iſta quæſtione · quem reperi apoſtillarum manu d. Magnifici viri de iſta conſuetudine Neapolitana vide Innoc. cap. relatum. de teſtam. & cap. fin. de pecul. cler. Gemin. in cap. præſenti. de offi. ordi. in 6. & pro iſta conſuetudine eſt bulla, quæ reſeruatur per canonicos de capitulo eccleſiæ Cathedralis Neapolitanæ, & reperies illam præſentatam in quodam proceſſu inter Carolum della Gatta & donum Marcum Salernum in ſacro Conſilio. & Loſre. d. conſi. 40. prout eſt videre in Codice dicti excellentis Aduocati.

Et quod dicitur de conſuetudine, ſecundum eundem Ioan. And. eſt intelligendum de conſuetudine legitimè præſcripta c. 3. de conſuet. & de offi. ordi. cap. pręſenti. nam verbū conſuetudo ſimpliciter prolatum intelligitur, de præſcripta. c. Cumana. de elect. & multo fortius, ſi tanto tēpore ſeruata eſſet, quod ipſius contrarij non eſſet memoria. de verb. ſign. ſuper quibuſdam. & cap. primo. de præſcrip. cum concordantijs, facit etiam, quia Pius Papa IIII. in ſuis breuibus deputationis Frācīſci Odeſcalchi, & Matthæi Minalis videtur velle, ꝙ de bonis puētis ex beneficio ſimplici, poſſit clericus diſponere in locis vbi vigeat conſuetudo teſtandi legitimè pręſcripta, in illis verbis, & quoad beneficia ſimplicia, niſi ex priuilegio, &c. vt in dictis breuibus in fine deſcriptis: ego quoad fructus perceptos nō diſcedo ab opinione Abbatis, quod reſtringatur conſuetudo ad modica, quę mihi videtur magis ratione ſuffulta, per ea, quę latè ſunt dicta ſupra per totam præcedentem quæſtionem, vbi dixi pro quota parte, & de quibus clericus de redditibus eccleſię poſſit pro libito diſponere, & quomodo reliquos habeat diſpenſare, & quod eius opinio magis amica eccleſię videtur, qa, ſi ad magna conſuetudo eſſet, oneroſa eſſet eccleſię, & per conſequens admitti non haberet. cap. primo. de conſuetudine. & immobilia non alienantur ſine ſolennitate: & ꝙ ſolennitas remoueri non poſſit pretextu forſan irrationabilis conſuetudinis, ſequitur Silueſt. in ver. clericus quarto, vbi dicit, ꝙ clerici alicubi de conſuetudine teſtantur de fructibus, ac rebus mobilibus eccleſię acquiſitis, & ſecundum aliquos valet conſuet. quia de his teſtari non eſt illicitum, niſi quia in fauorem eccleſię prohibitū, & hec inquit ſi ſint modica, quia alioquin eſſet oneroſa. ſubdens limita ſi piè in foro animę diſponat, non ſe extendat ad vaſa ſacra diuino cultui deputata, niſi vaſa eſſent ſuperflua, & trāſirent ad aliam eccleſiam &c. pro quo facit, quod dixi ſupra, quod ſi de pecunia prębendę ematur prędium, vel fundus, non poteſt amplius clericus de illo diſponere, nec etiā intuitu pietatis dare, licet ante potuiſſet de pecunia diſponere, quia ſtatim ſic emptum fit eccleſię, vt per Doctor. in cap. j. de pecul. cler. & cap. inquirendum. refert etiam Ang. in ver. emptio. verſi. vtrum emptum. & per illud etiam, ꝙ ipſe Couarruuias dicit in d. cap. cum in officijs. in fin. vbi dicit ꝙ in redditibus eccleſiaſticis tan-23 tum ius habēt clerici, quantum expreſſe ſibi à canonibus conceditur: quia canones expreſsè tantum concedunt clerico neceſſaria victui, & reliqua diſponere in caſibus prenarratis tantum. Item ꝙ ipſe dixit in fi. verſ. prędicti deniq; quicquid preter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altari retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt: & ꝙ ipſe in verſ. ſecundō. vbi clericis permiſſum eſt redditus, qui ad eorum congruā ſuſtentationem neceſſarij non ſint, in pios erogare vſus, iuxta illud ꝙ ſupereſt dare pauperibus: & ꝙ dicit in verſi. 3. vbi dicit, clericum poſſe diſponere de illis fructibus pro ſuo libito, qui ſunt neceſſarij ad eius honeſtum ſumptum, iuxta ſui qualitatē, & quod dicit in cap. 7. vbi clericus non poteſt diſponere in teſtamento de rebus occaſione eccleſię acquiſitis, nec de rebus emptis de pecunia de redditibus eccleſię collecta: per quę deducta optimè apparet, ꝙ non poteſt eſſe locus allegatę conſuetudini; Facit quia per hanc conſuetudinem videretur quodammodo introduci ſucceſſio in rebus eccleſię, quod non eſt à canone permiſſum, immò expreſsè prohibitum, cap. Michael. de fil. presbyterorum, Nec video, quod hęc ſit conſuetudo totius orbis, vt ipſe, Couarruuias aſſerit, quia in Vrbe Roma pro tempore, quo fui Auditor Reuerendiſs. Theſaurarij in cauſis ſpoliorum camerę, & in Regno Neapolis pro tēpore, quo iam per triennium eaſdem cauſas audio apud Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. Nicolaum Fliſcum epiſcopum Sauonenſ. ſedis Apoſtolicę Nunciū in eodem Regno à Pio IIII. deputatū, contrariū ſeruari vidi, nec de tali quidem conſuetudine, verbū audiui: facit in contrariū vſus quotidianus, qui videtur oculis ab immemorabili tempore citra inductus, quia quotidie pro Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac cuiuſuis gradus, & dignitatis prælatis, & clericis quibuſcunq; à ſede Apoſtolica, & Romano Pontifice pro tēpore exiſtenti, procurant, concedunt, & expediuntur licentię, & facultates teſtandi pro ſumma, quę petitur, per literas Apoſtolicas ſub plūbo, vel per Breue ſub annulo Piſcatoris, vel per literas Sacrę pęnitentiarię, quod non accideret, ſi allegata conſuetudine ſe tutos fore clerici putarent: facit in contrarium illud, quod habet in extrauag. Pauli III. edita ſuper ſpolijs in principio, vbi atteſtatur res, & bona ſpolia nuncupata prælatorum etiam Pontificali, vel alia maiori dignitate fulgentium cęterarumq; perſonarum eccleſiaſticarum ſecularium, & regularium tempore obitus ipſorū remanentia, ſemper vti ſpolia ad cameram Apoſtolicam pertinuiſſe, & ſpectaſſe, prædeceſſoresq; ſuos, ac ſe ipſum in varijs mundi prouincijs pro illis recolligendis collectores, & exactores conſtituiſſe, & deputaſſe, ac ab antiquiſſimo tempore citra nomine Cameræ Apoſtolicæ exacta, ac inter iura ipſius cameræ annotata, & annumerata fuiſſe. nec valet dicere, ꝙ conſuetudinem hanc atteſtatur Carolus Cæſar, & ꝙ illam mādauerit ſeruari, & ꝙ etiam dicat ita obſeruatum glo. in pragmat. ſanctionibus, quia Paulus III. (vt vidimus) atteſtatur de contrario, cui maior venit adhibenda fides, vt dico in prima quæſt.

Nec refert, ꝙ Carolus Cæſar prędictus ita ſeruari mandauerit, quia eius cōſtitutio, & lex ciuilis de ſe nō erit regulr ſeruanda tanq̄ eccleſię pręiudicialis & oneroſa. Neq; enim principes ſeculares habent diſponere ſup rebus eccleſię, vel in rebus eccleſiaſticis ſe intromittere, & ſi ſecus faxint; illorū conſtitutio, & ordinatio, nullius eſt auctoritatis. 96 diſt. in principio. Et ibi glo. cap. bene quidem. cap. vbi nam. cum ſimilibus. Eadem diſt. dicit glo. cap. ſicut epiſcopum. 1. q. 2. in glo. magna in fi.

SVMMARIVM.

1. *In fructibus maturatis à die mortis vſque ad apprehenſam poſſeſſionem beneficiorum reſeruatorum ſuccedit Camera.*
2. *Diſtinctio, ad quem ſpectent fructus eccleſiæ.*
3. *Seruatur conſuetudo, quæ non eſt grauis Cameræ.*
4. *Fructus ſolo cohærentes ſunt pars fundi.*
5. *Conſuetudo in Regno Neapolis, ꝙ fructus in exacti pertinēt ad capitulū &c.*
6. *Conſtitutio Iulij III. applicat fructus in exactos Cameræ.*
7. *Priuilegio dubio inſpicitur intentio concedentis.*
8. *Intentio apparet ex coniecturis.*
9. *Contrariorum incluſio vnius, eſt excluſio alterius.*
10. *Quando ſit ſumendum argumentum à contrario ſenſu.*
11. *Illa preſumitur cauſa finalis, quę eſt poſita in lege.*
12. *Vbi ratio legis reddi poteſt vnica habetur pro expreſſa.*
13. *Verba dubia interpretantur ſecundum quod expedit proferenti.*
14. *Inſpicimus ſemper illud, quod eſt magis veriſimile.*
15. *Digniora ſemper ſunt præferenda.*
16. *Vide quid importet dictio, &c.*
17. *Verba debent aliquid operari.*
18. *Lex non debet habere ſuperfluam ſyllabam.*

An in fructibus inexactis relictis per clericum defunctum ſuccedat Camera Apoſtolica ſucceſſor in beneficio, vel hæres defuncti.

QVAESTIO V.

Nihil dicemus hic de fructibus inexactis penſionū, vel alias reſeruatis, vel diſtributionum quotidianarum quæ dantur inſeruienti horis diuinis, quia illos diximus peruenire ad hæredes ex teſtamento, vel ab inteſtato ſecundum aliquorum opinionem pro quanto tempore decurrerint vſque ad mortem clerici: prout in quæſtione, quam fecimus de ſucceſſio. clerici ſecularis ab inteſt. & etiā in q. de poteſtate clerici circa fructus &c. quia non ſunt præſentis quæſtionis, vnde dicemus tantum de illis fructibus, qui obueniunt prælato ratione tituli prælaturæ, vel clerico beneficiato, ratione tituli ſui beneficij, ex eo, quia eſt in beneficio intitulatus, vel inſtitutus, qui decurrerūt & maturarunt in vita prælati, vel clerici, & remanſerunt inexacti, vt puta quia per ſuperueniētiam obitus illos exigere clericus, vel exactionem inchoatā ad finē perducere aliquo caſu nō potuit.

Quia de illis, qui decurrūt, obueniunt, & maturant a die obitus, vſq; ad diem apprehenſæ poſſeſſionis beneficij reſeruati, vel prælaturæ, per nouū ſucceſſorem nihil attinet dicere: qa de illis nihil eſt dubitandū, vel diſputandū eum per extrauagātem Pij IIII. ſub Dat. Romæ apud ſanctū Petrū die ſeptimo Decembris 1560. ſit clarè prouiſum, quod in illis ſuccedat Camera apoſto-

apoſtolica, ſi beneficium dico ſit reſeruatum, quia ſi non reſeruatum ſit, dico ſecus. Vnde per contraria procedendo, quia iſto modo magis habetur, & magis apparet veritas, non videtur, qđ fructus, prouentus, redditus, obuentiones, & emolumenta, quæ obuenerunt ante obitum, vel tempore obitus, & quæ per mortem clerici, vel prælati, qui illa exigere non potuit, remanſerūt, inexacta perueniant, aut peruenire poſſint, aut debeant ad Cameram apoſtolicam, capitulum, conuētum, collegia, aut ad ſingulares perſonas, ſed potius ad ſucceſſorem in prælatura, vel beneficio, vel ꝙ potius conuerti debent in vtilitatem eccleſiæ ſui paſtoris obitu deſolatę: quia id videtur per ius nouū hodie apertè deciſum per tex. in c. quia ſæpę. de electione. in 6. vbi determinatur, ꝙ tam bona dimiſſa per prælatum, quàm obuenientia tēpore vacationis eccleſiæ, & mortis prælati, non vſurpentur modo aliquo per capitula, conuentus, collegia, vel ſingulares perſonas earundem, ſed reſeruentur fideliter futuris ſucceſſoribus: itē per tex. in c. præſenti. de offi. ord. eo. lib. ibi ſiue vacationis tempore obuenientia, quæ in vtilitatem earundem, vel futuris ſucceſſoribus fideliter reſeruari. &c.

Nec hoc habet locum tantum in fructibus, ſed in omni alio emolumento, quod peruenit ex iuriſdictione, & ſigillo curiæ eccleſiaſticæ, vel ſecularis, aut alias vndecunq; iux. tex. in clem. ſtatutū. de electio. Et hoc etiam fuerat ante prouiſum per ius antiquum. per tex. in c. illud. & c. non liceat. 12. q. 2. cum ibi gl. vbi habetur quod bona epiſcoporum, & prælatorum decedentiū debent ſub cuſtodia fideli, futuro ſucceſſori conſeruari: & quāuis dicta iura videantur loqui de bonis dimiſſis per defunctum tempore obitus illius, intelliguntur etiam de bonis obuenientibus tempore vacationis, & poſt per generalitatē, quæ habetur ibi, ꝙ bona decedentium epiſcoporum res ſuæ, aut eccleſiæ ſuæ debent cōſeruari, & illibata futuro ſucceſſori, qui epiſcopus ordinabitur reddi. vbi gl. tradit quis debeat deputari ad illarum cuſtodiam, & conſeruationem, & perceptionem. Clarius id videtur dicere gl. in c. hæc huius. eiſdem cauſ. & q. vbi dicit, ꝙ omnia à morte prædeceſſoris ſunt ſeruanda ſucceſſori, in gl. conſeruari. Idem tenet Hoſtien. in c. fi. de pecul. cler. vbi poſita queſtione qui nam ſint fructus qui pertineant ad eccleſiam, de quibus nō poteſt teſtari clericus. reſpondet, ꝙ eſt aduertendum ad tempus quo moritur clericus, quia ſi moritur poſt finitum mēſem Auguſti & ante Kalend. Martii, omnes fructus anni proximi ſequētis pertinent ad eccleſiam, vel dic inquit alio modo, quod fructus pendentes pertinent ad eccleſiam, ſeparati vero à ſolo, ad 2 clericum: vel dic alio modo, ꝙ inter exequutores clerici defuncti, & eccleſiam fructus habent diuidi, ſicut fit inter virū, & vxorem, facto diuortio: ſubdens, ſed eſt verius, vt intelligamus illos fructus tantum pertinere ad clericum, qui ſunt ſeparati à ſolo, & reconditi, quos clericus, vti vſufructuarius facit ſuos, cui clericum (inquit) cōparari debere diximus, alii autem qui nō ſunt ſeparati à ſolo, nec reconditi, prout eſt in caſu noſtræ præſentis quæſtionis, non ſunt clerici, nec clericus facit illos ſuos, quia ſpectant ad eccleſiam, & hæc procedunt: niſi obſtet aliqua ſpecia-3 lis conſuetudo in contrarium. † cui ſtandum erit, niſi eccleſia, ob illam nimis grauetur.

Idem dicit, & tenet Gaſpar. Calder. conſi. 2. de pecul. cler. vbi poſita quæſtione, quis ſuccedere habeat in fructibus præbendæ canonicō defuncto, dicit indiſtinctè, quod eccleſia, maximè, ſi decedat clericus ante fructus recollectos: quia in illis ſuccedit eccleſia nō hæredes ex teſtō, vel ab inteſtato: ſiue æquiparemus clericum vſufructuario, ſiue vſuario: ſi verò decedit poſt fructus à ſolo ſeparatos, tūc diſtinguit quinq; caſus, vt ibi latè per eū videri pōt. Et dicit Io. Copus in tract. de fructibus lib. 4. tit. 3. c. 2. qđ tam fructus à perlato percepti, qui in bonis eius eſſe cęperunt, & mortis tēpore extant, quàm ēt ij, qui tempore vacationis obuenerunt, debent futuro ſucceſſori reſeruari. Idē videtur tenere Spec. in tit. de fructibus & intereſſe. ver. ſed pone prælatus. vbi dicit, quod quidam decedens talem fecit ordinationē, volo qđ de omni mobili meo, quod nunc habeo, fiant tres partes, ſic diſtribuendæ: quæritur, qui fructus pertineāt ad defunctum, & reſpōdet, quod omnes fructus à ſolo ſeparati tēpore mortis ſuæ, quia quandiu ſolo cohærent ſunt pars fundi. l. fructus. ff. de rei 4 vend. † Vnde in caſu noſtro fructus inexacti cum nō ſint, & cū non poſſint dici à fundo ſeparati ſunt eccleſiæ, cuius eſt fundus, & per conſequens ſucceſſoris in beneficio. Item eſt Bulla ſiue motus proprius ſuper hoc factus per Iulium III. qui incipit Motu proprio. &c. Cum ſicut nobis nuper innotuit. &c. de qua fit mentio in alia regula, vel Bulla eiuſdem edita pari modo ſuper fructibus inexactis relictis, q̄ eſt deſcripta in fine, in qua expreſsè huic caſui prouidetur, & determinatur, ꝙ tales fructus inexacti, non vadant modo aliquo ad hæredes defuncti, ſed ad ſucceſſores in beneficio, vt in dicta conſtitutione.

In contrarium videtur opinio Bar. in l. diuortio. §. ecōtrario. ff. ſol. ma. vbi dicit, canonicus decedens tranſmittit ad hæredes ſuos fructus perceptos, & percipiēdos pro rata temporis, etiam pro rata anni, quo ſtetit in canonicatu.

Item facit in cōtrarium pari modo illud, quod tenet Io. An. in regula nemo plus. de reg. Iur. vbi diſputando quæſtionem de canonicis Mutinenſibus, tenet, quod canonicus, ſtante conſuetudinę, poteſt diſponere in teſtamento de fructibus ſui canonicatus, etiam percipiendis pro tempore poſt mortem, & quòd valet diſpoſitio.

Item audiui eſſe multas eccleſias in regno Neapolitano: in qui-5 bus ineſt conſuetudo ꝙ fructus inexacti per clericum, ſeu beneficiatum defunctum, & illi etiam qui obueniunt, & decurrunt poſt eius obitum vſq; ad nouam prouiſionem accreſcunt capitulo, collegio, vel canonicis, ſeu conclericis dictæ eccleſiæ.

Quid tenendum ergo in caſu iſto: ego puto in iſtis fructibus inexactis ꝙ non ſuccedant nec hæres defuncti, nec ſucceſſor in beneficio, nec alius, qui alias de iure communi poſſet ſuccedere, quandoquidem fuit expreſſe determinatum per prælibatum Iulium III. ꝙ iſto caſu ſuccedat camera apoſtolica, in locis, vbi ſunt collectores cameræ apoſtolicæ: prout per ipſius Iulii conſtitutionē editam, vel publicatam ſub anno Domini 1551. die decimaoctaua menſis Iunii. in qua Papa declarat, quod conſtitutio, quā alias fecit, ꝙ in fructibus inexactis, relictis per defunctum clericum, non haberent ſuccedere hæredes defuncti, ſed ſucceſſores in beneficio, comprehendebat tantum loca, vbi nō ſunt collectores ſpoliorum, & iurium cameræ apoſtolicæ: & ꝙ in dictis locis ſuum effectum ſortiri haberet tantum, nō autem in locis vbi eſſent, & eſſe conſueuerunt collectores, & in locis, vbi eſſent collectores, voluit, ꝙ circa iſtos fructus inexactos, haberent locum conſuetudo, priuilegia, & iura particularia, quæ iubet ſeruari: per quam conſtitutionem Iulius III. adimendo illos fructus inexactos à ſucceſſoribus in beneficiis, in locis, in quibus adſunt collectores ſpoliorum, & iurium reuerendæ cameræ, vt de ſe patet, voluit, & intellexit illos applicare iuribus cameræ, ac vt bona cameræ per collectores colligi in dictis locis.

Verum quia ego ita dictam conſtitutionē intelligo, & ſimul audiui, quendam magnum doctorem in ciuitate Neapolis ali-6 ter intelligere, † & aliter ſentire, in cuius opinionem, & ſententiā licet pro eius auctoritate, quæ apud omnes magna, & apud me maxima, ego iuuenis deſcendere deberem, tamen hic adducam rationes, & fundamenta, quibus moueor ad dictam conſtitutionem, ita interpretandam, & eam ita intelligendam, prout aliter intelligi rectè non poſſe puto.

Et pro euidentia præmitto, quod ſenſus Bullæ talis eſt, videlicet conſtitutio, quam fecimus, quod fructus inexacti relicti per clericum defunctum, non vadant ad illius hæredes, ſed ad ſucceſſores in beneficio, quos ſolutis primo certis debitis, & legatis defuncti, in ſuos vſus conuerterent, habet locum in locis tantum, vbi non ſunt collectores iurium cameræ apoſtolicæ, circa quæ loca ſeruari habet ius commune, nec comprehendit loca, vbi ſunt, vel eſſe conſueuerunt collectores, & in locis collectorum, valeant conſuetudo, priuilegia, & iura particularia quę vigeant. Credo quod iſte ſit germanus eius intellectus, & verus ſenſus Bullæ.

Præmitto ſecundo & aliud, ꝙ cum per conſtitutiones, de nouo factas per Romanos Pontifices, hodie camera apoſtolica ſit ſubrogata, & ſuffecta in bonis acquiſitis de fructibus beneficiorum, ac in acquiſitis, occaſione eccleſiæ, & in fructibus relictis per clericum defunctum in locum, ac in vicē ſucceſſoris, prout per Bullas, & conſtitutiones extrauag. in materia ſpoliorū editas, de quibus in prima quæſtione per deciſio. Rotæ 855. in antiquis. camera apoſtolica, & ſucceſſor in beneficio habent ſe, vti contraria, & incompatibilia.

Et vbi ſit vnum de iſtis, ibi aliud eſſe non poſſit de iure, quia, vbi colligit camera, ibi colligere non poſſit ſucceſſor, & vti cōtraria, alterum excludatur ab altero.

Item prēmitto etiam, quod de iure intentio legem condentis eſt conſideranda clem. 2. §. fi. vbi Card. de religio. do. quia cū 7 priuilegium eſt dubiū, concedentis intentio inſpicitur, per tex. in l. Neratius. ff. de reg. iur. c. cum veniſſent. ex. de iudic. per Spec. 8 in tit. de inſtru. edit. §. 11. incip. nunc autem. ver. † ſi autem dubium eſt. & intentio apparet ex coniecturis. l. ſi quis intentione. ff. de iudic. per Specu. in tit. de libelli conceptio. §. iam nunc. ver. ſed cum ex his.

Iſtis ita præſuppoſitis, ego iudico, quod principale intentū Papę in hac cōſtitutione fuit prouidere de iſtis fructibus, ac rebus inexactis camerę apoſtolicę, in locis, vbi ſunt collectores, ſi nulla adſit conſuetudo, priuilegium, aut ius particulare in contrarium, & quod cauſa finalis, quæ illum ad ſic ſtatuēdum induxit, fuit ipſa camera, & ita intelligi debet, licet per verba expreſſa non appareat, id quod ego deduco hoc modo.

Et primo, quia reformatio cōſtitutionis, vt non habeat locū, vbi ſint collectores iurium cameræ apoſtolicæ, videtur facta ꝓ camera apoſtolica, & reſpectu cameræ, per illa verba in Bulla ſępius repetita prouidere intelleximus ſolum eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis in locis in quibus collectores fructuū, & ꝓuentuū cameræ apoſtolicæ debitorum deputari, ſeu eſſe nō conſueuerunt &c. Vnde, ſi reſpectu cameræ ſit facta, ad illius vtilitatē,

commodum, & beneficium facta interpretari debet, quia in locis collectorum excluduntur à perceptione talium fructuũ ſucceſſores in beneficiis, ad quos tales fructus regulariter de iure communi ſpectant, vt iuribus primo allegatis, ergo ipſis excluſis incluſa intelligitur camera apoſtolica quæ eſt ſucceſſoribus in materia ſpoliorum contraria, per regulam cõtrariorũ, quod incluſio vnius eſt excluſio alterius, & electo vno de contrariis 9 alterum perpetuo eſt extinctum. Notat Bal. per illum tex. in l. j. C. de fur. & ſer. corrup. notat & dicit Specul. in tit. de exceptio. § 4. verſic. illud autem, quod contrariorum electo vno, videtur alteri renunciatum.

Item ex eo, quia in prima conſtitutione, vel motu proprio à talibus fructibus, vti à rebus eccleſiaſticis inalienabilibus excluduntur omnino hæredes, & illi concedũtur ſucceſſoribus in beneficio, ad quos ſpectant de iure, cum facultate illos in ſuos ꝓprios vſus conuertendi ſolutis certis debitis, & legatis factis ad pias cauſas defunctorum. in ſecunda conſtitutione adimuntur à ſucceſſoribus, in locis vbi ſunt collectores cameræ, in quibus locis eſt ſeruanda conſuetudo, & priuilegiũ: & ſi nulla adſit cõſuetudo, vel priuilegium, vel ius particulare, prout euenire põt, de neceſſitate eſt dicendum, quod tunc iſti fructus ſint cameræ apoſtolicæ, cuius reſpectu limitatur conſtitutio generalis, in locis vbi ſunt collectores: quia ſi non intelligerentur eſſe cameræ iſta noua conſtitutio reformatiua primæ, nihil operaretur, quæ operari debet etiam vltra ius commune, per Bar. & alios in l. 4. §. prætor ait. ff. de dãno infec. per Fel. in c. de cauſis. de off. deleg. in ver. in gl. ibi & per tex. in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. vbi dicit: ꝙ 10 quando verba ſtatuti in ſenſu directo nihil operantur, † tũc de neceſſitate ſumi debet argumentatio à cõtario ſenſu, etiam ad correctionem iuris communis: immo illa verba Bullæ, in locis in quibus collectores, ſeruirent deuẽto, & eſſent eluſoria, & ſtatuta ſemper debent intelligi, ne reddãtur eluſoria. l. j. §. pecunia. ff. de calumniat. gl. in c. quamquam. de vſur. in 7.

Item ſi dicamus iſtos fructus, & res inexactas non ſpectare ad cameram apoſtolicam in locis collectorum, ſi veniat caſus, ꝙ ꝑ conſuetudinem, priuilegium, aut ius particulare ad neminẽ ſpectent, naſcitur inconueniens, videlicet quod nullius erunt, & in dominio incerto permanebunt, quod eſſe non debet.

Vnde ad euitandum inconueniens, cum non ſint hęredum, non ſint ſucceſſorum, nec per aliquam conſuetudinem, priuilegium, aut ius particulare ab aliquo vendicentur: eſt de neceſſitate dicendum, quod ad cameram apoſtolicam pertineant, cuius intuitu, & contemplatione videtur emanaſſe iſta noua reformatiua conſtitutio, argumento à ſufficienti partium enumeratione, quod valet in iure. l. obligatione ferè. §. placet. ff. de actio. & obliga. l. filius. §. filius. de lega. primo, & §. in bonæ fidei. inſtitu. de actio.

Item cum in Bulla dicatur, ꝙ ſucceſſores habent ceſſare percipere fructus, & res inexactas in locis vbi ſunt collectores iurium cameræ apoſtolicæ, niſi adſit conſuetudo, priuilegia, vel aliquod ius particulare, ipſa camera, & reſpectus ipſius cameræ, videtur fuiſſe cauſa finalis, quæ ad ſic ſtatuendum, & diſponen- 11 dum Papam mouit, quia iſta cauſa eſt poſita, & expreſſa in lege, vt per Bar. in l. metum autem. §. ſed licet. in primo not. ff. quod metus cauſ. per Bal. in l. generaliter. 5. col. ver. ſecundo principaliter. C. de epiſ. & cler. & cauſæ, quæ cohærẽt ipſi diſpoſitioni inſpecta iuris diſpoſitione inducunt, & arctant ad ita diſponẽdũ, dicuntur eſſe cauſæ finales, per Bart. Soci. cõſi. 159. & conſi. 245. quia cauſa finalis videtur eſſe mens legis, quæ inſpici debet, per Specul. in tit. de aduocat. §. 4. verſi. vel tale. Item cũ hic non poſſit dici, quod ratio, quæ mouit Papam principaliter fuerint hæredes defuncti, à quibus tales fructus omnino ademit per primã conſtitutionem. Item nec ſucceſſores, à quibus adimit in terris collectorum. Item, nec conſuetudo, vel priuilegia, cuius clauſula (ſi inſpicitur Bulla) eſt poſita poſt determinationem principaliter factam de intereſſe cameræ, per iſta verba, Et omnino ea non obſtante, quæ præſupponunt, vt eorum eſt ſenſus, aliã determinationem præcedere, eſt de neceſſitate dicendum, quod fuerit ratio cameræ apoſtolicæ, quia præter iſtam, nulla alia ap- 12 paret, & nulla alia reddi poteſt, † quæ debet haberi in caſu noſtro pro expreſſa, latè per Feli. in c. ſi quando. ex. de reſcri. 2. col. ver. circa reddendum &c.

Accedit ꝙ non videtur in veriſimile, quod Papa qui pro ſubueniendis neceſſitatibus ſedis apoſtolicæ pro regimine Vrbis, totiusq; ſtatus eccleſiaſtici, ac manu tentione Põtificalis dignitatis in vniuerſo orbe terrarum, applicauit cameræ apoſtolicæ bona quæcunq; de fructibus eccleſiaſticis acquiſita, relicta per clericos defunctos, quæ ſpolia hodie vocamus.

Item fructus obuenientes à die vacationis, vſq; ad apprehenſam beneficii vacati poſſeſſionem, quod voluerit etiam in ſubuentionem onerum dictæ ſedis, & cameræ dictos fructus, & res inexactas conuertere, charitate, & dilectione adductus Romanæ eccleſię, & Sedis ſuæ præfatę, quę charitas, & dilectio eſt vna de coniecturis ad mentem coniecturandum, per text. vbi laſ. in l. ſeruus plurium. §. ſi numerus de lega. j. id, quod videtur tanto magis dicendum, cum attenta eius abſoluta, & quam habet ampla poteſtate in beneficialibus, ac fructibus beneficiorũ, id facere poſſit pro libito, & ſolet, per extrauag. cum nonnullę. la prima & la 2. in tit. de præben. vbi fructus beneficiorum vacãtium pro eccleſiæ Romanæ neceſſitatibus releuandis, cameræ apoſtolicæ applicantur, vbi vide in extrauagan. communibus, idem vide in extrauag. antecedenti, quæ parimodo incip. nonnullæ. & in extrauag. poſtulaſti. eo. & dicit gl. in clem. vnica de ſupplen. negli. in verſi. reuocari. quæ dicit ꝙ hodie Papa recipit fructus vacantium &c.

Et cum in hoc non pręiudicet niſi clericis, qui in dictis fructibus ſuccedere poſſent, quibus præiudicare poteſt de iure, ſecundum libitum voluntatis ſuæ, & cum verba dubia debeant inter- 13 pretari, ſecundum quod expedit proferẽti, † per Pau. de Caſt. & alios in l. ſi quis intentione. ff. de iudic. & in obſcuris inſpicimus 14 ſemper illud, quod eſt magis † veriſimile c. inſpicimus. de regu. iur. in 6.

Item cum verba dubia, regulariter interpretantur in fauorẽ proferentis. l. habemus. & d. l. ſi quis intentione. de iudic. tamen fauore eccleſiæ verba dubia interpretantur in eius fauorem ẽt contra eius intentionem, per gl. in verſic. dubium. ex. de probatio. c. in præſentium.

Per hæc ego dicebam, quod mens Papæ in d. regula, vel conſtitutione reformatiua fuit, ꝙ fructus, & alia inexacta, quæ adimuntur ſucceſſori in beneficio, peruenirent ad camerã apoſtolicã in locis, vbi eſſent collectores iuriũ cameræ, ſi tñ aliqua cõſuetudo, priuilegiũ, vel ius particulare non adeſſet in cõtrariũ, & quod collectores, vti bona, & iura cameræ colligere poſſent.

Nec iudico verum illud: quod dicebat ille magnus Doctor, ꝙ cauſam præbuit conſtitutioni conſuetudo, & quod illa fuit cauſa finalis, & impulſiua conſtitutionis, quia, ſi bene inſpiciamus Bullam, non loquitur de conſuetudine, niſi ſecundo loco, ſiue inſpiciamus in narratiua parte, ſiue indiſpoſitiua, & niſi poſtquam eſt loquutus Papa, reſpectu collectorũ cameræ, nec de conſuetudine ſtatuit, niſi poſtquam determinauit de cauſa, & loco collectorum iurium cameræ apoſtolicæ, quam cauſam reputauit, & habuit Papa pro digniori, quia de illa primo loco 15 tractauit, quia digniora habent ſemper præcedere. † vnde de cõſuetudine ſtatuitur ſecũdo loco, vnde cauſa conſuetudinis nõ videtur fuiſſe cauſa principalis, neq; principale intentum, quod mouit Papam ad ſtatuendum.

Item ſtatuit de conſuetudine per illa verba, videlicet, & omnino eadem conſtitutione non obſtante &c.

Per quæ vr̃, ꝙ conſtitutio fuit iam facta ſuper alio penitus diuerſo à cõſuetudine, vnde illam limitat, vt non habeat locum, vbi ſit conſuetudo in cõtrarium, priuilegia, vel ius particulare.

Item ſtatuit de conſuetudine, addẽdo ad principalem cõſtitutionem, iam factam per dictionem, &, quæ eſt dictio copula- 16 tiua copulans ſemper † aliquid alicui. l. titiæ. textores. §. nihil. ff. de leg. j. l. ſi quis inquilinos. eo. tit. quæ dictio aliquando importat ordinem ſucceſſiuum, l. Gallus. §. quædam. ff. de lib. & poſth. & de ſui natura implicat caſum minus dubitabilem Raphael. Fulgo. & Ludo. Roma. in l. qui ſe patris. C. vnd. lib. Iaſ. in l. j. §. municipes 2. colum. verſi. reſpondetur not. de acquir. poſſeſ. & per Bar. in l. ſicut & in l. 3. ff. de Fund. inſtru. vbi dicit quòd dictio, &, coniungit æquè principaliter, per Feli. in c. quanto. de iudi. col. antepen. verſ. ſed poſito.

Item dicat mihi ille magnus doctor, ſi conſuetudo ſola fuit, quæ præbuit Papæ cauſam ſtatuendi, ad quid ponere in Bulla illa verba, ſæpè repetita, conſtitutionem eandem ſolum comprehendere eccleſias, & monaſteria, in quibus collectores iurium cameræ non eſſent, vel eſſe non conſueuerint, quid operantur 17 illa verba? Nam verba debẽt aliquid operari, † vt diximus, & ſuperfluitas debet euitari per Spec. in tit. de teſte. §. iam de interrogatoriis. j. col. in fi. ver. habita.

Quid accidebat: niſi dicere, regula ꝙ ſucceſſores percipiant fructus inexactos, non habeat locum vbi ſit conſuetudo in contrarium, & profectò ſi conſuetudo ſola fuit: quę Papam mouit, & non camera apoſtolica, illa verba ſufficiebant.

Profectò illa verba in locis, in quibus collectores eſſe nõ cõſueuerunt, fuerunt ſuperfluo addita, ꝙ eſſe, non debet, maximè in lege, quæ nedum verba ſuperabundantia, ſed ſuperfluam ſil- 18 labam habere non debet. † per gl. in l. j. ff. quod met. cau. & in ca. ſolitæ. de maiorit. & obedient.

Ego ſalua pace tanti viri, Bullam intelligo, quod Papa principaliter ſit motus ad ſtatuendum pro intereſſe cameræ apoſtolicæ, & ꝙ collectores cameræ tales inexactos fructus nomine camerę perciperent, & ſi adeſſet aliqua conſuetudo, priuilegium, vel ius particulare in contrarium, quod vigeret, ꝙ conſtitutione non obſtante ſeruaretur, & ſeruari haberet.

Nec obſtant, quæ primo loco deduximus in cõtrariũ. de tex. in. c. quia ſępe. de elect. in 6. & de tex. in c. præſenti. de off. ord. eo. lib. & de tex. in c. illud, cum aliis adductis. 12. q. 2. vbi apparet: ꝙ fructus, & emolumenta, obuenientia, quo vis tempore relicta per defunctum deberet futuro ſucceſſori fideliter reſeruari: nec minus

minus illud, quod adduxi de Hoſt. in c. fi. de pecul. cler. de Cald. & Spec. & de Io. Copo.

Quia iſta haberent locum de iure antiquo, & quando nihil ſtatutum eſſet in contrarium per ius nouum, prout determinatur de fructibus obuenientibus à die vacationis vſque ad apprehenſam poſſeſſionem beneficii per de nouo prouiſum per Bullam Pij IIII.

Item de fructibus inexactis, relictis per defunctum per dictã conſtitutionem, Iulij III. quæ, vti iura noua attendi debent vulgatis Iuribus.

Non obſtat, quod pari modo adduxi. de Bart. in l. diuortio. ff. ſolut. matr. quod clericus decedens tranſmittit ad hæredes ſuos fructus perceptos, & percipiendos pro rata anni, vel temporis quo ſtetit in canonicatu, quia ipſemet Bart. non firmat ibi eam opinionem, ſed dicit. ꝙ contrarium tenent Canoniſtæ, quibus in hoc eſt ſtandum, vt ibi per eum.

Nec eſt aliquid, quod dixi. de Io. And. qui diſputat quæſtionẽ de canonicis Mutinenſibus, qui ſtante conſuetudine poſſunt diſponere de fructibus canonicatus percipiendis: quia non dico: quod in huiuſmodi fructibus non debeat attendi conſuetudo: quia immo eſt attendenda, & obſeruanda, prout latius dixi ſupra in quæſt. de conſuetudine.

Et aduerte, quod fructus inexacti: de quibus in præfatis Bullis, habent intelligi, ſi ſunt maturi, & in ſtatu, quod decedens ipſe illos decerpere, & colligere potuiſſet.

Sed nunquid collectores poterunt tẽpore ſedis vacantis, ſcindere nemora nõ cędua, vel alia, vel pulchras arbores: ſeu exhaurire, aut euacuare ſtagna de groſſis piſcibus ꝑ multos annos nutritis: & licet videatur, quod ſic, quia quicquid fructuum nomine vtiliter ſuo tempore euenit, totũ ſuum eſt oneribus ſupportatis c. præſenti. de off. ord. li. 6. tñ, quia iſta ſunt talia, ſine quibus deterioratur proprietas, vr̃ de iure contrarium, quia iſta non cadunt ſub fructuum nomine, nec appellatione fructuum venire poſſunt. l. arboribus. & l. pridem. ff. de vſufr. & c. forma. de cenſi. vnde videtur dicendum, quod magna nemora, & arbores non cęduas non vaſtabunt, nec cędua, vel ſtagna, niſi quatenus augumentum, ſeu emolumentum eorum tempore iſtis cõpetẽti poterunt adęquari, ad inſtar mariti fructus dotis lucrantis. l. diuortio. §. non ſolum. ff. ſol. mat. per gl. in verſ. collectores extrauag. ſuſcepti. extrauag. com. ne ſed. vacan.

Regula ſiue conſtitutio perpetua Sãctiſſimi Dñi Iulij diuina prouidentia Papę III. in qua declaratᷓ qđ fructus beneficiatorũ, tẽpore obitus beneficiatorum inexacti, debeãtur ſucceſſoribus in beneficiis, & non hæredibus dictorum beneficiatorũ, ac qđ ducati 500. & reliqua per mortẽ Reuerendiſſimorũ S. R. E. Cardinalium Cameræ, & Capellæ apoſtolicæ debita ſolui debeantur, nec de eiſdem per præfatos Cardinales teſtari poſſit.

Motu proprio &c. Cum ſicut nobis nuper innotuit diuerſi diuerſorum beneficiatorum, etiam Epiſcoporum, Patriarcharũ, & aliorum prælatorum, ac S. R. E. Cardinalium pro tẽpore decedentiũ hæredes, nõ ſolum bona relicta ſpolia nuncupata, ſic decedentium beneficiatorum, Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Patriarcharum, & aliorum prælatorum, ac etiam Cardinalium verum ẽt fructus &c. eccleſiaſticos, ac pecunias, & res alias per ipſos beneficiatos, Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & alios prælatos, ac etiam Cardinales ante eorum obitum non exactos, etiam ſi eorum ſolutionis dies ante obitum ipſorũ nõ aduenerit, ſub eo forſan prætextu: quod pro tempore ante obitum huiuſmodi decurſo, debeãtur exigere, & quandoq; ſolutionem debitorum per ipſos beneficiatos, & Cardinales, dum viuerent contractorum, & legatorum per eos in ſua vltima volũtate, etiam ad pias cauſas factorum ſubterfugere, & hæredes Cardinalium huiuſmodi paramenta, & ornamenta capellæ ipſorum Cardinalium, quæ iam tanto tẽpore, quod eius initij hominum memoria nõ habetur capellæ apoſtolicæ, in qua miſſæ Papales celebrantur, & ex qua pauperibus prælatis ad Romanã Curiam pro tempore confluentibus & paramenta eccleſiaſtica, cum quibus proceſſionibus, & aliis ſolẽnitatibus per Romanum Pontificem fieri ſolitis incedere poſſint non habentibus ſubuenitur, deuolui conſueuerunt occupare, ac ſolutionẽ quingentorum ducatorum auri de Camera, qui poſt obitum ſingulorum Cardinalium, pro pretio anuli, eis in eorum ad Cardinalatus aſſumptione exhiberi ſoliti, Cameræ perſoluuntur declinare contendant, & ſatagant. Nos attendentes fructus &c. & pecunias, ac res alias, occaſione eccleſiarum, monaſteriorũ, & beneficiorum eccleſiaſticorum pro tempore prouenientium, licet poſtquam ad manus beneficiatorum peruenerunt, & cum aliis ipſorum beneficiatorum fructibus &c. pecuniis, & rebus, ſeu ipſis beneficiatis incorporatæ ſunt, non vlterius in eccleſiaſticis, ſed potius ipſorum beneficiatorũ propriis, & ab eis acquiſitis bonis iudican. & propterea, quod modo pro ſecularibus, & prophanis haberi, & de eis teſtõ, aut alias diſponen. facultas eiſdem beneficiatis per ſedem apoſtolicã concedi conſueuerunt: nihilominus, donec in manibus eorum, qui illos, tãquam eccleſiaſticos ſeu ex eccleſiis, monaſterijs, & beneficijs pręd ictis prouenien. & pro talibus cõſeruant, aut, vt tales detinent, ipſiq; beneficiati pecunias huiuſmodi realiter non exegerint, & fructus &c. non perceperint, necnon aliis eorum bonis cõmiſcuerint, & ſibi incorporauerint ſemper ipſarum eccleſiarum, quarũ ipſi beneficiati ſunt, ac verè eccleſiaſticos eſſe, & cenſeri debere: & propterea iuri non cõgruere, vt ipſi beneficiati de rebus certis ipſarum eccleſiarum, quę omni iure alienari prohibentur diſponere, etiam in eorum vltima voluntate poſſint, nec ipſis beneficiatis, etiam epiſcopis, Archiepiſcopis, Patriarchis, & aliis, ac Cardinalibus pro tempore defunctis, eorum hæredes, qui, vt plurimum ſunt laici, in præiudicium ſucceſſorum beneficiatorum fructus &c. ac res, & pecunias inexactos huiuſmodi, os boui trituranti alligando exigunt, & hęredes Cardinaliũ mala malis addendo, bona capellæ apoſtolicæ debita occupãt, ſeu quod Cameræ, & creditoribus, ac legatariis debent pro ſe retineant. Volẽtes in præmiſſis opportunè prouidere. Motu ſimili &c. declaramus noſtræ intẽtionis nunquã fuiſſe, nec eſſe, quod quiuis quoruncunq; beneficiatorum, ẽt, vt præfertur Epiſcoporũ, Archiepiſcoporũ, Patriarcharum & aliorum prælatorum, ẽt Cardinalium vbilibet, etiam in Romana Curia, aut diſtrictu pro tẽpore decedentium, ſiue ex teſtõ per eoſdem beneficiatos, etiam vigore facultatum quoruncunq; eis in ſpecie, vel in genere, etiã prætextu quoruncunq; capitulorum, ac ſtatutorum, & ordinationum, etiam noſtrorum ſub quibuſuis tenoribus, & formis ac alias quomodolibet conceſſorum cõdit, ſiue ab inteſtato hęredes fructus &c. ac pecunias, & res alias per ipſos ſic defunctos beneficiatos, etiam Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & alios prçlatos, ac Cardinales, ante eorum obitum non exactos, etiam ſi pro tempore ante obitum huiuſmodi decurſo debeantur, ac eorum ſolutionis dies beneficiatis & Cardinalibus viuẽtibus aduenerit, & per ipſos beneficiatos, & Cardinales non ſteterit, quominus illos exigerint, quinimmo oĩum pro illorũ exactione neceſſarium diligentiam, etiam iudicialiter agendo fecerint, quoquomodo exigere aut etiam ſpõte oblatos percipere, aut cruces, cãdelabra, imagines, patenas, calices, & alia cuiuſuis ſortis, tam aurea quàm argentea vaſa, & iocalia, ac quæuis ornamenta, paramenta, & alia vtenſilia, capellæ ſingulorum Cardinalium, pro tempore decedentium, cæteraq;, tam ad ipſam capellam quàm eius miniſtros circa altaris miniſterium, celebrationem miſſæ pertinen pro ſe retinere, aut ſolutionem quingẽtorum ducatorum huiuſmodi euitare poſſint, ſed quod de cætero perpetuis futuris temporibus fructus &c. ac pecuniæ & res, vt præfertur inexacti huiuſmodi, ac ipſorum ſic defunctorũ beneficiatorum etiam Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum, & Cardinaliũ in eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis prædictis ſucceſſores: qui ex illis quorũ ſolutionis dies ante obitum beneficiatorum hmõi aduenerit, oĩa ipſorum beneficiatorum, etiam, vt præfertur Epiſcoporũ, Archiepiſcopum, Patriarcharum & aliorum prælatorum, ẽt Cardinaliũ debita & ad pias cauſas facta legata, ſi aliunde ex aliis ipſorum beneficiatorum bonis ſolui non poſſint, ſoluere teneãtur liberè deuenire, & impoſterum deueniant, ac per eos, & nõ hæredes prædictos exigi poſſent, & impoſterũ poſſint, necnon cruces, candelabra, imagines, patenas, calices, & vaſa iocalia, ornamenta, paramenta, vtenſilia, & alia ad capellã ſingulorũ Cardinaliũ, & eius miniſtros, vt præfertur pertinen. & ad eandẽ capellã apoſtolicam pertinerent, & ſpectarent, ac in poſterũ pertineant, & ſpectent, & per agentes pro ea realiter, & cum effectu capi, & apprehendi poſſent, & deberent, ac impoſterũ poſſint, & debent, ac hæredes Cardinaliũ, tam hactenus defunctorum, quàm pro tꝑe decedentium quingẽtos ducatos huiuſmodi eidem Cameræ perſoluere tenerentur, & in poſterum teneantur, & propterea ſucceſſores in eccleſiis, monaſteriis, & beneficiis hmõi fructus &c. ac pecunias. & res per eorum anteceſſores nõ exactos, liberè, & licitè percipere, exigere, & leuare, ac ſolutis ſi aliunde, vnde ſoluant non erit (vt præfertur) debitis, & legatis ꝑdictis, quod reſiduum fuerit in ſuos vſus, & vtilitatem conuertere, necnon agentes pro capella Apoſtolica, cruces, candelabra, imagines patenas, calices, vaſa, iocalia, ornamenta, paramenta, vtenſilia, & alia prædicta, propria auctoritate liberè capere, & apprehendere poſſe, ac hæredes Cardinaliũ, tã hactenus defunctorum, quàm aliorum pro tꝑe decedentium ad cruces, candelabra, & alia prædicta agen. pro dicta capella apoſtolica realiter, & cũ effectu cõſignandi, & eoſdẽ quingentos duc. agentibus ꝓ eadem camera, vt præfertur ſoluend. teneri, & obligatos eſſe, ac ad id oĩbus iuris, & facti remediis cogi, & cõpelli poſſe. Sicq; in præmiſſis oĩbus, & ſingulis caſibus ad præſens occurrẽtibus, ſeu penden. per quoſcũq; &c. in quauis cauſa, & inſtan. ſublata &c. iudicari, & diffiniri debere, ac irritum &c. decernimus. Nõ obſt. præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus apoſtolicis ſtatutis &c. priuilegiis quoq; indultis, ac teſtandi, & alias de dictis rebus, & bonis diſponẽdi facultatibus capitulis, & literis apoſtolicis ſub quibuſcunq; tenoribus, & formis, ac cũ quibuſuis clauſulis, & decretis, etiam per modum ſtatuti, & ordinationis perpetuorum Motu proprio &c. aut alias quomodolibet etiã per

nos ad dictam sedem concessis, & emanatis: quibus omnibus, etiam si de illis &c. eorum tenores &c. hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, & sufficienter derogatum esse decernimus, cæterisq; contrariis quibuscunque. Volumus autem hæredes ipsorum beneficiatorum, qui iam ante præsentium publicationem pecunias, ac fructus per ipsos beneficiatos inexactos huiusmodi exegerint, per successores in beneficiis huiusmodi amplius præsentium vigore molestari non posse, necnon præsentes in Cancellaria apostolica, vt moris est publicari, & illius quinterno inter alias constitutiones perpetuas ad perpetuā rei memoriam describi.

Regula S. D. N. Iulij Diuina prouidentia Papæ III. per quam declaratur, ꝙ constitutio perpetua, alias super fructibus beneficiorum tempore obitus beneficiatorū in exactis edita, locum non habeat in locis: in quibus collectores cameræ apostolicæ, esse consueuerunt.

Motu proprio &c. Dudum ex certis tunc expressis rationabilibus causis per quandam constitutionem nostram perpetuo duraturam, inter alia motu simili declaramus nostræ intentionis nunquam fuisse, nec esse, ꝙ quiuis quoruncunque beneficiatorum etiam episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharū, & aliorum Prælatorum, ac S. R. E. Cardinalium, vbi libet, etiam in Rom. Cur. aut eius districtu pro tempore decedentium, siue ex testamento per ipsos beneficiatos, etiam vigore quaruncunque facultatum eis in specie, vel in genere, etiam prætextu quoruncunque capitulorum, ac statutorum, & ordinationum, etiam nostrorum sub quibuscūq; tenoribus, & formis, ac alias quomodolibet cōcessorum condito, siue ab intestato hæredes fructus &c. ac pecunias, & res alias per ipsos defunctos beneficiatos, etiam Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & alios prælatos, ac Cardinales ante eorum obitum non exactos, etiam si pro tempore ante obitum huiusmodi decurso deberentur, ac eorum solutionis dies beneficiatis, & Cardinalibus viuentibus aduenisset, ac per ipsos beneficiatos, & Cardinales non stetisset, quominus illos exegissent, quinimmo oēm ꝓ illorū exactione necessariam diligentiam, ēt iudicialiter agendo fecisset, quoquomodo exigere, aut etiā sponte oblatos præcipere tunc, vel in posterum possent: sed ꝙ ex tunc de cætero perpetuis futuris temporibus fructus &c. ac pecuniæ, & res, vt præfertur inexacti huiusmodi, ad ipsorum sic defunctorum beneficiatorū, etiam episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Prælatorum, & Cardinalium in ecclesiis, monasteriis, & beneficiis ecclesiasticis, quorū fructus &c. ac pecuniæ, & res huiusmodi essent successores, qui ex illis, quorum solutionis dies ante obitū beneficiatorum huiusmodi aduenisset omnia ipsorum beneficiatorum, etiam episcoporum Archiepiscoporum, Patrarcharum, prælatorum, & Cardinalium debita ad pias causas facta legata, si ex aliis ipsorum beneficiatorum bonis solui nō possent soluere tenerentur, libere deuenirent, ac per eos, & non hæredes prædictos exigi possent, & propterea successores in ecclesiis, monasteriis, & beneficiis huiusmodi fructus &c. ac pecunias, & res per eorum prædecessores non exactos liberè, & licitè percipere exigere, & leuare, ac solutis, si aliunde vnde soluerentur non esset debitis, & legatis prædictis: quod residuum foret in suos vsus, & vtilitatem conuertere posse. Sicq; in præmissis casibus, etiam tunc occurrentibus, seu pendentibus iudicari, & diffiniri debere, ac irritum &c. decreuimus, prout in eadē cōstitutione: quam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinterno inter alias constitutiones perpetuas ad perpetuam rei memoriam describi voluimus plenius continetur. Cum autem, sicut nobis nuper innotuit: licet nos per constitutionem nostram prædictam solum ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, in locis in quibus collectores fructuum, & prouentuum Cameræ apostolicæ debitorum deputari, seu esse non consueuerant consistentibus, & circa quæ ius commune seruari debet, prouidere intellexerimus: nihilominus diuersæ personæ eandem cōstitutionem nostram ad ecclesias monasteria, & beneficia, etiā in locis: in quibus collectores huiusmodi deputari, seu esse cōsueuerunt consistentia: & in quibus diuersæ consuetudines, diuersaq; particularia iura, seu priuilegia vigent trahere, & extendere conentur contra mentem, & intentionem nostras, ac in fraudem, & detrimentum quamplurimum. Nos fraudibus, & figmentis huiusmodi occurrere, mentem, & intentionem nostram in præmissis declarare volentes Motu simili &c. constitutionem eandem solum ecclesias, monasteria, ac beneficia ecclesiastica in locis: in quibus collectores prædicti deputari, seu esse non consueuerant comprehendere, & ad ea tantum extendi. Nec in ecclesiis, monasteriis, & beneficiis in locis: in quibus ijdem collectores deputari seu esse consueuerunt consistētibus locum habere, aut effectum aliquem sortiri posse, aut debere. Et omnino ea non obstante consuetudines, & particularia, seu priuilegia cuiuslibet loci: in quo collectores huiusmodi deputari, seu esse consueuerunt in præmissis vigentia obseruari, & exequutioni demandari. Sicque in præmissis omnibus, & singulis, etiam ad præsens occurrentibus casibus: seu pendentibus causis per quoscunq; &c. Sublata &c. iudicari, & diffiniri debere, ac irritum &c. decernimus, & declaramus. Non obstantibus omnibus quæ in eadem constitutione nostra volumus non obstare presentes in prefata Cancellaria, vt premittitur publicari describere debere decernentes.

Placet, & ita declaramus.

SVMMARIVM.

1. *De fructibus ecclesiæ certa portio est assignata pro victu clerici.*
2. *Competit actio clerico pro victu contra eum, qui illum ordinauit ad Ecclesiā non sufficientem.*
3. *Clericus fructus sibi pro victu assignatos facere suos.*
4. *Clericus fructus ecclesiæ videtur posse proijcere, & etiam porcis dare.*
5. *Suum videtur illud, quod potest vendicari.*
6. *De fructibus ecclesiæ possumus alere, & dolare consanguineas, & filias seu sorores.*
7. *Hodie inoleuit quòd clerici appropriant sibi omnes fructus ecclesiæ.*
8. *Potest clericus dare consanguineis ad subueniendum, non ad illos ditandum.*
9. *Clericus de fructibus ecclesiæ participat, quatenus indiget.*
10. *Non pōt fieri exequutio pro debitis clerici in fructibus pro victu assignatis.*
11. *Clericus fructus pro victu debitos facit suos, si vtatur.*
12. *Non consumpta per clericum reseruantur ecclesiæ.*
13. *In fructibus non consumptis succedit ecclesia.*
14. *In fructibus non consumptis succedit consanguineus si adsit consuetudo.*
15. *Papa concedit licentiam testandi de acquisitis parcè viuendo.*
16. *Acquisita parcè viuendo sunt ecclesiæ.*
17. *Camera apostolica est hodie loco successoris.*
18. *Distributiones quotidianæ acquiruntur clerico, etiam quo ad dominium.*
19. *Non reperitur iure cautum, quòd clericus sibi præseruet portionem sibi pro victu assignatam non consumptam.*

An Clericus de fructibus beneficij non consumptis possit pro libito decedendo disponere.

QVAESTIO VI.

Qvia clerici beneficiati assistunt aliquando in seruitijs alicuius, à quo aluntur, &, nutriuntur. Vnde taliter viuēdo, nihil de fructibus suorum beneficiorum expendunt vel consumunt pro victu eorum, vel vestitu, quales sunt clerici assistētes seruitio Sāctissimi Papæ, Cardinalium, vel aliorum prælatorum, seu alicuius Principis, vel Dñi secularis, à quibus non solum victum, & vestitum, sed & salaria prouisiones, & recompensationes magnas capiunt. & eueniēte casu obitus istorū, solent nasci qōnes, ac suboriri dubia, an potuerint, vel possint in vita & in morte disponere de fructibus, ac redditibus suorum beneficiorum, saltem pro illa portione, vel parte, quæ de dictis redditibus sibi ex dispositione canonum pro victu, & vestitu sui, ac suorum obueniebat, ideo, & quia etiam quæstio mihi de facto ab amico proposita fuit, iudicaui non esse ab re, de hoc quæstionē præsentē formare, quia, quanto magis singula discutiuntur, vel declarantur, tāto magis mihi videtur, quod materia aperitur, & apparet.

Pro quo, more solito procedendo per contraria, quo modo magis splendescit veritas. l. munerum. §. mixta. ff. de mun. & honor. dico qđ clerici, vel sacerdotes de portione sibi ꝓ victu suo & suorū de fructibus beneficii debitā faciūt acquisitionē, & qđ est eis taliter acquisita, qđ in vita pro libito de ea disponere possint, & in morte, & tam ad hæredes ex testō, quàm ab intestato illa transmittere: quia talis portio bonorū, & fructuū ecclesiasticorū est ministris ecclesiæ per canones, & ab antiquo constituta; & assignata, vt per tex. in c. quatuor. c. de redditibus. c. cognouimus. c. mos. 12. q. 2. c. ecclesias 13. q. j. per tex. & ibi Abbatem in c. de his. de ecclesiis ædifican. vel repara. & per Abb. in c. j co. vbi clerico de iure certa portio de omnibus redditibus debetur, & assignatur, & vltra illam partem: nihil expectet clericus, vt ibi.

Et in tantum esse verū vr̄, quod de redditibus ecclesię est portio assignata clerico pro eius victu: ꝙ pro illa, & ad illam consequendam datur actio clerico contra obligatum, vt puta contra episcopum, vel eum qui illum ordinauit ad ecclesiam minus sufficientem, & à qua clericus non habeat integrè; & sufficienter iuxta suam qualitatem, † & conditionem victu pro se, & suis ꝑ tex. in c. cum secundum Apostolum. de prebeu. & per tex. & ibi gl. in c. pen. de simonia, per quæ iura apparet, & probatur, ꝙ portio victu debetur clerico de fructibus ecclesiæ ex iuris dispositione, quia ad illam petendam ius competit clerico.

Quia clericus, siue sacerdos potest etiam de iure subtrahere, & denegare sacramentorum exhibitionem populo, si ei nō tribuat necessaria pro uictu.

De quo nihil videtur dubitandum, maximè per illa quæ tradit Abb in c. cum esses in repet. de testa. col. 9. versi. ad inductā vbi dicit quod clericus fructus pro sua prouisione assignatos facit suos, ibi dr̄ illos facere suos quoad hoc, vt sibi prouideat, &c. & in tex. in c. vnico. de cler. non residen. in 6. dicitur quod clericus fructus beneficiorū facit suos, & in eis acquirit dominiū, de quibus

quibus potest taliter disponere, & in illis talem, & tantam habet auctoritatem, quod de illis potest pro libito suæ voluntatis disponere, ac etiam proiicere, † & porcis dare, vt vtar verbis glos. in summa j. q. j. & verbum suos, importet dominiū. l. non solū. §. meum. de rei vendi. Bar. in l. cum res. 2. col. ver. quid dicemus. C. si res alie. pig. data. & per Cardi. in clem. fi. de procura. † & suū dicitur, quod vendicari potest. l. quintas. §. argento & ibi Bart. in princ. ff. de aur. & arg. leg.

Et non solum clericus potest pro suo victu disponere, sed ēt parentes, amicos, filias, & sorores si ægeant, & non habeant aliū de alere, & dotare, † & eis competens subsidium conferre. per Abb. in c. inquirendum. de pecul. cler.

Dicit in terminis Io. And. in c. peruenit. de fideissor. vbi asserere videtur, quod clericus potest soluere sua debita de illis redditibus ecclesiæ quos facit suos, † ibi redditus beneficiorum, scilicet & præbendarum, quos facit suos, de aliis autem non fieret solutio, cum nec illos obligare potest id quod tanto magis videtur dicendum, & tenēdum, † quia hodie inoleuit vsus, quod clerici omnes fructus beneficiorum, & ecclesiarum appropriāt sibi, nedum quod non possint de portione sibi tangente per victum pro libito disponere, per doctrinā Abb. in ca. peruenit de fideiussor. versi. in gl. in ver.

Et in hoc videtur omnis sublata dubitatio per dicta Didaci Couarruuias Doctoris Hispani in c. cum in officiis. de testa. ver. 3. ex eadem. vbi de hoc posita quæstione, tenet quod possit clericus omnino disponere, dicit enim ex eadem ratione apertū fit, clericum habentem ecclesiasticum beneficium posse liberè disponere de illis redditibus, qui essent necessarii ad eius honestum sumptum, inspecta cuiuscunq; qualitate, si eos præcipuos is habeat, qui aliunde victum, & necessaria sibi ministrauit, nec etenim pars bonorum ecclesiasticorum, ministris ecclesiæ per canones antiquos constituitur per iura quæ adducit, & maximè per dicta per sanctum Thomam. q. 155 art. 7. versi. ad septimum. vbi dicit, quod bona ecclesiarum, non solum sunt expendenda in vsus pauperum, sed etiam in alios vsus, & ideo si de eo, quod vsui episcopi, vel alicuius clerici deputatum est, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderate, idest vt non indigeant nō autem, vt ditiores inde faciat. Vnde Ambr. dicit in lib. de officiis, & est approbāda libertas, vt proximos seminis tui, ne despicias, si egere cognoscas, nō tñ, vt illos ditiores fieri velis, ex eo quod tu potes conferre inopibus, vbi sequitur Caietan. in suis cōmentariis ibidem & in d. vers. ad septimum. dicit quod clerici de his prouētibus qui sunt vsui suo deputati, vr̄ esse eadem ratio, quæ est de propriis eorum bonis, de quibus habent liberam dispositionem. sequitur Bal. in cons. 298. j. vol. vbi dicit, quod de redditibus clerico, vel prælato appropriandis, potest facere prælatus quicquid vult, dum viuit, in morte autem non, Andreas Isernia in constit. regni tit. de decimis præstan. ver. quantum ad partem fructuum deputatam pro victu episcopi potest prælatus facere, quod vult, sicut de suo pro se deputato, nec censetur sicut res ecclesiæ illud, quod pro suo vsu est deputatum, sequitur de soto. lib. 10. de iust. & iur. q. 4. art. 7. vbi dicit, quod fructuum ex possessionibus prouenientium quæ ratione alicuius obsequii clericalis sunt annexæ ecclesiæ, nempe anniuersarii, aut capellaniæ, clerici pro sua quisque portione, sunt verè Domini, exemplo pauperum, qui largitarum eleemosynarum, & magistratus ciuilis qui stipendiorum pro suis laboribus dominium acquirunt idē tenent summa Tabiena verbo restitut. vbi dicit, quod de bonis sibi deputatis, & de distributionibus simplicis beneficii idē est iudicium sicut de bonis propriis. facit ad hoc Abb. in c. 2. de his quæ fi. à præla. 2. col. ver. limita: vbi dicit, quod bona distincta à capitulo potest prælatus sine capitulo alienare ad sui vitā, quia solum agitur de sui præiudicio.

Sed in contrarium videtur esse veritas, quia dicit gl. in c. fi. de pecul. cler. quod clerici in fructibus, ac rebus ecclesiæ habent tā tum vsum, & vsuario comparantur, idem gl. in c. cum olim. de rer. permut. in c. fi. de pignor. & c. quia nos. de testa. huius opinionis est Ricar. III. sen. dist. 45. art. 3. q. j. vbi dicit quod in fructibus ecclesiæ clerici non acquirunt dominium meritò non possunt testari, sequitur Alex. de Ales 3. parte. q. 36. Memb. 5. ar. 2. Tho. Valdens. Tom. j. lib. 4. c. 42. affirmat Henri. quolibet 8. q. 27. vnde si habet clericus vsum tantum, & si sint ista sibi data ad vsum tantum, & non aliter, videtur ꝙ si non vtatur, habere nō possit, quia data ad vnum effectum nō debemus habere aut vti ad aliū c. ratio. ex. de præb. quia debemus vti concessione iuris, modo & forma à iure tradita: clem sępe. de re iud.

Quia ecclesia alit clericos ad sui decorem, & dat clericis in fructibus beneficiorum vsum in alimoniam, ac alimenta, vnde si clericus non venit alendus, non tenetur ecclesia ei in aliquo contribuere, puta si sibi aliunde victus, vel alimenta subministrentur, quia clericus debet participare de fructibus, † ac bonis ecclesiæ, quatenus indiget, ad necessitatem sui uictus, & non aliter, vt in c. episcopus. 12. q. 2. 12. q. j. §. fi. & c. seq. & hæc est doctrina Abb. in cap. reprehensibilis. de appellatio. in addi. in col. fin.

vbi ad literam, vbi dicit etiam, quod ipse semper tenuit illam opinionem, quod clericus nō facit fructus beneficiorum suos, & quod pro debitis clerici, non possit ad instantiam creditorū fieri exequutio in redditibus, etiam in illa parte fructuum, qui debent conuerti in vtilitatem personæ clericorum, & qui sunt clerico pro suo victu, & vestitu assignati, quia illam partem clericus videtur facere suā, † si pro suo vsu, & necessitate expēdat, vel consumat, & quatenus vtatur, non si præseruet.

Quia non consumpta per clericum præseruantur ecclesiæ, cuius est dominium, † & proprietas, vt per Abb. in c. cum esses in repet. de testa. versic. quinto principaliter: quia dicit Archid. in c. statutum. § assessorem. de rescrip. in 6. hæreticum esse in iure quod ecclesiasticus acquirat ius dominii fructuum præbendæ vel ecclesiæ. Fac. quia prælatus prælaturam accipiens profitetur se pater pauperum, vnde si disponeret, esset ponere manum ad aratrum & respicere retro, quod Euangelicæ repugnat disciplinæ.

Vnde cum potuisset clericus vti, & noluit de talibus in vita disponere, vt per Bal. præallegato cōsi. 298. j. vol. vbi dicit, quod de redditibus sibi appropriādis, potest prælatus facere quicquid vult: dum viuit, si noluit, dico videtur voluisse ecclesiæ rem preseruasse, ut sic interpretatio benigna fiat in fauorem ecclesiæ not. in c. in præsentia. de probatio. Felin. cap. fin. de iudic. nec est quod ille quicquam ulterius quærat, quia quod potuit noluit &c. & dicit lex, qui semel noluit petere bonorum possessionē, perdit ius eius, ubi enim noluit, cępit ius eius pertinere ad alios. l. j. §. tutor. ff. de suc. edict. etiam quando semel potuit noluit, & quando uoluit adimplere, nequiuit c. cum super: de off. delega. optima gl. c. ecclesia uestra el secundo extra. de electio. in uersi adiicere &c. Fac. quia ista portio, & isti fructus sunt & possunt d. ci fructus non cōsumpti, quo casu succedit, quod dicit Gaspari Calder. in suo consi. secundo. de pecul. cler. ubi posita quæstione, quis succedat, uel succedere habeat in fructibus canonici defuncti, post multas distinctiones tenet, quod in fructibus non consumptis, si non adsit consuetudo quod succedant in illis consanguinei, † succedit ecclesia, in testamento, uel ab intestato, uō ibi per eum, facit quod habetur per Bal. in suo consi. 313. 2. uolt incip. præmittendum est.

Fac. pro hac opinione, quod dicit Bal. in auth. licentiam. C. de episcopis & cler. in fi. ubi ponit quæstionem si Rector ecclesiæ percepit fructus, & potuit consumere plusquam consumpsit, donec ipse uiuit, potest disponere illos fructus ad pias causas, nunquid moriens possit relinquere de eis in testamento pauperibus, uel in subsidium Terræ sanctæ, dicunt, inquit, canonistæ, quod non: quia uiuēs æquiparatur usufructuario, & ideo habet liberam administrationem fructuum, sed in morte assimitatur usuario, qui suum tantum facit de fructibus, quantum cōsumit, non ultra. Et ideo de talibus non potest testari secundum canonistas: qui bene dicunt secundum eum ibi.

Facit quia ita esse interpretatur & intelligit Ro. curia per illud quod notatur in practica in licentia, seu indulgentia testandi: quæ conceditur per Papam clericis in Romana Curia, maximè per uiam sacræ Pęnitentiariæ, ꝙ Papa concedendo talem licentiam clericis: concedit etiam de fructibus beneficii acquisitis parcè utendo, & parcè uiuēdo: id est de illa parte, quā de iure potuissent pro uictu suo consumere, quam parcè uiuendo non consumpserunt, † de quo nihil esset, quod partes supplicarent, & quod Papa ɔcederet, si pars assignata clerico pro uictu de redditibus ecclesię, consumpta, uel non consumpta esset in effectu sua, id quod declarat Abb. in c. cum esses. in repe. de testa. uer. 4. principaliter, ubi dicit: ꝙ de fructibus beneficii, etiam parcè uiuendo acquisitis, per clericum non debent satisfieri debita clericorum, dixi aliqua in quæstione de licentia testandi.

Per quæ puto posse dici, quod portio de redditibus ecclesiæ assignata clerico pro uictu, est sua ipsius clerici, si ea utatur, & nō aliter, quia sibi ad talem usum assignata uidetur, unde si per eū non expendatur, uel alias præseruetur, non intelligitur per supradicta sibi, uel hęredibus reseruata, uel acquisita: sed ecclesiæ, cuius est proprietas fructuum ac rerum ecclesiasticarum acquisita, & erit censenda, uti de fructibus non consumptis censetur, unde in huiusmodi relictis succedit ecclesia, & loco illius camera apostolica hodie in locū ecclesiæ, uel successoris suffecta, qa si bene consideres, omnes, & toti fructus ecclesiæ sunt assignati distincti, † & destinati, quia uidelicet alia pars clericis, alia episcopo, alia fabricæ, alia pauperibus. d. c. quatuor. ca. de redditibus. c. cognouimus. 12. q. 2. & sicut aliæ partes si non dispēsentur, aut distribuantur locis, & personis designatis, uel deputatis, debentur succęssori ecclesiæ, & hodie Cameræ apostolicæ, quare non idem est dicendum de portione clerico assignata? quare nō idē ius in ea statui debet, in qua est eadem non diuersa ratio. l. si Socer. ff. sol. mat. l. hoc amplius. ff. de dam. infect.

Et ad contraria respondendo, dico, quòd non obstat illud quod primo loco dictum fuit, quod portio assignata clerico ꝓ uictu, fuit assignata per antiquos canones, & eis debet de iure, quia id ego non nego, sed dico, qđ dēt intelligi, ꝙ sit assignata

pro vsu, si vtatur, non autem aliter, quia talis portio fuit assignata pro necessitatibus: & in casu quo illa clericus vtatur, vt per Abb. in d.c. reprehensibilis. quia si non consumetur tali vsu debet illa portio sequi naturam, & conditionem reliquorum fructuum, in quibus regulariter ecclesia, vel successor succedit, & hodie camera apostolica iuribus allegatis. Et de se patet, quod non sunt contraria seu pro contrariis censenda, dicere ꝙ pro suo victu, vel sua substentatione competat actio clerico contra illum: qui ad ecclesiam non sufficientem instituit, vel ꝙ possit clericus subtrahere populo sacramenta si sibi de necessariis nō contribuat, & ad illud Abb. in repet. c. cum esses. de testa. ꝙ clericus dicitur facere fructus suos, quoad hoc, vt sibi prouideat, & dispenset, dic verum si sibi prouideat, & de prouisis vtatur, aut prouisus vsu consumat, vt diximus supra: quia est verum, quod clericus dicitur Dominus fructuum, ac illos fructus suos facit, qui sunt pro sua prouisione deputati, quia dicti fructus sunt sui proprii quoad vsum, quia illis vti potest, veluti proprium dicitur secundo modo, id de quo quis habet libet liberam dispensationem, vt per Cardin. Zabarel. in c. fin. de pecul. cler. 3. col. versi. sed secundo.

Illud verò de c. vni. de cleric. non resid. est verum in casu in quo tex. loquitur in distributionibus quotidianis, quę cum dentur clerico seruienti pro ministerio, & seruitio personali acquiruntur clerico, etiam quoad dominiū, & facit clericus illas om-18 nino suas d.c. de quibus potest disponere clericus, † veluti rusticus de denario diurni operis, put suo loco diximus in q. de pot. cler. & in q. de success. cler. secul. ab intesta. modo tamen sint distributiones quotidianæ, quæ distribuuntur inseruientibus horis diuinis, non quæ dentur vel soluantur præsentibus in ciuitate, vel loco, non tamen seruientibus iuxta distinctionem tex. in extrauag. postulasti de præben. extrauag. cōmu. quia talibus nō cadit exemptio quæ cadit in aliis. vt d. tex.

Nec minus obstat illud: ꝙ clericus de fructibus, ac rebus ecclesiæ potest alere parentes, amicos, filias, & sorores dotare, quia id est ei permissum in casu quo aliunde non habeant, quia clericus est dispensator non Dominus rerum, ac fructuum ecclesiæ. Vnde bene tenet dispensatio facta per eum in tales personas, & in tali casu, nec ex hoc infertur ergo portionem, & fructus non consumptos facit suos, quia si dispensare in alios permittitur, 19 † non valet, ergo portionem sibi præseruare potest, quia id iure cautum non reperitur.

Nec obstat dictum Io. Andreæ, & aliorum dicentium, ꝙ clericus potest soluere sua debita de fructibus beneficiorum, quos facit suos, quia cōtrarium ad illud tenet Abb. in præallegata repet. in c. cum esses. vbi tenet, ꝙ nedum etiam potest soluere de portione, ac de fructibus sibi pro victu assignatis, & ꝙ clericus nullos omnino fructus beneficii facit suos, quę opinio mihi magis in æquo, & bono fundata videtur, & si vsus inoleuit, quod clerici appropriant sibi fructus, idest ex vsu non ex iuris dispositione, quia fructus, & redditus beneficiorum habēt expendi, vt canones determinant, & iura super quibus fundatur dictum Didaci Couarruuias, qui de hoc quęstionem facit, & tenet affirmatiuè, probant tantū, quod pars certa, & portio assignatur de redditibus ecclesiasticis clerico pro victu, quod non negamus, sed habet intelligi, si vtatur, vel fruatur, expendat, vel consumet vsu, non aliter vt per Abb. in ca. reprehensibilis. allegato. de appella. vbi decidit casum, & præsentem quæstionem, dictum verò sancti Doctoris facit in casu quo loquitur, ne egeant consanguinei, & vt loquitur vt per verba illius moderatè, idest, vt non indigeant &c.

SVMMARIVM.

1 *Licentia testandi conceditur per viam iustitiæ, & per viam gratiæ.*
2 *Quare licentia concessa per viam pœnitentiariæ dicatur per viam iustitiæ.*
3 *Vide de clausulis, quæ ponuntur in licentia sacræ Pœnitentiariæ.*
4 *Labores, & seruitia debent recompensari.*
5 *Seruitium impensum prælato, dicitur impensum ecclesiæ.*
6 *Prælatus habet viuere cum suis famulis de bonis ecclesiæ.*
7 *Prælatus licitè remunerat de bonis ecclesiæ illum: qui inseruiuit ecclesiæ.*
8 *Pro remuneratione seruitij ecclesiæ impensi, possunt alienari res ecclesiæ.*
9 *Clericus partem fructuum, quam potuit, & noluit consumere facit suam secundum aliquos.*
10 *Videtur verius, quod faciat suum si vtatur.*
11 *Ecclesia non tenetur soluere condemnationes clericorum.*
12 *Ecclesia tenetur contribuere in alimonia clericorum, non in aliam causam.*
13 *Quare in licentia ponitur clausula: parcè viuendo acquisitis.*
14 *In administratoribus quales sunt clerici, est potentius ius in vita: quàm in morte.*
15 *Licentiam testandi per viam gratiæ.*
16 *Per canones antiquos non poterat clericus habere propria.*
17 *Acquisita de fructibus ecclesiæ sunt successoris.*
18 *Clericus de fructibus ecclesiæ non potest donare.*
19 *Licentia testandi est indultum odiosum.*
20 *Habens licentiam testandi non videtur posse codicillari.*
21 *Qui potest testari, potest codicillari.*
22 *In licentia testandi habet clericus, quod potest testari, & codicillari.*
23 *Clericus non potest erogare sanguineis, nisi in subuentionem.*
24 *Personæ incapaci regulariter legari non potest.*
25 *Licentia solet concedi in forma, etiam succedenti ab intestato.*
26 *Tres opiniones diuersæ, penès quem sit dominium rerum ecclesiæ.*
27 *Dominium rerum vniuersitatis est apud ciues.*
28 *Hæreditas vacans obtinet vicem personæ.*
29 *Christus habet dominium, & possessionem rerum ecclesiæ.*
30 *Ecclesiæ est fidelium congregatio.*
31 *Bona ecclesiæ sunt prælati, quoad gubernationem, pauperum, quo ad sustentationem.*
32 *Quare bona ecclesiarum sunt diuisa ecclesiis diuersorum locorum.*
33 *Patrimonium ecclesiæ est commune, & propterea nullus sibi appropriet.*
34 *Quare bonorum ecclesiæ gubernatio sit prælatis concessa.*
35 *Moriente prælato proprietas, & possessio ecclesiæ remanet penès Christū.*
36 *Vniuersalis ecclesia nunquam moritur.*
37 *Licet ecclesia vacat, eius possessio non vacat.*
38 *Dominium, & possessio rerum ecclesiæ est apud quamlibet ecclesiam.*
39 *Homines offerentes ecclesiæ, habent respectum ad Deum.*
40 *Secundum Abb. licentia testandi non datur sine magna causa.*
41 *Bona ecclesiæ sunt bona Dei.*
42 *Dimittens debita Dei sine causa, Deum offendit.*
43 *Papa Vicarius Christi non habet dissipare bona Dei.*
44 *Pro communi vtilitate datum, vsibus particularibus non est applicandum.*
45 *Subtrahens bona ecclesiæ videtur necare pauperes.*
46 *Deus peccare non potest.*
47 *Expressè cauetur quod Papa non alienet bona ecclesiæ.*
48 *Quòd clericus possit alienare de rebus ecclesiæ, si tantundem contulerit intellige si contulit ante alienationem.*
49 *Ex quibus causis alienentur res ecclesiæ.*
50 *Alienatio bonorum ecclesiæ, videtur penitus interdicta sine causa.*
51 *Papa in beneficialibus, & in bonis beneficiorum est Dominus.*
52 *Papa in beneficialibus potest quem suo iure sine causa priuare.*

§. Occurrit.

1 *Beneficialia sunt de iure positiuo introducta.*
2 *In illis quæ sunt de iure positiuo, Papa potest omnia.*
3 *In beneficialibus Papa est Dominus, quantum ad vsum.*
4 *Dominium rerum ecclesiæ est penès Christum, & Papam eius Vicarium.*
5 *Papa Vicarius Christi cum omnimoda potestate.*
6 *Papa habet plenitudinem potestatis.*
7 *Non potest Papa auferre ab vna ecclesia, & dare alteri sine causa.*
8 *Papa in bonis beneficiorum, habet omnimodam potestatem.*
9 *Papa potest subiicere ecclesiam alteri, & iura vnius alteri dare.*
10 *Papa facit monacum professum testabilem.*
11 *Clerici seculares magis possunt disponere de rebus, quàm regulares.*
12 *Monaci non habent velle, nec nolle.*
13 *Monaci non possident, sed possidentur.*
14 *Licentia testandi conceditur à Papa sine causa expressa.*
15 *Quòd in licentia testandi apponitur clausula in pios, & non pios vsus.*
16 *Quotidie per quēlibet obtinetur licētia pro qualibet summa testādi à Papa.*
17 *Licentia testandi concessa Cardinali Saripando.*
18 *Licentia testandi seruatur inuiolabiliter à collectoribus spoliorum.*
19 *Odiosa concessio respicit primum actum tantum.*
20 *Licentia testandi est indultum odiosum.*
21 *Quomodo intelligatur regula, qui potest testari, potest codicillari.*
22 *Licentia testandi non extenditur ad codicillandum.*
23 *Actus odiosus extinguitur, morte concedentis.*
24 *Secundum Abba. licentia testandi non conceditur à Papa: nisi cū magna cā.*
25 *Non valet dispositio, nisi facta mentione de licentia secundum aliquos.*
26 *Non sufficit habere potestatem gerendi, nisi quis gerat eo modo, quo potest.*
27 *Valet dispositio, licet non sit facta mentio de licentia.*
28 *Præsumitur testator voluisse vti facultate; quam habet.*
29 *In dubio quis videtur vti priuilegio.*
30 *Paria sunt non testari, & inutiliter testari.*
31 *Præsumitur quis facere actum ex capite, quo sibi est vtile.*
32 *In forma licentiæ ponitur clausula toties, quoties.*
Item clausula per plura testamenta.
Item per codicillos, item quandocunque tibi placuerit.
33 *Vide quid importet verbum quandocunque.*
34 *Gratia Papæ nunquam expirat.*
35 *Verbum prolatum à Papa, interpretatur secundum ius canonicum.*
36 *Licentia testandi non amittitur, etiam si quis non testetur per decennium.*
37 *Priuilegium testandi, est priuilegium aliquid faciendi.*
38 *Priuilegium faciendi, nunquam perditur.*
39 *Non valet dispositio Papę contra legem, nisi de lege faciat mentionem.*
40 *De fructibus ecclesiarum disponit Papa pro libito voluntatis.*
41 *Papa quotidie concedit licentiam testandi, etiam collegiis officialium Romanæ Curiæ.*
42 *Papa, si non posset concedere de iure licentiam testandi, non concederet.*
43 *Gesta à Papa, sanctè gesta præsumuntur.*
44 *Clericus de fructibus potest alere consanguineos.*
45 *Papa præsumitur motus causa rationabili.*

46 Papa

46 *Papa faciens ad supplicationem si non apparet causa, præsumitur motus ad importunitatem.*
47 *Papa concedit licentiam ex certa scientia.*
48 *Certa scientia facit præsumi principem velle.*
49 *Certa scientia facit præsumi. quod vtatur absoluta potestate.*
50 *Actus Papæ in bonam semper partem interpretantur.*
51 *Non possumus de actis Papę iudicare.*
52 *Ad Deum solum spectat iudicare de Papa.*
53 *Facta Papæ excusantur, etiam si videantur iniusta.*
54 *Factum Papæ est iustum, licet videatur iniustum.*
55 *Papa potest facere de vno aliud.*
56 *Papa Christi Vicarius, & Dei Locumtenens.*
57 *Papa omnia disponit, & iudicat.*
58 *Papæ non est, qui dicat, cur ita facis?*
59 *Papa dispensat in omnibus, in quibus expresse non prohibetur.*
60 *Est inhærendum semper opinioni, quæ fauet Papæ,*
61 *Papa potest assignare pensionem, etiam laico, etiam sine causa:*
62 *Papa in beneficialibus dominus.*
63 *Papa sanctus reputatur.*
64 *Prohibitio testandi clericis est de iure positiuo.*
65 *Papa regulariter non dispensat supra ius diuinum.*
66 *Papa in licentia testandi dispensat sine causa.*
67 *In illis, quæ sunt iuris positiui Papa potest præiudicare sine causa tertio, & non citato. etiam non audito.*
68 *Papa quotidie concedit monacis potestatem testandi.*
69 *Monaci in ipso ingressu dedicant se, & sua Deo.*
70 *Sufficit licentiam superuenire monaco post conditum testamentum.*

§. his.

1 *Forma licentiæ testandi per viam pœnitentiariæ.*
2 *Forma per viam Bullæ.*
3 *Forma per viam Breuis.*

De licentia, vel dispensatione testandi clericis, vel prælatis concessa.

QVAESTIO VII.

OCcurrit sæpe, ꝙ mortuo clerico pro defensione spoliorum, ac rerum relictarum per defunctum, exhibent hæredes testamenta & indulgentiam, dispensationem, seu licentiam testandi de bonis occasione eccle. acquitis per defunctum à Rom. Pont. pro tempore existenti obtētam. Super quo sæpenumero oritur controuersia inter agentes pro Camera, & venientes pro parte defuncti: puta quia non sit seruata forma literarum Apostolicarum dictæ licentiæ in testamento, vel in dispositione, quam fecit testator: vel quia modum, formam, & summam excesserit, aut alias ea vti debebat non vsus fuit. Vnde, quæ mihi occurrerunt, & quæ inueni in hac materia dicta & disputata à Doctoribus in medium deducere proposui, vt quoties occurreret haberemus loca saltim recollecta Doctorum, ad quos recurrere statim possemus. Et omisso dicere de bonis acquisitis ex hæreditate, artificio, vel doctrina, de quibus liberè clericus testari potest sine licentia, & disponere. cap. j. & secundo 12. q. 3. c. quia nos. c. relatum, el 2. versic. cęterum, quæ ex hæreditate c. requisisti. ante fi. extra. de testam. per Bal. in consi. 313. vol. 2. incip. præmittendum est. dicemus de bonis acquisitis per ecclesiam seu intuitu ecclesiæ, de quibus ideo conceditur licentia, vel dispensatio testandi de illis, & disponendi clerico: quia de iure de illis testari non potest: c. j. c. cum in officiis. c. quia nos. & præalleg. c. relatum. de testam.

Vnde animaduerti indulgentias, vel licentias testandi conce-1 di clericis à sede apostolica duplici via, † & seu duplici forma: vna scilicet, quæ potest dici iustitiæ, qualis est illa, quæ conceditur, per viam sacræ pœnitentiariæ, quæ in Rom. Curia appellatur ex forma quinterni Cancellariæ, cuius tenor pro forma erit descriptus in calce præsentis laboris, alia via est gratiæ, qualis est illa, quæ conceditur per viam literarum apostolicarum per viam Cancellariæ, sub plumbo expeditarum: vel in forma breuis sub annulo Piscatoris, quarum ibidem tenor describitur, & dico formam sacræ pœnitentiariæ posse dici per viam iustitiæ, ex eo, quia per illam conceditur clerico, vel concedi solet pri-2 mo, vt de suis mobilibus, † aut de immobilibus iuribus, actionibus per eum propriis laboribus, industria parentum, vel aliorū successione, aut alias, non per ecclesiam licitè acquisitis, & acquirendis liberè testari valeat, quia id videtur posse facere clericus ex iuris dispositione, absq; aliqua speciali, vel particulari dispensatione desuper, vel licentia obtinenda, quia id habetur expressum in tex. in cap. quia nos. & cap. relatum. de testa. per quæ iura videtur ei permissum posse disponere quocunque modo de acquisitis ex hæreditaria parentum, vel aliorum successione, artificio, vel doctrina, ac de illis, quæ proueniunt dono parentum, vel amicorum per Doctores ibi, & per Alex. consi. 101. 7. vol. in prin. secundo loco conceditur posse testari de bonis ecclesiasticis mobilibus, ac de immobilibus quæ non fuerint altari, aut diuino cultui deputata, & hoc pro impensa funeris clerici, in remuneratione seruitiorum, ac in pios, & licitos vsus moderatè tamen ære deducto alieno, in quibus casibus, maximè de bonis mobilibus, & si adsit consuetudo, videtur de iure clerico permissum d. c. relatum. §. licet ibi improbandæ consuetudinis. Id quod omne videtur extractum ex tex. in d. c. relatum el 2. de 3 testam. † vbi ferè sunt eadem verba tex. quibus vtitur sacra pœnitentiaria in forma prædictæ licentiæ.

Item ex eo videtur ex forma iustitiæ, quia de iure labores, & 4 seruitia accepta debent recompensari præmio, † vel pretio ca. charitatem. & c. ecclesiasticus. 12. q. 2. gl. in c. ad nostram. in versi. sufficere. de reb. eccle. non alienan. & notat Abb. in c. relatū. ver. item not. de testam. ex quo seruitium impēsum, vel præstitum prælato viuenti, videtur ecclesię impensum, ex quo de bonis ec-5 clesiæ talis seruitii potest fieri remuneratio. ca. per tuas. † vbi idē Abb. de donat. quia clericus habet viuere de bonis ecclesiæ ipse cum suis famulis, quibus habent solui salaria, ob seruitia clerico præstita, dicimus infra quæstione ex quibus cler. præsumatur acquisisse. Idē Abb. in c. cōsensus de reb. eccle. non alie. vbi dicit, ꝙ prælatus licitè remunerat de bonis ecclesiæ eos, qui exhibuerūt obsequia ecclesiæ, & in margine ad Abb. ibi allegatur Alex. consi. 101. j. lib. & Oldr. consi. 278. Immo dicit Bar. in l. iubemus. la 2. versi. quæro vtrum: ꝙ pro remuneratione illorum, qui exhibuerunt seruitia, possunt alienari res ecclesiæ, vt ibi per eum, vbi vide gl. in vers. permissum, quæ dicit, ꝙ etiam de immobilibus bonis ecclesiæ habet fieri remuneratio, & prælatus potest donare in remunerationem seruitii suæ ecclesiæ collati, etiam in præiudiciū successoris. 16. q. 5. illud: Alex. consi. 55. prima parte, vbi dicit verum, si de seruitiis constat aliter, quam per confessionem. Io. And. in additio. ad Spec. in rub. de reb. eccl. non alie. id quod nota pro eo, ꝙ qui talia accipiunt à prælatis, vel rectoribus pro seruitiis impensis. ꝙ habēt probare seruitia, nec eis sufficit sola prælati, vel clerici confessio, asserentis se id legare, vel dare pro seruitiis impensis.

Item videtur ex forma iuris, quod pauperibus, & locis piis, & religiosis fiat erogatio, & eleemosyna id quod habetur cap. ad hæc. in fi. de testam. vbi tex. vtitur verbo moderate, quia de fru-6 ctibus, & redditibus ecclesiæ, † deductis necessariis pro victu clerici, aut prælati, reliquorum superflentium debet per eum fieri dispensatio c. videntes 12. q. j. & per Abb. in c. cum esses. in repe. de testa. ver. secundo principaliter. per totum, in casibus, etiam 7 prænarratis dat licentiam clerico, † disponēdi, & testādi de immobilibus acquisitis per eum de fructibus beneficii parce vtendo, de acquisitis ex illa parte fructuum: quam licitè consumere poterat, si voluisset, puta potuisset pro sui gradus qualitate con-8 sumere mille, consumpsit tantum septingēta, vnde parsimonia trecentum perseruauit, † ac de illis immobilia acquisiuit, quam partem fructuum clericus facit omnino sua, cum esset pro suo 9 victu, † ac suorū, ac pro suis necessariis destinata à canone & cōstituta, de qua debuit posse pro libito disponere, vt per Abb. in c. cum esses. in repe. col. 9. ver. ad inducta ibi respondet, quod clericus fructus beneficii dicitur illos facere suos, quoad hoc, vt sibi prouideat, per eundem. melius in c. cęterū. de dona. vbi dicit: quod prælatus pōt donare pro libito fructus, quos facit suos per Did. Couar. in c. cum in officiis. de testa. ver. 3. ex eadem. ibi clericum habētem beneficium ecclesiasticū posse liberè disponere de illis redditibus, qui essent necessarii ad eius honestum sumptum, inspecta cuiusq; qualitate, si eos præcipuos is habeat, qui aliunde victū & necessaria sibi ministrauit, hæc etenim pars bonorum ecclesiasticorum ministris per canones antiquos cōstituitur. &c. Sed videtur intelligi, quod faciat suos consumendo, non præseruādo, & quatenus vtatur, & fruatur, quia ecclesia clericis dat tantū vsum, & in casu, quo sibi prouideat pro victu, per ea, quæ dicit Abb. in c. cum esses. ver. 4. principaliter. ver. aut nō 10 pro sui sustentatione, † ibi: tunc dico indistinctè, quod de fructibus beneficii satisfieri non debet, etiam parce vtendo, nam clerici hn̄t solum vsum, melius per eundem in c. reprehēsibilis. de app. ubi dicit: quod pro debito clerici nō potest fieri exequutio in fructibus beneficii, neq; etiam in illa parte fructuum, qui hn̄t conuerti in utilitatem personæ clericorum, quia ad tales reddi-11 tus non dēnt extendi manus, & est ratio quia ecclesia tenet clericos alere ad sui decorem, nec tenetur suas condēnationes soluere, unde si clericus nō alitur, † non tenetur ecclesia in aliquo cōtribuere, & ecclesia uult contribuere in alimoniā clericorū, 12 † non aliam causam, idest uult ecclesia tenetur ad supplendum de uictu necessario, quatenus cędant, uadāt, & conuertant uerè in uictū, ut per Abb. d. loco, & cū talia parcè uiuendo sint acquisita ecclesię: quę tn̄ potuisset clericus nō parcè uiuēdo in uictu consumere, meritò apponitur in licentia clausula parcè uiuendo, ad tollēdum dubium, quod forsan oriri potuisset, quod pars 13 fructuū destinata pro uictu clerici, † eā faceret clericus suā in totum, uel in parte parcè uiuendo: quia immo si illā uictu nō ꝯsumit in totū, uel in parte est ecclesiæ, pro parte nō cōsumpta, declarat optimè Bal. in auth. licentiam. C. de episcopis & cler. in fi.

vbi posita quæstione si Rector ecclesię pcepit fructus, & potuit
consumere plusquam cõsumpsit donec ipse viuit, potest dispo-
nere illos fructus ad pias causas, nunquid moriens potuit relin-
quere de eis testamẽto pauperibus, vel in subsidium Terræ san-
ctæ, dicunt Canonistæ (inquit) quod non, quia viuens æquipara
tur vsufructuario, & ideo habet liberam administrationem fru
ctuum, sed in morte assimilatur vsuario, qui suum tantum facit
quantum consumit, non vltra, & ideo de talibus non potest te-
stari s'm Canonistas, qui (inquit) bene dicunt, quia in administra
toribus, quales sunt clerici in rebus ecclesiæ potentius est ius in
14 vita, † q̃ in morte, & de hoc vide in quæstione an clericus de
fructibus beneficij. vbi aliqua, & per eundem Bald. in consi. 298.
j. vol. vbi dicit, quod de redditibus appropriãdis prelato, potest
prælatus disponere, vt vult, dum viuit, in morte aũt non, vidi ta-
men aliquam formam huius licentiæ penitentiariæ sub nomi-
ne, Laurẽtius, in forma gratiosa, vt de bonis ecclesiasticis in ami
cos, cognatos, & affines disponi possit.

Aliam formam per viam literarum apostolicarũ, & breuium
dixi esse per viam gratiæ, ex quo per eam conceditur clerico te-
stari primo de quibuscunq; bonis ex patrimonio quaruncunq;
15 personarum successione, † ac etiam ex industria, prospera for-
tuna, & alias quomodolibet, non per ecclesiam licite tamen ac
quisitis, per eundem obtentis, & obtinendis, seu ad illum quo-
modolicet tunc, & pro tẽpore spectantibus, quod per antiquos
canones non concedebatur, per quos non licebat clerico habe
re hæreditaria bona, vel propria c. clericus & ibi gl. 12. q. j. cum si
milibus. licet per tex. in c. relatum. c. quia nos cum simil. de testa.
sit secus. tamen idest ad tollendum dubietatem iuris antiqui: se-
cundo loco conceditur clerico posse testari de fructibus, ac red
ditibus beneficiorum, ac ex fructibus, seu redditibus acquisitis,
16 pro summa petita & concessa, † quæ sunt ecclesiæ, vel successo-
ris in euentum mortis illius c præsenti. de off. ord. in 6. c. quia sę-
pe. de electio. eo lib. c. illud. c. non liceat. 12. q. 2. cum ibi gl. de qui
bus regulariter clericus non habet testamẽti factionem c. cum
17 in officiis. c. ad hæc. c. quia nos. de testam. cum ibi nota. Franc. in
rub. de testa. in sexto num. 54. item, & posse donare summam
concessam, quod regulariter non potest clericus c. cæterum. de
18 donat. Item conceditur etiam de eis bonis disponere per viam
codicillorum, & toties, quoties. & c. quod regulariter cum tali li
centia testandi, vel disponendi non potest, nec posse habet cle-
ricus, quia indultum quo quis habilitatur ad testandum de bo
nis ecclesiæ, vel spectantibus ad ecclesiã est odiosum, & sic stri-
19 ctè non latè interpretandum, † aut intelligendum, vnde habẽs
tale priuilegium debet intelligi, quod possit testari tantum non
autem codicillari: & quod vnum possit facere testamẽtum, nõ
20 plura, † vt gratia sit euacuata, & ꝯsumata omnis in primo actu.
arg. l. boues. § hoc sermone. ff. de verb. sign. l. dotis promissio. ff.
de iure dot. Marian. Socin. in consi. 13. præsens consultatio: vbi
in col. 5. dicit ꝙ Cardinalis ex tali priuilegio potest testari, & nõ
codicillari, non obstante reg. quæ dicit. quod qui testari potest,
21 † potest & codicillari, quæ est in l. 2. ff. de lega. j. & l. conficiuntur.
§. j. ff. de iure codicill. quæ procedit & habet locum in eo. qui re-
gulariter habet de iure communi testamenti factionem, & te-
stari potest per dec. cons. 512. col. 2. post princip. secus est de iure
speciali, vnde ad gratiandum clericum supplicantem, Papa ad
tollendum istas iuris difficultates, solet apponere in literis talis
formæ clausulam huiusmodi, etiam donationis inter viuos, aut
testamenti, seu cuiuslibet vltimæ voluntatis, vel codicillorum
22 seu alio modo, † de quo tibi videbitur pro libito tuę voluntatis
ordinare, disponere, & erogare, simul vel successiue, ac quoties
tibi videtur liberè, & licitè valeas plenam, & liberam auctorita-
te apostolica tenore præsentium licentiam, & facultatem con-
cedimus, pariter, & indulgemus. Item solet apponi clausula in
pias, & non pias causas, id quod est gratia, quia de iure tãtum in
pias causas concedi solet erogatio, & dispensatio c. relatum. de
testam. §. licet per Barba. in tract. de præstan. Cardi. prima parte
q. 4. vbi limitat priuilegium testandi, & restringit ad pios vsus tã
tum. Item clausula parentum, consanguineorum, & affinium,
nepotum, ac etiam propriorum filiorũ, quibus regulariter cle-
ricus de rebus ecclesiæ dispensare, vel erogare non potest, nisi
in illorum subuentionem, & quatenus indigeant, non autem
potest illis relinquere ad illos diuites faciendum, per Abb. in c.
inquirendum. de pecul. cler. Item apponi solet clausula, aut ser-
uitiorum, etiam vltra seruitii meritum, quod est gratia, quia
id habent secundum verba textus videlicet iuxta seruitii meri-
tum, non autem vltra per tex. d. c. relatum. § licet in fine. §. Item
apponi solet clausula personarum etiam penitus extranearum,
23 & incapacium, † quibus personis incapacibus regulariter nihil
relinqui potest, vel debet, neque per viam institutionis, neque
per viam legati per tex. in §. legari. vbi glos. in versi. testamenti
factio. instit. de lega. Item quod plus est, Papa solet gratiare sup-
24 plicantem, vt de summa petita, & concessa, † nedum in quos
voluerit disponat in testamento, aut alia voluntate, sed etiam
si decesserit ab intestato ad hæredes sibi ab intestato venientes
transmittat, qualis est forma, quæ est in calce descripta, per hæc

& alia, quæ in eisdem literis euidenter in forma gratiæ conces-
25 sa videntur, † dicebam hanc formam esse, & videri formam, seu licentiam testandi, vel disponendi in forma gratiæ, & in forma, vt appellatur gratiosa.

De qua licentia, seu indulgentia reperio variè scribere Doctores, quia Abb. in c. fin. de pecul. cler. in fi. dicit hanc esse quæ-
26 stionem quotidianam, † nunquid Papa possit dare clerico potestatem testandi de rebus intuitu beneficij acquisitis, & illam tractare plenissimè in c. cum esses. in repetit. de testam. in versi. 5. principaliter quæro. Ia. sin authen. ingressi C. de sacrosan. eccle. num. 11. glos. in pragmat. sanctio. de nume. & qualit. card. § sint viri. in versi. mouebat. Alex. consi. 101. lib. 7. & dicto loco Abb. pro faciliori solutione quæstionis præsupponit, penès quem sit dominium rerum ecclesiasticarum, & inquit gl. in c. expedit. 12. q. j. de hoc ponit tres opiniones, prima quod dominium sit penès ecclesiam, secunda quod sit penès Deum, tertia quod dominium est apud ecclesias, licet dominium rerum vniuersitatis est apud
27 ciues. §. vniuersitatis. instit. de rer. diuisio. glo. in c. causa de verb. signi. in ver. solis ecclesiarum, tenet, † quod ista bona sunt Dei, cuius licet omnia sint, tamen sunt ista specialius, & hoc tenet
28 illa gl. licet ante dixerit, † quod ipsa sunt secundum Alb. loci conclusi muro ad instar hæreditatis vacantis, quæ obtinet vicem personæ l. hæreditas. ff. de acqui. rer. dom. secundum alios, quod sunt vniuersitatis illius loci, alii, vt Innocen. & Hostien. in cap. cum super de causa possess. & propriet. quod Christus est, non prælatus, qui habet dominium & possessionem rerum ecclesiasticarum, vnde oblata per homines ecclesiis Deo oblata dicun-
29 tur 12. q. 2. nulli liceat. † & 12. q. j. res. & c. videntes. alia opinio eorundem Innoc. & Hostien. quod ecclesia, idest fidelium con-
30 gregatio sit, quæ habeat proprietatem, † & possessionem, vbi dicit Innocen. quod si aliquando inueniantur hæc bona Deo oblata
31 esse episcoporum, aut prælatorum, aut capellanorum, † debet intelligi quod sunt eorum, quoad gubernationem & administrationem, & dicuntur etiam pauperum, quoad substentationem. 16. q. j. cap. quoniam. ad quod vltimum fac. quod dicit Did. Couarruuias. in cap. cum in officiis. de testa. versi. quantum quoad, ibi: præterea redditus ecclesiastici, qui supersunt vltra ministrorum victum, alieni dicuntur, non proprii, sed ex quadam metaphora, eo quod pauperibus essent erogandi, quod auctoritate Hieronymi comprobatur, is etenim scribit, bona ecclesiarum dici bona pauperum, quoad debitum, quia eis debentur, non quoad dominium, nec quoad proprietatem, sicut refert Cardi. à Turre Crema in c. videntes. nu. 2. 12. q. j. subdens ibidem Inno. in d. c. super, quod ista bona ecclesiarum sunt diuisa in ecclesiis diuersorum locorum, auctoritate summorum Pontificum, propter communem vtilitatem, & episcopis & aliis prælatis, con-
32 cessa fuit administratio earum. c. videntes & c. præcipimus 12. q. j. quia vt legitur d. c. quoniam. 16. q. j. quicquid habent clerici pauperum est, dicuntur. n. habere clerici quoad administrationem. pau-
33 peres quoad substentationem, patrimonium enim ecclesiæ est commune, † vnde nullus debet sibi appropriare. c. j. de præb. ex. propterea fuerunt diuisa, & limitata bona ecclesiarum, & ipsorum administratio episcopis, & aliis prælatis concessa, vt nullus
34 in clero penuriam patiatur, & per supradicta infert Inno. quod quantuncunque moriatur prælatus, † & omnes clerici alicuius ec-
35 clesiæ, † tamen proprietas, & possessio remanet penès Christũ, qui viuit in æternum, vel penes vniuersalem, & singularem ec-
36 clesiam, quæ nunquam moritur, nec vnquam est nulla, † & per hoc dicit Spec. in tit. de pet. & poss. § j. versi. sed pone. quod vacante ecclesia, si quis ingrediatur possessionem ecclesiæ, quod prælatus de ecclesia prouisus, potest agere contra talem ingredientem, tanquam contra inuasorem & ratio est, quia possessio nõ
37 erat uacans, licet ecclesia uacaret, † immo ecclesia possidere cesetur & habes (inquit) Abb. in d. c. cum super. de cau. poss. & pro pri. duas opiniones, vna quod dominium & possessio sit apud Christum, alia, quod apud ecclesiam: alii dicunt, quod est tertia opinio, quod dominium & possessio est apud quamlibet eccle-
38 siam particularem, † & quod ipsa bona ecclesiarum sunt quoad dominium, & possessionem ipsarum ecclesiarum particularium, quæ habent illa loco Dei. glos. in cap. fin. de reb. eccles. aliena. in 6. in uersic. ipsarum. & inquit Abb. in d. ca. cum esses, ego puto quod inter istas opiniones illa sit præstantior, quæ habet, quod dominium rerum ecclesiæ sit penès Deum, per tex. in c. cum ex eo. de electio. in sexto. ibi de Christi patrimonio substantiis, & no. ibi gl. in uer. Christi, & cap. qui abstulerit. 12. q. 2. Item teneo hanc opinionem, quia inquit (ut
39 dixi) offerentes homines ecclesiæ, † in oblatione habent respectum ad Deum d. c. nulli. 12. q. 2. & c. res ecclesiæ. 12. q. j. ibi Domino oblatis & c.

His præmissis per Abb. & præsuppositis, deueniendo solutionem dubii & quæstionis, putat ille quod licentiam hanc testan-
40 di de rebus ecclesiæ, † non possit concedere Papa, nisi cum ma-
41 gna causa, quia hæc bona sunt Dei, & sine facto nostro, quod nostrum est à nobis auelli non potest c. ab eo. de electio. lib. 6. & qui dimittit debita Dei sine cã, profectò Deum offendit. c. si
quoniam

42 quoniam 23. q. 4. quia † si prælatus debitori dominico culpam
impunè dimittit, non mediocriter profectò offendit. per Spec.
in tit. de dispensat. §. qualiter & quando in princip. & licet Papa
sit vicarius Christi, & in terris Dei locumtenens capit. vnico. ut
43 ecclesias. beneficia siue dimi. confer. tamen † debet legitime ad-
ministrare & conseruare bona Dei, non dissipare, quia ex offi-
cio susceptο non licentiam peccandi, sed necessitatem bene vi-
uendi fuit assequutus. §. j. 4. dist. Item de fructibus rerum ecclesię
debet subueniri egentibus. cap. videntes. 12. q. j. & est sine ratio-
44 ne, vt quod communi utilitate datum esse dignoscatur, † vsibus
cuiuslibet particularis personæ applicetur, de præben. cap. ratio.
Item qui subtrahit bona ecclesiæ dicitur homicida, qa videtur
45 necare illos pauperes, † qui ex huiusmodi subtractis, & alienatis
fuissent alendi, vel sustentandi. Item vicarius non habet maio-
rem potestatem, & dignitatem pontificatus, quam habet ipse
Deus, sed Deus peccare non potest dist. 2. de pœn. §. sic. ergo nec
46 vicarius debet hoc posse immo expresse iure canetur, quod nõ
licet Papæ bona ecclesiæ alienare. c. non liceat. 12. q. 2. ergo, nec
47 † potestatem testandi alicui dare, quia per hoc videtur alienare,
fac. quia licet clericus non habeat a iure concessum, ꝙ possit de
rebus ecclesiæ testari, si tamen de suo proprio tantum contule-
rit ecclesiæ, quantum vult alienare, vel testari, hoc bene licebit.
48 cap. si episcopus 12. q. 5. & q. 2. c. si quis quilibet, id quod intellige
verum, si contulit ante alienationem, seu testamentum, quia est
secus si post, quia tunc videtur dare in fraudem ad euitandum
pęnam depositionis, quam incurrit de qua in capi. nouimus. 12.
q. 2. quia talis restauratio damni, seu recompensatio sibi nõ pro-
derit ad euitandam depositionem no. in cap. quod sicut. de elec.
facit quia clericus res ecclesiasticas, alienare non potest nisi cau
49 sa pietatis, necessitatis, commoditatis, † vel vtilitatis, in isto casu
nulla subest istarum causarum merito & c. potest addi quod di-
cit Archid. cap. hoc consultissimo, de reb. eccle. in ver. quod bo-
na ecclesiastica dicũtur esse ecclesiæ, ita quod ecclesia habet do
minium per multa quæ ibi adducit.

Per hoc dicit Abb. teneo quod Papa licentiam testandi de re
bus ecclesiæ clerico sine causa indulgere non potest: Clericus ta
men, si tantundem de suis patrimonialibus contulerit ecclesiæ,
de rebus ecclesiæ testari poterit. Idem videtur tenere Barba. 5.
col. in cap. cum in officijs de testam. Franc. in rub. eo. tit. 6. col. &
mouetur Abb. & alii, qui eius opinionem sequuntur ex eo, quia
pęnitus videtur interdicta alienatio bonorum ecclesiæ sine cã,
50 † ut per Abb. in c. cum in ecclesiarum. col. 2. versi. nota vltimo,
de constit. & dicimus in q. de potesta. cler. vel præla. versi. quid di
cendum. vbi aliqua diximus de causis, quæ à iure requiruntur in
alienatione rei ecclesiasticæ, potes ad plenum videre ĩ meo tra-
cta. de rebus ecclesiæ non alienan. propediem diuino auxilio ę-
dẽdo, facit quod dicit Rebuf. in practica beneficia. in rubrica de
breui apostolico nu. 38. vbi loquendo de ista facultate testandi,
quæ conceditur in forma gratiæ dicit, quod facultas testandi cõ
ceditur per breue ad certam summam modicam tamen, nec in
quit est componenda, si de modico, quia de modico Romani,
& mulieres non currant. l. scio. ff. de rest. in integ. secus inquit, si
de magno.

Sed meo iudicio in Papa aliter dicendum videtur, & opinio
communis in hoc videtur contra Abb. quia dicit Nic. de Vba.
in suo tract. de suc. cler. ab intest. §. finita. versi. non obstant moti
ua Oldr. quod illud quod dicit Abb. quod Papa non potest dare
licentiam. & c. ꝙ illud est uerum de honestate, sed non de potẽ-
tia, per ea quæ habentur in c. cum ad monasteria de stat. regular.
& per alia quæ copiose idem Nic. ibi adducit.

Et antequam ad alia deueniamus præsupponimus duo, vnũ,
ꝙ in huiusmodi licentia Papę testari conceditur de fructibus ec
clesiæ, uel de ex eisdem fructibus, aut occasione ecclesiæ tantum
acquisitis per clericum supplicantem, quia nõ uidebis licentiã,
uel in forma sacræ pœnitentiariæ literarum apostolicarum, vel
breuium, sine illa clausula per te tamen acquisitis, & acquirẽdis,
per te obtentis, & obtinendis, id quod uidetur non solum quod
facere possit Papa & debeat, immo sine licentia aliqua clerici a
se ipsis deberent posse testari, & disponere de huiusmodi, qa di-
cit Zabarella cap fi. de pecul. cler. col. pen. quod esset bonum sta
tuere, quod clericus posset disponere de omnibus fructibus, itẽ
etiã de acquisitis omnibus ecclesiæ siue mobilibus siue immo-
bilibus libere, & in vita, & in morte, & hoc si sint acquisita tem-
pore suo. Aliud quod præsupponendum puto, est potestas maxi
51 ma quam habet Papa in beneficialibus, † ac in bonis beneficio-
rum, in quibus est ualde potens clem. prima & ibi Doctores ut
lit. pendent. in quibus tantam habet auctoritatem, & potentiã,
52 quòd potest etiam, † quem iure suo priuare sine causa, & pro
suæ libito voluntatis. ut per Archi. in suo tracta. de hæresi incip.
Sanctiss. in Christo Patri. fol. 15. versi. & quia tanta est præeminẽ
tia. ubi dicit, quòd Papa in huiusmodi est dominus, cum aliis si-
milibus, quæ in infinitum adduci possent.

§. His præsuppositis est indubitanter dicendum, qđ Papa
possit concedere clerico lĩam testandi, de hmõi, &
quouis modo disponendi: quia huiusmodi beneficialia sunt in-
1 troducta de iure positiuo, per Abb. in cap. constitutus. de relig.
dom. Et per eundem magis ample in sua disputatione quæ inci
pit Episcopus col. 2. & in illis, quæ sunt de iure positiuo Papa ha
2 bet omnimodam potestatem, & quæ vult, omnia potest, † quia
supra ius dispensare potest. ca. proposuit. de concess. præben. per
Doctor. in cap. quę in ecclesiarũ. de constit. quia licet Papa non
possit quem regulariter iure suo priuare sine causa, tamen in be-
neficialibus, quæ sunt inducta iure positiuo, potest quem priua-
re pro libito uoluntatis suæ, ut per Archid. in d. tracta. de hæresi.
3 d. loco. ubi dicit quod Papa in talibus est dominus, quantum ad
usum, quia eis uti potest, sicut placet, & decet suam potentiã siue
statum, alleg. 12. q. 2. bonæ rei. & c. per princip. 9. q. 3. cap. 2. de prę
ben. in 6. clem. j. ad fin. ut lit. penden. Paul. de Cast. consi. 281. in 3.
col. quia dominium rerum ecclesiasticarum. propriè loquẽdo
4 non est apud aliquam ecclesiam, † sed apud Christum secundũ,
5 quòd dicit Inno. in præallegato cap. cum super. † de caus. poss. &
propriet. cuius Papa est vicarius cum omnimoda potestate ĩ ter
ris, unde si aufert rem alicui particulari ecclesiæ, potius dr̃ aufer
re administrationem quam dom. iuxta tex. in c. 2. de donat. quia
dominium est potius apud ipsum Papam cum sit apud Christũ,
cuius ipse est uicarius, uel apud ipsam ecclesiam catholicã quæ
est unica. 24. q. j. capit. loquitur. cuius ipse est princeps: quia dicit
S. Thom. q. 88. vers. ad tertium, quòd sum. Pont. gerit plenarie vi
6 cem Christi in tota eccl. & ipse habet plenitudinem potestatis
dispensandi in omnibus dispensabilibus, & dominus Anto. in c.
constit. de religio. dom. quòd de rebus ecclesiæ Papa potest di-
sponere. prout vult, etiam sine causa remouendo unũ à benefi-
cio suo per d. tex. in 2. c. de præben. in 6. & hinc est, quòd in tali-
bus multo magis potest auctoritas Papæ, quàm in aliis, ut dicit
Abb. in c. cum a nobis. 2. col. uers. ego credo de test. in clem. j. in
uersi. ego limitarem. de probatio. si dicatur quòd quamuis respe
ctu beneficiorum latissima sit potestas Papę, tamen respectu bo
norum ipsarum ecclesiarum est secus, quia non potest Papa au-
ferre bona unius ecclesiæ & dare alteri sine causa, ut not. gl. Ar-
chid. & Dom. cap. j. 10. dist. & glo. in c. j. in uersi. in iustitia. 22. dist.
Archid. in c. j. 12. dist. Et ideo dixit Archid. in c. non liceat Papæ.
12. q. 2. post Hugo. quòd Papa peccat, si vult res ecclesiasticas cõ
sumere in turpes usus, uel dare consanguineis, ut eos diuites prę
aliis faciat, uel ut ipsi construant palatia, & huiusmodi.

Est dicendum in casu præsentis quæstionis, ut dicit Socin. in
consi. 13. primo uol. ibi, nec quispiam dicat quòd Papa nõ possit
præiudicare ecclesijs, uel monasteriis super huiusmodi bonis,
hoc enim est manifeste falsum, quoniam Papa in beneficijs, &
8 in ipsorum bonis habet omnimodam, & absolutã potestatem
ca. 2. in princip. de concess. præben. lib. 6. in clem. j. ut lit. penden.
no. glo. 9. q. 3. cap. per principalem. & probatur 78. dist. cap. opor
tebat. & 97. dist. ecclesiæ. tenet Io. And. in c. j. de summa Trin. 19.
dist. cap. in memoriam. & posito quod uerum dominium nõ sit
suum, secundum quòd aliqui uoluerunt, tamẽ ipse Papa habet
omnimodam, & absolutam dispositionem, administrationem,
9 & dispensationem, & potest unire ecclesias, & supprimere † di-
gnitates, & alteram alteri subiicere, & iura vnius alteri dare. 16.
q. j. c. & temporis. cap. sunt duo. de excess. Prælat. & c. & dicit Bal.
in consi. 175. uolum. 2. quod Papa quando uendit rem ecclesiæ,
nõ uendit rem alienam, sed suam, nam omnes res ecclesiarum
suæ sunt, quoad plenam, & liberam dispositionẽ, & nullus pręla
tus mundi potest aliquid facere, sine auctoritate saltẽ tacita Pa-
pæ, qui tãquam per patrum cum omni prælato iurisdictione cõ
currit ut no. in c. si eo tempore. de electio. lib. 6. ut per Bal. in cõ-
sil. 175. incip. Papa.

Per quæ concluditur dicit Socin. præallegato consil. clarissi-
10 me, quòd Papa potest facere etiam Monachum professum te-
stabilem, & potest ei concedere potestatem testandi, & donãdi
de bonis monasterio acquisitis: & dicit Rebuf. ĩ sua practica be
neficial., ꝙ quando hæc facultas datur religiosis, statuitur sum-
ma arbitrio Papæ taxanda, & quòd testetur de licentia sui supe-
rioris c. ad monasterium. de stat. monac. clem. religiosi. de pcur.
& Egid. Bellamer. decis. 247. si ergo pręd icta conclusio procedit
in ueris monachis professis, quanto magis id est dicẽdum, quòd
possit Papa in clericis secularibus, aut aliis religiosis, qui possent
habere proprium, quia facultas siue potestas disponendi de re-
bus ecclesiæ est concessa regulariter magis lata clericis seculari
bus, quam regularibus? Card. Zabarel. in fi. de pecul. cler. in col.
antepen. Rot. Bellamer. 247. frater minor. quia religiosis datur
cum clausula, & de licentia superioris. & dicit D. Quintilianus
Mandosius in sua practica, in rubrica licentia testandi, uers. ad-
uertendum, quòd hodie monacis, seu religiosis nullo modo te-
standi facultas huiusmodi conceditur: quod nõ videtur uerum
quod sit pace tanti viri dictum, quia quotidie religiosis cuiuscũ
que religionis sint, licentiam concedi uidemus, uel iuxta forma
quinterni Cancellariæ per satis standi extra cum beneficijs, &
in talibus habentibus proprium, seu tria omnino substantialia
regulæ non profitentibus non videtur esse tãta difficultas, quan
11 ta in ueris monachis professis: † qui ex quo tria substantialia re-
gulæ sunt professi, ut de se manifestum est, non possunt testari
respectu

respectu inhabilitatis personæ,quia nec habent uelle,nec nolle
12 12.q.2.cap.non dicatis.Item † defectu bonorum , quia cum oĩa
eorum sint monasterij , & cum ipsi nil possideant sed possiden-
13 tur, nihil habent,tam in habitu,quàm in actu cap. ad monaste-
rium.de stat.monac.tum etiam , quia sunt in potestate alterius.
16.q.j.cap.de præsentium, & dicta Authen. ingressi. in quibus si
licentia testandi a Papa concessa tenet, fortius in clericis secula
ribus , aut aliis illa tria non profitentibus , in quibus sola rema-
net difficultas respectu testandi de bonis ad ecclesiam, seu reli-
gionem pertinentibus,quia manifestũ est,ꝙ de eis, quæ sumunt
de dignitate ecclesiæ,seu beneficio suo, non possunt testamen-
tum conficere.12.quæst.vltima cap.j.2.3.& quasi per totum,nisi
ad id accedat summi Pontificis licentia.Ita tenet Barto. Socin.
in d.consi.13.primo uol.per totum quòd est in materia factum.
Marian.Socin.consi.89.per totum,& maxime num.29.ubi dicit
quod contrarium seruatur de consuetudine , quòd ista licentia
14 conceditur a Papa sine causa expressa,sequitur Deci. in consilio
512.ubi dicit hanc esse opinionem communem, & communi-
ter approbatam,melius idem Dec.consi. 157 . ubi dicit non esse
disputandum in hoc an Papa possit,quia id tenetur ab omnibus
communiter per Hostien.in summa. de pœnit. & remiss. §. cui
confitendum. Angel. & Imo. in l.si seruus communis. ff.de stip.
seruo.Bal.in l.si quando.C.de inof.testam. in Authen. nisi roga-
ti.col.fin. C. ad Trebel. sequitur Couarruuias Doctor Hispanus
in cap.cum in officijs.de testa.versi.vltimo.hinc potest, vbi dicit
quòd usus Christiani orbis hanc opinionem recipit.Idem tenet
Barba.in suo tracta de præstan.Cardin.j.par. q.4. ubi dicit licen-
tiam testandi a Romano Pontifice clericis de bonis ecclesię es-
se intelligendam,& habere intelligi ad pios usus, & pias causas,
& non alias? Sed ego video,quod in formula testandi maxime
literarum apostolicarum, sub plumbo, forsan ad tollendũ istud
motiuum,aut dubium doctorum,adest clausula in pias,& non
15 pias causas,† in pios,& non pios usus , & sic habes meo iudicio
per communiter scribentes communem opinionem ꝯ Abb.ꝙ
Papa potest pro libito cum causa,& sine causa,quando sibi vide
tur testandi facultatem clericis religiosis, & prælatis , & clericis
beneficiatis pro summa quæ sibi uidetur concedere,& indulge
re,de quo inualuit usus , & consuetudo ab immemorabili tem-
pore citra,qui hodie est quotidianus in Romana Curia,tam San
ctæ Ro.Ecclesiæ Cardinalium, quàm Patriarcharum Archiepi-
scoporum ipsorum , uel aliorum quorumcunque prælatorum
16 clericorum,& religiosarum personarum, † quæ quotidie a Pa-
pa licentias,& seu indulgentias testandi , pro summa quam uo-
lunt,petunt,& obtinent sine vllo labore,& eas, uel per uiam sa-
cræ pœnitentiariæ,uel per signaturam sanctissimi per viam lit-
terarum apostolicarum,uel breuium, ut melius sibi uidetur ex-
pediunt,qualis mihi hodie 10.Kal.Aprilis fuit præsentata licen
tia concessa per Pium quartum Illustrissimo , & Reuerendissi-
mo D.Hieronymo Seripando Neapolitano Sanctæ Ro. eccle-
siæ Card.in ecumenico ꝯcilio Tridentino Sanctissimi Pij quar
17 ti,& sanctæ sedis Apostolice legato a latere,defuncto in amplis-
sima forma de quibuscunque bonis suis ex fructibus beneficio-
rum,& alias quomodolibet acquisitis , in morte, & in uita pro
suo libito disponendi , & testandi ad quamcunque summam
ascenden.ac iuxta dictæ dispensationis formam de summis pe-
cuniarum,ac rebus obtentis disponunt,& testantur, nec eorum
taliter factæ dispensationes si sit in eis seruata forma per colle-
ctores spoliorum ac iurium Cameræ, in totum uel parte aliqua
violantur,immo uti factum proueniẽs a sanctissimo , uel sancta
sede Apostolica omni cum reuerentia obseruantur,ac obserua
18 ri per collectores mandantur † inuiolabiliter & indistinctè . Et
hunc pium usum dandi,& concedendi licentias testandi , & di-
sponendi de bonis huius modi,semper approbarunt Ro. Ponti
fices,ut uidere est per breues huiusmodi gratiarum usque a tem
pore Innocentij.III.ut in calce præsentis quæst. & est hodie in
viridissima consuetudine in curia & stilo qui debet seruari,quia
ius facit & pro lege seruatur Specul.in tit. de testi. §. publicatis.
rota in antiq.decis.710.& authoritas Papæ in hoc operatur ple-
nam securitatem etiam in foro conscientiæ , quia si esset aliter
Ro.Pontifices ista non tolerassent, nec eis formam dedissent.p
Felin.in cap.ad audientiam 2.de rescrip.Cacialup.de pensio.q.9.
& pię & sanctę factum censeri debet,ex quo factum a Ro.Ponti
ficibus quorum gesta,sanctè gesta reputantur,quia a Papa gestũ,
a sancto gesta haberi debent. Car. in clem.j.de præben.l.j.in fin.
C.de sum.Trinit.& fid.cathol.

Et ista gratia,seu licentia testandi de bonis ecclesiæ, secũdum
Doctor.est intelligenda cõcessa in 1.testamento & pro primo
testamento,seu pro prima dispositione non pro secunda.argu.
l.boues.§.hoc sermone.ff.de uerb.sig.l.dotis promissio.ff.de iure
dotiũ.cap.non potest.§.primo.de præben.in sexto. probatur ex
pluribus quæ adducit Alcia.in d.§. hoc sermone. Hyppolitus in
rub.ff.de fid.iust.num.97.Ias.in l.diuortio.x.quod in anno.ff.sol.
matri.Alex.consi.16.4.uolu.per totum. in his enim,quæ odiosa
sunt,simplex cõcessio primum actum tantum respicit , & idem
est in onerosis d.c.non potest not.in l.placet.ff.de liber.& posth.
Felyn.in ca.2.de treug.& pace,quia dixit Dec.quòd non potest
negari quin indultum seu concessio, in quo quis habilitatur ad
20 testandum de bonis ecclesiæ, † uel spectantibus ad ecclesiam,
non sit odiosa,& ideo merito restringenda, ut per eundem Dec.
consi.512.& propterea dixit Bar.Soci.in consi.11.col.5. uersi.17.
quod Cardinalis qui ex tali priuilegio potest testari, non potest
codicillari,quia regula illa iurisconsulti, de qua in l.conficiun-
tur.ff.de iure codicill.& in l.2.de leg.j.quòd qui potest testari ha-
bet etiam posse codicillari,habet locum,& intelligitur,in his,q
21 possunt testari de iure communi,† secus est si ex priuilegio con
cesso per principem uiuentem,sequitur Socin.Iun.in consil.89.
col.5.uersi.nec in hac licentia: ibi & huic est, quòd clericus, qui
hoc modo habet licentiam testandi, non poterit facere simpli
ces codicillos,licet pro regula soleat dici:quòd qui potest testa-
22 ri potest codicillari.† immo minus esse uidetur codicillari,quã
testari,& ideo uideretur licere debere c.cui licet de reg.iu.lib.6.
ubi uide quòd etiam nititur probare licentiam testandi a Papa
alicui clerico concessa,morte Rom.Pont.re integra cessare,ut
non habeat locum nisi uiuente Pontifice concedente, adeo,ut
23 si in vita concedentis priuilegiatus non † ceperit uti priuilegio,
postmodum euanescat,quia actus odiosus restringitur,& mor-
te concedentis uel auctoris extinguitur,per glo.in c.a nobis.de
sente ex com.ibi recepta.l.si.ff.de pen.notat Abb.& Felyn.in c.
ex litteris de constit.Martin.ab Alzpicueta in cap.placuit.de pæ-
niten.dist.6.num.161.Did.Couarruuias in capit.cum in officijs.
de testam.faciunt adducta per Abb.in c.cum esses.de testamen.
uersi.5.quæro ubi disputat,& concludit , quòd licentia testandi
24 non potest concedi a Papa nisi cum magna causa, † & ea quæ
accumulat Dec.præallegato consi.512.& secundum aliquos te-
25 statoris dispositio non ualet,† nisi in ea sit facta expressa mentio
de priuilegio uel licentia,quia alias uidetur noluisse uti iure sibi
26 cõcesso,† quia non sufficit aliquem habere potestatem actum
gerẽdi,nisi eo animo,& effectu gerat,quo potest, & aliter nihil
ualet,ut l.quæro.ff.de eo qui pro tutor.per Anchar.consi.primo
prima col.per Corn consi.304.nu.11.lib.3.ubi de prælato qui ha
bebat talẽ licentiã testandi de ecclesiasticis non fuerat usus&c.
sed secundum aliquos,licet expresse nõ sit dictum , præsumitur
27 testator, † uoluerit testari, secundum facultatem quam habet,
quia in dubio uidetur quis uti priuilegio,quando dispositio de
28 iure communi † non ualet.l.miles qui destinauerat.ff.de milita
ri testa.Dec.cap.inter cætera col.3.versic.& hoc tantum proce-
dat.de appell.cum debeat considerari effectus disponens, non
28 modus conficiendi,† quia paria sunt testamentum non fuisse fa-
ctum,& inutile esse cap. inter corporalia.§.sicut.de transla. epis.
30 glo.in l.fin.C.de pignor.Bar.in l.gerit.ff.de acquir. hæred.Alex.
consi.55.col.3.vol.5.Aymo consi.116.sub numc.9.ubi, quod sibi
31 actum præsumitur facere † ex illo capite quo potest,& quo sibi
est vtilius: Facit quia actus,si non ualet,ut agitur ualet,ut ualere
potest.Bar.& Alex.in l.prima.§.si quis ita.ff.de uerbo. oblig. per
Fely.in c.2.col.3.col.de offi.legati.

Sed aduerte ꝙ in forma priuilegiorum,seu licentiarũ testan-
32 di,solent apponi clausulæ,† quæ videntur tollere dubietates nar
ratas,nam conceditur testari, nedum per unum testamentum,
sed per plura,& toties quoties,& nedum per testamentum, sed
etiam per codicillos ut uidere est in formis in calce descriptis,
& nedum in uita Papæ concedentis,sed omni tempore,per ap-
positionem illius clausulæ,uidelicet quandocunque tibi placue
33 rit &c.vbi verbum quandocunque,† quod est verbum,distribu
tiuum temporis,& multiplicatiuum significat,& dicit infinitatẽ,
per Alex.in l.3.ff.qui satis d.cogan.Bal.in l.si quis ad declinand.
11.col.versi.restat dubium.C.de epis.& cle.licet etiam potest di-
ci,quòd gratia Papæ etiam re integra, & non mãdata executio-
34 ni,nunquam expirat eo mortuo ca.si super gratia.de offi.deleg.
in 6.cap.si cui nulla de præben.& ibi per Franc.tertio nota.Rot.
decis.12.in no.de offi.deleg.Dec.consi.407.id quod uidetur fa-
ctum ad tollenda hæc dubia quæ forsan oriri possent,ꝙ quæ ma
teria uide Socin.d.consi.13.& Socin. Iunio. d.consi.89.& etiam
d.consi.512.& Bal.in præalleg. locis, & maxime in l.si quando,
C.de inoffi.testa.ubi dicit ꝙ concessio testandi libere intelligit
iuris ordine,& solemnitate seruata, vnde si licentia sit concessa
a Papa alicui testandi ille in testamento uti habet solemnitate
35 iuris canonici,quia verbum prolatum a Papa † interpretari debet
& intelligi secundum ius canonicum, non secundum ius com
mune ciuile,ut extra de testam.cap.cum esses.ut per eundẽ Bal.
ibidem,& per Socin.Iun.in d.consi.89. Bart.in l.j.q.5.princ.C.de
sacr.san.eccle.idem Bal.in addi.ad Spec.de libel. concep.uersic.
licet.Felyn.in c.quam sit.de Iudæis , nec credo etiam uerum il-
lud quod uidi allegari in casu isto,ꝙ si a die concessionis licet
uel priuilegij testandi effluxerit spatium 10.annorum absq; vsu
illius,quòd sit amissa facultas priuilegij,per dicta Barto. in l.j.de
nundin. Abb.& Felyn.in c.cum accessissent.de consti.quia cum
36 priuilegium testandi, † sit priuilegium aliquid faciendi,tale pri-
37 uilegium nunquam † perditur glo.penultima in fi. cap.ut priui-
38 legium.† de priuileg. Felyn.& Dec. in capit. cum accessissent.
de constit.

Et

Et dixit Petrus de Anchar.consi.305.incip.tres domini,quòd
licet Papa super bonis,& rebus ecclesiasticis habeat plenissimã
39 potestatem,tamen hoc est verum, † cum apparet ꝙ vult ea uti ,
sed vbi ꝓcedit lex derogatoria uoluntati suæ , prout in casu d.c.
non liceat.non valet eius dispositio contra illam legem, nisi de
ipsa faciat mentionem,ad no.in l.rescripta.& in l.vniuersa. C.de
precib.imper.offer.quia tunc præsumitur moueri Papa cum cã
secundum D.Anto.in d.cap.constitutus: quem sequitur Abba.
col.3.mihi num.15.Domi.in cap.j.dist.10.refert.Felyn.in c.cum
in ecclesiarum.de constit.col.13. Facit quòd dicit Gig. de pẽsio.
in q.6.mihi nu.7.ubi dicit per Doct.in c.cum in ecclesiarum.de
constit.& per ea quæ dicit Dec.in consi.436.col.10.in 3.uolu. ꝙ
40 Papa de fructibus beneficiorũ potest sine aliqua causa, † immo
pro libito suæ voluntatis disponere,quia Papa habet dominiũ
rerũm ecclesiæ sicut Christus,cuius ipse est vicarius.Fely.in cap.
quæ in ecclesiarum.num.60.de constit.Paul.de Cast.consi.414.
primo vol.& licentiam testandi de huiusmodi , pro quantitate
certa quotidie Papa concedit , non solum particularibus perso-
41 nis,sed etiam collegijs militum † siue officialium Ro.Curiæ:pu
ta militibus Lauretanis,de Lilio,Sancti Petri,& Sancti Pauli &
similibus , ut est videre in eorum officiorum erectionis bullis .
Item ex speciali priuilegio & concessione Ro.Pont.omnes cu-
riales,ac incolę vrbis possunt de omnibus per eos acquisitis pro
libito disponere,& illa etiam ab intestato relinquere per bullã
Alex.VI.sub datum 1494.Non.Octobris.& Iulij III. sub datum
1549.Idus Martij anno primo.sub rubrica de reuocatione &
cassatione gabellarũ,confirmatã,ac innouaram per Pium IIII.
per suam constitutionem Non.Februarij 1560.incip.bulla ꝯfir
mationis,& bulla Alex.VI.necnon Sixti Quarti, Leonis X. Iu-
lij III.prædicti loquuntur de bonis tantum existentibus Romæ,
& in districtu vrbis.Sed Pius Quartus,in dicta sua constitutione
videtur extẽdere ad bona in quibusvis prouinciis extra vrbem
vltra montes , & maria existentia , in illis uerbis bullæ declaran.
eisdem Motu &c.tam statuta Iulij &c.super quo cogita quia sen
sus videtur perplexus,& credo quòd textus sit deprauatus, tamẽ
verba vidẽtur habere talem sensum, sed audio, quòd in Ro. Cu.
in practica seruatur , quòd bulla non extendatur ad bona extra
vrbem,& districtum existentia,& verba illa bullæ,de bonis vbi-
uis locorum &c. intelligi non in decedentibus in curia , sed in
aliis priuilegiatis,& habentibus ius testandi per priuilegium a se
de Apostolica,ut officialibus Ro.Cu.aut de illis,quæ specialiter
licentiam testandi,vel disponendi obtinuerunt,& dicit d.Quin
tilianus Mandosius in sua praxi.signaturæ gratiæ in rub. Licẽtia
testandi & spoliorum concessio , ꝙ si bona sint per ecclesiam ,
uel intuitu ecclesiæ acquisita,de illis prælatus testari non potest
nisi sit in casu bullæ Sixti:& Leonis,quæ sunt in 6. lib. statutorũ
vrbis,sub bulla potestatis testandi,& ędificandi,vel nisi sit ex of-
ficialibus Ro.Cu.quorum ratione officiorum suorum , habent
licentiam testandi,cæteri facultatem testandi impetrare debẽt,
quæ indifferenter conceditur:subdens idem Quintilianus, Car-
dinales an testari possint licentia non obtenta, & quid in Card.
religiosis, & quid in secularibus , uide per Hostien.in summa de
pœnit.& remissio.§.cui confiten.versi. cui Card.ubi dicit quòd
sine licentia a Papa obtenta testari non possunt Cardinales per
Bald.in l.si quando.C.de inoffi.testam.Alex.consi.101.domini.
volu.7. per Hier. Alber.in tracta.Cardin.quæst.48.per glo.prag.
rub.de num.& quali. Card.§.sint viri.versi.moribus.uide de hoc
latè per Barba.in tract.de præstan.Card. quæstione tertia & quar
ta basilica,per Hyer.Manfredi in tracta.Card.decis.128. Et Mar-
tin.Lauden.in eod.tracta.q.52. sed quid si Cardinalis testatus sit
de bonis ab ecclesia quæsitis & spoliis, an præsumatur in tali te-
stamento quòd Papæ interuenit auctoritas, & si adsit diuturni-
tas temporis in testamento,videtur præsumi Aretin. consil.36.
Dec.cõsi.409.Aymo.Crauet.de antiq.temp.3.parte.§.uidimus.
versic.7.num.31.& quòd Card.regularis non potest testari, nisi
obtenta licentia a Papa.Bal.in Authen. licentiam. C. de episco-
pis & cler.Bertachin.de episcopis.quarta parte.§.superest.& Car
dinalis ex bonis ex Cardinalatu acquisitis potest ędificia in solo
proprio construere dicit glo.singularis in c. apostolicos 12.q.2.
Barba.d.tract.de præstan.Card.q.3.num.14.Manfredus.eo.tract.
decis.135.conclauistæ quoque possunt de omnibus suis bonis ,
etiam ex fructibus beneficiorum, aut alias per eos licite acquisi
tis mobilibus, & immobilibus , ad quamcunque summam , &
inter viuos quomodolicet disponere,beneficio bullæ Pij quarti
eisdem concesso.1559.8.Idus Ianuarii,nec est dicendum,quod
42 Papa faceret,si facere non posset,† quia a Papa gesta,a sancto ge
43 sta reputantur † per Card.in clem.j. de probatio.

Et quia dicit Abb.d.c.cum esses.de testa. quòd hoc non con-
cedit,siue non potest cõcedere Papa sine causa , est dicen. quòd
Papa huiusmodi gratiam cõcedendo motus sit,uel propter me
rita clerici,cuius intuitu facit gratiam, uel propter subuentionẽ
parentum,aut consanguineorum, vel hæredum clerici in quo-
rum fauorem,uel beneficium gratia cędit,& aut redundat, aut
redũdare potest,quos clericus in vita de fructibus beneficij ale-
44 re,& sustentare poterat,per Abb.& alios in ca.inquirendum.de
pecul.cler.aut alia iusta,& bona causa,ex quo concedit , & facit
gratiam scienter,& de certa scientia , prout ex forma gratiæ ap-
paret,ubi de summa & quantitate,pro qua dispensat , & conce-
dit,apparet clare,licet de ea causa non appareat: quia dicit Cyn.
in l.fi.C.si cõtra ius,uel vtil.& in l.rescripta.C.de precib.Imper.
off.quòd semper præsumitur , quòd Papa sit motus ex causa ra-
tionabili,esto quòd de illa non appareat,quem sequitur Abb.in
45 cap.quanto. col.5.versi.si tamen Papa.de iureiur.& in c.cum in
caus.secundo nota.de re iud.& per eundem in cap.constitutus.
de relig.dom.col.11.num.15.per Fely. in cap. quæ in ecclesiarũ.
de constit.col.20.versi.quinta conclusio .

Et licet istud procedit,quando Papa aliquid motu proprio di
sponit,& sit secus, quando aliquid facit ad instãtiam partis , ꝓut
esse videtur in casu licentiæ testandi , ubi Papa mouetur ad pre-
46 ces porrectas,& concedit supplicationibus inclinatus,† vt ex for
ma apparet,quia tunc , si non apparet causa præsumitur potius
ad importunitatem petentis,quam ex iusta causa rescribere per
ea,quæ adducit Lud.Rom.cons.437.incip.ꝙ indultum Petri co
lum.6.idem in l.si verò.§.de viro.ff.solut.matri.& Felyn. ca. quæ
in ecclesiarum.prealleg.col.22.vers.limita quinto.tamen in ca-
su licentiæ testandi,licet non adsint verba motu proprio &c. ni
hil obstat,quia Papa loquitur bene informatus, & ex certa sciẽ-
tia, quòd facit præsumi Papam velle ita vti rescripsit , & dispo-
47 nit,† secundum Bal.in l.omnes.in prin.C.de quadrien.præscrip.
& quando Papa uel princeps loquitur de certa scientia , præsu-
48 mitur,† ꝙ vtatur absoluta potestate.per glo.in c.ad hoc.in versi.
elegerint.in fin.de rescrip. Item ita disponendo uidetur supple-
re omnem defectum solemnitatum.Rota decis.234.incip.Papę
in no.& quando facit de certa scientia , videtur Papa facere de
plenitudine potestatis per Inno.in ca. cum innotuit. de electio.
Bal.in l.eos.in prin.C.de appell.Bar.consi.103.immo plus esse vi
49 detur, ꝙ † Papa faciat,& disponat de certa scientia , & scienter ,
quàm si faciat cum clausula motu proprio ꝑ Fely.in c.causamq;
el 2.4.col.versi.5.nota de testi. dando ergo licentiam testãdi cle
rico de rebus ecclesiæ,fecisse cum causa bona & rationabili Pa-
50 pam arbitrari debemus,† quia animus & actus Papæ semper in
bonam , & non malam partem sumi , & interpretari debet per
Fely.in cap.ex parte de offi.& pot.iud.deleg. Gaspar de Perus. in
tract.de reseru.ben.col.3.& nos de Papa, siue de eius mente, uel
51 intentione, † vel facto iudicare non debemus,cuius ad Deũ so-
lum spectat iudicium c.cum nunc autem.21. dist.cap.auditu. se-
cunda quæst.5. c.nemo. & ca.seq.9.q.3. quia non habet in terris
hominem qui illum iudicare possit,nisi in crimine hæresis cum
deprehenditur a fide deuius cap.si Papa.41.dist.immo facta Pa-
52 pæ excusantur,etiam si uideantur iniusta ca.j.12. dist.quia † licet
Papa aliquid faciat , quod nobis videatur iniustum , nihilomi-
53 nus est iustum 23.q.5.de liguribus,† immo ipse solus potest face
54 re,de aliquo,aliud,argum.de conse.dist. 11.c.re vera.no.gl.in ca.
55 uenienti.de transac.& de nõ iure Papa,† facit ius, & naturam rei
immutare potest 3.q.6.hoc quippe.l.j.in prin.C.de rei vxo.actio.
& dicit Spec.in titu.de leg.§.nunc ostendendum.vers.2. qđ Pa-
56 pa est uicarius Christi non puri hominis, † sed veri Dei locum
gerens in terris.cap.inter corporalia.de translat.pręlat.in primo
respon.c.5.j.respon.& c.licet.& c.vnico.§.j.versi.porrò.ut eccle.
benef.21.dist.c.j.c.pro human.de homic.lib.6.vnde omnia regit
57 & disponit,& iudicat, † prout sibi placet.q.3. c.cuncta per mun-
dum.& c.per principalem.& habet plenitudinem potestatis, ad
quam vocatus c.ad honorem.de aucto.& usu pal.11.q.6.c.decre
to.& cap.qui si scit.& dummodo contra fidem non veniat , in
omnibus & per omnia potest dicere, quicquid placet , auferen-
58 do etiam ius suum cui vult,† quia non est qui ei dicat,cur ita fa-
cis. 19.dist.in memoriam. de pœnit. dist.3.§. ex persona.alias in
c.quamuis.nam apud eum est pro ratione voluntas , & quod ei
placet legis habet vigorem,instit.de iur.nat. gen. & ciuili.§. Sed
quod principi,idem Specul.ponit in tit.de dispensa.§. nunc bre-
uiter:quod Papa potest in omnibus casibus dispensare: in qbus
59 non reperitur a iure expresse † dispositum contrarium,item te-
net Host.in c.rursus,qui cle.vel vouen.& Io.And.ibi dicit,quod
semper est inhæren.opinioni quę fauet,& nõ quę detrahit sum-
60 mo Pontifici:ex quibus clarissima sequitur conclusio,quod cle
rici de redditibus ecclesię,ac de acquisitis ecclesię ex concessio
ne,vel licentia Papę possunt testari,& disponere : quia Papa at-
tenta eius maxima auctoritate,vel potestate,quam habet in be-
neficijs,& beneficiorum fructibus,potest pro libito suę uolunta
61 tis in fructibus cuiuslibet beneficii assignare pensionem alicui ,
etiam sine causa,etiam laico,& alias incapaci per not.in clem.j.
vt lit.pend.& per ea quę tradunt Doc.in c.cum in ecclesiarum.
de constit.quia de fructibus beneficiorum potest ad libitum di-
sponere.sequitur Dec.consi.436.col.11.tertio vol.quia in hmõi
62 beneficialibus,est dominus, † & illius stat pro ratione uoluntas
per gl.in c.si gratiose.de rescrip. vbi Dominic.in verb. ad Rom.
& in beneficialibus Pontifici omnia stant ad nutum amouibi-
lia per Bald.in l.rescrip.C. de precib.imper. offe. Gig. in tract. de
pension. quęst. 6. Facit quia gesta a Papa, a sancto gesta reputari
63 debent: † quia Papa sanctus reputatur,& pręsumitur Cardin.in
clem.

clem. prima. de probat. l. j. in fin. C. de summa Trinit. & fid. catholica: & est Christi non puri hominis: sed veri Dei Vicarius: Facit quia prohibitio testandi indicta clericis, videtur indicta de iure positiuo, vt apparet cap. ad hæc. c. quia nos. c. relatum de testam. super quo iure habet plenariam potestatem Papa, immo stat p ratione voluntas, secus esset, si esset de iure diuino, supra qd Papa regulariter videtur non posse dispensare, late per Abb. in ca. extirpandæ. §. qui verò. de præben. vnde Papa hanc licentiam testandi dispēsare potest etiam sine causa, quia in introductis a tali iure, Papa sine causa dispensat, †nec in eo causa requiritur, qa sola eius voluntas pro causa habetur, † immo potest tertio etiā non citato, nec audito, in istis sine causa præiudicare, per Felyn. Abb. & alios in d. c. quæ in ecclesiarum. † de constit. latè p Caccialup. in tract. de pensio. q. 29. & q. 30. sed in hoc nō est eundum per argumenta & mendicata suffragia, quia quotidie Papa monacis concedit facultatem testandi, quod videtur esse profectò multo plus, quia monachi maxime professi in ipso ingressu in monasterium, se, & sua dedicant Deo, de quibus dixit text. in Authen. ingressi. C. de sacr. sanc. ecclesi. ingressi monasteria ipso ingressu, se & sua dedicant Deo, nec ergo de his testantur, vt pote, nec domini rerum. quia etiam si adesset consuetudo monachus testari non potest, quamuis videatur, ꝙ filiusfamilias stāte consuetudine, testari potuit argum. c. Rayn. de testa. & quod ibi notatur per Innoc. quia repugnat ratio & regula, & non potest testari monachus de iure respectu personę, quia non habet velle, nec nolle 12. q. 11. c. non dicatis: item defectu bonorum tam in habitu, quàm in actu. c. cum monasterium. de stat. monachorum, tum etiam respectu, quia monachi nō sunt sui in iuris, sed sunt in potestate alterius. 16. q. j. de præsentium. & d. c. non dicatis. & qui est in potestate alterius, † non habet testamenti factionem actiuam. l. qui in. ff. de testam. 19. q. 3. cap. quia ingredientibus, tamen istis non obstan. Papa istas habilitates tollendo, monachis licentiam testandi concedit, vt dicimus supra, & pluribus auctoritatibus probari potest adductis per Bal. in l. si quando. C. de inoffi. test. post prin. ibi dum dicit ex ista lege habes, qđ si Papa concedit monacho. per eundem in Authen. nisi. C. ad Trebel. prope finem versi. quæro, quòd si monachis. ubi firmat Papam posse concedere monacho professo †potestatem testandi, & quamuis non exprimat specificè de professo, tamen de necessitate ita est intelligen. quia ante professionem absque aliqua Papæ concessione potest testari. l. generaliter. C. de sacr. sanct. eccles. traditur in ca. benef. de reg. iur. lib. sexto. ubi per Io. Andr. in nouel. & per Iac. de Bel. in Auth. de monachis. §. si quis autem. Item probatur per eundem Bal. in l. certum. C. vnde legit. ubi dicit illud non est dubium quod Papa potest cōcedere monacho testandi licentiam per not. in Auth. si qua mulier. C. de sacr. san. eccl. probatur auctoritate Ang. & Io. de Imo. in l. si seruus cōmunis. ff. de stip. seruo. qui prædictam opinionem videntur approbare, in quantum dicunt, quod si Cardinali, qui prius fuit regularis, qui non potest testari, a summo Pontifice testamenti factio conceditur, quod tale testamentum, si ex omissione alicuius solemnitatis non ualet iure testamenti, nec etiam ualere iure codicillorum, quamuis in eo esset apposita clausula codicillaris, videlicet quòd si non ualet iure testamenti, ualere debeat iure codicillorum, quia regula iurisconsulti de qua in l. conficiūtur. ff. de iure codicillorum. & ī l. 2. ff. de leg. pri. quæ vult ꝙ q, potest testari, potest codicillari, habet locum in his: qui possunt testari de iure communi, secus ex priuilegio concesso per Principē viuentem. & sic tacite sentiunt quod Papa potest ex potestate testandi licentiam cōcedere regularibus idem tenet Fran. in rubr. de testam. 6. col. Ias. & alii per eum adducti in Authen. ingressi. C. de sacr. sanct. eccles. 11. col. Barba. in cap. cum in officijs. eo. de testa. col. pen. Io. Baptista Caccialup. in trac. de pens. q. 19. in fin. immo quod fortius videtur, sufficit licentiam Papæ de testando monacho concessa superuenire post testamentum conditum secundum Bal. in l. fi. 9. col. C. unde legi.

Sed in hoc si testamētum factum sit ante licentiam obtentā, an subsistat, & conualidatur per superuenientem licentiam, plura pro vtraque parte adduci possent, & inter alia discutien. ueniret an habilitas superueniēs respectu alicuius actus, vel effectus producēdi, ita operetur cum superuenit, sicuti si a principio adfuisset, sed tenendum est concessionem, licentiam, uel indultū tale respicere seu validare testamentum iam factum, prout ī terminis nostris uoluit Alex. post Pau. de Cast. in l. ut militibus. in principio. C. de milit. testa. uoluit in simili Gemin. in c. vni. col. 2. in principio de excess. prælat. in sexto. indultum concessum fratribus de obseruantia Bononiæ, ut possent ędificare ecclesias in monte, extendi ad ecclesiam iam ędificatam, & dixit Bal. in l. fi. C. de senten. quæ sine cert. quanti. quod si testator legat centum Bertæ maritandę, & ipsa iam maritata erat tempore testamenti: quod sibi debentur illa centum. per l. si iam facta. ff. de condi. & demonstr. Paul. de Castr. in l. si quis filio. §. irritum. ff. de inoff. testam. ubi concludit. quod si data sit licentia alicui quod faciat molendinum in flumine publico, si ille habebat iam factū, pōt illud retinere uirtute illius concessionis, pro quibus uide Barba. c. constitutus. penult. col. de rescrip. Felyn. in c. quoniam. col. 12. de constit. Hyppoli. de Marsil. qui loquitur in propriis terminis nostris in l. quæstionis habendæ nu. 45. & seq. ff. de quæst. refert Quintilian. Mando. in prac. signaturæ licentia testandi.

Et in licentia testandi solet peti & apponi hæc derogatio, uidelicet non obstan. fę. recor. Alex. Papa VI. etiam prædecessoris nostri constit. disponente, tertiam partem bonorum de quibus per quascunque personas uigore quarumcunque facultatū concessarum testari, uel alias disponi contigerit, Cameræ Apostolicæ p illius necessitatibus applicare debere, & quibusvis alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis &c. unde posset dici, quod si reperiatur licentia sine derogatione talis Alex. VI. cōstitutionis, quod tertia pars talium bonorum posset ab hæredibus testatoris per cameram peti, uerum meis temporibus iste casus non accidit, ideo, in hoc consulo, quod aduertatur quid in hoc practicetur in Romana Curia, sed non uidi breue, uel bullā sine dicta derogatione, uel sub anulo, vel sub plumbo, de alijs clausulis, & formulis dictæ licentiæ testandi, vide Quintilianum d. loco, & per Stafil. in tract. signaturæ fol. 187. versi. solet ēt per breue, & per Sarn. in tract. breuium. vers. facultas etiam testādi.

Sed huiusmodi licentia testandi obtenta non gaudent hodie prælati, uel clerici non residen. in beneficiis eorum, residētiam personalem requirentia, etiam quoad testamenta condita, uel dispositiones factas, quia tali obtenta gratia eos priuauit Pius Papa quartus per suam, quam edidit, bullam contra non resid. & in eorum odium, sub dat. Romæ 1564. septimo Kal. Decembris, anno quinto. cuius tenor est infra descriptus. Didacus etiā Couarruuias Doctor Hispanus uir doctissimus, in c. cum in officijs. de testam. dicit, quod moribus receptum est, quod licentia testandi sit tantum necessaria episcopis, non autem aliis clericis, quia alii clerici possunt testari, & disponere sine licētia, id qđ forte dicit dictus excellens uir Hispanus, quia ut audio a collectoribus Hispaniarum, in illis partibus non colliguntur p parte reuerendæ Cameræ spolia per obitum clericorum, uel prælatorum inferiorum ab episcopo.

Et licentia accipitur & intelligitur, etiam passiuo modo, puta, non quando testator aut disponens habet facultatem disponendi, sed quando disponitur in fauorem alicuius loci, uel personæ quæ per gratiam, uel priuilegium Apostolicum fuit effectus habilis, & talis cui bona ecclesiæ, quæ alias essent spolia & Cameræ Apostolicæ debita, valide possunt legari, & donari, & qui valide potest talia acceptare, & sua facere, ueluti est Neapoli venerabile hospitale Beatæ Mariæ Annunciatæ, & Beatæ Mariæ Incurabilium, quibus per priuilegium Apostolicum diuersorum Rom. Pont. conceditur quod clerici, & prælati possint in eorum fauorem, disponere de bonis a beneficiis, & ab ecclesijs prouentis: prout ego vidi bullas in forma Rom. Cu. expeditas, coram me pro parte dictorum venerabilium hospitalium sępe pręsentatas in Curia Reuerendiss. Collectoris spoliorū esse in viridi obseruantia.

Licentia testandi in forma sacræ Pęnitentiariæ.

RAynutius miseratione diuina tituli Sancti Angeli presbyter Cardinalis. Dilecto in Christo Marco de Caualcantibus Archidiacono Cusentino salutem in Dño. Quia pręsentis vitæ conditio statum habet instabilem, & quæ uisibilem habent essentiam, tendunt inuisibiliter ad non esse. Cum igitur salubri cogitatione præmeditans, diem peregrinationis extremum dispositione testamentaria præuenire desideras: hinc est quod nos tuis in hac parte supplicationibus inclinati, auctoritate domini nostri Papæ, cuius Pœnitentiariæ curā gerimus. & de eius speciali mandato super hoc viuæ uocis oraculo nobis facto, tibi, ut de quibuscūque bonis tuis mobilibus, & immobilibus, iuribus, actionibus, obuentionibus, & emolumentis per te tuis propriis labore, & industria, aut ex parentum, uel aliorum quorumcunque successoribus, aut alias vndecūq; licite tamen acquisitis, ac acquirendis, quæ ad te omnino pertinere dignoscuntur libere testari ualeas, ac de bonis mobilibus ecclesiasticis tuæ dispositioni, seu administrationi cōmissis, quæ tamen non fuerint altaris, seu altarium tibi commissorum ministerio, seu alicui spirituali earundem ecclesiarum diuino cultui, uel usui specialiter deputata, Necnon de quibuscunque bonis ad te per ecclesiam, uel ecclesias tibi cōmissas, ac etiam immobilibus ex fructibus redditibus, & prouentibus ecclesiæ, seu ecclesiarum ipsarum illis parce vtendo pro tempore acquisitis, ac acquirendis pro decentibus, & honestis tui funeris impensis, ac remuneratione illorum, qui tibi uiuenti seruierint, siue sint consanguinei, siue alii, iuxta seruitii meritum, moderate tamē, ac in quoscunque pios, & licitos vsus, etiam in extremis existēs, & ultimam condendo voluntatem, ac quotiescunque tibi videbitur illam mutando, reuocando, & corrigendo disponere, cōuertere, & erogare, ac causa mortis donationes facere, liberè, & licitè possis, & ualeas, prius tamen de redditibus, & rebus præfatis ęre alieno, & his, quæ pro reparandis domibus, siue ędificijs consi-

consistentibus in locis dictarum ecclesiarum, seu beneficiorum deperditis ex culpa uel negligentia tua, vel procuratorum tuorum destructis, seu deterioratis, necnon restaurandis aliis iuribus earundem ecclesiarum, vel beneficiorum deperditis ex culpa, vel negligentia præfatis deductis, plenam, & liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Quocirca discretis viris Decano, & Cantori ecclesię Cusentinæ, & eorum cuilibet eisdē auctoritate, & mandato committimus, & mādamus, quatenus per se, vel alium, seu alios tibi in præmissis efficacis defensionis auxilio assistentes, faciant te facultate, & concessione hmōi pacifice frui, & gaudere, non permittentes de & super per loci ordinarium, aut alios quoscūque tam ecclesiasticos quàm seculares iudices, & personas etiam Cameræ Apostolicæ Commissarios quacunq;, & Apostolica auctoritate fungentes publice, uel occulte directe, uel indirecte, quouis quæsito colore, uel ingenio, contra præsentium tenorem quomodolibet indebite molestari impediri, aut alias inquietari, contradictores quoslibet, & rebelles per censuram ecclesiasticam, & alia iuris opportuna remedia appellatione postposita compescendo: Inuocato, etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, etiam prouincialibus Synodalibus, necnon ecclesiarum in quibus beneficia prędicta forsan fuerint statutis, & consuetudinibus cæterisq; cōtrariis quibuscunque, volumus autem quod in earundem ecclesiarum bonorum dispositione, iuxta quātitatem residui, ac alias ecclesias ex quibus eadem perceperis taliter te exhibeas, prout conscientia tibi dictauerit. & animæ tuæ saluti videris expediri. Dat. Romæ &c. Præcedens forma licentiæ videtur restricta ad viam iuris, & iustitiæ, tamen ego uidi dari licentiam per viam sacræ Pœnitentiariæ in ampla forma gratiæ, prout vidi vnā expeditam sub nomine Laurētius Card. Sāctorum Quatuor. qui tūc erat summus Pœnitentiarius, quæ fuit mihi ostensa uti pulchra & quæ sibi fuit visa præter solitum mirabilis, ab Illustriss. & Reuerendiss. D. D. Antonio Scarampo Episcopo Nolano sedis, & Cameræ Apostolicæ Nuntio, & Collectori in Regno Neapolis sub Pio IIII. viro summi ingenij, eximiæ ingenuitatis, & bonitatis, ac denique omnium virtutum præclaro, sub istis dispositiuis verbis, videlicet: tibi vt de quibuscunque, tam mobilibus, quàm immobilibus bonis, per te ex industria tua, aut successione uel alias licite acquisitis, & in posterum acquirendis, etiam si de fructibus redditibus & prouentibus beneficiorum ecclesiasticorū huiusmodi per te pro tempore obtentorum, & obtinēdorum existant, dummodo ecclesijs, uel beneficiis ipsis, uel alias diuino cultui deputata non sint, in cōsanguineos, vel affines, & amicos tuos, ac tibi inseruientes etiam in mortis articulo disponere, relinquere, & testari libere, & licite possis, & valeas, tenore præsentium indulgemus plenam, & liberam concedimus facultatem, non obstan.

Licentia testandi ex forma literarum Apostolicarum.

PAulus episcopus seruus seruorum Dei, filio Antonio Amabile Canonico Neapolitano salutem, & Apostolicam benedictionem. quia præsentis vitæ cōditio statum habet instabilem, & quę visibilem habent essentiam, tendunt inuisibiliter, ad non esse cumque hoc salubri meditatione præmeditans, diemque peregrinationis extremum dispositione testamētaria desideras preuenire, nos te a quibusvis excommunicationis suspen. interdicti, alijsq; ecclesiasticis sententijs cen. & pœnis a iure, vel ab homine quauis occasione, uel causa latis, si quibus quomodolibet, innodatus existis, ad effectum pręsentium dumtaxat consequen. harum serie absoluen. & absolutum fore censentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi vt vltra pecunias, res, & bona quæcūque per te ex successione parentum, uel consanguineorum, aut industria tua per te hactenus quomodolibet acquisita, & imposterum acquirenda, ac etiam præter illa omnia, & singula, de quibus, tam de iure communi, quàm vigore quarumcūque facultatum, priuilegiorum, & indultorum Apostolicorum tibi pro tempore cōcessorum, & alias absque infrascripta facultate legitime disponere potes, & poteris in futurum, de quibuscunque aliis mobilibus, & immobilibus bonis, iuribus, actionibus, & aliis rebus quantūcunq; pretiosis, & quouis nomine nuncupatis, ac vbilibet constitutis, & quocunque iure modo, via, forma, causa, & occasione ad te nunc, & pro tempore spectantibus & pertinētibus cuiuscunq; qualitatis, seu conditionis fuerint, & in quibuscunque rebus cōsistant etiam si illa, seu eorum pars ex prouentibus ecclesiasticis cathedralium, etiam metropolitan. ecclesiarum, & monasteriorum quorumcunque, aliorumq; similium, vel dissimiliū beneficiorum ecclesiasticorum cum cura, uel sine cura secularium, & quorumuis ordinum regularium quomodocunque, & qualitercunque qualificatorum per te in titulum, vel commendam, ac alias hactenus obtētorum, & imposterū obtinēdorum, aut alia quauis occasione, causa, uel cōtemplatione ad te peruenerint, & imposterum peruenient, & qualitercūque, quomodocunq;, & vndecunque per te, acquisita fuerint, & acquirentur, ac quæ ad te pertinent, & in futurum, quomodolibet pertinebunt, etiā si prouentus, & alia præmissa tempore dispositionis per te vigore præsentium faciendæ, aut die obitus tui exacta nondum fuerint, sed penes illorū debitores, aut detentores reperientur, quorum omnium qualitates, quātitates, & denotationes, ac causas præsentibus pro sufficien. expressis, & specificatis haberi volumus. etiam si talia forēt, quæ in generali appellatione bonorum suppellectilium non venirent, vsque ad summam videlicet mille scutorum auri in auro per viam testamenti nuncupatiui, seu inscriptis codicillorum, vel epistolæ, aut alio quouismodo pro libito tuæ voluntatis testari, seu donationis, tam inter viuos, quàm causa mortis in quosuis pios, & non pios, ac tibi quomodolibet visos vsus, & inter quascunque personas, etiam fratres, nepotes, filios naturales, spurios, incestuosos, ac alios legitimos etiam ex tuis propriis lumbis procreatos & procreandos, ac cōsanguineos, affines familiares, seruitores, amicos, & beneuolos tuos, & alias quascunque personas, collegia, communitates, & vniuersitates, ac alias quomodolibet incapaces quotiens, & qñ tibi placuerit, & videbitur tam vnico cōtextu, quàm successiue, & diuersis temporibus, ac alias, prout de bonis patrimonialibus disponere, & erogare liberè, & licite valeas, liberam, & omnimodam licentiam, & facultatem auctoritate Apostolica earūdem tenore præsentium concedimus: ac de pecunijs rebus bonis per te, & pro tempore acquisitis prædictis libere testari, ac tam inter viuos, quàm causa mortis, prout tibi placuerit disponere posse, necnon testamētum dispositionem erogationem, & quicquid per te super præmissis fieri, & ordinari cōtigerit, vel iam forsan ordinatum fuit, ac omnia, & singula inde quomodolibet sequuta, & quæ in futurum sequētur, etiam ex nūnc, prout ex tunc, & econtra cum primum, & quoties sic vt profertur facta fuerunt, dicta auctoritate confirmamus, & approbamus, illaque valida & efficacia fore, & perpetua roboris firmitate subsistere necnō hæredes legatarios, & personas, etiam si spurij, vel filii tui illegitimi, incestuosi, aut alias quomodolibet incapaces fuerint, aliosq; prædictos quibus bona, iura res, & actiones hmōi, quouismodo hactenus reliquisti, aut in futurum relinques, ac executores, & alios, quibus negocium exequutionis vltimæ volūtatis tuæ, iam forsan commisisti, & imposterum committes, ad tertiam, uel quamuis aliam partem per te relictorum, nobis aut Rom. Pont. pro tempore existenti, vel ecclesijs, monasterijs, alijsque beneficijs, ecclesiasticis prædictis per te pro tempore obtentis, seu eorum prælatis, & rectoribus quomodocunque nūcupatis, etiam pro quibusvis pijs vsibus, & vrgentissimis causis, etiam cōtra infideles, aut fabrica basilicæ Principis Apostolorum de vrbe, seu ecclesiarum a quibusvis relicta per te quomodolibet obtinuerint soluen. & præsentanda minime teneri, ac easdem præsentes literas sub quibusvis reuocationibus, limitationibus, seu modificationibus specialibus, uel generalibus, etiam per cōstitutiones per nos, & Rom. Pont. tam prædecessores, quàm successores nostros, aut sedem Apostolicam nunc, & pro tempore factas, nullo modo comprehendi, sed semper ab illis exceptas fore, & esse, ac quoties ille reuocari, aut modificari viderentur, toties in pristinum statum ex nunc, prout ex tunc, & econtra restitutas, & reintegratas fore, & esse perpetuo statuimus, omnesq; alios, & singulos, tam iuris, quam facti, ac quorumcunque qualitatū, & solemni tatum tunc forsan omissarum defectus, etiam si tales fuerint, de qbus specialis expressio specifica, & expressa mentio habenda esset & qui forsan interuenerint in eisdem, supplentes, & quatenus te ab humanis nullo per te condito testamento decedere contingat, hęredes tuos, qui erunt tibi magis consanguinei tunc extabunt, alioquin affinitate coniunctos in oībus, & singulis rebus iuribus actionibus pecunijs, & bonis tuis vsque ad summam pręfictam mille scutorum auri ī auro huiusmodi succedere eaque adipiscere sic ab intestato, eo ipso peruenire posse, & debere, ac easdem præsentes surreptionis, uel obreptionis, nullitatis, vel alio vitio, seu intentionis defectu notari, vel impugnari nullatenus posse, sed validas, & efficaces existere, ac suos plenarios effectus sortiri, & sic ī præmissis omnibus, & singulis, per quoscūque iudices, & commissarios quauis auctoritate fungen. etiam camerę Apostolicæ clericos sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, in quauis instan. iudicari, & diffiniri debere, ac quicquid secus a quoquam quauis auct. scienter, vel ignoranter attemptari contigerit, irritum, & inane decernimus, & declaramus: non obstan. ꝙ fructus beneficiorum huiusmodi inexacti, personarum in ipsis beneficiis succedentium sunt, & esse debeant, ac aliis cancellarię Apostolicę regulis editis, & edendis, necnon fe. rec. Alex. Papa VI. prędecessoris nostri, tertiam parte bonorum eorum, quibus huiusmodi facultates testandi pro tempore conceduntur, & de quibus ipsi testati fuerint, ipsi camerę applicatam esse & censeri debere disponen. litteris, ac quibusvis illarum innouationibus, ac etiam simul facultatum reuocationibus, & limitationibus ēt per quoscunque Ro. Pont. prędecessores nostros, ac nos, & sedem prędictam forsan factis, necnon alijs Apostolicis, ac prouincia-

uincialibus,& ſynodalibus concilijs editis generalibus, vel ſpecialibus conſtitutionibus,& ordinationibus ac eccleſiarum, & monaſteriorum, ſeu aliorum regularium locorum: in quibus regularia beneficia huiuſmodi exiſtunt, vel erunt, & ordinum quorum illa extiterint iuramento, confirmatione Apoſtolica vel quauis firmitate alia roboratis,ſtatutis,& conſuetudinibus, vſibus,& naturis,priuilegiis,quoque indultis,& litteris Apoſtolicis illis illorumque ſuperioribus,& perſonis aliis, ſub quibuſcunque tenoribus,& formis,ac cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatoriis, alijsq; efficacioribus clauſulis ac irritantibus,& aliis decretis,etiam motu proprio,ex certa ſcientia ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, etiam cōciſtorialiter, etiam iteratis vicibus,cōceſſis,approbatis,innouatis, quibus omnibus etiam ſi pro ſufficienti illorum derogatione, de illis eorumque totis tenoribus ſpecialis,ſpecifica,indiuidua,& expreſſa mentio haben.aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret,tenores huiuſmodi,ac ſi de verbo ad verbum,nihil penitus omiſſo,& forma in illis tradita obſeruata, inſerti forent præſentibus pro ſufficienter expreſſis haben.illis,alias in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus,cęteriſque contrariis quibuſcunque. Datum Romæ apud Sanctum Marcum,anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quinto, tertiodecimo Kalen. Septembris Pontificatus noſtri anno primo.

Alia forma Teſtandi litterarum Apoſtolicarum.

PIus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilecto filio Hieronymo titulo Sanctę Suſannæ Presbytero Cardinali Seripando nuncupato ſalutem, & Apoſtolicam beñ. Quia præſentis vitæ conditio ſtatum habet inſtabilem, & ea, quę viſibilem habent eſſentiam,tēdunt inuiſibiliter ad nō eſſe, tuque hæc ſabri meditatione præmeditans,diem tuæ peregrinationis extremum,diſpoſitione teſtamentaria deſideras præuenire.Hinc eſt quod nos te, qui etiam ordinis fratrum Eremitarū Sancti Auguſtini profeſſo eccleſiæ Salernitanæ: ex cōceſſione, & diſpenſatione Apoſtolica præeſſe dignoſceris, ſpecialis gratiæ fauore proſequi volen.tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati circumſpectioni tuæ, ut de quibuſcunque mobilibus, ac immobilibus bonis,necnon pecuniis iuribus,& actionibus per te,tam ex tuis induſtria, & labore ac Sanctæ Suſannæ, quæ titulus tui Cardinalatus exiſtit, & Salernitan. prædictæ aliarumque quarumuis Cathedralium,& Metropolitan.eccleſiarū necnon quorumcunque monaſteriorum & aliorum beneficiorum eccleſiaſticarum cum cura,& ſine cura.ſecularium,& quorumuis ordinum regularium quę ex quibusvis cōceſſionibus & diſpen. Apoſtolicis in titulum commendum, & adminiſtrationem ac alias,quomodolibet in poſterum obtinebis, necnon quorumcunque fructuum reddituum,& prouen. eccleſiaſticorū & penſionum annuarum ſuper ſimilibus fructibus redditibus, ac prouen. tibi etiam in poſterum reſeruan.& ſignandorum ratione, quàm alias quomodolibet, & qualitercunque licite habitis & acquiſitis, ac in poſterum haben.& acquirēdis ſeu alias tibi pro tempore donatis,vel quomodolibet conceſſis, & in poſterū donandis,& conceden.vbicunque conſiſtant, & eſſe reperiantur, ac cuiuſcunque qualitatis,quantitatis, etiam ſi iocalia quantūlibet pretioſa,ac alias talia, quæ ſub generali bonorum pecuniarum iurium,& actionum appoſitione non comprehēdanturq; omnia,& ſingula ac ſi ſpecifice exprimerentur præſentibus pro expreſſis haberi volumus: vſque ad quamcunque ſummam & valorem, etiam ſi ſpeciali nota digna & neceſſario propter ſui magnitudinē,& importantia præſentibus exprimi debuiſſe cenſerentur,tam donatione inter viuos,& cauſa mortis:quàm teſt. codicillis: fideicommiſſis, legatis, & quibusvis aliis vltimis voluntatibus,ſeu titulis ſemel,uel pluries ſimul,aut ſucceſſiue ꝓut volueris, & tibi placuerit diſponere illaque quibusvis conſanguineis,& affinibus,ac aliis etiam a iure prohibitis,& aliis incapacibus perſonis. necnon collegijs vniuerſitatibus eccleſijs, & pijs locis,ac in quosvis pios,& non pios.alias tum licitos vſus donare,concedere,relinquere,legare, erogare obligare, & hypothecare libere,& licite valeas plenam,& liberam auct. Apoſtolica tenore præſentium concedimus facultatem. Ac ex nunc donationes,teſtamenta,codicillos,fideicommiſſa legata,& relicta cōceſſiones erogationes,& obligationes & hypothecas hmōi, necnon quamcunque aliam,etiam vltimam tui volūtatem, & diſpoſitionem,ac quicquid ſuper præmiſſis per te fieri donari teſtari codicillari fideicommiſſi,legari,concedi,erogari,obligari, hypothecari,relinqui,& alias quouiſmodo ordinari contigerit, ex nunc,prout ex tunc ex certa ſcientia, ac de Apoſtolicę poteſtatis plenitudine confirmamus, & approbamus omneſque & ſingulis iuris,& facti,ac quarumcunque ſolemnitatum,tūc forte omiſſarum defectus,ſi qui forſan interuenerint in eiſdem etiā ſi tales fuerint, de quibus ſpecialis & ſpecifica mentio habenda eſſet eiſdem,auctoritate,& tenore ſupplemus, ac illa perpetua roboris firmitate ſubſiſtere, ſuoſque plenarios effectus ſortiri, necnon tuos donatarios hæredes,& ſucceſſores,ac alios,quibus negocium exequutionis tuæ ultimæ voluntatis commiſeris,ad ſoluen.tertiam,vel aliam partem bonorum, aut aliorum per te relictorum Cameræ Apoſtolicę aut nobis,uel alio Rom.Pont. ſucceſſori noſtro pro tempore exiſten.forſan pertinentem,ſeu in pios,vel alios vſus, etiam forſan contra infideles conuertendam minime teneri,nec ſuper rebus bonis & iuribus per te, ut præfertur,vel alias quomodolibet pro tempore donatis conceſſis,relictis,legatis,& erogatis per dicti ordinis ſuperiores,& perſonas,aut tuos in dictis ſic obtinen.eccleſijs monaſteriis,& aliis beneficijs ſucceſſores, vel alios quoſcunque quouiſmodo directè,vel indirectè moleſtari,vel inquietari,neque præſentes litteras de ſubreptionis,vel obreptionis,aut nullitatis vitio, ſeu intentionis defectu notari vel impugnari poſſe: ſed illas validas, & efficaces exiſtere, ſuoſque plenarios effectus ſortiri, nec ſub quibusvis ſpecialibus,vel generalibus ſimilium, vel diſſimilium facultatum,& gratiarum reuocationibus,ſuſpēſionibus, modificationibus,limitationibus, & derogationibus a nobis, & ſucceſſoribus noſtris Rom. Pōt.pro tempore exiſten. ac ſede Apoſtolica pro tempore emanatis comprehendi,ſed ſemper ab illis exceptas exiſtere,& quoties illę emanabunt,toties in priſtinum ſtatum reſtitutas,& etiam eo ipſo de nouo ſub data ꝑ te eligen. cōceſſas fore,ſicque in prēmiſſis omnibus,& ſingulis per quoſcunque iudices,& commiſſarios etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores in quauis cauſa,& inſtantia ſublata eis,& corū cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate iudicari,& diffiniri debere: ac quicquid ſecus ſuper his a quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter attēptari contigerit irritum,& inane decernimus. Non obſtan. litteris fę.rec. Alexādri Sexti per quas inter alia ſtatuit,& ordinauit, quod tertia pars bonorum eorum,quibus huiuſmodi facultates teſtandi,pro tempore concederentur, & de quibus ipſi teſtarentur,dictæ Camerę applicaretur. Ac pię me. Iulij tertij Rom. Pōt. prædeceſſorum noſtrorum, qua voluit, vt fructus redditus, & prouentus menſarum eccleſiarum cathedralium etiam metropolitan.ac monaſteriorum,necnon canonicatuum, & præben. ac dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, & officiorū, ac aliorum quorumcūque beneficiorum, eccleſiaſticorum qui tempore obitus illa obtinen.non exacti eſſent, ſucceſſorum in eccleſijs,monaſteriis,canonicatibus,& præb.dignitatibus, perſonatibus adminiſtrationibus officijs alijſque beneficiis hmōi fierent,ac quibusvis alijs ꝯſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis ac Salernitan. prædictæ aliarumq; etiā in quibus beneficia huiuſmodi forſan fuerint eccleſiarum,necnon monaſteriorum & aliorum,etiam regularium locorum per te,vt prę fertur pro tempore obtinendorum, ac ordinum quorum illa fuerint iuramento,confirmatione Apoſtolica vel quauis firmitate alia roboratis,ſtatutis,& cōſuetudinibus,priuilegiis quoque indultis,& litteris Apoſtolicis illis eorumque ſuperioribus capitulis, conueniibus, & perſonis ſub quibuſcunque tenoribus, & formis,ac cum quibusvis etiā derogatoriarū derogatorijs,alijſque efficacioribus,& inſolitis clauſulis,ac irritantibus, & alijs decretis in genere,uel in ſpecie,etiam quòd tales facultates, quomodolibet conceſſas approbari,& innouari &c. Quibus omnibus, & ſingulis, etiam ſi pro ſufficienti illorum derogatione de illis earumque totis tenoribus ſpecialis ſpecifica expreſſa & indiuidua mentio habēda,aut aliqua alia exquiſita forma, ad hoc ſeruanda foret illorum tenores, formas, & decreta, ac dat. ac ſi de verbo ad verbum,nihil penitus omiſſo,& forma in eis tradita, obſeruata,inſerti forent præſentibus pro ſufficien. expreſſis haben. ac illis alias in ſuo robore permanſuris hac vice duntaxat ſpecialiter,& expreſſe derogamus,cæteriſque contrariis quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hāc paginam noſtræ conceſſionis,confirmationis approbationis, ſuppletionis, decreti,& derogationis infringere,vel ei auſu temerario contra ire: ſi quis autem hoc attemptare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei,ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorū eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ Apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo Quingenteſimo Sexageſimo Tertiodecimo Kalend. Aprilis. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

PAVLVS PAPA TERTIVS
Licentia teſtandi in forma breuis.

VEnerabilis Frater Salutem & Apoſtolicā Benedictionem. Quia prēſentis vitæ conditio ſtatum habet inſtabilem,& ea quæ viſibilem habent eſſentiam, tendunt viſibiliter ad non eſſe, tu hæc ſalubri meditatione præmeditans diem tuę peregrinationis extremum diſpoſitione teſtamentaria deſideras præuenire. Nos itaque tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati,fraternitati tuæ,ut de quibuſcunque bonis mobilibus,& immobilibus,ac ſe mouentibus, & pecuniarum ſummis, ac rebus quibuſcunque ad te: tam ex patrimonio quàm quarumcunque perſonarum ſucceſſione, ac etiam induſtria,

ſtria,& proſpera fortuna, & alias quomodolibet non per eccleſiam licitè acquiſitis per te obtentis,& obtinēdis, ſeu ad te quomodolibet nunc,& pro tempore ſpectantibus: quam etiam ex menſa epiſcopali eccleſiæ Boianen. cui præeſſe dignoſceris, & quibusuis beneficijs eccleſiaſticis cum cura,& ſine cura ſecularibus,& quorumuis ordinum,regularibus,quæ ex quibusuis conceſſionibus,& diſpenſationibus Apoſtolicis in titulum, & commendam,ac alias quomodolibet obtinuiſti,obtines, & obtinebis,ac penſionibus annuis ſuper quibusuis fructibus redditibus, & prouentibus,eccleſiaſticis tibi aſſignatis,& aſſignādis,ac ſimilibus fructibus redditibus,& prouentibus,etiam loco penſionibus tibi conceſſis,& concedendis, ac alijs quomodolibet habitis,& acquiſitis,ac habendis & acquirēdis, aut tibi donandis vbicunque exiſtentibus,& cuiuſcunque quantitatis fuerint,dūmodo per eccleſiam acquiſita huiuſmodi ſummam quingentorū ducatorum auri de Camera non excedant, quandocunque tibi placuerit libere teſtari,& de illis in pias, & non pias cauſas, etiā in parentum conſanguineorum,& affinium nepotum,ac etiam propriorum filiorum,aut ſeruitorum, etiam vltra ſeruitij meritum quarumcunque perſonarum,etiam penitus extraneorum, & incapacium,ac operum,& locorum quorumcunque: de quibus tibi videbitur,& placuerit commodum, & fauorem, etiam cauſa donationis inter viuos,aut teſtamenti, ſeu cuiuslibet vltimæ voluntatis,vel codicillorum,ſeu alio modo, de quo tibi videtur pro libito tuæ voluntatis ordinare,diſponere,& erogare, ſimul,vel ſucceſſiuè,ac quoties tibi videbitur libere, & licite valeas plenam,& liberam,auctoritate Apoſtolica tenore præſentium,licentiam,& facultatem concedimus, & pariter indulgemus: diſtrictius inhibentes quibusuis locorum ordinarijs,ac Cameræ Apoſtolicæ Collectoribus,Subcollectoribus,necnon ſedis Apoſtolicæ Officialibus,ac quibuſcunque aliis quauis facultate, & auctoritate,etiam Apoſtolica fungentibus,ne perſonas, opera,& loca huiuſmodi deſuper directè, vel indirectè quouis quęſito colore moleſtare impedire,aut inquietare,quoquomodo præſumant: ac decernentes teſtamenta codicillos donationes,& quasuis alias diſpoſitiones huiuſmodi, poſtquā facta fuerint plenam roboris firmitatem,obtinere, ac plenum affectum ſortiri,& inuiolabiliter obſeruari, & ſic per quoſcūque iudices, & commiſſarios quauis auctoritate fungen. ſublata eis quauis aliter iudicandi,& interpretandi facultate,& authoritate iudicari,& diffiniri debere,necnon irritum,& inane quicquid ſecus ſuper his a quoquam quauis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attemptari, ſupplenteſque omnes, & ſingulos iuris, & facti defectus ſi qui forſan interuenerint in eiſdem. Quocirca venerabilibus fratribus Caſertan.& Iſernien.ac Allarin. Epis, ſiue eorum in ſpiritualibus vicarijs generalibus per prēſentes cōmittimus & mandamus,quatenus ipſi,uel duo,aut vnus eorum per ſe,vel alium, ſeu alios executoribus a te ſuper præmiſſis pro tempore deputatis, tuiſque hęredibus,& alijs,quorum intererit in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes,non ꝑmittant eos, vel eorum aliquem deſuper contra teſtamentum, diſpoſitionem,erogationem,& legata, ac alia inſtrumentis deſuꝑ conficien.contenta,vel eorum aliqua per locorum ordinarios, ſeu Collectores, vel Subcollectores præfatos, aut quoſcunque alios,quauis auctoritate directè,uel indirectè, quomodolibet, impediri ſeu moleſtari,cōtradictores quoslibet, & rebelles per cenſuras,& pœnas eccleſiaſticas, ac alia opportuna iuris remedia appellatione poſtpoſita compeſcendo,ac cenſuras,& pęnas ipſas iteratis vicibus aggrauādo, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit,auxilio brachij ſecularis. Non obſtātibus quibusuis Apoſtolicis,ac in prouincialibus,& Synodalibus Concilijs editis generalibus,vel ſpecialibus conſtitutionibus & ordinationibus,ac prædictæ Boianen. & aliarum eccleſiarum in quibus ſecularia, necnon regularium locorum,in quibus regularia beneficia huiuſmodi forſan,ſeu a quibus ipſa regularia beneficia dependere contingerit,& ordinum,quorum illa extiterint ſtatutis, & conſuetudinibus ipſorumq; beneficiorum fundationibus,etiam iuramento cōfirmatione Apoſtolica vel quauis firmitate alia roboratis,necnon quibusuis priuilegiis, & indultis, & literis Apoſtolicis & quod tertia,vel alia pars bonorum, de quibus vigore ſimilium facultatum diſponi contigerit, eo ipſo Cameræ Apoſtolicæ pro eius neceſſitatibus applicata ſit diſponentibus, qbus omnibus tenores illorum,ac ſi de verbo ad verbum infererētur præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes: quo ad prēmiſſa ſpecialiter,& expreſſe derogamus,contrariis quibuſcunque,aut ſi ordinariis Collectoribus,& Subcollectoribus, & officialibus prædictis,uel quibusuis alijs communiter,vel diuiſim ab eadem ſit ſede indultum, quod interdicis ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mētionem Datum Romæ Apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die 28. Octobris M. D. XXXVIII. Pontificatus noſtri anno Quarto. V. Regien. F. de Torres.

Licentia Teſtandi ex Regiſtri Innocentij III.
Innocentius &c. P. Epiſcopo Portuen. &c.

CVm prouida deliberatione diſponas de rebus tuis condere teſtamētum, a nobis humiliter poſtulaſti ut ſuper hoc tibi licentiam concedere dignaremur. Nos igitur tuo ſalubri propoſito benignum impertiātes aſſenſum, prēſentium tibi auctoritate concedimus, vt de rebus tuis liberā ſecundum Deum facultatem habeas diſponendi. Datum Romæ apud Sanctum Petrum. 2. Non. Aprilis Anno Nono.

Bulla S.D.N.D. Pij diuina prouidentia Papæ Quarti, Super Reſidentia Prælatorum, Parochialium, & aliorum curam animarum habentium, & reſidere debentium.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei,
Ad perpetuam rei memoriam.

IN ſuprema militantis eccleſiæ ſpecula meritis licet inſufficientibus diuina diſpoſitione conſtituti,cunctos non ſolum vigilantiæ noſtræ commiſſos Dominicos greges,ſed etiam ſingulorum paſtorum ſuorum actus intenſa noſtræ mentis acie colluſtrantes,ſtudium efficax, operamque ſedulam ad hoc omninò ſtatuimus adhibere: vt quemadmodum operoſum Sacri Concilij Tridentiñ. progreſſum,fœlicemque exitum domino cooperante præſtitimus; ita Sanctiſſima illius decreta,ipſorū præſertim qui in Apoſtolicæ ſolicitudinis partem vocati ſunt, Paſtorum officium concernentia, non tepide, neque diſſimulanter exequamur. Sanè licet in Concilio præfato ſaluberrima fuerit ordinatione decretum,quod omnes, & ſinguli venerabiles fratres noſtri, Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij beneficiati,apud Eccleſias ſponſas ſuas reſidere teneātur; Nonnulli tamen, quod nō ſine animi noſtri mœrore referimus adeo ſui,gregiumque quos olim deperditos,Saluator noſter ꝓprio ſanguine redimere dignatus eſt, ſibi creditorū obliti ſunt, ut etiam nunc in Alma Vrbe,vel alibi commorantes, & ſacroſancta ſpiritualis matrimonij inter eos ſuaſque eccleſias ſolemniter contracti iura cōfundentes,ſponſas ſuas in longa quaſi viduitate relictas,ac prædictas eccleſias quomodocunque ſibi cōceſſas inuiſere, & apud illas, vt probos, & prouidos patresfamilias decet,reſidere non curent, in perditionem animarum ſuarum,& ſubditorum ſuorum,ac pernicioſum exemplū & ſcandalum plurimorum. Nos hanc illorum contumaciam alicuius, etiam temporalis pœnę metu frangendam,ſeu conuincendam eſſe cenſentes. Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtrà, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine,omnibus, & ſingulis, Patriarchis, Primatibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis præfatis, ac alijs quibuſcunque,etiam quauis authoritate, dignitate, gradu, uel præeminentia præfulgentibus, prædictas eccleſias in commendam,vel adminiſtrationem, aut alio quouis nomine obtinentibus,& aliis quibuſcunque beneficiatis curam animarum habentibus,qui iuxta decreti ſuper reſidentia in Concilio prædicto ꝓmulgati tenorem, perſonalem in ſuis eccleſijs reſidentiam facere tenentur,in virtute Sanctæ obedientiæ, & ultra pœnas in dicto decreto Concilij contentas,etiam ſub priuationis eorum a regimine, & adminiſtratione eccleſiarum ſuarum, ac aliis noſtro,& pro tempore exiſtentis Romañ. Pōtificis ſucceſſoris noſtri arbitrio imponendis pœnis,diſtrictè præcipiendo per Apoſtolica ſcripta mādamus,quatenus omni mora ceſſante,ī eiſdē ſuis eccleſijs iuxta formam,& tenorem dicti concilij perſonaliter reſideant. Et nihilominus ſi quos mandato noſtro hmōi, qđ abſit,non parere contigerit,ne etiam tales abſentes melioris in hac parte conditionis quā cæteri in ſuis eccleſijs reſidentes exiſtant, hac noſtra perpetuo valitura ſanctione per præſentes ſtatuimus,& ordinamus,quod deinceps omnia,& ſingula mobilia, immobilia,etiam in vrbe,vel eius diſtrictu exiſtentia, & ſe mouentia,res,& bona,iura,& actiones cuiuſcunque qualitatis,quātitatis,& valoris,ac vbicunque locorum, conſiſtant, ad Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios quoſcunque etiam quauis auctoritate,dignitate,gradu,& præeminentia prę fulgentes,eccleſias prædictas in titulum,vel commendam,ſiue adminiſtrationem,aut alio quouis nomine obtinentes,& alios quoſcunque beneficiatos curam animarum habētes, qui extra prædictas Eccleſias,& diœceſes,etiam in Romañ. Curia,aut alibi degentes,& iuxta decretum,& formam Concilii huiuſmodi non reſidentes deceſſerint,pertinētia,& per illos ſuarum eccleſiarum,ac quorumcunque Monaſteriorum, prioratuum, præpoſiturarum,& aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum, cum cura,& ſine cura ſecularium,& regularium,quæ illi quomodolibet obtinuerint,ac fructuum, reddituum,& prouentum eccleſiaſticorum, necnon pēſionum annuarum ſibi ſuper ſimilibus fructibus, redditibus, & prouentibus reſeruatarum, & aſſignatarum occaſione quæſita, etiam ſi facultatem ſpecialem de illis, aut eorum parte teſtandi, & alias liberè diſponendi a nobis, & quibusuis aliis Romañ. Pontificibus prædeceſſoribus, & ſucceſſoribus noſtris,etiam cum clauſulis quod facultates huiuſmodi

reuo-

reuocari nequeant, alijsque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum desuper confectarum de rebus, & bonis huiusmodi iamque disposuerint, tanquam spolia ad Cameram Apostolicam legitimè pertineant, liceatque dilectis filiis moderno, & pro tempore existenti Commissario nostro Generali, & suis, dictæque Cameræ deputatis, in euentum decessus huiusmodi, solitum inuentarium super rebus, & bonis prędictis conficere, illaque prout de reliquis clericorum spolijs fieri solet, ad dilecti filij nostri moderni, & pro tempore existentis Generalis Thesaurarij manus redigere, dictæque Cameræ applicare, cuiusuis licentia desuper minime requisita. Ac facultates, & desuper confectas literas prædictas, etiam motu, & scientia similibus, etiam in recompensam laborum, & obsequiorum, etiam nobis, & Ecclesiæ Romañ. dictæque sedi impensorū, quomodolibet concessas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illarum omnium tenores præsentibus pro sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes, in euentum obitus huiusmodi, etiam si in vrbe, aut eius districtu, vel alibi extra suas ecclesias, vt præfertur, contigerit, ex nunc prout ex tunc, & e contra, in dictæ contumaciæ pœnam eisdem potestatis plenitudine, & tenore reuocamus, cassamus, & annullamus. Ac tam eas, quàm earum prætextu quomodolibet pro tempore condita factaque testamenta, codicillos, legata, donationes, & alias dispositiones quaslibet, etiam ad pias causas, vel in remunerationem seruitiorum nulla, & inualida nulliusque roboris, vel momenti fore, neque quicquam contra præsentium tenorem suffragari. Et sic per quoscunque Iudices, & Commissarios quauis auctoritate fungentes, etiam S.R.E. Cardinales in quauis instantia, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate, iudicari, & diffiniri debere. Ac quicquid secus e quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter attemptari contigerit irritum, & inane decernimus. Per hoc autem nostris, & Romañ. Pontificum prædecessorum nostrorum, ordinationibus, reseruationibus, & decretis quo ad prælatorū, & aliorum beneficiatorum, etiam in suis ecclesijs, aut diœc. residentium, & ibi decedentium, quæ etiam ampliamus, & extendimus ad habentes ecclesias in vrbis districtu, vbique residentes, & decedentes, spolia Cameræ Apostolicæ applicata, hactenus emanatis, nullatenus præiudicare, neque quicquam in eis alterare intendimus, sed ea in suo robore, vt antea manere volumus, præterquam, quo ad eos qui in suis Ecclesijs iuxta formam prædicti Concilij resederint, & specialem licentiam testandi habuerint, hanc enim tantum saluam eis esse volumus, ita vt generalis licentia testandi eis, quamquam residentibus, minime suffragetur, sed sola speciali, si quam habuerint, tueri se possint. Cæterum, vt præceptum, mandatum, statutum, ordinatio, reuocatio, cassatio, decretum, & alia præmissa, præsentesque literæ ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nullusque possit aliquam illorum ignorantiam prætendere, vel excusationem allegare, sed illa perpetuo firma, & illibata permaneant, volumus, & mandamus, quod eędem presentes in Basilicæ principis Apostolorum de vrbe, & Cancellariæ nostræ valuis, ac Acie Campi Floræ per aliquem ex Cursoribus nostris affixæ, copia illarum ibi dimissa, ab ea die omnes perinde arctent, ac si illis personaliter intimatæ fuissent. Non obstan. præmissis, ac in fauorem curialium per fœ. re. Sixtum IIII. Leonem X. Iulium III. & quoscunque alios Rom. Pontif. prędecessores nostros, ac etiam per nos editis, & approbatis: Necnon aliis litteris, constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cęterisque contrarijs quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri pręcepti, mandati, statuti, ordinationis, reuocationis, cassationis, annullationis, decreti, ampliationis, extensionis, intentionis, & voluntatis infringere: vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei: ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romę apud Sanctum Petrum Anno incarnationis Dominicę Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quarto. Septimo Kal. Decemb. Pontificatus Nostri Anno Quinto.

Cę. Glorierius.

Visa de curia M. de Enciso.

H. Cumin.

SVMMARIVM.

1 *Clericorum alij seculares alij regulares.*
2 *Regularium, alij mendicantes, alij non mendicantes.*
3 *Regularibus mendicantibus habere propria regula prohibet.*
4 *Qui & quales sint mendicantes.*
5 *Fratres seruorum sanctæ Mariæ non connumerantur inter mendicantes. Religio clericorum societatis Iesu, inter mendicantes computatur.*
6 *Qui sint regulares non mendicantes.*
7 *Monaci quare dicti ab vnitate.*
8 *Monaci regulariter intelliguntur Sancti Benedicti.*
9 *Regula fratrum minorum est fundata in arctissima paupertate.*
10 *Minores non possunt acquirere nec in communi, nec in particulari.*
11 *Frater minor habetur pro mortuo.*
12 *Statutum excludens feminas, non excludit si masculus sit de ordine minorum.*
13 *Frater minor est successionis incapax, sicut damnatus in metallum.*
14 *Fratres minores possunt capere legata pro alimentis.*
15 *Fratres minores non possunt esse pro aliqua re in iudicio.*
16 *Fratres minores non possunt accipere legatum annuum, qui habet aliquid proprietatis.*
17 *Frater minor potest accipere legatum annuum pro expensis studij.*
18 *Frater minor non est capax acquisitionis, etiam si promoueatur ad episcopatum aut alias dignitates.*
19 *Dignitas non liberat a substantialibus regulæ.*
20 *Frater minor assumptus acquirit ecclesiæ, ad quam est assumptus.*
21 *Frater minor assumptus ad Cardinalatum sibi non acquirit.*
22 *Frater minor sibi non acquirit, etiam translatus ad monasterium capax.*
23 *Assumptio non liberat quem a voto.*
24 *Frater minor, assumptus potest acquirere ex priuilegio Papæ.*
25 *Vbi eadem ratio: ibi idem ius statuitur.*
26 *Frater minor bene potest dispensari ad succedendum.*
27 *Dispensatus ad succedendum videtur capax: tam ex testamento, quàm ab intestato.*
28 *Nihil habens, nihil dare potest.*
29 *Fratri minori succedunt consanguinei statim facta professione non expectata morte.*
30 *Regula fratrum minorum non potest glossari.*
31 *Legata, & hæreditates relictæ fratribus minorum, soluuntur officio iudicis.*
32 *Duplex ratio quare ad relicta fratrum minorum subueniatur tali officio.*
33 *Anima est cunctis rebus præferenda.*
34 *Pium est illius adimplere voluntatem, qui loqui non potest.*
35 *Quilibet de populo agere potest ad legata ad pias causas.*
36 *Fratres conuentuales, & fratres de obseruantia, habent se diuersimode.*
37 *Conuentuales possunt habere propria.*
38 *Si frater de obseruantia transeat ad Conuentuales, non gaudet priuilegio conuentualium.*
39 *Fratres Prędicatores sunt incapaces ad acquirendum, item ad retinendum.*
40 *Fratres Prædicatores sunt mendicantes.*
41 *Fratres Prædicatores de consuetudine possunt acquirere, non vt retineant.*
42 *Forma professionis fratrum Prædicatorum.*
43 *Fratres Prędicatorum possunt habere bona in communi ex consuetudine, & etiam ex priuilegio.*
44 *Vsus precij, non vsus prædij, stat cum mendicitate.*
45 *Pretium non prędium vsu consumitur.*
46 *Esse non dicitur quod non durat.*
47 *Monasterium succedit professo.*
48 *Fratres Prædicatores non habent actionem, sed implorator officium iudicis.*
49 *Rei vendicatio competit dominium habenti.*
50 *Vbi eadem ratio, ibi idem ius.*
51 *Fratres Prædicatores possunt succedere in bonis temporalibus priuilegio Clementis Quarti.*
52 *Fratres heremitani sunt mendicantes, sed priuilegio Alex. IIII. possunt acquirere in communi.*
53 *Fratres heremitani non possunt succedere in feudalibus.*
54 *Consuetudo obuians canoni, est irrationabilis.*
55 *Secundum canones omnes professi habent seruare, vel regulam Sancti Benedicti, vel Sancti Augustini.*
56 *Non valet consuetudo contra canones præceptiuos, vel prohibitiuos.*
57 *Fratres Carmelitæ habent idem priuilegium, quod fratres heremitani.*
58 *Non mendicantes non possunt acquirere sibi in particulari.*
59 *Monaci possunt acquirere in communi.*
60 *In feudalibus religiosi non succedunt.*
61 *Religiosi non succedunt in illis, quę non possunt pertinere: nisi ad heredes sanguinis.*
62 *Monasterium potest succedere in illis, quę possunt teneri extra sanguinem.*
63 *Hęreditas delata monacho, aditur per monasterium intuitu monacho.*
64 *Hęreditas non delata, nec repudiata, transmittitur per monachum moriente ad monasterium.*
65 *Monasterium habetur loco filij.*
66 *An Cistercienses possint possidere.*
67 *Conuersi possunt sibi acquirere.*
68 *Monasteria succedunt in bonis delatis conuersis.*
69 *Heremitę possunt sibi acquirere.*
70 *Vide an moniales possint acquirere.*
71 *Monacho non tacitè, nec expresse professo, succedunt consanguinei.*
72 *Vide quomodo istud limitatur, vel intelligatur per plures casus enumeratos.*
73 *Professo habenti filios ab intestato, succedit monasterium, filijs legitima remanente.*
74 *Item eadem legitima remanet parentibus.*
75 *Legitima per patrem, vel filium professum, debetur emissa professione.*
76 *Monachus vagans apostatando, non recuperat bona monasterio acquisita.*
77 *Quæ vagans acquirit monachus, acquirit monasterio.*
78 *Monasterium debet reuocare vagantem.*
79 *Si monasterium negligit reuocare vagantem, interim acquisita per eum, non cedunt monasterio.*
80 *Translato monacho ad aliud monasterium, quando acquisita remaneant ad primum, & quando vadunt ad secundum monasterium.*

81 *In acquisitis ex beneficijs, & ex illicitè negociatis per quemuis regularem succedit Camera apostolica.*

§. Ad maiorem.

1 *Clerici possunt habere bona multiplici modo.*
2 *Clerici de iure antiquo non poterant habere bona particularia.*
3 *Postea autem constitutum fuit, vt haberent.*
4 *Non valet statutum excludens clericos a successione.*
5 *Species bonorum: quas possunt habere clerici.*
6 *Concubinatus magis prohibitus clericis: quàm laicis.*
7 *Filij ex concubina non succedunt clericis in illis duobus vncijs de iure ciuili inductis.*
8 *Clerici possunt contrahere matrimonium ante & post ordines minores.*
9 *Constitutis in sacris est interdictum matrimonium.*
10 *Non existentib. descendentib. succedunt ascendentes & collaterales.*
11 *Deficientibus descendentibus. ascendentibus, & collateralibus ad decimum gradum clerico succedit ecclesia.*
12 *Genera, & qualitates fructuum ecclesiasticorum.*
13 *In fructibus ecclesiæ, vel in acquisitis de fructibus, non succedunt consanguinei, sed successor in beneficio.*
14 *In locum successoris, & ecclesiæ in spoliis, hodie est suffecta Camera.*
15 *Clerici habent bona triplicis generis.*
16 *In fructibus non recollectis succedit ecclesia.*
17 *Vide per quinque casus, quis succedat clerico post fructus a solo separatos.*
18 *Vide constitutionem Iulij super fructibus inexactis.*
19 *Vide quis succedat in fructibus commendæ.*
20 *Camera apostolica est subrogata in locum successoris.*
21 *Vide quis succedat in distributionibus quotidianis.*
22 *In distributionib. quotidianis videtur succedere cōsanguinei ē t ab intestato.*
23 *Vide multa circa hoc in contrarium.*
24 *In fructib. pensionum, & in fructibus reseruatis succedunt consanguinei.*
25 *Acquisitum ex pensione non dicitur acquisitum ex beneficio.*
26 *Pensio potest assignari, etiam laico.*
27 *Pensionarius non tenetur dicere officium.*
28 *Vsufructuarius fructus quæsitos ad hæredes transmittit.*
29 *Pensio videtur assignata pro alimentis.*
30 *Decedens transmittit ad hæredes ius exigendi alimenta non soluta.*
31 *Termini pensionum non exacti exiguntur ab hæredibus ab intestato.*
32 *Fructus lucrati per pensionarium sunt proprij.*
33 *Acquisita ex artificio transmittuntur ad hæredes ab intestato.*
34 *Per artificium clericus licitæ sibi victum parat.*
35 *Quare clericus non potest locare operam suam per totum diem.*
36 *Habens beneficium licitè exercet etiam aliquod artificium.*
37 *Vide quid sit artificium.*
38 *Non est licitum artificium clerico, quando ei ecclesia sufficit.*
39 *Clericus egens iustas negociationes facere potest.*
40 *Quis dicatur honestè, vel inhonestè negociari.*
41 *Causa lucri, cupidicatis, & auaritiæ negociari non licet.*
42 *Negociatio quę non fit lucri causa, non est prohibita.*
43 *Non est prohibitum lucrum, quod prouenit ex opera, aut rebus clericorū.*
44 *Est licitum negociari clerico necessitate suadente.*
45 *Quando sit licitum clerico negociari.*
46 *In acquisitis ex doctrina, succeditur clerico ab intestato.*
47 *Acquisita ex doctrina, & patrimonialia, quoad successionē, æquiparantur.*
48 *Clericus in minoribus non habens beneficium sufficiens, potest per aduocationem sibi acquirere.*
49 *Idem potest & diaconus.*
50 *Clericus in minoribus beneficiatus, æquiparatur clerico in sacris.*
51 *Clericus potest aduocare nedum pro victu, sed pro lucro.*
52 *Clericus habens beneficium, licitè exercet etiam artificium, & doctrinam.*
53 *Clerici non sufficienter beneficiati, possunt esse tabelliones.*
54 *Religiosi non aduocant, nec procurant.*
55 *Acquisita ex seruitijs, & officijs vadunt ad hęredes ab intestato.*
56 *Acquisita ex seruitijs sunt acquisita intuitu personæ.*
57 *Clericus uti Cappellanus, & pro missis dicendis sibi acquirit.*
58 *Ratio quare clericus acquisitum pro missis faciat suum.*
59 *Quando relictum clerico, vel parochiali intelligatur relictum intuitu ecclesię, vel personę.*
60 *Acquisita ex officijs per clericum, sunt quasi castrensia, & vadunt ad cōsanguineos.*
61 *Quęcunque acquisita ex officijs, vadunt ad consanguineos.*
62 *Non sunt mutanda, quę certam habuerunt semper consuetudinem.*
63 *De consuetudine possumus succedere clerico in acquisitis intuitu ecclesię.*
64 *In acquisitis ex illicitè negociatis succedit Camera.*

§. Deueniendo.

De successione Clerici ab intestato regularis, vel secularis.

QVAESTIO VIII.

§. AD maiorem declarationem, & intelligentiam materiæ, volui annectere quæstionem de successione clerici ab intestato, quia id non fore extra propositum putaui, vt defectus qui forsan in antedictis interuenerint, possit aliqualiter per infradicenda suppleri.

Et omisso de successione actiua, idest, quomodo clerici, aliis succedant, quia non est ad rem nostram, de passiua tantum dicam successione, videlicet quomodo clericis succedatur, quia est materia nostra.

1 Et quia clericorum duo sunt genera, quia alii videlicet sunt clerici rłares, alij verò sunt clerici seculares, cum dictum fuerit de rłarib. deueniemus secundo loco ad dicendū de secularib.

Et primò est dicendum, quod clericorū regulariū duo sunt 2 genera, quia videlicet alij sunt regulares mendicantes, alij rłares non mendicantes, & regulares mendicantes sunt illi, quib. 3 ad congruam substentationem redditus, aut possessiones habere professio, siue rła quælibet interdicunt: sed per quæstum tri-4 buere victum solet incerta mendicitas. c. vnico. de relig. do. lib. 6. quales sunt fratres Prædicatores, Minores, Heremitani, & fratres Carmelitæ, licet de Carmelitis dubitet Lap. alleg. sua 45. & alleg. 4. fratres autem Seruorum sanctæ Mariæ Io. And. in d. c. vnic. dicit, quod non connumerantur inter mendicantes, quia p Benedictū Vndecimum fuit anno sui Pōtificatus primo declaratum, eos non comprehendi inter mendicantes, & dicit qđ sibi consistit de dicta declaratione: Et merito ita debuit decla-5 rari, quia nec regula, nec constitutiones arctant eos ad mendicandum, licet aliquando de facto mendicent, id quod sequitur Gaspar de Cald. in cons. suo 17 quod incipit an ordo. Hodie tñ prout testimonio fide digno accepi, a summo Pontifice nostro sanctissimo & religiosissimo Pio V. declaratū est, ipsos esse mēdicantes, & ea propter ad cōtribuendum pro seminariorū expensis in regno Portugalliæ nō teneri, simulat quæ declarauit concessionē a sua Sanctitate nuper factam in fauorem ordinis mendicantium, super interpretatione aliquot capitum concilij Tridentini, & super exemptione subsidiorum & cōtributionis etiam Seminarijs, ipsos seruitas comprehendere.

Et insuper silentio prætermittendum non putaui, quod religio clericorum Societatis Iesu, ēt ipsa inter ordines mendicantium cēseri debet & annumerari, id quod aptissimè cū ex eius, tum instituto, tum etiam constitutionibus, quæ in publica, & authentica forma vidi, mihi per admodum R. P. D. Ferdinandū Solieres iur. vtr. Doct. excellentissimum, virum candidis moribus, & summę dexteritatis in tractādis negotijs dicti ordinis pcuratorem generalem ostensa, neq; priuatim, neq; in cōmuni possunt pro societatis sustentatione, aut vsu, ad bona aliqua stabilia, prouentus, vel introitus aliquos, ius aliquod ciuile acquirere, sed contenti esse debent vsu tātum rerum sibi ex eleemosyna donatarum, quamuis possint pro studentium cōmoditatibus collegia habere, bonis ēt stabilib. dotata, quib. tñ bonis ipsi studentes ipsisq; inseruientes, non tñ ipsius societatis professi substentari pñt. Quod quidem verissimū est de iure, cum, vt supra diximus, mendicantes sunt illi qui redditus vllos, neque in particulari, nec in cōi habere possunt, sed ex incertis eleemosynis viuunt. c. j. de relig. dom. lib. 6. vbi omnes doct.

Alia species clericorū regularium non mendicantium, sunt 6 veluti rłr oēs monachi, & omnes canonici rłares. & monachi vocabulo propriè sumpto, possunt dici illi, qui virtute rłæ, stāt solitarij in monasterio, nec immiscent se prædicationib. nisi habeant administrationē, dñr. n. monachi a solitudine & vnita-7 te, & ꝧm communem vsum loquendi, appellamus cōiter mo-8 nachos illos, qui sunt de ordine sancti Benedicti, habentes bona in cōi, alios verò appellamus fratres mendicantes, per Abb. in c. causam quæ. extra. de iud. ver. additio. Nicolai.

De successione fratrum minorum nihil est, quod dicamus, 9 nam cum ipsorū rła, ordo, constitutio, & professio, sint fundatę in arctissima paupertate per tex. in c. exijt, qui seminat. §. ad hęc. de ver. sig. in 6. in clem. exiui de paradiso. §. quia ergo, & §. cū q; annui redditus. & per tex. in extrauag. ad conditorem canonū. de ver. sig. Io. XXII. ibi nihil sibi approprient, neq; domum, neque locum, neque rem aliquam aliam, sui ordinis professores. 10 & c. non videntur quicquam posse acquirere, nec in cōi, nec in particulari, nec per viam successionis qua alteri succedant, nec alias quouismodo, quia eis vř interdictum habere propria, quia eo ipso quod profitentur, renuntiant oībus rebus mundi, & est magis præcisa renunciatio, quæ possit inueniri, quia habentur penitus pro mortuis, vt per Bal. in auth. ingressi. C. de sacrosan. 11 eccl. in fin. vbi dicit, quod stante statuto, quod masculus excludat feminam a successione, quod fęmina non excluditur, si ma-12 sculus sit de fratribus Minoribus, quia est sublatus de medio: qa dicit Socy. in l. si cognatus. secundum Io. de Imola: quod frater 13 Minor efficitur omnino incapax ad succedendum, sicut damnatus in Metallum, & dicit Bar. in l. legatum. ff. de ca. dimi. quod fratres Minores nō pñt habere in proprio, vel in communi ta-14 men legata eis pro alimentis possunt capere, quia potius in fa-15 cto, quàm in iure consistunt. Sed cum isti pro nulla re tpali in iudicio esse possunt, quis petit (inquit) istud legatū, dixi in libello Minoricarum legatum tñ; in annos singulos, seu legatum annuum habere non possunt, qa aliquid proprietatis habet. Abb. 16 tamen in consilio 46. tenet quod frater Minor est capax annui

legati pro expensis studij,& quod pro alimentis possint capere,
27 tenet Bar.in l.seruos ad custodiam.ff.de alim.& cib.lega.Bal.in
l.j.ff.de his qui ad libe.prouen.Imol.& Lud.in l.Stichum.§.sti-
pulat.in prin.ff.de verb.oblig.Immo non videtur frater minor
capax alicuius acquisitionis,aut successionis,etiā si promouea-
28 tur ad Episcopatum, Archiepiscopatum,aut alias dignitates,vt
no.in cle.fi.de elect.in c.quorundam.co.tit.lib.6.quia dignitas
non liberat eum a substantialibus regulæ,per glo.d.c.quorun-
19 dam.in ver.mendicantium,quia bona,quæ obuenirent ipsi fra
tri minorum iam assumpto,non acquirerentur ipsi,sed eccle-
20 siæ,adquam fuit assumptus.

Idem dicendum,si assumatur ad Cardinalatum iuxta doctri
21 nam Bal.in auth.licentiam.C.de episco.& cleri.& idem si esset
22 translatus ad monasterium capax ad habēdum proprium,qua-
le est monasterium monachorum,& canonicorum regulariū,
de quibus in c.cum ad monasterium,de stat.regul.vt monaste-
rium succedat,adeo,quod si ante assumptionem,vel trāslatio-
nem prædictas fuisset sibi delata hæreditas,quàm nō adiuit,pos
set hodie ecclesia,vel monasterium adire,dummodo res sit in-
tegra,hoc est:quod non fuerit agnita per consanguineos sequē
tes in gradu.per Bar.in auth.ingressi.C.de sacros.eccl.per Bal.in
l.Deo nobis.C.de epis.& cle.quia assumptio non liberat eum a
23 voto,vel continentia paupertatis,per gl.c.3.16.q.j.nec ab habi
tu,siue professione.16.q.fi.ca.noua actio.qualiter hodie tempe-
state nostra videmus Illustrissimum & Reuerendissimum Do.
Clementem Dolera Monelianum S.R.E.Cardinalem sub titu
lo Sanctæ Mariæ in Araceli nuncupatum patriæ meæ splendo
rem,& patronum meum,incedere in habitu,& colore suæ Re
ligionis fratrum Minorum,de quorū gremio ob pręclaras eius
virtutes fuit ad apicem Cardinalatus tempore fęlicis record.
Pauli Quarti assumptus,& promotus,& Illustrissimum & Re-
uerendissimum D.Michaelem Chisilerium,tunc vulgo dictū
Cardinalem Alexandrinum,nunc verò Papam Pium Quintū
ad apostolatus apicem verè diuina non humana prouidentia,
pro bono totius mundi regimine assumptum;retinuisse habi-
tum suæ Religionis fratrum Prædicatorum:nisi tamen ad acq-
rendum,vel succedendum fuerit capax frater minor sic assum
24 ptus ex priuilegio apostolico,Cuius tenor,& verba tunc essent
attendenda.c.porrò.de priuileg.& c.recepimus.qualiter assum
ptis,& promotis ad Cardinalatum euenire puto,quia tunc se-
cundum eorum tenorem esset iudicandum.c.cum & plantare
& c.petitis.de priuilegiis,& c.accepimus.de fid.instr.& si eis pri-
uilegium daret,quod sibi posset acquirere,vel aliis succedere,
tunc de eo dicendum erit,seruata forma sui priuilegii,quod di
cemus infra in fructibus beneficiorum,& aliis rebus pro cleri-
co seculari suo loco quāuis regulariter,si ex priuilegio possent
acquirere,vel possidere,succederet eis monasterium,sicut suc
cedit religiosis non mendicantibus,in quibus est eadem ratio,
25 ergo idem ius venit statuendum.l.si socer.ff.sol.mat.& de dam
26 no infe.l.hoc amplius.quia bene potest dispensari frater minor
27 ad succedendum,vt per Soc.in l.si cognatus.de rebus dub.col.
4.§.6.conclus.vers.ex quo infertur.vbi videtur dicere,quod ca-
pax factus ad succedendum ex dispensatione Papæ,videtur ca-
pax,tam ex testamento,quàm ab intestato,vnde cum nihil sibi
acquirat,aut acquirere possit regulariter frater minor,nec per
viam beneficiorum,vel dignitatum per eum adeptarum,aut p
viam successionis,nihil est,quod dicamus,aut quæramus de il-
28 lius successione,quia,qui nihil potest acquirere,nihil potest re-
linquere,& qui nihil habet,nihil dare potest.ca.Daibertum.j.q.
7.quia in bonis eius patrimonialibus:quæ ingrediēs ad religio-
nem relinquit mundo succedunt ei consanguinei,qui ei succe
derent,si nunquam esset religionem ingressus d.ca.exit qui se-
minat.& auth.ingressi.& extrau.Io.Vigesimi secundi ad condi
torem.de verb.sign.vbi renunciatur reseruationi iuris quam fe
cerat Nicolaus Papa Quartus in bonis oblatis,aut qualitercun
que ipsis fratribus Minoribus obueniētibus in fauorem Roma
nę ecclesiæ,vt per Gaspar Cald.in ca.in præsentia.de probatio.
& succedunt eis consanguinei statim facta professione,non au
tem expectata morte naturali per nota.ca.beneficium.de reg.
iur in sexto.& dicit Bald.in auth.si qua mulier.C.de sacrosanct.
eccl.quod regula fratrum Minorum est prohibita glossari,quia
sicut prolata,sic fideliter exponatur ad literam,& super ipsam
29 glossæ non fiant,nisi fortè per quas verbum,sensus,seu constru
ctio grammaticaliter ad litteram intelligibilius exponatur,sed
circa materiam hæreditatum,legatorum,seu relictorum est ad
uertendum,& notandum,quod licet fratres Minores non sint
30 capaces hæreditatum,& relictorum in testamentis,vt patet in
clementina exiui.§.cum igitur.de verbor.signifi & per Bart.in
l.nequaquam.§.fi.ff.proconsul.& in l.j.colum.quarta.de lega.j.
attamen relicta exiguntur,& eis consulitur duobus modis se-
cundum Doctores.

Nam primo eis subuenitur officio iudicis,potest namque iu
31 dex ex suo officio mero nomine,etiam ad hoc agente,compel
lere hæredem,vel illum,qui ad hoc tenetur ex testamento.vel
aliis,quatenus relicta monasterio,vel fratribus Minorib.adim
pleant,& exoluant,per Specu.in tit.de instrum.edit.§.nunc ve-
rò aliqua.& Bar.in d.l.nequaquam.& per Io.Andr.in cap.si hæ-
redes de testa.& Bald.in l.nulli.C.de episcopis & cler.& de hoc
potest assignari duplex ratio,quia interest rei publicæ,ne quis
re sua malè vtatur.§.sed hoc tempore.Instit.de his qui sunt sui.
& si commodo rei priuatæ prouidetur.l.si quis.C.de pscriptio.
fortius circa voluntates defunctorum prouidendum est per
33 Barba.in rubr.de testa.& glo.in l.Iulianus.ff.de actio empt.facit
etiam,quia anima cunctis rebus de mundo est præferenda.l.Sā
cimus.C.de sacrosanct.eccle.alia ratio est,quia si ita cautum nō
esset,accideret nonnunquam,quod pium propositum defun-
34 ctorum improba fraudantium calliditate cęlaretur d.l.nulli.
C.de episcopis & cler.& quia magna est pietas volūtatem illius
adimpleri,qui nec se iuuare,nec iam loqui potest,idcirco volū
tati defunctorum ita consultum iri oportet,& hæc quoad pri-
mum modum,& primum remedium,quo fratribus Minorib.
& aliis pauperibus non valentibus agere in iudicio subuentū
est officio iudicis.

Alio modo,& alio remedio dictis fratribus minoribus sub-
35 uenitur,quia ad talia legata,siue relicta fratribus Minorib.cui-
libet de populo competit actio,& quilibet de populo potest
agere,vt legata,& relicta ad pias causas,puta monasterio,hospi
tali,fratribus pauperibus & similibus adimpleantur,& soluan-
tur,per ipsum qui grauatus est a testatore,vel qui alias,ad hoc
tenetur in Auth.de eccl.tit.§.si autem.colla.nona.tenet Ludo.
Rom.in auth.similiter.C.ad l.Falc.& fuit dictum Angel.de Pe-
rus.in d.§.sin autem.tenet Bar.in l.nequaquam.quę allegat.l.hę
reditas.ff.de petit.hær.fac.l.nulli.C.de episco.& cler.in fi.refert
author compendij priuilegiorum fratrum Minorum in versi.
hæreditas.

Sed ista habent locum,& intelliguntur in fratribus Minori-
36 bus:qui sunt & appellantur de obseruantia,non autem habent
intelligi de fratribus Minoribus qui appellantur cōuentuales,
37 qui se in huiusmodi habent diuerso modo,quia concessione
Clementis Quinti possunt liberè succedere in bonis tempora-
libus,in quibus succederent,si in seculo existerēt,ac bonorum
ipsorum possessionem apprehendere,& vendere liberè bona
ipsa,eorumq; pretia in vtilitatem suam conuertere,prout præ-
fectis ordini melius visum fuerit expedire.Item idē fuit eis pa-
ri modo concessum per Sixtum Quartum per quasdam sub pri
die Kal.Septembris incipien.Vniuersalis ecclesię,Mare magnū
nuncupatum,& Leonem Decimum per alias super electione
magistri generalis eiusdem ordinis,vniuersaliq; vnione & con
cordia inter fratres dicti ordinis minorum de obseruantia,&
conuentualium,sub pridie Idus Iunij,datas eorum Pontifica-
tus anno quarto & quinto respectiuè desuper cōfectas sub plū-
bo literas,& per literas Pauli Tertij sub datum Romæ,die 27.
Octob.1540.Pontificatus sui anno sexto,sub anulo Piscatoris
expeditas,directas Dilectis filijs generali,ac Prouincialibus ma
gistris,vniuersisq; fratribus ordinis minor.Conuentualium nū
cupatorum.Paulus Papa Tertius Dilecti filij salutem &c.Quo-
rum Tenor inseritur in fine præsentis quæstionis,vnde Conuē
tuales habere bona,succedere,in hæreditate vēdere,& in suos
vsus conuertere possunt,per priuilegia,& rescripta,seu conces-
siones particulares & speciales &c.

Sed hoc non est simpliciter verum in omnibus fratrib.Mi-
38 noribus conuentualibus,quia si aliquis frater Minor de obser-
uantia,transeat ad conuentuales,non habet,nec habere potest
ista priuilegia,qa Alex Sextus decreuit,quod nullus professor
ordinis Minorum de obseruantia,si illum egrediatur,& ad cō-
uentuales eiusdem ordinis transeat,possit succedere parentib.
propinquis,aut affinibus suis quouismodo,nec aliquo indulto
prædictis fratribus Conuentualibus ad hoc concesso gaudere
valeat,nec etiam conuentus aliquis occasione fratris sic egre-
dientis,ius aliquod in hæreditate,vel quauis alia successione p-
pinquorum acquirere,& consequi possit,&c.& idem Alex.ite-
rum decreuit,& prohibuit,ne fratres obseruantes transeuntes
ad conuentuales,succedere propinquis valeāt vllomodo,put
habetur in authentico,ad literam refert idem author in d.com
pendio d.ver.hæreditas.vbi vide.

De fratribus Prædicatoribus per Host.in cap.in præsentia.de
39 prob.Fed.de Sen.in consi.12.incip.fratres Prædicatores,tenet,
quod sint incapaces,nedum ad retinendum,sed etiam ad acq-
rendum,& ſm constitutiones iuratas,& a Sede apostolica con
firmatas fratres Prædicatores sunt mendicantes c.vnico.de re-
lig.do.quia subdit ipse Feder.ibi quod si fiat eis relictum annuū
ad longum tempus quod non valeat,quia per indirectum vide
40 tur sublata incerta mendicitas,& idem esset in effectu,prout ēt
tenet Bal.in auth.si qua mulier.C.de sacrosan.eccl.tertia col.q
41 dicit quod sibi videtur,quod hoc acquirere,& mēdicare impli
cat contradictionem,sed subdit ibi,ꝙ est seruanda cōsuetudo,
quæ habet,quòd possint acquirere,non ut retineant,sed vt vē-
dant,quia forma professionis fratrum Prædicatorum est,ut
42 subscribitur videlicet,ego N. facio professionem,& promit-
to obedientiam Deo,& Beatæ Mariæ,& Beato Dominico,
& ti-

& tibi patri Magistro fratrum Prædicatorum,& successoribus
tuis secūdum regulam beati Augustini,& institutiones fratrū
Prædicatorum,quod ero obediens tibi,tuisq; successoribus vs
que ad mortem:& secundum regulam Beati Augustini,fratres
Prædicatores possunt acquirere,& habere bona saltem in cōi,
43 quia regula Beati Augustini habet proprium in cōi.12.q.j.non
dicatis.vnde secundum regulam de eis iudicare deberemus,si-
cuti de fratribus non mendicantib.meritò saltim respectu cō-
munis,esset aliqua habenda consideratio de illorum successio
ne,quia possunt succedere & acquirere,non vt bona,& hæredi
tates retineant,sed vt vendant,per cōiter scriben.in d.c.vni.&
per Spe.in ti.de sta.mon.§.j.ver.3.& ver.4.sequitur Gaspar Cal.
q.46.de testa.vbi dicit,quod id tenent omnes doct.subdens ibi,
44 quod vsus pretii stat cum mendicitate,sed vsus prædii non,qa
45 per vsum pretii consumitur ipsum pretium,prædium verò nō,
& sic habere pretium possessionum,stat cum ipsa mendicita-
46 te,cum esse non dicatur,ꝙ non durat.de pœnit.dist.j.diuortiū.
& de verb.sign.nam & ego.hodie tamen ipsi fratres prædicato-
res,ex priuilegio Sixti quarti sub dat.apud sanctum Petrum an
no Incarnat.1475.Kalē.Iunij,An.Pont.IIII.bona stabilia in cōi
possidere & retinere possunt perpetuo,non enim ex hoc desi-
nunt esse mendicantes,vt per scribē.& maximè Dom.& Fran.
in c.j.de relig.dom.lib.6.

Vnde,si tenemus,prout tenendum est,quod ipsi fratres Præ
dicatores possint capere bona,& vendere,in illis,quæ ipsi acqui
rent,succedet eis monasterium,non autem cōsanguinei veniē
tes ab intestato:quia iura indistinctè dicunt,quod monasteriū
succedit professo,siue in bonis quæ habeat in tempore ingres-
47 sus,siue postea obuenientibus.12.q.2.nolo.& c.non dicatis.19.
q.2.quia ingredientibus.auth.si qua mulier.C.de sacrosan.eccl.
auth.ingressi & de prob.c.in præsentia.quia ista permissio extē-
ditur ad quolibet monasteriū,nisi prohibitum reperiatur.c.sta
tutum.de elec.lib.6.consuluit Gaspar.Cald.in cons.suo 46.de
testa.incip.an bona ingressi & ad ipsa bona obuenta,vel acqui
sita consequendum non habent actionem,nec possent inten-
tare rei vēdicationem,sed bene possunt implorare officium iu-
48 dicis,vt dicit Nicol.de Vbald.in suo quem conscripsit tracta.de
success.cler.ab intesta.§ restat,secundum Gaspa.Cal.præallega
to cons.sed Gaspar id non dicit,quia ad hoc ego legi totum cō
silium,& si promouerētur ad Episcopatus,Archiepiscopatus,
49 vel alia beneficia ecclesiastica,& ex eorum fructibus,vel ex ne
gotiationibus interdictis clerici facerē t acquisitionem dic de
50 eis in isto casu,prout dicimus j.de clerico seculari:sed Cle-
mens quartus concessit fratribus ordinis prædicatorum,& mi-
norum,quod possint liberè succedere in bonis temporalibus,
in quibus succederent,si in seculo existerent,ac bonorum ipso-
rum possessionem apprehendere,& vendere liberè bona ipsa,
eorumq; pretium,vel bona in eorum vtilitatē conuertere,put
prælatis dictorum ordinum melius visum fuerit expedire,pre-
allegato compendio d.loco in principio.

De fratribus Heremitanis,nō est aliquod dubium,quia licet
ipsi sint de mendicantibus,tamē ex priuilegio eisdem cōcesso
51 per Alex.IIII.possunt in cōi & acquirere,& retinere.quæcūq;
bona mobilia aut immobilia,quæ potuissent acquirere & reti
nere,si remansissent in seculo,exceptis bonis feudalibus,sed in
particulari nihil acquirunt,vel retinent,& si cōsuetudo aliqua
52 habeat,vt acquirant,vel retineāt penes se particulariter,bona,
vel bonorum administrationem sibi relictorum per cōsangui
neos,vel alios,vel prouenientium ex sua industria,aut artificio,
licet etiam talis consuetudo sit cōiter vbiq; obseruata,non ta-
men est dicendum,quod valeat,quia est irrationabilis,merito
non toleranda,sed extirpanda.8.dist.mala.& c.seq.& hæc con-
suetudo est irrationabilis,quia obuiat canonicis institutionib.
53 11.dist.c.2.quia canones mandant quibuscūque professis,vt ser
54 uent regulam vel beati Augustini,vel beati Benedicti,vel aliā,
quæ tria substantialia profitentur,& ꝯtriam cōsuetudinem de-
testantur,quia præcipiūt illa omnino seruari,& Prælatis in hoc
prohibetur dispensatio.ca.cum ad monasterium.de stat.regul.
quia contra canones præceptiuos,vel prohibitiuos non ualet
consuetudo.4.di.§.hæc & alias.vt per Gaspar Cald.in cons.j.in-
55 cip.an sit licitum de regular.de statu regular.vbi dicit quod ta-
lis consuetudo obuiaret obedientiæ,& sic alteri de substantiali
bus regulæ,item iuri naturali quod in lege,& in euangelio con
tinetur,item inducit peccatum mortale,vt ibi per eum,quod
consilium fecit,in casum,an sit licitum fratribus Heremitanis
sancti Augustini retinere penes se administrationem bonorū
sibi relictorum,vel sua industria,aut artificio prouenientium,
stante de hoc consuetudine communiter approbata.

Simile priuilegium est credendum,quod habeant & fratres
56 Carmelitæ,alioquin est iudicandum de illis:prout de cæteris
mendicantibus,secundum ius commune,& de his omnib.idē
videtur dicendum:prout diximus de prædicatoribus,quia si ex
priuilegio possunt acquirere,succedit eis in acquisitis etiam &
monasterium,sicut religiosis non mendicantibus,quia eadē est
ratio:si verò habuerint beneficia ecclesiastica,vel sese exercue
rint in industriis,ac negociationibus non permissis,dic de eis
prout j.de clericis secularibus,quandoquidem constitutiones
in materia spoliorum editæ,in sua generalitate cōprehendunt
omnes ordines etiam mendicantes.

Alij verò clerici regulares non mendicātes,monachi,& om
nes canonici regulares,nō possunt habere,& acquirere sibi bo
na in particulari,quia est vnum prohibitum in substantialibus
57 regulæ,in quo Papa non dispensat.no.in c.cum ad monasteria.
& ca.quod Dei timorem.de statu reg.& si canonicus regularis
aliquid propriū tenet in vita,& illud in morte nō resignat mo
nasterio,tanquam excōicatus exhumatur.c.4.de stat.monac.

In cōi verò bene possunt acquirere,& habere bona,iuxta il-
58 lud beati Augustini in c.nō dicatis.12.q.j.auth.ingressi,& auth.
59 si qua mulier.C.de sacros.eccl.In bonis verò feudalibus nō pos
sunt nec habere successionem,nec facere acquisitionem,quia
in illis religiosi non succedunt,per tex.in c.si clericus.si de feu.
fuerit controuersia in vsib.feud.Item non succedunt,nec acq-
runt alia bona,quæ de sui natura non possunt pertinere nisi ad
hæredes sanguinis,vti Regnum,Ducatus,Marchionatus,vel si-
60 milia,in istis non succedit monasterium,quia remanent gene-
ri in sanguine.Spec.in ti.de sta.mona.§.j.ver.11.dicit ita seruari
de facto.Si verò bona sint,quæ possint teneri extra sanguinem
& extra ius sanguinis,tunc monasterium succederet,per Cy.d.
auth.ingressi.per Io.And.& alios d.c.in præsentia.de prob.Mo
61 nachi verò albi sancti Benedicti,habent in prouincia Calabriæ
vnum feudū,in castro vulgo dicto lo Citraro,vbi per iudices,
seu Gubernatores per eos deputatos,exercent iurisdictionem,
& credo etiam sanguinis,sed credo,quod id ius sibi indultū sit,
vel concessum a Sede apostolica,& in d.c.in præsentia.de pro-
bat.Io.And.inter alia disputat,an monachus stipulatus pro se,
& filijs rem emphyteuticam ante ingressum monasterii,nun-
quid post professionem emissam,res reuertatur ad dominum,
an remaneat ad monasterium,pro quo vide Spe.in ti.de loc.§.
nunc aliqua.vers.16.vbi tenet,quòd non remaneat ad mona-
sterium,stante maximè,quod hodie apponitur pactum,ꝙ non
transferatur in potentiorem,vel in causam duriorem per Bart.
d.auth.ingressi.Immo intantum acquiritur per monachum in
communi,& Monasterio,quòd hæreditas delata monacho no
62 lenti illam adire,eo inuito aditur per monasterium,per latè di
sputata,& adducta per Soc.in l.hæredes.ff.de vulga.& pup.ver.
circa tertiam.& versi.circa primum.per totum,quia monaste-
rium,vt inquit ibi,acquirit mediante persona monachi,sequi-
tur Nicol.de Vbal.in tract.de succes.cle.ab intesta.ver.secundò
fallit.vbi dicit,quod licet de hoc sint diuersæ opiniones cōiter
tamen opinio est,quod monasterium possit adire inscio,& in-
uito monacho,vide Barto.in l.ciuibus.in fi.ff.de rebus dub.vbi
dicit,ꝙ in his qui sunt regulares,& nō possunt habere propriū,
quicquid legatur,vel quicquid eis acquiritur,ecclesiæ acquirit,
vt ibi per eum,immo secundum D.Nico.de Vbal.d.loco.si de-
63 lata sit hæreditas suorum ascendentium monacho,& ea non
adita,nec repudiata moritur,illam transmittit ad monasteriū
ex beneficio scilicet l.vnicæ.C.de his,qui ante apertas tabulas.
64 quia monasterium,quoad hoc loco filij habetur.Et idem est di
cendum,quod fortius videtur in hæreditate extraneorum,se-
cundum Ioan.de Imol.d.l.j.& Abb.in dicto c.in præsentia.Itē
fallit secundo,quia Cistercienses non possunt possidere villas
65 fidelitates hominis,iustitiarios,tributarios,ecclesias,& altaria
& si acquisierint illas debent vēdere vel ea cum aliis bonis cō-
mutare,aut si nō possunt aliter alienare,faciant ex eis eleemo-
synam,aut abiiciant,de statu monac.per tex.ibi glo.& Doctor.
66 in cap.recolentes.Conuersi etiam si ipsi non renunciant secu-
lo,nec profitentur aliquam religionem,acquirunt sibi & suc-
cedunt consanguineis,perinde ac si non essent oblati,Si verò
renunciant seculo,& profiteantur aliquam religionem,appro
batam,si monasteria sunt capacia ad acquirendum,qualia dixi-
mus supra omnia monasteria præterquam fratrum minorum
quæ sunt omnino incapacia,& arctissima degunt paupertate,
67 ipsa monasteria succedent in hæreditatibus,& bonis suis con-
uersis delatis,ad notata per gloss.& Doctor.capit.vt lex conti-
nentiæ.27.quęstio.j.per Bald.in l.generaliter.C.de sacrosanct.
eccles.authent.ingressi.C.eodem per Ioan.de Imo.in ca.secun-
do.de Testam.

Heremitæ etiam possunt sibi acquirere,quia possunt succe-
68 dere in hæreditatibus suorum consanguineorum,ac in bonis
etiam sibi quomodolibet delatis,& oblatis,sicut meri laici,&
hoc uerum,nisi profiteantur aliquam regulam approbatam,
quia si profiteantur,succedit regula sine monasterium,si sit ca-
pax,notatur 19.quæstio.3.§.eodem.de fide instr.cum Ioannes.

De monialibus verò dico,quod aut profitētur regulam Bea
ti Benedicti,aut Beati Augustini,vel aliam regulam,quæ pt ha
bere proprium,& acquirere,& de eis tunc dicendū est,prout
dicimus de masculis religiosis,ad not.in c.vnico.de relig.dom.
in Cle.ut professores.de regulari.in cap.generali.de elect.lib.6.
69 Aut profitentur regulam mendicantium,quas vulgus appel-
lat sorores,licet ista vocabula sint sinonima,dicit Io.And.in c.

causam.de elect.& in hoc est maius dubium,nam dicit Gulielmus de mõte Laud.in cle.vt professores, quod omnes ordines mulierum sunt in statu non mendicantium, & ita refert,& sequitur ibi Do.Flo.8.q. Lap. Abb.dicit,ꝙ sorores Prædicatorũ, & minorum sunt mendicantes,per tex.in c. periculoso.§. sanè. de statu regul. & licet habeant priuilegium, vt possint habere proprium,ꝙ dicit se vidisse, & legisse, tamen per illud priuilegium non tolluntur alia,quæ requiruntur in ordine mendicãtium,& propterea sorores Prædicatorum, & sanctæ Claræ cõprehendunt dispositione c. non solũ.de regular.lib. 6.& ita dicit se de facto consuluisse,videtur sentire Io. And.in d.clem.ut professores,vt per Lap.all. 4. Tamen ex quo habent priuilegiũ vt possint habere possessiones,& alia bona in communi. hẽt locum in istis mulieribus illud quod dictum fuit de fratribus, nõ mendicantibus,siue profiteantur regulam mendicãtium, siue non mendicantium,per rationem in d.c.periculoso. in princ. ne scilicet occasione quæstus habeant uagari,quam vagationẽ iura abhorruerunt in mulieribus religiosis maximè, & etiam in mulieribus secularibus,vt in c.mulieres.de iud.libr.6. merito attento priuilegio possunt succedere,& acquirere.

Clericis regularibus non mendicãtibus succeditur hoc modo,videlicet,si monachus non sit tacitè, vel expresse professus, & decedat in monasterio ab intestato,ei succedunt consanguinei,vel veniẽtes ab intestato in monasterio est tex. in c. cum simus.de regu.& c.beneficium.eo.ti.lib.6.per Bal.in auth.ingressi.Id quod procedit si simpliciter sit ingressus: Item si se obtulit non facta mentione de bonis:Item si se obtulit cum bonis,vel se & bona obtulit,quia videtur se obtulisse,& fecisse omnia sub ista tacita conditione,si sequatur professio, & non aliter: fallit tamen hoc,si antequam ingressus esset,lõgè ante bona sua monasterio obtulisset,quia tunc bona remanẽt monasterio,& monasterium succedit,non autem consanguinei,quia in dubio videtur obtulisse non contemplatione ingressus,sed monasterii, quo casu bona non recuperat.

Secundo fallit,si constat,qđ ingrediens voluit mutare vitã. vt d.c.beneficium.quia tunc pari modo succedit illi monasterium,non consanguinei.

Tertiò fallit si ingrediens obtulit expresse bona monasterio tempore ingressionis,declarans velle illius esse, quia tunc pari modo ei non succedunt consanguinei,secus se intendebat, qđ bona venirent monasterio consequutiuè,i.quod ipso ingresso, & professo bona item ad monasterium venirent, prout est verisimile,quia tunc monasterium non capit bona,nisi emissa, & sequuta professione.ad not.in authen.ingressi, & c.cum simus. præallegatis.

Quartò fallit:nisi monachus fuisset intrusus coactè per delictum in monasterium,vt per Spe.in tit.de statu mona. §.j.vers. ad præmissorum.

Quintò limitatur regula,vt si non tota substãtia,quæ spectabat ad ingredientem nondum professum, perueniat ad monasterium,tamen perueniat tm̃,quantum possunt esse alimenta, pro tpe quo permansit in monasterio,quia nõ debuit esse onerosus domui. 14.q.16.de lapsis.& qui sentit onus,& commodũ quoq; sentire dẽt.reg.qui sentit.de re.iur.in 6.per Pet.de Anch. in c.beneficium.de reg.in 6.licet casus in quo ipse loquitur sit, non de nouitio mortuo in monasterio,sed de exeũte monasteriũ,& cõis opinio est Doc.ibi,quod monasterium nihil capiat.

Si verò monachus sit professus,vel tacitè,vel expressè,ita qđ constet eum voluisse vitam mutare, si habet filios, & decedat ab intestato,bona perueniunt ad monasterium, sola legitima filijs remanente,auth.si qua mulier.C.de sacros.eccl.quæ est canonizata 19.q.vlt.si qua mulier.etsi filij nõ sint lgitimi,sed spurij,& naturales,auth.in eis non habet locum,secundum Spe.in tit.de sta.Mona.ver.53 Bar.in d.auth.vlt.col.

Item ipsa legitima,reseruatur etiam parentibus sicuti filiis, si eos professus habeat, per rationem.l. nam & si parentibus.ff.de inof.testa.Spec.in ti.de stat.mona.§.j.versi.54.videtur tenere,ꝙ sic:in versi.verò ad Præmissorum,qui est in fine illius §.videtur concludere,quod monasterium succedat in vniuerso, & ita tenet gl.prout Ant.in d.auth.si qua mulier,quæ opinio nõ placet Nicol.de Vbal.in tract.de succes.ab inte.cle.ver.2.conclusio.in fine,quia dicit,quod est opinio minus rigorosa, vnde dicit,ꝙ si parentes non habent vnde se alant,quod apud eos debet aliqd remanere pro alimentis,ad quæ filius sibi tenetur ratione naturali.l.si quis a liberis.ff.de lib.agnosc.§.parens.& in Auth. de incest.nupt.§.si verò.& legitima quæ debetur filiis per patrẽ professum,vr̃ debita statim emissa professione, non aliter expectata morte naturali patris per tex.in c.cum simus.de regu.præallegato quem casum dicit singularem Bald.in d.Auth.si qua mulier,& id tenent communiter omnes Canonistę,refert idem de Vbal.d.loco.

Et in materia,si monachus recedit a monasterio illicitè,& illicentiatus,vt vagetur apostatando,& tunc bona acquisita monasterio non recuperat,dicit gl.in c.quod ante.de cler.coniug. in ver.redire,ibi aliud est,cum quis sua sponte recedit, & tũc nihil ei restituitur,immo quicquid interim vagando,& apostatãdo acquirit,monasterio acquirit 18.q.2.si abbates.& 27.q.j.si qs rapuerit,sed intellige hoc distinctè, videlicet, quod monasterium debet illum vagãtem reuocare,quia si id facere negligit, interim acquisitum non erit monasterij,& pari modo nõ recuperabitur,si recedet a monasterio,vt absq; licentia ingrediatur aliud monasterium,quia cum non teneat ingressus secundi,bona non poterunt auferri a primo.

Si verò monachus licitè transfertur de vno monasterio ad aliud,& tunc bona acquisita ante ingressum primi monasterii vel tpe ipsius ingressus,si ipsi monasterio sint collata non ratione ipsius ingressus,sed ex alia causa,puta ex deuotione quã habuit erga monasterium,quod remaneant monasterio,Lap.allegat 62.Secus si contemplatione ingressus,quia eo exeunte monasteriũ,personam eius sequuntur.not.in c.beneficium.de reg. dicit gl.d.c.quod aũt de cle.coniug.ibi propter hoc dicunt quidam,quod oĩs donatio facta ecclesiæ,vel monasterio tempore ingressus,tacitam habet conditionem,vt duret eo ibidem perseuerante.ad instar dotis.l.vnica.C.de vxor.actio. Et idem inqt in monacho, vt illa transferat secum in secundo monasterio ad qđ transit,q̃ pro hac materia vide,si bona sint acquisita post ingressum monasterij, & antequam exeat,& ea remanent monasterio,in quo illa acquisiuit 18.q.j.statutum,& hoc verum si bona sint acquisita effectualiter,vt quia hęreditas delata monacho in primo monasterio existenti, sit adita per monasterium, secus si non fuisset adita,quia illam posset secundum monasterium adire.d.c.statutum.no.in l.Deo nobis C.de epi.& cler.Bona verò acquisita post translationem sine dubio videtur dicendum,quod sint acquisita secũdo monasterio, cum a primo sit absolutus.21.q.5.si quis autem de monachis.§.si verò.

Sed cuiusuis generis, vel ordinis fuerint clerici regulares, si acquisita ex fructibus beneficiorum,vel ex illicitis negociationibus relinquerint,in taliter acquisitis vti succederet eccl. c.p̃senti.de offi.ord.ita succedit illis Camera apostolica, hodie in locum ecclesiæ suffecta Rota decis.855. quia & ipsi quoque veniunt comprehensi in generalitate constitutionum,seu bullarum in materia spoliorum æditarum,in quibus comprehendũtur & clerici regulares,ẽt cuiusuis ordinis mendicantium,vt videre est in bullis,& meo tempore taliter acquisita relicta, semper Camera apostolica collegit,in aliis verò bonis aliunde prouenientibus,quomodo & per quem succedatur monacho,vel fratribus decedentibus,vltra prædicta, habes latè per Boer.decis. 224.incip.Christi benedicti & primo. vbi concludit, quod per monasterium & Abbatem capiũtur spolia,& bona monachorum decedentium.

Dilectis filijs Generali,ac Prouincialibus Magistris Vniuersisq; Fratribus Ordinis minorum Conuentualium nuncupatorùm.

PAVLVS PAPA TERTIVS.

DILECTI Filij salutem & Apostolicã benedictionem. Exibita nobis nuper pro parte vestra petitio cõtinebat, qđ licet quã plura priuilegia, exemptiones, immunitates,libertates,gratię,& indulta vobis,& ordini vestro per diuersos Romanos Pontifices, & præsertim Sixtum quartũ,per quasdã sub pridie Kalend. Septemb.Incipiẽdo Vniuersalis Ecclesiæ Maremagnum nũcupatum,& Leonẽ Decimum prædecessores nostros, per alias super electione magistri Generalis eiusdem ordinis, Vniuersaliq; vnione & concordia inter vos & fratres dicti ordinis minorũ de obseruantia nũcupatorũ initis sub pridie Idus Iunij datis eorũ põtificatus quarto,& quinto,respectiuè annis desuper confectas sub plumbo literas bullam concordiæ nuncupatas concessa fuerint, & inter cętera vobis per sedẽ Apostolicã indultũ fuerit, quod in tpalibus bonis in q̃b.de Iure succederetis si in seculo maneretis,succedere,Necnon legata,relicta,eleemosynas,& quãcunq; pecuniarũ summam,aliaq; bona q̃ uobis in futurũ relinqui vel elargiri contingeret recipere,tenere, & habere. ac in vestros vsus conuertere.Omnibusq; singulis aliis priuilegijs exẽptionib.immunitatib.libertatib.gratiis & indultis fratrib.dicti ordinis minorũ de obseruantia nuncupatis,& illorũ ordini p̃dictis quõlibet ꝯcessis vti frui,& gaudere libere,& licitè posseris, put in singulis p̃dictis & aliis desup ꝯfectis literis plenius continet. Ipsaque priuilegia, exẽptiones, ĩmunitates,& libertates, gratię, indulta & concessiones in viridi sint obseruãtia, cupitis tñ p maiori aĩ vestri satisfatione priuilegia,exẽptiones,immunitates,libertates,gr̃as,indulta & concessiones hmõi auctoritate nr̃a roborari.Quare nobis humiliter supplicari fecistis, Vt votis vr̃is hmõi annuere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui quorũlibet Chr̃i fideliũ,p̃sertim religiosorum,qui salutiferos fructus in agro dñico continua eorũ cultura pducũt. votis quantũ nobis cum Deo,licet annuimus. Eaq; fauorib. p̃sequimur, opportunis huiusmodi supplicationibus inclinati, omnia

omnia & singula priuilegia,exemptiones,immunitates, libertates,gratias,indulta,& concessiones huiusmodi & desuper cõfectas literas, quarum omnium tenores hic pro sufficienter expressis haberi volumus,authoritate apostolica tenore præsentium approbamus & confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus.decernentes ea ita tamen quod temporalia bona vobis per prædecessores nostros concessa de superioris vestri licentia tantum in vestros vsus particulares conuertere possitis inuiolabiliter obseruari & uobis suffragari debere. Sicque per quoscunque Iudices & commissarios quacunq; authoritate fungentes sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretãdi facultate iudicari & diffiniri debere. Irritum tamen & in hanc si secus super his à quocunq; quauis authoritate scienter,vel ignoranter cõtingerit attemptari. Eaque quatenus opus sit innouamus & de nouo ꝯcedimus. Non obstantibus constitutionib. & ordinationib. apostolicis. Necnon dictorum ordinum,etiam iuramento cõfirmatione Apostolica,vel quauis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinib. Priuilegijs quoq; indultis & litteris apostolicis quibusuis in contrarium forsan concessis,vel concedendis. Quibus ẽt si p illorum sufficienti derogatione de eis eorum quæ totis tenoribus specialis specifica & expressa,ac de verbo ad verbum mentio, seu quæuis alia expresso habenda foret. Tenores huiusmodi pro sufficienter expressis,ac de verbo ad verbum insertis habentes,ac vice dum taxat illis alias in suo robore permansuris specialiter & expresse derogamus cæterisq; contrarijs quibuscunq;. Volumus etiam quod præsentium transumptis manu notarij publici subscriptis. Et sigillo alicuius personę in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis,eadem prorsus fides adhibeatur,quæ originalibus litteris adhiberetur si forent exhibitæ,vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die xxvij. Octobris, M. D. XXXX. Pontificatus nostri Anno Sexto. Blosius.

De success. Cler. secularis ab intestato.

§. DEVENIENDO ad clericos seculares, dicimus, quod possunt acquirere sibi, & habere bona particularia multiplici modo,licet secundum antiqua iura,id eis non erat permissum,immo videbãtur exclusi ab hæ- 1 reditatibus,& successionibus quibuscunque,quia Deuteronomii 18.scriptum est de eis. Non habebunt sacerdotes & leuitæ, & omnes,qui de eadem tribu sunt partem, & hæreditatem cũ reliquo Israel,quia sacrificia Domini,& oblationes eius comędent,& nihil aliud accipient de possessione fratrum suorũ, Dominus enim ipse,est hæreditas eorũ,sicut loquutus est illis: & Hieronymus ad Nepotianum scribens, non accipio partes inter cæteras tribus,sed quasi leuita, & sacerdos viuo de decimis, & altari seruiens,altaris oblatione sustentor, habẽs victum, & vestitum his contentus ero, & nudam crucem, nudus sequar. 2 12.q.j.Clerici.& c.duo sunt genera,id quod,vt dixi procedit de iure antiquo considerato tẽpore legis,immo etiam considerato tempore gratiæ in primitiua ecclesia,quo tempore etiã,non solum clerici,sed & omnes,qui primo crediderunt, nihil proprij possidebant.c.4.in actib. Apostolorum,vbi omnes,qui possidebant agros illos vendebant,& precia ante pedes Apostolorũ offerebant,12.q.j.videntes.Deinde cęperũt habere propria. 3 12.q.j.certè.ibi,qui volunt aliquid proprium habere, quibus nõ sufficit Deus,& ecclesia,maneant vbi volũt, & vbi possunt, nõ igitur aufero eis clericatum.&c.Fac.c.sicut.c.sint manifestę. ea. cau.& q.vnde clerici possunt hodie acquirere tam successionẽ ascendentium,& descendentium,q̃ etiam collateralium in oĩbus,& per oĩa,sicut laici.l.sacrosanctę.& l.Deo nobis. C. de epi. & cle.c.quia nos.c.relatum.el 2.ver.cæterum.extra de testa.vn- 4 de non valet statutum excludens clericos, vel monachos a successione parentum,agnatorum,seu cognatorum, quia est contra libertatem ecclesiasticam.ad no.in Auth.cassa.de epis.& cleri.& in l.j.C de sum.Trini.& fid.cathol.per Bald.d.l. Deo nobis. Vnde cum bona habere possint,& acquirere & possidere, iure optimo possumus de illorum successione passiua tractare, & quomodo,& per quem illis succedi possit aliquid dicere.

Pro cuius rei intelligentia, credo,ꝙ sint attendendæ species bonorum:in quibus,isti clerici successionem,vel successorem relinquere possunt,nam vna est species bonorũ, quæ patrimonialia appellantur,quæ illis ex hæreditatibus,legatis,donationibus,aut huiusmodi largissimè sumpto vocabulo obueniunt: alia species bonorum sit,quæ ei proueniũt de fructibus ecclesiæ vel occasione ecclesiæ: Tertia verò species bonorum sit, q̃ illis 5 proueniũt ex artificio doctrina,officijs,& seruitijs. Et in prima specie bonorum patrimonialium,quæ acquirit clericus ex hæreditate,legato,vel donatione sibi factis, aut bonis sibi ab intestato venientibus,vr̃,ꝙ succedant clerico seculari descendentes,& ascendentes, vel collaterales qui ei sint in gradu proximiores per tex.qui dicit,in c.fi. 12.q.vlt.& c.j.q.3.& c. quicunq;. vbi gl.in ver.vendicabit,in Auth.de eccl.ti.§.si quis Episcopus. col.9.& ita intelligit gl.per illũ tex.in c.j.extra de succ.ab intest. in versi.tradantur,quia in huiusmodi succeditur clerico, prout laico ex dispositione iuris ciuilis,per tenentes primum gradum in successione,instit.de hære.q̃ ab intest.§.j.in Auth.in succes.C. de legit.hęr.per Bal.in cons.313.2.vol.ver. certum est igitur,& per totum consilium,quod est in materia factum,an bona relicta per clericos possint pertinere ad consanguineos, tam ex testamento,quàm ab intest. Et quid de fructibus perceptis,tam ex patrimonio q̃ de beneficijs est consilium Bart.Cępol. consi.51. 6 incip.in Christi nomine,sed de descendentibus intellige,dummodo sint legitimi,& sit soboles legitima, quia concubinatus est magis prohibitus clericis,q̃ laicis, adeo quod filii in concubinatu nati,non succedunt clerico etiam in illis duobus vnciis 7 in quibus de iure ciuili succedunt filij naturales, cum eorũ matre in bonis patris,authẽ. de trien.& semis.§.consideremus,per Bald.qui ita sentit in l.quiq; litigandi.ff.de in ius voc.dicens ita disputando tenuisse Ricar.Malumbræ,pro quo aduerte in materia, quia descendentes clericorum simplicium in minorib. ordinibus constitutorum, siue ipsi sint ante ipsum clericatum procreati,siue post adeptum clericatum ex matrimonio legitimo,sunt legitimi,possunt enim, & ante susceptionem ordinũ, 8 & post ordines minores susceptos,contrahere matrimonium toto ti.de cle.coniug.quia si loquimur de descendentib.& filijs clericorum,qui non sunt tantum in minoribus ordinibus constitutis,sed in sacris,tunc intelligemus de conceptis ante susce- 9 ptionem sacrorum ordinum,quia alias essent spurij,quia cõstitutis in sacris regulariter est interdictum matrimonium not.in 10 c.a nobis.de big.ex j.gl. Descendentibus verò non existentibus, veniunt ascendentes, & collaterales existentes respectiuè vsq; ad decimum gradum,illis verò deficientib. succedit clerico de- 11 functo in istis bonis,ecclesia,vt habetur 12.q.3.c.j.de success.ab intest.vbi gl.pulchrè distinguit in ver. moriẽtium. ꝙ si clericus decedat intestatus,in acquisitis intuitu p̃sonæ,si res sint distinctę succedunt ei consanguinei, si sint permixtę cum reb. eccl. tunc distingue,quia aut dubitatur,an habuit proprium, aut certum est,ꝙ habuit,si dubitetur,semper pro ecclesia præsumetur, & totum vendicabit ecclesia,argu.12.q.3.quicunq;.ff.de rebus dub.ciuib.si verò certum est,ꝙ aliquod habuit,sed nescit, quantum,obtinet,tunc distinctio de qua in tex.subdens glo.nec immerito,quia nullus hæres nobis proximior est, quàm qui nos eo sociauit,&c.vbi concludit,ꝙ in talib.acquisitis succedit clerico ecclesia tantum,si non habet consanguineos 12.q.vlt.c. vlti.& c.fi.eo.ti.per Inn.in c.cum tibi.de ver.sig.no.in Auth.de ecclesiast.tit.§.presbyteros.col.11.& in auth.licentiam. de episco. & cler. Est optima decisio Rotę in antiquis decis.864.inci. mortuo.vbi dicit,ꝙ ẽt ecclesia habet fiscum c.quia diuersitati. de cõcess.præb.in gl.antepen.& loco ecclesiæ hodie succedit camera apostolica,in locum ecclesiæ subrogata Rota decis.855. sed an in istis bonis hodie possit succedere camera,posset dubitari, quia hunc casum non comprehendunt bullę spoliorum,vnde dic si non succedet vigore bullæ, succedet ex dispositione iuris communis, & in cõcilio Romano sub Sancto Syluestro Papa c.4.clerici bona decedentis sine hærede sanguinis, in partes diuidebantur,vna videlicet episcopo,vna reparationi ecclesiæ,altera clerico,altera pauperibus,in summa concilio. fol.36. & alias vt ibi.vbi Abb.dicit,ꝙ bona clericorum decedentium ab intestato sine ecclesia,pertinent ad prælatum eorum. Secunda species est bonorum, quæ proueniunt clerico de fructibus, & prouentibus ecclesię, & occasione ecclesię, quorum bonorum ego feci tres species supra in quæstione de potestate clerici,vel prælati circa fructus &c.ver.si in hac materia,vt videlicet aliqui fructus,& emolumenta sint quæ obueniunt beneficiato ratione tituli tantum,non ratione alicuius residentiæ, vel seruitij,aut personalis interessentiæ,quę possunt dici, vt vulgo di- 12 citur deportatis,qualia sunt redditus,qui obueniunt ex prędijs domib. censibus,terris,locis,aut alias ex rebus, aut contemplatione,vel occasione ecclesiæ,aut oblationibus,quæ ei debẽtur: quia est in beneficio institutus,vel intitulatus.

Alij verò fructus sint,quæ obueniunt beneficiato,non ratione tituli tantum,neq; ex eo, quia est in beneficio institutus tantum,aut intitulatus,sed quia in ecclesia in diuinis horis, ac Dei laudibus deseruit,veluti sunt illi fructus,vel prouentus, qui dãtur tantum seruienti,quos qui non seruit,non percipit,sed aliis conseruientibus accrescunt, veluti sunt distributiones quotidianæ,quæ dantur pro seruitio in diuinis personaliter impẽso, & huiusmodi de quibus habetur in c.vnico. de cler. non resid. in 6.& in c. licet. de pręb. in quorum numero possunt ẽt computari fructus:qui dãtur Cappellano amouibili,vel salaria,quæ dantur Cappellano,vel alicui sacerdoti seruienti in diuinis, de quibus in d.quęstione.

Alij verò fructus sunt,qui non debentur habenti titulũ,neq; deseruiẽti in ecclesiæ in diuinis,sed quia sunt clerico auctoritate apostolica,vel alia,ex fructib.aut emolumentis ecclesię reseruati,aut ex aliqua cã regulariter cõcessi, veluti sunt fructus specialiter reseruati,vel fructus pensionum,& pensiones,quę non

debentur, nec ratione tituli, nec seruitij, sed sola Papæ, vel alterius superioris ordinatione, vel concessione ad id beneficium, vel ecclesiam ius habentem, obligantis, de quibus habetur per Io. Baptistam Cacialup. & per Hiero. Gig. & Paulum de Roma. in eorum tract. de pensio. in princ. & per totum.

Et in prima specie, ex quo clericus fructus beneficij, aut ecclesiæ non facit suos, nec de eis vltra necessaria pro victu, & vestitu sui, & suorũ potest disponere, immo illos habet dispensare, prout in iure fuit ordinatum, per latè deducta, & disputata per Abb. in c. cum esses. de testa. in repetit. non succedũt in illis, aut in acquisitis ex illis modo aliquo consanguinei, sed successor in beneficio per tex. in c. relatum. el 2. ver. vbi autem. de testa. & 13 per tex. in c. præsenti de off. ord. in 6. per Bal. in cons. 313. secũdo volu. incip. præmittendum est in ver. certum est, & melius, nisi hoc intelligo vbi dicit, quod bona acquisita per clericum, ratione ecclesiæ, non transeunt ad consanguineos, nec ex testamento, nec ab intestato, idem puto posse dici etiam si beneficium sit simplex, dummodo extra congregationem, veluti sunt vicarij perpetui, cappellani, & similes, vt per Io. Andr. in c. requisisti. de testa. 4. col. ibi prælationem largè &c. vbi dicit per eum acquiri ecclesiæ, vel cappellę, cuius curam gerit. Sed in locum successoris ecclesiæ, vel cappellæ in huiusmodi acquisitis relictis per clericum, vel prælatum per constitutiones, & extrauagantes editas per Romanos Pontifices in materia spoliorum est hodie suffecta, & subrogata Camera apostolica, ut per dictas constitutiones ac Rotæ decis. 855. cum camera. de probat. in antiquis, prout latè diximus supra in quæstione quid sint spolia &c. vbi bullas notauimus, vnde si clerici de huiusmodi acquisitis, obtẽta licentia a Sede apostolica non disponunt. (aliter enim disponere nõ possunt, vt latè diximus in q. de potestate cler. circa fructus &c.) per extrauag. Pauli III. ibi vel absq; sufficienti facultate &c. in eis vti spoliis succedit camera, cui talia sunt applicata ex forma extrauagantium desuper promulgatarum, id quod etiam est intelligendum, vt procedat si fructus isti prouenerint ex beneficiis simplicibus, & personalibus, ac administrationẽ non habentibus, quia de huiusmodi, ac acquisitis ex eis, si decedat clericus absque dispositione in illis, succedit ecclesia ei ab intestato, & per consequens hodie camera apostolica per gl. q̃ id dicit in c. præsenti. de off. ord. in 6. & per Host. ante illam in c. fi. de pecul. cle. subdens ibi quod hoc seruat consuetudo, q̃ quasi vbiq; obtinet generalis, quia inquit canonici fructus pceptos de præbendis suos faciunt, & inde testantur, de quibus tamen, si decedat clericus nullo facto testamẽto, & ab intestato, æquum est in istis ei ecclesia succedat, sed Abb. in repetit. in c. cum esses. de testa & in c. si. de pecu. cler. vbi ẽt Cardinalis Zabarella indistinctè tenet cum bona ratione, quod de fructibus cuiuscunq; beneficii, ac ex quocunq; beneficio acquisitis, non possint etiã testari, nec in testamento disponere aliquo modo, reprobando gl. d. c. præsenti multis rationibus, & euacuando fundamenta, quibus se fundat, ut ibi, vt diximus in præall. q. de potestate cle. circa fructus & res ecclesiæ: dicit in casu nostro Nicol. de Vbal. in suo tract. de success. ab intest. cler. § finita. ver. 3. est videndum vbi dicit secundum Iac. But. in l. sacrosanctę. C. de epis. & cle. qđ clerici habent bona triplicis generis, quædam enim sunt acqui 15 sita non contemplatione ecclesiæ mediatè, vel immediatè, & in istis sunt clerici veluti cæteri priuati, Quedam sunt acquisita contemplatione ecclesiæ immediatè, vt si relinquitur ecclesiæ vel de acquisitis ex bonis ecclesiæ, & de istis non testantur clerici, & multo minus (inquit) succedunt eis consanguinei venientes ab intestato. Et idem dicas si non relinquantur ecclesiæ, sed relinquantur eis contemplatione ecclesiæ, iuxta no. in c. requisisti. de testa. in qua materia vide deducta per Gaspar. de Cald. in suo cons. 2. de pecul. cler. vbi posita quæst. quis succedat in fructibus canonici defuncti dicit quod si canonicus decedit ante fructus collectos, quia de iure communi non facit canonicus tũc 16 fructus suos, nec potest de eis disponere, non succedunt illi cõsanguinei, nec ex testamẽto, nec ab intestato, sed ecclesia cuius est proprietas, illos percepit, si verò decedit canonicus post fructus separatos a solo, & tunc distinguit, quinq; casus, quia si moritur fructibus separatis, sed adhuc in area, & campo iacentibus vel fructibus reconditis a colono, sed nondum canonico traditis: & istis casibus, quando non sunt reconditi in domo coloni ad instãtiam canonici, succedit in illis ecclesia, cum ante tra 17 ditionem non sint effecti canonici instit. de rer. diuis. §. per traditionem. Si verò decedit canonicus fructibus sibi assignatis, nondum tamen ipsis consumptis, & tunc licet, inquit, casus sit dubitabilis, quia alij, non distinguentes inter clericum habentem administrationem, & non habentem, volunt clericos esse dominos fructuum beneficiorum perceptorum, alii verò æqparant illos vsuariis, quibus ad vsum quotidianum, uti licet. §. j. Instit. de vsu, & habit. Et secundum Hostiẽ. debet distingui in 18 ter habentem administrationem, & simpliciter & personaliter beneficiatum, tamen concludit, quod si adsit consuetudo loci specialis, vel ecclesiæ quod consanguinei succedant in fructib. perceptis, & separatis a solo, illa debet seruari, & tunc ei in illis consanguineos succedere, alias dicit, quod ecclesia de iure succedet illi ab intestato, & ex testamẽto. Si verò certi fructus, aut precia debẽtur canonico post separationem, per vnum, duos, vel tres menses, & interim canonicus moritur, vel, & sic quinto loco canonicus moritur post dictum terminũ, tamen nondum dicta species, vel pecunia erat soluta, & his duobus casib. parimodo ecclesia ei ab intestato succedit, subdẽs ibidem similiter si pensione non soluta, vel afflictu canonicus moriatur, q tamen fructus debebant solui tempore vitæ ipsius, etiam ecclesia succedit, quia isto casu apparet, quod non sunt consumpti, vt ibi per eum. Sed hoc hodie fuit decisum per constitutionẽ Iulij tertij, de qua dico in prima quæstione, & quod disputo in qõne, an in fructib. in exactis. &c. relictis. &c. vbi vide veritatẽ.

Commendatarius verò, si commenda sit facta illi in vtilitatem ecclesiæ, non facit fructus suos, vnde in illis eo decedente habet succedere successor in beneficio 61. dist. in ca. quoniam 19 festus. Si verò commenda sit facta in vtilitatem commendatarii, tunc ipse lucratur fructus ad instar depositarij, ad cuius gratiam, & vtilitatem est factum depositũ, quia redditus ex deposito prouenientes sibi lucri facit. l. dies sponsaliorum. §. qui pecuniam. ff. deposit. & hæc fuit opinio Ludo. Pontan. consi. 352. incipien. omnipotentis Dei postulato. sed quare debet (inquit) idem Nicola. de Vbald. dicto loco, esse magis priuilegiatus commendatarius, quàm sit titularis, qui in morte æquiparatur vsuario, & censeatur magis vsuarius, quàm dominus, unde in fructibus, & ex eis acquisitis succedet ab intestato ecclesia, vel successor, & hodie in locum ecclesiæ, & successoris Camera Apostolica, pro quo vide glo. in ca. nemo. de elect. in 6. in versi. comendare, quæ tenet quod cõmendatarius non facit fructus suos. Capic. deci. 8. dubitat & alios refert.

In fructibus præbendæ distinctę, qui tempore mortis remanserunt, & qui euenient, ac decurrent à die vacationis beneficij, vsque ad diem apprehensæ possessionis, vel spectarent ad successorem in canonicatu, aut beneficio secundum aliquorum opinionem, per tex. in cap. relatum. el ij. de testa. ibi vbi autem in locum defuncti, vnus tantum est ordinandus, is ea bona &c. nam vbi prębenda est distincta, sine dubio in locum defuncti, alius est ordinandus ad not. in cap. dilecto. de præben. & c. cum M. de constitu. vel spectet ad capitulum Ecclesię, vbi defunctus erat præbendatus, aut ad episcopum, si ab ipso præbendam habuisset, per ea, quæ volunt Ioan. And. & do Pet. Anchar. in cap. cum in officijs, de testa. aut haberet ab episcopo simul, & à capitulo, quo casu haberet diuidi successio inter eos secundũ Imo. d. cap. relatum, in huiusmodi fructibus relictis succedit Came 20 ra per extrauagan. Pauli III. & breue Pij IIII. sub dat. 30. Iulij 1560. & in decurrendis vsque ad apprehensam possessionẽ noui prouisi per breue eiusdem Pij IIII. sub die 7. 1560. si quidem beneficia sic vacantia sint Papæ, vel Sede Apostolicæ reseruata, quia alias secus, quia in locum capituli, aut alterius successoris, est suffecta, ac subrogata Camera Apostolica, vt diximus supra in quæstione prima.

In secunda specie, in fructibus, qui obueniunt clerico non ratione tituli, sed seruitij & residentiæ, veluti in distributionibus quotidianis & eiusmodi, ego puto quod succedant consanguinei clerico decedente abintestato, quia taliter acquirit clericus, qđ illas facit suas, immò in eis acquirit clericus dominiũ per tex. cap. vnico, de cleri. non residen. in 6. ibi rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec facit eas suas cap. licet. de 21 præben. † vnde de illis videtur posse facere clericus, quæ vult, videtur tenere Lauren. in clem. fin. de præben. dicens quòd talis seruiens fideliter diuino Officio facit fructus suos, & potest de eis sicut laborator de denario diurno disponere, prout per Domi. Flor. ibi. facit Oldrad. in consi. suo 118. incipiẽ. ex virtute gratię, & facit quod voluit Dominic. ibi. Sequitur Franc. in d. c. vnico. & Barbat. dicens illum text. esse singularem in cap. fin. de pecul. cler. not. glo. in extrauag. prima. ne sede vacan. inter communes in ver. consueuerint. Decius consil. 280. colum. prima. 22 sequitur Paris. consil. 33. vol. 4. col. 2. † quia constat, quòd istæ distributiones conceduntur ex canonis dispositione ministris Ecclesiæ ob seruitium, seu ministerium, quod impendunt, vel exhibent altari, vel diuinis: Idem notatur Bolognin. in Anan. cons. 87. & tenet Nicol. de Vbald. in suo tract. de succes. ab intest. cle. §. finita. ver. 6. quæro, & ver. non obst. motiua Oldra. vbi multa in contrarium adducit, quod in huiusmodi distributionibus non succeditur clerico per consanguineos ab intestato, sed dicit, quod dicta adducit cã disputationis, quia in via iudicij contraria sñia est tenenda, vt per eundem in ver. his tñ Sed inter alia fundamenta, quæ adducit ꝯ illud, mihi videtur considerabile, quod tenet gl. in c. præsenti. de offi. ord. & Host. in c. fi. de pec. cle. quod in fructibus ecclesiasticis acquisitis de beneficio simplici, & personali ab intestato succedit ecclesia, non cõsanguinei, super quo considera, quia talis vr̃ esse diffinitio distributionũ quotidianarũ, & tales fructus esse distributiones quotidianæ, quæ ex simplici, & personali beneficio percipiuntur regulariter, put ex canonicatu, licet ego viderim in materia spoliorũ in

in multis locis regni Neapolis, multos Archipresbyteros & alios institutos in beneficijs non simplicibus, sed curatis habere etiam distributiones quotidianas, si inseruiunt, immo prẹter distributiones nihil, nisi gallinam, quæ sibi datur in benedictionibus nubentium, pro benedictionibus, quod vulgo vocant ingaudiare, vnde illud Host. & glo. quatenus intelligetur in distributionibus quotidianis, posset intelligi in distributionib. quæ ex simplici, & personali tantum in quib. terminis loquitur, non in beneficijs administrationem habentibus, vel alias diuersis, sed videtur quod in distributionibus quotidianis non succedatur per consanguineos, nisi ex testamento, quia talia veniũt ratione, & contemplatione ecclesiæ, licèt dentur pro labore personali, per ea, quæ secundum Ant. de Butri. dicit in c. requisisti. de testa. Nicol. de Vbal. in d. loco. §. finita versi. videretur super quo cogita. & distributiones quotidianæ dic esse duplicis generis, scilicet, quæ dantur horis interessentibus diuinis, & quæ dantur non interessentibus horis. vt extrauag. com. postulasti. de p̃ben. & extrauag. seq. primo casu videntur priuilegiatę, secundo verò casu vidẽtur suppositæ impositioni collectæ, vt cæteri fructus ecclesiastici, & primo casu vidẽtur esse proprię distributiones, quia proprię distributiones dicuntur, quę actu. distribuuntur gl. in extrauag. suscepti ne se. vacan in gl. priuilegio.

In tertia specie, in illis fructibus beneficiorum, qui non debentur clerico, ex eo, quia habet titulum, vel quia seruiat, sed sunt ei apostolica authoritate, vel alia concessi, vel reseruati, quales sunt pensiones, & pensionum fructus, vel quando fru 24 ctus beneficii alicui reseruantur, † alteri titulo beneficij assignato, in illis non succedit ecclesia, vel successor, vel in locum eius Camera, sed in illis ex testamento, vel ab intestato succedunt consanguinei, & moueor primo, quia pensio non est beneficiũ ecclesiasticum propriè, sed quid prophanum in mera tempora 25 litate existens, vt per Fely. & alios in c. ad audientiam. el 2. † de rescrip. & in cle. j. vbi Card. Imol. & alij de suppl. negli. præla. vnde acquisitum ex pensione, non dicitur acquisitum ex beneficio. facit quia pensio, quæ non cõsueuit reputari pro beneficio 26 ecclesiastico, prout sunt hodie regulariter pensiones, potest ẽ laico assignari, & illius laicus capax esse potest, per Doct. in ca. quamuis, vbi Archid. & Franc. in 2. no. de pręb. in 6. Imo. in cle. j. col. 6. versi. quærit. Guliel. de rebus eccles. non alien. per Bal. & Fel. d. c. ad audientiam. & quod pensio nõ sit beneficium ecclesiasticum, vel aliquid spiritualitatis habens, id ex eo patet, quia 27 Pensionarius non tenetur dicere officium, licèt percipiat pensionem, vt tenet ille antiquus doctor practicus Hispanus in libello, quod vulgo appellatur practica Cancellariæ fol. 51. sequitur Iacob. de Ferrarijs in trac. de horis canonicis. Io. Bap. Cacialup. in tract. de pensio. q. fi. Pet. Andr. Gamar. in tract. de off. leg. vbi assignat rationem. Item pensionarius æquiparatur vsufructuario, extinguit. n. pensio morte pensionarij, sicuti vsufructus morte vsufructuarij. §. finitur ãt. Inst. de vsufr. vsufructuarius ãt 28 fructus iã quæsitos ad hr̃des trãsmittit, tex. est notabilis in l. defuncta. ff. de vsufr. ideo pariter dicendũ, quod pensiones exactę & decursę non exactæ, & iam quæsitæ pensionario defuncto, 29 transibunt ad eius hęredes. Item pensio assignatur pensionario vt commodius sustentari valeat, & sic videtur assignata pro alimentis, vt per Rom. consi. 388. in casu propositi thematis. & is, 30 cui est factum legatum pro alimentis, decedens transmittit ius exigendi præterita alimenta non soluta ad suos hæredes. l. vti frui. §. fi. ff. si vsufru. pet. l. fructus in fi. cum l. seq. ff. de rei vend. faciunt adducta per Ale. in cõs. suo 40. perspectis his fi. 3. vol. vbi concludit quod pensiones decursæ perceptis fructibus in uita vsufructuarij, spectant ad illius hæredes, vnde pensiones, etiam 31 non exactæ, & decursæ in vita pensionarii, transeunt in eius hæredes, siue ab intestato, siue ex testamento, sunt verba Hyeron. Gig. in q. 52. de pensio. vbi dicit se ita consuluisse sæpe, & Rota iudicasse, sequitur Didac. Couarruuias Doct. Hispa. in c. cum in officijs. de testa. ver. octauo potest. in fi. & hanc opinionem seqtur Pau. de Roma in tract. suo de pensio. in 8. q. in ver. primo ecclesiastica pensio, vbi dicit quod pensiones & fructus lucrati p 32 pensionarium, dicuntur proprij, & in illius dominiũ transeunt, & ab eo donari possunt. l. in ædibus. §. vltimo. ff. de don. facit idẽ Gig. in q. 53. vbi tenet, quod pensio debetur hæredibus pensionarij, si tempore quo moritur, fructus sunt percepti, & paulo post ibidem, quod pensio erit hæredum, pro rata fructuum perceptorum, & ante illum tenuit Io. Bap. Cacialup. quem refert: ista sunt valde vrgẽtia. vt vides, & valde rationibus fundata, sed mihi videtur magnum, quod in huiusmodi succedant, & succedere habeant consanguinei pensionario decedente ab intestato, quia id non videtur permissum, vel concessum in distributionibus quotidianis secundum aliquos, quæ ex simplici, & personali beneficio administrationem non habente percipiũtur, in quibus non succedunt consanguinei clerico decedente ab intestato, per ea quæ dicimus in præcedenti quæstione, in q̃bus maior videtur esse ratio, quàm in pensionibus, propter laborem, & seruitium, quod impendunt in diuinis, & diuino cultu, id quod cessat in pensionibus, pro quibus nullus labor, nullum seruitium, nullum onus pensionario imponitur, qui nec ẽt ad dicẽdum officium obligatur, vt dicimus supra, super quo puto cogitandũ in foro poli, quia licet allegata, & adducta sint vera, & subsistant in iure, tamen negari non potest, quin pensiones non sint prouentus, & fructus, qui proueniant a beneficiis ecclesiasticis, & rebus beneficii, & per consequens redditus ecclesiastici, de quib. non habet posse disponere clericus in testamento, vel ab intestato, nisi per modos a iure traditos per ea, q̃ dicit Abb. in c. fi. de pecul. cle. & in c. cum esses, in repet. de test. dum allegat ad reprobationem, & confutationem gl. in c. præsenti. de off. ord. in 6. & ad reprobandum Host. in c. fin. de pecu. cle. quæ multum veritati, canonicæq; sanctitati, & puritati consona videntur, pro quo vide, quæ deduco in q. de potestate clerici suo loco, vbi facio mentionem de Bulla Pij V. nuper edita in materia spoliorũ, per quam vr̃ ore aperto declarari, quod pẽsiones ac pensionum fructus, ac de eis acquisita faciunt spolia.

In tertia verò specie principali bonorum, quæ obueniũt clerico, ex artificio, doctrina, officijs, & seruitiis dico prout ĩ. Et pri 33 mo quoad artificium, videtur quod inde quęsita sint ad liberã dispositionem clerici & quod eo non disponente in taliter acquisitis, succedant ei ab intestato venientes, quia artificium nõ reperitur prohibitum clericis, per ea quæ dicit Abb. in c. fin. de vi. & hone. cle. & 88. dist. per totum, & maximè per tex. in c. eijciens. & c. quoniam non cognoui. quia artificio potest clericus 34 sibi victum, & substentationem quærere. c. clericus. 91. dist. cap. nunquam de conse. dist. 5. dummodo non se subtrahat per hoc 35 a diuinis, ac diuinorum celebratione per gl. in summa. 91. di. q a clericus non potest per totum diem locare operam suam, quia non debet deesse officio. 54. dist. si seruus. fac. quod dicit Abb. in c. relatum. ver. not. in v. cæterum quod ibi est textus apertus, 36 quod habens beneficium, licitè exercet aliquod artificium, vel doctrinam indocendo alios, & lucrum inde proueniens, cędit sibi, non autem ecclesiæ.

37 Et artificium intelligitur, quando quis emit aliquam rem, aut materiam, & per artem, seu artificium reducit quis illam ad aliquam formam, vt si forte emit lignum, vel marmor, & inde statuam, uas, vel quid aliud faciat, & non recedendo ab exemplis Doctorum, si quis emit vimina, vt faciat canistra, vel emit cartam, vt faciat, vel vt scribat libros, vel emit ligna, vt faciat, vel fabricet domum, vel filum, vt faciat retia, vel corium vt faciat sotularia, & licèt clericus iure permittente, vti possit artificio, vel artificium facere, tamen id non est intelligendum simpliciter, quia non semper hoc eidem facere licet, quia non est licitum artificium facere clerico, nisi in casu, quando non ha 38 bet substentationem, & victum sufficienter ab ecclesia, & in casu: in quo ecclesia sibi non sufficiat, non autem propter lucrum principaliter cle. præsenti. de censi. & c. quanquam. eo. ti. li. 6. facit quod dicit Abb. in c. clerici officia. de vit. & hone. cler. tex. in c. j. de celeb. missarum, pulchra gl. in c. canonum. 14. q. 3. licet dicat Nicol. de Vbal. in tract. de success. cle. ab intest. ver. videretur dicendum. §. finita. quod clericus, tempus, quod superest sibi a seruitio ecclesiæ in diuinis, operetur in aliquo seruitio, vel officio honesto, & quod exinde quærit, quærit sibi, & de eo dispo 39 nit, prout disponeret de suis bonis patrimonialibus, quia lex tã tum excipit de bonis acquisitis contemplatione ecclesiæ, non aliunde. Quia si eget clericus, vti potest iustis negociationibus, & iustas negociationes facere, & inde sibi sustentationem pro se, & suis parare d. c. clericus. 91. dist. & c. j. de celeb. missa. & quis 40 dicatur iustè, honestè, vel inhonestè negociari, habes pulchrè per tex. c. eijciens. 88. dist. sed melius per Spec. in tit. de cler. coniug. §. sed quia dices. & potest clericus honestam mercaturam exercere. l. 2. primo respon. C. de epis. & cle. & emere honestè, & vendere, dumtamen ecclesias non negligat d. dist. 91. clericus. el 2. pro se sustentando, quia causa cupiditatis, lucri, vel auaritię negotiare non licet, secundum. S. Thomam, secunda secundæ 41 q. 187. §. ad secundum, sequitur Abb. in cap. 2. ne cler. vel mona. vbi dicit, quod negociatio quæ non fit lucri causa, non est prohibi 42 ta clericis, possunt enim vendere clerici, & emere, vt eorum necessitas exigit, non tamen principaliter propter lucrum d. cle. præsenti. de censi. & c. quamquam. eo. ti. li. 6. & dicit ibidem Innoc. quod etiam lucrum non est prohibitum clericis, quando prouenit ex opera, aut rebus clericorũ, & intellige, inquit Abb. 43 ibidem, quod lucrum proueniens ex opera, aut rebus clerico 44 rum sit licitum, quando clericus operatur necessitate suadẽte: quia alias clericus non debet negociare.

Immo clericus potest negociari etiam propter lucrum principaliter, si talis negociatio est licita, & honesta, dummodo negociatio, quæ fit propter lucrum ordinetur ad aliquem effectũ necessarium, & honestũ, puta ad domus suæ sustẽtationem, aut ad subueniendum indigentibus, vel propter publicam vtilitatem, quia tunc clericus capit lucrum pro sui laboris stipendio, 45 per Sanctum Tho secunda secundæ q. 77. artic. 4. Idem dicit si emit rem, non vt vendat, sed ad sui vsum, si postea propter aliquam necessitatem illam vendere vult, non prohibetur vendere maiori pretio, si tantum nunc valet.

Per quæ clarè conſtat iudicio meo, quod clericus acquiſita ex artificio, & ex negociatione etiam, quæ nō ſit cauſa lucri cupiditatis, vel auaritiæ, & in caſibus prænarratis, ꝙ ſibi acquiſita tranſmittit, & tranſmittere poteſt ad quoſcunque hæredes, etiā ab inteſtato venientes, pro quo vide quæ diximus ſupra in quęſtione, quæ negocia ſint permiſſa, vel interdicta clericis.

Id quod parimodo dicendum venit de acquiſitis per clericum ex doctrina, quia ſunt ſibi acquiſita, & de eis diſponit pro 46 libito, & in talibus ſuccedit illi peruenięntes ab inteſtato, † per tex. qui dicit ad literam. in c. relatum. el 2. §. cæterum. de teſtam. quia clericus doctor poteſt habere officium lucroſum, & acquirere multa, vt quia ſit deputatus ad legendum cum ſalario, uel ex induſtria aduocationis, aut conſultationis, & pro conſulendo, vel ſimiliū, quia taliter acquiſita ſunt ſibi acquiſita, nec ius aliquod in talibus eccleſia, & hodie Camera apoſtolica prætēdit, per Abb in c. vt vnus. de pecul. cler. vbi dicit talia non præ-47 ſumi acquiſita de bonis eccleſiæ, † nec eccleſiæ, ſed in caſu talis induſtriæ eſt idem de huiuſmodi acquiſitis præſumendum, qđ de patrimonialibus bonis clerici, vt ibi per eum, & per eundem in c. j. de poſtulan. vbi dicit, quod clericus in minoribus conſti-48 tutus licitè poteſt aduocare, & procurare, & per aduocationē, vel procurationem ſibi acquirere, ſi tamen non habet beneficium ſufficiēs, quia ſi ei eccleſia ſufficit, aliter videtur dicendū. Item id poteſt etiam ſi ſit diaconus, vel ſubdiaconus, & tam in 49 cauſis pendentibus coram eccleſiaſticis iudicibus, quàm corā ſecularibus, in cauſis tamen ciuilibus, ſed ſi habeat beneficium 50 ſufficiens tunc non poteſt: † quia in tali caſu æquiparatur clericus beneficiatus clerico in ſacris conſtituto, cui id non videtur permiſſum, vt per eundem ibi, & nō ſolum videtur licitum clerico procurare, & aduocare, pro ſui, & ſuorum ſubſtentatione, ſed etiam ad lucrum, per ea quæ dicit Abb. in c. vt vnus. de pec. cler. vbi ad acquiſita per clericum habetur cōſideratio ad lucra 51 quæ facere potuit ex doctrina, † cum clericus eſſet doctor, & ex doctrina multum lucraretur, in legendo, aduocando, iudicando. Idem in c. relatum. verſi. not. in ver. cæterum de teſta. quod ibi eſt tex. apertus, quod clericus habens beneficium licitè exer-52 cet aliquod artificium vel doctrinam in docēdo alios, & lucrū inde proueniens, cædit ſibi non eccleſiæ, ex hoc ēt tex. colligo, inquit, ꝙ clericus poteſt eſſe artifex, & licitè ſumere officium docendi alios &c. Et clerici, ſiue ſint in ſacris, ſiue non, ſi nō habent beneficia ſufficientia, vel indigent poſſunt exercere offi-53 cium tabellionatus, † & tā in curia Papæ, quàm alia, per Abb. in c. ſicut te. ne cle. vel mon. col. 3. & Card. Zabarella ibidem.

De religioſis verò clericis, nihil attinet dicere, quia nō poſſunt nec procurare, nec aduocare, & alia huiuſmodi facere, niſi duobus concurrētibus, ſi videlicet monaſterij vtilitas id expo-54 ſcit, vnde pro monaſterio, † & non pro ſe ipſis, & ſi Abbas, vel ſuperior id ſibi mandet, aut imperet, vt per Abb. in c. ex parte. de poſtulan.

Acquiſita ex ſeruitijs, & officiis videntur pari modo, quod p clericum decedentem ab inteſtato tranſmittantur ad conſan-55 guineos, licet Inn. contrarium videatur tenere in ca. quia nos. de teſta. in ver. conſideratione, & in c. j. eo. in verſ. acquiſiſſe. ibi idem dicimus, ſi ratione officii, puta quia capellanus alicuius principis, qui multa ei donauit. Sed contra Inn. tenet Iac. Butri. in l. ſacroſanctæ. C. de epiſ. & cler. vbi dicit, ꝙ bona clericorum ſunt triplicis generis, vbi tertio ſunt bona, quæ conferuntur ipſis non immediatè cōtemplatione eccleſiæ, ſed dignitatis, quā habent, veluti eſt pro miſſis dicendis, pro orationibus, pro anima alicuius, & ea acquiruntur clericis, & de eis poſſunt diſponere, & teſtari ſecundum ipſum Iacob. Idem tenet Petr. de Anch. D. Anto. D. Flor. d. c. quia nos, vbi dicunt quod taliter acquiſita eſt verius, quod cenſeantur acquiſita intuitu perſonæ, & ſic nō 56 contemplatione eccleſiæ, ꝙ dicitur ſignanter notandum, † vt per Io. de Imo. ibidem. Sequitur Abb. in c. cum eſſes. in repetit. col. xj. qui dicit, quod ſibi placet iſtorū opinio, vt videlicet clericus poſſit diſpenſare de iſtis, quæ acquiſiuit non ratione beneficii, nec omnino ratione perſonæ, ſed ratione dignitatis cleri-57 calis, vt quia pro miſſis dicendis fuerunt ſibi legata cētum, † vel quia fuit capellanus alicuius domini, & ex hoc multa acquiſiuit, quia hoc donatur ſibi, vt ſit ſuum, & non contemplatione eccleſiæ, cum nullam habeat. Item quia hoc videtur ſibi datū in recompenſationem damnorum, quæ ſubſtinuit in trahēdo ibi moram, nam interim ex aliquo artificio potuiſſet ſibi tantundem acquirere, per Inno. in ca. quoniam. ne Prel. vic. ſuas, & 58 idem Abb. in ca. cum in officiis. in hac materia diſtinguit, † vbi dicit attendendas eſſe coniecturas, utrum ſcilicet relinquens, aut donans habuit reſpectum ad perſonam, vel ad eccleſiam, quia fortè relinquens centum ſuo parochiali presbytero pro miſſis dicendis, non reliquiſſet ei ſi non fuiſſet ſuus proprius ſacerdos, quia tunc contemplatione eccleſiæ donatum, datum, 59 † vel relictum cēſeri debet ſecus videtur, ubi nulla qualitas ſuggerit eccleſiam contemplatam eſſe, ſed perſonā duntaxat, quo caſu non eccleſiæ, ſed perſonæ acquiritur, vt per Abb. ibidem, & in c. j. de teſta. in finalib. verbis. Nicol. tamen de Vbald. in tractа. de ſucceſſ. cle. ab inteſta. tenet, ꝙ opinio Butrig. Anch. Ant. & Flor. & Imo. non ſit tuta in foro poli, vbi etiam tenet, ꝙ ſi officia, ſiue ſeruitia, quæ exercuit clericus, ſint officia, aut ſeruitia, quæ conueniunt, tam clericis, quàm laicis, & tam per clericos, quàm per laicos exerceri, & fieri conſueta, veluti ſunt gubernationes, legationes, item aliæ adminiſtrationes ſimiles, veluti 60 ſunt theſaurariæ, caſtellaniæ, ad quę officia obtinenda, nullus reperitur ordo eccleſiaſticus neceſſarios, & de his inquit, quæ quærunt clerici poſſunt ad libitum diſponere, & ſi non diſpoſuerint veniunt ad conſanguineos, ſicut bona caſtrenſia, nam iſta appellantur bona quaſi caſtrenſia. l. fi. C. de inoff. teſta.

Item, ſi ſint officia vel ſeruitia, quæ conueniunt clericis tantum, non laicis, quale eſt officium maioris pœnitentiarij, ꝙ ſolet exerceri per Cardinalem gl. in clem. ne Romani. de electio, item quale eſt officium Camerarij, & Vicecancellarii, quę ſimiliter per Cardinales exercentur, prout de facto videmus, quæ non poſſunt exerceri, niſi per clericos, vel diaconos notat gl. in clem. ut hi qui, de ęta. & qual. & quales ſunt Prothonotarij, Scriptores, minores Pœnitentiarij, & alij in Romana Curia officia exercentes, quæ ex conſtitutionibus, & conſuetudine regulariter non poſſunt exercere, niſi per exiſtentes in ordine clericali, item quales ſunt Vicarii, & officiales in ſpiritualibus epiſcoporum, & aliorum prelatorum: qui debent eſſe in ordinibus ſaltim minoribus conſtituti. per not. in c. quia nos. de teſta. ſuccedunt conſanguinei clerico ab inteſtato decedēte, pro quorum opinione faciunt notata in c. ſignificatum. de præben. & in ca. 3. ne præla. vic. ſuas, & cap. cum ſecundum. de præb. facit etiam, quia clericus, tempus quod ei ſupereſt, ab eo, quod impendit in diuinis, poteſt collocare in aliquo opere, vel ſeruitio honeſto, & quòd exinde quærit, quærit ſibi de quo diſponit, prout de bonis patrimonialibus, quia lex tantum excipit bona acquiſita contemplatione eccleſiæ, non aliunde, & iſta non poſſunt dici taliter acquiſita, quia ſunt ſtipendia perſonalia dicit Inn. Petrus de Ancharan. in cap. cum in officiis. de teſtam. Iacob. Butr. & Bal. in Authen. licentiam. C. de epiſcop. & cleri. & ſi lex per-61 mittit clericis talia operari, videtur etiam per conſequens permiſiſſe, quod ex talibus acquiſita ſint eis acquiſita, & quod ad quoſcunque ſuos hæredes etiam ab inteſtato venientes tranſmittere poſſint, & habet communis obſeruantia, & conſuetu-62 do, vt in huiuſmodi ſuccedant conſanguinei, non eccleſia, qa non ſunt mutanda, quæ certam ſemper habuerunt conſuetudinem. l. minime. ff. de leg. & conſuetudo poteſt operari, vt con-63 ſanguinei ſuccedant clericis abinteſtato, non ſolum in bonis intuitu perſonæ acquiſitis, ſed etiam, ſi ſint acquiſita intuitu eccleſiæ no. in cap. cum ibi, de verbo. ſign. in cap. ſi propter tua. de reſcrip. in 6. &c. In acquiſitis verò per clericum ex illicita nego-64 ciatione, vſura, mercatura, & huiuſmodi via clericis interdicta dicimus ſupra quod ſuccedit Camera apoſtolica, vt per bullā Pij quarti deſuper editam, de quo dico in quæſtione quæ negocia ſint permiſſa, & interdicta cler. & in quęſtione quid ſint ſpolia ad longum.

Curialibus verò clericis Romanæ Curiæ, & alijs incolis Vrbis, & diſtrictus, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato ſuccedi tur per ſuos hæredes in omnibus bonis, per eos tam ex beneficiis, officijs eccleſiaſticis, quàm alias quomodolibet etiam illicitè acquiſitis, conceſſione, & priuilegio ſpeciali ſibi a Roman. Pontif. conceſſo per bullam Alex. VI. ſub Dat. ann. 1494. non. Octobris, & aliorum Pōtificum, ſpecialiter Iulii tertij ſub Dat. Romæ 1549. vi. idus Martij anno primo. & Pij quarti ann. 1560. non. Februarij incip. Bulla confirmationis priuilegiorum incolarum vrbis, & curialium. quarum bullarum tenor eſt in calce laboris iſtius inſertus, per quam conſtitutionem Pius quartus innouat, & de nouo cōcedit priuilegia curialibus, & incolis vrbis & diſtrictus, conceſſa circa diſpoſitionem bonorum ſuorū, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, de quibus bullis ego dico ſupra in præcedenti q. & eoſdem curiales eximit, & declarat non comprehendi in generalitate conſtitutionis per eū factæ, ſuper illicitè acquiſitis, de qua in quæſtione, quæ negotia ſint permiſſa, & interdicta cler. a qua diſpoſitione etiam eximit milites ſacroſanctæ militiæ ordinis Hieroſolimitani, declarando bona illicitè per eoſdem milites acquiſita, relicta poſt mortē, non comprehendi in bulla per eum edita.

Bona verò, quæ eiſdem militibus ex beneficijs, commendis, & eccleſiis obuenerūt, recta via ad ordinem eius militiæ, & ſeu religionem, quæ in eis dominum habent, & proprietatem ſpectant, vnde moriente milite talis militiæ, in ſpolijs, & bonis relictis ſuccedit religio, prout in capitulis ſtabilimentorum dictæ Hieroſolimitanæ religionis legitur, quæ inſeruntur, & pręſertim in c. cum bona, & facultates. c. conſuetudo laudabilis, & ca. omnia bona quę capitula, & ſtabilimenta ſunt cōfirmata a fel. recor. Paulo III. prout ego vidi cōfirmationem mihi exhibitā Neapolis, in cauſa ſpoliorum cuiuſdam Guiſcardi Marcheti militis eius militiæ coram me tunc vertente, ſub dat. 4. non. Iunij 1539. & a Pio quarto Kalend. Iunij, anno Pontificatus primo 1560.

Ca-

Capitula in ſtabilimentis ſacræ Hieroſolymitanæ religionis.

CVm bona & facultates, quæ ordo noſter poſſidet piorum hominum liberalitate collata ſint, ad ſubſtinendas hoſpitalitatis impenſas, & propulſando Chriſtiani nominis hoſtes, certum eſt fratres noſtros proprij in eis, aut priuati iuris nihil habere, ſed eorum verum dominiū, ac proprietatem, & poſſeſſionem ad ſolum ipſum ordinē noſtrum ſpectare, verum cum in communi rectè adminiſtrari nō poſſent propter locorum diſtantiam, & diſſidentiam nationū, maiores noſtri ea viritim fratribus per partes regenda cōmendarunt, vnde nomen commendarum ſumpſerūt, impoſitis annuis penſionibus, quæ augerentur & minuerentur, prout, & rei, & tempori, hoc eſt neceſſitati conuenire viſum eſt, etenim, vt minimum quinta, ſæpe quarta fructuum pars penditur, & in commune ærarium inferri iubetur, nonnunquam etiam dimidia, vel omnes etiam fructus, ſi ita à capitulo generali fuerit ſtatutum, penes quod vnum imponendarum, & aſſignandarum penſionum, & collationum huiuſmodi (quas reſponſiones & impoſitiones vocamus) ius eſt. Id autem, quid à quoque ſit pēdendum, & ſoluendum decernit, & publicè declarat. Decretum, & declarationem ſuam Prioribus Caſtellano empoſtæ, & capitulis prouincialibus per literas ſuas ſignificat, mandatq; vt penſiones à ſe impoſitas exigi, & perſolui ab adminiſtratoribus procurent, ſi qui fratrum noſtrorum eius mandatis, & ſcriptis non paruerint, habitu priuentur.

Conſuetudo laudabilis, & inueterata in noſtro ordine inoleuit, aut per obitum Priorum Caſtellani Empoſticæ Bauiloruorum, Commendatarium, & aliorum adminiſtratorum bonorum noſtri ordinis, commune noſtrum ærarium percipiat iura mortuarij, & vacantis, ideſt pro mortuario, fructus prioratus, Bauiluiatus, & commendæ, & adminiſtrationis à die obitus prioris Bauiliui, aut Commendatarij vſque ad feſtum natiuitatis ſancti Ioannis Baptiſtæ proximè ſequens, & pro vacante, ab eo die vſque ad alium feſtum Sancti Ioannis Baptiſtæ, ꝓximè futurum peracto anno, præter, & vltra iura ſpoliorū, quæ ad idem commune ærarium ſpectant, quam conſuetudinem, hac lege, & ſtatuto confirmamus, & pro lege haberi volumus, & obſeruari mandamus.

Omnia bona mobilia, ac ſe mouentia quorumcunque fratrum noſtrorum, tam in conuentu, quàm extra decedentium cuiuſcunque conditionis, & qualitatis fuerint, quæ ſpolia vocamus, ad commune noſtrum ærarium pleno iure pertinent, exceptis fratribus Capellanis obedientiæ, & ſeruientibus officij, quorum ſpolia peruenient ad illos, in quorum prioratibus bauiluiatibus, aut commendis reſidēriam, & ſtagiū habuerint.

S V M M A R I V M.

1 *Clericus diuerſimodè facultates acquirere poteſt.*
2 *Quale ſit peculium aduentitium clericorum.*
3 *Quod in laico dicitur peculium aduentitium, in clerico eſt quaſi caſtrenſe.*
4 *Clericus manibus acquirere poteſt, & de acquiſitis teſtari.*
5 *De fructibus beneficiorum non diſponit clericus: niſi pro neceſſarijs.*
6 *Bona eccleſiarum, ſunt Chriſti patrimonium.*
7 *Clericus in prophanos vſus redditus eccleſiæ expendens, peccat mortaliter & tenetur ad reſtitutionem.*
8 *Clericus de altari debet viuere non luxuriari.*
9 *Quid ſit luxuria.*
10 *Quicquid habent clerici, ſunt bona pauperum.*
11 *Pars ſuperabundans, debet erogari in pauperes.*
12 *Decima datur pro miniſtris eccleſiæ, & pauperibus alendis.*
13 *Fructus eccleſiæ in quatuor partes diuiduntur.*
14 *Conſuetudo valet derogare iuribus.*
15 *Conſuetudo non efficit, quin pars debita pauperibus ſoluatur.*
16 *Detractis neceſſarijs cæteri fructus debentur pauperibus.*
17 *Clericus eſt pars domini.*
18 *An, & quomodo clericus habens ſufficiens patrimonium, poſſit habere beneficium.*
19 *Fructus beneficiorum non habent inſeruire pro theſaurizando.*
20 *Tutor præſumitur acquiſiſſe ex propria induſtria, non ex bonis pupilli.*
21 *Tutor, & Prælatus regulariter æquiparantur.*
22 *In dubio de acquiſitis per clericum, ęqualis ſit diuiſio inter eccleſiam, & hæredem.*
23 *Clericus in bonis eccleſię, habet vſum tantum.*
24 *Relictum clerico adminiſtrationem non habenti, videtur relictum intuitu perſonæ.*
25 *Relictum intuitu perſonæ, non acquiritur eccleſiæ.*
26 *Beneficiatus non eſt dominus in rebus eccleſiæ, ſed procurator.*
27 *Prębendæ ad quid dentur canonicis.*
28 *Nihil habens, dare non poteſt.*
29 *Luxuriantes in bonis eccleſię, tenentur ad reſtitutionem.*
30 *Dominium rerum eccleſię, pertinet ad Deum.*
31 *Acquiſita per clericum beneficiatum, acquiſita eccleſiæ præſumuntur.*
32 *Eccleſia habet intentionem fundatam ſuper bonis poſſeſſis à clerico defuncto.*
33 *Bona acquiſita per vxorem, præſumuntur acquiſita de bonis mariti.*
34 *Bona acquiſita per prælatum, præſumuntur acquiſita de bonis eccleſię.*
35 *Suſpicio turpis queſtus eſt euitanda, tam in vxore, quàm in prælato.*
36 *Mulieribus non conueniunt negociationes.*
37 *Quando mulier præſumatur acquiſiſſe de bonis ſuis.*
38 *Clerico eſt delictum negotiari.*
39 *Res de quibus dubitari poteſt, an ſint eccleſiæ, occupabit eccleſia.*
40 *Bona ante epiſcopatum, & tempore epiſcopatus ratione ſanguinis, acquiſita ſunt heredum.*
41 *Res empta de pecunia eccleſiæ fit eccleſiæ.*
42 *Fructus eccleſiæ poſſunt dare porcis, ſecundum glo.*
43 *Diſtributiones quotidianæ efficiuntur clerici.*
44 *Clericus poteſt diſponere tantundem de fructibus, quantum de ſuo impendit in eccleſia.*
45 *In quibus caſibus poſſit clericus diſponere de fructibus eccleſiæ.*
46 *Hodie inualuit, quod clerici appropriant ſibi fructus eccleſiæ.*
47 *Clericus fructus recollectos videtur facere ſuos.*
48 *Ad quem pertineant fructus eccleſiæ, ſtari ſolet conſuetudini.*
49 *Tenet alienatio tutoris in illis quæ ſeruari non poſſunt.*
50 *Punitur clericus, malè diſpenſans.*
51 *Non poteſt clericus de fructibus eccleſiæ ſibi acquirere.*
52 *Clericus poteſt in vita donare ſecundum aliquos.*
53 *Vſufructuarius fructus, reconditos facit ſuos.*
54 *Bonæfidei poſſeſſor, fructus ſeparatos à ſolo fecit ſuos.*
55 *Differentia inter bonæfidei poſſeſſorem, & vſufructuarium quoad fructus.*

§. Et quia.

1 *Acquiſita poſt conſecrationem, præſumuntur acquiſita eccleſiæ.*
2 *Vel eccleſia, vel hæres poſſideat, tuenda eſt poſſeſſio poſſidenti.*
3 *Quicunque poſſideat, præſumptio eſt pro eccleſia.*
4 *Actor probat intentionem ſuam, niſi ſit pro eo præſumptio.*
5 *In rebus mobilibus poſſeſſor eſt tuendus in poſſeſſione.*
6 *Diſtinctio pro facienda præſumptione.*
7 *Præſumitur contra prælatum, qui non fecit inuentarium.*
8 *Præſumitur ſemper pro eccleſia, niſi hæres probauerit.*
9 *Triplex diſtinctio præſumptionis circa bona relicta per clericum.*
10 *Hæredes poſſidentes, res mobiles modicas, ſunt tuendi in poſſeſſione.*
11 *Vide de bonis clerici, quæ vadunt ad eccleſiam, & quæ vadunt ad hæredes.*
12 *Clerici, non prelati præſumuntur acquirere intuitu perſonæ.*
13 *Hæres clerici, licitè occupat bona poſt mortem.*
14 *In preſumptionibus faciendis circa acquiſita per Clericum, iudex arbitrabitur.*
15 *Iudex in præſumptione, & computatione facienda circa bona acquiſita, deducet expenſas victus, ſemper de bonis eccleſiæ.*
16 *Iudex vanas, & delicatas expenſas, deducet de bonis clerici.*
17 *Quas expenſas factas per clericum approbet iudex.*
18 *Quando præſumatur pro eccleſia.*
19 *Eccleſia ſuccedit clerico decedenti ſine hærede ad vij. gradum.*
20 *Quæ bona defuncti occupet eccleſia, & quæ hæres.*
21 *In rem, quam poſſidet eccleſia per clericum defunctum, ſibi ius dicit.*
22 *Res relictas per clericum, non petit eccleſia, vti hęres, ſed vti domina.*
23 *Si res relictę per clericum ſint in alium tranſlatę, competit eccleſiæ rei vendicatio.*
24 *Debeo potius præſumere, quod quis fecerit, quod ius pręcipit, quam contra ius.*
25 *Diſtinctio Abb. ex quibus pręſumitur clericus acquiſiſſe.*
26 *Si patrimonium eſt ſufficiens ad acquiſita, eccleſia verò non, nec in totum, nec in parte, tunc pręſumitur pro hęrede ſecus contra.*
27 *Si Patrimonium & eccleſia eſt ſufficiens in totum, vel in parte, tūc acquiſita diuiduntur inter eccleſiam, & patrimonium, ſecundum quantitatem vtriuſque.*
28 *Detrahitur primo quantum veriſimiliter potuit expendere clericus de bonis eccleſię.*
29 *Non eſt facienda pręſumptio captioſa alicui.*
30 *Parificatur in acquiſitis per clericum, patrimonium, & induſtria.*
31 *Vide quando adminiſtrator pręſumatur acquiſiſſe ex induſtria, & quando ex adminiſtratione.*
32 *Si dubium ſit vtrum bona ante, vel poſt ſint acquiſita, defenditur poſſeſſor, in poſſeſſione.*
33 *Quando conſtat clericum ante beneficia habuiſſe patrimonium, agens probet.*
34 *Hęres repertus in poſſeſſione, ſtat quouſque de coniecturis dignoſcatur.*
35 *Tollitur pręſumptio pro eccleſia, ſi probetur patrimonium, induſtria, vel artificium.*
36 *In ſingulis clericis pręſumitur pro eccleſia, ſed magis in prelatis.*
37 *Nullus, niſi ſit Prelatus habet officium acquirendi pro eccleſia.*
38 *Vna pręſumptio elidit aliam.*
39 *Ex coniecturis conijcitur per arbitrium iudicis, an acquiſierit clericus intuitu eccleſię vel perſonę.*

40 Semper

40 Semper preſumitur pro eccleſia.
41 Præſumitur contra prælatum omittente facere inuentarium.
42 Propter culpam prælati, defertur eccleſiæ iuramentum in litem.
43 Vbi non apparet de tempore, & titulo acquiſitionis, præſumitur pro eccleſia.
44 Quando hæres inſtitutus occupans relicta per clericum incidat in pœnam.
45 Succedens, vel iure inſtitutionis, vel ab inteſtato, licitè occupat, quod à nemine eſt poſſeſſum.
46 Quando vicarius eccleſiæ præſumatur acquiſiſſe de bonis eccleſiæ, vel non.
47 Quando rector eccleſiæ præſumatur acquiſiſſe de bonis eccleſiæ vel non.
48 Non arctatur hæres ad probandum bona eſſe ex induſtria acquiſita, ſed ſufficit probare clericum ex induſtria multum lucratum.
49 Prælatus, emens nomine eccleſiæ, acquirit eccleſiæ dominium, & poſſeſſionem.
50 Hæres capiat poſſeſſionem hereditatis clerici ſaluo iure eccleſiæ.
51 Clericus præſumitur feciſſe mutuum de pecunia eccleſię, niſi probetur, quod erat talis, qui tale mutuum potuit acquirere.
52 Vide quando legatrm factum Titio epiſcopo, intelligitur factum contemplatione eccleſię vel perſonę.
55 Quid ſit adminiſtrationem habere in eccleſia.
54 Quid ſit prælationem habere in eccleſia.
55 Vide quando legatum clerico adminiſtrationem non habenti, eſt factum intuitu perſonę, vel eccleſiæ.
56 Canonici non habent adminiſtrationem in eccleſia.
57 Religioſus regulariter non dicitur poſſe habere propria.
58 Legatum factum religioſo, præſumitur intuitu monaſterij factum.
59 Quando legatum factum canonicis preſumitur factum eccleſiæ, vel ſingulis.
Item vide de legato facto ciuibus, & ciuitati.
Item quando legatum filiofamil. præſumatur factum contemplatione patris.
60 Quod dicitur, quod acquiſita per prelatum præſumuntur eccleſiæ acquiſita, intellige quando contentio eſt cum eccleſia, ſecus, ſi cum alia perſona.
61 Quando officialis preſumitur acquiſiſſe de bonis reipu.
62 Quando tutor præſumatur acquiſiſſe de bonis pupilli.
63 Circa quæ tenetur operari Rector.
64 An epiſcopus ex induſtria acquirat ſibi.

§. Quod dicendum.

1 Sacerdos habet ſemper viuere de redditibus beneficiis.
2 Verbum victus etiam veſtimenta comprehendit.
3 Id ſolum eſt clericorum, quod probabili ratione conſumunt.
4 Clericus, qui non intereſt diuinis, non facit ſuas quotidianas diſtributiones.
5 Clerici habent viuere de patrimonio Ieſu Chriſti.
6 Epiſcopus tenetur prouidere clerico, quouſque ei detur beneficium.
7 Ad quid Apoſtolus manibus victum quærebat.
8 Hodie bona eccleſiarum ſunt deputata principaliter ad vſum miniſtrorum.
9 Habens patrimonium, non poteſt petere aliquid ab eccleſia vniuerſali, ſed bene a particulari cui clericus deſeruit.
10 Hodie clerici ſine penuria, & commodè habent viuere.
11 Non poſſum facere commodè, quæ poſſum facere ſine penuria.
12 Quomodo intelligatur beneficium ſufficiens clerico.
13 Competenter quis debet beneficiari, vt poſſit commodè ſuſtentari.
14 In hoſpitalitate exercenda, habetur reſpectus ad ſitum beneficij.
15 Multum differunt viuere commodè, & ſine penuria.
16 Hodie clerici non debent viuere ita ſtrictè.
17 Hodie eſt difficile dicere, quot fructus ſufficiunt beneficiato quia plus vni, & minus alteri.
18 In ſubminiſtratione victus clerico, habetur conſideratio ad qualitatem perſonæ.
19 Alijs cibis veſcuntur nobiles, alijs pauperes.
20 Sine ſcientia mundus regi non poteſt.
21 Eccleſia vniuerſalis indiget viris literatis.
22 Perſona literata prodeſt eccleſiæ vniuerſali.
22 Quomodo intelligatur illud, quod eccleſia habet ſufficere clerico, & ſuis.
24 Quomodo iudicatur ſufficientia beneficii.
25 Scientia requiritur, ſecundum locum, dignitatem, & ordinem, ad quem quis ſumitur.
26 Quæ ſcientia requiritur in epiſcopo, & quæ in alijs inferioribus.
27 Expenſæ quę fiunt in recolligendis fructibus in primis deduci debent.
28 Quid continetur appellatione fructuum.
29 Habens patrimonium poteſt viuere de beneficio.
30 Nulla eccleſia poteſt ædificari ſine dote.
31 Hodie bona eccleſiarum, ſunt principaliter deputata ad vſum miniſtrorum.
32 Nemo debet proprijs expenſis militare.
33 Hodie beneficia ſunt principaliter deputata pro clericis.
34 Stipendium datur clerico non propter indigentiam, ſed propter ſeruitium.
35 Clerici diuites licitè ſtipendia ab eccleſia accipiunt.
36 Decimę ſoluuntur clericis, ſiue ſint diuites, ſiue pauperes.
37 Hodie clericus licitè viuit de beneficio, & conſeruat patrimoniū hęredibus.

§. Fiet ergo.

Ex quibus præſumatur clericus acquiſiſſe.

QVAESTIO IX.

§. ET quia plerunque dubitatur, vnde prouenerint acquiſita per clericum beneficiatum, an ſcilicet ex fructibus, ſeu prouentibus beneficij, an verò aliunde, puta ex patrimonio, vel induſtria, ideo ad propoſitum eſſe iudicauimus præſentem quæſtionem facere.

Et primò non videtur, quod poſſit præſumi ex prouentibus eccleſię acquiſita ex infra dicendis, ſtante quia clericus diuerſi- 1 modè facultates, ſubſtantias, & peculium acquirere, & habere poteſt, quia poteſt habere peculium aduentitium, caſtrenſe, & quaſi, quia quod artificio, vel induſtria, paterna ſucceſſione, vel materna, vel intuitu cognationis, vel dono conſanguineorum, 2 aut amicorum intuitu perſonæ, non eccleſiæ, clericis acquiritur, aduentitium dicitur peculium clericorum, quod dici poteſt eſſe quaſi caſtrenſe, quia quod in filiofamilias laico dicitur aduentitium, in clerico quaſi caſtrenſe peculium appellatur, 3 quia de iſto teſtari poteſt clericus, & diſponere per tex. in c. tua nobis extra de teſta. l. vlti. C. de inoffic. teſtam. authen. presbyteros. C. de epiſco. & cler. 91. diſtin. cle. 10. q. 3. cauendum in fin. c. j. 21. q. j. in fi. per quæ iura probatur clericum honeſtè proprijs 4 laboribus, & manibus ſibi acqrere, & de talibus teſtari poſſunt clerici, etiā ſi ſint in poteſtate. C. de epiſcop. & cleri. l. ſacroſan. C. de aſſeſ. velut caſtrenſe.

Secundò conſideratis canonibus colligitur, quod clerici beneficia habentes, ex eorum redditibus non poſſunt diſponere, nec expendere, niſi tantum, quantum ſufficiat ad eorum hone- 5 ſtum victum & veſtitum cæteroſque vſus neceſſarios, aut congruos. c. fi. 12. q. j. c. videntes. ea. q. in princ. 44. diſt. tibi, o ſacerdos viuere de altari permittitur non luxuriari, bona etenim eccleſiarum ſunt proprium Chriſti patrimoniū. c. cum ex eo. de elec. 6 in 6. notant. Fely. & Deci. in cap. conſtitutus. de reſcrip. & diuus Bernar. in epiſtola ſecunda ſcribit. Deniq; quicquid præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum, de altari retines, tuū non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.

Immo non deſunt, qui opinantur, clericum habentem beneficium vltra ſibi neceſſariam in prophanos vſus redditus illius expendente, mortale crimen committere, & teneri ad reſtitutionē illorum reddituum: quos ita expendit, dicente Hie- 7 ronymo, aliena rapere conuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur. §. ordinandus. 42. diſt. huius opinionis eſt San. Tho. 22. q. 43. arti. 8. ſequitur Alexan. Hales. 3. parte q. 36. membro 5. Ricar. in 4. ſent. diſt. 45. arti. 3. q. j. hanc opinionem probat Palud. in 4. diſt. 24. q. 3. arti. vlti. ſuffragatur tex. in cap. epiſcopus 12. q. j. & in c. j. 12. q. 3. & inquit diuus Bernard. epiſtola 42. col. 3. Clamant pauperes, noſtrum eſt, quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis, ſequi videtur Abb. in c. cum ſecundum. de præben. col. 3. Archi. & Domin. in ſumma 44. diſtin. Fely. in c. poſtulante. de reſcrip. num. 6. & in c. de quar- 8 ta. nu. 3. de præſcrip. quia de altari debet viuere, non luxuriari, & accipitur luxuria, pro omni luxu, ſeu illicita concupiſcentia. 43. diſt. in princip. & dicit Augu. in ſumma in 5. clericus 3. quod talis contractat rem alienam inuito domino, quia quicquid ha- 9 bent clerici ſunt bona pauperum 12. q. 2. aurum, & 16. q. j. col. 10 fina. ſubiungens, quod etiam recipientes, tenentur ad reſtitutionem, niſi in caſu conceſſo. 14. qō. 6. ſi res. quod verum dicit quoad forum conſcientiæ.

Et detracta portione, pro congrua, & neceſſaria ſuſtentatione clerici, vel beneficiati, pars ſuper abundans de redditibus, in 11 pios vſus, & in pauperes erogari dēt, iuxta illud Lucæ 1. Quod ſupereſt, date pauperibus. 16. q. 1. c. caſellas. cap. epiſcopi. 10. q. 2. Abb. in c. de his. de eccle. ædifican. vel reparan. noua etenim lex de dādis decimis eccleſiæ miniſtris, ex eo iuſtitiam præ ſe fert, 12 quod ipſa decima datur, pro congrua miniſtrorum in eccleſia Dei ſeruientium ſubſtentatione, & pro pauperibus alendis datur ipſa decima fructuum pars, Gaiet. in 22. q. 87. arti. j. & q. 188. art. 7. c. 10. & c. fi. 16. q. j.

Et clericus præbendatus per antiqua iura de redditibus eccleſiæ, & oblationibus fidelium, tenetur facere quatuor partes, 13 videlicet epiſcopo, pauperibus ſibi ipſi ſacerdoti, & fabricæ ca. quatuor. cap. cognouimus. & cap. ſequen. 12. q. j. vbi vltra quartam ſibi debitam, nihil vltra expectet ſacerdos, quamuis ſecundum Abb. in c. j. de eccleſ. ędifican. quoad quartam epiſcopi, & 14 quartam fabricæ, eſt ſtandum conſuetudini, quæ in huiuſmodi valet derogare iuribus, niſi tamen fabrica remaneret derelicta, quia tunc talis conſuetudo eſſet irrationabilis, & non valeret, & ſic tali conſuetudine non obſtante, beneficiatus tenetur da- 15 re quartam fabricæ argumen. d. cap. cognouimus. Quoad verò quartam debitam pauperibus, non valet aliqua conſuetudo in contrarium, quin teneatur eam beneficiatus ſoluere: immo ſecundum

16 cundum quoſdam, non ſolum quartam partem ſed & omnia, quæ ſuperſunt eius neceſſitatibus detractis, pauperibus erogare tenetur, niſi fabrica egeat reparatione, vel niſi vellet conuertere talia, ad ampliandum cultum Dei in eccleſia, nulla extrema neceſſitate in aliquo occurrente, in quibus duobus caſibus licitè, deſiſtit ab erogatione in pauperes, alias nō ſine mortali peccato argu. eorum quæ not. in c. dubium el 2. de electio. & in ca. cum ſecundum de præben. facit c. clericus qui. c. duo. ca. vlti. 12. quæſt. j. & 10. quęſt. 2. epiſcopus. quia dicit tex. in d. cap. clericus. 17 quod cum clericus ſit ſors, ideſt pars Domini, debet ſe talem exhibere, vt ſit domini pars: ſi verò aurum, argentum, ſupellectiles varias habet, cum iſtis partibus Dominus non dignatur fieri pars eius: vnde ſtante diuiſione fructuum beneficij facta à iure in quatuor partes, ſtante, quod clericus vltra ratam ſibi tāgentem, nihil debeat accipere, ſtante quod clericus aliunde acquirere, & habere facultates poteſt, non videtur poſſe præſumi acquiſitionem eſſe factam de fructibus, & prouentibus beneficij, quia eſſet iſta præſumptio contra iura diſponentia cōtrarium, quod eſſe non debet.

Nec ſecundum Innocen. & Hoſtien. relatis per Abb. in cap. poſtulaſti. de reſcript. clericus habens bona patrimonialia, de quibus poſſit viuere, poteſt ſimpliciter licitè beneficium eccleſiaſticum ſuſcipere, quia ſecundum Ricard. etiam in quolibet 3. q. 21. ſi bona patrimonialia ſufficiunt ad neceſſitatem naturæ, poteſt beneficium ſuſcipere in tantum, quantum exigit ne- 18 ceſſitas ſtatus, & perſonæ, & pro ſupplēdo tali neceſſitati, Si verò tantum habet de patrimonio, quantum requirat neceſſitas ſtatus naturæ, & perſonæ, in tantum, quod multa etiam poſſet erogare pauperibus, ſi vltra accipit beneficium eccleſiaſticum non intendens eccleſiæ deſeruire, peccat mortaliter facit. cap. clericos. j. q. 2. & cap. ſequen. per quod apparet quod fructus beneficiorum, habent tantum ſeruire in neceſſitatibus beneficia- 19 ti, non vltra, nec habēt inſeruire pro theſaurizando, & acquirēdo rem: facit pro iſta opinione quod habetur in text. in l. ſi defunctum. C. arbitrium tutel. vbi habetur quod curator, ſeu tu- 20 tor præſumitur acquiſiſſe non ex bonis pupilli, ſeu minoris, ſed ex propria induſtria ſeu proſperitate fortunæ, ergo idem dicendum in clerico, quia prælatus, & tutor regulariter comparātur 21 not. de in integ. reſtitu. c. auditis in 4. glo. Item facit tex. & ibi gl. in verſi. compenſatione 12 quæſt. 4. c. j. vbi de acquiſitis per cle- 22 ricum, tam de rebus eccleſiæ, quàm ſuis, exiſtente dubio, æqualiter fit diuiſio, inter eccleſiā, & hæredes, nec propterea ex quo clericus ſit beneficiatus, aut præbendatus, præſumitur acquiſitum de bonis eccleſiæ, vlterius, non poteſt etiam alia ratione pręſumi acquiſita per clericum, eſſe acquiſita de bonis eccleſię, 23 quia in eis non habet clericus niſi vſum, & vſuario comparatur, dicit glo. in c. cum olim. extra de rerum permuta. glo. in ca. fin. de pigno. in c. quia nos. de teſtamen. Innocen. in c. indecorum. circa fi. de æta. & qualit. Imo. in clemen. gratiæ. de rer. permuta. 4. colum. in fi. per Abb. in c. cum eſſet. de teſtamen. Bal. in authen. licentia. C. de epiſco. & cleri. & tex. in ca. cum M. Ferra- 24 rienſis. de conſtitu. Item facit, quia ſi aliquid relinquitur clerico prælationem, vel adminiſtrationem non habenti à propinquo, vel ab extraneo illud non pręſumitur ei relictum ratione, & reſpectu eccleſiæ, ſed bene reſpectu perſonæ, & ſic nō acqui- 25 ſitum eccleſiæ præſumi debet, eſt tex. in c. reliquiſti in fin. de teſtamen. & glo. ibi dicit ſiue habeat beneficium eccleſiaſticum, ſiue non, ſequitur Abb. qui illum tex. declarat in c. fin. de pecul. 26 cleri. quia prælatus, vel beneficiatus non eſt dominus in rebus eccleſiaſticis, ſed procurator 12. q. j. ſi priuatum. per Abb. in ca. fraternitatem. de donatio. ex. & ibi domi. Anto. & idem in cap. 27 petitio. in 2. colum. poſt Innocen. de procurat. Item facit, quia cum præbendæ procedant ex rebus eccleſiæ, non dantur canonicis ſimpliciter, vt faciant quicquid velint ex redditibus, ſed vt primo neceſſaria accipiant pro ſe, & ſi quid ſupereſt debent expendere in vtilitatem eccleſiæ Abb. c. fi. de pecul. cleri. ergo nihil habet, ergo non acquirere poteſt de illis, nec diſponere, quia qui nihil habet, donare non poteſt. j. q. 7. Daybertum. 54. diſtin. abbati. glo. in cap. cæterum. ex. de donat. facit quod dicit 28 Abb. in c. cum ſecundum. ex. de præben. quod eſt licitum viuere de fructibus beneficij, non luxuriari, ex quo nota contra beneficiatos, conuertentes redditus in vſus inhoneſtos, & inquit 29 Abb. credere, quod ſi haberent patrimonium, tenerentur de ſuo reddere eccleſiæ, quod malè expenderunt 12. q. 4. cap. j. & 2. & paulo poſt idem Abb. dicit bona eccleſiarum non ſunt præ- 30 latorum, ſed patrimonium Ieſu Chriſti ſuo ſanguine acquiſitum, dominium ergo rerum eccleſiaſticarum pertinet ad Deū, & eſt, inquit Abb. contra præfatos, reputantes ſe dominos, quia dicit glo. in c. ad aures. 12. q. j. de fructibus eccleſiæ illud ſolū eſt clericorum, quod probabili ratione conſumunt, ſequitur Zabarel. in c. fi. de pecul cler. ſequitur Soci conſi. 32. vol. j. nu. 4. vbi dicit ſecundum Archi. & Ioan. de Lig. in cle. gratiæ. quod ſi clericus vltra neceſſitatem aliquid expendit de bonis eccleſiæ tenetur ad reſtitutionem. 12. q. 2. c. epiſcopi.

Contrarium videtur per tex. in c. j. de pecul. cleri. vbi eſt text.

31 rotundus, quòd acquiſita per clericum beneficiatū, pręſumuntur acquiſita de fructibus beneficii, non aliunde, & ibi notant omnes, & maximè Abb. verſi. & nota. ſic vbi dicit, quòd eccleſia habet intentionem fundatam de iure communi, ſuper om- 32 nibus bonis poſſeſſis à prælato defuncto, vnde omnia præſumūtur eſſe eccleſiæ, niſi probetur ex aduerſo illa eſſe patrimonialia, & videtur iſte tex. inquit, probare quod etiam cōtra hæredem poſſeſſorem, eccleſia habeat intentionem ſuam fundatam, vt colligitur ibi, quicquid ipſum habuiſſe poterit &c. Et qđ clericus præſumatur acquiſiſſe de bonis eccleſiæ, vide per glo. in l. etiam. in verſi. credidiſſent. C. de donat. inter vir. & vxo. per Specu. de teſtamen. monac. verſic. 53. & cap. j. & fin. de pecul. cleric. Bald. in cap. j. ad fin. verſi. quæro quid in dubio. de cleric. qui inueſtit. fecit. Barto. in l. facultas. in fin. C. de iure fiſci. lib. 10. Specu. de loca. §. 6 verſi. 76 Cardina. in clemen. gratiæ 19. queſt. verſi. ad 5. de reſcrip. & dicit Zabarel. d. c. j. de pecul. cler. quod ſicut præſumitur pro marito carnali, quòd acquiſita per vxorē, ſint de bonis ſuis acquiſita, ſic præſumi deberet pro marito ſpi- 33 rituali, ſcilicet pro prælato contra eccleſiam, quòd acquiſita ꝑ eum ſint acquiſita de bonis eccleſiæ, quia dicit Hoſtien. ca. j. de 34 teſtamē. quod in vtroque caſu, tam vxoris quàm prælati, eſt eadem ratio præſumptionis, vt euitetur ſuſpicio turpis quæſtus, mulieres enim raro negociantur, quia negociationes non cōueniunt mulieribus, quia non debent ſe immiſcere cætibus virorum. l. aliena. C. de procur. Et ſi negocia faciunt, de bonis mariti faciunt: dicit tamen Ioan. de Imo. ſecundum d. Pet. d. ca. de pecu. cler. quòd ſi in vxore poneretur in facto, ꝙ ipſa fuiſſet diues, & maritus, nihil habens, tunc illud, quod vxor quæſiuiſſet, non debet præſumi de bonis viri quæſitum, qui nihil habebat, quia ex bonis, quæ non apparent lucrum aliquod proficiſci nō poteſt, facit quod habetur in l. j. ff. de contrahen. empt. per Imo. 35 d. c. j. de pecul. cler. colum. 2. ſic & in prælatis, & clericis benefi- 36 ciatis ſi negociantur eſt turpis quæſtus, ideo pręſumitur non ex negociationibus acquirere, quia non præſumitur prælatus negociatus fuiſſe, cui negociari eſt à canone interdictum, qa cle- 37 rico hoc facere eſt delictum toto titu. ne cleri. vel monac. ſecular. neg. ſe aſtr. & dicit Innocen. quem ſequitur Zabarel. in cap. 38 cum in officijs. extra de teſt. quod de rebus, de quibus dubitari 39 poteſt, an ſint acquiſitæ eccleſiæ & an ſint eccleſiæ, nec ne, qđ etiam illas occupabit eccleſia, quia pro ipſa pręſumitur, alias verò de quibus eſt certum, quod fuerunt teſtatoris, occupabit hęres. eſt tex. in terminis in authen. licentiam. C. de epiſcopis. vbi epiſcopus, quæcunque fuit probatum habuiſſe ante epiſcopatum, & quæ ratione cognationis acquiſiuit poſt epiſcopatum, 40 poteſt ad quem voluerit tranſmittere vbi gloſ. notat, ꝙ ſi habet probari, ergo præſumitur pro eccleſia, & eccleſiæ acquiſitum, facit in terminis, in c. j. 12. q. 3. vbi clerici nihil habētes ante ordinationem ſuam, poſtea acquirendo agros, & prædia, ac alia quæcunque ſuo nomine comparata, de bonis eccleſię acquiſiſſe præſumuntur, & tanquam rerum dominicarum inuaſores tenentur, niſi admoniti, eccleſiæ eadem acquiſita contulerint, vbi dicit glo. quod ſpeciale eſt in eccleſia, quod res empta de eccleſiæ pecunia, ſtatim fit eccleſiæ, licet clericus emerit 41 nomine proprio, id quod eſt ſecus in rebus priuatorum: & prę- latus, vel beneficiatus, attento, quòd habet liberam adminiſtrationem in rebus eccleſiæ, & facit fructus beneficij ſuos, ſecundum aliquos. poteſt diſponere de eis per tex. vbi glo. Abb. & alij in c. cæterum. de donatio. extra & æquiparatur vſufructuario in vita, per ea, quæ dicit Abb. in c. fi. de pecul. cleric. verſi. in glo. 2. vbi videtur dicere ꝙ clericus in vita, & in bona valetudine cōparatur vſufructuario, in infirmitate verò, ęquiparatur vſuario, quia nō poteſt donare aliquid: niſi intuitu eleemoſinę, c. quia. cap. relatum. el 2. extra de teſt. Abb. in cap. cum in offi. cod. titu. gl. eſt multū notabilis. in c. præſenti. de offi. ordi. lib. 6. Item fa- 42 cit quia videtur, ꝙ clericus habeat omnimodam diſpoſitionē pro libito ſuæ voluntatis, circa fructus beneficiorum, & quòd quouiſmodo expendere poteſt, quia etiā poteſt illos dare porcis. gloſſ. eſt notabilis in ſumma j. q. j. quæ dicit de fructibus nulla quæſtio, qui etiam vendi, & dare porcis poſſunt per tex. in ca. fin. ne prælat. vic. ſuas.

Facit, quòd habetur in tex. in c. vnico. de cler. non reſiden. in fin. vbi videtur, quòd fructus, ideſt diſtributiones quotidianas clericus faciat ſuas, & illarum dominium acquirat, Dec. conſi. 43 280. Pariſ. conſi. 33. vol. 4.

Facit vlterius, quia clericus licitè diſponit de fructibus, ac rebus eccleſiæ in quantum expendit de ſuo in vtilitatem eccle- 44 ſiæ, & de eis teſtari poteſt c. ſi quis quilibet. 12. q. 2. & c. ſi epiſcopis. quæſt. 5. immo ſi non teſtaretur hæres poſſet petere, & facit c. de multa. de præben. & quòd not. Abb. ibidem in 4. colum & l. quæ omnia. in fi. ff. de procura. glo. in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de condit. indeb.

Item poteſt diſponere de rebus, & fructibus eccleſiæ, ſtante conſuetudine. Item poteſt diſponere in eleemoſinam, quam 45 clericus poteſt facere etiam in ægritudine conſtitutus. c. ad hæc. & c. relatum el 2. extra de teſtam. Item poteſt diſponere, & donare

nare de fructibus beneficij in remunerationem seruitiorũ honestè receptorum, tam à cõsanguineis, quàm ab extraneis. d.c. relatum. de testa. §. licet. Item potest disponere clericus de fructibus ecclesiæ in dando locis religiosis. d.c. relatum. & Abb. in d.c. ad hæc dat practicam, ꝙ si clericus vult disponere aliquo de istis modis validè, & efficaciter det, donet, disponat, & faciat dũ ipse viuit, & in vita, & non relinquat, quia non valet.

Et dicit apostilla ad Ang. in summa in ver. cler. 3. vers. vtrum prælatus. in ver. de fructibus. loquendo an prælatus possit soluere debita personalia de fructibus beneficij, quod sic, quia hodie
46 inualuit communis opinio, quod hodie clerici appropriant sibi fructus ecclesiæ, vnde, melius visum est curiæ, vt satisfaciant creditoribus: & dicit Cardinalis Zabarella in c. inquirẽdum de pecul. cleri. quòd de fructibus clericus liberè disponit, ait enim, sed si prælatus vendit fructus, quos liberè potest distrahere &c. facit, quod dicit Couarruuias Doctor Hispanus in c. cum in officijs. de testamen. vbi tenet, quod prælati, licet in prophanos vsus expẽdant redditus, & fructus beneficiorum, propter quod crimen mortale committunt, non tamen tenentur restituere, neque ad restitutionem aliquo modo, quia dicta Doctorũ circa hoc adducta, eo tendunt frequentius, vt sit illicita hæc ecclesiasticorum redituum distributio, non tamen, vt sit restitutio necessario facienda: præterea redditus ecclesiastici qui supersunt vltra ministrorum victum, alieni dicuntur, non proprij, sed ex quadam metaphora, eo quòd pauperibus essent erogandi, quòd auctoritate Hieronymi comprobatur, is etenim scribit bona ecclesiarum dici bona pauperum, quoad debitum, q̃a eis debentur, non quoad dominium, nec quoad proprietatem, sicut refert Cardinalis à Turre Cremata c. videntes numero 2. 12. q. j. per multa quæ allegat ibidem d. Couarruuias, & per multorum Doctorum opiniones, quorum opinio inquit, & sententia benignior est, & nostris hisce temporibus admittẽda, ex totius Christiani orbis cõsuetudine, quã plurimũ adiuuatur &c.

Quia nemo videtur teneri ad restitutionem suæ rei, quia cle-
47 ricus beneficiatus, & prælatus facit fructus ex beneficio recollectos suos, latè per Hostien. in ca. fi. de pecul. cleri. vbi post longam distinctionem concludendo dicit: sed est verius, quod clericus fructus separatos, & recõditos solummodo facit suos, alij autem omnes ad ecclesiam pertinebunt, sic enim est, & in vsufructuario, cui talem clericum beneficiatum diximus comparandum, & quod sit in vsufructuario habetur in l. arboribus. §.
48 Iulianus ff. de vsufruct. id quod inquit est verum, nisi de speciali statuto, vel consuetudine ecclesiæ, in contrarium appareat, quia tunc tali statuto, & consuetudini standum erit, sequitur ibidem Ioan. Andr. ibi possessio restituitur, non fructus, quos facit suos. Sed vltra omnes pulchrius ibidem per Zabarellam, vbi dicit, quod quicquid disponit clericus de fructibus benefi-
49 cij in vita, tenet, sicut valet alienatio tutoris in illis, quæ seruando seruari nõ possunt, subiungens sic in simili dico, quod prælati habẽt liberam dispositionem de fructibus beneficij, & plus dico, quod sunt domini fructuum c. vnico de cler. non residen. in fin. lib. 6. & distinguit in fin. quòd aut quæritur, an beneficiatus faciat fructus suos, ita quod liberè disponere possit, sicut Dominus, adeo quod etiam, si malè dispenset, non possit puniri, & dic quod non. c. 2. de pecul. cleri. aut quæritur, an faciat suos in
50 tantum, quod possit sibi conseruare, vel ex eis aliquid acquirere quod suum sit, & adhuc idem: quia non potest c. 3. eod. tit. de
51 pecul. cleri. aut, an faciat suos, ita quod de eis possit disponere, adeo quod non reuocetur, quod fecerit, & tunc, aut in vltima voluntate, aut inter viuos, primo casu non potest. c. ad hæc. de testamen. & c. relatum. licet in hoc possit aliter dici, vt prædixi, sed hoc communius, secundo casu indistinctè potest, etiam do-
52 nando, quia dominus est fructuum. c. vnico de cler. non resid. in fi. lib. 6. & æquum esset statuere, quod de omnibus fructibus, item etiam de omnibus acquisitis ecclesiæ: siue mobilibus, siue immobilibus, posset clericus liberè disponere, & in vita, & in morte, & hoc si sint acquisita intuitu ecclesiæ, per hoc enim clerici essent promptiores ad bene agendum, & bene acquirẽdũ, & multi magni viri, qui abstinent à clericatu, non abstinerent, nec facerent clerici fraudes, quas faciunt, in faciẽdo instrumenta cantare in alio, hæc quæ dixi beneficiatum posse disponere in vita de fructibus, procedunt, quando disposuit de eis, sed si moritur dispositione non facta, fructus reseruantur ecclesiæ, & remanẽt futuro successori c. præsenti, præallegato in principio lib. 6. in eo autem, quod dictum est de fructibus, quod fiunt clerici, intelligunt communiter omnes, verum esse cum sunt percepti, separati à solo, & reconditi, comparando in hoc clericos vsufructuario, qui facit fructus suos, tunc cum sunt reconditi,
53 non ante. ff. quibus mod. vsufruct. amittat. si fructus. alias & vsufructuarius, quę tamen lex hoc non dicit secundum verum intellectum: immo, inquit, verius dic, quod sicut bonæ fidei possessor facit fructus suos statim cum sunt à solo separati, etiam non reconditi d. l. sic, & vsufructuarius, sed in hoc est differen-
54 tia, quia bonæ fidei possessores faciunt fructus suos à quocunq; sint à solo separati, vsufructuarij verò, tunc tantum, quãdo per ipsum sunt separati, vel per alium eius nomine d. l. quod tenet Cyn. in l. certum. C. de rei vendi. in clerico autem videtur magis cõueniens, comparare ipsum bonæ fidei possessori potius, quàm vsufructuario, quia differt ab vsufructuario, & quando cle-
55 rici faciunt fructus suos, se remittit idem Zabare. ad eius scripta in cle. gratiæ. vlti. q. de rescri. Et per hæc cum clarissimè constet, quod clericus de fructibus beneficij possit omnimodo disponere, eosque faciat suos, & quod inoleuit quod hodie clerici appropriant sibi omnes fructus beneficiorum per supradicta, potest indubitanter dici, quod de eis acquisitionem facere, & acquirere possit, & quod beneficiatus, acquirẽdo faciat præsumptionem, acquisita esse de fructibus beneficiorum.

§. Quid dicendum, in tanta contrarietate, de hac materia habet 12. q. 3. & 12. q. 4. & est in hac materia distinguendum, & intelligendum, prout per Doctores in c. vt vnus. de pecul. cler. vbi dicit Hostien. quod acquisita per episcopum post consecrationẽ, debẽt præsumi acquisita ecclesiæ, & de rebus ecclesiæ, nisi probetur, quod non occasione ecclesiæ acquisiuit, per tex. in c. quia
1 nos. de testam. authen. licentiam. C. de episcopis, & cle. & sic incumbit semper probatio hæredibus episcopi, quod quidam intelligunt, si ecclesia est in possessione rerum acquisitarum, & de quibus conuertitur, quia, si non ecclesia, sed hæres possidet, tuenda est ei sua possessio. l. fi. C. de rei vendi. c. j. 12. quæst. 5. in fi.
2 sed contrarium est verius, secundum eum, quia quicunq; possideat, præsumptio est pro ecclesia, vnde possidens habet pro-
3 bare intentionem suam, & si non probet, succumbit per tex. in c. 1. de testamen. per illa verba detineri nullatenus patiaris, nec obstant iura, quæ volunt, quod actor probet intentionem suã, quia intelliguntur, & vera sunt, nisi præsumptio sit pro actore,
4 vbi enim præsumptio est pro actore, succumbit reus, nisi probet, subiungens ibi Hostien. porrò, si constat, quod nihil habẽs promotus fuerit, nec probatur, quod aliunde acquisierit pro ecclesia iudicabo, & hoc in rebus immobilibus, porrò in mobilibus modicis, qlibet possessor tuendus est in possessione, in quãtum dari potuerunt, sequitur Ioan. Andre. ibidem, dicens vltra
5 Hostiẽ. quod quidam distinguunt, an prælatus promiscuè, vtatur rebus ecclesiæ, & suis, nec ne: alij an cõstet prælatum habuisse proprium ante promotionem, nec ne: Tertij quis possideat, & quis petat, vt probet contra possidentem: aliqui, an prælatus fecerit inuentarium, nec ne, vt primo casu, vltra expressa in inuentario præsumatur pro hærede, secundo casu præsumatur pro
6 ecclesia. fuit enim in culpa prælatus non faciendo inuentariũ, quia segregare debuit res suas à rebus ecclesiæ. 12. q. j. fin. & habetur id in canone Apostolorum canon. 35. incipit. manifeste sumpto res priuatæ episcopi &c. & multum contra eum in tali
7 casu præsumitur, si omiserit, & sæpe posset propter culpã eius, deferri iuramentum ecclesiæ. argu. 2. q. j. imprimis. & maximè, vbi lata, & manifesta deprehenderetur culpa prælati per eun-
8 dem Ioan. And. in c. cum in officijs. de testamen. vbi etiam subiungit, quod semper pro ecclesia præsumitur: nisi hæredes clerici defuncti probauerint, ante clericatum defunctum clericum habuisse aliquid, vel aliunde suo intuitu obuenisse, addens idem Ioan. And. d. c. vt vnus. aut constat clericum habuisse proprium tempore promotionis, aut constat non habuisse, aut dubitatur:
9 primo casu, vera sit opinio, vt probet agens contra possidentẽ, secundo casu, vt præsumatur pro ecclesia idem in tertio, maximè si defunctus clericus non fecit inuentarium, sed in secũdo casu, licet præsumptio sit pro ecclesia, tamen hæres acquisitum intuitu personæ probabit, in tertio probet etiam cum habuisse aliquid promotionis tempore, quia hoc probato, eliditur præsumptio, sequitur Cardinalis Zabarella ibi: quæro inquit, an in dubio, cum non appareat, an occasione ecclesiæ acquisierit clericus, vel prælatus præsumẽdum est pro ecclesia, nisi probetur, quod non acquisiuit intuitu ecclesiæ, sed aliunde, vt sic semper incumbat probatio hæredibus, etiam si possideant, vt semper præsumptio sit pro ecclesia, etiam, si nõ possideat, nisi hæredes possederint res modicas mobiles, quia in illis est eis tuenda sua possessio, & si prælatus promiscuè sit vsus rebus ecclesiæ, & suis
10 quod sit præsumendum pro ecclesia, secus, si separatim, & sic constat prelatũ aliquid habuisse ante promotionẽ, quod tunc non præsumatur pro ecclesia, secus si non constet, & demum sequẽdo distinctionem Ioan. And. quod si constat habuisse illum ante promotionem, quod non sit præsumptio pro ecclesia, quia agens probet contra possidentem. si non constet, præsumptio est pro ecclesia, & incumbat hæredi probare, quod non acquisiuit, ratione ecclesiæ, sed intuitu personæ: secundo casu etiam præsumitur pro ecclesia, maximè si prælatus non fecit inuentarium, sed si probabit hæres, eum aliquid habuisse tempore promotionis, tollitur hæc præsumptio, & est locus primo casui. Et ante omnes dixit Innocen. in c. cum in officijs. de testam. quod ea veniunt ad hæredes institutos, vel ab intestato, quæ clericus
11 habuit ante clericatum, vel ea quæ postea obuenit ex successione, vel donatione, vel artificio, seu doctrina cap. relatum. de testa. §. cæterum eo. ea verò, quæ acquisiuit post clericatum, pri-

ma facie præsumitur, quod intuitu ecclesiæ sint acquisita, & de redditibus illius c. j. eo. 12. q. 3. c. j. hoc præsumitur in singulis clericis, & maximè in prælatis. 12. q. 3. quæcunque. & q. 4. sacerdotes, & in tantum valet ista præsumptio, quod pronunciatur pro ecclesia, nisi probetur, vel præsumatur in contrarium: aliquorũ est opinio, & non malè secundum eundem, quod clerici non prælati, præsumuntur acquirere intuitu personæ, non autem
12 ecclesiæ, cum ad quærendum nomine ecclesiæ, nullum habeãt officium, onus, vel obligationem, ideo suo eorum nomine videntur quærere, si aliunde habent bona, quam ab ecclesia, vnde hæres suus licitè post mortem bona occupabit: sed quia dif-
13 ficiles, & ferè impossibiles sunt probationes, vel testium, vel instrumentorum, quantum de redditibus, & quantum de patrimonio suo proprio acquisierit, vel emere potuerit, idcirco iudex multum ex præsumptionibus procedet: & quia contingit aliquãdo, quod vna præsumptio aliæ cędit, & vna aliam elidit,
14 iudex arbitrari debet, quantum fuit patrimonium, quanti sint redditus ecclesiastici: item quid lucratur, vel lucrari potuerit de artificio, vel doctrina, & sic multa alia. latè per Alexã. consi. 101. in princ. 7. vol. & semper in computatione, deducet prius expẽsas, victus, & vestitus super ecclesia, & de redditibus illius, de quibus semper primo habent deduci, quia debet de altari
15 viuere, qui altari seruit, & quia pręlatus tenetur tenere segregatas res ecclesiæ, magna est præsumptio contra eum, si id facere omittit, & sæpe posset propter culpam illius deferri iuramentũ
16 ecclesiæ. Item iudex omnes vanas, & delicatas expensas prius deducet de bonis clerici, solas autem expensas approbabit iu-
17 dex de bonis ecclesiæ quæ factæ fuerint in alimoniam suã, pauperum, in redemptione captiuorum, hospitalitatem, aut alias pias causas, nec ex eo credimus esse melioris cõditionis quoad probationem hæredes, eo quia possident, quantum ad hoc, q̃d onus probandi alij incumbat, quia semper pro ecclesia præsu-
18 mitur, nisi hæres defuncti clerici probauerit ante clericatum clericum aliquid habuisse, vel aliunde bona sui intuitu, ecclesiæ obuenisse, vel, nisi sit probatum quod fructus erant adeo tenues, vt ex illis viuere non posset, aut vix ad sustentationẽ sufficerent, quia tũc non est dicendum, vel præsumendum, quod bona quæ reliquit, sint acquisita ex prouentibus ecclesiæ, & q̃d eidem debeantur, cum pro vsu, & necessario victu, & vestitu tales fructus sint ipsius clerici. c. cum secundum. de præben. Archid. in c. statutum. col. penul. de rescript. lib. 6. Gemi. in ca. præsenti. sub num. 12. de offi. ordin. eo. lib. & in dubio, est præsumptio. tales tenues fructus esse integros consumptos, & proprios ex patrimonio pręseruatos. per Bal. consil. 313. vol. 2. incip. prætermittendum. si plures quis ecclesias habuerit, æqua distributione inter eas, bona clerici diuidentur, & si clericus nullũ ha-
19 bet hæredem vsque in 7. gradum, succedit ei ecclesia. c. pen. 12. q. 5. secundum aliquos verò, vsque ad decimum gradum, dicimus supra, in præcedenti q. de success. cler. secul. ab intest. versi. descendentibus verò. in bonis ecclesiæ bona relicta per clericum occupabit ecclesia, quia non habet hæredem, sed successorem, illa verò de quibus certum est, quod fuerint clerici testatoris, occupabit hæres illius, ea de quibus est dubium occupabit
20 ecclesia, quia pro illa præsumitur, & si fortè hæres illa occupauerit propria auctoritate, competit contra eum actio, & remedium ex constitutione. Si quis in tantam &c. Item, quia in rem,
21 quam possidet ecclesia per clericum defunctum sibi ius dixit, vel edictum diui Marci, vel furti, vi bon. rap. vel ad exhib. actio autem expilatæ hæreditatis, vel edictum diui Adriani, non cõpetunt ecclesiæ, quia prædicta non petit, tanquam hæres, sed vti Dominus, si in alium sint bona translata, competit rei vendicatio, vel ad exhiben. si in testamento relicta, videtur, quod
22 hæres institutus, non habeat formidare pœnam constitutio-
23 nis, si quis in tantam, aut aliarum constitutionum, & alias, vt ibi per eundem Innocen.

Subdens ibidem: quod si ecclesia ignoranter occupasset rẽ, quam suo nomine possidebat prælatus, non teneretur prædicta pœna, quia iustam causam habuit ignorantiæ, & contrariæ præsumptionis, cum enim præsumatur, vt dictum est, omnia acquisita de bonis ecclesiæ, Item cum quid emit prælatus præsumatur emptum nomine ecclesiæ, aut nomine ecclesiæ emere debeat, vt 12. quæstio. 3. episcopus. si aliud non appareat. de-
24 beo eum præsumere potius fecisse, quod ius præcipit quam contra ius, &c.

Sed Abb. in d. c. vt vnus. amplectendo totam materiam, melius distinguit, & clarius. dicit enim, aut constat prelatũ habuisse patrimonium, aut non constat, aut dubitatur, & hoc vltimo casu distinguo, quod aut dubitatur, vtrum habuit bona ex qui-
25 bus potuerit acquirere illa, de quibus est contentio, aut nõ habuerat illa bona tempore suæ promotionis, de quibus est contentio: primo membro principali, si constat ex quibus emit illa bona, tunc non est quæstio, quia illius erunt, ex cuius redditibus acquisita fuerunt, vt c. inquirendum. aut dubitatur, q̃a promiscuè vtebatur rebus ecclesiæ, cum suo patrimonio, & tunc si patrimonium erat sufficiens ad acquisitionem illorum bo-
26 norum, ecclesia verò non, nec in totum, nec in parte, & tunc præsumitur pro hærede, quia cessat hoc casu præsumptio text. in c. j. eo. tit. & c. j. 12. q. 4. aut ecõtra, quia ecclesia solum erat suf-
27 ficiens, patrimonium verò tenue, seu industria personæ, & tunc præsumendum est pro ecclesia d. c. j. eo. Si verò vtrunq; erat sufficiens in totum, vel in partem, tunc fiet diuisio inter hæredẽ, & ecclesiam secundum quantitatem patrimonij, & rerum ecclesiæ, & pone in terminis, quod ab ecclesia habebat trecenta, & ex patrimonio ducenta, debet prius detrahi, quod verisimi-
28 liter Prælatus expendit in personam suam pro victu, vestitu, & ad substentationem sui, & nomine ecclesiæ, nec debent deduci expensæ nimis delicatæ, si fingas, ꝙ huiusmodi sumptus ascẽdat ad centum aureos, præsumptio insurgit, quod tunc de bonis ecclesię expendit in acquisitionem bonorum ducentũ aureos, & ex patrimonio alios ducentum, ex quo tantum percipiebat, fiet ergo æqualis diuisio inter ecclesiam, & hæredem, & si minus percepisset de patrimonio, minorem partẽ percipiet ex acquisitis, ita videtur velle lex. in d. c. j. 12. q. 4. & expressius ibi glo. sentit Inno. c. cum in officijs. extra de testam. Anto. de But. Abb. Didac. Couaruuias, & alij communiter ibi, Bal. consi. 313. præmittendum est ad euidentiam, ad fi. lib. 2. Corn. consi. 81. in casu præmisso. & est satis rationabile. vt ex quo nõ conficiebat rationem de redditibus ecclesiæ, sed promiscuè vtebatur cum patrimonio, vt fiat præsumptio non captiosa alicui, & hoc in-
29 telligo, etiam, si prælatus emerat nomine proprio, quia non est sibi credendum, ex quo facultates ecclesiæ exuberant, & nõ apparent in quem vsum fuerint conuersæ, & idem per omnia di-
30 cendum quando non habet patrimonium, sed industriã æquiualentem, eadem ratione, puta si Doctor, qui ex aduocationis, vel munerum, ac officiorum functione, & huiusmodi multa lucraretur, sed si non habet patrimonium, nec industriam, pręsumitur pro ecclesia. Et vide Cyn. in auth. licentiam. C. de epis. & cle. vbi idem sentit in administratoribus secularium rerum, nam dicit, quòd si administrator erat perpetuus, & nihil habe-
31 bat, præsumitur acquisisse ex administratione: Si verò temporalis erat, & ad tempus, & reddebat rationem, tunc non ex administratione, sed ex industria acquisisse præsumitur, scilicet defunctus. C. arbit. tutel. vltimo membro. si dubitatur, vtrũ bona fuerint acquisita, vel an illa habuerit prælatus, tempore quo fuit promotus, vel beneficiatus, dico sic, si dubitatur, an aliquid habuerit, procedit opinio Ioan. Andr. vt videlicet præsumatur pro ecclesia, poterit tamen probare hæres, prælatum, vel mortuum, illa, vel alia bona habuisse tempore promotionis, sed si dubitatur, vtrum illa bona, de quibus est quęstio acquisierit an-
32 te promotionem, aut post, tunc defendam possessorem in possessione sua, siue hæredes, siue ecclesiam, & sic inquit Abb. loquitur tex. cum glo. si bene intelligatur. in c. j. 12. q. 4. hęc distinctio Abbatis placet D. Quintiliano Mãdosio in sua praxi signaturæ gratiæ in rub. licentiam testandi, & spoliorum concessio. pro qua adducit consi. 20. Benedicti de Bene. qui vulgo Capra nuncupatur incip. punctus quidam Franciscus. in primo quæsito. sequitur Didacus Couaruuias Doctor Hispanus in suis cõmentarijs c. j. de testamen. per multas columnas, & Alex. consi. 101. 7. vol. circa princi. vbi optimè. sequitur pulcherrimè hanc opinionem Zabarella. in c. cum in officijs. de testamen. in fi. vbi ponit quæstionem de domino Francisco Petrarcha Archidiacono Parmæ, qui acquisiuerat ante Archidiaconatum quãdã domos, super quibus fuit post mortem eius lis inter successorẽ in Archidiaconatu, & hæredes eius, quia illa conclusio, vt pro eo, qui est in possessione bonorum præsumatur, & dicenti incũ-
33 bat probare, videtur vera per glo. c. nulli 12. q. 5. Bar. cum additio. ad eum in l. si inter. ff. de rebus dub. præsertim, quando constat clericum ante beneficia habuisse patrimonium, tunc enim agens contra possidentem probat, Lap. alleg. 113. pro declaratione. & probatur expresse d. c. j. de pecul. cleri. à contrario sensu, vbi præsumitur promotus. ita punctualiter consulit Cardin. consi. 79. Thema. in morte Illustris. Vatis D. Francisci Petrarcę. vbi subdit magistraliter, esse in hoc considerandas cõiecturas, & præsumptiones, quia vna aliam elidit, & sic quãtum esset patrimonium suum, quot redditus ecclesię, quantum lucratus ex doctrina, vel artificio suo, vel aliter, c. relatum. el secundo, versi. cæterum. de testamẽ. & si hæres reperitur in possessione, donec de dictis coniecturis dignoscitur, non excluditur à possessione,
34 d c. nulli. & per allegata per Cardina. d. loco addo adducta per Corn. consi. 314. videtur lib. 3. 2. col. & seq. Vbi tenet consulendo in hac materia, quod communis opinio est, ꝙ si nihil probatur, præsumitur pro ecclesia, sed si probatur industria, patrimonium, officia, artificia, vel doctrina, vel aliquid aliud, vnde
35 verisimiliter potuit quęrere, tollitur dicta præsumptio, dato ẽt, quod formaliter non probaretur, quod dicta bona, de quibus agitur fuerint empta desuper lucratis pecunijs, & in hoc omnes communiter concordant, præsertim si apparet, quod tempore promotionis aliquid patrimonij habuerit, tunc enim postea quæsita, si non apparet vnde, in dubio præsumptio est pro possessore, ita quod successore defuncti vniuersali vel particulari

lari possidente, incumbat onus probandi ecclesiæ, aut camerę, pro quo vide Imo. in c. vt vnus. de pecul. cler. vbi quærit, quid si reperitur rector ecclesiæ, mutuasse pecuniā nomine proprio, an post mortem eius, præsumetur dictā pecuniam fuisse quæsitam de bonis ecclesiæ, & dicit Domi. Anto. quod non, si probetur, quod habuit bona tempore promotionis, & idem dicit, si probetur, quod erat persona talis, quæ licitè potuit acquirere dictam pecuniam, puta ratione aduocationis, vel lecturæ, nam dicit, quod satis præsumeretur tunc dictam pecuniam mutuatam fuisse quæsitam de proprio ipsius prælati, pro hoc videtur, quod actio quæsita contra extraneum per prælatum nomine proprio, acquiratur hæredi prælati, si probetur, quod tempore promotionis habuit bona propria, vel quod habuit officium aduocationis, aut lecturæ, vel aliud, ex quo potuit lucrari &c. & ante omnes, has distinctiones, & regulas tradit in hac materia Inno. vbi dicit, quod ea, quæ sunt acquisita post clericatum, prima facie præsumuntur acquisita intuitu ecclesiæ, & de redditibus ecclesiæ. & licet in singulis clericis præsumatur pro ecclesia, maximè præsumitur pro prælatis, quidam tamen secundum Inno. dicunt, & fortè non malè, quod si non sunt prælati, 36 creditur acquiri intuitu personæ, non ecclesiæ, cum ad acquirendum nomine ecclesiæ, nullus nisi sit prælatus, habeat offi- 37 cium, ideo suo nomine acquirere videatur, si aliunde habeant bona, & tūc hæres suus licitè taliter acquisita, post mortem occupabit. arg. c. requisisti. de testa. & dicit Inno. quia in is difficiles, & quasi impossibiles sunt probationes testium, vel instrumentorum, scilicet quid, & quantum de redditibus ecclesię, & quantum de suo proprio emerit, ideo iudex in hoc multum ex præsumptionibus procedet, & quia cōtingit aliquando, vnam præsumptionem aliam elidere de præsump. c. illud. & c. literas. 38 de elect. cum inter. iudex arbitrabitur, quantum sit patrimoniū eius, & quot sint redditus ecclesiæ, item quid lucretur de artificio, seu doctrina, tex. c. sacerdotes. 12. q. 4. ex hoc enim habes, ꝙ 39 ex coniecturis conijcitur per arbitrium iudicis, an clericus acquisierit intuitu ecclesiæ, an personæ, & hoc intelligo, quando aliquæ coniecturæ sunt, quod clericus acquisierit aliqua intuitu personæ, quibus cessantibus, videtur procedere illud, vt prima facie præsumatur, ꝙ intuitu ecclesiæ: & in hoc dicit Innoc. se non credere, quod melioris conditionis sit is, qui possidet, siue hæres, siue ecclesia, quoad probationem faciēdam, vt ex eo, 40 quod possidet, alteri incumbat probatio, quia semper presumitur pro ecclesia, nisi hæres clerici defuncti, probauerit defunctum habuisse aliquid ante clericatum, vel aliunde suo intuitu obuenisse, & probet secundum eum verè, vel præsumptiuè, c. requisisti. de testa. dicit etiam Inno. ꝙ ex alio præsumitur contra clericum, quia cum prælatus debeat segregare res suas à rebus ecclesiæ 12. q. j. c. sint. multum cōtra eum præsumitur, si hoc 41 facere omisit, & sæpe posset propter culpam eius deferri iura- 42 mentum ecclesiæ. arg. 2. q. j. in primis. maximè vbi manifesta, & lata deprehenditur culpa, refert, & sequitur Zabarel. c. cum in officijs. de testam. hanc opinionem sequitur Bal. in auth. licentiam. C. de episco. & cler. vbi dicit, aut bona non sunt distincta, nec communia, sed sunt omnino incerta ad quem pertineant, & vnde prouenerint, & tunc stamus præsumptioni d. authenticæ, nam quicquid prælatus reperitur possidere per prælaturā, si non constat de titulo, vel possessione anteriori, vel antiquiori, præsumitur ecclesiæ, & nomine ecclesię possidere. Vnde de his prælatus testari non potest, nec aliquis alius administrator ecclesiæ, nec etiam rectores hospitalium, vt expresè apparet in corpore huius authenticæ: quod est notatu dignum, vbi idem Bald. reddit rationem, quare sit, quod vbi non apparet de tem- 43 pore acquisitionis, pręsumatur pro ecclesia, & quod, vbi non apparet cuius cōtemplatione, præsumatur itidem pro ecclesia, quia inquit secundum Innoc. primum contingit propter culpam prælati, quia debuit inuentarium facere, & res suas segregare à rebus ecclesiæ, & omnia agere cum consilio suorum clericorum, vnde si omittit hoc, multum contra eum pręsumitur, sicut contra tutorem, si ergo esset factum solemne inuentariū, posset discretio bonorum per ipsum probari. l. cum lege. ff. de proba. Secunda ratio est, quia ex quo prælatus reperitur in possessione præsumitur possidere nomine ecclesiæ, quia ad officiū suum pertinet acquirere ecclesiæ, & per hoc dicit idem Innoc. quod si ille, cui prælatus relinquit talem possessionem, etiam iure institutionis, eam occupat propria authoritate, ꝙ ipse incidit in pœnam in l. si quis in tantam, nec excusatur etiam obtentu testamenti: & est ratio, quia cum ciuilis possessio sit penès ecclesiam per Abb. in c. cum esses. de testa. in repet. versi. 5. principaliter dixi in quæstione, quæ actio competat ad spolia. neque hæres, neque testator post eam interuertere, sequit Bart. in l. cum ipse. versi. quæro lex. C. de contrahen. emp. vbi firmat, ꝙ res emptę per pręlatum, præsumuntur emptę nomine ecclesię, si autem bona occupata, reuera pertinent ad occupantem, tunc quia nemo erat ante in corporali possessione, considerata 44 veritate licita est occupatio, & proinde in possidēdo, scilicet, ꝙ omnis, qui recta via succedit in titulo institutionis, vel ab intestato habet hanc potestatem occupandi, quod reuera perti- 45 nent ad se, & à nemine est possessum, quod est valde notabile. Sequitur Alexan. in suo consil. 116. vol. 7. quod consilium fuit factum in præsenti materia, vbi examinando quæstionem Ioā. And. an si quis est vicarius in ecclesia, præsumatur illud, quod habet acquisiuisse de bonis ecclesiæ, distinguit, aut est vicarius temporalis, qui fortè habet certam portionē pro seruitio, qđ 46 pręstat, & tunc non præsumitur acquisitum de bonis ecclesię acquisitum per eum, quia talis non dicitur habere administrationem ecclesię c. constitutus. de filijs presbyterorum, si autem esset vicarius non temporalis, sed perpetuus, tunc dicit, quod ex qualitate vicarię, & quantitate patrimonij, seu ex his quę ex prospera fortuna probatur eum acquisiuisse de bonis ecclesię, an non, & in totum, an in parte arg. c. fin. de transact. & eadem ratione idem dicendum est, nedum in vicario, sed etiam in rectore, & prelato: quid enim, si aliquis est rector ecclesię, vt qa modicum, vel nihil percipit, & habet officium lucrosum, vt qa 47 forte est doctor deputatus ad legendum cum salario, vel etiam ex industria aduocationis, vel simili multa acquirit, certè non presumetur tunc, quod quęsitum per eum sit de bonis ecclesię acquisitum, per eundem etiam Alexā. in consil. 101. eod. vol. in princ. quia dicit Abb. d. c. vt vnus. de pecul. cleric. in casu talis industrię est idem presumendum, quod & quando habet patrimonium, quia tunc non presumitur pro ecclesia, cum sępe lōgè maior sit industria, quàm sit facultas patrimonij, quia nō debet hęres onerari ad probandum, quod bona fuerint acquisita 48 ex industria personę, sed sufficit probare ꝙ prelatus multa lucrabatur ex industria personę, & tunc idem presumendum est, sicut in casu, quando habebat patrimonium, quia similium eadem debet esse ratio c. cum dilecta. de confirm. vtil. vel inutili. & per Ioan. de Imo. d. c. j. de pecul. cleric. vbi ad dubium ibi propositum respondendo, dicit, quòd si respectu eius, quod quis reperitur habere industria est non parua, vt ponit exemplum ibi de quodam qui administrauerat negotia cuiusdam maximi domini, qui demum redijt ad ciuitatem cum centum millibus ducatorum. ꝙ non pręsumitur acquisisse ex administratione, & cum industria fuerit parua, præsumitur acqsisse ex industria in Baratarijs, extorquēdo ab hoc, & ab illo, suffultus fauore domini, & hoc secundum opinionem Petri, quem ibidem Imola adducit: ipse verò dicit, ꝙ si ille talis reddidit rationem suę administrationis, nō pręsumitur tunc ex bonis domini quæsiuisse, alias si non reddidit, videretur secus, & in materia dic, quod clericus secularis emens nomine proprio acquirit sibi, & heredibus suis, sed si emat de bonis ecclesiæ, debet ecclesiam cōseruare indemnem, alias ecclesia in subsidium vendicat rem emptam, in quacunque causa cantat instrumētum, sed si emit nomine ecclesiæ, acquirit ecclesię dominium, & possessionem: in 49 dubio autem pręsumitur emisse nomine ecclesiæ, & ipso mortuo, potest ecclesia capere possessionem rei propria authoritate, nisi hæres prius sit ingressus eam, quo casu debet conueniri via ordinaria, nō autem sibi possessio auferri de facto, sed si clericus relinquit hæredem nominatum, potest hęres propria auctoritate occupare impunè, nec dicitur mala fide versari, nec 50 ecclesiam voluisse spoliare, sed cautius erit, quod hęres possessionem capiat saluo, & reseruato iure ecclesię, quia tunc nihil sibi potest impingi. ita Bald. in l. cum ipse. 2. col. vers. tertio casu. C. de contrahen. emptio. & clericus emens equum de bonis ecclesię, non est dominus equi. 13. q. j. res ecclesię. 44. dist. in prin. vers. sacerdos. & clericus emens fundum de pecunia ecclesiæ, si in instrumento faciat poni nomen alterius, pręsumitur facere in fraudem. Bald. in l. mancipia. C. si quis alteri vel sibi. post Innocen. in c. cum in officijs. de testam. in glo. sua magna. & dicit Bal. in cons. 298. vol. j. incip. Christi nomine in hac materia, ꝙ pręlatus aut celebrat contractū per sese, interdum per interpositam personā, interdum est dubiū, si per se, & tūc, aut noīe ecclesiæ, & acquirit ecclesię, quia siue moriatur siue remoueatur, vel recedat, remanet acquisitū fixum ecclesiæ: si noīe proprio, ēt tūc si sit pręlatus, qui non possit habere propriū, vt quia monachus, vel canonicus regularis, & acquirit ecclesiæ: si verò sit, qui possit habere proprium, & tūc, si ex re ecclesię, acquirit ecclesiæ si ex re patrimonij: acquirit sibi, & hęredibus: si dubitatur ex qua re, & tunc, si est episcopus & pręsumitur, ꝙ ex rebus episcopatus, si tempore quo fuit factus episcopus, non habebat patrimonium, nisi probetur, ꝙ ex alia causa acquisiuit: si autem dubitatur, ex quibus bonis, tunc agenti incumbit probatio, qa in dubio possessor absoluitur, subdens, interdum pręlatus emit pro suis consanguineis, vel amicis, & tunc si de pecunia ecclesię, indubitanter est ecclesiæ, & præsumitur pecunia ecclesiæ, si ecclesia erat in possessione pecuniæ, quia in rebus, quę vsu consumuntur, pręsumitur ex possessione dominium: nam quia est facilis transitus per consumptionem, meritò facilius præsumi- 51 tur: si prælatus mutuat pecuniam consanguineo, res ex tali pecunia empta, non dicetur empta ecclesiæ: & dicit, quod ratio, est, quia dominium pecunię transiuit in accipientem mutuum, quia hoc modo ecclesia haberet pecuniam, & rem, vt per Bal. d. cons. 298. sed si prælatus emit per interpositam personam, & eadem inquit Bald. ibidem dicenda sunt, vt ff. de autho. tut. l. pupillus. §. per interpositam. C. quod met. cau. l. si per impressionē. C. de secundis nup. l. hac edictali. sed in dubio non præsumitur fraus, sed aut donatio, aut mandatum. l. quæ dotis. ff. sol. matri. præterea videndum est, quomodo cantet instrumentum, nisi concipiens instrumentum aliud fateatur, vel per testes aliud ꝓbetur. l. 4. §. si ab ignoto. ff. de manum. nam quod non dicit in- 55 strumentum, nec nos dicere debemus, nisi contrariam probationem habeamus. l. fideiussores magistratum. §. j. de fideiussor. & per eundem cons. 299. d. vol. ibi. & conclude quatuor casus. 56 nam, aut quis administrat res ecclesiæ tantum, & acquirit ecclesiæ, aut gerit propria negotia tantum, & acquirit sibi, aut pro- 57 pria & ecclesiæ, & acquirit communiter, aut seorsum negotia- 58 tur, quandoque sibi, quandoque ecclesiæ, & si constat quod de pecunia ecclesiæ, & ecclesiæ acquirit, sed si non constat, acquirit sibi, quia licitè potuit per se negotiari, hęc per Bald. d. loco, sed hoc locum non habebit, si clericus fuit, qui negotiatus fuit, quia post eius mortem, acquisita sunt applicata ecclesiæ per bullam Pij quarti, de qua in secunda quęstione illius laboris, & clerico est interdictum negotiari. toto titulo ne cleri. vel monac. vnde merito in dubio acquiret ecclesiæ, ex quo clerico est peccatum, & delictum negotiari, idem Bald. in addit. ibidem quod administrator, qui à principio, & ex postfacto est necessarius, vt 59 prælatus, acqrit ecclesiæ, de pecunia ecclesiæ, velit, nolit, & acquirit directum dominium, si se nominet in instrumento, si nominat consanguineum, vel amicum, cui vult acquirere, si venditor hoc agit, vt non quæratur ecclesiæ, acquirit vtilem rei vēdicationem, si hoc eligat ecclesia, quæ potest de duobus vnum eligere, quod sibi placet, vel rem, vel pretium, & magis interest ecclesiæ habere pecuniam, quam rem, tunc non videtur acceptare contractum, sed si magis rem, videtur acceptare eo ip- 60 so quod non contradicit, quia, vbi de lucro agitur, facile quis consentit, sed vbi de damno, dissentit, & aliàs, vt ibi per eundem Bald.

Et secundum Inno. dicit idem Alexā. d. loco, quod iudex in 61 his discernendis, & diiudicandis habet arbitrari ex cōiecturis, inspecta qualitate, & quantitate redditum ecclesię, & inspecta qualitate industriæ, seu artificij, vel doctrinæ, ex quibus lucrari potuit, quantum præsumendum sit eum acquisiuisse ex bonis ecclesiæ, & quantum aliunde, per id, quod habetur in ca. sacerdotes. 12. q. 4. in qua computatione, iudex prius deducet de redditibus, & bonis ecclesiæ quantum expendere oportuit prælatum, vel clericum in victu, & vestitu. quia qui altari seruit, de altari viuere debet. 12. q. j. ex his & c. episcopus. ead. cau. q. 2. c. charitatem. habetur per Bal. in suo cons. 313. vol. j. ibi per subtilitatem igitur iudicis, ista sunt determinanda, & reddenda singula singulis &c. Barthol. Cœpol. cons. 51. incip. in Christi nomine. quod est consilium in materia nostra factum. Item debet deduci in dicta computatione illud, quod fuit expensum in expēsis factis in alimentis pauperum, vel in hospitalitatem, vel in redē- 62 ptionem captiuorum, aut alias pias causas. 12. q. 2. aurum. & cessantibus istis coniecturis, præsumeretur in dubio pro ecclesia, pro qua iura præsumunt, nisi probetur clericum, ante clericatum quid habuisse, vel aliunde interim sibi obuenisse. per Bald. cons. 80. vol. 5. Roma. cons. 159. Veron. cons. 51. col. pen. Corne. cons. 314. lib. 3. & cons. 79. colum. j. lib. 4. Franc. in Rub. de testa. col. 30. lib. 6. Alexan. cons. 101. col. j. num. 4. cons. 116. colum. 2. num. 3. lib. 7. per iura, & doctores quos allegat ibi idem Alexā. secundum quos, & maximè Ioan. de Imol. dicit, quod si rector ecclesiæ reperitur mutuasse pecuniā nomine proprio, an post eius mortem præsumetur acquisita de bonis ecclesiæ, & dicit quod sic, nisi probaretur quod talis erat persona, quæ licitè potuisset dictam pecuniam quærere, puta ratione aduocationis, vel lecturæ, vel similis exercitij, quia tunc præsumetur acquisita aliunde, potius quam de bonis ecclesiæ; prout sonat actus gestus à prælato, qui proprio nomine dictam pecuniam tāquam suam mutuauit, facit quæstio posita per Abb. in ca. requisisti. de testamen. vtrum legatum factum episcopo, præsumatur factū 63 52 contemplatione ecclesię, vbi dicit, quod in dubio est recurrendum ad coniecturas, vt si est factum à persona coniuncta, non præsumatur, quamuis dixerit relinquo hoc episcopo: idem si longam amicitiam simul habuissent: similiter si diceret relinquo Domino Titio, non expresso episcopo, & sic erit suum, & 53 succedunt propinqui ab intestato c. quia nos. de testam. si verò ab extraneo legetur præsumitur factum, & legatum contemplatione ecclesiæ per tex. in l. annuum. secundum vnum intellectum. ff. de annuis leg. & glo. singu. in c. requisisti, vide glo. notа. in c. 2. de testamen. lib. 6. Idem dicendum est, non solum de episcopo, sed de quocunque habente administrationem, seu 64 prælationem in ecclesia, accipiendo administrationem pro dignitate, seu ministerio in ecclesia separato à congregatione. vt quia est vicarius temporalis alicuius ecclesiæ, seu commendatarius secundum Abb. in c. 2. de iudi. prælationem verò intelli- 54 ge, quando habet administrationem perpetuam. & largè accipiendo, vt comprehendat etiam habētem ecclesiam curatam, secundum Inno. in d. c. requisisti. qui dicit, quod qui potest absoluere, dicitur habere administrationem, & extraneus in casu isto accipitur, qui non est ei coniunctus, in quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, vt est text. in authē. licentiam. C. de epis. & cler. glo. 12. q. 3. c. pontifices.

Si verò legatum sit factum clerico, non habenti administra- 55 tionem in ecclesia, dicit idem Abb. d. ca. requisisti. quod in dubio præsumetur factum intuitu personæ, non ecclesiæ, exemplum posset poni in canonicis, quia ipsi non habēt administra- 56 tionem in ecclesia, quod tamen, intellige si talis cui legatur, sit persona, quæ possit habere propria, secus si non possit habere, 57 puta quia religiosus, quia tunc præsumitur legatum factum, in- 58 tuitu monasterij, vel ecclesiæ facit tex. in l. Deo nobis. C. de episcop. & cleri. c. vnico. 18. q. j. & sic quando est factum intuitu ecclesiæ, non poterit disponere, nisi, sicut de rebus ecclesiæ, idem tenet Barto. in l. ciuibus. ff. de reb. dub. & secundum Abb. in cap. Raynutius. de testam. legatum factum canonicis omnibus talis ecclesiæ, præsumitur ecclesię contemplatione factum, etiam si per legantem exprimantur nomina cuiuslibet canonici, ꝑ text. in l. ciuibus. ff. de reb. dub. vbi dicit text. ciuibus ciuitatis legatū, vel fideicommissum datum, ciuitati relictum videtur, quod verum est secundum glos. nisi sit datum vti singulis, quia non ac- 59 quiritur tunc ciuitati, sed ipsis ciuibus. Barto. in d. l. ciuibus. glo. in l. Titius. la secunda. §. ciuibus. ff. de leg. 2. licet. glo. in l. nō plures. C. de sacrosan. eccles. aliter dicat, sed intellige, & declara, vt per Barto. supra allegato loco facit l. annua. §. à Titia. ff. de ann. leg. quando verò legatum factum filio familias præsumatur factum intuitu, & contemplatione patris, vide per Bart. in l. cum aliquis. C. de iure delibe. & per Abb. in c. Raynutius. extra de testa. pro qua materia vide Alex. d. cons. 100. vbi tenet quod præ- 60 sumptio quæ fit, quod aliquis acquisierit de bonis ecclesiæ, habet locum, quando contentio est cum ecclesia, secus, quando contentio est cum alia persona, sicut quando contenditur inter virum, & vxorem, quia tunc pręsumitur acquisisse de bonis 61 mariti, secus quando contenditur cum extraneo, per doct. Bal. in l. si vxorem. C. de condi. inser. in 3. col. & per eundem Alexā. d. cons. in principio.

Vide in hac materia Ludo. Roma. cons. 159. vbi inter alia dicit, quod ad propositum præsentis materiæ facit illud, quod dicitur officialem præsumi ex bonis reipu. quæsiuisse, quando tēpore promotionis ad officium, non apparet eum aliquod habuisse patrimonium, vt in glo. singulari in l. facultas. C. de iure fisci lib. 10. de cuius veritate vide per Guliel. de Cun. in l. pręsentibus. ff. si cert. peta. & per Bal. in auth. licentiam. C. de episco. & cler. non obstat tex. in l. si defunctus. C. arbit. tutel. vbi non præsumitur tutor acquisiuisse ex bonis pupilli, posito, quod tempore susceptionis tutelæ nihil haberet tutor in patrimonio, quia est diuersa ratio in tutore, & ī clerico, quia tutori, si fuit laicus, licitum fuit negotiari, vnde esse potuit, quod quæsita, ex ꝓpria 62 negociatione acquisiuerit, quod est magis præsumendū, quam præsumendum sit eum ex bonis pupilli quæsiuisse, clerico autem non licet aliquo modo negotiari. c. j. extra ne cle. vel monac. & ideo, vbi patrimonium, vel artificium non habet, præsumitur ex bonis ecclesiæ quæsiuisse, ne alias dicendo præsumamus criminem commisisse negociationis & alias, vt ibi ꝑ D. Ludo. d. cons. 159.

Et quicquid acquirunt clerici ratione officij, vel seruitij, vel pro missis dicendis, vel orationibus, aut similibus, sibi acqrunt, ac de eis possunt liberè disponere, nec intelligitur acquisitum ratione ecclesiæ, vel illius cōtemplatione, sed intuitu personæ, quicquid dixerit Iaco. Butr. in authen. licentiam. C. de sacrosan. eccles. vbi dixit, quod rector ecclesiæ debet operari ecclesiæ, & pro ecclesia, à qua recipit alimenta. argu. l. quod in vxorem. C. de nego. gest. l. quod si nulla. ff. de relig. & sump. fune. & per hoc velit, quod de quæsitis ex industria non possit disponere, tamē non mouetur bona ratione, quia clericus operari non debet ecclesiæ, & pro ecclesia, nisi circa diuinum officium, & conser- 63 uationem suorum iurium, & bonorum. l. qui sub prætextu. C. de sacrosan. eccles. & propter hoc alimenta percipit ab ecclesia, & non simpliciter, vt alimenta, sed vt fructus, & redditus sibi concessos, sed vide quæ dicit Abb. in c. cum esses. in repet. de testa. vbi indistinctè tenet, quod clericus de fructibus ecclesiæ habet habere tātum solummodo, quod sufficiat ad victum, & vestitum. Item non semper quis, ex eo quod alimentatur tenetur operare, vt probatur in l. scio. in princip. & in l. Męuia. ff. de ann. lega. & sic concludit, quod de quæsitis ex opera sua, clericus potest disponere, sequuntur Abb. Petr. de Anchar. & Ioan. de Imol. in c. cum in officijs. de testam. Quidam tamen dicunt, 64 quod est secus in episcopo, qui de sua industria, & labore acquisitis, non potest disponere, nec in aliquos conferre, sed hāc opinionem non iudicat veram Alexand. in d. cons. 116. in 7. volu. per iura, quæ ibi adducit, quia illud, quod habetur in authen. licentiam præallegatam, non seruatur de iure canonico, & per alia ibi per eum adducta.

§. Fiet

§. Fiet ergo in computatione acquisitorū deductio expensarum, victus primo, de fructibus beneficij, de quibus habet semper viuere sacerdos, vel clericus, per ea, quæ dicit Fel. in cap. ad audientiam. de præscriptionibus 1 j. colum. vbi dicit, quod Papa Vrbanus V. dixit Ioan. de Lignano, qui respuebat fieri Cardinalis, quia nolebat bibere sanguinem martyrum, quod poterat viuere de redditibus ecclesiæ, et habens patrimonium. per glo. Innocen. in c. episcopis, de præben. dicit etiam Bal. in consi. 313. 2. volu. incip. præmittendum est. quod si fructus reperiuntur consumpti, potius videntur cōsumpti de fructibus ecclesiæ, quàm de patrimonio, quia de ecclesiasticis viuere debet &c. quia qui altari seruit, de altari debet viuere. 12. q. j ex his. & c. episcopus. & ead. cau. quęst. 2. c. charitatem. c. cum secundum. de præben. idem tenet Ioan. Dil. de arte testan. tit. j. caus. 3. in fi. vbi dicit, quod in dubio censetur qs potius fructus ecclesiæ, quàm proprios consumpsisse, & in verbo victus, & clerici vestimenta comprehenduntur. ff. de verb. 2 signi. l. verbo victus. Ludo. Rom. in cons. 440. quod consilium est factum in materia spolij cuiusdam hospitalarij, Innoc. in c. indecorum. extra de ætat. & qualit. vbi dicit, quod de fructibus, & rebus ecclesiæ, clericus habet disponere in suas necessitates, & eorum, qui sibi inseruiunt, dicit glo. in c. fi. de pecul. cle. quod clericus de redditibus ecclesię, habet habere victum, & vestitū. glo. in c. fin. de pigno. & c. quia nos. extra de testa. pro hoc. 12. q. j. duo. & c. res ecclesiæ. vbi Ioan. dicit, quod illud solum est clericorum de fructibus ecclesiæ, quod probabili ratione cōsumūt ea. caus. q. j. c. fi. & q. 5. per totum. facit: quia clericus fructuum, & redditum ecclesiæ est in bona valetudine vsufructuarius, per tex. & glo. ibi in c. fi. de pecul. cler. aliquando est vsurarius, quia 3 ei vti licet fructibus, & redditibus ad vsum quotidianum, & suū facit, quantum consumit. Bal. in authen. licentiam. C. de episco. & cler. Cardinalis Zabarella, & alij in d. c. fi. vbi in 3. colum. dicit, exponat clericus fructus beneficij pro victu, & vestitu suo, plus, & minus, habita consideratione suæ conditionis, & quicquid superest, debet erogari pauperibus, & paulo post, idem de fructibus, quos consumeret clericus in victu, & vestitu, quos facit suos.

Et paulo inferius secundum Ioan. Cald. idem Zabarel. quod 4 clericus, qui nō interest diuinis, quotidianas distributiones nō facit suas, etiam propter victum, & vestitum, siue probabilem consumptionem, vbi eum vide, dicit Alexā. cons. 116. 2. colum. vers. benefaciūt, ponit, & disputat Abb. in sua disputatione, quæ incipit Titius clericus, quia dicit tex. in c. cum secundum. extra de præben. qđ clerici debent viuere de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio sunt deputati, & facit quod colligitur, & no- 5 tatur in eo tex. quod in tantum est verum, quod clericus habet viuere de fructibus beneficij, quod si episcopus ordinat clericū ad sacros ordines sine aliquo titulo, vel beneficio ei collato, te- 6 netur, immo compellitur ei de necessarijs prouidere, quousq; ei prouideatur de titulo, vel beneficio. vbi Abb. dicit, quod licitum est clerico secūdum Apostolum, viuere de redditibus ecclesiæ, licet enim ipse Apostolus abstinuerit, quærendo sibi vi- 7 ctum manibus, vt non daret locum falsis Apostolis, seu materiam exercendi quæstum, non tamen per hoc imposuit alijs, vt sic teneantur facere, immo expresse permisit, vt hic: & Hieron. ponderauit illud verbum viuere: quasi licitum sit, de beneficio percipere necessaria vitæ, vnde dicit, quod sacerdoti licitum est de altari viuere, non luxuriari, facit quod habetur in tex. in cle. j. de iure patronat. & quod dicit Abb. in c. de monacis. versic. in glo. j. Idem Abb. in c. postulasti. vers. nemo. de rescrip. vbi dicit, quod habens patrimonium non suscipit indignè beneficium, dummodo bene expendat, & hodie bona ecclesiarum, sunt de- 8 putata principaliter ad vsum ministrorum, vt in ca. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat. & cap. fin. 19. quęst. 2. vbi indifferenter permittitur clericis, vt possint viuere de redditibus, & fructibus beneficij, ex quo ei deseruiunt, & licet habentes patrimonium, nihil possint petere ab ecclesia vniuersali, tamen ab ec- 9 clesijs particularibus, qui deseruiunt licitè possunt capere, vt ibi latè per eum.

Per quæ loca clarè videtur constare, quod clericus de fructibus beneficij potest sumere sibi necessaria pro se, & suis, & ista necessitas arctatur ad victum & vestitum tantum, vt 12. q. j. episcopus. glo. in c. j. 21. quæst. j. quæ dicit, quod hoc obtinuit secundum tempora illorum iurium. 41. distin. episcopus vilem hodie verò creuit decus ecclesiæ, auxitque Deus ecclesias, de con- 10 secra. distin. j. vasa. quia hodie sine penuria, & commodè viuere debent clerici de redditibus ecclesiæ. per tex. in c. j. de stat. regu. §. sanè, & ibi gl. in 5. sine penuria, vbi dicit quod multa nō possum facere commodè, quę facere possum sine penuria optima glo. in extrauag. suscepti. ne sed. vacan. in glo. in totum. quæ dicit quod commodè habent viuere clerici de fructibus ecclesię, & commodè dicitur quod sit consideratis nobilitate, scientia, 11 & dignitate c. cum adeo. de rescrip. facit tex. in ca. postulasti. ibi valeat commodè substentari, vbi Abb. declarat verbum commodè & tex. in c. cum adeo. de rescrip. ibi sufficientem, per quē text. & ibi glo. videtur, quod clericus debeat habere ecclesiam aut beneficium sibi suisque sufficiens, & sufficiens intelligit gl. ibi, quod sufficiat sibi & suis. 50. dist. studeat. in fi. & quod aduenientes possit recipere, & iura episcopalia persoluere: sicut de 12 supplen. neglig. prælat. tex. c. de monacis. extra de præbend. vbi dicit glo. Bernardi, nota quod clerici tenentur ad hospitalitatē, 13 Item competenter quis debet beneficiari, ita quod possit commodè sustentari, & iura episcopalia persoluere: dicit tex. & ibi glo. in cap. j. de institut. vbi dicit, quod tot sunt ponendi, & instituendi in monasterio, vel ecclesia, quot possint in eo, aut in ea commodè sustentari, & quod possint iura episcopalia, & hospitalitatis persolui, & notat Abb. in c. de monachis. quod et clerici seculares tenentur ad hospitalitatem, & intellige secundū Inno. ad solitam, iuxta vires facultatum, non enim tenentur omnes recipere, & postea medicare, sed primo subueniendum est seruitoribus in c. his de ecclesiæ. ædifi. Item separanda est prius ecclesia, c. pastoralis. de his quæ fi. à prælat & ex aliis redditibus poterit teneri hospitalitas, & intellige, nisi esset tanta necessitas proximi, quod fame moreretur, tunc eidem est subueniendum, nam tunc ecclesia tenetur etiam vendere bona mobilia, & vasa ecclesiæ. 12. quæst. 2. aurum. & hoc casu, etiam quoad laicos eleemosyna est in præcepto: & in assignanda portione victus huic clerico rectori, vel vicario, inquit, Abb. & in tenenda ho- 14 spitalitate, habebitur respectus ad situm ecclesiæ, nam magis indiget quando est extra vias communes: item considerabitur consuetudo loci, & vbi religiosi omnia onera subirent, cessaret hæc prouisio in ecclesiis inferioribus, per quæ manifestè apparet, quod de beneficij fructibus, & redditibus clericus debet tantum habere, quod commodè viuere possit, nec sufficit, quod viuat sine penuria, quia multum interest viuere commodè, & vi- 15 uere sine penuria, quia sæpe potest quis sine penuria viuere cū quadraginta florenis, sed non commodè, quia dicit glo. in ca. j. §. sanè in 5. absque penuria. de stat. regul. in 6. quod canonicus Bononiensis non posset de centum florenis commode sustentari, & tamen de vigintiquinq; substentaretur absq; penuria, sequitur Dec. in consi. 555. num. 14. & Cardinalis in clem. j. §. sanè. de iur. patro. vbi exponit illum text. in 5. satisfactione sufficienti, & congrua, in victu, non de tali per quam no periret fame. Fel. in c. postulasti. 3. col. de rescript. Quia hodie clerici non debent 16 viuere ita stricte, sicut olim, & dos est assignanda magis ampla beneficiatis hodie, quàm olim, per glo. in c. episcopus 41. distin. & non debent hodie episcopi habere vitam ita strictam in visitationibus, & procurationibus, quia hodie creuit decus ecclesiæ c. vas. de consec. dist. j. per Ioan. de Silua in tracta. de beneficio, prima par. q. j. num. 228. & 227. vbi vide pro eo etiam, quod 17 hodie est difficile dicere, quot fructus sufficiat beneficiato, qa plus vni, & minus alteri sufficit, secundum qualitates, & conditiones illorum, nam in illa commoditate inquit glo. inspicitur consuetudo regionis, qualitas personæ, vnde licet non possum commodè sustentari, tamen possum sine penuria, quam glo. vide quæ docet actum in practica in modo articulandi.

Et in tali substentatione, vel victu subministrando clericis, 18 de redditibus ecclesiæ, est habenda ratio nobilitatis personæ 41. dist. non cogantur. item scientiæ. c. de multa. de præben. item dignitatis. ff. de varijs & extraordi. cog. l. j. §. in honorariis, & l. sed & si quid. §. j. ff. de vsufruct. quia aliis cibis vescuntur nobiles, alii viles, & pauperes, & alio modo viuunt nobiles, alio pauperes. 19 Inno. in c. dudum. el 2. ad fi. de electio. glo. cap. constitutus. in 5. impotentiam. de appe. Philip. post alios in c. de multa. in fin. de præben. 5. col. ver. sublimes, & literatas. S. Tho. in quolib. 6 art. 9. tex. in c. de multa. in fi. de præben. & dicit Abb. in ca. cum adeo. de rescrip. & si diceres quare in rebus Dei, habetur respectus ad istas qualitates extrinsecas, cum possit illud allegari, quod apud Deum non est acceptio personarum, respondetur, qꝑ per has 20 qualitates prouidetur bono vniuersali, nam sine scientia mundus regi non potest, vnde ecclesia vniuersalis indiget viris literatis, vt per Ioan. Mon. in c. super eo. de hæret. lib. 6. vbi dicit, qđ 21 ecclesia indiget viris literatis, non asinis ferratis, & dicit Abb. in c. de multa. de præben 3. col. nu 8. quod si dispensatur cum sub- 22 limibus personis, seu literatis habetur consideratio ad bonum publicum, quod per istos prouenit vniuersis, nam persona literata prodest ecclesiæ vniuersali, & cum maximo labore insistit in exercitio scientiæ, merito debet recompensari, vt ibi per eū facit c. cum ex eo. de electio. lib. 6. & in c. fi. de magi. facit aucthē. 23 habita. C. ne fil. pro pat. & quatenus glo. dicit, quod debet sufficere sibi, & suis, intellige de suis, quos secū necessario debet habere, nam si est doctor, vel nobilis, vel habēs dignitatem ecclesiasticam, non debet esse solus, nec sine ministro, & dicit Corsetus in repertorio in 5. beneficia. quod redditus beneficiorum debent esse sufficientes, nedum clerico, sed suis, & d. c. studeat. 50. dist. & intellige (inquit) de suis: qui quasi necessario trahunt moram cum clerico, nam secundum qualitatem personæ, debet habere seruitores, non enim debet sibi coquinare, si sit doctor, vel nobilis, vel notabilis persona, nā oportet, quod hēat famulos, ideo dicit gl. in c. extirpādæ. de pb. quod minus sufficit pauperi,

peri, quàm diuiti, nam pauper qui alias non est nobilis, uel literatus, non indiget tanto apparatu: de diuite autem, qui non est sublimis, uel litteratus, non debet haberi talis respectus, ut not. in d. c. de multa. in fi. 11. q. j. cap. primo. & in summa, & nota. in capitu. cum adeo. de rescrip. not. Abb. in capitu. extirpandæ. §. primo. de præbend. & quod debet recipere aduenientes, intellige hoc secundum situm ecclesiæ, nam potest esse, quod ecclesia sit extra ciuitatem, etiam in itinere frequentato, ita qđ non potest cum honestate, quin seruet hospitalitatem, secus autem si esset in ciuitate, ubi beneficium esset simplex, ita quod hospitalitas non seruatur, in summa conclude secundum eundem Abb. quod secundum qualitatem personæ, & secundum sitū ecclesiæ iudicabitur sufficientia beneficii: dicit idem glo. in ca. 24 primo. 21. q. j. in 5. necessitatem. in fi. vbi. dicit, quod hodie non datur victus clericis ad necessitatem tantum, sed commodius, quia hodie creuit decus ecclesiæ, & Deus auxit ecclesias, ut de conse. dist. prima. vasa. & hæc omnia consideranda sunt secundum qualitatem personæ, & situm ecclesiæ, aliquid enim sufficit vni, quòd non sufficit alteri d. capi. non cogantur. 41. distin. & minus sufficit manenti extra uias communes, quam in uiis, & consuetudo prouinciæ in hoc seruanda est, dist. iiij. erit. & 29. dist. sciendum. & dicit glo. in cap. statuimus. de maior. & obed. in 5. potiorem, quod consideranda est nobilitas, siue scientia, ut etiam maioribus, & pluribus beneficiis honorentur ab illis, qui eos promouent, sequitur Hostien. & Cardinalis Zabarella in cap. de multa. præalleg. de præben. ubi Ioan. And. & de qualitate huiusmodi scientiæ, & quæ, & qualis scientia requiratur, 25 vide latè per Innocen. in capit. cum in cunctis. de electio. quod scientia est requirenda secundum locum, dignitatem, & ordinem, ad quem assumitur capi. ecclesia vestra. el ij. de electio. qui enim assumitur ad episcopatū, debet habere scientiam noui, & veteris testamenti, cum sit iudex animarum, & iuris, & cum ius dicere debeat: presbytero, sufficit quod sciat canones pœniten- 26 tiales communes, de quibus 37. dist. quæ ipsis, cantor. debet scire cantum, & sic de omnib. ordinibus, quod talis colligitur ex his, quæ dantur in ordinatione 23. distin. per totum: & ex potestate, & officio; quod habent exercere. istę sunt qualitates sciētiæ quæ requiruntur in designatis ordinibus, sed in casu materiæ nostræ, intelligitur de quolibet literato, in qualibet facultate, & sciētia, cuius qualitati debet circa victum haberi ratio.

Et ex fructibus ecclesiæ, in istis supputationibus faciendis, habent deduci sumptus & expensæ quæ fiunt, in illis recolligēdis, & recondendis, vt vera fiat omnium computatio, nam fru- 27 ctus sunt illi, & esse intelliguntur, qui supersunt deductis expēsis, quæ fiunt gratia fructuum quærendorum, congregandorū, & conseruandorum. l. si a domino vel patre. ff. de pet. hæredi. §. 28 fructus. & l. planè in fi. eo. & l. prima. C. de fructibus & litis expē. vbi dicitur, quod fructuum nomine continetur, quod iustis sumptibus deductis superest, nam nullus casus interuenire pōt, qui hoc genus expensarum deductionis impedire possit. l. fundus. ff. famil. hercis. j. responso. l. fructus. ff. solut. matrimo. vnde dicit text. in dicto §. fructus. fructus intelliguntur deductis expensis, quę quærendorum, colligendorum, & conseruandorum eorum gratia fiunt, & non solum in bonæ fidei possessoribus naturalis ratio expostulat, verum etiam in prædonibus.

Et in tātum videtur verum, quod clericus pręlatus, vel sacerdos habet viuere de fructibus, & redditibus ecclesiæ, quod clericus habens patrimonium sufficiens sibi ad victum, potest cū bona conscientia recipere beneficium, ac de illius fructib. viuere, sibique, ac suis hæredibus patrimonium, ac fructus patri- 29 moniales reseruare, tenet Abb. post Innocen. & alios in ca. postulasti. de rescrip. dicit enim, & secundum illa tempora emanarunt multa iura, in quibus dicitur quod clerici habentes propria, non debēt participare de rebus ecclesiæ, sed post modum, & tertio fuit statutum, vt nulla ecclesia ædificaretur sine dote 30 pro ministris, & aliis necessariis ecclesiæ, & clerici sine scandalo incęperunt possidere bona ecclesiæ, ad hoc 12. q. j. certè, & de consec. dist. prima. nemo. & secundum hæc tempora procedunt iura: quæ videntur velle, quod clerici possunt, & habēt vi- 31 uere de redditibus ecclesię, nec ponderatur patrimonium, quia hodie bona ecclesiarum, principaliter sunt deputata ad vsum ministrorum cap. pastoralis. de his, quæ fiūt a præla. & vide bonum tex. j. q. ij. cap. fin. vbi indifferenter permittitur clericis, vt possit viuere de beneficiis, ex quo eis, & in eis deseruiunt concludc ergo dicit Abb. ibi, quod ab ecclesia vniuersali, clerici habentes patrimonium, nihil possunt petere, sed ab ecclesiis particularibus, quibus seruiunt licitè possunt capere, ex quo honestè viuant, hinc emanarunt iura hodierna, quibus disponitur, quod habens beneficium, & patrimonium possunt libere testari de bonis patrimonialibus. 12. quæstio. quinta. per totum, tenet gloss. in capitu. illi. 12. quæstio. prima. quæ ibi allegat multas rationes, quare clericus habeat, & possit uiuere de beneficiis, ac reseruare patrimonium; quia debet uiuere de altari, cui seruit, quia nemo debet propriis expensis, & stipē- 32 diis militare &c. tenet Innocen. in capitu. statutum. de rescript. lib. sexto. nec obstat. tex. in capitul. pastor. 1. quæstion. secunda. quia secundum Innocen. loquitur, quando clericus vellet viuere de beneficijs, & auarè thesaurizare de patrimonio, secus autem, si vult conseruare patrimonium pro suis hæredibus. Item secundum Hostien. potest intelligi contrarium, quādo non deseruit beneficio, & vult viuere de redditibus beneficij, augendo proprium patrimoniū, & quia iura in hoc vario modo loquuntur, quædam enim videntur innuere, quod clericus peccat, tenendo beneficium, & patrimonium, quædam vero, quod potest tenere patrimonium, sed non debet viuere de redditibus beneficij, quædam verò iura simpliciter permittunt clerico viuere de bonis beneficij: pro conclusiua decisione, est aduertendum, quod in primitiua ecclesia vnusquisque conuersus ad fidem vendebat proprium patrimonium, & ponebat pretium ante pedes Apostolorum demum statutum fuit, vt bona non venderentur, sed relinquerentur ecclesijs cathedralibus. vt ex eorū redditibus subueniretur indigentibus. cap. videntes. 12. quæst. 1. Item, & quiescente illo magno feruore fidei, laici Christiani incęperunt possidere propria, clerici occultè possidebant, quapropter, vt euitaretur hipocrysis statutum fuit, vt quisque clericus posset possidere propria. capit. certè. 12. quæstio. prima. vnde pro concordantia iurium est dicendum, quod iura quæ dicunt clericos possidere non posse propria, loquuntur secundum tempus primitiuæ ecclesiæ, item, antequam clerici haberent beneficia separata, nō poterant viuere de redditibus ecclesiæ, ex quo habebant sufficiens patrimonium, quia illa bona erant deputata solum pro indigentibus, & secundum hoc tempus procedunt iura quæ dicunt, habentem patrimonium, non debere viuere de redditibus ecclesiæ: Sed cum hodie beneficia sint principali- 33 ter deputata pro clericis. de consecra. distin. prima. nouo. nec sit horridum, quòd clericus possideat propria bona, emanarunt alia iura nouissima, quę volunt, vt clericus possit viuere de redditibus beneficij, ex quo seruit beneficio, vnde pondera text. in ca. fin. 1. quæstio. 2. vbi datur clerico stipendium, non propter indigentiam, sed propter seruitium: non enim tenetur de suo pa- 34 trimonio militare, sed inquit Abb. simpliciter concludo, quòd hodie licitè clericus secularis, viuit de fructibus beneficij, & conseruat patrimonium suis hæredibus, dummodo honestè viuat, sequitur Cardinalis in ca. postulasti. de rescrip. col. fina. vbi Feli. num. 6. Socin. cons. 91. vol. tertio. Bal. cons. 313. secundo vol. incip. præmittendum. Gaetan. secunda secundæ quæstio. 185. art. 7. rep. ad 3. & hanc esse communem opi. fatentur in ca. Episcopus. de præben. Fel. & Barba. in col. pen. in cap. postulasti. de rescrip. licet ab hac opinione recedunt, firmat Couarruuias Doctor Hispanus in ca. primo. extra de testa. vbi respondet ad obiecta, & tenet pro ista opinione, pro quo vide Innoc. & Doctor. d. ca. episcopus. de pręben. Innocen. in c. quoniam. in fine ne prę lat. vic. suas. Abb. in sua disputatione, quę inci. Titius clericus. quarto dubio, idem Abb. in ca. 3. de pignor. tex. in ca. cum secundum. de pręben. qui assignat rationem quia videlicet ille, qui est assumptus ad onus, emolumentum habere debet: & repelli nō debet à mercede, quia clerici debēt viuere de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio sunt deputati, & dicitur ad Corintios: quis militat suis stipendijs nunquam? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? S. Th. q. 100. de Simonia. ver. quis militat. §. ad tertium tenet Io. Dil. in tract. de arte testan. titu. de his qui in hab. testam. factio. cautel. 3. in fin. Corn. cons. 88. col. fina. vol. secundo. Ro. consi. 159. colum. fin. Alexan. consi. 116. col. 2. num. 3. lib. 7.

Nec obstat contrarium, quod opponi posset de tex. in c. clericos. j. q. 2. vbi probatur, ꝙ clerici qui habent aliunde vnde uiuāt, nihil debent ab ecclesia accipere, immo si accipiunt, tanquam accipientes de rebus, quę sunt pauperum, sacrilegium committant, per tex. in c. seq. vbi, ꝙ illi: quibus sua sufficiunt, non debent ecclesię alimentis substineri, quia potest responderi, vt diximus supra, quia loquuntur illa iura, secundum tempora antiqua, qui bus non licebat clerico patrimonium habenti, viuere de ecclesię redditibus, vel intellige scilicet quando accipiunt, & in malos vsus conuertunt, ac malè dispensant, vt per glo. d. c. clericos. qui varios dat ad tex. intellectus, & in d. ca. seq. in ver. priuilegiū. secundum quos intellectus tex. intelligendo cessat omnis repugnantia, quia potest intelligi, vt sit potius dictum ad exhortandum, quàm ad pręceptum: quia nemo suis stipendijs militare cogitur, vide Didac. Couarruuias d. loco qui ad obiecta hęc respōdet, & reconciliat. Et clerici diuites licitè ab ecclesia sua stipen- 35 dia accipiunt. Archi. in c. clerici. q. 2. facit ꝙ habetur in gl. in c. decimę. 16. q. j. in vers. tributa, vbi dicit ꝙ decimę soluuntur clericis: siue sint diuites, siue sint pauperes, quia non soluuntur eccle- 36 się intuitu personarum, facit ꝙ dicit idem Archi. in ca. sicut. ea. caus. & quęst. vbi habetur ꝙ diuites non debent sumere partes de bonis ecclesię, nisi corporaliter inseruiant ecclesię. Ex quibus satis latè deductis, credo, ꝙ satis constet, quę, & quomodo acquisita p clericum, vel platum pręsumātur, vel pręsumi possint, & ꝙ in coniecturatione facienda per iudicē circa talē p̄sumptio nem, habet haberi ratio expēsarum victus clerici, qui habet vi-

uere de beneficijs, iuxta statum, qualitatem, & conditionem suam, ita, & taliter, quòd potest viuere de ecclesia, & suum preseruare patrimonium, nec contraria, primo, & secundo loco in principio supra adducta, obstant, quia ex distinctionibus suprafactis, & declarando, & intelligendo, vt supra, apparet, quòd inter se non repugnant, immo se ad inuicem cōpatiuntur. nam quòd dicitur, quod de fructibus beneficii habet tantum clericus percipere ad victum necessaria, & quòd de fructibus ecclesiæ, & beneficii habent fieri quatuor partes, procedit & intelligitur secundum iura antiqua, quæ semper stare, & manere intelliguntur, nisi vbi alia constitutione, vsu, vel consuetudine quæ attendi debent per Abb. capit. primo, de eccles. ædificand. vel reparan. esse correcta, & mutata reperiantur. leg. conficiuntur. C. de codicil. Quod vero clericus in bonis beneficii sit aliquando vsufructuarius, aliquando vero vsuarius, id intellige in casibus, in quibus iura adducta loquuntur, pro quo vide Bal. in l. omnis. C. de episcopis & cler. vbi dicit secundum Iac. Butrig. vtrum clerici qui percipiunt fructus beneficiorum suorum, dicantur vsuarii, vel vsufructuarii, nam si dicis, quòd debeant habere solum id, quod est eis necesse, sunt vsuarii, si vero, ꝙ habeant totum, & distribuant residuum, sunt vsufructuarii: secundum Iac. ego, (inquit) dicerem per hanc legem, quòd tenent medium inter vsuarium, & vsufructuarium, nam in percipiendo sunt vsufructuarij, sed in disponendo, & distribuendo redigantur ad instar vsuarii secundum Iaco. per hunc text. sed vide nonne opinio Abb. in cap. fina. de pecul. cleri. in cap. cum esses. in repet. de testa. & aliis locis tenentis, quòd clericus in fructibus ecclesiæ habeat tantum victum, & vestitum, & ꝙ de illis tantum suum facit, quantum consumit, sit magis canon. sanctio. & veritati amica; ad cætera contraria primo loco deducta non accidit respondere, quia non obstant, intelligē do ea in casibus, in quibus loquuntur, secundo vero loco deducta, intellige pariter ea in suis casibus: in quibus loquuntur, & in terminis, & videbis illa non esse repugnantia, sed sese ad inuicem cum distinctionibus supra factis compati, & concordare, vnde ex istis pro nunc erit expeditum, quod circa hanc quęstionem dicere, & deducere volumus &c.

SVMMARIVM.

1 *Succedens in bonis tenetur ad debita.*
2 *Prælatus tenetur soluere omnia debita sui predecessoris, si non fecit inuentarium. si fecit, tenetur pro viribus hæreditatis secundum aliquos.*
3 *Hereditas delata ecclesiæ intelligitur, in quantum non sit onerosa.*
4 *Debita contracta pro substentatione prælati, debent solui.*
5 *Item debita facta causa ecclesiæ.*
6 *Prælatus potest pro sua substentatione pignorare rem ecclesiæ; quam successor tenetur reluere.*
7 *Licet fructus ecclesiæ non possunt obligari per clericum, possunt tamen obligari per iudicem.*
8 *Iudicium redditur in inuitum.*
9 *Miles seculi, & miles cælestis equiparantur, vel assimilantur.*
10 *Potest fieri alienatio de rebus ecclesiæ pro solutione debitorum.*
11 *Redditus futuri beneficiorum pro ecclesia obligantur.*
12 *Communis opinio, quod hodie clerici sibi appropriant fructus.*
13 *Ad damnum illatum ecclesiæ per clericum, tenetur hæres.*
14 *Casus in quibus prelatus, vel hæres tenetur ecclesiæ.*
15 *Sunt prius soluenda debita; quam beneficia præstanda.*
16 *Datum ad communem vsum non trahitur ad particularem.*
17 *Alteri per alterum iniqua conditio afferri non debet.*
18 *Ecclesia alit clericos ad sui decorem.*
19 *Quando ecclesia teneatur ad expensas litis factę pro ipsa.*
20 *Pro substentatione clerici, non possunt vendi res ecclesiæ.*
21 *Imputetur sacerdoti: qui acceptauit ecclesiam minus potentem.*
22 *Tenetur clericus restituere expensum de fructibus ecclesiæ vltra debitum.*
23 *In quot partes diuidi habent fructus ecclesiæ.*
24 *Clericus non conuenitur vltra quam facere potest.*
25 *Clericus suspensus habet habere moderatam substentationem.*
26 *Clericus habens patrimonium, habet viuere ab ecclesia.*
27 *Quando clericus habet satisfacere debita de patrimonio.*
28 *Quotidianæ distributiones acquiruntur clerico, etiam quoad dominium.*
29 *Pensiones sunt quid prophanum.*
30 *Pensiones non exactæ transmittuntur ad hæredes ab intestato.*
31 *Acquisita per clericum per laborum sunt sua.*
32 *Seruat curia, ꝙ clerici cędunt fructus creditoribus.*
33 *Ad debita contracta pro substentatione tenetur successor.*
34 *Tenemur alere, & vestire illum, cuius opera vtimur.*
35 *Casus in quibus tenemur esse solliciti, vt res vertatur in vtilitatem ecclesiæ.*
36 *Expensas per prælatum de suo patrimonio pro ecclesia, repetit hæres.*
37 *Expensas pro expeditione bullarum beneficij repetit heres.*
38 *Expensę funeris concernentes animam fiunt à Camera, concernen. solatium viuorum fiunt ab hæredibus.*
39 *Si clericus non habet ecclesiam sufficientem, supplet episcopus eidem.*

De debitis clerici, vel prælati soluendis. ex fructibus ecclesiæ & spoliis.

QVAESTIO. X.

OBITV clerici, vel prælati occurrente, insurgunt creditores, qui diuersimodè credita pretendentes, variis prætensionibus hæreditatem, bona defuncti ac totum spolium inuoluere, ac absumere tentant, & quia de huiusmodi debitis, video aliqua, quæ debēt solui ab hærede defuncti, alia a successore, & ecclesia, vnde non omnia de spolio a Camera, quæ in locum est suffecta successoris, vel ecclesiæ, diximus supra in prima quæstione duxi, ꝙ sit ad propositum pro discernendo, & liquidando, quæ & qualia debita hodie debeant solui de spoliis per Cameram, ꝙ sit facienda de hoc quęstio, vt super hoc discusso, & veritate perspecta sciant creditores super quibus agere, & quę debita possint sine calūnia petere, & ad quæ illis camera: quæ succedit in spolia teneatur, vel sit obligata.

Et per contraria procedendo, quo modo magis elucescit veritas, iuxta text in l. munerum §. mixta. ff. de muner. & honor. & per contraria & oppositiones procedere hoc vnum illustrauit ingenium Bartoli, quia veritas disputatione discussa magis splendescit. Ludo. Gom. secunda quæstio. prohemii. In regu. Cancella. videtur, quòd super bonis spolii prælati, dari debeat curator bonis ex officio curiæ, contra quem experiātur creditores lite pendente, saltem sede vacante, & donec venerit futurus pastor, sicut dicitur in simili de iacente hæreditate l. prima. secunda, & tertia, cum ibi not. per gloss. & Barto. ff. de cur. bon. dan. nam & sede vacante debet deputari, æconomus ad regendum, & defendendum bona, & iura ecclesiæ capitu. j. & ij. cum ibi not. ne sede Vacan. capit. primo, de rebus ecclesiæ non alienan. lib. 6. per glo. capi. iudicatum. 89. distin. Innoc. c. j. vt eccles. benef. sine dimi. confer. & pendente causa inuentarii discussionis, & declarationis datur curator bonis, seu hæreditati, contra quem quis potest experiri, nec iura sua confundantur, per Bal. in l. fin. §. in computatione. C. de iur. delib. habetur in decis. delphina. q. iij. vbi dicitur, ꝙ de stilo curiæ delfinalis, ex quo bona spolii sunt redacta sub sequestro, fiscus substinet vicem ęconomi, seu curatoris contra quem experiuntur creditores, & tradunt eorum summarias petitiones, & petunt se allocari in eorum gradu secundum antiquitatem temporis, & potioritatem hypothecarum, & istud etiam facit inquit decisio illa, pro causa bonorū spolii dicti dñi Ioannis Lespinai episcopi Valen. &c.

Sed hodie non deputatur Aeconomus, vel curator, quia videtur ꝙ camera, quæ hodie succedit in spoliis, teneatur ad soluendum omnia debita defuncti, ex quo succedit in fructib. beneficiorum relictis, ac in ius vniuersum acquisitorum per clericum, vel prælatum per ea, quæ diximus supra in quæstione qđ sint spolia &c. quia succedendo, efficitur quasi hæres mortui, vnde succedendo in bonis, & adeundo hæreditatem, videtur quod teneatur ad persoluenda debita hæreditatis, vel defuncti. l. j. & ibi Bar. C. si cert. pet. not. in l. pro hæreditariis. C. de hære. actio. l. in controuersia. C. de transac. gloss. in l. si cum dotem §. pen. ff. solut. mat. Bald. in l. quemadmodum. de inofficio. testamen. not. in l. si curatoris. C. de iur. delib. Specu. in titu. de actio. seu petit. §. ij. vers. sed quando. & est in materia factus, optimus tex. in capit. j. de solut. vbi dicitur, quod, sicut filius tenetur soluere debita patris, ita prælatus tenetur soluere debita per suum prædecessorem contracta, vbi dicit Hostien. quod sicut filius, [2] & hæres succedit in vniuersum ius defuncti l. hæreditas. de reg. iur. sic & prælatus succedit prælato, & ideo sicut filius tenetur de omnibus de quibus tenebatur pater, cui succedit, ita, & successor tenetur de omnibus, de quibus prælatus tenebatur, in quantum prælatus, & sic est bona similitudo, vbi glos. dicit, esse intelligendum quod sit obligatus ad omnia debita, si non fecerit, inuentarium, sed si fecerit, inuentarium, sed si fecerit quod teneatur solum in tantum, in quantum se vires hæreditarię extendunt. l. scimus. C. de iure delib. facit quod habetur in decis. delfinat. 95. & 105. vbi dicitur, quod non tenetur soluere successor in beneficio, nisi in quantum se vires spolii extendunt, etiam si non fecerit inuentarium, id quod procedit, si debita sint ex contractu, vel quasi contractu, quia si debita ex delicto procedant, vel quasi non tenetur successor, nisi quatenus peruenerit ad illum, vel nisi fuerit cum defuncto lis contestata, subdens, quamuis secundum Alan. per canones videtur quod hæres tenetur ex delicto defuncti, per iura, quæ allegat, vbi Abb. in fin. dicit, quod ecclesia hæres instituta non tenetur vltra vires hæreditarias, licet non fecerit inuentarium secundū Bald. l. fin. C. de iur. deliber. & Barto. in l. prima. C. de sacrosanct. [3] eccles. contra glos. in capitu. primo. de testament. quia hæreditas delata ecclesię, intelligitur delata, in quantum non sit onerosa, ne indirectę alienentur bona ecclesiæ vt ibi, & per Abb. in consi. 102. primo volum.

Et ibidē Abb. notat, qđ prælatus pro se substentando, potest contrahere debita, & ad illa soluenda tenetur successor, quia pro

pro necessitate ecclesiæ contraxisse videtur, ex quo eccclesia illum tenetur alimentare, quia vt per eundem in ca. secundo. de [4] solut. prælatus potest obligare ecclesiam pro sua substentatione, & ita (inquit) ego pluries in facto respondi in istis rectoribus ecclesiarum, in infirmitate, de qua decedunt multa contrahunt debita, quia successor tenetur illa soluere.

Item tenetur successor ad soluendum debita defuncti, si pe[5]cunia, vel debitum sit contractum per eum ex causa necessitatis ecclesiæ, vt per Host. d. ca. primo. de solutio. & per Inno. ibidem dicitur, quod tenetur successor, si debitum contractum sit versum in vtilitatem ecclesiæ.

Faciunt adducta per Abb. in c. ex præsentium. de pigno. vbi dicit quod, ex quo sacerdos debet viuere de redditibus ecclesiæ c. cum secundum apostolum, de præben. & per Innocen. in capit. episcopus. eo. vbi dicit, quod beneficiatus habens patrimonium licet debeat viuere de illo, tamen cum bona conscientia, potest viuere de redditibus ecclesiæ, tamen sacerdos, vel prælatus po[6]test pro sua substentatione, & pro sua necessitate pignorare rem ecclesiæ, & debitum pignorationis soluet successor, & pignus redimet ipse, non hæres defuncti, subdens ibidem, & ex hoc potest notari singulariter, quod si beneficiatus tempore infirmitatis suæ, contraxit multa debita pro sua necessitate corporali, tenetur successor illa soluere: & paulo post ibidem in uers. 2. casu quod si ecclesia sit potens, & sacerdos. non habeat vnde se substentet, & contrahat debita sub spe soluendi, illa de fructibus percipiendis, sed morte præuentus non potest hoc facere, tunc est equum, quod teneatur successor, & ita procedit dictum Io. Andreæ ibidem dicentis, quod licet beneficiatus habeat patrimonium, tamen soluere debita contracta pro sua substentatione, incumbat ecclesiæ, & non hæredi.

Facit tex. in ca. peruenit. de fideiussor. vbi mandantur debita solui de redditibus clericorum, & redditus ipsos pro solutione debitorum, ac resarcimento damnorum assignari, vbi notat gl. quod pro debitis possunt clericis interdici quotidiana stipendia [7] in causam iudicati, licet speciali conuentione non possunt obligari, per iura, quæ allegat in ver. redditibus. vbi dicit Host. quod clerici soluunt debita de redditibus beneficiorum prębendaliū quos faciunt suos, idem dicit Abb. secundum eum in c. cum esses. de testa. vers. quarto principaliter.

Immo dicit dominus Anto. in c. peruenit. de fideiussor. quod hoc procedit indistinctè in quibuslibet fructibus beneficiorum quia prælatus tenetur pro debito contracto pro se, & non intuitu ecclesię satisfacere de redditibus beneficiorum, nec per hoc præiudicat ecclesiæ, quia per se viuendo poterit satisfacere, etiā si sit prælatus regularis, habens redditus distinctos, habet enim liberam administrationem in eis.

Facit, quia contraria opinio saperet iniquitatem, quia fraudarentur creditores qui mutuarent, vel clerici non inuenirēt, qui sibi crederent & essent vt Iudęi inter Christianos, vt per Abb. d. c. cum esses. vers. quarto quęro.

Facit, quod dicit Spe. in tit. de sent. excom. §. sequitur. ver. quid si debitor, quod aut clericus non habet alia bona vnde possit soluere debita, & eo cassu possunt assignari redditus ecclesiæ, aut habet alia bona & tunc secus.

Idem tenet Barba. in additio. ad Abb. in c. olim nobis de rest. spo. vbi dicit, quod de fructibus episcopatus. pro debito personali possunt capi redditus.

Secundo inquit hoc est verum, quia id dicit gl. formalis in l. stipendia C. de exequut. rei iud. quæ dicit idem in præbendis clericorum: facit, quod dicit Io. de Imola. in cap. fina. de pecul. cler. in finalibus verbis, vbi dicit quod propter debitum clerici factum ex alia causa, quam causa donationis, poterunt capi fructus beneficij in causam iudicati, etiam si sit debitum non modicę quantitatis, quia talis alienatio, videtur esse alienatio necessaria, cum fiat iudicium, quod redditur, & reddi solet in intuitum. l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verbo. obligatio. & per eundē in cap. peruenit. ex. de fideiussor. tertio hoc inquit decidit ratio, quia miles seculi, & miles cęlestis ęquiparantur gloss. in l. miles. [9] ff. de re iudic. & in l. miles C. locatio. sed miles seculi tenetur pro debito de stipendijs suis in subsidium, ita & clericus debet teneri in subsidium tantum, idest quando non habet alias, vnde soluat, idem tenet dominus Petr. in cap. peruenit. de fideiuss. secundum Ioan. de Imola. ibidem colum. antepen. ibi, si autem haberet alia bona &c.

Facit decisio Rotæ. cum Camera apostolica decis. 855. in antiquis. in prima parte. ibi aliud esset prælato viuente, vel beneficiato, quia tunc, cum fructuario comparetur, fructus, & prouentus beneficij facit suos, & ideo cum persona sua sit ad huiusmodi debita obligata, nimirum si etiam de fructibus suorum beneficiorum, quos facit suos satisfacere teneatur.

Item, quod dicit in vltima parte, aut loquimur de clerico non habente administrationem, & tunc tenetur Camera ad omnia debita, quatenus sufficerent fructus, & prouentus, quos ante mortem fecerat suos, quia talis beneficiatus non habens administrationem, omnes illos fructus, & prouentus perceptos in vita, adeo facit suos, quos potest testari de illis, facit quod bene potest fieri alienatio de rebus ecclesiæ pro satisfa[10]ctione creditorum per ea quæ tradit Socin. cons. 15. primo vol. num. 14. col. 5.

Facit pro hac opinione illud quod habetur in glo. in cap. duo sunt genera. 12. q. 1. quæ dicit, quod clerici sunt domini fructuū perceptorum, & latè adducta per Cardinalem Zabarella. & alios in cap. fina. de pecul. cler. quod clericus habet omnimodam fructuum dispensationem, & administrationem. item quod habetur, & legitur in cap. cęterum. ex. de donario. vbi clericus potest ex permissione canonum donare. Item, quod habetur in capit. relatum, el 2. de testam. cum similibus, vbi clericus potest erogare in piam causam de fructibus, & rebus ecclesiæ, ac sua debita illis, qui sibi seruierunt soluere, facit quia stante consuetudine quod clerici faciunt fructus suos, videntur de illis licitè posse soluere sua debita, additio ad capella. Tolosan. quæstio. 303. dummodo ecclesia non patiatur, est bulla Iulij tertij, quod successor de fructibus inexactis soluat legata, & debita.

Subdit & Hostien. d. cap. peruenit. si canonicus fideiubeat, de præbenda sua satisfiet, si verò sit rector ecclesię fideiussor, de redditibus ecclesiæ creditoribus nō soluetur in ecclesiæ lęsionem, idest non soluetur de illis fructibus, qui sunt conuertendi in vtilitatem ecclesiæ, vt per Abb. ibi, & paulo post ibidem Hosti. & sic habes hic, quod clericis, ob solutionem debitorum per eos contractorum possunt interdici redditus ecclesiastici, & capi in causam iudicati.

Idem tenet Spe. in tit. de sent. excom. §. sequitur. vers. quid si debitor. vbi dicit, hoc procedere in defectum bonorum patrimonialium, & not. Abb. dicto c. peruenit. quod pro debitis pro vtilitate ecclesię contractis, possunt bene obligare per clericum [11] redditus futuri beneficiorum, ibi not. glo. quod clericus non potest obligare redditus futuros sui beneficii, quod intellige, nisi cō traheret pro vtilitate ecclesiæ. ar. c. nulli. de reb. ecclesiæ nō alie.

Item dicit, quod Collectaneus refert in cap. Odoardus. de solut. se vidisse seruare in curia, quod clerici admittuntur ad beneficium capituli, cędentes fructus suorum beneficiorum creditoribus in solutionem, & satisfactionem suorum debitorum, quia [12] communis opinio inualuit inquit Abb. quod hodie clerici appropriant sibi omnes. fructus beneficiorum, & disponunt de illis ad libitum, vnde visum fuit curiæ, quod sit melius, vt clerici dent fructus suorum beneficiorum suis creditoribus, quàm, vt disperdant illos in aliam causam.

Item, si clericus litigando condemnetur in expensas, soluet debitum dictarum expensarum de redditibus beneficij, per ea, quæ dicit Abb. in c. reprehensibilis. in additio. vers. sed circa. ibi. dicunt enim hoc casu, & principaliter Host. ꝙ condemnatus satisfaciet de redditibus beneficij, dummodo ecclesia enormiter non lędatur, nec debet secundum eum haberi ratio confusionis, & inopiæ ipsius delinquentis, quasi velit dicere, quod non dimittetur sibi, vnde viuat, sed simpliciter debet satisfieri, dicens ibi, ꝙ tales expensas clericus satisfaciet de illis fructibus & redditibus beneficij, quos clericus facit suos, secus, de illis, quos nō facit suos, secundum opinionem Hosti.

Itē fac. quia d. Ant. in ca. olim nobis de rest. spo. vt refert Abb. ibi tenet ex illo tex. ꝙ prælatus pro debito personali, potest satisfacere & soluere debitum de fructibus ecclesiæ, patet in c. peruenit. de fideius. & possunt fructus capi in causam iudicati.

Item facit optimus tex. in c. præsenti. de off. ordi. in 6. vbi habetur, quod bona relicta per clericum defunctum debent ecclesiæ, & successori reseruari, sed imprimis debent solui debita, facit in materia quia clericus debet soluere de suo debita, in quibus ecclesiæ tenetur ipse, quia potens alias disponere de rebus, ac fructibus ecclesiæ, hoc non potest in casibus, quando tenetur ecclesiæ, nisi prius illo debito soluto, quia omne damnum, [13] quod facit clericus ecclesiæ, ipse & eius hæres soluere, & compensare tenetur. 12. q. 2. episcopus. & ca. qui filios. & hoc si dolo, vel culpa, intelligendo de culpa non leui, vt per Inno. in c. cum in officijs. de testa. quamuis ipsum etiam de culpa leui teneri sit tex. apertus. C. arbit. tutel. l. quidquid. facit glo. in c. ea quæ. de off. ordi. tamen eadem glosa dicit, quod non tenetur de negligētia, nisi crassa. i. lata. quæ tamen negligentia est culpa & culpæ assimilatur. Vnde videtur, ꝙ tenetur de leui culpa si delinquit scienter, & solum de non leui, si ignoranter, siue ex negligentia: secundo loco tenetur soluere debitum ecclesiæ, & recompen[14]sationē facere, si de rebus ecclesię alicui gratiam fecit per Inno. præallegato loco in finalibus verbis ibi.

Itē, si prælatus aliquid fecit dolo, vel culpa, & ēt si prælatus de bonis ecclesiæ alicui gratiam fecit l. cū ostēdimus. ff. de hęr. inst. &c. col. 2. & vltima: tertio tenet resarcire, & soluere damnū clericus, quod fuit p eum causatū ex mala administratione, sed definente clerico, tenentur, & compelluntur hęredes ad reddendam ecclesiam indemnem, no gl. 16. q. 3. placuit. & l. 2. qui dicit, ꝙ si rector ob negligentiam suam, passus est rē ecclesię pscribi, tenetur de proprio patrimonio satisfacere ecclesiæ, p Abb. in c.

ex præsentium. de pignor. ver. nota. 3. ibi nam per istum tex. dico quod hæres suus, potest compelli ad satisfaciendum, idem dic vbi potuit acquirere ecclesiæ aliquid, & neglexit, vide tex. bonū cum gl. 12. q. 4. cap. quicunque ad instar tutoris, qui in hoc tenetur. l. quicquid. C. arbitrium tutel.

Quarto, si redditus ecclesiasticos conuertit in alios vsus. 12. q. 4. ca. primo. per illum tex. videtur teneri ad resarciendum, & recompensandum, vbi pulchrè glo. ver. in casibus, quibus dicitur quod clericus tenetur ad restitutionem, in istis enim casibus primo tenetur ecclesiæ satisfacere debitum, antequam aliud dispo nat, quia prius sunt soluenda debita, quam beneficia præstanda, 15 sicut homo magis tenetur satisfacere debitori, cęteris paribus, quàm amicis benefacere, sequitur Syluester in ver. clericus quarto. nu. 4. ver. clericus autem, & bene debent prius ipsius ecclesiæ solui debita, quia agris eius sitiētibus, alij rigandi non sunt l. profes. C. de seruit. gl. in ca. præsenti. de off. ordin. in 6. facit, quod habetur per Abb. in ca. ꝙ quibusdam de fideiussor. vbi dicit debitum mutui: siue receptum è prælato & capitulo, siue à solo prælato, potest solui bene de fructibus ecclesiæ, quia prælatus debet liberam in fructibus ecclesię administrationem, & si sit factum soli prælato, si petitur solutio in vita illius, non habet probari versum in vtilitatem, quia potest de fructibus satisfacere. quia habet liberam administrationem fructuum, & omnia administrat excepta alienatione immobilium, ca. is cui. de electio. in 6. & cap. cum nobis. extra de electio.

Merito per supradicta videtur dicendum, quod sua debita clericus ipse in vita, & post mortem Camera succedens in eius spolijs, possit immo teneatur soluere, & satisfacere.

Sed in contrarium faciunt multa: per quæ videtur, ꝙ de fructibus, ac redditibus ecclesiæ non debent solui debita clerici, vel prælati, vt per Archid. in ca. statutum. in 6. quo de rescrip. dicit, & tenet indistinctè, ꝙ siue clericus habeat administrationem, siue non, quod non potest de fructibus sui beneficij satisfacere suis creditoribus, quia ipse de dictis fructibus non habet aliud, quàm purum vsum: quia id solum est clericorum, quod probabili ratione consumunt. ponit Io. And. cap. præsenti. de off. ordin. in 6. & de illis habet tantum sumere necessaria ad victum, & vestitū & vltra illa in talibus redditibus, non debet manus extendere, per dictum Apostoli sancti, victu tantum, & tegumento his contenti sumus, c. episcopus. 10. q. 2. vbi dicitur, ꝙ habeat Episcopus potestatem in rebus ecclesiæ in necessitatem habentibus cum omni reuerentia, & timore Dei, participare eum etiam oportet quæ necessaria sunt, subdens text. quod si episcopus res ecclesiæ in suam propriam voluntatem vsurpare voluerit, vel fratribus, filijs, vel quibuscunque propinquis potestatem dederit, vt per eos lędantur res ecclesiæ, episcopus sit concilio obnoxius, & si episcopus presbyter, aut diaconus cū eo existentes in suos vsus colligunt ea, quæ ex redditu, vel ex quomodolibet actu ecclesię obueniunt, & pauperes fraudantur, ac fame conficiuntur, oportet eos corripi, secundum quod fuit à Sancto Concilio ordinatum &c.

Facit: quia redditus ecclesiastici, vel res ecclesiæ, non sunt episcoporum seu prelatorum, aut clericorum propriæ, sed communes c. expedit. in principio 12. q. 1. quia per episcopos debent dispensari communiter, cum omnibus communem vitam degentibus, vt nemo in eis egens inueniatur, vnde si redditus ecclesiastici sunt instituti ad communem vsum, communem vitam degentium, & ad vtilitatem ecclesiæ, non possunt, nec debent in alium vsum particularem, & proprium, & in solutionē debitorum clerici conuerti, quia est sine ratione, vt quod com- 16 muni vtilitati datum esse dignoscitur, vsibus cuiuslibet, personæ particularis applicetur, de præben. ca. ratio. & inquit Abb. in ca. cum esses. de testam. in repet. vers. quarto principaliter quæro. quòd si clericus de redditibus ecclesiæ posset soluere sua debita, sequeretur vnum, quod esset iniquum, quòd ecclesia, siue pauperes damnificarentur ex facto illius clerici, contra illud, quod habetur in ca. venerabilis. de exceptio. nam alteri per alte- 17 rum iniqua conditio afferri non debet, quia fructus ecclesię, qui supersunt deductis necessarijs pro victu clerici, vel prælati, non sunt clericorum, sed esurientium, vt habetur in ca. sicut. 47. distinct. Et per eundem Abb. in ca. peruenit. de fideiussor. ibi, & credo firmiter, quòd de rigore iuris, inspecto statu beneficiorum, & deputatione, non habet aliquo modo de redditibus beneficij satisfieri creditoribus, quia de redditibus ecclesiasticis, id solum, est clericorum, quod probabili ratione consumunt, ergo (inquit) non debent accipi fructus, qui sunt conuertendi in causam piam, pro vtilitate clerici, quia si isto modo clericus subtrahet fructus, & bona ecclesiæ, dicitur homicida: quia videt̄ necare illos pauperes, qui ex huiusmodi subtractis, & alienatis essent alendi, vel substentandi. Facit quia Bal. in cons. 71. li. primo. consuluit per multa, quæ ibi adduxit, quòd episcopus qui ante adeptū episcopatum iurauerat se soluturū sua debita creditoribus, & si qñ deuenisset ad meliorem, & pinguiorem fortunā, quod non tenetur soluere de fructibus episcopatus postea adepti, rōnibus, argumentis, & alijs ibidem adductis per eum, refert, & sequit̄ Barbat. in addi. ad Abb. in c. olim nobis. de resti. spoliato.

Facit ꝙ habetur in tex. in c. præsenti. de off. ordi. in 6. vbi dicit̄ ꝙ bona per clericum defunctum relicta, debēt ecclesię, vel successori reseruari solutis debitis, vbi gl. intelligit, debita ecclesiæ, idest ꝙ illa debita solū debent solui, quibus est obligata ecclesia, vnde non debita clerici, vel solum respectu clerici cōtracta.

Facit quod habetur in ca. de multa. de pręben. ꝙ ille qui duo incompatibilia beneficia obtinuerit, cogit̄ restituere, de prouentibus suis, non de prouentibus ecclesiæ illud totum, quod perceperit de fructibus primo loco obtentis, vbi glos. (inquit) bene dicit de suis, quia de rebus ecclesiæ, vel aliis, obstaret regula delictum personale &c. sic debita clerici debent solui de bonis clerici, & non de bonis ecclesiæ.

Faciunt latè disputata, & adducta per Abb. in capi. reprehensibilis. de appellatio. in additio. vbi si clericus litigans in causa propria, condemnatur in expensis, pro dictis expensis, non potest, nec debet fieri exequutio, nisi in bonis patrimonialibus, & suis, non ecclesiæ, non etiam in illa parte redditUUM, ecclesię quæ debet conuerti in vtilitatem, & beneficium personæ clerici, puta in sui substentationem. immo, id quod plus videtur, idē dicit, si litigauit nomine ecclesiæ quod habet soluere expensas in quibus erit condemnatus de suo, quod videtur durum, licèt etiam clericus iniustè litem mouerit, quia expensas litis, in quibus condemnatus existet nomine ecclesiæ. non deberet soluere de suo, sed de bonis illius ecclesiæ, cuius nomine litem fecerit, dicit enim quod hoc casu clerici condemnantur in expensis, in causa propria, aut in causa quam agitarent nomine ecclesiæ, primo casu indubiæ condemnatio expensarum mandatur exequutioni in bonis patrimonialibus, si habet: si verò non habet patrimonialia bona, sed beneficia, tunc nō potest fieri exequutio respectu eorum redditUUM, etiam in illa parte redditū nomine ecclesiæ, pro ecclesia, quæ debet in vtilitatem ecclesiæ conuerti, per regulam delictum personæ de regulis iuris in 6. sed respectu illorum redditUUM, qui debent conuerti in vtilita- 18 tem personæ clericorum, est dubium: & credo (inquit) quod ad tales redditus non debeat manus extendi, & est ratio; quia ecclesia tenetur clericos alere ad sui decorem: nec nisi alimenta, vel substentationem clerico præbet, vnde non tenēt̄ eius condemnationes soluere: quia si clericus nō venit alendus, nō tenetur ecclesia in aliquo contribuere, quia ecclesia vult teneri, & esse obligata in alimoniam clericorum, & in causam substentationis, & alimonię eorum, non in aliam causam, debet. n. clericus participare de bonis ecclesiæ, quatenus indiget, ad necessitatem sui victus, & non aliter. capit. episcopus. 12. q. ij. & 12. q. j. §. fin. & capit. seq. aut clericus litigauit, nomine ecclesię, & tunc, si collegialiter mandatur fieri exequutio in bonis ecclesię, quia delictum prelati communicato consilio, nocet, & præiudicat ecclesię presertim in iudicio in hac cōdemnatione sal- 19 tem, pro quo allegat Abb. ibidem text. in capit. primo. de dolo & contuma. ubi probatur etiam in religiosis. Aut nō collegialiter, sed solus pręlatus, vel de per se litigauit, & tunc ipse habet soluere expensas, & condemnationes de suo per tex. iunctæ gl. in l. non est incognitum. C. de admini. tutel.

Faciunt dicta per Abb. in capit. pręsentium. de pignori. quod 20 pro debito contracto pro substentatione clerici, uel prælati, nō possunt vēdi, uel pignorari res ecclesię, quia dicit, quod uel ecclesia erat impotens ad substentandum rectorem, uel potens, primo casu, si impotens fuit a principio, tempore quo acceptauit ecclesiam: & dico indubiè quod debita incumbunt sibi, & hæredi, & non ecclesiæ, quia habet sibi imputare: qui acceptauit 21 ecclesiam minus potētem, nam hoc casu tenetur uiuere ex industria, & sic fortius ex patrimonio, non autem pro huiusmodi debitorū solutione, uendere debet bona ecclesiæ, uel pignorari, uel obligare. per text. in capitu. primo. 21. q. j. cum ibi glo. si uerò ecclesia ex post facto, est facta impotens, adhuc dico idē, vt non debeant bona ecclesiæ uendi, uel pignorari pro substētatione sacerdotis, sed debet agere sacerdos contra parochianos, qui ab eo percipiunt sacramenta, & diuina, vt præstent ei necessaria, ex quo eis seruit in diuinis, & eis præstat sacramēta, per dictum Aposto. si vobis spiritualia impendimus, non erit magnum, si a vobis carnalia metamus, & si cessent in hoc parochiani subuenire ei, est causa licita subtrahēdi eis diuina est bo. glo. in c. omnis Christianus. de consecratione distin. j.

Facit quicquid capit, vel expēdit clericus de fructibus ecclesię, debitum, tenetur clericus restituere, per ea, quæ dicit Abb. in capitu. cum secundum. de pręben. Dom. de Sancto Gemi. & Archid. in summa. 44. dist. Fel. in capitu. postulandi. num. 60. de rescrip. idem in capitu. de quarta. num. 33. de prescript. Anton. But. in capit primo. num. 28. emptio. Item dicit Abb. in capitu. fin. de pecul. cler. per text. quem dicit expressum in § fin. cum c. seq. 12. q. j. quod prębendę non dantur canonicis simpliciter, vt faciant quicquid velint ex redditibus, sed ut primo necessaria accipiant pro se, & si quid superest, eo deducto, debent expendere in utilitatem ecclesiæ.

Facit, quia per canones redditus, & fructus beneficiorū sunt distincti,

distincti. & distributi, quia de illis aliam partem fabricæ, aliam episcopo, aliam pauperibus, aliam sacerdoti assignant, per text. 23 in cap. quatuor. capit. cognouimus. & capit. sequenti. 12. q. j. per Abb. in c. j. de eccles. ædifi. aut reparan. vnde clericus subtrahere non debet nec pro se, nec pro alio fructus ecclesiæ, sed in vsus ordinatos, & destinatos debet eos dispensare, quia si extra modos licitos dispensat, peccat, & potest puniri, adeo quod quandoque ab ecclesia poterit remoueri. c. ij. de pecul. cler. quia dicit Cardinalis Zabarella in cap. fin. de pecul. cler. per tex. in cap. inquirēdum. quod licèt clericus possit dispensare fructus ecclesiæ in alios, non tamen potest dispensare in se ipsum, nec pro cā sua, quia ista nō erit dispensatio, sed subtractio, & subtrahendo sic fructus, clericus committit non solū furtum, sed & sacrilegiū. per tex. in c. qui oblationes. 13. q. ij. notatur ī d. c. inquirēdū.

Faciunt, quæ latè deduximus supra in quæstione de potestate clerici, vel prælati. §. sed in contrarium. per totum. quæ videre potes ad longum, & per hæc ego credo, quod sit satis, clarum, quod de fructibus, aut de rebus ecclesiæ, nō possunt clerici, aut prælati soluere sua debita, ex aliqua sua necessitate, vel facto cōtracta: qa de rebus ecclesię nō dēt clericus dispēsare, aut disponere, nisi prout ab ecclesia, aut canonibus fuit statutum, & ordinatum ex quo clericus, vel prælatus in illis non habet omnimodam auctoritatem, vel potestatem absolutam, sed restrictā, & limitatam, cuius fines, non transgredi, sed seruare, & custodire debet, & per consequens quod debita clerici defuncti, non habent solui de spoliis per cameram.

Stantibus istis repugnantiis, & contrariis, pro intelligentia materiæ, & pro concordatione contrariorum, quia quæstio est difficilis, puto quod sit bonum habere considerationem, & respectum ad qualitatem debiti contracti, puta ex qua causa, & pro qua re sit contractum. Item ad tempus quo solutio debiti petitur, an videlicet, in vita clerici, an post mortem &c. Quia dicit Abbas in capit. cum esses, in repet. de testa. vers. quarto principaliter. declarando, & distinguendo materiam, quod aut clericus contraxit debita pro sua substētatione, vt se aleret, & tūc dico, quod nedum in eius vita, sed etiam post mortem, de fructibus sui beneficii debet satisfieri suis creditoribus, per doct. Ioan. And. quem omnes sequuntur ibi communiter in capi. ex præsentium. de pignori. pro quo inquit Abb. est casus in c. cum olim. de restitutio. spolia, vbi episcopus spoliatus suo episcopatu, non habens, vnde viueret, contraxerat debita pro sua substātatione, & victu, sequitur Calderin. in consi. 20. de pecul. cler. in fine. ibi tamen æquum est dicere, quod si contigisset ipsum canonicum dum viuebat habuisse tales fructus, pensionem, aut affictum, & ipsum expendisse in suis necessitatibus, & quia nō habuit, contraxit, debita, quod de dictis fructibus, vel pensionibus soluantur: vel non contraxit debitū pro suo victu, vel substētatione, sed pro alia sui ipsius necessitate, veluti esset pro reparandis suis domibus, vel vt vtar verbis Ioan. And. sua necessitate, puta refectione domus propriæ, quę minabatur ruinam, vel pro vineis patrimonialibus putandis, aut pro alio casu consimili, & tunc dico indistinctè, quod de fructibus beneficii satisfieri non debet, etiam parcè viuendo, quia clerici habent solum vsum, ergo si debita sunt contracta nō pro suo vsu, ecclesia non tenetur capi. j. de solu. vbi patet, quod tunc tantū tenetur successor soluere debita prædecessoris, quando pro necessitate ecclesiæ sunt contracta, vnde nec camera apostolica in locum ecclesiæ suffecta, probatur ex littera d. cap. ex præsentium. vbi calice in pignoratum per prælatum, pro sui, non ecclesiæ necessitate, hęres de hæreditate ex patrimonio defuncti, non successor, nec ecclesia, tenetur soluere, & ecclesiæ restituere. Nec est (inquit) bona ratio Domi. Anton. dicentis, quod ex quo clericus habet administrationem in rebus ecclesiæ, quod potest de illis rebus, & redditibus satisfacere, quia licet habeat administrationem, debet tamen dispensare ad eum vsum, ad quem tales redditus sunt instituti, & si talis dispensator contrarium facit, reuocator capi. si quis deseruit. 12. q. ij. capitu. monemus. capitu. diaconi. 12. q. j. potest addi quod dicit Zabarella in capit. fin. de pecul. cler. per tex. in cap. inquirendum. eo quod licet clericus possit dispensare fructus, & res ecclesiæ in alios, nō tamen potest dispensare in se ipsum, nec pro sua causa, quia ista non esset dispensatio, sed subtractio, & subtrahendo sic fructus ecclesiæ, non solum committit furtum, sed & sacrilegium.

Nec valet dicere, potest modicum donare, eleemosinam facere de rebus ecclesiæ, ergo sua debita soluere, quia dico, quod illud facit, tanquam administrator ecclesiæ dispensando bona in pias causas, sed sua debita soluendo, non esset dispensator, sed dissipator, & vti prædio, vt per gloss. in capitu. fina. 12. quæst. prima. Nec minus valet illud quod ad minus, debet posse satisfacere debita de fructibus de quibus viuebat, quia fieri non potest; nam primo clericus habet priuilegium, ne conuenia- 24 tur vltra quàm facere potest, sicuti habet miles armatæ militiæ, cui comparatur. ff. de re iudica. miles. vbi gloss. & lege milites. C. loca. secundo ecclesia tenetur clericos alere ad sui decorem, vnde si clericus non alitur, non tenetur ecclesia in aliquo ei contribuere, quia ecclesia vult contribuere in alimoniam clericorum, & si cędat verè in alimoniam, non in aliam causam per Abba. in capitu. reprehensibilis. de appellat. tertio non debent cogi clerici mendicare in opprobrium clericorum, quia esto quod clericus propter crimen sit suspensus à beneficio, inde tamen habere debet moderatam substentationem. per gloss. in capitu. Vintonien. de electio. in capit. studeat. 50. dist. per quod apparet, quod non etiam potest clericus soluere debita de illis fructibus, de quibus habet viuere, ex qui- 25 bus inquit idem Abb. concludo, quod clericus etiam si sit personaliter & simpliciter beneficiatus, de fructibus sui beneficij, suis creditoribus satisfacere nequit, nisi debita essent facta pro substentatione, pro quo optimus tex. in cap. peruenit. de arbitr. vbi casus, sic, Abb. in repet. d. cap. cum esses. de testa. d. loco, & Abb. in cap. ex pręsentium. de pignor. dicit quod sacerdos debet viuere de fructibus beneficij, per dictum Innocen. cap. episcopus: 26 de præben. vbi dicit, quod beneficiatus habēs patrimonium, debet viuere de illo, tamen cum bona conscientia potest viuere de redditibus ecclesiæ: cum ergo gratia illius pignorauit bona ecclesiæ, pro sua substentatione, & pro sua necessitate, non habet compelli hæres ad pignorata redimenda, sed habet compelli successor in bñficio: secus quando contraxit debita, non pro sua necessitate, aut pro sua substentatione, sed pro necessitate sui patrimonij conseruandi, puta pro reparatione suę domus paternæ ruinam minātis, vel pro sua vinea, quæ erat inculta, cultiuāda & similibus, quia eo casu non tenetur ecclesia, vel successor. Ita intellexit & tenuit Hostien. d. capitul. primo. ibi sed ecclesia non tenetur nisi de contractibus ob necessitatem ecclesiæ. Innocen. ibidem, idem tenet, si debitum contractum ob necessitatem sit versum in vtilitatem ecclesiæ, alias non, vnde dictum Innocen. videtur exigere quod probetur versum in vtilitatem, & quod creditores teneantur probare debita conuersa in vtilitatē ecclesiæ, dicit glo. in authen. hoc Ius. canonizata in ver. in solutum. 10. q. 2. quod sic, vbi Archid. per Hosti. & doctores, cap. granis extra. de deposi. super verb. vtilitatem, cap. quod quibusdam vbi Inno. & alij de fideiussor Et per Hosti in summa de fideiuss. & de testa. capitu. cum in officijs. Rota deci. 37. incip. cum camera apostolica. decis. vltimi. in fin. sed Abb. magis placet dictum Host. in d. capi. vt probare sufficiat, quod debitum contractum fuit pro ecclesiæ necessitate, vt per eum vbi, & nota, ex hoc, & ex tex quod in debito contracto per prælatum, ecclesia obligatur etiā post mortem contrahentis, dummodo probetur, quod ꝑ necessitate ecclesiæ debitū fuit cōtractū, & bene pōdera text. qđ nō exigit probationē versionis in vtilitatē ecclesiæ, sed solū requirit, quod pro necessitate ecclesiæ fuit cōtractū debitū.

Aliorum opinio, veluti gl. in l. stipēdia. C. de exequut. rei iud. Bartol. in l. commodis. ff. de re. iudic. & Specul. de sentē. excom. §. sequitur. est quod fiat executio in fructibus beneficiorum in subsidium, nullis aliis existētibus bonis, vt per Ioan. de Imola. d. cap. ꝑuenit. de fideiussor. circa finem, vbi etiam tenet secundum Flor. per illum tex. quod indistinctè possit fieri exequutio in redditibus beneficij, pro debito clerici etiam nulla facta discussione, & etiam, sit sit beneficium habens administrationem, opinio verò aliorum, vt Hosti. & Ioan. Andreę d. capitu. peruenit. de fideiussor. est, quod si clericus habeat beneficium, quod ha- 27 beat administrationem, puta, si sit rector, vel prælatus quod tūc tenetur satisfacere debita de patrimonio, per id, quod habetur in capitul. reprehēsibilis. de appellat. vt per eundem Ioan. de Imola. in d. capitu. peruenit. colum. antepē. & quod indistinctè possint solui quæcunque debita clerici, vel prælati, de illis fructibus beneficiorum, quos facit suos, quia de alijs, vt dico non fieret solutio, cum nec illos clericus obligare possit, veluti est in clerico administrationem non habēti, & simpliciter, & personaliter bñficiato, qui etiam fructus facit suos im morte, quia de illis testari potest gloss. in capitu. præsenti. de offi. ordin. Hosti. in capitu. fina. de pecul. cleri. qualiter diximus supra in quæstio. de potestat. cler. vel prelat. de distributionibus quotidianis, quæ acquiruntur clerico etiam quoad dominium. capitu. vnico. de cle- 28 ri. non resid. in 6. quas clericus facit omnino suas, quia dantur ꝑꝑ seruitium, & corporale ministerium, & in recompēsam laboris personalis, de quibus clericus; ita potest disponere, veluti rusticus de diurni operis denario.

Itē de pēsionibus, ac pēsionum fructibus, quæ cum sint quid non ecclesiasticum, sed prophanū, sunt ad omnimodam ptātē, & dispositionē pēsionarij, adeo ꝙ pōt de illis pro libito disponere, & testari de illis, ac ēt ab intestato terminos maturos, nō exa- 29 ctos, ad succedētes transmittere, ꝑ Gigan. in q. 52. tractat. pēsio. ibi, erit ex præmissis firmata conclusio, quod pēsiones decursæ in vita pēsionarij, non exactæ, transeunt in eius hrēdes siue ab in- 30 testato, siue ex testamēto succedāt. sed in contrarium vide quæ deduco supra in questione de ptāte clerici, suo loco maximè ꝑ bullam Pij V. nouissimè editam.

Itē qualiter diximus, de illis, quę lucratur sacerdos rōne suę dignitatis clericalis, vel sacerdotalis officij, puto ꝑ Missis dicēdis, vel ꝑ alijs horis canonicis, diuinis laudibus celebrādis, aut decantandis,

tandis, dummodo non sint ei, veluti proprio parochiali data, 31 nec respectu, seu contemplatione ecclesiæ, sed respectu personæ tantum clerici, vel sacerdotis, & pro recompēsatione suorum laborum, quia talia clericus acquirendo, facit sua, & de eis omnimodè potest disponere, per Abb. in cap. cum in officijs. de testa. Et hæc opinio Ioan. And. & Hostien. quòd de fructibus, quos facit suos cleric⁹, possit satisfacere creditoribus, dicit Abb. in capitu. reprehensibilis. de appella. potest admitti, stante generali consuetudine, quæ inoleuit apud omnes, quòd clerici personaliter beneficiati faciunt fructus suos, dummodo clerici non mendicarent, quia hoc redundaret in opprobrium ecclesiæ, quia isto modo per indirectum puniretur ecclesia, in persona clericorum, quod esse non debet, arg. reg. delictum persona. le. de reg. iur. in 6.

Sed in casu isto, quando petitur solutio debiti à clerico in vita, dicit Collectaneus in ca. Odoardus. de solutio. vt refert Abb. in cap. peruenit. de fideiussor. quod vidit in curia seruari, quod clericus potest cedere fructus suorum beneficiorum, loquendo 32 indistinctè, & nullam faciendo differentiam inter fructus, & fructus in satisfactionem suorum creditorum pro eius debitis, & idem dicit D. Ant. in cap. cum olim. de restit. spoliat. vbi dicit esse casum, id quod approbat Abb. ibi quia inquit communis opinio inualuit, quod hodie clerici approprīant sibi omnes fructus, ac redditus beneficiorum, & disponunt ad libitum, vnde visum fuit curię, & iudicibus, quòd melius sit, vt clerici darent redditus suis creditoribus, quàm, vt disperdant illos in aliam causam, sed si facerēt, vt deberent, non deberent extendi manus ad redditus beneficiorum, quamuit (inquit) firmiter credo, quòd de rigore iuris inspecto statu beneficiorum, & deputatione, nō debet aliquò modo de redditibus beneficij satisfieri creditoribus, quia de redditibus beneficiorum, id solum est clericorum, quod probabili ratione consumunt, ergo non debent fructus apprehendi, cum sint conuertendi in causam piam. Idem videtur dici in allegata, decisione 855. in antiquis incip. cū camera. in prima parte. ibi aliud esse in prælato viuente, vel beneficiato, quia tunc cum fructuario comparetur, fructus, & prouentus beneficij facit suos, & ideo cum persona sua sit ad huiusmodi debita obligata, nimirum si etiam de fructibus beneficiorum quos facit suos, satisfacere tenetur, & loquitur decisio generaliter de quibuscunque fructibus, quia non distinguit, prout facit in secū da distinctione, & habetur in Rotæ decis. 330. in antiquis. rubrica de oblig. & solutio incip. nota ꝙ clericus. ꝙ licet clericus se simpliciter obligando, non obligat fructus beneficiorū, ad hoc ꝙ ratione obligationis fructus debeant creditoribus applicari, nisi debitum esset conuersum in vtilitatem ecclesiæ, tamen Auditor Cameræ tenet contra, quia pro debito fructus beneficiati sequestrabitur, & concludit Rota, ꝙ si clericus habet administrationem, ꝙ tunc fructus potest obligare in vita, si sit simplex beneficiatus, etiam id potest post mortem vt ibi.

Quando verò petitur solutio debiti contracti per clericum post mortem, quæ est materia nostra, tunc si debitum sit contractum pro necessitate ecclesiæ, successor vel Camera Apostolica, quæ loco successoris habetur in spolijs, & cum eo quantum ad spolia vnum & idem censetur, per speciale Papæ rescriptum D. Rotæ decis. 855. ad illius solutionem tenetur, per tex. in c. primo. de solutio. qui dicit ad literam. vbi Hostien. Ioan. And. Abb. & alij, quia successori, & cameræ nunc reseruantur bona relicta per defunctum, solutis tamen debitis per tex. in cap. præsenti. de off. ord. in 6. vbi glo. intelligit debita ad quæ ecclesia & successor remanet obligata.

Et pro ecclesiæ necessitate contractum videtur debitum, si sit contractum pro substentatione clerici, vel prælati, quia dicit Abb. ibi, ꝙ si prælatus contraxit debita pro sua substentatione, 33 tenetur successor ad illorum solutionem, quia pro necessitate ecclesiæ videtur contraxisse, quia ecclesia tenetur illum alimentare: expensæ etiam, salaria seruitorum, vel seruitiorum, debent solui de spolijs, quia clericus habet viuere, & substentare se bonis ecclesiæ, iuxta conditionem suam, quia si sit nobilis, vel doctor, non habet stare sine famulo, per ea, quæ adduco supra in quæstione ex quibus præsumatur clericus acquisisse, vers. & in tali substentatione. & seruitia præstita prælato, videntur præstita ecclesię, dico supra in q. de licentia, vel dispensatio. testandi. in principio, vers. Item ex eo. est decisio Rotæ decisio. Fabij Peregrini de solutio. in manuscrip ꝙ successor teneatur soluere salariū aduocato, qui patrocinatus fuit pro mortuo episcopo, dū esset carceratus, quę fuit facta in vna Zamorē. vbi doctor p̄stiterat patrociniū, & mutuauerat pecunias, & pro eius necessitatib. expenderat, & cū ista fuerint debita contracta pro necessitate p̄sonæ episcopi, fuit dictum, ꝙ successor teneatur, per Abb. in c. pręsentium. & c. per tuas. de dona. & salarium etiā aduocati propter seruitiū, & operam pręstitū. per Abb. in ca. relatum. el secundo. de testa. Ias. cons. 222. lib. 2. sed salaria famulorum quę famuli in vita prælati petere, & consequi distulerunt, non debent solui post mortē per camerā de bonis, &, seu spolijs pręlati meo iudicio indistinctè, q̄a super hoc emanauit motus ꝓprius Pauli III. quo determinatur, quòd salaria, quę famuli non habuerunt in vita pręlati, nisi pro biennio petantur, & post mortem infra annum petantur, & aliàs quod soluta præsumantur, vt est videre in dicto motu proprio, qui in causis spoliorum sæpe fuit exhibitus, est in lib. bullarum Pōtificum in Bullis Pauli tertii mihi. folio 102. incip. motu proprio, cum sicut nobis &c. publicatū, Romæ in Cancellaria anno 1545. die 21. Aprilis Pontificatus eiusdem Pauli anno 11. sed cum dispositio istius motus sit exorbitans, & contra iuris communis dispositionem, crederem, ꝙ non deberet extendi vltra personas in ea specificatas, & nominatas, cum in istis strictè, & nō largè sit facienda interpretatio, & inquit Abb. d. loco, pluries ego in facto respōdi, in istis maximè rectoribus ecclesiarū qui in firmitate sua, de qua decedunt, multa debita contrahunt, nam successor tenet̄ illa soluere facit Ludo. Roma consi. 440. quod consilium est factum in causa cuiusdam hospitalarii, qui contraxerat certa debita in vita pro suis vestimentis, vnde quærebatur, an talia debita deberent solui per successorem in hospitali, an verò per hæredem hospitalarii, vbi dicit, ꝙ hospitale tenetur alere, & consequenter ve-34 stire hospitalarium, cuius opera, & seruitio vtitur tribus fundamentis, primo, quia est regula quod tenetur alimentare, & vestire illum, cuius opera vtitur. l. In rebus. §. potest. ff. commod. cum aliis ibi allegatis, secundo quia scriptum est, qui ecclesiæ seruit, debet de ecclesia viuere. capit. cum secundum. de præbē. tertio appellatione victus comprehenduntur etiam vestimenta, adeo quod ecclesia dans victum intelligitur etiam dare vestimenta. l. legata. ff. de alimen. & cib. leg. subdens ibi, ex his ergo concludo, ꝙ pro pretio, quòd titulo emptionis ille hospitalarius pro suis vestimentis, atque alimentatione percepit, tenetur successor in hospitali, non hæres defuncti hospitalarii, cum successor præcedentis rectoris, debita expedientia ecclesiæ, vel hospitali contracta soluere teneatur, quod est verum, etiam si non probent creditores ista talia venditionis titulo, in expedientia hospitalis conuersa fore in vtilitatē per dictum Inn. in c. grauis. extra. deposit. vbi allegat glo. in l. j. C. de venden. rebus ciuitat. lib. 12 qui dicit, quod contrahens cum ecclesia, vel hospitali debet esse solicitus, vt res conuertatur in vtilitatem, in tribus casibus qui sunt à iure expressi, primus est in mutuo. l. ciuitas. C. de loca. capit. quod quibusdam. extra de fideius. secundus casus est in deposito dicto capitu. grauis. extra deposit. tertius casus, cum res ecclesiæ pro debito venduntur. authent. hoc ius. 12. q. ij. in aliis autem casibus, licèt versio nō probetur in expedientiam ecclesiæ, vel hospitalis, si in hoc datum sit, ipsa ecclesia tenetur, idem videtur, si debitum contractum, per clericum, sit versum in vtilitatem ecclesiæ, quo casu debet fieri solutio per successorem per d text. in cap. j. de solut. capitu. præsenti. de offi. ordin. in 6. in fine. d. tex. capitu. quod quibusdam. de fideiussor. cap. j. de deposit. vbi gloss. in versic. vtilitatem. per Abba. in dicto capi. peruenit. de fideiuss. ibi dicit nota. gloss. quod clericus non potest obligare redditus futuros sui beneficii, q̄d inquit, intelligo, nisi contraheret pro vtilitate ecclesiæ. argum. capitu. nulli. de rebus ecclesiæ non alien. videtur dicere Innoc. Abb. & alii. in dicto capitu. j. de solut. & hoc dummodo versum in vtilitatem, non prouenerit ex industria clerici, vel prælati per Abb. in consi. 102. secunda parte. sequitur Hostien. in capitu. cum in offi. §. hoc igitur. de testamen. ibi solas autem expensas deducet de bonis ecclesiæ, quæ factæ sunt in alimonia Prælati, pauperum, redemptionem captiuorum, hospitalitatē, & alias pias causas, vel pro oneribus ecclesiæ supportandis, dicit Abb. in capi. si quis. de pec. cler. circa princip. ibi not. ij. quod si prælatus ex industria personæ suæ, facit rem meliorem ecclesiæ, non potest repetere illud, quod impendit ex industria, sed cædit ecclesiæ: credo tamen, quod si prælatus ex suis patrimonialibus impēdit ecclesiæ aliquid, non sua contemplatione, sed 36 ecclesiæ, poterit ipse, aut suus hęres repetere id q̄d impendit de suo, per tex. nota. cum glo. 12. q. iiij. c. ij. idem dicit Rota d. decisio. 855. ibi, vel possit fieri distinctio inter habētem administrationem, & tunc tenetur successor, vel Camera, etiam de fructibus acceptis in vita pręcedessoris, nisi ad debita conuersa in vtilitatem ecclesiæ, ad quę solum tenetur ecclesia d. c. j. de solut. ad alia debita contracta per clericum, puta pro reparandis suis domibus patrimonialibus, pro putandis vineis, uel pro aptandis prędiis, & locis paternis, & consimilibus extra ab ecclesia indistinctè dicendum, quod Camera non teneatur per ea quę dicit Abb. d. c. cum esses. uersic. quarto principaliter, & habetur in d. decisio. in tertia parte primæ distinctionis ibi, sed secus, cū moritur, quia tunc usuario comparatur, & post mortē omnia bona sua, quæ ab ecclesia acquisiuit, tāquam bona ecclesię remanent ecclesię, & futuro successori reseruantur, ut d. ca. præsenti. de off. ordin. in 6. in cuius pręiudicium bona illa non potuit obligare, maximè, quia non habet causam ab illo, nec censetur habere ius, ad not. per Innocent. in capit. quanta. de iud. & ideo non mirum, si successor ad debita illa non tenetur, ex quo ad illa, ecclesia nō censetur obligata, & in eius successoris locum hodie Camera apostolica p̄ speciale Papæ reseruationē succe-

dit in istis spolijs, seu bonis in ecclesiam pertinentibus, & eius occasione per ipsum acquisitis, quia in alijs bonis patrimonialibus succedit hæres suus, qui ad omnia alia eius debita tenetur auth. licentiam. C. de episcopis & cleri.

Dicta decisio facit aliam distinctionem an Camera apostolica, quæ hodie succedit in spolijs, ac bonis relictis per defunctum clericum, teneatur ad solutionem debitorum creditoribus, & an creditores teneantur probare debita conuersa esse in vtilitatem ecclesiæ, facit dico aliam distinctionem, cum qua, vti vltimo loco facta, videtur transire, vel (inquit) posset fieri distinctio inter habentem administrationem, & tunc tenetur successor, vel Camera, etiam de fructibus acceptis, in vita prędecessoris, nisi ad debita conuersa in vtilitatem ecclesiæ, ad quæ solum tenetur ecclesia d. cap. primo, de solut. aut non habuit administrationem, & tunc ad omnia tenetur, quatenus sufficerent fructus & prouentus, quos ante mortem fecerat suos, quia talis beneficiatus, non habens administrationem, omnes illos fructus & prouentus perceptos in vita, adeo facit suos, quod potest de illis testari. Idem habetur decisio 330. in antiq. incip. nota quod clericus. rubr. de obligat. & solutio. & si non testetur de illis, ab intestato clerico decedenti succedit ecclesia glo. d. cap. præsenti. de offi. ordi. lib. sexto. & probatur. de testa. cap. relatum. el. secundo per Hostien. cap. fin. de pecul. cler. id quod est intelligendum in casu, in quo Camera succedit clerico, decedenti ab intestato, quia, si non habens administrationem, de illis testetur, non succedit ei Camera, sed hæres qui teneretur ipse ad debita, quatenus sufficerent prouentus, & id est ex eo, quia clericus tales fructus videtur facere suos, & hanc esse generalem consuetudinem, attestatur Abb. in cap. reprehensibilis. de appella. in additio. num. secundo. in cap. fin. de pecul. cler. in cap. peruenit. de fideiussor. licet ipse in dictis locis fateatur se tenere contrarium, maximè in cap. cum esses. de testa. in vers. secundo principaliter in repet. & hāc opinionem vltra alios tenet Innocen. & D. Anto. in d. cap. fin. sed tamen ista distinctio nunquam placuit Abb. vt late dicimus in quæstione de potestate cler. vel vbi ad longum per rationes quas adducit Abbas ad cō futationem glo. in cap. præsenti. de off. ordi. in sexto. & dixi, prout etiam dico, quod eius opinio mihi magis amplexanda videtur, quia est magis amica, & magis fauorabilis ecclesiæ sed hodie talis simplex beneficiatus, non habens administrationem, non potest testari de fructibus talis beneficij, nisi obtento priuilegio apostolico, vel nisi de consuetudine legitime præscripta per breue sanctissimi Pij quarti sub dat. die sexto Martij, anni 1560. directum Francisco Odescalco generali Collectori, & per aliud eiusdem Pij quarti sub Datum Romę die 30. Iulij dicti anni 1560. anno primo directum Matthęo Minali.

Vnde habetur ex præmissis conclusum, secundum doctrinam Abb. quod debita contracta per clericum pro sua substentatione, vel pro necessitate, & vtilitate ecclesiæ tantum, solui debent à successore, vel à Camera de illis fructibus in quibus succedit, & de peruentis in eam.

Et secundum doctrinam Hostien. Io. And. & eandem decisionem, nedum, ita contracta, sed omnia indistinctè debent solui, de illis tamen fructibus, quos clericus facit suos, puta de illis, quā do clericus non habet administrationem, sed est personaliter, & simpliciter beneficiatus, & ratio istius distinctionis Rotæ potest esse, quod cum clericus istos fructus faciat suos, succedendo Camera in illis, prout succedit ab intestato d. glo. in cap. præsenti. de off. ordi. in sexto. efficitur hæres, & vti hæres clerici, merito ad illius debita soluenda, pro eo quod de illis ad cameram peruenerit tenetur, & obligata esse debet, quia etiam hæres suus, si clericus decedit de his testatus, tenetur debita soluere, doctrina Abb. indistincte loquitur, cuius opinio videtur magis de iure subsistere, & magis amica ecclesię, & Camerę, quia distinctio ista, quod clericus de beneficijs non habentibus administrationem, & simpliciter, & personaliter, faciat fructus suos, sibi nunquam placuit immo illam in cap. fi. de pecul. cler. & in cap. cum esses in repe. de testam. pluribus rationibus reprobauit, tamen in dictis locis, & alijs quos notauimus paulo ante attestatur ita seruari de consuetudine generali apud omnes, & maxime in c. reprehensibilis. de appella. vbi dicit, quod veritas quæstionis, de soluendis debitis, dependet ab illa, nunquid clerici faciunt fructus beneficii suos, & pro hac conclusione faciunt ea quæ habentur per Socin. con. 13. prima parte. num. 39. vbi dicit, quod si debita fuerunt contracta pro necessitate, aut vtilitate ecclesiæ, prædictarum dignitatū, præceptoriarum, seu commendatoriarum, dignitas, & ecclesia esset obligata; secundum ea quæ traduntur in cap. primo, de deposito. nec est obligatus aliquo iure hæres ipsius beneficiati, etiam, si fuisset prælatus secularis, siue esset hæres ex testamento, vel ab intestato, vt traditur in d. cap. primo, immo, si prælatus, vel rector secularis exposuisset de proprio patrimonio pro vtilitate ecclesiæ, seu dignitatis, suus heres qui succedet ex testamento, vel ab intestato repeteret, & potest ipse rector, quas fecit pro necessitate, aut vtilitate ecclesiæ de suo expensas, in alium testari, tex. & ibi Abb. in cap. cum pro causa. de procurat. Facit tex. cum gl. 12. quæst. 4. cap. 2. tenet Abb. cap. fin. de pecul. cler. idem tenet in cap. de multa. de præben. facit quod not. in §. si Vasallus. hic finitur lex Corradi. in vsibus feud. tenet etiam Abb. in sua disputatione late disputando, quæ incipit Sempronius quæ est secunda, ibi vult, quod hæres prælati possit repetere omnes expensas, quas fecit pro impetratione, & prouisione dignitatis prælaturæ, vel beneficij, etiam, si sint factæ pro literis super prouisione confectis, vel propter aliam similem causam, ad quod etiam faciunt notata per glo. & docto. in cap. fin. de electio. lib. 6. facit, quia expensæ factæ in negotio electionis indistincte debent, & possunt per capitulum recipi de bonis Prælaturæ, etiam si fecerit illas de proprijs bonis, poterit eas repetere à successore, siue fuerint pro electione fienda, puta pro conuocandis canonicis absentibus, vel pro notario, scribente processum electionis, vel pro consulendo iuris peritis, & similes, pro obtinenda confirmatione electionis iam factæ, vel pro habendo consensu electi absentis, & similes, per Compostel in d. capitu. vt præteritæ. quem sequitur Archid. capitu. fina. 64. distin. ne officium capituli in eligendo, habeat sibi esse damnosum. capit. cum expedita. de electio. libro 6. capitu. cum pro causa de procur. capitu. cum sit Romana. de simonia. capitu. cum ex offic. de præscriptio: vt per Ioan. Franciscum Pauin. in tracta. de off. & pote. capitu. sed. vacan. q. 8. secundę partis ad fin. cuius verba refero infra, & illud quod mutuatur pro prosequutione electionis factę de prelato, absque aliqua probatione pręsumitur versum in vtilitatem ecclesiæ. Alber. in authen. hoc ius. C. de sacrosanct. eccles. sequitur Bald. cons. 298. primo volum. versi. alij dicunt, vbi tenet, quod expensum in promotione Prelati, vel in causis prelaturę, potest solui de fructibus ecclesię, glo. ad capell. Tolosan. deci. 497. Si vero debita fuissent contracta per prelatum, vel rectorem absque necessitate, vel vtilitate ecclesię, non est dubium, quod ecclesia, vel dignitas ad expensas restituendas non tenetur, per not. in d. cap. primo. de deposito. & in authen. hoc ius porrectum. C. de sacro san. eccl. canonizata 12. q. 2. hoc ius porrectum. quia successor & seu camera, non sunt, nec habentur loco vniuersalis hęredis clerici qui succedit in vniuersum ius defuncti, & in omnibus bonis illius, quia immo in bonis proprijs succedunt agnati. Iac. de Beluis. in authen. vt nulli iud. §. & hoc. per ea, quę habentur in cap. cum in officijs. de testa. cap. 1. de succes. abintesta. quia successor in beneficio, & seu camera apostolica tenetur tantū ad debita pro vtilitate, & necessitate contracta, capit. 1. & secundo. de solutio. heres verò tenetur ad debita quęcunque, defuncti regulariter. l. fin. §. & si potestate C. de iur. deli. Alex. cons. 160. lib. 6. Rota in no. 232. de rebus eccles. non alien. incip. si pręlatus. ideo est quod iudex eueniente casu bene animaduertat ad qualitatem debiti contracti, & cuius contemplatione, vel intuitu sit contractum, quia si ratione patrimonij sit contractum, nō erit iustum quod soluatur à Camera de fructibus beneficiorū, & si sit taliter contractum, quod veniat soluendum de acquisitis ab ecclesia, relictis per defunctum, quę defunctus fecerat, vel facere poterat sua erit etiam considerandum meo iudicio quātum de huiusmodi peruenit ad hęredes, & quantum ad Cameram, & pro rata successionis erit meo iudicio soluendum, quia bene est ęquum, quòd qui commodum habet, sentiat etiam de incommodo pro rata commodi, & succedens in hęreditate, soluat debita pro portione hæreditaria l. prima & ibiem. Bartol. C. si cert. petat. per nota. in l. pro hęreditarijs. C. de hęredita. action. quia expensę funeris, & funeralia pertinent ad hęredes bonorum, non ad successores in beneficijs, nec ad Cameram, ita consuluit Deci. in cons. 157. verum tradit Abba. in capitu. vt preteritę col. pen. vers. & ex prędictis. de electio. quòd 38 expensę concernentes solatium, vel remedium animę defuncti, debent fieri ex bonis pręlaturę, & sic ex spolijs, quantumcunque prelatus defunctus habuerit proprium, expensę vero, quæ fiunt ad consolationem, & pompam viuorum, vt magnus apparatus funerum in vestibus, & alijs similibus, non sunt soluendę à Camera, nec ex bonis Pręlaturę, sed solui debent ab hęredibus, & de istis intelligit Decius, Ita Petr. Rebuff. in suo enchiridion. iudi. eccl. notat. 159. quia licet alias sponsa teneatur ad funeris impensas, quando instituitur hęres, vel quando est diues, ex quo afficeretur iniuria, si sponsus insepultus remaneret, & pater est impotens. l. census & l. quòd si nulla: de relig. & sum. fun. tamē ecclesia, & hodie Camera, non tenetur ad impensam funeris rectoris, quæ sit ad solatium viuorum, puta ad longam pompam, & vestes lugubres, licet teneatur ad illam, quę fit solatio animę, puta pro candelis, & aliquibus venientibus ad illud funus. ita Abb. in disputatione quę incip. Sempronius clericus. in primo dubio. refert Benedictus Canophilus in expositione constitutionis Paulinę, secundo tracta. titu. de sepulturis. est decisio Antonij Capitij in terminis nostris facta 34. quam vide pro pręsenti materia, an videlicet cultra serica, sepulchrum marmoreum, vestes lugubres, & alię impensę funerales debeantur de spolijs, an vero de hęreditate, vbi concludit quod Camera, & ecclesia tenetur tantum ad impensas, quę tendunt ad remedium animę defuncti, veluti sunt impensę, quę fiunt circa clericos confluentes ad officiū sepulturę, in quib. in-

quit, tenetur eccleſia, etiam ſi defunctus alium heredem habeat in patrimonialibus, non ad impenſas, quæ tendunt ad viuorum ſolatia, veluti eſt apparatus funeris, conſtructio ſepulturæ, pretioſa exequiorum pompa, quod multi induantur veſtibus luctuoſis, allegat pari modo Abb. d. diſputatione. Item per Ioan. Franciſcum Pauinum in ſuo tracta. de officio & pot. cap. Sede Vacan. quæſt. 8. ſecundæ partis ad fin. ibi ſimiliter & expenſæ, quæ fiunt pro exequijs prælati defuncti, debent fieri de bonis prælaturæ, ſecundum Cardi. Floren. qui ita pluries conſuluit per tex. in cap. bonæ. el ſecundo de electio. Calder. conſ. primo. & ſecund. de ſolutio. Abb. in diſputatione Sempronius. in expenſis concernentibus ſolatium ſeu remedium animæ defuncti. arg. cap. ad apoſtolicæ. de donatio. cap. bonæ rei. 12. q. 2. cap. vbi periculum. de electio. lib. 6. ſecus in expenſis concernen. pompam viuorum, & magnus apparatus veſtium, & ſimilia arg. 13. quæſt. 2. animæ defunctorum &c. & dicit Bertachinus in tracta. de epiſcopis. quarta parte. quinquageſimo quarto quæro. verſi. vltimo quod prælatus ſucceſſor tenetur ad funeralia ſui prædeceſſoris, quia eccleſia arctatur ad id onus, cum ex bonis eccleſię ſit alendus prælatus. 12. quæſt. prima. illi autem qui. 16. quęſt. j. quoniam quicquid. 1. quæſt. 2. clericos. item debet de eiſdem curari infirmos. cap. 1. & cap. de rectoribus. de cleri. ęgrot. facit l. verbo victus de verbo. ſigni. & quod not. in l. alimenta. C. de nego. geſtis. item, & debet ſepeliri prælatus, vel rector ſumptibus eccleſiæ, etiam ſi velit epiſcopus, vel prælatus ipſe pro hoc largiri centeſimam bonorum eccleſię 12. quæſt. 2. bonæ rei. de donatio. cap. apoſtolicæ, quod intellige ſcilicet in vita, quia id non poteſt in teſtamento diſponere pro magnificando ſepulchro ſecundum Ioan. & Doct. d. cap. apoſtolicæ. & intellige ſepeliri debere ſumptibus menſæ, ſuæ etiam ſeparatis à menſa capituli ſecundum Petrum de Peruſio in tracta. canon. parochi. cap. 8. vbi plene, vide quid de Papa, quid de Cardinali, quid de Abbate, quid de alijs clericis, cuius ſumptibus ſint ſepeliendi, & idem habetur per dominum Bartol. Cepol. in conſ. ſuo 51. incip. in Chriſti nomine. verſi. circa ſecundum. & debita, quæ fuerunt contracta aut contrahentur, ſede vacante, vel per ſucceſſorem, pro oneribus eccleſiæ, circa diuinum cultum, fabricam, hoſpitalitatem, vel ſimilia neceſſaria ſupportanda, credo quod debent ſolui de prouentibus ſedis vacantis: qui ſi nulli ſint, vel non extēt, puta quia Camera collegerit ſpolia, & fructus futuri temporis, credo ꝙ Camera, vel ſpolia tenebuntur, pro ea rata fructuum, qui in ſpolia & in cameram peruenerunt, vt ſi collegerint collectores fructus, aut redditus tantos, qui ſint fructus trium menſium, ad ratam fructuum vnius integri anni, ſpolia, & camera ad onera trium menſium ſupportanda teneantur, vt ſinguli fructus ſingula onera ſua pro rata æqualance ſupportent per tex. qui dicit in terminis cap. præſenti. §. porrò. de offi. ordi. in ſexto. ibi & his, quæ fuerint neceſſaria pro ſeruitoribus, miniſtris, ac incumbentibus oneribus vſque ad nouos redditus &c. quia ſi integri anni fructus, integra onera totius anni ſupportant, ſucceſſor non debet teneri ad onera: niſi pro rata fructuum per ſe, non per cameram perceptorum ita videtur intelligere Didac. Couuar. variar. reſolut. cap. 15. verſi. prius tamen. in fine.

Ad obiecta deuenio, & dico, quod licet per ſupradicta videātur contraria ſatis concordata, volo nihilominus hic ſubiungere quæ occurrit particulariter & ſpecialius reſpondere.

Et primo ad illud in cap. peruenit. de fideiuſſor. quod mādantur ſolui debita clerici de redditibus beneficiorum, & ꝙ fructus beneficiorum obligari poſſunt in cauſam iudicati, eſt intelligēdum de illis fructibus, quos clericus facit ſuos, vt per Hoſt. Ioan Andr. ibi, ſecus eſt de fructibus qui ſunt conuertendi in vtilitatem eccleſiæ, id quod non placet Abbati, & propterea dicit id procedere, quia communis opinio inualuit, quod hodie clerici appropriant ſibi omnes fructus, & redditus eccleſiæ, quia de rigore iuris, inſpecto ſtatu beneficiorum, & deputatione, & ſi clerici facerent quod deberent, non extenderent manus ad redditus beneficiorum, vel ſecundum eum, ille tex. deberet intelligi, de redditibus proprijs patrimonialibus, vt exponit glo. in ſimilibus terminis in cap. de multa. de præben. in verſi. de ſuis prouentibus, vel fuit inquit ſpecialis prouiſio Papæ per rationem, de qua ibi &c.

Ad illud, quod dicitur clericus litigans condemnatus, ſoluet expenſas de redditibus beneficij quos facit ſuos, ſecundum Hoſtien. dicit Abb. ibi quod illa opinio attenta conſuetudine generali, ſecūdum quam clericus perſonaliter beneficiatus facit fructus ſuos, iuxta diſtinctionem glo. in cap. præſenti. de off. ordi. in 6. poſſet admitti, dūmodo, clerici non mendicarent, ideſt, quod ſolutis debitis, tantum remaneret clerico, quod viueret, q̃a hoc redundaret in opprobrium eccleſiæ.

Illud, quod dicit d. Ant. in c. olim de reſti. ſpol. quod prælatus debitum perſonale poteſt ſoluere de fructibus eccleſiæ, intelligitur procedere, per illud quod diximus ſupra, quod appropriant ſibi clerici omnes redditus, quod facere non debent.

Nec obſtat illud, quod dicitur in c. præſenti. de off. ordi. quod relicta per defunctum, reſeruantur futuro ſucceſſori ſolutis debitis, quia intelligitur de debitis, pro quibus eccleſia remanet obligata, non de alijs debitis, puta quæ cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis eccleſiæ, eſſent contracta, vt per gl. ibidem.

Nec obſtat, quod clericus, qui damnum eccleſiæ ob negligentiam, aut prauam adminiſtrationem intulit, ſoluet debitum eccleſiæ, quia illud procedit in caſibus enumeratis: in quibus expreſſe à iure eſt obligatus ad reſarciendum damnum illatum eccleſiæ, quia ſi debita habent ſolui de acquiſitis ab eccleſia alijs perſonis, debent etiam ſolui eccleſiæ, quia agris eccleſiæ ſitientibus, alij rigandi non ſunt.

Nec valet dicere, quod ſi non ſoluerent clerici de redditibus eccleſiæ, quod fraudarentur creditores, vel quod clerici eſſent, veluti iudęi inter Chriſtianos, qui non inuenirent, qui eis crederet, quia dico primo, quia creditores ſibi habent imputare, cum debeant non ignorare conditionem contrahentis.

Item clerici debent habere pro ſuo victu ſufficientem eccleſiam, aliàs epiſcopus eis prouidere tenetur. c. cum ſecundum. de 39 præben. tex. & gl. in c. ſi quis ordinauerit. de ſimonia. in ver. per triennium, & ſibi imputet clericus, ſi minus ſufficientem eccleſiam acceptauit, per Abb. in c. ex præſentium. de pignor. verſ. ſed aduerte quod Ioan. And. vnde merito non haberent contrahere debita, & ſi contrahunt videtur clericus habere priuilegium, quod non poteſt cōueniri, vltra quam facere poteſt, dicit Abb. in c. cum eſſes. in repetit. verſ. quarto principaliter. in verſic. nec obſtat ſi diceretur: quod ad minus: quæ omnia debent eſſe non incognita contrahentibus.

Et illud Spe. quod prius clericus ſoluet debita de ſuo, ſi habet, deinde de redditibus eccleſiæ, intelligi debet, de illis redditibus eccleſiæ quos facit ſuos, & de illis etiam ſibi tantum retinebit, ne mendicet vt dixi ſupra per Abb. id quod parimodo dici pōt ad illud quod clerico conuenit ſoluere debita de ſtipendijs in ſubſidium, ſicut militi, ex quo clericus, & miles ęquiparantur.

Ad quod dicitur: ꝙ poteſt fieri alienatio rerum eccleſiæ in ſatisfactionem creditorum intelligi, in caſibus, modis, & formis à iure expreſſis, & non aliter.

Et quod clerici ſint domini fructuum, intellige ad bene & canonicè diſpenſandum, non autem ad illos in malum, vel alium vſum, quam ſit à iure ſtatutum, conuertendū, quia clericus non vtitur rebus, & fructibus eccleſiæ, tanquam ſuis, ſed tāquam ad diſpenſandum ſibi creditis, per ea quæ tradit Abb. in cap. cum eſſes. in repet. de teſta. verſ. ſecundo principaliter Zabarel. in cap. ſi. de pecul. cler.

Quod verò clericus poſſit donare, & eleemoſynā facere &c. intelligitur in caſibus, & pro cauſis à iure expreſſis, & permiſſis, vt in iuribus allegat.

Et ad doctrinam Abb. in cap. quod quibuſdam. de fideiuſſor. reſponde quod Abb. loquitur ibi, & intelligit de contractu facto nomine eccleſiæ, & pro eccleſia, non autem quod illud eſſet debitum ſpectans ad prælatum particulariter, vnde nimirum ſi poteſt illud prælatus ſoluere de redditibus eccleſiæ, quos liberè adminiſtrat canonicè diſpenſando.

SVMMARIVM.

1 *Quod non mutatur ſtare non prohibetur.*
2 *Figura iudicij, & verum iudicium, quid ſit.*
3 *Quid ſit, quaſi figura iudicij.*
4 *Subſtantialia iudicij.*
5 *Citatio eſt de ſubſtantia circa abſentem.*
6 *Subſtantialibus iudicii non poteſt renunciari.*
7 *In ſpolijs fuit datus certus modus procedendi.*
8 *In cauſis ſpoliorum, quomodo procedatur.*
9 *In cauſis ſpoliorum verbum ſummariè reijcit ſolemnitates.*
10 *Clauſula ſummariè in cauſis magni præiudicij admittit probationes plenè, in cauſis non magni pręiudicij ſemiplenè.*
11 *Item importat, quod libellus ſubſtinetur etiam ſine die, & ſine loco.*
12 *Item, quòd tolluntur dilationes.*
13 *Item facit agentem ex vna cauſa, obtinere ex alia.*
14 *Item, quòd poſſit peti debitum naturaliter.*
15 *Item, quòd debetur ex nudo pacto.*
Item, quod credatur vni teſti cum fama.
16 *Clauſula ſimpliciter remouet omnes ſubtilitates.*
Difficultates.
Duplicitates ambiguitates &c.
17 *Clauſula de plano importat, quod poteſt procedi ſine proceſſu.*
Et ſine cauſæ cognitione.
Item ſine libello in cauſis modicis.
In cauſis vilibus proceditur ſine libello.
Sufficit, quod petitio deſcribatur apud acta.
18 *Libello, euidenter inepto, non eſt reſpondendum.*
19 *Iudex poteſt procedere in domo.*
Item reiectis exceptionib. appellationib. dilatoriis per verbū ſine ſtrepitu.
Quod importat, quod poſſunt poſtponi ferię non in honorem Dei.
20 *Quid ſit ſtrepitus iudicij.*

21 *Vide quid importet clauſula ſine figura iudicij.*
22 *Importat, quod iudex pronunciat, incognita veritate per indaginem.*
Non citatur pars ad videndum iurare teſtes.
Admittitur libellus generalis.
Admittitur libelluss ſine ſolemnitate.
Pars poteſt incipere ab articulis.
Probatis articulis poteſt cauſa terminari.
23 *Clauſula inſpecta veritate importat.*
Quod proceditur ſine apicibus iuris.
Caſus in quo valet probatio perſuaſiua etiam non concludens.
Aequipollet clauſulæ ſecundum meram voluntatem.
Item facit, quod ſeruatur lex fori, non lex poli.
24 *In cauſis ſpoliorum poteſt procedi etiam criminaliter.*
25 *In cauſis appellationis ſpoliorum proceditur, prout in prima inſtantia.*
Theſaurarius eſt collector generalis ſpoliorum.
26 *Cauſæ ſpoliorū nō poſſunt cognoſci ab alio, quàm à Theſaurario regulariter.*
27 *Cauſa appellationis eſt vna cum principali.*
28 *Eſt vtendum contra impetrantem iure, quod impetrauit.*
29 *Legitima ſemper admittitur exceptio: licet Papa mādet aliqd præciſe fieri.*
30 *Illa forma nunquam debet omitti; ſine qua negotium non poteſt expediri.*
31 *Quid importet clauſula, vocatis vocandis.*
32 *In cauſis ſpoliorum admittitur appellatio facto depoſito.*
33 *Item proceditur appellatione poſtpoſita friuola tamen.*
34 *Quid importat clauſula appellatione remota.*

De modo procedendi in cauſis ſpoliorum.

QVAESTIO XI.

Multi, etiam aduocati, in foro cauſarum huiuſmodi Cameralium non verſati hæſitare, dubitare, ea petere ſolent, quomodo, ac per quos terminos in cauſis ſpoliorum procedi habeat, vnde ad tollendum illis hæſitationem, & dubietatem, ac ad ſatisfaciendum illorum petitioni, ac deſiderio, neceſſarium eſſe exiſtimaui aliqua dicere de modo in cauſis huiuſmodi procedendi, ratus etiam meo iudicio non eſſe bonum, nec integre ſatisfactionem patronis cauſarum huiuſmodi me afferre, ſi poſito quid ſint ſpolia, quomodo diſcernantur, cognoſcantur, & iudicantur, non poneretur etiam modus, quo prd patrocinio cauſarum, auxilio ſuorum clientulorum & veritatis aſſiſti poſſit, & procedi, tam per aduocatum Cameræ, quàm per alium.

Et quia in cauſis iſtis poſſet dici, quod ſpecialis modus procedendi non ſit traditus, vel alius, vel diuerſus a reliquis cauſis ordinarijs, videtur dicendum meo iudicio primo loco, quod in cauſis ſpoliorum procedi habeat per eoſdem modos, ac terminos, per quos regulariter, & ordinarie procedi ſolet in omnibus cauſis: & ijdem proceſſus fieri, & formari qui fieri & formari ſolent in cauſis ordinarijs, quia quod regulariter eſt traditum, regulariter, & ſemper ſeruari debet, & in omnib. & quod non eſt immutatum ſtare ſemper non prohibetur vbique, & 1 in omnibus. l. præcipimus. C. de appella.

Vnde in hoc iudicio illa hūt interuenire, & eſſe, q̃ regulariter eſſe, & interuenire ſolent, & debent in iudicijs ordinarijs aliarum cauſarum, vt videlicet in cauſis huiuſmodi ſit vera, & 2 ſolita figura iudicij, & iudicium verum, vt videlicet, actoris, & rei, Inſtit. de interdi. §. retinendæ: & l. in tribus. ff. de iudic. in l. inter litigantes. & ibi Barto. eod. titul. cuius forma, & figura conſiſtit in his principaliter, & altero iſtorum deficiente, non dicitur 3 figura, ſed quaſi figura. Item habent interuenire alia ſubſtantialia iudicij, & veluti ſunt citatio, libelli oblatio, litis conteſtatio, 4 iurām de calumnia, & quod ſententia feratur in ſcriptis, cōgruo loco, & tempore, ſeruatis ſolennitatib. debitis, quamuis citatio 5 ſit tm̄ de ſubſtantia circa abſentem 3. qō. 8. caueant. non contra præſentem per not. per Inno. in c. fi. de elec. per Bar. in l. prolata C. de ſent. per Bal. in authen. ſi omnes. C. ſi vt ab hære. & alias vt late per Abb. in c. cum I. & A. extra. de ſent. & re iud. col. 3. & ſubſtantialia iſta appellantur, quia ſine iſtis iudicium eſſe non poteſt. l. precia. ff. de contrahen. emptio. & §. precium inſtit. de emptio. & vend. & huiuſmodi ſolemnitates iudiciorum, adeo vi-6 dentur neceſſariè, quod non poſſunt per partes relaxari, nec illis modo aliquo poteſt per conſenſum renunciari per ea quæ dicit Bar. in l. quoties. verſ. vltimo nota. C. de priuileg. ſcolarium. li. 12. cap. de cauſis. de off. deleg. Bar. in l. j. §. j. in verſ. quid de alijs ſolemnitatibus. ff. de ferijs. Bart. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. 3. colum. in fin. verſ. dices tu iſtud falſum. ff. pro ſocio. quod eſt verum, quando litigatur coram iudice, ſecus ſi coram arbitro, vt per eundem ibidem, & eundem in authen. offeratur. in fine. ca. de litis conteſta.

Verū rē aliter ſeſe habere puto: q̃a in cauſis ſpoliorū non venit aliquo mō ſeruāda figura iudicij ordinarij, tā circa ſolemnitates, q̃ circa ſubſtantialia, quia qūo in talibus procedi habeat, & qui proceſſus fieri, & quæ iudicij forma, vel figura ſeruari debeat, fuit expreſsè per Sanctiſſimorum Pontificum cōſtitutiones in materia ſpoliorum editas ſtatutū, & ſpecialiter ordinatum, & præſertim per literas Pii quarti in forma breuis ſub annulo piſcatoris expeditas Mattheo Minali Collectori ſpoliorū 7 generali Theſaurario, directas, ſub Dat. Romæ 30. Iulii 1560. Anno ſui Pontificatus primo. In quibus datur expreſſa, & ſpecifica forma in talibus cauſis procedendi: Mādat enim ibi Pa-8 pa procedi ſummariè, ſimpliciter, de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, ſola facti veritate inſpecta &c.

Per quæ verba, nedū videtur datus modus procedendi alius, & diuerſis ab aliis cauſis ordinariis, ſed & ordo iudicarius, qui in cauſis ordinariè ſeruatur, penitus in cauſis ſpoliorum remotus, & ſublatus videtur: iſtud. n. videntur importare iſtę clauſulæ, & iſtud illa verba ſignificare, Quia nullę ſolennitates ſeruari debent in cauſis ſpoliorum: ita. n. importat verbum ſumma-9 riè, per ea quę dicit Barto. in l. iudicis. ſecunda oppo. C. de iudic. interpretatur. n. ſummariè. j. remotis ſolemnitatib. ſed tamen, ſi cauſa ſit magni pręiudicii, non excludit iſta clauſula quin re-10 cipi, ac fieri non debeāt plenè probationes: ſi verò ſit cauſa nō magni præiudicii ſemiplenè ſufficiunt, vt ibi per eum.

Id quod in tātum videtur verum, quod ſi in libello ſit omiſ-11 ſus dies, vel locus, nihilominus virtute talis clauſulę ſubſtinet, & ſufficit: vel agatur ī cauſa ciuiliter, vel criminaliter, quia etiā in cauſis ſpoliorum poteſt agi criminaliter, per extrauagantē Pii quarti deſuper editā, vel melius p̄ breue S. Sāctitatis directū Mattheo Minali Theſaurario die 20. Aprilis. 1561. p̄ ea, q̃ tradit 12 Alex. in ſuo cōſ. 6. in 3. vol. & tollunt dilationes per Bar. in extraua. ad reprimendū. ver. ſummariè, p̄ Alex. in l. in ſūma. de condit. indebit. & ſeruantur, vel ſeruari habent tantummodo termini, de quibus in clem. ſæpe. de verb. ſig. vigore iſtius clauſulę, per dominos de Rota deciſ. 35. incipien. quando committatur. in nouis, qui etiam abbreuiari poſſunt, vt per eoſdē dominos. deciſ. quæ incip. quando cauſa. num. 488. quia dicit Bal. qđ clauſula, ſiue verbum ſummariè, importat idem, & eſt eiuſdē qualitatis, & naturæ, cuius eſt clauſula ſecundum æquitatem, vel de æquitate, per ea, quæ idem Bald. in l. obſeruari, §. proficiſci. ff. de off. proconſul. quæ clauſula importat, quod intelliguntur reiectæ ſubtilitates, & ſolennitates iuris, quę veritatem negocii nō tāgunt, vt per Bal. in l. ſi pro ea. vlti. col. ver. vnde facit ad quæſt. C. mandat. Barto. in l. ſi fideiuſſor. §. quędam. ff. eo. Bar. in l. quintus. ff. mandati. quæ etiam operatur, quia facit agentem ex vna cauſa, obtinere ex alia, vt per Alexā. l. ſi ita. §. Griſogonus 9. col. 13 verſicū. ſequitur. de verborum obliga. per Felyn. in ca. ſi cautio. de fide inſtrumen. per Franc. de Areti. d. §. Griſogonus. 7. col. per Butr. conſ. viſo dicto puncto.

Item operatur, quod poteſt peti illud, quod eſt debitum na-14 turaliter, vt per Bald. d. l. ſi pro ea. C. mand.

15 Item illud, † quod ſolo pacto nudo debetur, vt per eūdē Bal. in l. nemo in fi. C. de ſent. Item etiam operatur, quod creditur vni teſti cum fama, ſicut in arbitro, qui credit teſti reddēti rationem veriſimilem, licèt nō concludentem, vt per Aretin. cōſi. 60. ſed hoc intellige, ſi ſit æquitas legib. approbata, vt per Bal. 16 d. l. nemo. quia aliàs ſecus, † item in cauſis ſpoliorū debēt reijci, & remoueri omnes rigoroſæ ſubtilitates, difficultates, duplicitates, ambiguitates, obſcuritates, ſcrupuloſitates, doloſæ machinationes, rigor ordinarii iudicii, & de ęquitate procedi. Ita. n. importare dr̄ clauſula, vel verbū ſimpliciter, vt p̄ Bar. in extrauag. ad reprimēdū. in ver. ſummariè. in fi. exponit. n. ibi ſimpliciter. j. ſine rigoroſa ſubtilitate, c. dilect⁹ extra. de iud. reiectis difficultatib. duplicitatib. ambiguitatib. obſcuritaib. & doloſis machinationibus ſequitur Ange. in l. j. §. ſi quis. de verbo. ſigni. vbi allegat Do. Anto. d. c. dilectus.

Et propter clauſulam de plano, poteſt procedi in cauſis ſpo-17 liorum ſine proceſſu, & cauſæ cognitione, per ea, quæ dicit glo. & Barto. in l. ne quicquam verſ. de plano. ff. de off. proconſu. Itē ſine libello, ſi cauſa ſit parua, quia in modicis & vilibus cauſis, vbi ſcriptura non requiritur, non requiritur libelli oblatio. per glo. in c. j. de libelli oblat. verſ. libelli. quia non eſt neceſſarius libellus per Bart. d. loco, ſed ſufficit, quod petitio deſcribatˉ apud acta, quod etiam fieri debet proter iudicem, vt pronuntiationem petitioni conformet, & propter actorem, ne fruſtra fatigetur, & vt videat ſuper quo articulos, & poſitiones formet, & vt ſibi ex alia cauſa agenti non obſtet exceptio rei iudicatæ. Itē expedit rei, vt poſſit ſuas defenſiones formare, ita vt ex ineptitudine abſoluatur ab inſtantia, & abſolutus in principali non poſſit iterum conueniri. Credo tamen, quod ſit intelligendum de ineptitudine euidenti: propter quam libello non eſt aliquo modo reſpondendum, nec ſuper eo lis conteſtanda, & de qua 18 Rota deciſ. 35. in nouis: in additio. incip. ſi quis in cauſa. quia libellus alia ineptitudine conceptus ſubſtinetur, & valet. Item iſta clauſula operatur, quod ſi quis agit ineptè, propoſita actione obtinere poteſt, vt per Alexand. in l. vinum. ff. ſi certum petatur. & in l. ſi filio. ff. de liberis & poſthumis, nec in libello requiritur locus, neque etiam dies, ſi criminaliter agatur, aut procedatur. per Alexand. conſi. 63. volumi. per Aretin. conſi. 61. colum. fina. poteſt procedi feriis in fauorem, & utilitatem hominum, non in honorem Dei, uel ſanctorum indictis non obſtantibus.

stantibus. Item iudex potest procedere in domo, de plano, non [19] pro tribunali sedendo per gloss. d. clem. sæpe. in vers. feriarum. abbreuiat dilationes, & excludit exceptiones, quæ requirūtur, altiorem indaginem per glo. d. clem. sæpe. & per Iaco. Butr. in l. si certo. §. custodiam. ff. commoda. & hic sufficit vna citatio aliàs tripla requireretur. gloss. in dicta clem. in versicu. citationem: nec requiritur aliqua litis contestatio, quā tollit ista clausula de plano, quia dicit gloss. in l. pro eadem. la ij. ff. ad l. Aquil. quod iudicium debet solemniter incipere per litis contestationem, & finire per sententiam in omnibus causis, nisi quando proceditur de plano. Item proceditur in istis causis reiectis exceptionibus, & appellationibus dilatoriis, quæ frustratorię, & ad differendum iudicii processum malitiosè opponuntur, quia istud importat verbum sine strepitu in constitutionibus positum, talia enim per quendam cōuocum clamorem, & tumultum solent examen non obstrepere, & veritati habēdæ obstaculum præbere, vnde dicitur: quod cultum suū iustitia perdit, quando silentia iudicii obstrepentium turba perfundit. 5. quæ. iiij. in loco. refert glos. in alleg. clem. sæpe. in versi. exceptiones. quia inquit Innocent. in capitu. olim de accusa. quod exceptio excommunicationis contra impetrantem inquisitionem, vel ob aliam causam oppositam, propter quam repelleretur à ꝓsequutione inquisitionis, quod non admittitur, quia nihilominus habet procedi ad testium receptionem, & ad sententiandū, & potest iudex refrenare testium multitudinem, & reprobationem, etiam in omnibus aliis, tam partium, quàm aduocatorum probationes, exceptiones, & allegationes compescere. Item postponere ferias indictas, non in honorem Dei, etiā partibus reclamantibus, vel contradicentibus vigore talis clausulæ. Item sentētiam ferre etiam sine scriptis, & sine libello, quia [20] secundum quosdam appellatur strepitus iudicii, ille totus processus, qui non pertinet ad rem petitam, nec principaliter, nec accessoriè, & aliàs, vt ibi per eum. Subdens ibidem, quod si adsit clausula sine figura iudicii in rescripto commissionis causæ, [21] prout est in materia nostra, quod nullus tunc ordo iudiciarius [22] requiritur seruari, nec per indaginem cognita veritate pronūciabit, sed mandata sibi iniuncta iudex exequutioni mandabit, veluti exemplum dat si Papa mandat alicui, quod de plano, sine strepitu, & figura iudicii, si ei constiterit ecclesiam tāto tempore vacasse, quod eius collatio sit ad sedem apostolicam deuoluta, tandem ecclesiam enim clerico conferat, amoto quocunque illicito detentore, quia tunc non citabuntur aliqui, nō fiet litis contestatio, non iurabitur de veritate dicēda, testes tamen recipientur, nec citabitur aliquis ad iurare videndum, nec admittetur aliquis ad dicendum contra testes, vel eorum dicta, nec fiet aliqua publicatio: sed si ex dictis testium constiterit de præmissis, nulla interiectione sentētiæ, ecclesiam conferet, detentorem amouendo, & si de falsitate literarum, aut aliàs excipiatur, quod iudicem moueat, nō cognoscet de hoc iudex, sed sicut merus exequutor supersedebit, & ipsas exceptiones ad sedem apostolicam deferet. capitu. de cętero. de re iud. Item cum tali clausula potest admitti libellus generalis, qui aliàs parte opponente non esset admittendus, vt per Alex. consi. 186. secunda parte, & per Barto. in extrauag. ad reprimendum. ver. figura. idem Alex. consi. 31. prima parte. Item libellus sufficit in tali iudicio, licèt careat solemnitatib. regulariter requisitis per Alex. in l. si ita. §. Chrisogonus. 8. colum. de verb. obliga.

Item potest pars incipere ab articulis, quibus probatis potest causa terminari per Ioā. Monachum in capi. fin. de hæret. quia cum per istam clausulam sit sublata figura iudicii, iudex non videt astrictus ad aliquas formas, rimulas, vel figuras iudiciorū, vnde merito dici potest, quod collector, vel iudex in causis spoliorum, tali cum clausula, iurisdictionem habens, nō teneatur seruare formam iudicii.

Vnde nimirum, si etiā tribus solitis personis non interueniētibus, idest actore, iudice, & reo, causas expedit, quod facere videtur virtute, d. clausulæ sine figura iudicii, quia cum figura iudicii dicatur, quando contradictor comparet, & sic tres personæ sunt in iudicio, scilicet iudex, actor, & reus, per Bald. Alex. & Doc. in l. j. C. qui admitti, & ibi Sali. Bal. in l. ne quisquā versi. de plano. de off. proconsul. & Ioan. And. in nouella. in c. de indemnitatibus. de electio. in 6. potest iudicium, & causas terminare, etiam non interueniente actore, etiā non interueniēte reo, &c. non tollit tñ ista causula defensiones, & probationes, ꝑ Dominos de Rota decis. 33. in nouis per Bald. in l. nemo. C. de senten. & in l. iustitia. de institu. & iur. & in capitu. finali, de not. for. fidelita.

Et per clausulam inspecta veritate, maximè quia, non est de [23] ꝑ se posita, sed adiuncta clausula siue figura proceditur in causis spoliorum: siue apicibus iuris, qui non habentur in consideratione, immo per talem clausulam tollitur etiam iuris ordo, dicit Aretin. consilio 84. columna 3. immo licèt probatio sit persuasiua, & non concludens, tamen in iuditio vbi est talis clausula, valet, & tenet, vt per eundem consi. 61. immo potest iudex cū tali causula ꝓcedere, vt vult, qa æquipollet clausulæ secundum meram voluntatem, vt per Imol. in cap. dilecti. de iudic. Lanfran. in sæpe allegata clem. sæpe, facit agentem ex vna causa, & probantem ex alia obtinere. per Felin. in c. si cautio. de fide instrum. Item facit, quod in contingentia casus non seruatur lex poli, sed lex fori.

Insuper vltra prædicta in causis spoliorum potest etiam agi criminaliter contra occupatores vsurpatores illorum vigore literarum Sanctissimi Pij IIII in forma breuis sub annulo pisca[24]toris Matthęo Minali generali spoliorum collectori sub die xx. Aprilis 1561. expeditarum pro faciliori spoliorum recuperatione, & recollectione editarum, quarum tenor in calce præsentis laboris describitur, & Paulus quartus in breui deputationis Hieronymi episcopi Torcellani, dat quod possit cogere quoscunq; ad coram se comparendum ad sese examini subijciendum, expedita sub die viij. feb. 1556. Per quę habes meo iuditio, quod causæ spoliorum omissis solemnitatibus, & paucis etiam seruatis substantialibus iudiciarijs, non tamen illis omissis, sine quibus non potest negotium expediri, sed illis tantum pretermissis, per quæ possit expeditio negocij prær ogari, vel impediri, & quali, quali petitione, articulis, vel partis intentione probatis in statuto partibus termino, parte citata, vel præsente, non citata, expediuntur in prima instantia.

In causis verò appellationum in hac materia proceditur pa[25]ri modo sine figura iudicij, & cum præallegatis clausulis, & modis in rescripto primæ instantiæ contentis. per iudicem: qui de appellatione cognoscit, qui est regulariter collector generalis, qui est in Romana Curia pro tempore Reuerēd. Thesaurarius generalis, cui causæ omnes spoliorum facta auocatione, a quibuscunq; iudicibus in Italia committuntur, cū expresso decreto, quod causæ spoliorum non possint ab alio iudice cognosci, [26] vel terminari: nisi sint specialiter a Papa commissæ, commissione Sāctissimi manu signata, vt per bullas Iulij iij. Sub Datū Romæ die x. Ianuarii 1553. & Pauli iiij. datū die 21. Octobris 1557. anno iii. quæ sunt in calce præsentis laboris descriptæ, ad quem a grauaminibus commissariorum, vel subcollectorum appellatur in locis vel terris ecclesię, quia in regno Neapolis, vbi est collector generalis specialiter deputatus. appellat a subcollectoribus ad collectorē regulariter, prout ego seruari vidi, sed ego cōsulerē ad tollēdas dubietates, qđ appellaret ad Sanctissimū Papam, vel Sedē apostolicam, vel ad camerā apostolicā, a qb. ego possem valide obtinere, vel cām cōmitti per rescriptum, vel ꝑ decretū, vel Reuerend. Thesaurario vel alteri: qa nō vidi breue aliquod collectoris in regno Neapolis cum tali facultate, & in causis appellationum proceditur dari modo sine figura iudicij, [27] & cum clausulis primæ instantię, nisi ex forma literarum appellationis aliter appareat. quia causa appellationis est vna cum principali, & quasi vnus articulus, vt C. ne in vna eademque causa tertio prouocetur. & est vtendum contra imperrantem iure, [28] quod impetrauit. l. si quis. ff. quod quisque iur. vt per Innoc. d. ca. cum olim. de accusa. vbi dicit, quod si iudex cum clausula sine strepitu, & figura iudicij deputatus, ecclesiam conferendo voluerit illicitum detentorem amouere, prout illi ex forma commissionis iniungitur, & ob hoc appellari contingat, quod iudex appellationis parimodo, sine figura iudicij de appellatione cognoscat, quia causa appellarionis est vna cū principali, & quasi vnus articulus, & ibi facto quæsito, quomodo iudex appellationis qui habet recensere acta prioris iudicij, & causę, vt cognoscat an bene, aut male sit appellatum, cum nulla acta per iudicem primum facta inuenit procedere debeat, respondendo dicit, quod iudex appellationis quærit à iudice, qui ita pronunciauit, quid eum ad sic procedendum mouit, & testes ab eo receptos repetet, & si tam ex responso iudicis, quàm ex dictis testiū, reperiet illum perperam processisse, reuocabit non pro tribunali sedendo, nec in scriptis, quod malè fuit per primum iudicem factum.

Quia licet Papa mādet sine figura iudicij procedi, inquit idē, iurisdictionis est, testes recipere, & eos ad perhibēdum testimonium coercere, & quod non prouidè factum est in prima instantia, iurisdictionis sit, & quantuncunque Papa mandet ali[29]quod pręcisè fieri, semper tamen intelligitur, quod legitimę exceptiones admittantur. c. ex parte. de off. deleg.

Et licet Papa mandet ad celerem expeditionem negocij deueniri, & procedi sine forma iudicij, non tamen intelligitur, illud de iudicij forma debere omitti, sine quo non potest nego[30]tium expediri, quia illud tantum vult Papa prætermitti, per quod potest expeditio negotij prorogari, vel impediri. Si verò literæ appellationis sint diuersę, & diuersam contineant formam, secundum illarum formam est procedendum, & forma seruanda: sicut est, si in cōclusione ipsarum literarum, esset clausula vocatis illis, qui fuerint euocandi. 8. quest. vltima. nouit quę clausula importat, vt iudex teneatur seruare ordinem iudicia[31]rium, per ea quæ habentur per Deci. consi. 173. & consi. 275. quæ clausula posita in literis Papæ, operatur quod exequutor nō potest subdelegare alteri Rota deci. 375. in nouis. si in forma. & Deci. 385. in antiquis.

Sed à sentenijs in causis spoliorum latis non licet appellare nec executio sententiæ differri, vel suspendi potest, nisi facto prius per condemnatos rerum, de quibus condemnati fuerint, in manibus collectoris, seu ministrorum suorum actuali deposi[32]to, quo facto videntur posse audiri in secūda instantia, & in causa appellationis, per verba breuis Sant. Pij IIII. Matthęo Minali directo. sub Dat. Romæ Anno 1560. die 30. Iulij sui Pont. Anno primo. cuius tenor descriptus erit in fine.

Et licet breue deputationis Illustrissimi & Reuerendissimi D. Nicolai Flisci Episcopi Sauonen. collectoris in Regno Neapo[33]litan. deputati D. mei, habeat, quod cognoscat causas, & terminet cum clausula omni appellatione postposita, per quæ verba generaliter prolata, & per signum, seu terminum, omni, quod est vniuersale, quod omnia comprehendit, & nihil excipit per Specu. in titu. de Sind. vers. quid si in aliquo l. à procura. C. mandatore, possit intelligi, quod sit sublata appellatio, & quod exequutio per appellantem retardari, aut impediri non possit, quia verba generaliter prolata, habent generaliter intelligi. l. de pretio. de publi. in rem actio. tamen facto deposito, vidi seruari semper, quod appellanti defertur, & appellationes in forma admittuntur: licet possit dici, quod iudex à quo non deberet appellationem admittere, stante dicta clausula, appellatione remota, quæ operatur, quoad iudicem à quo vt non teneatur deferre appellationi, vt per Felin. in capitu. nonnulli. de rescript. col. 25. Bald. in additio. ad Specul. de appellatio. versic. clausula appellatione remota.

SVMMARIVM.

1. *Actio rei persequutoria competit ad spolia.*
2. *Dominium est causa directæ actionis.*
3. *Fructus ecclesiæ, & vnde acquisita spectant ad ecclesiam iure dominij.*
4. *Clericus subtrahendo, vel donando, non potest disponere de rebus ecclesiæ.*
5. *Clericus expendens fructus luxuriose, tenetur ad restitutionem.*
6. *Ecclesia in fructibus ecclesiæ, habet possessionem, & proprietatem.*
7. *Acquisita de bonis ecclesię, ecclesia vendicat.*
   Etiam si sint empta non nomine ecclesiæ.
8. *Sexcasus: in quibus res empta de pecunia alterius, fit illius cuius fuit pecunia.*
9. *Emptum de pecunia aliena, ementi acquiritur regulariter.*
10. *Distinctio doctorum circa occupationem bonorum Clerici defuncti.*
11. *Ecclesia, vel camera petit spolia, non vt hæres, sed vt domina.*
12. *Prælatus possidet nomine ecclesiæ, & vti commodatarius.*
13. *Agitur contra hęredem prælati, pro eo, quòd prælatus gratiam fecit de bonis ecclesię.*
14. *Quilibet laicus potest agere pro recuperatione spoliorum nomine Camerę.*
15. *Item possessor semper est conueniendus, licet exhibeat authorem suum.*
16. *Acquisita de illicitè negociatis, parimodo sunt spolia.*

Quæ actio competat Cameræ apostolicæ ad Spolia.

QVAESTIO XII.

[1] REMEDIVM, vel actio, quæ competat Cameræ ad consequenda, vel recuperanda spolia ab hæredibus clerici, vel sacerdotis defuncti, vel alijs detentioribus ciuiliter agendo, mihi videtur esse rei persecutoria, vel actio directa in rē, quæ competit ecclesię, vel successori in ecclesia, ratione directi dominij, quod habet ecclesia in fructibus ecclesiæ, ac in rebus, vel ex fructibus, vel occasione ecclesiæ acquisitis: in cuius locum hodie Camera à Papa fuit posita, & suffecta in spolijs Rota decis. 855. in antiquis, per ea, quæ dicimus in pri[2]ma quæstione, quia directum dominium est causa directę actionis in rem l. in rem. ff. de rei vendic. glo. in §. nanque. institut. de actio. in ver. directum. Quia quòd fructus ecclesiæ, vel prouentus, redditus, aut emolumenta, & ex eis prouenientia vel inde acquisita per clericum, spectent ad ecclesiam, etiam iure dominij, videtur clarum per tex. in cap. videntes. 12. q. 1. vbi inquit tex. [3] ratione maioris vtilitatis, agri, hæreditates, prędia, & alia bona, quę antea vendebantur, matricibus ecclesijs tradita fuerunt per summos sacerdotes, & leuitas, vt de redditibus illorum elegantius communem vitam degentibus subministraretur.

Quorum administratio, & dispensatio spectaret in omni tēpore, ad episcopos Apostolorum locatenentes, est tex. in c episcopi. eisdem caus. & q. vbi dicitur, quod quicquid de prouisione fuerit, siue de agris; siue de fructibus, siue de oblationibus, quæ omnia debent conseruari ecclesię, & quod si episcopus aliter præsumpserit, poterit deponi.

Similiter habetur in tex. c. episcopus. 12. q. 2. vbi clericus, vel [4] episcopus non potest disponere, vel subtrahendo, vel donando de rebus ecclesiæ, quia non sunt eius: sed ecclesiæ, & si aliter facit, factum irritum, & inane censetur, quia clericus in fructibus beneficij, & ecclesiæ habet tantum vsum, & vsuarius tantummodo reputatur, est glo. in cap. fi. de pignor. cap. quia nos. de testam. cap. si quis sane. de pecul. cler. quia debet victu, & vestitu esse contentus, quia de rebus ecclesiæ solummodo est clericorum, quantū probabili ratione consumunt. gl. est in cap. res ecclesiæ. 12. q. 1. & clerici tantum necessaria habere debent ab ecclesia, & talis necessitas arctatur ad victum, & vestitum: immo dicit Io. de Lignan. in clem. gratiæ. quod si clericus vltra debitū expendit aliquod, luxuriosè viuendo de rebus ecclesiæ, tenetur [5] ad restitutionem ecclesiæ, idem dicit Abb. in cap. fina. de pecul. cler. in fi. & dicit Abb. in capitu. inquirendum, in primo not. de pecul. cler. quod rector ecclesiæ, nec redditus, nec oblationes, nec data ecclesiæ prætextu voti, facit illa sua, sed cędunt ecclesiæ vtilitatibus.

Quia ecclesia in fructibus, & rebus ecclesiæ habet posses[6]sionem, & proprietatem per Abb. in cap. cum esses. in repetit. de testa. vers. 5. principaliter. vnde secundum eum dicit Innoc. quod si aliquando inuenietur, hęc bona Deo oblata esse episcoporum prælatorum, aut capitulorum, debet intelligi, quod sunt eorum, quoad gubernationem, subijciendo ibi: quod hæc bona propter vtilitatem communem, diuisa sunt in ecclesijs diuersorum locorum, auctoritate summorum Pontificum, & episcopis, & alijs prælatis concessa extitit administratio eorum. c. vidētes. 12. q. 1. & c. præcipimus.

Et dicit Abb. in rep. cap. cum esses. de testa. vers. secundo principaliter. quod dici consueuit, quod acquisita de bonis ecclesiæ, [7] potest ecclesia vendicare. 12. q. 4. sacerdotes. & cap. fin. 12. q. vltima, quia quicquid acquirit prælatus de rebus ecclesiæ, vel occasione ecclesiæ, post suam institutionem, ecclesiæ est. glo. in cap. vt vnus. de pecul. cler. & glo. in cap. res ecclesię. 12. quęst. 1. dicit, quod de bonis ecclesiæ, illud tantum est clericorum, quod probabili ratione consumunt, vbi infert quod si clericus emit equū de bonis ecclesiæ, clerici non est, sed ecclesię, est bona glo. in ca. cum in officijs. de testam. quę multa allegat, quę dicit, quod quicquid acquirit sacerdos, vel quilibet alius clericus intuitu ecclesiæ, ad ecclesiam pertinet. Idem glo. in cap. primo co. in verb. acquisisse. & habetur in tex. in cap. primo. 12. q. 3. de quolibet clerico indistinctè, quod quęcūque acquisierit de ecclesię bonis, debet conferre ecclesię, alias punitur, quia dicit Abb. prealle. loco in cap. cum esses. si faceret clericus fructus suos, non video, quare de illis non posset clericus sibi emere prędia.

Habetur in tex. in cap. relatum. el secundo, de testa. quod acquisita per ecclesiam, debent remanere penes ecclesiā, vbi Abb. secundo not. dicit, quod si clericus de redditibus ecclesiæ emat equum, vel prædium, hæc possunt dici acquisita per ecclesiam, vnde sunt ecclesiæ, non autem clerici. bonus tex. in cap. placuit 12. q. 3. vbi glo. in verb. suo. quod licet clericus de pecunia ecclesiæ aliquid suo nomine emat, quod res illa statim facta est ecclesiæ. Idem inquit Abb. in cap. primo. vers. nota ibi. de pecul. cler. id quod est speciale in ecclesia per d. glo. optima glo. in cap. inquirendum. de pecul. cler. in vers. comparauit, quod si clericus nomine alieno prædia comparauit, puniendus est, & ecclesia taliter empta vendicare potest, licet sua non sint, & est speciale inquit in ecclesia, vbi Hostien. enumerat sex casus speciales, in quibus res empta de pecunia alterius efficitur illius, cuius est pecunia, quod est contra regulam, quia licet res ematur de pecunia alterius, tamen ementi acquiritur, non domino pecuniæ, & primus casus in ecclesia, inquit, secundum magistros, vt scilicet res [8] empta de pecunia ecclesię, ipsi ecclesiæ acquiratur, & vendicari possit. secundus in re empta pecunia militis: tertius in pecunia pupilli: quartus in re empta à marito de pecunia sibi data ab vxore. quintus in re empta à liberto de pecunia domini, vel patroni. sextus in re empta de pecunia funebri. Et si aliquid de meo peruenit ad te, bonum, & ęquum est, vt illud mihi reddas, vt per Io. And. de cap. inquirendum. & dicit glo. in cap. vt vnus. de pecul. cler. quod clericus acquisita occasione ecclesię, habet ecclesię restituere, quemadmodum quis tenetur, quando occasione rei tuę, aliquid ad eum peruenit. capitu. ad nostram de iureiuran.

Sequitur Couarruuias doctor Hispanus in cap. primo, de testam. vers. tertio ex vltimis. quod res empta à prelato de pecunia ecclesię, dominio ecclesię quęruntur à die emptionis, etiam si proprio prelati nomine fiat emptio, & hęc est inquit, communis opinio, licet in contrarium sit opinio Hostien. & id colligitur optimè in authen. licentia. C. de episcopis & cler. nec obstat regula in contrarium, quod emptum de pecunia aliena, ementi [9] acquiritur, non illi cuius est pecunia. l. ex ea. C. de rei vend. quia in rebus ecclesię, est speciale, vt emptum de rebus ecclesię, acquiratur dominium ecclesię, non ementi. Barbat. & Cardinalis d. cap. inquirendum, glo. in cap. apostolicos. 12. quest. 2. Corset. in sing. in vers. emptio. Roman. in authen. similiter. C. ad l. fal. col. sexta. Bal. in l. si quis presbyter. C. de episcopis & cler. dixi latè in q. de potestate clerici vel prelati. & maximè in vers. immo dicit Couarruuias.

Per quę meo iudicio manifestè apparet, quod tam fructus ecclesiæ, quàm prouenientia ex fructibus, ac occasione ecclesię acquisita per clericum, & relicta post eum, vti spolia sunt ecclesię, & per consequens camerę apostolicę in loco successoris, & ec-

clesiæ suffectæ, sepe allegara Decisio. Rotæ in antiquis 855. incip. cum camera apostolica. & ad illam spectant ratione dominij, meritò si dici potest, quod ad illa consequenda, vel recuperanda, competat actio rei vendicationis, cum ecclesia, cuius loco succedit Camera, habeat in talibus dominium per Abb. in repet. in c. cum esses de testa. vers. quinto, secundum vnam opinionem. & gl. in § & quoniam. in authen. de alien. & emphi. vbi ecclesiæ ad res ecclesiasticas, competit rei vendicatio, sed Inno. in c. cum officijs. de testa. posita quæstione quis occupabit bona clerici defuncti abintestato, distinguit, quod, vel sunt bona ecclesiæ, & talia occupabit ecclesia, vel sunt bona defuncti, & de eis est certum, quod fuerunt illius, & illa occupabit heres sanguinis, vel sunt bona de quibus dubitari potest, sintne ecclesiæ, vel defuncti, & tunc quia pro ecclesia presumitur, occupabit ecclesia, & si forsan illa occupet hæres sua auctoritate, habet actionem ecclesia, vel camera ex constitutione. l. si quis in tantam. C. vnde vi

Item quia in rem, quam possidebat ecclesia, per clericum defunctum, sibi & à se ipsa ius, dicit competit edictum diui Marci, vel furti, aut vi bon. rapto. vel ad exhibendum, vt in singulis notare poteris, actio autem expilatæ hæreditatis, vel edictum diui Adriani non competunt ecclesiæ, quia prędicta non petit vt heres, sed vt domina, si autem prelatus in alium transferret, tunc ad recuperandum non habet ecclesia, nisi rei vendicationem, vel ad exhibendum. Idem dicunt Hostien. Io. Andr. Zabarella, vbi vide per eos vniformiter loquentes, quid sit in casu, in quo heres institutus, occupat bona clerici defuncti sibi relicta, an formidare habeat pœnam constitutionis d. l. si quis in tantam. subdens ibidem Innoc. quod si clericus solummodo dimittat rem post mortem suam inter aliar res suas proprias, ciuilem possessionem retinet ecclesia, cum prelatus non possideat nomine suo, sed ecclesię, sicut commendatarius. ff. de acqui. possess. si colonus c. sine exceptione. 10. q. 2. quo loco etiam habetur per Innoc. Hostien. Io. And. quod pro damno illato ecclesię per prelatum, ad satisfaciendum agetur contra heredem prelati. 12. q. 2. episcopus qui filios si tamen ante mortem prelati lis sit contestata, & lite non contestata, de illis quę peruenerunt ad illum, & quatenus ad illum peruenerit, quia heres tenetur de dolo, & culpa prelati, si tamen non sit leuis culpa, reficiendo, & recompensando ecclesię.

Item potest agi contra eum, si prelatus de rebus ecclesię alicui gratiam facit, allegāt. l. cum ostendimus. ff. de fideiussor. pro quo vide Franc. Mar. in deci. Delfin. deci. 117. vbi dicit, quod successor in beneficio, tenetur remota administratione prelati, iuxta vires spolij, quę ad illum prouenerint, id quod hodie est dicēdum de camera apostolica, vel de illo ad quem spolia vadunt, & decis. 105. habetur, quod bona clericorum habent inuentariri per iudicem ecclesiasticum &c. vt ibi latè quam decisio. vide pro hac materia: & pro recuperatione rerum ecclesię, & spolij non solum camera apostolica potest agere, sed & quilibet laicus potest intentare rei vendicationem nomine camerę. per tex. in c. si quis presbyterorum. de reb. eccles. non alien. vbi Abb. Sicul. & per Doctor. in l. iubemus. la secunda. vers. iconomus. C. de sac. san. eccles. contra quemcunque detentorem, & seu possessorem rerum ecclesię, quia possessor est semper conueniendus, licet exhibeat auctorem suum per glo. c. quicunque. 12. q. 2. quam vide, quę distinguit an res sit mobilis, vel immobilis, & an possideat nomine suo, an alieno, pro quo vide etiam gl. in c. si quis. de reb. eccles. non alien. in glo. fin.

Et hęc pro nunc sufficiant, pro eo quod mihi occurrit dicere in hac materia spoliorum, prouenientium ratione fructuum ecclesiæ, vel occasione ecclesię. Ad illa vero spolia, quę non veniunt causa ecclesię, sed occasione illicitarum negociationum, vel alias contra sacros canones acquisitorum, quę itidem sunt effecta, & declarata spolia, per bullam Sanctissimi Pij quarti editā sub anno 1560. Anno sui Pontificatus primo, quę est inserta in quęstione quę negocia sint permissa, aut interdicta cler. Credo quod possit parimodo dici; quod competant actiones illę, quę cōpetunt pro spolijs ecclesiasticis, quia parimodo sunt spolia, & parimodo applicata, & incorporata camerę, parique modo committitur illorum exactio, veluti fit aliorum spoliorum, vel saltim posset dici, quod ad illa competat conditio ex lege, ex noua obligatione, quę datur, si non caueatur de nomine actionis. l. idem. §. j. ff. naut. caupo. stab. gl. in §. nanque. in ver. deficiente instit. de actio. pignor.

Vlterius est facta constitutio per Paulum IIII. contra occupatores bonorum camerę apostolicę, debitoresque illius &c. edita anno 1556. 8. Kalen. Nouembris. in qua renouata bulla Gregorii XII. & pœnis in ea contentis, contra inuasores, & occupatores talium bonorum, ac constitutionibus aliorum prędecessorum pontificum, sententijsque Reuerendissimorum camerę apostolicę clericorum. de superlatis, ac protestationē Alexandri Palanterij camerę apostolicę procurationis fiscalis, de nouo statuit, & mandat, quod pro recuperatione talium bonorum, cōtra detentores, & occupatores procedat. & procedi possit ad varias atroces pœnas, cuius constitutionis vigore poterit procedi contra occupatores, & detentores spoliorum ad pęnas in d. constitutione contentas, modo, & forma in eadem constitutione traditis, & expressis, cuius tenor est in fine descriptus.

SVMMARIVM.

1 *Contra agentem datur conuento exceptio.*
2 *Exceptiones sunt comparatæ gratia reorum defendendorum.*
3 *In causis spoliorum, proceditur ex forma rescriptorum.*
4 *Quid importet verbum sine strepitu.*
5 *Iustitia perdit cultum suum, per turbam obstrepentium.*
6 *Quid importet clausula, sola facti veritate inspecta.*
7 *In causis spoliorum, admittuntur exceptiones releuantes.*
8 *Exceptiones sunt de iure naturali.*
9 *Exceptio habuit ortum in paradiso ab Adam peccante.*
10 *Defensio, nec per rescriptum, nec per statutum tolli potest.*
11 *Princeps non potest tollere illa, quę sunt de iure naturali, vel gentium.*
12 *Iudex non potest aliquid immutare; vbi ius est alteri quæsitum.*
13 *Exceptio peremptoria non tollitur per rescriptum de certa scientia.*
14 *Ius præscriptionis, fuit inductum auctoritate Principis.*
15 *Durum est coram suspecto litigare.*
Et lites habent procedere sine suspitione.
16 *Ex leui causa remouetur iudex suspectus.*
17 *Delegatus à Principe suspectus recusatur de iure cili, & canonico.*
18 *Iudex delegatus impetratus à procuratore non recusatur à domino.*
19 *Exceptio suspicionis, tollitur per consensum procuratoris.*
20 *Quando iudex delegatus possit recusari.*
21 *Quando de iure ciuili, vel canonico ordinarius possit recusari.*
22 *Allegans iudicem suspectum, proponat in scriptis causam suspicionis.*
23 *Exceptio suspicionis proposita impedit procedi in causa.*
24 *In notorijs non est locus suspicioni.*
25 *Vide de causis suspicionum num. 70.*
26 *Delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparatur ordinario.*
27 *Quę sit exceptio litis finitę.*
28 *Omnis lis finitur iuramento.*
29 *Iuramentum & transactio à pari procedunt.*
30 *Pactis & conuentionibus est standum.*
31 *Quid sit transactio.*
32 *Vide de effectu transaccionis.*
33 *Quid sit res iudicata.*
34 *Exceptio solutionis elidit actionem.*
35 *Iudex supplet pro reo non opponente exceptionem solutionis, de qua cōstat.*
36 *Exceptio compensationis tollit obligationem naturalem, & ciuilem.*
37 *Vide de effectu exceptionis compensationis.*
38 *Decimę sunt integrę soluendę, & portandæ sumptibus soluentis.*
39 *Exempti non veniunt in generali sermone comprehensi.*
40 *Exempti non tenentur ad collectas Papæ.*
41 *Pauper non tenetur vltra quam facere potest.*
42 *Per paupertatem actum redditur inane.*
43 *Vide de effectu, ac de priuilegijs paupertatis.*
44 *Pauperes cancellantur de libro extimi.*

De exceptionibus in causis spoliorum opponendis, & de præscriptione.

QVAESTIO XIII.

VT in causis, & litibus aliarū rerum euenire solet, quod licet actio intentata in sui substantia sit efficax, puta quæ intentatur contra ciuiliter, & naturaliter obligatum, qui prima facie videtur cōdemnandus, sed tamē non est efficax quantum ad opem exactionis, sępe enim accidit, vt licet ipsa prosecutio, qua actor experitur iusta sit, tamē iniqua sit aduersus eum, cum quo agitur, ideoque contra agētem datur conuento exceptio. § primo instit. de exceptio. ita parimodo credo quod in causis spoliorum accidere solet, vt actio intētata per Cameram contra hæredes defuncti, seu spoliorum detētorem, aut alium obligatum, clipeo exceptionis oppositæ submoueatur, & inefficax reddatur, quia exceptiones sunt comparatę gratia defendēdorum eorum, cum quibus agitur, instit. eo. in principio, vnde meo iudicio non erit factum sine aliqua ratione, si hic subnectam, an, & quæ, & quando competant, vel opponi possint exceptiones in causis spoliorum à reis conuētis, ad impugnandam actionē contra eos intētatam, & more solito p cōtraria procedēdo, quomodo magis elicitur, & habetur veritas. l. munerum. §. mixta. ff. de mun. & honor. & Bartoli ingenium illustrauit procedere p contraria p Lud. Gom. q. secunda prohe. 2. in reg. Cancellarię Dico, quod in causis spoliorum non vidētur admitti debere, nec posse aliquę exceptiones, vel dilatorię, vel pemptorię, vel subreptionis aut nullitatis, cōtra rescriptum: vel recusationis cōtra iudicem, aut alias cuiuslibet generis exceptiones: quia in causis huiusmodi non proceditur, nec procedi habet, nisi ex forma rescriptorum, à Romanis Pontificibus de super

editorum, secundum quorum formam, propter causas in eis appositas, & maximè propter clausulam sine strepitu, & figura iudicij, proceditur semotis omnibus exceptionibus, per tex. & ibi glo. in clem. sępe. de verb. signif. quia verbum sine strepitu importat, quod procedatur reiectis exceptionibus, & appellationibus dilatorijs, quæ frustratoriè, & ad differendum iudicis processum malitiosè opponuntur, talia enim per quendam cōuocum clamorem, & tumultum, solent examen obstrepere, & veritati habendæ obstaculum præbere, vnde dicitur, quod cultum suum iustitia perdit, quando silentia iudicij obstrepentium turba perfunduntur, sexta q. 4. in loco. gloss. in dicta clem. sæpe. in verbo exceptiones. quia, inquit Innocen. in cap. olim. de accusa. ꝙ exceptio excommunicationis contra impetrantem inquisitionem, vel ob aliam causam opposita, propter quam repelletur à prosequutione inquisitionis, non admittitur, quia nihilominus habet procedi ad testium receptionem, & ad sententiandum, quia potest iudex magis refrenare testium multitudinem & probationem, & in omnibus alijs, tam partium, quàm aduocatorum probationes, exceptiones, & allegationes compescere: item postponere ferias indictas, non in honorem Dei, etiam partibus reclamantibus, vel contradicentibus, & alias, vt ibi per eum: Item per clausulam sola facti veritate inspecta, adiuncta clausula, sine figura in rescriptis apposita, proceditur in causis spoliorum, sine apicibus iuris, & vt vult iudex, quia talis clausula æquipollet, clausulæ secundum meram voluntatem, & per Io. de Imo. in c. dilecti. de iudi. & per tales clausulas tollitur ordo iuris, per Areti. consi. 84. col. 3. per quæ, & per ea, quæ deducimus in q. de modo proceden. in cau. spolio. vbi diximus de clausulis, & de virtute clausularum, in rescriptis super spolijs, & materia spoliorum factis appositarum, videtur, quod nullæ exceptiones in causis huiusmodi admitti debeant, immo quod quibusuis exceptionibus remotis, & reiectis, procedere habeat iudex ad expeditionem, & seu terminationem causarum.

Verum his non obstan. ego credo, quod exceptiones maximè, quæ sint releuantes, & quę non calumniosè, & malitiosè ad differendum, & quæ frustratoriè, non opponantur, admitti debeant, nec possit in causis spoliorum reijci per iudicem, aut submoueri: quia exceptiones proueniunt à iure naturali, per Abb. in rubr. de excep. extra. cum exceptiones, sint defensiones. l. siquidem. l. defensiones. C. de exceptio. cap. dilecti. ex. eod. titu. sed defensio est de iure naturali. l. prima. §. arietes. ff. si quad. paup. fe. dic. l. vt vim. ff. de ius. & iu. & dicit Abb. in rub. de exceptio. quod exceptio habuit ortum in paradiso, Adam excepiente, quod deceptus ab Eua, peccauerat, per Spec. in §. sanè. in prohęmio, subdens Abb. ego credo quod processit ab ipsa natura, quia exceptio est quædam defensio, quæ est de iure naturali, quæ defensio nec per rescriptum, nec per statutum tólli potest, per Bal. in d. l. vt vim. merito exceptiones tales, non possunt, non admitti, & per Fel. in cap. causam quæ. de rescrip. extra. vers. similiter dicit Car. vbi dicit, quod statutum tollens exceptionem, intelligitur de iniusta exceptione, non de iusta, quia illa quę sunt de iure naturali, vel gentium, princeps non potest tollere, nisi subsistente causa, iusta, & rationabili. glo. & doctor. in l. fi. C. si contra ius, vel vtil. publi. immo quæcunque clausula ponatur in commissione sub quacunque verborum forma, neque prætextu talis ample commissionis, poterit iudex reijcere exceptionem acquisitam parti, quantuncunque sit talis exceptio, de rigore iuris inducta, veluti est dare exemplum in exceptione præscriptionis, qa in his, quæ ipse iudex habet facere, verum est, quod non tenetur sequi regulas iuris, sed in his, quę iam facta sunt, ex quibus est ius alteri quæsitum, iudex non potest aliquid immutare, sed tātum illud sequi. l. bona fides. ff. depos. alias esset auferre ius alterius, quod est contra naturalem æquitatem, per Barto. solemniter in extrauag. de reprimen. in vers. videtur. in fi. id, quod dicit Ias. semper est cordi tenendum, & nunquam obliuioni mandandum, vt per eum in l. si sit legatum in principio. de leg. primo col. 6. mihi nu. 29. & dicit idem Ias. in l. si quis iniquum. §. si is pœna. 2. col. ff. quod quisque iur. quod exceptio peremptoria, non tollitur licet in rescripto adsit clausula de certa scientia, & clausula non obstan. nisi expresè sit dictum, & expresse facta mentio, qa nisi de eo fieret mentio, princeps nullo mō intelligeretur perēptoriam exceprionem tollere, cum sit nimis grauis præiudicij. not. Ant. de Butr. in cap. ex parte. de for. compet. primo not. per Innocen. in ca. super literis. de rescrip. & quod princeps si expresse dicat, possit tollere exceptionem peremptoriam tertio competentem, credo quod sit intelligendum de exceptione, quæ sit acquisita tertio iure positiuo, & iure supra quod est princeps, puta si mihi cōpetat exceptio acquisita iure præscriptionis, quod est ius inductum auctoritate principis, in quo princeps potest mihi suo modo præiudicare, etiam sine causa. l. digna vox. C. de leg. secus si alio iure, puta iure naturali si mihi acquisita illa exceptio, quia cum non possit tollere princeps iura naturalia, ego credo, quod non possit præiudicare in inductis, & mihi acquisitis à iure naturali, vt dixi supra.

Nec obstant in aliquo in contrarium supra adducta, & primo illud, quod clausula sine strepitu &c. in rescriptis, importat quod procedatur reiectis exceptionibus, & appellationibus dilatorijs, quia intelligitur de exceptionibus, quæ frustatoriè etiā ad differendum iudicis processum malitiosè opponuntur, non autem, quando vere, & cum causa opponuntur, vt per gl. d. cle. sępe. loco supra allegato. Item non obstat, quod vigore clausulæ, sola facti veritate inspecta, importetur, quod iudex possit procedere sine ordine iudiciario, & sine apicibus iuris, & vt vult, quia per hoc non intelligitur, quod habeat procedere, demptis substantialibus, tam pro parte rei, quàm pro parte actoris, nec quod per hoc auferatur, vel ablata intelligatur facultas alicui ex partibus faciendi suas defensiones, quæ per istam clausulam non tolluntur, per dominos. de Rota decis. 33. in nouis. per Bal. in l. nemo, C. de sent. & in l. iustitia. de iust. & iur. & in ca. fina. de no. for. fidel. vnde merito posset dici, quod in causis spoliorum possunt admitti exceptiones, quæ in alijs causis venirent admittendæ, quia illud quod expresè non reperiatur prohibitum, regulariter in omnibus permissum esse intelligitur, vulgatis iuribus, qualiter posset dici de exceptione suspitionis, vel recusationis iudicis suspecti, quæ ex multis causis potest coram quolibet iudice, tam ordinario, quàm delegato opponi, nec vllo modo videtur posse reijci, vel non admitti, quia lites habent procedere sine suspitione, quia durum est litigare coram iudice suspecto, & à quo quis non sperat posse consequi iustitiæ complemētum 3. q. 5. suspecti. & l. apertissimi. C. de iudic. glo. in ca. accedēs. il secundo. vt lite non contesta. immo ex leui causa remouetur iudex suspectus per d. glo. in c. accedens, il secundo vt lit. non cōtest. & per gl. in ca. postremo. de appella. & ego possum attestari esse de stilo signaturę, & Romanæ curiæ, quod præstito solū per partem iuramento perhorrescentiæ, causæ auocantur, & alteri committuntur, prout seruari vidi, & practicaui, maximè si sit Iudex delegatus, & ad instantiam partis procuratus, quem in curia iudicem affectatum vocant: Quia iudex delegatus etiam à principe de iure ciuili, vt suspectus recusatur, & multo fortius de iure canonico, non tamen ab illa parte, ad cuius instantiam esset delegatus, ex quo semel in eum consensit auth. offeratur. C. de litis contesta. per Ias. in l. apertissimi. C. de iudi. immo si procurator in specie delegatum impetrat, non potest dominus eum recusare, per glo. quæ est notabilis. in ca. cum olim. in gl. 2. de caus. possess. & proprie. quod tamē intelligitur, nisi noua causa superuenerit, per Ias. dicto loco, quia exceptio suspectionis, tollitur per consensum procuratoris in iudicem. per Bald. in additione ad Spe. in tit. de rescrip. præsenta. vers. consensus. si verò esset delegatus ad instantiam partium, & de consensu vtriusque partis, puta data lista confidētium, & suspectorum, vel viua voce eum partes elegissent, tunc à neutro posset, vt suspectus recusari, quia recusatio tunc esset temeraria pp interuētum consensus ab vtraque parte, & licet de iure ciuili posset fieri, tamē eo casu non fit, nisi cum iusta causa p no. p Ang. in l. quia poterat. ff. ad Treb.

Iudex ēt ordinarius pōt allegari suspectus, & recusari de iure canonico. ca. cum speciali. vbi glo. & Doctor. de appella. ca. si qs contra. de for. comp. ca. suspitionis. de off. delega. & de iure canonico eliguntur arbitri iuris, qui de causis suspitionis cognoscūnt ca. secundo requiris. §. fin. de appella. & ca. causam quæ. de offi. deleg. de iure verò ciuili, an ordinarius, possit vt suspectus recusari, disputat glo. secunda in l. apertissimè. C. de iud. idē facit in l. quia poterat. ff. ad Trebel. sed tamē communis conclusio Doctorum vr̄ esse, quod de iure ciuili non possit recusari, vt remoueatur, tanquam suspectus à causa, sed si est suspectus, potest peti sibi dari aliquē adiunctum, cum quo procedat in causa auth. si verò contigerit. C. de iud. per Ias. in præallegata. l. apertissimi. prima col. vers. nunquid. fallit tamē in casibus enumeratis per eundem Ias. ibi.

Et in casu nostro, cum causæ spoliorum sint causæ camerales cameræ apostolicæ, & causæ ecclesiasticæ, vr̄ quod in eis habeat seruari dispositio iuris canonici, non ciuilis tanquam magis ꝓpitia, & magis fauorabilis. glo. 3. in ca. fin. de consuet. not. in ca. illud. de præscri. & in ca. sanctorum. eo. Card. Flo. in d. c. fin. de consuet. ca. lege. c. si in adiutorium. 10 distin. refert Alex. cons. v. 5. vol. 3. col. rep. in clem. prima. de off. ordin. & est argumēto à minori ad maius, quia si secundum Bartol. in l. quia poterat. ff. ad Trebel. in terris imperij seruatur, & seruari habet ius ciuile indistinctè, in terris verò ecclesiæ ius canonicum, multo fortius id videtur dicēdum in causis, vt scilicet in causis ecclesiasticis seruetur dictamen canonum potiusquam censura legum ciuilium. gl. 3. ca. fina. de consuet. not. in c. illud. capit. sanctorum. de præscriptioni.

Et qui iudicem recusare intendit, debet causam iustæ recusationis allegare coram ipso, & taliter causam alleget, quæ si esset probata, deberet legitima reputari. ca. cum speciali. de appell. & ca. vt debitus. & ista recusatio, siue suspecti allegatio, nō est oretenus faciēda, sed danda in scriptis. c. quoniam. de probatio, & semel quod fuit proposita ista exceptio, impedit procedi in causa, quousque si probata, p gloss. in ca. quoniam. de probatio. in vers. recusationis. & in glo. sequenti. quia est exceptio dilatoria.

3.q.3. afferat. & pbari dēt corā arbitris a partib. electis. c. suspitionis. de off. del. qua pbata supersedere hēt iudex, nec in cā hēt se aliquo mō intromittere, quia apparet ipsum non hēre iurisdictionem, post pronunciationem arbitrorum: si verò non sit probata, delegatus in causa procedit.

Item habet proponi ante litem contestatam, vt exceptio dilatoria capi. intra monasterium. de re iud. l. apertissimi. C. de iudi. & iij. q. iij. afferatur, aut saltem infra terminum statutum a lege ad proponendas dilatorias capitu. pastoralis. extra de exceptio. & post litem contestatam nō opponitur, nisi ex noua cā. capi. insinuante. de off. deleg. non tamen opponitur, si superueniat post conclusum in causa per Ioan. And. in capitu. dilect. de ordin. cogni. per text. in capi. de auditis. de procura. quia iudex in notoriis non allegatur suspectus, & conclusio in causa facit 24 notorium. per gloss. in capitu. significauerunt. de testi. Ludo. in singu. vers. exceptio dilatoria.

Secundum tamen leges habent proponi vsq; ad viginti dies d. §. afferatur. & authen. consequ. C. de sentent. & interlocutoriis. per glo. in cap. secundo requiris. in verbo coram eo. de appella.

De causis verò suspitionis, quæ allegari possint contra iudicem, vide per gloss. in capitu. causam quæ de off. deleg. vbi multas enumerat, puta si iudex sit vassallus aduersarii: si suffraganeus impetrantis: si consanguineus: si extitit aduocatus in eadē causa: si habet consimilem casum in causa propria, vbi ponit versum, quatuor ista, timor, odium, dilectio, census, sæpe solent hominum rectos peruertere sensus, & glo. in cap. super eodem titu. allegat alias causas, puta quia habet litem, vel causam cum suo monasterio, quia illum redeuntem a Romana curia non admisit ad osculum pacis. Item quia ei dixit, quod si posset ei noceret in illa causa.

Item maxima amicitia aduersarii cum iudice, nō enim omnis amititia est causa suspitionis. l. latè. §. amicos. de verborum signifi. per glo. in capitu. accedens. el secundo vt lit. non contesta. vide causas istas numeratas ad longum per Dec. in capi. postremo. de appella. Item per Specu. in tit. de iud. delegat. in §. super est videre & per Ioan. Andr. & alios in cap. legitima. de appella. in 6. per Abb. in capi. secundo. vt lit. non contesta. per Iaso. d. l. apertissimi. C. de iud. vbi latè, sed vltra omnes vide Card. 25 Alex. in d. capitu. postremo. de appella. vbi in causa suspitionis enumerat septuaginta casus.

Sed quæquæ sint, & quot causæ suspitionum, quæ contra iudicem allegari possint, non videntur posse allegari, neque cōtra generalem Collectorem, nec contra eius subdelegatos cōmissarios i causis spoliorum, quia tam collector generalis, quā substituti, seu ab eo subdelegati cōmissarii, sunt delegati regulariter ad vniuersitatem causarum. subdelegantur enim commissarii ad omnes, & singulas causas quoruncunque spoliorū occursorum, & occurrendorum in diœcesibus, in quibus deputantur, & subdelegantur, quia delegatus ad vniuersitatem causarum dicitur, quando fit delegatio sub nomine territorii, puta delego omnes causas talis castri. glo. est in l. prima. & ibi Barto. Bald. Saly. ff. quis & a quo. per Ias. in l. a iudice. ij. col. C. de iudic. vnde contra eos non videtur quod possit allegari suspitio, qa deputati, & delegati ad vniuersitatem causarum de iure ciuili 26 non possunt recusari, per glo. quę singulariter dicit. in l. fi. in gl. prima. C. de iudic. quia delegatus ad vniuersitatem causarum, æquiparatur ordinario, per ea, quæ dicit Iaso. in l. a iudice. C. de iudic. qa regula, quod potest iudex delegatus allegari suspectus, intelligitur si sit delegatus in causa particulari, per d. gloss. sed d. glo. vti non bonam, nec approbatam reprobāt Iacob. Butr. Bal. Saly. & Rapha. Fulgo. vnde forsan posset dici, quod talis exceptio posset admitti contra commissarios cameræ, aliqua iusta, & legitima causa suspitionis subsistente, licet videantur & sint delegati ad vniuersitatem causarum, vt per d. doctores, quia lites, & causæ habent procedere, sine suspitione per glo. in capit. accedens. el secundo vt lit. non contesta. & cum non reperientur expresè exclusæ in causis spoliorum, meritò in illis quoq;, prout in aliis tales exceptiones admitti debēt, quia illud, quod non reperitur prohibitum, permissum regulariter, & concessum videtur, & illud, quod non est immutatum stare semper non prohibetur. l. conficiuntur. C. de codicil.

27 Item videtur, quod possit opponi quæcunque exceptio, quæ est inducta, vt sit finis litiū, qualis est exceptio litis finitæ, q̄ est s. iuri, trāsactionis, rei iudicatę, & ēt pscriptionis. l. j. & ij. vbi Bar. ff. de iureiu. l. fi. C. de exceptionib. enumerant, p Bart. in l. fratris. C. de transa. q impediūt litis cōtest. & pcessū, vt p Bar. d. l. fratris. & p Bal. i l. postquā liti. C. de pac. si tñ nō reqrat exceptio, q̄ opponit altiorē indaginē, qa tūc nō impedit, sed reseruat post litē cōtesta. discutiēda. not. in l. nā, & postea. vbi Alex & Doct. ff. de iureiu. & dicit Bar. in d. l. fratris. de exceptione trāsactionis probatur ibi. de exceptione iurisiurādi pbat. in l. j. de iureiu. de exceptione rei iudicatæ probatur. l. finali. ff. de re iudi. & de præscriptione probat in l. si p suo de præscrip. lōg. tēp. Quia omnis cōtrouersia dirimit, & finit iuso p tex. in c. si Christus. de iureiur. 28 qa (inquit ibi gl. in ver. oīs cōtrouersia) post iuramētum delatum, & præstitum nihil amplius est quærendū. l. nō erit. §. delatum. ff. de iureiuran. & iuramentum parem habet auctoritatem cum transactione, & maiorem quam habeat res iudicata. leg. 2. ff. de iureiuran. quod est verum de iuramento delato a parte parti, istud enim retractari non potest. leg. admonendi. ff. eod. 29 titul. debet etiam esse delatum cum approbatione iudicis, per Bartol. in l. manifestè. ff. eo. & dicit Abb. d. cap. & si Christus. secunda colum. vers. not. quarto. quod licitè iuratur vt recedatur a lite, & infertur ex hoc, quod exceptio ista, quòd causa fuit iuramento finita, impedit litis contestationem, sicut quælibet aliqua exceptio litis finitæ, cum iuramentum debeat esse finis controuersiæ. gloss. in c. primo de lit. contes. lib. 6. vt per eundem Abb. d. loco. Et parimodo per transactionem sequutam inter partes, videtur finitum, & terminatum litigium super re, super qua fuit transactum, vnde si semel fuit super spoliis facta concordatio, vel transactio, Cameræ Apostolicæ de nouo agenti, habet obstare transactionis exceptio, quia pa- 30 ctis, & conuentionibus est standum. l. ait pretor. ff. de pact. quia per transactionem quælibet pars videtur a lite recessisse, quia transigere est ab actione transire, & a lite recedere. leg. eius vj. 31 ff. de rei vend. Bartol. in l. prima. ff. de transa. quia transactio licitè facta, impedit sequens iudicium per Specul. in titu. de rescrip. præsenta. §. 4. vers. item si quid. & si sit facta transactio post sententiam, impedit sententiæ exequutionem. idem Specula. de exequu. senten. §. postremo. versic. 12. si obiicitur. vide tamen Barto. in l. eleganter. ff. de condi. in deb. vbi dicit, quod non potest fieri transactio post sententiam, vbi rationem assignat, videlicet quod transactio fit super re dubia, & lite incerta, sed postquam est iudicatum, non est dubia, ergo. sed ego intelligo iudicatum, idest in casu rei iudicatæ, quoniam potest verè dici res iudicata, non quando est sententiatum, vt per eundem Bartol. in l. litigatoribus. C. de appella. vbi ponit differentiam inter sententiam, & rem iudicatam, quia cum res iudicata pro veritate habeatur, tunc non potest dici res dubia, immo exceptio transactionis impedit fieri accusationem de crimine, de quo non potuit transigi. per Alexand. in l. si maritus. §. si negauerit ad. l. iul. de adul. per Bald. in l. si accusationis. C. de accusatio. & exceptio transactionis impedit petitionem residui. l. post decisionem. vbi Bald. in principio. C. de fur. immo transactio, maximè si sit facta causa a lite recedendi, non potest rescindi etiam ex capite, vel prætextu enormis læsionis. per Alex. in cons. 42. colu. quarta lib. primo. quia magnum commodum sentit, qui a lite recedit. Lud. Gomes. in reg. de annali. q. 2. mihi num. 4. & pactum de non petendo, quod est in transactione, parit duas exceptiones, scilicet declinatoriam, & peremptoriam. Bald. in margarita. vers. pactum versicul. primo. & debet allegari talis pacti exçeptio, quia non repel- 32 lit agentem, nisi per reum allegetur. Bartol. in l. si vnus. §. pactus. 6. colum. ff. de pact. & exceptio pacti de non petendo, est de iure naturali, vel gentium. leg. prima. ff. de pac. & exceptio transactionis, admittitur etiam post litem contesta. in Specul. de exceptio. §. 3. versic. sed pone quod in causa appella. & versi. sequen. & per Bartol. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de conditione indebit. vbi dicit quod ista exceptio potest opponi in quacunque parte iudicij, vbi vide pro ista materia.

Item rei iudicatę exceptio, opponitur contra agentem in causis spoliorum, quæ tunc competit, quando non fuit appellatum infra decendium, quo casu fecit sententia transitum 33 in iudicatum, aut quando appellatio non fuit legitimè prosequuta, vel quando sunt latæ tres sententiæ conformes, quia tunc est res iudicata per Abba. extra de senten. & re iudicat. in rubrica. & per Bartol. in l. litigatoribus. C. de appella. & per eundem in l. prima. ff. de re iudic. quæst. prima. & per Pau. de Cast. in cons. 38. quod incipien. in casu pręsenti. quę exceptio potest opponi etiam stante statuto, quod nullæ exceptiones opponantur, vt per Docto. in leg. prima. ff. de re iud. & impedit litis contesta. per eundem Bart. in l. fratris. C. de transac. & per eundem in l. eleganter. §. si quis. ff. de condi. indeb.

Item potest opponi exceptio rei concessę, gratiæ factæ, & seu spoliorum condonatorum. puta quando a sede, vel camera apostolica esset facta gratia concessionis, seu condonationis spoliorum alicui, qualiter quotidie, quæ est eius benignitas, & liberalitas solet facere Sanctissim. Pius Quintus, quia talis exceptio opposita, excludit agentem, vt per glo. in cap. causam in verbo detinere. de præscriptio. in fi. glo.

Item quando esset per alia tempora solutum, & satisfactum cameræ pro spoliis, tunc etiam potest opponi exceptio so- 34 lutionis, quæ de sui natura actionem elidit. per Bald. in l. iusiurandi. ff. de iureiuran. Paul. de Castr. consil. 405. quia solutione illius quod debetur, tollitur omnis actio. insti. quibus. mod. tol. oblig. vbi gloss. siue re, siue verbis, siue consensu sit obligatio: Item siue ex delicto, uel, quasi, Item siue ex ciuili, siue naturali, vt ibi per eam, quia exceptio solutionis dicitur exceptio litis finitę, de qua si constet in actis, licet de ea non opponatur, 35 iudex pt supplere pro reo non opponente exceptionē, quando sibi maximè constat ex actis, actorem actione carere, per ea quę dicit Bar. in l. si vnus. §. pactus. 6. col. & ibi Bald. ff. de pac. & exceptiones solutionis, prescriptionis, iuramenti, & rei iudicatę equiparantur ad effectum liberationis per gl. in l. vbicunque in principio. ff. de fideiuss.

Item si ex alia causa liquida quis esset creditor cameræ apostolicę, qui pro spoliis tenetur, si petat compensationem admitti pro suo credito, ego credo, quod liquidato pariter spoliō, eo casu posset admitti exceptio compensationis contra cameram agentem, quę regulariter admitti solet de liquido ad liquidum. per Fel. in c. cum Io. heremita extra de fide instru. quia exceptio compensationis, tollit obligationem naturalem, & ciuilem, per 36 Bal. in l. rei iudicatæ. §. hæredi. ff. sol. mat. & quia exceptio compēsationis, est exceptio peremptoria, quæ non venit ad impugnandum sententiam, sed venit ad limitandum, vel moderandū exequutionem, si non fuit opposita ante sententiam, potest nihilominus opponi post ad impediendum exequutionem, quia se compatitur cum sententia. l. secunda. & ibi Bal. C. de compensa. per Ias. in l. prima. C. de iur. & fac. ignor. secunda col. per Felin. in c. Io. hæremita de fid. instru. vbi dicit, quod etiam post sententiā, quæ transiuit in rem iudicatam potest opponi talis exceptio, & 37 fieri possent positiones de compensatione, & tenetur pars respondere, non obstante iudicato, quia secundum Bal. in l. Iulianus. ff. de cond. & demon. exceptio compensationis, dicitur fictę exceptio solutionis, & sic vides, quod potest opponi exceptio compensationis, sed posset instari de vno contrario, qp non possit opponi talis exceptio in spolijs, quemadmodum non potest admitti, vel opponi in decimis, & in tributo, per Abb. in ca. tua nos. secunda col. de decimis. num. 50. in fi. quod dicit ibi tenere omnes doctor. Sed potest responderi, quod illud est speciale in decimis, quæ habent semper solui sub præcepto integrę ecclesiæ sine diminutione, & sunt portandæ vsque in horreum ecclesiæ à debentibus illas soluere.

Item sumptibus soluentis per Abb. in ca. ex parte. & c. perue- 38 nit. de decimis. & c. tua nos. vbi dicit, quod debentur decimę nō facta deductione seminis, & sumptuum.

Item si quis haberet priuilegium, aut cōcessionem exemptionis à spolis à sede apostolica, propterquod non possent pro spolijs conueniri per cameram, qualiter ego vidi per aliquos exemptos prætendi, ego pari modo in isto casu puto debere admitti exceptionem exemptionis, vel priuilegij concessi, & per istam impediri actionem per cameram intentatam, quia licet constitutiones, & extrauagantes in materia spoliorum editæ sint generales, & generaliter formatæ, adeo, quod comprehendant, & cōprehendere intelligantur clericos cuiussuis status, & conditionis existentes. l. de pretio. de public. in rem actio: tamen per illas non arctātur exemptæ personæ; quin saltem exceptionis clipeo à generalitate legis non se defendant, quia exempti non veniūt 39 in generali sermone comprehensi, per Bal. in l. prima. pen. col. C. de furt. per l. legatorū. §. qui plures. de leg. 2 quia exempti non tenentur ad collectas, pro quibus exigēdis missus est per puinciā Collector Papę, Ang. in l. fi. C. sine cōs. vel rel. sed exēptio allegata dēt probari ante oīa, veluti qñ excōicatus allegat se exemptū per Inn. in c. solet. de sent. excommu. in sexto.

Item qñ fuisset mandatum Collectori, seu Commissarijs sub delegatis per superiores, quod in exactione supersederetur, prout meis temporibus fuit de ordine Sanct. Pij quarti iniunctum domino meo generali collectori, vt in certis ciuitatibus & diœcesibus regni Neapolis supersederet pro tunc in exactione certorum spoliorum, propter deuastationes, & seu direptiones locorum in dictis diœcesibus ab infidelibus per annos antea factas, à quibus magnas plagas homines prędictorum locorum receperant. Ego & in isto casu exceptionem quoque competere, & admitti debere puto, ad instar pacti de non petendo, vel pacti prærogatiui in vim dilatoriæ ad impediendum processum, & pacto durante ad impediendum sententiam, instit. de exceptio. §. perpetuæ, & gl. ibi & per Bal. in l. lecta. ff. si cer. pet. per Ias. in l. creditori tuo. C. de pactis, vbi dicit, quod tale pactum est ad impediendum litis ingressum, quod potest opponi ēt post litē contestatam ēt per iudicem, si sibi de eo constet ante, per Inno. in c. præterea. de dilatio. extra Ang. in l. fi. de pet. hęr. Bar. d. l. lecta Io. And. in nouell. in c. exceptiones. 2. col. de for. compet.

Sed quid dicendum in casu, quando mortuo prælato per multos annos hæredes, ad quos spolia peruenerunt abliguriarunt, & consumpserunt omnia bona, tam spoliorum, quàm sua, & sunt in effectu pauperes, an clipeo exceptionis paupertatis se defendant à Camera, contra eos actionem spoliorum intentantē, & vr̄ quod sic, quia debitori pauperi, datur exceptio, ne teneatur vltra quam facere possit glo. & Abb. in ca. cum tu de vsur. id 41 quod procedit secundum Abb. ibi in foro contentioso si debitor cessit bonis, quia tunc habetur ratio, ne egeat, quia per Abb. in c. cum. extra de decimis, ad inopiam debitoris non habetur respectus, nisi post cessionem, dixi, inquit, in c. 2. de pign. Immo per paupertatē redditur inanis actio, quæ intentatur cōtra pau- 42 perē, quia inanis est actio, quam in copia excludit debitoris. ca. olim. el secundo. de rest. spol. l. nam is. ff. deposit. gl. in c. ea nescitur. in vers. iuxta. extra de sent. excom. gl. in c. cum tu. in ver. euidenter extra. de vsur. Item pauperes in foro conscientiæ absoluuntur ab excommunicatione, non facta satisfactione, ob paupertatē. c. à nobis. el secundo de sent. excom. extra. & in cle. prima. §. verum. & cle. 2. §. primo. de hære. pro hoc facit, quod dicit Abb. in c. cum homines. de decim. vbi dicit, quod si quis tanto tēpore non soluerit decimas ecclesiæ, quod si vellet integrę satisfacere, oporteret vēdere omnia bona sua, quod licet teneat hoc facere, ecclesia tamē dēt sibi remittere, vnde possit viuere, subdēs ibi credo ēt, quod vbi esset tanta inopia, quod fame periret, si decimam solueret, quod non teneatur ad solutionē, quia in tali necessitate omnia sunt communia, vnde licite sine vitio furti pōt subtrahere de bonis alterius, vt no. in c. sicut. 47. dist. & in c. si quis per necessitatē. de fur. id, quod tanto magis vr̄ facere in casu nostro, quia decimæ sunt debitæ de iure diuino, vt per Abb. in c. parochianos de decim. facit, quia pauperes non tenētur ad solutionē collectarum l. indictiones. C. de annuis tribu. li. decimo. l. fi. C. de his qui num. fil. immo in casu paupertatis admi- 43 nistrator reipub. pōt remittere impositam collectā pauperi, & illum à collecta liberare, per Bar. in l. oēs. C. de ann. tribu. li. 10. refert & sequitur Fel. in c. significantib. de off. dele. Itē dicit Ang. in l. nō facile. ff. si cui plusquam per l. falci. quod pauperi pp paupertatē, remittitur onus cautionis præstandæ, & dicit Bal. in c. sedes. de rescr. quod per clausulā quosdam alios, non possunt conueniri pauperes, & si pauper pp paupertatē non prosequitur causam appellationis, est iusta causa dandi sibi biennium, p Bar. in l. 2. §. si quis in ff. si quis cautio. id quod dixit Inn. in c. ex ratione. de appella. ex. per Fel. in c. significantibus. de off. dele. vbi enumerat sex priuilegia paupertatis, facit, quia debitor pauper non potest excommunicari, nec interdici: sed carcerari, nisi cędat bonis, per Inn. in ca. P. & G. de off. dele. de hac materia vide Abb. in c. Odoardus. extra de fideius. vers. in gl. quæ est in verbo non valēte, & pauperes non tenētur ad solutionē collectæ, & debēt cācellari de libro ęstimi. per Bal. in auth. defun. tertia col. ad tertulia. ibi: ad quam præstandam non tenētur pauperes, quorū opera vix sufficiat alimētis, & si tales scripti sunt in ęstimo debēt cācellari de ipso, per habētes officiū ad hoc eis supplicatione porrecta &c. & exceptio, ne quis cōueniatur vltra quam facere pos- 44 sit, videtur dilatoria, & perēptoria fm quod no. gl. & Alb. in l. prima. C. de iur. & fac. ignor. vbi vide Ias. col. quarta. qui tenet, quod sit tm̄ dilatoria per gl. in §. appellant. instit. de exceptio: quæ id dicit & Ias. mouetur per rationes adductas à dicta glo.

SVMMARIVM.

1. *Exceptione præscriptionis, tollitur ciuilis, & eliditur naturalis obligatio.*
2. *Tutus præscriptione 30. annorum, soluens repetit.*
3. *Tempus non est causa entis, nec priuationis.*
4. *Prescriptio operatur vti decretum.*
5. *Præscriptio est similis solutioni.*
6. *Præscriptio prodest fideiussori.*
7. *Præscriptione firmatur, quòd alias est inualidum.*
8. *Vsucapio, & præscriptio sunt inductæ in fauorem publicum.*
9. *An spolia possint præscribi.*
10. *Spolia sunt bona temporalia.*
11. *Contra Rom. ecclesiam prescribitur centum annis.*
12. *Quę, & quot requiruntur ad substantiam prescriptionis.*
13. *Quid sint spolia.*
14. *Spolia non sunt res sacræ, nec sacris annexę.*
15. *Fructus ecclesię non sunt spiritualitati annexi.*
16. *Rector ecclesię rem patiens prescribi, tenetur ecclesię de damno.*
17. *Res ecclesię, vel principaliter, vel secundario ad Papam spectantes, omne prescribuntur.*
18. *Spolia sunt de pertinentibus ad Papam principaliter, non secundario.*
19. *Verbum spectare importat principaliter.*
20. *Ecclesia inferior, prescribit contra Papam.*
21. *Res fisci, tam vacantes, quàm denuntiatę prescribuntur.*
22. *Illa: quę sunt pro vsu publico: nunquam præscribuntur.*
23. *Præscribuntur etiam patrimonialia Cæsaris.*
24. *Etiam dos ecclesiæ potest præscribi.*
25. *Spiritualibus annexa præscribuntur.*
26. *Rei ecclesiæ possessio nunquam vacat, nec etiam per mortem prælati.*
27. *Christus, & ecclesia semper possidet res ecclesiæ.*
28. *Relictum Ecclesiæ, Deo relictum censetur.*
29. *Oblata ecclesiæ, Deo sunt oblata.*
30. *Parietes ecclesiæ, mortuo prelato possident vendicant &c.*
31. *Dominis non currit præscriptio.*
32. *Vnius rei possessio, pænes duos insolidum esse non potest.*
33. *Tempus non est modus perdendæ possessionis.*
34. *Verbum pertinere, & spectare est vnius significati.*
35. *Verbum pertinere, importat dominium, & possessionem.*
36. *Item in libello positum importat petitorium, & possessorium.*
37. *Probibitum alienari, est probibitum vsucapi.*
38. *Verbum alienationis, continet vsucapionem.*

39 Deten-

39 *Detentores spoliorum, sunt excommunicati.*
40 *In illis in quibus tractatur de animę periculo, non currit pręscriptio.*
41 *Semel Deo dicatum, non reuertitur, ad vsus prophanos.*
42 *Ignoranti, & absenti non currit præscriptio.*
43 *Ignorantiæ est subueniendum.*
44 *Nulla antiqua possessio iuuat mala fide possidentem.*
45 *In inuasis non currit pręscriptio.*
46 *Quæ actiones competant contra inuadentem spolia.*
47 *Quod non est ex fide, peccatum est.*
48 *Quomodo intelligatur bona fides.*
49 *Bona fides semper pręsumitur.*
50 *Semper pręsumitur ignorantia: nisi probetur scientia.*
51 *Res ecclesię non possunt præscribi sine titulo, & bona fide.*
52 *Successor vniuersalis non præscribit mala fide sui auctoris.*
53 *Persona hæredis censetur vna cum persona defuncti.*
54 *Spolia bene possunt præscribi.*
55 *Requiritur centenaria in rebus vicariorum Rem ecclesiæ.*
56 *In illis; quę possunt possideri iure communi, sufficit sola bona fides sine titulo.*
57 *Laicus percipiens decimas, si spoliatur à rectore ecclesię, non intentat spolium.*
58 *Res ecclesiæ possunt alienari cum solemnitatibus.*
59 *Spolia præscribuntur centenaria pręscriptione.*
60 *Verbum pertinet importat principaliter.*
61 *In spectantibus ad Papam principaliter, currit centenaria.*
62 *Ecclesia succedens in re priuati, vtitur suo, non priuati priuilegio.*
63 *Tempus finitum, importat canonem latæ.*
64 *Quæ ecclesiæ gaudeant hodie centenaria.*
65 *Quomodo probetur centenaria.*
66 *Fiscus est vbique præsens.*

De exceptione præscriptionis.

QVAESTIO XIIII.

ET si cum bona fide, ac iusto titulo per tempus à iure statutum sint possessæ res spoliorum ab aliquo, interuenientibus alijs concomitantijs à iure expressis, adeo quod incurrerit præscriptio, eo casu debitorem tempore liberatum esse puto, taliter, quod si Camera, aut ecclesia contra eum pro spolijs agat, quod sit præscriptione tutus, & contra actionem intentatam, possit per eum opponi de exceptione præscriptionis, per quam tollitur obligatio ciuilis, & illiditur naturalis, quæ tolli non potest 1 tempore. l. fin. §. primo. & ibi glo. in verbo conditio. ff. rem rat. haberi vbi gloss. & Barto. quod tutus præscriptione triginta annorum, si soluat repetere potest arg. l. si pupillus. de administra. tuto. vbi dicit, quod præscribens est similis soluenti, & licet li- 2 beratus tempore, adhuc remaneat obligatus naturaliter, quia tempore non tollitur naturalis obligatio, quia tempus solum, cum non sit causa entis, non potest esse causa priuationis, tamē 3 tollitur omnis eius effectus, vt ibi per eundem Bart. & per Bald. in authen ad hęc. vers. Item dubitatur. C. de vsur. per Abb. in ca. ad aures. de præscriptio. vers. not. vltimo. vbi per Fel. pulchrè, immo præscriptio etiam cum mala fide, acquirit præscribenti istā exceptionem, licet non dominium, videtur dicere tex. in l. quis emptionis. §. quid si quis. in fi. C. de præscriptio. 30. vel 40. an. & 4 præscriptio operatur vti decretum, & habet vim decreti, in illis, quæ non possunt alienari, nisi sub certa forma, puta cum decreto. l. post mortem. ff. de adoptio. & l. prima. C. qui admitti idem per Bar. in l. fin. C. in quibus causis in integ. rest. non est nece. col. fin. ibi quod rei minoris, non est prohibita simpliciter alienatio, sed est permissa cum decreto, merito præscribi potest, &c. videtur dicere tex. in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. secundum Barba. in additio. ad Bald. in l. prima. C. de seruis fugit. vbi dicit, idem in consuetudine, tantoque magis videtur posse excipi de ista exceptione præscriptionis, quia præscriptio, est similis solutioni, & qui præscripsit, videtur soluisse, per verba Bald. in l. tam mandatori. C. de non nume. pecu. col. 3. ibi item dubitatur, an præscriptio rei prosit fideiussori, & videtur quod sic, quia præscriptionis exceptio est rei cohærens, ergo transit ad fideiussores, & 6 quòd sit rei cohærens, patet quia est similis solutioni. l. si pupilli. ff. de administratione tutorum. & pręscriptio, & absolutio procedunt à pari, vnde qui præscripsit, videtur satisfecisse, & debitam satisfactionem impēdisse, per tex. in l. sed si vnus. §. si autem. in fin. ff. de iniur. & quod alias esset ipso iure irritum, & non validum, per præscriptionem firmatur, per Bal. in l. prima. C. ne de stat. defun. &c. immo exceptio præscriptionis, non potest per 7 partes pacto renunciari, quia vsucapio, & præscriptio sunt inductæ in fauorem publicum, ne dominia sint incerta per Bart. in l. nemo potest. de leg. primo. Abb. in rub. extra de præscript. ergo 8 de necessitate exceptio præscriptionis debet admitti, quia finem litibus imponit, & punit negligentes, prout per eundem Abb. ibidem dicitur in diffinitione pręscriptionis.

Sed an spolia præscribantur, vel præscribi possint, videtur, pro quo videtur esse respondendum affirmatiuè, quia considerato verbo spolia, quod importet bona acquisita de fructibus ec- 9 clesię, aut occasione ecclesiæ relicta per clericum, vel fructibus ecclesiæ, vel bona acquisita ex negociationibus, & illicitis factis, per clericum sua vita durante, prout dicimus supra in pri- 10 ma q. vbi de diffinitione spoliorum dicimus spolia omnino videntur esse bona temporalia ecclesiæ, vel ecclesiæ debita, in quibus si sint mobilia nō sacra, præscriptio currit trium annorum, gloss. in §. res fisci. versic. non potest. instit. de vsucapio. & longo tempore. præscript. Abb. in capitu. placuit. de præscriptio. & etiam triennio vsucapitur res Romanæ ecclesiæ. per Angel. in authen. vt ecclesia Romana. in principio. Abb. in capit. primo. de restit. in integ. tertia col. si immobilia corporalia, veluti fundus, ager, domus, aut incorporalia, veluti sunt iura actiones & huiusmodi, spatio annorum quadraginta præscribuntur, per tex. in auth. de eccle. tit. §. pro temporalibus autem, tex. glo. & Abb. in capit. de quarta. de præscriptio. extra gl. in d. §. res fisci, quia tanto tem- 11 pore bona immobilia iura & actiones præscribuntur, nisi tamē contra Romanam ecclesiam contra quàm non præscribitur, nisi spacio centum annorum. l. fin. & authen. quas actiones. C. de sacr. sanct. ecclesia. per glo. in l. vniuersus. C. ne rei dom. vel templo. Item per Dynum in reg. possessor de regu. iuris vers. in præscriptione autem. vsque ad vers. Item nunquid. vbi dicit, quod in præscriptione quadraginta annorum in rebus ecclesiæ, requiritur titulus, & bona fides, aut saltim bona fides, secundum distinctionem: quam ipse dicit rationabile de iure nouissimo, in illis rebus ecclesiasticis, quæ de iure communi possunt possideri, nec præsumptio est contra possessores, in quibus sufficit bonam fidem habere, sed in his rebus ecclesiasticis: quæ de iure communi nequeunt possideri, vel contra possessorem est præsumptio, non sufficit bona fides, sed est necessarium etiam habere vltra bonam fidem, titulum, qui possessori causam tribuat præscribendi, nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cuius contrarij memoria non exsitat, vt ibidem per eundem Dynum, idē habetur ad literam in tex. in cap. primo. & ibi gloss. de præscrip. in sexto. bona glo. in cap. cum ecclesia sutrina. de cau. possess. extra in glo. antepen. pro quo vide, quæ dicit Abb. in cap. illud. extra. de præscrip. col. secunda vers. ad cuius. vbi dicit, quod substantiam præscriptionis, quandoque requiruntur tria, quandoque 12 duo, quandoque vnum duntaxat: secundum naturam præscriptionis tria requiruntur, quando præscriptio est talis, quæ desiderat titulum bonam fidem, & possessionem, vt in præscriptione contra ius commune, vt ca. primo. eo. lib. sexto. vel in præscriptione decem, vel viginti annorum, contra prælatum: duo requiruntur, vbi non est titulus necessarius, vt regulariter contingit in præscrip. 40. annorum iure communi non refragante, vt d. ca. illud. & ca. de quarta. scilicet possessio, bona fides: vnum requiritur in præscriptione, inducta in odium negligentis, vt in actionibus præscribendis, scilicet cursus temporis vt l. si quis emptionis. C. de præscri. 30. ann. subdens ibidem, quod vbi alterum de requisitis perit, naturaliter præscriptio interrumpitur, quia deficiente altero substantialiter requisito ad confectionē actus, naturaliter deficit actus. c. fi. de condi. appos. & c. cum super abbatiam de off. deleg.

Per quę videtur, quod res ecclesiæ, & ad ecclesiam pertinentes, vel sint mobiles, vel immobiles, vel incorporales possunt præscriptione, vel vsucapione amitti, vel acquiri respectiuè, per quemlibet, & appellatione istorum bonorum, veniunt omnia bona, quę sunt in mundo l. bonorum. ff. de verb. signi. vnde etiā 13 & spolia, quia spolia, vel sunt bona mobilia, se mouentia, vel immobilia, vel iura, vel actiones de fructibus ecclesię, vel occasione ecclesię, vel de illicitis negociationibus prouenientia, vel fructus ipsius ecclesię percepti, vel percipiendi, vt dicimus in prima q. & sunt inserte bullę extrauagantes, à Pontificibus Roman. factę in materia spoliorum in fine, vnde spolia, vel considerentur quatenus fructus, vel quatenus de fructibus acquisita, vel sint ab illicitis negociationibus descendentia, sunt res temporales, nō 14 sacrę, nec rei sacrę aliquam adhęrentiam habentes immo res prophanę, & in mera temporalitate consistentes, cōtractabiles per cuiusuis nominis contractum, p tex. in c. fi. ne prelati vices suas. vbi fructus beneficiorum, & ecclesiarum pretio venduntur ad septennium. cle. prima. § fi. & ibi gl. in verb. vt tempus de rebus ecclesię non alienan. p Feder. de Sen. con. 123. inci. quęritur an constitutio. Item fructus ecclesiastici, nedum venduntur pretio ad septennium, vt in d. c. fi. sed & pro toto tempore vitę beneficiati venduntur, etiam absq; simonia, per Prepositum c. sed adhuc. q. j. & nedum fructus percepti, & in aliquam acquisitionem conuersi, qualia sunt spolia acquisita de fructibus, sed etiam fructus pcipiendi, id quod vt plus in casu nostro, vt p Prepositum in d. loco. dicit enim, quod pcipiendos fructus etiam ex prebenda, & beneficio emere licet, quia non sunt sacris adiūcti officijs, cum etiā a laicis haberi possūt, quia fructus bñficij, aut ecclesię non sunt nec possunt dici spiritualitati annexi, vt p Archi. in c. sed adhuc. 15 prima. q. prima. vnde si fructus emi, vel cōtrectari possunt, ergo multo magis

to magis spolia de fructibus acquisita, & a fructibus prouenientia, & quia sunt temporalia, & emere, vel contractare temporalia, non est de genere prohibitorum, vt de se patet. secūdum Hier. Gig. qui ita refert in suo tracta de pensio. quæst. 87. per totū facit quod dicit Barto. in l. Paulus. ff. de acquir. hæred. in fi. verb. quod si res ecclesiæ transeunt ad priuatum, perdunt priuilegiū, & efficiuntur vsucapibiles.

Facit quia, si Rector ecclesiæ ob negligentiam suam patiatur 16 res ecclesiasticas præscribi, tenetur de suo proprio patrimonio satisfacere ecclesiæ. per glo. in cap. placuit. el secundo 16. q. 3. in versic. pertineant, per Abbat. in capit. ex præsentium. de pignor. versi. not. 3. ibi nam per istum tex. dicit, quod hæres suus potest compelli ad satisfactionem faciendam, per Abb. in cap. auditis. de præsumptio. col. 10. nu. 34. ibi taciturnitas prælati nocet ecclesiæ in præscribendo, tenetur tamen prælatus de suo satisfacere ecclesiæ, in quo lęsit ecclesiam, permittendo præscriptionem contra eam currere, &c. & quod spolia possint præscribi, videtur esse ex eo solum manifestum, quia spolia spectant ad Cameram Apostolicam Papæ, & ad Papam ipsum principaliter, per extrauag. de quibus in j. q. & in secunda, quæ inseruntur in fine præsentis tractatus, & illa quæ spectant ad Papam principaliter, vel secundario omnia præscribuntur, & præscribi possunt, per ea, quæ dicit Abb. in c. audientiam. extr. de præscriptio. in 3. col. 17 vers. quæro, quare. vbi distinguit Abb. inter illa, quæ spectāt principaliter, & illa quæ spectant secundario: illa enim, quæ principaliter spectant, inquit, requirunt centenariam præscriptionem: quæ verò secundario, 40. ann. tantum præscribuntur, vt ibi per eum, & quod spolia sint de pertinentibus ad Papam principaliter, non secundario, id ex eo apparet, quia in bullis, vel in consti- 18 tutionibus editis in materia spoliorum, dum Papa declarat, qđ spolia ad se spectant, vel ad eius Cameram Apostolicam vtitur verbo spectare, pertinere, spectasse, vel pertinuisse, vt est videre in bulla Pauli III. in principio, quæ est inserta, quod verbum de sui natura importat principaliter, non secundario. l. non solum. §. quæritur. ff. de procu. l. qui liberis. § hæc verba. C. de vulg. & pupill. per Bal. in l. licet. C. de pact. vbi dicit, quod verbum pertinet, est verbum directum.

Itē facit, quia in rebus incorporatis ecclesiæ Romanæ, qualia sunt spolia, currit præscriptio centum annorum, in delatis verò rebus, currit tantum quadraginta annorum, in rebus verò aliarum ecclesiarum, vel sint delatę, vel sint incorporatę, spatio qua- 19 draginta annorum præscribuntur, per Abb. in capit. cum nobis. 3. col. ver. & ex hoc pone. de præscrip. vbi dicit pone vnum singulare dictū, qđ licet in iuribus principis, seu fisci fiat distinctio in casu præscriptionis, inter bona fisco incorporata, & bona delata, nondū incorporata, tñ respectu ecclesiæ non vr̄ differentia fienda, sed semper vniformis est præscriptio: requirit. n. tempus quadraginta annorum, vt probatur in d. c. 2. quatenus loquatur de ecclesijs citra Romanam ecclesiam, sed in ecclesia Roma. est differentia saltim, quoad illum casum, quia in incorporatis requiritur cursus cētum annorum, in delatis verò sufficit tempus quadraginta annorum, sicut in alijs ecclesijs.

Item facit, quia ecclesia inferior potest præscribere bona, & 20 iura ad Papam spectantia no. Abb. per illum text. in c. si diligenti. de præscrip. 3. col. versi. ex prædictis, & col. 2. ibidem, quod cōtra Romanam ecclesiam potest præscribi, de rebus, de ciuitatibus, & regnis, ad eam pleno iure pertinentibus, sed requiritur præscriptio, non minor centenaria.

Facit quia res fisci, tam vacantes, quàm initiatæ, seu denunciatæ, & incorporatæ præscribuntur, instit. de vsucap. §. res fisci, 21 quia si sint bona vacantia, præscribuntur viginti an. ante denunciationem fisco factam, sed post quadriennio, glo. in l. pen. C. cōmunia de vsucap. vbi dicit, quod res fisci vacantes, vsucapiuntur omni titulo iure cōi, & sine titulo tunc 20. ann. computandis a tempore, quo cęperunt bona esse vacantia, si verò vellet cōputare ab eo tempore, quo fuit initiatum, tunc sufficit quadriennium. idem glo. in l. j. C. de quadrien. præscrip. sed melius p Bal. ibi, vbi dicit, ꝙ illa, quæ sunt in vsu publico, nunquam præscri- 22 buntur. l. viam publicam. ff. de via pub. alia verò, si sunt incorporata in fiscum, non vsucapiuntur, nisi an. quadraginta. l. omnes. de p̄scrip. 30. ann. si verò nō sunt īcorporata, titulo & bona fide vsucapiuntur, quia mobiles triennio, immobiles longo tēpore. 10. ann. & c. per Bal. in l. iam pridem. C. cōia. de vsucap. vbi dicit etiam, quod res Cęsaris præscribuntur, & quod ad illorum præscriptionem, hodie requiritur spatium centum annorum.

Item pręscribuntur patrimonialia Cæsaris, vel principis. l. pri- 23 ma. C. ne rei dom. vel templo. Bald. in d. l. iampridem. C. communia. de vsucap.

Item præscribuntur res ciuitatum, vel castri. l. fi. C. de sac. san. eccles. gl. in d. §. res fisci. quia dicit glo. quam sequitur Abb. ibi in cap. cum nobis. extra de pręscrip. quod contra ecclesiā Roman. respectu prelationis, & supremæ potestatis nō currit p̄scriptio, sed in rebus, & possessionibus, & iuribus, ecclesię ipsius bene currit Abb. prima col. ibi.

Facit argumen. a maiori, ad minus, quia cōtra ecclesiam præscribuntur etiam iura spiritualia. c. ad aures. extra de præscriptio. vbi Abb. primo nota. qđ iura spiritualia sunt præscriptibilia &c. 24 & ibidem Felyn. in principio, vbi dicit, quod etiam dos ecclesię potest præscribi, vt per Bal. Nouellum, quem allegat in tractatu 25 dotis primo fol. Item, & spiritualibus annexa præscribuntur, veluti est ius patronatus, quod est spirituali annexum pręscribitur, venditur, donatur, ad hæredes transmittitur, per Felyn. in cap. quanto. de iudi. propter quod multo magis videtur dicendum, quod præscribi possunt spolia, quæ sunt temporalia, nec sunt de genere prohibitorum præscribi, per Gigantem q. 87. per totum in tract. de pensio. argumento a maiori ad minus, quod in iure est validum glo. in clem. j. in verb. profecto. de reliquijs, & vene. sancto. Authen. multo magis C. de sac. san. eccles.

In contrarium multa faciunt, per quę videtur, quòd spolia cū sint res ecclesiæ, & templorum dicimus supra in q. j. ad longum, nō possint aliqua vsucapione, aut spatio temporis pręscribi, qa id videtur prohibere titulus qui videtur in materia factus. C. ne rei dominicæ, uel templorum vendicatio, temporis exceptione submoueatur, per quam inscriptionem res ecclesiasticæ videntur esse tutæ, & defensæ, a cuiuslibet temporis curriculo, & uoracitate, semper enim videntur, & a quocunque detentore posse vendicari, temporis lapsu non obstante.

Item facit in contrarium vnum, quod vrgere videtur, qa spolia, quatenus bona acquisita de fructibus ecclesiæ, uel ecclesię occasione relicta, per clericum defunctum, de quo supra in diffinitione spoliorum in prima q. sunt, & possunt dici res ecclesię, quarum possessio nunquam dicitur vacare, nec etiam, per mor- 26 tem Prælati, quia uniuersalis ecclesia, vel melius Christus habet illarum dominium, & possessionem, & semper Christus, & ecclesia illas possidet, per Bar. in l. sicut. §. fi. ff. quod cuiusq; vniuer. 27 per eundem in l. prima. §. municipes. ff. de acquir. poss. ubi Pau. de Cast. dicit, quod quicquid relinquitur ecclesiæ, Deo relictum 28 censetur, in Authen. de eccles. tit. §. si quis innominatus. colla. 9. latè per Abba. in repet. c. cum esses. de testa. licet Rector ecclesiæ mortuus sit, possessio tamen non perditur, sed remanet apud ecclesiam, idest apud Deum, & Apostilla ad eūdem Paulū ibidem dicit, quod Rota uoluit in decis. ibidem adductis. quod Prelatus confirmatus, qui nondum est adeptus possessionem suę dignitatis, potest agere interdicto vnde vi, quia licet vacet dignitas, nō vacat possessio bonorum ecclesię, & ecclesia est in anima viuētis, quod secus est in hæreditate iacenti, de quo per Oldradum consi. 172. ut per dictam apostillam quia dicit Inno. quem dicti doctores adducunt in c. cum super. de causa possess. & propriet. prope finem, quod non prelatus, sed ecclesia, & Christus dominium, & possessionem rerum ecclesiæ habet, vnde quęcunque homines offerunt ecclesijs, dicuntur esse oblata Deo, & si aliqñ 29 inueniantur hęc bona Deo oblata, esse episcoporum, uel prælatorum, uel capitulorum, dic, inquit, esse eorum, quoad gubernationem, propter quod dicimus, quod quantuncunque moriatur prelatus, & omnes clerici, tamen proprietas & possessio remanet penes Christum, qui viuit in ęternum, uel penes vniuersalem, uel singularem ecclesiam, quæ nunquam moritur, nec est vnquam nulla, & etiam si spolietur ecclesia aliquibus rebus, antequam earum possessio obtineatur, ueluti posset dici, qñ hæredes prelati, uel alij mortuo prelato immiscent sese in spolijs, ac bonis illius de beneficiis acquisitis, in quorum possessione est ecclesia, vel Christus, vti erat prælatus ante, ita hodie Camera, quæ locum prælati obtinet, habet interdictum unde vi. sicut tutor nomine pupilli, uel quilibet administrator nomine ecclesiæ, per iura per eundem Inno. ibidem adducta.

Immo parietes ipsius ecclesię, uel ipsa ecclesia parietibus circundata, & consecrata, & hodie Camera Apostolica in spolijs 30 loco ecclesię, vel prælati suffecta, & subrogata, videtur ius habere, & possidere, & vēdicare etiam mortuo prelato, vel collegio secundum opinionem Moysis Archiep. quem refert glo. in fin. in d. l. sicut. ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine.

Facit id, quod habetur per eundem Innoc. in cap. ex parte. de arbitr. prima colum. & per eundem cap in pręsentia. ext. de probatio. ubi dicit, quod licet prębendæ ius vacet, res tamen, & iura pertinentia ad præbendā, nō vacant, immo possidētur ab ecclesia, etiam dum viuit præbendarius, quia possidet illa nomine ecclesiæ, ut not. in cap. ex litteris. de probatio. facit Bald. in margarita. in ver. mortuo. idem Bald. in l. minus. ff. de hæredibus instit. sequitur Abb. d. c. cum esses. versi. quarto principaliter. de testa. idem Abb. in cap. cum super. de cau. poss. & proprie. quarta colum. quia dominis non currit pręscriptio, text. cum glo. in l. ma- 31 le agitur. C. de præscriptio. 30. anno. in glo. ibi est autem ratio prędictorum, quare non pręscribitur a dominis, quia ipsi habēt possessionem, & possidenti non currit pręscriptio, per Abb. in cap. vigilanti. prima colum. ibi addo tamen ad prędicta notabile dictum. extra de pręscriptio.

Vnde si possessio rerum ecclesię, & spoliorum, ut vides per mortem clerici, uel prelati nō uacat, quia semper est penes Christum, penes ecclesiam, penes parietes ecclesię, & hodie penes 32 Camerā, non possunt ab aliquo pręscribi, quia non possunt ab

aliquo possideri, quia vnius rei possessio, nec ciuilis, nec naturalis penes duos insolidum esse potest. l. 3. § ex contrario ff de acq. possess. Dynus in reg. sine possessione. de reg. iur. versi. præterea autem & in fin. vbi pulchrè. l. si vt certo. § si duobus. ff. cōmoda. cum glo. ibi in versi. dominium. Spec. in titu. de resti. spoliat. § i. versi. item circa & quia tempus non est modus perdendæ pos-
33 sessionis. l. si mulieri. ff. quibus mo. vsufruct.

Vnde, nec præscribi possunt, quia sine possessione non pcedit præscriptio. cap. siue. de reg. iur. in 6. quia possessio est substantia præscriptionis, qua deficiente, deficit actus præscriptionis. per Abb. cap. illud. secunda colum. vers. ad cuius declarationem. in fi. ext. de præscriptio.

Item, quia quando Papa declarat, bona relicta per clericum, acquisita de beneficijs, esse spolia, & esse, ac fuisse Cameræ Apostolicæ, vtitur modo verbo spectasse, spectare, modo pertinuisse, vel pertinere, vt videre est in bulla Pauli tertij edita super spolijs anno 1541. nonis Ianuarij ibi spectasse, & spectare, illaq; tanquam ad ipsam cameram spectantia, &c. & in breui Pij IIII sub Dat. Romæ die tertio Iulij 1560. ibi ad Cameram Apostolicam spectare, & pertinere, decreuit, & declarauit, & paulo post, ibidem, ad ipsam cameram pertinentium, & in bulla eiusdem Pij quarti edita anno 1560. nonis Februarij, quæ incipit bulla cōfirmationis, & innouationis priuilegiorum &c. ibi ad eandem cameram, & non alios spectasse, & spectare, ac sub nomine spoliorum venire, illaque, tanquam spolia ad eandem Cameram pertinentia &c. quæ bullę sunt in fine huius laboris insertæ. item in bulla eiusdem Pij quarti edita super declaratione spoliorū anno 1563 nonis Nouembris, quæ est inserta in 2. q. quæ verba pertinere, & spectare vnius, & eiusdem significati, & promiscuè, vnū
34 pro altero ponitur, vt videre est in bullis, & affirmat Marius Nizola locutionum latinarum Ciceronis magnus enucleator, in suo repertorio in verbo specto, vbi declarando significatū verbi spectat, exponit, idest pertinet, attingit &c. quibus verbis vtēdo Papa, denotat & intendit, quod spolia spectent, & pertineāt ad Cameram Apostolicam pleno iure, tam quoad proprietatē, & dominium, quàm quoad possessionem, quod camera in illis
35 habeat dominium, & possessionem, quia id videtur importare verbum pertinere, de sui natura, quod latissimum est, & importat, tam illa, quæ sunt nostri dominij, quàm illa, quæ alio aliquo iure possidemus l. verbum pertinere. ff. de verb. sig. per Innoc. in c. cum ecclesia sutrina. de caus. possess. & proprie. vbi dicit, quod per verbum pertinere, positum in commissione, vel in libello, cēsetur, & intelligitur deductum omne ius in iudicio, tā quoad proprietatem, quàm quoad possessionem, etiam quā alias quouismodo parti competens, & intentatum iudicium, tā quoad petitorium, quàm quoad possessorium. per tex. in l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. & ibi gl. per Abb. in ca j. de sequest. poss. & fruct. 3. col. versi. sed circa. idem Abb. c. cum contingat. ext. de decim. primo not. sequitur Alex. in consi. 42. 4. volu. vbi dicit, quod tale verbum positum in libello, importet petitorium, &
36 possessorium secundum Feder. de Senis. consi. 283. incip. consilium latum. in glo. & Abb. & in c. inter dilectos. de fide instrum. Rota decis. 396. in nouis. incip. si committatur causa. vbi pter verbum pertinere positum in commissione, inclinat Rota, qđ intelligatur commissa causa, tam quoad proprietatem, quàm quoad possessionem, & tam in possessorio, quàm in petitorio, vnde si spolia spectant ad cameram, tam quoad dominium, q̃ quoad possessionem, & si dominium, & possessio est Cameræ Apostolicæ, non videtur quod in illis procedat præscriptio, qa præscribens non habet in illis dominium, titulum, vel possessionem, quæ sunt penes alium, vnde penes eum esse non possunt, quia dominium, & possessio insolidum non est reperiri penes plures, sed penes vnum tantum. l. si vt certo. §. si duobus. & ibi glos. in verb. dominium. ff. commoda, & quod nostrum est ad alios siue facto nostro transferri non potest. l. id quod nostrum de reg. iur.

Item potest dici alia rōne, & alio fundamento, qđ spolia non possunt per quenquā præscribi, quia negari non pōt, quin spolia, quatenus a fructibus beneficiorū, non ab illicitis negociationibus prouenientia, non sint bona ecclesiastica de fructibus ecclesiæ, uel occasione ecclesiæ acquisita, quæ debent ecclesiæ, vel in ea successoribus reseruari. c. præsenti. de offi. ordi. in sexto. quæ nullo modo possunt alienari, vel sunt alienari prohibita. 12. q. 2. sine exceptione. & tota illa cau. & q & toto ti. de rebus ecclesię nō alien. ac d. c. psenti. & res prohibita alienari, est phibita vsucapi, & præscribi. no. gl. in l. vbi lex: de vsucap. tex. in l. aliena-
37 tionis verbum. de verb. sig. vbi dr̄, quod alienationis verbum cō-
38 tinet vsucap. merito spolia non vsucapiuntur, aut præscribūtur, quia qui contra iura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere. c. qui contra de reg. iur. in 6. & l. qui ius. de reg. iur.

Item, & alia ratione, quia detentores spoliorum, vel occupatores, sunt occupatores, & detentores rerum Cameræ, & sedis Apostolicæ, quia spolia sunt applicata cameræ, vt per extrauagantes per Pontifices factas in materia spoliorum, & detentores huiusmodi sunt excommunicati etiā excōicatione maiori, c. si quis. de rebus ecclesiæ non alien. c. indignum. 12. q. 2. & put
39 in annuali processu, vel Bulla in Cęna Domini nuncupata i sin gulo anno in hebdomada sancta coram Papa legi solita, & in Bulla Pauli IIII. cōtra occupatores bonorum Cameræ Apostolicæ sub Datum Romæ 1556. Kalen. Nouembris anno secundo. vnde in huiusmodi tractatur de periculo animæ, & in illis, in quibus tractatur de aīæ periculo, non currit aliqua præscriptio,
40 per Spe. in tit. de sent. §. 2. versi. & no. merito per aliquem spolia præscribi non possunt, quouis temporis spatio interueniente.

Item, & alia ratione, quia spolia ecclesiastica sunt de prouentibus bonorū ecclesiæ, & Deo dicatorum acquisita, vt de se patet, & semel dicata Deo, nec in totum, nec in partem ad vsus hu manos, aut prophanos reuerti possunt, reg. semel Deo dicatum.
41 de reg. iur. in sexto. merito, nec etiam per viam præscriptionis, quia illud quod vna via, & directo prohibetur, non debet alia via censeri permissum, per regulas iuris.

Item Camera Apostolica, ad quam hodie spectant spolia relicta per clericos decedentes, respectu clericorum decedētium in quibuscunque locis remotis, longinquis in qualibet mundi parte, de quorum obitu nullam habet notitiam, vel habere potest dicitur ignorans, & absens, & ignoranti, & absenti, qui habet dominium, & possessionē in re, veluti habet Camera Apostolica in spolijs, quæ succedit hodie loco ecclesiæ, prout dici-
42 mus supra, non currit præscriptio aliqua per text. in l. malè agit. C. de præscrip. 30. anno. & glo. ibi in ver. possidentibus. per Abb. in c. vigilanti. de præscriptio. ibi addo tamen notabile dictum, quod præscriptio currit contra absentem, & ignorantem, nisi absens, & ignorans possideat ciuiliter, quia si possidet ciuiliter, non currit contra eum præscriptio. d. l. male agitur, &c. gl. est notab. in §. sed aliquando. instit. de vsucap. in verb. seruum, immo & ignorantiæ, si sit iusta, & probabilis, licet non impediat præscriptionem, regulariter est subueniendum. arg. c. cum illorum.
43 de sent. excommunicationis. ver. circa. per Abb. d. loco.

Meritò potest dici, quod Cameræ Apostolicæ in spoliis non curat præscriptio, ex quo in illis semper retinet dominium, & possessionem, & in isto casu propter impedimentum ignorantiæ, ęquiparatur, ac ęquiparari potest non valenti agere, cui non currit præscriptio. l. sed & si per Prętorem. ff. ex quibus cau. maior. latè per Abb. vbi disputat regulam in cap. ex transmissa. ext. de præscriptio.

Stantibus tot ɔ̄rijs in hac materia, quæ est multum difficilis, puto distinguendum esse, an videlicet spolia possideātur ab aliquo, qui sciat illa esse spolia ecclesiastica, & ad Camerā Apostolicā, vel ecclesiam spectare, & ptinere, puta ab hærede clerici defuncti, vel alio eius immediato successore, aut ab alio, qui id nesciat, sed bona fide accipiat, putans tradentē dn̄m esse, & qui de mala fide, etiam ex post superueniente redargui non possit.

Et primo casu, puto dicendum, quod spolia nō possunt vllo, quantumuis longissimo tempore ab illo vsucapi, uel præscribi, attento eius animo, & mala fide, cum qua fuit ingressus, & cum qua detinet possessionem rei alienæ, quoniā nulla antiqua dierum possessio iuuat mala fide possidentem. c. vigilanti. extra de
44 præscriptio, quia mala fides illius, indistinctè vitiat præscriptionem, vbi præscriptio causatur facto possidētis. per Abb. ibidem versi. an autem. secunda col. quia dicit Bal. in l. res creditoris. C. de pign. actio. 2. q. quod præscriptio impeditur per scientiam rei alienæ, quàm habet etiam bonę fidei possessor, exemplum dat in creditore possidente pignus, qui habet bonam fidem, cū habeat pignus a domino, idest a debitore, tamen, quia scit pignus alienum, nullo tempore præscribit ipse, nec hæres, quia in d. primo casu, talis hæres successor, vel occupator, potest dici inuasor
45 rerum ecclesiæ, & inuasis non currit præscriptio, notatur, & sumatur in c. nihil. de præscriptio. vbi Abb. versi. venio ad glo. per tex. in cap. licet. in reg. 16. q. 3. & 93. dist. illud. glo. d. c. nihil. & contra talem scienter inuadentem spolia, & bona ad ecclesiam, uel Cameram spectantia, competunt Cameræ interdictum vnde vi, actio furti, remedium legis si quis in tātam, & alia, de quibus
46 per Inno. in c. cum in offi. de testa. quia mala fides, tam a principio quàm post superueniens, semper impedit præscriptionem. d. c. vigilanti. c. si diligenti. c. fi. ext. de præscriptio. vbi glo. in ver. tam canonica. dicit secundum vnum intellectum ad illum tex. quod omnia iura ciuilia, quæ tractāt de præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, quæ procedunt etiam cū mala fide, in odium rei suæ negligentis, in malę fidei possessoribus non tenent hodie, per illū tex. attēta causa peccati, quia, qđ non est ex
47 fide, pctm̄ est, d. c. fi. & per glo. d. c. si diligenti extra eo. in versi. bona fides quæ dicit illud generaliter verū est, quod sm̄ canones bona fides præscribentis necessaria est, siue de spirituali, siue ciuili, subdens ibidem, & fides bona intelligitur, cum accipiēs credit tradentem esse dominum, vel habere ius distrahendi, licet
48 erret in facto. l. bona fides ff. de verb. sig. & hæc bona fides semp præsumitur, nisi probetur contrarium, cum lex dicat præsumi
49 ignorantiam, nisi probetur sciētia. ff. de probatio. verius, & alias vt ibi per eandem glo. nec etiam iste talis successor habet titu-
50 lum, qui pari modo, de iure ciuili in præscriptione rerum ecclesiæ

siæ requiritur, & est necessarius, quia non possunt præscribi res ecclesiæ sine titulo, & bona fide, etiam in præscriptio. 40. ann. &
51 ēt de iure canonico veteri vt per Dyn. ī reg. possessor. de reg. iur.

Secundo verò casu, quando accipit bona fide, putans tradentem dominum esse, & habere ius distrahendi, qui rei veritate nō fuerit dominus, sed fuerit in mala fide, ego puto subdistinguendum esse, quod, vel ille est successor singularis, vel vniuersalis, quia si succedit in rem singularem vsucapit, & præscribit, etiam cum mala fide sui auctoris. quę ei in nihilo nocet. glo. est notab. in §. furtiuæ. instit. de vsucapio. in ver. competat. per Abb. in cap. nihil. secunda colum. de præscrip. ibi secus in præscrip. longissimi temporis. 30. vel 60. ann. nam illa procedit etiam in inuasis,
57 [sic] & violentis, si successor sit singularis, & fuit bonę fidei possessor, & velit a se incipere præscriptionē, vt not. glo. d. §. furtiuę quoq; res. pro hoc facit tex. in l. sicut. & l. omnes. C. de præscrip. 30. ann. ad quam glo. est additio in fine, sed hodie vitium personæ, nocet singulari successori. per Authen. malę fidei. C. de præscrip. long. temp. propter quam additionem, videtur peruerti sensus omnium, quæ superius glo. dicit, sed illa Authen. loquitur, & intelligitur in præscrip. 10. vel 20. ann. vt Felyn. in cap. si diligenti. 5. col. in fi. versi. dum glo. bona fides.

Si verò non sit singularis successor, sed vniuersalis in omnibus spolijs, dicit Dyn. in reg. possessor. circa fin. quod talis successor, si habuit bonam fidem præscribit, non obstante quod eius actor, & defunctus malam fidem habuerit, si tamē velit a seipso præscriptionem inchoare de ęquitate canonica, sed immo videtur contrarium verius, quod si iste vniuersalis successor, habuit auctorem malę fidei, eius mala fides ei noceat, quia successor vniuersalis non præscribit de iure ciuili, si defunctus habuit ma-
52 lam fidem, etiam sine violentia. l. cum hæres. ff. de diuers. & tēp. præscrip. quia censetur eadem persona cū defuncto, vt in Auth. de iureiur. a mori. pręstan. per ea quæ dicit Abb. in cap. nihil. de præscrip. tertia colum. vbi respōdendo ad iura adducta p Dyn. reprobat talem illius opinionem, & tenet indistinctè, quod hęres vniuersalis, non potest præscribere cum mala fide sui authoris defuncti, quia hæres, cum ius suum causat a defuncto, cēsetur
53 eadem persona cum defuncto, idem Abb. in d. cap. si diligenti. & ibi Felyn. colum. quinta. versic. contra opinionem famosam Dyni. vbi recitat, qui teneant opinionem Dyni, & qui teneant opinionem contrariam Dyno, affirmat tamen, quod opinio cōtraria est magis communis, vt ibi per totam vnam col. vbi dicit saluando, & declarādo Dynum, quod oportet quod mala fides fuerit authoris immediati, non autem mediati. secūdum Alex. in l. Pomponius. ff. de acquir. possess. Item quod opinio Dyni habet locum in terris ecclesiæ, vbi seruatur ius canonicum, non in terris imperij, vbi seruatur ius ciuile, per Angel. in l. si ego. § si pactus. ff. de publi. in rem actio. Item opinio Dyni habet locum in terris imperij, si hæres non vult vti adminiculo defuncti, quia tunc præscribit cum bona fide, nō obstante, quod probetur mala fides defuncti. per Marian. in rubr. de cau. possess. & proprie. Item saluatur opinio Dyni, in hęrede, qui adiuit hęreditatem cū beneficio inuentarij, quia non tenetur restituere illam, quàm cum bona fide præscripsit, cum eam habeat ex alia causa, quàm hæreditaria, nec vult vti titulo defuncti, neque quoad dominiū, neque quoad possessionem, per Alex. in d. l. Pompo. Item saluatur etiam Dynus, quando defunctus non fuisset in mala fide vera, sed præsumpta, puta causata ab errore iuris, quia illa non nocet hæredi, per Paul. de Cast. in l. nunquam. ff. de vsucap. per glo. quam ad hoc extollit in l. tutor rerum. in glo. magna. in fin. ff. de administ. tuto.

Sed si non adsit mala fides ab aliqua parte, si adsint, concomi-
54 tantiæ iuris, & canonum requisita, ego puto quod spolia, & res spoliorū possint bene præscribi, quia mobilia, immobilia, iura, & actiones, castra, ciuitates, & regna, etiam spectantia ad Papam, & Romanam ecclesiam spatio temporis pręscribuntur, per Abb. in cap. si diligenti. & glo. & Abb. in cap. cum nobis. de præscriptio. per Felyn. in c. ad audientiam. colum. nona, de præscriptio. ibi per istum tex. habes, quod requiritur pręscriptio centenaria ad præscribendum bona, & iura vicariorum Romanæ
55 ecclesiæ, adduximus supra in contrariis, quia iudicio meo, licet spolia sint, & possint dici res ecclesiæ, & ecclesiastica, tamē sunt res ecclesiæ, quæ possunt possideri iure cōmuni, nec in illis præsumptio cōtra possessores habetur, vnde sola bona fides, etiam sine titulo, sufficit in illorum præscriptione, vt per tex. & ibi glo. in cap. primo. de præscriptio. lib. sexto. vbi secundum Dynum in reg. possessor. de reg. iuris. rationabiliter distinguitur, quia in rebus ecclesiasticis, quæ possunt possideri iure communi, nec prę-
56 sumptio habetur contra possessores ad præscribendum, sola bona fides sufficit, etiam sine titulo, secus est in illis, quæ de iure cōmuni nequeunt possideri, vel est præsumptio contra possessorem, quia tunc nō sufficit bona fides, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi, nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cuius contrarij memoria non existat, vt etiam per Abb. in c. si diligenti. de præscriptio. extra, exemplum ego darem in rebus sacris, uel spiritualibus, quæ nō possunt possideri a laicis, merito etiam nec præscribi, nisi cum titulo, uelut dicit glo. in cap. ad decimas. de restit. spol. quod licet persona sit capax iuris decimarum, tamen non potest decimas præscribere, nisi mediāte titulo, nec etiam possidere, quod plus est, nisi cum titulo, & titulus legitimus poterit esse donatio episcopi de consensu capituli, vel legitima præscriptio, pro 60. ann. tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, de iure ciuili per tex. in Authen. quas actiones. C. de sac. san. eccl. de iure canonico in cap. de quarta. de præscrip. & ideo dicit glo. quod laicus, quantocūque tempore percipit decimas in aliqua ecclesia parochiali, si rector illius ecclesiæ spoliauerit illum, non potest laicus contra rectorē
57 intētare interdictum vnde vi, nisi allegat titulum, idest infeudationem ante concilium Lateranen. non autem ante auditur, si allegat præscriptionem, quia non potest pręscribere, cum non possit possidere, cum si possideat cōtra formam iuris. subdēs Dynus Paulo post ibidem, quæro vtrum bona fides requiratur tēpore contractus, & tempore traditionis, & tempore continuatę possessionis, dicens, quod de iure ciuili, in titulo emptionis, & venditionis requiritur bona fides, uel probabilis error, qui bonæ fidei presumptionem inducat tempore contractus, & tempore traditionis, in cæteris verò requiritur tempore traditionis tantum. ff. de usucap. si his qui pro tempore. §. fin. sed de iure canonico non requiretur tempore contractus in his, quæ de iure communi possunt possideri, cum sine titulo præscribuntur, sed tempore traditionis, & continuatę possessionis, usque in finem completę pręscriptionis, sed in his, quæ de iure communi non possunt possideri, in quibus pręscribendis, requiritur titulus, est dicendum, quod bona fides non requiritur tempore cōtractus, & tempore traditionis, & tempore continuatę possessionis, secus in ceteris, nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malę fidei præcedentis suspicionem remoueat, vt ibi per eum, vbi vide, quando fuit erratum in iure, & quando in facto, etiam quando in iure, & in facto, quę fides bona, ne, an mala fides arguatur &c. vbi magistraliter per eum.

Nec valet, quod posset allegari, quod spolia uti res ecclesiæ non possunt possideri iure communi, quia res ecclesię, iure cōmuni in tertiam personam alienari prohibentur, vnde vidētur
58 non posse possideri regulariter de iure communi, stāte iuris cōmunis prohibitione, super alienatione, totis titulis de reb. eccle. alienand. Quia responderi potest, quod non est uerum obiectū, quod res ecclesię sint prohibitę, a iure cōmuni alienari, sed bene sunt prohibitę sine solemnitate, & sine causa, quia cum causa, & seruata solemnitate a iure tradita, quotidie alienantur, & alienari possunt, totis dictis titulis de rebus ecclesiasticis alien. vnde illę possidentur, & possideri possunt de iure communi, ut per Abb. in cap. cum non liceat. de prescriptio. colum. 3. versi. & circa. ubi dicit, quod res ecclesię non prohibentur alienari simpliciter, & indistinctè, sed bene prohibentur sine certa solemnitate, & data bona fide, & excluso iuris errore, in illis procedit pręscriptio, si habet concomitantiam suam, vnde ego puto per supradicta, quod spolia pręscribantur, & pręscribi possint in pręiudicium ecclesię, & Camerę Apostolicę.

Sed ego credo, quod spolia, dato quod pręscribantur, nō pręscribuntur, nec præscribi possunt, nisi centenaria pręscriptio-
59 ne, quia sunt applicata Camerę Apostolicę, & Papę, ut bona Papę, & Camerę, & vti bona ad Papam, & Cameram Apostolicam spectantia, ut per Bullas, & maximè per extrauagantem Pauli III. in materia editas, in quibus Papa utitur verbo spectasse, & spectare, pertinuisse, & pertinere, quod verbum de sui
60 natura importat principaliter, non secundario per tex. in l. non solum. §. quęritur. ff. de procurat. facit. l. qui liberis. §. hęc verba. ff. de vulga. & pupilla. & per Bald. in l. licet. C. de pact. vnde si spolia sunt principaliter applicata Camerę, & Papę & principaliter ad Papam spectant, succedit illud, quod regulariter dicit Abb. in c. ad audientiam. extra de pręscrip. quod in spectan-
61 tibus principaliter ad Papam, non currit præscriptio, nisi centū annorum, quia tanti tēporis, & non minoris currit præscriptio contra Papam, & Roman. ecclesiam cap. ad audientiam. c. cum nobis. extra de præscriptio.

Necvalet illud, quod posset obijci, qđ cū Camera Apostolica capiat spolia p obitū Prælatorū quarūcunq; ecclesiarū de mundo, in quarū locū est suffecta, & subrogata Camera Apostolica in spoliis, Rota decis. 855. in antiquis, incipit. cū Camera. qđ propterea iure, & priuilegio illarum ecclesiarū, in quarum iuribus succedit, uti debeat, non suo, & sic gaudere pręscriptione 40. an. nō cētū, prout quęlibet ecclesia gaudet. Quia rn̄detur, qđ immo Papa, licet succedat in loco, & iure priuati, tn̄ debet habere suū priuilegium, & habet uti etiam in illa re suo priuilegio, saltim in futurum, & a tempore quo succedit, quia si pręscriptio incipit ɔ̄
62 priuatum, & ecclesia illi succedit, pręscriptione pendente, præscriptio habet compleri, tanquam contra ecclesiam, non tanq̄ ɔ̄ priuatum, licet in priuati iuribus succedat ecclesia, quia ecclesia vtetur iure sui priuilegij. per glo. in Auth. quas actiones. C. de sac. san. eccl. vbi Bal. secunda colum. versi. 7. & vltimo quæritur.

vbi posita q.an priuilegiatus,qui succedit non priuilegiato,vtatur suo priuilegio quantum ad præscriptionem. & tenet quod a tempore,quo succedit in futurum,& pro tempore futuro,priuilegiatus habere debeat suum priuilegium, etiam in re priuati,in qua succedit. Idem tenet Abb.in cap.de quarta 6.col. versi. sed quæritur.vbi dicit,quod glo.in d.Authen. tangit.q. sed non firmat pedem.idem dicit Ioan.And.in cap. primo. de iure patron. And.de Isern.in constit.regni.in titulo de purgatio.præscrip.circa principium. Idem tenet Abb. in cap. ad aures.extra de præscript.Idem Bar.in d.Authen.quas actiones. vbi ponit & disputat,an priuilegiatus vtatur priuilegio suo contra priuilegiatum, licet videatur de iure regulariter cōtrarium, cum ille, qui in ius succedit alterius,eo iure vti debet,quo ille, cui succedit, capit.is qui. de reg.iur.in 6.& subrogatus sapere debet naturam, & conditionem subrogantis in re subrogata.§.fuerat insti.de actio. & cessionarius plus iuris in recessa &c.sed Papa debet habere a die obitus Prælati suum priuilegium centenariæ præscriptionis, qa statim,quod moritur clericus,rector, vel Prælatus, spolia decedentis sunt applicata Cameræ, vt per extrauagantes in materia editas,& maxime in extrauagan. Pauli III. vbi declarat spolia a die mortis semper spectasse,& pertinuisse ad Cameram Apostolicam,vtendo verbo spectasse,quod est finiti, & perfecti temporis,quod importat canonem latæ,non ferendę sententiæ,per ea quæ latè adducimus,in q.de priuilegijs Cameræ &c. primo pri-
63 uilegio.ante verò obitum Prælati, & in eius vita, si quis incipit præscribere pro illo tempore,vsque ad diem mortis,non currit præscriptio Cameræ ad rationem centenarię pręscriptionis,sed ad rationem præscriptionis 40. annorum cuilibet ecclesiæ currentis,vt per glo.Bald.Abb.Io.And.in dictis locis,vnde videtur concludendum,quod spolia,ex quo sunt de spectantibus ad Papam principaliter, non præscribuntur, nisi centenaria præscriptione Papæ, & Romanæ ecclesiæ concessa, quia etiam tanto tempore præscribitur vsusfructus ciuitati relictus per glo. in ca. nemo.16.q.3.quæ dicit, quod hæc præscriptio centū annorum
64 habebat locum olim in qualibet ecclesia,sed hodie tantum Romanæ ecclesiæ est appropriata, istud etiam habet locum in ecclesia Nonantulana glo.in Authen.quas actiones. C.de sac. san. eccles.& in omnibus ecclesijs, quæ sunt de patrimonio Roma. ecclesiæ,Felyn.in c.ad audientiam.de rescriptis.

Sed quomodo ista præscriptio centenaria probetur, vide per Bal.in l.fi.C.de sac.san.eccl.per Abb.in c.si diligenti.de pręscrip. c.cum vobis 2.col.vers.2.principaliter eo.vbi ponit multos mo-
65 dos, primo per instrumenta,& viam constituti,& fm Bal.qđ in pscriptione centenaria sufficiat probatio per pręsumptiones,qa directa probatio est difficilis,& per Fely.d.c.cū nobis.pallegato.

Et ad responsionem,seu concordationem contrariorum deuenio,& primo non obstat illud, quod adduxi in cōtrarium de titulo,ne rei domini,vel templo. quia tempus indefinitū illius rubricæ,per quod videbatur excludi omnis præscriptio, fuit per subsequētia tempora determinatum, & generalitas illius declarata,& limitata per titulos subsequentes, quia post illam rubricam factus est titulus de præscriptione 30.vel 40.ann.per quem videtur exclusa, & adempta facultas vendicandi cuique rē pręscriptam, vel potest dici, quod illa rubrica loquatur de præscriptione 10.& 20.anno.non de alijs præscriptionibus 30.40. & centum anno.quæ currunt in rebus ecclesiæ, etiam de iure ciuili.l.fin.& Authen.quas actiones.C.de sac.san.eccl.quia tali rubrica non obstante, præscribuntur res ecclesiæ, & templorum, vt dictis iuribus, vel quod generalitas illius rubricæ, intelligatur generaliter loqui in casibus in nigro contentis.

Nec obstat parimodo illud,quod rerum ecclesiæ possessio,& dominium nunquam vacet,nec etiam per mortem prælati, qa illarum possessio, & dominium est penes Christum, & ecclesiā vniuersalem, vel particularem, vel quod parietes ecclesiæ, vel ecclesia ipsa consecrata semper possideat, vendicet, & ius habeat,& quod spolia per verbum pertinere positum in bullis,spectent, tam quoad dominium,quàm quoad possessionem ad Cameram Apostolicam,vnde cum sint in possessione,& dominio Cameræ, non videntur posse ab aliquo possideri, ne sequatur absurdum quod insolidum duo possideant,& duo præscribant, vnde nec etiam præscribi. Quia respondetur, quod etiam illa, quæ sunt in dominio,& possessione alterius,concurrentibus,& concomitantibus concomitantijs præscribi possunt, & præscribuntur,& per præscribentem rei præscriptæ,vel vsucaptę acquiritur dominium,& possessio,& etiam dominium, nedum vtile, sed & directum, per tex.in l.3.ff.de vsucapio.vbi diffiniendo vsucapionem dicit,quod vsucapio est acquisitio dominij per continuationem possessionis temporis lege diffiniti. Idem videtur dicere tex.in l.traditionibus. C. de pact.id quod intelligi debet, etiam de directo dominio,per Cyn.in reg. possessor.de reg.iur. quia appellatione dominij intelligitur de directo. l.prima.& secunda.ff.si ager vectigal.uel emphiteu. & hæc in vsucapione fauore possidentis,in præscriptione verò 10.& 20.anno. acquiritur vtile dominium possidenti bona fide,propter bonam fidē, quam habet,in præscriptione verò longissimi temporis 30. vel 40.ann.quādo cum bona fide, vel contra ecclesiam, vel contra priuatum,sine titulo,quod vtile dominium acquiritur,sicut in præscriptione longi temporis, & etiam directum per glo.in l.si quis emptionis.C.de præscriptio.30.ann.per Ioan.And.in regu. possessor.ver.quartum præponebatur,vbi concludit,qđ quoad modum vtendi, transferendi præscribens acquirit omne dominium, quia potest illa re vti vt vult, & sicut potest quilibet dominus disponere de re sua,& per Innoc.in cap.cæterum.de iudic.extra quod per præscriptionem acquiritur directum, & vtile dominium. Idem dicit glo.in Auth.nisi.C.de bon.mater.per Archid.in c.j. de præscrip.lib.6.per Abb.in cap.ad aures.ver. item facit vbi dicit, quod ille tex.Facit pro eo,quod per præscriptionem de iure canonico acquiritur dominiū vtile & directum,&c.& per eundem in rubrica extra de præscrip.

Et per præscriptionem perditur, & acquiritur respectiuè possessio rerum,quia licet contra ciuiliter possidentem non curat præscriptio.l.male agi.C.de præscrip.30.anno.tamen,si scio possessionem meam naturalem vacātem, ab alio esse occupatam, perdita est naturalis possessio, & si negligo per modicum tempus illam recuperare,perdo etiam ciuilem,quia videor suspicari me posse repelli.l.clam possidere.in fin.cum l.seq.ff.de acquir. poss. vbi si volo ad fundum reuerti, quia vim maiorem timeo,amitto ciuilem possessionem,non ex facto illius possidentis, sed ex voluntate mea,fac.l.3.§.si quis nunciat.eo.tit.vbi si ego audiens domum meam a latronibus occupatam timore cōterritus nolui accedere,amitto ciuilem, etiam si timor esset falsus, vt ibi in glo.per Bar.& Ang.in l.si de eo.§.j.eo.tit.

Item perditur ciuilis possessio,quando ignoro rem meam ab alio occupatam, & negligo tanta negligentia, quod res quasi perijt. per Barto.dic.l.si de eo.§.j.de acquir.possessione.Itē quando ignoro rem meam ab alio occupatam,nec perijt,tunc perditur ciuilis tanto tempore, quo præsumor de ea oblitus, ut per Barto.d.loco.per Abb.in cap.vigilanti.ubi Felyn. enumerat casus, quibus perditur ciuilis possessio, extra de præscriptio quia. dicit Dynus in reg.possessor.circa finem, quod licet tempus nō sit modus perdendę possessionis, & contra ciuiliter possidētem præscribi non possit, tamen iure cauetur,quod tempus est modus inducendi obliuionem,& obliuio est modus inducendi dispositionem animi, & dispositio animi est modus perdendi possessionem, vt legitur & not.in l furtum.§.fundi. C.de vsucapio. subdens idem Dynus, & propterea dico, quod si ciuiliter possidens neglexerit naturalem possessionem per decem annos, vel vltra, quod illa negligentia circa possessionem naturalem, priuat eūdem possessionem ciuili, sicut alias cauetur in iure, quod negligentia commissa in adipiscenda, vel recuperanda possessione naturali, inducit amissionem ciuilis. l. si ideo. §. si forte. ff. de acquir. possess. & alias, vt ibi per eum, vnde per hęc non videntur obstare argumenta in contrarium adducta,quia ad illa, vt vides respondetur.

Nec obstat parimodo illud, qđ ex quo spolia, vt res ecclesiæ sunt prohibitæ alienari,quod non possunt etiam pręscribi, uel vsucapi,quia quod prohibetur alienari, & præscribi, & usucapi prohibetur,quia non est verum, quod res ecclesię prohibeātur alienari indistinctè, sed bene non seruata solemnitate, & sine causa,per Abb.in c.cum non liceat.de pręscrip. colum. 3. versi. & circa pręscriptionem &c.& quod dicit glos. in l. ut lex. ff. de vsucap.quod non potest alienari, non potest vsucapi, vel præscribi,intelligitur verum in terminis,quibus loquitur,quia si res minorum, durante minoritate, non possunt alienari,nec etiam possunt pręscribi, quia pręscriptio venit appellatione, & vocabulo alienationis.&c.vnde contrarium non obstat.

Ad illud etiam, quod adducebamus pro contrario,quod detentores, & occupatores rerum sedis, vel Cameræ Apostolicæ sunt excommunicati bulla in cœna domini,& aliis iuribus, respondetur, quia bulla cum iuribus loquitur in scienter occupante,& scienter detinente res Cameræ,& talem etiam dicimus supra, quod attenta eius mala fide non præscribit.

Nec minus facit,contra quod semel dicata Deo non possunt ad prophanos vsus remeare,ergo nō possunt pręscribi. quia res ecclesię, & etiam spiritualia de iure canonico, & ciuili pręscribuntur totis titulis.de pręscriptio, & regula quod semel debet intelligi in illis, quę omnino sunt phibita, vel pręterquam per viam a iure permissam, & concessam.

Nec facit ꝯ illud,qđ vltimo adducimus,quod Camera Apostolica,cum non habeat notitiam de morte clericorū q in qualibet parte mundi decedūt,equiparatur ignorāti, & absenti, cui si retinet ciuilē possessionē,non currit pscriptio, & equiparatur parimodo non valenti agere,q pscriptione rē non amittit, quia rńdetur per Dyn.in reg.possessor.in fi. quod quandiu absens retinet possessionem ciuilem, nunquam inchoatur pscriptio ꝯ illum duplici ratione: primo quia contra possidentem ciuiliter non pręscribitur.l.2.C.de pręscriptio.secundo quia,qui possidet ciuiliter pręscribit,ergo alius non pręscribit eodē tempore, ne plures in simul insolidum quęrerent,sed si scio possessionē meā naturalem vacantem, ab alio esse occupatam, si eam negligo per modicum tempus recuperare, perdita est naturalis, & perditur ciuilis,quia videor suspicari posse me repelli.l.clam possidere.in fine cum l.seq.ff.de acquir.possess. & alias, vt dixi paulo ante.per quod est etiam responsum ad regulam non valēti agere,pro qua vide Abb.in c.ex transmissa.de præscrip.vbi illam regulam disputat,declarat, limitat, & ampliat, multis modis.

Item potest responderi etiam alio modo,quia videtur, quod ignorantia, vel absentia Cameræ Apostolicæ,non sit modo aliquo in spoliis considerabilis, etiam in quacunque mundi parte decedant clerici,quia ecclesia Romana,ad quam spectāt spolia, vel Camera Apostolica,habet suum fiscum,per Felyn.in cap.ad audientiam.de præscrip.& per tex.in clem.secūda.§ j. de hæret. vbi Cardin.not.& fiscus regulariter vbique esse præsumitur, &
66 semper,& vbique præsens gl.not.in l.prima.C.de quadrien.pręscrip.vnde non potest dici absens,meritò non obstat obiectum. Has exceptiones,puto posse opponi & admitti in causis spoliorum per reos conuentos, contra actionem aduersus eos intentatam. Itē puto posse opponi omnes alias exceptiones, vel sint dilatoriæ, vel sint peremptoriæ, aut cuiusuis generis ad differendum, impediendum processum, litis contestationem, sententiam executionem,limitandum, moderandum,seu quouismodo impugnandum, & maximè, quæ non cauillosè, calumniosè, malitiosè, & frustatoriè opponantur, prout diximus supra in principio quæstionis, si non reperiantur expresse prohibitæ. Et ex his pro nunc fit absolutum, quod volumus dicere in præsenti quæstione ad laudem omnipotentis Dei, & eius gloriosissimæ Virginis Matris.

SVMMARIVM.

1 *Duobus modis Camera facit spolia.*
2 *Acquisita tempore episcopatus, vel beneficij præsumuntur ecclesiæ.*
3 *Prælatus tenetur acquirere ecclesiæ.*
4 *Acquisita post beneficium adeptum, ecclesiæ acquisita præsumuntur.*
5 *In dubio prælatus præsumitur acquirere ecclesiæ.*
6 *Immobilia acquisita per clericum, præsumuntur ecclesię acquisita. Nec prodest alteri possessio.*
7 *Quilibet ordinari debet ad beneficium.*
8 *Est bona similitudo de vxore ad ecclesiam.*
9 *Negociator clericus, vt pestis vitandus.*
10 *Spoliorum, & rerum acquisitarum de ecclesia, possessio est penes ecclesiam.*
11 *Prelatus habet interdictum vnde vi ad bona ecclesiæ occupata.*
12 *Prebendarius possidet bona nomine ecclesię.*
13 *Heredes habent probare, si ecclesia sit in possessione. Et econtra.*
14 *Clerici simplices,non presumuntur acquirere nisi intuitu personę.*
15 *Clerici in minoribus,possunt exercere quęlibet negocia licita.*
16 *Presumere negocium in clerico est presumere delictum in eo.*
17 *Etiam clericus in minoribus prohibetur hodie negociari.*
18 *Sacerdos factus præsumitur beneficiatus.*
19 *Quodlibet beneficium præsumitur habere redditum pro victu duorum.*
20 *Aliquando quis ordinatur ad titulum patrimonij.*
21 *Acquisita ob seruitia sunt clerici propria.*
22 *Distinctio Doctorum pro presumptionibus faciendis circa spolia.*
23 *Industria equiparatur patrimonio clerici.*
24 *Administrator perpetuus præsumitur acquisisse ex administratione.*
25 *Spolia capiuntur a Camera legitime,& per actus solemnes.*
26 *An Camera scienter occupans bona heredis, incidat in constitutio. l. si quis in tantam.*
27 *Prelatus non preiudicat ecclesiæ,si possessionem rei ecclesiæ legat alteri,vel dimittat.*
28 *Non est præsumēdum heredem velle alio modo possidere,quam vt defunctus.*
29 *Cautela pro herede sese immiscente in bonis clerici defuncti.*
30 *In illicitè per clericum acquisitis, non est presumptio pro Camera.*
31 *Acquisita per clericum,nunquam præsumuntur ex negociatione.*
32 *Negocia sunt prohibita tantum beneficiatis.*
33 *Probet Camera, si prætendat acquisita esse ex negociatione.*

De probationibus & seu pręsumptionibus pro capienda possessione spoliorum faciendis.

QVAESTIO XV.

MORTVO clerico,vel prælato, hæredes omnia bona illius,vti propria simpliciter,& temere nulla habita distinctione occupant, illorumq; possessionem indistinctè in damnū ecclesiæ, & hodie Cameræ Apostolicæ, quæ illius loco succedit inuadunt,& in illa se confouent, allegantes vel defuncti omnia bona, sibi fuisse in testamento a defuncto relicta,vel illa clerico ex patrimonio, vel alio modo obuenisse, vt in illis successionem ab intestato etiam de iure habeāt, ita & taliter,quod si ecclesia, vel Camera Apostolica contrarium pręt endat,illorum ob temerariam occupationem,inuasionem,seu detentionem necesse habeat probare de suis iuribus, cōtra iuris debitum. Et quia in tali causa sæpę suboriuntur dubia, Cameræne, an verò hæredibus incumbat probatio, tam in petitorio, q̄ in possessorio, merito mihi visum fuit, non esse extra propositum hanc de præsumptionibus, & probationibus faciendis in causis spoliorum quæstionem ponere, vt constito pro qua parte sit præsumptio,& Cameræ,ne an verò hæredi onus probandi incumbat, & vter bona clerici, vel illorum possessionē illo defuncto, licite capere,vel apprehendere possint, abstinere hēant hæredes ab occupando, uel vsurpando res, quæ ad eos non spectant, & bona clerici defuncti detentando, ad onus superfluæ probationis Cameram reuerendam indebitè non astringant.

Et cum duobus modis hodie Camera faciat spolia,per viam
1 videlicet acquisitorum de beneficiis ecclesiasticis,& per viā negociationum,& alias illicitè acquisitorum,prout diximus in prima quæstione pręsentis materiæ,primo loco attingendo relicta per clericos,acquisita de ecclesijs,& bonis beneficiorum. Videtur, quod quomodocunque relicta, vel remansa post mortem clerici, acquisita per eum, sint, & esse intelligantur ecclesiæ, & ecclesiæ, vel Cameræ acquisita.per text.qui dicit ad litteram in cap.primo.12.q.3.vbi habetur, quod episcopi,presbyteri,Diaconi, vel quicunque clerici quæcunque comparauerint, vel acqsierint post adeptum ordinem,vel tempore sui episcopatus,præsbyteratus, vel clericatus, debent ecclesiæ conferre,alioquin tenentur crimine, tanquam inuasores rerum dominicarum.

Et in cap.quicunque seq.q.habetur, quod clericus, vel sacer-
3 dos tenetur acquirere suæ ecclesiæ,quia si prælatus negligit acqrere ecclesiæ, & maluit sibi quam ecclesiæ, imputatur ei, & de hoc tenetur ad instar tutoris, quia non debet præponere vtilitatem suam vtilitati ecclesiæ, vt per tex.& glo.ibidem.

Idem videtur dicere Abb.in cap. presbyter.de pecul.cler.in finalibus verbis,& in cap.sacerdotes.ead. 12. quæst. quarta, habetur.quod si clericus aliquid emit de pecuniis suis,& ecclesiæ, qđ de eo debet conficere instrumentum, vt sciat, quantum de suo impedit, & quātum de rebus ecclesiæ,quia aliter presumitur de rebus ecclesię, & pro ecclesia, ut ibi. facit quod habetur in text. cap.pontifices. 12.quæst.tertia,vbi datum Pontifici, datum ecclesiæ censetur, vnde illud Pontifices computabunt inter res, & bona ecclesiæ facit.text.in cap.presbyter. d.quæst. quarta, vbi presbyter, qui diocesim tenet, de omnibus quæ comparat ad ecclesiæ nomen scripturam facere debet, alias remouetur, ab ecclesiæ administratione.est bonus tex.in cap.j. de pecul. cler. ubi acquisita per presbyterum post presbyteratus ordinem adeptū, iuris ecclesiæ censentur.

Et acquisita per clericum post clericatum,de quibus ex sui natura,& qualitate in uita poterat disponere,& ordinare, si decedat non disposito,uel ordinato de illis,vadunt illa ad ecclesiam, cui prefuit,uel vbi fuit clericus,aut minister.text.est ī c.quicūq;. 12.q.3.facit quod habetur in Auth.de ecclesiast. tit. §. interdicimus. ubi interdicitur episcopis,& personis ecclesiasticis simpliciter disponere in cognatos, uel alio modo, de bonis post episcopatum, uel ordinem adeptum, quouismodo acquisitis,quia sunt & intelligūtur esse ecclesiæ, & ecclesiæ per eum acquisita.

Hoc idem dicit Ioan. And. per dicta iura in cap. cum in offi-
cijs. de testam.ibi de his, quæ acquisiuit post clericatum, præsu-
4 mit quod intuitu ecclesiæ, & de redditibus ecclesię acquisierit, hoc autem licet præsumatur in singulis clericis,vt in præallegatis iuribus,in prælatis tamen,maxime pręsumitur, subdēs quod in tantum ualet ista pręsumptio,& in tantum est standum huic pręsumptioni,quod per eam sententia fertur pro ecclesia, nisi exaduerso probetur,vel pręsumatur de cōtrario, ut in pręalleg. §.interdicimus.pręalleg.authentico.Idem dicit Innoc. & Host. per eadem uerba d.cap.cum in officijs,quos sequitur Card. Zabarella ibidem,idem videtur dicere Bal.in l.cum ipse. C. de ꝯh. emp.& vend.ibi tertio casu scilicet quando dubitatur, quod in dubio vr̄ emisse nomine ecclesię. & est ratio, quia tenetur acqrere ecclesiæ,& ideo præsumitur pro ecclesia,qn̄ dubitatur vtrū clericus,uel prælatus,quo nomine emerit, ecclesię ne, an verò suo proprio,quia pręsumitur fecisse illud,quod facere debuit,&
5 illud,ad quod tenebatur. Idem Bal.in Auth. licentiam.C.de episcopis & cler.ibi secunda ratio est, quia ex quo pręlatus reperit in possessione, præsumitur possidere nomine ecclesię, quia ad officium suum pertinet acquirere ecclesię &c.

Quia prelatus in dubio videtur emisse, & cōparasse rem nomine ecclesię, merito ī casu isto pro ecclesia,& Camera est presumendum,quia dicit Host.d.c.cum in officijs.quod ex quo clericus debet inire contractum nomine ecclesiæ. 12. q. 4. episcopus.& c.presbyter.de pecul.cler.in dubio debeo magis pręsumere,quod contractum inierit nomine ecclesię, quod est secundū ius,quàm nomine suo,quod est contra ius.

Idem videtur dicere Hostien.in cap.j.§.hortamur. de testam. vbi dicit, quod in acquisitis per clericum est pręsumptio pro ec-
6 clesia, saltem quoad bona immobilia, ibi & sic patet qđ quoad bona immobilia,est pręsumptio pro ecclesia, nec prodest alteri possessio, nisi aliud probet.

Facit, quia nemo ordinari debet, nisi habeat beneficiū, alio-

7 quin videtur quod episcopus ei teneatur supplere de victu.cap. non liceat extra de praeben.& dignita. facit quia sponsa & vxor quicquid acquirit matrimonio constante, matrimonio acquirit,& de illius bonis acquirere praesumitur.l.etiam.C.de donat. inter vir.& vxor.& ff.eo.quintus.Abb.in cap.j.de pecul.cler.per Hostien.Io.And.& Inno.& alios d.c.cum in officijs.de testam. 8 quia bene infertur de vxore ad ecclesiā, & est bona similitudo, prout dicit Bal.in l.cum ipse.C.de contrah. emptio. quia inquit praelatus,dicitur sponsus, & ecclesia dicitur sponsa.l.vxor marito.ff.de donat.inter virum & vxorem.

Idem dicit Hostien.in cap.primo.§.quicquid.de testa.vbi reddendo rationem talis praesumptionis, ideo est,quod sponsa, & vxor praesumitur acquirere de rebus mariti,& marito, quia vix de aliis mercimonijs se intromittunt mulieres, quam de rebus mariti, & si hoc faciunt, faciunt de rebus mariti, vnde bene est, quod sit praesumptio pro marito,& hac etiam ratione praesumitur pro sponsa spirituali,idest ecclesia, vt videlicet clericus, vel praelatus praesumatur de rebus ecclesiae acquirere, Quia videlicet omnia mercimonia sunt illicita sponsis spiritualibus, & si exerceant ipsa, turpis est quaestus, quia negociator clericus, est 9 vt pestis vitandus.8 5.distinc.negociatorem.sed si talis negociator hoc consueuit facere de rebus ecclesiae, ergo bene est,vt eadem ratione pro sponsa spirituali contra sponsum spiritualem praesumatur, quamuis in multis differat, vt per Docto. ibidem. vnde per haec videtur, quod praesumptio est pro ecclesia, & in tantum valet ista praesumptio, quod pro ecclesia sententia est ferenda,nisi aliud ex aduerso probatur,vel praesumatur,vt supra fuit dictū.Immo Santiss.d.n.Pius Papa IIII.per suam, quam edidit constitutionem sub Datum Romae anno 1560.die 26. Maij qua ordinat,quod de rebus ecclesiasticis,vel occasione ecclesiae acquisitis non possit fieri donatio, vel dispositio, vult, quod rerum donatarum huiusmodi, contra dictam constitutionem relictarum capi possit possessio per Cameram,sine vitio spolij.

Et spoliorum, ac rerum per clericum relictarum, acquisitarum de ecclesia, possessio semper est penes ecclesiam, & penes 10 Christum per Innoc.cap cum supra.de caus. possess. & propriet. vbi dicit,quod quantumcunque moriatur praelatus, & omnes clerici, tamē proprietas, & possessio remanet penes Christum, & ecclesiam, quae nunquam moritur, & non est vnquam nulla, per Archid.cap.hoc consultissimo.de reb. eccles. in 6. in ver. ipsarum.ad hoc 16.quaest.tertia,inter mem.leg.& not.12. quęst. secunda,expedit.& c.causa.de verbo.signif.late Rui. consi. 156. incip. primo videndum. volum. quarto. Et si spolietur ecclesia aliquibus bonis, antequam illius possessio apprehendatur, pręlatus 11 successor habet interdictum vnde vi, vt per Barto.in l.prim. §. municipes.de acquir.possessio. vbi Paul. de Cast. quod licet rector ecclesiae mortuus sit, possessio tamen non perditur, sed remanet apud ecclesiam.i.apud Deum,& Apostilla ibidem ad eundem Paulum,quod praelatus confirmatus, qui nondum est adeptus possessionem suae dignitatis potest agere interdicto vnde vi. Quia licet vacet dignitas,nō vacat possessio bonorum ecclesiae,& ecclesia est in anima viuentis, per Barto.in l.sicut. §. fin.ff.quod cuiusque vniuersitatis nomine.

Merito videtur semper praesumendum pro ecclesia, & agentes Camerae possunt capere possessionem relictorum per clericum,quia non non videntur alienam possessionem capere, sed suam continuare, quia clericus etiam viuens illa possidet, nomine ecclesiae, non suo, vt per Innocen. in capit. in praesentia. extra de probatio. vbi dicit,quod licet ius praebendae vacet,non tamen vacant res, & iura pertinentia ad praebendam, immo e-12 tiam possidentur ab ecclesia, etiam dum viuit praebendarius, quia possidet illa nomine ecclesiae not.in cap. ex litteris. de probatio. text. ad literam in cap.sine exceptione.12.quaest. secunda, vbi habet,quod clericus vtitur rebus ecclesiae, non vti proprijs, sed vti sibi cōmendatis: ergo in istis taliter per clericum, acquisitis, probabit haeres, si de contrario praetendet, vnde sese non intromittet possessionem, vel proprietatem praeoccupando, vel inuadendo, stante praesumptione, quousque de meliori iure suo contra Cameram non docuerit,quia dicit Hostien.in capit.vnico. vt ecclesia beneficia.& c. quem refert ibi Io de Imol. quod quando ecclesia petit bona, quae clericus tempore mortis possidebat, videtur quod haeres conuentus habet probare quod non sunt bona ecclesiae, &c.

Sed videtur, quod non praesumatur, neque pro ecclesia, neq; pro haerede in bonis per clericum, vel praelatum acquisitis, & post mortem relictis, sed pro eo qui est, vel reperitur in possessione bonorum, vel sit haeres, vel ecclesia, vnde non possidenti, vel extra possessionem existenti incumbit probatio, est bo-13 na glo.in cap.quicunque.12.quaest.tertia, vbi habetur, quod si ecclesia sit in possessione, haeredes habent probare. sed si haeredes essent in possessione, oporteret ecclesiam probare de iure suo,ead.cau.quaest.quinta,cap.primo.in fin.& eadem causa quęstione prima,sint manifesti. ibi, Vel dic,quod si post mortē episcopi ecclesia inuenitur esse in possessione rerum per clericum relictarum, haeredibus incumbit onus probandi, sed si haeredes sunt in possessione, tunc ecclesia probabit 12.q.5.in fin.

Idem sentit glo.in cap.primo.12.quaest.quinta,in glo.fin.ibi ideo episcopo incumbit onus probationis, quia illa erat in possessione,& ibi in margine allegatur Bald.in Auth. ex testamento.septima colum.11.versi. C.de collat. & quod notat Barto.in l.si inter.ff.de rebus dub.Ioan.And.in addit.ad Specul.tit.de act. §.primo.vers.sed quid si dubitatur moderni legistae.in l.cum fundus.§.seruum.in fin.ff.si cer.pet.

Sed pro intelligentia materiae,& pro concordatione contrariorum istorum, ego puto dicendum, quod aut defunctus fuit clericus simplex, nullum officium habens, vel beneficium, aut fuit beneficiatus praesumptiuè,veluti si in sacris,aut ad sacerdotalem ordinem promotus: aut beneficiatus apparenter, veluti praelatus, & primo casu videtur,quod in bonis relictis, sit praesumendum,& sit praesumptio facienda pro hęredibus,quia iste cū non fuerit praelatus, sed clericus simpliciter, creditur acquirere intuitu personae,non ecclesiae,quando ad hoc quaerendum,scilicet nomine ecclesiae nullum habuit officium, ideo suo nomine quaerere videtur,si aliunde habet bona, quā de ecclesia,vnde eius hęres legitimus,licite post eius mortem,bona relicta occupabit,dicunt Ioan.And.Innocen.& Hostien.d.cap. cum in officijs.de testam.secundum aliquorum opinionem,quàm omnes attestantur esse non malam,& eam sequuntur, clerici enim inquiunt, simplices, qui nullum in ecclesia habent certum officium, siue dignitatem non praesumuntur acquirere intuitu ec-14 clesiae, sed personae, vnde & hęres suus legitimus succedit eis ab intestato,argumen.cap.requisisti.§.fin.de testam. ex quia clerici 15 in minoribus constituti non beneficiati, minime prohibentur exercere quaelibet negocia secularia, alias licita, ut per Abba.in cap.primo,ne cler.vel mona.vnde ob hoc posset dici, quod pro tali clerico esset pręsumendum,quod potuisset acquirere ex negociationibus, & ex negociando, si negociari potest. quod videtur contra regulam, quàm facit Abb.in cap.j.de pecul.cler.& cap.cum esses.de testa. 11.colum.nume.26.vbi dicit,quod clericis est indistinctè prohibitum negociari,& praesumere quod clericus acquisierit ex negociationibus,est psumere in eo crimen, 16 & delictum,sed intellige pro concordatione de alio clerico, q̄ de simplici, puta de in sacris constituto, de ministro altaris, & de beneficiato, ut per eundem Abb.ibidem.

Et potest clericus in minoribus impunè redire ad seculum, & laicare,quia apostasia in eo non consideratur, quia impunè potest seculariter viuere,& renunciare in totum ordini clerica-17 li,& si non verbo, saltem facto, exercendo actum omnino contrarium, vt docetur per Abb.in cap. tuae.de aposta.ex. Sed negociari, & negocia secularia exercere,prohibetur clericus toto tit. ne cler.vel monac.& etiam tacito modo constitutione Pij quarti.de qua diximus ad lōgum in quęstione,quę negocia sint pręmissa, aut interdicta clericis. ubi inseritur copia dictę constitutionis. Sed de pręsumptione in clericos, quoad negociationes, dicemus infra in pręsenti quęstione.

Si verò sit beneficiatus pręsumptiuè.puta,quia defunctus fuerit in sacris ordinibus,vel ad sacerdotium promotus,videtur q̄d circa acquisita relicta per eum, sit pręsumendum pro ecclesia, & Camera,& quod si hęredes aliquid pretendant ipsi de eorum iuribus probare habeant, vnde nec bona occupare, nec in illis se intromittere debent, quia talis defunctus, ex quo fuit ad sacros ordines promotus,vel sacerdos factus, fuit pręsumptiuè be-18 neficiatus, & illum habuisse beneficia pręsumitur, quia ad tales ordines regulariter, & de iure ordinario promoueri non debet nec potest sine titulo beneficij, de quo necessaria vitę percipiat, per text.ad literam in d.cap.episcopus.idem dicit tex. in ca.cum secundum apostolum.§.licet autem,cap.de monac.cap.suis quę-19 stionibus.extra.de pręben.cap.accipimus. de ętat. & qualitat. & beneficiū pręsumitur habere redditum saltim pro vita duorū. capit. ut quisquis. de vit. & honest. cler. Card. in consi.decimo, & Card. in cap.fin.colum.secunda,de pręsumpt. Felyn.in c.constitutus.colum. prima,versi.& subdit. Hier.Gig.in tracta.de pensio.quaest.9.in fin.Sed quia non semper intitulatur ad beneficiū ecclesiasticum d.cap.accepimus.cum similibus, quia etiam aliquando promouetur ad ordines sacros sine titulo beneficij,puta quando ordinatus habet in bonis suis patrimonialibus subsidium vitae. vt per tex.in cap.episcopus.de pręben. ubi notat glo. in verb.subsidium,quod potest ordinari ad titulum patrimonij. Et quia etiam si non habet ex patrimonio,vnde viuat, debēt ei, de suo necessaria victui subministrari per episcopū, vel per eū, qui ordinauit eum, quousque ei in aliqua ecclesia conuenientia stipendia militię clericalis assignet,ca.non licet,& d.cap.episcopus.de pręben. & d.cap.cum secundum apostolum. §. licet. vbi glo. in ver. donec. d.capit.accepimus. de ętat. & qualitat. & melior glo. in cap tuis quęstionibus.eo. in verb. patrimonialibus,vbi dicit,quod si patrimonium, ad cuius titulū fuit clericus promotus periret causmate,vel alluuione, quod episcopus ei tenetur prouidere de beneficio ecclesiastico, qa cū iste ad seculū redire non possit, redundare in opprobrium ordinis clericalis. arg 93.dist.Diaconis.& c.Ioannes.de cler.coniugat. habet in gl. in

in cap.si quis ex.de simonia.in verb.per triennium.Istis attentis, nō videtur quod pręsumptio circa bona relicta per taliter promotum sit talis, quod non possit admitti probatio in contrarium, & quod haeredes si ista probare intendant, non debeant audiri,& illorum probationes admitti.immo stante,quod non 20 semper ad titulū beneficij,sed etiam,† quotidie fit promotio ad titulum patrimonij,non videtur praesumendum pro ecclesia,& Camera, cum non probat hoc esse,quod ab hoc contingit abesse.l.quod attinet.C.de probatio. Et maxime, quia etiam ratione clericalis dignitatis, potuit talis sacerdos multa sibi acquirere, puta, vt cum pro missis dicendis fuerint sibi legata centum, vel ducenta contemplatione sui ipsius, non autem ecclesiae, iuxta distinctionem quam facit Abb.in hoc articulo in ca.cum in offic.de test.vel cum fuerit capellanus alicuius principis, qui & ex hoc multa acquisisset,vt per eundem Abb.in cap. cum esses. in repet.de testa.colum.11.§.sed contra.versi.quid autem in acquisitis.quia de taliter acquisitis,quia sunt sibi data in recompensationem laboris, & sui seruitij,& sunt sibi ꝓprie acquisita, potest pro libito in vita,& testamento disponere,& in illis etiam ab in-21 testato decedente, suos haeredes succedere.vt per Abb. d. locis, facit decisio Rotae in antiquis 263.incip.nota,quod qui rubricatur clericus qualiter probetur &c. Vbi secundum Ioan.And.in cap.licet.de sent.excom.lib.6.habetur,quod licet possessio clericatus,sine alia probatione tituli,inducat praesumptionem,tamē in beneficialibus praesumptio nō est sufficiens ad adiudicandū beneficium, nisi verus titulus probaretur,super quo cogita pro hoc membro distinctionis.

Sed si fuit beneficiatus apparenter, puta episcopus,vel praelatus,Abb in cap.vt vnus.de pecul. cler. vbi ponit & disputat, an bona, quae emit beneficiatus nomine proprio,intelligantur acquisita haeredibus, an vero ecclesiae,& in cap. cum esses. in repe. de testam.colum.10.versi.vnde, complectendo omnia &c. bonis rationibus reprobatā distinctionē, quam in hoc casu faciūt Ioan.And.& Hostien.ipse sic distinguit: quod aut constat praelatum habuisse patrimonium: aut non constat, aut dubitatur, & si dubitatur subdistinguit,quod aut dubitatur an habuerit vnde potuerit acquirere illa bona, de quibus est lis, & contentio, aut non habuit illa bona de quibus est contentio, tempore suae pro-22 motionis ad praelaturam, vel beneficium.

Et quoad primum membrum distinctionis pręsentis,scilicet quando certum est, quod habuit patrimonium tempore promotionis ad praelaturam, & tunc potest constare,ex quibus redditibus illa bona acquisierit, de quibus est contentio, aut nō potest, vel dubitatur.

Et primo casu, si potest, bona erunt illius, ex quibus redditibus erunt acquisita.12.q.3.ca.quicunque.c.inquirendum. extra de pecul.cler.c.sint manifeste.12. q.j. si non potest, quia dubitatur,ex eo quia sacerdos,aut praelatus fuit permixtim, & promiscuè vsus patrimonio,& rebus ecclesiae, quod facere nō debuit, quia debuit res suas tenere segregatas a rebus ecclesiae, & de eis singulariter inuentarium facere. ca. sint manifestae.debet primo deduci,quantum verisimiliter praelatus potuit expendere,in victu suo, & suorum,& pro ecclesia,deinde praesumptio est,quod illa bona sint acquisita,tam ex redditibus propriis,quàm ex redditibus ecclesiae:& ideo cum debeant in rei veritate inter haeredem, & ecclesiam ęqualiter diuidi,ita etiam pari modo ꝓ vtroque erit in casu isto praesumendum. Vnde vterque poterit sine aliquo periculo occupare,cum tam pro Camera, quàm pro hęrede,tunc p̄sumatur,& haec possunt intelligi habere locum, q̄n facultas patrimonij,& beneficij bonorū illam acquisitionē patiebatur ęqualiter,iuxta no.Inn.in c.cū in officijs.de test. & facit quod in simili no.gl.in l.cum oportet.C.de bon.quae lib.

Et dico ęqualiter,quia vnum in hoc nō debet praeualere alteri,ad hoc,vt sit ęqualis praesumptio,quia si patrimonium sit sufficiens ad acquirendū,illa bona in totum, uel in partē, ecclesia verò non,nec in totum,vel in partem,tunc est praesumptio pro haerede,& ecclesia vel Camera habet tunc probare, quia cessat praesumptio c.j.de pecul.cler. & c.j.12.q.4.

Vel est contrarium,quia ecclesia erat opulenta, & sufficiens ad acquirendum,patrimonium verò,vel industria personae erat tenue,& tunc est praesumendum pro ecclesia, & habet locū praesumptio.ca.j.praeallegato.quia tunc,si praetendat aliquid haeres, probare habet, quia omnis praesumptio est pro ecclesia, & Camera: facienda,si verò vterque erat sufficiens, puta ecclesia, & patrimonium, & industria personae, quae hoc casu ęquiparatur 23 patrimonio, & est ut patrimonium, & succedit in locum patrimonij,& tunc secundum plus & minus erit facienda diuisionis ponderationis,& praesumptionis consideratio,& diuisio,& praesumptio fiet secundum qualitatem vtriusque. secundum qualitatem patrimonij, vel industriae, & rerum ecclesiae, & patrimonij,& industriae, & rerum ecclesiae,si omnia ista insimul concurrerint, & ponit exemplum Abb.ecclesia habebat in redditibus trecentum, patrimonium ducentum, potest addi ex industria ducentum lucrabatur,praelatus,detrahatur de redditibus tantū, quātum potuit expendere pro suo victui, & suorum defunctus. Sed non facias expensas,nimis delicatas, quia de redditibus ecclesiae habet expendere clericus pro suo victu,& patrimonium, & alia sua praeseruare,prout latè fuit dictum supra in quaestione ex quibus praesumatur cler.acquisisse, & pone quod ista expēsa ascendant ad centū, praesumptio, tunc insurgit, quod de bonis ecclesiae in acquisitione impenderit ducenta, de patrimonio alia ducenta, de industria alia ducenta, sic fiet ęqualis praesumptio, & ęqualis diuisio, & si minus percepisset de patrimonio, minus de industria, minorem partem de acquisitis haberet, & minus etiam praesumetur.

Et hoc, inquit, intelligo in casu,quo praelatus emisset,vel acquisisset,nomine suo,quia non est sibi credendum, ex quo facultates ecclesiae exuberant, & non apparet in quem vsum sint conuersę,sed si nō habet neque patrimonium,nec industriam,praesumitur tunc pro ecclesia,ut per Cyn.in Authen. licētiam.C.de episcopis & cler.vbi idem sentit in administratoribus rerum secularium,nam dicit quod si administrator erat perpetuus,& nihil habebat,ex administratione acquisisse praesumitur, si verò 24 temporalis erat & reddebat computum administrationis, tunc non praesumitur acqsisse ex administratione, sed potius ex sua industria,secundo casu principali,scilicet,quando non constat, & certum est,quod nihil in patrimonio habebat, & eo casu est videndum,an habuerit aliquod artificium,vel sciētiam,uel doctrinam,ex quibus potuisset acquirere, & tunc idem dicēdum, prout diximus de patrimonio:quia per omnia idem est dicendum de industria in isto casu,quod dictum fuit de patrimonio. vt per Abb. d.ca. vt vnus.de pecul.cler. Aut non habebat industriam,siue doctrinam,vel artificium aliquod, & tunc fit omnis praesumptio pro ecclesia,secundum dispositionem ca.primi. de pecul.cler.& c.primi.12.q.3. Aut dubitatum,an aliquid habebat defunctus,tempore quo fuit promotus & sumus in tertio membro principali,& tunc,aut dubitatur,vtrum habuerit aliqua bona,ex quibus potuit ista acquisita cōparare, & praesumitur pro ecclesia,vel dubitatur,an acquisierit ista bona,de quibus est contentio,antequam promoueretur,vel post promotionē, & tunc pro nemine est praesumendum,sed ille, qui erit in possessione, erit tuendus,& defendendus quousque per alium de contrario probetur,haec Abb.d.repetit.ī c.cum esses.de testa. & c.ut vnus. de pecul.cler. subdens paulo post Abb. in d.repetit. ex istis tales elicio conclusiones,prima est, bona per clericum beneficiatū, & patrimonium habentem acquisita,in dubio acquisita praesumuntur, tam de redditibus proprijs, quàm de ecclesiae bonis. Alia conclusio est,si dubitatur, an bona clerico decedente dimissa,sint acquisita ante ꝓmotionem ad beneficium, vel post, haeres clerici in possessione defendatur, quousque de iure ecclesiae cōstiterit,vel Camerę.Idem dicitur de ecclesia, vel camera, si sit in possessione,quia ex quo parimodo est pro ea,vel esse potest pręsumptio,in eadem possessione venit tuenda,& manutenenda, quia verba Abbatis,quod haeres est defendendus in possessione,intelliguntur, si haeres in possessione reperiatur,& ideo ita pręsumendum in istis casibus esse dicit Abb.ne fiat captiosa praesumptio, tam contra haeredem,quàm contra ecclesiam,aut cameram in hac materia,si opponatur,quod beneficium fuit tenue,vel quod fructus sunt diminuti,debet opponēs hoc probare,quia praesumitur de contrario per tex.in Authen. de ęqualitate dot.§.sin autem fortuita.per Ang.in consi.270.incip.Bonifacius.in vltima.col.Calder.in tit.de probatio.consi.10.Cardin.in cap.fin. de praesumptio. in 2. colum. per Andre.Mocenigum in additio.ad Felin.in cap.proposuisti.de probatio. sed quia hodie hominum laicorum, & secularium multum excreuit malitia, & temeritas, qui etiā vsque ab antiquis temporibus semper clericis infesti, & molesti fuerunt cap. clericis. de eccles.immunit. qui non habito respectu,quem debent ad religionem,& sanctimoniam, nullo iure res ecclesiae occupant, inuadunt modis quibus possunt, ecclesiam, & Cameram defraudantes, & quia etiam quidam clerici ꝯ canonum dispositionem, & eorum cōscientiam,quotidie ecclesiam defraudantes res illius cognatis, & consanguineis suis applicant,& appropriant, facientes cantare instrumenta,& ꝯctus emptionum factarū de rebus ecclesiae, in personam patris,fratris,vel consanguineorū,ut per Card.Zabarellam in c.fi.de pecul.cler.circa fin.videtur ob hoc esset melius,& ęquius in causis dubiis dictae distinctionis,p̄sumere semꝑ pro ecclesia,& Camera tantum,non autem pro haerede.

Et ecclesiā,uel camerā apprehendere debere possessionē spoliorum,& in illa manuteneri,potius q̄ haeredē,vt per glo.in c.2. de succes.ab intesta.in ver.morientium.vbi tenet,quod in rebus acquisitis intuitu personae,si sint distinctae,succedūt consanguinei decedētis clerici ab intestato, si uerò sint permistę cū rebus ecclesię distinguit,q̄d aut dubitatur,an habuit ꝓprium, vel certum est,q̄d habuit,si dubitatur semper pro ecclesia est p̄sumendum,& totum semper vēdicabit ecclesia,&c.& per doctrinam, vel regulam generalem Inn.in c.cum in officiis.de test. ubi in fi. primę col.dicit,quod relicta per clericū, de quibus potest dubitari sint ne haeredū,vel ecclesiae,debent occupari ab ecclesia, qa pro illa praesumitur. Quae doctrina, & illius verba, videntur generalia,

neralia, quoquomodo dubitetur. vel dubitari possit, vnde videntur etiam posse extendi ad casus distinctionis Abbatis, & etiam doctrinam Ioan. Andr. & Hostien. d. loco Dicunt enim ibi Innocen. Ioan. Andr. & Hostien. generaliter, quod si clericus intestatus decedat, bona relicta occupātur hoc modo, videlicet, bona ecclesiæ occupat ecclesia illa de quibus est certum quod fuerunt testatoris occupat hæres, ea de quibus dubitari potest, cum pro ecclesia præsumatur occupabit ecclesia. Id quod sentire, & sequi videtur Bald. in l. cum ipse. C. de contrahen. emptio. vbi dicit, quod clericus, aut emit nomine ecclesiæ, aut nomine suo, aut dubitatur: primo casu acquirit ecclesiæ possessionem, & proprietatem: secundo casu acquirit sibi, & hæredibus suis, tamen si de bonis ecclesiæ emit, debet ecclesia conseruari indemnis, alioquin in subsidium vendicat rem emptam de pecunia sua, in quacunque persona cautet instrumentum. Tertio casu scilicet, quando dubitatur, dicit Innocentius, inquit idem Bal. valde eleganter, quod in dubio videtur emisse nomine ecclesiæ, & est ratio, quia tenetur acquirere ecclesiæ, & ideo in dubio præsumitur fecisse, quod debuit facere, intelligendo maxime de prælato, cuius ad hoc est officium, dicimus. in q. ex quib. præsum. & si bona aut pecuniæ de quibus agitur, tempore mortis episcopi, vel prælati erant intra domus episcopatus, in quibus habitabat episcopus, quamuis post mortem fuerint asportatæ, præsumendæ sunt ecclesiæ. Ruin. consi. 156. primo videndum lib. 4.

Quia per eundem Innoc. & alios, ecclesia prælato mortuo, si occupat bona, ipsius prælati nomine empta, ignoranter non incidit in pœnam constit. l. si quis in tantam. C. vnde vi. quia iustam causam habet ignorantiæ, & contrariæ præsumptionis, cum enim præsumantur, inquit, idem omnia acquisita de bonis ecclesiæ. Item, cum quicquid emit prælatus, præsumatur emisse nomine ecclesiæ, vel nomine ecclesiæ emere debeat, si aliud non appareat, debeo potius pręsumere fecisse, illud quod ius præcipit, quam contra ius, scilicet quod emerit, & possederit nomine ecclesiæ.

Id quod non est dicendum in hærede clerici defuncti, qui occupando incidit in pœnam d. l. si quis. qui occupans non excusaretur, vti ecclesia, quia pro eo non facit præsumptio, sicut facit pro ecclesia, de cujus bonis semper præsumitur pręlatus acquirere; vide per per glos. in l. etiam. in verbo merito crediderint. C. de donat. inter vir. & vxor. & in Authen. licentiam. in ver. probatum. C. de episcopis & cler. in Spec. de stat. monac. cū alijs similibus. & dicit D. Quintilianus Mandosius vir doctissimus, & rerū Roman. Curiæ peritissimus, in sua praxi signaturę gratiæ, in rubrica licentia testandi & spoliorum cōcessio: quod in causis spoliorum, commissarius Apostolicus possessionē bonorum mobilium, & immobilium assequi solet non expectata declaratione, an defunctus testamentum condiderit, & an illud facere potuerit, vel super quibus bonis facere potuerit, & consanguineos, siue clerici defuncti hæredes, si quid pretendunt contra Camerā agere, seu experiri necesse est, eius opinio mihi placet per supradicta.

Pro quo cogita, quia ecclesia, & Camera legalius, & magis [25] legitime se intromittit in rebus spoliorum, quàm faciant hęredes mortui, quia Camera apprehendit spolia auctoritate iudicis commissarij describēdo in inuentario particulariter omnia bona, & per eam conseruantur, percipiuntur itidem fructus, redditus, & prouentus eorum, & pari modo conseruantur oīa legaliter manu notarij publici cum solemnitatibus in forma requisitis faciendo. Vnde magis, quod suum est potest consequi hæres, & integrius obtinere a Camera Apostolica, quam possit Camera ab hæredibus, qui de facto nullo ordine iuris, vel solemnitate seruata, pauca cum religione, & reuerentia, ut ita dicam, sese intrudunt in bonis, & spolijs, occupando, inuadēdo, occultando, assumendo, & defraudando, vt vidi sępe fieri postq̃ causas spoliorum audio: sed tamen, quando hæres occupando bona, & spolia per clericum relicta incidat in pœnam. dic. l. si quis in tantam. ex cuius dispositione est, quod violenter inuadens possessionem rei suæ apud alium constitutæ, illam tenetur restituere, & dominio eius priuatur, & vbi res sit aliena illam restituet, & in eius extimationem condemnatur, omnino vide per eosdem Innocen. Hostien. Ioan. Andream vbi dicunt, quod tunc demum incurrit hęres dictæ constitutionis pœnam, quando rem, quam quoquomodo ecclesia incœpit possidere scienter, & violenter occupat, vltraque etiam tenetur interdicto vnde vi, puta, quia esset empta per clericum nomine ecclesiæ, vel alias nomine ecclesiæ per clericum possessa, immo nedum scienter & violenter, sed & si clandestine est decisio. Rotę quæ. l. si quis. ita interpretatur decis. Putei 33. incip. dispositio. de restitut. spoliat. in manuscriptis.

Si vero clericus testator hæredi relinquat rem, quam emisset, non nomine ecclesię, sed suo: vel si alij pictę rei possessionem tradidisset, vel ipse, vel alius inuitus de illa fuisset expulsus, tunc hęres ab eo institutus, cum possessio fuerit penes clericum testatorem, non nomine ecclesię, sed suo, rem illam occupando, non incurrit pœnam d. constitutionis, quia tunc bene potest occupare absque aliqua suspitione pœnę.

Idem quoque videretur dicendum de ecclesia; vel hodie de Camera Apostolica, quod si prælatus emit rem suo nomine, si successor, ecclesia, vel camera ipsam scienter occupat, quod te- [26] netur pœna d. constitutionis, si leges seculares Cameram ligare possent Apostolicam, vel conditione ex illo canone 16. quęstione sexta, placuit.

Si verò ignoranter, non quia iustam causam habet ignorantię, & contrarię pręsumptionis, tum quia clericus quicquid acquirit, prima facie ecclesię acquirere pręsumitur, tum quia nomine ecclesię debet pręlatus inire contractum, & in dubio debeo potius pręsumere, quod inierit contractum nomine ecclesię quod est secundum ius, quam nomine suo, quod est 𝔷 Ius.

Si verò pręlatus dimittat rem ecclesię, inter alias res suas proprias, esto quòd post mortem suam inter eas inueniatur, nihilominus ecclesia eiusdem rei ciuilem possessionem retinet, cū [27] ipsam pręlatus nomine suo, non nomine ecclesiæ possederit, vnde non pręiudicat ecclesię si illius possessionem dimittat, vel eam alteri leget.

Vnde ecclesia, vel Camera bene illa occupare poterit, & cō si illam occupat hæres, incidet in constitutionem, & tenebitur vnde vi, quia ad hoc sufficit, quod ecclesia quoquomodo possidere incipiat, & hoc verum est, quando prælatus relinquit, uel dimittit res, quas constat esse ecclesiæ.

Si verò relinquat illa, de quibus potest esse dubium, tunc bene ratione dubij, poterit illam occupare hæres, absque periculo incursionis alicuius in pœnam, puta quando illā acquisiuit pręlatus post suam promotionem, cùm in optione sua fuerit, quando acquisiuit, vtrum illam nomine suo receperit, an verò nomine ecclesiæ, quia quamuis male faceret, si ius ecclesiæ peruerteret, non tamen hoc est præsumendum arg. j. q. 7. sancimus.

Facit etiam, quia ad hæredem veniunt, & per eundem occupari possunt, non solum ea omnia, quæ possedit testator, sed etiā ea, quæ non possedit, puta commendata, depositata, dummodo in hæreditate inueniantur.

Ideoque non incidit occupando illa in pœnam aliquam, vel [28] etiam dictæ constitutionis, cum non debeat præsumi ipsum hæredem aliter ea velle possidere, quam testator possederit, & per consequens, nec proprietate, nec possessione ecclesiam spoliat.

Sed si vult esse tutus hęres in huiusmodi se immiscendo, vel illa occupādo, faciat protestationem ante actum occupationis, [29] vel in ipso actu, quod talia occupat, vel apprehendit, saluo iure ecclesię, tam in proprietate, quàm in possessione, vt ibi p eosdē Host. Io. And. & Inn. vbi etiam ponunt, quę actio competat hęredi contra ecclesiam occupantem, vel detinentem res pręlati defuncti, & econtra, quæ competat ecclesiæ contra hæredem, vel alium detentorem, ubi videre, & recurrere semper potes.

Ita materia intellecta, & distincta, non habet, vt videmus difficultatem, quia tam primo, quàm secundo loco adducta in contrarium, sunt conciliata per distinctionē Abb. d. c. vt vnus, præl legato, intelligendo, prout ipse intelligit, & per eundem d. ca. cū esses. col. 10. in repetit. vnde remanet sine aliqua repugnātia, vel difficultate, circa quorum concordationem non insisto, quia esset labor sine fructu aliquo, & penitus inanis: & ista sufficiāt pro nunc quantum ad præsumptionem circa spolia prouenientia ab ecclesia, uel a beneficiis ecclesiasticis.

Quia quantum ad illa spolia, quæ facit clericus illicitè nego- [30] ciando, & ex illicitis negociationibus descendentia, ego credo, quod nulla possit esse, vel fieri præsumptio pro Camera contra clericum defunctum, immo quod si camera aliqua spolia ex huiusmodi prætendat, quod probare ipsa habeat, quia negociari, vel quod quis negocietur, est quid facti, quod regulariter non præsumitur, quia facta non præsumuntur per Doct. in l. sciendū. ff. de verb. oblig. immo clericis est penitus interdicta, & prohibita negociatio c. fornicari. 88. dist. vbi antequam quis sit ecclesiasticus negociari licet, facto autem iam ecclesiastico non licet, quia id dicunt Apostolica verba, nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus, & cantat psalmista Dauid, quoniā non cognoui negociationem, introibo in potentia Domini.

Et clericum negociatorem veluti quasi pestem fuge, diximus late supra in q. illa quæ negocia sint permissa, aut interdicta clericis. in secunda parte disputationis. §. vtrum contrarium. immo nullo modo debet fieri præsumptio, quod clericus ex negocijs acquisierit, quia dicit Abb. in c. cum esses. de testa. in rep. col. 11. nume. 26. quod acquisita per clericum nunquam præsumuntur [31] acquisita ex negociationibus, quia clerico nō est licitum aliquo modo negociari. c. fi. ne cler. vel monac. & plenè 24. q. 3. in summa. & ideo inquit est præsumendum, quod acquisita per eum, sint acquisita ex redditibus beneficiorum, non ex negociationibus: quia si ex negociationibus, præsumeretur crimen in clerico, quod esse non debet, vt ibi per eum.

Idem Abb. in c. j. de pecul. cler. vbi dicit, quod prælatus nō pręsumitur, acquisisse ex negociatione, quia si præsumeremus ī eo negociationem, præsumeremus delictum, id quod non est fiendum. Idem per Lud. Rom. consilio 159. vbi dicit, quod quęsisse præsumitur clericus ex fructibus beneficiorū, ne alias dicendo p̄sumeremus in eo crimen cōmisisse negociationis, vt ibi p eū.

Id, quod non est intelligendum simpliciter, & indistinctè, q̄a [32] nō oībus clericis est interdictū negociari, & negociationē facere: sed beneficiatis tantum, & ministris altaris, quos iura prohibent exercere negocia secularia, quia in clerico in minoribus constituto est secus, quia ei non est interdictum negociari, vel negocia secularia exercere, secundum ius commune per Doc. Abb. in c. j. ne cler. vel Monac. in finalibus verbis. Vnde in clerico in minoribus constituto, cessat ratio præsumptionis ex prohibitione, vel interdictione, quia ex dispositione iuris, pōt quæuis negocia facere, quamuis secus sit ex dispositione Bullæ Pij IIII. quæ generaliter loquendo complectitur, & comprehendit clericos cuiusuis generis, de qua in quæstione, quæ neg. sint permissa & interdicta clericis. Sed qualitercunq; sit, ego credo pro nunc, quod si Camera prætendat relicta, & per clericum [33] fuisse ex negociatione acquisita, quia negociari est facti, quod non præsumitur pro ipsa, immo, quod probare habeat intentionem suam, & sibi incumbentia.

SVMMARIVM.

1. Interest Camerę, quod quis potius præsumatur sacerdos, quàm clericus.
2. Sacerdos ordinatur ad titulum ecclesiasticum.
3. Quis esse præsumitur talis, qualem esse requirit beneficij qualitas.
4. Regulariter currit annus ad faciendam se promoueri.
5. Quilibet præsumitur esse talis, qualem habitum portat.
6. Habitus non facit monachum.
7. Maius bonum est in sacerdotio: quàm in alijs ordinibus.
8. Bonum est obiectum voluntatis.
9. Magis lucrosa, magis desiderabilia.
10. Effici sacerdotem est quid facti.
11. Illud, quod facti est, non præsumitur.
12. Seruitus est contraria naturæ.
13. In Sacerdotio plura requiruntur.
14. In beneficialibus præsumptio non est sufficiens ad iudicandum.
15. Arcta est via, quæ ducit ad vitam ęternam, & lata est via, quæ ducit ad perditionem.
16. Cogitatio cordis prona ad malum.

An quis præsumatur potius sacerdos, quàm clericus.

QVAESTIO XVI.

His volo annectere, quæ mihi succurrerunt tunc, & quę respondi ad quęstionem mihi propositam de quodam clerico defuncto, an esset præsumēdum, quod esset clericus tantum, an sacerdos.

Quæ etiam ad materiam præsumptionū in causis spoliorum faciunt, quia multum interest pro camera, quod potius presbyter & in sacerdotali ordine quis fuisse præsumatur, quàm simplex clericus, quia si presbyter, aut sacerdos, erit dicendum semper, quod fuit beneficiatus, vel apparenter, vel præ [1] sumptiuè, prout dicimus supra, cum sacerdos non promoueatur, nisi ad titulum ecclesiasticum de iure ordinario, vnde circa [2] bona per eum relicta, erit præsumptio pro camera.

Et pro solutione istius quæstionis quærebam ego, an talis clericus fuisset prælatus, vel alias apparenter beneficiatus, & etiam quærebā de qualitate prælaturæ, vel beneficii, quia si beneficiū, dignitas, vel prælatura illius fuisset talis, quod de sui natura requireret altaris administrationem, & ordinis sacerdotalis exequutionem, & quod non posset consistere in persona, quæ nō esset presbyter, vel quæ non haberet ordinis sacerdotalis gradū, puta beneficium curatum, parochia, & huiusmodi.

Quia tunc indistinctè tenendum putabam, esse præsumēdū, quod ille fuisset presbyter, & talis qualem esse requirebat bene- [3] ficii qualitas, c. præterea. & c. eam te. de ætat. & qualit. c. extirpande. §. qui verò. de pręben. si tamen à die quo beneficiū obtinuit, [4] cucurrerit annus datus ad faciendū se promoueri capi. cum ex eo. de electio. in sexto.

Item quærebam de alio, an ne incederet talis in habitu sacerdotali, vel incedere visus fuerit, quo casu stante, quod quilibet debet præsumi esse illius ordinis, status, & professionis, cuius ha- [5] bitum gerit, & esse talis qualem habitum portat, l. moueor. & ibi Bar. C. si serui export. veni. videretur pro sacerdotio præsumendum, quamuis propter multa, & frequentem facti cōtingentiam, in contrarium de hoc est valde dubitandū, quia quotidie videmus canonicos cathedralium, & aliarum ecclesiarū, & etiam clericos, incedere in habitu sacerdotali vestes vsque ad talos protensas portantes.

Item in monasteriis videmus regulares indistinctè habitum ferre, nulla facta differentia inter sacerdotes, & nō sacerdotes, pariformiter vnum, & eundem habitum gestantes monachalem, quia habitus non facit monachum. gl. in c. ex parte. de con- [6] uers. coniugato.

Item quia Matthæi 6. legitur: cauete à fermento Pharisæorū, quod est hypocrisis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, & diuus Paulus: Sathanas se transfigurauit in Angelū lucis: & Lucifer in forma serpentis, Aeuāq; decepit, vn̄ meo iudicio nō est ī hoc vis aliqua faciēda.

Et pro præsumptione sacerdotij, recordor, quod respondendo vtebar istis argumentis, quod videlicet vita sacerdotis, & status vitę sacerdotalis, est vita qualitatis magis perfectę, & gradus, [7] seu conditionis melioris, quia maius bonum in sacerdotio est, quàm in aliis ordinibus, habetur in c. cleros. 21. distin. & ibi per Doc. ad cuius officium spectat sacr̄m corporis, & sanguinis Domini conficere, orationes dicere, & Dei dona benedicere. c. perlectis. 25. dist. ergo vita magis appetibilis, magisq; desiderabilis propter sui perfectionem, & bonitatem, cum quilibet magis appetere debeat illud, quod est magis bonum, quàm illud, quod est minus, sic Luc. quinto, Christus magis laudauit vitam contemplatiuā Magdalenæ, quàm vitam Marthæ, quia est vita nobilior ratione finis, & ratione obiecti, vt habetur Arist. in secūdo Meth. 4. & j. de anima. probat Sāctus Bonauentura in j. sent. dist. j. vtens hoc argumento bonum est amabile, magis bonum magis amabile, ergo summum bonum, summum amabile, q̄a bonum est obiectum voluntatis, & hæc rationes fuerunt Plato- [8] nis in libello de pulchro, & huius sententię est sanctus Thomas in prima parte summæ, ergo magis inesse, & adesse in appetente præsumitur, vel præsumi debet, maximè, si appetens fuit ætatis habilis ad sacerdotium.

Item illa, quæ maius lucrum, & maiorem commoditatē afferunt, ex quo sunt magis appetibilia, & magis desiderabilia ho- [9] minibus, pari modo magis in homine inesse præsumi debent, quale est sacerdotium, & presbyteratus, quæ in ecclesia debent habere de iure commoda propensius, & largiori manu propinata, quam clerici, diaconi, & alii ordines inferiores, per tex. in c. consuluit, quod est c. vltimum. 79. dist.

Quia ad similitudinem, & exemplum graduum, & dignitatū secularium, singulis maioribus gradibus ecclesiasticis, maiores dignitates, & maiora p̄mia debent. tex. & gl. in c. si officia. 59. dis.

Quia inter alios ordines, ordini sacerdotali maximè datur beneficium, vel titulus quia ad illum regulariter iure ordinario promoueri nemo debet, nisi titulum habeat, vel beneficium, vt supra diximus. ergo &c. Hæc recordor, quod adduxi pro præsumptione sacerdotis.

Sed rem sese aliter habere, de iure tenui: quia immo nō pro sacerdotio, sed pro clerico, & clericatu tantum est præsumen- [10] dum, quia cum effici sacerdotem sit quid facti, vti de se patet, & quod facti est nunquam præsumitur. per Docto. in l. sciendum. ff. de verbo. obliga. merito non potest dici, quod sit pro sacerdotio præsumendum.

Item quanto magis est facti in aliquo negocio, tanto minus [11] præsumitur, & si minus facti negocium habet, magis præsumitur, nam aucto subiecto, augetur qualitas, & diminuto diminuitur qualitas, vt per Doct. in c. similiter. §. de manso. si de inuesti. feud. fuer. & in l. 4. ff. de cond. & dem. Sed magis, & plus facti habet sacerdotalis ordo, quàm clericatus, nā sacerdotalis p̄suppponit alios præcedentes per Spec. in tit. de ætat. & qualit. ergo &c.

Item natura fecit homines magis procliues appetentes, & inclinatos ad statum liberum, quàm ad obligatum, magis ad vitā [12] liberā, & laxiorem, quàm ad vitam strictam facit. l. Arrianus. ff. de act. & oblig. quia vita subiecta, est cōtraria naturæ, quia seruitus est contra naturam. §. ius autem. de iur. nat. gen. & ciuil. inst.

Merito non videtur præsumendum pro sacerdotio, quod requirit ordinariè vitam multis regulis & ordinationibus subiectam, quod repugnat naturæ, quæ regulariter libertatem appetit, & subiectionem abhorret.

Item ex eo etiam non est præsumendum pro sacerdotio, q̄a [13] ad illud obtinendum plura requiruntur, quæ de facili non reperiuntur in homine: idoneitas videlicet in ætate, in moribus, in scientia literarum c. eam te. & toto tit. de ætat. & qualitat. per q̄ putaui quod non esset in dubio pręsumendum pro sacerdotio, immo qđ quis potius esset præsumendus clericus, quā sacerdos.

Pro quo in hac materia facit Decisio Rotæ 263. in antiquis quæ est rubricata. clericus qualiter probetur. vbi habetur quod Rotæ opinio est, vbi clericus fuit in possessione per aliqua tempora, & vixit vt clericus, sufficit probare possessionē clericatus, licet alias per literas & testes non probet titulus: cōtrariū videtur in decis. eiusdem Rotæ in antiquis 864. in c. mortuo. de testam. vbi clericatus habet plenè probari, sed intellige hoc, vt in fine dictæ decisionis.

Et licet possessio clericatus secūdum Io. And. ibi allegatum, sine alia probatione tituli, inducat præsumptionem, tamen in beneficialibus præsumptio non est sufficiens ad iudicādum be- [14] neficium, nisi verus titulus probaretur. Nec obstat illud: quod vita magis perfecta, est magis appetibilis, & magis desiderari debeat, secundum dogmata religionis christianę: quia non valet consequentia, est appetibilis, vel magis appeti debet, ergo inesse magis præsumitur. Quia immo videtur cōtrarium, quia ex quo est magis perfecta, magis difficilis videtur, per illud Matthæi 7. arcta est via quę ducit ad vitam æternā, & pauci sunt, qui ingrediuntur

diuntur per eam, lata est, quæ ducit ad perditionē, & multi sunt, qui ingrediuntur per eam. ergo minus inesse in homine præsumitur, quia septies in die cadit iustus.

Et multo difficilius inueniuntur homines sancti, & vitæ sanctę, quàm peccatores, quia homines magis ad malum, quàm ad bonum natura inclinat, sensus enim & humani cordis cogitatio, in malum prona sunt ab adolescentia, 8. Gen. & in authen. de Monac. §. si verò. ibi humana enim natura labitur quodammodo ad delicta, meritò dici potest quod contrarium non obstat. Nec minus obstat illud, quod secundo loco adduxi, quod ex quo gradus sacerdotalis magis honoribus, & præmiis honoratur, quàm cęteri ordines, magis desiderari, vel appeti debet, qa ex hoc nō infertur pari modo, ergo magis in homine inesse prę sumitur: quia multa bene desiderantur, quæ tamen à desiderantibus, uel appetentibus non obtinentur, uel habentur, diuitiæ, honores, dignitates non habentur, quandoq; tamen cum difficultate obtinentur, nisi alicui sit prospera fortuna. Quia ad obtinendum sacerdotium nō requiritur solum, quod quis uelit fieri sacerdos, sed multa alia, de qbus supra. Quæ regulariter in quolibet homine non reperiuntur, aut inesse præsumūtur, quia cum illis homo non nascitur, puta morum, literarum & ætatis idoneitas, quod sit legitimus. item aliorum præcedentium ordinū in eo existentia, merito illud in aliquo non contrariatur.

SVMMARIVM.

1. *Spolia sunt ecclesiæ.*
2. *Camera apostolica subrogata est in spolijs, loco ecclesiæ.*
3. *Ecclesia habet fiscum.*
4. *Fiscus Papæ est Camera apostolica.*
5. *Verbum spectasse importat canonem latæ sententiæ.*
6. *Lex promulgata per tempus præteritum importat canonem latæ.*
7. *Verbum præsentis temporis in dubio est canon. latæ.*
8. *Spolia sunt applicata Cameræ ipso iure.*
9. *In causis spoliorum non requiritur sententia diffinitiua, sed declatoria.*
10. *In causis spoliorum, admittitur appellatio facto deposito.*
11. *Fructus percepti de rebus spoliorum, sunt Cameræ à die vacationis.*
12. *Casus in quo adhuc non declaratus delinquens, non facit fructus suos.*
13. *Dominium spoliorum, transit in Cameram sine traditione.*
14. *Dominium, & possessio spoliorum est penès Christum, & ecclesiam.*
15. *Acquisita per clericos: illicitè sunt spolia.*
16. *Non est necessaria sententia declaratoria; quando est notorium, spolia prouenire ex beneficijs, vel ex illicitè negociatis.*
17. *In spolijs non currit prescriptio, nisi vt contra ecclesiam.*
18. *Præscriptio contra ecclesiam, currit spatio 40. anno.*
19. *In rebus mobilibus ecclesia nullum habet priuilegium.*
20. *Possessor tenetur ad omnia spolia, & ad annexa.*
21. *Spolia ante sententiam non possunt alienari.*
22. *In spoliis occultus possessor afficitur.*
23. *Debitores spoliorum, non debent soluere possessori, sed cameræ.*
24. *Confessio circa spolia facta, non potest reuocari.*
25. *Vbi sententia est lata à lege, non potest reuocari confessio.*
26. *Spolijs alienatis non agitur rescissoria: sed rei vendicatione.*
27. *Debitor spoliorum, non potest purgare moram.*
28. *Cum debitore spoliorum confesso, non agitur mitius.*
29. *Vide quando confessus, & conuictus parificentur.*
30. *Spolia possunt peti, etiam si constitutio spoliorum abierit in desuetudinem.*
31. *In causis spoliorum potest quis allegare de iure tertij: quia conuentus potest dicere, quod res spectat ad cameram.*
32. *In sententia excommunicationis, regulariter factum hominis requiritur.*
33. *Dictio ex tunc, importat canonem latæ.*
34. *Verbum incurrat, importat pœnam ipso iure.*
35. *Camera apostolica potest cædere iura potentiori, causa iudicii mutandi.*
36. *In causis spoliorum, etiam mulier potest esse testis, procuratrix, & arbitrix.*
37. *Vbi tractatur de salute animarum, non disputatur de apicibus iuris.*
38. *Emens spolia, non tenetur soluere aliqua vectigalia.*
39. *Obligatus exigere spolia, si deficit tenetur de suo.*
30. *Spolia possunt exigi, etiam conditione in specifica forma non adimpleta.*
41. *Respectu ecclesiæ, & Cameræ, attenditur leuior conditio.*
42. *Regulariter non est recedendum à verbis testatoris.*
43. *Conditio apposita in spolijs, resoluitur in modum.*
44. *Confessio in spoliis, absente parte facta pro Camera valet.*
45. *Confessio prælati præiudicialis Cameræ, non valet.*
46. *Confessio in vltima voluntate non valet; nisi sit iurata.*
47. *Confessio in testamento, etiam non iurata, in fauorem Cameræ valet.*
48. *Camera gaudet suis priuilegijs, in bonis, & in creditis.*
49. *Camera contra confessionem, petit restitutionem in integ.*
50. *Valet consuetudo; per quam ecclesia acquirit rerum dominium.*
51. *Dominium transfertur in Cameram, ex solo contractu absque traditione.*
52. *Valet in fauorem Cameræ contractus factus calore iracundię.*
53. *Merita, & seruitia debent probari, respectu Cameræ.*
54. *Pro Camera valet promissio: siue stipulatione siue causa.*
55. *In debitis Cameræ non valet regula, de liquido ad liquidum debet fieri compensatio.*
56. *Camera non tenetur de deposito facto penès prælatum.*
57. *Camera potest agere contra illum, qui accepit ecclesiam, non animo se promouendi, sed fraudandi.*
58. *Occupantes spolia sunt suspensi.*
59. *Camera in soluendo debita habet præuentionem.*
60. *Rei emptæ de pecunia, ecclesiæ acquiritur Cameræ, ne dum dominium: sed actio personalis.*
61. *Licet contractus, factus ecclesia vacante, super rebus ecclesię est ipso iure nullus, tamen potest ratum haberi, si sit vtilis.*
62. *Camera potest opponere exceptionem non numeratę pecunię semper, & omni tempore.*
63. *Camera potest vti pro libito legibus ciuilibus.*
64. *Solum cędit ædificio facto de pecunia Camerę.*
65. *In causis spoliorum, potest procedi etiam feriis indictis honorem Dei.*
66. *Mulier obligata pro spoliis, non iuuat se beneficio velleiano.*
67. *Camera agit hypothecaria contra tertium possessorem, non discusso principali, & contra fideiussorem non discusso principali.*
68. *Camera vtitur priuilegiis minoris.*
69. *Camera petit restitutionem in integ. ex duplici capite.*
70. *Contra Cameram iustus titulus non excusat.*
71. *Camera non potest renunciare restitutioni in integ.*
72. *Camera lęsa restituitur ante sententiam.*
73. *Cameræ reus tenetur exhibere etiam ad fundandam eius intentionem contra seipsum.*
74. *Quilibet admittitur ad intentandum interdictum, pro rebus Camerę recuperandis.*
75. *Quilibet agit pro iniuria illata Cameræ.*
76. *Quilibet potest agere pro Camera, etiam sine mandato.*
77. *Camera habet regressum contra male administrantes res suas.*
78. *Camera potest exigere debitum ante diem soluto inter vsuario.*
79. *Camera creditrix, vel debitrix non tenetur cauere.*
80. *Verba in iudiciis interpretantur in fauorem Cameræ.*
81. *In dubio pronunciatur in fauorem Cameræ.*
82. *Camera agit de euictione ante rem euictam. i. ad interesse.*
83. *Camera eligens vnam viam, illa omissa, diuertit ad aliam.*
84. *Inuadens spolia, est sacrilegus.*
85. *Prædia acquisita de spolijs, sunt exempta.*
86. *Pro rebus Cameræ agi potest ex officio, & iudex supplet in his, quæ sunt facti.*
87. *Pactum, vt quis ingrediatur propria auctoritate, non ligat Cameram.*
88. *Quilibet potest stipulari pro Camera.*
89. *Pro Camera agitur ex sola pollicitatione.*
90. *Omne contractus Camerę, sunt contractus bonæ fidei.*
91. *Impossibilitas non vitiat promissionem factam Cameræ.*
92. *Cameræ etiam per alternatiuam stipulationem acquiritur.*
93. *Camera læsa ex contractu, venit contra contractum.*
94. *Stantibus pluribus instrumentis vno tempore factis, præsumptio est pro instrumentis Camerę.*
95. *Aedificia, habentia insignia Cameræ, præsumuntur esse Cameræ.*
96. *Præsumitur in dubio pro hypotheca Cameræ.*
97. *Res inter alios acta prodest Cameræ, contra regulam.*
98. *Potest ferri sententia pro Camera, etiam ipsa non instante.*
99. *Exigens plus debito à Camera, tenetur in duplum.*
100. *Camera agit ante diem, stance necessitate.*
101. *Solutum Cameræ, etiam ex falsa causa, non repetitur.*
102. *Camera conuenit insolidum hæredes portionarios.*

De priuilegijs Cameræ Apostolicæ circa spolia.

QVAESTIO XVII.

QVia multum facere ad propositum duxi ad causas spoliorum, & illarum expeditionem scire, quæ, & qualia priuilegia, vel singularia habeant, vel habere possint spolia: Ideo hanc de spoliorum priuilegijs, quæstionem facere volui, quia vltra specialia, etiā illa omnia priuilegia, & singularia spoliis, & spoliorū causis competere videntur, quæ rebus ecclesiæ cōpetunt, quia spolia relicta per clericum defunctū, acquisita de fructibus, & emolumentis ecclesiæ, sunt res ecclesiæ. est tex. in terminis in c. relatum. el 2. de testa, ibi iis ea bona, sicut, & alia in Dei timore dispenset, &c. Et paulo post ibi, licet autem mobilia &c. & deniq; facit totus ille tex. & de iure nouo, & antiquo, vti res ecclesię, & res ad ecclesiā spectātes ꝯseruabant, & custodiebant ecclesiæ, vel in ecclesia, seu in prelatura successori, ꝑ tex. in c. qa sæpe. de elect. in 6. vbi determinatur, qđ, tam bona dimissa per prælatū, quàm obuenientia tempore vacationis, & tempore mortis prę lati, non vsurpentur modo aliquo per capitulum, conuentum, collegia, vel singulares personas eorundem, sed reseruentur.

Item per tex. in capitulo præsenti. de offic. ord. in 6. vbi bona rectorum, vel ministrorum ecclesiæ inuenta post eorum mortem, siue ecclesiarum vacationis tempore obuenientia, quæ in vtilitatem ecclesiarum expendi debent, vel successoribus in ecclesia fideliter reseruari &c. & ante ius nouum hoc fuerat, & per iura antiqua statutum per text. in c. illud. & c. non liceat. 12. q. 2. cum ibi gl. vbi habetur, quod bona episcoporum, & prælatorū decedentium, debent sub custodia fideliter reseruari. vbi gl. tradit quō, & per quos debeāt custodiri: faciunt hic quę adduco in quæstione. de potestate cleric. vel præla. versic. in acquisitis. vbi multa deduco quod acquisita de fructibus, & occasione ecclesiæ, vti res ecclesiæ conseruantur, & custodiuntur, & non alienantur, vel distrahuntur nisi vt res ecclesiæ, & de eis mandatur, & statuitur vti de rebus ecclesiæ.

Item est præsupponendum, & præmittendum vnum aliud, quod in locum talis ecclesiæ, aut successoris, hodie subrogata succedit in huiusmodi bonis dimissis, pleno iure, Reuerenda Camera apostolica, prout per constitutiones extrauagantes in materia spoliorum editas per Romanos Pōtifices, vt per Rot. decis. 855. incipien. cum Camera apostolica. in antiquis. in rubrica de probatio.

Item est etiam prę mittendum, quod ecclesia habet fiscum ꝑ Bal. in auth. bona damnatorum. C. de bon. damna. & gl. singu. in c. quia diuersitatem. in verbo præter. de concess. præbē. vbi But. & Imo. Abb. Ana. Marian. in c. excommunicamus. de hęreticis. Card. in clem. volentes. de hære. §. j. Oldra. in consi. 302. Alberi. de Rosa. in suo dictio. in verbo fiscus. & quamuis aliqui Doctores dubitent, si episcopi fiscum habeant, vt Bal. in auth bona dā natorum. C. de bon. damnat. & Ang. in auth vt null. iud. §. vt autem. tamen nemine discrepante in hoc conueniunt, ecclesiam Romanam habere fiscum, vt in locis allegatis, qui fiscus Papę, est Camera apostolica, vt elicitur ex. c. 2. §. eo tamen prouisa. & ibi gl. Doct. de elect. in clementinis.

Istis ita præsuppositis, & præmissis, est videndum, quia in Bulla, seu constitutione Pauli III. facta in materia spoliorum, sub Dat. Romæ tertio nonas Ianuarij anno 1541. anno Pōtificatus Octauo, adsunt illa verba videlicet, Declaramus spectasse, & spectare, quæ important canonem latæ, non ferendæ sniæ: quia qñ lex promulgatur per participium, vel per verbum tēporis preteriti, regulariter est latæ sniæ, gl. est in c. quicunq;. de hæret. lib. 6. facit tex. in c. 2. de testi. cogen. & per alia iura, quia dicit Abb. in c. si diligenti. extra de for. compe. & ista sunt verba declaratoria, quæ important canonem latæ, vt per Abb. ibi si dicat decernimus &c. immo verbum, aut participium, etiam præsentis temporis, in dubio est canon latæ sententiæ, dicit gl. in l. si quis maior in §. infamia. C. de transac. & ibi eam sequuntur Doct. Bart. Bal. Sali. & expressius gl. in l. j. §. afficerentur. C. ne lic. pot. & in l. sicut. in verbo minime. C. de test. milit. & in l. quis in tantam. in gl. magna. versi. 4. quæro. & ibi Bar. & Ang. C. vnde vi. Bart. in l. iubemus nulli. §. sanè si hoc. C. de sacrosan. eccle. col. vlti. & ibi Alex. & auth. qui semel. ante fi. C. quomodo & quan. Archi. in c. inolita. col. j. ad fi. 11. q. j. Bal. in l. 2. in addi. in 3. q. & ibi Sali. C. de iure emphi. Sed dubium est, si lex habeat verbū, spectare, quod est infinitum præsentis temporis, & potest trahi ad omnia tempora gl. Bart. in l. 2. §. stipulatio. in ver. datur. ff. de verb. oblig. Io. And. in proęmio libri sexti. Sali. in l. vt proponis. paulo ante fi. C. de condi. ob cau. tamē in dubio potius ferendę est, quàm latæ gl. in §. j. in ver. imminere. in auth. de incest. nup. & in c. j. in ver. sustinere. 2. q. 3. Cardi. Alex. in c. j. in prin. quib. mo. feu. amit. Sed hoc dicendum est in dubio: secus in casu nostro, vbi verba sunt prolata temporis præsentis expresè, vbi expresse verba sunt declaratoria. Item in constitutione Pii IIII. sub Dat. Die. 7. Decembris 1560. sui Pontificatus Anno primo, sunt ista verba, videlicet incorporamus, & appropriamus, applicamus, illaq; applicata, incorporata, appropriataq; fore, & esse decernimus, & statuimus. ideo speculemur, an etiam per dicta verba Camera apostolica ipso iure, an verò per sententiam habeat spolia, & certè, cū ponatur verbum sint, cum dictionibus illis incorporata, appropriata &c. constitutio importat vim, quod ipso iure sint Cameræ apostolicæ, per ea, quæ dicit Alex. in addit. ad lecturam Bart. in l. Imperator. ff. de iure fis. vbi dicit, quod vbi ponitur verbum sit, vel erit, cum istis dictionibus excōicatus, priuatus, & similibus, importat actum ipso iure, nec opus est snīa, allegat tex. in c. à vobis. de snīa excommu. & c. fi. in fine. de temp. ordi. in 6. & c. quia in omnibus. de vsu. Bal. in l. j. C. de rit. nupt. & hoc ipse pro regula ponit, additq; aliquas fallentias, quæ sunt extra nostrum casum ad Bar. in l. j. ff. ad l. Iul. de vi. priua. apostillam Barba. ad lecturam Bal. in l. iubemus. §. sanè. C. de sac. san. eccle. in uerbo. Itē nisi dicatur sit bannitus. Fel. in c. Rodulfus in ver. publicata sint. de rescri. tamen ista intelliguntur cū modificatione, nam quāuis non requiratur sententia diffinitiua, tamen requiretur declaratoria, Ita Maria. Soci. in c. Iudæi. de Iudę. & Card. consi. 128. incip. habui talem punctum, à quodam Cardinali. & in consi. 132. incip. T. presbyter. & Alex. in d. apostilla ad Bar. in l. Imperator. ff. de iure fisci. & Bald. in l. iubemus d. §. sanè. C. de sac. sanc. eccle. Barba in allegata apostilla. & Feli. d. c. Rodulfus circa fi. qui multum copiosè allegat.

Et hoc erit primum priuilegium Cameræ apostolicæ circa spolia, scilicet quod non requiratur diffinitiua sententia, sed solum declaratoria, ad quam tamen debet procedi rite, cum ordine iuris, & ab illa appellatur, vt dicunt Doctor. in dictis locis allegatis, sed appellatio hodie non admittitur, nisi facto actuali deposito condemnationis, vt per breue Sanctissimi Pii IIII. directum suo generali Thesaurario, quod est in fine præsentis tractatus descriptum.

Secundum priuilegium est: respectu fructuum rerum spoliorum, nam cum sit facta applicatio spoliorum ipso iure, nec requiratur snīa diffinitiua, fructus ex dicta causa à die vacationis sunt Cameræ apostolicæ, nec requiritur sententia, vel diffinitiua, vel declaratoria per ea, quæ dicit Domi. in c. felicis. de pęnis. lib. 6. vbi dicit post Io. And. quod cōstitutio imponens pęnā ipso iure, per hoc est bona, nam quamuis aliquis non sit declaratus delinquēs, tñ interim non facit fructus suos, idem Soci. in c. Iudæo. de Iudeis. & Fel. c. j. de const. vbi Abb. per Bar. in l. post cōtractum. ff. de dona. latius Abb. in c. dilecti. de arbi.

Tertium priuilegium est, nam in causis spoliorum procedit summariè, de plano, sine forma, & figura iudicii. sed sola facti veritate inspecta, quæ clausulæ quomodo intelligantur, ad nauseam Doct. in cle. sępe de verb. sig. explanant, & Bar. in extrauag. ad rep. & Spec. in tit. de summa cogni. Par. de Puteo in tracta. de sindi. in verbo sententia. Bar. in l. cum filius familias. ff. de dona. dicimus supra in q. de modo procedendi &c.

Quartum priuilegium est, nam dñium rerum sub spolio contentarum, transit in Cameram sine traditione, & hoc ita probatur, nam in iudiciis vniuersalibus ex sola snīa trāsit dñium. Bar. & Ang. in l. & ideo. ff. de condi. furti. & Bal. in l. 2. & 3. ff. de publ. & in l. traditionibus. C. de pactis. & in l. j. C. commu. vtri. iud. & Alex. in additione ad Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. in verbo dictio. & etiam Bar. ibidem. sed iudicium spoliorum potest dici iudicium vniuersale, cum in eo contineantur actiones, iura, & corpora, per ea quæ tradunt Doct. de dote in rubrica solu. mat. ff. quod sit iudicium vniuersale, & in rub. de acqui. hære. ff. vbi diffiniunt hæreditatem esse ius vniuersale, & in l. hæreditas. ff. de verb. sig. & in l. pecu. neq; potest dici, quod sententia absit, & ideo non transferatur dñium, nam adest sententia legis, quæ ipso iure transfert per Abb. & Fel. in c. j. de constit. Feli. in d. c. Rodul. de rescr. nec opus est aliqua snīa diffinitiua, vt dñt Doct. in dictis locis, ergo requiritur necessario, quod dñium transferat̄ sine traditione: sed dico melius, quod dñium, & possessio rerū spoliorum, est semper penès ecclesiam, per Inn. in c. cum super. de cau. poss. & propriet. dicimus supra in quæstione de probatio. & seu præsumptio: & sic penès Cameram.

Quintum priuilegium est, nam quoad bona acquisita intuitu ecclesiæ, Camera nanciscitur possessionem illius rei, quæ acquiritur sine aliqua apprehēsione, quod hoc modo iure probatur: de iure antiquo, hæc acquisita intuitu ecclesiæ, dabantur successori in beneficio, habetur in c. relatum. c. quia nos. c. ad hæc. c. cū in officiis. c. filius noster. de testa. c. quia sæpe. de electio. in 6. c. illud & c. non liceat. cum ibi gl. 12. q. 2. sed per extrauagantes constitutiones postea promulgatas. in istis acquisitis Camera apostolica succedit. est decis. Rotæ 855. in antiquis. inci. cum Camera apostolica. vnde, cum sit subrogata loco ecclesiarum, iure illarum vti debet, vt dicunt Doct. in l. fi. in auth. quas actiones. C. de sac. san. eccle. & in l. cum filius familias. §. in hac. ff. de ver. obl. & in l. pola C. de his qui. vt indignis. tex. & Doct. in l. fiscus. ff. de iure fis. Bal. in rub. C. de priuil. fis. sed in prælatum, nomine ecclesiæ, de iure Canonum transit possessio. Bart. & Doct. in l. j. in fi. ff. eod. tit. ergo eodem modo in Cameram, quæ subrogatur loco ecclesiæ: sed istud quintum priuilegium posset dici, quod locū obtinet in spoliis acquisitis intuitu beneficiorum, in quibus succedebat ecclesia, cuius persona Camera fungitur, non in bonis acquisitis, respectu negociorum illicitorum, quibus non succedebat ecclesia: sed cum per extrauagantem Pij IIII. editam sup illicitis negociationibus, quæ est inserta in 2. q. præsentis tractatus, hodie sint ista pari modo spolia, pariq; modo Cameræ incorporata, non deberent diuerso iure cēseri: quia vbi eadem ratio, idem ibi ius statui debet, vulgatis iuribus.

Sextum priuilegium est, nam neq; est necessaria sententia declaratoria, quando est notorium, ꝙ bona fuerūt acquisita respectu beneficiorum, vel negociorum illicitorum contemplatione, per ea, quæ dicit Abb. in c. cum non ab homine. ver. sed certe si subtiliter de iud. vbi dicit substantialiter, quod per clausulā ipso iure, vel æquipollentem, quando est notoriū id super quo lex disposuit non est opus snīa, nec etiam declaratoria, quia in incertis, non certis opus est coniecturis c. 2. de reg. iur. lib. 6. vnde tex. in c. cum non ab homine. non dicit aliquid de declaratoria sententia prę mittenda, traditioni curiæ seculari, quia videbatur notoria incorrigibilitas. in d. c. facit quod dicit Alber. de Rosa. in 3. par. statu. q. 93. nam cum statutum factum esset, vt vulneratus cum armis ad effusionem sanguinis, ipso facto est in banno, & aliud statutum permittebat impunè occidi bannitum, modo quidam interfecit illum, qui vulnerauerat cū armis, antequam per declaratoriam poneretur in bāno, quærebatur, an gauderet beneficio statuti ille interfecto, & dixit, quod sic, nec obstabat, quod non præcesserat declaratoria. quia factum erat notorium: quia tantum operabatur sententia legis, quantū hominis. l. cum quasi. §. si plures. ff. de fideicom. lib. Idem dicit Abb. in clem.

in clem.presenti.de censib.& in c.peruenit.el j.de app.& ibi Philip.Franc.& ita etiam intelliguntur verba Bal.in l.iubemus. la 2. in §.sanè.ad fi.vers.additio tñ.C.de sac.eccle. & ita etiam intelligitur gl.in c.commissa,in ver.iusto impedimento.de elect.lib.6. dicens,quod in casu c.licet canon.eod. tit.potest collator cōferre beneficium ipso iure vacans, absq; alia pronunciatione, super priuatione incursa,est enim notoriè incursa illa pena priuationis.& idem dicit Domi.Lap.allega.127.& Dom.in d.c. commissa.§.j.in fi. allegat in simili Io. And. in duobus locis, de quibus ibi,facit etiam glo.fi.in c.pro humani.de homic.in 6.vbi dicit quod beneficia illorum conferuntur, non vocato possessore: similis casus in c.vbi periculum.§.præterea.ver.ipsos de ele. lib.6.vt ibi Domin.in vlt.notab.& sic per omnia dicta illud sextum priuilegium manet firmum.

Septimum priuilegium est,nam quoad bona, intuitu beneficiorum acquisita,nō currit præscriptio,nisi eo modo,quo currit contra ecclesiam, ad quam de iure antiquo pertinebant illa [17] bona,quod ita faciliter probatur.Canones dictabant,quod bona acquisita intuitu beneficiorum,peruenirēt ad ecclesiam, cuius contemplatione erant acquisita,vt vnanimiter Doct.in c.relatum.& c.cum in officiis.de testam.dicunt cum similibus: nūc per extrauagantes,& Bullas postea emanatas,fiscus ecclesiæ Roman.qui dicitur Camera apostolica succedit in illis bonis,ergo, cum hodie sit subrogata Camera loco,& vice ecclesiarum, priuilegiis, & prærogatiuis illarum vtitur quoad tēpus decursum, quoad decurrendum verò iure proprio,vt Bar. Bal. Sali.dicunt in l.fi.& auth.quas actiones.C.de sac.sanct.eccle.& Doct.in l. cū filius familias.§ in hac.ff.de verb.oblig. cum similibus. sed con[18]tra ecclesiam non præscribitur nisi spatio quadraginta annorū, vt habetur in auth.quas actiones.& ibi Ias.& Doct. C. de sac. eccle.& in auth.de eccle.tit.§.pro temporalibus.9.collat.& tex.& Doct.in c.de quartadecimæ.& c.sanctorum patrum.& c. ad aures.de præscri.ergo eodem tempore vtitur Camera apostolica, ad excludendam præscriptionem,cum loco illarum ecclesiarū quondam succedentium sit subrogata, vt supra probatum est: sed hoc priuilegium limitatur primo,solum procedere, quoad tempus decursum,non quoad tempus decurrendum.vt dicunt Bart.& Bald.in dicta authē.quas actiones. C. de sac. eccle.& in l. cum filiusfamilias. & de hoc dic,vt dixi in q.de exceptionibus, & præscriptione,vbi abunde.

Secundò limita procedere,quoad res immobiles tantum,nō quoad res mobiles:nam priuilegium procedens ex dicta auth. habet locum solum in illis rebus, in quibus de iure cōi præscribitur contra laicos spatio decem,vel viginti,vel triginta annorum,in illis casibus ecclesia habet priuilegium quadraginta annorum,vt loquuntur Ias.& Doct.in d.auth.& Docto. in d.c. de quartadecimę,& sic in rebus immobilibus tantum,in rebus ve[19]rò mobilibus,nullum priuilegium habet ecclesia, ergo nec Camera,cum in mobilibus,ita præscribatur contra ecclesiam triēnio,sicut contra laicum,Ias.in allegata auth. Bal. in l.2.in j. lect. C.ne rei Dom.vel.templ.Dyn.in regula possessor.de reg.iur.lib. 6.& amplius in omnibus annalibus exceptionibus, seu præscriptionibus, vel semestribus, vt sunt regulariter p̄toriæ actiones, vt actio de dolo.l. fi. C.de dol. & actio quanto minoris, & redibitoria.l.cum sex.ff.de ædil.edict.ita præscribitur cōtra ecclesiā, sicut contra priuatum, istudq; ampliat Panor. in ca.cum causa. de emp.& vend.dicitq;:quod est notandum pro intellectu tituli de præscr.& ita etiam in præscriptione quadriēnii,quæ ita currit contra ecclesiam, sicut contra priuatum quamuis hoc sit de iure ciuili,vt in d.auth.quas actiones.per Ias.ibi in 3.nota.tamen per ius canonicum est sublatum tex. in c.quicunq; militum. & ibi gl.12.q.2.& Doct.in c.2.de reb.eccle.non alie.

Tertio hoc priuilegium posset limitari in rebus, non prouenientibus ex fructibus beneficiorum,sed ex negociis illicitis,nā in illis cum camera non subrogetur loco ecclesiæ,non obtinet dictum priuilegium,&c sed dixi supra,quod prouenientia ex illicitis negociationibus sunt declarata esse spolia, & parimodo applicata Cameræ,vnde non debent diuerso iure censeri.

Octauū priuilegium est,nam propter applicationem, quæ fit ipso iure,statim possessor in foro consciētiæ tenetur ad omnia [20] spolia,& eorū annexa Panor.in c.j.col.3.& ibi Feli. qui hoc admodum confirmat.col.13.ver.incipit enim illa gl.de constit.& idem Panor.in c.extirpandæ.§.quia verò.in rep.col.8.ver. ex his dico.& iterum col.sequen.ver.& ex prædictis.de præben.& in c. dilecti.col.3.ver.si in gl.fi.de arbi.Barba.in rep.c. Raynaldus. in col.45.& iterum.col.61.de testa.Card. Alex. in c. fraternitatis. col.pen.vers.noto.& gl.de testib.Feli.in c.cum nobis.col.vlt. de rescrip.Thom.Parpalia in repet.l.siquis maior,in 9.q.extra glo. C.de transac.Carol.Rui.cons.4.proponitur in Themate.col.3. nu.2.li.5.Corse.in suis singula. in verbo pęna. & iterum in eodē verbo pęna in singula.in foro conscientiæ. Matt. Afflict. in cōsti.regni.violentias.col.3.q.2.vbi reprehendit Yser. dicentē cōtrarium: verum ex Theologorum sententia cōdemnatus ad pęnam,cam debet in foro conscientiæ, vt per diuum Thom. 2. q. 62.arti.3.& voluit Bald.in l.id quod pauperibus.in 9.q. versi, sed pone testator.C.de episc.& cler.Pet.Anch.in c.possessor malefidei.col.25.ver.3.quæro.de reg.iur.li.6.& Feli.in d.c.j.col.14.ver. limitatur.2.extra de constit.

Nonum priuilegium est:nam cum spolia,sint ipso iure appli[21]cata Cameræ, & confiscata, nullo modo ante sententiam alienari possunt:si autem non essent confiscata:ipso iure, tunc ante sñiam alienarentur,sed propter fraudem reuocarētur:sed ante reuocationem remaneret firmus contractus.Cyn.& Bald.in auth.incestas nuptias.C.de ince.nup.& Arch.Zenz.Io.And.Pe. Anch.Domi.& Philip.Franc.in c. cum secundum. post principium.de hæred.lib.6.Bart.in l.post contractum.col.4.ver. secūdum tempus.& ibi Pau.à Monte Pico in rep. col. 28.versi.circa secundum tempus.& iterum col.2.ver.3.principaliter. ff.de dona.Angel.in l.si quis post hac.in col. 2. ver.2.limita.C.de bono. præscript.Ancha.in c.2.in 6.notab.de præscript.lib.6.& in c. felicis.col.pen.versi. quæro.post Io.And.& ibi etiam Philip.Fran. in §.nullus.de pęn.lib.6.

Decimum priuilegium est. nam ecclesia de occultis non iudicat,c. sicut tuis. extra de symo. tamen propter applicationem [22] ipso iure,occultus possessor afficitur,per ea,quæ dicit gl.in cle.j. §.verum.in verbo eo ipso.& ibi Card. tum in 12. not. tum in 7. q.de hære.vbi dicit,quod pęna quæ imponitur ipso iure,affligit occultum delinquētem,& Panor.in c.vlt.in 2.not.& ibi etiam Io.Ana.& Feli.de hæret.& idem Panor.in c.ad falsariorum.col. 2.& ibi Io.Ana.col.5.extra de crim.falsi.in c.perpetuo.col.2.versi.super dubio gl.de elect.lib.6.

Vndecimum priuilegium est propter prędicta: quod debitores in spoliis contenti,non debent soluere possessori spoliorū, [23] quia non liberantur: sed debent soluere Cameræ apostolicę, p ea,quæ dicit tex.in l.3.C.ad l.Iul.de vi.pub.& c.felicis,&c. vbi facta applicatione fisco ipso iure, debent debitores soluere fisco, quod vtrum ante sentētiam declaratoriam procedat, vide Anchar.vbi supra,& vide Card.Flor.in clem.pastoralis.§.verum ad finem.de sententia & re iudi.

Duodecimum priuilegium est.nam propter applicationem, [24] quæ ipso iure fit,interueniens confessio circa spolia, nō pōt reuocari,si est facta,vel pręsumpta,p p errorem allegatum,per ea, quæ dicunt Doct.in l.qui.ff.de his qui no.infa.& l.si tutor. C.de interd.mat.vbi hr̄,quod vbi sententia est prolata à lege,non potest confessio,tanquā erronea reuocari,licet alias reuocari pos[25]sit.l.diui.ff.de pęn.& in §.si verò.auth.de exhi.rei.hæc etiam Bal. in l.error.paulo ante finem C.de iur.& fact.igno.

Tertiumdecimum priuilegium est: nam cum sit facta incorporatio Cameræ de spoliis ipso iure, & sic transierit in eam dominium spoliorum ex prouisione legis,vt supra probatum est, [26] si hæres, vel possessor spoliorum alienet aliquid de spoliis, nō valet alienatio,nec opus est agere reuocatoria ad rescindendū alienationem, sed statim potest intentare rei vendicationem contra possessorem,per ea,quæ habentur in l.j.§.sed res. titu.per quos fiat inuest.secus si non esset ipso iure.cod.titu.qual. ol.feu. alien.poterat & Mar.& Cardin.in cap.Titius.titu. si de feud. defunc.mili.fue.cont.

Quartumdecimum priuilegium est:nam debitor spoliorum [27] nullo modo potest purgare moram propter clausulam ipso iure,per ea,quæ dicit Bar.in l.si is cui.de leg.2.ff.& in l. qui ob rem non defensam.& ibidem Bar.Bal.Sali.& recentiores.ff. de condi.indebi.voluit gl.in c.ult.quam ita intelligit & sequitur Bald. ibi.col.2.uersi.Bernar.tractat hic.de elect. & uoluit gl. in c. licet. in gl.ult.& ibi Ant.col.j.uersi.nota quod collatio.& iterum col. 2.uersi.oppono quod hic mora.de suppl.negl.prę̄l.& gl.in c.ult. in gl.ult.& ibi item Ant.in 2.no.eo.tit.& gl.in c.cupientes.§. qd̄ si per uiginti.in uers.expectari.& ibi Io.Mon.Io.And. Archi.de elec.li.6.& gl.in c.licet canon. §. is.& in uerbo priuatus in prin. & ibi Io.Mona.col.2.paulo ante finem.& Pet.Anch.col.j.uersi. item no.in textu.col.ult.uers.4.quæro.

Quintumdecimum priuilegiū est : nam licet debitor spolio[28]rum,deberet mitius condemnari confessus,quàm conuictus,p regulas,& communes doctrinas: tamen propter clausulam ipso iure,est contrarium per d.Bar.in l.si id quod seruo. §. j. ubi & [29] Alex.in addi.ipsius,ubi hoc reputat singulare.ff.de pęn.lega.ubi dicunt, quod quando infligitur aliquid ipso iure,aut ius condēnet,tunc idem est si sit conuictus,& si sit confessus,& idem Bar. in l.qui ob causam.ff.de rit.nup.& uoluit Bal.in l. ea quæ. in 2. q. C.de condi. indebi. ubi hoc uocat notabile, & in l.peculium.§. sed & si. ff. de pecu. Petr. Anchar. in c.perpetuò.circa medium. de elect.lib.6.& in c.j.colum.ulti.de homic.lib.6. Floria. ubi id dicit menti tenendum in l. Aquilia. quæ est secunda. circa medium.ff.ad l. Aquiliam.

Sextumdecimum priuilegium est:nam quando pęna,& cōfiscatio sit ipso iure,ut nostro casu,etiam si constitutio, uel Bul[30]la non fuisset recepta,uel iret in desuetudinem,tamē bona spoliorum possunt peti per cameram apostolicam, argumento c. uestra.de loca.& c.2.de consti.lib.6.& c.catholica.11.dist.ita uoluit Matth.in proemio clem.in §.uniuersitati. de quo uide Car. Floren.ibi & Io.And.& Ant.in c.j.de treg.& pac.Pet. Ancha.in

in repe.

in repe.c.j.in 12.q.in prin.uersi.sed hic quæro reperitur extra. de constitu.& Cępol.consi.13.incipiente stante statuto.colum. 3. versic.& licet dictus.

Septimumdecimum priuilegium est:nam cum quis ipso iure non priuatur,sed expectatur sententia, non impeditur interim agere,& prosequi ius suum:secus in spoliis, nam cum sint applicata ipso iure per Bullam, hæres clerici, qui tenetur ad dandum spolia Camerę Apostolicæ,non potest,vel ante sñiam, vel post aliquo modo agere,vel contra cohæredes,vel cōtra debitores in spoliis exigendis,vt distinguit gl.in l.his consequenter.§.j.in verbo.nō pertinere.per tex.ibi,ad alios quos allegat, & ibi Bart. qui monet hoc esse multum notabile.Bal.& Flor.qui id reputat multum singulare.ff.fam.hær.vbi dicunt, quod cum hæreditas auferatur ab indigno ipso iure,non potest aliquo modo,vel ante,vel post sñiam agere contra cohæredes:ita dicendum in spoliis,nam cum sint ablata ipso iure ab hærede clerici, & applicata Cameræ,non potest ille hæres exercere iura in spoliis contēta,& Bal.in l.j.in fi.C.qui.in cau.in integ.rest.non est necess.

Decimumoctauum priuilegium est: nam regulariter de iure tertii non possumus opponere, vbi sñia requiritur ad priuationem,& incorporationem bonorum fisco,secus est in spoliis,nā cum ipso iure incorporentur,potest litigator, qui litigat cū hærede prælati mortui dictum hæredem excludere,dicēdo, quod [31] bona non sunt hæredis, sed Cameræ. & sic potest opponere de iure tertij,contra iuris regulas cōes, per ea, quæ dicit Bal.in l.his ꝯñr.§.j.& in l.cum seruum.col.2.& ibi Cyn.& latè Franc. Aret. C.de seru.fugit.vbi dicunt, quod cum bona applicātur fisco ipso iure, tunc possessor illorum bonorum agens cōtra aliquem, potest ille conuentus excludere possessorem opponēdo, quod bona non sunt sua, sed fisci, & sic opponit de iure tertij. ita etiā dicendum in camera de spoliis,nam camera fiscus summi Pōtificis est,vt certi iuris est,& supra probaui.idem Bal.in l.cū mulier.col.10.ver.de tertio dubito.ff.solu.mar.& in l.2.post principiū. C.quibus res iudicata non nocet.no.in l.indebiti §.vlt.ff.de condi. inde.& in additione Speculatoris tit.de loca.§.nunc aliqua in 46.q.& ipse Specu.in eo.§.47.q.& iterum in 66.q.

Decimumnonum priuilegium est: nam regulariter à sententiis appellatur,vt patet per totum ius ciuile,& canonicum, exceptis quibusdam casibus,de quibus C.quorū app.rec.vel non. per totum tamen in causis spoliorum non appellatur,nisi prius facto deposito,& hoc per Bullas summorum Pontificum, dixi supra in q.de modo procedendi in causis spoliorum.& talis dispositio Bullæ,quomodo per cōe ius interpretetur, & patiatur interpretationē passiuam,possunt cōsiderari dicta Bar. & Doc. in l.j.§.interdum.ff.à quibus app.non lic.& Doct.in c.j.de rescr. & in c.pastoralis.& c.vt debitus.de app.

Vigesimum priuilegium est:nam in sententia excommuni[32]cationis,regulariter requiritur factum hominis, vt per Inn. Io. And.Host. in rub. de sententia excommuni. exceptis aliquibus casibus,de quibus dicunt iidem Doct.in d. rub. & in c.j.eod.tit. & Host.in sua summa.& Io.And.in c.eos.de sent. excom. lib.6. & in clem.j.eo.titu. & forte inter istos casus exceptuatos,possumus connumerare excommunicationem,quæ contra detinentes res camerę datur,& incurritur,vt possumus notare ex Bullis summorum Pontificum,contra detinenter res Camerę apostolicæ prolatis, & possumus specialiter hoc elicere ex Bulla Pauli IIII.Incipienti.incumbentia nobis.sub rub. cōtra occupatores bonorum Cameræ Apostolicæ. nam ibi ponitur dictio, ex tūc, quæ dictio denotat canonem latæ sententiæ Franc. Aret.in c. si diligenti.col.3.ver.in gl.posita super verbo causam.de for.cōp. & tex.in c.cupientes.§.cæterum. ibi extunc inchoandum volu[33]mus fore suspensos. de elect.lib.6.& Cor. in consi. 104. licet in hac consultatione.col.2.ver.licet ergo non fuerit.lib.j.& tex. in c.excommunicamus.§. credentes.ibi extunc ipso iure sit factus infamis.& c.cum ex eo.in fi.de elect.lib.6.& alia ratione hoc p̄batur,nam in dicta Bulla ponitur verbum incurrant,quod verbum ita positum,infert pęnam ipso iure non expectata senten[34]tia diffinitiua, sed solū debet interuenire sentētia declaratoria, per illa,quæ habentur per gl.in c.vlt.ver.pars verò. in verbo incurrat.de officio delegati.li.6.vbi dicit, quod verbum incurrat, importat pęnam ipso iure,& gl.in c.eos.de senten.excom.dum inter casus latæ sententiæ excommunicationis,ponit c.j.de religio. domi.& c.j de iniuriis. lib. 6. quæ c.eodem verbo vtuntur, nec aliud addunt,quod significat latam sententiam.& in clem. j.in verbo incurrant,& ibi Pau. Lau. Imo.Card.Flor.in 27.q.de vsuris,& rursum gl.in clem. j.,in verbo excommunicationis. de sent. excom. dum inter canones latæ sententiæ allegat clem. j. de deci. & clem.j. de vsur.quæ eo verbo vtuntur, sine adiectione dictionis latæ sententiæ , & voluit etiam nuncupatim Corn. cons.89.viso subscripto.col.pen.ver.potest etiam lib.3. nec obstat quod multi textus huic verbo,incurrat,addunt clausulam, ipso iure, ipso facto,eo ipso,& sic vidētur innuere,quod sine illis clausulis solum verbum incurrat,non importet ipso iure pęnam,sed per sententiam,vt sunt tex.in auth.agri.in fi.C. quæ res obl.non poss.& in c.vlt.extra,ne cle.vel Monac.& c.vbi periculum.§.nulli.& rursum.§.quod si præmissa.de elect.lib.6.& in c. fundamenta.eod.tit.& lib.& in c.cum ex eo.in fi.eo tit.& lib.& in c.indemnitatibus.§.porrò.ver.sed procuratores eo tit.& lib. & in c.2.de iud.eo.lib.& in c.vlt.in fine.de reb.eccle. non alien. eo.lib.& in c. quanquam in fi. de censib.eo.lib.sed prima est cōmunis Doct.consentientium auctoritati gl.dicentis, quod importat exequutionem ipso iure,neq; sententia diffinitiua est necessaria:non obstant tex.allegati incontrarium , nam vnica responsione tolluntur,scilicet quod ideo verbo incurrat adiungitur clausula ipso iure,vt magis declaret, & exaggeret voluntatem Pontificis non vt disponant,& sic non sunt necessaria, sed potius declaratoria.

Vigesimumprimum priuilegium est : quia licet regulariter, nemo cædere possit sua iura in potentiorem, causa iudicii mu[35]tandi.l.j.2.& quasi per totum.C.de alie.iudi.mut.cau.fac.tamen si Camera non valeat spolia recuperare à manibus potentis, potest cædere sua iura alteri potentiori, vt ipse recuperet, & recognoscat, prout dicitur de ecclesia, quæ non valens recuperare feudum à manibus potentis, cædit iura sua alteri potenti,vt ipse recuperet, & feudum recognoscat ab ecclesia per tex. quem ibi ad hoc ponderat Barba.in c.2.de feud.

Vigesimumsecundum,est priuilegium: quia in causis spoliorum nō appellatur, quia cum causa Cameræ Apostolicæ est cā ecclesiæ,in cuius locum suffecta est Camera, & est causa pia, & debitum fiscale,in quibus non datur appellatio,arg.eorum quæ notantur per Bar.in l. Ancilla.de alim.& cib.lega.& l. fi. de acq. poss.Idem in causis decimarum quibus debitum fiscale æquiparatur.c.fi.Episcopi 2.q.5.& l.abstinendum.quę appel.non recip. C.& ibi Bal.& c. tua de decim. sed de appellatione in causis huiusmodi,dic vt per nos dicitur in q.de modo procedendi in cau. spoliorum.& supra decimonono priuilegio.

Vigesimumtertium item habet priuilegium Camerę in causis spoliorum:quia si vult petere reductionem ad arbitrium boni viri à laudo per laicum,vel clericum, potest hoc facere corā iudice ecclesiastico per Doct.in c.cum sit.de for.compe.iuncto [36] c.2.de arbi. Item habent priuilegium spolia,quia in eorum causis etiam mulier potest esse procuratrix,quia in huiusmodi causis tractatur de salute animarum,prout in causis ecclesiæ, & decimarum per Archi.in c.rescriptum.in 6. q.3. quia vbicunq; de salute animarum tractatur,nunquam disputatur de apicibus iuris.c.duæ sunt.19.q.2.& ista exceptio,tu nō es procurator,est de [37] apicibus iuris l.si fideiussor.§.cum quædam.ff.mandati.

Vigesimumquartum,item potest dici esse priuilegium.quod [38] si quis emat spolia à Camera apostolica,quod non teneatur ad solutionem aliquorum vectigalium maximè ordinariorum. p ea,quæ dicit Bar.in l.licitatio. §.mercatores.ff.de publicia.licet quilibet emens à priuato teneatur.l.j.& per totum. ff. de vectig.

Vigesimumquintum. Item est priuilegium Cameræ circa spolia. quod qui tenetur exigere spolia, vel res spoliorum pro Camera,si sui culpa non exigit,tenetur reficere de suo,reseruata [39] sibi actione contra eum, qui tenebatur per Barto.in l.nisi.de exact.tribut.

Vigesimumsextum.Item est priuilegium Cameræ circa spolia:quia si sit legatum cum conditione factum,quod veniat exigendum à Camera,ratione spoliorum, is ab alio nō potest exi[40]gi,nisi conditione in specifica forma adimpleta, posset tamen exigi à Camera, per ea, quæ dicit Lud. Rom. in l.ita stipulatus à te.de verb.obl.per tex.in l. Pau.§.grauis.ff.de liberali causa.

Vigesimumseptimum. Item licet pluribus conditionibus in legato appositis,vltima conditio pro exequutione legati sit ad[41]implenda l.quod tradit.ff. de condi. & demon. tamen respectu ecclesiæ,& Cameræ attenditur leuior conditio tantum l.5.& l. vulg. de manumiss.test.

Vigesimumoctauum, Item est priuilegium . quia fauore ecclesiæ,& Cameræ, etiam tempus interpellatum contra testatorem cōiungitur l.Paulus.§.Gaio. de lib.lega. alias est l. Aurelio. & l.si fideicommissa libertas.§.fi.de fid.liber.& sic si relictum sit sub conditione,si continuis annis quid fecerit , nam nihilominus tale legatum consequitur Camera , si ex pluribus temporibus ad inuicem cōiunctis resultaret tempus perfectum , posito, quod non continuaret,& regulariter non est recedendū à verbis testatoris.l.non aliter.de legatis 3.

Vigesimumnonum est priuilegiū , quia donatio sub modo, [42] quæ alias modo non adimpleto reuocaretur , per condict. ob cau. vel quia posset agi admodum implendum actione præscr. verbis,id,quod est in electione agentis l.si proponas. C.de cōdi. ob cau.& l.j.C.de condi.sub certo modo,nō adimpleto, nō agitur fauore Cameræ & ecclesiæ ad illam reuocādam , nisi in donatione id expressè sit dictum, quod modo non adimpleto donatio sit nulla.tex.in c.verum.de dona.& de multis aliis priuilegiis,vide per Bal.in l.j.C.de sac.san.ecc.per Canonistas in c.cum esses.de testa.Bal.in tract.de dote priuilegio 50.

Trigesimo.Item fauore ecclesiæ,& Cameræ,condictio apposita reiicitur,& resoluitur in modum , sicut dicitur de libertate, [43] quæ æquiparatur l.menia.de manum.testa.per Barba. in c. Raynaldus,

naldus,

naldus, de testa. 16. char. & vide de effectu, modi, & ꝯditionis, in c. verum. de condi. apposit. extra. & ego dixi aliquid in meo tracta. de symonia. in symonia conuentionali. in quæstione an sententia committatur per modum: sicut per conditionē vbi vide.

Trigesimūprimū, Item priuilegium est Cameræ apostolicæ & ecclesiæ: quod cōfessio debitoris Cameræ, facta absente parte, quæ alias non valeret, valet, & probat per D. Ant. de But. in c. si constiterit. de accusa.

Trigesimūsecundū. Item quia si clericus, aut prælatus fecit ꝯfessionem, alias ecclesiæ, & cameræ præiudicialem, illa confessio non afficit ecclesiam, vel Cameram. per Io. And. in c. fi. de solu. nisi tamen in illis quæ sunt sibi permissa, secūdum D. Ant. in c. j. de posit. extra.

Trigesimumtertium. Item est priuilegium, quia licet regulariter cōfessio in vltima voluntate non inducat probationē, nisi sit iurata, ex quo tunc, quis non præsumitur immemor suæ salutis l. Aurelius. §. fi. de lib. leg. l. Lucius § j. de leg. 3. tamen si quis in testamento confiteatur se teneri prælato ecclesiæ, vel Cameræ, vel piæ causæ valet, & tenet, talis confessio, vt ibi not. per Bal. in consi. incip. cęcus petroli. quia optima est ratio, quæ pro religione facit l. sunt personæ. de religio.

Trigesimūquartū. Item ecclesia, & Camera habet priuilegiū, quod non solum gaudet priuilegiis suis in bonis, quæ habet in dominio. sed in illis etiam, ad quæ quis confitetur sese teneri ecclesiæ, vel Cameræ, dummodo confessio non sit facta in fraudem, argumento eorum, quæ not. in l. in contractibus, & in l. fi. C. de dot. caut. non numerat.

Trigesimumquintum, est priuilegiū. quod si ecclesia, vel Camera confiteatur aliquid in sui præiudicium, contra talem confessionem potest petere restitutionem in integrum infra quadriennium no. in c. 2. de in integ. rest.

Trigesimumsextum est priuilegium, quod cōtra ecclesiam, & Cameram, nunquam præscribitur crimen falsi, dicit Spec. in tit. de sen. §. quoniam licet. alias tale crimen regulariter præscribatur spatio 10. ann. l. querelam. C. de fal.

Trigesimumseptimum. priuilegium Cameræ, & ecclesiæ est: quod valet consuetudo, per quam ecclesia, vel Camera, quæ in spoliis etiam succedit, acquirit rerum dominium, & posses. sine solemnitate legali c. 2. extra. de consue. Item consuetudo inferens grauamen non valet. c. j. eo.

Trigesimumoctauum. est priuilegium: quod quando debet aliquid ecclesiæ, Cameræ apostolicæ, & similibus locis, dñium transfertur ex solo contractu absq; aliqua traditione l. fi. C. de sac. san. eccl. licet sit secus in contractibus aliorum: vbi ita demū transfertur dominium, si sequatur traditio l. traditionibus. C. de pact. l. si ego C. de rei vend. Ant. de But. in c. fi. de ca. pos. & prop. 20. col. no. in c. in præsentia. de præben. vnde effectus est maximus, quia statim agit Camera rei vendicatione.

Trigesimumnonum. est priuilegium: quod cōtractus, factus calore iracundiæ, qui alias regulariter de iure non tenet, quod valeat, & teneat fauore ecclesiæ, & Cameræ c. sunt qui opes. 17. q. 4. vnde contrahentes cum ecclesia, vel Camera, non vñr habere exceptionem, quod iracundia, & calore cōtraxerit. ꝑ Corsetum in suis no. incip. testium Alex. consi. 181. 5. vol.

Quadragesimum est priuilegium spoliorum: quia si clericus, vel beneficiatus donauit aliqua alicui benemerito in recompensationem accepti seruitii, id quod facit prælatus per tex. in c. relatum. el 2. de testa. dixi ego latè supra in q. de potestate clerici &c. & in q. de licentia testandi. tamen fauore Cameræ illa merita debent probari. quia in hoc non statur confessioni prælati. per tex. d. c. relatum credo per illa verba in tex. iuxta seruitij meritum &c. per D. Ant. de But. in c. j. de cau. poss. ex quo tractatur de damno ecclesiæ & Cameræ. Bal. in l. si donat. de collat. nisi tamen donatarius stetisset Domini in possessione rei donatæ, vt ibi no. & in c. noscitur. de his quæ fiunt à præla.

Quadragesimumprimum. Item est priuilegium, quia alias ꝓmissio sine stipulatione non valet, si causa, quia saltim tollitur ope exceptionis per tex. in l. 2. §. circa. de dol. excep. tamen valet fauore Camerę, & ecclesię, sicut dicitur in dote, vnde multo fortius in rebus cameralibus, & ecclesiæ, cum maius sit vinculū spirituale, quàm carnale. l. sancimus. C. de sac. san. eccl. videtur dicere Bal. in suo tracta. de dot. priuilegio 114.

Quadragesimumsecundum est priuilegium: quod temporalia collata ecclesiæ, vel Cameræ censentur pleno iure collata, licet regulariter contra per not. in ca. meminimus. de accusa. per Feli. ibi. 2. col. versi. no. 3.

Quadragesimumtertium est priuilegium: quia cum regulariter de liquido ad liquidum fieri debet compensatio. l. fi. C. de cōpensa. tamē fallit in debitis Cameræ apostolicæ, fauore ipsius ecclesię, per gl. in c. decimę. 16. q. j. exemplificat, & loquitur in casu decimarum, per Roma. in singulari incip. an sacerdoti.

Quadragesimumquartū est priuilegiū: quod fauor Cameræ, & ecclesiæ est iusta causa abbreuiandi terminum peremptoriū. l. non nunquam. in fi. ibi pro conditione ecclesię. C. de iud. licet regulariter contrarium sit verum. l. ad peremptorium. eo. tit.

Quadragesimumquintum est priuilegiū: quod Camera, vel ecclesia non tenetur de deposito facto apud clericum, vel beneficiatum, nisi in vtilitate ecclesiæ probetur versum. c. j. de depo.

Quadragesimumsextū. Item est priuilegium Cameræ: quod illa pōt agere, vel ecclesia ad fructus perceptos ab illo, qui non animo se promouendi: sed fraudulenter fructus percipiendi, prorochialem ecclesiam accepit. tex. in c. commissa. de elect. lib. 6.

Quadragesimumseptimum priuilegium est in causis spoliorum: qđ illi, qui occupant bona dimissa à prælato, vel bona vacationis tempora obuenientia, quæ itidem dicimus spolia, vigore extrauagantium Pij IIII. & aliorum canonum, vt dicimus supra in prima q. tales occupatores sunt suspensi, vsque quo fecerint condignam satisfactionem. cap. quia sæpè. de electio. lib. 6. & c. generali. eod.

Quadragesimumoctauum priuilegiū est in causis spoliorū: quod bona acquisita de fructibus beneficii, vel ecclesiæ, debent ad Cameram, & ecclesiam reuerti. opt. gl. in c. apostolicos. 12. q. 2. & c. fixum. 2. q. 6. & hoc siue empta sint nomine ecclesiæ, siue nomine alieno. c. j. c. inquiren. de pecul. cler. extra.

Quadragesimumnonum est priuilegium: quod res empta de pecunia ecclesiæ, non nomine ecclesiæ, sed alieno, eſt effecta ecclesiæ: & sic est hodie cameræ per Doct. in c. inquiren. de pecul. cler. licet regulariter secus. l. si Dominus tuo C. de rei vend.

Quinquagesimum est priuilegium camerę, & ecclesiæ: quod si camera vendat spolia diuersis temporibus duobus, quo casu ille præferri habet, cui primo fit traditio, licet sit posterior emptor. l. quoties. de rei vendi. & primus agit ad interesse contra vendentem: præfertur ille, qui primo emit, per Doct. in c. cō tinebatur. de his quæ fi. à maio. par. c. quia in rebus ecclesiasticis elusio maximè reprobatur.

Quinquagesimumprimum est priuilegiū Cameræ, & ecclesiæ. quod cum in personalibus actionibus, non habeat locū præuentio. l. priuilegia. de priuileg. creditorum. tamen Camera, vel ecclesia, habens debitorem, primo potest deducere suū per Io. And. in c. eam. de ætat. & qualit.

Quinquagesimumsecundum priuilegiū est: quod res acquisita de pecunia ecclesiæ, licet alterius nomine sit acquisita, cuius fauore contra regulas cōmunes, efficitur ipsius ecclesiæ, vel Cameræ per tex. & Doct. d. c. inquiren. de pecul. cler. tamen hoc est intelligendum, quando contrahens non existit soluēdo, vt per Lud. Roma. consi. 9. inci. super eo quo quæritur, an permutatio pecuniarum montis Martii, &c.

Quinquagesimumtertium est priuilegium: quod non solum acquiritur dominium rei emptę de pecunia ecclesiæ, sed etiam acquiritur actio personalis ex cōtractu per alium celebrato fuper re ipsius ecclesiæ, vel Cameræ: quod intellige, vt dixi supra verum esse, si ille qui contraxit non sit soluendo, alias secus no. Bal. in l. si vt proponis. C. de re. vend.

Quinquagesimumquartum est priuilegium: quod cōtractus gestus super rebus ecclesiæ, ecclesia vacante, est nullus ipso iure. c. si qua. de reb. 12. q. 2. quo tempore, dicimus supra in q. j. quod dimissa per cleric. & obuenientia tempore vacationis, spectant ad Cameram: tamen talis contractus, si fit in vtilitatem, potest per Cameram, vel successorem ratum haberi. gloss. in cap. 1. ne sede vacan.

Quinquagesimumquintum est priuilegium: quod Camera, vel ecclesia potest opponere semper, & omni tepore exceptionem non numeratę pecuniæ per Bal. in auth. hoc ius porrectū. C. de sac. san. eccl. quia non sufficit sola confessio, sed expedit qđ probetur versum in vtilitatem ecclesiæ. c. fi. de sol. quod est contra regulam, quia dicta exceptio non opponitur regulariter, nisi intra biennium insti. de literarum obl. per totum. & in l. in cō tractibus. C. de non nu. pec. per Doct. d. c. fi.

Quinquagesimumsextum est priuilegiū: quod ecclesia, siue Camera apostolica, vti potest pro libito ll. ciuilibus, quæ pro se faciant, & econtra potest nolle illis stare, quando contra se faciat per Inn. in c. nouit extra de iud. Imo. c. fi. de sol. vbi exceptio nō numeratæ pecuniæ, opponitur etiam vltra biennium.

Quinquagesimumseptimum est priuilegium: quod contra ministrum Cameræ, vel ecclesiæ opponentem pro defensione iuris Cameræ, & ecclesiæ exceptionem excommunicationis, non potest fieri replicatio exceptionis excommunicationis. c. dilect. extra de exceptio.

Quinquagesimumoctauum est priuilegiū: quod si ædificas ædificium in solo tuo de pecunia Cameræ, vel ecclesiæ, ad quā spectat pecunia, solum cædit ædificio. gl. est singularis in c. apostolicos. 12. q. 2. & c. consequenti. 17. q. 7. Spec. in titu. de emphi. §. 3. loco. ver. quod si clerici. qđ est contra regulā iuris, quia ædificiū cedit solo refecta ædificatione insti. §. cū in suo. de rer. diuil.

Quinquagesimumnonum est priuilegiū: quod in causis spoliorum, potest procedi diebus feriatis introductis in honorem Dei. c. fi. de fer. l. dies festos. C. eo. id quod nota vltra illa quæ adduxi in q. de modo procedendi in causa spoliorum.

Sexagesimum, item est priuilegium: quod si mulier in causa spoliorū se obligat, & fideiubet pro alio, non pt iuuare se beneficio

neficio Velleiani Senat. consul. l. pe. C. de Velleia. vbi per Doc.

Sexagesimumprimū est priuilegiū Camerę: quod pōt agi hypothecaria contra tertium possessorem, non discusso principali, & contra fideiussorem, non discusso principali, sicut est in fisco & republica quibus ecclesia comparatur. l. fi. C. de sac. san. eccle. not. in l. Moschis. de iure fis. l. j. C. de decurio. lib. 10. in l. libertas. §. j. ad municip. in l. cū filius. de verb. obl. & præsupposuimus. in principio quæstionis, quod ecclesia habet fiscum.

Sexagesimumsecundū est priuilegiū: quod ecclesia, & Camera vtitur iure minoris, & reip. ita quod omnia priuilegia cōcessa minori, & reip. quæ sunt infinita, intelliguntur concessa ipsi ecclesiæ, vel Cameræ in locum ecclesiæ subrogatæ. c. auditis. iūcta gl. & c. j. de in integrum rest. dummodo tamen ipsi ecclesiæ, vel Cameræ talia priuilegia conueniant, nam bona ecclesiastica dicuntur bona publica. c. quid ergo. 24. q. 4. & bona ecclesiarum sunt bona reip. Feli. in c. nonnulli. co. 21. de rescrip.

Sexagesimumtertium priuilegium est: ꝙ Camera pōt petere restitutionem in integrum contra pręscriptionem, duplici capite. j ex iure speciali, quo ecclesia vtitur, vt per omnes in cle. j. de in integ. restit. Item ex capite probabilis ignorantiæ per Alex. consi. 168. Dec. cons. 29. 4. col.

Sexagesimum quartum priuilegium est: quia Camera, & ecclesia non solum petit restitutionem in integrum, vbi est læsa, & vbi non habet aliud remedium. Docto. in c. j. de in integrum resti. sed etiam petit d. restitutionem, vbi etiam competit aliud remedium, de iure communi per Abb. in d. c. dilecti. de empt. & vendi. 2. col. licet sit secus regulariter.

Sexagesimumquintum priuilegium est: quia Cameræ datur restitutio in integrum ad appellandum, etiam aduersus præscriptiones iudiciales, idest aduersus terminos exclusiuos probationis faciendæ, vel exceptionis proponendæ per text. in clemen. j. cum ibi gloss. de restit. in integr. c. coram. c. auditis. eod. tit. Abb. in c. cum inter. de re iudi.

Sexagesimumsextum est priuilegium Cameræ: quod contra illam, iustus titulus non excusat tertium possessorē à fructibus, qui percipi potuerunt. l. fiendum. C. de rei vend.

Sexagesimumseptimum: si ecclesia carens rectore recipiat mutuum, & deinde Camera, vel ecclesia petat restit. in integr. non habet probare læsionem, quia præsumitur consumpsisse, nisi aduersarius probet contrarium: argumento, & exemplo minoris carentis curatore. l. 1. C. si aduersus credit. iuncto cap. j. de restit. in integr.

Sexagesimumoctauum priuilegium est: quod Camera, vel ecclesia non potest renunciare beneficio rest. in integ. nisi in casibus, de quibus pe Abb. 5. col. de for. comp. c. si diligenti.

Sexagesimumnonū priuilegium est: quia Camera, vel ecclesia probata læsione, admittitur contra sententiam, ex causa rationabili etiam post quadriennium per tex. & ibi gloss. in cap. j. de restit. in integr. in sexto. etiam si fuisset sententia Papæ. cap. tum ex literis. extra. eod.

Septuagesimum. Item priuilegium est: quod licet non detur Cameræ, vel ecclesiæ restitutio post peremptorium, datur tamē per beneficium restitutionis in integr. cap. coram. de in integr. restit. & si sibi denegatur, restituitur ad appellandum à sententia denegationis. c. fi. eo tit.

Septuagesimumprimum. Item est priuilegiū ecclesiæ & Cameræ: quia restituitur aduersum læsionem ante sententiam, puta aduersus probationes omissas, etiam non probata læsione p Spec. in tit. de rest. in integ. §. 2. ver. illud.

Septuagesimumsecundum. Item priuilegiū est: quod in iudicio, vbi Camera, vel ecclesia est actrix, licet regulariter reus nō teneatur exhibere, & edere iura, ad fundandā intentionē actoris. l. fi. C. de edendo. tenetur tamen edere Cameræ actrici Ant. de But. in c. j. de præben. arguendo de fisco ad ecclesiam, & fortius argumento. c. vt gentes. de hæreti. in 6. similiter in fauorem fisci. l. ne quisquam. de eden. & in casu nostro dicimus supra in prin. quod ecclesia habet fiscum.

Septuagesimumtertium priuilegium est: quod Camera, vel ecclesia potest ipsa agere interdicto recuperandæ, & similibus interdictis: & quilibet laicis in fauorem Camerę & ecclesiæ admittitur ad intentandum huiusmodi interdicta l. j. §. 2. l. interdictorum. ff. de interdict. gl. in l. j. de iust. & iur.

Septuagesimumquartū priuilegium est: quia, si fuit illata iniuria Camerę, vel ecclesiæ, quilibet, de populo pōt pro illata iniuria Cameræ, vel ecclesiæ comparere, per ea, quæ dicunt gl. & Doct. in l. j. §. in sacris. ff. de iust. & iur.

Septuagesimumquintum priuilegium est: quod quilibet potest agere pro Camera, vel ecclesia, etiam sine mandato. c. dilecti. & ibi gl. extra de maiori. & obed. c. cum olim. cum ibi glo. & Doct. de testi.

Septuagesimumsextum priuilegium est: quia ecclesia, vel Camera habet regressum contra malè administrantes bona sua: & ideo si instantia sit perempta, aduersum quam non restituatur, recurrit contra administratores, quando tamen sunt soluendo tex. in l. properan. §. fin. & ibi Docto. ff. de iudi. Cardin. in cle. j. decima q. de restit. in integr.

Septuagesimumseptimum est priuilegiū: quod licet aliquis non possit exigere suum dibitorem in diem, ante diem, & ante tempus completum, not. in l. cedere diem. de verbo. signi. tamē ipsa Camera, & ecclesia exigit, dummodo deducatur interusurium medij temporis Guilielmus de Cun. in authen. hoc ius. C. de sacrosan. ecclesię.

Septuagesimumoctauum est priuilegium: quod si Camera agat contra laicum, & laicus opponat de præscriptione, vel de consuetudine. in tali præscr. & consuetudine, attenditur dispositio iuris canonici, tāquam magis propitia, & magis fauorabilis Cameræ, & ecclesiæ gl. 3. in c. fi. de consuet. not. c. illud. c. sanctorum. de præsc. Alex. in 2. consi. 6. vol. repet. in clem. j. de off. ord. Alex. consi. 2. j. vol.

Septuagesimumnonum priuilegium est: quod vbi Camera, vel ecclesia conuenitur, vel est debitrix in aliquo, non tenetur ad cauendum, nec de iudicio sisti, nec dare fideiussores. Abb. c. j. de fideiusso. cap. secundo. de solu. quod notet fiscalis reuerendę Cameræ apostolicæ Neapolitanæ, pro causis Cameræ quando magna curia vicaria Neapolis, pro pecuniis ibi per debitores Cameræ depositis, vult illum astringere ad fideiubēdum, quod non tenetur, alii tamen bene tenentur ipsi Cameræ satisdare, & si sit vitiosè satisdatum etiam ex integro ad satisdandū cogi possunt. per Angelum, & Doct. in l. quoties, qui satisdare cogan.

Octuagesimum priuilegium est: quod in iudiis verba prolata contra eius intentionem, interpretantur in fauorem Cameræ, & ecclesiæ. per glo. in ver. dubium. cap. in præsentia. extra de probatio. licet verba dubia in iudiciis, interpretentur in fauorem proferentis. l. solemus. l. si quis intentione ambigua. de iudic. & quando sumus in dubio in iure, vel in facto, tunc fauore ecclesiæ, & Cameræ est iudicandum pro ipsa, quia optima ratio est, & melior, quæ pro religione facit. Arg. l. sunt personæ. ff. de religio. Bar. in l. j. C. de iur. fisci.

Octuagesimumprimum est priuilegium: quod licet regulariter nō agatur de euictione nisi re euicta, l. habere licere. ff. de euictio. tamen est secus fauore Cameræ, vel ecclesiæ, quæ ante potest agere ad interesse particulare. no. in l. creditor. §. prædiū. eo. tit. & c. fi. de empt. & vend.

Octuagesimumsecundum priuilegium est: quia licet alias regulariter, quis eligēs vnam viam, non potest illa omissa ad aliā diuertere, vel redire. l. 3. ff. de actio. tritic. tamen ipsa Camera, aut ecclesia id bene potest. c. cum olim el secundo, & ibi Docto. de priuil. & excess. priuilegiat.

Octuagesimumtertium priuilegiū est: quia defraudator Cameræ, vel ecclesię, Christo iudice homicida iudicatur, & sacrilegus. c. non liceat. iuncto c. qui Christi 12. q. 2.

Octuagesimumquartū priuilegiū est: quia inuadens rem, vel bona Cameræ est sacrilegus, & tanquā sacrilegus puniri debet. c. 2. & ibi Doct. de rebus ecclesiæ non alien.

Octuagesimumquintum priuilegium est: quia dominium, & possessio spoliorum, & rerum ecclesiarum est penès Christum per Abb. in c. cum esses. in repet. de testam. Ideo caueant seculares, & alii ab illicitis occupationibus, & inuasionibus spoliorū, aliarumque rerum ecclesiasticarum, quia Dei sunt, quoad proprietatem, & possessionem, qui proculdubio in talibus offenditur. glo. in c. cum ex eo. de electio. in 6. Inno. in c. cum super. de causa possessionis & proprie. Archi. in c. 2. de rebus eccle. alien. lib. sexto. vbi dicūt quod Christus habet dominium bonorum ecclesiæ, sed vide, quæ dico in q. de potestate clerici &c. in q. de licentia testandi.

Octuagesimumsextum priuilegium est: quod bona, & spolia ecclesiastica, possessiones, etiam prædia acquisita de pecuniis ecclesiæ, sunt exempta à quibusuis collectis, & à quibusuis exactionibus: & hoc, siue in acquisitis, siue in acquirendis. gl. notabilis in c. j. de immuni. ecclesiæ lib. 6. in ver. bonorum.

Octuagesimumseptimum priuilegiū est Camerę, vel ecclesiæ Rom. cuius sunt omnia spolia ecclesiastica de mundo, vt dixi, supra in q. de præsc. quia si qui sint qui notoriè bona mobilia, & stabilia, etiam oppida, & ciuitates illius teneant, contra detentores deuenitur ad sententiam latam, & factam contra Romandiolas, notoriè detinentes quasdam ciuitates ecclesiæ Roma. & sedis apostolicæ, vt per Bal. in proę. feu.

Octuagesimumoctauum priuilegium est: quia licet non procedatur in causis ex officio, & iudex non impartiatur officium suum, nisi petenti l. 4. §. hoc dictum. ff. de dam. infec. tamen fauore Camerę, & ecclesię potest procedi ex officio pro bonis ipsi Cameræ, & ecclesiæ recuperandis, & acquirendis. Bart in l. si quis rem. de custo. & exhiben. reis.

Octuagesimomnonum priuilegium est: quod licet iudex regulariter nō suppleat in facto, nec in his, quæ sunt facti, per tex. in l. 2. vt quæ desunt aduoca. par. iud. in causis tamen Cameræ, & ecclesiæ iudex potest supplere. no. in l. si dotem §. eo. autem tempore. ibi iudicis officium. ff. solu. mat.

Nonagesimum priuilegium est: quod creditor paciscens cū Camera, vel ecclesia debitrice, vt possit propria auctoritate intrare

87 trare possessionem rerum obligatarum, non potest intrare possessionem rerum Cameræ, vel ecclesiæ, nec valet talis conuentio cum Camera vel ecclesia. c. nulli liceat 12. q. 2. & ca. licet. de for. cōp. licet regulariter cum alia persona tale pactum valeret. l. creditores. C. de pigno.

Nonagesimumprimum priuilegium est Cameræ, vel ecclesiæ: quod quilibet potest pro illa, & illi stipulari gl. est in c. cordis oculus. j. q. 7. l. illud. C. de sacrosan. eccles. licet quis regula 88 riter alteri stipulari non possit. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo obligatio.

Nonagesimumsecundum priuilegium est: quia pro Camera, vel ecclesia agitur ex pollicitatione, sicut agitur pro rep. l. j. 89 §. j. de pollicit. cum à pari procedant respub. & ecclesia. l. fi. C. de sacrosan. eccles.

Nonagesimumtertium priuilegium est: quod omnes cōtractus Cameræ, & ecclesiæ in spoliis, & aliis rebus ecclesiæ, sunt ꝯtractus bonæ fidei per Bal. in c. j. de plus peti. in fi. & in stipulatio 90 ne interposita ꝑ ecclesia, & Camera, quę est bonæfidei, veniunt omnia, quæ veniunt in actione bonæfidei. Ias. in §. actio. de act. instituta. vbi ad longum.

Nonagesimumquartum priuilegium est: quod licet hæres promittentis aliquid ob causam finalem, & decedentis causa non impleta, non teneatur, etiam si sit pro parte aduersarii postea impletum, tamen, si sit promissum ecclesiæ, est secus, quia hæres tenetur post mortem ecclesia, vel Camera adimplente. not. in l. si ego. §. j. de iure dot. iuncto textu in cap. ius publicum. prima distinct.

Nonagesimumquintum priuilegium est, quia licet impossibilitas ex parte promittentis regulariter vitiat stipulationem, 91 no. in l. stipulatio ista. § si quis ita stipulatus. de verb. obl. tamen est secus ex parte promittentis aliquid ecclesiæ. vt ibidem.

Nonagesimumsextum est priuilegium Camerę, vel ecclesię: quia illi etiam per alternatiuam stipulationem acquiritur. not. in l. Gaius. ibi matri, & ibi per modernos, iuncta l. sunt personæ. ff. de religio. licet alternatiua stipulatio, inter personas qui- 92 bus acquiritur, sit inutilis. l. item si seruus. §. fin. consequen. ff. de stipula seruorum.

Nonagesimumseptimum est priuilegium Cameræ, & ecclesiæ: quod si faciat contractum, per quem sit læsa, aut malè alienasse rem suam dicatur, potest venire contra cōtractum à se factum, & contra factum suum, & eandem alienationem repetere, sicut dicimus in marito alienante rem dotalem. l. j. §. cū lex. 93 C. de rei vxor. actio. licet regulariter, nemo veniat contra factū suum. l. fundum. ff. de ser. vrb. præd.

Nonagesimumoctauum priuilegiū est: quia Camera habet intentionem fundatam super omnibus bonis possessis à prælato defuncto, vnde omnia bona præsumuntur esse ecclesiæ, nisi extraordinariè probetur illa esse patrimonialia. Doct. in c. j. de testa. per Moder. ca. j. & c. 3. de pecul. cler. dico supra in q. ex quibus præsum. cler. acquisi.

Nonagesimumnonum priuilegium est cameræ, vel ecclesię: quod si reperiuntur plura instrumenta, omnia vno die celebrata, in dubio instrumentum Cameræ, & ecclesiæ pręsumitur an- 94 te factum, quia in dubio, pro religione iudicamus. l. quod fauore, & quod ibi no. ff. de religio.

Centesimum priuilegium est: quod si Camera, vel ecclesia non habet instrumenta suarum possessionum, terrarum, vel ꝑdiorum, sufficit quod habeat famam, & communē opinionē: sicut dicitur in ipso Imperio, cui ecclesia, vel Camera æquiparatur. gl. est in c. auditis. de in integ. rest. Bal. in l. conuēticulaſm. C. de episcopis & cler. & in l. proprietatis. de proba. & in l. cum super. ff. de rei vend. per Inno. in c. veniens. de verb. sig. & si in ali- 95 qua domo, vel fundo sunt affixa arma, & insignia ecclesiæ, vel Cameræ apostolicæ, illa domus, & fundus esse præsumuntur de Domino ipsius ecclesiæ, vel Cameræ, per Io. An. in c. eos. de immun. eccle. lib. 6. Bal. in l. iubemus. C. de sac. san. eccl.

Centesimumprimum est priuilegium ecclesiæ, vel Cameræ: quia licet alias inutilis contractus transfert dominiū, & minus iustus titulus dedit causam præscribendi, prout no. in c. si diligēti. de præscri. ex. l. eleganter. ff. de dolo. fallit tamen fauore ecclesiæ, vel Cameræ, per gl. in c. 2. ver. præscribendi. de rebus ecclesiasticis alien. lib. sexto.

Centesimumsecundum item priuilegium est: quia distinctio Io. And. in c. 2. de pecul. cler. quod si clericus habebat tempore promotionis, ille, qui agit contra possidentem habet probare, si non habebat, præsumitur, quod intuitu ecclesię nunc habeat. in dubio habet locum, etiam & intelligitur in promissis ipsi clerico: vt si tempore promotionis nihil habebat, Camera possit agere ad illa promissa post mortem clerici, & etiam sic in aliis casibus Lap. decis. 113.

Cētesimumtertium priuilegium est: quia ecclesia, vel Camera volens agere hypothecaria, non habet probare rem hypothecatā, sicut est in fisco, cui Camera apostolica, & ecclesia cōparatur. Bart. in l. j. C. de iur. fisc. licet quilibet agens hypothecaria, probare habeat hypothecam. l. de reb. C. de dona. ante nup.

96 & si quis concurrat in hypotheca cum Camera eodem tempore pro hypotheca Cameræ præsumitur, not. in l. circa fi. C. de his qui se. de se.

Centesimumquartum est priuilegium: quod licet reficiens domum alterius, præferatur creditori habenti expressam hypothecam. l. interdum. & quod ibi no. ff. qui pot. in pig. hab. tamen est secus quando Camera, vel ecclesia haberet priorē hypothecam. §. his consequens. in fi. in auth. de æqualit. dot.

Centesimumquintum est priuilegium: quod licet quælibet res subiaceat pignori prætorio, & conuentionali, tamen est secus in re ecclesiæ, & Cameræ, quæ nō potest pignorari indistinctè, notat. in l. quinq; legibus. de bon. damnat.

Centesimumsextum priuilegium est: quia quilibet laicus potest agere actione rei vendi. pro rebus Cameræ prædictis, vel malè alienatis, ca. presbyterorum. vbi Abb. de reb. ecclesiæ non alienan. gloss. & Docto. in l. iubemus. la secunda. §. æconomus. de sac. san. eccles.

Centesimumseptimum priuilegium est: quod Camera, vel ecclesia non cogitur admittere retentionem expēsarum, in rebus suis factarū, sicuti dicitur in dote à fortior. l. vnica. §. taceat. versic. sed nec ob impensas. C. de re. vx. actio. sed ecclesia bene retinet suas inpensas. Bar. l. fin. C. de pign. actio. licet regulariter admittatur pro quolibet retentio, ob impensas factas not. in l. fin. C. de compensatio.

Centesimūoctauū priuilegium est: quod licet res inter alias acta nemini noceat, vel prosit, prodest tamen Cameræ, vel ec- 97 clesiæ sicut dicimus in fisco: quæ à pari procedunt per Canonistas in cap. penul. de re iudic. & per Ciuilistas. in l. 2. de commu. rer. alien.

Centesimumnonum est priuilegium: quod licet non possit ferri sententia pro reo, nisi petatur l. ad peremptorium. & l. post 98 ædictum. de iudi. hoc tamen fallit in ecclesia rea, vel Camera sicut dicimus in republica & fisco, quibus ecclesia comparatur. l. fi. C. de sac. san. eccl. l. 2. §. senatusconsult. de iur. fis.

Centesimumdecimum est peiuilegium. quod in dubio semper debet ferri sententia pro ecclesia, & pro Camera, not. in ca. in præsentia. de probatio. & Feli. in c. fin. de iud. & sententia lata ꝯtra ecclesiam ex falsa, cā vel obreptitia, est nulla ipso iure, Innocen. in c. in præsentia. de renunciat. est tex. in l. j. de senten. aduer. fis. la. lib. decimo.

Centesimumundecimum priuilegium est Cameræ, & ecclesiæ: quod Camera potest exigere suum debitorem ante diem, & 99 ante tempus, maximè instāte necessitate Camerę, vel ecclesię, vel stante dubio, quod debitor efficiatur non soluēdo. Bal. Cy. in l. j. §. exactio. C. de rei. vxor. actio.

Centesimumduodecimum est priuilegium ecclesiæ, vel Cameræ: quod debitum semel solutum Camerę, vel ecclesiæ non 100 repetitur, etiam si ex falsa causa sit solutum. Bald. in l. mandatū. C. manda. per l. si pater. de manum. vindi. in l. sicut. de actio. & oblig. refert & sequitur Bald. nouell. in tract. de dote 45. priuil.

Centesimumdecimumtertium priuilegium est: quod Camera potest delegare suum debitorem, etiam inuitum alteri, sicut dicitur fauore dotis, & reip. cui ecclesia, & Camera æquiparantur. l. fin. de sac. san. ecclesiæ. licet regulariter hoc fieri non possit. l. j. C. de nouat.

Centesimumdecimumquartum priuilegium est: quia licet alias regulariter proniores debeamus esse ad absoluēdū, quàm ad condemnandum. l. Arrianus. de actio. & obligatio. & Canonistæ in cap. ex literis. de præbend. fallit tamen fauore Cameræ, & ecclesiæ, quia si sint testes idonei, fertur sententia in fauorem ipsius ecclesiæ, vel Cameræ actricis. not. in d. cap. ex literis. & cap. fin. de re iud.

Centesimumdecimumquintum est priuilegium: quia sentētia lata in fauorem Camerę, & ecclesiæ sine certa quantitate tenet. Barto. in l. fin. de senten. quæ sine certa quantitate fer. Item sententia potest ferri in fauorem ęcclesiæ, & Cameræ etiam de nocte, & tenet, gloss. in cap. si Imperator. 96. distinc. iuncto cap. ius publicum. id.

Centesimumdecimumsextum est priuilegium: quod scienter occupantes bona ecclesiarum vacantium, vt ęst in spoliis, ipso facto sunt excommunicati per Domi. in c. generali. de elect. lib. 6. c. j. de scisma.

De regalibus, contractibus, & decretis collectoris, & subcollectorum.

Solet reuerenda Camera apostolica pro curis, solicitudinibus, & labore, quem adhibet Reuerēdiss. Collector in colligendis spoliis, & circa illorum exactionem, & recuperationem, persoluere illi ꝑ regalibus (ita enim appellant) 10. pro omni num. centenario, quem ex spoliis redigit, imbursat, & incamerat, ex quibus idē Collector duo Illustrissimo, & Reuerēdissimo Cardinali Camerario de more antiquo, & inueterato respondet.

Quæ decem recipit de omni spolio ad summam cētum ascēdente,

dente, vel plus, si transcēdit, vel minus, si non ascendit, semper ad ratam, & pro rata incameratæ quantitatis: modicum profectò emolumentum, & leuis admodum recompensatio ad immensos, & importabiles sumptus, ac labores quos pro Camera, & sede Apostolica substinet Reuerendissimus Nuntius, & Collector Neapolis.

Verum, quia accidit vt plurimū, quod clericus prælatus, vel beneficiatus decedens, facultate testandi obtenta, testatur, & disponit de bonis suis, & spolijs, suum condendo testamentum, & suam vltimam ordinando voluntatem: vel absque speciali facultate sibi cōcessa testatur, & disponit in fauorem, vel venerabilis Hospitalis beatæ Mariæ annunciatæ, vel Hospitalis incurabilium Neapolis, vel Hospitalis Sancti Iacobi incurabilium de vrbe, aut alterius loci indultum, & priuilegium à sede Apostolica habentis, recipiendi spolia sibi in testamento, aut alia via per prælatos, vel beneficiatos relicta, vel relinquenda: qualia priuilegia ego temporibus meis vidi dictis locis concessa: vel accidit, quod Papa spolium, & spolia donat, qualiter sæpe vidi donari à Sāctissimo D. N. D. Pio Papa V. diuersis pauperibus episcopis, quę est eius immensa liberalitas: in istis casib. ego vidi seruari, & audiui seruatum, quod si spolia sint recollecta opera, medio, & diligētia, aut labore Subcollectoris, vel alterius ministri Collectoris, integrè in totum, vel in partem, qđ regalia præfatorum 10. pro centenario ab hæredibus debentur in totum, vel pro rata exactorum, & recollectorum Reuerend. Collectori ad instar spoliorum: quæ pro Camera colligit: in quibus, quia est eadem ratio, idem ius statui debere videtur rationabile, vulgatis iuribus, & quando res est cum hæredibus, vel ministris locorum, quibus relinquitur discretis, & rationabilibus ciuiliter, ac vrbaniter agentibus, vidi rem semper peragi, absque discrepantia, & differentia aliqua. Si verò sequuta morte re integra, antequam Collector, vel Subcollector sese in spolijs immisceat, comparet hęres, vel hospitalium minister, qui in promptu Collectori, vel subcollectori de licētia, aut priuilegio testandi, ac de testamento, aut dispositione doceat, simulque se offerat in spolio agere vices subcollectores, & propterea instat per Reuerendissimum d. Collectorem, vel subcollectorem in causa per eum, & eius ministros nihil fieri, aut innouari, attento quod ipse de per se causam, rem, ac negotium suum peragere intendit, sine opera, auxilio, vel medio collectoriæ: licet forsan de stricto iure, regalia tunc Collectori secundum aliquorū opinionem non debeantur, tamen pro auctoritate, & facultate, quam exhibet Collector in deputando subcollectorem, pro parte hæredis, vel hæredum nominatorum, pro substitutione, & commissione, quàm facit iuxta suas ordinarias facultates in formam amplissimam, cum omnibus clausulis, & solemnitatibus extensa: vt cum omni facilitate spolia recolligere, & negotium sine labore peragere possit, attento labore in perspiciendis, perscrutandis, & discutiendis licentia, testamento, scripturis, & iuribus productis, & exhibitis: impartiendo suum nomē, & suam auctoritatem interponendo, circa exactionem, recuperationem, & recollectionem rerum spoliorum, tā circa nomina debitorum, quam quascunq; alias personas detinētes, occupantes, vsurpantes, & occultantes, ac quomodolibet obligatos, à quibus sine Nuncij, & Collectoris auctoritate, nomine, & auxilio vix exigi, & recuperari possent: attento quod ipse Collector, qui est iudex ordinarius rerum, & causarū huiusmodi, ius, & iustitiā contra personas præfatas ministrat, & ministrare habet, & alijs attētis, quæ in causis huiusmodi diuersimodè occurrit agere, noīe, & auctoritate Collectoris. Ego vidi, & obseruaui, licet non nomine regalium, vel pro ordinarijs regalibus, per tales hæredes, vel ministros in recognitionem officiorū, & seruitiorum præfatorum sibi, vel locis pijs prædictis impēsorū, sic honorificè persolui honoraria Collectori, quæ sufficerent pro integra ordinariorum regalium solutione, seu satisfactione.

Quādo verò Papa spolia donat, ego vidi quod de taliter donatis spolijs, Collector sua semper percipit regalia ad rationē 10. pro centenario, & vidi ita seruari, & seruatum semper audiui. Idque merito duplici ratione: Primo, quia spolia sunt auctoritate sua, & suorum ministrorum, ac subcollectorum opera, diligentia, & labore recollecta, & in tuto posita. Secūdo, quia Papa donando spolia, fuit semper præsumptus intelligi, quod donet illa, quæ ad seipsum spectent, & illa, quæ in eius Cameram Apostolicam intrarent, deductis regalibus Collectoris, & subcollectoris, ac expensis factis pro illis recolligendis, quæ expensæ in primis, & ante omnia debent refici, quia fructusq; intelligunt, deductis expensis, recollectionis, exactionis, & repositionis, Spe. de expen. §. j. vers. & hæ expēsæ, Nec Papa in dubio donādo intelligit, nisi de eo, quo ad seipsum spectat, nec præsumit tollere ius tertij per Sarnen. de reg. de nō tollen. iur. quæsit.

Subcollectori vidi semper solui expēsas, quas fecisset vtiles, & necessarias circa spolia, illorumque exactionem, & pro laboribus, & diligentia sua, vidi solui regalia videlicet 4. pro nume. cuiuslibet centenarij pecuniæ: quàm redigit de spolijs, & incamerat, & plus, & minus iuxta quantitatem redactam, & ad ratam summæ incameratæ ratam regalium dictorum 4. Et hoc si Commissarius colligit in sua patria, & non exeundo extra patriam. Quia: si exit extra patriam, vel per collectorem sit destinatus ad spolium, tunc quia indiget equis, famulis, & notario, siue actuario: quos secum ducit, vnde multas expēsas substinet, res se aliter habet. Quia tunc vidi, & obseruaui esse solitum solui dietas, ad rationem vnius, vel duorum ducatorum pro qualibet die, secundum qualitatem, conditionem, & dignitatem personæ subcollectoris arbitrio Reuerendissimi domini Collectoris, aut regalia ducatorum 4. si spolium esset notabilis valoris, ad electionem dicti subcollectoris: in vrbe verò vidi & obseruaui, quod soluitur commissario in primis expensa victus, deinde scutum vnum ad minus singulo die pro salario suo, & medium scuti pro notarij sui salario, cū expensis victus, & alias arbitrio collectoris, secundum qualitatem personæ, & negotij super huiusmodi. & de huiusmodi nō vidi bullas statutum, vel constitutionem Apostolicam, vel Cameræ aliquam ordinationem, sed vidi obseruari, audiui obseruatum semper, & esse hodie in viridi obseruantia.

Solet, vt plurimū immo ferè semper Reuerendissimus Collector, habita informatione capta per subcollectorem sup spolijs, cum hæredibus clerici defuncti vel eius consanguineis cōcordare, vel transigere, transactionemque cum eis nomine Cameræ, facere, relinquendo, & dimittendo eis omnes res, & bona cuiusuis generis, cedendo, & transferendo, eis omnia iura Cameræ Apostolicæ competentia, eosque in ius ac locum Cameræ ponendo pro summa, & quantitate per eosdem soluta, vel soluenda conuenta pactis, modis, conditionibus, & temporibus eidem beneuisis, qui est contractus frequens immo ordinarius in causis spoliorum, vsque ab antiquo celebrari solitus. In quibus concordijs, & transactionibus faciendis obseruaui, quod collectores mei temporis procedebant cum omni circunspectione, vrbanitate, & charitate, benignissimè hæredes, vel consanguineos defuncti pertractādo, semper eosdem quibuscunque personis, etiam aliquanto plus offerentibus, ac aliquanto meliorem conditionem Cameræ offerentibus, præferendo: & inter alia vidi, & obseruaui spolia, & spoliorum negotia bene, piè cum charitate, ac diligentia tractari tempore Sanctissimi D. N. Pij Papa V. in regno Neapolis, per Reuerendissimum D. meum. D. Cyprianum Pallauicinum prothonotariū prælibati Sanctissimi D. N. & sedis eius Apostolicæ in ciuitate, & Regno Neapolis Nuntium, & Collectorē, nunc meritò Archiepiscopum Genuæ virum vti nobilitate, ita etiam animi bonitate, probitate, ingenio, prudentia, scientia, & moribus prędictum, ac in negotijs, & rebus gerendis, miræ dexteritatis. Ita, vt non facilè dignoscas in eo, maior ne sit diligētia, & dexteritas pro rebus Cameræ, an charitas, & pietas erga defuncti hæredes, & consanguineos. Modus profectò procedēdi cōueniens Nūtio sic Pij, & Sancti Pontificis. Solet etiam aliquādo Collector nolentibus super spolijs hæredibus, vel consanguineis concordare, conuenire cum tertio extraneo, illiq; pro pretio conuento spolia, & spoliorum iura cedere, & vendere, sed à talibus solet Collector cauere, quia, vt ego vidi, & obseruaui tales cōtractus non transeunt cum pace, & quiete, nec bonum sortiuntur effectum, sed ex talibus conuentionibus cum extraneo, exclusis hæredibus, aut consanguineis celebratis, oriri solent litigia, clamores, & sæpe etiam scandala, ideo abstinere vidi.

Et nolentibus hęredibus concordare immo ad causam suā, & iura sua defendendum comparentibus, dato termino fisco Cameræ, & parti ad docendum, ac probandum de sibi incumbentibus, deductis, ac probatis hincinde, seruatis, de iure, stylo, ac in causis spoliorum seruari solitis, solet reuerēdissimus Collector ad determinationem causæ pro iustitia deuenire, condemnando, vel absoluendo: condemnando videlicet applicādo, & incorporando fisco Cameræ Apostolicæ vel declarādo esse spolia, & bona Cameræ relicta per defunctum: absoluēdo verò, si bona relicta non fuerint spolia, vel si fuerint, tantum ęs alienum soluendum insurgat, quod relicta absorbeat.

Item vidi obseruatum, quod Reuerendissimus Collector, visa causa coram se, & introducta, & vertente, vel visa informatione capta in partibus per subcollectorem super spolijs alicuius defuncti, ex qua constat, vel ius non competere aliquod Camerę super bonis inuentariatis, vel sequestratis, vel relictis, vel quod hæredes contra quos agitur sunt pauperes, egentes potius vt sibi detur, quam quod eis aliquid auferatur, solet ex eisdem actis, & ex eadem informatione capta, etiam nullo termino iudiciario seruato, mandare quod ab impetitis per fiscū Cameræ Apostolicæ absoluantur hæredes, decretum absolutoriū ad pedes processus causæ, vel dictæ captæ informationis interponēdo, & describendo, perpetuum desuper procuratori fiscali silentium imponendo: vel per literas suas ad subcollectorē in partibus ordinare, qđ pręfatos heredes vel absoluat, vel eos molestare desistat, idq; facere potest attēta auctoritate procedēdi amplissima, sibi in causis spoliorū per bullas, breuia ac alias constitutiones in causis spoliorum factas concessa, quorum

vigore potest procedi simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij, vt in quæstione de modo procedendi diximus.

Detegentibus etiam personis, & reuelātibus spolia bona, ac iura Cameræ occulta, solet Reuerendissimus Collector ꝑmittere, ac promissionem facere quartæ partis retractus faciēdi, rerum reuelatarum: modo sint res, de quibus neque Collector: neque ministri Collectoris notitiam habeant, & modo sint spolia antiqua, cū istis clausulis modificatis ego vidi breue Pij IIII. R.D. Paulo Odescalco Nuntio, & Collectori directo, emanato in principio sui Pontificatus.

Et ex his sit absolutus iste libellus ad laudem omnipotentis Dei: in quo si fuerit aliquid bene dictum, honor sit eius diuinæ maiestati: si secus sit vel aliquid sit per quod aliquo modo aures catholicæ offendi possint, sit semper correctioni Sācte Romanæ Ecclesiæ subiectus, cuius censuræ & iudicio dicta in quacunq; parte libelli subiaceant, & remissa esse omni tempore intelligantur. Ad laudem domini nostri Iesu Christi, Amen.

MOTVS PROPRII
BVLLÆ ET BREVIA
Sanctissimorum Rom. Pontificum in materiam spoliorum ecclesiasticorum emanata.

MOTVS PROPRIVS. S. D. N. PII PAPA IIII. Quo declaratur, quod singula Testamēta, Donationes, & quæcunque aliæ dispositiones per personas ecclesiasticas, facultatem à sede Apostolica non habentes, etiam in fauorem Piorum locorum facta de rebus ecclesiasticis, nulla sint, & deputatur modernus spoliorum collector generalis ad illas exigendum, priuilegijs dictorum piorum locorum, cæterisque contrarijs non obstantibus.

Dilecto filio Odescalco Cameræ nostræ Apostolicæ præsidenti, ac spoliorum quorumcunque in vniuersa Italia Collectori nostro generali, Pius PP. IIII.

Dilecte fili salutem, & Apost. benedictionem. Graue nobis, & molestum accidere solet, cum de personarum ecclesiasticarum actionibus, quæ integritatis exemplo cæteris præstare debent, ea nobis deferuntur, quæ & eorum famæ sinceritatem denigrare, & Cameræ nostræ Apostolicæ incommodum, detrimentum afferre videntur. Vnde nós vt malitiosorum prauis intentionibus occurrere valeamus, debita postmodum remedia in mediū afferre, & perniciosis fraudibus, ꝑut ex vniuersalis nostræ Curiæ sollicitudine tenemur, obuiare cogimur. Cùm itaque (sicut ex proborum, & fide dignorum hominum relatione nuper accepimus) quamplures prçlati, presbyteri, & aliæ ecclesiasticæ personæ diuersarū prouinciarum locorum, & dominiorum, & præsertim Regni Neapolis nulla à nobis, seu sede Apostolica facultate testandi suffulti, vel muniti, sed temeritate propria, & forsan ad suorū importunam suggestionem impulsi in eorum vltimis voluntatibus testamenta sua cōdendo, ac donationes, seu legata, aut codicillos faciendo, de bonis suis diuersimodè, licet id facere nullo modo possint, neque debeant, disponere audeant, ipsaq; bona sub diuersis confictis prætestibus & coloribus hospitalibus ac pijs locis & forsan cum promissionibus clandestinis, quod eorum cōsanguineis, vel affinibus, aut alijs personis ab eisdem testatoribus nominatis, post illorum obitum ab ipsis hospitalibus, & locis de certa, seu quota portione bonorum hmōi subueniatur, testari, relinquere, legare, codicillari non erubescant, in dictæ Cameræ nostræ graue damnum, & præiudicium maximum: dictæ Cameræ indemōitati opportunè cōsulere, & incōuenientib. hmōi pro officij nostri debito, congruum remediū adhibere volentes. motu ꝓprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, non ad tuā, vel alterius pro te nobis sup hoc oblatæ petitionis instantiam, auctoritate Apostolica teno re pñtium decernimus, & declaramus omnia, & singula testā, donationes in illis, vel mortis causa factas, codicillos, legata & quæcunq; alia in vltimis voluntatib. per quoscunq; ecclesiarū prælatos, etiā si patriarchali, Archiepiscopali, vel Epāli præfulgeant dignitate, ac quorumuis monasteriorum cuiuscunq; ordinis Abbates, seu ꝯmendatarios, ac presbyteros, & alias quaslibet ecclesiasticas personas prædictas, & quascūq; alias, q̄ ex bonis, & redditibus ecclesiasticis, & beneficiorum fructus percipiunt, absq; nostra, seu eiusdē sedis speciali licentia, & facultate qūolibet quæ in futurum ab illis quocunq; prætextu, aut q̄sito colore, ēt in fauorem hospitalium, & aliorum piorum locorū hmōi de dictis redditibus fieri, condi, & testari, seu relinqui, aut quouis vltimæ voluntatis in titulo disponi contigerit, nulla, irrita, inania, inualida, ac nullius prorsus roboris, vel momēti fore, & esse, ac nemini, neq; ēt hospitalibus & pijs locis præfatis cum ad Camerā ipsam solum fraudādum, prout ex multis fraudib desuper commissis, & repertis nobis consistit, præmissa fieri clarè appareat vllatenus deinceps suffragari, neq; subsistere, aut testamentis suis hmōi quemq; iuuare aut tueri, nec effect ī aliquē vlla rōne habere, vel sortiri. Quinimmo te, de cuius ꝓbitate, & fide specialem in dño fiduciam obtinemus, bona quęcunq; posthac in dictis testamentis relicta, tanq̄ spolia ad nos, & eandem Cameram spectantia, & deuoluta per te, vel subcollectores tuos deputatos, iam, vel deputandos liberè exigere, & recuperare, illorumq; possessionem absq; vitio spolij apprehēdere, ingredi, ac retinere posse, & debere, necnon pro tollendis omnino fraudib. prædictis quæcunq; testā, donationes, codicillos, legata, & alias quascunq; vltimas voluntates, vt præfertur impostcrum faciendas, & facienda, atq; in eis contenta, & inde sequuta quæcunq;, ēt quoad subsecutas dictorum bonorū possessiones, & illorū apprehensiones hmōi Motu, scientia, & deliberatione prædictis ex nunc, prout extunc reuocamus, irritamus, cassamus, & annullamus, ac virib. prorsus euacuamus, pro reuocatisq;, irritatis, cassatis, annullatis, & penitus virib. oīb. euacuatis vbicunq;, tam in iudicio, quàm extra ab oīb haberi dēre volumus, decernimus, atq; mandamus, sicq; per quoscunq; ēt S.R.E. Camerarium, & alios Cardinales, ac clericos, & p̄sidentes eiusdem Cameræ cæterosq; iudices, & cōmissarios, ac alios tam ecclesiasticos, q̄ seculares quauis dignitate, & auctoritate, ēt Marchionali, Ducali, & Regali fulgentes in quibusuis causis, & instantijs sublata, & eorum cuilibet quauis aliter iudicādi, & interpretandi, ac decidēdi facultate, & auctoritate iudicari, interpretari, atq; decidi debere: irritū quoq;, & inane, si secus sup his à quoq; quauis auctoritate, scienter, vel ignorāter cōtigerit attestari decernimus: non obst. præmis. ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnō prouinciarū locorū dñiorum regni Neapolis, & quorumcunq; aliorum Regnorum ac hospitalium, & præsertim pauperū incurabilium, & aliorū piorum locorum cuiusuis ciuitatis, ēt Neapo. iurō, confirmatione Apostolica vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq;, & indultis, & literis Apostolicis illis, & quibuscunq; alijs personis, & locis ēt actu hospitalitatē exercentib sub quibuscunq; tenoribus, & formis, ac cū q̄busuis ēt derogatoriarum derogatorijs, alijsq; efficaciorib. & insolitis clausulis irritantibusq; & alijs decretis, ēt motu proprio, & ex certa scientia per Ro. Pontifices prædecessores nostros, ac sedē Apostolicam, aut alias ēt, per nos qūolibet concessis, cōfirmatis, & innouatis: ēt si in illis expresè caueatur, quod testā clericorum, presbyterorum, vel ēt prælatorum facultatem testādi, à dicta sede minimè habentium in fauorem hospitalium, aut aliorum piorum locorum hmōi qūolibet facta valeāt, plenāq; roboris firmitatem obtineant, & executioni demandare dēant. Quibus omnibus, ēt si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumq; totis tenorib. speciali, specifica expressa, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, nō aūt per clausulas generales idē importantes mentio, seu quæuis alia expressio habēda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores hmōi præsentibus pro sufficienter expressis, & totaliter insertis habētes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat harum serie specialiter, & expressè derogamus, illaq; aduersus p̄missa nullatenus suffragari posse, vel debere decernimus. cæterisq; contrarijs quibuscunq;. Dat. Romæ apud S. Petrū sub Annulo Piscatoris die 26. Maij. M D LX. Pōt. nostri Anno primo.

S. D. N. D. PAVLI DIVINA PROVIDENTIA PAPAE III.
BVLLA EXTRAVAGANS SVPER SPOLIIS.

Paulus Episcopus Seruus Seruorum Dei.
Ad perpetuam rei memoriam.

Roman. Pontif. prouidentia circunspecta dubia quæ litium dispendia afferre possent, in suæ declarationis arbitrio tollit, ac desuper statuit & ordinat, prout rerum qualitate pensata, conspicit in domino salubriter expedire. Cum itaque, sicut accepimus, à nōnullis nimium curiosis, qui iura Cameræ Apostolicæ vsurpare, ac Cameram præfatam illis defraudare vellent, indubium redigatur, an res, & bona, spolia nuncupata prælatorum, ēt Pontificali, vel alia maiori dignitate fulgentium, cęterarūq; personarū ecclesiasticarum seculariū, & regularium, tpe obitus ipsorū remanētia, ex eo q Ro. Pont. pro tpe existenti, & Camerę p̄fatæ reseruata fore, aliqua gñali Apostolica constitutione, forsan non caueat, ad Cameram prædictam iure legitimo spectare, & pertinere debeant. Nos, & si satis euidenter constet, & appareat, prædecessorum nostrorum Roma. Pontif. & nostram indubiam intentionem, & voluntatem semper fuisse, vt spolia huiusmodi, ad dictam Cameram & non ad alios, spectarent, & pertinerent, & quod pro eadem Camera exigerētur, & recuperarentur. Cum prædecessores præfati, diuersos dictorum spoliorum, vt ad Cameram prædictam spectan. & pertinentium collectores, & exactores, in varijs prouincijs & locis deputauerint, & constituerint, & nos deputauerimus & constituerimus, variæque literæ ab eisdem prædecessoribus, & à nobis super exactione, aliquorum eorundem spoliorum, in quibus spolia huiusmodi, ad præfatam Cameram spectare expresè cōtinebatur, emanauerint, ac semper de illis, dicti prædecessores, per plerasque alias literas, tanquam de rebus ad Cameram prædictam pertinen. donādo vel transigendo, aut alias diuersimodè disposuerint, & nos disposuerimus: necnon ea ab antiquissimo tempore citra dictæ cameræ nostræ nomine exacta, & inter iura ipsius cameræ cōnumerata fuerint. Ne tamen præmissorum veritas deprimi, & mendacium desuper in præfatæ Cameræ præiudicium, locum sibi vendicare, valeant. Attendentes quod iniquum esset, si ex Apostolicæ sedis benignitate vel alia rationabili causa, ad singula quæq; loca, collectores non destinantur, iura ipsius Cameræ propterea depereāt, dubium huiusmodi enucleare, ac in præmissis opportunè prouidere volentes: Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine Declaramus res, & bona huiusmodi, spolia, vt præfertur, nuncupata, in quibusuis regnis, ac dominijs, tam citra quàm vltra montes, & maria, consistentia, quæ pro tempore post obitus prælatorum, & personarum prædictarum, quantumcunq; etiam, vt præfertur, vel alias quomodolibet qualificatarum, etiam cardinalatus honore fulgentium, qui vel nullo condito testamēto, vel absque sufficienti facultate, aut vltra quātitatem, de qua facultatem habuerint condito, decesserunt, & decedent, remāserunt, remanent, & remanebunt, etiam quòd ad illa recuperādū, aliqui collectores deputati non fuerint, ad Cameram Apostolicam, & non ad alios, etiam in quibusuis Cathedralibus, etiam Metropolitan. & Collegiatis, ac alijs ecclesijs, monasterijs, cæterisque beneficijs ecclesiasticis, cum cura, & sine cura, secularibus, & quorumuis ordinum regularibus, qualitercunque qualificatis, successores, illa in titulum, commendam, administrationem, & alias quomodolibet pro tempore obtinē. etiam si ad illa vigore prioris tituli, ius regrediendi seu accedēdi, vel ingrediendi, concessum fuerit, spectasse, & spectare. Illaq; tanquam ad ipsam Cameram spectantia, perpetuò colligi, & recuperari potuisse & posse, atque debere, ac ita, vt præfertur, eorundem, prędecessorum, & nostram intentionem & voluntatem, semper fuisse, fidem facimus, & attestamur per præsentes. Decernentes sic, & non aliter per quoscūque, tam ordinaria, quàm delegata, & mixta auctoritatibus fungentes iudices, & personas, vbique in quacunque instantia, iudicari, diffiniri, & decidi debere. Sublata eis & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi, interpretandi, & decidendi facultate. Necnon irritum & inane, quicquid secus super his à quoquam, quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari. Quocirca dilecto filio Guidoni Ascanio Sfortiæ. S. Eustachij. Diacono Cardinali, & in Camerariatus officio successoribus committimus & mandamus, quatenus exactioni & recuperationi spoliorum huiusmodi incumbant, & illa ad Cameram Apostolicam peruenire, ac præmissa ab omnibus inuiolabiliter obseruari faciāt, nec permittant Cameram ipsam, vel eius agentes desuper modo aliquo, molestari, impediri, vel inquietari. Contradictores &c. compescendo: inuocato etiam ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus præmissis, & quibusuis Apostolicis, ac in prouincialibus, & synodalibus concilijs, editis generalibus, vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, necnon quarumcunq; ecclesiarum, & monasteriorum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis & cōsuetudinibus. priuilegijs quoq; indultis, & literis Apostolicis quomodolibet concessis, confirmatis & innouatis. Quibus illorum tenores, præsentibus, ac si de verbo ad verbum insererentur pro sufficienter expressis habentes, ac vice duntaxat, illis alias in suo robore permansuris, specialiter expresè derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscūque. Aut si aliquibus cōmuniter vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excōicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expresā ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mētionem. Volumus autem, quod præsentes literæ, in Cācellaria Apostolica, & Camera prædicta, publicentur, & inter cōstitutiones extrauagantes, ad perpetuam rei memoriam, valituræ conscribātur. Nulli ergo omnino hominum liceat hāc paginam nostræ declarationis, attestationis, decreti, mandati, derogationis, & voluntatis infringere, &c. Si quis &c. Dat. Romæ apud S. Petrum, Anno &c. M D X L I. Tertio nono. Ianuarij. Pontif. nostri. Anno octauo. F. Galeanus. Collationata. Michael Angelus.

BREVE DEPVTATIONIS DONATI MATTHAEI Minalis Thesaurarij generalis in Collectorem generalem spoliorum ecclesiasticorum ad Cameram Apostolicam pertinentium in tota Italia.

PIVS PAPA IIII.

Dilecto Filio Donato Mattheo Minali de Bellano Laico Mediolanē. Dioc. Thesaurario nostro generali.

Dilecte fili salutem & Apostolicam beñ. Cū sicut accepimus nonnulli res, & bona, mobilia, & immobilia, ac se mouētia ex fructibus beneficiorum ecclesiasticorum acquisita, per obitum Prælatorum, & aliarum quarumcunq; personarum ecclesiasticarū secularium, & quorumuis ordinum regulariū, quæ extra hanc almam Vrbē decesserunt, remanentia, & relicta, quæ tanq̄ spolia aliàs fe. re. Paulus Papa III. prædecessor noster ad Cameram Apostolicam spectare, & pertinere decreuit, & declarauit, necnon fructus, redditus, & prouentus mensarū Patriarchaliū, Metropolitanarum, & aliarū Cathedralium Ecclesiarū, & Monasteriorum in tota Italia consistentium, & per obitum illorum Prælatorum vacantiū, indebitè occupare, & spolijs, ac fructib. redditibus & prouentibus hmōi dictam Cameram defraudare præsumpserint, & præsumāt, in animarum suarum periculum, ipsiusq; Cameræ præiudicium nō paruum. Nos pro nři pastoralis officij debito, talium personarū ausus temerarios reprimere, & ne spolia ac fructus hmōi in posterum dissipētur opportunè ꝓuidere volentes, ex certa nostra sciētia, ac de Apostolicæ ptā tis plenitudine, omnes, & quascunq; dictorum spoliorū, & fructuum per totam Italiam ad hunc vsq; diem quomodolibet ēt per nos, seu de mandato nostro deputatos Collectores, & Subcollectores etiam si S.R.E. Cardinales, & Camerarius fuerint, primum & ante omnia reuocantes, omnemq; illis desuper attributam auctoritatem, & potestatem abdicantes, te, qui cōiugatus ex istis, & de cuius fide, integritate, & diligentia plurimū in dño confidimus, nostrum & dictæ Cameræ in vniuersa Italia spoliorum ad ipsam Cameram pertinentium, necnon fructuum, redditūum & prouētuum mensarum hmōi Collectorem generalē auctoritate Apostolica tenore præsentiū quoad vixeris, & quādiu Thesaurariatus nostri generalis officium obtinueris, constituimus, & deputamus. Dantes tibi plenā & omnimodam potestatem, & auctoritatē omnes & singulas res & bona quæcunq; mobilia, & immobilia, ac se mouentia spolia nuncupata huiusmodi, & ēt illa, quæ ex fructibus, redditibus, & prouētibus ecclesiasticis empta, reędificata, refecta & restaurata fuerint, seu alias ex eisdem fructibus, redditibus, & prouētib. qūolibet prouenerint, per obitum quarumcunq; personarum ecclesiasticarum seculariū beneficia non simplicia, sed administrationem habentia, obtinentium, & quo ad beneficia simplicia nisi ex priuilegio Apostolico eis concesso, seu ex cōsuetudine legitimè præscripta in loco vigente testari valentium, & quorumuis ordinum regularium, quauis ēt Pōtificali dignitate fulgentium, in vniuersa Italia, extra tñ dictam Vrbem ꝑ tpe decedentium, remansura, & relicta, cuiuscunq; qualitatis, generis, & speciei fuerint, ēt gemmas, & alia pretiosa, & pecuniarum summas, necnon ēt fructus, redditus, & prouentus mensarum hmōi, à die Ecclesiarum, & Monasteriorum vacationis hmōi, vsq; ad diem præfectionis, ac prouisionis, seu commendæ de illis faciendis, quos omnes & singulos fructus, redditus, & prouētus ad nos & dictam Cameram spectare & pertinere volumus, & decernimus, ac eidē Cameræ applicamus, & appropriamus, nostro & præfatæ Cameræ Apostolicæ nomine colligēdi, percipiendi, & recuperandi, ac tā super illis, quàm alijs quibuscūq; spoliis, quæ hactenus in ipsa Italia per similium personarū obitum, aut alias remanserunt, & indebitè vsurpantur, omnib. vijs, & modis inquirendi, & inuestigandi. Et ꝑ faciliori inquisitione quascunq; personas cuiuscunq; dignitatis, status, gradus, ordinis, & præeminētiæ fuerint, etiam exemptas, ac præteritos Collectores, & Subcollectores ad corā te, vel alio, seu alijs à te deputandis, comparēdum, necnō de administratis, exactis, & receptis per eos computum, & rationem reddēdum. Illosq; quorum testimonio te indigere cognoueris, ad se examini subijciēdum, ac spoliorum, necnon fructuum, redditūum, & prouentuum huiusmodi occupatores, & detētores ad spolia, fructus, redditus, & prouentus eadem relaxandum, & tibi consignādū, & soluendum sub censuris, & pęnis ecclesiasticis per personam ecclesiasticam à te eligendam infligendis, ac ēt pecuniarijs tuo arbitrio moderandis, & applicandis monendi, & compellendi: Ac contradictores quoslibet, & rebelles, ac renitentes cēsuras, & pœnas prædictas incurrisse declarandi, & illas aggrauandi, & reaggrauandi, Interdictumq; ecclesiasticum inuiolabiliter obseruandum apponendi, auxiliumq; brachij secularis ad hoc si opus fuerit, inuocandi. Et super ijsdē spolijs ac fructibus, redditibus, & prouentib. pro dicta Camera, prout tibi videbitur ꝯponendi, & cōcordandi, soluentesq; de compositis ac solutis per

eos, & receptis absoluendi, & liberandi: necnō ad cor reuersos, si id humiliter petierint, à censuris & pœnis, si quas inciderint, per personam ecclesiasticam à te eligendam, pręuia satisfactione absoluendi, & liberandi. Ac in præmissis omnibus & singulis summariè, simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij, sola facti veritate inspecta procedendi. Vnum quoque vel plures loco tui Subcollectores, cum simili aut limitata potestate deputandi & subdelegandi, illosq; quoties tibi videbit̄ reuocandi, cæteraq; omnia & singula faciendi, gerendi, & exequendi, quæ in præmissis, & circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna. Et insuper vt exactio spoliorum, ac fructuum, reddituum, & prouentuū hmōi celerius, & facilius fiat: ꝙ de cætero omnes, & singulæ lites, causæ & controuersiæ super quibusuis ipsorum spoliorum, ac fructuum, reddituum, & prouentuum negotijs, nunc & pro tempore pendētes, à nullo alio quàm à te, seu altero super dictis spolijs ac fructibus, redditib. & prouentibus pro tpe deputatis Collectoribus, aut Subcollectoribus, aut particularib. delegatis cognosci, nec alteri, nisi p cōmissionem manu nostra signatam, vel per nostras literas committi, aut delegari possint. Et citato moderno, & pro tpe existēte dictæ Cameræ Apostolicæ Commissario generali, quodque citationes, inhibitiones vel mandata, quæ alias, quàm ex commissionibus, vt præfertur manu nostra signatis, eodemq; Commissario citato, vel literis nostris emanauerint, quoad earundē causarum introductionem, & litis pendentiam, seu suorum ministrorum, per se ad id deputandorum iurisdictionis, & processuum impedimentum, vel retardationem, nullius sint roboris vel momenti. Quodq; à sententijs per te, seu tuos ministros p̄fatos super præmissis pro tēpore latis, nullatenus appellari, seu earum executio differri, aut suspendi nullatenus possit aut debeat, nisi facto prius per condemnatos rerum de quibus cōdēnati fuerint in tuis, seu ministrorum prædictorum manib. actuali deposito, dicta auctoritate per easdem præsentes statuimus, & ordinamus, ac quicquid secus super his à quoquā quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritū, & inane decernimus. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon Ecclesiarū, Monasteriorum, & ordinum prædictorum etiam iur̄o, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq; indultis, & literis Apostolicis Ecclesijs, Monasterijs, & ordinib. prædictis, eorūq; superioribus Prælatis, & personis, ac quibusuis alijs sub quibuscunq; tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarū derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, irritantibusq;, & alijs decretis, etiam iteratis vicibus concessis, cōfirmatis, quibus omnibus, ēt si de illis eorumq; totis tenoribus specialis, specifica, indiuidua, & expressa, ac de verbo ad verbū, nō aūt per clausulas generales idem importantes mentio, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores hmōi, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus pro sufficienter expressis, & insertis habentes, illis alias in suo robore p̄mansuris, hac vice duntaxat, ad effectum pręsentiū, specialiter, & expresè derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscunq;: aut si aliquibus cōmuniter vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hmōi mētionem. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris Die 30. Iulij. M D LX. Pontificatus nostri Anno primo.

Cæ. Glorierius.

PIVS PAPA IIII.

AD futuram rei memoriā. Cupientes malitijs nonnullorum qui fructus monasteriorum, & aliorū beneficiorum ecclesiasticorum, dispositioni Apostolicæ reseruatorū vsurpare non verētur occurrere, & Cameræ nr̄æ Apostolicæ indemnitati q̄tū cum Deo possumus consulere: Motu proprio, & ex certa sciētia, ac matura deliberatione nostra, deq; Apostolicæ p̄tātis plenitudine omnes, & singulos fructus redditus, & prouētus, ac iura, obuentiones, & emolumenta quæcunq;, q̄uolibet, & qualitercunq; nuncupata omnium, & singulorum beneficiorū ecclesiasticorum cum cura, & sine cura secularium, & quorumuis ordinum regularium, & monasteriorum, ēt concistorialiū nobis, & sedi Apostolicæ, tā per cōstitutiones Apostolicas, quàm cancellariæ Apostolicæ regulas editas, & edēdas, seu alias q̄uolibet, & ex quauis causa generaliter, vel specialiter reseruatorū seu affectorum in Regno Neapolis, & quibusuis illius prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis consistentium per obitū, & alias quouis modo præterquā per cessum illa obtinentiū p tpe vacantium, à die ipsorum beneficiorum, & monasteriorū vacationis, pro rata tp̄is, vsque ad diem quo prouisi per nos de eisdem beneficijs, & monasterijs vigore literarum nostrarum sub plumbo, illorum possessionem de manu dilecti filij Magistri Pauli Odescalchi notarij, & in dicto Regno nūcii, & Collectoris nostri, quē per alias nostras literas commissarium ad capiendum possessionem beneficiorum, & monasteriorū hmōi deputauimus, habuerint, & acceperint, & aliter capta possessio nullius sit roboris, vel momenti, ac prouisis ipsis nullum ius p eam acquiri, neq; eis vllatenus suffragari possit, eidem Cameræ Apostolicæ, auctoritate Apostolica tenore præsentium applicamus, incorporamus, & appropriamus, illaq; applicata, incorporata, & appropriata esse, & fore, & ad illam spectare, & pertinere nullumq; præter nos, & dictam Cameram, aut ipsum Paulum Nuncium, & Collectorem, aut ab ipsos deputatos Subcollectores, ea pcipere, exigere, aut alias se in illis intromittere posse, aut debere statuimus, & ordinamus: & nihilominus, ne aliq̄d impedimentum huic nostræ ordinationi occurrat, quibusuis Archiepiscopis, Episcopis, & alijs locorum ordinarijs in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub suspensionis à diuinis, & interdicti ingressus ecclesiæ quo ad Archiepiscopos, & Episcopos, quo verò ad alios inferiores, etiā sub excōicationis, & alijs arbitrij nostri, & quo ad omnes sub priuationis facultatis cōferēdi beneficia in eorum mensibus pro tpe vacantia, pœnis districtæ præcipimus, & inhibemus, ne beneficia dispositioni Apostolicæ reseruata, seu affecta prædicta quouis prætextu, causa, aut quęsito colore, cuiquā conferre, seu de illis prouidere quoq̄uo audeāt, vel præsumant: sicq; in præmissis omnibus, & singulis per quoscunq; quauis auctoritate fungētes iudices commissarios, & p̄sonas, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicādi, & interpretādi facultate, & auctoritate iudicari, & diffiniri debere, irritum quoq;, & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari decernimus: ac mādantes eidem Paulo Nuncio, & Collectori, vt nr̄o, & dictæ Cameræ nomine fructus, redditus, prouentus, iura, obuentiones, & emolumēta hmōi exigat, percipiat, & leuet sibi q̄ cōsignari, & tradi ab omnibus, ad quorum manus peruenerit, pro rata prædicta per cēsuras, & pœnas ecclesiasticas, & alia opportuna iuris, & facti remedia quacunq; appellatione postposita faciat, & curet: inuocato, ēt si opus fuerit, auxilio brachij secularis: super quibus omnibus, & singulis plenam, & liberā illi per præsentes concedimus facultatem, & potestatem: non obstantibus constitutionib. & ordinationibus Apostolicis, ac monasteriorum, & illorum ordinum, ac beneficiorū prædictorū, ēt iur̄o, cōfirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq;, indultis, & literis Apostolicis illis, & quibusuis alijs personis sub quibuscunq; tenoribus, & formis, ac cum quibusuis, ēt derogatoriarū derogatorijs, alijsq; efficacibus, efficacissimis, & insolitis clausulis irritantibusq;, & alijs decretis, ēt motu, & scientia similibus concessis, confirmatis, & innouatis: quibus, ēt si pro illorū sufficienti derogatione, de illis eorumq; totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, nō aūt per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quæuis alia expressio habēda foret, tenores huiusmodi præsentibus p sufficienter expressis, & insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat, harum serie specialiter, & expresè derogamus, illaq; aduersus præmissa nullatenus suffragari posse, siue debere decernimus cæterisq; contrarijs quibuscunq;. Volumus autem quod præsentium manu notarij publici subscriptis transumptis, & sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, seu curię ecclesiasticæ munitis, eadē prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ eisdē præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die septima Decēbris. M D LX. Pontificatus nostri Anno Primo.

BREVE DEPVTATIONIS REVER. PATRIS domini Hieronymi Fuscari Episcopi Torcellan. Cameræ Apostolicę Thesaurarij generalis in collectorem generalem Spoliorum ad dictam Cameram pertinentium in tota Italia.

PAVLVS PAPA IIII.

VEnerabilis frater salutem, & Apostolicam benedictionē. Cum (sicut accepimus) nonnulli res, & bona mobilia, & immobilia, ac se mouentia ex fructibus bn̄ficiorum ecclesiasticorum acquisita, per obitū Prælatorum, & aliarum quarumcunq; personarum ecclesiasticarum seculariū, & quorumuis ordinum regularium, quæ extra Rom. curiam decesserunt remanentia, & relicta, quæ tāquam spolia alias fe. re. Paulus Papa III. prædecessor noster ad Camerā Apostolicam spectare, & pertinere decreuit, & declarauit, indebitè occupare, & spolijs huiusmodi dictam Camerā defraudare p̄sumpserint, & præsumant, in animarum suarum periculum, ipsiusq; Cameræ præiudicium nō modicum. Nos pro nostri pastoralis officij debito, volentes temerarios taliū personarū ausus ꝯprimere, & ne in futurum spolia prædicta dissipent̄ opportunè prouidere, Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de

Apostolicę

Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & quoscunq; dictorum spoliorum per totam Italiam hactenus quomodolibet ēt per nos, seu de mandato nostro doputatos, etiam si S.R.E. Cardinalis, & Camerarius fuerit, Collectores, & Subcollectores primitus, & ante omnia reuocantes, omnemq; illis desuper attributam auctoritatem, & p̄tātem abdicantes. Te de cuius fide, probitate, & diligentia plurimum in dn̄o cōfidimus, nostrum & dictæ Cameræ in vniuersa Italia spoliorum ad ipsam Camerā pertinentium huiusmodi, Collectorem generalē auctoritate Apostolica tenore præsentium ad beneplacitum nostrum constituimus, & deputamus: dantes tibi plenam, & omnimodā potestatem, & auctoritatem omnia, & singula, res, bona quæcunq; mobilia, & immobilia, ac se mouentia, per obitum quarumcunq; personarum ecclesiasticarum secularium, beneficia non simplicia, sed administrationem habentia obtinentiū, & quo ad beneficia simplicia, nisi ex priuilegio Apostolico eis cōcesso, seu ex consuetudine legitimè præscripta, in loco vigenti testari valentium, & quorumuis ordinum regularium, quauis etiam Pontificali dignitate fulgentium in vniuersa Italia, extra tamen hanc almam Vrbem, pro tempore decedentium remanētia, & relicta, cuiuscunq; qualitatis, generis, & speciei fuerint etiam gemmas, & pretiosa, ac pecuniarum summas, nostro, & prædictæ Cameræ Apostolicæ nomine colligendi, & recuperādi, & tam super illis, quàm alijs quibuscunq; spolijs, quæ hactenus in ipsa Italia per similium personarum obitum remāserūt, & indebitè vsurpantur, omnibus vijs, & modis inuestigandi, & inquirendi, ac pro faciliori inquisitione huiusmodi, quascunq; personas, cuiuscūq; dignitatis, status, gradus, ordinis, & pręeminentiæ fuerint, etiam exemptas, ac præteritos Collectores, & Subcollectores, ac alias personas ad coram te comparendum, necnon de administratis, & acceptis per eos computum, & rationem tibi reddendum, illosq; quorum testimonio te indigere cognoueris, ad se examini subijciendum, ac spoliorū huiusmodi occupatores, & detentores ad ipsa spolia relaxandum, & tibi consignandum, & soluendo sub censuris, & pęnis ecclesiasticis fulminandis, ac etiam pecuniarijs arbitrio tuo moderandis, & applicandis, monendi, & compellendi, contradictoresq; & retinentes censuras, & pœnas prædictas incurrisse declarādi, & illas aggrauandi, & reaggrauandi, Interdictumq; ecclesiasticum inuiolabiliter obseruandum apponendi, & auxilium brachij secularis ad hoc, si opus fuerit inuocandi, & super eisdem spolijs, pro dicta Camera cōponendi, & concordandi, necnon soluentes, de per eos solutis, & receptis quietandi, & absoluēdi, & ad cor reuersos, si id à te humiliter petierint, à censuris, & pęnis quas incurrerint satisfactis, absoluēdi, & liberandi cęteraq; omnia, & singula faciendi, seu quomodolibet opportuna. Nō obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis statutis quoq;, & consuetudinibus, etiam iuramento roboratis cæterisq; contrarijs quibuscunque. Datum Romę apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die 8. Februarij. M D LVI. Pontificatus nostri Anno primo.

PAVLVS PAPA IIII.

AD futuram rei memoriam. Vt exactio spoliorū, tam status Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quàm aliarum partium Italię celerius, & facilius fiat, nec ministrorum multitudine confundatur: Motu proprio, & ex certa nostra scientia omnes, & singulas lites, causas, & controuersias, quæ coram quocunq; iudice ordinario, vel delegato, præterquam Dilecto filio Christophoro Cincio Thesaurario nostro generali, & eorundem spoliorum in tota Italia Collectore generali per nos deputato, & illius ministris, ac substitutis super quibusuis ipsorum spoliorum negotijs, in Italia huiusmodi indecisæ pendent, earum status, & merita ac nomina, & cognomina iudicum, & collitigantium, præsentibus pro expressis habentes, ad nos harum serie aduocamus, illasq;, ac ipsa negotia in statu ac terminis, in quibus reperiuntur, eidem Christophoro Cincio per se, vel eius ministros, iuxta tenores suarum facultatum cognoscendas, & fine debito terminandas, Apostolica auctoritate, tenore præsentium remittimus, & quatenus oporteat, de nouo committimus: & quod de cætero lites, & causæ huiusmodi, à nullo alio, quàm eodem Christophoro, seu ab eo super dictis spolijs pro tempore deputatis collectoribus, cognosci, nec alteri, nisi per commissionem manu nostra signatā, vel per eiusdem Christophori Cincij literas committi, vel delegari possint, & citato dilecto filio Sigismundo Martignone nr̄o, & Cameræ Apostolicæ Commissario generali: quodque citationes, inhibitiones, vel mādata, quæ aliter, quàm ex commissionibus, vt præfertur, manu nostra signatis, eodemque cōmissario citato, vel literis eiusdē Christophori emanauerint, quo ad earum causarum introductionem, & litis pēdentiam seu iurisdictionis, ac processuum prædicti Christophori, & eius ministrorum impedimentum, vel retardationem, nullius sint roboris, vel momenti, dicta auctoritate per easdem præsentes statuimus, & ordinamus. Decernentes ex nunc irritum, & inane quicquid aliter à quoquam cuiusuis auctoritatis & præeminētiæ, & quacunque etiam legationis de latere, vel alia dignitate, ac potestate fungente, quomodolibet contigerit attentari, nō obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; cōtrarijs quibuscunque. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris Die 21. Octobris. M D LVII. Pont. nostri anno Tertio.

Io. Barengus.

Die 12. Nouembris 1557. admiss. ex decreto Cameræ, & regist. libro signaturarum Sanctiss. D. N. Papæ apud me notarium folio 163. Hie. de Tarano.

BVLLA CONFIRMATIONIS, ET INNOVAtionis priuilegiorum Incolarum, & Curialium Vrbis super libera facultate disponēdi de bonis suis, necnon declarationis literarum super bonis ex illicita negotiatione acquisitis editarum.

PIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI, Ad perpetuam Rei memoriam.

ROmanus Pontifex ex sua circunspecta prouidētia attendens suam Almam Vrbem Apostolorum Petri, & Pauli glorioso Martyrij cruore Domino nostro Iesu Christo cōsecratam, Caput Orbis existere, & altissimum in ea sacerdotij principatuum, Christianæq; Religionis caput instituisse, & ad illam tanquam communem omniū Christi fidelium patriam, de vniuersis mundi partibus Christi fideles ipsos in copioso numero confluere: Vt illa eo amplioribus prærogatiuis decoretur, quo est omnium aliarum mater, cunctorumque ad eam vndequaq; accedentium benigna receptrix, & alumna, ac illius Incolę & habitatores, ac Roma. Curiā sequentes, eo quietius & tranquillius in ea degant, quo se amplioribus fauoribus & gratijs nouerint communitos. Nōnunquam à suis prædecessoribus in illorum fauorem cōcessa, pro illorum subsistentia firmiori, non solum approbat, sed etiā innouat, & quę postmodum ab eo emanarunt literæ Apostolicę, ne defectu incertitudinis aliquid, quòd à mēte sua alienum sit, oriri cōtingat, illas ita suæ declarationis adminiculo dilucidat, vt nulli hęsitationis & dubitationis scrupulus relinquatur, & alias desuper disponit. prout rerum & temporum qualitate pēsata, cōspicit in dn̄o salubriter expedire. Nuper siquidem postquam fe. re. Iulius Papa III. prædecessor noster, cupiens Vrbis decori, & Curiæ prædictarum frequentiæ, necnō Vrbem incolētium, & Curiam hmōi insequentium, indemnitati cōsulere. Motu suo proprio ꝙ perpetuis futuris tp̄ibus omnes & singuli Vrbis Incolæ, seu Curiam hmōi sequentes, cuiuscunq; dignitatis, status, gradus, ordinis, præeminentiæ, vel cōditionis existerēt, etiam si Cardinalatus, aut Patriarchali, archiepiscopali, Abbatiali, vel quauis alia ecclesiastica, seu mūdana dignitate præfulgerent, si eos in dicta Curia seu eius districtu decedere cōtingeret, de omnibus & singulis eorum immobilibus, mobilib. & se mouentib. bonis, pecunijs, iocalibus, iuribus actionib. & reb. alijs in dicta Vrbe, & eius districtu pro tpe cōsistentibus, & per eos ēt ex fructibus, redditibus, & prouentibus ecclesiarū, Monasteriorum, & beneficiorum ecclesiasticorum cum cura, & sine, Secularium, & quorumuis ordinum regularium q̄uocunq; & qualitercunq; qualificatorum, per eos etiam ex quibusuis concessionibus, & dispensationibus Apostolicis in titulum vel cōmēdam, aut administrationem seu alias q̄uolibet obtētorum, aut alias licitè tn̄ acquisitis cuiuscunque dignitatis, quantitatis, qualitatis, summæ valoris, & pretij seu conditionis existerēt, ēt si talia essent, quæ sub generali bonorum expressione nō comprehenderentur, sed speciali nota digna essent, tam donatione inter viuos, & causa mortis, quàm testō codicillis, fideicōmissis, legatis, & quauis alia vltima voluntate in fauorem cōsanguineorum, & affinium suorum, ac quarumuis aliarum personarum, ēt penitus extranearum, ac de iure incapaciū seu alias prohibitarum, ēt diuitum & potentum, ac nothorum suorum, illegitimorum, seu spuriorū, ac Collegiorum, & vniuersitatum Ecclesiarum, & piorū, & nō piorum locorum disponere, ac in eis consanguineos, affines, & quasuis alias personas, ac natos etiā, vt præfertur procreatos, necnon Collegia, vniuersitates, ecclesias, & loca, hæredes, particulares, & vniuersales pro libito eorum voluntatis instituere, liberè, & licitè valerent. Quodq; Vrbis Incolæ, & Curiam huiusmodi sequētes, si ab intestato decederēt, eorum bona, pecuniæ, iocalia, iura, actiones, & res huiusmodi non ad pro tempore existentem Ro. Pontif. aut Camerā Apostolicam, sed ad ipsorū decedentiū proximiores agnatos & alios, qui eis nisi beneficiati fuissent, de iure succedere deberent, alias iuxta iuris cōis dispositionem liberè deuoluerentur, nec per Cameram præfatam, aut pro ea agentes, etiam prætextu quòd hæredes præfati in Curia tunc non existerent, aut ꝙ aliqui eisdem defunctis sanguine coniuncti, in eadem Vrbe

non reperirentur, vel temere dilapidationis bonorum, pecuniarum iocalium, & rerum huiuſmodi occupari, aut inuentariari poſſent, ſed ſi hæredes præfati in Curia non forent, aut aliqui eiſdem pro tempore defunctis ſanguine coniuncti in Vrbe non reperirentur, tũc & eo caſu pecuniæ, & alia bona huiuſmodi, per ad id pro tempore deputatos ſingularum nationum, quarum ipſi defuncti eſſent, apprehenderẽtur, & iuxta iuris formam inuentariarentur, & ſub fideli cuſtodia pro eiuſdem heredibus conſeruarentur, per quaſdam ſuas ſtatuerat & ordinauerat, diſtrictius inhibendo pro tempore exiſtentibus S.R.E. Camerario, ac eiuſdem Cameræ pręſidentibus & clericis, necnon alijs Vrbis, & Curiæ prædictarum officialibus, ac eccleſiarũ, Monaſteriorum, & beneficiorum prædictorum Prælatis, capitulis, conuentibus, Rectoribus, & illa pro tempore obtinentib quocunq; nomine nuncuparentur, ne de bonis pecunijs iocalibus iuribus actionibus & rebus per prælatos & alios ſupradictos p tẽpore decedẽtes in dicta Vrbe, & infra eius diſtrictum, vt præfertur relictis, ſe intromittere, aut illa petere, ſeu vendicare, vel hæredes, & ſucceſſores decedentium perſonarum huiuſmodi, illorum occaſione impedire, ſeu alias quõlibet moleſtare pſumerẽt. Nos ex certis tunc expreſſis cauſis Motu ſimili, & ex certa nr̃a ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, p alias noſtras literas Sub dat. videlicet non. Nouemb. Pontif. noſtri anno primo, decreuimus, & declarauimus, omnia & ſingula, res, & bona cuiuſcunque qualitatis, & quantitatis exiſtentia, ac in quibuſuis rebus, ac regnis & dominijs, tam vltra, quàm citra montes, & maria conſiſtentia per quoſuis clericos tam ſeculares, quàm regulares, etiam ſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, vel alia maiori dignitate prefulgerent, ex negociatione illicita, aut alias contra ſacros canones, quomodolibet acquiſita quæ pro tempore poſt obitum eorum: qui etiam ex facultate quam habuerant teſtandi condito teſtamento vbiuis locorum decederent, aut quibus illos etiam viuentes priuari, & eis deſtitui contingeret eatenus remanſerant, & in poſterum remanerent ad eandem Cameram, & non alios ſpectaſſe & ſpectare, ac ſub nomine ſpoliorum venire illaque tanquam ſpolia ad eãdem Cameram pertinentia perpetuo colligi, & recuperari potuiſſe, ac poſſe & debere, prout in ſingulis literis prædictis plenius continetur. Cum autem ſicut nobis innotuit à nonnullis heſitetur, ne ex his literis noſtris ſtatuto & ordinatione Iulij prædeceſſoris huiuſmodi, præiudicium aliquod generatum ſit, aut dici ſeu cenſeri poſſit. Nos qui vrbis decorem, & venuſtatem, ac illius Incolarum prædictorum proſperum, & felicem ſucceſſum ſinceris exoptamus affectibus, quiq; illam non minoribus fauoribus quàm dicti pręde ceſſores proſecuti ſunt proſequi intendimus: ne propter noſtrę declarationis defectum, & veritatis ſuppreſſione, contra mẽtem, & voluntatem noſtram, cuiquã præiudicium generetur, quantum in nobis eſt prouidere volẽtes, ac dictarum noſtrarum literarũ veriorem tenorem præſentib. pro ſufficienter expreſſo habentes, necnon motu, & ſcientia ſimilibus, literas noſtras pręedictas ad S.R.E. Cardinales, ẽt vbiuis locorum decedentes, ac eorum bona vbiq; exiſtentia nullo pacto, ac Vrbem, & Curiam præfatas, necnon prælatos, officiales, ac alios ſeculares, & cuiuſuis ordinis regulares clericos, cęterosque tam in Vrbe, & Curia præfatis pro tempore exiſtentes, & in ea, ſeu eius diſtrictu decedentes, quàm alias alibi vbiuis locorum, etiam vltra montes, & maria exiſtentes, teſtandi tamẽ, codicillandi, & alias de bonis ſuis quibuſcunq; quomodolibet diſponendi facultatem, ſeu etiam, ꝙ eis ab inteſtato decedentib. eorum bona ad ipſorum proximiores, & qui niſi beneficiati eſſent, ſuccedere deberent, deuoluantur & debeant ſpecialem ab Apoſtolica ſede, vel officiorum ſuorum rõne priuilegiorũ, aut ex alio quouis titulo pro tempore habentes, cuiuſcunq; ſtatus, gradus, ordinis, condõnis, & præeminẽtiæ perſonas minimè ſe extendere, neq; illos, aut eorum aliquem comprehendere: ſed ab eis penitus exceptos fuiſſe fore & eſſe, ac dici & cenſeri, & alias eaſdem noſtras literas ẽt abſq; verbis, aut alias contra ſacros canones, in illis appoſitis, in oĩbus & per omnia, ac ſi illa in eis appoſita non fuiſſent, ſeu illæ ſine eis emanaſſent ſtare, & in ſuis robore, & efficacia permãſiſſe & permanere debuiſſe & debere. Declarantes eiſdem motu, & ſcientia tam Iulij ſtatutũ, & ordinationem huiuſmodi, quàm per Sixtum IIII. & Alexãdrũ VI. Leonem X. & alios Ro. Pont. ẽt prædeceſſores noſtros, ac ẽt in Conclaui in quo diuina diſponente Clementia ad ſummi Apoſtolatus apicem aſſumpti fuimus, ẽt in ipſius Vrbis, & eius ædificiorum Romanæq; Curiæ, & eius officialiũ, ac aliarũ perſonarum pręedictarum, etiam extra Vrbem, & in quibuſuis prouincijs, etiam vltra montes, & maria, vt pręfertur, in genere vel in ſpecie, circa teſtandi & ſuccedendi huiuſmodi facultatẽ, quomodolibet cõceſſa priuilegia, & indulta, ac cum inhibitionum decretorum, & in eis contentis clauſulis Iulij prædictas, ac aliorum prædeceſſorum prædictorum, ſingulas deſuper cõfectas literas, & inde ſequuta quęcunq;, quorum omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, præſentibus haberi volumus pro expreſſis, etiam ad hoc vt omnes, & ſinguli ſupradicti, de omnibus, & ſingulis eorum rebus & bonis, etiam nulla quantitatis, & acquiſitionis ipſorũ bonorum diſtinctione habita, liberè diſponere valeant, ac ſi dictæ noſtræ literæ nõ emanaſſent, aut aliæ impoſterum emanarẽt, dicta auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium approbamus, confirmamus, & innouamus, necnon illis perpetuæ, & inuiolabilis firmitatis robur adijcimus. Et nihilominus pro potiori cautela, illa oĩa, & ſingula eiuſdẽ modis, & formis quibus per dictos prędeceſſores conceſſa fuerũt, de nouo eiſdem auctoritate, & tenore, ac motu, & ſcientia ſtatuimus, ordinamus, & concedimus, necnon illa valida, & efficacia exiſtere, ſuosq; plenarios, & integros effectus ſortiri, & inuiolabiliter obſeruari, ac ſingulis ſupradictis ſuffragari, ſicq; in præmiſſis omnibus, & ſingulis per Camerariũ, præſidentes & clericos præfatos, ac quoſcunq; alios iudices, & Cõmiſſarios, quauis authoritate fungentes, etiã cauſarum Palatij Apoſtolici auditores, & ipſius Eccleſ. Rom. Cardinales, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate iudicari, & diffiniri debere, ac quicqd ſecus ſuper his à quoquã quauis authoritate ſcienter, vel ignoranter attentari contigerit, irritum, & inane decernimus: non obſtantibus præmiſſis, ac quibuſuis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, necnon Cameræ, & eccleſiarum, ac monaſteriorum, & ordinum prædictorum, & quibuſuis alijs etiam iuramento, cõfirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, necnõ priuilegijs, indultis, & literis Apoſtolicis, illis ſub quibuſcunq; tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſulis, & decretis in genere, vel in ſpecie, etiam motu, & ſcientia ſimilibus cõceſſis, & approbatis, ac innouatis: quibus omnibus illorum tenores præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter, & expreſsè derogamus, ac omnibus illis quæ Iulius, & alij prædeceſſores præfati, in dictis ſuis literis voluerunt non obſtare, cæterisq; contrarijs quibuſcunq;. Et quia difficile foret præſentes literas ad ſingula quæq; loca deferri, volumus, & etiam declaramus, quod earum tranſumptis, ſeu copijs, etiam impreſſis, manu notarij publici ſubſcriptis, & alicuius Prælati ſigillo munitis, eadem prorſus fides in iudicio, & extra vbiq; adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam noſtrarum declarationum, decretorum, approbationis, cõfirmationis, innouationis, adiectionis, ſtatuti, ordinationis, conceſſionis, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem. Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorũ eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo, Nonis Februarij, Pont. noſtri anno Secundo.

FED. CARD. CAESIVS.

Cæ. Glorierius.
Barengus.

Anno natiuitate Domini quingenteſimo ſexageſimo primo, indictione quarta, die verò decimaquinta mẽſis Februarij, Pontificatus Sanctiſſ. in Chriſto patris, & Domini noſtri Domini Pij diuina prouidentia Papæ Quarti, Anno ſecundo, Retroſcriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in Acie campi Floræ, & Valuis Cancellariæ Apoſtolicæ per nos Iacobum Carra, & Antonium Clerici Curſores.

Franciſcus Rogerius Magiſter Curſorum.

BVLLA GRATIOSA S. D. N. IVLII III. PONT. Max. Reuocationis, & caſſationis Gabellarum Farinæ, & contractuum, ac liberationis ab illarum ſolutione, necnon ampliſſimi priuilegij Incolarum, & Curialium Vrbis ſuper liberè diſponendi de rebus ſuis, facultate, cum decreto quod Fiſcus, & Camera Apoſtolica ſuper eorum bonis, etiam ab inteſtato decedentium ſe non intromittant, ſed illa referuentur ipſorum hæredibus.

Iulius Epiſcopus Seruus Seruorum Dei.
Ad perpetuam rei memoriam.

CVpientes, vt alma Vrbs noſtra, in qua beatus Petrus Apoſtolorũ Princeps ſibi, & ſuis in Chriſti Vicariatu ſucceſſoribus ſedem conſtituit, & ad quam veluti communem ciuium fidelium patriam, frequẽs eſt hominum acceſſus, ſpecialibus fauoribus, & prærogatiuis decoretur, & q illam pro tempore incolunt, ſeu Ro. Curiam ſequuntur, tam in his, quæ ad victum hominis pertinent, quàm in ſuorũ diſpoſitione bonorum, & poſt eorum obitum hæredes ſui in eorũdẽ bonorum aſſecutione plena libertate fruantur, & Vrbis decori, ac Curiæ pręedictarũ frequentiæ, necnon Vrbem incolentium, & curiam hmõi inſequentium indemnitati conſulatur. Motu proprio, non ad alicuius nobis ſuper hoc oblatæ petitionis

inſtantiam, ſed de mera liberalitate, & certa ſcientia noſtris plurium Roman. Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, qui eandem Vrbem diuerſis gratijs, & priuilegijs decorarunt veſtigijs inhærendo, Gabellarum Farinæ, quæ dudum per fe. re. Clemẽtem VII. impoſita, & per Paulum tertium Roma. Pontifices, etiam prædeceſſores noſtros, aucta fuit, ac innouationem, ſeu nouam impoſitionem Gabellæ contractuum, per eundem Paulum prædeceſſorem, cum adiectione certarum pœnarum in illam ſoluere differentes, & mandato, vt ab omnibus rigoroſiſſimè exponentur factam, & quaſcũque ſuper illis ab eiſdem Clemente, & prædeceſſoribus emanatas literas Apoſtolicas, aut alias deſuper confectas ſcripturas, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium, ex certa ſcientia reuocamus, caſſamus, irritamus, & annullamus, ac pro reuocatis, caſſis, irritis, & nullis haberi volumus: ac de cætero Farinæ nullatenus, contractuum verò Gabellas, huiuſmodi ſolum his modo, & forma quibus ante dictum Paulum prædeceſſorem exigi ſolebat, exigi poſſe volumus, ipſaſque Gabellas in poſterum per nos, aut ſucceſſores noſtros Roma. Pontifices pro tempore exiſtentes innouari, vel de nouo imponi, ſeu ampliari non poſſe, & ſi innouentur, vel de nouo imponantur, aut amplientur, earum innouationes, vel de nouo impoſitiones, aut ampliationes, nullas, irritas, & inanes, ac nullius roboris, vel momenti fore, & illis non obſtan. Gabellas prædictas nullatenus, vltra quam, vt præfertur exigi poſſe decernimus. Et inſuper authoritate, & tenore prædictis ſtatuimus, & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus, omnes, & ſinguli Vrbis incole, ſeu curiam huiuſmodi ſequentes, cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ, vel conditionis exiſtant, etiam ſi Cardinalatus honore, aut Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, Abbatiali, vel quauis alia eccleſiaſtica, ſeu mundana dignitate præfulgeant, ſi eos in dicta curia, ſeu eius diſtrictu decedere contigerit, de omnibus, & ſingulis eorum immobilibus, mobilibus, & ſe mouentibus bonis, pecunijs, iocalibus, iuribus, actionibus, & rebus alijs in dicta Vrbe, & eius diſtrictu pro tempore conſiſtentibus, & per eos etiam ex fructibus, redditibus, & prouentibus eccleſiarum, monaſteriorum, & beneficiorum eccleſiaſticorum, cũ cura, & ſine cura ſecularium, & quorumuis ordinum regularium quomodocunque, & qualitercũque qualificatorum, per eos etiam quibuſuis conceſſionibus, & diſpenſationibus Apoſtolicis in titulum, vel commendam, aut adminiſtrationem, ſeu alias quomodolibet obtentorum, aut alias licitè tamen acquiſitis, cuiuſcunque quantitatis, qualitatis, ſumme, valoris, & pretij, ſeu conditionis exiſtant, etiam ſi talia ſint, quę ſub generali verborum expreſſione non comprehendantur, ſed ſpeciali nota digna ſint, tam donatione inter viuos, & cauſa mortis, quàm teſtamento, codicillis, fideicommiſſis, Legatis, quauis alia vltima voluntate in fauorem cõſanguineorum, & affinium ſuorum, ac quarumuis aliarum perſonarum, etiam penitus extranearum, ac de iure incapacium, ſeu alias prohibitarum, etiam diuitum, & potentum, ac natorum ſuorum illegitimorum, ſeu ſpuriorum, ac collegiorum, vniuerſitatum, eccleſiarum, & locorum piorum, & non piorum diſponere, illaque eis donare, concedere, relinquere, & erogare, ac in eis conſanguineos, affines, & quaſuis alias perſonas, ac natos etiam, vt præfertur procreatos, necnon collegia, vniuerſitates eccleſias, & loca, hæredes particulares, & vniuerſales pro libito eorum voluntatis inſtituere liberè, & licitè valeãt. Quodque ſi vrbis incole, aut curiam huiuſmodi ſequentes, ab inteſtato deceſſerint, eorum bona, pecunia, iocalia, iura, actiones, & res huiuſmodi, non ad nos, & pro tempore exiſtentem Roma. Pontificem, aut Cameram Apoſtolicam, ſed ad ipſorum pro tempore decedentium proximiores agnatos, & alios qui, eis niſi beneficiati eſſent, de iure ſuccedere deberẽt, alias iuxta iuris communis diſpoſitionem, liberè deuoluantur, nec per Cameram prædictam, aut pro ea agentes, etiam prætextu quod hęredes præfati in curia non exiſtant, aut quod aliqui eiſdem defunctis ſanguine coniuncti in eadem vrbe, non reperiãtur, vel alias timore dilapidationis bonorum, pecuniarum, iocalium, & rerum huiuſmodi occupari, aut inuentariari poſſint, ſed ſi hęredes præfati in curia non fuerint, aut aliqui eiſdem pro defunctis ſanguine coniuncti in Vrbe non reperiantur, tunc & eo caſu bona, & pecuniæ, ac alia huiuſmodi, per ad id pro tempore deputatos ſingularum nationum, quarum ipſi defuncti fuerint apprehendantur, & iuxta iuris formam inuentarientur, & ſub fideli cuſtodia, & eiſdem hæredibus conſeruentur: diſtrictius inhibentes dilectis filijs moderno, & pro tempore exiſtenti Camerario noſtro, & clericis eiuſdem Cameræ, præſidentibus, ac alijs noſtris, & vrbis, ac curiæ prædictarum officialibus, necnon eccleſiarum, monaſteriorum, & beneficiorum prædictorum Prælatis, Capitulis, conuentibus, & Rectoribus, ac illa pro tempore obtinentibus quocunque nomine nuncupẽtur, ne de bonis, pecunijs, iocalibus, iuris, actionibus, & rebus per ipſos pro tempore decedentes in dicta vrbe, vel infra eius diſtrictum, vt præfertur, pro tempore ręlictis ſe intromittere, aut illa petere, ſeu vendicare, vel hæredes, & ſucceſſores decedentium perſonarum huiuſmodi illorum occaſione impetere, ſeu alias quomodolibet moleſtare præſumant. Ac decernentes ex nunc irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac Cameræ, necnon eccleſiarum, & monaſteriorum prædictorum, etiã in quibus beneficia huiuſmodi fuerint, etiam iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus priuilegijs quoque indultis, & literis Apoſtolicis eiſdem Cameræ eccleſijs, monaſterijs, & beneficijs, ac quibuſuis alijs, ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, irritantibuſque, & alijs decretis in genere, vel in ſpecie quomodolibet, etiam motu proprio, conceſſis, ac etiam iteratis vicibus approbatis, & innouatis, quibus omnibus etiam, ſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica expreſſa, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales, idem importantes mẽtio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda eſſet, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo, ad verbũ nihil penitus omiſſo, & formam in illis tradita, obſeruata inſerti forent præſentibus pro expreſſis habentes, illis alias in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus, ſufficienter derogatum eſſe decernimus, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginã noſtræ reuocationis, caſſationis, annullationis, voluntatis, decreti, ſtatuti, ordinationis, inhibitionis, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurũ. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono, Sexto Idus Martij. Pontificatus noſtri Anno Primo.

ADVOCATIO CAVSARVM SPOLIORVM pendentium coram aliis, quàm Theſaurario Sanctitatis ſuæ, & illius miniſtris, & ſubſtitutis, & illarum commiſſio, eidem Theſaurario cum ſtatuto, quod de cętero alteri committi non poſſint niſi propria manu eiuſdem Sanctitatis ſuæ.

IVLIVS PAPA III.

AD futuram rei memoriam. Vt exactio ſpoliorum, tam ſtatus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, quàm aliarum partium Italiæ celerius, & facilius fiat, nec miniſtrorum multitudine confundantur, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia omnes, & ſingulas lites cauſas, & controuerſias, quæ coram quocunq; Iudice ordinario, vel delegato, præterquam dilecto filio Magiſtro Franciſco de Aſpra Theſaurario noſtro Generali, eorundem ſpoliorum in tota Italia Collectore Generali per nos deputato, & illius miniſtris, ac ſubſtitutis ſuper quibuſuis ipſorum ſpoliorum negotijs indeciſæ pendent, earum ſtatus, & merita, ac nomina, & cognomina Iudicum, collitigantium præſentibus pro expreſſis habentes, quatenus inſtructæ non ſint, ad nos harum ſerie aduocamus, illaſque, ac ipſa negotia in ſtatu, & terminis in quibus reperiuntur, eidem Frãciſco Theſaurario, per ſe, vel eius miniſtros, iuxta tenorem ſuarum facultatũ cognoſcendas, & fine debito terminãdas Apoſtolica auctoritate tenore præſentium remittimus, & quatenus oporteat, de nouo committimus: & quod de cætero lites, & cauſæ huiuſmodi, à nullo alio, quàm ab eodem Franciſco Theſaurario, ſeu ab eo ſuper dictis ſpolijs pro tẽpore deputatis collectoribus cognoſci, nec alteri niſi per commiſſionem manu noſtra ſignatam, vel per dicti Franciſci Theſaurarij literas committi, vel delegari poſſint: quodque citationes, inhibitiones, vel mandata, quæ aliter quàm ex commiſſionibus, vt præfertur, manu noſtra ſignatis, vel literis præfati Franciſci Theſaurarij emanauerint, quo ad earum cauſarum introductionem, & litis pendentiam, ſeu iuriſdictionis, ac proceſſuum prædicti Franciſci Theſaurarij, & eius miniſtrorum impedimentum, vel retardationem, nullius ſint roboris, vel momenti, dicta auctoritate per eaſdem præſentes ſtatuimus, & ordinamus: decernentes ex nunc irritum, & inane quicquid aliter à quoquam cuiuſuis authoritatis, & præeminentiæ, & quacunque etiam Legationis de latere, vel alia dignitate, ac poteſtate fungente, quomodolibet contigerit attentari. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, Die X. Ianuarij. M D LIII. Pontificatus noſtri. Anno Tertio.

BREVE DEPVTATIONIS REVERENDI D. Francisci Odescalchi in Collectorem generalem spoliorum ad Cameram Apostolicam pertinentium in tota Italia.

Dilecto filio Francisco Odescalcho Cameræ nostræ Apostolicæ Præsidenti.

PIVS PAPA IIII.

DIlecte fili salutem, & Apostolicam benedictionē. Cum sicut accepimus, nonnulli res, & bona mobilia, & immobilia, ac se mouentia ex fructibus beneficiorum ecclesiasticorum acquisita, per obitum Prælatorum, & aliorum quarumcunq; personarum ecclesiasticarum, secularium, & quorumuis ordinum regularium, quæ extra hanc almam Vrbem decesserunt remanentia, & relicta, quæ tanquam spolia alias fe. re. Paulus Papa Tertius prædecessor noster ad Cameram Apostolicam spectare, & pertinere decreuit, ac declarauit: necnon fructus, redditus, & prouentus mensarum Patriarchalium, Metropolitanarum, ac aliarum Cathedralium ecclesiarum, & Monasteriorum in tota Italia consistentium, per obitum illorum Prælatorum vacantium, indebitè occupare, & spolijs, ac fructibus, redditibus, & prouentibus huiusmodi dictam Cameram defraudare præsumpserint, & præsumant, in animarum suarum periculum, ipsiusque Cameræ præiudicium non paruum. Nos pro nostri pastoralis officij debito, talium personarum ausus temerarios reprimere, & ne spolia, ac fructus huiusmodi in posterum dissipētur, opportunè prouidere volentes, motu proprio, & ex certa nostra sciētia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & quoscunq; dictorum spoliorum, & fructuum per totam Italiam ad hunc vsque diem quomodolibet, etiam per nos, seu de mandato nostro deputatos Collectores, & Subcollectores etiā si Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, aut Camerarius fuerint, primum, & ante omnia reuocantes, omnemq; illis desuper tributam authoritatem, & potestatem adimētes. te de cuius fide, integritate, & diligentia plurimum in Domino cōfidimus, nostrum, & dictæ Cameræ in vniuersa Italia spoliorū ad ipsam Cameram pertinentium, necnon fructuum, reddituum, & prouentuum mensarum huiusmodi Collectorem generalem authoritate Apostolica tenore præsentium ad nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum constituimus, & deputamus: Dantes tibi plenam, & omnimodam potestatem, ac authoritatem omnes, & singulas res, & bona quæcunque mobilia, & immobilia, ac se mouentia, & etiam illa quæ ex fructibus, redditibus, & prouentibus ecclesiasticis empta, ędificata, refecta, & restaurata fuerint, seu alias ex eisdem fructibus, redditibus, & prouentibus, quomodolibet prouenerint, per obitum quarumcunque personarum ecclesiasticarum secularium, beneficia etiam simplicia, sed administrationem habentia obtinentium, & quo ad beneficia simplicia, nisi ex priuilegio Apostolico, seu ex consuetudine legitimè præscripta in loco vigente, testari valentium, ac quorumuis ordinum regularium, quauis etiam Pontificali dignitate fulgentium in vniuersa Italia, extra tamen dictā Vrbem, pro tempore decedentium, remansura, & relicta cuiuscūque qualitatis generis, & speciei fuerint etiam gemmas, & pretiosa, ac pecuniarum summas, necnon etiam fructus, redditus, & prouentus mensarum huiusmodi à die ecclesiarum, & monasteriorum vacationis huiusmodi, vsq; ad diem præfectionis, & prouisionis, seu commendæ de illis faciendis, quos omnes, & singulos fructus, redditus, & prouentus, ad nos, & dictam Cameram spectare, & pertinere volumus, atq; decernimus, ac eidem Cameræ applicamus, & appropriamus, nostro, & præfatæ Camere Apostolicæ nomine colligendi, percipiendi, exigēdi, & recuperandi, ac tam super illis, quàm alijs quibuscunq; spolijs, quæ hactenus in ipsa Italia per similium personarum obitum, aut alias remanserunt, & indebitè vsurpantur, omnib. modis, & vijs inquirendi, & inuestigandi, & pro faciliori inquisitione, quascunq; personas, cuiuscunq; dignitatis, status, gradus, ordinis, & præeminentiæ fuerint, etiam exemptas, ac præteritos Collectores, & Subcollectores ad coram te comparendū, necnon de administratis, exactis, & receptis per eos computum, & rationem tibi reddendum, illosq; quorum testimonio te indigere cognoueris, ad se examini subijciendum, ac spoliorū, necnon fructuum, reddituum, & prouentuum huiusmodi occupatores, & detentores ad spolia, fructus, redditus, & prouentus eadem, relaxandum, & tibi consignandum, & soluendum sub cēsuris, & pœnis ecclesiasticis, ac etiam pecuniarijs, tuo arbitrio moderandis, & applicandis, monendi, & compellendi, ac contradictores quoslibet, & rebelles, ac renitentes, censuras, & pęnas præfatas incurrisse declarandi, ac illas aggrauandi, & reaggrauandi, interdictumq; ecclesiasticū inuiolabiliter obseruandū, apponendi, auxiliumq; brachij secularis ad hoc, si opus fuerit, inuocandi, & super ijsdem spolijs, ac fructibus, & prouentib. prædicta Camera, prout tibi videbitur, componendi, & cōcordandi, soluentesq; de solutis per eos, & receptis absoluendi, & liberandi, necnon ad cor reuersos si id humiliter à te petierint à censuris, & pœnis, si quas inciderint per te, seu aliam personā ecclesiasticam præuia satisfactione absoluendi, & liberandi: ac in præmissis omnibus, & singulis summariè simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij, sola facti veritate inspecta procedēdi. Vnumquodq;, vel plures loco tui Subcollectores cum simili, aut limitata potestate substituendi, & subdelegādi, illosq; quoties tibi videbitur reuocandi, cæteraq; omnia, & singula faciendi, gerendi, & exequēdi, quæ in præmissis, & circa ea necessaria, fuerint, seu quomodolibet opportuna. Et insuper vt exactio spoliorum, ac fructuum, reddituum, & prouētuum, huiusmodi celerius, & facilius fiat, quod de cętero omnes, & singulæ lites, causæ, & controuersiæ super quibusvis ipsorū spoliorum, ac fructuum, reddituum, & prouentuum, negotijs, nūc & pro tempore pendentes, à nullo alio, quàm te, seu abs te super dictis spolijs, ac fructibus, redditibus, & prouentibus, pro tēpore deputatis Collectoribus, aut Subcollectoribus cognosci, nec alteri, nisi per commissionem manu nostra signatam, vel p tuas literas committi, aut delegari possint, & citato moderno, ac pro tempore existente dictæ Cameræ Apostolicæ Commissario generali, quòdq; citationes, inhibitiones, vel mādata, quæ alias, quàm ex cōmissionibus, vt præfertur, manu nostra signatis eodemq; Commissario citato, vel literis tuis emanauerint, quo ad earundem causarum introductionem, & litis pendentiam, seu tuorum ministrorum per te ad id deputandorum iurisdictionis, & processuum impedimētum, vel retardationem, nullius sint roboris vel momenti. Quòdq; à sententijs per te, seu tuos ministros præfatos, super præmissis pro tempore latis, nullatenus appellari, seu earum exequutio differri, aut suspēdi nullatenus possit, aut debeat, nisi facto prius per condemnatos rerum, de quibus condemnati fuerint, in tuis seu ministrorum prædictorum manibus, actuali deposito, dicta authoritate, per easdem præsentes statuimus, & ordinamus, ac quicquid secus super ijs à quoquam quauis authoritate scienter, vel ignorāter contigerit attentari, irritum & inane decernimus. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon Ecclesiarum, Monasteriorum, & ordinum prædictorum etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq; indultis, & literis Apostolicis, ecclesijs, Monasterijs, & ordinibus prædictis, eorumq; superioribus, Prælatis, & personis, ac quibusvis alijs sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, irritantibusque, & alijs decretis etiam iteratis vicibus concessis, confirmatis, quibus omnibus etiam si de illis eorumque totis tenoribus specialis specifica, indiuidua, & expressa, ac de verbo ad verbum, nō autem per clausulas generales idem importantes mentio, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro sufficienter expressis, & insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat ad effectum præsentium specialiter, & expresè derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscunque. Aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum quod interdici, suspendi, vel excommunicari nō possint per literas Apostolicas non faciētes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionē. Volumus autem quòd earūdem præsentium transumptis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, seu curiæ Ecclesiasticæ munitis; eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ eisdem præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, Die 6. Martij. M D LX. Pontificatus nostri anno primo.

Franciscus Aragonius.

BVLLA S. D. N. D. PII PAPAE IIII. SVPER reductione facultatis testandi vsque ad quancunque summam, alias Episcopis, Archiepiscopis, & Patriarchis vigore scriptoriæ Apostolicæ per Iulium Papa III. concessę, iuxta tenorem literarum Pauli Papæ III.

Pius Episcopus Seruus Seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

DEcet Roma. Pont. in supremo Iustitiæ solo constitutum, in his per quæ ius suum vnicuiq; conseruetur, ac quorumlibet præsertim Cameræ Apostolicę indemnitati consulatur, ministerij sui partes fauorabiliter interponere: ac aliquādo gesta per eius prædecessores, ex rationabilibus causis moderari, ac alias desuper disponere, prout rerum, & temporum qualitate pensata cōspicit in Domino salubriter expedire. Dudum siquidē fe. rc. Paulus Papa III. prædecessor noster, ex certis tunc expressis causis, tunc & pro tempore existentibus litterarum Apost. Scriptoribus inter alia, vt vltra patrimonia, & alia bona, de quibus de iure communi, ac iuxta priuilegia, & indulta, Dilectis filiis Populo Rom. & Curialibus cōcessa testari, codicillari, erogare, & disponere poterant, de aliis quibuscunq; bonis mobilibus, & immobilibus, necnon fructibus, redditibus, prouentibus, & emolumentis Ecclesiarum etiam Cathedralium, & Metropolitan. ac Patriarchalium, & Monasteriorum, ac aliorum beneficiorū ecclesiasticorum per eos pro tempore obtentorum, ac alias p eos quomodolibet acquisitis, ac pensionibus annuis sibi super quibusuis fructibus, redditib. & prouentib. Ecclesiasticis Apos. authoritate pro tempore reseruatis, vsq; ad summam sex millium ducatorum auri de Camera dūtaxat, liberè testari, & alias disponere valerent dicta authoritate facultatem concessit. Et deinde piæ memoriæ Iulius Papa etiam III. etiam prædecessor noster, ex similibus causis facultatem huiusmodi, vsque ad quācunque summam dicta authoritate extendit, & ampliauit p ut in eorum litteris desuper confectis, quarum veriores tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus haberi volumus pro expressis, plenius continetur. Cum autem, sicut nobis innotuit, quàm plures prelati ecclesias etiam pingues, & magni redditus obtinentibus, ex præfati Iulij, prædecessoris extensione, occasionem Camera Apost. de eorum spoliis, alias ad eā deuoluendis, fraudandi arripiētes, Officia Scriptoriæ huiusmodi pro modico eorum pretio, de facili quotidie acquirere studeant, ita quod præter ipsius Iulij prædecessoris intentionē, ex extensione & ampliatione huiusmodi quoad Episcopos, Archiepiscopos, & Patriarchas Officia Scriptoriæ litterarū earundem pro tempore obtinentes, qui etiam inter alia de fructibus redditibus, & prouentibus Ecclesiarum, quibus præsunt, tā iuxta priorem facultatem, quàm illius extensionem, & ampliationem, vsque ad quamcunque etiam notabilem summam disponere possunt, & disponunt, graue & intolerabile præiudicium dictæ Cameræ inferatur. Nos attendentes Cameram ipsam propter grania onera, quæ continuo supportare habet, in magnis dispendiis versari, ac ad illa perferenda eius facultates nullatenus suppetere, ac pro huiusmodi onerum faciliori supportatione Spolia personarum ecclesiasticarum, ad id dudum per prædecessores nostros reseruata, & destinata fuisse, necnon extensionem & ampliationem huiusmodi quoad ipsos Episcopos, Archiepiscopos & Patriarchas excessiuas esse, ac Camerā Apostol. nimium fraudandi apertissimam occasionem, vt præfertur præbere. Idcirco Motu proprio, non ad alicuius nobis sup hoc oblatæ petitiones instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & certa scientia extensionem, & ampliationem, ac desuper confectas literas, quoad eosdem Episcopos, Archiepiscopos, & Patriarchas duntaxat, illis alias in suo robore permansuris, authoritate Apostolica, tenore præsentium reuocamus, cassamus & annullamus, ac pro reuocatis, cassis, & annullatis haberi volumus, illasq; ad priorem facultatem testandi pro summa sex millium ducatorum limitata huiusmodi in omnibus & p omnia, ac si ille nō emanassent reducimus, & reductas esse, dictosque Episcopos, Archiepiscopos, & Patriarchas, iuxta prioris facultatis, ac secundum illam illiusque tenorem tātum, de eorū bonis disponere posse, & ita per quoscunque Iudices in quauis causa, & instantia sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretādi facultate, & authoritate iudicari & diffiniri debere, necnon si secus super his a quo quā quauis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attemptari irritum & inane decernimus. Non obstan. prēmissis, ac quibusuis aliis constitutionibus, & ordinationibus apost. ac omnibus illis, quæ dicti prædecessores in suis literis voluerunt non obstare cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reuocationis, cassationis, annullationis voluntatis, reductionis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorū Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnationis Dñicæ Millesimo quingentesimo sexagesimo, Idus Martij. Pont. nostri anno secundo.

Fed. Card. Cæsius.

BVLLA S. D. N. D. PII DIVINA PROVIDENTIA PAPAE IIII. Contra quoscunque Ecclesias, & beneficia ecclesiastica quęcunque in confidentiam retinentes, seu recipientes.

PIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI, ad perpetuam rei memoriam.

ROMANVM Pontificem in excelsa militantis Ecclesiæ specula constitutum vigiles mentis oculos, nō solum in absentium extendere, sed potissimum in præsentium domesticorumque fratrum, & filiorū suorum mores diligenter perscrutandos, aliquando reflectere, ac eos, præsertim quos in Apostolicæ solicitudinis partem euocauit altissimus, ne dum ab omni pactionis illicitæ cōtagione, verum etiam ab eius omnimoda suspitione, vacuos & immunes conseruare decet, Vt qui cęteros illustris officij sublimitate antecellunt, eosdem prisca etiam illa morum integritate, præstare dignoscantur. Sanè licet dudum, cum certam symoniacæ prauitatis speciem, quàm beneficiorum confidentiam vocant etiam Rom. Cur. atque adeo in sacrum ven. fratrum nostrorū S.R.E. Cardinalium collegium, quasi per cuniculos irrepsisse, ac nonnullos ex ipsis fratribus, nimia quadam facilitate, seu potius importunis amicorum familiariumq; precibus adductos, beneficia ecclesiastica in confidentiam huiusmodi recepisse, & frequenter recipere intelleximus, hanc illicitam beneficientię exercendæ, seu amicitiæ colendæ viam, a tāto saltem Collegio prorsus eliminare cupientes, eosdem fratres in Consistorio nostro secreto, non semel admonuerimus, huic aliena beneficia custodiendi modo ne assuescerent, neve illa hoc pacto reciperent, vtque sic recepta dimitterent. Nihilominus nuper ad aures nostras peruenit, eorum aliquos, monitionis nostrę, immo potius suimet oblitos, ea, quæ custodienda receperāt, beneficia, nondum tamen dimisisse. Et insuper illos, & nonnullos alios, ēt Patriarchas, Archiepiscopos, & alios Episcopos, ac etiam Cameræ Apostolicæ Clericos, Ecclesias, Monasteria, dignitates, & alia beneficia huiusmodi, in sui fauorem resignata, cessa, vel alias dimissa, acceptasse, aut de illis, per obitum, vel alias vacantibus, a nobis, & prædecessoribus nostris, seu etiam ab ordinariis, & aliis inferioribus collatoribus, etiam ad patronorum præsentationem, ad alterius commodum, sibi prouideri obtinuisse, illaq;, ac etiam alia aliter vacantia, sibi in titulum, commendam, vel administrationem, aut alias dicta authoritate cōcessa, quādoq; in resignantium, vel credentium, seu etiam aliorum fauorem cessisse, vel alias dimisisse, Ac sibi propterea pensiones annuas, ac fructus, redditus, & prouētus Ecclesiarum, Monasteriorum, Dignitatum, & aliorum beneficiorum huiusmodi, in toto, vel in parte, etiam aliquando cum facultate illas, & illos trāsferendi, ac etiam collationem, prouisionem, præsentationem, & aliam dispositionem beneficiorum ecclesiasticorum ad eorundem ecclesiarum, monasteriorum, & dignitatum Prælatos pro tempore existentes, ac alios huiusmodi beneficia pro tempore obtinentes pertinentium, necnon regressus, siue accessus, & ingressus ad ecclesias, etiam Cathedrales, monasteria, ac alia diuersa beneficia ecclesiastica, sibi reseruari procurasse, & obtinuisse, ad hoc videlicet, vt confidentes sic decimarum apostolicarum, vel communis dicti Collegii, & annatæ, aliorumq; iurium dictæ Cameræ debitorum, solutionē eludant, integrisque beneficiorum, etiam in mensibus Apostolicis vacantium aut alias dispositioni Sedis Apostolicæ generaliter reseruatorum, collationibus, ac interdum, vt beneficia ipsa, tempore procedente, in aliquorum, tunc forsan de iure inhabilium, & incapacium, vel nondum adhuc natorum, fauorem cedantur, seu resignentur, vel vt personæ inhabiles, & incapaces huiusmodi, etiam laici, pensionibus, ac fructibus, redditibus, & prouentib. ecclesiasticis fruantur, & gaudeant, seu potius illis, & facultate transferendi prædicta abutantur, in animarum suarum periculum & perniciosum exemplum. Quare nos hāc Cardinalium eorundem, in monitionibus nostris parendo incuriam, & tam illorum, quàm cęterorum Prælatorum, etiam clericorum, ac aliorum quorumcunque indignam fallaciam, conniuentibus oculis diutius minimè dissimulandam, sed huic errori, ne radices altius agat, occurrendum tandem esse cēsentes. Et quoniā hanc ipsorum, qui monitioni nostræ non parentes, beneficia huiusmodi in confidentiam, vt præfertur retinuerūt, & fructus ex eis indebitè, vel percipiendo, vel per alios nomine suo, ēt p simulatas illorū locationes, & fictas de receptis quietantias, ac donationes, & remissiones percipi sinendo, grauiter excesserūt Cardinalium metam, potius ex immoderata erga suos indulgētia, quàm aliquo præceptorum nostrorum spretu, processisse facile reputamus: idcirco omnes, & singulas Ecclesias, etiā metropolitanas, & alias cathedrales, ac monasteria, etiam consistorialia, Prioratus, præposituras, prępositatus, dignitates etiam maiores, & principales, etiam conuentuales, personatus, administrationes, & officia, cęteraq;, beneficia ecclesiastica, cū cura, & sine cura, secularia, & quorumuis ordinum regularia, ēt de iurepatronatus, etiam laicorum, etiam nobilium, & illustrium, etiam ex fundatione, & dotatione existentia, per eiusdē Ro. Eccl. etiam Episcopos Cardinales, & quoscunq; alios, ēt Patriarchas, Archiepiscopos, & alios Episcopos, ac ēt eiusdem Camerę Clericos, in titulum, commendam, vel administrationē, aut alias, in huiusmodi confidentiam iure prohibitam, cuiusuis personæ, vt præfertur, contemplatione, vel intuitu, quouismodo recepta, illorum liberam collationem, & dispositionē, nobis, & Sedi Apostolicę, harum serie reseruantes, ipso iure a die receptionis eorundem, vacauisse, & vacare. Ac fructuum, & pēsionum reseruationes, ac facultates transferendi, & collationis bene-

beneficiorum concessiones, eis, vt præmittitur factas, ac regressus, siue accessus, & ingressus concessos huiusmodi, cessasse, & cessare, ac extinctos esse: Et eosdē Cardinales, seu quosuis alios, a prima die receptionis beneficiorum huiusmodi citra, fructus, redditus, & prouentus eorundem ecclesiarum, monasteriorū, dignitatum, & aliorum beneficiorum, ac pensiones prædictas, indebitè percipere, suosque facere non potuisse, neque debuisse, sed illos omnes, & singulos ad Cameram eādem deuolutos fuisse, & esse, illiq; deberi, ac ipsos Cardinales, & alios, ad quorū manus quomodolibet peruenerunt, & eorum heredes, ad integram illorum restitutionem, in vtroq; foro teneri, & ad id opportunis iuris remedijs compelli debere, authoritate Apostolica, tenore præsentium, decernimus, & declaramus: & insuper vniuersis, & singulis, tam eiusdem Ro. Eccle. Cardinalibus etiā episcopis, quàm Prælatis, & clericis, & aliis prędictis, præsentib. & futuris, ne deinceps vllo vnquam tempore, aliquas ecclesias monasteria, dignitates, vel alia beneficia, etiam, de dicto iure patronatus vti præfertur existentia, aut fructus, vel pensiones, aut regressus, accessus in confidentiam prædictam, aut ad effectum reseruationum huiusmodi, sibi postmodum cedentibus procurandarum, recipere præsumant, Cardinalibus videlicet, & aliis Prælatis huiusmodi, in virtute sanctæ obedientiæ, sub interdicti ingressus ecclesiæ, reliquis verò sub maioris excommunicationis latæ sententiæ pœna, per contrafacientes eo ipso incurrenda, a qua, nisi a nobis, aut Ro. Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolui nequeant, districtius inhibemus. Ac quascunq; collationes, prouisiones, pfectiones, commendas, reseruationes, facultates, etiam transferēdi, ac regrediendi, siue accedendi, & ingrediendi, ac alias dispositiones de ecclesijs, monasterijs, dignitatibus, & alijs beneficiis eorumque fructibus, & beneficiorum collationibus per nos, & alios Rom. Pontifices successores nostros, etiam motu pprio, seu cōcistorialiter, aut etiam per ordinarios, & alios inferiores collatores, etiam ad patronorum eorundem præsentationem; & alias quomodolibet cum interuentu confidentiæ huiusmodi, expresse, siue occultè; ac de iure præsumpta; & alias contra præmissa, pro tempore factas, nullas, & inualidas, nulliusq; roboris, vel momenti fore, neque cuiquam suffragari, Sed ecclesias, monasteria, dignitates, ac alia beneficia huiusmodi, ipso iure vacare, ac nostræ, & Sedis Apostolicæ dispositioni reseruata, fructusq;, & pensiones Cameræ Apostolicæ applicatos, vt præfertur esse, & censeri. sicque in præmissis omnibus & singulis; per quoscunq; Iudices, & Commissarios, etiam ipsius ecclesiæ Rom. Cardinales; sublata eis quauis aliter interpretandi, & iudicandi facultate, etiam per præsumptiones, & coniecturas legitimas, & eorum arbitrio (com alias confidentias huiusmodi, in lucem erui, & probari non posse constet) procedendo, iudicari, & diffiniri debere. Ac quicquid secus super his a quoquam quauis authoritate scienter, vel ignoranter attemptari contigerit, irritum, & inane similiter decernimus. Non obstantibus fec. rec. Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri, de vna, & concilij generalis de duabus dietis, ac aliis constitutionibus apostolicis, necnon collegij præfati, iuramento, confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus contrarijs quibuscunq;. Aut si aliquibus, communiter, vel diuisim, ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint; per literas apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad uerbū, de indulto huiusmodi mentionem. Et ne quisquam vllo vnquam tempore præsentium ignorantiam prætendere possit, Volumus, & eadem authoritate decernimus, quod ipsæ præsentes litteræ ad Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, Valuas, per aliquem ex Cursoribus nostris, illarum copia ibi affixa, & dimissa, & etiam in Cancellaria Apostolica, de more publicentur, ac in eiusdem Cancellariæ quinterno, ad maiorem partium, illas in iudicio producere volentium, commoditatem describantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reseruationis, declarationis, inhibitionis, decreti, & voluntatis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ Millesimo Quingentesimo Sexagesimoquarto, decimoseptimo Kalend. Nouembris. Pontificatus nostri anno quinto.

Visa de Curia M. de Enciso.

Cæ. Glorierius.

H. Cumyn.

AMPLIATIO FACVLTATVM PRO DONATO Matthæo Minali Thesaurario, Et spoliorum ac iurium Cameræ Apostolicæ in tota Italia Collectore apostolico Generali.

PIVS PAPA IIII.

Dilecto filio Donato Matthæo Minali Thesaurario, ac spoliorum, & Iurium Camerę Apostolicæ in toto Italia Collectori generali nostro.

DILECTE filij salutem & apostolicam benedictionē. Cupientes res, & negocia Cameræ nostræ apostolicæ, prout nostro incumbit officio, rectè tractari, & celeriter perfici, necnon spolia quæcunque ad eandem Cameram spectantia, ac per obitum quarumuis personarum ecclesiasticarum, ad eam pro tempore deuoluta, sublatis quibusuis impedimentis facilius exigi, ac recuperari. Tibi vltra alias facultates, super officio Collectoriæ spoliorum huiusmodi, per nostras in forma breuis litteras tibi concessas, omnes, & singulos dictorum spoliorum occupatores, detentores, & vsurpatores, ad coram te personaliter, & non per procuratores cōparendum, sub penis in dictis litteris expressis, etiam per edictū publicum, constito tibi de non tuto ad eos accessu, per te, vel alium quemcunq; Romanę Cur. Iudicem euocandi, atq; citandi, & illos quando, & quoties opus fuerit, & tibi opportunum esse videbitur, ad se examini subiiciendum monendi, & requirendi, & ipsos ad id, ac restitutionem occupatorum, & vsurpatorum bonorum huiusmodi, plenariè faciēdam ciuiliter & criminaliter iuris, & facti, remediis, & opportunis, cogendi, compellendi, & legitimè puniendi: necnon sub collectoribus tuis, si tibi visum fuerit, facultatem huiusmodi impartiendi: cæteraq; omnia, & singula in præmissis, & circa ea necessaria, seu quomodolibet opportuna faciendi, mandandi, & exequendi, alias iuxta dictarum literarum formam, & tenorem, plenam & liberam, auctoritate Apostolica, tenore pręsentium facultatem cōcedimus. Non obstantib. fęlicis recordationis Bonifatij Papæ VIII. prædecessoris nostri de vna, & Concilij generalis, de duabus dietis, dummodo ultra tres dietas aliquis authoritate psentium præterquam ad Romanam Curiam ad iudicium non trahatur, & quibusuis aliis constitutionibus, & ordinationib. apostolicis, necnon omnibus illis, quæ in dictis nostris litteris voluimus non obstare, cæterisq; contrarijs quibuscūq;. Volumus autem quod præsentium litterarum transumptis manu Notarij publici subscriptis, & Sigillo tuo munitis eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur si forent exhibitę, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctū Petrum sub Annulo Piscatoris Die. XX. Aprilis M. D. LXI. Pontificatus nostri Anno Secundo.

Cæ. Glorierius.

BVLLA SANCTISS. D. N. D. PII DIVINA prouidentia Papæ Quinti super spoliis.

PIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI, Ad perpetuam Rei memoriam.

ROMANI Pontificis prouidentia circumspecta, ad ea solicitudinis suæ partes potissimun conuertit, per q̄ singulis ecclesiis debita obsequia, & opportuna subuentionis auxilia, minimè subtrahātur. Cum itaq;, sicut accepimus, nōnulli Patriarchæ, Archiepi, Epi, & Abbates, seu Commendatarij, ac alij beneficia Ecclesiastica obtinentes, proprij honoris, & salutis, immemores, ēt prætextu facultatum testandi eis per Sedem Apostolicam concessarum, in eorū ultimis voluntatibus res sacras, ac vasa, ornamenta, & paramenta Ecclesiastica, aliaq; cultui diuino dicata, quandoq; ex fructibus Ecclesiasticis per eos acquisita, non Ecclesijs, & Monasteriis, ac beneficijs, quibus pręfuerunt, seu a quibus prouentus Ecclesiasticos, & stipendia accęperunt, prout rationi, & honestati consentaneum foret, sed alijs locis, etiam aliquādo non pijs, ac interdum eorum cōsanguineis, & affinibus relinquere, ac Cameræ Apostolicæ Collectores, prætextu quod illa sub appellatione spoliorum veniant, tanquam eiusdem Camerę spolia exigere, & percipere non erubescant, in maximum Religionis dedecus, ac Ecclesiarum, Monasteriorum, & beneficiorū eorundem detrimentum, ac relinquentium aīarum periculum, scandalūque plurimorum. Nos abusib. scandalisq; huiusmodi prouidere, ac singularum ecclesiarum, & monasteriorū, ac beneficiorū indemnitati, aīarumq; quorumlibet saluti consulere volentes. Motu proprio, & ex certa scīa, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura cōstitutione statuimus, ordinamus, decernimus, & declaramus: quod de cętero oīa, & singula ornamenta, & paramenta, ac vasa, necnon Missalia, & Gradualia, ac cantus firmi, & musicę, aliiq; quomodolibet nūcupati libri, & alię res sacrę, etiam auri, & argenti, ac quęcunq;

alia

alia bona per quoscunque Patriarchas, Archiepiscopos, Epos, Abbates, seu Commendatarios, & alios quoscunq;, quæcunq;, & qualiacunq; beneficia Ecclesiastica, cum cura, & sine cura, secularia, & quorumuis ordinum regularia, in titulum, vel Commendam, aut alias quomodolibet obtinentes, quocunq; noīe, vel titulo censeantur: etiam si de illis, & eorum qualitatib. specialis & expressa mentio habenda foret, ad vsum & cultum diuinum, etiam in eorum priuatis ædibus, & Cappellis, vel oratorijs destinata, tempore eorum obitus ex testamento vel ab intestato relicta, sub quibusvis facultatib. testandi, & alias disponendi, de bonis per eos ex altari, vel alias quomodolibet acquisitis, per quoscunq; Roman. Pontifices prædecessores, & successores nostros, ac nos, sub quibusvis tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, etiam Motu proprio, & alias qūolibet concessis, & concedendis, minimè comprehendantur, nec sub appellatione spoliorum veniant, sed ad singulas Ecclesias, Monasteria, etiam Conuentu carentia, & beneficia huiusmodi in quibus resederint, aut quibus præfuerint, seu quæ alias obtinuerint, omnino spectent, & pertineant, ac spectare, & pertinere illaque post eorum obitum eisdem Ecclesiis, Monasterijs, & beneficijs, etiam si in Ro. Cur. & procul ab illis decesserint, vel ad illa nunquam accesserint, ēt si antea Ecclesiarum, & Monasteriorum regimini cesserint, vel beneficia huiusmodi renūciauerint, eo ipso applicata & incorporata sint, & esse cēseantur. Ita quod liceat illis defunctis, in eisdem Ecclesiis, Monasterijs, & beneficiis successoribus, ac Ecclesiarum, & Monasteriorum huiusmodi Capitulis, & Conuētibus, respectiuè, illa propria auctoritate, liberè apprehendere, ac eorum Ecclesiis, & Sacristijs applicare, & incorporare: ac quæcunque donationes, ac relicta, & legata, testamenta, & codicilli, & aliæ vltimæ voluntates, seu spolia desuper contra præsentis cōstitutionis nostræ tenorem quomodolibet pro tempore facta, quo ad præmissa, nulla, & inualida nulliusq; roboris, & momenti existant: & personis, ēt ecclesiasticis, seu locis ēt piis, aut ecclesiasticis alijs quibuscunque in quarum, seu quorum fauore, pro tempore facta fuerint minimè suffragētur, nec per ea eisdem personis, seu locis, vel alijs Ecclesijs huiusmodi, aliquod ius in rebus prædictis, vel ad illas acquiri possit. Quinimmo res sacras, ac alia bona prędicta, quocunque noīe, vel titulo pro tempore detinētes, ad illa Ecclesiis & Monasteriis, ac beneficiis per defunctos quomodolibet acqsitis, vt præfertur, iuxta præsentium tenorem realiter, & cum effectu restituendum, & consignandum, quibusvis dispositionib. de illis in contrarium quomodolibet factis minimè attentis, omnino teneantur, & ad id per censuras, & pęnas, etiam furti, & sacrilegii, ac alia iuris, & facti remedia opportuna cogi, & cōpelli possint, & debeant. Et insuper ne deinceps contingat, insolentia spoliorum Cameræ Apostolicæ Collectorum, vel Subcollectorum, aliquas Ecclesias, nec hominum quemquam dāno, & iniuria affici, nec cuiquam decętero vertatur in dubiū, q̄ res habendæ sint nomine spolij, simili modo statuimus, decernimus, & declaramus: quod quæcunq; scamna, cathedræ, Arcę & etiam ligneæ, vel lapideæ, etiam Marmoreæ Mensę, & Tabulę, ac quæcunque dolia, seu Vasa vinaria vacua, & alia similia supellectilia domestica, per quosvis presbyteros, seu clericos ab humanis pro tempore decedentes, tempore eorum obitus in ecclesiis, seu eorum domibus ecclesiarum earundem, vel alibi vbivis locorum relicta, etiam si ex fructibus, & prouentibus beneficiorum, quæ dum viuerent obtinebant, acquisita fuerint, sub spoliorum appellatione minimè veniant, nec pro spolijs vllo modo reputari possint, præterea quod nullum spolium Cameræ præfatæ, fieri, nec quidquam a quibusvis spoliorum Cameræ huiusmodi Collectoribus, vel Subcollectoribus exigi possit, per obitum illius, qui dum viueret, vnum vel plura beneficia ecclesiastica obtinuerit, cuius, vel quorū insimul fructus, redditus, & prouentus, Triginta ducatorum auri de Camera, secundum communem æstimationem valorem annum nō excesserunt, aut qui pensiones annuas super quibusvis fructib. ecclesiasticis, vsq; ad dictum valorem annuatim perceperit, dummodo tamen is se ab omni illicita negociatione, & a sacris Canonibus prohibita abstinuerit. Ita quod si quis dictorum Collectorum aliduid ex bonis quorumvis defunctorum, qui similia beneficia obtinuerint, seu similes pensiones perceperint, ptextu spoliorum eiusdem Cameræ percipere, aut alias contra præsentes nostras litteras attentare pręsumpserit, ad totalem bonorum per eum perceptorum restitutionem teneantur, ac ad id via iuris, etiam per similes censuras, & pœnas & cogi, & cōpelli possit, & debeat. Districtius inhibentes quibusvis Cameræ pfatę spoliorum Collectoribus nunc, & pro tempore existentibus, ne sub indignationis nostræ, & priuationis eorum officiorum pœna, in ornamentis, & paramentis, ac Vasis, & Libris pfato cultui diuino dicatis, ac aliis rebus sacris, necnon supellectilibus præfatis, quomodolibet se intromittant, nec in eorum Inuentarijs tanquam spolia redigant, seu describant: sed ornamenta, & paramenta, necnon Vasa, & libros, aliaq; diuino cultui dicata huiusmodi Ecclesijs, Monasterijs, Cappellis, & alijs beneficijs huiusmodi, eorumq; Rectoribus, & alijs præfatis liberè dimittant, & consignent, ac consignari faciant, cum effectu. Ad supellectilia prędicta in locis vbi cōstiterint relinquāt. Ac decernentes, sic in præmissis omnibus, & singulis per quoscunque Iudices, & Commissarios, quauis authoritate fungētes sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interptandi facultate, & auctoritate iudicari, & diffiniri debere ac irritum, & inane, quicquid secus super ijs a quoquam, quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca dilectis filijs Curiæ causarum Camerę Apostolicæ generali Auditori, & singulis locorum ordinarijs, ac Maiorem dignitatem, post Pontificalem in vniuersis Ecclesiis Cathedralibus, & Metropolitan. pro tempore obtinentibus, per Apostolica scripta, Motu simili mādamus, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum, præsentes litteras, & in eis contenta quęcunque, vbi, & qn̄ opus fuerit, ac quotiens pro parte quorumcunque in præmissis interesse habentium, vt præfertur fuerint requisiti, solēniter publicantes, eisq; in præmissis efficacis defensionis præsidio assistētes, faciant auctoritate nostra præsentes litteras, & in eis contēta, quæcunque, firmiter obseruari. Ac singulos quos litteræ ipsę concernunt, illis pacificè gaudere. Non permittentes eos desuper quomodolibet indebitè molestari. Contradictores auctoritate nostra, appellatione postposita compescendo. Non obstantibus Apostolicis, ac in prouincialibus, & Synodalibus Cōcilijs editis Generalibus, vel specialibus, constitutionibus, & ordinationibus, necnon ecclesiarum, monasteriorum huiusmodi, Iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, facultatibus testandi, alijsq; priuilegijs, indultis, & litteris Apostolicis, quibusuis concessis, approbatis, & innouatis, etiam si de illis, eorumq; totis tenoribus specialis, & expressa mentio facienda esset, illorū tenores pro sufficiēter expressis habētes, illis in reliquis, in suo robore permanentibus, cæterisque contrarijs quibuscunq;. Volumus aūt, quod si aliquis ex Patriarchis, Episcopis, Abbatibus, seu Commēdatarijs, & alijs beneficiatis pręfatis, pluribus Ecclesijs, seu Monasteriis, pro tempore, simul, vel successiuè pręfuerit seu plura beneficia obtinuerit, ornamenta, & paramēta, ac res, & bona prędicta, ad illa omnia, habita ratione fructuum, & temporis quo eadem beneficia possedit omnino pertineant, & proportionabiliter inter ea diuidantur, quodq; præsentes litterę in Cancellaria nostra Apostolica, & Acię Campi Florę, de more publicentur, & inter Constitutiones perpetuo valituras describantur, Et quia difficile foret præsentes ad singula quęque loca deferri, volumus, & ēt declaramus earum Transumptis, ēt impressis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius Prę-lati, vel alterius personę in dignitate ecclesiastica constitutę sigillatis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quę eisdem pręsentibus adhiberetur, si forent exhibitę, vel ostensę. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrę ordinationis, statuti decreti, declarationis, inhibitionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si qs autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotētis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romę apud Sāctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicę Millesimo Quingentesimo Sexagesimo septimo. Tertio Kalend. Septembris. Pontificatus nostri Anno Secundo.

Cę. Glorierius.

H. Cumyn.

Pro Domino Summista Ludouicus Ripa

Registrata apud Cęsarem Secretarium.

IACOBVS MISERATIONE DIVINA tt. Sanctę Marię in Cosmedin S.R.E. Presbyter Card. Sabellus S.D.N. Papa Vic. Generalis.

SACROSANCTA Tridentina Synodus, probatę eorum vitę, & Sanctę conuersationis exempla qui se diuino ministerio dedicarunt, pręter sacri instituti necessitatem, ad vniuersam quoque Christiani Populi reformationē plurimum prodesse intelligens, salutariter statuit, vt quę a Summis Pontificibus, & a sacris concilijs, de honesta clericorum, vitę, doctrinę, cultusq; ratione, decreta fuissent, per eos, ad quos ea cura pertineret, in vsum reuocata, & in mores inducta, propagarentur. Nos igitur eiusdem sacri concilii iussa exequi cupientes, nonnulla, sine quibus recta viuendi Clericorum disciplina constare non potest, ex sacris & Canonibus, & Concilijs collegimus, vel ad eorum mentem conformauimus, quæ ex auctoritate Sanctissimi Domini Nostri Papę viuę vocis oraculo nobis concessa, inuiolatę obseruanda proponimus.

Vt igitur, cum vitę, & animi clericalis integritate, externus etiam habitus, vestitus omnisque conuersatio congruat.

Pręci-

Præcipimus omnibus, & singulis sacris ordinibus initiatis, aut q̄cunque beneficia ecclesiastica, etiam simplicia obtinentibus, cuiuscunq; gradus, aut dignitatis sint, vt intra quindecim dies, a præsentium litterarum promulgatione numerãdos, Clericalem tonsuram (quæ est Militiæ spiritualis insigne) vnius cuiusque ordini, & gradui conuenientem, perspicuè gerant. Presbyteri verò ab superiore labro Barbam ita tõdeant, ne salutare Corporis, & Sanguinis Christi Domini Sacramentũ sumentibus, impedimentum afferat.

Vestem superiorem, & interiorem, simplicem, & talarē oēs gestent, non reflexã, sed compositè, & aptè ad collum annexã.

Pallium, quod ferraiolum dr̄, id habeāt, vt Clericali decoro non sit alienum, idq; tantum in pluuiæ, & frigoris necessitate, semperq; cum talari tunica induant. Quas tamen vestes ad lõgioris itineris necessariam cõmoditatem, breuiores, modo ordinis honestati conueniant, adhiberi permittimus.

Caligis non inflatis, nec dissectis calceis, crepidisve non inaniter incisis, sed simplicibus, & integris vtantur.

Camisias ad manum, & ad collum crispas, & (vt dicũt) lactucatas, aut arte laboratas, ne sumant.

Pileos ne habeant, nisi valetudinis causa, & eos simplices, neque Turbinatos, quos ingredien̄. in Ecclesiam, vel ædes, maximè publicas, semper omittāt. Neq; reticulum, aut subbirretũ, nisi valetudinis necessitas postulet, idque sine redimiculis, Nec annulos, nisi id honoris gradus, aut officij munus requirat.

Pretiosioribus pellibus, vnguentis, & aliis odorum suauitatibus abstineant.

Ab omni mulæ, & equi instrumento, & ornamento, aurum argentum, villutum, & omnino sericum amoueant.

Vestium colorem tãtummodo nigrum, nisi alium magistratus, aut honoris ratio postulet adhibeant.

Vestes holosericas, aut serico ornatas, domi, aut foris ne habeant.

Arma ne ferant, neve personati incedant.

In omni deniq; vestitu nouitatem, & tam elegantiæ, & concinnitatis, quàm negligentiæ, ac sordium suspitionem vitent.

Qui in aliquo horum deliquerit, præter vestium aliarumve rerum amissionem, vigintiquinque aureis mulctetur, locis piis arbitrio nostro attribuēdis, carcere etiam, ac beneficiorum priuatione, maioribusve pęnis, pro delicti, & personarum genere arbitrio nostro puniatur.

Quoniam verò qui habitant in tabernaculis Dn̄i, nõ solum omnem impudicitiæ causam, sed etiam occasionem, & suspitionem a se remouere debent, ideo p̄ter ea, quę de cõtubernio, & consuetudine mulierum suspectarum, a Sacro Concilio statuta sunt, eadem authoritate edicimus, ne in ædibus ad domicilium, & vsum Canonicorum, aliorumve ministrorũ ecclesiæ ædificatis, fœminæ, ēt cum illis quouis sanguinis vinculo ꝯiunctæ, vllo modo cõmorentur, in aliis verò Canonicali, aut Clericali vsui nõ attributis, nisi ex causa tm̄ iudicio nostro ꝓbata.

Item, ne ædes Ecclesiæ, aut earum partes, in quibus ipsi habitant, vel habitare debeant, laicis locent, nisi nobis locationis necessitas comprobetur. Quę verò ab Ecclesiis seiunctę, etiam si iuris Ecclesiæ nõ sint, eas nemini, nisi is bonæ existimationis sit, locare audeant.

Clerici, quos propter Christum spectaculũ fieri oportet mũdo, Angelis, & hominibus, maximè debent ab ijs spectaculis, quæ Christum non sapiunt, abstinere. Itaq; decernimus, ne comędias, fabulas, choreas, hastiludia, aut ludicrum, & profanum vllum spectaculi genus agant, vel spectent.

Ne talis, tesseris, pagellis pictis, & omnino alea, aut vllo pręterea vetito, aut indecoro ludi genere ludant, neve huiusmodi ludi spectatores sint.

Non canes, accipitres, aut aliud venaticum animal alant, vllumve genus venationis aduersus sacros canones obeant.

Ne comessationibus, aut minus honestis conuiuijs intersint cauponasque, aut tabernas ne ingrediantur, nisi longioris itineris cā, neve cuiquam propinent, aut prouocari ad bibēdum respondeant, sed sobriè, & castè ex doctrina Apostoli viuant.

Interdicimus āt eis procuratione, aduocatione, patrocinio, & oī actione causarum apud iudicem secularem, exceptis causis iure permissis, quo loco, scripta licentia a nobis impetretur, quos pręterea in rebus profanis, oī notariatus, & tabellionatus officio, necnon arte medendi, maximè chirurgica ꝓhibemus.

Nullus tutelam, curamve, nisi pietatis causa, idque concessione nostra suscipiat.

Mercaturam ne exerceant, neve in rebus contrahēdis se medios, vel interpretes adhibeant, prædia ne conducāt, pro nemine spondeant, Principum, & omnino laicorum negotia ne ꝓcurent, aut eis inseruiant, nisi causa id postulet a sacerdotali officio non aliena, qua in re tamen concessio nostra (quam hac in re, & alijs a nobis permittēdis gratis semper fieri volumus) intercedat, eaq; quotannis renouetur.

Ne fęminas nobiles assectentur, neve officij causa stent circũ mensam, illis accumbentibus.

In famulatu verò Ecclesiasticarum personarum, vilia officia aut opera, quę clericali decoro non ꝯueniant, minimè faciant.

Quicunque in ijs, q̄ a nobis supra prohibita sunt, deliquerint præter mulctam vigintiquinq; aureorũ, ob singula delicta exigendam, & quemadmodum diximus in pios vsus erogandam, carcere, priuatione beneficij, & grauius etiam pro personæ cõditione, & facinoris, ac flagitii mō, arbitratu nostro plectātur.

Mandamus autem omnibus, qui ordinis, vel beneficij, aut alia ratione, canonicas horas recitare debent, vt eas nullo modo omittant, alioquin pœnas, in Lateranen. generali Concilio sub Leone decimo celebrato, propositas, & alias, arbitratu nostro, subibunt.

Inhærentes præterea eiusdem Concilij Tridentini decretis, per viscera misericordiæ Iesu Christi Domini nostri uehementer hortamur presbyteros, ut singulis dominicis, & aliis festis diebus, nisi iustè impediantur, salutare Missę sacrificium faciāt, Diaconos, & Subdiaconos, vt bis singulis mensibus, & semper cum missæ sacrificio inseruient, Clericos deniq;, & inferiorũ ordinum gradibus initiatos, vt saltem semel sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum sumant.

Diuinam scripturam assiduè scrutentur, sacros sanctorum Patrum libros in manibus habeant, ex quibus vitalibus, & perennibus fontibus, salutaris doctrinæ & vitę pręcepta, & exempla hauriant.

Præterea edicimus Clericis, alijsve aliquo inferiorum ordinum gradu initiatis, si Clericalibus vestib. vti voluerint, ut tonsuram quoq; gerant, & reliqua, quæ præscripta sunt, proposito eodem pęnæ periculo, obseruent.

Laicis verò, qui Clericali habitu uti consueuerunt, ut in posterum birreti saltem forma, a Clericis, sub eadem pœna, internoscantur.

Quia autem difficile est propter multitudinem eorum, qui in Vrbem ex diuersis orbis terræ partibus conuenire solēt, Clericos a Laicis internoscere, ideo iubemus oēs, & singulos Clericos, in sacris ordinibus constitutos, aliosq; Beneficia ecclesiastica, etiam simplicia, obtinentes, qui in Romana Curia commorãtur, ad decem dies, ab harum literarum promulgatione, eos aũt, qui posthac in Vrbem venturi sunt, a die eorum aduentus numerandos, se in curia nostra sistere, & nomen, cognomen, patriam, ordines, & beneficia profiteri, & literas (vt vocant) dimissorias ostendere.

Qui autem aliquem eo gradu, & conditione, qua diximus, vel hospitij, vel famulatus, aliave causa, domi habent, aut in futurum sint habituri, illo de hac nostra lege præmonito, ad præstitutum tempus ad curiam nostram deferre.

Qui contra fecerit, vigintiquinque aureis, & carcere, aliave pęna, iudicio nostro irroganda, punietur.

Volumus aũt, & decernimus, vt his litteris, in locis solitis publicatis, & affixis, ita earum quoscunq; arctet executio, perinde ac si personaliter vnicuiq; intimatæ fuissent. In quorum fidem &c. Datum Romę in ædibus nostris die xxx. mensis Octobris. 1566. Pontificatus autem Sanctiss. D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ Quinti anno primo.

Alphonsus Binarinus Vicegerens.

Triphon Victorellus Notarius.

TRACTATVS IOANNIS BAPTISTÆ Pontani Aduocati Romani,

De Spolio, in libros quatuor distinctus.

LIBER PRIMVS.

SVMMARIVM.

1 *Spolium dicitur denegatio possessionis primo possessori.*
2 *Spolij iudicia duo: altera cum qualitate violentiæ, altera verò sine.*
3 *Violentiæ species, plures sunt.*
4 *Consensus est, licet coactus, nisi in casibus requirentibus purum consensum, vt in matrimonio.*
5 *Violentia compulsiua in pluribus differt ab expulsiua, & in pluribus congruit.*
6 *Violentia inquietatiua vocatur ea, in qua consensus abesse, & adesse pōt.*
7 *Spolium aliud violentum, aliud non violentum, aliud promiscuum.*
8 *Operis diuisio.*
9 *Violentiæ ratificatio per alium factæ pro violentia recipitur.*
10 *Agens prætorio interdicto legitimè agit, etsi prædo fuisset.*
11 *Colonus etiam subijcitur interdicto vnde vi.*
12 *Interesse debitum per violentum spoliatorem.*
13 *Mobilia respicit vis ablatiua, cum actione vi bon. rap.*

14 *Interdictum vnde vi, procedit etiam pro rebus etiam mobilibus.*
15 *Vtilis actio legis ei datur, cui etiam vltra uerba legis suffragatur æquitas.*
16 *Incorporalia recipiunt vtile interdictum vnde vi.*
17 *Familiæ violentia obstat domino per annum.*
18 *Condictio triticaria competit etiam pro violentia; & in plerisque differt ab interdicto vnde vi.*
19 *Bona fide possidens non conuenitur condictione triticaria.*
20 *Successor in vitium spolij, iure ciuili non tenebatur, & nu. 149.*
21 *Bonæ fidei possessor conuenitur ex æquitate l. si me & Titium. ff. si cer. pet. si non possideret ex tit. oneroso.*
22 *Conductor recusans restitutionem rei sub prætextu dominij, non auditur.*
23 *Spolium committit, qui rem per se detentam, alieno nomine restituere recusat.*
24 *Certa scientia principis facta confirmatio, tollit spolium.*
25 *Ciuilis possessio amittitur ex negligentia recuperationis naturalis.*
26 *Ciuili deperdita non potest naturalis recuperari.*
27 *Recuperatio ex interuallo admittitur in edicto, quòd met. cau. non aũt in subita violenta recuperatione idem euenit. nu. seq.*
29 *Spoliatus recuperat in continenti, etiam ab alio quam spoliante.*
30 *Cessio, an fieri possit de iure recuperandi in continenti.*
31 *Incontinenti dicitur regulariter in triduo, & specificè, secundum subiectam materiam.*
32 *Iudicis copia vbi desit, interuallo licet recuperare possessionem.*
33 *Turbatio possessionis ex interuallo non prohibita, sicut recuperatio.*
34 *Spolij secundi successor ex interuallo non conuenitur ex l. si quis ad se fundum.*
35 *Legis, inuasor, C. vnde vi, origo.*
36 *Iudicis decreto nullo possessionem capiēs incidit in pœnam l. meminerint, sed non criminaliter.*
37 *Index dicitur spoliare ex possessione capta virtute eius decreti nulli.*
38 *Pupillus ex violentia tutoris nullam pęnam incurrit.*
39 *Interdicta omnia dicuntur in rem scripta.*
40 *Possessio iudicis decreto nullo capta subijcitur pęnæ l. meminerint.*
41 *Iudex demandare potest parti victrici in vim executionis facultatem ingrediendi rem aliquam auctoritate propria.*
42 *Citatio potest per iudicem committi partis, sed citatus non teneretur ei credere.*
43 *Executio violenta non potest committi ipsimet parti per iudicem inferiorem principem.*
44 *Compensatio fit de possessione vtrinque nulliter capta sine violentia, cuius compensatio cessit.*
45 *Confirmatio possessionis peti posset citata parte, si fuisset non rectè tributa per iudicem.*
46 *Citatione eget executio in persona lib. secus in realibus in eadem re.*
47 *Citationis defectus in executione facta in re per alium possessa, nõ operatur incursum pœnæ l. meminerint.*
48 *Aliena res capta pro executione, quomodo restituatur domino.*
49 *Adiudicatio cum bona fide in re aliena tribuit causam præscriptionis.*
50 *Adipiscendæ possessorium ex l. fin. C. de edic. Di. Adr. requirit diligentem inquisitionem possessoris cum eius citatione.*
51 *Certa scientia factum non eget verificatione pręcum.*
52 *Decreto primo locus fit ex contumacia procuratoris.*
53 *Violentia rei propriæ, vel alienæ punitur ex l. si quis in tantam, cùm ante in re propria esset immunis.*
54 *Creditor occupans rem sibi hypothecatam punitur ex l. extat.*
55 *Incorporalium iurium distinctio.*
56 *Incorporalium quasi possessio venit sub nomine possessionis etiam in pœnalibus.*
57 *Actionis directæ, & utilis idem effectus.*
58 *Murus ab alio extructus, quando liceat alteri propria auctoritate demoliri.*
59 *Personalis minima pœna, maior censetur, quàm realis.*
60 *Canonicus per vim eiectus, non potest tollere ostium domus, nisi esset canonicalis.*
61 *Socius violenter ingressus rem communem, quando teneatur ad pœnam l. si quis in tantam.*
62 *Fideicommisso rem subiectam si hæres occupet per vim ab alio possessore, incidit in pœnam l. si quis in tantam.*
63 *Incontinenti recuperata possessio cum violentia non subiacet pęnæ l. si quis in tantam.*
64 *Furto capiens rem sibi prius furto subtractam non amittit pęnam quadrupli iam sibi quæsitam.*
65 *Pęna l. si quis in tantam, committitur etiam post recuperatam possessionem voluntariè, vel iudicialiter.*
66 *Omittendi crimen penitentia minuitur.*
67 *Donatio facta ecclesiæ non reuocatur ex ingratitudine prælati.*
68 *Capituli violentia vnà cum prælato præiudicat ecclesiæ secundum Ant. sed Abb. contra.*
69 *Bona ecclesiæ dicuntur in dominio Dei, & administratione prælati.*
70 *Capitulum per uim occupans bona prælati defuncti possessa per hæredem, incurrit pœnam l. si quis in tantam.*
71 *Error falsæ credulitatis quando excuset a pœna l. si quis in tantam.*
72 *Filij violentia nocet patri peculiotenus.*
73 *Credulitas est iusta in eo, qui peritiores consuluit.*
74 *Error iuris excusat mulierem in damnis, sicut masculum.*
75 *Mulier in iuris errore excusatur in damno euitando.*
76 *Masculinum continet fœmininum, nisi in maximè odiosis.*
77 *Rustici excusantur ex ignorantia, sicut milites.*
78 *Beneficialis violentia ponitur etiam pœna l. si quis in tantam. C. vnde vi.*
79 *Possessio amittitur virtute decreti apostolici.*
80 *Resignans si violenter fuerit eiectus a tertio, non agit ex l. si quis in tantam, licet de spolio sic.*
81 *Annalis regula cum sola detestatione locum sibi vendicat.*
82 *Pœnalia licèt cessent contra patrem, non tamen contra vitricum.*
83 *Furto sibi rem subtractam si dominus uiolenter recuperat, an incurrat pœnã l. si quis in tantam.*
84 *Filius occupans legitimam in vna re violēter, an incidat in pœnam l. si quis in tantam.*
85 *Legitima quota bonorum, deducta funeris impensa & ære alieno potest per iudicem consignari in aliqua re particulari eius arbitrio.*
86 *Legitima arbitrio iudicis consignari potest in aliqua re particulari, licèt sic quota bonorum.*
87 *Hæres conditionalis violenter rem occupans, quomodo puniatur.*
88 *Castrum per vim occupatum diruens, etiam tenetur ratione iurisdictionis ad pœnam l. si quis in tantam. C: vnde vi.*
89 *Beneficiália ipso iure puniuntur pœna c. eum qui. de præben. lib. 6.*
90 *Alexandrinæ pęnæ incursus non eget declaratione.*
91 *Criminalis non dicitur causa ex l. si quis in tantam, cuius pœna non applicatur fisco.*
92 *Ipso iure, quando incurratur pęna à lege introducta.*
93 *Beneficium occupans etiam sine vi, non adhibito executore, incurrit pœnam c. cum qui de præben. in 6.*
94 *Beneficij pleni possessio non potest capi sine executore.*
95 *Legis, si coloni origo. C. de agric. & censit. lib. 11.*
96 *Bona fides requiritur in agente.*
97 *Seruus, qui sese domino subtraxerit, potest recuperari ex l. si coloni, nisi clericus factus, vel diu se pro libero gessisset.*
98 *Bonæ fidei possessor, licèt non titulo, tenetur ex l. si coloni. C. de agric. & cē si. lib. 11.*
99 *Emphyteutæ rei ascripti, qui se subtrahunt, subiacent dispositioni l. si coloni.*
100 *Absolutio domini excommunicati non prodest ei ad recuperationem vasallorum, qui fuissent ab alio interim occupati.*
101 *Conductor recusans restitutionem vsque ad sententiam, tenetur vltra rem, ad eius etiam æstimationem, velut violentus spoliator.*
102 *Commodatum restituere recusans, incurrit pœnam l. conductores. C. loca.*
103 *Hæres conductoris non tenetur pœna l. si quis conductionis, ex recusatione restitutionis, nisi probata eius scientia.*
104 *Conductor potest recusare restitutionem rei ante tempus completum, nisi in bonis ecclesiæ cuius successor non tenebitur ad tempus tributum per prædecessorem licèt per aliquod tempus recepisset pensionem.*
105 *Pęnitentia non prodest violento in l. si quis in tantam. C. vnde vi. licèt prosit in terminis l. conductores. C. loca.*
106 *Possessio vacans capta ponitur ex l fi. C. vnde vi.*
107 *Anomalum dicitur iudicium possessorium rei vacantis.*
108 *Mobilia etiam continet prouisio l. fi. & l. inuasor. C. vnde vi.*
109 *Vacuam rem occupans tenetur ad interesse, licèt possidere desierit.*
110 *Vacantem occupans non tenetur, si doceat de dominio.*
111 *Vacuam possessionem relictam etiam per prædonem qui cœperit, tenetur ex l. fi. C. vnde vi.*
112 *Adipiscendæ possessori recipit exceptionem dominij.*
113 *Possessio non dicitur vacans quomodolibet possideatur, seu detineatur.*
114 *Ecclesiæ bona nunquam dicuntur vacua, cum sint penes Deum.*
115 *Canones plurimi conditi ante quasdam constitutiones imperatorias.*
116 *Canon, reintegranda, dicitur nouum ratione qualitatis non autem originis.*
117 *Canon, reintegranda, salubrior est cęteris remedijs spolij.*
118 *Canonis, reintegranda, remedium datur contra colonum commendatarium, cæterosq; alieno nomine detinentes, qui restituere recusent, ac communicatur cum omnibus iudicijs spolij. & nu. 150.*
119 *Annua præstatio si recusetur, agi potest ex can. reintegranda.*
120 *Annua præstatio non cohærens rei, si denegetur, potest agi de spolio ad restitutionem eiusdem status.*
121 *Annua præstatio decemnouennalis, licet sine titulo, si per alium denegetur, agitur de spolio.*
122 *Canon, reintegranda, etiam porrigitur ad mobilia.*
123 *Iudex incompetens si sequestret, potest de spolio agi.*
124 *Beneficij resignatio ad fauorem spoliantis non eximit eum a iudicio spolii.*
125 *Literæ apostolicæ, nisi expediantur ante captam beneficij possessionem, agi posset de spolio ex constit. Iul. III.*
126 *Colonus potest etiam conueniri ex can. reintegranda.*
127 *Spolio agit qui possidet per alium, non is, qui pro alio.*
129 *Ratificatio non operatur, re non integra.*
129 *Reintegranda agitur contra, possidentem titulo & bona fide.*
130 *Cessio persecutionis violenti spolij valet, cum etiam personalia videantur.*
131 *Cessio fieri potest de rebus transmissibilibus.*
132 *Actio personalis in rem scripta transit in singularem successorem sine cessione.*
133 *Heres filius, qui quæsiuit possessionem patri ignoranti si pro eo illam retineat defuncto continuat sine alio facto.*
134 *Possessio continuata, statuto in hæredem, dicitur ficta, nec restitui tibi lis in spolio,*

spolio, nisi ab initio fuisset vacua & nu. 136.
135 Ficta possessio parit etiam fictum spolium.
136 Fictiones plures non debent concurrere.
137 Colonus retinens possessionem pro hærede post obitum domini verum possessionem ei quærit ante possessionem captam.
138 Symoniæ exceptio obstat agenti de spolio beneficij.
139 Resignans si reseruet sibi vsumfructum, quid agat.
140 Fructus sibi retinens in resignatione, ciuilem possessionem transfert.
141 Contumacia propria spoliatus à iudice, potest post purgatam contumaciā de spolio agere.
142 Prebende res connexa peti potest per spoliatum prebēda, licèt eius rei possessionem nunquam habuisset.
143 Resignans spoliatus à resignatario, non agit spolio.
144 Abbas non tenetur de spolio de re concessa monacho ad eius nutum.
145 Canonicus regularis licèt sit regulariter incapax beneficij, tamen ex possibili capacitate agit de spolio.
146 Excipiens de spolio in verò iudicio si succumbat, potest principaliter de spolio agere.
147 Actor potest esse pupillus in spolio sine tutore, sed non reus.
148 Iactotionis causa frustra de spolio agitur, de quo agens fateri dicatur se non possidere.
149 Capituli, sępe, de restitutio. spoliat. origo.
150 Reintegrandę presidium competit in cunctis casibus spolij.
151 Scientia quandocunque proueniens de vitio spoliatiuo sufficit ad effectum c. sępe, de restit. spol.
152 Matrimonialis impedimenti scientia quo ad prolem sufficit ante natiuitatē quandocunque.
153 Scientia dubia inducit tertium statum inter bonam, & malam fidem, quæ si initio aduenerit operatur malam fidem, secus si postea.
154 Prędoni non competit remedium c. sæpe, de restit. spol.
155 Spoliator violentus condemnatur, etiam si non possideat.
156 Restitutio possessionis officio iudicis poterit dari ei, cui competeret restitutio in integrum, cessantibus cęteris remedijs.

PRAEFATIO OPERIS.

1 QVONIAM igitur omnis præsens disputatio de spolio futura est, sumendum est initium ab vniuerso genere spolij, cuius † verbum sit in iure latissimum, continēs id omne, cuius restitutio denegat̄ primo possessori; plures tamen habens in se sinus, ac species inuicem dissimiles, varijsq; temporibus editas, & proprijs subsidijs munitas, prout temporum euentus, & occasio postulare videbantur. Quorum omnium sit ab incunabulis cognitio deducē da, vt ex vera eorum notitia, hanc quam petimus spoliationis materiam, plenariè perlustremus. Quæ quidem non suo ordine, oculis, ac menti obiecta, quasdam tenebras interdum afferat, vt pleraque videantur inter sese pugnare, quæ tamē temporum distinctione adhibita, facillimè concordentur.

DE SPECIEBVS Violentiæ. Cap. I.

HVius quidem spolij iudicium, licet à violentia primordium assumpserit, successiuo tamē tempore plurima spolij iudicia inducta sunt, etiam contra possessores nullatenus violentos, adeo vt hoc spo-
2 lium, de quo tractamus, duas † partitiones principaliter respiciat, quarum altera sit cum qualitate violentiæ: altera verò sine violentia: nec quælibet violentia hoc spoliatiuū iudicium pariat, sed quædā sit, quæ alio præsidio muniatur: qđ facilè apparebit, si ad oculum proponantur omnes violentiæ
3 species, inter se plurimum distinctę, † quarum aliæ nullū prorsus habeant consensum eius, qui violentiam patitur: aliæ hēant consensum, sed coactum: aliæ verò sint promiscuæ, in quib. possit consensus abesse, & adesse. Vis etenim expulsiua, quæ in immobilibus versatur, omni prorsus consensu careat, habens in se apertum dissensum, ad quam coercendam prodita sint plurima iuris præsidia, mox suo loco excutienda. Vis autem ablatiua ad mobilia pertinens, nullum pariter habeat partis lęsæ consensum. Bar. in l. extat. nu. 3. ff. quod me. cau. Inn. in c. super hoc. nu. 1. de renun. Ias. in l. si quando. in prin. C. vnde vi. In turbatiua etiam vi deficit in totum consensus, siue versetur in mobilibus, cui medetur interdictum vtrobi, siue in immobilib. in interdicto vti possidetis. gl. in l. j. §. item Iulian. ff. de vi & vi ar. Cy. in l. j. nu. 8. C. vbi cau. sta. Bar. in d. l. extat. Corn. latè consi. 33. lib. 4. Vis verò compulsiua, cui prospicit edictum, quod met. cau. licet habeat coactum consensum, nomen tamen consensus reci-
4 piat: cum & consensisse censeatur, qui per metum † cōsenserit. l. si mulier. §. si metu. ff. quod me. cau. gl. in l. j. §. metum. e. ti. Fely. in c. j. nu. 2. de iureiuran. Rota in no. decis. 374. in fin. nisi tamen esset talis res, quæ formaliter requireret puritatem consensus cum qualitate libertatis, qua libertate cessante, consensus penitus euanesceret. Indeque fit, quòd si matrimonium (velut summam libertatem exposcens) per metum contrahatur, omni cō sensu requisito careat. c. significasti. de eo qui dux. in vxo. c. cum locum. de sponsa. vbi Abb. & in c. veniens. nu. 8. c. cum dilectus. c. consultationibus. in fi. eo. ti. Fely. in c. causam matrimonii. nu. 7. de offi. deleg. Ias. in l. interpositas. 1. no. C. de transa. Cald. in cō si. 1. quod me. cau. Paris. consi. 53. nu. 41. & consi. 58. nu. 56. consi. 60. nu. 4. cōsi. 65. nu. 11. li. 4. & dicit Staphil. in tract. de litt. Apos.
5 fol. 66. col. 1. † Ex prædicta tamen violentia compulsiua cū cōsensu licet mēdoso, multo mitius in iuditio agitur, quàm in expulsiua, in qua plura specifica remedia competant, quæ non reciperentur in compulsiua, vt per Paris. consi. 1. nu. 176. li. 1. Nec in compulsiua detur præsidium, de quo in l. si quis in tātam. C. vnde vi. vt ibi dicit Bar. in 3. oppo. & in l. extat. nu. 4. quod met. caus. Nec compulsiua rem efficiat litigiosam, sicuti expulsiua. Bar. in l. sequitur. § si rem. nu. 3. de vsucap. Nec pro compulsiua competat remedium introductū in l. meminerint. C. vnde vi. vt per Alex. in l. à diuo Pio. §. in venditione. nu. 6. ff. de re iudi. & ibidem Iaso. nu. 13. Aequo tamen iure censeantur compulsiua cum expulsiua in terminis. l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iuli. de vi. & l. extat. quod me. cau. sicut inquit Alc. post Barto. in d. §. in
6 venditione. nu. 5. in fi. & in d. l. si quis ad se fundum. col. fin. † Illa aūt violentia, in qua diximus posse consensum abesse & adesse, appellatur inquietatiua, quæ non in eiiciendo, sed in faciendo versatur, iuxta l. metu autem. ff. quod me. cau. per Bart. in d. l. extat. nu. 3. & in l. fi. nu. 5. e. ti. Neq; per eā vim amittat̄ ius rei quod amitteretur ex violentia expulsiua. Neq; eius factū deleat̄ ex secunda violentia, ex dictis per Bar. in d. l. si quis ad se fundum. in fi. Proptereaq; in hac violētia fuerit tributum specificum interdictum, quod vi, aut clam, ab aliis distinctum in l. j. e. tit. & refert Ias. in l. si quando. nu. 6. C. vnde vi. Est & quædam tertia species, quasi violentiæ (quam ita appellat Dec. in consi. 91. col. penul. ver. 3.) velut in qua nulla vis fiat personæ, sed tantum rei, quę sit possessore vacua, vt siue mobilis sit: siue immobilis, nouum habeat remedium in l. fi. C. vnde vi. si tamen dolus cum violentia concurreret, quo cessante, æquè cessaret id remedium, sed daretur condictio ex l. inuasor. eo. ti. vt ibi dicit Bart. in fi. & in d. l. fi. Quod latius proprio loco discutietur. Harum autem omnium specierum violentiæ, quas recitauimus, illa est, quæ propius accedit ad spolium, de quo tractamus, quàm expulsiuam nominauimus: cum cæteræ omnes distinctas habeant actiones, & prosecutiones à iudicio spolij discrepantes. Neque tamen sit vsque adeo hoc spolium connexum cum violētia expulsiua, vt ab ea secerni nequeat, cum vt mox dixi, pleraq; sint iudicia spolij, q̄
7 ex se subsistant sine aliqua violentia. Sunt etenim † tripartita, quorum alia expetunt qualitatem violentiæ, alia sint specificè introducta contra non violentum: quædam verò sint communia, tam contra violentum, quàm non violentum. Eorum etiā quæ sunt sine violentia: quædam sunt quæ respiciunt spolium cum annexo vitio; aliæ sine vitio: omniumq; præfatorum iudiciorum pars sit rei tantum persecutoria; pars verò pęnæ tantū, & quædam tam pœnæ, quàm rei, vt ex inferius dicendis apertissimè colligetur.

Diuisio totius operis. Cap. II.

8 IN quib. plenissimè exponendis hoc ordine progrediar, † vt primum vniuscuiusq; iudicij originem, atq; initiū proponam, quodve tempore in singulis speciebus spolii fuerūt propriæ constitutiones editæ, & qua de causa, vt eorum initiis rectè cognitis, reliquorum vera notitia recipiatur ad præcidendas præsertim disputationes interdum exortas, dum quęsitum est, quod nam ius spolij esset noui iuris inductiuum, vel aliorū correctiuum, aut limitatiuum, in quo interdū valde fuerit æquocatum, ex ordine temporum ignorato. Ac successiuè sint exponendæ omnes partes iudicij spoliatiui; cum non alia ratione fuerint desuper leges conditæ, quàm vt eorum transgressores mucrone iustitiæ iudicialiter compescerentur. Inchoādum sit igitur ab ipso iudice, coram quo iudicia hæc legitimè exerceri possint; deinceps tractandum de libellorum porrectione, quib. cautius, & celerius ad victoriam properetur, quibusve cautelis, ac verbis possessorium tantum intētetur, aut petitorium cumuletur: deq; eius suspēsionis effectu. Post hac suo ordine annectēdæ sint congruæ probationes actori necessariæ ad obtinēdum in singulis iudicijs spolij, omnesq; insuper exceptiones proponendæ, quæ vel prorsus perimant, aut saltim differant cuiusque generis spolium. Tractaturi demum de eius sentētia, cum subsequēti appellatione, & executione, ac fructuum recuperatione. Quib. saturissimè explicitis, ac digestis in quatuor libris, pauca admodum erunt desideranda, q̄ ad hoc spolij iudiciū ptineant.

De ordine & virtute singularum actionum spolij. Et prius de violento. Cap. III.

AVspicabor itaq;, Deo optimo duce, ab origine, vt sum pollicitus, singulorum iudiciorum spolij, quorum initia recitaturus

tatturus ab eo exordiar, quod est & antiquius & odiosius ,ppter insitam qualitatem violentiæ, qua nihil sit societati humanæ exitiosius, nilq; tam iuri, & legibus contrarium, quàm per vim agi: vt merito huic violentiæ inter prima iuris initia prospectū fuerit per Vrbanum † Prætorem, qui rectè existimans, primū &
9 maximum pręsidiū ciuitatis fore, ab ea vim abesse, proprio edicto vetuit ac interdixit, cuiquam possidenti vim inferri in l. j. ff. de vi & vi ar. Cuius interdicti uirtus fuit deinceps per Iurisconsultos ampliata, etiam contra eos, qui violentiam mādauerint, seu ratam habuerint, in d. l. j. §. hoc interdictum. §. deiecisse. & §. quoties. Fuit successiuè eadem interpretatio per sacros canones meritò approbata sub Inn. III. in c. cū ad sedem. de rest. spo. vt ibi dicit Abb. in prin. & Roma. in l. rem quæ nobis. nu. 7. ff. de acqu. poss. Cuius prætorij interdicti directum ac proprium subsidium ei competat, qui fuerit è possessione rerum immobiliū deiectus, quibus tantum vis expulsiua cōueniat, vt in d. l. j. §. hoc interdictum. Abb. in c. querelam. § fi. de elect. Nec referat, quod agens eo interdicto fuisset prædo, cum nihilominus legitimè
10 † ageret, vt in d. l. j. c. in literis. de resti. spol. Abb. in c. sæpe. nu. 17. eo. ti. & in c. cum ecclesia. nu. 32. de caus. poss. & propr. Lucas de Pen. in l. si coloni. nu. 23. C. de agric. & censi. lib. 11. Nam licèt regulariter ex prędscriptione ēt triginta annorum, nullū ius agendi quæratur malæ fidei possessori, sed tantum excipiendi, ex nota. in l. Celsus. ff. de vsuc. In hoc tamen interdicto id specificè receptum sit in odium violentiæ, vt qui eam patitur, & si prædo sit, agere possit ad possessionis recuperationem, nisi ex eisdem actis in iudicio receptis iam constitisset ex eiusdem cōfessione, illum fuisse prædonem vt per Abb. in d. c. in literis. nu. 25. versi. sed tenendo, & in d. c. cum ecclesia. nu. 26. vers. sed circa. Corset. de spoli. limit. 5. Staphil. de litter. Apos. fol. 178. col. j. in paru. Id tamen interdictum ita demum tribuitur, si tempore eiectionis agens verè possideret. Nec aliàs propriè eiectus diceretur. d. l. j. §. interdictum autem. Abb. in c. significauerunt. 3. nota. de testi. adeo vt recepta ea opinione pro vera, ꝙ immissus in possessione ex primo decreto, non propriè possideat, minus ei hoc interdictum opitularetur, velut exposcens veram & propriam pos-
11 sessionem. Spe. de primo decre § fi. nu. 14. ver. sed quid si. † Dabitur tamen hæredi ipsius eiecti possidentis, licèt hæres nūquam possederit, cum in eum id ius agendi transeat ex repręsentata persona defuncti. d. l. j. §. hoc interdictum. eademq; ratione passiuè competat cōtra omnes vniuersales successores, vt ibidem dicitur, & per Abb in c. quia. nu. 7. de iud. sed ad id tātum cōtra hæredem dabitur, quod ad eum peruenerit. Nec ad aliud quicquam teneatur ex violentia per alium patrata d. l. j. § fi. cum seq. de vi, & vi ar. sed contra singularem successorem cessabit. Abb. in d. c. sæpe. Io. Bap. Rota. decis. 1378. 3. no. contra quem fuit (ex interuallo tamen) nouum remedium proditum, de quo in d. c. sæpe. vt vberius in eo dicam. Eodemque interdicto experiri poterit colonus, qui fuisset ab alio per vim eiectus, ac pariter cōtra ipsum passiuè agi poterit, siue locatorem ad possessionem non admiserit, siue eum, cui locator ipse fundum vendidisset. l. colonus. l. cum fundum. ff. de vi, & vi ar. de quo videnda gl. 2. in l. emptorem. C. loca. Fely. in c. ex parte. il 2. nu. 4. de rescr. Aequè etiā hoc directum interdictum suffragabitur ad recuperationem
12 omnium damnorum, & † interesse, quæ quisquam passus fuerit ex violentia sibi illata, de quibus sit prius. & ante omnia inquirendum, & examinandum. d. l. j. §. rectissimè. l. 4. C. vnde vi. Bart. in l. si quis ad se fundum, 1. oppo. C. ad l. Iul. de vi. Pau. de Cast. cō si. 318. nu. 3. li. 1. Signoro. consi. 75. nu. 2. Inter quæ damna contineantur etiam omnes fructus, qui potuissent percipi per violēter spoliatum l. si de possessione. C. vnde vi. de quibus fructibus
13 inferius latè disputabitur. † Pro rebus autem mobilibus, in quibus non versetur propria vis expulsiua, sed ablatiua, prospectū est per aliud prætorium edictum vi bon. rap. §. j. Insti. eo. ti. Ias. in l. si quando. nu. 2. C. vnde vi. Oldr. consi. 190. in fi. Quamuis forte Domini de Rota has ciuiles actionum subtilitates paruipendētes, more canonum, (vt in ca. dilecti. de iud.) promiscuè recepe-
14 rint libellum interdicti vnde vi in † rebus mobilibus in eorum decis. 157. in no. & 409. in antiq. nisi dicamus id fuisse seruatum virtute clausulæ adiectæ; Non se astringens, quę passim in libellis apponi soleat: aut ibi Rotam intellexisse de rebus mobilib. solo cohærentibus; quibus licet non consonent verba huius interdicti: tamen quia eius mens, & ratio illis conuenit, vtile pro his detur interdictū, ex ea iuris interpretatione recepta, ut quoties æquitas suggerit quamuis uerba legis deficiant, utilis actio
15 † tribuatur: æquumq; sit interdictum dari pro integra recuperatione cuiuscunq; commoditatis per violentiam amissæ; ac res solo accessoriè eodem iure censeantur cum ipsa re principali. l. 3. §. pertinet. ff. de vi, & vi ar. Abb. in c. querelam. in fi. de ele. Fasto. dub. 17. Ea propter vtilis huius interdicti actio detur pro seruo ascriptitio, & pro omnibus instrumentis fundo cohærentibus, & in eo existentibus. l. j. §. si fundus. ff. de vi, & vi ar. Cy. in l. j. nu. 8. C. vbi cau. status. pro quibus etiam detur hoc utile interdictum, quamuis fundus, cui res ipsæ cohærēt, fuisset integraliter restitutus, vt in d. §. cum fundus. Hisque rebus peremptis etiam sine dolo euidenti poterit effectualiter agi ad earum æstimationem, eadēmet vtili actione, in qua sufficiat dolus præsumptus, in quo præsumatur semper versatus qui violentiam intulerit, quamuis possidere desijsset. l. j. §. rectissimè. & §. si interdicto. & l. si vi me. de vi, & vi arm. Abb. in c. sæpe. nu. 10. de resti. spol. Eritque in facultate agentis, vel petendi æstimationem ab ipso spoliatore, vel rem ipsam ab eius successore in vitium, neq; altera via delecta, altera sit præcludenda, vt ibidem dicit Abbas in fin.
16 † Eodemq; vtili interdicto vtimur pro recuperatione commoditatis iurium incorporalium, quibus per violentiam fuerimus priuati, cū in his suffragari desint edicti verba, ex quo egeamus vtili remedio ex edicti mēte deducto pro recuperatione cuiusque iuris incorporei. Bart. in l. 3. §. vnde vi. ff. de vi, & vi ar. Abb. in c. querelam. in fi. de elec. & in c. cum ecclesia. num. 37. de cau. poss. in c. ex conquæstione. nu. 9. de resti. spol. Spec. eo. ti. §. nunc dicamus. nu. 9. Fasto. in d. dub. 17. Ideoq; eodem vtili interdicto succurratur tam eiecto è quasi possessione iurisdictionis, q̄ alterius cuiusq; iuris. l. si plures. §. j. ff. de vi, & vi ar. Bar. in l. sequitur. §. si viam. nu. 5. ff. de vsuc. Idemque vtile interdictum dabitur in eum, qui ab initio possessione clādestinè occupata, anteriorem possessorem reuersum non admiserit, ex quo diceretur ei vim inferre. l. clam. §. qui ad nundinas. ff. de acq. poss. & not. in l. non ab re. C. vnde vi. Cy. in l. si nulla. in fi. C. de acq. poss. Pau. de Cast.
17 consi. 399. nu. 3. lib. 1. Soz. consi. 22. nu. 17. libr. 4. † Quod quidē interdictum vnde vi, licet perpetuum sit, si agatur contra eum, qui vim intulerit, per se, vel alium, seu ratum habuerit, & sic ,ꝑprium factum adhibuerit: si tamē sine aliquo eius facto, aut culpa, eius familia vim intulerit, huius interdicti prosecutio concluderetur anno, si inde nihil ad dominum familiæ deuenisset. l. j. in prin. & §. familię. ff. de vi, & vi ar. gl. fi. in l. extat. ff. quod me. cau. De eo verò, quod ad ipsum dominum ex facto suæ familiæ deuenisset, vtile quidem, sed perpetuum daretur interdictum, cum directum nullatenus competeret. Abb. in c. cum ad sedē. nu. 29. de resti. spol. Id nanq; vtilis interdicti præsidium tribuit̄ etiam contra eum, sine cuius mādato eius familia rem per violentiam abstulisset, quæ ad eius manus peruenerit: ne aliàs possessio ita vitiosa, & violēta remaneret impunis penes dominū, vt ibi dicit Abb. ac æque dabitur vtile interdictum cōtra eum, qui dedisset generale mandatum procuratori spolianti, si res postea ad eum deuenerit, qui licet directo non teneretur ex eo generali mandato, in quo non præsumatur delictum. l. meritò. ff. pro socio. c. j. vt lit. non conte. Rota in nota. decis. 81. Tamen quia res vitiosa ad eum peruenit, dabitur ex æquitate etiam cōtra eum vtile interdictum: nec secus futurum, si de eo certioratus, id non statim pro posse correxerit, aut de se ipso suspicionē nō purgauerit, vt tradit Aegi. decis. 510. & seq. & decis. 531. in fi.

In odium quoq; violenti inuasoris specificè receptum est, vt quamuis rēr ratione solius possessionis non sint à iure condictiones introductæ, sed ratione ipsius rei (cum possessioni tantum interdicta conueniant) tamen à rēa receditur, vt ex causa violentiæ, ne dum ipsa res, sed & possessio à non domino con-
18 dici possit † triticaria condictione. l. 2. & ibi gl. fi. ff. de condic. tritic. § j. Insti. de interdic. Luc. de Pen. in l. si coloni. num. 21. C. de agric. & censi. lib. xj. Et secundum quosdam pro recuperatione possessionis eiusdem fundi, potest concurrere triticaria, cum interdicto vnde vi, vt latè refert Spec. de acto. §. 1. nu. 68. Quod interdictum in eo differat à triticaria, quę competat pro re mobili principaliter per vim subtracta. l. j. in fi. de triti. cum interdictum hoc (vt mox dixi) res tantum immobiles respiciat: in eoque pariter differant, quod ex interdicto agi possit ad ęstimationem rei mobilis connexæ, & peremptæ. l. j. §. rectissime. ff. de vi, & vi arm. cum triticaria agi nequeat ad aliquam æstimationē, sed tantum ad ipsius rei possessionem, ac æstimatio recuperanda sit propria actione vi bonorum raptorum.

Nec vndiq; tutum sit quod dixit Ale. in consi. 92. col. 2. lib. 5. quod triticaria condictio dari possit ꝯ bonæfidei possessorem,
19 cuius contrarium † dr̄ in l. 2. ff. de tritic. videlicet vt detur ei, qui fuerit eiectus, quod quidem raptorē respiciat, vt dicit ipsemet Alex. in l. rem quæ nobis. ver. & propter hanc. ff. de acq. pos. Neque Bar. citatus ab Alex. in d. consi. 92. figat pedem, sed dubium excitet, sub verbo fortè, nil in eo concludens, quod nec etiā eo tempore potuisset verificari in bonæfidei successore illius, qui
20 per vim occupauerit, † cum iure ciuili, quo talis condictio inducta est, nihil fuisset dispositum de successore ipsius violenti, cuius quidem fuit primum ratio habita iure canonū, nouo ad id remedio introducto in c. sæpe. de resti. spo. vbi oēs, & Cyn. in l. si nulla. in fi. C. de acq. pos. cum nec iure ciuili consuleretur ꝑ officium iudicis contra successorem ēt in vitium, ut est cōis relata per Ripam in d. ca. sæpe. nu. 9. Neq; fuerat iure ciuili introductum aliud præsidium pro possessione qūolibet recuperanda, vltra hoc interdictum (vsque ad tempora eorum Principum,
21 de quibus dicam inferius) nisi solum ex l. si me & † Titium. ff. si cer. pet. ex rñsis Pauli antiquissimi iurisconsulti, qui ea lege ,ꝑspexit pro recuperatione possessionis cōtra bonæfidei possessorem, cuius legis æquitatē interpretes traduxerunt ad hāc materiam

teriam ſpoliationis,vt quomodolibet res aliena,licet optima fide teneretur,ei ſit reſtituenda,qui antea poſſediſſet,ne quiſquã cum alterius iactura locupletaretur,vti dicunt Bar.in l. ſi coloni.vbi Lucas de Pen.nu.21.C.de agric.& cenſi.lib.11.Ale.conſ.92.col.2.ver.ſed præmiſſis.lib.5.Corn.conſ.18.lit.C.lib.1.Pet.de Peru.conſ.509.col.2.Abb.in c.grauis.nu.5.de reſti.ſpol. Indeq; ſit quod eius legis æquitas ceſſet, ſi poſſeſſor docuerit de titulo oneroſo,vt eſt cõis relata per Alexã. in l.rem quæ nobis.col.3.ver.ſed non puto,& Soz.col.2.ver.& conſidera.Quamuis idem Alex.in d.conſi.92.col.2.dicat eam l.ſi me. generaliter ſuffragari contra omnes,qui alterius poſſeſſionem bona fide retinerẽt nulla adhibita diſtinctione tituli lucratiui,aut oneroſi.cõis verò opinio ſit pro diſtinctione.

De origine & effectu l.Si quis conductionis.C.loc. Cap.IIII.

POſt Prætoris interdictum vnde vi.de quo iam diximus, ex ordine temporum inter conſtitutiones Principum de Spolio editas,offert ſe in primis conſtitutio legis, ſi quis conductionis.C.loca.condita tempore Diocletiani Imperatoris,qui regnauit in annis Domini Redemptionis humanæ 286.cum poſt id interdictum nulla fuiſſet eatenus lex edita ſuper fauorabili reſtitutione poſſeſſionis, qua primum le- 22 ge fuerit conſultum contra † conductores, qui palliata quadã violentia,locatores ipſos propria poſſeſſione deturbaſſent ſub ſpecie quæſtionis dominij,in quo id ſalubre remedium introduxerit, vt in primis poſſeſſio conductoribus concredita ſine mora reſtitueretur,ipſis inauditis ſuper prætenſo dominio, donec rem ipſam integrè reſtituiſſent.Bart.in l. commodare col.2.verſi.aut reus.ff.loca.Alex.in l.ſi aliquam rem.nu.34.in l. ſi qs rem.in fi.ff.de acq.poſ.Dec.in regu.neq; pignus.num.4.Nam & 23 † ſpoliare dicatur,qui alieno nomine rem detinens,illam tempore congruo reſtituere recuſat.l.colonus.ff.de vi & vi ar. Bal. in l.non ab re.C.vnde vi.vbi Bart.nu.2.& in l.fi.ff.de præca.Spe. de loca. §.poſtquam.nu.8.Anchar.conſi.248.nu.4.Alexã conſi.90.nu.2.lib.5.Vt cum interdictum vnde vi. apertam violentiã compeſceret,hæc conſtitutio etiam tacitam uiolentiam corrigat in conductoribus,qui rem ipſam reſtituere abnegent, non habita ratione,an locans eſſet dominus,ſed id tantum ſufficiat, ꝙ res conductionis titulo alterius nomine detineretur, vt dicitur in gl.magna.in fi.in l.ſi quis in tantam.C. vnde vi. Eademq; ratione huius legis ſubſidium commune ſit etiã cõtra eos qui rem commodatam,vel aliàs detentam propriis authoribus reſtituere tenuerint,ex quo ſpoliare dicantur.Bart.in l. ſi rem aliquam.l.2.nu.3.ff.de pigno.acti.& in d.l.commodare. Abb. in c. inter dilectos.nu.16.de fide inſtrumen.& poſt eum latè Corſe. Io.de Imo.conſi.105.num.8.& latiſſimè tractabitur inter exceptiones in eo congruas.

De origine & effectu l.Authoritatem.C.vnde vi. Cap. V.

SVb eodẽ principe Diocletiano pariter ortum habuit lex, auctoritatem. C.vnde vi.contra eos, qui ſub clypeo Imperialis auctoritatis rem violenter occupatam retinere 24 auſerint. Ne talis authoritas ſi eis in aliquo † profutura'. Idemque ferè tanquam ſalubre remedium, fuit longo poſt interuallo renouatum & comprobatum per Archadium,& Honorium imperantes in annis Domini 399.in l.fi.C. ſi per vim, vel alio modo.de qua Roma.in l.rem quæ nobis.nu.12.ff.de acquir. poſ.ne is qui violentiam paſſus fuiſſet ex tali principis auctoritate,aliquod detrimentum ferat,vt dicunt ibi Doc.& Bal. in l.j.in prin.C.de Carbo.edic.Iaſo.in l. iuſtè poſſidet.2.limita ff. de acquir.poſſeſ.& ibi Soz.ver.ſecunda concluſio.Fely.in c.poſtulaſti nu.65.& 70.quod planè etiam reciperetur,quamuis ita confirmata poſſeſſio ad ipſummet principem pertinuiſſet, ut dicit Saly.in d.l.authoritatem.vt nec ſpoliantes cum litteris regiis hoc iudicium reſtitutorium euitarent ex mẽte eiuſdem legis,vt inquit Afflic.deciſ.116.num.5.de quo inter exceptiones vberrimè videbimus.Nam ratione violentiæ,tanquam iuri ꝓrſus aduerſæ,omnis confirmatio principis cenſeatur ſubreptitia & per circumuentionem obtenta.Bal.in c.2.per quos fiat inueſti.Fely.in d.c.poſtulaſti.nu.69.niſi ex vera eius ſcientia, de qua conſtaret,fuiſſet per principem facta confirmatio,ex quo rata, & firma futura eſſet,ex præſumptione iuſtę cauſæ in facto principis cum præuia eius certa ſcientia,vt ibidem per Fely.dicentẽ idem fore,ſi de occupatione fuiſſet facta expreſſa mentio, ſiue tantum tempus effluxerit,vt veriſimiliter violenta occupatio deueniſſet ad notitiam principis.

De origine & virtute l.ſi quis ad ſe fundum. C. ad legem Iul.de vi. Cap. VI.

DIocletiani cõſtitutiones prædictas ſucceſſiuo tempore ſequitur conſtitutio,de qua in l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad l. Iul.de vi.ſub Conſtantino I.q imperauit in annis Domini 309. per quam quidem ad euellendam omnem ſpeciem violentiæ, conſultum fuit contra eos,qui ex interuallo rem ſibi violenter ablatam pari violentia recuperauerint,non expectata, ſed tacitè contempta iudiciali auctoritate,ſibiipſis ius dicendo contra formam iuris.l.extat.ff.quod met.cau.l.pen.ff.ad l.Iul.de vi.pri- 25 ua.l.1.C.de ſuffra. † vt meritò qui per vim,& ex interuallo rem ſibi ſubtractam ex ſe ipſo recuperauerit,in pœnam ſuę audacię ad reſtitutionem ipſius rei tenebitur,vt eſt communis cũ Bart. in dicta l.ſi quis ad ſe fundum.1.oppo.cum ex illo tempore intermedio,vna cum naturali poſſeſſione per violentiam amiſſa,deperdatur etiam ciuilis propria culpa,ex negligenti recuperatione,vt cenſeatur amitti eodemmet timore violentiæ, quo fuiſſet naturalis amiſſa,vt per Pau.de Caſtr. conſilio 399.num. 26 3.lib.1.Pute.deciſ.2?7.lib.1.† Nec ſine ciuili retenta poſſit propria manu naturalis recuperari, ſed recuperata reſtituenda ſit, ita vt poſtremum ſpolium expurgetur.Bar.in dicta l.ſi quis.colum.3.in fi.Paul.in dicto conſi.num.4.Pariſ.conſi.24.num.31.& 27 conſil.41.nu.42.lib.1. († licet ea recuperatio ex interuallo recipiatur ad effectum vitãdi edictum,quod metus cau.l.ſed & partus.§.j.ff.quod metus cau.) Non tamen idem euenturum in ſu- 28 bita violenta recuperatione,quæ de iure ſit † licita, virtute ciuilis poſſeſſionis adhuc retentæ, ex qua legitimè poſſit naturalis recuperari.l.clam poſſidere.§.qui ad nundinas.ff.de acquir.poſ. l.3.§.cum igitur.l.qui poſſeſſionem.ff.de vi & vi arma.c.olim.il 1.de reſtit.ſpol.Soz.conſi.122.num.12.lib.4.Dec.conſi. 460.nu. 17.Pariſ.latè dicto conſi.24.num.14.& ſeq.Caſſad.de reſtit.ſpolia.deciſ.4.num.4. Idemque euenturum, ſi ſpoliatori in continenti reuerſo animo recuperandi,oſtium clauderetur,cum inde eliceretur animus feſtinæ recuperationis, licèt nondum aſſecutæ,quæ ſi continuetur poſt naturalem amiſſam, poſſet nihilominus legitimè recuperari,non obſtãte lapſu temporis.Bar. in d.§.cum igitur.Roma.in l.ſi verò.§.de viro.40.fallen.verſ.13. ff.ſolu.matr.qui dicit id æquè licere ex interuallo, ſi res tunc nõ recuperata fuiſſet de proximo peritura ex imminenti corruptione ipſius rei,aut fructuum.gl.in l.ſi alius.§. belliſſimè. & in l.fi.§.ſi ad ianuam.ff.quod vi aut clam. cum cæteris ibidem relatis per Roma.Quæ autem diximus de recuperatione facta in 29 continenti,ſibi etiam locum † vendicant,licèt per violentiam ea poſſeſſio recuperaretur de manu alterius, non primi inuaſoris,ſed ſucceſſoris ſcientis cum omnimodo talis poſſeſſio, tanquam legitimè recepta non ſubiaceret alicui reſtitutioni, vt p Abb.in conſi.100.colum.2.lib.1.Caſſad. de reſtit. ſpoli.deciſ.4. ſed non idem futurum, ſi recuperaretur poſſeſſio exiſtens penes alium bonæfidei detentorem,quæ licet recuperata, nihilominus eſſet ei reſtituenda. l.3.§.cum igitur.ff.de vi, & ui arm.gl. in l.j.§.neceſſario.vbi Bar.ff.ſi ven.nomi.Mohe.deciſ.86.in cauſa Ferrar. dicens ceſſare feſtinam recuperationem, ſi poſſeſſio fuiſſet capta ex Pontificis,aut iudicis auctoritate.Hęc tamen ſu- 30 bita recuperatio,etiam in caſib.licitis per ſemetipſum fieri † debeat,vt non poſſit alteri in totum demandari, ne videretur dubitare ſe poſſe repelli,ac timore perterritum non intereſſe recuperationi, ex quo ciuilem eatenus retentam,ex tali timore amitteret.l.cum fundum.§.quæſitum.ff.de vi,& vi ar.Roma.in l.ſi cum dotem.§.tranſgrediamur.nu.46.ff.ſolu.mat.

In continenti autem recuperatio, licèt tunc demum regula- 31 riter facta † cenſeatur,ſi intra triduum fiat.Bart.in l.j.§.cum igitur.ff.de vi,& ui arm.& in l.1.C.vnde vi.Lucas de Pen.in l.ſi coloni.num.45.& 58.C.de agric.& cenſi.Archid.in ca. reſtitutio. num.5.3.quæſtio.j.Ripa in l.j.nume.13.ff.quorum bonor.Abb. in conſi.100.nu.1.lib.1. Attamen ſubiecta materia aliud interdum ſuadebit,vt per Bar.in d.§.cum igitur. Ideoque poſſeſſionis recuperatio tanquam licita recipienda ſit,etiam ex interuallo facta,ſi ageretur de ſpolio alicuius fortilitij,cuius propera recuperatio ſit ferè impoſſibilis,velut plura præparamenta exposcens,& vt pluries occaſio ſit expectanda, ex quo cenſeatur in continenti facta,licet ex interuallo fieret,ſi tamen interim continuè verſatus fuerit in neceſſariis ad talem recuperationem, (quod etiam ex coniecturis elici poſſit,ex ſolerti animo recuperandi naturalem,quo interim ciuilis retineretur,demum amittenda per inertiam tantum.Abb dicto conſil.100.num.2. Corne.conſilio 91.litt.V.libro 4.Dec.conſil.460.nume.18.Pariſ.cõſilio 23.num.223.& conſilio ſequen.num.27.& conſilio 41.nume.39.lib.1.) uideretur æquè incontinenti facta recuperatio, 32 ac legitimè, ſi in eo loco deeſſet † copia iudicis, uel iudex talis eſſet cui deſint uires cogendi uiolentum, & potentem ſpoliatorem ad reſtituẽdam poſſeſſionem, ut inquit Bar.in l.ſi alius. §.belliſſimè.ff.quod ui,aut clam.Rui. conſilio 44. nume.11.lib. 4.& latè Marti.Lauden.in tract.de repręſa. nume.21. Ac generaliter, An recuperatio in continenti facta cenſeatur, iudex ſit arbitraturus ex circunſtantiis vndique collectis, ex quibus coniectari poſſet continuatus animus recuperandi. Abb.in c.prętere a.de teſti.cogen.ubi Fely.nu.9. Ac poſſet ex interuallo recuperari,ſi res uacua remanſiſſet,ut per Rui.conſil.38.nu.8.lib.4. In quibus autem ſpeciebus illicita eſt uiolenta recuperatio ex 33 interuallo. Non erit tamen prohibita † turbatio poſſeſſionis, quæ

quæ fieri poſſit per ſpoliatum,non obſtante vllo temporis intermedio, vt tradit Roma. in l. naturaliter. §. nihil commune. num.18.ff.de acquir.poſſeſ.& Pariſ.conſi.24.nu.14.lib. 2. Vnde conſequens ſit,ita turbantem non ſubiacere iudicio,de quo in l.diffamari.C.de ingenu.& manu.neque turbato deberi aliquod mandatum de manu tenendo ex cauſa violentiæ per ſe patratæ,cuius turbatio a iure non improbetur. † Non tamen 34 huius legis remedium cõtra eum competeret, qui ſucceſſiſſet in locum huius ſecundi violenti poſſeſſoris,cum reſpiciat tantum perſonam ipſius violenti, nec tempore huius conſtitutionis,nec vniuerſi iuris ciuilis fuiſſet aliquo remedio conſultum contra ſucceſſores in vitium violentiæ. In quo diuturno poſt tempore proſpexerit Innocent. III.in c.ſæpe.de reſtit. ſpoli.vt nec fortè eius canonis præſidium ſuffragaretur primo violento contra dictos ſucceſſores,ne videretur ex eo canone confoueri prima violentia,per quem in primis occurratur periculo animarum,vt in eo dicitur.ibidemque dicit Abb.num. 16. Reliqua autem pertinentia ad huius conſtitutionis materiam latiſſimè explicabuntur inter exceptiones.

De origine.l.Inuaſo.C.vnde vi. Cap. VII.

EIuſdemque Conſtantini tempore, qui tulerat legem, ſi quis ad ſe fundum.C.ad l.Iul.de vi.etiam ortum habuit † l.inuaſor.C.vnde vi. quæ quidem lex ꝑtineat ad reſti- 35 tutionem poſſeſſionis contra eos, qui rem vacantem ſine dolo occupauerint, cum in occupatione ꝑ dolum facta, fuerit poſtea proſpectum per l.fi.C.eo.tit.de quo dicam ſuo loco,ſub eodemque Conſtantino principe fuit etiam condita l. ſi conſtiterit.C.fini.regun.& dicit glo.fi.in l.extat.ff. quod met. cau.Qđ verũ eſt ſm correctos Codices, cum in aliquib. mẽdoſis inſcribat̃ Iuſtiniano,a quo tñ & res & ſtylus ipſe ſit alienus.

De origine.l.Meminerint.C.vnde vi. Cap. VIII.

PRomiſcuum autem remedium competens tam contra violentum,quàm non violentum ſpoliatorem, fuit in primis introductum ſub imperatoribus Gratiano, Valentiniano,& Theodoſio in l.meminerint. C. vnde vi. 36 in annis Domini 384.qua lege fuit iudicio poſſeſſorio † cautũ ꝯ eos,q ſub clypeo iudiciarii decreti,nulliter tñ ĩterpoſiti, violẽter ſeu violenter poſſeſſionem alienam inuaſerint, indicta eis pœna amiſſionis cuiuſque iuris,quod in ipſa re prætendere poſſent,vt dicitur in ipſamet l.meminerint.& in gl. magna, in 3.parte in l.ſi quis in tantum.eo.titu.& per Roma.in l.rem quæ nobis.num.14.ff.de acqui.poſſ.Iaſ.in l.a diuo Pio.§.in venditione.nu.13.ff.de re iudi.Abb.in c.conquerente.num.8.de reſtitu. ſpol.Caſſad.eo.tit.deciſ.j.num.7.& de cauſ.poſſ.& propri. deci. 6.num.6. Nam & ſi iudicis auctoritas licet non rite interiecta, eximat ab incurſu pœnæ criminalis, non tamen eximat ab incurſu pœnæ ciuilis,aut ſtatutariæ.Bar.conſi.91. nu.4. Anchar. conſi.133.col.2.& conſi.270.num.5.Soz.cõſi.158.num.19.lib. 2.de quo per Fely.in c.cum cauſa.num.3.de offic.delega.Ac ex eo decreto nullo cenſeatur ipſemet iudex † ſpoliare, vt inquit 37 Oldrad.conſi.227.Vt q virtute eius decreti nulli alterius poſſeſſionem inuadit,vti dicatur quaſi violentia,vt in d.c. cõquerẽte.& ſiue poſſeſſorem ibi repertum deiecerit, ſiue reuerſum non admiſerit,vel is non fuerit auſus regredi, apertam violentiam committet.l.clam poſſidere.§.fi.ff.de acquir.poſſeſ. Barto. in l.ſequitur.§.ſi fundum.in fi.ff.de vſucap. Verum ſi poſſidens timore ipſius decreti,licet nulliter editi,deterritus nõ expectata alia executione, è poſſeſſione receſſerit, quam alter virtute eiuſdem decreti vacuam ingrederetur, ceſſaret vtiq; huius legis diſpoſitio,quæ locum habeat in poſſeſſione occupata ſine aliquo conſenſu poſſeſſoris,cum in hoc interuenerit conſenſus,licet meticuloſus,qui nihilominus vim conſenſus habeat, cũ qualitate metus,vt latè dixi initio huius operis, ex quo euadat vis compulſiua,in qua ceſſet huius legis virtus, vt per Alex. in l.a diuo.§.in venditione.num.5.& Iaſ.ibidem.num. 13.

Nec tamen ſi uigore eius decreti nulli poſt captam poſſeſſionem fuerit aliquid perſolutum, velut debitum,quod repeti nequeat ex l.fi.in fi.ff.quod met.cauſ.euitaretur propterea pœna incurſa ex hac l.meminerint. cum verum ſit, omnia fuiſſe ſubſecuta virtute eius decreti nulliter interiecti; & per conſequens illam ſolutionem poſtea factam nihil prodeſſe ad declinãdam pœnam prius incurſã ex ſolo ingreſſu poſſeſſionis,virtute præfati decreti,vt ꝑ Alex.in d.§.in vẽditione.vbi Iaſ.nu.12.

38 Quam † quidẽ pœnã nõ incurreret minor ꝑ uiolẽtũ ingreſſum tutoris,vel curatoris;ſed tñ teneret̃ ad ſimplicẽ reſtitutionem ipſius rei,cũ eorum factũ minori obeſſe nequeat ad mulctam incurrendã ex traditis per Barto.in l.j.§.ſi procurator.ff.ſi quis ius di.non obtemp.ubi per Iaſ.num.21.& in l.j.§.item acquirimus.nu.47.ff.de acquir.poſ.Afflic.deciſ.403. nu.20. ſed ex eo tutor ſeu curator,ad exilii cæteraſque pœnas in hac lege recitatas dãnaretur,ſi dolo verſatus fuiſſet,cũ aliàs nimis graue eſſet ſine dolo ſubire pœnã perpetui exilii, morti cõparatã, vt latè ꝑ Ange.in eius dictionario verb.poſſeſſionẽ ingrediẽs. In quo tamen attendi oporteat ad gl.in hac l meminerint.verſ. colludio.quæ velit idẽ fore in tutore bona fide faciente: idq; firmat Iaſ.in d.l.j.§.ſi procurator. (vbi tamen Bar.in fi. contra ſentiat) qui ex mẽte aliorum,quos recitat,in primis ſe fundat in dictione,plerunque,quæ recipiat ſignificationem, non certi, ſed frequentis uſus.l.j.C.de petit.bono.ſubla.c.j.de teſti. in 6. c.inſpicimus.de reg.iur.eo.lib.ex quo dicant hanc legem non fundari in certo colludio,ſed in eius frequentia, indeque concludant id colludium non eſſe omnino neceſſarium, ſed nihilominus poſſe interdum hanc pœnam uerificari in bona fide. Quæ tamen uarietas inter glo.& Doct.prædictos poſſit de facili, cum æqua diſtinctione concordari,de qua per Ang.in d.eius dictionario,qua quidem non adhibita,vtriuſq; opinio ab æquo ſenſu eſſet plurimum diſſona,cum durum eſſet tutorem bona fide verſatum,ſubire tantam perfidiæ pœnam deportationis, & mortis ciuilis; ac pariter durũ,ſi ex eo facto tutor impunis euaderet in ludibrium huius legis, ſi exacta in hoc doli probatio requireretur,qui poſſet ex qualibet leui cauſa excuſari. Ideoq; hęc res eo æquo moderamine egeat,vt id,quod dicitur in hac lege de frequenti colludio tutorum, inducat contra eos iuris prẹſumptionem,vt id factum cenſeatur,quod plerunque agitur.l.nam ad ea.ff.de legi.d.c.inſpicimus.de reg.iu.Sed ne tutor ex certa bona fide puniatur,poſſet ſibi aſſumere onus probandi bonam fidem, qua demum probata, contra dictam iuris ꝓſumptionem,tutor ad hac pœna ſit eximendus, ac ita vtraque opinio ſuam firmitatem retineat,cum hac æqua declaratione & congrua huic actioni,competenti ex hac lege,quę tanquàm perſonalis in rem ſcripta innitatur reali ęquitati ex qua inducũtur tales actiones,vt ibidem latè dicit Ang. Nam hęc actio naturam induit interdicti vnde vi,ſub cuius titu.collocatur, cun- 39 ctaque interdicta dicantur in rem † ſcripta.l.j.§.interdicta.§.de interdic.Iaſ.in §.omnium.num.7.& in §.quædam.nu.22.Inſtit. de actio.& quęlibet actio in rem ſcripta ſequitur ipſam rem,licet non exiſtentẽ,penes eum qui eieciſſet, cũ detur etiã ꝯ pupillũ ex facto tutoris poſſidentẽ, vt dicitur in hacmet l. in fine.

Quamuis autem alienam poſſeſſionem propria auctoritate ingreſſus ex decreto nullo defectu citatiõis,ſeu alias, huius cõſtitutionis pœnam amiſſionis proprii iuris incurrat;eam tamẽ 40 euitaturus ſit,ſi non ex ſeipſo,ſed † adhibito executore,uirtute eiuſdẽ decreti,poſſeſſionem recepiſſet, ex quo ceſſaret huius legis diſpoſitio,vt in ea dicit Bar.nu.8.Alex.in l.a diuo Pio.§.in venditione.nu.37.ff.de re iudi.Iaſ.in l.iuſte poſſidet.ff. de acqui. poſſeſ.Fely.in c.cum cauſa.nu.4.de offi.delega. Soz.conſi. 158. nu.29.lib.2.Caſſad.de cauſ.poſſeſſ.& propri. deciſ.6.num. 7.In quo ipſe tantum executor diceretur modum excedere cũ inani facultate,ex decreto nullo,nulliter ſibi tributa.Ideoq; velut ab eius exceſſu,appellationis remedio opus eſſet.l.ab executo- 41 re.C.quorum appella.non reci.c.ſi quando.2. q.6. † Et dicunt Doc.præfati:vt & ſi iudici de iure liceat demãdare parti victrici in vim executionis facultatem ingrediendi rem aliquàm, auctoritate ꝓpria,iuxta tradita per Bar. in l.ſi finita. §. Iulianus. col.j.ff.de dam.infec.& Caſſad.in d.deciſ.6.non tamen ea licẽtia eſſet tribuenda ſine præuia,ac ſpecifica citatione partis,quę poſſet pleraque obiicere aduerſus rem iudicatam.l.j.ff.de iur.& fac.igno.Cyn.in d.l.ab executore. In quo nec ſufficeret citatio per edictum,ut per Bar.in hac l.meminerint.col.2.& conſi.91. 42 Ripa in c.ſæpe.nu.86.de reſti.ſpo.† Nã licet iudex ipſi parti citationis executionẽ cõmitteret (uti fieri poſſe dicit Spe. de citatio.§.ſequit̃.uer.qñq;,& Bal.in l.vt proponis.C.quo.& quan.iudex.Fran.in c.cum parati.uer.6.quæritur de appella.& eſt cõis, de qua per Abb.in c.de cætero.col.fi.de re iudi.) nõ tñ teneret̃ citatus adhibere fidẽ ipſi parti,ut ibidem dicit Bal.ſed licẽtia legitimè,ut decet,obtenta,citata parte, liberaret̃ ꝓculdubio poſſeſſionẽ ingrediẽs ab incurſu huius pœnæ,dum tamẽ nõ uiolẽter ingrederetur.Fely.in c cũ cã.nu.4.de offi deleg.& in d.c.de cętero.Idq; Rotã ſequi dicit Caſſad in d.deciſ.6.nu.6.Violẽter autẽ poſſeſſionem ingreſſus,licet cum licentia, an huius cõſtitutionis pœnam effugiat,uariè admodum inter Doct. diſſerit̃, vt ibidem dicunt Caſſad.Fely.& Ripa in d.c.ſæpe.num.86. niſi tamẽ licẽtia ingrediẽdi per uim fuiſſet per Summum Princi- 43 pẽ tributa,quod † inferiori nõ liceat ex cõmuni opin. de qua ꝑ Ang.in l.qui reſtituere.ff.de rei uẽd.Iaſ.in d.l iuſte poſſidet. Ripa in d.c.ſæpe.nu.87.Summi tamẽ Principis licẽtia uiolẽtũ in- 44 greſſum excuſet,vt ibidẽ per Ripa. † Quod autẽ dictum eſt, ex licẽtia iudicis nõ euitari hanc pœnã,deficiẽte pręuia citatione partis,ſanè intelligi oporteat,niſi is qui primo poſſeſſionẽ recepiſſet abſque partis citatione,æque nulliter fuiſſet ingreſſus,in quẽ caſum ſuccederet vtrinq; erroris,ac nullitatis cõpenſatio, ut ꝑ Inn.in c.quærelã.de elec.Bal.in l.ſi pacto.C. de pact. Ripa in d.c.ſæpe nu.86.Rom.ſingu.766.ſecus uerò futurũ ſi utrinq; fuiſſet uiolẽtia cõmiſſa,q̃ nullatenus cõpenſaret̃,ſed vterq; incideret in pœnã l.ſi qs in tantã.hoc eo.tit.ut paulo poſt dicam, 45 declarando conſilium Pau.de Caſt.389.Licẽtia † aũt ꝑ iudicẽ tributa

tributa in casibus in quibus ipsi parti de iure licuisset absque licentia possessionem capere; non censeretur eius possessio vitiosa, licèt talis licentia fuisset nulliter, & absq; partis citatione tributa: sed reputaret nō adhibita, sine qua possessio nihilominus remansisset legitimè capta. Posset tamen ad cautelam confirmatio impetrari a iudice citata parte, quæ nec posset denegari, cum petita immissio etiam denuo danda fuisset, ex not. per Ange. & Imol. in l. si finita. in prin. ff. de dam. infec. per Bar. in l. iij §. iussu. ff. de Carbo. edic. Iaso in l. fin. num. 18. C. de edic. diui. Idque præsertim si constaret de bono iure ipsius ingressi, vt dicit Dec. in consi. 191. in fin. quem immerito carpit Ripa in d. c. sæpe. num. 86. Si verò possessio nullatenus posset absque iudicis fomento apprehendi, tunc eius licentia, vt dixi, sine citatione habita, redderetur nulla; & per consequens vitiosa, cum incursu pœnæ huius l. meminerint. vt dicit Barto. l. creditores. num. 26. C. de pigno. Ac non solum ex simplici decreto de immittendo nulliter facto locus fiat huic pœnæ, sed etiam si post legitimam rem iudicatam, & de iure obtētam, fieret executio

46 in personalibus sine præuia † citatione ad id de iure necessaria l. nam ita Diuus. ff. de adopti. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. Docto. communiter in l. ab executiōe. C. quorum appell. non reci. sed non idem futurum si in rem ageretur, & executio fiēda esset in ipsamet re, in quo dicant Doctores non esse necessariam citationem in executionem eiusdem rei condemnatæ per sententiam legitimè latam. Barto. in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. & in hac l. meminerint. & in extrauag. ad reprimē. vers. per executorem. Inno. in c. cum super. de re iudi. Abb. in c. cum causa. eo. tit. & esse communem dicit Iaso in d. §. in venditione. Et Cassad. de caus. posse. & proprie. decis. 6. num. 2. sed tamen dicant de iure verius esse, citationem in omnibus requiri. Quod si rem iudicatam in spolio, obtinens possessionē ingrediatur, nulla præcedente citatione, non incurreret hanc pœnā, si non violenter id fecerit: nec refert siue possessio esset vacua, siue plena, dum ingrederet, iuxta formam sententiæ, vt inquit Franc. in c. eum qui §. j. col. ij. de præb. in 6. Rot. in no. decis. 417. in fin. Cassad. de caus. posses. decis. 6. num. 6. Idemq; si cum violentia ingrederetur, quo ad pœnam huius legis; sed subiret pœnam l. si quis in tantam. eodem titu. vt dicit Fely. in d. capi. cum causam. num. 4. de offic. delega.

Sin autem fieret executio in alia re non petita, seu in re per tertium possessa sine eius citatione, fieret interdum locus huic pœnæ l. meminerint. & interdum cessaret, secundum qualitatem actionis in iudicio ꝓpositæ. Si enim ageretur actione reali, siue personali contra certam personam non citatam cum mādato de immittēdo in possessionem, locus erit huic pœnæ, velut immissione facta cum decreto prorsus nullo, defectu citationis, vt dicit Soz. consi. 158. nu. 19. lib. ij. Quod si super vna re fuerit actum, lataque desuper sententia contra legitimè citatū, fieret executio super alia re, licet in eo fuisset pars citanda. Nō tamen deficiente citatione agere posset ad pœnam l. meminerint, vt ibi dicit Barto. num. 6. sed agi posset secundum formam

47 traditam in l. a diuo Pio §. in venditione. ff. de re iudi. † Quando autem post actionem directam contra certam personā, indeque sententiam obtentam, eius executio fieret in re possessa per alium non citatum (siue cum primo decreto in personalibus, siue per immissionem in realibus) hæc constitutio locū non vendicaret, cum in eo decreto nulla versaret nullitas, aut iniustitia, nec respectu partis, quæ fuisset in iudicio legitimè citata, nec respectu iudicis, cui esset ignotum ius tertii possessoris non citati, ex quo nullatenus posset cōiectari, illum voluisse tertio præiudicium aliquod afferre in eius iure, quod nihilominus illæsum remanserit ab eo decreto contra eum nō directo. Inno. in c. quoniam frequenter. vt lit. non contest. Bart. in l. j. C. vbi in rem actio. & in l. iustè possidet. num. 6. ff. de acquirē. posses. & est communis relata per Soz. d. consi. 158. num. 23. cū esset omnino integrum illi tertio, vel rei suæ possessionem ꝓ-

48 pria manu † recuperare, ratione ciuilis possessionis animo retentæ, secundum Barto. in l. iustè possidet. num. j. ff. de acquirē. posses. & notata in d. l. a diuo Pio. §. si post addictum. ff. de re iudi. licet ibi Ange. contra senserit, & refert Soz. in d. cōsi. vel poterit cōfestim summaria cognitione præmissa, suam possessionem recipere, videlicet infra annum in reali, cum post annum libello opus esset, vt ibidem dicit Bart. iuxta tex. in l. si quis emptor. §. sed si quis. C. de præscrip. 30. ann. In personali autem facta immissione ex primo decreto ī re per tertium possessa, poterit vlterior executio per eundem legitimè impediri, præhabita summatim cognitione: sed si fuisset iam deuētum ad terminum adiudicationis, esset omnino ordinariè procedēdum ad rei recuperationem, actione ad id directa, iuxta formam traditam ī d. l. à diuo Pio. §. si super rebus. & §. si post addictum. vt dicit Barto. in d. l. iuste possidet. & Soz. in d. cons. 158. nume. 3. Ac

49 omni † casu, quo in plena rei alienæ possessione immissus, iusta ratione credere posset, rem illam sibi fuisse legitimè adiudicatam, tanquàm rem debitoris præscriberet cum legitimo tēporis cursu, concurrentibus cæteris ad præscriptionem neces-

50 sariis, vt ibidem dicunt Bart. & Soz. † Directo verò iudicio cōtra incertam personam pro adipiscenda possessione, iuxta terminos l. fin. C. de edic. diui Adri. & c. fi. de elec. in 6. essent perquirendi ac legitimè citandi singu. rerum possessores, seu detētores, ne eorum cuiquam fieret detrimētum: vt si prætermisso ordine diligentis inquisitionis, ages possessionem ingrederetur, sit incursurus pœnam huius l. meminerint. velut ingressus cum mandato nulliter interposito, nō præuia diligentia requisita. Barto. consi. 91. num. 4. Soz. d. consi. 158. num. 20. Ac ita intelligi debeant dicta per Ancha. in consi. 143. & cons. 270. Quæ aliàs intellecta de iure non subsisterent. Cauendum tamē esset in materia d. l. fi. à citatione simpliciter facta contra reum, ne ex tali citatione is euaderet legitimus cōtradictor, qui aliàs nō esset sine ea simplici citatione, quæ illum reddat habilē ad cōtradicendum. velut ab ipsomet actore approbatus pro legitimo contradictore, vt ibi dicit Alex. num. 23. Ias. num. 24. Deci. num. 45. Fely. in capi. cum inter. de excep. num. 20. Ex quo cautius fienda sit citatio cum ea clausula; Quatenus sua putauerit interesse, vt ibidem dicunt Doc. & latè discussum in causa Vrbeue. fideicom. de anno 1569. coram R. P. Domino Seraphino.

Sicuti autem capiens possessionem ex decreto nullo subiacet pœnæ l. meminerint. ita pariter si vigore iniqui decreti possesso caperetur, eidem pœnæ locus fieret, vt per Barto. in hac l. meminerint. Nec secus futurū si tribueretē possessio, non ꝓuia

51 cognitione veritatis narratorū, in rescripto † habēte clausulam. Constito: vel si ita est, quod frustratorium redderetur, precibus non verificatis, vt dicit glo. in hac l. meminerint. Verum si aliquo Principis priuilegio seu rescripto ex certa scientia, & plenitudine potestatis, possessio concederetur, aliter iudicandum. Nam & si Princeps in simplici rescripto censeretur cuiq; proprium ius illæsum conseruare, ex not. per Abb. in ca. ex parte. il 3. 2. notab. de decim. Fely. in ca. capitulum. vers. de duabus. de rescrip. cum vulga. tamen ex adiecta clausula certæ scientiæ eius animus eliciatur, vt id enixè voluerit, licet cedat ī alterius præiudicium, seu præter, aut contra iuris dispositionem, à qua videatur velle recedere ex vbertate clausularū, vt latè per Dec. consi. 191. in fin. Vt igitur possessio capta virtute rescripti, aut decreti, non subiacet pœnæ huius legis, inhærendum sit cautelæ. Odofre. in eius summa, vt dicit Ange. in suo dictio. vers. possessionem ingrediens. uidelicet ꝙ citetur pars principalis ad allegandam causam, cur immissio fieri non debeat. neq; aliàs

52 † citatio, aut procuratoris contumacia obesset principali, nisi ad effectum primi decreti ex dictis per Ias. in l. j §. si procurator. ff. si quis ius dist. non obtem. & in l. non amplius. §. fin. ff. de dā. infect. & in l. eum qui res. in fin. C. de procu. Reliqua autem ad hanc constitutionem pertinentia latissimè inter exceptiones discutientur.

De origine l. Si quis in tantam. C. vnde vi. Cap. IX.

Paulo post editam prædictam constitutionem l. meminerint. sub Gratiano, Valentiniano, & Theodosio Imperatoribus (vt iam dixi) defuncto Gratiano, cæteris superstitibus, vnà cum Archadio in annis Dñi 407.

53 promulgata fuit hæc lex † si quis in tantam. C. vnde vi. qua opportunè consulitur ad maiorem violentiæ pœnam, vt vltra restitutionem ipsius rei, cum omnibus damnis, & interesse (in q̄bus antea fuerat prospectū ex interdicto vnde vi) posset etiā peti ipsiusmet rei violētatæ adiudicatio, fin glo. in c. pastoralis. verb. intentare. in fi. de caus. pos. & propri. vt l. ablatum per violentiā adiudicaretur ipsi spoliato, siue esset res eius propria, siue esset violēti inuasoris; vt in prima specie, violentus subiret pœnam dupli, vt vnà cū ipsa re, eius etiā æstimationē solueret in pœnā violentiæ. In secūda autē specie, si res esset ipsius met inuasoris, amitteret omne ius, tam in re q̄ ad rē (Nā & rei propriæ violentia cōmitti diceretur l. cū a te. ff. de vi & vi arma,) Noua quidem pœna ad id introducta, cū antea rei ꝓpriæ violētia esset impunis, vt dr̄ in §. j. Instit. vi. bo. rap. Neq; etiā vlla lege eatenus fuisset cautū in violētia rei alienæ, sed tātum in occupatione facta per metū in l. extat. ff. quod met. cau. cū tñ subsidium huius legis, si quis in tantā. sit pinguius, & generalius q̄ d. l. extat. quæ tantum respiciat occupantem rē alienā sibi obligatam. Hæc autē lex, si quis in tantā. eos etiā puniat, qui rē omnino propriā ꝑ violentiā occupauerint, vt in ea dr̄, & ꝑ Abb. in consi. 3. nu. 9. lib. 2. Ripa in c. sæpe. nu. 93. de restit. spol. vt oppor-

54 tunè aliquid dicēdum sit etiam de † origine ipsius l. extat. quæ initiū habuit ex edicto diui Marci Antonini impetrātis de anno Dñi septuagesimo secūdo: cuius edictū recitatē ꝑ eundem Calistratum Iurisconsultum, tā in d. l. extat. q̄ ī l. pen. ff. ad l. Iuli. de vi priua. pœna eis indicta, q propria auctoritate rē debitoris velut sibi obnoxiā occupauerint, nulla expectata iussione iudicis a quo id petere debuissēt, ex quo amitteret omnē sui crediti actionē a iure introductā, quo se īdignū reddiderit, eiusdē iuris adminiculū ꝯtēnēs: In cuius edicti cōformitatē fuit ex īterual lo post ꝯdita lex vni. C. de suffr. de qua ꝓprio loco inferius dicā.

Huius

Huius autem constitutionis l. si quis in tantam. directa actio generaliter ad corporalia tantum pertinet, siue res sit mobilis, siue immobilis. §. j. Instit. vi bo. rap. glo. magna in hac l. in ij. eius parte vbi Barto. nu. 18. Specul. de restitu. spol. §. nunc dicamus. num. 11. Ripa in c. sæpe. num. 68. de resti. spol. Ancha. cons. 248. num. 6. Pro iuribus verò incorporeis, licet interdum tribuatur directa actio ex glo. approbata in hac lege, quam refert Ias. in l. iij. in prin. num. 12. ff. de acquir. posses. non tamen semper competat, sed quandoque ex æqua legis interpretatione vtilis actio

55 tribuatur. † Sunt etenim quędam incorporea, quę ī seipsis subsistunt absque aliqua participatione cuiusq; possessionis rei corporeæ, vti sunt reales seruitutes, seu subiectio, aut ius colligendi pedagium, & eius generis alia, de quibus per Specul. in d. §. nunc dicamus. in prin. & Cyn. in hac l. si quis in tantam. nu. 11. in quibus detur vtilis huius legis condictio, vt ibidem dicit Spec. nu. 2. & 9. cum in his iuribus non cadat vera possessio, sed quasi. l. quotiens. ff. de serui. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquir. posses. Alia sunt iura adeo ipsimet rei connexa, vt etiam ratione ipsorum iurium, res ipsa possideri censeatur, quæ sint duplicis generis; alia quę habent communionem cum proprietate, vt feudalia, emphyteutica, superficiaria, hisque similia, pro quorū violentia huius legis directum iudicium competat, vt dicit ibi glo. & Bar. num. 19. Cyn. num. 11. Ias. in l. possideri. num. 12. & 18. ff. de acquir. poss. Est aliud ius licet rei connexū, nihil tamen participans de proprietate, sed tantum de possessione, vt est ius vsusfructus, quem obtinens dicatur rem naturaliter possidere lege naturaliter. ff. de acquirenda possessione. In quo pariter

56 directa actio † dirigitur, cum quasi possessio horum iurium, quæ sint ita rei annexa, sub nomine verè possessionis cōtineatur, etiam in mere pœnalibus. Bald. in c. licèt causam. in fi. de ꝓba. Areti. consi. 30. vers. his tamen. Sed an idem sit in pensionib. ecclesiasticis vsufructui comparatis (vt per Caccialup. in tract. de pensio. q. 17. nu. 2. & q. 20. num. 3. Gig. in eo. trac. q. 48. nu. 3.) alia erit cognitio, dum inferius specificè de pensionum spolio tractabitur, cum & in his cadat iudicium spolii ex nota. in capi. quærelam. de elect. & suo loco dicam.

57 Siue † igitur directa, siue vtilis in his actio tribuatur, non ꝓpterea aliquo effectu inter se differant, sed potius conueniant, vt eadem restitutio, eademque pœna consequenda sit ex directa siue vtili actione, sed quo nam pacto in his tribus incorporeis succedat executio huius pœnæ, tam in amissione rei, quàm eius æstimatione, variè per Doct. traditum sit, cum hæc violētia super his iuribus possit verificari tam actiuè, quàm passiuè, vt vel habens id ius incorporeum ab eo eiiciatur, seu prohibeatur, vel quod ipse alium possidentem eiiciat. Ideoque ad plenā huius rei notitiam præuia distinctione sit procedendum. Vt si quidem possidens ius prædictum, prohibeatur a domino ipsius rei, & sic passiuè succedat pœna huius legis, vt ille ita eiectus, id sibi ius quærat, licet nullum habuisset, gaudens beneficio quęsiti iuris, a quo violentus fuisset eiectus, vt ait Cyn. in hac l. nu. 11. Sed si a tertio per vim eiiceretē, sit recuperaturus ipsiusmet iuris æstimationem: si verò ius id prætendens violenter eiecerit aliū quempiam quasi possidentem idem ius, siquidem eiecerit dominum totius corporis rei, animo occupādi integram rem, ne dum ius per se prætensum amitteret, sed ad totius rei æstimationem condemnaretur. Verum si ratione sui tantum prætēsi iuris id occuparet, vtique si id ius sibi verè competeret, illud amittit: si autem non competeret, ad eiusdem iuris æstimationem damnaretur, ex dictis ibidem per Cyn. & Bart. nu. 32. & Corn. cons. 158. col. 2. lib. 4. cum delicta ex animo distinguantur, nec maior, aut minor esse debeat pœna, quàm ipsa culpa. Nec mirum ꝙ prædicta pœna differat, cum plurimum etiam differant iura rei connexa ab ipsa re. l. rectè. ff. de verbor. signifi. Quod si non Dominus possessorem eiecerit, idem proportionabiliter iudicandum, vt ibidem per Cyn.

58 Huc etiam annectitur ea † quæstio, an sepes, vel murus extructus ad impediendam alterius seruitutem possit impunè ꝑ vim demoliri ad effectum liberè vtendi seruitute debita; variè inter Docto. tractata cum Inno. in c. j. de immuni. eccle. neget id licere, cuius opinionem approbant Hostien. & Ioan. And. ibi relati per Abb. col. 2. in fin. vers. idem dicit, ea potissimum ratione freti, ꝙ prætendens id ius incorporeum, nequeat corporeis vim inferre. Nec per consequens possit in eo quod supra constructum, ex se corporeum sit, ac rei corporeæ inhærēs, dicūtq; insuper nihil in hoc referre, quod Dominus possit impunè ab alio ædificatum in suo fundo demoliri, cū id ex eo proueniat, quod regulariter omne super ædificatum solo cedat, ac lucro domini; qui id demoliendo, propriū ædificium censeretur destruere; quod quidem cesset in habente solam seruitutem, qui cum non dicatur Dominus fundi. l. rectè. ff. de verborum significatio. nec etiam fiat Dominus ædificii super cōstructi: ideoq; nec id tanquàm alienum ei liceat propria auctoritate demoliri, vt secus faciendo dicant Doct. prædicti illum incursurum in pœnam huius constitutionis. Cuius tamen contrarium firmat ibi Abb. approbta sententia Anton. & Ancha. ac cæterorum, quos ipse refert. qui ea naturali ratione nituntur, quod liceat vim vi repellere, etiam cum eiectione personæ impedientis: ex quo inferret, ꝙ si ex causa proprii iuris continuandi licitum est vim inferre personæ, in qua nullum ius cōpetat, multo magis id licere debeat cū demolitione ædificii, & cuiusque im-

59 pedimenti: cum quælibet vel † minima personalis violentia, maior sit quacunque reali, vel vt maius damnum, & irreparabilius allatura, ex not. in l. seruorum. ff. de pœnis. & latè dicit Abbas in dicto capitu. primo. de immuni. eccles. Indeque etiam inferat. Prælatum seu alium, cui ius visitandi competit ratione iurisdictionis, a se quasi possessæ posse, si in continuatione sui iuris impediatur, cum clausura ostii, aliisque impedimentis obiectis, omnia per vim tollere, perfractisq; ostiis per vim irrumpere, vt notat Innocen. in capitu. olim. il j. de restitu. spol. & in c. venerabilibus. de censi. secus sentiens, si quisquam canoni-

60 cus ab ecclesia eiiceretur, cui non esset pariter licita † perfractio ostii domus ecclesiæ, sub specie recuperationis possessionis; nisi ea domus specificè esset destinata pro eius canonicali habitatione, quod futurum in cęteris pręlatis ecclesiæ dicit ibidem Abbas columna iij.

61 Inde dicant Docto. quòd † socius communem domum indiuisam per vim ingressus, non incurrit hanc pœnam, si consocius pro sua tantum parte possideret, cum ī alia parte per se nō possessa, nemini fiat iniuria, ac talis ingressus referatur ad suam tantum portionem a nemine possessam, in qua cū dicatur cessare eiectio, per consequens, & pœna cesset, vt dicit glo. magna in hac l. versicu. tertio quæro. & ibi Barto. columna penulti. Ripa in capitu. sæpe. nume. 96. de restitu. spol. Bartholom. Veronen. in consi. 4. in fin. Qui tamen dicant, ipsum socium tunc incidere in hanc pœnam, si eo animo, & intentione vim inferret, vt vniuersam rem possideret, seu consocius esset in ipsa re, animo vniuersum possidendi, & non pro indiuiso: Ex quo alter violenter ingrediens incurreret pœnam amissionis suæ ꝓpriæ partis, & in æstimatione partis alienæ, vt ibidem dicunt gl.

62 & Barto. ac Alex. consi. 103. numero 17. libro j. † Eademque ratione idem sit futurum in hærede, qui rem fideicōmisso subiectam, ab alioque possessam, per uim occupauerit, aut è conuerso, vt ius proprium amittat cum condemnatione ad æstimationem alterius partis.

63 † Sed quicunque vim passus, qui festina violentia eum expulerit, qui per violentiam illum antea eiecisset, hanc pœnam non incurrit, velut id faciens virtute l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de vi. & l. iij. §. eum qui. ff. de vi & vi arma. quæ tribuunt facultatem celeris recuperationis, ex quo frustra de hac pœna contenderetur, vt dicit Barto. in d. l. si quis ad se fundum. num. 6. & in l. qui possessio. num. 3. ff. de vi & vi arma. Signor. consilio 75. num. 21. Corn. consil. 91. litte. V. libro 4. Soz. consilio 122. numero 12. lib. 4. Vt nec subsecuta recuperatione incontinenti, prior violētus incurreret pœnam violentiæ per se commissæ, cum primo eiectus nondum amisisset omnem eius possessionem, ciuili retenta animo recuperandi naturalem, quam illico recuperauit, ac ad effectum huius pœnæ incurrendæ requiratur omnimoda cuiusquam possessionis amissio, vt inquit Bart. in d. l. si quis ad se fundum. num. 6. communiter receptus, ac relatus per Ripam in capitu. sæpe. num. 75. de restitu. spol. & Abb. in consi. 100. num. 4. lib. 2. quamuis ipsi in eo dissenserint, ea ratione freti, quod in hac l. si quis in tantam. introducantur duo remedia inuicem distincta. Alterum videlicet directum ad restitutionem ipsius rei: Alterum ad pœnam amissionis iurium rei propriæ, & æstimationis rei alienæ; vnde inferant, ꝙ licet ex ea celeri recuperatione satisfiat primo, quo ad ipsius rei recuperationem, in quo nulla pœna versetur non etiam dicatur satisfactum secundo, quod tantum pœnam respiciat, nihil commune habens cum recuperatione rei in continenti facta. Quorum sententia non obstante, inhærendum sit opinioni ipsius Barto. quæ & merito communiter recipiatur, ea potissima & solida ratione; ne is, qui iuris permissione possessionem illico recuperauerit (nihil delinquens) aliquam pœnam incurreret contra reg. l. Gracchus. de adul. secus verò futurum, si ex interuallo fieret violenta recuperatio, quo casu dicant Bartol. in dicta l. si quis ad se fundum. vltra opposi. in fin. in d. l. qui possessionem. numero 3. & in hac l. si quis in tantam. 4. opposi. Ripa in dicto capitu. sæpe. numero 3. quod diu post recuperans amittit ius in re, pro re, & ad rem, cum ex eius postrema violētia euanescant omnes effectus primę violentię, qui tamen respicerent rem ipsam, sed non pereat effectus eius iuris, quod fuisset iam ex prima violentia quęsitum extra rem, pro dam-

64 nis, & interesse. † Idque dicant ad eius instar, qui rem sibi furto subtractam ab ipsomet fure pari crimine subtraxerit, ex quo licèt amitteret furtiuam condictionem, sibi iam competentem pro ipsa re, non propterea amittit ius agendi ad pœnam quadrupli, sibi quæsitam ex priori furto. lege qui uas. ff. de furtis. Ex qua quidem lege afferant hanc quæstionem in terminis dirimi, de cuius legis verò sensu vberius dicam inter exceptiones, vbi de hoc latius differendi sit locus congruus.

 Quòd

65 † Quòd & si è possessione per vim deiectis iudicialiter illam recuperauerit, interdicto vnde vi, adhuc erit ei integra actio ad pœnam iam sibi ex violentia quæsitam ex hac l. si quis in tantam. glo. in ca. pastoralis. vers. intentare. de caus. posses. & propr. Abb. in c. sæpe. in fin. de restitu. spolia. & in consi. 100. num. 4. li. j. & consi. 3. num. 9. lib. 2. Rota in nouis decis. 393. in fi. Ac idem futurum si seiunctim recuperasset possessionem, condictione eiusdem l. si quis in tantam. quæ vt dixi, duas in se partes contineat. Alteram rei persecutoriam; aliam verò pœnæ: nec ex satisfactione primæ partis censeatur satisfactum secūdæ, quæ nihilominus integra remaneat ad pœnam petendam, si tamē ad eam specificè actio dirigeretur, nec aliàs sub generali petitione restitutionis, prosecutio pœnæ contineretur, vt dicitur in eadē glo. verb. intentare. Nec secus esset quo ad pœnam, licet violētus ante aliquod iudicium contra se directum, spontaneæ possessionem restituisset, ex quo non eximeretur ab incursu huius pœnæ, si rem recuperans, etiam pœnam prosequi destinauerit. c. sicut dignum. §. cos. vbi Abb. de homici. gl. fi. in l. non ab re. C. vnde vi. cum in hoc non sit pœnitentiæ locus, nec delictum in 66 committendo † purgationem recipiat. l. j. §. si rē. ff. deposi. Bart. in l. si insulam. vbi latè Roma. ff. de verb. obli. & præsertim si in ipsa restitutione possessionis intercessisset recipientis protestatio, saluo iure pœnæ, qua nihilominus omissa, remaneret integra ipsius pœnæ petitio, vt inquit Ripa in d. c. sæpe. nu. 72. nam licet in terminis l. conductores. & l. non ab re. C. locati. pœnitētia sit recipienda vsque ad sentētiam, vt suo loco dicam: id eueniat tam expressa iuris permissione, quàm ex eo, quod illæ leges versentur in omittēda restitutione debitæ possessionis, nō autem in aliquo committendo, inter quæ difformiter recipiat pœnitentia, vt palam est in iure. Ad instar pupilli, quem dixi ex facto sui tutoris non incidere in pœnam l. meminerint. C. vn-67 de vi. vt ibidem dicitur in fin. nec † Ecclesia incurrit pœnā huius cōstitutionis. l. si quis in tantam. ex violentia proprii prælati, qui sub falso nomine ecclesię vim intulerit in bonis alterius ecclesiæ. c. si Episcopum. 16. q. 6. gl. magna in hac l. si quis in tantam. in j. parte vbi Bar. nu. 14. Abb. in c. fi. nu. 4. de dolo, & cōtu. Doc. in l. iubemus nullam. C. de sacrosan. eccle. Corset. de Spol. limita. 37. cum nec donationi factæ ad fauorem ipsius ecclesiæ, detrimētum aliquod afferat ingratitudo sui prælati: & per Specula. de dona. §. j. vers. quid si Abb. Rom. consi. 289. in fi. Abb. in c. fin. de donat. sed in casum talis violentię per pręlatum commissæ teneretur ecclesia ad instar pupilli, quem superius dixi, teneri tantum ad restitutionem possessionis ex facto tutoris; & ita ad alteram partem prouisionis huius constitutionis ca. dilectus. de ordi. cogni. c. cū ad sedem. de restitu. spolia. Esset tamen interdum ipsa ecclesia saltim per indirectū particeps huius pœnæ, si prælatus rem propriam ipsius ecclesiæ per vim inuasisset; ex quo licet ecclesia non esset passura perpetuam amissionē iuris proprii, tamen pateretur temporalem ad vitā ipsius prælati, qui ratione propriæ violentiæ puniēdus esset in amissione cuiusque iuris, & commoditatis, donec vixerit: si tamē essent bona ad eius mensam pertinenlia, & non aliàs. Abb. in d. c. j. nu. 13. de dolo, & contu. Rom. d. cōsi. 289. Aegid. decis. 725. col. 2. vers. iij. opin. Idq; cōmuniter receptum dicit Ripa in ca. sæpe. nu. 95. 68 de restit. spolia. licet ipse cōtra senserit. † Verum si prælatus de consilio, & consensu capituli vim intulisset, non ipse, sed ecclesia reprę sentata in vniuerso capit. velut mistyco corpore, censeretur violentiam commisisse, vt in reg. delictum. glo. in hac l. si quis in tantam. Bar. in d. l. iubemus. C. de sacrosan. eccle. Abb. in d. c. j. nu. 12. & in c. cum liberum. num. 3. de sepul. & est communis, licet Anto. in d. c. j. de dolo, & contu. distinctionem adhibuerit: ex quo, vt ipse dicit regulariter capitulum ecclesiæ nō præiudicet in amissione iuris quæsiti: Et ideo neque in hoc simpliciter præiudicare, sed distingui oporteret, vt siquidem delictum violentiæ fuerit commissum per capitulum contemplatione ipsiusmet ecclesiæ, capitulum non ecclesia sit punienda; si id delictum sit in vtroq; formaliter punibile; sed si pœna nō congrueret capitulo, sed soli ecclesiæ, in cuius tātum dominio esset res per violentiam inuasa (vnde succedat amissio rei propriæ) tunc ecclesiæ pœnam nō incurreret capitulum, in cuius dominio non sint bona ecclesia, iuxta opinio. Anto. in d. c. j. relatam ibi per Abb. qui tamen aliter distinguat, videlicet, quod ex eo facto capituli, nullum perpetuum detrimentum fiat ecclesiæ; quia licet sit eius corporis repræsentatiuū, in his quæ possunt ad factum ecclesiæ referri; non tamen possit reprę sentari in delicto, quod in ecclesia cadere nequeat, cui nec vllus error adscribi possit, vt ibi dicit Abb. num. 14. Ideo in hoc distinguēs, quod si res violentata spectaret ad mensam solius prælati, ipse tantum sit plectendus in eius amissione dum vixerit. Idemque si res communiter spectaret ad prælatum, & capitulum: sed si res esset communis inter mensam capitularem & ecclesiam, dicit capitulum esse puniendum ad rei æstimationem extrahēdam ex mensa capitulari, ne impunis esset violentia, ac ipsa ecclesia remaneat illæsa a pœna per capitulū incursa, quæ in eius tantum damnum redundet, vt per glo. in c. de hoc. & c. quoniā. de simo. Abb. in d. c. j. num. 18. vers. quarto moueor. de dolo, & contu. ne alias præberetur facilis ansa capitularibus, per indirectum donandi res ecclesiæ possessorib. per vim eiectis, ex quo virtute huius constitutionis possessores violentati euaderent ex possessoribus domini cum præcipua iactura ecclesiæ, eoque pacto possent capitulares gratificari cuiq; emphyteutæ, aut cēsuario, cæterisque habentibus iura vtilia ab ipsa ecclesia, qui ex violentia capituli quærerent directum dominium in pœnam violētię, licet confictę ex colludio: quę quidem gratificatio cū directo non liceat capitulo, nec per indirectam fallaciam lice-69 re debeat. † Eoque præsertim, quod in prima parte huius l. si qs in tātam. prę supponatur dominium esse penès illum, qui violentiam inferat ad effectum vt priuetur rei dominio: quod quidem capitulo non conueniat, ad quod sola rerum administratio pertineat, non dominium, remanens penes Deum & ecclesiam, in qua Deus ipse reprę sentetur, cui dicata, atque oblata cēseantur cuncta bona ecclesiæ relicta. c. non liceat. c. præuia. 12. q. ij. Vt sicuti pupillus ex violentia tutoris, ad quem sola rerum administratio pertineat, ipsius rei detrimentum non patitur; nec pariter ecclesia id pati debeat ex facto suorum ministrorū, cum eodem iure ecclesia censeatur cum pupillis, vt ibidem dicit Abb. num. 14. Tamen vt dixi, communis opinio sit, qđ omnino ecclesia teneatur ex violentia capitulariter cōmissa. Qua 70 quidem opinione recepta æque tenebitur † ecclesia ex violētia capituli illata in bonis prælati iam defuncti, post eius hęreditatem aditam, & possessam, vt per Inno. in c. cum in officiis. de testamen. adhibito tamen in hoc moderamine, quatenus constaret bona præfata plenè fuisse per prælatum nomine proprio possessa; cum secus futurum, si vel per prælatū nomine ecclesiæ possiderentur, vel iusta ratione dubitari posset, an ea tāquā bona ecclesię possedisset, ex præsumptione insurgēte, quod ex bonis ecclesię quęsierit. c. j. 12. q. iij. Bal. in authen. licentiam. C. 71 de epis. & cler. vti euenisse † fertur in bonis Francisci Petrarcæ, de quo Card. consi. 79. & Ripa in c. sępe. num 95. in fin. de restit. spol. cum a pœna huius legis excuset quęlibet iusta credulitas proprię possessionis. glo & Barto. in hac l. num. 16. Alex. in l. iuste possidet. num. 14. in fin. ff. de acquirē. posses. Corn. consi. 158. libro 4. In quo tamen ipse Bart. videatur contrarium sentire in l. sequitur. §. si fundum. in prin. ff. de vsucap. quod non obstante eo errore committatur pœna istius l. si quis in tantā. cuius opinio esset ipsimet veritati consona, si versaretur error circa dominium cum ad incurrendam huius legis pœnam, violentia tantum requiratur, quam qui in re vere per alium possessa intulerit, violentiæ notam incurrat; cum verum sit, eum per vim eiecisse, & per consequens hāc pœnam incurrere, quam & patitur, qui sciens se uerum dominum, uiolentiam inferat, ut dicitur in hac lege: nec dubitari posset de uiolentia illata in re possessore vacua, in qua prorsus cesset, hęc pœna; sed consulitur ex l. fin. C. eod. titu. uti per Alex. d. l. iuste possidet. Verum si alias quomodolibet rem possidens per vim repellatur, locus sit huius constitutionis pœnæ. Nec prætextu erroris, etiā rei proprię uiolentię uitiū excusaret, ut plenius dicetur inter exceptiones.

72 † Pater autem, aut Dominus ex uiolentia filii, uel serui tenebitur ad hanc pœnam, peculiotenus, uel noxaliter, in peculio scilicet profectitio, cum in aduentitio id uerificari nequeat, in quo cum non possit ex uera alienatione patri præiudicium inferri. l. cum non solum. §. filiis. C. de bon. quę lib. Nec poterit ei prę iudicari ex delicto uiolentię, ut inquit Barto. in hac leg. sed nec igitur ipsius filii uiolentia impunis remanebit, quę puniretur in amissione cuiusque iuris in dicto peculio aduētitio ad se pertinentis, & sic in iure proprietatis filio debita, saluo semper remanente integro usufructu penes patrem, consolidando demum post patris obitum cum proprietate iam alteri quęsita, ex filii uiolentia, ut per Ripa in d. cap. sępe. num. 72. ꝙ dicam inter exceptiones inferius discutiendas.

73 † Minor etiam si sit doli capax pœnam hanc incurrit ex violentia per se commissa. glo. in hac l. si quis in tantam. Abb. in c. j. num. 9. de dolo, & contum. Alexand. consi. 23. num. 11. & consi. 103. num. 18. libro j. Cui in hoc nec tribueretur restitutio in integrum non recipienda in delictis, nisi iusta ratione credidisset id sibi licere l. j. C. si aduer. delic. Bar. in hac l. q. iij. Anto. & Abb. in d. ca. j. in qua nec quęlibet simplex credulitas attenderetur, nisi adeo esset dilucida, vt de ea latè pateret, uelut si peritiores de eo consuluisset; ex quo ratione id credidisse censeretur Ange. in l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. here. Alexand. in d. consi. 4. ubi latè id prosequitur, & Ripa in d. c. sępe. num. 92.

74 † Nec secus respondendum sit in milite, qui rem propriam inuadat, sed si alienam rem per uim occuparet, nullatenus excusaretur, tanquàm ex facto contra ius naturale, aut gentium, cuius ignorantia non excuset, nec in uiro quoquam toleretur, cum ab ipsa natura doceamur, vt nemini fiat iniuria. l. uenia. ff. de in ius uocan. Alexand. d. consi. 103. num. 17. libro j. & consi. 64. num. 6. libro 3. Quod quidem cesset in occupatione rei proprię, quę nec iure naturali, gētium, aut ciuili prohiberetur occupari ante hanc l. si quis in tantam. ut dicitur in §. j. Institu. vi bo. rap.

bon. rap. Indeque dicant iustam ignorantiam in hoc posse per milites merito allegari, ut hic dicitur per Barto. quæst. 13. & per Ripa in d. capitu. sæpe. num. 90. qui id applicant etiam ad mulieres, in quo concordat Saly. in hac l. si quis in tantam. licet contrarium dicant glo. in l. regula. ff. de iur. & fact. ignorā. Bald. in hac l. & Alex. in l. iustè possidet. col. pen. & in d. consil. 103. num. 18. asserentes ꝙ licet uiolenta inuasio rei propriæ nō sit iuri gentium contraria, tamen uersatur in facto prohibitiuo, & uiolento: quod equidem sit ab homine præcipuè alienū, ut qui in eo dicit se errasse, uideatur iuris quasi naturalis errorem allegare, quo iure quælibet uiolentia damnetur, ac in ipsis iuris ciuilis incunabulis fuerit genericè per prætorem inhibitum, ne ius fiat, & ne quis sibimet ius diceret in l. extat. ff. quod met. cau. licet ante hanc constitutionē l. si quis in tātā. nulla esset specifica pœna contra eos directa, qui rem propriam violenter inuasisset, proptereaque non esse in hoc recipiendā aliquam erroris excusationem, dicit ibidem Rip. † Nec pariter 75 in ipsa muliere, cuius excusatio ratione erroris iuris sit cū masculis promiscua, si de damno ageretur l. error. in fi. ff. de iur. & fact. igno. Ex quo lex noua superueniens, quæ reiicit masculorum excusationem, dicatur insimul reiicere muliebrem excusationem, cum in æquiparatis antiquo iure, cēseatur per nouū ius idem disponi, quod in altero tantum fuisset exprefsè dispositum. glo. in l. si quis seruo. C. de furt. & in clem. constitutio. de regula. Abb. in c. fi. colum. iij. de rescrip. Ripa in d. ca. sæpe. num. 90. † Ac lex masculinum genus exprimens, & ad fœminas re-76 gulariter porrigatur, ut hic dicit Barto. j. q. iuxta text. in l. si id qđ ff. de iurisdic. om. iudic. ubi latè per Ias. & in l. si quis maior. C. de transact. glo. in l. j. verb. sponsam. C. de rap. virg. & in ca. in generali. de elec. in 6. Fely. in c. cum causam. colum. fi. de proba. Cur. seni. consi. 6. nisi uersaretur casus immensi odii, ut in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiestatis. & dicit Bald. in l. quicunque. C. de seruis 77 fugi. † Quæ autem mox de milite dicta sunt, etiam ad rusticos trahuntur per eosdem Doct. quinimmo in his magis reciperētur, quàm in militibus hodiernis, qui nullo gaudeant priuilegio militiæ; cuius nec iura seruēt. l. auxilium. ff. de mino. & plenè tradit Alexand. d. consi. 103. num. 17. lib. j.

78 Porrigitur huius legis uirtus etiam ad † beneficialia, ac personas ecclesiasticas, vt communiter per Doct. in c. j. de dolo, & contuma. posthabita opinione gl. in verb. rigor. relata per Bene. Capram. in consi. 32. versicu. circa quartum. Indeq; inferat Ripa in d. cap. sæpe. nu. 68. ꝙ uiolenter occupans beneficium sibi debitum uirtute reseruationis, incidit in pœnam huius cōstitutionis, ea ratione fretus, quod negari nequeat quin alter esset in possessione naturali, ex qua sola per vim eiecto competat beneficium huius l. etiam contra uiolentum reseruatiuum, nō obstante, ꝙ non posset de simplici spolio conueniri, defectu tituli discolorati ex reseruatione, vt per Soz. in l. rem quæ nobis. q. 9. ff. de acquir. posses. Rota in nouis decis. 16. & 56. Quam quidem rationem dicat cessare in hoc iudicio. l. si quis in tantam. velut in quo amissum fuerit vniuersum ius per uiolentiā, & per consequens omne etiam ius sibi competens, virtute reseruationis, quo sublato dicit nihil superesse, qđ impediat hoc 79 iudicium: cuius quidem † dicta per Ripa non planè procedāt, sublato eius præcipuè fundamento naturalis possessionis retētæ: quæ tamen stante reseruatione minimè retineatur, cum ex ea inficiatur titulus, cum ademptione vniuscuiusque possessionis, tam naturalis, quàm ciuilis, vigore inserti decreti, & inhibitionis. Rot. in antiq. decis. 476. Cassad. de caus. poss. & propri. decis. j. & de restitu. spolia. decis. j. Soz. in d. l. rem quæ nobis. q. 9. de cuius decreti virtute latè dicam in exceptionibus. Adeo ut nō possit considerari cōtra reseruationem nisi quoddam nudum factum, & sit detentatio, quæ non sufficiat, vt dixi, in hoc iudicio requirente veram possessionem in corporalibus, seu quasi possessionem iurium incorporalium. Nec insuper detentatio virtute talis decreti ab omni colore destituta, etiam in simplici spolio (in quo detentatio sufficiat) operetur restitutionē, vt suo loco dicam, vnà cum DD. de Rota in no. decis. 252. & 393. Staphil. de litt. Apost. fol. 127. in paruis.

80 † Post resignationem autem factam, si resignans adhuc possessioni inhęrens a Tertio eiiceretur, non iuuabitur præsidio huius l. si quis in tantam. quæ uerum possessorem exposcat, vt dixi cum gl. in hac l. & dicit Soz. consi. 122. lib. 4. quamuis agere posset simplici spolio ad recuperationem prioris detentationis, secundum Rot. in no. decis. 158. & 352. Cassad. de restit. spolia. decis. 4. num. 2. & 6. Sarnen. in reg. de trien. q. 24. num. 8. cum 81 † sola detentatio sufficiat ad ad effectum actionis de spolio, sicut etiam sufficeret ad effectum regul. de anna. & de publican. in quibus possessio uerificetur in sola detentatione. Sarnen. in d. reg. de anna. q. 51. Corn. consi. 137. versicu. tamen his. libro 3. & latè dictum in causa Abulensis præstimonii coram Puteo tunc Rotæ Decano. & referam in lib. ij. Sed non propterea eadem detētatio, vt dixi, proficiat pro incursu pœnæ huius legis, quæ verum possessorem exposcat, ex quo nec colonus hoc remedio gaudeat. Ripa in c. sæpe. num. 77. de restitu. spolia.

82 † Quamuis condictio huius l. si quis in tantam. velut dolum præsupponens, non detur contra patrem, contra quem regulariter agi nequeat; nihilominus si per victricum hæc uiolentia committeretur, agi posset ad pœnam huius constitutionis, licet vicem patris obtineat. §. affinitatis. Institu. de nupt. cum ab huius iudicii pœna, victricus non eximatur, sicut nec ab actione furti, licet famosa l. in his. C. de furt. Ripa in capitu. sæpe. nu. 82. de restitu. spolia.

83 Ac eiectio è possessione rei furti uitio infectæ, † cōpetit huius constitutionis præsidium contra violentum inuasorem, licet ipsius rei dominum; qui prius debuisset experiri de suo iure, quàm rem violenter consequi; nisi tamen res sic violenter occupata consignaretur iudici, ad effectum, vt pro iustitia desuper consuleret, vel violentiam commisisset deficiente iudice, qui iustitiam ministrare posset. In quibus casibus licuisset quādocunque rem propriam recuperare, cessante omni ratione prohibitoria occupandi rem propria auctoritate. glo. in c. humanum. j. distin. Salyc. in hac l. si quis in tantam. colum. 4. Ripa in d. c. sæpe. num. 80.

84 † Filius etiam simpliciter institutus in legitima sibi de iure debita si rem aliquam ratione suæ legitimæ uiolenter occupauerit, in hanc pœnam incidit, secundum Barto. in l. suus quoq;. in fi. ff. de hæredi. institu. & in l. ij. num. 3. C. quando, & qui. quar. pars debe. lib. 10 & est communis relata per Ripa in d. ca. sæpe. num. 94. Areti. consi. 155. num. 9. Alex. consi. 134. lib. 4. † Cum 85 legitima (velut quota bonorum ære alieno deducto, & funeris impensa, iuxta l. Papinianus. §. quæsitum ff. de inoffic. testa. l. hæreditarium. ff. de bo. auctorita. iudi. possi. Bal. in l. quoties. col. j. C. de hæredi. institu. Alex. in l. si pluribus. §. si duobus. num. 5. ff. de lega. j. & in consi. 31. lib. 4. Soz. consi. 150. num. 23. lib. j. Paris. consi. 35. lib. ij.) non possit verè dignosci quanta sit, aut in qua re constituta, nisi prius citato hærede etiam ære alieno discus-86 so, iudicis arbitrio † implorato, qui legitimam ipsi filio consignaret in aliqua re eius arbitrio moderanda ex not. per Iaso. in l. Marcellus. §. res quæ in fi. ff. ad Trebelli. & in l. planè. §. si duobus. num. 21. & 24. ff. de lega. j. Roma. in l. j. num. 40. in fi. C. quādo non peten. par. Aret. d. consi. 155. Paul. de Cast. consi. 52. nu. 1. Quibus diligentiis nō præhabitis, nullo quidem colore possit aliqua res pro legitima occupari, velut confusim proportionabiliter consistens in singulis rebus: nisi tamen fuisset ei legitima relicta in aliqua re certa, quā & si potuisset filius ab initio in ea re particulari recusare, petēs sibi assignari in aliis reb. iudicis arbitrio ex no. p Bar. in d. l. suus quoq;. in fi. ff. de hęr. Insti. Rē tamen illam pro legitima ex se recipiens diceretur eam acceptare, ac impunè occupare, si nōdum hæres possessionem eius rei quæsiuisset, secundum Bald. in l. si quis in suo. C. de inoffi. testa. Curt. seni. consi. 13. col. 3. in fi. Qui pariter dicant non incursurum aliquam pœnam filium institutum vniuersaliter cum onere fideicommissi, si in hæreditatis restitutione rem particularem per se electam pro sua legitima retinuerit, vt per Imo. in d. §. res quæ. Quod quidem sano modo intelligendum sit, nisi elegisset rem meliorem arbitrio boni viri, vt per Iaso. in d. §. res quæ. colum. fi. Sed attendendum sit, neutrum ex casibus præpositis per Doct. prædictos esse applicabilem ad hanc l. si quis in tantam. requirentem violentiam, quæ in his casibus nemini inferatur, cum primo casu res esset vacans, in secundo verò nō esset violenta occupatio, sed retentio. Ideoque hi casus magis congruant pœnæ, de qua in l. non dubium. C. de lega. introductæ per Anton. Impe. multo ante hanc l. si quis in tantā. de quo 87 sit inter exceptiones ad hanc legem differendum. † Neque indistinctè verum sit quod dixit Iaso. in l. inter omnes. num. 10. ff. qui satisd. cogan. videlicet, quod non incidat in pœnam huius legis hæres institutus sub conditione, qui ea pendente bona hęreditaria occupauerit. Nam licet hanc pœnam non incurrat, si hęreditas iaceret possessore uacua (ex quo nemo dici posset violenter eiectus) si tamen bona hæreditariaria ab alio possiderentur, non euitaret hanc pœnam, quam si incurrit indubitatus Dominus per uim eiiciens possidentem, multo magis eam sit incursurus Dominus, futurus sub spe condictionali, & sic incerta. Qua pendente diceretur rei alienæ inuasor, cum conditio nihil iuris interim tribuat l. cedere diem. ff. de verb. sig. Ripa in c. sæpe. num. 97. Qua etiam conditione purificata, ac hærede effecto dño, nihilominus hæres ex violentia huic pœnæ subiiceret, vt pluries dixi. Sed an ita conditionaliter institutus, possessorem interim eiiciens, incidat in primam, vel secūdā partē huius l. si quis in tantam. diuersimodè tractatum est inter Doctores, vt quidam dixerint, in hoc esse expectādū euētū conditionis, ex cuius purificatione puniēdus esset occupās, tanquàm inuasor rei propriæ, in amissione ipsius rei: cōditione verò deficiente puniendus velut occupator rei alienæ ad æstimationē rei. Alii uerò dixerint in hoc attēdendū esse statū tēporis ipsius violentiæ illatæ, vt sine vlteriori mora incurratur pœna amissionis cuiusq; iuris tūc cōpetētis, vt iam dictum in emphyteuta, feudatario, vsufructuario & similib. q siue actiuè, siue passiuè in vim inciderint, non sit habēda rō alicuius, nisi competentis

tempore violentiæ, non expectato futuro euentu, vt per Cy. in hac l. si quis in tantam. nu. 11. cū aliis inferius latius deducendis.

88 Qui † castrum per uim inuaserit, licet illico id solo æquasset, nihilominus incurreret pœnam l. si quis in tantam. habita ratione, tam ipsius castri quàm solitæ iurisdictionis, non obstante, quod ex demolitione castri desiisset iurisdictio exerceri, nec per violentum quasi possideretur. Nam cum id eius dolo & uiolentia prouenerit, in eius odium pro possessore reputabitur l. sed si lege §. proinde. ff. de peti. hæredi. Barto. in l. quanquam §. Iulianus. de aqu. plu. arcē. Dyn. in reg qui dolo. & in reg. pro possessore. ij. opposi. Oldra. consi. 320. Ipseque locus licet ita dirutus, capax remaneat iurisdictionis, quotiens in eo castrum ædificaretur, cum iurisdictio sit quædam, velut nebula supra paludem, vt dicit Paul. de Cast. cons. 187. num. 3. lib. ij. Soz. consi. 74. num. 2. lib. j. Ideoq; talis violentus, si Dominus fuisset, quodlibet eius ius amitteret, vnà cum possibili iurisdictione: quod si id castrum fuisset alienum, ne dum ad eius nouam ædificationem teneretur, verum & ad æstimationem integram castri, ac iurisdictionis, vt per Barto. in l. si quando. oppos. ij. C. vnde vi. Abb. in capi. fin. num. 4. quod metus cau. Idque proportionaliter conueniat huic pœnæ, de qua nunc agitur.

89 † Quæ pœna huius legis hactenus discussa, nō incurritur ipso iure, sed domum per sententiam in eo iudicio legitimè obsecutam, cum in ea lege sit verbum futuri temporis, videlicet amittatur, quod non habeat effectum temporis præteriti. sententiæ latæ, sed in futurum ferendæ. glos. in l. in criminali. C. de iurisdic. omnium iudic. Abb. in cap. si diligenti. de foro competen. de quo sit cōmunis opinio, relata per Ias. in l. rem quæ nobis. in fin. ff. de acquirenda posses. Idemque futurum quamuis verba præsentis temporis inferrent pœnam iam incursam, iuxta notata per Ias. in l. quamuis. nume. 9. C. de iur. & fac. igno. cuius contrarium sentiat Pau. in cap. cum in cunctis. colum. fi. de elec. relatus per Ripa in capit. sæpe. num. 99. de restitu. spolia. In eoque pœna huius legis differat inter cætera a pœna de qua in l. non ab re. C. vnde ui. quæ ipso facto incurritur, cum hæc specificam sententiam exposcat. glos. fin. in fin. in hac l. si quis in tantam. ac pariformiter differat a pœna, de qua in c. eum qui. de præben. in 6. quæ ipso iure incurratur, ex his verbis ipso facto subsecutis, post verbum, amittat; quod ex se sumptum, licet alium sensum caperet, tamen superadditis aliis verbis, inducit effectū pœnæ ipso iure incursæ. c. nullus. c. si religiosus. de elec. in 6. Frācus in d. ca. eum qui. † vti dictum per dominos de Rota in pœ-

90 na constitutionis Alexandrinæ ipso iure infligenda, cuius meminit Mohed. decis. 272. in causa Vrbeuet. castri. Idemque fore in crimine hæresis dicit Aegi. decis. 690. & si in cæteris criminibus, quamuis læsæ maiestatis opus sit declaratoria, vt dicitur in prædictis decis. nec diceretur constare de subsecuta declaratoria ex sola principis assertione, non concurrentibus aliis adminiculis, vt ibidem decisum. Nec propterea virtute eius sententiæ ab ipso iure latæ in casibus prædictis liceret absque præuia citatione possessorem eiicere, in quo requireretur hominis declaratoria. cap. licet episcopus. de præben. in 6. & nota. in capi. ij. de hæreti. eod. lib. & in l. si quis maior. C. de transact. Nam & si ex sola iuris sententia priuatiua liceret legitimè beneficium alteri conferri (vt per Gemi. in c. j. de homicid. in 6.) non tamē in terminis d. c. licet episcopus. impunè liceret possessorē eiice-

91 re. Neque ad huius constitutionis pœnam dicatur agi † criminaliter, quæ non sit fisco applicabilis, sed tantum parti agenti, ex quo cesset omnis criminalis executio. glo. in l. iij. ff. de sepul. violat. adeo vt tam actio, quàm pœna ex hac l. statuta, ciuili iudicio sit prosequenda. Ripa in dicto capi. sæpe. num. 67. in fi. sentiens contra Abb. vt ibidem per eum.

Cumque adeo isthæc constitutio l. si quis in tantam. esset salubris contra violentiam, fuit meritò longo post interuallo renouata per Iustinianum Imperatorem in annis Domini 530. dum in §. fi. Institu. ui bo. rapt. hanc constitutionem recitans, eā etiam vberius interpretatur: Quæ diu postea fuit ad beneficialia traducta per Bonifaciū VIII. in annis Domini 1294. in c. cum qui. de præben. in 6. eo superaddito ad maiorem pœnam, vt pri-

92 uatio in his beneficialibus ipso iure † incurreretur, vt ibi dicitur per Francum in §. j. vers. in eadem glo. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 121. ff. de acquiren. poss. Rot. in nota. decis. 158. in fi. & esse communem dicit Ripa in cap. sæpe. nu. 69. 75. & 90. de restitu. spolia. Quam quidem decretalem dixit Lapus alleg. 127. sibi locum uendicare, etiam in eo qui absque pa-

93 tenti uiolentia, beneficii possessionem † ingrederetur: sed ad eius pœnam incurrendam, satis esse possessionem beneficii propria auctoritate occupari sine iudice, vel executore, ut ibi latè per eum, & per Franc. in dicto §. j. in princip. de qua decretali pleraque ponantur per Deci. in consi. 219. numero 10. versicu. quinto quæritur. In quo idem Bonifacius strictius agendo prospexit contra eos qui possessionem beneficii sibi ab ordinario collati reciperant, non citato possessore in capitu. licet episcopus. de præben. in 6. ut per Deci. in consi. 191. in fi. Cassad. de sequest. posses. decis. 4. Quod tamen non ita simpliciter dicant recipi in prouisione beneficii facta per Apostolicum: cuius possessio possit illico impunè recipi: nam si id licet electo, c. auaritiæ. de elec. in 6. & not. Doc. in c. qualiter. eo. tit. multo magis licere debeat prouiso per summum principem. Abb. in c. transmissa. de elect. Fely. in c. eam te. de rescrip. Franc. in d. c. eum qui. Ripa in d. c. sæpe. num. 69. Id tamē procedat ea distinctione adhibita, vt si quidem possessio esset uacans, omnino cessaret hæc pœna exposcens personalem spoliationem. Ac ita ex se possessionem vacuam recipiens, esset restituibilis, si spoliaretur. Milis vers. possessio beneficii. Abb. in c. cum venissent. de resti. spolia. idque decisum in causa Astoricen. die 15. Septembris 1542. re-

94 fert Puteus. Si verò beneficii possessio esset † plena, nullatenus licuisset ex tali prouisione beneficium ingredi sine Apostolico executore. Rot. in no. decis. 303. in fi. Ripa. qui supra Sarnen. in reg. de trienna. q. 27. Ac secus factum puniretur cum deperditione proprii iuris, vt in d. c. eum qui. Si enim post resignationem beneficii pleni, nō est licitum resignatario, licet legitimo, ex se possessionem recipere sine executore, vt notatur in d. c. cū qui. & per Rot. in not. decis. 158. minus licere debeat virtute simplicis prouisionis, quæ licet ex se tantum (sicut & simplex supplicatio) inducat colorem tituli ad effectum iudicii spoliatiui. Geminia. consi. 106. & in c. j. col. pen. de lit. contest. in 6. Rot. in antiq. decis. 882. & in nouis. 433. Cassad. de caus. posses. decis. 4. nu. 8. & Puteus dicit cū Prospero decisum 23. Februarii 1545. in decis. 226. lib. j. cum cæteris latè deducēdis inter probationes huic iudicio congruas. Non tamen incursus pœnæ, de qua in l. si quis in tantam. (cui comparator pœna inducta in d. c. eum qui.) euitaretur, ex eo tituli colore, cum nec veritas eius tituli ipsum uiolentum eximeret a pœna amissionis cuiusque sui iuris in beneficio, non iuris ordine per uim inuaso, vt dicitur in dictis Decretalibus. Quæ tamen cessarent in ficta violentia, quæ committeretur ī fraudem ordinarii collatoris, ad effectum vt posset eo inuito, transferre proprium beneficium in aliquem possidentem, fingendo violentem illius eiectionem, vt omne ius beneficii ipso facto possessori quæreretur in pœnam deiectionis, iuxta d. c. eum qui. Cum in talem casum ea violentia tāquàm ficta, & aerea, ac in fraudem commissa nihil operaretur, omniq; huius canonis beneficio careret, qui eo fuerit abusus ca. fin. de renuntiatio. in 6. & in hoc dicunt Dominic. Franc. & Ancha. in d. c. eum qui. & Ripa in d. c. sæpe. nu. 75. Ne alias inducta in odium violentiæ fraudem confouerent.

¶ De origine. l. Si coloni. C. de agrico. & censi. Libro XI. Cap. X.

95 Subsequenter in annis salutis nostræ 412. fuit in hoc iudicio restitutorio sub Archadio, & Honorio consortibus imperii, edita constitutio, de qua in l. si coloni. C. de agric. & censi. lib. 11. secundum tamen correctos Codices, cum quidam alii falsam inscriptionem habeant Valentini, qui prius regnauerat, vt dixi in l. meminerint. & in l. si quis in tātam. Fuit inquam hæc lex edita sub Archadio, & Honorio, nouum adhibens præsidium in spoliatione non violēta, licet cum vitio cōtra eos qui seruos, vasallos aut ascriptitios, colonos, fugitiuos possiderent: uel contra eosdem seruos, aut alios, qui se ipsos domino surripuissent, obedientiamque subtraxissent, vt ibi dicit Barto. in princ. & Rom. in l. rem quæ nobis. col. ij. vers. secundū. ff. de acquir. posses. vbi Soz. q. 9. col. 3. Abb. in c. ij. 3. notab. de capell. monach. Ripa in c. sæpe. num. 30. de restit. spolia. Alex. cō-

96 si. 90. num. 2. lib. 2. Corn. consi. 18. litt. G. lib. j. † In quo tamen iudicio is ageret, qui bona fide versatus sit, alias hoc præsidium denegaretur, vt per Lucam in d. l. si coloni. num. 23. Soz. in l. rē quæ nobis. q. ij. vers. iiij. Alex. cōsi. 94. nu. 9. lib. 5. Pet. de Perusio consi. 509. colum. fi. Ripa. in d. c. sæpe. num. 34. cum in reliquis huius l. remedium sit plurimum fauorabile, veluti competens spoliato, etiam sine vlla violentia, ac contra eum, qui nec vnquam spoliauerit, vt nihilominus ad restitutionem condemnetur cum summario processu, ordineque iudicii, ac si spoliasset, vt ibidem dicunt Barto. & Luc. Soz. in d. l. rem quæ nobis q. 9. versicu. sed pro prima. Id nanque proprium habeat hæc cōstitutio, vt eius cōdictio ac præsidiū, ne dū detur contra eū, qui non spoliasset, verū etiā contra ipsam rē, quatenus a nemine possesā, vt puta contra seruum, qui suimet furtū fecisset. l. j. C. de seruis fugi. & contra vasallū, seu ascriptitiū (seruo cōparatos. l. cū satis. l. ne diutius. C.

97 de agric. & censi.) qui sese dño † subtraxerint, vt si quidē dño adhuc addicti vagarenī, possint propria auctoritate a primo possessore recuperari, vel conueniri corā iudice, vt semetipsos restituāt primo possidēti: nisi tū adeo diutina recuperādi, seu repetendi mora intercessisset, vt lōgo tēpore pro liberis interim sese gerere potuerint, siue fuerint promoti ad clericatū, aut aliquē dignitatis gradū, vt ibidē per Lucā in 5. & 7. oppo. Abb. in c. 2. de seruis nō ordinā. Qui si nō essent vagabūdi, sed alteri se iā addixissēt, erit in facultate ipsius agentis, vel conueniendi possessorem ipsius rei vitiosæ, vel ipsummet seruum, velut sui ipsius spoliatorem, vt ibi per Luc. quæstio. 6. in fin. Neque eorum possessores

98 ab hoc iudicio subleuarentur ex aliquo titulo, aut † bona fide cum

cum ipsius rei vitium (quod pro constanti præsupponitur in hac constitutione (velut ipsimet rei inhærens, integrè transeat in quemcunque ipsius rei futurum possessorem, licet vitii ignarum. l. vitia. C. de acquir. posses. §. furtiuè. Instit. de vsucap. quàm opin. firmant Alex. in l. rem quæ nobis. col. 3. in fin. vbi Roma. versicu. secundum est remedium. ac idem Alex. consi. 91. num. 3. lib. 5. Corne. d. cons. 18. lib. j. qui dicunt hanc esse communem contra Cyn. in l. j. q. 4. vbi caus. status. In eoque differat huius l. auxilium, ab eo quod fuit postea inductum in c. sæpe. de restitu. spolia. in quo requiritur, nedum res vitiosa, sed possessor vitii conscius, vt per omnes in dicto capit. sæpe. de cuius sensu mox sim dicturus.

99 † Virtus & ratio prædictæ cōstitutionis l. si coloni. porrigitur per interpretes etiam ad fauorem nobiliū, qui vasallos habeāt proprio eorum facto ascriptos, quorum & si non sint directi domini, iuuantur tamen præsidio huius cōstitutionis, quæ etiā vtili domino suffragetur: propterea que competat etiam emphyteutæ, cæterisque vtilibus dominis, vt ibi per Luc. q. 10.

100 Quæ tū ita † demum recipianrur in vasallis, aliisque ascriptitiis, primis possessoribus restituendis, nisi eorum fuga, aut subtractio legitimè excusaretur ex vera dominorū sæuitia, seu fuerint a summo Deo, eiusque in terris vicario ab omni nexu, & iuramenti vinculo absoluti, ex dominorum rebellione, aut incursu nefariæ hæresis, alteriusve enormis criminis: vel si Dominus esset excommunicatus, ex quo licuerit ipsis vasallis recedere a dominorum consortio, ne eorum contagione inficerentur, vt ibi per Luc. q. 12. & seq. Adeo, vt nec si Dominus rebellis ad gratiam reciperetur, vel hæreticus Ecclesiæ reconciliaretur, aut excommunicatus absolueretur, sit ex eo recuperaturus vasallos, aut colonos iam alterius vinculo addictos. Verum si adhuc vagi a nemine possiderentur, possent propria dominorum auctoritate, aut virtute huius legis iudicialiter recuperari, vt ibi per Luc. q. 7. & 12. & latius explicabitur inter exceptiones.

Eiusdem constitutionis virtus fuit ex Doct. interpretatione generaliter porrecta, contra omnes, qui rem quamlibet ex se vitiosam, licet bona fide possiderent, vt ad eius restitutionem compelli possint iudicio huius legis, vt per Soz. in d. l. rem quæ nobis. col. 2. Alex. consi. 90. in princ. lib. 5.

De origine. l. Conductores. C. loca. Cap. XI.

101 Ne temporis ordinem ab initio pollicitum prætereā, subsequenter † recitabuntur pertinentia ad l. cōductores. C. loca. & ad l. non ab re. C. vnde vi. cū ambo constitutiōes fuerint editæ sub eodem Zenone Imperatore, secundum bonos codices sub annis Domini 474. & sic longo interuallo post prædictas constitutiones. Neque vllū aliud remedium restitutorium reperiatur interim compositū, subcrescente etiam conductorum malitia, qui obstinatè recusarent locatam rem suo tempore conductoribus restituere, in quo non fuisset saturissimè cōsultum in l. si cui. in fi. ff. loca. nec per Diocletianum (de quo mox dixi) in l. si quis cōductionis. eo. tit. vt cum in d. l. si cui esset tantum inducta recusantiū, pœna maior addita, vt si hi detētores requisiti in recusatione vsq; ad sententiam obstinate perstiterint, vltra restitutionem ipsius rei, etiam ad æstimationis pœnam teneantur, cum ex ea recusatione insurgeret tacita violentia, ex qua ne dum exturbare videantur locatores, verumetiam è possessione deiicere. l. colonus. ff. de ui, & ui arma. l. cum fundum. eo. tit. Bart. & Bald. in d. l. non ab re. & in l. fi. ff. de preca. Specu. de loca §. postquam nu. 8. Rom. in l. rem quæ nobis. nu. 18. ff. de acquir. posses. Alex. in l. si quis rem. in fi. eo. tit. & consi. 90. nu. 2. lib. 5. Ac propterea contra tales cōductores ita recusantes, velut per vim rei alienæ inuasores, fuit superaddita pœna æstimationis rei ad exemplum l. si quis in tantam. C. vnde vi. ut dicitur in hac l. conductores. in fi. & per Bal. in l. non ab re. in princ. Nec in d. l. si quis cōductionis. esset alia pœna statuta, quàm ipsiusmet rei libera restitutio.

102 † Et licet glo. in hac l. cōductores. dicat eam esse specificam in colono, inquilino, aut precario detinente: verius tamen est huius legis remedium esse commune contra omnes, qui rem alieno nomine sibi traditam, seu custodiæ commendatam, aliūve temporalem usum concessam, posthabita bona fide, restituere recusauerint. Ideoque Bald. initio huius l. illam exemplificat in usufructu ad certum tempus concesso, ac in aliis quibusque temporalibus detentatoribus. vt puta commodatario depositario, eiusque generis aliis, ut satis sit ad hanc pœnam subeundam, si alieno nomine detinens, eius restitutionem suo tempore obstinatè deneget, ut dicit Roma. in d. l. rem quæ nobis. num. 12. Neque in ea quicquam referret, an is cuius nomine detineretur, esset eius rei Dominus; cum nihilominus futurus esset legitimus actor, vt dicit gloss. magna in fin. in lege si quis in tantam. C. vnde vi.

103 † Earundemque constitutionum verba, ac uirtus æque porrigantur contra hæredes dictorum conductorum, aliorumq; detinentium alieno nomine, qui eius rei conscii, eam restituere renuant, ut dicitur in hac l. conductores. & per Barto. in l. nō ab re. in fin. de quorum scientia rectè constare debeat, cū alias eorum ignorātia sit regulariter probabilis & uerisimilis, ex re-

104 gu. in alterius. † Vt nec principales ipsi conductores in hanc pœnam inciderent, si admissibilem recusationis causam haberent, vt ibidem dicit Barto. & Bald. in l. non ab re. 4. not. Rot. in not. decis. 233. in princip. cuius meminit Felyn. in capitu. inter dilectos. numero 35. de fide instrumen. Cagno. in reg. neque pignus. num. 8. In eademque decis. fuit inter dominos dubium excitatum. An successores in beneficiis, in hoc succederent loco prædecessorum, ut agere possint uirtute huius l. conductores. si ipsis non restituerentur res per prædecessores locatæ ad certum tempus nondum lapsum; quod affirmatiuè fuit resolutum: quia licet regulariter frustra agatur cōtra conductores ad restitutionem rei, ante lapsa tempora conductionis, ut per Alexand. consi. 90. numero 2. libro 5. tamen cum in beneficialibus, successor non teneatur ex facto prædecessoris, censebitur cōductio vnà cum ipso obitu beneficiati extincta, ut uelut cōpleto tempore, res sit successori perēti restituenda, nec remorari possit sine incursu huius pœnæ. Quinimmo & si successor post mortem prædecessoris aliquandiu continuasset in perceptione eiusdem pensionis, non ex eo censeretur comprobasse integram locationem prædecessoris, sed pro eo tantum tempore, quo pensionem recepisset: quo lapso ei omnino competeret agendi ius ad restitutionem rei locatæ, qua diutius denegata, ageret ad pœnam huius l. ut ibidem expressè dixerunt domini de Rota, licet decisionem prædictam aliter intellexerit Fely. in d. capit. inter dilectos. magis attendens ad summarium ipsius decisionis, quàm ad eius textum, vt ad oculum legentibus latè patebit.

Quamuis autem dictarum legum cōstitutiones fuerint editæ ad instar l. si quis in tantam. vt dixi; non tamen in omnibus ei comparentur, sed in plerisque differant, ut dicit ibi gloss. magna in fin. & inter cætera, in eo etiam dicat differre, quòd ex l. si quis in tantam. consultum sit contra eos, qui uerani vim intulerint in re propria, seu aliena, cum per has constitutions prospiciatur tantum contra tacitam eorum uiolentiam, qui alieno nomine detinentes, possessionem restituere recusauerint,

105 vnde tacita uiolentia exoriatur, ex † qua non protinus pœna incurratur, sed usque ad sententiam sit pœnitentiæ locus; quæ tamen non reciperetur in uiolentia uerè commissa, secundum terminos d. l. si quis in tantam. in qua nec purgatio, nec pœnitentia admittantur. glo. fin. d. l. non ab re. C. vnde ui. & ibi Bald. in 3. notab.

De origine. l. fin. C. vnde vi. Cap. XII.

106 Demum Iustinianus (qui regnauit † in annis Domini 526.) inter secularium principum constitutiones per se in proprium codicem receptas, illam etiā adiecit ī hac materia possessoria, & inter suas quinquaginta constitutiones inseruit, de qua in l. fin. C. de ui. qua consulitur uiolentiæ non personali, sed illatæ rei uacanti, in quo differat a l. si quis in tantam. eodem titu. quæ personalem eiectionem requirit, ut per Barto. in hac l. fin. numero 6. Ideoque hoc

107 possessorium dicatur, quasi † anomalum, quod nec propriè sit adipiscendæ, nec retinendæ, nec reuperandæ; sed sit quædam quarta species quasi recuperandæ, ut ibidem per Bald. ac interdum comparetur adipiscendæ. Barto. in hac l. fin. num. 11. neq; in hac re uacanti dicatur propriè committi uiolentia, quæ nemini inferatur, sed quasi uiolentia. glo. in l. sequitur §. item si. ff. de vsucap. Alex. in l. Pomponius §. cum quis. num. 24. ff. de acquirenda posses. Deci. consi. 191. col. pen. vers. 3. Ac propterea tanquàm uiolentia a cæteris differens, nec inter alias species uiolentiæ conclusa, merito egeret proprio, atque opportuno remedio huius l. ut per Corset. de spolio. limit. 15. Nam antea possessio, quæ caperetur alienæ rei uacuæ, absque consensu Domini, dicebatur tantum improba, sed impunis. l. improbam. C.

108 de acquir. posses. † Cum ex hac l. fin. superaddita sit pœna contra eos, qui uacantis rei possessionem dolo fuerint ingressi. In eoque sufficere dolum elicitum ex præsumptionibus, & coniecturis dicit hic Barto. num. 15. quo etiā præsumptiuè cessante, cessat pariter huius l. dispositio, ut ibi Barto. num. 2. & 9. Ripa in c. sæpe. num. 67. de restitu. spolia. Corn. consi. 8. litte. E. lib. j. ac cessante dolo sit locus remedio prius inducto, in l. inuasor. eo. titu. ut per Roma. in l. rem quæ nobis. num. 13. ff. de acquirenda posses. Bald. in d. l. improbam. Ripa in d. capitu. sæpe. nume. 54. 59. & 65. Aegid. decis. 36. Bisigne. de restitu. spolia. decis. 11. cum prouiso huius l. velut fundata in præsumptione malæ fidei, cōtraria præsumptione dilabitur. Barto. in l. hac l. in fin. Vtraque autem constitutio, videlicet l. inuasor. & huius l. fin. in eo inter se conueniat vt ambo competat tā pro recuperatione rei mobilis, quàm immobilis, ut dicit Bar. in hac l. fin. nu. 6. & in l. si qs ad se fundū. nu. 4. C. ad l. Iul. de ui. Lapus alleg. 52. col. j. in fi. Et est cōmunis relata per Alex. in d. l. rem quæ nobis col. j. idque fateatur Ripa in d. c. sæpe. num. 55. quamuis ipse contra sentiat.

109 † Dolo igitur interueniente, datur huius l. fi. condictio, non solū con-

contra occupantem, qui in rei possessione continuauerit, verũ etiam contra eum, qui post possessionem occupatam, illã amiserit, ex quo succedat actio ad interesse, tam passum, ratione iniectæ violentiæ, quàm ratione prosecutionis, & recuperationis ipsius rei, vt hic dicit Barto. num. 4. Ripa in d. c. sæpe num. 64. ex l. si vi me. ff. de vi, & vi arma. Si enim primus occupans rem ipsam vendidisset; quæ diutius bona fide ac titulo possessa, legitimo tempore fuerit præscripta, ad eam restituendam non teneretur præscribens; Ideoque id damnũ resarciri oporteat per primum occupatorem, vt dicit Barto. in hac l. fin. in fi. nisi tamen fuisset negligenter lapsum tempus triginta annorum, quo prȩcludatur omnino ius agendi contra occupatorem, ex hac l. fin. vt in eadem dicitur in fi. Sed si primus vacuam possessionẽ occupans, rem non alienasset, sed eam pro derelicto habitam, alter velut vacuam occupasset, poterit vtique primus possessor contra secundum occupatorem agere, reiecto primo occupatore, qui vellet cum eo concurrere, cum primus possessor non vitiosus, præsumptione iuris Dominus censeatur l. bona fides. ff. deposi. Ripa in d. c. sæpe. num. 66. Quod si primus, & secundus æque occupatores agerent contra tertium occupantem, in eorum concursu res erit restituẽda secundo occupatori, nisi primus de proprio dominio † docuerit. l. j. §. qui vi à me. & l. cum a te. ff. de vi, & vi arma. & ibi Bar. & Alex. post eũ, & idem Bart. in hac l. fi. num. 12. Nam docto de eius dominio, nõ haberetur pro occupatore, quo ad hanc constitutionem attinet, disponẽtem super occupatione rei alienæ. Neque is primus agens posset aliquod detrimentum afferre secundo, ex aliqua cessione litis, & causæ, ad fauorem illius tertii occupantis, cum nihilominus posset secundus agere hoc iudicio ad ipsius rei restitutionem, reiecta cessione, ad instar eius, quod dicitur in decis. 158. in no. de resignante per tertium spoliato, ac ita decisum in causa Bononiensi refert Crescen. in sua decis. 158. Si verò is tertius causam habuisset ab ipso occupatore, vt non possit dici rei vacuæ inuasor, quam ab alio recepisset, nõ teneretur ex hac l. quæ exposcit rei vacuæ occupationem, vt dicit Ripa in d. c. sȩpe. nu. 63. licet alii quidam per eum recitati contra sentiant.

110

111 † Neque in hoc iudicio referret, ꝙ agens fuisset alias eiusdẽ rei occupator, cum & prædoni communicetur effectus huius constitutionis l. fi. vt est ibi communis cum Barto. teste Ripa in d. c. sæpe. nu. 60. cum hæc constitutio fuerit inducta ad instar interdicti vnde vi, quod prædoni etiam competit. c. in litteris. de restitu. spolia. licet quidam in hac constitutione cõtra dixerint, ea potissimum ratione freti, quod cum in ea agatur de occupatione rei alienæ, videatur ad id requirere agẽtis dominium verum, vel præsumptiuum; quod tamen fundamentum non esse recipiendum, latè pateat, ex eo quod mox dixi, huius legis subsidium competere etiam primo occupatori contra secundum æque occupatorem eiusdem rei, quæ fuisset relicta vacãs a primo occupatore, vnde appareat in eo non requiri dominium verum, nec præsumptũm.

112 † Cum itaque in alienæ rei occupatione vẽdicet sibi locum hæc lex fi. vt & eius verba, & mens indicant, sciendum sit, rem in hoc semper censeri alienã, ac eius qui fuisset postremus possessor, nisi occupans de proprio dominio in continenti docuerit, vt hic dicit Barto. numero 11. Innocen. in ca. ex parte. de restitu. spolia. Cyn. in l. j. C. vnde vi. Luc. de Penn. in l. si coloni. nu. 28. C. de agric. & censi. lib. 11. quamuis enim obiectio dominii regulariter reiiciatur in spolio (vt latè dicã suo loco) recipietur tamen in hoc possessorio, quod sit quasi adipiscẽdæ possessionis, quȩ fuisset vacans tempore occupationis, vt ibidem dicunt Docto. & Soz. in l. rem quæ nobis. q. 9. col. pen. vers. ad quã obiectionem. ff. de acquiren. posses. In quo quidem possessorio adipiscendæ recipiatur exceptio dominii in continenti probãdi, vt est communis cum Barto. in l. fin. C. de edic. diui Adri. & in l. si de vi. ff. de iudi. & refert Afflict. decis. 14. nu. 4.

113 † Cumque ad effectum huius iudicii requirat vacuitas possessionis, vtiq; cessabit, si in aliqua eius parte possessio esset plena, vt siue ciuilis sola, siue naturalis obtineretur, huic constitutioni locus non sit, vt dicit gloss. communiter recepta in hac l. fin. licet Barto. secus sentiat, vt etiam referunt Anton. in dicto capitu. sæpe. vbi Ripa num. 56. vt non dicatur propriè vacare possessio, quæ in aliqua eius specie plena reperiretur: Quinimmo si res nullo iure possessionis retineretur: sed de facto, non diceretur vacans ad effectum huius iudicii, vt dicit Fely. in cap. cum Ioannes. num. 27. de fide instrum. tradens exemplum in eo qui esset in possessione causa rei seruandæ. Hæc etenim l. fin. attendit vacuitatem in facto consistentem, non aliquam verã iuris possessionem, sicut dicit hic Barto. num. 3. & Ripa in dicto capit. sæpe. num. 55. † Neque etiam vacans censebitur possessio bonorum ecclesiȩ post obitum beneficiati possessoris, cum remaneat continuata in ipsamet ecclesia perpetuo viuente, tãquàm membro ipsius summi Dei sempiterni, vt inquit Specu. de possesso. & petito. §. j. versic. sed pone vacante ecclesia. Bar. in l. sicut. §. fin. in fin. ff. quod cuiusque vni. quos sequuntur Ange. in hac l. fin. Anton. & Ripa in c. sæpe. num. 57.

114

De origine cano. Reintegranda. iij. quæst. j. Cap. XIII.

115 Libuit hactenus ex ordine temporum recitare cũctas Imperatorũ sanctiones super hoc possessorio promulgatas (quorum postremus, vt dixi, fuit Iustinianus Imperator) priusquam aggrederer sacros Pontificum canones desuper editos per varios Pontifices, quorum pleriq; vixerint ante ipsum Iustinianum, & quosdam alios Principes prædictos; vti sunt omnes canones Pontificum descriptorum in Decretis 3. q. 3. Nam primus canon est Caii Pontificis, qui vixit in annis Domini. 281. tempore Probi Imperatoris. Secundus verò fit Fabiani Põtificis assumpti tempore Gordiani Imperatoris de anno Domini 247. Tertius fuit Ioannis primi Pontificis electi annò saltutis 522. temporibus Iustini Imperatoris immediatè prædecessoris Iustiniani, qui ipsum Ioannem Pontificem ad se venientem venerabundus, ac maximo cũ honore excepit Cõstantinopoli, & demum pluribus muneribus donatum ad Vrbem remisit. Plati. in eius vita. Isque Pontifex fuit author huius canonis reintegranda. de quo tractamus, cum sequen. canon. pariter reintegranda. Quartus in ordine fuisset conditus p Eusebium antecessorem Pontificem, qui fuit temporibus Cõstãtini primi, & sic diu ante Iustinianum. Adeo vt omnes prædicti canones fuerint multo ante eum editi per varios Pontifices. Quod quidem ideo describendum esse duxi, vt sanè intelligatur, quod communiter dicitur per Doct. in c. sæpe. de restit. spolia. vbi Abb. num. 26. Ripa num. 20. Soz. in l. rem quæ nobis. col. 3. vers. ex quibus. ff. de acquirenda posses. Corne. in consi. 18. in prin. lib. j. huius canonis remedium esse noui iuris, cũ tamẽ nõ videatur ius † nouum, editum post omnes ciuiles constitutiones huius possessorii. Nam post Eusebium latorem, vt dixi, vnius canonis, rei ntegranda. fuerunt quàmplurimæ leges ab Imperatoribus desuper editæ, quas recitauimus, & tempora in his descripta indicant. Alter verò canon, reintegrãda, per Ioãnem Pontificem fuerit compositus ante Iustinianum. Quapropter non dicitur id esse nouum ratione temporis, sed ratione qualitatis nouæ prouisionis vberioris omnib. aliis eatenus introductis, cum huius canonis remedium competat tam contra violentum, quàm non violentum, ac vitiosum, & nõ vitiosum, velut generaliter omnibus communicatum, qui sine iusta causa è possessione ceciderint, nouo quodam, & ab aliis distincto præsidio, quo consultum sit in singulis generibus spolii tã comprehensis, quàm omissis in aliis cõstitutionibus de spolio latis, vt per Alex. in d. l. rem quæ nobis. & consi. 51. in princ. lib. j. & consi. 90. lib. 5. consi. 33. lib. 6. Dec. cons. 440. num. 32. ex quo possit nuncupari nouum, non ex eo, quod post alias Imperatorum constitutiones fuerit editum, & in hanc formam redactũ, vt credidit Corn. consi. 18. litt. F. & consi. 23. col. fin. lib. j. & consi. 56. litt. T. lib. ij. sed appellatum † nouum tanquàm generalius remedium, & commune omnibus casibus possessoriis, prospiciens insuper in aliis speciebus, in quibus cȩteræ constitutiones non prospexissent. Indeque fit, ꝙ eius canonis præsidium sit in iudiciis frequentius, velut & salubrius. † Datur etenim contra colonum, & inquilinum, qui rem locatam restituere renuunt, licet in eo fuisset introductum speciale iudicium. l. si quis condictionis. C. loca. vt mox dixi, & dicit Alexand. in consi. 90. nu. 2. lib. 5. & consi. 33. num. 2. lib. 6. Cum & spoliare dicatur, qui ita restituere abneget. Barto. in l. fin. ff. de preca. Cyn. in l. ij. quæstio. ij. in fin. C. si certum petatur. Idemque seruetur in cæteris detẽtoribus, quibus ex denegatione spolium impingitur. l. si colonus. ff. de vi, & vi arma. l. Pomponius. §. fin. l. si quis rem. cod. tit. vbi dicit Alex. in hoc nihil obesse. l. 3. §. si rem. eodem titu. qui dicat ibi non fuisse expressè denegatam restitutionem, sed tãtum animo, qui ad actum non deuenerit, neque ex affectu, sine effectu subsecuto (vt ipse ait) dicatur spoliatio. Pariter hoc remedium canonis, reintegranda. detur contra violentum spoliatorem, contra quem agi possit, licet desiisset non dolo possidere. Abb. in d. capitu. sæpe. num. 10. de restitu. spolia. in capitu. conquerente. num. 13. eodem titu. in c. ij. num. 5. de ordi. cogni. Ac insuper huius canonis virtus communicetur agenti contra occupatorẽ rei vacantis, relictam ab eo, qui metu pestis, belli, aut famis recessisset, si eum reuersum non admiserit, cum huius canonis iudicium nõ egeat ea allegatione, ꝙ primus possessor ex iniusta causa ceciderit, nisi ex aduerso probaretur illum ex iusta causa cecidisse. Abb. in c. cum ad sedem. num. 28. de restit. spolia. Aeque huius canonis beneficium, sit mutuatum cæteris quibusque actionibus spolii, velut omnibus commune: nam & in successorem vitii competit, quamuis in eo specificè prospiciat. cap. sæpe. de restitu. spolia. Et sic in aliis singulis speciebus ipsius spolii. Ideoque consultius sit de spolio agi, generali: huius canonis subsidio, qđ & breuiores, & leuiores probationes exposcat, ex deductione tantum duorum extremorum, quorũ probatio in hoc sufficiat, & non in aliis possessoriis, vt per Abbas in dicto capitu. sæpe. numero 14. & 26. cum aliis deducendis inter probationes.

116

117

118

119 † Cuius quidem canonis iudicium legitimè agitetur p eum cui

cui fuerit denegata solita præstatio iuris incorporei, ex quo diceretur quasi possessione spoliatus, quamuis ad id pariter competat condictio l. si coloni. C. de agric. & cẽsi. lib. 11. vt ibi Alex. post Bar. Et ipse Bar. in l. 2. §. vnde vi. ff. de vi & vi arma. Soc. in l. rem quæ nobis. q. 5. versi. 3. ff. de acqui. possess. Abb. in c. cũ ecclesia. nu. 37. de cau. poss. & propr. Doct. oẽs in c. querelam. de elect. & in c. accedens. il 1. vt lit. non conte. Ideoq; is agere possit, cui denegetur solita præstatio alimentorum, vt per Fasto. dub. 18. nisi talis prȩstatio fuisset constituta in re feudali, aut simili, quæ id onus eijciat. Paris. consi. 98. nu. 15. lib. 2. & latè dictum in lib. alimentorum. Nec secus futurum in cæteris prȩstationibus annuis non simpliciter personalibus, sed constitutis ratione alicuius rei; eiusdemque generis sint etiam pensiones beneficiales pro quibus agi posse hoc remedio passim concludant. Bald. in l. si quis conductionis. 2. oppo. C. loca. Abb. in d. c. querelam. 3. notab. & consi. 23. num. 2. lib. 2. Roma. consi. 311. in fin. Dec. consi. 136. Rot. in antiq. decis. xj. & in no. decis. 4. Aegi. decis. 639. Tolosa. deci. 59. Gig. in tract. pensio. q. 57. & seq. Mohed. decis. 153. Afflic. decis. 395. qui dicit posse ad id conueniri etiam vniuersitatem spoliantem. Ac pro præterita pensione denegata, hoc canone agatur, licet solutio in futurum offerretur ex quo minimè purgaretur spolium, præteritæ denegationis. Innoc. in d. c. querelam. num. 3. Abb. in d. consi. 23. Bisigne. de restit. spol. decis. 13. Mohed. & Gig. qui supra. Verum si præstatio annua nullam rem respiceret, sed tanquam merè personalis, ex seipsa niterẽt, quid futurum sit, Doct. inuicem dissentiunt, vt quidam negent in eo competere præsidium huius canonis, vti sunt Bar. in l. 2. in fi. ff. quo. bon. Io. And. in c. peruenit. de censi. ea ratione freti, ꝙ restitutio peti nequeat sine præuia possessione, non considerãda dempto subiecto rei, cui possit applicari, nec in præstatione merè personali dicatur quicquam possideri, vt per Dec. in consil. 136. col. j. Bal. in l. j. num. 2. C. de fideicommis. quam opi. dicit Abb. in d. c. peruenit. nu. 3. esse veriorem inter ciuilistas, sed inter canonistas contrarium recipi. Idemq; comprobat Io. And. post Spec. de restit. spol. §. nunc dicamus. num. 10.

120 † Alij verò sint, qui secus sentiant, ea præcipua ratione, quod etiam cessante possessione rei annexa, remaneat nihilominus quidam status, ad quem peti possit restitutio ab eo, qui in eo statu permanens fuisset ab eius status quasi possessione spoliatus. d. c. querelam. vbi Ant. & Abb. 3. not. & cæteri mox deducti, cũ Fel. in c. conquestus. in fi. de fo. compe. Afflict. decis. 395. num. 4. Put. decis. 30. de resti. spol. Nam & iniustè excommunicatus petit se restitui ad statum pristinum, respectu tantum habito primæui status. Glo. in c. nullus. 2. q. 2. Afflic. d. decis. 395. nu. 5. licet enim quadam iuris subtilitate videretur incongrua restitutio, non præcedente alicuius rei possessione: id tamen ab ȩquitate canonica receptum est, vt etiã primi status quasi possessio suffragetur ad petendam eiusdem status restitutionem, vt per Gemi. in d. c. nullus. Fel. in d. c. conquestus. Abb. in d. c. querelam. & in c. sicut. de re iudi. Nam & tutor, qui durante tutela nec possidet, nec detinet, vt dicit Bar. in l. j. num. 20. ff. de acquir. posses. & ibi Ias. num. 42. & 101. nec spoliatus restitueretur ex eius persona; tamen si finita tutela spoliaretur rebus quæ haberet sub eius custodia, sit restituendus ad eundem statum custodiæ, ratione proprij interesse, propter onus reddendi rationem administrationis, vt per Paul. de Cast. in l. sancimus. nemini. nume. 3. C. de sacr. san. eccl. & dictum inter dominos in causa Vrbeue. castrorum coram R. P. D. Seraphino die 20. Iunij 1569.

121 † Quæ quidem antedicta annua præstatio si fuerit per decennium continuata, licet nullo titulo suffulta, adhuc qui illam p annum denegasset, spoliare diceretur, subiturus propterea hoc iudicium restitutorium, vt fuit decisum in capel. Tolosa. decis. 59. Quando autem post diuturnam continuationem prȩstationis in annuis præstationibus requiratur aliqua iustificatio, seu saltem allegatio iusti tituli, ad effectum agendi ad futuram prȩstationem, late ponunt Doct. in l. cũ de in rem verso. ff. de vsur. & in l. si certis annis. C. de pact. vbi late per Ias. & in §. prȩiudiciales. nu. 56. Institu. de actio. Bar. in l. solent. §. j. ff. de offi. proconsu. Ale. in l. si duo. nu. 3. ff. de iu. iurand. & in consi. 124. col. 2. lib. 4. Paul. de Cast. consi. 51. lib. 2. Rom. consi. 109. nu. 3. Soz. consi. 145. lib. j. Balb. in tract. de prȩscrip. 2. par. 3. par. q. x. & decisiuè ponam inter probationes huius possessorii.

122 † Spoliato etiam rebus mobilibus pariter cõmunicatur hoc iudicium, virtute eorum verborum vniuersalium, reintegranda sint omnia, quæ ita prolata cuncta respiciat, quæ continentur sub eo vniuersali verbo, quod proculdubio referat ad mobilia, & immobilia, ex his quæ dicit Soz. in l. rem quæ nobis. q. 5. ff. de acquir. poss. & alij per se relati, cum & possessorium. l. si coloni. C. de agric. & censi. ad mobilia pertineat, vt ibi Alex. post Bar. Idque remedium sit ferè ad instar huius canonis. Qui licet in suis verbis videatur respicere spoliationem tantum rerum ecclesiæ, tamen fuit ex eadem ratione per interpretationem porrectum eius canonis præsidium ad recuperationem etiam rerum prophanarum, ex communi Doct. opi. in c. sȩpe. & in c. cum ad sedem. de restitu. spolia. & referunt Bald. in d. l. coloni. in fi. & Alexan. post eum in consi. 51. lib. j. consi. 6. num. 4. lib. 3. & consi. 94. num. 13. lib. 5. & in l. rem quæ nobis. num. 10. & ibi. Soz. q. 2. refert Corn. consi. 18. litt. B. & consi. 23. col. fi. lib. 1. licet contra senserit in consi. 56. litt. Z. lib. 2.

123 † Posset & ex hoc canone iudicium agitari ratione sequestrationis commissæ per prætensum iudicem, qui vel esset incõpetens, vel aliàs notoriè, iniustè, aut nulliter id fieri mandasset, vt per Anchar. consi. 248. Quamuis enim regulariter hoc iudiciũ cessare dicatur in sequestro decreto per iudicẽ, vt in decis. 198. Moheda. id tamen nõ reciperetur, si iudex id fecerit extra claustra propriæ iurisdictionis, aut non seruato iuris ordine, aut iniqui iudicis officio fungeretur in administratione debitæ iustitiæ, quæ si appareat cessare, ex eisdemmet actis parum differret eius spolium à priuato, vt mox dicam.

124 † Quamuis post inchoatum hoc iudicium super aliquo beneficio, id renunciauerit agens, seu eius iuri cesserit ad fauorem spoliantis: nihilominus poterit in eodem iudicio persistere, cũ præsumeretur non spontaneè renunciasse. c. sollicite. de restitu. spolia. Rot. antiq. decis. 863. in fi. in no. deci. 216. Paris. cons. x. nu. 66. lib. j. sed cessaret suspicio non spontaneæ renunciationis, si priusquam fuisset spoliatus iam constituisset procuratorem ad renunciandum ad fauorem illius, vt inquit Abb. in d. c. sollicite. nu. xj. Neq; alias per talem iuris cessionem censeretur facta cessio iudicii possessorii, ad quod non trahatur renunciatio, nisi id fuerit expressum. In quem etiam casum, si in vim pacti, aut iuramenti fuisset renunciatum possessorio, cum promissione non amplius agendi, id seruari oporteat, tanquam specificè petitorium percutiens. Abb. in d. c. sollicite. in fi. Alc. consi. 93. nu. 2. lib. 5. Rot. in antiq. decis. 428. † Posset ȩque agere de spolio beneficij, qui post obtentam eius possessionem (licet cum simplici supplicatione) eo spoliaretur, ex quo ad effectum huius iudicii spoliatiui satis sit doceri de colore tituli, qui ex sola supplicatione oriatur, absque alia litterarum expeditione, quȩ ad tituli tantum canonizatoriam sit necessaria, vt decisum refert Cassad. de restitu. spolia. decis. 8. nu. j. In quo tamen secus esset euenturum virtute bullæ desuper editæ per felic. record. Iulium III. in qua cautum fuerit cuiusq; beneficij possessionem adeptam, litteris non expeditis, sed cum sola supplicatione censeri violẽtam, vnde oriatur discolor tituli, & per consequens exclusio spolii beneficialis, cuius restitutio denegetur absque colore tituli, vt latè dicam inter exceptiones.

125

126 Neq; in hoc iudicio agitato virtute huius canonis, reintegrãda, attendatur ad veram, & propriam iuris possessionem, cum & competat cuilibet simplici detentori eiecto, vt commodatario, depositario, aliisq; nomine alieno rem detinẽtibus, ex verbis eiusdem canonis, quæ eiectos restituant; quod quidem verbum etiam ad detentores referatur: adeo vt tam ex eius verbis, quàm ex mente ipsius canonis, detentores cõtineri dicant Specul. & Io. And. post eum in §. j. num. xii. versic. sed nunquid depositarius. de petito. & posses. & sequitur Soz. in l. rem quæ nobis. q. ij. versi. tertio dubitatur. ff. de acquir. posses. cumulans plures in hoc rationes, & Luc de Penn. in l. si coloni. numer. 44. C. de agric. & censi. lib. xj. Non tamen procederent prædicta in depositario & commendatario spoliato ab eius authore, sed si spolientur à tertio, vt in commendatario ad certum tempus dicit Rot. in antiq. decis. j. ne possit agere contra commẽdantem, qui post tempus lapsum possessionem receperit, & refert Pute. in causa Placen. canon. de anno 1549. decis. 204. lib. 3. nisi tamẽ in his noua causa possidendi accessisset, vt ibidem dicit Pute. Cum & resignans in sola detentatione persistens, agat de spolio, si à tertio spolietur. Rot. in no. decis. 158. Cassad. de restit. spoliat. decis. 4. Sarnen. in reg. de trienna. q. 24. num. 8. Crescent. decis. 158. in fi. Idemq; futurum si per ipsum resignatarium fuerit spoliatus post diutinam eius possessionem. Idem Sarnen. in eadem reg. 47. num. 6. Sed non idem futurum si resignans spoliaretur per resignatarium, seu eius successorem post resignationem simpliciter factam, ex qua resignans, velut proprio consensu spoliatus, non sit restituendus. & per Cassad. de resti. spol. decis. 4. de qua Pute. eo. tit. decis. 4. Secus tamen si resignatio fieret sub conditione tacita, aut expressa, vnde remanerent aliquȩ reliquiæ primi iuris, ac consensus resignantis ambiguus, vt de conditione expressa dicit Pute. in decis. 14. eo. tit. ponens exemplum in resignatione facta, reseruata pensione aliquandiu recepta, ex quo non diceretur renunciasse conditioni, ac de tacita cõditione dictum in causa Burgen. prælimo. relata per Achil. decis. x. de resti. spol. in eo qui resignauerit ad fauorẽ certæ pſonæ, & non aliàs, ex quo resignans adhuc detineat, cũ colore, ex euentuali spe reuertendi ad resignantẽ, pp aliquã possibilẽ incapacitatẽ resignatarij, cuius fauore dũtaxat sese abdicasset in expressione certæ personæ ac ita intellectam prædictam decis. Cassa. dicit ibidẽ Achil. Ac æquè agit de spolio episcopus translatus, ex quo ammittit omne ius, atq; possessionẽ beneficiorũ quæ obtinebat, si in sua detẽtatione pstiterit, vt dicit Mohe. decisum ĩ causa Cracouien. die 5. Iunij, 1538. de quo ĩ eius decis. 15. Nec non & hĩs vsufructuarij, si à pprietario spoliaretur, sit restituendus.

tuendus.Glo.in c.licet episcopus.de præben.in 6. Pariter & bona fide rem detinens restituitur spoliatus ab eo,qui pretextu ciuilis retentæ,crederet sibi licere naturalem recuperare, virtute l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iuli. de vi, cum talis recuperatio permittatur,tantum ei,qui fuisset per vim eiectus.l.1.§.cum igitur.ff.de vi,& vi ar. Ac etiam detinens restituatur in casu relato per Crescen.decis.158.& in aliis plurimis, ne ostiatim cuncta exempla quæramus,quæ sint diuersi generis.Sed an colono spoliato per tertium competat ex spoliatiua actio, variè interdum fuit in Rota disputatum, & nihil decisum,vt refert Pute in decis.10.lib.j. Non tamen ita sint detentores restituendi, vt ad aliquem gradum possessionis, quam non haberent, restituantur; sed ad primæuum,eundemque detentationis statum,in quo ante spoliationem reperirentur,vt ibidem dicit Specul in §. j. nu. 12.de peti.& poss.& Roma.in d.l.rem quæ nobis.in fi. vbi Soz.q. 2.vers.secundo dubitatur.Cassad.in regu.decis.14.nu. 8. Neque hæc eodem iure censerentur in qualibet detentatione, sed ea tantum veniat restituenda, quæ nec habeat iuris resistentiam, aut notorium, non iuris obstaculum, vt ibidem dicit Cassa. & Alex.in l.j.num.65.ff.de acqui. posses.

127 †Pro restitutione autem status,veræ & propriæ possessionis, admittitur ad agēdum quilibet,cuius nomine alter possideat, non autem is,qui eius nomine detineat.c.cum venissent.de restitu.spolia.Abb.in c.ex parte.il 2.nu. 5.de rescrip.vbi Dec.5.nota. Sed nec is cuius nomine possidetur,ageret, nisi etiam cum effectu alter eius vice possideret,ex quo nec satis esset possidentē id verbo profiteri,nisi prius illum verum possessorem agnouerit,seque eius loco substituerit,siue eius loco substituerit, siue eius potestati subiectus sit.l.j.§.per seruum.vbi per Docto.ff. de acquir.posses.cum aliàs simpliciter asserens se alterius nomine possidere,illum possessorem non constitueret,non præuio mādato,aut ratihabitione subsecuta.l.si ego.ff.de nego. gest. Alex. in l.quod meo.nu. 4.ff.de acquir.pos.

128 †Neque etiam cum ratihabitione semper posset agi de spolio,si ante eam ita possidens alterius nomine fuisset spoliatus, cum verum esset eum tempore ratificationis non possidere, nec ratificatione non adhuc integra retrotrahatur. Rot. in not. decis.150.relata per Ale.d.l.quod meo.per Abb.in d.c.cum venissent.nu.6.Deci.in reg contractus.num.20.& in reg.semper. nu.9.& consi.247.nu.5.consi.160.in fi.Sarnen.in reg. de anna. q.49.in fi.cuius tamen contrarium videatur sentire Afflic. decis.300.nu.2.cuius opi.ex eo cōfundatur,quòd ratihabitio nullatenus retrotrahatur, si res in eodem statu non permaneret, sed per aliquod accidens fuerit immutata.l.fin.ff.rem rat.habe. Spe.de obli.& solutio.§.j.nu.31.Ale.consi.78.nu.5. Corn.consi. 37.lit.l.lib.j.& dicit idem Afflic.decis.335.nu.11.

129 †Idemque remedium canonis,reintegranda tributum est, etiam contra possessorem titularem,& cum bona fide,ex communi doctrina Canonistarum in c.sæpe.& c. cum ad sedem. de restit.spolia.quæ passim comprobatur per Ale.in l. rem quę nobis.& in consi.51.in prin.lib.j.& consi.91.col.2. in fin. in consi. seq.lib.5.Corn.consi.56.lib 2.Deci.consi.136.in fin.Ripa in d.c. sæpe.nu.28.cum in hoc iudicio non requiratur vitium possidētis,sed sat sit primum possessorem absque proprio facto è possessione cecidisse.Idque in iudicio seruari dicit Deci. consi. 57. nu.v.docens in hoc communem iudiciorum ordinem obseruandum.Non obstante,quòd iuris ciuilis interpretes secus sentiant communiter,vt per Bar.in l.rem quæ nobis. vbi late Soz. q.4.in fi.ac Bar.ibidem q.7.dicit agentem de spolio contra titularem possessorem teneri in eius petitione ad inserendam eam clausulā,quòd aduersarius possideat à se clam vel precario : Indeque dicat malam fidem tacitè elici posse, eiusque opinionē sequitur Soz consi.266.nu.15.lib.2.& consi.39.nu.v.lib.3.Cor. consi.23.lit.B.lib.j.Alex.consi.118.nu.6.lib.2.& consi.89. nu.4. lib.5.Paris.consi.j.nu. 66.lib.j.Luc.de Pen.in l.si coloni.nu. 44. C.de agric.censi.Afflic.decis.361.nu.3.Ac Deci.sibimet contrarius,cons.671.nu.3.dicens,dolum possidentis requiri in hoc iudicio,sicut dicitur etiam in decis.xj.in antiq.Prior tamen opin, vt dixi,in iudiciis recipitur,tamquam fundata iure canonum, qui præcipuè attendendi sint,vbi tractatur de animarum periculo,quod versari in hoc remedio dicit Soz.in d.l.rem quæ nobis.q.v.Et fatius dicam inter probationes.

130 †Successori uniuersali tribuitur eiusdem canonis præsidiū,si experiri velit in iudicio ex persona prædecessoris de spoliatione ei facta,in cuius locum successit.l.j.in fin.ff.de vi,& vi arm.c. significauerunt.de testib.Io.An.post Spec. de peti.& posses. nu. 12.ver quæstionibus.Crescen.decis.83.Pute.de resti.spol. decis. 8.cum & violenti spolii persecutio, quæ sit merè personalis,ēt in hæredē transeat.d.l.j.§.hoc interdictū.l.3.in fi.eo.tit. Ac pariter ea actio cedi possit,cum & personalia cedantur.l. damni. §.

131 si is & §.emptor.ff.de damn.infec.regulariterque† cedi possint omnia,quæ possunt transmitti.l.ex pluribus.ff.de admini.tuto. l.quod si in diem.§.Iulianus.ff.de peti.hære.Soz.in d.l.rem quę nobis.q.2.in fi.de acq.posses.Ripa in c.sæpe.nu.25.de restit.spoli.Si igitur interdictum vnde vi.potest cedi, vtique cedi poterit huius canonis iudicium, introductum ad instar eius interdicti,vt per Bal.consi.309.lib iij.Non obstante φ Ias.in l.j.§.fi.ff.de noui ope. nunci. præduerit illam regulam de transmissibili ad cessibilem recipiendam esse tantum in partem negatiuam, nō in affirmatiuam, cuius opi. communiter damnetur. verum si per assertum filium, seu eius successorem ageretur spolio ex persona patris probanda esse in primis allegata filiatio. vt per Ias.in l.neque.C.de testa.quam voluerunt in hoc domini de Rota in causa Anagnina castri, probari, etiam ex sola communi reputatione annorum 60.licet fuisset probata ex aduerso illegitimitas,vt refert Pute.decis. de resti.spol.ac posset aliàs apparentē probari, vt inquit Bar.in l.j.C.quorum bono.& in l.2.§.fi.C. vbi in rem actio. Ale.consi.90.lib v.Deci.consi.6.nu.56.nu.34.& quo ad iam dicta attinet,dicit Soz.in d.l.rem. quæ. q.ij.de iure verum esse huius canonis remedium transire in quemcunque etiam singularem successorem, sine expressa cessione in consequentiam ipsius rei, seu iuris ad rem, eo fundamento fretus, φ hoc iudicium velut competens contra quemlibet possidentē, possit dici personale in rem scriptam ex l.emptor.& l.post con-

132 ditionem ff.de aqua pluu.arce.l.j.in fi.ff.de interdic.† Cuius generis iudicia,& actiones absque cessione transeant in singulares successores. Bar.in l.si tertius.§.si quis priusquam.ff.de aqua pluu.arcen.Ias.in l.præter.§.hoc interdictum.ff.de ope.no.nun. de quo tamen dubitet Ripa,in d.c.sæpe.num.16.dicens φ & si proprietas transeat cum ipsa alienatione rei, non propterea trāsiret iudicia possessoria velut discrepantia à causa proprietatis. Neque ex eo,quod sit actio in rem scripta,transit tacitè in singularem successorem super damnis præteritis,vt latè prosequitur,cuius opinione Ripensis minimè attenta, fuit inhæsum opinioni Bar.& Soz.in locis prædictis per dominos de Rota in causa Parmen.14.Nouembris 1543.decisione desuper facta,φ actio spolii eius castri transiisset ad filium primogenitum, licet non hæredem,ratione primogenituræ inductæ per patrem,in eo castro,vt retulit Pute.in decis.j.de resti.spolia.alias 174.lib. ij.& Moheda decis.40.Per successorem autem in beneficio virtute subrogationis in alterius iure,non potest agi de spolio ex persona principalis,nisi de eo fieret mentio in narratiua,vt alias decisum in causa Camerinen.dicit Pute.decis.351.lib.j.ex decis. Aegi.351.cuius meminit Sarnen.in reg.de trienna.q.xi.nu.xiij. distinguens pro concordia decisionis 64. in not.vt per Mohe. decis.325.Sarnen.in reg.18.de quo Veral.decis.241.& 244.

133 †Pro spolio autem commisso tempore successoris tunc demum ei hoc remedium dabitur, si iam possessionem fuisset adeptus,cum actuali rerum apprehensione per semetipsum facta, seu per alium eius nomine ex nota.in l.cum hæredes.ff.de acq.posse Corn.consi.18.litt.A.lib.ij.& consi.91.litt.D.lib.4. Quod vsqueadeo verum sit, vt nec si filius esset hæres (in quem veluti suum,ipso iure dominium transeat l.in suis.ff.de libe.& posth.) agere posset hoc iudicio ante adeptam per se possessionem, φ facti sit, nec prius possit dici spoliatus, quàm eam fuisset facto adeptus.nec per consequens restitutionem,defectu primi extremi.Bar.in d.l.in suis.vbi Ias.num.30.Glo.in d.l.cum hæredes in prin.Bal.in l.j.in fi.C.de appella.Ale.in l.qui vniuersas.§.per colonum.ff.de acquir.poss.Afflic decis.167.nu.iij.& 325.nu.3.Paris.consi.j.num.160.lib.j.& consi.41.col.lib.Vt nec iurium incorporalium quasi possessio diceretur vllatenus transire in hæredem sine aliquo actu positiuo,ex quo factum inferretur,vt dictū in dicta causa Anagni refert Achil.in decis.5.& 6.de resti. spol. Quæ quidem indubiè procedant.ex concludenti ratione reddita per Scæuolā in l.j.§.Scæuola.ff.si quis liber esse ius.fue. quia hæreditas ex se nullatenus possideat, neque in hæredē transeant,nisi ea,quæ sunt hæreditatis, aut si defunctus ignorans,dū viueret possideret alieno corpore,& animo, vt porro si possessio fuisset ei quæsita ignoranti per seruum, quo viuente talis possessio defuncti transeat in ipsamet hæreditate, vt limitando dictum Scæuolæ,dicit Angel. in l. qui vniuersas.§.per colonum. vers.conclude.ff.de acqui.posse.quem ibi sequuntur Roma.Io. & Ale.de Imo.j.not.& comprobauit Rota in causa Vrbeue, hęreditatis.Idemque fore dicat Ang.in filio,qui possessionem patri ignoranti quęsiuisset retentam animo & corpore filii,iuxta nota.per Ias.in l.si is,qui pro emptore.nu.ij.versi.quędam.& iij. vt post patris obitum,si eius sit hæres,;dicatur indubius possessor sine alio facto extrinseco,cum iam retineret, vt in maioribus terminis ibidem dicit Ang.Sed licet,vt dixi,regulariter possessio in neminem hæredem transeat,quo ad ipsum factum;trāsiret tamen quo ad iuris effectum extrinsecum in præscriptione à defuncto inchoata,vt continuetur in hærede etiam ante adeptam possessionem,vt notant Bar.& Ale.in d.l.cum hære-

134 des.relati per Balb.in tract.pscrip.iij.par.iij.par.q.j.num.4.†Quę tamen regula,vt possessio in hæredem ipso iure non transeat, secundum Soz.in d.l.rem quæ nobis.q.5.in fi. non procederet in loco vbi statutum,seu alia constitutio disponeret,possessionem ipso iure transire,quam ciuilissimam appellat, velut ortā à lege,vel statuto.& Ias.in l.j.nu.72.ff.de acq.poss.Rip.in rub.de causa posses.nu. 24. & de legi.& consue.j.respon.num.85.Pute. decis.

rede continuatam daretur hoc iudicium restitutorium absq; alia corporali apprehensione: nam cum id iudicium animæ fauorem respiciat,latè dicit esse interpretandum,vt etiam porrigatur ad casum huius fictæ possessionis ex nota.in l.j. §.lex Falcidia.ff.ad l.Falc.& in l.Gallus.§.& quid si tantum. Verum postea Soc.id reliquit dubitandum, ac vt plerique dicunt in contrarium sit communis opi.firmata per Bald. in auth. defuncto. q.3.C.ad Tertul.Alex.in d.l.cum hæredes & in d.l.in suis. & cōsil.17.nu.4.lib.1.consi.83.lib.2.Ias.in l.si sorori.col.fin. versi.2.limit.C.de iure delib.vbi Tho.in addi.ad Alex.Rip.in rub.de causa posses.nu.24.Afflic.decis.299.nu.13.Card. cōsil.121.col.pen. Curt.Iunior consi.108.num.20.versi.nec obstat.Barb. consi.18. lib.2.Paris.consi.41.num.7.lib 1.& refert Pute. decis. 315. lib.1.

135 & Fab.in decis.29.circa med.de ordin.cognit. cum † ex ea ficta possessione non posset oriri nisi spoliū æquè fictum, & imaginatiuum, nec ex possessione ita intellectuali sit deducendum spolij iudicium,defectu plenæ probationis primi extremi, nō fictè,sed concludenter probandi. vt per Alex. consi.139.in fin. lib 6.& consi.187.vers.& quamuis. lib.7. licet enim iudiciū hoc dicatur fauorabile,vt ait Soc.satis erit ei faueri à iure, ex psumptione specificè in eo inducta, ex sola probatione extremorū, vnde fingatur medium spolij,quamuis nulla deiectio, vel violentia probaretur,ac possidens conuentus,de suo titulo, & bona fide docuisset, nec propterea talis fauor sit tot præsumptio-

136 nibus,ac fauoribus cumulandus contra iuris † regulam, quæ abhorret concursum multiplicis fictionis. Bart.in l.si quis pro emptore.col.pen.ff.de vsucap.vbi Ias.col.fi.Card. in cle. vt circa.q.20. de elect. & in terminis nostris dicit Luc. de Pen. in l.si coloni.nu.23.C.de agric.& censi. lib. 11. vt opi. hæc cōmuniter recipiatur,vt etiam dicit Fab.in d.decis.29. licet sit contra Bal. in rub.de cau.posses.& prop.& prob. in c.si tibi absenti. nu.25. de præben.in 6.Fulg.consi.230.Rip.de leg.1. respon. nu.85. Affirmatiuam tamen sententiam secuti sunt domini de Rota in causa Parmen.17.Febr.1543.vt talis possessio à lege ficta, prosit etiam in hoc remedio recuperandæ:quia licet ficta non operetur effectum ex constituto,ob concursum duplicis fictionis; tamen statutum,siue lex statuit,φ nō obstante duplicitate fictionis,vera possessio transeat ad omnem iuris effectum : duplex enim ibi concurrebat fictio, videlicet, vt possessio transiret in hæreditatem iacentē,quæ velut carens animo, & corpore possidere nequeat.l.3. §.sed nulla. ff. si quis liber esse ius. fue. ac ab hæreditate oritur fictus transitus in hęredem; quo tamen non obstante lex,seu statutum desuper statuit,quòd possessio in hæredem transeat sine extrinseco eius facto iure communi requisito ad possessionem adipiscendam,vt refert Pute. in decis.387.

137 lib.j.facta in prædicta causa. † Nec ficta censeretur hæredis, & successoris possessio, quam colonus continuaret pro hærede post possessoris obitum. Sed tanquam vera ipsi hæredi sit omnino in hoc iudicio profutura,vt per Alex.in d.l.qui vniuersas. §.quod per colonum. num.2. ff.de acquir. posses. cum aliis de quibus latè dicam inter probationes.

138 †Poterit interdum agi de spolio ad restitutionem beneficij simoniacè quæsiti, interdum verò non poterit,secundum difformes species simonię. In quo quidem crimine, si ipsemet agens inciderit, indignus fiat omni iuris beneficio, ex tam nefario facinore commisso: Verum si id crimen fuisset se inscio ab alio patratum,si quidem super beneficio vacanti per obitum, non denegabitur ipsi beneficiato, qui vacuam beneficij possessionem fuisset adeptus,huius iudicii remedium, si eo fuerit postea spoliatus,cuius tamen beneficij possessionem per se recuperatam teneretur detecto crimine,renunciare in manibus superioris, velut carens omni colore, & veritate tituli sublati ex labe simoniæ, qua etiam censeretur omni iure priuatus, licet fuisset per alium commissa.Abb.i c.pen.1.& 2.nota.de elec. & in c.nobis.1.nota.de iure patro.Sarnen. in reg. de trienna.q. xij.num.8.sed interim eius vitij ignarus haberet titulum coloratum.Card.in c.nisi cum pridem.de renun.Si talis simonia cōmissa fuerit in prouisione beneficii non vacantis per obitum, sed per resignationem, minimè suffragabitur ipsi beneficiato spoliato beneficium huius canonis, defectum cuiuslibet coloris tituli simoniacæ resignationis, ex qua veluti nulla, nec vllū ius à se resignans abdicauerit.Inno. in c.cum vniuersorum. de rerum permuta. Rota in antiq.decis.235. Cassad. de renun. de-

139 cis.3.nu.3.Sarnen.qui supra num.9. †Idemq; euenturum, quo ad frustratoriam resignationem in casu aliàs posito in Rota, relato per Crescen.decis.64. In quo quidam supina ignoratione ductus virtute publici instrumenti beneficium resignauerat incongruis verbis cessionis,& donationis inter viuos,reseruato sibi vsufructu beneficij, cuius vigore fuerit de mandato ordinarij coactus ad tradendam possessionem, cuius tandem errore comperto obtinuerit in partibus restitutionem in Rota demum confirmatam, ex eo præsertim, φ per tam inanem resignationem,vltra quod nullum prorsus ius transtulerit,nec etiam habuit animum amittendæ possessionis, sed retinendæ, dum vsumfructum sibi reseruaret. l.naturaliter. ff.de acq. poss.

140 †Nam & si legitimè resignasset, reseruatis sibi fructibus, tanq̃ vsufructuarius adhuc diceretur naturaliter possidere. l quisqs. C.de donat.glo.in l.3.verb omnino.& ibi per Alex. ff.de acqu. poss.Ias.in d.l.naturaliter.nu.12.eod.tit.Corn.consi.16. litt.B. lib.2.Alex.consi.14.in fi.lib.j. translata tantū tantū ciuili possessione in resignatarium,velut proprietarium. Bar.in l.j. §.interdictum autem.ff.de vi & vi arma.& in l.3. §.vnde vi.eod.tit. & in l.à diuo Pio.§.si super rebus.nu.5.ff.de re iud. Bal.in l.nūc. C.de acq.poss.Inno.in c.Abbate sanè ver.sed oppones. de verb. sign. Abb.in c.olim.il.1. num. 12.de resti.spolia. Rota in antiq. decis.67.& esse communem dicit Ias.in d. l. naturaliter. col.4. versi.pro ista opinione. & latissimè discussum in causa Abulē. præstimo. coram Puteo, & coram Fabio & demum in causa Sypontinæ præceptorię, in disputationibus super regula de publicandis.

141 † Iudice auctore spoliatus adhuc potest agere de spolio, si vltra duo extrema regulariter in hoc iudicio probanda, ęque nullitatem, vel notoriam iniustitiam probauerit, de quo late Dec.consi. 449. & cęteri de quibus proprio loco dicam, inter probationes huius iudicij, qua auctoritate spoliatus erit æque pariter restituendus,si per iudicem fuisset contra eum processum in contumaciam,quam postea purgauerit.Bal.in l. si quis. §.sed si quis.vltimo nota. C de præscrip. 30. ann. Agitur etiam ex hoc canone, per eum qui prius succubuisset in possessorio retinēdę,vt inquit Moheda in decis.174.nec in eo iudicio examinati testes probarēt in hoc possessorio, nisi fuerint repetiti vt ibidem dicit, & pariter dicit Puteus decis. 2. de iudi. & Aug. decis.3.& 254.

142 † Præbendæ legitimus possessor cum capitulari traditione huius canonis remedio vti poterit contra eum,qui rem aliquā sub eius præbenda comprehensam occupauerit, quamuis eius rei particularis actualem possessionem nondum fuisset adeptus,cum non suo nomine ageret,sed nomine præbendæ,quæ rem ipsam tanquam ei annexam possideat: Neque in eo opus sit docere de proprio iure in præbenda,sed satis sit docuisse, illam rem in prębenda contineri,ac præbendam ipsam per agentem possideri.In quam sententiam inclinasse maiorem partem dominorum de Rota,refert Bisigne.de resti.spol.decis.10. versi. quidam etiam.licet ipse contra senserit ex pluribus, quibus nō attentis dicit contrarium fuisse diffinitum.

143 † Ex resignatione beneficij,licet resignās omni prorsus possessione priuetur,remanens in simplici detentione(vt quodam precario iure censeatur pro resignatario possidere) nihilominus si ab alio, quàm à resignatario spolietur, poterit hoc canone experiri, ratione solius detentionis per se retentæ, quamuis proprio facto iuris possessionem amisisset.Inno.in c.super hoc & in c.quod in dubijs.de renuncia.Rot.in no.decis.158. Cassad. de restitu.spolia.decis.4.Sarnen.in reg.de trienna.q.24.nu.8. & latius inter exceptiones congruè disputabitur.Non tamen idē futurum,si spoliatus fuerit ab ipsomet resignatario, cui dicatur ex resignatione tributa facultas capiendi possessionem auctoritate propria,ab eoque dicatur resignans, quasi precario possidere.Ideoque licet resignatio non operetur ad fauorem tertij spoliantis,operabitur tamen contra eum,à quo precario possideret.l.& habet.l.si precario.ff.de preca.Rot.in antiq.deci.j.Ae-

144 gid.decis.397. Vti dicitur etiam in † monacho per tertium spoliato re sibi concessa amouibilitet ad nutum Abbatis,vt possit agere hoc iudicio contra tertium, cui nec prosit precariū ius, quod prodesset ipsi tantum abbati, à quo si spoliaretur, inaniter contra eum de spolio ageret. Rot.in antiq.decis.j. Aegid.decis.397.Augu.deci.785.notat Abbas in c.olim.de accusati.Fely. in c.cum dilecta.nu.81.de rescrip.idque proueniat siue manualitas sit ex ordinatione expressa,siue ex solito,vt dicit Aug.decis. 789.Tanis.decis.111.& seq.Quin potius si ipse monachus per abbatem requisitus, rē ipsam ab eo precario receptam restituere abneget,illum spoliare existimaretur.Bar.in l.fi.ff.de preca.Nec secus erit,si aliqua pensio fuisset monacho reseruata, qua posset quandocunque ad nutum abbatis priuari absque aliquo vitio spolij,nisi in ea accessisset confirmatio Apostolica, ex qua ipse monachus euaderet solius Pontificis obediētiarius, vt p Abb. in c.nisi essent.in fi.de præben.Rot.d.decis.j.Aegid.d.decis.397. & decisi. 639. Idemque si monachus per viam denunciationis imploraret officium superioris,in quo audiretur, licet præclusa via spolii.Abb in d.c.olim.in fi.de accu.Ex quo si monachus ab eius superiore spoliaretur aliquo regulari prioratu,de spolio non ageret,cum non ipse,sed monasterium possideret:nec monasterium agere posset, tanquam non spoliatum, sed possidēs per superiorum,sicut ibidem dicit Abb.licet Hostien. secus senserit, cuius opinio posset comprobari in vim denunciationis, quæ vt dixi,monacho competat,licet ei via ordinaria pręcludetur: Ac denunciationis via tunc demum ei patebit,si ex odio aut malitia,& sine aliqua legitima causa spoliaretur, vt ibi dicit Abb.ex nota.per Io. And.in c.cum singul. de præb.in nouella. Qui monachus si ppriis alimonijs spoliaretū, vel è monasterio repelleretur, hoc iudicio restitutorio legitimè agere poterit, vel si

vel si spoliaretur cappa, vel alia re quapiam; si tamē Abbas abesset, vel syndicus, qui agere possent nomine monasterij, cuius sint omnia, quæ possidet monachus, vt per Speculat. in titul. de acto. §. j. nume. 51.

145 † Canonicus regularis si spoliaretur seculari beneficio sibi p ordinarium collato, agere poterit ad eius recuperationem ex hoc canone, reintegranda. non obstante obiectu incapacitatis, quæ non sit adeo concludens, vt eius contrarium sit impossibile, cum potuisset fieri capax præscriptione, dispensatione, aut aliàs. c. cum de beneficio. de præben. in 6. c. cum nostris. de concessio. præben. Fely. in c. de quarta. nume. 27. de præscrip. Rot. in antiq. decis. 114. relata per Cassa. in decis. 4. in fi. de sequest. poss. Io. de Selua. in trac. de benefi. q. 11. nu. 128. Et Staphil. de litt. Apost. fol. 76. col. 1. in paru. Ideoq; vigore eius dubiæ incapacitatis nemo sit ab hoc iudicio possessorio repellendus, si eius capacitas sit possibilis, cuius cognitio ad iudicium petitorium reij-

146 ciatur, vt ibidem dicunt Docto. † Aeque poterit iudicio huius canonis experiri, qui prius in alio iudicio de spolio reus conuentus, per viam exceptionis obijciens, in eo succubuisset, etiā subsecuta re iudicata, cum excipiens nihil dicatur firmiter petere, nec propterea talis res iudicata contra eum operari possit ad impediēdam petitionem restitutionis in principali iudicio spolii per se inchoato, tanquā plurimū vario ab exceptione, in qua succubuerit, nec res iudicata porrigatur ad rem a se dissimilem. Inno. in c. 2. in fi. & c. fi. ver. itē si aget. de ordi. cog. ubi Host. col. 3. ver. secus est. & Abb. col. fi. ver. sed primo.

147 † Minor etiam sine interuētu tutoris, uel curatoris, legitimā personam obtineat in iudicio spolii, in quo pro maiori reputetur. l. fi. C. qui legi. perso. glo. in l. j. verb. reformationem. C. si de momen. poss. & ibi Bal. Alex. in l. sciendum. nu. 36. ff. de ver. obl. Afflic. decis. 283. nu. 4. uers. 3. Aret. consi. 160. num. 9. Guido de Susa. in tract. de ordi. iudi. num. 71. in eoque iudicio læsus posset etiam restitutionem petere. Non tamen posset passiuè de spolio conueniri sine auctoritate tutoris vel curatoris, ne prędicta maioritatis fictio inducta fauore minoris agentis retorquatur in eiusdem odium, contra regu. quod fauore. & in hoc firmant Bar. in d. l. fin. vers. quæro vtrum. & ibi Bal. nume. 6. Cuius spolij fauore, licet plures Docto. dicant id speciale recipi, vt possit agi sine mandato, quod dicit Bar. Bal. & Cyn. in l. 1. C. si per vim. gl. in c. j. de cleri. peregri. Host. de resti. spol. in summa, in fin. tamen Rota id non sequitur, sed mandato opus esse diffiniuit in causa Spoletana spolii coram Fabio, & sæpe aliàs, cum personæ legitimatio non sequatur naturam summarietatis causæ, tanquam non respiciens rem, sed personam ipsam, vt per Dec. in l. fin. nu. 47. C. de edic. diui Adri. & ibi cęteri communiter, & Pute. deci. 315. in fi. li. j. Quod & si ageretur in causa spolii ex mandato insufficienti, eius processus adhuc redderetur nullus, licet aliud adesset legitimum mandatum, nondum in actis productum, vt coram se decisum 19. Martii 1550. refert Pute. deci. 295. lib. 3. sed rectè poterit populariter agi, absq; aliquo mandato, de spolio contra absentem commisso, vt dicunt Cyn. Bar. & Bal. in d. l. i. C. si per vim. vel alio modo. Ac pariter admitteret decanus pro capitulo ad iudicium spolii sine aliquo mandato, uti decisum in causa Lucen. 6. Februarii 1549. refert Pute. in decis. 208. li. 3. ex nota per Fely. in c. edoceri. de rescrip. Ac mandatum factum ad causam petitorii, censeretur legitimum in possessorio velut comprehenso in petitorio, ut fuit decisum coram Aug. 16. Iunii 1553. & refert Veral. in decis. 120.

148 † Licet tamen huius canonis, reintegrāda. beneficium sit saluberrimum, ac fauorabile, uelut animę fauore inductum, eius nihilominus petitio inconsultè in iudicium proposita, inanis futura sit. Ideoq; facta per eum qui rem possideat cōtra alium, velut se iactantem, ac molestiam inferētem, nulla erit, cum ita agens tanquam fassus se non possessorem, cadat ab omni possessione, quæ solo animo amittatur. l. quemadmodū. ff. de acq. poss. Inn. in c. cum venisset. nu. 2. de resti. in integr. sed cōsultius ageret possessorio retinendę, quod pręsupponit possessorē agētem cupidum manuteneri, & a molestiis eximi per iudicem in possessione propria.

¶ De origine. c. sępe. de resti. spol. Cap. XIIII.

PRosequendo ex ordine temporum reliqua subsidia spolii a Summis Pontificibus edita, opportunè ponendū sit decretū generalis, & celeberrimi Concilii Lateranēsis celebrati sub Innocen. III. viro quidē doctrina, & moribus insigni, q fuit in hac Apostolica sede, anno Dñi 1198. in c.

149 † sępe. de rest. spol. qđ fuit conditū multo post canonē c. reintegranda. de quo mox dixi: nec aliud interim spolii p̄sidiū fuisset ab aliis editū. Nā cum inter alia specifica spolii iudicia p uarios legumlatores eatenus introducta, nullum esset qđ egrederetur personā ipsiusmet spoliantis, aut mandantis, seu ratū habentis (in quibus singulis speciebus fuisset prospectum p leges, q̄ violentiam corrigerent in l. cum a te. ff. de ui & ui arm. ubi p Barto. Abb. in c. cū ad sedē. nu. 2. de resti. spol. Soz. in l. rē q̄ nobis. q. 4. in fi. ff. de acq. poss.) remisso in hoc rigore iuris ciuilis, de quo in d. l. cum a te. hoc decreto primum specificè fuit p̄spectum contra successores scientes vitium spolii, ne eorum malitia in eo esset impunis, ac spoliatus propria medela careret, ut dicit Abb. in hoc c. sępe. nu. j. & 18. Soz. in l. rem quæ nobis. col. 4. dicentes necessariam fuisse huius canonis cautionem, ut in hoc spoliato consuleretur, nulla tunc actione prodita contra eos, qui ab alio causam habuissent, cum cętera iuris ciuilis pręsidia ueluti personalia non excederent personas, vt ibi dr̄ per Abb. ac Cyr. in l. si nulla. in fi. C. de acq. poss. Roma. in d. l. rē quæ nobis. nu. 7.

150 Nec dum † etiam ante tempora Innocen. III. fuerat ex interpretatione Doctorum is sensus communiter receptus ad canonem reintegranda. vt eius beneficium veluti generale porrigeretur ad quoscunq; casus, licet profanos, ac esset commune cūctis aliis remediis spolii. In quam quidem sententiā, & opinionem descensum fuerit communiter per Doctores post varias, ac multiplices eorum alterationes desuper hābitas: quibus tandem diremptis. ea veritas prævaluit, vt agi possit virtute dicti canonis, in quibusuis casibus spolii, vt in eo specificè iam dixi: indeq; euaserit non necessarium hoc remedium c. sæpe. quod antea merito necessarium videretur: seriatim tamen eius canonis tractatus habendus est ad uberiorem omnium intellectum, cū excussione plurium, quæ sunt congrua huic iudicio, qđ in pri-

151 mis eos tantum prosequitur, qui scirent spolii † vitium, nec cōtra ignarum, ac bonæfidei possessorem tribuatur, vt in eo dicit Abb. num. 14. pleraque exempla excitans, ex quibus possit elici huius scientiæ pręsumptio ad hunc effectum: quæ quidem congruentius recitabuntur in materia probationum. In eoque satis sit, id uitium fuisse notum cuique, vel mediato successori, licet per mille manus res transiisset: quod dicit Inno. in hoc c. sępe. & Abb. num. 15. Roma. in l. rem quę nobis. num. 7. ff. de acq. possessio. Petrus de Peru. consi. 509. col. fi. & Mohed. deci. 206. Neque referret, an eius uitii scientia fuisset habita initio successionis, vel superuenisset post bonam fidem cum ignorantia eatenus habitam, cum sufficiat scientiam hanc deduci ab eo tempore, quo primum huc iudicium dirigitur contra possidentem cum & superueniens mala fides inducat peccatum, in quo pręcipuè versetur fundamentum huius canonis c. sępe. vt ibi dicitur per Anto. & Abb. num. 13. a quibus aliquatenus dissenserit ibi Ripa. num. 41. dicens, id sibi dubium uideri in successore ex titulo oneroso, cui dicat non obesse superuenientem scientiā, ex quo fuisset ab initio uersatus in bona fide, recipiendo rem non gratuitam, sed onerosam: præsertim quod in hoc canone dicatur de eo qui scienter acceperit: quod quidem iudicare uidetur, (ut ipse ait) initium receptionis, ex nota. per gl. in c. quia. de iudi. Bal. in l. j. C. de reuocan. his quę in frau. Veron. consi. 60. Idque insuper deducat ab absurdo, dicens, non posse aliàs dari perfectum statum ignorantiæ, ad effectum euitandi hoc iudicium, sed omnino inanis redderetur scientia tantopere requisita, quę semper ex postfacto succederet, ex publicatione processus, ex quo patefieret, ipsum agentem fuisse interdum spoliatū, ac ex ea notitia spolii insurgeret malafides ipsius successoris, adeo ut ex hoc iudicio cōtra ignorantē inchoato, & p̄secuto, semper successura esset sñia, velut contra sciētem, ex causa publicationis prędictę ante sñiam in fine iudicii. Quę singula eo solido fundamento facile diluantur, quod ex superueniēti scientia peccatum oriatur, pariens eundem effectum inducti-

152 uum malęfidei, ac si ab initio sciētia interuenisset, ad instar † p̄scriptionis interrumpendę de iure canonico ratione peccati, ex qualibet scientia quę superuenerit, de qua per Bar. in l. naturaliter. nu. 8. ff. de vsucap. late Balb. in trac. prędcrip. 2. par. 3. par. q. 8. & seq. Ac pariter exemplo eius quod dr̄ de mala fide cōiugum, deducenda ex scientia impedimenti, vt malam fidem inducat etiam respectu prolis, quamuis post matrimonium contractum, quandocunq; ante natiuitatem superuenerit. c. quod a nobis. q fi. sint legi. Abb. & Prępos. in c. ex tenore. vlt. not. eo. ti. Anch. consi. 401. in prin. Vñ pateat, ad malā fidē inducendam, nō secus operari conscientiam superuenientem re integra, q̄

153 si ab initio interuenisset. † Non tamen idem esset, si non vera, ac indubia scientia aduenisset, sed anceps quędam dubitatio, inducens tertium statum inter bonam & malam fidē, de quo in l. sed si lege. § scire. ff. de peti. hæred. qui quidem status, quamuis ab initio potuisset operari effectum malęfidei ad impediendum prędcriptionis initium, non tamē superueniens post eius cursum iam inchoatum, eum interrumpat. Bar. in d. l. naturaliter. nu. 9. Fely. in c. fi. nu. 14. de prędcri. idque communiter cōcludi dicit Balb. qui supra q. 2. Et in hoc statu dubitationis verificari posset opi. Ripen. quæ aliàs non verificaretur in aperta mala fide, non attento titulo oneroso, ex quo licet inducatur præsumptio bonæ fidei l. pen. C. de prędcrip. long. temp. non tamen tollatur contraria probatio scientię, & sic malę fidei probandę per agentem, etiam in hoc canone contra regularem pręsumptionem ignorantię, in successore: Neque maior sit pręsumptio ignorantiæ, quę oritur ex titulo oneroso, quàm quę oritur ex successione in locū alterius, ex regu. qui in alterius vt. eorum

rum nihil sit quod obsit, quin ex superuenienti scientia suboriatur effectus huius canonis: quod etiam ex eius verbis colligitur, in quibus dicatur, non multum interesse, quo ad animæ periculum, iniustè rem detinere, vel alienum inuadere, Indubiumq; sit, quòd & is iniustè detinere dicatur cui vitium spolij postea innotuerit. Abb. in d. cap. sæpe. nume. 13. versi. in contrarium facit. In quo quidem nec titulus onerosus debeat eum eximere, qui eo cautius sibi non consuluerit, cum fideiussoribus de euictione, etiam in casu possessionis euictæ de stylo; sed quēadmodum dixi, ex superuenienti scientia procedere hoc iudicium, pari etiam ratione dicam, ex superuenienti bona fide ex veritate, vel rationabili credulitate oriri purgationem ipsius vitij, ac cessare beneficium huius canonis, vt hic dicit Abb. nume. 15. & cæteri deducendi inter exceptiones.

154 † Cumq; hæc canonica sanctio d. c. sæpe, fundetur in euitatione peccati, minimè conueniat cuiquam raptori agenti, cuius restitutio diceretur confouere peccatum, nec qui in legem committit, eius pręsidio gaudeat. in l. in causæ. ff. de mino. Abb. in c. sæpe. nume. 16. Non tamen idem futurum in alio mala fide possessore, qui non fuerit raptor, vt ibidem dicit Abb nume. 17. quamuis Ripa voluerit hoc remedium communicari etiā raptori, ea ratione fretus, quod & qui scienter rem ab alio raptam detineat, eodemmet peccato sit irretius, idemq; sentiat Barbat. post Abb. in hoc c. sæpe. ex nota per Inno. in c. Pisanis. de restit. spol. Quod tamen eo moderamine egeat, vt & si rem ab alio per vim raptam detinere, peccatum sit, non tamen inde peccatum oriatur respectu ipsius raptoris, cui restituendo, maius peccatum incurreretur: sed peccatum esset respectu Domini, à quo fuisset res per violentiam rapta: Propterea q; sit eidem restituenda, vt persona remaneat à peccato libera, ac res sine vitio, non restituenda ei, qui rem à domino rapuisset, adeo vt peccatum de quo in hoc canone, non respiciat realem restitutionē, sed eius tantum peccatum, cui res sit restituenda, ac etiam si domino fuisset raptor pariter iniquum esset ei rem non restitui. Sunt insuper qui dicant hoc remedium competere contra occupatorem rei vacantis, vt Ripa in c. sæpe. nume. 53. cuius contrarium firmat hic Inno. ac Abb. num. 16. cum iam diu antea fuisset in re vacanti tributum specificum remedium in l. fin. C. vnde vi. Nec qui huius canonis vigore inchoauerit iudiciū contra successorem in vitium possidentem, prohiberetur agere

155 per interdictum vnde vi, contra principalem spoliatorē, † qui possidere desijsset, vt veluti dolo versatus, esset merito pro possessore in eius odium reputandus. Neque alterius iudicij præoccupatio tollere debeat alterius remedij actionem, ratione eiusdem odij competentem, vt per Abb. in d. c. sæpe. in fin.

De origine cap. Ex litteris. de restitutio. in integ.
Cap. XV.

PEr eundemque Innocentium III. fuit aliud subsidiariū remedium introductum, pro quibusdam spoliatis, qui à cæteris remediis spolij essent aliqua ratione destituti, vt quoties iudici videretur ęquitati consonum, illis restitutio deberetur, sicuti minori, aut ecclesiæ, & cęteris eius generis, quibus à iure succurri consueuerit per restitutionē in integrū, ad cuius instar etiam in hac restitutione iudex suum officium impartiatur si spoliato cętera omnia pręsidia deessent. in c. ex

156 † litteris. de restitu. in integr. de quo Abb. in c. cum ad sedē. nu. 24. de restitu. spolia. & in c. accedens. il 1. nu. 19. vt lite non conte. Alex. in c. bonę. nu. 18. de appell. Soz. in consi. 266. nu. 22. lib. 2. & consi. 39. nu. 5. lib. 3. Quod quidem officium prędictis opem ferat, si vel proprio, aut suorū authorum facto seu desidia, è possessione cecidissent, in quibus casibus, cum cesset etiam generale subsidium, canon. reintegranda. vt dicit Abb. in d. c. cum ad sedem. nu. 26. ver. 3. principalis. Soz. in l. rem quę nobis. q. 2. ver. 3. & vlt. Lap. alleg. 52. col. 2. in fi. Paris. consi. 1. nu. 164. lib. 1. alio remedio succurri oportuit. Idemq; officium iudicis, ęquè poterit implorari per excommunicatum ad effectum recuperationis quasi possessionis matrimonij, licet aliàs nullū ei recuperatiuū iudicium spolij regulariter competeret. c. intelleximus. de iudi. Specul. de petito. & possesso. §. fi. num. 3. Anto. & Abb. in c. fi. de ordi. cogni. Ac generaliter idem iudicis officium, omnibus cōmunicetur, quibus consueuit consuli per restitutionem in integrum, si possessionem rerum priuatarum amisissent. c. accedēs. il 1. vt lite non conte. Soz. in d. l. rem quę nobis. q. 2. Alex. consi. 92. col. 2. lib. 5. Ac in incorporeis tale officium implorabitur vnà cum vtili interdicto vnde vi. directo cessante. Abb. in c. cū ecclesia. num. 37. versi. sed contra. de caus. poss. & proprie. An autem hoc iudicis officium claudatur terminis quadriennii ad exemplum restitutionis in integrum, de qua in c. j. eod. tit. late fuit discussum per Soz. in d. q. 2. versic. vnde inferebat. cuius dubii erit congrua disputatio inter exceptiones.

DE SPOLIO
LIBER SECVNDVS.

SVMMARIVM.

1 *Spolij iudicium, est multiplex.*
2 *Clericus interdum conuenitur coram iudice laico super spolio.*
3 *Clericus spolians, si rem laico tradat, agitur contra laicum, coram iudice seculari.*
4 *Laicus conuenitur coram iudice ecclesiastico de spolio rei ecclesiæ.*
5 *Ecclesia habet protectionem bonorum personarum miserabilium.*
6 *Spolium feudale per quem iudicem cognoscatur.*
7 *Libellus in causa spolij concludat omnia in quibus petitur sententia conformanda petitis.*
8 *Libellus in spolio violento continere debet expressionem loci & temporis.*
9 *Iudicium criminale non potest iuuari ex libello violentiæ ciuiliter instituto.*
10 *Libellus in iudicio l. si quis in tantam, requirit expressionem corporis rei, & violentiam personæ.*
11 *Violentia incorporei iuris, quomodo puniatur ex l. si quis in tantam.*
12 *Criminaliter agi potest ex violentia, ciuili iudicio completo.*
13 *Prosecuta in iudicio principaliter attenduntur, non petita.*
14 *Libellus in canone, reintegranda.*
15 *Commissio vim libelli obtinet in summarijs.*
16 *Violentiæ qualitas expressa in libello probanda, nisi adijciatur clausula, Non se astringens. & nu. 22.*
17 *Clausula, non se astringens, in libello, eximit à probatione omnium narratorum, que tamen interdum non operetur. & nu. 32.*
18 *Clausula, quam & quas, continet omne ius competens agenti.*
19 *Contraria in libello deducta, nocent agenti.*
20 *Contrarietas qualitatis, non inducit qualitatem speciei.*
21 *Libelli declaratio potest quādolibet fieri ante sententiam, ac facta semel, reuocari non potest.*
22 *Loci expressio necessaria in libello spolij.*
23 *Causa expressa in libello spolij, non eget probatione, & nu. 85. & 168.*
24 *Commissio in causa spolij procedit non obstante regula de literis expediendis ante commissionem causę. & nu. 69.*
25 *Spolio obstat titulus, secundum Bar. de iure ciuili.*
26 *Causa exprimenda in spolio iudicis, qui processerit ordine iudiciario.*
27 *Libello si res petatur, dicitur petitorium tantum intētari: sed si petatur restitutio rei, etiam possessorium contineretur. & nu. 30.*
28 *Petitorio suspenso, potest procedi cum eisdem terminis seruatis.*
29 *Conclusio libelli in primis attenditur in causa. & nu. 31.*
30 *Libello si petatur liberè rem restitui, dicitur petitorium tamen deduci.*
31 *Canonicè institutum dicens in libello, petitorium tantum dicitur intentare.*
32 *Conclusio tantùm non attenditur, sed omnia narrata ex clausula, non se astringens, quæ tamen interdum non operatur.*
33 *Pertinere, verbum libello insertum petitoriū, & possessorium continet: sed verba, spectare pleno iure, ad petitorium tantum referuntur. & nu. seq.*
34 *Appellationis commissio censetur continere eadem, quæ sententia.*
35 *Petitorium si committatur, poterit de possessorio cognosci, sed non econtra, nisi in commissione petitorij adesset taxatiua dictio.*
36 *Clausula, ad ius & proprietatem redigas, importet etiam petitorium.*
37 *Petitorio mixto poterit super possessorio tantum procedi absque, suspensione expressa, nisi de petitorio constaret.*
38 *Absolutoria peti potest in spolio, si actor in petitorio tantum cumulato obtinuerit. & nu. 44.*
39 *Petitorij suspensio recepta in odium spolij permittitur, etiam si reus id inchoasset.*
40 *Litis contestatio in petitorio non impedit eius suspensionem.*
41 *Confessio contraria spolio, facta per agentem, ei nocet quo ad suspensionem petitorij.*
42 *Petitorij suspensio potest fieri in qualibet parte iudicij.*
43 *Expensę litis reficiuntur ex stilo signaturę in reuocatione suspensionis petitorij.*
44 *Instantię tertiæ conclusio adimit facultatem suspendendi petitorium.*
45 *Cautionis præstatio inserta in commissione possessorij, non habebit locum in iudicio petitorio.*
46 *Petitorij suspensio fit etiam in terminis c. sæpe, de restitu. spol. diciturq; tacitè reuocata ex processa in eo, non obstante protestatione. & nu. 50.*
47 *Absurdum euidens operatur interdum, vt possit iudex cognoscere super petitorio suspenso.*
48 *Attentata ante conclusionem non reuocantur post conclusionem, secus si post conclusionem attentetur,*
49 *Actor & reus differunt quo ad initium inducendæ litis.*
50 *Testium admissio iurisdictionis est.*
51 *Petitorium suspensio non obest tertio.*
52 *Petitorium suspendens, quando sit in expensis condemnandus.*
53 *Feriæ non obstant petitioni suspensionis petitorij.*
54 *Libellus qualis sit in spolio, implorato officio iudicis.*
55 *Interdictum vnde vi, est interdictum directum interdum vtile.*
56 *Possessio clandestina efficitur violenta ex non admissione primi possessoris.*
57 *Cautela probandi violentiam.*

58 Conti-

60 Continuatio, quando presumitur de preterito in præsens.
61 Præsumptio in pluribus casibus æquipollet veritati.
62 Interdictum vnde vi, est personale, vt nec probationes in eo obsint successori particulari ignorantia.
63 Probationes factæ in iudicio ciuili, quando prosint criminali causæ.
64 Petitorij condemnationem etiam concludit probatio violenti spolij.
65 Possessio condici potest etiam ex causa violentiæ commissæ in consequentiam dominij, si eius probandi onus agens subire malit.
66 Violentiam probari factam ipsi rei non sufficit, sed necesse sit personæ factã probari in l. si quis in tantam.
67 Cautela Roberti.
68 Confessio extra iudicialiter facta absente parte, probat cum concordia vnius testis.
69 Contractus locationis probat possessionem locantis inter contrahentes, licèt non quo ad tertium.
70 Sublocatarius etiam incurrit pœnam l. non ab re, C. vnde vi. non requisita scientia.
71 Possessionem vacuam per dolum occupans, incurrit pœnam l. fin. quam non euitat, licèt eam relinquat.
72 Dolus saltem præsumptus requiritur ad pœnam l. si. C. vnde vi. quo cessante, quomodo agendum.
73 Violentia aut spoliatio an sit probanda in l. si coloni, C. de agr. & censit.
74 Scientiam successionis probare tenetur agens remedio c. sepe. de restit. spol.
75 Consanguinitas inducit præsumptionem scientię.
76 Iuramento debetur aliqua præsumptio scientiæ.
77 Officio iudicis poterit dari restitutio possessionis ei, cui competeret restitutio in integrum cessantibus cæteris remedijs.
78 Quadriennium ad petendam restitutionem in integrum est probandum lapsum fuisse per eum, qui de eo excipit.
79 Canon, reintegranda, varias probationes recipit, iuxta subiectam materiam.
80 Probatio plena extremi requiritur in spolio. & nu. seq.
81 Probatio primi extremì plena requiritur.
82 Fructuum naturalium perceptio probat possessionẽ quo ad primũ extremũ.
83 Census receptio, tanquam ciuilis fructus probat possessione inter eosdem, sed non contra tertium.
84 Pensio recepta alterius nomine per non habentem mandatum, non constituit quasi possessionem exigendi regulariter.
85 Annua prelatione denegata, agitur spolio sine aliqua tituli probatione, aut causæ in libello expressę.
86 Clausula sine retardatione, in commissione nullitatis pensionis inserta, operatur ne retardetur iudicium desuper commissum.
87 Possessio percipiendi probatur ex solutione pensionis per alium facta sine mandato.
88 Instrumentum locationis cum perceptione pensionis, probat possessionem inter eosdem, ac titulum ad effectum prescriptionis.
89 Fides de pretio habita in venditione facta super ipsa re probat possessionis traditionem.
90 Fides de pretio non dicitur habita in venditione facta per fiscum, vel ad subhastationem.
91 Instrumentum antiquum emptionis probat possessionem.
92 Instrumentum antiquum venditionis probat possessionem.
93 Extremum secundum, minori probatione eget, quàm primum. & 185.
94 Canon reintegranda, solam detentationem requirit.
95 Antiquitas operatur vt fama probet primum extremum spolij.
96 Antiquitas operatur vt testes inter alios ac de auditu probent, sed non in spolio. & nu. 151.
97 Antiqua probantur ex verbis enunciatiuis.
98 Extremum primum probatur per testes singulares in tempore & qualitate fructuum.
99 Citationis defectus non nocet in testibus examinatis ad perpetuam memoriam in spolio facto è longinquo.
100 Extremum primum non probat vnicus testis.
101 Continuationis discordia inter testes de possessione, non impedit probationẽ primi extremi.
102 Remissoria arbitrio iudicis conceditur etiam in spolio.
103 Ciuilis possessio transfertur ex retẽtione vsusfructus vel iuris emphyteu. facta per possidentem ciuiliter & naturaliter.
104 Resignans cum reseruatione fructuum retinet naturalem, quæ etiam prodest in reg. de publicandis.
105 Possessio iam recepta, ex causa præcedentis tituli quæsita præsumitur.
106 Extremum primum deducitur ex probatione possessionis momentaneæ.
107 Cõsuetudine põt introduci modus quærendi possessionẽ alio non possidenti.
108 Consuetudo non attendenda si postremò fuerit contra iudicatum.
109 Detentor colonus efficitur possessor, si post obitum locatoris constituat se possidere rem vocantem nomine alterius.
Constitutum factum per possidentem transfert possessionem.
110 Antiquitas ex se vim etiam habet constituti, ac probat possessionem.
111 Constitutum de consuetudine Notariorum apponi solitum, habetur pro appesito.
112 Absens non querit ius constituti ante ratificationem.
113 Causa nulla non impedit translationem possessionis, sed dominij.
114 Constitutum in inuestitura abusiua feudi transfert possessionem.
115 Extremum primum recipit iuramentum in supplementum vnius testis concludentis.
116 Fructus colligi ac possideri quotupliciter dicuntur familiaritatis iure.
117 Possessio rei dotalis non probatur vxoris per obitum mariti sine apprehensione.
118 Heres ex sola aditione non fit possessor regulariter.
119 Castri possessio si continuetur in heredem ex aliqua constitutione, non tamẽ continuaretur merum vel mixtum imperium.
120 Feudi possessio non continuatur in hæredem sine apprehensione, non obstante statuto, quòd possessio in heredem continuetur. & nu. 178.
121 Alluuione fluminis auctũ, dicitur possideri vnà cũ fundo; secus in insula.
122 Inundatio secuta quo casu adimat possessionem.
123 Claues rei præsentis si tradantur, dicitur etiam tradi eius rei vacantis possessio.
124 Colonus quomodo retineat possessionem pro domino.
125 Castri possessio non quæritur, si alter per vasallos reciperetur.
126 Colono eiecto amittitur possessio, vel si recuset soluere.
127 Possessio hæredi quæsita censetur, si colonus defuncti pro hærede cõtinuet.
128 Mandatum subsequens inducit ratificationem possessionis per alium captæ.
129 Communitas non quærit possessionem absque vniuersali consilio, nisi cum actu diuturno, ex quo quærit possessionem etiam quo ad pœnam.
130 Impeditus immitti in possessionem habens iudicis mandatum, habetur pro possessore.
131 Possessio incertę partis non dicitur quæsita.
132 Bannitus non amittit ciuilem possessionem animo retentam, licèt diu ad fundum non accesserit. & lib. 3. num. 28.
133 Commendi bona si dismembrentur ratione prepositurę nouiter erectę, dicitur earum possessio continuari ex prouisione prepositurę.
134 Possessio continuata presumitur regulariter de preterito in futurum, nisi pro forma requiratur possessio tempore obitus.
135 Continuatio non præsumitur nisi probetur, quando requiritur de tempore mortis alicuius.
136 Conditio, quæ inest de iure non suspenditur possessionem ita tributam.
137 Beneficialis spolij iudicium requirit colorem tituli.
138 Colore tituli non eget qui agit de spolio pensionis.
139 Authoritas superioris colorat titulum, licèt fiat irrita.
140 Antiqua collatio vltra annos quinquaginta inducit colorem tituli sine alia recognitione.
141 Canonizatoria eget literarum expeditione, non requisita ad spolium.
142 Color tituli deducitur ex transumptu supplicationis.
143 Acceptationis vim operatur capta possessio, quò ad colorem tituli, in expectatiua.
144 Color tituli deducitur ex narratiua reseruationis pensionis pro resignatione.
145 Collatio facta ex causa priuationis alterius, non tribuit colorem, non consito de priuatione.
146 Impetratio certo modo facta ab ordinario inducit colorem tituli, licèt non verificato modo, de quo creditur ordinario in possessorio.
147 Color tituli deducitur etiam ex gratia subreptitia.
148 Articuli inducerent confessionem ad effectum coloris tituli, licèt respicerent petitorium.
149 Capitulo non obest confessio facta per particulares.
150 Antiquitas inducit veritatis præsumptionem.
151 Dispensationis allegatio decennalis inducit colorem tituli in execrabili.
152 Color tituli ex decennali deductus, recipit contrariam probationem.
153 Color tituli inducitur si allegetur iustus non plenè probatus.
154 Color tituli potest per iudicem perquiri ex officio.
155 Publicatio testium in spolio non obstat, in articulis postea datis in petitorio.
156 Canonicatus possessio eget capitulari traditione, & lib. 3. nu. 57.
157 Præbendæ possessio annexis porrigitur.
158 Spolium beneficii annexi requirit probationem connexitatis.
159 Possessionem non amittit, per se, vel per alium retentam, dubitans se posse repelli.
160 Bonæ fidei possessor dici non potest in mixtis, qui omni colore careat.
161 Matrimonium clandestinum non restituitur in spolio.
162 Quasi possessio dicitur incorporalium, quæ non dicantur verè possideri, sed quasi: nec eorum dicitur spolium, sed quasi, restituendũ ad statũ pristinũ.
163 Incorporalium iurium distinctio.
164 Annua præstatio decennalis colorem tribuit, vt sit in spolio restituibilis.
165 Annua solutio decennalis caret colore, si non fuerit vniformis, aut semel facta pro omnibus.
166 Capones qui annuatim dederit, non obligatur.
167 Mementorum spolium etiã in re feudali recipit restitutionẽ ad eundẽ statũ.
168 Agens de spolio si in allegatione longæuę quasi possessionis causam adiecerit illam probare non tenetur, quæ petitorium respiciat.
169 Ignorantia iuris socii prodest alteri, vt in re communi non constituatur securitas, nec eius quasi possessio.
170 Præscriptio antiquissima etiam in incorporeis non eget probatione patiẽtiæ.
171 Hospitii ius, & eius generis alia, quæ concedi solent ex amicitia, non quæritur per mille annos.
172 Colore tituli quando egeat iudicium spolii decennalis.
173 Institutio ordinarii facta de præsentatione facta per procuratorem assertũ, non inducit quasi possessionem præsentandi, nisi constaret de mandato.
174 Iurisdictionis quasi possessio est indiuidua, vt in una specie ꝓbata ꝓsit oĩbus.
175 Communem iurisdictionem possidens alter ex sociis, dicitur etiam pro alio possidere.
176 Iurisdictionis antiquissimę quasi possessio probari põt ex fidelitate iurata.

177 Au-

177 Auctoritas ingressus possessionis non probat possessionem feudi ex inuestitura abusiua.
178 Adipiscendę possessorium recipit probationem possessionis feudi ex eius inuestitura, licèt secus in spolio.
179 Beneficium conferri potest non clerico, qui diu fuerit pro tali reputatus.
180 Possessio hominis liberi non quæritur sine titulo, tanquam habens iuris resistentiam.
181 Attestatum spolium non eget colore tituli, etiam in beneficialibus.
182 Spolium si prætendatur ortũ habuisse ex facto iudicis, quæ ratio sit habẽda.
183 Iudex si extraiudicialiter spoliat, potest contra eum de spolio agi tanquam contra priuatum.
184 Dominij exceptio statim probandi obstat in spolio iudicis.
185 Mandans spolium tenetur, nou possidens.
186 Doli probatione specifica in extremo deducendo opus non est, si contra etiã ageretur de spolio qui possidere desijsset, cuius par sit ratio cũ possidẽte.
187 Continuatio presumitur ex preterito in præsens ad fauorem affirmantis se possidere, sed non in odium negantis.

De iudicio spolij, & foro competenti. Cap. I.

1 CVM itaque tot varia, & inuicem dissimilia sint spolij subsidia, diuersisque temporibus introducta, secundum varias causas & qualitates, singulaq; habeant proprios & distinctos terminos superius iam recitatos; nimirum sit, si his confusim in iudicium deductis, plerunque in eorum cognitione laboretur, & interdum æquiuocetur, cum indistinctè proposita reprobum, & incongruum præbeant intellectum, qui apertissimus sit futurus, si cuique remedio spolij iudicia propria distinctim applicentur. Igitur post singulas actiones spolij superius latè relatas, subsecutiuè proponenda sunt earum iudicia, sine quibus actiones ipsæ inanes redderentur. Ideoque ad plenam horum cognitionem, ex ordine sint deducendæ omnes præcipuæ iudiciorum partes, quę constãt ex libello, probationibus, exceptionibus, sententiis, appellationibus, & executionibus, de quibus singulis seiunctim tractandum sit, vt cuncta, quæ specicè ad hęc iudicia pertinent, dilucida reddantur, ac nihil reliquum sit, quod ad eorũ necessariam cognitionem desideretur.

Ac ad eorundem iudiciorum veram notitiam, quędam præmittenda sint de competentia iudicis, cum receptum sit priui-2 legio spolij, vt interdum etiam iudicis laici legitima sit † cognitio, & iurisdictio contra clericum spoliantem: si tamen prius charitatiuè & euangelicè ab eius prælato monitus, spoliũ purgare contempsisset. c. petimus. 11. q. 1. c. quidam monaci. 17. q. 1. Idemque euenturum, si à Rectore Prouincię extraiudicialiter requisitus, possessionem à se occupatam primo possessori non restitueret, vt ibidẽ dicitur: Quinimmo, & Senator Romæ sit iudex competens contra clericum violentum spoliatorem laici, vt in lib. 2. statutorum Rom. cap. 132. in fi. ac in cunctis casibus, in quibus recurri consueuerit ad iudicem secularem ex negligentia, seu impotentia proprij iudicis ecclesiastici, qui plenè notantur per Lucam de Pen. in l. si coloni. col. fin. & nu. 39. C. de agric. & censi. lib. 9.) Iudex secularis erit etiam in hoc iudicio 3 cõpetens ꝯ clericum. † Pariformiter, si spolio per clericum patrato, res ad manus laicales deuenerit, poterit corã iudice laico iudicium agitari, nulla habita ratione clericatus primi spoliantis, cum in hoc restitutorio iudicio, non in personam, sed in rẽ actio dirigatur, ut in persona clerici non possidentis, nequeat in hoc clericale priuilegium operari, ex nota per Cyn. in auth. quas actiones. C. de sacrosã. eccl. vbi per Ias. nu. 41. vt si clericus spolians non teneretur statuto specificè edito ꝯ spoliãtes: ei tñ subijceretur laicus, qui a clerico possessionis causam habuisset, sicut etiam dicit Pet. de Perus. in subscriptione ad consilia Bal. 4 consi. 277. † Et econuerso, quicũque laici regulariter nõ cõueniendi coram ecclesiastico iudice, sed coram proprio seculari. c. si clericus. c. cum sit generale. de fo. compet. Poterit conueniri coram ecclesiastico ratione spolij rei ecclesiasticę, ex quo cũ euadat sacrilegus, foro ecclesiæ subijciatur. glo singularis in c. pen. quod met. cau. Inno. in d. c. cũ sit. vbi ꝑ Soc. in 7. fallẽt. & in cõsi. 18. nu. 32. li. j. Abb. in c. exposita. j. opposi. de arbit. dicens tñ id verũ, si notoriè ꝯstaret rẽ ita inuasam esse de bonis ecclesiæ, non tñ idem fore, si id redderetur dubiũ ex aliqua negatione agentis noĩe ecclesiæ. Nã eo casu suamet cõfessione conuictus, cogeretur corã iudice rei cõuenti actionẽ dirigere, nisi aliunde doceretur speciali aliquo iure eã cognitionẽ ad ecclesiasticum iudicẽ pertinere ex no. per Soc. in l. rẽ quæ nobis. q. 3. ff. de 5 acq. poss. † Si verò ageret de spolio, licet rerũ profanarũ ꝑtinentium tñ ad ꝑsonas miserabiles, quæ (licet laicales sint, sub protectione ecclię ꝑmaneãt. c. significãtibus. de off. ord. c. ex parte. de fo. cõpe. & 88. dist. per totã) ab ipsius ecclesię iudice sint fouendæ, & in proprio eorũ iure restituẽdę. Abb. in c. causam. 2. nota. qui fil. sint legi. & ĩ c. super quibusdã. de verb. sig. cũ & clericus agens contra laicũ sup restitutione in integrũ possit eum corã ecclesiastico iudice cõuenire. Inno. in c. cũ sit. in fi. de for. cõpe. Rom. sing. 112. An aũt si in causa spolij corã iudice laico introducta super tẽporalibus inciderit q̃stio spiritualitatis, vtpote matrimonij, necessario annexa iudicio principali, possit de ea cognosci corã eodẽ iudice seculari; variè admodum fuit vtrinq; inter Doct. altercatũ, vtra pars sit de iure verior, & communior: nã & in Cõcilio Neapolitano post magnũ conflictũ doctissimorũ virorũ, fuit tandẽ conclusum, laicũ esse iudicẽ cõpetentẽ, quãuis principaliter ageret super spolio beneficiali, vt latè refert Afflic. decis. 24. in quo vr̃ cõcordare apos. ad decis. Tolo. 470. cũ spiritualis causa, quo ad spolij iudiciũ habeat pro tẽporali, vti decisum dixit Guido Papæ in sua decis. 1. & 85. cuius meminit Ripa in rub. extra de iud. nu. 90. asserẽs talẽ esse cõem Doct. opi. quã deducit, sed nõ idẽ fore dicit, si ageret possessorio adipiscendæ: Attamẽ alii sint, q in cõtrariũ dicãt esse cõem opi. vt Dec. in c. 2. nu. 24. de iudi. Alc. in l. Titia. nu. 6. ff. solu. mat. & ibi Roma. nu. 5. cũ nec iudex laicus sit cõpetẽs in cã mixta tẽporali, & spirituali. c. tuã. de ordi. cogni. c. lator. q fil. sint legi. Ac demum cũ isthęc quæstio incidisset in causa matri. corã Puteo per eundẽ proposita sub die 30. Octob. 1542. in partẽ negatiuã, fuit conclusa, vt iudex laicus cognoscere non posset de spirituali cã incidenti, vt ipsemet refert in decis. 315. lib. j. & Fabius decis. 23. de ordi. cogni. Quinimmo in alia cã Collecten. matri. à Fabio proposita 6. Nouemb. eiusdem anni, vt refert Pute. in decis. 319. lib. 1. dixerũt DD. ꝙ licet ꝓbaret ab immemorabili tẽpore, seruatũ iudicẽ laicũ cognoscere de cã spirituali, aut mixta, adhuc cã immemorabilitatẽ nõ esse profuturã, stante inhabilitate possessoris, vt ꝑ Card. cõsi. 57. & 87. Soz cons. 260. col. fi. lib. 2. Fely. in c. debito. de testi. cũ nec vlla consuetudine induci possit, vt Rex hẽat iurisdictionẽ cognitiuã inter clericos. Bisigne. de iudi decis. xj. nisi saltem concurrente fama publica priuilegii, vt dictũ fuit in eadẽ cã, cũ nec pariter ꝑ gñalẽ cõstitutionẽ id tribui posset iudici laico, q̃ id statuẽs esset irrationabilis, vt latè Rom. cõsi. 299. col. 2. versi. ꝑmissis. Attendendũ sit pariter quo ad iudiciũ spolij attinet, ꝙ licet petitoriũ cumularet, seu separatim de eo ageret, non tñ cognitio eius petitorij, ac possessorii esset diuersis iudicib. demandanda, sed eidemmet. q vtrũq; iudiciũ diffiniret, ne aliàs cãrũ cõtinentiæ ad earũ cõfusionẽ diuiderent. c. nulli. de iud. c. tuã. de ordi. cogni. c. j. de caus. posses. Cy. in l. j. 3. opposi. C. vbi caus. stat. Abb. in c. j. nu. xiij. de sequest. poses. Verũ si cuiquã iudici taxatiuè delegaret ꝓprietatis cã, nõ poset ijsdem iudex quoquo mõ sup possessione cognoscere, sed iudiciorũ cognitio esset separanda. gl. in l. pen. C. si à nõ cõpet. iud. quam ibi sequitur Bar. cum iurisdictio ad proprietatem tantum coarctata non possit eius fines egredi.

6 † Quòd si seruus, q seipsum in libertatẽ vẽdicauerit, suimet spoliũ faciẽdo, in aliã ꝓuinciã migrauerit, in eadẽ corã eius loci iudicib. erit cõueniẽdus, quorũ in primis ea erit cognitio, an seruus diutius fuerit in possessione ꝑtensæ libertatis, cuius rei veritate cõperta, demũ sit de integra cã spoliationis plene cogniturus iudex, velut cõpetẽs ꝯtra eũ, q existẽs in finibus suę iurisdictionis, esset in longęua quasi possessione suę libertatis. Cy. in l. j. nu. x. C. si de cau. stat. Luc. de Penn. in l. si coloni. q. 4. C. de agric. & cẽs. lib. xj. si aũt illũ repererit, vel in nulla quasi possessione libertatis, vel de recenti, remittat eũ ad iudicẽ loci, vñ aufugisset. l. de iure. ff. de munici. & dicit Cy. in d. l. j. cũ is sit eius ꝓprius iudex, ẽt futurus, quoties de petitorio ageret, vt ibidem ꝑ Docto. Quis aũt sit iudex cõpetẽs sup possessorio rei feudalis, ponunt Doct. in c. cęterũ vbi ꝑ Abb. & Fely. nu. 23. de iudi. Quorũ dicta nõ trãscribã, & hęc pauca de iudice ꝑlibata sufficiãt, vt nũc ex ordine spolii iudicialia aggrediamur, cuius prima pars, cũ sit libellus, seu cãę cõmissio, in primis ẽt eius cognitio subiiciẽda sit.

De libello spolii violenti. Cap. II.

7 COram iudice igiᵗ cõpetẽti sumẽdum sit huius iudicii spoliatiui initiũ à porrectione libelli, in quo oĩa ꝑtẽsa ꝑ actorẽ cõcludẽter ꝑstringanᵗ, cũ regulariter ad ipsum libellũ cũcta referanᵗ, q̃ deinceps in rectũ iudiciũ sunt deducẽda, ex cuius tenore formãda sit ẽt sñia, q̃ ex se ipsa egredi nequeat fines primę petitionis. gl. in c. cũ dilectus. de ordin. cogni. in ver. restitutio. late Fel. in c. licet heli. de simo. Rota in no. decis. 353. & in termi. spolii dicit Lap. alleg. 52. (nisi tñ versaremur in casib. exceptis inferius recitãdis. sed cũ plurima fuerint à iure introducta remedia spolii inter se plurimũ distincta, opus sit nosse sub qua forma, qbusve cautelis singula eius remedia in iudiciũ deducanᵗ, seu gñaliter oĩa, vnica tantũ petitione cumulenᵗ. Agiᵗ. n. interdũ de spolio simplici, idq; diuersimode, & interdũ de violento pariter hẽnte diuersas ꝓsecutiones, directas qñq; ad ipsammet rẽ, qñq; ad pęnã cõsistẽtẽ extra rẽ, vt sicuti singula spolii iudicia in eorũ effectu, ac executione inter se differunt, æq̃ differãt in ipsa prima iudiciali petitione, q̃ ꝓpea distinctim sit applicanda cuilibet iudicio spolii, ne cõfusim deducta ꝑ agẽtẽ, ei afferrent succũbẽtiæ detrimẽtũ; qđ facile aduẽturũ sit, nisi fieret cõgrua petitio ipsi remedio intẽtato, cũ in alio tãtũ incaute agẽs, succumbe-

cumberet: q̃uis in alio non ꝑposito plenè ꝑbasset, vt latè dicit Lap.in d.alleg.52. nisi tñ post id remediũ simpl'r intentatũ opportunas adhiberet cautiões cuilibet iudicio applicabiles, quas inferius suo loco recitabimus, cũ latissima declaratione singulorũ verborũ, ex qb⁹ inferat̃ petitio possessoria tm̃, vł mixta cũ petitorio, quove pacto petitorij suspẽsio fiat cũ ei⁹ plenario effectu. † Inchoandũ est itaq; ex ordine iã ꝑposito à libello eius violenti spolii, quod & antiquius sit, & magis abhorrens ab hominũ natura: In quo vltra expressionẽ ipsius violẽtiæ requirit̃ etiã expressio loci, ac tẽporis patrati spolii, quæ quidẽ sint necessario ꝑbanda in spolio violẽto, in quo incurrat̃ infamia, ad quã infligẽdã loci, ac tẽporis adiectione, ac ꝑbatione opus sit. l.pretor edixit vbi Bar.ff.de iniur.in l.neq; ff.de vi & vi arma. Nã violẽtia crimẽ hẽt admixtũ, in quo tẽpus & locus deducẽdi sint ad concludentẽ eius probationẽ. Inno.in c.quał'r, & qñ. de accusa. Abb.in c.cũ ad sedẽ.nu.17.de rest.spol.Soc.in l.rẽ q̃ nobis. q.6.vers.dubitat̃.ff.de acq.poss.Rom.cõsi.191.col.j. Ac insuper in eo libello modus cõmissę violẽtię sit exprimẽdus, ac in ꝑsecutione eius iudicij latè ꝑbandus. Rota in no.437.& 439. Lap. d.alleg.52.& 27.& specificè sit liquidãda res ipsa ꝑ violẽtiam inuasa, si immobilis sit, licet specificatio in mobilib⁹ nõ sit necessaria, sed sat sit in actis rẽ fuisse probatã succedẽte specificatione cũ sacro agẽtis, ex latè not.ꝑ Ias.in l.si qñ.C.vnde vi.Rot. in antiq.decis.409.& in no.157. Quæ oĩa in hoc libello reqsita, erunt æquè adhibẽda tã cõtra ipsum violentũ spoliatorẽ, q̃ cõtra mandantẽ, aut ratũ habentẽ.c.cũ ad sedẽ. & ibi Abb. nu.10. de rest.spo.Spec.eo.ti.in prin.& ver.porrò. Luc.de Pen.ĩ l.si coloni.nu.31.C.de agr.& cẽs.li.xj.q̃uis dãna, & cętera spolii subsecutiua, ẽt nõ exꝑssa tacitè petita cẽserent̃, vt ibidẽ ꝑ Abb.& Spe.

9 †Nec tñ hic libellus violẽtię, & si rectè in iudiciũ ciuiliter ꝑposit⁹, qcq̃ sit ꝑfutur⁹ in cã criminali, ad effectũ vt virtute eiusdẽ libelli posset ẽt criminaliter ꝑcedi, cũ nec plenę ꝑbationes factę in cã ciuili proficerẽt in criminali.l.2.§.1.ff.vi bo.rap.vbi Bar.& in l.si quis ad se fundũ.ver.j quęro.C.ad l.Iul. de vi. Nec è contrario ex iudicio violentiæ criminaliter intẽtato, & cõclusiuè probato posset de iure ꝑnunciari sup restitutione rei, ad q̃ non fuisset id iudicium specificè directũ, quod tantũ pœnã respiceret: quo tñ casu posset iudex ex quadã eius æqtate ꝑpriũ officium impartiri in restitutione ipsius rei, vt inquit Bar.in d.l. si quis ad se fundum.in fi.& in l.defuncto.§.1.ff.de publi. iudi.

De libello in iudicio l.Si quis in tantam. C. Vnde vi. Cap. III.

10 HVic libello violentiæ ꝑxima est cognitio † libelli ꝑponẽdi in iudicio virtute l.si qs in tantã. q̃ pariter violẽtã spoliationẽ respiciat. In quo in primis deducendũ sit ꝑ actorẽ, corporeæ rei possessionẽ ꝑ ipsũ prius detẽtã fuisse occupatã ꝑ alicuius violentiã: nã in hoc iudicio, & de corpore rei, & de ꝑsona li violẽtia cõstare oportet; aliàs incongruè conueniret̃, q non ꝑsonæ, sed rei tãtũ vim intulerit, ad qđ fuerit proditũ specificũ remediũ l.fi.C.vñ vi.vt ibi ꝑ gl.& Ale.in l.naturaliter.in §.nihil

11 cõe.nu.xiiii.†proptereaq; ad res incorporeas hoc iudiciũ non porrigat̃, vtpote in violenta eiectione ab exercitio iurisdictionis, in quo nihil dicat̃ corporeè possideri, vt latè disserit Signoro.consi.75.nu.xi. Neq; satis esset in petitione huius restitutionis deduci solã violentiã ad effectũ consequẽdi integrũ cõmodũ huius legis (quod ẽt pęnã contineat) sed necesse sit, exꝑssè simul petere cõdẽnationẽ ipsius pęnę vt ibidẽ Signoro.in princ. Rota in no.decis.393.in fi. qua quidem pęna nõ exꝑssim petita cessaret vtiq; eius condemnatio, q̃ tantũ fieret ad ipsius rei petitę restitutionem cum omnibus damnis incursis ratione illatæ violentiæ, accedentibus ipsimet rei.gl.in c.pastoralis.ver.intẽtatę.de caus.posses.Abb.in c.sæpe. in fi. de restitu. spolia. vbi Ripa nu.68.& hanc esse cõem dicit Soz.in l.rẽ quæ nobis.q.12. ff. de

12 acq.posses. In† casum aũt pęnę non petitæ in libello, posset nihilominus recuperata ipsa re cum omnibus damnis ex integro nouũ iudiciũ institui pro pęna assequenda, cũ iudiciũ criminale nullatenus impediatur ex antecedenti iudicio ciuili.l.j.C.qñ ciui.actio.Abb.in d.c.sępe. Sit tamen consultius vtrunq; iudiciũ simul institui, nec per concursum se impediant, ex late dictis ꝑ Paul.de Cast.consi.301.nu.3.lib.j. Quinimmo possint eadẽ iudicia contra diuersas personas eodẽ tempore agitari, videlicet ꝯ successorẽ in vitium spolii pro assequenda re ꝑ se possessa, virtute d.c.sæpe.& ꝯ primum violentũ ad pęnã ex eius violentia incursam, virtute huius l.si qs in tantã. à qua violentus non liberet̃ ex trãslatione rei in alterius ꝑsonã. Abb. in d. c. sępe.in fi.

13 †Quòd si agendum esset ad restitutionẽ rei inuasę auctoritate decreti nulli, secundũ terminos l.meminerint.C.vñ vi. erit in libello specificè exprimenda qualitas prætẽsę nullitatis, vnde decreti nullitas oriatur. Bar.in d.l.meminerint.nu.29. Si aũt ageretur contra detinentem alieno nomine, ac denegantẽ restituere in terminis l.non ab re.C.vnde ui.& l.conductores. C.locati. libellus alternatiuè, ac conditionaliter esset proponẽdus, cum petitione.s.restitutionis ipsius rei & si contumax perstiterit usque ad sñiam, petatur condemnari in pęnam dupli: qua quidẽ non petita, nec eius condemnatio subsequi possit, ut per Bar.in d.l.non ab re.nu.2.ubi Bal.nu.4.& in d.l.conductores.

De libello in canone reintegranda.iij.quæst.j. Cap. IIII.

14 QVamuis iudiciũ agitãdũ virtute canon.reintegranda.dicat esse summariũ ꝑ Doct.in l.meminerint. C. vñ vi.& Bar. in l.j.ff.quorũ bono.ac in eo congruant iidẽ termini, q in beneficialibus, vt decisum tradit Veral decis.237. attamen libello opus sit ad instar iudicii intẽtãdi, ex l.si coloni.C.de agric.& cẽs. lib.xj. in quo licet procedẽdum sit celeri satisfactione. vt ibi dr. Nihilominus libellus sit necessarius, sicut ibi dicit Bart nu.3.& Luc.nu.42. cũ & in iudiciis vtcumq; summariis, sit ferenda sñia, iuxta ea quæ fuerint in libello petita, velut à quo sñia regulet. Roma.consi.19.in fi.Corn.consi 227.in prin.lib.j. Attamẽ suf-

15 ficiat in eo breuis libellus, seu cõmissio, quæ in summariis† fungatur vice libelli. Abb.in c.præterea.nu.7.de dilatio.Ias.in l.j.C. qñ libel.princ.datus.2.nota.Paris.consi.xviii nu.xxiii.lib.iiii. In quo nec superflua, vel minus necessaria sint cumulãda: sed satis sit, qđ in primis narrata ipsius agẽtis, aut sui auctoris aliqua possessione cũ ꝑsenti possessione rei cõueniri, ꝯcludat restitutio possessionis rei, vnà cũ fructib. ex qua narratiua spoliũ de iure inferat̃. Abb.in c.accedẽs nu.xix.vt lit.nõ ꝯtest.Soz in l.rẽ q nobis. q.2.de acq.posses.Alc.cõsi.6.nu.v.lib.iij.Milis versi. possessio ex canone. Quinimmo sat futurũ sit, si in eo libello conquereret agens se spoliatũ, absq; alia expressa petitione restitutionis tacitè sub his verbis comprehensa.gl.in c.gaj.q.iij.relata ꝑ Fel.in c. inter dilectos.nu.iii.de fide instr.cũ sub eo verbo, spolii, cõtineat̃ q̃libet inuasio, ablatio, deuastatio, & eius generis alia, vt ꝑ Frãc. in c.sciant.vlt.nota.de elec.in 6. Cuius quidẽ libelli propria forma traditur ꝑ Spe.in §.j.in prin.de restit.spolia.ꝑ Bart.in l.inter-

16 dicto.ff.de vi & vi arma.† In quo tamen libello si reperirentur insertæ aliæ qualitates, minus ad hoc iudicium necessariæ, vti est qualitas violentiæ, seu alterius gñis, q sit magis congrua cęteris remediis possessoriis, diceret actor eo se se arctare ad probandas eas qualitates, quibus nõ probatis, minimè obtineret in iudicio huius canonis, quamuis cętera in eo reqsita plenè ꝑbasset. C.dilecti.c.examinata.de iudi.Lap.alleg.52.Abb.in c. cũ ad sedem.nu.29.uersi.iij.de restitu.spolia.& in d.c.accedens.Pau.de Cast.cõsi.251.nu.ij.lib.j.Soz.consi.39.nu. xx.lib.j. Cũ qualitates

17 expressim in libello deductæ sint etiam probandæ, ut late Hippoly.sing.187.† Verum huic superfluæ narrationi, possẽt salubris & propria medela in eodẽm et libello adhiberi, adiecta clausula passim inseri solita, uidelicet, Nõ se astringens, sed in his petens sibi ius & iustitiam ministrari. Qua quidẽ apposita, satis esset ꝑbationes iam factas in iudicio posse cõcludenter applicari cuilibet possessorio, in quo quidẽ obtinebitur, uirtute eius clausulæ, non attentis aliis non necessariò narratis in ipso libello, & non probatis.c.ij.ubi Abb.nu.51.de ordi.cogni.Bal.in l.fi.C. de anna.excep.Alex.cõsi.6.nu.16.lib.3.& consi.96.nu.5.lib.j.Corn. consi.8.lit B.& consi.15.lib.j.& consi.91.lit.B.lib.4. Soz. in l.rẽ quæ nobis.q.ij.in prin.ff.de acquir.possess.Ripa in repeti.§.nihil commune.nu.178.eo.tit.Fel.in c.licet Feli. de fimo. Capiti. decis.86.nu.16.† Idemque euenturum, si in libello aut commis-

18 sione, insereret clausula, Quã & quas, ex qua cessat omne ius cõpetẽs in iudicium deduci, vt per Pau.de Cast.cõsi.153.nu.3.lib. j.Rot.in no.decis.143.& 414.Sarnen.de infir.resignan.q.34.nu. 4.Vesta.decis.68. Idq; ꝑtertim in causis summariis, vti decisum corã Caputaquen.in cã Ilerden.cano.20.Octob.1561. Quarũ tamẽ clausularũ cautio nõ proderit agẽti, si probationes q cũ in iudicio factæ nõ cõcluderent aliqđ remediũ, qđ possẽt elici ex verbis expressis in libello, vel aliqđ fuerit probatũ, qđ cõtrariet cæteris narratis in ipso libello. Al.e.d.consi.96.& consi.121.nu. x.Ripa in d.§.nihil cõe. Nam si agens de spolio narrasset in arti-

19 culis† se tenere & possidere, id esset cõtrariũ spolio, vt per Alc. in d.§.nihil commune.nu.54.& ibi Rip.nu.178.idẽ Alex. cõsi. 110.nu.ij.lib.v.Signoro.cõs.75.in prin.Soz.cõsi.122.nu.ij.lib.4. Idemq; si hẽs agens de spolio defuncti narraret illũ vsq; ad eius obitum possedisse, de directo cõtrariaret spolio, vt patet ad sensum, & dicit Corn cõsi.18.lib.j.& cõsi.30.col.4.lib.j.vel si inepte peteret ꝑ agentẽ de spolio mandari aduersario, ne amplius possessionem ingrederet. Idẽ Corn.consi.127. versi.cõsidero. lib.

20 3.† Ea tñ non dicerentur ꝯria, quæ inter se different tantũ in qualitate, quæ nec inducat ꝯtrietatẽ, nec dñam in specie. Bar.in l.j.nu.19.C.de actio.& oblig. Idẽ futurũ, si narraret cõpatibilia, vtpote si agẽs de spolio denegatæ pensionis ꝑ successorẽ, q nũquã eã soluisset, narraret se esse in quasi possessione exigendi, et ab eo, cũ posset talis possessio intelligi ꝑ ciuili, cui cõueniat iudiciũ recuperãdæ, vt in h.d.Guido Papæ decis.629.col.j. Ne tñ ex clausulis, & ꝑdictis cautelis gñaliter adiectis in libello iudiciũ ppetuo versaret in ambiguo, tradita est medela ꝑ Bal.in l. edita col.x.C.de eden.& in l.fi.nu.4. C. de anna. excep. relata ꝑ Caprã in c.pastoralis.j.not.de caus.poss.& Ripã in d.§.nihil cõe. in fi. vt reus possit ꝯuentus petat ꝯpelli agẽtẽ ad declarãdũ, qua actione vti velit ex gñaliter cõprehẽsis in his clausulis, ne iudiciũ semp esset in suspẽso, qđ nisi declarauerit, ꝯ terminũ sibi ꝑ iudicẽ ꝑfinitũ, sit inanis euasura eius clausulæ adiectio, ac attenderet tantũ iudiciũ principaliter deductũ: quo declarato, iudi-

21 ciũ in aperto versabit.† Neq; à declaratione semel facta liceret amplius

amplius variare ex dictis per Ias.in l.quod iussit. nu. 45.ff. de re iudi.& in l.edita.nu.8.& 20.C.de eden. Parte autem id non petente, poterit quandolibet fieri declaratio generalis libelli vsq; ad sententiam, vt tradit Feli.in c.2.nu.32.de libel.obl.Dec.in d.l. edita.num.47. Quinimmo posset ante sententiam fabricari noua petitio ex actis, & iam probatis, vti seruari dicit de stylo Paris. consi.76.num.12.lib.j.

22 † Neq; in hoc libello huius canonis requiratur deductio loci, & temporis, sicut in violẽta spoliatione requiri diximus, nec eorum probatio, velut superflua, esset quicquã profutura ex nota.per Soz.in l.rem quæ nobis. q.6.ver. dubitatur.ff.de acq. poss. nisi in eodem libello fuisset deducta qualitas doli, seu violẽtiæ, vel alterius generis, quod contineret admixtam criminis cãm: quo casu necesse esset in libello hoc tempus exprimi, ac in iudicii processu probari. Abb.in c.cum ad sedem.nu.27.de resti.spolia.latè Roma.consi.191.col.j. † Id tamen in huius libelli cogni-

23 tione non est prætereundum, ꝙ licet in cæteris iudiciis, causam exprimens in libello censeatur sese arctare ad probationẽ causæ deductæ: priuilegio tamen spolii receptum est, vt de eo agẽs ab eius probatione eximatur, omnino obtenturus, licet deficeret in probatione causæ expressæ in libello, probatis cæteris extremis, spolium concludentibus. Inno.in c.querelam. in fin. de elec.Feli.in c.licet causam.nu.88.de proba.& in c.2.nu. 42.de rescrip.Bald.in l.fi.in prin.C.de anna.excep.Dec.consi.136.col.2. & consi.172.in fi.Gigas de pensio.q.47.num. 6.& latè dictum

24 in causa Vrbeue.castri.† Eodemque priuilegio spolii receptum est, vt eius commissio, atq; iudicium minimè subiaceat regulis de expeditione literarum, cum his etiam non expeditis, causa spolii legitimè committeretur, vt per Cassa.in regul.decis.j. nume.2.Sarnen.in regul.de non iudi.q.5. Ne aliàs cogeremur dicere, in spolio esse necessariam deductionem veri tituli. Cuius tãtum color in beneficialibus sufficiat, vt inferius inter probationes disputabitur.

25 † Si contra titulo possidentem agatur de spolio, quidam existiment cautius esse in libello exprimi, aduersarium à se clam vel præcario possidere: Quorum quidem verborum adiectio, nedum esset opportuna, sed prorsus necessaria, si sequeremur eam opi.Bart. quòd possessio titulata obstet in hoc possessorio, quam sequuntur Soz.in l.rem quæ nobis. q. 7.& in consil.266. nume.16.lib.2.Alexand.consi.118.lib.2.Paris.consi.j.num.167. lib.j. Sed si sequamur Canonistarum sententiam, communiter vtrinque receptam, quòd titulus aduersarii nihil obstet agenti ex hoc canone (vt latissimè inferius dicam) talis adiectio futura sit frustratoria.

26 † In spolio autem iudicis requiri libellum cũ insertione causę amotionis (si fuerit iudicialiter processum) dicit Feli. in c.dilectus.il j.col.j.de rescr. Tamen semper censui etiam experiẽtia doctus, consultius esse, in libello principali non exprimi spoliũ iudicis, sed simpliciter agi de spolio, vt si reus obiecerit se iustè possidere, auctore prætore, aut virtute rei iudicatæ, (vt fuit obiectum in causis spolii Abbatiæ Farfen. & Vrbeue. castri, & aliis quamplurimis) posset replicari de nullitate vel notoria iniustitia, quarum alterutra probata, nihil esset obfutura auctoritas iudiciaria, de quo latè tractabitur inter exceptiones.

De verbis libelli inferentibus possessorium seu petitorium, aut vtrunque. Cap. V.

SEd quoniam in libellis, seu commissionibus spolii sæpius, ac diuersimodè consueuit commisceri petitorium cũ possessorio, quod equidem cumulatum maximi momẽti sit plerunq; futurum; operæpretium erit nosse ex quibus verbis ea cumulatio inducatur, quisve futurus sit eius cumulationis effectus, quove pacto possit per suspẽsionem separari, & cuius effectus sit suspensio, & quando possit aut censeatur petitorium iam suspensum reintegrari.

Erit nanq; in facultate ipsius agentis, vel mixtim in vtroque

27 scilicet, vel in eorum altero tantum causam inchoare. † Qui si in commissione causæ rem petat, petitorium tantum censebit̃ in iudicium deducere, & non possessorium, in quo non restitutio rei, sed possessionis petenda sit, latè Alex.consi.92.col.2. lib. 5. Non tamen idem erit si simpliciter peteretur restitutio rei, ex quibus verbis etiam possessorium inferatur, vt mox dicam. Cõmissione verò causæ facta sup beneficio absq; aliqua tituli, aut possessionis expressione, intelligeretur mixtim in vtroq; procedi.gl.& Abb.in c.j.de seques.possess.& fruct. Eritq; tamen in agẽ-

28 tis facultate, qua nam via malit progredi.† Possessorio autem iudicio per agentem delecto, posset reus in petitorio procedere inuito actore, eoque probato obtinere, nisi prius fuisset per ipsum actorem re integra petitorium suspẽsum: sed id frustra fieret, si ex probationibus, iam per reum completis concluderet̃ petitorium, ex cuius plena probatione possessorii effectus euanesceret. Suspensione autem tempestiuè, ac legitimè facta, prodessent nihilominus termini substantiales in vtroque iudicio ante suspensionem seruati, ita vt noua eorũ obseruatione opus non sit. Idq; de stylo seruari dicit Cassa. de caus. poss. & propri. decis.9.nu.7.& latè mox dicam.

29 †Nec propterea commissio possessoria diceretur alterari, aut commisceri cum petitorio, si obiter in ea enunciarẽtur aliqua ad proprietatem applicabilia, dum tamen in eius conclusione ea tantum exprimantur, quæ possessorium respiciunt. Bart. in l. naturaliter.§.nihil commune.vbi Ias.col.fi.ver. vltra. ff. de acq. poss.Soz.in l.rem quæ nobis.q.6.eo.tit. Abb.in c.cum ad sedem. 5.nota.de resti.spol.Feli.in c.in præsentia.nu.6.de proba.Dec.in c.ex parte.2.nota.de fo.compe.& consi.28.num.3. Guido Papæ decis.629.col.6.Alex.cõs.117.nu.2.li. 2.& cõs.92.col.2.lib.5. cũ in primis conclusio libelli attendi debeat, vt ibidem per Doct. & in terminis possessoriis dicit Paris. consi.112.nu. 64.lib.j. Indeque dicat Decis.d.consi.28.num.6. quod agens ex l.si quis cõductionis.C.loca. licet narret caducitatem, seu priuationem dominii, quæ petitorium respiciat, si tamen in conclusione dicat de sola possessione, censeatur solum possessoriũ intentasse. Idq; multo magis verum est, si ab initio peteretur restitutio rei, quæ licet inferat petitorium c.inter dilectos.de fide instr. non tamẽ

30 sit penitus à possessorio aliena, cum ex † petitione restitutionis fundi, vtrunq; iudicium censeatur deductum. Io.And.post Specul.de actio.& petitio.§.sequitur.ver.hæreditatem.Soz.in d.l.rẽ quæ nobis.q.6.& consi.90.in prin.lib.3. Ias.in d.§.nihil commune.nu.187.Alex.consi.43.num.j.lib.4. vt nihilominus possit super solo possessorio pronunciari, si conclusio libelli, aut commissionis ad id tantùm fuerit directa, vt ibi dicit Soz. Quod tamen sanè intelligendum sit, nisi in ipso initio cõmissionis non simpliciter peteretur restitutio rei, sed cũ tali qualitate, q̃ prorsus adimeret spem omnem retractationis in iudicio petitorio, vtputa, si peteretur rem liberè restitui, seu aliis verbis in eundẽ sensum, quæ nequeant ad possessorium applicari, quod de facili sit sui natura retractabile in iudicio petitorio.l.j.C.de momẽta.posses. Nec vllatenus posset dici liberè restituta, integra remanente dominii petitione, qua possit illicò possessorium emendari. Alex.consi.96.in prin.lib.5.Deci.consi.62.num.2.Soz.d.q. 6.ver.quod limita.de qua dictione, liberè, latè ponit Ias.in l.nemo potest.2.lectu.num.54.ff.de leg.j. Quod si èconuerso in pręfatione libelli inserantur verba ad possessorium tantum pertinentia, in conclusione autem peteretur restitui, orta est altercatio inter Doct. An ex eo dicatur petitorium deductum, in quo affirmatiuè respondeant Ias.in d.§.nihil commune. num. 187. Capra in c.pastoralis.j.no. de caus.posses. & propri. Idemq; sentit Vestan.decis.104. cum verbum restituere, possessionem solã respiciat.l.qui restituere.ff.de rei vend. Io.And.post Spec.in d.§. sequitur.versi.ad hoc tamen.& versi.veritatem. ac dicit idẽ Specula.de restit.spolia.§.j.num.8. cuius contrarium sentiant Abb. in c.cum olim.il 2.j.notab.de resti.spolia. Soz. qui supra, versic. notabis. Afflic.decis.77.num.7.Fede.de Sen.consi.283.in prin. intelligentes ea verba rem restitui in restitutione possessionis rei petitæ. Omnes tamen vtrinque deducti fatentur consultius fore, vt in libello aut commissione petatur possessionem restitui, vnde cessaret omnis ambiguitas, ac posset etiam super possessorio pronunciari, vt ibidem dicit Afflic. & Capra in c. cum ad sedem.3.notabili.de resti.spolia. ex eisdemq; verbis æquè posset ferri sententia super dominio, quod in consequentiam secũ afferat restitutionem possessionis, vt in hoc dicit Pau. de Cast. consi.85.num.2.lib.2.

Vbi autem tam in narratiua, q̃ in cõclusione commissionis

31 actor expressisset, se † canonicè institutum, petitoriũ tãtum iudicium censebitur introductũ, cũ institutio canonica nequeat ad possessorium applicari.gl.in c.constitutus.ver.eiectus.de fili. presbyt. Milis ver.possessorium solum. secus si dictum in narratiua non fuerit in cõclusione repetitũ, sed inserta verba, quæ possessorium respiciũt, cũ libellantis vera mentis declaratio ad cõclusionẽ redigatur obtinens potiorem partẽ, vt dicunt Ant. in c.ex parte.5.not.de fo.comp.Feli.in c.licet causam.nu.5.de proba. Ripa in §.nihil commune.num.197.Soz.consi.262. num.2. lib.2.Deci.consi.92.num.1. Iudæq; sit ꝙ licet in ipsius libelli exordio fuerit possessorium narratum, si in eius conclusione peteretur super spoliatione, ac etiã in re ipsa iustitiam ministrari, petitorium diceretur concludi ex ea deductione rei, vnà cum implicatiua dictione, etiam gl.in c.cum dilectus, ver. exceptionis. de ordi.cogni.& in c.fin.ver.si verò quis.eo.tit.& è contra idem futurum, si conclusionis verba possessorium tantum perstringerent, vt de eo tantum cognosci possit, licet primo fuissent expressa verba congrua petitorio, vel ad vtrunque, cum conclusio in primis attendatur, nisi tamen alterum eorum tantum fuisset in iudicio prosecutum.

32 † Ex quo magis attẽderẽtur ꝑsecuta, q̃ petita, ex no.per Doc. in l.sub prætextu.la 2.C.de trãsac.Paris.consi.45.in fi.lib.j. & cõs. 112.num.55.eo.lib.consi.113.num.7. lib.4. Aut si in libello fuerit inserta ea salubris clausula, Petens sibi super præmissis ius, & iustitiam ministrari, quæ refertur ad singula narrata in libello, non habita rõne conclusionis. Abb.in d.c.cũ dilectus.num. 52. Ias.in §.nihil commune.nu.121.Alex.consi.43.nu.2.lib.4. Cor.

consi.8.lit.B.lib.j. Milis ver.possessorium non solū.cuius clausulæ vigore,fiat condemnatio in eo quod minus cōtineat,vt latè Alex.consi.97.nu.2.lib. 2. Cuius tñ clausulæ adiectio redderet inanis,si in toto libello fuissent tm̃ apposita verba , proprietatē respicientia,cum eius clausulæ virtus non porrigatur vltra ea q̄ reperiuntur in libello expressa , ad quę tantum sit applicabilis. Alex.d.consi.117.& consi.43.nu.2.lib.4.Cor.d.consi.8.col.2.Ripa.in §.nihil cōe.in fi.ac minus ea clausula operaretur,si in conclusione libelli peterentur bona liberè,& expedite dimitti , seu relaxari,& sic irreuocabiliter:quæ verba petitorio tantum congruant,& à possessorio dissonēt, quod sit sui natura reuocabile, vt per Deci in d.consi.62.nu.2.

Quòd si quis narret in libello rē ad se pleno iure pertinere, mixtum iudicium petitorii,& possessorii intentasse censebitur. Inn.in c.querelā.vers.pleno iure.de elec.Idemq; si dixisset,ad se pertinere,nō adiecta ea iuris plenitudine, quæ oīno tacitè inesset virtute dictionis,† pertinere;quæ latissimè patēs tam petitoriū,q̄ possessorium respiciat.l. verbū illud pertinere.ff. de verb. signi.Bal.in l.j nu.15.C.si à non cōpe.iudi. Soz.in l.rem quæ nobis.q.6.de acq.poss.Ias.in §.nihil cōe.nu.184.co.titu. Abb.in c.j. nu.16.de seque.poss.Feli.in c.inter dilectos.nu. 4. de fide instru. Rota in no.decis.396.Cassa.de rescrip.decis.6.in fi.de cau. poss. decis.9.nu.12.Staphil.de lit.Apost. fol. 173.col.2.Idq; verbū eādem vim obtineat,siue subalternetur cum verbo,spectare,dicēdo rem ad se spectare,vel pertinere . Milis ver.possessorium nō solum.in fi.Alex.consi.43.in prin.lib.4.ex adiectis tñ verbis,pleno † iure spectare,petitorium oīno significaretur.Alex.cōs.89. in prin.lib.5.Idemq; si adiiciantur verba,iure dominii spectare, vt per eundem Alex.consi.159.in prin.eo.lib.Quinimmo, & si post narratiuam,in qua dixisset rem ad se spectare cōclusiuè peteret cōdemnari reum ad possessionis restitutionem, petitoriū etiam simul deducere cēseretur Ias.in d.§.nihil cōe.nu.186. Indeq; dicatur,ꝙ commissio indefinite concepta in causa vertente inter Titium,& Sempronium super occupatione, spoliatione,ac detentione castri,quod agens dicat ad se pertinuisse,& ꝑtinere,continet tàm possessorium,q̄ petitoriū ex latissimo verbo,pertinere,de quo mox dixi.

35 † Nec secus futurū in cōmissione simpliciter obtenta,in causa quæ vertitur inter personas expressas,vt mixtim vtrunq; iudicium intelligatur cōmissum.Ias.in d.§.nihil cōe nu. 189.quod tamen recipiatur, si illa cōmissio esset primo introductiua eius iudicii c.j.vbi Abb.nu.5.& 15.de seques. poss.cum in alia cōmissione postea obtenta in causa appellationis interpositæ à sententia vtriusq; iudicii non dicerentur contineri , nisi ea tantum de quibus fuisset in prima instantia pronunciatum , vt inquit Pau. de Cast.consi.277.col.4.lib.j.

36 † Expressim vero commissa causa super possessorio,minimè poterit virtute eiusdem cōmissionis agitari iudicium petitorii. Abb.in c.j.nu.15.de seques.poss.de quo esse cōem opi.dicit Cassa decis.9.nu.12.de cau.poss.a qua cū aliqualiter dissentiat Rot. in no.decis.396.distinctionē adhibeat Staphil.de lit. Apost. fol. 173.col.2.in fi.de qua ibi per eum. Verum si è cōtra petitorii cā fuisset specificè cōmissa , poterit in eodem iudicio possessoriū agitari,tanquam insitum in ventre ipsius petitorii, vt ibidem dicit Rota,& Cassa.& Aegi.decis.606.iuxta tex.in l.3. C. si à non compe.iudi. nisi tñ in cōmissione expressi petitorii fuisset adiecta aliqua dictio taxatiua , seu aliud verbū exclusiuū alterius remedii , vnde posset censeri iudex priuatus ab alterius cuiusque actionis iurisdictione,vt ibidem per Dominos de Rota.Si tamē cā petitorii,seu possessorii tantum committeretur adeo connexa,vt separari non posset petitorium à possessorio,nec alterū sine altero diffiniri:iudex posset de vtroq; cognoscere,vti euenit qñ in his,quæ mixtā naturam obtinent,cōmittitur tantum possessorium,vel petitorium ex no.in d.l.3.& per Ias.in l.2.nu. 5. ff. de iurisdi.omni iudi.de quibus tamen suo loco disputabitur.

37 † Molestationis aūt causa cōmissa tribuitur iurisdictio , tā super petitorio,q̄ possessorio,vt firmare consueuerūt Domini de Rota contra Cald.in cons.6.de rescrip.cum moderamine tñ distinctionis,de qua ꝑ Cassa.decis.6.eo.tit.& decis.9.nu.6. de cau. poss.Mohe.decis.298. videlicet , vt si quidem causa expresse cōmitteretur super possessione certæ rei , siue cū enarratione turbationis,vel eiectionis,quæ solam possessionem respiciāt,intelligatur deduci solum possessorium,cuius sola lis, nec faciat proprietatē litigiosam,velut plurimum ab eo distinctam. auth. litigiosa.C.de litigi. Sed si causa fuisset cōmissa super molestatione certæ rei,seu beneficii , cum ex ea appareret deductū petitoriū, diceretur æquè deduci & possessorium quod in ventre gerit, vt dicit ibidem Cassa.Ac pari ratione vtrūq; in iudicium deduceret ex ea clausula;ad ius,& ꝓprietatē redigas,vt ꝑ Inno.& Abb. in c.Episc.de reb.eccl.non alie.Soz.in l.rem quæ nobis.q.6. ver. 5.de acq.poss.Ias.in §.nihil cōe.nu.188.eo.tit.Alex.cōsi.98. nu. 2.lib.5.Staphil. de lit. Apost.fol.178. col.j.Iuris autē patronatus expressa commissio,petitorium tantum infert,differens ab eius quasi possessione, vt per Cassa.decis.2.de proba. Pau.de Cittad. in tract.iuris patro.art.3.6.par.num.27.

38 † Quamuis autem possessorium fuerit in iudicio cum petitorio cumulatū,non propterea impediretur actor priuilegio spolii possessorium tm̃ prosequi,ēt sine expressa petitorii suspēsione , qua licet prætermissa integrū oīno remaneat idē odiū spolii.Ant.in c.j.de sequest.poss.Abb.in c.cum ad sedem.nu.7.de restit.spolia.Soz.in l.rem quæ nobis.q.6.ver.5.ff de acq. poss. Luc. de Pen.in l.si coloni.nu.26.C.de agric.& censi.li. 1.Quinimmo non obstante ea mixtura petitorii,posse eodemmet priuilegio spolii,in eo petitorio ꝓcedi tempore feriato , dicit Aegi. decis. 465.in prin nisi tamen fuisset antea à reo plenè deductum,& ꝓbatum ius proprium in petitorio,ex quo non posset agens promiscuo iudicio obtinere restitutionem possessionis , quamuis plenè, atq; legitimè spoliationem probasset, cum probationes concludentes ius petitorii ad fauorem rei obsint agenti contra eum in iudicio spolii.c.j de restit. spolia.Franc.in c.ad decimas. eo.tit.in 6.Alex.cons.159.col.j.lib. 5. (quod latius terminabitur inter exceptiones) Si verò plenè probato possessorio nihil conclusiuè probatum constitisset in petitorio , pronunciabitur ad fauorem actoris in possessorio,neq; ex ea mixtura petitorii posse actorem declarari Dñm , dicunt quidam ita intelligentes dicta per Bar.in §.nihil cōe.qui tamen id minimè dicat,sed ꝙ non propterea ex ea cumulatione teneatur actor ad aliquam probationem petitorii vt ibidem dicit Alex.num.68.& Ripa nu. 148. 39 sed in eo tantum cumulatio hæc † præiudicaret agenti, quod si instaret pro sñīa petitorii per se iam probati , posset pariter per reum peti absolutoria à possessorio per actorem non probato, vti decisum refert Crescen.in decis.96.& latè dictum in cā Vrbeue.spolii. Afferat etiam ea cumulatio id præiudicium actori, vt sequestrum per eum obtentum virtute primæ sñīæ possessoriæ (iuxta Clem.ad compescendas.) nullatenus esset consignandum post tertiam sententiam in possessorio, cū adhuc integrū remaneret petitorium in eodēmet iudicio cumulatū , quo demum completo,& nō aliàs,sequestrū relaxetur, velut tunc demū finito iudicio ꝑ seipsum mixtim cōmisso, vt merito vtriusque iudicii exitum expectaret teneatur. Card.in d. cle. ad compescendas.in fi.prin.relatus per Cassa.in decis. 2. in fi. de seques. poss.& dicit Rot.in no.decis.417.in prin.

De suspensione petitorii & eius effectu.
Cap. VI.

Quare ad euitandas omnes ambages , quæ oriuntur ex mixtura petitorii , consultius sit , vt qui destinauerit rem propriam à spoliante petere,in solo possessorio iudicium instituat , si extrema spolii se legitimè probaturū confidat. l. is qui. de rei vendi. 40 † aut si incautè vtrunq; in iudicium deduxerit, petitorium per se cumulatum suspendat, idem commodum recepturus in executione solius iudicii spoliatiui , cum integra restitutione possessionis,vnà cū fructibus, & expensis , vt mox tractabitur in executione discutienda . Id nanque in odium spoliantis fuit à iure inductum, vt qui vtrunque iudicium mixtim inchoauerit , possit petitorium suspendere, procedens in solo possessorio. ca. pastoralis. de caus. possess.vbi Abb.nume. 21. Rot.in nota decis. 383. Clemen.vnica. eod.titu.Bart.in l.naturaliter. §. nihil commune.ff.de acquiren. posses.vbi Ias.nume.117.& Ripa nume.147. (de cuius clemen. sensu , latè tradit Lap.allega.97.) & licet Fasto. dub. 63. dixerit ad effectum suspensionis requiri vltra extrema etiam probationem violentiæ spoliationis : tamen id non recipitur, cum & in quolibet spolio , quamuis non violento, admittatur suspensio, iuxta communem sententiam Docto.in cap.sæpe.de restit.spolia.relatam per Soz.in l.rem quæ nobis. q.6.in fin. ff. de acquirē. posses. 41 † Eademque suspensio de iure permittatur agenti nedū si petitorium fuisset ab eo cumulatum , verum & si fuisset per reum ita cumulatè commissum , priusquam esset inchoatum spolii iudicium,cum pariter liceret ipsi spoliato petitorium ab ab alio antea commissum suspendere , cum prosecutione solius spolii , vt in d clemen.vnica.in fi.Quod tamen ita licere dixit Bar. in d.§.nihil commune.4.col.ubi.si inchoaretur iudiciū spolii priusquam fuisset in petitorio lis per alium contestata,ea potissimum ratione fretus , quòd priuilegium hoc petitorii suspensiuum vim obtineat dilatoriæ exceptionis non recipiendæ post litem contestatam.l.fin.C.de exceptio. In quo voto plerique concurrentes fateantur tandem esse in contrarium communem opin.Canonistarum in beneficialibus , cæterisque spiritualibus causis.In profanis verò dicant Bar.opi. comprobari, qui tamen cōmuniter redarguatur etiam in causis cuiusq; generis per Doct.in d.§.nihil commune.vbi firmant eam opinionem,ꝙ conuentus petitorio,etiam post litem in eo contestatā, possit priuilegio spolii causam suæ spoliationis committere,cū suspensione petitorii vndiq; intentati. Pau. de Cast. consi. 277. lib.1.Idemq; firmant Aegi.decis.406.& latè Capi. decis.28.nu. 42 7.† nisi tamen in contestatione litis petitoriæ per alium commissæ,agens nūc de spolio falsus fuisset se possessorem : ex quo sicut excluderet à iudicio spolii,defectu secūdi extremi, pariter

excluderet à suspēsione petitorii tñ inducta ad fauorē vere spoliati,vt per Capi.d.decis.28.nume. 8. Non tamen idem euenturum,si illa confessio nō fuisset prorsus exclusiua spolii , licet in aliquo coadiuuatiua petitorii,cum nihilominus suspēsionē recipiendam dicit Aegi.decis.450.vt circumscripta cōfessione ipsi spolio directè contraria semper admittenda sit suspēsio in iudicio spolii,licet cōmisso post petitoriū ex aduerso inchoatū.c. ex conquestione.vbi Abb.nu.8.de resti.spolia.cōmuniter Doc. in d.c.pastoralis.de caus.poss. & d.Clem.vnica.eod.titu. vbi expresse dicitur, 43 † eam recipi in quacunq; instantia ac parte iudicii,quod æquè firmāt Abb.in d.c.pastoralis.nu.34. Ias.in §.nihil cōe.nu.117.Rota in not. decis.283. 382.& 393.col.j.& in antiq. decis.69.Pute.decis.337.lib.2.cum ea suspendendi facultas, velut inducta ad fauorem spoliati,ac odio spoliantis,tam diu perduret, donec id odium nō fuerit extinctum purgato vitio spoliatiuo:& ibidem dixerūt Dñi de Rota, & Milis.ver.possessoriū cum petitorio.Cuius odii ratione licita esset talis suspensio,ē iā in causa reclamationis,seu gratiosæ supplicationis, vt per gl.j.in d.cle.vni.& Capi. d. decis. 28.in fi. Quòd si actor post petitoriū per se suspensum in iudicio spolii succumberet,posset in secunda instantia redire ad petitorium accumulatiuè cum possessorio,in quo appellasset,nō aliàs separatim, vt dicit Vitelli. in cle. j.de cau.poss.ac dictum in causa Toletan. 9. Decemb. 1552.coram Ant.Aug.refert Veral.decis.322.

44 † Poterit pariter per agentem suspensio in iudicio iam per se facta reuocari,ac reuocata pluries ad nutum renouari , vt dicūt Dñi de Rota in dictis decisionibus:quod tñ Abb.in d.c. pastoralis.nu.21.censuit coarctandum de æquitate intra duas vices , ne toties reuocata,& repetita, faciem potius vexationis q̄ legitimè litis haberet : quam æquitatem secuti sunt Domini de Rota in causa Teruisina pensionis . In eoq; commendatur stylus signaturæ,vt petens per cōmissionē,denuò procedi in petitorio reiecta suspensione iam per se facta,eam non obtineat, nisi refectis expensis,in quibus reum fatigasset in iudicio tñ possessorio , vt dicitur per Host.in summa de caus.poss.§. his igitur. de quo meminit Rota in no.decis.205.in fi.& Staphil.de lit.Apost.fol. 153. col.j.Qua suspensione reuocata,& si non possit agenti denegari sententia in petitorio per se plenè probato , nec poterit etiam reo denegari absolutoria in possessorio per actorem non probato.vt iam dixi, ex decis. 96. Crescen. Cuius tamen suspensionis libera facultas,an locum sibi vendicet in causa merè profana,dubitatum coram Fabio 20. Nouēb. 1545. & nihil decisum dicit Pute.decis.337.lib.2.

45 † Ac insuper facultas suspendēdi petitoriū cēseretur pręcisa, si ante suspensionē adeo vrgentes probationes fuissent per reū factę in causa petitorii,vt dici possit de petitorio legitimè liquere ad fauorē rei,quo casu isthæc suspēsio,velut per calumniā petita ad impediendam sñīam liquidi petitorii , esset omnino per iudicem reiiciēda.d.c.pastoralis.§.si verò.d.cle.vni. in fi. Rot.in antiq.69.Aegi.decis.44.Mohed decis.198. Roma.in l. naturaliter.§.nihil commune.nu.3.de acqui. poss. Quod tamen intelligatur,vbi peteretur suspēdi petitorium in eadē instantia,in qua de eo iam liqueret:sed lata sñīa petitorii ex veris probationibus ad fauorem rei conuēti de spolio,posset nihilominus actor appellans suspendere petitorium vsq; ad conclusionem tertiæ instantiæ,quæ demum claudat quamlibet suspendendi facultatē. Rota in nou.decis.382. Afflic. decis.352.nu.j. Capi.decis.28.nu. 2.Milis ver.possessorium cum petitorio.dicēs secus videri, si in prima instantia fuisset pronunciatum in petitorio nōdū suspēso ad fauorē illius,qui mixtim egisset petitorio , & possessorio: quo tñ suspensio,si lata fuisset sententia possessoria ad fauorem agentis,à qua reus appellasset,posset vtiq; eo non obstante redire ad petitoriū , reuocata priori suspēsione sine præiudicio Rei in prosecutione suæ appellationis,in qua posset oīno instare,ꝓ infirmatione primæ sñīæ possessoriæ contra se latæ . In quo sibi reus caueat,ne eius labor euanesceret, obtinente actore in petitorio qđ reassumpserit;quo casu possessoriū iudicium redderet inane,velut eneruatum ex victoria actoris in petitorio. Rot. in no.decis.417.Host.in summa,de cau.poss.& propri.§.his igitur. 46 ver.dixi.Milis ver.possessorium intentans.† lata autem sentētia spolii in prima instantia,post petitorium suspēsum omissa fructuum cōdemnatione, si reus appellās obtinuerit cōmitti cām appellationis,ac procedi super petitorio,& possessorio cū derogatione suspensionis,data tñ cautione de fructibus:poterit nihilominus vtrumq; prosequi absq; alia fructuū cautione , in quibus non fuisset condemnatus:Ac ēt sine restitutione possessionis,cuius cā pēderet per appellationem,quæ oē robur ipsius sententiæ possessoriæ suspendat,vt per Aegi decis.559.oīs tamē suspendendi potestas præcideretur ei , qui expressim consenserit in probatione petitorii,à quo per suspensionē recedi non posse dicit Collec.in c.j.de resti. spolia.ad hoc inductus per Dños Rotæ,vti refert Pute.in cā Bono.de qua Vesta.decis.76.20.Nouēb. 1545.& in alia de mense Martii 1543.Pute.de resti.spolia.decis. 24.aliàs 29.lib.3.Quæ quidē petitorii suspensio inducta in odiū spolii,ne dū sit recipienda contra ipsum spoliantē,aut mādantem,seu ratum hñtem (qui ęquè directo spolii iudicio cōueniūtur) verum & contra eorum successores, scientes vitium spolii, iux.termi.c.sæpe. in quorum odium pariter suspensio reciperetur, Abb.in d.c.pastoralis nu. 30.licet ibidem dicat,se aliàs cōtra 47 firmasse,vt etiam sentit Milis ver. possessoriū deducēs. † Et hęc suspensionis reuocatio,non solum expresse fieri possit, sed etiā tacitè oriatur ex patientia processus in petitorio.In quo si reciperentur probationes ꝯcludentes,censeret recessum à suspensione,vnà cum reintegratione iurisdictionis suspensæ in petitorio,cū ex eo cēseretur tacite renunciari prærogatiuæ huius possessorii.d.c.j.de resti.spolia.& dñt Bar.in l.si quis ad se.col.2. in fi. C.ad l.Iul.de vi.vbi Ang.vers. in hoc.Lucas in l.si coloni.nu.27. de agric.& cēsi.Alex.in §.nihil cōe.nu.30.& ibidē Ripa. nu. 72. Veron.caut.82.Corset.in fallen.spo.limi. 7.& latè excussum in Rota in cā Regien.parochia.de quo mox dicā,cū Soz.qui alios cumulat.in l.rē quæ nobis.q.9.col.2.in fi.Nam & ex solo possessorio iudicio inchoato intelligatur in eo tm̃ tributa iurisdictio, cum tacita petitorii suspensione: tñ ex subsecuta patientia processus petitorii, tacitè diceret eius suspēsioni derogatū, posset que ex iuribus deductis in petitorio pronūciari.c.j.de resti. spo. de quo latius dicam inter exceptiones . Quod tñ non reciperet si cā fuisset cōmissa cū expressa forma cognitionis prius in possessorio , q̄ petitorio , ex quo Iudex impediretur excedere fines sibi demandatæ iurisdictionis,adeo vt ēt tacente parte, processus in petitorio cōtra formā ipsius rescripti futurus esset frustratorius,ex not.in c.venerabili.de off.deleg.& per Alex.in §. nihil commune.nu.94.Non autem idem futurum si reus post cōmissam ab actore cām vtriusq; iudicii,obtinuerit in signatura fauorabilem cōmissionem procedendi simul super vtroq; , cum ex eo non precideretur iudici facultas cognoscendi eius arbitrio, terminandi possessorium prætermisso petitorio, eaq; cōmissio id tm̃ operaretur,qđ non obstante priuilegio spolii, posset vnà cū eo de petitorio cognosci,vt dñt Aegi.decis.506.in fi.Staphil. de lit.apost.fol. 150.in prin. qđ pariter arbitrio Iudicis licuisset, sine aliqua cōmissione. ex nota. per Abb.in c. 2. de ordi.cogni.

48 † Sitq; etiam iudici arbitrariū recipiēdi probationes in petitorio,si ex non præuia eius cognitione futurum scādalū immineret,vel oriretur notoria absurditas,de qua per Fed. de Sen. cōsi. 283.nu. j. Hæc nanq; suspensio, vt dixi, demandat iudicis arbitrio,qui possit,quoties ei per iustitiam videbitur,de meritis causæ rectè cōscius,suspensionē,vel recipere,vel reiicere,vt in d. c. pastoralis,in fi. Cuius arbitrio circumscripto , non esset de iure suspēsio recipienda,nisi vsq; ad cōclusionē causæ,ex qua demū dicat plenè liquere de eius meritis,& non antea.gl.in ver.liquere.in c.significauerūt.de testi.l.diuus.ff.de off. præto.ad hoc no. per Feli.d.c.significauerunt nu.4.nisi tñ ex actis ante conclusionem constaret de alterius iure,quod videret iudici nō posse aliquatenus impugnari,vnde pariter de cā liquere cēseretur, vt iā dixi,& refert Pute.decisum.18.Martii 1547.in decis.24.de resti. spolia.Nec impugnatio esset verisimilis,si ex aduerso nihil releuās obiiceret,vt ibidē latè Feli.Non tñ liquere diceretur ad hūc effectum,si de possessorio tantum cōstaret,cum de petitorio liquere oporteat,vt ex mēte Rotæ dicit Tanis.decis.44.Ad quas tñ difficultates dirimendas,circa iudicis arbitrium,& verisimilitudinem colligēdā , fuit expresè suspēdendi facultas coarctata ad conclusionem,ex qua demū fiat cā notoria,quæ fuisset eatenus cōmutabilis per alias possibiles probationes quāuis cętera iudicii acta ex se ipsis ēt ante conclusionem sint notoria.d.c.pastoralis.Clem.vni.de cau.poss.Abb.in c.cū olim.2.nota. de ver. sig. Ideoq; licet acta iudicii ante conclusionem non operarent effectum adimendi potestatem prędictę suspensionis;tñ probationes iam ante suspēsionem factæ super petitorio , prodessent ad oppugnandum possessorium , etiam post subsecutam suspēsionem,licet regulariter in spolio non obsit ius petitorii, vt dñt Aegid.decis. 404.& seq. Dñi de Rota in not.decis.393.col.2.in 49 prin.† Idq; ad instar attentatorum,quæ ante conclusionem cōmissa,non veniant post conclusionē reuocanda,licet facta post conclusionem reuocarentur , nō obstante pręuia cōclusione, vt dicit Rota in no.decis.57.in antiq.307.& Afflic.decis.352.nu. 3. Ac vsq; adeo verum sit non adimi suspēdendi ius regulariter ante conclusionē,vt & si actor obtinuisset cām cōmitti in vtroque,ac passus fuerit super petitorio discuti ac ꝓbari, adhuc ei liceret ante conclusionē suspēdere petitoriū , ex mente Rotæ in decis.382.& dicit Goza. consi. 10.ver.8.ac ita decisum in cā Bonon.retulit Vesta.decis.76.ac ita intelligendus esset Abb. in c.j. 4.no.de resti.spolia.de quo tñ videnda sint dicta per Pute. decis. 24.eo.tit.aliàs decis.29.lib.3.dicentem cōclusum cēseri post terminos seruatos,ex quo possit iudex concludere, vt ibi per eum.

50 † Nec q̄ diximus de tacita reuocatione suspēsionis,impedirētur ex aliqua pręuia ꝓtestatione,in qua actor fuisset attestatus,se nunq̄ ex animo tacitè recessurum à suspensione per se facta, sine expressa eius reuocatione, cū nihilominus hac ꝓtestatione non obstante,cēseretur recessum à suspēsione ex impetratione cōmissionis,in qua postea peteretur cōmitti possessorium cum petitorio,per quem actum contrarium diceret renunciasse suæ prote-

protestationi. Rota in no. decis. 250. Milis. versi. possessorio agere. Paris. consi. 112. nu. 56. lib. j. Idemque euenturum ex articulis porrectis, qui percuterent vtrumq; iudicium tā petitorii, quàm possessorii. Rota in d. decis. 250.

51 † Præcipuus autem huius suspensionis effectus est diminuendæ iurisdictionis, quæ cum esset super possessorio, & petitorio, remaneat limitata tantum in possessorio facilius expediendo, præcisa prorsus eorum omnium cognitione, quæ possint respicere petitoriū, vt per Aegi. decis. 98. & 536. in fi. Rota in no. decis. 393. col. j. & decis. 437. in fi. Soz. in l. rem quæ nobis. q. 9. col. 2. Milis ver. possessorium si simul. vt nec fatalia petitorii interim currant, vt per Veral. decis. 364. qui dicit ita decisum de anno 1555. in causa Pampilon. licet fuisset obtenta fauorabilis commissio procedendi super vtroq; constito de assertis, de quibus nisi constiterit, remaneat petitorium suspensum, vt ibidem dicitur: cuius tamē petitorij cognitio prorsus adimatur ex eius suspensione, nisi esset adeo vtrumq; iudicium inuicem connexū, vt diffiniri nequeat possessoriū sine aliqua saltim cognitione petitorii, vt inquit Ias. in l. 2. nu. 5. ff. de iurisdic. om. iud. Idque verificetur in his, quæ mixtam naturā obtineant (quæ inferius recitabunt suo ordine,) vel nisi iudiciū versaretur super aliquo beneficio reseruato. In quo adeo decretum inficiat tam possessorium, q̄ petitorium, vt eorum vires prorsus adimat. Aegi. decis. 536. vt quomodolibet possessio fuerit in iudicium deducta, & probata, inanis euasura sit ex tali reseruatione. Milis vers. possessorium recuperandæ. Ripa in c. sæpe. num. 82. de resti. spolia. cuius fiat mentio per Pute. in decis. 9. eo. tit.

52 † Atq; adeo ex suspensione petitorij suspendatur eius cognitio, vt & si postea fiant probationes promiscuæ, respiciētes possessorium, & petitorium, omnino sint frustratoriæ remansuræ in ea parte, quæ petitorium suspensum respicerent, ita vt nec testes examinati, durante hac suspensione fidem facerent, etiā inter eosdem in iudicio petitorio subsecuto post reuocationē suspensionis, tanquam recepti per iudicem, qui velut carens iurisdictione super petitorio, nec posset super eo testes recipere, qđ iurisdictionis sit. Rota in no. decis. 437. Tanis. decis. 87. Neq; suspēso petitorio, ad discolorem tituli reciperentur articuli super execrabilitate, vt inquit Pute. decis. 13. 32. de resti. spolia. nec sup excōicatione, quę percutiunt petitorium, vt ibidem & decis. 15. & 76. lib. 3.

53 † Si tamē hoc iudicio introducto cum suspensione petitorii restitutoriam sententiam actor obtineret, qua nō dū executa, reus condemnatus pretendens interim se à tertio spoliatum contra eum de spolio agens suspenso petitorio, defectu probationis succubuerit per absolutoriam sententiā, à qua appellans petitorii causam commiserit contra primum, posset is tertius absolutus, & appellatus cōcurrere in eodem iudicio petitorio, ea suspensione non obstante, ne aliàs ei præiudicium fieret, si clam se nec vocato, id petitorium iudiciū inter alios diffiniretur, vt in Rota decisum dicit Bisigne. de restit. spolia. decis. 7. Et econtra pariter euenturum si reus conuentus petitorio, & possessorio super ecclesia ac eius beneficio commiserit contra agentem causam spolii cuiusdam particularis domus eiusdem ecclesiæ, suspenso in hoc petitorio vtrinq; intentato, vt primus agens non iccirco impediatur ex tali suspēsione in prosecutione primi petitorii, quod differat à petitorio domus: cuius quidē suspensio, cum nihil commune habeat cum petitorio ecclesię, nec per consequens ad id porrigenda, neq; suspensio ad fauorē spolii introducta, conueniat possidēti ecclesiam, licet domum non possideret: ideoq; velut inter se distincta diuerso etiam iure censeri debeant, vt latè per Aegi. decis. 567.

54 † Neq; ex hac suspēsione petitorii quomodolibet in iudicio facta, teneatur actor ad refectionē aliquam expensarum, quas fecisset reus in prosecutione petitorij ante eius suspensionē, sub prætextu mutationis libelli. Nam cū hęc suspensio fiat iure permittente in odium spolii, ex d. c. pastoralis. de cau. poss. Cle. vni. eo. tit. nullam pęnam mereatur, qui ea iuridicè vsus fuerit. gl. in d. Clem. vni. ver. suspendere. Spec. de expen. §. si ante. nu. 12. relatus per Bar. in l. naturaliter. §. nihil cōe. num. 6. ff. de acqui. poss. vbi Ias. nu. 78. Sed non idem futurum in actore, qui petitorio à se in iudicium deducto tacitè vel expresè renunciauerit, qui in expensis condemnaretur, veluti fassus sibi nullum ius competere in petitorio, cui renunciauerit, nec iuuari posset priuilegio nouæ suspensionis, quæ importat reseruationem iuris in petitorio, in quo si quis succubuerit, ex non iure iam cōfessato, frustra eius suspensionem amplius sit impetraturus, vt per Io. And. post Spec. in d. §. si ante. & Ias. in d. §. nihil cōe num. 167. Esset pariter tanquam temere agens in expensis condemnandus, qui suspenso petitorio succubuisset in possessorio, vt ibidem dicit Spec. se respondisse in casu proposito per Clem. 4. coram suis capellanis Rotæ auditoribus, ꝙ ibi Io. And. intelligit in expensis solius possessorii, in quo succubuisset: non autem in expensis factis in iudicio petitorio ante eius suspēsionem, cuius cognitio adhuc integra remansisset non dum plenè diffinita, neq; ante finē causæ illius expensæ debeantur. Vt nec ēt in expēsis factis in possessorio, teneretur ante finem petitorii, si succumbēs in possessorio obtineat rescriptum concedi solitum, quod cōstito de paupertate audiatur in petitorio, recepta pro expensis iuratoria cautione, vt per Aegi. decis. 557. Verum vt supra dixi, teneretur ad expensas agens de spolio, qui suspenso petitorio maluerit ad id redire vigore rescripti, & per Staphil. de lit. Apost. fol. 153. col. j. & alios superius deductos.

55 † Cui quidem suspensioni fiendæ non obstabunt feriæ ad eā impediendam, cū nec obstent principali iudicio spoliatiuo, qđ æquo iure censeatur cum suspensione, ac se inuicē respiciāt ad fauorem spoliati, cuius cā inducta fuerit suspensio, velut plurimum coadiuuans celerem expeditionem spolii, circumscripta ardua ac difficili dominii cognitione, diutius impeditiua ipsius spolii, vt dixi in eorum cumulatione vnà cum dn̄is de Rota, q pluribus rationibus ita seruatū dicunt in decis. 140. in no. Aegi. decis. 665. Vesta. decis. 273. Idemq; Capr. in c. pastoralis. 3. nota. de cau. poss. & propri. In quo licet videatur secus sentire, decis. 95. in antiq. non tamen sit attendenda, tanquam tenui rōne innixa. Dicitur enim ibi multum partis interesse non procedi in solo possessorio tempore feriarum, quæ quidem ratio nihil cōcludat, cū & absq; suspensione expressà, potuisse in solo possessorio procedi tempore feriato dicit Aegi. d. decis. 665. in princ. Ideoq; nihil partis intersit fieri suspēsionem expressam in feriis, in quibus potuisset pars possessorium tātum prosequi tacita suspensione. Abb. in c. cum ad sedem. de resti. spolia. Posset forte partis interesse in iudiciis mixtorum iurium, in quibus, vt dicā, recipitur aliqua cognitio petitorii, si non posset iura sibi cōpetentia in petitorio deducere feriis obstantibus, in quibus procederetur in possessorio contra reum, qui nō posset vti ad sui defensam probationibus petitorii, indeq; iudiciū claudicaret. Sed hæc locum non haberent in iudiciis nō mixtis. Et hæc sunt quę de mixtura possessorii, & petitorii, eorumq; suspensione dicenda erant, vt ad reliqua descendamus.

56 † In implorando autem iudicis officio, de quo in c. in literis. de rest. in inte. (de cuius effectu supra diximus) nullum spolium sit enarrandum, sed satis id tantum exprimi, quod id implorans consueuerit quasi possidendo, quibusdam iuribus frui, à quorū quasi possessione ceciderit ꝓpria desidia, ac negligētia diutius ea non percipiendo, proptereaque petens opem officii iudicis, qui eum in pristinū statum reponat, ac reintegret, vt dicit Lap. alleg. 52. col. 2. in fi. relatus etiam per Soz. consi. 266. nu. 22. ver. preterea ad hoc. lib. 2. De cæteris autem variis formis libellādis iu hoc iudicio spoliationis, latè differit per Oria. in rub. de cau. poss. de quo meminit Ripa in c. sæpe. nu. 18. in fi. de resti. spolia.

De probationibus primi extremi in spolio: & prius de violento. Cap. VII.

QVoniam aūt tot sint pro iudicia spolii superius recitata super recuperatione possessionis introducta, totq; sint eius species, quibus ea iudicia applicantur, ac inter se distinctæ, & dissimiles; operępretium sit, post libellos desuper propositos, singulis etiam eorū libellis proprias & cōcludentes probationes adnectere, cum plena earum discussione, collecta ex omnibus iuris partibus. Nā alia atq; alia in eodem etiam genere spolii interdum requiritur probatio, siue de spolio rei, siue iuris tractetur. Varia enim exquiritur probatio in spolio rei corporeę, vel incorporeę: rerumq; corporaliū q̄dā simplex spoliū recipiant, quędā qualificatū. Incorporaliū verò alia respiciant profana, quædam spiritualia, quę obtineant mixtam naturam cum petitorio. Quibus singulis applicandæ sint probationes congruæ, ac victoriam concludentes, in vnoquoque genere spolii.

57 † Assumendo igitur initiū à probationibus requisitis in spolio violento, velut grauiori, id præsupponendū sit in primis, duplex in eo subsidium esse à iure introductum: alterum directū, alterū vtile: vtrumq; tn̄ competēs ad effectū eiusdem possessionis recuperandæ. Directum enim contra eos tn̄ tribuitur, qui ꝑ vim spoliauerint, vel id fieri mandauerint, iux. termi. c. cū ad sedem. §. j. de resti. spolia. (quorum personas directum nō egrediatur) sufficiatq; eorum alterum fuisse probatum l. cum à te. ff. de vi & vi arma. Lap. alle. 52. col. j. in fi. Lucas de Pen. in l. si coloni. nu. 21. C. de agric. & censi. lib. 11. In utili verò interdictò neutrū eorum probari oportet, sed in eo sat futurum sit probari pristinā agentis possessionem in libello enarratā cum insertione, ꝙ ipse agens nō audeat ad eā accedere, dubitans se per violētiam repelli: ex quibus probari, atq; concludi violentiā ad effectū huius vtilis interdicti dicit gl. in l. si nulla. de acqui. poss. quā sequendo refert Abb in c. olim. il j. nu. 9. in fi. de resti. spolia.

58 Ad † effectum autem probandi violentiam in iudicio directò, reciperetē de iure illa etiam probatio, in qua concluderet, possessionē clā se fuisse per alium occupatam, & se redeuntem nō fuisse admissum, ex quo oriretur conclusiua probatio deiectionis, cum nō recipiens censeatur paratus ad deiiciendū, vt per Lap. d. alle. 52. col. 2. Pau. consi 3. 99. nu. 4. lib. j. Alex. consi. 133. num. 7. lib. j. Vis pariter probata censeretur cōtra eum, qui probabitur nō ꝑmisisse

agrum liberè coli, seu domum ędificari, & his similia l. vim facit. ff. de vi & vi arma. l. 3. §. videamus. ff. vti possi. Lucas in d. l. si coloni. num. 32. Cuius quidem violentiæ æqua probatio requireretur contra eum, qui confirmationem possessionis ita captę à Principe impetrasset, ex l. auctoritatem. C. vnde vi. de qua Roma. in l. rem quæ nobis. num. 12. ff. de acquir. poss. Eademque vis expulsiua probanda sit pariter in remedio. l. meminerint. C. vnde vi. qua quidem lege perperam ageretur ex vi compulsiua, deducta ab adulterino consensu decreti nulli, cuius proprium sit remedium in l. fi. ff. quod me. cau. quæ in eo distat à d. l. meminerint. cui dispositioni non subiicitur, nisi qui possessionem inuaserit sine alicuius citatione, aut consensu. Ias. in l. à diuo Pio. num. 13. ff. de re iudi.

59 † In qua violentia deducenda & probanda, cautelam adhibet Specul. in titu. de petito. & possesso § j. versi. postremo. collectam (vt ait de consilio sapiētum, vt qui primam possessionem, siue deiectionem plenè probare nequeat, fundum ingrediatur cum notario & testibus, in cuius ingressu si nō fuerit admissus, vel inde deiectus, eius rei fide publica per notarium facta, dicit inde violentiam probari ad effectum huius interdicti vnde vi. quam tamē cautelam velut inanem reprobat Anto. in c. olim. il 1. de restitu. spolia. non probata anteriori eius possessione, sine qua nihil prosit deductio violentiæ defectu primi extremi necessarii ad obtinendum in spolio, licet violento. Abb. in cap. cum ad sedem. de restitu. spolia. Probanda sit insuper possessio temporis illatæ violentiæ. Paul. consi. 253. colum. 2. lib. j. & consi. 205. num. j. lib. 2.

60 † Cuius temporis possessio eliceretur ex præsumptione possessionis de præterito ante violentiam, vnde oriri præsumptionem continuationis vsque ad violentam eiectionē dicunt Bar. in l. Celsus. ff. de vsucap. vbi Bal. vlti. par. q. j. num. 6. & Abb. in d. c. cum ad sedem. num. 16. Alexan. consi. 80 nume. 1. lib. 2. Non obstante, quod forsitan oporteat exprimi diem violentiæ in eius libello, vt mox dixi cum Bart. in l. prætor edixit. ff. de iniuri. Innocen. in c. qualiter, & quādo. de accusa. Soz. in l. rem quæ nobis. q. 6. versic. dubitatur quarto. de acquir. possess. cum sat esset diem ita in libello deductum probari verè, vel pręsumptiuè,

61 vt in † plerisque iuris speciebus recipitur, de quibus per Abb. in d. c. cum ad sedem. num. 17. Prædictam etiam cautelam Specu. damnat (velut nec vtilem, nec necessariam) Abb. in d. c. cum olim. nume. 14. dum simulat se in primis illum à cæterorum morsibus conseruare.

Quamuis pleriq; sint Doct. dicentes, semiplenam probationem sufficere in spolio simpliciter deducto (vt dicam latè in ꝓbationibus canon. reintegranda.) Nemo tamen sit qui neget in hoc violento vberiorem requiri probationem, vt latè Ias. in l. si quādo. 3. nota. C. vnde vi. vt & si in libello principaliter directò ad iudicium dicti canonis, insereretur hæc qualitas violētiæ, teneretur agēs ad eius violētiæ probationem, velut ad quam probandam se ipsum coarctauerit, regulariter non necessariam ad effectum dicti canon. Lap. alleg. 52. col. j. Pau. de Cast. cons. 253. versi. circa secundum. lib. j. & consi. 205. in prin. lib. 2. Soz. in l. rē quæ nobis. col. 4. versic. sed contra. ff. de acquir. possess. Sed non idem è contra futurum, si in libello violentiæ exprimeretur qualitas possessionis bonæ fidei, quæ non propterea esset necessario probanda Abb. in c. cum ecclesia. nume. 32. de cau. possess. & propri. Neque tamen per violentiam è fundo eiectus si agat, teneatur ad plenè probanda mobilia accessoria ad fundum in hoc interdicto comprehensa, quæ probata violentia poterunt singula iuramento probari. Ias. in d. l. si quando. C. vnde vi. Rota in antiq. decis. 409.

62 † Ex probationibus autem violentiæ (quamuis contra personam ipsius violenti concludentibus) non posset continuari iudicium contra successorem particularem, contra quem sit ex integro nouum iudicium instituēdum, ac diuersi generis, cum hoc interdictum velut personale personam non egrediatur, vt dicam proprio loco, nisi sciēter in vitium successisset. In quem etiam casum instantia inchoata cum persona principalis violēti in eum transiret tanquam participem patratæ violētię, & eius vitii. Abb. in c. quia. num. 11. versi. sed quæro. & versi. nota bene. de iudi. Nec probationes receptæ in iudicio violentiæ ciuiliter

63 † agitato, essent cuiquam profuturæ in criminali iudicio, si dirigerentur ad absolutoriam. l. j. §. præses. ff. de plagi. l. 2. §. j. ff. de vi bo. rap. Bar. in l. si quis ad se fundum. versi. j. quæro. C. ad l. Iul. de vi. neque ad condemnationem directæ plenam fidem facerēt, sed quoddam adminiculum, haud sufficiens in criminali, requirente probationem propriam & exactam. l. fi. C. de proba. gl. in d. l. si quis ad se. probationes verò, quę non tenderent ad directā & concludentem criminis deductionem, sed ad adminiculum cęterarum probationum fidem facerent inter omnes alios, quibus obfutura esset sententia desuper lata. Bar. in d. l. si quis. num. 4. & in l. 2. §. j. ver. quæro vtrum. ff. vi bo. rap. Quæ quidem cōcludens probatio violentiæ criminaliter deductæ, licet ex se nō respiciat restitutionem rei, sed tantum tendat ad pęnam, nihilominus ex æquitate officii iudicis porrigitur etiam ad ipsam rei restitutionem, ut inquit Bart. in d. l. si quis. in fi. & in l. defuncto. §. j. ff. de publi. iudi.

64 Ac † ex probationibus concludentibus pristinam possessionem, cum uiolenta deiectione, oriatur effectus condemnationis nedum in possessorio, sed etiam in petitorio, ex odio uiolentiæ, quamuis aliàs ad petitorii uictoriam requireretur exacta dominii probatio. l. si quis emptionis. §. sed hæc. C. de præscrip. 30. anno. & ibi Bar. Ias. in §. cato. num. 20. & 24. ff. de uerb. obli. Roma. consi. 424. in fi. Aegi. decis. 740. post princ. Balb. de præscrip. 2. par. 3. par. q. 6. num. 7.

65 † Posset etiam ex causa uiolentiæ commissæ condici possessio in consequentiam dominii, si eius probandi onus, agens subire malit. ex l. j. §. fi. & l. 2. ubi Bar. ff. de tritica. cuius condictionis præsidium non sit ex se principale, sed cum aliis commune, ac comitatiuum. Nam & qui rem uendicare uelit hac condictione uti possit unà cum ipsa rei uendicatione, & qui pro recuperatione suæ possessionis agere potest interdicto unde ui, poterit æquè condicere hac generali, & certa condictione ad cuncta remedia possessoria applicabili, ut in d. l. 2. Corn. consi. 56. col. 4. uersic. 3. lib. 2. Tamen ut isthæc condictio competat in possessoriis, necesse sit uiolentiam aut aliud possessionis uitium probari. Bar. in l. fi. §. sed cum. q. j. C. de furt. Corn. qui supra. Alex. in l. rem quę nobis. col. 3. uer. & per hoc. ff. de acquir. poss.

De probationibus in l. Si quis in tantam. C. Vnde ui. Cap. VIII.

COnstitutio huius l. si quis in tantam. cum dirigatur, nedum ad restitutionem rei, sed etiam ad pęnam ibi narratam, nimirum, si quid plus probandum exposcat, q̄ interdictum unde ui (de quo dixi) respiciens rei tan-

66 tùm restitutionē. † Ideoq; in hac lege non sufficiat probari uiolentiam ipsi rei factam, sed necesse sit probari factam personæ possidenti. Indeque eueniat quòd ingressus uiolenter fundum ab alio possessum, eo tamen absente, & sic nemine deiecto, huius constitutionis pœnam non incurrit. Barto. in l. fin. nume. 6. C. unde ui. Signor. consi. 75. num. 11. Soz. consi. 122. nume. 18. lib. 4. Nec pariter alterius possessionem clam inuasus huic pœnæ subiaceat, quæ in primis uim personalem exposcit, ut ibidem Soz. & Paul. consil. 399. nume. 3. lib. j. nisi clam ingrediens adeo paratus uenerit ad occupandam possessionem, ut ex eo posset coniectari deiiciendi animus, si possidentem, ibi renitentē reperisset, ut dicit gloss. magna in hac. l. si quis in tantam. circa medium. Idemque si reuertentem non admiserit, ex quo uiolentus euaderet, eandem uiolentię pęnam subiturus. l. clam possidere. §. qui nundinas. ff. de acquiren. possess. ac dicit Pute. decis. 34. & sequen. de restitu. spolia. ut & quia ita primum se spoliantem spoliauerit, amittat actionem sui primi spolii, qua agere ulterius nequeat, etiam purgato postremo spolio, ut per eundem Pute. decis. 37. & sequen. eod. titu. Ac ultra uiolentam personæ deiectionem, probanda sit in hoc iudicio uera possessio ipsius eiecti, sine qua iudicium non subsisteret, propterea non competens colono, depositario, commodatario, cæterisque eius generis detentoribus, licet per uim eiectis. Bart. in l. si de eo. §. fi. ff. de acquiren. possess. & in d. glo. mag. uersi. 3. Soz. consi. 122. nume. 3. lib. 4. siue Dominus, siue non Dominus uiolentiam commisisset contra prædictos. Verum si non Dominus, alium detinentem nomine ueri Domini, per uim eiecerit, ipsi Domino suffragaretur huius constitutionis præsidium, non dictis detentoribus, nisi tamen hi praua intentione, atque animo interuertendi possessionem Domini, prius ex detentoribus euasissent possessores, cū recusatione debitæ restitutionis, in quam casum etiam si ipse Dominus illum ita refricātem per uim eiecerit, huius legis pęnā incurrit, qui maluerit uti uiolētia, quam iudicialiter breui manu uelut spoliatus ipsam rem recuperare, ut dicitur in d. gl. mag. uers. 3.

Neq; sola probatio possessionis propriæ usq; adeo profutura sit per uim eiecto, ut omnino in hoc remedio obtineat. Nam & uiolētus posset ęquè probare eiusdem temporis possessionem, ex quo non diceretur spoliare, sed propriam possessionem cōtinuare. Indeque ortum habuit quædam † cautela Roberti Ad-

67 uocati, relata per Specul. de petito. & possesso. §. j. num. 24. uersi. nota tamen. & per Alexan. post Bart. in l. si id quod. ff. de acqui. possess. uidelicet, ut in hoc concursu æqualis possessionis is qui esset altero potentior, possessionem ingrederetur forti manu ad incutiendum metum aduersario, cui denunciato ut ad possessionem redeat, si is metu repulsæ accedere non auserit, amitteret omnem possessionem, solo remanente alio in continuatione pristinę possessionis, sine incursu (ut ipse ait) huius pęnę l. si quis in tantam. Qua tamen cautela minimè uterentur prudētes, & cōscietiati. Aduocati uelut iniqua, ac pariter frustratoria, cū nihilominus ita è possessione deiectus agere posset interdicto unde ui pro recuperatione pristinę possessionis, à qua dicatē per uim eiici, qui certo metu ad eam regredi non audeat. Lap. alleg. 127. col. 2. Pau. consi. 399. nu. 4. lib. j. Alex. cons. 133. nu. 7. lib. j. & minus isthæc cautela, uelut notissima fraude respersa,

cuicquam prodesset, ad declinandam hanc pœnam, quæ non esset euitanda per eum, qui impura mente diceret, se propriam possessionem inuadere cum alterius tam euidenti iniuria, quæ omnino subiaceret pœnæ huius constitutionis, vt hic dicit gl. & Bart. nume. 16.

De probationibus in l. Si quis conductionis. C. loca. Cap. IX.

68 PResidium possessorium quod primo libro dixi, fuisse introductum in l. si quis conductionis. C. loca. & in l. non ab re. C. vnde vi. pro recuperandis tantum rebus locatis, posteaque ex interpretatione porrectum ad singulos contractus, ex quibus res detineretur nomine alieno, necessario exposcit præuiam existentiam contractus, ac propterea is in primis probandus sit ab eo, qui huius legis iudicium intendere velit, vt per Roma. in l. rem quæ nobis. nume. 10. ff. de acquiren. posses. Afflic. decis. 12. Probabitur tamen contractus, nedum per instrumentum in scriptis, sed & alias ex confessione etiam extraiudiciali, parte absente facta, cum concordia vnici testis, vt per Cagno. in reg. neque pignus. col. 4. nume. 8. & Afflic. d. decis. 12. in fin. Ex cuius contractus probatione orietur inter eosdem pariter probatio possessionis ipsius agentis, quæ 69 † licet ex contractu tantum non diceretur omnimodo probata, quo ad interesse tertii: probaretur tamen inter ipsosmet cōtrahentes. Rot. in antiq. decis. 87. cuius meminit Feli. in c. inter dilectos. nume. 19. de fide instrumen. & Alexan. consi. 12. num. 4. lib. 4. Vltra tamen probationem contractus, requireretur in hoc iudicio constare, ipsum detentorem denegasse restitutionem vero possessori, vt iusta ratione petere posset sibi vacuam possessionem dimitti virtute initi contractus. Quibus concludenter deductis, & probatis, locus fiat constitutioni huius. l. si quis conductionis. vt ibi Bart. nume. 2. & Bald. 1. opposi. cum distinctione tamen in hoc adhibita, vt si quidem agenti ex contractu locationis contra conductorem opponeretur exceptio proprii dominij, possit conductor condemnari ex dispositione huius. l. etiam nondum completo tempore locationis, cuius cōtractu cum fuerit malafide abusus, contra naturam ipsius contractus, non possit ex eo se iuuare in tempore sibi tributo in eodem contractu, quem oppugnaret, profitendo se dominum, non conductorem. regu. ex eod. lib. 6. Qui si non exciperet de dominio, sed de intempestiua petitione restitutionis ratione temporis non dum completi, audiretur, eoque verificato, esset absoluendus, cum ex permissione iuris, virtute eiusdem contractus, restitutionem denegasset, ex quo non posset dici spoliator, sed legitimus detentor, vt ibidem per Bald. Quod si in casibus non admissę, sed prohibitę recusationis, reus ipse in ea obstinatè perstiterit vsque ad finem causæ, tenebitur ipsam rem restituere, vnà cum eius ęstimatione vigore. l. non ab re. & dicit 70 Roman. in d. l. rem quæ nobis. nume. 11. † Quod nedum procedat contra ipsummet conductorem, verum & contra omnes, qui illum habuissent auctorem, vt dicit Alexand. in d. consi. 12. lib. 4. Nec tamen tales successores condemnandi ad pœnam d. l. non ab re. nisi probata eorum scientia, ne aliàs successores omni culpa vacui, veluti ignari (vt de iure præsumitur quilibet in alterius locum succedens) pœnam alienæ culpæ paterentur, vt dicit Bald. in d. l. non ab re. in fin. quæ quidem iuris præsumptio proculdubio cessaret in sublocatario, de quo in l. nemo prohibetur. C. loca. qui recipiens rem sibi sublocatam non posset prætendere primæ locationis ignorantiam, nisi supinā, ex qua nullatenus excusaretur.

De probation. in l. fin. C. vnde vi. Cap. X.

QVo vero ad effectum possessorii, de quo in l. fi. C. vnde vi. sufficiat tantum probatio realis violentię, sine aliqua personali, cum eius remedium detur contra eos, qui rem alienam possessore vacuam per vim occupassent, vt ibi Barto. nume. 16. In quo nulla sit habenda ratio eius 71 † probationis, quod tempore inchoati iudicii, is occupans non possideret, cum ex eo non esset euitaturus pœnam huius constitutionis, quæ illico operetur plenarium effectum ex primæua occupatione, licet postea possidere desiisset, aut contra aliū possidentem agere possit, vt ibidem dicit Bart. num. 14. Verum si vacans possessio ita inuasa, denuo ab occupatore vacua relicta, à tertio eadem reali violentia occuparetur, is esset inter eos in hoc iudicio præferendus (tam quo ad rem, quàm quo ad pœnam) qui de suo dominio docuisset, vt ibi Bart. num. 12. & refert Crescen. decis. 158. in princip. Cum nec regulariter suffragaretur huius legis præsidium non probanti saltim præsumptiuè se dominum, sed ea præsumptio eliceretur ex probatione solius possessionis, suspendenda tamen si reus obtulerit se de proprio dominio incontinenti probaturum, quo probatio, prorsus euacuaretur dispositio huius constitutionis in qua tractatur de occupatione rei alienæ vacuæ. gl. ibi. in ver. ignorātia. & Bart. 72 num. 11. versi. quid si res. † Et licet vltra probationem dominij, necesse sit in hoc iudicio probari dolum occupantis, eius deductio sit futura facilis ex probatione præsumptiua ipsiusmet. l. fi. quæ præsumit dolum ex ipsomet ingressu rei vacuæ quam sciret ad se non pertinere, vt etiam hic dicit Bar. & Roma. in l. rem quæ nobis. num. 13. Aegid. decis. 37. in prin. Verum si occupans iustis de causis credere posset rem ad se pertinere (quod quidē prouenit etiam ex lapsu 30. annorum, vnde oriatur retro præsumptio præuii tituli, ac bonæ fidei) eo casu velut cessante dolo, cessaret & huius l. dispositio, quę pręcipuè in dolo fundetur. Bar. ibi num. 9. & 17. Roma. qui supra. Inno. in c. fi. de præscript. Qui tamen dolus non sit necessario deducendus aut probādus in materia. l. inuasor. C. vnde vi. in qua legitimè procederetur absque aliqua doli præsumptione, vt ibidem per omnes, & in hoc differat ab hac. l. fi.

De probationibus in l. si coloni. C. de agric. & censi. lib. XI. Cap. XI.

QVamuis autem reciperemus, quod ad effectum excitādi iudicium virtute. l. si coloni. bona fides agētis esset probanda, vti sensit Pet. de Peru. cōsi. 509. in fi. Satis tamen esset eam tacitè deduci ex probatione anterioris possessionis, quæ bonæ fidei pręsumptionem faciat respectu recentioris possessionis aduersarii, vt per Alex. cōsi. 91. num. 3. lib. 5. Cum ex noua possessione oriatur indicium spolii etiā in hoc, 73 ad instar probationis in canon. reintegrāda. † Neq; aliàs sit probanda spoliatio aut violentia in hac lege, in qua seruus fugitiuus dicatur occupatus absque aliqua illatione violentiæ rei vel personæ. Idque declarant Abb. in c. cum ad sedem. num. 28. de restitu. spolia. & in c. sæpe. num. 18. eod. tit. Soz. in l. rem q uę nobis. q. 9. versi. sed pro prima. ff. de acqui. poss. Alex. cōsi. 90. & cōsi. seq. lib. 5. sed sit probanda malæfidei qualitas, etiam tacitè deducēda ex qualitate rei fugitiuæ, vnde oriatur vitium possessionis ipsimet rei adnexum, quæ præsumptio malæ fidei, ita deducta pariat effectum, non recipiendi contrariam probationem, cum sit præsumptio iuris, & de iure, resultans ex probatione ipsius vitii, vt declarant Luc. de Pen. In hac l. si coloni. q. 11. Soz. in d. l. rem quæ nobis. q. 9. versi. sed descendendo. adeo vt probata serui tantum fuga, & sic rei vitio sit omnino ex hac constitutione debita restitutio, vt etiam dicitur in l. fi. §. pen. ff. de lib. hom. exhiben. & per Lucam in hac. l. quæs. 17. nisi tamen militaret in contrarium aliqua legitima exceptio, quæ restitutionem impediret, vt inferius dicam in exceptionibus.

De probationibus in c. Sæpe. de restitut. spoliat. Cap. XII.

INductum fuit, vt superius diximus, id iuris pręsidium in c. sępe. vt contra successorem spoliantis in re vitio affecta agi 74 possit. † Verum quia succedens in ius alterius habet ignorantiæ præsumptionem, ex iuris regula, quæ transferat in aduersarium onus probandi sciētiam operæprecium sit, vt qui hoc remedio vti velit, onus eam probandi in se suscipiat, vt dignosci possit vel successorem in vitium spolii ab initio scientiā habuisse vel postea superuenisse, cum in hoc nihil referat, quòd ab initio rationabiliter vitium ignorauerit, si pendente iudicio scientia superuenisset, cum in iudicio huius cano. potissimè attendatur animarum periculum proueniens ex conscientia rei alienę, quę pariter adueniat ex superueniēti sciētia, ex qua illico peccatum incurritur. Abb. in hoc c. sæpe. num. 13. versi. sed dubium. Lap. alle. 52. col. j. Soz. in l. rem quæ nobis. col. 2. in fi. de acqui. posses. Quæ quidem scientia siue antecedens, siue superueniens, velut in animo cōsistens, probari poterit ex proximis cō-75 iecturis, † vtpote ex notoria violentia sui auctoris, ex qua notorietate oriatur præsumptio scientiæ. Roma. cōsi. 127. in fi. Ias. in l. is potest. ff. de acqui. hære. Ideoq; & eius sciētiæ probatio deduceretur ex fama publica ipsius facti, vt dicūt Bal. in d. l. is potest. & Ias. num. 73. Feli. in c. cum cōtingat. num. 6. de rescript. Cassa. de probat. decis. j. Paris. consi. 57. num. 14. lib. 4. Aegid. decis. 128. vbi tamen in fi. dixit, aliquid plus esse considerandum in sciētia successoris, cuius maior sit ignorantiæ præsumptio. Eiusdemq; scientiæ præsumptio ex vicinitate oriretur, quæ à iure connexam habeat scientiæ præsumptionem. l. fi. ff. de his qui sunt sui. c. quosdam. c. quanto. de præsumptio Feli. in c. in literis. eo. titu. Idemq; euēturum in successore cōsanguineo, cuius sciētia præsumeretur de facto cōsanguinei. l. octaui. ff. vnde cogna. l. de tutela. C. de in integ. resti. c. cōstitutus. de testi. Abb. in hoc c. sæpe. num. 14. vbi Ripa num. 43. Alex. cōs. 94. num. 13. lib. 5. Dec. cōsi. 206. Sed ea præsumptio sciētiæ deducta ratione vicinæ, aut cōsanguinitatis nō ita simpliciter reciperetᷣ, sed cū moderamine quodam adhibito, vt si quidē sit vicinus loco violenter inuaso, inferatur ex vicinitate sciētia inuasionis, cum aliàs vicini habitatio nō argueret scientiam spolii fundi inde distātis, cum præsumptio à iure illata ex vicinitate locum habeat in re vicinorū oculis obiecta. c. j. §. si tres. de pace tenen. & ibi Bal. Rip. in d. c. sępe. num. 44. Nec æquè in cōsanguineo semper reciperetur præsumptio scientiæ, sed tūc demum, si factum adeo esset successiuum, vt

eius notitia faciliter sit ad coniunctos deuentura: secus futurum dicunt in facto momentaneo, sicut esset spolium. Bal. in l. quoniam. C. de iure deliberan. Ias. in l. j. ff. si cert. peta. Ripa in d. c. sæpe. num. 43. Quorum tamen dicta non vidētur applicabilia ad violentum spolium, de cuius successore tractatur, cum violentia, quæ fit personæ, velut palam fieri solita, consueuerit consanguineis innotescere, præsertim propter reclamationes, & querelas ꝯsanguineis pręcipue notas, nam & si spolium momento expediatur quando committitur, tamen habet successiuam permanentiam, cuius facillima sit notitia. Propterea que per eundem Ripam adhibetur hæc distinctio, vt si quidem con sanguineus titulo lucratiuo successerit in re vitio violentię, affecta, vigeat præsumptio scientiæ vitij: sed si successerit ex titulo oneroso, non idem futurum, cessante præsumptione scientiæ, ex alia vrgenti iuris præsumptione in contrarium, ꝙ nemo pręsumatur iactare suum, emendo rem vitiosam, seque subiiciens certo periculo restitutionis, vt ibi dicit Ripa, & Abb. nume. 14. versic. si verò. Neque scientia pristinæ occupationis auctoris, ęquè orietur in occupatione vitiosæ rei vacantis, in quo licet dolus præsumptiuus versaretur, quo ad l. fin. C. vnde vi. non tamen inde resultet præsumptio scientiæ inuasionis violentæ per quondam eius rei possessorem, qui non fuisset auctor occupatoris rei vacuæ, vt per Anto. in d. c. sæpe. quem ibi recitando approbat Abb. num. 14.

Sed quoniam res vitio semel affecta, semper in eadem affectione continuare dicatur, donec id vitiū fuerit prorsus expurgatū, licet per plurimas manus res ipsa successiuè transiuisset. l. sequitur. §. lana. ff. de vsucap. non erit necessaria agēti ex hoc canone probatio scientiæ immediati successoris, qui licet ignora 79 uerint nihil ad hunc effectum referat, sed satis sit probari scientiam postremi possessoris, contra quem agitur, cuius tantum animæ periculum versetur, si sciens eius rei vitium, id sua sponte non purgauerit, sed cum læsione conscientiæ rem retinuerit, vt dicit Inn. in hoc cap. sæpe. & Abb. num. 15. versi. sed quæro. quamuis in contrarium Barba. ponderauerit verba huius canonis, dum dicit de re in alium translata per spoliatorem, velut respiciens immediatum successorem spoliantis: indeque inferat huius canon. effectum non egredi personam primi successoris, nec ad vlteriores porrigi; verum quia in colligendo vero sensu canonum, (vbi præsertim agitur de periculo animarum) non cortex verborū, sed ipsa mens rationabilis in primis attendatur huius canonis effectus porrigendus sit contra omnes successores, cum eius finalis ratio sit animæ periculum, atque consulatur spoliato, vt in eo dicitur & notat Roman. in l. rem quæ nobis. nume. 7. de acquiren. possess. Quæ quidem ratio pariter vigeat contra quoscunque etiam postremos successores, ad quos idem animæ periculum transeat ex vitii scientia, etiam vt dixi præsumpta; cuius tamen præsumptio cessaret in eo qui iusta ratione credere potuerit auctoris vitium iam fuisse purgatum, priusquam ad eum res peruenisset, in quo tamen non crederetur eius simplici assertioni, sed aliunde esset dedu-76 cenda suæ iustæ credulitatis dilucidatio: † Quinimmo si aliàs deduci posset notoria scientia primi successoris orietur præsumptio continuatæ scientiæ ipsius postremi etiam successoris, qui id perquirere teneretur. Anchara. in cap. eos qui. 2. nota. de tempo. ordin. Ac ratione quidem in hoc teneretur succedens in re notoriè vitiosa perquirere, an in eodem vitio continuauerit, vel fuerit expurgatum. Lap. allega. 127. colum. 3. Ripa in hoc c. sæpe. nume. 43. Sed hæc præsumptio scientiæ inde deducta, ꝙ quis teneretur perquirere, delebitur proprio iuramento, secundum Anchara. in d. c. eos, qui. Quapropter ad euitandas omnes ambages circa probationes scientiæ, inhærendum sit sententiæ Goffredi, & communi stylo. Vt agatur de spolio virtute canon. reintegranda in quo nulla scientię probatio requiritur, sed sufficiat sola, & simplex probatio extremorum, cuius sententiam recitat & approbat Abb. in c. sæpe. nu. 14. vers. ego dico. negans tamen canonem illum applicari ad bona laicorū, cuius tamen contrarium communiter comprobatum, & à stylo receptum sit, vt latissimè dicam loco congruo.

De probationibus in officio iudicis in C. Ex literis. de restit. in integ. Cap. XIII.

77 SOla probatio pristinæ possessionis sine alia probatione eiectionis aut spoliationis sufficit ad implorādum officium iudicis ex æquitate deductum pro recuperatione possessionis, in cap. ex literis. de restitu. in integr. Quod quidem tam maiori, quàm minori communicetur, ad instar restitutionis in integrum, adeo vt postremus possessor, non obstante eius bona fide ad restitutionē teneatur, vt per Afflic. decis. 327. in fin. Ad effectum autem vt id officiū maiori suffragetur, opus sit probari iustam causam, saltem semiplene per vnum testem, cum adminiculo iuramenti. Abb. in hoc. cap. ex literis. in gloss. 3. Minori verò suffragabitur sine ea probatione, sed probata tantum læsione, licet ex propria negligentia profecta. cap. cum venissent. cap. auditis. de restitu. in integr. Abb. qui supra versic. 78 item not. † Quod quidem iudicis officium licet præcluderetur termino quadriennii, ad instar restitutionis in integrum, de quo in cap. j. eod. titu. in 6. & in Clemen. j. non propterea id implorans teneretur subire onus probandi id tempus esse infra quadriennium, sed ei sat esset probasse minoritatem suam tempore læsionis, qua tantum probata sit debita restitutio, nisi probaretur lapsus quadriennii probandi per allegantem, tanquam fundamentum suæ propriæ intentionis. Roma. in l. nam, & postea. §. si minor. nume. 8. ff. de iureiuran. Alexand. in l. si minorē. nume. 3. C. de in integr. restit. Idque communiter receptum dicit Ias. in d. §. si minor. 4. notab. & sequitur Innocen. in cap. constitutus. de restitu. in integr. & Aegid. decis. 654. & latè dictum in causa Perusina spolii de Balionibus coram Puteo: Cuius quidem quadriennii lapsus non ita passim reciperetur in alio iudicio spoliatiuo, in quo versetur continua læsio: nec propterea dari possit præcisum initium quadriennii, vt per Anto. in ca. ex parte. de restitu. spolia. & decisum in causa Toletan. refert Arag. de anno 1534. idque ad instar sententiæ erroneę, quę continuo lædit, vt dicit Feli. in ca. lator. 7. declaratio. de re iudic. quod eo pręsertim procedit in spolio, in quo vertitur animę periculum, nec propterea recipiat aliquam temporis præscriptionem, vt suo loco dicam inter exceptiones.

De probationibus in canone Reintegranda. Cap. XIIII.

79 HOc possessorium tanquam cæteris frequentius atque vberius continens varias, & inter se distinctas species, etiam distinctas probationes vnicuique speciei congruas requirit. Alias videlicet in beneficialibus, alias in profanis, alias in spiritualibus, aut incorporeis, seu mixtis, atque alias, vbi prætendatur iudicialis auctoritas. Quibus singulis propriæ subiiciendæ sint probationes cum opportuna earum distinctione, vt cuncta in hoc tam celebri iudicio saturissimè compleantur.

Rerum etenim corporalium, ac profanarum spolium (in quibus etiam hunc canonem sibi locum vendicare communiter 80 receptum sit, vt superius dixi) † indiget sola probatione duorum extremorum, ex quibus tantum concludatur spolium, velut ex duobus initiis formalibus, quorum alterum retro respiciat agentem possedisse: alterum verò respiciat præsentem statum possessionis ipsius rei conuenti, ex quibus vti decet, legitimè probatis, insurgat præsumptio medii temporis. latè Docto. in cap. cum ad sedem. vbi Abb. nume. 17. de restitu. spolia. & in c. consulta. de offic. delega. Alexan. consi. 6. nume. 5. lib. 3. Specul. de proba §. j. nume. 33. Rota in not. decis. 439. Afflic. decis. 327. in princip. Cum ex probatione pristinæ possessionis inferatur præsumptio iniustæ amissionis: ex possessione verò recentiori ipsius rei oriatur præsumptio spoliatiua, nisi contrariū probaretur, vt ibi per Abb. nume. 28. & in cap. sæpe. nume. 18. eod. titu. Afflic. qui supra. Alexand. consi. 103. in princip. lib. 7. Rui. consi. 12. nume. 10. lib. 4. Non obstante, quod Innocen. in c. qualiter & quando. de accusa. dixerit in hoc opus esse probatione temporis amissæ possessionis, asserens id esse de substantia eius iudicii. Quod tamen tempus æquè præsumptiuè deducatur ex probatione pristinæ possessionis, quæ inducat præsumptionem continuationis, vsque ad diem spolii, pariter præsumpti ex possessione rei cōuēti. l. siue possidetis. C. de probat. Abb. in d. c. cum ad sedem. nume. 18. Rota in nouis decis. 124. & 439. sicuti dicitur in præscriptione per Bart. in l. Celsus. ff. de vsucap. Corne. consi. 130. lit. M. lib. j. Ex quo non sit recipiendum, quod dixit Specul. in titu. depositi. §. 7. nume. 4. in fin. probandum esse tempus deiectionis è possessione, cuius contrarium communiter firment Docto. ne spoliatus nimiis probationibus vrgeretur. Sed satis sit, vt eius spolium deducat, ex probatione suæ anterioris possessionis, & postremæ possessionis rei, vnde inferri spolium concludant Docto. in d. cap. consultationibus, & aliis locis mox recitatis: & quamuis Paul. de Cast. in consi. 306. nume. 3. lib. 2. dicat, fuisse interdum absolutum reum ex defectu non probatæ spoliationis per actorem, qui probasset extrema possessionis, vnde inferat spoliationem necessariò probādam. Idemque videatur approbare Abb. in cap. olim. num. 10. de accusat. communis tamen opin. est in contrarium, ac ipsemet Abb. alibi se ipsum declarauerit id esse intelligendum de præsumptiua probatione spolii, quæ inducitur ex ꝓbatione vtriusque extremi. Nec aliàs directam spolii, aut vitii probationem esse necessariam post constitutionem huius canon. reintegranda. fatetur communem Abb. in d. ca. cum ad sedem. nume. 26. ac Soz. in l. rem quæ nobis. q. 7. ff. de acquir. posses. Nec sit probāda possessio actoris, tempore patrati spolii, vt pariter est communis in d. c. cum ad sedem. & in cap. cum ecclesia. de caus. posses. & propri. relata per Alex. consi. 133. lib. j. sed antiquiori possessione probata censeatur recentior infecta, & propterea reintegranda: idq; seruetur, licet secus senserint, aliqui recitati p Ri-

pam in d.c.cum ecclesia nume. 32. & per Curti.senio.consi.72. num.11.Neque Decis.in consi. 471. num. 3.dicens requiri probationem dolosæ deiectionis, sit attendendus tanquam sibi ipsi contrarius in consi.136.in fi. ex quo seruanda sit omnino cõmunis opin. cum obseruantia conformi Dominorum de Rota,quæ ẽt ex se tantum pro cõmuni reciperetur. † Verum quia huius præsentis iudicij, præcipuum sit fundamentum in probatione primi extremi, non leuiter eius probatio in iudicio recipiatur, sed exactissima requiritur, ac concludens gl.communiter recepta in l.j.C.quo.bono.& per Bar.in extraua.ad reprimẽdum.§.summarie. nume.12. Alex. consi.139.in fi.lib.6.& consi. 187.vesi.& quamuis.lib.7. Idque passim seruetur per Dominos meos de Rota,vt & refert Sarnen.in reg.de infir.resign. q. 36. & Io.Paul.decis.105.in fi.& sæpe Pute.Afflic.decis. 364. nume. 6. Capi.decis.55.nume. 11.Ideoq; de eius probatione sit latissimè disserendum,velut in qua consistat omne robur spoliatiui iudicii.Nam licet hoc iudicium censeatur summarium, nihilominus teneatur actor plenas probationes,saltim huius primi extremi in actis exhibere.Bar.in d.extraua. ad reprimen.§ summarie. num.12.Ang.in l.j.C. si per vim,vel alio Mo.Lanfran. in repeti. clem.sępe.vers. simpliciter.conclus.9.de verbo.signi.Quod quidem primum extremum, & sic suam pristinam possessionem, non conclusiuè probãs, nihil se facturum existimet,vt nec etiã possit prætendere se spoliatum non ita probata possessione ꝓpria,vt inquit Afflic.decis.331.nu. 2.& licet Bar.& quidam alij dixerint, satis esse per vnicum testem hoc primum extremum probari: id tamen de iure minime comprobetur,vt dicetur inter probationes testium.

82 † Primum autem extremum possessionis rei de cuius spolio agitur rectè probabitur ex effectuali perceptione naturaliũ fructuum ipsiusmet rei, nisi ex aduerso probaretut perceptionem illam fuisse clandestinam,vel iure familiaritatis,ex quo diceretur quædam possessio mendax,& carẽs omni effectu restitutionis,vt per Afflic.decis.167.Soz.consi.131.num.2.lib.2.Corn.cõsi.91.lit.Q.lib.4.Idq; iure familiaritatis factum,colligi poterit ex variis indiciis,& cõiecturis,inferius suo loco describẽdis.Ac ẽt sine fructuum collectione possit rei possessio plenè probari ex cultura agri in arando,serendo,cæterisq; exercendis,quæ ad ipsius rei necessariam,atq; vtilem culturam pertineant, nec alias per solam deambulationem fundi eius possessio probaretur.gl. in l.3.C.fi.regun.vbi Bal.nu.4.in l.indicia.col.2.C.de rei vend.& in l.post sententiã.col.2. C.de sent.& in l.Põponius. ver.itẽ nota.fi.quibus mo.vsusfru.amitta.Bal.in l.2.nu.3. ff.de acq. poss.& in l.Titia.ff.pro socio.Alex.post Bar.in l.2.ver.eum.C.de acqui. poss.Dec.consi.57.col. 2. nisi tamen vltra deambulationẽ aliud probaretur, vti esset custodis appositio, siue aliud eius generis, ex quo posset cõcludens possessio inferri, vt per Alex. in l.3.nu. 7.de acq.poss.Afflic.d.decis.167.

83 † Ciuilium autẽ fructuũ perceptio ex re ipsa, & ratione eiusdem rei (vti sunt censuum ac pensionum rei locatæ) licet probaret rei possessionem inter eosdem gl.& Roma. l. qui vniuersas. §.quod per colonum.l.quamuis.§.si conductor.ff.de acqui.poss.l.litibus.C.de agric.& censi.lib.11.Bal.in auth.quas actiones. num.24.C.de sacrosan. eccl. Nõ tamen probabit possessionem contra tertium tempore solutæ pensionis possidentem. gl.in c. bonæ.verb.procuratorium.de appell.Idq; cõmuniter teneri dicit ibi Card.num.17.gl.in c.cum Bertoldus.de re iudi. Docto.in c.cum venissent.de resti.spolia.Bald.in l.Pomponius.ff.quibus mo.vsusfruc.amitta.Roma.in d.§.p colonũ.versi.in gl.& in cõsi.127.in princ.Corne.consi.35.lit.E.lib.4. Alex.consi. 10. nume. lib.4.sed necesse sit eius tertij possessionẽ probari, ad effectum, vt ex dicta receptione ciuilium fructuum contra eũ non resultet probatio secundum gl.in d.§.quod per colonum. Bal. in l.Celsus.ff. de vsucap.Felin.in d.c.cum Bertoldus.nu.35. Cardin.in d.c.bonæ.Alex.consi.266.num.13.lib.2.† Ex quarum ciuilium fructuum perceptione quæratur ab initio rei possessio, si eorum solutio fiat per possidentem, vel de eius expresso man-

84 dato,vt ibidem dicit Feli.† quamuis per alium hi fructus exigerentur,de cuius mandato exigendo constiterit.l.j.§. per procutorem.ff.de acqui.poss.& dicit Vesta.decis.97.seu saltim constiterit, dominum interdum antea exegisse,vnde insurgeret prę̨sumptio continuatæ possessionis,absq; alia necessaria probatione præuii mandati de exigendo,vt per eũdum Vesta.decis. 237. Non tamen è contra probaretur non possessio ex nõ receptio-

85 ne pensionis,vt per Rom.in d.§.quod per colonũ.in fi. † Quòd si ex perceptione talis pensionis,seu census, aut alterius annuæ responsionis, non prætenderetur ipsius rei possessio, sed sola quasi possessio perceptionis annuæ, eo casu si recusaretur solita solutio,posset contra recusantem peti restitutio illiusmet iuris solitæ perceptionis, quæ tamen peti nequeat cõtra alium ad quẽ res deuenisset,nisi habuisset causam à primo soluente, quẽ tantum illa quasi possessio perceptionis afficiat, & eius iudicij successorem.Neq; in restitutione ad eam quasi possessionẽ (licet esset de fructibus ecclesiasticis) necessaria esset aliqua tituli deductio,aut probatio, vt est communis in d.c.bonæ. secundũ Card.ibi nu.17.quamuis ibidem Abb.dixerit in eo requiri tituli probationem: cuius contrarium dixit in c.querelam.3.no.de elec.& Dec.consi.2 6.col.j.Nec desint pleriq; Doctores in hoc inuicem dissentientes.Nec mirum,cum & huius rei opinio varietur inter antiquos & nouos Dominos de Rota, qui in decis. 11. in antiq. generaliter dicant non posse obtineri in hoc quasi possessorio percipiendi, sine aliqua iuris præuia probatione.In decis.autem 4.in no. id limitauerint esse verum in quasi possessione quæsita de recenti,& non aliàs.Ideoq; Gigas in tract. pensio.q.47.nu.4.in hoc adhibet concordem distinctionem,dictisque decisionibus conformem,vt si quidem recens sit quasi possesio,exigat iuris probationem: antiqua verò nullã requirat iuris probationem,cuius prę̨sumptionẽ afferat antiquitas:Neque etiam restitutio ad quasi possessionem primi status perceptionis alicuius ecclesiasticæ pensionis egeat probatione cuiusque causæ,quamuis narratæ in commissione,ad quam nihilominus probandum agens non arctaretur,vt per Ang.in l.j.col.2.ff.de eden.Feli.in c.licet causam.num.88.de proba.172.in fi. Gigas q

86 supra.nu. 6.† Vt nec in his pensionibus annuis clauderetur via restitutoria ex commissione causæ nullitatis pensionis cũ clausula passim solita sine retardatione,vt plurimum proficua,tam pro conseruatione, q̃ pro recuperatione solitæ eius perceptionis ex latè dictis per Cassa.de rescr.decis.10.nu. 8. per Gigan.de pensio.q.8.nu. 9.& alios latè deducendos inter exceptiones.

87 † Aeq; poterit hæc quasi possessio perceptionis pensionis ad hũc effectum restitutorium probari,ex solutione per alium facta eius nomine,contra quem de spolio agitur,cum ita soluens alieno nomine, censeatur iuris præsumptione ab eo mandatũ recepisse, cum nemo præsumatur suum iactare, sicut eueniret ex solutione indebiti pro alio facta,vt dicunt Domini de Rota decis.23.in antiq.de qua Feli.in c.sicut.num 39.2.limit.de re iudic. Soz.consi. 46. nume.3.lib.3. Dec.consi 36.nume.8. Quod maximè verum esse dicitur in eadem decis.si talis solutio fuerit facta per tertium sciente eo cuius nomine soluitur, ex qua quidem scientia videretur solutionem ratificasse. Quinimmo dicat Gig.de pensio. q. 48. scientiam cum patientia omnino esse necessariam ad deducendam hanc mandati præsumptionem, ne aliàs ex solutione ita per alium facta præiudicaretur alteri ignaro, vnde succedere posset collusio in tribuẽda tertio quasi possessionem percipiendi pensionem nullatenus sibi debitam. Proptereaq; ne præbeatur fraudis occasio,ac occurratur excrescenti hominum malitiæ,exquirẽda sit probatio scientiæ illius, pro quo soluitur,vt etiam dicit Abb. consi. 23. col.2.lib.2.relatus ibidem per Gigan.Posset tamen oriri mandati præsumptio etiam sine probatione scientiæ, si fieret ei solutio, qui iam antea fuisset in quasi possessione percipiendi, vt inquit Cassa.decis.3.num.4.in fi.de procurat.Adeo vt d.decis.23.in antiq. nõ sit ita simpliciter intelligenda, ne inter corruptos mores præberet ansam promptæ fraudationis,vt inter exceptiones latius dicam: neque alteretur hæc quasi possessio percipiendi ex mutatione beneficiati,cum nihilominus successor in beneficio recusans soluere conueniri posset de spolio ex rationibus relatis per Guido Papæ in decis. 642. comprobata per Dominos de Rota in causa Eboricen.pensio. de anno 1548.teste Pute. ac relata per Gigan.de pensio.q.47.nu.10.

88 † Per instrumentũ locationis domus, vnà cum subsecuta receptione pensionis probaretur etiã ipsius domus possessio, ex qua inferretur concludens probatio primi extremi inter ipsosmet contrahentes,eorumq; successores:sed quo ad tertium nõ omnino cõcluderet.l.ad probationem.C.loca.c.inter dilectos. de fide instru.Bar.in l.2.ff.de acq.poss.Bald.in l.fi.q.8. C. de edic. diui Adri.Paris.consi.104.num.88.lib.j.Soz.consi.125. nu.5.lib. 2.Rota in antiq.decis.87.de qua meminit.Alex.consi.10.num. 3.lib.4.& cõsi.12.num.5.eo.lib.& consi.57.num.10. lib. 7. Paris. consi.111.num.44.lib.j.(licet tam in alio num.deducat) Cassad. in regu.decis.20.num. 2. Si tamẽ tertius docuisset per se vel aliũ eo tẽpore fuisse possessorem, vti decisum refert Afflictus decis. 325.& dicit Bar.in l.quidam in suo.ff.de condi.indebi.& in l.nõ a re.C.vnde vi. Alex.in l.si conductor.ff.de acqui.poss.& consi. 118.in fi.lib.2.& consi. 88.& 90.lib.1. Corn.consi.6.lit.E.lib.3. Atque adeo ex instrumento locationis cum aliquo actu extrinseco probaretur ipsius rei possessio,vt insuper inde oriretur effectus idonei tituli ad præsumptionem,si fuerit diuturno tempore continuata,quod maximè notandum dicit Bar.in d.l.ad probationem.C.loc. An autem per catastum probaretur possessio, latè differit Soz.d.consi.205.

89 Pariter † ex instrumẽto vẽditionis celebrato intra fundũ vẽditum,ne dum inferatut rei traditio,verum & translatio possessionis in emptorem.Bar.in l.prædia.2.oppo.ff.de acqui.poss.vbi Rom.& Alex.j.no.Bal in l.fi.nu.47.C.de edic.diui.& in l.j.1.no. C.de suffra. Abb.in c.cum nobis.col.3.versi.quo verò.C.de prę̨scri.Fasto.dub.41.Nam & spolium probaretur ex instrumento notarii,si ciuiliter,non ad pęnam, sed ad restitutionem tantum ageretur,vt per Feli.in c.cũ in ecclesiis.7.fallen.de maio.& obe. ad hoc notata per Rotã in causa Calaguritan.27.Aprilis 1542. de qua

de qua Puteu. decis.10.lib.2.Quæ tamen ita demum recipiãtur, si pretium conuentum fuisset integrè persolutum, vnde posset elici animus transferendi ius vniuersum. l. quod vendidi. ff. de contrahen.emptio.Bar.in l.quædam mulier. ff.de rei vendi. Sed si nihil conuenisset de certo pretio statim soluendo, censeretur eius fides habita,vt dicit glo.communis in d.l.quod vendidi. & in l.procurator.§.planè.ff.de tributo. §. venditę. instit. de rerum diuisio.Fabia.de Monte in tracta.emptio.& vendi. q.5. num.37. nisi verisimiliter vẽditor crederet se illico pretium recepturũ, ex quo non diceretur de eo fidem habuisse.gl.in l.inciuile.C.de rei vendi.Bar.in l.si quasi.ff.de pigno.actio.Anto.Negu.de pign. quæst.6.num.38.Bertech.in tract.de episcopis.nu.134.Et minus censeretur fides de pretio habita per eum,qui præfixisset soluendi terminum decem dierum & non vltra,vt ibidem per Bertec. ex nota.per Bald.in d.l.inciuile.& in l.3.ff.de pignora.actio. Nec pariter diceretur habuisse fidem de pretio, qui contraxisset statim recessurus vt esset mercator, qui iam decocturus se ad fugã præpararet.Bal.in l.si cum dotem. §.fi.in fin.ff.solu. matri. & ibi Ang.& Roma.in eadem l.§.transgrediamur.Fabia. qui supra nume.37. Idemque futurum si emptionis instrumentum fieret in nundinis in quibus quilibet censeatur illico recessurus, vt ibidẽ

90 Fabia.& Franc. Curt. in tract. sequest.nu.31. † Quæ tamen fides de pretio,nec haberi nec præsumi posset in instrumento venditionis fiscalis,seu aliàs per subhastationem, in qua talis fides haberi nequeat.l.si procurator.§.j.ff.de iure fisci.gl.in l.procurator. §.sed si.ff.de tributo.& in l.cum vẽdente.C.vbi caus.fisca.Ideoq; in his possit,pretio non soluto res statim vendicari,licet contractus diceretur ex se perfectus. Bart. in l.licitatio.q.j.ff.de publica. & in l.si tempora.q.3.C.de fid.instrum.Alex.ĩ l.à diuo Pio. §. sed si emptor.nu.6.vbi Ias.num.6.versi.adde.ff.de re iudi.Minus haberi posset fides de pretio per procuratorem specificè constitutum ad rem vendendam,licet id posset procuraror generalis,ac factor,seu institor mercatoris,non facta expressa prohibitione. Bal.in l.inciuile.num.2.C.de rei vendi.Bert.versi. procurator ad negotia.num.4. Verum in casibus in quibus haberi potest fides de pretio quæ habita fuerit, venditio sola absque pretij solutio-

91 ne transferret dominium, ac possessionem, vt dixi, † nisi pacto expresso fuisset reseruata possessio,donec pretium fuerit ĩtegrè persolutum,vt per Fab.de Mon.in d.tract.emptio. nu.39. Quod & si instrumentum venditionis non fieret intra rem ipsam, sed extra rem venditam,adhuc diceretur possessio translata, dummodo contractus fieret in cõspectu ipsius rei. l.pretia. ff. de acq. posses.& ibi Alex.Bar.in l.2.in fi.C.eo.tit.Bal.in l.indicia.q.j.C.de rei vend. quamuis solo aspectu non transferretur possessio per executorem ad id destinatũ,nec per iudicem aut tutorem, seu curatorem,ne duplex fictio concurreret,sicuti dicitur in constituto,per Bar.in l.j.in princ.nume.23. vbi Ias.nu.108.ff.de verbo. oblig.Instrumento autem extra rei conspectum celebrato,q̃uis dicatur tributa licentia capiendi possessionem,non tamen diceretur translata effectualis possessio absq; cõcursu alicuius actus

92 possessorij,vt ibidem per Bald.† inter quos erit signatio rei venditæ, quæ vim habeat traditionis. Indeque inferatur possessio l.quod si neque.ff.de pericu.& commo.rei vend.l.j.§. idem erit. ff.nautæ,caupo.Probaretur insuper possessio ex antiquo instrumento,præsertim inter easdem partes tunc contrahentes, vt ꝑ Dec.consi.36.num.6.Non tamen per instrumentum venditionis transferretur vlla possessio rei venditæ, si esset litigiosa, seu tali vitio affecta,ex quo contractus redderetur inutilis.l.fi. C. de litigio.glo.& Abb.in c.j.de confir.vti. vel inuti. sicut nec quæreretur possessio ex contractu insolemni,qui nullius esset roboris secundum Bal.in l.fi.num.20.C.de edic. diui Adri. licet ex causa nulla,vel iniusta possessio quæreretur.l.j.§.si vir.ff.de acquirend. possess.Bald.in l.si quis conductionis.num.1.& 6. C.loca.Nisi tamen ei possessioni ius resisteret,vt per Abb.in c.ex parte. nu.19. de restitu.spolia.Calder.cõsi.5.de caus.possess.& propri. de quo

93 Achil.de resti.spolia.decis.1.Corset.de spolio limit.47.† Verum possessionis traditio instrumẽtalis nullatenus probaret adeptionem possessionis alio tunc existente in possessione, ne aliàs fraudi locus esset,per mendosum instrumentum clandestinę possessionis traditæ, ex qua oriretur maximum possidentis præiudiciũ,nisi doceretur de recognitione coloni, vel eius eiectione, seu alterius possidentis,facta per eundem, qui instrumentali pos-

96 sessione niteretur.Deci.cõs.103.ĩ fi.& ita decisum refert Mohed. decis.238.& aliàs corã Achil.de anno 1555. & in alia cã Hispanen.matri.Verum si duo ęque concurrerent in probatione possessionis ab initio captę per instrumentum, is censendus esset prior,qui aliquandiu postea in ea continuasset,vt dictũ in causa Oxomen.21.Nouemb.1538.retulit Arago. decis.34. quæ tamen continuatio minimè suffragaretur ei,qui eam probaret ꝑ solos testes de fama altero probãte prioritatem,vt inquit Pute. decis. 175.lib.j.& decis.19.lib.2.Instrumentalis tamen traditio probaret possessionem rei,vndiq; alio possessore vacuæ, vt per Fasto. dub.41.ita intelligendum ne aliàs contineret reprobũ sensum. Per instrumentum autem sententiæ licet antiquissimæ nõ probaretur possessio capta ad effectum primi extremi, non cõstito de eius executione,vt in causa Caualicen.dixit Pute. decis.6. de restitu.spolia.Nec tamen alienæ possessionis probatio facta per instrumentum sit in aliquo profutura, reo conuento, ad effectum reprobationis primi extremi.Crescen.decis.298.

94 † Probata detentatione à iure non reproba, satis censeretur probata possessio ad effectum reintegrationis pristini status vigore canon.reintegranda.cuius prę̨sidium etiam habere locum in commodatario,depositario,cæterisque eiusdem generis iustis detentoribus dicunt Spec.de peti.& possess.§.j.nu.12.versic. sed nunquid.Archid.in c.j.in fi.3.q.j.Alex. in l.j.nu.65. ff. de acq. poss.Soc.in l.rem quæ nobis.q.2.versi.tertio dubitatur. eo.tit.& consi.122.num.4.lib.4.Nam & verbum, detẽtatio, instar habet naturalis possessionis, ad quam porrigatur dictum testis deponentis de detentatione,vt cõcludat facti possessionem, cum testificari nequeat nisi de eo quod sensu percipitur, vt per Alex. in l.3.§.fin.nume.11.ff.de acquiren.possess.& consil.51. nume. 8. lib.primo, ex quo testis deponentis de possessione intelligatur de naturali,quæ facti sit, non autem de ciuili, quæ velut in iure consistens in eius sensum non caderet, ut inquit Afflict. decis. 403.nu.15.ac testis dicẽs vidisse Titium possidere, eius possessionem probaret,vt per Dec.consi.215.num.5.Alex. in l.stipulatio ista.§.hæc quoque.num.3.& Ias.num.4. ff. de verb. oblig. Idem Alex.consi.133.in prin.lib.j.

95 † Plures Docto. sunt, qui dicunt, ex sola fama probari posse hoc primum extremum possessionis tanquam leuis præiudicij, vt Ancha. consi.42.in fi.Deci.in l.2.nu.28.C.de edic.diui Adria. & in c.2.num.17.de appella.Marsi.in l.de minore.§.plurium.numero 71. ff.de quæst.& in suo singul.2.Corset.in trac.testi.6.par. prin.col.3.6.fallen.Fely. (licet obiter) in c.veniens.il 1.nu.19.de testi.Nec secus videatur sentire Alex.in consi. 103.num.2. lib.7. Non tamen serio in eo persistens, cum & contrarium firmet in consi.139.in fi.lib.6.& consi.187.versi.& quamuis.lib.7. dum requirit in hoc primo extremo exactissimas probationes,& testes omni exceptione superiores:& idem in consi.133. lib.j. famam autem non inducere plenam probationẽ in huius primi extremi deductione firmant Areti.in d.c.veniens.num. 7. Afflic. decis.364.Paris.cons.99.lib.4.& alii plerique: idque seruari per Dominos de Rota refert Sarnen.in reg.de infir. q. 36. dicens id esse notissimum cum approbatione dictorum cõsiliorum Alexan. idemque dicit Pute.decisum 16.Decemb.1541. in causa Placen. in decis.j.de restitu.spolia.asserens Ancharani consilium esse nimis durum. Neque ex fama probari vnionẽ ad effectum primi extremi dicit Vesta. decis. 53. Nam cum ad primum extremum requiratur legitima,& plena ꝓbatio,fama de iure non suppleat, vt latè Felyn.in rubri.de proba.nu.13. Sed virtute statuti Roma. lib. 2.cap.132.ad spolij probationem sufficiat fama, quinque testibus probata.Ex qua tamen fama deduci vehementem p̄sumptionem dixit Rom.consi. 70.versi.vlt.& consi. 127.num.4.quæ concurrens cum vno teste induceret plenam probationem secundum Deci.in consi.57.num.3.Filiatio autem ad effectũ successionis in actione spolij,ex fama ꝓbaretur post annos 60.quo tempore vix memoria habeatur,vti decisum refert Pute. in causa Anagnina castri 24.Ianuarij. 1547.Idemq; ex communi opi. probari etiam,stante fama illegitimitatis, in eadem causa dicit, decis.2.de resti.spolia.sola tamen fama in antiquissimis,ex testibus de auditu deducta,probaret hanc possessionem,quam quærimus.l.si arbiter.& ibi Doc.ff.de proba.l.2.§.idem Labeo. ff. de aqua pluuia.arcen.ac decisum ĩ causa Placen.dicit Io. Paulus in decis. 05.in eademque causa id adnotauit Pute. in decis.69.71. lib.j.aliàs 23.& 26.de resti.spo.allegans consi. Cassanei 54. versi. sed deuenio.& notant Lanfranc.in clemen.sępe.versi.simpliciter.num.12.Felyn.in c.licet ex quadam. de testi. Idemque dicũt Cassad.de proba.decis.2.& Mohed. decis. 178. Cum in his antiquissimis excedentibus hominum memoriam quæ sint difficillimæ probationis, pro exacta probatione recipiantur testes de auditu auditus.Alex.consi.187.num.21.lib.2.& consil.116. in fi. lib.5.Ias.in rubri.de iureiuran.num.10.Soc.in regu.274.& in termi.probandi extrema spolij dicit Io.Pau.d.decis.105.cum in eo haberi nequeant testes de visu,quinimmo priuilegio eius antiquitatis plenè probare indicia & coniecturas, dicitur per Abb. in d.c.veniens.il 1.nu.8.& Felyn.ibidem,num.12. Bal.in l.cũ super.in fi.ff.de rei vendi.Anchar.consi.310.num.2.† Nec propterea eodem priuilegio antiquitatis reciperentur ad probationẽ primi extremi testes in vim exceptionis tũc deducti,vt ait Pute. decis.14.de testi.nec pariter testes inter alios deponentes recipi ad hoc idem Pute.refert decisum in causa Parmen.2.Nouemb. 1547.de restitu.spolia decis.25.quod etiam firmat Mohed.d.decis.178. licet hi testes plenè regulariter probent in aliis casibus antiquis,ut per Alex.consi.197.num.5.lib.7.in quibus passim recipiantur ad plenam probationem tam testes de auditu, quàm de credulitate,ut per Ias.in rubri.de iure iu.nume. 10. Decius in c.cum causam.num.2.de proba. Alex.consi.187.nume.21.lib.4. & consi.116.in fi.lib.5.Soc.consi.89.nume.2.lib.1.& in reg. 274. & propterea etiam testes de fama.Alex.d.consi.116. nume.3.& consi.139.nu.6.lib.6.Ias.in l.cum aliquis.num.5.C.de iure delib.

Aret.

Aret.consi.36.num.3.Deci.consi.42.num.9.Curt.Seni.consi.76. nu.5.& in antiquis ęque probent coniecturæ, indicia, & verisimilitudines.Ias.in l.si quis.§.prætor.nu.2.ff.de eden.Anch.d.cõsil.310.num.2.Curt.Sen.d.consi.76.num.3.Ruyn. consi.115.nu. 13.lib.5.Paris.consilio 104.nume.23.& 44.lib 1. Affli.decis.23.

97 † Verbaque enunciatiue licet incidenter prolata instrumentis antiquissimis, etiam inter alios rectè probant,ex dictis per Fely. in d.c.cum causam.num.6.de proba.Deci.in l.ex his. num.24.C. de milit.testa.& consi.152.nume.4.Ripa in l.admonendi.num. 200.ff.de iure iu.Paris.d.consi.104.nume.20. & 48.Crescen.decis.89.ac decisum in causa Parmen.Vallium die 27.Febru. 1545. refert Pute.dicens antiquitatis annos denumerari vsque ad diẽ inchoatæ litis,nec ad antiquitatem sufficere decursum annorũ 70.ac qualis qualis probatio,& argumenta in antiquis sufficiãt, vt dicit ibidem Paris.num.42.& 52.subiiciens,etiam exemplum sine originali in his plenè probare,ac confessionem authoris,licet extraiudicialem,in antiquis probare contra successores, inquit Aretin.consi.36.nume.2.versic.secundo principaliter.Probationes etiam, quæ singulæ essent imperfectæ, ac regulariter non coniungendæ,in antiquissimis coniungerentur,vt quę nõ prosunt singula, multa iuuent.glo.& Doct.in d.c.cum causam. Areti.consi.42.nume.3.

98 † Licet hoc primum extremum regulariter exigat testes, vt dixi,omni exceptione superiores,vt per Alex.consi.133.lib.j.recipiantur nihilominus hi testes,etiam singulares,& inuicem discordes in qualitate fructuum perceptorum, ac in tempore receptæ possessionis.gl.est in l.ob carmen.ff.de testi. vbi Alex.post Bar.Specul.eo.tit.§.iam de interrogatoriis.num.14.Corn.cõsil. 247.litt. L.lib.2. Ac pariformiter probari possessionem iurisdi-

99 ctionis aut iuris decimandi,dicit ibidem Spec.Non † tamen testis inductus ad probationem possessionis traditæ virtute litterarum Apostolicarum,quicquam de iure probet,licet deponeret de visu,nisi etiam doceretur de his litteris, vt per Aegi.decis. 595.Admitterentur insuper testes ad perpetuam memoriã examinati,sine partis citatione in spolio patrato de longinquo; si ratione dubitari posset de eorum morte,vel absentia. Soc.cõsil. 262.nume.9.lib.2.sicut ita examinati reciperentur pro damnis fortuitis,licet coram iudice incompetẽti. Alex.post Bart.in l.cũ hi.§.transactiones.ff.de transac.& in l.2.addi.2.C.de naufra.li.12. & in consi.57.col.2.Soc.in d.consi.261.Neque in hoc iudicio ꝓ futuri essent testes,licet inter eosdem legitime examinati prius in iudicio retinendæ,qui non facerent fidem in recuperãdo spolio nisi denuo repetiti,vt tradunt Mohe.decis.174.Aug. decis.3. 254.Pute.decis.2.de iud.Minus probarent possessionem iuris pascendi, aut ligandi,deponentes pascuationem, & lignationem per homines factam.Corn.consi.234.lib.j.& 46.lib.3.& ita decisum in causa Nursina.8.Iulij 1543.refert Pute.deci.28. lib.2.

100 Quamquam † vnico testi adhibendam esse plenam fidem in spolio plures sint qui dixerint,vt Ias.in l.si quando.3.nota.C. vñ vi.& in l.admonendi.2.lect.nume.187.ff.de iureiuran.Deci.in c. cum causam.num.4.de proba.Matthesil.sing.2. freti doctri.Bar. in l.j.C.quo bono.Tamen contrarium passim seruari in Rota refert etiam Io.Pau.decis.105.in fi.vt pluries decisum, posthabitis verbis Bar. (si in hunc sensum intelligerentur eius verba) communiter reiectus,etiam per semetipsum, dum consultius agendo contrarium firmat in extraua.ad reprimen.§. summarie. nu. 12.& in dic. l.admonendi. in eoque communiter recipiatur per Alex.consi.139.col.fi.lib.6.& consi.187.lib.7.Deci. consi.56.nu.j. Aegi.decis.480.Afflic.decis.364. Nam nec Spec. inter tot casus per se specificè collectos,ac enumeratos in tit.de testi. §. restat. in quibus vnico testi creditur quicquam specificum recitet in possessorio.Neque Roma.noster exactissimus singularium collector,hanc speciem possessorij recitet inter cęteras, latè per se deductas,in singul.416.incip.dictũ vnius testis.Nec pariter Soc. in regul.369.aliquid excipiat de spolio,dum narrat casus in quibus vni testi de iure creditur.Nec etiam Felyn. in c.veniens. il 1. de testi.aliquid dicat specificũ in spolio. Ex quo omnes censeantur inhærere ipsi regulę,quod nec vnico testi ĩ spolio credatur,

101 vt verum est,ac rationi congruit. † Neque hoc primum extremum de quo quærimus probaretur ex ambigua possessione tacitè collecta ex commissione causæ, ĩ qua narraretur spoliatum esse specificum possessorem, vt inquit Mohe.in decis. 37. Aegi. decis.691.fallen.5.

Testes etiam discordes in tempore continuatæ possessionis in hoc possessorio reciperentur pro concordibus in tẽpore breuiori,si in expresso possessionis initio concordauerint, vel initium tacuissent.Bal.in l.j.num.14.C.de testam.cuius opin. dicit esse communem Soc.consi.59.num.5.lib.4.Alex.consi.54. nume.3.lib.5.& consi.238.num.5.lib.6.qui alios cumulat in l.j.§.si stipulanti.num.13.ff.de verb.oblig.ex ea iuris regu.quod in maiori summa minor insit, quàm quidem regulam plerique dixerint non recipi in probatione actus certi, sed tantum in probatione rei vniuersalis,seu genericæ,vt refert idem Alex. ꝯsil.118. num.3.lib.j.dicens id communiter firmari.& Nellus in trac. de testibus.nume. 283.& minus recipi, vbi cadere possit diuersitas actuum,vt si testes variè deponerent in aliqua summa, qui non dicerentur in minori summa concordes,sed reijcerentur,velut prorsus discordes,vt dicunt Barto.in l.fin. §.j.in fi.ff.de leg.2. & in l.qui vas.ff.de furt.Roma.in d.§.si stipulanti.num.7. Felyn.in c.licet.nu.11.de testi.Areti.consi.65.col.3.Afflic.decis.72.Nell.in d.tract.nume.89.Quam regulam nec habere locum in contractu oneroso dicit Alex.consi.18.nu.3.versi.quinimmo.lib.1.Testis autem dicens se vidisse Titium possessorem decennalem, probat eius possessionem vnà cum fructuum perceptione.Barto.in l.si quis ita.nu.2.ff.de condi.& demon.

102 † Pro quibus testibus examinandis plerunque concedi solet in partibus remissoria,eiusq; concedendæ arbitrium, ipsiusmet iudicis cõscientiæ committatur etiam in spolio,in quo si iudex arbitretur illam nõ calumniosè peti,eius rei potestatem tribuere possit,vt puta,si testes ex legitima causa,de qua mox dixi, fuissent examinati ad perpetuam rei memoriam,licet nulliter ĩ partibus,ad quos denuo examinandos remissoria cõcederetur.Rota in antiq.decis.110.in fi.Cassad.de dilatio.decis.3.nu.2.Quãuis enim testes ita nulliter deponentes,si adhuc viuant, nihil probarent (licet his mortuis aliqualis fides tribueretur) tamen adhuc viuentium depositio licet nulla, operaretur exclusionem suspicionis calumniæ ad effectũ obtinendi remissoriam in partibus pro eisdem testibus legitime examinandis,ut in d.decis.10.Bar. in l.2.C.de naufra.lib.12.Roma.in l.si verò.§.de viro.nume.88. versi.15.Confert.in suis singul.verb.testis in loco. Ac vbicunque procul esset calumniæ suspicio, cõsueuit passim etiam in spolio concedi remissoria.idem Cassad.d.de dilatio.decis.4.nume.4.Sed in dubio agente simplici spolio, remissoria denegaretur ne eius petitio fieret ad remorandam suspensi petitorij cognitionem, cuius tunc posset reo probandi occasio præberi,vel ad cætera retardanda quæ ex iudicio spolij suspendi solent:cũ agens de spolio congruas,& promptas probationes in primis consulto preparare debuerit. Qua tamen ratione in reo cessante, ei facilius remissoria sit concedenda ad exclusionem spolij cuius iudiciũ potuerit ex insperato contra ipsum forte innocentem cõmitti, qui tunc careret promptis probationibus propriæ innocentiæ, vt per Dominos in decis.439.in no.& refert Cassa. dic.decis.4.& Staphil.de litt.Apost.fol.178.col.j.in quibus cõcedenda esset remissoria,vtique concederetur etiam in tertia instantia, si materiæ in articulis deductæ essent, quoad possessorium releuantes, vt per Mohed decis.183.In cũctis autem speciebus,in quibus solet in spolio concedi remissoria,eque esset concedenda in iudicio attentatorum, quæ spolij imaginem præ se ferant, vt inquit Cassado.d.decis.4.de dilatio.& decis.5.de sequestra. possess.Non obstante decis.775.in antiq.ut Sauarol. refert in eius tract.remissoriæ.cap.11.in fi.Idque ad excusanda attẽtata, nisi iam fuissent ex actis probata,in quem casum remissoria ad ea excusanda denegaretur, vt inquit Simonet.in decis.28.46.

103 † Vsumfructum sibi retinens in traditione residui sui iuris, tacitè censebitur transferre ciuilem possessionem. l.quisque.C. de donat.de quo per Paris.consi vlt.in prin.lib.4. Nec secus futurũ per retentionem iuris emphyteutici.gl.in l.3.in prin.uers.animo.ff.de acquir.possess.Ias.in d.l.naturaliter.nu.12.eo.tit. Corn. consi.176.litt.A.lib.2.remanente tamen naturali possessione penes ipsum tradentem,velut vsufructuarium,qui si ẽ sua naturali possessione deijceretur,non sit propterea dominus ciuilẽ amissurus,tanquam à naturali distinctam. Abb. in c.olim.il 1.nu.12. de restitu.spolia.Alex.consi.153.num.9. lib. 6. Quod tamen sibi locum non vendicaret in emphyteuta alienante cum retentione vsusfructus,absque cõsensu domini, vt decisum refert Guid. Papæ in decis.46.num.7.Neque etiam trãsferretur ciuilis ex retentione non solum vsusfructus,sed dominij,& cuiusque administrationis facta per donantem,ut decisum corã se refert Pute. decis.214.lib.3.Et quod dicitur in vsufructuario, pariter reciperetur in vsuario,qui ipsius rei naturalem dicatur habere possessionem,usus verò,quasi possessionem.Corn.cõsi.33.lit.R.lib.4. Id verò quod dictum est de translatione ciuilis possessionis ex retentione vsusfructus,tunc demum reciperetur,si doctum fuerit eum qui sibi usumfructum retinuisset, eo tempore fuisse tam ciuilem quàm naturalem possessorem,nec aliàs posset ciuilem quam non haberet in alium transferre,ut per Corne.consil.16.

104 litt.B.lib.2.† Quæ quidem translatio ciuilis possessionis,traheretur etiam ad beneficia, ex quo si resignans in vniuersis fructus sibi reseruauerit vicem vsufructuarij obtineat cum retentione naturalis,trãslata tantum ciuili possessione in resignatarium ex d.l. quisquis.C.de donatio.Paris.consi.172.in prin.lib.4.& ita fuisse pluries decisum in Rota refert Ioan. Bap. de Senis sui temporis aduocatus disertissimus in quibusdam eius informationibus, ac Simon.in decis.41.Idemque traductum ad regu.de public. resignatio.in causa Abulen.præstimo.coram Puteo tunc Rotæ decano,postea coram Fabio in eadem causa, & aliàs pluries, cum reseruatio vsusfructus ciuilem tantum transferat, & in termi. huius regu.dicit Corn.consi.137.litt. E.lib.3. Quinimmo ibidẽ dicat Corn.fieri locum d.regu.licet resignans in sola eius beneficij detẽtatione decessisset,licet de iure regulariter inter se differant

ferant esse in possessione,vel possidere.l.si quis autem.ff.de acq. possess.glo.in c.ad decimas.versi.præsumantur. de restitu. spol. in 6.Quamuis autem ex tali probatione vsusfructus probaretur ad hunc effectum possessio,non tamen ex dominij probatione inferretur probatio possessionis, quæ velut facti sit specificè deducenda,& probanda.c.cum olim.il 3.de restitu. spolia. l. traditionibus.C.de pactis.l.cum res.C.de proba.nam cum nihil commune inter se habeant dominium, & possessio, nec ab vno ad aliud inferatur,tanquam ex diuersis.c.2.de translat.præla. Abb.

105 in c.cum ad sedem.num.19.de restitu.spolia.† quamuis possessio iam recepta præsumeretur quæsita ex causa præcedentis tituli.glo.& Bar.in l.2.C.de acq.possess. & in l.quædam mulier. ff. de rei vendi.& in l.eum qui.in fi.ff.de publica.

Nec tamen ex eo quod in hoc primo extremo requiratur vrgens probatio possessionis,cogatur etiam agens ad possessionis

106 diuturnitatem probandam,cũ & quælibet † momentaneę possessionis probatio operetur effectum restitutorium virtute canon.reintegranda. secundum obseruantiam Rotæ relatam per Cassad.de præben.decis.20.in fi.& in suis regu.decis.4. in fi. cum & in alijs horæ momentum plurimum operetur, vt per Ias. in l.inter stipulantem.§.sacsam.num.20.ff.de verbo. obliga.Felyn. in c.pastoralis.num.5.versi.ratione horę. de rescrip. Soc. consil. 67.lib.3.Ioan.And.post Specu.de instrum.edi.§.breuiter.versic. dies & hora. In duobus tamen testamentis eadem die celebratis,nõ operaretur in altero horæ appositio,sed operaretur prior possessio,vt per Pute. decis.209.285. lib.j.Sed habens horam expressam in instrumento captæ possessionis,prior possessor reputetur,propterea que sit primo restituendus, etiam aduersus eum qui haberet eiusdem diei instrumẽtum adeptæ possessionis sine aliqua expressione horę,vt ibidem per Cassad.& latè Mohe.decis.149.in causa Oxomen. 13. Iunij.1538.& Veral.decis.350. ac in causa Astoricen.9. Nouemb. 1547. decisum refert Pute.decis.3.de restit.spol. subijciens tamen, quòd si vtrinque probaretur eiusdem horæ capta possessio,illa potior censenda esset,quæ cõcludentius probaretur continuata,quinimmo in concursu possessionis eiusdem diei,talem continuationẽ dicat operari prioritatem,licet continuans fuisset secundus in hora, nõ tñ eadem prioritas eliceretur ex possessione capta per assertum procuratorem eadem die,aut hora qua alter proprio nomine possessionem cepisset,quorum sit futura diuersa ratio,non obstante domini ratificatione postea subsecuta, vt dicit idẽ Pute. decis. 12. de resti.spo.Temporis autem breuitas, atque momentum circa possessionem probandam ad effectum primi extremi,remittenda sit iudicis arbitrio, & si ei videretur, coadiuuãda ex aliquibus indicijs bonęfidei.Franc.in c.ad decimas.2.not.de rest.spol.in 6. Aegid.decis.17.in fi.

107 † Ad effectum etiam restitutorium, de quo agitur,esset pariter congrua possessionis probatio à consuetudine recepta, qua propter ex cõsuetudine reciperet possessio beneficij sine actuali apprehensione: sed tantum ex pupillo terræ super altari imposito (quod dicitur per sartationem in c.2.§.j.& ibi Abb.de cõsuetu.) ex qua tantum probatione locus esset restitutioni, tanq̃ ex possessione per consuetudinẽ inducta.Bald.in l.pen.§.j.in fin. C.ad Trebell.& in sua Marga.verbo,possessio.nu.8.Afflic.decis. 299.nume.2.nisi tamen ex aduerso probaretur, eodem tempore alium possedisse,cum eo casu talis possessio consuetudinaria nihil operaretur contra possessorem à iure comprobatum, vt ibidem per Afflic.Idque ad instar possessoris instrumentalis,de quo mox dixi. Nam & si de consuetudine fructus beneficij primi anni essent alicui debiti, qui eos propria auctoritate percepisset, minime posset beneficiatus, post eiusdem beneficij plenam, & liberam possessionem adeptam, ratione perceptorum fructuum agere de spolio, quod cessaret virtute consuetudinis

108 exclusiuæ ipsius spolij,vt per Aegid.decis.465.& seq. † Nõ tamẽ dicta cõsuetudo, aut ei similis quo vis tempore comprobata esset vllatenus in hoc possessorio attendenda, si contra eam fuisset semel aut bis postremo iudicialiter obseruatum. cum in possessorio pręcipuè postremi actus considerentur.Dec.in l.nemo alieno.§.temporalis.in fin.ff.de reg. iur. Abb.in c.cum ecclesia. de caus.posses.& propr.sicut dicitur de possessione iuris patronatus,cuius vltimus possessionis status attenditur.c.consultationibus.de iure patro.Calder.consi.12.eod.titu. Dec.consilio 129.& cæteri deducti per Decium in d.§.temporalis.

109 † Oritur præterea concludens probatio possessionis ad hunc effectum restitutorium, ex constituto per possidentem inserto in instrumẽto ad alterius fauorem,vnde deriuetur actus fictus, translationis tam naturalis,quàm ciuilis possessionis. l. certè. ff. de pręcario.l.quod meo.ff.de acquir.posses.& ibidem Alex. nume.12.& consi.92.num.4.lib.j.in l.interdum.in prin. eod.titu.& in l.si quis pro emptore.nume.54.ff.de vsucap. vbi latè Ias.Abb. in c.nobis.nu.5.de præscrip.& in c.2.nu.14.de cõsuetu. Ias. in l.fi. num.133.C.de iure emphyt.Afflic.decis.299.num.12. Paris.cõsil.172.nu.2.lib.4.ac censeatur talis possessio vera, licet modus quærendi sit fictus,vt dicit Balb.in l.Celsus.in 2.par.nu. 16. ff.de vsucap.& Ias.& in l.si quis pro emptore.nume.394.ff.de vsucap.

Bar.in l.ab emptione.in fi.ff.de pac.Dec.in regu.contractus.nume.16.Non obstante ꝙ idem Bar.in l.j.in fi.C.de acquir.possess. & Bald.in l.ab emptione.in fi.C.plus valere.quod agi. dicant ex constituto solam ciuilem possessionem transferri, cuius cõtrarium communiter recipiatur, cum constitutum operetur ratione cuiusque iuris,quod ipse cõstituens habeat tam in rebus corporeis,quàm incorporeis.d.l.quod meo.vbi Bar.in princ. Milis vers.possessio vera.& versi.possessio ciuilis.& versi.possessio,seu quasi.Iurisdictionis tamen,cæterorumque iurium quasi possessio,per cõstitutum tunc transfertur, si constituens postea id ius exercuerit nomine cõstituti,vt per Bar.in d.l.quod meo.numero sexto,& seq.vbi Alex.num.vigesimoquarto, quibus authoribus, id dictum per Rotam in causa spolij,de qua Achill. decis.6. de restitu.spolia.nec aliàs constitutum,seu precarium tribueret cuiquam possessionem,qui illam saltim fictè non receperit animo & corpore.Alex.consi.153.num.3.lib.6.Omnem itaq; possessionem,quam haberet constituens transferat ex constituto, velut fassus se alterius vice detinere,vt si nullam eo tempore habuisset,inanis sit futura eius constitutio deficiente extremo, à quo constitutum trahit originem.glo. & Ange.in l.2.C.de acq. posses.& in l.quamuis.§.j.ff.eo.titu.vbi Alex.in fi. & in consi.10. num.2.lib.4.Bart.in l.quędam mulier.2.nota.de rei vend.Corn. consi.16.lit.B.lib.2.Dec.consi.247.num 4.& consi.400.num.9. Balb.in repe.l.Celsus.ff.de vsucap.in 2.par.prin.Pute.decis.422. lib.2.Ideoque ad effectum constituti necesse sit in primis docere de possessione constituentis,vt quam habuisse,probatum fuerit,transtulisse censeatur.Bart.in d.l.interdũ.§.fi. in fin. Ias.in l.3. §.in amittenda.num.8.de acquir.possess.Indeque proueniat, cõstitutum collatum post mortẽ constituentis nihil operari tanq̃ collatum in tempus,in quo extinguitur omnis possessio constituentis,vt per Ias.in l.j.num.106.ff.de acquir. posses. & in l.quotiens.nume.10.C.de rei vendi.Dec.in reg.contractus.nume.17. Paris.consi.98.num.20.lib.2.Nec etiam factum per procuratorem,possessionem vllam transferat,quàm non habet. Ias.in l. si is qui pro emptore.num.398.ff.de vsucapi. Et pariter nec constitutum per colonum factum,possessionem trãsferat, quæ penes dominum integra remaneat,cui non possit colonus in sua possessione præiudicare.Bar.in d.l.3.§.in amittenda. & ibi Ias. nu.8. licet colonus ita se constituens si fructus alteri traderet sciente domino & possessore,ex eo nullã possessionem dominus amitteret,nisi suspicaretur se posse repelli. Bart.in d.l.quod meo. nume.7.ubi Alex.num.25.Afflic.decis.325.in fi. Verum si vtraque possessio naturalis & ciuilis,seu earum altera vacaret,illa quę esset vacans,tranferretur ex constituto coloni, remanente altera penes eum qui eam retinuisset,vt ibidem dicit Bar. & Alex. Milis versi.possessio ciuilis.Aegid.decis. 669. Ideoque si post obitũ locantis, colonus constitueret se rem ipsam dum vacat alterius nomine possidere, in eum possessionem transferret, cum ex eo cõstituto ipse colonus ex detentore euaserit possessor. Claudi. in d.l.quod meo.col.fin.Tiraquel.de constitu.q.j.nu.26.& limita.4.num.3.& dictum in Rota in causa Roma.fideicom. de Rubeis,refert Veral.decis.201.Ac etiã ex constituto coloni trãsferretur in alium naturalis,quàm precario haberet, vt inquit gl. in l.interdum.§.fin.ff.de acquir.possess.ubi Ias.& in l.3.§.in amittẽda.num.9.eod.tit.Cum & talis clausula,constituto adiecta operetur,naturalem remanere penes cõstituentem.l.& habet.§.eũ qui.vbi glo.ff.de preca.illaque trahit ad se ciuilem requiescentẽ in naturali.glos.in l.j.§.fi.ff.vsufruc.quemad.caue.& per Alex. in l.interdum.§.fin. de acquir. poss. Vt si debitor post hypothecam omnium bonorum, cum constituto, se ea precario creditoris nomine possidere,quicquam eorum vendiderit, constituens se nomine noui emptoris possidere, dicatur illum primum priuare ea possessione,quàm precario constituens transtulerat,vt cõmuniter Doct.in d.§.fi.secuti opin. Bart.in l.Celsus.ff.de vsucap. vt ibi refert Balb.in 2.par.num.15.& 17.cum aliàs simpliciter si ne ea clausula se pro aliquo constituens,frustra se pro alio constitueret,cum ex simplici constituto omnis possessio transferatur,nec posset in alium transferre, quàm ex primo constituto amisisset.l.quamuis.§.j.vbi Bar.& alij.ff.de acquiren. posses.licet posset ex actu veræ traditionis, seu conductionis,possessionem in alium transferre,vt ibidem per Balb. nume.18. constitutum enim maius esse, quàm precarium dicit Alex. in d. l. interdum. & Afflic.decis.139.in fi.

Quæ autem dicta sunt de colono,pariter recipiantur in tutore,curatore,aliove administratore,etiam rerum ecclesiæ,qui ꝓprio nomine nõ possideant, sed fictionę quadam possessoris vice fungantur,ex quo nequeant per actum ficti constituti possessionem in alium transferre.Bar.in l.j.in prin.nume.24.ff.de acq. possess.vbi Ias.nu.107.dicentes, quòd & si tutor dicatur habere mandatum cum libera,non tamen censeatur possidere,idemq; dicit Alex.in consi.81.num.10. lib.3. quamuis finita eius tutela diceretur habere custodiam,donec duraret proprium interesse rationis reddendæ. Bar.consi.239.eiusque custodiæ ratione sibi deberetur restitutio si ab ea spoliaretur,vt superius dixi disputatum coram Seraphino in causa,Vrbeve castri.ex nota. per Paul. de

de Cast.in l.sancimus nemini.num.3.C.de sacrosan.eccle.Neq; etiam vasallorum constitutum transferat aliquam iurisdictionis possessionem in feudo,quæ penes eos nulla sit actiuè, sed passiuè tantum,vt per Bar.in l.quod meo.nu.7.ff. de acquir.possess. Milis ver. possessio ciuilis.& dicam latius proprio loco. Nec recognitio facta de aliquo tanquam domino seu fideicommissario transferat in eum possessionem sine expresso constituto, quod sit in eo necessarium,vt decisum coram Paleot. 2. Decẽb. 1558.

110 refert Veral. decis.293. † Quæ quidem dicta super probatione possessionis primi constituentis non vendicarent sibi locum si ageretur contra ipsummet constituentem, ne ex sui met mẽdacio,commodum reportare, eludendo alium sub specie constituti dum nihil possideret. Nec constitutum ageret probatione possessionis constituentis,si insertum reperiretur in instrumento excedente hominum memoriam,vt dicit Soc. consi.187.numero 12.& 13.lib.2.Quinimmo ea possessio,cuius initij memoria non extet,ex se vim obtineret effectualis constituti, velut facti per eum, qui haberet ius transferendi omnimodam possessionem.l.j.§.denique.ff.de aqua pluu.arcen.l.hoc iure.§. ductus. ff.de aqua quotidia.cum cæteris relatis per Ias.in l.j. nume.76.ff.

111 de acquir.possess.per Corn.consi.284.lib.4.† Vt si ex consuetudine notariorum, solitum sit apponi constitutum in omnibus instrumentis ad id cõgruis,licet non expressum, pro adiecto cẽsebitur,veluti ex errore omissum,cum notariorum cõsuetudo inter eosdem pro lege recipiatur.Bal.in l.si fugitiuus.§.qui assidua. ff.de edili.edic.Anto.in c.fi.de consuetu.Soc.consi.55.in fi.lib.4. Sicuti autem ad effectum transferendæ possessionis ex constituto reqritur habilitas primi extremi, videlicet vt is à quo oritur constitutũ,possideret,pariter requiratur habilitas secundi extremi,vt is ad cuius commodum fit cõstitutum, sit capax eius possessionis constitutæ. Inane enim futurum esset omne constitutum à clerico factum seculari de re spirituali, vel à patre qui se constitueret possessorem filiationis, nomine extranei, & ita in cæteris, quibus ratione incapacitatis repugnaret constitutum, vt per Anto.in c.fi.versi.est & alius.de caus.possess.& propri.Milis verb.possessio,seu quasi.data autem vtrinque habilitate,transferretur per constitutum possessio,vna cum præsumptione cõtinuationis vsque ad polium, cuius iudicium poterit efficaciter per eum institui,pro quo fuerit factum constitutum. glo.cõmuniter recepta in d.l.siue possidetis.C. de probat. Soc. consil.262. nu.8.lib.2.Licet per constitutum quælibet possessio transferretur, nihilominus si in donatione facto constituto, donatarius possessionem corporalem ceperit, post litem sibi motam viuo donante,diceretur attentare, vt coram Achille decisum de anno 1555.refert Veral.374.

112 † Hæc autem quæ de constituto tradita sunt vt possessionem omnem transferat, ita demum sint recipienda,si fieret pro præsente, & acceptante, ex quo diceretur sibi animo possessionem quæsiuisse,sed factum ad fauorem absentis, nihil sit ei profuturum,quo ad effectum possessionis,ante eius acceptationem, cũ sine animo possessio non quæreretur.l.seruus communis. §. j.ff. de acqui.possess.Alex.in l.quod meo.num.3.eo.tit.Deci.in regu. contractus.nu.20.& 22.Adeo vt si ante eius acceptationem res per alium occuparetur,futura esset frustratoria quælibet subsequens acceptatio, seu ratificatio ad effectum agendi de spolio, vt dicit Curt.Iun.consi.120.nume.3. Nam ante acceptationem adeo dicatur res integra,vt si constituens eam interim alteri traderet veram possessionem,eam transferret, non obstante priori constituto facto ad fauorem absentis.Soc.in l. j. §. si iusserim. colum.fina.ff.de acquirend.possess.Dec.in d.reg. contractus.numero 16.Curt.Iun.consi.55.colum.3.Tiraq.de constitu.par.3.limit.30.num.8.Idemq; futurum,notario stipulante,qui nec quæreret absenti possessionem ante eius ratificationem. Curt. Iun. in d.consi.120.num.quarto.Vesta. decis.329.Tiraq. ibidem. numero 59.vbi de hoc latissimè disseruit, velut in proprio tractatu, quem transcribere non sit instituti mei, sed ea tantum libare, quæ spolium contingunt.

113 † Non tamen constitutum in quolibet contractu adiectum operaretur effectum transferendi possessionem, cum inaniter adijceretur in simplici mandato aliave dispositione, seu contractu non principaliter disposito, aut congruo ad translationem possessionis.Alex.consi.82.num.12.lib.2.& consi.81.nume.10. lib.3.cum in hoc constituto potissimum sit attẽdendus animus, vt aliàs decisum in causa Bononien. de Pepulis pro D.Comite Romeo coram Oradino.Aeque inane futurum sit constitutum in alienatione rei emphyteuticæ sine consensu domini, ex qua cum ipse emphyteuta illico cadat ab omni eius iure, nec possit in alium quicquam trãsferre,vti decisum refert Guido Papæ decis.42.nu.2.Sit etiam frustratorium constitutum in instrumento nullo,aut simulato.Bal.in l.ex testamento.C. de fideicom. in l.non dubium.10.oppo.C.de legi.Alex.in l.quod meo. in fi.ff.de acquir.poss.And.de Neap.in l.j.§.is cui.ff.eo.tit.Afflic. decis.331. num.3.Vesta.decis.214.Paris.consi.54.num.31.lib.j. Hippoly.in rubri.de fideiusso.nu.352.cum & precarium,cæteraque in contractu nullo, aut simulato inserta pariter simulata censeantur, vt per Roma.consi.246.col.1.Paris.consi.59.num.32.lib.j.ne tra tione simulationis diceretur contrahens habuisse animũ trãsferendi possessionem, ut inquit Bar.in l.emptor.ff.de acqu.plur.arcen. Verum si eius animus tradendæ possessionis posset elici ex recessu à re constituta, seu alio extrinseco actu, intelligeretur translata possessio ex contractu, quãuis simulato, seu aliàs inuali.l.1.§.si vir.ff.de acquir.possess.vbi Alex.nu.6.Bal.in l.emptione.C.plus valere quod agi. Ex causa enim nulla, & inualida, licet non transferatur dominium, transferretur tamen possessio per constitutum. Alex.in l.quod meo.nu.11.Abb.consil.100.num.j.

114 lib.j.† Indeque fit, quòd constitutum adiectum abusiuæ inuestituræ feudi per annuli immissionem, seu bireti, veram transferat possessionem, quæ aliàs ex ea inuestitura non transferretur sine adiectione constituti, ut per Afflic.decis.199.num.11. Verum si constitutum insertum sit in reciproca conuentione conditionali de succedendo, erit habile ad transferendã quamlibet possessionem, vt purificata conditione, eius effectus retrocurrat, vt inquit Oldr.consi.139.col.3.versi.tertium. Et hæc de constituto dicta sufficiant, quo ad subiectam materiam spolij attinet, cum in cæteris latissimè suppleat Tiraq. in proprio tractatu.

Quamuis autem, vt dixi, hoc primum extremum (de quo agitur

115 in iudicio spolij) plenã egeat probatione.† (Qua requisita, non consueuerit regulariter deferri iuramentum suppletiuum, glo. in l.fin.verb.præsumptioni.ff.quod met.cau.Ias.in l.admonendi.1.lect.nume.106.ff.de iureiuran.) Nihilominus ex sententia ab omnibus fere recepta, si primum extremum fuerit per vnum testem semiplene probatum, deferri poterit id iuramentum tanquam in re modici ponderis, ex l.j.C.si de momen.possess.ad id notata per Bar.in d.l.admonendi.nu.55.& ibidem sequitur Ias.in 1.lec. nume.101.ac in 2.lect.nu.278.dicens in eo neminem contradicere, cum tamen contradixerit Imo.relatus per Felyn.in c.cum Ioannes.num.44.de fide instrumen. Sed cæteri indistincte conueniunt cum opin.Bar.vt Soc.in l.rem quæ nobis.q.7. versi.notabis.ff.de acquir.possess.Gemin.consi.147.col.fin.Anch.consi.248.col.3.Alex.consi.91.num.2.lib.5.& consi.103.nume.8.lib.7. Deci.consi.252.nu.2.Quod præcipuè verum esse dicant, si agens de spolio petierit in libello sibi ius & iustitiam ministrari, vt passim consueuit. Quod tamen iuramentum nec esse necessarium post legitimè examinatum & concludentem vnum testem, dicit Matthesilla.singul.2.in fi.cui soli dicat esse credendum in possessorio, iuxta opinionem eorum, qui arbitrati sunt, vnicum testem in hoc sufficere ad plenam probationem, quam communiter reijci mox dixi proprio loco. Ac propterea huius iuramenti delatio sit necessaria post vnicum testem, licet concludentem siuè deponentem.

Quod verò iam diximus probari possessionem ad effectũ primi extremi, ex sola fructuum collectione sibi locum vendicat

116 si proprio iure colligerentur, non autem iure familiaritatis, quæ ex varijs indicijs & coniecturis elicitur, vt ex vindemia facta de licentia possessoris, vnde potius concludatur eius possessio, qui licentiam dedisset, vt dicit Corn.consi.9.litt.Q.lib.4.& consi.315.litt.E.eo.lib.aut si soror ex vinea paterna quam pater habeat, poma fructus collegerit, præsertim si probaretur cæteros actus possessorios per fratrem solitos exerceri, vel sororem tanquam dotatam renunciasse bonis paternis ad commodum sui fratris, ut ibidem per Corn.qui etiam sentiat idem posse deduci ex collectione fructuum per maritum ex bonis uxoris, aut si socius siue cohæres integros fructus rei cõmunis collegisset, ex quo censeretur aliorum portionem ad eorum cõmodum iure familiaritatis percepisse.l.communis seruus.& ibi Bar.ff.de acquir.possess.Alex.in l.qui iure.eo.ti.Rocc.de Curte in tracta.iurispat.§.cõpetens.nu.36.ac ex plerisq; alijs signis & indicijs elicitur ius familiaritatis, de quibus per Angel.& Roma.in d.l.qui iure.Corn.consi.63.litt.F.lib.4.Soc.consi.131.in princip.lib.j.Paris.consi.99.num.5.lib.4.latè Ripa in c.cum ecclesiam.num.49.de caus.possess.

117 & propri.† Dotalis autem rei possessio post uiri obitum non illico reuertitur ad uxorem, sed eius noua apprehẽsione opus sit. l.cum hæredes.ff.de acquir.posses.Deci.consi.671.nu.6. Ex quo nec posset antea per eam efficaciter de spolio agi, defectu primi extremi: uerum si possessio bonorum sibi hypothecatorum pro dote ad uxorem uacua deuenisset, vtique posset eorum possessionem retinere, uiro mortuo, ratione suæ dotis, nec aliàs nouã possessionẽ iure caperet nisi uirtute pacti, seu iudiciariæ authoritatis.Bar.in l.si filio.la.j.ff.solut.matr.Bal.in l.pen.C.de non numer.pecu.Deci.d.consi.671.in fi.

118 † Neque possessio requisita diceretur ad hũc effectum plenè probata, ex sola aditione hæreditatis animo facta, nisi etiam possessio ipsarum rerum corporalium apprehenderetur, quæ nec aliàs etiam in suo hærede diceretur de iure continuata.l.cũ hæredes.ff.de acquir.possess.Bal.in authen.defuncto.nume.6.C.ad Tertul.gl.in l.cum duobus.ff.idem respondet.ff.pro socio.& in l.fin.C.de sacrosan.eccle.in l.j.in fin.C.de appella.& in l.cum antiquioribus.col.6.uersi.10.C.de iure delib.Ias.in l.si sorori.colum.fin.eod.tit.& in l.in suis.nu.30.ff.de libe.& posthu.vbi Alex. dicit communem.Afflic.decis.167.nu.3.Paris.consi.j.num.160. lib.j.

lib.j.Achilles de caus.possess.decis. fin. nisi per colonum continuaretur (vt mox dicam) Guido Papæ decis.355.seu si ad fauorem defuncti alter fecerit cõstitutum pro eo & eius hæredibus, in quem casum hæredes non egerent noua apprehensione, vt per Paris.consil.vlt.num.3. lib.4.Alex. & Soc.in l.qui vniuersas. §.per colonum.ff.de acquiren.posses.ad quos tamen nullatenus transiret aliquis effectus cõstituti,nisi in eo fieret hæredum expressa mentio.l.cum precario.ff.de preca.Alexand.consi.153.li-

119 bro 6. † Vt nec si statuto caueretur,quòd mortuo testatore statim possessio censeretur in hæredem continuari, deduceretur aliqua possessio restituibilis,vt inquit Bald.in d.Authen.defuncto.& Alex.consi.37.num.4.lib.j.& consi.163.num.6. lib.6. Afflict.decis.299.num.14.Quamuis Soc.in l.rem quæ nobis.q.5.in fin.ff.de acquiren.possess. ex tempore videatur aliquatenus contradicere,non tamen in hoc eius opin. attendenda, cum isthæc ficta possessio statutaria appelletur ciuilissima sine aliquo effectu remedij restitutorij, nisi tamẽ post obitum possidentis eius rei possessio remãsisset vacua,quo casu talis ficta possessio obtineret effectum restitutorium in iudicio spolij.Abb.in c.2.de cõsuetu.Ias.in d.l.si sorori.col.fi.de iur.deliber.Alex.consi.85.lib.3. Paris.d.consi.j.num.158.siue aliàs,vt dixi 1. lib. Ac fuit dubium vtrinque latè in Rota discussum in causa Placen. castri Sarmati sub die 3. Decembris 1543. An ficta possessio hæredis vniuersalis impediret hæredem rei particularis, quin posset illius possessionem ex se capere sine vitio,vt in ea refert Puteus,& Mohe.de

120 cis.302.† Nec tamen ea ficta possessio quicquam operaretur in successione rerum feudalium,in quibus nulla sit possessionis cõtinuatio,per Ias.in d.l.si sorori.ad fin.& consi.147.lib.2.cum cæteris relatis per Paris.in d.consi.j.num.160.vt si ex aliquo decreto castrum continuaretur in hæredem,ex quo sit separatum ab alijs ciuitatibus,& nulla sit eius inuestitura, cõtinuaretur etiam iurisdictio,sed non merum vel mixtum imperium, vt decisum refert Pute.decis.319.lib.2.Neque subrogato per Papam in iure defuncti etiam quo ad possessionem censeretur tributa ac continuata possessio, nisi insererentur adeo prægnantes clausulæ, quæ continuationem inferrent, de quibus in decis.64. in no. vt per Mohed.decis.87.328.& si Guido Papæ decis.355.624.in prin. dixerit, successori in beneficio canonicè possessionem quæri absque apprehensione.

121 † Fũdum verò possidens censebitur æque possidere omne id quod ipsi fundo per alluuionem accreuerit, absq; actuali apprehensione illius partis,quæ adeo inuisibili quodam augmẽto ipsi fundo connectitur,vt vnum & idem corpus esse credatur.glos. in l.in agris.ff.de acquiren.rerum domi.& in §.præterea.Institu. de rerum diuisi.nam qui integri corporis partem possidet, totũ integraliter possidere intelligatur.l.3.ff.de acquiren. poss. l.eum qui ædes.ff.de vsucap.& qui fundi possessionem ceperit, omnes partes ipsi fundo adiacentes possidere dicatur. l. vulgaris. ff. de furt.Ang.in l.licet.C.de acquiren.possess.Alex.consi.54.num.3. lib.5.sed non idem futurum in insula,quæ sit fundi propinquioris,iuxta l.adeo.§ insula. & in l.insula. ff. de acquir. rerum domi. cum uelut ab agro distincta non dicatur eius pars, nec per cõsequens eius possessio quæsita sine effectuali adeptione, atque ingressu animo possidendi. Barto. in tracta. Tyberia.§.acquiritur. Bal.in rubr.de rerum diuisi.col.8.Ias.in d.l.3.3.notab. Cassad. de acquir.rerum domi.cum alijs de quibus per Curti.Senio. consil. 72.nu.9.versi.ad aliud motiuum.

122 † Possessio tamen agri diceretur cõtinuata vsque ad spolium, licet aliqua vtilis eius inundatio aut breui tempore permansura interim successisset,ex qua non deficiat prior possessio,sed nihilominus dicitur continuari. Ias.in l.3.§.Labeo. nume. 7. ff. de acquir.possess.ex vera autem ac diu permanẽte agri inundatione,possessio quælibet tam ciuilis quàm naturalis deperderetur. l.adeo.§ insula.in fi.ff.de acquir.rer.domi.l.cum vnus.§.fin.ff.de bon.aucto.iudi.possi.l.si ager.& ibi Bar.quib.mo.vsusfruct.amitta.Bal.in tracta.de præscrip.3.par.vlt.par.nu.9.Ias.in d.§. Labeo. nu.2.si tamen diu fuerit derelicta, verũ si possidens fuerit in cõtinuis præparamentis & operibus ad effectum desiccãdi talem inundationem,demum cessante,censebitur saltim ciuilem possessionem continuasse semper animo retentam, ad eius instar qui ab hostibus expulsus, semper fuerit in præparamentis recuperandæ possessionis, ex nota.per Bart. in l.tertia.§.cum igitur. ff.de vi,& vi arma.per Ias.in d.§. Labeo.num. 10. vbi latè Socin. colum.secunda,& latius dicã proprio loco in l.si quis ad se fundum.C.ad l.Iul.de vi.

123 † Ex traditione clauium præuio robore tituli, totius rei præsentis possessio simul tradita censeretur,secundum Bart. relatũ per Ias.in l.j.nu.91.ff.de acquir.possess.Idq́ue sufficere ad probationem primi extremi dixit Afflic.decis.299.& Abb.in c.2.nu.7. de consuet.dicens id verum,ne dum si res sit præsens, verum & si esset proxima,licet non in conspectu, idemq́ue dicit Alex.in d.l.j.num.34.(licet ibidem Roma. nu.30. in hoc contradixerit) nisi tamẽ tempore traditionis illarum clauium alter quisquam rem ipsam possideret:nam cum possessio non possit esse penes duos insolidum,nec pariter clauium traditio posset operari effectum possessorium alio possidente. Rota in antiq. decis. 717. Soc.consi.131.num.8.lib.j.Sed sicuti clauium receptio in prædictis casibus facit eum possessorem qui nõ possidebat,pariter induceret possessionis amissionem, si reciperentur per eum qui possideret,si eo præsente caperetur per alium possessio cũ clausura & apertura ostii clauibus traditis primo possessori, vt fuit decisum coram Lancillotto in causa Romana domorum 18. Iunij. 1558. fuisse tamen dubitatum in Curia refert Ias. in d.l.j. nu.92.An per traditionem clauiũ ecclesiæ transferatur insimul possessio prælaturæ vel beneficij, de quo ibi videatur.Poterit tamen penes alium clauibus existentibus ad effectum custodiæ, alteri quæri possessio rei clausæ, per traditionem anuli ostij domus seu ecclesiæ per eum factam, qui tradendæ possessionis haberet potestatem,vt per Io.And. in regul. beneficium. Oldrad. consi.109.col.j.Soc.in d.consil.131. Rot. in antiq.decis.153.Tradens enim anulum ecclesiæ tanquam rei partem,eius integram possessionem transferat.l.j.§.si iusserim.l.quod meo.§. si venditorem.ff.de acquir. possess. Adeo vt effectus possessionis etiam ad non capta porrigatur,ex not.per Innoc.in c.transmissæ.& c. in literis.de restit.spoli.Neque talis acquisitio impediatur ex rei custodia penes alium existente, quamuis impediretur per alterius veram possessionem integralem, eiusq́ue anuli traditio ad possessa per neminem trahi possit,& sic ad rem vacãtem,ex no. in d.c.transmissæ.& per Bisignet.d.decis.8.de resti.spolia.quæ sit eadem cum decis. 153.in antiq. Ad hoc nota. per alios Dominos de Rota in causa Vlixbon.de qua Achilles in decis.j. & 3.de resti.spolia.in qua dictum,quod si executor accedens ad fundũ pro possessione alicui tradẽda,repererit illum clausum,alio ibi permanente,nec de eius animo possidendi constaret,vacans præsumeretur possessio,ex quo diceretur possessio per executorẽ tributa ex anulo ostij,seu pugillo terræ tradito,ex dictis in d decis. 8.& 153.& 302.Felyn.in c.cum aliquibus.nu.5. de re iudi. Socin. consilio 131.versi. amplia.lib.j.Quinimmo in secunda instantia eiusdem causæ decisum fuit,idem fore si pars præsente tantum executore ex seipsa sumpserit anulum aut terrã, vt ibidem per Achillem: An autem oculariter tantum & per aspectum possit tradi possessio per executorem,latè tradit Felv. in d. c.cum aliquibus.Ias.in l.j.num.96.& seq.ff.de acquir.poss.Ripa in tracta.pestis nume.101. & 192.Ac quemadmodum dixi clauibus simpliciter traditis possessionem domus censeri traditam, ita pariter cum ea transibit possessio aliarum rerum in domo existentium.l.clauibus.ff.de contrahen.empti.l.si ergo.§.dotis.ff de iur.doti.l.quod meo.§ si venditæ.ff.de acq.poss.Bald.in l.de his.C. de furt. Ang. in l.qui vniuersas.in prin.de acquir.posses.Ias.in l.j.nu.92. eo.tit. Soc.d.consi.131.num.2.Nisi fuisset specificè petita immissio in possessionem domus,ex qua quidem petitione regularetur immissio domus,nec cæterarum rerum possessio quæsita censeretur deficiente animo in primis requisito ad quærendam possessionem, ut ibidem dicit Soc.num.9.

124 † Per colonum etiam dicitur adeo retineri possessio tam ciuilis quàm naturalis,vt sit sufficiẽs ad probationem primi extremi,licet colonus ab eo fundo abesset, ut est in quolibet alio nomine alterius possidente.l.si colonus.ff.de acquir.posses.Bart.in l.j.§.non autem.ff.de vi,& vi arma Abb. in c.olim.nu 11. versi.3. casu.de restitu. spolia. Quòd multo magis verum futurum si in eo fundo permaneret,nisi per alium ibi vinctus detineretur, ad effectum ut pro eo possideret, ex quo primus possidens amitteret vtranque possessionem huic secundo quæsitam per detentũ in vinculis,qui pro seruo reputaretur.l.2.ff.de libero ho mi. exhiben.glo.in d.l.j.§.pen.Bar.qui supra,Signoro.consi.75. nu.24. Milis verb.possidens per colonum.Ac pariter dominus possessionem amitteret,si ipsum accedentem ad fundum colonus nõ admiserit.l.colonus.l.cum fundum ff.de vi,& vi arma. Barto.in l.malè agitur.C.de præscrip.30.anno. Deci. consi.400.nume.9. cum ex eo timere videretur se posse repelli nisi illico possessionem recuperaret.l.fi.versic.è contra.& ibi Bar.ff.de preca.Alex. in l.si quis rem.ff.de acquir.posses.& in l.peregrè.§.quibus.nu.5. eo.tit. vbi tamen nondum fuisset deuentum ad extrinsecũ actũ recusationis animo retentum, ex quo non occupari, sed conturbari dicatur possessio,ut ibidem per Alex. Cuius tamen possessionis amissio inferatur si insistens in fundo dixerit verò possessori regredienti,nolo te ingredi, illeq́ue recesserit,ex quo diceretur dubitare se posse repelli.l.clam possidere. §. qui ad nundinas.ff.de acquir.posses.Alex.consi.133. nu.7. lib.j. Sed si colonus sibi commissam possessionem deseruerit animo tradendi eam alteri, non propterea deperderetur possessio per eum cuius nomine detineretur, nisi cum effectu alter possessionem occupasset.l.3.§.quod si seruus.ff.de acquir.posses.l.fin.C.eo.tit.Quæ quidem leges licet videantur inuicem contrariæ,tamen ita concordari ac cõmuniter intelligi & practicari dicit Aegid. decis.104. recepta in hoc opinione Io.And.de qua ibi per eum,ex sola aũt desertione coloni tunc demum possessio per dominum amitteretur,si ita desertam diutius recuperare neglexisset, ex quo & ipse eam deserere censeretur,vt ibidem Aegid.& Abb.in capit. olim.nu.11.versi.quarto casu.de restitu.spolia.Per proditionem

verò

verò coloni, si alter possessionem inuaserit, poterit vtique dominus velut propria possessione deiectus illam incōtinenti recuperare, vt ibidem dicit Abb. versi. secundo casu. verum si id sciens, illam recuperare non curauerit metu repulsionis, omnē possessionem amitteret: sed non idem futurum, si esset ignarus, in quo nō posset cadere aliqua suspicio repulsionis, aut animus possessionis amittendæ. l. per colonum. C. de agrico. & censi. lib. 11. Milis verb. possidens per colonum.

125 † Quod verò dictum est, per coloni traditionem alteri factam, possessionem in illū trāsferri, & dominum priuari, eo casu verum sit, si effectualis, & vera traditio successerit, & nō ficta, vti esset si ab illo colonus rem dolo conduxerit, possessionem nullam transferret: nam licet regulariter in locantem transferatur possessio, in hoc tamen non idem futurum. l. quamuis. §. j. ff. de acquir. possess. Bal. in l. j. versic. quæro nunquid. C. commu. de vsucap. Deci. consil. 400. versic. 3. quod communiter seruari dicit Alex. in l. 3. §. in amittēda. nu. 6. ff. de acquir. possess. & Milis qui supra. Idemque futurum, ne dominus possessionem amittat ex ficta traditione coloni constituentis se alterius nomine possidere, ex qua prior possessor sua possessione non priuaretur. Bal. in l. Pomponius. in fin. ff. quibus mo. vsusfruct. amitt. Deci. d. consi. 400. cum possessio ficta non possit transire per constitutum ęque fictum, & ideo non operetur in possessione quæ fictione statuti in hæredem transit sine aliqua facti apprehensione, quę possessio appelletur ciuilissima, velut ex dispositione statuti aut legis inducta, vt per Ias. in l. j. nume. 72. ff. de acquir. hæred. & dixit Pute. decis. 387. lib. j. Verum si non dolo colonus id faceret, sed vt propriis rebus consuleret, videns aliquem qui illum eiecisset è domo fundi, paratum ad eijciendum à possessione fundi, quam ne amitteret sibi cauit conducēdo ab eo fundum, quo casu deperderetur possessio per primum, vt dicit Pute. in decis. 129. lib. 2. Nec ęquè id sibi locū vendicaret in vassallis, cæterisque subditis recipientibus aliquem ad ipsius castri possessionem, ex quo non diceretur ei tributa vera possessio ad præiudicium verè possidentis, licet secus esset, si castrum esset omni possessore vacuum, vt per Aegid. decis. 669. ex nota. per Imo. in c. cum venissent. de restitu. in integr. & in c. cū olim. il 3. de restitu. spoliat. Sed quid si constituerent se alterius nomine tenere quasi possessionem iurisdictionis, mox dicam.

126 † Colono verò defuncto retineretur per dominū ciuilis possessio, amittenda tandem per eum si diutissime fuerit negligens in recuperatione naturalis possessionis, ī qua ciuilis fundata deperdatur per longęuam negligentiam. Alex. in l. si de eo. §. si fortè. in prin. ff. de acquir. possess. Abb. in c. cum olim. il j. nume. 12. de restitu. spolia. quòd si colonus è possessione deijceretur, seu alter possidens, dominus amitteret quamlibet possessionem. l. j. §. quod seruus. ff. de vi, & vi arma. Abb. in d. c. cum olim. versi. primo casu. & in consi. 100. dub. j. lib. j. Afflic. decis. 325. nu. 3. Deci. consi. 103. versic. sed tamen. secus si eijcerentur incisores lignorum, vel similes operarii missi à domino, cui eorum eiectio nō adimeret possessionem. Corn. consi. 91. lit. V. lib. 4. quòd si colonus domino petenti possessionem, tradere recusauerit, seu solitam ac debitam pensionem persoluere, eo animo vt ei possessionem adimeret, dominus possessionem amitteret, sed non idē si colonus recusandi causam habuisset. d. l. colonus. §. fin. Bal. in d. l. Pomponius. nume. 2. de acqui. possess. si autem alteri, inscio domino pensionem solueret, non quæreretur recipienti possessio, illęsa remanens penes dominum. Abb. cōsi. 23. num. 2. lib. 2. Ac similiter ciuilem retineret dominus, licet colonus naturaliter pro eo possidens, ac in fundo persistens agitaret tantum animo se nolle pro domino possidere, cum nihilominus penes eū naturalis remaneret ad beneficiū ipsiusmet domini. gl. in l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. possess. Bar. in l. quod meo. nume. 2. eo. tit. Milis verb. possidens per colonum. in fi.

127 † E conuerso autem defuncto domino dum per colonū possideret, si per colonum fuerit continuata possessio pro hæredibus domini illam eis quærit absque alia noua apprehensione, vt per Alex. in l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acqui. possess. Bal. in l. fin. num. 42. versi. 6. opponendo. C. de edict. diui. Paris. consil. 252. nume. 4. lib. 4. dicens ibidem nume. 3. quod & qui retinebat vsumfructum nomine defuncti, si persistat in eadem detentatione nomine heredum, pro eis possessionem continuat, de qua Afflic. decis. 167. nume. 5. & decis. 325. nu. 3. Pute. de cau. possess. decis. 26. 17. Achil. eo. tit. decis. fin. nisi colonus alium possessionem prius ingressum in verum possessorem recognouisset, ex quo diceretur ei possessio quæsita, sed nō idem futurum si antea pensionem hæredi persoluisset. Alex. in d. l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. possess. Bar. in l. j. §. non autem. ff. de vi, & vi arma. qua solutione prius hæredi facta, non sit ipsi hæredi præiudicialis subsecuta alterius recognitio, sed si illi recognito etiam pensionem soluisset, hærede sciente & non contradicente, secus fore dicant Corn. consi. 6. litt. C. lib. 3. Afflict. d. decis. 325. col. 2. Hæredi autem quæreretur possessio absque alia apprehensione aut recognitione, si defunctus infans, seu aliàs ignorans, possideret dū viueret corpore & animo alieno, vt puta infans p tutorem. l. j. §. adipiscimur. in fi. ff. de acquir. poss. vbi Ias. num. 17. & in l. potuit. nume. 25. C. de iur. deli. quo casu per eius obitū nō alteraretur possessio, sed remaneret in hæreditate specialiter contra id quod regulare est, in l. j. §. Sceuola. ff. si quis omissa caus. & concludit Ange. in d. §. quod per colonum. quem ibi sequuntur Roma. Imo & Alex. j. nota. & latè de hoc discussum in causa Vrbeuetana castrorum coram Seraphino de anno 1568. Sed in eo quod dixi, per solum tutorem quæri infanti qui omni sensu careat non propterea possessionem quæri per matrem cui de iure fuerit tutela delata ex Authen. matri & auiæ. nisi etiam doceretur tutelam ita per se legitimè captam eo iure cum potuisset illam alio iure capere, & possessionem non quærere, ut dictum in causa Romana domus coram Palleoto. 5. Iunij. 1558. refert Verallus decis. 15.

128 † Nemini quæreretur possessio alterius nomine capta p aliū, qui non sit eius seruus, filius, tutor, aut procurator, & eius generis alii, de quibus in l. j. ff. de acquir. possess. nisi tamen post captā possessionem per alium, eius ratificatio subsequatur, quo pacto posset etiā simplex negotiorum gestor alteri possessionē quærere ratificatam. l. communis seruus. §. j. ff. de acquiren. possess. l. si ego. ff. de nego. gest. Alex. in l. quod meo. nu. 12. de acquir. poss. quàm tamen ratificari oporteat priusquam talis possessio fuerit per alium occupata, neque aliàs posset re non integra ratificari, nec is agere de spolio cuius nomine fuisset possessio capta, sed non quæsita ante ratificationē. Bald. in l. obseruare. nu. 2. & seq. ff. de offic. procon. Abb. in c. cum venissent. nu. 6. de restitu. spol. Corn. consi. 190. lit. G. lib. j. Deci. consi. 226. nu. 8. consi. 247. nu. 5. consi. 460. in fin. & in reg. contract. nu. 20. & in regu. semper. nume. 9. Afflic. decis. 300. nu. 2. Rota in no. decis. 150. Quam ad hoc notant Alex. in l. quod meo. nu. 5. ff. de acquir. poss. Corn. consi. 110. col. 2. lib. j. Corn. consi. 110. lit. M. & consi. 173. col. pen. libr. 2. Sarn. in regu. de triennia. quæst. 69. nu. 2. aut si per negotiorum gestorem specificè decisum dicit Achil. decis. 2. de resti. spol. Cum ratificatio possessionis per alium cuiusquam nomine captæ requirat adeo rem in eodem statu permanentem, vt tunc posset in integro quæri possessio. l. bonorum. ff. rem rat. habe. Bald. in l. fi. C. ad Macedo. Areti. consi. 95. in fi. Paul. cōsi. 195. nu. 3. libr. 2. Alex. consi. 78. nu. 17. & consi. 81. nu. 5. lib. 5. Afflic. decis. 335. nume. 12. Propterea que non possit suum naturalem effectum operari, si interim ante ratificationem exoriretur aliquod iuris impedimētum, aut aliqua inhabilitas, aut incapacitas personæ ipsius ratificantis, vt per Bald. in l. si feriatis. versi. item quia. ff. de feriis. Milis verb. ratificatio. col. 3. Idemque futurum si ab initio tempore possessionis per alium eius nomine captæ ratificans fuisset inhabilis ex hæresi seu aliàs. Quibus impedimentis semotis, ratificatio eliceretur saltim tacitè ex mandato subsecuto sine clausula ratihabitionis, quæ nihilominus comprehensa censeretur. l. Iulianus. ff. qui satisda. cogan. vbi per Ias. nu. 3. Alex. consi. 146. colum. 3. lib. 5. Curt. Iun. consi. 63. num. 6. & dicit Pute. in decis. 12. 34. de resti. spolia.

129 † Nec censebitur cuiquam vniuersitati per priuatas personas quæsita possessio, nisi fuisset per eas vniuersaliter capta, consilio ad id de more conuocato ad effectum vt posset vniuersali nomine agitari iudicium spolij, cum ex singulorum facto seu vsu non inferatur vniuersalis possessio, sed particularis. l. j. §. vniuersitatis. vbi Paul. de Cast. ff. de reru diuisio. & in l. qui iure. ff. de acq. possess. latè Corn. consi. 130. col. fi. lib. j. & consi. 46. lib. 3. & cōsil. 63. litt. C. lib. 4. vt in pascuatione priuatorum refert Puteus decisum in causa Arnulforum castri. 8. Iunij. 1541. Verum si esset particulare exercitium alicuius rei ad vniuersitatem spectantis, licet ex singulorum vsu momentaneo non quæreretur possessio vniuersitati, ex vsu tamen priuato habente tractum successiuum & continuatum possessio in vniuersitatem transiret, cum & ex eo vsu priuatorum diutino & continuato ad pœnam incursam vniuersitas obligaretur, quamuis non fuisset consilium conuocatum aut adhibita cętera requisita in actu momentaneo: Nam ex longa patientia continuati actus inducatur ipsius vniuersitatis ratificatio, quæ non induceretur per actum momento expeditum, ut per glo. & Bar. in l. aut facta. §. j. ff. de pœn. Felyn. in c. ij. omnes. nu. 10. de constitu. & in c. dilectus. nu. 12. de simo. Anch. consi. 158. nu. 12. Deci. consi. 486. in fi. Paris. consi. 21. nume. 33. lib. 4. Afflic. decis. 376. num. 3. & sequitur Rota, testibus Mohed. decis. 125. & Crescen. decis. 89.

130 † Is etiam pro legitimo possessore ad effectum huius canonis reputaretur, qui ex iudicis mandato de ingredienda possessione ad locum deuenisset, fuerit in eo actu sui ingressus ab alio impeditus, & nihilominus pro possessore haberetur ex dolo aduersarii. l. quamuis. C. de bo. autho. iudi. possi. quam vt singularem ad hoc notant Bald. in l. si postquam. C. vt in poss. legato. Alex. in l. 3. num. 16. ff. de acquir. possess. Ias. in l. j. num. 3. ff. eo. tit. Afflic. decis. 302. num. j. cum aliàs ex iudicis adiudicatione per iudicem simpliciter facta absque mandato de immittendo seu corporea traditione, possessionis effectus non oriretur. l. de re iudi. mirum. ff. de pigno. actio. & no. in cap. cum aliquibus. de re iudi. Anchar. consi. 353. nu. 3.

131 † Incertæ autem rei possessio non posset dici cuiquam quæsita,

sita, si alicui traderetur rata seu pars, quàm qui asseruerit se habere in certo fundo, seu aliquid iuris, ex eo actu nulla oriretur vera traditio, nec per consequens vera possessio, tanquam rei ambigua. l. 3. in fi. princ. l. locus. ff. de acquiren. possess. Corn. cōsi. 110. lit. M. lib. secundo.

132 † Ciuilis possessio animo retenta (de qua iam dixi) non propterea cēseretur amissa, quòd ita possidens per plurimos annos ad fundum non accesserit ex causa extrinseca præpeditus, vt si fuisset aliqua iusta causa detentus, vt accedere ad fundum rationabiliter pertimuerit: quinimmo & si in eodem statu decesserit, censeretur in eadem possessione vsque ad obitum cōtinuasse, cum semper interim ei de iure licuerit naturalem recuperare: Nec ei nulla negligentia impingi posset, ex qua oriri soleat ciuilis possessionis amissio, vt dicunt Bald. in l. fin. C. de his qui à non domi. Corne. consi. 56. litt. L. lib. secundo. Soc. consil. 122. nume. 12. libro quarto, & dicam congruentius in exceptionibus, vbi vide.

133 † Continuari pariter diceretur per commendatarium possessio bonorum ecclesiæ, si post obtentam à Sede Apostolica erectionem præpositurę cum dismembratione bonorum cōmendæ, obtinuerit sibi illam præposituram conferri, ex quo continuaretur eorundem bonorum possessio, non obstante præcedēti dismembratione, essetque restituendus, si interim fuisset his bonis ab aliquo spoliatus, vti decisum refert Vesta. decis. 237. in fi. In eoque etiam sufficerent actus possessorij post talē dismembrationem gesti per eius agentes, absque preuio mandato minime requisito in continuatione possessionis, licet titulo mutato, vt ibidē per Vesta. quamuis ī prima adeptione possessionis de mandato doceri oporteat. l. j. §. per procuratorem. ff. de acquir. possess. dicit ibidem Vesta. in decis. 97. sed mandatum generale sufficeret, vt per Ias. in d. §. per procuratorem. 2. nota. Nā & qui continuandi animo sub prætextu retentionis possessionem ceperit, eam de nouo quærit, & si nullam eatenus habuisset, vt cōmuniter Bar. & alii in l. 3. in prin. ff. de acquir. possess. & ibidem testatur Ias. nume. 26. reprobata glo. & in l. sequitur. §. item Labeo. & l. quod vulgo. ff. pro empt. cum & nouam acquisitionem operetur, id quod factum fuerit ad continuandum & conseruandū. l. 2. C. commun. vtri. iudi. cum aliis, de quibus per Alexand. cons. 146. num. 10. lib. 5.

134 † Quę quidem possessionis continuatio vsque ad diem spolij præsumatur in eo qui probauerit se interdum de præterito possedisse, cum de præterito in præsens præsumi cōsueuerit Abb. in c. cum ad sedem. num. 15. de restit. spoliat. Alex. consil. 30. nume. 1. lib. 2. Balb. in l. Celsus vltima par. num. 6. de vsucap. ex qua præsumptiua probatione in hoc deduci primum exrremum superius latè dixi.

135 † Eademque præsumptio eundem effectum operaretur extra materiam spolii, in vsucapione & præscriptione, nam possessio defuncti qui probaretur quondam possedisse, præsumeretur cōtinuata vsque ad obitum, vt dicunt ibidem Abb. & Balb. sed tamen cessaret talis præsumptio, remanens sine aliquo iuris effectu, vbi in aliqua lege requireretur expresè probatio possessionis certo tempore obitus, vt requiritur in l. fina. C. de edic. diui Adri. toll. In quem casum dicatur id pro forma requiri, nec in ea sat sit præsumptiuam probationem deduci, sed vera possessione opus sit, vt dicit ibi Bar. versi. si verò probat titulum. cuius dictum intelligitur per Balb. in d. l. Celsus. verum esse quando è cōtra probaretur alium possedisse post tempus primę possessionis, vnde eliceretur interruptio continuationis. Propterea q; dicat requiri arctiorem probationem possessionis de tempore mortis, cum tamē ibi Bar. simpliciter dicat hæredem nullatenus immittendum in possessionem si dubitaretur, An testator tempore obitus possideret, ex quo probatio possessionis tēpore mortis à lege requisita formā respiciat. Adeo vt ex hoc Domini de Rota interdum fuerint ancipites, dum disputaretur causa Sarsinatēsis comitatus, in quo videnda erit eorum resolutio, ad quā veluti solidam me remitto, ac ad ea quæ ponit Ripa in c. cum ecclesia. nume. vigesimotertio, de caus. poss. & propriè ne egrediar materiam spolij.

136 † Censebitur possessio effectualiter quæsita, ac in spolio restituibilis, licet tributa per superiorem sub ea cōditione, quatenus de iure deberetur, quæ tāquam omnino tacitè subintellecta minimè impediat possessionis adeptionem, nec habeat naturā suspensiuam, sed tantum resolutiuam in contrarium euētum: nā conditiones quæ tacitè insunt, non suspēdunt, sed resoluūt. l. cōditiones, quæ extrinsecus. ff. de cond. & demonst. Ias. in l. Gallus. §. quidam rectè. num. 6. ff. de libe. & posthu. Abb. in c. si. num. 11. de præscrip. vbi Fely. num. 24. & in c. 2. nu. 6. de rescrip. Dec. cōsi. secundo, num. 4. Bisigne. de concess. præben. decis. 9. Staphi. de lit. Aposto. fol. 114. col. j. cum aliàs adeptus possessionem sub cōditione omnino suspensiua minimè iuuaretur præsidio spolij, velut cessante puritate primi extremi. c. olim. de resti. spolia. l. q absenti. ff. de acquir. possess. Corset. de spol. 23. fallen. Sunt & aliæ plerę que species probandę possessionis ad hunc effectum primi extremi, quarum plurimas deduxisse sat sit, ac alias ponant gl. & Docto. in l. possideri. in prin. ff. de acquir. possess. Bald. in c. j. quid sit inuestitura. Abb. in c. 2. de consuetu. Ex quibus possit ad cæterarum ptobationum veram notionem deueniri. Et hæc de primo extremo possessorij rerum profanarum & corporalium dicta sint, vt iam ad probationes requisitas in beneficialibus & in corporeis conscendamus.

De colore tituli & probationibus in Spolio beneficiali. Cap. XV.

137 SVo † ordine subnectendæ sunt probationes possessionis in beneficialibus requisitæ ad effectum spolij, secūdum distinctionem initio propositā. Nam beneficialia sicuti dignitate plurimum antecellunt secularia, ita pariter exactiorem alicuius boni iuris colorem probatum postulent, ne aliàs cōtingeret iudicialiter confoueri vitiosum ingressum beneficij interdum per artes occupati contra c. j. de eo qui mitt. in possess. & dicit Gemin. consil. 147. col. 2. Propterea que in beneficialibus agens de spolio nō ita simpliciter probaturus sit primum extremum sicut in profanis, in quibus non attendatur vitium possessionis, sed prædo restituendus. c. in litteris. de restitu. spolia. verū possessio in beneficialibus deducenda cum titulo saltim colorato. Nam & si in his ex sola possessione inferatur præsumptus titulus. c. si à sede. de prēb. in 6. Rota in antiq. decis. 577. col. 2. Non tamen ex ea sola probatione possessionis oriretur effectus restitutionis in spolio, cum ad beneficium restitui nequeat carens omni canonica institutione, de stylo saltim deriuanda ex coloratione iusti ingressus. c. j. de regu. iuris. in 6. c. ex frequentibus. de institu. glos. in clem. j. de cau. possess. & propri. vbi latè per Imol. col. 16. Inno. in d. c. in litteris. Oldr. consi. j. col. 3. Aegid. decis. 49. Rota in not. decis. 14. 253. 393. 439. & in antiq. decis. 99. & 673. Sarnen. in regu. de anna. quæst. 57. nume. 6. Cassad. de restit. spol. decis. j. num. 8. & decis. 4. nu. 7. & de sequestr. posses. decis. 4. nu. 6. Staphi. de litte. Apost. fol. 177. quod passim recipiatur, post habita opi. Cardin. in clemen. j. quæst. 10. de iudi. & Abb. in c. accepta. 1. notab. de restitu. spoliat. & in c. conquerente. num. 4. de testib. cum ipsemet Abb. in d. c. in litteris. nume. 15. & 25. versi. quarta opinio. fateatur hanc esse communem opin. nam & si agens de spolio non teneatur titulum exactè probare, tenebitur tamen possessionem pristinam iustificare ex aliquo colore tituli. Idq; recipi à stylo curiæ dicāt Anto. in d. c. in litteris. col. 6. Imo. in d. clem. j. col. 15. Rota in no. decis. 257. & 393. colu. 2. Puteus decis. 137. lib. j. Attamen non sit opus exacta pbatione veri tituli, neq; eius intrinseci valoris, sed sufficiat forma quædā extrinseca sui facie valida, vt per Inno. in c. ex parte. de restitu. spoliat. Anto. in d. c. in litteris. Lapus alleg. 30. versi. vlt. vt ī eo sat sit verisimiliter cessare possidentis calumniā, quæ ex tali colore diluitur. Aegid. decis. 455. Soc. consi. 13. nume. 25. lib. 4. Quicunque igitur aliquo tituli colore beneficium possidens, non potest impunè ab eius possessione spoliari, sed eiectus omnino sit restituendus. cap. licet episcopus. de præb. in 6. Gemi. consi. 147. col. 2.

138 † Qui tamen color non requiritur si ageretur de spolio pensionis, in qua sufficeret sola quasi possessio, ex qua deberetur restitutio ad eundem pristinum statum perceptionis, vt per Cass. de rescrip. decis. 11. num. 8. Mohed. decis. 153. Guido Papæ decis. 629. colu. 6. qui dicit illam quasi possessionem verificari ex parte agētis, licèt à successore in beneficio nunquam exegisset, cum ius exigendi fundatum in ipso actore non alteretur ex variatione personæ, vt ibidem dicit colum. secunda, cuius meminit etiā Gigas in trac. pensio. quæst. 47. nume. 10. latè differens super hac coloratione in pensionibus.

Is autem color tituli beneficialis multipliciter deduci possit, vel ex ipsamet facie possessionis, vel ex eisdem litteris, quarum virtute fuisset capta possessio, aut ex sententia, seu probatione p testes, vel per confessionem, aut diuturnum temporis curriculum, vt inferius subijciam.

139 † Nam possesio authoritate superioris capta, siue de eius scientia cum patientia censebitur colorata ad effectū spolii de quo agitur, ex vrgenti præsumptione bonitatis, & diligentiæ adhibitæ per superiorem, vt per Inno. in ca. in litteris. vbi Anto. col. 4. de restitu. spolia. dicens idem futurum si fuisset simpliciter per superiorem possessio confirmata, quod cōprobat Rota in antiq. decis. 94. & in no. decis. 180. & 195. Quinimmo ijsdem color ęque insurgeret ex confirmatione electionis, quamuis irritæ, vt ī d. decis. 189. & decis. Tholosana 431. Milis verb. electio licet cassetur. Nec secus esset ex institutione beneficii patronati, etiam non constito de præuia præsentatione, vt in d. decis. & dicit Rebuf. in titu. de pacifica posses. nu. 32. & in tit. de anna. fol. 267 versi. septima regula. in fi. Cum & pariter eliceretur color ex gratia perinde valere quatenus de cōsensu patronorum, licet in ipsa gratia fuerit dictum de consensu maioris partis, nisi tamen constaret de iure patro. ex cōfessione partis, vt in Rota decisum in causa Astoricen. Parochia. die 21. Nouembri 1547. refert Puteus de præb. decis. 7. aliàs 63. lib. 3. Ijsdēq; color deriuaretur ex concessione tributa per Pontificem alicui promoto ad episcopatū in retētione beneficiorum, iuxta termi.

c. si

c.si gratiosè.de rescrip.in 6.cum & illa retentio vim confirmationis obtineat,tribuens colorē tituli,vti dicunt Domi.& Fran. in d.c.si gratiosè.vlti.no.Felyn.in c.de causis.nume.4. de offi.de leg.Rota in no.decis.331.in fi.ac interdum sine obtenta retētione,translatus haberet colorem,ex quo restituendus esset,si probauerit se post translationem adhuc per se vel alium possessionem cōtinuasse de facto cum fructuum perceptione, vt ad eundem statum perceptionis fructuum restituatur, vti decisum in causa Cracouien.15.Iunij 1538.Refert Mohe.decis.15.cuius retentionis dispensatione minimè egeat promotus ad Cardinalatum, in his beneficiis,quæ cura & dignitate careant : nisi postea Cardinalis episcopatū obtineret,vt inquit Puteus in decis.434. lib.2.Ad eundem effectū restitutionis oritur color tituli ex collatione facta alicui † incapaci cum mandato de dispensando, quamuis non constaret de subsecuta dispensatione. Rota in no. decis.393.Pute.de dispen.decis.117.Cassad.de restitu.spoliat.decis.j.Mohed.decis.140.vt & si in eadem confessione, in qua narrasset se illegitimum,adiecisset, se dispensatum virtute mandati obtenti per pœnitētiariam,titulum coloraret, vt inquit Mohe. d.decis.140.licet aliàs se mandatum pęnitentiariæ de dispensando colorem nō induceret,vt no.Io.Bap. Rota decis.828. Ac pariter exoriatur color ex prouisione facta per ordinarium vltra quinquaginta annos, licet non fuisset recognita propter difficultatem recognitionis ex diuturno tempóre, vt refert Vesta. decis.180.dicēs insuper oriri colorem ex tacita confessione aduersarij,qui in eius prouisione dixisset se prouisum ex illius priuatione,vnde diceretur fateri titulum priuati.Iisdemque color insurgat ex collatione facta tanquam de beneficio, cum tamē verba ibi inserta gratiam importarent,vt per Vesta. decis.176.eundemque colorem probet instrumentum inductionis in possessionem.Rota in no.decis.437.Staphil.de litt.Apost. fol.178. Ac ęquè deduceretur ex traditione facta per eum, qui de iure statuto,aut consuetudine,facultatem haberet pōssessionis tradendę, vt merito ab eo receptus pro colorato possessore esset recipiendus.Inno.in c.ex parte.in fi.de restitu spolia. ad id nota. per dominos de Rota in decis.421.in no.& 65.ī antiq. eliceretur etiam

141 † color ad hoc requisitus ex litteris,licet non vndique validis, sola enim supplicatio data,licet titulum non tribuat, vt p Sarnen. in regul.de publican.decis.7.nume.5.Eius tamē colorem inducit ad hunc effectum spolij.Gemin.in c.j.col.pen.de litis contes. in 6.& in consi.106.Rota in antiq.decis.882.& Inno.437. Sarn. in regul.de non iudi.quæst.5.Cassad.de caus. possess.& propriet. decis.4.nume.3.& de restitu.spolia.decis.8.in prin.& in regu.decis.36.num.7.cum virtute solius supplicationis posse capi legitimam possessionem ad effectum spolij refert Puteus decisum corā Prospero in sua decis.226.lib.2.vt & si supplicatio esset eiusdē datæ cum supplicatione alterius,etiam litteris non expeditis,colorem tribueret,licet opponeretur subreptio, quæ petitoriū respiciat,vt per Mohe.decis.306.Non tamē talis color ex sola supplicatione deductus sufficeret ad obtinendam canonizationē, vt latè in regula de non iudican. Quod vsqueadeo verum est,vt & si in noua prouisione,velut non principali, sed accessoria ad gratiam non requiratur litterarum expeditio, vt per Sarnen. in d.regu.de non iud.quæst.7.& in regu.de anna.quæst. 27. num.5. & in compen. signa.nume.83. tamen ad effectum canonizatoriæ,earum expeditione opus sit,vt ibidem per Sarnen. & Vesta. decis.99.in quo nec sat esset, si testes deponerent se litteras vidisse,vnde titulus nō probaretur, vt per Aegidi.decis.595. Redeundo autem ad colorē tituli, dicimus illum pariter probari ex pos-

142 sessione capta virtute† transumpti ipsius supplicationis,vt dicit Ioan.Paul.decis.32. quamuis eius virtute capta fuisset possessio sine aliquo mandato, vt ibi dicit,ac notat Ioan.Bap.Rota. decis. 34.Quibus tamen recitatis pro colore tituli deducendo ex supplicatione sine litteris, videntur contrariari constitutiones fæ. re.Iulii.III. in quibus prohibetur, ne virtute solius supplicationis,aut eius transumpti,capi possit beneficii possessio, nisi cum insertione clausulæ Motusproprij, & quod sola signatura sufficiat. Ac similis constitutio de litteris expediendis,fuerit edita p Martinum V. Kalen.Septembris,anno 8.de qua meminit Rom. in suis notis,tit.de dilatio.in causa Coloni.canoni.coram se proposita.Quæ tamen non contrarientur ad effectum huius spolij, caute deducti.Sed verificarentur, si de spolio agens expressè pfiteretur, se recepisse possessionem cum sola supplicatione, seu transumptu,ex quo diceretur suamet cōfessione discolorare ,pprium titulum,non tamen idem futurum,si docto prius de eius possessione,postea ad colorādum titulum vteretur sola supplicatione,cum in eo non esset opus expeditione litterarum,quarum esset verisimilis expeditio,nec de contrario constare diceretur ex productione solius supplicationis, ex qua non probaretur possessionem fuisse sine litteris captam, de quorū defectu, si ex aduerso obijceretur,id tanquam petitorium respiciens, ad id iudicium esset reijciendum,cum in spolij iudicio litteræ non requirantur per Cassad.de restitu.spolia.decis.8.nume.j. de quo latè discussum in causa Ciuitaten. præstimo. retulit Verall. decis.394.& latius dicam inter exceptiones.

143 † Per expectatiuam, quamuis reuocatam per subsequentem generalem reuocatoriam, probatur color tituli, vt sæpius decisum in Rota referunt Sarnen.in regu.de trienna.quæst.24.nu.4. Vestan.decis.75.& seq.Fabi.decis.36.Mohed.decis.184.Io.Paul. decis.110.Idque verum esse, licet pluries fuisset reuocata, dicit Achil.in decis.4.& 6.de restitu. spolia. qui idem dicit ad instar expectatiuæ, in priuilegiis & facultatibus reuocatis, quæ nihilominus colorem præstant, id exemplificans in priuilegio magni Magistri Hierosolym.& Conclauistarum, & aliorum de quibus in d.decis.4.ac Pute.in decis.11.de restitu.spolia. Vesta.decis.75. Verall.decis.405. Idque in omnibus prouenire dicunt ratione præsumptæ reualidationis, Ac in expectatiua gratiæ id procedat quoad colorem inducendum, quamuis prouisus possessionem cepisset propria authoritate sine aliquo executore, nisi tamen beneficium esset eius qualitatis quod egeret capitulari traditione ex relatis per Vesta decis.137.& dicit Pute.etiam notatus in causa Barchin.bene.22.Septembris 1541.ac ad instar expectatiuæ reuocatæ etiam vnio reuocata colorem tribueret, quæ licet non sit propriè expectatiua, tamen pinguis expectatiua nuncupetur, ut inquit Cassa.in regu.decis.25.num.1. ex processu fulminato coloraretur titulus, etiam non apparente expressa citatione expectantis, quæ tacitè censeatur deducta ex sola adeptione possessionis, vt decisum tradunt Arago.decis.33.in causa Oxomen.Io.Pau.decis.120.Io.Bap.Rota decis.117.cum etiam ex immissione in possessionem præsumatur expectatiua prius accepta, adeo vt sine alia probatione acceptationis ex sola expectatiua color tituli oriretur, ut ait Ioan.Pau.decis.110.ac licet virtute expectatiuæ constaret fuisse captam possessionem instrumentalem, quamuis nullibi constaret cōtinuatam per anno 10.sed id esset dubium, ad hunc tamen effectum eam tribueretur color. Nam & si ex negligētia 10 ann.deperderetur possessio.Soc.in l.rem quæ nobis. quæst.2.ff.de acquir.possess.Ruyn.consi.32.lib.i.ea negligentia sit per allegantem plenè probanda, ut ibi Soc.quæst.7.ex quo præsumatur cōtinuata vsque ad diem spolii, nisi tales expectatiua concluderetur certo tempore iam elapso ante diem acceptationis, uel si expectatiua, seu eius acceptatio esset sub conditione non purificata, ut per Sarnen.in reg.322.& Verall.decis.120.Necnō idem fore si beneficium fuisset litigiosum, dicit Sarnen.in regul.& Tanis decis.16.Non tamen expectatiua læderetur ex clausula citra coadiutorias, quam haberet tertius q nōdum declarasset se velle vti decreto respectu possessionis, nec detur de iure tertij, nisi ex eo clarissimè constaret de non possessione agentis, de spolio, vnde tollantur vires primi extremi, ac ita decisum in causa Toleta.spolij, ac intellectam decisionem 439.in no.refert Achil.in decis.7.de restitu.spolia. Continuata autem possessio, etiam prioritatis præsumptionem induceret inter expectatiuos, si alter instrumentalem tantum probasset, vt in causa Oxomen.dictum 20.Nouembris 1538.refert Arago.in decis.34.In beneficiis cōcistorialibus, Litteræ Apostolicæ licet discordet à cedula consistoriali, tribuunt colorem tituli, quāuis cedula sit matrix ac totius gratiæ fundamentum, ab eaque velut à matrice litteræ corrigātur, vt latè discussum ac diffinitum in causis Marianen.& Montisregalis pensionum, tamen ex prædictis litteris oriri colorem quem quærimus ad effectum spolij conclusum fuit in ambabus causis, cum eius cedulæ tāquam in consistorio secreto confectæ verisimilis sit, eorum ignorantia qui in eo non interfuerint, & ideo apud eos litterarum discordia esset excusabilis, vt fortè non esset in prouisione facta pē munes supplicationes, quarum sit verisimilis notitia, cum publicè impetrari soleant. Iisque nouus modus prouidendi tantum per cedulam, in concistorialibus seruetur, in quibus Pontificis præsentia vnà cum sola patrum discussione interueniat, ut per Sarnen.in reg.de infir.resignan.quæst.14.num.4.& in tract.breuium. nume.9. vbi dicit, non esse arguendum ab hac cedula ad expeditionem per breue, seu aliàs. Indeque prouenit, quod in prouisione per concistoriales cedulam non sibi locum vendicet regula de publican. Velut in qua cesset omnis vel minima suspicio penitus sublata ex præuia discussione tātorum patrum cum præsentia & consensu summi Pontificis, nec pariter in ea habeat locum reg.de infir.resigna.ut per Sarnen in d.q.14.nume. 4. & minus in his concistorialibus concedatur derogatio regu.de subrogan.vt per Sarnen.in ea.regu.quæstio.13.in fi.& dicit Staphil. de gra. expecta. §. dicendum. numero 65. tom.4. in magnis.

144 † Eundem tituli colorem ad fauorem resignatarii agentis de spolio, affert narratiua suæ resignationis facta in litteris expeditis super reseruatione certæ pensionis ad fauorem resignātis, cū eo casu pensio & resignatio uelut correlatiuæ se inuicem respiciant (vtpote cum litteræ quæ probant reseruationem pensionis) probent pariter ipsam resignationem, vnde profecta est pensio. Idq; satis esse ad effectum huius coloris decisum refert Sarnen. in regul.de trien.quæst.39.in fin.& in regu.220. (Nam & per titulum in qualibet dispensatione insertum color ipse deducitur ad hunc effectum, vt per Crescen decis.62.) nisi tn ea resignatio conditionaliter enūciaretur, quia tunc nullo prorsus tribueret colorem tituli,ex intrinseco defectu adiectæ conditionis suspēsiuæ,quæ sui natura nihil ponit in esse,nisi docto de eius purificatione,vt in hoc Sarnen.in d.reg.de trienn.q.27.nu.6.Quæ tñ cōditio si fuisset apposita in resignatione, nihil obesset resignāti; quin interim ea pendente spoliatus ēt à resignatario agere posset de spolio,licèt aliquandiu ei pacificè persoluisset pensionem,ex cuius solutione non censeatur renunciari dictæ cōditioni adiectæ in resignatione,ut in causa Compos.retulit Pute. decis.30.de restit.spol.Quo verò ad enunciationem attinet, ex ea oritur color tituli,si enuncietur titulus vnionis factæ per ordinarium,vt inquit Pute.decis.2.& 5.de rest.spol.secus in vnione vicarij,vt dicam : Ac enunciata dispensatio cum mandato dispensandi affert tituli colorem.Mohe.decis.140.

Constare etiam diceretur de colorato titulo resignantis, ex continuatione possessionis triennalis post resignationē,ex qua cum oriatur præsumptio retrocessionis ex notissima allegatione Lapi.89.vt & si minus triennio perstitisset in possessione, diceretur habere titulum coloratum,si resignatio fuisset facta ad fauorem certæ personæ,ex cuius possibili incapacitate,cum posset beneficium redire ad ipsum resignantē virtute clausulę,nō aliter nec alio modo,colorē tñ detinendi haberet,vt per Pute. deci.4.de rest.spo.& Achil.deci.10.eo.ti.de quo inter exceptiones,ex qua triennali possessione color exoriretur in prouiso ab ordinario per obitū possidentis,licet haberet desuper litē in curia,vt per Sarn.in reg.221.de quo dubitat Aug. in eius reperto.

145 †Ac sicuti mox dixi,ex intrinseco defectu resignationis cōditionalis cessare colorem tituli,ita & mandatum de prouidēdo,laborans vitio intrinseco,nullum tribuit colorem,vtputa si in eius mandati corpore constaret, fuisse concessum ad pfinitum tempus,eoq; lapso beneficium vacasse,indeq; mandatum remansisse frustratorium, nullum afferens commodū in beneficio vacante post id tp̄s,vt decisum referunt Mohe. decis.184. Tanis decis.16.Fabi.decis.36.quamuis dicant secus futurum in expectatiua reuocata ex rationibus ab his recitatis. Pariterque inanis futura sit collatio,ac oī coloris effectu vacua, si fieret ex causa priuationis illius,de cuius processu nusquam constaret, adeo,vt ex facie eiusdem collationis,titulus appareret mancus, & sine aliquo colore per Sarn.in reg.de trien.q.33.nisi tñ id narraretur in prouisione Papę,quæ hoc specificum habeat, vt per Fely.in c.2.nu.4.de rescr. & alios de qb.dicā inter exceptiones.

146 †Collatio facta per Vicarium tribuit colorem tituli,licet de specifico eius mandato conferendi (quod in eo requiritur. c.fi. de offi.vica.in 6.) Non aliter constaret,quàm per iuratam assertionem eiusdem vicarij,seu depositionem vnius testis, aut ex effectu secuto in aliis collationib. per eum iam factis, vt per Aegid.deci.50.idq; seruari per Dominos de Rota dicit Cassad. decis.8.nu.5.de restit.spol.& Sarnen.in regu. de trienna.q.27.nu.5. Verall.decis.405.eiusq; mandati obiectus petitorium respiciat haud impeditiuum iudicii spoliatiui.Rota in antiq.decis.46. & Inno.decis.16.ac ita decisum testatur Pute. in causa Firman.28. Nouembris 1543.in sua decis.72.lib.2. vt & resignatio inde subsecuta in manibus Papæ eundem colorem tribueret.Sarnen.in regu.319.Mohe.decis.139.afferentes talem colorem æquè deduci ex vnione facta per ipsum vicarium absq; editione alicuius mandati:Idemq; dicit in decis.337.cum & ex quasi possessione conferendi,aut faciendi cōtra ius,licet semiplenè probata, deducatur ad hunc effectum color tituli: & idem dicit Mohe. deci.136.Ac per ordinarium enunciata vnio inducat colorē hūc, licet per eius vicarium enunciata nihil prodesset,vt ait Pute.in decis.5.& 22.de rest.spol. Necnon & collatio Ordinarii cū enūciata potestate sibi delegata, (de qua aliàs non constaret) colorem tribuat,& quęlibet superioris auctoritas afferat psumptionem coloratiuam tituli.Gemin.cōs.147.col.3.cum aliis mox recitandis,eiusdemq; Ordinarij litteræ expeditæ in forma cōi rationi congruit colorem inducere,decisum in causa Regien.refert Pute.in deci.29.de resti spol.cuius ēt prouisio de beneficio vacante per eius obitum, qui in Curia desuper litem haberet, eundem effectum tituli operaretur,vt per Sarnen.in reg.222.& 351.Qui,si prouideat de beneficio vacante certo modo inducat colorem,non alias verificata ea vacatione, quæ percutiat petitorium,ac de eo credatur Ordinario, qui visitando priuare posset,vt in decis.22.de resti.spol.per Puteum, qui alibi refert idem decisum in causa Irunden.18.Maij, 1545. ut sicuti ex litteris in forma rationi congruit oritur color,vt dixi, æquè oritur ex similibus litteris expeditis per legatum super gratia præcessoris, vt ait Puteus.in decis.30.de resti.spol.& decis.16.de fid.instr.Ac ex gratia perinde valere parem colorem oriri dicit idē Puteus in decis.7.de preben.

147 †Noua prouisio licet simplex,colorem tituli tribuit sine obstaculo alicuius obiectæ subreptionis, cuius discussio ad cognitionem iudicij petitorij reijciatur, nō remorata interim restitutione spoliatiua,vt inquiūt sępe decisum Put.lib.j.deci.137.Mohe.decis.306.Vesta.decis.189.319.Io.Pau.decis. 71. Verall.346. Sarn.in reg. de trien.q.38.ac ex gratia subreptitia exoriat color. Pute.decis.173.li.j. Neq; ēt in petitorio necesse sit narrata in noua prouisione legitimè iustificari, sed tantum ea de facto vera esse sat sit. Aegid.decis.116.in fi.Crescē.decis.154. Vestan.decis. 277.287.Sarnen.de anna.q. 27. ex qua aūt subreptione lædatur noua prouisio dicunt Aegid.decis.698.in fi.Cassa.in regu.dec. 21.nu.9.Neq; adeo verum, hanc nouam prouisionem ex se titulum tribuere ut & obtenta per eum qui iam fuisset prouisus virtute mandati de prouidendo (in quo adesset clausula citra coadiutorias) operaretur hunc colorem ex nouo titulo,q prodesset impetranti agenti de spolio,etiā 𝔠 coadiutorem, cum & ex eo nouo censeretur possidere,vt inquit Crescen.decisum in Rota non sine magna controuersia,quàm refert decis.168. vbi distinctionem congruam adhibet super mutatione causæ possessionis,de qua mox dicam.Nec secus futurum si ex noua prouisione fuisset capta possessio,non constito, ꝙ fuisset capta ex prima gratia.Sarnen.in regu.322.aut si noua prouisio superuenisset post iam captam possessionem, quæ nihilominus prosit ad colorem sine alia nouiter possessione adepta,sed in ea sufficiat continuari ad effectum euitandi uitiosum ingressum. notatur per Cassa.deci.4.de restit.spoli.vti decisum testatur Pute. decis.7.de resti.spo.Achil.decis.2.eo.ti.Tanis decis.52.Gem.cōsi.56.sed tñ,ratione vitiosi ingressus,haud esset profutura noua prouisio,si impetraretur post litem motam in spolio: verū hęc sanè intelligenda de noua prouisione impetrata p præsentem, cum alia sit ratio in impetratione facta noīe absentis,quæ non eundem effectum operaretur sine aliqua euidēti præsumptione,quæ aliàs in 𝔠rium vrgeret ex modica impensa, vt per Put. deci.38.de resti.spo.Sarnen.de trien.q.38.nu.2.& in reg.218.cū nec pro absente impetrata arguat acceptationem.Io.Pau.deci. 71.Vesta.decis.1 0.vt cessante modicitate impensę omnino psumeretur impetrata instante,eo quia interest.Fely.in c. nōnulli.§ sunt & alii.nu.18.de rescr.& in c.sicut.nu.44.de re iud. Mohe.decis.212.Sarnen.de trienn.q.38.nu.2.de qua noua prouisione plura dicuntur per Rom.consi.433.Paris.consi.118.li.4.Cassad.in reg.deci.21.& seq. Ac similiter ex qualibet gratia, licet sine prouisione prætēsi subexecutoris exoriatur color tituli,sufficiens ad effectum huius restitutionis, si constaret virtute eius gratiæ fuisse per dominos de Rota processum ad terminos adiudicationis,vnà cum executorialibus,ad eius fauorem,qui de spolio ageret,vt per Aegid.decis.578.circa fi.cuius meminit Fely.in c.in causis.in fi.de re iud.cum nō sit credendum, nec cuiquam verisimile sit, ꝙ fuisset relaxata executio per hos dominos priusquam ipsis constiterit de iure obtinentis aliunde, q̄ ex simplici partis confessione,ex qua tantum non consueuerit fieri adiudicatio,vt ibidem per Aegi. Aliud verò futurum si vigore eius gratiæ fuisset tantum lata sñia,quæ non tribueret colorem,nisi alias coadiuuaretur aliqua superioris auctoritate,vt p Sarnen.in reg.de trien.q.27.nu.6.Ac æquè color tituli elicitur, si is titulus cuius vigore primo fuerat capta possessio esset infectus,& alter secundo obtentus sit legitimus, quamuis non declarauerit animum mutandi possessionem, vt mox dixi in noua prouisione,& dicit Pute.decis.8. de caus.pos.Sarnen.in regu. 225.cum Crescen.decis.168.cum ex se censeatur animus mutatus ex nouo titulo obtento, licet à prima possessione nō fuerit recessum.l.quod vulgo.ff.de vsuca.l.3.§.genera.ff.de acqu.poss. idq; velut æquius secutos dominos de Rota refert Achil.de peti.& poss.decis.4.Crescen.d.decis.168.

148 †Iisdemq; color tituli beneficialis pariter exoritur ex cōfessione,licet obiter facta per spoliantem,in cuius odiū id specialiter recipi dicant Ant.in c.in litteris.col.6.de restit.spoli. Et ibi Abb.nu.25.Rota in no.decis.408.& 421.Felyn.in c. olim.nu.21. de rescri.Cassad.in reg.decis.j.nu.5.& de restit. spoli. decis.8.nu. 6.Nam & si talis confessio,nec verè probet,nec titulum beneficij iustificet, quo ad se (cum titulus oriri nequeat ex voluntate partium.c.fi.de eo qui mitt.in pos.c.fi.de confes.in 6. ex quo palatium ex sola confessione non adiudicet, vt per Aegid. decis. 578.) operabitur tamen colorem requisitum ad hūc effectum recuperatiuū,vt per Franc.in c.j.col.pen. de eo qui mitt.in poss. Imo.in clem.j.col.15.de cau.pos.Bisigne.de litis conte.decis.2. col.ij.Eamq; confessionem etiam tacitè deduci ex articulis per partem exhibitis,firmant Aegid.decis. 96. Rota d.deci.Cassad. qui supra.Sarn.de trien.q.39.nu.3.Franc.in d.c.j.col.pen.Neque in hoc referret tales articulos petitorium respicere, quia licet prodesse non possent ad effectum probandæ possessionis,prodeerunt tñ ad deducendum colorem tituli, vt fuisse seruatū de mandato Clem.IIII.dicit Spe.de testib.§. nunc vidēdum. nu.7.

149 ver.sed pone.de quo meminit Guido Papę decis.71.†Quæ tacita confessio ęquè deriuetur ex verbis enunciatiuis ipsius spoliātis,qui asseruerit se prouisum ex priuatione illius,qui nunc agit de spolio,ex quo diceretur fateri, spoliatum habuisse titulum, quem pręuium præsupponat eius priuatio, uti decisum retulit Vesta.in decis.180.cum & titulum fateri censeretur defuncti,q per eius obitum impetrasset.Aegid. decis.596.& aliàs dixi. Sed hæ confessiones minimè obessent capitulo, si emanassent ab aliqua persona particulari eiusdem capituli principaliter conuenti in iudicio spolii,ut per Vesta.decis.57.

150 † Coloratur titulus etiam ex probatione diutinæ possessionis, vt per Ant. in c. in litteris. col. 5. de rest. spol. Rom. cons. 465. Aegid. decis. 455. in fi. cum ex longa possessione beneficij oriatur præsumptio canonicæ possessionis. Rom. cōs. 117. in fi. sicut diutius persistens in quasi possessione prælaturæ, præsumitur talis, qualem se tandiu fecerit. Ang. in l. qui in aliena. in prin. ff. de acqui. hære. Bal. in l. si filius. in prin. C. de petit. hæred. Deci. in rub. de fi. instr. nu. 17. Fed. de Sen. consil. 103. Ias. in l. sciendum. num. 17. de verb. obl. Balb. in tract. pręscrip. j. par. iij. par. num. 32. Quæ quidem diuturnitas diceretur ex decennio saltim continuato, in quo quis pro beneficiato se gesserit cum eiusdem beneficij possessione, vnde pariter proueniat tituli præsumptio, ex eo pręsertim orta, quod non sit credendum Ordinarios visitantes tandiu illum toleraturos absq; iustificatione tituli, ex no. in c. ordinarij. de offi. ord. in 6. per Fely. in c. illud. nu. 6. de præsumpt. & in c. Albericus. nu. 4. de testi. Anch. consi. 117. in fi. quæ quidem ratio visitationis cum cesset in prophanis, nec æquè in his talis pręsumptio reciperetur. Host. in d. c. illud col. 3. vbi Bohic. in fi. Neque etiam ea præsumptio reciperetur in ecclesia nullius diœcesis, seu non curata, quæ non cōsueuerit visitari, velut in qua cessaret causa visitationis, vt per Fely. in d. c. illud. nu. 17. Deci. consi. 121. col. ij. Sarnen. in reg. de trien. q. 26. num. 9. nisi id eueniret in specie mixtę possessionis, vt inferius dicam. Neq; ex hac temporis diuturnitate eliceretur propterea aliquis verus titulus, cuius sola præsumptio minimè sufficiat ad probationem veritatis, sed ad eius tantum colorationem, quæ proficiat ad tollendā contrariam præsumptionem calumniæ, ac vitiosi ingressus: verum si tempus immemorabile intercessisset, ex eo deriuaretur etiam præsumptio veri tituli, ac alterius priuilegij, vt per Alex. consi. 6. nu. 3. lib. j. & consi. 78. nu. 3. Deci. consi. 85. nu. 7. & cons. 586. nu. 2. Paris. consi. 15. nu. 62. & consi. 27. li. j. Curt. Iuni. cons. 158. nu. 11. Afflict. decis. 254. num. 4. Ac ad eundem tituli colorē

115 eliciendum sufficerent testes de simplici † auditu. Fely. in d. cap. Albericus. & in c. ex parte. in prin. eod. tit. Aegid. decis. 455. in fi. cum & in execrabili, ex qua dicatur discolorari titulus, si tamē post lapsum temporis allegaretur dispensatio, titulus euaderet coloratus sine alia probatione, vt per Sarnen. in reg. de trien. q. 10. nu. 12. Cessante autem diuturnitate prędicta, quælibet recēs possessio beneficii nullo colore vallata, pariter iniusta censeretur, vt ait Aegid. decis. 589. Nisi igitur simplex possessio decennium transcendat, omnino egeat extrinseco colore, ex quo tēpore lapso insurgat quædam præsumptio inuisibilis tituli, qui prosit ad eius colorem. Sarnen. in regu. de trien. quæst. 5. nu. 28. & quæst. 26. nu. 12. licet ibidem nume. 10. dixerit, vltra decenniū requiri partis iuramentum. Idemq; confirmat Fely. in d. c. illud.

152 nu. 9 † Nec tamen vsqueadeo ex decennali possessione cōcludatur tituli præsumptio, ut prorsus ex ea adimatur contraria ꝓbatio non tituli, seu alicuius tituli ipsius excipientis ante decennium, sed ea præsumptio, quæ oritur ex decennali, onus tantū probandi transferat. Fely. in d. c. sicut. & in c. illud. de re iudi. vbi Hostien. col. 3. Nam & ordinarius lapso decennio reciperetur ad probationem non tituli per diligentias. Fely. in d. c. illud. nu. xj. in c. sicut. num. 37. de re iud. & in c. licet Heli. nu. 15. de simon. Ioan. de Silua in tract. de benefi. part. 3. quæst. 25. Quæ tamen cōtraria probatio minimè reciperetur in regu. de trien. post id tēpus lapsum, vt in ea dicit Sarnen. quęst. 26. nu. xj. Cassad. de cau. possess. decis. 3. Ac contra hanc decennalem possessionem probari posset eius euidens iniquitas, quæ præcideret omnem temporis effectum, tituli colore deleto, vt dicit Anto. in d. c. in litteris. de restit. spol. Nam si constaret possessionem fuisse captam virtute prouisionis receptæ ab eo, qui reperiretur prohibitus à iure vel ab homine, vtique diceretur verè intrusus, veluti possidens titulo prorsus incolorato, propterea que decisum ei non prodesse decennalem cui ius commune refragatur, vt per Pute. decis. 367. in prin. lib. j. Idemque eueniat in aliis plerisque speciebus recitatis per Fely. in c. veniens. . nota. de accus. vtpotè si Ordinarius contulisset, post inhibitionem sibi intimatam per apostolicum executorem, vt per gl. in c. si soli. de conces. præb. in 6. de qua Sarnen. de trienn. quæst. 27. nu. 5. & 7. seu si constaret de contraria Pontificis sententia, quę cum deleat omne ius super beneficio (cuius sit dominus) multo magis delebit ipsius beneficii possessionem, inquit Paul. consi. 253. colum. ij. li. j.

153 † Sed non idem euenturum in productione resignationis infectę si possessio allegaretur ex lapsu temporis colorata, cum ex ea infectione non concluderetur infecta possessio resignatarii, quæ potuisset euadere legitima ex aliquo nouo & iusto titulo oborto post resignationem, vt per Cassad. in d. decis. 3. nume. 3. de caus. possess. Nam & si talis titulus deducatur, qui si probaretur, ex prima sui facie videatur canonicus, omnino debita esset restitutio etiam non aliàs eo probato, nec in eo obstaret contraria oppositio illegitimi tituli, cuius cognitio esset reijcienda ad futurum iudicium petitorium secundum Paul. in d. consi. 253. num. 4. Ac insuper, licet infecti tituli productio impediret restitutionem alio non deducto; eam tamen non impediet, si fuerit alter bonus productus, sed non ita plenè probatus, ut dicit Aegid. decis. 150. cum hæc inter se plurimum differant, titulum plenè probari, vel illum colorari ex aliqua apparenti præsumptione, vt ibidem Aegid. in fi. cum, vt dixi, tenues probationes recipiantur ad colorandum titulum, vt puta restitutionem ditu & aliorum similium, de quibus supra. Et dicit Fely. in c. Albericus. nu. 4. de testib. in c. ex parte. in prin. c. it. Aegid. decis. 455.

154 in fi. † Quinimmo & iudex ex eius officio nemine petente, tenetur inquirere, an ex aliquib. indicijs, vel coniecturis possit considerari talis color tituli, qui propriæ eius conscientiæ satisfaceret, quo comperto, per se ipsum restituere possit, alias restitutionem denegaturus, vti se in iudicando obseruaturum dicit Lapus allega. 52. in fi. & Ant. in c. in litteris. col. v. Idq; in Rota seruari testatur Fabius decis. 26. Quemadmodum è contra posset iudex nemine excipiente ex se ipso reijcere agentem de spolio beneficiali, ex defectu notorio apparente ex facie prouisionis iam in actis productæ, vt ibidem per Fabi. Non tamen quilibet color de iure recipiendus ad effectum regulæ de trien. qui reciperetur in hoc possessorio, vt dicit Sarnen. de trien. q. 27. nu. 3. ponens in eo plures instantias, quas non transcribam.

155 † Huius autem coloris publicatis testibus in hoc spoliationis iudicio, poterunt nihilominus per reum succumbentem dari ꝓprij articuli in subsequenti iudicio petitorio, non obstante allegata suspitione de qua in ca. fraternitatis. de testibus & in c. de testib. eo. ti. quæ quidem suspitio cesset ex diuersitate iudicii petitorii & possessorij, ac alijs rōnib. deductis in decis. 437. in not.

156 † Canonicatus legitima possessio capta censebitur, & ad effectum huius restitutionis probata ex capitulari eius traditione, nec aliàs quęrenda, quamuis omnes canonici separatim ea tradidissent, cum in ea capitulari conuentu opus sit, nisi cōtrarium fuisset ex consuetudine receptum, ex dictis per Cassad. in deci. 8. nu. 3. de cau. pos. & decis. 5. nu. 4. de iure patro. seu si Pontifex litterarum executori mandasset, vt aliquem faciat recipi in canonicum, in quem casum ex eo mandato remaneat canonicorum ministerium, nudi tantum facti, in assignandi locum in capitulo, stallum in choro, cæteraq; factum tantum respicientia: non enim ab his tribueretur iuris possessio iam tributa auctoritate Apostolica, cuius vice fungitur executor absq; collegiali traditione, transferens possessionem tanquam non dependentem à canonicis, qui in eo sint meri tantum facti executores, ac singulariter id exequi possint. Inn. in c. bonæ. il ij. versi. temerè. de postu. pręla. Fely. in c. omnes. nu. 44. ver. 2. declaratio. de cōstitu. & in c. eam te. nu. 29. de rescrip. Archid. in c. si capitulo. in prin. de conces. pręb. in 6. Staphil. de litt. Apost. fol. 17. col. j. verum si eisdemmet canonicis mandaretur, vt quemquam in canonicum & fratrem reciperent, diceretur inde tantum excitari eorum ordinaria potestas, omnino remanens in eius primæua natura requirente collegialem traditionem, vt ibidem per Staphil. Nec propterea traditio aliàs nō collegialiter facta, vim obtineret legitimę possessionis, nisi subsequeretur canonicorū patientia cum actibus positiuis ad canonicos tantum pertinentib. ex no. per Inn. in c. ex parte. in fi. de restitu. spol. Gemi. consi. 147. col. 3. quæ quidem patientia eorundem canonicorum requireretur, qui ab initio fuissent ex se habiles ad tribuendam capitularem & legitimam possessionem. Ant. in ca. in litteris. col. 6. de rescri. Cassad. d. decis. 5. nu. 3. de iure patro. Quorum quidem omnium requiratur pręuia cognitio, atque iustificatio in iudicio spolii, pro fundamento eius primi extremi, ut dicit Cassad. in d. decis. 8. nu. 3. de cau. pos. & propr. Nec propterea requiritur adeo exactus consensus capitularis, vt in hac possessione tradēda omnium canonicorum conuentione opus sit, sed in eo sat futurum sit si omnibus legitimè more solito vocatis, eorum pars, & non oēs capitulariter conueniret, cum nihilominus integrum capitulum ex interessentibus constare censeret. Oldra. cons. 122. Lapus alleg. 131. Rom. consi. 142. & est communis relata per Abb. in c. in causis. nu. 9. c. quapropter. 2. not. c. ecclesia. il 2. nu. 13. c. cum nobis olim. de ele. cuius canonicalis possessio legitimè tributa, quęreretur ēt minori 11. anno. sine aliqua tutoris auctoritate, vti responsum refert Pute. deci. 47. li. 2. 12. Nouemb. 1543. ex §. pupillus. in fi. Insti. de inuti. stipu. & not. Alex. & Ias. in l. j. §. adipiscimus. ff. de acq. pos.

157 † Neq; canonicalis præbendę diceretur cuiquam tributa legitima possessio vnà cū canonicatu, per stallū, locum, & vocē in capitulo, nec per capituli mandatū, vt ei responderet de fructibus, nisi ēt fuisset aliquid ei cum effectu responsum ratione præbēdę, aut inde aliquos fructus percepisset, prout dicit Inn. in c. in literis. de restit. spol. in quo tamen alia obseruantia posset inducere contrariā consuetudinē, in hoc oīno attendēdā, iuxta Rotę deci. 275. in not. relatā per Cassad. in decis. 8. de caus. possess. & propr. & per Fel. in c. cū M. num. 32. de constit. Neque etiam cuiuslibet modicè pecunię receptio prębendæ possessionem probaret, si alter eius receptionis ignarus prębēdā possideret, vt per Aegid. deci. 379. Cuius tñ præbendę possessione legitimè quęsita, posset illico ꝑbendatus agere de spolio rerū particularium suę præbendæ, quamuis earum possessionē nō fuisset antea specificè adeptus, cum & simplex prębendę possessio ꝯtineat

neat res omnes singulares ei annexas, vt per Bisigne. deci. 10. de restitu. spol. licet ipse contra sentiat. Neq; præbenda spoliatus teneretur probare singulas res præbendales ad præbendam ptinere, sed sufficiat probare possessionem ipsius prębendæ, cum ea pertinentia petitorium respiciat. Rota in not. decis. 276. Sed non propterea ex possessione rerum particularium ecclesiæ, inferretur probatio possessionis eiusdem ecclesiæ, vt de eius spolio agi posset: verum agi posset de spolio earūdem rerum, quarum possessio fuisset adepta, ad quas solas fieret restitutio, iux. nota. per Ioan. Andr. in reg. beneficium. vers. quærit demum. li. 6. & Rotam in antiq. decis. 717. in fi.

158 † Agens autem de spolio annexi beneficij, quamuis in eo obtineat probata tantum possessione principalis & maioris beneficij sine alia probatione possessionis beneficij annexi, vt dixit Iac. de Belui. in quæst. caus. crimi. nu. 121. Tenebitur tamen ad plenam & specificam probationem annexionis prætēse, in qua nec sufficeret confessio facta per aliquos de capitulo, qui sicuti singulariter non potuissent præiudicium afferre capitulo in prima annexione, ita nec pariter commodum afferre possit in possessione, vt coram se decisum refert Vestan. deci. 57. quod & in possessione castrorum sibi locum vendicare dixit ibidem Iaco. vt qui maius castrum possideat, censeatur possidere cętera omnia minora castra eiusdem status, sed non æqualia, in quib. specifica possessione opus sit.

159 † Non censebitur probata cuiusquam possessio per eius installationem factam in ecclesia possessa per vicarium nomine episcopi, qui ciuilem possessionem non amisisset animo eam retinens, nec dubitans se posse repelli, quàm nec repulsus perdidisset, alio eius nomine possidente. l. j. §. si quis. versi. non autē. vbi gl. ff. de vi, & vi arma. Neq; naturalem amisisset, velut per alium suo nomine retentam, licet dubitasset se posse repelli, cū eius rei timor non operetur in eo, qui nihilominus per se, vel ꝑ alium in eadem possessione perstitisset, ac ita intelligi text. in l. si id quod. §. fi. ff. de acquir. posses. dicit Pau. de Cast. in cōsi. 153. num. 1. lib. j.

¶ De probationibus in spolio mixto. Cap. XVI.

160 Satisfaciēdo in reliquis, diuisioni propositæ in initio huius partis probatoriæ, subnectam probationes necessarias in spolio earum rerum, quæ habent possessionem adeo cōnexam cum natura petitorij, vt separari nequeant, ex quo mixtæ nuncupentur. Propterea q; earum possessio aliquo iuris colore sit coadiuuanda ad instar beneficialium, in quibus nuper diximus opus esse probatione coloris tituli, ut de eo etiam in mixtis doceri oporteat, vt dicunt Ant. & Abb. in c. in literis. num. 24. de restitu. spoli. Oldra. consi. 1. Gemi. consi. 57. Cur. iun. consi. 175. in fin. lib. 2. Cassad. de restit. spol. decis. j. num. 10. cum in his omni iure, aut saltim iuris colore carēs haud censeri possit bonæ fidei possessor. l. pro legato. ff. pro lega. Cyn. in l. super longi. C. de longi temp. præscrip. Calde. de caus. posses. & propr. consi. 3. num. 2.

161 † Mixtæ autem naturæ dicuntur omnes causæ matrimoniales, interdicta de libero hom. exhib. de locis sacris & religiosis, eiusdemq; generis alia, de quibus in c. pastoralis. in gl. magna. de caus. posses. & propri. in l. ij. §. quædam. ff. de interdic. in l. 3. §. hoc autem. ff. de iti. actuq; priu. Abb. in c. in litteris. num. 12. de restit. spolia. Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 10. vbi Ias. nu. 22. ff. de acquir. posses. Oldra. consi. 1. versi. 3. Aegid. decis. 17. Rota in no. deci. 14. in 3. addit. Corset. in 1. fallen. spolii. In matrimoniali enim spolio, probandus color matrimonij ex publicitate iuxta formam ecclesiæ contracti, ad effectum vt tollatur initiū clandestinitatis, quo non sublato, minimè sit restitutio concedenda, non probata emissione bannorum, & aliis requisitis in c. cum inhibitio. de cland. despo. vt per Host. in c. ex transmissa. de restitu. spolia. & ibi glo. j. & communiter ibi cæteri sequunt, vt testatur Alex. consi. 150. colum. pen. versic. quinimmo. lib. 5. Idq; præsertim verum sit post concilium Tridentinum in ca. j. de refor. matri. sessio. 24. in quo annullatur matrimonium clandestinè cōtractum, cum antea subsisteret vinculum matrimonij etiam clandestini, nisi adesset aliud impedimentum. c. si qs. c. nec illud. in fi. 20. quæst. 5. c. j. de clan. despon. Spec. eod. titu. in prin. Dec. consi. 231. Ioan. Bru. in tract. de sponsa. conclu. 2. nu. 18. sed talis clandestinitas tolleret præsumptionem bonæ fidei inter coniuges, ad effectum legitimitatis prolis susceptæ, stante aliquo impedimento. l. fi. ff. de rit. nup. c. fin. § j. vbi Præpo. num. 3. de clandest. despon. gl. in l. qui contra. C. de incest. nup. & in l. j. C. de interdic. matri. Roma. singul. 714. Nec clandestinitas ex subsecuta publicatione purgaretur, nisi ex integro matrimonium fuisset publicè contractum. Abb. & Præpo. in c. 2. de clan des. despon. Ias. in l. clam possidere. in prin. ff. de acq. pos. Ant. de Rosell. de legitima. §. visum. in fi. Cassad. de sponsa. deci. j. in fi. & latè dictum in causis status de Vrsinis, & Hispalen. matrimonij. Eiusdemq; naturæ sit etiā quasi possessio iurisdictionis, de qua Cassad. in decis. 51. nu. 10. de restit. spol. si de spolio ageretur cōtra dominum castri, quo casu teneretur agens colorem adhibere quasi possessionis iurisdictionis, quæ aliàs precaria censerēt, vt per Pute. decis. 13. de cau. pos. decis. 25. de restitu. spolia. & decis. 3. de Aegidia. Sed non idem si ageretur contra non dominum, cuius dispar sit ratio. Bald. in l. 2. quæst. 9. C. de seruitu. Aegid. decis. 433. Achil. decis. 3. & 5. de restitu. spolia. de quo etiam August. decis. 611. 638. Pute. decis. 453. lib. 2. & 375. lib. 3. Cæteraque omnia quæ indigeant aliqua concessione, aut dispensatione Principis, pariter mixtæ sint naturæ, vt per Aegid. d. decis. 17. & 49. Imol. in clem. j. versic. aduerte. de caus. posses. & propr. ac cuncta etiam iura incorporea mixtæ naturæ esse censeantur, quorum quasi possessio sit cum iure adeo vnita, vt etiam ipsius iuris probatione iudicium hoc restitutorium indigeat, ut dicit Rota in decis. 4. in no. & in antiq. decis. 11. quamuis Dec. in consi. 136. col. j. decisionem illam in hoc non approbet, quam tamē comprobat Gigas in tract. pensio. q. 47. col. 3. cum eadem distinctione. de qua in d. deci. 4. videlicet, vt si quasi possessio sit recēs, aliquem colorem exposcat, vt in d. decis. 4. col. 2. Et per Aegid. in decis. 569. cum ex earum recēti possessione omni colore vacua, nihil inferatur, ex notatis per Inn. in ca. 2. in gl. ver. per monachos. in fi. de in integr. restitut. Et Aegid. decis. 17. in fi. dicens requiri in ea recenti quasi possessione colorationem aliquam bonæ fidei ex aliquibus saltim præsumptionibus: nec aliàs eorum iurium esse debitam restitutionem in spolio, de quo per Abb. in c. constitutus. col. pen. de elec. Andr. de Iser. in §. præterea. de prohi. feu. per Frede. ad hoc notata per Puteum decis. 25.

162 de restit. spol. † In quibus quidem iuribus ita incorporeis sicuti non cadit vera possessio, sed quasi (quę uerè possideri nequeāt) nec æquè quisquam possit his verè, sed quasi dici spoliatus, vt inquit Pau. in c. querelam. de elec. relatus per Specu. in §. nunc dicamus. num. 6. de restitu. spol. qui ibidem nu. 10. dicat, nec eorum iurium dici posse restitutionem, sed quasi restitutionem, cum quodam reditu ad pristinum statum, vt per Abb. in d. c. q̄relam. 3. notab. Dec. in d. consi. 136. col. j.

163 † Quorum equidem iurium incorporalium, diuersæ sint species inuicem dissimiles, quędam ex sola patientia constituta, q̄dam verò sint etiam cum facto coniuncta: Ac eorum quæ patientiā respiciunt. Alia habent connexitatē, cū ipsa re, vt est pati aliquem recipere vsumfructum, qui sit pars ipsius rei. l. 4. ff. de vsufr. Alia sint, quæ nullam habeant participationem cū re, vti sunt seruitutes, ex nota. per Bar. in l. de in rem verso. versic. non obstat. ff. de vsur. Balb. de præscr. 2. par. 3. par. quæst. 10. nu 7. in fi. de quibus per Ias. in l. si prius. nu. 35. de ope. no. nun. Quæ quidē iura cōionem obtinentia cum ipsa re comparantur iuribus cōsistentibus in annua præstatione, vt ibidem confirmant Doct.

164 † De quo iure præstationis annuę, tanquam frequentiori, nobis sit in primis disserendum, ea distinctione præhabita, quod eius iuris aliud sit reale, aliud personale, ac in vtroq; decennalis pŕæstationis continuatio inducit præsumptionem tituli, & sic colorem requisitum in iudicio spolij, si talis præstatio in posterum denegaretur. Quod pariter recipiatur in materia l. si certis annis. C. de pact. vt dicunt Tholosa. decis. 59. nec alias recentioris temporis præstatio sine colore tituli in posterum obligaret, ut in d. l. nam & si in his annuis præstationibus ex vnico, ac postremo tantum actu quęratur quasi possessio receptionis, ex dictis per Bar. in l. j. nu. 7. C. quomo. & quā iud. & in l. j. §. hoc interdicto. 2. nota. ff. de itine. actuq; priua. Roma consi. 311. in fi. Abb. in c. cum ecclesia. nu. 4. de cau. pos. & propric. & in consil. 25. col. ij. lib. ij. Alex. consi. 5. lib. v. Aegid. decis. 128. Rota in no.

165 decis. 416. † Non propterea vnici actus recens possessio ab omni colore tituli destituta esset in spolio restituibilis sicuti decennalis, ne aliàs fateri cogeremur semper posse agi de spolio in d. l. si certis annis. quod tamen veritate careat, vt dicitur in d. deci. Tholosa. cum talis præstatio requirat, vel existentiam rei super qua debeatur, vel subiectionem personæ, quę illā debeat, quorum vtrunq; coloris concursum exposcit, vt dicit Bal. in l. j. oppo. 1. C. de fideicom. Color igitur, vt mox dixi, oriatur demum ex decennali prętatione, non ex eo quidem, quòd is temporis cursus inducat propriam obligationem prętationis, sed quòd inducat presumptionem prçuię obligationis: Idq; ius censeat saltim debitum ex ea temporis prçsumptione, quę sufficiat ad effectum coloris ad id requisiti, ut per Spe. in §. nunc dicamus. nume. 10. de restitut. spolia. quod tamen sanè intelligi debeat, si dubitaretur de obligatione annuę prętationis. Verum si cōstaret de contraria ueritate prętationis, cessaret spolii iudicium, ex tituli discoloratione, quę insurgit ex apparenti veritate non iuris, sicut è contra color induceretur ex alicuius iuris prçsumptione, ut notat Alexan. in l. si duo. nume. 3. ff. de iureiurando.

Nec pariter genericè verum sit, ex qualibet decēnali ꝑstatione oriri effectū quem diximus, qui oriatur tantum ex prętatione vniformiter continuata per singulos annos, ita ut nec ex ꝑstationibus diuersimodè factis, aut ex vnica prętatione ꝓ decem annis inferret ea decennalis ꝑstatio, unde diximus colorē deduci, vt inquiunt Cyn. & Bal. in l. 2. C. de dot. promiss. Bart. in

l.eum qui.ff.de annu.leg.Deci.in d.l.si certis annis.nu.12.Ias.in. §.præiudiciales.nu.58.Insti.de actio.Gigas in tract. pensio.q.81 num.3.Nec secundum quosdam huiusmodi decennalis præstatio operaretur contra rusticos,in quibus dicant specificè requiri longissimum tempus 30.annorum,ad effectum de quo quęrimus:eiusdemq; opinionis fuit Spec.in d.§.nunc dicamus.nu. 8.& 13.de resti.spol.quem sequitur Rom.in l.qui in aliena.nu. 7.ff.de acq.hær.cuius tamen contrarium firmat Bar.in d.l. si certis annis.col.pe.quem in hoc communiter recipi dicit Paul. de Cast.consi.51.col.2.in fi.lib.2.Ant.in c.significauit.de censi.& sequuntur Ias.in d.§.præiudiciales.nu.59.Alex.consi.124.nu.2.li. 4.Soz.consi.145.nu.1.lib.j.

166 †In his autem,quæ iure familiaritatis, seu facultatis fieri solent,sicut nulla oritur quasi possessio, ita nec eorum diuturnitas aliquem colorem inducat,vt per Doct.in c.bonæ.de postul. prælat.& in c.cum ecclesia.ubi Abb.nu.24.& Ripa num.40. de caus.pos.Indeq; proueniat,quod diuturnus hospes nullo temporis cursu quærit quasi possessionem hospitij.l.& habet.§. hospites. ff.de preca.Abb.in c.suam nobis.nu.5.de simo.& in c. Abbate. nu.10.de verb.sig. Neq; is cui annui capones dari cōsueuerint. gl.in l.solent.ff.de offi.procons.& ibi Bart.& in l.cum de in rem verso.ff.de vsur.Iaso.in l.si certis annis.C.de pact. vbi Cyn.nu.5. Alex.in d.consi.124.nu.2.lib.4. Idemque euenit in eo qui plurimis annis ire consueuit ad alterius molēdinum, & in cæteris eiusdem generis,de quibus per Abb.& Ripam in d.ca. cum ecclesia.cum in incorporeis nulla quæratur quasi possessio ex aliquo actu,qui non fieret iure proprio.d.c.cum ecclesia.l.j.ff.quē ad.serui.amitt.Ideoq; si extrinsecus probaretur aliqua causa proxima,ex qua facile cognosci posset prædictis iuribus quemquā vsum fuisse,velut proprio iure ad se pertinentibus, inde oriretur quasi possessio restituibilis,in quo tamen potissimum versetur iudicis arbitrium,qui secundum diuersitatē specierum sit diiudicaturus; quo iure id factum censeri debeat, vt per Abb. in d. c.cum ecclesia.Neq; in hoc defuerunt,qui dixerint,ex decennali præstatione nullatenus induci præsumptionem ad effectum continuandæ præstationis:cuius opi. fuisse Azzo. & Vgo. antiquorum iuris interpretum,dicit Spe. in d.§. nunc dicamus.nu. 8.de rest.spo.ipsumque Vgo.ita iudicasse in causa Bononiensis canonicatus:quod tamen à recentioribus Doc. non recipitur;

167 A quibus, nec † mirum esset Doctores illos celeberrimos in hoc discrepasse:nam vt inquit.Io.And.ibidem post Spec.num. 10.de iure ciuili in annuis præstationibus possessorium non cōpetit; ac demum iure canonum dicit fuisse introductum, vt per his iuribus subtractis,seu denegatis competat conditio decretalium.c.querelam.de elect.ac d.c.cum ecclesia.vt res redigatur ad eundem statum in quo prius esset, vt dicit ibi Ioā.And. se latius dixisse in c.peruenit.de censi.ex nota.per Abb.in d.c.querelam.3.notab.per Deci. consi.136.col.j.vnde Spec.ibidem dicat consultius esse pro his iuribus subtractis agi possessorio, quàm petitorio:in quo Rota distinctionem adhibuit in causa coram Vesta.16.Nouembris 1544.vt si annua præstatio personalis debeatur ratione rei,in ea competat actio spolii.Bar.in l. solum.§. cum verò.col.fi.ff.de offic.procon.Abb in d.c.querelam . Affli. decis.395.nu.8.pro personali tantum detur iudicis officium iure ciuili.Ripa in l.fi.ff.quor.bonor.vbi per Ange. ac constito de bono iure vtile interdictum competere dicit Bart.in l.3.§.vnde vi.ff.de vi,& vi arma.ex quo iure ciuili nulla esset directa actio introducta,sed demum iure canonum in d.c.querelam.vt dicit Bal.in d.l.fi.& Abb.dicit esse communem in c.peruenit.de cau. pos.vti refert Pute.deci.178.lib.2.subdens fuisse inde decisum, id statutum Roma.in quo cauetur,Ius ciuile seruandum,sibi ēt locum vendicare cum his annuis præstationibus: erit tñ opus ad effectum,vt ex ea diuturna præstatione oriatur aliqua psumptio coloris tituli,vt in actis allegetur aliquis titulus cum causa quæ non habeat iuris resistentiam,ex qua tantum allegatione, vnà cum diutina possessione,absq; alia probatione causæ allegatæ oriretur præsumptio veritatis tituli, vt per Roman. consi. 109.num.3.Alex.consi.124.col.2.lib.4.Caccialup.in tract.feud. artic.6.nu.44.Bald.de præscrip.1.par.3.par.quæst.10.num.6.Neque tamen hæc temporis diuturnitas quicquam operaretur sine cōcursu effectualis præstationis,qua cessante omne temporis curriculum esset futurum inane,quo ad hanc tituli præsumptionem,vt per Ias.in d.l.si certis annis.nu.15.C.de pac.ubi Alc. col.fin.Balb.qui supra nu.7.Ac etiam in fauorabili alimentorū præstatione,ad hunc effectum restitutorium,saltim decem annorum præstatio requiratur,vt dicit Bart. in d.l.solent.§.j.nu.5. ff.de offi.procon.Quorum tamen alimentorum spolium non attenderetur,si fuissent præstita ex re feudali,quæ sui natura nō recipiat onus alimentorum , neque in his quibus ius resistit sit locus restitutioni , ut latius dixi in materia alimentorum, unà cum Paris.consil.94.nu.15.lib.2. sed contra decisum refert Mohed.decis.127.videlicet,quòd hac alimētorum præstatione spoliatus,etiam super re feudali,seu emphyteutica sit ad pristinum statum restituendus,ac ad instar alimentorum,etiam in pēsionibus beneficialibus,quæ eorum vice succedūt, eadem diuturnitas sit requisita ad victoriam iudicii spoliatiui. Nec recentior pensionis præstatio operaretur aliquem colorem ad hunc effectum restitutorium, vt latè Gigas de pensio.q.47.

168 Nec si in allegatione huius longæuę quasi possessionis agens de spolio causam adiecerit, vllatenus ad eius probationem teneretur, quæ petitorium respiciat. Innoc.in c.querelam in fi. elect.cum suo auctoritate fretus,dixit Ang. se ita consuluisse in l.a. col.2.versi.sequitur.ff.de eden.relatus ad hoc per Gigan.in trac. pensio.quæst.38.nu.6.quapropter dicit Mohe.in deci.158.fuisse inter dominos resolutum, quod si de spolio actum fuerit pro pensione persolui solita & denegata,iux. formam d.c. querelæ cum narratiua causæ trāslationis,non ex eo agentem teneri ad docendum de facultate transferendi,quæ petitorium sapiat, si tamen de contrario constaret ex confessione eiusdem partis ad exemplum eorum, q mox dicam inter exceptiones,in obiectu illegitimatis, & execrabilis.

169 †Eorum verò iurium,quæ in superiori distinctione cōstare diximus ex sola patientia, si quid prætendatur in repluribus communi pro indiuiso,requireretur & singulorum patientia, & scientia,quæ licet concurrat in eorum altero tantum minime sit obfutura cæteris ignaris.Quinimmo aliorum ignorantia ipsi scienti,& patienti sit profutura tanquam in iure indiuiduo. In quo per vnum ex sociis pro omnibus sociis retinetur possessio loci corporis.§.si fundus.ff.si seruit.vend.& latè per Roc de Cur.in tract.de iur.patr.§.competens.nu.37. In iure autem diuiso, nec vnius scientia cæteris prodesset,nec obesset.Bal.in l.2.nu.58.C. de seruitu.Neq; etiam patientia alicuius ex dominis non possidentibus operaretur hanc quasi possessionem in alium, vt ibidem per Bald.nu.16.Igitur in horum iurium quasi possessione quærenda,docendum sit in primis de eius scientia,& patientia qui rem possideat.Bal.in d.l.2.nu.18.C.de seruitu. vbi Bar. nu.8. & in l.j.nu.5.eo.tit.in l.j.§.denique.nu.5.ff.de aqua plu.arcen.Inn. in c.2.nu.5 de in integ.resti. Abb.consi.3.col.ij.lib.2.& cæteri de quibus Alex.consi.16.nu.8.versi.nec etiam.& consi.94.nu. 5.li.5.Balb.in trac.præscrip.4.par.4.par.ver.28.nu.5. Vestan.decis.97.in fi.Pute.decis.237.lib.3.vnde dicat Afflict.decis.40. si non probatur quasi possessionem vectigalis exigendi de piscibus alicuius lacus, non probata patientia domini ipsius lacus: atque in his etiam patientiæ libertas requireretur,nè ex aliquo metu profecta,ad effectum trāsferendi quasi possessionem horum iurium: adeo vt si pensio fuerit soluta metu censurarum virtute clausulæ sine retardatione, non cōstitueretur quasi possessio exigendi , cum soluens vigore eius clausulæ non dicatur voluntarie,sed metu soluisse,ex quo minime quæratur possessio iurium c.olim el.2.vbi Abb.Inno.& Host.de restit.spol.ac ita decisum in causa Hispalen.pensio.27.Maij,1548. dicit Pute.decis.278.cum fine hac scientia & pura patientia, nemini quærat iurium possessio ad aliquem effectum possessoriorum,quę patien-

170 tia vim traditionis † obtineret.l.quoties.ff.de seruit.Bal.in l.a. nu.16.& 18.C.eo.tit.Alex.in d.l.si certis annis.in fi.C.de pact. vimq; habeat tituli,vt tradit Abb.in ca.cum ecclesia.nu.43.de cau.pos.& propr.vbi Ripa num.120.sed hęc probatio patientię haud requireretur ad effectum immemorabilis præscriptionis, vt dicit cōmunem Balb.in 2.par.4.par.q.3.nu.14.qui plurimos Doctores citat in hoc.

171 †Neq; in omnibus viribus ac seruitutibus,sola prædicta scientia cum patientia operaretur hanc quasi possessionem,cum in seruitutibus negatiuis frustra ageretur de spolio sine concursu alicuius actus positiui,vt est in seruitute altius non tollēdi, quę nequaquam censeret quasi possideri, nisi prohibitus altius tollere,in eo acquieuisset gl.in l.qui luminibus.ff.de seru.vrb.pdi. Ripa in d.c.cum ecclesia.nu.50.Veron.de seruitu.vrba.c.17. In quorum iurium quasi possessione quęrenda semper requiritur saltim vnicus actus,vt sit restituibilis: vt si esset ius tanti momenti,quod non consueuerit ex amicitia concedi,vt esset ius votandi in capitulo,censeretur ex vnico actu votandi simul cum patientia concurrere eius iuris concessionem, & per consequens trāslationem quasi possessionis.Bar.in l.j.§.hoc interdicto.2.nota. ff.de itin.actuq; priua.Abb.in c.cum ecclesia.nu.32.de cau.pos. & in c.bonæ.il.2.nu.19.de postul.prael.& in consi.81.col.j.ver.2. lib.j.Roma.consi.311.in fin.Idq; a Canonistis cōiter recipi dicit Balb.de præscripti.par.v.par.q.8.nu.xj. Quod si esset ius non ita grauis præiudicii,nec tamen passim,sed interdum concedi solitum (vti est interessentia in capitulo absq; voto) tunc in eo vnicus actus nō concluderet, quod posset psumi precarius: sed plures actus ptinuati requirerentur ad quęrendā quasi possessionē. Abb.in d.c.cū ecclesia. nu.24.& 25.& 23.col.li.ij. In his verò q facillimè pmitti solet atq; exerceri,vt est aliquę hospitari & alia superius dicta,nō deduceret quasi possessio restituibilis in iis,vt suo le annos,ex no.l.si certis annis.C.de pac.& alibi plures,vt suo

172 loco dixi. † Hunc colorē quē diceri requisitū in his possessoriis mixtis interdū expostit annua pstatio decimarū ad effectū restitutionis in spolio: idq; ad instar beneficiorū: quinimmo interdū maiore colorē expeteret,si de spolio is ageret cui de iure nō cōpeteret ius decimandi, à quo esset in primis deducēda, & proban-

da aliqua legitima possessionis adeptio,ex no. in cap.ad decimas.de rest.spo.in 6.& per Alex.in l.naturaliter.§.nihil cōmune.nu.23.ff.de acq.pos.& consi.70.lib.3.Archid. in ca. quod autem.nu.7.24.quæst.j.Soz.in reg.235.in fi.Corset. in 50. limit. spol.Ideoque eo colore egeāt decimæ perceptæ extra propriā diœcesim.d.c.ad decimas.nisi sacerdos qui eas ita exegerit,fuisset solitus exhibere sacramentum baptismi in aliena dięcesi, & in ea aliquid percipere,quod si in posterū denegetur, possit petere se ad pristinum statum absque tituli deductione restitui,cū ratione eius sacramenti parochiales decimæ debeantur. Barba. consi.49.lib.3.& ita decisum in causa Fanen.dicunt Pute. deci. 19.& 39.de restit.spol.Fabi.decis.39. Neque in decimis legitima possessio oriri posset in eo cui ius resistat,nisi ex priuilegio, seu præscriptione,aut conuentione gl.fi.in capi.cum contingat.de decim.& dicit Pute.decis.367.cuius cōuentionis color ex subsecuta contraria conuentione eliditur, præsertim si ageretur cōtra eum cui ius decimandi competeret ex dispositione iuris cōmunis,qui potius præsumeretur proprium ius continuare, quàm aliquem spoliasse.c.olim.cap.cum venissent.de restit.spolia. lateque alias dictum in causa Conchen.decimarum.Iuris autem resistentiam omnino habere censeretur quælibet decimarum perceptio per laicum.Rota in not.decis.4. in vlti.addit.Idemq; futurum si percipiantur per quemlibet carentem cura animarum,& sacramentorum ministerio, quorum tantum causa decimæ debeantur ecclesiæ parochiali.c.cum contingat. de deci. c.1.de præscr.in 6.& dicit Fabi.fuisse resolutum in sua decis. 39. vbi etiam dicit in eo nullum requiri colorem, qui nullo iure resistente quærit restitutionem ad decimas.

173 †Iuris præsentandi quasi possessio,licèt dicatur quæri vnico actu ex not.in c.consultationibus.de iure pat. cum aliis deduc. per Roc.in tract.eo.tit.§.competens.num.30.& in tract.de consue.nu.414.Fely.in c.cum accessissent.num.54.de constitu.& per Crescen.decis.200.& Pute. tradit decisum in causa Regien. capel.4.Nouembris.1541.& in causa Oscen.paroc.eadem die:qui tamen dicit,quòd ex eo actu non præsumeretur bonafi. nisi in antiquis,vel aliunde probaretur,nec ex vnico actu quæreretur possessio contradicente Ordinario , vt per Mohe. decis.269.in eoq; dicit non sufficere consensum vicarij capituli sede vacante.Ac id ius in vna specie possessum ab vno patrono, in totum possideri dicatur,vt per Abb.in c.j.de religio domi.Fely.in c.auditis.nu.28.de præscrip.Crescen.decis.27.in fi. dicit decisum in causa Vercellen.ac ita etiam decisum in causa Eluen.prioratus. 23.Octobris 1545.refert Pute.non obstante cōsi. Decij 149.nu. 4.quod tamen reciperetur,altero possidente , aut iure resistente,vt ibidem per Pute.sicuti & vnius socij præsentatio aliis quo ad possessionem prodesset.Abb.in consi.54.col.3.lib.j.Crescen. dicta decis.27. videlicet in præseruando iure socij , non autem in quærendo de nouo,vt inquit Pute.deci.185.lib.j. allegando Deci.consi.129.& Tanis.decis.97.sicuti in alijs sociis pro indiuiso dicit Alex.in l.qui iure.in prin.ff. de acqu.posses. Non tamen aliquis actus possessorius diceretur oriri ex aliqua specie præsentationis sine subsecuta confirmatione, & institutione superioris vnà cum eius effectu.c.Cumana.de elec.Indeq; dicat Calde. in cons.12.& seq.de iure patro.ad id quinque esse requisita.Primum,realem præsentationem. Secundum quòd fiat ab eo qui se firmiter credat vti iure proprio.Tertium,bona fides.Quartū effectus subsecutus.Quintum,adeptio possessionis, vt etiam refert Ripa.in c.cum ecclesia.nume.92.de cau.posses.& propriet. Vt & si facta institutione ab ea fuerit appellatum , ac institutio annullata,nullam tribueret quasi possessionem illa præuia præsentatio,licet post ita cassatam institutionem præsentatus continuasset pristinam possessionem beneficij, cum id ius possidēs sine iuris adminiculo , nequeat restitutionis præsidium consequi in beneficio,quod non possit sine iure legitimè possideri : nec per consequēs ex ea institutione cassata oriri possit aliqua possessio præsentandi,quæ cessante bona fide locum non hēat c.consultationibus.de iure patro.& dicit Calderi.de cau.posses. consi.3.Qui secus forè sentiat,si ipse præsentans prius iam fuisset in quasi possessione præsentandi,quàm non amitteret, licèt subsequens eius præsentatio irrita fieret,vt ibidem per Calder. & in consi.14.de iure patro.& ne dum hæc præsentandi possessio requirat simplicem confirmationem , verum & quòd confirmatus fuerit pro beneficiato reputatus,scientibus his de quorum præiudicio ageretur : Ac insuper requireretur , quòd præsentans fuerit in bonafide,vt per eundem Calderi.in consi.fin. de cau.posses.Neque eorum etiam omnium concursus prodesset ad quærendam,quasi posses.si præsentatio postea detegeretur iniusta,vt ibidem dicit Calderi.ex nota.per Ioan.And.in regu.mora.lib.6. Ac iuris præsentandi quasi possessio transiret ex solo actu iudicis in sententia.Cassad.de cau.posses.deci.7. Pau. in tract.de iure patr.nu.24.Roc.in eo.tracta. nu.9. sed non quęreretur ex præsentatione asserti procuratoris , de cuius mandato non constaret,quamuis fuisset subsecuta confirmatio,& institutio Ordinarii,cui licèt credatur in his quæ ad eius officium pertinent.Rota in no.decis.22.tamen præsentatio non est eius generis,præsertim quod à iure requiratur in hoc specificum mandatum,vt per Roc.in trac.iuris patr.§.honorificum.& dicit Pute.decisum in causa Salam. 13.Martij.1545.

174 †Parique modo , & quasi possessio iurisdictionis ex vnico actu quæritur , qui non consueuerit ex gratia concedi , vt dicit Abb.in consi.61.nu.4.lib.1.& consi.23.colum.2.versi.cum vnica.libr.2.Afflic.decis.167.in prin. ac æquę per quasi possessionē in vna specie iurisdictionis quæritur vniuersalis quasi possessio, vt per Roma.consi.70.colum pen.versi.2.quia probatum. Bar. in l.hostes.nume.4.ff.de capti.ex quo ad effectum spolii,probaretur primum extremum ex perceptione aliquorum fructuū ipsius iurisdictionis,consistentium in exactione pœnarum, in positione mulctarum,locatione,cū subsecuta perceptione pēsionis,vt est gl.cum Inno.in ca.2.nume.3. de capell.mona.& in c.olim.c.ex parte.de resti.spol.Roma.in consi.368.ver.vlti.Mohe.decis.244.Pute.decis.307. in causa Eluen.patro.12. Octobr. 1545.(nisi vti dicunt) ius resisteret,vel alter esset in alterius speciei possessione,ut etiam mox dixi in iure præsentandi; & dicit Abb.in d.c.2.in fi.vel iurisdictio fuisset præscriptione quæsita, in qua tantum præscriptum quantum possessum , ut in hoc dicit Mohe. decis. 225. Quorum singulorum actum quasi possessio profutura sit ad vniuersalem possessionem iurisdictionis, cum in vno articulo eam exercens censeatur in omnib. illam exercere,si iurisdictionem habuisset a domino.Bar.in l.hostes. num.4.de cap.& postli.reuers.& in l.j.§.si quis.ff.de iti. actu pri. Ias.in l.3.nu.34.ff.de acq. pos. In quo etiam ipsius domini scientia cum patientia requireretur per Alex.consi.16.nu.8.vers.nec

175 etiam,& cons.94.nu.5.li.5.†Cuius iurisdictionis quasi possessio iam quæsita retineatur per socium,ex cuius possessione probetur alterius socii possessio,sicuti iam diximus in præsentatione seruitute,cæterisq; iuribus incorporeis,de quibus per Floria.in l.seruitus.ff.quemadmo.serui.amitt.Roc. de Cur. in trac.iur.pa. §.competens.nu.37.Cum enim iurisdictio diuisionem commodam non recipiat,consueuit alternis annis per socios exerceri. gl.& Doc.in c.prudentiam.de offi.deleg. Ale.in l.2.§.ex his.nu. 13.ff.de verb.obl. vt alteri non exercenti fieret pręiudicium , si interim,quod alter exercet, socius possessionem amitteret : nā & eius quasi possessio continuaretur in hæreditate iacente , ac penes dignitatem vacantem,vt inquit Oldr.consil. 227.versi. quia dato.Neq; hęc iurisdictionis possessio deperderetur , & si tyrannice eam occupatam extraneus exerceret;si tamen subditi adhuc,licèt occupationis ignari persisterent in recognitione primi & veri possessoris.Bar.in l.arborib.§.de illo.ff.de vsufr.& in l.j.§.si tibi fundum.in fin.ff.de iti.actuq; pri. & vtrobiq; Alex. post eum . Nec tamen ijsdem effectus oriretur in iurisdictione de nouo adipiscenda, quæ per subditos ignoranti non quæreretur, vt ibidem per Doct. Quinimmo si vassalli constituerent se pro alio possidere,nulla in eum trāsiret possessio iurisdictionis,cuius nulla sit quasi possessio penes vassallos actiua,sed tantum passiua,quæ in illos exerceatur,ut per Bar. in l. quod meo. num.6.ff.de acq.pos.& ibi Alex.nu.24.relati per Achil. in deci. 6.de restitu.spol.

176 †Iurisdictionis vero antiquissimę quasi possessio probari poterit ex instrumento iuratę fidelitatis,vel per constitutum adiectum in venditione castri vnà cum iurisdictione.Abb.in c.si diligenti.& c.cum nobis.de præscr.& in consi.62.nu.1.lib.2.Quę iurisdictionis possessio amitteretur per eum qui proprium castrum solo æquauerit animo non reædificandi,ut per Alex.cōs. 43.nu.2.lib.1.Paris.consi.101.nu.33.& seq.lib.j.Ac in singulis casibus pręd ictis possunt actus iurisdictionales probari per testes singulares,vt dicunt Alex.consil.100.nu.5.lib.j.Soz.consil.295. num.5.lib.2.

177 †Rei feudalis possessio pariter egeat alicuius tituli adminiculo,si haberet iuris resistentiam,vel defectu ipsiusmet rei , seu inhabilitatis personæ,vt puta,si mancus sit, aut surdus , vel mutus,quibus ius specifice resistat in possessione feudi:nec propterea agentes de eius spolio. regulariter obtinere possent ex nuda eorum possessione,vt dicunt And.de Iser.in ca.imperialem. §.illud.de prohibi.feu.alie.per Fede.Lucas de Penn.in l. si colonii.q.30.de agri.& cens.li.xj.Sed talis possessio esset coadiuuanda cum titulo priuilegii . Afflict.decis.361.nu.40.Idemq; futurum in possessione feudi obtenti per ecclesiam, aut clericum , quibus æquè vis resistat , vt ibidem per Afflict. nu.15. Nec secus erit si communitas ageret de spolio castri existentis in alterius territorio,vt teneatur possessionem propriam iustificare ex aliquo titulo,si velit agere de spolio, Ale.in l.naturaliter.§. nihil commune.nu.23.ff.de acq.posses. Idq; tituli adminiculum sufficeret,licet non vndiq; solidi dummodo colorati , vt & mulier de spolio feudi legitimè agere possit,virtute possessionis feudi sibi per uirū donati,quis aliàs eius resisteret.l.j.§.si vir.ff. de acq. pos.Abb.in c.constitutis.col.3. de ele.Affli.d. decis.361.num.41.

178 †Non tñ probaret possessio ipsius rei feudalis , ex quoquā facto,siue abusiuis priuilegio,vel inuestitura, ut esset bireti immissio,ensis accinctio , aut eius generis alia q possessionē non tribuerent (maximè altero possidente) nisi constitutū apponeret,

siue aliud quidquam eiusdem ponderis. Abb.in c. 2. de consue. Bal.& Aluerot.in c.j.in prin.quid sit inuestit. Alex.in l.3.nume. 15.versi.iuxta.ff.de acquiren.poss.Ias.in l. si ex stipulatione.lim. 3.ff.de acquir.posses.Afflict.decis.99.nu.18.& seq. Paris.consil. 1.num.162.lib.1.Cassad.de cau.posses.decis.7.nu.9. Quę tamen inuestitura vim haberet facultatis capiendi possessionem propria auctoritate,ex qua quidem non transferatur possessio sine facto subsecuto,vt ibidem dicunt Abb.Aluerot.& Alexā. præterquam si in ipsamet inuestitura fuerit expresse cautum,vt haberet vim realis & corporalis traditionis : ex qua cautela transferretur possessio etiam ad effectum iudicij recuperatiui. Luc. de Penn.relatus per Afflict.in dicta decis.99.num.17.licet aliud quo ad spolium fuisse conclusum in consilio dicat ibidem Afflict.num 29.sed non in possessorio adipiscēdæ,vt ibi per eum. Cuius feudi possessionem,quamuis Bal.in l.cum antiquioribus versic.10.C.de iur.deliber. dicat speciali iure continuari in hærede absque eius apprehensione : eius tamen contrarium dicit esse verius.Ias.in l.si sorori.versi.2.limita.C.eo.tit.Idque ex mēte eiusdem Bal.quam opi.sequitur Paris.consi.1.nu.169.lib.1.& Afflict.d.decis.229.nu.29.

179 †Clericatus quasi possessionem probari ex diuturna vita clericali absque aliis litteris,receptum est in Rota ex solita eius ęquitate,in decis.262.& 312.in antiq. cuius clericatus reputatio ꝓsit,si testes deponant de aliorum communi reputatione:secus si de eorum propria reputatione,vt in causa Arboren.cano.decisum in vltima audientia 1549.coram se refert Vesta .decisio. 349.nec reputatio prodesset si in contrarium essent aliquæ litterę,vt ijsdem dicit in causa Barchin.pēsionis 10.Ianuarij.1547. vel si reputatus esset illegitimus, qui ex eo non præsumeretur clericus,non docto etiam de dispensatione,dicit Ioan.Pau.decis.24.Cum & non clerico possit beneficium conferri, si diutius fuisset communiter clericus reputatus, vt dicitur in d. deci. 312.quam refert & sequitur Fely.in c.cum adeo.nu.4. de rescri. & Staphi.de litt.Aposto.fol.75.col.j.Non obstante,quòd Ioan. Andr.in c.licet.de sentent.excommuni. in 6.dicat contrariam sententiam sibi videri de iure probabiliorem, de quo ipsemet videndus in c.non licet.de regu.iur.eod.lib.

180 †Liberi verò hominis possessio(quæ nec quæratur,licet constrictis vinculis homo retineretur) dicitur habere expressam iuris resistentiam : nec propterea de eius spolio effectualiter agi posset,nisi præuio titulo à iure comprobato. l. qui vniuersas. ff. de acq.pos.l.cum hæredes.eo.ti.c.ex parte.de rest.spol.vbi Abb. 3.notab.

181 †Singula autem quæ hactenus de requisito colore tituli dicta sunt,tam in beneficialibus, quàm in his quæ mixtam naturam obtinent,sibi locum non vendicant, si spolium fuisset cōmissum lite pendente,& sic attentatum cuius odio ex causa cōtemptus iudicis primum eius extremum nullatenus egeat aliqua coloratione tituli,sed in eo sufficiat offensæ maiestatis iudiciariæ ptobatio,vt inquit Aegid.decis.49. qui licet cōtra senserit in decis. 186. tamen prior eius decisio comprobetur per Rotam,in qua passim id seruari dicant Abb. in c. in litteris. nu. 26.de restit.spolia.Cassad.decis.3.nume.2.eod.tit.August.decis. 3.& 474.

182 Quod si prætenderetur spolium habuisse ortum ex facto iudicis,alia sit habenda ratio,vt vberiori specie probationis opus sit in eius iudicio,vltra probationes regulariter requisitas in cæteris iudiciis spolii, de quibus hactenus dictum est. Quia cum possessio iudicis auctoritate tradita iustitiæ speciem præ se ferat,velut pro cuius facto sit iuris præsumptio,ex l.iuste possidet. ff.de acquir.possess.cap.in præsentia de renun.glo.fi.in c.præsentium.7.quæstio.1.congruum est,vt in primis,qui de eius possessionis vitio decere velit,adimat illam iuris præsumptionem, cum plena probatione nullitatis,seu notoriæ iniustitiæ ex eisdē actis,sine qua quidem præuia probatione,frustratorium spolii iudicium subsecutum.Abb.in cap.ad petitionem.num. 6.de accu.in c.si constiterit.nu.7.de restitu.spolia.Fely.in c. dilectus. il 1.in prin.de rescrip.& in ca.cum causa.de offic.deleg.Deci.in ca.referente.nume.2.de præben.& in regula,non videtur.§.iussu.nume.3.& consi.125.449.nu.30.Anto.Negu.in tract.de pig. 2.membro.3.par.nu.122.Gigas de pensi.quæstio.47.in fi.& ita decisum in causa Vrbeuetana castri non obstante prætensa re iudicata:ex qua quidem probatione nullitatis,seu notoriæ iniustitiæ insurgat doli præsumptio deleta alia iuris præsumptione,cuius causa de spolio agi soleat,vt in d.glo.fin.in summa.3. quæst.1.Gemi consi.5.in prin.Aegid.decis.105.Tholosa in deci. 490.in fi.ac sine ea probatione,illæsa remaneret iuris præsumptio, quod iudex ritè & rectè processerit, vt de eius spolio agi nequiret,glo.in c.in nomine Domini.23.dist.Paris.consi.1.nu. 165.lib.1.Quæ tamen iuris præsumptio ratione qualitatis iudiciariæ recipiatur,si fuerit per eum iudicialiter processum, cessetque si extra iudicialiter, vel absque omnimoda iurisdictione processisset in eo saltim actu,quem gesserit, vt contingeret si iudex mixtus tanquam merus processerit : quo casu propriè iurisdictionis terminos excedens,nulliter ageret, ut per Oldra. consi.227.Io.And.post Spe.in tit.de petito.& posses.§.quoniā. vlti.add.Fely.in d.c.cum causa.ver.2.fallit. Soz.consi.12.nu.11. lib.1.Deci.consi.125.nu.5.Ac æque censeretur iudex vt priuatus processisse,si sciente possessionem alteri ademerit virtute sententiæ nulliter latæ,seu cum iuris errore.Abb.in c.ex insinuatione.nu.4.de procu.Deci.d.consi.125.nu.8.Idemq; futurum si proprio decreto non ritè interposito, fuerit impartitus licentiam ipsimet parti,vt propria auctoritate possessionem reciperet,quàm ex se receperit:sed non idem futurum, si id cum executore fecisset,vt per eundem Anto.Negu.ibidem latè,quamuis in turbatione possessionis alia distinctione vtatur Bald.in

183 tract.de vi turbati.col.pen.uer.3.quæritur.Vbi igitur extra iudicialiter fuisset per iudicem processum ad quemquam spoliandum,nedum de eo agi poterit contra possessorem, verum & contra ipsummet iudicem,ad eandem pœnam cōtra priuatos editam,cum pro priuato reciperetur, qui sic extraiudicialiter processisset cessante quacunq; iudiciaria præsumptione. Fely.in d.c.cum causa.& c.dilectus.eoq; casu satis esset,agenti de spolio,seu aliàs contra iudicem,allegare defectum, seu excessū iurisdictionis,ex qua sola allegatione transferretur onus probādi in ꝯtrium:quo non probato omnimoda restitutio esset ei debita; nisi tamen (secundum Archid.in ca.quod restitutio.nu.2.3. q.j.) ex tali restitutione euidens scandalum immineret: in quē casum id spolium,licèt à non suo iudice profectum, non esset illico restituendum.Neq; ēt in spolio, licet iudicialiter facto si-

184 ne tñ ordine processus,oriretur effectus restitutionis, † si reus conuentus se paratum obtulerit confestim docere de suo iure, idq; effectualiter probauerit, ex quo denegandam esse restitutionem possessionis in spolio iudicis dicunt Luc.de Penn.in l. si coloni.nu.23.C.de agric.& cens.lib.11.Ale.in l.a diuo Pio. §. in venditione.nu.5.& seq.de re iud.vbi Ias.nu.12. & in l.3.§.fin. ff.de acq.pos.Afflic.decis.7.nu.3.Quo tñ spolij iudicio minimè is egeret cuius colono mandasset iudex,vt virtute adiudicationis nullæ,de fructib.alteri rñderet,cum ex tali mandato non diceretur adempta possessio,q̄ non fuisset alteri effectualiter tradita,vt per Inn.in ca.quoniam frequenter.ut lite non contesta. Anchar.consi.353.nu.3.

De probationibus secundi extremi. Cap. XVII.

ET hæc de probationibus primi extremi in iudicio spoliatiuo dicta sufficiant,vt descendamus ad probationem secun-

185 di†extremi,quod leuiores probationes expetit ex vrgenti præsumptione,quæ militat contra ipsum reum, dum litem spolij substinuit,ex quo dicatur tacitè profiteri se possessorē, cū aliàs fuisset illico liti cessurus, vt per Aegid. decis.3 n.1. & ita in Rota fuisse pluries decisum palam est,& specificè in causa Spoletan. spolii coram Fabio,ut ipse refert,& Veral.in deci.394. vt sola sustentatio litis,secūdi extremi inducat probationem: nisi tamē spolii iudicium fuisset agitatum per contradictas,quo casu saltim requireretur eius semiplena probatio,vt dicit Vesta. decisi. 287.Cuius secundi extremi probatio , nec sit necessaria ꝯ cum qui spolium mandasset,cum nihilominus ēt non possidens cōdemnaretur: nec tamen eius rei mandatum præsumeretur ex mandato generali capiendæ possessionis,quod non censeretur datum ad quemquam spoliandum,ex not.in c.j.vt li. non cōte. & per Rotam in no.decis.81.nisi eo tempore fuisset mādatum, quo non posset sine alterius spoliatione capi possessio , vel ex alijs circunstantijs deduceretur aliqua præsumptio participationis doli ex subiecta materia p̄uia,vel subsequenti,siue ex sciētia cum patientia,& taciturnitate,ſm Old.in cōs.199.col.2.Neque ad id ſm extremū deducēdum esset opus probatione violentiæ,vel doli,aut alterius vitij:sed in eo sat sit probasse possessionem recentiorem aduersarij,ex quo clādestina præsumeretur,& antiquior iusta,alio in ꝯrium non doc.Soz.in l. rem quæ nobis.q.3.ff.de acq.pos.Ale.cons.90.in prin.li.5.Cor.consi.130.

186 litt.B.li.3.& cons.33.litt.P.& cons.282.lit.Q.li.4. † Quinimmo, nec egeret specifica doli probatione,si ꝯ eum ageretur de spolio qui possidere desijsset,cuius par sit ratio cum possidēte.l.parem.ff.de reg.iur.l.si rem.de exce.rei iud.gl.in l. qui petitorio.ff. de rei ven.Bart.in l. quanquam. §.Iul.ff.de aqua plu.arcen.& in l.elect.nu.1.ff.de noxa.Mohe.decis.183.cum ex eo de iure præsumeretur dolo desijsse possidere,nisi de contrario cōstaret. Bal. in l.nec creditores.ver.sed nunquid.C.de pig.act.& in l. si minorem.uer.quęro vlterius.C.de in integr.restitu. Cuius etiam non euidens pręsumptio vrgeret contra reum,qui tempore contestatę,seu inchoatę litis,aut parum antea possedisset.l.non ignorabit.C.ad exhiben.Ripa in c.ecclesia.nume.30.de caus.posses. & propr.Indeque sit,quòd lite pendente renuncians beneficio ac persistens in simplici detentatione, reputatur ad hunc effectum pro vero possidente,condemnando ad omnimodam restitutionem,vnà cum fructib.per se perceptis.Rota in no.deci. 158.Cassad.de restitu.spol.decis.4.in prin.Sarnen.in reg.de ann. q.56.Verū eius doli pręsumptio cessaret in eo,qui ex internallo ante litem motam,relicta possessione,negaret tunc se possidere,translato in agentem de spolio onere probandi, q̄ dolo possidere desijsset,seu quod nunc possideat, ut per Abb.in ca. cum

cum ad sedem.nu.15.versi.colligendo.de restit.spol.

187 †Neque tunc contra negantem se possidere, posset cōtraria probatio elici ex præterita possessione,cuius continuatio de iure non præsumatur in præsens,nisi tantum ad fauorem affirmātis se possidere; non autem in odium negantis . Bal. in d.l.si minorem.nu.1.& in l.siue possidetis. C.de prob.vbi Bar.in fi. Abb. in c.sæpe.de resti.spol.Rip.in c.cum ecclesia.de cau.poss. Corn. cons.91.litt.I.lib.4.& præcipuè si talis possessio de pręterito deduceretur ex sola eius confessione,qui postea se nunc possidere inficeretur,nec posset aliunde de facili probari , vt ibidem p Ripam.In alia tamen causa,quam spolij,negans se possidere, si haberet veram causam ab ipso agente præsumeretur continuè possedisse:secus in causa ficta,in qua fides tribueretur eius iuramento.l.prætor.§.sed si seruo.ff.de eden.l.fi.C. de fide instr. Rip. qui supra. Aret.consi.120.

DE SPOLIO
LIBER TERTIVS.

SVMMARIVM.

1 *Spolij exceptionum distinctio.*
2 *Excommunicationis exceptio,obstat principali agenti de spolio,sed non cessionario.*
3 *Cessionario agenti de spolio non obest exceptio excōicationis principalis.*
4 *Excommunicatio non nocet in spolio serui fugitiui.*
5 *Dilatoria est regulariter exceptio excommunicationis.*
6 *Absentia iusta differt iudicium spolij.*
7 *Clericatus defectus obest agenti de spolio beneficij.*
8 *Animi destinatio ad clericatum in eo,qui pro tali habitus sit,sufficit ad agēdum pro spolio beneficij.*
9 *Hæresis exceptio,principaliter obstat in spolio.*
10 *Res non integra reddit ratificationem subsecutam inanem ne factum a tertio re non integra alteri noceat.*
11 *Schismatis exceptio , vel simoniæ obstat in spolio.*
12 *Mandata plurima reciproca ad resignandum,inducunt præsumptionem simoniæ conuentionalis.*
13 *Illiteraturæ exceptio obstat agenti de spolio beneficij curati.*
14 *Dilapidationis bonorum ecclesiæ,exceptio,obstat agenti de spolio.*
15 *Criminis enormissimi,vel notorij,vel condemnati exceptio, obstat in spolio.*
16 *Dispensandi mandatum pęnitentiariæ non tribuit ex se colorem.*
17 *Clementis VII.constitutio de filijs presbyterorum,non habet locum in translatione pensionis.*
18 *Dispensatio ad colorem deducta,non læditur ex allegata subreptione reijciēda ad petitorium.*
19 *Emphyteuta non agit spolio contra dominum ingressum possessionem ex non solutione.*
20 *Auctoritas ingrediendi possessionem ex pacto,excusat a spolio, nisi talis facultas fuisset reuocata re integra cessante constituto.*
21 *Mensuratio adiecta permutationi,aut alteri contractui non verificata , non obstat agenti de spolio.*
22 *Conductor rei propriæ dicitur suo facto amittere possessionem, & nu. 55.*
23 *Prædoni non datur restitutio in beneficialibus.*
24 *Castrum difficilis recuperationis recipit exceptionem dominij in spolio ac ciuilis retentæ.*
25 *Castri parte spoliatus potest quomodocunque illam recuperare ratione partis retentæ.*
26 *Castro spoliatus potest licitè inuadere aliud castrum spoliātis, ēt proditoriè.*
27 *Recuperatio ratione ciuilis retentæ , an incontinenti fiat , iudicis arbitrio committitur.*
28 *Bannitus non amittit ciuilem possessionem animo retentam , licèt diu fundū non accesserit.*
29 *Auctoritate propria potest recuperari possessio per bannitum restitutum a principe cum integra restitutione etiam quo ad possessionem.*
30 *Ciuilis nec amittitur per mortē coloni, nec ex timore domini colono uiuēte.*
31 *Breuis apostolici vigore possessione naturali amissa non retinetur ciuilis.*
32 *Breuis uirtute ciuilem possessionem amittēs, eam recuperat ex reuocatoria successoris.*
33 *Cessio an fieri possit de iure recuperandi incontinenti.*
34 *Emphyteuta non amittit suam naturalem,alio clam ingresso.*
35 *Decimarum perceptione spoliatus,non semper restituendus.*
36 *Reintegranda locum habet etiam immobilibus,ac prophanis.*
37 *Femina non est omnino incapax feudi.*
38 *Dominij exceptio obstat spolio,si euidens sit eius probatio.*
39 *Dominij probatio facta in iudicio spolij sine contradictione , obstat spoliato.*
40 *Articuli respicientes petitorium,admittuntur in spolio,ut ponantur ad partem testes desuper examinati.*
41 *Dominium probatum,dicitur liquidum post conclusionem, vel per confessionem ante conclusionem.*
42 *Petitorij suspensio suspendit etiam iurisdictionem super eo , nisi in mixtis.*
43 *Familiaris regulæ probatio non recipitur post suspensum petitorium.*
44 *Dominij exceptio nō recipitur,quamuis possessio ad verum dominum postea deuenerit sine vitio.*
45 *Attentati qualitas expressa in commissione spolij,probanda est.*
46 *Dominij exceptio obstat in spolio iurium incorporalium.*
47 *Bonæ fidei exceptio non obstat in spolio.*
48 *Attentatum spolium recipit exceptionem non iuris in petitorio.*
49 *Dolo facis petere regula,non obstat in spolio.*
50 *Exceptiones omnes,quæ adimunt primam possessionem agentis de spolio,recipiuntur.*
51 *Actor attentare dicitur statim post decretam citationem.*
52 *Attentatum non committitur ex non paritione monitorij auditoris Cameræ de non molestando.*
53 *Possessio conditionalis dicitur,tributa sine præiudicio iurium,cui non obstat contrarius actus.*
54 *Exceptio defectus primi extremi obstat spolio decimarum.*
55 *Decimarum spolio obest defectus primi extremi.*
56 *Censurarū metu facta solutio pensionis non parit quasi possessionē exigēdi.*
57 *Spoliato canonico,obstat si non capitulariter possessionem acceperit.*
58 *Contrarietas in libello deducta nocent agenti.*
59 *Beneficiali spolio obstat exceptio discoloris tituli.*
60 *Exceptio execrabilis tollitur ex allegata dispensatione, licet non probata.*
61 *Exceptio falsi coloris probati,obstat in beneficiali,spolio.*
62 *Attentata,licèt non requirant colorem tituli,tamen eis nocet discolor tituli producti.*
63 *Reseruatio narratiua in noua prouisione discolorat titulum.*
64 *Confirmatio superioris præsumitur ex lapsu 30.an.*
65 *Color non oritur ex resignatione,in qua exceduntur fines mandati per procuratorem.*
66 *Consecrationis tempus lapsum discolorat titulum.*
67 *Beneficium viuentis obtinens,caret omni colore tituli.*
68 *Alternatiua tollit decretum regulæ octo mensium.*
69 *Canonicus regularis,licèt sit incapax iuris beneficij, non tamen sit incapax possessionis.*
70 *Colorem non tribuit noua prouisio obtenta post illegitimam prouisionem ordinarii.*
71 *Renunciationis exceptio,quando obstet in spolio.*
72 *Certæ personæ fauore facta resignatio dicitur conditionalis.*
73 *Abiuratio causa renunciatione dicitur,si renunciatur iuri agēdi,seu promittitur per pactum iuratum,non petere restitutionem in spolio.*
74 *Renunciatio semper obstat agenti de spolio in prophanis.*
75 *Spolium postremum esse purgandum non obstante eiusdem rei recōuentione.*
76 *Reconuentionis exceptio,non obijcitur spolio post dies 15.*
77 *Spoliationis omnium bonorum etiam a tertio exceptio obstat agēti ciuiliter seu criminaliter contra spoliatum.*
78 *Domini nominatio,non prodest in spolio,sed alterius possidentis.*
79 *Auctoritate propria potest capere possessionem hæres rei certæ.*
80 *Sepulturę spolium non admittit ex ęquitate exhumationem cadaueris.*
81 *Beneficij fructus primi anni,quòd quęrantur successoribus, non potest consuetudine introduci.*
82 *Abbatissę restituendę in spolio oppositum scandalum incontinentię.*
83 *Ferię non obstant iudicio spoliatiuo.*
84 *Præscriptionis exceptio non obstat agenti de spolio.*
85 *Præscriptio 40.annorum,tollit omnem actionem,& oē vitium purgat.*
86 *Præscriptio 30.ann.requirit probationem initij,& finis cuiusq; decennij.*
87 *Negligentia post spolium,quando obstet agenti.*
88 *Dominium præscriptum,quòd non prodest in iudicio spolij , proderit in petitorio post intentandum.*
89 *Dominium uendicari non potest ex præscriptione 30.annorum sine initio bonæ fidei:sed potest retineri, nisi spolium successerit talemq; pręscriptionis disputationem Rota diremit. & nu.seq.*
91 *Conditio temporis,quo pacto intelligatur.*
92 *Exceptio non iuris obstat agenti de spolio iurium incorporalium.*
93 *Adulterij exceptio obstat spolio matrimoniali.*
94 *Dotis non solutæ causa,quando possit vxor repelli a uiro.*
95 *Dominij exceptio potest per tertium obijci ad impediendam executionem spolij,non autem prosecutionem.*
96 *Spolii matrimonialis restitutio impeditur,si alia mulier alleget secum fuisse prius contractum.*
97 *Auctoritate principis tributa possessio alicui scienter nominato , eximit a iudicio spolii,nisi sit principis secularis in beneficialibus . & nu.100.*
98 *Citatio requiritur in sententia principis,licet in processu non requiratur.*
99 *Possessore non citato,nec nominato si possessio capta sit cum sola superioris auctoritate, an de ea excipiatur in spolio.*
100 *Beneficiale spolium non excusatur auctoritate principis secularis,sed Papæ tantum.*
101 *Beneficij uacatio ex crimine,uel non promotione,si narretur per Papā, probatur vacatio,sed non reliqua.*
102 *Enunciatiua uerba Papæ de facto alieno non probant,nec ita probāt in prophanis,sicut in beneficialibus.*
103 *Enunciatiua uerba in motu proprio Principis asserentis , se ita declarasse aliquem rebellem,probant.*
104 *Narrata in aliquo priuilegio probant contra producentem.*
105 *Pacis capitula eximunt à uitio spolii.*
106 *Pacis capitula in quibus promittitur restitutio male abbatorum,non dicuntur continere ea,quæ incontinenti probantur fuisse ipsius occupantis.*
107 *Exceptio auctoritatis iudiciariæ obstat in spolio.*

De exceptionibus in iudicio spolij. Cap. I.

EX probationibus prædictis ad spolium attinentibus ad fauorem actoris, plerūq; succederet eius victoria, nisi probationes illæ eliderētur aliqua legitima exceptione p reum obiecta, & pbata. Nam & si tradatur pro regula, spoliatum esse in primis restituendum à spoliante velut quem iura maximo odio prosequuntur. c. fi. de ord. cog. c. in literis. c. cō querente. de restit. spol. l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iuliam. de vi. de quo Franc. in c. j. §. j. tertio notab. de resti. spol. in 6. Ale. cōsi. 6. nume. 8. lib. 3. Paris consi. 70. nu. 25. lib. 4. † Ea tamen regula ex iustis probatisq; rationibus plurimas recipit exceptiones inter se dissimiles secundum varietatem actionum, ad quas reijciendas principaliter diriguntur: Ideoq; singularum exceptionum cognitio tanquam potissima ac necessaria pars plenissimè sit tractanda ac excutienda cum congrua earum distinctione, ne aliàs præberent confusum omnium intellectum: separata etenim est harum exceptionum doctrina, sicut separatę sunt species actionum competentium in spolio, de quibus primo libro dixi, quæ si dissimiles probationes exposcunt, pariter difformes exceptiones recipiunt, secundum naturam cuiusq; iudicij, ut latè subiiciam; ad quarum faciliorem enarrationem in primis pponam. Quod exceptionum quædam sunt personales, quædā reales; aliæ mixtæ, tam rem, quàm personam respicientes: Aliquæ etiam sunt, quæ oriuntur extra rem & personam, earumq; omnium; aliæ sunt peremptoriæ prorsus elidentes actionē intentatam; aliæ dilatoriæ, quæ eam non perimant, sed differant, de quibus per Bal. in l. j. C. de appel. & Abb. in c. fi. de or. cog. Ac quædam impediant ortum ipsius actionis: Quædam verò non ortum, sed prosecutionem impediant, de quibus per Soz. in l. rē quæ nobis. col. 5. ver. 4. in fi. ff. de acq. pos. Sunt & aliæ per tertiū legitimè obiiciendæ, qua per principalem inaniter obijcerent. Conueniunt insuper quædam ad exclusionem rerum profanarum, quæ tamen in nihilo læderent agentem de spolio beneficiali, seu mixto, aut iudiciario. Quæ singulæ exceptionum spēs sint ad oculum obiiciendæ, vt omnium separata sit notitia, secundum dissimiles earum operationes.

De exceptionibus in canone Reintegranda. 3. q. j. Cap. II.

CApiendo igitur initium ab his exceptionib. quæ respiciūt personales defectus, inchoandum sit ab his, quæ ꝯueniunt Iudicio canonis reintegrāda. tanquam cæteris vberiori: Inter quas primum se offert exceptio † excōicationis, quæ propter cōmunionis periculum personam agentis repellat à limine iudicij, uelut ab hominum consortio eiectam. c. intelleximus. de iudi. c. cum inter. de excep. c. pia. eo. ti. in 6. c. rursus. in fi. c. cum excōicatio. xj. q. 4. gl. in verb. audientia. in ca. in nomine Domini. 23. di. gl. pen. in c. ex insinuatione. de procur. quæ cōiter recipiatur, vt dicit Fely. in c. significa. nu. 21. de excep. & in ca. dilectus. il 1. nu. 17. de rescrip. vbi Abb. nu. 7. & in c. fi. nu. 16. de ord. cogn. in c. item cum quis. nu. 9. de restitu. spol. Ioan. And. post Spe. de petito. & posses. §. fi. ver. 21. Rota in no. decis. 48. Corset. in 17. fallen. spolii. Sed non quælibet excommunicatio pariat hunc effectum exclusiuum, sed ea tantum, quæ adeo notoria sit, vt alia pbatione non egeat: seu fuerit probata ante suspensum petitorium, vt in causa Conchen. 6. Decembris 1547. decisum dicit Pute. decis. xv. de restitut. spolia. nec ex minori excommunicatione cuiquam audientia denegetur, quæ cæteros communione nō inficiat, ac cessante ratione infectionis, cesset etiam eius exceptio, vt inquit Abb. in d. c. intelleximus. nu. 4. & ibi Fely. in 10. decla. Gigas in tracta. pensio. q. 14. nu. 8. & minus operaretur exceptio maioris excommunicationis, si spoliās data opera curasset actorem excommunicari ad effectum repellēdi eum, ac se eximendi à iudicio spolii, cui malitiæ ius occurrit, relaxando in hoc vinculum excōicationis, ne calliditas hoc commodum afferat, vt per Spec. de rescr. præsent. §. ratione autem impetrantis. & de peti. & posses. §. fi. in fi. Fely. in d. c. intelleximus. num. 23. Roma. in singu. 716. incip. Illud quod dicitur. Corset. in 17. limit. spolij. Neq; talis exceptio personā ipsius excommunicati egrediatur, cum nec eius † cessionario esset obfutura cessante in eo ratione infectæ communionis. Gl. pen. in c. j. de iure patro. in 6. Fely. in d. c. cum dilectus. xiij. declara. de rescrip. Quæ autem dicta sunt de eiectione excommunicati ab hoc spolij iudicio, verificentur in restitutione iure actionis instituta ac petita. Nam aliàs excōicatione non obstante, posset interdum iudex ex se proprium officiū impartiri in restitutione spoliati, si periculum imminere conspexerit, vt puta, si uir peteret uxoris restitutionem, quam posset iudex ex proprio officio mandare restitui viro

viro etiam excommunicato propter periculum fornicationis. glo. in c. quoniam multo. 11. q. 3. Abb. in d. c. fi. num. 12. de ordi. cogni. Specu. de petit. & poss. §. fi. num. 3. † Neque hæc excommunicationis exceptio eundem exclusiuum effectum operaretur, si opponeretur per spoliatum fugitiuum, ne contingeret spolij iudicium reddi frustratorium ex fuga ipsius rei, dū actor instaret pro obtinenda absolutione à censuris. Abb. in ca. cum inter. nume. 13. de exceptio. Non tamen idem euenturum in periculo rei tempore perituræ sine aliqua culpa ipsius spoliantis, quod magis tribuendum esset culpæ ipsiusmet spoliati, qui non omni ope curasset interim se ab excommunicationis vinculo absolui, vt ibidem dicit Abb. ex mente Hostien. & tradit Corset. in 17. limit. spol.

Neque etiam is defectus excommunicationis hūc effectum pariat, nisi expresè fuerit per partem obiectus, ex cuius silentio non repelleretur actor à limine iudicij: sed processus cum eo celebratus subsisteret, non obstante nota excommunicationis nondum oppositæ, vt per Fely. in d. c. intelleximus. 8. declara. de iudi. Nec insuper statim obiecta, agentem excluderet ante legitimam excommunicationis probationem, cuius exceptio interdum non esset profutura in præsenti iudicio, si in alio facta fuisset, vt latè per Innoc. in c. dilectus. de ordi. cog. non adhibita distinctione tradita ibi per Abb. num. 39. Possitq; hæc exceptio opponi in iudicio spolij inchoato coram iudice seculari. l. quoties. in fi. C. de iudi. & ibi Bal. in l. placet. num. 12. C. de sacrosan. eccle. & cæteri de quibus per Fely. in c. tuę. num. 3. vt lit. non cōtest. sed eius probatio atq; cognitio esset ad proprium iudicem remittenda, vt per Bal. in d. l. quotiens. † Nec equidem talis exceptio in totum perimeret iudicium spolij ad perpetuam exclusionem agentis; verum id differret, donec absolutionis beneficium fuerit per actorem impetratum. Nam effectus excōmunicationis ex contumacia profectus per absolutionem diluitur. Spec. de petito. & pos. §. fi. in fi. Bald. in l. cum quis. §. sed si quis. in fi. C. de præscrip. 30. ann. Abb. in c. ex insinuatione. de pcu. & in c. item cum quis. num. 9. de restitu. spol. Verum si excōmunicatio incursa ante spoliationem, illum incapacem reddidisset nedum communionis hominum, sed etiam ipsiusmet possessionis, adeo vt obtineret virtutem peremptoriam primi extremi, vt nec subsecuta absolutio in hoc ei esset quicquā profutura. Nec secus euenturum, si post spoliationem superuenerit excommunicatio reddens eum incapacem cuiusque possessionis, si interim res spolij vitio effecta alteri tertio fuisset legitimè quæsita, cum absolutio superueniens non offenderet rē integrā, nec possit operari ad præiudicium tertij, cui fuisset ius quæsitum, dum spoliatus esset incapax possidēdi, vt distinctim dicit Lucas de Penn. in l. si coloni. q. 15. de agrico. & censi. lib. 11. cuius quidem exceptionis effectus oriretur etiam ex præposita excommunicatione de tempore prouisionis beneficij, de qua in actis constaret ante petitorium suspensum, cum collatio facta excommunicato, ac possessio inde secuta fuisset irrita. c. postulasti. de cle. excom. vt decolorata diceretur ad offensionem primi extremi, vt per Pute. decis. 15. de restit. spo. Sarnen. in reg. j. & 98. † Differtur & interdum iudicium spolij per exceptionē ipsius rei conuenti ex cā studij, aut iustæ peregrinationis Christianæ, seu reipublicæ, vel alterius legitimæ, in qua nulla eius culpa aut malitia notari posset. c. consultationibus. de offic. deleg. Spec. de petito. §. posses. §. fi. num. 10.

† Ex defectu pariter personali excipitur contra agentem de spolio si de eius inhabilitate notoria iure communi reprobata opponeretur, vt si agenti de spolio beneficij obijceretur, quòd nullo esset clericali charactere insignitus, aut si prælatus ageret de spolio decimarū extra propriam diœcesim, vel monachus peteret restitutionem vxoris, quibus singulis cum ius maximè resistat etiam pars resistere possit, ne ex causa inhabilitatis possidendi agens de spolio audiatur. Bald. in l. j. in fin. C. de appell. Alexā. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 24. ff. de acquir. pos. Abb. in c. j. num. 4. de restitu. spol. & in c. ex parte. num. 19. eod. titu. vbi glo. antepen. Oldra. consi. 274. Soz. in regul. 235. 12. fallen. Corset. in limit. spol. 48. Cassad. de præben. decis. j. Sarnē. de trien. q. 51. Pute. decis. 5. de restitu. spol. cum spoliatus possessione tam notoriè contra ius, minimè sit restituendus: ex quo dicat etiam Abb. in c. significauit. num. 2. de censi. licere episcopo interdicere sibi subiecto sacerdoti, ne soluat onera contra ius, quamuis solita, cum ex quasi possessione percipiendi non possit prætendi restitutio, quæ sit impedita à iuris communis resistentia. Oldra. d. consi. 274 cum pro possessore non sit reputandus cui ius commune resistat. Abb. in ca. ex insinuatione. in fin. de procur. & in d. c. ex parte. num. 19. Calder. de caus. posses. consi. 5. Bisigne. de restitu. spol. decis. 4. Afflic. decis. 361. num. 15. Idemq; futurum si clericus ageret de spolio ad restitutionem feudi, cuius ipse de iure sit incapax, vt ibidem per Afflic. glos. in summa 14. q. j. Abb. in d. c. ex parte. in fin. cum cæteris de quibus per Card. Iacoba. in tract. de conci. fol. 144. lit. B. Qui etiam dicit Pontificem violenter intrusum in Petri sede, posse velut incapacem, impune & absq; vitio spolij à sede depelli iuxta not. in c. Deus. §. patet. 3. quæst. j. & latissimè ibi dicitur per eum, & per Specu. de petito. & posses. §. fin. versi. 2. Martin. Lauden. in trac. de Principe, quæst. 70. Quæ tamen inhabilitatis exceptio nō esset aliàs obfutura, quàm si notoria esset, aut antea iam probata, vt decisum refert Tanis decis. 70. † Quod autem de non clerico dixi, vt sit beneficiorum incapax, limitatione recipiat à Rota in decis. 312. in antiq. nisi incedens in habitu & tonsura pro clerico reputaretur, cum animi destinatione ad clericatum, non obstante, ꝙ cōtrarium videatur communiter approbari, vt dicit Fely. in c. cum adeo. nu. 8. versi. contrarium. de rescrip. & Staphil. de lit. Apost. fol. 23. col. j. & fol. 123. col. j.

† Hæresis exceptio, adeo inficit omne fundamentum possessionis ex personali incapacitate, vt prorsus eijciat agentem de spolio à quolibet iuris præsidio. glo. in c. quo iure. 8. distinc. c. si tres. 24. quæst. 5. Quæ ne dum dicatur possessorium extinguere, sed vnumquodque petitorium. Specu. de petito. & posses. §. fin. num. 23. Abb. in c. item cum quis. num. 9. de restitu. spol. in c. ex parte num. 19. eo. titu. Cassad. in regu. decis. 14. num. 8. eundēq; effectum operetur siue agens tempore pristinæ possessionis hęreticus fuisset, siue talis postea euaserit, cum vtroq; casu fiat penitus incapax: sed in primo, nec sit restituendus, licet postea abiurasset, cum verum sit illum ante prætensum spolium caruisse omni possessione: si tamen ex ea hæresi fuisset ipso iure priuatus, aut declaratus, vnde oriretū defectus primi extremi. In † secundo autem casu, per subsecutam abiurationem fieret capax possessionis, & per consequens restituendus, nisi interim alter tertius non habēs causam ab ipso spoliante, adeptus fuisset possessionem ipsius rei: quia tunc ei tertio nō obesset talis abiuratio, secundum distinctionem traditam per Lucam de Pen. in l. si coloni. q. 15. C. de agri. & censi. lib. 11. Idq; ad instar eius, quod plures dixi in ratificatione possessionis per alium captæ, q̄ non operetur suum naturalem effectum, si interim ante ratificationem alter accepisset eius rei possessionem, ex quo res desineret esse integra, vt per Alex. in l. quod meo. num. 5. de acqui. posses. Abb. in c. cum venissent. nu. 6. de restit. spolia. Rota in no. decis. 150. cum cæteris aliàs deductis.

† Schismatis quoq; eadem sit ratio cum hæresi, ex cuius crimine omnis audientia spoliato denegetur. glo. in verb. audientia. in c. in nomine Domini. 23. distin. c. cum nos. 23. q. 5. Specul. de petito. poss. § fi. num. 22. Ac pariter apostata sit incapax possessionis. Bal. in l. Barbarius. colum. 7. ff de offi. preto. Staphil. de lit. Aposto. fol. 25. colū. j. Necnon & simoniacæ prauitatis obiectum crimen restitutionem impediat, velut ipso iure inficiens quodlibet ius possessionis & proprietatis, omnēq; titulum decolorans. Cassad. relatus à Sarnen. in regul. de trienna. quæst. 11. num. 3. Corset. in 21. limit. spol. Nisi id crimen committeretur per tertium eo ignaro qui fuisset de beneficio prouisus per alterius obitum, qui non posset dici suspensus, sed in euētum declarationis suspendendus, vt inquit Abb. in c. tanta. versic. 3. de simo. Proptereaq; cum non sit interim priuatus, nec eius titulus discoloratus, minimè repellendus à iudicio spolij, vt decisū refert Sarnen. in d. quæst. 12. num. 9. † Quæ tamen ignorantia nō excusaret simoniam commissam in resignatione beneficij, quamuis resignatio ita facta, etiam ignaro resignante, remaneret frustratoria, nullo iure abdicato à resignante, nec quæsito resignatario, vt ibidem per Sarnen. glo. in c. super hoc verb. pecuniæ. de renun. Inno. in c. cum vniuersorum. de rerum permu. Cassad. decis. 2. de renun. Rota in antiq. decis. 236. Quod tñ ius abdicaretur si Pontifex, in cuius manibus fuisset facta resignatio, id beneficium alteri conferret (vti potest) transferēdo omne ius tanquam abdicatum à resignāte, nisi resignatio fieret ex causa permutationis, ex qua non transferretur proprium ius à resignante, non translatum in alium permutātem: seu si fieret virtute priuationis successuræ ex eo crimine simoniæ. Gemin. consi. 125. q. j. Staphil. de lit. Aposto. fol. 67. colum. j. Ac conuentionalis præsumptiuè deduceretur ex tribus mandatis eadē die factis, coram eisdem Notario, & testibus, & procuratoribus ad resignandum cum reseruatione regressus. Crescē decis. 78. Pute. decis. 3. de simo. Mohe. decis. 224. Veral. decis. 342. Nec tamē ita pręsumptiuè deducta ex conrespectiuitate, excluderet agētem de spolio, cum inde non diceretur de ea notoriè constare, sed potius de illicita pactione, vt dictum in causa Lucen. spolij coram Chisan. 1. Februarij 1557. refert Verall. in d. decis. ex not. per Abb. in c. constitutus. 3. nota. de transa. Neq; ijsdem effectus nullæ resignationis ratione simoniæ proueniat ex qualibet cōuētione, aut traditione reali: sed ita demum, si id fieret ante resignationem, seu postea incontinenti, vt per Sarn. in d. quęst. 12. num. 10. † Prorsus etiam omnium literarum ignarus, qui sit cuiusq; beneficij curati incapax, seu alterius requirentis consiliū, vel industriam, ab hac restitutione spolij repellitur eodem personali defectu, ne cōtingeret beneficia per inhabilem posideri sub colorato prætextu restitutionis spolij, vt inquit Innoc. in c. dilectus. de tempo. ordin. Rota in antiq. decis. 312. in fin. Staphi. qui supra fol. 25. col. j.

Exceptio insuper † dilapidationis bonorum ecclesiæ reciperetur

retur in hoc iudicio, impeditiua restitutionis, si fuerit legitimè & effectualiter probata.c.quia.3.quæst.1.c.fin.§.quia verò. de simo.Specu.de petito.& possef.§.fin.versi.3. Sed non posset eius dilapidatio inquisitio principaliter per spoliantē intentari contra spoliatum non effectualiter restitutum, ne aliàs ipse spoliatus omni præsidio destitutus occumberet ex impotētia defensionis, quod per indirectum cederet ad fraudem iudicij spoliatiui, vt inquit Abb.in c.venerabilibus.num.3. de offi. deleg. sed dilapidatio sit obijcienda in vim exceptionis, seu replicationis, vti euenisse refert Rota in suis nouis decisionum sui temporis in titu. de præscript. in causa Cardinalis Firmani agētis de spolio fundi pertinentis ad quandam Abbatiam, contra eius possessorem excipientem de diuturna possessione habita ab eius prædecessore: in quo pro parte ipsius Cardinalis fuit replicatum, & plenè doctum, illum prædecessorem fuisse valde dilapidatorem bonorum ipsius Abbatiæ, ex qua replicatione dicta exceptionem fuisse reiectum.

15 †Alterius vero criminis obiectio eo demum casu sit obfutura agenti de spolio, si crimen adeo sit notorium, vt illico possit inde subsequi condemnatio, licet non esset crimen inductiuū priuationis ipso iure. Abb.in c.nisi cum pridem. num.6.de renunc.& in c.si constiterit. num.11. vbi Fely.num. 5.de accusat. ita limitans dispositionem, c.item cum quis.de restit.spolia. Sed si crimen non esset notorium, sed egens alia extrinseca probatione, secus futurum; cum eius probatio posset esse ita anceps, vt in processu criminalis iudicij subsequeretur absolutoria ex nō plena criminis probatione, vt per Abb.in d.c.item cū quis. num.9. idem sentiens in crimine non notorio, quamuis manifesto, quæ plurimum inter se distare dicat ibidem. Quam crimini exceptionem multo magis recipi dicant Abb in d.cap.nisi. num.6.& Spec.de possef.& peti.§.fin.versi.6. si de eo constaret ex sententia criminis declaratoria seu condemnatoria, quę inficeret, & discoloraret titulum. Quinimmo ante declaratoriā priuationis inaniter de crimine obijceretur, si de spoliantis iure notoriè constaret in proprietate, vt dicit Fely. ex mente Bal. in c.ad petitionem.num.7.de accu. Idq; per Rotam approbatū in causa Oueten.cano.27. Ianuarij 1542. testatur Puteus in suis decis.eius temporis, nisi criminis deducti ea esset enormitas, vt restitutio esset hominibus scandalum allatura, de quo Corset. in 21.limit.spol. Non tamen id crimen posset obijci contra eū, qui ex literis Pontificijs rebellis, fuerit restitutus per reuocatoriam successoris, quæ operetur etiam quo ad ius possessionis, vt refert Mohed. decis.87. & sequen. qui tamen in eius decis.214. dicat posse interdum effectualiter obijci per tertium illa criminis exceptio quę frustra per spoliantem operaretur, de quo mox latius disputabitur.

16 †Illegitimitatis exceptio, licet regulariter non obsit agenti de spolio, etiam non beneficiali, vt per Sarnen.in reg.de anna. quæst.58.in fin. Mohed.decis.214. Is tamen defectus si notorius fieret ex propria confessione, vel aliunde, seu per tertium obiectus, restitutionem impediret, nisi illico doceretur de dispensatione. Idem Mohed.decis.158.& d.decis.214. Pute.de restit.spoliat.decis.20. Archid.in c.j.num.4.14.quæst.1. Abb.in c.constitutus.de fil.presbyt. Idemq; si in confessione dixerit secum dispēsatum, etiam per pœnitentiarium, docto de mandato dispensandi, vt per eundem Mohed decis.140. cum mandatum de dispensando equè in hoc operetur colorem tituli, vt ipse dicit cū Puteo decis.117. de dispen. & licet ex se mandatum dispensandi obtentum à pœnitentiaria colorem non tribueret: tamen quando id mandatum est insertum ac connexum cum confessione partis prædictæ, colorem inducat, vt aduersarius, qui velit iuuari hac confessione teneatur contra se recipere qualitatem confessioni annexam, vt decisum refert Ioan.Bapt.Rota decis. 828. Ac ratione eiusdem notorietatis dixit Abb.in d.ca.constitutus. agētem de spolio beneficij per patrem quondam possessi, non esse restituendum apparente notorio defectu tituli per sacros canones improbati, qui filiū à paternis beneficijs excludunt, in c.Apostolica. & q.6.2.ex transmissa. c.ad extirpandas. de fil.presby.editum per Alex. Pontifice III. vbi hanc successionē in beneficijs per patrem immediatè possessis plurimum detestatur. Quæ prohibitio non porrigeretur ad nepotem possidentem beneficium aui, patre adhuc viuente, ex quo cessaret in eo immediata successio, & per consequens prohibitio dicti canonis ad extirpandas. vt ibi Henri. Bohic.& Abb.num.8. Hostien. in sum.eo.tit.§.qui fil.versi.sed nunquid. Eorundemq; canonū

17 statuta fuerunt diu postea per Clemente VII.† ampliata, & dilucidius declarata: nam cum eorum mens passim eluderetur, falso tātum in eo verborum cortice, ac dum in ijs dicitur per patrem immediatè possessis, in fraudem legis per medias personas ad id suppositas, patris beneficia in filios transferrētur, adiectis quibusdam cautelis, ei maliciæ fuit per ipsum Clementem proprijs literis prospectum, ac declaratum, vt prohibitio prædicta locum habeat in cunctis beneficijs quilibet per patrem possessis, quamuis per plurimas manus postea transiissent, nisi pater iam tempore huius constitutionis editæ beneficium dimisisset. Cuius clementinæ tenor integer recitatur per Gigan.in trac.pensio.q.86. Vbi tñ dicit, ex ea ɔstitutione haud impeditam translationem paternæ pēsionis in filium, quę non continetur sub nomine bñficij prohibiti per dictam Clemētis constitutionē. Ac ibidem Gigas num.10. ponit quæstionem è conuerso, An videlicet ex ea clemētina æquè prohiberetur pater à beneficio quondam possesso per filium, de qua ibi per eum: sed obtentum fuit hanc clementinam non hr̄e locum in casu olim discusso in Rota coram Fabio in causa Calciatensis canonicatus de anno 1549. in quo pater obtentum beneficiū illico absq; alia literarum expeditione, aut possessionis adeptione alteri resignasset, ac tādem per manus ad filium deuenisset, nondum natum tpe primæ resignationis paternæ, ex quo cessaret prorsus ratio dictæ clemētinæ, & latius dictum in informationibus eius causæ, in qua pariter fuit decisum, vt sibi locū nō vēdicaret, si beneficium euasisset post patrē alterius qualitatis, vtpote, si ex portione euasisset canonicatus, vti tunc euenerat, & refert Achil.decis.j.de fil.presby. Cuius clemētinæ dispositio fuit postea specificè dilata in concilio Tridentino sess.25. c.15. refor. vt impediatur etiam facultas transferēdæ pensionis: vnde inanis redditur quæstio Gigan. negatiuè decisa per Cōcilium, vt non possit pensio paterna in filium transferri. Idq; ēt adauctum per idem concilium Tridentinum, vt filij clericorum nedum sint incapaces beneficiorum, quæ pater obtinuisset, verū & cæterorum omnium beneficiorum eius ecclesiæ, in qua pater aliquod beneficium obtinuisset. Ne contingat ambos sub eodem tecto cum scandalo fidelium, sacra ministrare.

18 †Defectus ætatis reddēs personam beneficij incapacem obstaret agenti hoc iudicio spolij, nisi in hoc forte reciperemus distinctionē traditam per dominos de Rota in materia execrabilitatis, proprio loco deducta, de qua latè Io. Pau.decis.110. videlicet vt eius defectus ei obsit, si patiatur de eo discuti in iudicio, sine saltim allegatione dispensationis, qua tantum allegata cessaret talis exceptio, reseruata eius articuli excussione in iudicio petitorio: Idq; operetur dispensatio etiā possibilis, vt nec ab ordinario spoliari posset. Archid.in c. licet episcopus. in fin. de præben.in 6. à quo discrepat Io.And. post Spec.in rub.de restitu.spolia dicens, per exceptionem euidentis defectus ætatis, omnino impediri restitutionem, non plenè docto de dispensatione quamuis allegata. Quod quidem videtur cōtrariari dispositioni eiusdem cap.licet episcopus. in fin. vbi tantum attēditur possibilitas dispensatiua considerata per dominos de Rota in materia execrabili, vt in ea dixi. Nec cuiquam dispensationi productæ ad effectum coloris in spolio obstaret allegatio subreptionis ad iudicium petitorium reijcienda, vt dicit Verall.decis.347.

19 †Ex ventre eiusdem canonis reintegranda, insurgit illa exceptio, quę adimit vires eiusdē constitutionis, si agēs de spolio iusta de causa è possessione cecidisset, & sic proprio facto: nam ex eo canone ijs tantum prospicitur, qui per iniustas causas ceciderint, adeo vt à contrario sensu ab eius remedio illos cēseatur excludere, qui ex iusta causa possessionē amisissent, cum hęc exceptio velut inficiēs proprium fundamentum ipsius canonis, adimat ēt eius effectum, vt communiter Doct.in eo.c.sentiūt. & Alex.& Soz.in l.rem quæ nobis.q.2.versi.5.dubitatur.& q.7. ff.de acqui.pos.cum alijs cumulatis per Paris.consil.j.num.164. lib.j. Afflic.decis.392.num.27. Cassad.de restitu.spol.decis.4.nu. 6. Proptereaq; si emphyteuta propter moram non soluti canonis possessionem amiserit domino ingrediente, qui haberet in eum euentum potestatem ingrediendi propria auctoritate, nequeat de spolio contra dñm cōqueri, velut propria culpa possessione amissa ex eius mora. Alex.d.consi.90.num.3.& cōsi.33.

20 lib.6.Soz.qui s. †Idemq; euēturum, quoties ex pacto tributa sit facultas ingrediendi, ex quo dici nequeat spoliatus, qui talē facultatem libens tribuisset: ea tamen moderatione adhibita, vt talem potestatem habens recipiendi possessionē beneficij non possit illam capere sine consensu capituli, licet possit sine executore, vt decisum 11. Maij 1543. dicit Pute.decis.22. libr.2. & ꝙ eam possessionem apprehendēs neminem resistentē offenderit, nec aliàs id ei liceret sine nota violentiæ, tum ita resistēs cēseretur mutasse voluntatē, vti pariter contingeret, si possidens transtulisset interim possessionē in alium, quo casu ea facultas euanesceret, vt non posset tali facultate munitus possessionem apprehēdere eo nouo possessore inuito. Bart.in l.creditores.nu. 5.C.de pigno.Corn.consi.27.lit. G.& N. lib.4. & decisum refert Mohed.in decis.302. Sed non idem futurum, si pacto prædicto fuisset inserta clausula, constituti, ex quo denegaretur tā facilis reuocatio potestatis tributæ, cum iam per id constitutum fuisset effectualis possessio quæsita ex l.quod meo. ff.de acquir.pos. de quo latius dictum.2. lib. in discussione constituti, seu si emphyteuta cœpisset possidere tanquam proprietarius, interuertendo primam possessionem, ex quo non posset dominus vti facultate ingrediēdi propria auctoritate sibi tradita in contractu emphyteutico, nisi incontinenti id faceret, iux.nota in l.si quis ad se fundum.& per Ias.in l.2.nu.117. C.de iur. emphyt.atq; in hoc

in hoc dominus tali auctoritatē vsus posset de spolio cōueniri, vt in causa Tarē.spolij decisum refert Verall. decis.359. Eadēq; exceptio virtute eiusdem canonis orta verificaretur in possessione alteri quæsita, ēt ex alio possidentis contractu. Ideoq; nec permutanti esset hoc remedium profuturum, veluti excluso contractu proprio. Rota in no.decis.62. Cassad.de restit.spo.decis.4.nu.9. Quod verum sit, quamuis proprius contractus fuisset nullus ratione deficientis solemnitatis, in minori, seu alio, cum subsecuta effectuali traditione possessionis, quæ ex cōtractu quamuis nullo trāsferri possit, velut facti. Ias.in l.j. §.si vir.in fi.ff.de acqui.poss.& in l.indebiti.§.sed & si. 2. nota. ff.de cōdict. indeb. Ruin.consi.32.col.3.& cons.137.col.fin.lib. 2. Pute.decis. 273.lib.3.& Achil.in decis.j.de resti.spolia. licet possessio minimè transferatur ex contractu nullo defectu consensus, vt per Bal.in l.non dubium.10.oppo.de legib. Cur.iuni.cons.131.colū. fi. In quo quidem Alex.consi.69.nu.7.lib.5. indistinctè locutus, seipsum distinguendo declarat in d.l.j.§.si vir.num.9. exēplum adhibens in contractu simulato, qui sit nullus ex carentia consensus, ex quo possessio fictè tradita precario, aut cōstituto, pariter nulla sit, cum ad instar reliqui contractus nulli, sit ēt nulla quælibet clausula ipsius cōtractus, vt dicit idem Alex. & Rom. consi.246.nu.2. Bar.in consi.90.in fi.ex l.doli clausula. ff.de noua. sed si traditio possessionis ēt in hoc facta fuerit cum effectu,

21 dicunt transferri possessionem: †Ac prædicta vera sint, si purus & vndiq; completus esset contractus, non aūt conditionalis, seu aliàs suspensus, ex euentu modi, aut mensurationis futuræ, vt per Alex.in d.consi.90.lib.5.& consi.33.lib.6. Soz.in d.l.rem quæ nobis.q.2. sicut dictum lib.j. in resignante sub conditione, quæ defecerit, de qua Mohed. decis.59. & Verall.decis.347. Verum si permutans (adiecto modo, seu conditione mensurationis, vel extimationis, & aliàs contractus esset nullus) post verè adeptam possessionem spoliaretur, esset restituendus sine alia probatione purificationis, quæ petitorium respiciat, ac clausula nullitatis referri poterit ad instrumentum & cōstitutum in eo adiectum, cuius sola virtute non potuisset agere de spolio ante quæsitam veram possessionem. Idq; resolutum refert Pute.29. Martij 1546.in sua decis.422.lib.2. Ac idem esset quo ad exclusionem spolij, si ea quæ de contractu proprio diximus, contingerent ex contractu, aut simili facto auctorum, cum ex eo idē euenturum, ac si proprio facto possessio amitteretur, vt ibidem Alex.& Corn.consi.23.lib.j. Deci.consi.302. num.24.& consil.

22 449.num.21. Paris.consi.j.num.164.lib.j. †Eodemq; proprio facto cecidisse censeatur, qui rem propriam scientes ab alio conduxerit, ex quo amittitur possessio. l.qui bona. l.si rem aliquam. ff.de acquir.poss.& vtrobiq; glo. Bal in l.rem.in fin.2.lect.C.locati. Roma.in d.l.si rem aliquam.in fin.& consil.350. num.5. & esse communem dicit Alex.in l.quod meo.num.10.ff.de acqr. poss.& in d.l.si rem.num.34.eo.tit. Pariter & is, qui inani timore ductus, ex pusillanimitate è possessione recesserit nemine repellente, se ipsum deiecisse diceretur, proprioq; facto possidere desijsse, vnde cessaret huius canonis præsidium, succedente alio præsidio edicti, quod me.cau. vt inquit Bar.in l.2.ff.eo.tit. Alex. & alij communiter in l.naturaliter.§.nihil cōmune. Paris.cons. j.num.276.lib.j. Suamet etiam culpa cecidisse intelligatur, qui rei propriæ possessionē per annos viginti recuperare neglexisset, quam iudex per errorem ex alterius debito, eius creditori tradidisset, vt dicit Soz.in d.l.rem quæ nobis.q.2.versic.3.& vlti. Huius autem exceptionis, videlicet, ꝙ de spolio agens ex iusta causa ceciderit, non sit quælibet leuis probatio recipiēda, neq; ad effectum repellendi agentem de spolio, sufficiat qualis qualis eius negligentiæ deductio, quæ plenè sit deducenda, & probanda, vt dicit Deci.cons.57.nu.4.& Achil.in decis.4.6.de restit. spol. aliàs præsumeretur possessio continuata vsq; ad diē spolij, vt per Abb.in c.cum ad sedem. de restit.spoli.Soz.in l.rem quæ nobis.q.7.ff.de acquir.poss.

23 †Quamuis enim in c.in literis.in fi. de resti.spol. latè dicatur, prædonem de iuris rigore esse regulariter restituendum: Id tñ in beneficialibus nō recipiatur, velut in quibus exceptio intrusionis, ac apparentis defectus tituli restitutionē impediat. Rota in no.decis.439. quod quidem eueniat, si constaret ex actis agētem de spolio fuisse prædonem, vt limitando dictum c.in literis. dicunt Abb.in c.cum ecclesia.num.26.de caus.poss. Paul.de Cast.consi.253.num.4.lib.j. Staphil.de lite.Apost. fol.178.col.j. Corset.in 5.limit.spo. dicentes, tunc demum procedere regulā de qua in d.c.in literis. si de exceptione obiecta dubitaretur, ac de ea non constaret in actis: Nam nec sit restituendus qui bñficium reseruatum possedisset, seu alio Apostolico decreto affectum, vt dicit Abb.in d.c.in literis.num.28. ex quo ad oculum pateret de agentis non possessione, quæ per decretum prorsus adimitur, vnà cum reliquo iure eiusdem beneficij latè per Aeneam de Falco.in tracta.reseruatio.quæst.4.11.effec. In quo tamen dixerit Soz.in l.rem quæ nobis.quæst.2. num.4. prædonē, etiam in his casibus in quibus esset restituendus, non propterea esse restituendum virtute huius canonis reintegranda. ea ratione fretus, quòd in eo canone non requiratur bona fides, quod quidem fundamentum cum communiter redarguatur, vt latè dixi 2. libr. etiam eius opinio. desuper fundata in consequentiam dilabitur.

Et hæc dixisse sat sit de exceptionibus, quæ respiciunt personam agentis, vt descendendum sit ad eas, quæ percutiunt rē de cuius spolio agitur, & sint pariter multiplicis generis, īter quas illa sit, quæ opponi solet contra agētem de spolio alicuius ca-

24 stri †difficilis recuperationis in petitorio, in qua admittitur dominij exceptio, regulariter non admissibilis, ne aliàs iudicium petitorij prorsus redderetur frustratorium ea difficultate recuperandi, vt per Alexā.in l.naturaliter. §. nihil commune.nu.21. ff.de acqui.poss. Bal.in sua marga.verb.castrum. Ias.in l.2.col.1. C.de edic.diui Adri. Rui.consi.42.nu.10.lib.4. Paris.consil.j.nu. 177.lib.j. Quinimmo ratione eiusdem difficultatis, liceret eidē spoliato id castrum ex interuallo recuperare, si tamen interim fuerit continuè versatus in præparamentis, ex quo virtute ciuilis possessionis continuatæ, velut animo retentæ, semper possit absq; vitio spolij naturalis recuperari propria auctoritate, quāuis serius potuisset eandem viā iustitiæ recuperare. Felyn.in c.j. num. 26. de iudic. cum ciuilis retenta elidat omnem spolij notam, vt per Barto.in l.3.§.cum igitur.ff.de vi & vi arma. Bald.in l fi.num.3.C.de his qui à non domi. Docto.in c.olim.il j.de rest. spolia. Abb.& Fely.in c.vigilanti.num.8.de præscrip. Soz.consi.

25 122.num.12.lib. 4. Cardin. Iaco.de conci.fol.147.lite.B. †Quod tamen ei non perpetuò licebit, sed cum moderamine adhibēdo iudicis arbitrio, qui omnibus circunstantijs excussis, arbitraturus sit, quid quantumve intersit, an timore, seu notabili negligentia suam ciuilem amiserit: Idq; interuallum commēsurandum ex naturali difficultate recuperationis. Fely.in d.c.vigilanti. Rota in antiq.decis.54.& latè dictum lib.1. inter effectus. l.si quis ad se fundum. C.ad l.Iuli.de vi. Verum qui fuisset parte tātum castri spoliatus, seu eo integro (retento tamen fortilitio) posset quandolibet, ratione partis retentæ, reliquam partē impunè recuperare, virtute ciuilis, quæ sit nobilior naturali: Ac fortilitium retinens seu castri partem, censeatur esse in continuis præparamentis recuperandi reliquum, nec vnquam habuisse naturalem pro derelicta. Bald.in l.data opera.colum.fin. C.qui accus.poss. Alex.post Barto.d.l.3.§. cum igitur. de vi & vi

26 arm. Et nedum ita spoliato †liceret idem castrum recuperare, quo quis fuerit exspoliatus, verum & aliud castrum spoliantis inuadere, ad effectum id retinendi, donec proprium & aliàs per se possessum, sibi restitueretur, dummodo id fieret sine scandalo, vt per Innoc.in c.olim.num.8.versi.item plus. de restit.spol. Bal.in l.2.col.20.C.de seruitu. in l.fin. C.de his qui à non domi. & in marga.verb.castrum. Fely.in c.j.nu.26.de iud. Pau.de Cast. consi.399.num.2.lib.1. Alex.consi.135.num.2.lib.1. Veron.cōsi. 26.num.4. possentq; prædicta etiam furtiuè & proditoriè fieri, licet iudicis copia haberi posset, vt ibidem dicunt Doct.& Pa-

27 ris.consil.10.num.81.lib.j. †Quæ nedum recipiuntur in castris, (quorum sera recuperatio permittitur) verum etiam sint profutura eadem ratione, in alijs quibusdam casibus, prout materia subiecta suadebit: Nam & si Docto.in d.l.si quis ad se fundū. dicant recuperationem ex interuallo nō esse licitam: in eo tamen semper erit iudicis arbitrium, qui ad interuallum sit ex ꝓximis indicijs collecturus. Ias.in l.si quis ita. §.Seia.num.14.ff.de verb.oblig. Fely.in d.c.vigilanti.num.8. Rota in antiq.decis.54. Paris.consi.24.num.27.& seq. lib.1. sicuti & è contrario: Nam licet in continēti dicatur fieri, quod intra triduum successerit. Archid.in c.ꝙ restitutio.3.q.j. Ias.in l.4.§.condemnatum.nu.26. de re iudi.& in l.2.num.12.C.de iur.emphyt. Lucas de Penn.in l.si coloni.num.30.C.de agri.& censi.lib.11. In eo tamen varietur interdum ex accidentibus per iudicem rectè ponderandis. Abb.in c.j.de mutu.peti.num.15. Indeq; dicatur, nullum tempus labi contra eum qui sit in vinculis detentus, donec propria libertate potiatur, per Bal.in l.rectè.num.34.C.vnde vi. Idemq; in eo qui iusto metu inimicorum seu latronum, ad possessionē recuperandam non accesserit, vt non censeatur interim suam

28 ciuilem deperdidisse, quam pari ratione retineant †banniti seu exititij, velut per timorē impediti in recuperatione naturali, quam nec per centum annos amitterent, secundum Ant.in c.

29 j.de noui ope.nunci.de quo Corn.consi.56.litt.I. lib.2. †In quo nihil aduersatur, quod passim dici solet, ciuilē amitti ex timore recuperandi naturalem. l.sed & si nolit. ff.de acquir.poss. Paul. de Cast.d.consi.399.nu.3.lib j. cum id recipiatur in eo timore, qui versetur in diffidentia recuperandæ possessionis, quam metus immediatè respiciat, sed non reciperetur in eo metu, q non sit relatus ad rem ipsam, sed ad propriam tantum personam & extra rem, vti contingit in eo qui timeat latronum aut inimicorum offensionem, quorum metus cum rem non respiciat, sed extrinsecus sit à re, nec ipsius rei possessionem conturbare possit. l.licet.in fi.C.de acqui.poss. vbi Doct. communiter secuti Bart.in l.3.§.in amittenda.ff.eod.titu. Ibiq; Ias.in 4.nota.post discussas omnes contrarietates Docto. residet tandē cum opin. communi, quam sequitur Corn.cons.48.litt.C.lib.4. Quæ tamē de bannito dicta sunt, sanè intelligenda, vt sibi locum non vēdicet

dicent in bannitis ex tam graui cauſa , quæ rebellionẽ inferret, in qua ſpecie non dicantur ciuilem retinere, quam vnà cũ naturali amittant, quam tamen recuperarent ex plenaria reſtitutione Principis,cum integra reuocatione priuationis ẽt quoad poſſeſſionem, ex qua dicatur tributa facultas recuperandi propria auctoritate,ſine tamen vi,vti deciſum refert Mohe.in cauſa Ferrarien.in eius deciſ.87.& ſeq.ſubdens , ꝙ licet ciuilis retineatur per alium animo,qui adimi nequeat,ex no.in l.j.§.ſi vir. ff.de acquir.poſſ. poteſt nihilominus tolli effectus ipſius ciuilis poſſeſſionis,tanquàm à iure inductus , vt ibidem dicunt Doct. cum Bar.in l.ſi maritus.§.lege.ff.de adult.Idemq; dicit Mohed. deciſ. 86. adeo vt ſi in conceſſa reſtitutione per Principem inſerantur vberes clauſulæ, de quibus in deciſ.64.in no.quæratur ex ea poſſeſſio priſtina etiam ſine alia noua apprehenſione , vt in d.deciſ.87.nec ſecus futurum dicit,ſi reſtitutio fieret ex cauſa pacis compoſitæ , quamuis ex legis reſtitutione , virtute poſtliminij, ſeu aliàs non recuperetur poſſeſſio ſine facto nouæ adeptionis l.ſciendum.§.deniq;.ff.ex qui.cauſ.maio.l.in bello. §.ſi. ff.de cap. Neq; etiam ciuilis aliquo temporis lapſu amitteretur per eum,qui à furore obſideretur , in quo omnino deſit poſſeſſionis amittendæ animus, qui ſicuti vnà cum corpore requirit̃ ad quærendam poſſeſſionem , æquè requiratur in ea amittẽda. l.quemadmodum.l.ſi is,qui.ff.de acqui.poſſ.nec in furioſo ani-

30 mus conſideretur.Bar.in l.ſi id quod.§.j.eo.tit.† dicens,hanc ciuilem pariter retineri,quamuis colonus ꝑ quem dominus poſſidens iam obijſſet,quo viuente adeo ciuilis poſſeſſio per dominum retineatur,vt eam nullatenus amitteret , licet ad fundum per colonum ſuo nomine retentum non acceſſerit ſuſpicãs ſe poſſe repelli,cuius quidẽ rei timor non operetur in poſſeſſione per alium eius nomine retenta.Signoro.conſi.75.num.21. verſic.nec etiam,ita intelligens.l.ſed & ſi nolit.de acquiren. poſſeſ. Neque poſſeſſio per colonum retenta animo ſolius domini poſſidentis amitteretur , niſi concurrente etiam animo acquirentis,vt notat Barto.in l.j.§. non autem.num.2. verſic.contra hoc.ff.de vi & vi arma.

31 †Non tamen eius ciuilis poſſeſſionis retẽtæ virtus , operabitur facultatem recuperandi naturalem etiam in continenti , ſi fuiſſet amiſſa iudicis auctoritate. In quem caſum, ſimili auctoritate eius recuperatio egeret.l.à diuo Pio.§.ſi ſuper.& §.ſi poſt. ff.de re iud.Vbi Ang.verſi.ſed prædictis.Mohed.deciſ.87.niſi tamẽ ea iudicis auctoritas fuiſſet verſata in traditione poſſeſſionis rei alienæ ex alterius debito,non vocato ad id poſſeſſore,q propterea poſſet ex ſemetipſo recuperare naturalẽ , ſine obſtaculo iudiciariæ auctoritatis , q̃ tertio non citato nequeat obeſſe.Soz.in l.rem quæ nobis.q.2.verſi.3.& vlti.ff.de acquir.poſſ.& in conſil.158.num.23.lib.2. Minusq; tribuatur ei facultas recuperandi naturalem ſub prætextu ciuilis retentæ , qui amiſiſſet poſſeſſionem,virtute breuis Apoſtolici,inſerta clauſula, ſine vitio ſpolij,cuius virtus adimit quancunque poſſeſſionem etiam ciuilem , quæ quidem poſſit per Principem ſine cauſa auferri. Iaſ.in l.j.in princ.num.48. ff.de acquir.poſſeſ. & ita deciſum refert Mohed.d.deci.86. Ex quo nec liceat naturalem ita ꝑ alium

32 captam recuperare,velut ciuili amiſſa vnà cum naturali.†Si verò poſt poſſeſſionem ita quæſitam virtute breuis, ſuperuenerit reuocatoria ſucceſſoris , primus poſſeſſor cenſebitur in priſtinum reſtitutus,ſublata prorſus virtute præcedentium literarũ. Idem Mohed.deciſ.87. & ſeq.

Qui igitur poſſeſſione ciuili retenta , tempeſtiuè naturalem amiſſam recuperauerit,eiuſdem iuris cẽſendus ſit, ac ſi priſtinã poſſeſſionem eatenus illæſam continuaſſet , in eodem met ſtatu priſtino perſiſtens.Bal.in c.j.verb.Marchio.qui feud.dar.poſ. Abb.in c.cum veniſſent.nu.7.& 16. de reſti.ſpolia.

Nec tamen verum eſſe quidam dicunt, adeo licere retinenti ciuilem recuperare naturalem amiſſam,vt & poſſit id ius recu-

33 perandi alteri † cedere,quod negauit Ioan. antiquus gloſſator, contradicentibus tamẽ Petro & Accur.in l.cum fundum.verſ. poſtea.ff.de vi,& vi arm.quos ſecutus eſt ibi Bar. in prin.& Ale. poſt eum,multa cumulans,quæ tranſcribere nolui,quorum varietatem tandem ad concordiam redegit Lucas de Penn.in l.ſi coloni.num.30.verſi 7.C.de agrico.& cenſi.lib.11. adhibita diſtinctione , quæ recitabitur inter exceptiones ad l. ſi quis ad ſe fundum. Ac quemadmodum naturaliter,& ciuiliter poſſidentes ſi naturalem tantum amittant , poſſunt eam virtute ciuilis retentæ recuperare exceptis ſpeciebus mox recitatis, ita pariter

34 & hi qui tantum naturaliter poſſident (vt † vſufructuarij, Emphyteutæ,Feudatarij,& ſimiles,de quibus Bar.in l.3.§.è contrario.num.20.& in l.naturaliter. num.15. ff.de acquiren. poſſeſ.) eandem poſſeſſionem retinere dicerẽtur , & ſi alter rem ipſam clam occuparet,ex quo non quæreret naturalem, velut ab alio retentam.glo.communiter recepta in l.3.§.ſi vi.verſi. amiſit. ff. de vi,& vi arma. vbi Barto. in princip. Iaſ.in l.clàm poſſidere.§. qui ad nundinas.num.14.ff.de acquirẽ. poſſeſ. ex eaque naturali retenta , ſibi liceret abſq; metu ſpolij occupantem illum repellere , tanquam non verè poſſidentem , cum duo nequeant eãdem rem , eodemq; genere poſſeſſionis in ſolidum poſſide-

re.d.l.3.§.ex contrario.& ibi Iaſ.& in d.§.qui ad nundinas.

35 † Ratione ipſiuſmet rei poſſeſſæ oriatur etiam exceptio in decimarum perceptione,cuius quaſi poſſeſſionem adeptus, & dehinc ſpoliatus , non vniformiter reſtituatur , licet eſſet clericus,ac decimarum capax,cui nihilominus reſtitutio denegaretur,obiecta veriſimili præſumptione contraria, vti eueniret ſi in alterius territorio decimæ colligerentur,vnde præſumeretur occupatio,niſi aliàs probaretur legitima cõtinuatio, quaſi poſſeſſionis.c.ad decimas.de reſtitu.ſpol.in 6.Archid.in c.j.num.7. 14.q.j.dicens idem futurum ſi ea quaſi poſſeſſione ſpoliaretur clericus, propter denegata per eum ſacramenta, quorum tantum cauſa fuerit decimarum vſus introductus : quia cauſa fundamentali deficiente, poſſet illis velut indignis reſtitutio denegari,ex tali exceptione obiecta.c.cum dilectus.de ord.cognit.vbi Anto.& cæteri recitati per Corſet.in 49.limita.ſpol.& ſemetipſum ſpoliare ex ſacramentorum non exhibitione, quorum tantum ratione decimæ percipiantur, latè Domin.in c.ſi.in fin.de reſtit.ſpolia.in 6.

Quamuis fortè defendi poſſet hoc remedium canonis reintegranda.in quo verſamur non competere in ſpolio rerum pro-

36 fanarum,quod ex verbis eiuſdẽ canonis colligi videatur. † Fuit tamen contraria ſententia de iure recepta per Roma.in l.rem, quæ nobis.num.9.ff.de acquir.poſſ.vbi Alex.nu.10.& in conſil.6 nu.3.lib.3.& conſi.94.num.13.Corn.cõſi.56.litt.Z.lib.2.Abb. in c.ſæpe num.14.in fi.de reſtitu.ſpolia.qui in eo concordat,vt hæc conſtitutio vtque generalis conueniat etiam ſpolio rerum profanarum. In quibus tamen dixerunt, & prædonem eſſe reſtituendum Ang.in l.Paulus.§.j.3.notab ff.quib.mo.pig.vel hypoth.Caſſad.de reſtit.ſpol.deciſ.3.nu.5.cum in profanis non attendatur vitioſus ingreſſus ſicut in beneficialibus. Old.conſil.2.Inno.in c.conſtitutus.de fil.presby.quæ ita intellexit Bal. in l.ordinarij.nu.13.C.de rei vendic.Marſil.ſing.11.ac in hiſce ſſet animarum periculum,in ſpiritualibus præcipuè notatũ: In quo Saly.in l.ſi quis ad ſe fundum. C.ad l.Iul.de vi.dixit in eo non differre profana à ſpiritualibus, ſi notoriè conſtet de non iure ſpoliati: cuius opi. velut communem comprobat Iaſ.in l. naturaliter.§.nihil commune.nu.46.ff.de acqui.poſſ.

37 †Neq; feudalis rei ſpolium erit interdum reſtituendum,obſtante exceptione qualitatis eiuſdem rei , cuius ſit incapax clericus,mancus,& mutus,non prius doctꝰ de priuilegio diſpẽſatiuo. Afflic.deciſ.261.num.15.Sed poſſent prædicti obtinere reſtitutionem feudi ſcienter conceſſi per Principem,qui ſicut potuit condere iura feudi , ita poterit ea relaxare , vt ibidem dicit Afflic.nu.39.ſed id non pariter reciperetur in fœmina , quæ licet regulariter ſit incapax feud.c.j.de ſucceſſione feu. Abb.in c. ex parte.nu.2.de feu.non ideo poterit obijci incapacitatis exceptio in eius poſſeſſorio feudali , cum de iure poſſit multipliciter eſſe capax feudi;propterea; talis obiectio, velut ſapiens petitorium ad eius futurum iudicium reijceretur. Roma.conſil. & 33.& 234.nu.6.& conſi.367.nu.6.in l.etiam.col.2.ff.ſol.matr. Corn.conſi.16.litt.I.lib.j.Alex.conſi.30.nu.2.lib.j. Dec.in reg. fœminæ.nu.56.& conſi.139. 390. nu.14.& conſil.413.num.14. Curt.ſeni.conſi.49.Pariſ.conſi.98.nu.15.lib.2. Mohed.deciſ.27. & 281.cum alijs deductis in cauſa Sarſinatẽ.comitatus: Indeq; cõis inſurgat opinio,fœminas non impediri in feudali poſſeſſorio adipiſcendæ,de quo in l.ſi.C.de edic.diui.vbi Alex.nu.10.& Iaſ.nu.26.Pariſ.conſi.23.nu.89.lib.3.& Mohed.vbi ſupra: bene tamen obſtabit exceptio qualitatis feudalis agenti poſſeſſorio ad quaſi poſſeſſionem perceptionis alimentorum, quorum ſit incapax feudũ,de quo per Pariſ.conſi.98.lib.2.& alias latè dixi.

38 † Dominij exceptionem regulariter non obfuturam huic iudicio ſpolij dicit Bar.in l.j.nu.3.C.ſi per vim, vel alio mo. Dy.in regu.qui ad agendum.verſic.item videtur. Idq; communiter per Doct.recipitur,vt per Deci.conſi.57.nu.6.& ſi etiam offerretur probatio in continẽti parata , vt etiam dicit Soz.in l. rem quæ nobis. q.9.ff.de acquir.poſſ.& alij relati per Fely.in c.exceptionem.nu. 28.de excep.reprobata in hoc opi.glo.in l.ſi de vi.in fi.ff.de iud. A qua tamẽ regula excluſiua huius exceptionis, plurimi caſus excipiuntur , in quibus dominij exceptio recipiatur : quorum primus eſt,quando ea exceptio tam euidentem,& paratam habeat faciẽ veritatis,vt alia extrinſeca probatione non indigeat. Oldra.conſi.274.in fi.citatus per Bald.in l.penult.verſi.vltimo. C.ſi a non compe.iudi. Quæ euidentia in primis deduceretur,ſi iam ex actis probatis de ea conſtiterit per ſententiam & rem iudicatam ſuper petitorio agitato poſt ſpolium commiſſum,ſiue ſpoliatus eo petitorio egiſſet , ſiue ſpolians cauſam iactationis commiſiſſet, vel alias obtinuiſſet fauorabilem ſententiam in petitorio cum ſubſecuta re iudicata,ex qua ſpoliatum agentem repelli communiter firmant Doct. contra Barto.in l. naturaliter.§ nihil commune. vt ibidẽ atteſtatur Iaſ.quamuis ipſe ſenſerit cum Barto.multa congerens;hoc tandem falſus,communem eſſe contra eum: & idem dicit Pariſ.conſi.1.num.143.lib.1. Atq; adeo id verum dixerint domini de Rota , teſte Puteo deciſ.3.de reſtitu.ſpolia.vt & ſi hæc ſententia ſuper petitorio proceſſiſſet

virtute cõmiſſionis mixtæ, tam petitorij quàm poſſeſſorij,idem operaretur ad abſorbendas vires poſſeſſorij , licet de ipſo poſſeſſorio iam conſtaret,de quo per Alex.conſi.130.lib.5. In quo non aliud præiudicium inferatur ſpoliato , quàm quod ipſemet ſibi intuletit,permittendo procedi ſuper petitorio , qđ potuiſſet ad libitum impedire odio ipſius ſpolij , vt meritò per eam ſententiam excludatur, ex qua conſtet de euidenti probatione petitorij, quod abſorbeat poſſeſſorium ; nihil tñ obfutura,ſi talis ſententia ſpolium præceſſiſſet, iux.notata per Abb. in c.paſtoralis.num.26.de cauſ.poſſ.& propri.Roma.in l.rem quæ nobis.nu.11.verſi.vlterius. ff.de acquir.poſſ. Nam dominus ſpolians nedum non eximeretur à iudicio ſpolij , ſed ẽt ſubijceret̃

39 pœnæ l.ſi quis in tantam.C.vnde vi.† In qua exceptione dominij (ad inſtar ſententiæ prædictæ) recipienda eſſet ẽt probatio virtute inſtr̃i , quod habeat paratam executionem , vt latè per Corſet.in 36.limit.ſpol. Ac ne dum res iudicata ſuper petitorio pariat legitimam exceptionem ſpolij excluſiuam(velut ex qua oriatur notiſſima dominij probatio)verum & eundem effectũ operaretur quælibet concludens probatio iam recepta in petitorio poſt ſpolium,cuius iudicio ſpecificè inchoato , ſi agẽs patiatur de petitorio diſcuti,de quo palam conſtiterit , ſero ſapiet ſpoliatus, ſi poſtea alleget excluſionẽ exceptionis dominij. Nã & ſi per eum poſſet ante receptas petitorij probationes efficaciter excludi allegatio dominij:inanis tamẽ ſit futura quælibet eius allegatio poſtea facta, cum ex his probationibus receptis , & concludentibus petitorium ad fauorẽ ſpoliantis , eſſet ei debita abſolutoria,c.j.de reſtitu.ſpolia. Bal.in l.ſi quis ad ſe fundũ. verſi.videndum.C.ad l.Iul.de vi.vbi Ang.verſi.prima eſt.Alex. in l.naturaliter.§.nihil commune. num.3. & 39.de acquir.poſſ. & ibidem Ripa num.72.& 147.& Iaſ.num.118. & in l.patre furioſo.nu.34.ff.de his qui ſu.ſu.Abb.conſ.55.col.pen.lib.2.Veronen.caute.82.Pariſ.conſi.112.nu.61.lib.j.Cum is qui negligenter paſſus fuerit ſuper petitorio diſcuti , gaudere nequeat ſpolij priuilegio,cui ipſemet diceretur renunciaſſe per tacitum conſenſum in petitorio iam poſtea probato.Spec.de petito.& poſſ. §.fi.num.24.Franc.in c.ad decimas.in fin.de reſtitu. ſpolia.in 6. Cuius tamen conſenſus tacitus non prodeſſet ſpolianti , quotiens ex non reſtitutione ſpoliati redũdaret aliquod animæ periculum,iuxta terminos c.2.de conuerſ.coniugat. In qua ſpecie poſſet iudex etiam parte non petente poſſeſſionem ſpoliatam

40 reſtituere. Abb.in c.j.num.3.de reſtit.ſpolia.†Nec tamen vſque adeo diſſenſus, aut proteſtatio ſpoliati eſſet impeditura probationem petitorij, vt etiam omnino reijciat admiſſionẽ articulorũ,qui nihilominus reciperentur, licet non profuturi ad excluſionem poſſeſſorij,inſerta clauſula,ſaluo iure impertinẽtiũ, ac teſtes examinatos poni ad partem , vt per Afflict. deciſ.7.nu. 2.& in fi.Pariſ.conſi.31.num.54.lib.4.Ac ita intelligendum qđ dicit Pute.deciſ.12.32.de reſti.ſpolia. vt in ſpolio non recipiantur articuli in exceptione execrabilitatis,videlicet,vt examinati deſuper teſtes non impediant reſtitutionem ſi præcedat ꝓteſtatio. Poſſent tamen hi teſtes interdum prodeſſe ad debilitationem ipſius poſſeſſorij,vt inquit Soz.in d.l.rem quæ nobis. q.9.col.3.Eodemq; pacto dominij exceptio ſit excluſiua ſpolij, ſi de eo fuiſſet cognitum, & plenè probatum in iudicio , ab ini-

41 tio mixtim propoſito,poſſeſſorij & petitorii. † Neque petitorij ſubſecuta ſuſpẽſio quicquam operaretur, ex quo petitorij probationes congruo tempore receptæ ante eius ſuſpenſionẽ plenarium effectum ſortiantur ad probationem dominij ex actis eliciendam,de quo Caſſad.deciſ.2.num.7.de reſtitu.ſpol.Aegid. deciſ.404.& ſeq.dicens tamen, intelligi de petitorio plenè cõſtare , ſi eius probatio nequeat reddi dubia ex aliqua probabili impugnatione. Quod demum eueniat ſecundum Rotã in no. deciſ.393.col.2.ex concluſione in cauſa, quæ receptas probationes efficiat indubias.Abb.in c.cum olim.2. notab. de verbo.ſignifi.Lucas de Pen.in l.ſi coloni.nu.26.de agric. & cenſi. lib.11. Fely.in c.ſignificauerunt.num.3.de teſtib.qui dicit, ꝙ & ſi ante concluſionem dici poſſet probatio notoria,velut ex actis conſtans,eſſet tamen illa notorietas commutabilis vſque ad concluſionem cauſæ,cum eatenus probari poſſet contrarium , vt licet probatio eſſe notoria non tamen eſſet notoria ipſius rei veritas,quæ poſſit adhuc probari contraria,vt ibidem per Abb. & Fely.& in c.ad petitionem.nu.7.verſi.3.de accuſa.in c.laudabile.vt lite penden.Non obſtante d.deciſ.Aegid.404.à qua diſſonat deci.393.in no.cui magis adheſerunt domini de Rota in cauſa Parmen.vt inquit Pute.deciſ.24.de reſtitu. ſpol. & Veſta. deciſ.76.cum ante concluſionem non dicatur notoriè conſtare,licet ex actis ita conſtaret.Pute.deciſ.281.libr. 2. Quæ autem de concluſione requiſita dicta ſunt,ceſſarent in ea probatione, quæ oriretur ex propria confeſſione,ex ſe paritura notorietatem ante aliquam concluſionem,vt per Alex.in d.§.nihil commune.Bartol.in l.1.verſi.rem manifeſtam.ff.de ope. no. nunci. Fely.in d.cap.ſignifi.nume.3.Ex quo ſi confeſſus dominium rei communis pro indiuiſo,de ſpolio egerit contra prætenſum ſocium,in totum ſuccumbat obiecta ei dominij exceptione , cũ ex eius confeſſione , reus præſumeretur in ſolidum dominus,

niſi communio probaretur.Paul.conſi.110.nume.2.lib.2.Quæ tamen probatio dominij ex confeſſione deducta non obſtaret niſi vndique concluderet.Archid.in cap.1.nume.14. quæſtio.1.

42 Aegid.deciſ.691.fallen.5.Mohed.deciſ.737.†Cuius generis ꝓbationes dominij,ſi poſt ſuſpenſum petitorium , & obiectionẽ in actis factam reciperẽtur,fruſtratoriæ ſint futuræ, quo ad impediendum reſtitutionem ſpolij , tanquam receptæ coram iudice , qui careret iuriſdictione ſuper petitorio poſt eius ſuſpenſionem,quæ habeat vim ſuſpẽſiuam iuriſdictionis,Rota in no. deciſ.393.col.3.& 437.in fi.Aegid.deciſ.56.in fi. & deciſ.98. Et

43 latius dixi in libellis ſpolij.† Propterea; in cauſa Caſtella.parochialis, de qua meminit Veſtan. deciſ.61. nihil profuit familiaritas probata poſt ſuſpenſionem petitorij velut id ſuſpenſum percutiens. Nec pariter in cauſa Toletana parochialis fuit poſt ſuſpenſionem petitorij recepta probatio veri valoris (de cuius non expreſſione fuiſſet obiectum) reſeruata eius cognitione in iudicio petitorio poſt completam cauſam ſpolij. Vnde tollitur omnis effectus ſuſpenſionis,vt per Veſtan.deciſ.285. licet Ripa in tract.de reſcrip.c.fi.reſponſo 35.dixerit , obiectum falſi valoris reddere titulum incoloratum , vt de eius veritate in iudicio ſpolij cognoſci oporteat, de quo inferius dicam. Quam regulã excluſiuam exceptionis dominij , non habere locum ſi id fuiſſet præſcriptione quæſitum,dixit Balb.in tract.de præſcri.4.par. 4.par. q.24.num.3. de quo latius ſit differendum inter proprias exceptiones præſcriptionis.

44 †Eamq; dominij exceptionem dixit Spec. de petito. & poſſ. §.fi.num.20.eſſe recipiendam, ſi obiecta ſit per poſſeſſorem & dominium , ad quem res propria ſine aliquo vitio violẽtiæ deueniſſet etiam per manus malæ fidei poſſeſſoris , aſſerens illum non poſſe dici ſpoliatorem,qui rem propriam è manibus alterius recepiſſet:neq; etiam ſucceſſorem in vitium, ſed rei ꝓpriæ recuperatorem,cum quo videretur ſentire Bal.in l.2.in fi. C.de ſer.fug.& Lapus alleg.301.cuius tamen contrarium verum eſſe dicit idem Bal.in l.inciuilem. C.de furt.Anto.in c.paſtoralis.de cau.poſſ.& proprie. Corſet.in 43.limit.ſpoli.& eſt communis, cum ex hoc canone reintegranda. agatur contra quẽlibet poſſidentem probato primo extremo,nulla habita ratione, an ipſe poſſidens fuerit ſpoliator,vt proprio loco dixi.

45 † Dixerunt quidam hanc dominij exceptionem generaliter obeſſe in hoc iudicio, quotiẽs fuiſſet dominium ſpolianti quæſitum facto ſeu negligentia ipſius agentis de ſpolio,vt Bal.in c. in literis.de reſtitu.ſpoli.Anto.in c.ſollicitè.eo.tit. Alex.in l.naturaliter.§.nihil commune. num.26. Soz.in l.rem quæ nobis.q. 2.de acqui.poſſ.Corſet.31.limit.ſpol.freti ea poriſſimum ratione , ꝙ videretur proprio facto ſibimet præcluſiſſe viam poſſeſſorij,contenti ſub ventre dominij per eum tacitè renunciati,& in alium tranſlati . Quæ quidem cõcluſio quamuis ſpecificè in pluribus verificari poſſit , non tamen generaliter ſit vera , cum nec generaliter excludatur iudicium ſpolij ex propria renũciatione,ſi ante eam fuiſſet commiſſum ſpolium, ex quo ea renũciatio recipiat contra ſe ex præcedenti ſpolio eam iuris p̃ſumptionem,ꝙ non fuerit ſpõtanea d.c. ſollicitè. & dicam in propria exceptione renunciationis. Tunc demum cõcluſio ſupradicta verificaretur , ſi appareret de renunciatione facta procul ab omni metu & ſuſpicione fraudis,vt ibidem not. Docto. Minus & generalitas p̃dictæ concluſionis recipienda eſſet in qualibet negligentia,cum nec ſemper præſcriptio ortum habẽs ex negligentia hoc iudicium excludat,vt inferius dicetur:ſed talis concluſio ſit ſanè intelligenda in eiſdem terminis , in quibus loquitur hic canon c.reintegranda. ſuperius recitatis, ac deductis per Pariſ.conſi.j.num.171.lib.1.

Eandemq; dominij exceptionem alij plerique dixerunt recipiendam,ſi ageretur de ſpolio clandeſtino,ex l.ſi de eo.§.fin.ff. de acquir.poſſ.ad id notata per Bal.in l.Titia.nu.6. C.eo titu.& in l.ſi quis emptionis.§.ſed hæc.C.de prę́ſcrip.trigin.ann.& per Dy.in regu.qui ad agendum.col.2.Corſet.in 29.limi.ſpo cuius contrarium comprobat Alex.in d.§.nihil commune.num.17. alio ſenſu dato ad §.fi.vt ibi per eum, dicẽtem ſatis eſſe , quoad victoriam iudicij ſpoliatiui,extrema deduxiſſe & probaſſe, ſine alia inquiſitione cauſę,aut qualitatis ſecundi extremi.In eoque futuram inanem probationẽ vitioſæ poſſeſſionis , velut in quo non requiratur vitium;ſed tantum poſſeſſio , quæcunq; ſit , vt eſt communis relata per Abb.in c.cum ad ſedem. nu.26. de reſtit.ſpo.& per Corſet.in addi.poſt eum,& latè Soz.in l.rem quæ nobis.q.4.num.7.in fi.

46 †Eſſet pariter recipiẽda hæc exceptio dominij in ſpoliatiuo iudicio incorporalium , in quibus petitorij cognitio compatitur cum poſſeſſorio,vt inquit Barto.in l.naturaliter. §.nihil cõmune.num.18.Ibi Iaſ.num.152. Bald.in l.incerti.nume.8. C.de interdict.& in l.j.num.31.C.de ſeruitu.Parij.conſi.54.lib.4.Eandemque exceptionem recipi,dicit Afflic.deciſ.7.num.3.in ſpolio iniquo iudicis,quod ex notoria iniuſtitia reuocetur,de quo ſuo loco dicam : Nec ſit prætereunda notabilis concluſio Bal. in l.ſi quis.§.& ſi quis.C.de præſcrip.30.ann. dum dicit hanc exceptionem dñij (licet in continenti probandi) minimè obeſſe

cuiquam

cuiquam eiecto per iudicem ratione contumaciæ, post contumaciam delatam, vt ibidem per eum, & in alijs plerisque casibus hæc dominij exceptio reciperetur, latè recitatis per Soz.in eius regu.96.quos transcribere nolui. Bene tamē proderit proprium dominium agenti de spolio, qui concurrat agēdo cum alio non domino: In quo concursu dominus esset præferēdus, vt per Specu.de petito.& poss.§.fi.versi.20.

47 †Cui quidem exceptioni proprij dominij, videtur esse ꝓxima exceptio bonæ fidei cum titulo, ex quo pleriq; sint qui existiment excludi huius canonis remedium, vt Alex.cōsi.76.nu. 5.lib.2.& consi.94.num.15.lib.5. Soz.consi.66.nu.15.lib.2. Paris.consi.j.num.166.lib.j. quod tamen dicant tunc verum esse, si excipiens causam habuisset à iusto possessore, ac res careret violentiæ & furtiuitatis vitio. Verum idem Alexā.in consil.92. col.2.versi.insuper.lib.5.contrarium cōcludit, vnà cum Rom. in l.rem quæ nobis.num.9. ff.de acqui.poss. qui partem negatiuam censuit veriorem, & Rui.consi.46.num.6.lib.5.Deci.cōsi. 57.num.5.Cassad.de restit.spol.decis.7.in princ.Simo.decis.4.& 30.nisi in tit.esset decretum irritans. Posset tamen titulus in eo casu prodesse,si tam agēs,quàm reus probaret se possedisse, sed alter cum titulo,alter sine eo,in quo titularis præferretur carēti titulo,qui præsumeretur iure familiaritatis possedisse, vt per Pau.de Cast.in l.qui iure. ff.de acqui.poss.qui ab omnibus comprobatur,vt per Vestan.decis.214.in fi.

48 His coniuncta est † exceptio, non iuris ipsius agentis de spolio, quæ interdum proueniat ex defectu personæ inhabilis ad possidendum,de quo mox dixi:interdū verò proueniat ex negligentia illius qui passus fuerit super eo iure discuti ac sine cōtradictione palam constare in actis, ex quo iam receptæ & cōcludentes probationes, euidentem defectum iuris operentur. Aegid.decis.36.Fran.in c.ad decimas. col.fi.de restitu.spol.in 6. Ias.in l.j.num.8.ff.de no.ope. nunci. Idem dicentes si de eodem non iure constaret ex indubia partis confessione, ex qua deduceretur notorium non ius,vt dicunt Pute.decis.24. de resti.spo. Mohed.decis.184. Ideoq; execrabilitas ex confessione deducta noceat spoliato agenti, vt idem Pute.decis.32.eo.tit. ac pariter confessus illegitimitatem,nō restitueretur ad beneficium, nisi dixisset etiam secum dispensatum .Pute.decis.20 eo.tit.Mohed. decis.140.secus si esset ambigua,licet iurata,de quo exemplum ponit Vesta.in decis.166. in eo qui fuisset confessus se priuatū ob non solutionem pēsionis, seque paratum soluere facto calculo,& deductis expensis, vt ibi per eum, cum nec ex ancipiti confessione probaretur primum extremum, vt per Mohe.decis.37. Pariter & non iuris notorietas deduceretur ex sentētia, ac ex decreto super certo beneficio,seu corpore iuris clauso,vt ait Mohe.decis.184. & Pute.d.decis.24.Verum si aliunde quàm ex actis, vel confessione allegaretur notorietas non iuris egens aliqua extrinseca probatione,nihil obesset spolio prophano,in quo etiam prædo restituatur.Inno.in c.constitutus.de fil.p̄sby. cuius dicta ita fuerunt moderata in Rota,vt refert Sarnen.in regu.de non iudi.q.5. in fi. vt in beneficialibus aliud esset futurū, velut in quibus non possit sine animæ detrimēto retineri possessio,non saltim iuris colore munita,vt ibidem dicunt Docto. & est communis relata per Anto.in c.bonæ.de appell.& ꝑ Cassad.decis.3.num.5.de restitu.spolia.Cum (vt aliàs dixi) exceptio subreptionis gratiæ beneficialis,tanquam cuiusque iuris perēptoria obstet in spolio,vt per Aegid.decis.491. Vnde si constet de eo agentem impetrasse beneficium curatum,nulla facta mētione eius qualitatis in qua se fundet spoliatus,vtiq; succumbet ratione iuris per se iam amissi ea taciturnitate. Fely. in c. in nostra.num.20.de rescript.cuius non iuris obiectio esset obfutura etiam spolio attentato, vt inquit Fely. in c.ad petitionem.in 4. declaratione.de accu.licet in eo iudex posset ex seipso,ratione contemptus,possessionem restituere, vt ibi Fely.allegans decis. 14.in no.cum qua concordant decis.55.348.412. in no. & 505. in antiq.Cassad.de restitu.spoli.decis.3.num.4. Verum hæc non iuris exceptio non esset ei profutura,qui de iure tertij, nō de ꝓprio docuisset. glo.in c.ad decimas. de restit.spolia.in 6.Fely.in d.c.ad petitionem.num.7.versi.3. nec exceptio notorij nō iuris spoliati obesset,si eo iure esset priuandus, sed nōdum priuatus, vt ibi per Fely.vers.& in hoc.licet notorium ius spoliantis ei ꝓdesset,quamuis de proximo esset ex aliqua causa eo iure priuādus,vt dicit idem Fely. Ac insuper iuris resistentia cum præsumptione contraria, hanc restitutionem impediat secundum Oldra.consi.274.In quo attendi debeat,ꝙ dicta exceptio defectus iuris non potest cōtra eum obijci, qui docuerit se possidere ex præscriptione,quæ licet non tribuat dominium nisi in vim exceptionis:non tamen is qui sit post talem præscriptionem spoliatus,excluderetur à prosecutione iudicij spoliatiui secundum Balb.de præscrip.2.par.3.par.q.6.num.7.

49 †In cunctis verò speciebus in quibus non obest iudicio spolij exceptio iuris spoliantis,vel non iuris agentis, nec æquè obstet iuris regul.dolo facis petere. de qua in l.dolo. C.de doli exceptio.& in c.dolo.de regul.iur.in 6.Cum nec ea obstante,sit in primis possessio restituenda.Bart.in l.naturaliter. §. nihil commune.ff.de acquiren.possess.& in l.meminerint.num.3.C.vnde vi.in l.si quis conductionis num.2.C.loc. Aegid.decis.36.& est communis cum Barto. vt dicit Abb.in c.in literis.num.7.de restitu. spolia. Ias. in l.2. in princip.C. de edict.diui Adria. Soz. in l.rem quæ nobis. quæst.9. Ripa in c.cum ecclesia.nume.5.de cau. possess. Vt nec eius regulæ exceptio prosit excipienti, licet omnino res esset ei restituenda certo tempore à iure præfinito, vt per Roma.in l.si donatarius.§.j.nume.5. ff.de donatio. cau.Et minus ea regul.prodesset, quoties aliqua lege aut constitutione expressè caueretur, illico fiedam esse restitutionem, vel id fieri mandaretur virtute capitulorum pacis, de quo per Afflict.decis.401.num.19.

50 †Ex his tamen exceptionibus,quæ contra agētem de spolio recipiuntur, nulla sit,quæ proprius accedat ad eius exclusionē, quàm quæ obijcit ex defectu primi extremi,ex qua prorsus tollitur omne fundamentum spolij: quod quidem dici nequeat, non præuia possessione. Propterea; omnes exceptiones quæ possunt elidere possessionem pristinam agentis de spolio,in eo iudicio recipiuntur, vt per Abban.c.in literis. de restitu.spolia. Pute.eo.tit.decis.9.Soz.in l.rem quæ nobis.quæst.9.ff.de acquir. possess. quæ tamen exceptiones tendentes ad euertendum primum extremum, eadem exacta probatione indigeant, qua diximus egere idem primum extremum. Ideoq; inter dominos de Rota fuit decisum, non sufficere ad probandam hanc exceptionem alterius possessionem instrumentalem probari, vt dicit Cresce.decis.258.sicuti nec ita probari primum extremum iam dixi lib.2. Nam cum eodem iure censeantur actio & exceptio, vtraque etiam in suo genere pariter sit probanda. Indeq; fit, quòd cum in beneficiali spolio sit magis deducēda & iustificanda actio,vel egens iustificatione tituli,sit & æquè magis iustificanda exceptio, vt inquit Fely. in c.ad petitionem.nu.7. versi.2.declara de accusa. Probabitur igitur exceptio primi extremi exclusiua,si concludat probetur alterius possessio eiusdē temporis, cum duo in solidum possidere nequeant, vt dictum in causa Imol.spolij.1543. refert Mohed. decis.198. æquè probaretur defectus primi extremi, ex precaria cessione,aut inquilinatu,seu colonatu,quibus probatis omne spolium eliderētur.c.olim.il 1. de restitu.spolia.c.cognoscentes.quæstio.3. Specu.de petito.& possess.§.fi.versi.17.& seq. Idemq; futurum in possessione iure familiaritatis obtenta, quæ vim precarij obtineat.l. qui iure. ff.de acquir. possess. quod ex varijs coniecturis proximis proueniat, de quibus per Doct.in d.l.qui iure.& Soz. consi.131.lib.1. Nam & iure familiaritatis præsumatur possidere,qui non habens titulum ageret contra titularem,vt per Pau. de Castr. & Alex.in d.l.qui iure.omnes tamen coniecturæ prædictæ cessarent in eo qui haberet aliam causam possidendi,vt inquit Mohed.decis.302.

51 † Eiusdemq; primi extremi pateretur defectum qui lite pendente nactus fuerit possessionem,quia ea spolietur, frustra sit acturus de spolio, propter initium possessionis ab ea litis pendentia impeditum ex c.2. vt lit. pendē. Rota in no.decis.16.& in antiq.429. repetita per Bisign.in decis.4. de restit.spol.Cassad.de cau.possess.decis.fi.nu.2.& de restitu. spolia.decis.3. in fi.Sarnen.de trien. q.27. num.4. In quo tamen opus sit legitima litis pendentia,vt per Afflict.decis.5.num.3. Ripa lib.j.responso.c.5. cum non vniformiter dicatur pendere lis quo ad reum, & quo ad actorē, quorum sit diuersa ratio.Nā in actore lis introducta censebitur, statim ac obtineret causam committi cum decreto citationis, quod operaretur etiam reuocationem attentatorum.Felyn. in c. super literis.num.31. de rescript.Roma.consil.330.num.3. Aegid.decis.580.& 545.in fi. Rota in no.decis.75. & 402. Afflict. decis. 366.in fin. Cassad. decis.1.nu.4.vt lite pend.& in regul.decis.6.in princi. Sarnen.de subrogan. q.48.num.3.& in regul. de trien.quæst.56. nume.5. & quæstio. 61. num. 19.& in compendio signat. nume. 64. Staphil.de litte.Aposto.fol.144.colum.j.Milis verb.litis pendētia.nisi esset actor,qui commisisset causam pro suo interesse,& nondum fuisset admissus,in quem casum non diceretur adhuc litis pendentia quo ad eum, vt per Cresen. decis.68.

52 † In reo autem non censeretur pendere lis ante citationem contra eum legitimè executam. Rota in no. decis.279. Cassad. d.decis.1.nu.4. vt lite pendē. Aegid.decis.545. Nec etiam executa citatione lis diceretur pendere, nisi citatio diceretur specificam litis cognitionem, vt ait Lapus allega.89.& Rota in no.decis.469. nec quidem eius notitiæ confessio probaret litis pendentiam, nisi constaret aliūde veram notitiam ad eum deuenisse, vt refert Sarnen.in regul.de trienna. quæst.55. Et multo minus censeretur oriri notitia ad hunc effectum ex tacita procuratoris confessione.Idem Sarnen. in regul.de anna.quæst.48. Verum si post causam commissam,citationemque decretam, reus fuerit litem confessus, diceretur cum eo velut ex veris præambulis lis pendere etiam ante citationem contra eum executam. Crescen.decis.124. Idemque, si post specificè constitutum à se procuratorem, confessus fuerit se citatum, quamuis de citationis executione in actis non constaret: sed tantum de præsentatione commissionis,vt ibidem per Crescen. sed nulla litis pendentia induceretur per monitorium Auditoris Cameræ de nō molestando,quo neglecto qui contrafaceret, nec diceretur attentare,vt inquit Pute.in decis.17.de restit.spol.Neq; ex aliqua litis pendentia, impediretur Papa alium subrogare sine vitio spolij ac attentatorum,vt per Aegid.decis.749.

53 † Necnon eius primi extremi defectus orietur contra agētem de spolio, cui fuisset tributa possessio sub vera conditione suspēsiua,& ita per eum recepta,qua nondum purificata, nulla possessio diceretur ei quæsita,sed in suspenso, nec nulla præuia vera possessione posset deduci spolium.c.olim.il j. de restit.spo. l.qui absenti.§.j.ff.de acquir.poss.Specul.de possess.& peti. §.fi. versi.16.Corset.in 29. limit. spoli. Indeq; diffinitum in Rota in causa Militen.præcedētiæ.12.Octobris 1543. quòd tributa possessio sine præiudicio iurium, & sic conditionaliter iux.l. testamento.§.j.ff.de manu. testa. Non noceat quamuis postea fieret contrarius actus tacente parte, quæ non censeretur ex taciturnitate recessisse à prima protestatione facta in ipso actu partib. expresè consentiētibus,vt per Pute.decis.33.lib.2.& dicit Alexan.consi.27.colū.j.num.3.lib.3. Non tamen idem futurum in adiecta conditione resolutiua,quæ nihil suspendit, sed resoluit in aliquem euentum. l.2. ff.de in diem adiec.de qua latè Paris. consi.5.nu.12.& seq.lib.4. Idemq; eueniat in ea conditione,quę tacitè insit,nec expressa quicquā suspendet.l.conditiones, quæ extrinsecus.ff.de condit.& demon. Abb.in c.fi.num.16.de præsumpt.vbi Fely.num.26.& in c.2.num.6.de rescrip. Deci.cōs.5. num.4.Staphi.de litt.Apost. fol.114.col.j. quæ conditiones cum non impediant quæri possessionem, neq; etiam impedire possint, quin de ea possit spolium committi, & per consequēs restitutionem deberi,vt inquit Bisign.decis.9. in fi.de cōces. præben. Neq; tantum ex deductione non possessionis adimantur vires primi extremi, verū & ex probatione possessionis ipsius agentis, qui fortè iuris ignorantia ductus crederet se non possidere, vt si fuisset eius possessio de mandato iudicis sequestrata,ex quo nō alteretur possessio, nec per consequēs agere posset de spolio velut adhuc possidēs, vt fuit dictum per dominos de Rota in moniali sequestrata, de quo per Mohed.decis.198. Nec iure visitandi diceretur spoliatus episcopus, licet probaretur eius vicarium fecisse actus possessorios visitationis, vt per eundē Mohed.decis.257.

54 †vt nimirum sit, si exceptio defectus primi extremi excludat agentem de spolio, cuius radix debilitetur ex defectu præuiæ possessionis agentis. Abb.in c.sollicitè. num.5.de restitu.spol. Ideoq; cōtra prælatum agentem de spolio decimarum (quas etiam probasset continuo decennio per se exactas) possit obijci ꝑ alios æquè religiosos, ac probari diuturna eorum quasi possessio continuata annis triginta,vnde ꝑcideretur agentis probatio ex vberiori contraria probatione. Abb.in c.j.col.fi.vers.oppono vlterius.de resti.spo.Fely.in c.exceptionem.nu.29.de except. Rota in no.decis.259. In quo nec ipsi reo excipienti obesset ea iuris resistētia,ꝙ non esset dioecesanus,quæ licet obsit agenti de spolio decimarum, non aliūde iustificata eius possessione cum aliquo colore tituli: non tamē idem operaretur in reo, qui eam in vim exceptionis deductā, ad defensam propriæ possessionis probauerit, non ad quicquā de nouo quærendum, sed ad excludendum fundamentum agentis ex diutina continuatione propriæ possessionis, quæ etiā careret omni vitio spolij, licet fuisset lite pendente continuata.c.olim.c.cum venissent. de restitutio. spolia. Rota d.decisio. 259.in fi ad id notata per Deci.consil.460.num.20. & latius dictum in causa Conchen.decim.

55 †Aequè oberit defectus primi extremi agenti spolio, si dum possideret,eandem rem sciens ab alio conduxerit,ex quo cum semetipsum censeretur possessione priuasse, nec iudicio spolij iuuari posset,si inde deijceretur, vt est communis relata ꝑ Ale. in l.si rem aliquam.num.34.ff.de acqui.poss.& in l.rem quę nobis.col.5.versi.his tamen.eo.tit.Bal.in l.qui rem.2.lectu.in fi.C. loca.Roma.in d.l.si rem.in fi & consi.350.ver.quo præsupposito.Deci.in regul.neq; pignus.num.4.Sarnen.in regu.de trienn. q.5.num.14.

56 † Isque defectus noceat agenti de spolio,ad solitā pensionis perceptionem (iuxta termi.c.querelam.de electio.) qui in probanda quasi possessione docuisset pensionem fuisse per alium solutam velut procuratorem; de cuius tamen mandato nihil constaret,quo deficiente non potuerit per eius solutionem inferri alteri præiudicium.nisi etiam constaret,eo sciēte & patiente fuisse factam solutionem. Abb.consi.23.lib.2.Gigas in tract. pensi.q.48.num.2. seu aliàs probaretur fuisse eandē pensionem interdum ab ipsomet principali persolutam, vt dicunt Cassad.de procur.decis.3. nu.4. Fely.in c.sicut.nu.39.versi. limita quinto.de re iudi.Soz.consi.46.num.3. lib.3. Deci.consi. 36.nu.6.& seq.vt & si per principalem fuisset soluta pensio, nihilominus si pensionarius ageret de spolio virtute suæ quasi possessionis exigendi probata solutione ei pluries facta, id eius primum extremum adimeretur, si reus probaret se metu cēsurarum soluisse virtute clausulæ, sine retardatione. ca.olim.il 2. vbi Docto.de restitu.spolia. atque ita decisum in causa Ispalen. pensio.27.Maij 1547.tradit Pute.decis.278.lib.2. Repelleretur pariter agens spolio ex eodem defectu primi extremi, si ab initio possessionem eius rei accepisset,quę ab alio possideretur,eo non deiecto, cum ante deiectionem possidētis dici non posset verus possessor,vt per Mohed.decis.238.

Isdemq; defectus primi extremi orietur contra agētem de spolio beneficiali ex regula octo mensium,quæ inclusa clausula decreti, inficit quamlibet possessionē ordinaria auctoritate tributam,vti decisum referunt Cassad.decis.j.de resti.spol.Mohed. decis.241. Nec secus futurum in prouisione facta cōtra dispositionem c.2.vt lit pendē.in 6.eadem ratione decreti, quod reddit inanem possessionem subsecutam. Rota in antiq.decis. 429.repetita per Bisign.decis.4.de restitu.spolia. Cassad.de caus. pos.& propri.decis.fin.nu.3. Sarnen.in reg.de trienn.q.27.nu.4. Eiusdemq; primi extremi effectus prorsus cessaret in possessione ecclesiæ,cum clauibus tantum ab eo tributa,qui eius possessionis tradēdæ nullam haberet facultatem: Idq; præsertim si in eo intercessisset auctoritas manus Regiæ,quæ ex se iustum metum præ se ferat.Oldra.consil.209.Fely.in c.postulasti.nu.73.de rescript. Ac æquè elideretur probatio primi extremi, si contra agentem de spolio obijceretur, & probaretur illum non fuisse verum possessorem:sed tantum fuisse in possessione,quę plurimum de iure inter se distant, vt palam est ex l.si quis ante. ff.de acqui.poss.quod eo pręcipuè verum esset,si aliquod ius resisteret probationi possessionis,seu nullo coadiuuaretur iuris fomēto,vel adminiculo, de quo gl.in verb.præsumantur.in c.ad decimas.de rest.spo. Nam ius diceretur resistere filiofamilias agēti de spolio profano,qui regulariter non sibi,sed patri possessionem quærat.l.j.§.item acquirimus.ff.de acqui.posses. Deficeret pariter in probatione primi extremi, qui agens de spolio, tantum probasset se hæredem possidentis,vnde nulla concluderetur eius possessio,nec per consequens spolium. l.cum hæredes. ff.de acq.poss.Bald.in l.j.in fi.C.de appell.& latius supra dictum in materia probatoria.

57 † Primi extremi defectus etiam appareret,si agenti de spolio canonicatus,non fuisset capitulariter tributa eius possessio, vnde virtus possessionis deficiat.Rota ī no. decis.275.Cassad.de resti.spolia.decis.8. & de iure patro.deci.5. num.3.nisi de contraria cōsuetudine plenè fuerit doctum, vel ita receptus,canonicales actus congruos tantū canonicis exercuerit, vt ibidem dicit Cassad.qua consuetudine probata corā Vesta.in quadam causa Colubrien. canon.fuit eidem commissum per reliquos dominos,vt pronunciaret super spolio, tanꝗ rectè probato primo extremo, præuia tamē aliquali cognitione boni iuris actoris,aut non iuris ipsius rei possidentis, vt ijsdē Vesta.refert decis.3.& 16.in fi.Nec secus euenturum si per literas Apostolicas mandetur executori,vt quemquam in canonicum recipi faciat, quo casu posset ea possessio canonicalis tradi per singulos de capitulo etiam non capitulariter congregatos. Staphil. de litt.Apost.fol.17. col.j. Idemq; si sola executio mādaretur canonicis per superiorem, vt tradit Fely. in c.cum oēs. nu.44.versi.secunda declaratio.de consti.& in c.eam.vers.actus de rescrip.in c.irrefragabili.num.3.de offi.ord.Cassad.decis.8.de cau.posses.& propr. Nec tamen conuentus capitularis requireretur in cæteris beneficijs ad effectū primi extremi & veræ possessionis quærendæ,vt per Vesta.decis.137.Nihil tamen lęderet probationem primi extremi ea iuris præsumptio, de qua in l. quintus. ff.de dona.inter vir.& vxo. quæ minimè respiciat possessorium;sed petitorium tantum, vt per Bal.in l.vxorem. C.de condi.inser.Soz.consi.131.nu. 6.lib.j.

Secundi verò extremi defectus frustra obijcerētur per reum conuentum de spolio, si diceret non probatam eius possessionē,ex quo negaret se possidere, cum possit semetipsum eximere ab eo iudicio ac molestia per litis cessionem,cum aliàs ex sola substentatione litis diceretur fateri se possessorem, & sic veritatē secundi extremi,vt plenè diximus 2.lib.inter probationes.

58 Obiecta exceptio † contrarietatis libelli est recipiēda in hoc iudicio, si agens de spolio narraret in sua petitione seu cōmissione,se & olim,& nunc possidere, vnde concluderet contrarium eius spolij de quo agit, quod non verificetur in eo ꝗ possideat,vt ait Corn.consi.227.litt.A.lib.j.Ac æquè diceretur agēs de spolio contraria deducere,si id intentaret ex persona sui auctoris defuncti, narrādo illum vsq; ad obitum possedisse, vnde inferretur non spoliato illius,qui vsq; ad obitum possederit, vt per eundem Corn.consi.18.litt.C.lib.j. Idemque si spolio agens peteret in integrum restitutionem aduersus venditionem per se factam rei de qua agitur de spolio,quæ sint inuicem contraria,vt per Aegid.decis.494.Rota in no.decis.116.vbi dicit idem fore si peteretur rescissio dicti cōtractus virtute l.2. C.de rescinden.vendi.Ex quibus contrarietatibus libellus redderetur inanis, & agens velut sibimet contrarius reijceretur. Ripa in l. naturaliter.§.nihil commune. num.178. ff.de acquiren.posses.Signoro.consi.75.in prin.Soz.consi.122.in princ.lib.4. Neque in eo esset profutura solita clausula libelli, petens sibi ius & iustitiam ministrari,ex qua quidem non possit mederi contrarietati eiusdem libelli, vt ibidem Ripa nu.179. & Alex.nu.44.& superius dixi in materia libelli.

Et hæc

Et hæc de exceptionibus contra primum extremum profani spolij dicta sint, vt transeamus ad obiectiones in spolio beneficiali, contra eius primum extremum exactius probandum cum colore tituli, vt dixi. Adeo vt in beneficiali, hoc † primum extremum nedum potest oppugnari ex defectu veræ possessionis, sicuti in profanis, verum etiam ex discolore tituli, quo quidem sublato, primum extremum prorsus euanesceret, etiã plenè probata possessione. Qui discolor in vim exceptionis, quo ad rem nostrã attinet, multipliciter deduci possit, & in primis per obiectum execrabilitatis, si spolium successisset post tẽpus præfinitum in extrauagan. execrabilis. Quo tempore lapso, subintret reseruatio inficiens titulum & possessionem. Rom.cõsi. 499.versi.3. Rota decis.16.in addi.in no. ante quod tempus elapsum spoliatus, sicut non posset dici execrabilis, ita nec pariter ei decretum obesset, vt dicit Aene. de Falco.in tracta. reserua. quæst.4. effect. 41. Nec tamen ea execrabilitas semper eundem effectum operaretur ad exclusionem spolij, sed ita demum si de ea notoriè constaret ex confessione, licet extraiudiciali, siue ex actis, ante suspensionem petitorij, vt dicit Pute. de restit. spolia. decis.13.31.32. & de confes. decis.4. aliàs 78. lib.2. & Crescẽ. decis.221. Ioan. Baptist. Rot. decis.111. vel si spoliatus fuerit passus sine contradictione super ea exceptione discuti & plenè probari. c.j. de restitu. spolia. Fran. in c. fi. in fin. cod. titu. in 6. cum ab initio licuisset impedire cognitionem eius exceptionis cum reiectione articulorum, petendo illos non admitti sicuti potest de iure peti, vt dixerunt prædicti domini. Idemque licuisset cũ † sola allegatione dispensationis, cuius cognitio reijceretur ad iudicium petitorium latiorem cognitionem exposcens, cũ nõ statim ac constet de possessione beneficiorum incompatibiliũ, concludatur execrabilitas, cuius dispensatio probari posset in iudicio petitorio, vt decisum refert Pute. in causa Colubriẽ. de restitut. spolia. decis.3. & Ioan. Paul. decis.110. quod comprobat Sarnen. in regul. de trienna. quæst.10. nu.12. vbi præcessisset diuturna possessio beneficij: de quo tamen Cassad. in decis.4. nu.3. de sequestra. posses. & in decis.7. colum.4. in regul. dicit vsque ad eius tempora id fuisse diuersimodè discussum, ac decisum, secundum varias Docto. opin. cum in decis.16. in no. in postrema addit. dicatur execrabilitatem censeri quandam sentẽtiam iuris ad instar sententiæ hominis: nec Roma. d. consil.499. hoc approbet, vt allegatio solius dispensationis operetur effectum euitandi execrabilitatem, ac Ioan. Andr. post Specul. in rubric. de restitutio. spolia. sentiat, nihil operari allegationem dispensationis obiecta illegitimitate personæ, nisi etiam subsecuta concludenti probatione ipsius dispensationis. Nihilominus domini de Rota demum ex odio spolij contrarium comprobarunt, vt refert Pute. decis.67.92. libr.1. & Ioan. Paul. in d. decis.110. attenta tantum possibilitate eius dispensationis allegatæ, iuxta c. licet episcopus. in fi. de præben. in 6. cuius dispositio sibi etiam locum vendicet quotiens dubitetur de iure aliunde possibili, vt ibi dicitur: Nec propterea idẽ euenturum, si de non iure notoriè constaret, vel per confessionem, vti dicunt Archi. in c. ordinarij. num.3. de offic. ordi. in 6. Bisign. de appel. decis.4. in fin. Mohed. decis.158.

59 … 60 (marginal numbers)

61 † Ad instar execrabilis, decolorabitur titulus per obiectum, & probationem non veri valoris expressi in gratia: Indeq; impediretur beneficialis spolij restitutio, cum valore mendaciter expresso (qui sit pars gratiæ) remaneat ipsa gratia ex subreptione vitiosa. Bisign. decis.6. colum.2. de preben. Cassad. in regu. decis.20. num.2. Fely. in c. ad aures. nume.13. de rescrip. Rebuff. de anna. versic. notandum. nec possessio recepta virtute eius gratiæ vitiosæ, sit restituibilis. Verum hæc procedunt, si probationes concludentes super valore reciperentur sine aliqua obiectione, cum agens potuisset ab initio tales probationes impedire velut percutientes petitorium dicit Vesta. in decis.285. in fin. & Pute. decis.453. libr.2. Hæc autem obiectio non veri valoris non posset impedire possessorium retinendæ ad incolorandum titulum, cum id possessorium ex petitorio coadiuuetur, & cum eo compatiatur, ex nota. in l. si de eo. in fin. ff. de acquiren. posses. & est communis, de qua Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. num.37. & 41. eod. titu. in c. pastoralis. num.26. de caus. posses. Felyn. in c. causam. num.20. de probat. latè Ripa de rescript. c.35.

62 † Quòd si titulus, qui fuerit pro colorato in actis productus, ex sui met facie appareret improbus, ne dum sit quicquam profuturus ad colorem requisitũ: sed adeo omnia inficeret, vt plurimum obesset illum in actis deduxisse, cum & in attentatis, in quibus nullus color requiritur, si tamẽ titulus discoloratus deducatur, agentem excluderet, vt per Aegid. decis.393. & 553. Quod quidem eueniat si ad effectum coloris exhiberetur superioris prouisio, cuius auctoritate esset possessio capta, quæ prouisio ex sui facie laboraret vitio intrinseco, ac deducta ad fomẽtum tituli, contrarium effectum operaretur. Abb. in c. constitutus. col. fi. de elec. Aegid. decis.36. & 50. Rota in no. decis.393. in fi. ex ea nanq; productione velut tacita confessione reprobi tituli, detegeret non ius agentis, qui seipsum proprio ligone percusserit, ac propterea repellẽdus à iudicio spolij, vt ibidẽ Aegi. & Abb. in c. cum super. nu.3. de cau. poss. Cassad. de re iud. deci. nu.4. Staphil. de litt. Aposto. fol.178. col.j. Vestan. decis.285. in fi. Gigas de pensio. q.47. num.7.

63 † Idemq; futurum si talis prouisio pro colore deducta appareret facta virtute mandati de prouidendo præfiniti ad certum tempus, ex eademq; prouisione appareret facta post id tps, & sic virtute facultatis expiratæ p lapsum termini, de quo Vesta. decis.285. in fi. Mohed. decis.184. Tanis decis.16. qui in decis.19. dicit, ꝙ etiam producẽs nouam prouisionem pro colore tituli, repelletur ex eadem, in qua narraretur contraria reseruatio concludens exceptionem contra spolium, & mox dicam.

64 † Eademq; infectio tituli eiusq; discolor orirentur, si cõstaret collationem fuisse factam excommunicato, vnde tolleret ipso iure omnis effectus collationis. Rota in antiq decis.363. de qua per Fel. in c. Apostolicæ nu.21. de excep. Pute. decis.78. lib.1. vel ex facie collationis factæ per Ordinarium virtute sententiæ priuatoriæ, cuius processus deesset. Sarnen. in regu. de trienn. q.13. sed non idem fore in sententia Pontificia, quæ non egeat aliquo processu. dicit Fely. in c.2. nu.4. de rescrip. & in c. in causis de re iudi. Constaret pariter titulum allegatum carere omni iuris fomento, si in eo exprimeretur collatio vicarij virtute mãdati generalis, vnde diceretur indubiũ non ius conferendi, quod non competat sine specifico mandato c. fi. de offi. vica. Aegi. deci.50. nisi saltim per vnum testem doceretur de eius solito exercitio conferendi cum subsecuto effectu sine aliqua controuersia, vt seruari dicit Cassad. decis.3. nu.5. de resti. spol. Ac desuper decisum refert Sarnen. in regu. de trien. q.27. nu.5. Quod si id generale mandatum non fuisset in collatione expressum, in dubio præsumeretur pro eius validitate: Indeq; oriretur color tituli ex not. per Aegid decis.50. Mohed. decis.39. ac per lapsum triginta annorum præsumeretur superioris ordinarij ratificatio: Idem Mohe decis.125. Diceretur & notoriè contrarie de incolore tituli, si in eodem constaret executorẽ destinatum ad conferendum cum certo mandato, contulisse beneficiũ non seruata forma sui mandati, cuius fines excedens frustra egisset. Anto. in c. in litteris. in fi. de conces. præben. & decisum dicit Sarnen. in regu. de trienn. q.27. in fi. vnde prouenerit ꝙ † resignatio beneficij in manibus Apostolicis ad fauorem certæ personæ reseruata pensione: nec alias aut alio modo censeatur infecta, si secus fieret, vt ibidem Sarnen. & Ioan. Paul. decis.62. Idemque euenturum si pro colore deduceretur prouisio Nuncij Apostolici de beneficio extra eius legationem. l. fina. ff. de iurisdictio. om. iudic. ad hoc per dominos de Rota, vt refert Fabi. decis.16. nisi tamen probaretur, eam diœcesim, vbi est beneficium, esse pro maiori parte intra prouinciam ipsius Nuncij, iux. not. per Barto. in l.j. §. fi. ff. de rei vendi. Abb. in c. postu. in fin. de priuileg. de quibus per Pute. decis.16. de restitutio. spolia. dicens ita decisum in causa Concordien. 1544. in Nuncio Venetiarum: Nec secus cõtingeret, si constaret agẽtem esse duplicem in eadem ecclesia, de cuius beneficij spolio ageretur contra decretum iuris in c.j. de consuetu. in 6. quod omnem possessionem adimit, & ita decisum in causa maiori. refert Achil. decis.1. de restitu. spol. Nec non idem futurum si mandatum prouidendi expresse respiceret beneficia vnius diœcesis, seu pertinentia ad collationẽ certi nominati. ac beneficium de cuius spolio agitur, esset de alia diœcesi, aut alterius collationis, vt in causa Compost. decisum testatur Crescen. decis.281. Quod tamen non procedere in mãdato prouidendi citra coadiutorias, si spoliaretur à coadiutore post nouam prouisionem desuper obtẽtam post mandatum prædictum, ex qua coloraretur titulus, dicit Crescen. decisum in causa Cæsaraug. decis.160.

65 (marginal number)

66 † Decoloraretur, & inficeretur titulus, ex lapsu tpis cõsecrãdi, iux. text. c. cum in cunctis de elect. ex cuius lapsu cũ succedat priuatio ipso iure, non possit inde prætendi color eius tituli, qui fuisset antea deletus, vt illius virtute qui retineret id beneficium pro intruso esset reputandus, ex traditis p Host. in c. nisi de renũ. Pauin. in trac. de offi. c. sed. vac. vers. vacare. Sarnen. in regu. de trien. q.27. nu.5. versi. secundus casus. Ac similiter exoriretur discolor tituli in quibuscunq; casibus intrusionis, vt esset in his qui obtinuerint ab eo collatione, qui iam fuisset à iure vel ab homine priuatus iure conferendi. c. de multa. de præb. c. licet episcopus. cod. tit. in 6. ac in cæteris speciebus notatis per Fely. in c. in nostra. 2. coronala de rescri. & in c. veniens. 2. nota. de accus. Cassad. de sequestr. poss. decis.4. in prin. Sarnen. d. q.27. nu.6. Ideoq; collatio facta per ordinarium post inhibitionem sibi præsentatam per Apostolicum executorem, habentẽ id facultatem cum insertione decreti, sit penitus infecta, vt nullus tituli color inde oriri † possit, decreto obstante. gl. in c. soli. de concess. præben. in 6. Abb. in c. in literis de resti. spol. Soz. in l. rem quæ nobis. q.9. de acquir. posses. Cassad. in regu. decis.7. num.3. decis. num.2. de restitu. spolia. Aene. de Falco in tract. reserua. quæst.4. effec.11. Staphi. de litt. Apost. fol.98. colum.2. Idemque defectus tituli versetur in beneficio ordinariẽ collato lite pendẽte, contra cap.2. vt lit. penden. in 6. de quo Rota in deci.16. in no. & in antiq.429. Bisigne. de restit. spolia. decis.4. Cassad. de caus. posses. decis.9. num.3. & de iure patro. decis.5. in fin. Sarnen. in reg. de trienna. quæstio.27. & in regul.211. nume.4. sed beneficium litigiosum in Curia si Ordinarius post vacationem contulerit, eius collatio triennio lapso colorem tribueret, vt idem Sarnen. dicit in regul.222. Eademque discoloris species oriretur in beneficio obtento viuente adhuc beneficiato. cap.j. & ij. de concess. præben. Rota in d. decis.439. in antiq. uti etiam redderetur titulus improbus, post sententiã latam a iure, vel ab homine cum præuia causæ cognitione d. decis.16. in ult. addit. Cassad. decis.4. num.2. de sequestr. posses. propria etiam culpa titulum inficeret, qui receptus litteris canonizatoriis sui tituli, ex se sine auctoritate superioris, beneficii possessionem accepisset. Rota in antiq. decis.65. & ita de stylo seruari dicit Sarnẽ. d. quæstio.17. num.6. Ac titulus futurus sit omni colore vacuus, qui sit respersus aliqua turpi labe simoniæ, quæ prsus adimat omne lumen tituli, ut superius latè dixi, & dicit Specu. de petito. & posses. §. fin. Cassad. decis.j. in fin. de simon. Sarnen. de trienna. quæstio. 12. numero 9.

67 (marginal number)

68 † Reseruationis obstaculum delebit quemlibet colorem tituli, virtute decreti quod omne ius tollit, etiam ad effectum repellendi agentem de spolio c. si eo tempore. de elect. in 6. Lapus alleg.16. Soz. in l. rem quæ nobis. quæstio.9. de acquir. poss. Ripa in §. nihil commune. num.82. eod. tit. Abb. in c. in litteris. num.28. de restitu. spol. Aegid. deci.42. & 66. & 536. Rota in antiq. decis.56.275. & 429. & in no decis.16. Cassa. de reseruat. decis.3. num.6. de caus. posses. & propri. decis.j. & de resti. spol. deci. j. nu.4. Aene. de Falco tracta. reserua.4. par. effect.11. & 41. Sarnen. in reg. de trienna. quæst.49. num.3. & quæst.51. num.2. Pute. decis.195. lib.2. Quod tamen in eum sensum recipitur p Rotam, teste Vesta. decis.285. in fin. & Aegid. decis.536. si tamẽ de tali reseruatione constiterit per litteras Apostolicas, seu alias probationes concludentes ante suspensum petitorium, de quo videndus Pute. in decis.9. de restitu. spoli. alias 195. lib.3. dicẽs de ea opponi posse, licet non constet ex actis tamen possit probari sine extrinseca deductione: & in hoc idem operari reseruationem generalem seu specialem; si tamen sit clausula in corpore iuris, seu sit adiecta super certo corpore beneficii, vti decisum 14. Nouembris 1548. testat Pute. decis.177. lib.3. Nec propterea (vt ibidem dicit Vesta. & in alia decis.91. & Pute. de prębẽn. decis.7. & de restitu. spoli. decis.10.) reciperẽtur probationes falsi valoris, aut familiaritatis, cum tamen in vtroque sit insitum decretum. Ac demum post reseruationẽ plenè probatã, nedum, vt dixi ex eius decreto inficeretur possessio, verum & detentatio. Abb. in c. in litteris. num.28. de restit. spoli. Aene. de reseruationibus dicto effect.41. Mohed. decis.241. dicens ratione eiusdem decreti infici detentationem, etiam in regula octo mensium, in quibus prouisus ab alio quàm ab Apostolico, non sit in spolio restituẽdus, ex defectu primi extremi deleti ex decreto regulæ prædictæ, nisi fuisset cõcessa alternatiua, vt p Cassad. de restitu. spoli. ij. Pute. eo. titu. ij. Quæ quidem per regul. Pij IIII. fuerit concessa omnibus episcopis residẽtibus in eorũ ecclesiis, ac æque cessaret regula octo mensium ex alia regul. familiaritatis Cardinalium, vt dixit Pute. de præben. decis.27. de resti. spoli. decis.10. † Sed non ideo generaliter verum sit vnũquodq; regulæ decretum operari exclusionem spolii, cum sint quædam regularum decreta, quæ velut ex propriis verbis petitorium respicientia, nõ sunt ad possessoriũ porrigenda, vti est decretũ in regula de triẽna. qđ non adimit vim iudicii spoliatiui, vt per Sarnen. in eadem regu. quæst.11. num.6. Pute. deci.45. lib.j. 1540. facta. Nec etiam decretum regulæ de commissionibus inualidis, litteris nõ expeditis, operetur quicquã in iudicio spolii; quãuis consueuerit adimere iurisdictionẽ procedẽdi in petitorio, saluo fauorabili iudicio spoliatiuo, ĩ quo nihil noui petatur, sed tantum restitutio ad pristinum statũ, vt inquit Sarnen. in reg. de non iudican. q.5. in fin. & latè discussum in causa Farfen. Nec etiã ex defectu expeditionis litterarum in gratiosis oriatur tituli discolor quo ad spolii iudiciũ, in quo nõ requiratur litterarũ expeditio. Cassad. decis.8. nu.1. de resti. spoli. Augu. decis.3. sed sola supplicatio plenã tribuat colorationem, vt plenè dixi inter probatiões. Nam ante lapsum tẽporis pręfiniri ad expeditionẽ litterarũ, nõ possit earum non expeditio obesse; nec post lapsa tẽpora pendente iudicio spolii necessaria esset litterarũ expeditio, licet requireret ad pacificã possessionẽ, ex dictis p Mohed. decis.158. Adeo vt æquiuoce interdũ dicatur p decretũ infici possessionẽ, ac reiici iudicium spolii, ex quo dixerunt Achill. in decis.8. de restit. spol. & Vesta. decis.75. nũquam dominos de Rota voluisse audacter decidere, ꝙ decreta regularum velut tẽporalia, possessionis ius adimant, cũ vt dixi, plerunq; id non recipiatur, ac pariter decretum super Cardinalis indulto, non obesset in spolio, vt inquit Pute. in decis.3. de decre. irritan. Neq; decretũ coadiutoriæ reseruatæ tertio, discoloraret expectatiuã deductã in spolio, p colore tituli, nisi doceret tertiũ iã declarasse animũ suũ vtendi decreto etiam quo ad possessionẽ, cum in spolio ius tertii minimè obsit, nisi inde cõclusiuè deduceretur defectus possessionis ipsius agentis, ac ita intelligendam decis.439. in no. dixerunt domini in causa Thole. vt refert Achill. in decis.7. de resti. spoli. Verum si decretum esset in coadiutoria partis, obstaret agenti spolio, sicut reseruatio certi beneficij vacantis, cum ex ea euidentissime constaret de non iure; sed non idem fore in expectatiua, aut prouisione de certo vacanti, in quibus sine calumnia dubitari posset de colore propter concursum gratiarum, pluries decisum tradit Simo. in deci.7. & 78. Nec decretum inficiat gratias de vacaturo, sed tantum de vacanti ex quo dixerint domini de Cota in causa Gerunden. 25. Iunij. 1543. quòd si resignans in manibus Papę ad fauorem certæ personæ, adhuc possidens resignet ad fuorẽ alterius, qui nacta possessione spolietur per primum resignatarium, aget spolio, vt refert Pute. decis.29. lib. ij. Nec decreta hęc operari contra prouisum Apostolicum agentem de spolio dicit Crescen. decis.168. cum possint indubiè tolli per Pontificẽ, vt tantum de eius voluntate dubitari posset, cuius cognitio velut petitorium respiciens, ad id sit reiicienda, vt ipse dicit ibidẽ, de quo videndus Pute. in decis.38. de restitu. spoli. Verum vbi decretum sit certo corpori beneficij adiectum, seu in corpore iuris claudatur, possessioni officere passim recipiatur. Rota in no. decis.16. Cassad. decis.2. & 10. de resti. spol. Pute. decis.38. eo. tit. Simo. decis.10. Mohed. decis.184. Vestan. decis.76. vnde dicãt decretũ in coadiutoria, regressu, & accessus velut super certo bñficio, obesse regulariter agẽti de spolio. Atq; ita nocet decretum regressus, vt cõtra id non prosit aliud decretũ adiectũ nouæ prouisioni. Cassad. de restitu. spol. decis.2. Pute. decis.140. lib.2. nisi tamen regressus esset ob non solutionem pensionis, in quo non operaretur decretum ante rem iudicatam, vt dicit Augu. decis.3. & 692. ac in reseruationibus super certis beneficijs decretum sortiatur effectum exclusiuum spolij, sicuti decretum in corpore iuris clausum, in beneficijs lite penden. c.1. & 2. eo. titu. ac in decreto duplicitatis sub eodem tecto in c.1. de consue. in 6. vt per Achill. decis.j. de restitu. spolia. aliaque eiusdem generis decreta in canonibus inserta. Non tamen diceretur infici titulus beneficij secularis, quanuis possideretur per Canonicum regularem, qui licet sit iuris incapàx, possessionis tamẽ, velut facti, sit capax. Rota in antiq. decis.114. relata per Cassad. in decis.4. in fi. de sequestr. possess. de quo in Concilio Triden. sess. 14. ca.11. reforma. & è contrario idem receptum est in clerico seculari, qui regulare beneficium possideat, cui cõpetere actionem de spolio dicit Felyn. in c. in nostra. num.40. de rescrip. & Achill. decis.8. de restitu. spolia. cum & ex vnione regularis beneficij cum beneficio seculari colorem tituli exoriri dicat, ac etiam oriatur color ex collatione Imperatoris, qui facultatem habeat conferendi secularia & regularia: & licet talis facultas sit intelligenda, vt regularia regularibus, & secularia secularibus conferantur; tamen quia in hoc potuisset dispensari, sat erit id simpliciter in actis allegari ad effectum coloris inducendi ex decis.393. in no. vt decisum in causa Leodicen. dicit Achill. decis.9. de restit. spol.

69 (marginal number)

70 † Neq; prodesset improbitati cuiuscunq; tituli, aliqua impetratio nouæ prouisionis facta lite pẽdẽte super spolio, quæ mederi nequeat infectioni tituli præteritæ possessionis, de cuius spolio agitur, quo intẽtato haud possit per spoliatum impetrari nouus titulus possessionis iã deperditæ: Nec noua prouisio, quæ ex nunc in futurum tantum operatur, purget vitium prȩteritæ occupationis, vt per Cassad. decis.1. & 2. de resti. spol. verũ si fieret mentio litis pendentiæ in impetratione nouæ prouisionis, seu gratiæ, si neutri, vel alterius eius generis, sit profutura impetratio, vt per Aegid. decis.102. cuius meminit Staphil. de litte. Apo. in par. fol.86. col.1. & fol.148. col.2. de quo nouo iure impetrato vel aliàs superueniente post litem dicunt Aegid. decis. 662. Rota in no. decis.320. in fi. Sarnen. in compen. signa. num. 77. Pute. decis.506. lib.2. Verall. decis.397. Nec tamen noua prouisio facta post illegitimã collationem Ordinarii tribueret colorem tituli, præterquam si probaretur successiua continuatio prioris possessionis, vt inquit Pute. decis.32. de resti. spol.

71 † Quanquam renunciatio beneficii ad fauorem ipsius spoliantis subsecuta, p̃sumatur à iure non voluntaria nec ppea recipiatur in vim exceptionis. c. sollicite. vbi latè Abb. de rest. spo. Bisigne. deci.2. in fi. Rota in antiq. deci.216. Tholosa. decis.492. Soc. in regu.234. Si tñ ea renunciatio fieret ex conscientia læsa ob iniustã retentionẽ, vel intrusionẽ, aut in propriis manib. superioris eã recipientis, haberet vim legitimæ exceptionis ad exclusionẽ spolij. c. accepta. de restitu. spoliat. Rota in no. deci.353. & Achil. de restil. spol. deci. xj. Corset. in 33. limit. spoli. Dicens idẽ futurum in tacita renunciatione præsente, & auctore superiore, à quo prorsus adimat cuiusq; vis & metus suspicio, nisi aliunde metus probaretur. l. fi. ff. quod met. cau. Abb. d. c. sollicite. nu. 10. Soz. in d. reg. in j. & 4. limit. Eademq; vim exclusiuam spolii haberet renunciatio facta tertio ob tędium litis, vel aliàs, vt per Achil. de resti. spo. deci.11. vel si fieret ante commissum spoliũ, licet nondũ admissa per superiorẽ, vt in d. deci. Tholos. & d. decis.216. & Milis verb. possessoriũ recuperandæ. cum ex ea renũciatione

citatione censeretur possessionem amisisse proprio facto citra aliquam fraudis notam: Nam & si resignatio ante receptionem superioris ad eius præiudicium non operetur: ipsi tamen renunцianti plenè præiudicetur quo ad possessionem. Abb. in c. cum in dubiis. nu. 3. de renuncia. Alex. consi. 93. nu. 3. li. 5. Rota in no. d. decis. 352. nisi tamen post completam renunciationem diutius perstiterit in eius pristina possessione, vnde oriretur præsumptio alicuius iuris sibi nouiter quæsiti: Adeo, vt non obstante renunciatione per se facta, audiendus esset in spolio subsecuto, ex nota. per Abb. in d. c. sollicitè. nu. 7.

72 † Sicuti dicitur in decennali possessore, post renunciationem, qui præsumatur nouum titulum adeptus: Ne aliàs videretur Ordinarius tam diu neglector inquisitionis tituli beneficialis, ex traditis per Fely. in c. illud. nu. 11. de præsump. & in c. sicut. nu. 37. de re iudi. per Anchar. consi. 117. in fi. Quinimmo idem esset ex lapsu triennij, ad quod fuit redactum id tempus decennij ad effectum præsumendæ retrocessionis, ex notissima Rotæ obseruantia, de qua Vesta. deci. 87. Lapus allegat 89. Quod & si ante hanc diuturnam naturalis possessionis continuationē cum perceptione fructuum, ipse resignans spoliaretur à tertio, posset agere de spolio, vt in decis. 158. in no. de qua Cassad. decis. 4. de restitu. spolia. Mohed. decis. 15. Quod tamē per dominos de Rota intellectum, quando resignatio fieret ad fauorē certæ personę, ex cuius incapacitate possibili resignans haberet colorem detinēdi beneficium, cum posset ex incapacitate resignatarij ad ipsum redire: ac propterea si interim à tertio spoliaretur, pēdēte ea conditione de spolio ageret virtute eius coloris. Pute. decis. 4. de restit. spolia. Achil. deci. 10. & 14. eo. tit. Idemque futurum si resignatio fieret ad fauorē certæ psonæ cum reseruatione pēsionis, & non aliàs, aliter, ex quo cēseretur conditionalis, adeo vt ex nullitate pēsionis, velut ex conditionis defectu, resignās spoliatus ageret spolisi. Veral. deci. 347. & 385. quæ quidē cessarēt in resignatione simpliciter & purè facta in manibus superioris, nullam personam respiciēte; in qua specie loquuntur contraria, de quibus p Docto. in c. accepta de restitutio spolia. Cassad. in decis. 4. eod. titu. ac ita in Rota diffinitum dicunt Pute. d. decis. 4. eod. titu. & Achil. decis. 10. sub eod. titu. In qua simplici & pura resignatione non possit de spolio agi ne dum contra resignatarium, sed nec cōtra tertium ab eo ius habētem, seu in eius locum subrogatum, vt decisum in causa Compostellan. 14. Martij. 1547. tradit Put. decis. 14. de restitu. spolia. aliàs 172. lib. 3. Eademq; ratione, qua non pōt purus resignatarius conuenire, nec posset ad eius instar conueniri episcopus, qui bñficium commendasset ad tempus tunc lapsum: nisi tamē commēdatarius obtinuisset interim nouam prouisionē à superiore, ex quo diceretur sibi mutasse causam possessionis, vt coram Vestano decisum de anno 1549. dicit Put. decis. 204. lib. 3. in quo vidēdus Put. decis. 459. lib. 2. Ab ipsomet igitur puro resignatario spoliatus, de spolio frustra ageret, cum eius tantum ratione habita, diceretur amissa quælibet possessorio, vt p Cassad. in d. decis. 4. & seq. de restitu. spolia. nisi in eadem resignatione fuisset expresse reseruata fructuum pceptio, ex qua retineatur naturalis possessio. l. quisquis. C. de donat. & latè aliàs dictum in causis Abulē. præstimo. & Sypon. præcepto. & superius latè dixi. Ideq; receptum in quadam abusiua reseruatione fructuum facta per Rusticum & ignarum in resignatione cuiusdā bñficii sub nomine donationis, reseruato sibi vsufructu dum vixerit, cuius virtute cum bñficium retineret percipiēdo singulos fructus spoliatus p resignantē fuit p Rotam restitutus ad possessionē naturalē, & solitam fructuum perceptionē, quam sibi reseruando nunquam diceretur habuisse animum amittendæ possessionis, sed retinendæ, vt decisum in causa Brixien. refert Crescen. decis. 64.

73 † Quæ vero dicta sunt de renunciatione ante spolium, locū sibi etiam vendicant, & si mandatū ad resignandū præcessisset spoliū, cum tēpus datæ mandati sit attendēdum, in quo possidēs habuerit animū resignandi, non autē tēpus effectuatæ resignationis per procuratorem, cesserq; omnis suspicio non spōtaneę renunciationis, ex tradi. p Abb. in d. c. sollicitè. num. 11. qui allegat Lapum alleg. 24. in prin. dum dicit, tunc iudicari renūciationē fieri post spolium, si postea habuerit verum initium, & effectum: sed initio prius habito ex data mandati, etiam prius cēsebitur facta renunciatio. Omni tamen casu sit agenti obsutura renunciatio, siue ante, siue post spoliū fieret, seu ęt facta sit iuri agēdi, vel iuri tam reali, quàm personali, seu cum pacto iurato non petendi restitutionem (quam adiurationem appellant.) In quibus omnibus & singulis præcideretur quęlibet via agēdi de spolia. Abb. in c. fi. num. 12. de ordi. cogni. Soc. in l. rem quæ nobis. quæst. 6. in fin. ff. de acquirē. possess. Alex. consil. 93. num. 4. lib. 5. Rota in antiq. decis. 68. & in no. decis. 401. Milis verb. possessorium recuperandæ. Paris. consi. 1. num. 151. lib. 1.

74 Et † hæc de renūciatione ante spolium vel post planè procedant in beneficialibus, quæ & in hoc diuerso iure censeantur à profanis, in quibus renunciatio sit obsutura, licet post spolium fieret, vt ibidem dicunt Alexan. & Soc. Abb. in d. c. sollicitè. num. 9. versi. ego puto. & Spec. de petito. & possess. §. fin. vers. 15. Nam & transactionem initam post inchoatum spolii iudicium esse seruādam, dicit ibidem Paris. & consi. 11. num. 13. lib. 4.

75 † Quamuis omni iure passim caueatur postremum spolium esse purgandum. l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de vi. & dicit Abb. in c. accedens. num. 5. vt lite non contest. Afflic. decis. 403. num. 18. Corn. consi. 266. lib. 4. Nec propterea licere ipsi spoliato ex interuallo spoliatem reiicere, nec alio regulari iure vti, etiam in vim exceptionis ante plenam restitutionem, vt ibidem per Abb. & per Paris. consi. 1. num. 143. & consi. 24. num. 31. lib. j. Rota in no. decis. 319. Aymo. consi. 142. numero 3. lib. 1. Cum postremus possessionis status in spolio attendi debeat, ex not. in cap. cum ecclesia de caus. possess. per Deci. in l. nemo. §. temporalis. in fin. ff. de regulis iuris. Posset tamen conuentus de spolio interdum in vim exceptionis, aut reconuentionis, opponere de alia spoliatione agentis. capitu. fin. de ordin. cogni. Specu. de petito. & possess. §. fin. versicu. 12. Quod intelligendum sanè sit, non de spoliatione eiusdem rei, de cuius spolio tunc principaliter agitur, sed de alterius rei spolio, vt inquit Abb. d. cap. fin. num. 71. Quem sensum recipit communis opi. relata per Alex. in consi. 94. in fin. lib. 5. Corset. in 2. limit. spoli. non obstantib. dictis per Paris. consi. 1. num. 146. lib. j. qui loquitur in licita recuperatione velut incontinenti facta, quę permittente iure fieri censetur. l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iuli. de vi. Neque id ita communiter intellectum lęderetur ex prędicta regula purgationis postremi spolii, cum & alterius rei spolium eodem iudicio, eademque sententia esset terminandum, introducto eius iudicio in vim reconuentionis, ante litis contestationem, vel paulo post. c. vnico. de mut. peti. vbi Abb. & Fely. num. 2. Spec. in tit. de reconuen. §. sequitur.

76 Et licet tanquam dilatoria litis † contestationem respiciat: tamen quando lex facta, reciperetur si fuisset facta sine oppositione admissa. c. j. de rest. spol. in 6. vbi Archid. & Domi. 2. notab. Specu. in d. §. sequitur, & de petito. & possesso. §. fin. versic. 6. Abb. in d. c. fin. de ordi. cogni. Qui quidem opponi potuisset, ne dum de litis contestatione, verum etiam de notorio non iure, magis attendendo, quam litis contestationem, vt ibidem per Spec. licet Fran. in d. c. j. §. j. in prin. quam controuersiam in hoc inducat demum concordata ibidem per Domi. in §. solet. 6. notab. Neq; etiam litis contesta. in hoc esset obstatura, si rectè constiterit notitia spoliationis post litem contestatam successisse. Franc. in d. c. j. in prin. in gl. verb. decernimus, vbi Domi. §. j. num. 11. Idem futurum si id spolium, de quo fit reconuentio, fuisset commissum post litem contestatam, vt ibi Domi. licet Archid. ibidem contra senserit, & Inn. in eo sit sibi contrarius, vt refert Abb. in c. 2. num. 14. de ordi. cogni. Qui tamen recidet in ea opi. videlicet in singulis prędictis casib. esse licitam reconuentionem post litis contestationem: cuius quidem reconuentionis naturam licet obtineat compensatio, vt per Bald. in l. neque. nu. 3. C. de compe. in hac de iure possit regulariter obijci in quacunque parte iudicii, vt & executioni obiecta eam impediat: sed in hoc iudicio nihil sit obstatura, vt latè Fely. in ca. suborta. col. 2. in fi. de re iudi. Bar. in l. cum compensationes. in fin. C. de cōpen. Dicens etiā nec recipiendā reconuentionem in spolio, nisi super simili spoliatione. Idemque dicit in §. illud. nu. 7. in auctoritate de executo. & in §. nihil commune. nu. 3. ff. de acquirē. possess. Ac dictę spoliationis exceptionem etiam recipiendā, vt secundo spolianti noceat, dicit Abb. in d. c. 2. num. 4. notab. licet desiisset rem ipsam possidere, quę in alium deuenisset, cū nihilominus in odium suę spoliationis impediretur, ex ea exceptione obiecta à prosecutione proprii iudicii spoliatiui, ne alias ad hanc exceptionem seu reconuentionem eludenda cōfingeret aliud nouum spolium. Et ne contingat ea exceptione aut reconuentionem calumniosè proponi, sunt præfinitus terminus quindecim dierum ad eas exceptiones probandas in d. cap. j. de restitu. spoli. in 6. cum antea nullum esset tempus præfixum, sed id tantum cautum, vt eius probatio incontinenti fieret, vt per Abb. in dicto cap. 2. 5. notab.

77 † Huius tamen exceptionis obiectio minimè proderit spoliato per tertiū, cuius crimen alteri non noceat, sed suos teneat auctores. l. sancimus. C. de pœnis. d. c. j. de restitu. spoli. in 6. regu. non debet. eo. lib. Nisi tamen fuisset a tertio omnibus suis bonis spoliatus, seu maiori eorum parte: quo casu nec posset ciuiliter nec criminaliter conueniri. d. ca. j. Abb. in c. j. nume. 6. de ordi. cogni. in cap. venerabili. num. 3. de offic. delega. & in cap. nouit. num. 9. de appella. Barto. in l. propter. ff. de excu. tuto. & in l. si te. ubi Iaso. C. de iur. delib. & in d. l. si quis ad se fundum. in fin. Specu. de petito. & possess. §. fin. num. 4.

Illa vero exceptio spoliationis eiusdem rei, de qua mox dixi, licet nō esset proficua in principali iudicio spolii; tamen rectè proderit reo cōuento super damnis post spolium illatis in iterata restitutionem spolii, vt in d. capitu. 2. de ordin. cogni. quod distinguendo prosequitur Barto. in d. l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iuli. de vi. Nec quicquam operetur in restitutione ipsius rei, ad quam non porrigitur illa exceptio ex nota. per Abb. in d. c. ij. de restitu. spoli.

Si con-

78 † Si conuentus de spolio nominet alium possessorem, cuius vice asserat illam rē detinere, se ipsum eximit a iudicio spolii. glo. in l. locum. §. j. ff. de tabu. exhiben. quam refert & sequit Bar. in l. ij. num. 10. C. ubi in rem actiò. Abb. in c. quoniam frequenter. §. in aliis. num. 52. vt lit. non contest. & alii deducti per Soz. in l. rem quæ nobis. quæst. 10. qui dicit communem. ff. de acqui. posses. licet sit in contrariū gl. j. in fin. in c. quicunque. 12. quæst. ij. de qua meminit Bisigne. decis. j. in fin. de offi. Archid. & Fely. in c. edoceri. num. 8. de rescript. vt prædicta communis opinio sanè intelligenda sit, si ipse nominans omni culpa careat: secus si esset alicuius culpæ particeps, ex mandato seu alia probatione spolii, vel sciens vitium spoliatiuum rem nomine possidentis detineret, in quib. speciebus, nihil esset ei profutura alterius nominatio, sed in primis teneretur dimittere quā haberet detentationem, vt ibidem dicit Soz. Nec pariter ei prodesset nominatio, qui etiam in casu permisso nominaret alium post litis contestationem, ex nota. in d. l. ij. & per Abb. in d. §. in aliis. num. 53. vt lit. non contest. Minusque reciperetur. nominatio domini non possessoris, cuius nominatio non possessorium, sed petitorium respiceret, vt inquit Mohed. decis. 183.

79 † Tutus erit ab hoc iudicio spolii institutus ĩ re certa, q eiusdem rei possessionē propria auctoritate nactus fuerit priusquā vniuersalis hæres effectualem possessionem facti accepisset, nō obstante decreto aut statuto, quo caueretur possessionem continuari ĩ hæredem vniuersalem, cuius ficta possessio nihil prosit ad effectum iudicii spoliatiui, ex communi sententia Doct. de qua per Paris. consi. 41. num. 7. lib. j. & Ripa in rubri. de caus. posses. num. 24. Mohed. deci. 302. & Fabi. de ordi. cogn. decis. 29. col. pen. & latè dixi lib. j. Neque etiam si vniuersalis realem possessionem accepisset, impediretur hæres rei certæ eius rei possessionem capere propria auctoritate, quia licet dato vniuersali hærede, vicem obtineat legatarii. l. quotiens. C. de hære. instit. qui non possit ex se possessionem impunè capere. l. non est dubium. C. de legat. tamen hæres in re certa aliquid plus habeat, vt id nomen hæredis, inferat eam facultatem, vt per Iaso. in d. l. non est dubium. col. fin. vers. 3. nota. Barto. in l. ex facto. ff. de hæred. insti. quæ facultas firma remaneat etiam vniuersali hærede possidente, vt nihilominus institutus in re certa eā capere possit; si tamen id fiat sine vitio aut violentia, vt dictum in Rota testantur Pute. decis. 28. de restit. spol. Mohed. decis. 302. Idemq; firmat Deci. in l. fin. nu. 24. versicu. immo quòd plus. C. de edic. di. Adr. Et idē futurū in filio instituto in eius legitima iure naturæ debita, vt ppria auctoritate possit eā capere, dicit ibidē Ias.

80 Quamuis ratione † sepulturæ interdum de spolio agi possit. Non propterea cadauer repositū, erit inde exhumādū, ex quadā æquitate, priusquā cōstiterit de pleno iure spoliati: nec alias liceret humana cadauera vexari cū eorū impia exhumatione, cuius causa amplectanda sit via tutior, de qua Inn. in c. cū liberū. de sepultu. vbi dicit Hostien. secus futurum de iuris rigore, & referūt dñi de Rota decis. 303. in antiq. secuti opinionē Inn. velut æquiorem, in quam inclinant Fely. in c. sicut. nu. 2. de iudæ. Domi. in c. non solum. in fin. de appella. in 6. Marsi. singula. 199. cum & regulariter sepulcrorum violatores pœnis grauissimis a iure plectant̄, de quibus in l. iij. §. aduersus. ff. de sepul. viol. & per Roma consi. 185. num. 4.

81 † Consuetudinis receptæ exceptio præbet iustam excusationem spolii, si eius virtute possessio fuisset recepta, velut si in aliqua ecclesia vigeret consuetudo, q fructus cuiusque beneficii primi anni non quærantur ipsi beneficiato, sed alteri, qui illos propria auctoritate percipiens etiam post adeptam possessionem per ipsum beneficiatum, sit futurus omnino tutus a iudicio spolii ex allegatione eius consuetudinis, vt decisum refert Aegid. in decis. 466. dicens tamen se in eo contrarium sensisse, ac in decis. præcedenti dicit illam consuetudinem non esse rationabilem, ex qua fructus primi anni tribuerentur hæredibus beneficiati defuncti. Propterea; velut ecclesiæ onerosam esse prorsus respuendam, vt & si spoliato obstaret cōsuetudo legitimè præscripta, non tñ obesset si in postremo euentu fuisset contrarium obseruatum in iudicio, cum vltimis tantum status sit attendendus in possessorio, vt latè Abb. in ca. cum ecclesia. num. 39. de caus. posses. & ibidem Ripa Bar. in l. j. §. hoc interdicto. 2. notab. ff. de iti. actuque pri. Iaso. in l. de quibus. num. 79. ff. de legi. Fely. in c. cum venisset. num. 54. de constitu. Roma. singu. 42. Rocc. de Curt. in trac. de consuetu. num. 414. Ac pariter obstaret Monacis agentibus spolio consuetudo in aliquo loco recepta, vt ad nutum Abbatis repelli possent, vt decisum refert Thanis decis. 3. & seq.

82 † Vniuersalis, ac imminētis scādali obiectio de iure suspēderet restitutionē spolii. c. hoc quippe. 3. quæst. 6. Spec. de petito. & posses. § fi. ver. 9. Anto. in c. ex parte. de restitu. spoli. glo. in ca. in primis. ij. quæst. j. & in c. ad petitionē. de accus. Paul. de Cast. in l. ji. in fi. C. de edic. diui Adri. vbi Iaso col. j. Alex. in l. naturaliter. §. nihil cōe. num. 22. de acqui. posses. vbi Ripa num. 76. Lucas de Penn. in l. si coloni. num. 48. C. de agrico. & censi. lib. 11. Federic. de Senis, consi. 283. nu. 1. Rui. consi. 37. lib. 4. cum ea ratione scādali consueuerit declinari iuris dispositio, nec repugnante publica vtilitate sit fiēda restitutio. Bal. in l. si quis cōductionis. nu. 5. C. loca. Fely. in d. c. 2. Corset. in 13. & 21. limit. spolia. Propterea que in causa Colubriē. Monasterij 4. Nouēbris 1545. coram Dezza, cum ex cōdemnatione in iudicio spolij Abbatissa spoliata esset restituēda eiecta alia possidēte, cum rex futurum scādalum allegaret, si illa restitueretur ob eius notoriam impudicitiam, fuit p dominos de Rota id moderamē adhibitum, vt remota in primis Abbatissa cōdemnata, statueretur Regi breuis terminus ad docēdum in curia de eius interesse, de quo si doceret, fieret Abbatissatus sequestratio, aliàs restitueretur Abbatissa spoliata, quæ in iudicio obtinuisset, vt referūt Mohed. decis. 214. & Pute. deci. 323. lib. 2. Cum nec imminēte scādalo restituēda esset possessio data p iudicē nō seruato iuris ordine, vt dicit Arch. in c. quia nu. 3. 1. q. 4. & in c. 1. nu. 2. 3. q. 1. & in l. hæc quippe. nu. 1. 3. quæstio. 6. Si vero scādalum nō esset vniuersale, sed priuatos tātum respiceret, nō esset attendēdum in repetitione rei propriæ, nisi aliquo animi affectu repetitio fieret ad alterius tātum iniuriam, ac proprium scādalum, aut proximi, vt idē Arch. in c. 1. in fi. 14. quest. 1.

83 † Tēporis verò qualitas, nec in breuitate, aut diuturnitate regulariter impediat agētem de spolio, ita vt nec feriarum qualitas attēderetur in prosecutione eius iudicij. Rota in antiq. decis. 95. & in no. decis. 140. Vesta. decis. 273. Aegid. decis. 465. Milis, verb. possessorium si simul. & verb. ferijs. Capra in c. pastoralis. col. 2. de caus. poss. Neq; momētaneæ possessionis breuitas spoliato obiecta, reciperetur in hoc iudicio, in quo ad probationē primi extremi sufficeret ēt probatio possessionis p horam tantū effectualiter retētæ, secūdum obseruātiam Rotæ, de qua Cassa. decis. 20. in fi. de præb. & in regu. decis. 14. num. 4. Adeo vt & qui horā adeptę possessionis in instrumēto adiecerit, esset restituendus ab eo, qui eiusdē rei probauerit se possessorē nulla hora adiecta, cum expressio horæ inducat priuilegium ac præsumptionē prioritatis, & anterioris datæ, vt inquiūt Mohed. decis. 149. Vesta. decis. 192. Cassad. de præb. decis. 20. in regul. decis. 3. num. 8. Crescē. decis. 149. Ias. in l. j. num. 4. solu. matri. Fely. in c. pastoralis. nu. 5. versi. ratione. de rescrip. dicit tamē Aegid. in eo requiri vltra tam breuem possessionē, aliquod iuris lumē & adminiculum in decis. 17. in fi.

84 † Neq; etiam lapsus temporis triennalis præcluderet viam agēdi de spolio, vt p Simo. decis. 37. Sarnē. in regul. de trienna. quæst. 11. num. 6. de quo Cassad. decis. 5. de rest. spolia. An autē diuturnioris tēporis cursus obsit in iudicio spoliatiuo variè admodum tractatum p Doct. dissimiliter interpretantes ea verba canonis reintegranda. videlicet quacunq; tēporis conditione, vt p Cassad. in decis. 6. in prin. de restitu. spolia. vt quidam sint qui ea verba intelligant pro ppetuo tēpore, vt Anto. in c. sollicitè. de restitu. spolia. Lucas de Penn. in l. si coloni. num. 20. C. de agrico. & cēsi. lib. 11. Alex. consi. 6. num. 11. lib. 3. Alij sunt, qui eam perpetuitatē concludant termino triginta annorum, vt Socin in l. rē quæ nobis. quæst. 8. ff. de acquir. pos. Pau. de Cast. consi. 105. num. 3. lib. 1. Paris. consi. j. num. 155. lib. j. Balb. in tract. præscrip. 4. par. quæst. 24. nume. 3. quo tempore dicant præscribi omnia contra priuatos, cum sola bona fide non aliàs docto de aliquo titulo.

85 † Ac contra ecclesiam sufficere lapsum 40. annorum, quo tēpore prorsus tollitur omnis actio. l. sicut. C. de præscrip. 30. anno. Auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. c. de quarta. de præscri. In quo nec dissentiat ius Canonicum à ciuili, vt ibi p Balb. num. 5. Abb. in c. sollicitè. num. 14. de restitut. spolia. quam quidem præscriptionē nec impediat aliquod vitium ipsimet rei annexum, quod cēseretur expurgatum ex cursu tanti tēporis. l. j. §. ad hæc. C. de anna. excep. gloss. in §. furtiuè. institut. de vsucap. Balb. qui supra, licet Paris. consi. 24. num. 10 lib. j. in contrarium inclinet, quo ad partē vitij, ex quāpluribus rationibus, quarum discussionē velut extra materiā propositi spolij prætereo.

86 † Id tantum dicam, velut pertinēs ad pręscriptionē 30. annorum, quod ad eius plenam & conclusiuā probationē, requiritur exactè doceri de initio & fine possessionis cuiusq; decennij, qđ notat. Math. singul. 117. Balb. in l. Celsus. nu. 5. versi. adde vltra. ff. de vsucap. Sed quo ad rē nostram attinet, videantur Doct. cōcludere, quòd & si spolio non obstet præscriptio decē, vel viginti annorum, velut petitorium tantum percutiens, vt dicunt Alex. consi. 92. nu. 11. lib. 5. Paris. consi. j. nu. 154. lib. j. obsutura sit tamen pscriptio 30. annorū, quæ uniuersum ius petitorij & possessorij absorbeat, ut p Soc. d. l. rē quæ nobis. q. 8. & consi. 39. uer. pterea remedio. li. 3. Deci. consi. 302. nu. 24. Eoq; potissimū, q agēti de spolio, ut mox dixi, obsit ius alteri quæsitū ex suamet

87 † negligētia post spolium commissum, ex nota. in c. sollicitè. de resti. spol. Rui. consi. 32. lib. j. Indeq; dicat Soc. in d. l. rē quæ nobis. quæst. 2. uers. 3. & ultimo, quòd si post completam executionem iudiciariā pro alterius debito in possessione bonorū tertii creditor immissus, possederit pacificè ac bona fide annis 30. excludat illum tertiū agentē de spolio, tanq suamet negligentia à proprio iure delapsum: uerū si in suæ possessionis initio bona fides deficeret, non posset de iure canonico præscribere. c. fin. de præscri. Cum ex eo temporis cursu non deleatur vitiosum initium: quod si esset

ſet dubium,tunc illa temporis diuturnitas eſſet ei ad pręſcriptio nem profutura,qui poſſeſſionem vacantem fuiſſet ingreſſus, ac transferretur onus probandi malam fidem vrgentioribus probationibus,quæ delerent bonæ fidei pręſumptionem inſurgentem ex lapſu tanti temporis.Bar.in l.fi.in fi.Alex.poſt eum.C.vnde vi.Fely.in c.vigilanti.in fi.de reſcrip.Areti.conſi.112.verſi.ſed his breuiter.Quod tamen recipitur ſecundum Ioan.de Imol.in d.c.fin.relatum per Ripam in c.ſępe.num.67.de reſtitu.ſpolia.ſi primus ingreſſus vacuæ poſſeſſionis fuerit ſine aliqua doli ſuſpitione, nec alias temporis curſus vllam bonam fidem induceret in eo qui malam fidem indubiam habuerit,vt ibidem per eum. De qua tamen poſſeſſione vacanti latius proprio loco diſputabitur in materia d.l.fi.C.vnde vi. Regrediendo autem ad poſſeſſorem bonæ fidei cum titulo, dicti Docto. dicunt eum ex lapſu triginta annorum excludere agentem de ſpolio.Quinimmo dicat Balb.in d.quæſt.23.in fi.4.par.4.par.Idem etiam operari poſſeſſionem titularem cum bona fide ex curſu decem,aut viginti annorum tantū,vnde oriatur legitima præſcriptio,ne alias,vt ipſe dicit, contingeret antiquum poſſeſſorem poſt dominium ſibi præſcriptione quæſitum fruſtrari effectu ſuæ præſcriptionis

88 ſub prætextu ſpolij.† In quo tamen attendendum ſit,quòd non propterea præſcriptio remaneret inanis, licet poſſeſſio eſſet reſtituenda agenti de ſpolio.Cum nihilominus ea præſcriptio eſſet ei vti domino profutura in iudicio petitorio:Nam & ſi in ſpolio reijciatur exceptio cuiuſlibet dominij, non ex eo id dominium remaneat fruſtratorium in petitorio mox agitando poſt

89 reſtitutionem.† Idque pariter in ea præſcriptione 30.annorum notandum ſit,quòd licet iure ciuili currat atque compleatur ēt ſine initio bonæ fidei,non regulariter tribuens dominium vendicandum, ſed retinendum per exceptionem: tamen poſt eam præſcriptionem, poſſit violenter ſpoliatus tam rei vendicatione,quàm de ſpolio agere ad eius rei recuperationem l.ſi quis emptionis.§.ſed hæc.C.de præſcrip.30.anno.quam ad id pro ſingu. notant Roma.conſi.424.in fi.Aegid.deciſ.740.col.1.Iaſ.in l.4. §.Cato.nu.24.ff.de verb.obli.Balb.de præſcrip.2 par.3.par.quæſ.

90 6.nu.2.† Sed hanc tandem præſcriptionis diſputationem prorſus diremit deciſio dominorum de Rota in cauſa Parmen.ſub die 29.Aprilis.1541.vt refert Pute.deci.27.de reſtit.ſpo.& de præſcrip.deci.8.& deciſ.108.lib.j.paſſim in obſeruantiam redacta,ac poſt diuturnam diſcuſſionem huius dubij pluries propoſiti, in eam ſententiam declinauerint ſex ex decem Dominis, vt nec exceptio centenariæ pręſcriptionis,impediat reſtitutionem ſpolij agitati virtute canonis reintegranda.cuius effectum dixerunt eſſe perpetuum,ac nulli temporis ſpatio ſubiectum etiam mille annorum.Ita intelligentes perpetuum,de quo in gl.fi.in c.ſollicite.de reſtitu.ſpo.ſic intellectum per Sarnen.in regul.de triennа.quæſt.11.in fi.de quo per Simo.deci.39.87.& Caſſad.deciſ.6. de reſtit.ſpoli.dicens id fuiſſe in Rota receptum pro communi, ac Mohed.deciſ.343.potiſſimum ſecuti communem opinionē in canon.reintegranda.vbi Calde.Domi.Cardi.Archid.ac gl.& Docto.in d.c.ſollicite.ac auctoritatem Ale.in conſi.6.nu.11.li. 3.quamuis id perpetuum aliter declaret Pariſ.conſi.j.nu.155.li.j. cuius rei quæſtio dū diſputaretur in Rota in dicta cauſa Parmē. reperi inter quaſdam notas Lud.Ponta.propria eius manu in ti. de præſcrip.& de reſtitu.ſpoli. bis fuiſſe ſuper hoc diſputatum in Rota tempore ſui Auditoratus. Primo in quadam cauſa Cardinalis Firmani:ſecundo in alia cauſa Roma.Caſalis, in quibus dicit fuiſſe reſolutum huius canon.iudicium eſſe omnino perpetuum:ſed in eo quendam Ioannem de Baroncellis Auditorem Romanum contra ſenſiſſe, ſubdens id etiam apud ſe eſſe plurimum dubitabile,tanquam præbens anſam perpetuæ circunuolutionis,ſi poſtquam res per centū manus tranſiuerit,eſſet omnino reſtitutioni ſubiecta cum ſola probatione primi extremi, etiam facillimè per famam probandi in antiquiſſimis, vt ſuo loco dixi. Proptereaq; dicat, id egere aliquo moderamine Papæ aut Concilij,ac Mohed.in d.deci.343.fateatur eam deciſionem fore periculoſam,ac Pute.deci.108.lib.j.dicit pluries contra fuiſſe antea deciſum.Neque iura & rationes pro dicta deciſione de-

91 ductæ adeo vrgeant,vt omnino id nos fateri cogant:† cum perpetuum de quo in d.gl.fi.in c.ſollicite.poſſit intelligi pro diuturno,& non pro ſempiterno, tanquam verbum diuerſimodè captum in iure ſecundum varietatem ſubiecti.l.iuris peritos.& ibi Bartol.ff.de excuſ.tuto.l.de pupillo.§.ſi quis.ff.de no.ope.nunci. Ale.in l.principalibus.in fi.ff.ſi cert.pęta.Iaſ.in l.ſi ſtichum.§.1.5. nota.ff.de verb.oblig.nec ea verba vniuerſalia eius canonis reintegranda.videlicet,quacunque conditione temporis, fuit neceſſario intelligenda pro curſu temporis,ſed potius intelligenda,p qualitate temporis ex recto eorum ſenſu,vt dum ibi dicitur,epiſcopos ſpoliatos eſſe reſtituendos,quacunque conditione temporis,aut captiuitate vel dolo res ſuas amiſiſſe noſcat,intelligatur epiſcopos reſtituendos,ſiue dolo,ſiue captiuitate,aliave temporum conditione ſpoliati reperiantur,vt ea temporis conditio vniuerſaliter contineat cęteros omnes caſus mali euentus, ex quibus epiſcopi ſpoliati conſueuerint,ac ſi diceret,quacunque mala temporum qualitate id acciderit,vt ait Auguſt.de ciuit. Dei, dicens eam eſſe temporis conditionem,vt nec de iniurijs conqueri liceat:ac ſæpe Cice.deplorat miſeram temporis conditionem, ſenſumque prædictum ad hunc canonem recipit etiam Paul.de Caſt.in conſi.105.num.3.lib.j.cuius meminit etiam Simo.deciſ.39.Quæ tamē excitationis cauſa dicta ſint,vt dignoſcatur quàm anceps ſit huius rei dubitatio. In qua etiam Caſſa. d.deciſ.6.in fi.de reſtitu.ſpoli.dixerit, plurimum eſſe cogitandum,vtra pars ſit tutior:verum quia poſt eum vt dixi, fuit pro parte ſempiternitatis in Rota firmiter deciſum in dicta cauſa Parmen.& ſæpe alias,ac more ſolito dominorum conſultiſſimè ei deciſioni omnino ſit inhærendum,cæteris poſthabitis. Quinimmo id fuit in Rota extenſum corā Gudobono die 16. Octobris 1552.in cauſis ciuiū Romanorū quàuis uirtute cuiuſq; ſtatuti ſit inter eos ius ciuile ſeruādū,vt refert Verall.deciſ.296.

92 † Spolium tam matrimoniale quàm cæterorum iurium incorporalium, quæ mixtam naturam obtinet, vt eſt iuriſdictio, & eius generis alia,de quibus Abb.in c.ex parte num.19.de reſtitu.ſpoli.Caſſad.eodem titu.deciſ.3.num.10.Alex.in l.naturaliter.§.nihil commune.num.10.& 19.de acquir.poſſeſ.Rota in not.deci.14.in j.addi.recipit exceptionem non iuris,quod ſit adeo cum ipſa poſſeſſione connexum,vt ab eo nequeat legitimè ſeparari.l.ij.§.quedam.ff.de interdic.c.cum eccleſia.de cauſ. poſſeſ.& propri.vbi latè Abb.& Ripa Milis verb.poſſeſſio.& petiti.nec ſit debita reſtitutio matrimonialis non præuia cognitione iuris in petitorio,cuius habeat mixtam naturam,vt p Alex. qui ſupra,& Abb.in c.ex parte.num.19.de reſtitu.ſpo.& Rota in d.deciſ.14.idque procedat,licet exceptio non iuris non fuerit expreſsè oppoſita,vt ibidem per Docto.Ac matrimoniale ſpolium recipiat exceptionem impedimenti iam probari, cū ſpolium niſi nequeat quod fiat iure permittente.l.iij.§.cum igitur. ff.de vi,& vi arma.Specul.de petito.& poſſeſ.§.fin.ver.26.Alex. in d.§.nihil commune.num.20.Lucas de Penn.in l.ſi coloni. num.47.C.de agri.& cenſi.libro 11.Ripa 14.reſpon.num.19.lib.

93 j.† Idemque ſpolium matrimoniale inchoatum contra virum denegantem connubia, recipiat exceptionem adulterii commiſſi per vxorem agētem ad reſtitutionem matrimonialis debiti, & è conuerſo, vir agens de ſpolio eadem exceptione excluderetur,ſi nota adulterarii laboraret.capitu.ſignificaſti.cap. gaudemus.§.ſi.de diuor.Abb.ī c.intelleximus.3.notab.de adulter.Corſet.in 23.limit.ſpolii.Recipiat inſuper idem ſpolium exceptionem,contra virum agentem de eius nimia ſæuitia, vt in c.tranſmiſſa c.litteras.de reſtitu.ſpoli.Abb.ca.j.num.13.vt litte. non conteſ.Necnon quo ad torum obſtabit exceptio legitimi impedimenti conſanguinitatis,ſiue alterius ex ſeptem recitatis per Specul.de petito.& poſſeſ.§.fin.nu.26.de quo Hoſt.in ſumma.titu.ſi mulier petat.num.3.& pariter exceptio defectus ætatis obſtitit in ſpolio agitato per ſponſum contra ſponſam, quæ deſponſata in pupillari ætate, ſeſe ſubtraxerit, ſeu a ſponſo receſſerit priuſquam pubertatem attingeret,vt refert Pute.deciſ. 36.de reſtitu.ſpoli.in cauſa Senen.propoſita de menſe Ianuarii 1545.ſi tamen in continenti exceptiones prædictę probentur, nec alias profuturæ.c.j.c.litteras.de reſtitu.ſpoli.ca.porrò.de diuor.c.cauſam matrimonii.de offi.deleg.Lucas de Penn.in d.l.ſi coloni.num.47.Præpoſi.in c.cum locum.nu.3.de ſponſa.Alex. in d.§.nihil commune.nu.20.Ripa libro j.reſponſorum, quæſt.

94 14.num.20. Vxori etiam agenti de ſpolio poſſet opponi † exceptio dotis non ſolutæ, ſine qua non teneatur uir conuentus vxorem alere,nec ad alia matrimonii onera ſubeunda.Abb.in c.per veſtras.de donat.inter virum & vxo.quod tamē recipiēdum ſit in eo viro, qui ſine dote recepta non poſſet vxorē cōmodè ſuſtinere, alias cogēdus eſſet ad reſtitutionem debiti ſtatus maritalis,propter periculum fornicationis, ſalua tamē integra dotis petitione,vt not. Docto.qui ſupra.Sed huic ſpolio matrimoniali non oberit exceptio ſpoliationis aliarum rerū, quæ ſint plurimū inter ſe diſtinctę,ac diuerſæ ſint ſpeciei,ex regul.c.j.in fi.de reſti.ſpol.in 6.ubi gl.ſi.in fi. Nec ſecundum Inno. in c.veniens.de ſponſa.exceptio alterius matrimonii obiecta per aliam mulierem,impeditura eſſet reſtitutionem matrimonialis ſpolii.Cuius contrarium dicit Abb.in c.in litteris.col.fi. de reſtitu.ſpoli.de quo dicam in ſequen.verſic.

95 † Interdum exceptiones obiectæ per tertium recipiētur cōtra agentē de ſpolio,quæ non fuiſſent recipiēdæ oppoſitæ per principalē,qui licet excipiendo de dñio reſtitutionem nō impediat,vt mox dixi,eam tamē impediret tertius de eo opponēs pro ſuo intereſſe, ne ei innocenti alterius ſpolium præiudicet l.bona fide.§.j.ff.depoſi.Fely.in c.veniens.il 2.num.15.de reſti. Rota in no.deciſ.149.& 438.Tholoſa.deciſ.493.Mohed.deciſ. 214.Niſi tamen id ius tertii eſſet cū ipſo ſpoliāte annexū,vt ibidē p Rotā,ſiue exceptio per tertiū obiecta eſſet aliquod cōmodū ſpoliāti allatura,ne alias præberetur anſa ſpolii, ſi poſſet eā colluſione ſpoliator per ſociū defendi, vti dicunt Abb.in c.in litteris.nu.33.de reſtitu.ſpoli.& in c.ij.nu.12.verſic.hinc dicū. de ordi.cogni.& in capi.ueniens.il 2.num.3.de teſtibus ubi Fely.num.16.Ripa in l.naturaliter.§.nihil commune.num.80.de acqui.poſſ.Corſet.in 38.limit.ſpoli. Et ne dum tertius admitteretur

retur ad exceptionem dominii, verum etiam audiretur in obiectione criminis,ac illegitimatis, & cæteris quibuſdā caſibus, qui opponi nequeant per principalem de ſpolio conuentum, vt ibidem dicit Corſet.quem ſequitur Rota relata per Mohed. deciſ.214.ex quibus tamen obiectis per tertium, licet impediretur effectus reſtitutionis, nō tamen poſſit impediri eius cauſæ proceſſus,vt idem per Mohed.& dicit Rota in d.deciſ.438.in no.de qua Pute.deciſ.192.libro j.

96 † Quòd & ſi ageretur de ſpolio matrimonii tam fauorabilis, adhuc tertia mulier eſſet eius reſtitutionem impeditura ex allegatione prioris matrimonii cum ea contracti & conſummati, vt deciſum fuit per Abb.in c.item cum quis.& in ca. in litteris. colum.fi.de reſtit.ſpoli.& in c.veniens.in fi.de ſponſa.cuius cōtra ſenſerit ibi Inno.reprobatus ibi per Abb.& Fely.nu.10.dicētem ſe ita de facto obtinuiſſe,& latè Ripa in d.§. nihil commune.nu.80.Non obſtante ꝙ hoc vitium ſpolii tertium excludat ab effectu regu.de trienna.vt refert Mohed.eſſe de mente Rotę in deciſ.205.& 207.de quo latè Sarnē.in eadem reg.q.22.nu.3.

97 † Summi Principis auctoritate certaque eius ſcientia poſſeſſionē adeptus legitimè ſe tuebitur a iudicio ſpolii, ſi de eo exceperit,cum ea poſſeſſio tanta auctoritate munita præſumptionē habeat ſummæ iuſtitiæ,vt inde profecta poſſeſſio, dici nequeat ſpoliatiua.Cyn.in l.meminerint.quæſtio.ij.C.vnde vi.relatus per Aegid.deciſ.105.in fi.& Afflic.deciſ.85.num.4.& 302. num.2.361.num.13.dicens idem fore in poſſeſſione tradita per commiſſarium Principis,qui velut eius perſonam reprę ſentās, æquo iure cum eo cenſeatur in ſibi commiſſis,vt dixerunt Angel.in l.Princeps.ff.de legi.& in l.fi.de impub.& ali.ſubſtitu. Pariſ.conſi.99.num.19.libro quarto. In quo & ſi idem Afflic. videatur contrarium ſentire in deciſ.116.num.5.& deciſ.119.nu. 6.& Angel in l.Paulus §.primo.ff. qui poti.in pigno.habe. In effectu tamen nihil a ſeipſis diſſentiuut,cum loquatur in Principe decepto & circumuento per ſurreptionem iuxta termi.l. auctoritatem.C.vnde vi.vt dixi ſuo loco:nam alias ſi Princeps ſciens,& volens poſſeſſionem alteri tribuerit nominato poſſeſſore,eius poſſeſſio tuta ſit a quolibet iudicio ſpolii, cum nec

98 proceſſus ab eo factus contra ſubitum † egeat aliqua citatione, aut iuris ordine,niſi in ſententia,quæ citationem expeteret. ca. j.de cauſ.poſſeſ.& propri.clemen.paſtoralis.de re iudic. Alex. latè poſt Barto.in l.fin.C.de legibus qua citatione, nec eo caſu egere ſententiam dicit Bald.in l.ne cauſas.numero quarto. C. de appellat. Deci.conſilio 125.num.4. Idque propter immenſam ſummi Principis poteſtatem in ſubditos,de qua Fely.in ca. quæ in eccleſiarum.de conſtitu.& in capitu.poſtulaſti.num.71.

99 de reſcript.† Verum ſi nec citato nec nominato poſſeſſore,capta fuerit poſſeſſio cū ſola ſuperioris auctoritate, fruſtra de ea exciperetur in ſpolio, niſi fuiſſet adiecta facultas capiendi poſſeſsionem,inde amoto quolibet poſſeſſore,& ſine uitio ſpolii, in Rota deciſum tradit Mohed.deciſ.47. vel niſi verſaremur in his in quibus Pōtifex poſſet inuitis præiudicium afferre, vt per Fely.in capitu.cum olim.num.42.3.declarat.de re iudica. cum ad id eius priuilegium, ſeu lex lata ad perpetuam rei memoriam uim citationis obtineat. Abb.in capitu.cum inter.colum. 3.de except.Mohed.deciſ.86.& plenè dictum in cauſa Lateranen.præeminentiæ. Quando autem etiam in Principe citatio requiratur,ponunt Abb.in d.capit.cum olim.num.23.vbi latè Fely.& Soz.conſi.266.num.49.libro ij.Gemi.conſi.53.Abb.in c.j.num.4.de cauſ.poſſeſ.Iaſo.in l.ne quicquam. num. 29. ff.de

100 offi.proconſ.Gigas de penſi.quæſt.37.num. 8.† Non tamen ſecularis Principis auctoritas,qualiſcunque ſit, ſpolii vitium adimat in beneficialibus, quorum poſſeſsio quæſita, etiam auctoritate regia,ne dum non ſit tuta exceptiua a iudicio ſpolii, verum nec eſſet actiuè reſtituenda, cum talis auctoritas velut in alienam meſſem adhibita, non careat metus aut violentiæ ſuſpicione.Oldra.conſi.14.& 209.colum.fin.Fely.in c.poſtulaſti. num.73.de reſcript. quamuis Pontifex poſſet in his beneficialibus quodlibet ius ad nutum tribuere & ædimere tanquàm in dubius eorum Dominus:ac eius ſententia ſuper ademptione iuris beneficii cenſeretur æque poſſeſsionem adimere, quæ ſine iure in beneficialibus retineri nequeat. Pau.conſi.253.col. 2.lib.j.ut & tacitè per eius clauſulam, & quæcunque inde ſecuta,poſſeſsionem etiam reſpicere cenſeat.c.ſi eo tēpore.de elec. in 6.ac ita per Rotam interpretatum tradūt.Sarnen.de anna.q. 78.Veſta.deciſ.75.qui inſimul declarat ſenſum clauſulæ,ſublata alias iudicandi facultate,de qua Caſſad.in reg.deciſ. 10.num.3. & Pariſ.conſi.99.in fi.lib.4.Poſsitq; Pontifex ex certa ſcientia p litteras in forma breuis,cum clauſula,ſine uitio ſpolii, adimere omne eius vitium, cum quo etiam adimatur ſpes reſtitutionis in ſpolio,velut inducto ab eodē Principe, q poſſet omne iudicium ſpolii, (velut iure poſitiuo conſtitutū) ſuamet auctoritate adimere,etiā ſine cā,vt per Mohe.deciſ.86.ſicuti poteſt cętera poſitiua iura,de quibus Fely.in c.quæ in eccleſiarum. nu. 68. de conſtitu.Corn.conſi.312.litte.I.lib.j.atque cuncta ſuo libero. munere alteri tributa,ſeu donata adimat ad nutum, vt ibidem Fely.& Capici.deciſ.69.num.13.Prædictumq; breue ita obtentum inducat præſumptionem, quòd eius tantum virtute poſſideatur: licet aliàs non conſtaret de executione ipſius breuis, vt dicit Pute.deciſ.19.vt lit.penden.

Adeo vt tunc demum poſſeſſio capta auctoritate Principis ſit tuta à iudicio ſpolij, ſi ex certa ſcientia tribuatur in his quæ eius poteſtati ſubijciuntur, vt ſunt in Pontifice beneficialia, de

101 quibus ad nutum diſponat † Indeque ſit quòd ſi ſcienter reſcribat in collatione beneficij,aut mandato de conferendo, id vacare ex aliquo expreſſo crimine,plenam fidem eius criminis faciat,quo ad incurſum eius priuationis,cum & epiſcopo de vacatione certo modo credatur: quia viſitando priuare potuit, vti dictum in Rota refert Pute.deciſ.22.de reſtit.ſpolia.Non tamen ex ea enunciatione criminis per Principem facta incurreretur alia pœna ipſo facta,vt dicit Fely.in c.2.num.4.de reſcrip. Caſſa. de vnio.deci.2.col.fi.ſed tantum priuationis, cum ex certa ſcientia Pontifex reſcribens præter ſeu contra ius, cenſeatur adimere omnia iuris poſitiui obſtacula, vt ibidem per Caſſad. In quo nec recipienda eſſet contraria probatio, videlicet, quòd ex eo crimine non veniat de iure infligenda pœna,priuationis: nam cum in Pontifice pręſumatur cuiuſque iuris ſcientia,dicatur ex ea enunciatione ſcienter facta,de eo iure diſpoſuiſſe. Fely. in d. c.2.& in c.cum nobis.4.notab.de teſtib.Ancha.conſi.293.nu.2. Ideoque ſi ex certa ſcientia beneficium conferat cum narratione priuationis incurſæ ex non promotione,plenam adeo faciat eius priuationis fidem,vt nec oblata probatio,in contrariū re-

102 ciperetur,vt per Anch.in d.conſi.† Non tamen eadem fides Pōtificiæ narratiuæ adhiberetur in profanis negotijs, in quibus nō æqualem obtine[illegible] poteſtatem,quàm in beneficialibus,in quib. ſibi tantum locum vendicet diſpoſitio clemen.1.de proba.vt teſtatur Paul.de Caſt.conſi.46.in fi.li.2.Et præſertim in his quæ ad ſui commodum alteriuſq; pręiudiciū redundarent,ex latè traditis per Deci.conſ.455.nu.62.& ſeq. vt nec in beneficialibus eius narratiuæ crederetur in his quæ reſpicerent factum alienum, vt ſi Ponti fex narraret, bñficium vacare per reſignationem factā per procuratorē reſignātis in manibus ſui commiſſarij, in quo ei non præberet plena fides,niſi de procuratoris mandato aliunde conſtaret. Aegid.deci.253.relatus per Staphi.in trac.de litte. Apoſt.fol.155.col.2.ſecus tamen futurum in narratiua deſignationis factæ in manibus ꝓprijs,ſeu ſuorū prædeceſſorū. In quo ſtatuit.d.clem.1.ei eſſe credendum,& ita intellectam d.deci.Aegid.ab omnibus dominis de Rota retulit Creſcē.deci.115.

103 † Pariformiter & Pontifici narranti alicuius rebellionē crederetur, ſi etiam narraſſet ſe ita declaraſſe, aut Motuproprio id dixiſſet vt dicit Mohe.deci.83.& deci.381.cum ſeq.de quo Soc. conſi.266.nu.27.lib.2.vel ſi deſuper fundaretur Pontificis diſpoſitio,vt dicitur per Alex.conſi.112.num.1.lib.7.& in d.deci.371. latè Rebuff. de concordia.in ſublatione d.clem.1.pigna.143.& ita procedunt,quæ in hoc dicit Curt.ſeni.conſi.49.nu.32.& non aliàs,niſi ex antecedentibus verbis, aut ſubſequentibus conſtaret Pontificem rectè fuiſſe de narratis conſcium, vt dicit Corn.

104 conſi.312.litt.P.lib.1.† Neque etiam ex Apoſtolico priuilegio, aut immunitate cuiquam tributa ratione alterius rebellionis probaretur talis rebellio,quæ tēdat in maximum tertij detrimētum, nec rebellio incurratur abſq; graui culpa, vt inquit Pute. reſolutum,deci.122.lib.j. niſi tamen ad præſumptionem rebellionis accederēt alia adminicula, quæ eam magis detegerēt, vt per Creſcē.deci.49.& 89. cuius tamē priuilegij verba rectè probare contra eum qui id in actis produxiſſet,dicit Afflic.deci. 14. nu.6.cum ex ea productione cēſeretur approbaſſe omnia in litteris contēta,niſi fuiſſet expreſſe proteſtatus.Fely.in c.imputari. in fi.de fide inſtru.& in c.cum venerabilis.nu.14.de excep. Iaſ.in l.edita.in fi.C.de edē.Roma.conſi.433.verſi.quo ad vltimū.Rota in no.deci.282.Indeq; dicat Deci.conſi.445.nu.62.non fuiſſe credēdum Duci Mediolani de alicuius ſubditi rebellione, non obſtante eiuſdē Ciuitatis decreto,ꝙ credēdum ſit de rebellione aſſertionis Principis.idemque dicit Pariſ.conſi.j.num.48.lib.1. quod quidem decretum, velut tribuens in manu cuiuſque vel peſſimi Principis facultatem priuandi ſubditos ad eius nutum, non eſſe vllatenus recipiēdum dicit Fely.in c. quæ in eccleſiarū. col.5.de conſtitu.

105 † Pacis capitula inter Principes,aut Cōmunitates poſt diuturnum bellum inita,ſuper non reſtitutione bonorum priuatorū quæ fuiſſet durante bello inuicē occupata, omnino eſſe obſeruāda ad pręiudiciū priuatorū quorū ius ex publica auctoritate auferri poſſe dicūt Bar.in l.quæcūq;.in fi.C.de fid.inſtr.li.10.Bal. in l.quicunque.nu.27.verſi.deinde nota. C.de ſeruis fugi. Ang. in l.creditor.§.fi.ff.commu.prædi.& in l.conuentionū.in fi.ff.de pact.ubi Iaſ.in fi.Roma.conſi.310.col.2.uerſi.tertio probatur. Card.Zaba.conſi.85.nu.4.Deci.conſi.602.nu.14.& eſt commu. cum Innoc.in cap.in noſtra.de iniurijs.ut ibi dicit Abb.num.5. Quod tamen ita recipitur per Hoſti.in c.quando.de iureiur.& in ſua ſumm.de pœnit.§.1.uerſ.ſed pone.ſi ea pacis capitula fuiſſet inita de conſenſu totius populi, ſeu ſi aliàs nō fuiſſet pax ſucceſſura ſine tali remiſſione bonorū, cuius opi.ſecuti ſunt Anc. in regul.peccatum.nu.18.in 6.Socin.in l.gallus.§.& quid ſi tan-

-tum.nu.11.versi.3.adde.ff.de libe. & posthu.& alii quàmplures, cohærentes dicto Hostien. plenè deducti in causa Perusina de Balionibus de anno 1566.coram Sarmiento,ex qua fauorabili causa pacis restitutus à rebellione per Principem consequitur etiam bona, quę fuissent aliena, ad quæ aliàs non porrigeretur 106 generalis restitutio Principis, vt inquit Mohed.in deci.87.† Sub his tamen capitulis pacis,in quibus generice promissa fuisset affirmatiua restitutio omnium bonorum occupatorum in bello non contineretur earum rerum restitutio, à quibus hodiernus possessor fuisset ante bellum ab alio per vim spoliatus, qui nec virtute capitulorum teneretur,rem per se possessam restituere, dummodo sit paratus in continenti docere de eius bono iure in proprietate,seu de alia causa,quæ notoriè redderet restitutionem iniustam,vt per Afflict.deci.361.& 403. Paris.consi.24.nu. 35.li.1.& latè discussū in alia eorundē cā corā Cardi. de Puteo.

107 † Et ne dum summi Principis auctoritas, de qua iam dixi, præsumptionem pariat iustæ possessionis,exclusiuam spolij, verum & auctoritas inferiorum iudicum eam inducat, ex l. iustè possidet.ff.de acquir.posses.,vt ex ea præsumptione transferatur in agentem de spolio onus probandi iniustitiam notoriam ex eisdem actis, seu nullitatem possessionis traditæ per iudicem; Adeo vt qui de eius spolio agere intendit vltra duo extrema regulariter per se probanda, teneatur ad effectum victoriæ id tertium plenè probare,videlicet nullitatem,aut iniquitatem insurgentem ex eisdem actis.c.conquerente.vbi Abb.2.notab. de restitu.spoli.Deci.in c.cum causa.4.notab.de offi.deleg. & in c.referente.2.notab.de præben.Fely.in c.ecclesia.nu. 32.de constit. Gem.consi.5.in prin.Soc.consi.12.nu.11.lib. 1. Corn. consi.175. nu.5.lib.2.Paris.consi.1.nu. 165.lib.1.Nam cum iudiciaria auctoritas,sui natura habere debeat annexam iustitiæ qualitatem, nimirum si ipsius iustitiæ defectus deleat omne nomen iudicis deductum ab administratione iustitiæ.c.forus.§.iudex. ff.de verb. signi.qui si nulliter & iniustè processerit à semetipso,se alienum reddat.Deci.in l.factum.ff.de reg.iur.Ad reiiciendam igitur hāc exceptionem iudiciariæ auctoritatis obiectam per reum de spolio conuentum,si invim replicationis allegetur ab actore nullitas vel notoria iniustitia, eius cognitio in primis sit excutienda. Archid.in c.quia.nu.3.7.q.j.Deci.consi.125.in fi. qua possessione nulla seu iniusta probata actor sit omnino restituendus. Abb.in c.ad petitionem.nu.6. de accus. Decis.in d. c. cum causa. nu.11.& in c.referente.& in regu.non videtur.§.qui iussu.& consi. 449.nu.30.Roma.consi.158.vers.3.Fely.in c.dilectus.il 1.nu.3.de rescrip.Aegid.decis.105.Gigas in tract.pensi.q.48.in fi. Ad effectum autem vt dicatur ex actis notoriè constare de iniustitia, sat sit id deduci etiam ex post facto Nam siue ab initio,siue postea de eo constiterit, verum erit id ex actis vniformiter notorium,vt ibidem per Fely.& Soc.consi.12.nu.11.li.j.Non enim possit vllo pacto dici quicquam à iudice profectum, qui in forma iudicij non processisset gl.in d.c.præsentium.Abb.in c.conquerente.nu.8.de restit.spol.& in c.si constiterit.nu.7.de accus. Spe. de petito.& posses.§.fi.in prin.Ias.in l.qui in aliena.§ Celsus.nu. 108 29.ff.de acquir.hære.Soc.d.consi.12.nu.20.† Iure autem processisse præsumeretur contrario non probato, vel nisi processisset extraiudicialiter,vel sine iurisdictione,aut aliàs nulliter,vti euenit,si mixtus executor tanquam merus procedens,ad possessionis traditionem deuenisset,quæ propterea sit restituenda ex defectu auctoritatis indecenter interpositæ,vt per Old. consi.227. Fely.in d.c.dilectus.nu.4. Ac ęquè cēseretur nulliter processum per iudicem cum procuratore reuocato, siue id iudex sciuerit siue iuris ignoratione ductus id fecerit: secus futurū si iusta credulitate aut verisimilitudine fuerit motus. Abb.in c.ex insinuatione.nu.4.de procur.Fely.in d.c.dilectus. Deci. in d. consi.449. In quibus casibus,& eius generis alijs,quæ militant contra factū iudicis,retorqueretur præsumptio contra eum, vt qui auctoritate iudicis niteretur,subire teneatur onus contrarium probandi Abb.Fely.& Deci.in d.c.conquerente.in c.cum causa. & c. dilectus.Aliàs agens de spolio probare debeat iniustitiam vel nullitatem,licet dubitaretur,an iuris ordine id factum sit,quia (sicuti dixi) si de contrario constaret,restitutio daretur,nulla habita ra 109 tione ipsius iudicis.† Sed tamen si planè constaret in iudicio de veritate alicuius crediti, cuius causa fuisset possessio per iudicem tradita,esset in eum casum restitutio deneganda; licet non ordine processum fuerit,vt dicunt Ale.in l.à diuo Pio.§.in venditione.nu.5.de re iudi.vbi Ias.nu.12.Lucas de Penn.in l.si coloni. q.23.C.de agric.& censi.li.11.Nā licet non citato possessore quis immitteretur in possessionem per iudicem pro alterius debito iā verificato,non ppea diceret in eo per iudicem nulliter actū: quod & si iniustum esset rōne rei in qua facta fuit immissio, nō tñ sit iniustum rōne petentis ex vero eius credito. Proptereaq; nec esset in eo agendū de spolio, sed iure ordinario, ex traditis per Anch.consi.270 nu.5.relatum per Soc.consi.158.nu.21.li.2.

110 † Vnde dicat Ang.in l.si quis ad se fundum.C.ad l.Iul.de vi.& Afflict.dec.7.num.3.Spoliatum auctore iudice agentem in iudicio spolij,reijciēdum per exceptionē dominij, regulariter ī spolio non receptam.Idque propter iuris fomentum,cumulatum cum tali auctoritate; non tamen iudicis decretum de immittendo in possessionem non ritè interiectum coadiuuaretur ex eo (ad effectum euitandi iudicium spolii) quòd ea possessio fuisset postea cum executore tradita. Cum nihilominus decretum non iure processum: nam & respectu executoris erit præmittenda iniustitiæ cognitio ex præuiis actis eiusdem iudicii, ut dicit Anto. Hegu. in tracta. pigno. 3. memb. 3. parte num. 22. & latius dictum in materia probatoria: verum si ex eo decreto non ritè adhibito iudex fuisset impartitus parti licentiam ingrediendi possessionem, non posset inde oriri iudicis spolium, sed ipsiusmet partis ita ingredientis; nec tunc esset requirenda alia nullitatis uel iniustitiæ præuia discussio. Quinimmo ita ingressus pœnam incurreret, de qua in l. meminerint. C. vnde ui. ut ibidem ponit Anto. Hegu. ut nec etiam pars ita recipiens se possessionem de iudicis licentia, virtute decreti ualidi, euitaret iudicium spolii, si alter rem illam tunc possedisset, cum ea licentia non sit intelligenda de plena, sed de uacanti possessione, ut ait Corn. consi. 27. litt. G & consi. 266. litt. P. lib. 4. † Quod & si 111 iure fuerit per iudicem processum, & in contumaciam alicuius possessio alteri tradita, poterit primus possessor contumacia tempestiuè purgata, pristinam possessionem iudicialiter recuperare, non obstante priori iudicis auctoritate iā deleta per expurgationem contumaciæ; nec ille possidens iuuari posset exceptione dominii, donec res deuenerit ad primum statum, in quo esset ante contumaciam. Bald. in l. pen. § fin. in fin. C. de præscrip. triginta annorum, ad id notatus per Corset. post Abb. in c. venerabi. versicu. ante. de offic. deleg. Quid autem futurum esset in contumace gratiato per principem, dicam inferius, & ponit Lucas de Penn. in l. si coloni. quæstione 15. & hæc sunt quæ occurrunt dicenda in hac exceptione deducenda ex auctoritate superioris.

† Animus etiam præcipuè in hoc iudicio spolii attenditur, 112 vt qui non fecerit animo spoliandi, eius iudicio nec subiaceat, vtpote si allegaretur id factum ad iuris proprii continuationem non animo spoliandi, ut si vnus tantum ex sociis patronis, ceteris non requisitis, aliquem præsentaret ex iure sibi competenti, non diceretur ex eo socium sua possessione spoliasse, sed proprio iure vsus: nisi tantum socium paratum ad præsentandum non admisisset, seu si alter post notam sibi præsentationem per consocium factam, terrore ductus dubitasset se ab eo posse repelli, ex quo amisisset possessionem iudicialiter recuperandā, vt per Calderi. consi. 4. de caus. possess. & propri. Idemque futurum in electione collegiali, seu capitulari facta absente aliquo collega, ex qua non posset notari animus spoliandi, sed iuris proprii continuandi: nec secus esset in pensionario non soluente non animo denegandi solitam pensionem, aut spoliandi ab eius perceptione, sed propter inopiam, ut dicit Hostien. in cap. querelam. versicu. subtractam. de elect. Idem dicens si episcopus, mandato per se facto decimariis ne proprio plebano decimas soluerent, sed alteri, denuo eisdem mandauerit illas exsolui eidem plebano, ex quo non censeretur habuisse animum aliquem spoliandi, sed continuationis fiendæ.

De exceptionibus in l. si quis in tantam. C. vnde vi. Cap. III.

113 QVamuis † omnem actionem amittat qui in hanc constitutionem inciderit, vt in ea dicitur: nō tamē amittit exceptionem, quæ integra remaneat, cum in pœnalibus detur retentio etiam actione sublata, vt in terminis huius legis dicit gl. in l. si pœnæ. in princip. ff. de condic. inde. Barto. in l. j. num. 12. ff. de exceptio. Bald. in l. j. num. 35. C. senten. rescind. non poss. Ideoque tractandum sit de his exceptionibus, quæ de iure competunt ad hanc pœnam euitādam, ac excludendam intentionem agentis ex hac lege, in qua cum caueatur pœnam incurri per eum qui rem ab alio possessam uiolenter inuaserit, a tali pœna tutus erit, qui contra agentē opposuerit defectū possessionis, ut nisi agens docuerit se tēpore inuasionis possessorē fuisse, frustratoria sit futura eius pœnæ prosecutio, uelut ex defectu primi extremi, cuius pcipuum robur & fundamētū sit possessio p uiolētā amissa: Indeq; dicit Paris. consi. 1. nu. 173. li. j. eos rebelles, q omni iure priuati fuerēt nō iuuari bñficio huius cōstitutionis, si in re quapiā p eos detē ta uiolētiā patiantē, cū sint priuati tā possessione q̃ proprietate. Ac similiter ab hoc iudicio excluderet q cunq; alii detētores, vti coloni cōmodatarii, & alii similes, q ex hac l. nō admittantur velut fundata in uera possessione, ut est gl. magna in hac l. ver. 5. & gl. & in l. emptorē. C. loc. & dicūt Abb. i c. j. nu. 13. de sequest. pos. Soz. cōsi. 122. li. 4. Propterea q; qdā sentiūt, nō tribui huius cōstitutionis auxiliū immisso in possessione ex primo decreto, vt Io. An. post Spec. de j. decre. §. iā de effectu. nu. 4. uer. fin. eos.

114 † Iisdem q; effectus exclusionis huius iudicii oriret ex obiectione ciuilis retentæ, ex qua licuerit etiā uiolēter naturalē incōnēti recuperare ex iuris permissione. l. clā possidere. §. q ad nundinas. ff. de acqui. poss. gl. fin. in l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de vi. ubi Bart. nu. 6. & in l. qui possessionem. q. j. de ui & ui arma. Soz.

ma.Soz.consi.122.num.12.& 19.lib.4. Cuius ciuilis possessionis amittendæ animum non præsumi,nisi probetur, dicit Archid. in c.Pontifices.in fin.7.quæst.j.& Balb.in l. Celsus.num.12.ff.de vsucap.sed probari poterit talis animus ex diuturna negligentia recuperationis,qua deperditur ciuilis ex præsumpto timore,vt notant Barto.in l.5.§.cum igitur.ff.de vi & ui arma. Bal.in l.fin.num.5.C.de his qui a non Domi.Soz consi.47.num.12. libro 1.& consi.158.num.24.li.ij.Cassad.de restitu.spoli. decis.5. nume.3. Quanti autem temporis lapsus requiratur ad hāc negligentiam deducendam, variè admodum inter Doctor. tractatur:quorum quidam decennium, alii maius tempus esse dixerint,de quo Barto.in d.§.cum igitur. Alex.post eum in l.si id quod.vlt.addit.ff.de acquir.posses.Abb.in c.cum venissent.in fi. de restitu.spol.Soz.consi.38.num.16.lib.j.Tandem concludentes non posse in hoc tradi certam doctrinam, sed committendum iudicis arbitrio, qui vndique circunstantiis rectè pensatis sit arbitraturus,an intercesserit talis negligentia, ex qua inferatur animus amittendi ciuilem possessionem.Idemque dicit Fely.in c.vigilanti.num.10.de præscrip. Rota in antiq.decis.54.in fin.Quid autem futurum sit, in recuperatione naturalis ex interuallo,si iudicis copia haberi nequeat,ponit Inno.in c.olim. il j.nu.8.de restitu.spolia.Pau.de Castr.consi. 399.num.ij.lib.j.& 115 latius supra dictum. † Atque adeo ciuilis possessionis cōtinuatio excuset violentam recuperationem incōtinenti factam, vt nedum vera ciuilis retentio,verum etiam eius rationabilis credulitas,hunc effectum operetur: Nam si aliqua iusta de cā credens ciuilem se retinere,naturalem per vim recuperet, existimans id sibi licere,impunè ageret,cuius rei exēplum tradi possit in prælato successore,qui bona suæ ecclesię per vim recipiat ratione credens,ciuilem possessionem esse penes ecclesiam,p̄latumq; prædecessorem rem illam nomine ecclesiæ possedisse,cum tamen ea bona per hæredem illius,vnà cum cęteris bonis commixta posiderentur,vt nihilominus cessaret incursus huius pœnæ,ex not.per Inno.in c.cum ex officiis.num.6.de testamen.relatum etiam per Bald.in auctēn.licentiam. nu.5.vers. econtra.C.de ediscop.& cleri.Marsi.singul.167.cum ex iusta cā 116 id existimans,esset omni dolo & culpa vacuus: † quibus circū scriptis cesset pœna huius constitutionis.§.quia tamen.Institu. vi bo.rapto.& dicitur in hac l.& ī ea Bar.num.5.& 16.& Alex. consi.64.in fi.lib.3.Hinc est,ꝙ si hæres ex iusta causa arbitratus possessionem omnium bonorum fuisse suo nomine captam, rem aliquam ex his per vim inuaserit eiecto alio possessore, nō incidit in pœnam huius legis, vt in ea dicit Bald. & Soz. consi. 131.num.10.lib.j.Corn.consi.158.col.2.lib.4.verum si credulitas esset aliqualiter culposa,nequaquam excusaret, vt si ex iuris errore crederet sibi id licere, ex quo nihilominus pœnam hāc incurreret,vt per Inno.in c.cum in officiis.nu.6.de testa.& Bar. hic.nu.9.Licet autem iusta credulitas possessionis eximeret a pœna huius legis,non tamē quisquam ab ea eximeretur ex iusta credulitate ꝓprii dominii, quæ & si vera esset,nihil prodesset ad hanc pœnam euitandam,vt expresè dicitur in hac l.& in §.sed nedum.Institu.vi bo.rap.& per Corn.consi.207.in fin. lib.ij.Adeo vt in hoc nihil proficiat credulitas dominii, sed tm̃ possessionis saltim ciuilis,vt pote si a fide dignis, quis acceperit possessionem fuisse captam per eius seruum vel procuratorem suo noīe,vt hic dicit gl.& Alex.ī l.naturaliter.§.nihil cōmune. nu.14.de acqui.poss.Soz.cōsi.122.nu.19.lib.4.Pariter sit excusandus ab hac pœna qui legitimè prouisus de bñficio,eius possessionem propria auctoritate cœperit sine executore aut fulminato processu,vnde non amitti ius propriū virtute huius l.si quis in tantā.dicit Ripa in c.sæpe.nu.68.de restitu. spoli. quem 117 refert Sarnen.in regu.de trienna.quæst.27.num. 6.† Iustam ēt tribueret excusationem licētia de ingrediendo tributa in sentētia quamuis notoriè iniqua,licet talis licētia eximeret a pœna.l.meminerint.hoc eo.tit.vt suo loco dicam cum gl. magna in hac l.si quis in tantam.vbi Barto.in fi.latè Ripa in d. ca. sæpe. num.86.Non tamen quisquam ab hac pœna excusaretur sub prætextu subsecutæ confirmationis principis post cōmissam violentiam ex not.in l. auctoritatē. C. vnde vi.vbi latè tradidi.

118 † Eademmet ratione qua dixi hanc pœnam nō incurri cessante dolo & lata culpa eximitur a tali pœna ecclesia,cuius nomine ab aliquo,licet p uim,propriæ res ipsios ecclesiæ occuparent,cū huius legis & pœnæ rigor leniat vt plurimū in rebus ecclesiæ,ut ibi dicit gl.in verb.rigor.& in ca.j.de dolo & cōtu. vbi Ab.nu.9.Bald.in auctēn.licentiam.nu.5.C.de episc.& cleri.Capra consi.32.uer.circa quartum Idq; adeò verum sit, vt nec ecclesia huic pœnæ subiiceretur ex uiolētia olim cōmissa p eius prælatum in recuperatione rei ecclesiasticæ,ut esse cōem testātur Ripa in c.sæpe.num.95.& Pauin.in tract.uisitatio.lib.j.c.10. num.94.sed prælato adhuc superstite,res ab eo p vim occupata esset omnino restituenda sine læsione cuiusquā iuris ecclesiæ, vt ibi per Ripam,licet contra sententē.Verū si prælatus cōuocato capitulo,cōmunicatoq; consilio eam uim cōmiserit, p̄iudicabit ecclesiæ,etiā in amissione ꝓprii iuris, secūdum Dy. in regu.delictum.in fi.& Abb.in c.ij.num.11.vers.& nota.de ordi.cogni. quorum opi. esse communem dicit ibidem Ripa, arguens tamen in contrarium non obscuris rationibus, quibus per me non repetitis, id concludentissimè superaddi posset, ꝙ 119 cum prælato non † liceat etiam communicato consilio, cęterisque solemnitatibus adhibitis absque legitima causa à iure recepta alienare rem ecclesiæ. gloss. in c. j. de restitu. in integr.& est communis teste Fabia.in tract.empti.nu. 112. nec ęquè id ei licere debeat per indirectum cum illatione violentiæ in re propria ipsius ecclesiæ,cum eo pacto posset in fraudem canonis tradere rem ecclesiæ alicui conficto possessori,vt illi postea p vim eiecto dominium quæreretur in pęnam violentiæ. Ideoque cū id directò non liceat,nec obliquis artibus licere debeat.

Iam dixi,hæredem velut successorem alieni iuris, habere iustam causam ignorantiæ,ac propterea etiam iustam causam credulitatis,quòd nemo sit rei hæreditariæ possessor. Ideoque si eā rem effractis ostijs inuadat,in hanc pęnam non incideret. Idem futurum si alia iusta causa legitimè crederet,se esse possessorem, 120 vt inquit Soc.consi.131.nu.9.& seq.lib.j.† Verum si nulla rationabilis adesset causa credēdi,hanc pœnam incurreret, vt ibidē Soc. Nam & si hæres possit rem hæreditariam propria auctoritate capere nemine possidēte. Bald. in authen.licētiam.num.5. C.de episco. & cleri. non tamen id sibi de iure licebit possidēte alio sibi noto,quem si violēter eijceret,huic pęnæ subijceretur, siue purus, siue conditionalis esset hæres, vt firmat Ripa in d. c. sępe.num.97. merito in hoc redarguens dicta per Ias. in l. inter omnes.num.10.ff.qui satisd.cogan.qui hoc nō recipit in hærede conditionali,quod nec esse tutum,nec de iure verum cēsuit Ripa:quia si purus hæres maiorem proculdubio habēs facultatem capiēdi propria auctoritate,non eximitur à pœna huius legis,si rem ab alio possessam violenter inuaserit, multo minus ab ea eximi debeat hæres conditionalis, qui nullum ius interim habeat,nisi incertum,& à conditione suspensum, ex quo nullatenus possit ab ea volenta occupatione excusari,vt & si Bal.in d.l. inter omnes.idem dicat quod Ias. adhuc eius opinionem nō sequerer, ne aliàs melioris esset conditionis hæres sub conditione iustitutus,quàm qui purè institutus sit:sed non propterea ita simpliciter sit intelligēdum,quòd hæres conditionalis hanc pęnam incurrat,sed adhibito modo eam incurrendi.Nam cum interim pendēte conditione iudicari nequeat, an sub ea hæres institutus rem propriam,seu alienam inuaserit, ex incerto conditionis euētu, ac in ea l. si quis in tantam statuatur duplex pęna. Altera videlicet amissionis rei,si violentus sit dominus. Altera æstimationis, si res esset aliena, & eorum neutrum conuenire possit hæredi cōditionali antea cōditionem purificatam;is modus esset adhibēdus (ne eius violentia careat pęna congrua) vt coditione pēdēte sit condemnādus hęres ad restitutionem possessionis inuasæ,cum amissione vniuersi iuris,quod ipse cōditionalis hęres haberet in ipsa re:qua conditione purificata,poterit peti in pęnam violētiæ eius rei dominium adiudicari, vel deficiēte cōditione,peti eius æstimatio, vt in vtrunque euētum luat pęnas ꝓpriæ violētiæ.De occupatione verò rei legatæ seu fideicōmissariæ,latè ponit ibidē Ripa,cuius dicta nō transcribam.

121 † Ratione tamen ciuilis possessionis retentæ (de qua mox dictum) licet non incurratur hęc pęna per eum qui illico naturalem per vim recuperauerit, ex l. si quis ad se fundum.C.ad l. Iul.de vi.Non propterea primus violentus sit ab hac pœna liberatus:nam & si ex ea recuperatione purgetur vitium suæ primę violētię, quo ad rei possessionem, vt nō amplius teneatur ad eius restitutionem;non tamen cēseretur purgata pœna amissionis dominij vel ęstimationis iam pridem per violentiā incursa,ex traditis per Abb.consi.100.col.3.libro.j. cuius opinio velut conformis veritati,consonet verbis huius legis,quæ vltra plenariam restitutionem possessionis,infligit pœnam,tanquam ab ipsa restitutione seiunctam, nec recuperatio incontinenti maiorem vim habeat quàm integra restitutio iudicialiter facta, quæ sicuti non liberat ab hac pœna,nec æquè liberet recuperatio in continenti,quæ fungatur vice restitutionis,vti dicunt Bald. in l. si quis ad se fundum.C.ad l.Iul.de vi.num.15.& ibi Barto. num. 6.& in l. qui possessionem.quæst.3.ff.de vi & vi arma.ne aliàs recuperatio illico facta iure permittente, afferret ipsi recuperanti præiudicium amissionis pęnæ iam sibi quæsitæ ex priori violentia sibi illata,quæ deberetur etiam post restitutam possessionem in iudicio, ex nota.in l.vt vim.ff.de insti.& iur.Bald. in d.l. si quis.num.16.quinimmo, & si ante aliquam litem inchoatam fuisset purgatum spolium p spontaneam restitutionē rei,adhuc 122 deberetur pœna velut iam incursa ex crimine violētiæ,† neq; in delictis subsecuta purgatio prosit quo ad pęnam euitādam. l. j. §.si rem.ff.deposi.Bar.in l.si insulam. quæst.6. de verb.obligatio. Idque verum sit,quamuis ita possessionem recuperans nō fuerit protestatus se recipere saluo iure pęnæ, cum nihilominus ex ea receptione non cēseretur pęnam remisisse. l. qui ea mēte.ff de furt. l. non prodest. ff. vi bon. rapt. Nam & si conuentionalis pœna intelligatur per taciturnitatem remissa.l.post diem. ff. de lege commiss.l.si duo.ff.si quis cauti. tamen pœna legalis incurrenda ex delicto in committendo diuerso iure censeatur,vt nec

ex silentio dicatur remissa. Quamuis secus esset in pœna delicti in omittendo, ex nota communiter in l. 2. C. de iur. emphy. & in c. potuit. de loca. latè Ripa in d. cap. sæpe. nume. 72. de resti- tu. spolia.

123 † Neque etiam quòd ex interuallo (& sic illicitè) primus violentus spoliator fuerit per spoliatum pari violentia deiectus, euitaret pęnam commissam ex eius prima violentia, secundum Bar. in l. si quis ad se fundum. colum. 3. C. ad l. Iul. de vi. & in l. qui possessionem. quæst. 3. ff. de vi & vi arma. dicens, neque in hoc casu primam violentiam compensari cum secunda, quo ad pœnam incursam, quæ sit extra ipsam rem: in quo tamen credere contrarium esse de iure verius, prout facilè ad sensum apparebit, re oculis obiecta. Nam cum violenter recuperans rem ex interuallo, parem committat violentiam, ęquo etiam iure censeatur cum eo, qui ab initio vim commisisset, vt nec minus delinquat, quàm qui nunquam antea possedisset, ex nota. in d. l. si quis ad se fundū. non considerata eius possessione pristina, cuius recuperādæ ius omne iam amisisset ex diuturna mora: ideoque eademmet pœna sit puniendus, qua violentus qui non possedisset, ex quo cogamur fateri, in casu proposito pœnam huius secundi compensari cum pœna per primum spoliantem incursa, ipsi primo spoliato applicanda, quæ statim euanescat ex eadem pœna postea incursa per primum spoliatum, quæ sit primo spolianti quærenda ex secunda violentia, vt apparebit ex rei exemplo proposito: fingamus enim primum violentum vti dominum posse condemnari in pœnam amissionis proprij dominij, quærendi ipsi spoliato ex hac l. si quis in tantam. (cuius pœnam non ipso iure incurri, sed per sententiam sit cōmunis opi. in Ias. l. naturaliter. §. nihil commune. num. 121. Ripa in d. c. sępe num. 99.) eumque ante condemnationem primum spoliantem ex interuallo eiecisse, vtique eandem pœnam amissionis sui iuris sit subiturus, & sic eiusdem dominij sibi quęsiti ex prima violentia, quod sit quærendum ipsi spoliato ex secunda violentia. Indeque primo spoliatus frustra ageret ad dominium sibi applicandum in pœnam sibi illatæ violentiæ, si illico excludendus esset per exceptionem cuiuslibet sui iuris amissi ex secunda eius violentia, vnde cessaret omne lucrum dominij iam sibi quæsiti. Quod quidem si esset amissurus ex propria violentia, quamuis sibi fuisset effectualiter dominium adiudicatum, multo magis reijciendus sit ab eius petitione, per exceptionem paris violentiæ, ac pœnę incursæ ex his, vt patet ad oculum, & sentiunt domini de Rota in decis. 393. in fi. in not. Nec secus euenturum si prior violentus non esset rei dominus. Propterea que condemnandus ex hac l. ad eius ęstimationem, cum secundus spoliator ad tantundem ei teneretur. Indeque necessario inferatur reciproca compensatio ab ipsomet effectu deducta. In quo nihil obsit dispositio l. qui vas. ff. de fur. vbi dominus rem sibi furto subtractam auferens, non eximit primum furem à pœna dupli iam ex eius furto incursa; vnde inferant Bar. in d. l. si quis ad se fundum & d. l. qui possessionem. Pau. de Cast. consi. 399. lib. 1. nullatenus pœnam incurri per dominum vi recuperantem rem propriam, id porrigentes ad hanc pœnam. l. si quis in tantam. quæ tamen ex recto sensu plurimum distet à d. l. qui vas. longo tempore antea edita per Vulpianum Iureconsul. cuius tempore, 124 † nondum esset nota, aut statuta aliqua pœna amissionis dominij contra eum, qui rem propriam abstulisset; nec furti actio daretur contra dominum ex diffinitione eiusdem furti, vt nimirum si in d. l. qui vas. nulla esset pœnæ compensatio contra dominum, qui rem propriam, licet per vim auferendo nullam pœnam eo tempore incurreret: & sic cessaret extremum pœnæ, cū qua fienda esset compensatio demum inducta & statuta per cōstitutionem Valentini Imperatoris in d. l. si quis in tantam. vt dicit tex. in §. quia tamen. Instit. vi bo. rap. & 1. lib. latè dictum: cuius primum tempore inducta fuerit hæc noua pœna amissionis dominij contra eos qui rem propriam violenter inuaserint, nec tempore Constantini primi authoris l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de vi. longe ante Valentinum innotuerat hæc pęna. Propterea que in d. l. si quis. in fi. diuersa pœna statuatur contra spoliatum, qui ex interuallo ipsum spoliatorem eiecisset, vt hac tēporum ratione habita rectè concordentur omnia quæ viderentur inuicem repugnare, nec quicquam reliquum sit, super quo dubitari possit, cū tempore Vulpiani, qui fuit sub imperio Alexandri, nulla esset pœna domini recuperantis rem furtiuam.

125 † Minoris ętatis exceptio, tam respectu agentis, quàm rei cōuenti obstat interdum pęnæ committendæ ex hac l. si quis in tātam. Nam & si minor agens in causa mere possessoria reciperetur, ex l. fi. C. qui legit. perso. l. 1. C. si per vim. & ibi no. Bar. & Bal. Non tamen erit recipiendus in hoc iudicio, de quo quærimus, velut mixto, quod nedum tendat ad simplicem restitutionem possessionis, verum & ad pœnam amissionis dominij, vel ęstimationis rei. Ideoque minor in hoc ab agendo reijceretur, vt hic gl. magna in 4. par. cum qua conuenit Bar. d. l. j. nu. x. & æquè possit ratione ętatis excipi ex persona rei qui tempore violentiæ p̱ se illatæ, fuisset infantiæ proximus, cuius ætas careat omni dolo & culpa saltim requisita ad incursum huius pœnæ. Bar. in hac l. nu. 5. Non tamen ex ętate licet minori, sed doli capace, excusaretur reus, nisi aliqua legitima ratione crediderit id sibi licere. Abb in c. 1. de dolo & contu. Alex. consi. 23. nu 11. lib. j. aliàs ratione doli, etiam restitutio in integrum omnino ei denegaretur. Alex. consi. 103. num. 18. lib. 1. An autem sexus rusticitas, aut militia, violentum excuset à pœna huius constitutionis, latè dixi 1 li.

126 † In quo quidem si prætenderetur per filium dolosa violentia patris spoliantis, obstaret ei exceptio paternæ reuerentiæ: sed nō idem futurum si prætenderetur violentia culposa, vt dicit Bar. in hac l. si quis in tantam. num. 9.

127 † Exceptio facti non violenti in hoc iudicio proderit ad pœnam euitandam, quæ exposcit violentam inuasionem, in dubio non pręsumendam ex sola possessione rei alienæ, sed potius clandestinitatis præsumptio orietur, quæ regulariter non pariat effectum huius pœnæ. Nec etiam incurrendæ, si absque violentia, licet aliqua fraude possessio inuaderetur, vt per Alex. cōs. 64. in fi. lib. 3. Nisi tamen clandestinus, aut alter occupator non admiserit primum possessorem postea reuersum, ex quo euaderet violentus puniendus ex hac constitutione l. si quis in tantā. ex dictis ibi per Bal. quæst. 10. Ias. in l. clam possidere §. qui ad nūdinas. nu. 29. ff. de acquir. pos. Paul. de Cast. consi. 399. nu. 4. lib. 1. Soc. consi. 122. nu. 17. lib. 4. Pute. de resti. spo. decis. 33. 34. 37. 38. Ad effectum autem huius pęnæ, ne dum vim apertam, sed & vndique ex iuris fictione deductam satis esse, dicit latè Cor. cōs. 297. col pen. lib. 2.

128 † Inanis est quorundam quęstio, An huic possessorio l. si quis in tantam. obstet dominij exceptio, quę licet interdum recipiatur in cęteris iudiciis possessorijs, tñ reperiatur expressim prohibita in hac constitutione, quę ipsummet verum dominum ex violentia per se illata puniat in amissione sui dominij, vt dixerunt Dyn. in reg. qui ad agēdum. col. 1. Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 15. & 67. vbi Guliel. Ponta. nu. 28. ff. de acquir. pos. Quod ita demum verum sit, si ipse dominus violenter spoliās illam exceptionem obiecerit, sed non idem euenturum si ipse dominus de hoc exciperet contra agentem ex violentia emphytheutæ, aut feudatarij, ad effectum vt eorum ius sibi agenti in pœnam adiudicaretur, in quo dominus directus excipiens esset audiēdus, ne alterius violētia eius iuri pręiudicium afferret: nam sicuti prædictarum rerum alienatio est inhibita, non ratione ipsius alienationis, sed alterius, sit ęque prohibēda quælibet translatio in alium ex alterius delicto aut violētia in damnum domini, ex not. per Alex. consi. 23. nu. xi. lib. j. & Aegid. deci. 725. quod esset ei euēturum si emphyteuta aut feudatarius cuiquam possessori vim inferret, quem dominus inuitus recipere cogeretur in emphyteutam aut feudatarium, interdum collusiuè, & ad hoc data opera subrogatum.

129 † Ex pręscriptione 30. annorum oritur exceptio adimēs effectum huius iudicij l. si quis in tantam secundum gl. verb. annū. in l. j. in prin. ff de vi & vi arm. 1. ad hoc notata per Balb. in tracta. præscript. 4. par. quæstio. 25. de quo tamen sit dubitandum ex ea decisione dominorum de Rota, ꝙ subsidio canonis reintegrāda. nullo temporis spatio præscribatur: quod multo magis procedere debeat in hoc violento spolio, cum canō pręductus sibi locum vendicet contra possidentem cum titulo, & bona fi. ex spolio pręsumpto, vt superius latè disserui. Ac pariter ratione scandali remitteretur huius constitutionis rigor, cum liceat vtcumque rem propriam recipere ex scandalo imminenti. glo. verb. reddere. in c. lator. 2. quęst. 7. Fel. in cap. 2. vers. septimo. de pręscript. in ca. apostolicę. col. 2. de excep. & in cap. super eo. il 2. in fi. de senten. excom. Quidam tamen dixerunt huius constitutionis pœnam cessare iure canonico, vt refert Bal. in proœ. feudo. in fi. de quo Pute. decis. 36 de restitu. spolia. & distinctim tradit Abb. in c. fi. nu. 9. de dolo & contu.

De exceptionibus in l. si coloni. C. de agricol. & censi. lib. 11. Cap. IIII.

130 SVccessiuo † tempore post dictam constitutionem l. si quis in tantam. fuit edita hæc lex, si coloni. C. de agri. & censi li. xj. vt superius dixi. Cuius legis virtus sicut est perpetua ad instar canon. reintegranda. vt per Luc. de Pen. in hac l. nu. 20. ita ei pariter obstet cūctę exceptiones, quas obstare diximus agenti ex d. canon. vti dicunt Lucas ibidem nu. 23. Abb. in c. cū ad sedem. nu. 28. de restit. spol. in c. sępe. nu. 18. eo. ti. Alex. consi. 90. in prin. li. j. sunt & alię exceptiones proprię, huic tantum legi congruę à vassallis obijciendę contra dominum, à cuius obe- 131 dientia se subtraxerint, velut † excipientes de eius tyrannica sęuitia, quam si verificent, tuti sint ab hoc iudicio contra eos per dominum instituto, cum ex ea sęuitia, ne dum liceret à domino impunè recedere, sed licuisset etiam illum occidere, tanquā hostem, immanemque belluam inter homines crassantem, & pręcipuè in eos quos suę fidei commissos, sicuti filios tractare teneatur: cuius contrarium si fiat, possint impunè vassalli talem sęuitiam & ingluuiem diutius non tolerare, sed ab ea semetipsos eximere absq; metu huius iudicij, ne is in eorum ceruices diu-

tius sęuiat, vt dicit Lucas de Pen. in hac l. q. 12. & in l. j. nu. 34. C. si armo. vsus. lib. 11. nisi tamen posset ipsis vassallis multum idonee caueri de indemnitate, si ad solitam obedientiam redirent, ex latè nota. in c. literas. de resti. spo. Possent pariter vassalli, si dominus nō communiuerit castrum solita ac debita munitione, seu si fiat locus pestilens, vel sterile, aliò impunè migrare. Lucas in hac l. quæst. 16. & in l. 2. num. 21. & seq. eo. ti. vel si dominus esset hæreticus, excommunicatus, seu aliàs rebellis, ex quibus causis liceret vassallis ab eius obedientia se subtrahere, atque alijs permitteretur eos vassallos occupare; sed subsecuta gratiosa domini restitutione, seu aliàs etiam per abiurationem, sit pristinū statum dominus in his vassallis recuperaturus, qui nondum fuissent ab alio occupati, quibus iam occupatis, alia esset hadenda eorum ratio, ne ita simpliciter talis restitutio præiudicium afferat iuri alteri interim quæsito, vt ibidem Luc. quæst. 11. & 14. dicens tamen in quæst. 8. vassallum nullatenus eximi ab obedientia domini ratione cuiusquam dignitatis secularis, licet ex dignitate clericali ab ea prorsus liberaretur.

De exceptionibus in l. Si quis conductionis. C. loca. Cap. V.

132 SIcuti † potest agi quasi possessorio iudicio ex l. si quis conductionis. ita posset in eo excipi in plerisque casibus ex ordine recitandis, quorum primus sit, omnimodus defectus contractus, sine quo agi nequeat ex hac constitutione, cuius præcipuum fundamentum sit contractus celebratus, vt per Roma. in l. rem quæ nobis. num. 10. ff. de acquiren. posses. Barba. consil. 50. lib. 1. Afflict. decisio. 12. De quo tamen contractu, quo ad hunc effectum attinet, idem sit futurum, siue per scripturam, siue per testes vel legitimam confessionem constiterit de pleno contrahentium consensu, in quo quidem fundentur omnes vires ipsius contractus, vt dixit ibidem Afflict. & Cagno. in regul. neque pignus. num. 8. Qui tamen contractus nihil in hoc esset profuturus licet iuratus, per partem opponatur simulatio, obtenta prius absolutione a iuramento, vt per Mohed. deci. 186

133 † Sed aliud esset de iure, si locationis contractus allegaretur nullus ex eo quod fuisset celebratus de re propria ipsius conductoris, iuxta nota. in l. qui rem. l. ad probationem. C. loca. l. si quis ante l. si aliquam rem. ff. de acquiren. possessio. Nam & si ex tali contractu non posset agi contra conductorem ad pensionem, seu alias actione locati: poterit tamen agi possessorio iudicio ex hac l. pro recuperatione possessionis contra conductorem licet rei propriæ, cum eius possessionem ex eo contractu amisisset, ex dictis per Alexand. in d. l. si aliquam. nume. 34. versicu. quærit etiam. Barto. ne alias plerunque locatores illuderentur a conductoribus, sub specie conductionis rei propriæ, vt dicit Cagnol. in d. regul. neque pignus. Quæ atlegatio nihil differret ab exceptione dominij, cuius oppositio nec recipiatur in hoc iudicio, sicuti nec recipitur in alio iudicio recuperandæ, de quo latè superius dixi, & in hoc dicit Alexand. in d. l. si aliquam rem. num. 35. nisi de eo notoriè constiterit, vt ibi dicit; & Curt. senio. cons. 70. numé. 7. Adeo vt nec proprij, nec alieni dominij exceptio sit regulariter conductori profutura contra locatorem agentem virtute huius legis: sed in primis res ipsa sit agenti restituenda, ne ꝯtingat queq̃ confoueri in diutina detētione rei sibi locatæ. Bartol. in hac l. in fin. versi. contra hoc oppo. Abb. in c. inter dilectos. nu. 16. de fid. instrum. vbi Fely. num. 33. Soc. consi. 287. in princ. lib. ij. Nec secus si exciperet conductor de alterius dominio, ac dominus ei assisteret, quo licet instante esset in primis eius oppositio discutienda si ageretur per tertium actione locati, id tamen nō proficiet si per locatorem agatur ex hac l. si quis conductionis. in qua nec domino instante in ea exceptione cōductor audiretur ante affectualem restitutionem, ex dictis ibidem per Abb. & Fely.

134 † Neque tamen proprij dominij exceptio sit in hoc semper reijcienda, sed ea distinctio adhibenda sparsim per Doctor. tractata. Vt si quidem ageretur condictione ex hac l. contra ipsum conductorem excipientē de proprio dominio sibi quæsito post suam conductionem, eum omnino esse audiendum, si dicat se dominium assecutum ab eodem locatore: vnde in consequentiam diceret, agētē è possessione cecidisse ꝑprio facto, cuius rei exceptio repellat quodlibet iudiciū spolij, vt dixi in canon. reintegranda. si verò allegaret se dominium quæsiuisse ab alio, minimè iuuaretur ea exceptione, ne ꝯtingeret locantem defraudari ex venditione forte collusiua facta cōductori per aliū: si verò deduceret dominiū quęsitum ante conductionē, eo casu varia senserunt iuris interpretes, quorum dicta in vnum collecta per communes conclusiones, in id breuiter redigantur, ꝙ aut ipse conductor dicit se vti dominum & possessorem scienter rē propriam ab alio conduxisse, & ea exceptio nullū sit ei commodū allatura, qui semetipsum propria possessione priuauerit ex ea ꝯductione, nec propterea eam retinere possit, velut alieno noīe possidens, sed illam restituere tenebitur, mox de eius prætensa proprietate discussurus, non obstante nullitate cōductionis rei propriæ, quæ licet sit nulla respectu dominii. l. qui rem propriā. C. loca. nihil tamen sit ei proprii dominii fauor profuturus in hoc iudicio possessorio ex communi opi cum Bar. in d. l. si aliquam rem. & per Alexā. in consi. 69. nu. 7. lib. 5. Cagno. in d. regu. neque pignus. nu. 8. quamuis Curt. Seni. consi. 70. col. 3. versi. vlt. quem secuti sunt Ripa in d. l. si aliquam rem. in fin. & Paris. consi. 69. num. 31. lib. j. ac Alex. in d. l. si aliquam. num. 22. & seq. secus senserit, videlicet nec possessionem amitti stante nullitate contractus; & ideo ex quo posse per conductorem excipi tā ad retentionem possessionis, quàm dominii, contra locatorem agentē ex hac l. velut carentem probatione primi extremi. Nihilominus, vt dixi in contrarium videtur esse communis opinio, rationibus in iure concludentibus, de quibus per Barto. & Cagno. aliosque nuper recitatos. Idemque si expressa ratione tantum possessionis quisquam rem propriā conduxerit, vnde contractus veluti validus, indubiam possessionem in locatorem transtulit vt dicit Alex. in d. l. si aliquam rem. nume. 30. Quòd si scienter conduceretur res tanquàm propria, quæ verè non esset propria, eo casu licet conducens dominiū non amitteret, quod non haberet, ex eo tamen proculdubio amitteret 135 possessio: † cum conducens non possideat, sed alium cōstituat possessorem. l. qui bona. ff. de acquirenda possessio. Roma. in d. l. si aliquam. num. 5. vbi Alexan. num. 15. Cagno. in d. reg col. 6. in fin. & ibidem. Alex. num. 17. exempla subiicit, ex quibus facilè dignosci possit, an quis conducat rem, vt propriam vel vt alienam, & num. 30. refert quo nam pacto dignoscatur conductionem fieri respectu proprietatis vel possessionis: sed si possessor tantum, non Dominus rem ipsam scienter ab alio conduxerit, sit remansurus in simplici detentione virtute contractus validi respectu suæ possessionis, vt ibidem per Alex. nu. 33. & consi. 12. num. 5. lib. 4. Cagno. qui supra num. 8. Curt. senior. d. consi. 70. num. 6. Diuersa tamen sit futura ratio in eo qui ignoraret rem propriam per se possessam conduxerit, vt neutrum amittere censeatur. Nec propterea subiiceretur dispositioni huius l. si quis conductionis. cum nequeat iudicari animus amittēdæ possessionis in eo qui esset sui iuris & possessionis ignarus. Alex. & Cagno. qui supra. Curt. seni. d. consi 70. versicu. sed præmissis. & vers. 4. Quæ tamen ignoratio haud prodesset ei, qui esset Dominus, sed non possessor ad hoc iudicium euitādū, qđ respiciat solam possessionē, quam retinens nomine locatoris si ei restituere abnegauerit, illum spoliare diceretur, & p̱ consequēs sit subiectus dispositioni huius l. vt dicit in ea Bart. num. 2. 136 Soz. d. consi. 187. in prin. In † cunctis verò specieb. prædictis, in quibus testimonio non potest per conductorē recusari, sub p̄textu obiecti dominii, congrua applicet limitatio, qñ appareret de dominio ex facie eiusdē contractus locationis, veluti si expressim fieret contractus conductionis rei propriæ, vnde deduceretur probatio dominii ex confessione partis, quę dicatur probatio probata, & ideo eius dominii exceptio tanquàm de notorio in hoc reciperetur, & pariter si de dominio constaret ex sententia, seu alias notoriè, vt dictum inter exceptiones canon. reintegranda. quas in hac constitutione sibi etiam locum vendicare dicit Alex. in d. l. si aliquam rem. nu. 35. de quo Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 45. ff. de acquiren. posses.

137 † Efficaciter exciperetur contra agentem iudicio huius l. si quis conductionis. de nō cōpleto tēpore locationis, vel de expensis vtilibus & necessariis p̱ cōductorē expositis in re locata, ex quibus retinēdi ius cōpetat. l. colonus. l. cū fundū. ff. de vi, & vi arma. l. pen. C. loca. Bar. in l. nō ab re. q. j. C. vnde vi. ubi Bal. 4. notab. quapropter locatione inita ad vitā conductoris, posset de eo excipi contra locatorem intempestiuè agentē ad restitutionē possessionis, cū locatio ad vitā dicat perpetua l. j. ff. p̱ soci. gl. in c. j. vers. perpetua. de rebus eccle. non alienan. in 6. vbi Frāc. & Card. in clem. vnic. eo. tit. ex quo de iure censeat perpetuū quicquid hēt incertū finē. l. Imperator. ff. de excus. tuto. Ale. in l. principalib. in fi. ff. si cert. pet. ex qua quidē p̱petuitate exuit naturā locationis, ac induet naturā ꝯtractus emphyteutici, qui transferat possessionē vnà cum vtili dñio. Abb. in c. ad audientiam. nu. 9. de reb. eccle. non alienan. Ias. in l. ex hoc iure. nu. 41. ff. de iust. & iur. & in l. manumissiones. eo. titu. & in l. ij. nu. 34. C. de iur. emphyteu. Ideoq; cum ex concessione perpetua conductor proprio iure possideat, excludere possit locatorem agentē hoc iudicio possessorio: quod cesset cōtra eum, qui propria & legitima possessione nititur. Quod æque cessat, si cōductori superuenerit noua causa iusta, seu iure titulum mutauerit ex iudiciali priuatione locantis, re alteri adiudicata, qui eā cōductori vēdiderit, ex quo eximeretur ab hoc iudicio ēt restituto primo locatore, vt p̱ Albe. in l. si quis fundū. §. fi. ff. loca. Ias. consi. 153. col. fi. lib. 2. Nō tñ alicuius reconuētionis exceptio in hoc iudicio sit obfutura. Bar. in l. cōpensationes. nu. 9. C. de compen.

138 † Conductoris successor vniuersalis excusaretur in hoc iudicio, ꝑꝑ legitimam ignorātiā recusandi restitutionē, quæ præsumitur in successore alterius iuris, ex reg. qui in alterius. & in his termi. dicit ibi Deci. num. 2. & Cagno. num. 8. Fely. in c. inter dilectos. nu. 35. de fide instr. Quæ tamē successio nihil sit ei profutura

futura detecta scientia, ex qua successor conueniri posset eadem actione personali,qua defunctus teneretur, vt ibidem Cagno.& in regu.neque pignus.nume.9.Alexand.consi.12.nume. 5.libro 4.Rota in d. decisio. 233. Singularis autem successor ex titulo oneroso,qui non teneatur eadem personali actione, nec per consequens hoc iudicio possessorio teneretur, vt ibidem Alex.num.6.

De exceptionibus in officio iudicis. Cap. VI.

139 AEquitas † l.si me & Titium. cum cesset in possidente ex titulo oneroso, non poterit ita possidens eius iudicio conueniri, tanquam tutus exceptione sui tituli.Soc.in l.rem , quæ nobis. col.2.versi.cuius æquitas. ff.de acquir.possess.Cessabit æque hoc iudicis officium ex ęquitate negligenti tributum in eo qui eius culpa seu aliàs è possessione ceciderit per alienationem vel aliam possessionis translationem factam per semetipsum, quorum altero per excipientem probato conquiescat officium iudicis. Alex. consi 103.nu. 6.lib.7.Paris.cons.1.nume.164.lib.j.de quo Ripa in c.sępe.nu.9. & seq.de resti.spoli.

De exceptionibus in c.Sępe.de restitutio. spoliato.
Cap. VII.

140 IVsta † ignorationis exceptio repellit agentem ex iudicio possessorio, de quo in c. sępe. tanquam cessante potissimo fundamento scientiæ, ex qua teneatur successor, licet per mille manus res spolij vitio affecta pertransisset, quasi ex scientia oriatur participatio eiusdem vitij. Abb. in d.c. sępe. nu. 15.Roma.in l.rem quæ nobis.num.7.ff.de acquiren. possess. Pet. de Peru.consi.509.col.fin. cuius ignorantiæ deductio oriatur ex verisimili credulitate purgationis vitij, velut ex qua etiam tollatur quælibet suspicio communionis eiusdem vitij, vt ibidem Abb.Nihil tamen in hoc iudicio profutura sit exceptio proprij dominij in omnibus casibus, in quibus non profuisset primo spolianti, in cuius vitium succedens, eiusdem vitij reus fiat, ex communi opinione relata per Ripam in hoc c. sępe. nume.50. (& si ipse in hoc contra sentiat) minus proderit cõuento ex hoc iudicio aliqua nominatio sui authoris, seu primi spoliatoris, cum nec eum eximat ab eius rei vitio: sed nihilominus posset spoliatus contra ipsum nominatum, & immediatum spoliatorem agere,nec ex electione agendi contra vnum,sibi in aliquo præiudicet,quin contra alium agere possit,vt hic per Abb.num. 19.& seq.& Ripa nu.52.Soc.in l.rem quæ nobis.quæst.10. in fi.ff. de acquiren.possess.

De exceptionibus in l. Meminerint . C. vnde vi.
Cap. VIII.

141 LIcet † possessionem capiens virtute auctoritatis iudiciariæ absque aliquo iuris ordine incurrat hoc iudicium l. meminerint.ab eo tamen eximatur, qui vigore decreti quamuis nulli, aut iniqui possessionem accepisset cum legitimo executore:vnde cesset dispositio huius constitutionis vt in hac l.dicit Bar.versi.quæro.dicitur in fi.Soc.cons.158.nu.21. lib.2.Cassad.de caus.possess.& propri.decis.6.num. 7. Cessetque pariter eiusdem legis dispositio, si iudici qui sine iuris ordine processisset,iam notorię prius constitisset de non iure eiecti, ex cuius notitia res non egeat alia cognitione sui iuris,ex dictis per Alberi.in l.si de vi.in fi.ff.de iudi.de quo latè Decis. consi. 191.in fi.vnde infert Roma. singu.766.verbo. possessio.quòd priuatus possessione per iudicem de facto, potest similiter ad pristinam possessionem restitui eiecto possessore non citato; citra tamen partis violentiam, quam si committeret, non euitaret pœnam l.si quis in tantam.Ripa in c.sępe.num.86.in fi.de restitu.spolia. sentiens tamen vnà cum cęteris ibidem per se recitatis, non esse locum huic iudicio in violento possessionis ingressu, cum decreto iudicis legitimo.Idemque per Fel.in c.cum causam.nu. 4.
142 de offi.deleg.& in c.de cętero.num.18.de re iudi.† quod tamen communiter non recipitur per Doct.qui dicant authoritatem iudiciariam nihil prodesse violento possessori, qua censeretur abuti violentiam committens propter excessum facultatis sibi tributæ per iudicem,qui nunquam præsumatur demandare violentiam, velut iudicio contrariam, ex communi opi. cum Bar. in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquiren. possess. & in l. creditores.quæst.4.num.19.C de pigno. Quinimmo nec volens potuisset iudex violentiam demandare,nec alter quisquã principe inferior.Bar.in d.l.creditores.Ang.in l.qui restituere. ff. de rei vendi.relati per Ias.in l.iustè possidet. ff. de acquiren. possess. & Ripam in d.cap.sępe.num.87. Neque possessionem ingressus quamuis sine violentia, excusaretur ab hoc iudicio virtute alicuius licentiæ iudicis nulliter procedendis ex omnimodo defectu citationis,seu informiter,vti esset si per edictum processisset in casum specificæ citationis requisitæ, vt dicunt Bar. consi. 91. num.4.Anchar.consi.133.in fi.& consi.171.num.5.Soc.consi. 158.num.19.lib.2.Ripa.in d.c.sepe.nu. 86. verum si talis licentia fuisset nulliter tributa ex alio defectu quàm citationis, pars possessionem ingrediens(sine tamen vi) excusaretur ab incursu huius iudicii,vt est communis cum Bar.contra glos.in d.l.iuste possidet.vt ibidem per Ripam.(licet Roma.senserit cum glossa) Citationis tamen defectus in decreto Pontificio,huius pœnæ in
143 cursum non operetur,vt per Mohed.deci.86.in fin.† Ac etiam immissio facta auctoritate iudicis nulla, defectu citationis posset postea legitime per iudicem confirmari parte petente sine alterius partis contradictione,si iudici adeo constiterit de illius bono iure,vt ei fuisset omnino possessio debita, ac non tradita tradenda, vt multo magis ex eodem bono iure confirmanda. gloss.in l.si finita.in princ.ff.de dam. infect. vbi Angel.& Alex. ceterique per Ias.deducti in l.fina.num.18.C.de edict. diui Adr. per Curt.iun.consi.127.num.5.parte verò contradicente,denegaretur talis confirmatio,& concessa reuocaretur ex petitione restitutionis rei nulliter occupatæ, vt per Soc. in d.l.iustè possidet.2.conclus.Anto.Negu.in tracta.de pignor.2.membr.3.par. num.22. Parte autem tacente confirmatio eandem vim haberet,ac si per ipsam partem fuisset comprobata,ex not.in cap.j.
144 de restitu.spolia.† Ex defectu autem præuiæ citationis, nedum immissio in possessionem esset nulla, sed nec ex ea censeretur ita simpliciter sua possessione priuatus primus possidens,quam non amitteret inscius,& ignorans alterius ingressum,cum sine notitia & animo,possessio non deperderetur.l.quemadmodum.ff.de acquiren.possess.vt notant Bar.in l.2.C.vbi in rem acti. Soc.in l.rem quæ nobis.versi.3.& vltimo.ff.de acquiren.possess. Cassad.de restitu.spolia.decis.4.num.7. Sed tamen si ita ignarus regrediens,ad suam possessionem non admitteretur,eam amitteret,velut violenter eiectus ab eo qui nulliter possessionem re-
145 cepisset,vt ibidem per Docto.† Qui autem violenter fuerit possessionem ingressus, fretus priuilegio seu donatione Principis (qui ex certa scientia ac plenitudine potestatis concesserit licentiam violenti ingressus) tutus erit ab hoc iudicio l.meminerint. quæ loquatur in rescripto Principis simpliciter concedi solito, sine alteratione aut diminutione iuris alieni,quod in dubio nõ præsumatur tolli per Principem,Ideoque huius l.dispositio cesset,vbi constaret de enixa atque expressa voluntate Principis, qui voluerit ius alienum omnino adimere, ex quo per consequens constaret de bono iure ingredientis,velut munito plenissima authoritate summi Pontificis, qui proculdubio posset ex certa scientia adimere omne vitium spolij.Aegid.decisi.105.in fin. Afflict. deci.361.num.12.Mohed.decis.86.Ripa in c.sępe. num.87.de restitutio.spolia.Deci.con.s.191.in fin.Quod tamen impunè nequeat ab inferioribus impetrari, nisi esset qui fungeretur officio commissariatus summi Principis,vt per Paris.consil.99.num.19.lib.4.

De exceptionibus in l.fi.C.vnde vi. Cap. IX.

146 CVm † omnes exceptiones deductę a contrario sensu verborum legis, generaliter reijciant quemlibet agentem virtute eiusdem legis, profectò recipienda sit exceptio dominij in iudicio huius l. final. quæ tribuens actionem contra eos qui rem alienam vacantem occuparent, è conuerso dicatur ijs iudicium denegare, qui rem propriam possessore vacuam ingrederentur,vt ex eodem fonte vnde oritur actio,oriatur exceptio omnino de iure congrua, vt per Bar. in l.eum qui ita.§.qui ita.nume.4.ff.de verbo. obligatio. Bald.in l.ex prædijs.C.de edic.Roma.consi.42.versi.3.Afflict.decis.10. num.17. Deci. consi. 239. nume.9.Cassad.de rescri pt.decisi.10. nu.10.Adeo vt dominij exceptio illico probanda, obstet agenti ex hac constitutione l.fina vbi glos.in verb.ignorantia.& Bar. num. 11.cuius opin.sit communiter recepta,vt per Ale.in l.naturaliter.§.nihil commune.num.14.ff.de acquiren.possess.Soc. consil.121.nume.3.lib.1. Nam & si hæc exceptio minimè obstet agenti ex vera violentia, oberit tamen agenti ex hac ficta violentia,atque præsumpta a lege ex occupatione rei alienæ vacantis.Nec tamen ex quacunque violentia ficta idem sit prouentu rum,cum & ficta diceretur in eo qui reuertentem non admitteret,vel si primus possessor suspicaretur se posse repelli è possessione per alium occupata(quibus casibus detur interdictum vnde vi.) Nec propterea in his speciebus reciperetur dominij exceptio,ex latè traditis in c.cum ad sedem.de restitutio.spoliato. Nam & si ficta violentia proueniens ex suspitione repulsæ dicatur potius oriri ex quadam animi formidine, quàm ex facto alicuius clandestini ingredientis; nihilo tamen violentia censeatur,saltim respectu ciuilis possessionis,licet non naturalis antea clam occupatæ,ex l.clam possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acquiren.possess.Paul.de Cast.consi.399.nu.3.li.j.Qui dicat etiam maiorem violentiam versari in non admissione reuertentis, quæ admixtam habeat speciem violentiæ prohibitiuæ, quam violentia ficta rei vacantis, quæ non versetur in non admissione reuertentis,sed sit quędam quasi violẽtia,non cuiquam personæ

sonæ illata:sed ipsi tantum possessioni.glos.& Bart.in l.sequitur. §.item si.ff.de vsucapi. Ideoque ex hac lege censeatur quodammodo agi possessorio quasi adipiscendæ, vt nimirum sit si recipit dominij exceptionem ad exemplar ipsius adipiscendæ,vt latius dixi 1.li. Ac vsque adeo verum sit,dominij proprij exceptionem posse effectualiter obijci in hoc iudicio , vt & locũ habeat in dominio spe tantum quæsito,vt inquit Paul.de Cas.cons.292. num.7. lib. 2. Nec solum dominium , sed etiam idoneus titulus sufficeret ad euitandam hãc constitutionem,quem habens impunè capiat vacuam possessionem,vt dicit glo.in hac l. fi. versi. ignorantia.communiter recepta per Bar.in l.fi. C. de edict. diui Adr.vbi per Ale.nu.23 Bal quæst. 5.versi.5.oppo.dicentes legitimum esse contradictorem in d. l. fi. qui cum titulo acceperit rẽ vacantem , quam & capiens legatarius non incurrat pœnam l. non dubium.C.de legat.vt ibi gl.& Deci.in d. l.fi.num.48.versi. bene verum.Quis autem titulus in his requiratur refert Balb.in l.Celsus 2.par.nu.5.& latè dictum in causa Vrbeuetana hæreditatis de Ceruaria,de anno 1569.Qui etiam vacuam possessionẽ esset ingressus virtute executorialium,hoc iudicium euitaret,si fuissent legitimę abtentæ, & pręuijs quatuor terminis executæ, vt per Fely.in c.ad probandum.num.6.de re iudi. Crescen. decis. 16.& seq.de quo per Pute.deci.20.lib.2.Cassad.de caus.possess.decis.6.nu.6. Ac etiam ratione credẽs rem esse propriam non subijcitur dispositioni hujus legis, quæ dolum exposcens, cesset in eo qui iustis de causis ad talem credulitatem duceretur , vt dicit Bar.in hac l.fi.nu.9.sed non idem futurum si allegarentur leues causæ,ex quibus non oriretur iusta credulitas.

147 † Et ne dum exceptio proprij dominij in hoc reijciat agentẽ, verum & sola allegatio, quòd res ipsa non fuisset aliena tempore occupationis velut hæreditaria:quæ & si vacua sit, non tamẽ ante aditam hæreditatem diceretur aliena,nec in cuiusquã bonis,ex nota.hic per Bar. nu. 10.versi. quæro vtrum . Ex quo nec pro ea competat furti actio,sed expilatæ hæreditatis.l.2.ff.de crimi.expila.hæred.Bar.in l.sequitur.§.item si.ff.de vsucap.

148 Cessaret † insuper hoc possessorium l. fi. si res occupata non esset vacua,licet ab alio tantum detenta causa rei seruandæ , seu legatorum nomine,ex qua detentione vacuitas cesset saltim de facto.l.2.ff.de actio.empt.Fely.in c.cum Ioannes.num.27.de fid. instr.vbi per Abb.num.10.in fi.Nec vacua dicitur possessio retẽta per colonum,inquilinum,vel curatorem.Bal.in l.fi.num. 42. versic.6.C.de edic. diui. quod non simpliciter recipit Ias. in l. in conuentionalibus.§.1.ff.de verb.obliga. nisi ius detentoris esset potentius:tamen Rota in d.causa Vrbeuetan.die 21.Iunij 1569. comprobauit dicta ibi per Bal. quæ etiam extendit ad tutorem ; qui licet non dicatur possidere,nec detinere, vt dicit Bar. in l. 1. nu.20.ff.de acqui.posses. non tamen possit negari , quin habeat rerum custodiam ratione interesse administrationis reddendæ, cuius causa de spolio ageret ad eundẽ statum restituendus.Paul. in l.sancimus.nu.3.C.de sacr.san.eccle. talisque custodia pro eo interesse duret, donec administrationem reddiderit etiam finita tutela per obitum pupilli.Paris.consi.74.nu.j.li.j.ac stante custodia non dicatur res vacua , cum vt dixi legatum , aut ventris nomine detentio faciat rem non vacuam , cum tamen ex tali detentione inducatur tantum rerum custodia.l. 3. in fi. l. si quis ante.§.1.ff.de acqui.pos.l. 2 .ff.pro hære. Ripa rubr.in caus.pos.nu. 34.in quo dixit Rota non obstare deci.Bisigne.8.de restitu. spolia.& decis.153.in antiq.in quibus dicitur remanere rem vacuã ex custodia,cum in his decis.sit custodia generica sine aliquo interesse custodis.Vacua etiam dicitur possessio hæreditate iacente.l.j.§.Scęuola.ff.si quis testa.liber. quamuis non propriè vacãs, vt per Deci.consi.400.num.6.Bal.in l.fi.nu.j.C.de edic.diui.nec tamen diceretur vacans , si defunctus possideret corpore & animo alieno.Ang.in l.qui vniuersas.§.quod per colonum.ff.de acquiren.possessio. & latè dictum in dicta causa Vrbeuetan. Nec secus futurum si ciuilis possessio fuerit animo retenta , cuius virtute recuperans naturalem vacantem huic legi non subijciatur tanquam editę de re vacanti:nec dicatur vacans nisi animo & corpore vacet , ex communi opinio. Bartol. in l. Celsus.nu.12.ff.de vsucap.& Anto.in c.sępe.de restitu.spol. ibi relata per Ripam nu. 56. Cum enim ciuilem retinens impunè possit naturalem incontinenti recuperare, etiam cum vera violentia , ex nota. in l. si quis ad se fundum . C.ad l.Iul.de vi. Id multo magis ei licebit per fictam violentiam commissam in naturali vacante : quinimmo etiam si ita ciuilem retinens ab alio impediretur in recuperatione naturalis vacantis , censeretur spoliatus,velut prohibitus à legitima recuperatione.l. j. §. siue autem. l.3.§.si quid autem.ff.de vi,& vi arma . Quod non esset in prohibitione facta per occupantem rem omnino vacuam, quam nõ liceret illico recuperare. Nec propterea ab ea prohibitus diceretur pati violentiam.l.sequitur.§.item si.ff.de vsucap.vbi glo.Bar.

149 in l.j.§.interdum.nu.3.ff.vti posside.† Ac minus vacans censeretur res ecclesiæ administratore decedente, licet interim ab homine non possideretur , cum nihilominus possessio diceretur plena tanquam perpetuo remanens penes ipsam ecclesiam nũquam deficientem.c.si gratiosę de rescrip.in 6. Specu. de posses. & petito.§.1.nu.36.Anto.in d.c.sæpe.vbi Ripa.nu.57. Angel. in hac l.fi.& Paris.latè consi.24.nu. 8. li. 1. quæ possessio rerum ecclesiæ continuetur in Prælato successore absque alia apprehensione,vt inquit Guido Papę deci.355.Nec secus erit in rebus alicuius communitatis,quæ licet per ministros possideantur.l.j.in fi. ff. de acquir. pos. non ideo earum possessio diceretur vacare ministris deficientibus,velut remanens penes communitatem quæ nũquam desierit possidere,vt ibidem Specu.nu.37. Nisi tamen res prædictæ essent tales,vt à nemine possideri possent, velut sacræ ab omnium cõmercio seiunctæ , habentes perpetuam & annexam causam prohibitionis,vt hic dicit Bal.in 2. notab.

150 † Similiter & ex verbis eiusdem l.fi.orit̃ exceptio præscriptionis triginta annorum, cum in eo qui rem prius vacantem tãdiu occupatam sine controuersia possederit, potuerit versari rationabilis credulitas,ꝙ res pro delicto sit habita, vnde cessaret dolus,sine quo hęc pęna non incurratur,vt hic per Bar.circa fi. Nã & ex lapsu tanti temporis quælibet personalis actio iure ciuili tollatur.l.sicut l.omnes.C.de pręscrip. trig. anno. & in hoc dicit Ripa in d.c.sæpe.nu.67.de resti.spol.Quod tamẽ per sacros canones nõ recipi sentiant hic Bal.& Rom.in l.Celsus.nu.9.ff.de vsucap.cum nulla ab his recipiatur præscriptio sine bona fide,cuius sit in hoc cõtraria pręsumptio ex nota occupatione rei alienæ, licet vacãtis.Nec mala fides expurget̃ ex solo temporis cursu,nisi extrinsecus accedẽte aliquo actu positiuo vnde posset elici aliquod bonæ fidei indicium , vt ibidem Ripa nu. 67. Cuius tamẽ contrarium cõcludit Bar.in hac l. fi. nu. 7. videlicet ꝙ effectus huius l.fi.pręciditur solo cursu temporis inducentis pręsumptionem bonę fidei,delata cõtraria præsumptione in hac lege notata ex occupatione alienę rei vacantis, cum ex tam diuturno tẽpore pacifico,pręsumi possit occupatio rei derelictę. Idemque sentit Abb.& Fely.in c.vigilanti.in fi.de pręscrip. Quod proculdubio verum sit in terminis in quibus versamur , ex quo plurimum differat pręscriptio ipsiusmet rei cõsiderata per canones , ab ea pręscriptione in hac lege inducta pro occupatore rei vacãtis. Nam per hanc eandem legem quę primum fuit auctrix huius actionis , introducta etiam fuit hęc exceptio pręscriptionis. Idque fieri potuisse per legis conditorem non obstante generali prohibitione canonum dicit Abb.in d.c.vigilanti.col.fi.Si.n. hoc iudicium possessorium contra inuasorem rei vacantis habuit primum initium ab hac l.fi.vt in ea dicitur,ęque ex eadem lege potuit eiusdem possessorij virtus ad pręfinitum tẽpus coarctari,ne vlterius eius possessorij vires porrigerẽtur , ex quo nemo posset lapso tpe triginta annorum virtute huius legis actionem exercere,quin ęque approbet exceptionẽ in eademmet lege insertam,per quam excludatur ab eiusdem legis pręsidio .

151 Cum † quælibet actio manãs ab eodem fonte cum exceptione,pariformiter ab eadem ex se tollitur.Bar.in l.eum qui. §. qui ita.nu.4. ff.de verb.obli. Ale.post Bar.in l.Iulianus.§.offerri.ff.de actio.empti. Roma.cõsi.42.versi.3.Deci.cõsi.239.nu.9.Bened.de Bar.in tract.guarẽti.q.3.dub.5.Afflic.deci.403.nu. 17. sępiusque seruatum testatur Cassad.deci.10.nu.10.de rescrip.Thanis deci. 16.Fabi.decis.36.Indeque inferat Bald. in l.ex pędijs.nu.2.C.de euict.Quòd si ex eodem contractu cõfessionato ortum habeat exceptio,illa pariter cẽseatur cõfessionata sicuti actio, nec secus eueniat in hac cõstitutione , quę sicuti induxit actionẽ , induxit etiam exceptionẽ pręscriptionis,tollẽtis actionẽ à semetipsa inductam;in quo sibi locum nõ vẽdicat,vt dixi , prohibitio canonum,cum ne dum tam diuturno tẽporis spatio oriatur pręsumptio habitę rei pro derelicto,sed etiam minori, vt latè Sarnẽ. in regu.de trienna.q.61.nu.22.Ac secundum iura Codicis,ante tamẽ Iustinianum , cursus temporis decem vel viginti annorum satis esset ad exclusionem agẽtis virtute huius l.fi cõtra eum qui bona fide emisset ab occupatore rei alienæ, vt ibi dicit Bar. in fi. cõtra sentiẽs de iure auth.in auth. malę fidei.C. de rescrip. long.

152 temp.† Nec tamẽ ita simpliciter ea reciperẽtur in tacita mala fide deducta ex pręsumptione sciẽtię alienę rei vacantis(vnde oriri malam fidem pręsumptam nõ veram , dicunt communiter Docto.in hac l.fi.)cum nec talis pręsumpta obsit successori in casibus,in quibus vera obesset.Pau.in l.nũquam.ff.de usucap.Alc. in l.Pomponius.§.cum quis.nu.22.ff.de acquir.pos.Balb.in trac. pręscri.2.par.3.par.q.12.nu.24.Vera.n.mala fides adeo successori obest,vt nec pręscribat,licet uellet tempus pręscriptionis à se ipso inchoari,ut est communis,de qua Roma. in d. §. cum quis. nu.3.& ibidem Ale.& in alijs plerisque eius consilijs, de quibus in apostill.ad Roma.& Balb.qui supra.nu.12. uersi. breuiter. dicens tamen contrarium sentire Pau.de Cast.consi.258.nu.4.lib. 2.& alios per se ibidem recitatos.

De exceptionibus in l.Si quis ad se fundum.C.ad legem
Iul.de vi. Cap. X.

153 SIcuti † non liceret possessionem propria auctoritate ex interuallo recuperare ex prohibitione tam legis quàm canonis in l.si quis ad se fundum.& in c.cum ad sedem. sic è contrario liceat spoliato illam incontinenti recuperare,

adeo

adeo vt agenti contra eum de ſecundo ſpolio ſit obfutura exce ptio ſubitæ recuperationis, quæ diluit omnem notam ſpolij. l. 3.§.cum igitur.ff.de vi & vi arma.Bart. in l.qui poſſeſſionem. q. 2.eod.titu.Faſto.dub.4.Nec propterea id extremum ſpolium incontinenti commiſſum aliqua purgatione egeat, veluti tutum auctoritate iuris id permittentis in d.§.eum igitur.& dicit inter alios Card.Iacoba.in tract. de concilio.fol.163. litt. B. vt in hoc tantum noſſe oporteat quo pacto cenſeatur de iure recuperatio facta incontinenti, quæ non vſqueadeo à iure coarctetur, vt requirat exactam feſtinationem:ſed ſufficiat in eo talem moram abeſſe, ex qua veriſimiliter notari poſſet negligentia recuperationis. In quo nec ſit à iure ſtatuta certa & vniformis regula temporis: ſed id elici oporteat ex circunſtantijs ſecũdum ſub-
154 iectam materiam, quæ † interdum ſui natura expoſcit citius factum, interdum recipiat ſerius pro qualitate negotij ac perſonarum.glo.communis in l.lecta.verſi.ſtipulationi.ff.ſi cer. pet.Idq; committi arbitrio iudicantis firmant communiter Docto.ſecuti Inn.in c.veniens.de teſtibus.vbi Abb.& in c.1.num.15.de mutu.peti.& conſi.100.num.2.lib.1.Bar.in d.l. 3. §. eum igitur. cum alijs deductis ad hoc per Gigan.in tract.penſi.q.fi.num. 25. Satis enim dicitur id propere fieri, quod opportunè fiat. Ideoque interdum recuperatio tempeſtiua cenſeretur, licet poſt annos decem, ſi eſſet res difficilis recuperationis.Bald.in l.fi.C. de his qui à non domi.Abb.in d.conſi.100.Pariſ.conſi.10.nu. 86. & conſi. 24.num.15.lib.1.Dumtamen in eo tempore veriſimiliter verſatus fuerit in præparamentis neceſſarijs ad recuperationem, vnde colligi poſſet continuatus animus recuperandæ poſſeſſionis naturalis, ac ciuilis non amittendæ; ex cuius tantum retentione ſit licita quandolibet recuperatio naturalis, vt ſuperius latè dictum cum Fely. in c. vigilanti. nu. 8. de præſcrip.Pariſ.conſi.23.
155 num.123. lib 1. † Nullatenus tamen licita eſſet incontinenti recuperatio poſſeſſionis ab alio occupatæ, dum eſſet vndique vacans, cum id tantum liceat retinenti ciuilem, ex cuius ſola retentione non diceretur poſſeſſio vacua, vt per Bart. in l.1.§. interdictum.nu.3.ff.vti poſſi.nec proſus vacantem ab alio occupatam recipiens poſſet dici recuperare virtute alicuius ciuilis retentæ, ſed cenſeretur de nouo poſſeſſionem adeptus, ideoque poſſeſſorium de re vacanti in l. fi. C. vnde vi.nuncupetur quaſi
156 adipiſcendæ, vt ibi notaui.† Neque tamen animus ciuilis amittendæ ſit vllo temporis curriculo perſtrictus in eo qui fuiſſet occupationis ignarus, cui non poſſet aliqua negligentia impingi, niſi interceſſiſſet tanti temporis interuallum, vt inde elici poſſet obliuionis præſumptio, quàm pariter iudicis arbitrio committendam dicit Fely.in d.c.vigilanti.nu.10. Corn. conſi. 91.litt.T. lib.4.Rota in antiq.deci.54.& pariter nullum temporis ſpatium eſſet obfuturum, deficiente copia iudicis, qui voluerit & effectualiter potuerit opportuno remedio cum adminiſtratione iuſtitiæ primum ſpolium expurgare, vt per Inno.in c.olim cauſam.nu.8.de reſti.ſpol.Paul.conſ.399.nu.2.lib.1.Marti. Lauden. in tract.de repreſa.num.21.Ac minus etiam diuturnitas temporis obeſſet in recuperando fundo, cuius fructus per dolum primi ſpoliantis corrumperentur: aut ſi res ipſa ſpoliata eſſet veriſimiliter de facili peritura ex diuturniori deſertione culturæ, vt no.Bar.in l.ſi alius.§.belliſſimè. ff.quod vi aut clam.& Roma. in
157 l.ſi vero.§.de viro.q.40.verſ.23.ff.ſol.matr.In † caſibus autem in quibus de iure eſſet illicita recuperatio ex interuallo, ſit tamen quandocunque licita turbatio poſſeſſionis. gloſ.in l.1.§.fi.verb. poſſidet.ff.vti poſſide.ad id notata per Roma.in l. naturaliter. §. nihil commune.num.18.& in l.iuſte poſſidet.nu.7. ff. de acquir. poſſeſ.Anch.in c.cum perſonæ.nu.6.de priui.in 6.

Cumque mox dixerim, licere ſpoliato propria auctoritate ẽt per vim naturalem in continenti recuperare virtute ciuilis animo retentæ; opportune ſe offert diſcutienda ea iuris quæſtio,
158 plurimum inter præcipuos interpretes variè agitata: An † talis facultas vna cum ciuili poſſeſſione depereat, ſi ſpoliatus ad effectum recuperandæ poſſeſſionis iudicem adiuerit, implorando eius officium, ex qua additione plerique ſunt qui dixerint ciuilem amitti, & per conſequens facultatem recuperãdi inde prouenientem, cum petens ad id iudicis auxilium videatur diffidere de proprijs viribus, dubitans ſe poſſe repelli, cuius rei ſuſpicio ciuilem adimat, ex nota.in l.clam poſſidere. §. qui ad nundinas. ff.de acquir.poſ.qua potiſſimum ratione fretus, dicit Bal.in l.2. quæſt.10.C.de ſeruitu.ex ea iudicis additione deficere facultatẽ recuperandi, quem videtur ſecutus Alex.conſi. 131.num. 4.lib. 4.aſſerens hanc communem, niſi tamen fuiſſet tantum à iudice impetrata eius familia. Alijque plures fuerunt in eadem opi.cũ Bald.notati per Deci.conſi.146.nu.7.qui ibidem excuſſis vtrinque Docto. in hoc inuicem contrarijs, tandem reſideat in opi. contra Bal.dicens hanc eſſe magis communem, quam idẽ Ale. forte ſibimet contrarius comprobauit in l.1.§.in operis.1.nota. ff.de no.ope.nunci.Iaſ.in d.§.qui ad nundinas.num.54. & alij cumulati per Deci.in d.conſ.In quo tamen ipſe Iaſ.adhibuerit nouum moderamen in l.2.nu.114.C.de iur. emph. videlicet, † vt ſi
159 ſpoliatus adeundo iudicem fuerit proteſtatus ſe eius officiũ implorare, ne videatur rixæ author (cum reſeruatione tamen propriæ facultatis, à qua recedere non intendat, cum ſit ex ſe paratus ad omnimodam recuperationem) non dicatur ex eius additione ciuilem amiſiſſe, cum id non ex metu faciat, ſed ex obediẽtia ac vrbanitate, quæ ei obeſſe non debeat: idq́ue Iaſ. ibi quamplurimis exemplis confirmat, deducens etiam Alex. in d. conſi. 131.in fi.Quinimmo idem Alex.in l.ſi de eo.§.fin.nu.7.ff de acquir.poſ.Fely.in c.vigilanti. nu.8.de præſcrip.dicant, idem futurum ſine expreſſa reſeruatione: Adeo vt inter Docto.anceps ſit huius quæſtionis diſputatio, egens concordi diſtinctione, velut habens vtrinque ſummos Docto.atteſtantes de communi opi. inter quos illa cadat concordia ab eorundem verbis tacitè collecta, vt ſiquidem in additione iudicis expreſſè fieret dicta reſeruatio, iudicandus ſit animus retinẽdi ciuilem, tanquam vacuus omni ſuſpicione repulſæ, indeque liceat naturalem opportuno tempore recuperare, non obſtante ea iudicis additione; Idq́ue dicunt Alex. in d.conſi.131.in fi. Iaſ.in d.l.2.nu.114. & ſi aliunde is animus ſit veriſimilis tali reſeruatione res non egeat, ſed nihilominus recuperare liceat tanquam deficiẽte animo deſerẽdi ciuilem, in quo vẽdicant ſibi locum tradita per Alex.in d.l.ſi de eo.§.ſi forte.nu.7.& alios de quibus per Fely in d.c. vigilanti.nu. 8. Verum ſi conſtiterit illum animi formidine ductum adijſſe iudicem, cum ex eo timore ex ſuſpicione repulſæ ſtatim amittatur ciuilis, æquè amittitur ius recuperationis non tributum a iure, niſi ratione ciuilis animo retẽtæ, vt ſępius dixi, in eoq́ue locũ habeant dicta p Bald.in d.l.2.quæſt. 10. C. de ſeruitu. & alios qui
160 eum ſequuntur recitati p Dec.in d.con.136.de † cuius tamẽ animo ſi dubitetur, an videlicet timido vel forti id fecerit, iudicis erit arbitrium, qui ſit cogniturus, quid eorum ſit veriſimilius ex aliquo actu pręuio vel intrinſeco, qui ſi talis fuerit, vt inde appareat animus nullatenus ſe abdicandi, vel deſerẽdi ciuilem, nihil ei ſit obfutura iudicis additio, vtpote ſi potẽtior ſit poſſidente, quo caſu non ſit veriſimilis timor repulſionis, ſed quòd adierit iudicem ex quadam animi conſtantia, vt p Alex.in d.§.ſi fortè. num.6.verſi.& aduerte. Fely.in d.c.vigilanti.num.8.verſi.ſed intellige.de quo Puteus deci.237.lib.j. qui tamẽ dicat reſolutum, nec potẽtiæ, nec ſcandali rationẽ haberi in vrbe, vbi ius vnicuique æqua lance reddatur, ſed tantum negligẽtiam attẽdi, ex qua ciuilem dicit amitti; quẽadmodum nec obeſſet, ſi adiretur pro eius familia impetranda, vt p Alex. in d. conſi.131. num. 4. ſed ſi euidẽs eſſet timor ac ſuſpicio ex eius nota puſillanimitate, aut impotẽtia, tunc ex additione iudicis tanquam metu facta, ciuilis amitteretur detecto animo abdicatiuo, vnde amiſſa ciuili dici nequeat aliqua recuperatio incontinẽti, exẽplo eius quod dicitur p Docto.in l.j.§.qui præſens.vbi Iaſ.in fi.ff.de verbo.oblig.de reſponſione facta ſtipulanti, quæ non dicatur incontinẽti, ſi interim fieret aliquis actus contrarius vel extraneus, ex quo veriſimiliter alienaretur animus a ſtipulatione vel præcedẽti interrogatione, vt pariter nec recuperatio naturalis ratione ciuilis diceretur fieri incontinẽti poſt aliquem actum à retẽtione ciuilis alienum, vti eſſet quilibet actus meticuloſus prouenien ex ſimpli-
161 ci additione iudicis, ſeu alias, vt mox dictum.† Quod ſi facultatẽ habẽs recuperandi incontinẽti, maluerit ab officio iudicis implorato reſtitutionẽ cõſequi, ei opus erit citare partẽ cum ſummario proceſſu, de quo latè Bar.in repetitio.l.creditores.nu.25. C.de pign.ſi verò iudex nõ requiſitus, ſed ex proprio officio, (vt ſcandalis occurreret) ſpontaneam reſtitutionẽ polliceretur; nõ propterea ſpoliatus impediretur vti propria auctoritate in poſſeſſione recuperanda incontinẽti, ſi id facere ſua intereſſet, ne videretur a ciuili cecidiſſe, idq́ue ex cauſa continuandæ præſcriptionis p ſe inchoatæ, quæ ſtatim interrumperetur amiſſa ciuili, vt in hoc dicit Bal.in repeti.l.j. nu.15. C. vnde vi. ad id notatus ab Alex.conſi.76.nu.9.lib.j.Ac propterea, & multo magis poſſet propria auctoritate recuperare, licet amici ſe interponerẽt polliciti reſtitutionẽ: verum ſi nullum ex recuperatione propria auctoritate prætẽdi poſſet intereſſe, nec in ſpeciebus prædictis liceret violẽter id recuperare, quod omnino pacificę recipere potuerit, vt ibidẽ dicunt Docto.

162 † Quamuis autem contra mandantẽ agi poſſit de ſpolio violẽto.c.cum ad ſedẽ.de reſtitu.ſpoli.Non tamẽ id verificaretur in quolibet ſimplici mandato, quod quidẽ ſi eſſet generale, nõ porrigeretur ad hoc uitium ſpolij.l.merito.ff.pro ſoci. c.j. ut lite nõ conteſta.Rota in no.deciſ.81.Niſi tamẽ poſt uiolẽtiam commiſſam notari poſſet domini negligẽtia, qui eum procuratorẽ non reuocauerit, aut eius uiolẽtiam non purgauerit poſt notitiam habitam, ſeu aliunde collecta euidẽti coniectura approbationis aut ratificationis, in quibus æquè ac in expreſſo mandato iudicaretur, ex nota.per Aegid.deci.510.& ſeq.& deci.551.

163 † A uiolẽtia autem commiſſa per ſequaces ſeu ſatellites, eximeretur principalis dominus poſt lapſum anni.l.j.in princi.& §. annus.ff.de ui, & ui arma.cuius tamen anni curſus nihil prodeſſet ipſi uiolento, cui tantum ſuffragabitur tempus triginta annorum.glo.in d.l.j.in prin.ad hoc nota.per Balb.in tracta.de præſcrip.4.par.4. par. num. 25. Neque etiam lapſus anni eſſet proficuus uiolento ſpoliatori quo ad regu.de annali, licet prodeſſet alteri ſpoliatori non uiolento, ut inquit Sarnen.in eadem regu. quæſt.64.

quæſt.64.in fi.de quo per eundem in ſuis regu.nu. 121.ſicuti dici ſolet in accuſato criminaliter, cui proſit exceptio violẽtæ ſpoliationis, quæ minimè prodeſſet ceſſante violentia, quamuis de dolo aliunde conſtaret.Io.And.& Fran.in c.j.§.j.de reſtitu.ſpol. in 6.Omnis tamen nota huius violentiæ tolleretur per eum qui docuerit ſpoliatum poſſidere à ſe clam vel precario: cuius rei exceptio eſſet impeditiua litis ingreſſus contra agentem de vi.Toloſa.deci.259.Nihil tamen ſuffragaretur primo violento ſpoliatori obiectio ſpoliationis ſibi poſtea factæ per tertium, cũ ex eius pręuio ſpolio fuerit adeo incurſa culpa, vt ab ea nullatenus eximi poſſit ex deperditione rei. l. cum à te. l. de vi.ff.de vi, & vi arma.Abb.in c.olim.il 2.nu.3.de reſtit.ſpolia.

DE SPOLIO
LIBER QVARTVS.

SVMMARIVM.

1 *Spolij ſententia varijs modis fertur.*
Petitione etiam non facta, de damnis & intereſſe fertur ſuper his ſententia in interdicto vnde vi.
2 *Beneficialium pœnę incurſu ipſo iure egent declaratione.*
3 *violentiæ interdictum non impeditur ex cumulatione interdicti vti poſſidetis, de quo liqueat ad fauorem rei.*
4 *Spolium poſtremum purgandum eſt.*
5 *Attentatorũ ſententia dicitur interlocutoria, vim habens diffinitiuæ, in qua non habet locum clem.1.de ſeq.poſſ.*
6 *Petitorij & poſſeſſorij cumulatio, operatur vt id, de quo prius liquet, expediatur iuxta diſtinctionem traditam.*
7 *Abſolutoria peti poteſt in ſpolio, ſi actor in petitorio tm̃ cumulato obtinuerit*
8 *Alexandrinæ pœna operatur etiam abſolutoriam rei in ſpolio.*
9 *Citatione etiam non facta cõtra vſufructuarium, nocet ei ſent.in ſpolio cõtra proprietarium.*
10 *Pœna licet conditionaliter petita in terminis l.non ab re.C.vnde vi, poteſt tamen ferri ſententia pura.*
11 *Fructus induſtriales ſunt q ex induſtria fiunt, inter quos eſt regulariter Zuccarum, niſi in decimis. & nu.12.*
Decima animalium non continet partus ancillarum.
12 *Arbitrio iudicis committitur in dubio; an fructus ſint naturales, vel induſtriales.*
13 *Bonæ fidei poſſeſſori quæruntur fructus induſtriales, & naturales cõſumpti.*
14 *Bonæ fidei poſſeſſorij ſolutio facta liberat debitorem.*
15 *Bona fides ad effectum lucrandi fructus, ſufficit ex coniecturis probari ex carentia malæ fidei.*
16 *Preſumptio malę fidei elicitur ex recepta poſſeſſione à iudice nonprocedente iudicialiter.*
17 *Fructus, qui percipi potuerunt, debentur ex mala fide vera non autem ex l.deducta à iuris fictione.*
18 *Fructus debentur, licèt titulus poſt ademptionem ſuperuenerit.*
19 *Bonæ fidei initium ſufficit de iure ciuili ad fructus quærendos, licèt mala fides ſuperuenerit.ſed iure canonum, ſecus.*
20 *Bonæ fidei variatio ex iuſta cauſa, variat etiam acquiſitionem fructuum.*
21 *Capitulum eijciens beneficiatum, tenebitur ad diſtributiones.*
22 *Attentatur iudicium recipit condemnationem fructuum, qui percipi potuerunt.*
23 *Canonis, reintegranda condemnatio non fit in fructibus, qui percipi potuerint ſed tantum in perceptis.*
24 *Decreto regulas contrario ſpolians tenetur ad fructus à tempore intruſionis etiã ante lit.conteſtatam.*
25 *Fructus ante litem conteſt. percepti debentur iure actionis, vt petendi ſint, ſed poſt conteſtationem litis debentur officio iudicis ſine petitione.*
26 *Fructus per alium percepti, debentur per eum, qui lite pendente, dolo deſijt poſſi.*
27 *Canonicus ſemel ſpoliatus voto capitulari agit ſpolio, licèt poſtea votaſſet, niſi ex contumacia fuiſſet priuatus.*
28 *Colluſio cuiuſdã, q per fraudẽ quæreret condemnari in ſpolio detecta in Rota.*
29 *Fructuum condemnatio nec ſuccedit in ſpolio ſi de petitorio cumulato conſtet ad fauorem rei.*
30 *Fructus tantum à die lit.conteſt.debentur in petitorio, ſed poſſet de nouo agi ad recuperandos reliquos fructus.*
31 *Cautio iuratoria recipi poteſt in commiſſione gratioſa, in qua conceditur quo ad fructus recipi cautionem in ſpolio conſtito de paupertate.*
32 *Violentia rei vacantis non recipit eandem fructuum condemnationem.*
33 *Appellatio in ſpolio reijcitur à ſententia condemnatoria fructuum Nec fructuum condemnatio ac ſolutio euitatur priuilegio c. Odoardus, de ſolut. num. ſeq.*
35 *Breuis virtute quamuis camera poſſeſſionem acceperit, tamen prior ſpolians tenetur ad fructus perceptos.*
36 *Fructus collecti in partibus, ibi ſunt probandi & exigendi.*
37 *Abſoluto reo in ſpolio, non ſunt in primis reficiendæ litis expenſæ.*
38 *Ceſſio litis etiam ante ſententiam, non eximit à condemnatione fructuum in ſpolio.*
39 *Appellatio denegatur in ſpolio de iure ciuili.*
40 *Adipiſcendæ poſſeſſorium reijcit appellationem, ſicut ſpolium.*
41 *Appellatio in ſpolio recipitur iure canonico.*
42 *Appellatio reijcitur in ſpolio ex conſtitutione Aegidiana.*
43 *Appellatio ſpolij in terris Imperij non regulatur ex iure canonum.*
44 *Appellatio non recipitur in ſpolio notorij raptoris, etiam de iure canonico.*
45 *Annexitas indiuidua in ſpolio mixto cum proprietate recipit appellationẽ.*
46 *Appellari poteſt à ſententia ſpolij in ea re, cuius eſſet difficilis recuperatio in petitorio & nu.49. & 55.*
47 *Appellatio recipitur à pęna l.ſiquis in tantam. C vnde vi.*
48 *Appellatur in ſpolio incidenter intentato & in caſu Aegidianæ.*
50 *Appellatio reiicitur etiam in poſſeſſorio adipiſcendæ, ac in Saluiano.*
51 *Appellans quatenus opus ſit, in iudicio nullitatis à ſententia ſpolij, dicitur principaliter inducere nullitatem.*
52 *Appellatione reiecta in ſpolio, non dicitur reijci ſupplicatio ad principem, vel recurſus ad officiorum iudicis.*
53 *Appellationis admiſſio in ſpolio, operatur niſi adijciatur, ſi & in quantum.*
54 *Appellatio procederet in ſpolio parte timente in prima inſtantia, cum in ſecunda non eſſet inappellabilis ſententia, niſi parte apponente expreſſe.*
55 *Abſoluto reo nec licet actori de ſpolio appellare virtute Aegidianæ.*
56 *Actor appellans à ſententia abſolutoria ſi rem poſtea turbet in ſua poſſeſſione, inanis ſit eius appellatio.*
57 *Appellatione omiſſa in caſibus præmiſſis ex negligentia procuratoris non cõmitteretur reſtitutio in integrum, niſi refectis expenſis.*
58 *Appellatio licèt prohibeatur in ſpolio, non tamen reſtitutio in integrum.*
59 *Executio eſt fructus ſententiæ.*
60 *Acceſſoriæ res mobiles exiſtentes in re ſpoliata ſunt reſtituẽdæ, licèt in his de ſpolio principaliter agi nequeat. & nu.ſeq.*
61 *Executio ſpolij nõ impeditur, licèt interim ſpoliatus fuerit paſſus inſtrui cauſam petitorij, q nihilominus poteſt ſuſpendi, vt fiat plena ſpolij executio.*
62 *Accuſari non poteſt à tertio ſpoliatus agens de ſpolio.*
63 *Cautio præſtanda in ſpolio de reſtituenda re in petitorio.*
64 *Pœna l.ſiquis in tantam, ipſo iure non incurritur.*
65 *Pęna legis reſpiciens futurum, ipſo iure non incurritur.*
66 *Vaſſalli violentia non nocet domino ad incurrendam pœnam omiſſionis rei ex l.ſiquis in tantam.*
67 *Communis rei violentia facta per ſocium, non nocet alteri quo ad pœnam.*
68 *Peculij aduentitij partem non amittit pater ex delicto filij.*
69 *Spolians ſi ab alio ſpolietur, is præfertur in agendo, qui de dominio docuiſſet.*
70 *Beneficialis ſententia poſſeſſorias ſequeſtrum poteſt operari.*
71 *Sequeſtrum fiendum ad ſcandala euitanda ceſſat, ſi conſtat de vero poſſeſſore ac requirit citationem.*
72 *Sequeſtrum interdum fit ſcandali vitandi cauſa, citata tamen parte, etiam non conſtito de poſſeſſore certo.*
73 *Sequeſtrum ceſſat ad præiudicium tertij, qui id prius obtinuerat.*
74 *Attẽtata dicitur executio virtute rei iudicatæ, nõ ſeruatis quatuor terminis.*
75 *Sequeſtrum, quando tollat poſſeſſionem.*
76 *Attentatorum cauſa ſequeſtrum factũ non ſubiacet pęnè clc.1.de ſeq. poſſ.*

De ſententia & re iudicata. Cap. I.

POST congruam commiſſionem cauſæ in iudicio ſpolij propoſitam in qualibet eius ſpecie, ac probationibus, & exceptionibus deſuper receptis, & excuſſis, ſi ex eis iudici plenè conſtiterit de partium iuſtitia, in eius conſonantiam iudicare tenebitur, vt tãdem ſit finis controuerſiæ ex ſententia, & re iudicata. Igitur poſt ſingula ſuperius diſputata, quæ ad iudicium ſpolij concludendum pertinent, de illius ſententia tractandum, quæ
1 cum † difformiter feratur, ſecundum varia genera ſpolij, etiam difformem expoſcat pronunciationem cuique generi cõgruã. Nam interdum fertur ſententia contra perſonã ipſiusmet ſpoliantis: interdum contra mandantem aut vitij ſucceſſorem. Ac interdum de ſpolio violento: quandoque de ſimplici; iudicium que dirigitur vel ad ipſius tantum rei proſecutionem, vel ad pęnam, vel ad vtrunque.

In violento etiam iudicio per interdictum vnde vi, ſi ferẽda ſit ſententia condemnatoria contra reum, concludere ſolet reſtitutionem poſſeſſionis, cum aliàs facta condemnatio in re ipſa magis conueniret petitorio quàm poſſeſſorio: ſed nihilominus ſuſtineretur talis ſententia ad reſtitutionem rei, quamuis in libello ſeu commiſſione fuiſſet petita reſtitutio poſſeſſionis, in propriatis verbis ſententiæ in conformitatem libelli, ex no.per Spe.de reſti.ſpol.§.1.nu.8.per Bal.in l.pen.nu.10.C.de ſenten.quę ſine cert.quan.Ale.conſi.96.nu.2.lib.5.In qua ſententia ferenda virtute huius interdicti, vltra congruam condemnationem poſſeſſionis, ſit etiam adijcienda condemnatio quanti intereſſit agentis non fuiſſe ſpoliatum.l. in interdicto. ff. de vi & vi arma.cum in eius iudicio, tam damna paſſa cum omni intereſſe, quàm ſingula mobilia, ac cętera quæ ipſam rem contingunt, ita cenſeantur ipſi rei petitæ connexa, vt de his omnibus, quamuis non petitis, ſententia ferri poſſit, vt dicit Abb.in c.cum ad ſedem nu. 9. de reſtit.

2 de restit.spol. † Nec tamen snīa lata contra hunc violētum spoliatorē ad possessionē restituēdam operaretur illico incursum pęnæ ipsius violentiæ,de qua in l.si quis in tantam.C.vnde vi.cū nec iudicio specificè agitato condictione illius legis ad fundi restitutionē,ferri possit snīa ad pęnam eiusdem legis,nisi etiam ex presśè fuisset petita vnà cum restitutione rei, vt inquit Spec.de resti.spo.§.j.nu.9. Nam ad eius pęnæ incursum necessaria est, & pręuia petitio eiusdemq; causæ cognitio cum snīa subsecuta, & expressa cōdemnatione pęnę,ex communi opi.cum gl.magna in d.l.si quis in tātam.4.par.comprobata ibi per Bar.nu.28.Pau.consi.399.nu.3 in fi li.j.& alij relati per Ripam in c.sępe.nu.99.de restit.spol.& si Ias.in l.rem quæ nobis.in fi.ff.de acquir.posses. aliud senserit,cuius opi.recipi posset in beneficialibus iuxta termi.c.eum qui.de præben.in 6. vbi pęna ipso facto infligitur sine aliqua condemnatione:nam sicuti violentia in spiritualibus est magis improba, ita eam velut maiori odio dignam insectētur sacri canones,vt illico eius pęna incurratur, nulla in eo snīa expectata.Idemq; sentit Ripa in d.c.sępe.nu.100.Nec propterea talis pœna licet ante snīam in spiritualibus incursa, posset efficaciter exigi ante snīam desuper declaratoriam, vt ibidem Ripa ex c.j.& 2.de hæreti.in 6.Neque etiam in profanis,in quibus, vt dixi,non ipso iure violētiæ pœna incurritur, sufficiat ferre snīam in iudicio interdicti vnde vi:sed opus sit nouo iudicio,cum eius pęnę prosecutione & successiua condemnatione, vt dicitur in d.gl.magna,in fi.& in c.pastoralis.de caus.posse. & propri.Idque communiter recipi refert Soc.in d.l.rem quæ nobis.q.12.

3 †Neq; snīa super hoc interdicto posset legitimè retardari sub eo prætextu,quòd in eodem iudicio fuerit cumulatum possessorium vti possidetis.ac de vtroq; pariter liqueat,videlicet ad fauorem actoris in interdicto vnde vi, & ad fauorē rei in interdicto vti posside.Cum nihilominus in odium violētiæ sit in eius interdicto in primis iudicādum, sed non idem futurum si prius constitisset pro reo in possessorio retinēdæ, quia tunc de eo prius ēt esset iudicandum ex l.de qua re. ff.de iudi. cuius snīa esset corrigēda statim ac de violētia fuerit post legitimè doctum. Abb.in c.veniēs.nu.26.vbi Fely.in fi.de præscrip.Roma.in l.naturaliter.§.nihil commune.nu.17.ff.de acquir.posses. Bisigne.decis.9.de restitu.spolia.

4 † Si secundus spolians, non contētus recuperatione violēta ageret etiam super damnis & interesse cōtra primum æquè violētum, qui in vim exceptionis allegasset illum non audiēdum stāte eius postremo spolio,esset in primis de hac obiectione cognoscēdum,ac pronunciādum,vt id vltimum spolium primitus expurgetur.c.j.de ord.cogn.Bar.in l.si quis ad se fundum.nu.2.versi.si vero agit.C.ad l.Iul.de vi.secus tamē futurum si in vim reconuētionis diceretur de secūdo spolio.In quem casum dicat ibi Bar.non remorādum iudicium damnorum & interesse prioris spolij,super quibus esset omnino pronunciandum, ex dictis ibidem per eum.

5 † Sentētia lata virtute canō.reintegranda.in possessorio iudicio, dicitur diffinitiua, cuius omnimodum effectum operetur cle.j.vbi gl.& Docto.de sequestr.posses.& Barba.nu.4. Bar. in l.j.opposi.2.C.si per vim & in l.j. nu. 4. C. si de momenta. posses.ac snīam de immittendo,esse diffinitiuam,latè recitat Paris. consi.54.num.42.lib.3.In quo minimè contradicat Abb.in c.cum venissent.nu.22.de institu.dum dicit,sentētiam possessorij prius latam non esse diffinitiuam: quod intelligatur quando fuisset simul actum petitorio & possessorio nulla interposita suspensione. In quem casum snīa super possessorio prius lata non posset dici diffinitiua,velut litē prorsus nō diffiniens,neq; eam in totū dirimēs,cum ex eodem iudicio ferēda sit snīa petitorij insimul propositi,quæ omne possessorium absorbeat.c.dilectus.de caus.posses. & plenè dictum in cumulatione libelli: verum si seiunctim fuerit possessorium propositum cum specifico & proprio libello,snīa inde subsecuta esset omnino diffinitiua, secundum Bald.in l.post sentētiam.C.de sentēt.relatum per Barba.in d.cle.j.de quo Pute.decis.477. lib.2. Nisi versaremur in iudicio spolij attētati; in quo snīa lata sit interlocutoria vim obtinēs diffinitiuæ,nec in ea sibi locum vēdicet dicta cōstitutio clem. j.quæ tantum habeat effectum in propria diffinitiua,vt ibi dicitur, & notāt Aegid.decis.54 Mohed.deci.329.Nec tamē pēdēte attentatorum iudicio, pronūciari posset diffinitiuè in iudicio spolij simplicis, cum attētati causa omne aliud iudicium, etiam spolij suspēdat.c.non solum.in fi.de appell.in 6.& aliàs dictum in Rota de mēse Nouembris 1560.

6 † Cumulato autem petitorio cum possessorio,ac super vtroque receptis probationibus cōcludētibus ad fauorem actoris, pronūciādum est pariter in vtroq;.c.cum dilectus.de caus. pos. Oldr.consi.274.col.3.Corn.cōsi.312.litt.P.lib j.Sed præmissa cōdemnatione in possessorio procedatur ad executionē solius iudicij petitorij, in cuius sinu omne possessoriū claudatur. Quòd si de possessorio prius constitisset,super eo erit in primis pronūciādum & exequēdum,dilata interim cognitione petitorij.c.2.de caus.pos.& propri.Ias.in l.naturaliter.§.nihil. commune.nu.180.limitata in hoc dispositione d.c. cum dilectus. & tūc super vtroq; pronūcietur, si eodē tpe de vtroq; liqueat: secus vero si prius de possessorio cōstiterit. Idq; etiam approbatur p Abb.in c.cum venissēt.nu.26.de institu. In cuius tamē diffinitione saluberrima adhibetur distinctio p Cy.in l.incertum.3.C.de interdict.& Abb.in c.pastoralis.nu.20.de caus.possess.scilicet, quòd si ad fauorē actoris de vtroq; liqueat. Vtrumq; etiam sit eadē snīa terminādum.l.de qua re.ff.de iudi.Nam & si possessorium fuit petitorij subsecutiuum,velut ex necessitate in eo clausum,fit tamē actori profutura snīa in vtroq; lata etiam quoad possessorium, tam ratione expēsarum litis.l.vtique.ff.de rei vēdi. quam ratione appellationis exaduerso interpositę: quę licet impediret executionē snīę petitorię,non tamē sēp impediret snīam in possessorio,vt mox latè dicam: sed si pro actore cōstaret in petitorio tātum, & pro reo in possessorio ex probatione defectus extremorum,super vtroq; respectiuè insimul pronūciabitur ad fauorem vtriusq;, ut snīa lata vtriq; prosit in expēsis litis cuiusq; iudicij, in quibus ambæ partes condemnarētur ex iniusta & calumniosa litis prosecutione: ucrum è cōtrario si in eo mixto iudicio liqueret pro actore in possessorio, & in petitorio pro reo ex probationibus concludētibus,erit ęquè super vtroq; pronūciādum eademmet ratione expensarum litis; sed executio snīæ possessorię impediretur ex probationibus pro reo deductis,petitorium cōcludētibus,quæ tollūt omne ius possessorij. Ideoque frustra esset actor petiturus executionē in possessorio post succumbētiam in petitorio, cuius uirtute p se receptam possessionē esset illico restituturus,ex regula.dolo facis petere. & ita decisum refert Put.lib.j.deci. 75. Si uerò reus in utroq; simul conuētus obtinuerit in petitorio nō ex probationibus proprijs,sed ex nō probatione sui aduersarij agētis (qui utrumq; iudicium intētās dicatur in petitorio succumbere ex sola probatione possessionis.c.cum ecclesia.ubi Abb.in prin.de caus.pos.) eo casu,quáuis reus sit absoluēdus cōdemnato actore in expēsis respicientibus iudicium petitorium: nō tamē reus euitabit snīam cōdemnatoriam possessorij per actorē probati, unà cum executione & expēsis eius iudicij nō obstante absolutoria per reum obtēta defectu probationis actoris. Cuius quide rei sit dissimilis ratio, si reus in petitorio obtineret ex probationibus cōclusiuis,ex cuius snīa oriretur exceptio dominij iam probati,adimēs omnem

7 uirtutem possessorij, ut uberrimè dixi inter exceptiones. † Sin autē post cumulatum utrunq; iudicium, successiuè; petitoriū suspēsum,fuerit p ipsum agētem expressè uel tacitè ab ea suspēsione recessum (modis notatis in c.pastoralis.de caus.pos.& latè iam discussis) atq; instatum pro snīa petitoria tātum, sicut non posset ei denegari talis snīa in petitorio,de quo iā ex actis liqueret,ita nec reo denegari posset absolutoria possessorij ab initio intētati, quam obtinere sua plurimum interest si in alia instātia denuo petitorium per actorem suspēderetur,in qua ipse reus reperiretur munitus re iudicata in possessorio, quæ excluderet petitam suspēsionem ex nota in d.c.pastoralis.in cle.unica eo.ac ita decisum in causa Placētina refert Crescen.deci.96.cuius decisio fuerit per dominos approbata ac renouata in causa Vrbeuetana castri,licet in alia specie,uidelicet in eo,qui uirtute generalis commissionis causæ in quolibet possessorio etiam attentato,super quo prætenderetur ad aliquos actus processum & cum tādem per actorem instaretur pro snīa simplicis spolij iam probati reus petijt se absolui ab attentatis,in quo domini dixerunt, quòd si attentatum fuisset prosecutum,posset pronūciari condemnatoriè in simplici spolio cum absolutoria rei in attentatis: sed in eo nōdum cōstiterat de prosecutione attentatorum,ex

8 quo causa obdormiuit.† Cum & diu ante fuisset in eadem causa decisum, deberi absolutoriam reo eam petenti ex actoris incursu in penam constitutionis Alexandrinæ, quæ non egeat declaratoria, & nihilominus posset momento fieri, licet ea opus esset,ut refert Mohed.decis.271.

In eodemque iudicio canon.reintegranda.poterit ex eadem instantia inchoata ferri sententia condemnatoria contra reum, qui lite pendente super spolio possidere desijsset.Bar.in l.quamquam.§ Iulianus.in fi.ff.de acq.plu.arcen. Possetque pariter in hoc possessorio pronunciari spoliationem fuisse iniustam, ut p

9 Aegid.decis.254.in fin.† Atque in odium spolij, sententia delata per lata, quamuis contra pupillum indefensum sit ualida, ex quo agatur in odioso iudicio momentaneæ possessionis, ut inquit Bar.in l.cum minores.2.oppo.C.aduer.rem iudi. licet aliàs regulariter sententia contra pupillum indefensum lata, nullitatis uitio subiaceret.l.contra pupillum.ff.de re iudic. Ac sententia lata in possessorio contra proprietarium citatum,nocat etiā usufructuario incitato,qui fuisset eius litis conscius, ut decisum refert Arrigus deci.2.191.

10 † In iudicio agitato uigore l.non ab re C. unde ui. legitimè ferretur sententia condemnatoria restitutionis rei una cum pęna, non obstante quòd prima petitio commissionis seu libelli fuisset quoad penam conditionaliter concepta, uidelicet quatenus reus conuentus perstitisset in eadem contumacia recusationis usque ad sententiam,ut ibidem dicit glo.& Bar.uers.quæro ergo.& Bal.in fi.

De fru-

De fructuum distinctione & condemnatione in spolio. Cap. II.

11 SEd † quoniam ipsius sentētiæ possessoriæ interdum potissima pars constat in fructuum condemnatione, opportunè habenda sit eorum plena, ac specifica notitia, cum in his diuersimodè fiat condemnatio secundum varietatem cuiusque iudicij spoliatiui: in quo quidem cesset interdum fructuum condemnatio, si vel fuerint possessori legitimè quæsiti, aut si non fuerint in actis petiti. Interdum autem eorum condemnatio sit difformis pro qualitate iudicij, quæ singula egeāt specifica cognitione, breuissimè ac res patitur tractanda, postquam pauca edixerimus de diuersis fructuum speciebus,quo ad rem nostram attinet,quorum alij sint naturales alij ciuiles, quidam industriales. Naturales enim sunt qui natura tantum operante procreantur absq; aliqua hominis industria, vti sunt quædam poma,fructus saltuum,siluarum, pratorum, qui natura ex se sunt parati sine alia indutria. Indeq; dicat Bal.in l.j.in fi. C. de fruct.& lit. expen. quòd naturali iure fructus non diminuantur ratione expensarum,ęquo iure etiam censentur quidam alij fructus,in quibus modica intercedit hominum industria, quæ vbi magis operaretur quàm natura,inde fructus prouenientes industriales appellarentur,ita & latius distincti per Bar.in l. ex diuerso.ff.de rei vendi.in l.sed & si.§ scire ff.de peti.hæred.Cy.in l.certum.C.de rei vendi.industriales verò generaliter sint, ex semine segetes & fruges cuiusq; generis, ac insuper vinum, oleum; & ex ouibus,lac,lana,pilus.gl. in § si quis à non domino. Instit. de rerum diui. Abb.in c.grauis.col.2.de resti.spolia.Areti.consi.159.nu.2.Curt.seni.consi.71.nu.7 fętus ouium,& cęterorum animalium,cuius generis sint fructus,dicitur in l.vetus. cum seq. ff. de vsufruc.glo.§.in pecudum.Instit.de re.diui.in quibus locis ēt dicitur ancillarum partus non cōtineri sub nomine fructuum. Adeo vt & siquis vouerit dare decimam ex animalibus,non veniant partus ancillarum,vt inquit Card. in clem. j. quæst. 17.de

12 deci.Quòd si in † aliqua specie fructuum dubium exoriretur,cuius qualitatis sint,an scilicet industrialis,vel naturalis, eius decisio committatur arbitrio iudicis,vt ibidē dicit Abb.& Bald.in l. j.C.de vsu.& fruct.legato. qui interdum arbitrabitur, eosdēmet fructus esse naturales, interdum industriales, vt decisum refert Mohed.decis.152.Pute.deci.77.lib.j.quòd zuccarus, seges, & similia, quo ad Deum ac decimas pro naturalibus recipiuntur, quamuis inter homines censeantur industriales: quinimmo & ius præsentandi connumeret inter fructus industriales. Paul.de Citta.de iur.patro.num.67.Fructus autem quos ciuiles dicimus, hi sunt, qui non ex ipsamet re proueniunt, sed propter rem, ex hominis prouisione ac ingenio ad reciprocam ipsorum vtilitatem atque commodum, vti sunt fructus pensionis, domorum, nauium,molendinorum & similium.l.domum.C.de rei vēdi. l. si nauis.ff.eo.tit. Abb.qui supra nu.2.Bar.in l.si vrbana.ff de condict.indebi.Areti.consi.159.nu. 3. quos Bal. appellat industriosos in l.si traditio.in fi.C.de actio.empti.

13 † Ac omnium prædictorum fructuum,quidam sunt,qui quæruntur bonę fidei,possessori;alij non quæruntur: si enim versemur in possessore bonæ fidei, licet sine titulo, industriales fructus faciet suos ratione curæ & culturæ.d.§. si quis à non domino.Bar.in d.l.ex diuerso.num.6.vbi latè,quid de naturalibus,vel consumptis,si ex his locupletior sit effectus,licet industrialibus, de quo per Ias.in l.Nesennius.nu.3.de re iudi.Rota in antiq. De ci.575.in fi.& Alex.in l.iustè possidet.nu.21.ff.de acqui.pos.communem probans opinio.Bar. velut communem. Nec in dubio quisquā præsumatur locupletior fieri, licet in rem suam consumpserit, cum hæc inter se differant: modum autem probandi quòd effectus sit locupletior, latè tradit Curt.seni.consi.71.num.2. versi. septimo,cum id allegans probare teneatur sicut & qui fructuū consumptionem allegauerit eius plenè probandi onus subire teneatur.glo.in l.creditor.§.si inter.ff.mandati.quam ad hoc notat Ang.in l.si Titius. in fi. ff. de rei vendi. In quibus quidem extantibus, æquo iure censebitur malæ fidei & bonæ fidei possessor etiam in beneficialibus,vt per Fely.in c.significauerunt.nu.

14 9.de resti.† Concurrente autem titulo cum bona fide, vniuersos fructus,licet consumptos,suos faciet possidens.l.bonæ fidei. ff.de acqui.poss.Bar. in d. l. ex diuerso. de rei vendi. quem communiter sequuntur Moderni: relati tamen per Abb. in d. c. grauis.nu.4.de restitu.spolia.sub distinctione pariter communi, de qua ibi per eum, num.6.versi.sed antequam. qui postea in versi. aduertēdum.subijcit aliam distinctionem de fructibus quærendis ex triennali vsucapione,de quibus per Curt.seni.d.consi.71.nu.10.Aegi. decis.412. fructus quoque ciuiles suos faciat bonæ fidei possessor si prouenerint ex aliqua accessione succedēte ex propria eius industria,qui comparentur industrialibus vti eueniet si ex cura & diligentia plus solito res fuerit locata: verum si solitæ pensioni nihil industriæ accesserit, nec de solita quicquam lucrabitur, verum vtroque casu soluens bonæ fidei possessori liberaretur: Idemq; succederet in solutione facta malę fidei possessori per eum qui iusta ratione crederet illum vti proprio iure in exigēdo,nec aliàs liberandus,secundum Bart.in d.l. ex diuerso.& in l.si vrbana.ff.de condi.indebi.Abb.in d.c.grauis.

15 nu.5.& 8.Neq; † hæc bona fides,ex qua dixi fructus quæri adeo exactam sui probationem exposcit,vt omni ex parte bona fides exuberet: quinimmo regulariter in dubio præsumenda. Bart.in l.Celsus.ff.de vsuca.Abb.in c.sanctorum.nu.3.& in c.si diligenti. nu.14.de præscri.cum alijs latè nota.per Curt.seni.consi.71.nu.5. & Corn.consi.23.litt.I.lib j.Atque in hoc idem operaretur sola carentia malæ fidei, quæ sufficeret ad lucrandos fructus prædictos,ex nota.per Bar.in l.sed si lege.§.scire.ff.de peti.hære. Cassa. de preb.decis.6.num.9.Abb.consi.34.lib j. Curt.seni.d.consi.71. uersi.his conclusionibus Fely.in c.de quarta.num.16. uersi. 3.restrictio.de præscrip.Deci.in c.cum causa.nume.4.de offic.deleg. Cum & hi fructus quærantur etiam lapso iuris errore,ut ibidem dicunt Fely.& Curt.Bart in l.hæredem in fi.ff.de his qui ut indi. ac Areti. consi.17.num.11.Abb in c.dilecti.num.12.de præben. Ideoque ad id sufficiat non habere conscientiam rei alienæ, cuius cum difficilis sit notitia,uelut ex animo dependens, probari posset ex præsumptionibus,utpote ex possessione quæsita auctoritate iudicis ordine procedētis,unde oritur bonæ fidei præsum-

16 ptio:& è contra † malæ fidei eliceretur præsumptio ex recepta possessione à iudicē non procedente iudicialiter. Abb.in c.consultationibus.num.5.de iure patro.Fely.in c.ecclesia.num.15.de constit.Ias.in l.iustè possidet.num.27.ff.de acquir.poss.Cum iudiciaria maiestas, quæ tribuit bonę fidei præsumptionē, tollatur ex contraria præsumptione, quæ oritur ex non ordine processus,ut inquit Cor.consi.23.litte.G.lib j.Ex ordine autem iudicialiter adhibito, quamuis iniustè, oriretur iuris error excusabilis ad effectum querēdi fructus ex bona fide,ut nuper dixi cū Abb. in d.c.consultationibus.col.2.alijsque relatis per Deci.in c.cum causa num.4.de offi.deleg.Licet Roma.in consi.454.col.fi. uer.

17 his tamē. uideatur in contrarium inclinare. † Malæ fidei uerò possessor cum titulo,licet nullos per se perceptos fructus lucretur; non tamē tenebitur nisi ad eos restituēdos, uel eorum ęstimationē.Abb.in c.grauis.num.7.de restitu.spolia.sed si omni titulo careret,teneretur etiam ad fructus,qui percipi potuerint: si tamē uersaretur in uera mala fide, secus si in ficta p litis contestationē,aut alias,ex qua,& si adimatur lucrum fructuum, quorum omnino restitutio debeatur,ex ea tamē ficta cessaret condemnatio ad fructus qui percipi potuissent, secundum Ias. in l.apud Iulianum.num.4.uersi.secundo limita.ff.de legat.j. tamen Abb.in d.c.grauis.num.7.dicit malam fidem,licet prouenientem ex litis contest.operari restitutionē etiam eorum qui percipi poterant,si titulus desit, cum post contestatam litē dicatur continuo malę fidei, ut in decis.182.in no. De perceptis autē & dubiis fructibus plurium annorum,res committitur sacramēto actoris uel rei,quem eorum magis ueritatē nosse uerisimilius sit quiuè fuerit p iudicē fidelior reputatus,ut ibidē dicit Ias.& Angel.in l.si nauis. in fi. ff.de rei uēdi. ut percepti extantes uēdicari possint,consumpti uerò condici per condictionē sine causa, cū in his qui percipi potuissent iudicis tantum officium operetur. Abb.in d.c.grauis.num.7.uersi.nunc uenio. ff. de restitut. spolia. Ac malę fidei possessor habens titulum, ut dixi,ad solos fructus per se effectualiter perceptos teneatur, quamuis cum maiori industria plures percipi potuissent.l.si fundum.C.de rei uendi.Nisi tamen prętensus eius titulus esset adeo fragilis,ut pro non titulo esset habendus,in casibus ibidem recitatis per Abb. in cap. grauis.

18 † Idemq; futurum, si tēpore quęsitę possessionis titulo caruisset,licet postea superuenerit, cum præsumeretur per artes procuratus ad malam fidē contegēdam; nec propterea quicquam esset ei profuturus,ut per Roma.consi.454.proptereaque teneretur ad fructus percipiendos. Nec secus si per minorem agerertur,cui deberētur omnino omnes fructus qui pcipi potuerint. glo.in l.patri.uersi.itē ex diuerso.ff.de mino.nota.per.Roma.singula.528.incip.tu habes textum.& d.consi.454.nu.4.uers.his tamen.Idq; decisum refert Crescen.deci.176.in causa Roman. de Thebaldis, quę quidem uerificari tam in fructibus naturalibus,

19 quàm industrialibus dicit Abb.in d.c.grauis.† Sed si è contra possessor fuisset ab initio bonę fidei,& postea ex consciētia rei alienę euasisset malę fidei,si quidem ea mutatio prouenisset ex mutatione personarum, ut puta si defuncto bonę fidei possessori successerit sciens rem alienam, erit porrò ad instar malę fidei possessoris reputādus.l.q̄situ.ff.de acq.re. domi. cuius malęfidei mutatio ex uariatione personarum fuit p dominos de Rota pōderata in causa Abulen.ut retulit Achil.deci.3.de resti spo.Quarū uarietate non ꝯtingente ex mutatione personarū, sed ex renouatione scientię in eademmet pſona, quę initio credidisset eius auctorem fu isse dñm, postea ꝯrium detexerit, seu aliunde mala fides superuenerit: id initium in eo spectandū erit, ad fructus querendos ad instar bonę fidei possessoris, ut est cōmunis cum gl.in l.bonę fidei.§.per contrarium.ff.de acqui. re. domi.& in l.qui scit,§.bonę fidei.ff.de usur.Bartol.in l.ex diuerso.ff.de rei uendi.Quod quidem à iure ciuili receptū nō simpliciter admittitur iure canonū,quibus adeo sit execrabilis mala fides,ut quādolibet

dolibet superueniēs, omnimodum detrimētum afferat, vt à tēpore superueniētis malæ fidei fructus quęri desinant, ex reg. possessor. in 6. c. fi. de præscrip. Abb. in d. c. grauis. num. 9. versi. venio ad tertiam. 20 † Eius autē possessionis, quæ à malæ fidei possessore delata sit ad eius bonæ fidei hæredem, alia sit habēda ratio, cum ei nihil profutura sit propria bona fides, velut habēs malæ fidei auctorem, præcipuè attēdendum, vt hæres ex eo nullos sibi fructus quærat, non attēta eius bona fide, sed tantum mala fide sui auctoris cuius vice fungatur successor vniuersalis, vt nota. in c. de quarta. & in c. si diligēti. de præscrip. Ac per Abb. in d. c. grauis num. 10. cum singularis successor non cēseatur eiusdem iuris, vt ibidem Abb. Si autē variatio fidei de bona in malam, vel è contra prouenerit sine aliqua mutatione personæ, sed ex accidēti & iusta causa, fructuum pariter acquisitio variabitur ex varietate qualitatis, vt dum malæ fidei esset possessor, nullos sibi fructus quęrat, quos tamē suos faciat, si ex legitima causa bonę fidei possessor euaserit. Abb. in d. c. grauis. num. 10. Bar. in l. sequitur. §. fructus. nu. 2. de vsucap.

Post singulas fructuum species superius discussas, cognoscēdum est de his fructibus qui materiam spolij proprius contingunt, eorumque cōdemnationē respiciunt, vt planum sit, quænam fructuum condēnatio sit congrua cuilibet iudicio spolij, cuius diuersitas iam dicta, diuersam ēt pariat fructuum condemnationē. 21 † Nam siquidē spolium fuerit violētum, erit ei consona snīa condēnans in fructibus nedum pceptis, sed qui percipi potuissent. c. grauis. de restitu. spolia. ēt ab ipsomet agēte, si possedisset. l. si de possessione. C. vnde vi. de quo Put. decis. 8. de resti. spolia. aliàs 337. 371. lib. j. ac pariter venirēt distributiones nulla requisita pręuia protestatione, vt dicit idē Put. in decis. 5. eo. tit. & August. decis. 3. & 731. sed protestatio omnino requireretur in spolio non violēto, vt inquiunt Mohed. decis. 109. Vesta deci. 13. August. deci. 24. quæ quidem distributiones cum alijs fructibus percipiēdis deberētur ēt à capitulo velut violēto, si bñficiatum quemquam ab ecclesia eiecerit, cum & sine armis violētia committatur. l. 1. §. interdictum. il 2. ff. de vi, & vi arma. Abb. in c. grauis. num. 7. de restitu. spolia. Bar. in l. domum. C. de rei vendi. Areti. consil. 17. Put. decis. 8 Adeo vt prædicta possibilitas percipiendi fructus, non sit referēda ad personam tantum ipsius spoliantis, secūdum Bar. in d. l. ex diuerso. num. 4. ff. de rei vēdi. Abb. in d. c. grauis. j. notab. & vers. secundo quæritur. de restitu. spolia. Ias. in l. apud Iulianum. num. 4. ff. de lega. 1. Paui. de visita. quæst. 5. 2. par. num. 48. Put. d. decis. 5. & Aug. 3. & alij de quibus per Ant. Negu. in tract. de pigno. 5. memb. 5. par. num. 1. 22 † Quorum tamē fructuum computatio non sit fienda ex his, quæ percipi potuissent habita ratione meliorame̅torum, quæ ibi fecerit possessor, quorum causa amplioris fructus percipi potuerint, vt p se iudicatum refert Roma. singul. 333. incip. Malę fidei possessor. notās ad hoc tex. in l. cęterorum. §. vbi. ff. de rei vēdi. vt & violētus spoliator rei propriæ, æquè teneatur ex l. si quis in tantam. C. vnde vi. vltra pęnam amissionis rei ad fructus prædictos, qui pcipi potuerint, vt dicit Ripa in c. cum ecclesia. nu. 103. de caus. posses. & propri. Cuius violentiæ plena probatio orietur ex vnico teste cum iuramēto suppletiuo, recipiendo ēt in bñficialibus, in quibus insuper opus esset aliquali tituli probatione, de qua Aegid. deci. 480. & latè dictum supra suo loco.

In eisdemq; fructibus qui per spoliatum percipi potuissent, teneretur etiam spolians non violētus, sed tamen dolosus, cum improbo titulo, qui violētiæ vim obtineat. c. grauis. de restit. spolia. §. 1. institu. de offi. iudi. l. si fundum. cum ibi nota. ff. de rei vēd. Soc. in l. rē quæ nobis. quæst. 11. ff. de acquir. posses. Rota in antiq. decis. 130. & 597. Aene. de Falco. in tracta. reserua. quæst. 4. effect. 9. Ac ex causa translationis possessionis in alium post inhibitionē, aliàs Domini illum condēnarunt in fructibus possibiliter pcipiēdis. Put. decis. 6. de fructi. nam licet aliàs regulariter ex sola mala fide non incurratur hæc pœna condēnationis fructuum, qui pcipi potuerint; non tamē id recipiēdum in spolio cum qualitate attētata, vt per dominos de Rota in decis. 24. & seq. in no. & in antiq. decis. 482. Put. d. decis. 6. dicētes tamē ab his fructibus excusari quemlibet possidētem virtute sententiæ, quamuis nulliter in eius fauorem latæ.

23 † Qui quidem fructus possibiliter percipiēdi, non veniant in condemnatione spoliatiua virtute canon. reintegranda. vti tūc diffinitum per maiorem partem dominorum de Rota dicit Bisigne. in decis. 11. de restitu. spolia. passim deinde seruari solitum de quo per Put. decis. 337. 371. lib. 1. sed eo demum casu receptū p Soc. in l. rē quæ nobis. num. 11. de acquir. posses. idemq; dicit ibidē Put. si cōdemnatus in eo iudicio, possideret bona fide, vel cum titulo colorato, qui vnà cum ipsa re esset in fructibus tantum effectualiter perceptis condemnandus. 24 † Qui tamē fructus percepti ex spolio bñficiali commisso per intrusum contra generalē reseruationē inductam in c. 2. de præb. in 6. seu cōtra formā accessus & regressus, eiusdēq; generis alijs, quę habent annexum decretum irritans, erunt computandi non à die litis contestatæ, sed intrusionis ac spolii commissi, à quo tempore decretum operetur infectionē cuiusq; possessionis, iuxta tradita per Cassad. in decis. 1. nu. 2. de caus. poss. per Aene. de reserua. quæst. 4. effect. 9. Ioan. Pau. deci. 35.

25 † In singulis autem fructuum speciebus, in quibus prætēditur condemnatio spoliantis, siue in perceptis, siue in his qui percipi poterant ante inchoatam litem, requiritur eorum pręuia petitio, cum aliàs in non specificè petitis iudex nequeat proprium officium impartiri velut debitis iure actionis, vt per Abb. in c. grauis. num. 9. versi. sed circa. de restitu. spolia. Fely. in c. inter dilectos. num. 6. de fid. instrum. qui hoc ponit congtuam praxim exprese petendi omnes fructus ex qualibet causa, ad effectum, vt in verborum generalitate contineantur ēt partus partuum, & fructus fructuum, qui aliàs sub simplici verbo fructuum non comprehenderentur, vt ibidem dicit Fel. & Ang. in l. ait prętor. §. per hanc. ff. quæ in frau. cred. Nec propterea quicquam referret exprimi fructuum quantitatem, dummodo eorum petitio sit generalis. Abb. in d. c. grauis. num. 21. versi. ad secundum. Alex. consi. 90. num. 10. lib. 2. Quorum equidem fructuum petitio in quibus casibus à iure requiritur, posset fieri etiam per assertum procuratorem sine mandato, ad instar principalis iudicij spoliatiui. 26 In † quo mandatum non requiri dicunt Cy. Bar. & Bal. in l. j. C. si per vim, vel alio mo. gl. in c. j. de cleri. peregri. Host. in summa eo. tit. in fi. quod interdum non fuerit per Rotam receptum in causa Spoletana spolij, qua domini voluerunt de mādato magis legitimè constare, vt dixi in lib. j. In fructibus verò qui pcipi possent, post litem contestatam non erit necessaria petitio tanquam debitis officio iudicis nobili: vnde etiam oritur eorū subsequens condemnatio. l. ędiles. §. idem sciendum. ff. de ędil. edic. Fely. in d. c. inter dilectos. num. 6. Abb. in d. c. grauis. num. 19. Rota in no. decis. 185. Ac etiam in fructibus, nec per se pceptis, nec percipiendis teneretur, qui lite pendente in iudicio spolij desiisset dolo possidere, si per nouum possidentem collecti fuerint ex regu. pro possessore. l. fructus. ff. de rei vendi. & refert Put. decis. 161. lib. 3. in quibus tamen necessaria esset expressa ac specifica condemnatio, quæ simpliciter facta in fructibus perceptis non contineret hos fructus ab alio pceptos, vt inquit Put. decis. 196. lib. 3. Atque in singulorum fructuum satisfactione retinēdę sint impensę, licet diuersimodè in bonę fi. & malæ fi. possessore. l. si à parte. in fi. cum seq. ff. de peri. hęredi. & ibi Barto. in l. diuortio. §. impēdia. num. 3. ff. solu. matr. Bal. in l. 1. in fi. C. de fruc. & lit. expē. & latè Iaco. Menochi. vir doctissimus in eius tractatu de recup. posses. excuso postquam huic operi ferre postremam manum imposuissem.

27 † Aliquo autē iure percipiendi, vel aliud semel tantum agendi, iure, spoliatus, vt esset canonicus in voto capitulari, aliove simili iure, posset agere de spolio eius tēporis quo fuerit spoliatus, quamuis post spolium in eo iure fuisset receptus; Idq; ad effectum, vt ad proprium ius expressim restitueretur, ac pro eo tpe reciperet fructus canoniæ, inter quos sit votum ac cętera capitularia. Inn. in c. querelam. nu. 6. versi. sed quid si. de elec. Ripa in c. cum ecclesia. nu. 102. de caus. poss. Bisigne. de restitu. spolia. decis. 14. Nec tamen debebitur restitutio eorundem fructuum capitularium cuiquam canonico, qui fuisset in pœnam propriæ contumaciæ suspensus per capitulum, vt per Aegi. deci. 244. verū si capitulares propria auctoritate receperint fructus dignitatis possessæ per aliquem de capitulo absentē, qui reliquisset vicarium postea defunctū, is posset velut spoliatus petere eorū fructuū restitutionem, non euitandam per capitulum, sub prætextu q hi fructus fuissent erogati in salario ministri ecclesiæ electi à capitularibus loco vicarij defuncti, vti decisum refert Bisigne. in decis. 2. de supplen negli. præla. Cum nec iure licuerit capitulo vices illius vicarij defuncti alteri cuiquā demandare sine auctoritate superioris, vt per Aegid. loco quo supra. Ac pariter tenerent capitulares ad restitutionē quotidianarū distributionū, quæ ēis accreuissent ex non seruitio alicuius canonici, cui nondū fuisset p capitulum debita possessio tradita post cessionē cōdēnati in spolio, ne aliàs capitulares lucrarētur ex eorum dolo in recusanda debita possessione, vti decisum in causa Cæsaraugu. chori. 27. Nouēbris 1542. refert Put. deci. 337. 371. li. 1. & latius dictū & obtentū in causa Giennen. fructuum, vt & si in fructib. fieret condēnatio, ēt distributiones continerentur sub nomine fructuum, Mohed. deci. 109. & Tanis. decis. 49.

28 † Solita dominorū prospicientia, fuit occursum auiditati cuiusdē litigantis, qui post duas sententias contra se latas, appellationeq; à se interiecta (eo tempore quo nondum in curia fuisset vsu recepta constitutio Aegidiana, de qua mox dicā) ad effectū vt frustraretur effectum tertiæ snīæ contra se ferendæ, pendente iudicio appellationis, curauit per collusionē cōmitti contra se causam per tertiū in petitorio super eadē re, in quo facillime & celeriter colludens succubuit cum snīa & re iudicata, ac reali executione, confisus, se velut nō possessorem non posse condēnari per tertiam snīam possessoriam, allegando se inuitū via iuris è possessione cecidisse: qua tamen fraude per dominos detecta, mandarunt nihilominus tertiam snīam ferri, quæ pro tunc saltim esset profutura in fructuum & expensarum recuperatione; Idq; euenisse in quadam cā Burgensi refert Crescen. in eius decis.

decis. 40. nominato etiam authore ipsius malitiæ: quinimmo & qui possessionem virtute eius sententiæ collusoriæ cepisset, dici posset spoliator, à quo vitio eum non eximat sententia, quæ tertio spoliato non obsit, vt inquit Pute. decis. 21. de restitu. spoli.

29 † Si post petitorium cumulatum cum possessorio, probationes vtrinque receptæ petitorium concluderent ad fauorem rei conuenti, non posset ferri sententia in spolio ęquè probato ad fauorem actoris, nec ratione fructuum, & expensarum, cum ea pbatio petitorij, sicuti absorberet omne ius possessorij, quo ad causam principalem, ita pariter absorbeat in fructibus ei accessorijs, vt per Aegid. decis. 406. licet Abb. in c. pastoralis. num. 27. de caus. posses. & propri. adhibeat distinctionem inter quasdam species fructuum, vt ibidem per eum: verum si post petitorij iudicium inchoatum vnà cum possessorio suspensioneque subsecuta, constiterit tantum de spolio, super eo solo, poterit pronunciari vnà cum condemnatione fructuum (secundum qualitates iam dictas) ad quos integraliter restituendos teneretur condemnatus priusquam sup petitorio audiretur, quibus per se plenè satisfactis, si reus maluerit petitorium prosequi, in eoq; actor effectus plenè probauerit & obtinuerit, sit vltra rem ipsam nedum fructus per se solutos recuperaturus, sed & alios oēs postea per aduersarium perceptos, cum illa prima cumulatio petitorii, in qua nullum ius haberet (vt euentus docuit) adeo illum constituerit in mala fide, vt ex die primi iudicij quasi à semetipso interpellatus nullos fructus suos fecerit, nō obstante suspensione subsecuta, de se ipso tantum cōquesturus, dum ab initio petitorium inconsulto cumulauit, quod potuisset sine cumulatione, solum spolium committens, & in eo obtinens vnà cum fructibus euitare prædictam condemnationem fructuum in iudicio petitorio per spoliantem post obtento, vti diffinitum per dominos de Rota decis. 193. in antiq. & 405. in no. Idemque sentit Felyn. in c. significauerunt. num. 9. de testib.

30 † Sed si spoliatus ab initio agens petitorio tantum, ex cōcludentibus probationibus in eo obtinuerit, non poterit recuperare nisi fructus perceptos à die litis contestatæ. l. certum. C. de rei vendi. bene tamen posset sibi ex integro cōsulere cum nouo iudicio spolij, ad effectum recuperandi reliquos fructus ante litē contestatam perceptos, qui non fuissent debiti in iudicio petitorii. Quod quidem nouum iudicium spolii sit ęquè profuturum in recuperatione bonorum mobilium, quæ fuissent occupata vnà cum ipsa re spoliata, licet esset aliena, cum ex iudicio petitorio propria tantum mobilia deberētur. l. j. §. si fundus. ff. de vi, & vi arma. Abb. in c. pastoralis. num. 26. de caus. posse. Ripa in c. cū ecclesia. nu. 103. eo. tit. Post suspēsum verò petitorium ac latam sententiam condemnatoriam in spolio, si impetretur per cōdēnatum gratiosum rescriptum, vt in executione sentētiæ quo ad restitutionem possessionis in partibus, stetur iuramento partis præsentis, 31 † quo verò ad fructus reciperetur cautio constito de paupertate (ad effectū vt interim audiri posset in petitorio) posterit in vim eius rescripti, recipi etiā cautio iuratoria. Aegid. decis. 557. Cum & regulariter condemnatus de spolio, sit audiendus in petitorio, si ante fructuum liquidationem verbo obtulerit solutionem fructuum, vel de his depositum fecerit, soluēdis postquam fuerint liquidati. Deci. in l. edita. nume. 94. C. de eden. & in termi. dicit Mohed. decis. 311. Ac in Rota in causa Romana nullitatis confinium fuit moderamen adhibitum, ut cautio esset bancaria, cum super fructibus duæ iam sententiæ fuissent latæ, licet diuersæ summæ. Interdumque gratiosè concedi cōsuetæ, licet diuersæ summæ. Interdumque gratiosè concedi cōsueuit, vt executio quoad fructus reseruaretur ī fine litis iudicij petitorij, quod tamen prorsus denegaretur in spolio adeo doloso, vt nullam reciperet legitimam excusationem, vt pluries seruatum in Rota testatur Vesta in decis. 269. Cum nec in eo doloso spolio, quoad fructus & expensas præcedentes, sit profutura sententia lata in partibus ad fauorem spoliantis, sed ad integros restituendos teneretur priusquā sit audiendus in petitorio. Mohe. in decis. 117. & seq. Cum nec in spolio doloso reciperetur p fructibus restituendis, cessio bonorum, quę in non doloso recipi p fructibus primæ instantiæ decisum refert Pute. in causa Archi. de stella & in alia Ioan. Pau. decis. 466. Ac in eo qui per dolum possidere desierit re in alium translata succedit fructuum condemnatio, quorum exequutionem sit vitaturus docens se illos non percepisse, ut resolutum dicit Pute. in decis. 4. de fruc. 22. Octobris 1548. in causa Perus. In qua tamen, cum mox fuerit repertum rei translationem factam fuisse post inhibitionem iudicis, fuit dic 4. Ianuarij anni proximè seq. per dominos decisum illum teneri ad omnes fructus, qui percipi potuissent in pęnam attentati, ex not. per Fely. in c. pen. de excep. Soc. in l. rem quę nobis. quæst. vndecima. Rota in no. decis. vigesimaquinta, ac ita inter dominos de Rota resolutum refert Pute. decis. 6. de fructi. & Achil. decis. 5. eo. titu. qui tamen in decis. tertia, excipit eum qui iustam habuisset causam litigandi, ex qua excusaretur à fructibus ab alio perceptis.

32 † Ex doli p̄sumptione orta ex occupatione rei vacantis iuxta term. l. fi. C. vnde vi. procedit pariter fructuum condemnatio, vt est ibi communis cum Bar. quæ tamē cessaret, cessante doli prę-sumptione ex probatione iustæ credulitatis, ex dictis ibidem p Docto. Proptereaque nec (velut cessante dolo) fiat aliqua fructuum condemnatio in termi. l. inuasor. C. vnde vi. vbi præsupponitur non dolus, vt in ea dixi lib. j. Vt nec ex tali occupatione rei vacantis: licet cum fractura ostij debeatur eadem fructuum condemnatio, quæ in interdicto vnde vi. cum in re vacanti penitus cesset personalis violentia, quæ vnà cum reali concurrere debeat in eo interdicto. Rota in no decis. 156.

33 † Super quibusque fructibus ex causa spolii debitis poterit incerta sententia ferri, tanquam super accessorio, de necessitate certificando in executione, vt per Abb. in c. grauis nu. 21. versi. ad secundum. de restitu. spol. Rota in no. decis. 22. in fi. Eademq; ratione, q fructus non principaliter, sed accessoriè contineātur in snīa spolii, posset ab eorum condemnatione appellari, vbi et esset appellatio de iure prohibita in principali spolio: cuius quidem condemnatio sit reparabilis in iudicio petitorio, q nō est in fructibus condemnatis in iudicio meri spolij. Ideoque ī hoc ēt diuerso iure cēseant, & ita decisum refert Crescen. decis. 120. Idemq; dicunt Soc. in regul. 69. fallen. 5. Ripa in c. sępè. in fin. de restitu. spol. de quo mox dicam in materia appellationum.

34 † Neque hæc fructuū condemnatio ac solutio euitaretur priuilegio c. Odoardus. de solutio. siue c. peruenit. de fideius. quorū fauor non porrigitur ad spolij iudicium multo magis fauorabile, vti decisum refert Mohed. decis. 117. & in causa Arborensi dicit Io. Pau. decis. 84. Idque optima ratione, ne id iuris præsidium prosit doloso spolianti cui denegatur cuiusque iuris beneficiū. Ac eadē rōne nec miserabilis bonorū cessio pfutura sit ad euitandū debitū istorū fructuū; licet interdū eorū executio differretur ex inopia plenè probata. Abb. in c. olim. il 2. in fi. de restitu. spolia. Tolosa. decis. 466. 35 † Et minus euitaretur perceptorū fructuum condēnatio in spolio, quamuis postea per Cameram virtute breuis Apostolici fuerit capta possessio, cum nihilominus primus spolians sit condemnandus in fructibus per se receptis. Camera verò teneretur de postremo spolio, de quo Vesta. decis. 122. in fi. excusaretur tamen à cōdemnatione fructuum, minor spolians, ac alter sub colore breuis, & is in cuius fauorē lata fuisset sententia in partibus, nisi (ut mox dixi) spolium probaretur non dolosum, vt inquit Mohe. d. decis. 117. & seq.

Post sententiam cum subsecuta re iudicata succedit liquidatio fructuum perceptorum, 36 † quæ ex consuetudine quarumdā partiū possit probari ac deduci ex solito redditu & cultura eius fundi, de cuius fructibus probatio quæritur. Quam tñ consuetudinem minime recipiat cōis obseruantia: uelut ex qua non eliciatur cōcludens, & vniformis probatio fructuū perceptorum: vt per Bal. in l. j. nu. 24. C. de fruct. & lit. expen. de quo videndus Achilles in decis. 4. de restitu. spoliat. Bal. in l. si fundum. in fi. C. de rei vendi. Ideoque requirenda sit probatio effectualis perceptionis, quæ nec possit nisi p̄sumptiuè deduci ex solito vicinorum, qđ poterit iuramento coadiuuari, de quo Bald. in d. l. j. & in l. si fundum in fin. Idque iuramentum sit ei parti deferendum, quæ uerisimiliter sit fide legalior, & cui fructuum perceptorum veritas sit notior, vt tradit Ang. in l. si nauis. in fin. ff. de rei vendi. Ias. in l. apud Iulianum. nu. 5. ff. de leg. j. & in l. admonendi. 2. lect. nu. 311. ff. de iure iur. post Roma. ibidem num. 120. ut si fructus collecti fuerint in partibus ibidem & eorum probatio facilior futura, ubi etiam eorum extimatio sit soluenda, ex no. per Bart. in l. item illa. ff. de consti. pecu. quem ad hoc notant Pute. in decis. j. de solutio. & Achil. in decis. j. de fruc. Ac per testes singulares & inuicem discordes probaretur fructuum perceptorū qualitas. glo. in l. ob carmen. ff. de testib. ubi latè Alex. post Bar. Neq; in hoc, eadem probatio quæ pro concludenti reciperetur in regu. de valore. esset ęquè recipienda in fructibus perceptis in hoc iudicio spoliatiuo, quorum difformis sit computatio, ut inquit Cassad. d. regu. de valore. decis. 19. & seq.

37 † Post liquidationē fructuum pręcedere debet eorum plena satisfactio, priusquā de spolio condemnatus audiatur in petitorio, aliove prætenso eius iure. c. fi. ubi Abb. nu. 4. de ordi. cogn. & in c. accedens il 2. ut lite non conte. Rota in no. decis. 319. de qua Staphil. de litt. Apost. fol. 181. col. 2. Mohed. decis. 311. In quo nō idem succederet si sententia fuisset absolutoriè lata ad fauorem rei conuenti de spolio, cum nihilominus posset actor condemnatus procedere in iudicio petitorio ante restitutionem expensarū, in quibus fuisset cōdemnatus: quæ licet peti possint virtute executorialium, non tñ interim remorantur processum in petitorio, cessante in hoc odio spolii, cuius cā in eo cōdemnatus nō sit audiendus ante plenariam satisfactionem fructuum & expēsarum, vt notant Fely. in c. significauerunt. de testib. & Staphil. q supra. In qua quidem fructuum satisfactione dabitur retentio eius qđ erogasset possidens in cultura fundi, seu alterius rei restituēdæ. l. fundus. qui. ff. fami. erci. cū ciuili iure fructus diminuantur ab expensis, licet naturali iure non diminueretur, vt inquit Bal. in l. j. in fi. C. de fruc. & litis expen. inter quas impēsas annumeretur etiam impensa facta causa custodiæ, ut per Spec. de cōtu. §. fi. nume. 15. Bal. in d. l. j. nu. 8. quem comprobat Roma. singul. 332. reprobata opinione Bart. in l. cū quæreretur. §. prædijs. ff. de peti. hæ-

ti.hære.& l.si ita.§.fi.ff.de fun.instruc.si tamen eā custodiam fuisse factam intersit agentis,nec fuisset ad eius damnum ac ęmulationem adhibita,de quo ibidem Bal.† Vt & si spolians ante cōdemnationē liti & causæ cessisset in iudicio spolij, impediretur in ꝓcessu petitorij,nisi prius restitutis his fructibus qui post dolum adhibitum fuerint percepti;verum in antea perceptis reciperetur cessio,exhibita lista bonorum cum iuramento , de quo Pute.decis.172.lib.j.Nec pro fructibus restituendis tenue depositum eximeret cōdemnatum ab onere plenę satisfactionis, vt decisum in causa Toletana dicit Vesta.decis.295. & multo magis cedens prædictus teneretur ad fructus per se perceptos post talem cessionem & quatenus ipse diceret se non percepisse, teneretur indicare illum qui post cessionem percepisset. Rota in no.decis.158.In quibus terminis cessionis litis decisus fuit casus per dominos de Rota in causa Pampilonensi, de qua Vesta.decis.231.dum quidam de spolio conuentus , sub prætextu ꝙ eius Procurator spoliasset in partibus,illico,cessit liti, & cuicunque possessioni, fassus sibi nullum ius competere in eo beneficio,de cuius spolio ageretur , pluriesque protestatus , non esse ad vlteriora contra se procedendum, quo non obstante fuit contra eū lata sententia etiam fructuum condemnatoria,& ex non appellatione , decretis executorialibus vnà cum relaxatione brachij secularis metu censurarum pro fructibus prætensis centum soluit;licet postea eos recuperauerit ī iudicio liquidationis in partibus commisso, in quo cōstiterit nullos inde fructus fuisse perceptos,vt ibidem refert Vesta.Nam & qui dolo possidere desijsset,non teneretur ad fructus liquidatos , si doceret aliū illos percepisse, vt dicit Pute.decis.4.de fructi.

Quando appellatio recipiatur in spolio . Cap. III.

SVbsecutiuè post sentētiam spolii,tractaturus de eius appellatione , prius subiiciam singulas constitutiones desuper editas , inter se admodum varias pro temporum & authorum varietate .

† Nam per eosdem Imperatores Valent.& Theodo.qui violentam spoliationem tam graui pœna puniunt,ex l.si quis in tātam.C.vnde vi.fuit etiam in eius odium ꝓmulgata lex j. C. si de momenta.possess.per quam primum fuit denegata appellatio in spolio:quæ quidem lex nec vniformem sensum recipiat à Doc. quorum quidam sint , qui dicant ex ea lege non prorsus reiectā appellationem, sed tantum statutum, non esse impeditiuā executionis,aut effectus ipsius sententiæ : sed in cæteris firmam remanere,vt Bar.in l.2.nume.6.ff.de appell.recipi.quem sequūtur Paul.de Cast.consi.85.in fi.lib.2.Federi.de Senis consi.76.Angel. consi.107.& alii relati per Deci.consil.28.in princ.& Ripam in c.sępe.nume.tertio,de restitu.spol.Abb.in c.cum ad sedem. nume.32.eo.titu.dicens se ita consuluisse,vt in eius consi.55.lib.secundo.Sed communior est aliorum sententia,qui dixerunt,vigore d.l.prima.(canonizatæ in c.fin.§.de possess. 2. quæst.sexta,) prorsus adimi in omni possessorio virtutem appellationis,vt referunt Ias.in l.prima. nume.4. C. de bon. poss.secundum tabul. Pau consi.39.col.2.lib.j.Deci.d.consi.28.col.2.Ripa in d. c.sępe. nume.3.ea potissimum ratione freti, quòd talis sententia cēseatur momētanea,velut mox reuocabilis in iudicio petitorio , ex probatione proprietatis , quæ absorbet omnem possessionem. glos.in d.§.de possessione.Bohic.in d.cap. cum ad sedem.1.addi. Indeq; dicant possessionis causam esse parui momenti , quāuis ageretur de possessione alicuius rei magni ponderis,cum id pōdus ad proprietatem tantum referatur,cui nihil obfutura sit sententia possessoria.d.l.prima.in fi.l.communi.§.fi. ff. de excep. rei iudi.c.cum ecclesia.c.cum super.de caus.possess.Abb.in d c.cū ad sedem.nu.30.Deci.consi.352.num.3.Paul.consi.39.col.j.de quo Anto.Nicell.in tract.de concor.glos.nume.26.& seq.

† Eademque ratione qua fuit inductum appellari non posse in possessorio restituendæ,nec recipiatur appellatio in possessorio adipiscendæ,vt est Saluianum,in quo habere locum dictam constitutionem.l.prima.C.si de momen.possess.firmant Bart.in l.prima.ff. de saluia.interdic.Ias.in §.item seruiana.nu.95. Instit. de act.Ant.Negu.de pigno.8.par.j.mem. nu. 3. Idemque in possessorio diui Adria.de quo in l.fi.C.de edic.diui.vt ibi dicit Dec. nume.49.Paul.d.consi.39.in cæterisque possessoriis adipiscēdę, vt quorum bono. & eius generis aliis , similiter appellationem reijci virtute eiusdem legis 1.dicit Abb.in d.cap cum ad sedem. nume.30.versi.vlterius.ac dictum in causa Tiburtina, referente Pute.decis.375.lib.3.

† Verum cum ex processu temporis fuerint in iudiciali certamine expertis vere cognitum,quàm maxima sint possessionis commoda , recitata per Docto. in §. commodum. Instit.de interdict.ac plerunque ex difficillima probatione dominij inane reddi iudicium petitorium,planè constitit cuius momenti esset sententia possessoria,vt dicit Abb.c.cōsultationibus.in fi. de offic. deleg. & in d.c.cum ad sedem. iusta ratione fuerit per sacros canon.recepta appellatio in quolibet genere spolii.d. c.cum ad sedem.clemen.vnica.de sequestr.possess. & dicunt Barto. in l.secunda.ff.de appell.recip.Rip.in d.cap.sępe in fi.Rom. consi.324. in prin.Feder.de Sen.consilio 76.Deci.consi. vigesimooctauo. Ioann.Pet.in practi.libell.de spol.versi.per vestram quod seruari dixerunt in cunctis prouinciis Sacrosanctæ Romanæ Ecclesię subiectis,& ita fuisse vsque ad nostra tempora seruatum in hoc sacro Rotæ auditorio passim testantur eius decisiones , & referunt Ioan.Paul.in suis decision.81.& 89. Vesta. decis.181. nulla ratione tunc habita constitutionis Aegidianæ , licet confirmatæ per postremum concilium Lateranen. 9. sess. & etiam dicit Pute.decis.477.lib.2.

† Cum eius tamen obseruantia fuerit nostro tempore recepta,vt mox dicam,postquam pauca edixero de huius constitutionis Aegidianæ origine sub Innocentio VI.qui dū in ea acerbissima,tamque funesta translatione Romanæ curiæ in Gallias, vellet huic nequitiæ ac labi aliquatenus mederi , destinauit eius Vicarium in partibus Italicæ prouinciæ Picenæ Aegidium Cardinalem Hispanum,virum nobilem,insignem , ac intrepidi animi,qui in ea tyrannicos motus compesceret , deprauatosq; populorum mores corrigeret , atque emendaret,qua quidem spe nec fuerit frustratus, cū is Cardinalis infra terminos iurisdictionis sibi demandatæ omnes tyrannicos motus compescuerit,populosque saluberrimis institutis gubernauerit , editis quamplurimis constitutionibus pro tempore opportunis,quas obseruari mandauit in prouincia iurisdictioni sibi demandatæ subiecta, in qua inter mores tam deperditos,frequentibus spoliis, saluberrimè statuit non posse appellari in causis momentaneæ possessionis,expressè inhibitis iudicibus,ne appellationes desuper interiectas reciperent , vt dicitur in sexto libro suarum constitutionum.cap.29.in quo quidem nonnullas renouauit prædictam iuris ciuilis sanctionem , de qua in d.l.prima , sed eam vberiorem reddidit , in prouincia sibi commissa, extra quam eius auctoritas non porrigeretur.

Quas quidē Aegidij cōstitutiones per Sixtum Pontificē IIII. mandatas seruari,tam in Vrbe,quàm in reliquis Prouinciis Romanæ Ecclesiæ immediate subiectis,testat Paul.III.in eius Bulla ad hoc specificè edita tertio Calēdas Augusti 1538.In qua renouatis prædictis cōstitutionibus Sixti & Aegidii tanquā valde proficuis,iussit eas seruari in omnibus Vrbis tribunalibus,à quo tempore citra suam obseruantiam in Vrbe receperunt,cū moderamine tamen adhiberi solito per Dominos de Rota, velut ęquissimos omnium iudices.qui in causa Parmensis iurisdictionis coram Vesta dixerint illam constitutionem nihil operari in terris & ꝓuinciis Ecclesiæ Romanæ mediate subiectis, ad quas nec eius verba porrigantur , sed ad loca tantum immediate subiecta; Ideoque porrecta ad ciuitatem Auinionēsem, velut immediate subiectam Apostolicæ Sedi decisum: neque tamen concilium Lateranen.talem constitutionem approbans,illā extendat vltra loca in eadem expressa,vt refert idem Vesta.in eius decis.181.Et multo minus ea cōstitutio Aegidiana porrigatur ad terras imperij,vt decisum refert Mohed. decis.47. † In quibus nō seruetur ius canonicum quo ad appellationem interponendam in spolio,sed dispositio tantum l.prima.C.de moment.possess.tāquam ab imperatoribus promulgata, vt est communis,de qua Alex.consi.2.nume. 4.lib.3.Paul.consi.39. colum. 2. lib.1. Quamuis in hoc Baldus consuluerit seruandum esse ius canonicum etiam in terris imperij si ageretur iudicio canon.reintegranda . in quo dicat ius canonicum vbique seruari oportere, cuius meminit Ripa in d.c.sępe.in fin.ac Ioan.Pet.in sua pract.li bell.in spol.vers.per vestram.secutus opin.Bald. quam dicit esse solidam veritatem,de qua aliter senserit Ripa in l.secunda. in fi. ff.quorum bono.sed communis,vt dixi,est contra Bal.velut magis iuri consona, ac iure quidem porrecta constitutio Aegidiana per Paulum III.ad causas pendentes: Nam licet constitutiones inhibentes appellationem dicantur respicere ordinatoria non decisoria iudicii,ut per Alex.in l.j.in fi.ff.de leg.2.& alii recitati per Decium in c.cum ecclesia.nu.43.de constit.ac in ordinatoriis regulariter attendatur tempus constitutionis nouiter editæ: tamen si constitutio non esset noui iuris inductiua,sed alterius confirmatoria;porrigeretur etiam ad pendentia,vt appellationem Fely.in c.si.num.12.de appell. Adeo vt si confirmatio fieret priusquam constaret de iniquitate sententiæ,esset omnino seruanda,non obstante appellatione interposita: secus si futurum,si iam de iniquitate primæ constitisset, quæ per secundā sit reuocanda:quo casu secunda nō reciperet appellationem,vt in pluribus causis decisum referunt Pute. in tit.de Aegidiana decis.6.& 8.alias.decis.477.lib.2.& vesta.decis.112.& seq.Ac id quod dicit Deci.in c.cum ecclesia.num.43.in fin.de constit. videlicet prædictas constitutiones respicere decisoria si non sit appellatum,tunc reciperetur,si nullatenus posset sententia possessoria reparari in iudicio petitorio,ut ibidem dicit Deci.& Pute.in quo casum semp recipiatur appellatio, vt mox dicam.Nā & si Aegidiana locum habeat in prima sola; satis fit erit prima,illa secunda respectu Aegidianæ,quæ nondum fuisset vsu recepta nisi tēpore secundæ instātiæ;adeo à vt a prima licuisset appellare,vt inquit Pute.d.decis.472.in fin. Atque ita passim recepta fuit obseruantia hæc constitutio Aegidiana , vt velut notoria non egeat productione in actis,vt dixerūt Domini in causa domus? vt refert Verall.decis.422.qui in alia decis.127.dicat,eam constitutionem sibi locum vendicare in quocunque possessorio,vt ēt dicit Soc.Iun.consi.182.num.15.lib.2.& Grat.consi.vlt.in prin. lib.j.cum hæc constitutio sit fauorabilis tanquam reductiua ad terminos iuris communis l.j.C.si de momēt. possess. ac ꝓpterea etiam extensiua,vt per Ruyn.consi.195.num.10.lib.j.

† Neque tamen ea quæ dicta sunt de appellatione recipiēda iure canonum, verificētur in quocunque spolio: quod quidem si à notorio raptore patratum fuerit , nullo iure canonum , nec alio quoquam reciperet appellationem, quæ non debeat prębere fomentum ac defensionem notoriæ iniquitati.c.cum speciali.§.porrò.de appel.nec in notoriis censeretur propriè sentētia, sed executio,à qua non licet appellare.l.ab executione. C. quorum appell.Inno.in c.ex parte.de verb.signif nisi in ipsa appellatione exprimeretur causa probabilis, ex qua differenda esset executio:idemque recipiendum in omnibus causis,in quibus denegaretur aliquo iure appellatio sine expressione causæ, vt ꝑ Bart. in l.2.ff.de appell.recipi.Inn.in c.iustos.§.præterea.de offi deleg. Rom.consi.324.in fi.Neque ēt de iure canonico,seu alio causa possessorij esset appellabilis si fuisset expresè commissa cū clausula,appellatione remota,cuius insertio omnino tollat appellationem in possessorio.Fran.in c.pastoralis.versi.17.de appell.

† Minus etiam generaliter verum sit, ꝙ de iure ciuili non recipiatur appellatio in spolio cæterisque iudiciis possessorijs virtute l.j.C.si de moment.possess.quia si possessorium iudiciū habeat admixtam causam proprietatis (vt esset si ageretur de iurisdictione, matrimonio, vel aliis similibus) eorum causa esset appellabilis ratione petitorij connexi, quod nequeat à possessorio separari,vt latè dixi inter exceptiones : nam sicuti in hmōi causis speciali quodam iure recipitur nō iuris exceptio,ne aliàs iuri connexo præiudicaretur,ęqua etiam ratione recipiatur appellatio,ne idem præiudicium incurreretur,vt per Ias.cōsi.187. lib.2.Deci.in l.j.num 6.C.de bono.possess.secund.tab. & consil. 28.col.pen.vers.4.Pute.decis.275.lib.2.proptereaque liceat etiā non obstante Aegidiana appellare,si pars sententiæ adnexā habeat rem appellabilem , vt inquit Pute. in tit.de Aegidiana decis.7.qui secus fore dicat si petitorium possit quoquo pacto secerni à possessorio,ex quo non posse ab eo possessorio appellari pluries decisum refert in decis.j.de Aegidiana, & in decis.275. & 190.in fi.lib.2.& 375.lib.3. subijciens etiam quo ad matrimonialem causam attinet,vt si eius cognitio deducta fuerit incidēter ad effectum probandæ legitimitatis filij, seu eius primogenituræ , quòd non propterea ex matrimonio deducto censeretur mixtura in causa spolii,cum nihilominus remaneret appellabilis in eius primęua natura : Ac causa iurisdictionis , de qua dixi eo casu intelligeretur mixta,si contra dominū ageretur de eius spolio,secus si contra alium in quo cessaret mixtura proprietatis,& reijceretur appellatio etiā virtute Aegidiana , vt per Put. eo.tit.decis.3.aliàs 453.lib.2.Neque appellationis reiectio virtute d.l.j.vllum afferre debeat incommodum proprietati, vt dicit ibidem in fine,& in c.cum super.& c.cum ecclesia.de caus. poss. & proprie. Qua ratione dixit Abb. in c. cum ad sedem. col.pen. de rest.spol.non posse appellari à primo decreto, si ex eo nobile præiudicium afferretur in aliqua parte eiusdem rei, vt in exēplis per eum traditis.† Ac quotiens possessionis recuperatio verisimiliter non esset futura momētanea , sed difficilis in iudicio petitorio,reciperetur appellatio etiam de iure ciuili, iuxta glo. in d.l.j. Bald.in l.secunda, nume.9. C. de appell.recip.Deci.in l.j. C.de bono.possess.secund.tab.& eo magis reciperetur,si in petitorio eius sententiæ effectus,quo ad possessionem, esset frustratorius, ex communi opin.cum Bart.in d.l.2.nume.9. & in l.creditor.§.iussus.versi.quærit glos.ff.de appell.Bald.in l.post sententiam.nume.8.C.de senten.Abb.in c.cum ad sedem.nu.30.de restit.spol.Paul.de Cast.consi.39.col.fina.lib.j.Deci.consi.24.nu.11. Soc.in regu.68.2.fallen.Anto.Nicell.de concord. glo.num.31. ac sępius decisum,cū nec restitutio in spolio sit ita propere fienda,si non remaneat causa proprietatis integra in iudicio petitorio,vt per Ruyn.consi.37.nume.j.lib.4.

† Indeque inferatur , quòd appellatio recipitur in sententia possessoria lata virtute l.si quis in tantam.C.vnde vi. Cuius iudicium admixtum habeat petitorium quo ad pœnam, vt ait Bar. in l.j.num.10.C.si per vim vbi Bald. in fi.Nec ea pœna sit recuperabilis in iudicio petitorio,vt per Bohic. in c.cum ad sedem. 1.addi.de restitu.spol.Card.in clem.j.col.4. versi. cōcludit de sequest.posses.Feder.consi.76.Deci.d.consi.28.versi.hoc in simili. & est communis opin.de qua Ripa in d.c.sępe num. 102. de resti.spolia.qui licet recensendo in hoc varias Doct. opin.nitatur contra communem,si tamen communi inherendum exemplo Dominorum de Rota,qui eandem opin.firmarunt euidentissimis rationibus, de quibus Vesta.decis.213.in fin.de qua etiā meminit Pute.decis.j.de Aegid. Verum si ex prædicta l.si quis in tātam.non specificè ageretur ad pœnam,sed tantum ad possessionem restituendam (quorum esse iudicium separatum suo loco dixi) eo casu non aliter appellatio reciperetur quàm in cæteris iudicijs possessoriis cessante ea ratione irrecuperabilitatis, vt ꝑ Deci.d.cōsi.28.possitque pariter de iure ciuili appellari à decreta possessione iuris,de qua Bald.& Roma.in l.prima.C.de bono. possess.secun.tab.relati ibi per Ias.3.notab atque approbati, sup adhibitis aliis limitationibus ad d.l.j.C.si de moment.possess. de quibus ibi per eum .

† Et nedum in d.l.j.sed & in maioribus termi.constitutionis Aegidianæ esset appellabilis sententia lata in spolio, cuius quæstio esset incidens in causa principaliter respiciente proprietatem,cuius exemplū colligere liceat ex decis.Vesta.213. si dum ageretur iudicio fini.regund.eo pendente fuerit compertū alicuius rei partem fuisse vsurpatam , ac propterea incidenter de spolio actum & obtentum , in quo appellatio esset recipienda , sicuti reciperetur in causa principali , cuius naturam induat id incidens.l.si irruptione.ff.fini regun.& Vest.ibidem dixit.Quòd etsi in ipsomet iudicio spolij aliquod grauamē fuerit per interlocutoriam incidenter illatum, poterit ab ea appellari. Bald. in l.post sententiam.nume.8.versi.pone ergo.C.de senten. Soc. in regul.434.fallen.4. † ac licet principaliter de spolio fuerit actū cum subsecuta sententia restitutoria vnà cum condemnatione fructuum, expensarum, ac damnorum, & interesse, posset non obstante Aegidiana appellari ab ea accessoria condemnatione fructuum , velut irrecuperabilium in futuro iudicio petitorio; nisi tamen vtrunque iudicium ab initio fuisset cumulatum ac petitorium postea suspensum (vt paulo ante dixi) Soc.in regul. 69.fall.5.Ripa in c.sępe.in fin.de restit.spoliato.Idque seruari in Rota referunt Crescen.decis.120.Aug. decis.347. Nec secus futurum in damnis & interesse ex causa nō restitutæ possessionis , dicit Bar.in l.creditor.§.iussus.in fi.ff.de appe.Atq; in cūctis ferè speciebus , quas diximus de iure ciuili recipere appellationem (non obstante l.j.C.si de moment.posses.) ęquè reciperetur,nō obstante Aegidiana,quàm etiam non habere locum in iudicio mixto inseparabili dixit Pute. decis.230. in fin. lib.2. nec vbi remansura non esset res integra in prosecutione petitorij,& ideo in causa Senogalien.bonorū decisum fuerit nō obstante Aegidiana potuisse appellari à sententia lata in partibus restitutoria possessionis spoliatæ ad effectum prosequendi societatem vsq; ad tempus conuentum,quod quidem principaliter petitorium respiceret,non remanens integrum dempta appellatione .

† Quocunque autem iure reijcitur appellatio in possessorio, id intelligi necesse sit respectu tantum simplicis iniustitiæ , cum ex allegatione nullitatis sententię,seu notorię iniquitatis,de his primum cognosci oporteat ante aliquam executionem,ex plenè dictis per Salic.in l.fin.§.fin.C.de appell. & Ias.in l. j. nume.7. ff.de iusti.& iur. & in l.j.nu.5.C.de bono.posse.secun. tab. Alex. consi.secundo,nume.11.lib.3.Corn.consi.305.litte.A.lib.3.Soc. consi.39.nume.33.lib.quarto.Marsil.in l prima,num.155. C. de rapt. virg. Guido Papæ decis.58. Thom. Ferre. in tract. appellat. q.5.nume.47.Pute.decis.163.cum ex denegatione appellationis non censeatur simul prohibita querela nullitatis sententiæ , vt ibidem dicunt Docto.vnà cum Barto.in l.si expressim.col.pen. ff.de appella.Bal.in l.j.num.3.C.ne lice.tert.prouo. Deci. in c.cū sit.de appel.& in l.fin.nu.49.& seq.C.de edic. diui Adri. Nec per consequens prohibita querela euidentis iniquitatis,quæ nullitati comparetur.Alex.consi.91.nume.3.lib.3.Soc.in regul.69.fallen.1.Thom.Ferr.qui supra,qua de causa, nec Aegidiana vllatenus attendat sententias notoriè iniquas,& ex eisdem actis reuocabiles, vt dicit Pute.in decis.4.de Aegidiana .

† Indeque consueuit excitari id dubium,an reclamans à sententia contra se lata, allegando nullitatem, ac appellando quatenus sit valida,dicatur propriè appellare, seu principaliter dicere de nullitate,quod postremum negauit Salic cui contrariantur communiter prædicti Docto.ut testatur Alex.d.consi.91.recepta ea communi sententia, quòd tunc nullitas cēseatur ęquè principaliter deduci proptereaque recipienda etiam in casibus in quibus appellatio reijceretur,cum ut ait Bald.in c.fi.versi.sed nunquid. quo tempo. miles. prædicta verba hunc sensum recipiunt, videlicet, dico sententiam nullam; & ideo appello à grauamine facti,ac in euentum quòd non sit nulla,appello,ex quo nullitas sit principaliter deducta.† Ac etiam vbi de iure non reciperetur appellatio , admitteretur supplicatio ad Principem cum allegatione processus habiti sine causæ cognitione, secundum Paul. de Castr. in dic.l.fin.versi.ego puto. C. de edict. diui. cuius dictum non simpliciter recipitur per Alexand.ibidem numero vigesimooctauo,& Deci.nume.49.& per Paris.consil.54. numero decimonono, lib.3.sed adhibita distinctione communiter comprobata, videlicet, ut in quibus casibus in possessorio non recipitur appellans, siue ratione tantum personæ, siue mixta ratione personæ & causæ , possit tamen supplicari: sed vbi ratione tantum causæ prohibita esset appellatio , æquè sit prohibita supplicatio,cum id posset reparari in petitorio,vt ibidem ꝑ Deci.In vtraq; autē specie posset per uiam recursus iudicis officium implorari, vt dicitur in feudis , quorum spolium ideo appellationem recipiat, ꝙ in his non sit propriè appellatio, sed recursus

cursus ad officium iudicis, vt dicit Bal. in d.c. si quo tempo. mil. relatus per Caccialup. in tracta. feudo. arti. 6. nu. 47.

53 † Verum si appellationi interpositæ, a qualibet sententia possessoria iudex simpliciter detulerit, posset eius virtute procedi, tacente tamen aduersario. Bal. in l. post sententiam. nu. 7. versic. pone ergo. C. de sentent. quem referendo, sequitur Ias. in l. j. nu. 5. C. de bono. possess. secun. tab. & in l. patre furioso. nume. 12. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Alex. post Bar. ĩ l. 2. quæst. j. ff. de appel. recipi. & in consi. 2. in fi. lib. 3. Franc. in c. ad decimas. de restit. spolia. in 6. Sed non ita simpliciter appellatione admissa, sed cũ qualitate si & inquantum, censeretur reiecta, siue ius ciuile, siue constitutionem Aegidianam respiciamus, cũ ex ea qualitate reseruatiua, censeretur iudex se referre ad formam seruandam iuxta iuris dispositionem, vt per Card. in clem. 2. §. fin. de appell. Corn. consil. 305. litte. A. lib. 3. Nisi omnino pars appellata

54 † tacendo sineret discuti, ac diffinitiuè pronunciari super instantia appellationis, nulla prorsus oppositione, aut protestatione adhibita. Nam sicuti ex tali patientia præiudicaretur rei iudicatæ (quæ sui natura appellationem respuit) æquè præiudicetur in sententia possessoria non appellabili, ex latè traditis per Specul. de exeq. sent. §. postremo. nu. 4. & Rom. in l. admonendi. n. 39. ff. de iureiur. Ias. in d. l. patre furioso. nu. 23. & in l. iudex postquam. nu. 8. ff. de re iudi. Fely. in c. inter cæteras. 5. declara. eo. tit. & in c. quoniã contra. 4. fallen. de probat. Deci. in l. res iudicata. in fin. ff. de reg. iur. ac latius dictum in causa alimentorum de Vrsinis.

55 † Nec pariter actori succumbenti in iudicio spolij absoluto reo, liceret à sententia absolutoria contra se lata appellare, sicuti nec ipsi reo condemnato licuisset; Idque eadem ratione momentaneæ possessionis, cum in vtroque remaneat ius integrum prosequẽdæ proprietatis, nec actori licere debeat quod reo nõ liceat. c. fi. de mutu. petitio. c. cum inter. de excep. ex regu. non licet. in 6. sed omne commodum velut in correlatiuis debeat esse commune. l. fi. ff. de acceptila. Sarnen. de Trienna. q. 39. nume. 4. cum & fauor appellantis etiam appellato communicetur. Paul. consi. 452. num. 9. lib. 2. Rota in nou. decis. 204. Quinimmo magis iura faueant reo quàm actori, ex iuris regu. & dicit Alex. in l. de die. ff. qui satisda. cog. Ac ita decisum in nostra causa Assasinaten. spolij coram Fabio, refert Pute. decis. 39. & postea in causa nostra Vrbeuetan. dicit idem Pute. de Aegidia. decis. 8. & August. decis. 3. & 43. Neque ab hoc dissentiant Bart. in l. 2. nume. 5. de appell. recipi. Abb. in c. cum ad sedem. num. 30. de restitu. spoliat. Paul. consi. 39. in fin. lib. j. dicentes, actorem appellare posse etiam iure ciuili à sententia possessoria contra se lata si nõ esset ei alio remedio consultum, ne contingeret omne ius suum penitus deperire ex prima instantia: Nam & idem liceret reo condemnato, cui vtique appellandi ius esset, si omnia iuris præsidia ei deessent recuperãdæ possessionis in iudicio petitorio, ne aliàs inaniter diceretur à iure re, vel habitu momẽtanea possessio in l. j. C. de momen. possess. si nullo remedio esset cõsultum ad eius recuperationem, cum & (vt mox dixi) appellare liceat ex difficili recuperatione in petitorio, vt est communis cũ Bart. in l. 2. ff. quorum bono.

56 † Quòd si absoluto reo, actor post eius legitimam appellationem ac iudicis admissionẽ, ipsum reũ ita absolutum spoliaret, vel turbaret pendente iudicio appellationis, eo iure censeretur, ac si non appellasset, velut tacitè renuncians appellationi per eius abusum. c. an sit. c. cum teneamur. de appella. Matthesi. singul. 28. incip. nota quòd actor. cum indignus reddatur omni appellationis præsidio, qui in eius iudicii cõtemptum quicquam attentauerit.

57 † Actore autem ita succumbente, ex rei absolutione vnà cũ expensarum cõdemnatione, si eius procurator appellare neglexerit in casibus recipientibus appellationem (ex quo posset peti restitutio aduersus rem iudicatam, iuxta term. l. elegãter. §. si dolo. ff. de dolo. in quibus etiam loquitur Fely. in c. j. num. 13. vt lite non contest. & Rota in antiq. decis. 313. Cassad. de appell. decis. 5. & in causa possessoria dicit gl. pen. in fi. C. si de momen. possess.) actor audiretur, sed refectis prius expensis, cum nec ad aliud non teneretur ex absolutione rei, & decisum in causa Toletan. parochialis: nisi tamen ipsi actori alleganti paupertatem concederetur commissio reseruatoria expensarum in fine litis, constito de eius paupertate, vt no. Staphil. de litt. Apost. fol. 181. in par uis, & in aliis. num. 20. ita declarans decis. 319. in no.

58 † In quibus autem casibus non liceret de iure appellare in cã momentaneæ possessionis, poterit tamen peti restitutio in integrum per minorem, seu absentem, contra sententiam latam ex iniusta causa, vel ex falsis instrumentis, aut testibus. l. prima, & secunda. C. si aduer. rem iudic. glo. in verbo reformationẽ. in l. prima. C. si de momen. possess. & ibi Bart. in fin. & Bald. nume. decimotertio. Papin. in eius pract. de forma appella. à diffini. §. corã. versi. in causa. & dicit Pute. de Aegid. decis. quinta, vt si ex eo restitutio denegaretur, legitimè appellari posse dicit Put. decis. 16. & seq. de resti. in inte.

Ac quotiens per aliquod statutum tollitur appellatio in hoc possessorio, intelligi debeat etiam in appellationibus iure ciuili receptis, vt ex natura statuti aliquid vltra ius commune operetur, sicut ex mente Bal. Anto. Negu. in tract. de pign. 1. mem. 8. partis. dicens, id facere ad materiam constitutionis Marchiæ, prohibentis appellationem in possessorio intelligens de Aegidiana, de qua mox diximus. Ad quam tamen existimo non posse eius dictum applicari, cum Aegidiana respexerit ius canonicum, quo liceret appellare, ac propterea in eo statutum satis operaretur absque alia exclusione earum specierum, in quibus iura ciuilia appellationem recipiunt, & ita videtur hoc intelligere Pute. in decis. 1. de Aegid.

De executione sententiæ in Spolio. Cap. IIII.

59 POst † congruam sentẽtiam spolij, de qua dictum est nisi subsequeretur eius executio, inanis euaderet sententia vnà cum reliquo processu, cuius fructus in executione tantum consistat, vt per Cassad. de dol. & contu. decis. 3. in fi. Ideoq; opportunè subiicienda sit cognitio ipsius executionis, ne quicquam prætereatur pro complemento huius iudicii spoliatiui. Dico igitur in primis distinguendo quædam esse respiciẽtia modum exequẽdi: quædam verò quæ respiciunt ipsam met executionem; atque alia sunt, quæ executionem impediant, alia quæ differant: sicuti enim sunt pleræque exceptiones, iam latæ discussæ, quæ iudicii processum & sententiam impediunt, ita pariter aliæ sint executionem sententiæ impedientes.

60 † Modus nanque executionis sententiæ spoliatiuæ virtute canon. reintegranda. futurus est cum reali atque integra satisfactione rerum ac fructuum vsque ad obolum, in quo nec sufficerẽt pignora alieve cautiones recitatæ per Archid. in c. quia sæpe. nume. 5. de elect. ĩ 6. Lucas de Penn. in l. si coloni. nu. 54. C. de agric. & censi. lib. 11. Paris. consi. j. nume. 146. lib. j. dicens etiam expẽsas extraiudiciales venire in executione huius iudicij: quem quidẽ effectum plenarium executionis importat id verbum, restituere, insertum in ipso canone, vt ibidem per Archid. & Felyn. in c. venerabilem. in prin. de offi. delega. ex quo omnia sint redigẽda in pristinum statum, ac si nulla successisset spoliatio. In qua executione concludantur omnes res ablatæ, cũ vniuersis dãnis & interesse, vt ibidem Luc. num. 32. Abb. in c. accedens. il 2. nume. 5. vt lite non contest. Paris. d. consi. j. nu. 143. & seq. lib. j. Nam & si eius canonis præsidium non principaliter competat pro rebus mobilibus, in quibus iam fuisset à Prætore statuta propria actio vi bono. rapto. si tamẽ mobilia sint accessoria alicuius rei immobilis, eius naturam induant in hoc iudicio: vt etiam ea in executione sententiæ sint insimul restituenda. Abb. in c. grauis. nume. 2. de restitu. spolia.

61 † Atque adeo in hoc iudicio requiratur plenissima executio, priusquam habeatur cognitio petitorij, vt ĩterim donec omnia prædicta compleantur, non currant eius iudicij petitorij fatalia, vti seruari referunt Ioan. Pau. decis. 101. Vesta. decis. 237. Nec si interim ante executionem possessorij fuerit causa petitorij instructa, diceretur propterea obtinẽs in spolio renunciasse priuilegio huius executionis fiendæ, cum integra omniũ satisfactione, priusquam petitorium expediatur, vt decisum refert Pute. in causa Assasin. decis. 295. lib. 2. vt possit in quacunque parte iudicij petitorium impedire non facta integra satisfactione, vt ibidẽ Pute. Quæ autem de plena restitutione diximus vtique ꝓcedant etiam contra ecclesiam condemnatam in spolio, vt dicit Abb. in c. j. nume. quarto, de restitu. spolia. Nec tamen ita latè intelligenda sit hæc plenaria restitutio, vt possit multiplicari, qđ fieri nequeat sicuti nec spolium, vt ait Signor. consi. 76. nume. 6. Verum plenaria purgatio intelligatur de eo spolio, quod postremo fuerit commissum, ĩ quo etiam prædo ad pristinum statum esset integerrimè restituendus. c. in litteris. de restit. spolia. Paris. consi. 24. nume. 30. lib. j. Rota in nou. decis. 185. in fin.

62 † Vt nec secundus spolians esset vllatenus audiendus in primo spolio contra se commisso, priusqam postremum spolium per se commissum expurgasset. Paris. d. cõsi. j. nu. 144. lib. j. Pute. de restitu. spolia. decis. 38. Eademque integerrima restitutio præcedere debeat, antequam posset ipse spoliatus accusari etiam à tertio. c. frequens. de restitu. spolia. in 6. Bar. in d. l. si quis ad se fundum. nume. 7. C. ad l. Iul. de vi. dicens id tantum fuisse canonico iure cautum in d. c. frequens. cum antea nihil fuisset iure ciuili desuper prouisum; cuius tamen contrarium ipsemet dixerit in l. si te bonis. in fi. C. de iu. deliber. vbi notat illam l. velut contrariam d. c. frequens. videlicet, quòd de iure ciuili possit spoliatus accusari; quod tamen minimè dicatur in d. l. si te. sed tantum, vt spoliatus possit ciuiliter cõueniri à tertio: Idque nihil repugnet d. canoni loquenti de accusatione criminali, vt dicit etiam Matthesil. singul. 195. redarguens in hoc Bart. Idemque (distinctione tamen adhibita) sequitur Roma. in l. naturaliter. §. nihil commune. numero 20. versi. vlterius. ff. de acquirend. possess. cum ciuilis quæstio per tertium suscitata sit semper recipienda, iuxta decis. Dñorum de Rota 148. & 449. in nou. ut nec si tertius, post petitorium suspensum, latamq; sententiam in solo possessorio, veniens ad causam appellaret ꝓ eius interesse, audiret ante spoliũ integerrimè purgatũ. Bal. in c. conquerente. de restitu. spolia. Ac

Ac quo ad possessionem plenariè paritum censuerunt Domini de Rota in causa Oueten. canon. ex tradito mandato per principalem, ad parendum sententiæ; licet capitulum ex aliqua causa, licet iniusta parere recusasset: si tamen id non collusoriè fieret. Quòd si ab obtentis executorialibus per contradictas & intimatis appellaretur à die notitiæ, iuxta decis. 364. in nou. poterit nihilominus appellatione deserta, virtute earundem executorialium compleri executio, vti dictum in causa Aurien. in qua ẽt dictum, quòd executoriales intimatæ procuratori in spolio beneficiali possunt post obitum intimantis, der eius surrogatum exerceri post intimatam surrogationem procuratori: qui tamẽ petere posset dilationem ad consulendum dominum ex decis. 320. & 440. in nou.

63 † Non tamen vsque adeo vacabit iudex in plenissima spolij executione, eiusque integerrima purgatione, vt videatur oblitus indemnitatis ipsius rei condemnati, cui etiam consulere teneatur, vt res integra reseruetur ĩ futuro iudicio petitorio cum idonea cautione sibi præstita de conseruandis vniuersis bonis in executione spolii ꝑ se receptis, ac integrè restituẽdis in euentum succumbentiæ in petitorio, ex not. per Barto. in l. secunda, nume. 9. ff. de appel. recipi. adhibito interdum rerum sequestro penes idoneam personam, vt plenius sit cautum, de quo dicam dum de sequestro tractabitur.

Interdumque poterit spoliatiuæ sententiæ plenaria executio impediri per legitimam retentionem ratione melioramentorum, quæ facta fuerint per bonæ fidei possessorem cum titulo, priusquam de spolio conueniretur: lite autem contestata in iudicio spolij, sicuti cessaret bona fides, æquè cesset melioramẽtorum retentio, quæ postea fierent, cũ bonam fidem requirat. l. vtilium. ff. de impen. in re. dota. fact. l. si in fundo. vbi Bald. nu. 16. ff. de rei vendi. Ias. in l. si in area. in prin. ff. de condi. indeb. Caprici. decis. 17. num. 7. Quæ autem melioramentorum qualitas requiratur ad effectum retentionis, latè dicitur in d. l. in fundo. & in d. l. vtilium. cum l. 2. eo. titu. & in l. impensæ. ff. de verbo. signific. l. prima. §. sed nec ob impensas. C. de rei vxor. actio. §. certè. Insti. de rer. diuis. per Bartol. & Ias. in l. qui exceptionem. §. pen. ff. de condic. indeb. & Alex. in l. domos. ff. de lega. j. & consi. 154. lib. 6. & 162. lib. 7. Curt. Iun. consi. 163.

64 † Violenti autem spolij executio eget omnimoda purgatione vitij, quod adeo ipsi rei infigitur ex violentia, vt nullatenus cẽseatur purgatum, nisi ad primum possessorem res ipsa, omni prorsus vitio vacua reuertatur, vt per Paris. consi. 24. nu. 11. lib. j. Idque ex interdicto vnde vi, quod cum respiciat rem ipsam tantum, non impediatur eius executio per concursum executionis iudicii habiti quoad pœnam in iudicio l. si quis in tantam. vt plenè dicit Pau. de Cast. consi. 399. num. 3. lib. j. cuius quidem pœnæ executio fieri nequeat ex violẽtia simpliciter deducta, sed opus sit specifica petitione ipsius pœnæ, vt per Abb. in ca. pastorales. nu. 23. & Soc. in l. rem quæ nobis. in fi. de acquir. poss. qua pœna ita specificè petita, cum sententia subsecuta, eius executio erit amissio rei, vel eius æstimatio secundum formam dictæ constitutionis: in qua, nec quo ad rem ipsam omnia plenè executa cẽserentur ante restitutionem rerum mobilium existentium in ipsa re tempore violentiæ illatæ, vnà cum fructibus, damnis, & interesse, c. grauis. vbi Abb. in prin. de resti. spol. Quorum omniũ executio omnino fieret contra ipsum violẽtum, licet postea incontinenti spoliatum, ex quo non euitaret pœnam incursam ratione suæ prioris violentiæ, vt dicit Paul. d. consil. 399. nu. 3. Nec tamen eius pœnæ executio committatur virtute dictæ constitutionis, sine præuia condemnatione, cuius medio egeat. glos. in d. l. si quis in tantam. 4. par. vbi Bar. nu. 28. Ripa in c. sæpè. nu. 99. de resti. spol.

65 † Cum eius constitutionis verba omnia dirigãtur ad futurum, ex quo non incurrantur pœnæ ipso iure, sed sententia opus sit, ex not. per Bar. in l. Imperator. ff. de iur. fisci. & in his term. dicit Bal. in l. fin. in fi. C. loca. Ideoque in c. eum qui. de præben. in 6. ad effectum pœnæ incurrendæ ipso facto, id exprimi oportuit, idemque in d. l. fi. vt ibidem Bal. neque etiam ipso iure incursa pœna, posset effectualiter exequi sine præuia declaratione incursus pœnæ, cum & in d. c. eum qui. licet beneficium ipso iure vacans, possit illico alteri ꝯferri, non propterea posset eius possessio tradi absque citatione, & causæ cognitione, vt ibi dicitur, & refert Ripa in d. c. sæpè. nu. 101.

66 † Siue autem ex violentia commissa per dominum incurratur pœna amissionis rei propriæ, siue per non dominum pœna æstimationis, iuxta dispositionem d. l. si quis in tãtam. eius executio ita fieri debeat, ne tertio innocenti aliquod præiudicium afferre possit, vt si res fuisset alienari prohibita ad fauorem tertij, nõ possit ei per alterius violentiam, fortè data opera, illatam, præiudicari. Bar. in hac l. si quis in tantam. nu. 12. Alex. consi. 23. nu. 11. lib. j. Nec pariter ex violẽtia filijfamilias præiudicaretur patri in vsufructu sibi debito in re aduentitia, nec cæteris vsufructuarijs, neque emphyteutæ, aut feudatario obesset, vt ibidem Barto. & Alexan. Aegid. decis. 723. col. j. Nec è contra, per prædictos præiudicaretur domino: Verum si vsufructuarius, feudatarius, aut dominus existens in possessione inde per vim eijceretur, siquidem violẽtus eo animo esset, vt integro omnium iure potiretur vtique etiam ad pœnam vtrique tenebitur, videlicet domino in pœnam valoris dominij; feudatario autem ad pœnam valoris feudi, vt per glos. in d. l. si quis in tantam. versi. 2.

67 † Nec æqua ratione socius per vim occupans rem communẽ à tertio possessam, aliquod afferre possit socio præiudicium, sed pars tantum inuasoris applicetur spoliato in pœnam violentiæ: alterius autem partis socij (velut alienæ) debebitur per violentum æstimatio. glo. magna in l. si quis in tantam. recitata ꝑ Alex. consi. 103. nu. 17. in fi. lib. j. Neque etiam in ea parte pœnæ qua tenebitur ad æstimationem rei alienæ præiudicetur tertio, cũ nec violentia per seruum, aut filium familias patrata damnum afferat patri, aut domino nisi ad instar cæterorum criminum, in quibus pater tantum peculiotenus pro filio, & dominus ad noxam pro seruo tenerentur.

68 † Quod quidem in patre proculdubio ꝓcedat in peculio profectitio, cui illum proponens eatenus censeatur se obligare ex facto filij, sed in peculio aduentitio dispar sit ratio uelut in quo cesset patris consensus: quamuis Io. de Arena relatus per Bar. in l. si quis in tantam. contra senserit, dicẽs ex violentia commissa per filium in re aduentitia, amitti eius proprietatem, ad filium non ad patrem pertinentem. l. cum non solum. C. de bon. quæ libe. vt quamuis filio non licuisset proprietatem alienare tamen, vt ipse, dicit, amissio hæc succedens virtute huius constitutionis, non est hominis alienatio, sed legis, quã dicat minimè contineri sub nomine alienationis: Cuius tamen ꝯriũ firmet ibi Bar. nu. 12. versi. quæro an dñs. asserens se ausum consulere ꝯ Io. de Arena, ex eo ꝙ alienatio proprietatis aduentitij peculij nedum sit inhibita filio sui fauore, sed ẽt patris. d. l. cũ non solum. §. filiis. in fi. & ideo non posse in quoquam patri præiudicari ex violentia filii, sicuti nec ei præiudicaretur ex aliis delictis filii, in quibus prohibita sit bonorum publicatio in oĩbus rebus, quarum alienatio sit prohibita ad fauorem alterius, ut ibidem dicit Bar. & in l. si finita. §. de vectigal. ff. de dam. infect.

In cunctis autem casibus, in quibus dictum de amissione rei inuasæ in executionem pœnæ l. si quis in tantam. impediretur tamen effectus executionis, si inde aliquod scãdalum immineret. glo. in c. lator. 2. quæst. 7. Felyn. in c. apostolicæ. col. 2. de excep. nã & executio in spolio fuit post tres conformes dilata ex eadem causa scandali vitandi: si tamen incontinenti probaretur ius in contrarium, ut dicit Pute. decis. 323. lib. 2.

Exemplo etiam dictæ violentiæ commissæ in re aliena, executio fieret etiam contra condemnatũ virtute constitutionis l. nõ ab re. C. vnde vi. in qua effectualiter fiat tam in restitutione rei, quàm in eius pretio, vt no. ibi Bar. in prin.

69 † Res vacans ab aliquo inuasa, si denuo vacua relicta ꝑ tertiũ occuparetur, ac vterque ageret contra possidentem ad rei restitutionem uirtute l. fi. C. vnde vi. Is potior futurus sit in executione, quo ad recuperationem effectualem possessionis, qui docuerit de potiore iure dominij, ut ibi dicit Bar. nu. 12. ea ratione, ꝙ violentia fiat ipsi rei, secus futurum dicens, si fieret personæ: tamen Domini de Rota solita eorum æquitate id etiam porrexerũt ad personale spolium, decisione desup habita in cã Bonoñ. parochialis, videlicet, ꝙ si spolians ab alio spolietur, is præferendus sit in iudicio recuperatiuo, de cuius iure in petitorio cõcludentius constiterit, vt refert Crescen. in decis. 158. Idemq; dixit Alex. post Bar. in l. cum à te. ff. de vi, & vi arma. sentiens etiam de spoliatione violenta, in quo tamen esset cauendum à collusione inter primũ, & fin spoliantem, ne quisquam ad effectum, vt prior spolians reciperetur ad exceptionẽ dñij, pateretur se à tertio spoliari, delusa per indirectũ constitutione l. si quis ad se fundum. in qua reijciatur quælibet probatio dominij. Cuius tamen collusionis suspicio procul sit à terminis d. l. fi. uelut in qua recipiatur dominij exceptio, vt latè dixi inter exceptiones.

De Sequestratione in Spolio. Cap. V.

70 INter † cæteras species executionis sententiæ possessoriæ, describitur sequestratio, quæ fiat in beneficialibus virtute primæ sententiæ, iuxta formam clemen. ad compescendas. de sequest. poss. & fruct. quæ quidem executio minor sit quàm ordinaria, ut inquit Sarnen. in reg. de subrog. collitig. quæstio. septima, numero quarto. Rota in nou. decis. 311. & in antiq. 394. ac in prima etiam sentẽtia petitoria decretum fuisse sequestrũ, tradit Simo. in hoc titu. decis. quinta, quamuis fuissent latæ tres sententiæ possessoriæ, quibus partitum fuisset. Quod tamen sequestrum cesset lata sententia restitutionis in integrum aduersus rem iudic. ut per Symo. de sequest. poss. decis. quarta, quam in præcedenti decis. dicit æquè cessare in sentẽtia priuatoria ob nõ solutionem pensionis, ac prorsus cessaret in causis non beneficialibus, in quarum prima instantia & secunda appellare liceret, ut in tertia inanis futura esset sequestratio post rem iudicatam: nisi tamen causa uersaretur super re verisimiliter difficilis recuperationis in iudicio petitorio, in qua esset frustratoria futura sententia subsecuta in iure dominij, ex no. per Ias. in l. 2. C. de edic. diui Adri. ad id deducens c. in litteris. de resti. spol. vbi ea ratione

tione fiat sequestratio, quòd non esset remansura res integra in executione iudicij petitorij, sicut ibidem dicit glo. & in ca. cum locum. de sponsa. Ac eademmet ratione recipiatur in his domini exceptio (facta tamen prius sequestratione rei) ne interdum contingeret per calumniam excipi de difficultate recuperationis, ad elusionem etiam iudicii petitorij si in eo æque succumberet, vt dicit Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 22. ff. de acquir. possess. In vtroque igitur casu propter euidentem difficultatem recuperationis iudiciariæ, ne ad arma prosiliēdum sit

71 opportunè occurrit † præsidium sequestrationis in l. æquissimũ. ff. de vsufruct. de quo Abb. in c. dilectus. num. 12. de sequest. possess. Deci. in l. fin. nu. 7. C. de edic. diui Adri. Curt. in tract. sequest. quæst. j. nu. 15. Franc. in regul. locupletari. col. j. in fi. dicētes tamē in hoc opus esse aliqua præuia cognitione iusti timoris scandali, nec sufficere simplicem partium assertionem, vt per Ias. in d. l. 2. & Alex. in consi. 6. nu. 9. lib. 4. Cum & ratione scandali audiretur tertius ad impediendam restitutionem post sentētiam, vt inquit August. decis. 3. 70. 79. Mohed. decis. 274. qui dicit ĩ decis. 198. fuisse in causa Vlixbon. adhibitum moderamen sequestra-

72 tionis monialis. † Nec propterea eadem ratione timoris scandali reciperetur sequestratio in cæteris casibus non spoliatiuis, nisi iudici prius constiterit, vter litigantium verè possideret, vt nec eius habita notitia sit possessori præiudicium inferendum per sequestrationem ex solo verisimili timore armorum: sed prius habenda esset ratio ac plena cognitio iurium cōpetentium ipsi possessori, qui interim sit per iudicem in eius possessione confouendus. Felyn. in cap. olim. nume. secundo, de rescrip. Curt. in d. tract. nu. 12. Deci. in d. l. fin.

Quamuis autem sequestratio post sententiam fieret instante principali, qui victoriam obtinuerit, nō tamē æquè fieri debeat instante eius subrogato, cui possent obesse plurimi defectus personales excussi iam & reiecti in persona principali, ex cuius habilitate probata fuerit ei debita sententia vnà cũ sequestro. Quæ quidem subrogato non deberentur ante discussam eius capacitatem cum cæteris exceptionibus contra eum legitimè oppositis, vt inquit Cardi. in clem. j. q. 4. de sequest. possess. relatus p Cassad. in decis. j. num. 15. de dilatio.

73 † Neque obtinens in spolio poterit in casibus etiam debitæ sequestrationis, eo prætextu tollere aliud eiusdem rei sequestrũ antea factum ad instantiam alterius tertij, qui sententiam obtinuisset in petitorio seu aliàs, sed esset in primis citādus & audiendus in eius prætēso iure antequam id secundum sequestrum in eius detrimentum relaxaretur, vti pluries decisum refert Pute. decis. 126. 198. 244. 268. lib. j.

74 † Facta autem sequestratione virtute primæ sententiæ, iuxta clem. j. de sequest. possess. cauendum sit ab attentatis, quæ vtique incurrerentur per spoliatum, si obtenta re iudicata & subsecutiuè litteris executorialibus nimis propere possessionem accepisset non seruatis antea quatuor terminis de stylo seruari solitis, cum talis possessio non careret attentati vitio, seu nullitatis, si via attentati amplius agi nō posset, vt dicit Io. Paul. decis. 3. qđ tamen ex æquitate Rotæ expurgaretur per eum qui sequestratione facta penes plures, vni eorum possessionem sequestratam restitueret, præuia diligentia de restituendo cæteris sequestratoribus non repertis. Idque decisum in causa Barchinon. testatur

75 Crescen. in sua decis. 16. † Ex hoc autē effectuato sequestro nō amittitur possessio per eum, qui antea possideret, quo ad possessorium iudicium attinet; Ideoque in dicta causa Vlixbon. Monialis, sequestrata monialis in alio monasterio, de mandato iudicis, nō fuit audita, dum vellet propterea de spolio agere, cum nullã amisisset ex sequestro possessionē. l. interesse. ff. de acquir. possess. c. examinata. de indi. & refert Mohed. decis. 198. In reliquis quid iuris sit, latè dicunt Bar. & Roma. in l. interesse. ff. de acquir. possess. Cyn. in l. j. C. de prohib. sequest. cuius dictis se refert ibidem Bar. & Anchar. in clem. j. de sequest. possess. plenè Felyn. in c. examinata. nume. 13. de iudi. vbi Abb. nu. 14.

76 † Sed licet virtute d. clem. prima, violans sequestrum factum virtute alicuius sententiæ principaliter spoliatiuæ subiaceat penis in d. clem. contentis, ex quo talis sententia censeatur diffinitiua, non tamē ei subiaceat violatio sequestri subsecuti virtute sententiæ attētatorum, quæ sit interlocutoria, cum pœnæ ipsius clem. diffinitiuam tantum respiciant, vt colligitur ex eiusdem verbis, & dicit Felyn. in rubr. de re iud. ac ita decisum referunt Aegid. decis. 54. Mohed. decis. 329. & Pute. decis. 35. lib. 2. in causa Barchinon. dicens tamen Rotam ex officio auocare possessionem absque aliqua adiudicatione.

Et hæc sunt quæ ad spolium propositum, eiusque actiones dicere institueram, ad eorum vtilitatem, qui ea cognitione indigeant, & laudem & gloriam summi Redemptoris nostri Iesu Christi, & sub censura Maiorum.

TRACTATVS DE CENSVRA ECCLESIAST.

Compositus per Dominum Ioannem de Lignano, de Mediolano, Doctorem vtriusque iuris excellentissimum.

SVMMARIVM.

1 *Censura ecclesiastica, quid sit.* 2.
3 *Censura infligitur propter contumaciam.*
Contumax quis non constituitur, nisi præcesserit monitio.
4 *Censuræ finis, quis sit.*
5 *Capitalium quot genera.*
Ius canonicum nō infligit pœnam mortis.
6 *Pœna damnationis ad carceres, infligitur solùm pro grauissimis criminibus.*
7 *Infamis iure ciuili, an sit infamis iure canonum.*
8 *Seueritas, in quo consistat.*
Animaduersio ecclesiastica consistit circa degradationem, & traditionem curiæ seculari.
9 *Censura ecclesiastica, vnde dicatur.*
10 *Censura & deputatio, quandoque idem sunt.*
11 *Species censuræ ecclesiasticæ, quot sint.*

Diuisio Tractatus.

IN Tractatu de Censura Ecclesiastica. Primò describo censuram ecclesiasticam. Secundò quæram, vnde dicatur. Tertiò, quot sunt species ipsius. Quartò prosequar vnamquãq; speciē ordine suo. Circa primum dico, † ꝙ cen-

1 sura ecclesiastica est spiritualis pœna, quam ecclesia propter inobediētiam infligit locis & vniuersitatibus sacramentalia singularibus personis communionem, & actus spirituales interdicendo. Aduerte tñ, qa vt dicit Phys. 2. Topi. Complexi non est diffinitio, ergo cum censura ecclesiastica sit quid complexum, sicut homo albus, non potest diffiniri, sed describitur eo modo, quo potest.

Dixi primò, quòd est pœna spiritualis. huiusmodi tamen nō est prædicatio formalis, sed casualis, sicut cum dico, odor est fumalis euaporatio, sicut etiam dicit Io. Præscriptio est exceptio. i. exceptionis productio. 16. q. 3. in sum. Similè in proposito censura ecclesiastica est pœnæ

2 inflictoria pœnę. † Nam censura est statutum vel iudicatio, vt l. Cēsura. ff. de verb. sig. Et statim tangam in seq. membro. Et hoc statutum est pœnæ spiritualis inflictorium. Et dixi quam ecclesia, in hoc tangitur causa efficiens huius censuræ, & in hoc differt a censura senatus secularis, de qua. ff. de hær. peti. l. item veniunt. §. cum autem. in fi. & differt ab actu censendi, de quo loqmur in l. ergo. §. alluuio. ff. de acquir. re. do. & differt a censito, q est vnum genus colonorum, de quo. C. in qui. cau. col. censi. do. ac. pos. l. 2. lib. 11. Et statim hic tangam in 2. mēbro. Dixi, pp inobedientiam, hic tangitur causa naturalis explicitè, & formalis implicitè. Nam propter contumaciam infligitur tanq̃ pp cām

3 immediatam, vt in canone, † 11. q. 3. nemo. cum infligitur ab homine, a cano. autē pp delictum. reducitur autem ad inobedientiam canonis, de qua sup. in genere implicitè tãgitur aliquid de causa formali. Nam non constituitur quis cōtumax, nisi præcesserit monitio. & hæc de forma fulminandi de censura ab homine. 24. q. 3. de illicita. de sen. excom. sacro. & eo. tit. ca. j. lib. 6. licet certa hodie forma sit seruanda. de qua in c. j. de sen. excom. lib. 6. Dixi, locis &c. Hic tangitur materia, circa quam exercetur censura. Dixi, sacramentalia. hic tangitur finis immediatus censuræ ecclesiasticæ, vt tangam in processu specierum singulariũ: cen-

4 suræ † finis tñ principalis est punitio inobedientiæ hominis, vel canonis, qui implicatur cum dixi, propter inobedientiam.

Aduertendum, quia dixi describendo censurã, ꝙ erat spiritualis pœna. nã sicut legis ciuilis lator diuersa pęnarum genera infligit, & sic & legis canonicæ lator eodem ordine: iure enim ciuili septem sunt genera pœnarum, sex sunt capitales, vna adimit vitam quæ multis modis realiter tollitur. ff. de pę. l. aut damnum. §. vita. & l. supplicij. & l. capitaliũ. §. idē Princeps. & §. famosos. Scđa est morti pximа, s. metalli pœna. verũ est tñ, ꝙ qdam damnantur in metallũ, & hi grauioribus pœnis subijciunt: qdã in opus metalli, & hi leuioribus pęnis subijciuntur. Oẽs tñ perdunt libertatem & ciuitatē. Alij dãnant̃ in ministeriũ metallorũ. s. vt seruiant dãnatis in metallũ, & hi si dãnant̃ ad tps, non perdunt libertatem, sed ciuitatē. Si autē ppetuò tunc vtrũq; perdunt, vt hæc hñr. ff. de pœn. l. aut dãna. §. qsqs. est pęna capitalis, q̃ est deportatio, & ĩ ope, & in opus publicũ dãnatio, sed nō in metallũ, & hi ciuitatē pdunt,

5 & non libertatem. ff. de pę. l. qdam. † nam capitaliũ quatuor sunt genera. Prima est relegatio ad tempus, vel ad perpetuum, & hi bona

bona non perdunt. Secunda est infamia. Tertia est dignitatis amissio, vel ad dignitatem, vel officium interdicta aspiratio. Quarta est verberum, vt habetur. ff. de poen. l. si quis fortè. §. pen. & l. aut damna. ff. de interdic.

Verum est, quòd pœnam mortis non infligit ius canonicum. Et ſm ordinem prædictum legis canonicæ lator infligit pęnas, non tñ pœnam mortis. ne cle. vel mona. c. sententiam. 51. dist. ca. j. & 2. de rap. in archiepiscopatu. Sed huic pœnæ succedit traditio curiæ seculari. de cri. fal. c. ad falsariorum. de iu. cum non ab homine. 11. q. j. illum. Secũda pœna. s. damnationis in metallum, non reperitur his verbis expres-

6 sa a canone, sed huic succedit pœna † damnationis ad carceres, quæ infligitur pro grauissimis criminibus. de hære. ca. pen. vel vt in seruitutem redigatur. 32. dist. eos. Vel ꝙ tradatur curiæ seruiturus. 15. q. j. statuimus. vel ꝙ vendatur. 81. dist. quidam clerici. & dicta de secunda, intelligantur tertia. De non capitalibus autē relegatio non est verbis expressis tradita, sed huic succedit detrusio in monasterium, de qua 50. dist. episcopus autem. 81. dist. Romanus. Alia habent locum ſm canones, vt degradatio. 1 . q. 3. epi autem. de acc. qualiter. 3. de pę. degradatio. lib. 6. interdicitur ne aspiret ad superiores. & remaneat in susceptis. de fil. prępsby. c. fin. de elec. super eo. Pęna autē infamiæ habet locum ſm canones,

7 adeo vt quilibet infamis iure ciuili sit infamis iure † canonum. fallit in casibus specialibus vt in muliere, quæ nubit intra tempora luctus. de secun. nup. c. pen. & vlti. 2. q. 3. §. hinc colligitur. 6. q. j. infames. secundum canones autem aliqui sunt infames infamia canonica. de testi. testimonium. Alia pœna. s. verberum habet locum iure canonum. 35. dist. c. vlti. 45. dist. cum beatus. Istæ sunt omnes pœnæ, quæ principaliter cōcernunt corpus vel corpori adhęrentia, & hoc attēto potius corporales, quàm spirituales nuncupantur, licet sint penè ecclesiæ. Præter has sunt pœnę merè spirituales quæ concernunt animam, & actus merè spirituales tollunt, vt censura, de qua sup. Est tñ sciendum, ꝙ censura

8 est propriè spiritualis pęna, vt in c. quærenti. de verb. sign. † Seueritas consistit circa coertionem corporalem, vt in c. in qbusdã. de pę. Ecclesiastica animaduersio cōsistit circa degradationem, & traditionem curiæ seculari, vt in c. nouimus. de verb. signif. & propterea dixi spiritualis describendo, & propter hoc explicandum aliqualiter digressus fui. ista autem genera pęnarũ explicauit Inn. in c. qualiter. 2. de accu. Host. in Sum. de pœ. §. quot sunt. & §. in quibus. & §. quomodo. & sic patet descriptio censuræ ecclesiasticæ eo modo, quo complexum describi potest.

Secundò quæritur, vnde dicatur censura ecclesiastica? † Solue, sicut

9 sup. dictum est, sicut complexum propriè non describitur, sic nec propriè ethimologizatur. Tamen eo modo, quo potest, dicitur censura a censeo censes, quod idem est, ꝙ statuo, vel iudico, & ecclesiastica, quia peccant statuitur, vel iudicatur implicando prælatum nomine ecclesiæ, & canonis. vbi sciendum ꝙ censura, aliquando sumitur pro statuto generaliter, vt l. censeri. ff. de verbo. signi. ibi, censeri est statuere & percipere. Hinc dicit. l. Senatus censuit. ff. de hære. peti. l. item veniunt. §. cum autē. in fi. Aliquando lex dicit, ꝙ flumina censentur loco censitorum, vt l. ergo. §. aliquando. ff. de acquir. re. do. quia per alluuionem tollunt vni & tradunt alii, sicut iudices censentes. Aliquando sumitur pro statuto speciali facto circa cēsus & tributa ęquãda. Hinc venit nomen censura. ff. de orig. iur. l. 2. §. post. & §. deinde. & no. glo. in l. censeri. ff. de verbo. signif. Aliquando censura est idem

10 † ꝙ deputatio, vt not. glos. in l. 4. C. de agri. & censi. lib. 11. vel vt ibi dicit glo. censitum est vnum genus colonorum. C. in quib. cau. colo. cen. acquir. pos. l. 2. lib. 11. hic autem dr̃ censura a cēseo, ꝙ est iudicare, siue statuere, siue percipere ecclesiastica sacramēta, quia per ecclesiam. Et de hac materia loquitur text. in c. quærenti. de verbo. signif. sic etiam canon defectus nostri tpis, qbus non solùm merita, sed etiam tempora defecerunt discretione aliqua non patiatur inanem censuram, vt scribitur. 34. dist. fraternitatis. hęc de secunda ethimologia censuræ ecclesiasticæ ſm Pol. autem censura est interdictio, rigor, seueritas, potestas, sententia, & dicitur a censeo censes, ꝙ est iudicare, iubere, statuere, deliberare maturè: ſm Papiam autem censura est honor quidã a cēsendo, plus pōderaui effectum introductum, scilicet pęnam diuinationis ante infligendi.

11 Tertiò quæritur, † quot sunt species censurę ecclesiasticę. Sol. responde vt in decre. quærenti. de verb. sign. Et dic quòd sunt tres, scilicet interdicti, suspensionis, & excommunicationis. Vel fortè nota cēsuræ ecclesiasticæ est terminus analogus & prædicatur ſm prius & posterius, vt probatur in c. quærenti. vbi dicitur, ꝙ nō solum interdicti vel pro, sed excōicationis sententia, & enim quare ꝓprius prædicatur de interdicto, & sic ex ordine. Sed hæc parum ingerit difficultatis in proposito tractatu ex ordine.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio, quid sit.*
2 *Contumacia, quid denotet.*
3 *Excommunicatio, vnde dicatur.*

§. Primus.

CIrca quartum, scilicet ponam ꝓsequutionem specierũ censuræ, & incipiam tractare de excommunicatione. Et hoc ordine primò quærēdo quid sit excōicatio, & vnde dicatur. Secũdò, quot sunt species excōicationis. Tertiò, a quibus feratur, & ꝯ quos. Quartò, pro quibus causis ferat̃. Quintò, quis sit eius effectus. Sextò, qui actus sint excōicato interdicti. Septimò, quæ forma debeat seruari in ipsa ferenda. Octauò, per quæ tolli possit. Nonò, qualiter tollatur. Decimò, quæ pęna fe-

1 riantur participantes excōicatis. Circa primum dico, † ꝙ excōicatio est censura ecclesiastica propter cōtumaciam, vel crimen in singulares personas lata a cōione fratrum & sacrorum tantũ exclusoria. Dixi primò, ꝙ est censura ecclesiastica, per hoc tangitur genus vel superius anologium, vt sup. memb. 3. & p hoc differt ab alijs censuris, de quibus sup. in membro 2. Dixi secundò, pp contumaciam, vel crimen lata, per hoc tangitur causa materialis excōicationis, & dixi contumaciam vel crimen, vt implicem tam latam ab hoīe, quæ confertur pp contumaciam immediatè, vt 11. q. 3. nemo ep̃orum. & 24. q. 3. de illicita, q̃ lata a canone quæ infertur pp crimen. 17. q. 4. si quis suadente, & in casibus quos enumerat glo. de sen. excom. c. eos. lib. 6. & in clem. pastoralis. eo. tit. & Host. in sum. & §. 3. in prin. per hoc ꝙ dicitur contu-

2 macia, † tangitur implicitè aliquid de forma, quia monitio quæ requiritur inferenda ab homine. de sent. excom. cap. sacro. & c. j. eo. tit. lib. 6. Dixi, in singulares personas, & per hoc tangitur materialis causa circa quam. Et per hoc apparet ꝙ non appellatio concernit vniuersitatem, vt c. Romana. §. vniuersitatem. de sen. excom. lib. 6. a communione fratrum & sacramentorum quàm minorem, quæ separat a participatione sacramentorum, vt ca. si celebrat. de cle. excom. mi. Et per hoc tangitur effectus & finis immediatus excōmunicationis. Et per hoc infertur vnde & qua-

3 re excommunicatio dicitur, quia dicitur † a cōione exclusio tam sacramentorum q̃ fratrum, vt congruat ethimologia etiam maiori excommunicationi. Quod autem sic ethimologizetur, probat tex. 16. q. 3. nihil. & ca. canonica. 2. q. 3. duas. 33. q. 4. tam sacerdos. & c. certum. & hanc exclusionem traxit ecclesia per instructionem a Christo & exemplum ab Apostolo qui Corinthũ Sathanę tradidit. 24. q. 3. notandum. & c. Ap̃licæ. 11. q. 3. omnino.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis, quot sunt species.*
2 *Maior excommunicatio, quæ dicatur. Item & quę minor.* 3.
4 *Excommunicatio, sicut variè infligitur, sic variè reconciliatio sequitur.*
5 *Maior excommunicatio quandoque vocatur anathema.*
6 *Excommunicatus an sit quilibet pro quolibet peccato mortali.*

§. Secundus.

1 CIrca secundũ, quot sunt species excōmunicationis. † Et attendēdũ, ꝙ vt iura exprimunt, duæ sunt species excōicationis. s. excōicatio maior & excōicatio minor, maior separat a cōione fratrum & sororum, minor a cōmunione passiuè sacramentorum, vt c. si celebrat. de cleri. excom. mini. Iura tñ variè loquuntur de excōicatione. Vnde aliqñ sumit̃ pro exclusione a cōione fideliũ & non sacrorum. Aliqñ temporaliter sic loquitur. 5. q. 4. In sinodo, vbi trium dierum excōicatione ferratur sic loquitur canon, 5. q. 2. præsenti. Item sancta ecclesia cōione, &c. Sed vt ibi not. gl. intelligitur a communione fratrũ in choro & ecclesia, quia cum fratribus nō cōicabit. sic loqtur tex. 18. dist. placuit. & ibi in glo. sic loquitur text. 33. dist. quorun-

2 dam. 58. dist. si quis de alterius. & ista appellatur, † maior excōicatio. Non simpliciter, sed limitatè, quia simpliciter maior excōmunicatio separat a communione fratrum & sacramentorum perpetuò. i. donec absoluatur, sicut etiam de minori excommunicatione, quę separat a sacramentis, variè loquuntur iura, nam aliqñ fertur ab homine, & de hac loquitur text. 5. q. j. per totum, ea. causa, & q. per totũ. & aliqñ fertur a canone, propter simplex participium, vt c. nuper. de sen. excom. & cap. si celebrat. de cler. excom. mi. Et has duas species, scilicet maiorem excommunicationem, & simpliciter includentem a communione fratrum & sacramentorum, & minorem latam a canone, propter simplex

3 participium nunc prosequar. vnum est, quòd minor † excōmunicatio largè sumpta, vt separat a communione sacramentorũ, aliquando infligitur a seipso cum pœnitet, & propter conscientiam abstinet a communione passiua, vt de homi. sicut ex literarum. Aliquãdo a sacerdote pęnitentiam iniungentem. de pęn. dist. 2. facilius, & hoc melius quàm si ex auctoritate propria. de pœn. dist. 3. accusatione. & hoc cum pœnitet. Sed in pœnitētia infligitur aliquando a Deo, nam propter mortale Deus tradit hominem Sathanæ. 11. q. 3. audi.

Aliquando ipsemet, cum nō vult pęnitere, abstinet a sacris, & putat sibi sufficere, & malè. de pęni. dist. j. sunt qui arbitrãtur: sed si reputat se indignum, & abstinet, bene facit. de consec. dist. 2. qui scelerate. Aliqñ a sacerdote loco pœnitentiæ. 11. q. 3. cum excōicato. 81. distin. si qui sunt. & de hoc intendo principaliter. vnum

4 est, † ꝙ sicut variè infligitur, sic variè reconciliatio sequitur. Nā si a se, vel a Deo infligatur, agat pęnitentiam & reconciliatio sequitur. Si a sacerdote, per ipsum reconcilietur, quę omnia prosequere, vt no. glo. de sen. excom. si quem. 11. q. 3. si inimicus. prosequendo ergo excommunicationem maiorem simpliciter separantem a communione fratrum, & sacramētorum, & minorē latam a canone, propter simplex participium. Idem de his, quæ dixi ponendo differentiam inter has species. videtur tex. contrarius. Nam dixi quòd minor separat a sacramentis tātum, maior a communione & sacramentis. Sed contrarius videtur text. in canone, Engeltrudam. 3. q. 4. vbi dicit tex. ꝙ Engeltruda non solum fuit excommunicata excommunicatione minori, quæ separat a communione fratrum, sed etiam maiori, quæ separat a corpore Christi. ergo videtur ꝙ maior separat a sacramentis, minor a communione. Sol. illa verba sunt intelligenda sanè, vt intelligamus per fraternam societatem illam, quàm cōtrahimus in sacramentis per corpus Christi intelligamus etiam collocutionem fideliū. & sic concordat, & in illo non contradicit. Sunt 5 ergo duæ species. s. maior & minor: maior autē aliquando † vocatur anathema, vt in principio canoñ. Engeltrudā. 3. q. 4. & 11. q. 5. nemo episcoporum. & c. euidenter. ea. causa, & q. Et aliquādo excommunicatio anathema sumitur largè, vt est separatio a Deo, vt 14. q. 5. certum. & 13. q. 3. euidenter. caueat tamen, in effectu nō est differentia excommunicationis vt si quæratur, quæ est ratio, cum iura videantur in similibus casibus disponere contrarium. de consti. ex parte. ff. de leg. l. nummis. ff. de reg. iur. l. in obscuris. & l. si præses. ff. de pœn. & hoc contrarium format glo. 11. q. 3. dicunt. & soluit standum verbis. Sed glo. non respondit ad ipsum quare, & hic quæritur quare hic scriptum sit. Dic ergo, 6 ꝙ hæc est ratio. † Nam pro quolibet peccato mortali quilibet est excommunicatus minori quo ad Deum, etiam sine alia sentētia hominis. ergo si quis excommunicetur ab homine ꝓpter mortale, quia aliter non fertur. 11. q. 3. nemo episcoporum. verba debent aliquid operari. ff. de leg. j. l. si quō. Sic ergo cum prius foret excommunicatus nunc est, maiori aliud addere non pōt, & illa fuit legislatoris intentio in c. si quem. de sent. excom. li. 6. Ad contraria respondetur, ꝙ illa vendicant sibi locum in pęna corporali, hic autem in spirituali, quæ est medicina animæ, vt in cano. multi. 2. q. j. & c. j. de sent. excom. lib. 6. Hæ autem duę species differunt in nomine, differunt in effectu, vt sup. visum est, differunt in forma, differunt in reconciliatione, vt inf. patebit ex distinctione sequentium membrorum.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicatio, vnde ortum habuit.*
2 *Humor infectus per contractum alium inficit.*
3 *Eradicatio totalis humoris aliquando fit a natura sine artis ministerio.*
4 *Christus rogauit pro ecclesia, ne deficeret.*
Excommunicatio maior & minor, an sint differentes specie.
5 *Forma est, quę dat totum esse rei.*
Maior excommunicatio separat a communione fidelium, & sacramentorū, minor a communione sacramentorum tantum.
6 *Differentiæ duæ specificæ non se compatiuntur in eodem subiecto.*
7 *Participare excommunicato, an sit peccatum mortale.*
8 *Excommunicatio, Christi, non hominis est actio.*
Maior excommunicatio quotuplex sit. Item minor. 11.
9 *Casus sunt quidam, quibus ipso iure quis incidit excommunicationem.*
10 *Excommunicatio quædam fertur cum solennitate.*
12 *Excommunicatio minor aliquando fertur ab homine per sententiam.*

§. Tertius.

1 HIC quæro, vnde excōmunicatio ortum † habuit. sup. dixi, ꝙ ecclesia ipsam contraxit exemplo Pauli, qui Corinthū absentem tradidit Sathanę. Ego credo, ꝙ ecclesia ipsam sumere potuerit ex dispositione agentium naturalium, vt ars sequitur naturam, vt l. adoptio. ff. de adop. video. n. ī naturalibus, ꝙ vbi est vnū corpus informatum vna forma, vnitas totius durat, donec singulæ partes vniformiter regulentur. Sed cum partes difformiter regulantur, totum dissoluitur, nisi partes de difformitate ad vnam vniformitatem reducantur, vel nisi pars quæ reduci non potest a toto eradicetur, & alia ꝯformis introducatur. Vide exēplum in corpore humano: nam cum omnes humores sunt sub vniformitate formæ humanæ, durat ęqualitas ipsius, sed cum aliquæ peccant in quanto, vel in quali, est opus reductione, vel eradicatione, aliàs sequeretur ęgritudo totius vel extinctio, † quia 2 humor infectus per contractum alium inficeret, & sic totū inficeretur. Sic in singulis naturalibus simplicibus, & mixtis posset discurri. sic directè in proposito. Omnium catholicorum collectio, siue tota militans ecclesia est vnum corpus informatū vna forma. s. fide catholica, informata virtutibus theologicis & moralibus, & donec singula membra vniformiter regulātur, durat ęqualitas corporis mixti. Sed cum aliqua membra irregulariter se habent respectu totius, tunc est opus reductione, vel eradicatione, alias totus corpus īficeretur, & ꝑpea ecclesia ad suiipsius perseuerantiam ortum sumēdo a naturalibus adinuenit hoc genus scissuræ, vt cū aliquis de corpore Christi ministerio deuiat, primo moneatur, & sic reducatur ad conformitatem, & si monitus non reducitur, tunc eijciatur de corpore, ne p ꝯtactū alios īficiat, & est excōicatio, & ista eradicatio. Aliqñ fit a corpore totaliter, & hæc est maior. Aliqñ fit a certa parte corporis, & hæc est minor. Sic aliqñ humor eradicatur totaliter de corpore humano. Aliqñ non eradicatū totaliter, sed a loco certo deriuatū, & 3 locus totus subtrahitur. Et sicut eradicatio † totalis humoris, vel deriuatio aliqñ fit a natura sine artis ministerio, aliqñ est opus artis ministerio. Sic aliqñ fit a lege canonica sine hominis ministerio. s. cum fertur ab homine, & hmōi, ne sicut carnes putridæ, aliàs per ꝯtactum inficiuntur, sic idcirco resecantur. 24. q. 3. resecandæ. Et sicut aliqñ ī corpore resurgit humorū multitudo peccantium ꝯ naturam, vt totum corpus exterminetur, & hic morbus vlis appellēt. Aliqñ particularis tm̃, sicut in corpore Christi mixto. Aliqñ insurgit membrorū peccātium multitudo cōtra vnitatem, vt fiat dissolutio, ne fiant schismata, & scissuræ in ecclesia. Aliqñ fit particularis, & credo naturaliter loquendo, saluo ꝙ saniori iudicio Theologorum, quorum correctioni, hæc oīa subijcio, ꝙ ēt sicut fiunt distincta, sic in corpore particulari humano, & aliis vegetalibus, sicut fiunt in corporalibus vniuersitatū, & ciuitatū & villarū, quæ aliqñ prosperantur, aliqñ deprimuntur, sicut in prouinciis, immo aliqñ penitus exterminātur, & de habitabilibus inhabilitabiles reddunē. & hunc effectū operantur machinæ cęlestes ſm varietatē motuū & aspectuum. Sic modo suo contingit in corpore ecclesiæ militantis, quæ multi-4 formia passa est schismata, licet ipsa exterminari nō possit, † quia rogatū est pro ea, ne deficeret, vt dicit canon, Infertur ex hoc, ecclesiā sumpsisse excōicationē a naturaliū agentiū dispositione. Sumere potuit ēt eccl'a hoc gen⁹ eradicationis ex actione creatoris, qui primo Angelorū difformitatē a toto, & pp superbiā elatam intentum scindere vnitatem exclusit penitus, & eradicauit ab aliorum communione, vt in canone. j. de pœni. dist. 2.

Consequenter quęro, an excōicatio maior & minor sit differentes specie. apparet ꝙ sic, pp diuersitatem noīs, vt l. si idem. C. de test. Secundò, quia 5 differunt forma. † forma est, quæ totū dat esse rei. j. q. j. detrahe. de bap. debitis. de elec. quia pp. ff. de au. & arg. leg. l. Seia. Qđ autē forma differant, patet. Nam forma, quæ traditur hodie in c. j. de sent. excom. lib. 6. non vendicat sibi locum in minori excōmunicatione. Tertiò, quia differunt effectu. Nā maior separat a cōmunione fidelium & sacramentorum, minor a cōione sacrorū tm̃. de cle. excom. min. si celebrat, 3. q. 4. Engeltrudam. cum simi. Quartò differunt in causa, pp quam. Nam maior pp contumaciam & mortale pctm̃. 11. q. 3. nemo. eporum. minor autem pp simplex participium, in c. nuper. de sent. excom. & tam cū excōmunicato, & 11. q. 3. qm̃ milites. ea. cā, & q. In contrarium apparet. Nam differunt ſm maius & minus, igitur non differunt specie, cum sint differentiæ accidentales. Secundò per rub. intitulatam in singulari, a qua licitum est arguere. ff. si cer. pet. l. j. in proę. lib. 6. Tertiò duæ differentiæ specificæ non se compatiuntur in 6 eodem subiecto. ff. pro soc. l. si ancillam. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. l. j. Sed in eodem subiecto ambæ se compatiuntur, ut patet, igitur &c. Sol. hic attendendum, ꝙ excōicatio respectu excōmunicantis est actio, respectu excōicati est passio. Si pondero excōicationem, vt est passio excōicati, tunc aut est separatio a Deo tm̃, quæ insurgit ex quolibet peccato mortali, vt scribitur Esaiæ 56. c. iniquitates nostræ diuiserunt inter nos & Deum nostrum, & hæc est minor. Si post hanc feratur excōicatio, tunc declaratur separatus a Deo & excludiē a cōione, & hæc est maior. Et hæ duæ passiones differunt specie. s. separatio a Deo tantū, & separatio a cōione, quàm non operabitur mortale per se, maximè odium. Si autē fit separatio a sacris tm̃, quæ insurgit ex multiplici aliàs simplici participio, & tunc maior hæc non insurgit ex mortali irregularitatis, ſm opin. quæ habet quòd participare 7 † excōicato non est mortale: vt no. in c. sacra. ꝙ met. cau. Et illa passio ēt differt specie ab aliis duabus, cum hæc nō sit separatio a Deo, nec a cōione fidelium. Sic ergo hę excōicationes relatę ad excōicatū, cuius respectu sunt passiones, sunt differentes spē. Si autē referantur ad excōicantē, cuius respectu dñr actiones, tunc minor quæ est actio mortalis separantis a Deo, differt specie ab actione canonis vel hoīs declarantis & excludentis, sed sic minor lata pp participiū simplex quæ est separatio a sacris, tūc pōt esse eadē, actio specie, quare vtraq; passio infertur a canone vel ab hoīe. Nā canon fulminans & homo eadē actione separat ab vtrisq;. s. sacris. Nam nō idē canon, immo alius separat a cōione, alius a sacris pp participium & sic ille differentiū agentiū sic lata ab hoīe, qa separās a sacris pp participiū cū excōicato. ab homine nō est hō, sed canon. 11. q. 3. cū excōicato. & c. qm̃. & c. nup. de sen. excom. Posset tm̃ attentari, ꝙ vna sola sit excōicatio & nō 8 plures: † nā excōicatio est actio Christi non hominis. 11. q. 3. nemo condemnat. sed homo est executor, & canon est lator, ergo vna actio quæ operatur diuersos effectus, ſm varietatem obiectorum & causarum, propter quas insurgunt & homo, & canon exequantur rationem, & sic varios declarant effectus inductos.

Con-

Consequenter quæritur, quotuplex sit maior excōicatio. Sol. maior excōmunicatio variatur pp varietatem causæ materialis: effectus tm̃ semper manet idem. s. separatio à cōione & sacramentis actiuè & passiuè penès varietatem efficientis. Nam quædam lata à canone, q̄dam lata ab hoīe: lata à canone quædam lata sine hoīs ministerio, vt cum quis incidit ipso iure pro explicatione casuum seruiendo vtilis remissione. † Nam quidam sunt casus, quibus per 9 iura quis incidit excōicationem ipso iure. & hos. s. 30. no. Host. in Sum. de sen. excom. in prin. per constitutiones. Vnde 32. sunt casus, quibus incidit quis ipso iure, quos gl. enumerat in c. cos. de sen. excom. lib. 6. super ver. canones. Duos addit Bonifa. post compilationem Sexti per extrauag. detestante, & c. statuimus, qui. 52. casus, quibus quis incidit per compilationem. in clem. j. de sent. excom. super versi. excōicationis. & illorum 16. sunt reseruata Papę. Quædam lata à canone cum hoīs ministerio, vt canon profert, sed proferri mandat vt in canonibus referēdæ snīę quos enumerare plus esset laboriosum, q̃ vtile. Idcirco de proximis remisi aliquos, causam explicabo inferius Secundo differ-10 ūt pp variam formalem causam. † Nam quædam fertur cū solennitate, de qua loquitur canon, debet. 11. q. 3. versi. debent. 12. sacerdotes episcopo circunstare & lucernas ardentes in manibus tenere in conclusione anathematis in terram proiicere, pedibus conculcare. Postea epistolam excōmunicatorum nomina continentem per parochiam destinare, & ista vocatur anathema & mucro episopalis. Alia fertur simpliciter seruata forma. c. j. de senten. excom. lib. 6. circunspecta illa solennitate, de qua supra. & illa vocatur excommunicatio simpliciter. Tertiò differūt propter varietatem causæ materialis: nam quædam fertur pro contumacia descendente actiuè. & tunc aut dubia, aut manifesta, vt prosequar in membro pro quibus causis, & ibi plenè. Verum est ꝙ hę differentiæ maioris non sunt excommunicationis, non sunt differentiæ specificæ, sed accidentales eiusdē effectus sunt introductoriæ.

11 **Consequenter** quæritur, † quotuplex sit minor excōicatio. Solu. minor excōicatio aliqñ sumitur pro sola separatione à Deo tantum, & illa inducit mortale tantum, sine alio ecclesiæ militantis ministerio, vt Esaiæ 59. iniquitates nostræ diuiserūt inter nos & Deum nostrum, & no. Host. in c. quorundam. de Iudæ. Aliquando sumiē pro separatione & sacramentorū participatione passiua, & tūc aut hoc inducitur à canone pp participium cum excōicato maiori, vt in c. nuper. de sent. excom. & c. cum excōicato. 11. q. 3. cū similibus eiusdem causæ, & q. Aut inducitur à seipso, vt cū quis peccat & abstinet à sacramentis. de homi. c. sicut ex literis. Aut pęnitētia imponitur à sacerdote. de pęn. dist. j. facilius & melius q̃ si à seipso. de pęn. dist. 3. actione. Aliquādo in pęnitētia à Deo subtrahuntur, vt cum traditur sathanæ. 1. q. 3. deniq;. Aliqñ impęnitentia seipso subtrahūtur, & credit sufficere & malè. de pę. dist. j. sunt qui arbitrantur. Quæ omnia prosequere, vt no. gl. in c. 12 si quem. de sen. excom. 11. q. 3. si inimicus. Verum est, † ꝙ excommunicatio minor aliquando fertur ab homine per sententiā, vt 5. q. j. & 2. & quasi per totum. fertur tamen aliquādo excōmunicatio, quæ separat à communione fidelium, & non sacramēti, & fertur ab homine, & hęc quo ad minor. Et de hoc loquitur canon, 5. q. 7. pręsenti. & 5. q. 4. in loco. 18. dist. placuit. 33. dist. quorundam. 58. dist. si quis de alterius. Concludo tot reperiūtur excommunicationes, quot reperiuntur communiones: tamen ecclesia vt frequentius vtitur duobus generibus, de quibus supra.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicatio, à quo & contra quos feratur.*
2 *Catholicorum omnium collectio est vnum corpus, et appellatur corpus Christi mysticum. 4.*
3 *Offendens in vno præcepto, factus est omnium reus.*
5 *Solus Romanus Pontifex est caput ecclesiæ. 6.*
7 *Papa tēperamēto debet conseruare cunctos collectos in suo corpore mystico.*
8 *Vicem veri Dei & hominis gerit Papa.*
9 *Cardinales sunt partes non solum corporis, sed etiam capitis Papę.*
10 *Cardinales vnde dicti, & quot esse debeant.*
11 *Distinctio inter successores discipulorum facta est ratione dignitatis, cum tamen idem sit ordo.*
12 *Purgatio interior, cui spectet.*
13 *Iudices infimi, quare pedanei appellantur.*
14 *Verus cibus, Christus est.*
15 *Sacramenta saluatoria corporis mystici quædam sunt necessaria ad salutē.*
16 *Assimilatio vera non fit sine fundamēto virtutum de quibus cibus spiritualis assumitur.*
17 *Scientia canonum & legalium constitutionum per ora Principum diuinitus emanauit.*
18 *Artifices multi sunt deputati ad conseruationem, & curationem veri corporis humani.*
19 *Medicaminum omnium natura est operatrix, medicus verò minister.*
20 *Excommunicatio fertur à Deo principaliter, à canone ministr[illegible] & instrumentaliter.*
21 *Clericus seipsum percutiens an sit excommunicatus.*
Membrorum suorum nullus est Dominus.
Iniuriam quis potest sibi facere.
22 *Natura quęlibet indiuidualis nititur seipsam defendere.*
23 *Clericum excommunicatum percutiens, an sit excommunicatus.*
24 *Clericus sustinens excommunicationem per annum, an perdat priuilegium.*
25 *Coniugatus incedens sine habitu, & tonsura, ordinem retinet, & tamen non gaudet priuilegio.*
26 *Depositio, quando non priuet immunitatem.*
27 *Percutiens clericum incedentem in habitu seculari & immiscentem se sæuis, an sit excommunicatus.*
28 *Clericus dimittens habitum faciens enormitates, an perdat priuilegium monitione non præmissa.*
29 *Clericum percutiens in actu belli & aggressuræ, an incidat in canonem.*

§. Quartus.

1 REstat videre tertiū principale. s. à quo, contra quos † feratur. Pro cuius explicatione pono pro fundamento ꝙ excōicatio quæ est hominis à Deo separatio, fertur à Deo tantum. Secūdò ꝙ excōicatio, quæ est hominis à Deo, & à cōmunione fidelium & sacramentorum, fertur à Deo principaliter, sed à canone, & aliquando ab homine ministerialiter, & hæc vocatur maior, vt supra explicatum est in membro diuisionis excōicationis. Tertiò ꝙ excōicatio quæ est separatio à sacramentis tantum, aliqñ à Deo cum ministerio canonis, & aliqñ eum ministerio hoīs, & sic illa quæ separat à cōione fidelium prosequor singula mēbra. Et primo dixi ꝙ excōicatio, quæ est separatio tamen, fertur 2 à Deo tantum. Pro cuius declaratione est attēdendum, † ꝙ collectio omnium catholicorum est vnum corpus, & appellatur corpus Christi mysticum, hoc probatur. 3. q. 4. Engeltrudam. & §. seq. & 11. q. 3. nihil. & istud corpus Christi mysticum est informatum forma diuinali. i. forma catholica. i. virtutibus informata, vel spiritu vi, tali Christi. Nam licet sint mēbra multa incorpore illo mystico, tamen oīa illa viuificantur eodem spiritu. s. vitali fidei catholicę informatæ operibus, & donec sub illa sic informata membra degunt, tunc sunt vnum corpus, ad illam vnitatē omnes tendere debēt prædicatores sicut scribitur Exodi 40. Vestri sacerdotes iunguntur mala punica. i. mala granata multa sunt grana sub eodem cortice, vt pulchrè declarat Greg. in suo pastorali. c. 15. & transumptum habetur 44. dist. sit rector. Si autem aliquod membrorum recessisset ab illo cortice. i. fide vel operibus ipsam informantibus, ꝙ cōtingit per mortale pec-3 catum & vnum solum. † Nam offendens in vno factus est omnium reus. Iac. 2. de pę. dist. 5. fratres. & c. dolendum. & in reg. defleat. de reg. iur. lib. 6. Tunc statim separatus est à corpore Christi mystico, nec viuit spiritu vitali Christi, vt pulchre probat Aug. super 10. sic inquiens. si enim separatur à corpore Christi, non est membrum eius, si non est membrum eius, non vehiē spiritus eius. Subdit dictum Apostoli ad Roma. 8. quisquis spiritum Christi non habet, eius non est, transumptum, 11. q. 3. nihil.

Ex prædictis concludunt ꝙ excōmunicatio, quæ est tantum separans à Deo pp mortale, à Deo tantum lata est. Nam statim cū desinit viuere illo Dei spiritu, non est amplius membrum eius, immo penitus separaē ab eo, non tamen è communione, cū multa tolerantur, & c. 2. q. 4 j. multi. & quia dixi † ꝙ collectio omnium catholicorū est vnū corpus Christi mysticum, vt in canone Engeltrudam. 3. q. 4. & §. seq. Vidēdum est qualiter sit vnum, ꝙ est præambulum ad infra dicenda, vbi sciendum, ꝙ sicut in corpore naturali, & humano sunt membra multiformia ad singula officia tendentia. 81. dist. c. j. 16. q. j. presbyteros. & c. cum singula. de præben. lib. 6. Et sicut est ibi aīa viuificāns & corpus viuificatum, vt 32. q. 2. Moyses. & c. seq. & cle. vnica. de sum. Tri. & fide cath. Et ibi sicut sunt quatuor elementa ad minus virtualiter ad ipsius mixtionē subtilissimè ex naturalibus agentibus superius & terrestribus redacta, vt in c. in quadam. de cele. mis. Sic in hoc corpore mystico sunt diuersa membra ad suas operationes tēdentia, sicut est corpus viuificatum, & anima viuificans, sic sunt elemēta. Nam primo sunt membra, vbi sciendum est, ꝙ sicut partium veri humani corporis quædam sunt partes ab aliis regulatę, quædam sunt partes alias regulantes, partes regulantes sunt membra principalia, & illę partes organicè. Hæ cæteras partes simplices regulant. Aliæ autem partes simplices nuncupantur. Sic de corpore mystico sunt partes simplices regulatę, vt laici, q sunt sicut aues regulādæ, vt probat Eusebius Papa 11. q. 7. aues. membra autem principalia & organica sunt ministri ecclesiæ, inter ipsos est ca-5 put & Vicarius Christi solus Roma. Pontifex. ipse enim est † caput ecclesiæ. 21. dist. cleros. ver. Pontifex. & c. in nouo. & c. quāuis. ea. dist. Et sicut à capite descendunt spiritus deferentes virtutem naturalem toti corpori, vt inquiunt naturales: sic à Romano Pontifice ad totum corpus mysticum & singulos ministros ipsius velut à capite defertur ptās omnimoda, vt inquit Leo Papa, sic inquiens. Sed huius muneris sacramētis. Ita Dñs ad oīum

Aposto-

Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo omnium ſummo Apoſtolorum principaliter collocaret, vt ab his dona ſua velut omne corpus diffunderet. hęc hñr 8. diſt. ita dñs. & ſicut in capite naturali humano, quatuor ſunt ſedes fundantes quatuor verba res ſenſitiuas interiores ſm philoſophos, vt ſecundo de anima. Eſt enim à prima anterior, quę infundat ſenſum cōem. Hæc enim iudicat differentias omnium ſenſibilium perceptorū à ſingularibus ſenſibus, vt viſu, guſtu, auditu, & olfactu. Huiuſmodi enim, vt dicunt philoſophi, eſt, ſicut centrū ad quod confluunt ſpiritus ſenſibilium perceptorū à ſingulis ſenſibus, & per ipſum eorum differentię iudicantur. Sic in Romano 6 † Pontifice capite dēt eſſe prima pars anterior fundans ſenſum cōem, ideſt iuſtitiam cōem, quæ equiparetur ſenſui cōmuni. Nam ſicut ſenſus cōis iudicat ſenſibilia ſingulorum inferiorum iudicum iudicia. iudices enim inferiores æquiparātur ſenſibus particularibus, qui iudicāt limitatè ſua obiecta. i. ſuos ſubiectos. Ad iuſtitiam autem capitis, omnes confluunt iudicandi, vt probat Marcellus Papa II. q. 6. ad Romanā. Nam cęteri ſunt electi in partem ſolicitudinis. Hæc autem in plenitudine poteſtatis. 3. q. 6. multum ſtupeo. 11. q. 3. cuncta per mundum. & cap. per principalem.

Secunda autem pars capitis eſt, cellula fundans fantaſiam. huiuſmodi enim eſt virtus ſenſitiua, interior conſeruans ſpiritus ſenſibilium iudicatorum à ſenſu communi. hinc eſt, ꝙ appellatur currus ſpecierū ſenſibilium. Sic in Papa eſſe debet pars fundans temperantiam: 7 ipſe enim † temperamento debet conſeruare cūctos collectos in ſuo corpore myſtico, & debet iuſtitiam. i. rigorem temperare ex cauſis. 50. diſt. vt conſtitueretur, j. q. 7. exigunt. & c. tali. Tertia pars capitis eſt, quę fundat cogitatiuam. huiuſmodi enim eſt virtus ſenſitiua interior, quæ altius cognoſcit & ſubtilius q̄ percipit ſenſus cōis: immò, vt innuunt philoſophi, cogitatiua elicit ſpeciem non ſenſatam à ſenſata, vt datur exemplū de agno. Nam cum vidit lupum, viſus decernit colorem. Senſus communis omnes dimenſiones. Cogitatiua elicit ſpeciem inimici quā anima percipit. viſus autem vt ſenſus cōis. Sic in Papa eſt tertia pars fundans prudentiam, quæ virtus intellectualis implicādo virtutes theologicas. Nam ſi virtute intellectuali, prudentia nūcupata, debet circa totam collectionem euigilare, vt vnitatē cōſeruet collectionis, cuius eſt caput, vt probat tex. in Auth. vt diffe. iudi. in princ. col. 8. & in Auth. vt iudic. ſine quoquo ſuffra. in 8 prin. & proę. 6. debet enim vltra ſeruata: nam † ipſe gerit vicem Dei & hominis. ſ. Chiſti, q fuit uerus Deus, & uerus homo, ſic & Papa. Quarta pars ueri capitis eſt fundans memoriā. huiuſmodi enim eſt uirtus ſenſitiua inferiorum, quæ eſt retentiua oīum reprehenſorum per alias uirtutes inferiores, & expectat oīa pręcepta, & aggreditur, & retinet. Et ſic in Papa debet eſſe quarta pars fundans fortitudinem. ipſe enim debet eſſe fortis & grauis, ſpectet grauia. Aggrediatur pro conſeruatione ſui myſtici corporis & omnia conſeruare. & hæc ſunt quatuor uirtutes Cardinales, quæ debent eſſe in capite corporis myſtici. ſ. in Romano Pontifice, & ſicut ſunt quatuor uirtutes Cardinales in quatuor 9 partibus capitis, ſed Cardinales † ſunt partes, non dico ſolum corporis, immo capitis, & ſunt ſedes illarum uirtutum, uel eſſe debent. Vel iudicio meo debebunt eſſe quatuor, & non plures, tracta ordine, examina dictis, uel duo ad inſtar cardinum ſuper quibus defertur oſtium, uel etiam ad inſtar mundi cardinum, q ſunt duo uidelicet, arcticus & antarcticus, & utinā quatuor ueri Cardinales non deficerent ad plus, ſi dentur Cardinales omnium orbium, erunt 16. uel 18. ad inſtar omnium ſumendo.

Et quibus liquidè cōſtat, ꝙ ſi ſumatur nomē cardinalatus à virtutib. cardinalibus, quæ aggregant caput Papale, debet eſſe quadruplex tantum. Si autem à cardinibus, ſuper quibus circunducitur porta corporis myſtici, tunc duo. Si autem à cardinibus, ſuper qui10 bus circunuoluitur orbis, etiam duo. † Si autē à cardinibus, ſup quibus circunuoluuntur omnes orbes, tunc aut 16. aut 18. ad plus. Salua ſemper plenitudine poteſtatis, ī qua reſidet poteſtas caput magnificandi, & ex pluribus partibus aggregandi. De his plenius tractaui in tracta. de eccleſia & eius regimine. Et caueat caput & partes capitis ne in ægritudines incidant capitales. Nā per hoc tota inficitur catholicorum collectio. Sunt & alia mēbra. nam in primitiua eccleſia 12. fuerunt Apoſtoli, quorum caput fuit Petrus, qui erāt membra principalia huius corporis myſtici. Poſt, quia meſſis multa & operarii pauci, electi fuerunt 72. diſcipuli. 21. diſt. in nouo. in quorum locum ſucceſſerūt epiſcopi. 69. diſt. quorum vices. 12. q. 2. videntes. & c. in nouo. 21. diſt. 11 Inter hos hodie facta † eſt diſtinctio ratione dignitatis, cum tñ idem ſit ordo. Nam quidam Patriarchæ, quidam Archiepiſcopi, quidam Metropolitani, quidā ſimpliciter Epiſcopi, qui omnes qualiter ſic appellantur, & vnde originem ſumpſerint, proſequere vt in can. clerus. 21. diſt. Item poſt alia membra ſuborganica. Sicut à ſimili manus eſt membrum organicū, digitus ſuborganicum, ſic in hoc corpore myſtico. Sunt ſingulares miniſtri, vt ordinum inferiorum, vt ſacerdotes & c, de quibus in can. clero. 21. diſ. Qui inferiores ordines in corpore myſtico purgāt extra & intra. Extra purgare pertinet ad oſtiarium: Nam purgāt eccleſiam materialem eiiciendo infideles, vt recipiendo catho12 licos, vt in can. cleros. in fi. 21. diſt. Purgare autem interius ſpectat ad exorciſtam, ſi fiat purgatio corporis oppreſſi à dæmonibus, vt d. c. cleros. Purgatio autem interior, quo ad animam, ſpectat ad acolitum, qui deputatus eſt ad luminaria, non ad fugandas tenebras materiales, ſed ad repręſentandum illud lumen verum, quo omnis anima credēs illuminatur, de quo ſcribitur in Euang. Lux vera, quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & c. Io. i. & in canone, cleros. 21. diſt. & ſic purgant, & quæruntur tres ordines. ſ. oſtiarius, exorciſta, & acolitus. Solue illuminant & ſumunt res aliis.

Nam fit illuminatio in rudimētis veteris teſtamenti, & hæc pertinent ad Lectorem, qui legit vetus teſtamentum. fit illuminatio in ſplendoribus gratiæ. vltimus actus eſt perfectiuus, & hic pertinet ad ſacerdotem, qui conficit verum corpus Chriſti, in cuius confectione ordinantur ſinguli ordines antedicti, & ſic iſta membra organica ordinantur in ſingulas ordinationes præparatorias ad cibum ſaluatiuum totius veri corporis myſtici Dominici. Inferūtur ex prędictis membra corporis myſtici ad ſimilitudinem membrorum veri humani corporis. Hæc membrorum diſtinctio incipit à capite, & terminatur vſq; ad infimum, 13 & vſq; ad pedes, & propter hoc † infimi iudices pedanei appellantur. Dixi ſecundò, ꝙ ſicut in vero corpore humano eſt anima viuificans corpus, & corpus viuificatum: ſic in corpore myſtico eſt anima viuificans. ſ. Chriſtus, ſiue fides Chriſti operibus virtutum informata. ipſe enim eſt vitam pręſtans cunctis & corpore, cum ipſe dicat, Ego ſum vita & c. & in Euang. Quod eſt factum, & in ipſo vita erat. Io. j. Corpus autem viuificatum eſt collectio cōgregatorum in hoc corpore myſtico, & ſic corpus verum naturale humano viuificatur cibo, & potu naturali ab extrinſecus ſumpto & interius tranſlato mediantibus virtutibus naturalibus, attrahentibus, retinentibus, digerentibus, multipliciter, & finaliter in idem conuertētibus, repulſis ſuperfluis, quæ ſunt difformia, vt inquiunt naturales & phiſici. Sic in hoc corpore myſtico eſt verus cibus & potus ſaluatiuus animæ. ſ. caro & ſanguis Chriſti principaliter. Iſte em̄ eſt verus cibus, de quo 14 ſcribitur Io. 6. † Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. & iſte cibus viuificat corpus totum myſticum. Et ſcribit Augu. epiſtolam ad Burentium tranſumptam de conſec. diſt. 2. Chriſtus panis. & ſubditur ibi, humana enim caro, quæ erat peccato mortua, carni Chriſti vnita vnà cum illa effecta, viuit de ſpiritu eius. Qui verò non eſt de corpore Chriſti, nō viuit de ſpiritu eius. hæc ibidem ille Aug. vt tranſumptum habetur de cōſec. diſt. qui manducant. & c. corpus, & c. commendauit.

Et ſcribitur ſpiritualiter hoc corpus myſticū, ſicut verum corpus naturale & materiale miniſtrantes hunc cibum, tunc membra de quibus dixi virtutes ꝯuertentes, & attrahētes ſunt theologicæ. ſ. fides, ſpes, & charitas, per quam fit vera aſſumptio illius cibi, & ſic vera vnio cū Deo, vt in c. charitas. & c. Chriſtus. & c. pennata. de conſec. diſt. 2. Sunt etiam alia membra ſaluatoria huius corporis myſtici, ſine qui15 bus famet & ſitit. vbi ſciendum, † ꝙ quædam ſunt ſacramenta ſaluatoria huius corporis myſtici, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutē, vt baptiſmus, confirmatio, pęnitentia, & vltima vnctio. Et alia ſunt, vt feſtiuitates, & alia miniſtratoria, vt officia nocturna & diurna. Alia præparatoria, vt eccleſiæ & paramenta, præuia ſunt verus cibus ſpiritualis animę, vltima ſunt vaſa in quibus conficitur cibus ſic materialiter loquendo de locis, & vaſis, in quibus præparatur cibus materialis. Media ſunt confortantia animam ad cibum ſpiritualem, & ipſius aſſumptionem, & veram aſſimilationem. Sicut in vero humano naturali corpore quædā ſunt confortantia virtutes naturales ad cibum & ipſius digeſtionē. Ex prædictis infertur, qualiter hęc anima viuificans hoc corpus viuificatū, & modus viuificandi: quia tñ dixi fieri veram aſſimilationem huius ſpiritualis cibi, hoc procedit cum virtutes de q bus ſupra dixi, ſint debitè ordinatè. Si autem indiſpoſitè non fit vera aſſimilatio, ſicut in vero humano corpore materiali, immo ſicut ibi propter defectum virtutis naturalis cibus materialis aſſumptus non digeritur, immo humores nocturni inobe16 dientes generantur, † ſic ſine fundamento virtutum, de quibus cibus ſpiritualis aſſumatur, non fit vera aſſimilatio. Dixi tertiò, ꝙ ſicut in vero corpore humano erant quatuor elementa, ex q bus inſurgebat mixtim: ſicut in corpore myſtico ſunt quatuor elementa, ideſt quatuor euangelia, licet ſint vnum hoc corpore myſtico. Et ex his elementis inſurgunt riuuli epiſtolarum & aliorum fidem integrantium, ſicut ex corporibus elementaribus. In corpore verò mixto inſurgunt complexiones humorum, ſpiritus multiformes, qui deferunt ſingulis membris facultatem exercendi operationes, vt inquiunt naturales & phiſici. Sic in corpore myſtico inſurrexerunt 12. articuli fidei, & ſingulis fidem aggregantia, quæ ex euangeliis elementaribus fomētum ſumpſerunt.

Ex his

Ex his infertur, qualiter in hoc corpore myſtico ſunt quatuor elementa, & c. de q bus vt ſupra dixi. Vnum, quia ſicut ad conſeruationem corporis humani naturalis, & ipſius ſanationem eam patimur diſcraſiam, ne altiſſimus in neceſſario deficeret, ab eo prodiit ars tradens modum conſeruandi & curandi, quæ medicina nuncupatur: ſic vt corpus totum myſticum conſeruetur, & partes ægrotæ curentur, à Deo prodiit ſcientia tradens modum conſeruatiuum huius myſtici corporis. † & hæc eſt ſcientia canonum & 17 legalium conſtitutionum, quæ per ora Principū diuinitus emanarunt. C. de lon. temp. præſcri. l. vlt. 16. q. j. placuit. 8. diſt. quo iure. Ad hæc enim factæ ſunt leges. 4. diſt. factæ. & ſicut ſunt canones conſeruatiui & curatiui veri corporis humani naturalis ꝯcernentis totam ſpeciem humanam in latitudine complexionis ſuæ, & hi appellantur canones generales, & ſm varietatem regionum, & indiuidualium complexionū, & ſingularum circunſtantiarum fit per artifices varia remediorū appellatio ſemper ex canonibus generalibus trahendo. Sic in corpore myſtico pp varietatem regionum & circunſtantiarum ſingularium fit ad conſeruandum & corrigendum ſingula corpora vniuerſitatum, quæ ſunt partes magni corporis myſtici varia conſtitutionum & conſuetudinum introductio, quæ tamen formā trahunt & fomentum à canonibus generalibus, & ſm ipſos in dubio recipiunt interpretationem. de conſue. c. cū dilectus. de ver 18 bo. ſig. Abbate. C. de noxa. l. 2. ſm vnam lectu. † Et ſicut ſunt deputati artifices ad conſeruationē & curationem veri corporis humani, vt medici ſm artem operantes: ſic & miniſtri deputati ſunt circa conſeruationem, & curam partium corporis myſtici, vt prælati iudices ſingulæ eccleſiæ. hæc tamen conſeruatio, & cura ſi fiat à quolibet de corpore, propter ſe tantum ſingulariter Deo iungatur, eſt fori pęnitentialis. Si autem fiat vt tota mūdi machina & collectio conſeruetur, quod fieri non poſſet, ſi pars partem inficeret, & per conſequēs totum morbidum redderet, & tunc fori contentioſi. Et licèt miniſtri ſecūdum canones operantes ſic operentur conſeruando & curādo hæc faciūt miniſtraliter, principale operans eſt Chriſtus, qui eſt natura ſpiritualis viuificans totum corpus myſticū. Sicut in vero corpore naturali humano conſeruationem, & curam inducit. Nā particularis, quę vt agēs principale operat̄, medicus vt miniſter, vt 19 inquit peritiſſimus Galenus in libro regni. † Omnium horum natura eſt operatrix, medicus verò miniſter, licèt aliquantulum videar digreſſus, non tamen ſine cauſa.

Nam quantum poſſibile eſt intendo oſtēdere, qualiter ex naturalib⁹ hæ diſpoſitiones iurium traxerunt originem, vt hinc nūc tracta præmiſi, vt aliquale fundamentum dicendorum, vt patebit in ſequentibus. & per hæc patet prima cōcluſio huius partis, videlicet, qualiter à Deo principaliter, & ſolum ab ipſo fertur hæc excōmunicatio, & in hac deductione intendo ſolū ex ſimilitudine veri humani corporis naturalis elicere diſpoſitionem myſtici corporis, quo ad Monarchiam & gubernationem ſecularē tractaui in tractatu de Domino temporali infra Imperium. Secundò dixi principaliter ꝙ maior excōmunicatio, quæ ſeparat à communione aliquando fertur à Deo principaliter & à canone miniſtraliter. Chriſtus enim, qui eſt natura ſpiritualis viuificās totum corpus myſticum, eradicet principaliter quaſcunq; partes diſcedentes ab vniformi complexione totius myſtici corporis, ſed canon fulminans eſt myſterium Chriſti, cum ſit promulgatus à Deo. hæc probat Io. Chriſoſto. ſuper epiſtola ad Hebręos ſic inquiens, Nemo contemnat vincula eccleſiaſtica: non em̄ 20 homo eſt, qui ligat, ſed † Chriſtus. tranſumptum habetur. 11. q. 3. nemo contemnat. fertur ergo à Deo principaliter, à canone miniſtraliter & inſtrumentaliter.

Caius autem, in quibus ſic fit cōmunicatus, ſunt expreſſi à cōſtitutionibus eccleſiaſticis, & horum quidam ſunt expreſſi à iure veteri, & hi enumerantur per Hoſtien. in Summa, de ſent. excom. in prin. & 30. enumerat. quidam ſunt expreſſi per cōſtitutionem noui iuris, vt in compilatione ſexti libri, & hi enumerantur per glo. in c. eos. de ſent. excom. lib. 6. & ſunt 32. Duos addidit Bonifa. per extrauag. deteſtandæ. & c. ſtatuimus. Quidam ſunt expreſſi per iura nouiſſima, vt in compilatione cle. j. de ſen. excom. Sunt 52. Et vtor re miſſione, quia ſunt glo. Sed aliqua excutiam, quia magis. Et primò, cum quis infert manus violētas in clericum. Similiter cre21 do, clericum ſeipſam percutientem † eo caſu eſſe excommunicatum, quo ſi alium percuteret. induco tex. in argumentum: nā dicit Auguſti. in lib. j. de ciuitate Dei, Non occides te vel alium. neq; enim qui ſe occidit, alium q̄ ſe hominē occidit. ergo nec alium q̄ ſe hominem offendit, tranſumptum habetur 23. q. 4. ſi non licet. & idem quanto magis intelligendum nō licere ſeipſum occidere, probat tex. in l. omne delictum. §. qui ſe vulnerauerit. ff. de re mil. Confirmatur, nam nullus eſt Dñs membrorū ſuorum. ff. ad l. Aquil. l. liber homo. Cōfirmatur: nam omne qđ non iure fit, eſt iniuria. Inſti. de iniur. in princ. & poteſt quis ſibi iniuriam facere. 25. q. 2. quod vero. & ſic infertur, iſtum incidere in canonem, cum clerico iniiciat manus violētas & iniurioſas, & huic priuilegio non poteſt renūciare clericus, cum ſit indultum toti ordini clericorum, vt c. contingit. de ſen. excom. & credo ꝙ magis peccet circunſpecta etiam excōmunicatione, quæ ſeipſum lædit quàm qui alium. induco tex. Philoſophi. 4. Ethic. Nam dicit, qui ſibi bonus nō optimus: qui ſibi malus peſſimus. 22 Confirmatur, † nam quælibet natura indiuidualis nititur ſeipſam defendere & impugnantibus reſiſtere, & propterea permiſſum eſt de iure naturæ vim vi repellere. ff. de iuſt. & iu. vt vim. & l. j. C. vnde vi. & c. olim. de reſti. ſpol. & cle. paſtoralis. de re iudi. plus ergo peccat, qui contra naturalem inclinationem nititur. Confirmatur, nam adimit ciuem ciuitati. vt Ethi. 5. & dolū Dei, quo viuit, qui eccleſiam occidit ſibiipſi ſubtrahit. Ad allegata in contrarium reſpondetur, qn̄ hoc eſt priuilegium cōceſſum toti ordini, cui etiam ſpontaneè renuncians non poteſt; idcirco etiam volenti fit violatio & iniuria, habita relatione ad immunitatem, quæ remitti non poteſt.

23 Conſequenter quæritur, † quid de percutiēte clericum excōicatū, an ſit excōicatus. & videtur ꝙ non, vt dicere vr̄ tex. in c. excōicatorum. 23. q. 5. vbi dicit text. Non eos enim homicidas arbitramur, quos ad vſus excommunicatos zelo catholicæ fidei ardentes aliquos eorum trucidaſſe contingeret. & ibi vide. Aliqui ſumunt hanc cōcluſionem, vt ibi no. Io. Cōfirmat̄ per text. in c. ſi quis deinceps. 17. q. 4. verſi. niſi fortè iudicatis & c. Vnde etiam aliqui idem ſumunt, vt etiam ibi no. Io. Cōfirmatur, nam nihil ad nos de his, qui foris ſunt. 2. q. j. multi. de diuor. gaudemus. Sed excommunicatus foris eſt, etiam eſt membrum Diaboli. 1 . q. 3. omnis Chriſtianus. & c. ſeq. In contrarium apparet: nam excōicatus retinet ordinem, ratione cuius indulta eſt immunitas, ergo durat durante cauſa. hanc opi. tenet Ioan. 23. q. 5. excommunicatorum. 17. q. 7. ſi quis deinceps. & Ber. in c. cōtingit. de ſent. excom. Vincen. & Goff. de immu. eccle. c. pe. Hoc idem tenent per illam rōnem, quia ordinem retinet. immò excōicatus ordinem recipit, vt c. pro illorum. de ſent. excom. ergo fortius receptum retinet. Hanc opin. ſequitur Inno. in c. ſi vere. eo. tit. Et hanc probare videtur tex. de ſent. excom. c. j. & 2. & c. de monialibus. Nam ibi dicit tex. ſe inuicem percutientes, ſi clericus repercutiat clericum animo vindictæ, quia ipſum primò percuſſerat excommunicatus eſt, vt probant illi tex. hoc idem tenet D. Io. An. in d. c. con24 tingit. & Spec. eo. tit. Hoſt. tamen diſtinguit, † an per annum ſteterit in excōmunicatione, & tunc perdit priuilegium. An nō, & tunc retinet. Contra tantam ſinodum patrum iuris nō licet maximè mihi recalcitrare: tamen ſi legiſlator motus eſt ad hāc pęnam infligēdam, quia violans clericum nititur diſſoluere vnionem, quia violat Chriſtum præſentatum in clerico, qui eſt vita vnionis, & ſic meritò, vt ipſe ſit excōmunicatus, puniat̄ in quo deliquit, & priuatus ſit ſacramentis, quia nititur deſtruere miniſtrum ſacramentorum, non video ꝙ hæc ratio vendicet ſibi locum in violante clericum excōicatum, cum in ipſo nō præſentetur Chriſtus, immò eſt mēbrum Diaboli. 11. q. 3. omnis Chriſtianus & ſeq. nec amodo eſt miniſter ſacramentorum.

Et miror, cum reuerentia, de Innoc. qui hoc dicit illa ſola ratione, ꝙ retinet ordinem. Tenet cōtrariū in percutiente clericum hæreticum, in c. ſi verè. eo. tit. p Auth. de priuile. dot. circa med. colla. 8. & tamen ipſe retinet ordinem, ſicut in monacho perdit priuilegium. Sicut videmus de 25 coniugato † incedente ſine habitu & tōſura, & in terminis cle. vlt. de vi. & hone. cler. & in ſimi. qui omnes retinēt ordinem, & tamen non gaudent priuilegio, niſi velles dicere ꝙ lex priuat illis caſibus priuilegio. Hoc autem, non tamē apparet expreſſum ꝙ perdat. Si non eſſet expreſſum tanta patrum ſolennitas, tenerem contrarium per ſtatim inducta Conſequenter quæritur de percutiente clericum excōicatum depoſitum, hæc ſimul iungē do de ſeparatis & diuiſis, viſum eſt de coniunctis. gl. no. in c. prędicto contingit. de ſent. excom. eiſdem argumentis arguēdum eſt hincinde, quibus q. ſupra proxi. quæ omitto breuitatis cauſa. Circa hunc arti. fuit opi. Vinc. diſtinguentis, an excommunicatio præcedat depoſitionem, & tunc adhuc retinet priuilegium. An excommunicatio ſequatur depoſitionem, & tunc etiam ſi incorrigibilis traditus ſit curiæ perdat, vt in c. cum non ab homine. de iudi. Hoſtien. dicit, an excommunicatio ſequitur depoſitionem, & tunc verum eſt ꝙ dicit Vinc. Aut præcedit, & tunc uerius eſt, ꝙ non retinet priuilegium. Contrarium tamen dicit communiter ſeruari in hoc puncto, ſequendo opi. Hoſtien. Putarem diſtinguendum genus depoſitionis, an. ſ. depoſitus ſit à beneficio, vel dignitate, & de hoc parum ad propoſitum, quia 26 hæc depoſitio † non priuat immunitatem. An ſit depoſitus ab ordine, & tunc aut eſt depoſitus realiter, & tunc ſola degradatio priuat, ut in c. degradatio. de pęn. lib. 6. & ibi no. Guil. dicit. Aut eſt depoſitus uerbaliter, & tunc depoſitio ſola non priuat immunitatem, nec excōicatio præcedens, ſm cōem opi. de qua quęſtione ſupra proximè, & ſic neq; ambo ſimul, ſed ſi ſequatur excommunicatio propter incorrigibilitatem, & fieret traditio ſeculari, tunc ſequerer Vincentium.

Conſe-

27 **Consequenter** quæritur, † quid de percutiēte clericum incedētem in habitu seculari, & immiscentem se sęuis, sit excōmunicatus. & facit dubiū. c. perpendimus, de sent. excom. vbi videtur innuere tex. ꝙ non. in cōtrarium facit c. contingit. & c. in audien. eo. tit. vbi probat tex. ꝙ nō perdat priuilegium, nisi trina monitio præueniat. Ali qui dicunt ꝙ in c. perpendimus. Papa respondet decisè, quo dicebatur ipsum in bello interfectum fuisse. & sic clarum. Alii dicunt, ꝙ interfectores fuerunt excommunicati, sed Papa concedit priuilegium, ꝙ non teneantur accedere ad sedem apostolicam, & sic fortè etiam clarum. Tancre. Vincen. & Phil. dicunt c. contingit. & c. in audiētia. intelligi de illo, qui deposuit, & nulli iniuriabatur, & sic non perdit priuilegium, nisi monitus. c. pēdimus. vbi deposuit, & iniuriabatur, qui sine monitione perdit priuilegium. Host. intelligit perpēdimus, cum quis clericus non ex vanitate deponit habitum, vbi requiritur monitio, vt ꝓbat c. contingit. & c. in audientia. Sed cum ex malitia, & iniquitate deponit habitum, vbi sine monitione perdit, cū se immiscet sęuis & tyrannis. Et ibi tenet, ꝙ † clericus dimittens habitū 28 etiam faciens enormitates, non perdit priuilegium, nisi monitione præmissa, nec quo ad forum, nec quo ad immunitatem personæ. Sed si ibi capiatur, debet restitui iudici ecclesiastico, & sic ibi respondet narrationi decisæ. Si autem vis sequi opin. Hostien. posses dicere ꝙ loquatur de inueterato in tirānis & incorrigibili, per c. vnicum, de vi. & hon. cle. lib. 6. Et sic respondet Papa in facto occisi vel iudicem, vel scitū fuit post ꝙ clericus erat. Conclude ergo sublatis dubium facientibus, ꝙ percutiens clericum incedentem sine habitu, si monitus fuerit & non assumpserit, non incidit in canonem. Si autem non monitus fuerit & ipsum percusserit non in actu belli vel aggressiuè, tunc incidit, etiam si clericus habitu deposito se aliàs immiscuerit. Sed si † ipsum percusserit in actu belli & aggressiuè, tunc non incidit, 29 ſm Inno. Hoc tamen pōderarem, cum quis dederit causam bello, & aggressuræ. Nam si clericus iniustè causam non dederit, tunc indubitatū ꝙ illi cōtra quos nō incidunt ex capite defensę permissæ, vt c. si verò. neq; tertii fauentes aggresso etiam non incidunt, & hoc facit actualis immixtio clerici, vt c. perpendimus. Si autem alter non dedit causam aggressuræ contra clericum, tunc etiam dans & fauens percutienti clericum, sunt excōcati, quia hic est iniuriosa iniectio, vt in canone, si quis suadēte. 17. q. 4. Si autem tertius cōtra tertium & clericus temere se immiscea tur habitu deposito, tunc crederem percutientes in liminibus aggressuræ nō fore excommunicatos, & sic intelligo opi. Inno.

SVMMARIVM.

1. *Incidere, qualiter quis possit in canonem attenta violatione & qualitate violationis.*
2. *Constitutio aliquando punit manum violentam.*
3. *Manus violentas iniicientes in clericum, violant Christum qui præsentatur in eis.*
4. *Excommunicatio maior, quæ implicet.*
5. *Violentas manus iniiciens in monachum non clericum, vel in canonicum regularem non clericum, an incidat in canonem. Et quid de conuerso.*
6. *Conuersus remanens in domo sua & viuens laicaliter, an gaudeat immunitate clericali.*
7. *Transferens & dedicans plenè se & sua Christo, Christum præsentat, & ea violans, Christum violat.*
8. *Clericus in minoribus gaudet, quod laicari & coniugari potest.*
9. *Pertutiens clericum coniugatum non bigamum, qui habitum & tonsuram dimiserat, & postea reassumpsit, an sit excommunicatus.*
10. *Res omnis per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur.*
11. *Iura propter depositionem habitus, an priuent priuilegia.*
12. *Clericum depositum percutiens, an incurrat excommunicationem.*
13. *Excommunicationem an incurrat percutiens clericum per saltum promotū.*
Promotum ad ordines non baptizatum percutiens, an incidat in excommunicationem.
Percutiens promotum contra voluntatem, an sit excommunicatus.
14. *Clericus seipsum percutiens irato animo, an incidat in canonem.*
15. *Excommunicatus, nunquid censeatur tenens clericum per vestes vel per frenum æqui, ne liberè transeat.*
16. *Occidens æquum, cui insidet clericus, vel lanians eius vestes, an sit excommunicatus. Et quid de furante eius corrigiam vel vestes, quibus indutus est eo dormiente. 17.*
18. *Compellens clericos per metum, vt sibi aliquid dent, an videatur incidere in canonem.*
Spuens in faciem clerici, an peccet.
19. *Fugiens, qui eiecit clericum de æquo, vt facilius euaderet, & equum ascendit & fugit, an sit excommunicatus.*
20. *Vibrans gladium vt clericum percuteret, quem tamen non percussit, quia nō potuit, an incidat in canonem.*

§. Quintus.

Visum est, qualiter quis incidit in canonem propter violationem personæ ecclesiasticæ attenta qualitate personæ. 1 Nunc restat videre, qualiter † incidat attēta violatione, & qualitate violationis. Et primò aduertendum, ꝙ canon duo exprimit, scilicet animum cum dicit, suadente Diabolo. Secundò factum cum dicit, manus violentas, &c. Duo ergo concludunt illationem sententiæ canonis scilicet, animus dolosus, & facti perpetratio. Circa quę plura quærunt, licet sint no. in c. nup. de sent. excom. in canone, si quis suadente. 17. q. 4. Primò quęritur, quid si aliqui includunt clericum violenter, ne ab inimicis ipsum quęrētibus occidatur: nunquid erunt excommunicati? Patet ex prædictis conclusionibus, quod non ad iniuriam, hoc tenet Inno. in c. nuper. alleg. c. cum beatus. 45. dist. ff. de libe. homi. exhi. l. 3. §. si quis cum, & l. si qui violentum, & l. soluenda. ff. de neg. gest. Immo subdit Inno. ꝙ si aliqui inimici clerici obsident illum, non vt illum custodiant, sed vt verecundiam illi inferant, non dicerentur tunc illum detinere in custodia vel carcere, quia tunc hoc intendunt. Item neq; violentiam inferunt personæ, neq; rebus adhærentibus. Hæc sunt verba Inn. Nescio tamen si per hæc verba intendit Inno. hos fore excommunicatos, licet non videatur hoc per verba illa, nec per violentiā, &c. quam requirit canon. Credo tamen in obsidente ponderandū, propter quam fiat obsessio: an ꝑ castrum habendum & nō ꝑsonam violandam. Et tunc non credo violandum canonē nec incidere, quia non concludunt verba, nec mens canonis, si quis suadente. Si autem fiat obsessio propter personam, vt persona violetur non attentis rebus, & tunc crederem obsidētem excōicatum, nam tunc est carcer. induco l. 3. ff. de libe. homi. exhi. Nā nihil, &c. & ibi in secundo casu scilicet declarante, in domo mulieris ad verecundiam detegendam, crederem ipsum includentem excommunicatum: nam sit iniuria personæ clerici inclusi, cum hoc non iure fiat attenta persona includentis, ergo cū iniuria. Insti. de iniur. in prin. Induco. nam talis excōicatus est à ca 2 none. 17. q. 4. si quis suadente. Est tamen sciendum, quod † constitutio aliquando punit manum violētam, vt in prædicto c. si quis suadēte. Et quasi per totum titulum, de sen. excom. Aliqñ punit manum temerariam, vt in c. contingit, de sent. excom. vt cum quis detinet clericum carceratum. Aliquādo punit vocē, vt in c. perpendimus, de sent. excom. vt cum quis mādat clericum offendi. Aliquando punit animum, vt in c. cum quis ratam habet percussionem clerici factam nomine suo. Aliquādo punit negligētiam, vt in c. quātæ, eo. titu. hæc notauit Hostien. in c. perpendimus, eo. titu.

Sed quæro, quæ potuit esse ratio legislatorē mouens ad hanc pęnam infligendam percutientibus clericos plusquam laicos percutientibus. Solu. vt supra dixi, excommunicatio maior excludit à sacramētis & cōmunione, vt in c. si celebrat, de cle. excom. min. & c. pia, de excep. lib. 6. cū simili. Et vt supra dixi, corpus mysticum ecclesiæ est informatū spiritu Christi, præsentatur in ministris ecclesiæ & per eos præ- 3 statur cibus sacramētalis. Iniiciētes † ergo manus violentas in clericum violant Christum, qui præsentatur in eis. Hæc. probātur per prophetam sic inquientem, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Zach. 2. c. transumptum habetur. .. q. 7. accusatio. 8. q. j. qui vis. violat etiam ministrum ministrantem cibum spiritualem, vt supra tacitum est violando Christum præsentatū in personam, in ministro nitatur quantum in se est destruere cōmunionem, cuius forma est Christus, ergo meritum fuit vt seipsos dissoluerent à cōmunione, vt quia nituntur destruere ministrum spiritualis, vbi meritum fuit ut illo cibo sacramentali priuentur, ut puniantur in quo deliquerunt. Sic ergo priuati sunt communione, quam nitebantur destruere. Priuati sunt cibo sacramentali, cuius minstrum destruere uoluerūt, immo & cibū scilicet Christū, qui est uerissimus cibus spiritualis, ut supra de- 4 monstratum est. Hæc autem duo implicat † excommunicatio maior, scilicet exclusiuè cōione & à sacramētis, ergo à Christo mediante canone correctiuo ipsos excōicat. Sicut directè naturaliter in uero humano corpore, si aliquis humor nitatur propter sui distractiuam dissolutionē coniunctionis indiuiduæ humanæ naturæ: nam ipsam penitus eradicat à communione aliorum humorum à partium aliarum contactu, & sic ex naturalibus sumpsit originem ille modus exclusionis.

Consequenter quæritur, quia dixi ꝙ iniiciens manus uiolen 5 tas in clericos, incidit in canonem. Quid de monacho † nō clerico; quid etiam de canonico regulari non clerico. secundum tempora primitiua non erant monachi clerici. 16. q. j. generaliter. Sol. patet per canonem, si quis, vbi exprimitur de clerico & monacho, dixi distinctio. immo idem hodie de nouitio, ut in c. si religioso, eodem tit. lib. 6.

Consequenter quæritur, quid de ꝯuerso, nec aliàs clerico. Solu. tex. aperire uidetᷣ qđ idem sit, ut in c. nō dubium, & c. parochianos, & c. ex tenore, eo. tit. ꝙ est indubitatum in conuersis religionum, ut probant tex. statim inducti. Sed quid de conuersis secularium ecclesiarum, gl. reuocat in dubium in prædicto c. non dubium. Et finaliter ꝯcludit ꝙ etiam in illis uendicat sibi locum canon, si quis suadēte. hoc intelligas per extensionem iurium superuenientiū. Nā canon solum disponit de clerico & monacho, sed c. nō dubiū, & c. pa-

c. parochianos, & c. ex tenore, extenduntur ad cōuersos religionum, & gl. assumpta ratione identitatis. Idem dicit de conuersis secularium per c. quisquis. 17. q. 4. & c. duo sunt. 12. q. 2. ex quo tradiderunt se obsequio diuino. Io. & Vincen. in c. dilecta. de ma. & obe. idem tenet. immo dicit Abb. ꝙ idem no. Vincen. de præceptoribus pauperum, & de his qui se deuouent religioni manentes in domo, mutato tamen habitu: non vidi hoc ibi in aliquo apparatu. Vincen. & Hostien. in d. ca. non dubium, distinguunt, an sit conuersus, † qui remanet in domo sua viuēs & 6 laicus, & tunc non gaudet hac immunitate, per c. vt lex continē. 17. q. 2. probat tex. §. in confratribus, & c. quidam, de priuile. An sit conuersus tradens se & sua tonsuratus incedēs, horas audiens, honestè viuens, & talis gaudet immunitate, vt in iuribus statim alle. Probat tex. in canone, quisquis. 17. q. 4. Probatur hęc solutio in c. vt priuileg. de priuileg. Hoc autē, & hanc credo veram. Sed statim dices, in his non vendicat sibi locū ratio supra tradita, quare legislator contra tales excommunicationem infligit, nam isti non sunt ministrantes, ꝙ competit ordinatis tantummodo, & sic dices de monachis non aliàs clericis, de quibus tamen expresè disponit canon, si quis sua. Solu. ratio reddita præcisè restringitur ad clericos ex capite, quo dixi ad sacramentalis sibi administrationem, sed ex alio capite quo præsentatur Christus, qui est vita spiritualis viuificans totū corpus mysticum, in istis vendicat sibi locum. Nam transferendo & † dedi- 7 cando, plenè se & sua Christo Christum præsentat, cui se & sua spiritualiter dedicauit, & sic illos violās Christum violat. Et sic nititur soluere canonem, cuius Christus est forma viuificans. illa ergo priuari meruerunt & si à communione excludūtur, ergo à vita spirituali canonis. i. sacramentali cibo. Et potuit esse motiuum legislatoris extendentis canonem, si quis, ad conuersos religionum, & per consequens ex identitate rationis ad cōuersos secularium plenè translatos, vt supra. Et fortè fuit de mēte concilii, licèt nō fuerit in verbis & eadem ratione dispositis in monialibus & conuersis, vt in c. demonialibus, eo. titu. lib. 6. Sed statim quæres, quid ergo mouit legislatorem in nouitio, in quo nulla prædictarum rationum locum sibi vendicat, cū non aliàs sit clericus, nec planè translatus, & cum gaudet eadem immunitate, vt in c. si religioso, eo. tit. lib. 6. licèt olim. Inn. & Abb. in hoc tenuerunt cōtrarium, vt in c. statuimus, de reg. & c. vt priuilegia. de priuileg. & mouebantur illo motiuo, quod dixi probari videtur per l. statuliberi. ff. de statulibe. vbi dicit tex. ꝙ quę facimus, statuliber medio tempore facit vt seruus. Rationem reddit gl. quia est ecclesiastica persona, vt in cano. quisquis. 17. q. 4. 8 Nec ob. vt dicit gl. ꝙ laicari possit, quia † clericus in minoribus gaudet, ꝙ etiam laicari & coniugari possit. Ego non concipio hoc dictum gl. nam licet constitutus in minoribus possit laicari & coniugari, tamen non caracterem impressum, ratione cuius gaudet illa immunitate, donec clericus priuetur à lege. Sed nouitius aliàs non clericus, non habet id, ratione cuius non plenè trāslatus sit, quia habitus nō facit monachum, vt in c. porrò. de reg. cum ratio gl. est vera per c. quisquis. 17. q. 4. & c. duo sunt. 12. q. 2. & lex continentiæ. 27. q. 2.

Consequenter quęritur, quid de percutiente clericum cōiugatum. Sol. de nō bigamo incedente in habitu & tonsura habetur text. in c. vno. de cle. coniug. lib. 6. quia gaudet immunitate quo ad duo, de quib. in d. c. de biga. est tex. in c. vno, de biga. lib. 6. quum est exutus oī priuilegio clericali. De non biga. non incedente est text. in d. c. vno. de cle. coniug. lib. 6. quia caret priuilegio. Consequenter 9 quæritur, quid de clerico † coniugato non bigamo dimittente habitum & tonsuram postea reassumente: an talem percutiens sit excommunicatus? Quidam dicunt ꝙ non. Nam satis est ꝙ semel eligat laicalem professionē, vt regula, qđ semel, de reg. iu. lib. 6. Maximè hic sufficit electio vnius de compassibilibus, de postul. præla. c. vno, lib. 6. & c. vt quis duas, de ele. lib. 6. facit cle. gratiæ, de rescrip. Item vr̄ casus, ſm vnum modum legendi, in c. Ioannes, de cle. coniu. pro hac parte facit. l. quis sit fugitiuus, in prin. ff. de ędil. edi. Alii dicunt contrarium; quia iusta pęna nemini est auferenda. 2. q. 6. si quis libellos. Item decre. vnica, de cler. coniug. lib. 6. dicit, illum gaudere, si incedat: sed reassumēs incedit, ergo gaudet. inhęrēdo verbis legis. ff. qui & à quib. l. ꝑspex. ff. 10 de empt. l. j. §. is qui nauem. l. non aliter. ff. de leg. 3. Præterea † oīs res per quascunq; causas nascitur, per easdem dissoluitur, & c. vt regula, omnis res, de reg. iur. lib. & iam hic nullius innititur præiudicium vel interesse, si gaudeat immunitate, quo ad illa duo, de quibus in d. c. vno. pro hoc faciunt no. per Inno. in c. fi. de vi. & hone. cle. qui dicit clericos priuatos priuilegio, quia se immiscent negociationibus illud reassumere dimittendo. Io. Mo. & Archi. tenent hanc partem in c. vno, de cle. coniu. lib. 6. dicens. Io. An. in c. Ioannes, contra clericos coniugatos in 4. q. dicit sic disputatum fuisse Paduæ: tamen dicit hanc opinionem non placuisse communiter Doct. Ibi finaliter concludit, ꝙ opinio procedere potest in perseuerante, hic in statim reassumente. Hoc 11 puto ponderandum, an † iura priuent propter depositionē habitus prilegia: an suspendatur effectū priuilegii pendente depositione? Et duo iura videntur hoc exprimere, cle. vnica. de cle. coniu. lib. 6. Ibi dicit tex. in fi. volumus gaudere, non dicit priuamus. & verbum gaudere, ibi sumptum sonat actum sententiæ actus priuationem per verbum negatiuè adiectum. hæc probat cle. vnica, de vi. & hone. cleri. Si litera intelligatur secundum rectum intellectum & contrarium: nam ibi dicit, ꝙ quandiu in in præmissis insistatur eo ipso amittatur, & ille versi. ſm verum intellectum refertur ad omnia pręcedentia, vt c. secundò. requiris, de appel. & l. Titia. §. idem respondit. ff. de verb. obl. & l. talis scriptura, ad fi. ff. de leg. j. Probat verbum præmissum, ꝙ est verbum respectiuum. Confirmatur, illa cōstitutio est pęnalis, ideo in dubio debet recipere interpretationem in partem mitiorē. ff. de suspect. l. si hæc, & l. præses, & l. inter prætorem. ff. de pęnit. Etiam quia iste sublato matrimonio est impeditus ordinem exequi, & sic eiectio fuit impedimentum, temporali præcedente eiectione.

12 **Consequenter** quęritur, quid de percutiēte † clericum depositum. Sol. hic gl. variarunt. Io. & Ber. tenent ꝙ percutiens incidit excōmunicationis sententiam propter caracterem quem retinet, & in memoriam pristinæ dignitatis. ff. de decur. l. vlti. de conse. dist. 4. ostenditur. Hoc no. in c. contingit, de sentē. excom. ibi Host. & Io. 50. dist. accedens, & no. 54. dist. c. 2. 81. dist. dictum, & in c. ad abolendam, de hæreti. §. j. Ala. & Bar. Brixien. tenent contrarium, istorum opinio videtur probari per c. degradatio, de pęn. lib. 6. Vbi dicit tex. exutus omni beneficio & priuilegio clericali. sed qui omne dicit, nihil excludit. 19. dist. si Romanorum, de maio. & obed. solitæ. do. Io. An. in d. c. degradatio, dicit primā esse verā in verbaliter deposito. Si autem sit actualiter depositus, vera est opinio contraria.

13 Consequenter quæritur, quid † de clerico per saltum promoto: an percutiens ipsum sit excommunicatus? Solu. ꝙ incidit. Nam licèt quis promoueatur per saltum, nihilominus caracter imprimitur, ratione cuius competit immunitas, vt in c. j. de cle. per saltum promo.

Consequenter quæritur, quid de percutiente promotum ad ordines nō baptizatum. Solu. non incidit, quia non baptizatus non recipit caracterem ordinis, cum baptismus sit ianua omnium sacramentorum, de prępi. non bapti. veniens, & quasi per totum. de sacra vnct. ca. vno.

Consequenter quęritur, quid de promoto contra voluntatē? an percutiens sit excommunicatus? Sol. vt no. gl. de bap. maiores. Nam ratione absoluta nullum dubium. Dic, aut cōditionale, & non gaudet priuilegio clericali nisi post ratificauerit tacitè vel expresè, & tunc etiam tenere videtur si ad sacrum ordinem promotus fuerit, & no. etiam in c. vbi ista. 74. dist.

14 **Consequenter** quæritur, † quid de clerico seipsum percutiente irato animo: an sit excommunicatus? Apparet ꝙ non, quia non iniicit manus violentas vt dicit canon, immò voluntarias, ergo non subiicit pęnę canonicę. Confirmatur, quia quilibet est moderator & arbiter in re sua. C. man. l. in re mandata, cum simi. Cōfirmatur, quia scienti & volenti, non fit iniuria nec dolus, vt regula, scienti, de reg. iu. lib. 6. 33. q. 5. voluit. ff. de iniu. l. j. §. vsq; adeo. C. de transa. l. cum donationis. ff. de reg. iu. l. nemo videtur. Confirmatur, quia hic non vendicat &c. l. 3. statim alleg. ff. de libe. homi. exhib. Nā non habetur liberum exitum, cum exire non possit sine periculo mortis naturalis vel ciuilis, etiam quia potest excommunicari inuitus præsumitur ꝙ hoc faciat suadente Diabolo, vt disponit canon. Contrarium videtur sentire in c. at si clerici. de iudi. & tex. deprehensis &c.

15 Consequenter † quęritur de tenente clericum per vestes vel per fręnum equi, ne clericus liberè transeat, sit excommunicatus. tenet Inno. ꝙ sic, in d. c. nuper. quia violatur persona, licèt mediantibus rebus adhærentibus personæ, vt l. si quem ser. ff. de rei vendi. & in c. j. de consec. eccle. vel alta. lib. 6. Idem subdit de auferente res de manibus clerici, etiam si auferens fuerit Dominus vel possessor, vt commodans. c. vno. de commo. Hoc credo indubitanter, cum hic concurrant verba & mens canonis, hic animus & uiolentia personæ. vbi attendendum est ꝙ aliquādo fit violentia personæ quæ terminatur in personam, vt cum aliquis quem percutit, percussura enim remanet. Aliquādo fit violentia personæ quæ non terminatur in personā, sed vlterius est transitoria, vt cum de manibus aliquid aufertur violenter, tūc fit violentia non immanens, vt dicimus in actione legis Aquiliæ directa & vtili. Vtranque autem violentiam comprehendit canon, si quis suadente.

16 Consequenter † quæritur, quid de occidente equum, cui insidet clericus, vel laniante vestes suas, scilicet quas habet clericus indutas, hic sunt opiniones. Quidam dicunt, occidētem nō esse excommunicatum: quia dicūt, non fit violētia, sed solum fit iniuria, nisi pulsetur uel uerberetur. ff. de iniu. l. Cor. in prin. Dicit autem pulsari, si per frenum equi, uel per uestes teneatur, sed nō dicitur pulsari si equus occidatur, uel uestes lacerentur, & in excommunicationē non incidit, nisi qui manus uiolētas iniiciat. 17. q. 4.

17.q.4.si quis suadente,& pęnæ sunt restringendæ, & de pęnit. dist.j.pęnæ. Alii dicũt ꝙ si hoc fiat in iniuram clerici ꝙ sit excõmunicatus, nam videtur iniuria fieri personæ quæ in vestibus, quibus induta est,& similiter equo cui insidet. Secus si vestes forẽt separatæ à persona & equus etiam si in prædictis casibus sit violentia in persona.ergo.alleg.c.contingit,de sent.excom.hãc opi.credo veram per l.quæ religiosis.ff.de rei vend. & c.j.de cõse.eccle.vel alta.lib.6.Etiam licèt canon sit pęnalis,est tamen fauorabilis attento ordine clericorum,cui indulgetur, & sic illo attento vt fauor est ampliandus.

17 **Consequenter** quæritur, quid † de furante corrigiam qua cinctus est clericus, vel vestes quibus indutus est clerico dormiente? Dicit Inno.ipsum non esse excommunicatum,quia nullam infert violẽtiam personæ quæ non sentit,& in talibus ponderanda est volũtas. ff. de fur.l.verum.ff.ad l.Cor.de sica l.diuus.sed iste nõ intẽdebat violentiam inferre,immo furto subtrahere.in hoc casu,salua reuerentia tanti viri, ego crederem contrarium attẽtis iam dictis ꝑ eum.Nam ſm eum , si stat violentia circa res contingentes personas,censetur facta personis.Sed si furto subtrahantur,fit quædam violentiam . Nam furtum est subtractio rei inuito Domino.Inst.de fur.in prin.Et differt à rapina,quia vnũ publicè,aliud occultè,& sic cum fiat contra voluntatem Domini,& credo ꝙ sit de mente,qualitercunq; quis tangit personam clerici iniuriosè in cano.vt no.Archi.in d.c.si quis suadente.

18. Consequenter † quæritur , quid de clerico compellente per metum,vt sibi aliquid det, vel compellẽtem clericum vt exeat de fundo,& post ingreditur,nunquid sit excommunicatus?Dicit Innoc ꝙ non est excommunicatus,quia nõ fit iniectio manuum in clericum,nec in res clerico adhærentes, ꝙ requirit canon,si quis suadente.idem dicit Inn.vbi licet alicui propria auctoritate rem inuadere de loca.potuit.vel ſm Vincen. vi repellere,de resti.spo.olim.In primo casu,& secundo puto ponderãdum metum,an sit verbalis,& tunc sit vera opi. Inn.an realis ꝑ contactum personæ etiam si non violentia præcisa est ibi,tunc crederem contrarium ponderata mente cano.

Consequenter quæritur,quid de spuente in faciẽ clerici?Tenet Host.ꝙ sit excommunicatus,quia fit iniectio in clericũ.Idẽ dicam si manibus vel pedibus vel alia parte corpus lædat , licèt canon vtatur verbo manus attenta legislatoris mente & fauore ordinis clericalis,cui indultum est priuilegium.

19 **Consequenter** quæritur, pone † fugiẽs vt facilius euaderet eiecit clericum de equo & equum ascendit & fugit,an sit excommunicatus? Quidam dicunt ꝙ non,quia ibi non est persuasio diabolica,ꝙ requirit canon. Alii,vt An.dicũt,ipsum excommunicatum, sed mitius cũ eo agendum.50.dist. presbyteros. hoc idem tenet Bart.Brix.in sua quæstio.Dominicali, quæ incipit , Qnidam cum fugeret, & contraria opinio videtur fortificari propter vrgentem necessitatem,de conse.dist.6.discipulis,& in cano.sicut,de conse. dist.j. & c.si quis propter necessitatem, de fur. Nam tempore necessitatis omnia debent esse communia.47.dist.sicut hi.Confirmatur,iste fecit ob tutelam corporis sui,ergo iure fecisse videtur.ff. de iusti.& iure.l.vt vim,& l.j.C.vnde vi.pro hac opi. faciũt no. ꝑ Inno.in c.cum non ab homine, de iudi. Credo tutius tenẽdum ipsum excommunicatum,nam hic est iniectio violenta nec iure fit,ergo surgant verba canonis & mens.Nec ob.ꝙ licitum sit se defendere, hoc verum sine læsione tertii. Putarem tamen in impositione pęnæ ponderãdam qualitatem necessitatis , an ineuitalis,quia aliter euadere non poterat.An commoditatis, vt in simili no.in cle.si furiosus,de homi.

20 Consequenter † quid de vibrante gladium vt clericum percuteret,quem tamen non percussit,quia non potuit?Sol.attentis verbis,& mente cano. duo requiruntur ad illationem pęnæ scilicet dolosa voluntas , ꝙ probat cum dicit , scilicet Diabolo instigante,& factum consummatum,nec sufficit attentatio. sic ibi no.Arc.in d.c.si qs suadẽte , & per hęc & alia & similia tenet Io.And. ꝙ in pęnam latæ sententiæ nullus incidit per solam attentationem,nisi peruenerit ad actus consummationem per c. perpetuè,de elec.lib.6. vbi no. & tractat hoc in regula, in pęnis de regu.iur.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Regula, quæ habet quòd injiciens manus violentas in personam ecclesiasticã, est excommunicatus, fallit multis modis.*
2 *Percutiens si credebat percussum esse clericum, cum non esset, an sit excommunicatus.*
3 *Clericum si quis percutiat, quem credebat probabiliter laicum, non incidit in canonem.*
4 *Clericum incedentem in habitu laicali monitum non correctum percutiens, an excusetur.*
5 *Iocosè manus iniiciens in clericum, non peccat.*
Magister gratia disciplinę potest percutere clericum.
6 *Clericus repertus in adulterio vel stupro cum vxore, matre, filia, vel sorore, an licitè possit percuti.*
7 *Manus iniicere in clericum potest quis auctoritate suæ prelationis vel de mandato prælati.*
Episcopus manibus proprijs etiam corrigendo nullum percutere debet.
8 *Seniores ecclesiæ pueros corrigere possunt.*
Ordo sacer liberat à patria pocestate.
9 *Injiciens manus in clericum depositũ et traditum curiæ seculari, an sit excommunicatus.*

§. Sextus.

1 Visa regula, quæ habet ꝙ iniiciens manus violentas in personam ecclesiasticam est excõmunicatus, ꝑ consequens restat videre casus exceptos à regula. Nam fallit † in quatuordecim casibus.

Primus, cum quis percutit clericum incedentẽ in habitu laicali,quem ignorat clericum,vt c. si verò. 2.de sent. excom.Si autem percutiens vidit tonsuram,& tamen non credit ipsum clericum,tunc incidit,vt no.gl.in d.c.si verò. Nam ꝓbabilis ignorantia excusat in primo casu,cum quibus verisimiliter pro tali haberi debeat,in quali habitu reperitur.C.de aquę duc.l.decernimus,li. 11.C.de fabri.l.stigmata,& c.si iudex laicus, eo.tit.lib.6.Hic autem non excusatur in secundo casu, cum tonsuram viderit , & hoc verum, nisi ignorãtia probabilis insurgat ex more patriæ qui debet attendi.ff.de fun.instr.leg.l.cum de lanionis.§.asinam.ff.de pig.act.l.cum vniuersorũ.nam alicubi lai-
2 ci tempore caloris deferunt tonsuram.Quid si percutiens † credebat percussum clericum,cum non esset clericus?gl.in c. si verò,ꝙ percutiens ꝑꝑ conscientiam est excõmunicatus , nisi certus postea efficiatur,alleg.c.quoniam multos.11.q.3.ſm vnum casum,& hoc operatur affectio opere secuto,de biga nuper, & c.fi.ff.ad leg.Aquil.l.scientiam.In contrarium videtur , nam nõ debet iudicari ſm quod quis facere debet & intendit, sed ſm ꝙ fit.ff.ad l.Cor.de sicar.l.j.§.diuus.ff.de iniur.l.si cum seruo,& l.pręcedenti.Et hanc credo partem veram,& sic determinat gl.in c. in audientia,eo tit.Et moueor,quia vt quis incidat in canonem, requiritur persuasio Diabolica,& consummatio facti qualificati,vt supra pluries deductum est. Quid si intendẽs percutere Titium laicum certans in persona percussit Caium clericum?Alanus dixit ꝙ incidit in canonẽ,quia iniuriari voluit.ff.de iniur.l. eum qui.§.si iniuria,de fur.c.vlti.Tan.tenet contrarium,probat
3 per text.c. si uerò. Nam ibi dicit tex.ꝙ † si percutiat clericũ,quẽ credebat probabiliter laicum , non incidit. ergo sic hic à simili ignorantia excusabit ipsum à pęna cano.Nam temeritas & uiolentia ponderatur in pęna illius canonis, ut in c. j. & c ueniens, eo.tit.ff de iniu.l.illud.§.illud.gl.in c.si uerò,dicit opi. Ala. tutiorem.Pro opi.Ala.facere uidetur tex. nam si quis intendit furari aurum,& furatur ęs,tenetur furti æris.Sic si quis furetur saccum plenum pecunia,tenetur furti nomine sacci.licèt nõ habuit intentionem furandi saccum. Credo opin.ueriorem de iure.moueor,quia ut uendicet sibi locum pęna canonis,debet præcedere persuasio diabolica,ut in c.si quis.quæ hic non præcessit circa clericum,ut probat thema quæstionis. Non ob.l. allegata, quia utrobiq; committitur furtum, tam in ære quàm in auro ex sola contrectatione,licet nõ ex qualibet & cuiuslibet percussura qa incidat in cano.sed ex qualificatione & qualificatis personæ.

4 **Secundus** † casus est, cum quis percutit clericũ in habitu laicali incedentem,monitum nõ correctum,ut c.in audien.eo.tit. Istum articulum supra examinaui explicando cõtrarium c.perpendimus , ad c.in audien. Tertius est casus in clerico gerente administrationem rerum seculariũ, ut in c.sacerdotibus,ne cle.uel mo.Ex illo c.sumũt aliq indistinctè argumentum,ꝙ eo ipso ꝙ se sic ingerit,sit clericus priuatus priuilegio clericali ipso iure,quod non est uerum,immò requiritur monitio,ut c.in audientia.licet ergo Goffr. in summa ponat ipsum pro casu excepto,indistinctè tenet gl.in c. sacerdotibus,tenet ꝙ dixi.Idem tenet Vin.Phi.& Goff.Ibidem Innoc. & Host. hoc uerum , nisi episcopus in sinodo mandasset sub pęna priuationis priuilegii clericalis,quia illud haberet locum trinę monitionis.Hunc intellectum probat tex.in c. sacerdotibus, in
5 uer.ꝙ si postmodũ, ergo requiritur monitio Quartus † in eo,q iocosè iniicit manus in clericum,ut c.j.eo. tit. debet tamen mõderari qualitas ioci.& ratio fallentiæ est,qa in pęna canonis põderatur persuasio diabolica quàm excludit iocus ipsius qualitate ponderata, arg.not.in c. j. de præsum.Quintus casus in magistro,qui gratia disciplinæ percutit scholarem,ut in c.j. eo. tit. tñ debet moderari modus percussionis,quia leuis permittitur magistro,ut l.10. ff. ad l.Aquil.& not.in c. cum uoluntate.eod.titu. Sextus casus in eo , qui repellit , uim ui à clerico ipsum propulsante,ut c.si uerò.eod.titu.hic ponderandum tamen quare uim ui repellat,de quo plenè tractaui in tract.de bello particulari ob tutelam corporis sui & rerum ratio fallendi,quia naturaliter inductum est se defendere.

6 **Septimus** casus † in eo, qui reperit clericum in adulterio uel stupro cũ uxore, matre, filia, uel sorore,

rore,vt c.si verò.j.de sen.excõ. Sed quid in ea,quæ putatur vxor & non est?idem dicendum per ea,quæ habentur in l.si vxor. §.j. ff.de adul.faciunt quæ no.in c.pleriq;,de dona.inter vir. & vxo. in vlt.gl.& hoc tenet Vin.& Goff.in d.c. si verò. An autem nomine vxoris,intelligatur spõsa de præsenti?Glo.tenet ꝙ sic , qa lex permittit pro illa accusare iure mariti. ff. de adul. l. vxor. §.j. An autẽ nomine matris intelligantur omnes ascendentes? Gl. tenet quod non hoc casu,quia non debet extendi licentia,vt c. tuæ,de deci.Hosti.dicit hoc Tutius.Dicit tamen,ꝙ lex addit excipiendo neptem & sponsam,vt in auth.vt liceat mat.& auiæ.§. quia non ita comperiantur, colla. 9.fortè non foret absurdum distinguere inter neptem ex filio vel filia,vt l.liberos,in fi. ff.de Sena.quia hęc est materia brocardica,nunc pertrãseo,& in seq.
7 tractatu expediam.† Octauus casus in eo,qui auctoritate suæ prælationis vel de mandato prælati iniecit manus in clericum. eo. tit.ex tenore,& c.vniuersitas,& c.vt famæ.eo. tit.& intelligas in prælato corrigente,non tamen modum excedẽte,alias foret locus appellationi,de offic.ordi.irrefragabili. & punietur sic excedens, de appell. de priore. leuis enim correctio est permissa , vt c.cum voluntate.eo.tit.cum simi. ibi no fallit tamen in episcopo, qui nullum manibus propriis etiam corrigendo percutere debet.86.dist.non liceat.C. de episco.& cle.auth.siue quæ.In inferiore autem episcopo si mandat prælatus capi , etiam per laicum neuter est excommunicatus,vt c.vt famæ.eo.tit.& c.si clericos,eo.tit.li. 6. Si autem mandat percuti & verberari,mandet per clericum vel monachum idem si per laicum, tunc vterque est excommunicatus,vt c.vniuersitatis.eo.ti. Ita etiam no. gl.in c.si clericos,eo.tit.lib.6.in gl. nodari. Episcopus tamen potest ꝓpriis manibus,vbi non habet clericum,per quem percutiat , vt
8 no.gl.in c.nõ liceat. 86.dist. † Nonus casus in inferioribus, aliàs senioribus ecclesiæ, qui pueros corrigere possunt, vt l. cum voluntate.eo.tit. hoc intellige modum non excedẽdo,vt supra tactum est.Decimus in Dominis corrigentibus.Vndecimus in ꝓpinquis.Duodecimus in patribus corrigentibus filios.hoc intelligendum,dummodò non sint constituti in sacris. Nã sacer ordo liberat à patria potestate & seruili quo ad manuum iniectionem.54.dist.ex antiquis,& c.frequens,& si seruus sciente.Si autem tales personæ excedant modum,tenet gl.ꝙ non sint excõmunicati,in c.cum voluntate.eo.tit.in gl.vlt.mouetur glo.quia canon exigit dolum,sine quo violentia permittitur: sed hæ manus sunt charitatiuæ,licet casu modus excedatur.Ego non credo glo.veram , nam limitata correctio est permissa patribus erga filios,& Dominis erga seruos,sicut prælatis erga subditos per supra allegata.excessus ergo inducit pęnam,vt supra tactum est.
9 Decimustertius in eo qui iniecit manus † in clericum depositũ & traditum curiæ seculari,de iudi.cum non ab homine.17.q.4. si quis deinceps . hunc punctum expediui supra. Decimusquartus casus , cum quis iniecit manus in clericum , qui transfert se ad vitam contrariam clericali,vt cum bigamiam cõtrahit. 84. dist.quisquis.& hunc articulum etiam supra expediui. Addi potest alius casus in percutiente clericum,hæreticum,vt tenet Inno.in c.si verò.eo.tit.

SVMMARIVM.

1 *Vinculum excommunicationis in casibus exceptis. per quos tollatur.*
2 *Legatus quilibet, an pro qualibet percussione clerico illata absoluere posſit.*
3 *Impotentes & delicati, qui non possunt adire sedem apostolicam, per quos absoluantur.*
4 *Leuis offensa differt à mediocri & enormi.*
5 *Pubes, an debeat mitti ad sedem apostolicam.*
6 *Mittendi ad sedem apostolicam, qui non sint regulariter.*
7 *Romanam ecclesiam si quis dicat non esse caput, est excommunicatus.*
8 *Statuta & consuetudines qui seruari fecerint contra libertatem ecclesiasticam, sint excommunicati.*
9 *Violantes bona ecclesiarum, an sint excommunicandi per sententiam.*
10 *Religiosi leges vel phisicam audientes, an sint excommunicati.*
11 *Casus, in quibus quis incidit excommunicationem latam à iure.*
12 *Participans in diuinis cum excommunicato à Papa, an incidat in maiorem excommunicationem.*
13 *Vsurpantes bona ecclesiarum vacantium, qua excommunicatione ligentur.*
14 *Mendicantes ementes domos ad habitandum de nouo, an incurrant excommunicationem. 15.*
16 *Casus, quibus fertur sententia excommunicationis à Deo mediante lege mortua, numero quot sint.*
17 *Pater filio, Dominus seruo & libero excommunicatis, an versa vice communicare debeant.*

§. Septimus.

1 Visa regula & casibus exceptis , subiungam huic , per quem hoc vinculum tollatꝰ?Et trado regulã , quod † per solum Romanum Pontificẽ tollitur hoc vinculum,vel per Legatum, de quo est attendẽdum ꝙ licèt iura super hoc disponãt generaliter, videlicet, ꝙ Legati quoslibet absoluant,vt in c.ad eminẽtiam, & c. ea noscitur.& c.quamuis.eo.tit.& c.quod translationem,de offi. leg. & intelligas de Legato de latere,tamen moderni in hoc variarunt.Hostien.fuit sibi contrarius in c.ꝙ translationem,de offi. leg.tenuit ꝙ legatus de latere absoluat pro iniectione,quæ non sit atrox & enormis , aliàs non potest. in c. ad eminentiam , tenet indistinctè pro qualibet iniectione potest absoluere. Aliqui tamen excusant cõtrarietatem Host.dicentes ꝙ Host. intelligit ꝙ cum Legatus absoluit pro atroci asserebat se habere speciale mandatum,& sibi in hoc credendum est per ea,quæ no de testi. cum à nobis,de fi.instr.quod super his.Guil.in Spec.eo.ti. idem tenet, videlicet, ꝙ nõ possit absoluere pro atroci. Ibi recitat Io. de Deo. quo ad Legatum autem intelligit enorme homicidiũ vel mutilationem non simpliciter sanguinis effusionem, & cũ
2 ossium fractione. Abb. tenet ꝙ † quilibet & pro qualibet percussione.hæc opi.videtur vera si ponderentur tex.statim allegati,qui loquuntur generaliter,& etiam , quia cõcessum Legatis, & sic beneficium latissimè interpretandum, vt l.beneficium. ff. de constit.prin.& l.si quando.C.de bon.vacan.lib. 10. & c.dilectus , de donat. etiam , quia hoc fauorabile animabus , & sic restringendum.

Stat ergo, quod solum per Romanum Pontificẽ , vel Legatum de latere absoluuntur.Sed hæc regula etiam fallit in casibus princi. cum sit excommunicatus in mortis articulo, vt in canone,si quis suadente.17.q. 4. Reassumpta autem sanitate tenetur accedere ad sedem apostolicam , vt c.eos,de sent.excom.lib.6.Secũdus casus in eo,qui habet inimicitias capitales vel alias in eo,qui habet iustas excusationes,vt c. decætero. Tertius in ostiario, qui ratione officii clericum enormiter læserat,vt c.si verò alicuius,eod.titu. Quartus in infirmo. Quintus in paupertate grauato. Sextus in senectute deprehẽso. ita quod ad Romanam curiam accedere non possit,vt c. quidã de his,eo.tit.Septimus in claustrali , cum peruenerit ad enormẽ læsionem,vt c.cum illorum, eo.tit. Octauus in muliere. Nonus
3 in his,qui non sunt sui iuris.Decimus † in impotentibus & delicatis,qui non possunt pati laborem eundi ad sed.Apo.vt c.mulieres,eo.tit.Vndecimus in his, qui leuem & non enormem læsionem intulerunt,vt c.peruenit,eo.ti.Ala. dixit ꝙ ibi factũ fuit auctoritate Papæ,& idem ibi Inn.per verbum,duximus,&c. qđ in fi.ponitur.Pro hac opi. facit c.si verò.eo.titu.Ibi enim est speciale in ostiario,ꝙ absoluatur pro leui offensa,ergo in aliis contrarium est ius commune. ff.de leg.l.ius singulare,& l.j.ff.ad muni.Ad idem,c.cum illorum.eo.tit.Alij tenent ꝙ de iure cõmu. hoc procedat aliàs ad quod posita esset decre.peruenit,in compilatione.19.dist.si Romanorum, & facit principium compilationis Greg.Hanc opi.tenet Goffre.Vincen. Phili. & Tancre. q hoc probant per integram , in cuius principio dicebatur ꝙ episcopi poterãt absoluere liberè senes mulieres,pueros,qui in canonem incidebant,sequebatur,de his autem &c.Hanc opi. approbat mundus,& sic interpretata est consuetudo, & sic tenen
4 dum,vt l.minimè.ff.de legi.distinguitur † tamen inter leuẽ, mediocrem & enormẽ.in leui põt indistinctè,in mediocri quosdã priuilegiatos vt ostiarios & similes,de quibus dictũ est,in enormibus nulli sine speciali mandato Papæ . hoc autem per quãdã extrauagan.quę incipiebat,proiectis,quam hodie nõ habemus, quæ attribuebatur Inno.tamen dicit sibi responsum ab Inn . ꝙ illam non ediderat.Guil.tamen alleg.illam pro Innoc.in Spec. in ti.de leg.§.nunc dicamus,ver.quidem etiam dixi alibi.alleg. ipsam pro Alex.in Spec.in tit.de sen.excom.vltra medium,distinxit inter generalem & leuem & leuissimã, & dicebat decre. peruenit,non loqui de graui,cum illam excludat,in leui potest ex speciali cõmissione & gratia,ſm opi.Vin.alleg.l.apud Labeonem.§.prætor ait,vt si quod faciat,vt c. cũ te.de re iudi. de accu. cum dilecti,de pęn.dist.j.§.sed huiusmodi,istam opinionem aliquantulum admiror nec concipio.Nam dicit ꝙ in graui nõ p̃t, in leui commissione ex speciali potest,& non aliter, non etiã in graui potest ex commissione speciali . Et sic inter hæc membra nulla erit differentia, etiam c.peruenit, loquitur in leui, nec est
5 tex.in mundo disponens contrarium. Duodecimus † in pubere,vt in c.j.eo. tit. qui etiam post pubertatem potest de ante cõmisso,vt in c.fi.eo.tit.Decimustertius in seruo , cum Dominus multum grauatur in permissione serui,vel seruus manum iniecit in fraudem Domini,vt c.relatum.eo.ti. Decimusquartus est in monialibus,vt c.de monialibus.eo.ti. Decimusquintus in cõmuni viuentibus,vt c.quoniam.de vi.& hone.cle.Attendendũ tamen ꝙ horum impedimentorum quædam sunt temporalia, quędam perpetua.in temporalibus regulariter tempore absolutionis iurant, quia reassumptis iuribus accedent ad sedem apostolicam.fallit in impubere,vt c.vlt.eo.tit. & ratio, quia agitatũ tempore,quo caret dispositione alias discretione , in perpetuis non est opus,vt claret:sed in temporalibus nisi reassumptis viribus accedendo incidunt in idem vinculum,ut c.eos. eo.tit.lib. 6.Host.dat uersus qui fuerunt Iaco.Sciertæ Ebreduntię , in qui-
6 bus continentur illi,qui non sunt mittendi † ad se.apo.regulariter,ut in c.secundo moues,& c. nõ dubium.sexus,ut c.mulieres.Host.ut c.decætero.puer,ut c.q̃uis,& c.j.& c.fi.officia.ut c.3. delitiosus.

delitiosus. hic prius Papa consulitur, ut scilicet mulieres. §. j. inops, vt c. quidam, de his. eger. vt c. de his. & c. ea noscitur. sodalis. de vi. & hon. cle. quoniam. Ianitor. vt c. 3. Astrictus, potestati alterius, vt c. relatis. dubius, vt cum desideres, & c. si verò. causæ, iustæ ad eum eundum, vt c. quidam de his. leuis ictus, vt c. perueniт. debilis, vt cap. ea noscitur. Hoc est primum genus excommunicationis.

De casibus, quibus manus iniiciens in clericum nō sit excommunicatus comprehendēdo, scilicet multos dantur versus.

> Officium zelusque, Doctor, paterque propinquus.
> Affectus vxoris matricis Dominus vis correctio.
> Incorrigibilis monitione trina præmissa.
> Ludus quisque sit exemptus si sit moderamine rectus.

Secundum genus excōicationis est, cum quis incidit hæresim iam damnatam, vt sunt illi, de quibus 23. q. j. c. j. & c. 2. 3. q. 3. quædam. Tertium genus, si quis defendit hæreticū, vt c. sic ait, de hæreti. Quartum genus est, cum quis dicat Romanam ecclesiam 7 † non esse caput. 19. dist. nulli fas. Quintum genus, cum quis pōt defendere clericum à violenta manuum iniectione & non defendit, vt c. quantæ. eo. tit. In hac autem variant Doct. quidā dn̄t hoc intelligendum vt sonant verba, & hoc inductum est in fauorem clericorum, vt quilibet ad hoc arctetur, & hoc ratione iuris publici. j. dist. ius publicum, de sen. excom. cōtingit. Alii restringunt hoc ad illos, quibus hoc competit ratione iurisdictionis, q hoc possunt rōne officii. 23. q. 4. forte. & c. duo ista. De hoc tamen expressum est in c. dilecto. eo. tit. lib. 6. Sextum genus est, cum quasi iniicit carcerando clericum, vt c. nuper, eo. ti. hoc implicaui in primo genere. Septimum est contra cōsules, officiales, & angarias & similia onera clericis imponentes, vt c. aduersus, & c. non minus, de immun. eccl. post emanauit c. clericis, eo. tit. lib. 6. standum est cle. qm̄, eo. tit. Octauum contra succedētes proximè dictis, nisi intra mēsem errorem purgauerint, vt c. ad-8 uersus, in fi. de immu. eccl. Nonum contra illos, qui seruari † fecerunt statuta & consuetudines cōtra libertatem ecclesiasticā, de quo in c. nouerit, de sen. excom. & isti incidunt, nisi deleuerint de capitularibus. Secundò, si seruari fecerint, etiam dato ꝙ non deleuerint. Decimum cōtra illos, qui talia statuta fecerint. Vndecimum cōtra illos, qui s̄m illa iudicauerint. Duodecimū contra illos, qui iudicata conscripserint, vt c. nouerit. eo. ti. Non ob. c. grauem. eo. tit. vbi videtur canon ferendæ sn̄iæ, quia ibi excōicantur propter contumaciam in non cauēdo, sed nihilominus denunciantur à iure excōicati, vel non est absurdum excōicati à iure iterum excōicentur ab homine. Decimumquartū cōtra incendiarios & fractores ecclesiarum. ꝙ intellige in his, qui incēdunt vel frangunt ecclesiam, vel locum contiguum priuilegiatum intra spatium iuris limitatum. 17. q. 4. antiquitus. tales enim sunt excōicati ipso iure. 12. q. 2. cum deuotissimam. 23. q. 8. si quis membrorum. 11. q. 3. canonica. de sen. excom. tua. & c. cō-9 questi. Alii aūt aliter violantes † bona ecclesiarum sunt excōicandi per sn̄iam 23. q. vlt. pessimam. 12. q. 2. indignè. 18. q. 4. quisquis. Decimumquintum in eo qui electus est in Papam à minori q̄ à duabus partibus se ingerente & nō resipiscit, vt c. licet, de ele. Decimumsextum in casu. §. si quis aūt infra. eo. c. licet. Decimumseptimum contra fallantem per se vel alium literas Papales. Decimumoctauum contra eos, qui scienter vtuntur literis sic falsatis, vt c. ad falsariorum, de crimi. fal. Decimumnonū cōtra illos, qui deferūt arma, ligamina, & similia prohibita faciūt fauendo infidelibus in præiudicium ecclesię, vt c. ita quorundā & c. significauit, quod olim, de Iudæ. Secundò contra illos, qui tractant de locando hospitia scholarium ante tempus, vt c. quidam, de loca. & c. j. Quidam tamen dicunt illam decre. esse localem. Quidam dicunt eam esse generalem, & hæc est communior opin. vt ibi not. licet Boa. ibi teneat, quod sit canon ferendæ sententiæ.

10 Vigesimumprimum contra † religiosos leges vel phisicā audiētes, vt c. super specula. & c. non magno. ne cle. vel mo. Vigesimū secundum contra plebanos & archipresbyteros leges & phisicam audientes, nisi intra spatium duorum mēsium destiterint, vt d. c. super Spec. in fi. & eo. tit. c. j. lib. 6. de quo dicēdum, vt vtrobiq; no. Vigesimumtertium contra sagittarios, vt c. vno, de sagit. de quo dic vt ibi no. Vigesimumquartum, cum quis participat in crimine cum excōicato, vt eo. tit. si concubinæ, & c. nup. Vigesimumquintum contra illos, qui Romanos vel alios nauigantes expoliant, vt c. excōicationem, de rap. & dic vt ibi. Vigesimumsextum contra illos, qui innitūtur ordinationibus factis à schismaticis, & alienationibus factis ab eis, de schisma. c. j. Hi 11 sunt casus, † quibus quis incidit excōicationē latā à iure, qui reperiunt̄ à iure veteri expressi. Verum quia inter hos enumerāt casum, cum quis participat in crimen, additur huic casus cū qs participat sciēter ī diuinis cū excōicato à Romano Pōtifice, vt c. significauit. eo. ti. Illud tn̄ c. habet multos intellectus, aliqui intelligunt eadem sn̄ia quo ad participationē sacramētorū, & sic minor. Alii dn̄t ꝙ ibi erat excōicatus cū participibus suis, 11. q. 3, excellentissimus, & c. quod in dubiis, eo. tit. Alii dn̄t ꝙ ibi participauerāt in eodē crimine & hāc tenet gl. in d. c. significauit. Alii dn̄t speciale in Papa, & hoc tenuit Ber. in c. à nobis, de excep. in vlt. gl. Alii, vt Goffr. dn̄t, ꝙ participans in diuinis cum excōica-12 to à Papa incidit in maiorem, † & sic speciale pp excommunicantem, & ex qualitate participii. Io. dicebat speciale rōne qualitatis participii nō attēto excōicāte. hæc no. 11. q. 3. si quis epm. Host. dicit, ꝙ quinq; requiruntur vt incidat. s. ꝙ sic clericus, ꝙ participet scēter, ꝙ spōte, ꝙ in diuinis, ꝙ cū excōicato à Papa. alii dicūt ꝙ illa decre. inducit nouam speciem excōicationis. hoc nō patitur litera, quæ loquitur de præteritis, & dicit nō dubitamus.

Sunt & alij casus inducti per constitutiones sexti, & licèt gl. enumeret in c. eos. eo. tit. lib. 6. tn̄ hic repetam, vt excōicationis materia pateat. Primus & secundus contra delinquentes tpe electionis Romani Pontificis, de elec. vbi periculum. §. nulli, & §. si pręmissa, de elec. lib. 6. Tertius contra offendentes ecclesiasticā personā vel cōsanguineos, qa non elegerunt ad eorum instātiā, vt c. sciant cuncti. eo. tit. lib. 6. & ibi offendens in prædictis, & ex illa cā clericū incidit excōicationem dupl. cano. s. cano. si quis suaden. 17. q. 4. & illius consti-13 tutionis. Quartus † contra vsurpantes bona ecclesiarū vacātiū, vt c. gn̄aliter. eo. tit. Quintus contra seminantes discordiā in electionibus abbatissarum, vt c. indēnitatibus. §. postremo. eo. titu. Sextus in c. fundamēta. eo. tit. Septimus contra procurantē cōseruatorē procedere contra formā iuris, vt c. vlt. §. pars verò. de offic. deleg. lib. 6. Octauus contra extorquētē per metum absolutionē, quod me. cau. c. vno, lib. 6. Nonus in simulante contra dispositionem c. mulieres, de iud. lib. 6. Decimus contra obediētē Imperatori deposito in casu. c. ad apostolicę. de re iud. lib. 6. Vndecimus contra inducētes personas ecclesiasticas ad submissionē bonorū & iuriū, vt c. hac consultissima, de reb. eccl. non alie. 14 lib. 6. Duodecimus eo. c. ad fi. Decimustertius contra † mēdicātes emētes domos ad habitandū de nouo, de reli. do. c. vno, lib. 6. Quartusdecimus contra imponentes clericis pedagia, vt c. q̄. quā, de censi. lib. 6. Decimusquintus contra grauantes clericos collectis, grauaminibus & c. vt c. cleri. de imm. eccl. Decimussextus infra, eo. c. vers. prælatis. isti sunt sublati per clem. qm̄, de immu. eccl. Decimusseptimus contra violantes libertatē ecclesiarū & clericorum per indirectū, vt c. vlt. de immu. eccle. lib. 6. in prin. Decimusnonus eo. c. ad fine. Vigesimus contra disputantē publicè de fide catholi. de hæreti. c. 2. 2. respon. lib. 6. Vigesimusprimus eo. c. j. responso. Sed primus est canon ferendæ sn̄iæ. Vigesimussecūdus in casu c. vt inquisitionis, in fi. de hære. lib. 6. Vigesimustertius in casu c. vnici, de schisma. lib. 6. Vigesimusquartus contra assasinos, vt c. pro humani. de homi. lib. 6. Vigesimusquintus de iniur. c. vno. Vigesimussextus contra insequentes Cardinales, de pęn. felicis. §. præsenti. lib. 6. Vigesimusseptimus. eo. c. ad fi. Vigesimusoctauus in c. quisquis, de sen. excom. lib. 6. 15 duo. in c. eos. eo. tit. & lib. vbi. gl. enumerat. Hi sunt † inducti per constitutiones 6. lib. per constitutiones autem 18. clem.

Quinquaginta casus eliciūtur, quorum 16. referuātur Papę. Primus de seque. pos. c. j. Quatuor in cle. j. de sepul. Quatuor. de deci. c. j. 2. de sta. mo. c. j. §. quia verò. 12. eo. titu. c. 2. 13. & 14. de reli. do. c. j. Alii sex, & sic 20. de consa. & affi. c. j. 3. & sunt Ap. sedi reseruati. de pęn. c. j. duo eo. tit. cupientes, in prin. Quadragesimustertius eo. tit. §. quia verò. Quadragesimusquintus de sen. excom. c. j. Quatuor qui sunt de sen. excom. c. 2. 5. de sen. excom. cū ex eo. Dico aūt taciti duo hn̄r de sum. Tri. & fi. ca c. vno. §. porrò. de vsur. ex grandi. in fi. gl. 16 enumerat hos in cle. j. de sen. exc. & sic oēs casus, † quibus fertur sn̄ia excōicationis à Deo, mediante lege mortua sunt nu. 102. Verum est ꝙ Bonifacius post compilationem 6. addit duos per extrauag. detestandæ, & statuimus. Nec procedūt in maiori, nā minor ēt fertur à canonem, vt c. nuper. de sen. excom. cum sim. Ex his infertur qualiter à Deo mediante canone fertur excōicatio maior. fertur autē excōicatio minor à canone pp simplex participium, vt c. nuper. eo. tit. 2. q. 3. excōicatos, & c. cum excōicato. & c. si inimicus. fallit tn̄ in personis, quæ enumerantur ça. causa & q. quoniam multos, & c. inter alia. eo. tit. c. aūt qm̄ multos, multiplicem habet intellectum, vt ibi no. & c. inter alia. eo. tit. & ibi. 11. q. 3. excōicatos, & c. cum excōicato, & c. si inimicus, 17 & c. qm̄ multos, vero. An † versa vice pater filio, Dn̄s seruo & libero excōicatis cōicare debeant? Item Inn. in c. inter alia, ꝙ nō. Et gl. in c. qm̄ multos, licet contrarium videatur notare. 22. q. 5. de forma. vbi tamen loquitur in vasallo. An debitor creditori excommunicato soluere debeat. gl. no. in c. nos sanctorum. 15. q. 6. Inn. in c. veritatis, de do. & contu. & c. cum nostris, de cōcess. præben. uide in c. nos sanctorum, præalleg.

S V M M A R I V M.

1. *Sententia excommunicationis, qualiter à Deo mediante hominis ministerio feratur.*
   Excommunicatio est mucro episcopalis. 2.
   Sacerdotes curati non habentes iurisdictionem an possint excommunicare.
3. *Sacerdos an habeat potestatem excommunicandi & absoluendi quo ad potestatem clauium, siue fori penitentialis.*
4. *Prælatus si habet iurisdictionem temporalium in aliquos, nec præsit aliàs iurisdictioni spirituali quo ad eos, an excommunicare possit.*
5. *Priuato & non sacerdoti consuetudo, an possit ius excōicandi acquirere.*
6. *Consuetudo neminem examinat.*
7. *Facultas excommunicandi præueniens ex potestate clauium, competit soli sacerdoti & nulli alij.*

§. Octauus.

1 RESTAT videndum, qualiter à Deo mediante hominis † ministerio feratur sententia excommunicationis, vbi sciendum quòd aliqui volunt dicere quòd solus episcopus excommunicationis sententiam promulgare potest per exclusionem inferiorum. Hæc probant, quia excommunicatio est mucro episcopalis. 16. q. 2. visis. Vbi dicit, felici mucrone episcopi sacerdotum piacula reseruentur. & secundum Augu. damnatio nominatur, quam fecit episcopale iuramentum, quia pęna nulla maior. 24. q. 3. corripiantur. Alij dicunt, ꝙ non solum episcopi, sed etiam inferiores prælati, qui præsunt collegijs, vt abbates etiam non benedicti, dummodò sint confirmati, de simo. sicut tuis, de offic. ordi. cum ab ecclesiarum. Tertij dicunt ꝙ quilibet sacerdos potest fulminare excommunicationis sententiam, alleg. c. nemo. 2. q. j. 16. q. 4. c. j. de offi. ordi. 16. q. 3. experientiæ, & c. sacerdotibus. Alij dicunt, ꝙ episcopi soli per exclusionem inferiorum excommunicare possunt cum illa solennitate, de qua loquitur 2 c. dicunt. 11. q. 3. Illa enim † vocatur mucro 16. q. 2. visis 24. q. 3. corripiantur. Alij autem inferiores prælati habētes iurisdictionem spiritualem in loco ex consuetudine, priuilegio vel iure commu. cum per electionem assumuntur, possunt excommunicare etiam maiori, etiam si non sint presbyteri 25. dist. perlectis. 63. dist. si in plebibus, de offic. arch. c. 2. de appel. reprehensibilis, de maio. & obed. cum in ecclesijs, de offic. ordi. quanto. Et hoc procedit etiam si non habent curam animarum. Nā satis est, ꝙ habēt iurisdictio. & si cognoscere, & diffinire possunt inter subditos, aliàs iurisdictio sine modica coerctione foret nulla. ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. l. fi. de offi. dele. ex literis.

Sacerdotes etiam curati non habentes iurisdictipnē, non possunt excommunicare, secūdum Ray. cum nō possint cognoscere & iudicare inter subditos, nisi fortè ex consuetudine, quæ iurisdictionem dat aliàs non habēti. 9. q. 3. conquestus, de elec. dudum. §. tandem. de fo. compe. cū 3 contingit. Host. autem tenet, ꝙ † sacerdos habet potestatē excōmunicandi & absoluendi quo ad potestatem clauium, siue fori pœnitentialis, sed non exercitium. Si non habeat curā tunc cū cura, habet exercitium illius potestatis in oīb. quæ expediūtur sine libelli oblatione, & sine strepitu iudiciario. 11. q. 3. c. audi. & c. qūo sacerdos. 2. q. 7. §. item Dauid. 16. q. j. alia. de eo qui fur. or. re. c. j. In occultis autem, quæ requirunt indaginem iudiciariam, non pōt simplex sacerdos, nisi consuetudo vel indulgentia hoc concedant, vigore. n. consuetudinis potest excōicare & interdicere, de rescri. ex parte decani, de consue. cū inter nos. Si aūt aliquis habet curam parochiæ, nec sit sacerdos, excōicare non poterit quo ad potestatem clauium, quam nō habet. Si 4 autem prælatus habet iurisdictionem † tpalem in aliquos, nec præsit aliàs iurisdictioni spirituali quo ad eos, ipse excōicare nō poterit, sed procedet ꝯ ipsos vt iudex secularis, vt de offi. ord. dilectus, de iure pa. cum dilectus. Et est ratio, quia talis est ptās iurisdictionis spiritualis, vt s̄. dictū est. Si aūt vtranq; hēret, vtroq; gladio poterit, qui fi. sint leg. per venerabilem, de app. si duob. & c. Romana. in fi. eo. tit. lib. 6. Ex prædictis cōcluditur facultas excōicandi procedens ex potestate clauium siue fori pœnitētialis competit sacerdoti & alij non & ipsam exercet, nā præpositus est curæ, nisi sit consuetudo contraria vel superioris inhibitio. facultas autem excommunicandi procedens à iurisdictione spirituali cōpetit pręlatis habentibus ordinariam de iure cōi ex consuetudine vel priuilegio speciali, vt dicit Inn. in c. cū ab ecclesiarū, de offi. ordi. ad hoc vt talis ꝯpetat facultas, requirit̄ ꝙ sit clericus, vel religiosus, vel electus ꝑ vniuersitatē ecclesiasticā, & ꝙ ad dignitatē principalem, alias non ordinariam, nisi consuetudo vel priuilegium concedat ēt non habenti iurisdictionem spiritualem à prælato ecclesiastico, vt delegato ꝯpetit habenti ordinariam non principaliter vt vicario ordinarij.

5 Sed dubitari consueuit, † nunquid priuato & nō sacerdoti cōsuetudo possit ius excōicādi acquirere. Super hoc fuit antiqua contentio. Aliqui dicūt, ꝙ ex consuetudine non pōt induci ꝙ priuatus clericus hoc ius q̄rat. Et est ratio. nam hoc ius conceditur à Deo vel eius vicario, vel à iure. de talibus n. & nō de alijs intelligitur, ꝙ scribit̄ Mat. 16. c. quodcunq; ligaueris, & c. & 18. c. amen dico vobis, quēcūque ligaueris super terram, ligatus erit & in cęlis, & eo. c. pe. Accipite Spiritumsanctū, quorum remiseritis peccata, remittunt̄ eis: & quorum retinueritis, & c. non possunt ergo simplices clerici hoc ius consuetudine quærere, cum nec possint possidere. Sicut nec laici possunt possidere ius, ꝯfessiones audiendi, & absoluendi in foro pœnitentiali, de pęn. & remis. omnis, vel clericos iudicandi, de iudi. decernimus, vel ius decimandi, de p̄scrip. 6 causam quæ fortificari potest hæc opin. quia † consuetudo neminem examinat, sed quemlibet admittit 8. dist. consuetudo. Insti. de iure natu. §. ex non scripto. sed hæc non sunt committenda, nisi diligenter examinato. de ęta. & qua. c. pe. de elect. nihil. j. q. j. ecce cum honoris, & not. Host. post Inno. de fo. compe. cum contingat. & hanc opi. recitat Inno. in c. olim. el 3. de resti. spoli. hoc ius præscribere pōt sicut alia spiritualia iura, dum tn̄ sit capax illorum, de his quæ fi. à ma. par. ca. q̄siuit. Nam sunt epi, qui habent hanc potestatem à iure. 24. q. 3. corripiātur, possunt hanc potestatem alij concedere vt no. de offi. ord. cum ab ecclesiarum, sic per patientiam & tacitum ꝯsensum possunt clerici, in quib. hoc ius cadere potest, possessionem iuris quærere, dūmodò bona fide vtantur, de his quæ fi. à ma. par. ca. quęsiuit, de præscri. auditis, & c. olim. lo 3. de rest. spo. & no. in c. dilectus, de re. do. & c. conquerente, de offi. ordi. & c. cum contingat, de fo. 7 compet. Ego autem ex his, quæ dicta sunt, pondero, † ꝙ facultas excōicandi perueniens ex potestate clauium, cōpetit soli sacerdoti & nulli alij. Nec hanc facultatem præscribere potest ꝑ iura s̄. inducta, facultas autem proueniens ex iurisdictione spirituali quę competit cuilibet prelato habenti ordinariam à lege, consuetudine, vel priuilegio, illa præscribi potest per capacem iurisdictionis spiritualis per iura ad hanc partem inducta. Credo tamen ꝙ simplex clericus solum articulū excommunicandi non posset præscribere, sed totalem & vniuersalem iurisdictionem spiritualem potest præscribere, qua præscripta eidem tanquam ordinario habenti iurisdictionem spiritualem ex cōsuetudine competit hæc facultas excommunicandi, sic saluo veriori iudicio concordari possent opin. hincinde alleg. Ex his infertur, à quo sententia excommunicationis ferri possit.

S V M M A R I V M.

1. *Excommunicationis sententia, contra quem ferri possit.*
   Perdere nemo potest, quod non habet.
2. *Homo mortuus, non est homo.*
3. *Crimina morte extinguuntur.*
4. *Iudæus siue paganus, an sit directè capax sententiæ excommunicationis.*
5. *Communio extrinseca, quæ sit.*
6. *Catholicus solus potest directò excommunicari.*
   Catholicus quilibet est ligabilis canone papali præter Papam.
7. *Capite languente, cætera membra languent.*
8. *Pretor se subijciendo subdito, potest ab eo iudicari.*
   Papa delegatus superior est omni ordinario.
9. *Motu naturali præcisè nihil seipsum mouet.*
   Inferior sphera non mouet superiorem.
10. *Absolutio fauorabilior est quàm condemnatio.*
11. *Archiepiscopus, an possit sententia ligari, qui est ordinarius prouinciæ. 12.*
13. *Episcopus vt episcopus, archiepiscopus vt archiepiscopus, qualiter incidat in statutum fulminatorium.*
14. *Appellatur de archiepiscopo ad synodum, cui ipse archiepiscopus præest.*
15. *Minor iudicat superiorem se subijcientem & consentientem.*
16. *Superior subditum ratione domicilij, vel delicti, vel contractus existentem extra territorium suum, nunquid sua sententia excommunicare possit.*
17. *Subditus licèt extra territorium possit citari, non tamen potest per non comparitionem constitui contumax vt excommunicetur.*
    Sententia excommunicationis secum trahit executionem.
18. *Executio, an possit fieri contra subditum existentem in alieno territorio, quo ad personam, vel quo ad bona ibi existentia.*
19. *Excommunicatio ligat animam per se, non autem concernit locum, nec corpus directè.*
20. *Subditus si ratione domicilij vel delicti latitet, & non faciat copiam sui, potest citari in loco habitationis, & constituetur cōtumax si non cōpareat.*
21. *Impunè non paretur ius dicentis extra territorium.*
22. *Statutum an liget ad pœnam excommunicationis committentes extra territorium.*
    Subditus ratione domicilij si alibi delinquat, puniri potest & conueniri per iudicem domicilij.
23. *Subditi alibi delinquentes, an incidant excommunicationis sententiam latam à statuto per verba expressa. 24.*
25. *Substantia destructa, tollitur qualitas.*
26. *Error à iure improbatus, quando insurgat.*
27. *Verborum expressio, an augeat vel minuat iurisdictionem.*
    Imperator est dominus totius orbis.
28. *Princeps non solùm, sed & ciuitas statuere potest & pœnam infligere, ne subditus cum hostibus communicet.*
29. *Statuta quæcunq;, an porrigant effectum extra territorium.*
30. *Generalis & specialis interdictio, an æquiparetur.*
31. *Actus spectans ad iurisdictionē voluntariam concessus ab inferiori à Principe, nunquid possit exerceri extra territorium permittentis.*
32. *Solennitas, de qua disponit statutum, seruari debet in confectione actus.*
33. *Facta coram vno iudice, fidem faciunt coram alio.*
34. *Instrumentum confectum per notarium ciuitatis, an porrigat effectum extra ciuitatem.*

35 *Legitima-*

35 *Legitimatio facta per Papam non trahitur ad ea, quæ non sunt suæ iurisdictionis.*
36 *Statutum non emancipat sed patitur, seruata forma statuti.*
37 *Excommunicatus per suum ordinarium, vbiq; est excommunicatus.*
38 *Excommunicatio lata contra subditum sub conditione, & conditione purificata reperitur subditus de alieno foro, an ligetur hic. 39. 41.*
40 *Excommunicatio, an afficiat personam, & trahat secum executionem.*
42 *Sententia, quæ nulla est, ratihabitione reconualescit.*
43 *Papa habet plenitudinem potestatis.*
44 *Auctoritas vel iussus ubi à principio desideratur, approbatio sequēs actum nihil operatur.*
45 *Protestatio cum sit facto repugnans, non nocet.*
Iurisdictionem à se nemo potest abdicare.
46 *Fomento inspecto ponderari debet iurisdictio.*
47 *Expressio voluntatis, quid operetur.*
48 *Subditus ignorans, excommunicari an possit.*
49 *Ignorans non ligatur excommunicatione quo ad Deum.*
50 *Excommunicatus si moriatur antequàm sciat se ligatū, liber est apud Deū.*

§. Nonus.

CIRCA hunc articulum, scilicet contra quem excommunicationis sententia ferri possit. Est attendēdum ꝙ † 1 excommunicationis sentētia ferri potest in hominem catholicum subditum canonibus vel homini proferenti. Dixi primò in hominem, per hoc excluduntur bruta, &c. animalia. Nam talia non sunt obiecta proportionalia excommunicationis. Et est ratio, nam excommunicatio separat à communione fidelium & sacramentorum, sed alia ab homine non sunt capacia sacramentorum nec hominum: ad alia est vera communio, ergo ab illis excludi non possunt, cum qs non possit perdere ꝙ non habet. ff. de iniu. testa. l. nam ad id qđ. ff. de regu. iur. non videtur re exclusus qui rem non habet. j. q. 7. Daibertum. Et dico ꝙ non habet re vel spe. vel cessent contraria de canone, quia iusta. 5. q. 6. 20. q. j. pucllæ. 23. q. 4. Guilisarius. 27. q. 2. §. ex his. Alia ab homine autem non sunt capacia sacramentorum nec re, nec spe. per hoc quod dixi hominem, videt etiam excludi homo mortuus. Nam † 2 homo mortuus non est homo. 32. q. 2. Moyses, de celeb. miss. in quadam, in cle. j. de sum. Trin. huic tamen contradicunt tex. 24. q. 2. sanè ꝓfertur, de hæreti. si episcopus. Hinc attendendū, ꝙ hoc casu homo mortuus in casibus specialibus includitur, vt in crimine hæresis, & in crimine notorio decedente, vt not. 24. q. 2. in sum. de hæreti. si episcopus. 23. dist. quorundam. 88. dist. neq;. de sen. excom. à nobis. & homo mortuus excludi potest à sacramento sepulturæ & à communione orationum, quia non orabitur pro eo. Sed videtur contra. Nam in vltimo instanti mortis pœnitere potuit, & præsumitur pœnituisse. 26. q. 7. qui recedunt. de homici. significasti. j. q. 7. sancimus. ergo licet pœnitere potuerit ecclesia militans, non debet hoc præsumere, quæ non iudicat de occultis, vt c. agite, de pœn. dist. j. aliàs regulariter homo mortuus excōmunicari non potuit, quia † 3 crimina morte extinguuntur. 23. dist. quorundam. C. si re. vel accus. mor. fue. l. j. C. ne ex deli. defun. l. vno, tamen in c. neq;. 88. dist. quod post mortem in casib. specialibus sit excommunicatio potius ad terrorem quàm ad effectum alium inducendum. In puncto pondero, ꝙ mortuus non potest excommunicari à canone, quia post mortem non potest delinquere, & sententia cano. fertur propter crimen, ab homine autem non potest propriè excommunicari, nam excommunicatio lata ab homine requirit monitionem præcedētem, quæ constituat ipsum contumacem. 24. q. 3. de illicita. de sent. excom. sacro. Homo autem mortuus moueri non potest, nec contumax constitui. Etiam quia excommunicatio generaliter excludit à sacramentis, quorum mortuus non est capax, ꝓterquàm sepulturæ, hæc iura quę loquuntur in casibus specialibus, de quibus. s. intelliguntur potius de declaratione præcedētis vinculi quàm sequentis, propter ꝙ executiuè fit denegatio sepulturæ & communionis orationum, & similium. Dixi secūdò catholicum: nam † 4 Iudæus siue paganus non est directè capax sententiæ excommunicationis, & est ratio. Nam vt s. tactū est, quis perdere non potest, quod nō habet re nec spe, vt regula, non videtur exclusus. ff. de reg. iur. & j. quæst. 7. c. Daibertum, & c. quod autem, de iure patr. & l. traditio. ff. de acquiren. re. domi. Tales autem carentes sacramento baptismatis non sunt capaces sacramentorum & communionis fidelium vt fidelium, ergo verum est quòd per directum coerceri non possunt per ecclesiam, vt c. quanto, & c. post miserabilem, de vsur. & not. in cano. multi. 2. quæstio. j. & cap. gaudemus, de diuor. probat text. de deci. c. decer.

Hic pondero, ꝙ duplex est communio fidelium, quædam est intrinseca & inquantū catholica, & extra hanc sunt iudæi & infideles. Nam hæc est cōmunio sacramentorum & aliorum, quæ supponunt articulos & fundamentum fidei, & extra hanc sunt Iudæi & infideles, & de hac loquuntur tex. de his, qui foris sunt, nihil ad nos. 2. qō. j. multi. de diuor. gaudemus, cum similibus. Alia est communio † 5 extrinseca quę debetur catholicis non inquātum catholicis, sed inquantum homines qui sunt aliàs sociabiles, &c. vt dicit Philosophus 2. Politicorum, vtpote in commercijs & singulis alijs actibus humanis, & à talibus nō sunt exclusi iudæi, nec infideles, nisi hostes, & à tali communione non possunt directè, cum præceptum exclusionis terminetur in eos, quia non sunt subditi, & sic non ligantur præcepto, vt l. extra territoriū. ff. de iurisdict. omn. iudic. & c. 2. de constitu. lib. 6. Sed per indirectum possunt interdicendo catholicis communionem talem cum talibus. Nam propriè hæc est excommunicatio, sic intelligitur. cap. quanto, & cap. post miserabilem, de vsur. & ca. decer. de deci. & cap. Iudæi, de Iudæis. Solus ergo catholicus † 6 excommunicari potest directò, quod probatur 24. quæst. 3. §. si autem, post medium. Tertiò dixi subditum canonis vel hominis proferentis. Hic attendendum est quòd traditur regula quòd quilibet catholicus est ligabilis præter Papam canone papali. Papa verò non, vt l. Princeps. ff. de legi. l. digna vox. C. eod. tit. Et propterea aufertur quòd Papa communicans cum excommunicato nō intendens per talem communionem ipsum absoluere, non incidit sententiam canonis, quia absolutus est à canone. Ita not. glo. in cap. nulli, de senten. excommunic. libr. 6. vbi hoc tenet Vin. Tan. Goff. & Phi. & nota. etiam in cap. si aliquem. eod. titu. & Ioan. 93. distinct. si inimicus, & cap. statuimus, in glo. de senten. excommunic. lib. 6. Subest alia ratio. nam si ligaretur sentētia canonis, tunc seipsum ligaret, cum ipse sit canon animatus in terris. 9. quæst. 3. ipsi sunt. 5. quæst. 4. §. quod verò absque, vers. ipsi sunt. Subest etiam tertia ratio. Nam si Papa manens Papa excommunicari posset, tūc totum corpus interiret, cum Papa sit caput corporis mystici, vt s. tactum est, quo languente † 7 cætera membra languent. 6. q. j. §. nullum. Et sic esset dare corpus sine capite, quod mōstruosum foret. Credo tamen Papam excommunicari posse excommunicatione, quæ separat à Deo tantum, vt propter mortale peccatum, immo quia sine comparatione creatus est maior, sic sine comparatione à Deo lōgius separatur. 9. q. 3. aliorum, de pœn. dist. 2. principium.

In excommunicatione autem ferēda ab homine traditur regula, ꝙ inferior non ligat superiorem, nec parem, de maiori. & obed. cum inferior. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. tempestiuum. ff. de arbit. l. nam magistratus, cum simil. Ista regula secundum quosdam fallit, cum maior subijcit se minori. 11. quæst. j. peruenit, & l. est receptum. ff. de iurisdic. omn. iudi. istud tamen nō est verum. Nam maior se subijciendo minori efficitur minor, vt 8 dicit tex. Nam prætor se subijciendo † subdito, potest iudicari ab eo, vt l. ille à quo §. tempestiuū. ff. ad Treb. Nec est exceptio de labente in hęresim, vbi superior, immo Papa iudicari potest quia propter hęresim inferior. Nec ob. c. sanè, de offi. deleg. quia delegatus Papæ superior est quolibet ordinario. 93. dist. c. fi. 94. dist. ca. 1. Sed circa hoc solet dubitari, an episcopus vel quilibet alius prælatus habens potestatem per statutum fulminandi, liget sententia suimet statuti contrafaciendo? Sic in dubium reuocatur de metropolitano, an intra territorium sui suffraganei contrafaciens incidat in pœnam legis sui suffraganei? Et licèt materia hæc sit tacta & vulgata, tamen succinctè aliquid recitabo. Quod non ligetur prælatus statuens, probari videtur 9 ex naturalibus sumpto fomento. Nam motu † naturali nihil seipsum mouet præcisè, sed aliud mouens aliud motum, vt demonstrat Philosoph. 7. Physicorum. c. 28. licet aliqua videātur seipsa mouere vt animantia. Quoddam tamen aliud est principium, ratione cuius insurgit motus ꝓductiuus, vt forma: aliud ratione passiuę, vt materiale principium, vt 7. Methaphy. & sic recurren. est deuenire ad mouens immobile, vt 7. Physicorum & 8. Sic legislatores in sumpta origine statuerunt in actibus dispositiuis differentiam inter disponens & disponibile, scilicet inter imperantem & cui imperatur. ff. de arbit. l. penul. 4. q. 4. nullus, de elect. innotuit. C. ne quis in cau. sua. per totum. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. tempestiuum. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. qđ vt. §. vxori. Sic inter baptizantem & baptizatum, de baptis. debitum, sic inter præsentantem & præsentatum, de iure patron. nostras, cum simil. Quod non ligetur superior, probatur alio principio naturali. Nam motu ordinato & naturali nō mouet virtus inferior superiorē, vt inquit Philosoph. 3. de anima, tra10 ctatu de motu & mouente. Nam † inferior sphera non mouet superiorem, sed econtra, hinc legislatores statuentes fuerunt, quod inferior non liget superiorem. 21. distinct. inferior. de maior. & obedien cum inferior. ff. de mino. l. minor. & clemen. ne Romani, de electio.

Ex his duobus principijs naturalibus & positiuis infertur vtraque conclusio negatiua, inducitur etiam mixtim, quòd actus actiuorum sunt in patiente disposito 2. de anima; sed idem vel superior, non est patiens susceptibile dispositionis auctorizabilis suijpsius vel superioris, cum de natura constitutionis sit ligare subditos. C. de sum. Trinit. & fid. catho. l. j. in prin. C. de iudi. l. rem non nouam. ff. ad

ff. ad Trebel. l. omnibus ciuitatibus. C. de colo. Palesti. l. vnica. lib. 11. de sen. excom. à nobis. de pœn. & remis. quod autem. & c. Romana. de sen. excom. lib. 6. inducitur, quia seipsum non pōt absoluere, vt c. quod aūt, de pęn. & remis. ergo nec ligare. tenet 10 consequentia, quia fauorabilior † est absolutio q̄ condemnatio 26. q. 2. alligant. de proba. ex literis. ff. de act. & obli. l. assianus. ff. de reg. iur. l. inter partes. In contrarium, ꝙ episcopus ligetur, inducitur. ff. quod quisq; iur. in rubro & nigro, per totum, & c. cū omnes, de consti. Inducitur. nam aut princeps ligatur sua cōstitutione, vt l. ex imperfecto. ff. de leg. l. j. & tunc habeo propositum. Aut non ligatur, vt l. Princeps. ff. de legi. & l. digna vox. C. eo. tit. & tunc speciale in Principe, & sic in alijs. Contrarium ius commune, vt l. j. ff. ad muni. & l. ius singulare. ff. de legi. Inducit, quia aliquando ligat quis superiorem. ad Galathas. j. & 24. q. j. §. sed qui. 11. q. 3. si is. Inducitur, quia in hac sententia s. excommunicationis, vt ipse est in omnibus superior. Inducitur, quia contrafaciens incidit factum iam damnatum, ergo ligatur constitutione damnata. 24. q. j. c. j. & 2. In hoc quæsito fuerunt opi. varię. 11 Fuit opi. quæ dixit, archiepiscopum † non ligari, qui est ordinarius prouinciæ. 11. q. 3. & 2. & hæc ratio idem Innoc. immo fortius in episcopo Bertrandus Prouincialis idem tenet de archiepiscopo per c. graue. de sen. excom. à nobis, in Auct. de defen. ciui. §. non habente. Host. in Sum. de sent. excom. § quis valeat excommunicare. dicit, certo certius tenēdum superiorem non ligari, nec proferentem. Hugo. de archiepiscopo tenet cōtrarium, vt no. 3. q. 6. c. j. & hoc quia incidit factum iam damnatum. 24. q. j. c. 2. & 3. Idem Hug. videtur velle de episcopo per id, quod not. de succes. 6; dist. Adrianus. & tenet ꝙ licet canō episcopi non liget superiorem aliàs successorē, tamen ipsummet ligat, quia se inuoluit in factum iam damnatum. 24. q. j. c. 2. & 3. Idem Hug. videtur velle de episcopo per id, quod not. de successore. 63. dist. Adrianus. & tenet ꝙ licet canon episcopi non 12 liget superiorem, aliàs successorem, † tamen ipsummet ligat, qa se inuoluit in factum iam damnatum, vt s. alleg. est. Archi. in c. 2. de constit. lib. 6. tenet ꝙ ligetur episcopus, & archiepiscopus. Pet. de Bellaperti. tenet in Auct. quibus cum. C. de sacrosan. ecc. Idem & per illud Auct. & per l. cum ipse. C. de contrahē. empt. & l. cum in eo. ff. de pact. & l. cum hæreditas. ff. de admi. tut. Nec ob. secundum eum, ꝙ idem non possit in seipsum, &c. Nam hic finguntur duæ personæ, scilicet publica, & priuata, & ibi sequitur eum Cyn. sed in l. cum ipse, tenet contrarium. D. Ioan. And. in regula, cui licet, de regu. iu. lib. 6. præcisè tenet, quòd nec ipse episcopus, nec archiepiscopus ligantur per iura ad hanc partem statim inducta.

Ego consideraui circa concordiam harū opi. & pondero largam differen13 tiam, an episcopus † vt episcopus: Archiepiscopus vt Archiepiscopus incidat in statutum fulminatorium: an ipsi vt priuati, & vt quilibet incidat in ipsum. Primo casu crederē neminem ligari. Secundo casu crederem vtrunq; ligari. subijcio exemplum, disponit statutum ꝙ quilibet iurisdictionem exercēs in tali loco vel tempore, sit excommunicatus, vel ꝙ quilibet celebrans sit excommunicatus. Episcopus vt Episcopus iurisdictionem episcopalē, vel Archiepiscopus vt Archiepiscopus archiepiscopalem exercent, non sunt ligati. Exemplum, disponit statutum ꝙ quilibet furtum committens, vel ad azardum ludens, vel qd simile faciens, sit excommunicatus. Episcopus committit furtum, vel ludit Archiepiscopus. Idem tunc cum hæc faciāt vt priuati ligantur: & sic posset haberi opinionum concordia. Et moueor, quia in primo casu statutū procedit ex auctoritate & officio publico statuētis, & actus per quem contrauenit, prouenit ēt ex officio publico vel auctoritate contrafacientis, qđ est idē vel maius, & sic contrafaciens ratione eiusdē superioris auctoritate non est ligabilis, vt probant iura ad hanc partem inducta in secundo casu, contra faciens non contrafacit ratione auctoritatis eiusdem vel superioris, immo vt quilibet priuatus & sic ligabilis venit. Tunc obstant iura allegata, ꝙ sit par vel maior: nam attenta formali causa, per quam expeditio & actuum distinctio. Idem materiale suppositum censetur diuersum à seipso & in actibus penitus incompassibibilibus in eodem vt eodē, & tunc disponunt iura ꝙ ab eodem ad eundem non posset appellari, immo debet esse omnimoda distinctio à quo & ad quē, de consue. non putamus, de appel. Romana. lib. 6. j. respon. eod. lib. ff. de mino. l. prefecti. ff. de appel. l. j. & l. Imperatores. & tamē dicit tex. ꝙ si episcopus intersit collationi vt canonicus, ab ipso vt canonico appellat, ad ipsum vt epm, & hoc sufficit, aliàs inducitur diuersitas causæ formalis, ratione cuius fit actus distinctio, vt c. à collatore, de appel. lib. 6. Simile dicit canon ꝙ de ar14 chiepiscopo † appellatur ad synodum, cui præest archieps. 17. dist. multis. Simile dicit lex ꝙ de ordinario & præside appellat ad pręsidem, vt ff. quomo. appel. sit. l. j. §. solent. Simile, quod no. 3. q. 7. vers. item. §. contra patrem, de ele. querelam. in j. glo. & C. de app. l. eos. Ex hoc fundamento infertur, ꝙ in eodem supposito materiali concurrit ius superioritatis & inferioritatis, attentis causis formalibus diuersorum effectuum introductorijs: sed hoc solum inducebatur pro expedimento, quia superioritas & parilitas impediunt, vt s. alleg. est, cui patet responsum.

Confirmatur eadem cōclusio. Nam minus repugnat ex natura actus superiorem ꝑ inferiorem ligari, & parem a pari, quam ab eodem ad eundem appellari. Sed ab eodem ad eundem alterata formali causa appellatur, ergo idem seipsum & superiorem formali ratione al15 terata iudicabit, probatur maior. Nam minor iudicat † superiorem se subijcientem, & consentiētem. 11. quæst. j. peruenit. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. tempestiuum, & l. est receptum. ff. de iurisdic. om. iud. qui consensus nihil operari potest in appellatione, vt claret. minor probata est per iura statim inducta. Confirmatur. Nam canonici vt capitulum seipsos iudicant, vt singulos, vt c. irrefragabili. §. excessus, de offi. ord. ergo in actu, de quo loquitur, hoc operatur sola formalis causæ distinctio. Confirmatur. Nam pp hanc distinctionem formalis rōnis ī eodē supposito concurrunt distincti respectus, aliàs incōpassibiles in eodem, probat tex. in c. postulastis, de conces. præben. lib. 6. à collatore. eo. lib. de app. Et sic intelliguntur l. cum in eo. ff. de pac. l. cum hęreditas. ff. de admi. tuto. l. cum ipse. C. de contrah. emp. cum sim. Ad iura hincinde allegata, vbi allegantes sic concludunt, facilè est respondere. Et remitto ad regulam, cui licet, de reg. iur. lib. 6, vbi plenè recitando remittendo terminatur.

Consequenter quæritur, nunquid superior sub16 ditū † ratione domicilij, vel delicti, vel contractus existentem extra territorium suum sua sententia excommunicare possit? Licet quæstio sit tacta, tamen qa quotidiana, aliquantulum examinanda est. Et videtur posse, vt probat tex. in c. tuæ. vt li. contest. & c. 2. in fi. eo. tit. Nam, vt probatur in dictis iuribus, citari potest: ergo contumax constitui, & sic excommunicari. 11. q. 3. nemo episcoporum. probatur in c. causam, quæ de do. & contu. & videtur tex. in c. ex tuæ. de cle. non resi. & in c. de manifesta, videtur etiam tex. 11. q. 3. si episcopus. 7. q. j. si quis presbyter, & c. si qui verò. In contrarium facit l. extra territorium. ff. de iurisd. omn. iudi. & l. cum vnus. ff. de bo. aucto. iudi. possi. & c. 2. de consti. lib. 6. In hoc quæsito variarunt plures patres iuris canonici Ioan. in c. episcopum, in glo. j. 9. q. 2. tenet, ꝙ possit per c. si episcopus. 11. q. 3. & c. si quis presbyter, & c. si qui verò. 7. quæst. j. Innocen. in c. fi. de for. competen. recitat 17 opi. contrariam dicentium, quòd licèt extra † territorium possit citari, tamen non potest per non comparitionem constitui contumax vt excommunicetur, sed bene fiet missio. Nec, vt dicunt, est mirandum ipsum non esse contumacem, vt contra ꝑsonam procedatur, & tamen fieri missionem ad instar pupilli, & absentium causa reipublicæ, qui non sunt cōtumaces, & tūc patiuntur missionem. ff. ex quib. cau. maio. l. ait prætor. §. hęc autem. ff. de priuile. credi. l. pupillus. & hoc videtur ibi placere Innocen. & Host. in c. j. de rap. hoc idem tenet. Ex modernis audiui dubium. d. m. Paul. de Leaza. in scholis tenentem hoc idem hac ratione, quia sententia excommunicationis secum trahit ad executionem, vt in c. pastoralis. de app. sed executio fieri nō 18 potest contra subditum † existentem in alieno territorio quo ad personam, nec quo ad bona ibi existētia, vt l. cum vnus. ff. de bo. aucto. iudi. possi. & c. Romana. §. contrahentes, de for. cōpet. lib. 6. ergo nec excommunicatio fieri. Istam argumētationem nunquam potui concipere, vt mihi satisfieret.

Nam pondero ꝙ larga est differentia inter executionem, quæ de per se, & directè contingit locum & res corporeas locatas, & executionem, quæ de per se, & directè non contingit locum & corpora locata. In prima executione loquuntur iura, quæ inhibent executionem fieri extra territorium. Nam nec bona alibi sita, nec in personam ex capite quo contingit corpus locatum, vt in pœna corporali. Et est ratio, quia hæc sunt directè & per se in alieno territorio, & sic in ipsa inhibetur executio. In secunda autem, quæ concernit per se locum nec corpus, vt est excommunica19 tionis sententia, est secus. Nam hæc ligat animam per se, † non autem concernit locum, nec corpus directè, & sic non fit hic aliquid in territorio, cum territorium significet rem dimēsionatam, dicta à terrendo, vt l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. signific. Et dico nihil fit quod contingit aliquod de territorio, quod iura allegata inhibent. Et bene dixi hanc sententiam per se & directè ligare animam, vt tollam obiectionem, nam excōmunicato interdicitur sepultura, ergo ligat corpus, & denegatur communio, ꝙ etiam sentit glo. de senten. excommunic. à nobis. vbi tenet, quòd ligat animam & corpus. Secus in baptismate, vt dixi, verba per se, & directè tollunt: nam excommunicatio per se & directè est damnatio æterna, quæ debetur animæ non corpori, vt probat text. 11. q. 3. nemo episcoporum. in fin. 24. q. 3. notandum. ex consequenti autem aliquā20 do denegatur corpori. Alij moderni dicunt ꝙ si subditus † ratione domicilij vel delicti latitet, & non faciat copiam sui, pōt citari in loco habitationis & loco delicti, & constituetur cōtumax, si non cōpareat vt excōicari possit: alias si faciat copiā sui in aliquo territorio, monebit iudex vt citet, & tūc constituetur contu-

contumax, si non compareat vt possit excõmunicari. Ego non
recederem ab opin.glo.& pono pro fundamento, φ iudex ci-
tare potest subditum extra territoriũ citatione arctatoria. hoc
probatur in c. Romana.§.contrahentes, de fo.compet.lib.6.nã
vbi dicit tex.φ auctoritate iudicis contractus, iudex vbi degit
citabit ipsum. Hoc probatur in l.omnes.§. nihilominus.ver.ap-
paritor.C.de episc.& cler.versi.ex illo tex.hoc colligit Pe.

Ex quo fundamento statim infertur, φ si citari potest citatione arctatoria, ergo & contumax consti-
tui, & sic excommunicari, cum propter contumaciam imme-
diatè feratur. 11.q.3.nemo episcoporum. 24.qõ.3. de illicita. 12.
q.2.indignè. Et sic intelligo iura ad hanc partem inducta, non
21 violando tex. Huic non obstat, quod † ius dicenti extra territo-
rium non paretur impunè, quia actus factus in loco minus
habili, collatus in locum habilem, de iure sortitur effectum.ff.
de offic.præfec.vrb.l.omnes.§.nihilominus.versic.apparitor.C.
de episcop.& cleri.cum ergo citatio tendens in locum inhabi-
lem terminetur & reflectetur in locum habilem de iure sorti-
retur effectum suum. Nec obstat φ excommunicatio trahat se
cum executionem, quæ alibi in territorio fieri non potest, vt l.
cum vnus.ff.de bo.aucto.iudi.possi.quia vt s̃. dixi, hæc executio
non concernit locum, nec directè corpus, sed animam tãtum:
immo posui in tractatu interdicti, φ ipsius executio non est qd
distinctum à sententia. Consequenter queritur, quid de statuto
episcopi vel alterius ordinarij fulminãte excommunicationis
sententiam contra aliquem committentem: an statutum liget
22 † committentes extra territorium ad pœnam excommunica-
tionis? Aliquis statim dicet φ est casus in c.2. de constitu. lib.6.
Hic tamen põdero multum referre, an statutum per verba ex-
pressa dirigatur in subditum extra territorium committentẽ,
vt cum disponit cõstitutio Bonoñ. Episcopi in hæc verba, Qui-
cunque clericus Bonoñ. commiserit furtum in territorio vel
extra sit excommunicatus: an disponit per verba generalia, vt
cum disponit per hæc verba, quicunque furtum commiserit, sit
excommunicatus?

De secundo membro fateor casum in c.2. de constit. lib.6. sed
de primo membro non videtur sic clarum, immo videtur tex.
in contrarium, & videtur posse demonstrari ratione. Nam sub-
ditus ratione domicilij si alibi delinquat, puniri potest & cõue-
niri per iudicem domicilij, hoc probat tex.in l.j.C.vbi de crim.
agi opo.& no.in c.j.de rap. ergo delictum commissum per sub-
ditum ratione domicilij alibi est de foro iudicis domicilij, ergo
super ipso vt alibi commisso iudex domicilij potest statutum
facere punitorium.& hoc probant text.clari. C.de eunu.l.2. C.
de commer.& merca. l. mercatores. in quibus legibus disponi-
tur contra subditos extra territorium imperiale delinquentes
23 ipsos puniendos. Et sic † infertur, φ subditi alibi delinquentes
incidunt excommunicationis sententiam latam à statuto per
verba expressa. vbi autem per verba generalia, tunc solum cõ-
municantes intra, vt d.c.2.de constitu.lib.6. Et sic aliquando le-
gendo Sextum explicaui intellectum illius capituli. Alij dicũt
φ etiam si fiat statutum per verba generalia, quod pœna statu-
ti ligat subditos alibi delinquentes, si prohibitis statuto sit alias
prohibitum iure communi. Nam licet statutum per verba ge-
neralia nõ possit inducere nouam obligationem, iam natam,
poterit qualificare & illi debito alia delicto eius ex eius cõmis-
sione nata est obligatio addicere nouam qualitatem pęnalem.
Nam facilius adijcitur qualitas obligationis iã natæ quàm no-
ua substãtia obligationis inducatur, vt l.in delictis.§.si detracta.
ff.de noxa. Et fuit hæc opin.Cyn. quam traxit de dictis Pe. in re-
petitione l.extra territorium.ff.de iurisdic.omn.iudi.& respon-
det ad ca.vt animarũ.quod illa decisio processit ex erroneo in-
tellectu Canonistarum, vel dicit speciale in sententia excom-
municationis.quod prius dixi, tenent aliqui Legistæ Moder. Et
24 dicunt φ statutum hoc exprimens ligat subditos alibi † delin-
quentes, sed quo ad ordinaria sic, quia lex municipij ordinaria
ibi seruatur, si ibi ligetur etiam pro alibi commisso, vt l.j.in fin.
ff.de testa.& C.de emanci.libe.& habetur de consuet.c.j.per In-
no.& Compo. Ego põndero text.in c.vt animarum.à quo non
puto recedendum. Et dico, nũquam ligari subditos statuto ex-
tra territorium contrafaciendo, etiam vbi statutum prohibet
aliàs inhibitum iure communi, vt dicamus statutum non inhi-
bitorium aliàs inductorium obligationis, sed adiectorium no-
uæ qualitatis. mouet me ratio, quam exprimit tex. quia ius di-
centi, extra territorium, & loquitur generaliter rationem red-
dendo. ergo dictum fuit generale, cum ratio limitari debeat se-
cundum exigentiam effectus.econtra, vt l.quamuis. §.adigere.
ff.de iurepat.& l.nomen filiorum.ff.de verb.signifi.

Confirmatur secundum tenentes opi. contrariã, non inducere nouam obligationẽ.
Sed vt dicunt, potest adijcere qualitatem obligationi iam natę.
Hic non concipio mentem sic dicentium. nam si statutum pu-
niat aliàs prohibitum iure cõi aliter quàm ius cõmune, hic na-
scitur noua obligatio ad pœnam statuti.licet.n. nata sit obliga-
tio ex delicto ad pœnam legis: tñ statutum aliam imponendo
nascitur penitus alia obligatio noua ad pœnam statuti, nec est
qualitas antiquæ obligationis. Quod demonstro ratione demõ-
stratiua, supposito φ lex communis aliquid inhibeat & penam
imponat, post lex cõis illud inhibitum permittat & per conse-
quẽs penam tollit, aut manet obligatio statuti & pena, aut tol-
litur. Si manet, ergo nõ fuit qualitas obligationis inductæ à le-
25 ge, quia † destructa substantia tollitur qualitas, vt l.eius qui.ff. si
cer.pet.& l.in delictis.§.si detracta.ff.de noxa.& c.ab eo de elec.
lib.6. Non potest dici φ tollatur, si in lege non fit mentio de sta-
tuto, vt in c.j.de consti.lib.6.& ibi in tex. redditur ratio. Nec ob.
quod dixi, & ibi no.gl. quia hic statutum non continet præcisè
quod continebat lex communis, immo aliud attenta qualita-
te pœnæ. Nec tñ illam gl. credo verã, vt ibi legendo notaui ergo
hęc opi. que sunt opin. Per.& Cy. vbi s̃. non procedunt destruē-
do tex. illus.c.2. Nec credo φ opinio secunda procedat φ pal-
liat, intelligendo illud c.vt loquatur, cum sit statutũ per verba
generalia & non expressa. Secus si per verba expressa, quia tũc
vt dicunt, ligaret alibi committentem. primo illa ratio φ dicit
tex. in fine cum reddit rõnem, extra territorium, &c. Sed nulla vi-
deo rõnem, quare magis liget per verba expressa φ generalia,
cum l. extra territoriũ, generaliter loquatur. & sic intelligendo
l.j.§.generaliter.ff.de lega.præstan.& l.de pretio.ff.de publi.

26 Confirmatur. Nam ibi insurgit error † à iure improbatus & intolerabilis per ver-
ba expressa, qui nõ insurgit per generalia & efficacia, operantur
verba generalia & nulla specialia. ff.de quest.l.j.§ qui quõnem.
ff.de penis.l.moris. §.sunt aũt. ad fi.S.q.j. quid aũt.de offi.deleg.
qñ Abbas.de offic.ord. si sacerdos. Aut hoc per specialiũ verbo-
rum expressionem inducatur error intolerabilis, videlicet φ
exprimit territorium nõ suum, in quod per verba expressa sal-
tem immittit. per verba autem generalia hic error non expri-
mitur, ergo non maioris sunt efficaciæ expressa quàm genera-
lia, immo minoris, vt supra.

Confirmatur. nã si per verba generalia non ligatur, vt dicũt,
sic intelligendo c. vt animarum. aut hoc contingit pp inhabi-
litatem & repugnãtiam loci commissionis & inefficacia iuris-
dictionis relatæ ad locum, aut hoc cõtingit propter verborum
generalium ineptitudinem, quæ non subest in expressis & spe-
cialibus. Si detur primum, habeo propositum: quia illa inhabi-
litas loci & inefficacia iurisdictionis subest in verbis specialib.
27 legis, quæ in generalibus, cum † verborum expressio nõ augeat,
nec minuat iurisdictionem, nec põt dari. Sed quia verba gene-
ralia sic comprehenderunt alibi delinquentem, si foret statuē-
tis efficax iurisdictio sicut specialia, immo competentius, cum p
hoc non insurgat error qui per specialia, nõ ergo hanc opinio-
nem veram, que fuit do.Bart.de Saxoferrato, φ aliqñ tenui legẽ-
do illud capitulum. Non ergo recedo à textu capituli, immo &
legumlatoris, vt s̃. non obstat mihi. C.de pmer.& merca l.mer-
catores.& l.2. C.de eunuc.nam Imperator est dñs totius orbis,
& sic nihil extra territorium suum. ff.ad legem Rhod. de iac.l.
2.de preca.7.q.j.in apibus. nisi fortè per donatione transtulerit,
vt c.le.pastoralis.de re iudi. Vel aliter bene põt Princeps, immo
28 † & ciuitas statuere, ne subditus cõicet cum hostib.& penã infli-
gere, & ne accedat ad hostes. sic intelligitur. l.mercatores. Põt
ẽt in vna consequentia intercidere moram certorum locorũ,
vt l.relegatorũ.§.interdicere.& §.seq.ff.de interdi.& rele. Et hęc
quæ dixi maximè vidẽtur sibi locum, cum pœna à statuto in-
flicta trahat secum executionẽ sine hominis ministerio, vt ex-
cõicatio.& per hoc reprobari vř opi. Inno. quam notauit in c.
à nobis.de sent.excom.& approbari opin. Host.ibidem.

Ex quo tetigi de statuto fulminatorio excõicationis inuestigando, an proroget vires
suas contra subditos extra territorium, aliquantulũ digredien-
do breuibus verbis, hũc articulum aliquantulũ discutiam. Exa-
29 minando, an statutaφ quecunq; porrigant effectum extra terri-
torium. Et ponam tria membra, super quibus inferam quasdã
conclusiones. Et ecce statutum aliqñ est prohibitorium, aliqñ
permissorium, aliquando punitorium. Si statutum fit prohibi-
torium, aut prohibet circa solennitatem alicuius actus, vtpote
cum statutum disponit φ non fiat testiũ, nisi seruata tali for-
ma, & tunc subditus alibi condens testamentum, non tenetur,
nec astringitur illa forma, vt l.3.in fi.ff.de testa.& l.j. Aliquando
est prohibitorium concernendo rem, vtpote disponit statutũ
φ res alienari non possit in non subditum, tunc subditus degẽs
extra territorium non poterit alienare, quia res est affecta sta-
tuto ff.de fun.dot.l.j. Instit.qui alie.non licet.l.j.& no. C.de con-
di.ob causam. l. cum lege. Aliquãdo est prohibitorium in per-
sonã, vtpote cum statutũ disponit φ vir non possit legare vxo-
ri, & quod minor 20.annis non possit testari: tunc ei ista prohi-
bitio est fauorabilis, vt in exemplis supra sumptis, tunc excedit
vires extra territoriũ, sicut dicimus in eo cui interdictũ est bo-
nis, ne deperdant. ff.de verb.obli.l.is cui.ff.de cura furio.l.Iulia-
30 nus.& quæ æquiparatur generalis † & specialis interdictio. Pro-
batur.ff.de pecul.castren.l.castrensi.ff.de admini.tuto.l.si duo.
aliquando

aliquando statutum continet prohibitionem odiosam, vtpotè
inhibetur alicui ne possit postulare, tunc nõ extendit vires suas
extra territorium.ff.de postul.l.ex ea. facit c.si sententia. de sen-
ten.excommu. lib.6. Ex his infertur discussio primi membri &
conclusionum super eo.

Secundò dicebam statutum aliquãdo permissorium. Hic pondero duo. Primum, an actus permissus à sta
tuto aliàs prohibitus iure communi possit exerceri per subdi-
tos extra territorium statuentis. Secundò an actus expeditus p
subditum intra territorium operetur effectum extra territoriũ.
ecce quis effectus est notarius per ciuitatem, nunquid alibi po-
terit instrumenta conficere, vel an instrumentum confectum
intra ciuitatem faciat fidem extra ciuitatem. De primo dico, φ
alibi non poterit instrumenta conficere. Hoc probatur: nam
31 † actus spectans ad iurisdictionẽ voluntariam concessus ab in-
feriori à Principe non potest exerceri extra territorium pmit-
tẽtis. Hic est casus.ff.de offi.proconsl.l.2.q̃ est signabilis pro hac
conclusione. probatur etiã per c. Romana. §. contrahentes. versi.cle-
ricos. de foro compet.libr.6. De secundo dico φ instrumenta
confecta intra territorium, faciunt fidem extra territorium, si-
cut emancipatus ab habẽte potestatem à lege municipij vbiq;
est emancipatus. C.de emancip.lib.l.j. Et ratio differentiæ horũ
casuum est, quia hoc secundo casu instrumenta confecta in ter
ritorium, habent suum esse perfectum, cum statutum tradens
potestatem conficiendi instrumentum, tendat ad solennizan-
dum actum, & ideo solennizatus actus, vt disponit lex munici-
palis, vbiq; valet. In primo autem casu non valet, si alibi confi-
32 ciat, cum in confectione actus † seruari debeat solẽnitas, de qua
disponit statutum, vt supra allegatum est. Et hoc procedit in sta
tuto permittente aliàs inhibitis iure communi: sed aliquando
statutum est permissiuum alicuius, quod aliàs est permissum iu
re communi, sed tollit obstaculum iuris, & hoc contingit mul
tis modis. Nam aliquando tollitur obstaculum solennitatis, vt
cum disponitur, vt cum duobus testibus possit quis testamen-
tum condere, & hoc casu testamentum non extenditur extra
territorium, cum debeat inspici solẽnitas loci, in quo actus ex-
peditur, vt supra probatum est, reuocatum est in dubium an te-
stamẽtum conditum intra territorium obseruari debeat quo
ad bona alibi reperta. Super hoc fuerunt opiniones. Spec.in tit.
de instru.edi. §.compendiosè. vers. quid de consuetudine. reci-
tat opi. Huberti de Bobio, nec firmat in alteram partem. Iaco.
de Rauen. tenet φ institutus habebit bona, quæ sunt intra terri-
torium. allegat. l.de pupillo.ff.de tuto.& cura. da.ab his. & ff.de
administra.tuto.l. Titium & Męuium. §. tutores. Guili.de Cun.
tenet φ institutus habebit omnia bona, probat, nam testamen-
tum est validum, ergo additio facta ad ipsius vigorem vbique
porriget suum effectum, vt l.j.ff.de aucto.tuto. sicut alibi nõ de-
latum directo differetur per consequentiam.ff.de legi.tuto.l.3.
Insti.de legi.patro.tutela.§.j.

33 Præterea facta coram vno † iudice fidẽ faciunt corã
alio, vt l.j.C.de edẽ. ergo hic à simili additio valida facta in vno
loco, porrigit effectum ad alium. de hoc videtur casus in l. om-
ni.C.de testam. Nam si facio testamentum coram Principe, vbi
minor requirit solennitas, ipsius vigore apprehendere possum
bona vbicunq; ergo sic hic in proposito. Cyn. hanc opinionẽ
tenuit & fecit additionem ad lecturam suam in l. cum cũctos.
C.de summa Trini. But. idem tenet l.si non speciali. C.de testa.
& per l.2.C.quemadmo.testa.aper. Et hanc opinionẽ credo ve-
ram, & hoc de statutis tollentibus solennitatem iuris commu-
nis aliàs permittẽtibus ius in substantia: aliquando statuta per-
mittunt iure communi permissum, sed tollunt obstacula circa
qualitatem personæ, vtputa cum disponit statutum, φ filiusfa-
milias possit testari vel alia persona prohibita, vel disponit φ
spurius possit institui, supposito quod talia statuta valeant, quia
de ipsorum validitate nihil pronunc. Nunc talis sic habitus per
statutum poterit testari extra territorium, vel nunquid vigore
testamenti conditi intra territorium poterit apprehendere bo
na extra territorium. Hic dico, quòd non, cum habilitas sit con-
cessa ab inferiori à Principe, licet spectet ad iurisdictionem vo-
luntariam, cum non poterit exerceri extra territorium conce-
dentis, vt l.2.ff.de offic.proconsu. in Auct.quibus mo.nat.effic.
sui.§.filium verò.colla.8. vbi legitimatio, quæ fit per oblationes
curiæ ciuitatis, non operatur effectum, nisi in ciuitate legitimã-
te. Sed hic remanet dubium, & videtur quòd vigore testamẽti
conditi intra territorium possit apprehendere bona extra ter-
34 ritorium, per ea quæ dicta sunt supra de notario. Nam † instru
mentum confectum per notarium ciuitatis, porriget effectum
extra ciuitatem. Sic & sententia lata per vnum iudicem man-
datur executioni extra territorium illius iudicis, vt l.cum vnus
§.vlti.ff.de bo. Auct.iudi.possi.& c. Romana. §. contrahentes. de
foro compe.lib.6. propter hoc non recedo a priori dicto.& in-
duco l.pupillo.ff.de tut.& cura.dat.ab his.& l.non solum. §.qui
in testamento.& ibi notatur.ff.de excus.tuto.

Confirmatur, nam simplex dispositio nõ intelligitur, nisi de
bonis intra locum, intra quem disponitur. ff.de bo. Auct.iudic.
possi.l.cum vnus.§.is qui.& in Auct.quib.mod. nat.effi.sui. §.fi-
lium.versi.legitimatio intelligitur strictè.

Confirmatur, vt videtur expressum, qui filij sint legiti-
35 mi.per venerabilem.vbi legitimatio † facta per Papam non tra
hitur ad ea, quæ non sunt suæ iurisdictionis, vt ad bona, q̃ sunt
in terris imperij, vt ibi per glo.& Modernos, & si dicatur, testa-
mentum confectum secundum solennia alicuius ciuitatis af-
ficit bona extra ciuitatem, ergo à simili habitatio personæ tra-
hetur ad quemcunq; locum. Solu. largè refert an tractemus de
actu solennizando, de persona habilitanda ad aliquem actum.
In primo enim casu variantur solennitates actuum & disposi-
tiones ipsarum secundum varietatem regionum. Nam in testa
mento condendo, pone Venetijs, disponi potest quòd minor
numerus testium sufficit propter hominum occupationes, vel
quia magis homines ibi sunt occupati quàm alibi. & per hanc
dispositionem nihil præiudicatur alteri ciuitati, si condens te-
stamentum ibi alia bona capiat, cum etiam extraneus ibi testa-
ri debeat solenniter. Secus autem si persona habilitetur ad actũ
vt claret, statim opponens emancipatus secundum solennita-
tem vnius loci habetur pro emancipato vbiq;, vt C.de emãci.
libe.l.j. Solu. illud statutum non disponit circa actum, sed circa
36 actus solẽnitatem. Nam statutum † non emancipat, sed patitur
seruata forma statuti, sic etiam non obstat quod dictum est de
notario creato per ciuitatem patet solutio per antedicta, per
iam dicta patet quid iuris de effectu sentẽtiarum pœnalium, an
operentur effectum suum extra territorium. vbi sciendũ quòd
aliquando pœna concernit personam, aliquando bona. Primo
casu, si pœna concernit personam & directò iurisdictionẽ certi
loci, non trahitur extra territorium, nisi per quandam conse-
quentiam ex legis dispositione, vt l.relegatorum.§.j. & § inter-
dicere.ff.de interdi.& releg. aliquando non concernit certi lo-
ci iurisdictionem, sed status diminutionem, vt quis cum effici-
tur infamis, tunc status diminuitur, vel cum efficitur seruus pę-
næ.ff.de var.& extraordi.cogni.l.cognitionum §.æstimatio.&
§.seq.& tunc pœna habet locum vbiq;, vt l.ex ea. ff.de postulã.
Idem dico & multofortius in his, qui efficiuntur serui pœnæ.
Nam in his minuitur status ex sola qualitate pœnæ. ff. de pœn.
l.quidam.& l.qui vltimo.& l.res vxoris.C.de dona.inter virum
& vxo. Et non curo, an talis pœna infligatur ex dispositione le-
gis communis vel statuti. facit ad hoc.l.ictus fustium.ff.de his, q
37 notan.infa.cum ibi not. Sic in excommunicato, quia † per suũ
ordinarium excõicatus, vbiq; est excõicatus. 4.q.5.quisquis. Et
hoc cum pęna concernit personam, si aũt pęna concernat bo-
na, vtpote damnatus Bononię, cuius bona sunt confiscata per
sñĩam, habet alibi bona: nunquid bona alibi situata intelligent
confiscata, & cui fisco? Ista quæstio per Guid.de Suz.& Nic.Ma-
tarel. disputata est, tñ hic attenditur φ ciuitas non potest bona
de iure confiscare propter delicta, vt C.de bo.vacã.l.j. & ibi no.
& C.de defen.ciui.l.defensores.ciuitates aũt vt Italiæ, quæ hoc
faciunt ex priuilegio speciali vel cõsuetudine antiqua, q̃ habet
vim priuilegij hoc iure. §.ductus aquæ. ff. de aqua quoti.& æsti.
Dico aũt in qõne proposita, aut iurisdictiones sunt distinctæ, &
bursa fiscalis est vna, vt tota Romandiola, & Marchia, habent
distinctas iurisdictiones & vnam bursam fiscalẽ. s.ecclesię, hoc
casu si Comes Romandiolæ confiscat bona subditi, qui habet
bona in Marchia, & hoc ex dispositione iuris communis, cum
omnia bona intelliguntur confiscata, licet executio fiet p offi-
ciali prouinciarum & omnia applicabuntur bursæ fiscali com-
muni, vt l.si quo modo. C.de bo. naturali.libe.10. Si publicatio
fit per constitutiones speciales & ille sunt generales vtriq; pro-
uinciæ, tunc idem vt s̃. quia censentur ius commune quo ad il-
las prouincias. Si autem speciales, illi soli, in qua facta est cõfi-
scatio, tunc illa intelliguntur confiscata, quæ sunt substituta re-
ctori prouinciæ illarum constitutionum. Si autem sunt distin-
ctæ iurisdictiones & distinctæ bursæ fiscales tũc distingue vt s̃.

Consequenter quæritur, quid de subdito faciẽte contra statutum excommunica-
tionis sententiam infligẽs in loco exempto intra territorium?
Per omnia dic idem, vt s̃. vt c.luminoso.18.q.2.& c.j.de priuile.
lib.6.& ibi per not.

38 Consequenter quærit, † quid de excõicatione lata 9 subditũ
sub conditione, & cõditione purificata reperit subditus de alie
no foro & territorio: an ligetur hic? fuit antiqua altercatio: fuit
opinio quorundam, φ sit ligatus. Mouent ex hoc, quia dẽt pon
derari tp̃s appositæ conditionis, quod est de foro statuentis, si-
cut in alijs sententijs 2.q.6. biduũ in pignorib. ff.qui pot.in pig.
hab.l.potior.in manumissionibus testõrum l. statu libe.ff de fi-
deicom.liber.l.generaliter.in fi.facit, l.si postquàm.in fi.ff de iu-
di.& l.si filius.ff de verb.oblig.aliàs incipit, cum filius. Alia fuit
opin.contraria φ non sit ligatus, & fuit Archid.& mouet, quia
non est subditus tp̃e purificatæ conditionis, ergo nõ ligatur de
sen.excõ à nobis, quia ĩ 9dõnali obligatione solũ est tp̃s inde-

bitum, vt Insti. de verb. signifi. §. ex conditionali. l. diem cedere. ff. de ver. sig. inducit c. Romana. §. j. de sentē. excom. lib. 6. & c. 2. de constitu. 2. respon. eo. lib.

Prima fuit opin. Bar. Brix. & fuit Lau. Vinc. Tan. Phi. Inno. & Hosti. in c. præterea. de app. Mouentur, vt dixi, per iura inducta.

Secunda fuit opi. Archi. & dicit illam fuisse Dama. immo fortè propter eius verba apparet contrarium. Do. Io. And. in regula, cum sint partium. lib. 6. dicit opin. Archi. veram, quando ille 39 in quem lata est excommunicatio, † desijt esse de foro excommunicantis, & causa cessauit, propter quam fuit excommunicatus si intra mēsem non resideret in beneficio, vel illius ratione non reciperet ordines, & ipse intra mēsem contraxit matrimonium, & sic desijt esse de foro excommunicantis, & cessauit cā propter quam sic loqui bene continet veritatē, nec erat de hoc dubium, cum hoc non tam contingit propter inspectionē tpis purificatæ conditionis, quæ non est de foro, q̄ propter desinētiam causæ propter quam Archi. autem intellexit generaliter ponderato tpe purificatæ conditionis, cum desijt esse de foro excommunicantis, qualitercunq; desierit, siue cessat cā excōicationis, siue non, quod probant iura s̄. per eum allegata. Dicit tñ Do. Io. illud procedere in protestatiua conditione: in casuali aūt indistinctè dicit tp̄s conditionis trahi ad tempus sententiæ, arg. l. potior. ff. qui pot. in pig. hab. Et not. in c. si pro te. de rescri. lib. 6. Do. Pa. dicit opi. Archi. veram, qñ ille contra quem lata est excommunicatio, adueniente conditione mutauit cōditionem vel domicilium, nec reperitur in territorio excōican- 40 tis. nam, vt dicit, excommunicatio † cum afficiat personam & trahat secum executionem, vt in c. pastoralis. de app. non ligat aliquem extra territorium: secus autem si non mutauit domicilium vel mutauit, sed tpe purificatæ conditionis reperitur in territorio, quia tunc dicit veram opin. contrariam. Istud facere non continet totaliter veritatem, nec conuenit proposito. Nā supponit ꝙ excommunicatio nullum liget existentē extra territorium, ēt subditum & sic f̄m eum, hoc totum operatur existētia intra vel extra territorium, non attento tpe purificatæ conditionis, vel tempore dispositionis suspensę in ipsius euētum, & sic nihil ad propositam quæstionem, neq; vt dixi, cōtinet veritatem: nam vt s̄. discussum est, excommunicatio ligat subditū alibi existentem. Ego autem pondero ꝙ excommunicationi suspensæ in euentum conditionis adijci potest conditio potestatiua, adijci potest etiam casualis. Si adijcitur potestatiua, aut negatiua, vt si aliquid non fecerit, vel non dederit, aut affirmatiua, vt si aliquid dederit vel fecerit. Primo casu si non reperiatur subditus tempore purificatæ cōditionis, puto ipsum ligari, 41 † nisi esset causa propter quam: sed hoc, vt dixi, potius operatur cessatio causæ quàm mutatio fori.

Secundò autem inducitur purificatio conditionis per aliquod commissum, vel datum extra territorium, aut per commissum intra. Et non pondero, an ibi reperiatur vel non. si inducitur purificatio per cōmissum extra territorium, tunc non credo ligatum, & credo casum in c. vt animarum. de constit. sæpius allegatum. immo etiam si nō mutasset forum, hoc tamen procedit in generali sententia, maximè lata per statutum. sic intelligo. d. c. vt animarum. vel speciali ibi fulminando non expressit locum extra territorium. Si autē inducitur purificatio per aliquod commissum intra territoriū, ēt si mutauit domicilium tempore commissionis, & sic purificatę conditionis, tunc ligatus est. In casuali autem conditione indistinctè credo ligatum, nisi vt dixi, cesset causa, cum totum trahatur ad tempus conditionis adiectę, non autem ad tempus purificatæ, vt l. qui balneum. & l. posterior. ff. qui po. in pig. hab. & l. si fur. ff. de vsu. & no. in c. si pro te. de rescri. lib. 6. Et sic credo cōcordari posse opin. prædictas.

Consequenter quæritur, pone episcopus Bonoñ. excōicauit subditum Mutinen. non sibi subditum rōne contractus vel delicti. Mutineñ. epus ratam habet excōicationis sñiam? nunquid reconualescit ratihabitio ne sequuta? Apparet ꝙ recōualescat per c. Lugdun. 9. q. 2. vbi recōualescit ratihabitione ordinario 42 facta de non subdito, ēt sententia quæ est nulla † ratihabitione recōualescit. 3. q. 6. hoc quippe. 63. dist. Salonitanæ. sic adoptio. de elect. quod sicut. facit Insti. de testa. §. sed si quis. ff. rem rat. ha. l. 3. §. falsus. In contrarium probatur: nam sententia lata à non suo iudice, nulla est. 11. quæst. j. in clericorum. de consuet. ad nostram. C. si non à compe. l. vlt. Et sententia, quæ est nulla, tractu temporis non firmatur, vt regula, non firmatur. de reg. iur. lib. 6. & regula, quod ab initio. ff. eo. tit. Item quod meo nomine gestum non est, ratum hr̄e non possum. ff. de neg. gest. l. si pupilli. § sed si ego. & l. Pomponius, eo. tit. & regula, ratum. de regu. iur. lib. 6. Solu. Io. in c. nullus. 9. q. 2. hāc partem ēt tenet in alijs sententijs q̄ excōicationis, cum tales actus requirant̄ in limitib. expeditionis iuris, solēnia, quæ si omittantur à prin. sunt nulla, & sic ex postfacto validari nō possunt, vt in iurib. statim allegatis. Secus in his, quæ habent plus facti quàm iuris, & quæ pendent ex alieno consensu, vt contractus, & similia. Nec ob. huic c. qp- 43 pe. 3. q. 6. & c. in primis. 2. q. j. quia loquūtur in Papa, † qui habet plenitudinem ptātis. Hanc opi. tenet Bar. Brixi. in q̄ōnib. suis, & est venerealis, & incipit, Episcopus Mutineñ. dicit tñ ꝙ Tācre. sibi respondit, ꝙ si nomine proprio tulit sententiam excōicationis, ꝙ tunc ratihabitione conualescit, qua ratihabitio retrotrahitur, vt regula, ratihabitio. de reg. iur. lib. 6. cum similib. Ipse tamen hoc non credit in sententia excommunicationis, q̄ lata purè statim, aut valet, aut non valet, & trahit secum suam executionem, vt in c. pastoralis. de appel. Hoc idem tenet Lauren. in d. c. nullus. vbi est glo. Hoc idem tenet Inno. in c. prudētiam. § 6. de off. deleg. Ego puto hanc opin. veram in sententia excōmunicationis lata purè à non iudice actu & habitu huius, in quem lata est sententia. Et sic procedunt allegata. opinionem Tancre. credo veram, vbi est lata à iudice habitu carente exercitio iurisdictionis, quod exercitium pendet ex cōsensu illius, cuius nomine excommunicat. & sic in liminibus excommunicationis non deficit, nisi consensus illius, in cuius euentum pendet excōmmunicatio, & sic habet tantam conditionem. Si etiam lata sit sententia sub conditione expressa à penitus non iudice & conditione purificata sit ratihabitio: & sic procedunt allegata ad partem contrariam, licet hoc secundū sit magis du- 44 bium: qa † vbi desideratur à principio auctoritas vel iussus, approbatio sequens actum nihil operat̄, vt l. obseruare. §. post q̄. ff. de offi. procons. & lega. & l. qđ ergo. ff de his, qui not. infa. & l. si quis mihi bona. § iussum. ff. de acq. here. Potest dici casum procedere, cū actus purè expediunt̄: secus si conditionaliter, & tūc demū valet cū interuenit solēnitas, & tūc nec fit retrotractus, vt regula, rati. de regu. iur. lib. 6. per quam posset dici, vt s̄.

Consequenter quæritur, pone quis excōmunicauit Titium sibi subditū ratione iurisdictionis ordinariæ, sed ipsum excommunicat ex potestate delegata, quam non habet, & hoc exprimit vel ecōtra? nūquid valet excommunicatio? Aliq volunt dicere ꝙ tenet attenta iurisdictione ordinaria, quā habet, licet dixerit se procedere ex delegata, quam non habet. Et est ratio, nam procedere volebat, licet auctoritate delegata non posset, & sic tenet principale, scilicet pcessus, licet non sit qualificatus à potestate delegata, arg. l. eum. §. si iniuriarum. ff. de iniur. & l. sciant. ff. ad l. Aquil. & l. cum putarem. ff. famil. ercis. Itē iste error, qui non debet, nec potest impedire processum veritate post aperta. 8. dist. veritate. ff. de offi. præsid. l. illicitas. §. veritas. immo adhuc hoc tenentes, quod si iudex diceret, volo procedere vt ordinarius, ꝙ adhuc valet processus, dummodò habeat ordinariam & careat delegata, & hoc rationibus antedi- 45 ctis. Nec nocet † protestatio, cum sit facto repugnans. de appell. solicitudinem. & sic præualet factum. Confirmatur, quia nemo abdicare potest à se iurisdictionem, vt l. legatus. ff. de offi. præsi. etiam quia sic interpretatio est fienda, vt potius valeat quàm pereat. ff. de reb. dub. l. quoties. ff. de verbo. obliga. l. quoties. & eod. titu. abbate. de verbo. significa. Alij dicunt contrarium in duobus casibus præcedētibus per illud vulgatum, quod noluit potuit, & quod potuit noluit. de offi. deleg. cum super. C. si quis alte. vel sibi. l. multum interest, idest quasi nil tam contrarium consensum, sicut error. ff. de iurisdi. omn. iudi. l. si per errorem. argum. pro hac parte. ff. de arbit. l. sed si in seruum. & duabus legibus præcedentibus. Has duas opin. recitat Inno. in c. cum ex officij. de præscript. nihil approbando. Hostien. in secundo casu tenet hanc secundam opin. Ego crederem secundam opin. veram, & allego pro casu, c. cum super. de offic. delega. Nam ibi voluit procedere, sed noluit taliter, qualiter non potuit, cum tamen aliter posset, & tamen aliter non valet processus simpliciter propter defectum circa qualitatem. Nec puto, vt dicunt tenentes contrariam opinio. quòd processus sit principale, & modificatio processus sit accessorium, quo ad effectum validi- 46 tatis vel nullitatis. Sed † inspecto fomento debet ponderari iurisdictio, quæ est validitiua processus ex suo capite, & ibi pondero modificationem vt ordinariam vel delegatam, licet fortè sint differentiæ specificæ iurisdictionis. Si ergo processus fuit agitatus vigore iurisdictionis delegatæ, qua caruit: ergo fuit defectus fomenti processus, scilicet iurisdictionis delegatæ, ergo nullus insurgat effectus, vt l. pater. §. Tusculanis. ff. de lega. 2. & l. generaliter. C. de episcop. & cleri. l. vltim. C. de mili. testamen. & cap. post translationem. de renuncia. Induco pro casu, l. j. C. de iurisdict. omn. iudi. ibi enim processit secundum iurisdi. quam habuit partibus consentientibus, aliàs non tenuisset processus, vt ibi intelligit Pe. Istud confirmatur: nam si habet vtranque, & dicat se velle procedere vigore delegatæ, & sic procedant acta. Hæc demonstraret validitas huius processus, in totum recipit dependentiam à potestate delegata & nullam ab ordina- 47 ria, & hoc operatur † expressio voluntatis & formalitas processus, & sic expressio volūtatis circa vnam speciem, maximè vbi expressè est alterius exclusoria, in totum aliā excludit, vt l. multum interest. C. n quis alte. vel sibi. & c. susceptum. de rescri. li. 6. & l. maritus. C. de procura. & l. cum prætor. ff. de iudi. ergo si illa caret, secundum illā procedet, & processus erit nullus, maximè cum actualitas pcedendi pēdeat ab auctoritate & consensu iudicis,

dicis, & hoc maximè procedit in secūdo casu, cum dicit se velle procedere ex illa quam habet, sed ex alia sola quam non habet. Nec ob. ꝙ nō potest à se abdicare iurisdictionem, tñ potest abdicare exercitium. Hic verò abdicauit exercitium, ergo processit iurisdictio quam habet. Et sic videtur concludere contra seipsum. & ideo potest abdicare exercitium, quia potest non procedere. pro hoc induco. l. sed si in seruum. cum duabus. ll. præcedentibus. ff. de arbitr. induco. l. vnam, cum ibi not. C. qui pro sua iurisdict.

48 Consequenter quæritur, nunqd † subditus ignorans excommunicari possit? Apparet ꝙ non. nam tunc demum absolutio & excommunicatio effectum inducunt, cum literę sunt pręsentatæ sicut dicimus in literis transferentibus iurisdictionem. C. de appe. super eo. sicut in legib. 4. dist. leges. In contrarium probatur per l. eius qui. ff. si cer. per. ibi, status sui ignarus, &c. Sol. super hoc variarunt antiq patres iuris. Aliqui dicunt ꝙ tunc excommunicatus est, cū scit & ante non. Et hæc fuit opi. Ioan. 2. q. 5. quanto. vbi est glo. Bart. Brixi tenet contrarium, quod sentire vr̄ Ber. in c. Apostolicæ. de cle. excom. min. & ibi glo. Hic pondero attendendam differentiam, an videlicet loquamur de sent. excom. lata à canone, an ab homine? Primo casu ignorans canonem fulminantē excommunicationis sentētiam excommunicatur, & hoc clarū, cum lex infligat pœnam illam pro delicto, scit tamen factum, nec excusat ipsum ignorantia iuris, in c. j. de consti. & l. leges. C. de legi. & incidit in factum iam damnatum, vt 24. q. j. c. j. 2. & 3. Si autem loquamur de sententia lata ab homine, tunc aut loquimur de sententia lata ex potestate clauium, quæ competit cuilibet sacerdoti curam habenti, vt s̄. deduxi, & tenet in c. cum sit. de app. & c. de manifesta. 2. q. j. & ibi glo. aut loquimur de sententia lata ex potestate iurisdictionis contentiosæ, & tunc cum ibi requiratur trina monitio iudiciaria. 12. q. 2. indignè. de senten. 49 excom. sacro. Item dico ignorātem † non ligatum quo ad Deū, si iniustè aliàs excommunicaretur, quia tunc aliàs sciens nō cōtemnens, vt c. à nobis. de sent. excom. Quo autem ad ecclesiam militantem, dico ipsum ligatum attento vinculo, non autem attento omnimodo effectu inutili, distingue tamē inter omnino occultum, qui non potest cōuinci, nec ipsum remordet cōscientia. nec alios penitus ignorantes: nam tunc tales excusant̄ in iudicio & extra, nam valent agitata per eum, & valent quæ fiunt de ipso tempore medio, vbi sunt actus, qui nullo mō sunt cadibiles in excommunicatum, vt electio etiam quæ competit non ratione publici officij, sed priuati interesse vel passiuè, vt c. cum dilectus. de consue. & c. inter dilectos. & no. in illo eod. tit. Sed si posset conuinci, cum non est publicè lata, tunc allegari potest probabilis ignorātia. Si tamen scit, reus est apud Deum, vbi iustè excommunicatus sit. de sent. excom. à nobis. de coha. 50 cler. & muli. c. fi. si tamen moriatur † antequàm sciat se ligatum, liber est apud Deum ex capite vinculi, licet sit ligatus apud ecclesiam militantem, & tenetur excommunicator ipsum absoluere post mortem, dummodo apparuerint signa contritionis de illo peccato, pro quo fuit excommunicatus. 11. q. 3. nemo.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio, pro quibus causis feratur.*
2 *Charitas sicut iungit Deo, sic peccatum separat ab eodem.*
3 *Participans excommunicato mortuo, an incurrat minorem excommunicationem.* 4.
5 *Sententia canonis omnes astringit.* 10.
6 *Participans excommunicato in crimine damnato, an incidat maiorem excommunicationem.*
7 *Papa si mandat aliquid iniustum & non obtemperantem excommunicat, nunquid consulens non obtemperari incidat maiorem excommunicationem.*
8 *Ecclesia militans cum sit in potestate Papæ, nullus contra ipsius mādatum debet se sacramentis immiscere.*
9 *Excommunicatus propter participium in crimine, an absolui debeat per excommunicantem, vel eius superiorem.*
11 *Communicans cum excommunicato in crimine videtur delinquere contra excommunicatorem.*

§. Decimus.

1 RESTAT videndum, pro quibus † causis feratur excōmunicatio. Hic est attendendum, ꝙ ob varia genera excōicationum, de quibus præmisi s̄. in quarto membro principali, variantur causæ propter quas fert̄. Nā si loquimur de excommunicatione maiori, quæ separata à cōmunione fratrum & sacris lata à canone, tunc pp crimen regulariter fertur, & pp quæ & quot ferat̄ tetigi s̄. vbi explicaui oēs causas, in quibus quis incidit excōicationis sententiam ipso iure, quorum quidā sunt expressi iure veteri. Host. enumerat hęc eo. tit. in princ. Quidam per constitutiones sexti. eo. tit. lib. 6. vbi glo. Hos omnes s̄. explicaui in tertio mēbro principali, vbi tractaui à quo feratur. Hęc de lata à canone & maiori. Si aūt loquamur de minoribus, licet aliqñ separat à Deo tñ, & hāc inducit quodlibet peccatū mortale sine ministerio militantis ecclesię, vt scribitur Isaiæ. 55. c. iniquitates nostræ diuiserūt inter nos & Deum nostrum. Et no. Host. in c. ita quorundam. de Iudę. Nam 2 † sicut charitas iungit Deo, vt inquit Prosper in libro de vita cōtemplatiua, transumptiuè in canone, charitas, cum c. seq. de pę. dist. 2. sic peccatum separat ab eodē, aliqñ minor separat à participatione sacrorum passiua, & hanc causatiuè producit simplex cōicatio, siue participatio cum excōicato maiori, vt c. nup. eo. tit. 11. q. 3. cum excōicato. cum multis si. ea. cau. & q. licet aliq sint in hoc priuilegiati à canone, vt participantes simplici participio nō incidant in canone, qñ multos. 11. q. 3. & c. inter alia. eo. tit. licèt hoc simplex participium inducat mortale. Contentio fuit antiquorum patrum iuris, quæ no. in c. sacris, ꝙ me. cau. an aūt sit aliquod simplex participium ꝙ maiorē inducat, not. in c. significauit. eo. tit. & s̄. explicaui in mēbro minoris excōi- 3 cationis, an † aūt participium cum excōicato mortuo inducat minorem excōicationem. Ber. tenet ꝙ sic. Nam cui non cōicamus viuo, nec cōicare debem⁹ mortuo. 24. q. 2. c. j. & 3 de sepul. sacro. hoc no. in c. ad hoc. de exces. pla. vbi hoc idem tenet Ala. Phi. Hostiē. tñ contrarium tenet, & mouetur ex eo, quia homo mortuus non est homo, nisi ęquiuocè, & iura disponunt de cōmunicantibus cum homine excommunicato. ergo &c. Cōfirmatur: nam cum homine mortuo nulla est communio, cum omnino recipiat reciprocam vnionē, quod verbum significat. Item iure hoc non reperitur expressum, non ergo extēdamus legem, quod non est nostrum. ff. sol. mat. l. si verò. §. de viro.

Confirmatur in certis casibus, speciale est ꝙ aliquod cōtingens in fauorē excōicati mortui sit excōicatus, vt in c. 2. j. rñs. de hęre. lib. 6. & in cle. eos. de sepul. ergo in alijs in ꝯrium disponit ius cōe, vt l. ius singulare. ff. de leg. & l. j. ff. ad muni. Do. me. legēdo c. ad hoc distingue- 4 bat modum cōicandi excōicato mortuo, † an videlicet qs cōicet ei fauendo, aut lauando, radendo, vel quid simile faciēdo, & dicebat tunc ipsum excōicatū: aut participat nil fauoris impartiendo, vt puta ipsum salutando, vocando, vel aliter alloquēdo, & tūc dicebat ipsum excōicatum, & nihil allegabat, nec video ꝙ ipsum mouere potuerit: nam vt dixi, iura hanc pęnā infligūt cōicantib. & explicant actus excōicationū, per quorum singulos si discurras, nullus coaptatur mortuo. immo talis est cōio cū mortuo, qualis cū lapide vel alia re inanimata, cū nō sit reciproca viuo, q̄ venit ex significato verbi, aliquos tñ actus attētatos in mortuo excōicato iura puniunt hac pęna, vt iuribus statim allegatis, & illud speciale, vt dixi. nō recederē ergo ab opi. Hosti. nisi in casibus expressis à iure. hæc aūt cōio est propter q̄ ligatur participans nedum subditus ligantis, immo & quilibet extraneus. Et est ratio, quia hæc est lata à canone, nō aūt ab ex- 5 cōicante maiori, & canon † omnes astringit, vt c. j. de constit. l. leges. C. de legi. & l. constitutiones. C. de iur. & fac. igno. Et hæc procedunt in simplici cōione & participio. Nam participiū in crimine inducit maiorem, vt c. si concubinæ. eo. tit. Vbi sciēdū ꝙ aliqñ quis cōmunicat crimini & non criminoso, & tale participium non inducit maiorem excōicationem ex capite participij. Tolle exemplum, tu es excōicatus, quia celebrasti in loco interdicto, ego postea celebro in eodem loco non celebrādo, tecum participo in crimine non tñ criminoso. Non sum excōicatus propter participium, sed propter crimen tantum. aliqñ quis communicat criminoso non tamen in crimine, tunc incidit minorem, vt s̄. tactum est. aliquando participat quis in crimine & criminoso, non tamen crimine damnato.

Tolle exemplum, tu es excōicatus, quia cognouisti mulierem excōicatam, pp furtum non incides maiorē, quia propter crimen in quo cōicas, non fuit excōicata. aliquā- 6 do participat † excōicato in crimine damnato, tunc incidit maiorem, vt c. si concubinæ. & tunc expedit ꝙ excōicetur cum primo excōicato, nec sufficit ad ipsam ꝯhendam ꝙ participet cū excōicato pp participium in crimine damnato & criminoso. Tolle exemplum, cum clericus es excōicatus, quia cognouisti mulierem, ego post cognosco dictam mulierem excōicatam pp participium non incido excōicationem, infertur. ergo ꝙ ad hoc ꝙ quis incidat excōicationem maiorem pp participium in crimine, ꝙ cōicet criminoso in crimine damnato. prædicta notauerunt Vincē. & Phili. in c. nuper. de sen. excom. fateor tñ, ꝙ si quis excōicetur iniustè propter actum non damnatum, vt pote si mandat mihi ordinarius quod libros meos tradam Titio & sine causa iustificante mādatum, ꝙ licet quis communicet cum tali eidem consulendo ꝙ non tradat, ꝙ postea non est excommunicatus maiori, licet mandatarius sit excōicatus, & consulens cōicet in ea, propter quod damnatus est. Et est ratio, quia non participat in crimine, cum ibi non sit crimen, immo peccat mandans, sed solum incidit minorem, vt no. Inno. in c. inquisitioni. eo. tit. Host. tenet ibi ꝙ nec fortè minorem incurrit, dummō aliàs nō excedat. de cle. excom. min. proposuit. de excep. cum inter. & hoc, cum aliquid mandatur, iniustū erat ab 7 inferiori à Papa. Sed in dubium reuocat̄, quid si Papa † mandat aliquid iniustum & non obtemperantem excōicat? nunquid consulens si non obtemperaret mandato Papali incidat maio-

rem?

rem: hic attendendum, q aliquando Papa mandat personis ecclesiasticis vel secularibus super rebus tn̄ spiritualibus, & tunc semper est obtemperandum, licet sit quàm durum q nemini liceat disputare, nec iudicare de ipsius factis. 9. q. 3. cuncta. & ca. per principalem, nisi mandatum suum saperet hæresim. 40. distinct. si Papa. vel nisi ex mandato suo iniusto sequeretur pturbatio ecclesiæ, & hoc verisimiliter posset vel exinde mala sequi possent: tunc enim peccarent obediendo, cum peccata prçcauere debeant futura. ita not. Innocen. in c. proposuit. de cleric. excom. min. de vo. c. magnæ.

Primo casu crederem consulentem, ne adimpleretur mādatū, fore excommunicatum: secundo casu non. Si autem Papa mādat aliquid iniustum circa temporalia & personis secularibus vel tenentibus à Papa, nec est de iurisdictione sua ratione psonæ vel loci, tunc non tenetur obedire: tamen si ipsum propter inobedientiam excommunicat, debet reuerenter seruare excō- 8 municationem: quia † cum ecclesia militās sit in ipsius potestate, nullus contra ipsius mandatum debet se sacramentis immiscere. de hæreti. ad abolend. Et ad sic notata respondet Inno. & Host. in c. inquisitionis. eod. titu. Infertur ergo, quòd ad hoc q excommunicatio maior seruatur contra aliquē à canone propter criminis participium, q participet cum criminoso & in crimine damnato & cum excommunicato principaliter, non autem secūdario pp communionem actus damnati, vt patet per prædicta. Hic autem excommunicatio lata à canone ligat nō subditum excommunicantis. Tenet tamen Ber. in c. nuper. eo. titu. in glo. tunc erit, q talis sit ligatus sentētia hominis. Nec mirum si ligatur ab homine, quia communicando cum excōmunicato in crimine damnato delinquit contra exoommunicatorem, & sic ratione delicti efficitur de suo foro, & sic ligabilis. de fo. compet. c. fi. de rap. c. j. C. vbi de cri. agi opor. l. j. Etiā qa incidit in factum iam damnatum, & sic sententia transit ad eū per tale participium, vt c. si concubinæ. eo. titu. Si de immu. eccle. aduersus. vbi succedit in vitium, & hic accidit crimen, ergo eadem lepra qua ille, iste punitur. j. q. j. citò turpem. Nec est necesse q contra tales noua feratur sententia. 24. q. j. c. j. 2. & 3. Ista opin. probari & fundari videtur per tex. decre. nuper. ver. in pri- 9 mo. Nam ibi dicit q † excommunicatus propter participium in crimine, absolui debet per excommunicantem vel eius superiorem. ergo fuit ligatus sententia sua, non autem canonis, cum tunc proprius ordinarius posset absoluere, cum Papa nō reseruet sibi, vt d. c. nuper. sic in c. quanto. eo. titu. 16. q. 4. si quis suadente. Inno. & Hosti. in d. c. nuper. tenent quòd talis cōmunicans in crimine sit ligatus sententia canonis non hominis, & hæc sunt diuersa. Nam secundum opin. glo. si excommunicans communicaret excommunicato non incideret, quia sentētia propria ligari non potest, secundum aliorum opinio. bene, qa non esset propria, sed canonis. Item secundum opi. glo. si quis communicaret extra territorium excommunicantis non incident, quia iusdicenti extra territoriū, & c. vt l. extra territoriū, ff. de iurisdi. om. iudi. & c. 2. de cōsti. lib. 6. secundū aliorum opi. 10 sic cum sit sententia canonis, † quæ omnes astringat. de constit. c. j. Hæc sententia est vera, s. q communicans in crimine criminoso sit ligatus sententia canonis non hominis, & probari videtur per tex. decre. nuper. nam dicit ibi tex. q talis debet absolui per excommunicatorem vel superiorem excommunicantis. in hoc q dicit superiorem excommunicātis, necessariò intelligi oportet, cum ipse excommunicans ligatus sit in cōmunicando cum eo, de ligato autem non potest intelligi, cum ipse non possit conqueri coram metropolitano de episcopo, qa excommunicauit, non ergo de ipso querelam proponere pōt, intelligitur ergo de excommunicante ligato, propter participium autem ipse ligari non potest sententia propria. ff. de arbi. l. pen. ergo fuit sententia canonis.

Est tamen absolutio ab hac excommunicatione reseruata excōmunicanti, per decre. nuper. & sic speciale, & ratio specialitatis 11 est, quia † communicās cum eo in crimine, videtur delinquere contra excommunicatorem, & sic sibi defertur, vt absoluere possit, & si ibi non possit, quia ipsemet ligatur per participium, tunc superior excommunicantis absoluit, vt ibi dicit tex. Et hanc opinio. tenet Rayn. in Sum. eod. titu. & hanc etiam tenet Ioan. Mona. & Archid. in c. statuimus. eod. titu. libr. 6. & ibi etiam D. Ioan. And. in cap. nuper. post Innocen. Hostien. Goffr. tenuit cum Ber. Aliqui inter hos distinguunt inter communicantem simplici quolibet participio, vt talis sit ligatus à canone: & inter participantem in crimine, & talis sit ligatus sententia hominis. Credo indistinctè ex quolibet participio communicantem ligatum sententia canonis per supradicta. fateor tamen quod si communicans excommunicet aliquem, vt omnes præbentes auxilium & consilium eidem tunc communicantes in crimine incidunt sententiam hominis. Si communicantes sint subditi & communicent intra territorium excommunicantis, communicās autem extra territorium & ipsemet cōicans sunt ligati sententia canonis. Ex his infertur, qualiter participium est causa, propter quam fertur minor excommunicatio & etiam maior & vtraq; à canone, vt s̄. tactum est.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio minor, propter quid feratur.*

§. Vndecimus.

1 Restat videre, propter quid feratur † excommunicatio minor, quę aliquando separat à communione fidelium & non sacramentorum, illa fertur propter causas quas canon exprimit, & canones sunt specialiter hoc exprimentes. j. quæst. 4. in loco. 18. distinct. placuit. 34. distinct. quorundam. 58. si quis. & hac excommunicatione ligantur quandoque Iudæi. de deci. c. de terris. de Iudæ. post miserabilem.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio maior ab homine, propter quid infligatur.*
2 *Moniti si emendare noluerint excommunicantur pro crimine.*
Gremium redire volentibus non claudit ecclesia.
3 *Contumacia est causa immediata, propter quàm fertur excommunicatio maior ab homine.*
4 *Contumacia quandoq; ortum habet aliunde quàm à crimine.*

§. Duodecimus.

1 Restat videre, propter quid ferat excommunicatio maior ab homine. Hic † attendendum est quòd excommunicatio, quæ fertur ab homine, immediatum habet ortum à contumacia. Hæc probantur. 11. q. 3. nemo episcoporum. in fin. 2. q. j. nemo. 42. distin. si illud. 24. q. 3. tam sacerdos. Hanc sentētiam tenuit Hugo. 2. q. j. nemo. Hanc tenuit Innoc. in c. ex parte. lo j. de verb. signifi. & Archid. in c. pia. de except. lib. 6. Ioan. tamen tenuit, quod aliquando p crimine feratur ab homine, & mouetur per canones, qui hoc exprimunt. 16. q. j. alia. 22. q. j. prædicatio. 47. distin. accusatores. de re iudic. ad Apostolicæ. lib. 6. Hoc notauit Ioan. 11. quæst. 3. certum. & c. nemo ea. causa & q. Barto. ibi contra. & hæc opinio est vera de iure. & probatur per tex. statim allegatum. Probatur per c. j. eod. titu. lib. 6. & per c. sacro. eod. tit. Ad iura per Io. And. 2 allegata, respondetur q intelliguntur qnòd pro † crimine excommunicantur, si moniti emēdare noluerint. Hinc est quod dicit Innoc. in d. c. ex parte. quod nemo potest excommunicari pro crimine, si corrigi voluerit, ergo &c. Hoc probat text in cano. sed illud. 45. distinct. ibi, post correptionem, &c. ergo est opus monitione, & sic propter contumaciam à canone. Nam canon monet inhibendo, & sic non est opus monitione alia hominis, immo contrafaciendo incidit, & sic commissio criminis hoc immediatè operatur. in sentētia autem ferenda ab homine propter crimē iam commissum, est opus monitione, vt quis se corrigat. Nam ecclesia non claudit gremium redire volentibus, vt c. super eo. de hæret. lib. 6. ideo est opus monitione, vt redeant, & sic cōtumacia moniti redire nolētis hoc operatur, quòd in sententia canonis non procedit, cum canon inhibeat committenti & damnet committentem, & hoc procedit tam in canone generali quàm speciali, vt ca. 2. de constitu. 3 lib. 6. & c. à nobis, de senten. excommu. infertur † quòd contumacia est immediata causa, propter quàm fertur excommunicatio maior ab homine.

Est tamen hic attendendum, quòd hic excommunicatio licet sit causa propter quam fertur, tamen ipsa contumacia habet aliquādo ortum à crimine, aliquando aliunde. Si habet ortum à crimine, idest à speciali criminis inhibitione facta ab homine, & tunc non est opus monitione super emēdatione criminis iam commissi, vt incidat, vt cum monet superior aliquem ne fornicetur cum tali, aliàs ipsum excommunicet, tunc si contrafaciat excommunicatus est, & excommunicari potest sine alia monitione super emendatione criminis. Et est ratio, quia iste verè contumax est, quæ sola contumacia iustificat excommunicationem. 11. q. 3. certū. & c. nemo. Aliquando contumacia habet ortum ab actu iam commisso, vt cum quis commisit crimen, super quo non erat monitus ne cōicaret vel committeret: & sic nec lata, nec cōminata sententia non in contrafacientem, & tunc est opus monitione, vt se corrigat, & si contumax fuerit poterit excommunicari. Et differunt hæ contumaciæ: nam prima oritur in criminis commissione præcedente, scilicet monitione ne committeret. Secunda orta est post criminis commissionem, nec nascitur cum crimine communicetur. Aliquādo contumacia 4 † aliūde habet ortum quàm à crimine, vt cum excommunicatur quis, quia non vadit ad concilium. 5. q. 2. præsenti. 17. distin. si episcopus. & c. seq. Si non prosequitur accusationem suam. 4. q. 5. c. j. Vel præcipit fieri quodcunque aliud spectans ad officium suum. 7. q. j. frater. Istæ enim contumaciæ non oriuntur à crimine, sed aliunde, tamen iustificant sufficienter excōmunicationem.

nicationem. distinguitur etiam inter nudam contumaciam, in præsignantem, & manifestam, & dubiam, & quia hæc non differunt quo ad effectum & modum obtinendæ absolutionis, idcirco hic non prosequor, sed tangam in 9. membro x. principali, vbi prosequar qualiter excommunicatio tollatur.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis effectus, quis sit.*
2 *Sacerdos suspensus a canone ante absolutionem solennem, vel finitum tempus suspensionis non potest celebrare quantumcunque pçniteat.*
3 *Ordines, an conferantur sine Missa.*

§. Decimustertius.

1 RESTAT videndum quintò principaliter, quis sit effectus † excommunicationis. Hic est attendendum, q secundum varietatem specierum excōicationis variantur effectus ipsius, Est enim excōicatio minor lata a canone propter simplex participium. Huius effectus, est exclusio a sacramentorum participatione passiua, vt in c. si celebrat. de clerico excom. ministran. Et est ratio: nam excōicatio minor propter simplex participiū est suspensio Dei, & canonis, per approbationem tantum, quod pbatur. Nam statim cum vult penitere absoluitur a quolibet cōfessore, vt c. nuper. eo. tit. & statim potest celebrare, quod nō p- 2 cedit in suspenso a canone principaliter: nam † ante absolutionem solennem, vel finitum tempus suspensionis, non pōt celebrare quātumcunq; pçniteat, immo irregularitatem incurrit, vt c. j. de re iud. lib. 6. c. j. de sent. excom. lib. 6. Sed obijcies vt quis absoluatur a minori requiritur solennitas tradita a canone, ut in decre. nuper. ergo est principaliter sententia canonis. Solu. illa solennitas addita a canone, nō mutat statum & naturam excommunicationis, item notauit Inn. in c. si celebrat. de cler. excomm. ministran. in gl. quidam sunt. Secundus est effectus, qa reddit quem inhabilem ad electionem passiuam, vt in d. c. si celebrat. Et redditur ratio: Nam si suspensus est a passiua sacramētorum participatione, ad quem prælati tenentur, ergo per consequens a passiua electione. Non autem repellitur a sacramentorum collatione, vel actiua electione, vt ibi tex. a cōtrario sensu. Si obijcias contra primum, si nō liceat recipere, ergo nec cōferre, cum sibi non liceat sacramenta contingere. 81. dist. c. eos. 3 & c. minister. & c. oportet. & maximè in collatione † ordinum, qui non conferuntur sine Missa. 77. dist. c. j. 3. & 4. Sol. dicunt q. dam, q licet peccet Missam celebrando, non tamē ordines cōferendo. Inn. tenet, q sacramenta conferendo peccet. j. q. j. omnia. 95. dist. illud. exceptis permissis a iure, vt baptismus. Sed subditi non prohibentur a collatione quo ad subditos, licet ipse recipiendo se maculet. Host. dicit, q conferendo non participat, quia non confert principaliter ad suam vtilitatem, sed aliorū, qui autem ad suam vtilitatem participat, quia partem capit, prohibetur ergo a participatione q̄ suam vtilitatem concernit, nō aūt in collatione, quæ aliorū concernit utilitatem, arg. ff. de dolo. l. j. de collu. deteg. l. j. de his, quæ fiunt a ma. par. cap. quæsiuit.

SVMMARIVM.

1 *Suspectus est de hæresi, qui per annum steterit in excommunicatione.*
Separans se ab ecclesia, nec recipiens communionem, hæreticus est.
2 *Ecclesia iuxta maternum affectum nulli claudit gremium.*
3 *Agitata per iudicem publicè excommunicatum, sunt nulla.*
4 *Compensans, agere videtur.*
5 *Exceptio sola sonans nudam defensionem reseruatur excommunicato.*
Fideiussor excommunicati, an possit compensare de debito principali.
6 *Mora debitorum nocet fideiussori.*
7 *Fideiussor, an possit soluere creditori de bonis debitoris.*
Exceptio excōicationis est personalis, quæ non impedit personam.
8 *Excommunicatus, post absolutionem, an poterit petere restitui ad appellandum.*
9 *Comparens si non defendit, an contra ipsum dirigatur actio.*
10 *Necessarior reus nullus potest esse quam nolens malum prælatum.*
11 *Excommunicatus si appellet extra iudicium, nunquid audietur.*
12 *Ius appellati non est læsum propter negligentiam appellantis.*
Appellatione deserta, rata manet sententia.
13 *Excommunicatio superueniens impedit uires rescripti prius impetrati.*
Exceptio excommunicationis potest opponi in qualibet parte litis.
14 *Excommunicatus actor originalis si prosequi velit appellationem, est ne indistinctè audiendus.*
15 *Excommunicatus si petit restitui contra sententiam, an audiatur.*
16 *Actio excommunicati si perijt tempore, nunquid audietur.*
17 *Legitimè impedito circa expeditionem alicuius actus tempore limitati, an currant tempora regulariter.*
18 *Tempus, quod detur a lege sine hominis ministerio.*
19 *Ius est commune, quòd nō probans, quod opponit, condemnetur in expensis.*
20 *Dilatione data ad probandum, quid sufficiat.*
Excipiens tenetur probare exceptionem suam.
21 *Denunciatus excommunicatus si quis probetur, an sufficiat probatio, vt repellatur ille, contra quem opponitur.*
Famæ si aliquem habet excommunicatum, abstinendum est ab eius communione.
22 *Verbis narratiuis Papæ statur.*
23 *Aliquem haberi pro excommunicato, vt ab eius communione sit abstinendum aliud est, & aliud est quem haberi pro excommunicato, vt excludatur a prosecutione iuris sui.*
24 *Actus a principio constitutionis nullus ipso iure, an tractu temporis conualescat.*
25 *Constituens si est excommunicatus, an valeant agitata per procuratorem.*
26 *Excommunicatus si constituitur procurator pro reo, nunquid poterit defendere reum in iudicio.*
27 *Procurator excommunicatus si tempore constitutionis habet mandatum ad substituendum, nunquid substituere poterit.*
28 *Procurator licet teneatur appellare, non tamen prosequi.*
29 *Publica utilitas subest constituto ab vniuersitate.*
30 *Procuratorium factum ab excommunicato non repellitur, nisi eligatur ope exceptionis.*

§. Decimusquartus.

RESTAT videre effectum maioris excōmunicationis tam latæ ab homine, quàm a canone. vnus est effectus excommunicationis insurgens ratione pseuerantiæ in ea & contemptus absolutionis. Nam 1 † si per annum steterit in ea, suspectus est de hæresi, vt in c. graue. de pçn. dicit ibi Inn. q est suspectus suspicione læui, & non violēta, propter quam indici potest purgatio, in qua si defecerit, quod dicitur de hçreticis in ca. excommunicamus. §. j. & §. credentes. & c. nos inter. de purg. ca. Host. ibi tenet, q an nalis perseuerantia reddit ipsum suspectum de hæresi, primo p c. omnis. de pçni. & remissio. quia non facit ad ea, quæ tenetur, nec facere potest, & sic præsumitur aliter sentire de sacramētis quàm sentiat & doceat sancta Mater ecclesia. de hæreti. ad abolend. j. respon. Nam qui omnipotentem Deum nō metuit, &c. 11. q. 3. qui omnipotētem. & qui se ab ecclesia separat, nec communionem recipit, hæreticus est. In Auth. de priuil. dotis. hęre. mul. non præstan. 2. resp. ō & §. ergo sacram communionem. & subdit alterum de duobus inferri, aut ipsum fore non sanę mētis, aut malè sentire de fide. si ergo non sanę mentis, ergo malè sentit, & sic propter tanti temporis perseuerātiam posset eccle- 2 sia ipsum condemnare de hæresi. sed † ecclesia iuxta maternū affectum nulli claudens gremium incedit via media, quia tali attribuit solam suspitionem. de hçret. excōmunicamus. & hoc ne videatur dissimulare peccata. 43. dist. quod hæresis. de off. ordi. irrefragabili. Alii sunt effectus insurgentes attenta sola excōmunicatione, & non diuturnitate. Et hic præmitto duo genera casuum, alias actum circa quos excommunicatio operabit effectus inhabilitando. Nam quidam sunt actus iudiciarij, extraiudiciarij: quidam spirituales, quidam prophanaliter distinctiuè possunt explicari.

Nam quidam sunt actus publici sicut tutela, quidam ciuiles quidam communes. publici sicut tutela, & cura. Insti. de tute. circa prin. Ciuiles sunt iudicare & arbitrari. ff. de iu. l. cum prætor. 3. q. 7. § tria. de arbi. dilecti. communes, sicut officium procuratorium & testium. Tales enim actus, nec inter publicos, nec inter ciuiles numerātur, ab istis repelluntur. de proc. officio. de prob. post cessionem. de procu. c. fin. de testi. veniens. Multo fortius a ciuilibus, de excep. c. exceptionem. de re iud. ad probādum. Circa actus iudiciarios, quidam debentur iudici, quidam actori, qidam reo, quidam testi, cum tot sunt personæ iudicium fundantes, ut c. forus, de ver. sign. Excommunicatio inhabilitat iudicem adeo, q agitata per 3 † iudicem publicè excōicatum, sunt nulla, vt c. ad probandum. de re iud. Inhabilitat agentem, si opponatur exceptio, ut p officium repellatur, vt c. exceptionem. de excep. & c. pia. eo. tit. li. 6. probatur per c. cum inter. eo. tit. aliàs si non opponatur, vel repellatur per officium, valent agitata, vt d. c. pia. non inhabilitat reum necessarium, ut c. intelleximus, de iudic. de except. dilecti. cum si. Voluntarium repellit exceptione opposita. & iuxta no. in c. cum inter. & c. dilecti. de excep repellit testem i. a testimonio, ut c. veniens de testi. Quis autem cognoscat de exceptione excōicationis opposita ꝯ iudicem, an ipse, an arbiter assumpti, vt in exceptione recusationis, no. in c. cum super. de offi. deleg & c. pia. de excep. li. 6. An autem reus repellatur excipiens de ꝯpensatione. Ber. tenet q non in c. cum inter. de excep. Mouetur 4 ex hoc, † quia qui compensat, agere videtur. ff. rem ratam habe. l. quo. n. & l. amplius, in fin. Alij tenent ꝯ ex eo, quia aliquid venit in compensatione, quod non venit in petitione, vt poiè debitum naturale, ut l. etiam. ff. de compēsationi. Item excommunicatus soluere debet, & hoc videtur facere qui compensat. ff. qui pot. in pign. habe. l. si debitor.

Dicunt

Dicunt aliqui, quòd si debitum est liquidum, nec aduersarius exceptionem, vel negationem prætendit, quòd admitti debet compensatio. ff. de compensa. l. fin. de depo. l. bona fides. §. fi. & sufficere debet iudici qualitercunque satisfaciat creditori. ff. de pigno. actio. l. si rem. §. pecunia. Secus aūt si aduersarius excommunicati neget, vel excipiat per iura. s. alle. Hæc fuit opinio Host. Bar. Brix. in quæstione sua veneriali, quærit vtrum sit excommunicatus, licet Tancre. & Io. dixerint contrarium. Io. notauit. 3. q. in summa. ipse tamen tenet excōicatum posse compensare. Idem tenet Philip. in d. c. dilecto. de excep. alleg. l. verum. ff. de compen. Si vera est opinio, quod compēsatio fiat ipso iure sine ministerio exceptionis, vt probare videtur text. in §. compensationes. Institu. de actio. plana foret hæc quæstio. tamen hæc opinio non est vera, quare hic non prosequor, quia tractum requirit. immo est vera opinio Azo. tenentis, quod sit opus exceptione? tunc crederem excommunicatū
5 repellendum a compensatione. Mouet me, quia † excōicato sola exceptio sonans nudam defensionem reseruatur, vt c. cum inter, & c. dilecti, de excep. vbi autem exceptio habet vim accusationis, vel impugnationis, tunc non, vt in iuribus s. alleg. Ac exceptio compēsationis habet vim petitionis. Induco tex. hoc expressè probantem. l. amplius. in fi. ff. rem rat. habe. nam damnatus non petere repellitur a compensando, vt ibi. Incidit tamen quæstio, An fideiussor excommunicati possit compensare de debito principalis? Aliquibus videtur, quod non: Nam hoc esset per indirectum prouidere excōicato, & sic propter connexitatem de vno dictum foret, de alio. de constit. translato. ff. de arbit. l. Pedius. ff. de aqua quoti. & æsti. l. j. §. item quæritur. Item per hoc vitiarentur duæ regulæ. Vna quòd accessorium non sequeretur naturam principalis contra regulam, accessorium. de reg. iur. lib. 6. Alia, quia denegatum vna via, concederetur alia,
6 per regulam, cum quid. eod. titu. & lib. Item † mora debitorum nocet fideiussori. ff. de verb. sig. l. mora rei. & l. si seruum. §. sequitur. eo. titu. ergo & delictum & macula proueniens ex eodem, argu. l. 3. §. fi. ff. quod quisque iuris.

Quidam dicunt, quòd si reus principalis est soluendo, tunc non compenset fideiussor fal. di. & l. vlt. ff. de admi. tut. & l. siue. C ad Vell. Hoc pondero, quomodo aliquando ius compensandi principali ante excommunicationem, aliquando post excōicationem nascitur debitum compensabile. Si ante excommunicationem competat ius compēsandi, credo quod licet superueniat excommunicatio principalis, nihilominus compensare possit fideiussor: nam hoc ius competebat fideiussori ante excommunicationem principalis, ergo non tollitur per casum superuenientem in personam debitoris, vt l. verū. ff. de cōpensa. & l. fi. ff. de pact. faciunt not. per Dy. in regula, is qui in ius. de reg. iur. lib. 6. & no. in c. vno. de iurepat. lib. 6. Aliquando nascitur post excommunicationem debitum compensabile, & tunc adhuc credo fideiussorem compensare posse. Moueor per
7 duos tex. quod fideiussor † potest soluere creditori de bonis debitoris, vt l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. manda. Alibi dicit tex. quod qui compensat, soluere videtur, vt l. amplius. in fi. ff. rē ratam hab. Ex his sequitur conclusio, videlicet quod fideiussor compenset, cum sic soluere videatur de bonis debitoris. Cōfirmatur, quia exceptio excōicationis est personalis, quæ non excedit personam, vt l. exceptiones quæ personæ. ff. de excep. maximè hæc, quæ est odiosa. Quid si petatur restitutio, vt ab hæreditate abstineatur, vbi sunt vocandi omnes, quorum interest. C. si ab hære. absti. auth. si omnes, nunquid si excommunicatus compareat, sit audiendus. Innoc. tenet, quod non: nam hic est reus notorius, & sic potius impugnat, quàm defendat. subdit, quod si in libello specificetur persona, contra quam petitur restitutio, quod excommunicatus specificatus comparens audiendus est, quia hic est necessarius reus. dicit tamen, aliquos dicere etiam hoc
8 casu ipsum repellendum. fatentur, quod repulsus, quia † excommunicatus, post absolutionem poterit peti restitui ad appellādum quia nec per se, nec per procuratorem poterit prosequi ius suū ad instar absentis causa reipublicæ. ff. ex qui. cau. maio. l. sed & si per procuratorem. ff. de mino. l. Pomponius exuli. Hanc consequentiam vituperat Ho. nam ridiculum est dicere, quòd si aliquis restituatur propterea, quia fuit absens ex causa reipublicæ, quod sic restitui debeat impeditus propter delictum suum, cum tunc forent æqualis conditionis delinquens, & iuri obtemperans, quod absit, vt l. seruus. ff. quod ui aut clam. & cap. eum qui. de præbend. lib. 6.

Alij dicunt, quod absolutionis remedium intra decennium poterit appellare a sententia restitutionis lata contra eum, cum pendente excommunicatione nō cucurrerint tempora contra eum, vtpotè impeditum, de concess. præben. quia diuersitatem l. j. in fi. C. de anna. except. Istud plus est mirabile: nam aut erit casus, quo poterit appellari, & tunc currit excommunicato tempus, nam ipse appellare potest, ut c. cum inter. & c. significauerunt. de excep. aut nō potuit appellari, & tunc cessat quæstio. Hic dicerem primo casu, videlicet quod petitur restitutio nullo specificato, comparentē indistinctè repellendum exceptione excommunicationis opposita. Nā hic
9 si comparens non † defendit, cōtra ipsum nulla dirigitur actio, & sic ei non competit exceptio, quæ est actionis exclusio. ff. de except. l. j. Secundo casu, videlicet quando specificatur in libello restitutorio, tunc comparentem dicerem non repellendum prætextu excommunicationis. Nam hic contra eum actio, vel in locum actionis subrogatum dirigitur, & sic ad iudicium necessitatur. ff. de verb. obl. l. inter stipulantem. §. j. & sic firmat personam rei necessarii in iudicio, & sic appellare potest & prosequi & omnia facere, quæ spectāt ad defensionem, vt c. cum inter, & c. dilecti. de exceptio. vbi hæc explicantur. Quid si electus in ecclesia petit cōfirmationem, ponitur edictum generale seruata forma c. vlti. de elect. lib. 6. comparcat canonicus excommunicatus, & se opponit, nunquid audietur attenta distinctione Inn. quæ tacta est. s. foret dicendum, quod nō. Nam iste est reus notorius, cum contra eum nulla dirigatur actio, & sic non necessitatur ad iudicium. Host. in c. dilecti. dicit Clementem IIII. pronunciasse contrarium. & ibi tenet Host. istam distinctionē nō procedere, nec iure probari, scilicet de reo necessario, & no
10 torio. Subdit tamen, quod esto, quod distinctio procederet, tamen hoc casu iste comparens esset reus necessarius. quis † enim necessarior reus, quam volens malum prælatum? quid grauius, quid periculosius? quid intolerabilius, quod detur lupus loco pastoris, dissipator loco cultoris, homicida pro medico, tyrannus pro defensore, inimicus pro aduocato? Et dicit Guil. quod curia seruat dictum Host. hic dicerem distinctionem Inn. de necessario & notorio procedere, vbi necessitas progrediendi, vel non progrediendi ad iudicium prouenit ex vi actionis intentatæ. vbi autem necessitas aliunde insurgit, quam ex vi actionis contra tertium intentatæ, tunc hoc casu tenerem cum Host. vt in casu proposito, & q. Sed statim dices, ergo excommunicatus audietur agens nomine ecclesiæ, cum necessitas aliunde ipsum trahat. Respondeo, in quæstione proposita excommunicatus non agit originaliter, quod iura inhibent, sed se defendit contra agentem, id est contra confirmationem petentem, licet obtenta protectione ecclesiæ, & debito iuris ex parte comparentis: in obiectione autem reperitur purè agens, licet finis sit defensio eccle
11 siæ. Quid si † excommunicatus appellet extra iudicium, nunquid audietur? Inn. in c. cum inter. de excep. tenet quod non, quia appellatio extra iudicium est procreatio ad iudicium, vt c. cum sit, de appella. sicut ergo prohibetur ad iudicium prouocare, sic extra iudicium appellare. de appel. bonæ. §. Huic opi. videtur contradicere gl. quæ no. in c. dilectæ. de maior. & obed.

Attendendum, quod aliquando interponitur appellatio merè extraiudicialis, & tunc procedunt quæ primò dixi post Inn. Et de hac appellatione merè extraiudiciali, in c. sū nobis olim. de elec. de appel. bonæ. Aliquando interponitur appellatio merè iudicialis, & tūc indistinctè admittitur excommunicatus appellans etiam actor originalis, vt c. significauerunt, de excep. Et subdam, aliquando interponitur appellatio quæ sapit naturam mixtam, vt cum executor vult prouidere, & quis alias cuius interest appellare potest per prouisionem grauari & vexari pōt, & tunc etiam excommunicatus auditur appellans. Et est ratio, quia hic nō est mera prouocatio, immo est a grauamine appellatio, vel releuatio, & sic sonat defensam. sic saluari potest contrarietas dictorum Inno. no. de hoc, in c. pia. de excep. li. 6. in gl. j. causæ principalis. quid si excommunicatus appellatus noluit prosequi appellationem, negligente appellante: an repellatur appellatus, alias si non repellatur exceptionem aliam prosequi potest negligente appellante, ut ca. oblatæ. de appel. Quod autē non repellatur exceptione excommunicationis, probari videtur per decre. significauerunt de excep. Archi. in c. pia. de excep.
12 lib. 6. tenet quod repellatur. & est ratio: nam † propter negligentiā appellantis non est læsum ius appellati, immo furtum. ff. de pig. l. grege. §. etiam. ff. de reg. iur. l. non solent. Item quia remedium habet appellatus: nam deserta appellatione rata manet sententia. 2. quæst. 6. ei qui de appel. ut debitus. & c. per tuas. Item si excommunicatus victor peteret sententiam confirmari, vt de confir. vt. vel inuti. bonæ. vel peteret executionem, repelleretur, vt d. c. pia. de except. lib. 6. in fi. Quid si excommunicatus causa pēdēte inter alios, vel officio implorato si ipsius interfit, & appellet: nunquid audietur? Tenet Inno. quod non reus necessarius, immo notorius, argu. §. dictorum. Quæro, quid si excommunicatus appellet extra iudicium, & post excommunicatur: nunquid prosequens appellationem, an repelletur excommunicationis superuenientis exceptione? Videtur ipsum repellendū,
13 nam † excommunicatio superueniens impedit vires rescripti prius impetrati, vt c. prudentiam. §. 6. de offi. deleg. Item excommunicationis exceptio potest opponi in qualibet parte litis, vt c. excep. & c. pia. de excep. lib. 6. Inn. tenet quod auditur in cap. cum inter. de excep. Hic attendendum, quod appellatio extra iudicium non

non suspendit grauamen præcedens, sed solum sequētia, vt no. in c. cum nobis olim. de elec. & c. dilecti. de maio. & obed. & ca. bonæ. de appel. Debet ergo in casu propositæ quæstionis ponderari, an post appellationem extraiudicialem sequutū fuerit grauamen ante excommunicationem, & tunc auditur prosequēs. Ratio, quia grauamine sequuto delatum est negotium ad iudicem, ad quem appellatum est ante excommunicationē, & sic excommunicatio superueniens non impedit prosecutionem. Si autem excommunicatio præcessit grauamen, tunc secus. sic videtur sentire Inn. licet aliqui contra. hoc casu Legistæ inducunt hanc gl. Inn. in arg. ad quæstionem, de bannito qui incæperit agere ante actum bannum: an repellatur exceptione banni superuenientis, quod hic non prosequor. Quid si excommunicatus † actor originalis prosequi velit appellationem, est ne in-
14 distinctè audiendus? hic fuit altercatio inter antiquos patres iuris quæ no. in c. significauerunt. de excep.

Omissis defusionibus est attendēdum, quod aliquando quis appellat ab interlocutoria, & tunc in articulo nudæ appellationis audietur prosequens ius: finito autem articulo appellationis si pronūciatum fuerit malè appellatum, & fiat remissio, vt c. vt debitus, de appella. & ca. cordi. de appel. lib. 6. tunc obstat exceptio excommunicationis: nam illa obstat actori, vt s. tactū fuit. Sic etiam iudex ad quem pronuntiet bene appellatum, & incipiet cognoscere de viribus principalis, ratione prædicta. Si autem appellatum fuit a diffinitiua, tunc tutius est & propter commixtionem audiatur: nam iudex ad quem appellatur a diffinitiua, statim cognoscet de viribus principalis causæ, & sic fit mixtio principalis causæ, & articuli appellationis admittētur, ergo attento appellationis articulo super toto, licet aliter dicant, ut in c. significauerunt. de appel. vbi hæc materia plenè explicatur.
15 Quid si excommunicatus † petit restitui contra sententiam? tenet Innoc. quod si petat ex clausula illa generali audiatur, vbi si nō audiretur, aliàs restituatur, damnaretur innocens, vel periret anima. alleg. c. cum inter. de excep. & c. ex litteris, de in integ. restit. Si autem petat implorando officium ex solo fauore dependens, tunc secus, quia excommunicati sunt exclusi a participatione ecclesiæ, sunt per cōsequens exclusi ab omni priuilegio. in Auth. de priui. dot. hære. muli. non præstan. circa medium. colum. 8. & sibi imputet, quia appellauit. Hæc no. in c. significauerunt. de excep. Quid si conqueritur de censura. Sol. audiendus est, cum talis nunquam transeat in rem iudi. vt ca. pastoralis. de appellat. & contra tales audiantur allegantes turpitudinem. de re iudi. lator. & super talibus audiuntur impetrātes excommunicati. de rescr. c. j. lib. 6.

Quid si impetret super nullitate sententiæ. Host. tenet ipsum audiendum, in ca. significauerunt. de excepti. hodie expeditum est in ca. j. de rescrip. lib. 6.

Quare admittitur excommunicationis exceptio cōtra actorem in causa principali & non contra ipsum prosequentem appellationem? Ratio, quia ante sententiam non fit effectuale iudicium, cum per sententiam quæ nondum lata est, non sit quæsitum ius aduersario. Secus post latam contra actorem, & sic læderetur, cum fortè sic indirectè sit absolutus ipsius aduersarius.
16 Quid † si actio excommunicati periit tempore nunquid audietur, vt interrumpat præscriptionem? apparet quod sic, per l. 2. §. pe. ff. de iud. & l. j. §. si excipiuntur. ff. de fer. Inn. tenet contra in d. c. significauerunt. nam hoc non sonat defensionem simplicem, arg. l. quod quis. ff. de reg. iur. & c. j. uer. nos igitur de postu. præla. c. pia. de excep. lib. 6. fatetur tamen, quod naturalis interruptio, quæ omnibus prodest, proderit sibi. ff. de vsur. l. naturaliter. Hæc quæ dicta sunt vendicant sibi locum, cum excommunicationis exceptio proponitur contra agentem, aliàs nisi opponatur valēt agitata per excommunicatum agentem, vt c. pia. de excep. li. 6. modus opponendi exceptionem hanc ibi traditur: nam debet opponi specificè. s. species excommunicationis, & nomen excommunicatoris, & secundum quosdam, canonis, explicando per spatium 8. dierum debet fieri probatio, aliàs repellitur opponens, & condemnatur in expen. ut ibi.

Quando incipit currere tēpus 8. dierum ad probandum? tex. ibi exprimit, quod a die quo proponitur supplēdum est post admissionem a iudice factam. aliàs si iudex repellat, vel dubitet, an sit admittenda, vel non, his pendentibus non currunt tempora. Rō,
17 nam † impedito legitimè circa expeditionem alicuius actus tēpore limitati non currunt tempora regulariter, vt c. quia diuersitatem. de conces. præb. & l. j. in fi C de anna. excep. At hic si iudex denegat admittere exceptionem & per consequens ipsius probationem impeditus est opponens probare, cum iudex noluit, cui fienda est probatio. ff. de proba. l. quinquaginta. admissione autem facta statim sine alia iudicis assignatione currunt, vt ibi probat tex. & ita sentit Host. in d. c. pia. de exceptio. & Spe. in tit. de dila. §. j. ver. sed nunquid currunt.

Nunquid hoc tempus datum allege ad probandum excōicationem possit abbreuiari, vel ampliari per iudicem. Bar. in c. solet. de sent. excom. hoc tenet, quod causa cognita poterit ampliari ex illa causa generali, Si qua iusta causa. ff. ex qui. caū. ma. l. 2. & 3. do. Io. Ant. in c. pia. de except. in gl. 8. dierum, tenet quod ampliari non potest. idem Frā. Vercel. pro hac opi. facit, quia hæc exceptio iteratò opponi potest, & sic nil deperit opponenti. probat Franc. quia hoc est priui. contra quod opponitur, vt opponens non probans intra tempora ei assignata condemnetur in expen. quod priuilegium iudex offerre nō
18 potest. 28. dist. de his etiam, quia † hoc tempus datur a lege sine hominis ministerio. Ego nō recederem ab opi. Bart. & moueor ex hoc, quia tex. probant, quod tempus datum a lege sine hominū ministerio, & tamen causa cognita per iudicem abbreuiatur, vt l. si ea. de accu. & l. diffamari. C. de ingenu. & manu. & l. si eo tempore. C. de remis. pig. sic tempus ad probandas dilatorias abbreuiatur per iudicem, vt c. pastoralis. de excep. Sic tēpus restituendæ, vt l. intra vtile. ff. de mino. secundum vnam lec. & l. petēdæ. C. de temp. in integ. resti. peti. Sic & tempus adeundæ hæreditatis, vt l. si quis instituatur. ff. de acqu. hære. & l. quandiu. ff. de acq. hæred. hoc non credo verum, licet sit communis opinio, quod tempus datum a lege sine hominis ministerio non possit per iudicem alterari, vt not. Iac. de Are. & vltramontani, & Cy. post eos in auth. & qui semel. C. quomodo & qn iudex. & l. j. C. de dilat. & l. 2. ff. de re iud. & no. in c. cum sit. de app. Non obstat, quod nil deperit, cum iteratò opponi possit: nam deperit ratione expensarum, in quibus condemnabitur. Non obst. ratio Franc. quod hoc sit
19 priuilegium illius, contra quem opponitur: nam † hoc est ius cōe, quod non probans, quod opponit, condemnatur in expē. ad minus tempore sn̄iæ diffinitiuæ: nunquid sufficiat intra istos 8. dies testes productos esse, licet non sint publicati. Spec. in tit. de dila. ubi s. & Archi. in c. pia. de excep. tenent quod sic. Hæc opin. est uera: nam tex. dicit, si non probauerint, sed possibile est probatum esse, licet publicatum non sit, & quia actus probationis non concernit iudicem, & pendet a iudicis potestate. Non ergo potest tempus limitari parti ad publicandum, cum sit actus iudicis & non partis; nunquid sufficit testes iurasse intra spatiū illorum 8. dierum, licet non deposuerint super excōicatione. Arch. in c. pia, tenet quod non, & probari potest eius opi. per tex. illius decre. pia. Nam dicit ibi tex. quod si non probauerit ad aliud testem iurare, & aliud probare, ut claret in Spe. in tit. de dila. § illud. idem tenet nisi steterit per iudicem quominus receperit, ut potè propter infirmitatem, vel aliam causam: nā tunc non curret tempus, vel prorogatur. idem tenet Io. Mo. & Arch. in d. ca. pia. huic c. nō obs. iudicio meo, quod disputatum fuit in contrarium per recolendæ memoriæ do. Iac. But. qui terminauit, quod data di-
20 latione † ad probandum sufficit testes iurare intra dilationē, adeo quod depositio post facta valet, & trahitur ad tempus iuramēti, & sic fingitur intra dilationem probatum, quod hic non discutio, quia alibi plenè examino.

Quid si opponatur exceptio excommunicationis intra tēpus, intra quod promiserat, alias incideret excōicationis sentētiam, cui incumbat onus probandi, an opponenti, quod nō soluerit, an aduersario, quod soluerit. Inn. in c. super his, de accu. tenet quod opponenti incūbit onus probandi. Et est ratio, quia excipiens tenetur probare exceptionem suam. ff. de proba. l. in probationibus. & C. de probat. l. j. Nec sufficit probare lapsum temporis, quia possibile est tēpus absolutionis lapsum, & nihilominus solutum esse. Qualiter autem probabitur hæc negatiua. dicit Inn. difficulter, cum negatiua de se sit improbabilis, de elec. bonæ. de proba. tertio. cum si. Et imputet sibi, qui sic opponit, probari tamen poterit per cōfessionem, ut c. statuimus. de confes. li. 6. Et hæc vera, cum opponitur hæc exceptio a tertio. Secus si opponatur a creditore, quia tunc satis est probare promissionē & lapsum termini, & est ratio differentiæ, quia creditor certus est de facto suo. de rescr. ab excommunicato. ff. ad Vell. l. quamquam. & quia creditoris in-
21 terest ratione delicti, non autem tertii. Quid si probetur † quis denuntiatus excōicatus, an sufficit probatio ut repellatur ille, contra quem opponitur. Hic fuit altercatio patrum iuris canonici. Host. in c. prudentiam. de offi. dele. tenet quod sufficit probatio denunciationis. do. Io. And. in c. pia. de excep. li. 6. tenet contrarium, & ibi Archi. tenet opi. Host. Sed idem do. Io. And. in c. licet. de sen. excom. li. 6. videtur tenere etiam cum Hos. licet non firmet. D. meus tenet, quod si opponatur in vim dilatoriæ, sufficit probatio denunciationis, secus si in vim peremptoriæ. Ratio dr̄iæ est, quia primo casu non fit effectuale præiudicium illius contra quem opponitur, secundo casu sic. pro opi. Host. videtur facere decret. cum desideres. §. secundæ. de sen. exc. nam dicit ibi tex. quod si fama habet aliquem excōicatum, abstinendum est ab eius cōione: sed si per iudicem competentem publicè denūtietur quis excommunicatus, statim surgit fama de excommunicatione. Et per illum tex. aliqui moderni tenent opi. Hosti. hic pondero, qualis sit denuntiatio.

Nam aliquando in instrumento denunciationis narratur excōicationis probatio: aliquando non narratur, sed simpliciter denunciatur. Primo casu

casu aut Papa denunciat, & narrat se excommunicasse, & tunc ꝓbatᷣ excommunicatio, quia † verbis narratiuis Papæ statur, vt cle. literas. de proba. Sed hoc tamen tantum nō operatur denūtiatio quantū sententiæ narratio, aut alter a Papa narrat, & tūc non credo probari excōicationem. Nam actus denuntiationis per se probat, cum possibile sit denuntiari excōicatum qui nō est, & non probat hoc esse quod ab hoc cōtingit abesse, vt l. neque Natales. C. de prob. & l. non est. C. vnde vi. & de offi. deleg. cum cōtingat. Nec narratio ex capite narrationis probat, cum sit speciale in Papa, vt in cle. stat. im alleg. Aliqñ sit denuntiatio nec narratur sententiæ prolatio, tunc credo indistinctè, ꝙ non est sufficiens probatio. probat tex. in c. pia. ibi, apertissima documenta. probatur etiam, quia probatio ex sui natura debet inferri de iure ſm Iuristas, vt in iuribus statim alleg. & sic confunditᷣ opin. Do. mei. Nam decre. pia, loquitur vbi opponitur etiam in vim dilatoriæ ad repulsam actionis, & tunc requiruntur apertissima documenta. Etiam quia probatio dilatoriȩ exceptionis sic debet de necessario inferri, sicut probatio perēptoriæ. Nec obst. decre. cum desideres. §. secundæ. nam † aliud est aliquē haberi pro excommunicato, vt ab eius cōione sit abstinendum, & tunc sufficit fama: & aliud est, quem haberi pro excommunicato, vt excludatur a prosecutione iuris sui, & tunc requiritᷣ necessaria probatio, vt s. Hæc quæ dicta sunt, procedunt in agente nomine proprio excōicato ope exceptionis repellēdo. Sed qd de procuratore agente nomine alieno syndico actore & similibus personis. Si tales tempore quo constituuntur erant excōicati, planum est per decre. post cessionem. de proba. & intelligas etiam de excōicatis tempore assumptionis. Quid de excommunicato tempore cōstitutionis absoluto tempore assumptionis. Bona. tenet idem ponderato principio. de hoc ibi in gl. Quid si vtroq; tempore constitutionis & assumptionis fuit excommunicatus, sed nunc reperitur absolutus, & dominus manet in eadem voluntate, quid agere possit. facit ca. licet, de procu. lib. 6. l. obseruare. in fi. ff. de offi. procon. & leg.

Contrarium sit ipsa veritas. s. ꝙ non sit procur. Nā a principio † actus cōstitutionis fuit nullus ipso iure, & sic tractu temporis non conualescit. Nō ob. l. obseruare. in fi. quia ibi proconsul ante ingressum habebat iurisdi. habitu: hic autem a principio nullam recipit potestatem, nec actu, nec habitu. si in l. penul. C. de furi. cura. & c. pastoralis. de rescrip. & per ingressum prouinciæ, quod erat habitu deducitur ad actum. Non obst. decre. licet, quia ibi procuratorium credo non fuit nullum a princ. Quid si vtroq; fuit non ligatus, nūc cum agit reperitur ligatus. Sol. procuratorium est validū quantum est ex capite excommunicationis, sed ab agēdo repellitur exceptione proposita, vt c. pia. Nam rationes, quæ vendicant sibi locum in excōicato agente noīe proprio, vt repellatur, procedunt etiam in procuratore, & poterit opponi hæc exceptio. de lit. contest. vt no. in c. in nostra. de procu. in cle. j. de exce. Qđ si procurator fuit excōicatus tempore constitutionis, & agit, an dicemus agitata per eum nulla, etiam nulla opposita exceptione: an dicemus valida, donec opponatur excep. Inn. in cap. post cessionem. de probat. tenet ꝙ sit necessaria exceptio, alias nisi opponatur valeant agitata. Probat: nam † constituens fuisset excōicatus, valerent agitata per procuratorem, nisi opponatur excep. Nam etiam valerent agitata per ipsum nomine proprio, vt c. pia. & Guil. in Spe. ĩ. eo. tit. de procu. in princ. In occulto excommunicato post cōstitutionem tenet idem quod Inn. secus si erat excommunicatus tempore cōstitutionis. Ego crederem indistinctè agitata per procuratorem excommunicatū tempore cōstitutionis nulla, etiam nulla opposita exceptione, & in hoc admiror de do. Inn. qui æquiparat agentem nomine proprio sibi competit ius agendi ex persona sua, & habet personam legitimam standi in iudicio, nisi repellatur ope exceptionis excommunicationis, sed procu. quia erat excommunicatus tempore constitutionis nullam recipit constitutionem, aliàs potestatem a constituente propter inhabilitatem personæ suȩ, quia procuratorium fuit nullum, nec ex persona sua ius agēdi præcedit & sic salua pace tanti patris dico opi. suam non procedere de iure. Quid si excommunicatus † constituetur procu. ꝓ reo, nūquid poterit defendere reum in iudicio? Apparet ꝙ sic, quia reo excommunicato conceditur omnis defensio, vt c. cū inter, & c. dilecti. de exce. Item probari videtur per decre. intelleximus. de iudi. in contrarium est ipsa veritas: nam excommunicatio reddit quem inhabilem ab huius officii, vt c. post cessionem. de prob. Non obst. s. alleg. quia loquuntur in reo necessario: officium autem procurationis est notorium a principio, ut l. inuitus. C. de proc. & l. filius. §. inuitum. ff. eo. tit. Sed statim dices, per hanc infertur, ꝙ procu. rei non repellitur lite cōt. defendendo prætextu excōicationis, tñ tunc non sit voluntatis, ut l. sicut. de acti. & obli. Solum sit necessariū attenta actione mādati, tñ necessitas excluditur superueniente impedimento, quale est hic, vt l. post litem. cū l. seq. ff. de procu. & c. 2. eo. ti. lib. 6.

Quid si excommunicatus constituatur procurat. in causa communi sibi & reo, & constituenti, nūquid audietur defendens in iudicio, vel repelletur exceptione excōicationis proposita? videtur ꝙ sic, per cle. religiosus. credo de ꝓcu. Io. An. in c. post cessionem. dicit, ꝙ fortè per intelle. illius decre. ꝙ non vidit, deciditur hæc quæstio, & dicit admittendum, vt principalem, repellendum ut procuratorem, illud procederet in causa diuisibili, sed in causa penitus indiuisibili nō video qualiter procedat illa decisio. † Quid si proc. excommunicatus tempore constitutionis habet mandatum ad substituendū, nūquid substituere poterit? videtur ꝙ sic, cum substitutus videtur datus a primo substituente, vt l. inter eorum. §. j. ff. ꝙ quisq; iur. In ꝯrium videtur cle. si religiosus. de procur. si vera est opi. Inn. ꝙ non repellatur nisi opponatur exceptio, tunc valeret substitutio facta de habili ante oppositam exceptionem, tamen in ꝓcuratore excommunicato post cōstitutionem per decr. iudex. de offi. dele. lib. 6. Quid si procu. actoris & post cum appellationem prosequitur excommunicatur, an ei prosequēti obstabit excommunicatio? Dicunt aliqui procuratorem in hoc nō peccare, si excommunicatus immisceat & prosequatur, cū seruet fidem datam. 22. q. 5. iuramenti & c. de forma. de pac. c. 2. & 3. in contrarium est ipsa veritas. † Nam licet procu. teneatur appellare, non tamen prosequi. C. de procu. l. inuitus. & ca. non iniustè. eo. tit. & hoc nisi fidem dederit. Sed hoc casu etiam si fidem dederit, intelligitur statu promittentis non mutato, argu. eorum quæ not. in c. quemadmodum. de iureiur. immò si promisisset prosequi, & etiam si contingeret ipsum excommunicari, non teneretur seruare fidem, cum contineat turpitudinem. 22. q. 4. in malis. & no. de pac. c. j. Sic finaliter sentit Inn. in d. c. significauerunt, multofortius hoc procederet in appellante extra iudicium nomine alterius, dummodo post ratum habente.

Nam hic obstant duo. primò, ꝙ talis appellatio est ad iudicium prouocatio & actio. Secūdo, ꝙ ēt sic appellans & si non fortè excōicatus, non audiretur sine nouo mandato. Hæc procedūt cum procu. est excommunicatus, & non dominus. Sed quid econtra, si dominus est excōicatus, & non procu. Si dominus erat excōicatus tempore cōstitutionis. Tertius casus in c. consuluit. de procu. Tenet tamē ibi Inn. quòd illud c. intelligitur de sententia lata ab homine: secus si foret lata a canone, nam tunc etiam si notoria foret excōicatio, valeret procur. constitutio, vt posset procu. repelli quandiu tolerati in officio per ecclesiam, cuius auctoritate constituuntur 6. q. 2. si tantum. 8. q. 4. nonne. quod verum putat in constituto ab vniuersitate, secus si a priuato, nam tunc repelleretur etiam si constituens esset excōicatus a canone quamuis occultus. Si tamen non exciperetur, valeret quod fieret, vt c. pia. de except. lib. 6. Et est ratio differentiæ, ſm eum: nam in † cōstituto ab vniuersitate sua est publica vtilitas, & publicum officium, ratione cuius valent agitata per excommunicatum toleratum in officio, cum emanēt ab officio potius, quàm a persona, vt l. barbarius. ff. de off. prȩsi. & l. j. C. de testa. in priuato autem hæc cessant. Host. in d. c. consulti. tenet ꝙ illud ca. procedit in sententia lata indistinctè, siue ab homine, siue a canone, cum tex. ibi loquatur indistinctè etiam, quia illa verba, sententia excommunicationis innodati, adaptantur ad sentētiam canonis, sicut hominis. de sent. ecxom. non dubium. & c. vniuersitatis. & c. quod de his. Hinc pondero, aliquando quis aliquid facit ratione publici officii, quod habet: aliquando quis aliquid facit ratione priuati iuris, cum tamen aliàs habeat publicum. Primo casu cum aliquid facit ratione publici officii, quod habet, vt exercere iurisdictionem voluntariam & contentiosam, testimonia ferre, instrumēta conficere, & similia. Et tunc excommunicatio occulti, si aliquid de talibus attentent, valent agitata. Ratio, quia illa attētat ratione officij, in quo toleratus est, vt in iuribus s. alle. Secundo casu non valent agitata, cum nō subsit causa publici officii, immo solum interesse priuatum concernens personam excōicatā. Hoc idem tertio casu, tenet tñ ibi Inn. ꝙ † procuratorium factum ab excommunicato non repellitur, nisi eligatur ope exceptionis. Nam excommunicatus reus dat procuratorem etiā in causa appellationis. de iudi. intelleximus. de excep. significauerunt. Et si dicatur, non valet si non opponitur exceptio quare post absolutionem non exequitur mandatum. Respondet Inno. quòd ratio est, quia excommunicatus exercitiū litis non potest demandare, quod non habet. j. q. 7. Daybertum. de iure pat. quod autem. ff. de acqu. rer. dom. l. traditio. Sed quod habet mandatum, scilicet quòd mandata per eum valeant donec opponatur excep. & hoc intelligit de excommunicato a canone. Si autem ab homine & per sententiam hominis: nam tunc agitata per eum non valerent, etiam si nihil exciperetur, & loquitur de facto in iudicio, de extraiudicialib. autem ĩ. subiicietur.

SVMMARIVM.

1. *Contractus, qualiter sumatur.*
2. *Excommunicatus, an possit alium sibi ciuiliter obligare.*
3. *Causis sufficientibus positis ad productionem alicuius actus, necessario ille actus ponitur in esse producto.*

Excommunicatus, an contrahere possit matrimonium.

Agitata per excōmunicatum in iudicio valent, donec opponatur exceptio.

§. Decimusquintus.

RESTAT videre de his, quȩ fiunt per excommunicatum extra iudicium. Et primò de actib. prophanis, & primò de contractibus inter viuos. Hic attendendum, ꝙ contractus † sumitur strictè, vt est vltro citroque obligatorius, de quo in l. Labeo. ff. de verb. sign. fi. Sumitur etiam largè pro illo, in quo alter tantū obligatur. hoc casu non reperio magnam cōtentionem inter iuris canonici indagatores. Nam communis habet eorum sententia, ꝙ excommunicatus obligari potest alij, & pendente obligatione ex illo ꝯctu quæri. Primo casu fuit contentio: nam tenet Inn. in c. veritatis. de do. & contu. ꝙ excommunicatus ex cōtractu vltro citroq; obligatorio obligatur, & cōuenitur etiam pendente excōicatione. Hoc etiam placet Hosti. ibidem. subdit Innoc. ꝙ ex eodem ꝯctu quæritur ius excommunicationis excommunicato, ex illo tamen non aget, nisi demum post absolutionem. Hoc non placet Hosti. nam, vt dicit, excommunicatus non † potest alium sibi ciuiliter obligare, & naturalis obligatio adeo est infecta per morbum inobedientiȩ & excommunicationis, quòd ex illa agi non potest, licet alias iure canonū ex sola naturalia agi possit, vt c. j. de pac. cū ibi not. Hoc probat per c. si verò. de sent. excommun.

Subdit tamen Host. ꝙ si aliquis obligatus est excommunicato ante excommunicationem per ipsam superuenientem, non tollitur obligatio, sed defectus eliditur ope vt c. cum inter. de except. sicut pendente excommunicatione? suspenditur effectus fidelitatis. 15. q. 6. nos Sanctorum. & c. iuratos. & c. iussi feudo. hic finitur lex Regni domino mouēte guerram. Et tamen Host. dicit, ꝙ contractus initus cum excommunicato quo ad eius quærendum sibi, adeo est efficax, ꝙ etiam post absolutionem non poterit agere ex illo. dat exemplum de operibus mortuis, quæ non reuiuiscunt: secus in mortificatis. de pȩ. distin. 3. c. pueri. cum ca. sequentibus. vsque ad §. pœna. ergo hic pondero, quòd opi. Inn. de iure est mōstrabilis: nam † positis causis sufficientibus ad productionem alicuius actus, ponitur necessariò ille actus in esse producto. at hic ponuntur esse ꝯctus sufficienter productos, vt mutuus consensus, & c. ergo. Cōfirmatur per Host. met: nam ita fatetur, ꝙ excommunicatus ꝯhit cum non excommunicato, quòd excommunicatus obligatus est, ergo nata est obligatio, ergo contractus fuit legitimè ꝓductus, qui regulariter non claudicat. Confirmatur, excommunicatus contrahit matrimonium, vt ca. significauit. de eo q duxit in vxo. & tamen ille est contractus verus ultro citroq; obligatorius. Confirmatur, nam ualent agitata per excommunicatum in iudicio donec opponatur exceptio. de excep. lib. 6. & tamen in iudicio quasi contrahitur, vt l. 3. §. idem scribit. ff. de pecu. Ex his infero cōtractum initum per excommunicatum validum fore, & vltro citroque oriri obligationem: ex ipso tamē agere non poterit, donec fuerit absolutus, nisi opponatur exceptio, vt c. pia. & c. cum inter. de excep.

SVMMARIVM.

1. *Testamentum excommunicati, an ualeat.*
2. *Excommunicatus, nunquid donare potest.*
   Legatum est donatio a testatore facta.
   Infamis est exclusus ab actibus communibus.
3. *Excommunicatus retinet bona, nec per excommunicationem est ea perditurus.*
4. *Excommunicatus impetrans rescriptum, an ipso iure sit nullum.*
5. *Papa non contemplatur illum, cui aliquid concedit, sed cuius causa fit concessio.*
6. *Excommunicatus duabus excommunicationibus si impetrat super una tantum, an per aliam repellatur.*
   Excommunicatio si repellit petentem, multofortius impetrantem.
   Excommunicatus omnia potest, quæ spectant ad sui defensionem.
7. *Excommunicatus si eligat, vel conferat beneficia, an valeat.*
   Professio, an teneat si excommunicatus profiteatur.
8. *Matrimonium si excommunicatus contrahat, an ualeat.*
9. *Sacramentalia beneficialia collata & recepta per excommunicatum, nunquid annullentur.*
   Euitare, an debeam a diuinis officijs excommunicatum occultè.
10. *Excommunicatio, licèt tollat obligationem quo ad fidelitatem, non tamē quo ad alios contractus.*
11. *Excommunicatus si petit debitum ab uxore, an reddere teneatur.*

§. Decimussextus.

RESTAT videre de vltima voluntate, siue testamentaria, siue codicillaris per excommunicatum composita, an ualeat, † vel nulla sit ipso iure, vel ope excep. Super hoc puncto fuit grandis altercatio inter Doc. iuris cano. Vna fuit opi. ꝙ vltima volūtas condita per excommunicatum maiori sit nulla, licet fuit Io. Mo. in ca. quamquam, de vsur. lib. 6. Nam si testamentum vsurarij non valet, nisi præstita cautione, multominus excommunicati. idē tenuit do. Stepha. Prouincialis in disputatione sua, alleg. in Auth. vt cum de app. cog. §. generale, & quia generaliter inhibita est communio excommunicato. hoc idem tenuit Host. immo plus tenuit, videlicet ꝙ non potest hæres institui. Idem Gar. ut idem refecat d. Io. And. in c. decernimus. de senten. excom. lib. 6. Inn. in c. cum nostra. dixit multum allegando, ꝙ excommunicatus possit testamentum condere. idem Archi. in c. pia. de exce. li. 6. idem Pet. & Abb. in di. suis præter casum decre. excommunicamus. §. credentes. de hære. Mouentur ex hoc, quia † excommunicatus donare potest, vt c. cum voluntate. de excomm. ergo & legare, cū legatū sit donatio a testatore facta. C. de legi. l. vlti. Insti. de leg. j. in prin. Item contrahere potest. eo. ti. si verè. & quòd licet inter viuos, licet in vltima voluntate. C. de leg. suffra. tol. l. vna. Instit. eo. tit. prin. ff. de adimen. leg. l. j. immo licet in vltima voluntate ꝙ non licet inter viuos, vt minori adulto dare libertates. in Authen. ut spon. largi. Instit. ex quib. cau. §. ergo. item infamis testatur. C. de secun. nup. l. j. cum etiam infamis sit exclusus ab actib. communibus. ff. de his qui notan. infa. l. 2. §. miles. ff. de test. l. 3. §. lege Iul. C. de digni. l. 2. lib. 10. videtur casus in auth. credentes. C. de hære. & c. excommunicamus. §. credentes. vbi sunt eadem verba. Nam speciale est ibi, ꝙ excommunicato propter credentiam, & fautoriam interdicitur facultas testandi post annum, ergo contrarium est ius commune in excommunicato propter aliam causam. ff. ad muni. l. j. ff. de leg. l. ius singulare. Confirmatur, † nam excommunicatus retinet bona, nec per excommunicationem est perditurus, ergo testari potest, cum testamentū sit dispositio, qua quis de reb. suis disponit, quid fieri velit post mortem, ut l. j. ff. de testa.

Aequiparatur enim excommunicatus relegato, ut not. de app. pastoralis. poterit ergo testari, vt relegatus. ff. de inter. & rele. l. relegatorum. §. j. & §. seq. hanc opi. tenuit Iac. de Bel. in Auth. de san. epis. §. omnibus. mouetur, quia quilibet testari potest, nisi sit prohibitus. ff. de testa. l. si quæramus. Confirmatur, nam hæc est regula, quòd quilibet potest testari, qui retinet libertatem, ciuitatem, familiam, & bona, nec est expresè prohibitus. ff. de pȩ. l. qdam. ff. de leg. 3. l. j. §. hi quibus. Sed excommunicatus est huiusmodi. Confirmatur, nam licet forma testandi proueniat a iure positiuo, voluntas tamē & potestas est de iure naturali, & gentium. C. de testa. l. testandi. & di. j. c. ius naturale. Iura autem sunt immutabilia. 11. di. § his ita. Insti. de iure natur. §. sed naturalia. Confirmatur, nam excommunicatio est pœna contumaciæ, cum est lata ab homine. de sent. excomm. sacro. Sed ab sonum videtur, ꝙ propter contumaciam & eius pœnam quis reddatur inhabilis ad testandum, pro hoc facit decret. ex literis, cum ibi no. de consti. Ad allegata in contrarium facile est respondere, & decido quia plenissimè explicatur per do. Io. An. in c. decernimus. de sent. excomm. lib. 6. Quid de excommunicato impetrante † rescriptum tex. est in c. j. de rescrip. lib. 6. ꝙ rescriptum sit ipso iure nullum. Et licet aliqui, ut Host. & Archi. intelligant illud c. in excommunicato publico, verior tamen est opi. Ioā. Mo. & do. Io. And. quòd intelligatur indistinctè, vt text. loquitᷣ. ff. de leg. præstan. l. j. §. generaliter. & l. de pretio. ff. de publici. & c. quoniam. de coniug. lepro. Et fallit regula ibi tradita in solis duobus casibus. s. in impetrante super ab. excommun. Est tamē hic aduertendum, quòd Ber. in c. consulti. de procur. tenet indistinctè, rescriptum impetratum per excommunicatum, & loqᷣtur de occulto, valeat nisi opponatur excep. coram Vicecancellario. Idem tenet ibi Hostiē. siue impetrauerit suo nomine, siue nomine alieno. fundatur super iuribus, in quib. disponitᷣ ignorantiam excusare, & opinionem effectum operari. 6. q. 2. c. 2. & 3. idem tenet Inn. vbi quis impetrat nomine dignitatis. hoc ipse not. in decre. si uerò, de sen. excomm. in gl. 2. ad fi. unde in decre. dilectus. de rescrip. dicit quòd literæ non afficiuntur excōicatione impetrantis, quia Papa possit committere causam, cui voluerit. hoc idem tenet Archid. indistinctè, nec distinguit an procu. sit excommunicatus occultè vel publicè, quia Papa † nō contemplatur illum, cui concedit, sed cuius causa fit cōcessio. alleg. c. & dixi. de consec. dist. 2. Dicit tamen ꝙ ante impetrationem potest opponi exceptio excommunicationis. Quidā moderniores disputauerunt & terminauerunt, quòd si excommunicatus impetrat nomine proprio, vel ecclesiæ suæ, & si sit occultus, non valet ipso iure. Ratio, quia communis opi. non pōt ipsum iuuare, cum hoc non facit ratione publici officii, sed priuati interesse. Si autem nomine alterius, aut ille cuius noīe sciuit excommunicationem ipsius, aut ignorauit. primo casu nō tenet: sibi. n. imputet, ex quo sciuit. secundo casu ipsum excuset ignorantia. Ego in impetrāte nomine proprio, vel ecclesiæ nō recederem a tex. decr. j. in impetrante nomine alieno, non uideo fundamentum distinctionis disputantium: nam si Papa cōtemplatur solum dominum & in nullo procuratore quo ad actum

actum capacitatis, vel incapacitatis reſcripti impetranti, nil nocet excommunicatio procur. occulta, vel publica. Si autem cõtemplatur procuratorem reſpectu actus impetrationis, tũc nõ eſt opus diſtinctione circa ſententiam, vel ignorantiam domini. ſtarem ergo opi. Io. Mo. & gl.

6 **Quid ſi** excommunicatus † duabus excommunicationibus impetrat ſuper vna tantum: an per aliam repellatur? Inn. in c. ſacro. de ſen. excom. tenet ꝙ repellatur per decre. officij. de ſent. excom. do. Io. And. tenet contrarium in c. j. de reſcri. lib. 6. remittens ad no. per eum in d. c. officij. in vlt. gl. Not. ꝙ excõicatus pluribus excommunicationibus poteſt abſolui ab vna & ab alia aliis manentibus, licet nõ poſſit in eccleſiam introduci, ſm̃ diſpoſitionem decret. a nobis. eo. tit. alias ſequeretur, ꝙ ſi nollent excõmunicatores, nec vnus alteri deferre, & obſtaret petenti abſolutionem vna excep. alterius, quia ꝑpetuo maneret excommunicatus. Ego crederem opi. Inn. verã hic eſt tex. in decre. pia. Nam impetrat & eſt excommunicatus, nec impetrat ſuper abſolutione illius, de qua obiicit, quod eſt de mente decre. ſi bene ponderetur mens tex. Non obſtat. dicta Io. Nam aliud eſt in abſolutione petenda, quia ibi non obſt. exceptio alterius, cum excommunicatio nõ afficiat petitionem abſolutionis, ſed bene afficit actum impetrationis. Quid ſi excommunicatus paſſus miſſionem propter contumaciam impetrat reſcriptum pro recuperatione poſſeſſionis? Solu. ſtandũ eſt regulæ traditæ in c. j. de reſcrip. lib. 6. quæ tenenda eſt præterquam in caſibus ibi exceptis. hæc not. in Spec. in tit. de contu. §. ſi. ver. ſed pone, reus. Nam ſi excommunicatio repellit petentẽ, vt no. Inn. in c. dilecto, de verb. ſign. multo fortius impetrantẽ. Quid ſi excommunicatus impetrat cum non excommunicato reſcriptum ſuper executiuis iudicii, puta receptione teſtium. diſputauit do. Superantinus de Cingulo, & ponit d. Ioan. And. de regu. iur. in regula, vtile. Concluſio eſt in præmiſſis caſibus non dubiis, videlicet duobus caſibus excep. in c. j. de reſcrip. li. 6. quibus valet reſcrip. per excommunicatum impetratum, & cauſa ſuæ defenſionis, cum eſt reus, quia excommunicatus omnia poteſt, quæ ſpectant ad ſui defenſionem, vt c. intelleximus. de iud. & c. cum inter. de exce. Sed remanet dubium in actore originali & in eo dicit tenere, ſed ſi adhuc eſt excõmunicatus, licet excommunicatio non obſtet reſcriptio, obſtat tñ agenti ex eo ſi excipiatur, vt c. pia. de excep. lib. 6. Ratio, quare aliud ſuper executiuis, & aliud ſi impetretur ſuper principali, tollitur per not. in c. ex parte decani. de reſcrip. Hæc etiam tractat Archi. in c. j. ſuperius allegato. & aliqualiter poſt Compoſ. in c. nonnulli. de reſcrip. ſuper gl. pen.

7 **Quid ſi** excommunicatus † eligat vel conferat beneficia? Sol. tenet Inn. ꝙ ſi excommunicatus ſit qs occultè & eligat ratione publici officij, valet electio & collatio, donec ſit toleratus in officio ſuo. & eſt ratio, qa ſi illa agat ratione officii, officium agere videtur. Et ſic cõmunis opi. reddit actum validum, qui aliàs foret inualidus. ff. de offic. præto. l. Barbarius. C. de teſta. l. j. de iure patr. conſultationibus. de elect. querelam. & eſt caſus in c. ad probãdum, de re iudi. Si aũt eligat vel conferat ratione iuris priuati, vt eſt videre in canonico, qui eligit ratione priuati intereſſe, tunc agitata per excommunicatum quantumcunque priuatum, ſunt nulla. de conſuet. cum dilectus. de elect. cum inter. de cleri. excom. mi. ca. fraternitatis. & c. poſtulaſtis. Quid ſi excommunicatus profiteatur, an teneat ꝓfeſſio? Sol. tenet, vt in c. cum illorum. de ſent. excommu. Quid ſi feratur ſententia ab excommunicato conſentiente? Dic ꝙ nõ tenet, vt no. Inn. in c. cum inter. de re iudi. Quid ſi excommuni-

8 catus † contrahat matrimonium, an valeat? Dic ꝙ ſic, vt in ca. ſignificauit. de eo qui dux. in matri. quam pol. per adulte. ut no. 95. diſt. illud. Quid ſi excommunicatus poſt abſolutionem deponat teſtimonium, an ſit repellendus, & an ad ipſius repulſionem ſufficiat probare excommunicationem præcedẽtem, vel requiratur probatio criminis, propter quod fuit excommunicatus, & an debeat eſſe quod irroget infamiam. Dic ꝙ poſt abſolutionem admittitur ad teſtimonium, niſi opponatur crimẽ repellens & probetur, & qualiter excommunicatio non eſt ꝓxima pena delicti, immo eſt aliquod medium, ſcilicet cõtumacia, & plenè notauit Inn. in c. teſtimonium. de teſti.

Quid ſi excommunicatus uelit miniſtrare bona eccleſiæ, & an ſubditi obedire teneantur, an poſt abſolutionem poſſit fructus medii temporis percipere? Dic ꝙ occultè excommunicati adminiſtrant extra iudicium, & in iudicio, niſi apponatur exceptio, vt c. pia. Subditi tenentur obedire, donec per eccleſiam fuerunt tolerati, vt c. nonne, 8. q. 4. fructus non recuperant cum moderatione eorum, quæ no. Inn. de app. paſtoralis. de his etiam no. de cohab. cler. & mu. ſicut. de cle. nõ reſid. ex tuæ. 32. diſt. præter hæc. 2. q. v. ſuper cauſa. Nunquid pari-

9 liter annullentur † ſacramentalia & beneficialia collata & recepta per excommunicatum? Sol. in beneficialibus conferens nil confert, nec ille cui fit collatio aliquid recipit. de elect. cum inter. de conſue. cum dilectus. de cle. excomm. mi. fraternitatis. in ſacramentalibus ſcilicet ordinum collationis & ſimilibus, q̃ propter alios conferuntur, fit collatio caracteris, ſed non executionis. de ordi. ab epiſ. c. fi. de eo qui fur. ord. rece. ca. j. & c. fi. de ſen. excomm. cum illorum. Quid ſi ſit excommunicatus occultè, an debeam ipſum euitare in diuinis officiis? dic ꝙ non. 6. q. 2. ſi tantum. & c. placuit. de conſe. di. 2. non prohibeat. & no. Inn. in ca. per tuas. ſ. allegato. Quid ſi excommunicatus ſit creditor alicuius, an ei pendente abſolutione poſſit ſolui? Glo. in ca. nos Sanctorum. 3. q. 6. Primò dicit ei non ſoluendum, ſed pecuniam deponendam in ædem ſacram. Poſt dicit gl. verius credo, ꝙ licèt ipſe non habeat ius petendi, tamen eidem ſolui debet. alleg. c. debitores. de iureiu. & c. ſi verè. de ſen. excomm. melius facit.

10 c. inter alia. eo. ti. 2. reſpon. vnde licèt excommunicatio † tollat obligationem quo ad fidelitatem, non tamen quo ad alios cõtractus. Hæc fuit Io. Ber. ibi tenet non ſoluendum excommunicato, quia ei non eſt communicandum, niſi in caſib. 11. q. 3. cum excommunicato. cum tribus. c. ſeq. Nec obſt. c. ſi verè. quia illud factum fuit de neceſſitate, quæ legem non habet. de conſe. diſt. j. ſicut. hanc opi. tenet do. Io. And. in regula, peccatum, de re. iur. lib. 6. & dicit oppoſitionem fiendam. Pro hoc facit l. 2. C. de iu. emphy. & l. acceptam. C. de vſur. opi. Ioan. tenuit Inn. in c. veritatis. de do. & contu. & fuit opi. Hug. licèt Inn. notauerit contrarium in c. cum noſtris. de conceſ. præb. Ego credo opi. Ber. verã & moueor, quia ubi nulla petitio, ibi nulla mora. ff. de verb. obli. l. ſi pupillus, & l. lecta. ff. ſi cer. pet. Etiam, quia cum excommunicato nulla habenda eſt cõmunio, niſi in his quæ tangunt correctionem, vt 11. q. 3. cum excommunicato, immo & ſi iuraſſet ſoluere intra certum tempus, tacita ſubintelligitur conditio, ſi in eodem ſtatu permanſerit. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de ſol. l. cum quis.

11 **Quid ſi excommunicatus** † petit debitum ab uxore? Lau. tenet, ꝙ nõ poteſt petere, ſed bene tenetur reddere. idẽ tenet Io. 11. q. 3. quoniam multos. Si tamen petat mulier, debet ei reddere, quia ei ſic communicando vxor excuſatur, ut ibi. Quid ſi vir excõicatus petat reſtitutionem vxoris, & vxor excipiat de excommunicatione contra virum. Io. tenet quòd iudex ex officio compellet vxorem redire ad matrimoniũ, licet excep. excommunicationis alias agens veniret repellendus. non ampliando per ſingula ſufficit tradere regulam, quòd excõmunicatio repellit a ſpiritualibus & ſacramentalibus, & nõ ſacramentalibus & prophanis actibus, publicis, ciuilibus, & communibus, vt ſ. diſcuſſum & viſum eſt, in quibus fallit. Et per hæc ſit expeditum ſextum principale membrũ, ſcilicet qui actus ſint excommunicato interdicti, quia effectus excommunicationis eſt ipſorum actuum interdictio.

SVMMARIVM.

1. *Forma, quæ ſeruari debeat in ferenda excommunicatione.*
2. *Excommunicatio iniuſta ex ordine, an liget.*

§. Decimusſeptimus.

1 **R**ESTAT videre ſeptimum principale quæſitum. ſ. quæ forma † ſeruari debeat in excommunicatione ferenda? Hic eſt attendendum, quòd quæſtio ꝓcedit in excommunicatione ferenda ab homine non in lata a canone, in qua non requiritur forma, cum incidens in canonem ſine actus formæ præambulo ſit excommunicatus. In excommunicatione autem ferenda ab homine eſt attendendum, quòd quædam ſunt quæ præcedũt ſententiam excommunicationis, quædam ſunt quæ inſunt in liminibus ipſius ferendæ, quædam ſunt quæ ſequuntur ipſam latam. præcedẽtia autem ſunt monitio, cauſę aſſignatio, & in ſcriptis, vt diſponit decre. ſacro. de ſent. excomm. iuncta decr. cum medicinalis. eo. tit. lib. 6. Illa enim ſunt formalia pręambula ſententiæ, ut iuribus ſtatim alleg. Si tamen non ſeruetur, dicetur ex-

2 ce. iuſta † ex ordine, quæ tamen ligat, vt not. 11. q. 3. in ſumma. 2. q. 6. in ſum. & in d. ca. cum medicinalis. Illa autem, quæ inſunt, ſunt duplicia: quædam enim ſunt extrinſeca ſolennia, utpotè de quibus diſponitur & traditur. 11. q. 3. debent. & illa ſolennia excommunicationis, quæ dicitur anathema & mucro ſpiritualis, ſcilicet, quòd 12. ſacerdotes circundent epiſcopum, tenẽtes lucernas ardentes in manibus, quas in concluſione anathematis proiiciunt in terram & penitus pedibus conculcent, vt hæc omnia traduntur in c. debent. 11. q. 3. frequentia autem ſunt intimatio per parochias, vt ibi diſponit tex. & in c. curæ. ead. cauſa & q. Circa hunc articulum multę poſſent quæſtiones formari, quas nunc prætermitto, intendens ſeq. tractatibus diſcutere.

SVMMARIVM.

1. *Abſolutio, per quem fieri poſſit.*
2. *Abſolutio ad cautelam facta, an valeat.*

§. De-

§. Decimusoctauus.

1 **R**ESTAT octauò videndum, per quẽ † poſſit fieri abſolutio. Hic attendendum ꝙ ſecundum varietatem excommunicationum, variantur genera abſolutionum & poteſtas abſoluẽtium, vt per prædicta patet. Eſt excommunicatio lata a canone, hæc aut ſeparatà ſacramentis tantum, & ab hac abſoluit epiſcopus & proprius ſacerdos, vt c. nuper. verſ. in ſecundo. de ſent. excom. aut ſeparat a ſacramẽtis & communione fidelium, & ab hac abſoluit epiſcopus regulariter, niſi Papa ſibi ſimpliciter reſeruauerit, vt d. c. nuꝑ & hæc de lata a canone. Eſt & excommunicatio, quæ fertur ab homine, & in hac datur regula, ꝙ qui habet poteſtatem ligãdi, & ſoluendi, vt in c. verbum. de pęn. diſt. j. fallit hæc regula in caſibus quos no. gl. 21. diſt. inferior. & non ſolum habens poteſtatem ligandi habet poteſtatem ſoluendi, immo etiam ſuperior ligantis, habet poteſtatem ſoluendi, cum modificatione eorum, quę habentur de offi. deleg. cum contingat. de ſen. excom. per tuas.

2 & c. venerabilibus. eo. titu. lib. 6. Eſt etiam † attendendum, ꝙ reperitur abſolutio vera & reperitur ad cautelam, de qua in c. per tuas. ſtatim allegato. & c. ſolet. & c. venerabilibus. eo. titu. lib. 6. Et hunc articulum abſolutionis, & eius contingentia decido, quia hanc materiam per ſe intendo pleniſſimè examinare, & propter hoc decido.

SVMMARIVM.

1. *Forma in abſolutione, quæ ſit ſeruanda.*

§. Decimusnonus.

1 **N**ONVM principale, ſcilicet quæ ſit forma † ſeruanda in abſolutione, cum vt prædixi articulum abſolutionis intendum examinare pleniſſimè, & tractatum per ſe facere.

SVMMARIVM.

1 *Pęna communicantis cum excommunicato, quæ ſit.*
Excommunicatio maior quæ ſit, quæ minor, & quod anathema.
2 *Excommunicatio dicitur eccleſiæ ſeparatio.*
Excommunicatio traxit originem inſtructiuè a Chriſto.
Pęna in eccleſia nulla maior, quam excommunicatio.
Ligatur quis frequenter apud triumphantem eccleſiam, qui non apud militantem, & econtra.
3 *Excommunicati nominatim, qui dicantur, & qui non.*
Excommunicationis multiplices ſunt ſpecies.

§. Vigeſimus.

1 **D**ECIMVM verò principale, videlicet quæ ſit † pęna communicantis cum excommunicato, patet per ſupra dicta diſtinguẽdo genera excommunicationũ, & modos communionum, de quibus plenè tractatum eſt. verum quia abbreuiaui aliqua & ex certa ſcientia prætermiſi, alibi tamen tractaturus, maximè circa articulum abſolutionis ab excommunicatione, vt cum remiſſionibus cõpleatur, & extenſum & intactum, ſubiicio tabulam remiſſoriam ſuper materia excommunicationis, in qua formabo quæſtiones, & remittam, vt tangitur in corpore iuris, & hoc propter ſcholaſticos nauigantes in pelago canonum, ut facilius has remiſſionum ripas attingant.

Primò, quæ ſit maior excommunicatio, & quæ minor, quod anathema, & quis ſit effectus vniuſcuiuſq;, & quæ ſit inter ipſas differentia, not. per Inn. in c. j. & c. penul. eod. tit.

2 †Secundò, quòd excõmunicatio dicitur eccleſiæ ſeparatio. 15. q. 3. nihil. & ca. canonica. 28. q. j. viduas. 24. q. 3. tam ſacerdos. & ca. certum.

Tertiò, ꝙ excõicatio traxit originem inſtructiuè a Chriſto, & per Apoſtolum in exemplum, qui tradit Corinthum Sathanæ. 24. q. 3. notandum. & c. apoſtolicæ. 11. q. 3. omnes.

Quartò, ꝙ nulla pęna ſit in eccleſia maior, quàm excommunicatio. 24. q. 3. corripiuntur. 11. q. 3. abſit. in fi.

Quintò, ꝙ frequenter ligatur quis apud triumphantem eccleſiam, qui non apud militantem, & econtra. de ſent. excom. a nobis. lo 2.

3 †Sextò, qui dicantur nominatim excommunicati & q non & de excommunicato cum participantibus, & an, & quando excommunicatus non nominatim ſit vitandus, per Inn. in decre. in Lateranen. de præben. & per do. Io. And. in cle. j. de ſepul. Sol. nominatim excommunicati ſunt illi, de quibus certum eſt ꝙ ſint excommunicati, non nominatim econtra. non tenetur quis vitare communicantes, & participantes excommunicatis cum particibus ſuis. 6. q. j. c. 2. & 3 niſi notoria ſi participatio ſic, quòd non poſſit eſſe locus inficiationi. de cohabita. clericor. & mulie. tua.

Septimò quæro, nunquid multiplices ſunt ſpecies excõicationis. 11. q. 3. §. euidenter. 3. q. 3. Engeltrudam. 5. q. 2. præſenti. vide bene, quia exemplicatum eſt. ſ. in membro diuiſionis.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicari, qui poſſint.*
Mali, an ſint excommunicandi, vbi eſt periculum ſchiſmatis, uel ſcãdali.
2 *Excommunicatio, an feratur in non ſubditos.*
Archiepiſcopus a ſubdiacono delegato excõmunicari & deponi, an poſſit.
3 *Princeps vel Imperator, an poſſit excõicari ab epiſcopo vel ſacerdote.*
Principes, an ſint excõicandi pro alijs, quàm notorijs exceſsibus.
Excommunicari pluries, an quis poſſit: & ſi fiat, quot abſolutiones requirantur.
4 *Epiſcopus ſi dicat, quicunque furtum fecerit, ſit excommunicatus, an ligentur alij quàm ſubditi.*
Mortuus an excommunicari ualeat.
5 *Vniuerſitas uel ciuitas, an poſſit excommunicari uel interdici.*
Excommunicatio, an ſit ferenda contra alios, quàm contra contumaces, & rebelles.
6 *Mali tanquam carnes putridæ ſunt a communione fidelium reſecandi.*
Iuſſa ſedis apoſtolicæ non cuſtodientes, ſunt excommunicandi.
Alter a Chriſtiano excommunicari non poteſt.
Excommunicandi, qui ſint poſt mortem.

§. Vigeſimusprimus.

1 **Q**VI poſſint excommunicari. † Et primò, an ignorans abſens poſſit excommunicari, & quid iuris ſit ſi ſic excommunicatus ante abſolutionem moriatur. de ap. pel. cum ſi Romana. de cle. excomm. mini. apoſtolicæ. 2. q. j. manifeſta. Solu. ignorans & abſens excõmunicari poſſunt, & ſi moriatur antequam ſciat, liber eſt quo ad Deũ, & abſoluetur poſt mortem, ſi apparuerint ſigna contritionis illius, pro quo eſt excommunicatus. 11. q. 2. nemo.

Secundò, an mali ſint excommunicandi, vbi eſt periculum ſchiſmatis, vel ſcandali. 23. q. 4. cum quiſquis. Solu. ubi timetur de ſciſma. mali non ſunt excommunicandi. 50. di. ut conſtitueretur. 23. q. 4. ipſa pietas. veritas tamen iniuſtè nũquam eſt poſtponenda propter ſcandalum, ut regula, qui ſcandalizauerit.

Tertiò, an poſſint excommunicari per epiſcopũ benefactores illi, qui per epiſcopum excommunicari non poſſunt, de exceſſ. prælа. nimis. Sol. non poteſt, vt ibi not.

2 †Quartò, an excommunicatio non feratur, niſi in ſubditis. Et an raptor poſſit excommunicari pro rapina facta non præmiſſa monitiõe? & ꝙ licet gladio ſpirituali defendere, an liceat laicis aliquos defendere contra excommunicatum, ut cogatur excommunicator excommunicationem relaxare. de ſent. exc. dilecto. lib. 6. Solu. raptor ſi rapina eſt manifeſta, excommunicari poteſt, non præmiſſa monitione ſi præſens & ſtatim non reſtituat, & ſi abſens intra tempus præfixum. de ſen. exc. Romana §. caueant. lib 6. ff. de rei ven. l. ſi res mobiles. & l. ſeq. gladius ſpiritualis exercetur ſolum in ſubditos, naturalis quandoq; in nõ ſubditos. Non licet adiuuare excommunicatum contra excõicatorem, ut fiat relaxatio ſententiæ, ut ibi per Inno.

Quintò an archiepiſcopus a ſubdiacono delegato poſſit excommunicari & deponi. 74. diſt. honoratus. Sol. poteſt excommunicari & deponi, ſi eſt poteſtas a ſuperiore conceſſa. 2. q. 6. ſi epiſcopus. de cle. reſi. ex tuarum.

3 † Sextò, an Princeps vel Imperator poſſit excommunicari ab ẽpo uel ſacerdote. 63. diſt. Valentinianus. 96. diſt. duo. 11. q. 3. ſi autem. Sol. excommunicari poteſt Imperator ab ẽpo ſuo. 8. di. quoniam quidam. 2. q. 6. §. Balaam. uer. item beatus Ambroſius. & in cano. hic alleg.

Septimò, an Principes ſint excommunicandi pro aliis, quã notoriis exceſſibus, & an teneat excommunicatio lata ꝯ eos, q̃ non habent ſuperiorem niſi Papam, vt Templarij. de offic. ord. c. j. Sol. Imperator vt Rex regulariter poſt monitionem ſolum pro notoriis excommunicatur. 61. di. Valentinianus. Si autem ſunt nimis ſeueri, Papa etiam de non notoriis cognoſcit, & nõ valet lata excommunicationis ſententia contra non habentes ſuperiorem præter Papam, ut ibi per Inn.

Octauò, an poſſit quis pluries excõicari, & ſi fiat, quot abſolutiones requirantur, & qualiter abſoluentur, ſi ab vno uel pluribus, vel iure. & an valeat abſolutio vel excommunicatio ꝑ obreptionem obtenta, uel ex cauſa falſa. de offi. ordin. ex parte. de ſent. excommu. cum pro cauſa. de iud. ita quorundam. & 3. q. 4. Engeltrudam. per Inno. de fide inſtrum. ſuper his. Sol. poteſt qs pluries excommunicari, ut in c. Engeltrudam. & tot abſolutiones expediunt, quot fuerunt excommunicationes uel una, vbi omnia uincula exprimantur per habentem poteſtatem. Nec tenet abſolutio ex non cauſa, vel aliàs obreptitiè obtenta, vt in iuribus hic alleg.

4 †Nonò, quid ſi dicat epiſcopus, quicũque furtum fecerit ſit excommunicatus, an ligentur alii, quàm ſubditi, an ligetur archiepiſcopus, & quid iuris ſi poſt latam ſententiam moriatur,

qui

qui tulit vel transferatur, an duret talis sententia. de sen. excõ. a nobis. & j. eo. tit. c. Romana. lib. 6. 3. q. 6. in sum. de offi. leg. ꝙ trãs lationem Sol. hac snĩa ligantur solum subditi cõmittentes intra territoriũ, vt c. 2. de constit. lib. 6. non ligatur superior excõ municatorum, vt c. cum inferior. de maio. & obed. durat vinculum mortuo vel translato excommunicatore ordinario.

Decimò, an mortuus valeat excõicari, & quomodo, vel baptizari etiã, an exhumabitur corpus cum sit absolutio, & quõ fiet: an & hæredes cogentur satisfacere, vel cauere priusquam fiat absolutio. de sent. excom. a nobis. lo 2. de sep. c. vlt. 24. q. 2. §. his auctoritatibus. & quasi per totum. 6. q. 7. si aliquis. Solu. post mortem excommunicari potest & absolui, vt c. hic alle. Si fuerit in cemiterio sepultus non exhumabitur, secus ibi, vt post ab solutionem in cemiterio sepeliatur, nec in totum seruabit forma iuris, hçredes ad satisfaciendum compellũtur. de sepul. c. fi.

5 †Vndecimò, an vniuersitas vel ciuitas possit excõicari, vel interdici & an valeat talis sentẽtia. s. excommunico omnes de illa ciuitate, vel qui fuerint rebelles mãdato meo? Et an in illos qui fuerunt culpabiles de vniuersitate feratur excommunicatio monitione non premissa & causa cognita? Et an si capitulũ velit dicere excõicationem latam in canonicis nullam, si, aut ciuitas velit dicere latam in ciuem nullam, sint audiẽdi. de simo. dilectus. de sen. exc. Romana. §. vlt. li. 6. & per Inno. eod. ti. j. resp. & c. grauem? Sol. vniuersitas excommunicari non potest, ut c. Romana. §. in vniuersitate. hic allegato. nec fertur regulariter, nisi monitione præmissa, vt c. sacro. & ca. cum medicinalis. Nec auditur capitulum, nec ciuitas pro iniusta excommunicatione canonici uel ciuis, vt absoluatur, nisi & ipse absolutionem petat, vt c. Romana.

Duodecimò, an contra alios quam contra cõtumaces & rebelles sit ferenda excõicatio. per Inn. de offic. dele. P. & G. Solu. excõicatio non est ferenda ab homine, nisi contra cõtumaces. 2. q. 3. nemo episcoporum. 24. q. 3. tam sacerdos.

6 †Tertiodecimò, ꝙ mali tanquam carnes putridæ a communione fidelium resecantur. 24. q. 3. resecandæ.

Decimoquartò, ꝙ excommunicãdi sunt, qui iussa sedis Apostolicæ non custodiunt. 9. dist. nulli.

Decimoquintò, quòd alter a Christiano excõmunicari non potest. 24. q. j. §. si autem post.

Decimosextò, ꝙ hæretici, schismatici, & quorum scripta hæresim continent, & qui hæredes hæreticos instituũt, etiam post mortem excommunicandi sunt. 30. q. 2. sanè profertur. de hæret. si quis eps. Hæc de materia, circa quàm vertitur excõicatio.

SVMMARIVM.

1 *Inferior ab episcopo, an possit excõicare, vel id alteri committere.*
Parochiales, an possit excommunicare simplex sacerdos.
2 *Laicus, an posit suspendere vel excommunicare de mandato episcopi.*
Episcopus, an possit excommunicare & interdicere sine consensu capituli, vel econtra.
3 *Concilium prouinciale, an possit suspendere vel excommunicare episcopum.*
4 *Ius excommunicandi, an possit præscribi.*
Excommunicatus publicè vel occultè, an posit alium excommunicare.
Excommunicatus, qui cõi opinione credebatur non excommunicatus, an posit excommunicare.
5 *Delegatus, an posit excommunicare ex his causis, quæ sibi non sunt commissæ.*
Seipsum excommunicare, an quis posit.
Interdictum non seruans, an posit alium excommunicare.
Mulier prælata, an posit excommunicare uel interdicere.
6 *Prior, capitulum sede vacante, & abbatissa, an posint excommunicare.*
Metropolitanus, an posit excommunicare suffraganeum.

§. Vigesimussecundus.

1 RESTAT videre de materia efficiente. Primò, † an Abbas vel Prior, vel Prælati inferiores possint excommunicare. de offi. ordin. cum ab ecclesiarũ. & c. quanto, de simon. illud. 24. q. 3. corripiantur. 17. q. 2. causa. Sol. inferiores episcopis prçlati principales collegiatarum ecclesiarum possunt excõicare singulos de collegio, & alios etiam, si in eos aliquo iure speciali habeant iurisdictionem, vt in iuribus hic allegatis.

Secundò, an simplex sacerdos parochiales possit excommunicare. 13. q. j. nemo. Sol. sacerdos parochialis excommunicare potest parochianos excommunicatione procedente a potestate clauium fori pęnitentialis, non autem fori contentiosi, nisi aliquo iure speciali sibi iurisdictio competat, vt visum est s̃. §. restat qualiter adeo.

2 †Tertiò, an laicus possit suspendere, vel excommunicare de mandato episcopi. 32. dist. §. verum. 96. dis. bene quidem. Sol. p̃t ex delegatione Papæ, vt no. in cano. bene quidem, allegato.

Quartò, an episcopus possit excommunicare, & interdicere sine consensu sui capituli vel econtra. de consuet. cum inter. de his, quæ fi. a præl. c. 2. de exces. præl. c. j. Sol. ẽps sine consensu capituli propter contumaciam ortam in iudicio potest excommunicare & suspendere. de offi. dele. ex literis. & ca. sanè. perpetuò autem propter crimen non potest suspendere sine cõsensu capituli, nisi aliud sibi cõpetat aliquo iure speciali. 15. q. 7. nullus episcopus. de exces. præl. ad hec.

3 Quintò, † an Concilium prouinciale possit suspendere, vel excommunicare episcopũ. 2. q. j. primates. 3. q. 6. accusatus. Sol. Concilium potest excommunicare, & suspendere episcopum, vt in c. hic allegato.

Sextò, an excommunicatio lata per non suum episcopum possit rata haberi per proprium episcopum. de app. pastoralis. 9. q. 2. c. j. Sol. excõicationis sententia non potest ratificari per p̃prium iudicem, cuius nomine per nõ iudicem lata est, ut tenet Bar. Brix. in q. venerialibus, & Inn. de offi. del. prudentiam. §. sexta. de his, quæ fi. a præla. cum nos.

Septimò, an inferior episcopo possit excommunicare, uel id alteri committere, licèt habeat iurisdictionem, & quali excommunicatione tales prçlati possint excommunicare. per Inn. de offic. archi. ad hçc. & istud expeditum est in j. q. huius membri.

Octauò, an episcopus in quasi possessione aliquorum, ut subditorum, qui re vera non sunt subditi, & an ius † excommunicandi possit præscribi. de foro competen. cum contingat. Solutio, prælatus existens in quasi possessione potest, vt c. hic allegato priuato autem non dat consuetudo, vel quasi possessio potestatem excommunicandi, per not. in cap. cum satis. & c. sequen. de offic. arhid.

4 Nonò, an excommunicatus publicè, vel occultè, possit aliũ excommunicare. 24. q. j. audiuimus. de ordi. ab episc. qui renun. epis. c. 2. de excep. exceptionem. de re iud. ad probandum. de immu. eccle. aduersus. de hæret. excommunicamus. §. præsentes. aliàs credentes. de cle. excom. mi. apostolicæ. de excess. prçla. culti. de sent. excomm. sacro. per Inn. Pet. Compo. de consue. cum dilectus. Sol. excommunicatus alium excommunicare non potest, ut in iuribus hic allega.

Decimò, an excommunicatus qui communi opi. credebãt non excommunicatus, possit excommunicare. 3. q. 7. §. tria. Sol. non tenet excommunicatio lata per excommunicatum communi opi. liberum, ut in iuribus proximè allegatis.

5 †Vndecimò, an delegatus possit excommunicare ex his causis, quæ sibi commissæ non sunt. de offi. dele. cum olim. j. p Inn. de præb. c. vlti. per Arch. 11. q. 3. c. j. Sol. non valet excommunicatio per delegatum lata extra causas sibi commissas, quia non iudex, vt in iuribus hic allegatis.

Duodecimò, an quis possit excõicare seipsum de sent. excõ. quod in dubijs. 11. q. 3. si is qui. §. euidenter. Solu. non potest, vt in iuribus allegatis.

Decimotertiò, an qui nõ seruauit interdictum, possit alium excommunicare. de exces. præl. tanta. Sol. non potest alium excommunicare, qui uiolauit interdictum, vt in c. supra alleg.

Decimoquartò, an mulier prælata possit excõmunicare, vel interdicere. de maio. & obe. dilecta. de pę. & remis. noua quędã. Sol. non potest mulier etiam prçlata excommunicare, cum careat potestate clauium, ut iuribus hic allegatis.

6 Decimoquintò, † an prior & an capitulum sede vacante, & abbatissa possit excommunicare. de maior. & obed. cum in ecclesiis. Sol. capitulum sede vacan. excommunicare potest, cum succeditur in iurisdictione, vt c. ijsque. & cap. cum olim. de maiorit. & obedien.

Decimosextò, an metropolitanus possit excõmunicare suffraganeum. 12. dist. de his. Sol. metropolitanus excommunicare potest suffraganeum, cùm sit ipsius ordinarius, vt in ca. licet. hic alleg. Hæc de sent. excom. lata ab homine: de lata autem a iure, non subdo summam, quia s̃. casus expresse recitaui sub artic. 3. principali, ibi etiam explicaui dubia occurrentia circa excommunicatum propter manum iniectionem violentam in clericum, idcirco hic non do summam.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio, ex quibus causis feratur.*
Excommunicatio ex falsa causa, quare teneat & non absolutio.
Excommunicatio, an posit ferri pro præteritis & futuris culpis.
Excommunicari, an posit quis pro inuasione vel detentione rerum ecclesiasticarum.
2 *Familia, an posit excommunicari propter delictum domini.*
Excommunicari, an quis posit propter negligentiam.
Excommunicari pro ueniali, an quis posit.
3 *Dominus excõicari nunquid posit propter contumaciam procuratoris.*
Ordinarius, an posit aliquem excõicare pro defensa iuris sui.
Prælatus aliquem, nunquid posit excommunicare pro iniuria sibi illata.
Excommunicatio, an posit ferri in aliquos de capitulo propter contumaciã capituli.
4 *Sententia excommunicationis si feratur ex causa verisimili, & probabili, qualiter per superiorem sit fienda absolutio, vel sententia retractanda.*
5 *Exceptione excommunicationis probata contra actorem, qualiter pronuntiandum.*

§. Vi-

§. Vigesimustertius.

1 RESTAT videre, ex quibus causis † feratur excõmunicatio, & de triplici iniustitia ipsius, scilicet ex animo, causa, & ordine. no. de sent. exc. sa cro. 11. q. iij. in sum.

Secundò, quare tenet excommunicatio ex falsa causa, & non absolutio, per Inn. de fide instr. quod super his. Solu. tenet excommunicatio ex falsa causa, quia excommunicator intendit excommunicare, non autem absolutio, quia hoc non intendit absoluens, etiam utrobique consulitur animæ.

Tertiò, an præteritis & futuris culpis prosit excommunica. ferri. de sent. excommu. Romana. lib. 6. Solu. pro præteritis fertur monitione præmissa, pro futuris potest præcedente culpa, vel offensa. ut c. hic allegatis.

Quartò, an pro inuasione, vel detentione rerum ecclesiasticarum possit quis excommunicari? per Inno. de restitu. spo. Pisanis. Solu. ꝙ sic. 12. q. j. quicunque militum.

2 Quintò, † an p̃pter delictum Domini possit familia excommunicari. 24. q. iij. si habes. Sol. ꝙ non, vt in iu. alleg.

Sextò, an propter negligentiam possit quis excommunicari, de consecratio. dist. 2. nemo. 2. Solu. ꝙ sic, vt ibi.

Septimò, an pro veniali possit quis excommunicari, an solũ pro mortali, & an pro quolibet etiam minimo. 11. q. iij. nemo episcoporum. 17. q. j. de viduis. de conse. dist. 2. si non sunt. Solu. pro solo mortali quis excommunicatur, vt in supra alle. ab homine, solum pro contumacia, ut causa immediata.

Octauò, an præsens excommunicari possit propter contumaciam procuratoris. vt lite non conte. c. j. de dolo & contu. c. 2. Solu. excommunicari potest vt ibi, & cum modificatione ibi notatorum.

Nonò, ꝙ si quis excommunicatur ꝙ eligat vel appellat. de præterea. per Inn. Solu. in his sequenda est intentio excommunicatis, vt ibi nota.

3 Decimo, † an ordinarius possit aliquem excommunicare pro defensa iuris sui. de sen. excom. dilecto. libro 6. Sol. ꝙ sic, vt ibi.

Vndecimò, an prælatus possit aliquem excommunicare pro iniuria sibi illata. 7. q. j. si quis erga. 23. q. 2. Guilisarius. de cle. malefi. c. j. de verb. signi. ex parte. de pœn. c. j. lib. 6. Solu. potest prælatus excommunicare pro iniuria irrogata ecclesiæ suæ, ut in iuribus hic alleg.

Duodecimò, quid si excommunicatio sit lata in genere, & an propter cõtumaciam capituli possit ferri excommunicatio in aliquos de capitulo, & qualiter, & an capitulum possit impugnare sententiam in canonicum pro capitulo latam. de sen. excom. Romana. lib. 6. de exces. præla tanta. per Inno. Solu. ualet excommunicatio, in genere lata, causa expressa, propter contumaciam capituli excõmunicantur singuli culpabiles de capitulo, non potest capitulum dicere nullam excõicationẽ canonici ipso nil petente, vt ibi no. vt quia mandauit, vel alias ut ibi.

4 † Decimotertiò, quid si feratur sententia excommunicationis ex causa verisimili & probabili, quomodo per superiorem fienda sit absolutio uel sententia retractanda. Et quid si appellatio in aliquo de prædictis casib. præcesserit excommunicationem, quomodo appellans habebat veritatem vel non, & intra quod tempus sit appellandum, cum excommunicatio fertur sub conditione vel in diem, ita ꝙ appellatio impediat excommunicationem. Quid si is qui appellauit ante excommunicationem, vel ante conditionem, interim eligatur & postea pronuntietur excommunicatio nulla: an valeat electio? Et an illi, qui elegerunt & ipse consentiendo, peccent? Et an talis teneatur se gerere pro excommunicato? Et an in dubio quis præsumatur excommunicatus. Et quid si sentẽtia excommunicationis non tenet, vel est manifestè iniusta, vtpote lata post appellationem vel ab aduersario, & quomodo talis excommunicatus sit vitandus, & si aduersarius confiteatur appell. ex iusta cã, vel prima facie appareat indubitabiliter mandatum a quo appellatum est fuisse iniustum, an excõmunicatus interim sit vitandus? Hæc omnia per Inno. de appella. Solu. si appellatur ex causa probabili & uerisimili, hoc ipso probatur veritas appellationis, ꝙ non probatur contrarium. Secus ubi ex probabilitantum & extra iudicium. de his plenè, vt ibi.

5 Decimoquinto, † qualiter pronuntietur exceptione excõmunicationis p̃bata contra actorem: an illa sententia, vel attestationes præiudicent actori in illa causa? & an per has probationes obtinebit excipiens ꝙ iste repellatur in alio iudicio, vel ꝙ contra eũ manus iudicis aggrauetur, vel ꝙ denuntietur excõmunicatus, vel ꝙ ei ecclesiastica beneficia subtrahãtur. Et quid si exceptio excommunicationis proponitur non solum vt actor repellat ab agendo, sed directè vt cadat actor a iure suo, vtpote si quis petit absolui, asserens se post appellationem excommunicatum: aduersarius autem dicat nullam præcessisse, vel iniustam, nunquid vel eo feretur sententia & alius iudicabitur iustè ligatus, & ille poterit iustè denuntiari ligatus & manus iudicis contra eum iustè aggrauari & beneficia subtrahi. & non sufficit ad hoc vt denuntietur excommunicatus, vel aliter contra eũ procedatur, ꝙ constat de excommunicatione propter id solum, ꝙ petit absolui. Et nunquid de abũdãti cautela aliquãdo petit absolutio, & nunquid iudex qui tulit excommunicationem possit illam publicare auctoritate huius sententiæ. hæc omnia nota per Inn. de or. cog. c. 2. Sol. pronnntiabit excommunicatum non audiendum, donec sic absolutus attestationes non præiudicant in alia causa, sed ijdem testes induci poterunt, vt hęc sententia repellit ipsum in alio iudicio, nec per hoc manus iudicis aggrauabitur contra eum, nec denuntiabitur, nec beneficia retrahentur, quia non est actum ad hoc. Si autem directè est actũ de excommunicatione, quia principaliter peteba t excommunicatus absolui, asserẽs se non appellasse & aduersarius negat, tunc si super hoc pronuntietur ipsum iniustè excommunicatũ obtinebit sic excipiens ꝙ denuntiatur ꝙ manus iudicis aggrauetur, & quòd beneficia subtrahantur, & hoc si durat in sua cõtumacia, quia hic non solum agebat excipiens vt repelleretur ab agendo, immo vt defenderet sententiam. Nec est probata excommunicatio hoc solo ꝙ petit absolui: aliquando enim ex abundanti petitur absolutio ad cautelam, vt iudex poterit publicare exõmunicatum auctoritate sẽtẽtiæ, qui fuit repulsus a petitione absolutionis, uel potius pœnitentiæ, ut ibi not. Inn.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius vel delegatus non põt excommunicare monitione non præmissa.*
Excommunicatus, an sit qui fecit contra id, quod mandat iudex sub pœna excommunicationis, vel anathematis.
2 *Excommunicari, an possit quis per literas.*
Excommunicare, suspendere, vel interdicere, an possit quis non præmissa monitione, etiam si crimen sit notorium.
Monitio quota & qualiter requiratur, cum excommunicatio, suspensio, & interdictio proferunt in participantes excommunicatis.
3 *Excommunicatio perpetua, quę dicatur.*
Verba, noueris te subiacere excommunicationi, an sint latæ sententiæ.
Suspendi, an quis primò debeat, & postea interdici vel excommunicari.
4 *Generalis excommunicatio, in quibus causis ferri potest.*
Excommunicari non debet quis, nisi monitione canonica præmissa.
Excommunicatio non seruato ordine lata, an teneat.
5 *Excommunicatio lata ex falsa vel iniusta causa, nunquid liget.*
Ordo iudiciarius, nunquid seruari debeat in sententia excommunicationis.
6 *Episcopus si dicat, excommunico te & absoluo, quid iuris sit.*
7 *Sententia excommunicationis, an sit ferenda sub conditione, vel in genere.*
8 *Excommunicatio pro præterito facto ferri non debet, nisi noua monitio præcedat.*
9 *Legatus, an possit excommunicare sub conditione.*
Excommunicatio sicut tenet nudo verbo, an sic teneat absolutio.
10 *Episcopus si dicat, excommunico vnum ex illis, qui furtum fecerit, an aliquis eorum sit excommunicatus vel nullus, & quis.*
Ordo, an sit seruandus in sententia excommunicationis, siue suspensionis.
Excommunicatio, an ferri possit in personam incertam, vel in genere.
11 *Excommunicatio, an ferri possit in personam incertam, vel in genere.*
Excommunicatio, an videatur legitima lata post appellationem ex causis legitimis interiectam, si veritas non probetur.
Excommunicatio lata contra priuilegium, an teneat.
Excommunicatio non debet ferri cum impetu, sed cum deliberatione.
12 *Monitio trina præcedere debet excommunicationem.*

§. Vigesimusquartus.

1 RESTAT videre de causa formali † excommunica. & forma traditur de senten. excõ. c. j. lib. 6.

Primò, ꝙ nec ordinarius, nec delegatus potest excommunicare monitione non præmissa: & ꝙ qui nesciuit excommunicantem delegatum, iustam habet causam excusantem, & ꝙ in dubio debet euitare qs se reputare excommunicatum, & quod excommunicatus debet euitare communionem omnium. de cle. excom. mi. illud.

Secundò, an sit excommunicatus, qui fecit contra id, quod mãdat iudex sub pœna excommunicationis, vel anathematis. de loca. c. j. de iure pat. relat. de simo. c. sicut. de sagit. c. isto. de eo, qui fur. ord. re. c. 1. 63. di. Salonitanę. Solu. non est excommunicatus, vt in iuri bus hic allegatis.

2 † Tertiò, an quis possit excommunicari per literas, & an talis erit excõicatus tẽpore datæ uel receptionis literarum. de cleri. exc. mi. Apostolicæ. 13. q. 5. quãto. Sol. excõicari quis potest per literas, & excommunicatus est statim etiam ignorãs, si hoc expressit excommunicans, non punitur tamen medio tempore se ingerens communionis, vt in iuribus hic allegatis not.

Quartò, an possit quis excõicare, suspendere, vel interdicere non præmissa monitione, etiam si crimen sit notorium, ut an sententia lata teneat, & in quib. & quota requiritur monitio, & quibus aliis hæc contingentibus. de sent. excõ. sacro. & c. Romana. eo. titu. lib. 6. de appel. reprehensibilis. de exces. præla. ca. j. Solu. non debet fieri censura, nisi peruemat monitio etiam in notoriis, prætęrquàm in futuris, & requiritur trina, vt ibi not.

Quintò, quota & qualiter requiritur monitio, cū excommunicatio suspēsio & interdicto profertur in participantes excommunicatis, & de pœna aliter proferentium. Et an inter monitionem & excommunicationē debet esse interuallum. de senten. excommu. statuimus. & ca. constitutionem. & c. statutis. lib. 6. Sol. requiritur trina vel vna pro omnibus, continens temporum interualla congrua, vt ibi.

3 †Sextò, quæ dicatur perpetua, & quod interdum excommunicatio ponitur pro depositione. de coha. cler. clericos. per Inn. Sol. dicitur excommunicatio perpetua, quia nullum tēpus diffinitum continet: intelligitur tamen donec resipiscat, vt ibi.

Septimò, an hæc verba. s. noueris te subiacere excommunicationi, sint latæ sententiæ. de appel. excommu. Sol. si canō est latæ sententiæ requiritur monitio si adiicitur aliquid faciendū in vim conditionis, vt ibi.

Octauò, an qs primò debeat suspendi & postea interdici vel excommunicari. de iudi. cum non ab homine. de dolo. ueritatis. 74. dist. honoratus. Sol. si pœna incipit a crimine primo suspēditur siue deponitur, si crimen sit talis naturæ potest incorrigibilis excommunicari.

Nonò, an teneatur quis seruare interdictum, quod ad ipsum per solam famam peruenit? & an sufficit excommunicationē latam esse publicè? de postul. præla. c. j. de cle. excom. mi. c. illud. Solu. sufficit ꝙ sententia lata sit publicè, vt quis teneatur ad obseruantiam, vt ibi.

4 Decimò, † an lata generali sententia excom. per modum sentētiæ uel canonis per Archiepiscopum intelligantur excommunicati soli de diœcesi & ciuitate sua, an de tota prouincia, & quomodo, & in quibus causis ferri potest generalis excommunicatio. Et an pro futuris culpis & quibus aliis hic contingentibus. de sent. excommu. Romana. lib. 6. Solu. sentētia Archipresbyteri vel Archiepiscopi lata generaliter ligantur soli de ciuitate vel diœcesi, si statuto suo facto in prouinciali concilio ligantur omnes de prouincia.

Vndecimò, quod nō debet quis excommunicari nisi canonica monitione præmissa, & causa probata, contumacia interueniente, & ꝙ excommunicatio dicitur iniusta ex causa, animo, & ordine. de rescri. mādato. p Inn. de offi. dele. c. fi. p eūdē.

Duodecimò, ꝙ excommunicatio lata nō seruato ordine tenet, sed tanquam iniusta sine difficultate est relaxanda, & prolator est puniendus. de sent. excom. sacro. & c. statuimus. eo. lib. & titu. per Inno.

5 † Tertiodecimò, an excommunicatio lata ex falsa vel iniusta causa liget. de offi. or. ex parte. per Inno. Solu. ligat etiam ex falsa causa lata, vt ibi.

Decimoquartò, an in excommunicationis sententia debet seruari ordo iudiciarius, qui seruatur in aliis: & si quis cōqueratur de iniusta excommunicatione, an præsumatur pro iudice, si non est appel. de proba. quoniam contra, per Inn. Sol. in sententia excommunicationis seruandus est ordo iuris, vt in ca. j. de sent. excommu. lib. 6. nec creditur iudici, nisi constet iudicē ordinem seruasse, vt ibi.

Decimoquintò, pro maleficio iam commisso non debet quis excommunicari, sed si monitus non vult desistere, potest. item si monitus non vult satisfacere læso. de re iudi. tenor. per Innocen.

6 † Decimosextò, quid iuris sit si episcopus dicat, excommunico te & absoluo; vel dicat, excommunico vel absoluo. Et quid si vnus ex duobus, quibus mandatum est vt excommunicēt dicat, excommunico te si ille non excommunicat; vel dicat, excōico alterum istorum. 11. q. iij. §. cum ergo. ij. Sol. in primo casu standū est vltimo prolato. ff. de manu. testa. l. stipulatio. ff. de hære. insti. l. si ita, in principio. in secundo casu est excommunicatus p p monitionē mādantis, ad quā recurrit̄ de ꝓcura. petitio.

7 † Decimoseptimò, an sentētia excommunicationis sit ferēda sub conditione, vel in genere. Et quid si iudex excommunicat aliquem nisi intra annum soluerit, vel condemnauerit purè & adiecerit ꝙ nisi soluerit intra annum, sit excommunicatus; an sint duo mandata, vel vnum? & quid iuris sit, si condemnatus post decennium ante diem, vel conditionem appellat? & quid si quis excommunicetur sub conditione temporis præteriti & appellet, an appellatio suspendat? & quid si iudex dicat, excommunico te si tales eligas, vel si talem eligeris, quomodo eligens sit excommunicatus. Et an valeat electio, & si ante prolationem huius sententiæ appellet, an releuetur eligens ab excommunicatione, & an in similib. ad discernendū qūo incurratur excōicatio, sit attendenda intentio excōmunicantis. Et si de intentione excommunicantis dubitetur, quo tēpore voluerit appellantem, vel eligentem esse excommunicatum, qđ hoc casu sit penetrabilior actus spiritualis Domini. s. excōmunicatio, quàm actus hominis. Et ꝙ excōmunicatio nō fertur, nisi causa præcedente, & ꝙ non nisi pro contumacia. Et quòd

8 † excōmunicatio pro præterito facto ferri non debet, nisi noua monitio præcedat. & an speciale sit in excommunicatiōis sententia, ꝙ semper appellari possit post decennium ante diem tamen & conditionem. & quæ sit ratio huius & differentia, siue excommunicator dicat, ex nunc excommunico, siue dicat, ex tūc sis excommunicatus. Et an sententia excommunicationis, suspensionis, siue interdicti possit suspendi ad tempus. & an lata sententia excommunicationis si intra talem terminum nō solueris, possit p partes terminus ꝓrogari. Et si in termino ꝓrogato nō soluat, an incurrat excōicationem, de his & quibusdā contingentibus. de senten. excom. a nobis. j. & c. Romana. lib. 6. de offi. ord. c. ij. per Inn. de app, ad hoc quoniam. & c. dilectis. & c. præterea. 63. di. Salonitanæ. ij. q. 6. biduum. Sol. sententia excommunicationis non est sic ferenda indifferenter, vt ca. Romana. §. caueant. de sent. excom. lib. 6. Si iudex excommunicat aliquem, nisi soluat intra annum, vtrum cum mandatum & appellatio interposita, quæcunque intra annum suspendit mādatum. Si autem purè contemnat & post excommunicationē non soluat intra annum, tunc sunt duo mandata & appellatio interposita intra decenniū suspendit vtrūq;. Si autē interponat̄ post, & intra annū, tūc solū suspenditur appellatio, aliàs excōicatio. Si quis excōicetur sub conditione tēporis præteriti, vel p̄sentis, tūc appellatio interposita nō suspēdit. Speciale est in sententia excōicationis lata in diē vel sub cōditiōe, qđ appellatio interposita qñq; ante diē, vel cōditionē post decēniū suspēder. Nec refert si dicat, Excōico ex nūc, vel ex tūc sn̄ia excōicatiōis suspēdi nō p̄t, nisi ipsū tollat̄ p absolutionē. Et licet pars ad cuius instātiā excōicatus est, nō soluat intra annū: ipse tn̄ si nō soluat excōicatus est, nisi fiat ꝓrogatio iudicis auctoritate, vt ibi.

9 † Decimooctauò, an legatus possit excōicare sub cōditione, puta si quis tale quid fecerit sit excōmunicatus: & si sic excōicauerit, sn̄ia duret post eius discessum. per Inn. de offi. leg. qđ translationem. Solu. legatus excōicare p̄ot sub conditione, & durat excommunicatio post ipsius excommunica. vt ibi not.

Decimononò, qualiter irrationabiliter excommunicatus absoluitur sine satisfactione, & excommunicator cogitur eidē satisfacere. de offi. ordi. cum ab ecclesiarum per Inno.

Vigesimò, An sicut tenet excommunicatio nudo verbo, sic teneat absolutio, & an iuramētum sit substantia absolutionis. de sent. excom. cum desideres. 11. q. 3. cum aliquis. 24. q. 3. comperimus. Sol. tenet absolutio solo verbo, requiritur tamen introductio consuetudinaria in ecclesia, vt possit Capitulum excommunicare, vt hic allegat no.

10 † Vigesimoprimò, an si episcopus dicat, excommunico vnū ex illis qui furtum fecerit, an aliquis eorum sit excommunicatus, vel nullus, & quis de offi ordi. si sacerdos. Sol. neuter est excommunicatus propter incertitudines, secundum glos. Atque secundum Hostien. vera est opin. glos. quantum ad ecclesiam militantem. Hosti. quo ad ecclesiam triumphantem.

Vigesimosecundò, an in sententia excommunicationis siue suspensionis sit ordo seruandus. de sent. excommu. sacro. de appel. dilectus. Sol. seruandus est ordo, de quo hodie in c. j. de senten. excommuni. libro sexto.

Vigesimotertiò, de forma excommunicatiōis, quia dicitur, quisquis furtum commiserit sit excommunicatus, vel quisquis furtum fecerit in diœcesi mea, quos liget & ubi. Itē an episcopus in diœcesi sua ratione delicti commissi uel cōmittēdi possit excommunicare subditos alienos. Et an ualeat sentētia, qua non possent ligari subditi sed alieni: vt si Archiepiscopus excommunicaret in genere quęcunque Archiepiscopum, q ferri faciat ante se crucē in prouincia sua. de sent. excom. a nobis. j. per Inn. Sol. sentētia sic lata ligat subditos committentes intra territoriū statuētis, nō extra, p quęcunq; verba gn̄alia proferat̄, vt c. 2. de cōsti. lib. 6. Nec ualet lex ꝯdita, quæ non p̄ot cōcernere nisi extraneos, vt si Archiepiscop⁹ statuat, ꝙ qcūq; Archiepiscopus deferēs crucē in ꝓuincia sua, sit excōmunicatus.

11 † Vigesimoquartò, an in personam incertam vel in genere possit ferri excommunicato sine scriptis, & an in scriptis & cā expressa semper sit ferenda excommunicationis sententia, & in quibus scriptis. ij. q. j. legum. iij. q. iiij. nullus. de sent. excommunica. c. j. per Inno. lib. 6. Solus seruandus est ordo, siue excōmunicetur certa persona, siue incerta, in quib. possunt coaptari uerba constitutionis, vt ibi.

Vigesimoquintò, An uideatur legitima excōmunicatio lata post appellationem interiectam, si veritas non probetur. de appel. dilect. Sol. ponderanda sunt uerba priuilegii.

Vigesimosextò, an teneat excōicatio lata ꝯ priuilegiū. Vide de excess. præla. quorundā. Sol. ponderāda sunt uerba priuilegij.

Vigesimoseptimò, ꝙ excōmunicatio non dēt ferri cum impetu, sed cum deliberatione. 11. q. iij. si episcopus. & c. seruetur.

12 † Vigesimooctauò, ꝙ excommunicationem præcedere debet trina monitio. 92. dist. §. quod autem. 12. q. 2. indignè. 24. q. 3. de illicita. 17. q. 4. quisquis. & c. de presbyterorum.

SVMMARIVM.

1 *Effectus siue causa excommunicationis, quis sit.*
Excommunicatio impedit absolutionem peccatorum, & remouet à communione fidelium.

Domino

Domino excommunicato, absoluimur à iuramento fidelitatis.
Excommunicatio mortificat omnia bona facta, ea pendente, & tollit suffragia ecclesiæ facta in vita & post mortem.
2 *Excommunicatio excludit regnum cœlorum, & contempta inducit damnationem æternam.*
Excommunicatio non est contemnenda; & iusta vel iniusta ligat.
Excommunicatio etiam iniusta, si contemnitur, ligat apud Deum.
3 *Excommunicatio inducit multiplex damnum.*
Monachatio excommunicati an teneat, & an eius sententia valeat.
Contrahere matrimonium, an possit excommunicatus.
4 *Excommunicatus, an possit bona temporalia, & spiritualia ecclesiæ administrare, vel aliquid nomine ecclesiæ possidere.*
Fructus præbendæ excommunicari medio tempore, cui applicentur.
Minor excommunicatio, an repellat quem ab agendo vel ab accusando.
5 *Communicare excommunicato, an sit mortale peccatum.*
6 *Iudicium coram iudice excommunicato habitum, an valeat si sit publicè excommunicatus.*
7 *Denegans excommunicatus, an possit soluere iudicium delegati.*
Gerens vices excommunicati, an sit excommunicatus, & an ex contemptu excommunicationis ligetur, non aliàs ligatus.
Iurisdictio, an deuoluatur ad archiepiscopum per excōmunicationē episcopi.
8 *Sententiæ quādo licitè proferantur, quas plerunque fuerunt prouisores seu executores in contradictores & rebelles.*
Excommunicatus, an possit agere vel procuratorem dare.
9 *Excommunicatus, an admittatur ad defensionem ecclesiæ. & an possit excipere, compensare, & vt reus notorius comparere.*
Excommunicatus, an possit eligere, postulare, beneficia conferre, inuestire, excommunicare, & similia facere.
10 *Ordinarius nunquid possit excommunicatum absolutum per delegatum negligentem prosequi in eadem excommunicatione redigere.*
Excommunicatus post absolutionem, an repellatur à testimonio.
Excommunicatus in vna ecclesia, an sit vbique excommunicatus.
11 *Excommunicatio lata in vno iudicio, an præiudicet in alio.*
Episcopatu vel beneficio, an debeat priuari qui in excōicatione stat per annū.
Excommunicatio, an semper sit seruanda.
12 *Procuratio ab excommunicato, an possit per exceptionem elidi.*
13 *Sententia excommunicationis indistinctè nunquid sit retractanda.*
Excommunicatus an petere possit restitutionem ab excommunicato, & an soluendum sit.
Excommunicati largè dicuntur scismatici.
14 *Exigere debitum ab vxore, an possit excōmunicatus.*
Feudo vel beneficio, an possit quis priuari propter contemptū excōicationis.
Vitari an debeat ille, cui probata est excommunicatio in modū exceptionis.
15 *Excommunicationi, nunquid in dubio magis stetur quàm appellationi.*
Minor excommunicatio, à quibus repellit.
Excommunicato, quando liceat ingredi ecclesiam.
Sociū quàm citò scio ipsum incidisse canonē latæ sententię, an tenear vitare.
16 *Excommunicati, an sint salutandi.*
Beneficia excommunicati conferri possunt post annum priuationis.
Ordinarius, qui non excommunicauit, an possit parochianum denuntiare vel denuntiari facere.

§. Vigesimusquintus.

1 RESTAT videre, quis sit effectus, † siue causa finalis excommunicationis.

Primò excommunicato impedit absolutionem peccatorum. 24. q. j. quicunque.

Secundò, excommunicatio remouet a communione fidelium. 11. q. iii. omnis. & c. seq.

Tertiò, domino excommunicato, absoluimur a iuramento fidelitatis. 15. q. 6. nos Sanctorum. & ca. iuratos. de pœ. grauem.

Quartò, excommunicatio mortificat omnia bona facta, ea pendēte. 24. q. 3. si quis a catholica. 23. q. 7. quemadmodum.

Quinto, excommunicatio tollit suffragia ecclesiæ facta in vita & post mortem. 11. q. 3. quæcunque in terra. 23. q. ij. de communione. & c. seq.

2 † Sextò excommunicatio excludit regnum cœlorum. 24. q. j. quicunque.

Septimò excommunicatio contempta inducit damnationē æternam. 11. q. iij. nemo episcoporum.

Octauò excommunicatio non est cōtemnenda. 11. q. iij. nemo contemnat. & c. seq. & hoc, quia Deus ligat.

Nonò, quia excommunicatio quomodocunque contemnitur, non est eradicatio, sed disciplina. 24. q. iij. notandum. & ca. cum medicinalis. libro 6.

Decimò, ꝙ excommunicatio iusta & iniusta ligat. 11. q. iij. c. j. & c. quib. & ca. qui iustus. & §. sequen.

Vndecimò, ꝙ excommunicatio etiam iniusta, si contemnitur, ligat apud Deum. 11. q. iij. §. huic, de sen. excom. ca. p tuas.

3 † Duodecimò, ꝙ excōicato inducit multiplex dānū, nā separat a Deo. 24. q. iij. Corinthum tradit sathanæ. 11. q. iij. audi.

Tetriodecimò, an funus excommunicati faciat locum religiosum, & quid si excommunicatus sit sepultus in cimi. de se. lac. Solu. cadauer episcopi non facit locum reli. vt ibi.

Decimoquartò, an teneat monachatio excommunicati. de sent. excommu. cum illarum. per Inn. & dicitur ꝙ sic, vt ibi.

Decimoquinto, An teneat sn̄ia excōicati de re iu. ad ꝓbādū. & c. inter monasteriū, & ibi p Inno. Sol. non valet sn̄ia publici excōicati, vt ibi.

Decimosextò, an excommunicatus possit contrahere matrimonium. 95. distin. illud, de eo, qui dux in ma. c. significauit. Sol. valet matrimonium contractum, vt ibi.

4 † Decimoseptimò, an excommunicatus possit bona tēporalia, & spiritualia ecclesiæ administrare, vel aliqd nomine ecclesiæ possidere. & an excommunicatione pendente debeant subditi obedire, de app. pastoralis, per Inno. de choa. cle. & muli. sicut, de cleri. nō resi. ex tuæ. 2. q. 5. super causa. Sol. excommunicatus non potest ministrare spiritualia pendente excommunicatione, subditi tenentur obedire donec sit per ecclesiam toleratus. 19. q. iiij. nonne. licet alii ꝯtra, vt in c. ex tuæ. in fi. p Inn.

Decimooctauò, cui fructus præbendæ excommunicati medio tempore applicantur, de app. peruenit. Solu. fructus medio tempore debentur ministranti in ecclesia, vt ibi not.

Decimononò, an per minorem excommunicationem repellatur quis ab agendo, vel ab accusando, de offi. delega. prudentiam, de except. a nobis. So. quod non repellitur, vt ibi.

5 Vigesimò, An cōicare † excōicato sit mortale peccatū, qđ met. cā. sacr. Et an valeat electio celebrata per excōicatum minori. Et an possit eligi. & an valeat iudicium & alii contractus, in quibus interfuit excōicatus minori, & de aliis hunc articulum cōtingentib. de elec. illa, p Inn. Sol. communicare excōicato non est mortale, nisi in quinque casibus. Primus, si cōicat in contemptū clauium. Secundus est, si contra monitionē. Tertius, si in crimine. Quartus, si ille erat excōicatus cū participib. suis. Quintus, si in diuinis in casu decre. significauit. eo. titu. Non vitiatur electio actiua excommunicati minori, passiua sic, vt c. si celebrat, nec vitiantur alii contractus per minorem excommunicationem, vt ibi.

6 † Vigesimoprimò, an valeat iudicium corā iudice excōicato habitū, nisi sit publicè excōicatus. Et an valeant literæ impetratæ per excōmunicatū, & quid si literæ de cōi cōsensu partiū sint impetratæ. Et an possit aliquis cōstringere vel astringere p̄torem tacitè, vel expresè cōicare excōicato ad sui vtilitatem. Et an poterit excōicatus post absolutionem altera parte inuita ius suum prosequi per literas illas. Et an post litē cōtesta. potest reus actori obiicere excōicationē, & an si reus in iudicio repellit actorē ab agendo opposita excōicatione currat præscriptio contra actorem. Et an ipse præscribat, & an dabitur aduersario, qui potest si vult, sine periculo experiri cum excōicato restitutio ꝯ præscriptionē excōicati. Et qđ si testes debēt cōtra terminū ꝓducere, qui repellit actorē a iudicio, an lapso termino possit testes producere, & æqualitas sit seruāda in iudicio tā excōicato q̄ nō excōicato. Et an excōicatus admittat̄ ad prosequendam appellationē, & de iurib. hunc articulum contingentibus, de offi. deleg. prudētiam, per Inn. de excep. pia. lib. 6. de rescript. c. j. eo. lib. Sol. iudicium valet, nisi sit publicè excōicatus, vt c. ad probandum, de re iud. Nec valent literæ per excōicatum impetratæ. de rescript. cap. j. lib. 6. nisi cum consensu partium impetratæ. Nec astringi potest quis præco. vt cōicet excōicato, nisi in casib. a iurib. permissis. Nec post absolutionē p̄ot uti literis pēdente excōicatione impetratis, post litē cōte. opponi p̄ot exceptio excōicationis repulsis excōicatis ab agēdo currit cōtra eū præscriptio, si est in mora petendi absolutionem ipse præscribit: nec dabitur excōicato restitutio, si præscriptum est, vt supra.

7 † Vigesimosecundò, an delegans excommunicatus possit soluere iudiciū delegati. Et an ad ipsum possit appellari, de offi. deleg. licet per Inno. & c. si is qui. lib. 6. Sol. non soluere, nec ad ipsum appellari potest, vt in c. is cui. hic allegato.

Vigesimotertiò, an ex contemptu excommunicationis ligetur non aliàs ligatus, de sent. excommu. per tuas. de cle. excōmu. mi. c. vlti. Sol. ligatur aliàs non ligatus ex contemptu, vt ibi.

Vigesimoquartò, an gerens uices excommunicati sit excōmunicatus, de offi. vica. Romana, libro 6. Solu. gerens vices nō est excommunicatus, vt ibi.

Vigesimoquinto, An p excōmunicationem epi iurisdictio deuoluat̄ ad Archiepiscopū, de sup. neg. p̄la. Rom. li. 6. So. nō deuoluit̄, ut ibi.

Vigesimosextò, de appellatione excommunicati, quam cognitionem habet superior super principali, & quomodo per appellationem deferatur causa ad ipsum. Et quis error intolera bilis reddat excommunicationem nullam, & quomodo excommunicatus, quia dicit excommunicationem latā post appellationem, vel errorem intolerabilem sit vitandus vel recipiēdus. & quid si non dicit excommunicationem nullam, sed iniustam, & de pluribus aliis. de senten. excommu. per tuas, per Inn. & c. venerabilib. eo. tit. lib. 6. de hoc plenè in iuri. hic alleg.

8 † Vigesimoseptimò, de sentētiis, quas plerūq; ferunt prouisores seu executores, videlicet in ꝯdictores, & rebelles: an & qñ licitè proferant. & ad quas psonas, & quæ tpa referātur, & vsq; ad quod tps possit talis executor excōicare, & quæ per modum

ſn̄iæ,& quæ per modū conſtitutionis feratur. Et an,& qn̄ excōicatio ad ſucceſſorem,& an excōicati poſſint aliquem in canonicū recipere vel inſtallationē facere, vel ius canonicatus tribuere. Et an canonici excommunicati,qui ad mandatum Papę vel alterius aliquem non receperunt, ſint abſoluendi antequā recipiant:an potius cautionem præſtare, de reſcrip.capitulum. per Inno.& Modernos de præben.pro illorum.

Vigeſimooctauò de excōicato ante appellationē, vel poſt, qui non proſequitur appellationem intra tempus debitum. de appel.ſæpe.Sol.hodie dic vt in titu.de ſent.excommuni.libro 6.

Vigeſimononò, an excommunicatus poſſit agere vel procuratorem dare,de iudi.intelleximus. Sol. excommunicatus non poteſt agere,nec procuratorem conſtituere,vt in ca. pia. de excep.lib.6.& c.poſt ceſſionem,de proba.

9 **Trigeſimo,** An excommunicatus † admittatur defenſionem eccleſiæ,de excep. cum inter. per Inno.Solu.ꝙ ſic,vt ibi nota.

Trigeſimoprimò, an excommunicatus poſſit excipere, cōpenſare,& vt reus notorius comparere: & an poſſit reſtitutionem petere,officium iudicis implorare,de multis aliis hic contingentibus,de excep.cum inter.per Inno. Sol. excommunicatus poteſt excipere,& non poteſt compenſare, nec reus notorius comparere,nec beneficium reſtitutionis fauorabile implorare,vt ibi nota.

Trigeſimoſecundò, ſi reus non vult excipere contra excōmunicatum,qualiter iudex cui hoc conſtat ex officio,repellere poteſt.2.q.7.alienſ.de excep.pia.lib.6.

Trigeſimotertiò,an excommunicatus poſſit eligere,poſtulare,beneficia conferre,inueſtire,excommunicare, & ſimilia facere.& quid ſi excommunicatus non manifeſtus non nominatus uel publicus aliqua agat in ſpiritualibus vel temporalibus ratione publici officii,an valeat,de conſue.cū dilectus, per Inno.de ſenten.excom.ſi verè.per eundem,de elec.illa. Solu. non poteſt eligere,nec poſtulare,nec bn̄ficia conferre,niſi ſit occultus,& hoc faciat ratione publici officii, vt cap. ad probandum, de re iudica.

10 † Trigeſimoquartò, ꝙ ordinarius poſſit excommunicatum abſolutum per delegatum negligētem proſequi, in eadem excommunicatione redigere, & de quibuſdam aliis hoc tangentibus,de offi.ord.ſignificauit.Solu.poteſt in caſu, vt ibi.

Trigeſimoquintò, An excōmunicatus poſſit miniſtrare,bona eccleſiæ vendere,& alios contractus nomine eccleſiæ facere,vel nomine proprio,& de quibuſdam hoc contingentibus, de dolo veritatis.per Inno.& Hoſtien.in c.voluntate,de ſenten.excom. per eundem.Solu. poteſt contrahere & valent contractus per eum inniti.de hoc tamen expreſſius, vt ibi.

Trigeſimoſextò, an excommunicatus poſt abſolutionē repellatur a teſtimonio, & de multis hunc articulum contingētibus,de teſtibus teſtimonium,per Inno. Sol.excommunicatus poſt abſolutionem admittitur ad teſtimonium, niſi excōicatus fuerit ꝓꝑ crimē,ratione cuius durat infamia, vt ibi nota.

Trigeſimoſeptimò,an excommunicatus in vna eccleſia, ſit vbique excommunicatus,de ap.paſtoralis. de priuileg.ca.quod nonnullis,per Inno.18.di.placuit.Sol.dic ꝙ ſic,vt ibi.

11 † Trigeſimooctauò, an excommunicato lata ī vno iudicio, præiudicat in alio,de elec.per inquiſitionem,per Inno.Solu.ꝙ ſic,de appel.paſtoralis.iij.q.iij.item lex,vt ibi per Inno.quod eſt verum per proximè dicta, dumtamē probētur in hoc iudicio.

Trigeſimononò, an debeat priuari epiſcopatu vel beneficio,qui ſtat in excommunicatione per annum. de iudi.ca.j.per Inno.Solu.qui per annum ſtetit pertinaciter in excommunicatione,poteſt priuari beneficio.11.q.iij.rurſus,& nota. in c. cum bonæ,de ætate & qualitate & c.vlti.de pœn.

Quadrageſimò, An ſemper ſit ſeruanda excommunicatio,& quando fallat.11.q.iij.c.j.Solu. excōmunicatio regulariter eſt ſeruanda. fallit vbi nulla eſt ex quacunque cauſa ſit nulla,vt ibi nota.

Quadrageſimoprimò, an excluſis excommunicatis occultè procedi poſſit ad electionem.de ele.cum Vintonien.& ca. illa. Solu.ꝙ ſic, vt ibi.

12 † Quadrageſimoſecundò, an id quod fit cum excommunicato,vel eius procuratore,antequàm probatum ſit, conſtituētem fore excommunicatum, teneat quod fit cum excommunicato extra iudicium antequàm probetur excommunicatio, & quòd procuratio ab excommunicato poteſt per exceptionem elidi, & quando creditur literis epiſcopi ſuper excommunicatione,& quando non. de proba.poſt ceſſionem.per Inno. Solu.valet quod fit in iudicio cum excommunicato agēte,donec opponatur exceptio,vt in c.pia,de excep.lib.6.idem in eius procuratore,valet etiam quod fit extra iudicium, immo & ea probata,vt c.veritatis, de do. & contuma.& ibi no. Literis epiſcopi ſtatur cum diſtinctione eorum,quæ notantur in d.c.poſt ceſſionem.& c.curæ.11.q.iij.

Quadrageſimotertiò, ſi vnus de pluribus conſtituentibus ꝓcuratorem ſit excommunicatus, vel vnus de pluribus iudicib. ferentibus ſententiam valeant agitata. de re iudi.ad probandū, per Inno.Solu. valet conſtitutio procu. niſi ignoranter admittatur excommunicatus,vt c. vlti.de procu. Nō valet ſententia, vbi ſimul iudex cum excommunicato pronuntiat ibi.

13 † Quadrageſimoquartò,an ſententia excommunicati ſit indiſtinctè retractanda.de appel.nouit.per Inno. Sol. retractatur ſn̄ia excōicati publicè,aliàs non,vt in c. ad probandū, de re iud.

Quadrageſimoquintò, An excommunicatus poſſit petere reſtitutionem ab excommunicato, & an ſoluendum ſit, de conceſ.præbend.cum noſtris.per Inno.de dol.& contuma.veritatis.16.q.5.c.nos Sanctorum. Sol. excommunicatus non petit reſtitutionem fauorabiliter cōceſſam, ſed conceditur reſtitutio,vt purgetur dolus aduerſarii. Excommunicato ſolui non debet,ſed deponi,vt in iurib.hic alle.no ēt de his cōtētio,vt ibi.

Quadrageſimoſextò, an excōicatus occultus ſit vitandus in diuinis,de ſimo.tanta,per Inno & c.per tuas.Sol. excommunicatus occultus non eſt vitandus in publico.6.q.ij.c.ij.& iij.

Quadrageſimoſeptimò, an excommunicati dicantur ſciſmatici.& an ſciſmatici ſint excommunicati. de ſciſma.c.j.per Inn. So. excommunicati largè dicūtur ſciſmatici.i. ſciſſi a communione. Sciſmatici ſtrictè,vt ſunt diuiſi a Romana eccleſia,ſunt excommunicati,vt hæretici,vt ibi.

14 † Quadrageſimooctauò,an excommunicatus poſſit exigere debitum ab vxore.11.q.iij.qn̄ multos. Sol. excōicatus non pōt petere ſiue exigere,ſed ſi petat,vxor debet reddere, vt ibi no.

Quadrageſimononò,an ꝓꝑ cōtēptum excōicationis, poſſit quis priuari feudo vel bn̄ficio.32.q.5.p̄ceptū.Sol. ꝓꝑ contēptū excōicatus qs priuat̄ feudo,& bn̄ficio,vt ibi,& de pœnis. grauē.

Quinquageſimò, An debeat vitari ille,cui ꝓbata eſt excommunicatio in modum exceptionis, de ordi. cog.cap.ij.Solu.non eſt vitandus ſic repulſus, quia ad hoc non eſt actum, vt ibi nota.

Quinquageſimoſeptimò, an ſi lata eſt ſententia excōicationis contra aliquem ſub conditione, & pendente cōditione efficiat̄ alterius iuriſdictionis, demū adueniēte cōditiōe cenſeat̄ excōicatus.de ap.p̄terea.ij.ꝑ Inn.de cōſti.c.ij.lib.6.ꝑ Archid. de reg.iur.cū ſunt.lib.6.Sol.licet pēdente cōditione ſit alterius iuriſdictionis,tn̄ purificata iuriſdictiōe ligatus eſt, niſi ꝑmutationis fori ceſſauerit cā,ꝓꝑ quā lata eſt ſn̄ia,vt no.ī regula, cū ſunt.

15 † Quinquageſimoſextò,an in dubio magis ſtetur excommunicationi quàm appellationi, & minus legitima appellatio ſuſpendit effectum excommunicationis,de appel.dilectus. Solu. in dubio magis ſtatur excommunicationi quàm auctoritati iudiciariæ,vt c.in præſentia, de renun.minus legitima appellatio non impedit excommuuicationem ſequentem, vt ibi.

Quinquageſimotertiò, a quibus repellit minor excommunicatio,& a quibus non,nota. de cle.ex.mi.c.vlti. Sol.dic,vt ibi.

Quinquageſimoquartò, an excōicat⁹ poſſit ingredi eccleſiā, & an liceat excōicato vel interdicto ſtare extra eccleſiā ſic propè ꝙ audiat diuina officia,de pœn.& re.quod in te.per Inno.de ſent.excō.j.rn̄ſo.Sol.excōicatus poteſt intrare eccleſiam, dūtamen non audiat diuina,nec extra eccleſiam audire poteſt.

Quinquageſimoquintò, An tenear ſtatim vitare ſociū q̄ citò ſcio ipſum incidiſſe canonē latæ ſn̄iæ, de ſen.excō.ſi verè.Sol.nō teneor in publico, ſi occultè excōicatus eſt,vt ibi.

16 † Quinquageſimoſextò,an excōicati ſunt ſalutādi; & quid ſi Papa per literas ipſos ſalutat, de ſent. excō. ſi aliqñ, & in prooe. Decre.& in cle.ſi ſumma.eo.tit.Solu. ꝙ non. Nec ſi Papa ipſos ſalutat, propterea abſoluit,niſi aliud exprimat,vt ī iuri.hic alle.

Quinquageſimoſeptimò, an bn̄ficia excōicati ſint ſtatim cōferēda,& de plurib.hūc articulū ꝯcernētib.de æt.& qua. cū bonæ.j. Sol. bn̄ficia excōicati cōferri poſſūt poſt annū priuatiōis.

Quinquageſimooctauò, an ordinarius qui non excōicauit, poſſit parochianū denūtiare,vel denūtiari facere. Et an ordinariū met facere excōicatū vitari, & an delegatus a quo poſt excōicationē fuit appellatū poſſit facere denūtiari ipſū excōicatū,& an ille ꝓ quo fuit excōicat⁹ ſit audiēdus appellās, ſi iudex appell̄onis mādet ipſum denūtiari,& de plurib.hūc articulū cōtingentib.de app.paſtoralis,ꝑ Inn. Sol. ordinarius a quo appellat̄ poſt excōicationē p̄t facere denūtiari excōicatū.11.q.iij.curæ.delegat⁹ nō,cū ꝑ appellationē ſit deuoluta iuriſdictio,vt ibi.

Quinquageſimononò, ꝙ propter anathema nō tm̄ fit ſeparatio a communione fidelium, ſed etiam Deus ſeparat animā a cuſtodia,& gratia ſua.de rebus eccle.non alie. c. ſi quis.

S V M M A R I V M.

1 *Abſoluere ſeipſum nemo poteſt.*

Archiepiſcopus,an poſſit abſoluere ſubditos ſuffraganei.

Delegatus excōicatū a ſe pro contumacia poſt annum, an abſoluere poſſit.

Superior,an ſtatim abſoluet,ſi quis excommunicetur poſt appellationem.

2 *Vicini Epiſcopi,an ſint cogēdi vicinorum epiſcoporum ſentētias obſeruare.*

3 *Sacerdos vel laicus,an poſſit abſoluere, vbi ad Papam, vel epiſcopum non poteſt haberi recurſus.*

Sedes

Sedes Apoſtolica,quorum abſolutionem ſibi reſeruauerit.

Ordinarius vel delegatus,quando abſolutionem committere poſſit.

Alter à ſacerdote,an poſſit abſoluere.

4 *Delegatus, qualiter debeat remittere excommunicatum ex alia cauſa ad excommunicatorem.*

Metropolitani, quomodo poſſint abſoluere excommunicatos à ſuffragan.

5 *Delegatus,an abſoluere poſſit,niſi elapſo termino. 6.*

7 *Monachum excommunicatum à canone, an,& quando Abbas, vel prior poſſit abſoluere.*

Caſus,in quibus excommunicatus pro abſolutione excuſetur ab accedendo ad ſedem Apoſtolicam.

8 *Exiſtens in aliena diœceſi, an ſubditum ſuum poſſit abſoluere.*

Delegatus legati, nunquid poſſit abſoluere poſt exitum legati de prouincia.

9 *Vocatus ad teſtimonium,qui eſt excommunicatus,an poſſit abſolui à iudice, coram quo producitur.*

10 *Legatus,an poſſit abſoluere illum, qui cepit eum.*

Clerici ſe inuicem verberantes, an ſint mittendi ad ſedem Apoſtolicam pro abſolutione.

Abſoluere,an poſſit ille, cui commiſſum eſt vt excommunicet.

Excommunicatus ab epiſcopo,vel inferiori prælato, an poſſit abſolui à metropolitano.

11 *Succeſſor,nunquid poſſit abſoluere excommunicatum à prędeceſſore.*

Incendiarij, & violatores eccleſiarum,à quo poſſint abſolui.

Conſtitutus in neceſſitate,an poſſit abſolui à quolibet etiam laico.

12 *Epiſcopus an poſſit abſoluere moniales exemptas, ſi ſe percuſſerint.*

13 *Aſſerēs in litera.ſiue in libello,ſe poſt appellationem excommunicatum, an admittatur.*

14 *Iudex non ſolum iudicabit in excommunicatione,ſed etiam ex officio præcipiet excommunicatum abſolui, ſi agatur iniuriarum pro iniuſta excommunicatione.*

Abſens,an poſſit abſolui.

Abſolutio, an peti poſſit per procuratorem.

15 *Excommunicatus,nunquid compelli poſſit ad petendam abſolutionem.*

Pecunia,an poſſit peti pro abſolutione.

Abſolutio per vim,vel metum extorta, nunquid valeat.

16 *Expenſas antequàm quis ſoluerit vel ſatisfecerit,an abſoluatur.*

Sacerdos qualiter, & qua cautione recepta debet abſoluere excommunicatum in mortis articulo.

Abſolutio, qualiter debeat diffiniri.

17 *Appellans ſi iurauit ſtare mandatis eccleſiæ pro abſolutione habenda cum proteſtatione vel ſine,an per hoc videatur renuntiare appellationi.*

Abſolutio facta nudo verbo,an teneat.

18 *Abſolutiones,quot ſint neceſſariæ, ſi quis fuerit excommunicatus pluribus excommunicationibus.*

Abſolutio ex falſa cauſa per ſurreptionem obtenta, an proſit.

Papa vel epiſcopus communicando alicui,vel ad oſculum recipiendo, an eū videatur abſoluere.

19 *Minori excommunicatione ligatus, an poſſit aliquem abſoluere.*

Abſolutio propter periculum datur,quæ aliàs denegaretur.

Cautio quæ requiratur pro abſolutione.

20 *Abſoluere ad cautelam quis poſſit,& quæ forma ſit ſeruanda.*

21 *Mortuus, an poſſit abſolui.*

Excommunicatus iniuſtè,abſoluendus eſt ſecundum formam eccleſię.

Excommunicatus, qualiter reconcilietur.

22 *Epiſcopus ordinando excommunicatum,an videatur ipſum abſoluere.*

23 *Laicus excommunicatus ad inſtantiam laici,ſi vult ſatisfacere coram iudice ſeculari,vbi cauſa fuit ciuilis, de illa ſatisfactione propter connexionem cognoſcet eccleſiaſticus.*

Abſoluere & ſolennia ordinis impendere, an ſit ordinis iuriſdictionis.

§. Vigeſimusſextus.

1 R Eſtat videndū de abſolutione ab excōicatione. † Primò ꝙ nemo ſeipſum abſoluere poteſt, de ſent-excom.quod in dubiis,per Inno.

Secundò, an Archiepiſcopus poſſit abſoluere ſubditos ſuffraganei,de offic.ordi.paſtoralis, per Inn.Sol.non poteſt Archiepiſcopus regulariter abſoluere excommunicatum per ſuffraganeum, cum non habeat iuriſdictionem in eos,niſi in caſibus expreſſis a iure, vt ibi.

Tertiò,an delegatus excōicatū a ſe pro cōtumacia poſt annū poſſit abſoluere,de of.dele.c.q̄rēti.ꝑ Inn.Sol. delegatus ante diffinitiuam excommunicatum abſoluit vſque ad diffinitiuā, & poſt intra annum,& poſt non,vt ibi.

Quartò,an ſi quis excōicet̄ poſt appellationē ſuperior, ſtatim abſoluet. Et quid ſi ſn̄ia excōicationis cōtinet errorē intolerabilē,& qs dicat̄ talis error,de ſen.exc.ꝑ tuas, & eo. tit. ſolet, lib.6.ꝑ Inn.Sol.ſi ꝯſtat appellatū ex cā legitima,nō eſt opus abſolutiōe, in dubio abſolui p̄t ad cautelā.Sic de cōtinente intolerabilē errorē,immo ī quolibet gn̄e nullitatis, vt ī iuri. hic alleg.

2 **Quintò,** An vicini † ep̄i ſint cogendi vicinorū epiſcoporū ſn̄ias obſeruare, & ab excōicatione poſt decē dies valeat appellari, & qualiter petet a ſuperiore abſolui q ab excōicatione appellauit,& qd ꝓdeſt appellari ab excōicatione,& an appellans,vel de iniuſta excōicatione cōquerēs, ſit pro abſolutione remittēdus ad excōicantē,& an ſuperior poſſit appellātē abſoluere, & qn̄ excōicatorē ipſū debeat admittere. Et an ſit pro ſententia excōicationis præſumendum & de pluribus hunc articulum contingentibus,de offi.ordi. ad reprimēdam,per Inn.Sol.vicini epiſcopi cōpelluntur ſn̄ias excommunicationum obſeruare.11.q.3.curæ.95.di.illud. Sn̄ia excōicationis lapſu decennii non trāſit in rem iudicatam, immo ſemper poteſt peti abſolutio. Appellatio interpoſita poſt excommunicationē licet nō ſuſpendat effectū excōicationis, transfert tn̄ iuriſdictionē ad ſuperiorē. Excōicatus cōquerens de iniuſta excōicatione,remittendus eſt ad excōicatorē,niſi appellauerit,& cōſtat ipſā iniuſtā,ꝓ cuius iuſtitia eſt in dubio p̄ſumēdū, vt ibi.

3 † Sextò,ī quib.caſib. poſſunt ep̄i, vel Abbates & alii inferiores prælati regulariū ipſos excōicatos pro violenta manuū iniectione abſoluere,& in quibus non, & de forma iuramenti p̄ſtandi,& de mandato ipſis iniūgendo. Et an ſacerdos vel laicus poſſit abſoluere, vbi ad Papā vel ep̄m non poteſt haberi recurſus. Et an decret.peruenit,cōtineat ius cōe, vel gratiā ſpālem. Et quid ſi abſolutus ab iniectione manuū appellat, & an legatus, vel quis poſſit a dicta excōicatione abſoluere,vel mādata iniūgere,& de monialib.c.j.& c.mulieres, & c. peruenit, quāuis, relatum,de cætero.ea noſcit̄,quod de his,cū illorū,& c.fin.Sol.caſus ſupra extēſi ſunt numerati, ſi ſacerdos in neceſſitate pōt abſoluere.17.q.4. ſi quis ſuadente. laicus qa caret ptāte clauium no.ꝑ decre.peruenit,cōtinet ius cōe, nō auditur appellās ab iniūctione mandatorū,niſi modū excedat legatus de latere,vt c. ad eminentiam,& c.ea noſcitur. Moniales per Epiſcopum abſoluuntur,etiam ſi ſint monaſteria exempta, & ſi ſint diuerſorum epiſcopatuum,ambo concurrerent,niſi alter committat.

Septimò, quorū abſolutionē ſedes Apoſtolica ſibi reſeruauerit,& qualiter excōicatus recōciliet̄,de ſen.exc.nuper. ꝑ Inn. Solu. caſus reſeruatos ſupra expreſſi, & qualiter reconcilietur.

Octauò, qn̄ ordinarius, vel delegatus pōt abſolutionem cōmittere,de offi.ordina.c.fin.Sol. committit abſolutionem ille, cui hoc competit ex officio, vt ibi.Secus, ſi nudum miniſteriū ſit commiſſum,de offic.ordina. cap.ultimo.

Nonò, an alter a ſacerdote poſſit abſoluere, vel ſolus in ſacerdotio conſtitutus,de ſen excō.cum illorum, & c.canonica. de conſue.quanto,per Inn.Sol.ſolus ſacerdos abſoluit abſolutione ꝓcedente a poteſtate clauium.Secus de procedente a poteſtate contentioſa,vt in iuribus hic allegatis.

4 **Decimo,** qualiter delegatus † debeat remittere excōicatū ex alia cā ad excōicatorem,de offi.ord. prudentiam.Solu.delegatus excommunicatum ex cauſa commiſſa abſoluet, niſi fuerit excommunicatus tempore impetrationis,quia tunc nullam recipit iurſdictionem, vt c.j.de reſcri. lib.6.excommunicatum ex alia cauſa remittet ad excōicatorē, ſi malitioſè denegauerit ipſe abſoluet, & remittet ad delegatū excommunicatore mortuo,cui alter non ſucceſſit, vel functū officio ſuo ipſe abſoluet, ſecundum Inn.licet alii contra.

Vndecimò, quomodo metropolitani poſſunt abſoluere excommunicatos a ſuffraganeis, aut cauſam excōicationis audire,ſiue per oppoſitionem, ſiue per querelam huiuſmodi negotium deuoluatur, ſiue ēt agatur ad pœnam excōicationis infligendam,ſiue ad ipſam ſententiam relaxandam, & ꝙ ſententiā ad inſtantiam partis latam excommunicator defendere non debet.Secus ſi ex officio lata ſit, & quomodo archiepiſcopus, ad quem eſt appellatum,de ſenten.excommu.venerabilibus.libro 6.Solu.dic vt ibi in textu,& glo.& ſupra explicaui.

5 † Duodecimò, in caſu decre. ab excōicato,de reſcri. Quærit̄ an delegatus poſſit abſoluere, niſi elapſo termino præfixo; & ſi abſoluat,an abſolutio teneat; & quid ſi partes per ſe vel teſtis & excommunicator conſentiant, & nunquid excommunicator etiam poſt terminum ſibi præfixum poſſit abſoluere priuſquàm pronuntietur ſuper iniuſta, ſi partes cōſentiant. Item de remiſſione excommunicati conquerentis de iniuſta excōmunicatione ad excommunicatorem,quomodo habet locum in ordinariis, vel delegatis,ſiue ſit appellatum ſiue non, & an talis remiſſio fiet ad delegatum poſt annum a tēpore diffinitiuæ ſententiæ lapſum,vel quis abſoluet,& an tenet abſolutio in caſu dictæ decreta. a primo delegante faciat, omiſſo medio delegato.Et ſi delegatus delegat abſolutionem, & an ipſemet poſt abſoluat,an abſolutio teneat, & an poteſt excipi contra literas a delegante ad alium ſuper abſolutione obtentas, ſi de delegato omiſſo non faciant mentionem. Et an poſſit appellari, ſi talis exceptio non admittatur, & an teneat abſolutio a tali delegato ſuper abſolutione facta. Si autem non fuerat appellatum, & an per appellationem ſequentem talis abſolutio ſuſpendatur,ſicut excommunicatio non ſuſpēditur per appellationem ſequentem,& an ſicut per ſolam excommunicationem quis ſit excommunicatus,ſicut per ſolam abſolutionem fiat quis abſolutus,& an ſola abſolutione tollatur excommunicatio. Et præſuppoſito, quòd ſic, an iſte ſic abſolutus poſſit amplius excōicari non præmiſſa canonica monitione,& cauſa probata,& noua interueniente cōtumacia,& qd habeat facere excōicator cui ſit remiſſio in caſu decre.prędictæ,ab excōicato,ſiue credat

6 iuſtè ſe excōmunicaſſe, ſiue non. Et an talis † conquerēs de iniuſta excommunicatione, debeat abſolui priuſquàm cognoſcatur de iuſtitia, vel iniuſtitia excommunicationis, & ſub qua forma fiet talis abſolutio, & qualiter ſine difficultate intelligitū quis abſolui, & quid poſtea faciet delegatus ſi iniuſtam inuenerit excommunicationem. Et quid ſi iuſtam, & quid ſi tali conquerenti de iniuſta & petēti abſolutionem ſtatim opponatur exceptio, quod pro manifeſta offenſa excommunicatus fuit. Et an iſte delegatus ſuper huiuſmodi abſolutiōe poterit de negotio principali cognoſcere, ſiue lis eſſet inter excommunicatum, & excommunicatorē, ſiue inter ipſum & aliū. Et an poſſit opponi contra literas impetratas in caſu decre. ab excōmunicato, quod impetratæ ſint falſitate expreſſa, quia dixit ſe excōmunicatum iniuſtè cum tamen eſſet iuſtè excommunicatus, & comperta tali falſitate, carere debeat commodo literarū, de reſcrip. ab excommunicato, per Inn. & Modernos. Sol. delegatus non poteſt abſoluere, niſi elapſo termino nunc innuat partium conſenſus, niſi excommunicator expreſsè dicat ſe nolle abſoluere, quia etiam lapſo termino re integra abſoluere poteſt. Remiſſio fit ad ordinarium excommunicatorem, ad delegatum etiam fit remiſſio ſi nō ſit appellatum, nec lapſus annus poſt diffinitiuam. Secus ſi ſit appellatū, & maximè appellationi delatum. ſi autē primus delegans abſoluat, tenet abſolutio. Idem ſi delegatus ab eo antequàm opponatur exceptio de veritate tacita: nec appellatio interpoſita poſt abſolutionem factam a tali delegato ſuſpendit vires appellationis, & per ſolam ſententiam abſolutoriam efficitur quis abſolutus, ſicut per ſententiam excommunicationis excommunicatus. Nec ſic abſolutus poterit amplius excommunicari, niſi canonica monitione præmiſſa & ex noua contumacia, & fiet abſolutio antequā cognoſcatur de iniuſtitia excommunicationis præſtita cautione, niſi fuerit excommunicatus pro manifeſta offenſa, quia requiritur tunc emenda. & ſi conqueritur excommunicatus de iniuſtitia excommunicationis, vt pœna infligatur excommunicatori, tunc cognita iniuſtitia ipſum excommunicatorē puniet, aliàs remittet ipſum ad ſuſcipienda mādata ſua. Si eſt quæſtio inter excommunicatorem & excommunicatum & apponitur clauſula, ſi quid quæſtionis remanſerit, &c. & tunc de illa cognoſcet. Si autem inter excommunicatorem, & alium contra excommunicatorem, ſi eſt appellatum; eodem modo procedat. Si in literis fit mentio de appellatione, ſi eſt appellatum, tunc ipſum remittet niſi ſit ibi clauſula, ſi aliud quæſtionis &c.

7 † Tertiodecimò, an & quādo Abbas, vel prior poſſit abſoluere monachum excommunicatum a canone, & an illis non ſtantibus abſoluet eos epiſcopus, & quis abſoluet exiſtentes in probatione. de ſent. excom. ca. ſecundo, & c. cum illorum, per Inno. Hodie determinatum eſt ꝙ religioſus excommunicatus pro violenta manuum iniectione in clericū poteſt abſolui per epiſcopum, vel caſu, in quo poſſet clericus ſecularis per decret. religioſo. de ſenten. excomm. lib. 6. Sol. dic, vt ibi.

Quartodecimò, in quibus caſibus excommunicatus pro abſolutione excuſetur ab accedendo ad ſedem Apoſtolicam, de ſenten. excommunicationis. quāuis ea noſcitur. mulieres. ſi verè relatum, & c. j. per Inno. Solu. caſus ſupra eodem numeraui, & ibi vide plenè.

8 Quintodecimò, † an exiſtens in aliena diœceſi ſubditum ſuum poſſit abſoluere. Et an legatus exiſtens extra prouinciam poſſit abſoluere illos, quos exiſtens in prouincia excommunicauit, de offic. leg. nouit, per Inno. Sol. abſoluere poteſt ſi errorem ſuū cognoſcat, & ſine cauſæ cognitione, propter titu. excommunicationis, de ſent. excom. ſacro. in fin. de offi. leg. c. 2.

Sextodecimo, de triplici genere legatorum, & de ipſorum poteſtate circa abſolutionem illorum qui ſunt excommunicati pro violenta manuum iniectione in clericos, de offi. or. ꝙ tranſlationem, & c. excommunicatos, de ſent. excom. ad eminentiam. Solu. dic vt ibi.

Decimoſeptimò, an delegatus legati poſſit abſoluere poſt exitum legati de prouincia, per Inno. vt ſupra. Sol. ꝙ ſic, niſi inchoauerit vti iuriſdictione ante exitum legati de prouincia, vt c. nouit. eodem tit. per Inno.

Decimooctauò, an eps poſſit abſoluere excōicatos ab inferiorib p̄latis. Et qd ſi eos ſine ſatisfactione abſoluat, de off. or. cū ab eccleſiarū. Sol. eps p̄t abſoluere excōicatū ꝑ inferiorē p̄latū ſibi ſubditū, niſi habeat ꝯſuetudo p̄ſcripta ꝙ ille inferior prius cognoſcat, & illa interdictio faciat gradum, quia tunc ſecus.

9 † Decimononò, an vocatus ad teſtimoniū, q̄ eſt excōicatus, poſſit abſolui a iudice, corā quo ꝓducit, vł dēat ad excōicatorē remitti abſoluēd⁹, & qn̄ dēat & poſſit fieri remiſſio, & an erit ſimplex abſolutio, vel ad cautelā, & ad hāc abſolutionē vocabunt illi, ꝑ qbus erat excōicatus, & an audiet ſi dicāt illū excōicatū ꝑ manifeſta offenſa. de teſti. veniēs. 2. ꝑ Inn. Sol. vocatus ad teſtimonium abſoluetur ſine remiſſione, vbi aſſerit excommunicatus poſt abſolutionē, vel aliàs nulla, & vocabunt, quorū īt ereſt, & hoc maximè, vt nō ſunt aliæ probationes, vt ibi ꝑ Inno.

Vigeſimò, an excōicatus ad excōicatorē remittat̄ ꝓ abſolutione, & excōicatione negotii principalis, vbi nō eſt appellatū, nec cōſtat de iniuſta excōicatione, & ꝙ excōicatus ꝓ cōtumacia abſoluit ſine cautione. Si de hoc cōſtat in dubio cū cautione, de iureiu. ad noſtram. j. per Inn. Sol. vbi eſt appellatū. & quis excommunicatus eſt pro contumacia, abſoluitur ſine remiſſione, præſtatur tamen cautio ſolita vt ibi.

10 † Vigeſimoprimò, an legatus poſſit abſoluere illum, qui cepit eum. 93. di. ſi quis. Sol. ꝙ ſic, vt ibi glo. Specu. contra in tit. de lega. §. nunc dicamus. verſicu. ſed quæritur. quod eſt verum in Cardinali, de pœni. fœlicis. lib. 6.

Vigeſimoſecundò, an clerici ſe inuicem verberantes, ſint mittendi ad ſedem Apoſto. pro abſolutione, de ſent. excom. c. j. 17. q. iiij. nullus. Sol. clerici ſe inuicem percutiētes intra annos puberes non ſunt mittēdi ad ſedem Apoſto. etiam poſt pubertatem, vt c. j. & fi. de ſenten. excommu.

Vigeſimotertiò, an ille cui commiſſum eſt vt excommunicet, poſſit abſoluere, vel quilibet q̄ ligare poteſt. 21. di. inferior. 17. q. j. peruenit. 17. q. j. ſi homo. de ma. & obe. cum inferior, per Inn. de offi. or. cum ſatis. Sol. ille cui eſt commiſſum ſingulariter ꝙ excommunicet, non poteſt abſoluere. Secus ſi tota cauſa ſit commiſſa. glo. eſt in c. ſi homo. habetur regula, ꝙ qui poteſt vnum, poteſt & reliquum. fallit in caſibus, vt in iuribus hic alle.

Vigeſimoquartò, an excommunicatus ab epiſcopo, vel inferiori prælato, poſſit abſolui a Metropolitano, de ſent. excom. ꝑ tuas, & c. Romana, & c. venerabilib. lib. 6. de offi. ordi. ad reprimendā. 9. q. 3. ſi epiſcopus. 16. q. 6. §. j. Solu. ſupra expeditum eſt.

11 † Vigeſimoquintò, an ſucceſſor poſſit abſoluere excommunicatum a prædeceſſore. 11. q. 3. ſi epiſcopus. 2. de ma. & obediē. cum in eccleſiis. Sol. ſucceſſor regulariter abſoluere poteſt excommunicatos a prædeceſſore, vt in iuribus allegatis.

Vigeſimoſextò, a quo poſſint abſolui incendiarii, violatores eccleſiarum de ſent. excom. c. conqueſt. Sol. incendiarii, violatores eccleſiarum ex quo denuntiati ſunt excommunicati, per ſolum ſummum Pontificem ſunt abſoluendi, vt ibi.

Vigeſimoſeptimò, an conſtitutus in neceſſitate poſſit abſolui a quolibet etiam laico, de ſen. exc. de cætero. & c. a nobis, de offi. ord. paſtoralis, de pœn. & remiſ. qd̄ in te. 21. di. inferior. 24. q. j. §. ſed iſtud, & c. ꝯcepit. 26. q. 6. in ſum. & c. j. & c. Aurelius. de pœ. diſt. j. quē pœnitet. Solu. cōſtitutus in neceſſitate a quolibet ſacerdote abſolui poteſt, & ſua auctoritate a laico non, cum ei nō ſit tradita poteſtas clauium, vt in iuribus hic allegatis.

12 † Vigeſimooctauò, an epiſcopus poſsit abſoluere moniales exemptas ſi ſe percuſſerint, de ſent. excom. de monialib. Solu. epiſcopus abſoluit moniales etiam exemptas, licet dicant quidam ꝙ exemptas vt delegati a Papa auctoritate c. de monialibus. alii pro eo iure, quo alias mulieres.

Vigeſimononò, an prælati, vel priores Templariorum, vel hoſpitalium, vel aliorum regularium cōiter viuētium poſsint eos abſoluere ſi ſe inuicem percuſſerint, de ſent. excō. cum illorū. c. canonica, & ca. monachi. de vi. & ho. qm̄, vt ait. 17. q. 3. nullus. Sol. prælati hoſpitalium, vel priores eorum aliàs ſacerdotes abſoluere poſſunt, vt in iuribus hic allegatis.

13 Trigeſimo, an † admittatur agens in litera, ſiue in libello ſe poſt appellationem excommunicatum, vel aliàs iniuſtè, & an oportet eū proponere certum nō ſub diſiunctione, & qūo admittatur ſub tali diſiunctione. Et an ſufficiat excōicatori ꝯ cōquerentē de iniuſta excōicatione, ac petentē abſolui ad impediēdū abſolutionē, ꝓbare ꝙ pro iuſta, & vera cauſa excōicauit, & ꝙ cā modo corā ſuperiore manifeſta probetur, niſi probetur ꝙ tpe latæ ſn̄iæ manifeſta erat excōicatori. Et an ad illum, a quo petitur abſolutio, ſpectet manifeſtæ offenſæ cognitio, & an oblato libello ſuꝑ nullitate ſn̄iæ poſsit iudex pronuntiare ſuꝑ iniuſtitia ipſius, ſi eam inuenerit iniuſtam. Et an qui dicit ſe poſt legitimam appellationē excōicatū, niſi probet appellationē legitimā præceſsiſſe, debeat reputari excōicatus, & abſolutiōe indigeat. Et ſi ille, q̄ petit ſe denūtiari nō ligatū, vtpote poſt appellationē legitimā excōicatū, poſtea petat abſolui, iuxta formā eccleſiæ, an ſit abſoluēdus, & de plurib. hūc articulū cōtingentib. de offi. deleg. cū cōtingat. ꝑ Inn. Sol. nō dēt admitti ꝓponēs ſe excōicatū poſt applōnē, vel aliàs iniuſtā ēt in libello, cū dēat ꝓponere qd certū, niſi fortè ignoraret tp̄s excōicationis p̄ceſsiſſe applōnem, vel eꝯ. Nec ſufficit excōicatori ad impediēdā abſolutionem ꝓbare ꝙ poſtea ꝓ iuſta, vel vera cā excōicauit, & ꝙ nō manifeſta corā iudice, corā quo petit̄ abſolutio, cognitio de offenſa ſit manifeſta necne. Si ad iudicē impetrant̄ literæ ſuꝑ nullitate excōicatiōis ꝑ eo ꝙ lata eſt poſt appellationē, eo nō ꝓbato non poterit iudex pronūtiare excōicationē iniuſtā, ēt hoc reperto. Si qs dicat ſe excōicatū poſt appellationē, niſi ꝓbet excōicationē præceſſiſſe poſt appellationem ſuam, habendus eſt pro excōicato, & eget abſolutione quo ad forum eccleſiæ. Et idem poſt petenti abſolutionem non negabitur, vt c. hic allegato, plenè per Inn.

14 † Trigeſimoprimò, ſi agatur iniuriarū pro iniuſta excōicatione, iudex non ſolum iudicabit in excōmunicatione. ſed et ex officio præcipiet excommunicatum abſolui, de ſentent. excommunica. contingit, per Innocen.

Trigeſimoſecundò, an abſolui poſſit abſens. ij. q. j. de manifeſta, de cle. excom. mi. Apoſtolicæ. Sol. ꝙ ſic, & hoc ſi ſubſit cauſa rationabilis, propter quam præſens eſſe non poteſt.

Trigeſimotertiò, an per procuratorem peti poſſit abſolutio, & quæ ſolēnitas ſeruari debeat in abſolutione a maiori vel minori. Et an ante ſolennitatem ſeruatam haberi debeat pro abſoluto qui fuerat excommunicatus, & an infamatus de excommunicatione vſque ad purgationem debeat vitari, & de plurib. hunc articulum contingentibus, de ſenten. excommu. cum deſideres, per Inno. & Hoſti. Sol. per ſe peti debet abſolutio ex cā rationabili, per procuratorem peti poteſt, ſed introduci debet in eccleſiam poſt abſolutionem, infamatus ſuper excommunicatione vitandus eſt, ſi defecerit in purgatione, & etiam ſi differt cautionem præſtare, vt ibi.

15 † Trigeſimoquartò, an excommunicatus poſſit compelli ad petendam abſolutionem, de eo qui dux. in ma. quam pol. ca. ſignificaſti. Solu. excommunicatus compelli poteſt per indirectum ad petendum abſolutionem, ſcilicet alios compellendo, vt ſibi communicet, vt ibi.

Trigeſimoquinto, an poſſit pro abſolutione pecunia peti, de ſimo. ad aures, & c. dilectus. j. q. j. nullus epiſcopus. Solu. pro abſolutione nunquàm danda eſt pecunia, cum ſpiritualis pœnitentia non ſit pretio redimenda, vt in iuribus hic allegatis.

Trigeſimoſextò, ꝙ abſolutio per vim, vel metum extorta non valet, quod met. cauſ. c. vno. lib. 6.

16 † Trigeſimoſeptimò, an quis abſoluatur antequàm ſatisfecerit vel ſoluerit expenſas, de offi. deleg. ex literis. de iudic. c. j. vt li. non conteſta. quoniam. §. in aliis. de ap. peruenit. & c. qua frōte de uerbo. ſig. ex parte c. j de ſimo. ad aures. 19. q. iiij. de presbyterorum. Solu. excommunicatus pro manifeſta offenſa, vel cōtumacia, non eſt abſoluendus ante ſatisfactionem. Secus ſi pro dubia, quia tunc ſufficit cautio, vt c. ex parte, de verbo. ſigni. & c. venerabilibus. de ſenten. excommu. lib. 6.

Trigeſimooctauò, qualiter & qua cautiōe recepta debet ſacerdos abſoluere excommunicatum in mortis articulo, de ſepultu. c. vlti. per Inno. Solu. expeditum eſt ſupra proximò.

Trigeſimononò, quomodo & qualiter abſolutio debet diffiniri. 23. q. iiij. iniuſta. 11. q. iij. contra iubente.

17 Quadrageſimo, Si is qui † appellauit iurat ſtare mandatis eccleſiæ pro abſolutione habenda cum proteſtatione, vel ſine, per hoc videatur renuntiaſſe appellationi, & an qui ſic iurauit poſſit nihilominus poſt, ſi grauetur, appellare. Et an per appellationem poſſit vitare quominus ſi aliquid ſibi iniungatur ſub virtute præſtiti iuramenti, & intra quod tempus debet mandata recipere, vel in priſtinam ſententiam reduci, de appel. ad hoc, & c. quæſtioni. per Inno. hodie in c. eos, de ſen. excom. lib. 6. Solu. appellans coram iudice a quo petit appellationem ſine proteſtatiōe renuntiat appellationi: ſecus ſi cum proteſtatione. & licet iuret ſtare mandatis eccleſiæ, nihilominus appellare poteſt ſi grauetur: per appellationem tamen non euitat quominus fiat mandatum legitimum, non obtemperans mandato reincidit, vt in iuribus hic allegatis.

Quadrageſimoprimò, an teneat abſolutio facta nudo verbo, & an ſine iuramento, & an iuramentum ſit de ſubſtātia abſolutionis, de ſent. excom. cum deſideres, & c. a nobis. Sol. tenet abſolutio facta nudo uerbo, nec iuramentum eſt de ſubſtantia abſolutionis, licet ſit opinio, vt in iuribus hic allegatis.

18 † Quadrageſimoſecundò, ſi quis ſit excommunicatus pluribus excommunicationibus, quot abſolutiōes ſunt neceſſariæ, & qualiter talis abſoluetur, vel ille qui ex pluribus vna ſententia ligatus, & ſi in abſolutione vnam de illis tacuerit, de ſenten. excommu. cum pro cauſa. Solu. ſupra expeditum eſt.

Quadrageſimotertiò, quid iuris ſit de abſolutione ex falſa cauſa per ſurreptionem obtenta. Solu. ſupra expeditum eſt.

Quadrageſimoquartò, an Papa vel epiſcopus communicādo alicui, vel ad oſculum recipiendo, videatur abſoluere, de p̄ſump. cum olim. in fine. Sol. contēditur excommunicatio nulla ſit Papa præmiſſa cauſæ cognitione aliquem ad oſculum recipit, ipſum habere videtur pro non ligato: ſi contēditur iniuſta, ſecus, quia ſeruanda forma abſolutionis, niſi appareat de expreſſa intentione Papę, vt ibi in c. ſi aliquando. de ſent. excommunica. & clemen. ſi ſummus. eodem titu.

19 † Quadrageſimoquintò, an minori excommunicatione ligatus poſſit aliquem abſoluere, an excommunicatum minori excommunicatione oportet recōciliando in eccleſiam introduci, de ſenten. excommu. duobus, in princi. per Inno. Sol. ligatus minori excommunicatione alium abſoluere poteſt, cū ſit priuatus ſola ſacramentorum participatione paſſiuè, vt ibi.

Quadrageſimoſextò, quomodo propter periculū detur abſolutio, quæ alias denegaretur, de remiſ. c. fin.

Quadrageſimoſeptimò, quæ cautio requiratur pro abſolutione, de ſent. excommu. ad hoc, cum ſi. Sol. ubi pro iniectione manuum quis eſt excommunicatus ſi manifeſta requiritur ſatisfactio, vel iuratoria cautio. ſi autem pro cōtumacia manifeſta offenſa, vel alia manifeſta offenſa requiritur ſatisfactio. Si in dubio, idonea cautio, vt ibi.

20 † Quadrageſimooctauò, quomodo, & quis poſſit abſoluere ad cautelam, & quæ forma ſit ſeruanda. & de pluribus hunc articulum contingentibus, de ſent. excom. ſolet, & c. venerabilib. lib. 6. Sol. vbique aſſeritur excommunicatio nulla vel propter præcedentiam appellationis legitimæ, uel quacunque alia cauſa, & probabiliter dubitatur, tunc ad cautelam petitur abſolutio, hic petitur a quibuſcunque ſententiis comprehenſis nomine cenſuræ, excepto generali interdicto, vt c. præſenti. de ſentē. excom. lib. 6. hunc primum inuenit Clemēs III. in c. cum deſideres. §. j. eodem titu. Hæc vera eſt vel putatiua a cenſura eccleſiaſtica liberatio illis, quorum intereſt proſpiciens. Et eſt cautela excommunicati & illius ad cuius inſtantiam lata fuit. Hæc fit vocatio illis, quorum intereſt, vt dubium nullitatis diſcutiatur, fit per hoc verbum diſſoluo, vel relaxo: exprimi tamen debet cauſa, propter quam fit hoc. hęc fit per ſuperiorem excommunicatoris. Aliquando per excommunicatorem ordinariū: per delegatum autem ſi per commiſſionem prouidere poteſt, ſuper excommunicatione non poteſt ad cautelam abſoluere, niſi ſit ſpecialiter commiſſum. Si autem incidit, nec prouidere poteſt per commiſſionem tunc poteſt, vt c. veniens. de teſti. hęc abſolutio fit de gratia, nō de iuris remedio vel neceſſitate. impeditur hæc abſolutio per exceptionem manifeſtæ offenſæ in caſu nullitatis aſſertæ propter appellationis præcedētis, in aliis caſibus nullitatis non, vt hæc omnia plenè in c. ſolet. hic alleg.

21 † Quadrageſimononò, an mortuus poſſit abſolui, & quomodo, & qualiter. de ſent. excommu. a nobis Sol. mortuus abſolui poterit, vbi præceſſerint ſigna contritionis, ſeruata forma de qua ibi.

Quinquageſimò, an iniuſtè excommunicatus ſit abſoluendus, ſecundum formam eccleſiæ. de eo qui du. in ma. ſignificauit. per Inno. Solu. quod ſic.

Quinquageſimoprimò, qualiter excommunicatus reconcilietur. de ſent. excommu. nuper. per Inno. Sol. excommunicatus maiori per introductionem in eccleſiam, minori cum pſalmo pœnitentiali & confeſſione vſus ſacramentorum paſſiuè, quibus priuatus fuerat. Non autem per introductionem, cum non foret priuatus ingreſſu. i. criminoſus, alias non excommunicatus ſola pœnitentia, niſi ſit ſolenniter pœnitens, vt ibi.

22 † Quinquageſimoſecundò, an epiſcopus ordinando excommunicatum videatur ipſum abſoluere. Et an in abſolutione ab excommunicatiōe ſit neceſſaria certa forma, de fil. presby. veniens, per Inno. Solu. epiſcopus ordinando excommunicatum a ſe, non videtur abſoluere, quia in abſolutione requiritur certa forma, vt ibi nota.

Quinquageſimotertio, de abſolutione, cum quis excommunicatur pro crimine vel contumacia, & de modo contumaciæ propter quàm quis excommunicatur. Et quid iuris ſit, ſi excommunicatus ſit ita pauper ꝙ non poteſt ſatisfacere, de verborum ſignifi. ex parte, per Inno. de ſent. excommuni. ſolet, lib. 6. Solu. expeditum eſt ſupra & dic vt ibi.

23 † Quinquageſimoquartò, an ſi laicus excommunicatus ad inſtantiam laici in abſolutione iurauit ſatisfacere, ſi vult ſatisfacere coram iudice ſeculari, an eccleſiaſticus poſſit de ſatisfactione cognoſcere. 11. q. iij. c. fin. Sol. ſi laicus excommunicatus ad inſtātiam laici vult ſatisfacere coram iudice ſeculari, vbi cā fuit ciuilis, de illa ſatisfactione propter connexionem cognoſcit eccleſiaſticus, vt in glo. & not. in c. parochianos. de ſen. exc.

Quinquageſimoquintò, an abſoluere & ſolēnia ordinis impendere ſit ordinis, vel iuriſdictionis, de ſucceſ. præla. c. fin. Sol. abſolutio eſt iuriſdictiōis & nō ordinis. 2. q. j. nemo. ſed ſolēnia abſolōnis ſicut dicere orōnes cū ſtola, & pſalmū pęnitētialē, & in eccleſiā introducere, eſt ordinis & officii, de ſen. excō. nuper.

S V M M A R I V M.

1 *Vitare excōicatū, an qs teneatur, licet nō ſit publicus, vel ante denūciationē.*
2 *Excommunicatus an poſſit excommunicato communicare.*
Communicans excommunicato, an poſſit contra ipſum obijcere de excommunicatione, & an ſit mortale.
Participantes excommunicato, quæ ignorantia excuſet.
3 *Ignorantia circa factum publicè promulgatum, regulariter non excuſat.*
Priuilegiati, an vitare debeant excommunicatos.
4 *Papa vel epiſcopus ſi communicat excommunicato à ſacerdote, vel alio inferiore, an ſint excommunicati minori, & à quo abſoluentur.*
Papam, an incidat excommunicationem communicando excommunicato.
Caſus, in quibus quis incidat excommunicationem participando excōicato.
5 *Excommunicator. an incidat excōicationem participādo cum excō. catis à ſe.*
Excommunicatus ſi intrat eccleſiam, an alij debeant exire.
6 *Eleemoſinæ, oblatiōes, decima & mortuaria, an ab excōicatis ſint recipiēda.*
Celebrans excommunicato, an ſit irregularis.
Papa licet vitet aliquē, vel mādet vitari, an cōicans eidem ſit excōicatus.
7 *Communicare magis licet cum pagano, quàm cum excommunicato.*
Excōicatus ordinādo ī forma eccleſię imprimit carecterem, ſed nō executionē.

§. Vigesimusseptimus.

RESTAT videndum de pœna communicātium cum excommunicatis remissiuè.

[1] † Primò, an teneatͭ qs vitare excōicatum, licet nō sit publicus, vel ante denunciationē, de sent. excommu. cum ab homine. de cle. excommu. mi. illud. 93 di. c. j. 11. q. 3. § euidēter, & c. si qs laicus. 24. q. ij. sanè. So. tenetur quis vitare excōicatum publicum, nec requiritur denunciatio, vt fiat publicus quo ad hunc effectum: immo sufficit sola fama, vt in iuribus hic allegatis.

Secundò de communicātibus cum excommunicato in crimine, vel sine de senten. excommu. nuper. & ca. si concubinæ. per Innocen. 11. q. iij. qui communicauerit. So. communicans cum excommunicato in crimine damnato, incidit maiorem: communicās autē simplici cōmunione, incidit minorē, vt ibi.

[2] † Tertiò, an excommunicatus possit excommunicato communicare. 17. quæst. j. deuotum. Sol. ꝙ sic, vt ibi glo. facit in auct. de test. §. sancimus. in ij. colum. Hosti. contra. in summa de sent. excommu. §. si quis sit eius effectus, in fin. & hæc verior.

Quartò, an communicans excommunicato possit contra eū obiicere de excommunicatione. de excep. a nobis. Sol. ꝙ sic, vt ipsum ab agendo repellat, etiā si participasset in crimine, vt ibi.

Quintò, an communicare cum excommunicato sit mortale, de sepultu. sacris. Solu. supra expeditum est.

Sextò, quæ ignorantia excusat participantes excommunicato. de ordin. ab episco. cap. ij. de cle. excommu. mi. c. penult. Sol. ignorantia probabilis facti excusat, vt ibi.

[3] † Septimò, an quis circa hoc possit allegare ignorantiam ex quo excommunicatus est publicè. de po. præla. c. j. per Innocē. Sol. non excusat regulariter ignorantia circa factum publicè promulgatum, vt ibi.

Octauò, an priuilegiati debeant vitare excommunicatos, & an sint multi habentes priuilegium communicādi excommunicatis Et quid iuris sit de his. de sent. excommu. nulli, de præb. in Lateranen. de priuileg. cum & plantare, per Inn. Sol. nō conceditur priuilegium generale, per quod concedatur facultas communicare excommunicatis, sed speciale ex causa cum certis, cum aliqua sunt corpore iuris clausula. 11. q. iij. quoniā multos, & c. inter alia. eodem titu.

Nonò, quæ pœna imponitur exemptis, qui celebrant in locis interdictis, vel publicè excommunicatos admittunt ad diuina, præter alias pœnas a iure statutas in ca. episcoporum, de priuile. lib. 6. & de fraudibus circa hoc in cle. j. de sen. excommun. & de pœna admittentium ad sepulturam interdictos, vel tempore, vel nominatim excommunicatos. in cle. eos, de sepul. Solu. dic, vt in iuribus hic allegatis, vbi text.

[4] **Decimò**, † Quid si Papa, vel episcopus excommunicat excommunicatos a sacerdote, vel inferiore, an sint excommunicati minori, & a quo absoluentur, de sen. exc. nulli. 93. di. ca. j. 11. q. j. q meritò. Sol. episcopus cōmunicans excommunicato a simplici sacerdote incidit minorem si simplici participio participat, & absoluitur a simplici sacerdote. Idem si communicat excommunicato a se, quia hæc sententia propter participium est canonis, non bonis, licet glo. aliter, vt c. statuimus. eodem titu. lib. 6. in 5. glo. Secus in Papa, qui nō ligatur canone. dic vt in iuribus hic allegatis.

Vndecimò, an Papa incidat excommunicationem communicando excommunicato, de senten. excommu. si aliquando, Solu. non incidit, vt supra dictum est.

Duodecimò, in quibus casibus incidit quis in excommunicationem participando excommunicato, & quibus excusetur participans. de sent. excom. cum desideres, & c. inter alia, & ca. statuimus. 11. q. iij. quoniam multos. 27. q. j. de filia. Solu. vbi enumerantur, vt supra extensè.

[5] † Decimotertiò, an excommunicator incidat excōicationē participando cum excommunicatis a se, & de plurib. hūc articulū cōtingētib. de sen. exc. qđ in dubiis. Sol. supra expeditū est.

Decimoquartò, an si excōicatus intrat ecclesiā, alii debeant exire. & an missa incohata debeat dimitti si nō vult exire. & an in eius aduentu sit cessandū ab officio. & an missa diuisionem recipiat. 11. q. iij. sicut, & c. qui iubente. per Inn. in c. nup. de sen. excom. Sol. si excōicatus intrat ecclesiam causa orandi, omnes debent exire, & sacerdos nisi incohauerit canonē missæ debet dimittere, immo si extra ecclesiā idem. Si autem inchoauerit nō suspēdat, qa missa non recipit diuisionem. 7. q. j. nihil, & nisi possit de eccl'ia eiici Si aūt sit ī eccl'ia alia de cā, orātes nō debēt exire, qa tūc nō cōicarēt in orōnib. vt in iuribus hic allegatis.

[6] **Decimoquintò**, † An ab excōicatis sint recipiendæ oblationes, eleemosinæ, decimæ, & mortuaria, de sen. excō. cū volūtate, de decimis. ex transmissa. Sol. eleemosinæ sunt recipiēdæ ab excōicato & decimæ, nō aūt oblationes, qa fiunt in publico, & sic videreť cōfouere. nec mortuaria, vel alias relicta ꝓ aīa, qa ꝓ ipsa non est orandum. 88. di. c. vlti. aliàs relicta in testamento sic, vt ibi not.

Decimosextò, an ille qui celebrat excommunicato, sit irregularis, de excel. præla. c. ult. de sent. excommu. c. is, qui. lib. 6.

Decimoseptimò an licet Papa vitet aliquem, vt mandet vitari cōicās eidē sit excōicatus; & an ad hoc ꝙ cōicans excōicato incidat minorē, sit necesse ꝙ nomineť excōicatus a superiore, & an peccet ille qui familiarem hēt illū, quē a ꝑlatis suis videt vitari ꝓ delictis suis. de priuileg. cū olim. j. 11. di. c. ij. 23. q. ij. c. j. Solu non incidit minorē excōicationē, qui cōicat illi, quem Papa uitat & vitandum mandat. 93. dist. si inimicus. Et ut vitetur, nominari debet a superiore. ij. q. j. multi. vt ibi not.

[7] † Decimooctauò, ꝙ cum pagano magis licet communicare, quàm cum excommunicato. 11. q. iij. ad mensam.

Decimononò, ꝙ episcopus priuādus est communione, qui soli cognitum publicat excommunicatum. 6. q. ij. placuit.

Vigesimò, De executione sacramentorū excōicati, de ordi. ab epi. c. 2. 11. q. j. in summa. & c. 3. j. q. j. qui profectionē. j. q. 7. cōuenietib. & Daybertum. de simo. per tuas. Sol. excōicatus ordinādo in forma ecclesiæ imprimit carecterem, sed non executionem, vt in iuribus hic allegatis.

S V M M A R I V M.

1. *Excommunicatus non probatur quis eo solo quòd petit absolui.*
2. *Percussus ab ostiario petens ipsum denuntiari excommunicatum, probare tenetur malignitatem & excessum.*
3. *Excommunicatus nominatim, quis dicatur.*
   Literis episcopis, an credatur, si mandet aliquem excommunicatum denuntiari.
4. *Ordinario, an credatur vt excommunicatus ab eo vitetur*
5. *Appellari, an possit à sententia excommunicationis.*
6. *Iniiciens manus violentas in nouitium religionis approbatæ qualiter incidat in excommunicationem.*

§. Vigesimusoctauus.

RESTAT videre, qualiter excōicatio probetur.

[1] † Primò, an eoipso ꝙ quis petit absolui & iurat, probetur excōicatus, & videatur acquieuisse sniæ, vt non possit postmodum ipsam impugnare, de sent. excō. sacro, & elec. venerabilē. Sol. eo solo ꝙ quis petit absolui, nō probatur excōmunicatus, vt in iuribus hic allegatis.

Sextò, an si probē ꝯ aliquē excōicationē latam, si nō soluerit certo termino, ille ꝓbeť excōicatus, si nō ꝓbat se soluisse ī termino, ꝑ Inn. de accu. sup his. & de testi. col. c. j. Sol. tertius, cuius nō interest solui, volēs ꝓbare excōicationē, qa non soluitur creditori in termino, nō transfert onus probādi in debitorem ꝙ soluerit, immo ipse grauatur onere probādi negatiuā, quę sola ꝓfessione ꝓbat. sec⁹ ī creditore, cuius īterfuit solui, vt ibi not.

[2] † Tertiò, an si clericus petit ostiariū denūtiari excōicatū dicēs se percussum ab eo: an clerico incūbat onus ꝓbādi malignitatē & excessū ostiarii, vel cꝯ, & de plurib. aliis circa hunc articulum, ꝑ Inn. de sen. exc. si verè. Sol. ꝑcussus ab ostiario petens ipsum denuntiari excōicatū, probare teneť malignitatē, & excessum, tum qa actor, tum qa præsumiť bonus ex circūstantiis, tum quia iudex in ostiariū onus probandi transfert, ut ibi nota. Quartò, si mādeť delegato ꝙ cognoscat, an excōicatio sit iusta, & ꝙ relaxet sine difficultate, & ante oīa possit ipsum absoluere, & qd sonēt illa uerba, & qualiter & quare post absolutionē, & an tanq̃ fiāt sibi ꝑcepta recipiunť ꝓbationes, an fuerit iustè ligatus an iniustè. & qd faciet excōicator, de sen. exc. sacr. & rescr. ab excōicato, de off. dele. cū cōtingat. de off. ord. ad reprimēdā. Sol. delegatus hoc casu ante oīa absoluet, & post cognoscet de iusti. & iniusti. excōicationis. Nec aliqđ mādatū absoluto iniūget, donec cognouerit, aliàs appellare posset: nam si iniustā regeperiit, nullū iniūgēdū est mādatū. Absolui sine difficultate, est absolui sine cautione & iuramēto. tutius est tñ ꝙ iurm̄ præstet, vt ecclesiastica seruetur disciplina, vt in iuribus hic allegatis.

[3] **Quintò**, † Quis dicať noīatim excōicat⁹ vel īterdictus, de priu. cū & plātare, ꝑ Inn. So. s̃. expeditū est.

Sextò, an credať literis epi si mādet aliquē excōicatū denūtiari, aliàs vitari, ꝑ Inn. de fide instr. c. j. & ĩ. quantū tp̄s ꝓbari dēt, si opponať in uim dilatoriç, vt qs repellať ab agēdo, & qualiter exprimi dēt, de excep. pia. li 6. An in excōicatione probāda sit magna dilatio dāda, si nō fit præiudicium in prin. de offi. deleg. prudētiā. §. sexta, per Inn. Sol. literis est credendū. cū in his quæ plenè spectāt ad officiū suū, si sint dispositiuè, alias non nisi habeat testiū inscriptionē maximè nisi alteri grāde affert ꝑiudiciū de hoc in c. curæ. 11. q. iij. & c. post cessionē. de proba. de aliis subiunctis dic, vt in capi. pia. de except. hic allega. vbi est text.

[4] † Septimò, an credatur ordinario, vt excommunicatus ab eo vitetur. de sen. exc. solet. li. 6. per Inn Sol. expeditū est supra.

Octauò, an is, qui dr̄ iniustè excōicasse, possit inuitis partibus de hoc cognoscere, de sen. exc. venerabilibus. de rescrip. ab excōicato. de testi. spo. conquerente. Solu. expeditum est supra.

Nonò, an is cui cōmittiť, ꝙ possit, vel dēat cognoscere, de iniusta excōicatiōe, dēat cognoscere. de off. or. ad reprimēdā, per Inn. ī quib. casib. audiť ꝯquerēs de iniusta excōicatione, & qualiter, & quare tunc sit vitandus, de sent. excom. per tuas. c. sacro. & c. solet. lib. 6. 11. q. 2. si episcopus. Sol. expeditum est supra.

Decimò, Quid iuris sit de illa excōicatiōis forma, qua qs conqueritur se excōicatum contra statuta concilii. de rescrip. ab excōicato. Sol. expeditum est supra.

[5] † Vndecimò, an possit appellari a snīa excōicationis, de ap. pastoralis. & quid operetur, de sen. exc. per tuas. Sol. ab excōicatione appellari potest, non tamen appellatio suspendit effectū in quantum secum trahit executionem, vt in c. pastoralis. de app. sed transfert negotium ad superiorem, vt c. per tuas.

Duodecimò de pęna illorū q grauant in ꝑsonis & rebus aliquos, vel eorū amicos ꝓ eo ꝙ aliquos excōicauerūt, vel excōicatos denūtiauerūt. de sen. exc. q cūq;. li. 6. Sol. in tex. & ibi vide.

Decimotertiò, qualiter mandans vel ratificans violentiam manuum iniectionem in clericum nomine suo factā incidat in excōicationem. de sen. excommu. cum quis. lib. 6. Sol. ibi tex.

[6] † Decimoquartò, qualiter iniiciens manus violentas in nouitium religionis approbatæ incidat in excommunicationem. eo. ti. religioso. 2. Responso. li. 6. Sol. ibi tex.

Decimoquintò, Qualiter excōicatus post appellationem legitimam ꝑ desertionem appellationis nō fingitur retro excommunicatus. eo. tit. lib. 6. Sol. ibi tex.

¶ Et sic est finis huius Tractatus de Censura ecclesiastica, cōposita per excellentiss. vtriusq; iuris Doctorem Dn̄m Ioannē de Lignano de Mediolano, Scripti in generali Consilio Basilien. per me Ioannem Tollener de Dyedē, Anno Dn̄i 1436. in profesto diuisionis Apostolorum.

T R A C T A T V S

INSIGNIS ET AVREVS

De Interdicto Ecclesiastico D. Ioannis Calderini, I. V. D. consumatissimi.

S V M M A R I V M.

1. *Interdictum, qualiter accipiendum.*
2. *Interdictum, quid sit.*
3. *Censuræ appellatione, quid contineatur. 5.*
   Suspensio dupliciter sumitur.
4. *Excommunicatio, & interdictum, an sint diuersa.*
6. *Superior, an possit aliquid disponere partibus non vocatis.*
7. *Singularis persona propriè suspenditur, impropriè uerò interdicitur.*
8. *Effectus excommunicationis, an possit suspendi.*
9. *Auditio, an diuerso respectu possit adaptari actioni, vel passioni.*
10. *Interdictum, nunquid promulgetur sub nomine appellatiuo populi, communis, vel vniuersitatis.*
11. *Pœna interdicti quandoque puniuntur, qui non peccauerunt.*
12. *Generale interdictum, an dicatur, si in loco interdicto est vna sola ecclesia vel villa.*
13. *Celebrans in ecclesia interdicta, an sit irregularis. 15.*
14. *Casus, in quibus de iure in ecclesia celebrari non debet.*
16. *Interdictum, quando dicatur habere effectum.*
17. *Omnes ecclesiæ ciuitatis, vel prouinciæ si interdicuntur, an interdictum dicatur generale, vel speciale.*
18. *Ecclesia specialiter interdicta, an in ea possint celebrari diuina.*
19. *Baptizari, an quis possit in ecclesia specialiter interdicta.*
    Interdictum speciale si dicatur nullum, an posit relaxari ad cautelam.
20. *Relaxari ad cautelam non habet locum in interdicto generali ciuitatis, castri, loci, siue terræ.*
21. *Generale interdictum, an ad cautelam possit relaxari.*
22. *Interdictum promulgatum in commune, populum, ciues, incolas, vel vniuersitatem, an debeat dici generale, uel speciale.*
    Interdicto loco propter delictum populi uel ciuium, singulares personæ loci intelliguntur generaliter interdictæ.
23. *Locus interdum interdicitur sub appellatione regni, prouinciæ, ciuitatis, castri, vel villæ.*
24. *Interdictum promulgatum in locum, quid includat.*
25. *Aedificia continentia, quæ dicantur.*
26. *Suburbia, & continentia ædificia, vsq; ad quem locum durant.*
27. *Ecclesia polluta, cemiterium illi contiguum intelligitur pollutum.*
    Interdicto loco sub appellatione ciuitatis, non sunt interdicti ciues illius ciuitatis.
28. *Clerus alicuius loci quandoque interdicitur, & tamen populus non intelligitur interdictus.*

Q Vamuis dubia plurima circa materiam ecclesiastici interdicti potius popularē determinationē q̃ magistralem solonem exposcant: Dn̄orū tñ, & sociorū meorū scholariū, qbus astringor vinculo charitatis, postulātiū, vt ea q̃ de ecclesiastico interdicto verbo frequenter dicimus, scripto notarē, desideriū implere curaui, determinatione eccl'æ semper salua. 19. di. c. j. in prin. Tractaturus igitur de eccl'astico interdicto, siue diuinorū. Primò est vidēdū, qd nominis. Scđo de eius sp̄ebus. Tertiò a quo valeat ꝓmulgari. Quartò qualiter, & ex qua causa proferatur. Quintò contra quem. Sextò de ipsius effectu. Septimò, qualiter tollatur. & in his membris inseram dubia occurrentia, prout illis videntur posse adaptari.

Prima pars Tractatus.

[1] **Adprimum** Dico qđ † & si aliter accipiatur nomen interdicti quàm de ciuilibus interdictis siue accusationibus, quæ pro illis exercentur, de quo hic est sermo, vt patet. ff. C. & Institu. de inter. de cau. pos. & cap. pastoralis, de resti. spo. item cum quis. & c. ad sedem. cum si. tamen hoc nomen interdicti prohibitionem significat, quæ proprio alluditur vocabulo, vt Insti. de interdi. §. sunt tamen. xvij. q. iiij. miror. xxviij. q. j. sicut enim de offi. archi. significasti. & est expressum, de sen. exc. cum illorum. ibi, quibus est absolutio talium interdicta, & maiora intelligantur eis prohibita, & c. vnde rub. de ma. contracto contra inter. eccle. idem importat, sicut dicerem contra prohibitionem, vt est expressum in tribus decre. eo. ti. Idem ergo signant, & sunt sinonima interdictum, & prohibitio, hoc idem patet. ff. de inter. & rele. l. relegatorum. §. dubitandum, & § consequenter. per ecclesiasticum autem, vel per diuina intelligo officia diuina, & sacramenta largè sumpto vocabulo, de spon. non est nobis, & ĩ. declarabitur.

[2] † Est autem interdictum ecclesiasticū, siue diuinorum, suspēsio ecclesiasticę cēsurę, & diuinis officiis, & eccl'asticis sacr̄is actiuè, & passiuè. in qua descriptione suspensio ponitur loco generis, quia ꝑ interdictū eccl'asticū induciť ꝓhibitio siue suspensio, vt iā dixi. Sed multę sunt alię suspensiones, vel ꝓhibitiones. 32. dist. interdixit, de ele. qa ꝑꝑ. §. illud aūt. de of. archi. mandamus, & c. significasti. ne cle. vel mo. cle. & c. sniam, de sen. exc. ꝓhibemus. & eo. ti. fęlicis, & c. se. lib. 6. & eo. li. de hære. vt inquisitionis. §. ꝓhibemus. de relig. do. c. vno. facit de consan. & affi. non dēt. cū infinitis si. Qđ dixi, vr̄ no. rub. de cler. excō. min. nō. n. dixit spāliter de suspenso, qa excōicatus, depositus, vel interdictus sunt suspensi, sed non cōuertiť. Itē scđm grammaticos ꝑpositio inter, est mediatiua, vel suspensiua tp̄is, vel ordinis, vel alicuius actus, vñ aliqua potentia suspendiť actu, & detineť habitu. 15. q. vj. c. pen. & vlt. de rescri. pastoralis, in fi. de conces. p̄b. qa diuersitatem. C. de cur. fur. l. pe. cum si qđ rectè induciť ꝑ interdictū, vt patebit. infra, maximè in vj mēbro. interdictū ergo bñ dr̄ suspensio. Seqť in descriptione, censuræ ecclesiasticæ, qa

[3] † appellatione censuræ cōtineť interdū excōicatio, & suspensio, de ver. sig. quærenti. ex quo sequiť ꝙ hæc tria sunt diuersæ sp̄ēs. Nō ob. qđ dixi, ꝙ interdictus est suspensus, sicut excōicatus, vel depositus, qa suspensio sumiť dupl'r. s. vt genus, & tunc ꝑdicať de prędictis, interdum, vt sp̄ēs sub dicto gn̄e contentę, & tuuc ꝑdicta tria sunt sp̄ēs inter se differentes, vt in decre. quærenti. li. 6 facit qđ scripsi de manifesto, & notorio. de coha. cleri. & mu. vestra. Qđ aūt ꝑdicta tria sint diuersa, ꝓbatur ēt de elec. transmissa. de ap. prętereaij. de re lig. do. cū dilectus, de cle. excō. latores, de exces pręla. c. j. li. vj & qđ me. cā. c. vno. de appel. Romana. §. pe. de vsu. vsurarū. de priui. c. j. §. in eos, de sen. exc. c. j. § hęc eadē. & c. Romana. in princi. in his iurib. de ꝑdictis trib. & diuersis fit mentio specialis. Alibi

[4] † excōicatio & interdictum ponuntur vt diuersa, de offi. deleg. P. & G. de offi. ord. cum ab ecclesiarū, de appel. ad hoc, qm̄ de ꝑben. in Lateran. de priuil. cū & plantare. & c. ex parte. l. j. & c. qm̄ ꝑ confessionē. & c. priuile. & c. qđ nonnullis. & c. quanto. de pę. & remis. qđ in te. de sen. exc. ꝑmittimus, de verb. sig. cum in partibus, & c. ex parte j. & c. cū olim. li. vj. de verb. sig. c. i. in princ. & §. i. in cle. de censi. q̃ q̃. de priuil. ne aliqui. & c. ep̄orum, de iniur. & dam. da. c. vno. de pę. c. vlti. de sen. exc. alma. §. adiicimus. li. vi. de censi. ꝑsenti. de pę. si quis suadente. de sen. exc. grauis ad vos. Alibi suspensio & interdictū. de offic. ordi. graue. de offi. deleg. c. ii. lib. 6. de sen. excō. quia periculosum. eo. lib. de excōicatione verò, & suspensione, vt sunt diuersę sp̄ēs, exprimitur de dolo, & contu. veritatis. in fi. de appel. reprehensibilis. in princ. de vsur. prętereade priui. tuarū. & in cle. de hære. multarum, ad finē. licet aūt ex prędictis iuribus multas conuenientias, & differētias inter prędicta tria possit discurrere curiosos īdagator, nō omitto quod notat Host. de sen. excom. cum medicinalis. lib. 6. quod prędicta tria conueniunt.

[5] **Primò**, quia omnia † comprehenduntur sub noīe censurę de verb. sig. quærenti. Scđò, quia ꝑcedens app. defendit appellationē, de ap. ad hęc qm̄. & c. ꝑterea. n. & c. dilectus.

ctus.no.de ap pastoralis.2.rñ.Tertiò,qa in oībus pdictis phibet celebratio diuinorū.11.q.3.si quis eps in consilio.de cler. excō. c.2.& 3.& c.postulasti.Quartò,quia in omnib.pręcedentib.præcedere debet monitio,& seruari forma decre. de ap. repræhensibilis,de sen.excom.latro.& eo.ti. cum medicinalis.lib.6.Quintò,quia in his præcedere debet iuramentum cū absoluuntur,& potest in eis fieri absolutio ad cautelam,cum est casus faciendi, de sen.excō. venerabilis. saluo quod hr eo.tit.li.6.& infra dicet. Sextò,quia huiusmodi sententiæ debent seruari per superiores. de offi.ordi.cum ab ecclesiasticarum. Septimò,quia his durantibus non potest quis eligere, uel eligi, vel testificari,de consue. cum dilectus,de cle.cum inter R.de testib.veniēs.n.in fi.de sen. 6 excom.apostolicæ.Octauò,† quia superior non debet de ipsis disponere aliquid tribus partibus non vocatis,vt de ap.Romana. lib.6.§.pe.& de sen.excom. Romana.in prin. Nonò,quia recipit in episcopales filios sedis aposto. ab inferioribus nulla istarum sentētiarum possunt ligari.de ver.sig.c.j.lib.6.Differunt autem ista tria,primò in participatione, quia cum suspenso, vel interdicto non potest participari , nisi participatio esset specialiter interdicta.ff.de pę.l.moris.ff.de ser.expor.l.cui peccato.de priuile. episcopo.lib.6.1.q.3.cum excommunicato.& c.præced.& seq. de sent. excom. nulli.& c.cum desideres.cum si.Item singularis 7 persona † propriè suspenditur,& non interdicitur , nisi impropriè,de relig.domi.cum dilectus, de cle. excom.postulasti.in fi. locus propriè non interdicitur, de spon.non est nobis , licet in pœna personarum delinquentium.de postu.præla. c.1.de iureiur.ex rescrip.in Auc.de man.princi.§.oportet.colla.3. pro hac differentia facit in arg.de offi.deleg. P.& G.de priuile. petistis,& c.quoniam.tñ hoc omnino non placet . Interdicitur enim singulariter persona.de offi.deleg.ex literis,prout interdum distinguatur a suspensione,ut probatur de priuile.cum capella.& eo. ti.c.j.§.in eos,li.6.Item interdicitur laicus quandoque qui propriè non suspenditur,prout suspensio est species distincta,vt de interdic.quæ retenti. vnde de hoc dic , vt dicā in membro seq.

8 **Tertiò effectus.** † Excommunicationis latę non potest suspendi,sed effectus aliarum sic, de hoc dicam in vltimo membro . Ad prædictas differentias addit D. Pater meus quartam, quia episcopi non incurrunt aliquam suspensionis, uel interdicti sententiam prolatam ab homine, uel a iure,nisi specificè exprimatur,de sent.excom. quia periculo sum. li. 6. quod priuilegium non habet quantum ad excōicationem,facit prædicta decre. nulli. Et quintam quia intetdictum generale loci nō pōt ad cautelam relaxari, de sen. exc.præsenti.li.6.sed ab excōicatione,vel suspensione bene pōt fieri absolutio ad cautelam, & sic intellige quod supra dixi. Pōt dari alia differentia,quia interdictum in locum proferri nō potest sine speciali Papæ licentia pro pecuniario debito , vt in extrauag.Bonifa.prouidè attendentes,licet excōicatio, vel suspensio bene.de ap.preterea 2.Sequitur in descriptione,a diuinis officiis, & ecclesiasticis sacramentis,quod infra declarabitur actiuè.i.à celebratione diuinorum,& collatione sacrorum,de sen. excō.alma.§.j.passiuè.i.auditione, uel participatione prædicto- 9 rum.de sen.exc.si sententia lib.6.auditio † tñ , fm quosdā Phil. actioni,uel passioni diuerso respectu pōt adaptari , de quo non est curandum in proposito.hanc theoricam inuestigare curaui in hoc 1.membro,æstimans q per eam facilius sequentium veritas apparebit.De secundo dic q species ecclesiastici interdicti siue diuinorū, dupliciter possunt sumi.vno modo respectu patiētis , alio modo respectu modi prælatione seruati.Secundum primum modum ipsius duæ sunt species,interdum promulgat in personam,interdum in locum,de sen.exc.si snia.lib.6. ad idē iura plura supra membro prędicto alleg.in personam. promulgatur qnque nomine proprio,uel circumlocutionibus,quę habent vim proprii nominis,de appel.præterea 2.de priui.cum & plantare.de ap.Romana.§.pe.lib.6. & in clem.de sepul.cos,qui. 10 Qnque † promulgatur interdictū sub nomine appellatiuo populi,cōis,vniuersitatis,ut in d.decre.si sententia.§.pe.de iniur.& de dā.da.& si pignorationes,lib.6.Circa quod dubitāt quidam, an interdicto cōi,uniuersitate,vel populo omnes , de uniuersitate intelligantur nominatim interdicti , ita q habeant locum iura sequentia denominatim interdictis, videtur dicere Innoc. de præb. In Lateranen. q sic.dicit.n.nominatim interdictos illos de quibus certum est,q sunt interdicti:sed de prædictis omnibus est certum,vt in prædicta decre.si snia, sed dices , fm hoc non uidetur differentia inter nominatim , & non nominatim interdictos , dūmodo sint de populo interdicto , quod videtur absurdū, maximè in pęnalibus vt decre.de sepul.eos q.cū pęnę pp ipsarū odiū sint restringendæ,de reg.iur.odia. & c.in pœnis. cum concor.li.6. Et ideo dixerunt qdā,q Inn.intellexit de his, quorū culpa,dolo,vel fraude lata est snia interdicti , & de his q in hoc præbuerunt consiliū & fauorem arg.de sen. excō.c.vltimo.§.illis etiam.li.6.licet æquitatē habeat hoc dictum , tñ quia 11 † pœna interdicti puniuntur,qui non qeccauerunt. de spon.nō est nobis,cum si.& quia pœnę censuræ fauorabiles sunt animę, dummodo non cōtemnantur, & iō hoc respectu latè interpretatur,de sen.excō.si quem.& eo.tit.si ciuitas lib.6.maximè in dubio.de cler.excō.illud. Puto dictum Inn.esse verum post denunciationem sententie publicē,quantum ad omnes,quos certum est esse de populo interdicto, vt interuenientibus talib.circunstātiis,manifestè intelligantur nominatim interdicti,ut sic huiusmodi indubitabiles circunstantię habeant vicem proprij nominis, de test.licet ex quadam. de consangu.& affi.tua nos.& ff. cer.pet.l.certum Insti.de exhæ.libe.§. nominatim.& quod legitur & no.de sen.excom.lib.6.Promulgatur autem interdictum in locum dupliciter.uno modo generaliter,sicut cum regnum prouincia,ciuitas,castrum,uel uilla supponitur ecclesiastico interdicto.de uerb.sign.cum in partibus,de consuet.cum inter de priuileg.perisse.de clerico,vbi periculum §.ciuitas de pe.si quis. §.vltimo.lib.6.in cle.de pe.si quis suadente §.ciuitas.

12 **Sed quid** Si in loco † interdicto est una sola ecclesia vel villa, nūquid dicetur generale interdictum. Dic quod sic,quia etiam extra ecclesiam potest celebrari solenniter,licet fieri non debet sine causa.de consecra.di.1.concedimus.& c.vnicuique.& c.seq.ergo ecclesiarum numerus,uel dato q in loco nulla sit ecclesia, non debet inspici: licet aut vnus sit locus puta ciuitas,uel castrum , & c.bene includit plura loca singularia,in quib.potest celebrari,& ideo et dictis casibus censetur generale interdictum . alio modo interdictū promulgat specialiter in locis, puta in aliquam ecclesiā , & hoc dupliciter. interdum.n.a iure pp iniuriosum homicidiū in ea pretratū,uel iniuriosum sanguinem effusum in ea,uel si pp effusionē humani seminis sit polluta. tunc.n.est specialiter interdicta,quousque reconciliationē non debent in ea diuina officia celebrari.de ɔse.d.1.si motū.& c.ecclesiis.de ɔse.eccl. vel altar.proposuisti.& c.vlt.& eo. tit.c.vno.lib.6.Sed tñ si sic fiat,celebrans licet peccet, non est irregularis,de sent.excō.is qui.1.rñso.li.6.Sic pp discordiā patronorū eps claudit ostia ecclesie,tollit reliquias,& præcipit,ut nullus in ea aliquo mō sacrū ministeriū celebret,donec ad 13 ɔcordiā redeant,de iurepa.c.1.& 2.Sed an celebrans ɔ̃ dictum præceptum in tali ecclesia sit irregularis.Inno.de exc. prælatorum in gl.hic videt ad fi.& in Spe.§.iuxta propositionis, ver.illud quærit dicunt q nō , q hoc nō est expressum in iure hoc bene pbat in pcedenti decr. is qui.Dicunt tñ pdicti q si pferes sniam dixit,interdico talē ecclesiā,celebrās in ea irregularitatē incurrit,qd dictū pdicti Doc. videntur referre ad casum pdictum decr.hoc est, qn pp discordiā patronorū eps interdicere ecclesiā p verbū,interdico,vel interdicimus,vn ipsi pmisere q interdum nomē est iuris, & plus importat quā verbi,pprietas sonet.

14 **Sunt & alij** † Casus, in quibus de iure in ecclesiis celebrari non dēt, puta si ecclesia fuerit simoniacè ɔsecrata.j.q.4.ecclesia.Itē si simpliciter p quæstu nō pdominico cultu fuit ɔsecrata.de ɔse.di.1.si quis basilicarum.Item si consecrata est sine licentia epi Diœcesani.de ɔse.d.j.præcepta. 16.q.1.l.ator.Item si sine reliquiis, vel in loco deserto , & nunquam habitato fuit dedicata.de conse.d.1.placuit.Sed nunquid in his quinque casibus debet dici idem, quod dixi in præcedentibus dic q sic, quia licet in prædictis casibus in tali ecclesia nō debeat celebrari,tñ celebrantes non sunt irregulares, quia non est expressum in iure,ut in prædicta decre.is qui.1.rñso.Puto etiā q si pp aliquam causam de prædictis eps specialiter ecclesiā interdixit,q postea celebrans in ea est irregularis,per id quod supra dixi post Inno.& G.facit de priuile.tuarum,& quod ibi no. in glo.Sed hic quero , dum in ecclesia cessatur a diuinis seruata forma de offi. ord.irrefragabili.§.cęterum.& eo.tit.si canonici. & c.quamuis.li.6.de qua etiam. fm quosdam intelligitur,de ap- 15 pella.dilectus.si aliquis fit in ea celebrent,an sit irregularis.Inno.& Host.in §. ceterū,& in d.decre.dilectus,dicunt q non,cum hec cessatio nō sit uera snia interdicti, licet sit quā suspēsio organorū,facit decre.is qui.no. dñs & pater meus in pdicto.decret.si canonici.Sed Inn.videtur nō ɔriū de spon.nō est nobis.vbi dicit q qui celebrauit in terra,de qua sunt organa suspēsa ad tps, est irregularis. Archi. in decre. is q.1.rñso.vult ɔcordare dictas gl.dicens,q si inducta est cessatio auctoritate legati,vel epi,uel delegati, scienter celebrans tali cessatione est irregularis, & sic intelligit gl. Inn.& decret.nō est nobis,aut auctoritate alterius, & tūc secus,& sic dicit se intelligere qd ipse Inn.no.in c.irrefragabili, & c.dilectus inducit dictā rōnē,q nō inuenit in iure expressū,vt in decret.is q sed d.& p.m.dicit,q hec rō equè puenit vtroq; mēbro,& parū facit ad distinctione , & iō ad ɔcordiā pdictarū glo. melius sibi videt dicēdū,q primę gl.intelligunt de cessatione , q spāliter fit in certa ecclesia , de qua loquitur pdicta iura.Sed glo. Inn.in decr.non est,dēt intelligi de gnāli cessatione in loco , de quo loquit decre.nō est.q si indistincta est 16 co,q pōt,hēt effectū interdicti,& hoc,pbat supra decre.q pmittit solū ea sacra qlibet ɔferre tpe interdicti.hoc placet,quod comprobat cle. ex frequēdib.de sen.excom.quę apparet cessationes prędictas ab eo,qui pręest generalibus interdictis,speciales verò.s.certarum ecclesiarum nō,vnde si interdictū vel talis cessatio indicta generaliter seruatur per matricē ecclesiam ipsius loci,religiosi et exempti illius loci hoc vidētes, vel scientes, & tale interdictum,

interdictum,vel cessationem non seruantes , hoc ipso sunt excōicati per d. decret. ex frequentibus , sed ubi specialiter in ecclesia cathedrali , vel matrice esset inrerdicti cessatio , religiosi non cessantes,non incurrerent dictam pęnā, vt ibi no.Redeundo ad propositum qnque promulgatur interdictum specialiter in aliquam ecclesiam ex causa,vt sępe fit per executores gratiarum,si eis non paretur.ad hoc,vt de priuileg.cum & plantare.§. quod si Templari.licet decre.vt priuilegia. eodem tit. videatur id interpretari de ecclesia in loco interdicto. ad idem.de sentē. excom.si ciuitas,secundo respon.& c.is cui.libr.6.

17 **Sed quæro,** † Si interdicuntur omnes ecclesiæ ciuitatis,uel prouincię,ut fit interdum pp procreationes legatorum,uel decimas non solutas,uel similes causas,an tale interdictum sit generale,uel speciale.Solutio,tale interdictum est speciale,non propriè generale,sicut cum vna ecclesia est speciliter interdicta:ita cum interdicuntur omnes ecclesiæ talis loci,quia talis vniuersitas distribuitur in singularitates, vnde dicendo , interdico omnes ecclesias talis prouinciæ, perinde est,ac si diceret,interdico hanc,illam,& illam,quæ sunt in tali prouincia.ad hoc 19.d.c.1.de pœn.d.3. ad hoc instant.de ma.& obe.solitæ ff.de offi. præsi.l.j.§. cū urbem. ff. de leg. 1.l.tui serui. & de ver. sig.l.Princeps.& de procur.qui ad agendum.de prębem.quamuis.n.lib.6.cum si.hoc autem videtur probare decre.cū in partibus.de ver.sig.distinguendo gñale interdictum à 18 particulari , siue speciali . Per prædicta soluitur quæstio, † an in ecclesia specialr interdicta possint celebrari diuina,seruata forma decr.alma.§.adijcimus.de sen.exc.lib.6.in qua qōne , siue simili, Host.videtur fuisse nō cautè loquutus in decr.quæsiuit.de his quæ fi.a ma. par.capit dicendum est tñ,q non,quia decre.alma,loquitur cum locus fuerit interdictus,& tale appellatur generale interdictum,vt decr.cum in partib.de pę. & remis.quod in te siue cōe, quod idem sonat,de priuile.q nonnullis.bene facit,de sen.exc.præsenti.lib.6.Item cum prohibitio diuiuorum, quæ videbatur induci per interdictū , sit sublata seruata forma decre.alma.qn interdictum est generale , remanet simplr prohibitio in interdicto singulari,uel speciali,de transa.c. 2.cum si. 19 Sed nunquid in ecclesia specialiter † interdicta potest quis baptizari, uel in fronte chrismari. licet Io.Mo.in decre. præsenti, videatur innuere,q nō,credo q sic, quia a quouis interdicto pdicta sunt excepta.de spon.non est nobis.de sen.excō.no.,& eo. tit.qm lib.6.vnde in prohibitione non includuntur,& per hoc rñdetur ad id, quod dixi s.in proxi.q.quia ibi gñalis prohibitio postea certo casu limitatur , hic nego fuisse prohibitionē in dictis casibus ēt generalem. fateor tñ,q nisi incommoditas aliud suadeat, honestius alibi prędicta expedirentur , ne aliqua nota possit ascribi facienti. de renunc. nisi cum pridem.§.pro graui.

Sed quæro, an speciale interdictū possit relaxari ad cautelam,si dicatur nullū. Archi.no.de sen.excom.pręsenti.lib.6.quod non,& dicit q si bene attenda- 20 tur intentio illius decre.quę declarat,† q relaxatio ad cautelam locum non habet in interdicto generali ciuitatis , vel castri,loci,siue terrę : idem est dicendum in interdicto speciali ecclesię, quasi eadem sit ratio in vtroque casu,ergo idē ius.ff.ad l.Aquil. illud.de transf.c.2.cum simi.licet Io.Mo.ad decre.pręsenti,tenet ɔrium, dicens q si prelatus,& canonici ad cautelā fieri possunt quia propter eorum culpam tale interdictum proferri debuit, non sic in interdicto generali, in quo qui non peccauerunt puniuntur.de offi.dele.sanè.in 2.& in decre.non est.cum si.Regula ergo,quę hēt,q cēsura quę est nulla,pōt tolli ad cautelam.de sen.exc.per tuas.& c.venerabili.& eo.ti.solet.li 6. seruanda est, nisi in casu,in quo reperitur vitiata.ff.de reg.iur.l.j.de sponsa.cū apud de translati. c.2.Do.& p.m.dicit,q hoc videtur sibi verius, mihi questio est dubia propter difficultatem rōnis diuersitatis , 21 quare gñale interdictū † nō potest relaxari ad cautelam , sed sic spirituale loci.& rōnes,quas in primo casu ibi ponunt Doc.fortè inferunt diuersitatem in secundo.plus tñ placet dictorū Do. opi.per rationem Io.Mo.quę inferunt similitudinem in excōicatione,& interdicto personę,& speciale ecclesię,quantum igitur ad relaxationem ad cautelam , idem iuris sit in tribus casibus prędictis. de transla. c. 2. item quia decret.pręsenti. dicit generaliter,secus in spirituali interdicto.25.d.qualis.de pręsump. nonne.ff.de iudic.cum pręτor Item quęro,an extrauagans Bonifa.prouidè attendentes,quę prohibet ferri interdictum in loco pro pecuniario debito, locum habeat in specialiter interdicto ecclesię . puto q non , vt quod de nouo prohibetur in uno casu ,habeat locum in alio.ff.sol.ma.l.si verò.§. de uiro de rescr. susce.de senten excommu.si sententia.1.& 2.rñ.lib.6.Prędicto- 22 rum causa dubito † an interdictum promulgatum in commune,populum,ciues,incolas,vel vniuersitatem , idest, sub prędictis appellationibus , uel aliqua ipsarum debeat dici generale vel speciale , & an tunc sit locus prędictę extrauag.

Ad primum dico,q est generale,de sen. excom.alma.§.illi ēt.lib.6.quia interdicto loco pp delictū populi, vel ciuiū,singulares personę loci intelliguntur gñaliter interdictę.de sen.exc.& si sententia.§.j.libr.6.& ibi no.in glo.no.quia & tunc dr generale interdictum, vt in decre. cum in partib.eodem modo istud dicitur generale. immo fortius, quia dicto casu ideo dr generale interdictum,quia vniuersitatem , siue populum loci complectitur , sed pp quod vnumquodque tale,& illud magis.19.dist.c.j.& in clem.de re.& vene. san.si dñm. in prin. nec ob. q singulares personæ intelliguntur interdictæ , quia id non obstat generalitati,per id quod dixi supra ver.sed quęro.Ad secundum dico,q in prędicto casu habet locum prædicta extrauagans, saltem de mēte , & si uerba dicātur deficere.j.q.j. Marchioñ.de verb.sig.intelligentia,& c.prætererea.ff. de legi.l. scire. ff. de pe.hær. item ueniunt.§.aptanda.in si. Viso de speciebus interdicti respectu patientis restat videre re- 23 spectu modi in prolatione seruati.Vbi sciendū, † q interdū interdicitur locus sub appellatione regni,prouincię,ciuitatis,castri,vel villæ.de ver.sig.cum in partibus , vel terrę.de postu.prę. lat.c. 1.de offi. leg.sanè.2.de iure iur.ex rescripto.vel loci cuiuslibet denominationis,vt lib.6.de censi.qq.de priuileg.episco. de sen.exc.præsenti.quibus ipsius loci superbia,ɔtinentia ædificia, intelliguntur interdicta.de sen.exc.si ciuitas.lib 6.nam appellatio urbis,vel ciuitatis,includit suburbia , & continētia ędificia, vel,non ut in l.2.ff.de ver.sig. Circa quod quæro,si suburbia , & habitantes in eis non sunt de iurisdictione loci interdicti , siue ciuitatis ipsius propter interdictum loci in eis ualeat celebrari, vel non. Rñdeo,non,per rationem prædictæ decret. si ciuitas.s. ne uilipendatur snīa interdicti.ad hoc priuile . ut de priuilegia. §.illud.& in cle.de sen.exc.cum eo.sic ergo interdictū promul- 24 gatum † in locum,includit suburbia,& continentia ædificia, ēt in nullo subiecta dicto loco,uel uniuersitatis ipsius,quod puto verum si proferēs interdictum habeat iurisdictionem spiritualem non solum in locum,quē interdixit,sed in ipsius loci suburbiis,uel continentib. ædificiis,cū huiusmodi sniam interpretatur de arbit.cum olim. de ver. sig.in his.ff.de app. ab excu.§. 1. Sed si proferens non habeat iurisdictionem spiritualem in suburbiis vel continentibus ædificiis,licet habeat in locum,quem interdixit,non videt habere locū decr.si ciuitas,per l.3.ff.de offi. procons.& de iur.om.iudi.in l.fi.9.q.3.epm.de offi.leg.nouit,de constit.c.2.2. respon. lib.6.ad idem bene facit.ff.de bo.auc.iud. possi.cum unus.§.is qui.ff. de inter. & releg.l.relegatorum.1.respon. & licet ita videatur de iure scripto , tñ ponderata ratione decret.si ciuitas.posset dici,q in hoc casu suburbia,& continentia ędificia adhærentia loco interdicto,intelligantur interdicta non ab homine, sed à iure de sen. excom.nuper.argu.de accus. super his. ver.post confirmationem, & per hoc respondetur ad 25 iura in ɔ̃rium alleg.† Sed quæ dicuntur ɔtinentia ædificia.dicit ibi gl.hoc esse in iudicis arbitrio relinquēdum,nec tex.ibi dicit ɔtiguis,sicut in 2.rñ.fortè posset dici suburbia,& ɔtinentia ędificia esse sinonima,adiiciuntur ciuitati,vel loco alterius, quia l.2.& l.Alphenus.& l ædificia. & l.quæ in continentib. & l.collegatarum.§.1.ff.de verb.sig.l.nanque si ita.ff.de pe.leg.exprimūt continētia ædificia,& non suburbia,sub qua appellatione suburbia includuntur.tñ decr.si ciuitas, videtur ut diuersa pp coniunctiones , & uel ibi positas, vel suburbia intelliguntur burgi extra,& propè ciuitatem,in quibus domus sunt contigue,continentia ædificia domos vltra burges separatæ, & nō contiguæ, vel dicuntur suburbia,per quæ iter est rectum,continentia ędificia, quę sunt propè ciuitatem,uel locum interdictū inter suburbia. Licèt autem propè ciuitatem,vel locum interdictum nō sit aliquod ędificium , puto nihilominus loca adhęrentia loco interdicto intelligi interdicta , vt in eis nō valeat celebrari sine violatione interdicti : quia si in eis posset celebrari, sine dubio vilipenderetur sententia interdicti , quod est contra rationem decr.si ciuitas.dictum autem debet intelligi, fm eius rationem. 7.q.1.scias.de uer.sig.intelligentia.de accu.cum dilecti.Sed cau- 26 sa huius quęro,vsque ad quem locum durant † suburbia,& continentia ęstificia.Solut.si consuetudine,uel statuto,siue vsu vulgari hoc apparet,standum est tali interpretationi.1.dist.consuetudo.de spon.ex litteris.ff.de fun.instru.& in l.cum de lanionis. §.asinam.ff.de supel.leg.l.Labeo.sed ubi non apparet de vsu boni viri arbitrio.i.iudicis hoc terminetur.ff.de iure delib. l.1.§.1. 13.q.2.§.econtra Adam de offi.deleg.de causis. 2.respon. de accusa.super his.& hoc casu intelligatur dicta glo.

Sed nunquid adhęrentia , uel contigua suburbiis, vel continētibus ędificia intelliguntur interdicta.dic q non , aliàs sequeretur, q adherentia adhęrentib.essent interdicta,& sic vna ciuitate interdicta totus mūdus esset interdictus,qd est absurdū.ad hoc,de testi.licet.3. & facit decr.si ciuitas, quę vult interdictū loci per certū finē determinari . hoc ēt tenet D. & p. m.de pos.c.j.simile de eo qd dr,q excōicatio non trāsit in tertiam personam.11.q.3.qm rñdeo ad mēbrum,& dico q qnq; interdictū profertur in ecclesiā,& tūc ipsius capella eidē ecclesie ɔtigua,& cimiterium ipsius ecclesię ɔtiguū intelligunt interdicta , secus si prędicta non sint ɔtigua ecclesię interdictę, vt in prece.decre.si ciuitas 2.rñso.sic etiā ec- 27 clesia † polluta intelligitur ēt cimiterium eidē ɔtiguum, nō aūt ecōuerso:nam cimiterio polluto non est pollutū alterū ēt sibi

coherens

cohærens pariete intermedio.hæc habentur de ꝯſe.eccl.vel alta.c.j.li.6. Ex quib.ſequitur,ꝙ interdicta eccleſia,altari,vel cemiterio,altari ẽt cohærens interdicto, uel ad cimiterium interdictum cohærens pariete intermedio, non intelliguntur interdicta.Item interdicto loco ſub appellatione ciuitatis, nõ ſunt interdicti ciues illius ciuitatis . Idem in interdicto cuiuſuis loci, puta caſtri,villæ,uel huiuſmodi, quod eſt verum , cum interdicitur locus propter delictum dñi , vel alicuius ſingularis perſonæ;ſecus ſi propter delictum ciuium,uel populi,vel vniuerſitatis ipſius loci,hæc habentur de ſen.exc.ſi ſñia.2.rñ.lib.6.Sed primo caſu,an perſonę culpabiles ſint interdictæ : dic ꝙ ſic , ut ibi innuitur,cum dr̃,culpabiles non ſunt.facit eo.tit.alma.§. illis.&
28 de priuileg.ꝙ nonnulis & eo.tit.licet.in fi.libr.6. Item ſcias,† ꝙ qñque interdicitur clerus alicuius loci,& tunc illius loci populus non intelligitur interdictus, quia hęc ſunt diuerſa,vt in c.ſi ſñia.j.rñ.de priui. ex parte.j.Intelligo aũt appellatione cleri,cõtineri non ſolũ promotos ad ordines, ſed ẽt religioſos,conuerſos,& ꝯuerſas,qui ita ſunt ad eccleſiã tranſlati , ꝙ de populo ꝓpriè dici non pñt. 12.q.1 duo ſunt. 21.q.2. ſi quis iã tranſlatus.de priuil.vt priuileg.& c.pe. de ſen.exc.non dubiũ,& quod ibi no.

SVMMARIVM.

29 *Terra alicuius domini,ſi interdicitur,de qua debet intelligi.*
Maritus conſtante matrimonio eſt dominus dotis .
30 *Vſusfructus in multis caſibus eſt pars dominij .*
31 *Onus rei tranſit cum re ipſa .*
32 *Interdictis clericis ſpecialis eccleſiæ alicuius ſub nomine collegij, an intelligatur eccleſia interdicta.*
Interdictum loci aliud eſt,& aliud vniuerſitatis, vel collegij.
33 *Interdictus , an cenſeatur quis de vniuerſitate interdicta , ſi ſe transfert ad alium locum,patria dimiſſa.*
34 *Libertas data à lege,an tollatur per interdictum.*
35 *Populus non mutatur nouis perſonis ſuperuenientibus.*
36 *Nomine ſub appellatiuo, quod diſponitur,tantũ durat, quantum appellatio.*
37 *Certius in dubio eſt tenendum.*
38 *Expreſsè contradicere plus eſt,quàm conſentire .*
Contradictio bona meretur præmium.
39 *Pœna interdicti puniuntur,qui non peccauerunt.*
40 *Ciues habitantes continuò extra ciuitatem , an intelligantur interdicti ciuibus interdictis .*
41 *Vniuerſitate loci interdicta , an intelligantur interdicti homines in ſuburbijs,uel continentibus ædificijs habitantes, qui non ſunt de corpore illius vniuerſitatis .*
42 *Interdictus ab officio ſacerdotali , non debet officia exercere , quæ propriè competunt ſacerdoti.*
43 *Pontificalia,cui ſunt interdicta,ſi celebrat,nunquid eſt irregularis.*
44 *Sacerdos ab epiſcopo non differt ſpecie.*
45 *Epiſcopus ſuſpenſus,uel interdictus à pontificalibus ſi exercet officium ſacerdotis etiam cum pontificalibus,an ſit irregularis.*
46 *Sacerdos,cui interdicta ſunt ſacerdotalia conficiens corpus Chriſti ſine miſſa an ſit irregularis.*
47 *Caſus,in quibus à iure interdicitur ingreſſus eccleſiæ.*
48 *Sacerdos, cui interdictus eſt ingreſſus eccleſiæ , ſi celebrat in oratorio,an ſit irregularis .*
49 *Epiſtolæ lectio,& euangelij,principali actui miſſæ accedit.*
50 *Ingreſſus eccleſiæ,cui eſt iterdictus , an licitè poſſit tranſire per eccleſiam.*
51 *Eccleſiæ ingreſſus cui eſt interdictus,licèt non poſſit in eccleſia celebrare,an poſſit in ea audire diuina.*
52 *Vniuerſitas eſt a iure interdicta, quæ domos locat , uel conductas habere permittit alienigenis vſurarijs in terra ſua ad exercendum fœnus.*
53 *Ciuitas,quæ epiſcopum proprium iniurioſè,vel temerè percuſſerit,uel ceperit,vel bannierit,vel hoc fieri mandauerit,à iure interdicitur.*
54 *Inferiores epiſcopis, qui, & quando habeant ordinariam iuriſdictionem.*
55 *Epiſcopus, uel prælatus habens capitulum, an poſſit interdicere de iure communi ſine capitulo .*
56 *Conſuetudo dat iuriſdictionem.*
57 *Eccleſiaſticum interdictum,qualiter,& ex qua cauſa proferatur.*
58 *Circunſtantiæ in pœnis ſunt generaliter attendendæ.*
59 *Priuilegia caſus ſuos non excedunt.*
Principali ſublato, ceſſant omnia acceſſoria.
60 *Sententia interdicti, ſicut verbaliter fuit lata , ita & verbo fieri debuit relaxatio.*
Papa legibus non ſubiacet.
Interdicti effectus,quis ſit .
61 *Perſonæ eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitæ alicubi,an debeant audire diuina.*
62 *Officia diuina nõ debent in locis ſuppoſitis eccleſiaſtico interdicto celebrari.*
63 *Iura antiqua ſaluari debent in quantum fieri poteſt .*
Populo interdicto,ſeu uniuerſitate, an intelligatur interdictus locus,in quo eſt ille populus,ſeu uniuerſitas.
64 *Laici non interdicti, an poſſint admitti ad diuina , cum celebrantur ſingulis diebus ſubmiſſa voce.*
65 *Epiſcopis quod per priuilegium conceditur , aliis intelligitur denegatum.*
66 *Interdicti ſi quandoque admittuntur ad participationem diuinorum,à fortiori clerici extranei ad celebrandum,& concelebrandum .*
67 *Admiſſio indiſtinctè toleratur de conſuetudine generali , de quorum ordinibus non dubitatur.*
68 *Celebratio diuinorum prohibetur tempore interdicti,caſibus exceptis in iure expreſſis.*
69 *Aduerbium ſatis ,qualiter ſumatur .*
70 *Priuilegium conceſſum ſingulari perſonæ, uel conuentui,ſiue collegio,an extendatur ad ipſorum familiares .*
71 *Presbyter ſolus non poteſt miſſarũ ſolennia,uel alia diuina officia celebrare.*
72 *Familiares domeſtici, qui dicantur.*
73 *Clericis intereſt celebrare, non laicis.*
74 *Miſſæ non conuentuales,an poſſint celebrari tempore interdicti in eccleſijs conuentualibus.*
75 *Diuinorum celebratio,an permittatur inanis clauſ.ſubmiſſa uoce,non pulſatis campanis , & excõicatis , & interdictis excluſis tempore interdicti.*
76 *Celebrans in loco interdicto alta uoce,etiam ianuis clauſis,non pulſatis campanis,excommunicatis, & interdictis excluſis,an ſit irregularis.*
77 *Celebratio diuinorum in loco interdicto,ad quem finem prohibeatur.*
78 *Clericus ſi ſonat campanas,uel aperit ianuas eccleſiæ,uel adducit excõicatum,vel interdictum ad officium in loco interdicto , an ſit irregularis.*
Scienti non ſubuenitur,ſed ignoranti.
79 *Celebrans in loco interdicto, uel qui eſt interdictus à diuinis vbicunque celebrans,an ſit irregularis.*
80 *Religioſus , & nullum habens ordinem clericalem , vel monialis violans interdictum,an ſit irregularis actiuè,& paſſiuè.*
81 *Irregularitas,quos non comprehendat .*
82 *Laicus adiuuans presbyterum celebrantem in loco interdicto , an peccet.*
83 *Clericus à diuinis interdictus celebrans , vel clericus etiam non interdictus in loco interdicto celebrans,irregularis efficitur.*
84 *Conſtituti in minoribus , ſi procedunt in officio ſuo tempore interdicti , ſicut prius, ſunt irregulares.*
85 *Sacerdos ſolum interdictus à ſacerdotalibus,uel à celebra.miſſarum,ſi celebrat in inferiori ordine,an efficiatur irregularis.*
86 *Clericus interdictus ,vel non interdictus, ſi in loco interdicto intereſt diuinis officijs,ſed non eſt principalis celebrans,an incurrat irregularitatem.*
87 *Interdictum nil agit ad celebrationem.*
88 *Archidy.ſacriſta,uel magiſter ſcholarũ interdictus,vel non interdictus , ſi in loco interdicto exercet officium ſuum,an ſit irregularis.*
89 *Clericus interdictus , uel non interdictus , ſi in loco interdicto communicat aliquem,vel abſoluit excommunicatum,an peccet.*
90 *Sacerdos iuxta morem , an poſſit facere generalem confeſſionem tempore interdicti.*
Sacerdos interdictus benedicens aquam , vel non interdictus id faciens in loco interdicto,an ſit irregularis.Et an laici poterunt aſpergi tali aqua. 91.
92 *Officia ordini adiacentia,quæ ſunt.*
Epiſcopi, vel ſuperiores, an poſsint in loco interdicto populo benedicere.
93 *Perſonæ interdictæ non ſunt capaces benedictionis epiſcopalis .*
94 *Verbum Dei,an poſsit prædicari interdictis in loco interdicto.*
95 *Campanæ an poſsint pulſari pro horis notificandis tempore interdicti.*
96 *Clericis an liceat ſonare campanas tẽpore interdicti pro oſtenſione reliquiarum ſanctarum,uel aduentu alicuius prælati.Item pro Aue Maria.* 97
Diſpoſitio facta in uno, non habet locum in alio.
98 *Prohibitio de celebrando,an includat audientes.*
Exceptio eſt de materia regulæ .
99 *Prohibitio de celebrando tempore interdicti,nunquid ſit limitata.*
100 *Conſtitutio pœnalis non eſt extendenda .*

29 **Sed quid** ſi interdicitur † terra alicuius domini,de qua terra debet intelligi. Solu. de ea , quæ eſt ſua, quo ad dominium iuriſdictionale.de offic.deleg.ſanè.2.de iure iur.ex luce propria. ff. de relig.l.2.§.in locum. item intelligitur de terra,quam ab alio tenet in feudum, vel emphiteuſim , quia in his caſib. ad eum ſpectat vtile dominium , vt in emphiteuta ſatis patet.ff.ſi ager ve.vel emphi.l.1.§.ult.& l.fin.de uaſ.in libel. feu.ſi de feu.con.fue.inter do.& vaſ. & alleg.c. ſi cauſa inter.uel ſaltem non poteſt negari,ꝙ vaſſallus habet vſumfructum,quia hoc caſu tranſit ad hæredem.in li.feu.qui.cau.feu.de inueſti.rei. c.rei.aut ibi dicitur,ꝙ vaſſallus tanquam dñs poteſt quaſi vendicare.Quid ſi pertinet ad ipſum dñm rõne dotis vxoris.dic ꝙ intelligit̃ interdicta,quia maritus ꝯſtante matrimonio eſt dñs dotis.ff.de rei ven.doce ancillam,de au.& arg.leg.l.Quintus,ſed an terra illi dño pignorata intelligitur interdicta. Sol.aut proferẽs dixit,interdico terram,quam talis tenet,& ẽt ſibi pignorata intelligitur interdicta.creditor.n. habet poſſeſſionem.ff. de uſuc. ſm no.de quo no.ff.qui ſatiſ.cog.ſciendum.§. creditor.facit de reg.iu. cum Bertoldus.aut in prælatione fuit dictum , interdico terram ſuam,vel tuam,quia dicta uerba notant.dñium, vt in d. §.in locũ. C.de rei vend.l.in rem.non includitur pignorata,ſi ita no. Do.& p.m.poſt iura in pręced.c.j.de poſtu.Sed quid in uilla in qua habet vſumfructũ.dic ꝙ illa includitur , cum multis ca-
30 ſibus † vſusfructus ſit pars dñii.ff. de uſufru.l.4. & ibi no.quid ſi interdicitur ſpecialiter illa terra, in qua quis habet vſumfructũ. dicit Do.& p.m.ꝙ per hoc interdicatur illa,in qua habet ꝓprietatem,& alius vſumfructũ.arg.inſti.de hęr.inſti.§.j. & 2.ff.de religl.2.§.1.& ff.q ſatiſd.cog.l.pe.2.reſpõ. ſed ꝙ ibi dicitur in fine, poſſet

poſſet induci pro,& contra, licèt iſtud ſit tutum. contrariũ poteſt ſuſtineri , ne acceſſorium videatur ad ſe trahere principale, contra id de cõſec.eccle.uel alta.c.1.lib.vj.& facit prædic.§.tertius.qui incip.alienũ.Inſti.de hęr.inſti.ſed q d,ſi is cuius terra interdicitur, habet terrã in diuerſis prouincijs . Sol. ſi habet in diuerſis locis pro parte, & pro indiuiſo , oẽs illæ partes ſubiacent interdicto: ſed ſi pro diuiſo ſecus,ne innocẽs puniatur. ff.de au. & arg.leg.l.Quintus.facit de præben.c.vlti.in fi.lib.6. 7.q.j.§.vlt. ff.de rit.nupt.§.illud.alias videretur tale interdictum promulgatum ſuper interdicto , cõtra id quod habetur de pręben. dudũ. lib.6.& in cle.de cõceſ.pręben.c.quẽ.& facit quod no.de ſepul. ſacramẽtis.dicens ſi is , cuius terra interdicit̃ poſtea nouã terrã acquirat,ſola illa noua terra non includitur,cũ talia non reſpiciant futura,de non nu.pecu.c.vlti.& in cle.eo.tit. literas. cũ ſi. ad idem,ff.de iudi.non põt.& de dam.infe. l.damnũ . §.is qui.& quod no.per gl.& alleg.de priuil.cũ capella. quid ſi aliqs vẽdit terram interdictã,vel perdit eã, dic ꝙ propter hoc non tollitur
31 interdictũ,cum onus † rei tranſeat cũ ipſa re.de deci.paſtoralis. & c.cũ non ſit.de pign.ex literis . cũ ſi. nec enim eſt iſte modus tollendi interdictum,quod deberet relaxari per iudicẽ , ſm qđ infra dicã,qui tñ ceſſante cauſa interdicti,ſe facilẽ exhibebit.alle.D.& p.m.præce.decre.de ſepul.ſci. Redeundo ad propoſitũ, quando interdicitur cõe,populus,vel vniuerſitas , ſub ipſorum appellatione,& tunc ſingulares perſonæ cõis , populi, vel vniuerſitatis intelliguntur interdictæ.vnde in nullo poſſunt audire diuina,vel percipere eccleſiaſtica ſacramẽta, præter præmiſſa , quia actualis auditio diuinorum,& perceptio ſacramentorum per interdictum eſt prohibita, actus autẽ ſunt propriè ſuppoſitorũ,non vniuerſitatis:vnde non vniuerſitati,ſed vt ſingulis prædicta intelliguntur ꝓhibita.hæc in prædicta decre. ſi ſententia.§.vltimo.Sed circa hoc occurrũt plura dubia , vnum eſt
32 an interdictis † clericis ſpecialis eccleſiæ alicuius,etiam ſub nomine collegij,intelligatur eccleſia interdicta? Dic ꝙ non, vt ꝓbatur de priuileg.per exceptionem. in fi. lib.6.

Sed quæro, an interdicto populo , vel vniuerſitate , collegio , vel cõi alicuius loci,intelligatur per hoc ille locus interdictus . D.& p.m.in decre.ſi ſentẽtia, dicit ꝙ non , quia aliud eſt interdictũ loci , aliud vniuerſitatis, vel collegij,vt videtur expreſſum,de vſur.c.j.lib.6.poterit ergo celebrari in illo loco alta voce,vt prius , quia hoc non eſt prohibitum.de ſponſ.cum apud.cum ſi. & facit quod dixi ſupra ꝓxi.q.licet dictum D.& p.m.procederet de iure ſcripto,tamẽ præſtare videtur occaſionem periculo. audirentur enim voces celebrantiũ publicè ab interdictis, qui etiã potuerunt patẽter videre corpus Chriſti.& per hoc vilipendetur cenſura eccleſiaſtica,contra id quod habetur,de priuil.vt priuilegia. de ſent.excõ.ſi ciuitas.lib.6.& in cle.cum ex eo.eod.tit. vt ergo tanto periculo obuietur,de ſepul.c.1.lib.6.de conſtit.c.2. cõſulendum eſſet clericis,vt tali interdicto durante abſtinerent à publica celebra-
33 tione. Sed nunquid ſi † quis de vniuerſitate interdicta ſe transfert ad alium locum,patria dimiſſa, cenſetur ne amplius interdictus.de ſpecialiter interdicto non eſt quæſtio , quia ille ſemꝑ remanet interdictus,donec abſoluatur,ſicut de excõicato dicitur.4.q.5.quiſquis.de ſen.excom.cum deſideres . facit de reg.iu. c.1.ſi autem non eſt ſpecialiter interdictus , licet ſit de populo interdicto:aut eſt in culpa,propter quã lata fuit ſententia interdicti,& tunc quia intelligitur ſpecialiter interdictus quocũque ſe transferat,interdictus remanet.arg.de priuileg.quod nonnullis.& eo.ti.licet,in fi.lib.6.de ſen.excom.alma.§.illis etiam.li.6. ſi verò non fuit culpabilis , & ex toto deſinit eſſe de populo interdicto,credo ceſſare interdictum circa eum , quia in eo ceſſat cauſa efficiens,& conſeruans,ergo ceſſare debet effectus.61.di. neophitus.de renun.poſt tranſlat.ff.de iur.patro.adigere.§.quãuis,& nihil tam natura.& c.ff.de reg.iur. nihil . & extra eod. tit. c.1.vnde ſi talis ſe transferat etiã voluntariè ad locum aliũ do-
34 micilij mutandi cauſa,ceſſat interdictum,quo ad eum,† quia libertas ſibi data à lege.de transla.domicilij. ff. ad muni. l.nõ vtique.& l.nihil.non tollitur per huius interdictũ . ff. de ado. ſi arrogator.de reg.iur.indultum.lib.6.bene facit.ff.de cap. & poſtli.reuer.l.in bello.§.manumittenda.ff.de condi.& demon.l.Titia.§.2.nec talis poteſt dici præuentus,vel deſtinatus, ex quo ponitur inculpabilis , ſed ſolum dicebatur interdictus , qa de vniuerſitate interdicta.& ſic non ob. ff.ad muni.in colum.2.& qđ ibi no.de foro compet.propoſuiſti.per hoc etiam reſpondetur ad ea,quæ pręmiſi de ſpecialiter ĩterdicto,& quæ dixi ſupra, circa principium huius ſecundi membri. quid ſi exiſtens de populo non interdicto factus eſt de populo interdicto? credo ꝙ ex tunc ligatus eſt, ſicut alij , cum enim factus ſit membrum illius corporis,non debet amodo alio iure cenſeri,q̃ corporis. 12.di. c.1.de præſcript. cum non liceat . facit.ff.ad muni.l.incola.& de ſta.reg.recolentes.in fi.& quod ibi not. Nec obſt. ꝙ præceſſerat ſententia,quia ponit, ꝙ lata fuit contra vniuerſitatem , vel po-
35 pulum,qui non mutatur † nouis perſonis ſuperuenientibus.ff. de iudi.proponebatur.7.q.j.deniq;.Item,vt ſępe dictum eſt,hac ſententia ligantur, qui non peccauerunt , per quę reſpondetur ad l.prouidendũ.C.de decu.lib.10.quæ fortè videtur facere cõtra. poſſet etiam ad ipſum rñderi , per id quod ibi not. in glo.j.

Sed quid ſi exiſtens de populo interdicto banniatur, confinetur,ſeu relegetur , nũquid quantum ad eum ſimpliciter ad tẽpus bãnitum ceſſat interdictum , quia non cenſetur amplius de illa vniuerſitate:perdit enim ciuitatẽ, ſiue vniuerſitatẽ,vt ſic loquamur.ſed confinatus, vel relegatus bene manet interdictus, qa adhuc cenſet̃ ciuis de corpore vniuerſitatis.probantur prædicta.ff.de interdi.& re.l.relegatorum. & l.exilium.& de pœn.l.relegati.ff.de iur.fiſc.l.bona. quãdiu ergo remanet eius,vel vniuerſitatis. vel populi interdictũ, ſequitur eum . ceſſante verò nomine dicto à populo , ceſſat interdictum circa eum.68.diſt.cor epiſcopi.in fi. ff.de tut.l.j.§.tutores.
36 & quod ibi no.quod enim † ſub nomine appellatiuo diſponitur,tantum durat quantũ appellatio,ad hoc.18.q.j.& 50.diſt.fraterni,de reſcri.ſi gratioſè.lib.6. de offi.deleg. quoniam Abbas. ff.de interd.& rele.l.quoq;. §.1. ſed ſi dicatur , ꝙ ſecundum hoc bannitus conſequitur præmium ex dolo , cum enim fuit bannitus:reſpondeo ꝙ non eſt verum , ꝙ ratione culpæ conſequit̃ relaxationẽ interdicti,ſed bannum quod eſt cauſa,propter quã perdit locum,quæ perditio loci eſt cauſa , ꝓpter quã eſt immunis ab interdicto,quo ligabatur ſine culpa.ſi.de ſuſpec. tut.l.decreto.ff.de excu.tut.l.ſi milites . §.ſi ignomi. ff.de inter. & rele.l. pen.de conceſ.præben.quia diuerſitatem. cum ſimi. Item quæro,an ſi talis qui eſt de populo , vel vniuerſitate interdictus , ingrediatur monaſterium , valeat ordinari . Sol. poſt profeſſionẽ indubitanter poterit ordinari.planum enim eſt,ꝙ totaliter deſinit eſſe de populo,vel vniuerſitate,vt bene probatur per ea, q̃ proximè dixi.ſed ante profeſſionem tutum eſt conſiliũ , quod
37 non ordinetur,† quia in dubio tenendum eſt , quod eſt certius, de ſpon.iuuenis.cum concor.& quia poſſet præſumi id factum in fraudem,ſi ille ante profeſſionem rediret ad ſeculum , quod facere poteſt,de regu.ad Apoſtolicam,& c.conſulti. & ꝙ incul pari poteſt præcaueri debet.de ſer.non ord.c.j.ſi tamen ordinatus fuerit ante profeſſionem,puto illam tenere. arg. decre. religioſo,de ſen.excom.lib.6. 12.q.j. duo ſunt . ſed dubitatur de abſentibus tẽpore latæ ſententiæ interdicti in vniuerſitatẽ,vel populum.Item de præſentibus non conſentientibus,ſed contradicentibus aliorũ culpæ , propter quã fertur ſententia interdicti, an ligentur. iſta dubia plenè proſequitur , D.& p.m. in decre. ſi ſententia . recitans ꝙ quidam religioſi tenent ꝙ abſentes , vel pręſentes,& contradicentes non ligantur etiam quo ad eccleſiam.de abſentibus probant,quia talia non ligant probabiliter ignorantes.ff.de decre.ab ordi.fac. l.fi. de conſtit. c.2. primo reſponſo.lib.6 .qui matri.accu poſ. c.vltimo.

Item præſentes in pręiudicium abſentiũ non poſſunt facere ſtatutum.de conſti.cũ omnes.nec abſentes,& ignorantes ex maleficio obligant̃. ff.de accu.& ex maleficiis.§.1.15.q.j.aliquos.& c.ſeq.& c.non eſt . vnde de facto decurionũ non tenentur tunc abſentes . ff.de magi. con.l.j.§.hoc autẽ.& §. ſi quis in villam.& §.ſeq. & C.de adul in
38 adulterii.§.vlti.fortius dicunt de contradicentibus , † quia plus eſt expreſsè contradicere,quàm non conſentire.de ſimo. ſicut tuis.facit de homi.Petrus . vnde contradicens eximitur à pęna. 2.q.7.quapropter. de elect.generali.lib.6.de reb.eccle.non alie. c.2.eo.lib.& bona contradictio meretur præmium . de his,quæ fi.à ma.,par.cap.c.1.ergo non pœnam,de donat.inter vir.& vx. & ſi necem.de fideiuſ.peruenit.cum ſi. Item ſatis fuit facere qđ potuit.12.q.2.faciat,& ff.de pœ.l.moris. de verb.ſig. l.nepos . & pœna ſuos debet tenere actores,de his quæ fi. à maio. par.cap. quęſiuit.C.de pœ.ſancimus.bene facit de pœn.diſt.1. nemo. & quod ibi no.C.de appel.quoniam iudices puniũtur cõſentientes,& potiſſimè maiores.de ſimo.veniens.& c.dilectus.2.de cle. excom.latores. de ſen.excom.Romana . in fi. lib.6. ſed vt dicit
39 D.& p.m.iſti non ponderant,† quia pœna illa interdicti puniũtur,qui non peccauerunt.de ſponſ.non eſt nobis , cum ſimil.& per illud ceſſant rationes dictæ,vnde tenet,abſentes , & contradicentes ligari,& apertè probat decret.ſententia, nam ibi patet propter dictum populum , & vniuerſitatem interdicti . & facit quod infra dicã , in vlti. membro. fatetur tñ illos inſontes quo ad Deũ.de ſen.exc.à nobis.c.2.de re iudi.c.1.lib.6.& hæc placẽt. Quid ſi talis abſens eſt de alia ciuitate, vel populo , licet gratioſè receptus fuerit in ciuem,vel popularem populi interdicti,ut ſępe faciũt Veneti.forte etiã ibi nunquã fuerit, vel habitauerit, adhuc credo , ꝙ talis intelligat̃ ĩterdictus dicto populo ĩterdicto per d.rõnẽ,& qa ſentit cõmodũ,&c.de reg.iur. li.6 q ſentit.

Sed quęritur de habitantibus in ciuitate non de ciuibus , vel de populo illius ciuitatis, planum eſt quod non includuntur in interdicto illius vniuerſitatis , vel populi,vt in decre. ſi ſententia. §.vlti.ibi , ſingulares ex eo perſonas , &c. ſed iſti non ſunt ex eo , ſcilicet populo , licet ibi habitent . ſi tamen etiam locus eſſet interdictus in eo non poſſent audire diuina , ſicut nec poſſent penitus extranei, ſed extra locum illum ſunt omnino liberi ab interdicto . ad præfata facit.ff.ad muni.nihil.& l.magiſtratus. cum ſimilib. ſed nunquid

40 nunquid † ciues habitantes cōtinuè extra ciuitatem, & ſuburbia,& continentia ædificia intelligūtur interdicti, populo, vel ciuibus dictæ ciuitatis interdictis? Reſpondeo,ex quo ponūtur ciues, vel de vniuerſitate interdicta, cenſentur interdicti vbicunq; habitant,per ea quæ plenè dixi ſupra. ver. ſed quid ſi exiſtens.ſed quid dices de nobilibus,puta Marchionibus,Comitibus, vel huiuſmodi habitantibus in diœce. vel ciuitate, cuius populus eſt interdictus,vel vniuerſitas eſt interdicta. Sol.ſi sūt de interdicto populo,vel de dicta vniuerſitate, quod patet, qa ſubeunt onera,& habent honores, ſicut alij de dicta vniuerſitate,ligantur ſententia.ad hoc.ff.de interdi.& rele.l.relegatorum. §.ſolet præterea.& C.de incol.eſt verum.lib.10.argu. ſumpto à contrario ſenſu,& ꝙ ibi no.Inſti. de iu.nat.gen. & ciui. §.plebs autem.idem puto,ſi tales per priuilegium eſſent exempti à muneribus,ſiue oneribus, quia per hoc non ſequitur ꝙ nō ſint de ipſa vniuerſitate. vnde ſaluis priuilegijs ligantur pœnis, quibus ligantur alij de ipſa vniuerſitate,de priuil.cum capella. & eo.ti. c.1.lib.6.ſed pone,quia tales ſunt ſui iuris, vel ex cōſuetudine, vel priuilegio imperiali,ita ꝙ dictæ vniuerſitati, tanquā de ipſius corpore in nullo participāt. Sol. omiſſa quęſtione, an merum imperium præſcribatur, dic ꝙ etiam, vt penitus extranei ſint cenſendi, vnde interdictū latum in dictā vniuerſitatē non ligat eos.ad hoc decr.ſi ſentētia. §.vlt. à ꝯrio, & qđ ſupra dixi.

41 **Sed nunquid** † interdicta vniuerſitate loci, intelliguntur interdicti habitantes in ſuburbijs,vel continentibus ædificijs, qui tñ non ſunt de corpore illius vniuerſitatis,ſed ſui iuris, vel alterius ſubiecti, ſicut dicitur de loco interdicto,quod ſuburbia,&c. Sol.nō, quia ſi interdictum ſingularis perſonę non complectitur aliam perſonam.23.q.3.ſi hæres.vniuerſitas autem eſt perſonę repræſentatiua,vt de fideiuſſor.l.mortuo.In dubio tamen. i.ſi apparent in ſuburbijs habitantes eſſe,& ſui iuris, vel de alia vniuerſitate,prę ſumerem eos de vniuerſitate ciuitatis,cui adhærent, argumen. l.Alphenus.& l.qui in continentibus.ff.de verb.ſig.& ff.de reg. iur.vxorem.§.legauerat.& l.cuique.

De ſimili quæſtione,cum locus eſt interdictus,plenè dixi ſupra ver.circa quod quæro. quandoq; profertur interdictū eccleſiaſticum contra ſingularem perſonam, & licet quot ſint actus hominis,tot modis reſpectu illorū poſſit interdici.11.q.3. §.euidenter.17.q.4.miror.ff.de interdi. & releg. l.relegatorum. per totam.l.& quod no.in cle.de pœ.cupientes, in glo. no.nouam tamen hic proſequor de interdicto ſingularis perſonæ quantum ad diuina officia,& ſacramenta, vbi ſciendum quòd quandoq; ſingularis perſona interdicitur ſimpliciter à diuinis, vt in iuribus alleg.ſupra in j.membro. Interdū ab aliquo actu reſpiciente diuina,quo caſu actus expreſſus intelligitur interdictus,& omnis alius qui in illo includitur, vel qui ſine iſto actu interdicto exerceri non poteſt. de appel. ſolicitudinem. vnde 42 interdictus † ab officio ſacerdotali non debet officia exercere,quæ propriè competunt ſacerdoti. ſecus ſi ſolum altaris miniſterium ſit interdictum,de corpore vici.ſignificauit. item interdictus à ſacerdotali officio non poteſt exercere pontificale, quod ſine ſacerdotali exercere non poteſt.de exceſ.præla.ex literis.in fi.Eadem ratione interdictus, ne promoueatur ad inferiorem ordinem, non poteſt promoueri ad maiorem, vel interdictus,qui eſt ſuſpenſus ab exercitio ordinis inferioris non poteſt exercere officium ſuperioris, quod ſine exercitio illius inferioris exerceri non poteſt. ſecus ſi ſine illo poteſt exerceri: licet enim ſit minus id,quod eſt interdictum,tamē ex quo maius ſine illo minori prohibito exerceri non poteſt, illud maius hoc reſpectu includitur in prohibitione. Sic econtra interdictus:vel prohibitus à maiori,non intelligitur prohibitus à minori,quod non includitur in illo maiori. hæc probantur. 95. diſt.illud.74.diſt.geſta.ff.de Sena.qui indignus. ff.de ſer.expor. cui peccato dominetur generaliter.in princ.ff.de interdi.& rele.l.relegatorum.§.poteſt alicui. de ſent.excom. cum illarum. eod.tit.is cui.lib.6.

43 **Sed ſi is,** cui interdicta † ſunt pontificalia tantum celebrat,nunquid eſt irregularis,quia interdictus à ſuperiori ordine non eſt prohibitus ab inferiori, cum in inferiori poſſit miniſtrari ſine illo ſuperiori, vnde prohibitus exercere ſacerdotalia,non eſt prohibitus à diaconalibus,& ſic de alijs.50.diſt.placuit.de cor.vici. ſignificauit. de cler. ægro. c.2.de offic.deleg.ſanè.ij.& eo.tit.c.2.lib.6.de non ordi.mi.c.2. cum ſi. & hoc eſt planū,& idem ſecundum quoſdam, ſi pontificalibus fortè fuerit tantummodò interdictum, quia hoc iure non cauetur,& pœnæ non ſunt extendendæ.de pœ.diſt.j.c.pe.de ſent. excom.is qui.j.reſponſo.lib.6. Item quia pontificalia non ſunt de ſubſtantia ordinis,nec officij,cum ſine eis quodlibet officiū fieri poteſt,& hoc dictum recitat Guil. in Spec. de leg. §. iuxta. ver.quid ſi quis epiſcopus.& placet Io.Mo. in ca. cum medicinalis.ꝙ ſi probat propriè ille eſt irregularis, qui habēs ordinē, & carens executione ordinis immiſcet ſe diuinis,vt ibi.ſacri autem ordines ſunt deputati ad confectionem corporis Chriſti, cuius conficiendi ſacerdos habet poteſtatem,diaconus hoc ſacramentum à ſacerdote confectum diſpenſat,ſubdiaconus ad id miniſtrat ſacra vaſa,per quod patet, ꝙ ſacerdos eſt maior alijs,cui conſecratio ſuperaddita, facit eum ſacerdotem magnū 44 in eo,quod ſacerdotium alijs dare poteſt.† Ex quibus ſequitur, ꝙ ſacerdos nō differt ab epiſcopo ſpecie,ſed ſicut maius, & minus.& per hoc concludit,ꝙ licet ſuſpenſus à diuinis ab additamentis ad diuina,quare ordinans, vel conſecrans aliquos non eſt irregularis,ſecundum eum Hoſt.contra, eo ꝙ epiſcopatus eſt ordo per ſe.de quo plenè ſcripſi de purg.ca.c.quotiens. vbi declaro, ꝙ in conſecratione epiſcopali imprimitur caracter quo ad perfectionem corporis Chriſti myſtici. ex quo ſequit̄, ꝙ eſt ordo per ſe diſtinctus ab alijs inferioribus ſpecie: & item non poteſt negari,ꝙ epiſcopus ad diuina habito reſpectu,officium habet omnino diſtinctum ab officijs inferiorum ordinum,vt probatur 23.diſt.epiſcopus. habito reſpectu ad ſequentia.c.68.diſt.quamuis cor epiſcopis.de conſue.quanto, de conſec.eccle.vel alta.aqua.cum ſi.ſatis eſt autem ꝙ īterdictus agat, vt prius officium diuinorum ſibi ratione cuiuſuis ordinis competens ad hoc,vt cenſeatur irregularis.11.q.3.ſi quis epiſcopus in concilio.de ſent.excom.is cui. lib.6.

45 **Per quod** concludo, ꝙ epiſcopus † ſuſpenſus, vel interdictus à pontificalibus, ſi exercet officiū ſacerdotis etiam cum pontificalibus, non eſt irregularis, & ſic puto Inno.intellexiſſe. Sed ſi exercet aliquid, quod per ſe ſpectat ad officium Epiſcopi reſpectu conſecrationis epiſcopalis, ſiue cum Miſſa,vt conſecrare,vel ordinare,quod fieri debet cū Miſſa,vt plenè no.de elect. ꝙ ſicut,ſiue ſine Miſſa,vt ſolet fieri cum confirmat in fronte,eſt irregularis, & ſalua pace do.Ioan. Mo.tale interdictum ſuſpendit epiſcopum a collatione ſacramentorum,ſicut a celebratione diuinorum. per qđ reſpondet̄ ad decre.vlti.de cleri.excom.mi. quæ loquitur in excommunicato minori tantum. Item in collatione, ſiue exercitio taliū epiſcopus vtitur orationibus, & benedictionibus ſibi ratione papalis conſecrationis competentibus. & hoc eſt ſatis, dato ꝙ talia nō ſint miſſa,vel aliqua de vij.horis canonicis, vt etiam j. dicam. Propter dicta videtur ſolui quæſtio an is, cui interdicta eſt collatio ſacramentorum illa conferendo ſit irregularis, qa collatio alicuius ſacramenti,vt baptiſmi, fit etiam per laicum, de conſec.diſt.4.conſtat,de ſum.Tri.c.1.§.ſacramentum. ergo non competit ſpecialiter alicui ordini,& ſæpe ſine ſolennitate officij conferuntur, & licet ad ſuſpenſionem quandoq; ſequatur,ꝙ quis ſuſpenſus celebrare non debet,hoc tamē non eſt ex natura ſuſpenſionis,ſed ex quadam accidentali conſequentia. & his rationibus cōſideratis excōicatus minori celebrans nullam irregularitatem incurrit.de cle.excom. c.vlti. in princ.hæc opi.non placet, ſi is, cui interdicta eſt collatio ſacramentorum confert ſacramentū,ꝙ ſibi ſoli competit ratione ordinis, ꝑ ea 46 quæ proxi.dixi de interdicto à pontificalibus. † vnde ſacerdotem,cui interdicta ſunt ſacerdotalia, conficientē corpus Chriſti ſine Miſſa,puto irregularem,de cle.excō.c.1.& 2.& quod dicam infra in 6.membro,in prin.& verſi.ſi autem ſacerdos eſſet. idem videtur ſi ei,cui ſoli ex officio competit.interdicitur ſimpliciter collatio certi ſacramenti, puta epiſcopo interdicitur collatio ordinū,de temp.ordi.illis non eſt. & c.ſe. & aliquē ordinem confert, vel eſt ſibi interdicta certorū ordinū collatio. de temp.ord.literis.& aliquem ex illis confert cum ſolennitate debita,probat hoc illa ratio,quòd tantum operatur prohibitio ſpiritualis quo ad ſpeciem, quantum generalis quo ad omnia. xxiij.q.v. ſi non licet de pę. di.j.§.hoc idem. in princ. de priuile. quia circa.cum ſi.ęſtimo ꝙ hoc videbitur nimis durum, & prima facie contra rationem decre.is qui. Tractat etiam Inno.de eo,cui interdicta eſt participatio ſacramentorū, an participando ſit irregularis.dic ꝙ non, quia & laici participant ſacramentum.vnde hoc non eſt bene.facit de cler.excom. c.fi. redeo ad propoſitum,vbi ſciendū ꝙ eis, qui celebrant ſcienter præſentibus excommunicatis,vel interdictis, vel illos admittunt ad eccleſiaſticam ſepulturam à iure interdicitur ingreſſus eccleſiæ, donec ſatisfecerint ad arbitrium eius, cuius ſententiam contempſerunt.de priuil.epiſcoporum.lib.6.

Item à iure interdicit̄ ingreſſus eccleſiæ in caſibus, de ſen.excō.ſacra.eo.tit.c.1. lib.6. & eod. lib.de cen.exigit.& 16.q.7.ſi quis deinceps.ſm̄ cōem opi.interdictum ab hoīe interdicitur ingreſſus eccleſię. 16.q.7.nullus.de offi.deleg.ſanè.2.eo.tit.c.2.lib.6.de pœ.& remi. oīs. poſt qđ interdictū iuris, vel hoīs in eccleſia ingreſſus ſe diuinis ingerens in ſuo officio,ſicut prius irregularis eſt.de ſent.excō. is cui. li.6. dixi aūt in eccleſia,qa ſi extra eccleſiā,puta ſub dio,vel ſub tentorio,vel in domo priuata ingerit ſe diuinis, nō eſt irregularis. vt ibi no.in 3.gl.& eſt ratio,quia dictū limitatū, ſm̄ ſuā limitationē debet intelligi.43.diſt.ſit rector. in fi.de trāſla. c.fi.de ver. ſig.Abbate.in fi.ff.vi bo.rap.l.j. §.non autē.cū ſi. hic aūt limitat̄ pœna,cū.ſ.celebrat̄ in eccleſia,ergo non habet locū,ſi celebret̄ extra.& idē qđ dixi ſupra ver. qñq; profertur interdictū eccleſiaſticū.& de pœ.diſt.j.§.pœnæ de elect.ſtatutū. li.6. Sed qd ſi is, 48 cui interdictus eſt ingreſſus eccleſiæ celebrat † in oratorio, qđ conſtitui non poteſt ſine diœceſani licentia.de priuil. auctoritate.lib.6.nec in eo celebrari.de cōſe.diſt.j.clericos. & c.ſi quis extra.Sol.ſi interdictū eſt ita,ꝙ non in eccleſia,vt de cenſi.c.vlt. de priuile.patentibus.non eſt irregularis, quia non ſubiacet ꝓhibitioni,quæ eſt,ꝙ in eccleſia talis non celebret,cum tale oratorium non ſit eccleſia,vt in prædictis iuribus. Nec ob.ꝙ in eo non poteſt celebrari ſine licentia diœceſani,quia nec etiā ī alio loco extra eccleſiam,vt in primis iuribus,& de cōſe.diſt.j. Miſſarum,& c.nullus.j.& c.vnicuiq;. qd ſi talis celebrat in eccleſia non conſecrata,quæ propriè dr̄ baſilica. de relig.do. c.1. dic ꝙ eſt irregularis.ad hoc,de cōſe.eccl.vel alta. c.vlti. & de immun. eccl.c.pe.ſatis enim eſt,ꝙ auctoritate Pontificis ſit dedicata. de conſe.diſt.j.nemo.ſed qd dices, pone ꝙ presbytero celebrantę Miſſam in eccleſia ſubdiaconus, cui interdictus eſt īgreſſus eccleſię,dicit epiſtolam illius Miſſę extra eccleſiam,vel diaconus cui interdictus eſt ingreſſus eccleſiæ illius Miſſæ,dicit Euangelium extra.idem in ſimi. Quæro de duobus.ſ.de d.ſubdiacono, & diacono.item de presbytero Miſſam illā celebrante, an ſint irregulares.Sol.in primo caſu,puto talē ſubdiaconū,vel diaconum fore irregularem,quia vnū eſt officiū.7.q.j.nihil. quod tñ principaliter in eccleſia celebratur.vnde cooperatur ſibi prohibito in loco,in quo exercetur.ſequitur ergo, ꝙ eſt irregularis, vt in decre.is cui.ad hoc.50.diſt.ſi quis viduam.24.q.vlti. de homi.ſicut dignum.§.illi enim.de cle.pug in duel.c.2.& cle.de pę. ſi quis ſuadente.in prin.C.de rap.vir. l.vidua. de epiſ.& cle. l.raptores.de pœn.c.fœlici.in prin.lib.6.ff.ad l.Aquil.item Mela.§. ſi quis alios & §.item cum.Inſti.de obl quæ ex deli.naſ. §.interdum. 49 † & quia actui principali Miſſæ accedit Lectio Epiſtolæ, vel Euangelij,qui actus principalis factus eſt ī eccleſia, ergo ad illum locū referri debet Lectio Epiſtolæ,vel Euangelij.ad hoc, de præben.ſi cui.de cōſe.eccl.vel alta.c.vno.de ſen.excom.ſi ciuitas.lib.6.ff.de acq.rer.dom.§.vlti. Inſti.de rer.di. §.ſi tñ.& qđ ibi no.poſſent induci argumenta de ſuſpectando, & potētiori.de pœ diſt.j.medicamentū.& digniori,de conſe. eccl.vel alt. quod in dubijs,& loco inſpiciendo, in quem aliquid cōfertur, de conſti.c.2.2.reſpon.lib.6.ſicut de tempore dicitur.ff.de don. inter vir.& vxo.ſi cum vxori.§.vlt.cum l.ſeq.de ſepul.de vxore. In ſecundo caſu dico, ꝙ ſi presbyter celebrans in eccleſia admiſit ſcienter dictū ſubdiaconū, vel diaconum ad Lectionē Epiſtolæ,vel Euangelij etiam extra eccleſiam, eſt irregularis, quia participat crimini & criminoſo.de ſent.excom.nuper.& ſi concubinæ.immo videtur tale participium factū in eccleſia per ꝓximè dicta.ſed reuoluto mantello, pone ſubdiaconus, cui interdictus eſt ingreſſus eccleſiæ, dicit Epiſtolam in Eccleſia, in miſſa, quam ſacerdos celebrat extra eccleſiam. Quæro etiam de duobus.ſ.de prædictis ſubdiacono, & presbitero, an ſint irregulares.Sol ſubdiaconū puto irregularem, quia & ſi per interpretationem videatur id feciſſe extra eccleſiam argu. eorum, quę modo dixi:tamen in eccleſia verè de facto id fecit.& ſic in loco prohibito, legit in officio ſuo, vt prius.vnde ſequitur, qđ eſt irregularis per decre.is cui bene facit.ff.de act.& obl.contraxiſſe.ff.de verb.obl qui Romę.de fo.compet.dilecti. presbyterū autem celebrantē extra eccleſiā non audeo dicere hoc caſu irregularem,licet aliqualiter videatur participare prædicto ſubdiacono in culpa,propter quod ipſe ſubdiaconus irregularitatē incurrit,quia non eſt dignum,ꝙ principale, vel dignius trahatur ad acceſſorium,vel minus dignum de conſe. eccle. vel alta. c.vno.§.1.lib.6.& ſatis eſt, ꝙ in hoc dubio hoc non eſt expreſsū in iure,cum & dicta iuris ratio contradicat.

50 **Sed quæritur,** † an is, cui eſt interdictus eccleſiæ ingreſſus,poſſit licitè tranſire per eccleſiam? Dico ꝙ non,cum celebrant̄ diuina in eccleſia.5.q.2.ī præſenti.ſicut nec celebrare,vt in decre.is cui.& facit eo.tit. alma.§. adijcimus.de pę.& re.qđ in te.ſed nec alio tpe licitè intrat eccleſiam orandi cauſa.21.diſt.cleros.in fi.& de pœ. diſt.j.q ſanctus. 33.q.4.cum propria.& ibi no.ſed aliàs,puta ꝙ pro factis ſuis, bene poteſt tranſire ꝑ eccleſiā pro factis ſuis, & non in ea orare. nā is,cui interdictus eſt ingreſſus eccleſiæ, ſm̄ propriā ſignificationem vocabuli,nulla ex cauſa pōt ingredi.hinc eſt, ꝙ in eccleſia,vel ipſius cimiterio non pōt ſepeliri, vt in decre. is cui. 2.rñ. attamē ea.decre.j.rñ.& prædictū c.ꝑſenti, vñr tale interdictū reſtringere ad celebrationē,& auditionē diuinorū. Ex qbus infero,ꝙ tēpore quo in eccleſia celebrant̄ diuina, pōt in eccleſia orare.& facit qđ no.1.q j.q audet.in fi.& hoc placet. ſunt tñ,q di51 cunt,ꝙ is,cui interdictus † eſt ingreſſus eccleſiæ, licet nō poſſit ī eccleſia celebrare tñ bene pōt in ea audire diuina, niſi ab auditione diuinorū ſpāliter ſit ꝓhibitus. & ſic intelligunt prædictū c.ꝑſenti.ſed ꝓut dicit d.& p.m cōſequētia, quā ponit decr.is cui, infert ꝯriū.itē æquiparatio ſ.dicta,& c.ꝑſenti. copulatiuè ponit iſtā ad dubiū tollendū.de illo aūt,qui eſt de loco interdicto,vel etiā de populo,& nō dedit cām interdicto,mihi nō eſt dubiū,ꝙ pōt ingredi eccleſiā,& ibi ſtare, & orare tpe quo diuina ī ea nō celebrant̄.ar.de ſen.excō. c.vlt. §.illis ēt.li.6. De tertio mēbro.ſ. à quo eccleſiaſticū interdictū valeat ꝓmulgari? Dic ꝙ interdictū ꝓfertur à iure,qñq; ab hoīe, & tūc qñq; ab ordinario,qñq; à delegato,vel ſubdelegato à iure,qñq; ſpāliter in ꝑſonā,vt ī caſibus alle.ſ.mēbro ꝓximo.ver.redeo ad ꝓpoſitū.in prin.qñq; ſpecialiter in eccleſiā,in caſib⁹,quos dixi ſ.mēbro ꝓxi.ver.alio modo interdictū.& verſi.ſunt & alij quos intelligas,vt ibi dixi qñq; profert̄ interdictū gñale à iure interdū in vniuerſitatē, vel collegiū,vnde ſi collegium, vel vniuerſitas ciuitatis,vel loci cogit eccleſias,vel eccleſiaſticas perſonas ſoluere pedagia, vel guidagia,vel ab ipſis eccleſijs,vel perſonis eccleſiaſticis exigit, vel extorquet pro proprijs rebus, quas nō cā negociationis deferunt, hoc ipſo ſunt interdicta. de cēſi. qñ aquā.li 6. tñ iſte caſus nō eſt receptus, nec ſeruatus, licet poſtea ſancitū fuerit pœnas prædictas,& aliàs ꝯ nō parētes debere per locorū diœceſanos publi52 cari.in cle. eo.ti.pñti.itē à † iure interdicta eſt vniuerſitas, q̄ domos locauerit, vel conductas hr̄e permiſerit alienigenis vſurarijs in terra ſua ad exercendū fœnus de vſur c.1.lib.6. itē interdicta eſt à iure vniuerſitas,q̄ repræſalias ꝯ ꝑſonas eccleſiaſticas cōcedit,vel cōceſſas ad illas extendit, niſi id reuocauit infra menſem à tēpore cōceſſionis,vel extenſionis. de iniur. & dam.da.& ſi pignorationes.li.6. interdū à iure profert̄ gñale interdictū in locū, puta ſi officialis ciuitatis in quadā Romani electio. celebrari,vel repræſentantes ipſam ciuitatē non ſeruauerit ea, ad q̄ tenent̄ per decre.vbi periculū.de elect.lib.6. vel fraudem in eis, vel cōtra ea cōmiſerint,ciuitas ipſa eſt ipſo iure interdicta,vt patet in ea.decre.§.ſi ciuitas.itē interdicta eſt ciuitas quæuis,pręter vrbem,quæ conſentit dādo conſiliū,vel fauorē occidētib⁹, vel percutiētibus,vel ſequētibus hoſtiliter, vel capiētibus Cardinalem ſanctæ Roma.Eccleſiæ,vel infra menſem, vel delinquētes, prout enormitas facinorū exegerit,& ei facultas affuerit nō pu53 nierit.de pęn.fęlicis.in fi.lib.6.† itē à iure interdicit̄ ciuitas, quæ epm̄ propriū iniurioſè, vel temerè percuſſerit, vel cęperit,vel bannierit,vel hoc fieri mandauerit, vel cōſiliū ī his dederit, vel fauorem, vel facientem ſcienter defenſauerit, vt in cle. de pœnis.ſi quis ſuadente. inter iſtos caſus non pono caſum decre. de immu.eccl.lib.6.quia eſt reuocata per clem.eod.titu.quoniam.

Dixi ſecundò, ꝙ interdū interdictū fertur ab homine,& tunc qñq; per delegatū,& ſubdelegatū.de offi.dele.ſanè.2.& c.ex literis.qđ eſt planū. ſi in literis delegati eſt cl̄a conſueta, ꝯdictores ꝑ cenſurā eccleſiaſticā cōpeſcendo.de verb.ſig.quærēti.idē ſi ſimpl'r datus eſt ſine dicta cl̄a,maximè vbi hoc eſt expreſſum à iure,hanc pęnā poterit imponere.de offi deleg de cauſis.2.rñ.bene facit,de priuil. epōrum.li.6.& de offi.dele.c.1.qñq; profert̄ per ordinariū epm̄ vel electū,confirmatū,vel ſuperiorē, vel ēt inferiorē ordinariā iuriſdictionē habentē.de cōſue.cū inter vos.de elec.tranſmiſſam. de priuil.cū & plantare.§.excōicatos.& eo.tit.epōrū.lib.6.de offic.ordi.cū ab eccleſiarū.vbi not. qui,& qñ inferiores † epīs ha54 beant ordinariā ſed nō pōt proferri per mulierē ēt prælatā, puta per Abbatiſſam,vel Prioriſſam, vel hmōi, qa tale interdictū ꝓmulgare,propriè pertinet ad clauiū ptātem. de exce.ꝑla. tāta. quæ ptās nō cadit in mulierē.de pœ.& re.noua.quædā ſic intellige,qđ no.de ma.& obe.dilecta. debet tñ ſm̄ hoc fieri ꝑ prælatū de cōſenſu,vel ſaltē cōſilio capituli.de his, quæ fi. à ma.par.cap. quæ ſunt.de exceſ.ꝑla. c.1. qđ ibi intelligit Inno. de ſuſpenſione perpetua clericorū,vel ꝑpetuo interdicto eccleſiarū, vel ad lōgum tēpus,vt in decre.quæ ſunt. & maximè, vbi ꝓcedit ex officio fortè ꝯ abſentē,vel ēt præſentē, qa tunc cū maiori maturitate procedendū eſt,ſed vbi in iudicio qs eſt ꝯtumax, ſolus epſ, vel quilibet alius iudex pōt facere ꝑdicta alle. Inn de offi.deleg. ex literis.quæ tñ loquitur in delegato,vel ſubdelegato,qui vt talis non hēt capitulū.dicit aūt Inn.ꝙ ad tēpus modicū, quilibet prælatus ſuſpendere pōt.ſed dicit Hoſt.ꝙ decre.prima,de exceſ. præla.quæ vult in talibus habendū conſenſum capituli, intelligitur qñ agit̄ de correctione canonicorū, vel clericorū iuriſdictioni capituli ſubiacentiū,ſm̄ formā decret.de offi.ord. irrefragabili.§.exceſſus de fo.cōpe.cū cōtingat,vel qñ ꝑlatus, vel capitulum habent oīa cōia,& cōiter inſtituūt,& deſtituūt.de reſcri. edoceri.de offi.Arch ad hoc.§.vlt.de his quę fi.à pręla.ea noſcit̄. illis,qñ clericus criminal'r.15.q.6. epſ nullius. aliàs ſm̄ eū de iure,& generali cōſuetudine ſolius proprij paſtoris tenēda eſt, & timenda.11.q.3.c.1.16.q.2.viſis.de offi ord.cū ab eccleſiarū.& c. ad reprimendā.de ma & obe.cū in eccleſijs. de ſent.excom.c.1. 55 lib.6.†ego puto epm̄, vel prælatū habentē capitulū non poſſe interdicere ſine capitulo de iure cōi,vt in præ.c.1. de exceſ. ꝑla. & in c.epſ nullius.15.q.7. ſed fateor cōſuetudinem eſſe in ꝯriū de ſolo epō,quæ valet ēt quantū ad alium prælatū inferiorem, vel ſolū capitulū,de conſuet.non eſt. lib.6.& eſt dictū Do.& p.m.etiam Inno.& alijs.de cōſue.cum inter nos.quæ decre. etiam hoc probat.& de elect. dudum. 2.de appel. dilectis.& ibi not. & per hoc reſpondetur ad decre.quæ ſunt de his, quæ fi.à ma.par. cap.cum ſimi.quæ loquuntur de iure communi.

Si quæratur, an vacāte ſede, in hac poteſtate ſuccedat capitulū? dic ꝙ ſic, cū hoc ſit iuriſdictionis,in qua gñaliter ſuccedat capitulū vacante ſede.de ma. & obe.his quæ.& c.cū olim.de hęre.ad abolendā.in prin.& li.6. de ſuppl.negl.præl.c.pe.& vlti.de tēp.ord. cū nullus. §.vlti.cū ſi.

Sed

Sed quid de ſimplici canonico. Sol. ſi præbenda ſuã habet eccleſiam illi annexam, vt in decre. extirpandæ. §. ſi verò de præbẽ. in qua de conſuetudine ſpiritualem iuriſdictionẽ exercet, illã poteſt interdicere. de præben. ſuper eo. lib. 6. idẽ ſi talis canonicus de conſuetudine haberet iuriſdictionẽ in territorio præbendæ ſuæ, & in perſonas habitantes in illo: tunc enim poterit interdicere perſonas, & terram, ſm Inn. in decre. quæſiuit. & eſt ratio, 56 † quia conſuetudo dat iuriſdictionẽ. C. de eman. l. j. & vlti. 9. q. 3. conqueſtus. de iudi. nouit. cũ ſi etiam priuatæ perſonæ. de fo. cõpe. cum contingat. dicit tñ Inn. ꝙ non poſſet cõſuetudine induci, ꝙ pro factis Comitibus eccleſiæ canonicus interdicat terrã, vel hoïes eccleſiæ, quia non ſunt eius ſubditi, licèt ſint ſubditi eccleſiæ. 12. q. j. qui manumittitur. & ita põt intelligi decre. quæ ſunt ſm eum Hoſt. videtur ibi tenere, ꝙ cõſuetudo non poteſt dare priuatæ perſonæ poteſtatem interdicendi propter periculum eminens, & quia hac pœna vnus punitur pro alio, hoc mihi placet ſuo noïe. ſed ſi hoc facit noïe præbendę, tene quod dixi poſt Inno. & quod dixi ordinariũ, vel delegatũ, vel ſubdelegatum poſſe interdicere, intelligas ſaluo, ꝙ pro pecuniario debito nullus iudex poteſt generale interdictũ promulgare ſine licentia ſedis Apoſto. & ſi contra fiat, eſt irritum, vt in extrauag. Bonifa. proximè, attendentes. de quo ſupra dixi. Ad quartũ mẽbrum. ſ. qualiter, † ex qua cauſa proferatur eccleſiaſticũ interdi- 57 ctum? breuiter dic, cum ab homine propter contumaciã profertur, eſt neceſſaria monitio, & forma quæ traditur de ſent. excõ. c. 1. lib. 6. & ſic intelligitur de app. reprehenſibilis. de cohab. cle. & mu. ſicut. & c. ſi aũt. & quod dixi ſupra in j. membro. ſi pro- pter delictum fertur, non eſt monitio neceſſaria. 5. q. 4. in loco. ſic intellige nota. per Inn. & alios, de app. ad hæc qm̃. & de exce. præl. c. 1. ſed à iure profertur propter exceſſum, ſiue delictum ſine monitione, ſiue ſit ſpeciale interdictũ ſingularis perſonæ, vt in d. decre. reprehenſibilis. vel eccleſiæ, vt in caſib⁹, quos dixi ſupra membro 2. ver. alio modo. ſiue generale loci, vel vniuerſitatis, vt in caſibus, quos dixi ſupra proxi. membro. in princ.

Circa quintum

membrũ. ſ. contra quẽ eccleſiaſticum interdictum promulgatur non iniuſto. illud enim colligere potes ex dictis ſuis ſupra in membro 2. & etiam in ſequentibus ſubmittã. ex quibus patet, ꝙ indiſtinctè ligari poſſunt hac ſñia clerici, & laici religioſi, vel ſeculares mares, ſiue fœminæ prelati quicũq;, vel priuati rectores, nobiles, vel plebei cuiuſcunq; ſint ætatis, ſuo tñ modo. ſ. ſm 58 ꝙ ſunt capaces pœnarũ hi, qui hac ſñia complectuntur. nã † & in pœnis generaliter ſunt circunſtantiæ attendendæ. 23. q. 8. occidit. de pœ. diſt. 5. c. 1. & diſt. j. aut facta. quæ eſt lex. ff. de pœn. de tranſa. c. vlti. & patet in hac materia, de cle. excom. poſtulaſti. de ſen. excom. ſi ſententia lib. 6. & c. vlti. hic tñ occurrit dubiũ, an interdictum latum in locum per inferiorem ordinarium liget ipſum proferentem, vel ipſius ſuperiorẽ. hic poſſem me inuoluere per varia reria, propter ea quæ diſputant, an ſñia quæuis liget proferentẽ, vel ipſius ſuperiorẽ, quod diſputauit plenè Do. & p. m. quam quæſtionem ponit in nouella, ſuper regula, cui licet. de reg. iur. lib. 6. & eam proſequitur de rap. c. 1. in 7. q. Quicquid tamẽ ibi dicam in terminis iſtis, credo ſuperiorẽ, vel proferentem violantes ſententiã interdicti fore irregulares, qa hac irregularitate ligantur à canone. de ſent. excom. is qui. lib. 6. cui ſubſunt de conſti. c. 1. & vlt. in dictis autem remiſſionibus tractatur de ſententia hominis. ad prædicta faciunt plenè no. per Innoc. & alios, de ſent. excom. nuper. & eo tit. ſtatuimus. lib. 6. Qđ ſi proferens ſñiam non ſeruauit interdictum, fortè non malè diceretur, ꝙ proferente non ſeruante, alij tñ tenentur ſeruare, argu. decre. petiſtis. de priuil. ſed illa decre. loquit, cũ is pro quo, ideſt ad cuius querelam, & in cuius fauorem latum eſt id nõ ſeruat, quod non eſt ad caſum alium extendendum, cum videatur per modũ priuilegij, licet corpore iuris clauſi emanaſſe, vt colli- 59 gi poteſt ex ibi nota. per Inno. & Hoſt. † quod autem iure priuilegia caſus ſuos non excedant, patet de priuile. ſanè. etiam ſi ſint corpore iuris clauſa, vt ibi no. Hoſt. Ex quibus ſequitur, ꝙ proferens poſtea celebrans eſt irregularis, & per conſequens alij non excuſantur. licèt enim mala ſuperiorum trahantur frequenter a ſubditis in exemplum. de vo. magnę. non tamen propter hoc ſubditi excuſantur a pęna iuris. 16. q. . in canonibus. de tempo. ordi. dilectus. de exceſ. præla. tanta. ſed quid ſi proferens non ſeruando interdictum loci per hoc intendit relaxare illud. puto ꝙ ſi proferens hoc dixit, tunc nec ſubditi, nec ipſe proferens ſint irregulares. ſublato enim principali, ceſſant omnia acceſſoria. C. de leg. non dubium. & vt li. non conteſt. accedens. in fi. de nou. ope. nunc. c. 1. de fi. inſtru. inter dilectos. ad fi. cum ſi ſed relaxatio interdicti laici non habet certam formam, vt dicam j. in vlti. membro. ergo ſatis fuit ꝙ proferens dixit, ꝙ intendebat relaxare interdictum. facit quod not. D. & p. m. in cle. de deci. ca. j. in gl. ſic ſuſpenſi. ſubditi tamen hoc ignorantes, & credẽtes ſe violare interdictum propter contemptum, quem mente gerunt, grauiter peccarent. 22. q. 2. homines. & c. ſe. in fi. ſed vbi proferẽs hoc non dixit, licèt gereret in mente interdictum relaxare, etiã 60 putarem ipſum, & alios non ſeruantes eſſe irregulares: quia † ſicut verbaliter lata fuit ſñia ĩterdicti, ita & verbo debuit fieri relaxatio, de reg. iu. c. j. hoc verum præterq̃ in Papa, qui non ſubiacet legibus. ff. de legi. l. Princeps. vnde ſi in mente gerit quoduis interdictum relaxare, licèt verbo non exprimat, poſtea ibi celebrantes non eſſent irregulares, ſi tñ hoc hic ignorarent, & celebrent credẽtes durare interdictũ peccarẽt. & hoc caſu, vt ſ. dixi.

Ad ſextum membrum

principale, ſ. qs ſit effectus interdicti. dic ꝙ quædã iura vñr dicere, ꝙ effectus eſt prohibitio celebrationis diuinorũ officiorũ, nec aliud exprimũt, de iureiur. ex reſcripto. aliqua innuunt ſub prohibitione diuinorũ officiorum includi celebrationem ſacramentorũ, quæ non ſunt præmiſſa. de ſpon. non eſt nobis. ita etiã poteſt intelligi decre. ex reſcripto. aliqua innuunt effectũ eſſe ꝓhibitionis diuinorũ officiorũ, & eccleſiaſticæ ſepulturæ. de priuil. cũ & plantare. §. qđ ſi. & c. priuilegia. de ſent. excõ. j. rñ. aliqua de diuinis officijs, & ſacramentis, & eccleſiaſtica ſepultura. de pœ. & re. ꝙ in te. quędã ſpecificè ſolum, de ſepult. de pœ. & re. qđ in te quędã ſpecificè ſolum de ſepultu. in cle. de ſepul. eos. ſed illud ideo, quia alia non reſpiciũt propriè illũ titu. ſed decr. alma. §. 1. de ſen. exc. lib. 6. clarè in hoc artic. dicit, ꝙ in locis ſuppoſitis eccleſiaſtico ĩterdicto nulla, certis caſibus & ſacramentis exceptis, diuina celebrentur officia, 61 vel miniſtrentur eccłiaſtica ſacra. Decr. aũt ſi ſñia, dicit † ꝙ pſonę eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitę nõ debẽt alicubi audire diuina, exceptis caſibus expreſſis in iure, vel eccleſiaſtica recipere ſacramenta. Ex quibus ſequit, ꝙ duplex eſt effectus eccłiaſtici ĩterdicti, vnus prohibitio diuinorũ officiorũ, exceptis quibuſdã caſibus: alius prohibitio miniſtrationis ſacrorum, exceptis quibuſdã ſacris tpe interdicti ꝑmiſſis, in quibus ꝓhibitionis, & maximè in prohibitione ſacrorum largè ſumpta includitur prohibitio eccleſiaſticę ſepulturę. ergo eſt videndũ de effectu prohibitionis diuinorũ officiorũ. vbi ſciendũ ꝙ pſonę interdictę ꝓhibetur celebratio diuinorũ, & hoc ꝓpriè reſpicit clericos, & pſonas eccleſiaſticas, qbus id cõpetit. de cle. exc. clerici. & c. ſeq. & auditio. de ſent. exc. ſi ſñia. §. 1. & 2. lib. 6. ꝙ propriè reſpicit alias 62 pſonas. Itẽ in locis ſuppoſitis eccleſiaſtico interdicto non debẽt diuina officia † celebrari, vt in decr. ex reſcripto, & plurib⁹ alijs iuribus ſ. alleg. qđ intelligit cũ hac moderatione: nã ĩ eccleſijs, & monaſterijs ſitis in loco interdicto ſingulis diebus debent ſe, & alia diuina officia celebrari ſicut prius, ſubmiſſa tñ voce, ianuis clauſis, non pulſatis campanis, excõicatis, & interdictis excluſis, & in iiij. feſtiuitatibus anni, videlicet Natiuitatis Dñi, Reſurrectionis, Pẽtecoſtes, & Aſſumptionis Virginis glorioſę, ianuis apertis, campanis pulſatis, alta voce excõicatis pr̃ius excluſis, ſed interdictis admiſſis, ita tñ ꝙ illi, propter quorũ exceſſum interdictum prolatũ eſt, altari nullatenus appropinquẽt, & reuocantur oïa ꝯria priuilegia antea cõceſſa, eccleſijs, monaſterijs, ordinibus, religionibus, ſeu pſonis eccłiaſticis, ſecularibus, vel regularibus, exẽptis, vel nõ exẽptis ſub quauis forma, & expreſſione verborũ cõceſſis, cũ ſufficere debeat qbuſlibet, ꝙ tpe interdicti modo prẽmiſſo diebus celebrent ſ. dictis. hęc hñr de ſen. excõ. alma. §. adijcimus. vſq; ad fi. c. lib. 6. Scias ꝙ olim nõ licebat prędicto modo celebrare diuina tpe interdicti, niſi ſemel in hebdomada, cauſa conficiendi corpus Chriſti, quod tunc de- 63 cedentibus datur. de ſen. excõ. ꝑmittimus: verũ qa † antiqua iura ſaluari debent, inquantũ fieri poteſt. de elect. cum expediat. lib. 6. dicit D. & p. m. ꝙ ſi Papa iuſſiſſet exire clerum de loco interdicto, reſeruando tamen parochiales presbyteros pro ſacramentis, quę conferri poſſunt tempore interdicti, adhuc hodie ſeruari debet decre. permittimus.

Sed poteſt quæri,

an prædictus effectus cũ ſua moderatione locum habeat in interdicto populi, ſeu vniuerſitatis non expreſſo loco in ſententia interdicti? dic quòd non, ſed locum habet in interdicto loci generali, vt in decre. alma. poſt princ. ibi, in terris, ſeu locis &c. ad hoc trahi debet. §. adijcimus. nam ad principium legis, vbi aliud non apparet, debent trahi ſequentia. ff. de iur. & fact. ignor. l. regula. C. de impo. lucr. inſcri. l. vna. §. pen. lib. 10. ff. de leg. 2. filius. §. cum hęres. ad idem, de appel. vt debitus. c. 1. & cap. vt circa & cap. cupientes. lib. 6. & quę in prẽfationibus, &c. 32. quęſt. 7. Apoſtolus. ff. de verbor. oblig. Titia. §. 1. Vnde hęc quęſtio incidit in illam, an interdicto populo, ſeu vniuerſitate intelligatur interdictus locus, in quo eſt ille populus, ſeu vniuerſitas, de quo omnino videas, quod dixi ſupra ſecundo membro. verſic. ſed quęro an interdicto. an etiam prędicta moderatio habeat locum in eccleſia ſpecialiter interdicta? dic, vt dixi ibi. ver. per hoc ſoluitur quęſtio. Sed quęritur, an laici quicun- 64 que † ſint non interdicti, poſſint admitti ad diuina, cum celebrantur ſingulis diebus ſubmiſſa voce, &c. vt in §. adijcimus. ſi dicunt omnes non, quia interdictum loci excludit omnes, ſiue ſint de loco interdicto, ſiue extranei, ſaluo quod infra dicã. de cler. & ne ĩ loco poſſint audire diuina, niſi ſint ſpecialiter priuilegiati, vt in decre. expreſſum. de priuil. licet. lib. 6. & ſic quod dicitur in §. adijcimus. excommunicatis, & interdictis expulſis, non infert non excommunicatos, nec interdictos poſſe admitti: tamẽ generalis ſit prohibitio, quæ inducitur per interdictum includens quoſcunq;, nec prædicti non interdicti ſpecialiter permittuntur, ad hoc cle. de ver. ſig. exiui. §. porrò cum concor. & quod ſupra dixi, vt illa verba ponantur cauſatiuè, vel conditionaliter. & ideo per ea non eſt arguendum à contrario, & quia cõtrarium probatur per prædictum c. licet. & quod not. j. q. ſi quis à ſimoniacis.

Sed in dubium

reuocatur, an idem ſit in clericis extraneis quibuſcunque, an ſcilicet in eccleſia ſita in loco interdicto poſſint admitti ad celebrãdum, vel concelebrandum. in hoc forti dubio videtur tenere Archid. ꝙ non. cuius gl. ſic habetur in §. adiicimus. ſuper verbo, celebrent. à propriis clericis, ſiue monachis eccleſię cuiuſcunq;. & hoc ſatis innuit litera ſequens. & ſupra eo. tit. is qui. §. j. & tũc non admittantur extranei, vt ſupra eo. lib. de priuileg. licet. j. re- 65 ſpon. in fi. & c. quoniam. † nam epiſcopis per priuilegium conceditur, ergo aliis intelligitur denegatũ. ad id ibi. d. & p. m. quod liceat. Pet. in decre. quod in te. de pę. & re. de cler. excom. minoris. illud quod clerici non poterant intereſſe diuinis in eccleſiis extraneis priuilegiatis de celebrando tempore interdicti, cum decre. quod in te. ſolum in ſepultura priuilegiet eos ſuper laicos. Sed ipſe dicit ꝙ durum eſt hoc dictum, ſecundum ꝙ beneficiatus vnius eccleſiæ in alia celebrare, vel concelebrare non poteſt, & qui nimis emungit, &c. de renun. niſi cum pridem. §. propter malitiam. in fi. in hoc dubio, ꝙ frequenter pulſauit aures meas, non puto interdictum hunc effectum complecti, vt clerici etiam alibi beneficiati non poſſint celebrare, vel concelebrare in aliorum eccleſiis, ſeruata forma. §. adiicimus. ſine violatione interdicti, quod mihi non eſt multum dubium in dictis 4. feſtiuitatibus, cum in illis clerici quantum ad celebrationem diuinorum, & alii quantum ad auditionem ipſorum diuinorum, excepto vno caſu, videlicet ꝙ hi propter quorum culpam latum eſt interdictum altari non appropinquent, ad primum ſtatum reducãtur, vt ibi in §. in feſtiuitatibus. vnde ſaluo dicto caſu in omnibus aliis cenſentur iure primęuo. de tranſla. c. 2. ff. de fun. inſtr. & inſtr. lega. quæſitum. §. idem reſpondit. cum 66 concor. item ſi tunc interdicti † admittuntur ad participationem diuinorum, vt in d. §. fortius clerici extranei ad celebrandum, vel concelebrandum. quod autem excluduntur etiam excõmunicati, nõ eſt ex noua diſpoſitione, cum per iura antiqua omni tempore ſint excluſi. ſed idẽ puto aliis diebus, vt propter admiſſionem clericorum extraneorum ad celebrandum, vel concelebrãdum, ſeruata limitatione. §. adiicimus. non violetur interdictum id, quod non clerici talis eccleſiæ, nec dicti extranei propter hoc cenſeantur irregulares, & vltra rationẽ, ꝙ hoc non expreſſum ſaltem clarè in iure, vt in decre. is qui. j. reſpon. in fi. & de reſtrictione faciẽda in pęnis, & maximè in iſta, in qua vt ſæpius dictum eſt, inculpabiles puniuntur, vt in reg. in pęnis, & odia. de reg. iu. lib. 6. facit, quia §. adiicimus. ſalua ſua moderatione, æquitate attenta, reducit celebrantes ad ſtatum primum, & ibi ſicut prius, non erat prohibita admiſſio ad celebrandum, vel concelebrandum, immo erat permiſſa etiam quantum ad clericos aliarum diœceſum etiam beneficiatos ſaltem cum literis ſuorum dięceſanorum. 72. diſt. & 73. diſt. per to. 98. diſt. per totum. de cler. pe. c. j. & c. tuæ. & quantum ad illos, de quorum 67 ordinibus non dubitatur, talis admiſſio † indiſtinctè toleratur, de conſue. generali. ergo eodem modo intelliguntur permiſſi, ad hoc. C. de ſenten. paſ. & reſ. l. j. & vlt. 2. q. 3. §. notandum. in fi. & ſalua moderatione præmiſſa, o. reuolauit ad a. 35. diſt. ab exordio. & talis ęquitas ſcripta rigori nedum duro, immo duriſſimo eſt præferenda. extra de iudi. placuit. de tranſa. c. vlti. & maximè in dubio, vt ff. de regu. iur. in omnibus quidem, & maximè cum in iure æquitas eſt ſpectanda.

Item ex prædictis

optimè infertur, ꝙ ad violationem interdicti nil facit habere alibi beneficium, vel non habere. ſimpliciter enim, & abſolutè interdicitur clericis celebrare in iſto interdicto, ſiue habẽt alibi beneficium, ſiue non. ergo eodem modo permiſſio cum moderatione prædicta intelligitur ſimplex, & abſoluta quo ad omnes clericos, argu. in authen. de filiis ante inſtrum. dot. natis. circa fin. col. 3. de elect. conſtitu. lib. 6. nec bene poteſt reddi ratio diuerſitatis, quare beneficiatus in alia eccleſia non admittatur, ſed non beneficiatus ſic, quia quantum ad iſtam eccleſiã ſitam in loco interdicto, ita eſt extraneus non beneficiatus alicubi, cum non poſſit quomodolibet dici ſua, ſicut alibi beneficiatus. & hoc patet de ſenten. item quod dixi probatur iure. Et primo induco decre. auctoritate, & decret. epiſcoporum. de 68 priuileg. lib. 6. in quibus prohibetur † tempore interdicti celebratio diuinorum, exceptis caſibus expreſſis in iure, vel niſi quantum conceditur. ſed per §. adiicimus. conceditur ſeruata illius moderatione. Item ꝙ extranei admittantur ad celebrandum, vel concelebrandum à iure cõceditur, vt eſt declaratum, ergo &c. & ad idem induco decret. vltimam, de priuileg. lib. 6. quam Archid. alleg. pro ſe. nam ibi dicitur, ꝙ quia epiſcopi abſentes à ſuis eccleſiis, & diœc. interdum non poſſunt commodè accedere ad eccleſias aliorum pro miſſis celebrandis, indulgetur eiſdem, vt cũ altari viatico vbicunq; poſſint celebrare, & facere celebrari abſq; interdicta trãſgreſſione. i. ſi locus eſt interdictus, ſeruata moderatione. §. adiicimus. ex quibus apparet, ꝙ non datur epiſcopis priuileg. de celebrando in eccleſiis aliorũ tempore interdicti, ſed de celebrando, vbicunq; etiam extra eccleſiam ſuper altari viatico. vnde epiſcopus in eccleſia aliena ad celebrandum admitti poterat tempore interdicti cum moderatione prædicta illo priuileg. circunſcripto per prædicta diligẽter conſiderata. Reſpondetur clarè ad decre. is qui. §. j. quam Archid. alleg. pro ſe. & etiam dicit Archi. ꝙ aliud, quod ſequitur in §. adiicimus. ſatisfacit pro eius opin. per quod intendit allegare illud, quod ibi dicitur de quotidianis non tribuendis, is qui dicto tempore non venerit ad diuina, nihil videtur facere, quia ſi per hoc reſtringit moderationẽ prædictam ad clericos ipſarũ eccleſiarum, eodem modo debet reſtringere ad eccleſias, in quibus quotidie diſtributiones exhibentur, ꝙ nullus diceret, 69 nec vſus approbat. placet tamen, quod vtitur † aduerbio, ſatis, quod apud vulgares eſt diminutiuum in locutione communi ad decre. licet, de priuileg. quam Archid. alleg. & ſine dubio pro eo ſuperficialiter multum facere videtur. poteſt dici, ꝙ loquitur de priuileg. conceſ. poſt, & contra. §. adiicimus. vt ibi no. in 3. gl. in 2. ſolu. obiectionis, quam ibi facit d. gl. hoc ſolo poteſt impugnari, quia eadem verba in modo celebrandi, ſunt in vtroq; c. & non contraria. tamen defenditur, vt decre. faciat ad tit. de priuileg. ſub quo eſt ſituata, ne notetur legiſlator, vt in proę. ſexti. ibi, ſubditis titu. & tunc intelligendum eſt, ꝙ per priuileg. fuit conceſſum aliquibus, ꝙ celebrare poſſint cum moderatione ꝑdicta, non obſtante ꝙ primo generaliter fuit vetitum celebrare in loco etiam cum dicta moderatione ad hoc facit, quia non eſſet priuileg. niſi aliquid concederet contra ius cõmune. 3. diſt. priuile. de ver. ſig. Abbate. & tunc eſſet planum, & haberet locũ dicta ſolutio. vel dic ꝙ decre. licet, loquitur de priuilegio hominis, quod eſt odioſum. §. adiicimus. de permiſſione iuris, quę eſt fauorabilis. & hæc ſolutio, ſi bene conſideretur, in præcedẽtem incidit, niſi ponatur ꝙ decre. licet, loquatur de priuileg. conceſ. ante. §. adiicimus. tunc enim ſatis erat, ꝙ priuile. aliquid concedebat contra decre. quod in te. §. in conuentualibus. de pęni. & re. vel dic, ꝙ decre. licèt, loquitur de laicis, qui recipiuntur ad diuina, ſed non tempore interdicti, etiam ſi ſint extranei, & not. de interdicto, vt infra dicam, non obſtante priuilegio hominis, vt in c. licet. vel permiſſione iuris, vt in §. adiicimus. ſed quæſtio loquitur de clericis extraneis celebrantibus, vel concelebrantibus, qui non ſunt ſimpliciter prohibiti etiam tempore interdicti, vt ſupra probaui. cõtra hanc Sol. videtur facere, quod hr̃ in d. decre. licet. §. j. & 2. ſimul iunctis. Reſpõdeo, ibi ſolummodò 70 reſpondetur quæſtioni, † an priuileg. conceſſum ſingulari perſonæ, vel conuentui, ſiue collegio extendatur ad ipſorum familiares. Item quomodocũq; intelligatur, quod ibi dicitur, per id tamen reprobatur opi. quæ diſtinguit inter clericos extraneos alibi beneficiatos, vel nõ. veruntamen ante factum nunquam fui auſus conſulere, ꝙ tales extranei admitterentur extra 4. dies prædictos. determinent Ro. Ponti. quod ſibi videbitur. Inſtit. de iu. natu. gen. & ciui. §. ſed quod Principi.

Tenendo opinionem,

quã ſequor, ſuperfluò quærit de clericis rectorum eccleſiarum, de quibus de vi. & hon. cle. vt quiſque. an dicto tpe rectori celebranti licitè ſeruiãt. ſed qui ſequũtur opi. ingratam, dñt ꝙ ſeruire non poterunt tpe interdicti, niſi ſint in eadem eccleſia beneficiati, vel intitulati, vt colligit de iu. pat. c. pe. de ſimo. per tuas. 3. hoc tñ dictum eſt cõtra interpretationem decre. licet. §. j. ſed quid ſi talis clericus in eccleſia beneficiatus, vel intitulatus ſe abſentat, nunquid alius poterit recipi loco eius, ſm dictam opi. quæ nõ placet, nec poterit loco eius ſubſtitui alius alibi beneficiatus, ſed non beneficiatus ſic. Quid ſi non beneficiatus inueniri non põt, ſm prædictam opi. rector ſolus celebrat, facit quod no. de cõſec. diſt. j. hoc quoq;. hoc non 71 placet etiam, ſm prędictã opi. quia † ſolus presbyter non p̃t miſſarum ſolẽnia, vel alia diuina officia celebrare. de fil. presby. ꝑpoſuit. in fi. de conſe. diſt. j. hoc quoq;. & quod ibi no. de incluſo procedit propter facti impoſſibilitatem, ad quã non obligat lex. 4. diſt. erit autem. poterit autem rector loco abſentis alium ſaltem clericum recipere. ſed quid ſi habebat primò ſeruientẽ purum laicum, nunquid ſuperueniente interdicto poterit ipſum retinere ad ſibi ſeruiendum in diuinis, vel ſi talis ſeruiens ſe abſentaret loco eius alter ſubrogari, ſm prædictam opi. rector eccleſiæ neutrũ prædictorũ poterit facere, ſed inueniat ſi põt clericum alibi non beneficiatum, vel ſolus celebret. mihi videtur ꝙ laicum nõ interdictum, quem primo habebat, etiam ſi eſſet de loco interdicto, poterit retinere, & eo recedente alium ẽt laicũ non interdictum ceſſante fraude, & fictione qualibet. de verb. 72 ſig. c. vlt. lib. 6. loco eius ſubrogare. tales enim † dicuntur familiares domeſtici, qui nihil gaudent priuileg. cõceſſo ab homine, vt in decre. licet. §. j. fortius iuris ꝑmiſſione, de qua in §. adiicimus. hæc vera, niſi talis ſeruiens, vel ſubrogatus eſſet de illis, quorum

quorum culpa,dolo vel fraude sentētia lata fuit,vel qui ad perpetrādum delictum,propter quod interdictum extitit promulgatum,præbuerunt consilium,auxilium, vel fauorem, vt in decre.licet,in fin.

Sec quid si iste laicus primò seruiens erat de populo interdicto,hic non auderem dicere, ꝙ rector possit eum tetinere ad sibi seruiendum in diuinis, cum saluis dictis quatuor festiuitatibus, interdicti excludantur], etiam cum celebratur seruata moderatione.§.adiicimus.nec quia seruiens, vel familiaris, ex quo ponitur purus laicus de populo interdicto eximitur à dicta sen-
73 tentia,& permissio.§.adiicimus.propriè respicit clericos,† quorum est celebrare,non laicos,vt etiam probat finis decre.alma. non obst. decre. licet. § j.quia intelligitur de familiaribus non interdictis,ne contradicat §.adiicimus.& decre. qdòd nonnullis.de priuileg.qui in quæstione ista vellet instare,posset colligere argu.pro,& contra.ex no.32.distinct.eos. 89. distinct.iudicatum.11.q.j.c.2.

Quid dices

de principali rectore ecclesiæ in casu, in quo potest ecclesiæ per vicarium deseruire.secundum opin.ingratam, oportebit ꝙ hoc faciat per clericum non beneficiatum, quem si non inueniat, deseruiat per seipsum,si potest:sed si non potest, vel propter defectum ordinis,vel aliud impedimētum, carebit ecclesia omnino suffragio diuinorum,quod est derisibile.

Quid ergo de monialibus.vel religiosis non habentibus proprium capellanum, secundum dictam reprobatam opinio.poterunt conducere non beneficiatum, non autem beneficiatū. sed si non possent non beneficiatū inuenire, inciderent in derisionem, de qua supra proximè. sed secundum opin. ingratam, quid dices de clericis diuersarum ecclesiarum, qui pro officio bapti.vel anniuersario alicuius,vel simili causa solent in vna ecclesia conuenire, nunquid idem facient tempore interdicti seruata moderatione prædicta.credo ꝙ sic,& etiam tenendo dictā opin.quia permissio.§.adiicimus. conuenire debet consuetudini, & personis.4.dist. erit autem.12. dist.illa.41.dist. quisquis.& facit quod infra dicam.

74 Dubitant quidam,an missæ non † conuentuales possint celebrari tempore interdicti in ecclesiis conuentualibus, seruata moderatione prædicta.

Quidam dicūt ꝙ Io.Mo.in §. adiicimus. dixit in quadam additione,ꝙ ille.§.loquitur de missa conuentuali, quia dicit de distributionibus, vnde tunc missæ peculiares celebrari non debent, quasi permissæ non sint. d. & præce.m.dicit ꝙ non putat, ꝙ ipsius fuerit hæc additio sic durissima,nec ab eo istā alleg.bene,& patet, vniuersalem ecclesiam contrarium obseruare.

Sed quid si in ecclesia conuentuali deficiunt omnes de conuentu preter vnū.Host.in decre.ꝙ nonnullis.de priui.& d.p.m. in decre.licet.in gl.pe.dicūt, ꝙ ille poterit celebrare cum familiari.Arch.dicit in decre.licèt.ꝙ non audet hoc tenere, cum priuileg.sit conuentus.ergo solus celebret, aut abstineat, primum placet, secundum ea quæ satis supra dixi fateor tamen ꝙ in priuileg. conuentus de celebrando tempore interdicti non includuntur familiares conuentus, sed in prædicto ille solus adhibere poterit familiarem vigore permissionis.§.adiicimus.& propter defectum aliorum,quasi necessitate cogēte.ad no.in c.hoc quoque de conse.dist.j.supra respondi.

75

Sed cum tempore

interdicti diuinorum † celebratio permittatur ianuis clausis submissa voce,non pulsatis campanis,& excommunicatis,& interdictis exclusis:quero an propter quodlibet prædictorum quatuor per se nō seruatum violetur interdictū. d. & p.m. post Hostien.in decret. permittimus. de senten. excom.dicit ꝙ sic,alleg.de pe.& re.quod in te.ideo repetit in §.adiicimus.discutiendo hos articulos plenè,qui sunt de principalibus in hac materia.primò excludo casum non dubium eorum. s. qui dixerūt, ꝙ celebrans in loco interdicto non est irregularis, nisi propter hoc fuerit excommunicatus,vel suspensus,& sic intelligant de postu.c.j.& de exces.præla.c.fi.sed hoc non est verum. nam certum est ꝙ scienter celebrans in loco interdicto, nisi sit priuilegiatus, vel nisi in casu à iure permisso, irregularis est, nec per alium,quàm per Papam potest à tali irregularitate liberari, vt est expressum de sent.excom.is qui.j.respon.li. 6.& per hoc est ineligibilis actiuè,& passiuè,vt ibi,in fi.idem in suspenso,siue interdicto à diuinis celebrante.de senten.excom.cum medicinalis.& de re iudi.cum ęterni.lib.6.vnde talis non potest ministrare in susceptis ordinibus, nec ad superiores ascendere. de cler. excommu.clerici.de exces.præla.cap. vlti. ex quo potest inferri, quòd id dictum de celebrante, habet locum in eo qui agit in officio.idest ordine,quem habet,sicut prius,vt 11.q.3.si quis episcopus.& cap.sequen.de senten.excommu.c.j.& c.is cui.j.respō. lib.6.per prædicta etiam soluitur, quòd quærebatur, scilicet ꝙ
76 celebrans † in loco interdcto diuina agens in ordine,quem habet,sicut prius alta voce, etiam ianuis clausis, non pulsatis cāpanis, excommunicatis, & interdictis exclusis est irregularis, ita quòd per id quod agit in officio suo alta voce,incurrit hanc pœnam. idem si pulsatis campanis celebrat, licet submissa voce, & in nullo alio violando interdictum. idem si celebrat ianuis apertis, vel admittat excommunicatos, vel interdictos, licèt in alio non violet interdictum. quodlibet enim prædictorum per se prohibetur in §. adiicimus. sicut fiebat olim in casu decre.permittimus.& facit decre.quod in te.item probat ratio, quando lex disponitur propter certum & determinatum finē, & illum tāquam finalem casum considerat,habito illo fine cōpleta est lex,ad hoc.5.q.5.non omnis.14.q.3.ecce.de elec.si postquam.j. respon. lib.6.ff.ad Trebell. mulier. in princip.de vi & vi arma.l.j.§.pe.& vi bo.rap.l.j.§.homines.& no.de postu.gratum.
77 sed in loco interdicto prohibetur celebratio diuinorum † ad hunc finem, ne ibi audiri possint diuina, maximè per interdictos, vel excommunicatos, vt patet in §.adiicimus. & facit de priuileg.vi priuilegia.2. respon. quodlibet autem prædictorum per se dat causam auditioni,ex quo celebratur in loco,ergo &c. ad quod etiam facit regula, certum est, quòd is committit in l.& c.de regu.iur.lib.6.

Potest etiam adduci ad idem

cle.de sentē. excommu.ex frequentibus. vbi patet quòd per eos violetur interdictum, qui celebrant in ecclesia ianuis perforatis, vel fenestris fractis in eis,ita quòd existentes extra ecclesiam possint audire celebrantes in ecclesia,& corpus Christi videre,multofortius violare videntur. qui in aliquem prædictorum casuum incidunt.& licet hæc videantur dura, tamen sufficit ita scriptum esse.19.distin.in memoriam.6.q.3.scriptum est.ff. qui & à quib. prospexit.cum simi.per quod respondetur ad decre.is qui.j.respon.lib.6.]qui non debet intelligi de admittente excommunicatum scienter tempore interdicti, sed alio, vt not.in §.adiicimus.decre.autem episcoporum.de priuileg. lib. 6.quæ in dictis casibus vltimis imponit pęnam interdicti ab ingressu ecclesiæ, dicit prçter alias pęnas à iure statutas,& sic non facit contra.si tamen Rom.Ponti.decerneret, quòd in primo casu irregularitas contraheretur,in aliis tribus non,sed pęna alia infligeretur,vel
78 mādaretur infligi,esset æquum.sed quid si clericus † in loco interdicto facit tantum alterum prædictorum aliis celebrātibus, puta sonat campanas,vel aperit ianuas ecclesiæ,vel adducit excommunicatnm,vel interdictum ad officium. Sol.puto ipsum irregularem, quia participat crimini, & criminoso. de senten. excommu.nuper.& c.si concubinæ. secus si faciat alterum prædictorum.vt celebrentur diuina, quæ tamen non celebrantur de facto, cum irregularitas requirat actum perfectum.15.q.prima,cap.fin.

Sed quæritur de clerico,

qui scit interdictum loci ꝙ tamen non est publicum per denunciationem, si illud nō seruat, sit irregularis.no.Archi.in decre.is qui,ꝙ sic,qui scit &c.de reg. iur.eum qui certus.cum concor.lib 6.& scienti nō subuenitur, sed ignoranti.ff.quod cum falso tu.l.2.de cleri.excommu. apostolicæ.ad idem,de sen.excom. cum non ab homine.& c. cum desideres.j.responso.in fi.& quia celebrare depēdet à facto agētis,est ergo in culpa, cum agat rem illicitam ex prohibitione superioris,& loci inhabilitate.de conse.dist.j.sicut nō alii.hoc.verum nisi istud esset occultum.6.q.2.si tantum.de priui.episcoporum.ibi,an excōicatos publicè.& sic non obst.11.q.3.§.euidenter.vt ibi patet.non obst.cle. de sen. excom.& licet in seruando interdicto,ꝙ seruat matrix ecclesia loci,religiosi se debent cōformare,& non sequitur,quia cum matrix non seruat, quia nō est ei denunciatum, alii qui sciunt non debeant hoc facere, vt ibi no.quia ſm hoc idem infertur etiam si esset publicatum, & matrix ecclesia non seruaret, ꝙ est absurdum. dicit tamen d.& p.m.quod expediret per constitutionem prouideri,clericos nō teneri ad obseruantiam interdictorum prolatorum à iure, nisi primo fieret ipsorum declaratio, per id quod habetur de censi. quanquam.lib.6.& in cle.eo.tit.præsenti.& supra tetigi.

79 † Sed generaliter quæro, nunquid omnis celebrans in loco interdicto, vel qui est interdictus à diuinis, vbicunq; celebrans sit irregularis.Sol.si est clericus interdictus vbicunque celebret, vel non interdictus qui celebrat in loco interdicto agens in officio,sicut prius est irregularis.primū patet 11.q.3.si quis episcopus in concilio.de cle.excom.cleri.& c.seq.de re iudi.cum æterni.de sen.excom.cum medicinalis.lib.6.secundum patet,de excel.præla.c.vlt.de sent.excom.is cui.primo responso.lib.6.dicit autem agere in officio sicut prius,dicendo solenniter horas diuinas,vel nocturnas,vel missam,vel aliud officium ꝙ competit ratione alicuius ordinis,quem habet.ita debent intelligi prædicta iura.& facit 11.q.3.episcopus presbyter.ita not.Innoc.& alii post eum.de exces.præla.c.fi.

Sed quid si talis sit religiosus ad nullum ordinem ordinatus. dic ꝙ ex quo ordinem clericatus non habet,non includitur in regula prædicta, detrudetur ergo,si fieri poterit in arctiori monasterio ad pęnitentiā peragendam.de cleri.excom.postulastis. § vlt.hoc placet.qa hoc nō est expressum in iure,vt in decr.is q. j.responso.& c.fi.quis episcopus.loquitur solum de clericis.

Sed

Sed quid de moniali. dic idem & fortius, quia fœmina non est capax ordinis, siue caracteris clericalis. vnde in ea non cadit irregularitas etiam promotionem ordinis impediens. ad hoc, 33.q.5. hæc imago.& c.mulierem. de pœniten. & remis. noua probatur hæc ratio de biga. debitum. & plenè scripsi de cle.excommu.cap. vlt.in princip. vbi ad ea, quæ videntur contraria,respondetur.

80 Sed posset dubitari,an † talis religiosus,& nullum habens ordinem clericalem, vel monialis violans interdictum sit irregularis actiuè & passiuè.credo ꝙ sic, cum & si non habent ordinē clericalem, ratione tamen ipsorum status habent effectum cōcelebrandi diuina,secundum cōditionem ipsorum.12.q.j.duo. & in dicta decre. postulastis. ꝙ faciendo in loco interdicto, dicto respectu illud violare dicitur, vt ibi. ex quo sequitur ꝙ ex tali violatione illam pœnam incurrant, cuius sunt capaces ad hoc,de biga.debitum.de reg.ea quę.in fi.de elect.si compromissarius.§.restringitur.& ibi no.in vlt.gl.& c.de indemnitatibus.§. sed cum eas.lib.6.

Sed quid si est

purus laicus vir & mulier de populo interdicto, vel nō interdictus in loco interdicto coadiuuat presbyterū celebrātem missam, vel audiendo,vel alio modo immiscet se diuinis.Sol fortius de illis est dicendum,ꝙ non includuntur in dicta regula quàm de religiosis,de quibus dixi,quia nec ordinem habent, nec officium,
81 propter quæ possunt eici agere, vt prius. pęna ergo † irregularitatis ipsos non complectitur, nec est expressum in iure ꝙ est satis,vt in decre.is qui.j.responso.Non obst. ca. decre.2.responso. quia ibi loquitur de celebrante, ꝙ debet intelligi de eo cui cōpetit celebrare diuina.arg. ff.de iure patro.adigere. §. quamuis. 4.dist.erit. de biga.debitum.de priuil.ex ore.& eod.titu. si Papa. lib.6.& facit ꝙ infra dicam.versi.dubitant Doct. Sed opponitur ꝙ primi laici,& religiosi non ordinati possint ordinari. illi verò dicuntur irregulares,qui ordinari non possunt,vt patet in bigamis, illegitimis, & homicidis, & huiusmodi,iura sunt nota. Respondeo ꝙ hoc innuitur de sola irregularitate, quæ procedit ex celebratione diuinorum,de qua loquitur prędicta decre. is qui.dicens ꝙ vbi in iure non est expressa, non est dicendum, ꝙ quis illam incurrat.per hoc etiam respondetur ad id,quod dixi de non ordinato ministrante in solenni apparatu in prædicta distinctione, quæ congruè huic potest annecti. fateor tamē
82 ꝙ iste purus laicus † peccat, propter quod pœna arbitraria per virum ecclesiasticum puniri poterit de offic.deleg. de causis. 2. respon.bene facit cle.de senten.excommu.c.2.& ꝙ not.Innoc. de excel.præla.c.vlti.& cle.de exces.præla.grauis.An autem tale peccatum,vel simile, sine dispensatione impendiat ordi. dic vt de temp.ord.c.vlti. Per prædicta soluitur quæstio de laicis societates & confraternitates habentibus,& publicè cantantibus letanias,siue rogationes,& laudes Dei, & beatæ Mariæ, etiam in ecclesiis sitis in loco interdicto, sicut fit Bonon. videlicet, quòd non sunt irregulares, cum ordinem, vel officium non habeant. nec credo eos ex hoc peccare, quia non sunt talia prohibita per interdictnm.hoc verum, quòd non peccant, nisi essent de inclusis in extrauagan. Domini Ioan.Papæ. XXII. quæ incip. Sancta Romana, quòd dispensare non spectat ad hunc tractatum.

Sed quid de aduocatis

iudicibus etiam & in aliis clericis,puta officia gerentibus, & ab ipsis officiis interdictis, qui ea nihilominus exercentur.Dic quod ex hoc non sunt irregulares,quia illa non sunt annexa alicui ordini clericali, vt in iuribus primò
83 alleg.Sed cum supra dixerim,† ꝙ clericus à diuinis interdictus celebrans, vel clericus etiam non interdictus celebrans in illo ītcrdicto,in officio. i.in ordine suo,sicut prius est irregularis,qa regula traditur per Innocen.& alios in decre.vlti.de exces. præla.& est intelligenda,salua moderatione.§.adiicimus.Quęro de Psalmista sic interdicto celebrante in loco interdicto non seruata moderatione prædicta, & secundum Theologos, qui tenent ꝙ Psalmistatus non est ordo.]planum est ꝙ nō includitur in dicta regula,secundum nos Canonistas,qui tenemus contrarium.de quo not.de æta. & qualita. cum contingat. tenendum est talem irregularem, cum tali ordini competat cantare. s. in choro.21.distin.cleros.in princip.23.distin.Psalmista.ad hoc,de homi.sicut dignum.in fi.dicunt tamen quidam,& placet Inno. in decre.tanta.de exces.præl.c.sicut loqui.de homicida propter errorem criminis.vnde videtur dicere Innoc. ꝙ si consuetudo est in ecclesia, ꝙ sine distinctione ordinis quisque legat epistolam, vel portet cereos, vel faciat quicquam aliud pertinens ad aliquod officium,non erit irregularis is,qui illud officium facit, licèt illa distinctio non tollit,quoniam de iure talia competant ratione alicuius ordinis.vnde d.p.m.& alii in decre. cum medicinalis,dicunt talem irregularem, quia in quocunq; officio cātando,& in quibuscunq; horis tales officient, sunt irregulares, ex quo infertur talem Psalmistam solenniter psalmistando esse irregularem. Per quæ superfluum esset quærere de constitutis in minoribus tantum,de quibus dicit Innocen.& concor. om-
84 nes,† ꝙ si,procedunt in officio suo,sicut prius offerendo in missa calicem,vel vrceolum,vel aliud quod ad officium suum spectat,siue dicendo matutinū,vel vesperas,sunt irregulares. Et licet Hostien.ar.pro & contra,hoc plenè disputet de excom.c.2. tamen finaliter dicit,ꝙ quicquid subtilizetur,tenendum est tales irregulares, quia clerici sunt & iura generaliter loquuntur de clericis.ergo generaliter debent intelligi.30 distin. acolitus. & c.sequen.includuntur ergo in prædicta regula,vt de re iudic. cum æterni.& de senten.excommu.cum medicinalis.lib.6.Sed quid si talis est sacerdos, & celebrat in aliquo inferiori ordine? dic quòd est irregularis. non enim per promotionem ad superiores ordines perdit inferiorem. 74.distinct. gesta. & cap. honoratus. ergo si talis sacerdos celebrat in ordine, licèt inferiore quem habet, & per consequens includitur in regula supra dicta.

85

Quid si talis

sacerdos esset interdictus solum à sacerdotalibus, vel † à celebratione missarum & celebrat in inferiori ordine? dic ꝙ non est irregularis; ad hoc.50. distinc.qui sub gradu. de corpo.vitia.significauit. de cler. ægro. presbyterum. ad quod bene facit, quòd dixi supra 2. membro.versi.quandoque profertur.& in versi.seq.dixe.de episcopo cui interdicta sunt pontificalia, & in inferiori ordine celebrat cum pontificalibus, vel sine, quid si tunc ordinat clericos,vel confert chrismatis sacramentum sine missa, quæ quæstiones adaptantur etiam huic membro. Sed quid de episcopo non interdicto exercente pontificalia,vel cōferrente sacramēta sine missa in loco interdicto? Credo ipsum irregularem per regulam supra dictam,& ea quæ ibi dixi plenè.versi. sed si is cui. & in versic.per prædicta.Item per ea, quæ ibi dixi, & per prædictam regulam puto irregularem sacerdotem etiam non interdictum, vel suspensum conficientem in loco interdicto publicè corpus Christi, etiam sine missa.

Sed quid si clericus interdictus, vel non interdictus in loco
86 interdicto interest diuinis officiis,† sed non est principalis celebrans? Dicit Innocen.ꝙ non est irregularis is, qui officio interest,& cantat,non tamen celebrat.nec enim est hoc iure expressum,secundum eum.legere enim Psalmum,vel dicere Euangelium.& sic etiam nouum, & vetus testamentum in terra interdicta,nō est prohibitum,cum etiam ibi prædicari possit. de sen. excom.primo responso.

Sed, vt dicit Hostien. contradicere videtur, vt de clerico excom.illud.vbi dicitur,ꝙ irregularis est,qui se ingerit celebrationi diuinorum. quibus verbis vtitur decre. cum æterni. versic. sciturus.& decre.is cui.dicit j.responso.& decre.cum medicinalis.dicit diuina officia exequi.saluando dictum Inno.posses dicere ꝙ ex quo principaliter non exercet officium alicuius ordinis,sicut prius,non est irregularis.Verum est tamen, ꝙ inquantum Inno.dicit cantat,contradicit id, quod dictum est de Psalmista.Goffre.in decre.illud. dicit etiam de excommunicato, ꝙ potest dicere officium cum aliis cantando, ꝙ probat canon, si quis episcopus, ſm eum. Pet.etiam de audiēte dicit in c.illud.ꝙ incurrit pęnam c.si quis eps damnatur.quia litera in c.illud.disiunctiuè dicit,cum quis diuina celebrat, vel celebrationi ingerit se diuinorum. Ber.in decre.latores.eo. tit.dicit talem irregularem, sed cum eo per epm, vel si est monachus per Abbatem possit dispēsari. Abbas dicit,ꝙ magister suus dicebat,& videtur
87 sibi placere,interessentes diuinis irregulares non esse, quia † interdictum nil agit ad celebrationem, sicut nec communio ad excommunicationem.de sentē.excommu. nuper.& dicit ꝙ in decre. illud, est verborum inculcatio. mihi placet ꝙ dicit Hostien.& Specu.s.quòd si talis se ingerit audiendo, & ex quadam simplici deuotione non contemnendo, non est irregularis. & sic procedat dictum Innoc.sed si hoc faciat contemnendo,& faciendo celebrare diuina siue auctoritatem præbendo, subaudi, vel cooperando,tunc irregularitatem incurrit.arg.decre.tanta. & de cle.excom.c.2.Sed quid dices de dicentibus etiam in loco interdicto horas canonicas in itinere. consulo, ꝙ hoc non faciant per §.adiicimus. in princip. si enim sunt duo vel plures sic horas dicentes, non video quòd hoc possint facere sine violatione interdicti, ex quo ab aliis audiri possunt extra ecclesiam. de pęni.& remis.quod in te.sed si esset vnus solus,posset submissè dicere,quia id cessaret.

88

Quid de officijs

vel ministeriis, puta Archidiaconus,vel sacrista, vel magister scholarum interdictus vel non interdictus in loco interdicto exercet officium suum.dicit Innoc.sub dubio forte,quòd idem est dicendum quòd de ordinibus.Sed dicit Hostien.& mihi placet,quòd talis non est irregularis,quia hoc competit ratione alicuius officii ordinis,vt in d.regu.alleg.de hære. si aduersus. si tamen interfuit.ho.d.& p.m.ꝙ talis secundum Inno.grauiter peccat,& puniendus est,sicut laicus excommunicationem cōtemnens.de cle.excom.c.2.in fi.Ego non sic habeo,sed in meo Inn. sic iacet litera.ex hoc apparet,ꝙ laici pp hoc irregularitatem & suspensionem non incurrunt, cum nec ordinem vel officiū habeant,bene tñ puniunt laici si violāt interdictū. de cle. excom. c.2.in

c.2.in fin. Ex quibus verbis videtur mihi,quòd non refert se Innoc.ad id , quod dixerat de officiis , sed ad quæ præmiserat.nec video in quo peccet talis clericus,magister scholarum,& huiusmodi exercendo officium suum aliàs bene , licet sit interdictus à diuinis , vel id officium magisterii , vel huiusmodi exercet in loco interdicto. de eo autem q dixit de laico violante interdictū supra plenè dixi.Quid si talis clericus interdictus, † vel non interdictus in loco interdicto communicet aliquem vel absoluit excōicatum.Sol.secundum Innoc.non est irregularis, quia talia non sunt ordinis,sed iurisdictionis.2.q.j. nemo.Host.alleg. de elec.transmissam.de maio.& obed.cum inferior.& de excōmunicatione non est dubium,quare idem est dicendum. de pęnit.dist.j.verbum:ad idem,de maio.& obed.c.j.lib.6. dicit tamē Inno.q absolutionis solennia exhibere, sicut dicere orationes, vel scholam,& Psalmum pœnitentialem,& ordinis,& offi. est, arg.11.q.2.cum aliquis.& c.debent.de sent.excom.à nobis. 2.in fin.Sed quid si mulier post partum vult intrare ecclesiam sitam in loco interdicto purificandi causa,nunquid impunè admitti potest . puto q sacerdos ipsam cum orationibus & Psalmis , & solenni introductione admittere non potest sine pęna irregularitatis ipsius sacerdotis,cum illud sit diuinum officium ordini cōpetens clericali.& facit q proximè dixi.sed sine officio facta sola cōfessione,vt moris est, poterit intrare grās agēs. 5. dist.si mulier. de pur.post partū.c. vno. & hoc siue sit de loco interdicto,siue ēt de vniuersitate interdicta,quod est verū,nisi eius culpa latū esset interdictū, per id quod hr̄ de sen.excom.alma.§.illis etiam.lib.6.multo minus debet introducere si esset nominatim,& specialiter propter culpam ipsius interdicta.Item per id, quod dixi facta confessione soluitur quæstio , an laicis dicentibus letanias vel laudes , de quibus dixi supra hoc membro, ver. per prædicta soluitur quæstio de laicis &c.possit † sacerdos iuxta morem facere generalem confessionem tempore interdicti. & est dicendum,q sic.

89 90

Item probatur per ea, quæ infra dicā de pęnitentię sacramento. soluitur etiam per prædicta quæstio an laici de populo interdicto,vel de loco interdicto possint in die Parasceue accedere ad crucem & orare.& dic q sic,cum nullum diuinum officium celebretur, nec id contineatur in prohibitione interdicti. veruntamen officium quod ea die fit propter crucem fieri nō potest, nisi sicut alia,idest cum moderamine.§.adiicimus. cum id facere competat ratione ordinis,si non fallor:vnde clericus contra faciens esset irregularis per regulam prædictam.Item quæritur in interdicto benedicente aquam, vel non interdicto id faciente in loco interdicto.dic secundum Innoc.talem irregularem, quia fit cum solennitate,quę competit ordini clericali.de consecr.dist.3.aquam. hoc est simpliciter verum de clerico interdicto : sed quantum ad non interdictum hoc facientem in loco interdicto,hoc intelligo si hoc faceret non seruata moderatione prędicta,sed cum illa moderatione sicut alia officia possunt celebrari,ita & aqua benedici. Sed an tunc cum † aqua sic benedicta poterunt aspergi laici & fęminę.respondeo non, cum prohibitio benedictionis sit inducta hoc casu ad hunc finem , ne tales aspergantur.ad hoc,de consti.nam concupis.de regu. iur. cum quid prohibetur.li.6. quę dixi in duobus proximis casibus, intellige præterquam in quatuor festiuitatibus,de quibus in decret.alma.§.in festiuitatibus.in quibus planum est , q potest publicè & solenniter aqua benedici , & cum illa populus eisdem diebus aspergi. Sed an clericus hoc faciens sit irregularis , puto q non,quia non violat interdictum in celebratione diuinorū, nec collatione sacramentorum,cum talis aqua non sit propriè sacramentum , nec hoc est iure cautum , vt in decre.is qui propter peccatum. tamen esset talibus pęnitentia arbitraria imponenda. 13.q.2. §.econtra Adam.de offic.deleg. de causis.secundo responso.

91

Quid de facientibus officium pro baptismo in sabbato sancto,vel pro cōfectione chrismatis in die cęnæ Domini , vel pro anniuersario defuncti.Dic q prædicta fieri non possunt aliquo modo à clericis interdictis sine pęna irregularitatis , nec etiam à non interdictis in loco interdicto , nisi seruata moderatione prædicta,quia † prædicta sunt officia alicui ordini deputata.vnde de eis habet locum regula de officio , q fit pro confectione chrismatis. hoc tenuit Hostien. se corrigens in prædicta decret. permittimus.de senten.excommu.& idem Ioan. Mona. Archi. & d.p.m.eod.titu. quoniam.lib. 6. Idem per omnia dicas de benedictione calicis,vel paramentorum.vel corporalium,vel cādelarum in festo purificationis,vel oliuarum in festo palmarū, cum talis benedictio ab episcopo , vel à sacerdote fieri debeat. de consec.dist.j.vestimenta.& c.consulto.de sacra vnc.c.vno.ad fi.de consec.eccle.vel alta.aqua.& sic est alicui ordini deputata. Idem est dicendum de cōsecratione ecclesiarum , vel altarium manentium,vel mansurorum,eadem ratione.

92

Dubitatur etiam, an episcopi vel superiores possint in loco interdicto populo benedicere? quidam,notauerūt in cle. de priui. Archiepiscopo.tutum abstinere,maximè si locus est interdictus propter delictum populi:quia cū tunc personæ sint † interdictæ,non sunt capaces illius gratiæ.si tamen contra fiat,non est faciens irregularis.allegant de sen.excom.is qui.& c.fe.q.lib.6.hoc puto verū de simplici benedictione,quam solent facere itinerādo:sed benedictionem solennem,de qua etiam intelligitur prædicta cle. Archiepiscopo & ibi no.d.& p.m. in 5.glo.non puto posse fieri per episcopum,vel superiorem publicè in loco interdicto,s.cū dicitur officium,sit nomen Domini benedictum , vel humiliate capita vestra ad benedictionem,quia illa facere competit episcopo ratione ordinis.23.q.6.ministrare & facit q dixi de benedicente aquam.& infra ver.proxi.& q no.95.dist.rectè & de consecr.dist.j.cum ad celebrandum.Sed nunquid tempore interdicti potest fieri officium commendationis animarum decedentium,iuxta morem?Credo,saluo q dicam infra de extrema vnctione,& per consequens de eius officio , q sic : quia illud officium videtur quasi annexum ad absolutionem,quæ fit in penitentia.vnde sicut conceditur tunc penitētia,vt infra dicam:sic & tale officium poterit fieri.de iudi. quanto.de dona.inter vir. & vxo.dependentia.ff.de reli.sumpt. quæ religiosi.sed quid de benedicente mensam,vel legentem in mensa residentibus? Dicit Inno.in decre.tanta.q quidam dicunt,& videtur placere Hostien.& d.p.m & Ber.& Io.Mo.in c.cum medicinalis. q licitè fieri potest,cum talis benedictio vel lectio non sit alicui ordini deputata.alleg.j.dist.c.vlt.

93

94 † Sed cum interdictis in loco interdicto possit prædicari verbum Dei,vt in decre.respōso. Quæro,an possint pro prædicta causa pulsare campanas. So.sic,cum illud sit signum & præambulum actus præmissi,vt habet generalis cōsuetudo. ad hoc,de offic.deleg.præterea.& c.prudentiam.ad fi.& c.suspitionis.ff. de procu.ad legatis.& l.ad rem mobilem.intelligatur ergo permissio,siue concessio secundum modum consuetum.& facit q dicam infra eo.membro.ver.sed cum petatur.

Sed nunquid pro missa, vel horis canonicis dicendis poterunt tempore interdicti pulsari campanæ , quæ non sunt in ecclesia,sed extra,& fortè procul ab ea? dic q non,alias fieret fraus legi,iuxta no.14.q.3.plerique.de priuil.quanto.ff.de legi. l.contra.& quia ponderari debet principaliter id , propter q aliquid sit.j.q.j.benedictio.& c.cum liqueat. ff. de la.si quis quos. facit.ff. de except.cum inter.& c.vlt.Sed an poterunt tempore interdicti † pulsari campanæ pro horis notificandis,puta tertia,nona, & huiusmodi.non credo illicitum laicis hac de causa eorum sonare campanas,sed clericis non credo hoc licere.licet enim de facto non celebrent diuina,tamen ex quo dicto tempore solēt diuina celebrare, verisimiliter præsumeretur q pro celebratione diuinorum sonarent . sic enim præsumitur q fieri solet. 27. distin.de Siracusanæ.de cleri.coniuga.diuersis fallaciis.& ex hoc posset scandalum induci,q in dubio est vitandum.j.q.6.& si illa.23.q.j.quid culpatur.de præscrip.nihil.de no.ope.nunc.c.2.& per hoc sæpè redargui clericos.& maximè religiosos,qui in eorum festiuitatibus sonant , vel sonari faciunt campanas dictis horis,licet de facto non celebrēt.licet fatear ipsos, propter hoc tantum non incurrere irregularitatem, vt dixi supra versic. sed quid si clericus in loco . Sed an tempore interdicti pro † ostensione reliquiarum sanctarum,vel aduentu alicuius prælati , vel simili causa,licet clericis sonare campanas? credo q sic.satis enī est, q hoc non prohibetur. de rerum permu. ad quæstiones. de spon.cum apud.ff.ex quib.cau.maio.necnon.§.quod eis.cum si. Sed an licet tempore interdicti sonare paruam campanellam pro diuinis officiis celebrandis,vt faciunt sæpe religiosi mendicantes. So. cum de facto talis campanella audiatur exterius , & interdum satis procul , id detestor omnino , cum prohibitio pulsationis campanarū minores campanellas includat.ad hoc, de app.c.de appellationibus.de præben.maioribus. cum si. cum in hoc consideretur sonus campanæ , non quantitas campanæ. bene facit de pęn.& remis.quod in te.ibi,sine campanarum pulsatione.& in ver.ibi se.voluit ergo.§.adiicimus. q celebraretur sine signo alio tempore consueto.vnde si caueant hoc facientes per ea quæ dixi supra ver. sed cum tempore interdicti. ne ergo videantur sententiæ cōtemptores,sufficiat eis q alio signo,puta baculi,tabulæ,vel simili conuenire.Sępe fui consultus, an tempore interdicti possint † pulsari cāpanæ pro Aue Maria,vt laudabili consuetudine solet fieri de sero,& in aliquibus locis etiā de mane.dic q sic , quia illa salutatio Virginis gloriosæ non est officium alicui ordini deputatum,immo maximè pro laicis dignoscitur hoc introductū,quare omnino cessat regula s. dicta.

95 96 97

Sed cum in decre.alma.§.vlt.reuocent contraria priuilegia antea super celebrandis diuinis officiis ꝯcessa ecclesiis,monasteriis,ordinibus,religionibus, seu ꝑsonis ecclasticis, regularibus, seu secularibus,q̄ro an priuilegia antea ꝯcessa sup audiēdo maximè laicis,puta Fratribus pnīę de tertio ordine sācti Frācisci,Humiliatis, Cruce signatis,& hmōi sint reuocata?& vr̄ q nō,q̄a illa reuocatio respicit celebrātes. ergo remanet priuilegiū, cū hęc sint diuersa, & diuersorum diuersa est ratio.

ratio.& ideo dispositio facta in vno,nō hēt locū in alio. 27.q.j. nuptiarū.ver.proinde.de rescri susceptū. cū infinitis cōcor.li.6. Cōtra,licet celebratio posset fieri sine alterius auditione,nō tn̄ econuerso . ergo † prohibitio de celebrando includit audientes,propter connexitatem.j.q.j.sicut Christus.de consti. translato.de sen.excom.inter alia.& eo.tit.quoniam.lib.6.ne clem.vel mo.c.2.in fi.eo.lib.Item à regula prohibitionis audiēdi excipiūtur interdicti,& etiam non interdicti,vt dictum est. ergo prohibitio nō celebrandi includit audientes,quia exceptio est de materia regulæ,vt supra dixi.ad idem in cle.de sen.excom. cum ex eo.qdæ non debet intelligi tantum de Fratribus Minoribus admittentibus illo de dicto tertio ordine, non quantum ad pęnā excommunicationis per illam cōstitutionem nouiter inflictā. aliàs nulla ratio vrgeret,si per Fratres Minores non possent admitti,per alios sic.in hoc arti.D. & p.m.in nouel.in decre.alma. in vlti.gl. dicit, q per prædicta allegata hincinde , vtilis esset declaratio,licet prohibitio celebrandi includat audientes: tamen non bene capio q reuocatio priuilegii celebrandi includat reuocationem priuilegii audiendi.pone ergo q celebrando tempore interdicti non habeant priuilegium,prædicti verò habeāt priuilegium audiendi.planum est,q hoc casu nō est facta reuocatio priuilegii q non erat.32.q.2.q non.cum concor. ergo remanet priuilegium audiendi,q per generalem iuris prohibitionem nō est sublatum,nec per decreta.alma,reuocatur.propter hoc forte. prædicta cum ex eo.exprimit de vtroq; priuilegio. p q etiam infertur dicta priuilegia esse diuersa.ad idem de priuil. licet.2.responso.lib.6.quamuis iure probetur , q modo dixi. tū † quia prohibitio de celebrando tempore interdicti est limitata per decre.alma.Item quia principale & dignius est celebrare, cum audire respiciat celebrationem , vtpote principaliorem & digniorem,ne minus dignum,vel quodammodo accessorium trahat ad se magis dignum,vel q est principalius.Item ne censura ecclesiastica vilescat & minoris auctoritatis reputetur , vt in præ.cle.cum ex eo.plus placet,q de mente decre.alma, fuerit reuocare etiam priuilegia de audiendo. Rursus non est omittēdum q ex aggeratione prohibitionis de non celebrando tempore interdicti,emanauit.de sent.excom.grauis ad nos, per quā excommunicantur Domini temporales , qui cogūt aliquos in loco interdicto celebrare diuina,vel qui per pulsationem campanarum,vel per præcones faciunt dicto tempore ad diuina audienda populum euocari,& etiam interdicti qui per eos qui celebrāt missas moniti nominatim,vt exeant de ecclesia, remanere pręsumunt , à qua sententia excommunicationis absolui nō possunt ab alio,quàm à Papa.Sed circa hoc quæro,an prælati ecclesiastici habētes temporale Dominium in loco ligentur per illam cle.d.& p.m.ibi in gl.2.dicit q sic,alle.ne cle.vel mo.c.vlt. lib.6. Stepha. ibi contra. quia illa constitutio † pęnalis est ideo non extendenda.de elec.statutum.lib 6. maximè quia circa rales est prouisum.de exces. præla. tanta. nec enim est verisimile, q prælati,qui procurarunt illam constitutionem, supplicarint contra se.ff.de mili.test.l.3.C de leg.,q fauore. mihi nō videtur, q dicit Stepha.releuare,cum hoc non sit extēsio pęnę ad casum non expressum.hæc enim propositio est vera, prælatus habens temporalem iurisdictionem in loco, est Dominus temporalis loci.arg.de exces.præla.ex literis.nec decre.tanta, ponit illū habuisse iurisdictionem temporalem in loco.& dato q sic fuisset, tamen hæc pęna nō erat hoc casu statuta in iure,quæ venit additatiuè ad alias pęnas.facit de priui.episcoporum.lib.6. aliàs sequeretur q iura antiqua,quando imponunt pęnā prælatis exercentibus iudicium sanguinis,non habent locum in prælatis habentibus temporale dominium, cum hoc non exprimant. 23. q.8.his à quibus.ne cl.vel mo.clericis.& c. sententiam. q nullus diceret,immo tales prælati fortius dicta constitutione ligātur. 5.q.6.presbyteri.quæ est lex.C.de epis.& cle.presbyteri.

98 99 100

SVMMARIVM.

1 *Baptizandus tempore interdicto,an debeat baptizari cum debito officio.*
Cathechismus,quid sit.
Confirmationis , siue chrismatis sacramentum tempore intedicto permittitur .
2 *Personis specialiter interdictis, an possit dari sacramentum confirmationis, siue chrismatis .*
Eucharistia,an possit dari tempore interdicti sanis damnatis ad mortem.
Laicis vel clericis non interdictis, an possit dari Eucharistia præterquàm in mortis articulo.
3 *Expressè permissum quòd non reperitur, subiacet regulæ probibitiuæ.*
Corpus Christi cum portatur ad infirmum tempore interdicto,nunquid portabitur cum pulsatione campanellæ & lumine præcedente.
4 *Campanarum pulsatio non videtur probibita, nisi propter diuina officia celebranda.*
5 *Mulieribus prægnantibus, & partui appropinquantibus , an possit dari Eucharistia tempore interdicto.*
6 *Casus,in quibus pęnitentia non conceditur.*
7 *Mortuaria,vel funeralia recipere, an liceat clericis ab interdictis pœnitētibus,vel non.*
8 *Interdicti,an gaudeant indulgentijs & remissionibus.*
9 *Nuptiarum solennis benedictio,an possit fieri tempore interdicto.10.*
11 *Interdicti non possunt ordinari,siue sint clerici,siue laici.*
12 *Extrema vnctio tempore interdicti non datur.*
Permissum cum quid exprepsè non reperitur , remanet sub regula probibitionis.
13 *Missa alia quàm de festo,an possit dici in quatuor festiuitatibus anni tempore interdicti.*
14 *Mortui,an possint solenniter sepeliri in loco interdicto in festiuitatibus solenn ioribus anni.*
15 *Specialis probibitio sepulturæ,quo casu fiat.*
16 *Ratione qua potest publicè,& solenniter quodlibet officium diuinum celebrari,eadem ratione sepultura ecclesiastica debet ministrari.*
17 *Sepultura ecclesiastica non probibetur principaliter , & per se per interdictum ecclesiasticum.*
18 *Nuptię solenniter benedici tempore interdicti,an possint in quatuor festiuitatibus maximis.*
19 *Interpretatio larga est facienda in beneficiis.*
20 *Casus multi,in quibus interdicitur ecclesiastica sepultura,remissiuè.*
21 *Terra ad vsum sepulturæ deputata vendi non debet, sicut nec benedicta.*
22 *Sepelientes extra ecclesiam & cimiterium tempore interdicti , an violent interdictum.*
23 *Concessa auditione diuinorum , an videatur concessa ecclesiastica sepultura. 24.*
Defuncti tempore interdicti , & propter hoc extra cimiteria sepulti,an relaxato interdicto possint in cimiteriis sepeliri.
25 *Mortuaria,siue funeralia, an liceat clericis recipere pro sepulturis tempore interdicti.*
26 *Sepelientes defunctum in loco cimiteriato tempore interdicti sine officio clericorum,an sint excommunicati.*
27 *Sepelire est officium clericorum.28.*
29 *Ecclesiasticum interdictum,qualiter tollatur.*
30 *Aliqui si volunt satisfacere,an debeant quo ad eos interdictum relaxari.*
31 *Interdictum,an possit ad tempus suspendi per alium quàm per Papam .*
32 *Appellatio,nunquid suspendat effectum pro tempore futuro.*
33 *Appellatio interposita ante conditionis euentum habet impedire effectum sententiæ interdicti.*

¶Secunda pars tractatus.

Viso de primo effectu ecclesiastici interdicti.s.prohibitionis diuinorum officiorum , restat videre de secundo.s.prohibitionis sacramētorum, sub quo, vt supra dixi , includitur prohibitio ecclesiasticæ sepulturæ.Secundum igitur q per interdictum ecclesiasticum prohibentur sacramenta generaliter, vt in iuribus alle.circa prin. huius membri quædam tn̄ specialiter ꝑmittunt. ꝑmittitur enim baptismus paruulorum.de spon. nō est.de sent. excom.responso.§.j.& etiam adultorum.de sentē.excom.quoniam.lib.j.† Sed hic quæro,an baptizandus dicto tēpore debeat baptizari cū debito officio?Dic q sic, quia permisso baptismo, intelliguntur permissa omnia , per quæ peruenitur ad illud , & sine quibus,si fieri potest,non debet baptismus expediri.de leg. per prudentiam.§.pen. & vlti.& c.suspitionis.ff. de procu.ad legatum.& l.ad rem mobilem.de sent.excom.inter alia.& in prædicta decret.quoniam.eod.titu.cum simi.sed non debet quis baptizari,nisi primò cathethizetur cum officio debito. de consec. distin.4.ante baptismum.& c.præce.& sequen.& cathechismus appellatur pars baptismi.31.q.j.ergo &c. An autem in ecclesia specialiter interdicta possit quis baptizari,vel in frōte chrismari,dixi supra 2.membro.ver.sed nunquid in ecclesia.

1

Item tēpore interdicti permittitur confirmationis siue chrismatis sacramentum,vt in decre.respon. in fi. & per consequēs ipsius chrismatis confectio , quòd conficitur in die cœnæ Domini.quo quidem chrismate est vtendum in baptismo & confirmatione , vt in decre.responso.in fi.& eo.tit.quoniam.

An autem tempore interdicti posset fieri officium pro prędictis permissis.dic vt dixi supra ver.quid de facientibus.

2 † Item an personis specialiter ista permittatur ? dic vt supra membro 2.ver.quandoque profertur.ad fi.& ver.seq.

Item dicto tempore permittitur Eucharistia inquantum dicitur viaticum,idest cum datur decedentibus. de pęni. & remis. quòd in te.de senten.excom.permittimus. nec debet aliter pœnitenti denegari.50.dist.pęnitens.

Sed hic quæro, an sanis damnatis ad mortem tēpore interdicti possit dari ? Dic q sic.ad hoc,clemen.de pęni.& remis. cum secundum. & ibi not. in 4.gl. planum est enim q tales censentur etiam in mortis articulo,quo casu appellatione pęnitentiæ intelligitur viaticum, de pę.& remis.quòd in te.

Sed hic quæro,an laicis, vel clericis non interdictis possit dari Eucharistia præterquam in mortis articulo. Sol. de presbytero missam celebrante non est quæstio. cum enim possit ,immò debeat celebrare seruata forma. § adiicimus, per consequēs p̄t, immo

immo debet sumere corpus Christi.de consecra.dist.2.peracta.& c.comperimus.& c.relatum.Sed de prædictis aliis trepido ferre sentẽtiam, cum viderim generaliter religiosos suis fratribus & sororibus siue magistratibus quarum curam gerunt interdicti tempore indifferenter concedere Eucharistiæ sacramentũ: sed quo iure faciunt, hoc ipsi discernant, cum contrarium videatur de iure scripto. in præceptis enim permissoriis certorũ 3 † casuum, q non inuenitur expressè permissum, subiacet regulæ prohibitiuæ.2.q.5.consuluisti.& 18.q.2.hoc tantum.de transa.c.2.ff.de colle.illici.l.j.& est expressum in cle.de verb.sig.exiui §.porrò. cum ergo per interdictum prohibeatur ministratio ecclesiasticorum sacramentorum, certis casibus & sacramentis exceptis, vt est expressum in decre.alma §.j.& specialiter sit permissum corpus Christi, in quantum dicitur viaticum & non aliter, saluo q dixi de celebrante, clarè sequitur q aliis quibusuis personis ministrari non debet.si q dicam infra, de extrema vnctione. Sed cum portatur corpus Christi ad infirmum, nũquid portabitur cum pulsatione campanellæ & lumine præcedente & aliis consuetis? credo q sic. quia cum aliquid permittitur, intelligitur vbi aliud non appareat fore permissum: sed quod disponit, illud fieri vsus obseruat.ad hoc.4.dist.erit autem.12.dist.illa.72.dist.vtinam.de consti.ex literis.de rescrip. c. j. de verb.signi.ex parte.j.& c.dilectio.ff.de vsu & hab.l.plenum §.equitii.C.de inoffic.testa.si quando. de lumine autem disponit ius. de celebr.mis.sanè. de campanellæ autem pulsatione habet generalis consuetudo.Item campanarum 4 † pulsatio non videtur prohibita, nisi propter diuina officia celebranda, vt in decre. quod in te.& in decre.alma.Sed an viaticum dabitur tunc infirmo in præsentia personarum astantium & venientium ad locum, vbi est infirmus? puto q sic, vt permissio intelligatur secundũ conditionem status personę, cui fit.41.dist.quisquis.de priui.porrò.ff.de mili.test.l.ex militari.de transac. c. vlt. de dona. pastoralis. sed infirmi conditio requirit astãtes. Item cum portatur ad infirmum, hoc videntes, debẽt se inclinare.de celeb.mis.sanè. fortius astantes cum infirmo ipsum extra pixidem apertè conspicere & adorare, nec fortè est iure expressum, q visio tanti sacramenti sit prohibita tempore interdicti, nisi cum diuina officia celebrantur actualiter, & sic potest intelligi q leg. & not. in clem de sen.excom.ex frequentibus.circa prin. 5 † Sed quæritur, an mulieribus prægnantibus & partui appropinquantibus possit tunc dari Eucharistia? Dicit d.& p.m.in decre.quod in te.malè posse dici eas decedentes, licet parui appropinquent, sed requiritur q sit decedens is cui dicto tempore conceditur Eucharistia, vt in c.quod in te.de sen.excom.permittimus.quare dicit q si aliud periculum non immineret, est abstinendum.

Eadem ratione idem per omnia, puta de intrãtibus mare, vel bellum campestre vel obsessis & facit q no.de offi.ordi.pastoralis.2.responso.in gl.quo casu. Permittitur autem etiam tempore interdicti penitentia olim morientibus tantum. de spon. nõ est nobis.de pęni.& remis.quod in te.hodie etiam sanis, nisi sint excommunicati, qui præterquam in mortis articulo ad penitẽtiam non debent admitti, vt in decre.alma. §. sanè. vel nisi propter eorum culpam, vel fraudem lata fuerit sententia interdicti, vel ad perpetrandum delictum, cuius occasione interdictũ latum fuit, præbuerunt auxilium, consilium, vel fauorem.his 6 enim casibus non † est pęnitentia concedenda, q est verum si in dictis casibus non satisfacerent si possent, vel de satisfaciẽdo idoneam præstiterunt cautionem, vel si non possent satisfacere & talem cautionem præstare iurauerunt, q cum poterunt satisfacient, & q ad satisfactionem huiusmodi per eũ vel per eos qui facere ipsam debent & possunt præstandum dabunt auxilium consilium, & iuxta posse fideliter laborabunt, tunc etiam in dictis casibus pęnitentia conceditur, vt in c.alma.§.illis.

Posset dubitari, si contigeret casus imponẽdæ alicui solennis pęnitentiæ, an tũc solennitates iur.debent obseruari? Sol.cum inter solẽnitates hoc casu sit solennis decantatio diuini officii, aspersio aquæ solenniter benedictę, auditio diuinorũ, perceptio corporis Christi, & alia quæ non possunt fieri in loco interdicto.circa non interdictos non credo ipsas solennitates, tunc obseruandas, de quibus habetur.j.distin.in capite 33.q.2.latorem. Item quæritur, an ab 7 interdictis † pęnitentibus, vel non, liceat clericis mortuaria, vel funeralia recipere, & pro eis sit orandum? Sol. dicit Inno.de excess.præla.c.vlt.q à talibus post pęnitẽtiam, liceat mortuaria recipere, & pro eis est orandum.11.q.3.quicunq;.sed ante pęnitẽtiam susceptam pro eis non est orandum, nec mortuaria recipiẽda.87.dist.c.vlt.d.& p.m.in cle.eos.de sepultu. fatetur hoc verum de relictis in morte, & de his quæ darentur cum funere in cimiterio sepulto relaxato interdicto. de funeralibus verò quę darentur cum funere in cimiterio sepulto de facto tempore interdicti non licet clericis recipere, quia tunc participarent delicto, secundum eum.

Quid de aliis oblationibus, puto q ab interdictis pęnitentib. vel non pęnitentibus recipi pñt etiam in loco interdicto, per ea 8 quę plenè no.90.dist.oblationes.Sed nunquid † interdicti gaudent indulgentiis & remissionibus. Respõdeo specialiter & nominatim interdicti, vel hi propter quorum culpam quomodolibet latum est interdictum in locum non sint verè penitentes, & confessi ante relaxationem sñiæ huiusmodi interdicti indulgentiis & remissionibus gaudere non possunt, vt in cle.de reli. & vene.sanc.si Dñm.§. vlti. sed interdicti eo q sunt de populo interdicto, non tamen culpabiles fuerunt in eo, pp q sententia lata fuit, bene põt vti & gaudere indulgentiis & remissionibus sicut alii.prædicta probãtur in prædicto.§.illis etiam. & facit de priui.q nonnullis & c.si licet.in si.lib.6. Item dicto tpe permittitur matrimonium, q potest contrahi quocũq; tempore per legitimum consensum viri & mulieris.de fer.capellanus.etiam si cõtrahentes essent interdicti, sm Inn.de spon.nõ est nobis. Nã & per infideles potest contrahi.26.distin. deinde de presbytero non bapti. c. vlt.& per excommunicatos.de eo, qui du in matr. 9 quam pol.per adul.significasti.† Sed an solennis nuptiarum benedictio dicto tempore fieri potest.dicit q non Hostien.& bene alleg.c.capellanus.quia illud est officium clericali ordini deputatum.de secun.nup.c.j.& 3.

Sed potest quæri, an dicta benedictio nuptiarũ vbi alter tantũ.f. vir & mulier est interdictus, possit fieri in loco non interdicto? Rñdeo q nõ debet admitti non interdictus simul cum interdicto, vt probat de priui.vt priuilegia.& c.sc.de pœ.& remis.quod in te de sentẽ. excom.permittimus.& eo.ti.alma.§.adiicimus.lib.6.per quæst probatur, q potius dimitti debet officium, q interdictis pñtib. celebrari, licet ibi sint et non interdicti.ad idẽ de priui.eorum. lib.6. q est verum, nisi sacerdos dicẽs missam iam canonem incepisset, vt no. Inn.de sen.excom.nuper.& sic intelligo q no. ii. q.3.sicut Apostoli. In aliis vero diuinis officiis procedit simpliciter, q prædixi.& ex his sequitur, q si sponsus est interdictus vel nominatim & expressè, vel quia est de populo interdicto, licet 10 sponsa non sit † interdicta, in benedici non debent et in loco non interdicto, licet sponsa non sit interdicta. simul enim benedicuntur de consuetudine, & de iure.33.dist.c.vlt.de secun.nup. si vir. licet benedictio videatur principaliter respicere mulierẽ. Item si econuerso vir non est interdictus, sed mulier est interdicta nominatim & expressè, non possunt benedici, quia tale interdictum concomitatur eam, vt dixi supra secundo membro.ver. sed nunquid aliquis. sed si mulier nõ est nominatim & expresse interdicta, sed est de vniuersitate interdicta, vt aut nullo modo est interdictus si benedictio præcedit desponsationem de præsenti, vt fit in quibusdam locis, adhuc idem puto, scilicet q non debeat fieri, quia satis est, q alter tunc est interdictus per id, quod dixi. Si verò præcedit desponsatio de præsenti, vt est de mente iuris. de spon. consultationi. puto quod hoc casu poterunt postea benedici in loco non interdicto, licet mulier fuerit de vniuersitate interdicta, ex quo vir non est interdictus per ea.quæ plenè dixi in præce.ver. sed nunquid aliquis. Et fortius forum, munera, & honores viri.ff.de Sena.l.fœmina.C.de incol. l.fi.& de muli.& in quo loco mun.fer.con ho. not.agnol.vna. lib.1.c.facit de sepul.licet, secundo responso.lib.6.

11 Sed quid dices de sacro ordine? Sol.interdicti † non possunt ordinari, siue sint clerici, siue laici.id enim esset percipere sacramenta, à quorum perceptione sunt remoti, nisi in casibus permissis, ad hoc de cle.excom.c.fi.nec in loco interdicto possunt conferri ordines aliquibus clericis, vel aliis laicis, quia ibi prohibent ecclesiastica sacramenta ministrari, exceptis quibusdã casibus, de quibus iste non est vt in decre.non est nobis. & in hoc cre.alma §.j. Si autem loci populus est interdictus, cum pp hoc non sit interdictus clerus.de sen.excom.si sua.j.responso.lib.6. & dixi supra, clerici illius loci poterunt extra locum interdictũ ad superiores ordines promoueri, q intelligas dummodo ordinentur ab epo, qui ipso de iure valeat ordinare, vel de ipsius licentia ab alio, vt de temp.ordi.cum nullus.lib.6. Si verò locus tantum est interdictus, licet in eo loco, vt dixi, nullus valeat ordinari, laici tñ qui quolibet non fuerunt culpabiles delicti pp q sñia lata fuit extra locũ interdictum, & per epm dicti loci vel p alium de eius licentia poterunt ordinari.hæc vera, vbi pp delictum vniuersitatis fuerit lata in loco sñia interdicti. Tũc enim nullus de vniuersitate possit ordinari, cũ eo casu omnes de ipsa vniuersitate intelligantur interdicti, vt probatur de sen.exc. si sententia.§.j.lib.6. sicut alias specialiter culpabilis sententiæ latę in locum intelligantur interdicti, vt in præce.§.illis & de c. 12 prin.licet.in si.lib. 6. † De extrema vnctione quæ est vnum de septem sacramentis, teneas incunctanter, q est prohibita tempore interdicti, vt est expressum de pœ.& remis. q in te.

Sed dubitant quidam, an clericis vel religiosis maribus, vel fœminis non interdictis, sed de loco interdicto, & qui seruauerunt interdictum, possit conferri extrema vnctio? D.& p.m. verò nitatis, & instituæ cultor, in decre. q iure, dicit q non, per illam decre.dicit tamẽ q multi hoc malè aduertunt. fi. quod dixi de corpore Christi supra versi.sed quæro.ibi vide.

Sed cũ supra dixerim q in 4.anni festiuitatib. possit celebrari, vt prius in decre. alma. §. in festiuitatibus. Quæro an in ipsis festiuitatibus possit licitè concedi corpus Christi, vel extrema vnctio. Archid. in decre.alma, tenet q corpus Christi concedi non possit dictis diebus, quia.§.adiicimus.cum seq.nil immutat prohibitione sacramentorum, sed solum diuinorum officiorum, sed corpus Christi nõ inquantum dicitur viaticũ, est prohibitum tempore interdicti. de sent.excom.respondeo ibi vniuersa sacramenta.& in decre.al.§.j.ibi, nulla certis casibus exceptis &c.ergo cum non sit expresse permissum, remanet prohibitio, vt in cle. de verb.sig.exiui.§.porrò.cum concor.supra alleg.& q non mutatur, &c.C.de testa.sancimus.de appel. præcipimus.de elect.constitutio.lib.6.& per hoc respondetur ad canones, qui dicunt fideles debere recipere corpus Christi in primis tribus festiuitatibus de supra dictis.de consecra.distin.j.& si non frequẽtibus.& c.seculares.& c.omnis homo. vel saltem in paschate.de pœn.& remis.omnis vtriusq;. illa enim iura loquũtur de interdicto, & alia prohibitione cessantibus. Itẽ tenet D. & p.m.qui respondet ad literam, quæ prohibet dantes causam interdicto appropinquari altari, quasi innuat q alii appropinquari non possunt. dicit enim q id non intendit litera, sed pp opprobrium culpæ remaneant magis remoti.& aduertendum q prędicti Doct.non distinguunt clericos à laicis, interdictas psonas à non interdictis, vnde saluo q dixi de celebrantibus supra ver.sed quæro an laicis, sm ipsorũ opi. videtur q omnes indistinctè sint phibiti à perceptione corporis Christi, ẽt in dictis festiuitatibus, quod est rigorosum.Idem sm dictam opin.est dicendum de extrema vnctione, de qua etiam quærebatur.s.q illa omnibus intelligatur prohibita ẽt in prædictis quatuor festiuitatibus, sicut ẽt dixi de aliis diebus supra cum de illis tractaui.

13 † Sed quæritur, an in dictis quatuor festiuitatibus possit dici alia missa quàm de festo? puto q sic, quia generalis est permissio, honestius tamen & iustius est saltem quantum ad principalem missam, quæ in ecclesia celebratur, q de proprio festo dicatur, quia id est inductum in illarum solennitatum honorem.ad hoc, de consecra.dist.j.& hoc attendendum.de cele.mis.c.2. Itẽ quæro, an in dictis festiuitatibus possit aqua solenniter benedici, & aspersio fieri panis, & fructus benedici, & laicis etiam ministrari? Credo q sic. prædicta enim de se non prohibentur tẽpore interdicti, sed ipsorum benedictio quę est officium diuinum, q generaliter in quatuor dictis festiuitatibus permittitur.& per hoc respondetur ad ea, quæ supra dixi.ver. item quæritur de interdicto benedicente aquam, & seq.

14 Sed horum casum in dubium reuoco, an in dictis festiuitatibus † possint in loco interdicto solẽniter mortui sepeliri? De interdictis specialiter & nominatim mihi non est dubium, q omni tempore carere debeant ecclesiastica sepultura.de priui.episcoporum.li.6.nisi penituerint, vt in decre.is cui.2.responso.de sent. excom. lib.6.Idem de his, propter quorum culpam & fraudem lata fuit sententia interdicti, vel qui ad perpetrãdum delictum, cuius occasione fuit latum interdictum, præbuerunt cõsilium, auxiliũ, vel fauorem, vt in §.illis etiam.& facit.§.in festiuitatibus.in fi.In aliis ergo, siue sint de populo vel loco interdicto, siue non, procedat quæstio d.& p.m.in cle.de sep.eos.qui dicit q non putat dictis diebus posse mortuos sepeliri, licet multoties fuerit in contrarium obseruatum.alleg.de priuil.cum & plantare.§.quod si. Ad §.in festiuitatibus. respondet q loquitur de audiendis diuinis officiis, non de sacramentis. Itẽ quia cessat causa de spe reconciliationis ibi expressa, hoc est dicere, q illa causa nõ potest locum habere in mortuis, cum de ipsis nõ possit esse spes recõciliationis.hæc opinio coadiuuatur, quia hoc casu videtur esse 15 specialis † prohibitio sepulturæ, ergo nõ videtur sublata per generalem permissionem.ad hoc.ff.de leg.3.si quis in principio testamenti.ff.de acqui.hære.l.si quis mihi bona.§.iussum.de rescr. nonnulli.j.responso.in fi.de confir.vti.vel inuti.ad nostram. & c.seq.de conces.præben.dilectus.de proc.qui ad agendum.lib.6. & q expresse non mutatur, &c.de testa.sancimus.de appel.præcipimus.de elec.constitutio.lib.6.Et oĩs res, &c.de reg.iur.c.j. ff. eo.tit.nil tam naturale.scio q videtur temerarium resistere opinioni D.& p.m.cum non viderim per aliquem cõtrarium scriptum.attamen exceptis præmissis casibus mea pusilla intelligẽtia iudicat in dictis festiuitatib⁹ nõ obstãte interdicto posse publicè, & solenniter mortuos sepeliri, vbi aliud nõ obst. Ad hoc dicendum moueor, quia non est verum q per generale interdictum ecclesiasticũ prohibeatur specialiter ecclesiastica sepultura, sed prohibitio ecclesiasticæ sepulturæ hoc casu accedit, vel prohibitioni diuinorum officiorum, vel prohibitioni administrationibus ecclesiasticorum sacramentorum, vt in decre. alma.§.j.& dixi supra in prin.huius membri.Ex hoc sic arguo, aut dices prohiberi his diebus ecclesiasticam sepulturam, quia diuinum officium tunc non potest celebrari, & hoc est falsum, vt in §.in festiuitatibus.aut qa sacramenta tũc non possunt ministrari, & tunc sequitur q his diebus licitè poterit & solẽniter, & publicè celebrari super funus corpore mortuo postea inhumato manente, vel eo sepulto extra ecclesiam, & cimiterium. quod 16 est absurdum & derisibile. Præterea ratione, † qua potest publicè, & solenniter quodlibet diuinum officium celebrari, eadem ratione & sepultura ecclesiastica ministrari, arg.de except.cum inter.Item sepultura ecclesiastica in hac materia recipitur pro officio sepulturæ, vt dicam & clarè probabo infra ver.dubitant Doct. vel saltem accedit in dispositione ad diuinum officium, q dictis diebus est permissum, ergo & ipsa sepultura dictis dieb⁹ intelligitur permissa.de offi.dele.præterea de reg.iu. accessoriũ cum concordantiis, lib.6.

Præterea interdicti viuentes admittuntur, tunc ad participationẽ diuinorũ, vt in §. in festiuitatibus. fortius interdictis mortuis debetur etiã ecclesiastica sepultura.de sepultu. ex parte M. Per prædicta respondetur ad ea, quæ induxi ad coadiuuationẽ 17 opinionis contrariæ: quia vt dixi † per interdictum ecclesiasticum sepultura ecclesiastica non prohibetur principaliter & per se, sed accedit prohibitioni diuinorum officiorũ, vel ministrationi ecclesiasticorum sacramentorum largè sumpto vocabulo sacramenti, præcedente tamen diuino officio, sicut format quæstio, quod est bene notandum per ea, quæ dicam in prædi. ver.dubitant Docto.Item per prædicta patet q non obstant ea, quæ dixi supra versi.sed cum dixerim, quia Eucharistia, & extrema vnctio non accedit ad diuinum officium, immo econuerso officium q fit pro illis, ea tanquam principalia respicit. ad §. quod si.quem principaliter inducit d.& p.m.dic, q loquitur de priuilegio celebrandi cõcesso ab homine in fauorem tertii, vnde illud limitatur.sed quæstio quærit de iuris permissione inducta in fauorem celebrantium, & celebrationi participantiũ, vnde non limitatur, ne q in fauorem &c.C.de leg.q fauore. de re. iu. q ob gratiam. lib.6.ad id, quod dicitur q deficit causa de spe reconciliationis, facilis est respõsio: qa & si de mortuis, propter hoc non sit spes reconciliationis, tamen sic de viuentibus hoc videntibus.si 13.q.2.cum grauia.Item principalis ratio est reuerentia dictarum solennitatũ, vt ibi, quæ non deficit in hoc casu.

18 Faciunt aliqui † quæstionem, an in dictis festiuitatibus tẽpore interdicti possint nuptiæ solenniter benedici? quæ quęstio quantum ad festũ Natiuitatis, Resurrectionis, & Pentec.est superflua, cum ex alio capite in dictis tribus solennitatibus prohibita sit solennis benedictio nuptiarum.33.q.4.non oportet à septuagesima.de fer.capellanus.de festo autem Assumptionis Virginis gloriosæ, est dicendum q ea die possunt nuptiæ solenniter benedici, non obstante interdicto per ea, quæ proximè dixi.sed hic non tantum dubium, cum sola prohibitio officii benedictionis nuptiarum inducatur per ecclesiasticum interdictum, vt dixi supra, cũ tractaui de matrimonio. dictis autem diebus permittuntur diuina officia solenniter celebrari, ergo &c. Sed quomodo recipitur dies in prædictis 4.festiuitatibus.So.de principio non est dubiũ, scilicet q incipit in vesperis vigiliæ.75.dist.quod dic.de fer. c.2. facit cle.de reli.& ve.san.si diuini.ante fi.sed de fine an terminetur in vesperis festi, excluso completorio, an verò completoriũ includatur, sunt opiniones. Archid.tenet q sic.omnes horæ canonicæ diei dicuntur aut matutinales, scilicet vsq; ad 9.exclusiuè, aut vespertinæ, scilicet vsq; ad noctem, vt probatur.11. q. 3. si qs episcopus in concilio. & no.21.dist.c.fi.ad hoc, de fer.c.2.inquantum ibi dicitur q solennia festa debent tardius terminari. 19 inducit q † in beneficiis est larga interpretatio facienda.de pręben.quamuis.j.lib.6.D.& p.m.in decre.alma.in gl. antepen. primò tenuit q post vesperas diei festi cantari non potest completorium nec reliqua, vt præc.c.2.de fer. In nouella verò ibi addit, q ante factum tenẽdum est cum glo.sua.& abstinendum à cõpletorio post factum, pium est tenere cum Arch.subdit q dato q sm d.gl. cantans solenniter completorium esset irregularis, quia tamen per errorem opinionis solennis Doctoris fulcitus, id egit, non in contemptum clauium legatus de latere cum eo poterit dispensare. Mihi placent dicta Doct. & p.m. quia solennitas celebrationis vnius diei naturalis incipit in vesperis vigiliæ, & terminatur in vesperis festi, vt in præce.c.de fer.ibi, sermones autem sm subiectam materiam debent intelligi.ff. de statu homi.l.2.loca.si vno.in prin.37.dist.vnio. de consti. ex literis. de vsu.pal.c.j.cum simi.tex.autem primò sine expressione verbi dicit, in festinitatibus verò &c.& postea subdit, præfatis diebus.q verbum diei dicit, in festiuitatibus verò &c.& postea subdit, præfatis diebus.q verbum de die naturali respectu materiæ, de qua est sermo, debet intelligi.ff.de verb.obl.ex ea parte.§.insulam.ff. de tutel.qui habet.facit de proba.in præsentia. Restat videre de effectu prohibitionis ecclesiasticę sepulturę, quę includitur sub prædictis duabus prohibitionibus, vt dixi circa principium hu20 ius membri, vbi præmitto, q † multi sunt casus, in quibus interdicitur ecclesiastica sepultura, de quibus plenè per gl.& alios de sepultu.ex parte.sed hic specialiter prosequor de ecclesiastica sepultura, quæ prohibetur interdictis à diuinis.de priuil.§.sanè.& cod.titu.episcoporum.lib.6.de senten.excommu.is cui.2. respõso.eo.lib. Interdicitur ecclesiastica sepultura in loco supposito ecclesiastico interdicto, de quo loquuntur quatuor iura.de priui.cum & plantare.§.q sic. & c.vt priuil. q enim ibi dicitur tpe interdi-

interdicti,exponitur in loco interdicto, vt etiam probat decre. φ in te.Item nec in ſitis in loco interdicto, niſi ſint clerici, qui ſeruauerūt interdictum, qui ſine campanarum pulſatione ceſſantibus omnibus ſolennitatibus,intelligo publicis,poſſunt cū ſilentio tumulari, vt in decre. φ in te.& in cle.eos,qui. ſcienter contrafaciētibus ipſo facto imponit pęnam excommunicationis, à qua non debent abſolui, niſi prius ad arbitrium dięceſani eis,quibus propter pręmiſſa fuerit iniuria irrogata,ſatisfactionē exhibuerit competentem.

Circa hoc primò quæro,quid hoc caſu appellatur cimiterium. D.& p.m.in clem.eos qui.no.φ eſt locus ad vſum cimiterii per epiſcopum benedictus. de conſe.diſt.j.nemo. Ste.ibi dicit,φ ſufficit, φ ſit locus ad ſepulturam deputatus,licet non ſit benedictus: alias ſecundum eum eluderetur cenſura, cum multa loca religioſorum nō benedicta ſint deputata ad ſepulturam.alle.φ no.Hoſt.de ſepultu.c.pe. vbi di-21 cit, φ † terra ad vſum ſepulturæ deputata vendi non poteſt, ſicut nec benedicta.Item quia eccleſia non conſecrata, poſtquā eſt diuinis officiis dedicata,gaudet immunitate, de immu.eccl. c.pen.& dr̄ pollui ſicut ꝯſe. de conſecr. eccl.vel alta.c.vlt.alleg. etiam de ſepul. ſacris.de conſecra. eccle.vel alta.conſuluiſti. Et hæc iura videntur facere contra. nam decre. ſacris, promiſcuè loquitur de ſepultura eccleſiaſtica & cimiterii. & decre. conſuluiſti.æquiparat reconciliationem cimiterii & eccleſiæ.ſed non debent ſic appellari,niſi præcedat auctoritas Pontificis, vt d. c. nemo.& in decre. ad hoc.de reli.do. etiam ſecundum leges. in Auth.ne li.fa.ora.do.§.j.col.5.demum.col.j.§. illud. & de eccleſiaſticis tit.§.ſi quis autem.col.9.Inſti.de rerum diui.§.ſacræ.vnde decre.in literis.de rap.ſepulturam eccleſiaſticam appellat cimiterium.& c.vlt.de ſepul.ponit cimiterium inter ſuffragia eccleſiæ. Ex quibus concludo, φ non ſufficit φ locus ſit ad ſepulturam deputatus,niſi auctoritate epiſcopi ad ſepulturam fuerit deſtinatus,ſecundum opi.D.& p.m.& hoc oportet fateri,quantum ad pęnam excommunicationis,quæ imponitur per d. cle. quæ eſt magna.24.q.3.corripiantur.C.de apoſta.hi qui. de ſent. excom.ſacro licet dicatur medicinalis. 2. q. j. multi. de ſent.excom.c.j.lib.6. igitur reſtringenda. de elec. ſtatutum.lib.6. Nun-22 quid ergo ſepelientes † extra eccleſiam & cimiterium violant interdictum? Dic φ ſi illud fiat ſine diuino officio, ſiue defunctus fuerit interdictus, ſiue locus in quo ſepelitur,non violatur interdictum,immò eccleſia & cimiterio prohibitis, ſequitur φ extra illa permittatur.25.diſt.qual.de præſum.nonne.cum ſimi. nec quoruncunque defunctorum corpora debēt remanere inhumata ad hoc,23.q.5.placuit.& q.8.quicunq;.Si verò cum officio diuino ſepelitur & defunctus, vel locus in quo celebratur eſt intedictus,vbicunque ſepeliatur, clerici officium celebrantes violant interdictum,& ſunt irregulares per ea, quæ ſupra dixi.& facit de rap.ſuper eo. verſi. ita tamen. & ſi ſecus diceretur, quantum ad hunc effectum vileſceret, & contemneretur cenſura, contra id quod habetur de priuileg. vt priuilegia. de ſent. excommu.ſi ciuitas. lib. 6. modicum enim curarent laici de cimiterio eccleſiæ pro ſepultura, ſi alibi cum ſolennitatibus conſuetis poſſet ſepeliri defunctus.

Item quæro, an laici non interdicti poſſint in cimiterio ſito in loco interdicto cum clericorum officio ſub ſilentio ceſſantibus aliis ſepeliri? Dic φ non, quia ex gratia id conceditur clericis,in decre.φ in te,& quibuſdam per priuilegium,vt in decre.vt priuilegia.de priuileg. ergo aliis intelligitur prohibitum.de priuile.ſanè.de reg.iur.φ alicui. & c.in argu.lib.6. Sed quid de priuilegiatis poſt decre. alma. ſuper auditione diuinorum,& perceptione ſacramentorum, vel 23 ſuper altero prædictorum tantum, nunquid † debent tempore interdicti admitti ad eccleſiaſticam ſepulturam?Puto φ ſic,quādo eſt priuilegiatus ſuper vtroque, vel ſuper perceptione ſacramentorum in primo & vltimo caſu.licèt enim videatur ſpecialis prohibitio de ſepul.in pręalle.c.epiſcoporum.cum ſimi.quaſi per hoc non includatur ſub prohibitione prædictorū.de præben.cum nullus.lib.6.& eo.lib.de reſcrip.ſuſceptis. illud tamen procedit reſtringendo prohibitionem ad verba,& ſtrictè ſumēda ſacramenta pro ſeptem ſacramentis: ſed prout ſacramētum ſumitur pro qualibet re ſacra vel benedicta,ſub appellatione ſacramentorum continetur eccleſiaſtica ſepultura.de ſimo. non ſatis.& c.cum in eccleſia.& cap.ad Apoſtolicam.in quibus ſatis eſt expreſſum. ſed ſi priuilegium eſſet cōceſſum ſuper auditione diuinorum, non facta mentione de perceptione ſacramentorum,ſatis videtur dubium:tamen placet, φ licet nō poſſet dici mortuorum, audire tamen poſſet iuſtè interpretari per illud priuilegium fore conceſſam eccleſiaſticam ſepulturam per regulam,cui communicamus viuo &c.24.q.2.ſanè.& de ſepul.ex parte,in fi.& quia cui eccleſiæ conceditur ingreſſus.& per conſequens etiam ſepultura,arg.de ſent.excom.is cui.in fi.lib.6.cō-24 ceſſa † igitur auditione diuinorum, videatur conceſſa eccleſiaſtica ſepultura.ad hoc.23.q.5.placuit.quaſi ad priuilegium ſtatum per priuilegiū videatur in talibus reſtitutus ratione huiuſmodi connexitatis,ſiue cohærentiæ.C.de ſent.pat.l.fin.ſed intelligo ſepulturam permiſſam dicto priuilegiato, ceſſantibus ſolennitatibus,vt de clericis qui ſeruauerunt interdictum dicitur in decret. quòd in te. niſi aliud in priuilegio habeatur. verba ergo priuilegii videantur, & tenor obſeruetur.de priuileg.porro,& c.recepimus.

Sed quæritur, an defuncti tempore interdicti, & propter hoc extra cimiteria ſepulti relaxato interdicto poſſint in cimiteriis ſepeliri? Dicunt Inno. & Hoſt.de exceſſ.præla.tanta.φ ſic,ſi in eis tempore mortis apparuerint ſigna contritionis & pœnitentiæ.alleg.Innoc.de ſenten. excom.cum illorum.Hoſtien.eo.titu.à nobis.2. Sed quid ſi interdictus fuit ſepultus in cimiterio,vel non interdictus tempore interdicti,nunquid relaxato interdicto ibi remanebit? Dicit prædicti Doctores,φ ſi fuit pœnitens nō exhumabitur, quia res venit ad caſum in quo id fieri potuit. de conuerſi. coniuga.placet.ff.ad l.Aquil.quia in eum.& φ no.de ſentē. excom. à nobis. 25 in gl.† An verò pro talibus ſepultis tempore interdicti liceat clericis recipere mortuaria ſiue funeralia? Dic quæ dixi ſupra cum tractaui de ſacramento pœnitentiæ.verſi.Item quæritur,an ab interdictis. Dubitant Doctores, an omnes quomodolibet cooperantes in ſepultura cimiteriata defuncti nominatim interdicti, vel alicuius ſepulti tempore interdicti in caſu non expreſſo in iure ſint excommunicati propter d.clemen.eos puta aperientes ſepulchrum, vel fabricantes, vel fodientes terram, ponentes in ſepulchro foueam,portantes cruces, & cereos,vel portantes funus, vel aſſociantes cauſa honoris, vel amicitiæ, vel clerici diuinum officium facientes, vel non prohibentes cum poſſent. mihi proculdubio videtur φ ſi cū diuino officio ſepultus eſt, quòd omnes prædicti dicta excommunicationis pœna ligantur, quia hoc caſu omnes ſunt participes criminis, ſiue cooperantes. ad hoc, de ſenten. excommu. nuper.& cap.ſi concubinæ. 11.q.3.præcipuè. Si verò ſine officio clericorum 26 defunctus ſepultus eſt etiam in loco † cimiterio, licet ſit tutius dicere prædictos omnes fore ligatos excommunicationis ſententia, de qua in pręalleg.cle.arg.de cleric.excommu.illud. tamen licèt trepidè credo ipſos non ligari dicta pœna, ſed quia videntur contemnere generalem prohibitionem, poterunt arbitraria pœna puniri, & per iudicem eccleſiaſticum. 13.q.2.§. econtra Adam.de offic.delega.de cauſis, ſecundo reſponſo.Ad hoc dicendum me mouet finis d. clem. ibi, nullo circa præmiſſa exemptionis priuilegio. per quæ verba videntur remoueri priuilegia quæ clericis, vel eccleſiaſticis perſonis ſolent concedi, & non laicis. vt ergo verba non videantur ſuperuacuè appoſita.ff.de leg.1.ſi quando.de maio.& obedien.ſolitæ. cum ſimil. oportet quòd intelligantur de his, quibus talia priuilegia ſolent concedi,vt ſic dictum intelligatur ſecundum quod clauſula adiuncta poteſt adaptari. j. q. 2. ſacerdos.de regula.licet.de priuileg.ex ore.& eod.titu.ſi Papa.lib.6. & facit quòd no.33.q.j. omnes.ſed priuilegia exemptionis ſolent concedi clericis,& eccleſiaſticis perſonis. de his ergo debet intelligi principale dictū capituli.nec enim Papa eximit laicos à iuriſdictione ſuorum iudicum temporalium.20.diſtin. quoniam.96. diſtin. cum ad verum.qui fil.ſint leg.cauſam.de priuileg.c.2.quòd legitur,& not. per Innocen.& alios de foro competen.licèt ex ſuſcepto.Item 27 ſepelire, vel ſepultura † eccleſiaſtica, propriè reſpicit clericos, ad quos id pertinet.12.q.j.placuit.j.& 2.& §.is ita. & cum funera ad ſepulturam deferuntur diuina officia cantare, vt eſt expreſſum,13.q.2.qui diuina.23.q.5.placuit ad idem, de rapto.c.2. bene facit de vſur.quia in omnibus.vbi pœna ſuſpenſionis ab officio,quæ imponitur ſepelientibus manifeſtè vſurarios, non poteſt cōplecti, niſi clericos, & ideo illam oportet de clericis intelligi,& non de laicis.Nam pœna iuris non habet locum, niſi in caſu, vbi materia ſuper qua fundatur, eſt habilis ad illam ſuſcipiendam,vt bene probatur de clericis.ſi compromiſſarius.§. reſtringitur. lib. 6.& quòd not ibi in ult.gloſſ.facit & ff.de iure patro.adigere.§.quamuis.ad l Corn.de fal.impu.§.ſi ſeruo optimè de biga.debitis.facit quòd dixi ſupra,uerſi.ſed poſſet dubitari.& ex prædictis clarè infertur,quòd diſpoſitio dictæ clem.inquantum ſepelientibus in cimiteriis eccleſiarum imponit pœnam excommunicationis adiecta clauſpla,quæ propriè adaptatur clericis,ut eccleſiaſticis perſonis de ipſis clericis & eccleſia-28 ſticis perſonis, quorum † officium propriè eſt eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ per diuinorum celebrationem, debet intelligi & non de aliis.

Item quid dices, ſi clerici dicūt officium ſepulturæ ſuper funus,& poſtea deponētes funus in loco ſecreto,non ponunt ipſum in humo,uel alio ſepulchro,nūquid ſunt excommunicati?Certè ſecundum opi.contrariā eſſet dicēdum φ nō,quia text. dicit ſepeliri, φ eſt humo vel tumulo mortuum cōdere. & ſic per ſolam officii celebrationē nō eſſet delictū conſumatum.ergo non incidūt in pęnā.de elect.perpetuo.lib.6.cum ſi.Sed nō credo φ aliquis hoc diceret.ſic.n.ſemp fieret durante interdicto, ſaltem de ſolēnibus perſonis defunctis,& per cōſequēs d.clem.eſſet facta ludibrio, & lex impoſita verbis & nō rebus,contra id,de elec.c.commiſſa.§. porrò. lib.6. Si tamen

Si tamen omnino velles iudicare propter prædictam interpretationem verbi ſepulturæ,ex quo aliud non poſſum,concedam tibi quòd tradentes tumulo,& ad id cooperantes,ſicut ſunt aperientes ſepulchrum, foueam facientes. Item id mandantes per decre.mulieres.de ſen.excom.cum concord.& qui habent poteſtatem prohibendi & non prohibent.eo.titu.φ religentur dicta pœna,non autem portantes cruces,vel cereos, vel aſſociantes, vel alii ſimiles.ad hoc de ho.ſicut dignum.§.3.ff.ad l.Aquil.huic ſcripturæ.§.ſi ſeruus.& l.vulneratus.

Ad ſeptimum & vltimum membrum.ſ.qualiter † tollatur eccleſiaſticū interdictū? 29 Quicquid de hoc dicit Hoſt.de appel.hoc quoniam,dico φ ſpeciale interdictum perſonæ pro ipſius contumacia promulgatū tolli debet præſtita cautione de ſtando iuri.de verb.ſign.ex parte.j.& ſi illam cautionem præſtare nō poteſt, iuret φ parebit mādatis eccleſiæ.de ſen. excom. venerabili. eodem modo tollitur ſi pro dubia offenſa in aliquem laicum fuit:ſed ſi pro manifeſta offenſa,vel culpa ſingularis perſona fuerit interdicta,abſolutionem ſiue relaxationem præcedere debet ſatisfactio,vt in præalleg.c.ex parte.Si autem ſatisfacere non poteſt, præſtet idoneam cautionem,vel iuratoriam ſi illā præſtare non poteſt.C. de epiſ. & cler.auc.generaliter.de dona.inter virum & vxo.per noſtras. de ſen.excom.§.vlt.illis etiam.lib.6.Idem per omnia intelligas, ſi interdictum fuit promulgatum in eccleſiam ſingularem ſiue ſpecialem,quòd quidem fieri potuit,propter culpam perſonæ, vel perſonarum eiuſdem eccleſię,vt dixi ſup.2.membro.ver.ſed quæro,an ſpeciale.Sed interdictum generale.ſ.loci vel vniuerſitatis ſiue populi,ſiue cōmunitatis,ſiue certa forma tollitur, ſiue relaxatur. Et in hoc caſu non reperio certám formam in iure. vnde iure cauetur quòd tale īterdictum dicitur reuocari. quòd me.cau.c.2.lib.6.vel relaxari.de ſent.excom.præſenti. eo. lib. illorum tamen,qui fuerunt culpabiles ante huiuſmodi relaxationem,vel reuocationem,debet exigi ſatisfactio, vel cautio, iuxta 30 ordinem.§.dictum.ar.prædicti.§.illis etiam.Sed ſolet quæri,† an ſi aliqui volunt ſatisfacere,debeat quo ad eos interdictum relaxari? Solu.ſic,ſi ex perſona ſpecialiter interdicta, ſicut dicitur de excommunicato abſolutionem petente,& mandatis eccleſię ſe offerente.de offic.deleg.cum contingat. de eo, qui dux. in mat. quam pol.ſignificaſti.de quo plenè ſcripſi de reſcrip. ab excommunicato.ad fi.ſi autem locus tantum,& non perſonæ, aut populus,ſeu vniuerſitas fuerit interdictus, non eſt, φ ſi requiritur alicuius ſatisfactio prærerq̃ illius,vel illorū quorum culpa principaliter latum fuit:abſurdum enim eſſet,φ ab illo requireretur ſatisfactio,qui in nulla fuit culpa.de conſti.c.2.cum concor.hoc cōcludo,φ ſi eſt generale interdictum loci, vel vniuerſitatis, de iure ſingularis perſona non debet abſolui, vel circa ipſam interdictum ſpecialiter relaxari. φ eſt contra aliquos inquiſitores hęreticæ prauitatis,qui prætextu cuiuſdā priuilegij Inn. V.qui præceſſit Bonifa.cuius fuit decre.alma, frequenter contrafaciunt, de quo priuilegio dixi ſup.cum tractaui de cruce ſignatis. Non 31 omitto φ diſputauerunt antiqui & moderni, † an interdictum poſſit ad tempus ſuſpendi per alium,quàm per Papam.Et ſi pōt, ſuſpenditur,& interim appellatur, an a populo ſuſpendat effectum interdicti pro futuro tempore.de his plenè no.de appel.ad hoc quoniam.& ibi dixi. & c. dilectis. Breuiter dic φ interdictū perſonę ſuſpendi nō poteſt,ſicut nec excommunicatio.ad hoc, de ſen.excom.cum deſideres.ſed interdictum loci bene,argu.de ſpon.non eſt nobis.de priuile.vt priuilegia. & eſt diuerſitatis ratio,quia locus interdicitur qui non deliquit, vel delinquere potuit,cum ſit res inanimata,vnde eſt ſenſus,interdicto locū,ideſt celebrātes in loco.vnde proferens poteſt ab hac ſententia excipere quos vult,& ſubijcere quos vult. Item φ circa officia celebrantes in loco ſint excommunicati,& non alii,& φ tantū certo tempore ſeruent interdictū,ſcilicet cum dominus terrę fuerit præſens, & non aliàs.de offic. deleg. ſanè.2. de ſpon.non eſt nobis, vel ſi propriè dicatur locus interdictus, quia id tamen factum fuit propter delictum hominis,& non loci, poterit ibi celebrari ad tempus,ideſt iſtud interdictum ſuſpendi,vt in c.vt priuilegia.Sed ſi perſona eſt interdicta, hoc propter propriā ipſius culpam eſt, & ideo interdictum non poteſt ſuſpendi. ſi enim p eum eſt ſatisfactum,relaxanda eſt ſententia, aliàs non debet ſacramenta tractare.81.diſt.ſi qui ſunt.& c.miniſtri.& c.oportet.ſecundum Inno.& Hoſt.in decre.vt priuilegia.

32 Ad aliam quæſtionem,licèt Hoſt. videatur aliud ſentire,dico quòd † ſi medio tempore ſuſpenſionis interdicti loci appelletur,appellatio non ſuſpendit effectum pro tempore futuro.& eſt ratio,quia ſuſpenſio reſpicit actū manentem habitu. 15.q.6.c.penul.& vlt.de offi.deleg. prudentiam. §.feſta.C.de cura.furio.l.penul.cum ſimi.& pro tempore futuro tantum poſt appel.non eſt nouum interdictum, vt in prædictis c.ad hoc quoniam,& c.dilectis.de appel. glo. ſatis not. ergo ſententia remanet ligans ſaltem habitu,ſed effectus talis ſententiæ non ſuſpenditur per appellationem ſequentem,vt in decre.prædicta,ad hoc quoniam.ad decre.dilectis.in quantum videtur facere contra id, quod dixi. Reſpondeo quòd ibi lata fuit ſentētia 33 ſub conditione.vnde † appellatio interpoſita ante conditionis euentum habuit impedire, non dico ſuſpendere effectum ſnīæ interdicti,vt eo.tit.præterea quæ ſnīa interdicti eſt valde timēda & ſeruanda,cum ſit neruus ſiue cenſura eccleſiaſticæ poteſtatis. de conſue.cum inter nos,cōceſſa ipſi eccleſiæ a Chriſto, cui eſt honor & gloria per infinita ſecula, Amen.

TRACTATVS

De Eccleſiaſtico interdicto

Domini Nicolai Plouij.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum eccleſiaſticum, quid ſit.*
Interdictorum quoddam generale eſt, & quoddam ſpeciale.
2 *Interdictum ſpeciale, quod dicatur.*
3 *Interdictum differt ab excommunicatione & ſuſpenſione.*
4 *Clero interdicto ſpecialiter,non cenſetur populus interdictus.*
Clerici & ſi generale interdictum ſeruare teneantur,non tamen ſunt interdictæ eorum perſonæ.
Subditi diuina poſſunt audire alibi,ſi terra interdicta ſit ob delictum domini.
5 *Ciuitate interdicta, cenſentur ſuburbia interdicta.*
Celebrari nō poteſt in eccleſia interdicta,nec in capella, aut cimiterio eiuſdē.
6 *Ciuitate ob ciuium delictum interdicta, ciues interdicti ſunt quocunque vadant.*
Ciuitate vel villa interdicta, poſſunt diuina celebrari voce ſubmiſſa in monaſterijs.
7 *Interdicti generalis tempore in quatuor ſolemnitatibus poſſunt cantari veſperæ primæ & ſecundæ.*
8 *Interdicti in magnis ſolemnitatibus non poſſunt corpus Chriſti ſumere, nec tradi ſepulturæ.*
Sacramenta, quæ tempore interdicti poſſint conferri.
9 *Clerici forenſes in loco interdicto celebrare poſſunt ianuis clauſis.*
10 *Eccleſia ſi ſit ſpecialiter interdicta,nullo modo debet celebrari in ea.*
Populo interdicto,poſſunt officia diuina celebrari expulſis interdictis.
11 *Interdictus in articulo mortis,iurans ſtare mandatis eccleſiæ, non admittitur ad ſepulturam eccleſiaſticam.*
Confeſſionem audire non debent tempore interdicti hi, quorum culpa latum fuit interdictum.
12 *Vnctio extrema non debet conferri tempore interdicti.*
Matrimonia tempore interdicti poſſunt per interdictos contrahi.
Campana tempore interdicti,an poſſit pro horis dicendis pulſari.
13 *Clerici tempore interdicti poſſunt ad vlteriores ordines promoueri.*
14 *Clerici,an licitè poſſint recipere funeralia, quæ dantur cum funere defuncto tempore interdicti ſepulto.*
15 *Sepulti extra cimiterium tempore interdicti, ipſo relaxato poſſunt ad cimiterium transferri.*
16 *Familia alicuius domini cum eo exiſtens, eiſdem potitur priuilegijs, quibus & ipſe.*
17 *Epiſcopi tempore interdicti poſſunt coram ſe facere diuina celebrari.*
18 *Seculares tempore interdicti non debent extra eccleſiam diuina auſcultare.*
Clericus aliquid agens in ſuo officio tempore interdicti, violat interdictum.
19 *Menſa poteſt benedici tempore interdicti.*
20 *Oratio priuata fieri poteſt in eccleſia tempore interdicti.*
21 *Laici pulſantes campanas tempore interdicti,nō efficiuntur irregulares,ſunt tamen puniendi.*
Prælati tempore interdicti excommunicare & abſoluere poſſunt.
22 *Baptiſmus conferri poteſt in eccleſia ſpecialiter interdicta.*
Sacerdos tempore interdicti celebrans ianuis clauſis miniſtrum ſecum habere poteſt.
23 *Sacerdos officium pro baptiſmo in ſabbato ſancto cum ſolemnitate nō poteſt facere.*
Euchariſtia, quibus poſſit dari tempore interdicti.
24 *Verbum Dei omnibus indifferenter poteſt annunciari tempore interdicti.*
Corpus Chriſti ad infirmū per ſacerdotem portari poteſt tempore interdicti.
25 *Clerici promittentes ſepeliri in cimiterio tempore interdicti,ipſo facto excōmunicationem incurrunt.*
Interdicta alicuius domini terra, intelligitur de ea quæ quo ad dominium iuriſdictionis ſua eſt.
26 *Clericus,qui per contemptum diuinis intereſt tempore interdicti,efficitur irregularis, ſecus ſi ex ſimplicitate.*
Vniuerſitate interdicta,effectus poſtea de ipſi vniuerſitate cenſetur interdictus et ipſe.
Clericus ſcienter interdictum violans, efficitur irregularis.
27 *Sacerdos ſcienter celebrans in eccleſia ſemine,aut ſanguine polluta,irregularitatem non incurrit.*
Celebrans coram interdictis,aut excommunicatis,graue incurrit peccatum, non efficitur irregularis,ſi locus non ſit interdictus.
28 *Excommunicato vel interdicto eccleſiam intrante,omnes tenentur exire.*
Celebrans ſcienter in loco interdicto, vel coram perſonis interdictis, quas pęnas incurrat.

29 Ce-

29 Celebrans coram excommunicato, uel interdicto publicè, pro prima vice minorem excommunicationem incurrit.

FINEM opuſculo imponere cupientes, de eccleſiaſtico ĩterdicto, aliqua ſubijciamus. † Circa ꝙ ſciendum, ꝙ interdictum, ſecundum Inn. non eſt niſi prohibitio hominum habitãtiũ in loco a ſacramentis ſibi accipiẽdis, & a ſepultura, & ne clerici celebrent diuina, vel miniſtrent ſacramẽta. Et eſt duplex, quoddã generale, quoddam ſpeciale, ſiue particulare. Generaliter interdicitur regnum, ſiue ꝓuincia, ſiue etiam ciuitas vel caſtrum. Particulare uerò interdictum eſt, quando de multis eccleſijs vna, duæ, vel tres interdicuntur, vt habetur de verb. ſigni. cum in partibus. Sic etiam ſpeciale dicitur, quãdo omnes eccleſiæ ciuitatis, vel prouinciæ interdicuntur, ut fit per executores decimarum. Vnde generale dicitur, quantum ad illum locum, vbi nullus excipitur. Vnde ſecundum do. Alua. licet perſona indicatur, vt. ſ. quamdiu in tali loco moratur, vel ad quemcunque peruenerit, quamdiu ibi fuerit, ſeruetur interdictum. in hoc, licet propter perſonam ſpecialem cenſeatur interdictum, tamen quo ad obſeruationem generaliter intelligitur interdictum ꝓlatum, vnde omnia quę ſeruantur tempore interdicti generalis, etiam tunc obſeruabuntur. † Speciale autem eſt, in quo aliquæ eccleſiæ excipiuntur, & ubi ſolum terra eorum quæ interdicit̃, ſpecificatur. Poteſt tamen poni interdictum ex rationabili cã, propter culpam domini loci alicuius, ſiue capituli, ſiue communitatis: non tamen poteſt poni per ordinarium, vel per delegatum pro pecuniario debito, vel cuiuſuis pecuniæ quãtitate, niſi de auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali & expreſſa, ꝑ extraua. Bonifacij VIII. quæ incipit, proinde attenden. & hoc intellige de interdicto generali, quia ſpeciale bene poteſt poni propter deuitum pecuniarium, vt quia plebanus nõ ſoluit aliquam collectam ſedi Apoſtolicæ vel epiſcopo, poteſt interdici tantũ illa eccleſia illius plebani, non autem alia in illa ciuitate, ita notauit Ioan. And. in nouel. de ſen. excom. lib. 6. † Et differt interdictum ab excommunicatione, vel ſuſpenſione, quia excommunicat̃, vel ſuſpenditur perſona, ſed interdicitur locus, vel regnum, vel ꝓuincia, caſtrum, eccleſia, villa, ciuitas, communitas, clerus, vel populus. Poteſt etiam interdictum poni per epiſcopum, de conſenſu epiſcopi poteſt capitulum interdicere, videlicet, quando procedit ex mero officio, aliàs autem ſine conſenſu capitulum poteſt interdicere ſuper notorijs delictis. hoc idem poteſt facere electus confirmatus, licet nondum conſecratus, quia hoc eſt juriſdictionis, & non ordinis: vacante verò ſede, poteſt hoc etiã facere capitulum. De omnibus iſtis ſunt iuta, quæ omitto cauſa breuitatis. Forma autem interdicti eſt hæc, Nos propter talem cauſam. ſ. occiſionis ſacerdotis in ciuitate factæ iſtam ciuitatem ſupponimus interdicto eccleſiaſtico.

His præmiſſis ponuntur aliquæ regulæ de obſeruatione interdicti.

4 Prima regula eſt, † Interdicto clero ſpecialiter, non propter hoc populus intelligitur interdictus, nec econuerſo. vnde in tali caſu laici poſſunt audire diuina, vt de ſent. excõ. ſi ſentẽtia. lib. 6. Cum verò alicuius ciuitatis, vel terrę populus eſt interdictus, ſingulares perſonæ intelliguntur eſſe interdictæ.

Secunda regula, Licet generale interdictum clerici teneantur obſeruare, tamen eorum perſonæ non ſunt interdictæ, & ideo alibi exiſtentes poſſunt celebrare.

Tertia regula, Interdicta ciuitate propter delictum domini, ſubditi ipſius alibi poſſunt audire diuina, niſi culpabiles exiſtãt, vel niſi ipſi fuerint interdicti propter dominum in eis puniẽdũ. de ſen. excom. ſi ciuitas. lib. 6.

5 Quarta regula, † Ciuitate, vel caſtro interdicto, uel villa, ſub vrbia illorum, & continentia ędificia intelliguntur interdicta, vt d. c. ſi ciuitas. Suburbia autem, ſecundũ Io. de Deo, intelliguntur loca extra ciuitatem, vt ipſa ędificia quæ ſunt extra vltimam portam ciuitatis, ſiue ſit porta clauſa, ſiue aperta, quòd alio nomine dicimus ingreſſum, vel introitum ciuitatis principalẽ, vel finalem, de quibus ędificiis vocãtur omnes homines ad cautionem ciuitatis, & ſoluunt communes penſiones, cenſus, vel tributa, vel quaſcunque exactiones cum ciuibus ciuitatis.

Quinta regula. Interdicta eccleſia, nec in ipſa, nec in eius capella poteſt celebrari, nec in eius cimiterio contiguo poterit ſepeliri, vt dicitur in d. c. ſi ciuitas. lib. 6.

6 Sexta regula. † Interdicta ciuitate pro peccato ciuium, q̃q̃ ciues non ſunt proprijs nominibus expreſſi, tamen quocunque vadunt, interdicti ſunt, nec debent admitti ad diuina, quia interdictus in una eccleſia, interdictus eſt in alia. 4. q. 5. quiſquis. Si aũt propter peccatum Principum, tunc populus nõ eſt interdictus, niſi in eadem ciuitate, ſecundum Io. de Deo. Similiter etiam in tertia regula ſuperius dictum eſt.

Septima regula. Tempore interdicti generalis, puta cũ locus eſt interdictus, vt ciuitas, caſtrum, villa, ſingulis diebus in monaſterijs & aliis eccleſijs poſſint celebrari miſſæ ſubmiſſa voce, ianuis, clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, campanis etiam non pulſatis. Tempore etiam prædicto canonici debent conuenire ad eccleſiam, aliàs amittunt diſtributiones quotidianas, quæ intereſſentibus tantùm datur, ſi nõ eſſet interdictum. Poſſunt etiam tunc, ſolùm in feſtiuitatibus Natalis, Reſurrectionis Domini, Pentecoſtes, Aſſumptionis Beatæ Virginis, pulſatis campanis, ianuis apertis, alta voce diuina cantari, excommunicatis excluſis, ſed interdictis admiſſis, ita tamen ꝙ illi propter quos latum eſt interdictum, altare non appropinquent. Quod ſic intelligitur, ſecundum nouellatorem, in c. alma. de ſenten. excom. lib. 6. ꝙ reliqui non culpabiles poſſunt orare ad altare, & oblationem ſuper altare offerre, & ſimilia facere. Hodie etiã per extrauagan. Martini Papę V. moderni extenditur iſta indulgentia ad feſta Corporis Chriſti, ita ꝙ tempore interdicti generalis, licet etiam celebrare, etiam alta voce, & pulſatis campanis vſque ad octauas. nullum tamen præmiſſorum poteſt fieri, quãdo eccleſia ſpecialiter eſt interdicta.

7 Octaua regula. † Tempore generalis interdicti, & ſolemnitatibus quatuor. ſ. Natalis, Paſchę, Pẽtecoſtes, & Aſſumptionis Mariæ, licitum eſt cantare veſperas primas & ſecundas, ſed non cõpletorium, aliàs incurreret irregularitate per errorem opinione fulcitum, eo quòd Doctores in hoc concordant, ex quo non contemptum clauium facit eſſe diſpenſabile per legatum, ut in cle. dicitur. de cleri. excom. min. cler. Hæc Ioan. And. in nouel. in c. alma. de ſent. excom. lib. 6. Sabbato verò magno. ſ. Reſurrectionis Domini, non poſſunt in caſu veſperæ primæ cantari. Ratio, quia terminantur cum complenda miſſæ, & ita quodãmodo ſunt pars miſſæ. Sed in feſto Corporis Chriſti tam primæ q̃ ſecundæ veſperæ cum omnibus horis, miſſis, & cõpletorio vſq; ad octauam incluſiuè poſſunt celebrari, præter tamen completorium ipſo die octauæ, quod videtur ad diem ſequentem pertinere. Nullum tamen prædictorum poteſt fieri tempore ſpecialis interdicti.

8 Nona regula. † In feſtiuitatibus quatuor prædictis non poſſunt ſani percipere Corpus Chriſti, nec etiam homines mortui ſepeliri, ſm Io. And. in nouel. in d. c. alma. Et notantur hæc de ſepul. eos qui. in cle. in gl. quæ hoc dicit. Et idem Hoſt. in c. & plantare. de priuil. ſuper ver. defunctorum. quãuis Io. Cald. tenet contrarium, cuius dictum non præualet, tanquam ſingulare.

Decima regula.

Tẽpore generalis interdicti poſſunt iſta ſacramenta conferri, baptiſmus paruulorum & adultorum, pęnitentia tam ſanis quàm infirmis, viaticum ſeu Corpus Chriſti pro infirmis tantum, confirmatio in fronte, & conſecratio chriſmatis feria. 5. magna per epiſcopum, ut not. in gloſ. magna, ſuper verſi. ſacramentis. in dic. cap. alma.

9 Vndecima regula. † Licet quidam antiqui, ut Petrus de Samprana, & alii, opinabãtur tempore generalis interdicti in eccleſijs modo ſupradicto non poſſe celebrari diuina, niſi a proprijs clericis eccleſiarum, ſcilicet vt nõ niſi in eccleſijs parochialibus plebani cum vicarijs deberent celebrare diuina ſubmiſſa uoce, & ianuis clauſis, & ꝙ clerici extranei non poſſunt ibi celebrare, nec eis intereſſe: tamen ſecundum Io. And. in nouella. ca. alma. poſſunt extranei clerici hæc omnia facere, quia nimis durũ eſt ꝙ beneficiatus vnius eccleſiæ in alia tunc celebrare non poſſit, & in his ſecundum ipſum nimis emungit, uel elicit ſanguinem, immo ſecundum Io. Calde. quod plus eſt, poſſunt clerici diuerſarum eccleſiarum ſecundum conſuetudinem quam habent conuenire in feſtiuitatibus vel diebus certis anniuerſario tempore interdicti, ſeruata forma decreta. alma. ſ. vt ſubmiſſa voce celebrent, & ſine pulſu, & ianuis clauſis. Hæc Ioan. Calde. in tractatu, de interdicto. q. 85.

10 Duodecima regula. † Quando eccleſia ſpecialiter eſt interdicta, tũc in eadem in his diebus, ſcilicet quatuor feſtiuitatibus & aliis durante interdicto non poterit celebrari etiam baſſa voce & ianuis clauſis, ſed extra eam in loco alio etiam poſſet alta voce celebrari ſub tentorio vel in alia eccleſia, ſi eſt ibi non interdicta, ſecundum Io. And. in nouel. d. c. alma.

Decimatertia regula. Interdicto populo vel vniuerſitate, & non loco nec eccleſia, poterunt clerici ianuis apertis & pulſatis campanis ſingulis diebus alta voce celebrare, interdictis tamen & excommunicatis expulſis, cum hoc nõ ſit prohibitum, ſed interdicto loco non põt ibi celebrari, niſi modo ſup. expreſſo. erga illa, quæ ibi dicta ſunt, intelligenda ſunt de locali interdicto, quando locus eſt generaliter interdictus.

Quartadecima regula. Exiſtens culpabilis, vt puta conſiliarius vel procurator vel capitaneus, cuius conſilio, vel auxilio latum eſt interdictum, licet ab eo cautio recipiatur de ſatisfactione, & ci pęnitentia iniungatur, non tamen propter hoc relaxabitur interdictum, niſi principalis ſatisfecerit, quo ſatisfaciente tolletur interdictum, per glo. d. c. alma ſuper verbo, relaxatio.

Decimaquinta regula.

† Et ſi in periculo mortis aliquis interdictus

terdictus accipiat pęnitẽtiam tempore interdicti, & iuret ſtare mandatis eccleſiæ, non tamen admittitur ad eccleſiaſticam ſepulturam, cum hoc ſit contrarium iuri. de pœnit. & remiſſio. quod in te. ſecundum Ioan. de Deo.

Decimaſexta regula. Tempore interdicti non debent audire confeſſionem illi, quorum culpa vel dolo latum eſt interdictũ, vel præbuerunt conſilium, auxilium vel fauorem, niſi prius ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo dederint idoneam cautionem: vel ſi hoc non poſſunt, ſaltem iurabunt ꝙ cum poterunt ſatisfacient, & ad ſatisfactionem faciendam præter illos qui tenẽtur, dabunt conſilium, auxilium, vel fauorem, & laborabunt ꝓ poſſe, non tamen erit relaxatio interdicti, vt in d. c. alma.

12 Decimaſeptima regula. † Tempore interdicti non debent decedẽtes tam clerici quàm laici extrema vnctione inungi. de pę. & re. quod in te.

Decimaoctaua regula. Tempore interdicti poſſunt matrimonia per interdictos contrahi, tamẽ ſine ſolemnitate, quia etiam an excommunicatis contracta tenẽt, vt de eo qui dux. in mat. 2. ſignificaſti. ita no. Io. in d. cap. alma. in glo. ſuper ver. ſacramenta. Ioan. tamen de Ligna. dicit ꝙ in feſto aſſumptionis Mariæ põt matrimonium ſolenniter benedici.

Decimanona regula. Licèt ſecundum quoſdam tempore interdicti poterit vna campana pulſari pro conuocandis canonicis ad horas canonicas, vt dicit do. Aluarus. melius tamen & ſecurius eſt ſi non pulſetur, ne populus relaxationem credens interdicti, conueniat ad diuina, vt dicit Ioan. Cald.

Viceſima regula.

Tempore interdicti poteſt cãpana pulſari pro dicenda oratione pro pace, ſcilicet Aue Maria, ſiue de mane, ſiue de ſero, ſecundum Ioan. Cald.

13 Viceſimaprima regula. † Tempore interdicti clerici poſſunt ad vlteriores ordines promoueri, ſed non ſpecialiter interdicti. Laici verò interdicti non poſſunt promoueri.

Viceſimaſecunda regula. Tempore interdicti licet laici ſepeliri non poſſunt in cimiterio, etiam qui nõ dederunt cauſam interdicto, poſſint tamen clerici ſepeliri, ſed ſine pulſu campanarum, & ſine omni ſolemnitate, de pœni. & remiſ. quod in te. Poteſt tamen ſubmiſſa voce pro clericis decedẽtibus dici, Requiẽ, & vigiliæ, & orari ianuis clauſis, ꝑut notauit Bart. de Piſa. in Summa ſua de interdicto §. 3. Idem dicendum eſt de laicis, qui nõ dederunt cauſam interdicto: vel ſi dederunt, ſufficienter emendauerunt, & pœnituerunt. Nam pro talibus poteſt orari in ſecreto, & eorum mortuaria ſunt recipienda, licet non ſepeliantur in cimiterio, quia tales ſunt in ſtatu ſaluandorum, ſecundum do. Alua. Dicit tamen Io. And. in cle. j. de ſepult. quod hoc intelligendum eſt de mortuarijs, quæ ipſe moriens reliquit loco interdicto, vel etiam de illis quæ poſtea data ſunt, cum fuerint ſepulti in cimiterio poſt relaxatum interdictum.

14 † De funeralibus verò, quæ dãtur cum funere ſepulto defuncto tempore interdicti, non putat clericos licitè recipere poſſe, quia videntur participare delicto. Idem dicit Stepha. Et addit Io. And. in nouella, in fine gl. magnæ, quòd ſi recipiuntur, nõ tenentur ſoluere quartam, vt in clem. dudum. de ſepultu. ibidem. Pro quo allegat Oldradum inducentem legem. ff. pro ſoc. cum dudum. vbi ſocius omnium bonorum non cogitur cõferre ea, quæ ex cauſis prohibitis acquiſiuit.

15 Viceſimatertia regula. † Sepulti extra cimiterium, in quibus apparuerunt ſigna contritionis tempore interdicti, relaxato interdicto ſepeliuntur in cimiterijs. Si autem fuerint ſepulti in cimiterio, non ſunt relaxato interdicto extumulandi, ſecundum Dominum Aluarum.

Viceſimaquarta regula. Quando terra aliqua ſingulariter eſt interdicta in pœnam, & ſi ex eis multi non deliquerint, vel forſitan vniuerſitas vel magna pars, vel fortè deliquit dominus, & in hoc tunc puniuntur parochiani, non poſſunt in aliena eccleſia etiam nõ interdicta alibi eligere ſepulturam, niſi fortè etiam ex priuilegio, vt de priuileg. vt priuilegia. Si verò eſt interdicta ꝑꝑ delictum clericorum tantum, vel propter hoc ꝙ violata fuerit, tunt parochiani poſſunt in alia non interdicta eligere ſepulturam, & audire diuina. Hæc Inno.

16

Viceſimaquinta regula.

† Si alicui perſonæ ꝯceſſum eſt, vt tempore interdicti poſſit celebrare, aut audire diuina, voce ſubmiſſa, tunc eius familiares ad audiendũ cum illo & celebrandum ſibi admittuntur in abſentia tamen domini tales familiares hoc facere non poſſunt, ſecundum Io. And. in nouel. de priuileg. licet. lib. 6. Nõ ſic autem de familiaribus alicuius collegij, quia niſi priuilegiati fuerint, non admittantur. Tali enim cõceſſione gaudere nõ poteſt, qui dedit cauſam interdicto, vel cuius conſilio, culpa, fraude, dolo latum eſt interdictum, vt de priuileg. licet. lib. 6. Familiares autem intellige nõ ſolum perpetuos, ſed etiam mercenarios, ſecundum Archidiaco. Illi etiam q ſucceſſerunt aliis, qui non fuerunt tempore dati priuilegij, ſed ex cã neceſſaria ſunt aſſumpti, cenſentur familiares, ſecundum Egid. de Cremona, ſed non illi qui voluntate nuda ſunt aſſumpti.

17 Vigeſimaſexta regula. † Tempore interdicti poſſunt epiſcopi quocunque ierint, coram ſe facere celebrare diuina, ſed tamẽ ſubmiſſa voce, & oſtio clauſo, vt de priuileg. lib. 6. in vlt. glo. nec poſſunt per alios diœceſanos in eorum diœceſi prohiberi, ſecũdum Io. And. in nouella ibidem.

Viceſimaſeptima regula. Religioſi exempti in capellis ſuis, quas habent in locis non exemptis, tempore interdicti non poſſunt facere, nec per ſe celebrare diuina, vt de priuileg. auctoritate. lib. 6. Hodie autem religioſi violantes interdictum poſitum per ſedem Apoſtolicam vel ordinariam loci, vel generalẽ ceſſationem diuinorum factam per prouinciale Concilium, ſunt excommunicati ipſo facto, non obſtantibus priuilegijs & exceptionibus quibuſcunque per clemen. j. de ſent. excom.

18 Viceſimaoctaua regula. † Tempore interdicti non licet ſecularibus extra eccleſiam auſcultare ſeu audire diuina, quæ fiũt in eccleſia, nec licet feneſtras vel foramina facere ad videndum in figura huiuſmodi diuina & Corpus Chriſti, vt colligitur de pœ. & remiſ. quod in te. de ſen. excom. c. j. in cle.

Viceſimanona regula. Clericus nõ ſolùm celebrans, ſed etiã agẽs aliquid in ſuo officio publicè tempore interdicti, violat interdictum. Vnde non ſolum cantans miſſam vt ſacerdos, ſed ẽt afferens calicem, vt diaconus violat interdictum. Similiter celebrando principaliter veſperas vel matutinum. 11. q. 3. ſi quis epiſcopus. Idem Guilielmus in Speculo, tit. 2. §. iuxta propoſitionis. verſic. quid ſi. Si quis tamen intereſt diuinis etiam cantans cum aliis, nõ tamen agens in ſuo officio, non credit Hoſt. talem irregularitatem incurrere vel ſuſpenſionem, niſi faceret in cõtemptum. Clericus tamen in minoribus agens in ſuo officio, irregularis eſt, ſecundum ipſum, de priuileg. tanta. & c. ſi. per Innoc.

19

Trigeſima regula.

† Tempore ĩterdicti poteſt mẽſa bñdici, ſimiliter aqua cum ſale ſub ſilentio, non tamen ſacerdos populum dẽt aſpergere publicè. ſi tamẽ aſpergat non eſt irregularis, quia aſperſio, non eſt alicui ordini annexa. Non obſtante dicto Inno. & Guil. in Spec. quia loquuntur ſecundum antiqua tempora. hodie aũt ex quo permittitur miſſa ſub ſilentio, quod maius eſt, ergo & benedictio aquę, quod minus eſt.

Triceſimaprima regula. Tempore interdicti clerici bini & bini expreſſa voce horas dicentes ambulando vel ſedendo in eccleſia, uel iuxta eccleſiã, vel alibi vbi ab aſtantibus laicis audiuntur, creduntur violare interdictum, ſecũdum Ioan. Cal. Ex quo ſequitur quod tũc clericus volens dicere horas, debet a ſe remouere familiam laicalem: poteſt tamen cum alio clerico dicere horas in ſecreto, vbi a nemine audiretur.

20 Triceſimaſecunda regula. † Tempore interdicti poſſunt tam clerici quàm laici publicè orare priuatas orationes in eccleſia, niſi ipſis ſpecialiter eſſet prohibitus ingreſſus eccleſiæ. ſecũdum Monaldum. Melius tamen faciunt clerici abſtinentes ab oratione communi cum laicis propter ſuſpitionem. Illi tamen q ſunt propter culpam interdicti vel excommunicati, non poſſunt in eccleſia orare, immo nec eccleſiam intrare, ſecundum Archid. 11. q. 3. ſi quis. Si tamen excommunicatus eſt in eccleſia, ſed nõ orat, non videt Innoc. quare non poſſum eo præſente orare, cũ non communico ſibi in oratione. Ita recitat Archid. 11. q. 3. ſicut. quod ſi ego ſum in eadem domo pro meo negocio, & ille pro ſuo, non ſibi communico. Sed ſi in eodem negocio, vtputa ambo imus ad Regem ad petendum pro aliquo, tunc dicor cõmunicare. Dicit inſuper ibidem ꝙ poſſum cum excommunicato in eadem camera comedere, ſed non in eadem menſa, ſimiliter dormire, ſed non in eodem lecto.

21 Triceſimatertia regula. † Licet tempore interdicti laici pulſantes funeri, vel pro alia cauſa, non fiunt irregulares, non tamen habeant orationem. tamen ex quo violant per hoc interdictum, grauiter ſunt puniendi, ſecundum Innoc. & Hoſt. Clericus tamen pulſans tempore diuinorum irregularis eſt: ſecus ſi ibi non celebrantur de facto diuina.

Triceſimaquarta regula. Tempore interdicti poſſunt prælati excommunicare & ſoluere, cum hoc ſit iuriſdictionis, ſed non cum ſolemnitate, ideſt ſine ſtola, pſalmis & orationibus: nec poſſunt excommunicatum in eccleſiam introducere, quia eſt ordinis, vnde hoc faciens eſt irregularis, ſecundum Innoc. & Hoſt. & Guiliel. nec etiam poſſunt mulieres poſt partum introducere in eccleſiam, ſecũdum Ber. quod intellige cum pſalmis & orationibus, poſſunt tamen introducere tãtum præmiſſa cõfeſſione nihil dicendo, nec ſtola vtendo.

22

Triceſimaquinta regula.

† Tempore interdicti ſpecialis, quando eccleſia eſt ſpecialiter interdicta, poteſt in ea baptizari & chriſmari, honeſtius tamen hoc fieret extra propter ſuſpitionem chriſmatis.

Triceſimaſexta regula. Sacerdos celebrans ſubmiſſa voce & ianuis clauſis tempore ĩterdicti poteſt habere ſecũ vnũ ſcholarem ad hoc deputatum ad miniſtrandum ſibi, ſecundum Inno. de ſent. excom. nuper. de quo etiam per Arch. 11. q. 3. ſicut Apoſtoli. Caueat tamen ſacerdos, ne vocet aliquos literatos laicos

de ſua

de sua parochia ad ministrandum, hodie istum, cras illum &c. quia hoc esset in fraudem interdicti. vnde solum magistrū scholæ vel campanatorem qui sibi consueuit ministrare, pro tunc tā tum habeat, & hoc siue sit clericus, siue magister. & ipso recedēte potest alium substituere, dum tamen sit de loco non interdicto, secundum Io. Cald. Si tamen laicus ministrat sacerdoti, qui non fuit ante hoc suus minister, licèt non sit irregularis, tamen grauiter peccat. potest tamen sine dispensatione promoueri pœnitentia peracta. Vbi tamen sunt plures sacerdotes, melius fieret si vnus alteri ministraret exclusis clericis, vel campanatoribus, si commodè fieri potest. Ista est intentio Ioan. Calde. in suo tractatu de interdicto.

23 **Tricesimaseptima regula.** † Tēpore interdicti non potest sacerdos officiū pro baptismo in sabbato sancto facere cum solemnitate. Chrisma tamen in die cœnæ potest confici. nec etiam fiat benedictio candelarum in Purificatione, aut etiā Palmarum in Dominica, secundū Ioan. Cald. nec consecratio etiam ecclesiarum, altarium, & calicum, nec etiam viaticorum.

Tricesimaoctaua regula. Licet tempore interdicti potest dari viaticum, idest corpus Christi sanis damnatis ad mortem, nō tamen intrantibus mare, vel pugnantibus in bello, aut obsessis in ciuitate, nec etiam prægnantibus mulieribus partui vicinis, cum secundum Ioan. Cald. & Ioan. And. non possint in hoc casu dici decedentes, quibus solum hoc permittitur a iure. Si tamē prægnanti mulieri imminet graue periculum, vt quia per fętū in vtero fatigata laborat graui infirmitate, de qua verisimiliter timetur, potest procurari sacramentum, dum tamen in fraudē hoc non fiat. Hoc videtur velle Ioan. Cald. dum dicit, nisi periculum immineat.

24 Tricesimanona regula. † Tempore interdicti potest verbum Dei omnibus indifferenter tam interdictis quàm non interdictis, quàm etiam excommunicatis prædicari, de sent. excom. respondeo. Indulgentiæ autem, quæ dantur omnibus audiētibus prædicationem, excommunicatis & interdictis, propter quorū culpam latum est interdictum, non sunt dandæ, cum earum capaces non sint, donec absoluantur, secundum do. Aluarum, & vt etiam per hoc compungantur. Et potest etiam dari exhortatio, sed tempore exhortationis debent exire interdicti & excōmunicati culpabiles, qui non sunt capaces confessionis generalis quæ ibi fit, & etiam cum exhortatio fit, non debemus cum excommunicatis orare. potest etiam pulsari campana pro hortando seu vocando populo ad sermonem: tutius tamen est dimittere pulsum. & dicere populo certam horam, puta primam vel tertiam, qua conueniant.

Quadragesima regula. Tempore interdicti potest Corpus Christi portari ad infirmum per sacerdotem cum cāpana & lumine præcedentibus. potest etiam dari in præsentia astantium, vt dicit Ioan. Cald. Indulgentiæ tamen, quæ sunt concessæ sequentibus & comitantibus Corpus Christi, non sunt dandæ excommunicatis & interdictis culpabilibus, sed aliis omnibus qui non dederunt causam interdicto, secundum Aluarum & Ioannem Cald. quæst. 27.

25 Quadragesimaprima regula. † Licèt tempore interdicti clerici non sepeliant aliquem propriis manibus, tamen si permittant solum intercedere, & sepelire in cimiterio, incurrunt pœnam clem. eos qui. de sepul. scilicet excommunicationem ipso facto. Et si sunt exempti, etiam adhuc est suspēsus ab ingressu ecclesiæ, vt de priuileg. episcoporum. lib. 6.

Quadragesimasecunda regula. Interdicto loco quamdiu quis ibi morabitur, ipso recedente relaxabitur, & non est necessaria alia relaxatio, vt de vsu. c. j. in glo. quamdiu. lib. 6.

Quadragesimatertia regula. Interdicta terra alicuius Domini, intelligitur de terra, quæ est sua quo ad dominiū iurisdictionis, & quam tenet in feudum vel emphyteusim, & quam habet nomine dotis vxoris suæ, & illa quam habet in vsumfructū. Sed pignorata non intelligitur, si dicitur, interdico terram tuam: secus si dicitur terram istam, quā tenes in pignore: vt si habet terras in diuersis prouinciis pro parte & pro diuiso, omnes illæ partes subiacent interdicto: & si terram istam vendidit uel perdidit, non propter hoc tollitur interdictum, sed si nouam acquirit, illa non intelligitur interdicta. Hæc Io. Cald. quæstione vigesimaoctaua.

26 Quadragesimaquarta regula. † Si clericus tempore interdicti interest diuinis ex quadam simplicitate, non est irregularis: sed si facit contemnendo vel præstando auctoritatem, vel faciendo coram se celebrare, est irregularis, secundum Io. Cald. quæst. vigesimanona.

Quadragesimaquinta regula. Interdicto collegio seu vniuersitate, postea factus aliqs de vniuersitate interdictus censetur, secundum Io. Cald. q. 29.

Quadragesimasexta regula. Clericus non seruans interdictū, vtputa celebrans in loco interdicto scienter, ubicunque irregularis efficitur, & est suspensus. de cleri. excom. min. postulanti. §. vlti. de senten. excom. is qui, lib. sexto. Et hoc teneas, secundū Archid. 11. quæst. tertia, si quis. etiam si nulla sentētia super hoc sit lata, vt de cleri. excom. mi. Apostolicæ. & de postu. præla. cap. primo. Qui enim celebrat in loco interdicto, non a canone, sed a latore, intelligitur esse suspensus. vnde cum sit irregularis, non potest dispensare cum eo, vt dicit ibidem Archi. Talis etiā non potest eligere nec eligi, vt de consue. cum dilectus. §. quia nobis. & in d. c. is qui. Nec postulare. de postul. ca. j. Nec beneficia conferre. de conces. præbend. quia diuersitatem. de exces. prælat. quia tāta. immo remouendus est a suo beneficio. de cle. excom. min. postulasti. § vltimo.

27 Quadragesimaseptima regula. † Celebrans scienter in aliqua ecclesia, quæ non propriè dicitur interdicta, sed potius violata seu polluta semine aut sanguine, non incurrit irregularitatem. de sent. excom. is qui. lib. sexto, vnde talis grauiter peccat, vt ibidem dicitur. Item Guil. in Spec. tit. secundo. §. iuxta propositionis. ver. illud quoque. & Ber. de priuileg. tuarum. in glo. Idē Guil. Si episcopus propter patronorum discordiā clauserit ecclesiā, celebrans in ea non fit irregularis. secus si dicitur, interdico talem ecclesiam, quia tunc fit irregularis.

Quadragesimaoctaua regula. Celebrans in ecclesia non interdicta præsentibus personis īterdictis vel excommunicatis, licet grauiter peccat celebrando coram eis, non tamen fit irregularis, quia hoc nō habetur in iure. Sed tamen talis, secundū Arch. 11. quæst. tertia, sicut Apostoli. censeri debet, sicut ille qui communicat excommunicato in oratione, qui tantum minori excommunicatione est excommunicatus. & de isto constat, quia non est irregularis, vt de cleri. excom. min. si celebret. Nā hæc interpretatio siue extensio de irregularitate, non est facta vsque ad excommunicatos siue celebrantes coram excommunicatis, immo econtra statutum est quòd non sunt irregulares. Et cum ista irregularitas non sit nisi per constitutionem ecclesiæ, & de celebrantibus coram excommunicatis non sit statutum quòd sint irregulares, non debent haberi pro irregularibus, secūdum Inno. qui ita notauit de exces. præla. c. fi. Si tamen talis ingerat se secundo officio suo, sicut prius erat irregularis, vt dicit glo. 2. de sent. excom. is qui. lib. 6.

28 Quadragesimanona regula. † Si publicè excommunicatus vel interdictus propter culpam, intrat ecclesiam, omnes debent exire, si commodè non potest expelli. 24. quæst. prima, omnes qui. & 11. quæst. 3. sicut. in glo. si ergo. Sacerdos tamen propterea non dimittat missam inexpletam, si iam incępit canonem, quia debet communionem cum sequentibus orationibus in sacristia sumere. Si autem occultus sit, ille qui scit eum, solus cautè exire debet, ita tamen ꝙ crimen non prodat. facit ad hoc, 6. q. 2. si tantum. & quod ibi notatur in j. glo.

Quinquagesima regula. Quilibet quantūcūque exemptus celebrans sciētēr siue in loco interdicto, siue coram personis interdictis ab ordinariis delegatis uel a iure, similiter recipiēs interdictos publicè ad diuina officia siue sacramenta siue sepulturā, est interdictus ab ingressu ecclesię vltra alias pœnas in iure positas, vt de priui. ca. episcoporum. lib. 6. Et si se ingerat officio suo sicut prius, fit irregularis, ut de sent. excom. is qui. lib. 6. Et nō intellige ꝙ isti sic delinquentes in omnibus prædictis casibus tantum puniantur pœna interdicti ab ingressu ecclesiæ, sed qđ vltra pœnas alias ista eis infligitur. vnde celebrans in loco interdicto (vt sup. dictū est) in casu nō cōcesso fit irregularis. de sent. excom. is qui. lib. 6. tamen vltra illam pęnam irregularitatis, phi- 29 betur sibi ingressus ecclesiæ, quod non fit aliis irregularibus. † Similiter celebrans coram excommunicato uel interdicto publicè, licet non sit irregularis prima vice, tamen incidit excommunicationem minorem, vt de cleri excom. mi. si celebret. Vnde posset pœnitentia peracta post hoc ministrare in ecclesia, si nō est pœna istius capituli, quæ tamen obstat eis, quia tales non possunt ministrare in ecclesia quantumcunque pœniteant, cum nihilominus est eis ingressus ecclesiæ interdictus, donec de transgressione huiusmodi ad arbitrium cuius sententiam contēpserunt, satisfaciant competenter. Licet autem ista procedunt quo ad exemptos, vt dicunt quidam: tamē quo ad illam partem. s. de amissione diuinorum. Ioan. Mo. Archi. & Io. And. in nouella. dicunt non exemptos non ligari ista pęna. vnde ipsi volunt quòd non exemptus admittens interdictum ad diuina officia, non incurrat hanc pœnam, scilicet vt non arceatur ab ingressu ecclesiæ, licet peccet grauiter, vt dictum est, quod probat Ioan. And. in nouella dicti c. episcoporum. concludens post multa, quòd ex quo non potest exemptis suffragari, ignoscant sibi, scientes ꝙ oculus ipsorum nequam non erit, cum etiam habeant maiora remedia pro minore super absolutionibus & dispensationibus ipsis ab Apostolica sede concessa. & compromissiones, quę facilè suis maioribus circa talia fieri solent. Hæc ille.

TRA-

TRACTATVS DE ECCLESIASTICO INTERDICTO EMINENTISSIMI DOCTORIS VTRIVSQVE CENSVRÆ

D. Ioannis de Lignano, Mediolanensis.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio notabilis Ioannis de Lignano super interdicto ecclesiastico.*
2 *Suspenso interdicto lato in ciuitate, an eo tempore possint exerceri actus studij.*
3 *Interdictum suspensum ad tempus, finito tempore est penitus nouum.*
4 *Excommunicatio & interdictum, in quo conueniant.*
Supplicatio ęquipollet appellationi, quo ad suspendendum effectum sñiæ.
5 *Tractus executionis impedit appellationem & eius effectum.*
6 *Actus suspensionis interdicti facit pendere eius effectum in euentum diei.*
7 *Habilitas superueniens respectu alicuius actus producendi, ita operatur tūc cum superuenit, sicut si a principio affuisset.*
8 *Iudex cum ligatum absoluit per tempus, videtur ipsum finito tempore ligare.*
9 *Sententia lata in conditione vel diem suspendit.*
10 *Dictiones, donec & quamdiu, quid significent.*
11 *Intellectus consonare debet literæ.*
12 *Episcopus suam sententiam interdicti & eius effectum potest suspendere, sicut ex toto tollere.*
Appellari, an possit a sententia suspensa.
13 *Excusare, quis se possit a tutela.*
14 *Excusatio an ita permittatur, sicut appellatio.*
15 *Spiritualis sententia, an ex eadem causa iteretur.*
16 *Appellari purè, an quis posit a tempore latæ sententiæ & interdicti.*
17 *Excommunicationis sententia donec in euentum diei vel conditionis lata si purificetur, semper ab ea appellari poterit.*
Remedium aliàs prohibitum, per superuenientem alterationem inducitur.
Superueniens suspensio inducit a principio denegatam remedium.

SEQVITVR videre aliquid de ecclesiastico interdicto: verum quia nuperrimè compilatus fuit & publicatus tractatus de ecclesiastico interdicto in studio Bonon. per profundę scientiæ virum Do. Io. de Cal. Decre. Doctorem eximium, idcirco supposito illo tractatu penitus intacto, p vno articulo contingente materiam interdicti ecclesiastici subijcio vnā quæstionem per me disputatam tempore interdicti generalis & su-1 spensionis studij in studio Bonoñ. 1359. Quæstio † videlicet talis est, cum lata foret sentētia interdicti ecclesiastici a diuinis & suspensionis studij in ciuitate Bonoñ. eis pēdentibus directę fuerunt literæ, quarum tenor talis est. And. Dei gratia Cluniacen. Abbas, Apostolicæ sedis Legatus, ac terrarum ecclesiæ in Italia vicarius generalis, necnon ad infrascripta commissarius specialiter deputatus dilecto in Christo Paulo de Boñ. fratri ordinis Seruorum Sanctæ Mariæ. Cupientes, vt officium propositionis verbi crucis contra damnatum hæresiarcham Franciscum de Ordelasis de Forliuio per alias nostras literas tibi commissum tanto feruentius exequaris, quanto specialioribus gratiis fueris cōmunitus, discretioni tuæ præsentium tenore committimus, ꝙ nedum officium prędicationis verbi crucis, verum ēt absolutionis casuum tibi cōmissorum tribus vel quatuor personis ad hoc idoneis, super quo tuam oneramus conscientiam, committere valeas, quoties tibi videbitur opportunum. Ac illi vel illis, quibus hoc duxeris committendum quæcunque interdicta per quoscunque processus apostolicos vt auctoritate Apostolica apposita interiectis, in quibus huiusmodi verbi crucis propositio per te aut deputandos seu deputatos a te fieri contingeret p tres dies relaxandi duntaxat seu suspendendi & in eisdem terris huiusmodi tribus diebus processiones faciendi plenam concedimus, auctoritate qua fungimur, potestatem. Commissionem verò seu commissiones absolutionis casuum per te factam hactenus siue futuras, si & inquantum est necessarium, ratas & gratas habemus. Et quicquid factum est occasione commissionis, seu commissionum prædictarum, quarum vigore literarum suspensa fuerunt quæcunque interdicta supposita fuerunt in ciuitate Boñ. tribus diebus suspensione pendente. Interposita fuit appellatio excommunicationis causis legitimis per quas potuit & debuit.

2 **Quęruntur tria,** scilicet primò, an suspēsio † quocunque interdictorum latorum in ciuitate Bononiæ operatur effectum, an illis diebus poterunt exerceri actus studij. Secundò, an illis diebus vltra celebrationē diuinorum poterūt inhibita per interdicta liberè expediri. Tertiò, an appellatio legitimè interposita nunc operetur effectum vt liberè in ciuitate. Boñ. possint diuina celebrari & alia interdictio inhibita expediri, & omnes actus studij, sicut ante īterdictū poterant, possint legitimè adimpleri. Dimissis primis duobus quæsitis primò aggredior tertium. Ad cuius vtrāque partem ponuntur argumenta canonica facta p me Io. de Ligna. circa istud dubium. Et primò ad partem negatiuam. Secundò ad partē affirmatiuam. Demum ponam eius conclusionem. Et pro parte negatiua primò sic arguitur, interdictum suspensum † ad tempus 3 finito tempore esse penitus nouum, & noua sententia sequeretur absurdum, scilicet quòd sententia foret lata non per iudicē, nec aliquo seruato ordine contra l. prolatam. C de sent. l. 2. & 3. C. de sent. ex peri. reci. 2. q. 6. diffinitiua. de probat. quoniam. de re iudi. c. pen. & vlt. l. 6. Consequentia patet. Nam finito tempore suspēsionis, si noua sequitur sententia interdicti, tunc neque iudex pnūtiat, nec aliquis seruatur ordo, quia sola temporis finitio hoc operatur. s. interdicti recidiuatio, ergo &c.

Secundò sic, tunc non foret aliqua differentia inter suspensionem interdicti & ipsius relaxationem, hoc est falsum per no. in c. ad hoc, & c. dilectus. de app. consequentia est clara, quia iure nullo alio patet differentia, nisi quia relaxatio totaliter interdictum supponit, suspensio non, sed effectum differt.

Tertiò sic, definitio alicuius actus ad tempus causa sufficienti manente ipsius nō inducit nouitatem eiusdem cessante definitionis causa, immo idem surgit & continuatur. hic est casus. ff. de exc. tut. l. Titius. vbi si detur tutor dummodò abest cā reipub. si abest definit, si redit, surgit continuatio eiusdem tutelæ, sic in procuratore & similibus, sic directè in proposito.

Quartò sic, glo. est in c. ad hæc. & c. dilectis. de appel. Ex his infertur conclusio principalis quod si idem est interdictum quod durat & manente ipsius causa cessabit impedimentum appellationis interponendæ, quod a prin. latę sententiæ subfuit, vt c. ad hæc. & continuatum est durante causa, vt sup. eo.

4 **Ad partem** affirmatiuam arguitur sic, in hoc conueniunt excommunicatio † & interdictū, quia potest appellari, & non potest regulariter. de interdicto est tex. in c. ad hæc. de excommunicato in c. pastoralis. de appel. Ratio redditur vtriusq; multiplex, quia Deus utrobique a quo nō appellatur, vtputa a Principe. 11. q. 3. nemo. & hæc fuit Pe. His. quę non valet: quia licet a sententia Principis non appelletur, tamen bene supplicatur, & supplicatio appellationi quo ad suspēdendum effectum sententiæ ęquipollet. quod supplicetur, probat c. ex literis, de resti. in integ. Alia fuit ratio Lau. vt homo crescat per meritum parendo etiam iniquæ sententiæ. 8. q. j. sciēdū. 11. q. 3. quid ergo. alia fuit Io. quod facit constitutio ecclesiæ, ut censura magis timeatur. aliam rationem reddit tex. in c. pastoralis. de appellatio. videlicet ꝙ hæ sententiæ trahunt secum executionem, & hoc est efficax vt hic dicit text. licet aliā reddat Host. in c. ad reprimendam. de offic. ordi. Transcurro ergo sic, funda-5 mentaliter sic tractus † executionis impedit appellationem & eius effectum, quod etiam videtur dicere l. cū ex causa. ff. de appellatio. vbi dicit tex. ꝙ si condemnatus soluat intra decēnium, & post solutionem intra decennium appelletur, appellatio talis non releuat nisi in euētum causæ appellationis. ergo vbicūq; sententia interdicti reducatur ad casum, in quo non trahat executionem, si effectus & executio veniāt post fienda ex interuallo interdicti sententia ęquiparabitur aliis sententijs a quibus appellari potest, & appellatio suspendit effectum. ff. ad Turpil. l. j. in fi. & no. in l. eos. C. de appel. & c. non solum. de appel. lib. 6. Sed cum suspensio interdicti reddit interdictum ad casum illum, vt sup. in aliis articulis est deductum, ergo illa pendente interponi potest appellatio releuans.

Secundò sic. In sententiis spiritualibus, vtputa excommunicationis & similibus, est hoc speciale, ꝙ si effectus earum pēdet in euentum alicuius conditionis, semper appellari potest etiam post decem dies, dummodò intra tempora pendentiæ conditionis. hic est casus, secundum verum intellectum, quem ibi tenet Lau. Inno. Host. Bar. Io. Mo. in c. quicunque. licet Tanc. dixerit solum vsque ad 10. dies. per c. ad consultationem. de re iud. Bar. Brix. in quæstione, quæ incipit, esto ꝙ iudex. quod sentit Per. de Sanxo, exponens tempore medio, idest ante 10. dies. quæcūque de dictis opinionibus sit vera, stabit & infertur conclusio prædi-6 cta. Nam † actus suspensionis interdicti facit pendere eius effectum in euētum diei. & appel. est intra vtrunque terminum, ergo effectum operabitur appellatio.

Tertiò & in hoc dicitur & in hoc videtur pendere difficultas quæstionis. in hoc præmitto. Aut suspensio interdicti non tollit substantiam interdicti, immo manet idem interdictum quod continuatur idem, licet interueniat actus suspensionis. Aut dicemus in totum tolli & nouum fieri, vt dicebat Guil. Naso in c. ad hoc, vltimo, de appella. si detur hęc vltima conclusio, necessariò infertur ꝙ appellari

lari poterit sublato interdicto. Primò, quia licet appellatio præueniat interdictum, & appellatio præueniens iuuat etiam ab excommunicatione. de appell. ad hæc. & c. pastoralis. de sent. excõ. per tuas. eo. titu. solet. & cap. venerabilibus. lib. 6. hoc ergo erit. S. autem sit idem interdictum continuatum a diuinis non obstãte suspẽsione, idem interdictum erit, quod sentire videtur glos. in d. c. ad hæc. de ap.

Quartò, si sententia interdicti lata foret a prin. cum suspensione executionis in diem, tũc ante diem appellari potuisset. Ergo si lata fuit purè superueniente suspensione executionis in diem, tunc etiam intra diem poterit appellari. antecedens probat ca. præterea. de appel. consequentia probatur: nam † habilitas superueniens respectu alicuius actus producendi, ita operatur tũc cũ superuenit, sicut si a prin. affuisset. de po. præla. bone. 2. de elect. ꝙ sicut. 12. q. 2. si qua de rebus. 16. q. j. c. fi. de his, quæ fiũt a præla. cũ nos. de reg. significauit. de iurepa. cura. ff. de ritu nup. l. si quis in senatorio. C. de nup. l. & si contra. & sic cõcluditur appellari posse, & appellationem iuuare. [7]

Quintò sic, Princeps suspendens interdictum generaliter ꝑ tempus, videtur post finitum tempus interdicere de nouo: nam si iudex aliquem ad tempus determinatum absoluit, videtur ex nunc ipsum finito tempore absoluere, adeo quòd finito tempore non est opus absolutione, per ea quæ no. de ęta. & qual. bonę. de elec. quia sępe. lib. 6. ergo a simili, cum iudex † ligatum absoluit per tempus, videtur finito tempore ipsum ligare. & sic idem quod supra. [8]

Sextò sic, ad principale videtur tex. in cap. dilectis. de appell. vbi apertè dicit text. ꝙ interdictum latum suspendit decanus ad tempus, quia suspensione durante appellauit episcopus. tamen dicit tex. ibi, ꝙ interim non debuit exequi sententiam. Et si appellatio pendente suspensione operata est effectũ, & bene concluditur ibi casus & expedit examinare omnes intellectus illius tex. Vnus fuit Inno. videlicet quòd episcopus appellauerit ante interdictum, & ex causis legitimis. & sic non obst. c. ad hęc. & ca. pastoralis. de appel. Item intellectus non potest cõsonare litem. Nam licet sit verum ꝙ episcopus appellauerit ibi ante interdictum, & sic pronunciatum fuit nullum, licet hoc non debuerit officialis, quia appellatum fuit ad Papam, tamen decanus defendebat se dicens ꝙ antequam episcopus appellasset ipse tulerat sententiam interdicti, quam suspendit & episcopus tunc appellauit, & Papa illam executionẽ tollit dicens, ꝙ si etiam hoc foret, tamen illa pendente appel. nõ debuit exequi, vt ibi dicit tex. & si Papa. in ver. cum interim tollit executionem decani, non autem refert se ad existentiam facti, quicquid in rei veritate fuerit. Sed refert se ad allegationem decani, vt demonstrat text. ex sui serie. Opi. ergo Inno. licet in se contineat veritatem. s. ꝙ ante appellauerit. Non tamen tollit quin litera probet quod dictum est. Alia est, ꝙ † fuerit lata in conditionem vel diem, & talis suspendit, ut in c. præterea. de appella. & hanc tangit glo. in c. dilectus. eo. ti. Et sic talis erit intellectus, ꝙ quandiu episcopus esset præsens seruaretur interdictum, vt in simili directè habetur de spon. non est. Sed iste intellectus stare nõ potest. Nam si nõ erat præsens in tempore latæ sententiæ interdicti in hanc formam, vt cessaretur quandiu esset episcopus dicere ꝙ talis sententia taliter lata fuerit pendens in euentum conditionis suspensiuæ, & sic appellare potuerit, credo dissonum a iure. Nam aliud est aliquem actum vendere in euentum conditionis quo ad sui perditionem, & aliud est actũ purè sed resolui in euentum conditionis, sicut in contractu inito sub pacto addictionis in diem, & legis commissoriæ. ff. de in diem addic. l. j. de lege commis. l. j. Nam licet contractus illi puri sunt, resoluuntur tamen in euentũ cõditionis, vt si non soluerit intra diem, & si alter attulerit meliorem conditionem. Sic in proposito sententia sic lata episcopo præsente fuit pura resolubilis quo ad executionem, si contingeret ipsum fore absentem. Hunc intellectum sapit gl. in c. nõ est. de spon. Hoc probatur, quia † dictio donec, & quandiu, non significant conditionem suspensionis & resolutionis. Hoc ꝓbat l. cum antiquitas. C. de vsufruc. ibi, donec peruenerit ad sanam mentem. Hoc probatur etiam per hæc, quæ no. do. Mar. de Sili. & do. Richar. Malumbra, & Cyn. post eos in l. 2. C. de indi. vi. tol. sic ergo non erat sententia suspensa in euentum diei vel conditionis, immo pura, resolubilis tamen ad executionem aduenięte die vel conditione, & sic non potuit appellari, & sic non consonat literæ: quæ sonat cõtrarium. Si dicas ipsum absentem fuisse hoc est determinare: nam de iure communi præsumitur pręsens, vt no. de cle. non residen. qualiter. & c. 2. etiam quia archiepiscopus, quia nec alibi potuisset in alieno territorio exercere hunc actum iurisdictionalem. ff. de iu. om. iud. l. vlt. 11. q. 3. per totum. de cõsti. c. 2. in fi. lib. 6. Et sic episcopus præsens præsumitur, cum talis processus regulariter contra præsentes vel contumaciter absentes, de quo hic non constat, esto etiam ꝙ fuerit processus extraordinarius, cum non fuerit iudex suus decanus & appellatio fuerit prouocatio extraiudiciaria, ut ibi not. Ho. Et sic iste intellectus non potest procedere, vt consonet literæ. Tertius est intellectus, vt hæc fuerint verba sententiæ, nisi relaxatus fuerit presbyter intra decem dies, ex tũc operetur interdictum suum effectum, vt sic intra illud decennium appellari potuerit. Iste † intellectus nullo modo consonat literæ. Nam dicit tex. in verbo, non obstante. ꝙ decanus priusquam appellasset tulerat sententiam, cuius effectum duxerat suspendendum. innuit ergo ibi ꝙ sententia interdicti præuenit appellationem, & ꝙ appellatio secuta est suspensionem. & sic sententia a prin. fuerit pura, & postea suspensa ad tempus. Hoc probat litera. Nam dicit, priusquã appellasset tulerat sententiam, cuius effectum duxerat suspẽdendum. innuit ergo ꝙ sententia interdicti præuenit appellationẽ & ꝙ appellatio secuta est suspensionem. & sic sententia a princ. fuerit pura & postea suspensa ad tempus. Hoc probat litera, nam dicit, priusquam appellasset tulerat sententiam, & sic intelligit ꝙ debuit fieri. s. pura. ff. quomodo ap. sit. l. j. §. biduũ. 2. q. 7. biduũ. Postea sequitur, cuius effectum ad tempus duxerat suspendendum. postea sequitur, cum interim, idest tempore. s. suspensione pendente, ad aliud referri non potest interim, secũdum sanum intellectum appellatione interposita. & sic interpositio appellationis refertur ad tempus suspẽsionis pendentis. Et sic reprobatis illis intellectibus, vt penitus dissonantibus a textu, surgat intellectus uerus. s. ꝙ decanus tulit sententiam interdicti puram, vt dicebat se excusando, & ipsam suspendit ad tempus, qua pendente episcopus appellauit. Et Papa dicit quòd hoc etiam si foret verum, non ob. quia interim etiam appellatione illa pendente non debuit exequi, & sic infertur ibi fore casum, & tex. apertum huius conclusionis. s. sup. deductæ. [9] [10] [11]

Septimò inducitur. glo. in c. ad hæc; vltimo. de appel. quę sentit hoc, licet aliquantulum se inuoluat.

Octauò inducitur opi. Host. in d. c. ad hæc. Ecce verba Ho. eps † potest suspendere suam sententiam interdicti & eius effectũ, sicut ex toto tollere. ff. de iudi. l. iudicium. Et sic intelligo quod dixerũt primi, quia si potest plus, potest & minus, & interim appellari potest, vt dicunt sancti. Appellari. n. potest a sententia suspensa, ut dicto c. præterea. & c. dilectis. de appell. secus &c. Ecce qualiter clarè hoc sentit do. Io. And. ipsum recitando inhærere videtur ipsius opinio. Ad solutionem tertij principalis quæsiti dico, ꝙ supposito quòd finito tempore suspẽsionis incipiat nouum interdictum, nec duret continuatiuè antiquum, conclusio parum habet dubitationis. tamen quicquid sit, siue nouum, siue recidiua antiquæ sentẽtiæ, dico appellari potuisse & appellationem operari effectum, quod cum sit nouum & cum minori dubio procedat quomodo. Et vt tollantur argumenta in contrarium inducta, induco vnum tex. ex quo etiam infertur conclusio. s. quòd appellari potuerit. text. est in l. Titius. & est l. vlti. ff. de excu. tut. 2. responso. vbi testator in testamento sic dixit, Titius tutor esto, cum reipublicæ causa abierit ne esto, cum redierit tutor esto. Titius purè est tutor testamentarius antequàm absit cã reipublicæ, cum abest desinit esse tutor, cum redit incipit esse tutor & est noua tutela, & potest † se excusare ab illa tutela vt pote noua, quia habet nouum post reditum, vt l. non solum. ff. eo. tit. & currunt sibi dies quinquaginta. ff. eo. titu. & agetur ratione tutelæ purè, quæ fuit penitus alia. sic directè in proposito Princeps dixit sententiãdo, ciuitas esto supposita interdicto, & hoc purè post, licet ex interuallo, quia in hoc non facto vim. dixit ciuitas tribus diebus non esto supposita interdicto, sicut sup. deductum est in allegationibus ad hanc partem. sic ergo primò fuit purè interdicta, sicut ille tutor purè postea, superueniente suspensione trium dierum desijt esse ĩterdicta, sicut ille cum abfuit cã reipublicæ desinit esse tutor, postea vigore taciti subiuncti finitis illis tribus diebus incipit esse interdicta, sicut ille rediens incipit esse tutor, nisi se excuset quod permittetur tanquam a noua tutela, vt ibi apertè patet, ita hic incipit de nouo esse interdicta, nisi se excuset. i. nisi appellet. Sicut enim permittitur ibi excusatio, ita † hic appellatio. Non ob. eadem l. in prin. in primo responso. nam ibi fuit datus tutor, quandiu non abest causa reipublicæ & administrauit & post abfuit, & post redijt & fungitur eadem tutela. Nunc agetur quòd possit se excusare tanquam a noua tutela, nec agetur tutelę ratione primę administrationis, nisi foret vtiliter, secundum quosdam, vt ff. de tutel. & rationi. distra. l. si tutor. in principio. ff. de administra. tut. l. tutor. §. si quis abfuturus. Et est ratio, nã ibi data est tutela tãdiu, quãdiu nõ abesset. Et sic ante recessum & post parificatus est modus, quia nõ abest, & sic eadem tutela nunc interdicit actus expressus & successiuus tutelę prius concessæ, quod contingit in secundo responso. & in casu nostro, vbi expresè fit suspẽsio interdicti post ipsius promulgationem, ut sic non obst. c. quanquam. de procur. lib. 6. quia ibi sic datus est procurator, quoties abesse contingerit dominus. Idem ergo reassumit officium, nec erit nouum post recessum domini. & sic etiam non obst. l. pen. C. de nau. fœ. & sic tolluntur, quæ no. in c. petitio. de procurato. per Inno. & licet dixerim aliud interdictum a præcedenti interposita suspensione, tamen appellatur ratione identitatis causæ, quia † ex causa eadem iteretur spiritualis sententia. [12] [13] [14] [15]

Tolle

Tolle exemplum in ca. eos, qui. de sen. excom. lib. 6. ibi excommunicatus ꝓ violenta manuum iniectione fuit absolutus per sacerdotem in mortis articulo. tamen dicit tex. ibi, ꝙ si conualuit & non accedit ad sedem Apostolicam, reincidit in eandem excommunicationem, vt ibi. Nec dici potest eadem numero, cum prima fuerit per absolutionem extincta. & sic non redit eadem numero de cõse. dist. 4. quæris. ff. de solu. l. qui res. §. aream. Sed dicetur eadem specie ratione effectus & causæ, & sic hic in proposito. sic ergo hoc supposito, ꝙ nouum foret interdictum, quęstio procederet cum modico dubio. Sed dato quòd foret idem interdictũ, cuius actus secundus fuerit impeditus per suspensionem durante habitu & actu primo, nihilominus appellari potuit, quia sublatum est obstaculum, quod impediebat a principio appellationem interponi. Nam a tempore latę sententiæ & interdicti purè † non potuit appellari, quia statim traxit secum executionem, vt in c. ad hæc. & c. pastoralis. de appel. [16]

Ista enim est ratio, quare a prin. non potuerit interponi appellatio, vt ꝓbat tex. in d. c. pastoralis. iuncta gl. licet lex loquatur de excõmunicatione, quia ambæ sententiæ in hoc ęquiparantur, vt in c. ad hæc. de ap. Nam hoc idem dicimus in aliis sententiis, vt cũ facta fuerit executio nihil operetur appellatio quo ad suspensionem executionis, vt l. cum ex causa. ff. de app. licet in aliis operetur in euentum sententiæ in casu appellationis, vt in d. l. cum ex cã. At hoc nunc pendente suspensione non trahit secum executionem plusquam latam nunc in diem vel sub conditione, vt c. præterea. de appel. Et sic surget iuris remedium. s. appellatio cessante impedimento. l. vlti. C. de testa. mili. & l. generaliter. C. de epis. & cle. & c. cum cessante. de appel. cum si. Nec mirum, quia si sentẽtia lata a principio fuerit talis naturæ ꝙ ab ea appellari non potuerit, & ex postfacto alteretur, sic ꝙ alterari possit. Nã si fertur excommunicationis sententia cõtra Titium, si non absoluerit intra mensem, ex nunc talis est naturæ sentẽtia ꝙ mense elapso non poterit appellari si solitum non fuerit, sed ante semper poterit & elapso decennio secundum vnum intellectum in c. pręterea. de app. Sed si ex postfacto prorogetur terminus apertè de consensu iudicis, aliàs a iudice vt inhæream verbis Inno. in c. pręterea, de appel. tunc elapso mense in termino prorogato, poterit appellatio interponi. Nam † donec excommunicationis sententia in euentum diei vel conditionis lata purificetur, semper appellari poterit, vt ĩ d. c. præterea. de app. Et sic per superuenientem alterationem inducitur remedium aliàs prohibitum. Sic in proposito superueniens suspensio inducet a principio denegatum remedium. [17]

TABVLA REMISSORIA

D. Ioan. de Lignano, quam fecit super tractatu de Ecclesiastico interdicto.

CIRCA tractatum ecclesiastici interdicti, vt præmisi ttadendo tabulam remissoriã. Primò de significatione huius, an videlicet contineatur sub censura ecclesiastica, sicut suspensio, & excõmunicatio. de verb. signif. quærenti, in text. & glo. & plenè per Host. Secundò, an istæ tres censuræ. s. excõmunicatio, suspensio, & interdictum, sint eiusdem naturæ, sic quòd de vno dictum intelligatur de alio, & qualiter conueniunt & differunt, per Host. de sent. excom. cum medicinalis. li. 6. & ratio. Nam primò conueniunt interdictum ecclesiasticum, excommunicatio, & suspẽsio simpliciter siue ab officio, quia neutrum per appellationem suspenditur. Secundò, quia vtrobique requiritur præcedens monitio, nisi cum fit a canone. Tertiò, quia vtrobique sententiam violando irregularitatem incurrit. Quartò, quia vtrobiq; cum iuratoria cautione fit absolutio, nisi cum fit ꝓpter manifestam offensam. Quintò, q̃a vtrobique præstatur absolutio ad cautelã, quod hodie in interdicto generali non procedit, vt in c. ꝑsenti. de sent. excom. lib. 6. Sextò, quia vtrobique ligat sententia etiam iniusta. Septimò, q̃a sunt eiusdem naturæ, vt de vna dictum regulariter de alia intelligatur. Octauò conueniunt, quia forma decre. j. de sen. excom. lib. 6. vtrobique vendicat sibi locum, & illa continet octo similitudines. Nonò, quia vtrobique tenetur appellatio præcedens. Decimò, quia neutrobique post appellatur. Vndecimò, quia oẽs repellũtur ab electionibus & postulationibus. Duodecimò, q̃a omnes repelluntur a diuinis. Decimotertiò, quia omnes sententiæ ꝓdictæ sunt simul seruandæ ẽt a superioribus. Decimoquartò, quia sententia pendente vel præcedente, omnes repellũtur a testimonio. Decimoquintò, quia nõ debet superior de his aliquid disponere, nisi partibus ꝑsentibus vocatis. Decimosextò, quia sicut filij speciales sedis Apostolicæ nõ possunt excommunicari, sic nec suspẽdi vel interdici. Decimoseptimò, q̃a omnia nomine censuræ continentur. Decimooctauò, quia omnia trahunt secum executionem. Decimononò, quia assensus requiritur in excommunicato. vt celebrans incurrat irregularitatem, sic etiam in aliis. Vigesimò, quia vtrobique reddit probabilis ignorantia excusatos.

Differunt primò, quia communicans excommunicato incidit in minorem, non sic in alijs. Secũdò, quia interdictum ad tempus relaxatur. Secus in aliis. Tertiò, quia propriè loquendo excommunicatio, & suspensio concernunt hominem, vt proprium obiectum. Interdictum locum. Quartò in absolutione ab excommunicatione requiritur certa forma, quæ nõ in aliis, immo nudo verbo ab alijs fit absolutio. Quintò, quia ab excõmunicatione peti potest absolutio ad cautelam. Secus in generali interdicto loci. Secundò de interdicto, qualiter aliud est interdictum iuris, aliud hominis. & in quibus differunt, & an maior pœna imponatur pro violatione vnius quàm alterius. de priui. ex tuarum, per Ber. & Host. Tertiò, qualiter interdictum diuiditur in generale & particulare. & quod sit vtrũque. s. generale, cum locus generaliter interdicitur, vt regnum, prouincia, ciuitas, & similia. Particulare, cum certa ecclesia vel particularis interdicitur, & an priuilegium cõcessum de celebrando tempore generalis interdicti extendatur ad particulare. de sen. excom. j. responso. de verb. sig. cum partibus, ꝑ Inno. & Moder. Quartò de interdicto iuris, qualiter dicetur ecclesia iure interdicta vel cimiterium, si excommunicatus ibi sepeliatur, vel si ab excommunicato publicè cõsecretur vel benedicatur. & an interdicto vno, aliud censeatur interdictum. de consec. ecclesiæ vel al. consuluisti. per Hosti. Hodie de hoc vlti. & in c. si sentẽtia. de sen. excom. lib. 6. & quibus casibus ecclesia dicitur interdicta a iure, vt egeat reconciliatione. de consec. eccl. vel al. proposuisti. & an cimiterium sit interdictum, ibidem sepulto excõmunicato. & quid si ibi sepultus sit suspensus communione sacramentorum, & quid si ibi sepultus sit, cui interdicta sit ecclesiastica sepultu. & quid si ibi sepultus est excommunicatus violenter vel ignoranter. & quid si in cimiterio non sint positi, nisi infideles vel excommunicati. An in cimiterio si execratio siue a iure interdicto sint aliqui ante reconciliationem sepeliẽdi. & quod si in aliqua parte ecclesiæ contingat pollutio vel sanguinis effusio, nũquid tam cimiterium quàm ecclesia sint interdicta, & q̃d si ecclesia est intra villam & cimiterium extra. & quid si ambo sint coniuncta, an in ecclesia interdicta sint ante reconciliationem celebranda diuina officia. de sepul. sac. de conse. ecc. vel alt. c. j. per Host. de consec. dist. j. si ecclesiam. Qualiter est interdicta vel execrata, si citius quàm fuerit sanguinis vel seminis effusione polluta, an illud intelligatur tantum de sanguine humano. Et quid si canes vel porci vel alia animalia in ecclesia copulentur. Quid si ecclesia corrueret, & sic casu sanguinis effusio contingeret, an sit ecclesia execrata. Et an ecclesia dicatur execrata, si hæretici uel pagani ibi sepeliantur. Quid si tale factum fuerit occultum. Et quid si fuerit famosum. Et quare in talibus casibus fit ecclesiæ reconciliatio. Et quid si in ecclesia vxor reddat debitũ viro suo. & quid si in ecclesia contingit pollutio dormienti. & an in tali casu stabitur cõsuetudini, ꝙ in casu dubitabili fiat, vel non fiai reconciliatio. Item cum dicatur sanguinis effusione, intelligatur tantum de humano. Item nunquid de violento tantum. Item quid si faceret se flebotomari in ecclesia, vel sanguis exiret de naso propter nimium feruorem. & quid si ĩ casu ligni vel lapidis. de consec. ecc. vel alta. c. fi. per Host. & quid si super tecto ecclesiæ. Vel quid si extra ecclesiam percutiatur & currat in terram sanguis vel ecõtra. & quid si ibi interficiatur sine sanguinis effusione. eo. tit. c. vno. lib. 6. per Io. And. Interdicta est ecclesia a iure, si propter discordias patronorum episcopus claudit ostia & tollit reliquias. de iurepa. ca. j. & 2. Item si fuit simoniacè consecrata. 1. q. 4. ecclesia. Item si pro quæstu & nõ pro cultu diuino. de consec. dist. j. si quis basilicam. Item si fuerit consecrata sine licentia episcopi. de conse. dist. j. præcepta. Item si sine reliquijs deserta. de conse. dist. j. placuit. His tamen interdictis pendentibus a iure celebrans non est irregularis, quia non est iure expressum, vt c. is qui. de sen. excom. lib. 6. interdum locus generaliter est interdictus a iure, vt de elec. si quis periculum. §. ciuitas. lib. 6. de pœn. fęlicis. lib. 6. & vlt. & cle. si quis suadẽte, de pęn. Cuius contrarium tamen tenet Inn. in c. tanta. de exces. præla. & eius ratio patet in c. is qui. de senten. excom. lib. 6. Quintò, an in ecclesia sic interdicta a iure sic priuilegiati de celebrando possint tempore interdicti celebrare, & qualiter per quem sic execrata reconcilietur. de consec. eccl. vel alta, proposuisti. c. pen. in fin. de priui. ex tuarum. per Bar. & Hosti. Sextò secundum tenentes irregularitatem ꝯhi si celebretur ĩ ecclesia interdicta a iure, si ecclesia nondum fuerit consecrata, vel quid si nondum fuerint ibi diuina officia celebrata, & quid si illa ecclesia non fuerit auctoritate episcopi consecrata, & quid de oratorijs. de immu. eccl. cap. pen. de consec. eccl. vel alt. cap. fin. per Hostien. & hæc de interdicto iuris.

Redeo ad interdictum hominis, & simul quæro, quis possit interdicere, & qui ĩterdici, & qualiter, & quare.

Primò,

Primò,an qui iudex est,possit ferre sententiā interdicti,de verb. sig.quærenti.Secundò,an vnus canonicus possit interdicere cathedralem ecclesiam uel aliam,an eps cum cōsensu capituli possit ĩterdicere,an capitulum hoc possit sine ꝑlato. & an sede vac. an consuetudo possit dare canonico aliàs non hñti iurisdictionem,facultatē interdicendi, & qualiter ꝑlatus hñs ordinariā uel delegatā pōt interdicere ecclesiā,vel terrā, vel cōtumacē vel ēt terrā epi contumacis,& quid si canonicus ratione præbēdę suæ hēt iurisdictionem vel ꝑlationē super aliquos,an talis de cōsuetudine possit terrā vel homines interdicere , & an consuetudo possit inducere qđ pro fratribus cōibus ecclesiæ cathedralis possit quilibet canonicus homines ecclesiæ interdicere.Quid de canonico,qui habet ecclesiā præbendæ suæ annexam , in qua hēt ius quasi epale,nūquid poterit interdicere ,& de pluribus hunc art. cōtingentibus.de his,quæ fi.a ma.par.ca.c.2.maximè ꝑ Host. an abbatissa vel prælata possit interdicere. de ma.& obe.dilecta. Quartò,an iudex cui mandat vt terram alicuius Regis interdicat,possit interdicere illius propriam tantum,& an immediatā, an ēt totum regnum,an ēt terrā,quę tunc adhæret illi Regi,vel quæ sibi dat auxilium,vel fauet in illo facto tm̄,pro quo interdicitur,an ēt terrā cōem sibi & alii, & an illam in qua hēt vsumfr. vel proprietatē tm̄.an quæsitum post interdictum trāseat cum onere interdicti.de postu.pręla.c fi.de offi.dele.sanè.& c.P.& G. per Innoc.& Moder.Quintò,an prælatus sine consensu capituli vel eꝯ.de exces.præla.c.i.Sextò,an promulgans interdictū possit violatores excommunicare.de exces.præla c.fi.in text.& per gl.& Host. Septimò, an priuilegiati ne possint excommunicari possint interdici ipsi vel eorum hæredes vel terræ vel cōicantes eisdem.de priui.quanto.de verb.sig.veniens.lib.6.Octauò,quòd locus interdicatur,& propter hoc homines, & ꝙ magis hominibus q̃ loco ponderato effectu interdicatur.de exces.præla.c.fi. Nonò,an pro alieno delicto locus subijciatur interdicto. de exces.præla.tanta.de spon.non est, per Innoc.& Hostien.

DECIMÒ, an ꝑꝑ delictum dñi tota familia,uel ciuitas, vel locus, vel baptismū statim sint ĩterdicti ibidem.Vndecimò,an debeat aliquis primo suspendi,postea interdici.de iud.cū nō ab homine.de dolo.& ꝯtu.veritatis.74.dist. honoratus.Duodecimò,an posset ecclesia interdici, si sacerdos ab aliquo de populo ad mortē quæritur.de renun.nisi cum pridē ꝑ Inno.Decimotertiò, si monasteriū hēat priuilegiū ꝙ nullus eps possit ecclesias eis vtroq; iure subiectas vel ꝑsonas interdicto supponere aut subijcere. An poterit tūc eps illas ecclesiasticas ꝑsonas,in ꝗbus ipse recipit ius epale interdicere. de priuil. qm̄.Decimoquartò , qui iudex delegatus possit ferre sñiam interdicti , & ꝙ ꝑꝑ delictū dñi vel ciuium terra possit interdicto subijci,& an possit renuntiare ꝯstōni sacræ.s.ꝙ nulla monitione præmissa fertur sñia interdicti.& an sñia interdicti possit venire in pactum,vel ꝯdōnem,& ꝙ si iudex de auctoritate partiū, ferat sñiam interdicti,si non soluit intra certū tps, nunquam requiritur alia monitio,& dico ꝙ non.Nūquid si reus interim appellet,an valeat appellatio,& de pluribus hunc articulum contingentibus.de offi.deleg.P.& G.per Host.

DECIMOQUINTÒ, qualiter prælatus interdicens prouidere debet, vt hoc faciēs quærat quæ corrigētis sunt & emēdantis,& qualiter in scriptis, & causam exprimere . & breuiter seruare formam traditam in c.j.de sent.excom.lib.6.& contrafacientes penam incurrunt, ut ibi.Decimosextò , qualiter canonici, si absque notoria causa & rationabili , maximè in contemptum episcopi cessauerunt a diuinis , episcopus si voluerit nihilominus celebrabit in ecclesia cathedrali . Et metropolitanus tanquàm super hoc delegatus ad querelam episcopi per censuram ipsos puniet. Et an soli canonici possint subijcere ecclesiam , & an hoc possit solus episcopus . Et an hoc possit propter delictum ciuium vel aliorum , & tunc ipsi canonici possint in ecclesia ipsa non celebrare interdicta , & quòd potest valere consuetudo, ꝙ canonici pro offensa eis facta possint cessare a diuinis si notoria sit offensa,aliàs non valet consuetudo, & quòd nō sit irregularis qui celebrat in ecclesia illa pendente illa cessatione,cum non sit ecclesia interdicta,& quòd possit capitulum vel decanus solus habere potestatem interdicendi ecclesiam. Et tunc si pro re dubia interdiceret, puniretur. Et quid si non soluatur capitulo debita pensio: an sit illa sufficiens causa interdicendi, & de consuetudine Lud.& Vinc.secundum quam canonici cessant,quæstionem & organa suspēdunt & sonitus campanarum, & tunc nihilominus presbyteri submissa voce cum canonicis celebrant,qđ non fieret si esset ecclesia interdicta.Et ꝙ ĩ talibus cessationibus fratrum canonicorum non stringit episcopum etiam si sentētiam ferre possent,& vbi non in contemptum suum,sed alia cā rationabili suspendunt decet episcopum se conformare canonicis , & an aliqua consuetudo potest inducere quod inferior superiorem interdiceret.Et an posset inducere consuetudo, ꝙ inferior in præsentia superioris ecclesiam ĩterdiceret.Et an decanus hoc posset,vbi hoc haberet de cōsuetudine vel priuilegio, vel ꝙ saltem notoria sit offensa,quæ sibi irrogatur , & ꝙ tunc non faciet hoc tanquàm iudex,sed tanquam homo habens potestatem faciendi in hoc suam voluntatem, sm̄ iura in ecclesia sibi commissa.Et an tunc alii episcopi præter canonicos, vel ipsi canonici sine metu irregularitatis, possint ibi celebrare. & ꝙ non est interdictum iuris vel ordinarium,& sic non intelligunt talia iura,quæ dicunt celebrantem in loco interdicto irregularem. & licet de consuetudine competere possit canonicis & decano ꝙ cessent,non tamen ꝙ interdicant,sed vigore priuilegii sic,& an non obstante interdicto canonicorum possit celebrare. Ite ꝗ intersit episcopi & populi & cleri,ne iterdicatur,ideo potest episcopus in tali casu & simili pro clero & populo appellare & appellatio episcopi illis proderit. Item ꝙ possit episcopus relaxare interdictum a decano latum. Et quod irritum est interdictū post appellationem legitimam latum. Item ꝙ qui facit seruari interdictum,quod non tenet,excommunicari potest. Et ꝙ decanus de iure non potest interdicere in præiudicium episcopi, nisi ex causa ꝓbabili & notoria,aliàs reuocatur. & ꝙ debet esse notoria tempore quo promulgatur, aliàs si sit etiam iusta reuocatur,& punitur interdicens ex iustis causis ante sententiam allegati,quas etiam coram iudice se obtulisset probaturum,ꝑ quas diceret hanc sententiam non esse ferendam, & ideo appellaret,tamen sententia hoc non obstante lata tenet. Et si sit interdictus repulsa exceptionum cognitione diceret se iniustè ligatum,posset respondere ꝙ iustè esset ligatus si posset appellationem suam esset lata ex causa non probabili & verisimili,tunc tenet non obstate.sup.alleg Et sit speciale in sententia excommunicationis latæ extra iudicium & iterdicti, quod tenet lata post appellationem ex legitimis causis interpositam,etiam non probetur veritas.Et qualiter suspenditur interdictum ad tempus.Et quid si suspensione durante interponatur appellatio. Et de pluribus aliis hic contingentibus.de app.dilectis.de offi.ord.irrefragabili,per Ber.Hosti.& Inno.de cessatione hodie in c.si canonici.& c.quamuis.de offi.or.lib.6. Decimoseptimo, an interdicto loco sint homines interdicti,& econtra.de sen.excom.si sententia.lib.6.Decimooctauo,an interdicto clero sit interdictus populus vel econtra.ibidem. Decimonono,an interdicta terra alicuius domini,sit iterdicta terra,quæ est de iurisdictione sua:sed an ea quam habet in feudum,an & illa, quam habet in dotem, & in qua habet vsumfr.& an illa,quæ est sibi tradita in pignore. Et si interdicitur specialiter terra,in qua habet proprietatē & alter vsumfruc.an interdicta sit,an in qua habet proprietatem & alter vsumfruc. si habet terram cōem cū alio . Et quid si habet terrā in diuersis prouincijs.Et quid si post emit terram. Et quid si post interdictū vendidit alteri. & de his & similibus in c.si sña. de sen.excom. lib.6.per Io.And.in c.j.de post.prælato & c.non est de spon.

VIGESIMÒ, an interdicto populo alicuius ciuitatis sint absentes ignorantes tempus lati interdicti,& an præsentes non consentientes, sed cōtradicentes culpæ, propter quam fertur,per do.Io.And.in c.si sña.de sent. excom. lib.6.& quod ibi per eu no.Soluitur,quid iuris de tunc ciue post translato ad aliam ciuitatem , quomodo durat interdictum,si erat specialiter interdictus siue generaliter: idem si erat in culpa,aliàs non cum non corpore. Et quid de non ciue tunc, post effectus ciuis,quoniam ligatus,cum sit pars corporis. Et quid de bānito simpliciter,qui desinit esse de corpore. Et quid de ingrediete monasterium. Et quid de recepto in ciuem de gratia, licet sit absens.Nam est de corpore, & quid de habitantibus. hæc & similia soluitur ibi notata,tradendo regulam ꝙ quicunq; sunt & dicuntur de corpore sint quo ad aliqua sic priuilegiati quo ad munera subeunda omnes sunt interdicti & quicunque desinunt non culpabiles,non sunt.Et an interdici possit singularis. Quot sunt actus,licet cōpetentes,tot possunt fieri interdicta & suspensiones,vt no.in c.cum dilectus.de consuetudine. 15.q.1.§.euidēter.17.quæst.4.miror,in clem.cupientes.de pœn.in glo.non nouem.ff.de interdi.& releg.l.relegatorum. Et sic infertur quòd loca,vniuersitates,singulares personæ,laici,clerici,clerici religiosi ligabiles sunt. Vigesimoprimò, an propter debitum pecuniarium possit terra subiici interdicto , per do. Bonifa. Papam in extrauag.sua, imminente.

RESTAT videre de effectu interdicti & pœna violantium. Primò,quæ sit pena secularium,quæ regularium,quæ monialium , qui celebrant in locis interdictis. quid si lata erat sñia excōicationis interdictū ꝯ violantes interdictum:& quid si lata non erat. An monitus sit excōicatus celebrans in loco interdicto.Et an violans sit ipso iure suspensus a canone vel ꝑmulgatione sententiæ. Et an propter violationem sit priuandus officio & beneficio. Et an cum tali irregulari possit episcopus dispēsare.Et quid cum circa hoc multitudo delinquit, an peccat. Et quid si violatores ad executionem suam dicat interdictum iniustum,& de pluribus hoc contingentibus.de po. præla.c.j.de cle.excommuni.c.j.de cle.excommuni.mi. clerici. & c.sacris. & c.postulasti.§.quæsiuisti.per Inn & Moder. & aliqua ex his ī c.fi. de exces.præla.Secundo,an violantes interdictum possint bñficia ecclesiastica recipere & cōferre,& an sint suspensi, & claues ecclesiæ contemnere videantur,& quid si hmōi suspēsio sit occulta,

culta,& an tales possint excommunicare,suspendere,interdicere,& an tales instituere,eligere vel eligi.Sed quis magis peccet, an celebrans excommunicato , an in loco interdicto,& quare celebrans in loco interdicto est irregularis , non autem celebrans excommunicato.qualiter in hoc assignetur quadruplex ratio,& an inueniatur iure antiquo, quòd celebrans in loco interdicto sit irregularis.& qualiter fuerunt tenētes etiam quòd iure nouo non incidat , & ipsarum opinionum reprobatio . & quid si scienter celebrans in loco interdicto vndecunq; venerit,sit irregularis,& homines loci interdicti alibi poterunt celebrare,& diuina audire.Sed nunquid violans interdictum inter dictis sit irregularis , & de pluribus hoc contingentibus. de excess.præla.tanta.per Inno.& Moder.

Tertiò,ꝙ in populo interdicto populus diuina officia celebrari non debet , & quod non solum terrigenæ , immo alienigenæ,non possunt ibi audire diuina,nisi sint priuilegiati . & qđ nominatim interdictus celebrās efficitur irregularis,& an violet interdictum celebrans in officio suo,sicut prius. Quid si offerat calicem,quid si vrceolum , quid si dicat vesperas , vel officium suum matutinum celebrando , quid si interest cum aliis , & cantat,non tamē celebrat,nec aliquid facit , vt in officio suo agens.Et an iudicabo aliquem irregularem, nisi inueniam hoc iure expressum,& an legens psalterium , & an euangelium , vel epistolam,vel prophetiam veteris testamenti, & an prædicans.

ITEM NUNQUID INTELLIGITUR quis in officio suo agere,siue in maiori ordine,siue in minori. Quid de officiis non ꝓcedentibus ab ordine ,ut magisterio scholarium, & nūquid laici violando interdictum incidant irregularitatem. Quid de eo qui benedicit aquam,vel mensam.Quid si excommunicat,vel absoluat aliquem.Quid si absolutionis solennia inhibeat,vel reconciliet aliquem. Quid si est consuetudo in aliquo loco , ꝙ ꝑ subdiaconum dicatur epistola,& ibi ex causa tempore interdicti accolythus,vel diaconus dicat. Quid si aliquis contingat de sacro ministerio,quod non est deputatum sacro ordini . Quid si est consuetudo in ecclesia,quòd indistinctè quilibet legat epistolam , vel portet cereos , nunquid autem est irregularis id agens.Quid si dicat responsorium . Quid si ingerat se diuinis , vt irregularitatem incurrat,clerico de his, & pluribus aliis cum similibus.de excess.præla.tanta.per Specu.in tit. de leg.§. iuxta ꝓpositionis.per ibi not.Tradita est regula, tēpore interdicti exercens officium clericali ordini deputatum , incidit irregularitatem.Item quid de moniali.Multofortius si dicat horas ratione status ecclesiastici,ad quas tenentur, efficiūtur ineligibiles actiuè & passiuè.Per hoc soluitur,quid iuris de laicis confraternitatem habentibus,& dicentibus litanias,& horas tempore interdicti,ꝙ non sunt irregulares.& ex illa regula limitata soluuntur alia parum dubia,nam limitatur regula,quòd exercet officium deputatum ordini clericali,& interdictum . Nā si sacerdoti interdicatur sacerdotale tantum,non efficitur irregularis exercēdo diaconale.& sic de singulis.Per hoc soluitur,quomodo de sacerdote recipiente, & benedicente mulierem post partum , cum non sit deputatus ordini . Soluitur quæstio de presbytero faciente generalem cconfessionem , quia non est quid contingens sacramentum pęnitentię,quod est exceptum.Soluitur qō de aspergente aquam benedictam,quia non est . Soluitur quæstio de benedicente candelas in die purificationis , cum hoc sit sacerdotale.de sacra vnct.c.j.de conse.di.j. vestimenta. Soluitur qō de consecratione ecclesiarum,quia non est episcopale.Soluitur quæstio de legentibus in mensa commendationem animarum decedentium,quia fieri potest,cum annexum pęnitētię,quæ est excepta. Soluitur quæstio de pulsu campanarum,nō efficitur irregularis pulsans,quia non est deputatum ordini , licet non liceat.& hoc fortius si fiat per laicos ad horas diei notificandas. idem si ad reliquias ostendendas.Item si in aduentu alicuius prælati,cum isti actus non sint deputati alicui ordini,vt scilicet pulsari etiam potest ad salutem Virginis,& ad laudem , tamen non comprehēdatur nomine diuinorum officiorum , licet tamen prohibeantur tempore interdicti celebrationes diuinorum. Tamen hodie per decre.alma.de sent. excommu.lib. 6.permittitur celebrari in quatuor festiuitatib. alta voce,apertis ianuis & c.& reuocantur priuilegia ante concessa de semper audiendis diuinis officiis,& in tempore generalis interdicti personis ecclesiasticis regularibus,seu secularibus.Ibi tamen dubitatur,an concessa priuilegia super audiendis diuinis officiis laicis,vtpotè cruce signatis,& fratribus pœnitentiæ tertii ordinis sancti Francisci,intelligātur reuocata.ibi Io.And.ponit declarationem.Credo quòd de iure non sint reuocata cum priuilegia celebrantium sint reuocata,& ex his sic separatis non debet fieri consequentia vnius ad alterum.ff. de minor.l. Papinianus exuli.& l.naturaliter.§.nihil.ff.de acquiren.possess. Et hoc maximè procedit in actibus , qui sunt stricti iuris, vbi uno expresso, alij secundum speciem differentem intelliguntur exclusi , vt l. maritus.C.de procur.l.si cum dotem.ff.solu.mat. & c.susceptis. de rescrip.libro sexto.

QUARTO, qualiter interdictus, vel suspensus ad tps lapso tēpore pt celebrare,dummodò sñiam seruauerit & pęnituerit, aliàs suspēsus remanet. Et ꝙ suspēsus a diuinis ꝑ sñiam canonis & irregularitatem incurrit, si celebrat.Et ꝙ in casibus solus Papa dispensat, & de pluribus hunc articulum cōtingentibus.de sent.excom.c.j.lib.6 §.caueant,per Host. Quintò,qualiter priuilegiati excipiuntur a generali interdicto,baptismus,confirmatio viaticum,pœnitentia,prædictio verbi diuini, matrimonium,& de pluribus aliis hunc articulum contingentibus de spon.non est,per Host. Sextò,qualiter excommunicātur dñi temporales , qui cogunt tempore interdicti aliquos ad celebrandum,vel pulsandum campanas , vel præcones populi ad diuina vocant,in cle.grauis.de sent. excom. Et illa constitutione ligantur prælati vel ecclesiastici habentes temporale dominium in loco,ut dicit Io.And.Ste. ibi contra , quia pœnalia non debent extendi,vt §.pœnæ.de pœ.dist.j.cum si. Opi.do.Io. videtur verior.nam isti,a quo habent dominium temporale in loco,dicuntur temporales dñi,attento dñio quod habēt , licèt sint personæ,tamen sunt temporales dñi denominatione facta a dño, vt talis denominatiuè dicat dñs, quale habet dominiū . argu.eorum,quæ no.ff.de rei vend.super rubr. Septimò, qualiter sacramentum baptismi permittatur tempore interdicti paruulis.de spon.non est.de sent.excomm.responso.& ca. adultis. de sen.exc.quoniam.li.6.Et potest baptizari cum debito officio cum principali permisso oīa censentur permissa, per quæ peruenitur ad illud,ut l.ad legatum.& l.ad rem.ff. de proc.& c. qm̄.de sen.exc.li.6.cum si.Octauò quæro,quo tempore interdicti permittur pnīa olim morientib vt c.non est.de spons.hodie sanis non excōicatis,ut ipsis in articulo mortis existentib. vt c.alma. de sen.exc.§.sanè.lib.6.Exceptis culpabilibus, quib. deneganda est,uel satisfecerint,uel cautionem de satisfaciendo,vel satisdādo præstiterint,ut ibi.Nonò , quare eucharistia concedatur decedentibus tempore interdicti.de pę.& rem.quod in te. de sen. exc.permittimus.Idem & sanis dispositis ad mortem,ut not.gl. in cle.cum secundum.de pę.& remis.In loco autem interdicto ēt non interdictis aliis,quàm in mortis articulo non est cōcedenda eucharistia,cum hoc inter casus permissos tpe interdicti non reperiatur expressum & enumeratum,& sic stabit prohibitioni regulari.de transla.pręl.c.2. 8.q.2.hoc tamen.ff. de colle. illi.l.j.Et portabitur corpus infirmis tempore interdicti cū solēnitatibus,cum aliquo permisso illius solita obseruantia intelligatur permissa esse.12.di.illud.& c.illa l.obseruare.in fi.ff. de offi.proconsul.& legati.Et eadem ratione dabitur in præsentia astantium,& c.interdictorum trāseuntes cū portatur possunt videre,& inclinare,ut solitum est arg. quo s̄. An pręgnantib. dari possit.do.Io.An.in c.quod in te.tenet quod non , cum r̄l̄r illud non sit mortis periculum,sic de intrantibus bellum campestre. Decimò qui fecerint oblationes ab interdictis recipiantur oblationes.Vndecimò,qui ab interdictis morientib. licet mortuaria,siue funeralia recipere,& pro eis sit orandum,no.Host.in c. fi.de exces.pręla.per c.quicunq;.11.q.3.Hæc vera sunt de oblatis corpore sepulto in cimiterio,relaxato interdicto.Secus si de facto sepeliretur,cum tunc aliquid percipiendo participarent in delicto.sic no.do.Io.And.cle.eos.de sepul.Duodecimo,ꝙ interdicti nominati,vel culpabiles ante pnīam non gaudeant indulgentijs & remissionib. patet,quia non sunt pęnitentes . alii aūt non nominati,nec culpabiles gaudent.de priuil.quod nonnulli.& c.licet.eo.ti.li.6.Decimotertiò , ꝙ interdictis non possunt ordines conferre probatur, quia interdictū excludit susceptionem sacrorum,pręterquam certorū,de quorum numero non est ordo,vt c.alma.§.j.de sen.exc.lib.6. Si autem populus sit interdictus,tunc licet laici nō possint ordinari,clerici tm̄ poterūt, quia aliud clerus,aliud populus.de sen.exc.si sñia.li.6.Decimoquartò,ꝙ ultima unctio sit inhibita tempore interdicti , patet in c.quod in te.de pę.& rem.Etiam religiosis vel aliis clericis de loco interdicto,qui seruauerunt interdictum confessi, non pn̄t vltra,ut no.do.Io.And.in c.quod in te.præalle.& dicta sacra r̄l̄r prohibita tēpore interdicti,vt non possint conferri in quatuor festiuitatib. in quibus fit permissio,vt in c.alma.de quo,ut ibi ꝑ Io.An.Decimoquintò,ꝙ chrisma sit prohibitum tempore interdicti ēt in quatuor festiuitatibus anni,in quibus celebrari pt, vt in c.alma.de sen.exc.li.6.tenet Arch.& Io.And.in d.ca.alma. §.additis.cum seq.nil immutat de prohibitione sacramentorū facta per canones antiquos,sed solum de celebratione diuinorum officiorum,ergo nihil immutatum,standum est regulę ꝓhibitoriæ.C.de appella.l.pręcipimus.& l.sancimus.C.de test.Itē tenetur de Corpore Christi,quod illis festiuitatibus non sit cōcedendum,nisi ut disponunt iura vetera.

Decimosextò, ꝙ in dictis festiuitatib⁹ possit celebrari Missa , ēt si non fiat de festo illo principaliter . probatur, cū permissio Missæ celebrandæ sit generalis, ergo generaliter intelligenda . ff.de leg.præstan.l.j.§ generaliter.ff.de publ.l.de pretio.ff.sol.matri.l.si verò.§.de uiro.& c.quoniam. de cōiu.leproso. Decimoseptimò , quòd prædictis festiuitatibus possit aqua solenniter benedici , aspersio fieri , fructus benedici , & laicis ministrari

etiam interdictis. Probatur etiam, cum talia de sui natura non sint prohibita tempore interdicti, sed ipsorum benedictio, quę est officium diuinum, est prohibita tēpore interdicti, sed in his solennitatibus non permittitur celebratio diuini officii, vt d. c. alma. Decimooctauò, quòd illis festiuitatibus non possunt illi, qui sunt de populo interdicto, interdicti aliunde venientes solenniter sepeliri, & tenet Ioan. Andr. in cle. eos. de sepul. quia vt supra dictum est, circa sacramenta conferenda tempore interdicti per §. adiicimus. ergo standum est regulæ inhibitoriæ, vt in iuribus supra proximè allega. Quidam tenent cōtrarium & mouentur ex hoc. Nam vt dicunt, aut prohibitio sepulturæ ecclesiasticæ accedit prohibitioni diuinorum officiorum, aut sacramentorum, si primo casu, illa celebratio non est prohibita illo tempore: si secundo, ergo poterit celebrari diuinum officium corpore manente inhumato quod est absurdum, uel co sepulto extra cimiterium. Confirmant, quia nomine ecclesiasticæ sepulturæ intelligitur diuini officii celebratio, quæ est permissa, vt c. statim alleg. Ego hoc casu non recederem ab opi. D. Ioan. & pono pro fundamento quòd ecclesiastica sepultura est interdicta tempore generalis interdicti, vt in ca. quod in te. de pœnit. & remi. & licet sepultura habeat multas significationes, vt no. in c. ex parte. de sepul. tamen prout subiicitur prohibitioni, implicat actum humationis in loco cimiteriato cum officio diuino, loquor de solenni. Et præmitto, quòd officium diuinū ordinatur in actum humationis, vt in finem debitum. His præmissis sic arguo. Aut sola humatio in loco cimiteriato siue officio præuio permissa tempore interdicti his festiuitatibus: aut interdicta non potest dari. primum cum sit inhibita per iura vetera tempore interdicti his festiuitatibus, ut ca. quod in te. Nec per c. alma, fuit aliquid innouatum, cum istud per se non sit diuinum officium, circa quod aliquid innouatur, vt ibi. Si detur secundum, videlicet, quòd ille actus sit inhibitus, ergo & officium præcedens in hunc actum tendens, vt in finem debitum. probatur consequentia. Nam aliquo prohibito, prohibita sunt illa, per quæ peruenitur ad illud. ff. de spon. l. omnino. de procur. tuæ. de offi. deleg. præterea. Confirmatur idem iuris in vtroque connexorum. l. si quis obiecerit. 8. dist. quo iure. ff. de appell. l. si quis. §. si quis. & §. seq. Et is actus scilicet celebratio, pœnitentia, & humatio, sequuta, ergo inhibitio concernens humationem etiam concernit celebrationem. Nec ob. si dicas econtra, quòd permissio concernens celebrationem, concernit etiam humationem, cum humatio sit finis in quem, & ab eo fit denominatio, & sic stabitur dispositioni inhibitoriæ. ff. de auro & arg. leg. l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de acquirē. rerum dom. l. quis ergo, & l. carbonum. ff. de verbor. signific. Confirmatur: nam ex opinione cōtraria sequeretur mirabile absurdum. Nam sequeretur, quòd illis diebus posset quis sepeliri in cimiterio cum officio solenni, & non possit sine officio, cum actus humandi per se sit inhibitus; ut supra est deductum, & sic non recederem ab opi. do. Io. ubi supra.

Decimononò, quomodo incipiat & finiat dies quo ad celebrationem diuinorū illis festiuitatibus gl. in d. c. alma. tenet, quòd in vesperis vigiliæ incipit, & finitur in vesperis festi excluso completorio. Archid. ibi, tenet quòd includatur completorium. Azo in nouel. tenet quod ante factum abstinendum est a completorio, post factum fauorabilis est opinio Archid. Subdit, quòd licèt celebrans cōpletorium sit irregularis, tamen legatus de latere ipsum absoluere poterit, cum fuerit fultus opi. Doctorum, & sic non in cōtemptum. Ego hoc casu crederem opi. Archid. ueram de iure: nam permissio celebrationis diuinorum officiorum illis festiuitatibus concernit omnia diuina officia illorum dierum, ut ꝓbat tex. sed horæ canonicæ cuiuscunque diei diuiduntur a matutinali, & hæc a matutino vsq; ad nonam exclusiuè, & uespertinas, & hoc usque ad completorium inclusiuè. Hæc probātur. 11. q. 3. si quis episcopus in Concilio, & no. 32. distin. cap. fi. & de fer. ca. 2. Confirmatur, cum hoc sit beneficium Principis, quod est latissimè interpretandum, ut l. si quomodo. C. de bo. ma. lib. 10. & l. beneficium. ff. de consti. Princip. & c. cum dilectus de dona. Vigesimò, quòd ecclesiastica sepultura sit inhibita tempore interdicti, probatur in c. quod in te. de pœn. & remiss. & c. cum & plantare. §. quod si. & c. vt priuilegia j. responso. de priuile. & cle. eos, de sepul. Et nomine cimiterii intelligitur hoc casu locus ad vsum sepulturæ deputatus, etiam si non sit benedictus ꝑ episcopum. Mouetur, quia aliàs illuderetur sepultura, cū multa sint loca religiosorum deputata ad vsum sepulturæ, quæ non sunt benedicta. Inducit no. per Host. de sepul. c. fi. cum ecclesia non consecrata gaudet immunitate, qua ecclesia consecrata, de immu. eccle. c. fi. ergo a simili de terra benedicta, & non benedicta, cum sit deputata ad vsum sepulturæ. Opi. do. Ioan. videtur verior, nō debet appellari cimiterium, nisi pręcedat auctoritas episcopi, de consecr. dist. j. nemo. & a verbis & non significato eorum, non est recedendum. ff. de leg. j. l. non aliter. l. prospexit. ff. qui a quibus. de decimis, ad audientiam, cum si per hęc infertur, quòd si tempore interdicti extra cimiterium & ecclesiam quis sepeliatur sine diuino officio, quòd non violetur interdictum, cum uno differentibus specie prohibito, alia uideātur permissa. l. cum prætor. ff. de iudi. l. maritus. ff. de procu. 25. distin. qualis. Nec tempore interdicti laici non interdicti debent sepeliri in cimiterio, vel ecclesia, cum hoc sit interdictum fieri in loco, & sic concernit locum nō simpliciter personas, etiam hoc, cum concessum est specialiter clericis, vt ca. quod in te de pœnit. & remiss. & c. vt priuileg. de priuile. ergo ius commune inhibens generaliter in aliis indistinctè ligabit, vt l. ius singulare. ff. de legi. & l. j. in fi. ff. ad muni. Sepulti autem tempore interdicti extra ecclesiam & cimiterium relaxato interdicto, si in eis apparuerint signa contritionis, sepeliri potuerint in cimiterio, vt no. Inn. in c. tanta. de excess. prælat. alleg. ca. cum illorum, de senten. excommu. Versa vice, si quis sepultus fuit in cimiterio tempore interdicti relaxato interdicto si fuit pęnitens non de exhumabitur, cum res venerit ad eum casum, a quo potuit incipere. ff. ad leg. Aquil. l. quia in eum, & ibi no. prædicti Docto. in c. tanta. Qui autem intelligantur sepelientes, vt incidant in pœnam clem. eos, de sepul. dic vt ibi plenè cum gl. ibi tollatur interdictum sol. particulare.

Vigesimoprimò, qualiter interdictum hominis tollitur, variè secundum varietatem causarum, propter quas positum est. Nam si propter dubiam offensam, vel contumaciam præstita cautione de parendo. Item si in particularem ecclesiā, de uerborum signifi. ex parte. si pro manifesta requiritur satisfactio, vt in c. venerabilibus, de senten. excommu. libro sexto generale autem nō habet formam a iure expressam, reuocabitur tamen præstita cautione vel satisfactione ab eis, pro quorum culpis fuit latum, argu. iurium statim allegatorum. Et religiosi, & alii debent vitare excommunicatos & interdictos, iuxta sententias episcoporum. Et qui dicantur nominatim interdicti. Et quid si quis esset occultè interdictus, an debeat admitti ad diuina. Et quid si Templarii ad ecclesiam interdictam semel in anno venerint admittantur ad diuina, & tunc ibi non debent sepeliri corpora defunctorum. Et nunquid fratres ibi tunc poterint sepeliri, & qualiter si in loco interdicto multæ fuerint ecclesiæ, vna tantum aperietur in eorum iucundo aduentu, & ibi poterunt celebrare, & quod intelligatur de interdicto etiam ab homine lato. Item intelligitur de fratribus destinatis ꝓ colligendis eorum collectis, non autem de eorū nunciis, si ad hoc sine fratribus mitterentur. Item quod poterunt tunc solenniter pulsatis campanis celebrare. Item quod ad diuina tunc propter hoc admitterentur, non tamen populo proponent aliud quàm in suis literis continetur. Et an ex consuetudine, sicut ex priuilegio, possit quis habere, quòd celebrare possit in loco interdicto, & non potest, & quod tunc admittantur interdicti, & repellantur excommunicati, & intelligitur de interdictis qui causam non dederunt interdicto, nec sunt nominati interdicti, & quod tempore huiusmodi celebrationis possint oblationes recipere & collectas, & quod tunc interdictum est suspensum non relaxatum, licèt aliqui dicant nec suspensum, nec relaxatum, sed ibi durante interdicto de licentia Papæ celebrari potest. Nec obest talibus, si centum annis steterint, quod non descenderent ad ecclesiam pluries interdictam quominus admittantur cum postea venerint, & quod licèt locus sit interdictus, tamen de licentia hominis, cum interdictum posset sic suspendi. Secus de suspēso, vel interdicto lato in personam, quod suspendi non potest, nisi in totum tollatur. Et quod si persona sit interdicta de iure, an talis sententia posset suspendi. Et an fratres sepelientur in ecclesia interdicta.

Item an a iure vel priuilegiis apostolicis mortui sepeliri poterunt in ecclesia, & quòd de fratribus ad hoc ut habeāt priuilegium: An requiratur quòd habitum susceperint professorum, an sufficit, quòd habitus sit distinctus ab habitu professorum secularium. Et an tales possint matrimonium cōtrahere, & an ex quo habitum mutant intelligantur priuilegiati, & quid si non mutant habitum, an donando omnia bona intelligātur priuilegiati, & an sit necesse, quòd omnia bona dent an sufficit partem donare, & quod si totum donant habitu non mutato alterum sufficit, aut donatio vel conuersio, secundum Hostien. secundum glo. vtrunque. Primò. probatur per text. ibi allegatum, de his & de pertinentibus, de priuileg. cum & plantare, & cap. ut priuilegia, maximè per Hostien. Quod dictum tamen est de priuilegio fracto, dicendum est hodie, ut in cap. alma. de sentent. excommunicat. libro sexto. Quod in locis interdictis non solum habitantes, sed aliunde venientes non possunt audire diuina, & an laico interdicto in loco generaliter clerici, & alii priuilegiati sint sepeliendi, quod sic, & tantum faciant generale interdictum quo ad omnia, quantum speciale quo ad quædam, quod sic. Et quid de his, qui moriūtur tempore interdicti, an relaxato interdicto sepeliantur in cimiterio si fuerint confessi, vel signa pœnitentiæ in eis apparuerint. quod sic, & an si aliqui sepulti fuerunt tempore interdicti relaxato interdi-

interdicto debeant exhumari, de his & ad hoc pertinentibus, de excess. præla. tanta, per Inno. & Host. Quod refert, an ecclesia interdicatur, an clerus. Nam interdicta ecclesia clerus alibi celebrare poterit, de priuileg. ex parte. per Host. de senten. excom. si sententia, lib. 6.

Qualiter in conuentualibus ecclesiis bini, & bini possint dicere horas tempore interdicti legendo non cātādo ianuis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, voce sic submissa, quòd exterius audiri non possint, & quòd totus conuentus sic potest horas dicere, & quod excommunicatis, & non interdictis non licet extra ecclesiam stantibus audire diuina, nec clerici ita altè dicere, quòd exterius audiantur, ecōtra facientes laici uidentur contemnere, & clerici interdictum violare & pœnas violantis incurrunt, & qualiter ecclesiæ signatæ gaudent priuilegio tempore generalis interdicti. Et qualiter in ecclesia tempore generalis interdicti prædicari potest populo. Et qualiter finito prædicationis officio statim debent exire. Et quæ sacramenta excipiantur tempore generalis interdicti. Et an si non habetur viaticum, possit moriens in pane communi de his & de eis coniunctis. de pœnit. & rem. quod in te. de sent. excomm. respon. per Ber. & Inn. & Host. Præmissa tamen dicta sunt expedita per c. alma. de sent. excom. lib. 6. iuncta cle. j. eod. tit. quòd post appellationem quis interdici non possit. Quòd ꝑ appellationem sequentem non tollitur interdictum. Quòd suspensus ab officio intelligitur suspensus a sacramētis. Quòd interdictum, sicut excommunicatio trahit secum executionem. Et quòd interdictus quantūcunque appellet si medio tempore se ingerat, incurrit irrregularitatem. Secus si non spiritualia sed temporalia interdicantur: nam talia interdicta temporaliū per appellationem suspenduntur. Et an sit idem in suspēso a beneficio, ut si appellet medio tempore percipiat beneficium. Et an sit idem dicere, suspendo te a beneficio, & suspendo te a perceptione beneficii. Et quid si dicat, suspendo te a præbenda, & quid si a canonica. de his & aliis connexis. de app. c. ad hoc quoniam. de sent. excomm. c. j. li. 6. maximè per Host. Et sic est finis. scriptum Basileæ in Concilio generali.

TRACTATVS

PERVTILIS DE INTERDICTO

Beati Antonini Archiepiscopi Florentini sacræ Paginæ interpretis eruditissimi.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum, quid sit.*
2 *Censuræ ecclesiasticæ appellatione, quid veniat.*
3 *Interdictum, excommunicatio, & suspensio, in quo conueniant.*
4 *Relaxatio ad cautelam, locum non habet, quando interdictum generale est promulgatum.*
5 *Interdictum, excommunicatio, & suspensio, in quibus differant.*

Capitulum I.

1 VIA interdictum ecclesiasticū habet similitudinem aliquā cū excommunicatione. † Est enim ipsum interdictum separatio a cęteris sacramentis, & omnibus diuinis officiis, & ecclesiastica sepultura, vt haberi potest, extra de spon. non est vobis, & de pę. & remiss. c. ꝙ in te. Ideo post tractatum de excommunicatione, agetur nunc de ipso interdicto, & præcipuè secundum notata ꝑ Ioan. Cald. in tract. quem fecit de interdicto ecclesiastico, ubi multa ponuntur no. per Hostien. & Inn. quæ non habentur in summis. Conclusiones, seu determinationes tantum ponēdo, & opin. contrarias & rationes, ac etiam multas allegationes circa huiusmodi positas ibi, omittendo causa breuitatis. † Primò igitur, sciendum, ꝙ sub nomine censuræ ecclesiasticæ ista tria comprehenduntur, scilicet excommunicatio, suspēsio & interdictum, de verb. sig. c. quærenti. Et excommunicatio quidem & interdictum ad laicos & clericos potest extendi, sed suspensio tātum clericos respicit communiter, & ideo de ipsa postea tractabitur & demum de irregularitate. † Conueniunt autem pręd dicta tria in pluribus, secundum Hostien. primò, quia sicut excommunicatio debet ferri in scriptis continentibus causam ipsius, ita & sententia suspensionis & interdicti, vt habetur extra eod. cum medicinalis, lib. 6. Secundò, quia sententię excommunicationis, suspensionis & interdicti, non releuantur per sequētem appellationem, sed per pręcedentem. Tertiò, quia ligati aliqua sententia de prædictis, nec eligere, nec eligi possunt. Quartò, quòd nullus ligatus aliqua prædictarum sentētiarum debet celebrare diuina, aliàs efficitur irregularis. Quintò, ꝗa tales sententias debet præcedere admonitio, scilicet cum ferūtur ab homine. Sextò, quia quilibet eorum iurat antequam absoluatur non amplius contrauenire, & in omnibus potest fieri relaxatio ad cautelam, † nisi ubi esset interdictum generale promulgatū, quia tunc non habet locum relaxatio ad cautelam, extra eod. præsenti. lib. 6. Septimò, quia huiusmodi sententiæ debent obseruari per superiores. Octauò, quia nullus eorum durante sententia potest testificari, extra de test. c. veniens. Nonò, quia superior non debet ipsas sententias reuocare, vel pronunciare nullas, vel de ipsis aliquid disponere, nisi vocatis partibus. Decimò, quia illi qui per priuilegium sunt recepti in proprios & speciales Romanæ ecclesiæ vel apostolicæ sedis filios, licèt ꝓpter hoc non essent exempti, tamē sicut nec excommunicari, sic nec interdici, nec suspendi possunt ab alio, quàm a Romano Pontifice, vel Legato de latere, extra de verbo. signifi. cap. j. lib. 6. Item Ioan. Cald. excepto primo, quem non ponit. † Differunt autem ista tria in his. Primò quidem, quia excommunicatio, & suspensio propriè feruntur contra singulares personas, & excommunicatio quidem contra clericos, & laicos. Suspensio verò tantū contra clericos. Interdum verò fertur contra loca propria, vel contra uniuersitates, & collegia. Interdum tamen & cōtra singularem personam fertur, interdum & si non ita propriè. Secūdò, quia cū suspenso & interdicto particulari potest in aliis omnibus exceptis sacramentis certis & diuinis officiis, non autem cum excommunicato, ut supra dictum est in tractatu de excō. Tertiò quia effectus excōmunicationis latę non potest suspendi, sed effectus aliarum sic. Quartò, quia episcopi non incurrunt aliquam sentētiam suspensionis, vel interdicti prolatam ab homine, uel a iure, nisi specificè exprimantur, de senten. excomm. quia periculosum, lib. 6. quod priuilegium non habent quantū ad excommunicationem. Quintò, quia interdictum generale loci non potest ad cautelam relaxari, sed bene ab excommunicatione, & suspensione ad cautelam quis potest absolui. Sextò, quia interdictum generale in locum proferri non potest sine speciali licentia Papæ pro pecuniario debito, sed bene excommunicatio & suspensio, de appel. præterea. hæc Io. Cal. De ipso ergo interdicto quatuor videnda sunt. Primò, a quo feratur. Secundò, contra quem feratur. Tertiò quis sit eius effectus. Quartò, quomodo feratur, & quomodo postea tollatur vel relaxetur.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum a iure, & ab homine fertur.*
2 *Interdictum generale, quod sit.*
3 *Interdictum an fiat, quando ciuitas imponit pedagia ecclesiis, vel ecclesiasticis personis.*
4 *Interdictum a iure fertur contra uniuersitatem domum vsurariis locantem, & repræsalias contra ecclesiasticas personas concedentem.*
5 *Interdictum contra ciuitatem fertur a iure, quando officiales ciuitatis in qua fit electio summi Pontificis, non seruant ca. vbi periculum, de electio. in vj.*
Interdictum fit a iure contra ciuitatem dantem auxilium, vel fauorem percutienti vel occidenti Cardinalem.
6 *Interdictum a iure fertur contra ciuitatem suum proprium episcopum percutientem, vel bannientem, uel his fauorem dantem.*
7 *Interdictum speciale, quod sit.*
8 *Interdictum speciale contra ecclesiam, in quot casibus fiat.*
9 *Interdictum singulare, quod sit.*
10 *Interdictus ab aliquo actu respiciente diuina, intelligitur interdictus ab omni alio, qui in illo inducitur, vel qui sine illo exerceri non posset.*
Officium pontificale sine sacerdotali exerceri non potest.
11 *Episcopus suspensus uel interdictus a pontificali officio si officium sacerdotis exercet, & cum Pontificalibus, irregularis non est.*
12 *Irregularis est sacerdos, cui sunt interdicta sacerdotalia, si sine Missa conficiat Corpus Christi.*
Irregularis non est, licèt peccet excommunicatus scienter in minori celebrans.
13 *Ecclesiæ ingressus, quibus interdicatur.*
14 *Irregularis est ille, cui ecclesiæ ingressus est interdictus, si in ecclesia in diuinis se ingerat, secus si extra ecclesiam.*
15 *Quid si celebrat in ecclesia non consecrata.*
16 *Irregularis est presbyter in ecclesia celebrans, si subdiaconus cui interdicta est ecclesia, dicat epistolam, & diaconus euangelium.*

Idem si presbyter in ecclesia celebrans admittat subdiaconum, vel diaconũ ad lectionem epistolæ, vel euangelij extra ecclesiam.
17 *Interdictus ab ecclesiæ ingressu, licèt ibi non possit celebrare, nec diuina audire, tamen per eam transire potest & in ea orare.*
18 *Interdictum generale, speciale, & singulare, per delegatum uel subdelegatum, quando fieri possit.*
19 *Interdictum in quos per capitulum fieri possit.*
Item per electum confirmatum, licèt non consecratum.
Item per inferiorem.
Item per capitulum sede uacante.
20 *Interdictum fieri non potest per mulierem prælatam, ut priorissam, uel Abbatissam.*

¶ Capitulum II.

1 SCIENDVM † ergo primò, ꝙ interdictum fertur a iure & ab homine & ab vtroque, quandoque interdictum generale, quandoque interdictum spe-2 ciale, & quandoque etiam singulare. † Et generale quidem dicitur, quod fertur cõtra Regnum, Prouinciam, ciuitatem, castrum vel villam, vniuersitatem, vel collegium, & huiusmodi. Generale interdictũ fertur a iure in his 3 casib. † Primò, si collegium uel vniuersitas ciuitatis, uel loci cogit ecclesias, vel ecclesiasticas personas soluere guidagia, vel pedagia, vel ab ipsis ecclesiis, vel ecclesiasticis personis exigit, uel extorquet propriis rebus, quas nõ causa negociationis deferũt, hoc ipso sunt interdicti. de censi. c. quanquam. lib. 6. Ioan. Cal. & addit. tamen iste casus non est receptus, nec seruatur, licèt postea sancitum fuerit pœnas prædictas & alias contra non parẽtes debere per locorum diœcesanos publicari. in clem. eod. tit. præsenti. Sed communiter ista opi. non tenetur, quia & si de lege dicatur, ꝙ confirmatur cum more vtentium approbatur, & propter contrariam consuetudinem abrogatur, dist. 4. §. leges. non sic de sententia excommunicationis, quæ subito trahit secum suum effectum. ibi etiam in illo ca. quanquam. ubi fertur 4 talis sententia, contraria consuetudine non obstante. † Secũdò est interdicta vniuersitas, quæ domos locauerit, vel conductas habere permiserit alienigenis vsurariis in terra sua ad exercendum fœnus, de vsur. c. j. lib. 6. Tertiò est interdicta uniuersitas, q̃ repręsalias contra personas ecclesiasticas concedit, uel concessas ad illas extendit, nisi id reuocauerit infra mensem a die concessionis vel extensionis, de iniu. & dam. da. ca. & si pignoratio-5 nes. lib 6. † Quartò est ciuitas interdicta, quando officiales talis ciuitatis, in qua debet Romani Pontificis electio celebrari, uel repręsentantes ipsam ciuitatem non seruauerint ea, ad quæ tenentur per decretalem, ubi periculum de elec. lib. 6. vel fraudẽ in eis, vel circa ea commiserint. Quintò interdicta est ciuitas q̃uis præter urbem, quæ consentit dando cõsilium, auxilium, vel fauorem occidentibus, vel percutientibus Cardinalem sanctæ Romanæ ecclesiæ, vel quæ infra mensem delinquentes huiusmodi, prout enormitas facientis exegerit & ei facultas affuerit, 6 non punierit, de pœ. fęlicis. in fi. lib. 6. † Sextò est interdicta ciuitas, quæ episcopum proprium iniuriosè, vel temere percusserit vel non recipit, vel banniuerit, uel hoc fieri mandauerit, uel cõsilium in his dederit, vel fauorem, vel hoc faciens scienter defensauerit, ut in cle. de pęnis c. si quis suadente. Casus autem decretalis, clericis. de immu. eccl. li. 6. reuocatus est per c. quoniã, eo. tit. in clem. Ioan. Cald.

7 Speciale † interdictum est, cum interdicitur aliqua ecclesia, ac etiam cum interdicuntur omnes ecclesiæ vnius ciuitatis, vel prouinciæ: quia etsi non in illis ecclesijs, tamen in aliis locis illius ciuitatis extra ecclesiam possent 8 diuina celebrari & audiri ab hominib. illius loci. † Et huiusmodi interdictum, speciale scilicet, contra aliquam ecclesiam reperitur in iure in his casibus. Primò propter iniuriosum homicidium in ea perpetratum, vel iniuriosam in ea sanguinis effusionem. Secũdò, cum propter effusionem humani seminis studiosè procuratam est polluta. in his enim duobus casibus ecclesia est ita interdicta, quòd ante reconciliationem non debent in ea diuina officia celebrari, de conse. dist. j. si motum, & ca. ecclesiis. Tertiò, quando propter discordiam patronorum episcopus claudit ostia ecclesiæ, & tollit inde reliquias, præcipit, quòd nullus in ea aliquod sacrum celebret misterium, donec ad concordiam redeant, de iure pat. c. j. & 2. non tamen proferens sententiam interdicti. Quartò, si ecclesia fuit simoniacè consecrata, non debet in ea celebrari. j. q. 3. ecclesia. Quintò, si principaliter pro quæstu, non pro diuino cultu fuit consecrata, de consecra. dist. j. si quis basilicam. Sextò, si ecclesia est consecrata, sine licentia episcopi diœcesani. de conse. dist. j. præcepta. Septimò, si sine reliquiis vel in loco deserto, & nunquam habitato fuit dedicata. de conse. dist. j. placuit. in omnibus tamen his casibus, quamuis in tali ecclesia de iure celebrari non debeat, tamen ꝯtrarium facientes, id est celebrantes non sunt irregulares, quia non sunt expressi in iure, ut de sent. excommu. cap. is qui. lib. 6. sed si episcopus per aliquam causam de prædictis specialiter ecclesiam interdixit, & tunc celebrans in ea bene esset irregularis. Ioan. Cald.

9 Interdictum † singulare est, cũ interdicitur alicui personæ singulari diuina officia, & ecclesiastica sacramenta vel vniuersaliter, vel particulariter quoad aliquo ipsorum sacramentorum, vel officiorum, & de offi. dele. c. ex litteris, & de priuil. c. j. & c. episcoporum. lib. 6. & de temp. ord. ca. vel non est compos, & ca. literas, & di. l. placuit, & de corpo. uit. significauit, & istud etiam potest dici suspensio. † Vbi primo no. quod 10 interdictus ab aliquo actu respiciente diuina, intelligitur interdictus & ab omni alio, qui includitur in illo, vel qui sine illo interdicto exerceri non posset, de appel. sollicitudinem. vnde interdictus ab officio sacerdotali, non debet exercere officia, quæ propriè competunt sacerdoti. secus si solum altaris ministerium sit ei interdictum: & interdictus a sacerdotali officio non potest exercere pontificale, quia pontificale sine sacerdotali exerceri non potest, de excel. præla. literis. Et ea ratione interdictus non promouetur ad inferiores ordines, non potest ad maiores promoueri, uel interdictus idest suspensus ab exercitio inferioris ordinis nõ potest exercere actum superioris, quod sine exercitio illius inferioris exerceri nõ potest. secus si sine illo exerceri potest, sicut econtra interdictus vel prohibitus a maiori, non intelligitur prohibitus a minori, quod in illo maiori non inclu-11 ditur, hoc probatur 9. dist. illud, & 15. q. 2. c. questa. † Secundo nota, quod episcopus suspensus, vel interdictus a pontificali, si exercet officium sacerdotis, etiam cum pontificalibus, non est irregularis: sed si exercet aliquod per se, quod spectat ad officium episcopale respectu consecrationis episcopalis, siue cum Missa ut consecrare uel ordinare, vel sine Missa, sicut confirmare in 12 frõte, est irregularis. † Tertio no. ꝙ sacerdos, cui interdicta sunt sacerdotalia, si conficiat Corpus Christi sine Missa, est irregularis, de cle. excom. c. j. excommunicatus tamen celebrans in minori scienter, licet peccet mortaliter, non tamen incurrit irre-13 gularitatem. † Item not. ꝙ a iure interdictus ingressus ecclesiæ in casibus, de senten. excommu. facto & eod. tit. c. j. lib. 6. & eod. lib. ti. de censi. exigit. 17. q. 4. si qui deinceps, secundum communem opi. item qui celebrat scienter, seu alias participat in diuinis præsentibus publicè excommunicatis, vel interdictis, uel illos admittit ad ecclesiasticam sepulturam, eis interdictum ingressum ecclesiæ, donec satisfecerint ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt, de priuil. c. episcoporum. lib. 6. Archi. tamen super isto c. dicit quod intelligitur de excommunicatis ab homine, vel interdictis, quod probat per tex. illum qui dicit, donec satisfecerint ad arbitrium eius, cuius sententiam cõtempserunt. Sed admittentes ad ecclesiasticam sepulturam tales scienter, sunt excommunicati, per cle. eos, de qua S. habes, de excom-14 mu. † Si autem talis, cui est interdictus ingressus ecclesiæ intret ab homine, vel a iure, se ingerat diuinis in ecclesia, agẽs in officio suo sicut prius irregularis est, de senten. excommu. is cui. lib. 6. sed si extra ecclesiam, puta sub domo vel tẽtorio, uel in domo priuata ingerit se diuinis, non irregularis est, vel hoc not. gl. & ratio est, quia dictum limitationis, secundum suam limitationẽ debet intelligi. 43. dist. in. sit Rector. limitatur autem hæc pœna, cũ scilicet celebratur in ecclesia, ergo non habet locum si extra celebratur. arg. de pen. dist. j. §. pœna. Si autem talis celebret in oratorio quod construi non potest sine diœcesani licentia, de priuil. c. auctoritatem. lib 6. si strictè est oratorium, ita quod 15 non est ecclesia, non est irregularis: † sed si celebrat in ecclesia non consecrata, quæ propriè dicitur basilica, est irregularis. Satis est enim quod auctoritate Pontificis sit dedicata, de conse. dist. j. nemo. item presbytero celebrante Missam in ecclesia, si subdiaconus cui est interdictus ingressus ecclesiæ, dicit epistolam extra ecclesiam in illa Missa, vel diaconus euangelium: interdictus scilicet, talis subdiaconus & diaconus, puto irregulares fore, quia est unum officium, quod tamen in ecclesia principaliter celebratur, cui cooperantur in actu sibi prohibito, di. 16 50. si quis viduam. † presbyter verò si celebrans in ecclesia admisit sciẽter dictum subdiaconum, vel diaconum ad lectionẽ epistolæ. vel euangelij, etiam extra ecclesiam, est irregularis, quia participat in crimine criminoso, de senten. excommun. nuper. & c. si concubina. immo videtur tale participium factum in ecclesia per proximè dicta. sed econtrario si subdiaconus, cui est interdictus ingressus ecclesiæ, dicit epistolam in ecclesia in Missa, quam sacerdos celebrat extra ecclesiam, irregularis est, quia in ecclesia verè & de facto id fecit, & sic in loco prohibito, de senten. excommu. c. is cui. lib. 6. & idem dicendum de diacono in tali casu dicente euangelium. presbyterum autem talem celebrantem extra ecclesiam non audeo dicere irregularem: tamen non licet uideatur participare in culpa cum ministris, tamen non est dignum, quod principale, vel dignius trahatur ad accessorium, uel minus dignum, & satis est, quod in hoc dubio non est ex-17 pressum in iure. † Item talis, cui est ingressus ecclesiæ interdictus, quamuis sit prohibitus per hoc a celebratione, & etiam ab auditione diuinorum in ea, secundum Io. And. potest tamẽ non solum per ecclesiam transire pro factis suis, secundũ Inn. sed etiam potest in ecclesia orare in tempore, quo nõ celebrãtur diuina officia in ecclesia. j. q. j. qui studet, in fin. Io. Cald.

18 De interdicto, † quod ab homine fit. Item ab homine potest fieri interdictum, & generale, & speciale, & singulare, & per delegatum vel subdelegatum. de offi. dele. sanè. quod est planum, si in literis delegantis est clausula consueta. s. contradictores per cẽsuram ecclesiasticam compescendo. de verb. sig. quærenti. Item si simpliciter datus est sine dicta clausula. tunc enim maximè vbi hoc est expressum in iure, hanc pœnam poterit imponere, de offi. deleg. 19 c. de causis. † Item profertur per ordinarium episcopum contra eos qui sunt suæ iurisdictionis, tamen non debet suspẽdere, seu interdicere clericos, vel eorum ecclesias perpetuò, vel ad lõgũ tempus, nisi de consensu capi. & hoc maximè, quando procedit ex officio suo sed regulariter de iure & consuetudine sentẽtia pastoris solius tenenda est & timenda. 11 q. 3. cap. j. Item electus confirmatus, licet non consecratus interdicere potest, quia hoc iurisdictionis est, de elec. c. transmissam. Item & inferior prælatus habens iurisdictionem ordinariam, interdicere potest sibi subditos. extra de consue. c. cum inter. & de offi. ord. cum ab ecclesiarum. vbi notatur, qui & quando inferiores ab episcopis habeant ordinariam iurisdictionem. Item sede vacante capitulũ 20 potest interdicere. de maio. & obed. his qui. † Item per mulierẽ etiam prælatam nõ potest proferri interdictum, vt priorissam, vel Abbatissam, quia hoc pertinet ad potestatem clauium. de pœnit. & remiss. c. noua.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum, contra quos feratur.*
2 *Interdictum proferens, & eius superior, si illud violant, irregulares sunt.*
Interdictum si non seruatur per eum, pro quo latum est, alij non tenentur seruare.
3 *Priuilegia casus suos non extendunt.*
Interdictum proferẽs, si in ecclesia ab eo interdicta celebrat, irregularis est.
4 *Interdictum proferens, si illud dicat uelle relaxare, nec ipse, nec alij illud nõ seruantes, irregulares sunt.*
5 *Interdicti sententia verbaliter lata, verbaliter relaxari debet.*
6 *Interdicta quando est ecclesia, an in capella eius possit celebrari, & in cimiterio sepeliri.*
Baptizans in ecclesia interdicta, irregularis non est.
7 *Cap. alma, de sen. excom. quomodo loquatur.*
8 *Interdictum speciale in aliqua ecclesia positum, quando ad cautelam relaxari possit.*
Idem in interdicto singulari personæ.
9 *Interdictum generale pro pecuniario debito in loco fieri non potest, in speciale autem contra ecclesias causa prædicta fieri potest.*
Irregularis non est celebrans in ecclesia, quando cessatio a diuinis ibi est imposita.
Secus in cessatione generali a diuinis.
10 *Interdictum generale, quod dicatur.*
11 *Interdicto clero alicuius loci, populus interdictus non dicitur.*
Cleri appellatione, quid ueniat.
12 *Interdicto populo alicuius terræ ibi, nec alibi potest sacramenta recipere, nisi in casibus expressis.*
13 *Interdictum latum contra terram alicuius domini, quid comprehendat, & de qua terra intelligatur.*
14 *Quid si dominus acquirat nouam terram.*
Quid si uendit terram interdictam, uel eam perdat.
15 *Interdicto populo alicuius loci, locus interdictus non est.*
Interdictum loci aliud est, & aliud est interdictum vniuersitatis.
16 *Interdictum si sit contra vniuersitatem latum, & aliquis de ea ad aliquem locum se transferat, an sit interdictus.*
17 *Interdictus est, qui non existens de populo non interdicto effectus de populo interdicto.*
Interdictus dicitur ille, qui est de populo interdicto, & bannitus simpliciter & non ad tempus.
Quid si ad tempus confinetur uel relegetur.
18 *Interdictum si sit contra populum latum, & aliquis de eo ingrediatur monasterium, poterit ordinari.*
19 *Interdicto contra uniuersitatem lato, an absentes ligentur.*
Interdicti pęna etiam puniuntur, qui non peccauerunt.
20 *Interdicto populo ciuitatis, non sunt interdicti illi, qui non sunt ciues, nec de populo.*
21 *Interdicto loco sub nomine Regni, Prouinciæ, ciuitatis, castri, vel villæ, an intelligantur suburbia interdicta, & continentia ædificia illius loci.*
22 *Suburbia, quæ dicantur.*
Aedificia continentia, quæ dicantur.
23 *Interdicto loco sub nomine castri, uel ciuitatis, ciues illius ciuitatis, uel homines illius castri interdicti non sunt.*
24 *Interdicto populo ciuitatis, vel hominibus castri, intelliguntur interdicti ciues vel homines, etiam extra ciuitatem, uel castrum habitantes.*
25 *Interdicto populo, an & quando nobiles Marchiones, Comites, & Barones interdicti sint.*

Capitulum III.

1 QVANTVM ad secundum principale. s. contra quem feratur interdictum. † Sciendum, ꝙ promulgatur, & promulgari potest contra mares, & fęminas, clericos & laicos & religiosos priuatos, Prælatos & Rectores, nobiles & plebeios, cuiuscunque sint ætatis, secundum ꝙ sunt capaces pœnarum, contra etiam collegia, & vniuersitates, con-2 tra ecclesias, villas, castra, ciuitates & regna. † Et dicit Calderinus, quòd proferens sentẽtiam interdicti & superior eius, si violat sententiam ipsam, credit fore irregulares, quia hac irregularitate ligantur a canone, de senten. excomm. is qui. lib. 6. de consti. c. j. & fi. item si proferens sententiam nõ seruat interdictum, fortè non malè diceretur, ꝙ alii non tenentur seruare. arg. c. pe tistis, de priui. sed illud ca. loquitur, cum is pro quo, id est ad cuius querelam, & in cuius fauorem latum est, id nõ seruat, quod non est ad casum alium extendendum, cum uideatur per mo-3 dum priuilegii, licèt corpore iuris clausi emanasse. † ꝙ autem iuris priuilegia casus suos non extendant, ut patet de priuileg. sanè. etiam si sint in corpore iuris clausa, vt ibi notat Hostien. Ex quibus sequitur, quòd proferens interdictum celebrans in ecclesia ab eo interdicta est irregularis, & per cõsequens alij nõ excusantur. licèt enim mala superiorum frequenter trahantur ad subditos in exemplum, de voto. ca. magnæ. aliàs de no. oper. nunc. c. cum ex iniuncto. non tamen per huiusmodi subditi ex-4 cusantur a pęna iuris. 16. q. j. in canonibus. † Item si proferens interdictum non seruando interdictum ab eo positum in aliquo loco per hoc intendit illud relaxare, ita ꝙ ipse proferens hoc dixit, tunc nec ipse proferens esset irregularis: sublato enim principali, cessant omnia accessoria. Cũ ergo relaxatio loci interdicti non habeat certam formam, satis fuit quòd proferens dixit, quòd intendebat relaxare: sed ubi proferens hoc non dixit, licèt in mente gereret relaxare, tunc putarẽ ipsum & alios non 5 seruantes esse irregulares: † quia sicut verbaliter fuit lata sententia interdicti, ita verbo debuit fieri relaxatio, de reg. iur. ca. j. hoc verum est, præterquam in Papa, qui non subiacet legibus. ff. de legi. l. Princeps. Vnde si in mente gerit interdictum relaxare, licet verba non exprimat, postea ibi celebrantes non essent irregulares, si tamen hoc ignorent, & celebrant credentes durare interdictum, grauiter peccant, etsi non sint irregulares. Io. Cal. 6 † Item si interdicitur aliqua ecclesia, nec in capella eius poterit celebrari, nec in cimiterio poterit quis sepeliri, si ipsa capella, uel cimiterium sint ecclesiæ, coniuncta, alias secus, extra eod. si ciuitas. lib. 6. item in ecclesia specialiter interdicta, quamuis honestius sit ibi non baptizari, nisi incommoditas aliud suadeat, contrarium tamen faciens credit Ioan. Calde. quòd non incurrat irregularitatem. quia a quouis interdicto hoc est exceptum 7 extra de spon. c. nõ est. idem de chrismate. † Item in ecclesia specialiter interdicta non possunt celebrari diuina, seruata forma decretalis, alma. §. adiicimus. de senten. excomm. li. 6. Ratio est, quia dictum c. alma, loquitur cum locus fuerit interdictus, & tale appellatur generale interdictum, de pęnit. & remiss. quod in te. siue commune, quod in idem sonat, bene & ad hoc facit 8 de sent. excomm. c. præsenti, lib. 6. † Item speciale interdictum positum in aliqua ecclesia, quamuis Archidiaconus dicat quòd non possit relaxari ad cautelam, sed dicatur nullum: Io. tamen Mod. dicit contrarium, quod fatetur Io. And. uideri sibi verius, & hoc etiam placet Ioan. Cald. quia c. præsenti. de sent. excom. lib. 6. loquitur de generali interdicto, ꝙ scilicet non possit relaxari ad cautelam, secus ergo de speciali. 25. dist. qualis. & idem 9 in particulari, vel singulari interdicto, scilicet personæ. † Item & si pro pecuniario debito nõ possit ferri interdictum in loco, siue generale, potest tamen ferri speciali, siue contra ecclesias aliquam, vel aliquas pro dicta causa. Item cum imponitur in aliqua ecclesia cessatio a diuinis seruata forma. ca. irrefragabili. de offi. ordi. si quis ibi celebrat, non est irregularis. & ratio, quia talis cessatio imposita non est uera sententia interdicti. sed si imponatur cessatio a diuinis generalis, scilicet in loco ab eo, q̃ potest, tunc habet effectum interdicti, & de hac debet intelligi gl. Inn. in c. non est, de sponsa. secundum Ioã. Andr. & hoc placet, quod probatur in clem. ex frequentibus. de sent. excom. quæ æquiparat generales cessationes inductas ab eo, qui potest generalibus interdictis, non aũt speciales. i. cæterarum ecclesiarum. 10 Io. Cald. † Item cum promulgatur interdictum in commune, populũ, ciues, incolas, vel vniuersitatem. i. sub prædictis appellationibus, vel aliqua ipsarum, intelligitur istud generale interdictum. de sen. exc. c. alma. §. illis. li. 6. & quia cum interdicto loco propter delictum populi vel ciuiũ singulares personę loci intelligãtur generaliter interdictę, ut sic dicatur generale interdictum, vt in c. cum in partibus. de verbor. sign. eo. modo & istud debet dici generale, immo & fortius, q̃ a p̃dictum interdictũ superius,

perius,ideo dicitur generale, quia vniuerſitatem vel populum loci complectitur.Sed propter qđ vnumquodque tale,& iſtud magis.19.diſt.ca.j.Io.Cal. [11] †Item quando interdicitur clerus alicuius loci, non ex hoc dicitur populus illius loci interdictus, quia hæc ſunt diuerſa,& econuerſo.extra de ſen.excom.c.ſi ſententia.lib.6.Intelligo autem appellatione cleri, contineri non ſolum promotos ad ordines, ſed etiā religioſos, & religioſas, conuerſos & conuerſas,quia ita ad eccleſiam ſunt tranſlati, & de populo propriè dici non poſſunt.12.q.j.duo ſunt. Ioan. Cal. [12] †Item cum interdicitur populus alicuius terræ ſingulares perſonæ illius populi cum ſint interdictæ,nec in illa terra, nec alibi poterunt ad diuina,vel eccleſiaſtica ſacramenta, niſi in caſibus a iure expreſſis admitti.extra de ſent. exc.ſi ſententia, lib.6. [13] †Item cū interdicitur terra alicuius domini, intelligitur de ea quæ eſt ſua quoad dominium iuriſdictionale: multofortius ſi terra eſſet illius dñi ſimpliciter & abſolutè propria.Item intelligitur de terra,quàm ab alio tenet in feudum, vel in emphiteuſim,quia in illis caſibus ad eum ſpectat vtile dominiū. Item intelligitur de terra,quę pertinet ad ipſum dominum ratione dotis vxoris,quia maritus conſtāte matrimonio eſt dominus dotis vxoris.Item intelligitur de terra ſibi pignorata, ſi proferens dixit interdico,terram quàm talis tenet.ſecus ſi dixit interdico terram ſuam.Io.And.Item ſi talis dominus,cuius terra interdicitur,habet terram in diuerſis prouinciis,vł diuerſis locis:ſi habet eam pro parte & pro diuiſo,omnes illæ partes ſubiacent interdicto.Sed ſi pro indiuiſo ſecus,ne nocens puniatur, argu.j.q. 4.c.ſi. [14] †ſi autem talis dominus poſtea acquirat nouam terram, talis terra non ſubiacet interdicto,niſi lator ſententiæ expreſſiſſet,vel intenderet tam de ea quam habebat, quàm de ea quam habiturus eſſet.ſi autem vendit terram interdictam, uel perdit eam,nō propter hoc tollitur interdictum, cum onus huius rei tranſeat cum ipſa,de deci.c.paſtoralis Nec enim iſte eſt modus interdictum tollendi,quod habet relaxari per iudicem, qui tamen ceſſante cauſa & fraude interdicti ſe facilem exhibebit.Io. [15] Cald.†Item ſi interdicatur populus uel vniuerſitas, collegium vel commune alicuius loci, non per hoc intelligitur locus ille interdictus,ſecundum Ioan.Andr.in c.ſi ſententia,eo.tit.lib.6. quia aliud eſt interdictum loci, aliud vniuerſitatis vel collegij, de vſu.c.j.lib.6.poterit ergo celebrari alta voce in illo loco, vt prius,interdictis tamen excluſis, quia hoc non eſt prohibitum ſed licèt dictum huiuſmodi.ſ.Ioan.And. procedat de iure ſcripto,tamen præſtare videtur occaſionem periculi:audientur.n. voces celebrantium publicè ab interdictis, & per hoc vilipendetur cenſura eccleſiæ,vnde concludēdum eſſet clericis, ut tali interdicto durante abſtinerent a publica celebratione. Ioan. [16] Cal.†Item ſi aliquis de vniuerſitate interdicta ſe transfert ad aliquem locum primo dimiſſo,ſi eſt ſpecialiter interdictus, aut de populo interdicto, ita ꝙ fuit in culpa, propter quam latum fuit interdictum,quocunq; ſe transferat, remanet interdictus, de ſen.excomm.alma.§.illis.lib.6.ſi verò non fuit culpabilis, & ex toto deſinit eſſe de populo interdicto,credo ceſſare interdictum circa eum,quia in eo ceſſat cauſa efficiens & conſeruans, [17] ergo & effectus.61.diſt.neophitus.Ioan.Cald.†Item ſi exiſtens de populo non interdicto factus eſt poſtea de populo vel vniuerſitate interdicta,credo ꝙ ex tūc ligatus eſt,ſicut & alij, cum factus ſit membrum illius corporis,& ſic debet eodem iure cēſeri.diſt.12.c.j.Io.Cal.Item ſi exiſtens de populo interdicto,vel vniuerſitate ſi banniatur ſimpliciter, & non ad tempus, ceſſat interdictum circa eum,quia cenſetur non amplius de uniuerſitate vel populo,ſed confinatus vel relegatus bene remanet interdictus,quia adhuc cenſetur de corpore uniuerſitatis.Io.Cal. [18] †Item ſi talis de uniuerſitate,vel populo interdicto, ſi ingrediatur monaſterium poſt profeſſionem,indubitanter poterit ordinari,quia deſinit eſſe de populo totaliter: ſed ante profeſſionē tutum eſt conſilium, ꝙ non ordinetur, ſcilicet tali interdicto durante.ſi tamen fuerit ordinatus,puto illam tenere.ar.de ſen. [19] excomm.religioſo.lib.6.Ioan.Cal. † Item de abſente tempore latę ſnīæ interdicti in vniuerſitatem vel populum,& de pręſentibus non conſentientibus,ſed contradicentibus aliorum culpa,propter quam latum eſt interdictum,an ligentur. dicit Ioā. And.in c.ſi ſententia,eod.titu.lib. 6. ꝙ quidam religioſi tenent talem non ligari,etiam quo ad eccleſiam, quia abſens & ignorans ex maleficio non obligatur.15.q.j.aliquos,& ca. non eſt.& quia pœna ſuos debet tenere auctores, de pœ.diſt.j. nemo.ſed dicit ipſe,quòd iſti non ponderant, quòd pœna interdicti etiā puniuntur,qui non peccauerunt, de ſpon.ca.nō eſt.vnde tenet ipſe,abſentes & contradicentes ligari,quod probat ca. ſi ſententia. fatetur tamen illos inſontes quo ad Deum, & hoc placet. Ioan.Cald.Item ſi talis abſens eſt de alia ciuitate vel populo,licet gratioſè receptus fuerit in ciuem,vel popularem populi interdicti,ut faciunt Veneti,& fortè ibi nunquam habitauit, cre[20]do quòd dicto populo interdicto intelligatur interdictus.†Itē habitantes in ciuitate non ciues, nec de populo illius, planum eſt quòd non includuntur in interdicto illius uniuerſitatis,uel populi,ut in c.ſi ſententia.ſi tamē locus eſſet interdictus, in eo non poſſunt audiri diuina,ſed extra locum illum. Ioan.Andr. [21] †Item ſi interdicatur locus ſub appellatione Regni,Prouinciæ, ciuitatis,caſtri,vel villæ, ſuburbia & continentia ædificia illius loci interdicta intelliguntur.de ſentent.excom.ſi ciuitas.lib.6. etiam ſi dicta ſuburbia,continentia ædificia in nullo erant ſubiecta dicto loco interdicto,vel uniuerſitati. ſi tamen proferēs interdictum habebat iuriſdictionem temporalem in dictis ſuburbiis. Si autem non habebat iuriſdictionem, licèt de iure ſcripto non videantur interdicta dicta ſuburbia, tamen nō põderata ratione c.ſi ciuitas,poſſet dici,quòd etiam tunc intelligū tur interdicta non ab homine,ſed a iure,de ſenten. excommu. [22] nuper.†intelliguntur autem ſuburbia burgi, extra & prope ciuitatem,in quibus domus ſunt contiguæ.Continētia verò ædificia dicuntur domus vltra burgum ſeparatę, & non contiguę, vel dicuntur ſuburbia, per quæ iter eſt rectum: continentia verò ædificia,quæ ſunt propè ciuitatem, vel locum interdictum [23] inter ſuburbia. † itē interdicto loco ſub appellatione ciuitatis, caſtri, villæ,vel huiuſmodi,non ſunt interdicti ciues illius ciuitatis,ſeu homines illius caſtri vel uillæ, cum prædictus locus eſt interdictus propter delictum domini, vel alicuius particularis perſonæ,vnde & ſi non in illo loco interdicto, alibi tamen poterunt audire diuina, & hoc niſi tales perſonæ ſint culpabiles, & dederint cauſam interdicto,eod. titu.alma.§.illis.tales enim ſunt interdicti vbique, & ibi etiam eſt ſi interdictum ſit latum propter delictum populi,uel ciuium,uel uniuerſitatis ipſius lo[24]ci,de ſenten.excomm.c.ſi ſententia,li.6.Ioan.Cal.† Item ciues habitantes continuè extra ciuitatem & ſuburbia uel continentia ædificia interdicto populo,uel ciuibus ciuitatis, intelliguntur & ipſi interdicti,etiam ubicunque habitent,ex quo ponun[25]tur ciues,vel de vniuerſitate interdicti.Io. Cald.† Item nobiles & Marchiones,Comites,Barones, & huiuſmodi habitantes in tali ciuitate,ſi ſunt de populo interdicto, vel de dicta uniuerſitate,quod patet ex eo, quia ſubeant onera & habentes honores,ſicut alii ligantur ſententia interdicti,& idem ſi per priuilegium eſſent exempti ab oneribus: ſecus autem ſi eſſent ſui iuris vel ex conſuetudine uel priuilegio imperiali, ita quòd dictæ vniuerſitati, tanquam de ipſius corpore in nullo participarent. Ioan.Calde.

SVMMARIVM.

1. *Interdicti tempore,quomodo & quando in eccleſia ſunt celebrāda diuina.*
2. *Intedicti tempore celebrans,vel alia prohibita faciens,irregularis eſt.*
3. *Interdictum non publicum non obſeruans clericus,ſi illud ſciat, irregularis eſt,ſecus in occulto.*
4. *Interdicti effectus,& moderatio in interdicto populi,non habet locum,quādo in ſententia interdicti locus non eſt expreſſus.*
   Cap.alma.de ſent.excom.quomodo loquatur.
5. *Interdicti, quando non ſunt laici, an admittantur ad diuina in loco interdicto.*
   Quid de clericis extraneis alibi beneficiatis,an celebrent in eccleſia loci interdicti.
6. *Interdicti tempore clerici amittunt diſtributiones quotidianas, ſi ad horas non venerint.*
7. *Interdicti tempore Miſſæ peculiares in eccleſijs conuentualibus celebrantur cum moderatione.c.alma.*
   Quid ſi ibi omnes deficiant,præter vnum.
   Interdicti tempore ſi conuentus habet priuilegium celebrandi,familiares cōuentus non comprehenduntur.
8. *Interdicti tempore ſi particulari perſonæ ſit conceſſum diuina audire voce ſubmiſſa,an familiares cum eo admittantur.*
9. *Interdicti tempore in quibus feſtiuitatibus diuina celebrari poſſint,& interdictum ſuſpendatur.*
10. *Et quando talium feſtiuitatum dies incipiat,& finiat.*
11. *Interdicti tempore etiam in dictis feſtiuitatibus Chriſti corpus non poteſt dari,niſi infirmis decedentibus.*
    Ca.omnis.de pę. & rem.quomodo intelligatur.
    Interdicti tempore etiam in feſtiuitatibus,in quibus celebratur,non eſt dāda extrema unctio.
12. *Et quæ Miſſa in dictis feſtiuitatibus celebranda ſit.*
    Interdicti tempore in dictis feſtiuitatibus aqua benedici & fructus poſſunt & interdictis etiam miniſtrari.
13. *Interdicti tempore in feſto Aſſumptionis Mariæ nuptiæ benedici poſſunt, alijs diebus non.*
14. *Interdicti tempore virgines & altaria conſecrari, & benedici poſſunt & Abbates & Abbatiſſæ.*
    Interdicti tempore in dictis feſtiuitatibus,an ſepultura fieri poſſit.
15. *Interdicti tempore,quæ ſacramenta miniſtrari poſſint.*
16. *Interdicti tempore laicis,vel clericis non interdictis in loco interdicto exiſtentibus,an Euchariſtia dari poſſit.*
17. *Interdicti tempore,quomodo Euchariſtia ad infirmum portatur.*
18. *Interdicti tempore non poteſt Euchariſtia dari,mulieribus partui appropinquantibus.*
    Idem in mari,vel bellum intrantibus.
19. *Interdicti tempore non interdictis,ſed de loco interdicto,an poſſit extrema unctio conferri.*
20. *Interdicti tempore matrimonium contrahi permittitur.*
21. *Interdicti tempore nullus ordo confertur in loco interdicto.*
22. *Interdicti tempore cum ſolum populus eſt interdictus extra locum interdictum ordo conferri poteſt.*
23. *Interdicti generalis tempore laicis etiam pęnitentibus eccleſiaſtica denegatur ſepultura.*
    Et eo ſoluto interdicto ſepeliuntur in eccleſiis.
24. *Interdicti generalis tempore,quomodo clerici ſepeliendi ſint.*
25. *Interdicti tempore,quando eccleſia eſt ſingulariter interdicta ob delictum clericorum,vel in pęnam populi parochiani,vbi ſepeliri debeant.*
26. *Interdicti tempore laici in eccleſia,nec in cimiterio ſepeliendi ſunt.*
27. *Interdicti tempore laici non interdicti non poſſunt in cimiterio ſit in loco interdicto ſepeliri.*
28. *Interdicti tempore priuilegiatus per c.alma,de ſen.excom. an & quando ad ſepulturam admittatur eccleſiaſticam.*
29. *Interdictum non ſeruantis pęna,ſi laicus ſit.*
30. *Quid ſi religioſus ſit.*
31. *Quid ſi monialis ſit.*
32. *Quid ſi laicus ſit.*
33. *Interdicti tempore ſepelientes defunctos in cimiterijs, vel eccleſiis in caſib. non conceſſis,quomodo puniantur.*
34. *Pſalmiſtatus,an ſit ordo.*
35. *Interdicti tempore aqua benedicta non debet aſpergi laicis loci interdicti, niſi in quatuor feſtiuitatibus: & ſi aſpergat,quomodo puniatur.*
    Quid de benedictione menſæ.
    Quid de benedictione,quàm epiſcopi obuiantibus dare conſueuerunt.
36. *Quid de benedictione calicis.*
37. *Quid de facientibus officium de baptiſmo in Sabbato ſancto.*
    Quid de benedictione peræ & baculi peregrinorum.
38. *Interdicti tempore introducens mulierem poſt partum in eccleſiam,quomodo puniatur.*
39. *Interdicti tempore ſi quis excommunicat vel abſoluit aliquem in loco interdicto,quomodo puniatur.*
40. *Interdicti tempore & loco fieri poteſt officium commendationis animarum decedentium.*
    Item fieri poteſt prædicatio,& campana ob hoc pulſari poteſt.
41. *Interdicti tempore pro horis canonicis dicendis campana pulſari, quando poſſit.*
42. *Interdicti tempore campana pro Aue Maria pulſari poteſt.*
43. *Interdicti tempore itinerantes per loca interdicta,an in via poſſint dicere horas canonicas.*
44. *Interdicti tempore,an incurrat irregularitatem clericus ſi interſit diuinis, ſi cum alijs cantat.*
45. *Interdictum uiolans ſi laicus eſt,peccat mortaliter,ſi ſcienter hoc facit.*
46. *Interdicti tempore laici poſſunt dicere letanias.*
47. *Interdicti per ſententiam in diuinis officijs uitandi ſunt.*

¶ Capitulum. IIII.

[1] QVANTVM ad tertium principale,ideſt effectum interdicti,†ſciendum primò,ꝙ in loco ſuppoſito eccleſiaſtico interdicto,ſecundum antiqua iura,nulla permittebātur eccleſiaſtica officia celebrari vel audiri, extra de pę.& rem.quod in te.& de ſpon.c.non eſt vobis,niſi ſemel in hebdomada celebrari cauſa cōficiendi Corpus Chriſti. de ſen.exc.c.permittimus.Sed per noua iura iſtud extitit moderatum,extra de ſen.exc.c.alma.lib.6.per iſtud valet modum,ꝙ ſingulis diebus in tali loco debeāt,ſeu poſſint in eccleſiis, & in monaſterijs Miſſæ & alia officia celebrari,ſicut prius. Si cū his quatuor conditionibus.ſ.ſubmiſſa voce,ianuis clauſis,non pul[2]ſatis campanis,excommunicatis & interdictis excluſis. † vnde per quamlibet harum quatuor conditionum.ſ. de per ſe ſi non ſeruetur alijs tribus ſeruatis violatur interdictum, & eſt irregularis ibi ſic celebrans,vel aliquid agens alicuius ordinis,ut in officio ſuo,puta ſi pulſatis campanis celebrat, vel etiam ſi alta uoce cantat,& huiuſmodi,ſecundum Hoſt.Ioan.And.& Io.Cald. qui addit ſic.& licet hæc dura videantur, tamen ſufficit ita ſcriptum eſſe 19.diſtin.memoriam.Item ſi clericus in loco interdicto facit tantum alterum prædictorum aliis celebrantibus,puta ſonat campanā,vel aperit ianuas eccleſiæ,& huiuſmodi.credo ipſum irregularem, quia participat in crimine crimonoſo, de ſenten.excomm.nuper.ſecus ſi facit alterum prædictorum, vt celebrentur diuina,quæ tamen non celebrantur de facto,ir[3]regularitas requirat actum perfectum. 15.q.j.c.ſi.† Item ſi clericus ſcit interdictum loci, quod tamen non publicū eſt per denunciationem,ſi illud non ſeruat,eſt irregularis,ſecundum Ar chid.arg.de reg.iu.eun.lib.6.& hoc verum,niſi iſtud eſſet occultum.6.q.2.ſi tantum.Nec obſt.cle.j.de ſenten.excomm. quia licèt in ſeruando interdictum,quod ſeruat matrix eccleſia,loca religioſa ſe debeant conformari,nō ſequitur tamen, quòd vbi matrix eccleſia non ſeruat,quia non ei eſt denunciatum,alii qa ſciunt non debeant obſeruare,vt ſibi notorium:quia ſecūdum hoc idem inferretur etiam ſi eſſet publicum, & matrix eccleſia non obſeruaret,quod eſt abſurdum dicit tamen Ioan.Andr.ꝙ expediret per conſtitutionem prouideri clericos non teneri ad obſeruantiam interdictorum prælatorum à iure,niſi primò fieret ipſorum declaratio,per id quod habetur de cen.c.quamquā. [4] lib.6.& in cle.præſenti.eod.tit.†Item nota, quòd dicta moderatio & effectus interdicti non habet locum in interdicto populi ſeu vniuerſitatis,non expreſſo loco in ſentētia interdicti: quāuis enim & illud dicatur generale interdictum, tamen c. alma. cum ſua moderatione loquitur de interdicto generali loci, & [5] vniuerſitatis,caſtri,villę,regni,& huiuſmodi.†Item laici qui nō ſunt interdicti,non poſſunt admitti ad diuina,quę celebrantur cum dicta moderatione in loco interdicto, niſi ſint ſuper hoc ſpecialiter priuilegiati.De clericis verò extraneis,ſeu alibi beneficiatis,an poſſint admitti in eccleſia ſita in loco interdicto ad celebrandum vel concelebrandum.Arch. tenet quòd non.Io. And.tenet quòd durum eſt,& qui nimis emungit,&c. & ſic uidetur tenere contrarium,quod contrarium Ioan.Cald.probat [6] per multas rationes,& idem videtur dicendū de religioſis.†Itē tam canonici,quàm clerici eccleſiarum, in quibus diſtributiones quotidianæ diſtribuuntur illis,qui interſunt horis,ſi non uenerint amittent eas,ſicut amitterent ſi non eſſet interdictum. [7] † Item Miſſæ non conuentuales, ſed peculiares celebrari poſſunt tempore interdicti in eccleſijs conuentualibus ſeruata prędicta moderatione.Item ſi in tali eccleſia deficiant omnes, pręter vnum,Ioan.And.poſt Hoſt.dicit,quòd ille poterit celebrare cum familiari.Archid.dicit quòd non audet hoc tenere, ſed primum placet.fateor tamen quòd in priuilegio conuentus de celebrando tempore interdicti non includuntur familiares ꝯuentus, ſed in caſu prædicto ille ſolus adhibere poterit familiarem,ſeu ſeruitorem,vigore permiſſionis,in §.adijcimus,neceſ[8]ſitate ad hoc cogente.Ioan.Cald.†Si tamen alicui ſingulari pſonæ ſit conceſſum,vt tempore interdicti poſſit celebrare, vel audire diuina in voce ſubmiſſa,tunc familiares eius ad audiendum cum illo,& ad celebrandum ſibi admittuntur,niſi eſſet talis,cuius culpa dolo vel fraude ſit lata ſententia interdicti, uel ad dictam culpam dediſſet auxilium,cōſilium,vel fauorem, de priui.c.licet.lib.6.†Item per dictum ca.alma.extat alia moderatio circa interdictum,videlicet quòd in feſtiuitatib. ſolum Natiuitatis,Reſurrectionis,Pentecoſtes,& Aſſumptionis B.Mariæ campanæ pulſentur,& ianuis apertis alta voce diuina celebrentur in locis interdictis,excommunicatis excluſis,ſed interdictis admiſſis,ita tamen,quòd illi,propter quos latum eſt interdictū altari non appropinquent,non obſtantibus quibuſcunque priuilegiis,quæ reuocātur,quia ſufficere debet omnibus quòd celebretur,vt dictum eſt.Item no. quòd prædictis quatuor ſolennitatibus,de quibus habetur in dicto c.alma. addita eſt ſolennitas Corporis Chriſti per extrauagantem Martini V. in qua interrumpitur interdictum,ſeu ſuſpenditur, ut in quatuor prædictis.Vbi primò no.quòd illud quod dictum eſt de dictis feſtiuitatibus,intelligi debet de vna die tantum pro qualibet feſtiui[10]tate.†vnde & Doctores,quærunt, quando incipiat talis dies. & quantum ad principium diei concordant quaſi omne, ſcilicet quòd incipit in veſperis vigiliæ.Sed quantum ad finem,ſunt variæ opi.& Archi.tenet, quòd terminetur in completorium feſti incluſiuè,quia in beneficiis eſt larga interpretatio facienda. Ioan.And.tenet in d.c.alma. gl.antepenultima,quòd terminetur in veſperis ipſius feſti. & ſic concludit completorium, quæ [11] opinio placet etiam Ioan.Cald.†Item notandum,quòd in prędictis feſtiuitatibus non poteſt licitè dari corpus Chriſti,ſeu cōmunicari in loco interdicto,niſi ſicut in aliis diebus, ſcilicet infirmis decedentibus.de ſent.excommunica.ca.reſponſo. Vnde quod dicitur in canone de conſec.diſt.2.& ſi non frequentius, & de pœnit.& remiſ. omnis, ſcilicet quòd fideles debent communicare in Paſchate,Natali,& Pentecoſte,intelligendum eſt interdicto & alia prohibitione ceſſantibus. & idem dicendum eſt de extrema vnctione, quòd ſcilicet non eſt danda iſtis die[12]bus.Archid.& Ioan.And.† Item & ſi in dictis feſtiuitatibus honeſtius, & iuſtius ſit ſaltem quantum ad principalem Miſſam, quæ in eccleſia celebratur de ipſo feſto proprio dicetur,quia id eſt inductum in honorem illarum ſolennitatum, & ideo de eis celebrandum,de conſec.diſtin.j.ad hoc,& de celeb.miſ.c.2. poteſt tamen & alia Miſſa dici,quàm de ipſo feſto.Ioan. Cal.Item in dictis feſtiuitatibus credo,quòd poſſit aqua ſolenniter benedici & aſperſio fieri,panes,fructusq; benedici,& laicis etiam interdictis miniſtrari, quia iſta de ſe non prohibentur tempore interdicti, & ipſorum benedictio eſt officium diuinum, quod generaliter in prædictis feſtiuitatibus permittitur. Ioan. Andr. [13] † Item in feſto Aſſumptionis Virginis Mariæ ſemper tempore interdicti nuptiæ poſſunt ſolenniter benedici, quod aliis diebus tempore interdicto non poteſt fieri, ſecundum Hoſtien. Et hoc ideo, quia talis benedictio pertinet ad diuinum officium, quod illa die permittitur ſolenniter celebrari. De aliis tribus feſtiuitatibus non oportet quærere, quia nuptiæ in ipſis prohibentur celebrari in omni loco, & ab omnibus fide-

14 fidelibus 13.q.4 non patet. Io.Cald. † Item in dictis festiuitatib. possunt virgines & altaria consecrari & benedici, & calices & paramenta, & abbates & abbatissæ, quia huiusmodi benedictiones non sunt sacramenta propriè, sed orationes & certa officia. Ioan.Cald. Item in dictis diebus festiuis in loco interdicto vtrum possint admitti ad ecclesiasticam sepulturam. Io.Andr. dicit ꝙ non, licèt multoties fuerit contrarium obseruatū. Et putat, ꝙ non, licèt videretur temerarium resistere opi.domini & patris mei, maximè, ꝙ non viderim per aliquem contrarium scriptum: attamen mea pusilla intelligentia iudicat in dictis festiuitatibus non obstāte interdicto, posse publicè, & solenniter mortuos sepeliri, vbi aliud non obstat, puta quia non est specialiter, aut nominatim interdictus talis, aut quia fuit in culpa, vel quia ad hoc dedit consilium, auxilium, vel fauorem propter quod latum est interdictum. Mouetor ad dicendum, quia propter generale interdictum prohibetur ecclesiastica sepultura, quia ipsa accedit ad offi.diuinum. Nam cum officio diuino debet ferri funus ad ecclesiam, vt habetur 13.q.2.q. diuina. sed diuinum officium permittitur his diebus solenniter celebrari. Io.Cald. quia multa inducit pro & contra, circa hæc.

15 † Item tempore interdicti, & si prohibita sit administratio sacramentorum, illud tamē habet multas exceptiones. Nam primò excipitur baptisma non solum paruulorum, sed etiā adultorum, extra eo.quoniam, lib.6. Item excipitur confirmatio. extra eo.respon. Item excipitur pœnitentia, non tantum morientium, sed etiam viuorum & sanorum, dummodo non fuerint excommunicati, qui non possunt admitti nisi in morte, & exceptis illis propter quorum culpam, vel dolum lata est sententia interdicti, vel præbuerunt consilium, auxilium, vel fauorem, si non prius satisfecerint, vel de satisfaciendo dederit idoneam cautionem, aut si hoc non possunt, nisi iurauerit, ꝙ cum poterit satisfacient, ad satisfactionem faciendam per illos, qui tenētur, dabunt consilium, auxilium, & pro posse laborabūt, nec propter aliquod prædictorū fieri debet relaxatio interdicti, extra eo.alma.lib.6. item & cathechismus, qui præcedit baptismum fieri potest, quia permisso baptismo, intelligitur permissa omnia, per quæ peruenitur ad illud, & sine quibus expedit non debet. huiusmodi autem est cathechismus, de conse.dist.4. ante baptismum. Item permittitur confessio chrismatis in die cenæ, quo vtendum est in baptismo, & confirmatione, extra eod. rñs. Item permittitur Eucharistia dari decedentibus, de pœn.& re. quod in te. nec enim debet alicui pœnitenti denegari 50.dist. pœnitens. Sanis etiam damnatis ad mortem dari potest tempore interdicti, quia censentur tunc in articulo mortis. Ioan.Cal.

16 † Sed laicis uel clericis non interdictis, sed in loco interdicto positis, an possit dari Eucharistia, præterquam in articulo mortis dubium est, exceptis presbyteris tamen Missam cantantibus aliis celebrantibus, tamen forma seruata, vt habetur c.alma. Celebrantes enim tenentur sumere Corpus Christi, de conse.dist. 2.comperimus. De alijs verò dicit Io.Cald. trepido ferre sententiam cum videam generaliter religiosos suis fratribus, sororibus vel monialibus, quarum curam gerunt tempore interdicti indifferenter concedere Eucharistiæ sacramenta. Sed quo iure faciant, ipsi discernant, cum cōtrarium videtur de iure scripto: In edictis n.permissoriis certorum casuum, quod ratione nō inuenitur expressum, sed permissum, subiacet regulæ prohibitiuæ. 2.q.5.consuluisti, & est expressum in cle.exiui.de verb.sig.§. porro cum sit permissum tempore interdicti specialiter Corpus Christi inquantum dicitur viaticum. idest inquantum datur decedentibus, igitur &c.

17 † Et addit idem Io. ꝙ cum portatur Eucharistia ad infirmum, tunc credit, ꝙ debeat portari cum pulsatione cāpanellæ & lumine præcedente & alijs cōsuetis, quia cū aliquid permittitur, nisi aliud appareat, intelligitur fore permissum, sm ꝙ ius disponit illud fieri & vsus obseruat, ar. ad hoc 4. di.erit autem 1.2.di.illa. Sed de portatione luminis disponit ius, de cel.miss.sanè. De pulsatione autem campanellæ habet generalis cōsuetudo, ergo &c. Poterit autem dare tale viaticum infirmo in præsentia astantium & venientium, vt permissio intelligatur sm conditionem status personæ infirmæ. 4. di. q.si quis.

18 † De mulieribus ergo prægnantibus & partui appropinquantib. an tempore interdicti possit dari Eucharistia, vt Io.An.dicere ꝙ non, nisi aliud periculum immineat in eis. Ratio est, ꝙ tales non propriè dici possunt decedentes ex appropinquatione ad partum, sed non nisi decedentibus conceditur Eucharistia in tali tpe.s.interdicti. Eadem ratione idem putat Io.Cal. de intrātibus mare vel bellum campestre, vel obsessis, & facit quod no.de offi.or.pastor.2.rñ.in gl. Extrema vnctio indubitanter est

19 prohibita tpe interdicti. † Sed an clericis vel religiosis, maribus vel feminis non interdictis, sed de loco interdicto & qui seruauerunt interdictum, an possit cōferri extrema vnctio, a quibusdam dubitatur. Dns & pater meus, veritatis & iustitiæ cultor, in c.quod in te de pę.& re.dicit ꝙ non, quod tñ multi malè aduertunt.

20 Io.Cal. † Matrimonium verò interdicto tempore permittitur, quia cōhi potest quocunq; tempore per legitimum cōsensum viri & mulieris, ēt si cōtentes essent interdicti, sm Inn. Nā & per infideles & excōicatos cōhi potest, sed solēnis benedictio nuptiarum tunc fieri non potest, sm Hostiensem si alter tñ vir vel mulier esset interdictus, & in loco non interdicto fieret. Io.

21 Cal. † De sacramento ordinis sciendum, ꝙ nullus ordo conferri potest in loco interdicto clericis & laicis, & ratio est, quia prohibentur ibi ecclesiastica sacramenta ministrari, exceptis quibusdam casibus, de quib. iste non est, vt in c.non est, de spon. † Si autem

22 populus est interdictus, cum propter hoc non sit clericus interdictus, poterunt clerici illius loci extra locum interdictum ad ordines superiores promoueri. ab eo tamē qui hoc de iure posset. item si locus tātum est interdictus, licèt ibi nullus valeat ordinari laici tñ, qui non fuerunt culpabiles delicti, propter quod latum est interdictum, extra locum interdictum poterunt ordinari, nisi propter delictum vniuersitatis lata fuisset sñia interdicti in loco, quia tunc nullus de dicta vniuersitate posset ordina-

23 ri. Io.Cal. † Item tempore generalis interdicti denegatur laicis ecclesiastica sepultura & si pœnitentiam egerit, extra de pę.& re. quod inter. Rō est, quia interdicti sunt tales, & si peccatores non sint. 17.q.4. miror. Sed illi interdicti, qui tunc absoluuntur ab aliqua excōicatione, remanent tñ interdicti adhuc donec soluatur interdictum, & si in morientibus interdictis apparuerint signa pęnitentię, & postmodum fuerit absolutum interdictum, tunc talium corpora erunt apud ecclesiam trāsferenda. arg. extra de sent.excomm.c.cum illorum, & si apud ecclesiam stante interdicto sepulti fuerint, non erunt postea exhumādi, cum ad eum statum venerit res, a quo incipere potuit ꝓ hmōi interdictis, s.qui pœnituerint, licèt mortuaria accipere, ac ꝓ eis

24 orandum est. 2.q.5.quicunq;. † Sed si non pęnituerint, nec ꝓ eis orandum est, nec mortuaria recipienda. 88.dist.c.fi. Clericis uerò, qui in tali generalitate non sunt interdicti, non negatur ecclesiastica sepultura, ita tñ ꝙ fiat sine pulsatione campanarum, & cessante omni solennitate, extre eo.ti. quod in te. & quod ibi dicitur, cum silentio, non videtur hoc intelligendum de silentio officii funeralis: quia cum conceditur quod maius est, s.dicere Missam & horas submissè, & de officio funerali concedi vr.

25 † Item qñ aliqua ecclesia est singulariter interdicta, si quidē est interdicta propter delictū clericorum tantum, vel quia violata fuit, tunc parochiani possunt in alia ecclesia non interdicta eligere sepulturam & audire diuina, sed si sit interdicta in pęnam populi, ēt si multi ex eis non deliquerint, sed fortè vniuersitas, vel magna pars, vel quia fortè deliquit dominus, & in hoc punitur, tunc parochiani non possunt in alia etiam nō interdicta

26 eligere sepulturam, nisi fortè ex priuilegio. Inn. † Item sicut tēpore interdicti in ecclesia non sunt laici sepeliendi, ita nec in eius cimiterio, extra de priuil.c.vt priuilegia. Et licèt Stephanus dicat ꝙ sufficit, ꝙ sit locus ad sepulturam deputatus, licet non sit benedictus, ut dicatur cimiterium: tñ Io.And.dicit ꝙ est locus ad vsum cimiterij per episcopum benedictus, de conse.dis. j.nemo. Io.ēt Cal.dicit ꝙ non sufficit, ꝙ locus sit ad sepulturam deputatus, nisi auctoritate episcopi fuerit ad sepulturam destinatus, & hoc oportet fateri quantum ad pęnam excōicationis,

27 quæ ponitur per cle.eos. † Item laici non interdicti nō possunt in cimirerio sito in loco interdicto cum clericorū officio sub silentio cessantibus aliis sepeliri. Ratio est, quia illud ex gratia conceditur clericis. ergo aliis intelligitur denegatum. Io.Cald.

28 † Item priuilegiatus, per c.alma. super auditione diuinorum, & perceptione sacramentorum sine mentione de auditione diuinorum, puto ex hoc, ꝙ possit admitti ad ecclesiasticam sepulturam, quamuis de ipsa non fiat mentio. Sed si priuilegium esset concessum super auditione diuinorum, non facta mētione de perceptione sacramētorum, satis videtur dubium: tñ placet ꝙ per illud priuilegium sit concessa ecclesiastica sepultura, per regulam, cui communicamus viuo, &c. 24.q.2 sanè. solennitatibus tamen cessantibus, vt dicitur de clericis. Io.Cald. item sepelientes extra ecclesiam vel cimiterium interdictam personam vel non interdictam, sed in loco interdicto cum officio diuino clerici illud officium celebrantes sunt irregulares, sed sine officio diuino bene possunt interdicti extra ecclesias, & cymiteria sepeliri: nec enim debent eorum corpora remanere inhumata. Ioan.Cald.

29 Pœna autem † non seruantis interdictum, si est clericus, est ista, sm Host. quia sciēter celebrans in loco interdicto, vndecunq; sit, efficitur irregularis, & est suspensus. extra de cler.excom.mi.postulastis.§.fi.& extra eo.is qui.li.6. vnde non potest beneficia conferre. extra de concess.præb.c. quia diuersitatem. idem Inno.& Ber. Item talis non pōt eligi, nec eligere, vt in d.c.is qui.& de consue.c.dilectus. Itē nec potest postulari, extra de postu. c.j. Item qui non seruat in-

30 terdictū, remouēdus est a beneficio. extra de cle.exc.mi. † postulastis. Sin aūt talis sit religiosus, & ad nullum ordinē adhuc ordinatus est, & si irregularitatem non incurrat, quia non est expressum in iure. Nā c.is qui agit. de sola irregularitate q̄ procedit ex sola celebratione diuinorum, vel executione ordinum, poterit tñ aliter puniri & recludi in arctiori monasterio ad pniām pa-

31 gēdā, † & idē vr̄ dicendū de moniali non ꝯseruante interdictū, quili-

bet tamen horum, scilicet religiosus non habēs ordinem & religiosa si violāt interdictum sunt ineligibiles actiuè, & passiuè. nam & si non habent ordinem clericalem, ratione tamen ipsorum status habent officium celebrandi diuina secundum conditionem ipsorum, vnde violando interdictum, illam pœnam incurrunt, cuius sunt capaces. ad hoc de biga. c. debitum.

32 Io.Cald. † Purus verò laicus violans interdictum quamuis irregularitatem non incurrat vel suspensionem, secundum Inno. grauiter tamen peccat, & puniendus est pœna arbitraria ꝑ ecclesiasticum iudicem, de sent.excom.c.grauis.in cle. Item omnis qui sciēter celebrat in loco interdicto, siue coram personis interdictis à iure vel à iudice vel recipiens publicè interdictos ad diuina officia vel sacramenta vel sepulturam, etiam si nō fit irregularis, est interdictus ab ingressu ecclesiæ. de priuile. c.episcoporum.lib.6. & si in ea se ingerit in officio suo, fit irregularis eod.tit.c.is cui.libr.6. Nota quòd licet omnibus prædictis in vlti.§. sit interdictus ingressus ecclesiæ per c.episcoporum, extra de priuileg.libr.6. Est tamen differentia inter eos: nam celebrans in loco interdicto est etiam irregularis, admittentes verò ad sepulturam nominatim interdictos, vel publicè excommu-

33 nicatos, sunt excommunicati, in cle.eos, de sepul. † Et etiam q tempore interdicti sepeliunt defunctos in cimiterijs vel ecclesijs in casibus non concessis, vt patet in ea.cle. Alijs verò, de q̄bus fit mētio, interdicitur solum ingressus ecclesiæ modo prædicto. Dicitur autem agere vel ingerere se in officio sicut prius, & per consequens violare interdictum, cum.s.dicit solenniter horas diurnas vel nocturnas, vel missam vel aliud officiū, qđ competit ratione alicuius ordinis, quem habet 11.q.3. Episcopus. Et idem notat Inno.& alij post eum, de excessi.præla c.fin. Psalmista interdictus vel non interdictus, sed in loco interdicto si celebrat, idest si solenniter agit in officio suo, vtrum sit ꝑ hoc irregularis. Sic respondet Io.Cal. secundum Theologos, ta-

34 lis non est irregularis, † quia psalmistatus secundum eos nō est ordo: secus secundum Canonistas, qui tenent psalmistatū esse ordinem 21.dist.clericos, & tali ordini competit cantare, scilicet in choro psalmodizando lectiones & responsoria legēdo. Ideo talis huiusmodi agēdo efficitur irregularis. Et addit quòd quidam dicunt, & placet Inno. ꝙ si consuetudo est in ecclesia, ꝙ sine distinctione ordinis quisq; legat epistolam vel portet cereos, vel faciat quicquid aliud pertinens ad aliquod officium, non erit irregularis is, qui illud officium facit. Et subdit Io.Calde. ꝙ illa distinctio non tollitur quin de iure talia competant, ratione alicuius ordinis. Vnde Io.And. & alij in c.cum medicinalis, dicunt talem esse irregularem. Host.& Spec. putant habētem primam tonsuram tantum si cantet in officio suo esse irregularem. 23.dist.psalmista. Sed si quis faciat ea, quæ non sunt alicui ordini vel officio deputata, vt si ī matutinis legit lectiones, vel cantet responsoria, dicunt Hostiē. & Guil. non esse irregularem. In benedictione aquæ benedictæ contrahitur irregularitas, secundum Inno. quia est annexa huiusmodi ordini benedictio. de conse.dist.3. aquam. quando scilicet interdictus clericus hoc ageret: sed si non est ipse interdictus, eo ꝙ talem facit benedictionem aquæ in loco interdicto seruata moderatione,

35 quæ traditur de alijs officijs, non incurrit irregularitatē. † Aqua autem benedicta nō debet aspergi laicis loci interdicti à sacerdote, & hoc præterquam in quatuor festiuitatibus, de quibus agitur in c.alma. Si tamen aspergeret, putat Io.Cal. ꝙ non est irregularis, quia hoc non est in iure cautum. Per benedictionem autem mensæ etiam ab interdicto clerico non contrahitur irregularitas, quia nulli est ordini deputata. a benedictione etiā, quam consueuerunt priores vel episcopi itinerando dare obuiantibus eis in sua diœcesi, dixerunt quidam tutum esse abstinere in loco interdicto, si tamen contrafiat nō erit irregularis, quod putat Ioan.Cald. esse verum de simplici benrdictione. Secus de solenni, ad quam præmittetur, Sit nomen domini benedictum, vel aliquid aliud huiusmodi. Talis enim benedictio cō-

36 petit episcopo ratione ordinis, dist.95.c.eccles. † Benedictionē autem calicis vel paramentorum vel corporalium candelarū in festo Purificationis, vel Oliuarum in festo Palmarum, dicit Ioan. Calde. fieri non posse à clericis interdictis vel in loco interdicto & à non interdicto, nisi seruata moderatione quę tra-

37 ditur de officijs diuinis in c.alma eo.tit.lib.6. † Et idem dicit tenendum de facientibus officium pro baptismo in sabbato sancto, vel pro confectione chrismatis in cœna Domini, vel pro anniuersario defunctorum. Et benedictio etiam peræ & baculi peregrinorum à sacerdote, dicit Guil. ꝙ videtur esse cōcessum,

38 cum non sit prohibitum. † Item de purificatione post partum, dicit Ioan. Calde. ꝙ non potest mulier post partum introduci in ecclesiam in loco interdicto per sacerdotē cum psal.& orationibus & solenni introductione, aliàs incurreret irregularitatem, quia illud est officium diuinum ordini clericali competens. Sed sine officio facta solum confessione, vt moris est, pote-

39 rit mulier per se intrare gratias agendo. † Item si clericus interdictus vel non interdictus, sed in loco interdicto si excommunicat aliquem vel absoluit excommunicatum, secundum Inn. non est irregularis, quia huiusmodi non sunt ordinis, sed iurisdictionem concernunt. 2.q.j.nemo. Et de excommunicatione non est dubium, quare idem dicendum est de absolutione, de pę.dist.j.verbum, tamen absolutionis solennia exhibere, sicut est dicere cum stola psal.& orationem, vel in ecclesiam introducere excommunicatum, quia hoc est ordinis & officij, hu-

40 iusmodi faciens est irregularis, secundum Inno.& Spec. † Officium commendationis animarum decedentium iuxta morē, credit Ioā.Cald. ꝙ fieri possit loco & tempore interdicti, quia istud officium videtur quasi annexum ad absolutionē quæ fit in pęnitentia, vnde sicut cōceditur tunc pœnitētia, ita & istud. Item in loco interdicto & interdictis & excommunicatis potest prædicari verbum Dei, de sen.excom.c.responso. Et potest etiam interdictis fieri cōfessio generalis in fine prędicationis, potest etiam campana propter hoc pulsari, quia cum dicta pulsatio sit signum & præambulum actus permissi, vt habeat generalis consuetudo, intelligitur & ipsa pulsatio permissa. Io.Cald.

41 † Pro missis verò & horis canonicis dicendis nullo modo hēt pulsare campanas tempore interdicti, aliàs incurretur irregularitas, exceptis quatuor festiuitatibus, de quibus s̄. etiam si cāpanæ ipsæ essent extra ecclesiam, & procul ab ea, non licet pro dictis pulsare, aliàs fieret fraus legi. 14.q.3. pleriq;. Nec etiā paruas campanellas licet pulsare tēpore interdicti pro diuinis officijs celebrandis, vt faciunt religiosi mendicantes. Nam prohibitio pulsationis campanarum tpe interdicti vtiq; & minores campanellas includit, cum de facto sonus audiatur extra muros, & interdum satis procul, vnde tales sibi caueant, & sufficiat eis ꝙ per aliqua signa, puta tabulæ possint conuenire ad diuina corū. sed pulsare campanas tempore interdicti pro horis notificādis, puta tertia, sexta, nona, & huiusmodi, non credo illicitū laicis. hac de causa campanas suas sonare, sed clericis non credo hoc licere: licet.n. de facto celebrent diuina, tñ ex quo dicto tpe solēt diuina celebrare, præsumeretur verisimiliter ꝙ pro celebratione diuinorum sonarent 28.dist.de Siracusanæ. Fateor tñ ꝑꝑ

42 hoc tantum ipsos non incurrere irregularitatem. Io.Cal. † Pulsare aūt campanam pro Aue Maria, vt solet fieri laudabiliter de sero & de mane in quibusdam locis tpe interdicti nō inducit irregularitatem, quia illa salutatio Virginis gloriosæ nō est officium ordini annexum pulsare campanas pro ostēsione aliquarum literarum, vel in aduentu alicuius prælati & hmōi tpe

43 interdicti, nec laicis nec clericis prohibetur. Ioā.Cal. † Consulit etiam ꝙ itinerantes per loca interdicta, si sunt duo vel plures ꝙ non dicant horas canonicas in via, quia ex quo ab alijs audiri possunt, dicit ipse ꝙ non audet dicere ꝙ hoc facere possint sine violatione interdicti. Secus si esset vnus solus, quia ita sub-

44 missè dicere posset ꝙ non audiretur. † Item dicit Inn.& Abb. ꝙ non credit irregularitatem incurrere clericum interdictū ꝑꝑ hoc ꝙ intersit diuinis, & si cantat cum alijs, dummodò nō celebret nec aliquid agat vt in suo officio peccat. tñ Io. Cal. dicit sibi placere dictum Hosti.& Spe. s. ꝙ si talis se ingerat diuinis audiēdo ex quadam simplici deuotione non contemnēdo non est irregularis, & sic procedit dictum Inno. Sed si hoc facit cōtemnendo & faciendo celebrare diuina, siue auctoritatem præbē-

45 do, siue cooperando, tunc irregularitatem incurrit. † Item laici violantes interdictum & si non incurrant irregularitatē grauiter tñ peccant, vt dictum est, sm Inno.& vt videtur mortaliter, si scienter hoc faciunt, quia contra obediētiam ecclesiasticam agunt. 81.dist.si qui. Sed exercētes officia, quæ non sunt alicuius ordinis tpe interdicti, vt aduocando, docendo, & huiusmodi,

46 non peccant. † Item non prohibentur laici tempore interdicti dicere letanias vel laudes suas, vt faciunt Ferrariæ. Item non ꝓhibētur orare in ecclesia extra tempora celebrationis diuinorum, sm Guil.& Monal. Item si sacerdos probabiliter credit ꝙ aliqui interdicti sunt in ecclesia, sm Guil debet monere in generali ꝙ exeant, aliàs non tenetur vitare eos, maximè publicè, donec constet de sententia. Item si sacerdos recipiat sciēter hominem interdictum, licet ipse peccet & pęnas incurrat, vt s̄. dictum est. alij tñ non tenētur exire, sm Guil. nec peccant audiē-

47 do diuina. † Item in diuinis officijs sunt vitandi omnes illi, qui proprio nomine vel alia certa circumlocutione per sentētiam designantur interdicti, qui & dicuntur nominatim interdicti. Item vitandi sunt tanquam nominatim interdicti omnes illi, de quibus constat quòd interdicti sunt, vt si ciuitas vel castrum interdicitur. Si verò interdicantur fautores siue participantes in crimine, non dicuntur nominatim interdicti, sed in tantum genere, vnde tales non tenetur quis vitare quousq; per iudicem specificentur, & denuncientur, nisi fortè eorum participatio esset multū notoria, ita ꝙ inficiationi non sit locus, de cohabita.clerico.c.tua nos. Inno.& Host.& Guil.

SVMMARIVM.

1 *Interdicti forma, qualis sit cum ab homine ob contumaciam fertur. Et qualis sit, quando à iure fertur.*
2 *Interdicti sententia vt liget, causa publicè promulgari sufficit.*
3 *Interdicti sententia suspendi potest, & quando est suspensa celebrari potest.*
4 *Interdicti sententia, quando suspensa est, appellari potest.*

5 *Interdicti*

5 *Interdicti sententia postquam est lata per inferiores prælatos, non potest per minores relaxari sine congrua satisfactione.*
6 *Interdictum nec excommunicatio lata per inferiores potest per archiepiscopum relaxari, ipsis qui tulerunt omissis.*
7 *Interdictum generale tollitur, si is, ob quem latum est, satisfacere velit.*
8 *Interdictum generaliter latum à iure vel ab homine, quando quis obseruare non teneatur.*
9 *Interdicti generalis tempore fratres prædicatores & minores, quod priuilegiū habeant missas celebrandi, celebrare possunt.*
10 *Et quos possint ad diuina recipere.*
11 *Et quomodo quilibet fratrum prædicatorum quotidie vnam missam celebrare possit.*
12 *Et quæ alia tali tempore possint facere. & infra nu. 15.*
13 *Interdicti sententiæ excommunicationis & suspensionis cōtra eos latæ sunt nullæ.*
14 *Interdici, communicari, & suspendi non possunt fratres prædicatores à nullo Legato, nisi de latere.*
16 *Absoluere possunt à sententia excommunicationis suspensionis & interdicti magister ordinis prædicatorum & eius vicarius, & priores fratres suos.*
Idem in fratribus minoribus.
Interdicti tempore fratres de pœnitentia sancti Dominici possunt licitè audire diuina, & sacramenta recipere.

Capitulum V.

1 Vltimò videndum est de forma, qua fertur interdictum, & quomodo etiam relaxetur. † Vnde sciendum, secundum Ioan. Calderi. quod cum ab homine fertur & propter contumaciam, est necessaria monitio præcedens, & forma quæ traditur de senten. excommu. c. 1. lib. 6. & sic intelligitur de appella. c. reprehensibilis. sed si propter delictum fertur non est monitio necessaria. 5. q. 4. in loco. Sic intellige no. per Innocen. & aliàs de appell c. ad hoc. Cum verò à iure profertur propter excessum siue delictum sine monitione fit, siue sit speciale interdictum, scilicet contra ecclesiam, vel contra personam singularem, quod superius dictum est interdictum singulare, siue sit interdictum generale loci, scilicet ciuitatis, vel castri, villæ, vel vniuersitatis populi, quodlibet enim horum dicitur generale. Sub hac autem forma verbum profertur, Nos propter talē causam ecclesiam vel terram talem supponimus interdicto, extra de verborum significa. cum in partibus, & additur etiam communiter ecclesiastico, ad differentiam interdicti legal. Potest etiam sententia interdicti ad voluntatem iudicis determinari: puta vt interdicat missam cum cantu, vel horas, vel sepulturas, & huiusmodi. Potest etiam iudex ab interdicto excipere, & subijcere quos vult, & quando vult, puta quando dominus terræ est ibi præsens, & huiusmodi, extra de spon. 2 c. non est vobis. † Ad hoc autem vt obliget sententia interdicti, sufficit eam publicè promulgare, nec postea est necesse eam singulorum auribus inculcare. di. 16. quod dicitis. Sufficit etiam cum quis scit nuncios suos, maximè Metropolitanam ecclesiā 3 recepisse sententiam, & obseruare, extra de postu. c. 1. † Item nota, secundum Innoc. & Hosti. quòd cum locus, vel ecclesia interdicitur, talis sententia suspendi potest, & cum est suspensa potest celebrari, extra de priuile. c. vt priuilegia. Sed si est interdicta persona siue suspensa, quando hoc est factum pro culpa ipsius suspensi vel interdicti, non posset de licentia alicuius celebrare, nec interdictum, vel suspensio suspendi, sed cum hoc est factum propter culpam alterius, tunc potest dici sicut de interdicto loci, scilicet quòd talis sententia potest suspendi per epi- 4 scopum, sicut & tolli. † Item appellari potest infra tempus suspensionis interdicti à suspensa sententia sicut a conditionali, de appel. præterea, & idem de sententia suspēsionis, secus in sententia excommunicationis. Item sententia interdicti, & suspensionis nudo verbo suspenduntur, vel totaliter relaxantur, cum 5 iuramento tamen, extra eo. alma. † Item postquam sententia interdicti per aliquos inferiores prælatos rationabiliter est lata maiores non dicunt relaxare sine congrua satisfactione, & cū conscientia illius qui tulit, extra de offic. ordin. capitu. cum ab ecclesiarum. Si verò irrationabiliter sit lata, debet qui tulit sine difficultate relaxare, seu superior ad quem recurritur. extra. 6 eo. cum medicinalis. libro 6. † Item Archiepiscopus non potest relaxare interdictum vel excommunicationem, vel suspensiones latas ab officialibus Archidiaconorum seu alijs iurisdictionem habentibus, subditis suffraganeorum ipsis qui tulerunt omissio. extra, eo. cum Romana. libro 6. Item cum quis interdicto vel excommunicatione astrictus offert se ad iustitiam coram, pro quibus sniam recipit, iudex cum ne sic decedat absoluere poterit, et si aduersa pars appellet, ne absoluatur: debet tamen ante absolutionem recipi ab illo sufficiens cautio, in præsentia Romani Pontificis, apud quem appellatur, si voluerit appellator, vel coram iudice cui causam delegauerit iuri parebit, & idem de his qui dicunt se iniustè interdictos. 7 † Item secundum Ioan. Andr. tempore generalis interdicti suis, propter cuius culpam latum est interdictum satisfacere vult, tollitur interdictum. Si verò culpabilis fuit tanquam consiliarius vel auxiliarius, licet accipiatur cautio, & iniungatur pœnitentia, non relaxabitur interdictum, quod si propter eius culpam latū est, ipse quidem punitur, sed eius satisfactio non requiritur. † Item not. 8 quòd ea, quæ dicta sunt in præcedentibus c. de materia interdicti, quo scilicet ad obseruandum interdictum, ne contrafaciendo incurratur peccatum, & irregularitas, locum habent & vera sunt, secundum quod habetur in corpore iuris, sed per extrauagantem Martini V. quæ incipit. Insuper ad euitandum, non tenetur obseruare interdictum ecclesiasticum à iure vel homine generaliter promulgatum, nisi talis sententia fuerit contra personam, collegium, vniuersitatem, ecclesiam communitatem, vel locum certum, vel certa à iudice publicata vel denunciata specialiter & expressè, & ipsam extrauagantem habes in fi. de excommu. mi. c. si.

9 De priuilegio fratrum Prædicatorum, & Minorum quo ad interdictum, † fratres ordinis Prædicatorum tempore generalis interdicti terræ possunt vbique in omnibus ecclesiis suis, vel alienis, clausis ianuis, interdictis & excommunicatis exclusis, non pulsatis campanis, & submissa voce celebrare diuina, & recipere ecclesiastica sacramenta, exceptis tribus casibus. Primus est, si causam dederint interdicto. Secundus, si contingat id eis specialiter interdici. Tertius est, si ecclesia illa, in qua volunt celebrare, est interdicta. Bo- 10 ni. Virtute. † Quòd tempore interdicti possint ad diuina recipere pueros suis seruitijs deputatos, & negotiorum suorum procuratores, & operarios, qui suis locis eorum operibus continuè insistunt, nisi in duobus casibus, scilicet si ipsi causam interdicto dederunt. Secundus est, si contingat eos specialiter excom- 11 municari vel interdici. Bonif. Virtute. † Quòd tempore strictissimi interdicti quilibet ordinis fratrum Prædicatorum quotidie vnam missam celebrare valet cum duobus aut tribus tamen ministris, expulsis primò omnibus, qui non sunt de ordine Præ- 12 dicatorum. Clemens meritis vestræ religionis. † Quòd quando in ciuitate vel locis alijs vbi habitatur, contingeret interdictum poni & prohiberi omnia ecclesiastica sacramenta, exceptis paruulorum baptismatibus, & pœnitentijs morientium, non obstantibus quibuscunque priuilegijs religiosis quibuscunque ab Apostolica sede concessis, nihilominus tempore talis interdicti possunt confiteri peccata eorum, & ab ipsis absolui, & temporibus consuetis iuxta morem ordinis sui sacræ communionis & vnctionis extremæ recipere sacramēta, & ab ipsis officia celebrare simul, ianuis clausis, nō pulsatis campanis, & submissa voce, excommunicatis, & interdictis ac omnibus personis, quæ non sunt de ordine suo exclusis, non obstantibus prohibitionibus huiusmodi, seu aliquibus literis à sed. Apostol. impetratis, vel impetrandis, quæ de ordine fratrum Prædicatorum, de hac indulgentia specialem non fecerint mentionem. Hono- 13 rius. Meritis vestræ religionis. † Quòd omnes sententiæ interdicti, suspensionis & excommunicationis contra eosdem latæ per quoscunque prælatos contra indulta priuilegiorum dictorum fratrum sunt ipso facto irritæ, & inanes. Si autem contra alios latę fuerint occasione eorundem fratrum, sunt penitus irritan- 17 dæ. Alexand. Meritis vestræ. † Quòd à nullo legato nisi à latere nec delegato possunt suspendi, & interdici, vel excommunicari; nisi in eorum literis de ordine Prædicatorum talis specialis 15 mentio habeatur. Clemens, Exigentibus. † Quòd magister ordinis, & eius vicarius in toto ordine, & priores, & prouinciales, & conuentuales & eorum vicarij in supradictis terminis possunt fratres suos constitutos in terminis prædictis, vel ad eos declinantes vndecunque absoluere à sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, à iure vel à iudice generaliter promulgatis, vel si in locis suppositis ecclesiastico interdicto prætextu præsumpserint celebrare diuina. Bonifa. Virtute. Innocen. licet autem hæc dicantur de prædicto ordine, tamen credo fratres minores 16 eisdem gaudere priuilegijs, excepto eo quod nunc sequitur, quòd viri & mulieres de Italia habentes habitum & regulam ordinis, qui dicuntur de pœnitentia sancti Dominici, & possunt licitè audire diuina & recipere ecclesiastica sacramenta tempore interdicti, nisi causam dederint interdicto. Honorius. Congruum existimantes.

TRACTATVS SOLENNIS DE SVSPENSIONE,

Editus per Beatum Antonium Archiepiscopum Florentinum sacræ paginæ Doctorem celeberrimum.

SVMMARIVM.

1 *Censuræ ecclesiasticæ appellatione, quid veniat.*
2 *Irregularitas quid sit.*
3 *Suspensio quid sit, & quos comprehendat.*
Suspensio, quotupliciter fiat.
4 *Suspensus quo ad se, quomodo quis dicatur.*
5 *Suspensus quo ad alios, & non quo ad se, quomodo quis dicatur.*
Clerici peregrini ignoti ad celebrandum non admittuntur, nisi cum quinque sigillis episcoporum.
Et an talibus sigillis sit credendum.
6 *Clericus viator peregrinus pertransiens examinandus non est tam subtiliter.*
7 *Literæ peregrinorum clericorum, quid continere debeant.*
8 *Suspensus quo ad se & quo ad alios, quomodo quis dicatur.*

Capitulum I.

1 Qvia nomine † censuræ ecclesiasticæ comprehenditur non solum excommunicatio, sed etiam suspensio & interdictum, extra de verbo. significa. c. quærenti. Suspensio etiam aliquando dicitur excommunicatio, vt 1. q. 1. reperiuntur. ideo post Tractatum de excommunicatione, & interdicto, sequitur de suspensione, & secun- 2 dum Guli. Duran. omnis irregularis est suspensus. † Et iterum, quia oīs irregularitas est quędā inhabilitas ad ordinū receptionem & officiorum ecclesiasticorum etiam receptorum executionem simpliciter, & ex toto ex aliquo impedimento proue- 3 niens ex institutione ecclesiæ habens robur. † Suspensio est inhabilitas ad ordinum, vel officiorum executionem ex aliquo impedimento. sic suspensio videtur solum tangere clericos, quandoque tamen & laici suspenduntur ab aliquo actu, vt ab officio aduocandi in casu, &c. Irregularitas verò tangit clericos, & laicos. Vtraque tamen culpa non est, sed pœna, quæ quidem suspensio multipliciter contingit. aliquando simpliciter, ex toto ab omni scilicet officio ordinis, aliquando ab vno ordine, & non ab alio, aliquando simpliciter, aliquando ad certum tempus, aliquando non ab ordine, sed ab aliquo alio, vt ingressū ecclesiæ, vel actu prædicationis & huiusmodi, de quibus clarius 4 agetur. † Et nota, secundum Guli. & alios, tripliciter dicitur quis suspēsus, vno modo quo ad se tm̄, quia. s. est prohibitus abstinere ab officio, & hoc per sniam canonis vel hominis, & sic quilibet existens in mortali vel etiam in minori excōicatione dicitur suspensus, quia debet abstinere à celebratione, & executione ordinis, aliàs peccat mortaliter, qui in mortali exercet solenniter actum ordinis sui, vel cum minori excommunicatione recipit aliquod sacramentum, dist. 40. multi. 1. q. 1. si sacerdotes. Si tamen celebrat vel exequitur ordinem suum, non efficitur irregularis, non tenetur subditus talem vitare vel quicunque alius, etiam si sciret peccatum suum. dist. 28. cap. fi. extra de coha. cle. & mu. vestta. & quamuis, secundum Tho. in 4. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. & dist. 24. q. 1. arti. 3. q. 5. & 3. par. q. 62. art. 9. & quolibet. 10. q. 8. dicat quod non debeat quis inducere talem ad dicendum missam, vel aliàs ad exequendum officia sua, dum scilicet est certus de sua malitia, & obstinatione. Si tamen non potest alium habere, excusatur accipiendo sacramenta à tali, præcipuè cum est superior eius seu parochialis, immo etiam secundum Pet. de Palu. si posset alium habere, non videtur peccare accipiendo ab eo, quia vtitur iure suo, & malo illius in bonum suum. 1. quæstio. 1. si fuerit. sicut etiam licèt fideli vti iuramento facto ab infideli per falsos deos, vt dicit Augu. 22. quęst. 1. mouet.

5 † Secundo modo dicitur quis suspensus quo ad alios, nō quo ad se, & hoc satis largè dicitur, & sic clericus peregrinus dicitur suspensus, quia permittitur ex deuotione celebrare in occulto, non in publico. Pro cuius declaratione, non secundum Ray. quod huiusmodi clerici peregrini ignoti non admittuntur ad publicè celebrandum populo, nisi cum quinque sigillis episcoporū, di. 98. c. 1. & hoc si sigilla sint ignota, aliàs sufficeret sigillum tātum epī sui, dist. 21. primatus. & multomagis apostolicæ sedis mandatum. ratio autem huius est, sm̄ Hosti. quia in publica celebratione posset eum mouere inanis gloria, vel cupiditas, non autem si priuatim & in secreto. Item quia in publico cōmune malum posset accidere. s. si non ordinatus celebraret: in secreto autem solum periculum celebrantis. Cum illis etiam quinq; sigillis non esset credendum, secundum Io. nisi essent aliqualiter not. Item secundum Inno. nec etiam quinque sigillis credi debet, si ex receptione huiusmodi clericorum peregrinorū fie- 6 ret alicui præiudicium, & damnum. † viatorem tamen peregrinum transeuntem nō oportet ita subtiliter examinare de sigillis huiusmodi. 42. dist. quiescamus. Item si amiserit talis literas, & per duos testes possit probare ordinationem suam, & conuersationem, potest admitti. extra eo. tuæ. Item si non existant testes de ordinatione sua, quia longum tempus est, si constat quod semper gessit se vt presbyter, admitti potest extra de presbyte. 7 non bapt. c. 2. † Item secundum Hostien. ad hoc vt tales suscipi debeant in executione ordinum, literæ debent continere hāc clausulam vel similem, quem gradatim ad talem ordinē promouimus. dist. 23. in nomine, & hæ vocantur literæ commendatitiæ seu testimoniales, extra eod. tuæ. Tamen si sic suspensus celebrat, etiam si celebrat in publico, nō est excommunicatus, 8 nec irregularis. † Tertio modo dicitur suspensus propriè quo ad se, & quo ad alios, quando scilicet per sententiam canonis, vel hominis est suspensus ab officijs suis, & talis tenetur abstinere ab officio, etiam post contritionem, & confessionē, quousque sit relaxata suspensio per eum, qui potest. aliàs suspensus à diuinis, vel officio vel celebratione, & huiusmodi, si contrafaciat peccat mortaliter & efficitur irregularis, secundum Innocen. de senten. & re iudic. c. cum æterni. lib. 6. & 11. quæst. 3. si quis episcopus. Et secundum Innocen. & Guliel. talis etiam si extra ecclesiam dicat horas officiando populum, sicut in exercitu, efficitur irregularis, secus si non officiando dicat cum vno vel duobus.

SVMMARIVM.

1 *Simoniacè ordinati licèt simonia sit occulta, à quibus sint suspensi, & quomodo puniantur.*
2 *Papa solus cum simoniacè ordinatis dispensat.*
Quid quando simonia est ex parte ordinatoris & ordinati.
Simonia si est commissa ex parte ordinatoris tantum, an episcopus dispenset.
3 *Quid si simonia est commissa ex parte ordinati tantum.*
4 *Simoniam committens in benefitio curato, à quibus est suspensus & per quem dispensetur.*
5 *Simoniacè ordinem suscipiens non est suspensus quo ad ea, quæ sunt iurisdictionis.*
6 *Simoniacè beneficium recipiens, quo ad quæ suspensus sit.*
7 *Simoniacè ordinem vel beneficium conferens si notoria sit simonia, quomodo suspensus sit, quid si occulta sit.*
8 *Episcopus dispensare potest in minoribus speciebus simoniæ.*
Papa solus dispensat in simonia in ordinibus maioribus commissa.
9 *Episcopus dispensat in simonia manifesta commissa circa exequias defunctorum consecratione cimiterij & similibus.*
Ordinans aliquem qui promisit non petere aliquid ab ecclesia ad cuius titulum ordinatur, qualiter suspensus sit.

Capitulum II.

1 Prosequendo de suspensione. † Not. quod pluribus ex causis & modis incurritur suspensio quo. s. ad se, & ad alios, & primò quidem per vitiū simoniæ, sed cum distinctione. Scias igitur quod omnes qui simoniacè ordinantur, etiam si vitium simoniæ sit occultum, cum ipso iure sunt suspensi, & non solum ab ordine, quem simoniacè susceperunt, sed secundum Hen. & Inno. ab actibus omnium aliorum ordinum, & secundum Innoc. etiam in temporalibus, vnde & perdit administrationem. j. quæst. j. reperiuntur, extra de simo. c. tanta. distinct. 81. c. eos. Debent etiam puniri depositione, & infamia, si de crimi- 2 ne constaret. 15. quæst. 3. sanè. † Nec potest cum tali dispensari, nisi per Papam. j. quæst. j. erga. Qui etiam non faciliter dispēsat, quando commissa est simonia ex parte ordinatoris & ordinati. Si verò commissa est ex parte ordinatoris tantum, puta consanguineo ordinandi dante aliquid ordinatori ipso ordinato ignorante, tunc non potest ipse episcopus dispensare propter turpitudinem suam, sed successor eius in episcopatu, vel alius ordinarius eius, si videlicet haberet domicilium vel beneficiū in episcopatu illius, & multomagis Papa. j. q. j. si qs neq;. & hoc 3 sm̄ Inno. & Host. Ray. & Gofr. † Item si simonia est cōmissa tm̄ ex parte ordinati non ordinatoris: puta dāte ordinato, vicario episcopi, pp hoc si talis non ministret potest eps dispensare in ordinib. ritè ante susceptis, non aūt in illo quem simoniacè suscepit, nec ēt quod recipiat alios ante dispensationē, & in hoc Papa dispensabit. Sed & si talis ministrasset post ordinem simoniacè susceptum etiā in ante susceptis non poterit eps dispensare. 4 † Qui verò recipit beneficium cum cura, vel dignitatē per simoniam etiam si occulta sit, idem iuris est, sm̄ Gofr. sicut & de illo,

qui recipit ordinem simoniacè, vt dictum est. s̃. quia. f. est ipso iure suspensus, etiam quo ad alios, & non solum ab actib. omnium ordinum, sed etiam ab administratione temporali, ſm Inno. & in beneficio, vel dignitate, solus Papa dispensat, præcipuè quando scientibus beneficiatis est commissa. † Nota tamē, secundum Gul. quòd cum pœnæ non sint extendendæ, & ille qui simoniacè suscipit aliquem ordinem sit suspensus quo ad ea quæ sunt ordinis, non tamen est suspensus quo ad ea quæ sunt iurisdictionis, vnde si alias habet iurisdictionem & tūc habet, & potest suspendere, excommunicare, & ab excommunicatione absoluere, & huiusmodi. † Qui aūt recipit beneficium simplex simoniacè, secundum Ray. est suspensus quo ad se, & alios ab actibus omnium ordinum, & ab administratione tpalium, si simonia est notoria. Nam si est occulta, non est ipso iure suspēsus, sed suspendendus. j. q. j. c. j. ſm Tho. & Hosti. & si qdē commissa est simonia ignorāte ipso beneficiato, potest episcopus dispensare cum eo in tali beneficio postquàm purè, & simpliciter ei renunciauerit, extra eo. c. de simoniacè, ac etiā ꝙ possit ministrare in ordinibus ante & post beneficium susceptis, & hoc intellige ēt si episcopus ignorauit, nam si scienter cōtulisset, non ipse, sed superior posset dispēsare, arg. j. q. j. c. j. Tho. Ray. & Guil. Si verò simonia est commissa beneficiatis scientibus solus Papa dispensat non alius, nec in illo beneficio, nec in alio, ſm Guil. Tan. & Hosti. † Qui verò confert ordinem vel beneficium simoniacè, vel etiam qui est mediator simoniæ, ſm Ray. si est notoria simonia, ipso iure est suspensus, etiā quo ad alios. extra eo accusatum. 32. dist. §. verum. & solus Papa dispensat. Si verò est occulta simonia, non est suspensus quo ad alios, ar. extra de simo. c. etsi quæstiones. & c. veniens. † Idem dicitur in Directorio iuris, lib. 3. tit. 16. f. ꝙ eps pōt dispensare in minorib. speciebus simoniæ, vt in p̄dictis, & alle. Goff. & Host. Nec obst. j. q. j. erga. quia loquit̄ in dignitate. & sic loquit̄ c. à nobis, de simo. & idē dicas de tonsura & minoribus ordinibus, quia solū in maiorib. ordinibus dispensatio, Papæ reseruat̄, vt notāt Gof. & Host. † Si verò committitur simonia in alijs, & circa exequias defunctorum, vt consecratione cimiterij & vasorum sacrorum, in vēditione chrismatis, in benedictionibus nubentium & huiusmodi, in omnibus his episcopus potest dispensare, quia non est ꝓhibitus, arg. de sent. excom. nuper secundum Ray. & Guli. quod videtur intelligendum, quando huiusmodi simonia esset manifesta, nam occulta non inducit irregularitatem in huiusmodi. Qui ordinat aliquem, vel pręsentat ad ordinandum, qui promisit, vel iurauit nil petere de illa ecclesia, ad cuius titulum ordinatur, ipse quidem ordinator triennio est suspēsus à collatione ordinis & præsentator ab executione suorum ordinum, extra de simo. c. si quis, & ipse etiam ordinatus indiget Papæ dispēsatione, secundum Ray. Hæc autem, quæ dicta sunt de simonia quo ad suspensionem, vera sunt, secundum ea quę habentur in corpore iuris, & not. per Doctores, ac etiam excommunicatio lata est contra eos, de qua habetur s̃. titu. de excom. ibi vide. De simonia autem quantum ad peccatum, & quantum ad restitutionem fructuum beneficij simoniacè recepti, & de dispensatione simoniacæ pecuniæ habes s̃. in 2. par. tit. j.

SVMMARIVM.

1 *Fornicator notorius ipso iure suspensus est.*
Notorium dupliciter dicitur.
2 *Ex fornicatione notoria quicunque etiā in minori ordine constitutus ab omnibus actibus ordinum suspensus est.*
3 *Fornicator sacerdos suspensus in missa, an euitari debeat, & infra nu. 6.*
4 *A fornicatore sacerdote, quæ sacramenta recipienda sint.*
Fornicator sacerdos beneficio priuari non debet, nisi post admonitionem.
5 *Suspensio quare ab ecclesia sit inducta contra fornicatores & simoniacos.*

Capitulum III.

Notorius fornicator est † ipso iure suspensus. 81. distin. si qui. & distin. 32. præter hoc. Pro cuius declaratione nota primo, quòd dupliciter dicitur notorium, secundum Thom. & Ray. scilicet notorium iuris, vt cum quis confitetur in iudicio, vel cōuincitur de crimine. Notorium facti est, cum crimen in populo manifestum est, quod nulla potest tergiuersatione celari. quocunque autem istorum modorum sit notoria fornicatio clerici, est suspensus quo ad se, & quo ad alios, ſm Tho. Ray. Ber. Innoc. & Host. & alios. † Secundò no. quòd non solum sacerdos, sed etiam in quocunque ordine constitutus etiam in minori ex notoria fornicatione est suspensus ab omnibus actibus ordinum, secundum Innocen. ipso iure, quod not. Archid. dist. 32. §. ad hæc. quod probat etiam per c. ministri. dist. 81. in fin. & extra de cohabi. cler. & mulie. vestra. & tandiu stat suspensus, quādiu perseuerat in vitio. & interim si exequitur officia sua, etiā semel, efficitur irregularis & indiget dispensatione Papæ, secūdum Innocen. & Hostien. & not. Archid. & Anto. de But. vnde si cessaret à vitio, & ante dispensationē vtitur officio suo, semper peccabit mortaliter, quamuis nouam irregularitatem non contrahat. Si autem cum esset suspensus non est executus officia sua, indiget nihilominus absolutione a suspensione, quam poterit episcopus facere, secundum Innoc. † Tertio no. quod talis debet euitari in missa, & alijs diuinis officijs, dist. 32. nullus. & c. præter hoc. Sed in hoc variatur opinio Doctorum, nam aliqui dicunt quod debent euitari in diuinis post admonitionem eis factam, si se non correxerint, secūdum Hug. & Laudu. quæ admonitio a quocunque fieri potest, secundum Hug. sed secundum Laud. fieri debet ab episcopo, quod videtur verius, probatur per c. si qui presby. dist. 81. Sed aliorum opinio communior est, & solemniorum Doctorum, quamuis Archid. dicant eam duram quod statim debet euitari ante quamcunque admonitionem, quia ius suspendit eos etiam quo ad alios, & hoc tenet Thom. Ray. Guliel. Host. Innoc. Ioan. Cal. Ant. de But. † A talib. ergo secundum ea quæ habentur in corpore iuris, non sunt audienda diuina, missa, nec sumenda sacramenta nisi baptismus & eucharistia in extrema necessitate, vt dicitur 32. dist. §. verum. sed bene concedunt Ray. & Guli. quod beneficio priuari non debent, nisi post monitionem factam a prælato, si se non correxerint, nā tunc beneficio debent spoliari, & in perpetuum deponi. † Nota quarto, quod ideo ecclesia inducit suspensionem contra illa duo vitia magis quàm cōtra alia, secundum Laud. quia facilius prælati & clerici labuntur in hæc, s. fornicationem & simoniam quàm in alia, vt sic videntes se vitari saltem verecundia temporali resipiscant dist. 32. §. verum. vera tamen sunt sacramenta eorum. † Nota quinto, quod secundum decretum factum in Concilio Constantiensi, insuper ad vitandum & c. de quo habes s. in fine de minori excommunicatione, non tenentur fideles vitare sacramenta cōcubinariorum, aut diuina eorum, nisi postquàm fuerit per prælatos denunciati publicè quòd euitentur.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus ordinans scienter alienum clericum sine licentia sui episcopi, a collatione ordinum suspensus est.*
2 *Ordinandi licentiam alienum clericum, qui dare possunt.*
3 *Ordinari possunt religiosi a suis prælatis & priores a diœcesanis vbi morantur, licet non sint de ea diœcesi.*
4 *Prædicatores & Minores fratres, suos subditos ordinare faciunt a quibuscunque episcopis.*
Episcopus infanti conferens primam tonsuram vel illiterato vel homini alienæ diœcesis vel coniugato, quo ad quid sit suspensus.
5 *Patriarchæ & episcopi locantes vel concedentes domos ad fenus exercendum, sunt suspensi.*
6 *Episcopi ferentes in aliquem excommunicationem sine admonitione suspensi sint.*
Et quomodo talis admonitio fieri debeat.
7 *Clerici vltramontani ab episcopis Italiæ ordinati, vt non sint suspensi, quid agere debeant.*
8 *Episcopi loco & non dignitati renuntiantes, quomodo ordines conferre possint.*
9 *Ordinati a simoniaco in ordine, ordinis executionem non recipiunt, sed ipso iure suspensi sunt, & nu. seq.*
11 *Ordinati ab hæretico scismatico vel excommunicato, vel deposito, ordinis executionem non recipiunt.*
Ordines quo ad caracterem conferunt hæretici scismatici, vel excommunicati vel depositi.
Et quis possit cum talibus ordinans dispensare.
12 *Ordinem sacrum extra statuta tempora recipientes suspensi sunt.*
13 *Ad ordinem per saltus promotus ab executione officij suscepti suspensus est.*
14 *Ordines minores eodem die recipientes cum subdiaconatu siue duos sacros ordines, ab ordinibus sic receptis suspensi sunt & deponi debent.*
15 *Matrimonium contrahentes de præsenti & ante carnalem copulam scientes se ordinari, suspensi sunt.*
16 *Apostatæ in apostasia ordines suscipientes, irregulares & suspensi sunt.*
17 *Celebrantes seu participantes cum excommunicatis publicè vel interdictis, suspensi sunt ab ingressu ecclesiæ.*
18 *Conseruatores seu impedientes in his, quæ ad eos pertinent, suspensi sunt.*
Iudices ecclesiastici contra iustitiam per gratias vel sordes aliquid facientes, suspensi sunt.
19 *Religiosi concedentes ad vitam iura vt possessiones, quando suspensi sunt.*
20 *Fratres prædicatores ad prælaturas promoti si prius consecrantur quam ordini resignent ea, quæ tempore promotionis habuerint, suspensi sunt.*
21 *Fratres prædicatores officium inquisitionis per fratres Minores exercitatis impedientes, suspensi sunt.*
Fratres prædicatores vel minores recipientes aliquem ante annum probationis elapsum, suspensi sunt.
22 *Religiosi de decimis soluendis conscientiam facere omittentes, a prædicationis officio suspensi sunt.*
23 *Suspensus ab officio, an a beneficio sit suspensus.*
24 *Suspensus ab officio, an percipiat beneficiorum fructus.*
Suspensus a pontificalibus si in pontificalibus celebrat, quare non sit irregularis.

25 Suspen-

25 *Suspensus à participatione sacramentorum, si celebrat irregularis non est & quare.*
26 *Suspensi sunt clerici eligentes indignum ad episcopatum.*
27 *Compromissarius scienter eligens indignum, qualiter suspensus sit.*
28 *Religiosi grauantes ecclesias circa decimas eis debitas, an & qualiter suspensi sint.*
29 *Doctor aliquem doctorans, nisi exigat iuramentum, quòd sibi tantum expēdat, qualiter suspensus sit.*
30 *Ordinem subdiaconatus non habens, in capitulo ecclesiæ collegiatæ vocem non habet.*
31 *Suspendere qui potest ab officio & excommunicare potest.*
Abbatissa potest suspendere à beneficio clericos ecclesiarum subditarum, si consuetudine suspendere potest.
32 *Suspensio & excommunicatio per appellationem non suspenditur.*
33 *Absolutio à suspensione officij simpliciter vel à diuinis, sub qua forma fieri debeat.*
34 *Absoluere quis possit à suspensione & infra nu. seq.*
35 *Suspensionis sententiæ latæ per quoscunque prælatos fratres Pręedicatores, sunt irritæ.*
37 *Absoluere possunt magister ordinis & priores, fratres ei subditos à suspensione & excommunicatione.*
38 *Suspensio, depositio, & degradatio, an inter se differant.*
39 *Degradatus omnis curię seculari tradendus non est, nisi in tribus casibus.*
40 *Degradatio pro hæresi per solum episcopum fieri potest conuocatis prelatis suæ diœcesis, quando degradandus curiæ seculari tradendus est.*
41 *Degradatio quando ob heresim fit de presbytero tradendo curiæ seculari, præsento Potestate fienda est.*

Capitulum IIII.

Svnt alij casus, in quibus quis incurrit suspensionem, vel simpliciter, vel secundum quid, idest quia priuatur collatione, vel executione alicuius ordinis vel ministerij per aliquod tempus. † Et primò episcopus, qui ordinat alienum clericum sine licentia sui episcopi, vel superioris scienter, seu affectata ignorātia, per annum est suspensus à collatione ordinum, & interim clerici sui absq; ipsius licētia possunt à vicinis episcopis ordines recipere, de tempo. ordi. c. eos. lib. 6. per quam decretalem reprobatur opin. dicentium, quòd ordinare poterat alienum sub spe ratihabitionis, & intelligitur superior in hoc casu episcopus, de cuius dięcesi iste qui vult ordinari, est oriūdus, in cuius diœcesi officium ecclesiasticum habet, vel vbi habet domicilium, licet alibi natus fuerit. † Inferiores autem prælati, siue religiosi, siue alij, non possunt talem licentiam dare, nisi haberēt à sede Apostolica qualiter possent subditos a quo voluerint facere ordinari. Item non potest talem licentiam dare officialis episcopi, sed episcopo in remotis partibus agente vicarius eius generalis in spiritualibus, vel sede vacante, capitulum seu is ad quem tunc administratio spiritualium pertinet, possunt licentiam dare. † Religiosi quoque à suis prælatis etiam non exemptis prioratibus deputati, priores, & eorum socij possunt à locorum diœcesanis quamdiu ibi morantur licitè ordinari, licet non sint de eorum diœcesi oriundi, hæc omnia de tempo. ordinan. cum nullus. lib. j. † Prædicatores autem, & minores in hoc sunt priuilegiati à sede Apostolica, vt scilicet valeant à quibuscunque episcopis suos subditos facere ordinari: ipsi autem sic ordinati, scilicet ab alieno episcopo sine licentia proprij, secundum Ray. priuantur executione ordinis recepti, sed potest cum eis dispensare episcopus in hac suspensio. 9. q. 2. Lugdu. de tempo. ordinan. c. quod translationem. episcopus vel quis alius conferens tonsuram clericalem infanti, nisi fortè religionem intraret, & vel illiterato, vel homini alienæ diœcesis sine licentia, vel coniugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoueri, quando scilicet de iure potest est suspensus per annum à collatione tōsuræ tantum, extra de tempo. ordinan. c. nullus. libr. 6. † Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi locantes, vel alio titulo concedentes aliquam domum vsurarijs alienigenis ad fœnus exercendum, ipso facto suspensionem incurrunt. extra de vsu. quāquam. libr. 6. Et similiter si permittunt quòd vsurarij alienigenæ, s. non oriundi de terminis ipsorum locorum publicè vsuram exercentes, vel exercere volentes, habeant domos conductas, seu aliàs habitent in terris suis, idest eorum iurisdictioni subiectis, si infra tres menses omnes tales de ipsis terris non expellunt. † Ferentes sententiam excommunicationis contra aliquem, vel aliquos, nisi præmittant trinam admonitionem, vel vnam pro tribus, sunt suspensi ab ingressu ecclesiæ, extra eo. sacro. Item debet habere talis monitio temporum conuenientia interualla, nisi facti necessitas aliud suaserit, & debet ferri in scriptis continentibus causam excommunicationis, aliàs excōmunicator est suspensus, non solum ab ingressu ecclesiæ, sed etiam à diuinis per mensem: quæ quidem si exequatur irregularis efficitur, nec nisi per Papam cum eo poterit dispēsari, extra eo. cum medicinalis lib 6. Sed hæ pęnæ nō tangunt episcopos & superiores, cum non fiat specialis mentio de eis, extra de sent. excom. quia periculosum. † Vltramontani ordinati ab episcopis Italiæ nisi habeant licētiam à Papa, vel ab epo vnde sunt oriundi, vt in cuius diœcesi sunt beneficiati, & per patentes ipsius episcopi literas cōtinentes causam rationalem, quare ipsos nolit, vel non possit ordinare, sunt ipso facto suspensi absq; spe dispensationis. extra de temp. ordi. sepe. lib. 6. huiusmodi ordinantes debent cognitione puniri, vt in d. c. qui recipiunt aliquē ex ordinibus sacris ab episcopo qui renunciauit loco & dignitati, si scienter hoc agunt vel ignorantia crassa, & supina, non recipiunt ordinis executionem, vnde sunt suspensi, nec cū eis potest dispensari, nisi per Papam, extra eo. de ordi. ab eo qui renun. c. j. Si ignoranter, non tamē ignorantia crassa, potest cum ipsis episcopis dispensare. Sed recipientes ab eis ordines minores sine licentia proprij episcopi quamuis deberēt deponi. 9. q. 2. episcopum, tamen potest episcopus in ordine tolerare dispēsationem. † Episcopi autem renunciantes loco tantum & non dignitati, possunt omnes ordines conferre sicut prius, si fuerint rogati à proprio episcopo loci, aliàs non, vt dictum est. s̃. † Item ordinati à simoniaco in ordine suscepto quantuncunq; occulto, vel in dignitate aut à simoniaco notorio in collatione ordinum vel in collatione aut receptione, vel mediatione beneficiorum, non recipiunt ordinis executionem, sed sunt ipso iure suspensi. j. q. j. si quis à simoniacis. quamuis in sua ordinatione nulla sit commissa simonia, & hoc in detestationem simoniæ. Ratio est, quia tales sunt priuati executione ordinum, quia qđ non habent, dare non possunt. j. q. 7. Daibertum. verum est tamen ꝙ ordinati à talibus ex ignorātia facti, à peccato excusantur, & in ipsa tali ordinatione, & in executione ordinum sic receptorum, abstinere tamen debent cum sciunt quousque cum eis dispensentur, & per Papam. j. q. j. si qui. j. glo. Ex ignorātia autem iuris hoc faciendo non excusarentur. † Vnde, secundum Thom. 2.2. q. c. nullo modo quis debet recipere ordines ab his, quos scit tales: nec tenetur in huiusmodi suis prælatis obedire, quinimmo debet permittere se potius excommunicari, secundum Goffr. nam obediendo de peccato non excusaretur. 11. q. 3. quid ergo patiendo autem iniustam excommunicationem meretur. 24. q. 3. non in perpetuum damnamur. † Item ordinati ab hæretico, scismatico, vel excommunicato, vel deposito, nō recipiunt ordinis executionem, & nemo dat quod non habet. j. q. j. gratia. No. tamen, secundum Tho. & Pet. & Ray. & Goff. ꝙ omnes tales ordinatores, veros conferunt ordines, quātum ad caracterem, sicut & omnia alia verè conficiunt, seu conferunt sacramenta, excepta pœnitentia quo ad manifestè excommunicatos, secus de occultis, quia absoluunt, secundum Ric. & Pe. de Pal. dum tamen seruent prædicti formam ecclesiæ. j. q. j. Dominus. de conse. distin. 4. non in nobis. peccant tamen mortaliter tam dantes quàm suscipientes ab eis quæcunq; sacramenta scienter, nisi baptismum in extrema necessitate. Ignorantia autem facti probabilis excusat tales à peccato in ipsorum ordinum receptione, & eorundē executione, dum ea, scilicet ignorantia laborant, cum autem sufficienter hoc sciunt, debent abstinere quousq; dispensetur. Circa quam dispensationem dicit Host. ꝙ in episcopatu solus Papa dispensat. extra de elec. c. quia diligentia. In alijs verò ordinibus quantum ad eos qui scienter à talibus recipiunt ordines vel etiam ex ignorantia crassa & supina, solus Papa dispensant, immo secūdum Ray. & Goff. si fuerunt ordinati à tali qui recipit vltimam manus impositionem, s. episcopalem consecrationem extra ecclesiam nunquam tolerantur. 9. q. j. ordinationes. Si verò ex ignorantia non supina, secundum Hosti. per discretum prælatum cum talibus poterit dispensari, extra de ordi. ab eo qui renun. c. j. & 2. Sed secundum Ray. & Goff. si ordinati sunt ab eo, qui recipit vltimam manus impositionē in ecclesia. i. antequā efficeretur hæreticus scismaticus vel excommunicatus, & tunc est quando ordinat siue ordinati sciebant siue ignorabant, tolerātur ex dispensatione ministrare in officijs susceptis: ad superiores verò non debēt promoueri, nisi magna necessitas esset. & idē videtur dicere Goffr. de interdicto, & suspenso à diuinis. s. ꝙ non confert executionem. 9. q. j. c. j. & seq. † Item qui aliquem ordinem sacrum recipiunt, extra statuta tēpora ordinationum sunt suspensi, nec debent permitti in susceptis ordinibus ministrare, quamuis caracterem receperint, de temp. ordi. c. 2. episcopus tamen imposita eis primò pęnitentia competēti sustinere poterit, vt postea in susceptis ordinibus ministrent, de tempo. ordi. c. consultationi. Hoc secundum Inno. Ber. & Guli. qui addit, ꝙ est secus de ordinibus suscipiendis. & si ante dispensationem talis ministrauit ordine suscepto, dicunt quidam ꝙ non potest episcopus dispēsare, sed verius est ꝙ possit dispensare, vt 9. q. 2. Lugd. nisi fortè interdicta fuisset sibi executio, & postea ministrasset. † Promotus per saltum. i. aliquo ordine prætermisso ad superiorē ascendendo, quamuis caracterem recipiat, tamen suspensus est ab executione ordinis sic recepti. dist. 3. sollicitudo, extra de cle. p sal. promo. c. j. & si non malitia, sed ignorantia, vel negligentia

hoc

hoc egit, quamuis de rigore deponi deberet, tñ ex dispensatione episcopi ad ordinē prætermissum poterit promoueri. Si aūt scienter per saltum est promotus, & in ordine sic suscepto sine dispensatione ministrauit in ipso ordine sic suscepto post receptionem omissi, adhuc potest per ēpm dispēsari, sed ꝙ vlterius ascendat, non nisi per Papam. Ray. Host. & Guli.

14 † Recipientes eodem die minores ordines cū subdiaconatu, vel duos sacros ordines simul, siue ordinatore sciente, siue ignorante, sunt suspensi ab ordinib. sic receptis, & deponi deberēt, dist. 77. subdiaconatus. extra de eo, qui fur. or. rece. c. innotuit, possunt tñ permitti misericorditer in minorib. tñ ministrare, & si intrant in religionem, & vitā moresq; eorum exigunt, Abbas si voluerit poterit in alijs ordinibus dispensare, vt in d. c. innotuit. Ray. & Hosti. Sed si lata prius fuisset excōicationis sententia ꝯ sic recipientes, & nihilominus receperint, non pōt cum eis dispēsari, nisi per Papam, vt in d. c. innotuit. & dicit Host. ꝙ ēt Papa de facili non dispensat.

15 † Contrahentes matrimonium de præsenti, & ante carnis copulam se facientes ad sacros ordinari aliter q̄ à sacris canonibus concedatur, q̄uis caracterem recipiant, sunt tñ suspensi, ita ꝙ nec ēt post mortem vxoris poterit in illo ordine ministrare, nec ascendere ad alios, nec aliquod officium, vel beneficium ecclesiasticum obtinere, & matrimoniū nihilominus sic contractū propter hoc non dissoluitur, quod intelligit cum tales in seculo remanētes hoc agunt. nam secus si religionem intrassent, extrauagan. Ioan. XXII. quæ incipit, antiqua.

16 † Apostatæ à religione in Apostasia suscipientes ordines, sunt suspensi & irregulares. extra eo. tit. apostata. nec dispensatur cū eis, nisi per Papam. Sed alij qui in excommunicatione ordines recipiunt, similiter sunt suspensi, seu irregulares, de sen. excom. cum illorū. & hoc verum est, nisi probabilis ignorātia excuset eos, & de hac materia plenè habes s̃. in c. de causa finali excommunicationis.

17 † Celebrantes seu participantes in diuinis scienter cum publicè excommunicatis, vel interdictis, sunt suspensi ab ingressu ecclesiæ, de priuile. c. episcoporum. lib. 6. sed de hoc vide plenius s̃. tit. de interdictis. c. 2.

18 † Conseruatores nō possunt se intromittere de alijs quàm de manifestis iniurijs, & violentijs: quod si de alijs, quæ iudicialem indaginem requirunt sese intromiserint, sunt suspensi per annum ab officio, extra de off. deleg. c. statuimus, aliàs legatos. lib. 6. Iudices ecclesiastici, qui ꝯ iustitiam in grauamen alterius partis in iudicio quicquā faciāt per gratiam, vel per sordes, puta per pecuniam, suspēsi sunt per annum ab executione officij. & si durante suspensione ingesserint se diuinis, efficiuntur irregulares, nec nisi per Papam poterunt liberari, extra de sent. & re iudi. c. cum æterni. lib. 6.

19 † Religiosi, qui concedunt alicui ad vitam vel certum tempus iura, redditus, possessiones, administrationes cui præsunt, nisi duo concurrant, s. ꝙ necessitas vel vtilitas monasterij vel prioratus illius ecclesiæ hoc exposcat, & ꝙ conuentus illius ecclesiæ consentiat, aut si conuentus non haberet assensum prælati ꝓprij, sunt ipso facto suspensi ab officio, non valet dicta cōcessio. Excipiuntur tamen duo casus. s. locatio & venditio reddituū, vel fructuum ad modicum tempus, de reb. eccle. non alie. c. j. in cle. Vtrum autem hæc suspēsio intelligatur ab officio diuinorum, vel ab offi. temporalium administratione, puta prælaturæ, procuratoris, cellerarij, & huiusmodi. Ioan. And. remittit ad notata de decimis. c. j. in cle. & ibi ponit vtrāq; opinionem & dimittit sub dubio.

20 † Fratres ordinis Prædicatorū promoti vel assumpti ad episcopatus vel alias prælaturas, si prius recipiunt munus consecrationis quàm resignant ordini libros, & alia quę habēt tempore suæ promotionis, eoipso sunt ab executione pontificalis ministerij suspensi. Clemens IIII. in priuile. prouidentia.

21 † Fratres Prædicatores si perturbare præsumpserit officium inquisitoris contra hæreticos per fratres minores exercitatum, ipso facto sunt ab executione ordinum sacrorum suspensi, nec potest relaxari talis suspensio, nisi per sedem Apostolicam, aut per inquisitorem, cuius officium perturbauerunt, & idem de minoribus perturbantibus officium inquisitoris per prædicatores exercitatū. Clemens IIII. in priuileg. paupertatis altissimæ. Fratres Prædicatores, & Minores recipientes ad professionem aliquem in ordine suo ante probationis annū elapsum, sunt ipso facto à receptione quorumcunque suspensi, & pœnę grauiori culpæ debitæ puniendi, nec etiam pro hoc ille sic professus est ordini prædicatorum obligatus, arg. extra de regula. c. non solum.

22 † Religiosi, qui decimas non percipiunt, si scienter omittatur facere conscientiam confitentibus de decimis soluendis, sunt suspensi a prædicationis officio, donec faciant eis conscientiam, si commodè possunt. & si interim prædicarent, essent excōicati, extra de pœ. c. cupientes, in cle. quod tñ intelligunt Pet. de Ancha. & Pau. si fuerint super hoc requisiti à prelatis.

23 † Item cum quæritur, vtrum suspensus ab officio sit suspēsus a beneficio: super hoc Ioan. An. multa dicit pro & contra, super cle. cupientes, extra de pœn. concludit & non clarè. Sed Pet. de Ancha. super ea. cle. ponit distinctionem Domini Gasp. de Cal. dicens sic, Aut quis est suspensus ab officio, aut a beneficio, aut ab vtroque. Si est suspensus a beneficio, siue a iure, siue ab homine, non est suspensus ab officio, arg. c. dilectus, de offic. ord. ratio ad hoc est odium pœnarum, vt in regula, in pœnis, de reg. iu. lib. 6. Item quia officium non est accessorium ad beneficium, licet sit ec̄otra. Si est suspensus ab officio, hoc est aut per dictionem taxatiuam tantum, aut simpliciter. Primo casu planum est, quia non est suspensus a beneficio, cum tantum suspensus sit ab officio, quia hoc viuit sententiæ promulgator, quia vires sententiæ vltra intentionem proferentis non se extendunt, saluo casu c. pastoralis, de appel. Si autem simpliciter suspensus ab officio, hoc est aut ab homine aut a iure. Si a iure, aut ꝑpter crimen, aut propter infamiam vel cōtumaciam. Si propter crimē, tunc puto ꝙ suspensus ab officio sit suspensus a beneficio, vt c. eos, & c. si qui sacerdotum dist. 81. Si autem propter infamiam, vel contumaciam sit suspensus ab officio, non est suspensus a beneficio, vt c. presbyter si a plebe. 2. q. 5. Si autem ab hoīe est suspensus ab officio, si hoc est propter crimen graue, tūc est suspensus ēt a beneficio. Si autem propter crimen leue, vel ēt propter infamiam, vel contumaciam, nō est suspensus a beneficio, vt in iurib. allegatis. Si autem est suspensus ab vtroque, aut hoc est per dictionem, & planum est: aut per dictione, vel, & tunc puto opinionem Goff. veram, s. talis sñia non valet propter incertitudinem. l. 3. C. de sen. quæ sine cer. quant. quæ dicit, hæc sententia, omnem debiti quantitatem cum vsuris competentib. sol. iudicati actionem parere non potest, cum apud iudices ita demum sine certa quantitate facta condemnatio auctoritate rei iudicatæ cēseatur, si parte aliqua actorum certa sit quantitas comprehensa. Hæc ille.

24 † Innoc. autem dicit simpliciter, ꝙ suspensus ab officio tantum, non debet percipere fructus beneficiorum super c. pastoralis, de appella. Sed Host. hoc intelligit, quando s. est suspensus pro graui causa: secus pro leui, vel infamia, & non est contumax. Et no. sm Host. ꝙ suspensus in pontificalibus, si celebrat in pontificalibus, non erit irregularis. Ratio est, quia pontificalia non sunt de substantia celebrationis, nec debemus iudicare aliquem irregularem, nisi inueniatur expressum, arg. de pœ. distin. j. §. pœnæ. Pœnæ legum interpretatione molliendæ sunt potius quam nimis exasperandæ, atque ideo proprium casum non excedunt.

25 † Item suspensus a participatione sacramētorum, de quo habes dist. 18. si quis autem, & c. si. & extra de elect. Osius. & de his, quę fiunt a maio. par. ca. c. j. si celebrat non est irregularis: talia enim non sunt ordinis, cum & laici participent sacramentis. Hostien. & Innoc.

26 † Clerici, qui scienter eligunt indignum ad episcopatum, cōtra illam formam, quæ habetur extra de electione. c. cū in cunctis, sunt per triennium suspensi a beneficio. Vbi dicitur, cum in cunctis sacris ordinibus, & ecclesiasticis ministerijs sint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum scientia inquirenda: multo fortius in episcopo hoc inquiri oportet, qui ad curam aliorum positus in seipso debet ostendere qualiter alios in domo Dei oporteat conuersari. Ea propter, ne quod de quibusdā pro necessitate temporis factum est, trahatur a posteris in exemplum, præsenti decreto statuimus, vt nullus in episcopum eligatur, nisi qui iam 30. annum ætatis exegerit, & de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vita, & scientia commendabilis demonstretur. cum verò electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit, decurso tempore de consecrandis episcopis a canonibus diffinito, is ad quem spectant beneficia, quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem. Inferiora etiam ministeria, vt puta Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialis ecclesiæ regimen, nisi qui iam vigesimum annum ætatis attigerit, & scientia & moribus commendabilis existat. cum autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconū, & Decanus & reliqui admoniti non fuerint præfixo a canonibus tempore in presbyteros ordinati, & ab illo remoueantur officio, & alijs conferantur, qui & velint, & possint illud conuenienter implere, nec prosit eis appellationis refugiū, si fortè in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerit se tueri, hoc sane non solum promouendis, sed etiam de his qui iam promoti sunt, si canones non obsistant, præcipimus obseruari, & clerici sane si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi tūc potestate priuatos, & ab ecclesiasticis beneficijs triennio nouerint se suspensos: dignū est enim vt quos Dei timor a malo non reuocat, ecclesiasticæ saltem coerceat seueritas disciplinæ. Episcopus autem si cōtra hoc fecerit, aut consenserit fieri in conferendis prædictis officijs, & beneficijs potestatem amittat, & per capitulum, aut per metropolitanum, si capitulum cōcordare nequiuerit, ordinetur. in d. c. dicit glo. habitis, & habendis. Eligentes aliquem, siue electio sic facta cōcorditer, siue in discordia, si infra octo dies, ex quo potuerunt commodè ipsam electionem electi dissuaderint præsentare, qui culpabiles in hoc fuerint, a prosecutione electionis sunt exclusi, & suspensi per triennium a beneficiis, quæ obtinent in illa ecclesia, ad quæ si infra illud tempus se re vel colorate se immiscuerint, illis perpetuo sunt priuati, extra de

elect. c. cupientes. lib. 6.

27 † Compromissarius si scienter eligit indignum, est ipso facto per triennium suspensus à beneficijs ecclesiasticis. hæc tamen suspēsio non tangit episcopos, nec intelligitur nisi in electionibus episcoporum & superiorum, secus de elect. inferiorum, extra de ele. si compromissarius, lib. 6. In quo dicitur, si cōpromissarius, in quem defuncto episcopo transfertur eligendi potestas, negligenter ĩ. tempus à iure statutum eligere prætermittat, ad superiorem deuoluitur potestas prouidendi, sibiq; compromittentes imputent, qui in talē potestatem huiusmodi transtulerunt. si verò eligat, sed indignum, tunc siue scienter id fecerit, cum dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari: siue etiam ignoranter, cum suo sit functus officio, eligendi potestas, nisi & ipsi scienter electionem talem ratam habuerint, liberè reuertitur ad eosdem. idem fit cum eligit idoneum, sed electus renuit consentire. porrò eo casu cum scilicet indignus eligitur ab eodem compromittentes quod illius odio non conuenit prægrauari, nequaquam nisi sicut præmittit ratum habuerint puniuntur, sed ipse, vt pœna suum auctorem teneat, à beneficijs ecclesiasticis triēnio iuxta Lateranēse Concilium suspēdetur ipso iure. huiusmodi quoq; pœna nec in episcopo si ad eligēdum fiat compromissarius sic peccante, cum de iure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur, nec in aliorum quoque episcoporum & superiorum ipsorum electionibus, cū peccatur in ipsis vendicat sibi locum.

28 † Religiosi grauātes, vel fraudantes ecclesias circa decimas eis debitas, si requisiti per illos, quorum interest, non desistunt infra mensem, vel de vsurpatis vel retentis infra menses duos non fecerint emendam, suspēsi sunt ab officio administrationis, & beneficijs & talia non habētes sunt excommunicati, extra de deci. clemen. j. quæ sic dicit. Religiosi quicunque, qui noualium aut aliàs decimas ecclesijs debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes appropriare sibi præsumpserint, aut exquisitis fraudibus siue colore vsurpare, seu qui de animalibus familiarium, & pastorum suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium, seu qui de animalibus quæ in fraudem ecclesiarum in pluribus locis emunt emptaq; tradunt vēditoribus vel alijs ab ipsis tenenda, seu qui de terris, quas tradunt alijs excolendas, decimam ecclesijs solui non permiserint, aut prohibuerint, nisi post requisitionem, per eos quorum intererit, super hoc eis factam destiterint, ĩ. mensem &c. & dicit Ioan. And. in glo. se credere ꝙ sufficiat iudicis declaratio super satisfactione, nec sit necessaria absolutio quo ad suspensionem, sed quo ad excommunicationem bene requiritur absolutio.

29 † Doctor vel Magister, qui doctorat aliquem, nisi prius exigat iuramentum à Doctorando, ꝙ non expendet pro suo doctoratu vltra summam triū milium Turonensium argenteorum, est suspensus per sex mēses a collatione doctoratus, extra de magistris. cum sit, in elem.

30 † In capitulo ecclesiæ cathedralis vel collegiatæ est suspensus à voce in electionibus & alijs, qui non habet ad minus ordinem subdiaconatus, & similiter qui habet beneficium cui annexus est ordo, nisi infra annum faciat se promoueri ad talem ordinē, quem requirit beneficium legitimo impedimēto cessante, extra de æta. & qualita. cap. vt hi qui. in clemen. qui prohibiti sunt audire legem, vel physicam, de quibus habes supra in titu. de excommunica. c. vlti. vltra excommunicationem sunt suspensi ab officijs suis, vide ibi.

31 † Vltimò not. quòd suspendere potest ab officio, qui & excommunicare. quis autem possit excommunicare, habes supra vnde laicus, vel mulier cum non possit excommunicare, nisi ex commissione speciali Papæ. distinct. 32. §. verum, in glo. non possunt etiam suspendere, potest tamen abbatissa, secundum Innocen. suspendere à beneficio clericos ecclesiarum sibi subditarum, si hoc ex consuetudine habet, nō autem ab officio.

32 † Item not. quod sicut excommunicatio, sic & suspensio per sequentem appellationem minimè suspenditur, suspensio dico ab officio, vel ingressu ecclesiæ lata, extra de senten. excommunicatio. c. is cui. lib. 6.

33 † Item not. quòd absolutio à suspensione officij simpliciter vel diuinis fieri debet sub ista forma, vel simili: Ego absoluo te à vinculo suspensionis, qđ incurristi per talē causam, & restituo te executioni ordinis, & officiorum tuorum, in nomine pa. & fi. & spiritussancti. tamen quia suspensio pertinet ad forum contentiosum, nec reperitur determinata forma necessaria huius relaxationis, ideo quicqd dicat, & quibuscūque verbis vtatur is, qui valet absoluere à tali vinculo, si intendit absoluere, verè absoluit, sicut s̃. dictū est de absolutione excō.

34 † Sed quæritur, quis possit absoluere à suspēsione? Circa hoc Pau. in clem. monasteriorum, de rebus eccle. non alienan. sic dicit. Vbi Papa ponit pœnam suspensionis vel interdicti propter contumaciam canonem condendo, puto ꝙ inferior possit absoluere, de senten. excommunica. cap. nuper. nisi ipse Papa sibi reseruet absolutionem, vel alteri expresse & determinatę personæ committat, & hoc tenet Vinc. Hug. Goffre. Innocen. Ber. & Ioan. in glos. 2. q. j. si inimicus. & 17. quæstio. 4. si quis deinceps, & Hostien. Idem iudicium est, si constitutionem inferioris approbat & confirmat. de constitut. c. ex frequentibus, plus enim operatur confirmare quàm cōdere sententiam. potest tamen quilibet suffraganeus relaxare, cum non sit maioris efficacię quamuis commune, sic intelligitur c. graue. de prębend. & hoc nisi alteri reseruetur absolutio.

35 † Si verò suspensionis pœna, & huiusmodi imponitur per sententiam. i. ab homine, tunc ligans debet absoluere, non inferior, extra de offi. ord. c. cum ab ecclesiarum saluo casu c. pastoralis. eo. tit. Idē tenet Gul. in Spe. Si verò suspensio sit perpetua, quæ habet vim priuationis, vt no. Vin. de transla. c. 2. & Gul. in Spe. tit. 2. §. nunc ostendendum, non habet locum absolutio, sed necessaria est dispensatio consequens collationem, & tunc est videre an tale sit crimen in quo possit episcopus dispensare, & habet conferre, vel non. In j. casu poterit ēps dispensare, & cōcedere, puta beneficium, vel officium executionis ordinum, quo ad dispensationem. In 2. casu non poterit. 43. dist. multis. Et de suspēsione, quæ ponitur in d. c. monasteriorum, dicit idem Pau. non puto hāc de sui natura operari priuationē, aliàs Papa exp̄ssisset hoc, arg. de deci. ad audientiam. vnde credo eam posse ordinariū relaxare ratione præmissa, sed si non relaxetur, durabit perpetuò. 10. q. j. perpetua.

36 † Nota ꝙ sententiæ omnes suspensionis latæ ꝑ quoscunq; prælatos contra fratres prædicatores, & ꝯ indulta priuilegiorum suorum, sunt ipso facto irritæ, & inanes. Alexāder, Meritis vestri. Et si cōtra alios occasione ipsorum fratrum sunt ēt irritæ, & inanes. Alex. Nimis iniqua.

37 † Itē magister ordinis, & singuli priores prouinciales conuentuales & eorū vicarij in locis, & conuētibus sibi commissis fratrib. sibi subditis, nec non & fratribus eiusdem ordinis interdum ad eos declinantib. vndecunq; possunt impartiri beneficium absolutionis à suspēsione, excommunicatione, vel interdicto, quas sentētias incurrissent in ipso ordine, vel ante ingressum eius, ac etiam laicos q ipsum ordinem vellent ingredi, nisi adeo enormis esset excessus, vt meritò esset sedes Apostolica cōsulenda, Bonif. & Alex. Virtute. Item prędicti prælati possunt dispensationem obtinere à suis confessoribus & absolutionem super suspēsione & irregularitate quàm contraxissent, ex eo ꝙ protulissent sententias suspensionis & interdicti sine scriptis ex incautela. Clemēs, Exigentibus.

38 † Videtur aūt esse differentia talis inter suspensionem, depositionem, & degradationē, strictè sumendo ipsos terminos: nam largè frequēter accipitur in iure vnum pro altero, vt dist. 46. clericus. Primò suspēsio videtur importare priuationem executionis legitimæ ordinis, vel officij ecclesiasticorum simpliciter, vel ad tp̄s, & cum spe dispensationis, quæ qñq; à iure infertur. Depositio importat priuationem executionis legitimæ officiorum, & beneficiorum ecclesiasticorum possessionis simpliciter, & ex toto absq; spe restitutionis, retento tñ priuilegio clericali, quia conueniri non potest in iudicio seculari nec capi, nec puniri à laicis, & fit per sentētiam hominis cōiter, nec potest inferri hæc pęna ab inferiori episcopo, qui hoc agere pōt erga proprium subditum assistēte sibi canonico numero episcoporum si est in sacris, aliàs sufficit propria sententia ēpi sine aliorum præsentia. Depositus autē, & degradatus restitui non potest ad officia sua, nisi per dispensationem Papæ. Itē vbi in iure dicitur suspendatur, vel degradatur, comminatio est sententiæ ferendæ non lata sentētia, vt 35. dist. episcopus. degradatio vltra pęnam depositionis hoc addit, quia priuat omni priuilegio clericali cum certa solennitate, caracter tñ ei auferri nō potest, nec à quacunq; creatura: quamuis Io. An. videatur tenere contrarium. s. ꝙ possit ei auferri, secundum Tho. j. 4. & Ioā. in glo. dist. 50. accedens, & Inn. tenet ꝙ nō. De modo, & forma degradationis habes, extra de pœ. c. degradatio. lib. 6. & in summa Pisana.

39 † Nota tamen ꝙ non omnis degradatus est tradendus curię seculari, sed solum in tribus casibus. Primus est in crimine hæresis extra de hære. c. ad abolendam, & hoc nisi àd primam incontinenti redire voluerit: sed si relabatur, non plus parcitur ei. Secundus est in falsario literarum Papę, extra de cri. fal. c. ad falsariorum. Tertius, cum quis deponitur propter talē calumniam quàm intulit suo episcopo. j. q. si quis sacerdotum. Vnde cum in curia Romana his temporibus quidam sacerdos interfecisset Sacristam sancti Petri, vt sic rapere posset bona Sacristiæ, requisito consilio peritorum super hoc cōsuluerunt, ꝙ non debeat propter hoc tradi curię seculari ad occidēdum secundum iura, sed poni in perpetuum carcerem, vel caueam ibi ad sustentandum pane doloris, & aqua angustiæ, Papa tñ Martinus de plenitudine potestatis illum degradatum fecit tradi seculari curiæ, & sic fuit occisus.

40 † Potest etiam nihilominus per solum episcopum suum hoc fieri conuocatis abbatibus & alijs religiosis & prælatis, & literatis suæ diœcesis, qñ sacerdos, vel alius in sacris fuerit curiæ seculari pro hæresi tradendus, vel degradandus, sicut ei videbitur expedire, extra de hæreti. ca. quoniam, lib. 6.

41 † Hæc autem degradatio, cum quis propter hęresim vel aliud est tradendus curiæ seculari, sic fiēda est præsente Potestate, dicit degradatus illi, vt in forum suum recipiat degradatum: debet tamen intercedere pro eo quòd non moriatur, extra de verbo. signi. nouimus.

TRACTATVS FERTILIS ET NON MINVS VTILIS QVAM NECESSARIVS

Clarissimi decretorum Doctoris D. Ioan. And. de Bononia, de Interdictis ciuitatis Castri, vel alterius loci, & de his quæ seruari debent tempore interdicti.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum ecclesiasticum, quid sit.*
2 *Interdictum legale, quid sit.*
3 *Interdictorum legalium, quot sint species.*
4 *Excommunicatio à communione fidelium separat.*
5 *Interdictum dicitur quasi interim dictum.*
6 *Interdictum dicitur quandoque diuinorum suspensio, quandoque à diuinis cessatio.*
Diuina propriè suspenduntur ob ecclesiæ violentiam.
Cessatio à diuinis, quando fiat.
7 *Irregularitatem non incurrunt illi, qui non sunt canonici, si in ecclesia interdicta celebrant.*
8 *Celebrans in ecclesia violata, vel clausa, contra voluntatem canonicorum pecat. episcopo excepto.*
9 *Interdictum positum per aliquem canonicum sine episcopi, & aliorum fratrum consensu, nõ debet per episcopum obseruari, nec pati, quòd per alios obseruetur.*
10 *Interdictorum aliud generale, aliud speciale, & quid sit generale.*
11 *Interdictum speciale, quod sit.*
Interdictum generale uocatur, quando villa, vel castrum habet tantùm unã ecclesiam, & illa interdicto supponitur.
12 *Interdicto ecclesia subijci non debet ob pensionnm non solutam, vel ob delictum vnius clerici, vel laici.*
13 *Peccata suos auctores tenere debent, nec vlterius protrahi.*
14 *Interdictum ponere potest Papa, Legatus, & Delegatus, & qui iurisdictionem non habent ab episcopo, sed à collegijs.*
15 *Interdictum ponere potest electus confirmatus episcopus.*
Idem in capitulo, vacante ecclesia.
16 *Interdicto locum supponere non potest prælatus inferior sine capituli consensu, nisi ex consuetudine præscripta.*
17 *Interdictæ ecclesiæ subditorum ab episcopis, an dicantur sine capituli consensu.*
18 *Interdictum iuris abbatissa ponere non potest, licet possit monachas sibi subditas suspendere.*
19 *Interdictum canonicorum obseruari non debet ab episcopo.*
20 *Consuetudine potest induci, quòd canonicus habeat iurisdictionem in aliquos homines, qnos potest interdicere, & etiam eorum terram.*
21 *Interdicere hominem quilibet de capitulo non potest ex se, sed ecclesiæ auctoritate.*
22 *Interdici possint subdita suo ordinario.*
23 *Interdici non potest exemptus secundum formam exemptionis suæ.*
24 *Interdictum rationabiliter fieri debet.*
25 *Pœna facientis interdictum irrationabiliter.*
26 *Interdicti sententia in scriptis fieri debet, & causam in ea exprimi, & copia interdictis tradi.*
Interdicens, quàm pœnam patiatur, si superior interdictum relaxet.
27 *Interdicens cum temperamento contra maiores personas procedere debet.*
28 *Interdicens discretus esse debet.*
29 *Interdicti forma, qualis sit.*
30 *Interdicti pœnæ, quæ sint.*
31 *Interdicti nominatim specialiter puniuntur.*
32 *Interdicti nominatim, qui dicantur.*
33 *Interdictus si sit talis cum omnibus participibus, quando quis teneatur vitare tales participes.*
34 *Interdicti tempore, quæ gratiæ conferantur.*
35 *Excommunicati ad prædicationem, ecclesiam intrant, dummodò ibi non audiant diuinum officium.*
36 *Interdicti tempore, episcopi quomodo celebrare possint diuina.*
37 *Interdicti tempore, an clerici familiares episcoporum priuilegiatorum possint ad diuina admitti.*
Interdicti tempore si conuentui concedatur priuilegium celebrandi, eius familiares non admittuntur.
38 *Episcopi sententiam aliquam excommunicationis & interdicti non incurrunt, nisi de eis expressa fiat mentio.*
39 *Interdicti tempore, quod priuilegium habeant hospitalarij, & Templarij.*
40 *Interdictus licet sit locus, tamen ibi de licentia iuris, & hominis celebrari potest.*
41 *Interdicti tempore priuilegium aliorum regularium, quale sit.*
42 *Et quale sit priuilegium clericorum secularium.*
43 *Et quale sit priuilegium rectorum ecclesiarum.*
44 *Et quale sit priuilegium laicorum cruce signatorum.*
45 *Interdicti tempore, an sit interdicta sepultura.*
46 *Diuina licèt non debeant in loco interdicto celebrari, clerici tamen & non alij in cimiterio apud ecclesiam sepeliri possunt.*
47 *Priuilegiati possunt in ecclesia interdicta sepeliri.*
48 *Homines interdicti nec sepulturam, nec extremam vnctionem habent in loco interdicto.*
49 *Interdictus quando est locus, si in moriente signa contritionis appareant, soluto interdicto in cimiterio sepeliuntur.*
50 *An pro interdictis mortuis orandum sit, & mortuaria recipienda.*
51 *Clerici qui interdictum seruarunt, quomodo in cimiterio sepeliri possint.*
52 *Interdictum violat, qui officium suum in missa exequitur.*
Quid si officio interest & cantat, & non celebrat.
53 *Interdicti tempore legere licitum est canones vel psalterium, & docere nouum, & vetus testamentum.*
54 *Interdicti tempore officialis ecclesiæ si exerceat officium suum, an sit irregularis.*
55 *Interdictum violantium pena multiplex est.*
56 *Electio facta de interdicto, & ab interdictis, non valet.*
Interdictum per appellationem non suspenditur.
57 *Interdictum violans ipso iure suspensus est, & irregularis.*
58 *Excommunicato concelebrans non est irregularis, sed in excommunicationem incidit.*
59 *Interdicto causam dantes perpetuò deponuntur.*
60 *Religiosi interdictos recipientes, qua pœna puniantur.*
61 *Monaci vel moniales interdictum violantes, quomodo puniantur.*
62 *Laici interdictum violantes, quomodo puniantur.*
63 *Interdicti sententia improuidè lata, relaxanda sine difficultate est.*
64 *Ab interdicto vel ab excommunicatione si quis abstractus fuerit, si se offerat iustitiæ, quid agendum sit.*
65 *Interdictum si multos constringat, & aliqui velint satisfacere, an sint recipiendi.*
66 *Interdicti sententias à minoribus latas maiores obseruari facere debēt, nec debent eas sine licentia latorum relaxare.*
67 *Censuræ ecclesiasticæ appellatione excommunicatio, suspensio, & interdictum venit.*
68 *Interdicti generalis tempore non valet cõsuetudo, quòd pulsatis campanis, & apertis ianuis celebretur.*
69 *Interdicti violati actio publica, siue popularis est.*
70 *Interdicti sententia sufficit, quòd publicè promulgetur, nec oportet, quòd auribus singulorum intimetur.*
71 *Interdicto quando aliquis supponitur, interdictum in omnem terram illius, & illi adhærenti ponitur.*
72 *Interdictus si est locus, perinde est, ac si dicatur, interdico homines ibi habitantes à sacramentis ibi accipiendis.*
73 *In loco interdicto celebrare non possunt, nisi priuilegiati.*
74 *Iudex si dicat, interdico talem ecclesiam, quid hoc importet.*
75 *Scandalum si orietur ex celebratione priuilegiatorum in loco interdicto, non debent celebrare.*
76 *Interdicto loco, an homines, si inde exeant, possint alibi diuina audire.*
77 *Quid si interdictus sit aliquis specialiter, vel aliqua familia, vel aliquis populus.*
78 *Priuilegiatus in loco interdicto celebrans, an debeat interdictos excludere.*
79 *Interdictio mulierum in ecclesia post partum fieri non debet à sacerdote.*
Interdicti tempore, an & quomodo confessiones audiendæ sint.
80 *Interdicti tempore, priuilegiati habent priuilegium, quia in loco interdicto celebrare possunt.*
81 *Laici priuilegium habentes quòd tempore interdicti possint audire diuina, illo non gaudebunt, si causam interdicto dederunt, vel aliquid fraudis fecerint.*
82 *Interdictum si ob aliquorum infantiam ponitur, illi cum alijs, pro quibus latum est, obseruare debent.*
83 *Interdicta si sit alicuius terra, & post latam sententiã dominus illius exeat ad vnam aliam non interdictam, an sortiatur illa conditione interdicti.*
84 *Quid si vendidit terram interdictam.*
85 *Interdicti non sunt commissi plenè translati populo interdicto.*
86 *Bannitus perpetuò de populo interdicto, interdictus non est, secus si ad ipsum.*
87 *Interdictus si ingrediatur postea monasterium post professionem ordinari potest.*
88 *Interdicto non ligantur absentes tempore interdicti.*
Interdictus est, qui gratiosè receptus est in ciuem ciuitatis interdictæ.
89 *Interdicti non sunt incolæ loci interdicti, si sint forenses, & an ibi audire possint diuina.*
90 *Celebrans præsente excommunicato vel interdicto vel ad sepulturam admittit, est suspensus ab ecclesiæ ingressu.*
91 *Interdictus, quando possit stare in ecclesia tempore, quo officium non dicitur.*
92 *Interdicti tempore, quomodo diuina officia celebrari possint.*
93 *Laici non interdicti ad diuinum officium admitti non debent.*
94 *Beneficiati in vna ecclesia, an possint in alia recipi ad officium.*
95 *Clerici seruitores rectorum tempore interdicti, an possint officijs interesse.*
96 *Clericus beneficiatus, an possit substitui clerico seruienti tempore interdicti.*

97 *Interdicti*

97 *Interdicti tempore laici letanias cantare possunt.*
98 *Christi corpus publicè sine missa confici non potest.*
99 *Clerici duo vel plures nõ possunt extra ecclesiam dicere officiũ, si audiuntur.*
100 *Interdicti tempore magister scholarium suum officium, quia non est ordinis, exercere potest.*
101 *Interdicti tempore habentes iurisdictionem excommunicare, & absoluere possunt, quia iurisdictionis.*
102 *Interdicti tempore mulier post partum, quomodo per sacerdotem in ecclesia admittatur.*
103 *Interdicti tempore generalis confessio per sacerdotem fieri potest.*
104 *Interdicti tempore laici etiam in die Parasceue possunt ad crucem orare, sed officium non fit, nisi clausis ianuis.*
105 *Interdicti tempore aqua, nisi clausis ianuis benedici non potest.*
106 *Interdicti tempore aqua benedicta laicis, aspergi non potest.*
107 *Nec benedici calix, paramenta, candelæ, nec rami oliuarum.*
108 *Nec ecclesia, nec altaria consecrari.*
109 *Nec episcopi, nec alij publicè benedicere possunt.*
110 *Nec cõmendatio animæ decedẽtis cum suo officio fieri potest, si confessus sit.*
111 *Interdicti tempore mensa benedici potest.*
112 *Et in mensa residentibus legi potest.*
113 *Et campanæ ad prædicationem pulsari.*
114 *Interdicti tẽpore pro horis dicendis campanas clerici pulsare non possunt.*
115 *Laici autem suas campanas pulsare possunt.*
116 *Interdicti tempore clerici suas campanas sonare non possunt in suis festiuitatibus.*
117 *Interdicti tempore pro ostensione reliquiarum, pro aduentu alicuius prælati campanæ pulsari possunt.*
118 *Interdicti tempore clerici, uel laici campanellam pro officijs dicendis pulsare quando non possint.*
119 *Interdicti tempore campanæ pro Aue Maria pulsari possunt.*
120 *Interdicti tempore in sabbato sancto officium pro baptismo dici non potest.*
121 *Nec officium pro anniuersario defuncti dici.*
122 *Interdicti tempore cum officio solito paruuli baptizari possunt.*
123 *Et an in fronte chrismari potest, & chrisma confici in die cœnæ Domini.*
124 *Et decedentibus & ad mortem damnatis eucharistia dari potest.*
125 *Et per sacerdotem celebrantem Corpus Christi sumi potest.*
126 *Laico non interdicto in loco interdicto dari non potest Corpus Christi.*
127 *Interdicti tempore, an clericis dari possit.*
128 *Interdicti tempore Corpus Christi ad infirmum portari potest cum lumine, & campanellæ pulsatione.*
129 *Et an infirmo in presentia astantium dari potest.*
130 *Interdicti tempore visio Corporis Christi non est prohibita.*
131 *Interdicti tempore nec mulieri partui appropinquanti eucharistia dari nõ debet, nisi periculum immineat.*
132 *Idem in intrantibus prelium, vel mare, vel obsessis.*
133 *Interdicti tempore confiteri, & pœnitentia sanis dari potest, qui interdicto causam non dedere.*
Et quando excommunicatis dari possit.
134 *Interdicti tempore, quando solennis pœnitentia imponitur, an possit solẽnis decantatio diuini officij, aspersio aquæ benedictæ & auscultatio diuinorum officiorum & perceptio Corporis Christi fieri.*
135 *Interdicti tempore post penitentiam licet mortuaria recipere & pro eis orare, quid ante penitentiam.*
136 *Interdicti tempore licet recipere oblationes ab interdictis penitentibus etiam in loco interdicto.*
137 *Interdicti sub genere & qui interdicto causam dederint, gaudent indulgentijs & remissionibus.*
138 *Interdicti tempore matrimonium contrahi potest & per interdictos & excommunicatos.*
139 *Et nuptiarum solemnis benedictio fieri potest.*
140 *Interdicti tempore, an & vbi clerici, vel laici ordinari possint.*
141 *Interdicti tempore vel loco, sacra vnctio fieri non potest.*
142 *Interdicti tempore in 4. festiuitatibus, in quibus licet celebrare, Corpus Christi per Clericos vel laicos etiam non interdictos sumi non potest, nec vnctio sacra.*
143 *Tunc potest dici alia missa, quàm illa de festo.*
144 *Tunc potest aqua benedici, & aspersio fieri, & panis & fructus benedici.*
145 *Tunc nuptiæ benedici possunt.*
146 *An tunc ecclesiastica concedatur sepultura.*
147 *In dictis festiuitatibus, quando dies incipiat, & finiat.*
148 *Interdicti tempore corpora defunctorum, exceptis clericis qui seruarunt interdictum, non possunt in ecclesia vel cimiterio sepeliri.*
149 *Interdictum violatur, siue sepeliantur in cimiterio, siue extra cum officio.*
150 *Interdicti tempore laicus, etiam non interdictus, etiam sub silentio cum officio in ecclesia vel cimiterio sepeliri non potest.*
151 *Interdicti tempore priuilegiati, quando in cimiterio sepeliri posint.*
152 *Interdicti tempore sepultis extra ecclesiam, eo relaxato, quando in cimiterio sepeliri posit.*
153 *Interdicti tempore laici sepelientes defunctum sine officio clericorum, quomodo puniantur.*
154 *Interdicti tempore clerici dicentes officium super funus, licet non sepeliatur, sunt excommunicati.*
155 *Interdicti tempore cooperientes in sepulturis, sicut foueam facientes, & mãdantes, & non prohibentes, sunt excommunicati.*
156 *Interdicti tempore non itur per clericos ad letanias.*
157 *Interdicti tempore nouitij, quomodo diuina officia audiant.*
158 *Interdicti tempore priuilegiati post c. alma, quãdo suos proximos, vel alios admittant ad diuina officia.*
159 *Interdicti tempore in quatuor festiuitatibus, in quibus licet celebrare, quomodo officia diuina celebrentur.*
160 *Interdictum non seruans est ineligibilis, irregularis, & suspensus, nec potest excommunicare, nec beneficia conferre.*
161 *Interdictum, an posit per episcopum suspendi, remissiuè.*

AD dirigendum simpliciores ad interdictorum notitiam, quæ apud multos est modica & incerta, eo ꝙ præceptores iuris de hoc diuersimodè tractauerunt, & quibusdam confusè suam opinionem ponentibus, alijs meliori iudicio credulitatem suam submittentibus, pluribusque consultationẽ suam faciendam persuadentibus, rationabile siue vtile fore, vt de hac materia scriberemus, quæ rationibus & auctoritatibus nituntur, sumens rescripta Dñi Innocentij IIII. cum tex. Decretalium omnium à principio vsq; ad finem, quæ de interdicto aliquam faciunt mentionem, ipsius sententiam tanquam animatæ legis, & dñi tã in iure quàm in facto expertissimi, cũ reuerentia, sum amplexus, si quis enim aliter sapit, hoc ei Dñs reuelauit, non tamen habebit, quo me arguat, vel impugnet ꝓ tãtæ sedis auctoritate latitantem, de cuius iudicio disputare vel dubitare, sacrilegij instar habet speciem. Rationem enim, quã ille in apparatu suo ponit, sicut patebit ex meo, habet prius operationem, vt dispersa colligerem, collecta in compositionem ordinarem, sub certisq; dirigentem, vestræ Reuerentiæ afferrem promptissimè, si forte locũ haberent, quærat in meo gazophylatio, hoc inueniet, actum anno Domini M CCLXX.

Videndum est ergo, quid sit interdictũ, & quot modis dicatur, quot sint eius species, quam ob causam possit opponi, siue poni, quis possit interdicere, & qs non, quo ordine debeat fieri, sub qua forma verborum. Quas pœnas generaliter omnib. inferat. Quas quibusdam specialiter infligat. Quas permittit gratias episcopis. Quas religiosis. Quas secularibus clericis. Quas laicis. De sepulturis interdictorum, in quo violetur interdictũ. De pœna temere violentium illud. De absolutione interdicti. De confirmatione eiusdẽ. Notabilia, Quæstiones, & absolutiones.

1 † Interdictum est censura ecclesiastica in pœnam contumaciæ vel offensæ lata arcens, præcipuè populum non communicari sacramentis. 2 † ecclesiastica ponitur ad differentiam interdictorum legalium, quæ olim erant solennes verborũ concessiones, quibus prætor aliquid fieri iubebat, vel ꝓhibebat, maximè quũ possessionẽ, vel quasi inter aliquos cõcedebat, 3 † & ex illis quædam erant restitutoria, quædam exhibitoria, quædã prohibitoria, vt Insti. eo. per totum. Sacramentis ponitur ad differentiam effectus excõicationis maioris, 4 † quæ ẽt separat à communione fidelium: habet. n. similitudinem cum excõicatione minori, q̃ à sacramento separat. 3. q. 4. Engeltrudam. tñ excõicatio maior ab aula recessit. 5 † Dicitur aũt interdictum, quasi interim dictũ, scilicet ꝙ interim à iudice, non in perpetuum maneat, quasi dicat quãdiu dictum & statutum est. 6 † Dicitur qñq; interdictum, qñq; suspensio diuinorum, qñq; cessatio à diuinis, vt extra de offi. ordi. c. 12. refragabili, extra de consecra. eccles. vel alta. c. si ecclesia. propriè autem dicuntur suspendi diuina, propter violẽtiam ecclesiæ, vt in d. c. si ecclesia. cessatur à diuinis propter iniuriam alicui de ecclesia factam, vel pensionem nõ solutam, extra de appel. c. dilectis filijs. 7 † Quare si aliqui alij præter ipsos canonicos celebrarent, non inciderent irregularitatem, quia nõ est interdictum iuris, vel ordinarij, vt dicit Inn. sup d. c. dilectis. filijs. Item est, qñ clauditur ecclesia, & apportantur reliquiæ à prælato propter dispensationem, vt not. Inn. super c. tãta. extra de exces. præla. 8 † peccaret tñ alter, qui temere in ecclesia violata, vel clausa contra volũtatem canonicorum celebraret, excepto proprio episcopo, quotiẽs vult celebrare in ecclesia cathedrali nec canonici absq; manifesta & rationabili cã, maximè in contemptum ipsius Dñi episcopi, cessant à diuinis, vt extra de offi. ord. c. 12. irrefragabili. 9 † Plus dico, ꝙ si aliquis de canonicis, vel aliqui ponerent interdictum, sine cõsensu episcopi & aliorum fratrum ob aliquam causam, eps nõ debet obseruare, nec sustinere, ꝙ ab alijs obseruetur, extra de his quæ fi. à maio. par. cap. c. quæsiuit. Dicitur ẽt qñq; diuina suspensio, qñ vna ecclesia est interdicto supposita 10 † Interdictorum duæ sunt species, nã vnum vocat generale, aliud speciale: generale vocatur iuris interpretatione, non solũ qñ regnũ, vel terra, vel ꝓuincia interdicitur, sed ẽt qñ villa, vel ciuitas interdicit, vt extra de verb. sig. c. cũ in partib. 11 † Speciale est, cum inter plures ecclesias paucæ, vel vna interdicitur. Sed si villa vel castrum, vnam tãtum habet ecclesiã, & illa interdicto supponitur. generale vocatur pro tanto, ne

to, ne hi qui habent priuilegium ꝙ tempore generalis interdicti possint celebrare ianuis clausis, voce submissa, dicant hoc generale, quum regnum, vel terra, vel prouincia interdicit, si incipiant celebrare apertis ianuis alta voce, cum ciuitas, villa, vel castrum interdicitur tanquam speciale, super c. vt quidā fecerunt, sumētes arg à contrario sensu, quod de vno conceditur, de alio denegatur, vt extra de præsum. c. nonne. hoc dicit Inn. extra de verb. sig. c. cum in partibus. Quam ob causam possit poni interdictum, non esset facilè præstringere, cum hoc sit de arbitrio iu- 12 dicis, cuius officium latissimum est. † Sed hoc habemus ꝙ propter pensionem non solutam, vel delictum vnius clerici, non 13 debet ecclesia subijci interdicto, † quia peccata suos auctores tenere debent. nec debet protrahi vlterius quàm delictū in excedente reperitur, vt extra de his quæ fi. à maio. par. cap. c. quæ- 14 siuit. † Interdicit Papa extra de excessib. prælat. c. tanta. Legatus. extra de offi. leg. c. nouit. Delegatus. extra de offi. ord. c. quoniā. Qui non habent iurisdictionem ab episcopis, sed à collegijs, & si non possunt excommunicare, tamen possunt interdicere, vt 15 not. Inno. extra de offi. archi. c. archidiaconus. † Item electus cōfirmatus, episcopus, quamuis non receperit consecrationem, potest tamen interdicere, quod est iurisdictionis, vt extra de cle. c. transmissam. Item vacante ecclesia. interdicit capitulū, vt ex- 16 tra de offi. ord. c. graue episcopus, † nec inferior prælatus, potest locum interdicto supponere sine cōsensu capituli, nisi illud habeat ex priuilegio, vel ex consuetudine præscripta, Inn. in c. cū 17 inter. extra de consuet. † Item sine iudicio capituli non dicuntur interdictæ ecclesiæ subditorum ab episcopis. Addit Inn. verum est hoc, ꝙ non potest interdicere ecclesias in perpetuum vel ad multum longum tempus, sine consensu capituli. & hoc maximè obtinet sibi locum, vbi procedit ex officio contra absentem, vel contra præsentem contumacem, nam tunc cū maiori maturitate procedendū est. Sed in iudicio solus episcopus, vel quilibet alter iudex potest hoc facere, extra de offi. deleg. c. 18 sanè. † Item Abbatissa ex consuetudine habet iurisdictionem, licet possit monachas, siue canonicas more Theutonicorum, & clericas sibi subditas, suspendere ab officio & beneficio, non potest tamen interdictum iuris ponere, sicut nec excommuni- 19 care, vt not. Inno. extra de maio. & obediē. c. dilecta filia. † Item interdictum canonicorum non debet obseruari ab episcopo, 20 vt in d. decretali, dicit Inno. versi. sicut si canonici † Ex consuetudine tamen potest induci, vt quisquis canonicus habeat iurisdictionem in aliquos homines, super quos habet aliquam prælationem. aut in prebenda, & tunc s̄m consuetudinem, non tātum poterit interdicere certos homines, sed etiam terrā, si hoc potest ex consuetudine, vt pro factis cōib. ecclesiæ quilibet ca- 21 nonicus excommunicet, vel interdicat homines ecclesię. † Nec ēt quilibet de capit. habet auctoritatem interdicendi hominē ex se, sed auctoritate ecclesiæ & vniuersitatis 12. q. 2. c. q manumittuntur. Inno. super c. quæsiuit de his, quæ fi. à maio. par. cap. 22 † Possunt interdici subditi à prælato suo ordinario, siue sup ipsos habente iurisdictionem delegatam, vt extra de iu. c. at si clerici. extra de offic. deleg. c. sanè. alias sententia à non suo iudice 23 lata, non tenet, vt ibi dicitur. † Exemptus autem secundum formam exemptionis suæ interdici non potest, extra de pri. c. cum capella. & c. quanto. in quo ēt, vt cum prælati religiosos exemptos non possunt interdicere in eorum odium, non interdicāt 24 ēt alios eorū familiares, & amicos. † Dēt interdictum ferri rationabiliter, alioquin lator incidit in pęnam illius c. extra, de sent. excom. c. sacro. vt dicit Inno. c. cum ab ecclesiarū. extra de offi. 25 ord. † pęna aūt istius concilij est, ꝙ qui competenti monitione non præmissa sententiam promulgat, ingressum ecclesiæ per vnum mensem nouerit sibi esse interdictum, alia nihilominus 26 pęna mulctandus, si visum fuerit expedire. † Item in scriptis dēt ferri sententia, & causa exprimi. Exemplum verò scripturæ tenebitur interdictis tradere ī. mensem post diem sentētiæ latæ, quod si quis violauerit, per vnū mensem nouerit se ab ingressu ecclesiæ esse suspensum. Superior verò ad quem recurrit, si sentētia ipsum sine difficultate relaxauerit, siue relaxaret latorem siue interdicentem, interdicto ad expensas & oē interesse condemnet. Si verò ī. vnum mensem, quo suspensus est diuina officia celebrauerit: prius n. irregularitatem non effugiet, sup qua non nisi per summum Pontificem poterit dispensari, extra de sen. excō. c. cum medicinalis. Hæc eadem in sententijs suspēsio- 27 nis & interdicti volumus obseruari. † Item iudex cum tēperamento debet procedere ꝯ maiores personas, verbi gratia, si eps est puniēdus, primò per ingressum ecclesiæ vel sacerdotale officium interdicat, aut terram, quæ specialiter ad suā iurisdictio- 28 nē pertinet interdicto supponat, extra de offi. dele. c. sanè. † Dēt quoq; lator sententiæ esse discretus, puniendarum personarū circunstantias indagando, extra de offi. dele. c. extra de verb. sig. 29 c. quærenti. † forma interdicti cōiter talis est. Nos talis, propter causam talem, ecclesiam, ciuitatem, vel terrā, ecclesiastico supponimus interdicto. interdictum illud non est iuris, & plus improbat quàm verbum proprietatis sonaret. Inn. in c. tanta, extra de exces. præla. Aliter. n. s̄m arbitriū latoris potest formari sen-

tentia valet, vel si interdicat celebrationem missarum cū cantu vel celebrationem vesperarum, seu solennitates alias vel sepulturam tm̄, potest excipere quē vult, vt dicit Inn. in c. vt priui- 30 legia. extra de priuil. & ad certum tēpus † Pœnæ interdicti sunt multæ: nam sacramenta negant, præter baptisma paruulorū, & penitentias morientium, quib. ēt conceditur viaticum, extra de sen. excom. c. rn̄so. & de pęn. & remis. c. quod in te, extra de spō. c. non est nobis, extra de sen. excom. c. permittimus. Omnib. negatur extrema vnctio & ecclesiastica sepultura, extra de pęn. & 31 remi. c. quod in te. † Specialiter puniuntur interdicti noīatim, nam illi arctius sunt vitandi, extra de priuile. c. cum & plantare. Isti ēt non admittuntur ad diuina, qn̄ aperiuntur ecclesiæ etiā alijs interdictis semel in anno, in iocundo aduentu hospitaliorum, extra de priui. c. cum & plantare, & c. vt priuilegia. nec gau- 32 dent priuilegio cruce signatorum, quod ponitur in c. qđ in te. † Nominatim aūt interdicti dicuntur, qui proprio nomine vel certa locutione sufficienti, vel indubitata, in ipsa sententia exprimuntur, vt Insti. de hære. insti. §. masculos. Inn. in c. cū & plātare. de priuil. Item Inn. extra de præb. c. in Lateranensi. dicit, ꝙ nominatim interdicti. dicuntur, de qb. est certum ꝙ sunt interdicti. vnde dicuntur interdicti nominatim, & si castrum vel ci- 33 uitas sit interdictū, vel populus vnius ciuitatis, vel castri. † Quid si homines non noīatim sint interdicti, vel excōicati, puta sic dr̄, excōico talem, vel interdico cum oīb. familiaribus suis, vel participibus, participes nō nominatos vel interdictos ideo nō tenetur quis euitare. 7. q. 2. tuus. nisi fortè esset notoria partici- 34 patio eorum, necnon esset interdictus locus. † Gratiæ, quæ ꝯpetunt generaliter tpe interdicti, sunt vt dictum est, baptisma paruulorum, pęnitentiæ morientium, chrismatio siue cōfirmatio, viaticum decedentium, vt extra de sen. excom. c. rn̄so. de pœn. & remis. c. quod in te. Matrimonium ēt posse fieri credimus, cū sit ēt apud infideles. Ordo quoq; confertur ecclesiasticis, nō tm̄ si sint interdicti, sed laicis non. Inn. super c. non est nobis, extra de spons. Item sine scrupulo conscientię possunt vocari laici in aliquam ecclesiam, ad audiendū verbum Dei, cum videbit expedire, vt extra de sen. excom. c. rn̄so. super quo dicit Inn. qđ est 35 not. † ꝙ ad prædicationē ēt excōicati intrāt ecclesiam, dummō nullum diuinum audiant ibi officium, vnde tollet calicem qui eo tpe intra ecclesiā & nō extra p̄dicare voluerit. Ista p̄dicatio multis fuit ecclesię scandalum, nā & qui prædicant propterea verba deserunt, alia ēt grossi assumunt, dicentes ꝙ tm̄ peccent, 36 quantum si corpus in lutum deijcerent. † Speciales epōrū gratię quidem sunt, ꝙ possunt tpe generalis interdicti qnq; ianuis clausis, submissa voce, non pulsatis cāpanis & interdictis exclusis, diuina celebrare, nisi hoc ipsum expressè fuerit interdictū, vnde hoc illis conceditur, qui aliquam causam non præstiterūt interdicto, nec quidq̄ fraudis ingesserunt, extra de priui. c. ꝙ nō- 37 nullus. † & ibidē Inno. ꝙ clerici familiares episcopis & alijs hoc modo priuilegiatis, possunt admitti ad officium, quod vr̄ cōcedi ex eo ꝙ cum familiaribus suis dicunt officium, extra de priuil. c. in his. Si aūt conuentui concedatur priuilegiū, familiares 38 nō debent admitti, cum nō habeant priuilegium. † Item epōrū priuilegium est, ꝙ ipsi & alij superiores, nullius ꝯstitutionis seu mandati occasione incurrunt sn̄ām excōicationis siue interdicti, ipso facto, siue suspensionis sn̄ām, nisi de ipsis expressè mē- 39 tio habeat, extra de sen. exc. c. ex quadā. † Item priuilegiū hospitalariorū & Tēplariorum est, vt fratrib. eorum missis ad accipiēdū fraternitates, siue electos aperiri dēnt ecclesiæ, si fortè locus sit à diuinis suspēsus, nā ibi officia celebrantur. hoc. n. intelligēdū est, ꝙ in eadē ciuitate, castello, vel terra vna tm̄ ecclesia aperiatur, & si ibi fuerint plures ecclesiæ, extra de priui. c. vt priuilegia. Inn. ibidem dicit ꝙ tunc cantabunt, & ianuas apertas habebunt, quia populus non posset aliter in officijs eorū iocundari. Item cum litera dicat, excōicatos excludi vr̄ ꝙ interdicti admittantur. hoc. n. vnum est de illis, qui nō sunt noīatim interdicti, siue deliquerint, siue non. allegat 24. q. 3. c. si habes. & 17. q. 4. c. miror. item restringendus est ad eos, qui dederūt causam inter- 40 dicto. † sic videmus, ꝙ licet locus sit interdictus, tm̄ ibi potest celebrari de licentia iuris, & quidem de licentia hominis, extra de appel. c. dilectus. & sic suspenditur interdictum, vel potius non est positum, quia in propria loquutione intelligit̄, siue adest, celebrantes in ecclesia, & ab hac sententia potest excipere quos 41 vult. † Aliorum autem regularium priuilegium est, vt cū generaliter terræ fuerit interdictum, liceat eius, ianuis clausis, excōicatis exclusis, non pulsatis campanis, submissa voce celebrare 42 diuina. † Priuilegium clericorum secularium est, ꝙ in cōuentualibus ecclesijs, bini & bini, vel simul, tres possint horas canonicas legere, cantare ianuis clausis, excōicatis & interdictis exclusis, ita submissa voce, vt exterius audiri non possint. ex hoc not. quòd interdicti dicunt auscultare ad parietes ecclesiæ. Item his non prohibetur pulsatio campanarum ad horas, sed eis prohibetur, quum dicunt semel in hebdomada missam, vt patebit ī. proximè. item sicut seculares dicūtur bini, ita religiosi bini pos- 43 sunt simul dicere diuina. † Rursus permittitur ecclesiarum rectoribus, ꝙ semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsa- tis cam-

tis campanis, voce submissa, ianuis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, possint missarum solennia celebrare conficiendo Corpus Domini, quod decedentibus in pęnitentiam non negatur, vt extra de sen. ex. c. promittimus. cum tamē hoc concedatur, nisi his, videtur ꝙ non possit aliis committi ꝙ celebrent, quia quod per alios faciunt, per se ipsos facere vr̄r, vt ff. đ 44 vi & vi arma. l. j. §. deiecisse. † Priuilegium laicorum cruce signatorum est, vt pn̄ia eis quum postulauerint, non negatur, extra de pę. & re. c. quod in te. Inn. ibidem etiam hoc fiat eis, anteq̄ ꝑficiscuntur quo voluerint, aliis aut peregrinis, quib. vt idem dicit, pn̄ia misericorditer indulgeri non datur, nisi quum proficiscantur. Quidam dicunt, ꝙ cruce signati sunt principales, noīa- 45 tim autem interdictis denegatur pęnitentia. † De grā sepulturę noueritis ꝙ laicis generaliter est interdicta, vt dicit Inno. super c. vt priuilegia. extra de priuil. ꝙ si ecclesia est interd. pp populum. i. imperitiam populi tpale, quæ in eis intelligitur, ēt si nō deliquerint ipsi, sed dn̄s eorum, vel aliqui ex ipsis, sed non oēs parochiani pn̄t eligere sepulturam in non interdictis locis, si āt esset eccle. interdicta, pp delictum clericorum vel violationē, cessaretur a diuinis in ea, vt circa principium dictum est. tunc 46 quisque vbi vellet, posset sepulturam eligere. † Idem super c. tāta. de exces. præla. extra, dicit, ꝙ licet in loco interdi. nō debeāt celebrari diuina, nec ecclesiastica sacrā, tamen pn̄t ibi clerici, & non alii, & non interdicti sepeliri in cimiterio apud ecclesiā 47 extra de pę. & re. c. quod in te. † nisi sint priuilegiati, quia possūt in ecclesia interd. sepeliri. Sed secus est, si terra sit interdicta, ex- 48 tra de pę. & re. c. quod in te. † Itē ēt homines interdicti, si pn̄iam acceperint, in loco interdicto non sepelient, immò nec in loco interdicto extremam vnctionem accipient, vt in c. quod in te. ꝙ licet peccatores non sint, tamē pro peccatis non pn̄t. 24. q. 3. c. minor. Sed illi qui inter interdictos specialiter excōicant licet ab excommunicatione absoluantur, remanent interdicti, 49 quousque absoluatur generale interdictum, † & nota ꝙ quum locus est interdictus, si in morientib. apparuerint signa contritionis, post solutum interdictum erunt in cimiterio sepeliēdi, arg. extra de sen. exc. c. cum illorum, & si sepulti erūt apud ecclesiam dum erunt interdicti, post solutum interdictum non erūt extumulandi, cum res ad eum statum venerit, a quo incipere 50 potuit. † pro his īterdictis, licet mortua sint corpora post pn̄ias, pro eius orandum, nec mortoria sunt recipienda. 88. di. c. fi. ea denique quæ dicimus de loco interdicto, intelligimus etiam si 51 parochia fuerit interdicta. Hucusque Inn. † clerici qui seruauerūt interdictum, possunt in cimiterio sepeliri, sine campanarū pulsatione cum silentio, & cessantibus omnib. solennitatibus extra de pę. & re. c. quod in te. cum fratres religiosorum sepeliātur apud ipsorum regularium ecclesias, vel aliorum interdictas quod intelligendum est de his, qui adhuc manentes in seculo, eorum ordini sunt obligati, mutato habitu seculari, vel de his qui bona sua concesserunt inter viuos, retento sibi quandiu vixerint, vsufructu. Inn. dicit ꝙ licet bona omnia alii dent, sufficit tamen si dent maiorem partem, nec oportet ꝙ isti fratres assumant habitum istorum religiosorum, sed intrent secularem, & sumant eorum habitum sine professione, arg. extra de reg. c. cō- 52 sulti sumus. † Violat interdictum, qui officium suum exequit̄ ī missa, videlicet offerendo calicem, hostias, & hmōi, vel celebrādo aliud officiū, matutinas, vel vesperas, & hmōi. xj. q. 3. ca. si qs eps. in fi. nec credimus irregularitatem, vel suspensionē incurrere, qui officio interest & cantat, nō tamen celebrat, nec aliqd 53 facit tanquam suum officium, licet peccet. † Legere canones, psalterium, vel docere euangelium, vel docere nouum, vel vetus testamentum, inter interdicta nō est prohibitum, cum ibi prædicari possit, extra de sen. exc. c. responso. in officio aūt suo, quia agere intelligitur, qui in ordine suo agitur, hoc ꝙ ei cōpe- 54 tit siue in maiori, siue in minori ordine sit. † Sed quid dices de officialib. siue ministris aliis, puta si magister, siue scholaris exerceat officium suum, fortè idem dicit quod de ordinib. dicendo aūt missam dicunt ꝙ non sit irregularis, cum sit in illius ordine deputatus, non est ordinis, sed iurisd. sicut excōicatio. ij. q. j. c. ne mo. Sed absolutio est solennia exhibere, sicut sunt oēs ordines cum stola & psalmis pęnitentialib. introducere aūt in ecclesiā, ordinis est & officij, extrà de sen. ex. c. nuper. in fi. xj. q. 3. c. debēt. & c. seq. Idem vr̄, si diaconus legat epistolam, vel acolitus, vbi ē consuetudo, quia generaliter loquitur capitulum, si quid de sacro misterio contingerit. xj. q. 3. c. si quis eps damnatus, subintelligendo hoc vr̄, quæ certo & suo ordini sunt deputata, vel à iur̄, vel a consuetudine, vel constitutione ecclesiæ, vt si cantat responsoria, vel legat lectiones, non sit irregularis. vnde vr̄ ꝙ si ī aliqua ecclesia consuetudo est, ꝙ sine ordine distinctionis, legat quilibet epistolam, vt portet cereos, vel quid aliud pertinēs ad illud officium, facit extra de homi. c. sicut dignum, vnde dr̄ ꝙ homicidę, nec responsoria cantant separatim. Inn. in c. tāta, 55 extra de priu. † Pęna violantium interdictum multiplex est, nā qui non seruat interdictum ineligibilis est, & remouendus ab officio, extra de cle. exc. mi. c. postulasti. Item est suspensus, & irregularis, qđ vr̄ probare decretal. cum inter R. seniorem, extra

de electio. xi. q. 3. c. si quis eps damnatus. Inn. super ti. de postu. c. ad hæc. Item electio facta de interdicto, & ab interdictis, nō valet, vt probant iura. Item interdictum trahit secū exequutionē 56 sic ut excōicatio, vn̄ per appellationē non suspenditur. Inn. sup c. ad hic, extra de appel. ubi dicit si cum legitima appellatio pręueniret interdictum, & alios ad violādum inducit, & cōpellit & si prælatus est oīs eius institutio, collectio præbendarum, & beneficiorum ac dignitatum, & sententię sunt irritæ, & inanes. 57 extra de priuil. c. tanta. † Inn. ibidem dicit, ꝙ violans interdictū ipso iure suspensus est & irregularis ab officij exequutione, vnde non potest præmissa. & idem forte dicendum in aliis spūalibus, sicut nec ipsis conferri possunt, ita ab eis collecta nō valēt. 58 † qui aūt excōicato concelebrat, non est irregularis, sed incidit in excōicationem, sicut in loquutione, vel aliter excōicato participans, rōnem diuersitatis ponit Inn. super eo. c. tanta, extra de priuil. Idem, si qui postq̄ excōicati vel interdicti sunt, diuina 59 præsumunt officia celebrare, † sed multoplus, qui magis dederunt cām interdicti, perpetua sunt depositione condemnandi, extra de cle. exc. mi. c. latores. Inn. ibidem dicit, ꝙ non pōt cum 60 talibus dispensari, nisi spāli auctoritate Domini Papæ. † Item si religiosi contra canonicas epōrum sn̄ias & tenores priuilegiorum suorum venire præsumpserint, recipiendo excōicatos, & interdictos ad officia celebranda in ecclesiis, aliter q̄ liceat eis ex priuilegio ecclesiæ in qua ita præsumpserit, subiaceant interdicto. gl. ibi canonem non credimus latæ sententiæ, extra de pri- 61 uil. c. cum & plantare. † Item monachi, & moniales violantes interdictum, si sint clerici, sunt beneficijs ecclesiasticis expoliādi: si monachi vel moniales, sunt ad agendum pęnitentiam in archanis monasterij detrudendi, extra de cle. exc. mi. c. postula- 62 sti, † laici verò quamuis violando interdictum irregularitatē, vel suspensionem non incurrant, nec ordinem habeāt nec beneficium, tamen aliter puniuntur, extra de cle. exc. c. 2. quia ad requisitionem ecclesiæ debent cogi iudicio, & exilio condemnari, vt ibi. Item religiosi post latam ab epō sn̄iam interdicti in cām, si ibi celebrant, pęna suspensionis possunt inuolui ab ea- 63 dem. extra de priuil. c. cū & plantare. † Sententia interdicti improuide lata, sine difficultate est relaxanda, extra de of. ord. c. 64 graue. extra de sen. ex c. cum medicinalis. † Itē si quis pro cōtumacia, vel pro qualibet alia cā interdicto, vel excōicatione fuerit abstractus, & se offerat ad iustitiam, de his, pro quibus sn̄iam excipit, iudex qui tulit sn̄iam, ne in excōicationem descendat, eū absoluere poterit, si pars aduersa obstaculum interponat, ne absoluat, recepta cautione sufficienti, ꝙ iuris parebit æquitati, 65 fieri poterit. extra de ap. c. qua fronte. † Hoc tamen adiicere potes, ꝙ si interdictum multos constringat, & aliqui volunt satisfacere, ꝙ non sunt recipiendi, nisi sui principales, quia alii, q nō dederunt cām interdicto, non peccauerūt, vnde satisfacere nō 66 tenentur. Inno. super c. quod in te. extra de pęnit. & remis. † De robore sententiæ interdicti teneas, ꝙ maiores iudices vel prælati debent sententias interdicti, a minorib. latas facere obseruari inuiolabiliter, vsq; ad satisfactionem condignam, & nō debēt eas sine conscientias latronum relaxare, extra de offi. ord. c. cū ecclesiarū prælatis, & de sen. exc. c. Romana. vbi dr̄ ꝙ maiores nō relaxent sn̄ias interdicti ab inferiorib. latas, ipsis omissis, nisi 67 aliud obtineat consuetudo. † Notabilia in summa nota, ꝙ quū mandatur alicui, ꝙ tales ꝑ censuram ecclesia cōpellat, vel compescat, nomen censuræ ecclesiasticę intelligitur, excōicatio, su- 68 spensio, & interdictum, extra de ver. sig. c. quærenti. † Itē nullus pōt prætendere cōsuetudinē, vt liceat ei, pulsatis campanis, & apertis ianuis tpe generalis interdicti, celebrare, extra de con- 69 sue. c. cum inter vos. † Itē actio īterdicti violati, publica, siue popularis est, & quilibet admittitur ad eam, sicut dicit Inn. in c. cū 70 inter vos, extra de consue. † Item sufficit ꝙ sn̄ia interdicti publicè promulgetur, vt nullū excuset ignorantia, nec oportet ꝙ auribus singulorum intimetur, vel singulis per singulos īnotescat, 71 extra de postu. c. ad hæc. † Item quum supponitur aliquis interdicto, interdictum ponitur in oēm terram illius, & adhærentē illi, pp quæ fertur interdictum latæ sn̄iæ tpe. Adhæret aūt terra quæ iurisdictioni subest, & adhæret quæ in crimen fauet eidē, 72 sic dicit Inn. sup. eod. c. ad hæc. † Item nota ꝙ quum interdicit̄ locus, nihil aliud est dicere, nisi interdico hoīes ibi habitantes a sacr̄is ibi accipiendis, & clericos ibi habitantes. vel (quod melius vr̄) clerici ibi prohibentur celebrare, & sacr̄a conficere, cū locus tanq̄ res inanimata, sacr̄orum vel offōrum non sit subie- 73 ctibilis. Inn. super c. tanta. extra de exces. p̄la. † & nō solū clerici, sed nec ēt alienigenæ in loco interdicto celebrare debent, nisi priuilegiati, vt extra de priuil. c. ꝙ nonnullus, & c. cum priuilegia. Item in aliis locis possunt celebrare clerici. Innocentius su- 74 per c. cum inter, extra de consuetu. † Quid si dicamus, interdicimus talem ecclesiam. credimus irregularitatem per suspensionem incurrere, qui ibi celebrant, sed clerici vbique poterūt celebrare, vbique etiam laici diuina audire, nisi fuerit aliud addi- 75 tum. Innocen. super c. tanta, extra de excess. prælato. † Item nota, qđ si ex celebratiōe priuilegiatorū orit̄ scādalū, vcȝ: vt quū tēpli aptis ianuis semel in anno celebrāt, vel magnū cēt factū,

propter quod interdictum est positū, non deberent celebrare. Inno. super c. quod nōnullis, extra de priuil. † Quid si homines manentes in terra interdicta exeant de illa, nunquid possint alibi audire diuina? Respondeo, si propter aliquos puniendos vel alium in eis veluti dñm vel familiam positum sit interdictum extra terrā, diuinum non possunt audire officiū. si aūt nihil deliquerunt, nec cām aliquā præstiterunt, propter quā terra interdiceretur, si terra, prouincia, vel villa pro delicto aliquo interdicta est, tunc secus est, quia in hoc casu personæ nō sunt interdictæ, vel si sunt, ad hoc tñ sunt interdictę, ne ibi accipiant sacramenta vel audiant officia, & ideo bene audient extra terrā interdictā, immo & in ipsa terra audire possunt apud illos, q talē habent priuilegiū, qui quoslibet nō interdictos possunt admittere ad officiū & sacramenta tpe generalis interdicti, argu. eorū quæ habent extra de pœni. & remis. c. quod in te. vbi dicit q possunt peregrinari, & in peregrinationibus plus cōsueuerūt hoīes interdicere, aliàs dicunt interesse diuinis officijs. Itē sufficit, q non est ante prohibitum, q non possint audire diuina, q a pœnæ non sunt extendendæ, de pœ. c. pœnæ. † Item vī quibusdam, q hoc habeat locū, vbi interdicta est terra, prouincia, vel ecclesia, aut villa: secus si interdicatur aliquis specialiter, vel si interdicatur familia, vel domus alicuius, vel populus alicuius villæ, quia personæ interdicuntur, & ideo nunquā debent audire diuina officia, nec sacramenta accipere, ar. 17. q. 8. minor. & 24. q. 3. si habes. extra de sen. exc. c. quod in dubijs. Inn. super c. vt priuilegia. extra de priui. posset etiā sacerdos proprius cū talib° exire ad locū non interdictū, & eis ibi celebrare, de licentia p̄lati illius loci, nisi esset fortè propter scandalum admittendū. † Priuilegiatus autem quāuis in loco non interdicto celebret, non oportet tales excludere, nec tñ potest eos ad se trahere, cū non habeat eos subditos, nec præbere ecclesiastica sacramenta posset, tamē posset quibusdā de quib. certū est q propter eos nō est positū interdictū, facere gratiā ī audiēdis diuinis, & sacramētis de licéntia vtriusq; plebani, videlicet eius, cuius subditi sunt, & eius, in cuius ecclesia hęc fierēt, arg. extra de vsu. pal. c. ex tuarum. caueat tamē de scandalo. † Item interdictio mulierū post partum in ecclesia non debet fieri à sacerdote. Item confessiones audiendæ non sunt, nisi per modum consilij, fortè quæ circa capitula clament vnum de pœnitentijs morientium, vt in c. nobis, extra de spon. aliud de pœ. & remi. c. q in te. tertium verò extra de senten. excom. c. responso. licet quidā, vt Tancre. & alij, velint dicere q possint recipi pœnitentiæ sanorum. quod si verū est, caueat tñ confessor, vt in foro ecclesiastico confessiones non faciat vt sacerdos, videlicet omni cum solennitate orans, & bene dicens, absoluens, & stolam inducens, & similia, ne ipse etiam violet interdictum, vt hoc euitet in audiendo venialia, & vt securus pęnitentias suis det, vt accipiant signū Crucis, extra de pœniten. & remis. c. quod in te. † Quid si inter non excommunicatos, vel non interdictos, ad Missas, officiumque priuilegiatorū sint licentiati, & non priuilegiati nec interdicti, siue clerici siue laici sint, equidem cum eis poterunt in suo officio audire quia etiam sine eis possunt cum alijs legere & cantare in suo officio, & quia etiam possunt sine eis in ecclesia orare. Alij autem dicunt contra, q hoc habet locum in his priuilegiatis, qui habent priuilegium, q in locis interdictis celebrent, non per eos tantum, sed etiam per quoscunq;, & tunc oēs recipi possunt, nisi sint excommunicati, vel interdicti, vt supra dictum est. Inno. in ca. vt priuilegia. extra de priuileg. laici etiam qui habent priuilegium, quòd tempore interdicti possint audire diuina, non gaudebunt illo, si dederint causam interdicto, vel aliquid fraudis ingesserint. † Idem si propter aliquorū infamiam ponitur interdictum, illi cum alijs pro quibus latum sit, debent obseruare, ne de aliorum fletu ridere videantur, extra de priuil. c. petistis. † Itē si interdicitur terra alicuius, & ipse post latam sententiam exeat ad vnam aliam non interdictam, illa non sortitur conditionem interdicti, nisi lator sententię voluerit intelligere tam de ea, quam habuit, quàm de ea quam habiturus esset. † Sed si vendidit terram interdictam, quamuis transeat dominium, tamen inhęret onus sentētiæ loco, vel loci populo, donec relaxentur. Deo gratias, amen.

Quæ seruari debent tempore interdicti.

† Primò interdicto populo, commissi plenè translati non sunt interdicti. † Secundò, exbannitus nō ad tempus de populo interdicto, non est interdictus: secus si ad tempus, ut confinatus, vel relegatus. † Tertiò, interdictus, si ingrediatur postea monasterium, post professionem potest ordinari, & ante non: si tamen ordinatur, tenet ordo. Quartò, absentes tempore interdicti, & contradicentes culpæ, non ligantur interdicto. qui autem est de alia ciuitate originaliter, sed gratiosè fuit receptus in ciuē alterius ciuitatis interdictę, interdictus est. Quintò, incolę loci interdicti, si sunt forenses, non sunt interdicti, tamen in loco incolatus interdicto non possunt audire diuina officia. & est verum, nisi de incolis fiat mentio in interdicto. † Sextò, is qui celebrat pręsente excommunicato, vel interdicto, vel admittit ad sepulturam, est suspensus ab ingressu ecclesię, extra de priui. ca. episcoporum, lib. 6. qua suspensione durante, si immiscet se diuinis, irregularis efficitur, extra de senten. excom. c. is qui. lib. 6. † Septimò, interdictus potest tempore, quo non dicitur officium, in ecclesia stare, & orare, si non dedit causam interdicto. † Octauò possunt missę, & alia diuina officia celebrari, ianuis clausis, submissa voce, non pulsatis campanis, excommunicatis, & interdictis exclusis, extra de sen. excom. c. alma. lib. 6. † Nonò, non possunt laici non interdicti admitti ad officium diuinum, vt not. in dicto c. alma iuxta finem. † Decimò, non possunt beneficiati in alijs ecclesiis recipi ad officium in aliena ecclesia, quod est valde dubium. Dominus meus non fuit ausus consulere contrarium, cum tamen sibi videatur. † Vndecimò, clerici seruitores rectorum, possunt interesse, secundum Dominum meum, licèt secundum alios non, nisi intitulati in ecclesia. † Duodecimò, si recederet clericus seruiens, potest substitui alius non beneficiatus; beneficiatus autem non. licèt Dominus meus teneat contrarium. † Tertiodecimò, possunt laici publicè cantare letanias, & laudes tempore interdicti. † Quartodecimò, non potest publicè confici corpus Christi per sacerdotē sine missa. † Quintodecimò, non possunt clerici duo, vel plures, per uiam, vel extra ecclesiam dicere simul officium, si audiuntur. vnus autem potest submissa voce, ita q non audiatur. † Sextodecimò, potest archisacrista, & magister scholariū exercere officium suum, quia hoc non competit ratione ordinis, sed ratione officij, vt patet in eo, quod legitur, & nota. de hęreti. c. si aduersus. §. fi. & ita tenet Host. in cap. tanta. de excess. pręla. peccat tamen, & grauiter, & plus quàm laicus contemnens, & hoc ratione gradus, & dignitatis ecclesiasticę. 40. dist. homo Christianus. † Decimoseptimò, possunt habentes iurisdictionem excommunicare, & absoluere, & hoc quia iurisdictionis est. 2. q. 1. nemo. de elec. cap. transmissę. de ma. & obe. ca. cum inferior. & hoc verum, si sine solennitate fit, quæ consistit in dicendo psalmum pęnitentialem, & orationem, introducēdo ipsum in ecclesia cum stola, in decr. nuper. in fi. extra de sen. excom. 11. q. iij. c. qui debent. & c. seq. secundum Inno. & Host. in c. tanta. de exces. prælat. quia prædicta solennitas est ordinis, vt probatur in eo, quod legitur, & no. extra de vi. & hone. cle. c. quoniam & de sent. excom. c. cum desiderio. § fi. & c. a nobis. ij. §. pen. & hoc dicit expresè Inno. de consue. c. quanto. j. responso, ante fin. † Decimooctauò, non potest sacerdos, mulierē post partum cum orationibus, & psalmis, & solennibus admittere, sed sine officio facta solùm confessione, vt moris est, poterit intrare ecclesiam gratias agens, si tamen non dedit causam interdicto, & hoc tenet magister. † Decimononò, potest fieri generalis confessio per sacerdotem tempore interdicti. † Vigesimò, possunt laici dicto tempore, etiam die parasceue, accedere ad crucem, & orare, sed officiū, quod ea die fit propter crucē, fieri non potest, nisi ianuis clausis. † Vigesimoprimò, non potest benedici aqua, nisi ianuis clausis, & hoc quia ordinis est, vt tenet Hostien. in præalleg. c. tanta. de excessi. prælato. & Innoc. allegans, de consecratio. dist. 4. aqua. † Vigesimosecundò nō potest aspergi laicis aqua benedicta. † Vigesimotertiò non potest benedici calix, paramenta, vel corporalia, uel candelę in festo Purificationis, vel rami oliuarum in festo Palmarum, quia ordinis est. † Vigesimoquartò, non possunt ecclesiæ consecrari, nec altaria manentia, vel viatica quia ordinis est. † Vigesimoquintò, non possunt episcopi, vel alij superiores publicè benedicere, quia est ordinis.

† Vigesimosextò, non potest fieri commendatio animæ decedentis cum suo officio, si confessus sit.

† Vigesimoseptimò, potest mensa benedici, quia non est annexum ordinj, argumen. eorum quæ habentur, 44. dist. cap. fina. secundum Hostien. in præallegato ca. tanta. de excess. prælato. † Vigesimooctauò, potest legi residētibus in mensa, quia ordinis nō est. † Vigesimononò, potest prædicari, & pulsari ad prędicationem, quia concessa prædicatione conceditur signū, propter quod conuocari possunt. † Trigesimò, non possunt pulsari campanæ, pro horis dicendis, etiam si sint extra ecclesiam, pro hoc facit c. alma, de sen. exc. lib. 6. † Trigesimoprimò, non possunt pulsare clerici campanas pro horis notificandis, laici tāmen suas campanas habentes, possunt pulsare, facit c. alma, pręallega. † Trigesimosecundò, non possunt clerici, vel religiosi in suis festiuitatibus, facere sonare campanas, licet horas non dicant, facit c. alma. præallega. † Trigesimotertiò pro ostensione reliquiarum, vel pro aduentu alicuius pręlati, possunt pulsare campanas, & hoc quia non prohibetur pulsatio campanarum, nisi in horis cano. & missa, ad hoc facit c. alma, pręallega.

† Trigesimoquartò, non possunt laici, vel religiosi, pulsare campanellam paruam pro diuinis officijs, si ab extra potest audiri facit d. c. alma.

† Trigesimoquintò possunt pulsari cāpanę, pro Aue Maria, quia non est diuinum officium. † Trigesimosextò, non potest, dici officium pro baptismo in sabbato sancto. † Trigesimoseptimò, non potest officium dici pro anniuersario defuncti.

† Trigesimooctauò, possunt baptizari paruuli, cum officio solito, despon. c. non est nobis. † Trigesimononò, potest chrismari in fronte, & chrisma confici, in die cęnæ Domini, per c. quoniā. de senten. excom. lib. 6. † Quadragesimò potest eucharistia dari decedentibus, per c. alma. præallega. Item potest dari suis ad mortem damnatis. facit clemen. 1. de pęniten. & remissio. sumpto argumen. ex d. c. alma. † Quadragesimoprimò potest & debet sumi Corpus Christi per sacerdotem, missam celebrantem, per c. alma. præallega. † Quadragesimosecundò, non potest dari laico non interdicto, in loco interdicto. facit d. capitul. alma. † Quadragesimotertiò, clericis an possit dari tempore interdicti, est dubium. de iure non potest, sed obseruari solet contrarium. † Quadragesimoquartò, potest portari Corpus Christi ad infirmum cum lumine, & pulsatione campanellæ, & hoc videntes debēt se inclinare. † Quadragesimoquintò potest dari infirmo, in præsentia astantium. † Quadrasimosextò, visio Corporis Christi, non est prohibita, nisi quando officia celebrantur.

† Quadragesimoseptimò, mulieri appropinquanti partui, nisi aliud periculum immineat, non debet dari eucharistia. † Quadragesimooctauò, idem de intrantibus mare, vel bellum, vel obsessis. † Quadragesimononò, potest confiteri, & pęnitentia dari etiam sanis, qui non dederint causam interdicto excommunicatis autem, vel qui dederint causam interdicto, non potest dari pœnitentia, nisi satisfaciant, vel caueant, vel si non possunt iurent quod quum poterunt, satisfacient, & laborabunt vt alij culpabiles idem faciant, quod intelligitur de interdictis, non de excommunicatis, vt extra de sententia excommunic. c. alma. vbi est casus. lib. 6.

† Quinquagesimò, quum solennis pęnitentia debet imponi, an possit solennis decantatio diuini officij, aspersio aquę solenniter benedictæ, auscultatio diuinorum, perceptio Corporis Christi fieri? dicitur dictas solēnitates nō esse seruandas. † Quinquagesimoprimò, post pęnitentiam licet mortuaria recipere, & pro eis est orandum. ante pęnitentiam susceptam autem, non est orandum, nec mortuaria recipienda, secundum Inno quod intelligit Io. And. de relictis in morte, & de his, quæ darentur cum funere in cimiterio defuncto, de facto tempore interdicti non licet recipere. † Quinquagesimosecundò, possunt recipi oblationes ab interdictis pęnitentibus, etiam in loco interdicto. † Quinquagesimotertiò, interdicti sub genere, & non nominati vel qui dederint causam interdicto, gaudent indulgentijs & remissionibus. † Quinquagesimoquartò, matrimonium potest contrahi tempore interdicti, & per interdictos & excommunicatos, vt no. in dicto c. alma. sed solennitates nuptiales prohibentur.

† Quinquagesimoquintò, potest fieri solennis nuptiarum benedictio. † Quinquagesimosextò, laicus, & clericus interdicti, non possunt ordinari, nec in loco interdicto possunt laico, vel clerico ordines conferri, sed possunt clerici extra locum ordinari, & laici ēt non interdicti, extra locum possunt ordinari. † Quinquagesimoseptimò, sacra vnctio fieri non potest tempore vel loco interdicti, etiam clericis vel religiosis, maribus, vel fęminis non interdictis. † Quinquagesimooctauò, in quatuor festiuitatibus, quibus tempore interdicti, licet celebrare, nō potest Corpus Christi per laicos sumi, vel clericos, etiam non interdictos, nec etiam sacra vnctio. † Quinquagesimononò, in dictis festiuitatibus, potest dici alia missa, quàm illa de festo, licèt honestius sit illam solùm dicere. † Sexagesimo, in dictis festiuitatibus, potest aqua solenniter benedici, & aspersio fieri, & panis & fructus benedici, & ministrari. † Sexagesimoprimò, in eisdem festiuitatibus, possunt nuptiæ solenniter benedici, non obstante interdicto, licèt ex alio capite sit prohibitum illis festiuitatibus nuptias benedici, excepto festo Assumptionis beatæ Virginis.

† Sexagesimosecundo in eisdem festiuitatibus non conceditur ecclesiastica sepultura, secundum Ioan. And. sed Ioan. Cal. dicit contrarium, licèt secum non habeat aliquem Doctorem.

† Sexagesimotertio, in dictis festiuitatibus, dies sumi debet à vesperis vigiliæ, vsque ad vesperas festi, ita q completorium cantari non potest, licèt aliqui contradicant, q scilicet cantari possit. Sed prima verior & securior, & ideo seruanda est, vt nota. in dicto c. alius. quasi ad fi. † Sexagesimoquarto non possunt in ecclesia vel cimiterio sepeliri corpora defunctorum, de pęni. & remissio. c. quod in te. in prin. & de priuileg. c. vt priuilegia. in prin. exceptis clericis, qui seruauerunt interdictum, qui possunt sine campanarum pulsatione, cessantibus omnibus solennitatibus publicis cum silētio sepeliri, de pę. & re. c. credimus, & d. c. quod in te. eo. titu. † Sexagesimoquintò, siue sepeliantur in cimiterio benedicto, siue extra cimiterium, vbicunque, dummodo cum officio, violatur interdictum. Si autem sepeliatur defunctus extra ecclesiam, & extra cimiterium sine officio, non violatur interdictum. † Sexagesimosextò, non potest laicus, etiam non interdictus, tempore interdicti sepeliri in ecclesia, vel cimiterio, cum ecclesiarum officio, sub silentio, etiam cessantibus omnibus solennitatibus. † Sexagemoseptimò priuilegiati, super auditione diuinorum, & perceptione sacramentorum post decreti alma, possunt in cimiterio sepeliri. quod est verum cessantibus solennitatibus, vt supra in clericis dictum est, si autem priuilegiatus est super auditione diuinorum tantum, tunc est dubium an possit sepeliri in cimiterio. & prædicta vera sunt, nisi plus in eorum priuilegio contineretur. † Sexagesimooctauò sepultus extra cimiterium tempore interdicti, relaxato interdicto, potest in cimiterio sepeliri, si tempore mortis signa contritionis apparuerint. interdicti & non interdicti, in loco interdicto sepulti in cimiterio, relaxato interdicto non exhumantur, nisi fuerint pęnitentes. † Sexagesimonono, laici sepelientes defunctum tempore interdicti in cimiterio sine officio clericorum, sunt excommunicati secundum quosdam, licèt alij dicant q sic possunt tantum arbitrariè puniri. † Septuagesimo, clerici, qui dicunt officium sepulturæ super funus, licèt postea non tradant illud sepulturæ, sunt excommunicati, de sepul. c. eos qui. in clem. † Septuagesimoprimo, cooperientes in sepulturis, tempore interdicti, sunt excommunicati, sicut aperientes sepulchrum, foueam facientes, mandantes prædicta fieri, & qui possunt prohibere, & nō prohibent: sed non portantes crucem vel cereos, vel associantes. † Septuagesimosecundo, non itur per clericos ad letanias tēpore interdicti. † Septuagesimotertio, nouitij, tempore interdicti, possunt in suis ecclesijs audire diuina officia ianuis tamen clausis. † Septuagesimoquarto, priuilegiati post decre. alma, q possint recipere suos proximos, vel alios ad diuina officia audiēdum, si non dederint causam interdicto, non possunt admittere excommunicatos, seu nominatim interdictos. † Septuagesimoquinto, quatuor festiuitates, in quibus interdicti tempore licet celebrare, sunt Natiuitas Domini nostri Iesu Christi, Pascha eius resurrectionis Pentecostes, & Assumptio gloriosissimę Virginis Mariæ, & tunc possunt campanæ pulsari, ianuis apertis, altaque voce diuina officia solenniter celebrari, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis. Illi tamen, propter quorum excessum, interdictum huiusmodi prolatum est, altari nullatenus appropinquent. † Septuagesimosexto, qui non seruat interdictum, est ineligibilis, nec potest osculari, & est irregularis & suspensus, nec potest excommunicare, nec beneficia conferre. de postul c. j. in gloss. per sententiam.

† Septuagesimoseptimo, an episcopus possit suspendere interdictum, variæ sunt opi. vide extra de appel. c. ad hoc quoniam. & quod ibi not.

TRACTATVS
REVERENDI PATRIS
Domini Francisci de Platea, de excommunicatione.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicationem maiorem incurrit gerens se pro Papa, nisi à duabus partibus Cardinalium electus sit.*
2. *Excommunicationem incurrit maiorem episcopus Græcus non obediens Latino, per quem deputatus fuit.*
   Episcopus q debeat constituere vnum vicarium, qui celebret diuina secundum ritum populi diuersarum linguarum, quem in sua ciuitate, habet, quo modo intelligatur.
3. *Clerici dignitatem habentes, leges & physicam audientes, nisi infra duos menses cessauerint, excommunicati sunt.*
4. *Clerici vsurarijs domos locantes ad fęnus exercendum, excommunicati sunt.*
   Quid de prælatis maioribus.
   Quid de collegio, vel vniuersitate.
   Quid de laicis.
5. *Excommunicationem maiorem incurrunt clerici sepelientes tempore interdicti corpora defunctorum, vel vsurarios, vel excommunicatos, vel interdictos sepelientes.*
6. *Excommunicationem incurrunt clerici religiosi, vel moniales matrimonium scienter contrahentes.*
7. *Excommunicatus est clericus, habens officium seculare, nisi id deponat.*
8. *Excommunicati sunt clerici inducentes aliquem ad eligendum sepulturas in suis ecclesijs, vel vt electam non mutent.*
9. *Excommunicati sunt clerici scienter sepelientes hæreticos, credentes receptatores & eorum fautores.*
10. *Excommunicati sunt sacerdotes absoluentes aliquem ab excommunicationibus decem factis per Eugenium Papam IIII.*
11. *Excommunicati sunt clerici, procurantes vsurpare custodiam ecclesiarum vacantium, in quibus instituti sunt.*

¶ Excommunicatio prima contra ecclesiasticas personas. §.j.

Quæro, qui sint casus maioris excommunicationis contra personas ecclesiasticas? Respondeo primò contra Monarcham totius ecclesiæ, idest Papam. Quicunque gerit se pro Papa non electus à duabus partibus Cardinalium cum omnibus sibi consentientibus, extra de electio. c. licet, secundum Ricar. in 4. vide infra excommunicatio. 2. §. 1. † Episcopus Grecus non obediens episcopo Latino, per quem fuit deputatus, extra de officio ordi. cap. quoniam, secundum Asten. in Sum. lib. 7. titu. 2. Notandum, quòd in d. cap. quoniam, dicitur quòd si in vna ciuitate sint plures populi diuersarum linguarum, quòd episcopus potest constituere vnum pontificem catholicum sibi vicarium, qui eis secundum ritum eorum diuina celebret officia, & ecclesiastica ministret sacramenta, instruendo eos verbo pariter & exemplo, qui per omnia debet obedire Pontifici eum constituenti suum vicarium, aliàs incidit in excommunicationem glo. exemplificat in Græcis & Latinis, qui sub vna fide habent diuersos ritus, non tamen si sit fidei contrarius ritus. Vide infra, excommunicatio. secunda. §. secundo. † Decani Archid. Præpositi, cantores, plebani, & alij quicunque clerici personatus, idest dignitatem ecclesiasticam habentes, aut etiam quicunque presbyteri audiunt leges vel physicam, nisi infra duos menses destiterint, extra ne cle. vel mo. c. super specu. secundum Ricar. vide infra excommunicatio 2. §. 3. † Clerici, qui manifestis vsurarijs alienigenis ad fęnus exercendum domum locant, vel alio titulo concedunt. extra de vsu. c. vsurarum voraginem, lib. 6. Maiores verò prælati, qui eos conducunt, vel habitare permittunt in terris suis, vel domos locant sunt suspensi. Si verò collegium, vel vniuersitas clericorum incurrunt interdictum, si talem sententiam per mensem sustinuerint. Si verò sunt laici, debent per ecclesiasticam censuram compelli, non autem intelligas hanc constitutionẽ generaliter de vniuersitate, vel collegio laicorum, quòd sint interdicti, & quòd si sint singulares persone laicorum, quod sint excommunicati propter periculum interdicti, secundum Ioan. And. aliàs tota Italia esset interdicta, licèt Ricar. in 4. distin. 18. quæst. 5. generaliter intelligit de vtraque vniuersitate scilicet, tam laicorum quàm clericorum. vide infra, excommunica. 2. §. 4. † Clerici & quicunque alij, qui in cimiterijs sepeliunt corpora defunctorum tempore interdicti in casibus non concessis à iure, vel qui excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, vel vsurarios manifestos scienter sepeliunt, à qua excommunicatione non debent absolui, nisi prius ad arbitrium diœcesani satisfecerint eis, quibus promissa fuerit iniuria irrogata, non obstante aliquo priuilegio. extra de sepul. c. eos, in clem. vide infra excommunicatio. 2. §. 5. † Clerici & religiosi & moniales in sacris scienter contrahentes matrimonium, sunt ipso facto excommunicati, vt in c. eos, de consag. & af. in cle. tamen in clerico in sacris & religioso, & monacha contrahentibus non potest cadere ignorantia, secundum glo. sed intelligitur in alijs casibus. vide infra excommun. 2 §. 7. † Clericus habens officium vicecomitis vel præpositi secularis si admonitus legitimè non respuerit. extra ne cle. vel mo. c. clericis. in tex. & in glo. & secundum Asten. lib. 7. titu. 2. ver 73. vide infra excom. 2. §. 5. † Clerici seculares & religiosi, qui inducunt ad vouendum vel iurandum vel promittendum, vt sepulturas apud ecclesias suas eligant, vel electam non mutent, vt in clem. c. cupientes, de pęnis. vide infra de pugnatoribus sepulturæ, ver 3. vide infra, excommunicatio. 2. §. 21. † Clerici, qui hereticos credentes receptores, defensores vel fautores eorum scienter traderent ecclesiasticæ sepulturæ, extra de her. c. quicunque, lib. 6. vide excom. 2. §. 25. & 28. vide infra. §. 7. ver. 4. † Sacerdotes absoluere ab excommunicationibus per processum Eugenij IIII. promulgatis qui continet 10. excõmunicationes. Primò excommunicat omnes hæreticos, quocunq; noĩe censeant, Secundò illos hęreticos, q̃ Vioclefistæ vocantur, & omnes eis adhærentes, fautores seu receptores vel defensores eorum. Item omnes, qui dant eis, arma, equos, plumbum, lignamina, sal, oleum, vinum, & omnia victualia, & omnia quæcunque ad vsum hominum pertinentia, aut alia quæcũque præsidia publicè vel occultè per se, vel per alium. Tertiò falsarios bullarum apostolicarum vel supplicationum. Quartò illos, qui equos, arma, ferrum, lignamina, & alia prohibita deferunt Saracenis. Quintò impedientes ne victualia deferantur ad curiam Romanam. Sextò inuadentes euntes & redeuntes ad sedem apostolicam. Septimò omnes illos, qui in terris suis noua pedagia imponunt. Octauo omnes, qui offendunt in persona, aut bonis, eos qui habent aliquam causam in curia, vel eorum procuratores. Nono omnes lædentes Romipetas euntes vel redeuntes gratia deuotionis Roma. Decimò omnes inuadentes hostiliter terras ecclesiæ vel detinentes per se vel per alium. Et in fine dicit. De quibus sententiis nullus per alium quàm per Romanum Pontificem, nisi duntaxat mortis articulo constitutus possit absolui, videlicet etiam tunc nisi de stando sanctæ ecclesiæ mandatis satisfactione vel sufficienti cautione præstita. Illos autem cuiuscunque fuerint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, & si pontificali, aut alia quauis dignitate præditos qui contra tenorem præsentium talibus absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint excommunicationis & anathematis sententia innodamus, ipsos & prædicationis lectionis administrationis sacramentorum & audiendi confessiones officia interdicimus. Item dicit, si nullus potest ignorantiam prætendere vel excusationem allegare, cum non sit verisimile quod ad ipsos remanere incognitum, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur † Clerici, qui procurant usurpare custodiam uacantium ecclesiarum, in quibus sunt instituti, ut infra §.4. uer.5.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicati sunt religiosi claustrum exeuntes ad audiendum physicam vel leges.*
2 *Idem in religiosis habitum dimittentibus.*
3 *Idem in religiosis religionum abolitarum ad suum ordinem aliquem recipientibus, vel locum acquirentibus aliquem, vel alienantibus sine licentia Papæ & non seq.*
5 *Excommunicati sunt religiosi, qui in prædicatione aliqua verba dicant vt audientes à decimarum solutionem detrahant.*
6 *Idem in religiosis non facientibus conscientiam confitentibus de decimis soluendis.*
Quid de prædicatoribus de decimis non prædicantibus, cum requisiti sunt.
7 *Excommunicati sunt religiosi vsurpantes decimas ecclesijs debitas, aut eas ecclesijs solui non permittentes, &c.*
8 *Excommunicati sunt nouarum religionum inuentores, vel earum habitum sine licentia Papæ suscipientes.*
9 *Excommunicati sunt religiosi, si non seruant interdictum, quod seruat ecclesia cathedralis.*
Idem si non seruant interdicta, vel cessationes à diuinis indictas per Concilia prouincialia.
10 *Excommunicati sunt fratres Minores, qui tempore interdicti fratres vel sorores de tertio ordine ad diuina recipiunt.*
11 *Excommunicati sunt monachi ad curias Principum euntes sine licentia prælatorum suorum.*
12 *Idem in monachis intra septa sui monasterij arma tenentibus.*
13 *Excommunicati sunt beginæ, & qui eas fouent. Beginæ, quæ sint.*
14 *Excommunicati sunt religiosi absque licentia sacerdotis proprij solemnizantes matrimonia, aut qui ministrantes sacramenta.*
15 *Excommunicati sunt religiosi absoluentes aliquos à canone, vel à sententijs per statuta prouincialia prolatis, vel à pœna & à culpa, vel à processu Eugenij. iiij.*
16 *Excommunicati sunt religiosi aliquem inducentes ad eligendum apud eos sepulturam.*
17 *Et sepelientes in cimiterijs interdicti tempore, aut sepelientes excommunicatos, vsurarios manifestos, aut nominatim interdictos.*
18 *Excommunicati sunt religiosi matrimonium contrahentes.*
19 *Et sepelientes hæreticos.*
20 *Ecommunicati sunt religiosi mendicantes ad monachalem ordinem transeuntes, & à quo absolui possint.*
21 *Excommunicati sunt religiosi vsurpantes custodiam patronatum & titulum aduocationis ecclesiæ vacantis, in quibus resident.*
22 *Excommunicati sunt Abbates & Priores, etiam correctionis causa verberari facientes clericum per laicum.*

¶ Contra religiosos.§.2.

Primò religiosi, † qui exeunt claustrum suum ad audiendum phisicam vel leges, nisi ĩ. duos menses redierint, ne cle. uel mo. c. non magnopere, & c. super Specu. religiosi religionis probatæ tacitè uel expressè professi, qui uadunt ad quæuis studia sine licentia sui prælati data cum consilio maioris partis conuentus, in c. ut periculosæ. extra ne cle. uel mo. li. 6. Vide infra excom. 2. §. 8. † Item religiosi professi, qui temere ubicunque habitũ suę religionis dimiserint in scholis uel alibi. d. c. ut periculosæ. item Doc. qui eos docent. uide ĩ. excom. 2. §. 9. † Religiosi religionum mendicantium abolitarũ deinceps aliquem ad suum ordinem recipientes, uel locum seu domum de nouo acquirentes, uel loca ceteraque bona acquisita absque licentia Papæ alienantes, in c. religionum diuersitatem de rel. do. li. 6. sm Ric. in 4. & Asten. in Sũ. li. 6. ti. 2. uer. 33. Ab hoc aũt statuto excipiuntur in d. c. religionum, quatuor ordines prædicatorum, Minorum Carmelitarũ, & heremitarũ uide ĩ. excom. 2. §. 10. † Religiosi medicátes religionum approbatarũ, qui domos ad habitandũ uel loca de nouo reciperẽt sine lnĩa sedis Apostolicæ

vel recepta mutarent, seu alienarent, in clemen. cupientes, de pœnis, uide infra excõ. ij. §. 11. † Religiosi, q dicunt aliqua uerba in prædicatione uel alibi, ut retrahãt audientes a solutione decimarum, in d. c. cupientes. vide excom. ij. §. 12. † Religiosi, qui confitentibus sibi non faciunt conscientiam de deci. soluendis & prædicatores, qui non prædicant cum fuerint requisiti, sunt suspensi a prædictis officiis, donec si commodè possunt eis cõscientiam faciunt. Et si interim prædicant, sunt excõicati. d. cap. cupientes, & specialiter tenentur prædicare in prima Dominica Quadragesimæ & quarta & vltima, & ĩ festo Asẽsionis Dñi, & Pẽte. & Natiuitatis Dñi, & beati Ioã. Baptistæ & Assumptionis & Natiuitatis beatę Mariæ, cum fuerint requisiti. vide infra exc. ij. §. 13. † Religiosi qui decimas ecclesiæ debitas sibi appropriant, & usurpant, siue qui nõ p̃mittũt solui ecclesiis decimas de animalibus familiarum, & pastorum suorum, vel aliorum immiscentium ipsa animalia gregib. eorum, vel de animalib. quæ in fraudib. ecclesiarũ emunt, empta tradunt venditoribus, vel aliis tenenda, seu q nõ permittũt, vel prohibent solui decimas ecclesiis de terris, quas tradunt aliis colendas, nisi requisiti destiterunt intra mensem, aut si de his quæ vsurpauerũt ꝯ præmissa non satisfecerint dãnificatis ecclesiis. ĩ. duos menses sunt suspensi ab administrationib. & beneficiis suis, ꝙ si non habent administrationẽ & beneficia ipso facto excommunicationem incurrunt, in cle. religiosi, de decim. c. reli. Vide. ĩ. excõicatio. ij. §. 14. † Item inuentores nouarum religionum, vel capiẽtes habitum ipsarum sine speciali licentia sedis Apostolicæ in extrauaganti Ioan. XXI. quæ incipit Sancta Romana ecclesia. Vide infra excom. ij. §. 16. † Religiosi tam exempti q̃ non exempti, qui viderint vel sciuerint cathedralem vel matricem, idest baptismalem loci ecclesiã seruare interdictum quodcunq; positum auctoritate sedis Apostolicæ vel ordinariorum debent & ipsi seruare: alioquin non seruantes incurrunt excommunicationem ipso facto. Idem etiam interdicto & cessationibus a diuinis per statuta prouincialium Conciliorum vel ipsorum auctoritate factis. Idem in generalibus cessationibus a diuinis ciuitatum, terrarum, vel aliorum locorũ, quos aliquãdo ex consuetudine, vel aliter canonica, collegia, vel conuentus secularum ecclesiarum, aut regularium sibi uendicant, & quando vt permittitur cathedralis, vel matrix ecclesia obseruat eas, non obstantib. qbuscunq; appellationib. ad sedẽ Apostolicã & aliis obiectionib. qbuscũq; in cle. j. de sen. exc. uide. ĩ. excom. ij. §. 15. † Fratres Minores, q tẽpore interdicti recipiũt ad diuina fratres vel sorores de tertio ordine, qui continentes vocantur, extra de senten. excom. c. cum ex eo. in cle. & est papalis, sed datur licẽtia ordinariis, vel episcopis, ut satisfactione præmissa eos auctoritate Apostolica absoluant. Vide infra, excommuni. ij. §. 16. † Monachi & Canonici regulares administrationem aliquam non habentes, ad curias Principum sine speciali licentia suorũ prælatorum ire non debẽt, & si vt suis prælatis, aut monasterio damnum aliquod inferant, ad dictas curias se transferunt, sunt excommunicati, vt in cle. ne in agro, de statu mo. vide infra excom. ij. §. 17. † Monachi infra septa monasteriorum suorum tenentes arma sine licẽtia suorum abbatum. d. c. ne in agro. vide infra excom. ij. §. 18. † Mulieres, quæ beginæ vocantur, & religiosi qui eas fouent in illo statu, beginæ erant quæ assumentes certum habitum nulli promittentes obedientiam, nec renunciantes propriis, nec regulam habentes, quibusdam religiosis adhærebant & disputabãt de fide catholica, de Trinitate, de sacramentis, & multas hæreses habebant, lib. j. de relig. do. tamen vt dicit glo. nõ loquitur de illis de tertio ordine beati Francisci, cum habeant regulam approbatam a Nicolao Papa. iij. † Religiosi quicunque, qui absque licentia proprii sacerdotis solẽnizarent matrimonia, idest solenniter benedicerẽt, aut ministrarent sacramenta Eucharistiæ, vel extremę vnctionis, vt in cle. religi. de priuile. Vide infra excom. ij. §. 19. † Religiosi, qui excõmunicatus a canone absoluunt, præter quàm in casibus a iure expressis, vel per priuilegia a sede Apostolica eisdem concessis, vel qui absoluitur a sentẽtiis per statuta prouincialia, aut synodalia promulgatis, uel qui absoluerent a pœna & culpa, vt dicto c. religiosi. Item qui absoluerent a processu Eugenii IIII. de quo dictum est supra de clericis secularibus. Vide excommu. ij. §. 20. † Religiosi inducentes aliquem ad uouendum, iurandum, uel promittendum de eligendo apud eos sepulturam, vel iam electam, ulterius non mutent, in cle. cupientes, de pœnis. Vide infra excommuni. ij. §. 21. † Religiosi, qui tempore interdicti sepelirent corpora in cimiteriis, aut sepelirent publicè excommunicatos usurarios manifestos, aut nominatim interdictos, vt dictum est supra de clericis secularibus. Vide infra, excommunicatio. secunda §. 25. † Religiosi contrahentes matrimonium, vt dictum est supra de clericis secularibus. & intelligitur secundum gloss. de professis professione tacita uel expressa in vna de regulis approbatis. extra de consanguini. & affinitate capitu. eos, uel de uoto. capitu. primo, libro sexto. Vide infra, excommu. ij. §. 6. † Religiosi, qui tradunt hæreticos ecclesiasticæ sepulturæ, ut dictum est supra de clericis secularib.

† Religiosi mendicantes professi, qui transeunt ad aliquem ordinem monachalem, excepto Cartusiensi, & recipientes tales scienter, est Papalis, excepto in articulo mortis. Similiter incurrunt si transeunt ad ordinem Canonicorum regularium per constitutionem Martini V. Constantiæ factam. † Religiosi, qui procurant vsurpari per aliquem patronatum, custodiam, seu titulum aduocationis, vel defensionis alicuius vacantis ecclesiæ, in quibus resident, vel monasterij, vel piorum locorum, vel bona ipsorum locorum vacantium, vel collectam, quæ fit ratione legis, vel Imperatoribus seu tributum regi debitum, extra de electione, generali, lib. 6. vide ĩ. §. 4. ver. 5. † Abbas vel prior etiã causa correctionis monachum vel clericum verberari faciẽs, per laicum est excommunicatus tam præcipiens quàm verberans, si aliter sit corrigibilis. extra de sen. excom. vniuersitatis, & appellatione laici comprehenditur conuersus, secundũ Archi. & Anto. de Bu. dicto c. vniuersitatis. 45. §. dist. in prin.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicati sunt in hæresim damnatam incidentes vel nouam inueniẽtes, & qui aliter sentit de sacramentis ecclesiæ uel articulis fidei quàm sentiat Ro. ecclesia, & hæreti. receptatores & fautores.*
2 *Excommunicati sunt iudices seculares de hęresi cognoscentes vel inquisitorum officium impedientes.*
3 *Excommunicati sunt inquisitores contra conscientiam contra aliquem hæreticum inquirere omittentes.*
4 *Excommunicati sunt inquisitores aliquid illicitum extorquentes, & à quibus absolui possint.*
5 *Excommunicati sunt, qui per assassinos aliquem occidere faciunt.*
Assassini qui dicantur.
6 *Excommunicati sunt, qui aliqua ad vsum necessaria hæreticis administrant.*
7 *Et portantes arma ad impugnandum contra Christianos, & eis vendentes galeas vel naues, & se in piraticis nauibus exercentes.*
8 *Excommunicati sunt ordinati ad ordines per scismaticos, vel beneficia ab eis recipientes, & alienationes ab eis factę sunt inanes.*

¶ Contra impugnatores fidei.§.3.

Quicunque † Incidit in hæresim iam damnatam, vel nouam adinuenit. 24. quæst. j. c. j. & 2. & 3. Item quicunque de sacramentis eccles. vel articulis fidei aliter sentit, vel docet quam sancta Rom. eccle. prædicta & obseruat, de hære. cap. abolendam. Item quicunque per Romanã eccle. vel per episcopos cum consilio clericorum, vel per ipsos clericos vacante sede cum consilio, si oportuerit vicinorum episcoporum tanquam hære. sunt damnati, & sunt excommunicati, vt notatur d. cap. ad abolendam. Et generaliter omnes hæretici, quocunque nomine censeantur, de hære. ca. excommunicamus. Item omnes credentes, receptatores, defensores & fautores eorum, vt in d. cap. excommunicamus. §. credentes, & c. nouerit, de senten. excommu. & est facta papalis per p̃cessum annalem curiæ specialiter Eugenij IIII. Itẽ quicunque prę sumpserit, prædictos ecclesiasticæ sepulturæ tradere. vide infra §. contra impugnatores sepulturæ, & excommu. 2. §. 22. † Quicunque rector secularis, vel quicunque officialis eius cognosceret de crimine hæresis, cum ad seculares non pertineat, aut captos liberaret, vel episcoporum vel inquisitorum officium impediret. extra de hæreti. cap. vt inquisitionis. libr. 6. vide excommu. 2. §. 23. † Inquisitores hæreticorum, qui odio, gratia, vel amore contra conscientiam omiserint contra quempiam procedere, vel ipsam hæresim alicui imponerent, quod impediat officium suum, vt in cap. multorum, in fine. de hæreti. in clem. vide excom. 2. §. 24. † Inquisitores inquisitorum, qui prætextu officij inquisitionis quouis modo illicito extorquent pecuniam, vel scienter bona ecclesiarum ob delicta clericorum etiam si fisco ecclesiæ applicarent, nec possunt absolui, nisi in mortis articulo, donec illis, qbus extorserint, plenè satisfaciant de pecunia, nullis priuilegijs pactis aut remissionibus super hoc valituris, extra de hæreti. nolentes. in clemen. Vide infra, excõmunicatio. 2. §. 25. † Qui per assassinos quemquam Christianum interfecerit, iubet vel mandauerit, etiam si mors non fuerit secuta, vel assassinos defenderit, vel occultauerit. extra de homicid. cap. pro humani. libr. 6. Assassini fuerunt quidam infideles, qui ex quibusdam erroribus de facili nitebantur Christianos occidere, secundum Ricard. in 4. vide excommunicatio. 2. §. 26. † Omnes & singuli cuiuscunque status, gradus, præeminentiæ, aut conditionis existant, etiam si Pontificali, Regali, aut quauis ecclesiastica, vel mundana fulgeant dignitate, qui perfidis hæreticis & Vioclefistis arma, equos, plumbum, lignamina, sal, oleum, vinum, victualia & omnia quæcunque ad vsum hominum pertinentia, aut quæuis alia præsidia publicè vel occultè subministrent, ac per se vel per subditos afferri faciunt vel permittunt, cum quibus ipsi Vioclefistæ Christi fideles & catholicos quomodolibet impugnare seu offendere possent, necnon omnes & singulos eorundem hęreticorũ, & Vioclefistarũ adhærentes, fautores, defensores, & rece-

ceptatores cuiuscunque status, nobilitatis, excellentiæ, vel conditionis existant, etiam si Pontificali, Regali, Reginali, aut quauis ecclesiastica, uel seculari sint prædicti dignitate ac consentiētes & præstantes eisdem in præmissis quocunq; uel qualitercunque auxilium, consilium, uel fauorem, sunt excommunicati per processum Eugenij IIII. † Portantes ferrum, arma, lignamina necessaria ad impugnandum Christianos. Itē uendentes eis galeas uel naues, & qui in piraticis Saracenorum nauibus gubernationem exercent, aut machinis, aut quibuslibet alijs impēdunt cōsilium, auxilium, & fauorē, in dispendium terræ sanctæ, nec possunt absolui, nisi totum lucrum ex tam damnato mercimonio fecerint, & tantundem de suo in subsidium terrę sanctę transmiserint, uel alia pęna puniantur, si fuerint non soluendo. extra de iudęis. ita quorundam, & c. ad liberandam, & est Papalis p processum curiæ & spāliter Eugenij IIII. qui addit equos, & alia prohibita quibus Christianos impugnant, & p extrauagantē Nicolai 4. quæ incipit, Olim. qui statuit, & innouauit, q nullus arma, equos, ferrum, signamina, uictualia, & alia quęcunq; mercimonia in Alexandriam, uel alia loca Saracenorum terræ Aegipti deferre, uel mittere audeat, seu de suis portubus, ut eis deferātur extrahere, uel extrahi pmittere, aut eis consilium, auxilium, uel fauorē præstare, aliter sunt excōicati ipso facto, nec possunt absolui, nisi tantum dę bonis proprijs in terrę sanctę subsidium cōuertēdum exolucrint, quantum ad partes prædictas detulerint, uel miserint, aut deferri, uel de ipsorum portubus deferēdum eis extrahi pmiserint, & similiter statuit de terris soldano subiectis. Quę extrauagans licet fuerit reuocata p proęmium sexti, tñ post sextum infra annum Papa Bonifacius innouauit in quadā extrauaganti, quæ incipit, Contra illos. post hęc Clemēs V. etiā innouauit & Papę absolutionē, pręter quàm in articulo mortis reseruauit, in extrauaganti quę incipit, multa. Vide excōicatio. 2. §. 28 † Ordinati ad ordines p scismaticos, uel accipiētes ab eis ecclesiasticas dignitates, uel bñficia. Itē alienationes factę ab eis, uel mediantibus laicis, sunt inanes, & ad ecclesias sine onere reuerti debēt, & contra faciētes sunt excōicati, extra de scismaticis. c. 1. Et gñaliter oēs scismatici, & spāliter sequētes damnatum scisma Petri de Luna & successorum eius, & fautorum, sunt excommunicati excommunicatione Papali p processum annuale curię. Vide excom. 2. §. 27.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicatus est papaliter, dicens Romanam ecclesiam non esse aliarum caput.*
2. *Et qui ecclesiam, vel locum religiosum incendit, vel frangit.*
3. *Quid de incendiarijs aliarum rerum, quàm ecclesiarum.*
4. *Excōicati sunt statuentes contra ecclesiasticam libertatem, & qui statuta obseruari fecerunt, & eorum scriptores, & qui secundum ea iudicauerūt.*
5. *Et qui ecclesiarum vacantium, vel locorum piorum custodiam vsurpant.*
6. *Excommunicati sunt omnes violentiam inferentes Romipetis.*
7. *Excommunicati sunt literas Papæ falsificantes & eis vtentes.*
8. *Excommunicati sunt oppugnantes literas Papæ factas ante eius incoronationem.*
9. *Et cardinalium insecutores, & qui non fecerint obseruare quæ contra eos statuuntur. & infra nu. 10.*
11. *Excōicati sunt episcoporum insecutores, & eis iniuriam inferentes.*
12. *Excommunicati sunt rectores sine licentia Papæ clericis grauamina imponentes.*
13. *Et compellentes ecclesiasticas personas ad se laicis submittendum, & bona ecclesiarum alienandum.*
14. *Excommunicati sunt, qui à clericis datium exigunt de his, quæ non causa negotiationis deferunt.*
15. *Excommunicati sunt, qui interdicunt ne personis ecclesiasticis necessaria subministrentur.*
16. *Excommunicatus est inijciens manus violentas in clericum religiosum, vel conuersum.*
17. *Excommunicati sunt impedientes victualia, seu alia ad vsum Romanæ curię necessaria deferri.*
18. *Excommunicati sunt vsurpantes & detinentes loca Romanæ ecclesiæ subiecta, quæ enumerantur hic.*
19. *Excommunicati sunt omnes vim inferentes euntibus ad Romanam ecclesiā pro eorum causis.*
20. *Excommunicati sunt recipientes ex pacto aliquid, vel promittentes pro aliqua gratia, vel literis obtinendis.*
21. *Absolui nō possunt ēt à pęnitētiario eūtes ad terrā sctām sine licētia Papæ.*
22. *Excommunicati sunt laici in curia Romana literas aliter quàm à cancellario obtinentes, vel à Papa, vel à bullatoribus.*
   Quid de clericis.
23. *Excōicati sunt violentiam inferentes, illis, qui excōicauerunt, aut suspenderunt, aut interdixerunt Reges vel Principes.*
24. *Excōicati sunt represalias concedentes contra personas ecclesiasticas.*
25. *Excōicati sunt impedientes officium iudicis delegati, vel impetratoris literarum Domini Papæ super causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus.*
26. *Excommunicati sunt domini temporales clericos sua beneficia resignare cōpellentes.*

Contra impugnatores ecclesiæ & ministrorum eius. §. 4.

QVi † dicit Romanam ecclesiam non esse caput omniū ecclesiarum, nec ei tanq̃ capiti obediendum. 19. dist. c. nulli fas. & fm glo. talis est hæreticus, & excōmunicatus excōicatione Papali per processum curiæ, vt s. §. 3. ver. j. † Qui incendit, vel frāgit ecclesiam, vel locum religiosum, vel quæ in eis sunt, ante denunciationem ab epō, post denunciationem à solo Papa. extra de sen. excō. c. conquesti, & c. tua nos. Vide excōicatio. 2. §. 29. † Incendiarij aliarum rerum q̃ ecclesiarum si excōicentur, vel denuncientur excōicanti, à solo Papa absoluunt. d. c. tua nos. vide j̃. exc. 2. §. 29. † Omnes, qui fecerint statuta ꝯ libertatem ecclesiæ, & consuetudines, & qui iam facta fecerint obseruari, & qui ea de libris non aboleuerint. Itē scriptores eorum ptātes, consules, & rectores, & consiliarij locorum, vbi hmōi statuta edita fuerint. Item qui fm ea iudicare præsumpserint, vel in publicam formam redegerint publicata. extra de sen. excō. c. nouerit. c. grauem. Vide excō. 2. §. 30. † Quicunq; de nouo vsurpant custodiam vacantium ecclesiarū, vel monasteriorum, vel aliorum piorū locorum, puta hospitaliū, & occupant bona ipsorum, & clerici, & aliæ personæ eorundē locorum, qui fieri hoc procurant, extra de ele. c. gñali, lib. 6. Vide. j̃. excom. 2. §. 31. † Omnes mutilantes, vulnerantes, & interficientes, seu detinentes, & capiētes, seu deprędantes Romipetas, & peregrinos Romam causa deuotionis, & peregrinationis accedentes, & in ea morantes & recedentes ab ipsa & in his dantes auxilium, consiliū, & fauorem, eorumq; bona confiscamus, vt in processu annuali curiæ, & specialiter Eugeni. 4. in quo nedum statuitur de Romipetis specialiter, sed generaliter ēt. Vnde dr̃. Item excōicamus & anathematizamus omnes illos, q ad sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, necnon illos, qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatā aliquam nō habentes in eadem curia manentes temeritate propria capiūt, spoliant, & detinent, aut ex proposito deliberato verberare, mutilare, vel interficere præsumūt, & qui talia fieri faciunt, seu mādant. † Falsificantes literas dñi Papæ, vel falsis literis scienter vtētib. extra de fal. c. ad falsariorum. & c. dura & est papalis p processum curiæ annualem, & specialiter Eugenij 4. vbi dr̃. Item excōicamus & anathematizamus omnes falsarios bullarum, seu literarum Apostolicarum & supplicationū gratiam seu iustitiā continentium per summum Pontificē, vel vicecancellariū, seu gerentes vices, aut officiū vicecellarij sanctę Rom. eccle. de mādato eiusdem summi Pontif. signatarum, aut sub noīe eiusdem summi Ponti. seu vicecancellarij, aut gerentis officiū p̄dictum signantes supplicationes easdē, & nedum falsificantes, sed apponentes manū ad corrigendū ēt vnā literam, vel vnum pūctum in literis papalibus, exceptis his quib. hoc ꝯmissum, fm Host. p sententiam latam in curia, vide. j̃. excom. 2. §. 32. † Papa ante coronationem potest exercere suum officium, & qui hac occasione impugnaret literas eius, excōicatus est. per extrauagantē Benedicti. 2. quæ incipit, quia nonnulli. † Insecutores Cardinaliū, & eorum participes. extra de pęn. c. fęli. lib. 6. vide. j̃. exc. 2. §. 33. † Rectores terrarum, & eorum officiales, qui nō fecerint obseruari ea, quæ statuuntur ꝯ insecutores Cardi. vt in d. c. fęli. vide. j̃. 2. §. 34. † Insecutores epōrum, qui eius temerè vel iniuriosè pcusserint, aut ceperint, aut bānierint, vel hoc mandauerint fieri, aut facta ab illis rata habuerint, vel socij fuerint faciētes, aut consilium in his dederint, aut fauorē, seu scienter insecutores defensauerint, in cle. si quis suadente, de pęnis. vide excō. 2. §. 35. † Rectores locorum imponentes clericis, aut ecclesijs exactiones aliquas, vel grauamina absq; licentia Papæ, si admoniti nō destiterint, sunt excommunicati vna cum fautoribus suis, nec absolui possunt. nisi admoniti satisfecerint, & durat excōicatio ēt post tps regiminis ēt in successores officij in tm̃, q si hęredes ipsorum seu successores officij, nisi satisfecerint. j̃. mēsem incurrunt prædictam excommunicationem. extra de immu. eccle. c. non minus. c. aduersus. & in cle. eo. tit. c. qm̃. Vide excommunicatio. 2. §. 36. † Compellentes prælatos, seu capitula, seu alias ecclesiasticas personas ad submittendum laicis, vel alienandū bona immobilia, seu iura ecclesiarū, & similiter laici qui vsurpant sibi illicitè huiusmodi, nisi moniti destiterint. extra de reb. eccl. non alie. hoc consultissimo, lib. 6. & in cle. c. multorum. de pęn. Vide excom. 2. §. 37. † Quicunq; ab ecclesijs vel ecclesiasticis psonis per se, vel per alium suo nomine, vel alieno, pro personis vel rebus, quas non causa negociationis deferūt vel deferri faciunt, vel transmittunt, exigunt, aliquod datium vel guidatiuū. extra de cēsi. c. quamquàm. lib. 6. vide excom. 2. §. 38. † Domini temporales, qui subditis interdicunt, ne prælatis, seu personis ecclesiasticis quicquam vendant, vel emant ab eis, vel ipsis bladum molant, nec quoquant panem, vel alia huiusmodi obsequia exhibere præsumant, eo ipso sunt excōicati. de immu. eccle. c. eos. lib. 6. † Inijciens manus violentas in clericū, vel religiosum, vel conuersum, est excommunicatus excōicatione Papali. 17. q. 4. si quis suadente, & extra de sen. excom. nō dubium. & hoc, si iniuria est enormis. idē de percussione nouitiorū. c. religiosus. eo. tit. lib. 6. item quicunq; eum detinet in custodia publica, vel priuata,

priuata, etiam absque alia corporis lęsione, vel intrudit in vincula. de sent. excom. nuper. † Impedientes, seu inuadentes victualia seu alia ad vsum Romanæ curiæ necessaria adducentes, vel ne ad curiam ipsam adducantur, uel deferantur impedientes, seu perturbantes, & qui talia faciunt, vel defendunt, cuiuscunq; fuerint ordinis, pręeminentiæ, & status, etiam si Pontificali, Regali, Reginali, vel alia quauis ecclesiastica, vel mundana præfulgeāt dignitate per processum curiæ annualem, & specialiter Eugenij. IIII † Omnes illi, qui per se, vel per aliū, seu alios directè, vel indirectè sub quocunque titu. vel colore occupant, detinent, vel hostiliter discurrunt, seu inuadunt, aut occupare, detinere, vel discurrere hostiliter præsumunt in totum, vel in partem, aut qui occupabunt, detinebunt, & hostiliter discurrent, seu inuadent, aut occupare, detinere, vel discurrere hostiliter præsumēt almam vrbem, regna Siciliæ Trinacriæ, insulas Sardiniæ, Corsicæ terram citra Farum, Patrimonium beati Petri in Tuscia, ducatum Spoletanum, Comitatum Veneusini, Sabiniæ, Marchiæ Anchonitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, atq; maritimę prouincias, & terras specialis commissionis, & Arnolforum, ciuitatesque nostras Ferrariensem, Beneuentanam, Bononien. Perusinam, Auinionensem, Ariminensem, Ciuitatem castellæ, Tudertinam, & alias ciuitates, terras, & loca, vel iura ad ipsam spectantia, & adhærentes fautores, & defensores eorum, seu in his dantes eisdem auxilium, consilium, & fauorem, non obstantibus quibuscūque priuilegijs, indulgentijs, ac literis apostolicis, generalibus, vel specialibus eis, vel eorum alicui, vel aliquibus, quibuscunque, cuiuscunque ordinis, conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint ecclesiasticæ, vel temporalis à pręedicta sede, sub quauis forma, vel tenore concessis, q excommunicari, vel anathematizari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, ac ordinibus, locis, nominibus proprijs, cognominibus, ac dignitatibus eorum mentionem, necnon consuetudinibus, & obseruantijs scriptis, & non scriptis, ac alijs contrarijs quibuscunq; contra huiusmodi nostros processus, ac sententias, quominus includantur in eis se iuuare valeant, & tueri, & quæ quo ad hos processus tollimus, & omnino reuocamus ex pcessu curiæ annuali, & specialiter Eugenij. IIII. † Omnes illos, qui per se, per alium seu alias quascunque personas ecclesiasticas, vel seculares ad Romanam curiam super earum causis, & negocijs recurrentes, illaque in eadem curia prosequentes, aut procuratores, negociorum gestores, aduocatos, vel promotores, vel etiam auditores, seu iudices super dictis causis, seu negocijs deputatos occasione causarum, seu negociorum huiusmodi verberant, mutilant, occidunt, aut bonis spoliant cuiuscunque pręeminentiæ, dignitatis, seu status fuerint, etiam si Pontificali, Regali, Reginali, vel quauis alia præfulgeant dignitate per processum curiæ, & specialiter Eugenij. IIII. † Facientes pactū, vel pmissionem, vel recipiētes ex facto, vel promissione occulta, vel manifesta, aliquid etiā parum pro aliqua iustitia, vel gratia pro se, vel alio in causis, iudicijs, seu alias pro litteris obtinendis ab Aposto. sede. & est Papalis, per extrauag. Bonifa. VIII. Item qui scienter vtuntur talibus gratijs, vel literis sic obtentis, vbi supra † Euntes ad terram sanctam etiam causa deuotionis, seu voti sine licentia sedis Apostolicæ, vt in libro pœnitentiariæ summi pęnitentiarij, non possunt etiam absolui a summo pęnitentiario. † Recipientes in curia Romana literas Papæ ab alio, quam à vicecancellario, vel à Papa, vel à bullatoribus. extra de crimi. fal. c. dura. si sunt laici, sunt excommunicati, & eorum nuncij. Si clerici, officij, & beneficij suspensione damnentur, & est Papalis, vt patet in registro cancellariæ. Quicunq; pro eo, q in Reges, Principes, Barones, nobiles, balinos, uel ministros eorum, aut quoscunque alios excommunicationis, suspensionis, siue interdicti sententia fuerit promulgata, licētiam alicui dederint occidēdi, capiendi, seu aliter in personis, seu bonis suis, rel suorum grauandi eos, qui tales sñias protulerunt, siue quorum sunt occasione prolatæ, vel dederint licentiam grauandi tales sñias obseruantes, vel taliter excommunicatis excommunicare nolentes, nisi licentiam ipsam re integra reuocauerint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentiæ sit processum, nisi ipsa bona. infra octo dierum spatium restituta fuerint, aut satisfactio pro ipsis bonis fiat, eo ipso incurrunt excommunicationē. Itē qui ausi fuerint dicta licentia vti. Qui autem in dicta sñia permanserint duorum mensium spatio, ex tunc non possunt, nisi p sedē Apost. absolui. c. quicunq; de sent. excom. lib. 6. † Concedētes repręsalias contra ecclesiasticas personas gñaliter, vel specialiter, extra de iniur. & dā. da. c. & si pignoratores. li. 6. Vide infra excō. 2. §. 39. † Quicunq; impedit officium Delegati, vel cuiuscunque iudicis ecclesiastici, vel Impetratoris literarum Domini Papæ sup causis, vel qōnibus, quæ de iure, vel de antiqua ꝯsuetudine ad forum ecclesiasticū spectāt, cōpellunt desistere ab hmōi pse cutione, vel de qōnib. hmōi in foro seculari litigare, capiēdo iudices impetratos, vel impetrātes, vel sub iudicibus impetratis litigare volētes, vel eorum propinquos, vel res eorum, vel ecclesiarū, uel alijs quibuscunq; modis cōpellentes, uel procurantes per se, vel per alios, quo minus corā iudicibus delegatis, vel ordinariis possint dicti conquerentes liberè de causis prædictis iustitiam obtinere, vel qui in talibus dederint auxilium, consiliū, vel fauorem, excommunicati sunt ipso facto, a qua non possūt absolui, nisi tā iudici, cuius cognitio fuerit impedita, vel iurisdictio vsurpata, quàm parti, quæ perturbata fuerit in prosecutione sui iuris, de iniuria, damnis, expensis, & interesse prius integrè satisfaciant. extra de immuni. eccle. ca. quoniam. lib. 6. Vide infra, excom. ij. §. 40. † Domini temporales compellentes clericos resignare sua beneficia eos capiendo, vel detinendo, ne citati ad sedem Aposto. accedant, aut ipsi clerici, qui procurarent detineri, ne occasionem habeant comparendi. c. multorū. de pœn. in clem. Vide infra excom. ij. §. 41.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicati sunt glosantes declarationem Nicolai III. super regula fratrum Minorum, & Doctores eius intellectum deprauantes.*
2. *Excommunicati sunt ingrediētes monasteria monialium ordinis prędicatorum extra casus hic expressos.*
3. *Idem in ingredientibus monasteria monialium Sanctæ Clarę, exceptis casib. de quibus hic, & à quo absolui possint.*
4. *Excommunicati sunt inijcientes violentas manus in religiosum, conuersum, vel nouitium, vel mandans, vel ratum habens.*
5. *Excommunicati sunt impedientes in suo officio visitatores monialium.*
6. *Excommunicati sunt doctores scienter religiosos, qui dimiserunt habitum, docentes leges, & phisicam.*

Contra impugnatores religionum. §. V.

GLossantes † in scriptis declarationē Nicolai III. super regulam fratrum Minorum, aliter quàm ipse determinauit. insuper Doctores, siue lectores, dum docent in publico ex certa scientia intellectum declarationis prædictæ deprauantes, facientesque commētum, scripturas, seu libellum, nisi quantum grammaticaliter sensus verbi possit intelligi, ac ex certa scientia, & deliberationis determinantes in scholis, seu prædicantes cōtra regulam, & statum fratrum Minorū, vel in eadem declaratione positorum, seu contra aliqua prædictorum, non obstantibus quibuscunque priuilegiis qualitercūque concessis, & quibuscunque, sunt excommunicati ipso facto, & a solo Papa possunt absolui. ca. exiit qui seminat. de verborum signifi. lib. 6. † Ingredientes monasteria monialium ordinis Prædicatorum extra casus necessarios, qui declarantur ad constitutionibus earum, vt ad dandum sacramenta infirmis, in medendum eis, ad reparandum ædificia, & huiusmodi, non habita licentia a Papa, vel a magistro ordinis sunt excommunicati, & absolutio reseruat̄ Papæ, vel magistro ordinis, vel illi, cui ab aliquo prædictorum fuerit commissum, vt patet in bulla ordinis. † Ingredientes monasteria monialium Sanctæ Claræ sine licentia Papæ extra casus concessos in constitutionib. suis. Excipitur causa multum grauis infirmitatis, & fleubotomator cum necesse fuerit, qui non absque duob. sociis de familia monasterii introducatur, nec ab inuicē intra monasterium separentur, necnon & alii, quos occasione incēdii, vel ruinæ, vel alterius periculi, vel dispēdii, seu pro tuendis a violentia quorūlibet monasterio, vel personis, aut pro quolibet opere exercendo, quod commodè extra monasterium fieri non potest necessitas exigerit introire. qui omnes suo ministerio, vel imminēti necessitati satisfacto per ipsos sine mora exeant. nulli tamen psonæ extraneæ intra clausurā monasterii liceat comedere, vel dormire. Item datur licentia generali Cardinali protectori ordinis, visitatori, & episcopo, gratia consecrationis ecclesiæ, vel altaris. Et hæc excommu. facta est per Gregorium IX. nō tamē sibi reseruauit absolutionē. & ideo videtur episcopalis per regulam c. nuper. de senten. excommu. sed est hodie facta papalis per Eugenium IIII. & publicata est in ca. generali Ianuæ celebrato, 1440.

† Quicunque iniecerit manus violentas in religiosum religionis approbatæ, vel conuersum, vel nouitium. extra de sent. excommu. non dubium. & c. religiosus. lib. 6. item mādans, vel ratum habens suo nomine factum. Vide infra excom. ij. §. 42.

† Impedientes in officio suo visitatores monialium, vel canonicarum, si moniti non destiterint, de statu mo. ca. attendentes. in cle. Vide infra excommu. ij. §. 43.

† Doctores, seu magistri, qui scienter illos religiosos, qui dimiserunt habitum, docent leges, vel phisicam. extra ne cleri. vel mona. capitulo, vt periculosa. Vide infra excommunicatio. ij. §. 44.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicatus est Grecus rebaptizans à Latino baptizatum.*
2. *Excommunicati sunt matrimonium in gradu prohibito contrahentes.*
3. *Excommunicati nouiter sunt illi, qui sunt excommunicati, si per vim absolutionem ab excommunicatione interdicto, vel suspensione extorquent.*
4. *Excommunicati sunt compellentes celebrari in loco interdicto.*

Contra

¶ Contra impugnatores sacramentorum, & primò baptismi. §.6.

1 Grecus † rebaptizans baptizatum à Latino, & lauans altare, tanquam maculatum, in quo Latinus celebrauit, de baptismo. c. vltimo. secundum Asten. in Sum. lib. 7. tit. 2 2. † Contrahentes matrimonia scienter in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis, in cle. eos. de consangui. & affi. 3 Vide infra excommuni. 2. §. 45. † Extorquentes per vim, vel metum absolutionem ab excommunicatione, vel reuocationem eius, aut suspensionis, vel interdicti, nō valet absolutio, & nouā incurrit excommunicationē. extra de his quę vi metusve cau. 4 fiunt. c. absolutionis. lib. 6. Vide infra excommuni. 2. §. 46. † Cōpellentes celebrari in loco interdicto, vel ad audiendum aduocantes excōicatos, vel interdictos, vel prohibentes, ne moniti exeant, in clem. grauis. de sen. excom. Vide infra excom. 2. §. 47.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati sunt corpus defuncti incidentes pro ossibus transferendis.*
2 *Et qui tempore interdicti in cimiteriis corpora sepeliunt, aut excommunicatos, aut interdictos, aut vsurarios manifestos.*
3 *Excommunicati sunt clerici, vel religiosi inducentes aliquem ad promittendum de eligendo apud eos sepulturam.*
4 *Et qui sepeliunt hæreticos, credentes, receptatores, & eorum fautores.*

¶ Contra impugnatores sepulturæ. §.7.

1 Quicunque † corpus alicuius defuncti inciderit, vel decoxerit pro ossibus transferen- 2 dis. in extrauaganti Bonifacii, quæ incipit, detestanda, † Quicunque in cimiteriis sepeliunt corpora tempore interdicti, aut publicè excommunicatos, aut nominatim interdictos, aut vsurarios manifestos, vt supra. §. 1. ver. 5. & §. 2. ver. 17. Vide infra excō. 3 2. §. 5. † Clerici, & religiosi, qui inducunt ad vouendum, & promittendum, vel iurandum aliquem de eligendo apud eos sepulturam, vt supra. §. 1. ver. 8. & §. 2. versi. 16. Vide infra excom. 2. §. 4 21. † Quicunque hęreticos, credentes, vel receptores, defensores, vel fautores eorum scienter tradiderit ecclesiasticæ sepulturæ. extra de hære. quicunque. lib. 6. vt supra §. 1. ver. 9. & §. 2. vers. 19. qui autem dicantur credentes, receptores, defensores, & fautores, vide excommunica. 2. §. 22.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati sunt grauantes electores, qui eos eligere noluerunt, pro quibus erant rogati.*
2 *Excommunicati sunt loquentes secretè, vel inittentes scripturam, vel nuncium Cardinalibus, quando sunt in conclaui.*
Et qni non seruant constitutionem, vbi periculum.
4 *Excommunicati sunt illi, qui se non abstinent ab illis, ex quibus inter moniales discordia in electione oritur.*
5 *Excommunicati sunt nominantes aliquem in dominum perpetuum vrbis Romæ.*

¶ Contra impugnatores electorum, & malos electores. §.8.

1 Grauantes † Per se, vel per alios electores, vel amicos eorum, eo quòd noluerit eligere illos, pro quibus erant rogati, vel inducti. extra de elect. c. sciant cuncti. 2 lib. 6. Vide infra excommu. 2. §. 49. † Quicunque loquitur secretè, vel mittit scripturam, vel nuncium alicui Cardinali, quando sunt reclusi occasione electionis Papæ. extra de elec. c. vbi peri- 3 culum. Vide infra excom. 2. §. 1. † Domini rectores, & officiales, qui imminente dicta electione non seruant ipsam constitutio- 4 nem d. c. vbi periculum. Vide infra excom. 2. §. 51. † Qui vocantur ad dirigendas moniales in electionibus, nisi abstineāt ab his, per quæ posset in eas discordia oriri, vel nutriri. de elec. indemni- 5 tatibus, lib. 6. Vide excommunica. 2. §. 52. † Eligentes, vel nominantes Imperatorem, Regem, marchionem, Principem, Ducē, Comitem, vel Baronem, vel alterius pręeminentiæ, dignitatis, potestatis, vel excellentiæ, vel qui eligerit fratrem, vel filium, vel nepotem ipsorum in perpetuum, vel ad tempus in Senatorem, vel rectorem vrbis Romæ, quocunque nomine vocetur ipsa rectoria. Item eligentes quemuis alium post prædictos ad ipsius Ciuitatis regimen vltra annum. Item ipsi electi si consenserint. item eis obedientes. item dantes eisdem electis, vel electoribus auxilium, consilium, vel fauorem, ipso facto sunt excommunicati excommunicatione Papali, nisi supra dicta facta fuerint de speciali licentia ipsius sedis Aposto. licentia literis exprimenda, de elec. fundamenta. lib. 6. Vide infra excom. 2. §. 53.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus est omnis simoniacus, & Papaliter.*
2 *Excommunicati sunt facientes pactum, vel promissionem pro gratia, vel literis à Papa obtinendis.*

¶ Contra impugnatores gratiæ spiritussancti. §.9.

1 Omnis † simoniacus, siue pro ordinibus, siue pro beneficiis, vel officiis, aut prælaturis ecclesiasticis, vel pro ingressu religionis, vel pro aliis spiritualibus, & est Papaliter. extrauagan. Martini V. quam Eugenius IIII. confirmauit.
2 † Facientes pactum, vel promissionem pro aliqua gratia, vel literis obtinendis ab Apostolica sede, vt supra §. 4. ver. 20.

SVMMARIVM.

1 *Casus, in quibus à Papa quis solum absolui posse.*

¶ Quidam casus speciales. §.10.

1 Magister, † Vel scholaris Tractans cum aliquo ciue Bonon. de conductione hospitii, non requisitis inquilinis, nisi tempus conductionis sit elapsum, de loca. ex rescripto. Vide infra excom. 2. §. 54. Quando Papa aliquem nominatim excommunicauit, solus Papa absoluit, & etiam solus absoluit omnes ei participantes in crimine, propter quod excommunicatus est, de sent. excom. c. significauit. Alii intelligunt dictum c. quando etiam sciēter participat ei in diuinis. Vide infra excom. 2. §. 55. Quando quis participat excommunicato non solum à Papa, sed etiam quocunque in crimine, propter quod excommunicatus est, dando ei auxilium, consilium, & fauorem, de sen. excom. c. si concubi. & c. nuper. Vide infra excō. 2. §. 56. Qui procurauit, ꝙ consecratores priuilegiorum dati se intromittant, & cum effectu sequetur de his, qui non licet eis nam nisi de manifestis iniuriis se intromittere possunt, & nō possunt absolui, nisi ei, quem fatigauerunt indebitè, primo de expensis integre satisfaciant, de offi. deleg. c. fi. & c. statutus. lib. 6. Vide infra excom. 2. §. 57. Qui fingit aliquem casum, propter quem aliquis iudex uadat, uel mittat ad aliquam mulierem pro testimonio. c. mulieres. de iudic. li. 6. Vide infra excom. 2. §. 58. Quando qui absolutus fuit in mortis articulo, uel alio impedimento, si aduenientē sanitate, uel alio impedimento cessante se non representat ei, a quo absoluendus erat, si tale impedimentum nō fuisset, reincidit in eandem sententiam. de sen. excom. c. eos. li. 6. Vide infra excom. 2. §. 59. Quando quis absoluitur a sede Apostolica, uel a Legatis, & iniungitur ei, ꝙ se representet ordinariis, uel aliis suscepturus penitentiam, & passis iniuriam, seu eis, quibus obligatus est satisfaciat, si hoc nō facit commodè, cum possit, reincidit in eandē. d. c. eos. Rectores ciuitatum, & alii officiales, & consiliarii, qui statuta faciunt, & scribunt, per quæ quis compellatur soluere usuras, uel solutas non repetere, & qui secundum ea iudicat, & qui habent super hoc potestatem, nisi ipsa statuta deleuerint infra spatium trium mensium, aut si præsumpserint dicta statuta obseruare, de usur. c. ex graui. in cle. Vide infra excom. 2. §. 60. Omnes prædones, & latrunculi marini, & receptores eorum per processum curiæ annualem. Omnes qui in terris suis noua pedagia imponunt per processum curiæ annualem. Excommunicatus a Legato Papæ post annum a solo Papa potest absolui de offi. dele. querenti. Qui lata sententia contra ipsum, qui in curia beneficium ante per triennium non possederat, sequestrationem fructuum eius impedit. in clem. unica, de sequestratione possessionum, & fructuum.

DECLARATIO EXCOMMVNICATIONVM.

Excommunicatio secunda, de eo, qui gerit se pro Papa non electus à duabus partibus Cardinalium. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Electio Papæ valet, si Cardinales dent duobus, vel pluribus facultatem eligendi Papam, & ipse eligat.*
Collegii duæ partes, an sint necessariæ in electione Papæ.
2 *Excommunicati sunt adhærentes illi, qui non est in Papam electus, sed pro Papa se gerit.*
Imperator non admittitur in electione Papæ.
Papa eligi potest solum à duabus Cardinalibus in loco, existentibus aliis debito tempore expectatis, & vnus alterum eligere potest.
Quid si vnus, solus adesset.
Populus Romanus omnibus deficientibus Cardinalibus Papam eligit.
3 *Papa sibi successorem non eligit.*
4 *Cardinales duo, vel vnus, si volunt se de electione Papæ compromittere, alii non coguntur.*
5 *Excommunicatus est electus in Papam à maiori parte, si pro Papa se gerat.*
6 *Electus in Papam, an in numero duarum partium computetur.*
Cardinales

7 *Cardinales possunt facere, ꝙ electio Papæ facta à maiori parte valeat.*
8 *Papa ꝙ sit hęreticus, admittitur talis exceptio.*
9 *Quid si sit simoniacus.*
10 *Quid si sit bigamus.*
11 *Electum in Papam, an eius vxor repetere possit.*
Vxorem habere non est contra substantiam Papatus.
12 *Papa non potest esse, qui infans est.*
13 *Papa potest esse, qui laicus est.*
14 *Papam non canonicè electum excusat probabilis ignorantia, & non crassa.*
15 *Excommunicatus est, qui per seditionem intronizatus est.*

1 QVantum † ad declarationem excommunicationum supra positarum, in ver. excom. primo. circa hanc excommunicationem primam, scilicet de eo, q gerit se pro Papa nō electus à duab. partibus Cardinalium. Quæro quid si Cardinales vnanimiter dent potestatem nominandi Papam duobus, vel tribus, & ipsi nominatum ab illis recipiunt. Respondet Asten. in Sum. lib. 7. tit. 2. secundum Hostien. quòd electio valeat. vnde dicit Anto. de But. nota quòd duæ partes collegii sunt necessariæ, quod est verum, nisi maior concordia interuenerit, quia si Cardinales ordinarent inter se, quòd electus à maiori parte sit electus, tunc videbitur electus ab omnibus, qui elegeretur à maiori parte, sicut electus per compromissarium videbitur electus à toto capitulo. extra de elec. c. quia propter. 2 † Quid si consentiunt in illum, qui gessit se pro Papa, cum non esset à duabus partibus electus. Respondet idem, vbi supra secū dum Hostien. quòd non valet, quia non possunt consentire in excommunicatum, immo omnes ei consentientes, vel adhęrentes sunt excommunicati, nisi fortè eum pęnituisset, & absolutus fuisset per illos Cardiuales, qui ei non adhæserant. Item no. ꝙ non oportet Papam eligi a duabus partibus omnium Cardinalium, sed præsentiam tantum, nisi aliqui Cardinales absentes essent in loco vicino, vnde commodè possent vocari. sed videtur, ꝙ in electione Papæ admittatur Imperator, & eius nuncii 63. dist. §. verum. respondet Ant. de Bu. ꝙ illud procedebat olim hodie soli Cardinales admittuntur. & si de omnibus Cardinalibus non essent, nisi duo in loco, vbi debet fieri electio, aliis legitimo tempore expectatis, ipsi duo eligerent. extra de elect. c. 1. & vnus potest eligere alium, ita ꝙ si vnus illorum eligat alterū valet, & alter electus tacere debet. Si vnus tantū superest, adhuc ille solus eligeret, de iu. patro. c. per nostras, licet aliqui dicant, ꝙ ius eligendi non cadat in vno, omnibus verò deficientibus clerus Romanus eligere debet. 23. di. c. 2. & 79. dist. c. 1. & c. si quis pecunia. alii dicunt, ꝙ concilium generale. 65. dist. c. 2. & 3. & cōuocatur per clerum, & populum Romanum. 65. dist. c. si fortè. dicit Host. ꝙ licet hoc secundum videatur iustius, primum est leuius, & commodius, propter periculum moræ. infra c. ne pro 3 defectu. † Quæro, an Papa possit eligere sibi successorem. Respō det Ant. de But. ꝙ non, vt no. § his omnibus. 8. q. 1. facit c. nulla. 4 de præben. † Sed quid si duo, vel vnus volunt compromittere, an alii coguntur. Respondet Ant. de But. ꝙ non, ar. l. Sabinus. ff. communi diui. immo vno contradicente non potest fieri compromissum, sed bene potest statui, ꝙ vno, vel duobus ꝯdicentib. 5 electus à maiori parte sit electus. † Quęro, dr̄ hic. ꝙ electus à maiori parte duarum, si gerit se pro electo, patiatur has pęnas, & vitat aliquas, si respuerit. Quæro an vitet pęnam excōicationis. Respondet do. Ant. ꝙ non, sed pęnam Datan, & Abiron. i. pęnā 6 ęternæ damnationis, fm̄ Inn. † Quæro, an in numerum duarum partium computetur electus? Respondet D. Ant. qn̄ eligetur qs ad ecclesiam, in qua non habet vocem, est planum, ꝙ non computabitur vox eius: aut eligitur in illa, in qua habet vocē, & tūc si eligeret per formā scrutinii, non computatur vox, & si per viā cōpromissi sic. ratio est, quia in scrutinio requirit vox certo, & determinato tpe, & electus ꝯsentit demum post scrutiniū, ideo eius vox non auget, sed si in formā ꝯpromissi non requiritur determinatio tpis, ideo vox subsequens auget. & fm̄ hoc vox electi deberet computari in numero Cardinalium, quia non exigitur ad augmentandum in certo, & determinato tpe. Sed an Cardinales possint tollere talem constitutionē? Respondet gl. ꝙ sic 7 † & dicunt Doct. ꝙ possunt Cardinales inter se ordinare, ꝙ electio valeat, quę est facta à maiori parte, cū cēseat ab oīb. electus, 8 vt in c. p.p. quod intellige, vt no. de ele. si cui. li. 6. in gl. no. † Quid si Papa sit hęreticus? Rn̄det Ant. de Bu. ꝙ admittitur exceptio ꝯ suam electionē, per gl. 40. di. si Papa. & sufficiant duo testes, si negat esse Papa per hæresim, in qua erat tpe electionis. c. si quis pe- 9 cuniā. 79. di. idē si est mulier, quia non est capax ordinis. † Quid si sit simoniacus? Rn̄det D. Ant. ꝙ non repelletur pp hoc. d. c. si quis pecuniam. possunt tn̄ eligentes accusari de simonia ꝯmissa 10 in electione Papæ. † Quid si sit bigamus? Rn̄det D. Ant. ꝙ hęc ex 11 ceptio opponi ei non pōt. † Sed an vxor poterit repetere electū in Papam. gl. ponit in d. c. si quis pe. D. Ant. dicit, ꝙ si non est dubiū de matrimonio pōt repeti, nisi reducatur vxor ad ꝯtinētiā. vnde erit tunc Papa, & habebit uxorē, nec hoc erit ꝯ substantiā Papatus, quia Petrus habuit vxorē, unde poterit reddere debitum uxori, & etiam esse Papa, ut dicit glo. d. c. si quis pecuniam. 12 † Quid de infante, dicit, ꝙ non potest esse, nisi a spiritu sancto 13 esset facta electio, quia non est capax ordinis. † Quid de laico? Respondet Domi. Anto. ꝙ eligi potest, ut patet de Beato Am- 14 bro. † Quid si Papa non sit canonicè electus? Rn̄det D. Ant. ꝙ si est occultum, de hoc non iudicat ecclesia, de simo. c. sicut. excusat tamen probabilis ignorantia, licet non crassa. extra de 15 sen. excom. c. Apostolicæ. † Quæro de intronizato per seditionem, præsumptionem, vel aliud ingenium. Respondet Domi. Anton. ꝙ est excommunicatus. 89. dist. c. j. & ij.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus Latinus, si Gręcos subditos habet, dabit eis in vica. episcopum Gręcum.*
2 *Hæc verba, noueris te excommunicatum, sunt canon latę sententię.*
3 *Episcopus vnus, quomodo alteri presit.*
4 *Episcopus vicarium dispensatiuè sibi constituere potest.*
5 *Vicarius episcopi iurisdictionem ordinariam habet.*

¶ De episcopo Græco deputato per episcopum Latinum. §. ij.

1 CIRCA † hanc excommunicationem. s. de episcopo. Græco deputato per episcopum Latinum. Not. ꝙ qn̄ ciuitas habet populum diuersæ linguæ, non propter hoc habebit plures episcopos, sed episcopus eius prouidebit uiros idoneos, qui officia celebrent, & sacramenta ministrent. poterit etiam statuere episcopus illius loci alium episcopum sibi uicarium, qui illis præsit, tanquàm uicarius, & episcopalia conferat, qui per omnia debet obedire pontifici eum constituenti suum vicarium, aliàs ipso facto incidit excommunicationem. glo. super c. quoniam. de offi. ordi. exemplificat in episcopo Latino, qui si habebit subditos Græcos, habebit uicarium episcopum Græcum, ut sic prouideatur circa pontifica- 2 lia illis exhibenda. † Glo. super uer. percussum, quærit, an sit excommunicatus ipso iure dicit ꝙ sic. & sic est canon latæ sententiæ. 17. q. iiij. si quis suadente. de elec. c. cum in cunctis. & sic no. Dom. Ant. ꝙ per hęc uerba, noueris te excommunicatum, est 3 promulgata excommunicationis sententia. † Item not. ratione loci potest vnus episcopus præesse alteri, licet sit par in di- 4 gnitate. † Quæro, an de iure possit vnus episcopus aliū sibi vicarium constituere? Respondet glo. ꝙ non. sed hic permittitur dispensatiuè propter necessitatem. 7. q. j. c. non autem. de renū. 5 c. ad supplicationem. † Quæro, an talis vicarius habebit iurisdictionem ordinariam, vel delegatam? dicit glo. ꝙ habebit ordinariam, quia vicarius habet ordinariam.

SVMMARIVM.

1 *Personatus, quid sit.*
2 *Clericus habens parochialem ecclesiam, an compręhendatur in prohibitione, quòd clerici non audiant leges, & physicam.*
3 *Leges, vel audiens, vel studens in domo leges, vel physicam, an excommunicatus sit, & infra. num. seq.*

¶ De clericis personatum habentibus qui audiunt physicam, vel leges. §. iij.

1 CIRCA hanc excommunicationem, scilicet de clericis personatus habentibus, qui audiunt physicam, vel leges, nisi infra duos menses, destiterint. † Quęro quid sit personatus? Dic idest ecclesiastica dignitas, vt primicerius qui præest diacono. extra, de offi. primi. ca. j. thesaurarius. de concess. præben. c. cum nostris. cancellarius, extra vt ecclesiastica beneficia. c. j. præcentor, & succentor. extra de excess. præla. c. 4. custos, extra de offi. custo c. j. sacrista. de offic. sacri. c. archipresbyter. de offi. archid. c. j. 2. & 3. idem intellige in aliis personatus habentibus qui secundum diuersas con- 2 suetudines ecclesiarum in eis habentur. † Sed quid de his, qui habent beneficia, quib. est cura animarum annexa, vtputa habent ecclesias parochiales? Respondet Asten. & Innocen. glos. c. statutū. ne cleri. vel mona. li. 6. ꝙ hæc ꝓhibitio nō extēdit ad illos rōne huiusmodi ecclesiarū, nisi sint plebaniæ sub se capellas habētes, ī qbus clerici instituti nō possūt inde sine cā rōnabili amoueri. d. c. statutū. si uerò tales sūt ꝑsbyteri, extēditur ad eos nō rōne ecclesiæ, sed rōne ꝑsbyteratus, qa ibi dr̄, necnō & presbyteros, & hoc vult glo. d. capitu. statutum. in uers. ratione. idem esset dicendum si haberent dispensatiuè, vel alio modo personatum in illis ecclesiis: tunc enim tenerentur ratione ꝑsonatus. sed quid si plebania habet vnicam capellam? Respon- 3 det gloss. quòd incidit in excommunicationem. † Quæro, quomodo intelligitur istud, nisi infra duorum mensium spatium. Item quid si legit, audit, vel studet in domo. Item quid si causa honorandi amicum audit, uide infra. §. octauo. 4 † Sed quæro, cum leges vtiles sint clericis propter regimen tēporalium, & cum ecclesia eis utatur in defectu canonum, ut in c. j. de oper. noui nuncia & 10. dist. c. si in adiutoriū. malè enim sine legibus Canonista simplex iudicabit de quæstionib. super contractibus, testamentis, & aliis infinitis materiis, de quibus in iure canonico modicum, siue nihil habet, quomodo facient prædicti.

prædicti. respondet Petr. de Anch. in d. c. statutum, secundum Hostien. ꝙ illas leges, sine quibus canones intelligere non potest, poterit in camera studere, vel dicit, ꝙ poterit interrogare, & ab aliis informari.

SVMMARIVM.

¶ De locantibus domos suas vsurariis publicis alienigenis. §. iiij.

1 CIRCA hanc excommunicationem de locantib. domos vsurariis publicis alienigenis. † Nota secundum Io. Andr. Inn & Petr. de Ancha. ꝙ hæc constitutio facta fuit propter Florentinos, Senenses, Pistorien. Lucanos, & Astenses, qui circundant diuersas prouincias ad exercendum usuras immoderatas, & quia per multos prælatos, & principes recipiebantur, ideo hic prohibet, & prouidet. † Item 2 not. ꝙ ad hoc, vt habeat locum hæc cōstitutio, requiritur ꝙ nō sit inde oriundus, & ideo si aliter ciuis, vel incola, non tñ oriūdus, incurritur hæc pœna, si fiat contra hanc cōstitutionem, secundum gloss. in uerbo, alienigenas. † Quæro, qui dicātur vsu- 3 rarij manifesti? Respondet glo. ꝙ illi, de quib. est notorium de iure, vt quia confessi, vel condēnati, vel est notorium de facto, vt quia habent operis euidentiam, quæ nulla potest tergiuersatione cælari, quia tenēt altare suum paratum. † Quæro, quis di- 4 catur oriundus in ciuitate? Respondet glo. ꝙ ille, qui nascitur in ciuitate, vel vico, puta in comitatu. ff. ad municip. l. qui ex vico. vel etiam si pater eius inde originem duxit. C. eod. l. assumptio. §. filius. & C. de municip. & origina. l. j. & l. filios. libro 10. quę autem differentia sit inter ciuem municipem, aduenam, & incolam, nota. ff. ad municip. l. j. & C. de incol. l. ciues. libro 10. 5 † Quid si talis sit oriundus in vna ciuitate, & tamen in alia ciuitate eiusdem Domini permittitur habitare? respondet Ioannes Andr. in nouella, quòd est locus huic pœnę. Item nota secundum Petrum de Ancha. inquantum text. loquitur de vnitate, & collegio, nam clericus Pisanus intelligitur de vniuersitate ecclesiastica, non seculari. Guil. & Archidia. intelligunt de vtraque, vt sic generaliter dictum generaliter intelligatur, de priuileg. quia circa. Ioan. Andr. in nouella dicit, ꝙ ille intellectus est nimium rigorosus, & includeret totum orbem istud interdictū. ideo prior intellectus sibi magis placet. Petrus dicit, ego credo, ꝙ intellectus Guil. & Archid. sit verior, & assignat plures rationes. † Quæro, quando currat tempus triū mē- 6 sium? Respondet glo. ꝙ a tempore publicationis regulariter ligat constitutio, de postu. c. j. interdum augetur, interdum diminuitur, vt hic. † Sed quid si vnus simpliciter denuntiat Domi- 7 no? Respondet gloss. ꝙ propter simplicem vnius denuntiationem, non debet Dominus terræ eorum illum, qui dicitur esse vsurarius expellere, sed tunc debet inquirere, & si illum verum esse reperit expellere, prouideat autem in his conscientiæ suæ simile supra de hæred. cap. vltimo. † Quid si locauit vsurario, 8 quem tamen vsurarium ignorabat, vel non locauit ad exercēdum fœnus? Respondet glo. quòd probabilis ignorantia eum excusat. ff. loca. l. si quis ignorans. de senten. excommu. capitu. si verò. & c. in audientia. In dubio tamen præsumitur conducere vsuras exercendas, si consueuit vsuras exercere. ff. de accusato. l. si cui. quia semel malus, semper præsumitur malus scilicet in eodem genere mali, & ex quo peruenit sibi ad notitiam, tenetur eum expellere. extra de loca. capit. propter. quia peruersè 9 conuersatur in ea, vt ibi. † Quæro, quia hic dicitur, quòd nemo vsurariis ad fœnus exercendum domos locet, vel alio titulo concedat, quomodo intelligitur? Respondet gloss. puta pignoris, commodati, depositi, præcarii, & huiusmodi, & idem si sine titulo ibi illum sineret esse. 45. distin. recedite, sed si vendat, donat, vel permutat, non uidetur habere locum hæc constitutio, per verbum concedat, quòd solum vsus eius cōcessionem non dominii translationem denotare videtur, sed Guil. dixit idem si manifestè apparet, quòd ad exercendum fœnus vult accipere, quia præsumitur etiam in fraudem agi supra de pigno. illa, de empt. & vendi. ad nostram. Nam verbum, concedo, est generale, & accipitur secundum naturam contractus, cui addi- 10 citur. † Quæro, dicitur hic, ꝙ si permittentes habitare vsurarios manifestos in terris suis, vel locantes domos sustinuerint pęnā excommunicationis, vel suspensionis per mensem animo indurato, ꝙ quandiu tales usurarii ibi morantur terræ ipsorum ecclesiastico subiacent interdicto, nunquid ergo recedentibus, vel expulsis vsurariis erunt interdicti? Respondet glo. ꝙ non, & sic non erit necssaria relaxatio, quia illis recedentibus, vel expulsis intelligitur relaxatum.

SVMMARIVM.

De his, qui tempore interdicti sepeliunt corpora in cimiterijs. §. 5.

1 CIrca † hanc excommunicationem, scilicet de his qui tempore interdicti sepeliunt corpora in cimiterijs Nota ꝙ intelligitur generaliter de quocunque, qui hoc faceret, siue masculus, siue fęmina; siue clericus, siue lai- 2 cus, siue religiosus cuiuscunque professionis, secundum gl. † Itē no. ꝙ hic intelligitur, quando sepeliuntur in cimiterijs per episcopum solenniter benedictis. Si ergo sepelirent in campis, vel locis priuatis, non est locus huic pęnæ, etiam si locus ille esset vicinus, & continguus ecclesiæ, vel cimiterio: quia ex quo ad vsum cimiterij per episcopum non est benedictus, secundum c. nemo. de consecra. dist. j. non erit locus huic pęnæ, nisi sepelirēt in ecclesia, vel claustro deputatis ad sepulturam, quia tunc, & si non essent benedicta per episcopum, esset locus huic pęnæ secū- 3 dum Stephanum. † Quæro, quare corpora, sepeliuntur in cimiteriis? glo. assignat tres rationes. Prima, quia eorum proximi euntes ad illa loca aspiciunt, & inuitantur ad orandum pro eis. 13. quæst. 2. cum grauia. Secunda, quia specialiter adiuuantur patrocinijs, & orationibus illorum Sanctorum, in quorum honorem dedicata est ecclesia illa, vt ea. quæst. c. non estimemus. Tertia ratio, quia ibi minus à spiritibus immundis vexantur, vnde in ci- 4 miterijs dicitur esse requies defunctorum. 12. q. 2. aurum. † Sed pone, ꝙ religiosi ampliauerunt cimiterium, & in illa ampliatione sepelierunt, an sit locus pęnæ? Respondet Landul. ꝙ non, 5 si non est per episcopum solenniter benedictus. † Quid si sepeliant corpora clericorum, qui seruauerunt interdictum in cimiterijs? Respondet glo. ꝙ non incidunt excommunicationem, quia eis conceditur sepultura cum silentio, & absque campanarum pulsatione, de pę. & re. c. ꝙ in te. & hoc vult dicere tex. in ca- 6 sibus non concessis a iure. † Sed nunquid tempore interdicti liçeat sepelire in quatuor festiuitatibus, scilicet Natiuitatis Domini, Paschatis, Pētecostes, & Assumptionis Beatæ Virginis, in quibus est licitum alta voce celebrare diuina, pulsatis campanis, & apertis ianuis, & interdictis admissis? Respondet gl. non licet in istis festiuitatibus sepelire corpora in cimiterijs tempore inter- 7 dicti. Concor. Paulus, & Zengelinus. † Item no. ꝙ istud, quod dicitur hic, ꝙ sepeliēs excommunicatos publicè, incidit in hanc pœnam, intelligitur, secundum glo. de his, qui sepeliuntur excommunicatos maiori excommunicatione, siue à iure, siue ab homine, non autem de minori, licet participans cum mortuo excommunicato participatiōe fauorabili, scilicet lauādo, sepeliēdo, incidit in minorem excommunicationem, secūdum gl. de sepul. sacris. cōcor. Ric. in 4. dist. 18. arti. 7. quæstio. 3. idem dicit Paulus, etiam si nō sit publicè excommunicatus. idem Ala. Phi. & Ber.

de sepul. sacris. concor. Ric. in iiij. distin. 18. arti. 7. q. iij. idem dicit Paulus, etiam si non sit publicè excōmunicatus. idem Ala. Phi. & Ber. in c. ad hæc. de priuil. quia excommunicatio durat etiam post mortem, de sentē. excō. a nobis. nam licet non sit communio actualis ex parte mortui, est tamen ex parte viuentis, quod sufficit, de cle. excom. c. non illud. quia aliàs sequeretur, ꝙ communicans excommunicato, dormienti; uel furioso, uel non respondenti, non esset excommunicatus, & ita cessat ratio. Host. qui tenebat, ꝙ participans mortuo non esset excommunicatus minori excommunicatione, quia dicebat, ꝙ non est communio cum mortuo. Item not. secundum Zengeli. Landul. & Pau. & Ioan. And. ꝙ intelligitur, siue sint interdicti generaliter, vel 8 specialiter, vel a caone, vel ab homine. † Item not. secundum Landul. ꝙ quando quis tempore interdicti sepelit excommunicatos, vel interdictos, est necessaria cimiterii reconciliatio, vt not. de consecr. eccle. consuluisti. de priuil c. ad hoc, & de sacra. 9 nō itera. c. ij. † Quæro, quis dicatur publicè excommunicatus, vt habeat locum hæc pœna? Respōdet gl. ꝙ dicitur publicè excōicatus ab homine, qñ fit coram tot, ꝙ uerisimiliter nō potest prætendi ignorantia: vel dicitur publicè excōicatus a iure, qñ casus est, quo fit eis imputādum, si ignorabat, ꝙ publicè sciebatur, secus si non esset publicè excōicatus, ita ꝙ scire potuit, puta quia fuit excommunicatus coram duob. vel tribus, licet iu- 10 dice sedente in banco. † Item not. ꝙ si etiam occultè excommunicatus, & sepeliens sciret, nō est locus huic pœnæ, licet incideret minorem excommunicationem, secundum gl. ut prędixi. concor. Matthe. item no. secundum glos. ꝙ per hanc constitutionem non tollitur pœna decreta. episcoporum, de priuileg. lib. 6. vbi dicitur, ꝙ si contrafecerint, interdicitur ingressus 11 ecclesiæ istis tales sepelientibus. † Quęro, quis dicatur usurarius manifestus? Respondet Host. ꝙ vno modo dicitur manifestus per euidentiam facti, puta, quia tenet mensem paratam ad vsuras. Alio modo, si de hoc sit in iure confessus, vel conuictus, sed sola fama nō sufficit, vt manifestus dicatur. addit Matthe. secūdum ꝙ refert Ioan. de Ligna. ꝙ etiam dicuntur manifesti, quādo ex libris eorum conuinci possunt, vt in clem. i. de usur. & facit 45. dist. qui sincera. ff. de edend. l. j. §. editionis. & no. 24. q. ij. c. sanè. item dicitur manifestus, si coram sacerdote, & testib. publicè se fatetur vsurarium, & vsuras restitui mādet, fortè libros rationum tradens, secundum Guil. hunc casum no. gl. in c. quāquàm. de usur. lib. 6. item dicit idem Matthe. ꝙ sacerdos, qui habet in parochia sua vsurarios manifestos, debet esse cautus, ne incidat in hāc pœnam, vt seruet hanc formam: debet enim vsurarius satisfacere de vsuris perceptis, prout patiuntur facultates eius, si potest illis, a quibus extorsit. si enim nō potest, debet cauere idoneè eis, si præsentes sunt de satisfaciendo integrè: si nō sunt præsentes, debet cauere personis, per quas ipsis creditorib. acquiratur: vel si tales non reperiūtur, debet cauere ordinario, vel eius uicario, vel rectori parochiæ, in qua habitat, præsentib. aliquibus parochianis fide dignis; vel debet cauere notario de mandato ordinarii, & non debet credere dicenti de quantitate certa, sed diligenter debet indagare, vt in c. quanquàm. de vsur. 12 lib. 6. quæ decretalis non est correcta per istam. † Quæro, quid si in vsurario manifesto appareant signa contritionis, & iubet satisfieri de vsuris, & post mortem præstatur cautio ab hæredibus de restituendo, an poterit sepeliri? Respondet glo. & Ioan. de Ligna ꝙ cautio ualet, & sepeliri possit, licet non, vt recōualescat testamentum. & hoc dico, quando apparent signa contritionis, & iubet satisfieri, alias secus, quia non sufficeret cautio 13 hæredum, cum decesserit in peccato. idem Pau. † Quid si sepeliens ignorabat istum, quem sepeliuit esse excommunicatum, vel vsurarium, vel interdictum? Respondet gl. ꝙ talis sepeliens non est excommunicatus, quia hæc constitutio requirit scientiam. concor. de sent. excom. c. significauit. & c. cum desideres. & de hęreti. c. ij. lib. 6. & ideo dicit text. scienter. Item dicit, propriæ temeritatis audacia. nam ubi est ignorantia, temeritas dici 14 non potest, secundum Zengeli. † Quęro, an portantes ad sepulchrum, qui tamen non sepeliunt, sint excommunicati? Itē qd de comitantibus funus? Item quid de fabricantibus, & fodientibus, vel aperientibus sepulchrum? Item quid de prælatis, clericis, vel ministris ecclesiarum, in quarum cimiteriis sepeliunt, tur, qui illud non prohibent, sed patiuntur? Item quid de clericis, vel laicis, qui portant cereos, cruces, & similia? Gl. arguit ad partes, & non determinat. Lapus, & Stephanus tenēt ꝙ isti sunt excōmunicati. addit Paulus, ꝙ nedum actualiter ponētes corpus sub terra. sed etiam dicentes officium supra funus, fortè incurrunt hanc pœnam, immo fortius incurrunt, qa plus contēnunt. addit etiam, idem intelligo de sepelientibus de facto absentibus clericis. Idem de sepeliri facientibus, vel mādantib. de sent. excōmu. c. mulieres. tamen litera videtur sepeliētes in cimiterio punire. & sic fortè dicentes officia, qui nō sunt sepeliētes nō incidūt, cū in pœnis sit mitior interpretatio facienda, vt 15 l. interpretatione. & l. præses. ff. de pœnis. † Quæro, qui dicātur nominatim interdicti? Respondet Lādul. ꝙ illi, q in sententia nominātur specialiter, vel expresè, vt no. Inn. de pbē. illa. & sic talis expressa nominatio intelligitur de illis quorū culpa, vel dolo lata est sententia interdicti, & etiam quorum auxilio, cōsilio, & fauore, de sent. excom. alma. lib. 6. Item intelligit Pau. de interdictis a diuinis, & sacramentorum perceptione, alias si es- 16 sent interdicti ab aliquo tēporali, dicit ꝙ nō procederet. † Quid si quis sepeliat publicè excōicatum, & nominatim interdictū, & vsurarium manifestum tempore interdicti? Rñdet Paulus, ꝙ talis est ligatus quadruplici excommunicatione, ad hoc facit de sent. excom. cum pro causa. & addit glos. ꝙ de omnibus de- 17 bet satisfacere, & ab omnibus absolui. † Quæro, an sepulti debeant exhumari? Respondet gl. ꝙ sic, si eorum corpora, vel ossa discerni possunt, scilicet in tribus vltimis casibus. extra de sepulturis. c. sacris. sed in primo casu, quando corpora tēpore interdicti sepeliuntur, non exhumātur, si fuerit pœnitens tēpore interdicti, qui sepultus est, & post interdictū, sed durante interdicto dēt exhumari. cōcord. Inn. Hostien. Ioann. de Ligna. 18 & Ric. in iiij. distinctio. 18. artic. 7. quæstio. iij. † Quæro, cui debet fieri hæc satisfactio? Respondet glo. quo ad excommunicatos, & interdictos debet fieri his, quorum fauore sunt latæ sententiæ; sed quo ad vsurarios illis, quibus debet fieri restitutio, si qua enim violentia fuisset illata clericis, vel ministris ecclesiæ, 19 illis etiam fieret satisfactio. † Quæro, an hæc pœna excommunicationis habeat locum in sepelientibus eos in aliis casibus, in quibus denegatur sepultura, qui notantur supra eo. tit. c. ex parte. & de sta. mon. c. j. & c. cum amouit? Respondet glo. ꝙ non, & 20 concor. Stephanus. † Quæro, an excommunicatis minori excommunicatione negāda sit ecclesiastica sepultura? Vide Ric. in iiij. diin. 18. arti. 7. quæst. iij.

SVMMARIVM.

¶ De clericis in sacris, & religiosis contrahentibus matrimonium. §. vj.

1 CIRCA † hanc excommunicationem, scilicet de clericis in sacris, & de religiosis, contrahentibus matrimonium, quærit glo. quid si coactè contrahant, an incidant in hanc pœnam? Respondet ꝙ si de absoluta coactione loquamur, puta quia actuali uiolentia cogitur imponere anulum in manu, & tunc est certum, ꝙ tunc nō incurritur hæc pœna extra ꝙ vi metusve causa. c. sacris. si autem loquamur de coactione conditionaliter, puta quia tirannus dicit clerico, vel religioso, nisi contrahas matrimonium cum moniali faciam tibi abscidi manum, vel mori, & tunc si facit, incidit in excommunicationem, licet sit metus, qui cadat in constantem virum. d. c. sacris. & hoc quantum ad coactionem, sed per alium respectum non incidit, quia vbi est metus, deficit cōsensus: & sic non est matrimonium, & sic non dicetur contraxisse matrimonium, prout requirit hæc litera, ut incidatur in hanc pœnam. Item deficit ratio literæ, quia fuit imposita hæc pœna, & facta hæc constitutio propter publicæ honestatis iustitiam, vnde hic nulla inhonestas insurgit, cum coactè sit. facit 2 de sent. excom. significauit. † Quid si contrahat, sed non consumit? Respondet glo. ꝙ incidit excommunicationē, quia hæc constitutio punit contractum matrimonii, & non coitum, vel 3 incestum. idem Paulus. † Quæro, quid si contraxit solum spōsalia per verba de futuro? Respondet glo. & Pau. ꝙ non ligatur nisi consumauerit per copulam, quia tunc transit in matrimo- 4 nium, vt in c. ueniens. de spon. & c. is qui. † Quæro, quātum, ad religiosos, an ītelligat de religiosis professis tacitè, vel expresè vnam de religionibus approbatis? Respondet glo. ꝙ sic, ut in c. j. de voto. libro 6. sed an tacita professio obliget illi religioni? Respondet gl. quòd non, sed religioni in genere. extra de regu- 5 la. cap. non solum. & c. seq. lib. 6. † Quæro, quis dicatur professus tacitus? Respondet gloss. cap. j. de uoto. libro 6. cum maior 14. annis sponte, & sciens recipiens habitum professorum, vbi est distinctus, de regularibus, libro 6. capitu. j. & capitu. constitutionem. vel cum habitum indistinctum ferret per annum, eodem titu. ca. ex parte. addit Innocent. cap. consulti. extra de regu. dicens, quòd si quando intrauit, protestatus est, quòd vult mutare vitam, & habitum, & si de his constiterit, hic habitus solenniter susceptus dirimit matrimonium iam contractum. hæc enim protestatio, siue intentio cum susceptione habitus probationis, habetur pro tacita professione. & hic notandum,

quòd

quòd habitus probationis ſolennizat propoſitum. & dicit Landocl. in clemen. j. de conſanguin. & affin. quòd iſti qui obligantur religioni in genere, ſi contrahunt matrimonium, ſunt excommunicati, de regula ;c. conſtitutionem. lib. 6. cum iam perfectè matrimonium ſpirituale contraxerint. 27. quæſtio. j. ca j. & 2. 6 † Quid ſi quis contraxit cum moniali ignorans eam monialem? Reſpondet glo. quòd ipſa incurrit excommunicationem, & non contrahens cum ea. 7 † Quid de his, qui contrahunt contra iſtam prohibitionem, an poterunt abſolui per epiſcopum. Landul. tenet quòd ſic, niſi pendente excommunicatione immiſcuerit ſe diuinis, quia tūc à ſolo Papa abſolui poſſunt, de re iudica. capit. cum æterni. vel niſi ad bigamiam tranſierint. cap. nuper. de bigamis. 8 † Vtrum Papa poſſit diſpenſare, vt exiſtens in ſacris contrahat? reſpondet Landul. quòd ſic, quia continentia annexa ordini, & ſolennitas voti pendet à conſtitutione eccleſiæ, ergo per Papam tolli poteſt. extra de electio. capit. ſignificaſti, & cap. innotuit. licet aliqui non conſentiant de religioſis, quòd cum eis poſſit Papa diſpenſare, quibus ſubſtantialiter ineſt continentia, ſine qua non ſunt religioſi, de ſtatu monac. cum ad monaſterium. ſed contra eos facit capit. quòd votum. vbi dicitur, ſolennitatem voti ex ſola conſtitutione eccleſiæ inuentam eſſe.

SVMMARIVM.

1 *Clericus in ſacris conſtitutus officium temporale habere non poteſt.*
2 *Idem de conſtituto in minoribus.*
3 *Clericus, quando poſſit habere officium ſeculare ſuæ dignitati annexum.*
4 *Canon, quando ſit latæ ſententiæ.*

¶ De clerico, qui habet officium Vicecomitis, vel præpoſiti ſecularis. §. 7.

1 CIRCA † hanc excommunicationem, ſcilicet de clerico, qui habet officium Vicecomitis, vel Præpoſiti ſecularis. Nota ſecundum Anto. de Butr. quòd in ſacris conſtitutus non poteſt habere officium aliquod temporale. 2 † Quæro de conſtitutis in minorib. an poſſint alia exercere? dicit ꝙ non, ſed maius imminet periculum exiſtentibus in ſacris. 3 † Sed nunquid poſſit officium annexnm dignitati ſuę habere ſeculare? Dic quòd ſic, dummodò per ſe non exerceat, ſed alteri committat. Quæro, an ſit canon latæ ſententiæ? Reſpondet glo. quòd ſic. 4 † & addit Ant. de But. quòd vbi canon loquitur per verba futuri temporis, & non dirigit ſermonem ad iudicem, ſed ad perſonam delinquentem, eſt latæ ſententiæ.

SVMMARIVM.

1 *Prohibitio quòd religioſi clauſtrum non exeant, vt leges, vel phyſicam audiant, quare facta fuerit.*
2 *Pœna c. ſuper ſpecula, ne cle. vel mona. an habeat locum, ſi monachi in clauſtro ſtudeant, vel audiant leges, vel phyſicam.*
3 *Quid ſi monachus vadit ad lectionem cauſa honorandi amicum in principio ſtudij.*
4 *Et quid ſi continuet.*
5 *Perſona eccleſiaſtica, an poſſint ſocijs priuatim legere, vel audire leges in clauſtro.*
6 *Menſes duo, de quibus in c. ſuper ſpecula, quando currere incipiant.*
7 *Excommunicatus an ſit religioſus, ſi poſt exitum à ſcholis legum intret ad Theologiam.*
8 *Quid ſi deſinat leges audire infra duos menſes, & iterum reuertatur, an ligetur.*
9 *Quid ſi duorum menſium tantum tempus effluxerit, quòd non poſſit ad clauſtrum redire.*
10 *Monachi in ſcientia humana ſtudere non poſſunt.*
11 *Pœna c. ſuper ſpecula in tacitè, vel expreſſè profeſſis locum habet, & ei contrafacientes, quomodo puniantur, & infra num. ſeq.*
13 *Religioſi, quomodo poſſunt ire ad ſtudia.*
14 *Pęna dic. c. habet locum in eunte ad ſtudia Theologiæ, & iuris canonici.*
15 *Prælatus, quando ſtudioſo religioſo non vult dare licentiam ſtudendi, epiſcopus eam dat, & quis in hoc prælatus dicatur, & nume. ſequen.*
17 *Abbas ſine licentia alicuius ſine metu excommunicationis ad ſtudia ire poteſt, ſed aliter puniri debet.*
18 *Excommunicatus eſt, qui vadit ad ſtudendum ſine licentia prælati, non dimiſſo habitu, & econuerſo.*

¶ De religioſis exeuntibus clauſtrum, vt audiant leges, vel phiſicam. §. 7.

CIRCA hanc excommunicationem, ſcilicet de religioſis, qui exeunt clauſtrum, vt vadant ad audiendum leges, vel phyſicam. 1 † Quæro, quare ſit facta hæc prohibitio, cum ſcientia canonica nō poſſit bene ſciri ſine legali, & mandatur omnibus in procemio, vt ſciant, & addiſcāt hanc ſcientiam: nam multæ ſunt materiæ, quæ vix, aut nullo modo ſciri poſſunt ſine legibus. ergo non debuit prohiberi ſciri leges? Reſpondet Hoſtienſ. quòd ſine principali ſtudio, & auditu legum per libros legales ſufficiens ſcientia poteſt haberi de ipſis, per ea quæ in libris canonicis apponuntur, & qui dubitat quærat, nam hoc non prohibetur, ſcilicet de dubiis certiorari, dummodò principaliter ibi non ſtudeat. ad hæc 27. diſtinctio. §. finali 28. diſtinctione capi. finali.

2 † Quæro, an habeat locum pœna huius capituli, ſi non exeūt clauſtrum, nec viſitant ſcholas, ſed in clauſtro ſtudeant, vel audiant, vel legant audientibus? Dicit Innocent. quòd ligantur, Idem Anton. de Butr. in eodem capitu. non magno. & eſt verum, ſecundum Hoſtienſ. quo ad verba, ſecus quo ad mentem. Conſulit tamen illum in hoc dubio ſe putari ligatum, argum. eorum, quæ notantur, de cleric. excommunica. miniſt. illud. nam licèt exitus clauſtri fuerit cauſa impulſiua conſtitutionis, cauſa tamen finalis fuit, quia illæ ſcientiæ religioni non conueniunt. & quis dicatur propriè legere, & quid importet hoc verbum, vide Ioannes Andr. in regula iuris, cum quid, libro 6.

3 † Quid ſi vadit ad audiendum cauſa honorandi amicum ſuum in principio ſtudii? Reſpondet Hoſtienſ. quòd ſecundum verba excommunicatus eſt, puto tamen, quòd Papa reſponderet talem non ligari ex mente. ff. ad exhiben. lege penultima. quia verba cum effectu debent intelligi, maximè in pœnalibus. ff. quod quiſque in l. prima. §. hoc autem. idem Ioannes Andreas dicit, quòd non eſt ita amara interpretatio facienda. l. fina. ff. ad exhibend. 4 † Quid ſi Doctor incæpit habere paucos ſcholares, & religioſus vult eum continuè honorare? Dicit gl. quòd non admittit talem honorem, immo etiam ſi tātum legeret ſemel in hebdomada religioſus audiēs eſſet ligatus, vt omnis fraus excludatur.

5 † Quæro, an perſona eccleſiaſtica aliquibus ſociis poſſit priuatim legere, vel audire leges in clauſtro? Reſpondet Dominus And. quòd non, & ſi facit, non euadet ſententiam excommunicationis, quia non verbis, ſed rebus lex imponitur, de electio. commiſſa, libro ſexto nam electionis auditus, & principaliter ſtudium prohibetur, de hoc in regulis iuris cum quid vna via prohibetur, de regulis iuris libro ſexto. idem tenet ibi Ioan. Andr. in mercurialibus, licèt contrarium teneat Innoc. propter verbum, exeuntes, & Petr. de Anchara. qui dicit, quòd 6 eſt licitum in camera ſtudere. † Quæro, quia dicitur, niſi infra duos menſes deſtiterint, quando incipit curſus duorū menſium? Gloſſ. dicit, quòd a tempore ſcientiæ, conſtitutionis, ſiue publicationis. Vincen. dicit numerandus ab exitu monaſterii. idem Innocent. Petr. & Abbas, quo ad religioſos, quo autem ad clericos ſeculares currunt ab incæptione auditus, ideſt quādo incipiunt audire. 7 † Quid ſi poſt exitum mutato propoſito vadit ad Theologiam? Reſpondet An. quòd non prodeſt, niſi prius huic conſtitutioni ſatisfaciat, redeundo ad clauſtrum, niſi abbas ſignificaret ei, quòd iret ad Theologiam, quia tunc reuerſus cenſetur in clauſtro, licèt verba hoc non ſonent. 8 † Quid ſi plebani, & ſimiles deſtiterint infra duos menſes, poſtea iteratò inceperunt? Reſpondet An. ꝙ ligantur. 9 † Quid ſi tantum tempus fluxit de duobus menſibus, ita ꝙ nō poſſint infra duos menſes redire ad clauſtrum? Reſpondet Anto. ꝙ propter hoc non ſunt excommunicati, niſi poſt terminum, ad hoc de electio. commiſſa. libro ſexto. 10 † Item nota, ꝙ monachi non poſſunt ſtudere in ſcientia humana, nec obſtat ꝙ lex humana ſit pars diuinæ. de ætate & qualitate cap. penult. & ꝙ leges ab omnibus ſciri debent, & omnes aſtringant. C. de legib. l. leges. quia iſtud loquitur de laicis, clericos autem non aſtringit, de conſtitutio. cap. quæ in eccleſiarum. & c. eccleſia. licèt clerici eis poſſunt vti, cum pro eis faciunt, diſtinctio 10. cap. ſi in adiutorium.

11 † Quęro, an hæc pœna habeat locum, ſiue ſit profeſſus tacitè, vel expreſſè, dicit ꝙ ſic. 12 † Item nota, ꝙ iſti contrafacientes ſunt priuati ſpe promotionis ad dignitates, non ad ordines, ſecundum glo. cap. ſuper ſpecula. cum quibus ſolus Papa diſpenſat. 13 † Quæro, quia religioſi prohibentur ire ad quæuis ſtudia ſine licentia ſui prælati cum conſenſu maioris partis conuentus. 14 † Quid ſi velit ire ad ſtudium ſacræ Theologiæ, an habeat locum hęc pœna, vel ſi ſtudere velit in ſciētia canonica? Reſpōdet Petr. de Anchara. quòd ſic. 15 † Quid ſi prælatus religioſo, ſtudioſo, & docili, nolit dare licentiam ſtudendi. arguit Ioan. Andr. in nouella, ꝙ epiſcopus dare poterit, nam contemptor ſcientiæ eſt membrum diaboli 48. diſtinct. cap. vlt. & dicit, ꝙ hoc placet Archidi. licèt aliquæ rationes vrgeant in contrarium, de quibus in nouella. Item nota, ſecundum gloſam, ꝙ obtenta licentia prelati intelliguntur conceſſa omnia, ſine quibus commodè ſtudere non poſſet. Ex quo infert, ſi accipit pecuniam mutuo pro ſua neceſſitate, obligatur monaſterium. qđ intelligit verum Archid. niſi actum fuiſſet, ꝙ aliunde ſibi quæreret fortè a conſanguineo, vel amico. 16 † Quæro, de quo prælato intelligitur? Reſpondet Ioann. Andr. in nouella, quòd Archidia. intelligit de abbate. 17 † Sed quid ſi ipſe abbas vult accedere ad ſtudia, nunquid poterit ſine licentia alicuius abſque metu

metu excommunicationis huius. Archid. dicit, ſecundum qđ refert Pet. ꝙ licèt malè faciat ire ſine conuentus ſui licentia, tamen ſi vadit, non incurrit iſtam pœnam, ſed aliàs puniri poteſt. 18 † Quid ſi vadit ad ſtudendum ſine licentia prælati, ſed non dimittit habitum, vel econuerſo? Reſpondet gloſ. quòd vtroque caſu excommunicatus eſt.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtata excommunicatus non eſt, ſed excommunicandus.*
2 *Apoſtata eſt, & ſic excommunicatus habitum deferens abſconſum.*
3 *Religioſo ex cauſa licitum eſt mutare.*
4 *Monachus dum eſt in cella, ſi habitum dimittat, an incurrat in pœnam c. vt periculoſa. ne cleri. vel mona.*

¶ De religioſis, qui temere habitum ſuæ religionis dimiſerint. §. ix.

1 CIRCA hanc excommunicationem, ſcilicet de religioſis, qui temere vbicunque habitum ſuæ religionis dimiſerint. Nota quòd ſecundum gloſam, ſpeciale eſt in religioſo apoſtata, quia aliàs apoſtata non eſt excōmunicatus, ſed excommunicandus, ſecundum quod notat Ioan. & Ber. 2 ;. ſi quis ex clericis. & de vita & honeſta. clerico. ſi qs ex clericis. & de apoſt. c. iij. 2 † Quid ſi portet habitum, ſed abſcōſum, puta quia cooperit habitum religiōis habitu clericorum ſecularium? Reſpondet gloſſ. in clement. capit. quoniam. de vita & honeſta. clerico. quòd eſt apoſtata, & per conſequens excommunicatus. Idem Landul. no. quemlibet religioſum obligatum ad habitum deferendum extrinſecus, & ſuper omnes alias veſtes deferendum, ſi velit euitare pœnam capit. vt periculoſa, ne cle, vel mona. libro ſexto. niſi cauſa rationabilis ſubſit. idem dicit Paulus in dicto capitu. quoniam. in clemen. dicens, nunquid ſufficit portare habitum ſub cappa, vel tabarro apparet ꝙ non per hunc textum, immo talis eſt apoſtata, & incidit pœnam cap. vt periculoſa, ne cleri. vel mona. libro ſexto. & ita fuit determinatum Bononiæ. idem tenet Franciſcus de Maronis, quòd portans habitum velatum ſit excommunicatus.

3 † Quæro, hic dicitur, vt periculoſa euagandi materia ſubtrahatur diſtrictius inhibemus, vt ne de cætero aliquis quancunq; religionem tacitè, vel expreſſè profeſſus ſit in ſcholis, vel alibi temere habitum ſuæ religionis dimittat. Quærit gloſſ. quare dicitur temere? Reſpondet, quia ex cauſa licet habitum transformare, vt puta timoris, de vita & honeſt. capitu. penulti. & ideo text. in clemen. capit. quoniam, de vita, & honeſt. clerico. dicit, religioſi quilibet, quos oportet, per decentiam habitus extrinſeci intrinſecam morum honeſtatem oſtēdere, ſi præterquàm ex cauſa rationabili publicè veſtem ferant huiuſmodi, ſubaudi virgatam, vel partitam, per annū reddantur inhabiles ad quodcunque beneficium eccleſiaſticum obtinendum. vbi dicit Zēzelinus, ꝙ quæ ſit rationabilis cauſa, arbitrio boni viri iudicabitur. Item dicit quòd non dicitur quis aſſumpſiſſe, quod ſtatim eſt dimiſſurus. vnde ſi ſacerdos, vel religioſus has veſtes in momento aſſumeret, ſtatim eas dimiſſurus, non diceret eas aſſumpſiſſe. ff. de diuortijs. l. diuortium. Item aſſumere intelligitur, cū quis cum affectu aſſumit. ff. de verborum ſignificatio l. nomen filiorum. ergo videtur a contrario, quòd nō dicitur quis dimittere habitum, quē ex rationabili cauſa dimiſit ſtatim reaſſumpturus: nā verba ſunt intelligenda cum effectu. vnde dicitur in dicto capitu. quoniam. in clemen. quòd quicunque clericus virgata, vel partita veſte vtetur, niſi rationabilis cauſa ſubſit, ſi beneficiatus extiterit, per ſex mēſes a participatione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, ſit ipſo facto ſuſpenſus. vnde dicit Zenzelinus, quid ſi deferat non continuè, nec cauſa vſus proprii, ſed ob feſtum ſocii, qui militat, vel doctoratur, vel vxoratur, an incurrat hanc pœnam? Reſpondet, non, quia talia rarò occurrunt, & iura coadaptantur his, quæ ſæpe fiunt. ff. de legib. l. ex his. cum l. ſequen. & l. ea quę rarò. ff. de regulis iuris. Item ea, q̄ cauſa feſti, & ioco fiunt, obligationē non inducūt. ff. de actio. & obliga. l. obligationum. §. verborum. 15. quæſtio. j. illud. de ſentent. excommunica. capitu. j & idem de his, quæ fiunt cauſa honoris momentanei, vt notatur ſupra ne cle. vel mona. capit. ſuper ſpecula. vnde religioſus cauſa honorandi amicū audiens leges, vel Phiſicam, in principio ſtudii, non eſt excommunicatus. vide ſupra. §. proximo. Item qui aliquid facit cauſa veritatis, excuſatur a pœna infamiæ, quā alias incideret. ff. de his, qui notantur infam. lib. 2. §. fina. nec talis peccare dicit, vt notat Innocen. de vita & honeſta. clerico. capitu. cum decorem. & facit iſte textus, vbi dicit, niſi cauſa rationabilis, & hæc eſt arbitraria. Item in ſimili dicit Innocent. dicto capitu. cum decorem. ꝙ licet theatrales ludos facientes, tanquam infames non ſunt ꝓmouendi: tamen dicit ꝙ ſi hoc facerent ad conſolationem alicuius infirmi, vel alia iuſta cauſa, non peccarent.

4 † Sed nunquid in lectulo debet deferre habitum? Reſpondet Petrus de Ancharano, quòd canon ſentit quòd ſic, 20. q. j. capit. finali: dum dicit, ſemper. Ioannes Andr. dicit, quòd non putat de mente, quòd monachus in cella ſua dimittens habitum ſuum, vel dum balneum intrat in occulto, vel iacens ſine habitu, ligetur hac conſtitutione, ſed tunc quando exhibet ſe conſpectibus hominum ſine habitu in habitu laicali, vel ſecularis clerici ſine iuſta cauſa, tunc ligatur, alias pauci reperirentur non ligati, pro hoc facit procemium, ſiue ratio, de qua in principio huius capituli, vt periculoſa facultas euagandi ſubtrahatur, quæ ratio ceſſat in caſibus ſupradictis, & ratio reſtringit dictum. l. cum pater. §. dulciſſimis. de legat. 2. nec verbum poſitum in canone eſt ita amarè ſumendum, vt non fiat intermiſſio naturalis, de conſecratio. diſtinctio. 5. ſi tibi, & l. antiquitas. C. de teſtamen. & ff. de ſolu. matrimo. per Doctores, dominus Dominicus de ſancto Geminiano dicto capitu. vt periculoſa. addit ad rationem Ioannis Andr. qui dicit, quòd hic ceſſat ratio decretalis, quæ intendit eorum vacationibus prouidere, allegat clement. 2. de vita & honeſta clerico. quæ imponit pœnam, ſi publicè veſtem prohibitam ferant, vt ibi patet in §. dignitatem. ergo occulta mutatio, licet non ſit licita, non tamen tali pœna puniatur.

SVMMARIVM.

1 *Religionis cauſa congregationem facere non licet ſine Papæ auctoritate.*

¶ De fratribus caſſatæ religionis. §. 10.

CIRCA hanc excommunicationem de fratribus caſſatæ religionis, qui de nouo aliquem reciperent. 1 † Nota, quod hoc c. & cap. fina. ſupra eod. titu. communiter ad hoc allegatur, ꝙ cauſa religionis non licet congregationem facere. & hic gloſa dicit, quòd non licet abſque licentia Principis nouum ordinem, vel collegium conſtituere. C. de colle. illici. l. j. & 3. & Anto. de Butr. c. fi. de exceſſ. prælat. dicit ꝙ iſta eſt regula, ꝙ omnia collegia ſunt reprobata, niſi appareāt permiſſa, vt l. collegia. §. in ſumma. ff. de colle. illi. & ideo omnes ſectæ, vel collegationes ſunt prohibitæ in ciuitatibus, quæ non fiunt ſuper his, quæ habent ſimul tractare, puta ſocietas ſartorum, textorum, & ſimilium. & ideo dicit Guiliel. ſecundum quod recitat Petxus in hoc c. ꝙ reprobati ſunt illi, qui vulgo vocantur Apoſtoli, nec tamen volebant, ſecundum Apoſtolum, victum manibus quærere. x. quæſtione tertia, cauendum, decem. capitul. cum Apoſtolus. Item dicit hic Ioannes An. quòd Papa Ioan. reuocauit quantum de facto proceſſerat eos, qui dicuntur Fraticelli, vel fratres de paupere vita, ſiue pizocholi, ſiue begini, in extrauaganti, quæ incipit, Sancta Romana. Sed iſtud videtur contra dictum Innocen. in dicto cap. fina. de exceſſib. prælatorum. vbi dicitur, quòd cauſa pietatis, & religionis, licet conuenire, vt l. 1. ff. de colle. illi. hoc eſt facere collegium. Sed ſolutio argumen. patet ex verbis eius, qui ſubdit, dommodò nihil mali faciant occaſione collegij, & hæc collegia, licet bonum nomen habeant, tamen quia malè oparantur, fit illicitum collegium, & ideo deſtruendum, ad hoc facit l. vltima. eodem titulo. & l. Gręca. ibi poſita, quaſi dicat Innocen. quia nouitates regulariter ſunt ſuſpectæ, vt capitul. cum conſuetudinis. extra de conſuetud. & ideo Papa hic ſtatit, quòd non propria auctoritate fiant, ſed cum ſola Papæ auctoritate fieri poſſint.

SVMMARIVM.

1 *Verba acquirere de nouo, quomodo intelligantur.*
2 *Sedes apoſtolica aliud eſt, & aliud eſt Legatus de latere.*

De religioſis mendicantibus, qui recipiunt domos, vel loca de nouo §. 11.

Circa hanc Excommunicationē de religioſis mendicantibus, qui domos ad habitandum, vel loca de nouo reciperent.

1 † Quæro intelligi, quomodo iſtud de nouo. Reſpondet Pau. quòd intelligitur reſpectu principij, quod nunquam fuit. 7. qō. 1. non autem. 8. quæſtio. 1. nec nouum. de verborum ſignificationibus, quid per nouale, quandoque dicitur nouum, quod fuit, & poſtea deſijt eſſe, & iterum renouatur. 18. quæſtio. 2. de monachis, & ſic non intelligitur hic. nam ſi domus antiqua corruat, & ſuper eodem ſolo reędificatur, non eſt locus pęnę huic, ſed ſolum cum locum de nouo quærunt, ſecus ſi locus ille deſijſſet eſſe ſuus, & ipſum quærerent nouo titulo, tunc locus eſt huic conſtitutioni. c. cum inter. de renunciatio.

† Quæro, quia textus, de quo fit mentio in hac clem. cupientes, qui eſt poſitus in capitulo vnico, de exceſſibus prælatorum, libro ſexto. dicit ſine licentia ſedis Apoſtolicæ. An ergo ſufficiet

sufficiet licentia Legati de latere? Respondet Petrus de Ancharano in dicto c. vnico, ꝙ Ioan. And. tenet ꝙ non, quia aliud est sedes Apostolica, aliud Legatus ipsius, ad hoc de filijs presbytero. c. fi. de senten. excommunic. ea noscitur. & c. de his. de sententia excommunicatio. lib. 6. c. eos. & in clemen. c. per literas. de præben. Non enim licet Legato facere contra iura. non enim quod facit Legatus, dicitur facere sedes Apostolica, de præben. hi qui. lib. 6. secundum ea quæ notat Specu. in tit. de leg. §. nunc tractemus. in principio.

S V M M A R I V M.

1 *Pena clemen. cupientes, de pen. vt habeat locum, quæ requirantur, & quomodo in hanc penam incidatur, & in quibus locum non habeat.*

¶ De religiosis, qui dicunt aliqua verba, vt retrahant audientes à solutione decimarum. §. 12.

CIrca hanc excommunicationem de religiosis, qui dicunt aliqua verba, vt retrahant audientes à solutione decimarum.

1 † Dicit Paulus, ꝙ duo requiruntur, vt hæc pœna vendicet sibi locum. Primum, ꝙ talia proferant, vt retrahant audientes a solutione decimarum. Secundum, ꝙ proferant obligatis ad decimas soluendas, secus si proferant alia intentione, vel non obligatis. Item nota, ꝙ hanc penam incidunt, si hæc verba dicunt in sermonib. suis, idest in prædicationibus, vel alibi, idest priuatis locutionibus.

Item nota, dum dicit religiosos, ꝙ hæc pena non habet locũ in clericis secularibus, vel laicis, qui contrafacerent.

S V M M A R I V M.

1 *Decimarum retentores absoluendi non sunt.*
2 *Prædicatores non facientes populo conscientiam de decimis, quam penam incurrant, quando sunt requisiti, & infra numero. 4. & 5.*
3 *Prædicatores non debent facere conscientiam clericis, quando eis prædicant.*
6 *Prædicatores, quomodo debeant populum informare circa decimas persoluendas.*
7 *Prædicatores à quibus requiri debeant, vt populum informent circa decimas.*

¶ De religiosis, qui confitentibus sibi non faciunt conscientiam de decimis. §. 13.

CIrca hanc excommunicationem, scilicet de religiosis, qui confitentibus sibi non faciunt conscientiam de decimis. 1 † Quærit Land. an si inueniantur aliqui retentores decimarum, sint absoluendi? Respondet ꝙ non, ex quo sunt continuè in mortali peccato ex retẽtione decimarum, de deci. c. prohibemus. cum sciant peccatum non esse remissibile, nisi restituatur ablatum.

2 † Item not. ꝙ prædicatores, qui non faciunt conscientiam de decimis sibi confitentibus, vel qui negligunt prædicare, quãdo fuerint requisiti, non incurrunt excommunicationem ipso facto, sed suspensionem ab officio prædicationis, & confessionis, donec confitentibus ipsius, si hoc ipsum sibi dicendi commodè facultatem habuerint, conscientiam fecerint: sed si in prędicta suspensionis præsumpserint prædicare, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt. 3 † Quæro, quia dicitur, ꝙ tenentur facere conscientiam, quando populo prędicabunt, an ergo teneantur quando clerici prędicant? Respondet gl. & Pau. quod non. de senten. excommunica. si sententia. libro sexto.

Item nota, secundum Zenzel. ꝙ hic non fit mentio de festo Natiuitatis Domini, propter celebrationem missarum, quæ celebrantur illa die, propter quòd non est fortè commoditas prædicandi, sed solum de festo Natiuitatis Beatæ Virginis. Item nõ fit mentio de festo Paschæ propter communionem.

4 † Quæro, quia hic dicitur, cum fuerint requisiti, an teneantur ũ non fuerint requisiti? Respondet gl. ꝙ non.

5 † Sed quid si requiruntur in alijs temporibus præterquam in istis? Videtur ꝙ non teneantur prædicare, quia hic solum dicit text. quando prædicant in istis solennitatibus.

6 † Item nota textum, studeant informare. Nam secundum Zẽzelinum non sufficit, ꝙ prædicando dicãt, soluatis decimas, sed tenentur informare qualiter ad eas soluendas ex debito astringantur. 7 † Item nota, qui sunt isti a quibus possunt requiri, quia tex. dicit, ab ecclesiarum rectoribus, vicarijs, aut loca eorũdem tenentibus.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna clemen. religiosi. de decim. an habeat locum in clericis secularibus, vel laicis.*
2 *verbum, quicunque, comprehendit etiam fœminam.*
3 *Pœna dictæ clemen. quando locum non habeat.*
4 *Suspensus à diuinis officijs, a quibus officijs suspensus esse intelligatur.*

¶ De religiosis, qui decimas ecclesiis debitas vsurpant. §. xiiij.

CIRCA hanc excommunicationem, scilicet de religiosis, qui decimas ecclesiis debitas vsurpãt. 1 † Nota secundum glosam, & Astensem in Sum. 7. lib. titu. 2. ver. 88. quòd in hoc, quod dicit tex. Religiosi, patet quòd non habent locum hæ pœnæ in secularibus clericis vel laicis, qui delinquunt in istis.

2 † Item in hoc quòd dicit, quicunque, comprehendit etiam fœminas religiosas & etiam religiosum ad secularem ecclesiam translatum.

3 † Item in hoc quòd dicit, ecclesiis debitas, patet, quòd si decimæ deberentur non ecclesiis, sed priuatis personis per priuilegium, vel antiquum feudum, & religiosi prohiberent solui, vel aliter faceret contra istam constitutionem, non inciderent has pœnas. Item dicit text. non permittunt facto, intelligitur, vel prohibent verbo.

4 † Quærit gloss. quia textus dicit ꝙ tales religiosi contrafaciẽtes sunt suspensi ab officiis, an intelligitur de diuinis officiis, an de aliis, puta si erat sacrista elemosinarius, camerarius, clanicularius, & similes? Gloss. arguit ad partes, & non determinat. Paulus dicit, intellige de diuinis. Item dicit Stephanus, & facit litera infra, vbi non repetit, quibus officiis, cum omnes religiosi non teneantur ad diuina officia, sed solum professi & clerici 16. quæstio prima nemo. & capitu. sequen. & capitu. si monachus. Vel potest intelligi de officiis temporalibus, quæ habent aliquando religiosi, vt sunt procurationes, & castaldionatus. j. quæstio. tertia. Saluator. de solutio. capitu. secundo. & hæc secunda expositio est benignior. Intelligi etiam posset, quando in eadem persona concurrunt officia diuina & alia. Alias si diuina tantum officia concurrunt, tunc illis sit suspensus, vt vitetur maior pœna, scilicet excõmunicationis, qua nulla est maior in ecclesia 24. q. j. c. non auferamus. j. q. 4. corripiantur.

S V M M A R I V M.

1 *Clerici seculares non ligantur pena clementinæ. prima. de sentent. excommunicatio.*
2 *Clementina prima. de sententia excommunicationis de quo interdicto loquatur.*
3 *Excommunicati sunt religiosi non seruantes interdictum, quod seruat matrix ecclesia.*
4 *Ecclesia matrix, quæ dicatur.*
5 *Ecclesia matrix, quomodo dicatur interdictum obseruare.*
6 *Ecclesia Metropolitana non dicitur matrix, quo ad interdictum prouinciæ.*
7 *Quid si sit interdicta villa non habens certam ecclesiam matricem, an dicta clemen. prima locum habeat.*
8 *Religiosi, qualiter intelligantur scire matricem ecclesiam seruare interdictum.*
9 *Interdictum licèt sit nullum ob appellationem, si matrix ecclesia id seruat, si religiosi id non obseruatur, excommunicati sunt.*
10 *Interdictum quod seruandum est, si per ecclesiam matricem non seruatur, religiosi id tenentur obseruare.*
11 *Episcopus si mandet interdictum seruari, & capitulum contrarium mãdet, potius episcopo obediendum est.*
12 *Excõmunicati sunt religiosi interdictum non seruantes, clerici verò suspẽsi.*

¶ De religiosis, qui non seruant interdictum, quando matrix ecclesia seruat. §. xv.

CIRCA hanc excommunicationem, scilicet de religiosis, qui non seruant interdictum, quando matrix ecclesia seruat.

1 † Aduertendum, secundum gloss. quòd non ligantur clerici seculares hac constitutione, scilicet, vt incidant excommunicationem, si non seruant interdictum, quando matrix ecclesia seruat.

2 † Quæro, an intelligatur de interdicto a iure, puta canon ponit interdictum ciuitati, quæ insecuta fuerit episcopum, vt in clemen. in §. ciuitas. de pœnis.

3 † Pone, quòd matrix ecclesia vult istud interdictum obseruare, & obseruat, an religiosi non obseruantes sint excommunicati? Respondet glo. in verbo, sedis Apostolicę, ꝙ sic.

4 † Quæro, quæ dicatur matrix ecclesia? Respondet gloss. in verbo, matricem, idest maiorem vel baptismalem, quæ dr̃ matrix: quia sicut mater generat, sic illa generat per baptismũ: & qa interdicuntur qñque loca nõ habentia intra se ecclesiã cathedralem, habent tamen matricem, ideo exprimunt hoc. & dico, hoc locum habere etiam cum illa matrix ecclesia religiosis nõ obseruantibus subest, quãtum ad præsentationem collationis, 5 vel quia sit ipsorum vicaria, cum hic generaliter loquat̃. † Quæro, quomodo intelligit̃ matrix ecclesia obseruare interdictũ? An intelligitur, quando solus episcopus, vel prælatus seruat, an quando solum capitulum: an quando vtrunq; mixtim? Item, quid si vacat ecclesia cathedralis & pars capituli seruat, & pars non seruat, & fortè partes sunt æquales. i. tot sunt obseruantes, quot sunt non obseruantes. Respõdet gl. ꝙ in omnibus his casibus ecclesia sumitur pro materiali ecclesia, scilicet pro ipsius ecclesiæ parietibus: & ꝙ ex quo quotidie in ecclesia celebratur ianuis apertis, siue per prælatum, siue per capitulum totum, uel partem per alios clericos ecclesiæ non sit locus huic pœnę, cõ cor. Steph. 6 † Quæro, an quo ad interdictum prouinciæ dicet̃ ecclesia metropolitana matrix ita ꝙ illa seruante interdictum, religiosi totius prouinciæ non obseruantes ligati hac pęna sint, de scientibus loquor. Respondet gl. ꝙ non, per hanc literam, q̃ dicit cathedralem, vel matricem loci. Constat tamen, ꝙ metropoli. puta Rauennas, non est iuris, vel cathedralis ciuitatis Bononię, ligabuntur ergo religiosi Rauennatis diœcesis tantum. 7 † Quæro, quid si sit interdicta villa, vel castrum, non habens certam ecclesiam cathedralem inclusam vel matricem, ꝙ esse posset, puta, quia matrix ecclesia est in alia non interdicta, vel quia plures sunt ecclesiæ in villa, vel in castro, & nulla est principalior, quia quælibet baptizat suos parochianos, & fortè ex illis ecclesiis aliquæ seruant interdicta, aliquæ non? Respondet glo. puto ꝙ tunc non sit locus huic ꝯstitutioni. Deficit enim mens & verba, sicut nec locum haberet, quando in loco singulariter interdicto nulla esset ecclesia, nisi illa religiosorum non seruãtium. 8 † Quæro, qualiter religiosi intelligantur scire matricem ecclesiam seruari interdictum? Respondet gl. quãdo viderint, vel alio corporis sensu perceperint, puta audierint aliàs probabiliter ignorantes talem obseruantiam, non ligantur hac pęna. 9 † Quæro, quid si interdictum sit nullum propter appellationẽ illorum, contra quos latum fuerit, & tamen matrix ecclesia seruat? Respondet glo. ꝙ nihilominus religiosi non obseruantes 10 incurrunt excommunicationem. † Sed quid si matrix ecclesia non seruat, vbi est seruandum, nunquid religiosi seruare tenentur? Respondet Paulus, ꝙ sic. nam excusantur, licèt matrix non 11 seruet. † Sed quid si episcopus mandat seruari interdictum, & capitulum mandat contrarium? Respondet Zenzerinus, ꝙ potius est obediendum episcopo, vt in c. j. de postul. præla. Item dicit de interdicto, quod mandatur seruari per episcopum, licèt per ecclesiam cathedralem non seruetur, quia nõ quod fit, sed 12 quod fieri debet, attenditur. de elec. c. cum causam. † Item nota secundum Land. ꝙ religiosi non seruantes interdictũ, sunt excõicati. Clerici verò seculares, & etiam religiosi, sunt suspensi, vt in c. tanta. de exces. præl. Item est interdictus ingressus ecclesiæ, de priuil. c. episcoporum. lib. 6. Item sunt excõicati sepelientes interdictos in clem. eos, de sepult. Item est irregularis & ineligibilis actiuè & passiuè. s̃. eod. tit. is, qui. lib. 6.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicati non sunt clerici seculares recipientes fratres, vel sorores tertij ordinis ad diuina.*
2 *Excommunicati non sunt fratres Minores recipientes illos tertij ordinis in alijs ecclesiis, non in suis.*
3 *Fratres tertij ordinis gaudent priuilegio, quòd tempore interdicti in alijs eccesiis, quam fratrum Minorum possunt in diuinis interesse.*

¶ De fratribus Minoribus recipientibus ad diuina fratres de tertio ordine. §. 16.

Circa hanc excommunicationem, s. de fratrib. Minoribus recipientibus ad diuina fratres 1 & sorores de tertio ordine. † Quęrit gl. an si alij religiosi, uel clerici seculares eos recipiant, incidant excommunicationẽ? Respondet ꝙ non, nam specialiter excommunicantur fratres Minores, s̃m Land. quia specialiter eis afficiebantur, vtpote sui ordinis. Item nota, ꝙ hæc excommunicatio habet locũ non obstantibus quibuscunq; priuilegiis tam ipsorum fratrum Mino2rum, quàm illorum de tertio ordine. † Quæro, an si fratres Minores recipiant ad diuina in alijs ecclesiis, & non suis, incidant excommunicationem? Respondet gl. ꝙ non. Posset tamen habere locum alia pœna communis. c. j. eod. titu. quia non seruaret interdictum, quando matrix ecclesia seruat, sed si matrix ecclesia non seruat interdictum, si ipsi fratres Minores reciperẽt eos ad diuina in aliis ecclesiis, non incurrunt excommunicationem, secundum Stepha. Fatetur tamen, ꝙ si eos reciperent ad diuina contra voluntatem Rectorum, assumendo sibi hanc 3 auctoritatem, ꝙ inciderent. † Item nota, secundum Paulum, ꝙ isti de tertio ordine gaudent priuilegio, ꝙ tempore interdicti possunt interesse diuinis, quo ad alias ecclesias, dummodò non

fratrum Minorum, & sic dicit Land. & Zenzeli. quòd gaudent priuilegio clericali. & hoc dicit Zenze. credo verum, & sic consului in vna quæstione Perusina.

S V M M A R I V M.

1 *Monachi curiam Principum intrantes, ut sint excommunicati, quæ requirantur. & nu. seq.*

De monachis & canonicis regularibus, qui transferunt se ad curias principum. §. 17.

Circa hanc excommunicationem, scilicet de monachis, & canonicis regularib. qui transferunt se ad curias Principum, nota secundum glo. & Asten. in summa, ꝙ text. dicit, non habentes administrationem, ergo si habent administrationem ire possunt causa administrationis. 1 † Item nota. ꝙ ad excommunicationem hanc contrahendam duo sunt necessaria, scilicet ꝙ intrauerint curiam, & ꝙ animo damnificandi monasterium, vel prælatum. licentiam autem habere, vel non habere, non est ponderandum: quia etiam si intrarent curiam de licentia prælati animo damnificandi monasterium, vel prælatum, essent ligati. Ex solo igitur exitu claustri ob hanc causam non ligatur, ex quo non intrauit curiam. Land. tamen dicit, ꝙ si intrat curiam, licèt non animo malo, peccat mortaliter, faciendo contra prohibitionem, licèt non 2 sit excommunicatus. † Quid si intrauit curiam ob hãc causam, idest animo damnificandi prælatum, vel monasterium, tamen non intulit damnum, siue quia non potuit, siue quia pęnituit. Respondet gl. ꝙ excommunicatus est.

S V M M A R I V M.

1 *Canonici regulares tenentes arma intra, vel extra septa monasterij, nõ sunt excommunicati. & infra nu. 2.*
3 *Armorum appellatione, quid contineatur & nu. seq.*
5 *Clerici arma portantes, mortaliter peccant.*

¶ De monachis, qui sine licentia Abbatum infra monasteria tenent arma. §. 18.

Circa hanc excommunicationem, scilicet de monachis, qui sine licentia Abbatum infra 1 septa monasteriorum suorum tenent arma. † Nota, ꝙ hic non extenditur ad Canonicos regulares, quia hic de eis non repeti2tur, s̃m glosam. † Quęro, quid si teneant arma extra septa mona3sterij? Respondet gl ꝙ non sunt excommunicati. † Quæro, qd intelligitur nomine armorum. Respondet gl. ꝙ intelliguntur tam arma ad defendendum, quàm ad offendendum, ut tela & similia. Institu. de interdict. §. armorum. & Insti. de pu. iu. §. item lex Cornelia. ff. de verborum signific. l. armorum. concor. Pau. Land. & Zenzeli. qui addit, potest tamen de his intelligi, quę cõmuni vsu loquendi arma appellantur, vt stetur vsui loquendi. ff. de fundo instructo. l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de verb. si4gnifi. l. vt Alfenus. & l. anniculus. † Quid si tenent arma non ad offensam, sed ad alium vsum, vt lapides ad ædificandum, cultellos ad vsum coquinæ vel mensæ. Respondet Paulus, ꝙ non est locus huic pęnæ. Si autem haberent aceruum lapidum ad fenestram super portam ad impugnandum venientes, tunc accedit 5 iste tex. † Nunquid clerici portantes peccant mortaliter? Respõdet Matthęus ꝙ sic, aliàs non possunt excommunicari. 2. q. 3. nemo. & ibi notatur.

S V M M A R I V M.

1 *Religiosus credit parochiano volenti recipere eucharistiam, si dicat se a proprio sacerdote licentiam habere.*
2 *Seculares mercenarij, a quo debent habere licentiam, si alibi volunt sumere eucharistiam.*
3 *Licentia parochialis sumendi sacramentum alibi, an sufficiat si nõdum presbiter est.*
4 *Et an sufficiat licentia vicarij gerentis curam ordinariam illius parochiæ.*
5 *Licentia diecesani sufficit, vt in alia ecclesia sumatur sacramentum.*
6 *Licentia, an requiratur specialis, vt accipias a tali religioso, vel sufficiat generalis.*
7 *Parochianorum specialis mentio, an requiratur, quando parochianus dicit religioso, do tibi licentiam, ut des eucharistiam meis subditis.*
8 *Excommunicati non sunt religiosi baptizantes.*
9 *Parochialis curatus potest in adiutorium ipsius curæ sibi socium assumere ad tempus.*

¶ De religiosis ministrantibus sacramenta eucharistiæ, extremæ unctionis, absq; licentia proprij sacerdotis. §. 19.

Circa hanc excommunicationem de religiosis ministrantibus sacramẽta Eucharistiæ, extremæ vnctionis, absq; licentia proprij sacerdotis.

1 † Quæro, an credat religiosus parochiano volenti

recipere Eucharistiam, si dicat se habere licentiam a proprio sacerdote? Respondet gl. ꝙ sic, quia præsumēdus est esse memor propriæ salutis. j. q. 7. §. sancimus. de homici. significasti. concor. Pau. Land. & Steph. † Quæro, quid de secularibus mercenarijs, & similibus? Respondet gl. ꝙ sufficit licentia presbyterorum, in quorum parochijs habitant. † Quæro, an sufficiat licentia parochialis, qui nondum est presbyter? Respondet gl. ꝙ sic, si est legitimæ ætatis, vt infra annum possit ordinari sacerdos, & ita faciat se ordinari infra annum a diē, quo est sibi cura commissa, aliter ipso facto est priuatus beneficio, vt in ca. licet. de elec. lib. 6. nisi ecclesia parochialis sit collegiata, quia in isto casu nō est priuatus, sed nisi admonitus faciat se infra dictum terminū ordinari, debet priuari. extra de elec. c. cum in cunctis. §. cum inferiora. & c. institutum. de elec. li. 6. tamen episcopi & superiores possunt cum aliquibus dispensare ratione studii, vt non teneātur se facere promoueri ad sacerdotium, nisi post septennium, dum tamen infra annum faciant se promoueri ad subdiaconatum, & post septimum annum cęptum infra annum recipiant diaconatum & presbyteratum, aliter sunt priuati ipso iure. de elec. c. cum ex eo. lib. 6. † Quæro, an sufficiat licentia vicarij, qui gerit curam ordinariam illius ecclesiæ parochialis, & est constitutus ab episcopo? Respondet gl. ꝙ sic. Ex quo infertur, ꝙ si nō habet curam ordinariam, sed est sibi cura ecclesiæ paruo tēpore recommissa, ꝙ non potest dare hanc licentiam, nisi in speciali hoc sit sibi commissum. † Quæro, an sufficiat licentia diœcesani? Respondet gl. ꝙ sic. de pœni. & remissio. c. 2. lib. 6. quia episcopus est parochialis presbyter omnium subiectorum suę diœcesis, & specialiter quando vacat ecclesia parochialis. consuluit tamen gl. ꝙ a parochiali presbytero recipiatur licentia, quia tutius est non recedere a verbis. ca. ad audientiam. de deci. † Quid si parochianus dicat, do tibi licentiam, vt recipias a quouis sacerdote, siue religioso: an requiratͮ specialis specificatio, ꝙ possis recipere a tali fratre Minorum, vel Prædicatorum. † Item, qd si parochianus dicat religioso, do tibi licentiam, vt des Eucharistiam, & extremam vnctionem meis subditis, an requiratͮ specialis specificatio parochianorum, quibus sunt hæc præbenda? Respondet gl. ꝙ nō, ex quo de sacramēto fit specificatio. † Quęro, an religiosi conferentes sacramenta baptismi incidant excommunicationem? Rñdet gl. ꝙ non. † Item, sm̄ Land. ꝙ sacerdos parochialis curatus, quantuncunque simplex, ex quo commissa est sibi cura, potest in adiutorium ipsius curæ sibi assumere socium ad tempus, quemcunq; religiosum, vel alium sine cuiuscunque superioris licentia, puta in Quadragesima, qui ipsum iuuet in sacramentis conferendis, vel in officio prædicandi, dūmodò constet sibi de ipsius sufficientia, vt notat Inno. in c. tua. de clerico peregrino. & c. excōmunicamus. §. quia vero. de hr̄ti. nam ex quo tales sunt ordinati ritè, ita possunt illa facere, sicut curati: nec deficit eis nisi materia, s. populus. si ergo curatus patet sibi materiam, exercere poterit. 16. q. j. ecce.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati non sunt religiosi absoluentes a sententia ab homine lata.*
2 *Religiosi, in quibus casibus possint sine metu excommunicationis absoluere.*
3 *Religiosi non excommunicantur, si ex priuilegio quod habent, aliquem absoluunt.*
4 *Sentētiæ, quæ sunt illæ a quibus religiosi, si absoluunt, sunt excommunicati.*
5 *Statuta non possunt facere prælati collegiatarum ecclesiarum cum suis Capellanis.*
Episcopus cum capitulo statuta facere potest.
6 *Religiosi absoluentes socium, vel religiosum ab excommunicatione canonis, excommunicati sunt.*
7 *Frater Minor, an sit excommunicatus, si a peccato, non ab excommunicatione absoluit percutientem clericum.*
8 *Excommunicatus, & irregularis ab excommunicatione absolui potest, irregularitate durante.*
9 *Percutiens clericum si religionem ingreditur, an absolui possit.*
10 *Sacerdos absoluens aliquem a peccatis, a quibus non potest, an sit excommunicatus.*

¶ De religiosis, qui absoluūt excommunicatos a canone. §. 20.

Circa hanc excommunicationem de religiosis, q absoluunt excommunicatos a canone. † Quæro, an si religiosi absoluunt a sententia lata ab homine, incidant in excommunicationem? Respondet glos. ꝙ non, ex quo non expressit. Idem Land. & Paul. dicunt, ꝙ si absoluunt a sententia lata ab homine, vel per delegationem Papæ, vel per literas aliorum inferiorum prælatorum, non incidunt in excōicationem, quia si de hoc intellexisset, expressisset, ut in c. ad audientiam. de deci. Item quia hæc constitutio est pœnalis, ut in c. statutum, de electio. li. 6. † Quęro, quia text. dicit, pręterquam a casibus in iure expressis, qui sint casus a iure expressi, in quibus religiosi sine metu excommunicationis possunt absoluere? Respondeo, quando regularis regularem percutit, quia tūc ad curiam mitti non debet, sed eum potest absoluere prælatus, vt in c. mona. de senten. excommuni. uel in articulo mortis, quo casu quilibet simplex sacerdos absoluit, & alij similes, vt in c. cum eorum. eod. titu. † Quid si religiosi habent ex priuilegio, ut possint absoluere a casibus excommunicationum in iure positarum: Respondet gl. ꝙ tunc si absoluunt, non incidunt excommunicationem, & hoc est, quòd dicit text. vel priuilegiis sedis Apostolicæ concessis eisdem, scilicet fratribus. † Quæro, q̄ sint istæ sententiæ, a quibus si religiosi absoluunt, incidunt excommunicationem: Respondet gl. in verbo, a sententijs, quòd intelligitur ab omnibus sententiis, siue sint sententiæ excommunicationis, siue suspensionis, siue interdicti per statuta sinodalia, uel prouincialia promulgatæ. † Sed nunquid prælati collegiatarum ecclesiarum cū capellanis suis possint facere statuta, sine consensu episcopi, vel capituli cathedralium? Respondet Steph. ꝙ non, vt in c. cum consuetudinis. de consuet. & in c. nouit. de iud. & de ijs, quæ fi. a præla. c. nouit. Et no. Inno. de consti. cum omnes. Episcopus autem cum consensu capituli potest, de consti. c. vt animarum. lib. 6. de maio. & obe. c. 2. 18. dist. in prin. de consecra. dist. 3. c. j. † Quæro, quid si absoluant socium, vel religiosum a prædictis, puta ab excommunicatione canonis? Respondet gl. super verbo, quemquam, ꝙ tales absoluentes incidunt excommunicationem. Sed an absoluti incidant tāquam participantes in crimine? Glo. Io. And. remittit se ad nota. in c. contingit. de senten. excommu. † Quæro, pone ꝙ frater Minor absoluit percussorem clerici, vel interfectorem non a sentētia excommunicationis sed a peccato, nunquid incurrat hanc pœnam? Respondet Land. Videtur, quòd non, quia aliud est absoluere a peccato homicidij, aliud ab excommunicatione. Nam aliquando remanens in mortali, propter quod est excommunicatus, absoluitur ab excommunicatione durante peccato, de testibus. c. veniens. † Item excommunicatus & irregularis potest absolui ab excommunicatione, remanēte irregularitate. de senten. excom. cum illorum. Item, quia si tex. iste voluisset dixisset, vt in ca. ad audientiam. de deci. dicit ergo, ꝙ si talis scienter admittit excommunicatum ante absolutionem ad sacramētum pœnitentiæ, tunc & si non incurrant hanc excommunicationem directè, incidunt tamen minorem participando cum excommunicato, & conferendo ecclesiastica sacramenta, & sic participando in diuinis, extra de sent. excomm. c. nuper. secus si probabiliter ignorabat factum vel ius speciale, vel constitutionem sinodalem, uel prouincialem fulminantem excommunicationis sententiam: tunc enim foret excusatus, ut in c. ad apostolicæ. de cle. excomm. min. & in c. vt animarum. de consti. lib. 6. nisi ignorantia fuerit crassa vel supina, & ibi dicit text. puta si constitutio fuit publicè publicata in ciuitate, vt no. in c. cum in tua. qui matri accusa. poss. & 38. dist. in princ. † Vtrum secularis percutiens clericum, & ingrediens religionem possit absolui. vide Ricar. in 4. distin. 18. † Vtrum sacerdos absoluens aliquem ab illis peccatis, a quibus non potest, peccet mortaliter. vide Ricar. in 4. dist. 28. arg. 2. q. 5.

SVMMARIVM.

1 *Clerici vel religiosi inducentes aliquos, vt eligant sepulturam apud eos non ad iurandum, vel vouendum, non ligantur pœna c. j. de sepult. lib. 6.*
2 *Idem si inducant ad vouendum non apud suam ecclesiam.*
3 *Iurans uel vouens, motu proprio eligere sepulturam in tali loco, votum et iuramentum seruare tenetur.*
4 *Clerici iniustè sepelientes, quid restituere teneantur.*
5 *Ecclesia, quare ob delictum vnius de ecclesia interdicatur.*
6 *Clericus inducens aliquem ad vouendum eligere sepulturam in ecclesia, vbi aliàs sepeliri debet, non incidit in excommunicationem.*
7 *Interdicta si sit ecclesia, vbi quis sepeliri debet, in ecclesia cathedrali sepeliendus est.*
8 *Ecclesia cathedralis subrogata loco interdictæ, an sit subrogata cum onere, & honore.*
9 *Viatores decedentes sepeliri possunt in ecclesia cathedrali vel parochiali, in qua mortui sunt.*
10 *Sepultus in aliquo monasterio si sit aliquis, quia ecclesia sua erat interdicta, quid debeat habere ecclesia parochialis.*

¶ De clericis secularibus & religiosis inducentibus ad vouendum, iurandum, vel promittendum de eligendo sepulturam apud eos, vel iam electam non mutando. §. 21.

Circa hanc excōmunicationem de clericis secularibus & religiosis inducentibus ad vouendū, iurandum, vel promittēdum de eligendo apud eos sepulturā, vel iam electam non mutandam. Aduertendum, ꝙ sic dicitur in c. j. de sepul. li. 6. de quo c. facit mentionem tex. in cle. cupientes. de pę. si contrafactum fuerit, talis electio erit irrita, & q sic elegerint, nō possunt sepeliri apud ecclesias sic electas, nec pn̄t eligere,

eligere alibi, sed omnino sepeliendi sunt apud ecclesias, apud quas fuissent sepeliēdi, si non elegissent sepulturam. Aliàs religiosi & clerici, qui prædictos in suis ecclesiis, vel cimiteris præsumpserint sepelire, tenentur ad restitutionem corporum si petantur, & etiam tenentur ad restitutionem omnium, quæ occasione sepulturę eorum peruenerint quomodolibet ad eosdem faciendam integraliter infra decem dies, quam nisi fecerint, ecclesia apud quam sepulti fuerint & cimiteria eius, ex tunc tandiu remaneāt interdicta, donec facta fuerit restitutio pręedictorum, dicto c. j. † Quæro, quid si non inducant ad iurandum, vouendum, vel promittendum, sed inducunt, vt eligant. Respondet Pet. de Ancha. secundum Io. Andr. ꝙ non ligantur ista constitutione, nam simpliciter eligens p̄t variare, & pęnitere, ꝙ nō p̄t iurans, vouens, vel promittēs. † Quæro, quid si inducat ad vouendū, iurandū, vel p̄mittendū de eligendo apud non suam ecclesiam. s. inducentis. Respondet idem, secundum Ioan. Andre. ꝙ non ligantur hac constitutione. Vide ꝙ not. Hostien. eo. titu. in summa. §. an licitum. versi. quid si quis eligat. vbi loquitur de illo, qui iurauit non mutare sepulturā, an mutare possit. † Quid si quis proprio motu iuraret, vel voueret in tali loco eligere sepulturam? Respondet Hostien. ꝙ tunc tenetur seruare votum, vel iuramentum, nisi causa noua superueniat, puta, quia factus est episcopus, vel religiosus, vel locus est dissipatus. extra de religio. dom. inter quatuor. licèt Pet. de Ancha. teneat contrarium d. c. j. de testamen. † Item nota, ꝙ qui illicitè sepeliunt, tenentur ad restitutionem corporum, & hoc si petantur. Ad restitutionē autem aliorum, quæ occasione sepulturæ perceperunt infra decem dies, etiam si non petantur, vt dicit gloss. in verbo, decennium. & ratio est, secundum Pet. de Anch. quia semper qui malè accipit, est in mora, sicut fur. l. in re furtiua. ff. de condi. furti. Non ergo debet interpellari, sed vltro se offerre, vt liberetur à peccato. † Quæro, quare ex delicto vnius fortè minimi de ecclesia, propter iuramentum, vel promissionem, quam sibi fecit fieri, tota ecclesia damnum patiatur, vt sit interdicta cum cimiterio? Respondet Pet. de Anch. quia reliqui de ecclesia hanc pœnam interdicti incurrunt potius ex sequenti eorum delicto nō restituēdo malè accepta, quæ ex facto alicuius de collegio hoc inducentis, quasi totum collegium dicatur deliquisse, si retinēt rem inuasam ab vno de collegio. Facit ꝙ no. c. 2. de ordi. cognitio. Præsumitur enim ille talis eorum conscientia deliquisse, postquam retinent rem sic inuasam, argu. de restitu. spolia. cum ad sedem. nam ratione coniunctionis alter alterius facta præsumitur scire. argu. l. de tutela. & ꝙ ibi notatur. C. de in integrum restitutio. minorum. † Quæro, dicitur in d. c. j. de sepul. ꝙ si quis fecerit sibi promitti de eligendo apud illum sepulturam, ꝙ tali promissione nō obstāte dēt ille sepeliri apud ecclesiā illā, apud quam de iure sepeliri debuisset. Quid ergo si ipsa est illa, cuius clericus sic deliquit, faciendo sibi iurare, vouere, vel promittere, puta est suus parochianus, vbi aliàs sepeliri debebat? Respondet Io. An. in nouella, ꝙ ista quæstio est indubitata, quia ista cōstitutio emanat in fauorem ecclesiæ, cui sepultura debetur. ergo in ipsius pœnam retorqueri non debet, de re. iu. c. ꝙ ob gratiam. Item licèt peccet auferendo libertatem eligendi sepulturam, tamen certat de debito retinendo. Non est ergo habēda illa ratio de tali, quæ habetur de illo, qui certat de lucro captādo. l. fi. C. de codi. facit. C. si quis ali. te. prohi. l. fi. & l. Iulianus. cum l. sequen. de acquiren. rerum domi. concordat Pet. de Anchara. † Quid si illa, apud quam debebat sepeliri de iure, etiam erat interdicta cum eius cimiterio? Respondet Archid. illum sepeliendum in ecclesiā cathedrali, quæ etiam si esset interdicta, seruabitur ordo. 13. q. 2. c. vbicunq;. † Quæro, si ista quæ debebant restitui huic ecclesiæ, in qua debebat sepeliri, si interdicta non fuisset, postque non ibi, sed in cathedrali, vel alibi sepelitur, vtrum debebuntur ista huic ecclesiæ, ad quam funus transfertur. Eadē etiam esset quæstio de canonica portione debita ecclesiæ parochiali, an ea perdat, si deprehenditur interdicta tempore sepulturæ. Posset etiam dici in primo casu, ꝙ postquam cathedralis, vel alia subrogatur loco interdictæ, debet intelligi subrogata cum omnibus qualitatibus, & cum onere, & honore. ff. si quis ex testa. liber esse iussus fuerit. li. in §. hęc actio. Onus enim comitatur in tali casu emolumentum. l. alumnæ. §. scientia. de alimē. legat. Item potest dici, ꝙ si sine delicto esset ecclesia interdicta, non esset ecclesia priuanda commodis consuetis, argu. l. administratione. C. de lega. Idem sentio, si non potuit sepeliri apud ecclesiam, apud quam elegit sepulturam, propter casum contingētem in persona mortui, puta quia decessit in campis, neq; reperitur, vel est bannitus: propter ista enim ecclesia non est priuanda legatis sibi factis gratia sepulturæ, vt notatur in c. in nostra. de sepultu. lib. 6. Si autem quis post electam sepulturam, & legatum ecclesiæ factum, mutasset animum eligendo alibi sepulturam, videtur legatum ademptum, & translatum ad illam, in qua vóluit vltimò sepeliri, argu. d. §. scientia. Hæc Pet. de Anchara. † Quærit idem Pet. post Ioan. Andre. Quid de viatoribus decedentibus, vbi debeant sepeliri? Ioan. And. in c. j. de sepul. in nouella, dicit quòd in ecclesia cathedrali, & recitat opinionem Archid. tenentis. contrarium, scilicet quòd sepeliatur in ecclesia in cuius parochia mortuus est. Idem Vgo. & Ray. per c. ecclesias. 23. q. j. & 16. q. j. c. j. exponentes ibi patrum, idest Christianorum. 2. q. 3. ad mensam. Goffre. in summa, eodem titulo, versic. quid si peregrinus, dicit quòd sepeliatur in cathedrali, vel in alia, in cuius parochia mortuus est, per dictū c. ecclesias. & fuit hæc quæstio de facto Senis in personam cuiusdam militis magnifici forensis, qui decessit in parochia sancti Christophori, & sepultus fuit in ecclesia cathedrali, cuius funera fuerunt magnifica & sumptuosa valde. ibi tamen non erat quæstio de omnibus funeralibus, sed de parte parochiali, quam petebat ecclesia sancti Christophori. † Quæro, dicitur hic, quòd ille qui iniustè sepeliuit, tenetur ad restitutionem omnium illi ecclesiæ, vbi debuit sepeliri. Sed pone quòd ille in ecclesia non potest sepeliri, quia ciuitas erat interdicta, & de facto sepultus fuit apud fratres Minores ipsis inuitis. multa tamē pro oblationibus & pro missis dicendis oblata sunt fratribus. Quæritur, an illa ecclesia debeat illa habere, vel an parochialis debeat de illis habere quartam, cum nec apud ipsam potuisset etiam sepeliri. Federicus de Senis consuluit, ꝙ ista malè ablata, & malè accepta non veniāt diuidenda. ff. familiæ ercíscun. l. cęterum. §. sed & si qui. Ad hoc facit ꝙ notat Innocen. in dicto c. in nostra. vbi ad literam sic dicitur. Siue ergo is, de quo agitur apud hospitalarios non de iure, sed de facto sepultus est derelictis eisdem nec totum, nec partem reddent ecclesiæ parochiali, sed corpus tantum, & oblationes omnes, quæ occasione sepulturæ factæ fuissent, vt extra de sepul. c. ex parte. Nec obstat c. in nostra, quia debet intelligi, quando prorsus alibi sepultus de facto debebat apud suam ecclesiam sepeliri: sed in casu nostro nulla sibi irrogatur iniuria, cum non haberet ius tunc sepeliendi propter interdictum, de pœniten. & remissio. quòd in te. & de priuileg. c. cum & plantare. §. ꝙ si Templarii. Et infert istam rationem, quòd si ecclesia parochialis est interdicta, sed non per rationem, quòd parochianus alibi sepultus ex electione, vel iuramento, dicto casu ecclesia parochialis non habebit quartam, & ita scripsi in dicto c. in nostra. versicu. vltimò quæritur. Et hoc dico, quòd si apud ecclesiam, vbi debuit esse sepultus, de iure potest defendi, vt sua ecclesia interdicta nihil percipiat. Sed si alibi est sepultus de facto, tunc si sine interdicto sua ecclesia commisit culpam, tunc fortè idem. Si verò culpam non commisit, quia fortè propter delictum Domini fuit ciuitas interdicta, tunc etiam non deberet suo iure priuari, cum per eam non staret, sed per casum occurrentem, argumen. dictæ l. ab administratione. item si in sua poterat sepeliri, tunc omnium debet fieri restitutio per ecclesiam, quæ illicitè sepeliunt, argumen. huius capituli, & ca. in nostra. quæ enim occasione rei meæ ad te veniunt, debes mihi reddere, sicut ipsam rem, quod dic sicut plenè not. Bartol. in l. prætor ait. §. quod de fructibus. ff. de bonis auctoritate iudic. possiden.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus quis dicatur.*
2 *Hæreticus largè quis dicatur.*
3 *Iudæi, vt hæretici non puniuntur, si dicant vsuram non esse peccatum.*
4 *Hæretici post mortem, an reconciliari possint.*
5 *Hæreticus quis dicatur propter dubium fidei.*
6 *Iudæi vti hæretici excommunicati non sunt.*
7 *Hæretici excommunicati sunt.*
8 *Hæreticorum credentes, qui dicantur.*
9 *Hæreticorum sermones audientes, grauiter sunt suspecti.*
10 *Hæreticorum receptatores, qui dicantur.*
11 *Hæreticorum defensores, qui dicantur.*
12 *Hæreticorum fautores, qui dicantur.*
13 *Hæreticis verbis fauere, quis dicatur.*
Aduocati hæreticorum, an dicantur fauere.

¶ De quocunque, qui incidit in hæresim iam damnatam, vel nouam adinuenit, & generaliter de quocunque hæretico. §. 22.

Circa hanc excommunicationem, scilicet de quocunq;, qui incidit in hęresim iam damnatam, vel nouam adinuenit, & generaliter de quocunque hæretico. † Quęro, quis dicatur hæreticus. glo. ordi. in c. illi qui peregrinos. 24. q. 3. enumerat plures modos dicens? Vno modo dicitur hæreticus, quicunque est dubius in fide, extra de hæreti. c. dubius. Secundo, omnis scismaticus dicitur hæreticus. 2. q. 1. quisquis. Tertio, omnis præcisus ab ecclesia, secūdum quòd excommunicatus dicitur hæreticus. 4. q. 1. c. 1. Quarto modo dicitur hæreticus, qui malè interpretatur sacram scripturam. 24. q. 3. hæresis. Quinto, qui nouam opinionem inuenit. 24. q. 3. hæreticus. Sexto, qui vult auferre priuilegium Romanæ ecclesiæ, quæ præest omnibus. 22. distinct. omnes. Septimo, qui transgreditur præcepta sedis Apostolicæ pertinaciter. 19. distin.

2 fas.† Item largè quandoq; dicitur hæreticus omnis, qui non tenet articulos fidei, & secundum hoc Iudæi, & Gentiles sunt hæretici. 24.q.3. quia verò. & secundum hoc non omnis hęreticus est excommunicatus. Strictè autem sumitur hæreticus omnis, qui remotus est ab ecclesia, quia errat in fide, & secũdũ hoc oĩs hæreticus est excõicatus. extra de hære. c. ad abolendã. Est & alia similis gl. in c. firmissimè. de hæreti. quæ dicit, ꝙ sex modis dicitẽ quis hæreticus. s. qui peruertit sacramẽta ecclesiæ, sicut est simoniacus. j.q.j. eos qui per pecuniam. Item ille, qui se scindit ab vnitate ecclesiæ 7.q.j. deniq;. Item qui errat in expositione scripturæ. 24.q.3. hæresis. Item omnis excommunicatus. 4.q.5. ꝙ autẽ. Item qui fingit nouam sectam, vel confictam sequitur. 24.q.3. hæreticus. Item qui aliter sentit de articulis fidei q̃ Romana ecclesia. 24.q.j. hæc est fides. Addit Ant. de But. in d.c. firmissimè, ꝙ propriè dicit hæreticus, qui non tenet quatuor cõcilia. C. de hęre. l. quicunq;. & l. fi. C. de sum. Trini. & fide catho. Itẽ qui decretalibus epistolis contradicit, vel eas non recipit. 20. dist. de libellis. Item qui communionem catholicæ ecclesiæ non recipit, in Auth. de priuileg. dot. post prin. colla. 8. Adde ꝙ hæreticus esset, qui diceret Christum non esse verum hominem, vt in c. cum Christus. de hæretic. Item qui diceret pertinaciter asserendo, ꝙ anima rationalis, seu intellectiua non sit forma corporis humani, per se & essentialiter, tanquam hæreticus sit censendus, vt in clem. j. de summa Trini. & fide catholica. Item octo articuli, vt hæretici damnantur, & reprobantur in clemen. ad nostram. de hæreticis. Primò, ꝙ homo in vita præsenti tãtum, & talem perfectionis gradum potest acquirere, ꝙ reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia perficere non valebit. Nam dicunt, ꝙ si quis semper proficere posset, posset aliquis perfectior Christo inueniri. gl. dicit ꝙ si hoc intelligunt de Dei potentia absoluta, catholicè dictum est, per eam posse reddi quem impeccabilem, & hoc priuilegium Beatæ Virgini credatur datum esse diuinitus. Dicere autem hominem hoc posse secundum legem communem, qua Deus sanctis dona gratiæ suæ dispensat, hoc est hæreticum: nam secũdũ cõmunem legem nullus potest impeccabilis fieri, nisi per Dei beatificam visionem, quæ solũ post hãc vitam datur beatis. Et prout dicit Thom. parte j.q.100. art. 2. fortè mouebantur isti auctoritate Io. in epistola j.c.3. ibi, Omnis qui natus est ex Deo, non peccat. Sed Hieronymus contra Iouinianum plenè huic auctoritati respondet, de pœn. distin. 2. Si enim probans multis auctoritatibus hominem etiam perfectum in hac vita peccare posse, exemplo Dauid, Salomonis, Iosiæ, Petri. Secundò, ꝙ ieiunare non oportet hominem, nec orare postquàm gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus, quia tunc sensualitas est ita perfectè spiritui, & rationi subiecta, ꝙ homo potest liberè corpori concedere, quicquid placet. Glo. pulchris demonstrationibus probat hoc esse hæreticum. Tertiò, quòd illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obligantur, quia vt asserunt, vbi spiritus Domini, ibi libertas. Quartò, quòd homo potest ita supernaturalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti vita assequi, sicut in vita eam obtinebit beatą. Quintò, ꝙ quælibet intellectualis natura ex seipsa naturaliter est beata, quòdque anima non indiget lumine gloriæ ipsam eleuante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum. Sextò, quòd se exercere in actibus virtutum est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes. Septimò, quòd mulieris osculum, cũ ad hoc non inclinet natura, est mortale peccatum: actus verò carnalis, cum ad hoc inclinet natura, peccatum non est, maximè cum tentatur exercens. Octauò, quòd in eleuatione corporis Iesu Christi, homo non debet assurgere, nec eidem reuerentiam exhibere, asserentes quòd esset imperfectionis eisdem si à puritate, & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quòd circa mysterium, seu circa sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Vnde Papa præcipit, quòd nullus dictos errores teneat, & defendat, & præcipit inquisitoribus, vt diligenter inquirant, & puniant. Vide glosas pulchrè exponentes, & demonstrantes hos esse hæreticos errores. Item sunt hæretici, qui negare præsumpserint spiritum sanctum æternaliter ex patre & filio procedere. Item qui assereret spiritum sanctum procedere à patre & filio tanquam à duobus principiis, & non tanquam ab vno principio. de summa Trinita. & fide catholi. c. vnico. lib. 6. Item esset hæreticus, qui teneret libellum Ioachim Abbatis contra Petrum Lombardum editum, in quo ipse Abbas Ioachim ponit pluralitatem personarum in Trinitate. pluralitatem dico collectiuam, sicut dicimus, plures homines efficere populum, & sic diuidit personas substantialiter, & non per proprietatem, & ideo reprobatur in c. damnamus. extra de summa Trinitate & fide catholica. Item est hæreticus, qui pertinaciter affirmat, vsuras non esse peccatum, vt in clementina j. §. sanè. de vsur. & ibi præcipitur ordinariis & inquisitoribus, vt contra diffamatos de huiusmodi errore procedere non omittant. 3 † Iudæi tamen, si hoc pertinaciter assererent, non possunt per inquisitores puniri vt hæretici, secundũ Pau. tamen si hoc dogmatizarẽt, posset ecclesia eos punire. facit ad hoc ꝙ not. Hostien. de voto. c. ꝙ super. sicut puniuntur in aliis casibus, in quibus offendunt fidem. de Iudæ. Iudæi, secundo. 4 † Quæro, an hæretici possint reconciliari post mortem, si in morte apparuerint signa contritionis? Respondet An. de But. in c. à nobis. de sen. excom. ꝙ possunt & debent. 26.q.6. c. qui recedunt. & c. seq. de consecr. dist. 4. ægrotantes. de hæreti. excommunicamus. in §. sanè. 5 † Quæro, quis dicatur hæreticus propter dubium fidei? Respondet gloss. in d.c. dubius. extra de hære. quando dubitat in articulis fidei, & hic est qui saluus esse non potest, qui contradicit alicui articulo posito in symbolo, Credo in vnum Deum. quibus per fidem solam exhibenda est credulitas, quia fides est de re non visa, de pœni. distin. 4. c. in dona. C. de sum. Trin. & fide catho. l. fin. Sed contra, quia nullus est, qui quandoque ex carnis stimulo non reuocet in dubium, Respondet Anto. de But. quòd quædam est dubietas, quæ habet pertinaciam animi & deliberationem, & placentiam habet, & hæc inducit hæresim circa articulos fidei. Quædam est dubitatio, quę procedit non ex conscientia, & hęc est potius pœna quàm culpa, & debilitas propriæ imaginationis quàm peccatum, nec habet hæresim, cum frequenter contra voluntatem accidat: immò ille qui se bene firmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut ille qui resistit carnis stimulis. 6. distin. sed pensandum. ad hoc, 24. distin. dixit. 6 † Quæro, an Iudæi sint excommunicati tanquam hæretici? Respondet Anto. de But. in c. ad abolendam, quòd non, quia quo ad canonicas sanctiones nihil ad nos de his, quę foris sunt. 2.q.j. multi. extra de diuor. gaudemus. 7 † quæro, an hæreti. occulti sint excõmunicati? respondet gloss. ꝙ sic, de hæretici. in clem. j. 8 † Quæro, qui dicuntur credentes hæreticorum. respondet Anto. de But. ꝙ quidam sunt credentes hæreticos esse bonos, & istis non ponitur pęna hęreticorum. Quidam sunt credentes hæreticorum erroribus, & tales sunt hæretici. Petr. autem de Ancha. in c. quicunque. de hære. lib. 6. dicit, ꝙ credentes dicuntur, qui se dicunt credere eorum erroribus, de pęnit. dist. potest. Item qui in orationibus sequuntur eorum ritum, & consolationẽ & communionem ab hęreticis recipiunt, vel similia, quæ ad eorum ritum pertinent, & ideo tales dicuntur credentes, quia pręsumitur affectus ad eos esse, quorum opera sequuntur. l. dolum. C. de dolo. & plus est facto quàm verbo aliquid facere, de appell. c. dilecti. l. certum. ff. si cert. pet. & intellige de factis, quæ pertinent ad ritum errantium. aliàs secus, puta si ducatum præberet hæretico, vel alimenta, vel similia, quæ non spectant ad cultum fidei. Tales enim non credentes, sed receptatores dicerentur infra eod. c. accusatus. §. ille quoque. 9 † Sed quid de audientibus sermones & prædicationes hęreticorum? Dic quòd hi non possunt dici credentes, sed grauiter sunt suspecti, ita quòd etiam purgatio indicenda est, de hæret. c. excõmunicamus. §. qui autẽ. Similiter qui communicant in ducatu, cibis, vt prædixi: semel autem in talibus actibus participando, non potest dici quis credens, vel suspectus. j.q.j. constat. de præsump. c. ex studiis. 10 † Quæro, qui dicantur receptatores? Respondet idem Pet. vbi supra, quod illi qui scienter hæreticos suscipiunt, in c. felicis. de pœnit. post princ. Lex autem illum receptatorem vocat, qui receptat, & cęlat, vt cęlatus iudicis manus euadat. l. j. & 2. ff. de recepta. & ff. de offic. pręsi. l. congruit, & quòd not. in l. quicunque. C. de ser. fugi. & not. Hostien. in sum. huius tit. §. quæ pœna. 11 † Quæro, qui dicantur defensores? Respondet idem vbi supra quòd quandoque quis defendit errorem, quandoque errantes primus damnabilior est. 24.q.3. qui aliorum. secundus qui defendit personam, & punitur. cap. quicunque. de hære. lib. 6. & ista defensio personæ potest multipliciter contingere, puta viribus & potentia, ne perueniat ad manus iudicis, & de ista defensione loquitur. 21.q.j. per totum. Item dicuntur tales defendere Principes, & prælati, qui tales non corrigunt. Nam in eis negligere, est fauere. 2.q.7. negligere. 83. distin. error. & c. vt famę. de sen. excom. 12 † Quæro, qui dicantur fautores? Respondet idem, vbi supra distinguendum inter personas publicas & priuatas. Illi enim qui habent publicam potestatem, ex sola commissione possunt dici fautores, quando. s. non fugant ab ecclesia damnatũ, neq; puniunt. 23.q.3. qui potest. & c. quantæ. de sen. excom. vbi de hoc. Priuatæ verò personæ, non capiendo, vel detinendo, non dicũtur fautores, quia hoc spectat ad habentes potestatem. Quantum autem ad verbalem resistentiam, quilibet tenetur resistere blasphemantibus supra c. j. & c. qui alios. vbi de hoc. 13 † Vtrũ quis dicatur fauere hęreticis verbis? Respondet idem ꝙ sic, si nõ per iocum, nec ex linguæ lubrico, sed in publico, & in conuenticula dicunt illos non esse tales, quales dicũtur: & generaliter quãdo prouocant verbis plebem ad hæreticorum amorem, & fidẽ eneruant, fauere dicuntur & probatur. 2.q.3. timendo. 2.j.c. si itẽ defendens coloratè dicitur fauere. 2.q.3. ita. Secus si per lubricũ linguæ. ff. de actio. & obli. l. obligationum substantia. Aduocati etiam, qui defendendo eorum excessus excusant, fauere dicuntur. Et de istis aduocatis, vide quòd no. Io. Andr. in c. proposuit. de cleri. excom. min.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Excommunicati sunt Domini temporales de officio inquisitionis cognoscẽtes.

¶De dominis temporalibus, qui cognoscunt de officio inquisitionis. §.23.

1 Circa hanc † excommunicationem, scilicet de Dominis temporalibus, qui cognoscunt de officio inquisitionis, aduertendum ꝙ incurrunt hanc excommunicationem, siue principaliter, siue incidenter cognoscant. Principaliter, puta quia ista de causa principali facit capi hæreticum. Incidenter, puta quia fecerat capi eum alia de causa, sed incidenter etiam de hoc inquisiuit. Item nota, ꝙ dantes eis auxilium, consilium & fauorem, sunt excõmunicati, si sciẽter hoc faciunt, secus si ignoranter, secundum gl.

SVMMARIVM.

1 Inquisitores si ob timorem vel scandalum euitandum omittant contra aliquẽ procedere, excommunicati non sunt.
2 Suspectus de hęresi, quis dicatur.
3 Sede vacante, an collegium Cardinalium possit absoluere.
4 Pœnæ suspensionis & excommunicationis occultos ligant, ideo dispensatione & absolutione indigent.

¶De inquisitoribus, qui quouis modo omittunt procedere contra hæreticos. §. 24.

1 Circa hanc excommunicationem de inquisitoribus, qui odio gratia, vel amore omittunt procedere contra hęreticos. † Quæro, quid si omittant timore, vel propter vitandum scandalum? Respondet glo. ꝙ non est locus huic pęnæ. 2 † Quæro, quis dicatur suspectus, & per quam suspitionem potest contra quempiam procedi. vide Ant. de But. in c. excommunicatus. de hære. & Io. de Lig. in cle. j. eo. tit. 3 † Quęro, quia hic dicitur, ꝙ non potest absolui præterquam per Roma. Ponti. quid si vacat sedet Apostolica, an possit absolui à collegio Cardinalium? Respondet Lap. ꝙ non. de elect. ne Romani. sed solum Papa viuente, vel ab eo cui commiserit, nam hoc intelligitur de persona, non de dignitate, vt scribit Arch. de rescr. c. si gratiosè. li. 6. 4 † Quæro, quia hic dicitur, ꝙ episcopus contrafaciens incurrit pęnam suspensionis ab officio per triennium: an pęnæ suspensionis & excommunicationis ligent occultos, vt indigeant dispensatione & absolutione? Respondet gl. ꝙ sic, quæ semper ad hoc allegatur. Nota ergo & necessarium est confessoribus scire suspensiones, an possint eos mittere pro dispensatione.

SVMMARIVM.

1 Inquisitores pecuniam extorquentes, vt absolui possint, debent quod extorserunt restituere.
Ecclesia fiscum habet.

¶De inquisitoribus, qui extorquent pecuniam ratione sui officij. §. 25.

1 Circa hanc excommunicationem de inquisitoribus, qui extorquent pecunias ratione sui officii. † Quæro, quãtum debent satisfacere, vt absolui possint? Respondet gl. ꝙ sufficit restituere, quãtum extorserunt. Item no. ꝙ ecclesia habet fiscum suum, secundum Lan. vt refert Ioan. de Lig. qui vocatur thesauraria, seu bursa, cui applicantur bona alicuius prælati, sicut bona, & res Imperii, dicuntur fiscus. Non autem bona propria Imperatoris, vel prælati. habet enim ecclesia loculos, qui processerunt ex loculis, quos habuit Dominus. 12. q.j. exemplum. & c. habebit. In hoc tamen fisco omnes res ecclesiæ oblationes fidelium appellatæ sunt, eo ꝙ à fidelibus collatæ sunt amplientes. 12.q.j. vidẽtes. Et in tantum ampliatus est fiscus, ꝙ nulla persona ecclesiastica, maximè communem vitã gerens, potest eges vel pauper inueniri, ꝙ verum est si bene fieret diuisio. Sed prælati nostri temporis malè diuidunt, sed totum sibi appropriant.

SVMMARIVM.

1 Assassini, qui dicantur.
2 Excommunicatus non est occidi mandans paganos vel Iudæos.
3 Excommunicatus est mandans per assinos occidi Christianum, licèt re integra antequam mors sequatur, mandatum reuocauerit.

¶De his, qui mandant Christianos occidit per assassinos. §. 26.

1 Circa hanc excommunicationem. s. de his, qui mandant Christianos occidi per assassinos, & c. † Quæro, qui dicantur assassinis? Respondet Pet. de Anc. ꝙ assassini dicuntur, qui pretio conducti delicta committunt, & isti atrocius de ꝯsuetudine puniuntur, q̃ si gratis madato suscepto occiderent, vt no. Bar. in l. non solũ. §. si mandato. de iniur. & l. Cicero. de pęn. idem dicit Io. An in nouel. s. ꝙ assassini dicũtur, qui per pecuniam homines occidunt, & dicuntur à cindo cindis, quia cindunt animam à corpore, sm Archi. 2 † Quæro, quid si mandat occidi Iudæos, vel paganos? Respondet Pet. & Io. An. ꝙ non est excõicatus. & ideo dicit Io. An. se defendisse quendã prælatum, contra quem fuerat probatum, ꝙ fecerat occidi homines per assassinos. sed cum illi homines potuissent fuisse non Christiani, non erat sufficiens probatio. 3 † Quæro, quid si mandauit quis occidi Christianum per assassinos, & re integra, antequam mors fuerit secuta, reuocauit? Respondet gl. ꝙ nihilominus est excõicatus ex suo mandato. Item nota, ꝙ tales nedum sunt excommunicati, sed depositi à dignitate, ordine, honore, officio, & beneficio, vt in d.c. pro humani.

SVMMARIVM.

1 Ordinatus à simoniaco, quando caract. rem accipiat, & quando executionẽ ordinum non habeat.
2 Suspensio, an in infinitum procedat, puta si suspensus ordinat vnum, & ille alium, an omnes in infinitum suspensi sint.
3 Scismaticus propriè quis dicatur.
Scismaticus largè quis dicatur.
Et quis strictè & magis strictè, & quis strictissimè.
4 Scismatici, an sint hęretici, & in pœnas hæreticorum an incurrunt.
5 Scismatici, qui sint excommunicati, & qui excommunicandi.
6 Scisma & hæresis, quomodo inter se differant.

¶De scismaticis, & qui nituntur eorum ordinationibus, vel alien. §. 27.

Circa hanc excõicationem. s. de scismaticis, & qui innituntur eorum ordinationibus, vel alienationibus. Notandum, ꝙ irritæ sunt ordinationes, beneficiorum collationes & ecclesiasticarum rerum alienationes à scismaticis factæ, & à dignitate, & ordine suspenditur, qui iurat scisma tenere, vt in c. j. de scisma. 1 † Sed nũquid ordinatus à scismatico accipit caracterem? Respondet gl. in d.c. j. dicens ꝙ sic, dummodò in forma ecclesiæ fuerit ordinatus, tñ est suspensus, & nõ habet executiones, nisi dispensetur, & dispensari põt cum recipiente à scismatico ignoranter, & debet expelli ab officio, nisi probet per testes, vel per literas secum dispẽsatum fuisse, qui tñ non p̃t dispensari ab ep̃o scismatico, qui eum ordinauit, etiam postquam ipse ep̃s est reuersus ad fidei vnitatem, vt in c. fraternitatem, in tex. & gl. extra de scisma. 2 † Quæro, an suspensio procedat in infinitum, puta si suspensus ordinat vnum, & ille aliũ, & ille alterum, an in infinitum oẽs sint suspensi? Rñdet An. de Bu. in d.c. j. ꝙ quidam tenent ꝙ sic. Sed Inn. habet hoc pro absurdo, vnde dicit, ꝙ non est verum, ꝙ p̃tãs ordinandi tollatur in infinitum, quia non extenditur nisi ad ordinatos, & nominatim præcisos, quasi diceret, ꝙ non transit hæc pęna ad tertiam personã, sicut in excõicato. Dic tñ ꝙ lex contradicit, quia si p plures manus ambulauerint, idem erit. ff. de mino. l. in causæ. §. fi. & l. sed & vbi. & ꝙ dicit canõ, ꝙ de radice infecta bonus fructus exire nõ poterit. j.q.j. fertur. Host. dicit, ꝙ durante ignoratia, sicut ordinatorum præfertur opi. veritati, & oĩa in Christi fide purgãtur, de coha. cle. & mu. c. vestra. veritate autem cõperta, necessaria erit dispensatio. Et dato ꝙ totus mundus sit inuolutus, & multitudo sit in causa, præstabit saltem Papæ legitimam cãm dispẽsandi, extra de ord. ab ep̃o. c. j. & 2. & de cle. exc. min. c. latores. 3 † Quęro, quis dicat̃ propriè scismaticus? Rñdet Ant. de But. qñq; hoc verbũ sumit̃ largissimè, vt oĩs in peccato mortali cõstitutus. 14. q.4. apostolicę. j.q.j. sacerdotes. & hi sunt à Deo separati, non aũt à sacramẽtis ecclesiæ. largè dñr esse scismatici oẽs excõicati, ex quibus aliqui peccãt, aliqui nõ, sed sine peccato non debet excommunicatio fieri, de resti. spol. literas. de sen. excom. c. inquisitioni. tamen sunt ab omni actu fidelium separati. Strictè autẽ qui coniurationes faciunt contra episcopum propriũ, & in his non habet locum c. j. de scisma. non enim sunt suspensi, sed suspendendi, secundum Hostien. & Inn. Adhuc magis strictè possunt dici scismatici, qui contra episcopum proprium insurgũt, & episcopatum tenent, & suos constituunt sacerdotes. faciunt 7.q.j. scire. 24.q.3. inter scisma. Quidam sunt scismatici strictissimè, prout in c. j. de scismat. sumitur, vt qui sunt diuisi ab vnitate ecclesiæ, & qui conantur sibi episcopos, & presbyteros, & constitutiones facere. 7.q.j. Nouatianus. 4 † Sed nunquid tales sunt hęretici, & incurrunt pęnas hæreticorum. Videtur ꝙ sic, quasi malè sentiant de illo articulo, vnam sanctam ecclesiam. Alii tenẽt contrarium, ꝙ propriè non sunt hæretici, & hanc opi. tenet Hostiẽ. dummodò recognoscant Romanam ecclesiam, quia tunc non sunt ab vnitate diuisi: vnde duo licèt contendant se Pontifices Romanos, non propter hoc hæretici sunt, quia credunt vnam ecclesiam, licèt quilibet credat se eius sponsum esse. Sed si quis se Papam contenderet, quia crederet ecclesiam duos habere Pontifices, esset hæreticus, quia crederet duas ecclesias, contra illud, vnam sanctam ecclesiam catholicam, & sic intellige Io. 7.q.j. nõ autem. 5 † Vtrum oẽs scismatici sint excõicati? Respondet idem Ant. in d.c. j. ꝙ illi scismatici tantùm sunt excommunicati, qui se cõtra ecclesiam Romanã extollunt, & ab ipsa se separant, quia tales sunt hęretici, & per cõsequens excõicati, vt in d.c. excõicamus. de hæreti. & ideo Græci hucusq; fuerunt

excõicati, quia fuerũt diuisi ab eo, ꝙ ecclesia pro articulis fidei determinauit. Alii autem sunt excõicandi. s. scismatici largè, q non sunt contra articulos fidei, nec contra vniuersalem ecclesiam, ita ꝙ sunt suspẽsi, non excommunicati, vt hic in fine, sed processu curiæ omnes sunt excõicati. 6 † Quæro, quæ differẽtia sit inter scisma & hæresim. glo. in c. inter hæresim. 24. q. 3. dicit, ꝙ est differentia, quæ est inter dispositionem & habitum. primò enim pr̃ scisma. Sed postquam pertinaciter adhæret suæ sectæ, dicitur hæresis. vel aliter, vt dicas, ꝙ omnis hæreticus est scismaticus, sed non conuertitur, & sic est illa differentia, quæ est inter genus & speciem.

SVMMARIVM.

1 *Excõicati sunt ferrum, & arma, & hmõi portantes ad infideles, licet ea intentione portent, vt non pugnetur contra Christianos.*
2 *Arma ad infideles portantes, capite puniri debent.*
3 *Armorum appellatione, quid contineatur.*
4 *Excommunicati, an sint exercentes piraticam contra infideles in nauibus Saracenorum.*

¶ De ferentibus ferrum, arma, lignamina, ad impugnandum Christianos necessaria. §. 28.

Circa hanc excommunicationem, scilicet de ferentibus ferrum, arma &c. 1 † Quæro, quid si ferrũ, & alia huiusmodi sint delata non intentione, vt impugnent Christiani. Respondent Anto. de Butr. d. c. ita quorundam. ꝙ sufficit, ꝙ portent, licet non hac intentione, vt impugnentur Christiani, sed sufficit, ꝙ impugnari possunt. 2 † Quæro, an sit alia pœna vltra excommunicationem? Respõdet gl. ꝙ sic, quia debent capite puniri. l. 2. & quæ res expor. non de idem dicit ĩ his, qui docent naues facere eos, cum prius illius rei peritiam non haberent. C. de pe. l. fin. 3 † Quæro, quid contineatur appellatione armorum? Respondet glo. ꝙ fustes, & lapides, puta si deferrent lapides machinis imponẽdos. 4 † Quæro, quid de his qui exercẽt gubernationem in piraticis nauibus saracenorum non contra Christianos, sed contra alios infideles? Respondet Ant. de But. in c. ad liberandum. secundum aliquos, ꝙ sunt excõicati, quia docent eos in piratica arte, qua poterunt postea Christianos impugnare, licèt hoc non placeat Inno.

SVMMARIVM.

1 *Incendiarij ecclesiarum, & aliarum rerum, inter se differunt.*
2 *Incendiarij, qui dicantur. & infra num. 3. & 4.*
5 *Effractor ecclesiæ, quis dicatur.*
6 *Effractor ecclesiæ occultus, excommunicatus est.*
7 *Sacrilegi, vtrum sint excommunicati, & quomodo sacrilegium committatur.*
Monialem benedictam deflorans, an & quando sit excommunicatus.
8 *Excommunicati sunt accipientes Corpus Christi de altari, vt aliquod sortilegium faciant.*
9 *Effractor siue incendiarius, à quo denunciari debeat.*
10 *Incendiarij non ecclesiarum, qui apud aliquam prouinciam reputantur excommunicati, an vigore talis consuetudinis excommunicati sint.*
11 *Incendiarij ob metum, vel vim coacti, an sint excommunicati.*

¶ De fractoribus, seu incendiariis. §. 29.

Circa hanc excommunicationem de fractoribus, siue incendiarijs, nota differentiam inter incendiarios ecclesiarum, & religiosorum locorum, & aliarum rerũ, secundum Ric. in 4. Astẽ. in Sum. lib. 7. ti. 2. ver. 18. quia incensores ecclesiarum, & religiosorum locorum, & cimiteriorum, quæ infra spatium priuilegiatum continentur, sunt excõmunicati ipso iure, sed ante denunciationem possunt absolui ab episcopo. post denunciationem verò à solo Papa. Incendiarij vero aliarum rerum non sunt excommunicati ipso iure, sed excommunicandi, & cum fuerint excommunicati, à solo Papa absolui possunt. 2 † Quæro, qui dicantur incendiarij? Respondet Asten. secundum Ray. qui incendunt auctoritate propria ciuitatem, villam, domum, segetem, vel similem rem malo studio, siue pro vindicta, seu odio. 23. q. vlt. c. pessimam. non solum autem secundum Rodo. dicitur incendiarius, qui incendit, sed etiam qui facit incendi, vel ad hoc scienter consilium, vel auxilium, impendit auctoritate propria, vt dictum est: & dicitur malo studio, quia si casu, vel negligentia faciat, non est incẽdiarius. 3 his concor. Monal. in sum. † Quid de illo, qui habet ius indicendi bellum iustum? Respondet Ray. ꝙ incendiarius dici non debet, nec ipse, nec qui iussu eius incendit. 4 † Quid de illo, qui incẽpit propriam domum, vel segetẽ? Respondet Asten. secundum Goffr. ꝙ talis, licet peccaret abutendo re sua, nõ tñ incideret pœnam incendiarij, nisi dolo malo hoc faceret, vt vicini bona incenderet. 5 † Quæro, quis dicatur effractor ecclesiæ? Respondet Asten. secundum Rod. ꝙ ille qui dolo malo, aut p iniuriã violẽter parietem foderit, aut vitream fenestram, aut serraturam ruperit, aut ostia, aut vectes, aut cardines, dum tenent ostia firmata, diruperit, aut tectum ecclesiæ. 6 † Sed nũquid effractor occultus erit excõicatus ipso iure? Respondet Rod. ꝙ sic in fauorem ecclesiæ. Ex prædictis patet, ꝙ si prædones causa frangendi ecclesiam vadant non tamen frangant, puta quia eam apertã, & nullum resistentem inueniunt, quia inde custodes pp eorum timorem aufugerant, non incidunt excõicationem, licet interim rati inferre vim volentibus eis resistere. 7 † Quæro, quid de sacrilegis, vtrum sint excõicati? Respondet Asten. s̃m Ric. in 4. dist. 18. ar. 12. q. 1. ꝙ vt dr. 17. q. 4. si quis. Sacrilegium cõmittitur auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro. quocunq; autem istorum modorum quis cõmittat sacrilegium, nõ incurrit excõicationem maiorẽ ipso iure, nisi faciat hoc cũ violatione ecclesiæ, siue incendio. extra de sen. exc. c. conquesti. in gl. Tales tñ sunt excõicandi, si moniti satisfacere contempserint, vt 18. q. 7. si quis domum Dei. & 12. q. 2. indignẽ. Vñ si aliquibus probabiliter, ꝙ ipso iure minorem excõicationem incurrat. Dr enim in c. si quis domum Dei donec in cõuentu legitimè monitus satisfaciat, sciat se cõione priuatum esse. vnde illud c. 2. q. 3. canonica. in quo violatores ecclesiarum excõicant, loquitur de his, qui ecclesias violant cum effractione. similiter illud 17. q. 4. oẽs ecclesiæ. Ibi excõicantur oẽs raptores ecclesiæ & alienatores facultatum eius, loquitur de raptoribus rerum ecclesiæ vim inferendo. s. eam frangendo. Ex prædictis ergo patet, ꝙ illi qui ecclesias offendunt, vel bona ipsarum diripiunt aliter, ꝙ ecclesias incendendo vel violando et opere, non sunt excõicati ipso iure, sed tñ sunt excõicandi, licet dicantur sacrilegi, extra de fo. comp. c. cõquestũ. Patet ẽt ex prædictis, ꝙ deflorans monialem benedictã, licet auferat rẽ sacram. s. virginitatem de muliere sacra, nõ incurrit excõicationẽ ipso iure, nisi eã opprimat violẽter. Si tñ eps in consecrando ferat sñiam excõicationis in oẽs, qui cum talibus se immiscebãt carnaliter, post hoc carnaliter eam cognoscẽs, excõicatione incurrit. hæc Ric. 8 † Quid si aliquis cõmittit in ecclesia aliquid enorme, puta accipit Corpus Christi de altari, vel dum cõicat, tenet in ore pp sortiarias. i. ad faciendum sortilegium, vel crisma, vel frãgit altare, vel crucem, vel simile. rñdet Asten. s̃m Ray. ꝙ talis est excõicatus. extra eo. c. cõquesti. 17. q. 4. oẽs ecclesiæ. sed Asten. dicit, ꝙ sicut ex prædictis patet, vĩ ꝙ qui accipit talia sine fractione ecclesiæ, siue violatione, non sit ipso iure excõicatus, s̃m Ric. dist. 18. in 4. Item nota ꝙ nedum effractor, vel incẽdiarius ecclesię, vel loci religiosi, vel cimiterii, est excõicatus, sed ẽt totius spatij priuilegiati, qui sunt 30. passus in circuitu ecclesiæ. 17. q. 4. quisquis. & c. diffinit, nisi sint capellæ, quę sunt infra ambitum murorum, quasi in modũ castri fabricatæ, vt d. c. quisquis. 9 † Quæro, dr̃ hic, ꝙ effractor, siue incẽdiarius excõicatus, si denũcietur, à quo debet denunciari? Respondet Ric. ꝙ à quocunq;, vel ẽt à simplici sacerdote, dum tñ habeat ex consuetudine auctoritatẽ excõicandi, vel denunciandi, vel sint denunciati ab hoĩe, vel cõstitutione sinodali. 10 † Quęro, an alii incendiarii nõ ecclesiarũ, q apud aliquas prouincias ex consuetudine reputantur excõicati, vt in Theutonica, an vigore talis consuetudinis sint excõicati? Hosti. in Sum. de incendiariis, tenet ꝙ sic. Idem Ray. sed Rod. tenet ꝙ consuetudo sine sñia, vel constitutione tacita, vel expressa, non p̃t facere aliquem excõicatum. 11 † Quæro, an excusat metus, vel coactio quæcunq; conditionalis, puta cum quis pręcipit alicui, si nõ incendis hanc ecclesiã, occidã te, an iste metus excusat, vt nõ incidat excõicationẽ? Respõdet Asten. s̃m Rod & Ber. ꝙ nõ. Idem dicit in illo incendiario aliarum rerũ, ꝙ uis & metus non excusant, quin possit excommunicari. Sed bene isti excusantur, quantum ad alleuiationem peccati à tanto, sed non à toto.

SVMMARIVM.

1 *Scriptores statutorum contra libertatem ecclesiasticam, quando sint excommunicati.*
2 *Negligens, quando quis dicatur in delendo statuta contra libertatem ecclesiæ. & num. seq.*
4 *Consiliarius dans consilium contrarium, vt non fiat statutum contra libertatem ecclesiæ, an sit excommunicatus.*
5 *Statutũ contra ecclesiam si sit factum per principales de vniuersitate, an vniuersitas ligetur excommunicatione.*
6 *Ecclesiæ appellatione, quid comprehendatur.*
7 *Excommunicati sunt reges statuentes contra libertatem ecclesiæ.*
8 *Cautio qualiter debeat prestari de non faciendo statuta contra libertatem ecclesiæ.*
9 *Statuentes contra particulares consuetudines aliquarum ecclesiarũ, vel particulares personas, non sunt excommunicati.*
10 *Contra libertatem ecclesiæ, quomodo fieri dicitur.*
11 *Statutum laicorum arctans clericos ad castra custodienda, & pœnam imponens, non valet.*
12 *Violatores ecclesiæ, & eius immunitatis, sunt excommunicati.*
Violare ecclesiam, & eius immunitatem, differunt.
13 *Clerici & scholares, an possint in ecclesia ad sua consilia congregari.*
14 *Ordinarii, an possint dare licentiam laicis contra immunitatem ecclesiæ.*
15 *In ecclesiis, quæ sint vetita fieri.*

16 *Contra*

16 *Contractus facti in ecclesia tenent, sed non sententiæ.*
17 *Statuentes ꝙ non possit ecclesiis donari, vel uendi, sunt excommunicati.*
18 *Statutum includens clericos, an sit contra libertatem ecclesiæ.*

¶ De statuentibus contra libertatem ecclesiæ. §. XXX.

Circa hanc excommunicationem de statuentibus contra libertatem ecclesiæ. no. Anto. de Bu. ꝙ componentes statuta, & scribentes contra libertatem ecclesię, licet eis non vtantur, sunt ipso iure excõicati. 1 † Quæro, an scriptores, consiliarii, rectores, & cęteri, sint ipso iure excõicati? Respondet idem ꝙ sic, eoipso ꝙ interfuerunt editioni, vel scripserint. sed illi qui non interfuerint incurrunt, si sunt negligentes in ipsis delendis & abolendis. 2 † Quæro, qñ dicantur negligentes in delendo vel in non faciendo obseruari? Respondet Asten. secundum Host. ꝙ ex quo certificati sunt, cum obedire negligunt, ligantur. quod referri potest ad arbitrium boni viri. s. quando potuerunt scire, & quando impedire. s. ne seruarentur. 3 † Quid si certificatur de nocte, vel in die festo, qñ consilium generale non potest fieri, vel certificatur dum est infirmus? Respondet Ant. de Bu. ꝙ arbitrio boni viri relinquitur. 4 † Quid si consiliarius dedit contrarium consilium, ut non ederetur statutum, an sit excõicatus? Respondet idem, secundum quosdam, ꝙ sic, quia debent potius dimittere dignitatẽ, uel officium, nisi destruantur statuta, si habent ptãtem destruendi, vt in c. aduersus. de immu. ec. secus si non haberent, quia tunc nõ ipsi, sed statuto consentientes illaqueanẽ, ad hoc cle. ex grandi. de vsu. non tamen statim sunt ligati statuta nõ delentes, sed arbitrio boni viri. 5 † Quæro, an pp statutum factũ per aliquos principales de vniuersitate ligetur vniuersitas pœna excommunicationis? Respondet idem in c. grauem. ꝙ sic, si tota consentit, vel maior pars, vel si hoc factum ratum habet, vel si monita nõ emendet, vel faciat emendari, vt supra eod. conuerti. 6 † Quæro, quid intelligatur fieri contra libertatem ecclesię? Rñdet Astẽ. secundum Rod. ꝙ nomine ecclesiæ non comprehendunẽ laici eremitæ, & reclusi, nisi se subiecerint alicui religioni approbatæ. 7 † Sed nunquid imperatores & reges ligentur hac constõne, si quid tale fecerint? Respondet Asten. secundum Rod. ꝙ sic, similiter oẽs alii in quacunq; dignitate constituti. 8 † Quæro, qualiter debent idoneè cauere, ꝙ de cętero talia non cõmittant? Respondet Asten. secundum Host. ꝙ debent cauere sub certa pęna, vel datis sufficientibus fideiussoribus, arg. extra de p̃sum. c. literas. §. quocirca. 9 † Quæro, quid si fiat contra particulares cõsuetudines aliquarum ecclesiarum, vel particulares personas? Respondet Rod. in titu. de rapto. ꝙ non credit hanc pęnã habere locum. 10 † Quæro, qũo dicatur fieri contra libertatem ecclesiæ? Respondet Ant. de But. d. c. nouerit. ꝙ quando detrahiẽ priuilegio generali ecclesiæ concesso super spiritualib. siue a Deo, siue a Papa, siue ab Imperatore. a Deo sicut illud, quodcunque ligaueris super terram, &c. ꝙ trahitur etiam ad interpretationẽ dubiorum, vt dr̃ in c. per venerabilem. §. nominibus. extra qui filii sint leg. Item priuilegium a Deo concessum, de decimis, & primitiis, & oblationibus habendis. 16. q. 1. reuertimini. de deci. c. a nobis. & c. tua. Item ꝙ ecclesia solas res ecclesiasticas administret. 16. dist. si Imperator. & ꝙ ipsa sola de spiritualibus iudicet. 26. dist. idemq; & alia multa, quæ tam ex veteri, q̃ ex nouo testamento colligi possunt, ꝙ manus non mittatur in p̃sonã ecclesiasticam. 17. q. 4. c. si quis suadente diabolo. Item ꝙ in relictis ad pias causas sufficit testamentum cum duobus testib. de testa. c. relatum. & c. omnes. Ab Imperatore possunt etiam priuilegia concedi, quia ipse cum vniuersis laicis, & clericis præesse debet in temporalibus. vnde quo ad illa temporalia p̃ot priuilegia concedere. 96. distinct. tuus. vnde quandoque concedit Imperator priuilegia loco, quo ad immunitatem: quandoque ecclesiæ vniuersali. i. congregationi fidelium: quandoque rõne ecclesiæ: quandoque personis ecclesiastscis. C. de epi. & cle. l. nemo. C. de his, qui ad eccle. confug. l. in præsenti. in auct. vt ecclesia Romana. coll. ij. nõ autem procedit in priuilegiis aliquibus specialibus, vel singularibus ecclesiis, vel collegiis, vel personis concessis siue a Papa, siue ab Imperatoribus, siue ab aliis principibus in his, quę ad eos spectant, vnde contraueniens non incidit in canonem istum. nam qui facit contra libertatem istius, vel illius ecclesiæ, non propterea dicitur facere contra libertatem ecclesiasticam, secundum Inn. 11 † Item no. An. de Bu. in d. c. grauem. ꝙ non valet statutum factum per laicos coarctans clericos ad castra custodienda, & pœnam imponens clericis non custodientibus. Item no. Vincen. & Abb. ꝙ statutum factum per laicos, ꝙ vadens de nocte puniatur in tanta quantitate pecuniæ non ligat clericos, sed debent per ecclesiam puniri, extra de constitu. c. ecclesiasticam. 17. dist. bene quidem. de immunitate ecclesiæ, personarum, & rerum ecclesiasticarum. vide in verbo, immunitas in Pisan. 12 † Vtrum violatores non tantum ecclesię, sed etiam immunitatis ecclesiæ sint ipso iure excommunicati? Respondet Asten. lib. 7. titu. 2. versicu. 18. ꝙ non est idem violare ecclesiam & immunitatẽ ecclesię, quia ecclesiam violare est ipsam frangere, vel incendere. violare verò immunitatem ecclesiæ est facere contra libertatem ecclesiæ. Violans ecclesiam actualiter est excommunicatus ipso iure; violans verò immunitatem ecclesiæ non est excommunicatus ipso iure, sed post monitionem sufficientem, si emendare contempserit, est excommunicatus. 17. quæst. 4. nullus. & cap. si quis deinceps. vnde extrahens hominem de ecclesia, ad quam pro refugio fugerat, non est excommunicatus ipso iure communi. in aliquibus verò casibus violator ecclesiasticæ immunitatis est excommunicatus ipso iure, vt imponentes indebitas exactiones clericis. tex. autem in cap. nouerit. de senten. excommunication. loquitur de facientibus statuta contra libertatem ecclesiæ, puta si qs statueret, quòd fugiens ad ecclesiam quocunque modo, & casu posset inde extrahi, talis esset excommunicatus, vel qui statuta, vel consuetudines seruari faceret. Item si qui statuerent, ꝙ clerici tenerentur soluere pedagia, vel guidagia, a quibus sunt immunes, sunt excommunicati, vel qui facerent contrariam consuetudinem obseruari, vt in cap. quanquam. de censi. lib. 6. Et generaliter quicunque facerent statutum contra generale priuilegium concessum generaliter omni ecclesiæ, vel personis ecclesiasticis, vel consuetudines contrarias facerent obseruari. concor. Ricar. in 4. dist. 18. argumen. 12. quæstio. 2. vbi vide plenè de hac excommunicatione.

13 † Quæro, an clerici, vel scholares ad sua cõsilia possint in ecclesijs congregari? Respõdet Pet. de Anch. in c. decet. de immu. eccle. lib. 6. sed Guil. ꝙ ecclesiastica, & spiritualia negocia possũt ibi tractari. vnde possunt ibi clerici sinodum facere, & de libertate ecclesiarum, & statu clericorum, & reformatione morum in clero & in populo. Item scholares possunt ibi magistrari & similia facere, quia hoc ecclesiasticũ est, & ab ecclesiastica persona magisterium recipiunt. extra de magi. c. 1. Est enim res sanctissima scientia. ff. de vari. & extraordin. cogni. in l. item. §. quidem. Si autem scholares vellent ibi temporalia tumultuosè tractare, dictum c. decet. eis obstat ibi, quarumlibet vniuersitatum & societatum. facit de maio. & obed. c. solitæ. in fin. Addit etiam Ioan. And. in nouel. quòd si laici vellent ibi spiritualia tractare, puta de faciendo festum Beatæ Mariæ Virginis, vel aliquã confraternitatem in honorem Dei, vel alicuius Sancti, vel de pace etiam inter laicos facienda, hoc non est interdictum eis.

14 † Quæro, an ordinarii possint dare licentiam laicis contra immunitatem ecclesiæ: puta ꝙ fiant parlamenta, conciones, vel causarum, cognitiones, & similia. Responet Petr. de Ancharan. Sed Guil. in cle. Pisanum, ꝙ non, & allegant. ff. de transac. l. cum hi. § si prætor. & de offic. procura. Cæsaris. l. prima. & extra de natis ex li. ven. c. vnico. vnde dicit tex. in dicto c. decet. Ordinarij locorum hoc faciant obseruari, suadenda suadeant, interdicta huius canonis auctoritate compescãt. Dicit tamen Guil. hoc verum, nisi vrgens & euidens causa subesset. Hoc potest intelligi, puta quando cursus hostium adesset. 15 † Quæro, quæ sint vetita in ecclesijs fieri? Textus in dicto c. decet, sic dicit: Nullus in locis eisdem. i. ecclesijs, in quibus in pace ac quietè vota conuenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moueat, impetumne committat. Cessent in illis vniuersitatum, & societatum quarumlibet consilia, conciones, & publica parlamenta. Cessent vana, & multo fortius fęda, & pphana colloquia. Cessent confabulationes quælibet sint. Postremò quæcunque alia, quæ diuinum possint turbare officium, aut oculos diuinæ maiestatis offendere ab ipsis prorsus extranea, ne vbi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendatur peccata committi. Cessent in ecclesijs, & earũ cimiterijs negociationes & præcipuè nũdinarum ac fori cuiuscunque tumultus. Omnis in eis secularium iudiciorum strepitus conquiescat. Nulla inibi causa per laicos criminalis maximè agitetur. Sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena. 16 † Quæro, an contractus facti in ecclesia teneant? Respondet gloss. in dicto c. decet. quòd sic, licèt non debeant fieri, & qui faciunt peccant, secus in processibus & sententijs iudicialibus. 17 † Quid si fieret statutum, quòd non possit ecclesijs donari, vendi, vel relinqui? Respondet Pet. de An. c. eos, de immu. eccle. li. vj. quòd statuentes sunt excommunicati ipso iure. 18 † Quid si fiat statutum generale, quòd veniat includere clericos, puta Senis, quòd si citatus coram officialibus communis declinauerit ipsorum iurisdictionem, sit extra protectionem communis, & potestas in ciuilibus & criminalibus non audiat ipsum, clerici coram talibus officialibus citati non audent declinare, quia postea in eorum iniurijs, & offensis potestas eos non audiret, an sit contra libertatem ecclesiæ? Respondet Pe. de An. quòd episcopus potest, si ex hoc videt clericos de facto damnificari, & timidiores fieri cogere se potestatem ad declarandum, quòd statutum illud sic generale, non intelligat de clericis volentibus declinare, & ita dixi in c. si diligenti, de foro com. & per Bald. post Iacobum Butri. in auctentica, statuimus. C. de episcopis & clericis.

SVMMARIVM.

1 *Maſculinum, quando a canone profertur, fœmininum ſemper concipit.*
2 *Regalia, quæ dicantur.*
3 *Vſurpare de nouo, quando quis dicatur.*
4 *Procurare aliquid facere, quomodo dicatur.*
5 *Clerici eo tempore, quo non defendunt eccleſias ab oppreſſionibus, fructus habere non debent.*
An autem poſſint percipere victum & veſtitum.
6 *Eccleſia vacante ille, qui debet habere cuſtodiam, illius fructus nõ lucrifacit.*

¶ De his, qui vſurpant ſibi cuſtodiam vacantium eccleſiarum. §. 31.

1 CIRCA hanc excommunicationem, ſcilicet de his, ꝗ vſurpant ſibi cuſtodiam vacantium eccleſiarum. † Quęrit glo. quia tex. dixit, vniuerſos. An maſculinum concipiat femininum, vt intelligatur etiam vniuerſas. An mulieres, quæ ſibi vſurparent, ſint excommunicatæ. Reſpondet glo. ꝙ ſic, quia ſemper maſculinum concipit femininum, qñ a 2 canone profertur, de quo hic vide plenè p Pet. de Anch. † Quæro, quia textus dicit vniuerſos & ſingulos, qui regalia cuſtodiã ſiue guardiam aduocationis, ſeu defenſionis titulum in eccleſijs monaſterijs, ſiue aliis quibuslibet pijs locis de nouo vſurpare conantes bona eccleſiarum monaſteriorum aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quæ dicuntur regalia? Reſpõdet glo. i. collecta, quæ fit Regis ratione, vel Imperatoris, vel tributum, quod debetur Regi, vel iura, quæ ad Imperatorẽ pertinere conſueuerunt, vt portus, vectigalia, quæ erant eccleſijs conceſſa per Imperatorem, vel ab Imperatore, vel Rege, & aliquis de nouo volebat ſibi vſurpare vacãte eccleſia, ideſt mortuo rectore. Alia vocabula, quæ ſequuntur cuſtodiam, & guardiam, &c. ſunt nomina iuris patronatusq́. quocunque ergo noĩe cenſeantur vſurpantes de nouo tale ius in eccleſijs, vel aliis pijs locis, & bona ipſorum locorum uacantium, excommunicati 3 ſunt ipſo iure. † Quæro quare dicit de nouo vſurpare, & quando dicatur de nouo vſurpare? Reſpondet glo. & Pet. de Anc. ꝙ quando uſurpans oſtendit titulum, puta quia tenet iſta titulo patronatus, & adhuc præſcriptio non eſt completa 40. annorum. Si autem oſtenderet titulum, & eſſet completa præſcriptio, nõ diceretur de nouo vſurpare. Si uerò nullum habet titulum, dicitur de nouo vſurpare, niſi tenuiſſet tanto tempore, cuius initij memoria nõ exiſtit. Si verò exiſteret memoria, diceretur de no4 uo vſurpare. † Quæro, dicitur hic ꝙ clerici eccleſiarum, & monachi monaſteriorum, & perſonæ aliorum piorum locorum, puta hoſpitalium, qui procurant vt bona dictorum locorum vacantium occupentur, ſunt excommunicati. Quæro, quomodo dicantur hoc procurare? Reſpondet glo. fortè occaſione diſcordiæ inter ipſos ſuſcitatæ. Et dicuntur procurare opere, conſilio, & pſuaſione, & cooperatione, extra de homicidio, ſicut dignũ. Item nota ſecundum glo. Pe. ꝙ clerici, cum vident bona eccleſiæ vſurpari, debent ſe opponere. quod intellige cũ effectu, quãtum in eis erit, inuocando brachium ſeculare, vel ſibi nunciando. de homi. poſtulaſti, & ca. dilecto. infra de ſent. excom. vbi ad defenſionem talem licitam poſſunt laicos inuocare, ad hoc l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi armata. & ſi in conflictu alicuius mors interuenerit, nõ imputabitur ſibi, ſed aduerſario. l. quoniã mul5 ta. C. ad leg. Iuliam, de vi. & notat Inno de reſti. ſpol. c. olim. † Itẽ nota, ꝙ pro tempore, quo clerici non defendunt eccleſiam ab oppreſſione, non debent recipere prouentus, vt hic in textu, qui dicit, Illos verò clericos, qui ſe ut deberent talia facientibus nõ opponunt de prouentibus eccleſiarum ſeu locorum ipſorum pro tempore, quo præmiſſa ſine debita contractione permiſerint aliquid percipere, diſtrictius inhibemus. ſed an ſaltem poſſint percipere victum & veſtitum, Archi. tenet ꝙ non, quia qui non laborat, non manducet, ut nota. ff. de dam. infec. l. quamuis. Item nota, ſecundum glo. ꝙ fundans & dotans eccleſiã de diœceſani cõſenſu, poteſt hoc ſtatuere, vt fructus ipſius eccleſię cũ vacabit, poſſit ſuos facere. 18. q. 3. Eleuterius. de iure patro. c. præ6 terea, & c. nobis. † Quæro, quid de illo, qui iuſto titulo, vel antiqua conſuetudine debet habere cuſtodiam vacantis eccleſiæ, vel monaſterij, uel hoſpitalis, uel alterius pij loci, an vacante eccleſia ſibi lucrifaciat fructus? Reſpondet glo. ꝙ non, ſed fructus cõſeruare debet futuro ſucceſſori. Qui enim cuſtodiam habet, cuſtodire debet, non conſumere. Habebunt tamen, quàm diu cuſtodiæ dant operam, moderata cibaria.

SVMMARIVM.

1 *Falſans literas Papæ, ſi falſitans eſt ita latens quòd videri non poſſit, an excuſetur.*
2 *Literas impetrans a Papa tacita veritate, & ſuggeſta falſitate, an ſit ipſo iure excommunicatus.*
3 *Literis Apoſtolicis vtens ſub alio nomine impetratis, an ſit excõmunicatus.*
Falſarius non eſt literarum Papæ, qui eas veras impetrat falſa ſuggeſtione.
4 *Literæ papales, quibus modis falſari poſſint.*
5 *Literas Papæ, quæ cauſa expirarunt, ſi qui ludo & nõ intentione vtendi eas mutet, puta reformando aliquam literam in eis malè formatam, vel punctum faciat, an ſit excommunicatus.*

¶ De falſificantibus literas Domini Papæ. §. 32.

CIRCA hanc excommunicationem, ſcilicet de falſificantibus literas Domini Papæ, vide quod dicitur in Piſanella, in verbo, excommunicatio, tertio. quia eadẽ po1 nuntur in Summ. Hoſt. lib. 7. tit. 2. verſic. 24. † Quæro, ꝗd ſi falſitas eſt ita latens, ꝙ videri etiam non poſſit etiam a perito? Reſpondet Aſten. vbi ſup. ꝙ ſi diligentiam, quam potuit per ſe 2 vel per alios fecit, non tenetur: aliàs non excuſatur. † Quæro, vtrum impetrans literas a Papa tacita veritate, ſuggeſta falſitate ſit excommunicatus ipſo iure? Reſpondet Aſten. vbi ſup. ꝙ nõ, ſiue hoc faciat impetrans ſcienter, vel ignoranter, etiam ſi talis veritas taceatur, vel ſi talis falſitas ſuggerãt, ꝙ ea veritate manifeſta, vel falſitate non ſuggeſta, Papa literas illas non conceſſiſſet. vnde de reſcrip. c. ſuper literis habetur, ꝙ literæ ſic impetratæ per malitiam, vel fraudem, indiſtinctè non valent: non tamen dicitur ibi, ꝙ impetrans excommunicationem incurrat. vide 3 Ricar. in 4. diſt. 18. art. 12. q. 3. † Quid de illo, ꝗ literis vtitur Apoſtolicis ſub alio nomine impetratis? Reſpondet idem vbi ſup. ꝙ licèt tam iſti quàm illi ſint digni magna pœna & cõfuſione, nõ oportuit tamen ius condere, ꝙ tales ipſo iure excommunicationem incurrant, quia talis fraus a parte aduerſa vel a iudice cõtra vtentes faciliter & certitudinaliter probari poteſt, puta ſi talis litera ſit impetrata ſub nomine Petri clerici vel cruce ſignati, & non ſit ita faciliter & certitudinaliter, excipi poteſt contra vtentem talibus literis, oſtendendo ꝙ nõ eſt clericus vel cruce ſignatus, Non obſtat 2 5. q. 2. dicenti vbi dicitur, Falſarius qui literas impetrat falſa ſuggeſtione, vel falſis precibus, quia licèt talis ſit falſarius lato ſumpto vocabulo, non tamen eſt propriè falſarius litterarũ Papæ, quia veras litteras impetrat, licet falſa ſuggeſtio4 ne. vide Ric. vbi ſup. † Quæro, qui ſunt modi falſificandi litteras Papales? Rñd. tex. in c. licet. de cri. fal. ponit plures modos & ſpecies falſitatis. Primus, ſiue prima ſpecies falſitatis eſt, vt falſa bulla falſis litteris apponatur. Secunda, vt filum de vera bulla extrahatur ex toto & per aliud filum miſſum falſis litteris inſeratur. Tertia, vt filum ab ea parte, in qua carta plicat Er incifum cũ vera bulla falſis litteris immittatur ſub eadem plicatura cum filo ſimilis canapis reſtaurarũ. Quarta, cum a ſuperiori parte bullæ altera pars fili ſub plumbo reſcinditur, & per idem filum litteris falſis inſerta reducitur infra plũbum. Quinta, cum litteris bullatis & redditis in eis aliquid per raſuram tenuẽ immittat. Sexta, vt cũ ſcriptura litterarum quibus fuerat appoſita vera bulla cũ aqua & vino vniuerſaliter abolita ſeu deleta eadem carta cum calce vel aliis iuxta conſuetum modum ſiue artificium dealbata de nouo reſcribitur. Septima, cum cartæ fuerat appoſita vera bulla totaliter abolitæ vel abraſę, alia ſubtiliſſima carta eiuſdem quantitatis ſcripta cum tenaciſſimo glutino coniungitur. Deinde ſubdit textus. Eos etiam à crimine falſitatis non reputamus immunes, qui contra conſtitutionem noſtram ſcienter litteras non de noſtra vel bullatoris noſtri manu recipiũt. Illos quoq́, qui accedentes ad bulllã falſas literas cautè projiciunt, vt de vera bulla cum aliis ſigillentur. Sed hę duę ſpecies falſitatis nõ poſſunt facilè comprehendi, niſi in modo dictaminis vel in forma ſcripturæ vel qualitate cartæ falſitas cognoſcatur. In cæteris aũt diligens indagator falſitatem poterit intueri, vel in adiunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtuſione, præſertim ſi bulla non ſit ęqualis, ſed alicubi magis tumida & 5 alibi magis depreſſa. † Quærò, vtrum ſi inueniens litteram Papę, cuius efficacia iam expirauit, puta quia fuit data ad tempus, quod iam tranſijt, ludo, non intentione vtendi, litteram aliquã in ea male formatam reformet, vel pũctum faciat, vel quolibet alio modo aliquid immutet, an ſit excommunicatus ipſo iure? Reſpõdet Aſten. vbi ſupra. Dicunt aliqui ꝙ non, quia illa excõmunicatio non intelligitur, niſi de litteris quæ poſſunt vtiles eſſe aliter. prædicta autem littera quo ad communem hominem inutilis eſſet. Sed contra, licèt illa litera non mutata ſit inutilis, tamen per raſuram ſic immutari poſſet, ꝙ vtilis appareret, ut ſi ibi ſcriptura eſſet poſt terminũ, nam vr̃ vtilis, quæ erat ante inutilis. Cum ergo quæcunque immutatio, ſiue parua, ſiue magna circa literam Papæ, quæ per mutationem poſſet apparere vtilior quàm erat, vel vtilis, cum non eſſet, ſit prohibita ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, videtur quòd immutans aliquid circa literam, de qua eſt qõ, ſit excõicatus ipſo iure, quod concedendum vr̃, vt extra de cri. fal. c. licet. in gl. vbi dicit, Quicunque addit, vel immutat reſcriptum Papæ eſt excõmunicatus, vel falſarius indiſtinctè. Non obſtat de fide inſtruc. cap. ex literis. vbi dicitur de quibuſdam literis pars aduerſa de falſitate arguebat, eo ꝙ in narratione facti abraſę erant, quia per illam raſuram falſę iudicari non poſſunt: quia ſicut dicitur in gl. dicto c. licet. raſura illa facta fuit per eum, qui literas ſcripſit: & non p eum, qui illis vtebatur. De literis autem, quæ per nullam raſuram

ſuram poſſunt apparere vtiles, puta de litera citatoria, aliter iudicandum eſſet: quia ſi tota raderetur, & de nouo ſcriberetur, non poſſet apparere vtilis. Concor. Ric. in 4. diſt. 18. arg. 12. q. 4. no. ſm Io. And. circa ſecundam ſpeciem falſitatis. ſ. de iſto filo extracto, & alio immiſſo, iſta falſitas fit cludendo Bullam in loco calido, ita ꝙ licet non liqueſcat, tamen inteneraſcit, ita ꝙ filum poteſt trahi: in tractione eſt tamẽ aliqualis tumor, per quẽ poſt filum immiſſum oportet Bullam malleari, & hoc intendit finis. Tertiam falſitatem ita exemplificat Hoſt. ꝙ incidatur verum filum applicatum veræ literæ, & extrahatur de litera, & immitatur falſa litera ad modum literæ veræ plicatæ, & ſub plicatura falſæ literæ reſarcitur filum, & eius ſciſſura cum filo ſimilis canapis.

SVMMARIVM.

1 *Inſecutores Cardinalium, quibus pęnis puniantur.*
2 *Cardinalem percutiens ſe difendendo, an pęnas prædictas patiatur.*
Cardinalem inſequens, licet non percutiat, excommunicatus eſt: ſecus in ſequente clericum & non percutiente.
3 *Delinquere hoſtiliter quis multis modis dicitur.*
4 *Receptator inſequentis Cardinalem ſi ſit conſanguineus receptati, quomodo puniatur.*
5 *Cardinalis perſecutionem ſine mandato meo factam ſi ratam habeam, non ſum excommunicatus.*
6 *Cardinalis inſecutoris domus ſi debet deſtrui, & communis ſit cum alio, quid agendum ſit.*
7 *Ciuitates vicinæ, quæ dicantur.*
8 *Cautio idonea, quę dicatur.*
9 *Auxilium & fauorem, quomodo quis dicatur dare.*

¶ De inſecutoribus Cardinalium. §. 33.

1 CIrca hanc excommuccationem, ſcilicet de inſecutoribus Cardinaliũ. † Nota multiplices pęnas, vt ſcias, quomodo rectores ciuitatum, qui non faciunt eas obſeruari, incurrunt excommunicationem. Primò ergo dicitur, Si quis deinceps in hoc ſacrilegii genus irrepſerit, ꝙ ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalem hoſtiliter fuerit inſecutus, vel percuſſerit, vel receperit, vel ſocius fuerit facientis, aut fieri mandauerit, aut factum ratum habuerit, aut conſilium dederit vel fauorem, aut poſtea receptauerit, vel defenſauerit ſcienter eundem, ſicut reus criminis læſæ maieſtatis, perpetuò ſit infamis. hæc eſt prima pęna. Secunda, ꝙ ſit diffidatus & bannitus. Tertia, ꝙ ſit inteſtabilis actiuè, & paſſiuè. i. non poſſit condere teſtamentum, nec alicuius bona poſſit habere ex teſtamẽto vel ab inteſtato. Quarta, ꝙ cuncta eius ædificia dentur in ruinam, & nullo tempore poſſint reparari. Quinta, ꝙ nullus ei ſoluat, ſi eſt debitor eius, nec teneatur in iudicio ei reſpõdere. Sexta, ꝙ eius bona cõfiſcentur. Septima, ꝙ ſi qua feuda, locationes, officium, vel beneficium ſpirituale, vel temporale ab aliquibus eccleſiis obtinet, ſit eis ipſo iure priuatus, quæ ſic liberè ad eccleſias reuertantur, ꝙ eccleſiarum rectores ipſis pro ſua voluntate diſponant. Octaua, ꝙ ſi habet filios vel nepotes beneficiatos per rectam lineam deſcendentes quouis beneficio etiam ſi pontificalem adepti fuerint dignitatem, ſint eis ipſo iure priuati ſpe pmotionis omnino ſublata. Nona, ꝙ dicti filii vel nepotes ex virili ſexu deſcendentes non poſſint aſcendere ad aliquam dignitatem eccleſiaſticam vel mundanam, nec ad alicuius loci regimen. Decima, ꝙ non poſſunt eſſe aduocati, notarii, iudices, nec aliud miniſterium, ſeu officium publicum poſſint habere. Vndecima, ꝙ non poſſunt eſſe teſtes in iudicio. Duodecima, ꝙ nõ poſſint aſcendere ad ordines, nec aſcendere ad officium, vel beneficium eccleſiaſticum. Tertiadecima, ꝙ ſit priuatus omnibus actibus legitimis, omni ſpe diſpenſationis adempta. Quartadecima, ꝙ ſic ex inſecutione prædicta, ſicut ex iniectione manuum violenta, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat tam inſecutor quàm alii ſupradicti. Quintadecima, ꝙ quandiu in ſua contumacia perdurant ſingulis diebus feſtiuis, & dominicis pulſatis campanis, & candelis accenſis per omnes ipſius loci eccleſias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, necnõ ciuitatum & diœceſum vicinarum excommunicati publicè nuncientur, nec ab alio quàm à Romano Põtifice abſolutionis beneficium obtinere poſſint, niſi in articulo mortis. Sextadecima, cum fuerint abſoluendi, primò & ſufficiẽter & idoneè caueãt, ꝙ inferendæ, pęnæ parebunt, & quod penitentiam peragent iniungendam. Decimaſeptima, ꝙ per omnes illius loci eccleſias principales vicinorumq́; locorum diebus dominicis & ſolennibus incedant nudi coram populo fęmoralia tantum habentes, ac ferulas ferẽtes in manibus, cum quibus per eaſdem eccleſias publicè fuſtigentur. Decimaoctaua, ꝙ poſtea debẽt ire vltra mare acturi pęnitentiam per tres annos ad minus, nec debeant inde reuerti ſine ſpeciali licentia ſedis Apoſtolicæ, ſed poſtquàm ſic fuerint abſoluti, poſſint exigere credita ſuis debitoribus, quæ poſtmodum acquiſiuerunt. Decimanona, ꝙ ſi Papæ videbitur, poterit dictas pęnas extendere ad collaterales. i. ad fratres, nepotes ex fratribus, & pronepotes. Tamen ſi quis in præmiſſis nudo conſilio vel ſimplici fauore fuerit culpabilis, debet puniri p iudicem ſecundum quantitatem culpæ. Nudum conſilium vel ſimplex fauor intelligitur illius, qui ad maleficiũ faciẽdum nihil adiicit. & in nouella ponit exemplũ Io. And. in illo, qui poſt inſecutionem requiſitus ab inſequẽte grauauit maleficium. vide eum & Pet. de Ancha. Item ſi quis familiarem clericum, vel religioſum de familia Papæ vel Cardinalium offenderit, debet acriter puniri, vt pęna proportionetur delicto. ſi quis verò Cardinalem occiderit vel cauſam dederit per ſe vel per alium vltra prꝑmiſſa, debet exaſperari ita rigor vindictę ꝙ viuens deſideret, 2 & inuocet mortem in auxilium. † Quærit gloſa ſuper verbo, ſacrilegiis, quid ſi quis percuteret Cardinalem ſe defendendo, an habeant locum iſtæ pęnæ. Reſpondet ꝙ non. Item nota, ꝙ ille qui ſolum inſequitur Cardinalem, eſt excommunicatus: & eſt ſpeciale, nam inſequens alium clericum, non tamen percutiẽs, 3 excommunicatus non eſt, ſecundum Io. And. & Archi. † Item nota, ſecundum Pet. de Ancha. ꝙ multis modis dicitur quis hoſtiliter delinquere inſequendo; quandoq́; percutiendo, & hoc clarum; quandoq́; capiendo, & hoc intellige cum effectu, ſecũdum Archid. qui nõ putat, ꝙ per inſultum vel obſeſſionem factam ad domum ſit locus huic pęnæ, ſi non obſidetur ibi ad cuſtodiam, ſed ad verecundiam, per ea, quæ notat Innoc. in c. nu4 per, de ſen. excõ. de aliis delinquendi modis hic expreſſis. † Quęrit glo. & Pet. de Anch. quid ſi receptator inſequentis Cardinalem ſit conſanguineus receptati vel affinis? Reſpondet ꝙ non tenetur iſtis pęnis, quod intelligit Io. An. in nouella verum, ſcilicet ꝙ puniuntur pari pęna, ſicut extranei. ff. eod. l. 2. dic enim ꝙ 5 abſoluuntur, nec tam ſeuerè puniũtur, ſicut extranei. † Quærò, dicit textus, ſi quis ratum habuerit inſecutionẽ Cardinalis, incidit in has pęnas. Pone ergo ꝙ talis inſecutio non fuit facta eius nomine vel mandato, ſed nomine alterius: tamen poſtquã fuit facta, iſte habuit ratum an ſit excommunicatus? Reſpondet gl. ꝙ non, per regulam iuris, quæ dicit, Ratum quis habere non po6 teſt, quod eius nomine non eſt geſtum. † Quæro, dicitur hic, ꝙ eius ædificia debent dirui: quid ſi habebit domum vel turrim communẽ cum alio, & pars inferior erat ſua & ſuperior ſocij? Reſpondet Io. An. & Pet. de Ancha. ꝙ quidam dicunt ꝙ ille ſocius cogetur redimere partem delinquentis, & iſtud pretium erit fiſci. Alii dicunt, ꝙ pars ſuperior deſtruetur, & inferior aſſignabitur ſocio: ſed illa eſſet mala diuiſio, quia remanebit pars inferior abſq́; tecto & ſic inutilis. Alii dicunt, ꝙ tota deſtruetur. ff. de aqua plu. ar. l. ſed interdum. Io. in nouella dicit ꝙ ſuperior contra inferiorem regreſſum habebit. Pet. de An. dicit ꝙ probabilior mihi videtur opinio, ꝙ fiſcus redimat partem ſocii, cũ ſuccedat in bonis iſtius delinquentis. Nona ꝙ poſt publicationem bonorum delinquentis debitores non tenentur ei de debitis reſpondere ſiue ſoluere, ſed fiſco, qui vicem hæredum obtinet, vt l. 3. C. ad leg. Iuliam de vi. & hoc eſt verum, quãdo bona ſunt ipſo iure publicata. quando verò per ſententiam venirent publicanda, vtrum debitores ſoluendo liberentur, vide hic Pe. 7 de Ancha. † Quæro, quia hic dicitur ꝙ inſecutores Cardinaliũ debent per eccleſias vicinarum ciuitatum diebus dominicis & feſtiuis publicè nunciari excommunicati, quæ dicuntur eſſe vicinę ciuitates? Reſpondet glo. in verbo, beneficium, ꝙ iudicis arbitrio eſt delinquendum. vel poſſumus dicere, vicina non diſtãtia vltra duas dietas, vel non diſtantia vltra vnam, vel i. prouin8 ciã, & ideo arbitretur in hoc bonus iudex. † Quæro, dicitur hic, ꝙ quando iſti abſoluentur, debent cauere idoneè; quæro quomodo intelligatur idoneè? Reſpondet glo. dando pignora, vel fideiuſſores: ſed ſi non pñt ſufficientẽ cautionẽ dare, debẽt dare iuratoriã cautionem, & cauebit ſub hypotheca ſuarum rerum. Quæro, dicitur hic ꝙ debent ire vltra mare acturi pęnitentiam per tres annos. pone ꝙ Chriſtiani nihil poſſideant vltra mare, vbi iſte poſſet viuere & habitare. Reſpondet gloſ. ꝙ hæc pœna 9 tunc eſſet in aliam commutanda. † Quæro etiam, hic dicitur, ꝙ quicunq́; dederit inſecutori Cardinalis auxilium & fauorẽ, incidit in has pœnas, quomodo intelligitur quis dare auxilium & fauorem? Reſpondet Pet. de Anch. ꝙ plures poſſunt eſſe culpabiles in delicto variis modis: nam quandoque plures principaliter delinquerunt, quandoque vnus principaliter. Alii acceſſoriè, & hoc acceſſoriè multis modis quandoque mandando, quandoq́; ratum habendo, quandoque conſulendo, quandoque ſuggerendo ſiue animum inflãmando, quandoque aſſiſtendo: & hoc multipliciter, nam quandoq́; aſſiſtit, vt adiuuet; quandoq́; non vt adiuuet, ſed ne oſtendens lædi poſſit; quandoq́; cuſtodiendo veſtes, ſpolia, victualia, paſſum, tranſitum & ſimilia. Singulis ergo caſibus qualiter puniatur, non poteſt dari certa regula, quia plus & minus peccatur in talibus, ideo imponitur pœna extraordinaria, vt ſecundum ꝙ exceſſus exegerit vindictam, procedat vt in tex.

SVMMARIVM.

1 *Cardinalium inſecutores non punientes, quomodo puniantur.*

¶ De

¶De rectoribus ciuitatum, qui non puniunt inſecutores Cardinalium. §. 34.

1 CIrca † hanc excõmunicationem, ſcilicet de rectoribus ciuitatum, qui non puniũt inſecutores Cardinalium, ſecundum hanc conſtitutionem. Nota ꝙ hic non eſt Papalis, quia Papa ſibi non reſeruat, ideo diœceſanus poteſt abſoluere, per c. nuper, de ſent. excom. Item nota ꝙ Princeps, Senator, cõſul, poteſtas, vel alius Dominus, ſiue rector incidunt excommunicationem tam ipſi q̃ officiales eorum, ſi infra menſem, poſtquam res ad eorũ notitiam peruenerit, ſi non faciunt puniri ſm hanc conſtitutionem tales inſecutores. Ciuitates verò, præter vrbem Romanam, quæ talibus inſecutoribus dederint auxilium, conſilium, vel fauorem, vel poſſunt, infra menſem non punierint tales inſecutores, ſunt priuati dignitate pontificali, vel alia ſupra pontificalem, ideſt archiepiſcopali, vel alia, & etiam remanent interdictæ.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcoporum inſecutores, quomodo puniantur.*
2 *Epiſcopum inſequens, qui epiſcopatui renunciauit, iiſdem pœnis punitur.*
3 *Epiſcopum electum, & non conſecratum inſequens, his pœnis non punitur.*
4 *Epiſcopum ſe defendendo percutiens, in has non incidit pœnas.*
5 *Epiſcopum mandans perſequi, ſi non ſit ſecutum homicidium, non incidit in has pœnas.*
6 *Epiſcopi inſecutionem non factam eius nomine, licèt ratam habeat, his pœnis non ligatur.*
Socius quis dicatur, & quis dicatur conſors.
Defenſor, quis dicatur.
7 *Aduocatus defendens in iudicio inſequentem epiſcopum, an incidat in pœnã.*
8 *Filij inſequentium epiſcopos non poſſunt etiam in alia diœceſi beneficia habere. & num. ſequen.*
10 *Excommunicatio, quomodo fiat.*
11 *Verbum commodè, quomodo exponatur.*
12 *Commodè aliquid non poſſe fieri, an credatur hoc aſſerenti.*
13 *Quid in foro pœnitentiali.*
14 *Capiens equum, ſuper quem epiſcopus equitat, vel res quas ſuper ſe portat, an ſit excommunicatus.*
15 *Relaxatio an, & quando in interdicto poſt ſatisfactionem requiratur.*
16 *Socius excommunicatus, an teneatur ſocium excommunicatum euitare.*
17 *Conſilium, quomodo intelligatur, quando quis excommunicatur ob conſilium datum in inſequendo epiſcopum.*
18 *Ciuitas, quomodo intelligatur in epiſcopum delinquere, vt interdicto ſubiaceat.*
19 *Statuto ſi caueatur, quòd faciens inſultum ad domum puniatur, ſi quis fecit inſultum in porticu domus punietur.*

¶De inſecutoribus Epiſcoporum. §. 35.

1 CIrca hanc excommunicationem, ſcilicet de inſecutionibus epiſcoporum. † Nota primò, ꝙ qui epiſcopum iniurioſè, vel temere cęperit, vel bannierit, vel mandauerit fieri, vel facta ab aliis rata habuerit, vel ſocius fuerit facientis, aut conſilium dederit, aut fauorem, ſeu ſcienter defenſauerit eundem etiam in illis caſibus, in quibus percutiẽs clericum non eſſet excommunicatus, nihilominus tales inſecutores ſunt excommunicati, & hæc prima pęna. Secunda pęna eſt, quòd cadit à feudis locationibus, officiis, & ſpiritualibus beneficiis, ſiue temporalibus, quę obtinet ab eccleſia. cui præeſt epiſcopus ſic offenſus cadit ipſo iure, & ad ipſam eccleſiam liberè reuertuntur. Tertia, ꝙ filii per maſculinam lineam deſcendẽtes, vſq; ad generationem ſecundã omni ſpe diſpenſationis adẽpta, reddantur ipſo facto inhabiles, ſcilicet ad eccleſiaſtica beneficia in ciuitate diœceſum, quibus idem epiſcopus præſidet obtinẽda. Quarta, ꝙ terra talis inſequentis epiſcopum, dum tamẽ vltra vnam diœceſim non contineat. Item locus, aut loca alia, in quibus captus eſt, quãdiu detinetur, ſit interdicta. Si verò terra talis inſequentis epiſcopum habet duas diœceſes, tunc diœceſis domicilii principalis ipſius, & illa etiam qua fuerit delictũ cõmiſſum, ſi ſuaſit, & duę aliæ quę ſub ipſo ſunt eidem loco magis vicinæ interdicto ſubiaceant ſupradicto. Quinta, ꝙ per oẽs eccleſias illius loci, in quo commiſſum eſt facinus, & per eccleſias vicinarum diœceſum quibuſcunq; diebus dominicis, & feſtiuis pulſatis campanis, & candelis accenſis, excommunicatus publicè nuncietur. Sexta, ꝙ cum abſoluendus erit, vel fuerit, ſufficienter & idoneè caueat, ꝙ inferendæ pęnæ parebit & pęnitẽtiam peraget iniungẽdam. Septima, ꝙ ciuitas quæ præmiſſa vel aliquid præmiſſorum in epiſcopum ſuum commiſerit, ſit interdicta, donec ſatisfaciat. Octaua, ꝙ poteſtas, cõſiliarii, baiuli, ſcabini, aduocati, rectores, conſules, & officiales, ipſius, quocunque nomine cenſeantur in præmiſſis culpabiles exiſtentes excommunicati ſint excommunicatione Papali, à qua niſi in mortis articulo abſolui nequeunt. Nona, ꝙ tanto exacerbentur dictæ pęnæ in interfectoribus epiſcoporũ, quanto grauior eſt culpa. Decima, ꝙ ſi in articulo mortis abſoluitur, niſi poſtquam priſtinæ reſtitutus eſt ſanitati, q̃ citò commodè poterit conſpectui Romani Pontificis præſentare ſe curauerit eius mandatum humiliter recepturus, in eandem excommunicationem ipſo facto reincidat. 2 † Quærit gloſa ſuper verbo, quemuis Pontificem. An hę pęnę habeant locum in perſequentem epiſcopum, qui renunciauit epiſcopatui i. loco non ordini? Reſpondet gl. ꝙ ſic. 3 † Item quærit, an habeat locum in perſequentem illos, qui ſunt electi & nondum conſecrati? Reſpondet glo. ꝙ non. 4 † Quæro, quid ſi percutit epiſcopum ſe defendendo? Reſpondet gl. ꝙ nõ ligabitur his pęnis. Nota ſecundum glo. in verbo, bannierit, ꝙ decretalis Felicis, quæ loquitur de inſecutoribus Cardinalium, habet minus quàm iſta in eo, quod punit hoſtiliter perſequentem, iſta ſolum percutientem, vel bannientẽ, habet tamen plus iſta in eo, ꝙ punit bannientem, ꝙ illa non facit. 5 † Quęro, quid ſi quis mandauit iſtas perſecutiones fieri in epiſcopum, & tamen non eſt ſecutum maleficium, an habeant locum hę pęnitentię? Reſpondet gl. ꝙ non, nec obſtat c. pro humani, de homicid. lib. 6. quia ibi ſpeciale, ſecundum Ioan. de Ligna.

6 † Quæro, quid ſi iſta maleficia non ſunt facta eius nomine & is ratum habuit, an locum habeant hæ pęnæ? Reſpondet glo. ꝙ non, per regulam iuris, ꝙ quis ratum habere non poteſt, quod eius nomine non eſt geſtum. Nota pulchram glo. ſuper verbo, defenſauerit, quæ ſic dicit, ꝙ iſta litera de his quatuor tractat. ſ. de ſocio fauorem dante conſiliario & defenſante, ideo de ſingulis videamus. Circa primum dic, ꝙ ſocii propriè dicuntur ſecũdum deriuationes propter periculum vel operis ſocietatẽ; vel dicitur ſocius à ſequor ſequeris, vnde dicunt ſocius propriè in periculo, collega in officio, comes in itinere, cõſors in pręmio, ſodalis in menſa vel in ſede. Sed nos Iuriſtæ dicimus ſocium in cimine. 22. q. 4. ſi ad peccatum. 26. q. 2. illud, in fin. Item dicimus ſocium in eccleſia, de offic. dele. cum reſponſo. de ſent. excom. ex tenore. Item dicimus ſocium in ordine, de conſe. c. j. in fi. Itẽ dicimus ſocium in via, de vo. c. 2. Item dicimus ſocium in coniugio. 27. q. 2. cum ſocietas. Item dicimus in lucro, de ſpon. c. 2. de ſepul. c. j. De ſocio criminis, quem vocamus quandoq; conſortem, de hære. c. cum ſecundum, lib. 6. dicit canon, quem poſſe in malo aliquem tripliciter ſociare, cõmittendo, fauẽdo, nõ corrigendo. 23. q. 4. ita planè. Et iõ nõ caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. 86. diſt. facientis. 2. q. 7. negligere. homicidio, ſicut dignum. §. 2. Hic tamen ſtrictè puto ſocium ſumi pro agẽte. i. qui aliquid operatur ad actũ percuſſionis captionis vel bãni. Et licèt in deliquendo ſint quãdoq; plures ſocii, quorum nullus eſt principalior, & tales includuntur ſub agentibus, de quibus præmiſit. Quandoq; tamẽ eſt vnus principalis alter cooperans, & ſic ſumit hic ſocius, quod patet, quia de fauente præmiſerat, & ſic eſt ſimilis diſtinctio circa vnionem notata in c. j. ne ſede vacante. Circa ſecundum, ſcilicet de conſiliario non inſiſto. ſed vide quæ notaui de re. iu. nullus ex conſilio, lib. 6. ff. de verbo. ſig. l. ſæpe. in fi. ff. de man. l. 2. in fi. Inſti. de obl. quæ ex delic. naſ. § opere. Circa tertium de fauore & fauente, ſciẽdum ꝙ eſt ſimplex fauor, qui nihil adiicit ad peccatum, de quo in c. fęlicis, lib. 6. de pę. & de tali non videtur hic intelligendum per id, quod dicit in his, vt ſtatim dicam. Itẽ ſciẽdum, ꝙ canõ dicitur illum impietati fauere, qui obuiare poteſt, & non obuiat. 22. q. 3, qui poteſt. 83. diſt. error. de ſent. excom. c. quantæ. ſed de hoc dic vt ibi. & quia litera dicit, in his ſcilicet pcuſſione, captione, vel banno, patet ꝙ fauens huic delinquenti poſt delictum præter defenſorem, de quo ſequitur, non incurrit hanc pęnam, ſed in materia hæreticorum latius recipiuntur fautores, de quibus in c. excommunicamus. § credentes, de hære. eo. tit. c. 2. & c. contra Chriſtianos, lib. 6. vt ligẽtur etiam poſt delictũ, & poſt ſententiam hæreticis fauentes. de quo per Io. & Hoſtien. in ſum. de hære. §. pen. & dixi in prædicto §. credentes. & facit de hære. accuſ. §. pen. lib. 6. Circa quartum, ſcilicet de defenſore, aduertendũ ꝙ litera non repetit ea, quæ prædixit in his tribus caſibus, per hoc puto ꝙ etiam defenſorem poſt maleficium punire intendit. Eſt ergo quidam defenſor. i. auctorizator delicti, & talis grauius punitur q̃ agens. 2. q. 3. qui conſentit. 14. q. 3. qui aliorum, & notatur. 2. q. j. notũ. de offic. dele. c. j. Eſt alius defenſor, qui etiam poſt delictum defendit, puta impediendo ne delinquens ad manus iudicis veniat examinandus vel puniẽdus. 27. q. j. ſi cuſtos. facit. 21. q. 5. per totum, vel impediendo ne fiat executio, de offi. deleg. c. ex literis. & hunc intendit includere, vt probatur in c. felicis, poſt prin. eo. tit. ibi, poſtea receptauerit vel defenſauerit. Tamen non puto ꝙ is qui talem defenſauerit, ne lædatur à priuato, vel à tertio, vel ab offenſo, puta ab epiſcopo vel eius conſanguineis, vindicare volentibus, includatur hæc pœna, cum illa ſit iniuria, ad q̃ etiam propulſandam à ſocio, quis tenetur, de ſen. exc. c. dilecto, cum ſuis cõcor. lib. 6. De illo, qui defendit in iudicio patrocinando, vide quod dixi poſt Hoſt. de cle. ex. mi. c. propoſuit, ſuper verbo, fautorem. Item nota hic, ſecundum Io. de Ligna. ſi quis eſſet ſocius inſequẽtis epiſcopum, ſola præſentia, nihil faciendo, nec cooperando, non 7 eſſet in culpa, nec in pœna. 12. q. cum deuotiſſimam. † Quid ſi aduocatus vult talem inſecutorem defenderẽ in iudicio de iure, an incidat in hanc penam? Reſpondet idem, ſecundum Pa. 8 ꝙ non. † Quæro, dicitur hic, ꝙ filii deſcendentes per lineã maſculinam ſint inhabiles ad beneficia obtinenda in diœceſi, in qua epiſcopus offenſus præſidet, nunquid ergo in alia diœceſi 9 erunt habiles? Reſpondet gl. ꝙ ſic. † Sed nunquid priuatur beneficiis iam obtentis? Reſpondet glo. ꝙ non dicit tamen ꝙ credit ꝙ iſte non poſſet permutare cum alio beneficio exiſtente in il-10 la diœceſi, in qua præſidet epiſcopus offenſus. † Quærit gl. quid faciendum de iſtis candelis accenſis, cum quibus ſunt iſti excõmunicandi? Reſpondet ꝙ debet extingui & pedibus conculcari, nam iſte modus excommunicandi poſitus eſt. 2. q. 3. debent.

11 † Quæro, dicitur hic ꝙ quando quis abſoluitur ab hac excommunicatione in articulo mortis, ꝙ niſi adueniẽte ſanitate quã citò commodè poterit ſe repręſentet ſedi apoſtolicæ reincidit in eandem excommunicationem. Quæro, quomodo intelligitur illud commodè? Reſpondet glo. i. quàm citius opportunitatem habuerit, quod exponit Hoſti. i. ceſſante impedimento & aliquo modico tempore indulto, quo ſibi de neceſſariis valeat prouidere, vt ff. ex qui. cauſis ma. l. ab hoſtibus. §. fi. Io. de Ligna. dicit, ſecundum Lan. ſi quam citò dictat conſciẽtia & ſine perſonæ periculo poteſt ire & non vadit paratis ſuis ſarcinulis ſtatim excommunicationem incidit. 5. q. j. quidam maligni. cũ ibi notatis. 1. q. 7. quapropter. ff. de manu. teſta. l. libertas. & in hoc 12 relinquit arbitrio iſtius. † Sed nunquid creditur in hoc abſoluto. Reſpondet gl. ꝙ non. debet enim iudex hoc arbitrari, quando iſte dicatur commodè poſſe, aliàs ſi ſibi crederetur, deludere poſſet cõſtitutionem iſtam friuolis excuſationibus frigoris, 13 vel caloris, & ſimilibus. † Sed nunquid credetur ei in foro pęnitentiali? Reſpondet glo. ſic, nam de re occulta & animæ periculo eſt ei credendum. de homicidio. c. ſignificaſti. 2. de ſenten. ex-14 commu. ſi verò. † Quærit hic Io. de Ligna. ſm Lan. nunquid capiens equum, per quem equitat, vel res quas ſuper ſe portat, ſit excommunicatus? Reſpondet, ꝙ aut eſt res talis, quam licet ſua auctoritate de iure accipere, vt ſi locauit domum clerico, & debeat penſionem quam non ſoluit, & hoc caſu non incidit excõmunicationem ipſum expellendo, cum moderamine tamen, extra de reſtit. ſpolia. olim, aut non eſt talis, & tũc aut inducitur clericus ſuper metum ad tradendum alicui, vt quia dicitur clerico, niſi des equum tali te occidam, & tunc nõ incidit excommunicationem inferẽs metum verbalem: quia vt incidat in canonem illum, requiritur manuum iniectio. 17. q. 4. ſi quis ſuadẽte. Aut ſubtrahit manualiter rem clerici, & tũc aut res adhæret perſonę clerici, vt equus, & veſtis, & tunc incidit. Aut non adhęret ſemper, & incidit cum adhæret, ſi violenter arripiat, ſecus ſi 15 furtiuè. † Quæro, dicitur hic, ꝙ ſi eſt ciuitas, ſubiacet interdicto, donec ſatisfecerit, nũquid ergo facta ſatisfactione eſt abolitum interdictum ſine aliqua relaxatione? Reſpondet Io. de Ligna. ſecundum Lan. ꝙ non. Immo eſt neceſſaria ſuperioris ſententia, quæ relaxet. 2. q. 6. presbyter. ſecus ſi vſq; ad certum tempus vel modum fuit factum interdictum, quia tunc lapſo tempore vel modo ceſſante, ceſſat interdictum, de ſpon. non eſt, ratio diuerſitatis eſt, quia primo caſu poteſt dubitari, an plenè fore ſatisfactum, ſed in aliis ſecus. de hoc de ætate, & qualitate. cum bene.

16 † Quæro, an ſocius excõmunicatus teneatur euitare ſocius excommunicatum. Vide de ſenten. excom. ſi nos, & ibi notatur.

17 † Quęro, quia dicitur hic, ꝙ dans conſilium incurrit excommunicationem, de quo conſilio loquitur? Reſpondet Io. de Ligna. ſecundum Pau. ꝙ intelligitur de conſilio fraudulento, non de nudo, quia nudum conſilium nihil addit ad peccatum, vt no. de ſen. excom. c. nuper. de homi. c. ſicut dignum, & in regula, nullus ex conſilio, & ibi no. conſilium autem præſtat ſuadendo, & vtilitatem ſecuram oſtendendo, vt no. Innoc. de homici. ad audentiam. & probatur. ff. de fur. l. furti. §. conſilium. & per Bart. in l. non ſolum. §. ſi mandato. ff. de fur. de nudo autem hic non dicitur, ſicut in c. fęlicis. eo. titu. lib. 6. de quo regulariter quis non 18 tenetur. Inſti. mandati. §. tua gratia. † Quæro, quomodo dicatur ciuitas delinquere in epiſcopum, vt ſubiaceat interdicto? Reſpõdet Io. de Ligna. ꝙ tunc dicitur ciuitas facere, cum homines cõuocato conſilio hoc faciunt, & fit vt corpus, ſecus ſi vt ſinguli nullo conſilio præhabito vel occupato. ff. quod vi aut clam. l. quod autem. §. ſi inſepulchro. & ff. ꝙ cuiuſq;. vniuer. nomine. l. nulli ibi no. de cõſti. cum omnes, & ibi no. & per hoc conſului ciuitatem Bononiæ nõ eſſe interdictam pp rebellionem factã à quibuſdam, vt ſingulis, ſuppoſito ꝙ lex interdicat ciuitatẽ rebellionem facientem & defendi in curia in præſentia Papæ, & 19 poſtea in præſentia Cardinalium hoc procedere, etiã ſi omnes de ciuitate feciſſent, vt ſinguli, non vt corpus. † Quæro, pone ꝙ ſtatuto ciuitatis caueatur, ꝙ ſi aliquis inſultum fecerit ad domũ alicui, puniatur in 20. libris: quidam inſultauit aliquem ſub porticu, an dicatur feciſſe inſultum ad domum? Speculator tenet ꝙ ſic, per c. ſi quis contumax. 17. q. 4. & c. ſi quis in atrio, de immun. eccleſ. cum eccleſia. hæc Specu. not. de immu. eccleſ. §. 2. verſic. ſed pone.

SVMMARIVM.

1 *Collectas exigentes à clericis ſponte ſoluentibus non ſunt excommunicati.*
2 *Perſonæ eccleſiaſticæ angariis, nec perangariis grauari dicunt.*
3 *Fratres tertii ordinis, an poſſint ſine excommunicatione collectari, & an ſint perſonæ eccleſiaſticæ.*
4 *Perſonæ eccleſiaſticæ, quando grauari poſſint in collectis.*
Foſſata facere, dicuntur munera ſordida.
5 *Clerici ad caualcatas non tenentur.*
Collecta vt per epiſcopum clericis imponi poſſit, quæ requirantur.
6 *Eccleſia, ad quæ munera, vel collectas teneatur, & ad quæ non.*
Munera extraordinaria, quæ ſint.
Pietas nulla maior eſt quàm defendere patriam, pauperes, & debiles ab hoſtibus.
Munera ordinaria angariarum, & perangariarum, quæ ſint.
Munera ordinaria rerum, quæ ſint.
Inſcriptio lucratiua, quæ dicatur.
7 *Rector clericis collectam imponens antequam abſoluatur, quomodo ſatisfacere debeat.*
8 *Succeſſor rectoris, qui collectam clericis impoſuit, ſi fecit quod potuit vt damnum collectæ emendetur, ſed obtinere non potuit, vniuerſitate reſiſtente, an ſit excommunicatus.*

¶De exigentibus & extorquentibus talias à clericis vel collectas. §. 36.

1 CIrca hanc excõmunicationem, ſcilicet de exigentibus & extorquentibus taleas vel collectas à clericis. † Quęro, pone ꝙ non exigunt, vel extorquent ab inuitis, ſed ipſi clerici ſponte ſoluunt, an incidãt excõicationem? Reſpondet gl. & Paulus in clem. quoniam, de immu. eccleſiæ, ꝙ 2 non. † Nota ꝙ eccleſiaſticæ perſonæ non debent grauari angariis, nec perangariis, puta ad foſſata facienda, vel huiuſmodi, vt in d. c. nõ minus. vel ad collectas, vel taleas, ſiue exactiones quaſcunq;, vt in c. aduerſus, extra de immu. eccleſiæ. nec pro domibus, prædiis, vel quibuſcunq; poſſeſſionibus ab eiſdem eccleſiis, vel pſonis eccleſiaſticis legitimè hactenus acquiſitis, vel in po-3 ſterum acquirendis, vt in c. j. de immu. eccle. lib. 6. † Quid dices de iſtis fratribus tertii ordinis beati Franciſci, & de illis quos vocat Bar. milites gaudentes: an dicentur immunes tanquam perſonæ eccleſiaſticæ, ita vt imponentes eis collectas ſint excõicati? Reſpondet Pet. de Anch. c. j. de immu. eccle. lib. 6. ꝙ non ſint perſonæ eccleſiaſticæ: prędicti enim nõ renunciant proprio. Itẽ hñt vxores & viuũt in propriis domibus ſicut laici, licèt habeãt quendam modum viuẽdi & habitum approbatum ab eccleſia, vt notat Io. And. in cle. cum ex eo de ſent. excom. & ideo vr̃ ꝙ iſti non ſint exempti à datiis & collectis: quia licèt habeant certum modum viuendi & habitum, tñ non ſunt clerici, nec exercent miniſteria clericorum. vnde qui non exercet artem, licèt ſit deſcriptus in collegio, non propter hoc habet immunitatẽ. l. ſub prætextu, de ſacroſan. eccle. Bart. tñ dicit ſe vidiſſe conſilia plurimorum Doctorum iuris canonici & ciuilis, ꝙ iſti à talibus exactionibus ſint exempti: ſunt enim Deo deuoti. 12. q. j. duo ſunt genera. pro quo dicto facit textus in d. c. j. de immu. eccleſ. lib. 6. dum dicit, perſonis eccleſiaſticis. nam nõ poteſt negari ꝙ iſti non ſint perſonæ eccleſiaſticæ, licèt non ſint clerici. ex hoc tenet Bar. ff. de iure immu. l. ſemper. §. quibuſdam. quod intelligit verum, niſi aſſumpſiſſent illum habitum in fraudem onerũ. l. cura. ff. de mu. & hono. vbi gl. facit mentionem de iſtis fratri-4 bus de pęnitentia. † Quid ſi occurrit neceſſitas reipublicæ, puta inſultus latronum, vel exercitus volens patriam delere, vel cõburere, quibus oportet obuiare & reſiſtere, nec eſt tempus conſulendi Papam, an ſi grauetur eccleſia incurrantur hæ pęnę? Reſpondet Pet. de Anch. in c. j. de immu. eccle. & ſecundum Oldradum ꝙ non, ſi mora eſſet periculum allatura, vt ff. de dam. infe. l. 4. §. ſi cauſa. & ff. de op. no. nunc. l. de pupillo. §. ſi quis riuos. Nota ꝙ quædam bona vſibus eccleſiarum dedicantur, quo ad fundationem, vel ortum, vel manſum, vel dotem eccleſiæ, & hæc exempta ſunt. Cætera cum ſuo onere tranſeunt. de cen. c. j. Item nota, ꝙ foſſata dñr ſordida munera, ad quæ eccleſia non tenet.

5 † Quæro, quæ dicantur expeditiones? Rñdet An. de But. primo caluacatas vel miſſores nunciorum, ad quæ clerici perſonaliter cogi non poſſunt, quia ſunt ſordida. Item nota, ſm Ant. de But. in d. c. non minus, quæ debeant occurrere, vt poſſet epiſcopus factis laicorum imponere collectam primò conſenſus clerici. Secundò euidens vtilitas & neceſſitas. Tertiò, ꝙ vtilitas ſit cõis p republica. Quartò, ꝙ falcultates laicorum non ſuppetãt, ſed hodie etiam his concurrentibus non poſſunt ſine licentia Papæ; 6 vt d. c. aduerſus. † Quęro, ad quę munera, ſeu collectas ſubiaceat eccleſia, & Papa poteſt dare ſoluendi licentiam? Reſpõdet An. de But. d. c. non minus, ꝙ quædam ſunt munera ſordida, vt calcis coquendæ, arenæ fodiendæ vel foſſati perſonaliter faciendi, ſiue ſtabuli curandi, vel mundandi, & ad talia non poteſt cogi eccleſia. C. de ſacroſan. eccle. l. placet. Quædam ſunt munera extraordinaria, vt ſunt hoſpitia, & ſimilia, quæ dicuntur extraordinaria,

dinaria, quia non ſunt per aliquam legem vel ſtatutum ordinata, ſed capitaneus ſecundum ſuam volũtatem imponit tempore fertilitatis,& ad talia non tenetur eccleſia. C.de ſacroſan. eccle.l.placet.16.q.j.Romanorum.& c.iuxta ſanctionis.Quædam ſunt munera extraordinaria, quæ reſpiciunt publicam vtilitatem,vt defendere rempublicam, ire ad exercitum Principis cõtra Saracenos, vel mittere vel firmare muros tempore noctis. Quædam ſunt extraordinaria,quæ reſpiciunt pietatem, vt refectio viarum & pontium.Item facere prelato charitatiuum ſubſidium, vel pauperibus ſiue ſubuenire Domino in neceſſitate, quãdo emptionem fecit,vel captus eſt,vel filiam maritauit,vel miles factus eſt,vel quia ad Principem iuit pro ſuis negociis,vel quia alias expenſas graues,vel intolerabiles fecit rationabiliter, vel alia quacunq; cauſa depauperatus eſt, vel nimis obligatus, vel non habet aliquid comedere.de iſtis dic.3.q.vlt.extra de ſenten.excom.c. peruenit. & vltra illa dic, ꝙ nulla maior pietas q̃ defendere patriam,pauperes,& debiles ab hoſtibus.23.q.3. fortitudo.& c.ſi quis.& c.non inferenda.hoc quo ad publicam vtilitatem.Quædam ſunt munera ordinaria angariarum, & perangariarum.Munera angaria.i.perſonalia,vt quando quis tenetur ire vel mittere in caualcatam Domini, expenſis tamen ipſius Domini ff.de mune.& hono.l.munerum.Item perangaria ſunt mixta.i.partim reale,& partim perſonale. i. quando quis tenet̃ ire vel mittere in cauacaltam expenſis euntis, vel mittentis, vt d.l.munerum.§. mixta. & ab iſtis ſcilicet angariis & perangariis ordinariis ſunt omnes clerici liberi.C.de epiſ.& cle.l.2. & ſecũdum Doct.hoc etiam verum quo ad res deputatas alimoniis eorum,qui eccleſiç deſeruiunt,& non multum abundant.12.q.2. eccleſiarum ſeruos.C.de ſacroſan.eccle.l. placet. & l.priuilegiũ. ſecus in ruſticis colonis poſſeſſionum eccleſiarum,qui ab angariis, & perangariis,immo etiam à talibus, ſecundum aliquos in aduentu Principis non excuſantur.C.de ſacroſan.eccle.l.neminem. Item ſi epiſcopus vel Abbas tenet magnum & nobile feudum à Principe aliquo, quod conſueuit ei aliquo modo ſeruire:nam hoc caſu quamuis non teneatur ire in caualcatam perſonaliter, ar.23. q. 8.& §.j.& §. his à quibus.& extra de voto.ex multa.§.vlti.tamen debet mittere,ſecundum ꝙ ſolitum eſt.aliter non teneat beneficium, ex quo non vult facere ſeruitium, ar.ſupra de cle.coniuga.ꝙ à te.& hoc verum, ſi iuſtum bellum, & ſi ſit iniuſtum,tunc debet cognoſcere Imperatorem.2.q.3.Iulianus.nec per hoc in tali caſu,ſi non mittant,poteſt priuari feudo,ar.de præſcr.c.fi.Quædam ſunt munera ordinaria, quæ rerũ ſunt,ſicut tributa & cenſus certi,ſiue ſeruitia, vel caualcatæ hoſpitia,vel ſimilia,certa & annualia poſſeſſioniſius annexa, & ad iſta tenetur eccleſia,ſi res ad ipſam deueniat.2.q.j.ſi tributum,& c.magnum.23.q.8.conuenior.& c.tributum.& talia poſſunt vocari ſuperindicta,ideſt tributa rebus poſita, à quibus nullus excuſatur.C.de ſuperindicto.l.j.& 2.lib.10.& à prædictis non excuſatur eccleſia ex pacto vel cauſa non tanquam onera, ſed tanq̃ tenẽs rem oneratam,cum quęlibet res tranſeat cum onere ſuo. ff.de contra.empt.l.ex literis.§.fi.& de decimis,c.paſtoralis.quia quæ ſunt Cæſaris,debent reddi Cæſari;& quæ ſunt Dei,Deo. de cle.coniuga.c.ex parte,& ſic quãtum ad decimas oblationes & alia ſpiritualia, & quo ad manſum ſiue dotem excuſatur eccleſia.23.q.vlt.ſecundum Canoniſtas,& ſupra de cenſi.c.j. Item qa de decimis & oblationibus non ſoluit tributum.23.q.6.comperimus. An autem debeat clericus ſoluere decimam de præbenda ſua. Vide ſupra de deci.c.j.& c.nouum genus, & c.j.de cenſi. Quædam ſunt munera prouenientia ex lucratiuo titulo rei trãſlatæ in eccleſiam à curiali,quæ inſcriptiones lucratiuę appellãtur,nam inſcriptio erat quarta ipſius rei,quam aliquis dabat venerabili loco.Exemplum. Si curialis dabat eccleſiæ 16. eccleſia quartam partem illorum 26. debebat dare pro tributo & vocabatur inſcriptio lucratiua,& ad tales inſcriptiones vel munera, ſeu tributa non tenetur eccleſia.23.q.8.ſancimus,per ꝙ puto ꝙ ad iſtas gabellas,quę ſoluuntur de contractibus illis donationibus lucratiuis non teneatur eccleſia.l.ſancimus.C. de ſacroſan.

7 eccle.† Quæro, quia dicitur in d.c. ꝙ imponentes collectas clericis nõ poſſunt abſolui nec ſucceſſores,niſi ſatisfecerint. Quęro, de quo habet talis rector ſatisfacere antequam abſoluatur? Reſpondet Ant. de But. ꝙ de emendatione cuiuſcunq; damni eccleſiæ propter hoc contingentis, ſi nullum conſilium dedit de collecta imponenda.Sed ſi conſilium dedit,tenetur nedum ad intereſſe,ſed ad ipſius collectæ reſtitutionem. Si verò conſilium non dediſſet fortè non teneret ad emendationem collectæ,ſed ad alterius intereſſe, quod obuenit eccleſiæ ob ipſius regimen & fortè ſpiritualem vel pecuniaram oportebit eum ſubire,ſecundum ꝙ forſitan bonus iudex ſubtrahitur.Hęc autem locum habent,quando quis ſuccedit in regimine eius,qui eſt excommunicatus ex prædictis cauſis, vel aliter qualitercũq; propter libertatem eccleſiæ violatam.Secus ſi ex alia cauſa eſſet poteſtas excommunicatus vel conſiliarii vel vniuerſitas ſeu ciuitas interdicta:tũc enim ſucceſſor non eſſet excommunicatus,

8 ſecundum Inno.† Quæro, quid ſi nouus ſucceſſor operam dedit quantuncunq; potuit, ꝙ hoc damnum collectæ emendaretur, ſed vniuerſitate reſiſtente non potuit obtinere quod intendebat. Videtur ꝙ ſit excommunicatus,ar.24.q.3.ſi hæres. Tu dic contrarium, ſcilicet ꝙ ex hoc tantum non ſit excõmunicatus, vbi relinquat regimẽ,nec ſtet propter timorem ſalarii amiſſionis,ꝙ non renunciet officio:quia ſi iſta de cauſa renunciet officio cum vniuerſitas in culpa ſit, nihilominus tenetur ſalarium reddere ei, cum per eum non ſtet quominus regat. & idẽ eſt dicendum ſi contra expreſſam inhibitionem antiqui rectoris exceſſit vniuerſitas in p̃dictis, qa nõ excuſat̃ niſi officio renũciet.

S V M M A R I V M.

1 *Prelati non debent eccleſias laicis ſubmittere.*
2 *Bona eccleſiarum immobilia vendi non debent.*
3 *Iura incorporalia inter immobilia computantur.*
4 *Prælati,per quos modos prohibeantur ſuas eccleſias laicis ſubmittere.*
Tempus modicum,quod dicatur.
5 *Prælati bona immobilia laicis ſubmittentes,ſuſpenſi ſunt.*
6 *Terra interdicto ſubijci poteſt ob Domini delictum.*

¶De his, qui compellunt prælatos ſeu capitula ad ſummittendum laicis vel alienandum bona immobilia.§.37.

1 CIrca hanc excommunicationem,ſcilicet de his, qui cõpellunt prelatos,ſeu capitula ad ſummittendum laicis vel alienandum bona immobilia. † Nota, ſecundum Io. Mo. & Petrum de An. ꝙ prohibentur hic quidam modi alienationis,vel dationis in rebus immobilibus. Nã ante iſtam conſtitutionem prælati oppreſſi contra opprimentes inuocabant nobiles ad defenſionem ſuam & potentes faciendo eos aduocatos vel defenſores locorum, & propter hoc illi ſibi vendicabant quoddam ius dominii vel aduocationis in eccleſiis vel locis defenſis,& refert Guil.& Fran.ſe vidiſſe multos prę latos faciles ad talia, & quandoq; nobiles ſummittebant alios, vt opprimerent ad prædictum finem,à quo vt abſtineant viuẽtes prælati ſummiſſiones iſtas penitus interdictas per iſtam conſtitutionem eſt prouiſum.Primò,ꝙ clerici non audeant ſummittere.Deinde,ꝙ laici non faciant ſibi eos ſummittere à clericis p̱ hanc viam indirectam vel directam,ſummittendo moleſtatores, vt poſtea ſub colore defenſionis & patrocinii illarum rerũ ſibi ſummiſſarum eccleſiæ defraudentur vendicando ſibi ius dominii, nam iſti ſummittebant moleſtatores, & poſtea dicebant ſacerdoti,ſummitte mihi hanc rem, & iſte nõ audebit me moleſtare, vnde ſacerdos fatebatur ſe habere ab illo talem rẽ, & poſtea facta ſummiſſione volebant verũ ius habere & Domi-

2 nium vendicare.† Nota,ſecundum gl. & Pet. ꝙ hæc prohibitio ſolum locum hẽt in rebus immobilibus & iuribus eccleſiarum, ſecus ergo in rebus mobilibus:in ipſis enim non poteſt dari certa regula,quia ſecundum donum,quod eſt paruum vel magnũ, tenet vel non tenet:& ſecundum qualitatem donatarii,ſcilicet

3 vtrum ſit bene meritus,nec ne.extra de dona.c.j.† Item nota,ꝙ iura incorporalia inter immobilia iudicantur,& idem ius ſtatuitur in eorum alienatione ꝙ in alienatione rerum immobiliũ, vnde annuus redditus inter immobilia cõputatur,vt in cle.exiui de Paradiſo.§.cumq;.ver.ſigni.& l.iubemus.C.de ſacroſan.eccle.Item nota ꝙ licèt omnis alienatio rei eccleſiaſticæ regulariter ſit vetita,niſi in caſibus à iure conceſſis,tamen ſummiſſio de qua loquitur hic ſpecialiter prohibetur:nam ſecundum Guil.ſi bene attendatur,eſt quædam alienatio, quaſi ad illos confiteat̃ dominium pertinere directum.ff.ſi ager vectigal.l.j.§.fi.ſicut cũ me conſtituerem tuo nomine poſſidere, in te tranſit poſſeſſio, & abdicatur à me,qa is poſſidet,cuius nomine poſſidetur, vt in c.cum veniſſet,de reſti.ſpolia.& ff.de acquir.poſſ.l.ꝙ meo.vnde per hoc dicit Io.An. & Guil. ꝙ ſi verus Dominus conſtituat ſe alieno nomine rem ſuam detinere, per hoc transfert dominiũ & poſſeſſionem.Item nota ꝙ dominium rerum eccleſiaſticarũ eſt pęnès eccleſiam hoc modo,ſecundum Io.An.in nouella:nã eccleſia.i.congregatio fidelium,cuius Chriſtus eſt caput,habet dominium,ſed pauperum ſunt quo ad ſuſtentationem,& clericorum quo ad gubernationem ſeu adminiſtrationem.Itẽ nota ſecũdum gl.& Pet.ꝙ in iſta ſummiſſione,de qua in textu,requi-

4 ritur licentia ſpecialis Papæ non ſufficeret ergo generalis.† Itẽ nota modos huius ſummiſſionis prohibitæ hic in textu enarratos. Primò dicit,ꝙ prælati non poſſunt ſummittere, ſeu ſupponere laicis eccleſias ſibi commiſſas bona immobilia ſeu iura ipſarum ſine conſenſu capituli,& apoſtolicæ ſedis licentia ſpeciali,ſeu concedendo ipſa bona vel iura in emphyteuſim, non ꝙ hic prohibeatur emphyteuſis & aliæ alienationes & cõtractus à iure permiſſi forma & caſibus,ſed prohibet ſummiſſiones fieri,vt defendantur ab his,quibus ſummittuntur ſecundum gloſ. Item aliàs alienando in forma & caſibus à iure permiſſis,ſubaudi per ſummiſſionem.Item conſtituẽdo eum dominum. Item recognoſcendo ſeu profitendo ab iſtis ea tanquam à ſuperioribus ſe tenere.Item aduocando, ideſt tanquam ab aduocatis recognoſcendo,vel ipſos patronos vel aduocatos eccleſiarũ ſeu bonorum

bonorum ipſarum perpetuò aut ad tempus non modicum ſtatuendo. vnde dicit gl. Ad modicum ergo tempus poſſunt vocari in patronos & defenſores, quia tunc in modico tẽpore nõ eſt periculum.Poteſt autem dici modicum tempus infra 10.annos,vel ſecundum Guil.& Gari.relinquitur iudicis arbitrio, ex quo hic non determinat inſpecto ſtatu eccleſiæ, & imminenti periculo, & conditione perſonarum. vnde ſi fieret locatio vni Domino vel potenti per 10.annos, vt tueretur eam, non inci-

5 deretur excommunicatio.† Itẽ nota,ꝙ prelati qui contra hanc prohibitionem ſummiſerint bona immobilia vel iura eccleſiaſtica,ipſo facto ſunt ſuſpenſi ab officio diuino & ab adminiſtratione.Clerici verò, qui ſciunt hoc fieri à prælato & non denũcient ſuperioribus, ſunt ſuſpenſi per triennium à perceptione beneficiorum. De iſtis ſuſpenſionibus vide quod notatur in c. cum dilectus,de conſuetudine,& in cle.cupientes, de pęnis, vbi eſt gl.magiſtra,& de re iudicata.c.cum ęterni, lib. 6. & quod ibi

6 notatur ſuper verbo, officii. † Item nota ꝙ propter delictum Domini terra poteſt ſubiici interdicto, vt hic dicitur, ꝙ legitimè admoniti à tali vſurpatione non deſtiterint reſtituendo, q taliter vſurpauerint, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant, & ex tunc ad ſupponendum terram ipſorum eccleſiaſtico interdicto liberè procedatur.

S V M M A R I V M.

1 *Pedagium,& vectigal,quid ſint,& à quibus ſoluantur.*
Tributum,quid ſit.
2 *Clerici ſunt immunes à pedagijs pro rebus, quas deferunt non negociationis cauſa.*
3 *Pedagia à clericis exigentes,quibus ſatisfacere debeant.*
4 *Emptores redditũm clericorum,an priuilegijs clericorum vtantur.*
5 *Negotiator,quis propriè dicatur.*
6 *Statutum dicens,quòd venditor dare teneatur duos denarios communi,an clericos vendentes vina vel frumentum ſuæ præbendæ comprehendat.*

¶De exigentibus pedagia & guidagia a perſonis eccleſiaſticis. §.38.

1 CIrca hanc excommunicationem de exigentibus pedagia & guidagia a perſonis eccleſiaſticis. † Nota ſecundum Petrum de Anchar. varia nomina, ſcilicet vectigal & pedagium,tributum, cenſus,penſio. Pedagium & vectigal idem ſignificant, & ſoluitur ab itinerantibus de his, quæ deferunt non ſui vſus cauſa: & quandoque ſoluitur pro trãſitu perſonarum tantum,vt Ferrariæ. Tributum verò eſt, quod

2 præſtatur fiſco,& idem importat ꝙ cenſus,vel penſio.† Nota ꝙ clerici ſunt immunes a ſolutione pedagij pro rebus, quas deferunt,vel tranſmittunt non cauſa negotiandi. a contrario ergo ſenſu ſi negociandi cauſa tenebuntur. Item nota ꝙ in ſolutione pedagij a clericis non procedit conſuetudo, quia Papa iudi-

3 cat eam corruptelam.† Quæro,quia dicitur hic ꝙ tales exigentes ſatisfacere debent, cui debet ſatisfieri de illa tranſgreſſione. Videtur ꝙ prælato per notata 17.q.4. ſi quis contumax, & placet Archi.dictum Lan.qui ibi hoc tenuit, & dixit illud capitulum loqui,cum iniuria fit loco. ſi verò fiat perſonæ locũ habet

4 c.parochiano,de ſen.ex.† Quæro,quia dicitur hic ꝙ eccleſiaſticæ perſonæ nõ tenentur de ſuis rebus ſoluere pedagia. Quid de emptoribus,reddituum clericorum vel rerum vtrum ijſdẽ priuilegiis poſſint vti? Io. An.remittit ad Specu.de immu.eccl. Archi.hic tenet ꝙ non. pro quo facit quod notatur de iure patro. c.j.Pe.de An.dicit, ꝙ aut eſt vectigal ordinarium & ex perſona eccleſiæ ſiue fiſci,non tranſibit immunitas in emptorem.l.licitatio.§.mercatores.ff.de publi. Aut eſt vectigal extraordinariũ, quod non ponitur lege, vel Senatuſconſulto, vel conſtitutione Principis. Iſta enim ſunt extraordinaria. ff. de vaca. mu. l. in honoribus. §. quid. & quo ad iſta immunitas tranſit in empto-

5 rem,& hoc notat Bar.in d.§.mercatores.† Quęro,hic dicitur ꝙ perſonæ eccleſiaſticæ non tenentur ſoluere de rebus, quas non negociandi cauſa deferunt. Quæro, quis dicatur propriè negociator? dicit Io An.poſt Archi. ꝙ ille, qui rem emit & ipſam integram & immutatam vendendo lucratur.Ille verò, qui emit, vt ſit ſibi materia aliquid inde operãdi,ille non eſt negociator, vt dicit Chriſo.83.diſt. c. eijciẽs. Et per hoc conſuluit Federicus de Senis in quæſtione monaſterii ſancti Galgani diœceſis Vulturanæ,ꝙ monaſterium habet venam ferri in inſula Helbæ, & facit illam fodi,& venam deferri per territorium Senenſe,vt faciat inde ferrum,vt vendat poſtea,& lucretur. Exactores gabellarum Senenſium petebant pedagium. Abbas dicebat ſe nõ teneri.Federicus conſuluit pro eo.ſ.ꝙ nõ tenebatur.ſ.quia iſta nõ eſt negociatio,ſicut cum faber emit ferrum,vt inde diuerſas formas educat gladiorum & clauorum: vnde dixit ꝙ etiam ſi fratres emerent venam ferri,vt facerent exinde ferrum, non dicũtur ex hoc negociari:quia vt dictum eſt, negociari eſt rem emptam non immutatam vendere. Emere verò rudem materiam & illam per artificium ad aliquam formam redigere nõ eſt negociari,immo tales vocantur potius artifices q̃ mercatores.Pe. de An.dicit,ꝙ quando non in proprio ſolo venam ferri fodere faciunt,ſed emunt,& ferrum poſtea inde redactum vendicant, conſultus reſpondi,ꝙ negociatio eſt mixta artificio, ſi per magiſtros & alios faciunt hoc fieri:tunc enim nulla verſatur induſtria clericorum, ideo ſoluere tenentur. ſecus ſi eccleſia habet venam & per operarios fieri & fecit & poſtea vendit.ſicut enim in ſimili de frumento & aliis redditibus collectis in proprio ſolo non tenentur ſoluere, ita neq; de iſto ferro vel de alia materia,quæ appellatione fructuum cõtinetur. l. diuortio.§.ſi vir in

6 fundo.ff.ſol.mat.† Quid ſi fiat ſtatutum,ꝙ ſi quis vendat teneatur dare duos denarios Regi,vel communi ciuitatis. An clerici teneantur vina vendendo,vel frumenta, quæ habent ex præbẽda. Reſpondet Cinus ꝙ nõ,in l.omnis.C.de epi.& cle. Idem Pe. per dictam l.omnis,vbi dicitur, ꝙ melius eſt, ꝙ bona in pauperes diſtribuant,q̃ in ſordibus muneribus,vel aliàs illicitè conſumant,vbi dicit Pe. & Bal. ꝙ clerici de bonis præbendarum ſuarum,quæ vendunt,vel vendi faciunt,non tenentur ſoluere gabellam,nec etiam ad portam, & idem conſuluit Bar. ſecũdum ꝙ refert Bal.in l.placet.C.de ſacroſan. eccle. ꝙ non tenentur ad gabellas. De hoc vide in Spec.de cle.coniugatis.& c. vlt.de vi. & ho.cle.Idem Io.de Lign.dicens, quid de gabellis & datiis, quæ leuantur in ciuitatibus Lombardiæ? Reſpõdet idem 14.q.2.putant quidam,& c.pleriq;,de priui.c.quanto. Et ſubdit,ſecundum hoc tota Italia eſt interdicta, & irregulares omnes clerici non obſeruantes.Idem Io.An.in gl. Theologi tamẽ.ſ.Dominus Bo. & Ri.in 2.diſt.vlt.ar.vlt.q.pe.exponentes illud Matt.17. Quid tibi videtur Petre,Reges terræ à quibus accipiũt cenſum, à filiis, an ab aliis.& infra,ergo liberi ſunt filii.dicunt,ꝙ ille textus intelligitur de Chriſto, quia Chriſtus non tenebatur reddere tributum, nec hi qui ſunt imitatores eius p̱fecti, puta Apoſtoli,pro eo ꝙ naturaliter liberi erant & omnia bona temporalia dimiſerant, & ideo cenſum vel tributum ab eis Reges terræ accipere non debebant. In aliis autem Chriſtianis,vel qui ſunt ſeruilis ꝯditionis, vel qui abundant temporalibus bonis, illa auctoritas non habet intelligi,vnde tenentur ſoluere vectigalia,vnde pro eis bene facit textus.23.q. 8. c. tributum.vbi dicitur, Tributum in ore piſcis piſcante Petro inuentum eſt, quia de exterioribus ſuis,quæ palam cunctis apparent,tributum eccleſia reddit. Nõ autem piſcem totum dare eis iuſſus eſt,ſed tantum ſtaterem, q in ore eius inuentus eſt,quia non eccleſia Imperatori dari, non põtificalis apex qui ore piſcis.i. Chriſti eccleſiæ præeminet ſubijci regibus poteſt.Sed ſanè, vt diximus,ꝙ in ore piſcis. i. Chriſti inuenitur pro Petro & Domino dare iubetur, quia de exterioribus eccleſiæ quod conſtitutũ antiquitus eſt pro pace & quiete,quia nos tueri & defenſare debent Imperatoribus perſoluendum eſt.Item Ambro.2.q.j. Si tributum petit Imperator, nõ ei negamus,agri eccleſiæ ſoluant tributum: vel ſi agros deſiderat Imperator non dono,ſed non nego.Item idem dicit vbi ſupra. c.ſequẽti. Magnum quidem eſt & ſpeciale documentum, quãdo viri Chriſtiani ſublimioribus potantibus docentur debere eſſe ſubiecti, nec quis conſtitutionem terreni Regis putet eſſe ſoluendam.Si enim cenſum filius Dei ſoluit, quis tu tantus es, qui putas non eſſe ſoluendum? Item Apo.Ro.13.Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit, non eſt poteſtas niſi à Deo.Quæ autem ſunt,à Deo ordinata ſunt.Itaq; qui reſiſtit poteſtati,Dei ordinationi reſiſtit:qui autem reſiſtit ipſi,ſibi damnationem acquirit.& infra reddite ergo omnibus debita,cui tributum tributum,cui vectigal vectigal. Concludit ergo ꝙ Theologi loquuntur de iure antiquo decretorum, ſed hodie de iure Sexti & Clementinarum non tenentur.

S V M M A R I V M.

1 *Repræſalias concedentes contra perſonas eccleſiaſticas vel eorum bona ſunt excommunicati,vniuerſitas verò eſt interdicta.*
2 *Cap.& ſi pignorationes,de iniur.& dam.da.non habet locum ſi clericus, cuius occaſione factæ ſunt repreſaliæ,captus ſit.*
3 *Repræſaliæ,contra quas perſonas eccleſiaſticas concedi non poſſunt.*
4 *Repræſaliæ concedi non poſſunt pro debito clerici vnius diœceſis,contra clericos alterius diœceſis.*
5 *Cap.& ſi pignorationes,an corrigat c.Dominus Deus noſter.23.q.2.*

¶De his, qui concedunt repræſalias contra eccleſiaſticas perſonas.§.39.

1 CIrca hanc excõmunicationem, ſcilicet de his qui concedunt repræſalias cõtra eccleſiaſticas perſonas.† Nota ꝙ concedentes repræſalias cõtra eccleſiaſticas perſonas tam ipſi,q̃ illi quibus conceſſæ ſunt,eas extendẽtes contra eccleſiaſticas perſonas,vel earum bona,niſi infra mẽſem.ſ.à tempore conceſſionis, vel extenſionis, ipſas conceſſiones,vel extenſiones reuocauerit, ſi perſonæ ſingulares fuerint, ſententiam excommunicationis incurrunt, vniuerſitates verò incurrunt ſententiam interdicti,quacunque contraria conſue-

2 tudine non obſt.† Quid ſi clericus principalis debitor,cuius occaſione

caſione repræſaliæ ſunt cōceſſę, captus eſt, an hæc decretalis habeat locum? Reſpōdet gl. ꝙ quidam dicunt ꝙ nō, tum quia hic idem grauatur pro ſe ipſo, & ſic ceſſat ratio textus, vbi dicitur, repræſalias in quibus alius pro alio prægrauatur. tum quia conſtitutio pęnalis eſt reſtringenda, extra de elect. ſtatutum, lib. 6. 3 † Quæro, quæ ſunt perſonæ eccleſiaſticæ, contra quas nō debet concedi? Reſpondet gl. vt ſunt clerici Templarij, hoſpitalarij, cōuerſi, & Deo deuoti. 12. q. j. duo ſunt genera, de ſen. excom. parochiano. de elec. ſciāt, lib. 6. 4 † Quero, vtrum poſſint concedi pro credito clerici vnius diœceſis contra clericos alterius dięceſis? 5 Reſpondet gl. ꝙ non. † Quæro, an per iſtam decretalem corrigatur c. Dominus Deus noſter. 23. q. 2. vnde conceduntur repręſaliæ, quando ciuitas vindicare negligit, quod à ſuis improbè factum eſt. Reſpondet gl. ꝙ non, ſed ſolum ſtatuit ꝙ pro delicto vel credito alterius contra perſonas eccleſiaſticas concedi vel extendi non poſſint: ſed ſi concedantur contra laicos cum modis à iure permiſſis, licet, de quo hic plenè per Petrū. Quid ſi infra menſem proceſſum fuerit ad actum. ſ. ꝙ fuerit perſona eccleſiaſtica pro alio pignorata, nunquid hæc pœna habebit locum infra menſem? Reſpondet gl. ꝙ in ſtatum priſtinum reuocandum erit infra menſem. vel ſecundum Gar. reuocatio re integra fieri debet antequàm procedatur ad actum, aliàs non habet locum hæc pœna.

S V M M A R I V M.

1. *Pęna c. quoniam, de immunitate eccleſia. lib. 6. locum habet etiam in priuata perſona.*
2. *Cauſæ, quæ ad forum eccleſiaſticum ſpectant, quæ ſint.*

De impedimentibus officium cuiuſcunque iudicis eccleſiaſtici. §. 40.

Circa hanc excommunicationem de impediētibus officium cuiuſcunq; iudicis eccleſiaſtici, quia in principio dicit Papa, ꝙ intellexit ꝙ Dñi tēporales faciebant 1 iſta. † Quærit Io. Ant. vtrū ſit idem in priuata perſona, vt ſit locus huic pęnæ? & quid de clerico ſic agente? Reſpondet ꝙ ſic: nam licèt ſic narret in habēte temporalem iuriſdictionē, conſtitutio tamen eſt generalis, dum dicit, ſtatuimus ne quis, & 2 in fine ſubdit, ſi quis verò. † Quæro, hic dicitur ꝙ impediens officium iudicis in cauſa, quæ de iure vel de conſuetudine ſpectat ad forum eccleſiaſticum, eſt excommunicatus: quæro, quę ſunt illæ. Reſpondeo, ſunt multæ & notatur in c. cum ſit, de foro cōpetenti. Primò cognoſcit de ſacrilegio, vt d. c. cum ſit. Sunt & alia crimina, de quibus eccleſia punit tā clericos q̃ laicos, vt crimen periurii, vt de elec. c. venerabilis. Crimen ſimoniæ, vt de ſimonia, per totum. Item crimen hæreſis, vt de hæretic. c. ad abolendā. Crimen vſurarum, vt de vſuris c. cum tu. & c. quia in omnibus. Crimen adulterii, cum agitur ad thori ſeparationem, vt de procu. c. tuę. In his directè ſpectat iudicium ad eccleſiam. Indirectè vt ſi agatur per modum denunciationis ad pęnitētiam, vt in c. nouit, de iudi. Et dicit Inn. d. c. cum ſit, ꝙ raptores rerum eccleſiæ dicuntur ſacrilegi. 17. q. 4. c. 3. & c. ſicut. qui idcirco pertinet ad iudicium eccleſiæ. 12. q. 2. nulli liceat prædia. & c. de laicis. Immo etiam ſi dubium ſit, puta quia neget rapinam, tamen cognoſcit eccleſia. 16. q. j. in canonibus. 24. q. 3. ſi quis. vbi etiam dicitur, ꝙ non ſolum de rapina, ſed de qualibet etiam oppreſſione, & non ſolum clericorum, ſed omnium pauperum cognoſcet, immo ſi de fraude habita in contractu eccleſiæ agatur, vel etiam ſine fraude contractus nullus dicatur, eccleſia cognoſcit. 12. q. 2. apoſtolicos. immo, quocunque modo de re eccleſiaſtica agatur, cognoſcet eccleſia. 12. q. 2. quicunque. Idem dicit in c. nouit, de iudic. vbi etiam addit quòd crimen pacis fractæ pertinet ad iudicium eccleſiæ.

S V M M A R I V M.

1. *Excommunicati non ſunt detinentes laicum ad ſedem apoſtolicam citatum.*
2. *Quid ſi alibi citatus eſt.*
3. *Citatus procurans ſe capi, non incidit in pœnas cle. multorum, de pœn.*
4. *Detinentes mulieres regulares, ne citatæ Romam eant, excommunicati ſunt.*
5. *Captio ſola ſufficit ad incurrendam excommunicationem.*
   Pœna ſuſpenſionis, & priuationis à beneficijs, in tribus caſibus locum non habet.
6. *Priuandus beneficijs obtentis venit etiam priuandus de obtinendis.*
7. *Suſpenſiones in foro pęnitentiali etiam occultos ligant.*

¶ De compellentibus reſignare beneficia & detinentibus citatos Romam ne vadant. §. 41.

Circa hanc excommunicationem de cōpellētibus reaſſignare beneficia & detinentibus citatos Romam ne 1 vadant. † Quæro, quid ſi quis laicum citatum ad apoſtolicam ſedem detinet? Reſpondet gl. ꝙ nō habet locum hæc pęna, quia dicit textus eccleſiaſticos, ſed appellatione eccleſiaſticorum intelliguntur etiam Deo deuoti. 12. q. j. duo.

2 † Sed quid ſi eſſent alibi citati? Reſpondet gl. ꝙ non inciderent has pęnas, licèt quo ad excommunicationem ipſius detinentis eſſet locus huic conſtitutioni, ſed non quo ad alias pęnas ipſius 3 detenti. † Sed quid ſi citatus procurat ſe capi per prælatum eccleſiaſticum? Reſpōdet gl. ꝙ non eſt locus huic pęnæ: ſed ſi prælatus ſecularis hoc faciat, incurrit excommunicationem, etiam ſi clerico non intendit iniuriari. Manus enim ſæua & iniurioſa eſt, quia fit iniuria ſedi Apoſtolicæ, ad quam eſt citatus & toti 4 ordini clerali. † Sed quid ſi detineantur mulieres regulares, Reſpōdet Zenzellinus, ꝙ licèt non dicatur, incurritur excommunicatio propter manus iniectionem, de ſen. excommunicatio. 5 veniens, & c. de monialibus. † Item nota, ꝙ ad pęnam excommunicationis incurrendam ſola captio ſufficit, de ſenten. excōmunica. nuper. ſed pęna ſuſpenſionis & priuationis à beneficijs non habent locū in tribus caſibus. Primò in capiente, vt captus beneficia reaſſignet. Secundò in illo qui citatum ad ſedem apoſtolicam impediuit. Tertio in illo, qui ſic hanc captionem ſibi 6 procurauit. † Quęro, quia hic dicitur ꝙ obtentis beneficiis ſint priuati, quid de obtinendis, an erunt inhabiles ad obtinenda? Reſpondet Ste. ꝙ ſi priuantur obtentis, multo fortius obtinendis: magis enim fauent iura in retinendo quàm in quærendo. C. de codi. l. fi. ſupra de conceſ. præben. c. fi. lib. 6. C. de bon. pro- 7 ſcrip. l. deportati. † Nota ꝙ iſtæ ſuſpenſiones ſunt ſciendæ, quia etiam occultos ligant in foro pęnitentiali, & eſt neceſſaria diſpenſatio, vt eſt gl. ordinaria in cle. j. in verbo, curant, de hæreti.

S V M M A R I V M.

1. *Conuerſi eccleſiarum ſecularium, an priuilegio canonis, ſi quis ſuadente Diabolo, gaudeant.*
   Conuerſus, quando in forum eccleſiæ translatus dicatur.
   Conuerſus non dicitur, qui proprium retinet.
2. *Percutiens fratrem de tertio ordine, an in excommunicationem incurrat.*
3. *Mandans clericum occidi, ſi ante reuocationem mandati moriatur, an ſit mortuus excommunicatus, quando nuncius mandatum exequitur.*
4. *Iniectio manuum enormis, quę dicatur.*

¶ De percutiente religioſum, vel conuerſum. §. 42.

1 Circa † hanc excommunicationem, ſcilicet de percutiēte religioſum vel conuerſum, quærit gl. in d. c. non dubium, de ſenten. excommu. An conuerſi eccleſiarum ſecularium gaudeant priuilegio? Videtur ꝙ non, vt hic à contrario, vbi loquitur de conuerſis eccleſiarum regularium. Reſpondet, ꝙ ſi traderent ſe & ſua ſiue eccleſiæ ſeculari, ſiue regulari, cēſebuntur perſonę eccleſiaſticę & in totū tranſlatæ & ſic habēt immunitatem eccleſiaſticam 17. q. 4. quiſquis. quia duo genera Chriſtianorum. Vnum ꝙ Deo dedicatum eſt, vt clerici & conuerſi. Aliud, vt laici. 12. q. j. duo ſunt genera. & hanc opinionem dicit glo. benigniorem, quia æquum eſt, ꝙ eorum gaudeant priuilegio, quorum vitam & religionem aſſumpſerint, de ſtatu mo. recolentes. licet Io. & Vincen. teneant contrarium in c. dilecta, de maio. & obedientia. Hoſti. tenet ꝙ non gaudeant, quando conuerſus in domo ſua manet, vt laicus, ar. de priuileg. c. 3. §. de confratribus. Sed ſi eſt conuerſus, qui tradidit ſe & ſua, & habitum mutauit, audit horas, viuit honeſtè, talis intelligitur in totum tranſlatus in forum eccleſiæ, & gaudet immunitate, & ſic intelligit c. quiſquis, 17. q. 4. & in lib. feudorum, de priuile. ſancto. l. vna. ad hoc de priuileg. vt priuil. §. hoc autem. Et pro hoc facit ratio, quia conuerſus nō dicitur, qui retinet proprium, licèt dicatur in miniſterio conuerſionis, qui facit ſe conuerſum, ſecundum Tan. infra eo. parochianos. Vide 2 Petrū in c. religioſus, de ſenten. excommu. lib. 6. † Quid ſi vnus percutit vnum de tertio ordine beati Franciſci. Vide ſupra §. 3 36. † Quæro, an mandans occidi clericum & moriens ante reuocationem mandati, incurrat iam mortuus excommunicationem, quando nuncius mandatum exequitur. Vide Ricar. in 4 4. diſtin. 18. ar. 5. q. 4. † Qualiter intelligatur enormis iniectio. vide ibidem, ar. 13. q. j.

S V M M A R I V M.

1. *Monitio an præcedere debeat impedimentum, quod fit viſitatoribus monialium.*
2. *Monitio generalis vel ſpecialis, an requiratur, quòd nullus viſitatores impediat.*

¶ De impedientibus officia viſitatorum monialium. §. 43.

Circa hanc excommunicationem, ſcilicet de impedientibus officium viſitatorum monialium, ſeu canonica- 1 rū. i. earum, quæ viuunt ſicut canonici ſeculares. † Quęro, an debeat præcedere monitio impedimentum, vel ecōtra, vt ſit locus huic pœnæ? Reſpondet glo. ꝙ prius requiritur ꝙ quis impediat officium, deinde ꝙ fiat monitio: qua facta niſi tales impedientes deſiſtent, incurrunt excommunicatio- 2 nem, ſecus ſi monitio præcedat impedimentum. † Quæro, an ſufficiat monitio general. ſcilicet quòd nullus impediat viſitatores, an requiratur particularis & ſpecialis nominatio. ſ. admonemus te talem, ne impedias officium noſtrum. gl. nō determinat. Zenzel. tenet ꝙ ſufficit generalis monitio.

1. *Doctor non eſt excommunicatus, ſi monachus ſtans in eius domo apud ſcholas audiat leges, & phiſicam.*
2. *Monachus nolens exire ſcholas legum, vi expelli non poteſt, ſed Doctor exire debet, & nume. ſequen.*

¶ De Doctoribus, qui ſcienter docent illos, qui dimiſerunt habitum ſuæ religionis. §. 44.

Circa hanc excommunicationem, ſcilicet de Doctoribus, qui ſcienter docēt illos religioſos, qui dimiſerint habitum ſuæ religionis. Idem dicit eſſe gloſſ. & Pet. de Anch. ſi Doctor legat ſcholari, qui non dimiſit habitum, ſcilicet ꝙ ipſe Doctor eſt excommunicatus, quia participat in crimine, propter quod ſcholaris eſt excommunicatus, vt in c. nuper, & c. ſi concubinæ, de ſenten excommu. Addit ipſe Petrus pulchram diſtinctionem poſt Lap. quia aut religioſus ingreditur ſtudium cauſa audiendi leges vel phiſicā, aut Theologiam, vel canones, ſiue aliam ſcientiam non prohibitam. Primo caſu ſi non reuertatur infra duos menſes, ſecundum Innocen. vel audiat ſemel tantum infra duos menſes, ſecundum Hoſtien. per c. fi. §. verum. extra ne cle. vel mo. excommunicatus eſt ipſo facto, tam ipſe religioſus quàm ipſe Doctor ſcienter ei participans. Hoc verum, etiam ſi habitum nō dimittat. Et ideo ſubaudi ad textum dum dicit, habitu ſuo dimiſſo maximè. & hoc quo ad leges & phiſicam, ſecundum Archid. etiam ſi de licentia ſui prælati ipſas audiat ſupra eo. c. non magnopere, & c. ſuper ſpec. In ſecundo caſu dicas, ꝙ ſi vadit de licentia ſui prælati & portat habitum clarum, ꝙ non incurrit aliquam pęnam. Si autem vadit ſine licentia, vel etiam cum licentia, & habitum non portet, ipſo facto incurrit excommunicationis ſentētiam, vt hic. Similiter Doctor, qui ei ſcienter participat in crimine, ex quo admittit eum ſcienter non gerentem habitum. Item nota, ſecundum gloſſ. ꝙ officium Doctoris eſt, ſcholarem expelle- 1 re de ſcholis. † Quid ſi monachus habet domum iuxta ſcholas & ſtando in ea poteſt audire lectionem, & Doctor ſcit, & legit, an Doctor ſit excommunicatus? Reſpondet gloſſ. ꝙ non, quia 2 nō poſſet prohibere, quin in domo propria moraretur. † Quid ſi talis monachus non vult exire ſcholas, an poſſit vi expelli? Reſpondet glo. ꝙ non, quia etiam excommunicatus gaudet priuilegio, vt eum percutiens incidat excommunicationem, ſecundum ꝙ notat Ioan. B. 17. q. 4. ſi quis deinceps, & de ſententia ex- 3 com. c. contingit. † Quid ſi non poteſt expelli? Reſpondet gloſ. ꝙ Doctor debet exire ſcholas, ſicut dicimus, quando excōmunicatus intrat eccleſiam, vt notatur 2. q. 3. ſicut. & de ſententia excommunic. nuper.

S V M M A R I V M.

1. *Matrimonium contrahens cum maritata vel cum Iudæa, vel cum pagana, non eſt excommunicatus, licet matrimonium non teneat.*
2. *Matrimonium contrahens in gradu prohibito cum diſpenſatione Papæ, excommunicatus non eſt.*
3. *Matrimonium ignoranter contrahens in gradu prohibito, excommunicatus non eſt.*
4. *Quid ſi ignorat ius neſciens vſque quotum gradum prohibitio extendatur.*
5. *Matrimonium ſcienter contrahens in gradu prohibito, ſolus ligat & qui ignorans non.*
6. *Quid ſi à principio ignorans erat, demum ſuperuenit.*
7. *Matrimonium contrahens cum ea, quam credebat conſanguineam, vel monialem, quæ in veritate non erat, ſit excommunicatus.*

¶ De contrahentibus matrimonium in gradu conſanguinitatis. §. 45.

Circa hanc excommunicationem. ſ. de contrahentibus matrimoniū in gradu conſanguinitatis & affinitatis 1 prohibitis. † Quærit gloſ. quid ſi contrahat quis cum habēte maritum vel cum Iudæa vel cum pagana vel cum cognata ſpirituali vel legali vel contra impedimentū publicæ honeſtatis? Reſpondet gl. ꝙ licet non teneat matrimoniū, tamen non incidit excommunicationem, quia in iſtis caſibus 2 non eſt expreſſa. † Quid ſi contrahat infra gradus conſanguinitatis vel affinitatis cum diſpenſatione Papæ? Reſpondet glo. ꝙ non eſt locus huic pęnæ. de qua diſpenſatione notatur de reſti. ſpo. c. literas, in princ. & de ſtatu mo. cum ad monaſteriū. & per 3 Io. And. de voto. c. j. † Item nota de eo, ꝙ textus dicit ſcienter, ꝙ ſi quis contraheret ignoranter. ſ. ignorantia facti probabili, & non affectata: puta quia neſciebat talem eſſe ſuam affinem, vel 4 conſanguineam, non eſt excommunicatus. † Sed quid ſi ignorabant ius neſcientes vſq; ad quotum gradum conſanguinitatis vel affinitatis extenderetur prohibitio iuris, tamen bene ſciebant in quo gradu erant? Reſpondet glo. ꝙ incidūt excommu- 5 nicationem, quia ignorantia facti & non iuris excuſat. † Sed qd ſi ſolus vnus contrahentium ſcienter contraxit ſciens ſe eſſe in 6 gradu prohibito? Reſpondet glo. ꝙ ille ſolus ligatur. † Sed quid ſi ignoranter à principio contraxit, ſed poſtea ſuperuenit ſibi ſcientia, & tamen cohabitauit eum conſanguinea, quam accepit? Reſpondet gl. ꝙ non eſt excommunicatus, quia hæc conſtitutio non punit cohabitationem vel inceſtum, ſed ſolum contractum matrimonij, ſicut dicimus in ſimili, ꝙ qui ignoranter eligit indignum, licet poſtea ſciat, non incurrat pęnam conſilij poſitam in c. cum in cunctis, de elec. cum in hoc ponderetur initium. vt in c. dudū eo. tit. & probatur hoc ex eo, ꝙ ſine iudicio eccleſiæ ab illa diuertere non poſſet, de diuor. c. porrò. Fateor ta- 7 men ꝙ peccat cognoſcēdo, de ſen. excom. inquiſitioni. † Quid ſi contraxi cum ea, quam credebam conſanguineam, affinem, vel monialem, ſed in veritate non erat. gl. remittit ad notata de ſen. excom. c. ſi verò. & c. in audientia.

S V M M A R I V M.

1. *Excommunicatus humiliter abſolutionem petere debet.*
2. *Abſolutionem vel reuocationē ſuſpenſionis extorquens, excōmunicatus eſt.*
3. *Excommunicatio per metum extorta valet, ſed exceptione eliditur.*
4. *Metum iudici inferens, vt eum abſoluat, ſi non abſoluit, non eſt excommunicatus metum inferens.*
5. *Quid ſi non excommunicatus, ſed alius metum intulit.*
6. *Excommunicatus ſi per alium metum intulit, iterum eſt excommunicatus.*
7. *Metum inferentes ſunt excommunicati, licet abſoluens per metum abſolutionem ratificet.*
8. *Abſolutionem impetrans ob metum amiſſionis bonorum, eſt excōmunicatus*
9. *Abſolutionem impetrans per vanum metum, excommunicatus non eſt.*
10. *Metus iuſtus, quis dicatur.*
11. *Metu publicæ poteſtatis factum, quomodo cognoſcatur.*
12. *Metus comminatæ excommunicationis, an ſit iuſtus metus.*
13. *Metus qualis requiratur, vt abſolutio metu dicatur facta.*

¶ De his, qui per vim vel metum extorquent abſolutionem ab excommunicatione. §. 46.

Circa hanc excommunicationem. ſ. de his, qui per vim, vel metum extorquent abſolutionem, ab excōmuni- 1 catione. † Quærit gl. quid ſi iniuſta erat excōmunicatio? Reſpondet idem. ſ. ꝙ excōmunicatus eſt, quia humiliter debet petere abſolutionem, non per metum compellere: quia ſententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt. 2. q. 2 3. c. j. † Quæro, de qua ſuſpenſione hic loquitur? Reſpondet glo. indiſtinctè, ſi quis compellat vel extorqueat abſolutionem, vel reuocationem ſuſpenſionis, ſiue ab officio, ſiue ab beneficio, ſi- 3 ue ab ingreſſu eccleſiæ, eſt excommunicatus. † Quid ſi excommunicatio eſt per metum extorta. i. ꝙ quis compulit iudicem, vt aliquem excommunicaret? Reſpondet glo. ꝙ valet excommunicatio. 2. q. 3. quatuor. poteſt tamen per exceptionem elidi, 4 vt ibi notatur, ar. de fur. interdum. † Quid ſi quis intulit metum, tamen iudex propter hoc abſoluere noluit? Reſpondet gloſ. ꝙ talis inferens non eſt excommunicatus. † Quid ſi non excommunicatus intulit metum, ſed alius? Reſpondet glo. ꝙ inferens 6 excommunicatus erit. † Sed nunquid in prædicto caſu ipſe excommunicatus ſuſpenſus vel interdictus incurrit hanc pęnam, ſi alius pro eo vel eius nomine metum intulit? Reſpondet gloſ. quòd ſic, ſi mandauit vel eius nomine factum ratum habuit, de 7 elec. c. ſciant, de ſenten. excommu. cum quis. † Quid ſi abſolutor, qui per metum abſoluerat, poſtea ratum habuit id, quod per metum fecerat? Reſpondet gloſ. quòd nihilominus ſunt excommunicati metum inferentes, quia textus dicit, ꝙ eſt nulla. 8 † Sed quid ſi quis non inferat metum in corpore, ſed per pœnam amiſſionis rerum compellat abſolui? Reſpondet gl. quòd 9 eſt excommunicatus. † Sed quid ſi compulit per vanum metum, de quo timere non debuit, nunquid habet locum hæc pęna? Reſpondet gloſ. quòd non, quia talis metus non inducit reſtitutionem, nec propriè appellatur metus. ff. quod metus cauſa. l. metum. & l. ſequen. & l. nec timorem. Ille ergo metus, qui putatur iuſtus ad reuocandum ea, quæ per illud facit incurrere excommunicationem, alius verò non.
10 † Sed quis dicitur iuſtus metus? Reſpondet Petr. de Anchar. quòd metus mortis vel cruciatus corporis, & talis qui poſſit cadere in conſtantem virum, quòd arbitrio iudicis relinquitur, vt nota. C. quod metus cauſa. l. interpoſitas. & ſupra eod. c. cum dilectus. vbi gloſ. Aliis modis conſiderat iuſtum metum ad reciſionem actus. Addit idem Pet. diſtinguendo: Tu dic latius: nam quandoque vult reſcindere, quod geſtum eſt per metum ex edicto prætoris, & tunc requiritur metus, de quo prædixi ſtatim. Quandoq; quis vult reſcindere à ſententia vel mente edicti, tunc

cti, tunc sufficit, si in personam filii vel coniuncti inferatur. l. isti quidem. ff. ꝙ metus causa. Quandoque quis vult rescindere per officium iudicis, & tunc sufficit metus verecundiæ, licèt ibi nō sit mortis periculum, vel cruciatus corporis. l. fi. §. fi. ff. eod. Aliquando infertur metus alicui futuri euentus, vt in medico, qui causa extorquendi pecuniam morbum leuem aggrauat. & tūc rescinditur officio iudicis. l. medicus, de variis & extraord. cogni. Quandoque infertur metus causa maioritatis & obedientiæ. & hoc dupliciter, nam quædam est maioritas absque publica potestate, vt maioritas quæ habetur à marito in vxorem: & tunc rescinditur officio iudicis l. j. §. honorandæ. ff. quarum rerum actio non datur. & l. fi. ff. de furtis. Quædam est maioritas cum publica potestate, cuius timore aliquid geritur, & tunc rescinditur condictione ex lege, vt C. eodem libro, si per impressionem. † Quæro, quomodo cognoscetur vtrum metu publicę potestatis aliquid geritur? Dic hoc iudicis arbitrio relinquendum est, ponderatis circunstantiis, an consueuit esse terribilis, & similia, vt notat Barto. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, de oper. no. nuncia. † Quæro, an metus comminatę excommunicationis sit censendus iustus? Dic vt notat Ioan. Andr. dicto c. cum dilectus. † Item nota, secundum Petrum, ꝙ sicut requiritur metus, qui possit cadere in constantem virum ad recessionem actus, ita requiritur dolus qui potuerit cadere in prudentissimum. Si quis ergo inducitur fatuitate ad actum gerendum, ex hoc non potest prætendere se deceptum dolo, quia fatuitas quæ est similis latæ culpæ, cum dolo alterius compensatur.

SVMMARIVM.

1. *Episcopi vel alij ecclesiarum prælati sunt excommunicati, qui compellunt in loco interdicto celebrari.*
2. *Clericus an teneatur seruare interdictum, quod scilicet non sit publicatum, si est occultum quòd locus sit interdictus.*
3. *Prohibentes excommunicatos exire non à missa, sed ab alijs diuinis, excommunicati non sunt.*
4. *Excommunicati & interdicti nominatim debent moueri, vt de ecclesia exeant.*
5. *Interdicti tempore facientes in suis oratoriis celebrare, excommunicati non sunt.*
6. *Interdicti tempore campanæ pulsari possunt ob prædicationem, vel gratia capituli congregandi.*
7. *Excommunicati publicè & interdicti, si moniti non exeunt ecclesiam, dum diuina celebrantur, iterum excommunicantur.*
8. *Sententijs pluribus ligatus, an possit vna absolutione absolui.*

¶ De compellentibus celebrari in loco interdicto. §. 47.

CIrca hanc excommunicationem. s. de compellentibus celebrari in loco interdicto. † Quęro, quia textus dicit, ꝙ grauis querela ad Papam peruenit, ꝙ Domini temporales cogunt celebrare in loco interdicto. Quid ergo si sunt episcopi vel ecclesiarum prælati? Respondet glo. idem scilicet, ꝙ sunt excommunicati. Quæro, hic dicitur ꝙ cogunt celebrari in loco interdicto, de quo interdicto hic loquitur? Respondet ꝙ de interdicto à iure vel ab homine. † Quid si est occultum, ꝙ locus sit interdictus, tamen clericus scit, an teneatur seruare, licet non sit publicatum? Respondet glo. ꝙ sic. & idem tenet Archid. de senten. excommu. is qui, lib. 6. quod verum intelligit Vincen. vbi factum, propter quod esset interdictus locus, esset occultum: secus vbi factum esset publicum, licet nesciretur ꝙ esset locus interdictus. vnde glo. dicit ꝙ esset necesse, ꝙ fieret vna constitutio pro salute animarum, qua prouideretur ꝙ clerici non tenerentur ad obseruationem interdicti lati à iure, nisi prius fieret illorum declaratio seu publicatio. † Quæro, quid si prohibeant excommunicatos exire non à missa, sed ab aliis diuinis officiis? Respondet glo. ꝙ non est locus huic pęnæ. † Quæro, quia excommunicat illos, qui prohibent ne excommunicati moniti exeant, de qua monitione loquitur, an generali vel speciali? Respondet glos. quòd sufficit generalis monitio, vt post quam facta est prohibētes sint excommunicati, sed quo ad excommunicatos vel interdictos non exeuntes requiritur quòd nominatim sint moniti vt exeant, qui si postea remanent, sunt excommunicati.

† Quæro, quia hic dicit textus, quòd ad Papam grauis querela deuenit, quòd quidam cogunt celebrari tempore interdicti, nedum in locorum suorum capellis, sed in collegiatis ecclesiis. Quæro, quid si faciunt celebrari in suis oratoriis, quibus ex speciali licentia tales potentes causa inanis glorię potius quàm deuotionis faciunt in aliquo domus suæ angulo celebrari, an sit locus huic pœnæ. Respondet Lan. quòd non. † Quæro, an tempore interdicti possint campanæ pulsari propter prædicationem, vel gratia capituli cōgregandi? Respondet Lan. quòd sic, dummodò non fiat in fraudem.

† Item nota hic quòd publicè excommunicati & interdicti, si moniti non exeunt, cum diuina celebrantur, incidunt aliam excommunicationem, & sic excommunicatus potest iterum excommunicari. † Sed an ligatus pluribus sententiis possit vna absolutione absolui. Distinguit Lan. quòd aut ille est excommunicatus ab vno, aut à pluribus. Primo casu, aut vna sententia aut pluribus: si vna, aut propter vnam causam, aut propter plures: si propter vnam causam, tunc sufficit vna absolutio pro omnibus: si propter plures causas, tunc aut constat, quòd propter quamlibet intendebat singulas ferre sententias, aut propter simul omnes causas, aut dubium est. Primo casu, erunt necessariæ tot absolutiones, quot fuerunt sententiæ. In secundo sufficit vna absolutio, tamen omnes causę exprimendę sunt in ea, alias non sufficit. Si pluribus sententiis, tunc erunt necessariæ plures absolutiones. ff. de oper. no. nuncia. l. de pupillo. Si autem vnam intendebat ferre sententiam, sic dicendo, excommunico, anathematizo te, tunc sufficit vna absolutio. de Iudęis. c. ad liberandam. ff. de acceptila. l. pluribus. Si autem à pluribus iudicibus, si omnes habent vnam iurisdictionem valet absolutio, & vna ab vno eorum, dum tamen habeat potestatē ab aliis. ff. de offic. delega. l. causam. Aut habēt distinctas iurisdictiones: & tūc tot requiruntur absolutiones, quot iurisdictiones, & excommunicationes extra de senten. excommu. c. officii. & dicet ordinario, sum excommunicatus à vobis & ab aliis, cum fuero absolutus à vobis, postea petam ab aliis. De hoc etiam vide Ricar. in 4. distinct. 18. artic. 10. q. 3.

SVMMARIVM.

1. *Hæreticos sepelientes absolui non possunt, nisi eos exhumauerint.*

¶ De sepelientibus hæreticos. §. 48.

CIrca hanc † excommunicationem, scilicet de sepeliētibus hæreticos, &c. nota quòd absolui non possunt, nisi propriis manibus exhumauerint, & locus debet carere perpetua sepultura.

SVMMARIVM.

1. *Episcopi grauantes electores, qui non eligunt quem volunt, excommunicati sunt.*
2. *Conuersi Templarij, licet clerici non sint, sunt tamen personæ ecclesiasticæ.*
3. *Electio in ecclesiis, ad quos spectet.*
4. *Preces an inducant simoniam.*
5. *Percutiens laicum consanguineum clerici, ob ipsum clericum excommunicatus est.*
6. *Grauantes illum, qui non vult præsentare illum, pro quo rogatus erat, sunt excommunicati.*

¶ De grauantibus electores eo quòd noluerint eligere eos, pro quibus rogati sunt. §. 49.

CIrca hanc excommunicationem, scilicet de his, qui grauant electores eo quòd noluerint eligere eos, pro quibus rogati sunt. † Quærit glos. quid si sint episcopi, qui hoc faciant? Respōdet quòd sunt excommunicati. † Quæro, quia textus hic dicit, quòd qui grauant clericos vel personas ecclesiasticas, quia noluerunt eligere eos, pro quibus rogati sunt, quæ dicuntur personæ ecclesiasticæ? Respondet gl. conuersi Templarii, licet non sint clerici. † Quæro, hic dicitur, qui grauant clericos, vel alias personas ecclesiasticas, ad quas in aliquibus monasteriis, ecclesiis, aut aliis piis locis spectat electio, ad quos ergo spectat electio de iure communi? Respondet gloss. quòd in collegiata ecclesia spectat ad collegium electio. de iurepatrona. c. nobis. 16. q. vlt. congregatio. Et si non est collegium, spectat ad patronum, vt in cap. postulasti, de iurepatrona. Et hoc de iure communi, nisi aliud inducatur de consuetudine, vt in c. cum ecclesia, de causa possessionis. si autem non esset collegium, vel patronus, per diœcesanum habet ordinari. 10. q. j. regenda. 16. q. 7. omnes basilicæ. Et hæc vera, quo ad electionem prælati. de inferioribus beneficiis notatur extra de elec. c. cum ecclesia Vulterana. † Quærit gl. an preces inducāt simoniam. Dic vt 8. q. 2. in sum. 7. q. j. Moyses. de æta. & qualitate, tuā. † Item nota, quò hic dicitur quòd grauantes electores vel consanguineos casum specialem in quo percutiens laicum est excommunicatus ipso iure, ad idem de sententia excommunicationis. c. quicunque, & de immuni. eccle. quoniam. † Quæro, an grauantes eos, qui noluerunt præsentare illum, pro quo rogati erant, sint excommunicati? Respondet gl. ꝙ sic, fauore ecclesiarum. Idem dicit in nouella de confirmante & postulante. infra eo. si postquam, in fi. & ꝙ notatur supra eo. in causis.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicatio, quæ fit contra eos, qui mittunt nuncios Cardinalibus in conclaui Papalis non est.*

¶ De

¶ De mittentibus Cardinalibus in conclaui positis gratia electionis Papæ nuntium vel epistolam. §. l.

CIRCA hanc † excommunicationem, scilicet de his, qui Cardinalibus in conclaui positis gratia electionis Papæ, mittunt nuntium, vel epistolam, vel omnibus, vel alicui eorum, & de loquente secum secretè, secūdū gl. est episcopalis, quia Papa sibi non reseruauit.

SVMMARIVM.

1. *Rector ciuitatis, in qua Papa moritur, quid agere debeat, & quæ obseruare debeat, & infra nu. 4.*
2. *Et in quas pęnas incurrat.*
3. *Populus a prælatis exhortari debet ad orandum pro electione Papæ.*
5. *Cardinales præsentes non possunt eligere Papam in absentia Cardinalium, qui nullo modo venire possunt ad locum, in quo electio celebranda est.*
6. *Cardinales præsentes, an possint eligere Papam, si sunt pauciores quàm tertia pars.*
7. *Cardinalis, quo casu in conclaui possit duos habere seruitores.*
8. *Cardinalis ob infirmitatem, an possit suæ voci renuntiare, & rediens an admittatur.*
9. *Cardinalis superueniens tenetur suscipere vitam eorum, qui sunt in conclaui, inclusi habentium panem & aquam.*
10. *Cardinales, Papa in mari moriente, debent conuenire ad eligendum in ciuitate viciniori.*
11. *Electio Papæ facta in ciuitate interdicta, valet.*
12. *Cardinales idoneum eligere tenentur.*
13. *Quid si eligant illiteratum.*
14. *Mulier cum dicit se prægnantem, quid agendum sit.*

De rectoribus ciuitatum, in quibus fuerit celebranda electio Papæ, qui non faciunt seruari dictam constitutionem. §. lj.

CIrca hanc excommunicationem, scilicet de rectorib. ciuitatum, in quibus fuerit celebranda electio Romani Pontificis, qui non faciunt seruare dictam constitutionem. † Nota, ꝙ quando moritur Romanus Pontifex, statim audito Romani Pontificis obitu, rector ciuitatis, in qua debet fieri electio coram clero & populo vniuerso ciuitatis ad hoc specialiter conuocandis, debet præstare corporale iuramentum, ꝙ totum ordinem illius constitutionis diligenter obseruabit. † Item nota pœnas, quas incurrit, si non facit diligenter obseruari, aut si fraudem committat. Primò, est excommunicatus ipso facto. Secundò, est perpetuo infamis. Tertiò, nō potest habere aliquam dignitatem, nec aliquod publicum officium. Quartò, feudis & bonis cæteris, quæ ab eadem Romana ecclesia tenet, vel ab alijs ecclesijs ipso facto est priuatus, & reuertuntur ad ipsas ecclesias cum pleno iure de eis disponendi quicquid placeat ecclesiarum prælatis. Quintò, ꝙ ipsa ciuitas, in qua dicta electio fieri debebat, sit ipso facto interdicta. Sextò, ꝙ pontificali careat dignitate. † Item nota, districtè præcipitur Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis & aliarum ecclesiarum prę latis & prædicatoribus, vt exhortentur clerum & populum ad orandum pro electione Papæ, & prout circunstantiæ pensandæ suaserint, ieiunia indicāt. † Quæro, quæ sunt illa, quę obseruari debent post mortem summi Pontificis, ad quę obseruari facienda tenetur dominus ciuitatis, in qua moritur Papa. Respondeo, plura. Primò, ꝙ si Papa moritur in ciuitate, in qua cum sua curia residebat, Cardinales, qui fuerint in ciuitate ipsa præsentes, teneantur expectare absentes per x. dies tantùm, quibus elapsis siue absentes venerint, siue non, ex tunc omnes conueniant in palatio, in quo idem Pontifex habitauit cōtenti singuli vno seruitore clerico vel laico, prout elegerint. Illi autem, qui manifesta necessitate coguntur, possunt duos habere seruitores, prout elegerint, siue clericos, siue laicos. Secundò, ꝙ in eodem palatio vnum conclaue, nullo intermedio pariete seu alio velamine, puta cortinarum, omnes habitent in communi. Tertiò, ꝙ dictum conclaue ita claudatur ex omni parte, ꝙ nullus illud intrare valeat, vel exire, nisi ꝙ relinquatur aditus ad secretam cameram pro necessitatibus ipsorum Cardinalium corporalibus, puta pro superfluo pondere deponendo, secundū Pet. C. de testa. l. antiquitas. Quartò, ꝙ nullus possit ad eos accedere, vel secretè loqui, & ipsi Cardinales non debent tales audire, nisi aliquis vellet loqui aliquid de his, quæ pertinent ad electionē, puta si esset aduocatus Iurisperitus, religiosus, vel tabellio, secundum glo. qui de voluntate omnium Cardinalium ibi præsentium vocaretur. Quintò, quòd nulli liceat Cardinalibus mittere nuntium, vel scripturā, vel secretè loqui, aliàs ipso facto sententiam excommunicationis incurrit. Sextò, quòd in conclaui prædicto vna fenestra competens dimittatur, per quam ipsis, Cardinalibus ad victum necessaria possint commodè ministrari, competens dico, secundum glo. ita quòd per eam intrare, vel exire nullus possit. Septimò, quòd si infra tres dies postquàm conclaue dicti Cardinales intrauerint, non fuerit facta electio Papæ per spacium quinque dierum immediatè sequentium, tā in prandio quàm in cęna, non habeant nisi ferculum. Octauò, quòd si post istos quinque dies adhuc non fuerit facta electio, tunc tantum ministretur eis panis & vinum & aqua, donec sit facta electio. Nonò, quòd pendente dicta electione Cardinales nihil possint percipere lucri de camera Papæ, nec aliud lucrum vndecunque proueniens ipsi ecclesiæ, sed ille cui commissa est custodia cameræ Papæ debet omnia lucra seruare futuro Pontifici. Decimò, quòd si aliquid lucri de camera Papæ pendente electione percipiant, ex tunc sunt suspensi a perceptione redditruum suorum beneficiorum, quousque huiusmodi lucra restituant. Vndecimò, quòd Cardinales non debent se interim de alio negotio impedire, nisi fortè superueniat adeo vrgens necessitas, quòd oportet prouidere defendendo aliquam terram ipsius ecclesiæ, vel nisi eueniret aliud tam euidens & tam graue periculum, quòd omnes Cardinales concorditer iudicarēt prouidendum esse. Duodecimò, ꝙ si aliquis Cardinalium dictum conclaue non iurauerit infra x. aut postquàm intrauerit absque manifesta causa infirmitatis exierit, tunc non possit vlterius ad electionem admitti. Tertiodecimò, ꝙ si aliquis ex Cardinalibus infirmaretur, potest sine eo ad electionem per alios procedi, & cessante infirmitate debet admitti. Quartodecimò, ꝙ si Cardinales absentes infra terminum x. dierum superuenerint, antequàm electio facta sit intus, admittantur ad electionem faciendam cum moderamine seruientium, & cum clausura, cibo, & potu, sicut prædictum est. Quintodecimò, ꝙ si Papa moritur in comitatu siue in territorio illius ciuitatis, in qua erat cum sua curia, tunc Cardinales in dicta ciuitate debent conuenire, pro electione facienda, nisi fortè esset interdicta, vel rebellis Romanæ ecclesiæ, quo casu in alia viciniori conueniant, quæ non sit rebellis, vel interdicta cum clausura & alijs modis supradictis. Item nota, quòd cōstitutio similis fuit facta per Cęlestinum, sed fuit reuocata per Adrianum sine consensu Concilij, quod facere potuit Papa de plenitudine potestatis, cum sit super omnia Concilia. extra de electionib. cap. significasti. quam Gre. confirmauit, secundum gloss. Item nota, secundum gloss. ꝙ est speciale in electione Papæ ꝙ Cardinales absentes non citantur, sed expectantur per decem dies, secus in alijs electionibus. † Sed pone, quòd Cardinales quidam sunt absentes, & ita remoti ꝙ nullo modo possent venire infra decem dies ad locum, vbi debet electio celebrari, nunquid poterunt præsentes statim ad electionem procedere, vel ante lapsum spacium horum decē dierum? Respondet gloss. ꝙ non: nam posset esse quòd absentes audientes de infirmitate Papæ, vel alia causa, venire cęperant ante mortem, ita ꝙ infra decem dies a morte erunt in loco. Item pone, quòd aliquis Cardinalis nō debito tempore expectatus, vult agere de contemptu, vtrum possit? Respondet gloss. quòd non, si electio facta fuit ab omnibus alijs, vel a duabus partibus, eo non computato. † Quæro, hic dicitur quòd præsentes teneantur expectare absentes per x. dies, quibus elapsis omnes præsentes debent ingredi ad electionem. Quid ergo si isti præsentes essent pauciores quàm tertia pars? Respondet gloss. ꝙ possunt eligere: nam illud, quod dicitur ꝙ si electus a paucioribus quàm a duabus partibus Cardinalium gerit se pro Papa sit excommunicatus, vt in cap. licet, de elec. intelligitur duabus partibus scilicet præsentium. † Quæro, quæ sit necessitas, qua Cardinalis possit habere duos seruitores in conclaui? Respondet gl. puta quia podagras habet ita ꝙ necesse habet per duos seruitores sustentari, vel portari, vel alia simili causa. † Quid si Cardinalis propter infirmitatem nolēs inclusus stare renuntiat voci suæ, nunquid valet renuntiatio, & nunquid rediens admittetur? Respondet gloss. secundum Hostien. cui hoc de facto contigit, quod pœnitens, & rediens admittendus est de his tamen, quæ medio tempore facta sunt, conqueri non potest. † Quæro, pone quòd absens Cardinalis venit post diem octauum, post diem inclusuræ, vel a die inclusurę ita ꝙ Cardinales inclusi tunc non habent nisi vinum & aquam & panem, vt dictum est, nunquid iste superueniens statim compellitur suscipere eorum vitam? Respondet glo. ꝙ sic, licet non fuerit in culpa, quia sæpe sine culpa quis punitur ex causa, de re. iu. sine culpa. † Quid si Papa moritur in mari, vbi debent conuenire Cardinales ad electionem? Respondet glo. ꝙ debent conuenire in ciuitate, per quam locus illę maris distinguitur, puta si vocatur mare Pisanum, debent conuenire Pisis: si autē non distinguitur per aliquam ciuitatem, debent conuenire viciniori. † Quid si electio Papæ sit facta in ciuitate interdicta? Respondet gl. quod valet. † Item nota, secundū glo. ꝙ Cardinales tenentur eligere idoneum, licet dicamus ꝙ nulla exceptio admittitur contra electum a duabus partib. vt supra, eo. c. licet. † Quid ergo, si laicum illiteratum eligant. glo. remittit ad notata in c. si quis pecunia. 79. † Item nota cautelam adhibendam circa conclaue, secundum Pet. vt habeat vnum accessum, & nullum medium parietem, siue velamen. Meliorem cautelam adhibet Iurisconsultus, cum mulierem dicentem se prægnantem tempore partus iubet in conclaue poni, & cautè custo-

cuſtodiri, ne ſupponatur partus, quem poſtea ſe peperiſſe dicat, vt ſic mariti conſanguineos a ſucceſſione excludat. l. j. §. de inſpiciendo. ff. de ven. inſpiciẽdo. vnde nota, poſſe committi fraudem propter velamen medium: quod facit ad quæſtionem, ꝙ ſi inter teſtes & atteſtatorem eſt cortina in medio, ita ꝙ audiũt vocem eius, ſed non vident, quòd non valet teſtamentum, nec depoſitio teſtium deponentium de auditu & non de viſu, vt notat Cyn. in l. ſi non ſpeciali. C. de teſtamen. & per Barto. in l. ſum. §. idem Labeo. ff. de aqua pluuia arcenda.

SVMMARIVM.

1 *Vocati ad dirigendas moniales ad viam electionis, qui ſint qui incurrere in excommunicationem poſſunt.*
2 *Mulieres religioſæ vocatæ ad dirigendas electiones monialium, in excommunicationem incurrere poſſunt.*

De his, qui vocantur ad dirigendas moniales in electionibus. §. lij.

Circa hãc excommunicationem. ſ. de his, qui vocantur ad dirigendas moniales in electionib. ab eis faciendis, niſi abſtineant ab his, per quæ inter eas poſſet in ipſis 1 electionib. oriri diſcordia, vel orta nutriri. † Quæro, qui ſunt iſti, qui poſſunt incidere in hãc excõicationem? Rñdet gl. puta religioſi, conſiliarij, aduocati, diſcreti viri, qui vocantur ad dirigendas moniales circa modum electionis ab ipſis faciendæ. 2 † Sed quæro, quia hic dicitur hi, quid ſi vocarentur mulieres religioſæ, vel aliæ diſcretæ, an ſi contrafacerent inciderent excõicationem? Rñdet glo. ꝙ ſic. Item nota, ꝙ hæc pęna habet locũ nedũ in his, qui vocant ad dirigendas moniales regularum approbatarum in earũ electionib. faciendis, ſed ẽt in his qui vocãtur ad dirigendas illas, quæ non renunciant proprijs, nec faciũt profeſſionẽ regularẽ in vna de regulis approbatis, ſed viuũt ſicut canonici ſclares ĩ ſecularib. eccleſijs, niſi abſtineãt a pdictis.

SVMMARIVM.

1 *Cap. fundamenta, de elect. in vj. quare factum fuerit, quòd nullius eligatur in Senatorem Romæ.*
2 *Electus in Senatorem, quas patiatur pęnas.*
3 *Ciues Romani, quomodo Senatores & patritij eſſe poſſunt.*

De electoribus & electis ad regimen vrbis Romæ contra cap. fundamenta. §. liij.

Circa hanc excõicationem. ſ. de electorib. & electis ad regimen vrbis Romæ contra c. fundamenta, de elec. 1 lib. 6. † Nota, ꝙ in princ. dicti capituli vſq; ad §. proinde. ponitur rõ, quare facta fuit hæc conſtitutio & excõicatio. ſ. ꝙ nullus notabilis præeminentiæ ptãtis & dignitatis eligatur in Senatorem. ſ. ne cum ſua potẽtia poſſit ſibi dictã vrbem vſurpare & ſubiugare eccleſiam & Romanũ Pontificẽ, ſicut fecit Coradinus, qui de venenoſa radice Federici quondã Romani Imperatoris colubri tortuoſi iuſto eccleſiæ iudicio reprobati prodijſſe videbatur in regulum, quiq; ad exterminiũ Romanæ eccleſiæ manifeſtis iudicijs vnà cum ſuis fautoribus aſpirabat. Secundò ſtatuitur, ꝙ nullus inferioris dignitatis a prędictis eligatur vltra annum in Senatorẽ, ne habeat cauſam acquirendi in ea potentiam & principatum, quo velit poſtea ſibi 2 eius dominium ſubiugare. † Nota ẽt pœnas, quia Primò electio eſt nulla. Secundò, incurrunt excommunicationem tã electores quàm electi cum dantib. eis auxilium, conſiliũ, vel fauorem. Tertiò, ꝙ ſi tales electi ſe immiſceãt, vel ꝯſentiant electioni, ſunt priuati, vna cum ſuis poſteris, omnib. feudis, priuilegijs, libertatibus, immunitatib. gratijs & honorib. quæ tenent ab eccleſia Romana, vel ab alijs eccleſijs, & reuertantur ad ipſas eccleſias, a quib. tenebant. Quartò, ꝙ omnia facta ab iſtis in dicto officio, ſint nulla. Quintò, quòd iudices & tabelliones, qui auctoritatem tali electioni interpoſuerint, vel inſtrumenta confecerint, ſint priuati dignitate & officio ſuo. Sextò, ꝙ non poſſunt abſolui a dicta excõicatione, niſi per Romanum Pontifi- 3 cẽ, vel de eius licẽtia ſpeciali. † Item nota, ꝙ ciues Romani poſſunt eſſe Senatores vel patricij vrbis Romæ, dummodò nõ vltra annum ẽt ſi fuerint fratres vel nepotes vel filij dictorũ principum, vel ẽt ſi habuerint dignitatem, vel titulum Comitatus, Baroniæ vel alterius tituli, dummodò dicta potentia ſit extra territorium Romæ, niſi eſſet multum notabilis & excellẽs potentia, ad quam ratio huius conſtitutionis poſſit meritò extẽdi.

SVMMARIVM.

1 *Doctores vel ſcholares locantes ante finitam locationem, an ſint excõicati.*
2 *Cap. ex reſcrip. de loc. an conſtringat locatorem ad locandũ in ſecundo anno.*
3 *Cap. prædictum, an vbique ſeruandum ſit.*
4 *Cap. prædictum, vbi publicari debeat.*
5 *Cap. prædictum, an ſit canon latæ ſententiæ.*
6 *Et an extendatur ad ſcriptores.*

De magiſtris & ſcholaribus Bononienſibus conducentibus hoſpitia ante tempus. §. liiij.

Circa hanc excommunicationem de magiſtris, & ſcholaribus Bononiæ, qui ante tempus conductionis conducunt aliorum magiſtrorum vel ſcholarium hoſpi- 1 tia ſine ipſorum conſenſu. † Quæro, an locatores incidant excommunicationem, quia ſolum videtur dicere de conducentibus. Reſpondet Anto. de But. ꝙ Doctores communiter tenent, ꝙ ligentur, quia participant in delicto, pro quo conductor eſt excommunicatus, quia iſte non conduceret niſi locaretur. vnde per regulam ca. ſi concubinæ. eſt excommunicatus locator. Sed videtur ꝙ hæc conſtitutio contineat iniquitatem, ſi non eſt licitum interpellare locatorem, vt locet ante tẽpus finitum, iam erit aperta via ad eludendum locatorem: quia ſi expectabit tempus, poterit eſſe ꝙ recedet ille, qui ibi habitat, & tunc ſi remanebit vacua, dicit Io. And. imaginandam eſſe, ꝙ erat certum tempus in medio locationis, quod erat determinatum ſecundum conſuetudinem ad interpellandum locatores, vt hic in Bononia, in medio Auguſti: modò ante iſtud tempus locationis faciendæ, non dico factæ, non erat licitum interpel- 2 lare poſt hoc tẽpus, ſic & hoc voluit hæc decretalis. † Quæro, an hæc conſtitutio aſtringat locatorem ad locandũ ſecundo anno? Reſpondet Anto. de But. ſecundum Hoſt. ꝙ non, dũmodò locet elapſo tempore conductionis, ſecundum ꝙ declarat Ioan. And. aut facere non poteſt ſine cõſenſu inquilini. hec autem conſtitutio nihil dicit de neceſſitate locandi in ſecundo anno. Dicit tamẽ Goffredus, ꝙ ſi nouus inquilinus, vult pro eodem pretio, quo antiquus, eſt præferendus antiquus, ſicut dicimus in locatione prædiorũ fiſcalium. Ant. de But. dicit, ꝙ hoc de iure non eſt determinatum, quòd quis cogatur locare in ſecundo anno, ſaluo quàm in prædijs fiſcalibus. Eſt tamen verũ, quòd ex quadam vrbanitate potius deberet antiquo quàm nouo locare, & quaſi dicitur facere iniuriam lato ſumpto vocabulo, ſi omiſſo antiquo locat nouo pro eodem pretio, ſicut dici- 3 tur in emphyteuta, vt notatur. l. j. de priuile. credi. † Quæro, an hæc conſtitutio in alijs ſcholaribus ſit ſeruanda, ſicut Bononię, ita quòd ſit ſeruanda generaliter in quolibet ſtudio? Hoſtien. dicit quòd ſic, quia aliàs fruſtratoriè fuiſſet hic poſita, quia ſuffeciſſet cõſtitutio legati. Item quia olim erat in ſupraſcriptione, epiſcopo Bononiæ, quod eſt remotum. ergo Papa voluit eſſe cõſtitutionem generalem. Item quia eadem eſt ratio, igitur in omnibus debet eſſe idem ius. l. actio, de verbo. oblig. & de conſe. tranſlato. Item quòd ſit generalis patet, quia eſt clauſa in corpore iuris, licèt de Bononia loquatur, vt Inſtit. de iure natura gent. & ciui. §. ſed quod Principi. Item, quia fundata eſt ſuper bono publico & communi: Tamen communiter Doctores tenent oppoſitum. Item dicit Io. And. quòd eſt localis, vt patet ex verbis ipſius conſtitutionis. & hoc dicit Anto. de But. tenendũ, ſcilicet quòd ſit localis ſolum Bononiæ ſeruanda & non gene- 4 ralis. † Quæro, an ſufficiat epiſcopo Bononiæ facere legi per ſcholas? Reſpondet Ant. de But. quòd non, quia eſt communis audientia omnium. ſcholarium. debent ergo in generali con- 5 gregatione ſcholarium publicari, de quo nihil fit. † Quæro, an hæc conſtitutio ſit ferenda, vel latæ ſententiæ? Reſpondet Ant. 6 de Butr. ꝙ eſt latæ. † Quæro, an hæc conſtitutio extendatur ad ſcriptores? Reſpondet Ant. de But. quòd credit ꝙ non, quia hæc conſtitutio eſt pœnalis, ideo non debet extendi. Item quia in ſcriptura appellatione ſcholaris, non continetur ſcriptor.

SVMMARIVM.

1 *Participans cum excommunicato a Papa in diuinis, vt ſit excommunicatus, quæ requirantur.*

De participante cum excommunicato a Papa in diuinis. §. lv.

Circa hanc excommunicationem, ſcilicet de participã- 1 te cum excommunicato a Papa in diuinis. † Nota ꝙ ad hoc vt hanc excommunicationem incurrat, talis participans, quinque requiruntur, ſecundum Anto. de de But. Primò, quòd participans ſit clericus. Secundò, quòd participans ſciat ex certa ſcientia. Tertiò, ꝙ ſponte. Quartò, quòd excommunicatio ſit Papalis. Quintò, ꝙ excommunicatio ſit in diuinis. Et ita tenet Anto. de But. quòd in omnibus iſtis concurrentibus participãs in diuinis ſit excommunicatus, & ideo facit pulchram diſtinctionem dicens: Tu dic ꝙ participans cũ illo, qui eſt excommunicatus cum participantibus, incurrit maiorem excommunicationem. idem de communicante in crimine, pro quo eſt excommunicatus. ſ. quia incurrit maiorem excõicationem. idem de cõicante in diuinis oĩbus illis quinq; concurrentib. de quib. prædixi, quæ hic in textu enumerantur. Concordat Hoſti. Io. tamen tenuit, ꝙ cõicans excommunicato in diuinis non diſtinguendo inter Papam & alios, incurrat maiorem, ſecus ſi cõmunicat in alijs quàm in diuinis, puta comedendo, loquendo, dormiendo. ita notatur. 2. q. 3. c. ſi quis epiſcopus in concilio. Item nota textum de verbo ad verbum, vt diſcernere poſſis opinionum diuerſitatem, qui dicit, ſignificauit nobis, &c. Verum clericos qui ſcienter, & ſponte participauerunt excommunicatis a nobis, & ipſos in officijs receperunt, eadem excõicationis ſententia non dubitamus inuolui, quos ẽt pro abſolutionis beneficio habendo ad nos volumus cum literarum tuarum inſinuatione remitti. Ric. in 4. diſt. 18. ar. 6. q. 3. vna cum Hoſti. tenet, ꝙ ſcienter participans in diuinis cum excommunicato a Papa nominatim incurrit eandem ſententiã.

SVMMARIVM.

1 *Participans cum excommunicato a quocunque in crimine, quando maiorẽ excommunicationem incurrat.*
2 *Quid in participante in locutione, oratione, & dormitione.*
3 *Conſilium, quomodo quis dicatur dare in crimine participando.*

De participante cum excommunicato nedum a Papa, ſed a quocunque in crimine. §. lvj.

Circa hanc excommunicationem de participante cũ excommunicato nedum a Papa, ſed a quocunq; in crimine, propter quod eſt excommunicatus, incurrit ex- 1 communicationem maiorem. † Nota, ſecundum An. de But. in d. c. ſi concubinæ. ꝙ hoc intelligitur poſt latam ſentẽtiam. ſ. quando participat excõicato poſt latam ſententiã, ſecus ſi ante & hoc in excõicationib. ab homine, ſecus a canone, cũ 2 iam ſit lata ſententia tempore factæ conſtitutionis. † Sed, quid ſi participat in locutione, oratione, dormitione, & ſimilia? dic ꝙ 3 incurrit maiorem, vt in d. c. nuper. † Item nota, ſecundũ Anto. de But. in d. c. nuper, ꝙ illud quod dicitur ꝙ participans excommunicato in crimine, dando ei conſilium, auxilium &c. intelligitur de conſilio directè dato ad crimen, propter quod agens eſt excõicatus, puta datur conſilium ad clericum verberandũ, ſecus ſi daretur in facto, pro quo talis excõicatus non fuiſſet. Item dicit ꝙ ſi ego do tibi auxilium, conſilium & fauorẽ principaliter pro delicto, pro quo tu non incurrebas excõicationem, quanquàm propter hoc in quandam conſequentiam delictũ committas, propter quod incurras excõicationem, non propterea ego incido excommunicationem. Exemplum, ego præſto tibi auxilium, conſilium, & fauorem, vt aggrediaris quendam laicum, & illum offendas: tu vadis, & illo aggreſſo nedum laicum, ſed & clericum offendis, modò quanquàm tu ſis excõicatus, certè non ego, quia meum conſilium directè non intendebat ad percuſſionem clerici. idem eſſet, ſi darem conſilium, vt aliquam rem auferres: certè ſi in ablatione ipſius offenderes clericum, non eſſem excõicatos, quia meum conſilium non fuit directum ad hoc. & ſic patet, ꝙ quo ad hoc vt participans criminoſo in crimine incidat excõicationem, neceſſe eſt ꝙ directè participet in illo crimine, ex quo committens incurrit excommunicationem. Poſſunt etiam intelligi prædicta, prout ſentiũt Doctores, quando non participatur in crimine damnato, ſed damnando, ꝙ tunc participans in tali delicto non ſit excõmunicatus. Exemplum, præbeo tibi conſilium in tali crimine, propter quod tu committens non incurris excõicationem ipſo iure, ſed bene propter tale delictum potes excõicari. modò ſi poſt modum excommuniceris, nunquid ego qui præbeo conſiliũ in prædicto crimine ero excõicatus? certè non, quia auxilium non fuerat præſtitum directè ſuper facto damnato, vt incurreretur excõicatio, quia requirit iſte textus in c. nuper, ꝙ. ſ. factũ ſit damnatum, & non damnandum. Item hic videtur tenere Ant. de But. & Inno. ꝙ in iſta participatione dando conſilium, auxilium, & fauorẽ, non diſtinguitur, an aliàs eſſet facturus vel nõ: quia ſecundum ꝙ dicit glo. non refert, an de bono malum, vel de malo peſſimum quis efficiat. ff. de ſer. co. lib. j. §. qui igitur. de hac materia habetur in regula iuris, nullus ex conſilio, lib. 6. & ibi dicit Io. An. tamen ibi dicit quo ad pœnæ quantitatẽ placet ſibi illa diſtinctio, per ea, quæ habentur in ca. ſicut dignum, de homicid. Bar. idem in l. non. §. ſi manifeſto. ff. de iniurijs.

SVMMARIVM.

1 *Conſeruatores de manifeſtis iniurijs cognoſcere poſſunt.*
2 *Conſeruatores, qui dicantur.*
Conſeruatores, quare dentur.
3 *Conſeruator recipit probationes, ſi offenſa negetur notoria.*
4 *Conſeruator, an poſſit punire iniuriam inferendam.*
5 *Conſeruatores excommunicati ſunt, ſi per ignorantiam iuris ſe intromittãt, niſi de iniurijs manifeſtis.*
6 *Conſeruantes aliter quàm de iniurijs manifeſtis impedientes, a beneficijs ſuſpenſi ſunt.*
7 *Conſeruatores, an poſſint per alium quàm per Papam dari.*

De his, qui procurant quòd conſeruatores dati ſe intromittant de his, quæ eis non licet. §. lvij.

Circa hanc excõicationem. ſ. de his, qui procurant ꝙ conſeruatores dati ſe intromittãt de his, quæ eis non licet. † Nota, ꝙ conſeruatores quandoque dantur a Papa, & poſſunt ſolũ cognoſcere de manifeſtis iniurijs, vt in d. c. 1. de offi. deleg. vnde ſi de alijs quã de manifeſtis iniurijs ſe intromittant ſcienter, ſeu ad alia quàm iudicialem indaginẽ exigunt, ſuam extenderint poteſtatem, eo ipſo per vnum annum ab officio ſunt ſuſpenſi. Pars verò, quæ hoc procurat, ſententiam excommunicationis incurrit, a qua non põt abſolui, niſi ei quem ſic fatigauit indebitè, primò ſatisfaciat integraliter de expenſis, vt in ca. fi. eod. titu. 2 † Quæro, qui dicantur conſeruatores? Reſpondet glo. dicto c. j. ꝙ conſeruatores poſſunt dici epiſcopi, qui habent conſeruare, & defendere viduas, pupillos, & orphanos ab oppreſſionib. & iniurijs. extra de foro comp. c. ex parte, & c. ex tenore. 87. diſtin. c. 1. & 2. 27. q. v. adminiſtratores. Et ſcire debes, ꝙ iſti conſeruatores interdum dantur, vt aliquos defendant contra latrones vel prædones; interdum contra eos qui eorum priuilegia confringunt, vt ea faciant obſeruari priuilegiatis; interdum latius vt defendant ab iniurijs, & offenſis, & in nullo dictorum caſuum habent iudicialem indaginem, ideſt non poſſunt procedere per viam iudicij, vt dicto c. fi. De manifeſtis ergo ſolum habent cognoſcere, & intelligere manifeſta illa, quæ notoria ſunt, & ita patientia ꝙ nulla probabili tergiuerſatione cęlari poſſent, vt de 3 verb. ſig. c. ex parte. & c. vlti. de cohabi. cleri. & mulierum. † Sed quid ſi negetur offenſa notoria. Negatione enim videtur res fieri dubia. C. quib. ad libertatem proclamare nõ licet. l. iij. Dic ꝙ bene probationes recipiet conſeruator, ſcilicet an factum ſit notorium, vt ſic videat an ſua ſit iuriſdictio. ff. de iudi. l. ſi quis ex aliena. & de reſcrip. ca. ſuper literis, aliàs enim iſtorum officiũ eſſet inutile, & ſi inueniet factum notoriũ procedet, alias deſiſtet: non enim habet poteſtatem defendendi ſimpliciter iniuriam, ſed qualificatam notoriam. Sic ergo conſeruator habet vocare reum, & ſi confiteatur factum, bene quidem; & ſi negatur ſuper notorio, probationes recipiet. Si autem confiteatur factum, ſed dicit ſe illud ſuo iure feciſſe. dicũt quidem ꝙ vlterius ſe intromittere nõ debet. Alij contra, dicentes ꝙ probationes recipiet ſuper notoria offenſa. ad hoc in c. bonæ. de elec. aliàs facile eſſet conſeruatorum officium deludere. vnde ſi videatur conſeruatori probabilis negatio non procedat, aliàs puniat, ſi- 4 cut notorium. † Quæro, an conſeruator nedum offenſam iam 5 poſſit punire, ſed ẽt inferendam? Reſpõdet glo. quòd ſic. † Quæro, quia in c. fi. dicitur, ſcienter ſe intromittant, niſi de manifeſtis iniurijs, quid ergo ſi per ignorantiam iuris hoc faciunt, vel per ignorantiam craſſam vel affectatã? Reſpondet glo. ꝙ excõmunicationem incidunt, de re. iur. ignorantia. de tẽpo. or. eos. 6 de clande. deſpon. c. 1. † Quæro, quia hic dicitur ꝙ ſi iſti conſeruatores ſe intromittãt præter quàm de manifeſtis iniurijs, ſunt ſuſpẽſi ab officio, nunquid etiam a beneficio? Rñdet glo. ꝙ ſic, 7 quia eſt eius ſequela. 2. di. c. præter. 81. di. c. ſi qui. † Quæro, vtrũ alius quàm Papa poſſit dare iſtos conſeruatores? Rñdet Petr. de Anch. ſecundum Io. An. in nouella, ꝙ etiam Legatus poteſt, cũ ſit ordinarius. de offi le. c. 2. ſi poteſt per ſe, ergo per alium, vt in regula. põt quis, lib. 6. Et ita refert de facto feciſſe quendam Lęgatum. Ex qua ratione ſequitur, ꝙ quilibet ordinarius poſſet in ſua dieceſi tales conſeruatores creare, ſecundum Io. And. ĩ. eo. c. fi. ſuper verbo, dietam. Allegat tamen aliqua iura ciuilia, quæ prohibent hoc fieri, ſ. loci conſeruatores conſtitui, vt in Auct. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. nulli quoq; iudici. & §. interdicimus, col. 2. & de mand. prin. §. eos aũt. col. 3. & in Aucten. vt nulli iudi. liceat habere loci conſeruatores, in prin. col. ix. nã, vt dicit tex. in d. §. interdicimus. magis iſti conſeruatores erant fures & violenti, quàm illi, quos a talib. cohibere debebant. Ex qua ratione & alijs concludit Io. And. in verbo, dietam, ꝙ æquum eſt conſentire & concludere tales conſeruatores per ſolos Romanos Pontifices dari poſſe, ꝙ probat. c. 1. de off. dele. dum dicit, concedimus. & c. fi. ĩ. eo. vbi a ſede apoſtolica conceditur, & ad hoc præſtat argumentum, de off. or. c. 1. verſi. nec pro eo. li. 6.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio, quare fuerit facta contra eos, qui fingunt caſum, ob quem iudex ad mulieres vadat.*
2 *Mulieres ſponte poſſunt, ſi volunt ire ad ferendum teſtimonium.*
3 *Mater vti tutrix filiorum, in iudicio per ſe eſſe poteſt.*
4 *Procurator vel pars fingens caſum, in quo mulier eſt teſtis, vt ad eam vadat, iudex excommunicatus eſt.*
5 *Fingens caſum, in quo iudex eat ad mulierem non eſt excommunicatus, niſi iudex ad eam vadat vel mittat.*

De eo, qui fingit aliquem caſum, propter quem aliquis iudex vadat, vel mittat ad aliquam mulierem pro teſtimonio. §. lviij.

Circa hanc excõicationem, ſ. de eo qui fingit aliquem caſum, propter quem aliquis iudex vadat vel mittat ad 1 aliquam mulierem pro teſtimonio. † Nota rationem, quare fuit facta hæc excommunicatio poſita in principio tex, quia non conuenit, mulieres euagari ſuper palatia,

nec virorum cætibus commisceri. Et glo.addit, ꝙ periculosa est sexuum commixtio.18.q.1.diffinimus. Et ideo hic prohibet Papa, ꝙ mulieres non debeant personaliter ad iudicium cōuocari, vel inuitè trahi causa ferendi testimonium, nec auctoritate literarum apostolicarum, vel legatorum ipsius, vel alia quacunq;: sed cum necessarium fuerit testimonium earundem, iudex expensis partis, cui incumbit probatio, transmittant ad eas tabellionem, vel aliam personam idoneam, puta secundū glo. presbyterum vel alium virum honestum, coram quo iurent, & ibi erit tabellio & citabitur pars aduersa, vel si casus occurreret, ꝙ iure prohibente receptio testium alteri non posset committi, tunc iudex debet personaliter ad eas accedere; vel si iudex sit persona notabilis, puta episcopus quem per reuerentiam episcopalis dignitatis ad mulieres accedere nō decet, tunc etiam 2 debent mittere † Item nota, secundum glo. in eo ꝙ dicit, inuitas trahi, ꝙ si volentes ire volunt, & non coactè ad testimoniū ferendum, non incurritur hæc pœna. Et in hoc autem differunt religiosæ, de quibus statim infra, quia etiam si vellent ire ad iu- 3 dicium, non possunt. † Quid de matre tutrice filiorum? Respōdet Pet.de Anch. credo, ꝙ per seipsam possit si voluerit in iudicio esse: postquam enim tutela sibi defertur a lege tanquā legitimam administrationem habēs, potest rem in iudicium deducere, de appel.c.sua nobis. Quærit Io.And. vtrum hæc pœna ha- 4 beat locum in iudice laico? Respondet ꝙ sic. † Item nota, secundum eum, ꝙ si quis procurator vel pars nominat aliquam mulierem in testem, vel fingit casum aliquem, dicendo talem esse suum debitorem in centum, de qua re testis est talis mulier, & hoc facit ad hunc finem, vt iudex vadat vel mittat ad eam pro 5 testimonio, excommunicatus est. † Quæro, an eo ipso ꝙ quis fingit contra istam constitutionem, sit excommunicatus? Respondet Io. And. ꝙ non, immò expedit ꝙ iudex produxerit eā ad effectum eundo vel mittendo ad eam, quia verba sunt intelligenda cum effectu, vt in c.relatum, de cle.non res.

SVMMARIVM.

1 Verbum commodè, quomodo intelligatur.
2 Impedimentum iustum dicitur imminens mortis periculum.
3 Absolutio, quę fit ob iustum impedimentum, an possit ab alio fieri quàm ab eo qui debet, & quando locum habeat.
4 Satisfacere debet is, qui ab excommunicatione absoluitur, iuxta suas facultates.
5 Legati, an possint absoluere iniicientes manus in clericum, si læsio enormis est.
6 Legati, an possint absoluere in casibus Papæ reseruatis.
7 Excommunicatus, qui est excusatus ob aliquod impedimentum ire Romam ad petendum absolutionem, an procuratorem mittere possit.

De eo, qui absolutus fuit in articulo mortis, vt adueniente sanitate, repræsentet se. §.lix.

Circa hanc excommunicationem, scilicet de eo qui absolutus fuit in articulo mortis, vel alio impedimento, si adueniente sanitate vel alio impedimento cessante nō se pręsentat, cum cōmodè poterit, reincidit in eandē. 1 † Quæro, quomodo intelligitur illud cōmodè? Vide supra excommunicatio.ij.§.xxxv. Nota etiam hic glo. enumerantē om- 2 nes casus excommunicationum positos in hoc lib.6. † Item nota, ꝙ propter iustum impedimētum potest quis absolui ab alio quàm ab eo, a quo de iure fuerat absoluendus. Imminens autē periculum mortis, dicitur iustum impedimentum, etiam si immineat aliter quàm per infirmitatem, puta timet hostem capitalem, vel est obsessus, vel in manibus prædonis vel tyranni, vel est nauigaturus periculoso nauigio, vel patitur naufragiū, vel iturus est per loca periculosa.ff.de dona. causa mortis.l.iij. cum 3 l.se. † Sed hic quæritur, vtrum illa absolutio, quæ cōceditur propter iustum impedimentum, potest fieri ab alio quàm ab eo, qui debet, an habeat locum in excommunicatis alia ratione cōtracta aliter quàm per iniectionem manuum? Respondet Pet. de Ancha. secundum Inno. ꝙ habet locum solum in excōmunicatis propter manuum iniectionem: sed si alias sit excommunicatus a iudice vel a iure, licèt absolui possit in mortis articulo. arg. de sententia excom.c.à nobis.ij. in fi. tamen in alijs casibus, qui ponuntur in c.quamuis, de sententia excommu. nō habet locum, sed tantum ab excōmunicatore, vel ab illo, ad quē spectat, absoluendi sunt, & ita notatur supra, ca.quamuis, in nouella. Sed hic in nouella Io.And. dicit ꝙ iste textus facit contra istam opinionem, dum dicit, ab alio absoluuntur; & supra generaliter dixit ab homine vel a iure, & sic de alia etiam excōicatione quàm de illa, quę per manuum iniectionem, infligitur, locū habet illa absolutio propter iustum impedimentū prouueniens 4 ex multis causis, vt d.c.ea noscit, & c.quāuis & c.ꝙ de his. † Item not. ꝙ qn̄ quis absoluitur ab excōmunicatione, debet satisfacere. quod intellige iuxta proprias facultates, & per hoc infert Archidia. facultates ecclesiæ quas ad vsum habet clericus, ad hoc non teneri.16.q.vj.§.fi. pro hoc facit cle.volentes.§.j.de hære.& de appella.c.reprehensibilis, vide ꝙ notatur de præb.c.de mul- 5 ta.4.gloss. † Quærit Io.And. in nouella, vtrum legati de latere possint absoluere iniicientes manus in clericum, si læsio sit enormis, refert hic Archi. tenere ꝙ sic, dicit Pet.de Ancha. Aduerte quia supersunt opiniones, de quib. in nouella.S.eo.ad eminentiam. & finaliter tenet ꝙ possit in atroci, siue graui delicto, puta mutilatione, ossis fractione, & homicidio & similia. Io.And. ibi dicit, ꝙ vidit aliquos legatos absoluentes, & aliquos abstinentes. de iure tamen credit ꝙ possunt, quia iura quæ eis tribuunt istam potestatem, generaliter loquuntur. & iura quæ excipiunt atrocem, loquuntur non in Legatis, sed in inferioribus, & hoc 6 tenere expedit saluti animarum, secundum eum. † Quærit etiam in nouella, vtrum in alijs casib. reseruatis Papæ possunt Legati absoluere? Respondet ꝙ non, nisi in casu reseruato per manuum iniectionem, nam iste casus incepit eis competere de consuetudine postea approbata, per c.ꝙ translationem, de offi.leg. vnde excommunicatos nominatim a Papa, vel ab eius delegato, nō posset absoluere, de offi.Leg.c.studuisti, & de offi.or. ca.pastoralis, hoc verum, nisi super hoc habeat speciale mandatum, super quo sibi nō credetur, nisi ostendat ꝙ si perdiderit, probet amissionem & tenorem. Sufficit tamen ꝙ semel fuerit publicatus, ad hoc de manda.prin.l.j.de priuile.c.cum olim.C.de testa.l.pu- 7 blicati. extra de fi.instru.si instrumenta. † Quæro, cum textus excuset excommunicatum ab accessu Romam propter impedimentum, alias infert ꝙ teneatur se personaliter præsentare pro absolutione obtinenda: sed an talē absolutionē possit quis petere per procuratorem? Inno. respondet ꝙ sic ex iusta causa, aliter non. Host. tenet contrarium: dicit enim ꝙ nullo modo potest peti absolutio per procuratorem. Requirit enim contritionem & confessionem excommunicati.2.q.3.cū aliquis, & certam formam & solennitatem & introductionem in ecclesia, & manus impositionem & reconciliationem antequam non est ei cōicandum.24.q.3.notandum. Tamen contrarium seruatur in curia, vt notat Spe.in ti.de proc.§.j.ver.ꝙ opponitur. Immo si habet speciale mandatum petendi absolutionē, videtur posse vitare, licet ad hoc non habeat speciale mādatum, de hoc in Spe.in tit. de iuso calumniæ.§.restat.ver.quid ergo. A sententia verò interdicti & suspēsionis pōt peti absolutio per procuratorē, qa non solennitatē formę, nec reconciliationē desiderat: & in hoc oēs cōcordāt, & hæc notant s.e. cū desideres. in nouella.

SVMMARIVM.

1 Vsurarij compelluntur ad producendum in iudicio libros rationū, &c.
3 Vsurarius per excommunicationem libros edere compellitur.
4 Vsurarius si dicat libros perdidisse, an stetur eius iuramento.
5 Vsurarius si in libro rationes non scribit, sed in cædulis, quas solutis vsuris lacerat, statur iuramento hæredis sui, non vsurarij.
6 Iuramentum factum super statuto iniquo, seruandum non est.
7 Statutum Bergomi non valet, quòd repetentes vsuras in foro ecclesiastico cogantur per potestatem mutuare tantam pecuniam tanto tempore, quanto vsurarij pecuniam tenuere.
Statuentes quòd nullus recipiat pro vsura, nisi duos denarios pro libra in mense, non sunt excommunicati.

De rectoribus ciuitatum, qui faciunt statuta, per quæ quis compellatur soluere vsuras. §.lx.

Circa hanc excommunicationem.s.de rectorib. ciuitatum, qui faciunt statuta, per quæ quis compellatur soluere vsuras, vel solutas nō repetere. Nota ꝙ paria sunt aliquid facere per viam directam, & impedire repetitionem vsurarum, vel vtendo super his diuersis coloribus & frau- 1 dibus exquisitis, ad hoc vt excōicationem incurrant. † Item nota in ver.cæterum, ꝙ fœneratores sic vt plurimum cōtractus vsurarios occultè ineunt & dolosè, ꝙ vix conuinci possunt de vsuraria prauitate, ideo debent compelli ad exhibendum & producendum in iudicio libros rationum per censuram ecclesiasticā, per quorum inspectionem discerni possit, an sit vsura, quibus libris creditur contra ipsos vsurarios non pro eis, vt hic in glo. C. de probat.l.instrumenta. & notatur.ff.de eden.l.j.§.numularios. 2 † Item nota, ꝙ iste est vnus specialis casus per hāc constitutionem, in quo quis compellitur producere rationes contra se, nā 3 ante hanc constitutionem non fiebat. † Item nota, ꝙ debet cōpelli per censuram ecclesiasticam producere libros.i.per sententiam excommunicationis, suspensionis, & interdicti, secundū ꝙ discretus iudex viderit expedire. Nam in appellatione ecclesiasticæ censuræ hæc tria continentur, vt in c.quærenti. de verbo. signifi. Non vult ergo hæc constitutio, secundum glo. ipso inuito domum ipsius ingredi, vel archam ipsius frangi, & quia hanc censuram licet non directè, tamen indirectè contra iudæos non exerceat ecclesia.s. priuando communione fidelium, tamē satis videtur ꝙ etiam in Iudæis habeat locum, si per seculares Principes tales libros edere non cogantur. Concor. Pau- 4 lus, Dynus & Ioan.de Ligna. † Quid si dicat vsurarius, vel hæres se non habere rationes, vel se illas perdidisse, nunquid stabitur sacramento suo? Respondet gloss. quòd non, nisi probet quod

ꝙ amisit & probat causam, quo amisit, puta probat incendium quo fuerunt succensæ, vel ruinam, vel naufragium, quo fuerūt submersæ.ff.de eden.l.si quis ex argentarijs, in fi. & l.fi.de fid.instrum. & hoc secundum Di. fit propter fraudes, quas committunt. † Sed quid si cognosco vsurarium, qui non scripsit ratio- 5 nes in libro, sed in cędulis, quas statim dilacerat solutis debitis & vsuris? Respondet glo. ꝙ si tali succederet hæres non vsurarius, sed alius fide dignus, satis videtur stare iuramento suo, si 6 huic rei fama consentit. † Item nota hic iuncta glo. in iuramēto, ꝙ iuramentum factum super seruando iniquo statuto, non valet, sicut hic patet. Si quis iurat hic seruare statuta super vsuris 7 soluendis, vel non repetendis facta. † Quæro, quid de statuto, quod est Bergomi, ꝙ repetētes vsuras in foro ecclesiastico per potestatem cogantur mutuare vsurario tantam pecuniam tanto tempore, quanto tempore tenuerunt pecuniam vsurarij? Respondet glo. quòd hoc statutum non valet. Addit Paulus ꝙ incidunt hoc statuentes in excommunicationem ibi. Quid si faciat statutū, ꝙ nullus recipiat pro vsura, nisi duos denarios pro libra in mense? Respondet glo. ꝙ tales sic statuentes non sunt excommunicati. Concor. Paulus.

SVMMARIVM.

1 Percutiens clericos, in quot casibus sit excommunicatus.

¶Excommunicatio tertia, scilicet percutientium clericos, s. in quot casibus percutiens sit excommunicatus. §.61.

1 Percutiens † clericum vel religiosum cōuersum, vel nouitium religionis approbatæ, est excōmunicatus excommunicatione Papali.17.q.4.si quis suadente. extra de senten.excom.non dubium & eo.tit.religioso.lib.6. Et hoc si percussio sit enormis. Quicunq; detinet eum in custodia publica vel priuata absque alia corporis læsione, vel intrudit in vincula, vt in c.nuper.de senten.excom. Abbas vel prior etiam causa correctionis clericum vel monachum per laicum verberari faciens, est excommunicatus tam præcipiens quàm verberans, si aliter sit corrigibilis. extra sentē.excom. c.vniuersitatis. Non defendens clericum, cum ad eius officium pertinet, quia fauere videtur, qui cum possit, manifesto facinori desinit obuiare. de senten.excom.quantę.23.q.5.administratores. Verberans clericum, qui nolens satisfacere sponte se subijcit verberibus, de sent.excom.contingit. Prælatus magister, dominus, vel consanguineus ex proposito & animo irato multum excedēs in percussione clerici. Qui libidine vindictæ repercutit clericū ludentem, licet grauiter percutientem. extra de sent.excom.c. veniens, & c.j. Qui spuit vel aliquid effundit super clericum aut claudit ei ostium, vel ponit custodes ad capiendum eum, si de domo exeat, vel ei equitanti capit habenas equi, vel rumpit cingulum sellæ, vel minis & terroribus restare eū facit in loco vel quasi captum facit ad iudicem ire, de sent.excō.cum desideres. Qui rem cohęrentem clerico aufert, aut rem de manu eius arripit, aut vestes quibus indutus est, scindit. Qui arrestat vel aufert rem clerico, postquàm ipse peruenerit ad locum suum & adeptus fuerit plenè possessionē illius. Qui ordinat cum vxore sua, vt clericum inuitet ad turpitudinem, si postea percutiunt, sunt ambo excommunicati. Mulier, quæ percutit clericum inuitantem eam ad turpitudinem, si solum verbis impetat, secus si in facto. Qui persequitur clericum & ipse quasi coactus proijcit se in aquam, vel ad periculum, vt euadat. Si quis animo iniuriandi capit clericum per capillos dicens, nisi esses clericus, percuterem te. Mandans clericum verberare, si sequitur effectus, tam mandans quàm verberans est excommunicatus. extra de sent. excom mulieres. §.fin. Qui ratam habet percussionem clerici, eius nomine factam, de senten.excom cum quis. Qui procurādo dixit ꝙ libēter vellet vindicari de tali clerico, si propter hæc verba quis verberet illum, licet non nomine eius.

TRACTATVS DE EXCOMMVNICATIONE

Domini Nicolai Plouij.

SVMMARIVM.

1 *Forum in ecclesia duplex reperitur.*
2 *Prælatus ecclesiæ intelligitur quandoque per nomen ecclesiæ.*
Christus & Apostoli iurisdictionem vniformiter exercuerunt.
3 *Petrus Apostolus Ananiam & Sapphiram publicè ad mortem damnauit.*
Paulus aliquos Sathanæ tradidisse, id est excommunicasse legitur.
4 *Ioannes Euangelista, Cherinthum hæreticum publicè excommunicatum vitari præcepit.*
5 *Excommunicatio dicitur separatio à qualibet cōione licita & actu legitimo.*
Excommunicatio est separatio à Deo.
6 *Excommunicationis duæ sunt species.*
7 *Excommunicatorum, quatuor sunt genera.*
8 *Excommunicationis sententiam quinquaginta casibus quis incurrere potest ipso facto.*
Excommunicatus est ipso facto, qui in hæresim damnatam incidit.
Romanam ecclesiam asserens non esse caput omnium, est ipso facto excommunicatus.
9 *Rectores ciuitatum ipso facto sunt excommunicati indebitas exactiones in clericos facientes.*
Clerici omnes personatus habentes, ipso facto excommunicantur, leges aut physicam audientes.
10 *Statuta contra libertatem ecclesiæ condentes, ipso facto excommunicationis innodantur sententia.*
Rectores ad regimen vrbis Romanæ electi facientes contra constitutionem super hoc factam, sunt ipso facto excommunicati.
11 *Procurantes dari conseruatores & se immiscentes illicitis, ipso facto ligantur sententia excommunicationis.*
Cogentes ecclesiasticos submitti laicis, sunt ipso facto excommunicati.
12 *Pedagium ab ecclesiasticis exigentes, excommunicantur ipso facto.*
Domini inhibentes subditis suis, ne aliquid vendant ecclesiasticis, ipso facto innodantur sententia excommunicationis.
13 *Religiosi habitum religionis deponentes, excommunicati sunt ipso facto.*
14 *Sepelientes hæreticos, aut eorum fautores & receptatores, sunt ipso facto excommunicati.*
15 *Interficiens Christianum per assassinum, est ipso facto excommunicatus, & quis dicatur assassinus.*
Represalias concedens aduersus personas ecclesiasticas, ipso facto sententia excommunicationis innodatur.
Repræsaliæ, quæ dicantur.
16 *Domini temporales non facientes obseruari statuta contra insecutores Cardinalium, excommunicati sunt ipso facto.*
17 *Absolutus ab excommunicatione in articulo mortis, si conualescens non se præsentet ei, à quo absolui debuerat, reincidit in eandem sententiam ipso facto.*
Sepelientes in cimiterijs tempore interdicti, ipso facto sunt excommunicati.
18 *Religiosi decimas ecclesiæ debitas sibi appropriantes, ipso facto sunt excommunicati.*
Monachi tenentes arma intra monasterij septa, sunt excommunicati ipso facto.
19 *Matrimonium scienter contrahentes in gradibus prohibitis, excommunicati sunt ipso facto.*
20 *Statuta facientes, per quæ quis cogitur vsuras soluere, aut solutas non repetere, ipso facto sunt excommunicati.*
Religiosi dissuadentes solutionem decimarum, sunt ipso facto excommunicationis ligati sententia.
21 *Religiosi non seruantes interdictum, quod seruat mater ecclesia, sunt excommunicati ipso facto.*
Literas Papæ nouiter electi impugnans, ipso facto excommunicatus est.
Verberans clericum instigante diabolo, est excommunicatus ipso facto.
22 *Prælati, consanguinei aut magistri causa correctionis clericos verberantes non sunt excommunicati.*
Laici collectas & alia onera personis ecclesiasticis imponentes, sunt ipso facto excommunicati.
23 *Neophytum in religione percutiens, est ipso facto excommunicatus.*
24 *Clericum percutiens in quatuordecim casibus non est excommunicatus.*
Percutiens clericos buffones, macellarios, aut goliardos, non est excommunicatus.
25 *Magister ludi causa disciplinæ clericum discipulum percutiens non est excommunicatus.*
Prælatus faciens clericum verberari per laicum, est ipso facto excōicatus.
26 *Clericum degradatum vel depositum percutiens, non est excommunicatus.*
27 *Clericum hæreticum uerberans non incidit in canonem, si quis suadente, &c.*
Iudex laicus clericum oīno incorrigibilem percutere, capere, et occidere pōt.

1 SI quis ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Matth.18. & 34.q.j.omnibus. Quoniā, vt ait Doctor subtilis in 4. sentē.distin.19. q.j. arti.5. † in ecclesia est duplex forum. Vnum secretissimū, in quo idē est accusator & reus, & ad istud pertinēt claues ecclesiæ. Aliud est forum publicum, in quo habet ecclesia auctoritatem corrigendi publica delicta. Et talis auctoritas cognoscendi in causa & sententiandi publicè quodammodo potest etiam dici clauis. Prima dicitur clauis ordinis. Secunda clauis iurisdictionis. Ad quam quidem clauem iurisdictionis pertinere videtur dictū nostri Saluatoris s.præmissum, Si quis ecclesiā non audierit, si tibi sicut ethnicus idest excōicatus. & gētilis, & publicanus.s.vt publicus peccator 2 vitetur. † Per ecclesiam aūt intelligitur præla.ec. vt exponit Beda, &

da, & Hilarius. cuius. f. prelati lata est sententia, sicut statim ibidem dicit Saluator, Amē dico vobis, quodcunq; ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis. sm Hilarium talis sentētia iudicio diuino approbatur. Conformiter aūt istam iurisdi. tam Christus quàm Apostoli exercuerūt. Nam Dñs mulierem deprehensam in adulterio per sñiam absoluit, dicens: Nemo te cōdemnauit mulier. quæ ait, Nemo dñe. & ipse subiūxit, Nec ego te condemnabo. Ioan. 8. Sicut aūt tunc absoluit eā, ita potuisset condemnare eam.

3 † De Petro quoq; legitur ꝙ publicè Ananiam & Sapphiram ad mortem sententiauit, vt dr̄ Actuum V. De Paulo ēt legitur, ꝙ Corinthum fornicantem publicè excōicauit, vt dr̄ ad Corint. 5. Item j. ad Timo. j. Hymeneum & Alex. tradidit Sathanæ pp blasphemiā. Idem ēt prohibet cōicare notorijs peccatorib. j. ad Corint. 5. & 2. ad Tessa. 3. & 2. ad Timo. 4. fecit vitare Alexandrum ærarium. Item ad Titum 3. hereticum post alteram monitionē fecit vitare. Idem quoq; ad Gal. j. scribens ait, Si Angelus vobis de cęlo aliud euangelizauerit pterq̄ quod euāgelizauimus vobis, anathema sit. Sic ergo anathema tenet ꝯ Angelū & cōtra hominē. Deniq; Ioan. 4. Cherinthum

4 † hr̄ticū publicè excōicauit, & vitari præcepit. quæ oīa arguūt hæreticorum modernorum versutias, qui ecclesiæ detrahētes dicunt eam non hr̄e auctoritatem excōicandi, suspendendi, & interdicendi, & per ꝯñs dogmatizant non esse curandas ecclesiasticas censuras, cum tñ dicat Chryso. 11. q. 3. c. nemo contemnat. vbi dr̄. Nemo cōtemnat vincula ecclesiæ. Non. n. homo est qui ligat, sed Christus, qui hanc ptātem dedit, & dñs fecit hoīes esse tāti honoris. Circa igitur prosecutionem huius materię br̄ de tribus principaliter est considerandum. Primò quidē de excōicatione. Secundò de suspensione. Tertiò & vltimò de interdicto.

5 † Est aūt excōicatio à qualibet licita cōione & legitimo actu separatio. 11. q. 3. euidenter. Alibi. n. vocatur æternæ mortis damnatio. 11. q. 3. nemo eporum. Alibi dr̄ animæ & corporis detrimentum. 2. q. j. de manifesta. Item deijcit de ecclesia & tradit diabolo. 11. q. 3. audi. Et br̄ excōicatio, quæ dr̄ alio nomine anathema, nō est nisi à Deo separatio. 24. q. 3. certum est. Et hoc est magna pęna. Nam qñ quis excommunicatur statim mēbrū Dei esse desinit, & incipit esse membrum Diaboli. 11. q. 3. excellentissimus. Moxq; vt ab ecclesia repellitur, rapido ore demonum deuoratur. 11. q. 4. absit.

6 † Sunt aūt duæ species excōicationis. Vna, quæ separat à sacris eccle. & à participatione fideliū, & ab ingressu ecclesiæ. & hæc dr̄ maior, seu anathema. Alia est, q̄ separat solum à sacramentis, vt est quodlibet peccatū mortale. & hæc dr̄ minor. De vtraq; dr̄. 3. q. 4. Engeltrudam. A prima nō absoluunt simplices sacerdotes, sed à secunda in casib. tñ ipsis permissis à iure. Vnde sciendum ꝙ quatuor sunt genera excōicatorum, vt colligitur 11. q. 3. ad mensam

7 † Primò, qñ quis peccat, & Deus recedit ab eo. Secundò, qñ quis de consilio sacerdotis abstinet ab eucharistia. Tertiò, qñ est excommunicatus minori excommunicatione, vt qa cōicauit excōicato in locutione, vel commisit sacrilegium, vel est simoniacus. Quartò, qñ qs est excōicatus excōicatione maiori, & tunc propriè dr̄ excōicatus, & etiam vitandus, sm Io. de Deo, qui ita notauit in prędicto canone, ad mensam. & Archid. ibidem post eum. Circa istā materiam est videndum de quatuor. Primò, qui sunt casus, in qb. quis ipso facto incidit in sententiam excōicationis à iure. Secūdo, quis sit effectus excōicationis. Tertiò, in quibus casib. participans excōicatis incidit in eandem sententiam excōicationis, & in qb. permittitur quis participare licitè excōicato. Quartò, de forma ferendi sententiam excōicationis, & impēdendę absolutionis.

8 † De primo sciēdum, ꝙ quinquaginta sunt casus, in quibus ipso facto quis sñiam excōicationis incidit, quos bene enumerat Io. An. in c. eos qui, de sen. excō. lib. 6. in gl. 4. & co. ri. in cle. in j. gl. Et sciendum ꝙ primus est, qñ quis incidit in hæresim damnatā, vt 4. q. 3. c. 2. & 3. aut qui nouam hæresim fingit, de hære. ad abolendam. est sic excōicatus. Et similiter credēs hæreticis, vel eos receptans, aut eis fauens. de here. sicut ait. Secūdus, cum qs asserit Romanam ecclesiā non esse caput oīum, nec ei tanq̄ capiti obediendum. di. 19. nulli phas. Vnde hodie diffinitū hr̄ & declaratum per Bonifa. VIII. ꝙ subesse Romano Pōtifici omni humanæ creaturæ est de necessitate salutis, vt patet ī sua extrauaganti, quæ incipit, Vnam sanctam.

9 † Tertius casus, qñ rectores ciuitatis faciunt exactiones indebitas in clericos, & admoniti non desistunt, vt de immu. eccle. nō minus. Quartus casus est, cum quis non electus à duabus partib. Cardinalium, gerit se pro Papa, de ele. licet. Quintus, cum quis magister scholarium tractat cum aliquo ciue Bononiæ de conductione hospitij irrequisitis inquilinis, nisi tempus fuerit elapsum, vt de locato & conducto. ex rescripto. Sextus cum monachi, canonici regulares, archidiaconi, præpositi, plebani, cantores, & alij clerici personatus habentes, aut ēt quicunq; presbyteri audiunt leges vel physicam. ne cler. vel mona. & c. c. non magnopere. & c. super specula. Secus si habent tñ ecclesiam parochialē, & non sint presbyteri, nec cle. vel mona. & c. c. statutū. lib. 6. Septimus, cum qs participat cum excōicato in crimine, pp quod excōicatur, dādo ei consilium, auxilium, vel fauorē, de sen. excom. si ꝯcubinę.

10 † Octauus, statuentes statuta ꝯ libertatem ecclesiæ tam cōsules quàm eorum scriptores. de sen. excom. nouerint. & c. grauē. Nonus, q ordinationibus à scismaticis factis, de scismaticis. c. j. Decimus, quicunq; loquitur secretè, vel mittit scripturas, vel nuntium alicui Cardinali, qñ sunt reclusi occasione electionis Papæ, vt de electione, vbi periculum. lib. 6. Et idem de Dñis rectoribus, & officialibus ciuitatis, qui imminente ipsa electione nō seruauerint ipsam constitutionem. Vndecimus de his qui grauant aliquos, qui cum pro vno rogabantur, eligere noluerunt. de elect. sciant cuncti. lib. 6. Duodecimus, de rectoribus ad regimen vrbis Romanæ electis, & de fautoribus qui fecerunt ꝯ cōstitutionē super hoc factam, vt de elect. fundamenta. lib. 6. Tredecimus, de his qui vocantur ad dirigēdas moniales in electionibus, nisi abstineant ab his, per quæ possit in eis discordia oriri, vel nutriri, de electione, indēnitatibus. lib. 6.

11 † Decimusquartus, de his qui procurant conseruatores dari, & intromittunt se de his, quæ non licēt. de offi. dele. c. hac constitutione. lib. 6. Decimusquintus, de his q absolutionem de aliqua excōicatione, vel reuocatione eius, aut ēt suspēsionis vel interdicti extorquēt per vim aut per metum. Nam hęc absolutio non valet, & incurritur noua excommunicatio, vt de his quæ vi metusve cā fiunt. c. vnico. lib. 6. Decimussextus, qui fingit fraudulenter aliquem casum, per quem aliquis iudex vadat ad aliquam mulierem p testimonio, vt de iudi. mulieres. lib. 6. Decimusseptimus, de his qui prælatos, vel capitula, vel alias personas ecclesiasticas ꝯpellunt ad submittendum laicis, vel alienandum bona immobilia ecclesiarum. Et similiter laici, qui vsurpant sibi hmōi illicitè, ni admoniti destiterint. de reb. eccl. non alie. c. hoc consultissimo. lib. 6.

12 † Decimusoctauus, quicunq; à personis ecclesiasticis, vel ecclesijs per se, vel per alium suo nomine, vel alieno pro personis, vel rebus, quos non causa negotiationis deferūt vel deferri faciunt, seu transmittunt, exigunt aliquod pedagium. de cēsib. quamquam. lib. 6. Decimusnonus, de his quæ impediunt iudiciū delegati, vel cuiuscunq; iudicis ecclesiastici. de immu. eccl. qm̄, lib. 6. Vigesimus, de his qui iubent subditis suis, ne personis ecclesiasticis vendant aliquod bladū, vel similia de immu. eccl. c. fi. lib. 6.

13 † Vigesimusprimus, de religiosis qui habitum suæ religionis dimittunt, vel qui accedunt ad studiū sine licentia sui prælati, vel conuentus, vel qui coram talib. legit scienter, qui dimiseaunt habitum. ne cler. vel mona. & c. vt periculosa. lib. 6. Et sic recitat Ioan. An. in nouella, super regula, lib. 6. referens Gul. de Lata Petri disputasse de monacho, qui bene defert habitū monachalem, sed opertum habitu clericali, ꝙ sit apostata. Quod hodie videtur approbatum, de vita & honesta. cleri. quoniam in principio. in cle. in versi. à religiosis. quæ omnia sint vera, secundum Ioan. An. quando monachus istam causam transformationis non allegat.

14 † Vigesimussecundus, qui hæreticos seu fautores, credentes, receptatores, vel defensores eorum sciēter tradiderint ecclesiasticæ sepulturæ, de hæreti. c. quicunq;. lib. 6. Nec tales debēt absolui, nisi prius talem sepultum proprijs manibus extumulent. Idem de illis laicis, qui publicè vel priuatim de fide catholica disputant, vt dicitur ibidem. Dicit tamen Ioā. And. ꝙ in istis casibus est canon ferēdæ & non latæ sñiæ, & hoc est tenendum. Vigesimustertius, quicunq; rector secularis, vel quicunq; officialis eius cognosceret de crimine hæresis, aut captiuos liberaret, vel diœcesanorum inquisitorū officiū impediret. de hæret. lib. 6. c. vt inquisitionis.

15 † Vigesimusquartus, qui p assissinos aliquem Christianum interfecerit. Dicuntur autem assissini, vel assassini, quidam infideles, qui ex quibusdam falsis opinionibus, in quibus fuerunt enutriti, facilè mittebantur ad occidendum quemcunq; Christianum, nō curantes ꝙ ob hoc ipsi occidendi essent. de homi. pro humani. lib. 6. Vigesimusqntus, de clericis, qui manifestis vsurarijs ad fęnus exercēdum domos locant, vel alijs titulis concedunt. de vsur. vsurarū. lib. 6. Vigesimussextus, de his, qui concedunt repręsalias contra personas ecclesiasticas specialiter siue generaliter, vt de iniurijs & dāmno da. & si pignorationes. lib. 6. Dicuntur autem repræsaliæ, quādo vnus oriundus de vna terra spoliatur ab alio de alia terra oriūdo, ita videlicet ꝙ si debitum non soluitur ei, tunc datur potestas ipsi spoliato ꝙ satisfaciat sibi ꝯ quemlibet de terra illa, vñ est debitor vel spoliator.

16 † Vigesimusseptimus, si dñs, vel rector temporalis non fecerit ea obseruari, quæ statuuntur contra insecutóres Cardinalium seu alicuius de familia eorū, vel Papæ. de pęnis. c. felicis. lib. 6. Vigesimusoctauus, quicunq; dat licentiā occidendi, seu accipiēdi, vel aliàs in personis, vel in bonis suis, vel suorum grauandi eos, qui contra Reges, Barones, Nobiles, vel quoscunq; tulerunt excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sentētias, siue istos quorum occasione sunt ꝓlatæ, vel eos qui eos obseruant, aut eos qui taliter excommunicatis cōmunicare volūt, nisi licentiā ipsam reintegraliter reuocēt, & si qua sunt ablata restituāt, siue pro illis satisfaciant. & similiter q dicta licētia vsi fuerint, vel ēt sine licentia suo motu hoc fecerint, excōicationem incurrunt. In qua si permāserint per duos menses, non nisi per Papam absoluuntur. de sentē. excom. quicunq;. lib. 6.

17 † Vigesimusnonus, quādo quis ab excommunicatione fuit absolutus in mortis articulo, vel alio impedimēto, si cessante articulo vel alio impedimento non præsentet se quāto citius poterit illi, à quo absolui debuerat, reincidit ipso facto in eandem sententiam. de sen. excom. eos. lib. 6. Trigesimus, qñ aliqui absoluuntur à sede Apostolica vel à Legatis, & iniungit̄ eis ꝙ se repręsentent ordinarijs, vel alijs suscepturi pęnitentiā, & pacis iniuriam, seu vt eis quibus obligati sunt, satisfaciant, si hoc non faciant, cum primo poterint, reincidunt in eandē sententiam, vt d. c. eos, qui. libr. 6. Trigesimusprimus, de illis qui in cimiterijs sepeliunt corpora tempore interdicti, vel vsurarios manifestos scienter sepeliunt, à qua excommunicatione non debent absolui, nisi prius ad arbitrium diœcesani satisfecerint, quibus præmissa iniuria fuit irrogata. de sepul. eos. in cle.

18 † Trigesimussecundus de religiosis, qui decimas ecclesię debitas, sibi appropriant, vel vsurpant, siue qui non permittunt solui ecclesijs decimas, quibus tenentur iuxta tenorem clemētinæ de decimis, religiosi. Trigesimustertius, de monachis siue canonicis regularibus, qui non habent administrationes, & conferunt se ad curias Principum sine licentia prælatorum, vt damnum inferant aliquod prælatis suis, aut monasterio, vt de statu mo. ne in agro. in cle. Trigesimusquartus de monachis, qui arma intra septa monasterij tenent, & c. vt in d. c. ne in agro. Trigesimusqntus, de his qui impediunt visitatores monialium vel canonicorum, nisi moniti destiterint, vt de statu mon. accedentes, in clemen. Trigesimussextus de quibusdam mulieribus, quæ dicūtur beguinæ, similiter & religiosi qui eas in tali statu fouēt, de religiosis domibus. cū de quibusdam. in cle.

19 † Trigesimusseptimus, de illis qui scienter contrahunt matrimonium in gradu cōsangui. & affinit. prohibitis, vel cum monialibus, vel contrahentes qui sunt religiosi, vel moniales, siue etiam clerici in sacris, vt de consang. & affi. eos. in cle. Trigesimusoctauus de inquisitorib. hæreticorū, qui prætextu inquisitionis officij quibusuis modis illicitis pecuniam extorquent, etiam bona ecclesiarum ob delicta clericorum applicant fisco de hære. volentes. in cle.

20 † Trigesimusnonus, potestas, capitanei, rectores, cōsules, & iudices, consiliarij, & alij officiales q statuta scribunt, faciunt & dictant, per quæ quis compellitur soluere vsuras vel solutas nō repetere, & qui sm ea iudicant, & qui habent super hoc potestatē, nisi statuta ipsa deleuerint, sunt excōicati, vt de vsur. ex graui. in cle. Quadragesimus, de religiosis mendicantibus, qui domos ad habitandū de nouo recipiunt vel receptas mutant seu alienāt. de exces. præla. c. vnico, lib. 6. & de pœnis. c. cupientes. in clemē. Quadragesimusprimus, de religiosi, qui. s. dicunt aliqua verba, quibus retrahunt audientes à solutione decimarum, vt in d. ca. cupientes. Quadragesimussecundus, qui confitentibus sibi non faciunt conscientiam de decimis soluendis, qui suspensi sunt à prædicationis officio, donec si cōmodè possunt faciant eis cōscientiam. Et si interim prædicent, excommunicati sunt, vt habetur ibidem.

21 † Quadragesimustertius, de religiosis quibuscūq;, qui non seruant interdictum, quod seruat mater ecclesia. de sent. excom. c. j. in cle. Quadragesimusquartus, de fratribus Minoribus, qui tempore interdicti recipiunt ad officia diuina fratres vel sorores de tertio ordine, qui ꝯtinentes dñr. de sen exc. cum ex eo. Quadragesimusquintus, opponens seu impugnās literas Papæ nouiter electi, ēt ante correctionem suā excōicatus est per extrauagantem 11. Benedicti, quæ incipit, quia nonnulli. Quadragesimussextus, verberans clericum diabolo instigante, puta ex ira, aut animo vindicandi, vel vlciscēdi se in eo, ipso facto est excōicatus. 17. q. 4. si quis suadēte diabolo. & de sen. exc. cum illorum. Et notanter dr̄, instigante diabolo, & ex ira. secus si iocosè aliquis clericum in ludo honesto offenderet, non aīo iracundo, nec ex malo proposito, qa nō incidit exc. de sen. exc. cum voluntate. Dr̄ ēt animo vlciscendi se in eo, quia secus si de mandato superioris quis capiat clericum incorrigibilē, vt ad iudicium eum ptrahat. Talis. n. nullam sñiam incurrit, vt de sent. excō. vt famæ. Nā tales pñt ēt ab ecclesia extrahi ēt violenter, vt dicit gl. ibidem.

22 † Super hæc dicta sunt excusati magistri, ꝓlati, consanguinei, & alij in iure expressi, q b. permittitur correctio clericorum, q ēt si aīo iracundo clericū verberant, & de correctione actu non cogitant, excusantur, sm Host. Non. n. pñt dici ex ira corrigere clericos, cū dolus non assit, & per ꝯñs nec violentia. sufficit. n. ꝙ correctionem habeant in habitu. Quadragesimusseptimus de istis laicis qui collectas, talias, & onera imponunt ecclesiasticis personis, ab ipsis suorum prouentuū, vel bonorum dimidiam decimā seu vicesimam extorquentes. de immu. eccle. clerici. lib. 6. Quadragesimusoctauus de prælatis & de illis psonis, qui hmōi laicis eleemosinas vel collectas qualcūq; persoluunt, vt hr̄ ibidem. Hodie verò solum locum hēt in exigentib. laicis, qui soli incidunt in excōicationem, non tñ habet locum in soluentibus, vel recipientib. à spontè soluentibus, vt de immu. eccl. qm̄. in cle.

23 † Quadragesimusnonus, percutiēs aliquem qui nouiter est religionem ingressus, licet nōdū sit professus, incidit in excōicationem. de sen. exc. religiosa. li. 6. Quinquagesimus, de illo qui licet nō mandauit percutere clericum, aliquis tñ nomine suo, puta familiaris eius vel consanguineus percussit clericum, & ille ratum habuit postea, excōicationem incurrit ipso facto. de sen. excom. cum quis, lib. 6. Alios casus q̄re s̄. in c. de sacramento pœnitentiæ. Et quia dictum est in 46. casu, ꝙ non omnis percutiēs clericum incidit in canone latæ sententiæ, ideo vidēdum est breuiter ꝙ quatuordecim sunt casus, in quibus percutiens clericum non incidit in excōmunicationem.

24 † Primò, quando quis ignorabat an clericus esset, puta conamam nutriebat, de sen. excom. si verò Secūdò, si non defert habitum vel tonsurā, nec aliquid de clericatu ostēdit, si tertiò admonitus non se corrigat, de sent. excom. c. contingit. & c. in audientia. Tertiò in clerico, qui contēpto habitu fert arma, & tertiò monitus non corrigit̄, vt in prædicto c. in audientia. Et ēt si non monitus sit, & se immisceat tyrannidi. de sen. exc. cū nō ab homine. Quartò in clerico exercente negotia secularia, vt c. sacerdotib. ne cle. vel mon. & prius requiritur monitio, vt c. in audientia. de vita & hone. cler. c. fi. Quintò in clerico coniugato, si non fert habitum clericalem. de cleri. coniuga. lib. 6. Sextò in clericis buffonibus, macellarijs, goliardis, qui per annum exercuerint artem suam vel si minori tempore admoniti nō destiterint. de vita & honest. cleri. lib. 6. c. fi. Septimus in illis qui non ex ira, sed iocosè se percutiunt, vt de sen. excom. c. j. debet tamē attendi qualitas ioci, & ratio fallendi. de præsump. c. j.

25 † Octauus in magistro, qui tamen hoc facit leuiter causa disciplinę. de sen. excom. cum voluntate. c. fi. Nonus est in eo, qui vim vi ex incōtinenti repellit temperatè. de sent. excom. si verò. Decimus, qñ quis cum vxore inuenit clericum turpiter agere, vel cum matre, vel sorore, vel filia, vt in d. c. si verò. & c. nec ille. Vndecimus, si fiat a prælato, aut mandato ipsius, causa correctionis, vt in d. c. cum voluntate, & c. ex tenore. & si non fiat causa correctionis, tam verberans ꝙ præcipiens incurrunt excōicationē. de sent. excom. vniuersitatis. Quod si causa subest, potest clericum capere, & incarcerare ēt per laicum. de sent. excō. si laicus. lib. 6. Sed percussio non debet fieri per laicum, alioquin ambo incurrūt excōicationem, vt in d. c. vniuersitatis. nisi clericus esset adeo, id est intantum incorrigibilis, ꝙ aliter capi & corrigi non potest. de sent. excom. vt facit. Duodecimus in turbāte diuina officia. quem presbyter vel alius ad quem spectat, pōt eijcere de ecclesia. de sent. excom. veniens. Similiter cum quis ratione officij ꝙ in ecclesia obtinet percutit clericum, aut etiam cum senior causa deuotionis hoc facit, aut dominus & pater siue propinquus familiariter corrigit. Hæc omnia intellige, cum sunt in minoribus ordinibus constituti, vt in d. c. cum voluntate.

26 † Decimustertius, si clericus sit depositus. siue degradatus, vt de iudi. cum non ab homine. & de pœnis. degradatio, in fi. li. 6. Et hoc intellige, si talis clericus depositus est incorrigibilis, & nolit viuere sub regula clericali, vt no. in c. contingit. primò. de sen. excom. & nouellator super regula, delictum. lib. 6. Io. And. 17. q. 4. si quis deinceps. & 23. q. 5. excommunicatorum. Aliàs autem si est corrigibilis, non licet eum percutere, licet esset excōmunicatus, vt in iuribus prædictis. Et ratio, quia adhuc licet excommunicatus sit, dummodo sit corrigibilis, & nondum degradatus, retinet priuilegium canonis, si quis suadēte. quod est concessum in fauorem ordinis, & non personarum, vt in d. ca. contingit.

27 † Veruntamen Innocentius V. credit ꝙ verberans hæreticum clericum non incidit in canonem. & hoc ipse notauit. de senten. excom. si verò. quod tamen intelligendum est de hæretico deposito per sententiam. quod etiam sentiūt Goffre. Vinc. & Bernar. Dicit tamen Archi. 17. q. 4. si quis deinceps. quòd laicus iudex potest expellere, percutere, capere, & occidere clericum, si omnino est incorrigibilis, & aliter corrigi non potest, recepta tamen licentia ab ecclesia, aliàs non licet. 17. q. j. si quis. 23. q. 5. vbi de Liguribus. c. circuncelliones. Decimusquartus, quando clericus transfert se ad actum prorsus ordini contrarium, vtputa erat in minoribus, & factus est miles, vel bigamus. 84. dist. quisquis, & c.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicatus excommunicatione maiori, nec eligere potest, nec eligi.*
Participare nemo debet excommunicato loquendo, orando, &c.
Rescriptum per excommunicatum impetratum, est ipso iure nullum.
2 *Excommunicatus aliquod sacramentum conferens, vel diuinis se ingerens, irregularis efficitur.*
Excommunicatus est ab officio & beneficio suspensus.
3 *Excommunicatus pro contumacia, habetur pro conuicto & confesso.*
4 *Excommunicatio non infertur nisi ob mortale peccatum pro contumacia.*
5 *Sententia iniusta, & si timenda sit, ecclesia tamen neminem intendit iniustè ligare.*
Excommunicatio contempta, est æternæ mortis damnatio.

¶ De effectu excommunicationis.

1 De secundo, scilicet de effectu excommunicationis, sciendum est † ꝙ excommunicatus maiori excōicatione, non pōt eligere, neq; eligi, neq; beneficiū ecclesiasticum acquirere, nec de bñficijs suis aliqd percipere, vt de appel. pastoralis, in fi. Et hoc quādo est in mora

petendæ absolutionis. de concessio. præben. quia diuersitatem.
Item nemo debet sibi participare loquendo, orando, salutãdo,
bibendo, comedendo. 11.q.3. sicut Apostoli. Item non potest
constitui procurator, neq; procuratorem constituere ad agen-
dum, nec ferre aliquam sentẽtiam. Item si impetrat aliud rescri-
ptum præterquam super articulo excommunicationis, nõ va-
2 let, de rescrip. ipso iure. lib. 6. † Item si confert aliquod sacramẽ-
tum cum solennitate, aut se ingerat diuinis, irregularis est, vt de
cler. excom. ministrante. c. Apostolicæ. nec potest cum eo dispẽ
sari, nisi per Papam. de sen. & re iudi. cum æterni. libr. 6. Item ex-
communicatus est suspẽsus tam ex officio quàm ex beneficio,
vt in gl. vlt. c. cum bonæ. de æta. & quali. 11.q.3. rursus. vbi dicit
Archid. ꝙ etiam solus lapsus anni absq; sententia canonis à be-
neficijs sufficit, & vlterius non audiatur super beneficijs. & ita
videtur loqui istud c. rursus. secundum Inno. qui hoc notat in
d. c. cum bonæ. Omnibus enim beneficijs tam habitis ante ex-
communicationem, quàm postea acquisitis debet spoliari per
sententiam, si per annum in excommunicatione vel interdicto
permanserit, & post talem sententiam latam post annum sup
amissione beneficiorum agere velit, non audiatur vlterius sup
eis, vt dicit c. rursus. Quæ autẽ dicuntur in excommunicatione,
eadem intellige in suspensione, argu. prædicti c. cum bonæ. vbi
3 sic notauit Inn. † Et etiam intellige de illo, qui excommunica-
tur pro contumacia, & qui citatus super crimine non compa-
ruit. Talis enim habetur pro conuicto, vel pro confesso. Et pri-
uatur beneficijs post annum, & vt hæreticus condemnatur, vt
de hæret. cum contumacia. lib 6. Item effectus excommunica-
tionis est, ꝙ licet sit iniusta ex ordine vel causa, tamen ligat. 11.
q.3. c. j. de officio legati. cum contingat. de sent. excom. cum per
tuas. & c. secretè vbi de hoc. Sed diceres, nonne iudicium eccle-
siæ dẽt se conformare iudicio Dei. 1.q.3. tunc vera. 2.q.j. Deus
omnipotẽs. de sen. excom. à nobis. sed Deus nullum ligat iniu-
stè. de pœnit. distin. 4. si ex bonæ. ergo ecclesia nullum debet li-
gare iniustè. Item deficiente causa, propter quam aliquid debet
fieri iustè, deficit & effectus. 61. distin. his omnibus. de biga debi
tum. de appel. cum cessante. Sed causa excommunicationis de-
bet esse peccatum mortale 11.q.3. nemo episcoporum hoc aũt
cessat in excommunicatione iniusta, ergo nõ debet ligare. Di-
cẽdum est ad hoc ꝙ licet nullus debet excommunicari iniustè,
tamẽ si excommunicetur, tenet excommunicatio apud eccle-
siam militantem, licet non apud Deum. Et hoc fit vt ecclesiasti
ca censura eo plus timeatur, & vt homo crescat per obediẽtiæ
meritum, iniustæ sententiæ parens. Vnde dicit glo. 11.q.3. nihil.
4 † ꝙ licet iniusta sententia timenda quantum ad militãtis eccle-
się iustitiam: (nec mirum ꝙ apud Deum non tenet, qui nõ falli-
tur: sed apud ecclesiam tenet, quæ fallitur, & quæ fallit. de sentẽ.
excom. à nobis.) non est tamen intentio ecclesiæ aliquem iniu-
stè excommunicare, immo punit acriter iniustè excommuni
cantes, vt patet 11.q.3. illud. & de senten. excom. c. j. cum medi-
cinalis. lib. 6. Quando ergo dicitur ꝙ excommunicatio est ęter-
næ mortis damnatio, intellige si contemnitur, aliàs non. Et ita
solus contemptus inducit damnationem. 24.q.3. notandum. &
habetur in glo. nemo Episcoporum. 10.q.3.

SVMMARIVM.

1 *Participatio cum excommunicato, quæ licita sit, & quæ illicita.*
2 *Participans excommunicato in loquendo, orando, vel bibendo, non peccat mortaliter.*
Participans pertinaciter excommunicatis, mortaliter peccat.
3 *Participantes excõmunicato, quando mortaliter peccet, & sententiã incurrat excommunicationis.*
Participans excõicato, ante admonitionem factam excõicari non potest.
4 *Participans excõicato non peccat mortaliter, nisi prohibitio facta fuerit.*
5 *Excõicato scienter communicans, tribus tantum casibus mortaliter peccat.*
6 *Communicare non dicitur excommunicato, qui pro suis negotijs fit in eadem domo.*
7 *Cameram cõem habens cum excommunicato potest in eadẽ manere cum eo.*
8 *Excommunicato ecclesiam intrante, omnes fideles ecclesiam exire debent, nõ tamen sacerdos post missam inceptam.*
9 *Excommunicato nunquam licet ecclesiam ingredi.*
10 *Commonio seu societas illius, qui manum sacrilegam in clericum iniecit, vitari debet.*
11 *Excommunicatus etiam non denunciatus, vitari debet.*
Fama publica vitari facit non excommunicatum, ac si esset excõicatus.
12 *Excommunicato manifesto ecclesiam ingrediente, tenentur omnes exire, aut quòd ipse exeat procurare.*
13 *Excommunicato in crimine participans, eandem excommunicationis sententiam incurrit.*
Participans excommunicato non in crimine, sed in contemptum clauium, incurrit mortale peccatum.
Participans excommunicato in diuinis, mortaliter peccat.
14 *Participans excõicato in superioris contemptum, mortale incurrit peccatũ.*
Excommunicato non in contemptum communicans, loquendo, bibendo, comedendo, vel similia faciendo, venialiter tantum peccat.
Participans excommunicato, in quibus casibus à proprio sacerdote absolui possit.
15 *Participantes excommunicato, quæ excusantur personæ.*
Uxor viro participans excõicato, excusatur nec excommunicatione ligatur.
Serui & ancillæ excusantur, si cum domino excommunicato morentur.
16 *Communicans in necessitate excommunicato, non est excommunicatus.*
Absolutio ab excommunicatione maiori, qualiter debeat fieri.
17 *Forma absolutionis ab excommunicatione maiori, qualis.*

¶De participatione cum excommunicatis.

1 CONsequenter de tertio. s. de participatione cum ex-
communicatis est sciendum, † ꝙ quædam partici-
patio est illicita, scilicet cum quis participat excõi-
cato in crimine, propter quod excommunicatus est,
scilicet dando ei cõsilium, auxilium, vel fauorem, & talis incur-
rit eandem sententiam de sen. excom. si concubinæ, & c. nuper.
Secundò, quando participat in crimine mortali, sed non illo,
propter quod excommunicatus est, & talis mortaliter peccat,
sed non incurrit eandem sententiam excommunicationis.
Tertiò, quando participat ei in diuinis, scilicet recipiendo eum ad di-
uina officia, vel ad sacramenta, vel ad sepulturam. Et licet talis
non sit irregularis prima vice, tamen propinquus est irregulari-
tati. Et si celebrauerit in tali peccato, erit irregularis de sen. ex-
2 com. is qui. lib. 6. † Quartò, quando quis participat non in crimi
ne, sed in loquendo, orando, vel bibendo secum. Et de tali par-
ticipante dicit Thomas probabiliter posse dici ꝙ non peccat
mortaliter, nisi ex contemptu vel contra prohibitionem supe-
rioritatis. Vnde regulare est ꝙ participans pertinaciter excom-
municatis peccat mortaliter, & potest excommunicari maiori
excommunicatione. Non sic aũt est de participante quadam
leuitate in verbo, vel in cibo, aut potu, &c. cum valde graue es-
set ꝙ quis pro vno leui verbo incideret excommunicationẽ,
vel mortale peccatum. Pro hoc potest solui illud dubium, qđ
cõiter inter dentes multorum voluitur, vtrum s. participãs ex-
communicato, vt iam dictum est, peccet mortaliter, & an sentẽ
3 tiã incurrat? Host. † vř tenere ꝙ tunc peccat mortaliter, qñ hoc
facit pertinaciter in contemptum & contra prohibitionẽ supe
rioris specialiter vel generaliter factam. nam in hoc casu est ex-
communicandus participans alii, ſm ipsum, vt de cleri. excom.
mini. si celebret. in fi. & de sen. excom. statuimus. in fi. & eo. titu.
constitutionem. lib. 6. Ex quibus infertur hoc salubre documẽ-
tum & salutare consilium, ꝙ ex quo ante admonitionem factã
participans excõicari non potest, vt dicit Archi. vbi s̃. refert ꝙ
venialiter peccat. Ex quo autem post admonitionem factã &
spretam excõicari potest, planum est ꝙ tunc peccat mortaliter:
nam excõicationis sentẽtia non est ferenda, nisi ꝑ mortali pec-
cato. Si ergo ſm Archi. pertinacia est causa, pro qua sola fertur
hæc sententia. Sic intelligit Hosti. c. sacris, qđ vi metus ve cau. fi.
4 † Et ex his patet ꝙ si quis excommunicatus est pro cõtumacia,
vel alio crimine, vel satisfaciat, & in processu nõ est prohibitio
generalis vel specialis participantibus facta, participans cũ tali
locutione, comestione, &c. non peccat mortaliter, sed veniali-
ter. Ratio, quia non facit contra prohibitionem superioris, cũ
adhuc non sit prohibitum. Ideo dicendum est, ſm Arch. vbi s̃.
si quis communicat excommunicato ꝯ prohibitionem cano-
num, peccat venialiter, nisi fortè nimis frequenter vel in ꝯtem-
ptum canonum, quia tunc esset mortale. Sic potest intelligi 11.
q.3. excellentissimus. & 25. dist. c. alias. Sed contra prohibitionẽ
hominis mortaliter peccat. vnde ꝯsueuit dici ꝙ mitius agit cũ
lege q̃ cum ministro legis. ff. de arb. l. Celsus. ita no. Host. in c. qđ
in dubijs. de sen. excom. & hoc teneas. Nec aduertas illum mo-
nachum Raymundum cum lata cappa & stricta conscientia, q
in summa sua dicit, ꝙ si aliquis communicat excõicato in casu
non concesso scienter, si nouit ius, vel si est clericus, semꝑ pec-
cat mortaliter, quem secutus est Inn. IIII. vt ipse notauit de do
lo & contu. veritatis, in gl. vlt. iuxta fi. & in c. sacris. quod metus
causa, applicando textualia, prout potuit pro sua opi. facientia.
Contra quos est hodie tota schola Iuristarum, & Theologorũ,
5 qui sequentes beatũ Tho. in 4. sent. dicunt pro conclusione, † ꝙ
quamuis quis sciẽter excõicato communicet, non peccat mor-
taliter, nisi in tribus casibus, s. quando communicat in crimine,
vel in contemptum superioris, aut in cõtemptum clauium vel
si cõicat in diuinis, quod teneas, ſm Arch. vbicunq; ergo inue-
nias in iure ꝙ communicare excõicato est peccatum mortale,
intellige cum hoc ex studio fit, & in contemptum. ita intelligit
c. excellentissimus. 11.q.3. vt Hugo ibidẽ no. similiter in diuinis
cõicare est mortale, vt dicit Hugo 11.q.3. rogo. Similiter in cri-
6 mine est mortale, vt de sen. excom nuper. † Præterea sciendum
ꝙ nõ dicor communicare excõicato, licet ego & ipse simus in
eadem domo, ego pro meis negotijs, excõicatus autem ꝑ suis.
Sed si ego & excõicatus iremus ad Papam, vel ad alium dñm,
7 vt pro eodem rogaremus, † bene inciderem excõicationẽ, &c.
Item si ego & excõicatus habemus vnã cameram communẽ,
bene licet mihi cum excõicato esse in eadem camera, & iacere,
& come-

& comedere, sed non in eadem mensa, vel in eodem lecto, qa
hoc non potest esse sine voluntaria communione, secundum
Archi. qui ita nota. 10.q.3. Apostoli. Sed quod dicit S. Io. Euan-
gelista, Exiui balneum propter Chorinthum excommunicatũ
24.q.j. omnis qui. dicendum, ꝙ illud fuit ex superabundantia iu
stitiæ, & cum hoc, quia aliud est dimittere delitias propter præ-
sentiam excommunicati, quod est bonũ, sicut fecit beatus Ioã.
aliud ius suum dimittere, quod non est bonum, secũdum Inn.
8 qui ita notauit, de sent. excommu. nuper. † Præterea sciendum,
quòd si excommunicatus intrat ecclesiam, omnes exibunt ec
clesiam, secundum gl. 11.q.3. sicut Apostoli. Sacerdos tamen si
incępit Missam, non exibit, quia non relinquet officium inex-
pletum. 12.q.j. nihil. Hugo autem notauit in c. cum excommu-
nicato. ibidem. 11.q.3. ꝙ sacerdos remanebit cum duobus. Hos.
verò in Sum. de sent. excommu c. fi. dicit quod si excommuni-
catus eijci non potest de ecclesia, & presbyter nondum incępit
canonem, vestes exuat, & recedat. Si verò incępit, perficiat Mis-
sam, & ab ipso excommunicato oculos auertat, & tutius est ut
statim sumpta communione sacramenti vadat ad sacristiam,
& ibi Missam compleat. de consec. distin. 2. relatum. concordat
Host. & Goffr. dicit tamen Inn. de sent. excomm. nuper. ꝙ si in
ecclesia esset excommunicatus, non tamen causa orandi, sed ꝑ
alio negocio, non videt ipse Inn. quare in eadem ecclesia ora-
re non possem, cum non participem sibi in oratione, ex quo
orat, licet alii contradicant. Dicit etiam si excommunicatus es-
set extra ecclesiam, & audiat Missam, statim sacerdos debet ces-
sare, & alii orantes recedere, nisi fortè incępisset canonem Mis-
9 sæ, ut dictum est, & hoc ne relinquat officium inexpletũ. † Sciat
etiam excommunicatus, ꝙ non licet ibi ingredi ecclesiam ali-
qua hora. Et ad hoc facit. 25. dist. c. j. post principium. 24.q.3. cle
ricus. & j.q.j. non licet. nisi causa audiendi verbum Dei. de sent.
excomm. respon. de consecra. dist. j. episcopus. 35.q.4. de his, se-
cundum Host. qui ita notauit, de cleri. excomm. illud. vnde di-
cit Aegidius Cardinalis, ꝙ si excommunicatus sicut priuata ꝑ-
sona vult dicere horas canonicas, debet hoc facere extra eccle
siam, & non intra, ex causa supradicta, quia separatus est ab in-
gressu ecclesiæ. Sed circa præmissa est sciendum, quia multi ex
leuitate, & ex causis, vel signis leuibus vitant alios tanquam ex
communicatos, ideo expedit scire, quando qs est vitandus. Pro
quo sciendum, secundum Hosti. de sent. excommun. cum non
10 ab homine, † ꝙ a communione illius, qui pro sacrilega manuũ
iniectione in clericum, in edictum, seu in canonem excommu
nicationis incidit, licet denunciatus non sit, debet abstinere, dũ
modo in iudicio sit, vel hoc scias, s. quia vidisti quando clericũ
percussit, & publica super hoc laborat infamia, donec se purga
uerit. pro quo alleg. c. cum desideras. de sen. excommu. Et hoc
vult etiam gl. j. prædicti c. cum non ab homine. quæ dicit quòd
quamcitò scio vnum excommunicatum, debeo ipsum statim
vitare, quamuis non sit denunciatus, nisi solus hoc sciã. Et hoc
est contra Io. Fauentinum, secundum Host. & gl. supradicti c. q
dicunt, ꝙ excommunicatus non est uitandus quousq; denũcia
tus sit, quod omnino falsum est. Denunciatio autem non fit ni
si propter ignorantes, arg. de iudic. ita quorundam. Et eum, qui
certus est, certiorare non oportet, ut de reg. iur. eum qui. lib. 6.
Deus enim ligat in hac sententia, & non homo. 11.q.2. nemo.
Vnde & secum trahit executionem, nec amplius ligatur ꝑ de-
11 nuntiationem. de app. pastoralis. † Debet ergo vnusquisq; uita-
re excommunicatum, & si denunciatus nõ sit, dummodò sciat
hoc taliter, ꝙ ipsum cõuincere possit, vel etiam si famosum sit,
vt dictum est, secus ubi occultum est. Et hoc est uerum de ex-
communicato in specie. i. nominatim, non in genere, & ẽt ubi
tibi constat tanquam Deo, puta in confessione, quia tunc nec
in publico, nec in priuato ipsum vitare debes. Item si audis hoc
ab aliis, non sis facilis ad credendum, nisi prælatus hoc tibi nũ-
ciet, quia tunc omnino credendum est. 11.q.3. curæ. Scire tamẽ
debes, ꝙ aliquis propter famam publicam vitatur tanquam ex-
communicatus, licet excommunicatus non sit, secundum Ho
stien. in c. cum desideras. de sent. excommu. ut etiam dicit gl. ꝙ
si fama est aliquem esse excommunicatum, uitandus est. Et ita
fama facit prohibitionem. Et ista omnia intellige quo ad publi
cam vitationem. Nam si quis solus nouit aliquem excommu-
nicatum, & hoc probare non potest de facili, ipse solus vitabit,
alioquin si nec per aliquem probare poterit, nec ipse eum uita
bit publicè, sed tãtum occultè, ut ibi poterit facere sine scanda-
12 lo. † Vnde tene pro regula, secundum Ray. ꝙ si manifestum est,
esse aliquem excommunicatum, alii tenentur exire de ecclesia,
uel procurare quod exeat. Si verò non est manifestum, tunc illi
qui sciunt, cautè, & secretè, ita tamen ꝙ non sequatur manife-
statio illius si commodè possunt: aliàs si timetur manifestatio
eius, non exibunt. 11.q.2. si tantum episcopus. Occultè namque
excommunicatus debet occultè moneri, ut exeat. Concordat
Goffre. Hodie per statutum Constantien. bene prouisum est, ꝙ
nullus aliquem vitare debet, vel pro excommunicato habere,
nisi denunciatus sit & declaratus. Et hoc intellige quantum ad
publicam vitationem. Aliàs si tibi cõstat aliquem incidisse ca-
nonem latæ sententiæ, debes eum uitare, non expectando aliq̃
denunciationem, per iura superius dicta. Ego tamẽ modo quo
dictum est s̃. (idem dicendum est si fama publica est, vel audio
a fidedignis aliquem excommunicatum) secundum Rayn. te-
neor eum uitare. Et ut melius ista recolligas, ponuntur quinq;
13 regulæ de hoc. † Quarum prima talis est. Excommunicato parti
cipans in crimine incurrit eandem sententiam excommunica
tionis, ut de sent. excom. c. si concubinæ, & c. nuper. Quod intel
lige sic, si dat consilium, auxilium, vel fauorem, sine quibus ille
non fecisset. Secunda regula, participans excommunicato nõ
in crimine, in contemptum tamen clauium, incurrit mortale
peccatum. Tertia regula, participans excommunicato in diui-
nis, s. admittendo eum ad diuina, vel ecclesiastica sacramenta,
uel ad sepulturam, peccat mortaliter. Et licèt prima vice nõ fit
irregularis, de sent. excomm. his qui, li. 6. tamen ingressus eccle-
siæ est ei interdictus. Vnde ingerens se secundò ad diuina, fit ir-
regularis. de sent. excommu. is, qui. lib. 6. Et si sic decedit, nõ de-
bet in cimiterio sepeliri, ut dicitur ibidem, immo in ultimo ca
su sepeliens excommunicatum in casu non concesso, excom-
14 municatus est, vt de sepul. eos qui. in cle. † Quarta regula, parti-
cipans excommunicato in contemptum superiorum, peccat
mortaliter. 11.q.3. nemo. Quinta regula, participans excommu
nicato bibendo, comedendo, loquendo, semel tantum, uel ex
casu necessario, non tamen in contemptum, peccat venialiter,
sed patet, quia veniale fit mortale dum placet, & frequentia de-
licti facit contemptum, ut dicit Aug. de fide Christiana. Tunc
enim dicitur quis ex contemptu facere, quando voluntas eius
ordinatur ad obuiandum legi. Sciendum tamen circa præmis-
sa, quod in omnibus casibus, præterquam in primo, talis parti-
cipans potest absolui a proprio sacerdote. Sed in primo casu,
quando communicat in crimine, non potest absolui ab alio,
nisi ab illo qui excommunicauit principalem. Tamen si ille cõ
municans commodè non potest accedere illum excommuni
catorem, potest absolui a proprio sacerdote, ut dicitur in c. nu-
per. de sent. excomm. In articulo tamen mortis potest ab om-
ni excommunicatione maiori per simplicem sacerdotem ab-
solui, seruata tamen forma, de qua habes supra circa sacramen
15 tum pœnitentiæ. † Præterea sciendum, ꝙ quinq; personæ excu
santur a peccato participationis cum excommunicato. Primò,
si quis causa vtilitatis participat, ut si loquit̃ de his quæ sunt de
salute excommunicati, uel ad salutem propriam, si alium non
habet, ut loquatur pro debitis, ad quæ tenetur sibi excommuni
catus. Secundò excusatur vxor participãs viro excommunica-
to, vel econuerso: tamen quantum ad redditionem debiti non
excusatur, quia non tenetur viro excommunicato reddere de-
bitum, ille tamen excommunicatus tenetur uxori petenti red-
dere. 11.q.3. quoniam multos, in gl. super uerbo, vxores. & c. fin.
Tertiò excusantur serui, ancillæ, filii, rustici seruientes, & oẽs fa
miliares, qui non dederunt causam domino, propter quem ex
communicatur. Et intellige de seruis, qui ante excommunica-
tionem dñi seruire cęperunt, & de filiis non emancipatis, idest
non diuisis a patre, qui sunt adhuc in paterna potestate. Rusti-
cos intellige colonos agrorum suorum dominorum, & alios,
qui tamen in his laboribus, ad quos de iure tenentur, possunt
participare domino. Patres tamen non excusantur participan-
tes cum filiis excommunicatis, nec dñi cum seruis, secundum
Ray. qui tenentur suos minores corrigere. Tamen dicit Host.
ꝙ domini seruis mercenarijs, quos sine magno incommodo
vitare non possunt, possunt communicare, similiter socii habẽ
16 tes aliquid in communi. † Quartò excusantur illi, qui ignorãter
communicant excommunicatis. Quintò excusantur illi, qui
in necessitate eis communicant, vt si quis communicans iret ꝑ
terram excommunicatorum, & nõ haberet alibi emere victua
lia, potest in tali necessitate ab excommunicatis emere, & cum
illis etiam comedere. Vltimò sciẽdum, ꝙ sępe episcopi, uel eo-
rum officiales committunt plebanis absoluere aliquos excom
municatos, ideo de mõ & forma absoluendi talium est viden-
dum. Vbi est notandum, ꝙ in absolutione a maiori excommu
nicatione, quatuor sunt seruanda. Primum, vt excommunica-
tus prius iuret stare mandatis ecclesiæ, licèt hoc non sit de sub-
stantia absolutionis. Secundum, si quis pro manifesta offensa
excommunicatur, non absoluatur, nisi prius satisfaciat: si autẽ
est occulta, sufficit iuratoria cautio. Tertium est, ut absoluatur
per eum, qui tulit sententiam, cum psalmis & orationibus cir-
ca hoc consuetis, primò pręmittendo, Deus misereatur nostri,
vsq; ad finem. uel secundum aliquos, Miserere mei Deus. dein-
de Kyrie eleison. Pater noster. Saluum fac seruum tuum Domi
ne sperantem in te. Mitte ei auxilium de sancto, & de Syon tue
re eum. Esto ei turris fortitudinis a facie inimici. Domine exau
di orationem meam. Oremus. Præsta quæsumus omnipotens
Deus huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut eccle-
siæ tuæ (à cuius veritate deuiauerat peccando) admissorũ red-
datur innoxius ueniam consequendo, per Christum dominũ
17 nostrum. † Tunc sequitur forma absolutionis, De omnipoten-
tis Dei gratia & misericordia confisus, auctoritate Domini no-
stri

stri Iesu Christi,& beatorum Apostolorum Petri & Pauli, necnon auctoritate ordinaria mihi in hac parte concessa, a sententia excommunicationis quam incidisti propter iniectionē manuum in clericum ordinatum,ego te absoluo, & restituo te in sinum matris ecclesiæ,& participationem sacramentorum ,& communionem fideliū,In nomine patris & filij,& spiritussancti.Amen.Et idem modus seruandus est circa mortuum excōmunicatum absoluendum,nisi addēdo versiculos & psalmos, qui fiunt circa commendationem mortuorum, addendo collectam,Inclina Domine aurem tuam. cum illa, Da quæsumus Domine animæ famuli tui refrigerij sedem , quietis beatitudinem,veri luminis claritatem , p Christum Dominum nostrū. Quartū est,vt præcipiat illi sic absoluto, si erat absolutus a sententia canonis,ut nunquam contra illum canonem excedat, s. vt non percutiat clericum aliquem,vel consimile.

SVMMARIVM.

1 *Suspensio est prohibitio facta alicui de non exercendo aliquo actu legitimo, aliàs sibi competenti.*
Suspensionis multæ reperiuntur species.
2 *Suspensio ab ingressu ecclesiæ fit quandoque simpliciter , & aliquando ad tempus.*
Suspensio quandoque simpliciter fit ad tempus, & aliquando simpliciter.
3 *Suspensio nonnunquam a beneficio fit temporaliter , & quandoque simpliciter .*
4 *Suspensio fit aliquando simpliciter ob officio & beneficio.*
Suspensio ab administratione fit quandoque simpliciter, & quandoque temporaliter .
Suspensio a clericali priuilegio fit quandoque in persona , & quandoque in rebus .
5 *Suspensio a beneficiorum collatione fit aliquando simpliciter , aliquādo cum temporis præfixione.*
Prælatus regularis suspenditur quandoque a professionis receptione .
Officium legati minoris suspenditur præsente legato maiore.
6 *Suspensus ab officio & iurisdictione,nec excommunicare potest, nec beneficia conferre.*
Suspensus ab ingressu ecclesię tantum,excommunicare potest & absoluere.
Suspensus a beneficio eligere potest.
Suspensus ab officio quo ad se,& quo ad alios,nec eligere,nec eligi potest .
7 *Suspensus quo ad se tantum,eligere potest,sed non eligi.*
Suspensus ab ingressu ecclesiæ, si in ea celebret,efficitur irregularis .
Sacerdos ab officijs sacerdotalibus suspensus non efficitur irregularis , si in inferioribus ordinibus ministret.
8 *Suspensus fructus beneficij sui perdit,non tamen iura spiritualia,seu beneficij possessionem.*
Suspensus a canone propter participationem cum excōmunicato,quæ exercere possit .

¶De suspensionis sententia.

1 CIRCA suspensionis sententiam est sciendū , † ꝙ suspensio est prohibitio,qua quis astringitur abstinere ab aliquo certo actu legitimo.& est multiplex.Nā tot sunt singulares suspensiones,quot sunt actus legitimi , vnde potest quis suspendi a beneficio,& officio,& iurisdictione,ab ingressu ecclesiæ &c.Pro quo sciendum,ꝙ Ioan.And. in cle. cupientes.de pęnis.in glo.magna , enumerat 25. suspensionis species. Est autem suspensio a communione fratrum simplex.18.dist. si quis autem.Alia determinata per duos menses.ea.dist.c.fin.Est autem suspēsio a cōmunione Eucharistiæ , donec pęniteat.de electio.Osius.de his,quæ fi.a maiori par.cap.c.j.in fi. Item ad oblationes altaris.17.q.4.miror.Item a perceptione sacramentorum.11.q.3.sicut Apostoli.& c.seq.de cler.excomm.mi.c.fi. Itē a consecratione episcoporum simpliciter . de translatione.c.2. & determinatè ad annum.de elect.prouida. lib.6. Item a collatione ordinum omnium & simpliciter.de temporibus ordina. c.vel non est.& c.dilectus.& cum determinatione anni . eo.tit. eos qui.lib.6.& ad triennium.de simonia.ca. pen. Quandoque certorum ordinum tantum.de temp.ord.c.literas.quandoque clericalis tonsuræ tantum.eod.tit.nullus.lib.6.quandoque certi ordinis tantum simpliciter.eo.tit.literas. vel ad tempus.eod. tit.c.vel non est.de simonia.c.pen.quandoque a pontificalibus tantum.de transla.c.2.quandoque ab officio sacerdotali.de off. dele.sanè 2.& eod.tit.c.2.lib.6.quandoque non a toto sacerdotali officio,sed solum a celebrat.Missa. quandoque tantum per duos menses,de clerico percusso.præterea.quandoque per an-
2 num.55.dist.nullus.de consecr.dist.2.relatum . quandoque per 2.annos . de clerico percusso. præsentium. † Item est suspensio ab ingressu ecclesiæ,quandoque simpliciter.16.q.4.nullus.& c. si quis deinceps.de pęnit.& remis.omnes.de offic.deleg.c.2.lib. 6.quandoque determinatè ad mensem.de sentent. excommu. sacro.quandoque quousque satisfecerit,de censi.exigit.libro 6. quandoque suspenditur quis ab ingressu ecclesiæ,& diuinis per mensem,de sent.excommu.c.j.lib.6.& quid importet suspēsio ab ingressu ecclesiæ,habetur de sent.excomm.is cui.lib.6.Item est suspensio ab officio quandoque simpliciter. de vsur. quia in omnibus.in fi.cle.de rebus eccle.non alie.ca.j.quandoque per annum,de offi.deleg.c.vlti.§.vt autem.lib.6.de re iud.cum æterni.eod.lib.quandoque per triennium.de clan.despō.c.fi.in cle. ad fi.Item est suspensio a voce capituli,donec quis ordinetur.
3 ead.constit.de ęta.& quali.ord.vt hi qui.2.respon.†Item a beneficio simpliciter.de electi.nihil est. Et determinatè,puta ad sex menses & annum.in cle.de vita & hones.cle.c.1. ad triennium, de rebus eccle.non alie.c.2.lib.6. Ad tempus incertum, scilicet quandiu tacuerit.de cle.generali. lib.6. determinatè etiam quo ad partem distributionum,vt in prædicta decreta.vt hi qui.2.respō.Suspenditur etiam quis a beneficio obtinendo per sex menses & per annum,vt in prædicta decreta.2.de vita & hon.cleri. quandoque per annum & biennium.de statu mona.ne in agro. §.si quis.Suspenditur etiam quis a beneficio obtinendo prop-
4 ter menses & per annum,vt in prædicta decre. 1.†Item est suspensio ab officio,& beneficio simpliciter.de testa. tam literis. in fi.de secun.nup.c.j.de priuile.tuarum.quandoque determinatè ad tempus satisfactionis,vel restitutionis.de cle. qui sententia.de censi.exigit.lib.6.Et quandoque hęc suspensio dicitur ab ordine & dignitate.de scisma.c.j.in fi.Et quandoque sumitur alternatiuè,vtputa aut ob officio suspendatur,aut a beneficio.de vita & honest.cler.a crapula.Item suspenditur quis ab administratione simpliciter,vt de sol.c.2.& cum determinatione triennii.de rebus eccle.non alie.c.2.Interdum suspenditur ab officio administrationis,& a beneficio vsq; ad satisfactionem. in cle. de deci.c.j.Item suspenditur quis a priuilegio clericali quandoque in persona,quandoque in rebus.de vita & hon.cler.ca.vlt.
5 & in cle.eod.tit.c.j.†Item suspenditur quis a collatione beneficiorum simpliciter.de præben.c.graue.ne sede vac.c. vnico.lib. 6.Etiam cum determinatione anni, vel biennij. in cle.de statu mona.ne in agro.§ si quis.Item suspenditur quis a confirmatione episcoporum simpliciter,de transla.c.2.quandoque per annum,de elec.prouida.lib.6. & quandoque a confirmatione inferiorum.de elec.nihil est. Item suspenditur prælatus regularis a perceptione professionis.de regu. iur.non solum.in fin.lib.6. Item suspēditur officium Legati minoris præsente Legato maiore de latere.de offi.leg.volentes. Item suspenditur status Canonistarum Alemaniæ.de elec.indemnitatibus.§. penult.lib.6. & in cle.de statu regu.attendentes.§.illos quoque. Item suspenditur quis ab officio aduocationis & notariæ.de hære. si aduersus.Item a collectione magistri.in clem. de magistratu. cum sit. Item ab officio prædicandi,ut in cle.cupientes de pœnis.Vt autem facilius ista materia capiatur, notandæ sunt regulæ subscriptæ.
6 †Prima regula, Suspensus ab officio & iurisdictione, siue ab homine,siue a canone,nec excommunicat,nec beneficia cōfert. de concess.præb.quia diuersitatem.Ex quo enim talis caret iurisdictione,excommunicare non potest. de excess.prælatorum. Secunda regula,Suspensus ab ingressu ecclesię tantum,talis excōicat & absoluit.Ratio,quia adhuc retinet iurisdictionem,ut in c.sacro,de sent.excommu. & c.ex iniuncto.& ca.ab excommunicato.de rescri.vbi ad talem suspensum, qui incidit suspensionem ab ingressu ecclesię,quia excommunicatus contra nullum casum ca.sacro.fieret remissio pro absolutione.Tertia regula,Suspensus a beneficio,potest bene eligere,vt in ca.cum in cunctis.de ele.Quarta regula,Suspensus ab officio, si talis est suspensus quo ad se & quo ad alios,nec eligere,nec eligi potest,ut in c.cum dilectus.de consue.& de elec. cum nunc. Et hoc est verū, quando eligit ratione priuati officij.Si autem eligit ratione publici officij,potest eligere,dummodo sit occultus. facit de re iu-
7 di.approbandum.†Quinta regula, Suspensus quo ad se tantum vt ille qui est suspensus propter participationem excommunicati,talis eligit,sed non eligitur.de cler.excomm.mi.c.fi celebret. Sexta regula,Suspensus ab ingressu ecclesiæ,in ea celebrans,irregularis est.de sent.excomm.is cui.lib.6.Septima regula, Suspēsus ab officio,tam a celebratione Missæ, quàm a collatione sacramentorum,& a quolibet actu sacerdotali,puta a baptizando solenniter,intelligitur suspensus & contrafaciens fit irregularis. Octaua regula, Sacerdos suspēsus a sacerdotalibus officijs ministrans in inferiori ordine,non est irregularis. Quādo vero est suspensus a collatione sacramentorum, conferens aliquod
8 sacramentum solenniter,fit irregularis. † Nona regula, Licet suspensus non perdit iura spiritualia, nec possessionem beneficii,tamen fructus beneficij sui perdit,sm Inn.de ap. pastoralis. Et hoc,si est suspēsus ab officio,& graui causa,puta propter scandalum populi,vel infamiam solam,secundum Hostien.de quo plenè per Io.And.c.cupientes.de pœn.in gl.magna,ad fi. Decima regula,Suspensus a canone propter participationem excommunicati potest eligere & alia facere,quæ sunt iurisdictio. Sed si ab homine uel a iure, vel alias ex alia causa, tunc non potest, secundum Io.And.in gl.magna,ubi supra.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Iudex excommunicationis laturus sententiam maturè procedere debet.*
Monitio triplex excommunicationem præcedere debet.
2 *Sententia excommunicationis ferri potest ex tribus causis.*
3 *Sententia excōicationis in quinque casibus nulla est ipso iure.*
Sententia excommunicationis lata post appellationem legitimè interpositā, est ipso iure nulla .
4 *Sententia intolerabilem continens errorem, nulla est ipso iure .*
5 *Episcopus & quilibet a sententia excommunicationis a iure lata absoluere potest, si superior sibi non reseruauerit.*
6 *Absens ab excommunicatione per procuratorem absolui potest.*

¶De forma ferendæ excommunicationis.

1 RESTAT nunc videre de quarto , scilicet de forma ferendę excommunicationis.†Pro quo sciēdum,quòd ad ferendam sententiam excommunicationis nō debet festinare iudex , sed maturè procedere, nec pro quolibet delicto debet eam ferre,iuxta illud poeticum.

Si quoties peccant homines,sua fulmina mittat.
Iuppiter,exiguo tempore inermis erit.

Debet igitur præmitti triplex monitio,vel vna pro tribus, alias iniusta est excommunicatio & iudex,est suspensus per mēsem, q si ingerat se in officio suo,scilicet in diuinis agens sicut prius irregularis efficitur,& per solum Papam est absoluēdus . Et idē est de sententia suspensionis & interdicti.de sen.excomm.cum medicinalis.lib.6.hæc tamen pœna non tāgit episcopos , cum
2 de eis non loquatur expresse.†Præterea est sciēdum,quòd sententia excommunicationis ferenda est ex tribus causis . Prima ex contumacia,quando quis fuerit admonitus, vel citatus p iudicem tribus vicibus siue edictis,vel vno pro tribus,& ipse fuit inobediens,vel contumax.Secunda causa, quando pro aliquo certo damno,vel offensa aliquis non valet satisfacere.tunc . n. potest licitè excommunicari.Et ratio est,secundum Tho. in 4. sen.distin.18.quia talis peccat in proximum,cui facit iniuriam: & ideo merito est excommunicandus . Tertia causa , quando persona ignoratur, & sic excommunicatur in generali , vt quicunque furtum fecerit,restituat:vel qui scit , & non reuelat , de senten.excommu.a nobis.Nemo autem debet excommunicari pro peccato alterius.24.q.3.si ab his.licet bene potest interdi-
3 ci.†Sunt autem quinque casus , in quibus sententia excommunicationis nulla est ipso iure.Primus est,si ille qui tulit eā, non habuerit potestatem ferendi sententiam , ut quia non erat eius iudex,vel quia erat excommunicatus . Secundus , quia est lata post appellationem legitimam,in quo casu etiam (vt not. Archid.11.quæst.3.curæ.) dicendum , quòd licèt sit ordinario credendum denunciāti aliquem excommunicatum : tamen si scis pro certo denunciatum ante excommunicationem appellasse,securè illi potes communicare,vt de appella.ad nostram . secundum Goffred.qui ita notauit in prædicto ca. dilectus . Istud vltimum dictum intellige,vt not.de senten.excommun.solet. lib.6.§.vlti.concordat ad hoc glo.antiqua Ber.de appel. pastoralis.dicens , quòd si quis excommunicatus est post appellationem probabilem,licèt excommunicatus sit , non tamē est pro excommunicato habēdus,quin liceat ei communicare in omnibus sacramentis.Hoc idem sentit glo.fi.in c.dilectus.ibidem dicens,quòd licèt pro sententia sit præsumendum in dubio,magis standum est appellationi, quàm denunciationi excommunicationis .
4 Tertius casus est,quando sententia continet intolerabilem errorem,vt de senten.excommu.per tuas: vt si excommunicatur quis ideo,quia non furatur , vel quia nō ducit episcopo aliquā meretricem,& sic de aliis,prout exemplificat glo.ibidem.

Quartus casus,quando aliquis excommunicat maiori excommunicatione illos, qui excommunicato participant non in crimine,sed in locatione.Nam talis sententia non tenet, nisi præmissa trina monitione, vel vna pro tribus , vt cum hoc nisi nominatim exprimantur participantes,de senten.excomm. c. statuimus,& c.constitutionem,& c.statutum. libr. 6. Quintus casus , quando prælatus interdicit suis subditis , ne exponant suis superioribus & inquisitoribus statutūm ecclesiarum suarū sub poena excommunicationis: nam talis excommunicatio nulla
5 est,vt de offi.ordi.quia plerique,lib.6. Vltimū sciendum, quod secundum Emericum in summa sua , regulariter Episcopus & quilibet inferior parochialis presbyter potest absoluere a senten.excomm.etiam maioris lata a iure,vbi sibi superior absolutionem non reseruat. Nec obstat dictum Ioan.And.in c. si episcopus,de pœ.& remiss. lib. 6.vbi ipse dicit quòd absoluere excommunicatos a maiori excommunicatione , non competit simplici sacerdoti,sed episcopo,vt de sent.excomm.nuper.Sed tu dic audacter quòd verum est , quòd non competit hoc simplici sacerdoti simpliciter,& etiam vbi prohibetur specialiter . secus autem vbi non prohibetur. Sic etiam dicimus de episcopo,quòd non competit sibi absoluere a senten.excomm.maioris,vbi scilicet Papa specialiter reseruauit,in cæteris non prohibetur.Similiter dicitur de episcopo & simplici sacerdote. Istud tamen indigeret meliori declaratione per Papam propter sim-
6 plices.† Scias etiam quòd absens potest absolui ab excōmmunicatione per procuratorem,secundum Guil. Nazonem. tamē solemnis reconciliatio in introductione in ecclesiam, non pōt fieri eo absente.Et ita intelligitur dictū Inn.qui prolixè in hoc scripsit,de senten.excomm.desideras.

TRACTATVS
VTILIS ET NECESSARIVS de excommunicatione
Per Beatum Antonium Archiepiscopum Florentinum Decretorum Doctorem famosissimum editus.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio dicitur à communione exclusio .*
2 *Excommunicatio,quotuplex sit .*
3 *Excommunicatio maior,à quibus inferatur.*

1 EXCOMMVNICATIO † dicitur exclusio,scilicet a communione. Sicut autem est triplex communio fideliū s.in conuersatione vel loquela,cibo, salutatione,& huiusmodi in sacramētorum susceptione , & in bonorum spiritualium participatione,quæ fiūt in ecclesia,iuxta illud , Participē me fac Deus omnium timentiū te. Psal. 118.&c.Sic triplex potest dici excōi-
2 catio aliis omissis. † Et prima excommunicatio maior , quæ ēt dicitur anathema,& excludit a prædicta triplici communione . de hac 3.q.4.Engeltrudam & 11.q.3. sicut Apostoli. & ca. nihil. Secunda est excōicatio minor , quæ excludit a participatione, & a communione sacramentorum,passiua tamen , secundum Io.de Lig.ut de cle.exc.min.c.si celebratur.& de hac 11.q.3.cum excōicato.& 3.q.4.Engeltrudam . Tertia est excommunicatio data a Deo.s.inflicta per quodlibet mortale.& de hac. 11.q.3. audi.Ista ergo quarta pars tractat de censuris ecclesiasticis , & sex titulos habet.In primo tractabitur de excōicatione maiori . In secūdo de minori excōicatione.In tertio de interdicto.In quarto de suspensione.In quinto de irregularitate . In sexto de pœ-
3 nis in genere.†Quantum ad primum sciendum , ꝙ excommunicatio maior quandoque infertur ab homine,siue a iudice, & quia ista potest inferri pro varijs,& innumeris casibus etiam iniustis,ideo poni non possunt casus ipsius.Quandoque infertur a iure particulari per constitutiones , valet synodales alicuius diœcesis,vel prouinciales factas,scilicet in Concilio prouinciali,vel per Legatum alicuius prouinciæ, quæ non est extenduntur ad alia loca extra prouinciam,vel diœcesim.Et quia hęc variantur multis modis,quia quot diœceses , tot quodammodo constitutiones,ideo ipsę etiam omittantur . Quandoque verò infertur excommunicatio a iure communi secundum constitutiones factas in Concilijs vniuersalibus ,vel a summis Pontificibus, quæ astringunt & ligant vbique terrarum fideles , quarum quædam habentur in corpore iuris.Vnde Hos. de sent.excom.in princ.30. enumerat excommunicationes collectas ex decre.& decretalibus.Ioan.verò And.in ca.eos,de sent.excom. lib.6.in glo.numerat 32. quæ habentur in ipso lib.6. & idem in cle.j.de sent.excom.numerat,quæ habentur in clem. Quædam aliæ sunt per extrauagantes diuersorum summorum Pontificum.Et iterum quædam aliæ sunt,quę annuatim fiunt in curia a summo Pontifice contra quasdam personas, seu committentes quædam vitia,ut intra patebit . Igitur circa istam materiam excommunicationis maioris sic procedetur . Primò ponentur casus ipsi,propter quos incurritur ipsa excōmunicatio maior , quorum quidam sunt sedi Apostolicæ reseruati , quantum ad absolutionem.Secundò tractabitur de ipsa excommunicatione. Tertiò de ipsius absolutione. Imponēdo autem ipsos casus excōicationis iuris prius agetur de illis,in quibus frequētius incurritur excommunicatio cum aliquali declaratione , sm no. per Doctores, & exinde de aliis breuissimè expedietur . Demū ponentur de uerbo ad verbum quædam extrauagantes, & ipse processus,qui fit annuatim in curia per Papam, continens plures excommunicationes.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Verbum quis, etiam fœminam comprehendit.*
Priuilegio canonis, ſi quis ſuadente diabolo 17.q.4. quis gaudeat.
2 *Conuerſus vt laicus viuens, dicto priuilegio non gaudet.*
3 *Percutiens clericum coniugatum non bigamum, an tali gaudeat priuilegio.*
4 *Quid de percutiente clericum depoſitum.*
5 *Quid de percutiente clericum per ſaltum promotum, dic quòd ſic.*
Idem in clerico ſeipſum percutiente.
6 *Percutiens clericum excommunicatum, in canonem incidit.*
7 *Percutiens clericum incedentem ſine habitu, quando in canonem incidat.*
8 *Percutiens ordinatum non baptizatum, in canonem non incidit.*
9 *Idem in detinente clericum res ſuas aſportantem.*
10 *Percutiens clericum ſubijciētē ſe verberibus eius pro emenda offenſæ commiſſæ in canonem incidit.*
11 *Participatio in crimine, quando excommunicationem inducat.*
12 *Incarcerans clericum, in canonem incidit.*
Includens violenter clericum, ne ab inimicis capiatur, in canonem non incidit.
13 *In canonem vt quis incidat, duo requiruntur.*
14 *Includens in caſtro vel domo aliqua clericum ſuum inimicum, ut illi verecūdiam faciat, an in canonem incidat.*
15 *Percutere dicitur ille, qui ratam habet percuſſionem.*
Percutere an quis dicitur clericum, vt incidat in canonem, ſi non defendit eum, cum læditur perſonaliter, ſi poteſt ſine ſui periculo, & numero ſequen.
17 *Spuens in faciem clerici, excommunicatus eſt.*
18 *Detinens clericum per veſtem, vel equi frenum, ne liber tranſeat, in canonem incidit.*
Idem de auferente rem de manibus clerici.
19 *Occidens equum, ſuper quo clericus inſidet, in canonem incidit.*
20 *Excommunicatus eſt furans corrigiam clerico, qua cinctus erat.*
21 *Idem in aſcendente equum clerici, vt fugiens non incidat in inimicos.*
22 *Excommunicatus non eſt compellens clericum, vt de fundo per metum exeat.*
23 *Idem in proſequente clericum fugientem, qui cadens ſe lædit.*
24 *Excommunicatus non eſt percutiens clericum in habitu laicali incedentem, ſi ignorat eum eſſe clericum, & infra nu. 26.*
25 *Idem in intendente percutere clericum, ſi laicum percutiat.*
27 *Idem in percutiente clericum ſecularia adminiſtrantem.*
28 *Idem in iocosè manus in clericum inijciente.*
29 *Idem in magiſtro cauſa diſciplinæ ſcholarem clericum verberante.*
30 *Idem in offendente clericum ipſum inſultantem.*
31 *Idem cum qui clericum verberat pro tuitione patris vel matris.*
32 *Idem in occidente clericum, alium defendendo, ne à clerico occideretur.*
33 *Idem in percutiente clericum pro rebus ſuis defendendis.*
34 *Idem in percutiente clericum in adulterio deprehenſum, vel ſtupro cum vxore, matre, ſorore, vel filia.*
35 *Idem in percutiente clericum ratione prælation. quàm in eo habet.*
Quid de prælato mandante clericum per laicum ad torturam poni.
36 *Idem in ſenioribus eccleſiæ pueros verberantibus.*
Idem in dominis corrigētibus ſubditos ſuos, & propinquis, & patribus ſuos filios corrigentibus.
37 *Ordo ſacer à patria & ſeruili poteſtate liberat quo ad manus iniectionem.*
38 *Excommunicatus non eſt percutiens clericum traditum curiæ ſeculari, vel bigamum.*
39 *Idem in percutiente clericum ſocium non ex deliberatione.*
40 *Excommunicatus qui clericum percuſſit, poteſt citra ſedem Apoſtolicam abſolui, quando eſt periculum mortis.*

Capitulum Primum.

SI quis ſuadente diabolo huiuſmodi ſacrilegij vitium, vel crimen incurrerit, quòd in clericum, vel monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo ſubijciatur, & nullus epiſcoporum illum præſumat abſoluere, niſi mortis vrgente periculo, donec Apoſtolico cōſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat. Innocen. 2. 17. quæſtio. 4. Super hoc 1 decreto ſunt quinque notanda. † Primum eſt, quod ſub nomine, ſi quis comprehenditur etiam fœmina, vt dicit ibi gloſ. & Ioan. de Ligna. & patet exemplum in cap. de ſenten. excommuni. mulieres. Secundo notandum eſt, quis clericus vel religioſus gaudeat iſto priuilegio, & quis non. Super quo Ioan. de Ligna. in tracta. de cen. eccleſ. dicit quòd monachus non clericus gaudet iſto priuilegio, ſcilicet quòd iniiciens manum violentam in ipſum, eſt excommunicatus. Item canonicus regularis, non clericus. Item nouitius religioſus gaudet hoc priuileg. vt in ca. religioſo. eod. titu. libro 6. Item moniales & conuerſæ earum, extra de ſenten. excommuni. cap. de monialibus. Item conuerſi religionum, ſed de conuerſis ſecularium remanet dubium. 2 † Hoſtien. autem in cap. non dubium. de ſenten. excommuni. dicit, quòd conuerſus, qui remanet in domo ſua, viuens vt laicus, non gaudeat hac immunitate 27. quæſt. j. vt lex continentiæ. Si vero ſit conuerſus tradens ſe & ſua, conſecratus incedens, horas audiens, honeſtè viuens, talis gaudet hac immunitate. 17. quæſtio. 4. ſi quis. Probatur hæc ſolu. in cap. vt priuilegia de priuileg. verſi. hoc autem. & hanc credo veram. Ioan. de Ligna. Item clericus coniugatus non bigamus incedens in habitu clericali & tonſura, gaudet hac immunitate, vt in cap. vno. de cler. coniuga. lib. 6. & hoc quo ad duo, ſcilicet quia percutiens eum incidit in canonem, & reſpondere non habet in iudicio ſeculari. 3 † De percutiente clericum coniugatum non bigamum dimittentem habitum, & tonſuram, & poſtea reaſſumentem, vtrum talis incidat in canonem, ſunt opiniones? Et quidam dicunt, quòd non. Nam ſatis eſt quòd ſemel elegerit ſibi vitam laicalem profeſſione, vt in regula, quòd ſemel de regu. iur. lib. 6. Alij dicunt contrarium, quòd ſcilicet iuſta pœnitentia nemini eſt auferenda. 1. quæſtio. 5. pro hoc faciunt notata per Innocen. in cap. fina. de vita & honeſtate clerico. qui dicit, clericos primos priuilegio, qui ſe immiſcent negociationibus illud cauſa mere dimittendo. Ioan. Mona. & Archidiaco. tenent hanc partem. hanc etiam probat clemen. de vita & honeſta. clerico. ſi litera intelligatur ſecundum rectum & continuum intellectum. Nam ibi dicit text. quandiu in præmiſſis exiſtant, vel inſiſtant, eoipſo amittant. & ille verſus, ſecundum verum intellectum, refertur ad omnia præcedentia, vt in cap. j. & cap. ſecundo requiris. de appellatio. Confirmatur hoc, quia illa conſtitutio eſt pœnalis. Ideo in dubio debet recipere interpretationem in partem mitiorem. Ioan. de Ligna. 4 † De percutiente depoſitum, dicunt Ioan. de Ligna. & Hugo. diſtinctio. 50. accedens. quod incidit in canonem. & idem Ber. & Hoſtien. ſed Barto. Brix. tenet contrarium, quod videtur approbari per capit. degradatio. de pœn. lib. 6. Ioan. Andr. in dicto capit. degradatio. dicit primam opinio. eſſe veram in depoſito verbaliter, ſed in actualiter depoſito eſt vera contraria opinio. Ioannes de Ligno. 5 † Percutiens clericum per ſaltum promotum incidit in canonem, quia talis recipit characterem. Clericus percutiens ſeipſum irato animo, incidit in canonem. quod probatur 23. quæſtio. 5. ſi non licet. Præterea tale priuilegium eſt indultum toti ordini clericali, cui renuntiari non poteſt. Ioan. de Ligna. Idem Archid. & Ioan. And. 6 † Percutiens clericum excommunicatum, vtrum incidat in canonem? Dicunt aliqui quod non, per c. excommunicatorum. 23. quæſtio. 5. & 2. quæſtio. 1. multi. ſed in contrarium eſt communis opinio. nam excommunicatus retinet ordinem, ratione cuius inducta eſt immunitas: ergo durat, durante cauſa. hanc opinio. tenet Ioan. idem Vincen. & 7 Goff. Innocen. & Ioan. And. Speculator. † Percutiens clericum incedentem ſine habitu, ſi monitus fuerit, & habitum non aſſumpſerit, non incidit in canonem. Si autem non fuerit admonitus, & ipſum percuſſerit, non in actu belli, & aggreſſuræ, tunc incidit, etiam ſi clericus habitu depoſito ſe alijs immiſcuerat. ſed ſi ipſum percuſſerit in actu belli, & aggreſſuræ, tunc non incidit, ſecundum Innocen. Hic tamen putarem conſiderandum, & ponderandum, quis dedit cauſam bello, & aggreſſuræ. Nam ſi clericus iniuſte cauſam dederit, tunc indubitatum eſt, quod illi contra quos venit clericus, non incidunt ex capite defenſæ permiſſæ, vt in capitulo ſi vero. de ſententia excommunica. & cæteri fauentes aggreſſo, etiam non incidunt. Item ſi tertius contra tertium & clericus temere ſe immiſceat habitu depoſito, & tunc crederem percutientes in liminibus aggreſſuræ non fore excommunicatos. Et ſic intelligo opinio. Innocē. 8 & Ioan. de Ligna. † Percutiens ordinatum non baptizatum nō incidit, quia non habet characterem. Percutiens ordinatum inuitum coactione abſoluta, non incidit in canonem talis, quia non recipit characterem. extra de baptiſmo. maiores. in glo. ſed inuitum coactione conditionali, niſi poſtea ratificet expreſſè vel tacitè talem percutiens non incidit in canonem. Ioan. de Ligna. Detinens clericum aſportante res ſuas vel alienas apud ſe depoſitas, per violentiam, & auferens eo inuito, non incidit in canonem, ſi ei auferat, dum eſt in aſportando, antequam ſe recipiat ad locum deſtinatum. Si autem hoc faceret ex interuallo, poſtquam peruenit ad locum deſtinatum, & adeptus fuerit poſſeſſionem rerum illarum perfectè, incidit, ſecundum Petrū de cenſura eccleſiaſtica.

Tertiò notandum eſt, quod in quibuſdam caſibus, quamuis non actualiter iniiciat quis manum violentam, incidit in canonem propter quoſdam actus iniurioſos perſonæ factos contra tales, ſicut cum quis percutit clericum ſubiicientem ſe verberibus eius pro emenda offenſæ commiſſæ. de ſententia excommunica. cap. contingit. Clericus verò ſe ſubijciens verberibus, videtur etiam quòd excommunicatus ſit, vt dicit Ioan. Andre. in nouella, quia participat in crimine damnato. extra eo. 11 cap. nuper. & ſi concubinæ. † Niſi dicas, quòd participium, aliàs participatio in crimine, tunc inducit excommunicationem in participante, quando participat cum excommunicato, non in illo actu tantum, pro quo principalis excommunicationem incurrit. ad hoc infra eo. ſi concubinę, ibi poſt latam ſententiā. & decretalis, nuper, ponit etiam illum excommunicatum tempore communionis. Nec ob. ſi dicas, quòd mandans vel cooperans percutienti ſit excommunicatus, quia non eſt ex vi participij, ſed ex proprio facto. quò etiam quandoque excommunicatus eſt non prohibens, infra eo. quāto. Vel niſi dicas quòd ſummittere non ſit participare crimini, quia probabiliter credere poterat illum remiſſurum, prior tamen ſolutio nō videtur ſufficiens, vbi ictus iterantur, cum ex primo ictu ſit excommunicatus. Hæc Ioan. Andre. Item Paul. in clemen. eos, de conſanguinita. & affinita. Et ſic videntur dicere, quòd non ſit excommunicatus. Pet. verò de Peru. dicit quòd talis clericus ſi permittit ſe percuti vna percuſſione tantum, tunc non ligatur maiori, quia antequàm ſequatur læſio, percutiens non eſt excommunicatus: & ſic ſe ſubiiciendo non participat excommunicato, ſed excommunicando. Si autem ſubijcit ſe pluribus percuſſionibus, tunc ligatur maiori, quia participat excommunicato, & in crimine. Et iſta prima ſolutio facit ad quæſtionem, quam faciunt prædicti Doctores de eo, qui recipit communionem a religioſo ſine licentia eius a quo debet habere, vtrum ſcilicet ſit excommunicatus, ſicut & ipſe religioſus. remittunt ad nota. 12 circa iſtam decreta. contingit. † Item reputatur quaſi manus violenta, cum quis retinet clericum incarceratum, vel in cuſtodia, vel vinculatum, vt in cap. nuper. Includens clericū violenter ne ab inimicis ipſum quærentibus occidatur, non incidit in canonem: quia licet adſit violentia, nō tamen dolus, ſed ad ſalutem ipſius ſit, non autem ad iniuriam. Hoc tenet Inno- 13 cen. in cap. nuper. † Duo enim requiruntur ad hoc, vt quis incidat in canonem illum, ſi quis ſuadente. 7. quæſt. 4. ſcilicet animus doloſus, & facti perpetratio, vt patet ex ipſo textu & Ioan. Andre. etiam tenet quòd in pœnam latę ſententiæ nullus incidat per ſolam attentationem, niſi peruenerit ad actus conſummationem, per cap. perpetuæ. de elect. libr. 6. Vnde vibrans gladium vt percuteret clericum, qui tamen non percuſſit, quia il- 14 le ictum vitauit, non incidit in canonem. Ioan. de Ligna. † Si aliqui inimici clerici obſident ipſum in caſtro, vel in domo, fortè alicuius mulieris claudant ipſum, & non vt illum cuſtodiant, ſed vt illi verecundiam faciant, non dicentur illum tenere in cuſtodiam vel carcerem, quia nec hoc intendunt. Item nec violentiam inferunt perſonæ, vel rebus adhærentibus. Hęc ſunt verba Innocen. neſcio tamen, ſi per hæc uerba intendit Innocen. dicere hos non fore excommunicatos, licèt hoc videatur per verba illa, nec violentiam & cætera, quia requirit canon. Credo tamen in obſidente ponderandum, propter qđ fiat obſeſſio, ſcilicet an propter caſtrum habendum & non pſonam violandam. & tunc credo quod non incideret. Si autē fieret obſeſſio propter perſonam, vt violetur, tunc incideret. De claudente verò domum mulieris ad verecundiam clerici detegendam, crederē ipſum includentem excommunicatum nam fit iniuria perſonæ clerici incluſi Ioan. de Ligna. Item reputatur quaſi manus violēta, vt cum quis mandat capi, vel verberari tales, & ſequitur effectus, vt in capit. perpendimus. Item percutere reputatur clericum, cum quis ratam habet percuſſionem clerici factam nomine ſuo, vt in cap. cum quis. eo. titu. 15 libr. 6 † Item percutere reputatur clericum, cum non defendit clericum, cum lęditur perſonaliter, & defendere poteſt ſine ſui periculo. extra eo. quantę. Nota, circa hunc caſum variæ ſunt opinio. Quidam enim, vt Ioan. & Ber. in gloſſ. ſuper cap. quantæ. in glo. & verſi. di. quòd iſtud ſcilicet non defendere clericos ab iniurijs perſonalibus, cum fieri poſſit. inducit excommunicationem, quantum ad officiales, ad quorum officium pertinet eos defendere. 23. quæſt. 5. Adminiſtratores. 24. quæſt. 5. Fortè. Ho. verò dicit in Sum. hoc eſſe intelligendum generaliter de quocunque, etiam ſi non teneretur ad hoc ex officio, dummodò nudo verbo tantum prohiberi poſſit, vt ſi diceret illi, q vellet iniuriari. Caueas tibi, vel non facias, & ille non abſtineret, argum. ad hoc, extra eo. dilecto libr. 6. Idem videtur ſentire 16 Ioan. de Ligna ſuper cap. quantæ. † Innocen. verò recitat vtranque opinio. & dicit quòd ſi aliquis verberaret in nomine meo, & ex negligentia non prohiberem ſine dolo, non inciderem in canonem, cum neceſſarius ſit dolus. ſecus ſi ex propoſito nō prohibeo. Ioan. Andre in nouella, in dicto capit. quantæ. dicit quòd Vincen. Abb. & Hoſtien. finaliter tenent, quòd ſiue quis habeat verberantem in poteſtate, ſiue non; ſiue ille verberetur nomine illius, ſiue non, incidit in canonem, quando poteſt ꝓhibere, & non prohibet, dummodò doloſè dimittat, aliàs non. Et addit vnum dictum multum notabile, dicens: in hunc enim vel alium canonem nullus incidit ſine dolo. argum. ff. de adul. l. penul. ff. de ſica. l. 1. Idem Ioan. de Ligna.

17 † Spuens in faciem clerici, eſt excommunicatus, ſecundum Hoſtien. & lædens eum pede, vel alia parte corporis ſimiliter, ſcilicet animo iniuriandi, quantum ad vtrunque idem ſi effun- 18 dat aquam ſuper eum. † Detinens clericum per veſtem, vel frænum equi, ne clericus liber tranſeat, tenet Inn. quòd ſit excommunicatus in dicto cap. nuper. mouetur, quia violatur perſona, licèt mediantibus rebus adhærentibus perſonæ. Idem de auferentibus res de manibus clerici, etſi auferat fortè dominus, vel poſſeſſor, ſed commodauerat clerico vſque ad certum tēpus, & huiuſmodi, quia ante finitum vſum non debet tolli.

19 † Occidens equum, cui inſidet clericus: vel lacerans veſtes, quas habet indutas: dicunt quidam quòd ſit excommunicatus, ſi hoc fiat ad iniuriam clerici. Nam videtur iniuria fieri perſonæ, quæ fit veſtibus, quibus induta eſt: & equo, cui inſidet. ſecus ſi veſtes fuerint ſeparatæ a perſona, & equo, allegant capit. contingit, de ſententia excommuni. Hanc opinio. credo verā, licèt contrarium dicant. Nam licèt canon ſit pœnalis, propter quod videretur eſſe reſtringendus, non ampliandus: eſt tātum fauorabilis attento ordine clericorum, cui indulgetur, & ideo ampliandus. extra de re iudi. Odia. Ioannes de ligna.

20 † Furantem corrigiam, cum qua cinctus eſt clericus, vel veſtes quibus eſt indutus, eo dormiente. dicit Innocen. non eſſe excommunicatum, quia nullam infert violentiam perſonæ, quæ non ſentit. In hoc caſu crederem contrarium, & ego credo, quod ſit de mente canonis, quod qualitercunque quis contingat perſonam clerici iniurioſè, etiam incidat in canonem, vt notat Archidiaco in dicto cap. Ioan. de Lignano.

21 † Fugiens inimicos, & vt facilius euaderet, eijciens clericum de equo, & ipſum aſcēdens, vt fugiat, an ſit excommunicatus. Pro & contra poteſt argui. Credo tutius tenendum, ipſum eſſe excommunicatum. Nam hęc eſt iniectio & violentia, nec iure fit ergo inſurgunt verba canonis, & mens. Nec obſtat quòd licitum ſit ſibi ſe defendere. hoc verum eſt ſine læſione tertii, putarem tamen in impoſitione pœnitentiæ ponderandam qualitatem neceſſitatis, an ineuitabilis, quia aliter euadere non poterat: an commoditas, vt notat clementina de homicid. Ioan. de Lignano. Hanc opinionem tenet Bartholomęus Brixiēſis, & Tancre. ſed Petrus de Cenſurio eccleſiaſticis tenet contrarium, & inter cęteras rationes hanc inducit, quę notanda eſt ēt in alijs caſibus. Dicit enim, non credo aliquem ſapiētem dicturum, talem peccare mortaliter. ergo neceſſe habebit dicere, illum non eſſe excommunicatum: nam cum excommunicatio ſit æternæ mortis damnatio, vt xj. quęſt. 3. Nemini infligitur ni- 22 ſi pro mortali. † Compellentem clericum, vt exeat de fundo per metum, vt ſibi aliquid det, vt poſtea ipſe ingrediatur fundum, dicit Innocen. non eſſe excommunicatum, quia non fit manus iniectio in clericum, nec in res adherentes ei, quod credo verum ſi ſit metus verbalis, ſecus ſi realis, aliàs per contractum perſonę etiam ſine violentia pręciſa. Ioan. de Lignano. 23 † De illo vero, qui perſequitur clericum fugientem, vt percutiat, & clericus ſine percuſſione cadit, & lęditur, dicit verſicu. quod non credit quod incidat in canonem: ſecus ſi ipſe clericus fugiens quaſi coactus pręcipitat ſe in aquam, vel in aliud periculum ſe ingerat, vt euadat, quia tunc incidit.

X V. caſus, in quibus inijciens manus violentas non eſt excommunicatus.

Quarto notan. eſt, quòd in quibuſdam caſibus percutiens clericum vel religioſum, non incidit in canonem, & hoc ideo, quia non fit ſuadente diabolo, vt dicit text. Decreti. vel quia non eſt manus violenta. & hi xv. caſus 24 ſunt. † Primus eſt, cum quis percutit clericum incidentem in habitu laicali, quem ignorat clericum, vt in cap. ſi verò. ij. eo. titu. & ſecundum Innocen & Ioan. Andr. etiam ſi occideret, nō incideret in canonem, quia ad hoc requiritur dolus, vt quis incurrat, nam probabilis ignorantia excuſat. ſi autem percutiens vidit tonſuram, & tamen non credidit ipſum clericum, tunc incidit, vt no. in prędic. capitu. & hoc uerum eſt, niſi probabilis ignorantia excuſet, & exurgat ex more patrię, qui debet attendi, nam alicubi laici tempore caloris deferunt tonſuram.

25 † Si autem quis intenderet percutere clericum, & percutiat laicum gloſſ. in cap. ſi uerò. tenet quòd incidat. ſed contrarium videtur, nam debet non iudicare ſecundum quòd quis facere intendit, ſed ſecundum quod fit: & hanc partem credo ueram. ſed ſi intendens percutere Titium laicum errans in perſona, percuſſit Caium clericum, Alanus dicit quòd incidit, quia iniuriari voluit. ff. de fur. l. ult. Tan. tenet contrarium per cap. ſi uerò. Credo opi. ueriorem Tan. Moueor, quia ut uendicet ſibi pęna canonis, debet pręcedere perſuaſio diabolica, quę hic non 26 pręceſſit circa clericum. Ioan. de Lig. † Secundus eſt, cum quis percutit clericum incedentem in habitu laicali, nec aliquid de

clericatu

clericatu oſtendentem, tertiò monitum non correctum, vt in cap. contingit. Idem in clerico, qui contemptu habito fert arma, & tertiò monitus non corrigitur, vt in cap. in audiētia, quinimmo etſi non ſit admonitus & immiſceat ſe tyrannidi, vt in cap. cum non ab homine, eo. titu.

27 † Tertius eſt in clerico gerente adminiſtrationem rerum ſecularium, vt in cap. ſacerdotibus, ne cleri. vel mo. quod quidē indiſtinctè ſumit, quod non eſt verum, ſed prius requiritur monitio, vt in cap. in audientia, ſic tenent Vincen. Innocen. & Hoſtien. & hoc verum eſt, niſi epiſcopus in ſinodo mandaſſet ſub pœna priuilegij clericalis illud, quia hoc haberet locum trinæ admonitionis. Ioan. de Lign.

28 † Quartus eſt in eo, qui iocosè inijcit manus in clericos, vt in cap. 1. eo. titu. debet tamen ponderari qualitas loci, & ratio fallendi, quia in pœna canonis requiritur perſuaſio diabolica, quam excludit iocus ipſius qualitate ponderata, argum. notatorum in cap. . de præſumptio. Ioan. de Ligna.

29 † Quintus in magiſtro, qui cauſa diſciplinæ percutit ſcholarem. cap. j. eodem tit. debet tamen ponderari modus percuſſionis, quia leuis permittitur magiſtro. in cap. cum voluntate. eo. titu. & dicit Vincen. quòd magiſter cum ita percutiat, ex quo cauſa correctionis hoc facit, non incidit in canonem. Addit etiam, quòd ſi principalis magiſter prohibeat ſuo magiſtro vel alii, cui committit aliquos pueros docendos, quòd non percutiat, & tamen percutit eos exiſtentes clericos, ſed cauſa diſciplinæ, credit quòd ſic prohibitus non incidit in canonem, quāuis ſit percutiens, quia per huiuſmodi prohibitionem non poteſt ei auferre beneficium iuris, quod eſt corrigere poſſe, quos quis

30 docet. † Sextus in repugnante clerico ipſum impulſante cum moderamine inculpatæ tutelæ in cap. ſi verò. eo. titu. Ratio fallendi eſt, quia eſt inductum, ſe defendere, iure naturali. Itē quis à clerico ludente ſecum grauiter percuſſus, & propter hoc motus ſine deliberatione repercutit eum grauiter incontinenti iratus animo vindicandi non facturus, ſi deliberaſſet. Dicit frater G. quòd non poteſt dici ſine deliberatione feciſſe, ex quo libidine vindictæ fecit, vnde incidit canonem. Si autem eſſet tanta ſurreptio, nec quòd ſe vindicare, nec iniuriare intenderet,

31 non incidit. Pet. de Cenſ. Eccle. † Idem dicunt quidam, quibus magis aſſentit Inn. ſuper dicta decre. cum quis verberat, vel lædit clericum ob tuitionem patris, vel matris, vel vxoris vel filię vel familiæ ſuæ, vel etiam extraneorum, quia ſcilicet talis non eſt excommunicatus, nam & ſocii iniuria propulſanda eſt. 23. quæſt. 3. non inferenda, & cap. fortitudo. Alii dicunt, quòd eſt verum de defenſione illarum perſonarum tantum, per quas nobis fieri iniuria intelligitur, ſicut ſunt vxor, filii, & ſerui, & hu-

32 iuſmodi. † Inn. etiam dicit quòd ſi quis occideret clericum defendendo alium, ne clericus ſcilicet illum occideret, non incideret in canonem, ſed eſſet irregularis, pro defenſione autem ſuarum rerum occidendo, non vitaret excommunicationem. Et dicit Ioan. And. in nouel. ſuper dicto cap. ſi verò. quòd ſi clericus percuſſit laicum, non intendens plus percutere eum, & hoc conſtat laico, non debet percutere clericum, ſi verò clericus venit ad repercutiendum, vel de hoc laicus probabiliter dubitet, tunc licet laico percutere clericum ad imminentem vio-

33 lentiam repellendam. † Dicit etiam Ioan. de Ligna. in tractatu de bello particulari, quòd ſi laicus pro rebus ſuis defendendis iniiciat manum in clericum, ſi aliàs non poſſet vim vi repellere, & hoc facit cum moderamine inculpatæ tutelæ, quòd credit non eſſe excommunicatum. allegat Innoc hoc dicentem, cap. 2. de reſtitu. ſpo. non enim eſt ibi manus violenta, vt dicit canon, ſi quis ſuadente, ſed violentiæ repulſoria. Idem dicit eſſe ſi inijciat manum in clericum ſic violentiam propulſando pro rebus proximi, ſcilicet quòd talis non eſt excommunicatus, nam licitum eſt obuiare errori, vbi obuiare poteſt, aliàs cōſentire videtur. diſt. 83. error,

34 † Septimus in reperiente clericum in adulterio, vel ſtupro cum vxore, matre, ſorore, vel filia, vt in cap. ſi verò. j. cum ea etiam, quæ putatur vxor, & non eſt, idem dicendum, & hoc tenet Vincen. & Gof. in d. cap. nomine etiam vxoris intelligitur ſponſa de præſenti, vt tenet gloſſ. nomine verò matris, vtrum intelligantur omnes aſcendentes, & nomine filiæ deſcendentes, tenet gloſſ. quòd non hoc caſu, quia non debent extendi lineæ. Hoſtien. dicit hoc tutius. Io. de Lig. & hoc ſecundum Vincen. non ſolùm ad coitum eſt reſtringendum, ſed ad amplexus & deoſculationes, & quando quis præparat ſe ad opus carnis, ſi tamen non in loco ſuſpecto, ſed in publico hoc faciat, ſicut fit quandoque ludendo, tunc verberans huiuſmodi incideret in canonem. Item cum per ſigna aperta, & propinqua negocio, conſtat a clerico turpitudinem coitus ibi ante expletam ſtatū eſſe cum prædictis verberans huiuſmodi non incideret, ſi hoc facit incontinenti antequam diuertat ad aliam: nā poſtea verberans incideret, & hoc intellige de attinentibus prædictis. Itē ſi clericus tāgat mulierem inuitam propter turpitudinem, ſi illa ſe defendens cum moderamine inculpatæ tutelæ reum per-

35 cutiat, non incidit in canonem, ſecundum Vincen. † Octauus in eo, qui auctoritate ſuæ prælationis, vel de mandato prælati inijcit manum in clericum. eo. ti. ex tenore. & cap. vniuerſitatis. & intelligas in prælato corrigente, non tamen modum excedente, aliàs foret locus appellationi, & puniretur ſic extendens leuis enim correctio eſt permiſſa. Si autem prælatus mandat clericum verberari, vel ad tormentum poni per laicum, vterq; eſt excommunicatus, vt in cap. vniuerſitatis, & hoc, niſi talis clericus eſſet incorrigibilis, ſiue quia non bene poteſt capi per clericum de mandato ſui prælati. Item dicit Arch. diſtinct. 45. quòd nō eſt tutum, nec honeſtum, monachum verberari per

36 conuerſum laicum. † Nonus in ſenioribus eccleſiæ, qui pueros corrigere poſſunt, vt in cap. cum voluntate. eod. titu. hoc intelligitur, modum non excedendo. Decimus in dominis corrigētibus, cum corrigunt domini ſubditos ſuos, extra eod. cum voluntate. ibi dicit gloſſ. quòd dominus domus poteſt corrigere clericos inferiorum ordinum ſine pœna excommunicationis. quilibet enim familiam ſuam corrigere debet. 23. quæſt. 4. duo iſta. Vndecimus in propinquis, extra eo. cum voluntate. vbi dicit glo. quòd non ſolum pater, ſed etiam propinqui domeſticos ſuos corrigere dn̄t. C. de emenda. propinq. l. vna. Duodecimus in patribus corrigentibus filios. hoc intelligo, dummodò non ſint conſtituti in ſacris.

37 † Nam ſacer ordo liberat a patria poteſtate, & etiam ſeruili quo ad manuum iniectionem. 54. diſtinct. ex antiquis, & capit. frequens. Si autem tales perſonæ excedant modum, tenet gloſ. quòd non ſunt excommunicati, vt in cap. cum voluntate, mouetur, quia canon exigit dolum, ſine quo violentia non committitur: ſed hæ manus ſunt charitatiuæ, licèt modus excedat, ergo tamen non credo gloſſ. veram: nam limitata correctio p miſſa eſt patribus erga filios, & dominis erga ſeruos, ſicut prælatis erga ſubditos, per ſupra allegata. Exceſſus ergo inducit pœnam. Ioan. de Ligna. Pet. de Per. tenet quòd etiam in ſacris exiſtentē pater poteſt verberare cauſa correctionis. prima opi. tutior, ſed ſecunda eſt rationabilior, vt ſcilicet poſſint parentes verberare etiam exiſtentes in ſacris cauſa correctionis, quam

38 etiam tenet Pau. de Pa. † Decimuſtertius in eo, qui inijcit manus in clericum depoſitum, traditum curiæ ſeculari, de iudi. c. cum non ab homine. hic pūctus ſupra eſt tactus. Decimuſquartus in eo, qui inijcit manum in clericum ſe ad vitam contrariā clericatui dantem, vt cum bigamiam contrahit, diſtinct. 84. c. quiſquis. & no. quòd bigamus exutus eſt omni priuilegio clericali, vt de biga. cap. j. lib. 6. dicit glo. Ioan. Andr. quòd hoc eſt verum de his, qui ſic in moribus contraxerunt, ſcilicet cum duabus, vel cum corrupta: ſecus ſi in ſacris, quia tunc non perdit priuilegium clericale. Idem Archidiaco. Guliel. Bart. Ioan. Mona. Item intrans religionem bigamus gaudet tali priuilegio, ſecundum Ioan. Andr. in quæſtio. mercuriali.

39 † Decimuſquintus, nota ſecundum Richar. ordinis minorū ſuper 4. ſenten. diſtinct. 18. quòd non incurritur maior excommunicatio, quando aliquis non ex deliberatione ſocium ſuum clericum leuiter impellit, quamuis ſit turbatus: mortale enim peccatum non committitur, niſi ex deliberatione, vel poſt tempus humanæ fragilitati ſufficiens ad deliberandum, cum factū eſt tale quòd homo non obſtante humana fragilitate, & infirmitate tenetur de neceſſitate deliberare, vt per deliberationē ab illo opere illicito retrahatur. nullus autem excommunicatur a iure, niſi propter peccatum mortale, cum enim iura præcipiant quòd a iudice non affligatur, niſi propter peccatum mortale, videtur quòd conditor iuris non voluerit, quòd excommunicatio a iure incurreretur, niſi propter mortale peccatū. Sextuſdecimus caſus, in quibus excommunicatus propter iniectionem manuum violentam in perſonas eccleſiaſticas poteſt abſolui citra Papam.

Quinto notandum Eſt, quòd in quibuſdam caſibus etſi incidat quis in canonem propter iniectionem manuum violentam in prædictos, poteſt tamen abſolui citra ſedem Apoſtolicam.

40 † Et primus eſt de periculo mortis. vbi notatur, quòd intelligitur tale periculum non ſolùm propter infirmitatem, ſed ēt ſi ſit in quocunque periculo vicino morti, puta ſi timeat hoſtem, vel prędonem, vel crudelitatem potentis, vel ſi nauigaturus ſit, & per loca inſidioſa tranſiturus. ff. de donat. cau. mor. l. 3. & 4. Idem Hoſtien. & addit quòd idem eſt ſi obſeſſus ſit, vel obſideat, vbi iaciuntur machinę vel baliſtę, eſt tamen iniungendum ei, quòd ſi euaſerit, pręſentet ſe ſedi apoſtolicę, vel ei, qui poſſit eum abſoluere, mandatum eius ſuper hoc recepturus. extra de ſen. excom. cap. a nobis. ij. & idem in caſibus ſequentibus remoto ſcilicet impedimento, pręterquam in puero. de ſent. excom. de cętero, in fi. & cap ea noſcitur, in fi. & ſi ceſſante impedimento non ſe pręſentant, incidunt in eandem ſententiam excommunicationis extra de ſen. excommuni. eos. lib. 6.

41 † Secundus caſus eſt, cum quis habet inimicitias capitales, vel alias iuſtas excuſationes, propter quod non poteſt ſe ſedi apoſtolicę pręſentare, de ſen. excom. de cętero. de iſta excuſatione ſtabitur arbitrio boni viri. ff. de uerbor. oblig. l. continuus. §. cum

§. cum ita. extra de vo. quòd ſuper his. Tertius oſtiarius, qui prætextu officij clericum non grauiter læſit, de ſenten. excom. ſi verò. Et no. quòd ſi talis non caſu fortuito, ſed ex deliberatione percuſſiſſet clericum grauiter, a Papa debet abſolui, extra de ſen. excommuni. ſi verò. idem de officiali.

42 † Quartus in officiali, qui in arcendo turbam non ex propoſito, ſed non ſine culpa aliquem clericum percuſſerit, vt in dicto capitu. ſi verò. † Quòd ſi clericus armatus venit ad bel-

43 landum, & facit inſultum, & is contra quem venit, ipſum capit, ſecundum Innocen. ſi ſcienter hoc facit, excommunicatus eſt, ſed ad Papam non mittitur, ſi tamen hoc fit ad defenſionē, excommunicatus non eſt, dum tamen ceſſante cauſa defenſionis ipſum libere abire permittat, vt Hoſt. dicit. ſi etiam officialis publicus talem capiat auctoritate propria, qui aliter non poterat compeſci ab iniuria alterius, non eſt excommunicatus, immo meretur. 23. quæſt. 3. fortitudo. & c. ſequen. & hoc dico, ſi prælatus non eſt ibi, qui hoc faciat, & ipſe cum prælato quàm citius poteſt reſtituat, alioquin contra de ſen. excom. vt famæ.

44 §. laici. † Et nota etiam Pet. de Peru. ſuper dicto cap. vt famæ. ꝙ non ſolum iudici ſeculari licitum eſt capere clericum delinquentem ne fugiat, et vt præſentet epiſcopo, ſed etiam lęſo cuicunque alij, ſecundum Inno. qui etiam dicit, quòd ſi laicus habet clericum ſeruientem, quem habet ſuſpectum de futuro, ꝙ poteſt illum capere, & detinere.

45 † Quintus, ſi ſit mulier, nec diſtingui debet vtrum fortis, vel debilis. Et not. ſecundum verſi. quòd in poteſtate epiſcopi eſt mittere, vel non, quia non diſtinguitur circa eas inter atrocem & non atrocem iniuriam. Sextus, ſi ſit ſenex, & valetudinarius. Septimus, ſi ſit membris deſtitutus, ita ſcilicet quòd ad ſedem apoſtolicam accedere non poſſit, tres caſus proximè dicti habentur, extra de ſen. excom. cap. mulieres. & cap. ea noſcitur. & cap. quamuis. Octauus de infirmo, qui ſcilicet perpetuum habet infirmitatis impedimentum, vel etiam temporale, ſi timetur quòd accederetur mors, extra de ſenten. excommuni. quòd de his. Nonus in paupere, quem oportet mendicare, vt in dicto capitu. quòd de his. Et de his etiam quatuor caſibus habes etiam infra capit. 52.

46 † Decimus, ſi regularis verberat regularem. de ſent. excommunica. monachi. & cap. cum illorum, & etiam ſi percuſſiſſet ſecularem, de ſenten. excomm. religioſo, lib. 6.

Vndecimus in his, qui non ſunt ſui iuris, ſicut filijfamilias, & ſerui, de ſenten. excommunica. Mulieres. de filiofamilias ſeruo no. quòd intelligendum eſt, quòd non debent mitti, quando hoc eſſet in præiudicium patris vel domini, niſi fuiſſet tam enormis exceſſus, quòd propter vitandum ſcandalum eſſent ad ſedem Apoſtolicam mittendi, de ſenten. excommu. Relatum. & intelligendum eſt de ſeruis, ſcilicet qui ſunt ſeruilis cōditionis, non de famulis ſeruientibus, ſed de filijfamilias intelligit Innocen. ſi ſunt impuberes: aliàs ſi ſunt adulti, licèt ſint in patria poteſtate, mittendi ſunt ad curiam, quia in hoc ſui iuris ſunt, quia poſſunt ire, quo volunt.

47 † Duodecimus in impubere, de ſenten. excommu. cap. 1. & hoc etiam ſi poſt pubertatem poſtulant ſe abſolui, vt eod. titu. cap. fina. Et no. ſi non ſunt doli capaces non inciderunt, ſi ſunt doli capaces tunc incidunt, ſi animo iniuriandi, aut vindicandi percutiunt. Sed poſtquam peruenerunt ad pubertatem, vt in xv. vel xvj. anno, ſi adhuc tales ſunt quòd ſine periculo ad ſedem apoſtolicam ire nō poſſunt propter imbecillitatem corporis, vel defectum diſcretionis, ab epiſcopo poſſunt abſolui, recepto iuramento quòd impedimento ſublato ſe præſentabunt, vt nota. de ſenten. excommu. cap. fina.

48 † Dicit Pet. de Palu. in 2. ſenten. quòd pueri, & mulieres, qui probabiliter ignorant iura poſitiua, percutientes clericum ſciētes eſſe clericum, & neſcientes pœnam canonis, nec ſcire debētes: non enim peccant, quia neſciunt canonem, ſi quis ſuadente, &c. nihilominus, quia contra legem naturæ faciunt, cum pęnam legis naturæ incurrerunt, etiam pœnam legis poſitiuæ, quamuis excuſabiliter ignorent.

49 † Decimuſtertius de clericis, qui communiter viuunt, & ſub eodem tecto dormiunt, & in eadem domo veſcuntur, de vita & honeſta. clerico. quoniam. quod communiter exponitur, quoniam ſimul viuunt in aliquo collegio. Decimuſquartus in monialibus, de ſenten. excommunicat. de monialibus. Decimuſquintus in hoſpitalarijs ſancti Ioan. Hieroſolimitani. extra de ſenten. excommunicatio. cap. canonica.

50 † Vltimus caſus eſt de inferentibus clericis leuem iniuriam, extra eod. peruenit. & licèt quidam dixerint, hanc decretalem continere priuilegium, non ius commune, dicit Ioan. Andre. in nouella, ſuper dicto cap. quòd conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, interpretatur ius commune. quod ius commune contineat, & quòd epiſcopi in leuibus poſſint abſoluere & hoc credo. Et ad contrariorum ſolutionem diſtinguo inter leuem, mediocrem, & grauem, ſiue enormem offenſam, vt in leui omnes indifferenter abſoluant, in mediocri certas perſonas priuilegiatas, oſtiarios, officiales, & ſeruos, & clericos cōmuniter viuentes, & profeſſos. in enormibus nullos, niſi in caſibus, in quibus Papa non poteſt adiri. Hæc Ioan. And. Idem Ioā. de Ligna. Et de enormi iniuria exemplificat Ioan. Andr. ſuper cap. cum illorum, eod. titu. dicens.

51 † Enormis eſt, ſi effodiat oculos, ſi vulneretur, ſi in theatro, vel foro, vel in conſpectu iudicis percutiatur, multofortius ſi in cimiterio, vel dormitorio vulneretur, ſi quocunque membro mutiletur, ſi ad effuſionem ſanguinis grauem, & ex graui ictu prouenientem perueniatur, ſi in epiſcopum, abbatem, vel ſecularem clericum, vel religioſum manus inijciatur, ſi ex manus iniectione ſcandalum oriatur. Item ſi in priorem, ſiue abbatem, vel locumtenentem manus iniecerit. & dicit Hoſtien. idē intelligendum, quotiens inferior, & ſubditus in ſuperiorem manus inijcit.

52 † Et per hoc videtur ſolui quæſtio de monacho, qui abſente abbate percuſſit vicarium, quem Abbas dimiſerat in clauſtro, alium tamen clauſtralem. Hæc ibi. Pe. etiam de Peru. ſuper dicto cap. prædicta ponit, & ſpecialiter hoc, quòd ſi Abbas ſe abſentando loco ſui dimittit aliquem vicarium inijciens manū in eum, reputatur enormem iniuriam commiſiſſe, vt abſolui non poſſet citra ſedem apoſtolicam, & in Directorio iuris dicitur quòd Prædicatores, & Minores in huiuſmodi enormibus iniurijs ſeu percuſſionibus incidentes vigore ſuorum priuilegiorum non poſſunt abſolui a ſuperioribus ordinis ſui. Et in eo. li. dicitur, quòd idem eſt. i. enormis iniuria, quandocunque inferior in ſuum ſuperiorem manus inijcit. & Ioan. de Ligna.

53 ſuper dicto capitul. cum illorum, dicit, † quòd cum religioſus percutit clericum ſecularem, hodie poteſt abſolui per epiſcopum in caſu, quo poſſet abſoluere alium clericum. eodem titulo. religioſo. libr. ſexto. dum ſcilicet percuſſura eſt leuis. Hoſt. dicit quòd iudicium de leui iniuria, vel enormi eſt totum epiſcopi arbitrio committendum, allegat extrauagātem, perlectis. & addit. Caueat tamen ſibi de arbitrio temperato. Qui ergo per epiſcopos non poſſunt abſolui, vel per ſuos prælatos ſedi apoſtolicæ reſeruantur.

54 † Sed vtrum Legati de latere iure legationis valeant quoſlibet per huiuſmodi abſoluere. ſunt variæ opinio. verſi. in Spec. tenet, quòd nō poſſunt abſoluere pro atroci. Et intelligit atrocem, homicidium, vel mutilationem membri non ſimplicem ſanguinis effuſionem, etiam cum oſſium fractione. idem Hoſt. in cap. quòd tranſlationem, de officio delegat. Abbas tenet, ꝙ quoſlibet, & pro qualibet percuſſione, vt in cap. ad eminentiā, & cap. ea noſcitur, eodem titu. Ioan. Andr. & Ioan. de Lignano dicunt, quòd hæc opinio videtur vera, ſi ponderetur textus cōſtitutionum, qui loquitur generaliter, & etiam quia conceſſū Legatis, & ſic vt beneficium latiſſimè interpretandum, vt l. ſi beneficio. ff. de conſtitu. Prin. etiam quia hoc eſt fauorabile animabus, & ſic non eſt reſtringēdum. Stat ergo regula, quòd per ſolum ſummum Pontificem, vel legatum de latere abſoluantur tales.

55 † Qui Legati de latere Papæ miſſi, dum ſunt extra terminos ſuæ legationis, dummodò ſunt in via, tales abſoluere poſſunt, etiam ſi tales excommunicati aliunde veniant, extra de offi. lega. excommunicatis, ſed legati, qui non mittuntur de latere Papæ, dum ſunt extra terminos ſuæ legationis, neminem talem abſoluere poſſunt, ſed dum ſunt ī. terminos prouinciæ ſibi cōmiſſæ poſſunt abſoluere tantum exiſtentes de prouincia ſibi commiſſa, non aliunde venientes. & ſecundum Ioan. And. legati de latere ſolum Cardinales, alij vndecunque miſſi ſunt, nō dicuntur de latere.

56 † Maiores etiam pœnitentiarij in curia ac minores poſſunt abſoluere de enormi læſione facta in perſonis clericorum, etiā ſi mutilaſſent, vel occidiſſent, dummodò non prælatos occiderint, vel mutilauerint, poſſunt autem hoc ſi ſunt præſentes ipſi quæ debent abſolui, & conſilio prius habito conſenſus cum Cardinali ſcilicet ſummo pœnitentiario. & multomagis hoc poteſt ipſe ſummus pœnitentiarius, non tamen occiſores, vel mutilatores prælatorum poteſt abſoluere ſine conſenſu Papæ, ſic reperi in libello caſuum ipſorum pęnitentiariorum. & hoc dico, quantum ad iſtud de pœnitentiariis.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationem incurrunt hoſtiliter inſequentes Cardinales, vel capientes, vel ſi ſocij fuerint, & quas alias pęnas incurrant, vt infra nu. 4.*
2 *Quid ſi eos inſultant ad domum, an pœna de qua hic, locum habeat.*
3 *Receptatores pari puniuntur pęna.*
5 *Verbum notitia, quomodo accipiatur.*

Capitulum ij.

SI quis deinceps in hoc ſacrilegii genus irrepſerit, quòd ſanctæ Romanæ Eccle. Cardinales hoſtiliter fuerit inſecutus, vel percuſſerit, aut cęperit, vel ſocius fuerit facientis,

cientis, aut fieri mandauerit, aut factum habuit ratum, aut consilium dederit, vel fauorem, & aut postea receptauerit, vel defensauerit scienter eundem, sicut in crimine læsæ maiestatis reus perpetuò sit infamis, &c. & ĩ. ex insecutione prædicta, sicut ex iniectione manuum violenta ipso facto sententiam excommunicationis quis incurrat, tam ipse insecutor, quàm alii s̃. dicti tanti mali participes, nec ab alio, quàm a Romano Pontifice, possunt beneficium absolutionis obtinere, nisi in articulo mortis. Bonifa. extra de pœ. capitu. fœlicis. libr. 6. & ĩ. Si Princeps, senatus, consul potestas, vel alius dominus siue rector cõtra præsumptores prædictos præsentis constitutionis tenorem non fecerit obseruari, tam ipse, quàm officiales eius ĩ. mensem postquam res ad eorum notitiam venerit, eoipso sententiam excommunicationis incurrant. Bonif. vbi s̃. Insecutus, de persecutione, & captione non erit dubium, sed de insecutione hic specialiter statuitur hæc pœna. Io. Hostiliter, idest si sicut hostis, & inimicus capitalis vel publicè & manifestè, sic etiam sumitur. 11. q. 3. quicunque. Archi. Percusserit hoc de illo intelligo, qui non iustè fecit, puta se non defendendo: tunc enim cessaret pęna, quia vim vi repellere licet cuilibet. Ioan. Andr. Ceperit, cape. hoc intelligo cum effectu, † vnde si non capiatur, sed fiat ei insultus ad domum, vt ei fiat iniuria, vel obsident eum in domo, vel castro, non vt eum ibi custodiant, sed vt inferant ei verecundiam, non credo tunc habere locum, quod hic dicit, secundum id quod no. per Innocen. in capit. nuper. de senten. excom. Ratum habuit, hoc intelligo cum eius contemplatione vel nomine sit factum, vt ĩ. de regu. iur. ratum. Ioan. And. Idem Archi. Fauorem, non nudum vel simplicem. Et nudum concilium vel simplex fauor intelligitur illius, qui ad maleficium faciendum nihil adijcit. Ioan. Andr. & tales hanc sententiam non incurrunt, vt dicitur in tex. ipsius constitutionis. Receptauerit.

† Pari enim pœna sunt puniendi receptatores sine quibus diu latere non possunt delinquentes. ff. de recep. l. e. j. nisi essent consanguinei, vel affines. ff. eo. l. 2. Ioan. Andr.

† No. etiam, quòd sic deliquentes incurrunt, & alias pœnas multas temporales, & non solum ipsi, sed & filij, & nepotes eorum, quas potes videre in tex. Dicit enim Archi. quòd quantũ ad infamiam, & bonorum confiscationem effectualem, & pęnam corporalem infligendam necessaria saltem generalis, vt scilicet pronuncietur eum criminosum esse crimine læsæ maiestatis: aliàs quamuis dominium bonorum suorum ipso iure, vel ipso facto etiam prius amittat ex die commissi criminis, nõ tamen ei auferentur, nec fiet executio ablationis bonorum suorum, vel alteri pœnæ, nisi post sententiam saltem generalẽ, postquam res ad notitiam deuenit, potest hoc tripliciter intelligi. † Vno modo sic quasi velit dicere, quòd si aliquis accusator existat, debeat ad instantiam huius esse criminalis, ex quo fuit contestata infra spacium mensis per sententiam terminari, & executioni mandari, alioquin isti incurrunt pœnas impositas, & hic insertas. Secundò modo potest intelligi, quod dicit de notitia, & absque accusatore aliquo denunciauit sibi, quòd tale facinus perpetratum fuit, & hoc sine aliquis de officialib. suis hoc nuntiauerit ipsi iudici, siue quicunque alius, quanuis priuatus debuit ergo iudex statim, vt audiuit tali nuntiatione recepta procedere ad inquisitionem, & testium receptionem ex vicino, in quo tale facinus dicebatur perpetratum, quos testes indicabit sibi denuntians, & si non omnes tamen aliquos, & si iudex neglexerit quòd non inquisierit, veritatem non inuestigauerit, & sententiam condemnatoriam non tulerit, & executus eam non fuerit a tempore nuntiationis prædictæ sibi factæ, & mensis lapsus fuit, ita quòd omnia prædicta expedita non fuerint isti pœnæ subiicitur hic impositę, & insertæ, tam ipse quàm eius officiales. hoc tamen intellige, nam quando res ignoratur, debet plenius ad notitiam iudicis aduenire, & tunc diuina & humana lex resoluatur, & secundum quòd ibi constitutum est, remota acceptione personarum, diffinitiua sententia proferatur. 11. quæst. 3. summopere. Tertiò modo potest intelligi quod hic dicitur per notitiam per famam, vt iste mensis incipiat currere ex die, ex qua ista fama auribus iudicis innotuit, quamuis non sit. tunc enim statim debet iudex procedere ex officio suo ad inquisitionem. hęc Archi. & ibi ponit plures instantias ad pręd icta, & eas soluit, & ibi multa dicit.

S V M M A R I V M.

1. *Excommunicati sunt, nec nisi per Pontifices absoluuntur præterquam in mortis articulo, qui episcopum percusserit vel banniuerit.*
2. *Quid de occidente illum, qui renuntiauit loco, & non ordini, vel electum nõ consecratum.*
3. *Bannitis, quod periculum immineat.*
4. *Socius, an includatur sub verbo, agentibus.*
5. *Consilium nudum, quod dicatur.*
   Consilium, quomodo præstetur.
6. *Fauor simplex, quid sit.*
7. *Defensor ita punitur, sicut agens.*
   Et quis dicatur defensor.
8. *Aduocatus defendens percutientem episcopum, an & quando excommunicatus sit.*

Capitulum iij.

SI quis suadente diabolo. † in hoc sacrilegij genus prorupit, quòd quemuis iniuriosè Pontificem, vel temere percusserit, acceperit, seu banniuerit, vel hoc mandauerit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, aut fauorem seu scienter defensauerit eundem in illis casibus de prædictis, in quibus excommunicationem per iam editos canones non subiret, fit huiusmodi nostræ constitutionis auctoritate anathematis mucrone percussus, ac non queat nisi per summũ Pontificem præterquam in mortis articulo absolui, & ĩ. potestas verò consiliarii, baliui scabini, aduocati, rectores, consules, & officiales ciuitatis, qui in episcopum suum commiserint aliquid præmissorum, quocunque nomine censeantur in præmissis culpabiles existentes similiter excommunicationis sententiæ, a qua nisi vt præmittitur, valeant absolutionis beneficium obtinere, sint subiecti. Clemens extra de pę. si quis, in cle. diabolo. quòd si non fieret persuasione diabolica, puta ignorãter, non esset locus pœnis ĩ. scriptis. de senten. excommu. si verò Paulus. quemuis Pontificem.

† Illos ergo, qui renuntiauerunt loco, non ordini, videtur includere quo ad excommunicationem incurrẽdam. Electos verò nondum consecratos, qui pontifices, id est episcopi non sunt, non videtur includere quo ad excommunicationem incurrendam. Ioan. Andr. Idem Paulus, quantum ad electos non consecratos. Temere ille igitur, qui percuteret se defendendo, non ligatur his pœnis. Ioan. And. Banniuerit.

† Nota, quòd plus habet ista decreta. quam illa fœlicis. eod. titu. libr. 6. in eo quòd punit bannientem, quod illa non facit. Ioan. And. & istud bannire procedit de consuetudine ciuitatũ. Vnde periculum, quod imminet bannitis, est diuersum, secundum varietatem bannorum, quibusdam enim si capiantur, imminet mortis periculum, quibusdam solutionis pecuniæ, & q. dam possunt impunè offendi. Pau. Mandauerit, hic videtur solum mandatum punire, etiam si mandatum non sequatur effectum, sed satis est durum hoc tenere. Ioan. posset exponi litera. vt scilicet percussiones, captiones, vel banna sint facta, vt sic requiratur factum perfectum. Paul. Idem Ioan. Andr. Rota, oportet ergo, quòd hæc facta sint eius contemplatione, aliàs ratum habere non posset, de regu. iur. libro sexto, ratum. Ioan. Andr. Idem Pau. & Archid. in capitul. fœlicis. eodem titul. libr. sexto. in quodam simili.

† Socius. hic strictè puto sumi socium, pro agente, qui aliquid cooperatur ad actum percussionis, captionis, vel banni. & licet in derelinquendo sint plures socij quandoque, quorum nullus est principalior, & tales includuntur sub agentibus, de quibus præmisit. quandoque tamen vnus est principalis, & alter cooperans, & sic sumitur hic socius, quod patet, quia de faciente præmiserat. Io. And.

† Consilium fraudulentum non nudum, & dicitur nudum quod nihil adiicit ad peccatum, vt no. in capitu. nuper. de senten. excommunic. in 2. gloss. Consilium autem præstatur suadendo, rogando, & impellendo, instruendo, vel vtilitatem inde secuturam ostendendo, vt not. Innocen. de homic. capit. ad audientiam. De nudo verò consilio hic non prouidetur. Pau. Fauore.

† Sciendum, quòd est simplex fauor, qui nil adiicit ad peccandum. de tali verò videtur hic intelligendum, & quia litera hic dicit in his scilicet percussione, captione, vel banno, patet quòd fauens huic delinquenti post delictum præter defensorem, de quo sequitur, non incurrit hanc pœnam, sed in materia hæreticorum latius recipiuntur fautores, vt habes ĩ. Ioan. And. Defensauerit, puto quòd etiam defensorem post maleficium punire intendit.

† Est ergo quidam defensor, idest auctorizator delicti, & talis grauius punitur quàm agens. 11. quæst. tertia, qui consentit. est alius defensor, qui etiam post delictum defendit, puta impediendo ne delinquens ad manus iudicis deueniat examinãdus, vel puniendus, 28. quæst. 1. si custos. vel impediendo ne fiat executio, hoc etiam intendit includere, & probatur eo. titu. fœlicis. lib. 6. Non puto quòd is, qui talem defenderet, ne lædatur a priuato, nedum tertio, sed illo offenso, puta episcopo vel eius consanguineis vindicare volentibus includatur hac pœna. De illo, qui defendit in iudicio patrocinando. vide quod dixi post Host. de cle. ex. proposuit. super verbo, fautorem.

† Paulus autem hoc prosequitur, & declarat per distinctionem, quia scilicet aut aduocatus, vel procurator talis defendit iustè,

iustè, quia scilicet putat cum inculpabilem, iura pro eo allegãdo, & ostendendo eum innocentem, & sic non ligatur aliqua pœna, etiam si postea appareat eum culpabilem. Ratio est, qa in talibus iusta defensio reseruatur, de excep. cum inter. aut cõtra iustitiam, & conscientiam defendit, & sic ligatur hac pœna. de hære. si aduersus. Tales enim defensores appellantur. 18. quæstio. j. de præsentium. Paul.

S V M M A R I V M.

1. *Excommunicationem non incurrit hæreticus per solum actum inferiorem.*
2. *Fidei dubios articulos ecclesia Romana sola determinat.*
   In cã hæresis in sententia proferenda episcopus requirit capituli consilium.
   Episcopus hodie in causa hæresis non sententiat sine inquisitore.
3. *Excommunicatus est tenens vbicunque de hæresi damnatos.*
4. *Hæreticus non est, qui fidei Romanæ adhæret, licet alia appositum teneat.*
5. *Excommunicatus, an sit faciens contra episcopi prohibitionem.*
6. *Absolutio ab excommunicatione ob hæresim, an sit Papæ reseruata.*
7. *Hæreticus, quot modis quis dicatur.*
8. *Hæreticorum credentes, qui sunt.*
9. *Hæreticorum defensores, qui dicantur.*
10. *Et qui receptatores.*
   Et qui fautores.

¶Capitulum IIII.

QVICVNQVE semel in hæresim † damnatã labitur, eius damnatione seipsum inuoluit. Gelasius Papa XXIIII. quæstio. prima c. j. Ex gl. summaria dicitur, quòd siue veteram, siue nouam sequatur hæresim, excommunicatus est, licet sit occultus. Not. quòd occultus hic intelligendus est respectu plurium, & non respectu actus exterioris. Nam secundum Petr. de Pa. in iiii. pro solo actu interiori, quo tamen solo homo est perfectus hæreticus, non incurritur excommunicatio, sed si aliquo actu exteriori manifestat delictũ suum quantuncunque occultum, tunc incurrit. Vniuersos qui de sacramentis aliter sentire aut docere non metuunt quàm sacrosancta Romana ecclesi. prædicat, & obseruat, & generaliter quoscunque eadem Romana eccle. vel singuli episcopi per dioeceses suas cum concilio clericorũ, vel clerici ipsi sede vacante cum consilio si oportuit episcoporum vicinorum hęreticos iudicauerint vinculo perpetui anathematis innodamus. Lucius. iij in capit. ad abolendam. de hære. † Dicitur in quadam gloss. super verbo, iudicauerint. i. in hæresim iam damnatam, & indubitatam incidisse, alias enim si de articulis fidei dubitatio orietur, & dubium sit quod bene, vel malè diceret, sola Romana eccle. habet determinare. 24. quæstio. prima. quotiens. Et dicit Petr. de Ancha. not. episcopum cum consilio clericorum posse de hæresi cognoscere, & punire. ergo episcopi, vbi etiam de fide agitur, sunt ordinarii, & de officio tenentur inquirere infra eodem excommunicamus. dubia tamen fidei non possunt decidere, sed reseruanda sunt Papæ. & quia causa hæresis est ardua patet quòd in sententia proferenda episcopus requirit consilium capituli, licet consensum non expectet, de his quæ fi. a præla. Nouit. † Hodie non potest episcopus ferre sententiam in causa hæresis sine inquisitore hæreticæ prauitatis, infra eodem clemen. prima. Not. quòd priuilegium exemptionis non eximit exemptum a iurisdictione dioecesani committentem crimen hæresis. Petr. de Ancha. † Dubitatur, an quicũque tenet vbicunque contra articulos Parisiis damnatos, sit excommunicatus? & videtur quòd sic, & si non sententia episcopi, non ligat non subditos, nec extra territorium, saltem sentẽtia huius decretalis, ad abolendam, quæ dicit, Vinculo perpetui anathematis obligamus omnes, qui per singulos episcopos tãquam hæretici sunt damnati. dicendum quòd episcopus non intendit omnes articulos dãnare sicut hæreticos, sed sicut dubios & periculosos, tum quia multi catholici eos tenent, tum quia non excommunicauerunt, sed denuntiauerunt excommunicatos, tum quia non solum dogmatizantes, sed etiam aliter credentes essent excommunicati, tum quia ad solum Papã pertinet determinare generaliter, quid est hæreticum, & quid catholicum. Non est ergo excommunicatus a iure, qui tenet illud, quod vna ecclesia particularis iudicat esse hęreticum, sed qui firmiter adhæret ei, quod ecclesia vniuersalis, vel Romana diffiniuit esse hæreticum, ad quam pertinet hoc: † quia quandiu adhæret homo fidei ecclesiæ Romanæ, quamuis alia ecclesia tenet oppositum, nunquàm est hæreticus, de Sum. Trinitate capitu. damnamus, in fin. quia illa non potest errare, sed omnis alia sic, sicut tota ecclesia Græcorum. Vnde determinans contra tales articulos non incurrit sententiam iuris. † Si verò quæratur, vtrum sententiam episcopi incurrit contra eius prohibitionem faciens. certum est ꝙ sic, si est subditus in loco subdito, & idem est si exemptus etiam in loco exempto, & multomagis si non exemptus in loco exempto, quia in talibus quæ sunt fidei, non prodest exemptio. Si autem si non subditus iure cõmuni, vel subditus in loco extra territorium non incurrit. Si verò extraneus in loco dioecesis, aut est talis qui non sortitur forum ratione delicti, sicut fortè archiepiscopus, & sic non incidit: aut talis qui sortitur, & tunc si est de articulis per ecclesiã Romanam damnatis, tunc incidit. Si autem non est de illis, nõ incidit, quia non peccat per inobedientiam, quia tunc non est subditus. † Et not. ꝙ ex corpore iuris non videtur haberi, ꝙ absolutionem ab excommunicatione propter hæresim contractam Papa sibi reseruauerit. ex quo argui posset quòd ab episcopis possent absolui, per capitu. nuper, de sentent. excommu. sed per processum Papæ, qui fit annuatim in curia sibi reseruat eorum absolutionem, vt patebit infra in ipso processu. † Quot modis dicatur quis hæreticus, & quis propriè sit hæreticus, & quot sint hæreses iam confictę, & quot modis puniantur, & qualiter, & quando ad misericordiam recipiantur, vide in secunda parte, titu. 12. c. de hæresi. excommunicatio contra fautores & receptatores hæreticorum.

EXCOMMVNICAMVS omnes hæreticos, & fautores & receptatores, & defensores eorum. Honorius. III. de sententia excommunicationis. nouerit. † Dicit Petr. de Pal. in iiij. quòd credentes hęreticorum sunt, qui licet nulli hæresi expresè adhæreãt, credunt tamen hæreticos esse bonos homines, & habere bonam fidem, sicut sunt apud nos simplices, non habentes explicitam hæresim, sicut quidam hæreticalis captus cum vno hæretico perfecto, interrogatus dicebat, Volo mori in fide domini Guilielmi Lau. Sic enim vocabatur ille perfectus hęreticus, iste erat credens propriè. † Defensores autem sunt, qui personam defendunt, vt aduocati præstando patrocinium, vel tabelliones faciendo instrumenta, vel iurantes alias iuuantes in cã. qui autem non personam, sed hæresim defendit, hæresiarcha est. Receptatores sunt, qui in domo, vel terra sua eos recipiunt semel, vel pluries publicè, vel priuatè. Fautores sunt, qui aliquãdo fauent facto mittendo alimoniam, & huiusmodi, aliquando verbo, vt dicendo, Isti sunt boni homines, iniustum est agere contra eos & inquisitores imponunt eis malignè conficta. Item commissione, quando qui potestate fungitur in capiendo, & alias non fauent inquisitoribus, sicut debent. Omnes isti sunt excommunicati ipso facto, sicut hæretici. quod intelligẽdum est, dum tamen vitium suum aliquo actu procedat exteriori publicè, vel occultè. Item qui in potestate existens omittit facere, quod debet, licet nihil exterius agat incurrit, quia ad idem iudicium pertinet habitus, & priuatio. Hæc ille, distin. 13. Quomodo exponantur dicta vocabula, scilicet fautores, receptatores, vide in c. sequen.

S V M M A R I V M.

1. *Hæreticos & eorum credentes, receptatores, & fautores sepelientes, excõmunicati sunt.*
2. *Hæreticorum credentes, qui dicantur. & infra num. 3. 4.*
5. *Hæreticorum receptatores, qui dicantur & infra num. 6.*
7. *Hæreticus, siue hæresiarcha dicitur, qui hæreticorum errores defendit.*
8. *Hæreticorum fauor, quis dicatur.*

¶Capitulum V.

QVICVNQVE hæreticos credentes, † receptatores, vel fautores eorum scienter præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ vsq; ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus, extumulent publicè, & proiiciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuò careat sepultura, de hære. libro 6. Quicunque laici vel clerici, cum viuersaliter dicat, quicunq;, & ita nullum excipiat. † Credentes, illi dicuntur credentes hæreticorum, qui ore proprio dicunt se credere erroribus eorum, de pœnitẽ. distin. j. fieri potest. & hoc indubitatum est, & probatione non indiget. Item qui adorauerint, & reuerentiam suo modo exhibuerint, consolationem, vel communionem ab hęreticis acceperunt, vel similia perpetrant, quæ ad ritum eorum pertinent. Credentes meritò possunt dici factis, quib error exprimitur, vt posui exempla. Item qui sermones, & prædicationes eorum audierit, si semel tantum audierint, & nunquàm amplius redierint, non dicunt iudicari hæreticorum credentes, nec enim videntur approbasse, quod postea vitarunt, argument. efficax ad hoc. i. q. j. constat. † Item si quis eos visitauit, alimoniam dedit, ducatum præstitit, vel similia fecit, in quibus nil de ritu eorum ostenditur, non credo quòd possint credentes iudicari. Nam hæc fiunt quandoque interuentu pecuniæ, secus si prius erãt lapsi, & postea ista facerẽt, de hereti. lib. 6. Accusatus, oẽs tamen prædictos, quos dixi, non debere iudicari credẽtes, fateor suspitione maxima non carere, & ideo posse eis indici purgationẽ canonicã, iuxta canonicas sanctiones. † Item qui libros hæreticorum

ſuſcipiunt, ſi ſtatim eos deſtruxerint incendio, vel alio modo, in noxios iudicandos credo, ſcilicet deſtruentes. 5.q.j.c.j. aliàs ſi ſuſcepti ſunt, & non deſtruunt, eſt eis indicenda purgatio canonica. Archid. 5 † Receptatores, glo Archid. illi dicuntur tales, qui ſcienter recipiunt, & ſi non frequenter, argum. efficax, de pœn. fęlicis. lib. 6. Nam verbum frequentatiuum in iure, pro ſimplici verbo ponitur, vt receptare pro recipere. Horum autem qui 6 ſcienter receptant, quidam ſunt in culpa, quidam non. † Hic notandum ſanè videtur, ꝙ iura ciuilia videntur illum intelligere eſſe receptatorem, qui latenter recipit, & celat, & conſeruat, vt manus iudicis euadat, vt innuitur. ff. de recept. l. j. Defenſorem. 7 glo. Archid. † Si defenderit quis errorem ipſum, damnabilior eſt eo qui errat, & non ſolum hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicitur. 24. quæſtio. 3. qui aliorum. ſi verò defenderit perſonam reſiſtens viribus, vel potentia, ne ad manus iudicis veniat puniẽdus, vel examinandus, poteſt contra huiuſmodi defenſores ꝓcedi ad excommunicationem, & pro huiuſmodi præſumptio- 8 ne poſſet ei indici purgatio canonica. † Fautores glo. Archid. qui publica poteſtate funguntur, vt prælati & Principes ex ſola omiſſione poſſunt dici fautores, puta ſi ab eccleſia condemnatos non fugant, puniunt, ſicut debent. 23. quæſtio 3. qui poteſt. Priuatæ verò perſonæ in hoc caſu ſi non capiunt, ſi prætereuntes non detinent, fautores dici non poſſunt. Nam hoc pertinet ad eos, qui poteſtate funguntur. Et hoc verum, niſi fuerint priuatæ perſonæ tales, quòd iuramento ſe aſtrinxerint. Si enim iurauerunt indicare & cęlant, non nego eos fautores. Item ſi quis excuſat hæreticum, non ex linguæ lubrico, nec per iocum, ſed in conuenticulis, vel inter laicos, ſicut multi ſæpe dicentes, Iſti non ſunt tales quales dicuntur, nec negant iſta vel illa; vel fortè, quia aduocati ſunt aliqui, & defendendo eos excuſant eorũ proceſſus, poſſunt dici fautores, cõſideratione habita perſonarum, loci, & temporum. Item ſi quis facto faueat, probatione non eget, puta in eo qui tali alimoniam præſtat, & procurat, qui liberat, qui ea per quæ liberatur ſubminiſtrat, & ſi quæ ſunt ſimilia. Item in eo, qui precibus liberatur. 14. quæſtio. 6. capit. j. Scienter ergo ſi hoc neſciebat ipſe tumulans non ligatur hac pœna, quia facti ignorantia vnumquemque excuſat. Eccleſiaſticæ ſepulturæ. vult dicere litera iſta, quòd talium cadauera nõ debent in cimiterio eccleſiaſtico tumulari, nec alibi ad modũ Chriſtianorum, ſed foras iactari ab eccleſiaſtica ſepultura in ſignum perpetuæ damnationis Archidiaco. Proprijs manibus. ergo non alienis. Imponuntur prædictis, & alienæ pœnæ, quas potes videre in textu.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicati ſunt rectores terrarum impedientes inquiſitores hæreticorum.*
2 *Inquiſitio fienda eſt, vt hæretici à fidelibus diſcernantur.*
3 *Inquiſitor & ordinarius ſi ſint diſcordes, qui alter vult hæreticum condemnare, & alter abſoluere, quid agendum ſit.*

Capitulum VI.

1 VT inquiſitionis negotium † contra hęreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei noſtris temporibus proſperetur, & in qua conſtitutione ſunt plures conſtitutæ excommunicationes. Primò omnes Poteſtates, domini temporales, & rectores quibuſcunque dignitatibus, vel officijs, & nominibus cenſeantur, & eorum officiales, & bulini, qui diœceſanis, vel epiſcopis, vel inquiſitoribus hæreticæ prauitatis non obediunt, in hæreticorum, vel epiſcoporum credentium, vel defenſorum receptatorum, fautorum inueſtigatione, captione, & cuſtodia diligenti, cum ab eis fuerint requiſiti, ſunt excommunicati. Secundò omnes prædicti rectores, ſi prædictas perſonas peſtiferas non duxerint, vel duci fecerint ſine mora, poſtquàm fuerint requiſiti, in poteſtatem ſeu carcerem epiſcoporum ſeu inquiſitorum, vel ad locum alium aliquem, de quo ipſi vel aliqui ex ipſis mandauerint infra eorum dominorum vel rectorum diſtrictum, vbi per viros catholicos à pręfatis epiſcopis, vel inquiſitoribus, vel eorundem aliquos deputatos ſub arcta, & diligenti cuſtodia teneantur, donec eorum negotium per iudicium eccleſiæ terminetur, ſunt excommunicati. Tertiò omnes ſupradicti rectores, & eorum officiales, & nuncij, ſi de hæreſi ab epiſcopis, vel inquiſitoribus condemnatos, & eorum brachio derelictos non ſtatim cœperint, & inde latè animaduerſione debita puniendos, non obſtantibus appellationibus, quibuſcunque prædictorum, ſunt excommunicati. Quartò omnes ſupradicti rectores, & officiales, ſi captos pro crimine hæreſis abſque dictorum epiſcoporum, ſeu inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorum licentia, vel mandato à çaptione, vel carcere liberauerint, ſunt exõmmunicati. Quintò omnes ſupradicti ipſorumque officiales, ſi de crimine hæreſis, cum merè ſit eccleſiaſticum, cognouerint quoquomodo, vel iudicauerint, ſunt excommunicati. Sextò omnes ſupradicti, ſi executionem pro huiuſmodi crimine à diœceſanis, vel inquiſitore iniunctã promptè, prout ad ſuum ſpectat officium, facere detractent, vel diœceſis, vel inquiſitoris iudicium, ſententiam ſeu proceſſum directè vel indirectè impedire præſumant, ſunt excommunicati. Septimò omnes ſupradicti, qui ſcienter in prædictis, vel aliquo prędictorum contra inquiſitionis officium dederint auxilium, conſilium, vel fauorem, ſunt excommunicati omnes prædicti, ſi ſententiam excommunicationis, in quam incurriſſent, omnino per annum ſuſtinuerint, extunc velut hæretici condemnantur. Hæc omnia in prædicta conſtitutione, quæ incipit, vt 2 inquiſitionis, extra de hære. lib 6. vt inquiſitionis. † vbi hæretici dicuntur admixti fidelibus. de hoc facienda eſt inquiſitio, vt à fidelibus diſcernantur, & inuenti corrigantur. Archid. Punien- 3 dos, † quòd ſi inquiſitor, & ordinarius diſcordant in mandato, quia vnus mandat puniri per ſe condemnatum, alter mandat relaxari per ſe abſolutum, ſatis videtur ſuperſedendum, donec conſulatur Papa, ſupra c. proxi. Ioan. And. Canon eſt ſententiæ latæ, & quia non reſeruatur abſolutio Papæ, ordinarius poterit abſoluere. S. de ſen. excom. nuper. Ioan. And.

S V M M A R I V M.

1 *Inquiſitores excommunicati ſunt, qui odio vel gratia, vel lucro non procedunt contra hæreticos, nec poſſunt abſolui niſi à Papa præterquam in mortis articulo.*
2 *Crimen occultum, an ligetur per conſtitutionem eccleſiæ. & nu. ſeq.*
Hæreticus omnino occultus, an ſit excommunicatus.
4 *Hæreticum eſt dicere, actum fœnerandi non eſſe peccatum.*
5 *Hæreticus, quis dicatur.*
6 *Pertinax, quis dicatur.*
Iudæi aſſerentes, vſuram non eſſe peccatum, non dicuntur hæretici.
7 *Hæreticum eſt dicere, vſuram non eſſe peccatum, & facta reſtitutione non eſſe confitendum.*
8 *Hæreticus non eſt, qui malè credit, & corrigi paratus eſt.*

Capitulum VII.

1 INquiſitores & alij ad dicti officij executionem cõſtituti ſi odij, gratiæ, vel amoris, † lucri, vel cõmodi temporalis obtentu contra iuſtitiam, & conſcientiam ſuam omiſerunt contra quemquã procedere, vt fuerit procedendum ſuper huiuſmodi prauitate, ſcilicet hæretica, aut obtentu eodem prauitatem ipſam, aut impedimentum officij ſui alicui imponendo, eum ſuper hoc præſumpſerit quoquomodo vexare, præter alias pęnas excommunicationis ſententiam eoipſo incurrant, à qua niſi p Romanum Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa abſolui, nullo in hac parte priuilegio ſuffragante. Clemens in c. multorum, de hære. in clemen. obtentu. vbi ergo non propter alterum prædictorum, vel fortè timore propter vitandum ſcandalum hoc admitterent, non eſt locus pœnæ. Ioan. Andr. Et contra conſcientiam. Not. ꝙ copulat contra iuſtitiam, & conſcientiam. eodẽ, ſcilicet odij, 2 gratię &c. vt ſ. † Ex quo patet apertè, ꝙ conſtitutio eccleſię militantis ligat crimen omnino occultum ad pœnam ſuſpenſionis, & excommunicationis. Inducit ad hoc multa iura, & ſubdit. Ex his videtur indubitatum quod Archi. habeat pro dubio, & diſputationi relinquebat, an hæreticus omnino occultus ſit excommunicatus. Ioan. tenet ꝙ ſic. 24. q. j. in ſum. & in glo. ſeq. placet etiam Goff. & Ray. in ſummis. Exinde inducit multa iura, quæ videntur facere in contrarium. 22. diſt. erubeſcant &c. 3 Tandem Ioan. And. concludit ſic de plano. † Fateamur ꝙ conſtitutio militantis eccleſiæ omnia occulta ligat, non tamen nominatim de illis iudicat tribunal eccleſiæ. immo ipſa eccleſia inquãtum per hominem iudicat hominem nominatim, & inquantum eſt collectio fidelium ligatos ſic occultos habet pro 4 ſolutis, de ſen. excom. à nobis, & ſic loquuntur contraria. † No. ſecundum Petr. de Ancha. ſuper clem. de vſuris, ex graui. quòd actus fœnerandi non ſapit hæreſim. nec pertinet ad inquiſitorem, & tamen pertinacitet aſſerere hoc non eſſe peccatum, eſt hæreticũ. Rationem collige ex glo. non ſolum, cum qua concord. Paul. Ex quo collige deciſionem eius, quod dubitabatur. quidam enim de iſtis bizocholis in publicis prædicationibus concitando turbam, & ſeditionem contra clerum, vt fertur, aſſeruit exhortando, quòd laici non tenebantur ſoluere decimas, nec de eis confiteri, nec oblationes dare, & quòd peccabant contrarium faciendo, cum eſſent omnes clerici mali, & de eccleſijs remouendi. quærebatur an iſta, & alia quamplura eſſent hæretica, & procedi poſſet contra eum tanquam contra hæreticum? & firmatum fuit per omnes ſacræ Theologiæ Doctores, & Doctores vtriuſque iuris ibi exiſtentes, ꝙ ſic, & bene per doctrinam huius gloſ. Sapiebat enim pertinaciter & tenebat diuerſas, & falſas opiniones reprobatas per ſacros canones & canonicas ſanctiones, ergo &c. vt in ea patet. Et Paul. cla- 5 rius loquens dicit. † Hæreticus eſt nõ ſolum, qui malè ſentit & docet

docet de articulis fidei & ſacramẽtis eccleſiæ, ſed etiam qui falſam, & extortam expoſitionem in ſcripturis diuinis ponit, contra id quod tenet eccleſia, diſtinct. l. ſi quis diaconus. & intellige iſtum tex. cle. ex graui. quando ſimpliciter & præcipuè quis aſſerit non eſſe peccatũ fœnerare. ſed quia ſunt nonnulli caſus, in quibus probabiliter dubitatur, vtrum in iſto, vel in illo caſu ſit vſura, non eſſet hæreticus, qui teneret opinio. etiam fortè nõ 6 veram, vt ſupra cap. nauiganti. de vſuris. Pe. † Et not. ſecundum Pau. ĩ cle. ꝙ dicit pertinaciter. pertinax dicitur, qui valde, & impudenter aliquid tenet & affirmat. vnde ſi ioco, vel per lubricum linguæ hoc diceret, non eſſet hęreticus 24. q. j. ait. & ſic pertinacia in malo, perſeuerantia in bono. Iudæi autem quamuis affirment, vſuram non eſſe peccatum, non tamen poſſunt dici hæretici, nec aliter contra eos proceditur. Ratio eſt, quia in eis non cadit hæreſis, quæ eſt idem quod eliſio, vel diuiſio 24. quæſtio. 3. hæreſis. Cum enim non ſint de gremio eccleſię, diuiſionem ab eo facere non poſſunt. ſi tamen errorem dogmatizarent, etſi non vt contra hæreticos, tamen per alios modos poſſent per eccleſiam puniri, ſicut & in aliis caſibus, quando offen- 7 dunt fidem. Paul. † No. etiam ſecundum Paul. vbi ſupra, in cle. ex graui, de vſur. quòd qui dicit pertinaciter, vſuram eſſe peccatum, ſed facta reſtitutione non eſſe confitendum, ſicut qui eſt obligatus ex contractu licito, eſt hæreticus: in contractu enim obigatur quis tantum homini, in vſura autem offendit, & obligatur Deo, & homini. & ideo poſt reſtitutionem adhuc tene- 8 tur pœnitere. † Item ſecuudum eundem, qui malè credit, ſed paratus eſt corrigi, & ſequi certioratus fidem eccleſiæ, non eſt hæreticus 22. q. 2. Beatus Paulus.

S V M M A R I V M.

1 *Inquiſitores & eorum commiſſarij illicitè pecuniam extorquẽter ſub inquiſitionis prætextu, excommunicati ſunt.*

¶Capitulum viij.

1 INQVISITORES & eorum † vel epiſcoporum ſeu capitulorum ſede vacante ſuper hoc deputati commiſſarii, qui ſi prætextu officii inquiſitionis, quibus ſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorquent, aut ſcienter attẽtant, eccleſiarum bona ob clericorum delictum prædicti occaſione officii fiſco eccleſiæ applicare, sũt excommunicati, & abſolui non poſſunt præterquàm in mortis articulo, donec illis à quibus extorſerint, plenè ſatisfecerint de pecunia, ſic exorta, nullis priuilegiis, pactis, aut remiſſionibus ſuper hoc valituris, cle. in cap. nolentes, de hære. in cle. commiſſarii. dãt ergo inquiſitores, quos vicarios vocamus, vel ſubſtitutos, ſupra cap. proximo. Ioan. Andr. commiſſarii. de epiſcopis loqui non videtur, licèt etiam ab his debeant abſtinere, pœna tamen quæ ſequitur, non habet locum in ipſis. Ioan. Andr. Prætextu. ſi ergo non eo prætextu illicitè exigit, licèt faciat malè, non tamen eſt locus pœnæ. Ioan. Andr. Pecuniam intelligo largè. quæſt. j. iij. totum. Eccleſiarum, de bonis ergo clericorum propriis nõ prohibet. Eccleſiæ multominus ſibi ipſis vel officialibus vel fiſco ſeculari, cui applicata ſunt, ipſo iure bona laicorum damnatorum de hæreſi. Ioan. Andr. Abſolui, per ordinarios, cum ſibi nõ reſeruet Papa. Ioan. Andr. Satisfecerint, ſi habent vnde, alias in hoc paupertas excuſat, de vſu. cum tu. Ioan. And. quod prælatos eccleſiarum cogi non poſſumus ad officiũ inquiſitionis exercendum. Bonifa. virtute conſpicuus. quod magiſter ordinis in toto ordine, & quilibet prior prouincialis, & eius vicarius in ſua prouincia poſſunt fratres ſuos per ſedem apoſtolicam deputatos ad prædicandum crucem, vel ad inquirendũ ꝯ hæreticam prauitatem reuocare, remouere, & transferre, vel ꝙ ſuperſedeant iniungere, alios quoque ſubſtituere, ſi eis viſum fuerit expedire, & in eos ſi contrauenerint, cenſuram eccleſiaſticam exercere, non obſtantibus literis apoſtolicis impetratis, vel impetrandis, quæ da indulto hoc expreſſam non fecerint mentionem. Bonifa. virtute. De irritatione ordinationum ab Octauiano, & Guidone hæreſiarchis factarum.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicati ſunt ordinem accipientes à ſciſmaticis & ab eis res eccleſiarum ementes. & infra tum. 3.*
2 *Vacare dicitur eccleſia, quando habet paſtorem hæreticum, vel ſciſmaticũ.*

¶Capitulum ix.

1 ORdinationes ab Octauiano † & Guidone hæreſiarchis factas, & ab ordinatis ab eis irritas eſſe cenſemus, adiicientes, vt qui dignitates eccleſiaſticas, ſeu bęneficia per prædictos ſciſmaticos acceperũt, careant impetratis. Alienationes quoque, quæ quæ per ipſos ſciſmaticos, ſiue per laicos factæ ſunt de rebus eccleſiaſticis omni careant firmitate, & ad eccleſiam ſine omni onęre reuertantur. ſi quis contrarium præſumpſerit, excommunicationi ſe nouerit ſubiacere. extra de ſciſmaticis. capitulo primo. A Guidone cum ſciſſerunt eccleſiam, qui non dicuntur ſciſmatici, immo potius dicuntur tales qui diuertuntur ab eis hæreſiarchis. i. ſciſmaticis. Innocent. ab eis ordinatis, per ordinatos ab eis videtur idem, cum ſit eadem ratio, defectus ſcilicet executionis, quàm dare non poteſt, qui non habet. Ioan. Andr. Laicos, auctoritate ipſorum ſciſmaticorum, alias emens non eſſet excommunicatus, ſed excommunicũdus, ſecundum 2 Hoſtienſ. firmiter, † quia eccleſia quandiu habet paſtorem hæreticum, vel ſciſmaticum, vacare dicitur. Vnde non valent, quæ a tali prælato fiunt in præiudicium eccleſiæ, ſi tamen acquirit talis prælatus eccleſiæ, tenet, nec caſſabitur, & hoc in fauorem eccleſiæ. Ber. Reuertantur, ergo reuertuntur talia ad eccleſiam nullo dato precio. Petr. de Ancha. Sed emptor habet recurſum ad venditorem pro precio, ſecundum Vin. ſi quis contrariæ. i. ordines exequendo, beneficia retinendo, vel bona alienata, ſecundum Hoſtien. ſubiacere illi ſciſmatici, qui ab vnitate eccleſiæ recedunt, vt græci, excommunicati ſunt 19. diſt. nulli. Dicebat Hoſtienſ. illos ſciſmaticos tantum, qui ſe extollunt contra Roma. eccleſiam, & ab illa ſe ſeperant, eſſe excommunicatos cum adhærentibus, & dicuntur tales hæretici illi ſcilicet qui volunt contra epiſcopum aliquem inſurgere, & epiſcopatum tenere, & clericos ſuos facere, & excommunicandi ſunt. Petr. de 3 Anch. † Not. quòd qui ordines, vel beneficia receperunt a ſciſmaticis, ipſo iure excommunicati ſunt, & ſic eſt canon latæ ſententiæ. quod quidam, vt Hoſtienſ. intelligunt de adhærentibus, & fauentibus ipſis ſciſmaticis. Dicas ergo, eos qui alias non adhærent, nec fauent ſciſmaticis illis ſcilicet qui recedunt ab vnitate eccleſiæ, nec extollentes ſe contra Rom. eccleſiam, etſi contra alios non excommunicatos ipſo iure, ſed ſunt excommunicandi. Petr. de Ancha. Item not. quòd excommunicati ſunt omnes ſequaces adhærentes, vel fauentes publicè, vel occultè ſciſmatici damnato in concilio Conſtantien. Pet. de Luna. abſolutio Papę reſeruatur, vt patet in proceſſu curiali.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicatus eſt aſſerens, eccleſiam Romanam non eſſe aliarum captu. eccleſiarum, nec canones & decreta condere poſſe.*
2 *Canonum contemptor, quis dupliciter dicitur.*
3 *Canones & ſtatuta continentia præcepta transgrediens, mortaliter peccat. Secus ſi ex rationabili cauſa tranſgrediatur.*

¶Capitulum x.

1 QVI aſſerit contumaciter, † eccleſiam Rom. nõ eſſe caput aliarum eccleſiarum, & non poſſe condere canones, & decreta, & etiam ſibi tanquàm capiti non obediendum, excõmunicatus eſt 19. diſt. nulli fas nota, quòd iſtud capitu. loquitur de contemptoribus canonũ, & tranſ- 2 greſſoribus. Sed ſecundum Hugo. ibidem, & Paul. in cle. † dupliciter dicitur quis contemptor canonum: vno modo, quia apoſtolicam ſedem contumaciter negat, eſſe caput eccleſiarũ, & habere poteſtatem condendi canones, decreta, & ſtatuta eius non eſſe obſeruanda, & talis eſt ſciſmaticus, & hæreticus, & excommunicatus. & ſic intelligendo dicto capitu. eſt canon laræ ſententiæ. Et ad idem facit 22. diſt. omnes. 25. quæſt. prima. violatores. Et idem di. Ioan. Andr. Innocent. Hoſtienſ. Secundo modo dicitur quis contemptor & transgreſſor canonum, qui ipſa mandata canonum non ſeruat, quamuis credat, & dicat eſſe ſeruanda. hic non eſt ſciſmaticus propriè, nec excommunicatus, & ſic de huiuſmodi intelligendo capitulum, eſt canon 3 ferendæ ſententiæ, vt dicit Paul. in cle. † Si quis transgreditur canones, & ſtatuta continentia præcepta, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua, peccat mortaliter 14. quæſtio. prima. §. quod præcipitur. ſecus ſi eſſet cauſa conſilii, intellige tunc canonem loqui de conſilio, quando hoc ibi exprimitur, vel alia ratio ſuadet ſic intelligi. Non enim qui ſic exhortatur, &c. ff. de dis, qui no. infa. ob hæc verba. cum aut præceptoriè loquitur, vt de cele. miſ. capitu. dolentes & de ætate & qualitate capitu. cum eccleſiæ. hoc transgrediens peccat mortaliter, quia impedit finem, quẽ lalor legis intendit, alias transgreſſor canonum ex rationabili cauſa non peccat mortaliter, ſecundum Thom. hæc Pau. in cle.

S V M M A R I V M.

1 *Incẽdiarij eccleſiarum ſunt excommunicati, & à Papa abſoluatur, & quid de alijs & infra num. 2.*
An à Legatis abſoluantur.
3 *Incendiarij poſtquàm denunciati fuerunt, ab epiſcopo abſolui poſſunt.*
Incendiariorum denuntiatio, qualiter fiat.
4 *Incendiarius, quis dicatur.*
5 *Eccleſiarum appellatione, quid comprehendatur.*
6 *Incendiarij vel fractores domorum ſitarum infra ambitum eccleſiarum priuilegiarum, excommunicati non ſunt, ſed vt ſacrilegi puniendi.*

¶Capitulum xj.

1 INCENDIARII, ex quo sunt † per ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostoli. sunt mittendi, clemen. in extrauagan. extra de sententia excommunica. capitu. tua. gloss. super verbo, publici, in fin. sic dicit. non credo quòd omnes incēdiarii generaliter sint excommunicati, nisi incendiarii ecclesiarum, cum de aliis non inueniam. Et per hāc decretalem non probatur, quòd iure sint excommunicati, sed illis primò excommunicatis ab episcopis subsecuat publicatione, & denuntiatione per hanc decretalem sibi Papa eorum seruat absolutionem ad terrorem, aliàs episcopi possunt absoluere omnes incendiarios, extra eodem nuper. Raynu. Gof. & Hostiens. in summis suis, & Ioan. de Ligna. dicunt quòd incēdiarii ecclesiarum, vel locorum religiosorum, vel cimiterii, vel spatii priuilegiati in circuitu ecclesiæ seu locū contiguum priuilegiatis, sunt ipso iure excommunicati, vt in d. decretali. & 17. quæstione quarta. sicut antiquitus. Est autem spatium priuilegiatum in circuitu ecclesiæ 30. passus, vel 40. quo ad matricem ecclesiam, sed antequàm denuntientur, possunt absolui per ordinarios. Postquàm verò fuerunt denuntiati, non nisi a Papa. Et secundum Ioannes Andr. tales absolui non possunt a Legatis ex iure legationis. Item mulier incendiaria sic denuntiata, ab episcopo absolui non potest, etsi possit absolui ab iniectione manuum violenta in clericum, secundum Gulielmum, Ioan. Andr. hoc dicit de incendiariis eccle-
2 siarum. † Guliel. etiam dicit quòd incendiarii aliorum locorum, postquàm fuerint etiā denuntiati, possunt absolui ab episcopo, vt communiter dicunt Docto. Petr. de Ancharano dicit simpliciter de incendiariis, & excommunicatis & denuntiatis, quòd sunt mittendi ad Papam, communior. prima opinione secunda tutior. Incendiarii verò aliorum locorum non sunt ipso facto excommunicati, sed excommunicandi de iure communi. 23. quæstione 6. capitu. Pessima. Raynu. de iure autem particulari seu sinodali in quibusdam locis tales etiam sunt excommunicati, in quibusdam aliis ex consuetudine habentur pro excommunicatis, quamuis reuera non inferatur
3 excommunicatio absque sententia, secundum Guliel. † & hi incendiarii, postquàm fuerunt denuntiati, possunt absolui ab episcopis suis, secundum quosdam, vt Guliel. & Albe. sed secundum alios non nisi a Papa & hoc dicitur in Summa Pisa. Ioan. Andr. dicit tantum de incendiariis ecclesiarum. Sed qualiter intelligenda sit ista denuntiatio, dicit Guliel. quòd secundum quosdam intelligitur, si fuerit denuntiatus nominatim. i. expresso nomine: secus vt dicunt si in generali, vt cum dicitur, sub hac forma excommunicamus omnes illos, qui fecerunt tale incendium. Et subdit, Credo quòd siue in generali, siue in speciali denuntietur incendiarius, a solo Papa est absoluendus, præsertim cum dicit Hug. & iurisperiti, quòd quando fertur sententia sub hac forma, Excommunicamus omnes qui fecerunt hoc vel illud: omnes intelligūtur nominatim excommunicati. Credo etiam quòd Papæ est reseruanda hæc ab-
4 solutio, a quocunque iudice fiat ista denuntiatio, † & dicitur incendiarius secundum Raynut. qui auctoritate propria ciuitatem vel villam vel mansum, vel segetem, vel rem similem malo studio incendit. Exponit gloss. eius incendit, vel incendi facit, aut incendiariis consilium, vel auxilium scienter impendit, auctoritate propria. i. cum non habeat ius mouēdi bellum, vel incendendi mansum, vel segetem scilicet alienam. secus si propriam, quia tunc non teneretur pœna incendiarii, nisi dolo malo hoc faceret, vt scilicet per incendium rei suæ, aliena incenderentur. Malo studio, quia si faceret hoc ex negligentia, licet peccaret, non tamen incendiarius vocaretur. Gulielmus. Item qui in bello iusto ignem imponit absque præcepto indictoris belli, incendiarius est, licèt damnum non teneatur resarcire: qui verò in bello iniusto etiam ex præcepto incendiarius est, & damnum tenetur resarcire. Et not. qui in bello iusto villam vel castrum incendit, si ibi ecclesia incautè comburatur, & est molestum ei, non est excommunicatus, sed damnum resarcire tenetur. Item qui ponit ignem in loco religioso, est excommunicatus: qui verò in alia domo habitabili, vel in grano, est excommunicandus: alii verò incendiarii palearum, fœni, li-
5 gnorum & huiusmodi, † non dicuntur incēdiarii. Lapus super capitu. de immunita. ecclesia. capitu. quia nonnulli. libro 6. dicit, hic dicendum videtur quòd appellatione ecclesiarum, includantur nedum monasteria, sed etiam omnia pia loca: nam ista æquiparantur supra de testi. requisisti. facit quod scripsit d. m. post Archidia. supra eodem lib. de testi. in integ. capitu. fina.
6 † Vidi dubitari, an incendiarii, vel fractores domorum sitarum infra ambitum ecclesiarum priuilegiatum, de quo habes 17. q. iiij. sicut antiquitus, sint ipso iure excommunicati, sicut incēdiarii, & effractores ecclesiarum, qui etiam postquàm fuerunt denuntiati, non possunt scilicet ipsi absolui, nisi per Papam, & videtur ꝙ sic per dicto capitu. sicut, & de sententia excommunica. conquesti. super hoc consultus cum quibusdam Iuristis consului, ꝙ talis scilicet frangens, vel comburens domum sitā infra ambitū, & confines, d. c. sicut antiquitus, licèt talis sit violator immunitatis ecclesiæ, & vt sacrilegus puniendus, non tamen est excommunicatus, & hoc per istud capit. scilicet nonnulli. & capitu. conquesti. hæc ille.

S V M M A R I V M.

1 *Sacrilegi loca sacra frangentes excommunicati sunt, & si sint denuntiati, eos absoluit Papa.*
2 *Effractor ecclesiæ, quis dicatur.*

¶Capitulum xij.

1 MEMORATOS sacrilegos † qui scilicet confregerant violenter quasdam ecclesias, & expoliauerant, excommunicatos nūtietis, & faciatis, sicut excommunicatos arctius euitari, donec passis iniuriam cōgruè satisfaciant, & damna data resarciāt, & cum literis vestris rei veritatem continētibus apostolico se conspectui representent extra de sentent. excommu. conquesti. Glos. excommunicatos. ergo videtur ex hoc, ꝙ ipso iure sint excommunicati huiusmodi sacrilegi, quod est verum de effractoribus ecclesiarū & incendiariis: ex quo enim incendiarii, & effractores ecclesiarum denuntiati sunt, non possunt absolui nisi a Papa, sed antequàm denuntientur, bene possunt absolui, si satisfacere volūt, vt in cap. nuper. eodem titu. idem Archid. & Goff. Ioan. Andr. autem, & Pet. de Anch. sic summant. Qui cum effractione spoliant ecclesias, excommunicati sunt; & postquàm sunt denuntiati, sunt per Papam absoluendi. Quidam extendebant istum casum ad facientes in ecclesia multum enormia, vt frangendo crucem, & diripiendo corpus Christi, vel rapiendo bona ipsarum, secūdum Hostien. & Goff. in Summis suis, & Ioan. de Ligna. in tracta. de cen. eccle. dicit ꝙ tales non sunt ipso iure ex-
2 communicati, sed excommunicandi. † Et not. ꝙ Guliel. dicit, credo ꝙ effractor ecclesiæ iudicandus est, qui dolo malo, aut per iniuriam violenter parietem fodit, aut suffodit, aut vitream fenestram fregerit, aut seraturam, aut ostia, aut cardines, aut vectes, dum tenent ostia firmata, aut ipsum tectū ecclesiæ. Et not. secundum Guliel. ꝙ qui vadit ad frangendum ecclesiam, & furandum, & tamen non frangunt, quia inueniunt alias fractam vel apertam, & sic intrant vel asportant bona ipsius, non incidunt in istum canonem.

S V M M A R I V M.

1 *Falsarij literarum papalium excommunicati sunt, & per Papam solum absoluuntur.*
Falsariorum prædictorum pœna, quæ sit.
2 *Rescriptum surreptitium scienter impetrans, & illo vtens, quomodo puniatur.*
3 *Impetrans literas à Papa tacita veritate & suggesta falsitate excommunicatus non est.*

¶Capitulum xiij.

1 NOS omnes falsarios literarum † nostrarum apostolicarum, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent, cum defensorib. & fautoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos &c. Innocē. iij. extra de cri. fal. ad falsariorum. Innodatos. & sic est canon latæ sententiæ, secundum Innoc. & Hostien. insuper & clerici officiis, & beneficiis sunt priuati, & degradandi sunt, & [illegible]ulari curiæ tradendi, secundum constitutionem legitimè puniendi, p quā & laici legitimè conuicti punientur, vt dicitur in text. & communiter dicitur, ꝙ absolutio a tali excommunicatione Papæ
2 reseruatur, extra eodem dura. in fi. † no. secundum Pet. de Ancha. in d. c. ꝙ ille, qui scienter impetrat rescriptum surreptitiū, & illo vtitur, non incidit in illam pœnam, sed solum punitur, ꝙ careat commodo rescripti, & in expensis condemnetur, de rescrip. cap. super literis. sed falsans rescriptum, vel vtens falso ex certa scientia, vel per ignorantiam procedentem ex negli-
3 gentia incidit. † Et not. secundum Richar. super iiij. distin. 18. ꝙ impetrans literas a domino Papa tacita veritate, vel suggesta falsitate, siue facit impetrans scienter, vel ignoranter, si talis veritas fatetur, vel talis falsitas suggeratur, qua veritate manifesta vel falsitate non suggesta Dominus Papa non concederet, nō est excommunicatus iure communi, nec etiam illi, qui in literis apostolicis vtuntur sub alio nomine impetrantis: quia quāuis tam isti quàm illi digni sunt magna pœna & confusione, nō tamen oportuit ius condere, ꝙ tales essent excommunicati, q̃a talis fraus a parte aduersa, vel a iudice contra vtentes talibus literis faciliter & certitudinaliter potest percipi. quamuis ergo sic impetrans falsarius sit extendendo falsarii nomen, vt sumitur 25. q. 2. dicēti. nō est tn̄ falsarius literarū dn̄i Papæ, q̃a veritas literas impetrat, q̃uis falsa suggestione, & sic nō est excōicatus.

S V M M A R I V M.

1 *Literis papalibus falsis scienter vtentes, excommunicati sunt.*
2 *Quid, quando ignoranter.*
3 *Negligentia crimen est, & dolo comparatur.*

¶Capitulum

Capitulum XIIII.

1 QVi literis vti voluerint, † eas primò diligenter examinent: quoniam si falsis literis se vsos dixerint ignorāter, earum sera pęnitentia euitari nequibit pœnas inferius annotatas. Inn. 3. in eo. c. ad falsariorum. ibi dicitur de illis pęnis, & sic qui scienter vtitur literis apostolicis ēt ab alio falsatas, est excommunicatus. Et no. quod dicit Host. ibidē, ꝙ si simplex ignoranter vtitur talibus literis falsis, non excusatur, quia per alios debuit inquirere. hoc arg. dist. 37. c. fina. idem Ber. sed si falsitas erat ita latens, ꝙ de facili percipi non poterat in aperto si per se, & alios adhibuit diligentiam, quam potuit, & nihil percipit, excusatus est, alioquin non, extra de homi. c. Io. Tunc enim secūdum Pe. de Anch. ibidem, censetur iusta ignorantia, quæ habet excusare si adhibuit diligentiam quam potuit & debuit, quia hoc indagauit à peritioribus. 14. dist. Ephesijs. nō
2 enim poterat diuinare falsitatem rescripti: † licèt si ignorauit ex negligentia, quia hoc crimen est, ideo punitur, & dolo comparatur. ff. man. l. fideiussor. & in c. dura. e. ti. dicitur ꝙ si fallas literas se habere cognoscit infra 20. dies aut destruat, aut resignet, si pęnam excommunicationis euadere voluerit. Et hoc intelligitur secundum Host. quando literæ falsæ aliquo casu ad eum peruenerunt. tales ergo non sunt ipso iure excommunicati, sed post 20. dies si non resignant, Pet. de Ancha.

S V M M A R I V M.

1 *Literas, seu bullas recipientes non de manibus Papæ, vel ab eo deputatis.*
2 *Clericus quando beneficijs & officijs priuatur, per sententiam priuandus est.*

Capitulum XV.

1 INhibemus, ne quis apud † sedem apostolicam literas nostras nisi à nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Personæ solennes per nuncium recipere possunt de manibus prędictorum. Transgressor huius, si laicus est, excommunicationi subiaceat: si clericus, officiis seu beneficijs priuatus damnetur. Innocen. 3. de crimi. fal. c. dura. Apud sedem apostolicam. Illi ergo, qui non sunt apud sedem apostolicam seu in curia, non ligantur hac constitutione, & apostolica sedes est, vbi est Papa. Hostien. & Ioan. And. excommunicationi subiaceat. dicas, ꝙ
2 ipso iure irrogatur hæc pęna laico & etiam clerico, † quando autem clericus officiis & beneficijs priuatur, ipsa pęna imponēda est per sententiam, nec imponitur ipso iure, sed excommunicatio ipso iure imponitur etiam clerico, Pet. de Anch. Et no. ꝙ dicit glo. Ber. ibidem, non credo quòd si excommunicatus qui hoc nō seruat, immo indifferenter videmus ꝙ quilibet per nuncium impetrat literas, & hoc Papa scit, & tolerat, nec aliquem repellit, nisi esset excommunicatus, sed hoc intellige ꝙ literæ de manibus Pępæ, vel bullatoris tantum sunt recipiendæ etiam vel vicecancellarij vel alterius ad hoc deputati, alias falsæ sunt & qui sic reciperet, esset excommunicatus. Ioan. An. & Petr. de Ancha. dicunt quòd hoc, quod dicit ista decre. hodie curia non seruat, immo quilibet paruæ auctoritatis mittit ad bullatorem, & recipit.

S V M M A R I V M.

1 *Literas Papales corrigentes, vel eis aliquid addentes, an & quando excommunicatus sit.*
2 *Rescriptum Papæ radens, vel immutans, excommunicatus est.*

Capitulum XVI.

1 HOstiensis † In summa sic ait, Hodie præceptum est, quòd in literis domini Papę, nec in magno, nec in modico quis manum apponere, etiam literam vnicam, vel punctum vnicum corrigendo, exceptis officialibus, quibus hoc est commissum. Alioquin manus apponēs ex canone lato in curia, ipso facto sententiam excommunicationis incurrit, quæ per aliquem citra sedem apostolicam relaxari non potest. idem Goffre. Quærit Ricard. in 4. distinct. 18. vtrum inueniens literam domini Papæ, cuius efficacia iam expirauit, & ludo, non intentione vtendi aliquam literam in eo formatam reformet, vel punctum faciat, vel per quemcunque alium modum aliquid in ea immutet, sit excommnnicatus ipso iure? Respondet vbi supra, ad istam quæstionem, dicunt aliqui, quòd talis non est excommunicatus ipso iure, quia illa excommunicatio non intelligitur, nisi de his quę possunt alicui esse vtiles. Prædicta autem quo ad omnem hominem esset inutilis. & contra hoc sic argui potest, quamuis illa litera non immutata facta sit inutilis, tamen per rasuram sic mutari posset, vt vtilis appareret, verbi gratia si ibi erat scriptum post triennium minimè valituris, & pro triennio poneret quinquennium, iam appareret vtilis, quæ prius erat inutilis. Cum ergo quæcunque mutatio, siue parua, siue magna, contra literam, & voluntatem domini Papæ, per quam permutationem potest apparere vtilis plusquàm erat, vel vtilis, cum ante non erat, sit prohibita sub pœna excommunicationis iam latæ, videtur quòd immutans aliquid contra literam domini Papæ, de qua est quæstio, sit excommunicatus ipso iure, quod mihi concedendum videtur, vt etiam habetur extra de crimi. fal. cap. ad falsariorum. in glo. su-
2 per illud, per rasuram tenue. † Quicunque radit, vel immutat rescriptum Papæ, excommunicatus est, & falsarius. & in hoc nullam distinctionem adhibeo. & infra sic dicit, de literis tamen, quæ per nullam rasuram possent vtiles apparere, vt pote litera curatoria data à ducentis annis, vel 300. aliter esset iudicandum: quia si tota raderetur, de nouo non posset apparere vtilis propter bullam, quia in creatione cuiuslibet noui Papæ aliquid contra bullam immutatur, nomen enim eius ponitur in bulla.

S V M M A R I V M.

1 *Statuta contra libertatem ecclesiæ seruari facientes, sunt excommunicati, & infra num. 7.*
Quid si ignorauerint esse contra libertatem ecclesiæ. infra nu. 4.
2 *Priuilegia concessa ecclesiæ per Deum, quæ sint.*
3 *Et quæ per Papam.*
5 *Statutum quòd nullus offerat, nisi in magnis festiuitatibus, vel quòd tātum solum in exequijs expendatur, est contra libertatem ecclesiæ.*
6 *Iudicans secundum statuta, quæ sunt contra libertatem ecclesiæ, excommunicatus est.*

Capitulum XVII.

1 EXcommunicamus omnes, qui de cætero seruari fecerint statuta edita, & consuetudines, vel potius abusiones introductas contra ecclesiasticam libertatem, nisi ea de capitularibus suis infra duos mēses post huiusmodi publicationem sentētiæ fecerint amouere. Excommunicamus statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon & potestates, & consules, & rectores, & consiliarios locorum, vbi de cætero huiusmodi statuta, & cōsuetudines editæ fuerint, & obseruatæ, necnon & illos, qui secundum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formā scribere iudicata. Hono. III. de senten. excommunica. nouerit. ecclesiam, laici, heremitæ, & reclusi, hic sub nomine ecclesiæ non comprehenduntur, nisi se subiecerint alicui probale religioni. Guiliel. libertatem, quæ consistit in priuilegijs concessis super spiritualibus, vel temporalibus generaliter, vel singulariter, siue à Deo, siue à Papa, siue ab aliis
2 Principibus, secundum Innocē. & Hostien. & Abb. † Et à Deo quidem concessa sunt multa, vt illud, quodcunque ligaueris super terram, &c. & hoc quantum ad personam Papæ extenditur ad interpretationem omnium dubiorum. extra qui filij sint legiti. cap. per venerabilem. Item quòd decimæ, & primitiæ, ad clericos spectent. 16. quæstio. j. reuertimini. Item quòd ecclesia sola res ecclesiasticas ministrare potest. 16. quæstio. j. §. item Imperator. Item quòd de spiritualibus ius condere, & iudicare potest, & multa alia priuilegia, quæ continentur in no. & vete.
3 testamen. † A Papa priuilegia concessa sunt, vt qui inijcit manum violentam in clericum, sit excommunicatus. Item quòd in legatis ad pias causas sufficiunt duo testes. extra de testamen. cap. relatum. & multa alia priuilegia, quæ à vicario Christi concessa sunt, quæ habentur in iure canonico. Item ab Imperatoribus multa concessa sunt, quæ sparsa sunt in iure ciuili, vt de immu. eccles. & huiusmodi, nec extendunt dictas constitutiones ad priuilegia data non vniuersaliter, sed particulariter aliquibus ecclesijs, siue sint data talia spiritualia à Papa, siue ab Imperatoribus, siue ab alijs Principibus. Ioan. Andr. de capitularijs, idest in chartulis, siue in libris, in quibus talia scribi consueuerunt, & si satisfecerint, episcopus absoluet, quia Papa sibi non reseruauit. Ioan. Andr. infra duos menses. hæc constitutio modo ligat omnes, quia iam dudum fluxerunt illi duo mēses, de quibus fit mentio in isto ca. Hostien. Excommunicamus statutarios, &c. Statutarij, & scriptores statutorum, statim ligātur, nec excusationem habere possunt in toto, & si quandoque excusentur à tanto. Potestates autem, consules, & rectores possunt habere excusationem quantum ad obseruationem sententiæ, & delectionem statutorum prædictorum, quę ignorare possunt: ex quo verò certificati sunt, & obedire negligunt, constitutio eos ligat, quod ad arbitrium boni viri referendum est, quando scilicet scire potuerunt, vel non: aut quando impedire, ne seruentur, vt. s. intelligatur hoc quamcitò potuerit bono modo, cōcesso aliquo interuallo, ꝙ si hoc post sciuit de nocte, vel in festo tam solenni, ꝙ conciliū congregare nō potuit,

vel tunc erat infirmus, arbitrabitur bonus iudex. Hoſtienſ. & Ioan. Andr. Ioann. verò de Ligna. in tractatu de cen. eccleſi. dicit, quòd prædicti Poteſtates, conſules, & huiuſmodi, ſunt excommunicati, non excommunicandi. nec obſtat capitu. graue. vbi dicit canon, ferendæ ſententiæ, quia ibi denunciantur excommunicandi non excommunicati. vel dic quòd non eſt abſurdum, quòd excommunicati a iure iterum excommunicētur ab homine. Officiales verò ſunt excommunicati, ſi ſeruauerint illa ſtatuta, vel etiam negligentes fuerint ad ea delēda. rectores ciuitatum, qui non habent poteſtatem ſtatuta tollendi, non ligantur hac ſententia, niſi ſecundum illa ſtatuta iudicent, aut niſi poſſint operari, vt illa deleant, & hoc negligant. Petrus de Ancha. quęrit de conſiliariis illorum locorum, vt ponit diſtinctionem Innocent. qui ſic ait, ſi tales conſiliarii in illis locis, vbi ſeruantur ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem, habent poteſtatem deſtruendi, & non faciunt, excommunicati ſunt, etiam ſi dediſſent conſilium quòd deſtruantur, non facit eos euitare pœnam: ſi non habent poteſtatem non incurrunt excommunicationem: ſed ſi neſcirent eſſe prædicta ſtatuta, dicit Hoſtien. tunc ligari, quando ſciunt, & nō delent, cum poſſunt. Tempus autem ad hoc dabitur arbitrio boni viri, ideſt iudicis. ſed non videtur ſe poſſe excuſare, allegando ignorantiam facti, ex quo ita publicè promulgata ſunt ſtatuta. tamen ſaluando dicta præcedentia, dicit quòd ignorantia prædicta excuſat ab excommunicatione, ad quam incurrendum requiritur dolus, ſed non ab alia pœna. † Sed quid ſi ſciuerunt prædicta ſtatuta, & ignorauerunt eſſe contra eccleſiaſticam libertatem. ibi dicit Innocen. quòd non incidunt, cum excommunicatio non liget, niſi contumacem. 11. quæſtio. tertia, cap. certum. nec fertur, niſi pro magnis criminibus. fatetur tamen quòd poſſint aliter puniri. Dominus meus Ioannes de Ligna. putat eos non audiendos, quia eſt ignorantia iuris, quæ non excuſat. de regulis iuris ignorantia. Hæc Petrus de Ancharan. † Nota etiam, ſecundum quoſdam, quòd ſi qui ſtatuerunt, quòd nullus offerat, niſi in magnis feſtiuitatibus, alias non: vel ſi tantum, quòd ſuper mortuo non, niſi talis pannus, vel tot cerei & huiuſmodi, hoc eſſet contra eccleſiaſticam libertatem. ſuper iſto capitu. nouerit, Henricus Boych dicit, quòd ſtatuentes, vel ſtatuta dictantes, vel ſcribentes ipſa, aut fieri conſentientes, aut facientes ſeruari ſtatuta contra eccleſiaſticam libertatem, ſtatim ſunt excommunicati ipſo iure. nam tempus duorum menſium, quod datur ad delendum ipſa ſtatuta, vt vitent hanc pœnam, cępit currere a tempore publicationis huius decre. & ſic iam diu tranſiuit illud tempus, ſecundùm Guilielm. & Hoſtien. Quidam tamen exponunt huiuſmodi publicationē poſtquàm, ſcilicet in ſingulis locis fuit publicata, & hoc benignius, ſecundum Hoſtien. ſed primum verius, ſecundum Ioann. Andr. † Qui verò ſecundum talia ſtatuta præſumpſerint iudicare, vel in formam publicam ſcribere iudicata, ſtatim tales ſunt excommunicati, ſecundum Hoſtien. ſecus autem ſi in priuatam formam ſcriberent. Ioannes Andreas. † Officiales verò, & conſiliarii tunc ſignantur, ſi ſcientes eſſe ea contra libertatem eccleſiaſticam, conſenſerint delicto, vt quia ea ſeruauerunt, vel dederunt conſilium quòd ſeruentur, vel negligentes fuerunt ea de ſuis capitularibus delere, vel officium dimittere, quam citò de eis certificati ſciunt, & cognoſcūt ea eſſe contra libertatem eccleſiæ conceſſam, aliquo tamē medio interuallo ad arbitrium boni viri. Aliæ verò perſonæ nominatæ in hac decret. licet ſeruent huiuſmodi ſtatuta, non ſunt excommunicatæ, ſecundum Innocent. & Ioannes Andr. hæc ille. qui quidem dicit de facientibus contra libertatem, ſeu priuilegium vniuerſalis eccleſiæ.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati ſunt Principes ſuis ſubditis prohibentes, ne eccleſiaſticis perſonis fiant obſequia corporalia.*
2 *Quid ſi prohibens non habeat dominium in aliquos, an ſit excommunicatus.*
3 *Statutum prohibens venditionſm non fieri in forenſes, non comprehendit venditiones eccleſijs factas.*
Et hoc ſtatuentes non ſunt excommunicati, & quare.
4 *Statutum laicorum, quòd iens de nocte tantum ſoluat, clericos non ligat.*

¶ Capitulum xviij.

EOS, † qui temporale dominium obtinentes ſuis ſubditis, ne prælatis, aut clericis, ſeu perſonis eccleſiaſticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eiſdem, nec ipſis bladum molant, coquant panem, aut alia obſequia exhibere præſumant, aliquando interdicunt, cum talia in derogationem libertatis eccleſiaſticæ præſumantur eoipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere. Bonifa. de immu eccle. libro ſexto, libertatis. licet iſti quo ad verba viderentur non infringere libertatem, tamen infringebant faciēdo fraudem de perſona ad perſonam, de quo dic, vt 14. quæſtio. tertia. plerique. Ioannes Andr. † Quærit hic Domini. de Sancto Gemi. quid ſi iſta prohibitio fiat per illum, qui non habet dominium, an habeat locum pœna hic poſita? Reſpondet quòd non, per text. qui hic dicit de Dominis prohibentibus ſuis ſubditis, & exponit illud temporale ꝓ ſeculari Dominio, & ſubdit. † Sed pone quòd fiat ſtatutum, ſicut in Italia in multis ciuitatibus, & dominiis, quòd prohibeat, ne quis donet, vel vendat rem immobilem alicui non exiſtenti de iure ſtatuentium, non ſubeunti onera communium, vel dominorum, & irritat donationem, vel venditionem, & pœnam imponit, an per talia ſtatuta includantur donationes, & venditiones in eccleſiis? & quòd non includantur, & non teneant talia ſtatuta quo ad eas, probat per capitu. eccleſia Sanctæ Mariæ. de conſtituti. & per plures rationes. & concludit quòd huiuſmodi ſtatuentes hac pœna non ſunt ligati, ex quo non fuit ſtatutum expreſſum de eccleſia; quia ſi hoc fuiſſet, tunc ligati eſſent, quia ſtatutum eſt contra eccleſiaſticam libertatem. tenuit enim iſtud ſtatutum, ſecundum communem ſententiam omnium Doctorum, quo ad laicos transferentes in laicos iuriſdictionis alienæ, ſed ſi iſtud extenderent ad eccleſias inciperēt ligari: nec eſſet abſurdum uicere, quòd iudex eccleſiaſticus poſſet illos, ad quos pertinet cogere ad declarandum ſtatutum, vt non reſpiceret contractus fiendos cum eccleſiis. extra de hære. capitulo ſtatutum. † Refert enim Ioannes Andr. in nouel. quòd Vin. & Abb. dicunt, quòd ſtatuto facto laicorum pro communi vtilitate, quòd vadens de nocte ſoluat tantum, clerici non ſunt ſubiecti, ſed per ſuum iudicem arcendi. diſt. 96. bene quidem. ſecus dicunt de banno in paſcendis pecoribus, vel ad aquam ducendis: tunc enim tenentur paſtores de damno propter mercedem, quam accipiunt.

SVMMARIVM.

1 *Vſurpantes iuspatronatus in eccleſijs, vel bona vacantia eccleſiarū, excommunicati ſunt.*
2 *Maſculinum à canone prolatum, quando fœminam comprehendat.*
3 *Occupare, & inuadere, quomodo inter ſe differant.*
4 *Sacrilegium committentes non ſunt excommunicati, niſi cum effractione, & incendio hoc faciant.*
5 *Raptores eccleſiarum, quando ſint excommunicati.*

¶ Capitulum xix.

SANCIMVS † Vniuerſos, & ſingulos, qui regalia, cuſtodiam, ſiue guardiam aduocationis, ſeu defenſionis titulū in eccleſiis, monaſteriis, ſiue quibuſlibet aliis piis locis de nouo vſurpare conantes bona eccleſiarum, monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quocunque dignitatis honore præfulgeant, clericos etiam eccleſiarum, monachos monaſteriorum, & perſonas cæteras locorum eorundem, quæ hoc fieri procurant eoipſo excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere. Bonifa. de electio. generali. libro ſexto. vniuerſos, & vniuerſas, nam appellatione, ſi quis, & ſi qua, continetur. ff. de verborum ſignificatio. lege prima & ſecunda. † & ſecundum Barto. verbum maſculinum prolatum a canone, comprehendit fœmininum, quod 17. quæſtione quarta ſi quis ſuadente, quod verum, niſi per eandem, vel alia iura excipiatur fœmina infra eodem indemnitatibus. Ioannes Andreas quod Archidiaco. intelligit de canone puniente crimina. ſingulos, vt quando perſona vſurpat ſuo nomine infraſcripta. vniuerſos verò dixit, puta quando aliqua vniuerſitas ſibi infraſcripta vſurpat de nouo. Archidiaco. regalia, dic ea quæ capit rex vacante eccleſia, vt patet in regno Franciæ, & Angliæ. nam illa vocantur regalia iura Regis in quibuſdam eccleſiis vacantibus competentia, quibus de prælato ordinatis illa percipiunt prælati, vt not. tex. Archidiaco. Guardiani, quia dicunt ſe debere cuſtodire eccleſiam vacantem, donec de prælato fuerit ei prouiſum, vt patet exemplum in eccleſia Parmenſi, vbi tales cuſtodes laici, & nobiles appellantur vicedomini. Patet etiam exemplum in eccleſia Florentina, & ſumitur hoc verbum, & præcedens, ſcilicet cuſtodiam pro eodem, vnde expone, ſiue, pro ideſt. & intelligunt quidam hoc comprehendi ſub hoc nomine iuſpatronatus, quod non credo, ſed intelligo ſimpliciter, ſicut ſonat, quamuis aliter notatur infra de iure patronatus. Archidiaco. ſed Ioannes Andr. ſic dicit, cuſtodiam, & quæ ſequuntur, expone ſecundum Barto. in iuſpatronatus. quod ſecundum diuerſas regiones diuerſa ſortitur vocabula. & addit quocunque nomine cenſeantur, vſurpantes de nouo tale ius in eccleſiis, & aliis piis locis, & bona ipſorum vacantium occupantes, excommunicati ſunt ipſo iure. Aliis, vt hoſpitalibus, & aliis quocunque nomine vocatis. Ioannes Andreas de nouo vocatis, ſcilicet a 40. ann. citra, ſecundum Bartol. de conſue. capitulo finali. & hoc per literam, quæ ſequitur, vel ex antiqua conſuetudine, quæ ſcilicet habetur infra in textu hic non poſito. Ioannes Andreas bona, de quibus nulla eſt laicis attributa poteſtas, aliàs facultas, † occupare in malam partem ſumitur, & propriè mobilia dicuntur occupari, immobilia dicuntur inuadi ſæpe tamen, vnū ſumitur pro reliquo, procurat fortè occaſione diſcordiæ inter eos ſuſcitare, & dicuntur procurare opere, conſilio, perſuaſione, & cooperatione. Ioan. Andr. † Nota quòd committens ſacrilegium in auferendo res ſacras, vel non ſacras, ſed de loco ſacro, non ſunt de iure communi excommunicati, niſi hoc facerent cum effractione, vel incendio, ut extra de ſentent. excommu. conqueſti. in gloſ. ſed ſi tales poſt monitionem non ſe emendarent, ſunt excommunicādi. ſic etiam alias auferentes bona eccleſiarum non ſunt ipſo iure excommunicati, niſi vacantium, vt in iſto cap. generali. de electio. libro 6. ꝙ autem dicitur in decre. 11. quæſtio. iij. canonica. de violatorib. eccleſiarum, vt 17. quæſtio. iiij. omnes. † de raptoribus bonorū eccleſiarum, ꝙ ſunt excommunicati, intelligendum eſt, ſecundum Ricar. in iiij. de uiolatione, & raptu, quæ fiunt cum probabili, alias perſonali effractione, vel violentia, & huiuſmodi.

SVMMARIVM.

1 *Compellentes clericos ab eis ſubmittendum bona eccleſiarum, excommunicati ſunt.*

¶ Capitulum xx.

LAICI, † qui prælatos, vel capitula eccleſiarū, ſeu alias perſonas eccleſiaſticas ad ſubmiſſiones huiuſmodi faciendas hactenus compulerunt poſt competentem admonitionem remiſſa ſubmiſſione, quam per vim, vel metum exegerant eccleſias, & bona eccleſiæ eis ſubmiſſis, taliter in ſua libertate dimittant. Illi verò, qui prælatos, aut perſonas eaſdem ad talia facienda compulerint, cuiuſcunq; ſint cōditiones, aut ſtatus, excommunicationis ſint ſententia innodati. Ex contractibus præter ea ſuper præmiſſis huiuſmodi licentia, & conſenſu interueniente, hactenus innitis, aut quos in futurum iniri contigerit, ſeu occaſione illorum laici, vltra id qđ ex natura contractuum ipſorum, vel adhibita in ipſis lege permittitur, aliquis non vſurpent. qui verò ſecus egerint, niſi legitimè moniti, ab huiuſmodi vſurpatione deſtiterint, reſtituendo etiam, quæ taliter vſurpauerunt, eoipſo in ſententiam excōmunicationis incurrant. Grego. X. de rebus eccleſi. non alie. hoc conſultiſſimo, libro 6. ſubmiſſiones huiuſmodi, ideſt de quibus dixerat in princip. vbi prohibet prælatos, & eccleſias ſibi commiſſas, bona immobilia, ſeu iura ipſarum laicis ſubmittere abſque capituli ſui conſenſu, & Apoſt. ſe. ſententia ſpeciali ſcilicet inſtituendo, vel recognoſcendo, ſeu profitendo ab illis ea, tanquàm a ſuperioribus ſe tenere, ſeu ab ipbs eadem aduocādo, uel ipſos patronos, vel aduocatos eccleſiarum, ſeu bonorum ipſorum perpetuò ad tempus non modicum ſtatuendum. Talis ergo ſubmiſſio hic prohibetur, nō autem alienatio bonorum eccleſiaſticorum. Et not. quòd comprehenduntur etiam hic fœminæ, ſcilicet religioſæ, & quòd dicitur aduocando, exponitur, tanquàm ab aduocatis recognoſcendo. & quòd dicitur ad tempus non modicum, inde trahitur, quòd ad modicum tempus poſſunt uocari in patronos, vel defenſores, & dicitur modicum tempus infra 10. annos, vel ſecundum Barto. relinquetur iudicis arbitrio, & quòd dicitur, competētem monitionem, intellige trinam, niſi facti neceſſitas aliud ſuadeat. Ioan. Andre.

SVMMARIVM.

1 *Repreſalias concedentes contra clericos, & cornm bona excommunicati ſunt.*

¶ Capitulum xxj.

ILLI, † qui repreſalias aduerſus perſonas eccleſiaſticas, ſeu bona ipſarum concedunt, vel extendunt ad eas, niſi præſumptionem huiuſmodi reuocauerint a conceſſionis, vel extenſionis tempore infra menſem: ſi perſona ſingularis fuerit, ſententiam excommunicationis incurrat: ſi vniuerſitas eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto. Grego. X. de iniuriis. capitu. ſi pignorationes libro 6. eccleſiaſticas, vt clericos, templarios, hoſpitalarios, conuerſos, & Deo deuotos. 12. quæſtio. j. duo. Ioan. Andr. extendunt, facit differentiam inter extendere, & concedere, quia ciuitas, uel ſuperior dicitur concedere: ſed ille cui conceduntur extendere, puta quia ciuitas Bonon. dedit repręſalias ciui ſuo contra Florentinos, quas extēdit ille, ad clericos. Ioan. Andr. pręſumptione, ideſt conceſſione, uel extēſione repręſaliarum, quod eſt contra libertatem eccleſiaſticam. Ioan. Andr. menſem, quòd ſi infra menſem iſtum proceſſum fuit ad actum, quia fuit eccleſiaſtica perſona pro alia pignorata, ideſt repręſalia facta contra eum, nunquid hæc poſtea habebit locū infra menſem? Dic ſecundum Barto. quòd in ſtatum priſtinū reuocandum erit infra menſem. de ſenten. excom. quicunque, vel ſecundum Guil. reuocatio re integra fieri debet antequàm procedatur ad actum, alias locum habet pœna 10. an.

SVMMARIVM.

1 *Grauanter ecleſiaſticas perſonas, quia noluerunt eligere eos, pro quibus rogati erant, excommunicati ſunt.*
2 *Cap. ſciant cuncti. de electio. libro ſexto, an locum habeat in patrono præſentante.*
3 *Et in mandatario locum habet.*

¶ Capitulum xxij.

SCIANT † cuncti qui clericos, vel quaſlibet perſonas eccleſiaſticas, ad quos in aliquibus monaſteriis, aut aliis piis locis ſpectet electio pro eo, quòd rogati, ſeu alias inducti eum pro quo rogabantur, ſeu inducebantur eligere noluerunt, vel cōſanguineos eorum, aut ipſas eccleſias, monaſteria, ſeu loca certa beneficiis, ſeu aliis bonis ſuis per ſe, uel per alios ſpoliando, ſeu alias iniuſtè perſequendo grauare præſumpſerint, ſe ipſo facto excommunicationis ſententia nouerint innodatos. Gregor. de elect. libro ſexto, cuncti etiam epiſcopus, eccleſiaſticas, ut conuerſos Templarios, qui licet non ſint clerici, ſint tamen eccleſiāſticæ perſonæ, ſpectet de iure cōmuni. In collegiata eccleſia, ad collegium ſpectat electio, & ſi non eſt collegium ad patronum, niſi aliud inducatur de conſuetudine, ſi autem non eſſet collegium, uel patronus per diœceſanum habet ibi ordinari. 10. quæſtione prima. regenda. & hæc vera, quo ad electionem prælati. de inferiori nota ſupra eodem titu. cum eccleſia Vulterana. Ioannes Andr. rogati. quando preces inducant ſimoniam. dic vt 18. quæſtione ſecūda. in ſumma. & 8. quæſtione prima. Moyſes. inducti per promiſſiones, vel alio modo. Ioannes Andr. alios. † ſed nunquid hæc pœna locum habebit in præſentante patrono? videtur quòd non, quia de electione tantum loquitur, & non de præſentatione, & hæc eſt pœnalis, & ideo reſtringenda, dic quòd ſi patronus eſt clericus, vel perſona eccleſiaſtica, locum habebit conſtitutio; nec hoc eſt odioſum, ſed fauorabile eccleſiarū fauore. ſi autem patronus eſt laicus, pœna locum non habebit, cum conſtitutio dicat clericos, uel eccleſiaſticas perſonas. Ioannes Andreas idem Guilielmus. Barto. Archidiaco. Ioannes Mo. qui dicunt etiam idem in poſtulante ſententia, & ſecundum Gregor. epiſcopi bene poterunt abſoluere. Ioannes Andreas ex quo conditione canonis hnius abſolutionem ſibi Papa non reſeruat. extra de ſententia excommunicatio. capitulo nuper. † Not. quòd Archidiac. hic mouet quæſtionem de mandatario, ideſt de eo qui ex mandato alterius aliquid horū operatur, vtrum incidat in canonem. allega. pro, & contra, dicēs finaliter concludit, quòd dici poteſt, quòd mandatarius talis ligetur, & ſi non uerbis huius. c. tamen mente maximè, cum participet in crimine, & ſit actor mali.

SVMMARIVM.

1 *Literas impetrare impedientes à Papa in cauſis ſpiritualibus excommuniti ſun.*
2 *Abſolutio ab excommunicatione ante abſolutionem non tenet.*

¶ Capitulum xxiij.

STATVIMVS † ne quis impetrationes literarum noſtrarum ad nos, uel ad forum eccleſiaſticum recurrentes ſuper cauſis, quæ ad idem forum, vel de antiqua conſuetudine pertinere noſcuntur ad deſiſtendum, uel in foro ſeculari de quæſtionibus huiuſmodi litigantium per eorūdem iudicium eccleſiaſticorum impetrantium, aut litigantium, ſeu volentium litigare, aut propinquorum ipſorum, ſeu rerum illorum, ſeu eccleſiarum ſuarum captionem, modisve aliis quibuſcunque compellat, ſeu compelli faciat, uel procuret, nec per ſe alioſue impediat, quominus coram iudicibus eccleſiaſticis, delegatis, ſeu ordinariis quærelantes de cauſis, quæ vt præmiſſum eſt, ad cognitionem pertinent eorūndem, poſſint liberè iuſtitiam obtinere, nec ad prædicta facienda dent auxilium, conſilium, vel fauorem. ſi quis uerò contra præſumpſerit, ſe ipſo facto nouerit excommunicationi ſubiacere, a qua, niſi tam iudici, cuius cognitio fuerit impedita, vel iuriſdictio vſurpata, quàm parti, quæ in proſecutione turbata fuerit ſui iuris, de iniuriis, de damnis, de expenſis, & intereſſe prius per eundem fuerit integrè ſatisfactum, nullatenus abſoluatur. Boni. extra de immu. eccle. quoniam, libro ſexto. nullatenus, ideſt nullo modo. † Quid ſi ante ſatisfactionem tales fuerunt abſoluti? non credo, quòd talis abſolutio teneat, hæc iſta ſpecialiter prohibente litera. Archidia. & Ioannes dicit, quòd nunc demum facta ſatisfactione poterit abſolui per ordinarium, qa Papa ſibi non retinuit.

SVMMARIVM.

1 *Reges, vel eorum officiales grauantes clericos, vel eorum conſanguineos propter ſententias in eos latas, excommunicati ſunt.*
2 *Regis ordinarius, eſt epiſcopus.*
3 *Percutiens, vel mandans percuti laicum occaſione clerici, excommunicatus eſt.*

¶ Capitulum xxiiij.

1 QVICVNQVE † Pro eo, ꝙ in Reges, Principes, & Barones, nobiles, baliuos, vel quoſlibet miniſtros eorum, aut quoſcunque alios excommunicationis, ſuſpenſionis, ſiue interdicti ſententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederit occidēdi, capiendi, ſeu alias in perſonis, aut in bonis ſuis, vel ſuorum grauandi eos tales ſentētias ꝓtulerunt, ſiue quorum ſunt occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſeruantes, ſeu taliter excommunicatis communicare nolentes, niſi licentiam ipſam re integra reuocauerit, vel ſi ad bonorum captionem occaſione ipſius licentiæ ſit proceſſum, niſi bona ipſa fuerint infra 8. dierum ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa, eoipſo ſententiam excommunicationis incurrant. eadem quoque ſint ſententia innodati omnes, q auſi fuerint prædicti licentia data uti, vel aliquid præmiſſorum, ad quæ committenda dari licentiam prohibuimus, alias committere quæſtionem ſuo motu. qui autem in eadem ſententia permanſerint, duorum menſium ſpatio, ex tunc ab ea nō poſſunt, niſi per ſed. Apo. abſolutionis beneficiū obtinere Greg. gor. X. de ſenten. excommu. libro 6. reges. 2 † Eſt autem ordinarius regis epiſcopus, in cuius diœceſi delinquit, uel domicilium habet. diſtin 96. ſi Imperator. Ioan. And. & dicit Archid. ꝙ non ſolum Regem, immo & Imperatorem poteſt epiſcopus excōmunicare. ij. quæſt. 7. § item cum Dauid. miniſtros ad clericos poteſt referri, & ſic propriè inſequitur uerbum, ſuſpenſionis. Ioan. Andr. licentiam multofortius. idem in iuſſu, vel mandato Archid dederit, clarè demonſtrat hæc litera, quòd ſi aliquis contemplatione excommunicati faciat ea, quę hic in litera numerantur, ipſe excommunicatus non dicitur in culpa, niſi ſubſequens poſt factum ratum habeat. Archid. ſuorum ſcilicet cōſanguineorum, vel familiarium. 3 † & ſic not. caſum, in quo percutiens, & mandans percuti laicum, eſt excommunicatus. ad idem ſupra de elect. ſciant. eo. lib. Ioan. Andr. grauandi, puta ne quis emat ab eis, vel eis vendat, vel his ſimi. Ioā. And. re integra, ideſt antequàm ad occidendū, vel capiendum, vel alias grauādum eaſdem perſonas in aliquo fuerit proceſſum. vnde videtur, ꝙ ſi re integra fiat reuocatio mandati, vel talis licentiæ, locum non habet, quod hic ſequitur. ſi autem ad aliquem actum ſit proceſſum per eum, cum licentia eſt conceſſa, ſtatim licentiam dantes ſunt ligati, vt hic patet. de hoc, de pœn. diſt. j. ſi quis non dicam. ſed uidetur cōtra infra proxi. ibi, niſi bona ipſa &c. dic quòd grauior eſt offenſa perſonæ, quàm rerum de qua offenſa loquitur litera, quo caſu ipſo facto ſtatim ligantur, vt dictum eſt. litera autem ſequēs loquitur in offenſione rerum, ad quarū reſtitutionē terminus 8. dierū ꝑfigitur, vt ĩ. patet. Archid. impēſa ſcilicet cū res non extat, vel placet læſo. Incurrant, modo duplici funiculo ſunt ligati, quod eſſe poteſt. iij. q. iiij. Engeltrudam. Ioan. And. Vti. & ſic mandans, & mandatarius eadem pœna puniuntur alias, ideſt præter aliquam licentiam. Io. And. obtinere, ſimiliter in incendiariis eccleſiarum, qui ex quo denuntiati fuerint, nō poſſunt abſolui ab alio, quàm à Papa ſupra eo. tua. & ſi Papa hoc non expreſſiſſet, perpetuò potuiſſet ordinarius ipſum abſoluere ſupra c. nuper. Ioan. Andr.

SVMMARIVM.

1. *Pedagia & gabellas exigentes à clericis pro rebus ſuis, vel eccleſiarum, ſunt excommunicati.*
2. *Clericorum bona eodem gaudent priuilegio, quo bona eccleſiarum.*
3. *Negotiator, quis dicatur.*
4. *Clericorum reddituum emptores, clericorum immunitate non gaudent.*
5. *Reſtitutio abſolutionem præcedere debet.*

¶ Capitulum xxv.

1 COnſtitutionem † felicis recordationis Alexandri Papæ III. prædeceſ. noſtri, qui ſtatuti eccleſias, & perſonas eccleſiaſticas ad pedagia, & guidagia penitus non teneri, nec ad exhibendum, uel ſoluendum taleas pro rebus ſuis propriis, quas non cauſa negotiandi deferūt, vel deferri faciant, ſeu tranſmittunt volentes propter multorū inſolētiam, & abuſum pœnæ adminiculo adiuuare. adiicimus diſtrictius inhibendo contraria conſuetudine quorūcunque, quæ dicenda eſt verius corruptela non obſtante, vt nec collegium, nec vniuerſitas, nec aliqua etiam ſingularis perſona, cuiuſcunque ſit dignitatis, conditionis, aut ſtatus, a præfatis perſonis, ſeu eccleſiis pro perſonis ipſis, aut rebus prædictis taleas exigat, vel extorqueat, vel per ſe, vel per alium ſuo nomine, vel alieno, aut eos ad huiuſmodi perſoluenda compellat. qui verò contrafecerint, ſi perſonæ fuerint ſeculares excommunicationis: ſi autem collegium, vel vniuerſitas ciuitatis, caſtri, ſeu loci alterius cuiuſcunque, ipſa ciuitas, caſtrum, vel locus interdicti ſententiam ipſo facto incurrant, nec ab excommunicatione huiuſmodi abſolutionem, vel interdicti relaxationē obtineāt, donec exacta plenariè reſtituerint, & de transgreſſione ſatisfecerint competenter. extra de cen. ca. quanquàm. libro 6. ſi vniuerſitas, vel ſingularis perſona eccleſias, vel eccleſiaſticas perſonas compulerit ſoluere pedagia, vel guidagia, vel exactiones pro rebus ſuis, quas cauſa negotiationis non deferunt, vel pro perſonis ſingularib. excommunicati ſunt, & vniuerſitas interdicta. Ioan. And. in Sum. 2 † Item not. ꝙ res clericorum eodem priuilegio gaudent, quo res eccleſiarum, quātum ad iſtud. Negociandi, hoc uerbum a multis non plenè intelligitur. 3 † vnde dic, ꝙ ille dicitur eſſe negotiator, qui rem cōperat, vt rem integram, & immutatem vendendo lucretur: ſed qui rem comperat, vt materia ſit ſibi aliquid inde operādi, puta ex ferro, clauos, & alia artificiata, ille non eſt negociator. hanc enim negociationem clerici exercere non debent, vt 88. diſtin. fornicari. ſi autem deferant, vel deferri faciāt clerici res cauſa mercimoniæ hac immunitate non gaudent. 4 † & ſic eſt argum. ꝯtra emptores reddituum clericorum, qui volūt in his gaudere immunitate illa, qua & clerici, vt ſcilicet non ſoluant guidagia, & pedagia de emptis, & clericis. Frā. de Zabar. quærit an id, quod hic dicitur de pedagiis, locum habeat in gabellis, & datiis, quę leuātur in ciuitatibus Lombardiæ. Et reſpon. ꝙ Stephanus dicit, ꝙ ſic, quia idem iuris de ipſis. argu. 14. q. iij. putant. & c. plerique. & de priuileg. c. quanto. & ex hoc dicit, ꝙ tota Italia eſt interdicta, & clerici irregulares hoc non ſeruantes. hæc ille. Sed hodie taliter excommunicati non ſunt vitandi, niſi denuncientur, vt habes infra de cler. excommu. mi. c. fin. ſingulares, generaliter loquitur. vnde credo ꝙ cōprehendat etiam epiſcopos, ſi obijciatur. extra de ſent. excom. lib. 6. c. quia periculoſum. quod nō loquitur in ſententia excommunicationis, vt hic, ſed ſuſpenſionis, & interdicti. Archid. obtineāt cum Papa, ſi talium abſolutionem non retineat, aliis conceſſiſſe videbitur. extra de ſenten. excommu. nuper. Archidia. 5 † reſtituerint. hoc uerbum demonſtat, ꝙ abſolutionem præcedat reſtitutio. ſic ij. q. 7. accuſatio. ubi de hoc in glo. excommunicatos. quod videtur, &c. & 17. q. iiij. de presbyterorum. in fin. vbi plenè de hoc, in glo. & 11. q. iij. excommunicatos, in gloſſ.

SVMMARIVM.

1. *Collectas clericis ſine licentia Papæ imponentes, excommunicati ſunt, & infra numero 3.*
2. *Excommunicato ſuccedens fouens factum, ob quod prædeceſſor damnatus fuit, in eandem incurrit ſententiam.*
4. *Clericus, cui poſſeſſiones ruſtici ſoluentis collectas peruenere, à talibus immunis eſt.*

¶ Capitulum xxvj.

1 ADuerſus † Conſules, rectores ciuitatum, & alios, qui eccleſias, & viros eccleſiaſticos, taeis, ſeu collectis, & exactionibus aliis aggrauare nituntur, volens immunitati eccleſiaſticæ Lateran. Concil. prouidere, præſumptionem huiuſmodi ſub anathematis diſtrictione prohibuit, transgreſſores, & fautores eorum excōmunicationi ſubiacere præcepit, donec ſatisfactionem impenderint competētem. & infra circa fin. & ſucceſſorem ipſius, niſi ſatisfecerit infra menſem, manere decernimus eccleſiaſtica cenſura concluſum, donec ſatisfecerit competēter & in eadem poſt dicta immediatè ſequenti. verum ſi quando fortè epiſcopus ſimul cum clericis tantam vtilitatem, vel neceſſitatem proſpexerint, vt abſque vlla coactione ad releuādas vtilitates, & neceſſitates cōmunes, vbi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per eccleſias duxerint conferenda prædicti laici humiliter, & deuotè reiiciant, cum gratiarum actione. propter imprudentiam tamen quorundam Romano Pontifex prius conſulatur. Innoc. III. extra de immu. eccle. Lateran. Concilium, de quo ſupra c. non minus. vbi fertur talis ſententia excommunicationis, cum iſta tamen additione, ſeu conditione, ſi admoniti deſiſtere noluerint. vbi dicit glo. Ber. ꝙ ſi ſe non correxerint poſt admonitionem, ſunt ipſo iure excommunicati. & dicit Hoſti. ꝙ ſufficit vna admonitio, maximè quia canō iſte inductus eſt in fauorem eccleſiarum, & odium tyrannorum, quorum aliqui ſunt adeo terribiles, ꝙ nec facilè eſt eos tertio admonere, cum quātumcunque moneantur appellant, nec audent prælati dare ſententiam, timentes forſitan plura perdere. Prouidetur, ergo ſufficiat vna admonitio, cum competenti termino. Appellatio verò excluditur, quia a correctione canonis nō appellatur, nec prælato eſt imputaneum, ſi a canone ſententia profertur. Additur etiam, & fertur ſententia excommunicationis in prædicto cap. non minus. contra euacuantes auctoritatem, & iuriſdictionem prælatorum ita ut nihil poteſtatis in eis, in ſuis videatur hominibus remanſiſſe, niſi moniti deſtiterint. ubi dicit Ioan. And. ſuper verbo, iuriſdictionem, & ſpiritualem interdum. hic tamen loquitur de temporali, quaſi etiam rectores hodie non ſolum diminuere, ſed etiam in totum ſubtrahere moliuntur; & tales, ſi moniti non deſiſtant, ſunt excommunicati ipſo iure. & hac ſententia infiniti ligantur, qui non vitantur, ut dicit Hoſtienſ. ꝙ periculoſiſſimum eſt, ſucceſſorē ipſius. ſ. in illa dignitate, vel rectoria. conſueuerūt. n. vniuerſitates ſibi eligere rectores annuales, ne delictum ꝓdeceſſoris ꝑiudicet ſucceſſori. ſed iā eſt ꝓpriū delictū, ex quo ipſū nō purgat, q a conſentit, vt dicit ibi gl. & hic Bernar. infra menſem. ſ. tēpore ſui regiminis computan-

computandum, & etiam interim, ſi conſenſit his, propter quæ fuit excommunicatus prædeceſſor eius, cum per id appareat ꝙ in crimine damnato participat, & ſic ligatur eadem ſententia. de hoc autem tempore, quo ad ſententiam huius canonis, nihil minui poteſt tamen ordinarius hunc terminum ex cauſa abbreuiando ſua ſententia, poſſet talem ligare. Ioan. And. Incluſum. ergo eſt canon latæ ſententiæ. Ioan. And. ſatisfecerint, omne dānum emendandum eccleſiæ, quod ex ipſius exactione ipſi contingit. ſed & ſi conſilium dedit de collecta imponenda, ad reſtitutionem ipſius tenetur. Si verò conſilium non dediſſet, fortè non cogeretur ad emendationem collectæ, ſed aliàs intereſſe, quod obuenit eccleſiæ ab ipſius regimine emendabit, & forſitan pęnitentiam ſpiritualem, & etiam pecuniariam ipſum ſubire ſecundum ꝙ bonus iudex arbitrabitur, oportebit, hæc autem tantum locum habent, cum quis ſuccedit in regimine illius, qui eſt excommunicatus ex prædictis cauſis, vel aliter qualitercunque propter libertatem eccleſiarum violatā. ſecus ſi ex illa cauſa eſſet ꝑtās excōicatus vel ꝯſiliarij, vel vniuerſitas, ſeu ciuitas interdicta: tunc enim ſucceſſor non eſſet excommunicatus, ſecundum Innoc. cuius eſt, quaſi tota iſta glo. hoc intelligas ſic, ſecundum Hoſt. videlicet ꝙ menſis iſte, ſeu præſumptio, qua ex lapſu ſumitur, ad alios caſus nō extenditur. 2 † Illud autem certum eſt, ꝙ quicūque ſuccedit excommunicato, & fouet factum damnatum, propter quod prædeceſſor excommunicatus fuit, eandem ſententiam incurrit. Ioan. Andr. & addit, ꝙ ſi nouus rector operam dedit, quantumcunque potuit, ꝙ hoc emendaret, ſed vniuerſitate reſiſtente, quod intendebat non potuit obtinere, non propterea excuſatur, niſi omnino relinquat regimen. Io. And. Neceſſitatem iuſtam, & honeſtam. Inno. quorundam prælatorum, qui ſine iuſta cauſa dabant ſubſidium, & ſoluebant. Inno. conſulat. 3 † no. hic per Boni. in 6. eo. ti. c. clericis. fuit lata ſententia excommunicationis, à qua abſolui non poterant citra ſedē Apoſtolicam in laicos imponentes collectas, & taleas clericis, vel aliàs exactiones, & perſonas eccleſiaſticas, & talia dantes eiſdem abſque licentia ſedis apoſtolicæ, quæ quidem conſtitutio Bonifa. in clemen. eo. ti. c. quoniam. extat reuocata. & ꝙ in iſtis duabus decre. ſcilicet non minus, & aduerſus, circa huiuſmodi materiam dicitur, ibi præcipitur obſeruari. 4 † quæritur, ſi ad clericum aliqua de iuſta cauſa caſamentum ruſtici, & poſſeſſiones ꝑueniant. & pro modo illarum, & quantitate ſoluebat ruſticus in quæſtis, & collectis, qui communiter fiebant in loco ratione regiminis, vel alia: vtrum ipſe clericus teneatur ſimiliter in prædictis pro modo, & rata poſſeſſionum. Omiſſis alijs allegationibus pro, & contra, finaliter dici poteſt, ꝙ talis clericus liber eſſe debet à prædictis, quod probatur per c. quia nonnulli. de immu. eccleſi. lib. vlt.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicati abſolutionem à cenſuris eccleſiaſticis extorquentes per vim vel metum, excommunicati ſunt.*
2. *Abſolutio iniuſta, an valeat.*
3. *Abſolutio, & reuocatio ab excommunicatione, quomodo inter ſe differant.*
4. *Cenſuræ eccleſiaſticæ appellatione excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictū comprehenditur.*
   Vis, quid ſit.
   Metus, quid ſit.
5. *Metum iuſtum, quæ verba inducant, iudicis arbitrio relinquitur.*
6. *Excommunicatus poteſt excommunicari.*
7. *Metus vanus non dicitur metus, nec reſtitutionem inducit.*

Capitulum XXVII.

1 ABſolutionis † Beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quācunque reuocationem ipſius, aut ſuſpēſionis, ſeu etiam interdicti per vim, vel metum extortam præſentis conſtitutionis auctoritate omnino viribus euacuamus. ne autem ſine vindicta violentiæ creſcat audacia, eos qui reuocationem, ſeu abſolutionem huiuſmodi vi, vel metu extorquent, excommunicationis, ſententiæ decernimus ſubiacere. Greg. X. extra de his, quæ vi me. lib. 6. 2 † abſolutionis huius decre. fuit dubitatio, quia regulariter quæ per metū fiunt, tenent, ſeu valent, & obligant. quod dic, vt no. 15. quæſt. 6. auctoritatem. Fallit tamen in caſibus ibi nota. ad quos addo iſtū & quia ſicut iniuſta excommunicatio ligat, ſic videbatur de iniuſta abſolutione. de pę. diſt. j. verbum. Ioan. And. excommunicationis etiam iniuſtæ: humiliter enim debet petere abſolutionem, non per metum compellere, quia ſententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, tenet. 11. q. 3. c. 1. 3 † ſecundum enim Guil. & Bar. reuocationem, differentiam facit inter abſolutionem, & reuocationem. & poteſt dici abſolutio ſolennis, quæ fit iuxta formam eccleſiæ. reuocatio verbalis ſine ſolennitate, vel vbi tenuit excommunicatio, locum habeat abſolutio, vbi non tenuit excommunicationis reuocatio, vel refertur reuocatio ad abſolutionē ad cautelam. Ioan. And. ſed interdictum propriè dicitur relaxari. Arch. ſuſpenſionis, intelligo indiſtinctè, vt loquitur, ideſt ſiue ab officio, ſiue beneficio, ſiue ab ingreſſu eccleſiæ. infra de ſen. excom. is cui. Ioan. And. Interdicti, 4 † iſta tria ſunt paria, quæ omnia ſub cenſura eccleſiaſtica continentur de verbo, ſi quærenti. & ſecum trahunt executionem. vnde ſequens appellatio non ſuſpendit earum effectum. de appella. c. paſtoralis. & in ſcriptis ferri debet de ſen. excom, c. cum medicinalis. Ioan. An. Vin. vis eſt maioris rei impetus, cui reſiſti non poteſt, ſcilicet commodè. ff. eo. l. 1. metus autem trepidatio metus inſtantis, vel futuri periculi cauſa. ff. e. l. j. & exigit, ꝙ præſens ſit metus, licet futurū ſit periculum, & quis metus excuſet, no. ſupra eo. dilecti. Ioan. And. & dicitur metus quaſi mentem tenens. vis tamen plus eſt, quàm metus. omne enim quod vi fit, per metum ſit, ſed non econuerſo: ſed cum metus infertur, ei reſiſti poteſt, licet cum periculo, & cum multis modis accipi poſſit, metus accipiatur large, vt ſonat hæc litera, & hoc in odium facientis. 5 † No. tamen, ꝙ licet aliqua verba dicant talia, quæ videantur incutere timorem: illa tamen non ſemper ſufficiunt ad iuſtum timorem, & idcirco hoc relinquo arbitrio boni viri, ſecundum illud quod dicitur in gl. in pluribus alijs. c. extra eo. ti. cum dilectus. Archid. extortam. factum requirit hæc litera. Archi. euacuamus. ergo taliter abſolutus remanebit vt prius excommunicatus. Archid. & quamuis in excommunicatione per vim, vel metum extorta idem videatur, ſcilicet ꝙ ipſo iure non valeat, & par ius ligandi, & ſoluendi eſſe voluit de pę. diſt. 1. verbum. dicit contra ꝙ valet, ſecundum Bar. gl. 1. q. 3. quatuor. Ioan. And. ratio eſt, quia vtrobique animę conſulitur, quod eſt faciendum in dubio. poteſt tamen per exceptionem elidi, vt no. in d. c. quatuor. extorquent ergo, ſi metum intulit & iudex abſoluere noluit, non habet locum hæc pęna, quia verba &c. de cler. non reſi. relatum. aliter tamē puniretur. Ioan. And. excommunicationis. 6 † nota excommunicatus accipit ex communicari, quod dic, ut no. 3. q. 4. Engeltrudam. ſi autem, non ipſe excommunicatus, ſed alius metum hunc inferat, ſic excommunicatus erit, & ſic non ſumatur prædictum ar. ſed nunquid in hoc caſu ipſe excommunicatus, vel interdictus, vel ſuſpenſus incurrit hanc pęnam? dic ꝙ ſic, ſi mandauit, vel eius nomine factum ratum habuit. extra de elec. ſcriptum. nec dicam iſtos pœnam euadere, licet abſolutus poſtea ratum habuit illud, quod ab initio coactus fecerat, quia ſtatim ab initio ligati fuerunt, abſolui tamen potuerunt per ſuum ordinarium, cum conditor canonis ſibi nō retinuerit abſolutionem. de ſen. excom. nuper. & in hanc pęnam incidit, qui per pęnam amiſſionis rerum ad hoc compellit ipſum excommunicatorem. ſupra eo. cap. abbas. Ioan. Andr. ſubiacere. 7 † quid ſi compulit per vanum metum, de quo timere non debeat, nunquid tunc locum haberet pœna? dic quòd non, ſecundum Barto. quia talis metus non inducit per reſtitutionem, nec ptopriè appellatur metus. Ioan. Andre.

SVMMARIVM.

1. *Interdictum non ſeruare aliquem cogentes, vel excommunicatum non vitare excommunicati ſunt.*
2. *Excommunicatos occultè in publico non vitamus.*

Capitulum XXVII.

1 PRæſumptores † Qui in locis interdicto ſuppoſitis quemquam de cętero diuina celebrare officia, quomodolibet cogere, aut qui modo prædicto ad officia eadem audienda aliquos excommunicationis præſertim vel interdicti ligatos ſententia reuocare, ſeu qui ne excommunicati publicè, aut interdicti de eccleſijs, dum in ipſis miſſarum aguntur ſolennia à celebrantibus moniti exeant prohibere, necnon excommunicatos publicè, & interdictos, qui in ipſis eccleſijs nominatim à celebrantibus, vt exeāt moniti remanere præſumpſerint excommunicationis ſententia, à qua per ſedem duntaxat apoſtolicam poſſint abſolui, ſacro approbante concilio innodamus. de ſen. excom. grauis, in clem. præſumptores. hæc pęna non extenditur, niſi ad dominos temporales, excepto vltimo caſu ibi, necnon excommunicatos. dominos autem intellige etiam prælatos, qui habent temporale dominium in loco. Pau. quomodolibet, omnem modum compulſionis realem, perſonalem, directum, & indirectum cōprehendit, vt ſi res eorum occupant, conſanguineos grauant in perſonis, vel rebus. facit de elect. c. ſciant cuncti. lib. 6. Ioan. An. cogere præſumpſerint, quod ſequitur, & eſt primum modo prædicto. ſcilicet voce præconia, de quo ſupra dixerat. vox præconis quandoque paucis innoteſcit, & hoc reſpectu fortior videtur vocatio per campanam: ſed quia præco loquitur, & edictū ponit ex parte mandantis, ideo maior eſt contemptus. Io. And. euocare præſumpſerit, quod ſequitur, & eſt ſecundum. Publicè. 2 † occultè enim excommunicatos non vitamus in publico. 6. q. 2. cap. 2. 11. quæſt. 3. audi. §. cum ergo miſſarum. in alijs ergo diuinis officijs non eſt locus pœnę. Ioan. And. moniti, non dicit nominatim, vt in proxi. verſi. per quod patet quo ad prohibentes ſufficit generalis monitio, puta quia monet, ꝙ omnes excommunicati,

municati, & interdicti exeant, & ille precepit ꝙ non exeant. Io. An. si autem præciperet, vel prohiberet non subditis, non esset locus penæ, secundum Paul. prohibere præsumpserint, quod sequitur, & est tertium, nominatim ex generali monitione nullus ligatur ex eo, ꝙ remanent. soli ergo nominatim moniti remanentes ligabuntur. Io. And. remanere, intellige etiam si ipsi domini temporales non mandent hoc. Ioan. And. excommunicatus ergo iterum excommunicatur. de hoc. 3. q. 4. c. Engeltrudam. Ioan. And.

SVMMARIVM.

1 *Statuentes, ꝙ vsuræ soluantur, & solutæ non restituantur, & secundum talia statuta iudicantes, excommunicati sunt.*
2 *Communitas non excommunicatur.*
3 *Vsura mentalis, quomodo repetatur.*

Capitulum XXIX.

1 QVicunque † Communitatum potestates, capitanei, & rectores, consules, iudices, consiliarij, aut alij quicunque officiales statuta huiusmodi de cętero facere, vel dictare, aut ꝙ soluantur vsuræ, vel ꝙ cum solutæ repetuntur, non restituantur plenè, liberè, scienter iudicare præsumpserint sententiam excommunicationis incurrant, eandē etiā sententiam incursuri, nisi statuta huiusmodi hactenus edita de libris communitatum ipsarum, si super hoc potestatem habuerint, infra 3. menses deleuerint, aut si ipsa statuta, vel consuetudines officium eorum habentes quoquo modo præsumpserint obseruare. cle. 5. de vsur. in cle. 1. communitatum. † ipsa autem communitas non incurrit hanc pęnam. de sent. excom. Romana. lib. 6. consules. nomina sunt officialium, secundum varias locorum cōsuetudines. & quia omnia non potest specificare, submittit ita clausulam generalem, vt comprehendat omnes quocunque nomine censeantur. Pau. consiliarij, ad talia dantes consilium. Pau. Officiales, ergo si quis talia statuta non officialis scriberet, vel dictaret, non eū excommunicatus. Non obst. ne cle. vel mo. sententiam. quia ibi duo requiruntur scilicet, ꝙ scribat, vel dictet, & ꝙ homicidium sit postea secutum, quia tunc dat consilium, vel auxilium, vel fauorem, vt ibi no. Innoc. & Hosti. sed hic scribendo, faciendo, vel dictando tantam incurrit pœnā absque alia executione statuti. Pau. statuta huiusmodi, de quib. supra dixerat, quæ scilicet exigi, & solui vsuras concedunt, vel ad soluendum debitores compellunt, vel grauia onera imponunt vsuras repetentes, sicut si esset statutum, ꝙ vsuras repetentes in foro ecclesiastico per Potestatem cogantur vsurario mutuare tantam pecuniam. & tanto tempore, quanto tenuit repetentes pecunias vsurarij, soluuntur vsuræ in casu à iure non concesso. secus si in casu concesso, vt infra eod. titu. c. 1. & c. salubriter. Pau. Impropriè tamen dicitur vsura in prædictis. cap. allega. Landul. vt ergo locus sit pęnæ, necesse est, ꝙ statuto caueatur, ꝙ vsuræ soluantur. vnde non sufficeret, si statuto caueretur, ꝙ vltra duos, vel tres denarios pro libra non soluatur in mense, quia supra illam sententiam prohibendo, non videtur per hoc, vsq; ad illam concedere, ar. de treu. & pa. c. 1. Pau. & Io. † de mentali 3 autem vsura hic non videtur loqui hæc litera: quia licet creditor in iudicio confiteatur suam prauam intentionem, tamen repeti non possit, vt vsura, sed vt quasi vsura, & iniustè receptum, vt nota. Host. eo. ti. c. consuluit. vbi dicit, ꝙ vsura mentalis debet restitui. idem ibidem Inn. & Ray. in Sum. Pau. repetantur, ab eo qui potest. nec ob. c. quia frustra. eo. tit. Pau. restituantur, quando de earum exactione constat in iudicio iudicare, & qui iudicata scripserit, si iudicetur secundum prædicta statuta, de sent. excō. nouerint. in fi. vbi verò non iudicaretur, secundum prædicta statuta, tunc scribens sententiam non incurrit pęnam, sed solum iudicans. nisi velles dicere, ꝙ etiam in primo casu hæc constitutio pęnalis non extenditur ad personas non expressas, vt videtur verius. ar. de reg. iur. in pęnis. lib. 6. Pau. etiam Ioan. And. dicit ꝙ de scribentibus iudicata non exprimit hæc constitutio, incurrant incontinenti sine temporis interuallo, & sic facientes, dictantes, & scribentes talia statuta, ac iudicantes vsuras esse soluendas, vel non repetendas, vel repetitas non soluendas, statim sunt excommunicati. Aliud in his qui statuta iam facta debent delere, qui valent, si habent potestatem delendi de iure, & de facto, vt dicunt Paul. & Innoc. si non deleuerint post tres menses etiam ipsi sunt excommunicati. consuetudines. h. d. quia quandoque non statuunt talia, sed assuescunt, idest in consuetudinē deducunt. Ioan. Andr. obseruare. officiales scilicet exprrsse. si enim non expresè ea seruant, non sunt excommunicati. Ioan. Andr. & Paul.

SVMMARIVM.

1 *Arma, vel ligna, vel mercimonia ad infideles portantes, excommunicati sunt & nume. 5.*
2 *Nec absoluuntur, nisi quòd ex commercio tali perceperint tantundem de suo in subsidium terræ sanctæ transmiserint.*
3 *Arma portantes ad infideles excommunicati, quomodo cum camera apostolica se componant.*
4 *Arma portantes, vt supra absolui a solo Papa possunt.*
5 *Guerra per treugam non tollitur.*
7 *Veneti habent licentiam ad infideles portandi mercimonia, & non arma.*
8 *Sepulchrum Christi accedens sine licentia Papæ est communicatus, & eius absolutio Papæ reseruatur, & summo pœnitentiario.*

Capitulum XXX.

1 EXcommunicamus, † & anathematizamus illos, qui contra Christum, & populum Christianum Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum, eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naues, qui in piraticis Saracenorum nauibus curam, vel gubernationem exercēt, aut machinis, aut quibusdam alijs impendunt aliquod eis consilium, auxilium in dispendium terræ sanctæ, ipsosque rerum suarum priuatione mulctari, & capientium seruos fore censemus, præcipiētes, vt per omnes vrbes maritimas in diebus dominicis, & festiuis huiusmodi sententia publicè innouetur à talibus gremium non aperiatur ecclesiæ, nisi totum quod ex commercio tam dānato perceperint, & tantundem de suo in subsidium terræ sanctæ transmiserint, & infra ꝙ si fortè soluendo non fuerint, sic aliàs reatus talium, ꝙ in pęna ipsorum alijs interdicatur audacia similia præsumendi. Inn. in concilio generali. extra de Iudę. c. ad liberandam. concilium generale, de quo hic repetit concilium Lateran. de quo supra c. ita quorundam. & addit pęnam impo- 2 nendam tempore absolutionis ibi, & talibus. † Notandum, ꝙ tales excommunicati non absoluuntur ab excommunicatione, nisi ad id totum, quod ex commercio damnato perceperint, & tantundem de suo in subsidium terræ sanctę transmiserint: si tamen absoluantur non facta satisfactione, tenet absolutio, sed reduci debent in pristinam excommunicationis sententiam, nisi hoc faciant, secundum Aegid. idem Ioan. And. & Pet. de Anch. Sed quæritur, ex quo isti priuantur bonis suis, & bona confiscantur, quomodo vltra pęnam puniuntur, & transmittunt in subsidium terræ sanctæ, quod receperunt ex commercio &c. & respondent prædicti Docto. ꝙ ante confiscationem imponitur hæc pęna, vel soluitur de bonis quæsitis post confiscationem, vel dicas ꝙ pęna confiscationis imponitur, à iudice seculari, sed pęna restitutionis eius, quod perceptum est, & tantundem de suo imponitur per ecclesiasticum iudicem, & secundum Pe. de An. pęna priuationis omnium bonorum non imponitur ipso iure, sed per sententiam, & iudicem secularem sic aliàs reatus, quia potuerunt subijci verberibus loco pęnæ. Et no. ꝙ hæc pęna, quæ inducitur per ecclesiam, scilicet dationis eius, quod percepit qs per tale commercium, & tantundem de suo, si non transmittitur in subsidium terræ sanctæ, quia scilicet nescit talis, cui debeat dare, applicari, seu dari debet cameræ apostolicæ, nec hanc pœnam relaxare potest, nisi Papa, vel is qui habet ab eo super hoc 3 cōmissionem, vt est summus pęnitentiarius. † vnde qui in hunc canonem inciderunt, consueuerunt se componere sub tali pęna cum camera apost. dando certam partem eius, & de residuo solet eis fieri remissio. sic audiui à sapientibus praticari in curia, & hoc quando talis soluere potest. nam quando non potest, fa- 4 ciendum est, quod dicitur in c. supradicto. † Quis autem debeat absolubre à tali sententia? dicit glo. super c. quod olim. ꝙ episcopus, ex quo Papa sibi non retinuit, quod olim habuit locū, tunc secus. vnde dicit Ioan. And. Pet. de Anch. super eo. c. ꝙ hodiè Papa temporibus, quibus solet facere generales processus ter in anno tales excommunicat, & tunc à tali sententia solus Papa absoluit. hæc ille. summus etiam pęnitentiarius videtur habere po- 5 testatem tales absouendi. † Et nō. ꝙ per istud c. ꝙ olim prorogatur, idest extenditur dicta pęna excommunicationis ad alium casum, quàm in illis duabus decretalibus, scilicet ita quorundā, & ad liberandam contineatur, videlicet quicunque, ac quæcunque alia mercimonia quæ ibi portantur, durante guerra inter nos, & ipsos, & etiam si fieret treuga, quia per treugam non tolli- 6 tur, sed intermittitur. † Item no. ꝙ Nico. IIII. in quadam extrauagan. quæ incipit, olim tam in generali, statuit, & innouat, ꝙ nullus arma, ferrum, equos, lignamina, victualia, ꝙ alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Aegypti deferre, vel mittere, seu de suis portubus, vt eis deferantur extrahere, vel extrahi permittere, aut eis vel auxilium vel fauorem præstare præsumant, alias sunt excommunicati ipso facto, nec possunt absolui, nisi tantundem de bonis proprijs in dictæ terræ subsidium conuertendum exoluerint, quantum ad partes prædictas detulerint, aut miserint, aut deferri, vel de ipsorum portubus deferendum eis extrahi permiserint. & similiter statuit de omnibus terris Soldano subiectis, scilicet incurrāt etiam prædictas, & alias pęnas temporales. Quæ extrauagans innouata est per Boni. VI. & iterū per Cle. V. qui absolutionem ab huiusmodi sententia, præterquam in mortis articulo, Papæ reseruauit,

seruauit. vt patet in extrauaganti, quæ incipit, multa mentis, &c. & huic hodie statur, quod etiam patebit. infra ex ipso processu 7 Papæ annuali, qui fit in curia. † Veneti autem super hoc habent licentiam à Papa Mar. V. quantum ad mercimonia, & victualia per plures annos, non autem quo ad arma, & lignamina habēt licentiam, vnde non incurrunt prædictam pœnam, & idem de alijs etiam qui haberent similem licentiam, quo scilicet ad mercimonia, secus si portarent, seu portari facerent arma, 8 seu lignamina, quia tunc incurrerent. † Not. etiam quòd accedens ad sepulchrum Domini causa deuotionis sine licentia Papæ est excommunicatus, & eius absolutio Papæ reseruatur, vel summo pœnitentiario, vt reperi in lib. pœnitentiariæ summi pœnitentiarij.

SVMMARIVM.

1 *Romipetas spoliantes, excommunicati sunt.*
2 *Idem in spoliante itinerantes.*

Capitulum XXXI.

1 EXcommunicationi subdantur, † qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, vel alijs honestis causis nauigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt: illi etiam qui Christianos naufragium patientes spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint subiacere, ex Conci. Lateranen. extra de rapto. Prima pars huius c. dicit Host. ꝙ est canon latæ sententiæ. Et addit ꝙ piratæ ter in anno ab ore Papæ excommunicantur solenniter. Secunda pars dist. ꝙ est canon ferēdæ sententiæ. Inn. Tan. Vincen. & Goff. dicunt ꝙ est ista secunda pars latæ sententiæ. Ioan. An. dicit. sic, Credo ꝙ prima pars sit canon ferendæ sententiæ, excepto quod dictum est de piratis, qui sunt excommunicati à Papa ter in anno. Secunda pars est canō latæ sententiæ, ita tamen ꝙ præcedat admonitio, vt dicit glo. & probat hoc vis verborum ratio diuersitatis satis patet, & sic pars potest intelligi de quolibet nauigio. Idem Ioan. de Lig. dicens, ꝙ ista est communis opin. & ꝙ primum dictum intelligitur de quolibet nauigio, quamuis Hostien restringat ad maritimum. Quantum ad secundum dicit, si post admonitionem non restituunt ablata, statim sunt excommunicati: si autē restituant, non 2 sūnt excommunicati. † Idem Pet. de Anch. & addit, qui autem peregrinos, & mercatores non nauigantes, sed aliàs itinerantes spoliant, excommunicari debent, sed non sunt ipso iure excommunicati, extra de treu. & pa. c. 1. hæc ille. Hic tamen no. ꝙ spoliantes Romipetas vel euntes ad curiam ad redeuntes pro causis agendis in curia, sunt excommunicati excommunicatione Papali, vt infra patebit in processu annuali papæ.

SVMMARIVM.

1 *Clerici in diuinis cum excommunicatis participantes, excommunicati sunt.*
2 *Excommunicatio, in quam quis incidit communicando cum excommunicatis, quæ requirat.*

Capitulum XXXII.

1 CLericos, qui scienter & sponte † participauerunt excommunicatis à nobis, & ipsos a nobis in officijs receperunt eadem excommunicationis sententia cum ipsis non dubitamus inuolui. quos ēt, per absolutionis beneficio habendo ad nos volumus remitti. cle. 3. de senten. excom. ca. significa- 2 uit. Circa expositionem huius decre. est triplex opinio. solennis, quarta communiter reprobatur. † Est ergo prima Hostien. quæ etiam ponitur in Summa confessorum, quòd illa sit noua excommunicationis species, ad quam incurrendam quinque requiruntur. Istam etiam sequitur Ioan. And. opi. vt ponunt in tex. Primò, quòd communicans cum excommunicatis sit clericus. Secundò quòd communicet scienter, vel participet. Tertio, quòd communicet sponte, & dicit Gof. excludi hic coactionem absolutam, nō conditionalem. Quartò, quòd communicet in diuinis, & hoc intelligendum, secundum Gof. de omnibus diuinis officijs, tam de his quæ in ecclesia dicuntur, quàm de his extra, scilicet horis canonicis. Quintò, quòd communicet, seu participet cum excommunicatis nominatis a Papa in huiusmodi diuinis, talis excommunicationem incurrit absoluendus non nisi per Ap. se. qui autem alijs excommunicatis a canone communicat in diuinis, licet peccet, non tamen eandem sententiam incurrit, & de hoc infra c. de mino. excommunicatione. Secunda est Pet. de Ancha. quæ dicit, ꝙ qui communicat cum excommunicato a Papa sponte, & sciēter, & in diuinis, est excommunicatus eadem sententia, & istum dicit esse verum intellectum huius c. & ita reperi ex collectis eiusdem. Idem videtur dicere Gul. Spe. & Gof. Tertia est Tan. s. ꝙ qui participat cum excommunicatis a Papa eodem crimine, propter ꝙ ille est excōicatus, eadē sententia ligantur, & sic sunt absoluendi a Papa, extra eo. nuper hanc opi. di. gl. credo veriorem. Innoc. etiam dicit sic posse intelligi. Io. An. & Io. de Ligna. dicūt, ꝙ videt ad hæredum huic vltimæ expositioni.

SVMMARIVM.

1 *Interdictos excommunicatos, & publicos vsurarios sepelientes, sunt excommunicati.*
2 *Sepeliri mortui non possunt etiam in festiuitatibus quatuor, in quibus celebrari potest.*
3 *Excommunicati excommunicatione minori morientes, tempore interdicti non sepeliuntur.*
4 *Interdicti nominatim, qui dicantur.*
Interdicto causam dantes, licèt non sint nominati, an sepeliendi sint.
5 *Vsurarij manifesti sepultura, quando priuentur.*
6 *Ad sepulturam portantes, licet non sepeliant funus comitantes, fodientes, vel sepulturam aperientes, an sint excommunicati.*
7 *Sepelientes defunctum sine officio in loco cimiteriato, an sit excommunicatus.*
8 *Clerici dicentes officium super funus, & id in loco secreto deponentes, & nō in sepultura, non sunt excommunicati.*
9 *Clerici portantes cruces, associantes vel portantes feretrum manifesti vsurarij, vel interdicti, vel excommunicati, licet ibi non sit cadauer, non sunt excommunicati.*
10 *Sepeliens manifestum vsurarium, vel excommunicatum publicè, vel nominatim interdictum, an sit excommunicatus.*
11 *Interdicti tempore si pęnitens non fuit in cimiterio sepultus, eo relaxato in cimiterio sepeliri debet.*
12 *Interdicti tempore clerici licitè funeralia recipere non possunt.*
13 *Iuris error à pœna excusat.*
14 *Ignorantia statuti sinodalis transgressorem a pœna excusat, nisi supina sit.*
15 *Ignorantia affectata, & scientia, æquiparantur.*
Ignorantia, quando non excuset monachos, & moniales.

¶ Capitulum. xxxiij.

1 EOS, qui propriè temeritatis † audacia defunctorū corpora non sine contemptu clauium ècclesię in cimiterijs tempore interdicti in casibus non concessis a iure excommunicatos publicè, vel nominatim interdictos, vel vsurarios manifestos scienter sepelire præsumunt, ipso facto excommunicationis sententiæ decernimus subiacere, a qua nullatenus absoluantur, nisi prius ad arbitrium dięcesani episcopi eis, quibus permissa fuerit iniuria irrogata satisfactionem exhibuerint competentem, extra de sepul. in cle. c. j. eos includit vtriusque professionis personas laicos & ecclesiasticos, exemptos & non exemptos, Pau. propriæ temeritatis audacia, scientiam notat, quasi proprio ausu, & sumitur in malam partem, vbi autem non faceret temerè puta prælatus dicit sepeliendum fuisse absolutum, vel verisimiliter putat sepulturam non prohibitam illi ratione status, & sic erat in facto, non habet locum hæc pęna. Pau. in cimiterijs. Pau. Idem si in ecclesia, secus si in campis, vel locis priuatis. Tempore interdicti, nam tunc interdicta est sepultura. Non concessis a iure, hoc dicit propter clericos, qui seruauerunt interdictū, quibus conceditur tempore interdicti sepultura cum silentio, & absque campanarum pulsatione, vt in prædicta decre. quod 2 intellige propter priuilegiatos circa confratres, † In quatuor verò festiuitatibus, in quibus celebrari potest eo tempore scilicet interdicti, alta uoce, non puto mortuos sepeliri debere, vt de priui. c. cum & plantare. Io. An. & idem Pau. & Zenze. excommunicatos ab homine, vel a iure, & intelligas de maiore excō- 3 municatione. † licet enim excommunicati minori sic decedentes sepeliendi non sint, vt not. Inno. eo. titu. sacris. huic tamen pœnæ locus non est. Io. An. Publicè, & per hoc quod dicit publicè, dico ꝙ si esset occultè, dato ꝙ sepeliens sciret, non est locus huic pœnæ, licet priuetur sepultura, si de hoc constare potest, sed talis esset excommunicatus minori, secundum Ala. & Ber. quod placet Pau. nominatim interdictos. Pau. A diuinis & participatione sacramentorum tales puniuntur sepulturæ priuatione, vt not. Inno. & Host. Secus si interdicti ab aliquo temporali, vel spirituali exercitio iurisdictionis ministerij, vel offi- 4 cij, quia tales non sunt priuati alijs diuinis, ergo nec in sepultura. † Qui dicantur nominatim interdicti Laur. di. ꝙ nominatim interdicti, siue sint denunciatione nominati, siue specialiter sint expressi, vt no. Inno. Sed quærit, quid iuris, si notoriū est de fautoribus, qui occasionem dederunt interdicto per episcopum lato, non sunt tamen nominati in ipsa sententia interdicti, quæ in scriptis ferenda est, vt de sen. excom. c. cum medicinalis. libr. 6. Nunquid sepelientes hos fautores incurrent, licet sint iuterdicti in genere, quia dictum est in sententia, interdicimus. A. cum fautoribus suis credit ipse, ꝙ non, quantuncunque sint notorij, argum. de cle. ex. c. postulastis. cum hæc constitutio sit pœnalis, ideo restringenda. Et aduerte, ꝙ per illum text. quia prohibet nominatim interdictos in cimiterio sepeliri, videtur, a contrario sensu ꝙ interdicti non nominatim sepeliri possint

sint, quod tenet gl. vbi locus interdictus non sit, Gof. di. istam opi. veram, nisi quando pro certo sciretur, eos tale quid fecisse, vel commisisse, propter quod erant interdicti: tales enim non dicunt sepeliri in cimiterio. vbi verò non sunt certi, habet locũ glo. secundum eundem. pro glo. tamen facit, quod dixit supra post Laur. scilicet vt non sufficiat facti notorium, nisi adsit ista qualitas nominatim per modum, de quo supra manifestos, qui priuati sunt sepultura, & factione testamenti nisi satisfecerint, vel cauerint, secundum formam illius c. quamquam. de vsur. li. 6. Et si apparuerint in tali signa pœnitentiæ, & post mortem præstatio cautionis sufficit ad vitandum hanc pœnam, cum talis sepultura non sit prohibita. sed non valet testamentum, quod ab initio est nullum ex persona testantis. Idem etiam videtur, si primo fecit testamentum & postea efficitur vsurarius manifestus, quia per consequens delictum infirmat testamentum. Pau. Scienter. secus si ignorauit. Pau. Sepelire. non solum actualiter ponentes corpus, sed dicentes diuinum officium super funus, incurrunt eam pęnam. immo fortius, quia plus contemnunt. Idẽ intelligas de sepelientibus de facto in cimiterio etiam absentibus clericis. † Pau. sed Ioan. And. super dicto vers. sepelire. sic dicit, hic occurrunt dubia, quæ principis declarationem plusquã glosantis exposcunt scilicet, an portantes ad sepulturam, qui tamen non sepeliunt, sint excommunicati. Item de comitantibus funus. Item de fodientibus & fabricantibus, vel aperientibus sepulturam. Item de prælatis clericis, vel ministris ecclesiarum, in quorum cimiterijs sepeliuntur, qui id non prohibent, vel patiũtur. Item de clericis portantibus crucem, cereos, & similia. Et post quædam sic dicit, cum hic puniat sepelientem, non admittentem interessentem & cooperantem. Sepelire autem est mortuum humo vel tumulo condere, videtur autem solos humo, vel tumulo corpus imponentes ligatos esse. facit pro hoc ęquitas, ne ex vnius funere multitudo ligetur. Item constat ꝙ portãtes, comitantes vel fabricantes sepulturam, si non sequeretur talis sepelitio, excommunicati non essent. In contrarium est, quia esset hæc constitutio ludibrio, si vnus solus ribaldus, vel seruiẽs, per quem id poterit expediri, ligari dicatur reliquis vsitatis pompose, & solenniter expedire. Ioan. And. Stephanus verò non dubitat, omnes istos ligari. No. Ioan. Calde. in tractatu quem fecit de ecclesiastico interdicto, circa fi. mouens prædictum dubium seu quæstionem, sic dicit. Mihi proculdubio videtur, ꝙ nominatim interdictus, vel etiam non nominatim interdictus, sed tempore interdicti in casu non permisso à iure, si cum diuino officio est sepultus, omnes prædicti scilicet aperientes sepulturam, vel fabricantes, vel fodientes terram, vel ponentes in sepulchro vel portantes cruces, vel cereos, vel portantes funus, vel associãtes causa honoris, vel amicitiæ, vel clerici diuinum officium facientes, vel non prohibentes, cum possunt, omnes pęna excommunicationis ligantur per istam cle. eos. Ratio est, quia hoc casu omnes sunt participes criminis, siue cooperatores, ad hoc de sen. excom. c. nuper. 11. quęst. 3. præcipuè. † Si verò sine officio clericorum defunctus talis sepultus est etiam in loco cimiteriato, licet sit tutius dicere prædictos omnes fore ligatos excommunicationis sententia, de qua ista cle. agit: tamen, licet trepidus, credo istos non ligari dicta pęna. sed quia videtur contemnere generalem prohibitionem, poterunt arbitraria pęna puniri, etiam per iudicem ecclesiasticum. 3. quæst. 4. Engeltrudam. Ad hoc dicendum finis cle. me mouet ibi, per quæ verba videntur remoueri priuilegia, quæ clericis, vel ecclesiasticis personis solent cõcedi & non laicis, vt ergo verba non videantur superuacuè apposita, de maio. & obe. solitæ. oportet ꝙ intelligatur de his, quibus talia priuilegia solent concedi, vt sic dictum intelligatur, secundum ꝙ clausula adiuncta potest adaptari. 1. q. 2. sacerdos. Sed priuilegia exemptionis solent concedi clericis & ecclesiasticis personis, de illis ergo debet intelligi principale dictum. c. item sepultura ecclesiastica propriè respicit clericos, ad quos id pertinet. 16. q. 3. placuit. & cum funera ad sepulturam deferuntur, diuina officia cantare. 13. q. 2. diuina, & sic concludit propositum. † Sed si clerici dicunt officium sepulturæ super funus, & postea deponẽtes funus in loco secreto, nõ ponũt ipsum in sepulchro seu cimiterio, nunquid sunt excõmunicati? Certè, secũdum opin. contrariam esset dicendum ꝙ non, quia tex. dicit sepelire, quod est humo vel tumulo mortuum condere, & sic per solam celebrationem officii non esset delictum consumatum, ergo non inciderent in pœnam. Sed non credo ꝙ aliquis hoc diceret, sic enim semper fieret durante interdicto, & per consequens ista clementina facta esset ludibrio. Hæc omnia Io. And. & Ioan. Calde. Et quod dictum est de interdictis, intelligendum est per omnia de manifestis vsurarijs & publicè excommunicatis. † Quærit etiam dominus Lau. de Ridol. in tracta. quem fecit de vsuris, quid dicendum de officialibus, clericis, & portantibus cruces & cereos, & associantibus & portantibus feretrum, tanquam esset ibi cadauer alicuius prędictorum, scilicet manifesti vsurarij nominatim interdicti, vel publicè excommunicati, cũ in veritate realiter ibi non sit? Respondet & dicit, idem iudicandum ac si ibi esset, & ideo dicendum, vt supra Subiacere. hãc pęnam locum habere non puto in alijs casibus, in quibus denegatur sepultura, quos habes eo. ti. & parte, & de sta. mon c. 2. † Sed quid de illo, qui sepelit manifestum vsurarium excommunicatum publicè, & nominatim interdictum, & tempore interdicti nunquid vna vel quadruplici excommunicatione ligabitur ex hoc facto? vide quod de hoc plenè scripsi in q. Gualterij. siue tamen vna sola, siue pluribus sententijs ex his diuersis causis, quarum quælibet per se sufficit, ꝙ excommunicatus dicatur, qualit est ꝙ de omnibus debet satisfacere, & ab omnibus absolui. Io. And. Eis quibus. sed quid sunt hi, fortè intellexit de his, quorum fauore fuerunt latæ sententiæ excommunicationis vel interdicti in loca, vel personas, vel illis quibus debebat restitutio fieri quo ad vsurarios. Si qua etiam violentia in his fuisset illata clericis vel ministris illis, etiam fiet satisfactio. Item si illorum corpora, vel ossa discerni possunt, exhumanda sunt, & hic tribus vltimis casibus. Sed quid de primo: dic ꝙ si ille fuit penitens, licet non deberet sepeliri, scilicet tempore interdicti, tamen si non humabitur saltem post relaxatum interdictum. † Notant etiam Innocen. & Host. quod pœnitens, qui non fuit in cimiterio propter interdictum, relaxato interdicto debet in cimiterio sepeliri. Dicunt etiam, ꝙ ex quo pœnitens fuit, mortuaria licitè ab ipso recipi possunt, cum pro ipso sit orandum. 11. q. 3. quicunque. secus si non fuisset pœnitens. 88. dist. c. si. Ioan. Andr. † qui etiam dicit, ꝙ de funeralibus, quæ darentur cum funere defuncto sepulto tempore interdicti, non putat clericos licitè recipere posse, quia viderentur participare in delicto. Item nota, ꝙ Fran. de Zaba. post Pau. super verbo, temeritatis, huius cle. dicit, ꝙ temeritas scientiam notat, quasi proprio ausu. Et ex hoc dicit Lau. ꝙ si ignorans factũ vel etiam ius, dum tamen sit cui liceat ius ignorare hoc faceret, non videtur reus, nec hanc pœnam incurrere. 1. q. 4. §. notandum. Et idem dicit in effectu glo. in c. cle. & idem Paul. & Zenze. qui videntur velle, ꝙ in hoc casu iuris error simpliciter excusetur, † quia iuris error excusat à pœna. ad quam committendam requiritur dolus, vt not. Dy. in regula ignorantia. li. 6. Pro hoc ꝙ iuris error est lata culpa, non dolus. ff. de his quib. tantur infam. l. 2. glo. super verbo, singulis. † Item no. ꝙ dicit Io. And. in nouella, super c. vt animarum, de constitutio. li. 6. quod ignorantia statuti synodalis excusat transgressorem à pœna, nisi sit crassa & supina, etiam cum statutum punit aliquid prohibitum lege diuina, vel canonica, & secundum hoc terminetur quod hic scripsit Io. de Deo. vbi quærit, an sint excommunicati impuberes, qui falsauerunt instrumentum, & monachus qui vult lit falsum testimonium, ignorantes constitutiones episcopi, qui tales excommunicat, quicquid ibi dicat, (a his potuit vterque probabiliter ignorasse, ꝙ si ita est, locus est huic decretali, & licet pœna iuris locum in eis possit habere, cessabit tamen pœna statuti, quod probabiliter ignorabant, licèt quidam restringant hoc dictum ad statuta ex causa prohibenti de iure non prohibita.

† Idem dicit de tempo. ordi. cos. lib. 6. quod equipollent scientia, & affectata ignorantia, & dicitur affectata, ex quo scire potuit, sed noluit, immò dissimulauit. Item Ant. de But. dicit in lectura, ꝙ moniales, & monachi ab ignorantia iuris non excusantur, vbi iuris omni anno fit publicatio in locis, vbi sunt. alias excusantur, vt l. cum de indebito. ff. de proba. quod dicit verum Host. in monasterijs, de quibus monachi nunquam exeunt.

SVMMARIVM.

1. *Matrimonium contrahens scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis, excommunicatus est.*
2. *Clem. eos, de consangui. & affinita. in sex casibus locum habet.*
3. *Matrimonium post tempora contrahens, an sit excommunicatus.*
4. *Quid de contrahente matrimonium cum ea, quam credebat consanguineam, & tamen non erat.*
5. *Quid si impedimentum, quod erat tempore matrimonij contracti, sit sublatum.*
6. *Coactus ad matrimonium contrahendum, excommunicatus non est.*

Capitulum XXXIIII.

Eos, qui † diuino timore postposito, scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, necnon religiosos moniales ac clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subiacere. Clem. 5. de consan. & affinit. c. uno, in de. cos. † Nota, ꝙ in sex casibus hic expressis taxatum locum habet constitutio, & eius pęna. Vnde si cõtrahit quis cum cognata habente maritum, vel cum Iudea, vel pagana. vel cum cognata spirituali vel legaliter, vel contra impedimentum publicæ honestatis, licet non teneant matrimonia, tamen non est locus huic pęnę, quę & in illis casibus & similibus expressa nõ est. Itẽ in his sex casibus tũc demum locus est pęnę, cum illicitè cõtrahunt. si enim licitè, vt ex dispensatione, Papę, tunc cessat culpa, ergo

& pęna. de consti. c. 2. De qua dispensatione no. de re. spol. literas. Io. And. Scienter. Ignorantes ergo non ligat constitutio. quod intelligo ignorantia facti probabiliter & non affectata, quia ignorabant se esse consanguineos vel affines. Si verò ignorabant ius, nescientes gradum, in quo erant esse prohibitũ, ex quo sciebat gradum, ligat constitutio, de re. iur. ignorantia. lib. 6. Si verò alter solus sciebat, ille solus ligatur. facit. 34. q. 2. in lectum. † Sed quid si contraxit ignorans, post tempora autem sciunt & cohabitant consanguinei, videtur ligari. ar. 1. quæst. 1. eos, in fi. de symo. c. sicut tuis. Contrarium credo, cum ista constitutio non puniat cohabitationem vel incestum, sed contractum, vt ita dicam. probatur hæc so. ex eo, ꝙ sine iudicio ecclesiæ ab ista diuertere non possunt. fateor tamen, ꝙ peccat cognoscendo. Ioan. And. Pau. verò dicit quòd si talis cohabitat ei affectu maritali, incurrit hanc pœnam, cum videatur ex nouo consensu cum ea cohabitare. si verò ex primo, non incurrit. † Sed quid si contraxit cum ea, quam credebat consanguineam, affinem, vel monialem, & in veritate non erat? Solue per nota. de senten excom. in c. si verò. 2. & c. in audientia. Ioan. And. Ex illis causis trahi potest. Respon. scilicet, ꝙ talis non est excommunicatus. † Sed quid si impedimentum, quod erat tempore contracti matrimonij, fuit postea remotum. extra de consan. & affi. quia circa. Respon. si remouetur per dispensationẽ Papæ, verba sunt inspicienda, vt videatur an tollant impedimẽtum, etiam quoad pęnam præteritam, an non, vt faciat tantum valere matrimonium. primo casu absolutio alia non est necessaria, secundo sic. Si verò remouetur impedimentum per constitutionem reuocatoriam, tunc dic vt supra de immu. ec. c. quoniam. Pau super prędicto autem c. idem. Paulus dicit sic, quòd si reuocatoria vltima valet, dicit constitutionem, quam reuocat fulminatoriam excõmunicationis pro infecta haberi, tunc ligati per illas non egent absolutione. Si autem tantum reuocat, sic ligati egent absolutione. Gradu scilicet. 4. vel citeriori. Canonica. fortius diuina. de resti. spo. literas. † Matrimonialiter. per hanc literam videtur ꝙ coactus ad contrahendum, non incurrat hanc pęnam, & de absoluta coactione certum est. De cõditionali verò licèt tali, quæ cadere debuerat in constantem virum, videtur ligari, per ca. sacris, extra de his quæ vi, me. causa fi. sed cum non sit matrimonium deficiente consensu, de ęquitate videtur talis non ligari. facit de senten. excom. significauit. Ioan. Andr. Idem Pau. Contrahere. secus si sponsalia tãtum contrahat, nisi sequatur copula quæ cum inducat præsumptam voluntatem matrimonij. de spon. c. is qui. inducet etiam pęnam. Ratio prædicti est, quia istud cum sit pęnale, restringendum est, vt sic verba non extendantur maximè ad minus delictum. de reg. iur. in pę. lib. 6. Et negari non potest, quòd aliud est matrimonium, aliud sponsalia. Pau. & Ioan. And. Religiosos. per professionem tacitam vel expressam religioni approbatæ obligatos in genere vel in specie. extra de reg. c. non solum. lib. 6. Ioan. And. & Pau. Et moniales. sed nonne de monialibus satis intelligebatur, scilicet vbi imponit, pœnam cum eis contrahentibus, tamen ex participatione ipsæ ligantur eadem pęna de senten. excom. nuper. Respon. licet monialis ex participatione esset excommunicata, quando contraheret cum sciente, non tamen quando contraheret cum ignorante, quia ille non ligaretur. vt ergo monialis nullo casu euitet pęnam, hoc addit. vel dic ꝙ tunc participãs cum criminoso est excommunicatus, cum participat post latam sententiam, vt in c. si concubinæ. de senten. excom. sed hæc non participat post, sed in actu, pro quo ligatur. ergo &c. vel dic ꝙ licet participans in crimine criminoso sit excommunicatus, non tamen participans in actu illo, pro quo alter ligatur. aliàs superfluè adderetur hæc litera, quæ non distinguit, an monialis contrahat cum sciẽte vel ignorante, cum ex parte eius non possit prętendi ignorantia. facit de sent. excom. contingit, idest, vbi participans in actu, pro quo alter excommunicatus est, excommunicari mandatur Pau. & de hoc vltimo puncto habes supra in excommuni. prima. Sacris scilicet subdiaconatu. & supra Pau. Contrahens. non repetit scienter, quia in tali proprio facto non cadit probabilis ignorãtia in illis religiosis vel clericis. vbi verò probabilis esset ignorantia, vel ordinato in sacris in amentia, vel dormitione, vel infra pubertatem, puto ꝙ non esset locus huic pęnæ. Io. An. & idem dicit, ꝙ in tali sentẽtia excommunicationis per ipsum potest absolui, addens ꝙ non sufficit satisfactio in hoc, nisi etiã sequatur absolutio.

SVMMARIVM.

1. *Participans cum excommunicato scienter in crimine, excommunicatus est.*
2. *De consilio, quando quis teneatur.*
3. *Excommunicati auxilium inuocare licitum est, contra inimicum meum.*
4. *Excommunicationem si incurrat Bononien. per constitutionem episcopi Mutinensis, Bononiam veniens, à Bononien. absolui poterit.*

Capitulum XXXV.

SI quis nominatim † excommunicato scienter communicat in crimine criminoso, ei consiliũ impendendo, auxilium, vel fauorem, cum ratio ne damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnauit, ab eo vel eius superiore meritò delicti erit absolutio requirenda, & ita infra quamuis enim & tunc non iudicis, sed iuris sententia excommunicato communicans sit ligatus. quia tamen conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit, eoipso videtur concessisse alijs facultatem relaxandi, & infra: verum si difficile sit ex aliqua iusta causa, quòd ad ipsum excommunicatorẽ absoluendus accedat, concedimus indulgentiam, vt præstita iuxta formam ecclesiæ cautione, ꝙ excommunicatoris mandato parebit, à suo absoluatur episcopo, vel proprio sacerdote. Innoc. III. de senten. excommu. nuper Consilium, † non tenetur quis de consilio, nisi ille aliter non fuisset facturus, vel nisi fuisset consilium fraudulentum. glo. sed Petr. de Anch. dicit ꝙ conclusio est Doctorum, ꝙ impendens consilium delinquenti in crimine, pro quo est excommunicatus, incurrit excommunicationem, siue esset facturus aliàs, siue non, quia participat in crimine. Abbas dicit hoc certum, si cõsilium datum est directè ad crimen, ꝙ excommunicationem inducit, puta ad clericum verberandum, non sic si daret consilium in facto, pro quo excommunicatio non erat, vel auxilium contra offendentem. Inn. auxilium intelligitur de directa participatione, secus de indirecta, vt si quis excommunicatus est, quia facit guerram contra ecclesiam, vel clericum, postea ego illi guerram facio, tu contra me iuuas illum auxilium ei præbens, quia per hoc melius guerram faciet excommunicatus, tu non es excommunicatus, quia non hoc intendis. Fatetur etiam Hosti. ꝙ dominus auxilium vassalli excommunicati inuocare potest propter fidelitatis debitum, quod remanet. † Innocen. etiam dicebat, ꝙ licèt tibi contra inimicum tuum inuocare auxilium excõmunicati propter guerram, ita ꝙ sibi etiam in sua guerra auxilium præstes, quod tamẽ Host. reprehendit. Ioan. And. fauorem in laudationẽ facti. Abb. dicit, fauorem impendi facit. Absolutio. dicit hic glo. Talis ligatur sententia hominis, non canonis. sed Petr. de Ancha. dicit ꝙ dicunt Doc. ꝙ ista est sententia iuris, quæ tamen trahit executionem à sententia iudicis, scilicet, cum quis participat in crimine criminoso, propter quod excommunicatus est ille ab homine. est tamen verum, ꝙ vbi aliquis episcopus absoluit à sentẽtia iuris, non ab ista absoluet, vt litera dicit, sed absoluetur ab excommunicatione. vnde remanet conclusio, ꝙ participans criminoso in crimine, incurrit excommunicationem, siue extra territorium excommunicatus, siue intra; siue sunt subditi, siue non, quia iuris auctoritate ligantur, etiam si promulgans communicaret, quia non sua, sed iuris sententia ligatur. glo. verba facile tolluntur, quia totum operatur dispositio iuris, quia sentẽtia hominis extenditur ad alios ex recollectis sub eo hic quod est. Idem dicit Inno. & Ioan. And. scilicet ꝙ est sententia ista canonis, concessisse videtur. habetur illud pro regula. In omni sententia excommunicationis lata à canone, quia potest ordinarius absoluere, nisi per Papam fuerit absolutio reseruata, in alijs autem sententiis secus. & per hoc inferas ꝙ si potest à qualibet sententia canonis generaliter lata, potius poterit absoluere à sententia excommunicationis lata per constitutionem synodalem specialem. † Vnde si subditi episcopi Bononien. incurrant sententiam excommunicationis per constitutionem episcopi Mutinensis veniens Bononiam poterit absolui à Bononien. Ioan. de Lig. Excipit tamen Pe. de Anch. ab hac regula casum supra dictum. Si difficile. Respond. propter nimiam distantiam, vel periculum mortis. Ioan. Andr. & Petr. de Anchar. Cautionem iuramenti. Ioan. Andr.

SVMMARIVM.

1. *Mandantes aliquem per assassinos interfici, excommunicati sunt.*
2. *Cap. pro humani, de homic. in 6. in homicida locum non habet.*
3. *Receptatores tanquam aggressores tenentur.*
4. *Assassini, qui dicantur.*

Capitulum XXXV.

STatuimus, † vt quicunque Princeps, prælatus, seu quęuis alia ecclesiastica secularisve persona, quempiam Christianorum per prædictos assassinos interfici fecerit, vel mandauerit, quanquam mors ex hoc forsitan non sequatur, aut eos receptauerit, uel defenderit, uel occultauerit, excommunicationis sententiam & depositionis à dignitate, ordine, honore, officio, & beneficio incurrant ipso facto. Innoc. IIII. de homici. ca. pro humani, lib. 6. Prælatus etiam episcopus. Decretalis enim, quia periculosum. de senten. excom. non eximit eos à sententia excom. Ioan. And. Assassinos.

Assassinos. hoc est pessimum genus hominum, & possunt dici à scindo scindis, quia abscindunt animam de corpore, iuxta vel-
2 le & mandatum domini sui, cuiuslibet Christiani. † & cum de istis simpliciter exprimat, ad alios homicidas non extendetur. quod isto c. continetur in his penis. dist. 25. qualis. Archi. Mandauerit. si mandauit, ergo cogitatio non stetit in finibus suis, & nō mirum si punitur, aliàs secus. de pe. dist. 1. cogitationis. & puto ꝙ etiam si reuocauerit mandatum re integra, ꝙ nihilominus incurrat penam ex solo mādato, iam prius ligatus esset. & ad hoc facit, quod sequitur statim. Ioan. And. Receptauerit patenter. vt
3 differat à sequenti, scilicet occultauerit. † & isti receptatores tāquam aggressores tenentur. C. de his qui latro. occul. lib. 1. & 2. Archid. Excommunicamus ex quo Papa sibi non reseruat absolutionem, credo ꝙ ordinarius possit absoluere. de sent. excō.
4 nuper Ioan. And. Et no. ꝙ in summa Pisana sic dicitur. † Assassini fuerunt & fortè adhuc sunt quidam infideles, qui ex quibusdam falsis opinionibus, quibus fuerunt enutriti, de facili mittebantur ad occidendum quoscunque Christianorum non curātes si ob hoc occidendi essent isti. contra quorum pestem statuit Innocen. 4. istam decretalem.

SVMMARIVM.

1 *Procurans ꝙ conseruatores se ingerant de alijs quàm de manifestis iniurijs, excommunicatus est.*
2 *Ignorantia iuris vel crassa, vel affectata, idem est.*
3 *Conseruator, quis dicatur.*
Et vnde eorum iurisdictio & potestas pendeat.
4 *Conseruatores, qui possunt esse.*
5 *Conseruatores, quibus vices suas committant.*
6 *Conseruatores se impedientes de aliis quàm de manifestis, non sunt excommunicati, sed eorum processus annullatur.*
7 *Conseruatoris officium, quando expiret.*

Capitulum XXXVII.

1 DEcernimus, † vt si conseruatores de alijs quàm de manifestis iniurijs & violentijs scienter se intromiserit, seu ad alia quæ iudicialem indaginem exigunt, suam extēderint potestatem, eo ipso per vnum annum ab officio sint suspensi: pars verò quæ hoc fieri procurabit, excommunicationis sententiam incurrat, qua non possit absolui, nisi ei quem sic fatigauit, indebitè primo satisfaciat integraliter de
2 de expen. de offi. dele. lib. 6. Hac constitutione. Scienter. † Si ignorantia esset iuris, vel crassa, vel affectata, idem esset, de regu. iur. ignorantia. Indaginem, idest inquisitionem, officio. & à beneficio, quod est eius sequela. 32. dist. Præter hæc suspensi. ecce quintum speciale in conseruatore, quod non est in delegato, quia dato ꝙ delegatus intromittat se de eo, quod non est suæ iurisdictionis, non propter hoc locum habet pœna, quia non inuenitur expressa in eo. Io. And. De expensis. ad idem, de immu. eccl.
3 c. quoniam, in fi. lib. 6. dicit Petr. de Ancha. ꝙ † conseruator est iudex datus ad tuendum aliquos contra manifestas iniurias omnes, vel certas iudiciali vtens indagine. & dicit Ioan. And. ꝙ solus Papa potest dare hos conseruatores. Ipsorum autem conseruatorum iurisdictio potestas dependet à forma literarum, & latior forma est adiuncta post constitutionem. Statuimus, de off. & po. iu. dele. lib. 6. & consti. fina. Attendatur ergo tenor literarum, sicut & priuilegiorum. Item, secundum Petr. de Ancha. ta-
4 les possunt excommunicare pro huiusmodi notorijs. † Itē no. ꝙ conseruatores esse nō possunt, nisi sint episcopi & eorum superiores, abbates, vel qui in cathedralibus ecclesijs, vel collegiatis obtinent personatus, vel dignitates, nec aliquis potest esse cōseruator sui conseruatoris, nec aliquis potest habere conseruatorem eum, qui est sub eius iurisdictione seu dominio, vel astricto ecclesiastico, vel temporali, exceptis Regibus & Reginis. de
5 offi. deleg. c. hac constitutione. lib. 6. † Item tales conseruatores non possunt cōmittere vices suas, exceptis ciuitatibus & sententiarum denunciationibus, nisi aliud eis per literas committeretur, & tunc committere possunt infra loca, in quibus fuerint deputati & personis supradictis. Item non possunt procedere cōtra aliquos extra ciuitatem, vel diœcesim, in quibus fuerint deputati, nec possunt aliquos citare vltra vnam dietam à fine illa-
6 rum diœcesum. de offi. dele. c. hac constitutione. lib. 6. † Item si conseruatores intromittunt se de alijs quàm de manifestis iniutiis, non solum incurrunt pœnam suspensionis, vt dictum est, sed etiam ipsi processus non valent, quia excedunt fines mandati. extra de rescri. cum dilecta. & si citauit aliquem iniuriatorē tanquam pro notoria offensa, & eum ob contumaciam excommunicauit. Si constat (licet iniuria sit facta) non fuisse manife-
7 sta, non est excommunicatus, secundum Innocen. † Item expirat officium conseruatoris morte concedentis, quo ad negocia incępta, & hoc nisi aliud exprimeretur in literis eius, vt in d. ca. item sciendum, secundum Innocen. quòd licet conseruatores non habeant iudicialem indaginem, in notorijs tamen bene possunt, quia omnia illa sine quibus eorum iurisdictio non posset explicari, intelliguntur eis esse commissa: vnde possunt cita-
1 re, & contumaces punire. de offi. deleg. c. de causis. item si maleficium est notorium alijs, & nō iudici, oportet ꝙ super hoc quærat probationes, & cogat testes. 2. q. 1. in primis. item quia in notorijs est aliquis ordo iudiciarius necessarius. Item si reus confitetur factum, & dicat ꝙ vsus est iure suo, in hoc casu admittebit probationem, alias enim non posset implere iurisdictionem sibi commissam. similiter oportet ꝙ procedat ad inquisitionem, quando factum est notorium, sed nescitur quis fecerit. Item ad repellendam iniuriam potest inuocare brachium seculare, sicut alij iudices. Item si reus, qui fuerat condemnatus & excommunicatus compareat infra annum, & dicat se velle satisfacere cognoscet conseruator de quantitate damni. Hæc Innoc. Item si reus negat maleficium, & actor velit probare esse notorium, conseruator cognoscet, aliàs inutile esset suum officium, quia quilibet posset negare. Similiter si reus fatetur maleficium, sed dicit non esse notorium, quia per eius confessionem factum est notorium, de cohabitatio. cleri. vestra.

SVMMARIVM.

1 *Doctores ad lectionem legum admittentes religiosos sine habitu, vel ad physicam, excommunicati sunt.*
2 *Doctor non est excommunicatus, si fineret monachum habere domum sexta scolas & audire.*
Monachus si non vult scolas exire, expelli possit.
3 *Monachus si non potest expelli ex scolis, Doctor exire debet.*

Capitulum XXXVIII.

1 DOctores, † siue magistri, qui religiosos habitu suo dimisso leges vel physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere, simili eo ipso sint sententia innodati. ne cle. vel mo. statutum, lib. 6. Dimisso. quid si non dimiserit habitum. dicitur ꝙ tunc nō sint excommunicati Doctores, quia hæc pena non est amplianda. de regu. iur. in pęnis. Dic contra, quia communicat in crimine, & sic eadem & non minori excommunicatione ligatur, extra eodem. si concubinæ. Et in hoc potest dici venire potius ad declarationem veteris iuris quàm noui casum ponere. Io. And. Scienter. vbi incederet in habitu, non haberet locum ignorantia: sed vbi incederet sine habitu, tunc probabiliter poterit ignorare. Ioan. And. Retinere. no. officium Doc scholarem de scho-
2 lis expellere, & per idquod dicit retinere, † dicas ꝙ licèt Doctor sciat monachum domum habere iuxta scholas lectoris in domo propria, & audire, excommunicatus non est, ꝙ dixi infra de reg. iur. locuplelari. Quid si talis monachus non vult exire scholas? videtur per hanc literam ꝙ licitè inde possit expelli. ad hoc, de sen. excom. c. veniens. Et hoc maximè, si vera esset opi. ꝙ excommunicatus non gauderet priuilegio canonis, quod non est verum, secundum Ioan. & Ber. qui no. 17. q. 4. si quis deinceps.
3 † Quid si non potest expelli, exeat Doctor scholas ad instar eius ꝙ dicimus cum excommunicatus intrat ecclesiam, vt not. 11. q. 3. sicut Apostoli. Io. And. Similiter, quia communicant in crimine, vt dixi, & quia conditor canonis sibi non reseruat absolutionem, alijs indulsisse videtur facit quòd not. supra eod. super Specul. Ioan. Andr.

SVMMARIVM.

1 *Doctores & scholares conducentes hospitia inquilinis irrequisitis, sunt excommunicati.*
2 *Legatus in sua prouincia constitutionem etiam sub perpetuo anathemate facere potest.*

Capitulum XXXIX.

1 COnstitutionem † factam ab episcopo Portuensi Apo. se. legato, & à prędicto Tusculano postmodum confirmatam, videlicet vt nullus magistrorum, siue scholarium super conducendis aliorum hospitijs in lęsionē, vel præiudicium habitantium, audeant hospitem conuenire, nisi prius constiterit, tempus conditionis elapsum, vel inquilini, in hoc suum fauorem præstauerint & consensum, cum idem Portuensis sub excommunicatione hoc prohibuerit, & alter sub pęna anathematis idem decreuit obseruandum. ratum esse decernimus, idest auctoritate Apostolica confirmamus. Statuētes, vt à te frater episcope, & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi audientia magistrorum, & scholarium recitetur. clem. 3. de loc. & conduc. c. ex rescripto. constitutionem.
2 † & sic no. ꝙ Legatus in sua prouincia potest constitutionem facere, etiam sub perpetuo anathemate. de officio lega. c. fi. Confirmatam, idest approbatam & innouatam, quia solus superior confirmat. de offi. lega. studuisti. Scholarium, soli ergo magistri & schola-

& scholares prohibentur conducere hospitia aliorum scholarium, sed alii non prohibentur cōducere hospitia scholarium, propter potentiores constitutio ista emanauit. Et per hāc literam videtur, ꝙ scriptores qui nō sunt scholares, sed vxorati nō obligantur hac constitutione, cum de illis non fiat mentio. Landul. dixit, hanc pœnam extendi ad eos, qui gaudent priuilegio scholastico, largè sumpto scholarium vocabulo, & gratia scholarium ibi sunt, dummodo ibi non sint meretrices. Nec
3 obiicias, ꝙ pœna non debet extendi, † quia pœnæ quoque hodie ampliantur. argumen. ad hoc, vt verborum significa. cum in partibus. Landul. & cum eo concor. Innocen. sed non credo ꝙ ad scriptores vxoratos extendatur hæc constitutio, licet sint propter scholares. Eadem enim ratione extenderetur ad catarios & rasores cartarum. Bernardus. Conuenire, idest alioqui vel de habitatione tractari. gloss. interli. Sub excommunicatione iam lata. gloss. interli. Et not. ꝙ Innocent. Goffred. Abb. & Petr. de Perusio, dicunt ꝙ ista constitutio & excommunicatio est localis, & habet solum locum Bononiæ. & hoc etiam magis placet Ioan. And. sed Hosti. dicit esse generalem. Nam quia fauorabilis est, ideo dicit ex causa extendenda, sed communiter non tenetur opinio eius.

SVMMARIVM.

1 *Scripturam vel nuntium mittentes Cardinalibus in conclaui existentibus excommunicati sunt.*

¶ Capitulum xl.

1 NVLLI fas sit † ipsis Cardinalibus, vel episcoporum alicui nuncium mittere vel scripturam: qui verò cōtrafecerit, scripturam mittendo vel nuncium, aut cū aliquo ipsorum secretè loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Grego. X. extra de elect. ca. vbi periculum. libro 6. Cardinalibus. scilicet inclusis in conclaui pro electione fienda summi Pontificis secretè loquendo, nisi qui de voluntate omnium Cardinalium inibi præsentiū pro his tantum, quæ ad electionis instantiam negociū pertinet vocaretur, vt supra in textu, sicut puta aduocati, iurisperiti, vel religiosi, vel tabelliones. Incurrat canonē latę sentētiæ, sed ordinarius absoluere poterit, ex quo Papa sibi non reseruauit. Io. An.

SVMMARIVM.

1 *Rectores locorum, vbi fit electio Papæ, non seruantes ca. vbi periculum, de electio. in 6. excommunicati sunt.*
2 *Laicus auctoritate canonis in clericum potestatem habet.*

¶ Capitulum xlj.

1 PRæterea aliqd † adiiciēdo sancimus, vt Dominus aliiq; rectores, & officiales ciuitatis illius, ī qua Romani Pōtificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostra & eiusdem approbatione concilii potestate sibi tradita præmissa omnia & singula plenè, ac inuiolabiliter & sine fraude, & dolo aliquo faciāt obseruare, nec Cardinales vltra quàm permittitur, arctare præsumant. Super his autem taliter obseruandis statim audito summi Pontificis obitu coram clero & populo vniuerso ipsius ciuitatis ad hoc specialiter conuocandis præstant corporaliter iuramentum. ꝙ si præmissa diligēter obseruauerint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiserint, cuiuscunque sint pręeminentiæ, conditionis, aut status, omni cessante priuilegio, eo ipso sententiam excōmunicationis incurrant, & perpetuò sint infames. extra de elect. vbi periculum. lib. 6. Celebranda, secundum distinctionem superius factam. Ioan. Andr. Præsumant, quia tunc essent excommunicati, sicut & in se defendendo modum excedens, ꝙ dic vt supra de restit. spol.
2 olim. † Et no. casum, in quo laicus auctoritate canonis potestatem habet in clericum, contra illud 16. distin. bene quidem. Ioan. And. præmissa scilicet quæ dicta sunt supra de inclusione fiēda Cardinalium in conclaui, & administratione necessariorum cū certa regula & modo, qui ponitur in tex. ipsius capituli.

SVMMARIVM.

1 *Beghini vitam Fratricellorum assumentes, & eorum fautores, excommunicati sunt.*
2 *Mulieres in domo sua pęnitentiā agētes, possunt habitu, quo voluerūt, vti.*

¶ Capitulum xlij.

1 SACRA Romana † ac vniuersalis Ecclesia, cui fauente Domino (licet immeriti) præsidemus, sicut religiosa & pia loca benigno fauore prosequitur, sic superstitiosos conatus insolentiū hominum detestatur, videlicet ne sub ouina pelle gregem Domini cum truculenta lupi rapaces inuadat, sub pietatis imagine fiscus hæreticæ prauitatis obrepat, & sub p̄textu ꝯuersatiōis Angelicæ īcautis mētib. malignus spiritus illudat. Cuius rei gr̄ia sacris canonibus est interdictum, ne aliquis nouum ordinē, vel religionē inueniat, vel habitū nouæ religionis assumat, sed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur vnam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen prophanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fratricelli, seu fratres de paupere vita, aut bizochi, aut beghini, aut alijs nominibus nuncupantur in partibus Italiæ, necnon in insula Siciliæ comitatu prouinciæ Narbon̄. & Tholosanæ ciuitatibus, & prouincijs alijsque diuersis citramarinis, & vltramarinis partibus contra dictos canones habitum nouæ religionis assumere, & congregationes, & cōuēticula facere, & superiores sibijpsis eligere, quos ministros, custodes, seu guardianos, aut nominibus alijs appellant plurimos ad eorum sectam recipere, loca etiam de nouo construere seu constructa recipere, in quibus habitant in communi publicè mendicantes, quasi eorum secta ecclesia foret, & vna de religionibus per se approbatis temeritate damnabili præsumpserunt, & præsumunt etiam incessanter, & vt ipsorum error, veritas, & impietas religio reputetur, plurimi eorū regulam fratrum Minorum, quam sanctus Franciscus instituit, se profiteri & ad literam se conseruare confingunt, quanquam in obedientia generalis, vel prouinciorum ministrorum ipsius ordinis non morentur, prætendentes se a sanctæ memoriæ Cęlestini Papæ V. prædecessore nostro huiusmodi status, seu vitæ priuilegium habuisse, ꝙ tamen etiam si ostenderent, non valeret, cum bonæ memoriæ Bonif. Papæ VIII. præde. nostro ex certis causis rationabilibus omnia ab ipso Cęlestino prædecessore nostro concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari viribus penitus vacauerit, dictumque vitæ priuilegiū non inueniatur per eundem Bonifa. approbatum. Quidam autē eorum dictum habitum & viuendi ritum a quibusdam episcopis, seu eorum superioribus, vel aliarum ecclesiarum prælatis concedere licuit contra formam concilij generalis. Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de tertio ordine B. Fran. pœnitētiæ cum voto prædictum statum & ritum eorum sub velamine talis nominis satagunt palliare, cum tamen in regula ipsius tertij ordinis talis viuendi ritus nullatanus sit concessus, & quia in eorum baratrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios patrū diffinitionibus anteponunt, ipsorum quam plurimi (sicut fidedigna relatione percepimus) a veritate catholicæ fidei deuiantes, sacramenta ecclesiastica despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum fidelium scandalum præfati minoris & aliorum ordinum opprobrium, & in suarum & aliorum multorum animarum perniciem redūdare noscatur. Nos sectam, ritum & statum huiusmodi non obstantibus præmissis eorum excusationibus, quas friuolas reputamus, & quicquid per eos communiter vel diuisim sub regionibus cōuentus collegij, seu congregationis nomine vel colore attentatum extitit, vel existit, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate apostolica, nullius fuisse vel esse decernim⁹ firmitatis. & quatenus de facto, processerunt, de consilio & auctoritate præmissa reuocamus omnino ac perpetuæ prohibitioni subijcimus, & ab ecclesia Dei pęnitus abolemus eisdem personis, & alijs quibuscunq; sub pęna excommunicationis, quam in eas, si secus fecerint, incurrere volumus ipso facto, iniungentes expresè ꝙ nō statum siue sectam & ritum huiusmodi ab ipsis assumptum sectentur vlterius, vel ipsum de nouo assumere quoquomodo præsumāt. Episcopos quoque & eorum superiores, & etiam alios prælatos quoscunque, qui prædictis personis, vel alijs ritum viuendi, & habitum supradictos præter specialem Ap. se. auctoritatem deinceps concesserint, prædictæ excommunicationi iure decernimus subiacere. Dignum est enim adulterinas plātationes, quas non pater cęlestis, sed humanæ temeritatis audacia plātat Apostolici culminis censura diuellat, nec patiatur in agro Dominico peruersæ congregationis vepres excrescere, cui proprium est, diuina opitulante gratia, virtutes serere, ac vitia radicitus extirpare. Nulli ergo, &c. datum Auinioni, in Kal. Ianuarij, anno 2. Io. XXII. Fran. de Zaba. in cle. cum de quibusdam. de relig. do. allegat istam extrauagantem, & etiam Pau. dicentes ꝙ hic reprobatur status quorundam, qui vulgariter appellantur Fratricelli, seu fratres de paupere vita, aut bizochi, aut beghini, seu alijs nominibus assumentium nouæ religionis habitum superiores sibi eligentium congregationis, & conuenticula facientium, nō obstante ꝙ ordinem, seu institutionem ordinis a certis dicantur episcopis habuisse, cum talis viuendi modus nullatenus sit concessus. per hoc dicit Paul. quòd ibi etiam reprobatur status beghinalis, quia videtur quædam noua religio, præter auctoritate se. Apo. instituta. Et hoc infert quòd etiam si renunciarēt pro-
2 prijs, non ex hoc erunt approbatæ, nec religiosæ, ex quo non habent regulam a se. Apo. approbatam, eo. tit. lib. 6. † Dicit etiam idem Fran. ꝙ in domo sua possunt mulieres agentes pęnitentiā vti habitu, quo voluerint. per hoc enim quòd vtuntur habitu etiam simili ad beghinas, non sunt beghinæ, ex quo non congregantur cum eis, vnde non est periculum aliquod hoc casu.

SVMMARIVM.

1 *Senatoris dignitatem, vel aliud regimen assumentes, sine licentia Papæ excommunicati sunt.*

Capitulum

Capitulum XLIII.

1 NVllus Imperator † seu Rex Romanorum, vel alius Imperator, Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes, aut Baro, qui alterius notabilis potentiæ, præeminentiæ seu potestatis & excellentiæ, seu dignitatis existat. Frater, filius, vel nepos eorum, ad tempus vel in perpetuum, seu quiuis alius vltra annale spatium quouis modo, colore, vel causa, per se, vel per aliam personam, quomodolibet submittēdam in Senatorem, Capitaneum, Patritiū, aut Rectorem, vel ad eiusdem vrbis regimen, seu officium nominetur eligatur, seu aliàs etiam assumatur absque licentia se. Apo. speciali ipsius sedis literas concessionem licentiæ huiusmodi specialiter exprimentes quod si secus factum fuerit, nominationem, electionem & assumptionem huiusmodi decernimus esse nullas. Verunetiam nominati, electi, & assumpti, si huiusmodi nominationi, electioni, & assumptioni cōsenserint, aut de seipsis quomodolibet intromiserint, intendentes & obedientes eisdem, & in hoc dantes ipsis nominatoribus, electoribus, & assumptoribus aut nominatis, electis, vel assumptis auxilium vel fauorem publicè vel occultè, cuiuscunque conditionis extiterint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. & infra Contemptores quoque seu violatores alicuius pręmissorum ab huiusmodi excommunicationis sententia, præterquàm in mortis articulo, absolui non possunt, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita licentia, & obtenta speciali, non obstantibus priuilegijs &c. de electio. c. fundamenta.

SVMMARIVM.

1 *Visitatores monialium in suo officio impedientes, excommunicati sunt.*
2 *Monitio, quæ fit impedientibus visitatores, quomodo fieri debeat.*

¶ Capitulum XLIIII.

1 SI qui visitatores † monialium ipsos in præmissis impedire præsumpserint, seu in aliquo præmissorum, nisi admoniti resipiscant, ipso facto excommunicationis sententias se nouerint incursuros, priuilegijs, statutis, & consuetudinibus quibuslibet in contrarium inualituris. extra de statu mo. attendentes. in cle. visitatores. De visitatoribus loquitur monialium, qui debent singulis annis visitare monasteria, ita ꝙ ordinarij debent visitare monasteria non exempta, & exempta etiam illa quæ non recognoscunt superiorem, nisi Papam. Monasteria verò exempta, quæ scilicet sunt ordinum exemptorum, vt Camaldulen. Cisterciē. Carthusien. Mendicantium habent visitare prælati earum, qui in visitatione huiusmodi debent inquirere & videre de vestitu, ne sit vanitas in eis: de clausura, de continentia & huiusmodi, & compellere eas ad religionem seruandam remedijs opportunis. ꝙ totum potest trahi ex ipso tex. decre. ipsos ordinarios visitantes auctoritate Apo. vel propria, vel superioris ipsorum monasteriorum. Ioan. And. Impedire. per hanc literam puto, quòd necesse sit inpedimentum præcedere & admonitionem sequi, ad hoc vt sit locus huic pęnæ. hoc dico, quia vidi prælatos scribentes monialibus, ꝙ parent se certa die ad recipiendum visitationem ipsorum, & in eisdem literis faciunt admonitionem, ꝙ nullus impediat. talis enim monitio fieri debet, vt desistant ab illato impedimento, vt locus sit huic pęnæ. facit ꝙ scripsi de cō ces. præben. c. cum nostris. glo. 2. † Sed nunquid illato impedimento 2 fiet monitio nominatim, an sufficiat generalis, pro & cōtra, facit de vita & hone. cleri. c. 1. Ioan. And. ipso facto. Est ergo iste casus, quo sufficit monitio, & absoluet ordinarius, ex quo Papa non reseruat. Ioan. And.

SVMMARIVM.

1 *Fingens casum, quo iudex mittat ad mulierem pro testimonio, excommunicatus est.*

¶ Capitulum XLV.

1 QVi fingit fraudulenter † aliquem casum, per quem aliquis iudex mittit ad aliquam mulierem pro testimonio, vel ipse iudex fraudulenter vadens, excommunicatus est. extra de iudi. mulieres. lib 6.

SVMMARIVM.

1 *Ingerens se ad officiandum cum hominibus alterius linguæ, excommunicatus est.*

¶ Capitulum XLVI.

1 QVando vna † ciuitas, vel diœcesis habet populos diuersarum linguarum, habentes sub vna fide varios ritus & modos, tunc Pontifex loci, si vrgens necessitas fuerit, præsulem nationibus illis conformem, qui diuina illis officia celebret, & ecclesiastica sacramenta ministret, instruendo eos verbo pariter & exemplo, sibi vicarium in prædictis constituere potest, qui sibi per omnia sit obediens & subiectus, si quis autem se aliter ingerit, est ipso iure excommunicatus. de offi. ordi. c. quoniam in plerisque.

SVMMARIVM.

1 *Absoluti ab excommunicatis in articulo necessitatis, si se cum possunt non se præsentent ei, qui ordinariè potest absoluere, sunt excommunicati. & infra num. 6.*
2 *Absoluere quis possit à sententia canonis vel hominis.*
3 *Absolui quis potest ab alio, quàm ab eo à quo de iure absoluendus erat ob iustum impedimentum.*
Absolui vt quis ab alio possit, quod impedimentum dicatur iustum.
4 *Absolui in quibus casibus quis possit citra sedem Apostolicam ob manus iniectionem in clericum.*
5 *Absolutio, quæ fieri potest ob iustum impedimentum ab alio, quàm ab eo qui debet, an habeat locum in excommunicatis alia ratione quàm per manuū iniectionem.*
7 *Absolutus ab excommunicatione, iuxta proprias facultates satisfacere debet.*
8 *Verbum commodè, quomodo accipiatur.*
9 *Papa vel legatus, an absoluant à quibuscunque sententijs excommunicationis.*
10 *Contemnere, quando quis dicatur.*
11 *Absolutio ab excommunicatione, an per procuratorem peti possit.*
12 *Absolutio à sententia interdicti & suspensionis, per procuratorem peti potest, & quare.*
13 *Absolui qui non possunt, nisi in mortis articulo.*

Capitulum XLVII.

1 EOs, qui a sententia canonis, vel hominis, cum ad illum à quo alias de iure fuerant absoluendi nequeunt, propter imminentem mortis articulū, aut aliud impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum ab alio absoluantur, sic cessante postea periculo vel impedimento huiusmodi se illi à quo his cessantibus absolui debebant, quācitò commodè poterunt contempserint præsentare mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati erant, humiliter recepturi & satisfacturi, prout iustitia suadebit. Decernimus, ne sic censuræ illudant ecclesiasticæ, eandem sentētiam reincidere ipso iure. de senten. excommu. c. eos. lib 6. Idem statuimus de his, quibus cum à se. Apo. vel Legatis ipsius absolutionis beneficium à quibusuis sententijs consequuntur iniungitur, vt ordinariorum suorum, vel aliorum quorumlibet suscepturi pœnitentiam ab eisdem se conspectibus repræsentent, & passis iniuriam, seu his quibus propter hoc obligati existunt satisfactionem exhibeant competentem, si hoc cum primum cōmodè poterunt, non curauerint adimplere, vbi supra canonis. hic Ioannes And. dinumerat 32. casus excōmunicationis, quos trahit ex lib. 6. qui omnes supra positi sunt, exceptis duobus, qui infra ponuntur, & exceptis quatuor, scilicet sententiam, seu excommunicationem illam, quæ est contra Federicum Imperatorem. de senten. & re iudi. ad Apostolicæ, & illa, quæ est de religiosis domib. c. 1. & duas, quæ ponuntur in c. 1. de scisma. & sunt contra Iacobum & Petrum de Columna Cardinales, & cōtra tenentes eos pro Cardinalibus, & fouentes scisma inductū per eos, quæ quatuor sententiæ ideo non sunt positæ, quia non videbatur expediens, vel vtile. Petrus de Anchar. super isto c. eos, 2 plura notabilia ponit, & omisso primo subdit. † Secundo nota, ꝙ quandoque quis non potest absolui ab eo, à quo de iure fuerat absoluendus, sed quis est ille, cui de iure hoc competit, dic ꝙ à sententia canonis ille absoluit, cui canon reseruauit: aliàs, idest si nemini reseruauit, absoluit ordinarius. Si verò est sententia hominis, ille qui protulit debet absoluere, sed in eius defectu, vel negligentia si est delegatus aditur delegans, si ordinarius aditur superior. hæc probantur de officio delegati. pruden-3 tiam. & de officio. ordina. ad reprimendam. † Nota tertio, quòd propter iustum impedimētum potest quis absolui ab alio, quā ab eo à quo de iure fuerat absoluendus. Imminens autem periculum mortis, dicitur iustum impedimentum, & si immineat aliter, quàm per infirmitatem, puta timet hostem capitalem, vel est obsessus, vel est in manibus prędonis, vel tyranni, vel nauigaturus est periculosa nauigia, vel patitur naufragium, vel iturus est per loca periculosa. ff. de donatio. causa mortis. l. 3. Istos & alios casus vide ex eodem. quòd de his. Hæc Petrus. 4 † Innocentius verò super cap. quamuis. de senten. excommunicatio. declarat quosdam casus, in quibus absoluendus per sedem Apostolicam regulariter pro violenta manuum iniectione absolui potest in prædictis casibus citra sedem Apostolicam. taliter autem absolutus, tenetur cessante, dicto casu se præsentare sedi Apostolicæ. Primus est, si incidat in infirmitatem, etiam ex qua non imminet periculum mortis, vt podagra, vel quartana

quartana febris. Secundus, inimicitia quę timeatur in via. Tertius inopia, ut si ita pauper est, ꝙ non possit habere expensas itineris. nam non est sibi præcipiendum, ut mendicet. Quartus, senilis etas, seu membrorum destitutionibus impeditus. si enim senescit, licet fortis videatur ad subeundum laborem: tamen quia periculosum est, absoluetur. Item si teneretur in uinculis. Ray. etiam dicit in summa, ꝙ de his qui magnę potentię sunt ita delicati vel debilitati, ꝙ laborem eundi ad curiam nequeūt sustinere, Papa est consulendus, intimatis sibi circunstantiis facti, & personę, & iuxta ipsius consilium est agendum, dicit ibi Guilielmus, ꝙ hoc est intelligendum, quando nequeunt ire de facili, quod ad arbitrium boni viri est referendum. si autē omnino non potest Papa non requisito, possunt absolui, sic notauit Alanus in ca. mulieres. † Et quęrit hic Petrus de Anchara. 5 vtrum ista absolutio, quę fieri potest propter iustū impedimētum ab alio, quàm ab eo qui debet, habeat locum ī excommunicatis alia ratione quàm per iniectionem manuum? & Innocent. quidem dicit, quòd habet locum solùm in excommunicatis pro manuum iniectione: sed si aliàs sit excommunicatus à iudice, uel a iure, licèt absolui possit in mortis articulo, argument. supra eodem. a nobis. 2. cum in casibus, qui ponuntur super cap. quamuis. de quibus dictum est, nō habet locum, sed tāmen ab excommunicatore, vel alio, ad quem spectat, absoluendi sunt. & ita notat, & ipsum allegat Ioan. Andr. in nouel. in ca. quamuis. Sed hoc dicit idem Ioan. quòd iste textus facit contra istam opinionē, dum dicit, ab alio absoluant. & supra in princip. c. huius, generaliter dixit ab homine, uel a iure, & sic de alia excommunicatione, quàm illa quę pro manuū iniectione infligitur, locum habet ista absolutio ab alio propter iustum impedimentum proueniens ex multis causis, vt in ca. ea noscitur. 6 cap. quamuis, & c. de his. † Nota quartò, ꝙ absolutus ab excōmunicatione ex causa ab alio, quàm ab eo a quo debuisset, cessante causa illa, tenetur facere id, ad quod tenebatur, scilicet cōparere coram suo iudice. Et aduerte, ad quem finem debet cōparere ad hunc, scilicet vt mandatum suscipiat, non ut amplius absoluatur. † Et nota ꝙ ille, qui absoluitur ab excommunica- 7 tione, debet satisfacere. quod intelligitur, iuxta proprias facultates, & per hoc infert Archidiaco. facultates ecclesiæ, quas ad vsum habet, ad hoc non teneri. 16. q. 6. §. vltimo. pro quo facit 8 clemen. nolentes. de hæreticis. † Nota quintò, ꝙ hic dicitur, cū commodè potest ire ad eum, a quo fuerat absoluendus, qualiter sumi debeat hoc uerbum, commodè. vide quod not. in clement. si quis suadente. de pœnis. glos. autem penulti. ibi Ioann. Andr. super verbo, commodè poterit. dicit idem de senten. excommu. de cætero. Dicit ibi decretalis, quamcitius opportunitatem habuerit, quod exponit ibi Hosti. i. cęssante impedimento, & aliquo modico tempore indulto, quo sibi de necessariis valeat prouidere. Et per hoc patet, quòd nō creditur circa hoc absolutus, sed iudex habebit hoc arbitrari, alias ipse absolutus ex friuolis rationibus, excusationibus frigoris caloris, & his similibus, constitutionem eluderet. facit capitu. cum olim. de dolo & cōtuma. nec obstat quòd de occulta re & animæ periculo quęritur, & sit ibi credendum, de homic. significasti. 2. fateo id verum in foro pœnitentiali. de spon. capitu. tua. 2. quo ad vinculum occultum contrahendum. Vnde ex quo scientiam habet de mora, scire se debet excommunicatum. Iudex tamen eum non denunciabit, nisi prius eo vocato per coniecturas viderit illum esse morosum cognitione super hoc præmissa summaria. l. ea propter, in fin. Hoc Ioan. Andre. Archidia. verò super capitu. cupientes. de elect. libro sexto, tractans hoc verbum cōmodè, dicit inter cętera, quòd iudex inspecta qualitate personarum viarum & temporum arbitrabitur, quomodo commodè possit fieri, & dietas maiores vel minores. ff. de uerborum obliga. l. continuus. §. 2. considerando dietas vulgares, quas homines facere consueuerunt, secundum id quod dictum est supra eodem lib. de rescrip. capit. statutum. Si autem dietæ vulgares non appareant, ipse iudex referat se ad legales, videlicet computando 20. miliaria pro dieta, & si facta computatione supersit tantum vnum miliare, pro illa dabit vnam integram dietam, vt nota. 2. quæst. 6. propter, in glos. quòd si fuerit longa uiarum distantia, æquum est in septimana, vnū diem pro quiete dari. Nam mensis datur ad parandum se. 20. verò dies ad expectandum, & hoc probat litera ista, commodè. non enim posset commodè venire per 20. uel 30. dietas continuè absque aliqua intermedia quiete, ad hoc 63. distin. cum longe. Debet iudex arbitrari benignè tēpus itineris. ad hoc, extra de officio delega. consuluit. & computabuntur dietæ a loco, a quo iter arripuit sine fraude. sufficit enim secundum hāc literam, ꝙ nō 9 sit in negligentia, vel fraude. † Not. 6. in §. idem ibi, quibusuis sententiis, ꝙ Papa uel legatus absoluunt a quibuscunque sententiis excommunicationis, quod Ioan. Mo. intelligit de sentētiis iuris, non bonis. Nam, vt dicit, Papa vel legatus non solum absoluit ab illis de stilo curię, sed remittit, nisi in casu, quòd delegatus non posset absoluere, vel mortuus esset, nec alius successit in delegatione. Item putat, quādo successor bene succedit in delegatione, sed non est spes de festina prouisione. putat etiam Ioan. Mo. in casibus prædictis delegatorum, si absolutus nō pareat, non reincidat ipso iure, nisi in eo quòd appareret vltimata. Hęc omnia cessant, si latæ recipias literam, ut uerbum sonat hic, & in princip. huius capit. quod etiam loquitur generaliter de vtrisque exprimit, & hoc tenet Ioan. Andr. scilicet ꝙ in quibuscunque sententiis iuris & hominis locum habeat, ꝙ hic dicitur, quòd reincidat ipso iure, nisi pareat & cōpareat post 10 absolutionem, prout hic dicitur. † Item not. quòd Archi. exponens verbum, contempserit, dicit ꝙ contemnere dicitur hoc ipso, ꝙ iusta causa cessante, se nō præsentat illi, a quo fuerat absoluendus, vt not. 2. quæst. 7. interpolitanum. idem Ioan. Andr. 11 † Item quærit Petr. de Ancha. cum quis semper teneatur se personaliter præsentare pro absolutione obtinenda, cessante impedimēto accessus ad absolutorem, vtrum talem absolutionē quis possit petere per procuratorem? Et Hostien. dicit ꝙ non. sed Innocen. dicit ꝙ si iusta causa subest, potest peti absolutio per procuratorem, etiam in absentia. Archi. in isto capit. remittit ad not. per Specu. in titu. de procura. §. j. & ibi dicitur, ꝙ procurator constitutus specialiter ad petēdum absolutionem sufficit, & ita seruat curia, vt ibi not. Ad hoc facit ꝙ quis se repræsentat, aut in propria persona, aut per procuratorem idoneum. 12 distin. 18. episcopus. † & dicit Petr. de Ancha. ꝙ a sententia interdicti & suspensionis potest peti absolutio per procuratorē, quia nec solennitatem formæ, nec absolutionem desiderat, & in hoc omnes concordant. Item dicit Archi. & Petr. de Pa. ꝙ patet ex priuilegio huius cap. ꝙ propter mortis periculum, vel aliud impedimentum quodcunq; ab alio, quàm ab eo ad quē absolutio de iure pertinet, excommunicatus absolui non dēt, si haberi potest ad illum recursus, vel ipsius copia. Idem dicitur in directorio iuris. libro 3. tit. 4. f. de absolutione ab excommunicatione iuris. Et subditur ibi, ꝙ quando aliquid istorum non potest fieri, tūc absolui debet & potest, & semper est episcopus requirendus, si potest haberi, alias sufficit simplex sacerdos, vt not. Innocen. extra eo. nuper. Et est iniungendum ei, ꝙ cessante impedimento temporali, se illi qui super hoc potest reprę- 13 sentabit: sed ubi est perpetuum impedimentum, non est illi iniungendum, secundum Archid. † Fallit hoc in casibus, in quibus nullus absoluere potest, nisi in articulo mortis, vt in falsariis literarum Papæ, & insequentib. Cardinales hostiliter & iniuriosè, vel temere percutiente episcopum vel banniente, & in religiosis, & clericis secularibus inducentibus ad vouēdum eligere sepulturam, &c. Ponuntur in eo. lib. quidam alii casus, in quibus quis solum in articulo mortis potest absolui, illi videlicet vt puto, de quibus expresè dicitur in sententiis iuris, ꝙ non possit ab huiusmodi absolui citra se. Apost. nisi ī articulo mortis, sicut etiam expresè hoc habes de sentētiis processus annualis, qui fit in curia per Papam, vt habes infra.

SVMMARIVM.

1 *Electus in Papam a paucioribus, quàm à duabus partibus Cardinalium gerens se pro Papa, & qui eum recipiunt, excommunicati sunt.*
2 *Papa de hæresi accusari & non excipi potest.*
3 *Electus in Papam sua auctoritate Papatum accipit.*

¶ Capitulum XLVIII.

1 STATVIMVS, vt si fortè † inimico homine superseminante zizaniam inter Cardinales de substituendo summo Pontificè non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus, tertia pars concordare noluerit, aut sibi alium pręsumpserit nominare, ille absque vlla exceptione ab vniuersali ecclesia Romanus Pōtifex habeatur, qui a duab. partibus fuerit electus & receptus. Si quis autem de tertię partis nominatione confisus, quia de ratione esse nō potest, sibi nomen episcopi vsurpauerit, tam ipse, quàm qui eum receperint, excommunicationi subiaceāt. & infra, Præterea si a paucioribus, quàm a duabus partibus aliquis electus fuerit ad Apostolatus officium, nisi maior cōcordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subiaceat, si humiliter noluerit abstinere, extra de electio. licet exceptiōe. & sic nulla exceptio potest opponi, nisi de hæresi. 40. distin. si Papa. alias enim quantumcunque præcisè etiam ipse Papa scribat, legitima exceptio est admittenda. de officio delega. capitu. ex parte. & de 2 rescrip. capitu. si quando. † Bernard. Innocent. & Compostel. dixerunt quòd Papa de hæresi accusari possit & non excipi. & hoc tenet Archidia. eodem titu. capitu. vbi libro 6. Partibus. Nunquid ille, qui eligitur, computabitur inter duas partes: videtur quòd sic infra de electio. capitu. cum in iure. Dic quòd non, vt notatur infra eodem titu. cum in iure. & capitu. Cumana. cum dicitur in hac decreta. de duabus partibus, aliquando obseruant Cardinales, aliquando non, per specialia eorum statuta. Bernardinus in aliis electionibus, videlicet, quòd sit a maiori parte capituli, dum tamen obseruent

uent vnam de illis formis extra eodem, quia propter. † Item no ta ꝙ non est ius Papatus ei acquisitum in huiusmodi receptione, siue sit ad osculum, siue ad obedientiam, siue ad incathedrationem. nam eoipso ꝙ electus est ex sua auctoritate, Papatum recipere potest. Landu. dum enim eligitur, scilicet à duabus partibus Cardinalium confirmatur, & statim habet liberam & plenam administrationem, 23. dist. in nomine Domini. Bernardus.

S V M M A R I V M.

1 *Clerici scienter locantes domos vsurarijs publicis alienigenis ad fenus exercendum, excommunicati sunt.*
Quid si ignoranter. ꝭ nu. 4. 5.
2 *Vsurarij manifesti, qui dicantur.*
3 *Vsurarius ex vnico actu dici potest, si probari potest.*
Episcopus modum statuere potest, quo quis vsurarius manifestus censeatur.
4 *Vsurarius manifestus ob hoc non dicitur, si testator mandat restitui vsuras per eum extortas.*
Vsurarius, an fuerit manifestus, probatio post mortem recipi potest.

Capitulum XLIX.

CLerici, qui manifestis † vsurarijs alienigenis, aut alijs non oriundis de terris ipsorum ad exercendum fenus, vel fenus exercere voluntatibus, domos locant, vel alio titulo quocunque concedunt, sed excommunicati, nisi sint patriarchæ, archiepiscopi, vel episcopi, qui prælati non excommunicationem, sed suspēsionem ipso facto incurrunt, & si per mensem hoc sustinuerint, terræ ipsorum quandiu in eis ijdem vsurarij morantur, extunc ecclesiastico subiaceant interdicto de vsur. c. vsurarum. libr. 6. vbi dicit † Ioan. Andre. in glosa, quòd manifesti vsurarij dicūtur illi, de quibus notorium est de iure, vt quia confessi, vel cōdemnati, vel de facto, vt quia habent operis euidentiam, quæ nulla possit tergiuersatione celari, vt quia tenet altare suum paratum. Item, secūdum Petrum de Perusio, sunt manifesti vsurarij per iudicis publicationem, vel claram probationem, vel quorum probatio est in euidenti & manifesto, & si non exerceant palam & notoriè vsuras, tamē per modicam causæ examinationē erunt manifesti, vt quia apparent libri suarum rationum, vt notat Archidiac. in cap. quanquam. eod. titu. vel cum coram sacerdote & testibus publicè fatentur, se esse vsurarios manifestos, & ostendunt libros rationū. fama etiam cum adminiculis in hoc sufficeret. ita tenet Federicus de Senis in consilijs suis. † Item, secundum Ioannem Andr. & Lapum, ex vnico actu potest dici vsurarius manifestus, si ille potest probari. Item potest episcopus statuere modum, quo quis censeatur vsurarius manifestus, cum possit ius commune fortificare per penam, vt notat Innocen. † Item si testator mandat in testamento restitui omnes vsuras per eum extortas, non expressis personis quibus extorsit, nec expresso quantum extorsit. ex hoc non dicitur manifestus vsurarius, quia confessio illa non operatur ex qua quantitas non exprimitur. Item an fuerit manifestus, potest recipi probatio post mortem vsurarij. Hæc Petr. de Perusio. † Item dicit Ioannes Andr. in glosa, quòd si locans ignorat ipsum esse vsurarium, probabilis ignorantia eum excusat. ex quo autem scit, debet eum expellere gl. super verbo, titulo, puta pignoris, commodati & huiusmodi, & idem si sine illo titulo ibi, illum esse permittit: sed si vendit vel donat, non videtur habere locum constitutio, sed Goffredus dicit idem esse in hoc casu.

S V M M A R I V M.

1 *Sequestrationem fructuum impediens, excommunicatus est.*
2 *Sententia interlocutoria & diffinitiua, quæ sint.*
3 *Sequestratio non solùm fructuum, sed beneficiorum fit.*
Sequestratio ne fiat, quæ requirantur.
4 *Absolutio iniusta tenet.*

Capitulum L.

DIffinimus, † vt si vna contra possessorem diffinitiua sentētia super beneficio apud sedem duntaxat Apostolicam in petitorio, vel possessorio promulgata fuerit, beneficium ipsum à possessore huiusmodi, dum tamen triennio pacificè antea possessum ab eo non fuerit per loci ordinarium apud aliquam personam idoneam sequestretur, &c. Si quis autem sequestrationem huiusmodi impedire, vel fructus sequestratos quoquo modo præsumpserit occupare, excommunicationis sentētiam incurrat ipso facto, à qua nisi impedimento prius amoto, occupatis per eum fructibus restitutis, nullatenus absoluatur, & nihilominus si fuerit de litigātibus, cadit à iure suo: Nec obstat si de nullitate sententiæ opponatur, extra de sequestra. c. j. in cle. vna sola, multofortius si plures. Io. And. Contra possessorem. Si ergo contra petitorem pro possessore fertur sententia, non fit sequestratio. Item si inter duos, vel plures petitores fertur sententia pro vno contra reliquum, vel reliquos, non fit sequestratio. Item si fertur contra possessorem, non tamen pro petitore, qui forsan ad priuationē agebat, non est locus sequestrationi. Io. Andr. Diffinitiua: in interlocutoria non habet locum constitutio. † Est autem interlocutoria, quæ inter principium & finem causæ fertur super his, quæ incidunt & emergunt. Diffinitiua verò principalem quæstionem diffinit. de quo satis in Spe. de sententiæ prolatio. Ioan. And. super beneficio ecclesiastico. Si ergo inter petitorem beneficij & possessorem esset quæstio, alia personalis, vel alia realis diffinitiua pro petitore, non esset locus constitutioni. Ioan. And. Promulgata, per auditores curiæ, à quorum sententijs appellatur. Io. Andr. † Beneficium, nota quia non fructus tantum, sed etiam beneficium sequestratur. Io. And. etiam si illud beneficium sit dignitas vel personatus, vel curam habeat animarū, vt dicitur in ipsa cle. triēnio. Ista duo requiruntur, ne fiat sequestratio. s. ꝙ pacificè sit possessum & triennio non inchoato, sed consumato. ;. anno. Io. And. Ordinarium, non distinguit an ad illum spectet institutio, necne. Restitutis, non sufficit cautio de restituendo, & si fructus non extant, ipsorum estimationem. Io. Andr. Nullatenus, per istud videtur ꝙ absolutio contra hæc facta non teneat. cui concor. extra de sepul. c. 1. In contrarium vī, cum hæc forma sit à curia Romana data, non ab homine. facit ꝙ scripsi post Goff. de resti. spol. c. fi. vide ꝙ dixi extra de iure patro. c. 1. ibi habetur, ꝙ tenet talis absolutio, licèt sit puniendus, qui sic absoluit. remittit etiam ad not. de sen. excom. venerabilibus. §. vbi sunt. lib. 6. & ibi dicit, † ꝙ tenet iniusta absolutio, dūmodo super hoc habeat iurisdictionem, sicut etiam tenet iniusta excommunicatio. 11. q. 3. c. 1. quia par ius dominus esse voluit soluendi & ligandi, de peni. dist. 1. verbum.

S V M M A R I V M.

1 *Clerici vel religiosi inducentes aliquem ad mutandum, vel non mutandum sepulturam, sunt excommunicati.*

Capitulum LI.

SAnè temerarios † violatores cōstitutionis illius, quæ religiosis & clericis secularibus prohibet, ne aliquos ad fouēdum iurandum, vel fide interposita, seu aliàs promittendum inducāt, vt sepulturas apud eorum ecclesias eligant, vel iam electas vlterius non immutent, similem sentētiam pena in dicta cōstitutione contēta in suo perdurate robore incurrere volumus ipso facto, à qua ab alio, quàm à sedem Apo. præterquam in mortis articulo, nullatenus absoluendos, nullis priuilegijs, aut statutis cuiuscūque tenoris exitāt in cōtrarium super his valituris extra de pe. cupiētes in cle Constitutionis. hæc cōstitutio habetur de sepul. c. 1. lib. 6. Sentētiam scilicet excommunicationis, de qua dixit vltimo, & illam supra vocauit sentētiam, reliquæ sunt penæ. Cōtempta, punit illa cōstitutio sic eligētes sepulturam ex voto, iuramēto & huiusmodi, vt quo ad sepulturam intestati decedēt. Item punit allicientes modis prædictis, scilicet per votum vel iuramētum & huiusmodi: quia si eos sepelirēt, restituere tenētur corpora si petuntur, & omnia quæ perueniūt ad eos ratione sepulturæ infra decem dies: alias corū eccesiæ, vbi sepulti fuerūt, & ipsorum cimiteria, sunt interdicta. Io. And. Absoluēdis. hic respicit hūc vltimum casum tantum, sic separatum ab alijs. Nam ab excommunicationibus alijs, quæ ponūtur in prædicta cle. absoluūt ordinarij, ab hoc autem Papa. No. tamē ex hoc nō tollitur quin aliquis proprio motu possit fouere, vel iurare in aliquo loco eligere sepulturam, & quin si fecerit, debeat obseruari, dummodo nō inducatur ad hoc per dictos, & modis prędictis. Item si clericus vel religiosus cōsilio vel suasione inducat aliquem ad eligendum sepulturam in ecclesia sua. hoc tamen ad vouendum, vel iurandum, vel aliàs promittēdum. hic non videtur, ꝙ incidat in canonem, cum sic dicat tex.

S V M M A R I V M.

1 *Clerici in dignitate & religiosi audientes leges, & physicam, excommunicati sunt, si infra duos menses ad claustrum non redierint.*
2 *Menses prædicti duo, quando currere incipiant.*
3 *Doctor scienter cum religioso participans leges, vel physicam, excommunicatus est.*
Sacerdotes leges & physicam, audire prohibentur, in alijs ordinibus constituti non.
4 *Religiosus egrediens monasterium ad audiendas scientias non prohibitas sine licentia sui prelati, excommunicatus est.*
5 *Abbas exemptus, quomodo ad studia ire possit.*
6 *Monachi & canonici regulares ab aduocatione repelluntur.*
7 *Abbates vel episcopi dispensare non possunt, vt monachi aduocent.*
8 *Constitutionem promulgatam publicè, quis obseruare tenetur.*
9 *Absoluere episcopi non possunt excommunicatos religiosos, quia leges, vel physicam audiere.*
10 *Papa solus dispensat cum regularibus exeuntibus ad audiendum leges, vel physicam, vt promoueantur.*
11 *Religiosus exiens claustrum sibijpsi legens, vel studens in legibus, est excommunicatus.*
12 *Clerici parochiales ecclesias habentes, an leges & physicam audire possint.*

Capitulum LII.

CONTRA religiosas † personas exeuntes ad audiēdum leges, vel physicam. Alexander prędecessor noster olim statuit in consilio Turon. vt nisi infra duorum mensium spatium redierint ad claustrum, sint excommunicati, & ab omnibus euitētur, & in nulla causa si patrocinium præstare voluerint, audiantur: reuersi autem in choro, mensa, capitulo & cæteris locis, vltimi fratrum existāt, & nisi fortè ex misericordia sedis Apostolicæ, totius spem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorūdā opiniones diuersas excusationes aliquid assumebant? Nos volentes, vt de cætero ipso facto excommunicationis sentētiam incurrant, districtè præcipiendo mādamus, quatenus tā a diœcesanis, quàm a capitulis ipsorum, quàm a cæteris episcopis, in quorum diœcesibus & huiusmodi student, tales excommunicati & prædictis pœnis obnoxii publicè nuncientur, quia verò Theologiæ studiō cupimus ampliari, &c. ad archidiaconos, plebanos, præpositos, cātores, & alios clericos personatus habētes, necnon presbyteros, nisi ab his infra spatium præscriptum destiterint, hoc extēdi volumus, & appellatione postposita firmiter obseruari. Hono. III. extra ne cle. vel mo. sup spe. Pet de Peru. super ista decre. super spec. sic ait. Sciendum ꝙ est triplex prohibitio personarum quo ad audiendum legem vel physicā. quidam enim prohibentur ratione professionis, quidam ratione ordinis, & quidam ratione beneficii. Quantum ad primos. i. de ꝓfessis expressius vel tacitè patet, ꝙ non possunt exire claustrum ad legendum, vel audiēdum legem vel physicam, vt hic, & supra eo. non magnopere. contrafaciens si monitus non redierit, infra duos menses ad claustrum, excommunicatur ipso iure, vt hic. † Sed dubitatur, a quo tēpore incipiat currere hoc tempus duorum mensium? Glo. ꝙ a die publicationis constitutionis. Alii dicunt ꝙ a die quo exiit claustrum. Et hæc est opin. Inno. Goffre. & Vincē. & addit ꝙ computatur istud tempus ab exitu monasterii. s. hac de causa. Tertii dicunt, ꝙ a die a quo incipit audire legem vel physicā, quod est vèrius. Hosti. & Archi, dicunt, ꝙ etiam si audiat semel infra duos menses, est excommunicatus. sed Goffre. & Vincen. dixerunt expectādum esse finem duorum mensium, antequàm incurrant pœnam. & Ioan. Andr. credit hanc opin. esse veram. † Et etiam Doctor scienter tali religioso participans. s. in docendo, est excommunicatus, ēt si ipse religiosus habitum non dimittat, & quo ad leges & physicam, & etiam si de licētia sui prælati leges & physicam audiat, s̄m Archi. & Lap. quia decretales, nō magnopere, & super specu. distinctè loquuntur. Quo ad secundos ratione ordinis prohibentur audire leges & physicam sacerdotes tantum, & ca. super specu. Constituti autem in aliis ordinibus nō prohibentur ab huiusmodi, vt c. cum eo. de elec. lib. 6. Quo ad tertios. i. ratione beneficii, prohibentur audire huiusmodi scientias constituti in dignitate curata, vel non curata, vt hic. Si autem habeat ecclesiam parochialem, & non est sacerdos, non prohibetur audire huiusmodi sciētias, nisi talis ecclesia super se habeat capellas. † Item religiosus egrediens monasterium ad audiendum scientias non prohibitas, vt theologiam, & ius canonicum, & si hoc facit sine sui prælati sententia, excommunicationem incurrit. Idem si cum sententia vadit, sed habitum non portat, & Doctor qui huiusmodi scienter participat, talem docendo vel retinendo in scholis, pari sentētia ligatur, s̄m Lap. † Abbas autem non exemptus, si vult ire ad studia concessa extra monasterium suum, episcopus illius diœcesis habebit cōsilium illius monasterij, seu conuentus: & si visum fuerit expedire, poterit licentiam dare; tamen si sine episcopi licentia vadit, non videtur ligari pœna excommunicationis, s̄m Archid. Exeūtes. s. de claustris suis statuit supra eo. titu. non magnopere. Mensium a tempore scientię huius restitutionis, siue publicationis connumerandæ, & nisi destiterint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt. & verba ista, quæ ponuntur vsque ad ver. quia sunt consilii Turon. supra eod. c. non magnopere. Ber. audiantur tanquàm ipso iure excommunicati. † alias etiam monachi, & canonici regulares ab aduocatione repelluntur. 16. q. j. alia est. nisi pro vtilitate ecclesiæ suæ abbate nihilominus imperante. Ber. Admittant. † No. ꝙ abbates vel episcopi cum talibus dispensare nonpossunt. argum. contra, de senten. excommuni. cum illorum. in fi. sed hoc ad terrorē aliorum & cautelam statutum fuit. vel quo ad dignitates hoc intelligitur, illud quo ad honores. Bernard. Pœnis scilicet, quia promoueri non possunt sine dispensatione ap. se. & aliis positis præscriptum duorum mensium computando a tempore publicationis huius constitutionis, quia ante publicationem nemo tenetur. argum. s̄. de consti. cap. 2. † Ex quo enim constitutio publicè promulgata est & publicata, quilibet tenetur ad eius obseruātiam post duos menses, in Auct. vt factæ no. consti. circa princi. col. 5. 16. distin. quod dictis. sed non ante. 32. q. 4. dixit Sara. Sed cum ista cōstitutio iam promulgata, publicata sit iamdiu, nullus habet excusationem. † Sed nunquid episcopi possunt tales absoluere? Credo ꝙ sic, quia conditor istius constitutionis non retinuit sibi absolutionem, scilicet ab excommunicatione. Ber. Extendi scilicet prædictas pœnas, de quibus supra facta est mētio, scilicet ꝙ sint excommunicati, &c. Et ita videtur ꝙ isti spem ꝓmotionis amittant, nisi cum eis per sed. Aposto. fuerit dispensatum, sicut dicitur s̄. de monachis. inducit quasdā allegationes in contrarium, & tandem concludit dicens, tutius est dicere, ꝙ incurrāt omnes prædictas pœnas obnoxij, &c. Ber. Nota quòd dicit Archi. super isto c. ꝙ tales audientes, secundum Innoc. & Goffr. habent duos menses antequàm ligentur, per id quod habetur in d. c. super. in fi. & ista fuit ēt sententia Vincen. qui dicit, ꝙ isti duo menses incipiēt in exitu ipsius monasterij. Sed Host. dicit, ꝙ etiam si semel audiat, ligatur, & litera sequens multum fauet sententiæ Hostien. & respondet ad illam literam, nisi ab his &c. ꝙ ibi non respicit religiosos, sed seculares tantum clericos, personatus habentes. † Et nota, secundum Hostien. ꝙ solus Papa dispensat cum regularibus exeuntibus ad audiendum leges vel physicam, vt promoueātur. hoc etiam probatur in Speculo de Legato. §. nunc dicendum. Item no. ꝙ dicit Inno. quod si in claustris audiant, siue legant monachi, ipsa constitutione ligantur. Sed dicit tamen Hostien. esse verum istud quo ad verba ipsius: mens tamen eiusdem refragatur omnino, vnde non sine ministerio ponit hæc lr̄a indistinctè docere, intelligo vbicunq;. Nam exitus videtur fuisse causa impulsiua prædictæ constitutionis: finalis verò, quia tales scientiæ religiosis non congruunt, cum eis exercitium earum interdicatur, & hæc cā nunquàm cessare potest. ergo nec eius effectus. extra de pœnitē. & remis. cum infirmitas. Archid. Idem Pet. de Peru. qui & subdit. † Dicebat Ioan. in c. non magnopere, ꝙ si religiosus exiens claustrum sibijosi legens, vel studens in legibus, ligatur hac pœna. Sed & professus accedēs ad principium, vel repetitionem socij incipientis in legibus causa honoris. dicit Ioan. idem ꝙ ligatur quo ad verba, quia constitutio hæc prohibet auditum ex mēte non ligatur. † Nota etiam, ꝙ istud quod interdicitur clericis supra nominatis in prædicta decretali, super Specu. in fi. audire. s. leges & physicam, declaratur per Boni. non extendi ad eos, qui habent parochiales ecclesias, ratione huiusmodi ecclesiarum, nisi eędem ecclesiæ fuerint plebaniæ capellas sub se habentes, in quibus instituantur clerici perpetui nequeūtes ab ipsis absq; rationabili causa amoueri, extra ne cleri. vel mona. c. statutum. lib. 6. vbi dicit Ioā. And. ꝙ ideo dicitur ratione ecclesiarum, qa si haberent dispensatiuè, vel alio modo personatum cum illis ecclesijs, bene tenentur constitutione; vel si essent presbyteri tenentur non ratione ecclesiæ, sed ordinis, vt supra dixi. Item ꝙ dicit capellas, idem videtur tenendum: & tutius si vnicam haberet capellam. Non obstat argu. à verbis. s. pluralis numeri, qa non dicit hoc, nisi fuerit plebania habens capellas, sed dicit in plurali, plebanias habētes capellas, & pluralitatem capellarum ad pluralitatem plebaniarum referam. argum. s̄. de priuile. c. vt priuilegia. Et quod dicitur ab his, intelligitur plebanis vel capellis & melius. Ioan. And.

S V M M A R I V M.

1 *Religiosi professi habitum dimittentes, vel ad studia euntes sine superiorum suorum licentia, excommunicati sunt.*
2 *Religiosus professus, ad religionem redire non potest.*
3 *Apostata dicitur, qui clericali habitu coopertum portat monachalem habitum.*
4 *Monachorum habitus est adeo eorum ossibus annexus, quòd etiam in lecto eo vti debent.*
5 *Monachus, quando non portet habitum sine excommunicationis metu.*
6 *Monachus suo claustro contentus esse debet.*
7 *Monacho non potest episcopus dare licentiam eundi ad scholas sine abbatis licentia.*
8 *Abbas iens ad studium sine licentia episcopi, excommunicatus non est.*
9 *Monachus studens, si mutuum contrahit, monasterium tenebitur vsque ad probabilem modum.*
10 *Apostata excommunicatus non est, sed excommunicandus.*

Capitulum LIII.

INhibemus, † ne de cætero aliquis quamcunq; religionem tacitè, vel expresè professus in scholis, vel alibī, temere habitum suæ religionis dimittat, nec ad quæuis studia literarum, nisi à suo prælato cum cōsilio sui conuentus, vel maioris partis eiusdem, sibi eundi ad studium licentia primitus sit concessa. si quis

horum temerarius violator extitit, excommunicationis sententiam incurrat ipso facto. extra ne cleri. vel mona. vt periculosa. lib. 6. Religionem quãcunq; dum tamen approbatam. s. de voto. c. j. lib. 6. Ioan. And. Expresse in casu isto non est differẽtia inter tacitam & expressam. Ioan. An. professus. 2 † Nota professum non posse redire ad seculum, ꝙ dic vt s̃. de regula. consulti. Ioã. And. Temere. Ex causa enim licet habitum transformare, si iusta sit, puta timor, vt s̃. de vita & honest. cleri. Ioan. And. Habitũ. superiorem. Ioan. And. in nouel. vnde & idem, extra de reg. iur. lib. 6. super regula fi. in nouel. dicit ꝙ regula hęc, scilicet certum est, &c. facit quęstionem disputatam hic per dominum Guido. 3 de Petra lata. † De monacho, qui bene fert habitum monachalem, sed coopertum habitu clericali, ꝙ sit apostata, quod videt̃ hodie approbatum per cle. de vi. & ho. cler. quoniam, in primo. Secundò, cum iste religiosus iustam causam transformationis, seu habitus non allegat, indubitanter dico ipsum esse apostatã.

4 Dimittat † ideo habitus est annexus ossibus monachorum, ꝙ in quibuscunq; locis existentes, siue in lecto quiescentes, cõstanter eo vti debent, vt habetur 20. q. j. vidua. & 23. dist. sanctimonialis. vbi dicitur, ꝙ eo habitu semper vti debet. sed nõ videtur ꝙ istud semper sit ita amarè intelligendum, vt sonare prima facie videtur. 21. q. 4. sine ornatu. ibi, extra domos &c. Dic ꝙ illud loquitur de clericis secularibus, qui non ita astricti sunt vt monachi, ꝙ si in scholis vel alibi sine cã dimiserint monachi suum habitum, licet postea ad malè dimissum habitum reuertantur, etiam si postea sint, vel efficiantur bonæ famæ, non poterũt eligi in abbates, argu. j. q. 7. si quis omnem. & huius sententiæ fuit Lau. & Ia. de Al. & Pet. qui dixerunt, ꝙ non solum est talis ineligibilis, sed electus deijceretur. Arch. 5 † Non puto ꝙ monachus in cella sua dimittens habitum, vel dum balneum intrat in occulto, vel iacens sine habitu, ligetur hac constitutione. aliàs pauci non inuenirentur ligati. sed quando exhibet se conspectibus hominum sine habitu, vel in habitu laicali, vel clerici secularis sine iusta causa, tunc ligatur. Ioan. And. in nouel. quamuis, vt dictum est, debent semper ex honestate religionis deferre habitum, non tamen videtur ꝙ incurrat excommunicationem instando sine eo ex aliqua causa rationabili, vtputa dormiendo melius quiescat, vt induendo sacras vestes nõ appareat gibbus, & quærat pulices, vt se balneat, vt aptius scindat aliquod lignũ, & huiusmodi, quia sic non videtur temerariè dimittere. tamen etiam in huiusmodi conuenientius esset non dimittere. si autẽ dimittat vel habitum transformat, vt faciat aliquod malum, vt scilicet fornicetur & huiusmodi, non est dubium ꝙ est excommunicatus, secundum Pet. de Pa. in 4. ꝙ qui iocosa leuitate ad horam vt currat, vel lapidem proijciat, deponat habitum, non incidat in sententiam, quia non est verisimile Papam in minutis tantum laqueum posuisse. Sed si dimitteret volens ire ad aliã religionem, vt sic citius reciperetur, eandem incideret sententiam. Hæc ille. quamuis hoc dicit vt comprehendat etiam stu-6 dium Theologiæ, siue iuris canonici, & huiusmodi. † Ratio potest esse, quia monachus suo claustro debet esse cõtentus, vt 16. q. j. qui verè. & ei præcipitur, vt intra claustrum moretur, vt ea. q. c. iuxta. Nam mortuus dicitur esse mundo. Dicit tamen Ioan. An. quòd Theologiam & decretales legere possunt, quia sunt scientiæ pietatis. 37. distin. si quis grammaticam. Archid. Prælato. idest abbati, vel alij, qui tenet vicem abbatis, qui propriè dici-7 tur suus prælatus. † Sed nunquid poterit episcopus dare tali licẽtiam eundi ad Scholas? non credo, nisi interueniat licentia abbatis, vt hic, argumen. 12. q. j. non dicatis. Item nunquid extendens pœnam istam prohibitus ad abbatem multa inducit Archi. ad probandum, ꝙ cadat in pœnam. tandem dicit, ꝙ in licẽtia abbatis obtinenda nomine prælati videtur episcopus contineri, & tũc si abbas voluerit ire ad studia literarum extra suum monasterium habebit consilium conuentus illius monasterij, & si visum fuerit, poterit licentiam impartiri. Sed obstare videtur illud relatiuum sui, quod sequitur, quod videtur respicere immediatum prælatum ipsius monasterij, & sic nõ episcopum.

8 † Et secundum hoc potest dici, ꝙ quamuis abbas malefaciat, si vadat sine licentia episcopi ad quæuis studia literarum, non tamen videtur ligari hac pœna constitutionis, cum sit pęnalis, & restringi consueuit magis quàm laxari. Arch. Et quod in fine dr̃ de licentia episcopi, vr̃ habere locum in monasterio non exempto ab eius iurisdictione. Licentia & tunc potest omnia, sine q-bus in studio commodè esse non potest quod dic, vt not. 2. q. 7. 9 cum pastoris. Ioan. And. † Et dicit Archid. ꝙ si mutuum contrahit, tenebitur monasterium vsque ad probabilem modum, nisi actum fuisset ꝙ alius pro monacho sumptus inueniret, vt propinquus vel alius. Si autem obligaret libros, vel res alias ꝓ scholari vel alio, non valet obligatio, quia monachus seruus est monasterij. distin. 54. Idem si fideiussit pro aliquo, quia scilicet non tenetur. Archid. Horum, quia scilicet apostatauit dimittendo habitum, vel accedit ad studia sine licentia. Ioan. And. ipso fa-10 cto. † speciale est in religioso apostata, quia aliàs non est apostata excommunicatus, sed excommunicandus, secundum quod not. Ioan. And. & Ber. 23. distin. si quis clericus. Ioan. And.

S V M M A R I V M.

1 *Religiosi dantes eucharistiam, vel extremam vnctionem sine licentia parochiani vel episcopi, excommunicati sunt, & infra nu. 3.*
2 *Religiosorum appellatione, qui comprehendantur.*
4 *Verbum solennizare, quid comprehendat.*
5 *Parochianus, quis dicatur.*
6 *Parochiano, quomodo debeat dari licentia accipiendi sacramenta alibi.*
7 *Religiosi ignorantes hanc pœnam, si sint bonæ vitæ, si ministrent eucharistiam sine licentia parochialis, non tamen in contemptum, excommunicati non sunt.*
8 *Papa verè contrito omnem delicti pœnam dimittere potest.*

Capitulum LIIII.

1 Religiosi, † qui clericis aut laicis sacramentum extremæ vnctionis vel eucharistiæ ministrare vel matrimonium solennizare, non habita super his parochialis presbyteri licentia speciali, aut quemquã excommunicatum à canone preterquàm in casibus à iure expressis, vel per priuilegia sedis Apostolicæ concessis eisdem, vel à sententijs per statuta prouincialia, aut sinodalia promulgatis, seu (vt verbis eorum vtamur) si culpa & pœna absoluere quemquam præsumpserit, excommunicationis sententiã incurrant ipso facto, à qua duntaxat à sede Apostolica sunt absoluendi. Et paulo post. Nullo religiosis eisdem super hoc exẽptionis vel alio priuilegio suffragante. & in fine. Sanè religiosis illis, quibus est à sede Apostolica concessum, vt familiarib. suis domesticis, aut pauperibus in hospitalibus suis degentibus, sacramenta possint ecclesiastica ministrare, nullum ex præmissis volumns quoad hoc præiudicium generari, extra de priuileg. c. religiosi. Religiosi. Pau. Religiosi in sex casibus sunt excommunicati. Et cum hic loquatur generaliter, omnes religiosos comprehendit, etiam populum habentes, clericos autem seculares non comprehendit, etiam si in his excederent. Eucharistię. Pau. non dicit viatici. Vnde patet, ꝙ locus est pœnæ, siue det in morte, siue detur in vita. Non ob. 50. distin. c. pœnitentes. in fi. quod intelligo vt in morte omnibus detur viaticum per illos, scilicet qui hoc possunt. Pęnitentia autem tempore necessitatis à quo-2 libet sumi potest. † Quæritur, an huiusmodi cap. habeat locum in quibuscũque religiosis. Soluit Lau. ꝙ sic, dummodo sint religionis approbatæ. Idem Lapus. aliàs enim non sunt religiosi, de relig. domi. c. vno. Franc. de Zaba. Item comprehendit istud vocabulum religiosi, etiam nouitios, secundum Lapum. Vtrũ autem comprehendantur hic religiosi conuersi vel moniales, sunt veræ opi. pro & cõtra. & vtraq; potest sustineri. Lau. & Pe. de Ancha de monialibus tenent ꝙ non. Laudul. ꝙ sic. Franc. de 3 Zaba. † Item dicit Lapus, ꝙ religiosi ministrantes sacramenta non solùm clericis, sed etiam regularibus sine licentia, & præcipuè alterius religionis incidunt in hanc pœnam, & hoc est tutius quàm scilicet contrarium. Solennizare. Ioan. And. idest solenniter benedicere. & de hac benedictione habetur 30. quæst. 4 5. c. j. & quatuor sequentibus. † Et dicit Zen. quòd in verbo, solennizare, comprehenditur omnis solennitas, quæ obseruatur, iuxta ritum religionis. de spon. c. j. siue fiat solennis benedictio, siue dicatur missa specialis pro cõtrahentibus. Non habita. Ioã. And. Sed nunquid credet religiosus parochiano dicenti se habere talem licentiam? videtur quòd sic, per id quod not. de pęniten. & remis. distinctio. 6. Placuit, quia non est præsumendus immemor suæ salutis. j. quæst. 7. sancimus. & ponit ipse Petrus Ioan. duas obstantias & ipse soluit. Parochialis Ioan. Andr. per hoc quoad seculares mercenarios, & his similibus, intelligo presbyterum, in cuius parochia habitant. facit quod not. de pę. distin. 6. placuit. de hoc scripsi de pœni. & remis. c. omnis. super verbo, sacerdotes. & Hostiẽ. tractat in summa de parochia. §. fi.

5 † Quis intelligatur parochianus, secundum Fran. dic quòd statim cum quis vadit ad habitandum in certa parochia, intelligitur ibi fieri parochianus, nisi accesserit causa recreationis, vel ob aliam causam temporalem, statim reuersurus ad propriam parochiam, quia tunc secus. de sepult. c. his qui. lib. 6. presbyteri. Ioan. And. ꝓ puto sufficere licentiam parochiani, qui adhuc presbyter non est, quia est ĩ. annum, vel dispensatum est cum ipso secundum formam decretalis, cum ex eo. de elect. libr. 6. vel ex parochiali collegio eod. titu. statuimus. videtur etiam sufficere licentia vicarij gerẽtis curam per modum decretalis prędictæ, cum ex eo. puto etiam post factum à pœnis excusari illum, qui hoc fecit auctoritate diœcesani. facit ad hoc de pœ. & remis. c. 2. lib. 6. Nam diœcesanus est parochialis eius, & hoc fortius, quãdo vacat parochialis ecclesia: sed quando non vacat, ante factũ consulo abstinere, & ex licentia episcopi vel archipresbyteri ciuitatis hoc modo fieri, licet ab alijs recipi possint. Paul. dicit etiam quòd licet hęc vera sint, scilicet quòd sufficiat licentia p̃dictorum, tutius est à litera non recedere. Et addit Pau. hãc cõstitutionem locum non habere in illis, quæ prædicta sacramẽta recipiunt a certa persona ratione consuetudinis priuilegio, vel alio quouis modo s̃. de relig. do. quia contingit. in fi. exemplum,

plum, extra de sta. regu. eo. ne in agro. §. sanè. Hæc procedũt secundum Fran. de Zab. nisi aliud habeat consuetudo. Nam, vt dicit Pau. si certa esset consuetudo à quibus reciperentur hæc sacramenta, non est locus huic pœnæ. de reli. domi. quia contingit. in cle. Quæ concessiò sacramentorum tunc non competit ratione parochiæ, cuius fauore hoc videtur statutum. Speciali. 6 Pau. † Sufficit ꝙ parochiano detur licentia facta specificatione sacramenti, puta de eucharistia, vel alio, licet non exprimat̃ nomen religiosi. Item sufficit ꝙ detur religioso licentia, facta specificatione sacramentorum, licet parochiani non exprimãtur, arg. de temp. ord. c. j. Io. And. etiam dicit ꝙ credit per talem specificationem factam, ꝙ euitetur pœna. Et addit ꝙ de sacramẽto baptismi & pœnitentiæ non intelligitur prædicta pęna, quia hic non exprimuntur. Idem Pau. A canone. Io. An. quotiescũq; archiepiscopus vel sacerdos possit absoluere, de sent. excom. c. nuper. De excommunicatis à canone, an procedat quoad oẽs. soluit Laudul. ꝙ sic, siue sit religiosus eiusdem ordinis, siue alterius, siue sint clerici, siue laici, siue mulieres. Franc. de Zab. Et intelligunt Laudul. & Lapus de excommunicatione maiori, nõ de minori. Absoluentes excommunicatos per statuta legatorũ. tenet Zen. ꝙ incidunt. Si autem religiosi absoluant à sententia hominis, quod non possunt, non habet locum pęna, cum istud nõ exprimatur. Idem Pau. & Zen. & Laudul. Et ex hoc infertur, ꝙ excommunicatus per sententiã Papæ non est locus huic cle. quod tenet Laudul. quia si voluisset de hoc intelligi expressisset Fran. de Zab. Sententijs. Ioã. And. puto ꝙ omnem sentẽtiam includat excõicationis suspensionis & interdicti, cuius necessaria sit absolutio. Quenquam. Ioã. And. etiam religiosum vel socium. Nihil enim excipit, qui dicit quodcunq;. de maio. & obe. solitæ. Incurrant. Quærunt hic Io. And. & Pau. Quid iuris de recipientibus absolutionẽ vel prædicta sacramenta, an sint ligati eadem sententia ratione participationis. Et Pau. quidem remittit ad id; quod dicit de consan. & affi. eos. in cle. ibi autem sic dicit in quodam simili casu. tũc participans in crimine criminoso est excommunicatus, si participet post latam sententiam, vt in c. si concubinæ; sed hic non participat post, sed in actu, pro quo ligatur. glo. Vel dic, ꝙ licet participãs in crimine criminoso sit excommunicatus, non tamen participans in actu illo, pro quo ligatur alter. hæc ibi. Io And. remittit ad id, quod dicit de sentẽ. excom. contingit. j. Idem Fran. de Zab. s. ꝙ illud de participatione in crimine habet locum, quando participatur post actum 7 damnatum, non in ipso actu. † Quærit idem. s. Fran. de Zab. vtrũ religiosus ignorans pęnam, de qua hic, & alias homo sanctę vitæ, si ministret eucharistiam sine licentia parochialis presbyteri, non tamen in contemptum ipsius, incidat in pœnam? & vr̃ ꝙ sic, q̃a ignorantia iuris non excusat. in regula, ignorantia, lib. 6. Contrarium consului. dicit idem Fran. per hanc literã in verbo, præsumpserint, quæ notant dolum & temeritatẽ ministrantis. sicut. n. miles armatæ militiæ excusatur ab ignorantia iuris. C. de iu. & fac. ign. l. j. ita & hunc possumus excusare. & hoc præcipuè in foro pœnitentiali, in quo credendum est asserenti hoc ignorasse, qñ tñ in hoc fortè aliquid contradicerem, ꝙ eo ipso est pręsumptio ꝙ fecit contra hanc cle. tutius est ꝙ petatur absolutio. Vtamur. Io. And. & Pau. ꝯcor. de hære. accusatus. §. illo. 8 lib. 6. † Papa tñ omnem delicti pęnam verè contrito dimittere põt. facit de confe. dist. 4. c. baptismi. Vicẽ. Et hanc concedit cruce signatis in voto vltramarino, vt no. Host. de Iudęis & Saracenis ad liberandam, & in anno centenario, vt patet ẽt in extrauaganti Bonifa. licet antiquorum. Concessum. Idem vr̃, si consuetudine hoc obtineat arg. s̃. de reli. do. quia contingit. Etiam. Io. And. dicit ꝙ hoc vr̃. s. de consuetudine. Idem dicit esse, quia tñ ponit obstantiam ad istud de consuetudine, & vr̃ ad aliã partem declinare, vel saltem dubiam relinquere. Apostolica. gñali priuilegio circa hoc. s. totum orbem respiciens solus Papa cõcedit speciale. tñ quoad suam diœcesim concederet episcopus ex causa, quod dic, vt de relig. do. Dicit etiam Laudul. & allegat Pet. de Ancha. ꝙ presbyter parochialis, quantuncunq; simplex cura sit ei commissa, in adiutorium ipsius curæ poterit assumere sibi ad tempus presbyterum quẽcunq; religiosum vel alium sine cuiusquã superioris licentia, qui ipsum iuuet forsitan Quadragesima ad audiendum subditos suos in confessione, & dandum eucharistiã in Pascha, vel missis celebrãdis seu alijs, vt hic. hęc ille. Et dato ꝙ mendicantes audire non debeant sine licentiã suorum prælatorum, si audirent & ministrarent sacramẽta cum licẽtia horum, illi essent absoluti, nec ipsi excõicationem incurrerent, licet peccarent extra articulum necessitatis, &c.

S V M M A R I V M.

1 *Religiosi verbis homines a decimis soluendis retrahẽtes, excõmunicati sunt.*

Capitulum LV.

1 Illos etiam † religiosos, qui aliqua vt audientes à decimarum ecclesijs debitarum soluere contrahant in sermonibus suis vel alibi proferre p̃sumunt, excommunicationis sententiæ subiacere decernimus ipso facto. de pœ. cupientes. in cle. Illos religiosos, qui in sermonibus vel alibi proferũt aliqua, vt retrahant à solutione decimarum, excommunicat. Io. And. & Pau. Mendicantes & non mendicantes includit. Clericos autem seculares non comprehendit, nec laicos arctat hac pœna. & concord. extra de sententia excommunicatio. c. j. retrahant. Paul. vt habeat locum pœna, de quã sequitur, duo requirũtur. Primum, quòd talia dicant, vt aliquos retrahãt à solutione decimarum debitarum ecclesijs, quasi secus si dicerent alia intentione, vel si debitè non cessent ecclesijs, sed alijs quocunq; modo. Secundum est, ꝙ audientes sint obligati ad solutionem decimarum. Vnde si talia proferrent audientibus non obligatis, cessat pœna constitutionis.

S V M M A R I V M.

1 *Religiosi non seruantes interdictum, excommunicati sunt, si auctoritate Papæ positum sit. & infra nu. seq.*
Quid si matrix ecclesia hoc modo seruat infra nu. 6.
3 *Clerici seculares hac constitutione non ligantur.*
Matrix ecclesia, quare dicatur, & quæ dicatur, & infra nu. seq.
5 *Argumentum à contrario sensu cessat, quãdo contrarium in iure reperitur.*

Capitulum LVI.

1 Religiosi † oẽs tam exẽpti, q̃ non exempti, cuiuscunq; ordinis & ꝯdõnis existant, cũ viderint vel sciuerint cathedralem, vel matricem seu parochialem loci ecclesiam seruare interdictum quodcunq; positum auctoritate se. Aposto. vel ordinariorum, debent & ipsi seruare, non obstantibus quibuscunq; appellationibus antea etiam ad eandẽ sedem, vel alium vel alios interiectis & alijs obiectionibus quibuscunq;, alioquin non seruantes excõmunicationem incurrunt ipso facto. Idem etiam interdictis, & cessationibus, & diuinis interdictis per prouincialium Conciliorum statuta, vel ipsorum auctoritate volumus obseruare. Idem generalibus cessationibus à diuinis ciuitatũ, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine vel aliàs capitula, collegia vel conuentus secularium ac regularium ecclesiarum sibi vendicant. Idem intelligimus obseruandum, non obstantibus priuilegijs concessis eis conuenientibus statutis & consuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmissa religiosis ipsis in nullo volumus suffragari. de senten. excommunica. in 2 clemen. ex frequentibus. Ordinarijs. Pau. literam. † aduerte, quia vt sit locus huic pęnæ, requiritur quòd interdictum sit positum auctoritate Papæ, quod intelligo esse si fiat per eius delegatum. de præbend. cap. si Apostolicæ, lib. 6. vel quòd sit positum à iure communi, vel per ordinarium, vel Concilium prouinciale, vel quòd per ipsum vel per alium, ad quem spectet, fiat cessatio à diuinis. per quod videtur quòd hoc non habeat locum in interdicto posito à singulari persona, quæ hoc possit ex speciali consuetudine, cum talis non faciat auctoritate Apostolica, nec sit ordinarius. Idem videtur in interdicto posito per delegatum ordinarij, quia non videtur tunc positum per ordinarium. Re-3 ligiosi quicunque. Ioan. And. Mendicantes, vel nõ. † & per hoc patet, quòd clericos seculares non seruantes interdictum, vel cessationem, quam seruat matrix ecclesia, non ligat hæc constitutio. Matricem. Pau. idest baptismalem, vel loci maiorem. quæ ideo dicitur matrix, quia regenerat per baptismum, & sic cathedralis per baptismum in ciuitate, & matrix in alio loco, quæ ad hoc cooperantur: & meritò, quia aliàs pœna hæc non haberet locum, nisi in interdicto ciuitatis. Nec curo vtrum matrix ecclesia sit religiosis subiecta quoad aliqua temporalia vel spiritualia, vel non sit subiecta, scilicet quòd si in loco non est cathedralis vel matrix ecclesia, quia fortè est in alio loco, vel ibi sunt plures æqualiter suis parochianis baptisma & alia sacramenta ministrantes distinguendum: quia si omnes illę seruant, locus est huic pœnæ: si verò aliqua seruant, aliqua non, tunc non est locus pœnæ, sicut faceret, si in tali loco non esset ec-4 clesia religiosorum. † Dicitur autem hic ecclesia cathedralis, vel matrix ecclesia murorum ambitu comprehensa, ex quo si in ecclesia celebratur continuè ianuis apertis, &c. siue per prælatum, siue per capitulum totum vel partem, siue per alios clericos ecclesiæ, non est locus ibi pœnæ. Idem Ioan. Andr. Et addit Paul. puto tamen quòd si in matrice ecclesia celebratur ab aliquibus extraneis inuitis prælatis & capitulis, quòd nihilominus sit ibi locus pęnæ. Idem etiam dicit quòd interdicta metropolitana ecclesia, non intelligitur interdicta matrix ecclesia. Idem si interdicta ꝓuincia vel vna diœcesis in aliquibus ciuitatib. vel castris matrix ecclesia seruat interdictũ, in aliquibus verò non, dicendum quòd in locis in quibus seruat, locus est huic pœnæ, in alijs non. Sciuerunt. Ioan. Andr. alio sensu quàm per visum, de quo præmisit probabiliter, ergo ignorantes talem obseruãtiam non ligat ad pœnam. Videtur. Pau. scilicet videndo in cathedrali & matrici ecclesia celebrari ianuis clausis & voce submissa, excommunicatis & interdictis exclusis. Obseruare. Ioan. 5 And. † argu. à contrario sensu cessat ibi illius argumentum cõtrarium

trarium requiritur in iure, vt scripsi de elect.c.publicato, super vlti.glo. Item contrariorum non est eadem disciplina, vbi mēs & verba resistunt, de verbo signifi.c.si. Excessus clericorum matricis ecclesiæ non dabit religiosi materiam delinquendi. Intelligo autem illos seruare, quando abstinet animo obseruandi. Appellationibus. Ioan.And. non dicit q præcedens appellatio non vitiet interdictum, ne corrigit de appella.c.ad hæc. Sed dicit, q quamuis interdictum sit nullum propter præcedentem appellationem, vel aliam causam; ex quo tamen matrix ecclesia illud seruat, religiosi violantes sint excommunicati. Subiacere. Ioan.And.& Pau. † Si sententia interdicti verè ligat & matrix ecclesia illam non seruat, religiosi non seruantes non ligantur hac pœna, sed alijs quæ habentur de excess.prælato.c.si. de priuileg.c.auctoritatem.lib.6.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi non facientes conscientiam his, qui eis confitentur de decimis certo modo, excommunicati sunt.*
2 *Incommoditas à præcepto excusat.*
3 *Religiosus veniens contra suspensionem à certo officio irregularis non est, sed excommunicatus.*
Contraria contrarijs curantur.

Capitulum LVII.

1 RElígiosi, † qui scienter postposuerunt confitentibus conscientiam facere de soluendis decimis, ab officio prædicationis tandiu maneant ipso facto suspensi, donec confitentibus ipsis, si hoc ipsum sibi dicendi commodè facultatem habuerint, cōscientiam fecerint, exinde excommunicationis incursuri sentētiam ipso facto, si prædicare præsumpserint prædicta, negligētia vt præmittitur non purgata, ad religiosos tamen monasteriorum vel ecclesiarum decimas percipientes volumus hoc extendi. extra de pœnis, cupientes, in clemen. Scienter. Paul. secus si ignoranter, seu per obliuionem, & hoc intellige si ipsi confessi à prælatis ecclesiarum fuerint requisiti super hoc, vt faciāt conscientiam sibi confitentibus de decimis dandis. Pau.& Pet. de Anch. Suspensi. Ioan.And. Nota nouam speciem suspensionis, & ibi ponit de multiplici specie suspensionis. Commodè. 2 Pau. † ergo incommoditas excusat à præcepto. ad idem 22.q. 2. faciat. Minor tamen hic commoditas excusat. Vnde non tenetur eos sequi, qui non sunt in loco, vel si sunt & hi non possunt sine magna vagatione, vel sine alia incommoditate, durāte ergo incommoditate, durabit suspensio, donec de soluendis decimis conscientiam fecerint, qua facta vel incommoditate 3 superueniente, cessat suspensio. Negligentia. Paul. † Nota hic casum, quòd veniens contra suspensionem à certo officio, est excommunicatus, non autem irregularis. Sed si postea celebrat, sic de cleric. excommunic. postulastis. Percipientes. Ioan. And. soli enim non percipientes solent in his delinquere. Dicendi. Ioan. Andr. Nota contraria contrarijs purgari. de hæreti. cap. 2. libro 6. Peccatum ergo tacendi, dicendo purgatur 43. distinctio. sit rector.

SVMMARIVM.

1 *Monachi & canonici regulares non habentes administrationem conferentes se ad Principum curias, excommunicati sunt.*

Capitulum LVIII.

1 HOc edicto perpetuò † prohibemus, ne monachi, aut canonici regulares, administrationem aliquam non habentes ad curias Principum absq; speciali prælatorum suorū licentia se non conferant. q si se conferre præsumpserint, vt damnum aliquod inferant suis prælatis, aut monasterio excommunicationis sententiam eos incurrere volumus ipso facto, prælatis eorum districtè nihilominus iniungentes, vt ipsos à curiarum prædictarum accessu & alijs quibuslibet vagationibus & discursu diligenter compescere, aut super hoc nō parentes eisdem seuerè corrigere non omittant. extra de statu mona.c.ne in agro. in clemen. Canonici. de hac ergo parte non dubitamus quin ligat monachos, etiam non nigros. Ioan. And. Non habentes illos, qui habent administrationem quandoq; pro ipsarum administrationum causis illic ire oportet, quas psequi possunt, licet non sint perpetui. de iudi. cap. cum deputati. Ioan. And. Curias Principum. hic not. Ioan. And. & ponit duodecim abusiones claustri, secundum Hug. & duodecim abusiones seculi, secūdum Cyprianum, ibi vide. Speciali. generalis ergo puta, quòd possit se quo voluerit absentare, non sufficit. Ioā. And. Ipso facto. ad hanc excommunicationem contrahendam duo videntur necessaria, scilicet q intrauerit curiam, & quod causa damnificandi monasterium vel prælatum, licentiam habere vel non habere non puto ponderandum, cum hoc nō reputatur. hinc est q etiam de licentia prælati intrās curiam, si ad hoc intrat, ligatus est. Ex solo igitur exitu claustri ob hanc causam non ligatur. Item ex quo intrauit ob hanc causam, licet dānum non intulerit, siue quia non potuit, siue quia pœnituit, ligatus est. simile de homi.c. pro humani. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi tenentes arma intra septa monasterij, excommunicati sunt.*
2 *Septa monasterij, quę dicantur.*
3 *Armorum appellatione, quæ comprehendantur.*

Capitulum LIX.

1 PRæfatæ quoque † sententiæ monachos infra septa monasterij sine licentia abbatum suorum arma tenentes decernimus subiacere. extra de statu mona.c.ne in agro, in clemen. Monachos. non repetit, & canonicos regulares. Vnde videtur, quòd licet sententia excommunicationis, de qua supradixerat, arceatur in casu pręcedenti, non tamen in isto. sed cū loquatur generaliter, videtur omnes includere monachos albos & nigros, etiam si vocentur, iuxta vulgare, fratres. 2 Paulus. † Septa, idest clausa, dicta à sæpio is, vt est claustrum, refectorium, vel dormitorium, & cęteræ officinæ ad vsum monachorum deputatæ. 12.q.j. necessaria. Idem videtur de atrio. 12. q.j. nulla, & de orto, & de area, positis iuxta ecclesiam. de cens. c.j. Pau. Infra pro intra. Et patet per hoc, quod extra tenens, scili-3 cet arma, pœnam non incurrit. † Arma. in communi significatione comprehenduntur tela. sed dicūtur arma strictè, quibus defenditur: tela, quibus impugnamus lege Cornelia. de homi. si perfodiens. Sed, vt ibi no. armorum appellatione, & fustes & lapides compreheendit. & omne quod arcu manu mittitur. non tamen puto auctorem sic latissimè intellexisse. Ioan. And. Pau. verò dicit, q armorum appellatio significat non solùm scuta, gladios & galeas, sed fustes & lapides & telum, quod appellatur id, quod ab arcu vel manu mittitur, & sic videtur istud intelligi de armis militaribus, non clericorum, quæ sunt lachrymæ. 22. q. si.c.j. & addit. Sed nunquid appellatio armorum ita latè sumitur hic? puto quod sic, si teneantur ad vsum pugnæ, aliàs si in camera vel infra septa monachus habeat lapides ad alium vsum, vel cultellum antiquatum ad coquinam, vel aliquod simile, nō credo quòd sit de mente talia prohibere. aliàs sic. Quid enim, si iuxta fenestram supra ianuam habeat aceruum lapidum ad impugnandum, vel offendendum venientes? certè tunc includūtur. Idem dico de arcu ferreo, ligneo, & similibus. Vnde oportet videri, si ex forma, modo & alijs circunstantijs ea tenet, vt arma offensibilia, sed defensibilia, aut alia vtensibilia: tales tamen cōiecturæ non sunt necessariæ in notorijs & maioribus armis, vt gladijs, lanceis, loricis, scutis, balistis, & similibus. Pau. Tenētes, venientes de foris ad claustrum cum armis non animo tenendi, nec tenet, ex delatione non videtur ligari, quia verbum tenentes, intelligitur cum effectu. Ioan. & Pau. Sine licentia. intelligo, petita & obtenta. Pau.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi mendicantes capientes uel dimittentes loca ad habitandum, excommunicati sunt.*
2 *Fratres prædicatores ædificare possunt in locis eis concessis.*

Capitulum LX.

1 TRansgressores † constitutionis, quæ religiosis mendicantibus domos ad habitādum de nouo, vel loca quæcunque recipere, seu recepta hucusq; mutare, vel ea transferre in alios vsus, cuiusuis alienationis titulo & quomodocunque, excommunicationis sententiæ decernimus subiacere. constitutionis. Io. And. constitutionis. Bonoñ. quæ habetur de exces. prælato. cap. vno. libro 6. ibi dicit idem Ioan. in glos. j. Talis constitutio hoc dicit, quòd mendicantes non possunt acquirere noua loca ad habitandum, vel antiqua alienare, vel mutare absque speciali Papæ licentia, quæ de hac prohibitione faciat mentionem. in acquirentibus tamen loca pro heremitica vita ducenda, cessat prohibitio. Idem in secunda, quæ incipit, mendicantes. hi dicūtur mendicantes, quibus victum tribuit incerta mendicitas, & qui redditus aut possessiones ex regula, vel constitutionibus habere non possunt, extra de religio. domi. cap. vno. lib. 6. quoad casum decret. huius, videtur in omnibus mendicantibus idem ius. dicit Paul. quòd si domus corruat, cuius tamen solum continuè remanet in dominio ipsorum mendicantium, licet de nouo reædificetur, non incurrit excommunicationem. Secus autem, si locus etiam non diruptus desierit esse de ipsorum dominio & habitatione, & postea nouo iure illud acquirant, 2 & quia tunc incurrit. † Et not. quòd ecclesias, oratoria & alia ædificia fratres prædicatores vsibus suis possunt construere, & ædificare in locis, scilicet eis cōcessis. & quod tam prælati cōtra ædificantes

ædificantes & construentes excommunicationis sententiam ferre non possunt. Alex. Item nulli de ordinibus paupertatis, licet oratorium vel ecclesiam construere, seu constructam recipere, iuxta ecclesias prædicatorum & oratoria eorum, infra spatium 140. cannarum, & si secus factum fuerit, dirimatur. clemē. quia plerique. Item fratres prædicatores immutatione locorum possunt secum deferre omnem ędificiorum materiam, exceptis ecclesijs dedicatis, libros, calices, paramenta, & alia bona & ędificia relicta cum solo & alijs præter ecclesias vendere, & pretiū in eorum vtilitates conuertere, non obst. quorumcunq; pręlatorum contradictione. Bonifa. virtute.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi fauentes beghinas in eorum statu reprobo, excommunicati sunt.*
2 *Sorores tertij ordinis promittunt obedientiam, & habent regulam non propriè quo ad tria substantialia.*
3 *Beghinæ vt non teneantur hac lege, quid requiratur.*
4 *Religiosi cum beghinis participantes, etiam in non crimine, excommunicati sunt.*

Capitulum LXI.

1 SAcro † approbante Concilio perpetuò prohibendum duximus, & à Dei ecclesia penitus abolendi, eisdem & alijs mulieribus quibuscunq; sub pœna excommunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, iniungentes expresè, ne statum huiusmodi dudum fortè ab ipsis assumptum quoquo modo sectentur vlterius, vel ipsum aliquatenus de nouo assumant. Prædictis verò religiosis, per quos eędem mulieres in huiusmodi statu fouere beghinali ad ipsum suscipiendum duci dicuntur sub simili excommunicationis pœna, quā eo ipso, si secus egerint, se nouerint incursuros, districtius inhibemus, ne mulieres aliquas prædictum statum assumptum sectantes, vel de nouo assumentes, quoquo modo admittāt præbentes super hoc auxilium, consilium & fauorem. de reli. dom. 2 c.j. in clemen. † Videtur, quòd hæc constitutio sorores Minorū, quæ dicuntur tertij ordinis, non includat, cum illæ promittant obedientiam, & habeant regulam nō propriè quo ad tria substantialia, sed quendam modum viuendi per sed. Apostol. approbatum, quod mihi constat. & facit infra de senten. excommu. cum ex eo. Secundus ordo, scilicet Minorum, est sororum sanctæ Claræ, quæ profitentur substantialia, sed differt à primo, quia habent proprium in communi, quod non habet ordo fratrum Minorum. Ioan. And. Hæ autem beghinæ, quæ hic reprobantur, nec obedientiam promittūt, nec regulam aliquam approbatam profitentur, & opiniones catholicæ fidei contrarias introducunt, vt dicitur supra in tex. d. clem. Sed nec sorores de pœnitentia beati Dominici includit hæc constitutio, cum illæ promittant obedientiam & regulam habeant à sede Apostolica approbatam, quod mihi constat. Item hic non prohibentur mulieres fideles, quæ promissa continentia, vel nō promissam pœnitentiā agere volunt & in humilitatis spiritu Domino de-3 seruire, vt dicitur in fi. huius cle. † Fran. de Zaba. in lectura super illa cle. quærit, an quodlibet eorum, quæ hic numerantur, valet promissio obedientiæ, vel renunciatio propriorum, aut professio regulæ approbatæ sufficiat ad hoc vt beghinæ non tenerentur? & dicit q nō: quantum ad prima duo, etiam si religiosæ nisi profiteantur regulam à se. Aposto. approbatam, de vo.c. vnico. lib. 6. si tamen habent regulam, vel vitam per Papam approbatam, hoc sufficeret, etiam sine renunciatione proprij, vt de sororibus tertij ordinis Minorum. Dicit glo. quam hic habes supra, & idem Pau. qui allegat extrauagātem Io. XXII. sancta Ro-4 mana. & hanc habes j. † Et dicit idem, q religiosi participantes cum talibus beghinis etiam non in crimine, sunt excommunicati, secundum Paulum. sed Lau. Zen. & Matth. intelligunt hoc de participantibus in crimine criminosis, idest fouentibus eas in beghinatu, vel inducentibus ad hoc suscipiendum. Et quamuis huic excommunicationi esset locus per c. nuper, etiā si hoc non exprimeretur: tamen ideo hic expressit de excommunicatione, quia solet plus timeri, & c. 23. distin. quanquam. vel saluādo priorem intellectum dic, pro eo quòd litera dicit, vllo modo, etiam si fauor non præstetur directè, sed indirectè, adhuc est locus huic pœnę, quod secus esset in c. nuper. & sic dicemus, quòd eo ipso quòd religiosi easdem admittunt ad aliquam cōmunionem, tolerando eas in hoc statu dicuntur fauere, etsi nō dent fauorem directè, & sic incidunt in excommunicationem. Laici verò participantes cū talibus in crimine criminoso, non est dubium quòd incidunt per ca. nuper. Sed participantes alio modo, vel fauentes indirectè, non incidunt per argumē. à contrarijs. quia clemen. loquitur de religiosis. Laudul. & Zen. & dicit idem Zen. de episcopo.

SVMMARIVM.

1 *Interdicti tempore si fratres Minores admittunt ad diuina illos de tertio eorum ordine, excommunicati sunt.*
2 *Fratres tertij ordinis sancti Francisci, an priuilegio gaudeant clericali. & numero sequen.*
4 *Quid de fratribus & sororibus tertij ordinis sancti Dominici.*

Capitulum LXII.

1 DIstrictius † inhibemus fratribus Minoribus, ne de cętero aliquem vel aliquam ex fratribus vel sororibus de tertio ordine, quem beatus Franciscus instituit, & etiam si super hoc hi vel illi priuilegijs quibuscunq; muniti extiterint, ad diuina in suis ecclesijs tempore interdicti quoquo modo admittant, quod si fecerint excommunicationis sententiæ eo ipso se nouerint subiacere. de senten. excommu. cum ex eo. in clem. Minoribus. alios verò non ligat hæc constitutio. Ioan. And. Hi vel illi, hi fratres Minores vel illi scilicet fratres & sorores tertij ordinis. Et est mirabile, quia in eo casu in alijs ecclesijs recipi possunt, si priuilegium est generale. Ioan. And. Suis ecclesijs. per hoc verbum, quod etiam supra præmisit, dico q si in alienis ecclesijs hoc facerent, cessat hæc pęna. posset tamen hic locum habere alia pęna excommunicationis. Ioan. And. Admittant, nisi inquantū illis & alijs permittitur, secundum c. si. eo. tit. lib. 6. Ioan. An. Subiacere ab hac sententia non possunt absolui, nisi per Romanū Pontificem, vel satisfactione præmissa per locorum episcopos, 2 vt dicitur in fine huius cle. † Quæritur à Doctoribus, vtrum isti de tertio ordine beati Francisci gaudeant clericali priuilegio? de quo 17.q.4. si quis suadente. vel fori. de quo 2.q.j & c. 2. Ioan. Cald in quodam consilio suo tenet, q nullo eorum gaudent, arg. 12.q.j. duo. Non enim sunt clerici, nec religiosi, idest religati religioni, strictè sumpto vocabulo, idest obligati ad tria vota. Vnde secundum Franciscum de Zab. contrahere possunt matrimonium & vti contracto, ergo &c. Idem tenet Laudul. Zen. verò & Guido tenent, q gaudent priuilegio clericali personali. s. q inijciens manus violentas in eos, est excommunicatus, 3 quia sunt personæ ecclesiasticæ. † Lapus & Bart. plus dicunt, q gaudent tales priuilegio fori seu reali. idest q non debent conueniri sub iudice seculari, nec cum laicis soluere collectas. Dicit tamen idem Bar. istud vltimum Perusij non seruari, quia cōueniuntur sub iudice seculari. Allegant ista Petrus de Ancha. & 4 Fran. de Zab. super hac cle. † Cum autem fratres & sorores tertij ordinis beati Dominici habeant regulam approbatam secundum modum viuendi ab ecclesia, quia per Bonifa. sicut & isti. immo in hoc sunt magis illis priuilegiati, q tempore interdicti admitti possunt ad diuina fratrum, non video quare non debēt gaudere simili priuilegio sicut illi.

SVMMARIVM.

1 *Pactum facientes vel promittentes aliquid in curia pro aliqua gratia, vel iustitia obtinenda, excommunicati sunt.*

Capitulum LXIII.

1 EXcommunicamus † & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis, patris & filij & spiritussancti, auctoritate quoq; Apostolorum Petri & Pauli & nostra, oēs clericos & religiosos & laicos vtriusq; sexus, siue sint familiares curiæ, siue alij, vndecunque, qui aliquod pactum fecerint, seu aliquod magnum vel paruum promiserint, vel promissione receperint, aut ex pacto, seu promissione occulta vel manifesta sub generalibus & plenariè non expressis, siue sub specialibus & expressis apertis verbis, qcquid dederint, aut receperint, magnum vel paruum, vel pmissionem de quacunq; re vel vtilitate propter hoc consequenda, fecerint vel receperint pro aliqua iustitia, siue gratia pro se vel pro alio in causis iudicijs, seu alijs pro literis Apostolicis & quibuscunq; modis apud se. Apost. obtinenda. & hanc sententiam ad promittentes, & acceptantes & accipientes duximus extendendam. Decernimus etiam, vt nullus hanc incurrens sententiam excommunicationis pro prædictis, vel aliquo prædictorū absque speciali mandato nostro absolutionis beneficiū valeat obtinere, nisi fortè ad nos accessum habere non posset in mortis articulo constitutus. nec etiam ad absolutionis gratiam admittatur, nisi prius quantum dederit, vel receperit integraliter pauperibus largiatur. Iustitiam verò vel gratiam sic obtentam nullius prorsus esse momenti volumus, carereq; statuimus effectu & robore firmitatis. Sed & scienter vtentes illi simili sentētia excommunicationis astringimus & reseruantes nobis absolutionem eorum cum præmissis in omnibus ad pœnas similes obligamus. Ioan. Andr. in lectura super ca. nemo. de simo. istam

allegat sic dicens. Hodie, qui recipit vel facit promissionem de aliqua re recipienda pro gratia impetranda, vel iustitia consequenda in curia Romana est excommunicatus ipso iure per extrauagantem Bonifacij, quæ incipit, Excommunicamus. Item in li. qui dicitur, Directorium iuris. allegatur & ponitur excommunicatio huiusmodi extrauagantis. Anto. de Bu. allegat & dicit eam durare. sed Io. de Lig. in lect. super dicto c. nemo de simo. dicit secundum Ioan. Cald. fuisse hanc extrauagantem reuocatam. Pet. de Pa. in 4. dicit, ꝙ dicitur fuisse istam extrauagantem Bonifacij reuocatam per Clem. V. quod autem horum verius sit, nescio.

SVMMARIVM.

1 *Corpus defuncti scindentes pro ossibus transferendis excommunicati sunt, & absolutio Papæ reseruata est.*

Capitulum LXIIII.

1 MAndatur, † vt nullus cuiuscunq; defuncti corpus exenterare, vel in frusta concidere seu decoquere vel incidere, aut ossa de carnibus euellere p̄sumat, vt ossa eius ad partes alias deferātur quātuncunq; defunctus ibi eligeret sepulturam, sed aut simpliciter, aut ad tempus, vbi decesserint, vel illi vicino loco ecclesiasticæ sepulturæ tradatur, ita quòd demum in cimiterio corpore tunc ad locum, vbi sepulturam elegerint deportetur, & sepeliatur in eis. si quis autem etiam si pontificali dignitate præfulgeat cōtrafaceret, ipso facto est excommunicatus, cuius absolutio reseruatur Papę, nisi in mortis articulo. hoc in quadam decre. Bonifa. II. quæ incipit, detestandum. Audiui à peritis, ꝙ si quis incideret corpus defuncti ad superstitionem faciendam, quamuis peccaret quàm si faceret hoc ob transferendum propter sepulchrum, non tamen incideret in sententiam, quia pœnæ nō sunt extēdendæ vltra proprios casus. de pę. dist. j. §. pęnæ.

SVMMARIVM.

1 *Simoniaci in ordinibus, vel in beneficijs, excommunicati sunt.*

Capitulum LXV.

1 MVltæ † contra simoniacam prauitatem abolitæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari, volentes de cætero, vt possumus, prouidere sacro approbante Concilio declaramus, quòd ordinati simoniacè ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi. Electiones autem, postulationes, cōfirmationes, & quæuis prouisiones simoniacæ ecclesiarum, monasteriorum & dignitatum, personatuum, officiorum & beneficiorum quoruncunq; deinceps factæ, nullæ sint ipso iure, nullūq; per illas ius cuicunq; acquiratur, nec promoti cōfirmati ac ꝓuisi faciunt fructus suos, sed ad illorum restitutionem tāquam iniquè teneantur ablatorum percipientes, statuētes insuper ꝙ dantes & recipientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiam si Pontificali aut Cardinalatus præfulgeāt dignitate. Martinus V. in Concilio Constantiensi.

SVMMARIVM.

1 *Simoniam quam nouit non reuelantes, excommunicati sunt.*

Capitulum LXVI.

1 STatuimus † & præcipimus, vt omnes cuiuscunq; status, conditionis, præeminentiæ vel dignitatis existant, qui sciunt aliquem simoniam commisisse. j. duos dies naturales, postquàm ad sui notitiā deductum extiterit, teneatur, si præsens fuerit in Romana curia, nobis vel Aposto. se. camerario suo, aut vices gerenti, & tunc in vnius vel duorum testium pręsentia reuelare sub eisdem excommunicationis, suspensionis alijsq; censuris & pęnis quibus vt præfertur, ipsum auctorem simonię esse volumus innodatum, quas dictus non reuelans, vt prædicitur, seu tegens simoniam tanquam eiusdem fautor sceleris, incurrat ipso facto, cuius absolutionē nobis & successoribus nostris specialiter reseruamus, decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super his à quoquàm quauis auctoritate scienter ignoranterve ꝯtingerit attentari. Mart. V. in prædicta extrauaganti, quæ vacat.

SVMMARIVM.

1 *Dantes uel recipientes aliquid pro ingressu monasterij, excommunicati sunt.*

Capitulum LXVII.

1 VNiuersis † & singulis Abbatibus, prioribus, decanis, præpositis & magistris, necnon Abbatissis, priorissis & alijs prælatis, quouis nomine nuncupentur, & eorum officialibus inhibemus, vt à personis tam maribus quàm mulieribus religionem ingredi volentibus eorum ecclesias, monasteria, prioratus, domos seu loca, in earundem personarum receptionē, aut ante vel post nulla quæcunq; pastus, prandia, siue cœnas, pecunias & iocalia, aut res alias, etiam ad ecclesiasticum quemuis visum deputata, seu deputanda, de cætero directè vel indirectè, petere vel exigere quouis modo præsumat, sed eas potius cum omnimoda charitate recipiant & in victu & vestitu, sicut alias personas ecclesiarum suarum, monasteriorum, prioratuum, domorū, aliorūq; locorum sincera charitate pertractent. illa duntaxat, qui ipsę personę ingredientes purè ac spontè ac plena libertate omniq; pactione cessante dare vel offerre ecclesijs, prioratibus, monasteriorum domibus & locis huiusmodi voluerint cum gratiarum actione licitè recipere. Nos enim eos. qui secus egerint, si singulares personæ sint, tā dantes quàm recipientes huiusmodi excommunicationis vinculo innodamus. Si verò capitula seu conuentus fuerint suspensionis sententijs eo facto decernimus subiacere, à quibus præterquàm in mortis articulo absolui nequeant absque se. Aposto. sententia speciali. Vrba. V. in extrauaganti, quæ incipit, sanè, seu ne in vinea. Audiui à fide dignis ꝙ Marti. iste V. habuit dicere, ꝙ nolebat ꝙ incurrerent moniales pro huiusmodi datis, quæ fiunt pro ingressu monasteriorum, censuram aliquam ecclesiasticam, & præcipuè excōicationis.

SVMMARIVM.

1 *Literas electi in Papam impugnantes etiam ante incoronationem, excommunicati sunt.*

Capitulum LXVIII.

1 QVicunque † impugnat literas electi in Papam, aut ēt antequàm coronetur, cum per ipsam electionem canonicè factam sibi ius sit acquisitum Papatus, & ex ipsa electione canonica confirmatus sit, & exercere possit officium suum ante coronationem, vt 23. dist. in nomine Domini. talis ipso facto est excōicatus, vt in extrauaganti Benedicti XI. quæ incipit, non quia nonnulli.

SVMMARIVM.

1 *Glosantes seu exponentes in scholis clem. exiui, de verb. signif. aliter quàm litera dicat, excommunicati sunt.*

Capitulum LXIX.

1 GLosantes, † seu exponentes in scholis aliter q̃ litera dicat clementinam illam, Exiui de Paradiso. vbi exponitur regula beati Frācisci, sunt excommunicati per quandam extrauagantē Nico. vnde illa clemen. non solum reperitur inglosata, sed illa extrauagās fuit suspensa quoad illam excommunicationem per aliam extrauagantem Ioan. XII. cuius suspensionis exemplar vidi. & hoc etiam dicit Francisc. de Zaba.

SVMMARIVM.

1 *Monasteria monialium Prædicatorum, vel Minorum in casu non concesso irritantes, excommunicati sunt.*
2 *Quid si ignorans sententiam intret, an incidat in excommunicati. quòd non.*
3 *Libellos famosos faciens in detractionem ordinis Prædicatorum & Minorum, excommunicatus est.*
4 *Idem si doceat, quòd tales fratres non sunt in statu perfectionis, & quòd non liceat de eleemosynis viuere, nec prædicare.*
5 *Violentiam facientes in locis Prædicatorum & Minorum, excommunicati sunt.*
6 *Apostatas ordinis Prædicatorum retinentes, excommunicati sunt.*

Capitulum LXX.

1 INtrantes † monasteria monialium ordinis Prędicatorum, siue seculares, siue ꝑsonæ ecclesiasticæ sint, in casu non concesso à constitutionibus earum, vel sine licentia magistri ordinis, aut alterius ab ipso magistro habēte super hoc potestatem, sunt ipso facto excommunicati, à qua non possunt absolui præterquàm in articulo mortis, nisi à Papa vel magistro ordinis, vel ab alio habente super hoc specialem auctoritatem ab aliquo prædictorum. & ista sententia est lata etiam per Papam in bulla ordinis, quam vidi. Intrantes monasteria sanctæ Claræ, seu monialium ordinis Minorum in casibus non concessis in regula ipsarum, vel sine licentia eorū, qui dare possunt, sunt ipso facto excommunicati & Papæ absolutio reseruatur, siue generali ipsius ordinis. 2 † Nota tamen, ꝙ in locis vbi tales sententiæ nunquam vel quasi nunquam sunt promulgatæ, si quis intraret talia monasteria nesciens talē sententiam, & non causa malefaciendi, puta quòd non incideret in sententiam, cum ignorantia quasi inuincibili laboret, & hoc potest trahi ex dictis Anto. de But. supra excommunicamus, & dictis Thom. sed si intrat laicus, vel alia persona ad malefaciendum, tunc quamuis ignoret sententiam & etiam haberet iustā causam ignorantiæ, non excusat, secundum Petr. de Pa. 3 † Quicunque libellos famosos in vulgari seu literali sermone, necnō cantilenas

cantilenas vel rythmos edere vel detinere vel publicare præsumunt in infamiam & detractionem status ordinis fratrum Prędicatorum & Minorum, sunt excommunicati, à qua excommunicatione non possunt absolui nisi personaliter sedi Apostolicæ se præsentēt. Alexander in priuilegio, Ex alto. & in alio, Non sine multa. 4 † Quicunque prædicare, docere vel defendere præsumunt, ꝙ Prędicatores vel Minores non sint in statu perfectionis, & ꝙ non liceat eis de eleemosynis viuere, & ꝙ non liceat eis prædicare vel confessiones audire de licentia summi Pontificis & aliorum prælatorum inferiorum & rectorum ecclesiarum, aut sacerdotum parochialium cosensu minimè requisito, sunt excommunicati, à qua sententia non possunt absolui nisi personaliter se. Apost. se præsentent Alex. vbi s̃. 5 † Quicunq; præsumunt in locis nostris violentiam damnabilē exercere, eo ipso sententiam excommunicationis incurrunt, à qua absolui nequeunt, nisi per sed. Aposto. vel per conseruatores nostro ordini deputatos. Clemens in quibusdam locis. & Alex. 6 † Quicunq; in monasterio vel ecclesijs suis detinent apostatas ordinis Prædicatorum, nisi eos eiecerint, postquàm eis per fratres nostros, ne eos detineant, fuerit denunciatum, sunt excommunicati. Bonif. in priuilegio, virtute. Item fratres Minores, qui præsumunt recipere fratres ordinis Prædicatorum professos sine licentia summi Pōtificis, facientes expressam de indulto huiusmodi mentionem, vel nisi prius suorum priorū licentia fuerit petita & obtēta, sunt excommunicati. Cle. ad minores, quo nos. Idem de eremitanis. Alex. ad eremitas, vestram. Item magistri tectores artistarum & scholares studij Parisiensis, qui publicè vel occultè fratres Prædicatores vel Minores à cōsortio vniuersalis Paris. excludere moliuntur, sunt ipso facto excōmunicati, à qua excommunicatione absolui nequeunt, nisi personaliter sedi Apostolicæ se præsentent. Alex. Ex alto.

SVMMARIVM.

1 *Fratres mendicantes transeuntes ad ordinem monachalem sine licentia Papæ, sunt excommunicati.*

Capitulum LXXI.

1 NVllus † religiosus de ordinibus mendicantiū quorumcunq;, cuiuscunq; status, ordinis, conditionis, aut religionis existat, quocunq; & qualitercunq; possit vel debeat virtute cuiuscunq; licētiæ ac indulti Apostolici seu pœnitentiariæ Papæ legatorum & nunciorum sedis prædictæ curam gerentis, vel alia quauis auctoritate, hactenus etiam per bullas Apostolicas facultatum quorumuis auctoritate, tam Legatorum quàm nunciorū sedis præfatæ, necnon & pœnitentiariæ huiusmodi pro tempore curam gerentis, quàm aliorum quorumcunq; sub quauis potestate aut auctoritate, maximè de transferendis fratribus aut aliquibus præsertim ordinum mendicantium professoribus in genere vel spem ab ordinibus huiusmodi mendicantiū ad monasticos ordines sub quacunque verborum conceptione appareant admitti, seu recipi per aliquos etiā superiores ordinis seu monasterij aut loci monastici, seu aliàs in monachum vel fratrem alicuius ex ordinibus monasticis, tam sancti Benedicti, q̃ Cisterciensis, Camaldulen̄. Vallis vmbrosæ, Canonicorum regularium sancti Augustini vel alijs expressis, vel non expressis, ordine Carthusiensium duntaxat excepto, sub pœna excōmunicationis, in quam tam recipiētes quàm recepti ipso facto incurrant, & à tali excommunicatione non possunt absolui citra se. Apost. præterquàm in mortis articulo: & nihilominus aliter facta non tenent & nullius existunt efficaciæ vel momenti. Ex concilio Constantien̄. sub Martino V.

SVMMARIVM.

1 *Excōmunicationes, quæ annuatim fiunt in curia, in cęna Domini contra multa hominum genera.*
2 *Dignitas ecclesiastica multis cognoscitur modis.*
3 *Personatus, quomodo cognoscatur.*
4 *Officium ponitur aliquando pro dignitate & personatu.*
5 *Officium, quomodo cognoscatur.*
6 *Dignitatem habens, personatum habere dicitur, sed non econuerso.*
7 *Personatus in prouincia dicuntur priores, in terra laboris dicuntur Abbates.*
8 *Dignitas ecclesiastica quid sit.*

Capitulum LXXII.

1 MArtinus † episcopus seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam, excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis patris & filij & spiritussancti, auctoritate quoque beatorum Pet. & Paul. Apostolorum eius, ac nostra, omnes hæreticos, gazaros, paterenos, pauperes de Lugduno Arnaldistas, Eperonistas, Passaginos, Viclefistas, Hussitas, Fratricellos, & quoslibet alios hæreticos, quocunque nomine censeantur, ac omnes fautores, receptatores, & defensores eorundem. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis pedagia noua imponunt. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios bullæ, siue literarum Apostolicarum supplicationem, gratiam, & iustitiam continentium per summum Pontificem, vel vicecancellarium, seu gerentes officium, vel vices vicecancellarij sanctæ Romanæ ecclesiæ de mādato eiusdē summi Pontificis, aut gerētis officium prædictorum signantes supplicationes easdem. Item excommunicamus & anathematizamus piratas, & receptatores, & illos qui equos, arma, ferrum, lignamina, & alia prohibita deferunt Saracenis, quibus Christianos impugnant. Item excommunic. & anathe. impedientes seu inuadentes victualia seu alia ad vsum Romanæ curiæ necessaria adducentes, vel ne ad curiam ipsam adducantur, vel deferātur impediētes seu perturbantes, & qui talia faciunt, vel defendūt, cuiuscunque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status, etiam si Pontificali, Regali, aut quauis alia ecclesiastica, vel mundana fulgeant dignitate. Item excommu. & anathe. omnes illos, qui ad se. Aposto. venientes, & recedentes ab eadem, necnon illos qui iurisdictionem ordinarium vel delegatam aliquā non habentes in eadem curia morantes temeritate propria capiunt, spoliant, & detinent, aut ex proposito deliberato verberare, mutilare, vel interficere pręsumunt, & q talia fieri faciunt, seu mandant. Item excommu. & anathe. omnes & singulos cuiuscunq; status, gradus, præeminentiæ, aut conditionis existant, etiam si Pontificali, Regali, Reginali, aut quauis alia ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate contra formam & effectum sententiæ generalis Constantien̄. Concil. per quam damnatur memoria Petri de Luna, qui olim Benedictus III. à nonnullis in eius absentia dicebatur, iudicatus scismaticus, & hæreticus, & ab hac ecclesia Dei pręcisus, omnique iure, quod in Papatu habere prætendebat, omnique dignitate & honore ecclesiastico priuatus fuit, ac post & contra inhibitionē eiusdē Concilij & huiusmodi sententia à dicti Petri obitu in infidelitate & errore ipsius Petri nunc persistendo, aut aliàs quomodolibet credentes, aut fauentes publicè vel occultè, ac etiam scismaticos, & diuturnum in eodem concilio & apud vniuersalem ecclesiam ꝓ ratihabitione generalis Senensis Concilij dictæ sententiæ, & continuationem processu desuper habitorum sublatis & extinctis continuè conantes, necnon omnes & singulos in vitium eiusdem Petri succedentes, eorumq; receptores, vel receptatores cuiuscunq; status, nobilitatis, excellentiæ, vel conditionis existunt, etiam si Pontificali, Regali, Reginali, aut quauis alia ecclesiastica vel singulari sint prædīti dignitate, ac consentientes, & præstantes eisdem in præmisso errore q̄uocunq; & qualitercunq; auxilium, consilium, vel fauorem, eos etiā qui scienter per omnes terras, & loca eorum dictioni subiecta pręfatis scismaticis, & præcipuè in castro Paniscolæ & Tirescen̄. diœcesis existentibus. Illos etiam, qui ipsis Viceclefistis & Hussitis quæcūque victualia, & præsidia publicè, vel occultè per se, vel per suos subditos afferri faciant, vel permittant paribus excommunicationis & anathematizationis vinculis īnodamus, ipsosq; omnesq; & singulos declaramus continuatores vel fautores scismaticorum, vel hæresis, atque omni beneficio, dignitate, & honore ecclesiastico, & mundano denunciamus fuisse & esse priuatos. Item excommu. & ana. omnes illos, qui per se, vel per alium, seu alias quascunq; personas ecclesiasticas vel seculares ad Romanā curiam super earum causis & negotijs recurrentes, illaq; in eadem curia prosequētes, aut procuratores negotiorum gestores, aduocatos, vel procuratores ipsorū, vel etiam auditores seu iudices super dictis causis seu negotijs deputatos occasione causarum seu negotiorum huiusmodi verberant, mutilant, & occidunt, aut bonis spoliant cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status fuerint, etiam si Pontificali, Regali, Reginali, vel quauis alia præfulgeant dignitate. Item excommu. & anath. omnes mutilātes, vulnerantes & interficientes seu capientes & detinētes seu deprædantes Romipetas & peregrinos ad Hierusalem causa peregrinationis & deuotionis accedentes & in ea morantes & recedentes ab ipsa, & in his dantes consilium, auxilium, vel fauorē, eorumq; bona confiscamus. Item excommu. & anath. omnes illos, qui per se vel per alium, seu alios directè, vel indirectè sub quocunq; titulo vel colore occupant, detinent, vel hostiliter discurrunt, seu inuadunt, aut occupare discutere detinere hostiliter pręsumunt in totum seu in partem almam vrbem Reg. Siciliæ trinacriæ, insulas Sardiniæ, Corsicæ, terras citra Farum patrimonium b. Pe. in Tuscia Ducatum Spoletanum, Comitatū Venusinum, Sabinæ Marchiæ Anchonitanæ, Massæ, Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ atq; maritimæ, prouincias, & terras specialis cōmissionis, & Arnulforum, ciuitates quoq; nostras Bonon̄. Ferrariensem, Beneuentanam, Perusinam, Auinion̄. ciuitatem Castelli, Tudertum & alias ciuitates, terras vel loca vel iura ad ipsam ecclesiam spectantia & pertinentia, & adhærentes, fautores, ac defensores eorum, seu in his dantes eisdem cōsilium,

silium, auxilium, vel fauorem, non obstantibus quibuscunque priuilegiis, & indulgentiis ac literis apostolicis generalibus, vel specialibus eis, vel eorum alteri, vel aliquibus cuiuscunque ordinis, dignitatis, conditionis & præeminentiæ fuerint etiā Pōtificali, Regali, Reginali, seu quauis alia ecclesiastica, vel mundina præfulgeāt dignitate à prædicta sede sub quauis forma vel tenore concessis, quia excommunicari & anathematizari non possint per literas Apostolicas non facientes plenā vel expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi ac ordinib. locis nominibus propriis, cognominibus vel dignitatibus eorumdem mentionem, necnon consuetudinibus, & obseruantiis scriptis, vel non scriptis ac aliis contrariis quibuscunque, p quæ contra huiusmodi nostros processus, ac sentētias quo minus includantur in eis se iuuare valeant & tueri, & quæ quo ad hoc prorsus tollimus & omnino reuocamus, de quibus quidē sententiis nullus per alium quàm per Romanum Pontificem, nisi dumtaxat in mortis articulo cōstitutus absolui possit, nec etiam tunc, nisi de stando Sanctæ Matris ecclesiæ mandatis satisfactione, vel sufficienti cautione præstita. Illos autem cuiuscunque fuerint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiā si Pontificali, aut alia quauis dignitate præditos, qui cōtra tenorem præsentium talibus vel eorum alicui seu aliquibus absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, excommunicationis, & anathematis sententia innodamus, eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramētorum, & audiendi confessiones officia interdicimus. Prædicētes apertè transgressoribus & contemptoribus, supradictis nos grauius contra eos spiritualiter, aut temporaliter, prout expedire cognouerimus, processuros. Vt autem huiusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur, chartas siue membranas processus cōtinentes eosdem basilicæ Sancti Petri de Vrbe, necnō sacri palatii Apostolici, vbi impresentiarum moram trahimus, valuis seu ostiis ac liminaribus faciemus affigi seu appendi, quæ processus ipsos suo quasi sonoro p̄conio & patulo iudicio publicabunt, vt hi qui processus huiusmodi contingant, ꝙ ad ipsos non peruenerint, aut ipsos ignorauerunt, nullam possint excusationem prætendere, vel ignorantiam allegare, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum, quod tam patenter publicatur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ excōmunicationis, anathematis, declarationis, cassationis, irritationis, annullationis, euacuationis, interdicti & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contrariæ. Si quis, autem hoc attentare præsumpserit, indignationē omnipotentis Dei & beatorū Petri & Pauli, Apostolorū eius, se nouerit incursurū. Datū Romæ &c.

Quia in isto † & aliis precedentibus c. fit mentio de dignitate vel personatu, vel offic. Et iō ad declarationem horum vocabulorum, prout sumitur a Canonistis, nota ꝙ dicit Archi. super 6. de consue. c. cōsuetudinē. † Dignitas ecclesiastica cognoscitur plurib. modis. Primus est, cum quis habet administrationē rerum ecclesiæ cum iurisdictione. dist. 89. volumus. & c. diaconum. Secundus modus est, qñ nomē dignitatis & prælationē siue prerogatiuā in ecclesia sua tā in choro q̄ in c. hēt, sed nō hēt administrationē rerū, vel iurisdictionē, sicut in archidiaconatu Parmen. Tertius modus est, qñ ex consuetudine ecclesiæ habet aliqs in dignitate: qa si cōsuetudo in ecclesia est ꝓ dignitate, dēt haberi. dist. 12. cōsuetudo. † Personatus verò cognoscit, qñ qs hēt p̄rogatiuā in choro, in capitulo in repetitionibus, in processionibus, in vocibus dandis, & similibus plusquam alii canonici sui ordinis, & non tantum quantum illi, qui sunt in dignitatibus constituti, qui in prædictis prerogatiuis præferuntur eisdem possunt hæc colligi ex predictis decre. de elect. dudum. & de præben. c. de multa.

† Officiū aūt aliqñ ponit pro dignitate & ꝑsonatu, sicut patet ex eo qđ habet de p̄ben. ad hęc. Itē illi, q habēt ꝑtātē secularē, dicunt hr̄e officiū. Itē is, cui cōmissa est dispensatio. Item tabellionatus. Itē ministeriū, & obsequiū. Itē actus corrigentis, & aliis multis modis. † Cognoscitur ēt officiū, qñ quis hēt onus annexū siue honore, & p̄rogatiua honoris, sicut sindici, ꝓcuratores, castaldi. De his habet. j. q. iij. Saluator. Itē vicedominus, q hēt epatū disponere, dr̄ hr̄e officium. Si aūt hēt iurisdictionem cum administratione, satis potest dici, ꝙ sit dignitas, vt camerarius Papæ. Tertiò cognoscitur officium per cōsuetudinem ecclesiæ, sicut dictum est de dignitate, vt quando illi de ecclesia habent illud de consuetudine pro officio simplici, & non ꝓ dignitate, vel personatu. † Dico tamen, ꝙ quicunque hēt personatum, sed non conuertit. personatus verò dicitur curatus alicuius ecclesiæ parochialis, & tales non sunt in dignitate aliqua j. q. iij. quæsitum. Secus autem in archiepresbyteris, præpositis, decanis parochialiū ecclesiarum, de quibus habet. l. dist. in capite. nam illos dico in dignitatibus constitutos. † Et istud nomen personatus, est s̄m vulgare Angliæ: in prouincia dicuntur priores, in terra laboris abbates. hęc Archid. quia nimis etsi bonum sit. † Pet. de Anch. super cle. si dignitatē. de præben. sic dicit, qđ sit dignitas. dicit Guil. ꝙ est quędam præeminentia quo ad forum contentiosum in ecclesia gradu tenens, quæ quandoque personatus ad honorificentia, in qua ponit personam, quādoque officium ab ipso officio exercet, denominatur. extra de consti. c. cum accessissent. quandoque sumit sua propria, & specialia nomina, sicut hoc nomen custodia, succentoria, decanatus, præpositura, & hmōi, a noīe aūt non debemus ista iudicare, sed ex affectu, qui colligit ex actibus & exercitio, in quibus versatur, & ex talibus iudicatur vtrū sit dignitas. extra de verb. sign. intelligentia. cū ibi notatis. Et sufficit ad hoc ꝙ sit censenda dignitas, ēt si in modicis causis iurisdictionē habeat, sicut habent in Pictauen. ecclesia Archipresbyteri. nā excōicant, suspendūt, & absoluunt & sic ꝑꝑ talem gradum dicuntur habere dignitatem, & sic sunt exclusi a pęna c. licet Cano. de elect. & c. statutū, lib. vj. Si aūt nullam iurisdictionē habent, sed tm̄ visitant, & postea ipsi referunt episcopo, sicut testes sinodales, de quibus 35. q. 6. episcopus. tūc censentur habere simplex officium, & non dignitatem, s̄m Guil. & Laudul. Item no. ꝙ his diebus, a quibusdā fuit diuulgata quædam extrauagans, quæ dicitur facta a Ioā. 22. in qua lata erat sententia excōicationis contra mulieres facientes sibi tricas de capillis capiti suo nō affixis, sed appositis, cuius absolutio Papæ reseruabatur, sed quæsita in registro reperiri nō potuit. Sed etsi reperta fuisset, puto ipsam non ligasse, quia habuerunt mulieres iustam causam ignorantiæ, cum notificata non esset generationi huic, iam enim trāsiuerunt centum anni, vel circa, a tempore Ioan. 22. prædicti, nec huiusmodi positiua docere potest ratio naturalis, sed Euge. 4. qui nunc est, uoluit & declarauit, non tenere seu ligare sententiam illam: & bene, quia hoc esset laqueū inijcere animabus fidelium, non prouidere saluti animarum, quod in periculum prælatorū verteretur, secundum Beatum Thom. Et ad hoc 27. q. j. viduas.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicatio maior ferri non debet ab homine, nisi pro mortali peccato.*
2. *Contumacia, quotupliciter dicatur.*
3. *Iudicio ecclesiæ ille solus præcidendus est, qui in iudicio Dei præcisus creditur.*
4. *Excommunicari quis potest pro inuasione & retentione ecclesiasticarum rerum.*
5. *Ob contumaciam capituli, singuli de capitulo culpabiles excommunicantur.*
6. *Excommunicatio tribus modis iniusta dicitur.*
7. *Excommunicationis forma, quæ hodie seruari debeat.*
8. *Excommunicationis sententia ipso iure, in quibus casibus nulla sit, & infra numero 11.*
9. *Excommunicationis intolerabilis error, qualis sit.*
10. *Superiori aliquid iniustè præcipienti obedire non teneor.*
12. *Excommunicationem homo in occulto, quando seruare debeat.*

Capitulum LXXIII.

QVia de singulis excommunicationibus, quæ habentur in iure hucusque tractatum est, & satis prolixè respectu operis: ideo residuum huius materiæ. s. de excōicatione breuissimè expediam, & quia prædicta pertinēt ad causam quasi materialem excōicationis, ideo ad ipsam quasi causam materialem pertinentia ponam, & exinde de causa formali, & de efficienti & finali, & cum his de quibusdam ad prædicta sequentibus. † No. ꝙ excōmunicatio maior ferri non debet ab homine, nisi pro mortali peccato, secundū Tho. & Pe. in 4. dist. 18. Et quia in damnificando aliquem etiam corporaliter, siue in rebus temporalibus aliquis mortaliter peccat, ideo pro damno tꝑali etiā potest quis excōicari: sed quia excōicatio est grauissima pęnarum, ideo non debet infligi etiam pro mortali, nisi cum fuerit contumax. Tho. † Hæc autem contumacia, secundum Ray. triplex inuenitur. Prima in non veniendo ad iudicium postquam fuerit vocatus uel admonitus per iudicem tribus edictis uel uno pro omnibus, quia contemnit, non ueniendo sed malitiose se occultando, uel impediendo ne possit ad eum citatio peruenire. extra ut li. non conte. quoniam. Secunda est, quādo citatus ad iudicium uenit, sed non uult stare iuri, uel aliàs ante finitam causæ examinationem contumaciter, & illicentiatus recedit. 11. q 3. certum. Tertia est, quando offensa eius est manifesta, & iussus à iudice non uult emendare. extra de uerbo. signifi. ca. ex parte. idem Goff. † Et no. secundum Pe. de Pa. in 4. distin. 18. quòd cum excommunicatio non sit infligenda nisi pro mortali, quia ille solus iudicio ecclesiæ est præcidendus, qui in iudicio Dei creditur præcisus, cum sententiam iuris non sit iniusta, potest reformare homo conscientiam suam, ꝙ ubi non peccat mortaliter, nunquā incurrit sententiam iuris. Et quia iniuria dicitur, quod iure non fit: ideo non debet unde iura nascuntur, unde nasci iniuriæ occasio. C. unde ui. l. meminerint. Vnde cum sit iniuriosa excommunicatio, quæ fertur sine mortali, non est sententia iuris, ubi non est mortale. † Excommunicari potest quis pro inuasione uel retentione rerum ecclesiasticarum. de restitu. spoli. c. Pisanis. lib. 6. per Inn. Excommunicare potest prælatus pro iniuria sibi facta. 23. q. 4. Gulisarius. Excommunicare potest ordinarius pro defensa iuris sui. de sent. excom. c. dilecto. lib. 6. Excommunicari pōt quis

quis propter negligentiam de consec. distin. j. nemo. Ioā. de Ligna. Excommunicari pōt Dominus propter contumaciā serui, vel procuratoris, vt li. non conte. c. j. de do. & cōtu. ca. 2. & cū modificatiōe ibi notata. Io. de Ligna. † Excōicatio facta in genere valet cā expressa, & ꝑꝑ cōtumaciā capituli excōicant singuli culpabiles de capitulo. de sent. excom. Romana. lib. 6. † Excōicationis sn̄ia tribus modis dicitur iniusta. s. ex cā, ex aīo, & ex ordine. Ex causa quidem: quia vel nulla prætendit in sn̄ia, vel si prætēditur vera non est: vel etsi vera sit, non est sufficiens, & rationabilis. extra eo. sacro. Secundò dicit iniusta ex animo, quando. s. etsi cā exprimatur vera, rationabilis, non tm̄ ex zelo iustitiæ, sed indignationis, inuidiæ, vel odii ab excommunicatore promulgatur. 11. q. 3. illa. & de sent. excommu. c. cum medicinalis. lib. 6. ideo tutum cōsilium est, ꝙ si quis offenditur nō per se, sed per alium, qui charitatiuè moueatur, sentētiam promulget, vel si per se hoc facere vult, ad minus nō faciat hoc dū mouetur, sed permittat motum fortè cholericum aliquantulū residere. Tertiò ex ordine dicit iniusta, qñ etsi vera causa & rationabilis pretendatur, & proferens charitatiuè moueatur, attamen non præcessit admonitio competens, vel non fuit facta corā personis idoneis. extra eo. sacro. admonitionem competētem intelligas ad arbitrium iudicis, siue trinam, siue vnam pro omnibus, maximè in notoriis. Pet. & Ray. † Modus autē & forma, quæ debet seruari hodie in ferendo excommunicationē, habes in c. sequen. Quamuis autem proferens sententiam excommunicationis iniustam quocunque predictorum modo rum grauiter peccet, & diuersimodè puniatur in iure, tamē talis sententia tenet, & ligat quantum ad ecclesiam militantem, nisi sit lata a iudice, qui non habebat super illo canonicam iurisdictionem, vel alia de causa esset nulla, secundum Ray. Vnde quando nulla sit talis sententia, vide in §. sequenti.

Excommunicationis † sententia ipso iure nulla est, in 9. casib. Primus est, si is, qui tulit eam, non habebat de hoc potestatem, vt quia non erat iudex eius. 21. q. 3. sententia. vel erat excommunicatus & huiusmodi. 24. q. j. audiuimus. Similiter etiam secundum Ray. intrusus & suspensus, & a iurisdictione alienus excōmunicare non potest. 12. q. 2. alienationis. Si tamen crimen talium esset occultum, toleranda esset eorum sentētia, licet nulla, quandiu eorum crimen est occultum, & illi ab ecclesia tolerantur. ar. 8, q. 4. nonne. Dicitur autem intrusus, qui non fuit electus a maiori parte eligentium. De suspēso autem dicit B. Tho. in 4. esse verum, quando est suspensus a iurisdictione, vel ab ordine & iurisdictione. secus si ab ordine tantum. Secundus est, quando est lata sententia post appellationem legitimam Similiter etiam si prælatus dicat, Excōmunico te, si appelles; vel cū te præparaueris ad appellandum, talis sententia non tenet, cum oppressus quilibet appellare possit, secundum Hosti. autem dicat iudex, Excommunico te, si habes res furtiuas, tenet excommunicatio: si habes res illas, nec suspenditur per appellationē. si tamen occultum est furtum, ecclesia non vitabit, quia nō iudicat de occultis. 32. dist. erubescant. Tertius est, quando continet intolerabilem errorem. extra eo. per tuas. & in hoc & in præcedenti casu, ille qui eos proponit, etiam si nō petat absolutionē, dēt audiri, vt in d. c. per tuas. Sed si ad cautelam petat absolutionē, non debet denegari, quāuis aduersarius vel excommunicator se opponat, nisi diceret eū excōicatū pro manifesta offensa, quia tūc dabitur sic dicenti terminus octo dierū, & si probauerit, nō absoluetur, nisi præstet emendā, vel det cautionē de parendo iuri. Si offensa dubia ꝓponat, sed tm̄ pendēte probatione prima. s. illius, qui sic fuerit excōicatus, dēt euitari in illis oībus, q̄ vt actor in iudiciis attentauerit. Extra iudiciū verò in officiis, postulationibus, electionibus, & aliis legitimis actib. debet admitti, extra eo. licet. lib. 6. ꝙ si appellationem suo hoc non fuerit prosecutus, vt debuit infra tēpus statutū a iure, vel a iudice, & ipse fuerit excōicatus noīatim & expresè, lapso dicto tēpore dēt denūtiari, & tā in iudicialib. q̄ extraiudicialib. actibus remoueri, donec de ipsius sn̄iæ docuerit nullitate, extra eod. licet. lib. 6. Quartus casus est, qñ aliquis excōicaret illos, qui excommunicato participarent non in crimine, sed in locutione & aliis casib. in quib. incurritur minor excōicatio. Nā talis sententia nō valet, nisi premissa trina admonitione, vel vna pro trib. vel nisi exprimant noīatim ipsi admonendi extra eod. statutū. & c. constitutionē. lib 6. Quintus casus est, qñ prelati interdicerent suis subditis, ne exponāt suis superioribus, aut legatis, aut inquisitoribus statum ecclesiarum suarum siue monasteriorū, & de hoc ferrēt sn̄iam excommunicationis. extra de offi. ordi. c. quia plerique. lib. 6. † Et not. quantum ad tertium casum, ꝙ intolerabilis error, secundum Ray. cum sic dicit iudex, excōmunico te, quia credis in Deum, vel quia non fornicaris, vel quia obedis prelatis tuis, & huiusmodi. 11. quæst. 3. c. si is, qui præest. idem Pet. Gof. Hosti. in Summa, qui addunt etiā ꝙ intolerabilis error dici potest quoslibet peccatū mortale. Itē cū expresè contra ius pronuntiatur, vt 2. q. 6. §. diffinitiua. Idem tm̄ Hostiē. in gloss. super cap. per tuas, dicit, quòd sententia nihilominus tenet quando pronunciatur contra ius, nisi ille error in sentētia exprimatur, vel nisi fuerit appellatione suspensa. sed si error est in facto, vt cum dicit, excommunico te proptet tale peccatum commissum, ꝙ tenet sentētia. Guil. etiam dicit ꝙ si prælatus dicit, excommunico te, quia fecisti furtum, cum tamen non fecerit, tenet sententia, vt 11. q. 3. c. j. quia non est error intolerabilis expressus. nam talis causa si falsa sit, est tamē possibilis. & quamuis quo ad Deum non sit legatus, sed quo ad ecclesiam peccaret mortaliter, si contemneret, extra eo. per tuas. & ideo consulendum est tali, secundum Ray. & sustineat excommunicationem patienter, humiliter & deuotè, scilicet se non ingerendo diuinis aut communioni fidelium, offerēs se ad canonicam satisfactionem, si in aliquo offenderit, & instanter petat absolutionem. † Idem Tho. Inno. & Bern. Item dicit Pet. de Perusio, ꝙ si superior præcipit mihi aliquid iniustum, nō tamen mortale, puta ꝙ dem sibi librum meum, non teneor illi parere. si tamen ideo excommunicet, ligor: consulens tamen mihi, vt illius mādato iniusto non paream, non ligatur, quia nō participat in crimine. † Ioan. And. de sent. excom. ex pręsenti. lib. 6. super verbo, ad cautelā, ponit omnes prædictos casus, & addit istos quatuor. Primus, qui respectu præmissorum est sextus, cum quis excommunicatus à delegato contra delegantis intentionem, de præben. c. si. Secundus, si feratur à violante interdictum hominis, s̄. de exces. præla. tanta. Tertius est, vbicunque prælatus subditū suum excommunicat contra priuilegij sui tenorem, de priuile. c. cum capella. Quartus, si feratur à delegato impetrato ab excommunicato in casu non permisso. lib. 6. de offic. ordi. c. quia pleriq;. Isti tamen casus additi videntur posse comprehēdi sub primo. † Dicit etiam Pe. de Palu. in 4. quòd quando sapientibus notum est, sententiam esse nullam, quamuis apud vulgum nesciatur, potest homo non seruare eam in occulto, sed in publico debet eam seruare, quousq; scandalum rationabiliter sedauerit, vt sicut aliquis publicè excommunicatur, & publicè denunciatur, ita ex aduerso ipse publicè causam, quare sententia non valet, puta appellationem vel aliàs iniustam causam proponat, quo facto amplius non est scandalum pusillorum, sed Phariseorum. Et ideo est contemnendum.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicationis sententia, qua forma ab homine profertur.*
2. *Excommunicationis alia forma, quando persona ignoratur, quæ maleficium commiserit.*

   Excommunicationis materiam sciens ob quam lata est, prælato ecclesiæ, & non damnum passo reuelare tenetur.
3. *Excommunicationis sententia à iure ferri potest, vel ab eo qui potest generalem facere constitutionem.*
4. *Excommunicationis sententia iudicis vel hominis, quæ dicatur.*
5. *Excommunicationi præmitti debet trina admonitio.*
6. *Excommunicationis causa immediata, licet sit contumacia, tamen contumacia quandoq; ortum habet à crimine speciali inhibitione ab homine facta.*
7. *Excommunicationis sub pœna, quando aliquid fit, vim sententiæ non habet, sed comminationis.*
8. *Iudex faciens canonem latæ sententiæ si dicat, qui furtum fecerit, sit excōmunicatus: si postea dicit, prohibeo ne quis furtum faciat, contrafaciens excommunicatus est.*
9. *Excōicationis sententiam, quando volunt facere iudices, quomodo dicatur.*

   Iudex cum dicit, excommunico, de maiori excommunicatione intelligitur.

   Excommunicatus quis non redditur ob consuetudinem.
10. *Excommunicans, an dicat excommunico te, vel scias te esse excommunicatum, vel reputes te excommunicatum, non est differentia.*
11. *Excommunicationis sententia sub conditione lata, ante conditionem existentem non ligat.*
12. *Iudex si præcipit debitori, ꝙ soluat infra certum terminum aliter sit excōmunicatus, creditor nisi iudex consentiat quo ad sententiam excommunicationis, terminum prorogare non potest.*
13. *Excommunicans si moriatur vel à prælatione remoueatur, faciens contra talem sententiam, quando sit excommunicatus.*

    Excommunicari quis potest per literas, etiam excommunicato ignorante.
14. *Excommunicatio perpetua dicitur, donec expirat.*

Capitulum LXXIIII.

FOrma autem excommunicationis seu modus, qui sit tenendus. Si de sententia canonis quæritur, secundum Hostien. hæc profertur eoipso ꝙ aliquis in factum damnatum a canone sub pœna excommunicationis incidit. † De sententia excommunicationis, quę profertur ab homine in Sum. confes. lib. 3. eod. titu. q. 68. dicitur, quòd consueuit ferri sic sententia excommunicationis, propter talem vel talem causam excommunico te, vel talem excommunicamus. In scriptis huiusmodi, ergo verbis vel æquipollentibus debet vti excōmunicans, argu. ad hoc. 2. q. 6. §. diffinitiua. Vnde Ray. dicit, non approbo sententiam quorundam simplicium sacerdotum dicentium, Denunciamus talem excommunicatum, & tm̄ nunquam

quam excommunicauerunt eum. Et licet talis vitandus sit ab illis, quibus sit denuntiatio, quia ipsorum nō est iudicare, vtrū sit excommunicatus nec ne: tamen si de hoc agatur extra formam iudicii non reputabitur excommunicatus per huiusmodi verba, nisi aliàs probetur excommunicatus, & hoc satis traditur de senten. excom. cum medicinalis, lib. 6. 2 † No. φ est alius modus excommunicationis, quando scilicet persona ignorat, quæ furtum vel aliud maleficium fecerit, & tunc fit excōmunicatio in generali sub hac forma, Quicunque fecerit furtum, nisi restituat, vel qui aliquid scit & nō reuelet infra talem terminū, pro primo & secundo & tertio edicto dato, ipso facto sit excōmunicatus, vel aliquid simile, extra eodē, a nobis. Et not. φ qui aliquid scit de materia, propter quàm lata est sententia excommunicationis modo predicto, secundum Hosti. nō tenetur reuelare damnum passo, sed prelato ecclesiæ. 35.q.6. episcopus in sinodo. sed neq; ipsi prælato debet reuelare publicè, si solus reuelator scit, & probare non potest 2.q.7. plerique. sed secretè, cum prælatus secretè corrigere habet criminosos. argu. 22.q.5. hoc videtur. Primò ergo sciendum, φ cum sententia excommunicationis aliquando sit lata a iure, aliquando a iudice siue ab homine, vt supra dictum est. 3 † Dicit Guil. sententiam ferri a iure, ab eo qui potest constitutionem facere vel generalem, vt Papa, vel particularē vt legatus, archiepiscopus vel episcopus vel concilium prouinciale animo iuris statuendi, constituitur aliquid in perpetuum & generaliter in omnes subditos suos & statutum illud roborat per sentētiam excommunicationis in futuros transgressores illius statuti, scilicet verbi gratia: Excommunicamus omnes hæreticos, & qui exercebunt vsuras, vel tale aliquid committant. 4 † Sentētia verò iudicis vel hominis dicitur esse, quæ fertur pro contumacia vel offensa præterita, vel futura, non tamen intentione constitutionis faciendæ generalis, aut perpetuæ, sed vt alicui particulari personæ vel personis ad vitam eorum vel vt alicui negocio consulatur ad tempus, sicut si dicatur, excommunicamus oēs illos qui vsque ad hoc vel illud tempus cōicabunt, vel facient guerram, vel qui interpellabunt tales moniales de turpitudine & huiusmodi. 5 † Et no. φ debet præmitti excōicationi trina admonitio vel vna ꝑ tribus, alias iniusta est & iudex est suspensus ab ingressu ecclesiæ extra eo. sacro. Et debet habere temporum conuenietia interualla, nisi facti necessitas aliter suaserit, & debet ferri in scriptis continentib. causam excōicationis. Et excōmunicator exēplum scripturæ debet excōmunicato tradere infra mensem, si super hoc fuerit requisitus, aliter excōmunicator est suspensus ēt a diuinis per mensem, quæ quidē si exequatur, irregularis efficitur, nec nisi per Papam cum eo poterit dispensari. extra eo. cum medicinalis. Sed hæ pœnę non tangunt episcopos, cū non fiat specialis mentio de eis, sicut oporteret. Nihilominus tamē & si illa nō seruentur, excōicatio ligat. Io. tamē de Lig. in tractatu de cen. eccle. 6 † dicit, φ est attendendum φ licet contumacia sit causa immediata, propter quàm fertur maior excommunicatio ab homine, ipsa tñ cōtumacia aliquādo ortum habeat a crimine, idest speciali inhibitiōe criminis facta ab homine, & tūc non est opus monitione super emendatione criminis iam cōmissi vt incidat, immo statim incidit, vt cū monet superior aliquem vt non fornicetur cum tali, alias ipsum excōmunicat. si contrafaciat excommunicatus est, & excōmunicari potest sine alia admonitione super emendatione criminis. & ratio, nam iste verè cōtumax est. Aliquādo cōtumacia habet ortum a crimine iam cōmisso, scilicet cū cōmisit quis crimē, sup quo erat admonitus ne cōmitteret, sic nec lata, nec cōminata sententia est in cōtrafacientē, & tunc est opus monitione si contingat, & si contumax fuerit poterit excōicari. 7 † No. vbi dicitur sub pœna excōicationis, nō habet vim sniæ, sed cōminationis, vt C. cōmina. & epistolas. l. vnica. Et no. extra de sagit. cap. artem, sed Guil. dicit φ si iudex dicat præcipio tibi sub terminatione excommunicationis, vel sub pœna excommunicationis ne furtiuè ordines suscipias, nō est excōicatus faciens contrariū, sed excommunicandus. Sed si fert sententiam sub conditione, vt excōico omnes qui furtiuè ordines suscipiunt, tunc est excōmunicatus. Hugo dicit, φ si aliquid mādatur sub interminatione anathematis, tunc est comminatio. Si mandatur sub pœna excommunicationis vel districtione excommunicationis, tūc si est mandatum hominis, statim ligat, si hoc intēdit, cui in hoc credendū est, secundū Hug & Host. quia est sententia lata si est mādatū iuris, tunc cōtrafaciēs nō statim ligatur. 30. dist. per to. & hoc ideo, qa mitius agit cū lege quàm cū ministro legis. ff. de arbi. l. si cum dies. 8 † Hostiē. dicit, φ si iudex fecit canonem latæ sententiæ dicens, Quicunque furtum fecerit, sit excommunicatus, & postea dicit, sub anathemate prohibeo ne quis furtū faciat, tūc ɔfaciēs est excōicatus, extra de loca c.j. alias hoc verbū sub anathemate, vel simile, cōminatoriū est. C. cōmi. & epistolas, in rubro & nigro, nisi per hæc verba, pferēs intenderet ferre sniam, φ circūstantiis intētionē suā expressit pbari pōt. hæc Host. extra de consan. c.j. 9 † Vñ iudices, φ volunt ferre sniam scribāt, Præcipimus sub pœna excōicationis vobis, quàm nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc in nos ferimus. Not. ēt φ cū iudex dicit, excōmunico, vel simile, semper intelligitur de maiori excommunicatione, extra eo. si quem sola aurē consuetudo absq; licentia vel constitutione non reddit aliquē excommunicatum, quia ille non est modus ferendi sententiam excommunicationis sm Guil. Item si iudex vel prælatus dicat, Habeo te pro excōicato, si intendat per hoc proferens excōicare, tenet excommunicatio, quia verba intentioni deseruiūt, & non econuerso. 22.q.5. humanæ. & sermo rei, & nō sermoni res est subiecta, de verb. sig. c. intelligentia. Non. n. in talibus, quāuis verba exigantur, est præscripta certa forma verborum, sicut in sacramento baptismi & eucharistiæ. concor. Host. di. in summa. 10 † Nō facio vim, vtrum dicat iudex, excommunico te, vel scias te excommunicatum, vel te excōicatum cognosce, vel habeas te pro excommunicato, vel reputes te excōicatū, vel alia quæcunq; dūm tñ voluntatem & cōsensum iudicis de præsenti exprimant, sicut & aliàs similiter dī extra de spon. c. si inter virū & voluntas iudicis spiritualis omnino pro lege seruāda est 11.q.3. audi. quamuis iniustè, & hoc vbi ille intendat per talia verba excommunicare, vt dictum est. φ si dubitatur de intētione, in dubio eligenda est via tutior, vt reputet se excommunicatum, sm Host. & Guil. & sic quærat absolutionem. Si iudex dicat, excōico vnum de istis duobus, credit Guil. illum esse excōicatum, de quo iudex intellexit. Si autem sciri nō potest, aut si vaga fuerit eius intentio, neuter est vitandus, vt excōicatus. Idem dicit φ si iudex dicat, excommunico te & absoluo te: si simul vtrunq; voluit, nihil egit: si vnum post alterum, vtrunq; egit. 11 † Not. ēt cum sententia excommunicationis lata est sub conditione, nō ligat anteq̃ extat conditio. Host. extra eo. à nobis. Et si pendente cōditione appelletur, tenet appellatio: sed si purè ferret sententia, non reuelatur per appellationem, trāsfertur tñ cognitio causæ in superiorem, de sen. excom. c. per tuas. & si pendente cōditione desinat esse eius subditus, tenet sententia, nisi appellet, extra de fo. compe. c. pe. sm Host. & Inno. 12 † Item si iudex præcipiat alicui debitori φ soluat ĩ. certum terminum, alioquin sit excommunicatus. dicunt Inno. & Hosti. φ creditor non potest terminum prolongare quantum ad sententiam excōicationis. s. vitādam, nisi iudex consentiat prorogationi. & tunc si adueniente secundo termino non soluerit, iterum est excōicatus, quia terminus videtur prorogatus cum accessoriis. si tñ pars in primo termino reputat sibi satisfactum, cessat tota excommunicatio. 13 † Item no. φ si is qui sententiam generalem promulgauit excōmunicationis moriatur, vel à præfatione amoueatur, ille qui facit postea contra talem sententiam, non est excommunicatus, nisi diffiniēdo illud statuerit. ff. de offi. præsi. l. j. vel nisi à successore expresse confirmetur, extra de loca. c. j. sm Host. Excōicari potest quis per literas ēt excommunicato ignorante, si hoc expressit excōicans, sed non punitur intermedio tempore, si ingerat se cōioni fidelium. Io. de Lig. sufficit φ sententia excommunicationis vel interdicti sit lata publicè ad hoc vt teneatur quis ad obseruantiam eius, extra de cle. excom. mi. c. illud. 14 † Excommunicatio dicitur perpetua, quia nullum tempus continet diffinitum, intelligitur tamen donec expirat. Ioan. de Lig.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicare possunt non solum episcopi, & superiores, sed etiam prelati principales ecclesiarum collegiatarum inferiores episcopis.*
2 *Excommunicare possunt priores singulos de collegio, alienos etiam si in eos iure speciali iurisdictionem habeant.*
Excommunicandi potestas procedens à potestate clauium, siue fori pœnitentialis, sacerdoti & non alii competit.
Excommunicandi facultas ex iurisdictione procedens, cui competat.
3 *Excommunicare solus episcopus potest cum solennitate, de qua in c. debent. 11. quæst. 3.*
Excommunicare potest archiepiscopus suffraganeum suum.
Excommunicare, & suspendere potest episcopus propter cōtumaciam in iudicio ortam sine c. consensu, secus in suspensione perpetua ob crimen.
4 *Excommunicare potest capi. vel prior, sede vacante.*
Excommunicare quis seipsum non potest.
Excommunicare non potest, qui interdictum violat.
Excommunicare non potest mulier prælata.
5 *Excommunicare non potest delegatus vltra sibi commissa.*
6 *Excommunicare nō potest episcopus extra suam diœcesim, nec aliquid, quod sit iurisdictionis contentiosæ disponere, & infra nu. seq.*
8 *Excommunicare non potest prælatus eos, in quibus iurisdictionem non habet.*
9 *Excommunicatio lata per eum, qui erat excommunicatus, licet non crederetur, non tenet.*
10 *Excommunicari non potest mortuus.*
11 *Excommunicari non potest Iudæus, nec paganus.*
12 *Excommunicari non potest Papa, nisi ob hæresim.*
13 *Excommunicatio lata per statutum episcopi, ipsum nec eius metropolitanum, an liget. & infra nu. seq.*
15 *Excommunicari non potest subditus extra territoriū sui superioris existens.*

16 Excom-

16 *Excommunicatio lata per statutum episcopi non ligat subditum venientē contra statutum extra territorium suæ iurisdictionis.*
17 *Excommunicari, nec suspendi, nec interdici possunt fratres Prædicatores ab episcopis, nisi de speciali licentia Papæ.*
18 *Excommunicatio lata per episcopum, an liget subditum delinquentem in loco exempto intra diœcesim.*
19 *Religiosi etiam extra monasterium sententiis suorum prelatorum ligantur.*
20 *Excommunicatio non fertur, vbi multitudo est in crimine.*
21 *Excommunicari non potest collegium, nec communitas.*
22 *Excommunicari potest Imperator vel Princeps à suo episcopo.*
23 *Excommunicari potest archiepiscopus à suo subdito delegato à superiore, & raptor manifestus sine admonitione.*
24 *Excommunicari possunt etiam post mortem, quorū scripta hæresim cōtinēt.*
25 *Excommunicari debent, qui sedis apostolicæ præcepta non custodiunt.*
Excommunicari quis potest pluries & propter eandem causam.
26 *Sententiis ordinariorum per statuta latis, ignorantes non ligantur.*
Ignorantia crassa & supina, quæ sit.

Capitulum LXXV.

Excommunicationis efficiens causa est, qui potest excōmunicare. 1 † Sciendum ergo φ excommunicationem ferre possunt in alio nō solum episcopi, & superiores, sed etiam prælati principales collegiatarum ecclesiarū inferiores episcopis, vt abbates etiam non benedicti, dummodò fuerint cōfirmati, extra de simo. sicut tuis. & priores possunt excommunicare singulos de collegio alienos etiam si in eos aliquo iure speciali habeant iurisdictionem. de offi. ord. cum ab ecclesiarum. Archi. etiam videtur φ possit excommunicare, licet non sit presbyter. arg. dist. 25. c. perlectis, nisi consuetudo sit in contrarium. 2 † Sacerdotes verò parochiales excommunicare nō possunt, nisi aliquo speciali iure iurisdictio eis competat. 2.q.j. nemo, vel nisi vbi consuetudo dat iurisdictionem. 9.q.3.c. conquestus. Thom. Alber. Goff. Ioan. de Lig. qui Ioan. in tra. de cen. eccle. dicit sic. potestas excommunicandi procedēs ex potestate clauium, siue fori pœnitentialis, competit sacerdoti, nō alii. Nam & ipsam exercet semper cum appositus est curiæ, nisi sit contraria consuetudo vel superioris inhibitio. Facultas autē excommunicandi procedens ex iurisdictione speciali competit prælatis habentibus ordinariam iurisdictionem a iure communi cōsuetudo, vel priuilegio speciali, vt dist. Inn. ad hoc autem, φ talis facultas competat, requiritur φ sit clericus vel religiosus electus per vniuersitatē ecclesiasticam, & φ ad dignitatem principalem alias nō hēt ordinariā, nisi consuetudo vel priuilegium concedat. competit etiam hoc habenti iurisdictionem specialem a prælato ecclesiastico, vt delegato, competit etiam habēti ordinariam non principaliter, vt vicario ordinarii. Hæc ille. 3 † Solus episcopus. i. nō inferior excommunicat cū solennitate. de qua habetur. 11.q.3. debent. Excommunicare pt metropolitanus suffraganeum suum, cum sit ei ordinarius. di. 12. de his. Ioan. de Ligna. Excommunicare & suspendere pōt episcopus propter contumaciam ortam in iudicio sine consensu capituli: perpetuò autem propter crimen suspendere nō potest, sine cōsensu capituli, nisi sibi aliud competat aliquo iure speciali. q. 15. q. 7. episcopus nullus. Ioan. de Ligna. 4 † Excommunicare pōt capitulum vel prior sede vacante, cum succedat in iurisdictionalib. de ma. & ob. cū olim. excōicare nō pt qs seipsum. 2.q.3. si is qui. Ioan. de Ligna excōicare nō pōt, qui violauit interdictū. Excōicare nō pōt mulier plata, cum careat clauibus, de pœ. & re. c. noua quædam. 5 † Excōicatio lata per delegatū extra sibi cōmissa, nō valet. 2.q.3. c.j. Io. de Lig. & not. sm Richar. in iiij. φ si iudex delegatus post reuocationē cōmissionis sibi factæ excōicet aliquē antequàm reuocatio commissionis ad eum potuerit peruenire, tenet snia, quia adhuc remanet penes eum potestas sibi commissa, de procu. c. auditis. in gl. aliqui tamen probabiliter dicentes sic distinguūt, quia aut ille qui reuocat commissionem intendit & exprimit φ sit irritū & inane quicquid extūc p delegatū fuerit attētatū, aut nō. si primo modo, non tenet snia postea lata a delegato. si nō, remanebit sententia. Hæc ille. ex causis sententia ab alieno episcopo lata ratificari non potest per proprium episcopum, qa a principio nulla fuit, secundum Inn. & Bart. Brix. 6 † Excommunicare nō potest laicus & suspendere, nisi ex delegatione Papæ. tunc enim potest. 22. dist. §. verum. Excommunicare non potest episcopus extra suam diœcesim & alii prælati extra territoriū suæ iurisdictionis, secundum Hostien. quia cum non sit quis excōicādus sine cāæ cognitione. 11.q.3. nemo. & p ɔñs locus requiritur, in quo posset sedere pro tribunali. 7 † Episcopus autem existens in aliena diœcesi non pt sedere pro tribunali, nec aliquid disponere contentiosæ iurisdictionis. 9.q.2. episcopum, nisi de consensu illius, ad cuius territorium se transtulit. Episcopi tamen expulsi possunt exercere iurisdictionem in aliena diœcesi, circa scilicet subditos suos, & sic possunt absoluere & excommunicare, vt de foro compet. c, quamuis, in cle. 21. distin. denique. Quidam tamen dicunt, φ etiam extra suam diœcesim potest episcopus excōmunicare. 9.q.3. archiepiscopus. Fortè quod concedi potest de notoriis, quia nec illa requirunt causæ examinationem. 9.q.3. §. fi. in Summa confes. lib. 3. tit. 33. q. 53. 8 † Excommunicare non potest prælatus eos, in quibus habet iurisdictionem temporalem tantùm, secūdum Host. de offi. ord dilectus. & hoc nisi habeat istud ex priuilegio speciali, vel cōsuetudine, quæ etiam dat iurisdictionem. 9 † Excommunicatio lata per eū, qui communi opin. non credebatur excommunicatus, tamen erat, non tenet. 3.q.7. §. tria. Nam neque excommunicatus, neq; scismaticus, nec intrusus, nec suspensus à iurisdictione. Secus si solum ab officio, nec violans interdictum, excommunicare potest, vt supra dictum est.

10 Quis non potest excommunicari. † Not. quòd excommunicari non pōt mortuus, nam mortuus homo non est homo, de sum. Tri. & fi. cath. c.j. Excommunicari enim à canone non potest, quia huiusmodi excommunicatio non fertur, nisi propter crimē, & mortuus delinquere non potest. A iudice etiam excommunicari nō potest, nam talis sententia requirit monitionem præcedentem: mortuus enim moneri non potest, nec contumax constitui. In quibusdam tamen casibus spiritualibus mortuus excommunicatur, & hoc ad terrorem, & potius ratione præcedentis vinculi quàm præsentis, propter quod fit negatio sepulturæ, communionis, orationis, & huiusmodi, vt in crimine hæresis, & in notorio crimine decedentis. Ioan. de Lig. 11 † Excommunicari non potest Iudæus vel paganus, quia nullus potest perdere quod nō habet, nec re, nec spe. quod verum est de communione intrinseca sacramentorum, extra quam sunt Iudæi & pagani, circa q̃ de his qui foris sunt, nihil ad nos 2.q.j. c. multi. Sed de communione extrinseca fidelium inquātum animalia ciuilia & socialia, vtpote in mercimoniis & aliis actibus humanis, quamuis à tali communione directè excludi non possunt, ita φ exclusio terminetur in eos, quia non sunt subditi, per indirectum tamē possunt, scilicet interdicendo fidelibus communionem taliū. Ioan. de Lig. 12 † Excommunicationem incurrere non potest Papa, nisi propter hæresim, de qua & iudicari potest & deponi. 40. dist. c. si Papa. aliàs excommunicari non potest, nec ab homine, cum sit superior omnibus, dist. 21. inferior. nec à canone, quia solutus est à canone, quamuis secundum canones deceat viuere, nec etiam minori participando cum excōicatis, extra de sen. excom. nulli, in glo. sed excommunicatione quæ separat à Deo propter mortale bene potest excommunicari: immo quia sine comparatione creatus est maior, sine comparatione à Deo lōgius separatur. 13 † Excommunicationis sententia lata per statutū episcopi non ligatur, nec ipse, nec metropolitanus eius, contra faciendo intra territorium sui suffraganei, secundum Laudul. Ioā. And. & Io. Cal. Pau. & Host. qui in Sum. dicit, Certo certius est tenendum, nec superiorem proferentem sniam fulminatoriam ligari. 21. dist. inferior. idem Tho. in 4. Contrarium tenet Hug. Arch. & Pet. de Bel. Io. verò de Li. circa hoc sic dicit in tractatu de cen. eccle. Et ego consideraui circa concordiam harū opi. & pondero largam differētiam hanc. s. an episcopus vt eps, & archiepiscopus vt archiepiscopus incidat in statutum fulminatorium, an episcopi & archiepiscopi vt priuati, aut quilibet incidat in ipsum. In primo casu crederem neminē ligari. In secundo casu vtrunq; ligari subiicio exempla. 14 † Disponit statutū φ quilibet exercēs iurisdictionem in tali loco & tempore sit, vt eps excommunicatus, vel quilibet celebrans sit excōicatus eps. & archiepiscopus vt archiepiscopus, iurisdictionem exercēs nō sunt ligati, vel episcopus pontificaliter celebrat, vel ēt archieps in præfato loco prohibito non sunt ligati. Exemplum secundi. Disponit statutum φ quilibet furtum committens vel ad azardum ludens, vel aliud simile faciens sit excōicatus, eps committit furtum vel ludit ad azardum. Item cum hoc faciāt & priuati ligantur, & sic posset haberi opinionum concordia. Sed qa plures Doctores & solēnes tenent simpliciter primam opinionē, ipsa vr̃ magis tenenda. dist. 19. in canonicis. 15 † Excommunicari non pōt subditus existēs extra territorium sui superioris ab eo ratione domicilii vel delicti vel ɔ̃ctus, sm Inn. de fo. comp. c. fi. & Host. & Pau. de Eleaza. Ia. verò in c. episcopus. 11.q.3. in j. glo. tenet, per c. si episcopus, & c, si quis presbyter. Idem Ioā de Lig. dicunt φ iudex citare pōt subditum extra territorium citatione arctatiua, de offi. or. Romana lib. 6. ergo & contumax cōstitui, & sic excommunicari. 16 † Excōicationis sententia lata per statutum episcopi vel alterius ordinarii non ligat subditum talis prelati venientem contra ipsum statutum extra territorium iurisdictionis ipsius, etiam si verba statuti dicerent φ quicunque facit tale quid in territorio, vel extra, sit excōmunicatus. sic tenet Ioan. de Lig. allegans ad hoc, c. vt animarum, de const. lib. 6. nec ob. illa cōditio, etiam extra territorium, quia ius dicit extra territorium, quod non licet. 17 † Excommunicari nō possunt, nec suspendi, nec interdici fratres ordinis prædicatorum ab epis vel aliis prælatis ecclesiæ, nisi super hoc haberent specialem licētiā & auctoritatē Papę, quæ faceret mentionē de ipso ordine, & si ferrēt sentētias ɔ̃ eos irritæ sunt & inanes, & hoc ex priuilegio

concesso

concesso ordini fratrum Prædicatorum, quod incipit, Meritis, quod est Alexandri. & in priuilegio, Nimis iniquè. Itē cogi nō possunt dicti fratres ordinis Prædicatorum, vt eorum cōstitutionibus subijciantur. i. episcoporum ex priuilegio. Bonif. virtute. Excommunicatus non est faciens contra statutū infringens excommunicationem in loco exempto intra territoriū ipsius statuentis. Ioan. de Lig. qui remittit ad prædicta, & allegat etiā c. luminoso. 18. q. 2. vbi dicitur per textum Gregorij, ꝙ episcopus nō debet exercere aliquid suæ potestatis in monasterijs. Et glo. ibidem dicit, ꝙ loquitur de exempto. hanc opi. tenet † Ioā. And. & Io. Cal. qui omnes disputant & dicunt, ꝙ subditus delinquens intra diœcesim, sed in loco exempto, nō ligatur statuto episcopi infligentis excommunicationem, puta episcopus statuit ꝙ ingrediens monasterium suæ diœcesis sit excommunicatus, intrat quis monasterium monialium exemptarum, non incidit talis vigore dicti statuti. Archi. & Fede. de Senis disputādo tenent contra Pe. de Anch. in lec. super 6. de consti. c. vt animarum, recitat vtranq; opi. & concludit. Ego plenè istorū Dominorum rationes refero in c. postulasti, de fo. compe. & reduco eos ad concordiam sic. Aut prælatus loci exempti ex forma priuilegij habet iurisdictionem episcopalem in suo loco exempto: & sic est vera opi. Ioā. Cal. & sequacium. Aut habet iurisdictionem episcopalem, & sic est vera opi. Archi. & aliorum. Rationem huius ibi videre potes. † Nota etiam, secundum Lau. ꝙ subditi religiosi extra septa loci, in quo degunt, & extra eorum clausuram suorum prælatorum sententijs ligantur, eis obedire tenentur. totus enim mundus est eis pro territorio, quare vbicunq; est persona subiecta, vel potius religata, illic se extēdit potestas eorum, secundum Vinc. † Excommunicationis snīa ferēda non est, vbi multitudo est in crimine, & periculum timetur scismatis vel scandali. dist. 50. vt constitueretur. 23. q. 4. ipsa pietas. Veritas tamen iustitiæ propter scandalum postponenda nō est, quod sanè intellige, vt s. detur iniqua sententia. Ioan. de Lig. † Excommunicari nō potest collegium vel communitas c. Romana. lib. 6. ꝙ si fiat, licet quidam dicant ꝙ tenet, alij tñ dicunt ſm Ricar. ꝙ & melius in 4. ꝙ non tenet, sed bene possunt excōmunicari singuli de collegio, ſm Host. puta sub his verbis; excōmunico præpositum, decanum, & omnes alios de tali collegio, nec debet excommunicari vnus pro peccato alterius. 24. q. 3. si habes. si tamen fieret, tenet 11. q. 3. sententia.

Quis possit excommunicari. † Excommunicari pōt Imperator vel Princeps ab episcopo suo 2. q. 7. §. cum Balaam. Excommunicatur regulariter Imperator post monitionem & res solum pro notorijs. dist. 63. Valētinianus. Ioan. de Lig. Excommunicari potest ignorans & absens, & si moriatur antequàm sciuerit, liber est quoad Deum, quātum scilicet ad sententiam absolui tamen potest & debet post mortem, si apparuerint signa cōtritionis illius, propter quod est excommunicatus. 11. q. 3. nemo. Ioā. de Lig. † Excommunicari pōt archiepiscopus à subdito delegato, si est potestas sibi ex superiore concessa 2. q. 6. c. si episcopus, de cle. non resid. ex tua. Excommunicari potest raptor sine admonitione premissa, si rapina est manifesta, & si præsens est, & statim non restituet, si absens restituat infra tempus præfixum, extra de senten. excom. Romana. lib. 6. † Excommunicandi sunt etiam post mortem, quorū scripta continent hæresim, quod intellige nisi ipsi & scripta & seipsos submisissent correctioni & determinationi ecclesiæ, vt fecit Abbas Ioachim, extra de sum. Tri. & fi. cath. c. damnamus, & etiam qui hæreticos hæredes instituit 24. q. 2. sanè. mali tanq̃ carnes putridæ à communione fidelium sunt resecandi 24. q. 3. resecandæ. quod intelligendum est de peccatis manifestis. 2. q. j. multi nisi post monitionem se correxerint. 45. distinc. sed illud. † Excommunicandi sunt, qui iussa Apostolicæ sedis non custodiunt, & præcipuè ex contemptu. dist. 18. nulli. Dicuntur enim violatores canonum, blasphematores spiritussancti 25. q. j. violatores. Excommunicari potest quis pluries, & propter eandem causam, secundum Ioan. And. faciens contra canonem fulminatorium excommunicationis ex ignorātia ipsius, puta exigit quis pedagia à clericis ignorans excusationem super huiusmodi, non excusatur quin legitur sententia excommunicationis, de reg. iur. ignorantia. lib. 6. quod est verum de canone vniuersalis ecclesiæ. † Sententijs autem ordinariorum per statuta latis non ligantur ignorantes, nisi ignorantia fuerit crassa aut supina, de consti. c. vt animarum. lib. 6. Et dicit Pet. de Anch. super d. c. ꝙ ignorantia crassa & supina est, quando quis ignorat quod publicè factum est in ciuitate, vt dist. 38. in princ. vel non intellige quod omnes intelligūt. hoc enim est lata culpa. hæc ille. Et hoc intellige, nisi fuerit impeditus, vt non posset scire, puta quia infirmus vel incarceratus, & hoc non ab alijs audiuit.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicationis causa finalis est, vt excommunicatus delictum suum recognoscat, & ad Deum redeat.*
2. *Excommunicatus ecclesiæ sacramentis priuatur, & eius suffragijs.*
3. *Suffragia ecclesię, quid prosint.*
4. *Excommunicatus ex iniusta causa, ab ecclesiæ suffragijs non excluditur.*
5. *Excommunicationis effectus in primitiua ecclesia erat vexatio corporalis diaboli.*
6. *Excommunicatus cum alijs non potest interesse diuinis, nec cum alijs orare.*
7. *Excommunicatio iusta à regno cœlorum excludit.*
8. *Excommunicatus excluditur à participatione fidelium.*
Excommunicatus ingerens se in diuinis scienter est, si clericus irregularis efficitur.
9. *Excommunicatus solenniter baptizans, aut in foro conscientiæ absoluendo, irregularis efficitur.*
10. *Excommunicatio si per episcopum lata sit in celebrantem in aliqua ecclesia, quando irregularis efficiatur.*
11. *Excommunicatum publicè ad diuina admittens interdicitur ecclesiæ, ingressus.*
12. *Ordinarius in excommunicatione si sciat se esse excommunicatum ob manus iniectionem in clericum per prælatum suum super irregularitate dispensari potest.*
13. *Ignorantiam habere asserenti alicui in foro conscientiæ creditur.*
14. *Excommunicatus nisi prius absoluatur, ad religionem suscipi non potest.*
15. *Excommunicatus, nec eligere, nec eligi potest.*
Excommunicati maiori excommunicatione, infames sunt.
16. *Excommunicatus, nullum ecclesiasticum beneficium acquirere potest.*
Excommunicatus iniustè, quando suos fructus faciat.
17. *Excommunicatus ab officio, & beneficio suspensus est.*
18. *Excommunicato omnis actus legitimus interdictus est, nec iudicare, nec accusare, nec testificari potest.*
19. *Excommunicati sententiæ nil valent.*
20. *Excommunicatus non potest constitui procurator, nec procuratorem constituere.*
21. *Excommunicatio à iuramento fidelitatis absoluit.*
Excommunicato, an debitor soluere teneatur.
22. *Excommunicatus matrimonium contrahere non potest, contractum tamen tenet, & an peccet.*
Excommunicatus ordinare, nec ordinari potest.
Excommunicatus ordinatus executionem non recipit.
23. *Episcopus excommunicatus occultè ordines confert, non eorum executionē.*
24. *Excommunicatus spiritualia, nec temporalia administrare potest.*
25. *Excommunicatus si literas impetrat, non valent, nec eis potest vti post absolutionem.*
26. *Excommunicatus in loco sacro sepeliri non debet, nec potest oblatio pro eo suscipi, nec pro eo oratio fieri, nisi signa contritionis apparuerunt.*
27. *Excommunicati cadauer locum religiosum non facit.*

Capitulum LXXVI.

1 CAusa finalis † excommunicationis est, vt excommunicatus delictum suum recognoscat & ad Deum redeat. Imitatur enim ecclesia in huiusmodi sentētia iudicium Dei, secundum Tho. in 4. distin. 18. qui peccatores ꝑ diuersa flagella castigat, vt eos ad bonum trahat, & ipsos sibi reliquit, vt auxilijs subtractis, quibus ad mala præpediebantur, suam infirmitatem cognoscāt, & humiles ad Deum redeant, sic ecclesia aliquos excōicat separādo eos à communione fidelium, vt erubescant & suffragijs & alijs spiritualibus priuati per humilitatem seipsos cognoscentes ad pęnitentiam redeant. Vnde excommunicatio medicinalis. lib. 6. Est enim quædam pœna non culpa. pœnæ autem sunt medicinæ, secundum philosophum. & dicit August. quòd nulla est maior pœna ecclesiæ excommunicatione 24. q. 4. corripiātur. 2 † Ex hac autem excommunicatione cōsequuntur multa damna spiritualia & temporalia. Primò quidem priuatur excommunicatus sacramentis ecclesiæ. Non enim est susceptibilis alicuius sacramenti sic ligatus 3. q. 4. Engeltrudam. Secundò priuatur suffragijs ecclesiæ, per quod incurrit triplex incommodū, secundum tria quæ quis consequitur ex suffragijs ecclesiæ, secū- 3 dum magistrum sen. in 4. dist. 20. & Tho. ibidem. † Valent. n. suffragia ecclesiæ ad augmentum, tum gratiæ eis qui habēt, vel ad merendum eis qui non habent, & quātum ad protectionē Dei habendam. quantum ad hoc dicit magister sententiarū, ꝙ gratia Dei per excommunicationem subtrahitur. Valent secundò ad protectionem Dei habendam. quantum ad hoc dicit magister ꝙ per excommunicationem protectio Dei ei subtrahitur, & sibijpsi relinquitur, non tñ ita ꝙ omnino à prouidentia Dei excludatur, sed ab illa protectione, qua filios ecclesiæ spāli modo custodit. Valent tertiò ad defendendum ab hostib. & quātū ad hoc dicit magister, ꝙ diabolo maior potestas sęuiēdi datur in ipsum corporaliter, & spiritualiter, de hoc ēt 11. q. 3. nihil dicit Aug. Nihil sic debet formidare Christianus homo quàm separari à corpore Christi. Si. n. separatur à corpore Christi, non est membrum eius. Si verò non est membrum eius, nō vegetat spiritu eius. Si tñ quis iniustè excōicatur & humiliter seruat excōicationem humilitatis, meritum recompēsat excōicationis 4 damnum, ſm Tho. ibidem. Richa. aūt in 4. dicit, † ꝙ excommunicatus ex iniusta causa, non propter hoc excluditur à suffragijs ecclesiæ, quia nec ecclesia hoc intēdit, 11. q. 3. etsi. Sed ēt excommunicatus

municatus pro iusta causa si pęnitet, & diligentissimè procurat absolutionem paratus satisfacere, & facere qđ in se est, extunc sibi valent orationes ecclesię, dum verò stat obstinatus in sua excommunicatione, quamuis in aliquo prosint orationes ecclesiæ, longè tamen minus quàm alijs non excommunicatis. † In 5 primitiua ecclesia, quando oportebat per signa ad fidem homines inuitare per excommunicationem, sequebatur alius effectus. s. manifesta vexatio corporalis diaboli, vt. j. Cor. v. Nunc autem inuisibiliter sathanæ traditur & spiritualiter, modo prædicto. vnde Aug. dilectissimi qui excommunicatur a sacerdotib. sathanæ traditur, quomodo, quia. s. extra ecclesiā est diabolus, sicut in ecclesia Christus, ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiæ vnione remouetur. vnde illos quos apostolus tunc sathanæ esse traditos prædicat, excōmunicatos a se esse demon6 strat. † Tertiò excommunicatus non potest cum alijs interesse diuinis vel cum alijs in ecclesia orare, aliàs mortaliter peccat, nec etiam licet ei extra ecclesiam sic propè stare, quòd audiat diuina. de pœ. & re. quòd in te. non tamē prohibetur ab ingressu ecclesiæ, dummodò ibi non audiat diuina, vel cum aliis oret. ibi Io. de Lig. Potest etiam interesse prædicationi, sed & aliàs ad officium dicendum. i. horas canonicas, ad quas est obligatus, tenetur nihilominus dicere, sed solus & sine, Dominus vobi7 scum. † Quartò excommunicatio iusta excludit a regno cęlorū. xxiiii. q. i. quisquis. Sed & iniusta lata, si cōtemnatur, a regno excludit. xi. q. iii. nemo. vbi Chrisost. sia ait, Nemo contemnat uincula ecclesiastica, quia non est homo qui ligat, sed Christus qui potestatem dedit hanc, & dignos fecit homines tanti honoris, 8 nam tales mortaliter peccant, secundum Doc. † Quintò excōicatus excluditur a participatione cum aliis fidelibus in loquendo, salutando, comedendo & huiusmodi. xi. q. iii. sicut excipiuntur tamen quædam personæ cum quibus participare potest, vt infra tit. seq. Sextò excommunicatus si scienter ingerat se diuinis officijs alicuius ordinis vtēs, si est clericus efficitur irregularis. extra de cler. excom. Apostolicæ. nec pōt dispensari, nisi per Papam, extra de sen. & re iud. de cætero. Si tñ baptizaret in casu necessitatis, vt vetula & sine solennitate, non est irregularis, ſm Guil. Pet. de Pa. in 4. dist. 18. plenius & perfectius ponit hoc, qui dicit ꝙ excōicatus si celebrat, vel ordines recipit, sit irregularis. & hoc verum est, nisi probabilis ignorātia excuset, de cle. excōmi. Apostolicæ. & hoc siue suscipiat ordinem sacrum, siue non sacrum, quia nō distinguitur. extra eo. cum illorū. & licet ibi distinguatur inter errorem iuris, & facti quo ad incursionē irregularitatis: si tñ error facti esset probabilis, excusaret, cū grauius sit celebrare excōicatū quàm ordinari. Vnde si probabilis ignorantia præseruat ab irregularitate celebrantē, pari rōne ordinatum. Si aūt est ignorantia non probabilis, abbas dispensat si talis s. est irregularis. Si verò secularis est, solus Papa, vt ibidē. Et q̃uis aliqui restringāt illum casum ad excōicatum propter iniectionem manuum, tñ quacunq; de causa sit quis excōicatus, vr̄ eadem rōne ꝙ Abbas possit dispensare. Si verò existens excōicatus non celebrat, sed in suo officio exequens se ingerit diuinis, efficitur irregularis ita, ꝙ non nisi per Papam dispensatur. 11. q. 9 3. c. pen. † Vnde sacerdos solenniter baptizans, aut in foro conscientiæ absoluendo siue palam, siue occultè, vel qūocunque contrahit irregularitatem, secus si baptizaret in necessitate, vt vetula. Et similiter excōicatus est, si priuatè dicat epistolam, vel etiā solenniter sine manipulo. tamen vbi est consuetudo ꝙ fiat per non ordinatum, non incurrit. Item si actum minorum ordinum etiā solenniter exerceat, cum hoc etiam per nō ordinatum licitè fieri possit, non incurrit. Si autem sacerdos solēniter officiaret ecclesiam in matutinis, vesperis, vel alijs horis, incurreret: secus si psalmonizando cum alijs quod etiam faciunt lai10 ci. † Item si episcopus tulit sententiā excōicationis in celebrantē in aliqua capella sine sui licentia, celebrans in prima vice nō efficitur irregularis, sed excommunicatus. Secunda autem vice ibi vel alibi celebrando, efficitur irregularis. sed si capella esset simpliciter interdicta, tunc ibi celebrans prima vice ēt efficitur 11 irregularis. † Ille verò, qui excommunicatum publicè admittit ad diuina, est ei interdictus ecclesiæ ingressus, s. ad celebrādum & officiandum: non tamen est irregularis, nisi postquàm admisit talem ad diuina, se ingerat diuinis ante purgationem excessus huiusmodi, de quo extra de senten. excommu. c. is qui. lib. 6. 12 † Et not. quod dicit Ric. in 4. distin. 18. circa eandem materiam, ꝙ si ille qui ordinatur in excommunicatione, scit se esse excōmunicatum propter iniectionem manuum in clericum, siue iniectio sit enormis, siue nō, siue hoc sit ante ingressum religionis, siue post, super tali irregularitate per prælatum suum dispēsari non potest. In ordine tamen Prædicatorum & Minorum per priuilegium virtute conspicuos, possunt ordinatos in excōmunicatione vel suspensione vel interdicto prælati eorum super tali irregularitate dispensare, etiam si contraxissent ante ingressum religionis, nisi casus excommunicationis fuisset enor13 mis, ita ꝙ esset absolutio Papę reseruata. † Item quod dicitur de ignorantia, dicit Ricar. ꝙ in foro conscientiæ creditur cuilibet dicenti se habuisse iuris vel facti ignorantiam in huiusmodi,

14 quando fuit ordinatus, sed in foro contentioso secus. † Septimò excommunicatus non potest suscipi ad religionem, nisi prius absoluatur, secundum Rav. si tamen fuit receptus, tenet receptio. Similiter etiam professio excommunicati tenet. Fratres autem ordinis prędicatorum ex speciali priuilegio possunt absoluere seculares ingredi volentes ipsum ordinem, nisi esset 15 casus Papæ reseruatus. † Octauò excommunicatus eligere non potest, nec eligi, vt not. extra de appel. c. constitutus. Si secus factum fuerit, talis electio ipso iure nulla est, extra de consuetu. c. cum dilectus, & 9. q. j. nos in hominem. vbi etiam dicit glo. ꝙ si qui eligunt cum excommunicato, vitiatur electio. Item quia dicit regula iuris, lib. 6. Infamibus portæ non pateant dignitatis. Sed cum excommunicati maiori excommunicatione sint infames, vt patet 6. q. j. infames. vbi dicitur in textu, excommunicatos, ergo &c. quod etiam tenet Bal. Et intelligitur de excommunicatione notoria. Et dicit Pet. de Pa. hoc esse verum, non solum de dignitate ecclesiastica regulari vel seculari, sed etiam de laica. Vnde in Regem vel Imperatorem non potest eligi. de elec. per venerabilem. Similiter non potest conferre beneficiū, 16 de exces. pręla. c. tanta. † Nonò excommunicatus nullum beneficium ecclesiasticum acquirere potest, de cler. excom. mi. c. postulastis. Et de beneficijs tam habitis, dum est in mora petendi absolutionē, nil participet, extra de app. pastoralis. Secus si non est in mora. de exces. præla. quia diuersitatem. Ioan. de Lign. Et dicit Pet. de Pa in 4. ꝙ si quis est iniustè excommunicatus si facit posse suum de impetrando absolutionem ab iniusta excommunicatione in foro conscientiæ facit fructus suos, etiam in foro exteriori debet cum eo dispensari & per simplicem dispensationem secum factam etiam pro tēpore, in quo in mora erat potest fructus accipere. secus autem si tempore electionis vel confirmationis vel collationis erat excommunicatus, quia tūc nullum ius fuit acquisitum, propter quod non sufficit dispensatio, sed requiritur noua collatio. Vnde si est beneficium pertinens ad collationem episcopi, vel simpliciter, vel pro tunc ratione delicti, quia contulit excommunicato, non sufficit eius dispensatio, sed dispensatio Papæ, vel alterius, qui potest cōferre ex certa scientia facta sufficit, & habetur pro noua collatione. Absolutus autem non ex hoc ipso facit fructus suos medio tempore perceptos, nisi cum eo super hoc fuerit specialiter dispensatum, vel iniustè fuisset excommunicatus, vel non fuisset 17 in mora petendi. Hęc ille. † Decimò excommunicatus est ab officio & beneficio suspensus. Vnde nec ligare, nec absoluere potest. 24. q. j. audiuimus, nec potest beneficium cōferre, de exces. præla. c. tanta. tamen quamdiu toleratur, valet quod fit ab eo, vt si prouideret alicui ecclesiæ, vel alicuius cōfirmaret electionē. ar. 8. q. 4. nonne. nisi fortè esset notorium. Dicit Ricar ꝙ si omnes actus legitimi, quos aliqui exercēt, dum eorum excommunicationes latent, essent irriti & inanes iudicandi, postquàm eorum excommunicatio esset detecta, multi de statu suo essēt incerti, quia aliqui sunt prælati, aliqui habētes plura beneficia ecclesiastica, qui à latenter excommunicato fuerunt absoluti, & sic dura videtur hæc sententia. Et ideo aliorum sentētia mitior & rationabilior est, qui dicunt, ꝙ in dicto casu eorum absolutiones & beneficiorum collationes tenent, quamuis eorū excommunicatio postea fuerit detecta. extra de exce. c. exceptio18 nem, in glo. ar. de iure patro. c. cōsultationibus. † Vndecimò interdictus est excommunicato omnis actus legitimus, vnde nec iudicare potest, nec accusare, nec testificari. 9. q. 3. ad mensam. §. euidenter. Et si vnus de iudicibus ferentibus sententiā sit excommunicatus, non valet sententia: si simul cum excommunicato pronunciat. Ioan. de Ligna. Et dicit Pet. de Pa. in 4. hoc est verum, si sunt excommunicati publicè, de senten. & re iudi. ad probandum, quia facta & iudicata per occultè excommunicatum valent, vnde & in spiritualibus non valet quod fit ab excommunicato, de appella. constitutis. & tamen quandiu tolerantur prælati & sunt occultè excommunicati, valet quod fit ab eis. 8. q. 4. nonne. Vnde si contulit beneficium vel confirmauit electionem, tenet, & similiter absoluit in foro conscientiæ. 19 Hæc ille. cum quo concor. Ricard. † Constitutiones etiā & sententiæ factæ vel latæ ab eo, vel de mandato eius, irritæ sunt ipso iure, & nunquam valebunt, extra de immu. eccle. cap. aduersus. Ioan. tamen de Lign. dicit quòd valet iudicium coram iudice excommunicato habitum, nisi sit publicè excommunicatus. 20 † Duodecimò excommunicatus non potest constitui procurator. de probat. c. post cessionem. nec etiam potest constituere procuratorem, quinimmo si qua communitas aliquem procuratorem constituit, & ipse excommunicatus inter constituentes fuit vt rector, vel principalis expressus, vel eius auctoritate factus est procurator, vel si ipsa communitas sciendo ipsum talem, tamen eum procuratorem fecisset, non valet, extra de procura. cap. fin. si tamen excommunicatus sit reus, bene potest se in iudicio defendere, & ad hoc procuratorem constituere, de iudic. cap. intelleximus. secus autem si sit actor, vel si reus con21 ueniat vel reconueniat, extra de proba. c. post cessionem. † Decimotertiò excommunicatio absoluit à iuramento fidelitatis.

15. q. 6.

13.q.6.nos sanctorum.& c.iuratos.Io.de Lig.Vnde si quis debet alicui in certo termino, & interim ipse creditor excommunicatur, secundum Bar.Bri.& Io.de Lig. non debet debitor ei soluere, dum perseuerat in excommunicatione, sed vt Io.And.dicit, deponat debitum in ędem sacram, vt postea creditori absoluto detur. Io.tamen & Hugo dicunt contrarium. scilicet quòd
22 debet soluere.† Decimoquartò excommunicatus matrimoniũ contrahere non potest, contractum tamen tenet.Io. de Ligna. si tamen contrahit tenet, licèt peccet mortaliter. reddere debitum etiam debet, exigere etiam nõ puto esse mortale. Item excommunicatus non potest ordinare nec ordinari quoad executionem, etiam si ignoret. Vnde ordinati ab episcopo excommunicato etiam ignoranter, indigent dispẽsatione quo ad executionem ordinis, de eo qui renun.c.fi. similiter qui excommunicatur publicè, siue ignoret ius, siue factum, ordinatus non suscipit executionem, de sen.excom.cum illorum, hæc Pe.de Pa.
23 in 4.† Dicit etiam idem Pe.ꝙ episcopus occultè excommunicatus non minus confert ordinando quàm publicus, quia vtrobique characterem habet non executionem, licèt in altero casu dispensetur faciliter propter probabilem ignorantiam. Non sic autem in sacramento pęnitentiæ, quia si occultè excommunicatus absoluitur, tenet absolutio. Et ratio diuersitatis est secundum eum, quia causa vniuoca communicat formam suam, secũdũ modum quem habet, & quia in conferendis ordinibus se habet episcopus vt causa quodammodo vniuoca, non potest cõferre executionem, quando eam non habet, sed in collatione penitentiæ se habet sacerdos, vt ęquiuocum instrumentum in conferendo gratiam, etiam si non habet eam, & ideo valet
42 absolutio, &c. † Decimoquintò excommunicatus non potest administrare spiritualia vel temporalia: valet tamen cõtractus factus per eum nomine ecclesiæ, vel nomine proprio. Io.de Ligna. Subditi tenentur ei obedire, donec per ecclesiam sit tolera
25 tus.8.q.4 nonne, alij contra Io. de Lig. † Decimosextò non valent literæ impetratæ per excommunicatum, nec astringi quis potest pacto tacito vel expresso participare excommunicato, nisi in casibus à iure permissis, nec post absolutionem vti potest literis pendente excommunicatione impetrantis. Post litis cõtestationem opponi potest exceptio excommunicationis, repulso excommunicato ab agendo, currit contra eum præscriptio, si est in mora petendi absolutionem, ipse præscribit, nec dabitur restitutio excommunicato, si præscriptum sit. Io.de Li.
26 † Decimoseptimò excommunicatus sic decedens non debet in ecclesia vel loco sacro sepeliri, & nec potest oblatio pro eo suscipi, nec publica oratio pro eo fieri, sicut nec pro ipso viuo, nisi apparuerint in eo ante mortem signa contritionis, quia tunc absoluetur post mortem, & omnia pdicta potuerunt pro eo fieri.24.q.2. sanè. Secreta tamen oratione orari potest pro excõ-
27 municatis, secundum Pe. † Decimo octauò cadauer excommunicati non facit locum religiosum, sicut cadauer fidelis non excommunicati, secundum Io. de Lig. Et sepultus in cimiterio si discerni potest, debet exhumari. Concludat ergo ꝙ cum excommunicatio inferat tot damna, meritò dicit Aug.11.q.3.nihil. Nihil sic debet formidare Christianos, sicut separari à corpore Christi. si quis autem in eam incidit, quã citius quærat absolutionem, de qua modo agendum est.

SVMMARIVM.

1 *Absolui quis potest ab excommunicatione maiori lata à iure ab episcopo, nisi Papa sibi absolutionem reseruauerit.*
Absolui à quo quis possit à sentẽtia excommunicationis per hominem lata.
2 *Absoluere non potest episcopus extra suam diecesim ab his, quæ causæ cognitionem requirunt, nec etiam legatus extra suam legationem.*
3 *Absolutio ab excommunicatione ex falsa causa non valet.*
4 *Absolui quis potest ab episcopo illius diecesis, in qua moratur à sententia canonis, in quam in alia diecesi incurrit.*
5 *Absolui quis potest inuitus ab excommunicatione.*
6 *Absolui debet excommunicatus offerens se ad iustitiam, non obstante appellatione partis aduersæ.*
7 *Excommunicans cognoscens errorem suæ excommunicationis appellatione aduersarij non obstante reuocare eam, vel absoluere debet.*
8 *Excommunicatum esse dubitans, quid agere debeat.*
9 *Absolutio ab excommunicatione duplex est.*
10 *Excommunicatus antequam absoluatur, debet iurare stare mandatis ecclesię.*
11 *Excõicatus pro offensa notoria non absoluitur, nisi prius emendet.*
Et quid si emendare non potest.
12 *Excommunicatus per quem absolui debeat, & quæ in absolutione dici debeant.*
13 *Excommunicatum absoluens, ei debet facere mandata iusta, & rationabilia.*
14 *Excommunicatus, quam satisfactionem faciat pro iniectione manuum violenta in clericum.*
15 *Excommunicatus si in loco sacro sepeliatur, cum absoluitur, non exhumatur sed sepulchrum eius verberetur.*
Absolui per quem debeat regularis verberans regularem.
16 *Absolutio nudo verbo fieri potest.*
17 *Absolutio ab excommunicatione non est sacramentalis, sed potius iurisdictionalis.*
18 *Absoluens aliquem de facto ab excommunicatione, à qua non potest absoluere, quid agere debeat.*
19 *Absolutionem ab omni excommunicatione si episcopus alicui committat, non poterit absoluere excommunicatum ab eo, cuius in speciali absolutionem non commisisset.*
20 *Absolutio sub conditione fieri non debet.*
Absoluere possunt magistri ordinis Prædicatorum, & prouinciales, & conuentuales, & eorum vicarij in locis sibi commissis, fratres eiusdem ordinis qui in sententiam excommunicationis incurrerunt vel suspensionis vel interdicti, & nu.seq.

Capitulum LXXVII.

1 Absoluere † potest ab excõicatione maiori lata à iure regulariter episcopus suos subditos & exempti prælati sibi subditos, nisi Papa sibi reseruasset absolutionem eius, de sen.excom. nuper, vel & cap. seu ille, ad quem episcopalis iurisdictio pertinet sede vacante, de ma.& ob.c.1.li. 6.& idem de sen iuris. A snia verò hominis non potest absolui quis, nisi ab inferente sniam, vel à successore eius, nisi ille esset mortuus vel amotus.11.q.3. si episcopus. vel à superiore eius. Si tamen haberet omnem iurisdictionem & plenam super ipsum excõicatum, sicut & ipse qui tulit, sicut Papa, & superiores parochialis ex consuetudine loco excõicat parochianum suum, quãuis non deceat ipsum absoluere illum sacerdote irrequisito, si pot. & si absoluit absolutus est, & sic si absoluit prouincialis ordinis mendicantium, quem ligauit prior conuentualis. Secus autem si absolueret archiepiscopus, quem excõicauit suffraganeus eius. nõ n.hoc põt, nisi in casu, vt si fuerit appellatũ ad eũ, & tunc põt vocatis tñ partibus, & cognito de appellatione, aliàs non valet absolutio, de ap.c.Romana.li.6.vel in articulo mortis. tunc.n.quilibet à quolibet sacerdote potest absolui à quacunq; snia excõicationis etiam Papæ reseruata, cum modificatione tamen, quã
2 habes in 1.c.huius operis. † Episcopus extra suam diœcesim absoluere non potest ab his, quæ requirunt causæ cognitionem, quia nec ibi potest, nos suę legationis. episcopi tamẽ expulsi possunt exercere suam iurisdictionem in aliena diœcesi, &c. Si Papa mandat alicui, ꝙ aliquem excõicet, committendo ei causæ cognitionem, poterit & illum absoluere. dist.21.inferior. sed si mandat ei tantum ꝙ excommunicet, cum ipse diffinierit negotium, non poterit absoluere, cum per Papam confirmatur aliqua sententia excommunicationis lata per inferiorem, si hoc simpliciter fit, & sine causæ cognitione poterit ipse inferior, qui tulit sententiam absoluere, si verò fuisset confirmata ex certa scientia & quasi cum causæ cognitione, nõ poterit absolui sine mandato Papæ, nisi esset certum per falsi suggestionem fuisse
3 impetratam, extra de confirmatio. vtili vel inutili, c.2. † Absolutio ab excommunicatione ex falsa causa, secundum Innoc. & Hostien. non tenet, quia iudex non intendit sic absoluere, puta si absoluendus dicat se satisfecisse, vel iniuriam remisisse, cum non sit verum, aliàs absolutio, siue iusta, siue iniusta tenet, quoad ecclesiam militantem.ar.de re iu.omnis.& di.1. ponde-
4 ret.† Absolui quis potest ab episcopo illius diœcesis, in qua moratur, à sententia canonis, quam incurrit in alia diœcesi, siue casus non sit de iure communi, siue de iure sinodali, nisi Papæ, reseruetur casus, sed à sententia hominis non potest absolui, nisi ab excommunicatore, vel eius successore in officio vel superiore. Ricar. in 4. & hoc nisi in periculo mortis, vel iusto impedimento detentus, ne possit in breui accedere ad excommunicatorem. tunc.n.potest absolui cum iniunctione, vt se præsentet quàmcitius commodè poterit ei, qui debeat absoluere, sublato, impedi
5 mento, vide de hoc supra. † Absolui potest quis inuitus ab excõmunicatione, sicut & inuitus excõmunicatur, immo remanente contumacia potest quis discretè remittere excommunicationem iustè latam, si videat saluti eius expedire. Thom.in 4. distinct.18.sed Ricard.in 4.distin.ea. concedit hoc de sententia hominis, sed de sententia iuris dicit quòd absolui non potest inuitus. Alle.24.q.2.nec quisquam. ar. ad hoc extra de offi.dele.
6 c.cum contingat.† Absolui debet excommunicatus, qui offert se ad iustitiam obstante appellatione partis aduersæ, debet tamen recipi ante absolutionem sufficiens cautio ab illo ꝙ iure parebit. extra de app.c.qua fronte Si excommunicatus dicat causam excommunicationis fuisse dubiam, vel nullam, vel falsam, & petit absolui, ad cautelam absoluetur cum iuratoria cautione, nisi excommunicator, vel is pro quo lata est sententia infra
7 octo dies probauerit. extra de sen.excom.lib. 6. solet.† Excommunicator cognoscens errorem suæ excommunicationis debet reuocare, vel absoluere, non obstante appellatione aduersarij. Sed si dubitet de errore, potest absoluere recepta cautione ꝙ iuri pareat. extra de sen.excom.sacro. Ligatus pluribus sententijs vel

tijs vel vna ex diuersis causis, si verè vult absolui, debet exprimere omnem sentẽtiam & causam, & sic vna absolutio sufficit ad plures excõicationes tollendas, aliàs non tenet absolutio, quia per surreptionem esset obtenta, extra de sen. excom. c. officij.
8 † Cum quis dubitat se esset excõicatum, si super hoc habet conscientiam scrupulosam, nimis deponat eam ad consilium boni viri, q̃ si nolit, vel non possit eam deponere, vel habeat de hoc probabilem opi. faciat se absolui ad cautelam, extra de sen.exc. inquisitioni.† Absolutio autẽ ab excõicatione, s̃m Guil. est du-
9 plex. Vna pertinens ad forum contentiosum, & hæc committi potest clericis non sacerdotibus, immo etiam s̃m Hug. & laicis ex delegatione Papæ tamen. alia est, quæ pertinet ad forum pœnitentiale, quæ fit cum oratione & psalmo, extra de sen.excõ. à nobis, in fi. & hoc nec debet, nec potest committi sacerdotib., nisi fortè à Papa hoc fiat. Sed Petrus de Perusio. & Io. videntur perfectius dicere circa hoc. Dicunt.n. super dicta decreta ꝙ quilibet superior etiam non sacerdos, qui habet potestatem excõicandi, habet & potestatẽ absoluendi, quantum ad restituendũ cõioni hominum, & reddendum illum habilẽ ad actus legitimos, sed quantũ ad tollendũ culpam ratione criminis, vel ꝯtumaciæ contractæ, requiritur absolutio sacerdotis. Hęc prędicti.

In absolutione à maiori excõmunicatione quatuor obseruanda sunt, secundum
10 Host. in Sum. † Primum est vt excommunicatus in omni casu antequam absoluatur iurare debet stare mandatis ecclesiæ. Et quamuis Host. dixerit hoc esse de substantia absolutionis, contrariũ tamẽ tenetur. Vnde si omittatur ꝙ fieri non debet, tenet nihilominus absolutio, extra e.cum desideres. Goff.Ber. & Gui. & idem esset, si iuret prædictus parere mandatis ipsius, qui suscipit iuramentum. de pueris autem, an debeãt iurare, relinquitur arbitrio episcopi.& dicit Ricard.in 4.ꝙ aliqui dicunt ꝙ pro leui iniectione manuum non debet exigi iuramentum propter periculum periurij, alij ꝙ est obseruandum in absolutione cuiuscunque, qui incidit in canonem. hæc Ricar. sed Hug. dicit ꝙ debet exigi pro horrendis criminibus, vt incendiarijs, falsatoribus & huiusmodi. non autem quibuslibet alijs mortalibus, contra
11 quæ lata est sententia, & istud videtur satis ęquum.† Secundum est, vt si excommunicatus est pro notoria offensa in aliquẽ nõ absoluatur, nisi prius sufficiens emenda præstetur. Pro cõtumacia autem & pro offensa dubia sufficit iuratoria cautio, extra de verb.sig. ex parte, §. vbi nullæ expensæ petuntur, sed vbi expensæ vel satisfactio damni petitur, non debet absolui, nisi prius satisfaciat si potest. si autem emenda præstare non potest, debet absolui recepta ab eo idonea cautione ꝙ satisfaciet, si ad pinguiorem fortunam peruenerit, & dicitur idonea pignoraticia vel fideiussoria, extra de solutioni. Odoardus. Et si illam pręstare non potest, saltem præstet iuratoriam. absolutio autem neganda nõ est 26.q.6. si presbyter, talis quoque ad petitionem aduersarij tenetur cedere bonis, vt dicit Guliel. Et si istud secundum nõ seruet, tenebit tamen absolutio, sed peccat, qui sic absoluit, secundum
12 Guil.† Tertium, quod seruari debet, est vt absoluatur per eum, qui tulit sententiam, vel per superiorem suum, vel alium, cui ꝯmisit, cum psal. oratione & verberibus, psal.§. Miserere, vel alio pœnitentiali, secundum Guil. oratione, videlicet Deus, cui proprium, &c. Sed vbi in oratione ipsa dici cõsueuit, quem delictorum cathena constringit, loco huius dicitur, & hũc quem excõmunicationis cathena cõstringit. Præmittitur autem post psal. cum gloria, Kyrieeley. Christeeley. Kyrieeley. Pater noster, Saluum fac. ver. Nil proficiet inimicus in eo. ver. Esto ei. ver. Dñe exaudi orationem, & dominus vobiscũ. Post autem ipsam orationem prædictam, Deus cui proprium est, dicendum est auctoritate omnipotentis Dei & beatorum Apostolorum Pet.& Pa. & ecclesiæ sanctæ suæ, & nostra vel mihi commissa, absoluto te à tali sententia, vel ab excommunicatione, quam incurristi propter talem & talem causam, & restituo te communioni & participationi ecclesiæ & omnium fidelium & ecclesiasticis sacramentis, extra eo. à nobis.2. Verberabit autem absoluens excommunicatum virgis vel corigijs nudas habentem scapulas, dum dicit omnia prædicta. Ista tamen sunt ad bene esse, & nõ de sub
13 stantia absolutionis.† Quartus est, vt postmodum absoluens faciat illi mandata iusta & rationabilia, aliàs appellare posset, extra de pac.c.fi. Erit autem mandatum rationabile ei factum, si ipsi excommunicato iniungitur principaliter, ꝙ contra illum canonem nunquam veniat, vt incendiario ꝙ nunquam incedat, percutienti clericum ꝙ nunquam percutiat, & similia. 23. q. fi. pessimam. Aliquãdo etiam requiritur cautio, ꝙ de cętero talia non faciet, extra de sen.excom. grauamen. Si autem apparet sen
14 tentia iniusta nullum mandatum, fiat absolutio.† Et no. ꝙ propter violentam iniectionem manuum in clericum vel religiosum fieri solet satisfactio pecuniaria, quæ applicatur monasterio, si percussus est religiosus. Sed si esset clericus secularis sibi applicaretur, nisi in contumelia ecclesiæ fuisset percussus, quia tũc ecclesia cum ipsa possit agere actione iniuriarum, secundum
15 Goff. & Host.† Defunctus aũt excõicatus & sepultus in loco sacro, cum absoluitur non exhumatur, sed sepulchrum eius verberetur, vt fit circa viuos, extra de sent. excõ. à nobis. Regularis aũt cum verberat regularem, vel aliàs incidit in sñiam excõicationis à iure prolatam, nec Apo. se. reseruatam, absoluitur à suo prælato. Si tamen percussisset regularem alterius religionis, tũc abbas vel prælatus percussi verberabit ipsum absoluendum, qđ erit loco satisfactionis, sed iuramentum recipiet & absoluet ꝓprius Abbas. Conuenientius tamen fit totum per vnum ex cõmissione alterius, extra de offi.ord.c.fi. si autem percussit clericũ sęcularem, absoluetur per episcopum, extra de sent.excom. religioso. lib. 6. in casu autem quo regularis excommunicatus nõ haberet prælatum, qui esset sacerdos, vel si esset defunctus ipse prælatus, vel excommunicatus, ad diœcesanum recurrendum est, secundum Host. quod Guil. intelligit tam de exemptis, quã
16 de non exemptis.† Et no. ꝙ quamuis absolutio ab excommunicatione regulariter debeat fieri, cum modo declarato, quando commodè potest, tamen & si non seruetur prædicta forma, etiam sine causa rationabili ipsam dimittendo simplici nudo verbo potest fieri ipsa absolutio, vt si dicat, Absoluo te solũ ab excommunicatione, vel rebenedico te, vel quodcunque aliqđ tale intendens per illud absoluere, extra de re iudi. omnis res, dist.l. ponderet. & hoc secundum Ray. Guil. Io. & ferè omnes
17 Doctores, licèt Host. dicat contrarium.† Vnde & B. Tho. de forma absolutionis dicit, ꝙ absolutio ab excommunicatione nõ est sacramentalis, sed magis consequens iudiciariam iurisdictionem. Et ideo ipsa verba habent efficaciam ab intentione dicentis, vbi non refert quibuscunque verbis vtatur ad exprimendã suam intentionem. Similiter & Rich.in 4.dicit, ꝙ sufficiũt verba quæcunque significantia remotionem excõicationis. Idem in substantia dicunt Anto.de But & Pet. de Peru.& addũt ꝙ cũ excõicatio feratur pro peccato mortali, ideo talis indiget absolutione sacerdotali & sacramentali ratione peccati. quilibet. n. tenetur confiteri de omni peccato mortali. Sed ante hanc absolutionem sacramentalem admittitur ad participationem fidelium, sed non eucharistiæ, nisi confessus de illo mortali. † Item
18 no. ꝙ si de facto quis absoluit aliquem ab excõicatione, de qua non potest, cum postea aduertit, debet si potest certificare de errore suo, scilicet declarando quomodo eum non potuit absoluere, & consulere, ꝙ impetret absolutionem, & interim habere
19 se ad illum, ac si non absoluisset. Gui.† Item nota ꝙ si episcopus committit alicui absolutionem ab omni excommunicatione, non ꝑꝑ hoc poterit absoluere illũ excõicatum ab eo. cuius absolutionem non commisisset in speciali, fortè quia erat excõicatus ꝑꝑ damnum illatum episcopo, vel aliquid huiusmodi, extra
20 de re iudi.cap.in generali, lib.6.† Item nota ꝙ absolutio nõ debet fieri sub conditione, puta si satisfecerit, nam taliter absolutus non esset simpliciter absolutus, extra de re iudi.libr. 6. actus. Magister ordinis Prædicatorum & prouincialiter & conuẽtualiter & eorũ vicarij in prouincijs ꝯuentibus & locis sibi cõmissis prædictis fratribus ꝯstitutus ibidem nec non & alijs fratribus eiusdem ordinis interdum ad eos declinantibus vndecunq; absolutione indigentibus, siue priusquam intrauerint ordinem, siue post in casibus excesserint quibus sñiam excõicationis incurrunt, absolutionis bñficiũ valeant impartiri, nisi adeo esset enormis excussus, ꝙ meritò esset apostolica sedes consulenda. Ale. Gre. Bonifa in priuilegio, virtute conspicuos, quod dicitur Mare magnum. Prædicti prælati possunt à suis confessoribus illas absolutiones ab excõicatione & dispensationes super irregularitatibus recipere, quas ipsi possunt suis subditis impartiri. Bon.
21 in prædicto priuilegio, virtute conspicuos.† Item magister ordinis fratrum Prædicatorum & prouinciales priores etiã conuentuales & eorum vicarij eos, qui ordinem nostrum ingredi volunt, absoluere possunt secundum formam canonicam à sñia excõicationis, suspensionis & interdicti à iure, vel iudice generaliter promulgatis, & sic eos in fratres recipere, etiam si post susceptum habitum recoluerint, se fuisse talibus sententijs innodatos possunt eis absolutionis bñficiũ impartiri, nisi adeo enormis esset excessus eorum, &c. vt supra Boni. virtute.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis sententia, qua forma ab homine proferetur.*
2 *Excommunicationis alia forma, quando persona ignoratur, quæ maleficium commiserit.*
Excommunicationis materiam sciens, ob quam lata est, prælato ecclesiæ, & non damnum passo reuelare tenetur.
3 *Excommunicationis sententia à iure ferri potest, uel ab eo qui potest generalem facere constitutionem.*
4 *Excommunicationis sententia iudicis uel hominis, quæ dicatur.*
5 *Excommunicationi præmitti debet trina admonitio.*
6 *Excommunicationis causa immediata, licèt sit contumacia, tamen contumacia quandoque ortum habet à crimine speciali inhibitione ab homine facta.*
6 *Excommunicationis sub pena, quando aliquid fit, uim sententiæ non habet, sed comminationis.*
8 *Iudex faciens canonem latæ sententiæ, si dicat, qui furtum fecerit sit excommunicatus; si postea dicit prohibeo ne quis furtum faciat, contrafaciens excommunicatus est.*

9 *Excommunicationis sententiam, quando volunt facere iudices quomodo dicant.*
Iudex cum dicit excommunico, de maiori excommunicatione intelligitur.
Excommunicatus quis non redditur ob consuetudinem.
10 *Excommunicans, san dicat excommunico te, vel scias te esse excommunicatum, vel reputes te excommunicatum, non est differentia.*
11 *Excommunicationis sententia sub conditione lata, ante conditionem existentem non ligat.*
12 *Iudex si præcipit debitori, quòd soluat ꝗ. certum terminum, aliter sit excommunicatus creditor, nisi iudex consentiat quo ad sententiam excommunicationis, terminum prorogare non potest.*
13 *Excommunicans si moriatur vel à prælatione remoueatur, faciens contra talem sententiam, quando sit excommunicatus.*
Excommunicari quis potest per literas, etiam excommunicato ignorante.
14 *Excommunicatio perpetua dicitur, donec expirat.*

Capitulum LXXIIII.

1 Secunda species excommunicationis dicitur minor excommunicatio.† Hæc autem incurritur participando cum excommunicatis maiori, in casu non concesso. Vnde Fabi. Papa. Sicut Apostoli statuerunt dicētes cum excommunicatis communicandum non esse, &c. 11. q. 3. Glia. Pau. statuit cum videlicet dicit, Si quis frater, idest fidelis nominatur auarus, &c. idest per sententiam excommunicatur pro pter aliquod vitium. Excommunicationem enim appellauit nominationem, vt exponit Aug. 2. quæst. 1. cap. Multi. Et subdit Apostolus ibi. cum hoc scilicet excommunicato, nec cibum sumere debetis. Io. etiam Euangelistam in secunda canonica, ca. vnico ait: Si quis non affert hanc doctrinam, scilicet fidei rectæ nolite eum recipere in domo, nec ei dixeritis, Aue, & cetera. Et loquitur de hereticis, qui sunt excommunicati, quod & ipse ostendit exemplo vt patet 24. q. 1. omnis. ad idem Isidorus ait. Cum excommunicato nec orare, nec loqui, nisi quæ ad eandē excommunicationem pertinent, nec vesci licet. Si quis palam, aut absconsè fuerit cum eo locutus, communem statim cum eo excommunicationis contrahet pœnam. 11. q. 3. cum excommunicato, gl. statim, est ergo casus latæ sententiæ scilicet, ꝙ incurrit minorem excommunicationem talis, & sic est ibi simili tudo, seu communitas in genere ad idem facit præcedens & se-
2 quens c.† Pro horum maiori declaratione est sciendum, ꝙ quadrupliciter quis potest excommunicatis communicare. Primò quidem in eodem crimine, propter quod quis est excommunicatus, scilicet dando ei consilium, auxilium vel fauorem, & per talem participationem incidit in eandem sententiam, vt supra declaratum est. Secundò in crimine mortali participando, sed non in illo propter quod est excommmunicatus, & propter talem participationem mortaliter peccat, sed non incurrit maiorem excommunicationem, sed minorem. Tertiò participatur cum excommunicato in diuinis, & propter talem participationem peccat mortaliter, quando scienter hoc agit, & si ius ignoret, & præcipuè si est talis conditionis, ꝙ scire potuit, & debuit huiusmodi participationis prohibitionem: non tamen est excommunicatus maiori sed minori: nec est irregularis, de sent. excom. is qui. lib. 6. sed vicinus irregularitati. Nam est ei interdictus ingressus ecclesiæ, si videlicet admittit ad diuina officia publicè excommunicatos, seu ecclesiastica sacramenta, aut ad sepulturam, donec de transgressione huiusmodi satisfecerit competenter ad arbitrium eius, cuius sententiam contempsit, extra de priui. c. episcoporum. lib. 6. Et si postquam est ei interdictus ingressus ecclesiæ, ingerat se diuinis in suo officio, sicut prius irregularis efficitur. Et sic videtur intelligendum de secularibus & regularibus. Sed & si sepeliret publicè excommunicatum, esset excommunicatus, vt supra dictum est. Si autem talis participatio fieret per metum, vt quia tyrannus cogit per metum mortis sacerdotem celebrare, & si culpa attenuetur per talem metū, non tamen simpliciter excusat, secundum Hosti. sed secundum Gul. & Hug metus, qui cadit in constantem virum, excusaret in huiusmodi. Quartò participatio cum excommunicatis fit, non in crimine, sed in alijs actibus humanæ ↄuersationis, vt loquendo, comedendo, salutando & huiusmodi in casu non cōcesso; & per hoc efficitur excommunicatus minori excōmunicatione, & si pertinaciter & contra prohibitionem superioris cōmunicaret in prædictis minori excommunicatus etiam posset ex-
3 communicari maiori.† Nota tamen ꝙ dicta sentētia. s. excōicationis maioris lata contra participantes cum excommunicatis in loquela & huiusmodi non teneret, nisi præmissa esset trina admonitio, vel vna pro tribus, & nisi exprimantur ipsi admonē-
4 di, nominatim, extra eo. statutum, lib. 6. † No. tamen ꝙ propter prædictam participationem, licèt quidam vt Ray. dixerint incurri peccatum mortale: tamen Tho. in 4. dist. 18. dicit, ꝙ probabilius est ꝙ alij dicunt, scilicet non esse mortale, nisi in quatuor casibus. Primò participando in crimine. Secundò participando in diuinis. Tertiò in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ. Quartò cōtra prohibitionem præceptoriam superioris. Idē Pe. & Alber. Arch. 11. q. 3. sicut. & sic intelligitur illud c. sicut Apostoli. s. cum quis per contemptum participat, tunc potest excommunicari, quia mortaliter tunc peccat. Idem Io. An. & Io.
5 de Lig. & Ricar. in 4. † Qui ergo participat cum excommunicato maiori excommunicatione, in diuinis scilicet, cum eo dicendo officium vel ministrando ei sacramenta, vel audiendo missam cum eo, secundum omnes, peccat mortaliter, vt dicitur in quodam scripto suo super 4. quod verum est, secundum ea quæ sunt in corpore iuris. sed hodie secus per extrauagantem Mar. V. quam habes supra c. si de maiori excommunicatione, ibi vi-
6 de. † Non participans cum excommunicato minori, non incurrit aliquam excommunicationem vel peccatum, & hoc est quod communiter dicitur, quia excommunicatio minor non trāsit in tertiam personam. 11. q. 3. quoniam multos. In quo quidem cap. Greg. subtrahit à minori excommunicatione quadruplices differentias personarum communicantes excommunicatis maiori, quæ tamen omnes comprehenduntur in isto versu.

Vtile lex humile res ignorata necesse.
Hæc anathema faciunt ne possit obesse.

Vtile, idest propter vtilitatem excōicati, vel etiam participantis. Lex. i. propter legem matrimonij. Humile. i. per subiectionem naturalem, vel aliquam seruitutem, vt in filiis & seruis & huiusmodi. Res ignorata, idest quando nescitur quis est excommunicatus ignorantia facti. Necesse. i. propter necessitatem excommunicati vel participantis. Vide tamen clarius de quolibet horum in sequentibus.

7 Primò quidem † excusat participātem cum excōicatis, vt non incurratur minor, vtilitas, quæ pōt esse duplex. Vna quidē ipsius excōicati, vt cum quis loquitur ei de his, quæ pertinēt ad absolutionem procurandam, vel etiam ad salutem animæ, licèt alia incidenter interponat, vt magis proficiat,
8 vnde & ad prædicationem admittitur, extra eo. respōso. † & per hūc ēt modum prædicatores, qui apud excōicatos in ꝓdicationibus, & cōfessionibus quasi gerūt causas eorum, qui ab ipsis expoliati fuerūt, eleemosynas licet accipere ab ipsis excōicatis, præsertim si in locis illis non valēt sustētationē habere, extra eo. cū volūtate. Et ēt ſm Host. extra casum necessitatis, dum sperāt ꝓbabiliter de proficiēdo eis. Secūda vtilitas pōt esse ex parte participātis in tꝑalibus vel spiritualibus. Et in temporalibus quidā, vt cum petit ab excōicato quod ei debet dare, vt in d. c. si vere. vnde si nolit dare, potest in iudicio cōueniri, aliàs ex delicto suo commodum reportaret. de iudi. c. intelleximus. in spiritualibus aūt licitè potest loqui de salute animæ suæ, petēdo consilium, si est necessitas, & non posset habere recursum ad alium, ſm Gui.
9 † Secundò excusat lex matrimonij in huiusmodi participatione, cum distinctione tamē nam aut excōicatio est lata ēt in alterum pp matrimonium illicitè ↄctum, & tunc neuter pōt cū altero participare. aut excōicatio est lata pp aliud delictū, & tunc in participatione quoad redditionē debiti vterq; excusatur. in alijs verò excusatur mulier participando cum viro excōicato, sed nō excusatur vir participādo cum vxore excōicata, ex eo ꝙ cum sit caput eius debeat eam cogere, vt faciat se absoluere. 7.
10 q. j sicut hæc. Ra . & Goffr. † Si autē vir vocaret excōicatum ad mensam. credit Guil. ꝙ non possit vxor comedere cum viro ad illam mensam, sed bene in eadem domo in alia mēsa, ita remota ꝙ possit dici ꝙ non comedant simul. & de bonis quidem cōibus, aut de his, quæ daret mariti sui nomine excōicati, secūdum Gui. non debet accipi eleemosynaliter, nisi scilicet in necessitate, sed de bonis proprijs si dat, vel si cōcessum ei fuisset à marito excōicato, vt de bonis cōibus daret ipsa nomine proprio, pōt accipi. idem de familia excōicati quoad eleemosinas dandas.
11 † Tertiò excusat humilitas subiectionis vel seruitutis, & primò quidem filij, qui sunt sub patris potestate, vel etiam mancipati, quæ sunt commensales primis, & ab eo recipiunt necessaria, excusantur participando cum patre excōmunicato, dummō nō
12 in crimine, alij autem filij non excusantur, secundum Gui. † Secundò excusantur monachi participando cū abbate excōicato secundum Guil. quia sunt quasi de familia eius. Tertiò excusantur clerici cum suo Pontifice excōicato participando illi. s. qui sunt eius officio ↄductiuè deputati, sicut & alii seruientes, aliqñ verò clerici non. 93. dist. maritus. ſm Host. Quartò excusantur serui & ancillæ s. seruilis ↄditionis. Quintò excusant rustici seruiētes & alij subiecti, q nō sunt adeo curiales, vt eorū ↄsilio scelera ꝑpetrant. 11. q. 3. qm̄ multos. cū distinctione tn̄, ſm Guil. quia si tales ꝑsonæ ante excōicationē dn̄i seu patroni obligauerūt se seruituti & seruitiū intrauerūt, si tūc ignorauerūt excōicationē nō tenent discedere: sed si sciuerūt tenent discedere, nisi necessitas eos ↄpulisset, ꝙ fierēt de familia eius. & ꝙ dr̄ de rusticis, intellige q colūt terrā dn̄orū suorū, & hoc ēt extendit ſm Gui. ad illos, q dn̄r mediatarij, & q pp culturā recipiūt certā portionē fructuū, nā & pn̄t cōicare q̄tū oportet pp culturā & hm̄ōi rōnem. idē intelligēdū est de nutritijs & similib., q vel q̄ si à dn̄o recederēt, non haberēt vnde viuerent. extra eo. si verè. ibi ēt in d. c. excusant, qui cū excōicatis nautis ↄueniunt de transfretādo ↄ Saracenos.

13 racenos. † Sextò excusantur patres & dn̄i participando cum filijs suis, aut seruis excommunicatis, nō quidem simpliciter, sed secūdum Tho. in 4. dist. 18. in his, in quibus sunt obligati: quia sicut inferiores obligātur ad obsequium superiorum, ita superiores ad prouidētiam inferiorum. Ray. tamē & Guil. Gof. & Hos. dicūt, ꝙ tutius est tenere ꝙ nō excusantur tales, quia tenebātur eos corrigere, arg. 27. q. 1. de filia quod vr̄, quādo ex defectu ipsorum, quia. s. nō correxerunt, inciderū in sententiam, vel permanēt in ea, sed vbi per eos nō stetit, & instāt, vt quærāt absolutio-
14 nē, habet locum, quod dicit Tho. † Septimò, secūdum Host. sernis mercenarijs possunt cōicare ↄductores eorum, vbi sine magno incommodo eorum eos vitare nō possent, & idem de socijs habētibus aliquid cōe, aliàs autē nō possunt cōicare. ↄcor. Ber. Octauò armiger, vel seruiēs militi, secūdum Gui. excusatur cōicando ei, non autem cōmunicando cum excōmunicatis, cum quibus dominus suus communicat. Nonò vassalli cum tenean tur reddere tributa pēsionis suis dominis excommunicatis non peccant eis communicando, licet soluāt in propria persona, secūdum Guil. Notauit tamē Hugo de huiusmodi vassallis, ꝙ cum sint absoluti ab obsequio fidelitatis, quādiu eorum dominus est excommunicatus, dicunt ab eo abstinere. 15. q. 6.
15 sacramētorum. † Quartò excusat huiusmodi participationem res ignorata, vt dicit Guil. idest ignorātia facti probabilis. extra de cle. excom. mi. Apostolicæ. Sed ignorātia iuris non excusat, nisi illos, quibus ius licet ignorare, vt sunt pueri nondum doli capaces. Dicitur autem ignorare quis factum, vt quia non constat ei, quod ille fecit tale quid, puta quòd clericum verberauit, quia nec ipse vidit, nec est fama ita publica, ꝙ omnino debeat credi. nam si ab aduersario audiet, vel leui fama, non debeat sibi ro est publica fama, vel audit à fide dignis, ꝙ aliqs sit publicè excommunicatus, ver. qui notoriè aliquid fecit, propter ꝙ incidit in excommunicationem, debet euitare, & inquirere veritatem si non plenè scit, & interim eum vitare in occulto, vel in publico, donec fuerit certificatus, secundum Ray. Item si audiui aliquem excommunicatum publicari Parisijs, quem postea inuenio Bononię, licet quidam dixerint, ꝙ debet euitari vbique. tamen, secundum Guliel. potest benignius dici. s. ꝙ si possunt facilè probare excommunicationem, puta per testem, vel instrumētum, teneor vitare, aliàs non, nisi in illa diœcesi. Item si audiui aliquem excommunicari, vel vidi incidere in factum damnatū per excommunicationem, & exinde non vidi eum, nisi post annum, secundum Guli. si ille est talis homo, ꝙ credatur esse timoratus, & qui tunc seruabat excommunicationem, modo nō seruat, possum credere eum absolutum, si verò non est talis, debeo eum vitare, si occultum est occultè. 6. q. 2. si tantum, & c. seq. si manifestum publicè, nisi cōnstet de absolutione. Item si prælatus vel sacerdos dicat mihi ꝙ vidit parochianum suum aliquid facientem, propter quod incidit in excommunicationem, non est aūt illud publicū, siue credā, siue nō credā illud, non teneor eum vitare, quantum. s. ad vitare maiorem excommunicationem, & multominus vitari non teneor, si dicat mihi alius, secūdum Gul. si tamen prælatus, vel episcopus, vel alius diceret mihi de suo subdito, ꝙ esset excommunicatus, denūtiando mihi sententiam, & casus est talis de quo solet fieri excommunicatio, debeo credere, & illum vitare. Si autem dicat communi locutione, nō teneor. Item si audiui ab ipso excommunicato de sua excommunicatione, & hoc in confessione, secundum Guli. non teneor vitare, idem Host. si verò extra confessionem, secundū omnes debeo eum vitare, sed in occulto solum, nisi sit publicè excommunicatus. Item si scio habitu aliquem esse excommunicatum, actu autem hoc non aduerto, & sic ei communico subito, secundum Gul. non incido in excommunicationem, nec pecco. Item si dubitatur de excommunicatione aliquorum, & dubitatio talis præcedat sentētiam iudicij, puta quia nōdum est declaratum per iudicum consensum, nō sunt vitādi. Si post cōcordem iudicum determinationem adhuc ambiguum sit, magis standum est sententiæ iudicum, & illi sunt vitandi, secundū
16 Tho. in quodlibet. † Quintò excusat necessitas tam excommunicati quàm participantes. Vnde peregrini, viatores, & similes in necessitate constituti, licitè possunt recipere ab excommunicatis, secundum Inno. & Host. 11. q. 3. quoniam multos. Similiter excommunicatis potest aliquid dari causa humanitatis, secū dum Guido. in sustentationem, quando scilicet indigent, nec est expectanda vltima necessitas, & si excommunicatus petat hospitium, non tenetur expectare ꝙ sit ab omnibus alijs expulsus. Intelligitur tn̄ quo ad necessaria vitæ, secus si peteret alia vtensilia, vt fossorium, vel securim, & huiusmodi. Item si vocatur qs à iudicibus excōmunicatis, sub quorum iurisdictione est, vt stet iuri, videtur esse casus necessitatis, & similiter si coram eis conueniunt iniuriatores suos, secundum Gul.

SVMMARIVM.

1 *Participare quis non debet in locutione cum excommunicato excommunicatione maiori.*
Participantem cum excommunicato familiaritas vel pudor, vel scandalum non excusat.
Excommunicati literas accipere non licet.
2 *Excommunicatum salutans vel resalutans, excommunicationem minorem incurrit.*
Excommunicatus non est salutandus, cum ei scribitur.
3 *Excommunicato ecclesiam intrante, alij exire debent, & non orare cum eo.*
4 *Excommunicato ecclesiam intrante, sacerdos an dimittere debeat missam.*
Et si exire non vult excommunicatus ecclesiam, quid agendum sit.
5 *Pro excommunicato, quare orandum sit.*
6 *Participare quis cum excommunicato prohibetur in mensa.*
7 *Cum excommunicatis communio prohibetur in actibus legitimis & in contractibus.*
Contractus cum excommunicato tenent ex eis contra excommunicatum agitur, si ipse non agit nisi absolutione secuta.
8 *Iurans soluere alicui in certo termino, si interim ille excommunicatur, quid agendum.*
9 *Excommunicatus si mutuet alicui vel locet, non potest petere nisi post absolutionem.*
10 *Excommunicatus quamuis cum aduersario se composuerit, vel satisfecerit pro iniuria, euitari debet donec est absolutus.*
Papa si salutat excommunicatum, eum non absoluit.
11 *Excommunicatio minor, in quibus casibus à iure proferatur.*
12 *Excommunicatio minor ab homine ferri potest.*
13 *Excommunicationis minoris effectus, qui sit.*
14 *Absolutio ab excommunicatione minori, à proprio sacerdote fieri potest.*
Et quis dicatur proprius sacerdos.
Excommunicatus maiori si se aliorum communioni ingerat, peccat, & debet alios excommunicatos vitare.
15 *Prælatus si iubeat quod subditus celebret præsente excommunicato, quem subditus scit esse excommunicatum, prælatus verò & alij ignorant, quid agendum sit.*
16 *Excommunicati vitari non debent in diuinis, nec extra, nisi fuerunt publicati.*

Capitulum LXXIX.

1 Extra prædictos casus prohibetur † in iure. 11. q. 3. c. cum excommunicato, & seq. participare cum excōicatis in his, quæ in hoc versu continentur.
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.
aliàs minor excōmunicatio incurritur. Primò quidem non debet quis participare cum excōmunicato maiori excommunicatione in locutione. Vbi no. secūdum Gui. ꝙ familiaritas, vel pudor, vel scandali timor nō excusat participantē cum talibus in locutione, vel alijs in casu nō ↄcesso. Item non licet literas excōicati recipere, vel ei mittere, vel nūcios, vel literas, nisi in casu, quo liceret ei loqui, secūdum Gul. & Hugo. Item si munus recipit ab eo scienter, quamuis nō debuerit recipere, non tamē tenetur reddere, sed debet ex consilio pauperibus erogare, vel excommunicato remittat, scilicet
2 ad sui ruborem, secūdum Guli. † Secundò non debet participare in salutando, aliàs qui salutat, excommunicationem minorē incurrit. Idem si resalutat, salutantem se, si assurgat vel si reuerētiam quis exhibeat excommunicato, aut inclinet se salutāti, aut moueat labia, quasi resalutans, cum tamen nil dicat, secundum Gul. nō incurrit excommunicationem, cum pœnæ sint restringendæ, de pęni. dist. 1. §. pęnæ. Item cum ei scribitur, nō est salutandus, sed loco salutationis dicendum est spiritum consilij sa-
3 nioris, si autem salutatur, potest respondere, Deus emendet vos & huiusmodi. † Tertiò prohibetur orare cum excommunicatis, vnde si excommunicatus intrat ecclesiam, & ibi se firmat, alij tenentur exire, vel procurare ꝙ exeat, si manifestum est eum esse excommunicatum, secundum Ray. 11. q. 3. sicut Apostoli. Si verò est occultum, tunc illi qui sciunt, exibunt secretè, & cautè, ita ꝙ nō sequatur manifestatio eius si possunt, aliàs nō exibunt. 6. q. 2. si tantum. occultè enim excommunicatus, occultè debet moneri, vt exeat. Si autem excommunicatus est in ec-
4 clesia nō causa orandi, sed alio negotio, nō video quare in eadē ecclesia orare non possim, vt ait Inn. † Circa officium verò missæ nota, secundum Ray. ꝙ si excommunicatus intrat ecclesiam iam missa incepta: si occulta est eius excommunicatio, non debet sacerdos dimittere missam. 7. q. 1. nihil. si verò est manifesta, moneat eum publicè, vt exeat. si verò nō vult exire, nec cōmodè potest facere expellere eum, & sacerdos nōdum inchoauit canonē, debet dimittere missam, ar. 24. q. j. omnis. Si verò priusq̄ ille ecclesiam intret, vel prius q̄ sacerdos eum videret, iam canonem inchoauit, debet sacerdos procedere in officio simul cum eo, qui assistit ei tm̄. Alij. n. omnes dicunt exire ecclesiam, si excōicatus nō exit ipse, de quo cōiter sciunt, ita tn̄, ꝙ finito canone & sumpto sacramēto antequam dicatur postcōmunio, moneat illum ꝙ exeat, de consec. dist. 2. c. relatum. concor. Host. & Goff. ꝙ si nō vult exire, potest eum sacerdos eijcere, etiam si cle
5 ricus sit, & si non potest eijci, in sacristiam rediens. dicat orationem, & postcommunionem quæ restabant. † Item ſm Th. in 4. pro excommunicatis orari potest, quamuis nō inter orationes,

quæ pro membris eccleſiæ fiunt, & tamen fructum non participant, quandiu in excommunicatione manent, ſed oratur vt eis detur ſpiritus penitentiæ, vt ab excommunicatione ſoluantur.

6 † Quartò prohibetur participare etiam cum excommunicato in menſa. ſed ſi hoſpitatus ſum in aliqua domo ad menſam, & ſuperueniat, & ingerat ſe excommunicatus, ſed Gul. ſi eſt publicè excommunicatus, teneor fugere, non obſtante cuiuſcunque ſcādalo. ſi verò eſt excōicatus occultus, & non poſſum ſine eius nota ſurgere, non teneor ſurgere. Item ſuperueniente publicè excōicato, non teneor exinde domo: immo ēt ſi ſcirē aliquē publicè excommunicatū, receptū eſſe in aliqua domo, poſſum ibi hoſpitari, ſi tantę capacitatis ſit locus, ꝙ poſſim eius communionem vitare; nam licet mihi cum excommunicato in eadem camera comedere, ſed non in eadem menſa, ſimiliter nec in eodē lecto iacere. ꝙ ſi veniam inuitatus ad aliquod feſtum, vel conuiuium, & inuenio ibi aliquem publicè excommunicatum, teneor recedere, neque debeo ibi epulari, licet ſedeat ad aliam mēſam, quia omnes tales conuenientes ad feſtum, vel conuiuium, ſimul inuicem communicare dicendi ſunt. Guli. Item ſi quis amico ſuo excommunicato venienti comedere ad domum ſuā, mittit ei domum & claues, permittit eum comedere ſeparatim in domo ſua, ſi hoc faciat in fraudem, vt ſic eum non offendat, ſed fauorem eius acquirat, incurrit minorem excommunicationem Si autem facit, quia timet ne fortè ille vim inferret, non incurrit. Idem ſi facit hoc cauſa humanitatis, quia ſi putat eum indigere hoſpitio, vel alimento. & de hoc facit proteſtationem non incurrit. Gu.

7 † Quintò prohibetur cum excommunicatio haberi communio, ſcilicet in alijs etiam actibus humanę conuerſationis, & præcipuè in actibus legitimis, vnde non debet qs facere aliquem contractum cum excommunicatis, tenet tamen contractus initus cum talibus. ſi ipſe contrahens non obligat ſe ad communicandum cum excommunicatis, vt ſi quis vendat, & tradat rem excommunicato, & ſtatim precium recipiat. Si verò obligat ſe ad communicandum cum excommunicato in caſu non conceſſo, non tenet contractus, vt ſi promittat, vel etiam iuret ꝙ vendet ei, vel locabit, & hoc ſecundum Ray. ſed Innoc. dicit ꝙ omnes contractus initi cum excommunicato etiam ſcienter, & durante excommunicatione tenent, & ex ipſis agitur contra excommunicatum. Sed ipſe excommunicatus agere non poterit pro tali contractu, niſi poſt abſolutionem, quod verius videtur, idem Gui.

8 † Item cum quis iurat ſoluere alicui in certo termino, & interim ille excommunicatur, ſecundum Ray. non deberet ſibi abſolui, dum ſtat in excommunicatione, ſed deponi debet illud debitum in ęde ſacra. Innoc. tamen dicit, Conſulimus tali ꝙ det. nam & ſeruiens tenetur ſeruire excommunicato, vt promiſit. 11. q. 3. quoniam, & hoc videtus verius.

9 † Item ſi quis recipiat mutuum ab excommunicato, vel conducit ab eo pro precio reddendo tempore excommunicationis ipſo precio, vel mutuo quo ad ciuilem obligationem, ex qua actio naſcitur, & poteſt peti, non redditur, niſi poſt eius abſolutionem obligatur, tamen ei quoad naturalem obligationem. Hoſ. Item ſi presbyter locauit operas ſuas alicui domino, dum ipſe dominus eſſet excommunicatus, non valuit locatio: ſecus ſi ante, ſed non poterit ei ſeruire in diuinis in excommunicatione permanenti. Hoſt. Item ſi quis vendat, vel emat à ſeruiente excommunicato nomine excommunicati, non eſt contrahendum cum eo, ſicut nec cum excommunicato Gul.

10 † No. ꝙ ille, qui incidit in excommunicationem, quamuis compoſuerit cum aduerſario, vel ſatisfecerit de iniuria, etiam ſi vadit pro abſolutione, vel etiam ſi nondum ſit denuntiatus, cum tamen manifeſtum ſit de eius excommunicatione, debet euitari quouſque ſit abſolutus, extra eo. cum deſideres, ſecundum Ray. immo etiam ſi iam iuraſſet ſtare mandato alicuius epiſcopi ante abſolutionem, tam epiſcopus, quàm alij ei communicantes incurrunt minorem excommunicationem, etiam ſi fuit ab ipſo excommunicatus. Non enim poteſt communicare tali, nec dare licentiam alicui communicandi, qui incidat in minorem excommunicationem, extra eo. nuper. 11. q. 3. excommunicatos. per hoc autem ꝙ Papa ſalutat aliquem, vel participat, non intelligitur abſoluere, vt in cle. ſumus.

11 Excommunicatio † autem minor, & a iure, vel ab homine fertur. à iure quidem, Primò propter participationem cum excommunicatis maiori, vt dictum eſt. Secundò pro ſacrilegio. 17. q. 4. miror. Tertiò pro notoria fornicatione, præcipuè clericis, extra de coha. cleri. & multi. veſtra. Quartò pro ſimonia etiam occulta in ordine ſuſcepto, extra de ſimo. c. tanta. Quintò, cum quis recipit eccleſiam de manu laici, & ſic eam tenet. 16. q. 7. ſi quis deinceps. Sextò, ſecundum quoſdam, cum in bello iniuſto exercet artem baliſtariorum contra Chriſtianos, extra de ſagittar. ca. artem. Septimò in diſſidentibus pauperum oppreſſoribus, manifeſtis raptoribus, publicis vſurarijs, & meretricibus, qui largè dicuntur excommunicati, inquantum oblationes eorum ad altare non recipiuntur. Octauò in illis, quibus negatur eccleſiaſtica ſepultura, & qui moriuntur in torneamento, quia priuātur eccleſiaſtica ſepultura, etiam ſi pœnituerint, & idem poteſt dici de eo, qui non confitetur ſemel in anno, vt dicitur extra de pe. & re. omnis. Nonò in quolibet notorio peccatore. diſ. 95. illud, de conſe. diſt. 2. pro dilectione.

12 † Ab homine autem ferri poteſt minor excommunicatio, vt ab epiſcopo, & quolibet inferiori iudice eccleſiaſtico, extra de offi. ordi. c. cum ab eccleſia, & hoc ſiue pro contumacia; ſiue pro alijs capitulis. 5. q. 2. præſenti. Item ſiue ſimpliciter, vt de pe. diſt. ... in actione, ſiue ad tempus. diſtin. 86. tanta.

13 † Eſt autem effectus principalis excommunicationis minoris, quod ſit remouetur à participatione ſacramentorum, & ſi ſe immiſceat, peccat mortaliter, non tamen incurrit irregularitatem, etiam ſi celebrat. Peccat etiam conferendo ſacramenta, ſed ab eo collata non carent virtutis effectu, nec prohibetur eligere, nec ea quæ ratione iuriſdictionis ſibi competit exercere, ſi talis tamen ſcienter electus fuerit, eius electio irrita eſt, extra de cleri. excom. ſi celebrat. Talis etiam, ſecundum Gul. eſt ſeparatus ab oſculo pacis, quod eſt in miſſa, quod eſt quaſi ſigno communionis, non autem ab horis dicendis cum alijs. Innoc. tenet quod excommunicatus minori, ſacramenta conferendo peccat, ſed ſubditi non prohibentur à receptione, licet ipſe eo ferendo ſe maculet. Hoſt. dicit ꝙ conferendo non participat, quia non confert ad ſuam vtilitatem, ſed aliorum, dicitur enim participare, partem capere, & ſic videtur comprehendi vtilitas ipſius participantis. Io. de Lig. videtur tenere in pluribus locis, ꝙ excommunicatio minor ſeparet à participatione paſſiua tantum ſacramentorum, ſcilicet, quod talis non poteſt recipere ſacramenta ante abſolutionem. Cum eo concor. Petr. de Palin 4. diſtinct. 18. dicit enim, quod minor excommunicatio excludit à participatione ſacramentorum, non à participatione diuinorum, vnde quicquid alij dicunt, licitè poteſt miſſam audire, & oſculum pacis accipere, & eccleſiam officiare, dum tamen nullum ſacramentum participat, nec matrimonium, nec aliud niſi prius abſolutus, & quod Gulliel. dicit de oſculo pacis. Reſpondeo, quod ideo oſculi pacis, & panis benedicti datio ſucceſſerunt loco communionis, vt indigni non admitterentur ad iſta.

14 Abſolutio autem † ab ipſa excommunicatione minori fieri poteſt à proprio ſacerdote, extra eo. nuper. & dicitur proprius ſacerdos, qui illum poteſt abſoluere à peccatis, quicunque ſit; ab alieno autem, qui ſcilicet illum non poteſt audiri, non poteſt abſolui, ſecundum Tho. Hoſt. & alios, ſi etiam ipſe ſacerdos proprius eſſet excommunicatus minori excommunicatione, poteſt nihilominus abſoluere talem, extra eo. duobus Excommunicatus autem maiori, ſi ignoret ſe cōmunioni aliorum, peccat, ſecundum Ray. & ſi in cōtemptum hoc faceret, mortaliter peccaret, debet quoque & alios excommunicatos vitare, ſecundum Hoſt. nec ꝙ cōſtitutionem Conſtātiæ factam, de qua habetur in fi. tollitur quin ipſe excommunicatus debeat ſe ſubtrahere à communione fidelium in diuinis.

15 † Et no. ſecūdum Per. de Perulio, extra de ſen. excom. inquiſitionis, ꝙ ſi prælatus præcipit ſubdito, ꝙ celebret excommunicato præſente, quem ſubditus ſcit excommunicatum, prælatus verò mādāt, & alij de eius excōicatione ignorāt, ſubditus ipſe in hoc parebit prælato, & ſic celebrabit: proteſtari tamen debet celebrās illi, quem excommunicatum ſcit, ꝙ nō intēdit cum illo celebrare, ſed cū alijs non excōicatis. Idem dicit, ꝙ ſi ſcio aliquem excommunicatum, quem vitare teneor, etiam in publico, nō teneor illi cōicare, etiam ad mādatum eccleſiæ, ſed potius debeo pati excommunicationem, ſi verò pro certo neſcio, ſed probabiliter credo, in tali caſu per me ſolum illi nō communicabo, ſed petitionem alterius vitare nō teneor.

16 † Nota diligenter, ꝙ licet ſecūdum communia excōicati etiam nō denūtiati deberēt euitari, vt dictum eſt, tamē per conſtitutionem factam Conſtātiæ iſtud extat modificatum, & Cōcilio Baſiliē. antequam ſciſſuram faceret renouata fuit, quod valet & fideles nō teneātur tales euitare in diuinis, & extra, niſi fuerint publicati ſeu denūtiati, excepto caſu de iniectione manuū in perſonas eccleſiaſticas notoria, & idem de alijs cēſuris eccleſiaſticis. Tenor cōſtitutionis ipſius eſt iſte.

Inſuper ad euitandum ſcādalum, & multa pericula, quæ cō ſciētiis timoratis contingere poſſunt Chriſti fidelibus, tenore præſentium miſericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a communione alicuius ſacramentorum adminiſtratione, vel receptione, aut alijs quibuſcūque diuinis intus & extra prætextu cuiuſcūque ſentētiæ, aut cēturæ eccleſiaſticæ a iure, vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abſtinere, vel aliquem vitare aut interdictum eccleſiaſticum obſeruare, niſi ſententia, vel cēſura huiuſmodi fuerit illata cōtra perſonam, collegium, vniuerſitatem, eccleſiam, communitatem, vel locū certū, vel certam à iudice publicata, vel denūtiata ſpecialiter & expreſſa, publicationibus Apoſtolicis, & alijs in contrarium facientibus non obſtātibus quibuſcūque, ſaluo ſi quem pro ſacrilegio manuū iniectione in clericum ſniam latam à canone adeo notoriè cōſterit incidiſſe, ꝙ factum nō poſſit aliqua tergiuerſatione celari. nec

aliquo ſuffragio excuſari: nam à cōmunione illius licet denuntiatus non fuerit, volumus abſtineri, iuxta canonicas ſanctiones in Concilio Conſtantien. ſub Martino V. Et no. quòd quidam dicebant iſtam conſtitutionem fuiſſe in concilio propoſitam, ſed non acceptatam, præcipuè ab Italica natione. Alij dicebant fuiſſe temporalem ſcilicet, per quinquennium vſque ad Concilium ſequēs, quod Senis fuit celebratum. Sed nullum horum eſt verum. Nam duo venerabiles viri famoſi in vita, & ſciētia, quorum vnus Doctor in Theologia, alter in iure, & epiſcopus ſcilicet Domi. Nico. de DincKelſerbuhel, & Dominus And. poſtea epiſcopus Boſeniē. in Polonia, qui fuerunt præſentes in Concilio Conſtantien. vbi facta dicta conſtitutio, dixerūt ipſam acceptatam ab omnibus, & perpetuam, & vnam de concordatis. Magiſtri etiam vniuerſitatis Pariſi. acceptauerunt ipſam conſtitutionem, quia in ea dicitur omnibus Chriſti fidelibus. Sed & dictus Do. Andr. Boſenien. epiſcopus poſt celebratū Concilium Senis, cui etiam interfuit vadens ad curiam ad viſitandum Martinum. V. Papam, cum ipſe putaret dictam conſtitutionem fuiſſe temporalem, ſcilicet per quinquennium tātū, & ſic iam expiraſſe, loquens cum Papa petiuit ab eo, vt concederet ſibi ex gratia vti tali ſententia ſine diſpenſatione, quam cōtinebat illa conſtitutio. Reſpondit Papa, vos ſcitis illam vnam eſſe de concordatis. Et cum ipſe epiſcopus quinquennalem eſſe obijceret, dixit Papa. Ego volo ꝙ ſemper duret. Dominus Iulianus Auditor cameræ Apoſtolicæ, vir iureperitus, & famoſus, poſtmodum Cardinalis effectus, ſuper hoc conſultus dixit, tale indultum datum non ſolum Germanicis, verum etiam omnibus Chriſtianis, & de iure eſſe perpetuum, quia iſta eſt natura cōſtitutionis ipſius, niſi reuocetur. Non fuit autem reuocata, ſed in Concilio Baſilienſi confirmata ante ſui diſſolutionem.

TRACTATVS SOLENNIS DE EXCOMMVN.

Editus per vtriusque iuris doctorem, dominum Iacobum de Beluiſo.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus, an & quando teſtamentum, vel aliam voluntatem vltimam condere poſſit.*
2 *Ius ſpeciale dicitur, cuius contrarium eſt ius commune.*
3 *Heretici merito à fidelium communione ſunt excluſi.*
4 *Edictum de teſtamentis, eſt certarum perſonarum prohibitiuum.*
5 *Licita ſunt omnia de iure, quæ non ſunt prohibita expreſſè.*
6 *Excommunicatus res ſuas vendere, & donare poteſt.*
7 *Licita cenſentur in vltima voluntate, quæ in contractibus, & inter viuos licere inueniuntur.*
8 *Excommunicatio, vt in pluribus propter contumaciam irrogatur.*
9 *Teſtamentum excommunicati valet, quoties excommunicatio ſine cauſa ſtatuitur.*
Excommunicatus inter perſonas coniunctas teſtari poteſt.
10 *Excommunicatio de ciuili iure ſeparat à ſacra communione.*
11 *Damnati ad mortem, qnandoque teſtari permittuntur.*
12 *Infamis teſtamentum condere poteſt.*
13 *Excommunicatus contrahere poteſt, quemadmodum & deportatus.*
14 *Geſta in iudicio cum excommunicato, valida cenſentur ante excommunicationis oppoſitionem.*
15 *Excommunicatus à iure non plus arctatur quàm vt à communione repellatur.*
16 *Excommunicatus à communibus excluditur iuribus.*
Vſurarius teſtamentum condere nequit.
17 *Excommunicatus hæres inſtitui non poteſt.*
18 *Excommunicato interdicitur quælibet participatio.*
Conceſſum præſumitur, quod expreſſè non prohibetur.
19 *Contrahere cum excommunicato non licet, niſi neceſſitate vrgente.*
20 *Speciesquælibet deſtructa cenſetur, ſi genus ipſum deſtruatur.*
21 *Excommunicati non debent ſuſcipi, nec eis fides adhiberi.*
22 *Excommunicatus teſtamentum, & quamlibet voluntatem vltimam condere poteſt.*
23 *Excommunicatus tanquam libertatem, & ciuilitatem retinens, nullo iure prohibetur teſtamentum condere.*
24 *Ius teſtandi continetur actuum appellatione.*
25 *Teſtes aliqui à teſtimonio ſunt repellendi, & vſuræ vetantur diuino iure.*
26 *Sponſus, qui ſponſæ primæ fidem dedit, non debet ſecundæ communicare.*
27 *Neceſſitas non facit omnino valere geſta cum excommunicato.*
28 *Excommunicatus non eſt deportato æquiparandus.*
Scripturæ teſtamenti, creditur, teſtatore mortuo nihil dicente.

IN CHRISTI Nomine, Amen.

1 † Quæritur, vtrum excommunicatus poſſit condere teſtamentum, vel aliam vltimam voluntatem? & videtur quòd poſſit condere teſtamentū, quia excommunicatus comparatur relegato, vt no. extra de appel. c. paſtoralis. ſed relegatus ad tempus & in perpetuum, poteſt condere teſtamentū. ff. de interdi. & relega. l. relegatorum. §. ſiue ad tempus, & de teſta. l. eius qui. §. 1. ergo & excommunicatus, per locum à pari.

2 † Secundò illud eſt ſpeciale, cuius contrarium eſt ius commune, ſiue generale. ff. ad mu. l. 1. in fi. C. de legi. & ſenatuſconſul. l. ius generale. 25. diſt. c. qualiter, ſed ſpeciale eſt in excommunicato propter hæreſim, qui poſt annum fit inteſtabilis. C. de hære. aucten. credentes. ergo ius commune generale erit, quòd excommunicatus ſimpliciter poſſit condere teſtamentum.

3 † Tertiò, quia hæretici à communione fideliū ſunt excluſi, vt in Auc. de priui. do. hære. mu. non præſ. §. antepenul. & C. de ſum. Tri. l. 1. circa fi. de ſacroſan. eccl. l. placet. in fi. & hæretici teſtari & teſtes in contractibus eſſe poſſunt. C. de hære. l. fi. §. fi. ergo multomagis catholici, qui non ſunt excluſi à cōmunione, ſed à participatione ſola poſſunt eſſe teſtes, & tabelliones in teſtamentis, & contractibus propter vtilitatem neceſſarij vſus, d. l. fi. in fi.

4 † Quartò, quia edictum de teſtamentis eſt prohibitiuum certarum perſonarum, omnis ergo qui non inuenitur expreſſè prohibitus, poterit teſtari; ſed excommunicatus eſt talis, ergo poterit condere teſtamentum. ff. de teſt. ſi quęramus, & ar. ff. de procu. l. mutus. § cū quæritur. & de teſti. l. 1. §. adhiberi. Quinto probatur per locum à ſufficienti partium enumeratione: ſunt enim caſus certi, & perſonæ certæ, in quibus prohibitio teſtamenti fit; ſed excommunicatus nō eſt de illis, vt no. qui. non eſt permiſ. fa. teſt. §. fi. Inſti. & d. l. ſi quæramus, ergo poterit teſtari. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. patre. & de act. & ob. l. actionum ferè. §. placet.

5 † Sextò, quia de iure omnia licèt, quæ expreſſè non inueniuntur prohibita. C. de reli. l. ſtatuas. ff. quib. ex cau. maio. l. necnon. §. quod eis. ſed in excommunicato nullo iure inuenitur prohibitum expreſſè, ergo &c. maximè quia vnuſquiſque habet licentiam de bonis ſuis teſtari, vt non ſint caſſa iudicia nihil enim, &c. C. de ſacroſanct. eccle. l. 1. ergo excommunicatus, qui nullo iure inuenitur expreſſè prohibitus poterit teſtari, cum legis intentio vna ſit, vt quæ diſpoſita ſunt à morientibus impleantur, vt in Auc. de hære. & fal §. exhæredatos.

6 † Septimò probatur, quia excommunicatus poteſt vendere & donare res ſuas, extra de ſent. excō. inter alia. & c. ſi uerò. & c. ſi uoluntate. §. prædicationes. ergo poterit & legata relinquere, cum legatum ſit donatio. ff. de leg 2. l. legatum, & in ſt. de leg. §. j. Octauò patet per ar. à maiori: quia ſi de quo minus uidetur ineſſe, & ineſt, ergo & de quo magis. ſed inter uiuos minus uidetur ineſſe, cum omnia iura faueant ultimis uoluntatibus. Et uideo, quòd qui inter uiuos alienare prohibetur, poteſt in ultima volun. relinquere, vt dictum eſt, ergo poterit in vltim. voluntate relinquere. hinc eſt quòd qui libertatem inter viuos præſtare non poteſt, poteſt tamen in vltim. voluntate relinquere, vt in Auct. vt ſpon. lar. §. 1. & Inſtit. qui & ex quibus cau. ma. non poſ. §. ergo. vbi de hoc ergo &c. Quinimmo conſequens eſt, quòd qui poteſt donationes & contractus de ſuis bonis celebrare, poteſt etiam legata, & fideicommiſſa relinquere. C. de lega. l. fina. ergo, &c.

7 † Nonò regulariter traditur, quòd quæ licent in contractibus, & inter viuos licere dicunt, multomagis & in vltim. voluntate, vt C. de le. Fu. ca. j. l. 1. & inſtitūtio. eo. & ff. de lega. 1. l. ſi ſeruus. §. cum quid, & de annu. leg j. ergo cum liceat excommunicato inter viuos, debet licere & in vltima voluntate multomagis. Decimò regula eſt, quòd omnis, qui retinet libertatem, ciuitatem, familiam, & bona, & non inuenitur expreſſè prohibitus, teſtari poteſt, & condere teſtamentum. ff. de teſta. quidam, de leg. 3. l. 1. §. hi quibus, ſed excommunicatus eſt talis, ergo poterit.

8 † Vndecimò probatur, quia excommunicatio procedit plerunque propter contumaciam. 11 quæſt. 3. cap. noſtro. & cap. certum. & 8. quæſtio. 1. cap. ſciendum, ſed contumacia & pœna contumaciæ non priuat ab actibus ciuilibus, vt C. de modo mulc. l. 1. & de requi. re. l. fina. vbi de hoc ergo &c. hinc eſt quòd ſi crimē, pro quo quis eſt excommunicatus, infamiam non irrogat, non videtur quòd fiat infamis, ergo nec inteſtabilis, argumen. 23. quæſtio. 2. miles, & facit quod no. 4. quæſtio. 1. in ſumma. Duodecimò quoties ſententia eſt ipſo iure nulla, lata etiam ex crimine, ex qno quis fit inteſtabilis, non priuat à teſtificatione. ff. de iniu. rupto & irri. teſtamen. l. ſi quis filio. §. quid tamen. ergo ſi ſententia excommunicationis eſſet nulla, idem erit dicendum.

9 † Decimotertiò, quoties excommunicatio ſine cauſa ſtatuitur, teſtamentum valet abſolutè, vt in Auct. de ſan. epiſco. §. omnibus, igitur ſi excommunicatio talis inueniatur, valebit teſtamentum.

Decimoquartò vr̄ ꝙ licet excōicatus dicereē nō poſſe teſtari,

quod cum nō inueniatur expresſè prohibitus, poſſit ſaltem inter coniunctas perſonas teſtari, arg. C. de inceſ. nup. l. ſi quis inceſtu. hinc eſt, quod hæreticus, qui a fide eſt alienus, extraneus, & a cōione ſacroſanctę eccleſię, ſeparatus, vt dictum eſt, pōt nihilominus inter coniunctas ſibi perſonas teſtari, vt C. de hæret. l. cognouimus, & in Auc. vt cum de appel. cogno. §. generale. ergo & excōicatus, qui non eſt hæreticus poterit multomagis teſtari; qa immo videmus qđ ille, qui deſijt eſſe ſuarū rerū dñs, pōt inter liberos teſtari. C. de ſacroſan. eccle. auc. ſi qua mulier. & xix. q. iij. §. ſi qua mulier. & C. de ſecun. nup. feminæ, ergo &c.

10 † Decimoquintò probatur, qa excōicatio de iure ciuili ſegregat a cōione ſancta, id eſt a corpore Chriſti, & ab ingreſſu eccleſię, vt d. §. oībus, & in Auct. de inter. coll. hære. §. j. & d. l. fi. & de ſum. Tri. & fide catho. & d. l. placet, in fin. ergo de iure ciuili excōicatus poteſt cōdere teſtamentū, cū eo iure non inueniat̄ prohibitus. Decimoſextò probatur, quia ſi excōicatis licet condere teſtamentum de iure ciuili, licere debet multomagis de iure canonico: nam in pęnis ex charitate agendum eſt, & non ex furore; & in legibus cū ſeueritate, & in canonibus cum māſuetudine. xii. q. ij. c. in antiquis, & c. fraternitatis, & §. verum eſt, & eccleſię ſanctitas ignoſcendo gloriam dereliquit, vt C. de

11 epiſco. & cle. l. ſi quis in hoc, ergo &c. † Decimoſeptimò teſtādi facultas ex clementia reſeruatur dānato qñq;, vt C. de teſtamē. milit. l. & militibus, ergo &c. hinc eſt quòd in pęnis pœnæ molliendæ ſunt, & odia reſtringenda in dubio. vt extra de regu. iu. c. odia, & c. in pęnis, & ff. de lib. & poſt. l. cū qdā, & de pœ. l. i. pręſes, & l. interpretatione. Decimooctauò lex ſibi quædam ſpiritualiter reſeruauit, quæ iudici nō cōmiſit, ſicut eſt. infamia & teſtamenta damnatorū & ſimilia, & iſta non amittuntur ex ſententia, niſi in caſibus nominatim & expresſè a iure ſtatutis, vt no. ff. de his, qui no. in fa. l. i. & l. furtim. § fi. & Inſti. qui. nō eſt per-

12 mil. fa. tel. §. fi. ergo &c. † Decimononò probatur per locum a pari: nam infamis, qui a coībus actibus eſt excluſus, vt no. ff. de his, qui no. infa. l. ij. §. miles. & ff. de teſt. l. iij. & l. Iul. & C. de dig. l. ij. lib. xij. cum multis ſi. poteſt condere teſtamentum, vt l. j. C. de ſecund. nup. ergo etiā excōicatus, licet a coībus actibus ſit excluſus. Vigeſimo teſtandi voluntas de iure natura. ſiue gentiū procedit, licet forma ſit de iure publico, vt. C. de teſtamen. l. teſtandi. & ff. de iuſti. & iu. l. j. §. ius naturale, ſicut ēt cōtractus, qui ſunt de iure gentiū, vt ff. de iuſti. & iur. & iura naturalia ſunt immutabilia, vt Inſti. de iure natu. §. ſed naturalia, ſed teſtamentū nulla nuncupatione voluntatis fieri poteſt coram ſeptem teſtibus, vt C. de teſta. l. hac conſultiſſima. § per nūcupationē. & l. in teſtamentis. ergo excōicatus poterit nuda & ſimplici volunta-

13 te coram ſeptem teſtibus cōdere teſtm̄. † Vigeſimoprimò probatur per argu. a minori, ꝙ excōicatus poſſit contrahere, quia deportatus poteſt, de quo minus videtur, cum ciuitatem amittat. ergo excōicatus multomagis, qui retinet ciuitatē, & nō exulat nudus, & d. l. quidam. ff. de capi. dimi. l. tutelas. §. fi. & l. bona fides. in prin. ff. depo. igitur contrahere poteſt, ergo & teſtari, vt ſ. probatum eſt. Vigeſimoſecundò regulariter tradi videtur, ꝙ a cōione fidelium ſegregatus, ſi amiſerit bona, teſtandi facultatem amitttit. Sed & ſi bona non amiſerit, poteſt teſtari, vt C. de apoſt. l. apoſtatarum. & de hæreti. l. manichæos, & l. cognouim⁹, & in Auc. ibi poſita. ſed excōicatus bona retinet, ergo & facul-

14 tatem teſtandi. † Vigeſimotertiò oſtenditur arg. a minori. Nā valet qđ, fit cū excōicato in iudicio, aut ante exceptionem oppoſitam, vt extra de excep. pia. lib. vj. & no. eo. ti. c. exceptio. de qua multominus videtur. ergo magis debet valere qđ fit extra iudicium in ꝯctibus & teſtamentis, cum ēt in iudicijs quaſi ꝯhatur. ff. de inter. act. l. de ętate. §. qui interrogatus, & de pec. licet. §. idem ſcribit, & maximè, quia iudicialia magis prohibentur quā extraiudicialia, vt C. de hære. l. fi. §. 1. & §. fi. & patere poteſt in de-

15 portato & in ſeruo, & ſimilibus. † Vigeſimoquartò probat̄ apertè, quia excōicatum iura non in plus arctare videntur, q̄ vt euitetur & repellatur, vt d. c. quia ſed ſi non repellatur, nec euitetur, licet peccatum ꝯhatur, valet quod cum eo agitur, vt d. c. pia. Vigeſimoquintò vr̄, ꝙ omni iure permittitur excōicato pietatis cā, & pro animæ ſuæ ſalute diſponere. C. de ſacroſan. eccle. l. illud. & l. ſancimus, & in Auc. de hære. & fal. § ſi verò expreſſim. & de eccle. eo. ti. § ſi ñaūt hæres. ff. de fideicom. liber. l. in teſtō, extra de teſta. cum eſſes, & c. relatum. & de ſent. exc. eo. rñſo. & c. cum voluntate. c. cum deſideres, vbi de hoc. Vigeſimoſextò vr̄, ꝙ excōicatus poſſit mortis cauſa donare, quia comparatur mortis cā donatio ꝯctibus, cum ſtipulatio vel traditio in ea requiratur, vt no. Inſti. de dona. § j. hinc eſt, ꝙ filiusfa. qui non pōt teſtari, nec codicillari, vt C. qui teſt. face. poſ. §. 1. ff. de leg. 3. l. 1. §. 1. pōt mortis cā donare. ff. de do. l. filius. § fi. de don. cau. mor. l. tam is. §. 1. ergo & excōicatus, per locum à pari. Vigeſimoſeptimò ſi voluiſſe Papa teſtamenti factione eum priuare, facile erat id expreſſiſſe: ſed nō expreſſit, ergo non vr̄ eum voluiſſe priuare, vt extra de dec. c. ad audientiam. & C. de cadu. tol. § ſin autem ad deficientis, & maximè in caſu iſto colligitur coniectura voluntatis, quia edictum de teſta. eſt prohibitiuum cęterorum caſuum, & cęterarum perſonarum, vt dictum eſt, &c. Iaco. de Belui.

Econtra videtur, ꝙ excōicatus non poſſit condere teſtm̄, nec aliam vlt. vo-

16 luntatem. † Primò vr̄ eſſe caſus, quia excōicati à cōibus actibus excluduntur, vt extra de excep. pia. & de ſen. excom. licet. in fi. li. 6. ſed verba generaliſſima ſunt, & ius teſtandi comprehendere videntur. ff. de verb. ſignifi. l. Labeo. & l. verba. & Inſti. de teſta. §. ſed & hæredes. & C. de ſen. paſ. l. fi. ergo &c. Secundò probat̄ pro locum à pari, quia vſurarius teſtari non poteſt, extra de teſta. c. q̄q̄. lib. 6. ergo nec excōicatus, quia ipſe eſt à cōione omnium ſe-

17 paratus, vt ſupra dictum eſt. † Tertiò excōicatus non pōt hæres inſtitui, vt in Auc. vt cum de appel. cogno. §. generalē. ergo nec poterit teſtari, ſecundum Hoſt. Quartò probatur, ſm̄ Hoſt. quia extraneo à fide, & ſeparato à cōione ſacroſanctæ eccleſiæ, omne beneficium denegatur vt in Auc. de priui. do. hære. non præſtitis. § antepe. ergo ſicut non poteſt eſſe in iudicio ad vtilitatē

18 ſuam, ſic nec extra iudicium. † Quintò excōicato omnis participatio eſt interdicta, vt 11. q. 4. excōicatos. & c. cum excōicatis. & extra de excep. c. à nobis, cum ſi. ergo ex quo generaliter prohibetur, vr̄ etiam prohibita teſtamenti factio, ar. extra de ſen. exc. § cum deſideres. in prin. & ff. de alea. l. 1. § quod autem, & de leg. præſtan. l. 1. § generaliter. Sextò, quia intelligitur prohibitum, quod non eſt expreſſè conceſſum, vt extra de tranſla. epiſco. inter corporalia § ſed neque. ergo cum excōicato non inueniat̄ expreſſè conceſſum, ſed ſub generalitate prohibitum, cum ſit

19 excluſio à cōibus actibus, non poterit teſtari. † Septimò probatur, quia cum excōicato ꝯhere licet ex neceſſitate, vt extra de ſenten. excom. c. inter alia. & c. ſi verè. ergo ex voluntate non debet licere vt extra de do. & contu. c. veritati. §. fi. de reg. iur. c. qđ non eſt licitum. igitur eadem ratione nō debet licere teſtari, qa quæ pp neceſſitatem recepta ſunt, non dicunt in arg. trahi. ff. de

20 regul. iur. quæ propter. † Octauo regulariter traditur, ꝙ à quo remouetur genus, & omnis ſpecies videtur eſſe remota ff. de fundo inſtru. l. fundi. & C. ne fiſcus rem, quam ven. euin. l. . lib. 10. ergo cum excōicatus generaliter remoueatur a cōibus actibus, non poteſt teſtari. Nonò probatur per locum a pari: nam qui participare prohibetur omnino & in totum, non poteſt teſtificari, vt C. de hære. l. fi. & cum quilibet prohibeatur participare excōicato, nullus teſtis ſibi eſſe poterit. Decimò ſecundū Azo. excōicatus ęquiparatur illi, cui aqua & ignis eſt interdictum, loco cuius ſuccedit hodie deportatio, vt habetur & no. Inſti. de cap. di. §. minor. ff. de pęn. l. 3. §. 1. ſed deportatus non poteſt teſtari, vt ff. de teſt. l. eius. § 1. & de iniuſto rup. & irri. teſt. l. quis filio. §.

21 irritum. ergo nec excōicatus. † Vndecimò probatur, quia excōicati a nullo ſuſcipiantur, nec a quo quam credantur, quæ ab eis dicuntur vel ſcribuntur, vt 3. q. 4. nullus, ergo non poterit teſtari, & ipſius teſtō fides non erit adhibenda, cum eius dictis nō ſit credendum, &c. Duodecimò quia excōicatus, ſecundum Acc. arbiter eſſe non poteſt, vt no. ff. de arb. l. Pedius, ergo &c. Iac. de

22 Belui. † Solutio, excōicatus poteſt condere teſtm̄, & quamlibet vlti. voluntatem, vt probatur per iura pro prima parte allegata, &c. Ad contraria ſubtile eſt reſpondere, nec poteſt generaliter reſponderi, ſed poteſt particularis reſponſio adaptari. Et ad rationem primam reſpōdeo, ꝙ excōicatus à cōibus actibus excluditur idest, ab actibus, qui principaliter reſpiciunt communem, idest publicam vtilitatem, vel generalē ſed ab actibus, qui principaliter & in effectu reſpiciunt propriam & ſingularem vtilitatem, ſicut ſunt contractus, & iudicia, & teſtamenta, quæ omnia in proprijs rebus exercentur, & fiunt, non videtur excluſus, licet ipſi actus à iure publico ſint introducti, vt ſatis probatum eſt

23 per iura pro hac parte ſuperius allegata. † Præterea excōicatus non inuenitur iure aliquo expreſſè prohibitus teſtari & retinet libertatem, & ciuilitatem, familiam, & bona, & rerum ſuarum adminiſtrationem, ergo videtur ei permiſſum teſtari, vt d. l. ſi quæramus, cum ſimi. quemadmodum, & ſimiles, qui a communibus actibus excluduntur, & nihilominus poſſunt teſtari, ſicut eſt relegatus, & hæreticus minoris hæreſis & infamiæ. Et adultus & fęmina de adulto habetur. ff. de mune. & hono. l. ad rempublicam, & de teſti. l. in teſtimonium, cum ſimi. & de fęmina ff. de regu. iur. l. 2. & de iudi. l. cum prætor. §. non autem. & C. de arbi. l. fi. de alijs ſupra oſtenſum eſt, & quia ſi Papa voluiſſet, facile erat ei expreſſiſſe, ut d. c. quanquam. & quia in dubio omnia iura fa-

24 uent ultimæ uoluntati, ut ſupra de his, plenè dictum eſt. † & nō obſtat etiam, quod actuum appellatione contineri uidentur iura teſtandi, quia illud poſſet habere locum, quando de natura rei repellitur quis generaliter omnino, & in totum a communibus actibus. ſed in caſu noſtro excommunicatus non repellitur in totum, nec omnino, ut probatur in d. decre. pia. & etiam patet, quia retinet libertatem, ciuilitatem & bona, ſic & relegatus, & ſimiles a cōibus actibus excluduntur, ut dictum eſt, & tñ poteſt teſtari. Poteſt etiam aliter reſponderi, quia iſtud habet locū, qñ hoc nomen actus, profert̄ per ſe ſine adiūcto. ſ. cum cōibus actibus, tunc reſtringitur eius ſignificatio, vt referatur ad omnes actus, qui principaliter non reſpiciunt propriam, & ſingularem utilitatem, ſed publicam, arg. ff. pro ſo. l. ſed & ſi adijci-

25 tur. & l. duo. § fi. † Ad ſecundam rationem reſpondeo, ꝙ ibi expreſsè

prohibitus fuit, & edictum de teſtibus eſt prohibitiuum certarum perſonarum, vt d. l. ſi quæramus. Et vſuræ diuino iure prohibitæ ſunt. Et Papa ſi voluiſſet ī excōicato expreſſiſſet, vt d. c. ad audientiam, & illud ibi à iure cōi exorbitat, tamen de iure teſtandi facultas omnibus permittitur. nequaq̄ ergo ad ꝯñtiam eſt trahendum, extra de regu. iur. quæ à iure. & ff. de legi. & ſenatuſcon. l. quod verò. Ad tertiam rationē reſpondeo, & ad quartam, quia in hæretico procedunt, & non loquuntur de eo, qui eſt ſimpliciter excōicatus. Ad quintam rōnem reſpōdeo, ꝙ participatio interdicta eſt, & debeat euitari, & repelli; ſed ſi non euitetur, peccatum ꝯhitur, & indicenda eſt pęnitentia, valet tamē nihilominus quod fit, vt d. c. pia. † Sicut etiam ſponſus ſponſæ ſuæ primæ dedit fidem pactionis, non debet cōicare ſecūdæ. Et tamen ſi ſecundam duxit, & ei cōicauerit, pęnitētiam debet agere de fide mentia: valet tamen quod fit cum ſecūda, vt extra de ſpon. c. pe. & fi. & de ſpon. c. duobus. vel dic ꝙ excōicatus non cōicat ad eius vtilitatem, ſed hæredum ſuorum, & ideo poteſt eſſe teſtis, ſicut & pater, qui in teſtamento filij militis, teſtis eſſe pōt, quia non filio, ſed inter hæredes filijs teſtis eſſe dr̄. ff. de teſt. l. qui teſtō. § per ꝯrium, & habetur, & no. C. de teſti. l. parentes. Ad ſextam rationem reſpondeo, ꝙ illud habet locum, qñ prohibitio fieret generaliter omnino & in totum, & in caſibus, in quibus eſſet eadem ratio, quę in caſu noſtro, vt ſupra probatum eſt. Ad ſeptimam rationem reſpondeo, quia ibi ꝯctus valet ſim-

27 pliciter, & in totum quo ad vtrūque ꝯhentium. † Et ſic patet ꝙ neceſſitas, quantum eſt ad excōicatum, qui ꝯhit ex voluntate, non faceret valere omnino, & in totum, vt C. de pa. qui fili. diſt. l. 2. ſed claudicaret ꝯctus, ſicut in pupillo & doloſo, vt ff. de act. emp. l. Iulianus. § ſi quis à pupillo. & de mino. l. in cauſæ. la 2. §. 1. vbi de hoc. Præterea participatio ibi excuſat participantem à peccato, & hoc operatur, ſed non facit valere ꝯctum, quia de ſe valebat. Ad octauam rationem reſpondeo, ꝙ illud arg. eſt probabile, ſed non neceſſarium: vel obtinet, quādo generaliter omnino, & in totum prohibitio fieret. Ad nonam rationem reſpōdeo, quia in hæretico procedit, & non in participante, qui non eſt hæreticus, nec excōicatus. Ad decimam reſpōdeo, quia illud habet locum qñ alter participum remouetur omnino, & in to-

28 tum, vt etiam ſuperius dictum eſt. † Ad vndecimam rationem reſpondeo ꝙ non procedit, quia non ꝯparatur deportato, cum retineat ciuilitatem, & familiam, & bona, ſed relegato, vt no. in d. c. paſtoralis. Ad duodecimam rationem reſpōdeo, quia vr̄ debere intelligi in accuſatione, & teſtimonio, quia tūc eius dicto credendum non eſt coram iudice, ſed in contractibus & teſtamentis extraiudicialibus eorum dictis credendum eſt, vt ſupra probatum eſt. Item ſcripturæ teſtamenti eo mortuo, ipſo nihil dicente creditur, cum eius teſtamentum ſcriptum eſt ab eo, qui non eſt excōicatus. Præterea ſibi non creditur, ſi euitetur & repellatur; ſed ſi non euitetur, valet quod fecit & poſtea creditur, vt d. c. pia. Ad decimamtertiam rationem reſpondeo, ꝙ aliud eſt in arbitrio, qui introductus eſt ad ſimilitudinem iudicis, vel dic ꝙ illud habet locum ſi euitetur & repellatur, vt dictum eſt, & in hac opi. eſt Inno. vt no. per eum extra de ſen. excom. c. cum uoluntate. & Arch. in d. c. pia. Item in Specu. de inſtr. edi. §. compendioſe. ver. quid de excommunicato.

TRACTATVS DE EXCOMMVNICATIONIB.

Ioannis Capiſtrano, hactenus non impreſſus.

HIC incipere oportet, à quibus criminibus, & in quibus caſibus poſſint confeſſiones abſoluere confitētes, ex quo ſcire conuenit, qui ſint caſus Papę ſpecialiter reſeruati. Qui ſint etiam caſus epiſcopis reſeruati & qui caſus ſimplicibus ſacerdotibus ſint conceſſi.

Primò igitur incipiendum eſt à caſibus ſedi Apoſtolicæ reſeruatis: nihil n. ageret Cōfeſſor, ſi ſe inijceret in caſus, de quibus nullam haberet abſoluendi licentiam: immo religioſi tenere præſumentes aliquem excommunicatum abſoluere in caſibus non ꝯceſſis, incidunt in eandem, vt infra dicemus.

Recolligamus ergo primitus caſus excōmunicationū, quarū abſolutio, ſedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſeruat̄, quarū prima eſt, ſiquis manus in clericū iniecerit violentas. 17. q. 4. ſiquis ſuadente diabolo. à qua tamen regula multi caſus excipiūtur, quos infra inter caſus epiſcopales numerabimus ſeriosè. Et notan. ꝙ licet religioſi & communiter viuentes poſſint abſolui à ſuo ſuperiore, attamen in quatuor caſibus enormibus etiā tales oportet recurrere ad ſedem Apoſtolicam abſoluendos.

Primus eſt, ſi interuenit mors, vt quia alter alterum interfecit.

Secundus eſt, mutilatio mēbri ſi interuenit ſanguinis effuſio.

Tertius eſt, ſi ex vulnere ſanguinis defluxit.

Quartus eſt, cū ſubditus in prælatū manus iniecerit violētas.

Hi quatuor caſus reſeruantur Papæ. in capitulo. cum illorum, poſt med. extr. de ſentent. excommunicatio. ibi dum dicit, niſi exceſſus ipſorum extiterit difficilis & enormis, vtpote ſi ad mutilationem membri, vel effuſionem ſanguinis eſt proceſſum, aut in epiſcopum, aut Abbatem violenta manus iniecta, cum exceſſus tales nequeant ſine ſcandalo præteriri. Et licèt in d. tex. non fiat mentio de morte, attamen per argumentum à minori ſatis includitur, de quo in c. cum in cunctis, ext. de ele. & caſus mortis plusq̄ maius eſt enim occidere quàm mutilare: quæ omnia. de pęn. Vnde Inno. ſuper uerbo effuſionem ſanguinis, dicit ſimilis eſt prædictis. caſus eſt in clem. 1. §. poteſtas. uerſ. i. mortem. Et ſubdit, Nam licèt ſangui de naſo exiuerit, nihilominus abſolui poterit. & idem intelligimus etiam ſi os capitis fregerit, dummodo non ſit ſecuta mors, uel membrorum mutilatio. Vel poteſt dici, ꝙ omnis grauis lęſio intelligitur, & hæc diſcreto iudici committitur, & hoc plus placet. Verba ſunt Innocentij, quorum finis, eſt tenendus. Vnde gloſ. ordinaria ſuper dicto uerbo, effuſionem ſanguinis, quærit, quid ſi modicum ualde lęſit, cum ſanguinis effuſione, quia de facili ſanguis effundit̄ qñque: nunquid idem erit, ac ſi enormiter lęderet? Et reſpōdet, hoc Iudicis arbitrio committendum, ut puta epiſcopi, uel Abbatis. & ſubdit, verbum n. effuſſionis abundantiam ſignāt. 16. q. 1. c. reuertimini. ubi referuntur uerba Hieronymi ſuper Malac. dicētis ex parte Dei inferatis decimas in horream ea, & probate me, ſi non tantas pluuias effudero, ut catharactæ cęli apertę cremdantur. & effundam uobis benedictionem uſque ad abundantiam. Verbum effuſionis nomine largitatis oſtēdit, dicit gl. Hęc ſunt uerba Hierony. & allegat pro concordantia C. de in offici. dotib. l. 2. hinc etiam dicimus ꝙ effuſionem ſanguinis nulli epiſcoporum ſua, uel Imperatoris auctoritate imperare licet. 23. q. 8. c. ſi autem nobis. §. licet, in fi. & in c. ſeq. quod incipit, ſæpæ. ubi concluditur ꝙ ſacerdotes nanque recipiāt commiſſiones principum contra Maieſtatis obnoxios, niſi iureiurando ſupplicij indulgentia promittatur. ubi gl. dicit, ꝙ ad pœnam ſanguinis, ar. 15. q. 4. c. nullus epiſcopus. & in c. ſępæ, dicit, ſiquis ergo ſacerdotum ꝯ hoc cōe conſuetum diſcuſſor in alienis periculis extiterit, ſit reus effuſi ſanguinis apud Chriſtum. ad hoc etiam faciunt no. in c. in archiepiſcopatu. ext. de rap. & 23. q. 5. c. homicidas. ubi tex. dicit, homicidas & ſacrilegos & uenenarios punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed legitur miniſterium. uerba ſunt Hieronymi ſuper Hierem. & intelliguntur pro iudicibus ſecularibus. Tenendum eſt igitur ꝙ de tali enormi delicto & ſanguinis effuſione Iudicis arbitrio remittatur, arg. opt. Inſtit. de iniur. §. atrox. Et nota ꝙ licet atrocia propriè reſeruentur, attamen & leui iniuria facta clericos ſententia excōis incurritur ipſo facto, ut infra dicemus inter caſus ēpales. Et ſic uides ꝙ in iſta prima ſpecie excōicationis continentur principaliter quatuor caſus Papæ reſeruati, licet multi plures poſſint contineri, quos diſcretus Iudex arbitrabitur, enormes. Et hoc bene colligitur in eorum tex. c. cum illorum, dum dicit, Cum exceſſus tales, & ſimiles, &c.

Secunda principalis ſpēs excōicationis, cuius abſolutio Papæ reſeruat̄, eſt de incendiariis & fractoribus. unde quicunq; incendit, uel frangit eccleſiā, uel cimiteriū, uel monaſteriū, uel hoſpitale, ſeu quemlibet locū religioſum, ipſo facto eſt excōicatus. & poſtq̄ eſt denūciatus ab ordinario, uel eius auctore publicatus, nō p̄t abſolui, niſi ꝑ Papā, 11. q. 3. c. canonica. ubi patet ꝙ uiolatores eccl̄iarum. nō ipſo iure ſunt excōicati. idē patet 17. q. 4. c. oēs eccl̄ię raptores. tñ in p̄dictis Decretis ñ erat abſolutio reſeruata Papę, ſed poſtmodū ī c. tua nos. & ī c. ꝯqueſti. ext. đ ſen. exc. tales, ex quo ſunt ꝑ eccleſię ſnīā excōicati publicati pro abſolutionis bñficio ad ſedē Apl̄icam ſunt mittendi. Tertia eſt de incendiarijs & effractorib. ēt aliarū rerū: qui licèt nō ſint ipſo iure excōicati, ſed ſint excōicandi, 23. q. ult. c. peſſimā. attñ ēt quaruncunq; rerū incendiarij, poſtq̄ denunciat ſunt per ordinarios non p̄nt abſolui niſi per Papā, ut in d. c. tua nos, & ꝯqueſti: ad quod ēt facit 23. q. ult. c. ſiquis membrorū. & 12. q. 2. c. cū deuotiſſimam. Et ſciendū ꝙ incēdiarius dr̄ oīs, qui auctoritate ꝓpria incēdit ciuitatē uel uillā, ſiue manſionē, uel ſegetem, uel alia ſimilia malo ſtudio, ut pro odio, uel uindicta, ſiue per ſe faciat, ſiue per alios fieri faciat, mandando, conſulendo, auxilium præſtando, uel cōſenſum, cum poſſet prohibere, ut probat̄ in d. c. peſſimā, & in d. c. cum deuotiſſimam. Et intellige, qñ hoc fieret ex iniuſto bello & malo animo: quia ſi caſu, uel negligentia ſequatur incēdium, talis non iudicaretur incendiarius, ut dicit Goſtred. & Hoſtien. & tales intelliguntur denuntiati, ſiue nominati, ut dicendo, excōicamus uel denunciamus excōicatum talem & talem, exprimendo nomina, ut A. & B. ſiue in gñe, ut dicendo, denunciamus excōicatos oēs illos, qui tale incendiū fecerūt. oēs. n. tales, poſtq̄ denūciati ſunt, non niſi ꝑ Papā poſſunt abſolui, ut in d. c. tua nos. & in d. c. ꝯqueſti. Nec mirū aut durū hoc alicui uideat̄, cum tales de iure ciuili cremari debeant, uel pœna capitis puniantur. ff. de pœn. l. capitalium. §. nonnunquam. & §. incendiarius.

diarius. ff. ad leg. Corn. de sicar. l. si quis dolo. ff. de incen. rui. nauf. l. qui ædes. ubi dicit tex. incendiarius incendio detur. facit etiam l. penult. & vlt. eiusdem tit. & gloss. tangit in d. cap. cum deuotissimam.

Quarta principalis spēs est, cū aliqs nominatim auctoritate Papæ fuerit excommunicatus cum suis complicibus & participibus, consulentibus, auxiliantibus & fauentibus in crim. & obsequentibus, vel obedientibus, sicut de Federico Imperatore deposito, de quo in c. ad Apostolicæ. de sent. & re iudi. lib. 6. vnde tales sic nominatim excommunicati cum suis complicibus, & c. non nisi per Papam potest absolutionis beneficium obtinere vt in c. significauit, extr. de senten. excom. ad quod etiam facit, quod not. in cap. quod in dubijs, in fi. & in cap. si concubinæ clericorum. eod. tit. vbi expresè patet, quòd participantes in crim. criminosis, incidunt in eandem sententiam. facit etiam c. nouerit, eo. tit. & 11. q. 3. excellentiss. Rex Carolus.

Quinta principalis species est de falsificantibus literas Apostolicas vnde quicūq; falsificauerit literas Apostolicas, vel falsificatas se habere cognoscit, infrà 30. dies literas illas aut destruat, aut resignet, alias excommunicatus est ipso iure, vt in capitu. ad falsariorum. extr. de crim. fal. à qua non potest absolui sine speciali Papæ mandato, vt in c. dura. de crim. fal. Idem est etiam de falsificantibus sine emendantibus supplicationes signatas per Papam, vel literas Apostolicas recipientibus, nisi per manus Papæ, vel bullatorum, vel aliorum quibus est commissum, de quibus etiam reseruatur absolutio Papæ, vt patet in Formulario Cancellariæ, siue registro. Ad quod satisfaciunt not. in d. c. dura. ibi, siquis aūt in hac parte mādati nostri trāsgressor extiterit. si laicus fuerit, excommunicationi subiaceat, si Clericus officij & beneficij suspensione damnetur. Signa autem falsitatis adhibitæ in literis Apostolicis satis exprimuntur in c. licet, eod. titu. Et not. quòd in d. capitul. dura, non indicitur excommunicatio ipso iure, sed ibi absolutio reseruatur Papæ. Excommunicatio autem ipso iure inducitur in capitul. ad falsariorum. ibi, Nos. enim omnes falsarios literarum vestrarum, qui per se, vel per alios nuntium falsitatis exercent cum fautoribus & defensoribus suis, anathematis vinculo decernimus innodatos. Et infra. Qui verò sub nomine nostro literis falsis vtuntur. si clerici fuerint, officiis & beneficijs ecclesiasticis, spoliētur. si laici, tandiu maneant excommunicationi subiecti, donec satisfaciant competenter, &c.

Sexta principalis species est de insequentibus Cardinales sanctæ Romanæ eccle. vnde siquis aliquem Cardinalem fuerit hostiliter insequutus, vel percusserit, aut cęperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandauerit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit, vel fauorem, aut postea receptauerit, vel defensauerit scienter facientem, sicut reus criminis lęsę maiestatis est grauiter, & multipliciter puniendus, tam in se, quàm in posteris, & omnes tam insequutores quàm alij supradicti, tanti mali participes, ipso facto sententiam excommunicationis inueniant: & quandiu in sua contumacia perdurauerint singulis diebus dominicis & festiuis, pulsatis campanis & candelis accensis pariter & extinctis per omnes illius loci ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, nec non ciuitatum & diœcesum vicinarum excommunicati publicè nuncientur: nec ab alio quæ à Roman. Pontifice possint absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo constituti, qui casus semper excipiuntur, vt infra dicemus inter casus episcopales. Omnia prædicta habentur expresè in cap. fęlicis. de pęn. lib. 6. vbi etiam imponuntur multæ aliæ graues pęnæ, inter quas etiā imponitur peregrinatio vltra mare ad agendam pęnitentiam per tres annos ad minus, nec exinde postmodum reuersurus absque sedis Apostolicæ licentia speciali. Et no. quòd in prædicta specie excommunicationis sunt infrascripti casus. Primus, qui insequitur; Secundus, qui percutit; Tertius, qui socius est facientis; Quintus, qui mādat; Sextus, qui ratum habet; Septimus, qui consilium dat; Octauus, qui auxilium dat; Nonus, qui fauorem præstat; Decimus, qui receptat facientem; Vndecimus; qui scienter defensauit eundem. Potest etiam addi duodecimus, videlicet quicunque scienter & dolosè fuerit particeps in prædictis, vt in d. capit. si concubinæ. de sententia. excommu. cum similibus. Subditur etiam in d. c. fęlicis, quòd princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus, siue rector contra præsumptores prædictos, si prędictam constitutionem non fecerint obseruari, tam ipse, quàm principalis, quàm officialis ipsius infra mensem, postquam res ad notitiam peruenerit eorundem eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. sed quia hæc non est reseruata Papæ, inseremus etiam infra inter casus episcopales.

Septima principalis species est de dantibus licentiam grauādi, siue molestandi, & de molestātibus Iudices ecclesiasticos vnde quicunque pro eo ꝙ ī Reges, Principes, Barones, Baliuos, nobiles, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscunque alios excommunicationis, suspensionis, siue interdicta sententia fuerit promulgata licentiam alicui dederint occidendi capiendi, seu aliàs in personis aut bonis suis, vel suorum grauandi eos, qui tales sententias protulere, siue quorum sunt occasione prolatæ, vel easdem sententias obseruantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes, nisi licentiam ipsam re integra reuocauerint. vel si ad captionem bonorum occasione ipsius licentiæ sit processum, nisi bona ipsa fuerint infra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsius impensa, eo ipso sententiam excommunicationis incurrunt eadem quoque sunt sententia innodati, omnes quasi ausi fuerint prædictam licentia data vti, vel aliquod præmissorum committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanserint, duorum mensium spatio ex tunc ab ea non possunt, nisi per sedem Apostolicam absolutionis beneficium obtinere. tex. est in c. quicunque. de sentent. excommu. lib. 6. Et hic etiam vides multos varios & diuersos casus, videlicet.

Primus est si fuerit data licentia occidendi. Secundus, si capiēdi. Tertius, si in proprijs personis grauandi. Quartus, si in personis suorum. Quintus, si in bonis proprijs. Sextus, si in bonis suorum, scilicet eorum, qui sentētias protulerit. Septimus, si tales licentia data fuerit de quibuscunque prędictis contra eos, pro quibus prædictæ sententiæ latæ fuerunt, & sicut sunt etiam se prædicti casus, ex quo essent duodecim. Octauus tamen, vltra prædictos, cum si licentia data fuerit contra obseruantes prædictas sententias. Nonus, si data fuerit licentia contra nolentes communicare, siue participare, vel conuersari cum prædictis excommunicatis. Decimus est, de vtentibus tali licentia, quomodocunque de prædictis sex primis casibus. s. occidendi, &c. Vndecimus de committentibus proprio motu aliquid de prædictis sex primis casibus, scilicet occidendi, &c. Et nota, ꝙ vbi dicimus suorum, scilicet hominum, intelligitur non solum de consanguineis, sed etiam de familiaribus, vt dicit glo. Ioā. And. ꝙ subdit, & sic no. casum, in quo percutiens & mandans percuti laicum excommunicatus est. ad idem in c. sciant cuncti. de elect. eo. lib. & in c. quoniam. ext. de immunit. eccl.

Nota etiam, vbi dicimus grauandis ꝙ intelligitur nō solum si talibus auferantur bona sua, sed etiam si prohibentur, ne quis emat ab eis, vel ne quis eis vendat, vt dicit gloss. vel his similia, vt in cap. quanto. de priuileg. & in capitu. fina. de immunit. eccle. libro sexto, vbi dicitur, neque bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, &c.

Notandum est etiam verbum ibi cum dicitur, quorum sunt occasione prolatæ, quòd secundum allegationem, quam facit gloss. Ioan. Andr. videtur velle intelligere de iudicibus delegatis, vel de suffraganeis. sed si bene attendatur ratio, quam inducit; & allegationem, quam facit, cum dicit, Quorū interest principaliter defendere sententias ipsas in iudicijs, supra eod. capi. venerabilibus. §. 2. in fin. videtur potius vtrosque comprehendere, videlicet tam eum, pro quo lata est, quàm etiam eum, qui tulit, siue ex propria iurisdictione, siue ex delegata. tex. enim in d. capit. quicunque. absolutè dicit, grauandi eos, qui tales sententias protulerunt, siue quorum sunt occasione prolatæ. & in d. capit. venerabilibus, dicit. quoniam tueri hanc causam, non ad ipsum suffraganeum, sed ad eum, pro quo est sententia lata spectat. & j. dicit, in hoc casu conueniendus est ipse suffraganeus coram Archiepiscopo, vel eius officiali, quia ipsius interest defendere causam suam. nam differentia horum duorum casuum est ex eo, quia si iudex. s. suffraganeus tulit sententiam, a qua extitit appellatum, non tenetur iudex causam appellationis defendere, sed is, pro quo lata est sententia. Si autem iudex, uel extra iudicium per defensione suorū iurium, uel in iudicio procedens ex officio suo aliquem excommunicet, & contra eū reclamatum sit, tunc iudicis interest defendere causam suā, ut patet in d. c. venerabilibus. Quātum ergo ad casum prædictum excommunicationis, de qua in d. c. quicūque clarum est ꝙ loquitur de iudice, dum dicit, qui tales sententias protulerunt. Sed dubium est, si intelligatur de his, pro quibus sententiæ latæ sunt eo ꝙ dicit, sine quorum sunt occasione prolatæ, vel easdem sententias obseruantes: & tunc in hoc distinguendum uidetur, ꝙ aut illi, pro quibus sententia lata fuit, dederunt occasionem, ut sententiam promulgaretur, ut quia sollicitauerūt iudicem, uel fecerunt solicitari pro procuratores, & aduocatos suos, & sic post latam sententiam pro eis ipsam obseruare, & defensare nitantur: & tunc non est dubium, quòd habet locum excommunicatio dicti cap. quicunque. non solum in fauore illorum, pro quibus sententia lata est, sed etiam in fauorem procuratorum, & aduocatorum ipsorum, pro quibus sententiā lata est. nam procuratores & aduocati & similes patrocinantes in causis, dāt occasionem ut sententia proferatur. Occasio nanque ut dicit Papias, est facultas, copia, potestas, conditio, tempus, locus, ab occidendo dicta. est enim differentia inter occasionem & causam: nam causa multipliciter sumitur, aliquando pro animi impulsa ad aliquid agendum: aliquando pro origine & materia negocij, dicta a casu, quo uenit, uel a chaos, quo fuit principium oīum rerum, inde cā dr̄ origo uniuscuiusq; rei, aliàs est cā ꝑꝑ quam unumquodq; fit, & aliàs cā sumitur pro cōtrouersia, quæ

quæ dum proponitur, causa dicitur: dum discutitur, dicitur iudicium: & dum finitur, dicitur iustitia. Vnde dicit Papias, de his satis agit Philosoph. in lib. de causis. Et de prædicta differentia inter causam, & de occasionem satis tractant Doct. in c. solitæ. de maio. & obed. & per Archid. 11. distin. c. 2. ad quod facit 15. dist. c. sæpe. & c. de his. & 55. distin. c. si euangelica. & ff. de postul. l. j. §. sexum. in gloss. quid ergo. ibi. n. habetur ꝙ Calphurnia dedit causam edicto ne mulieres postularent, de quibus satis tractat Ioan. Andr. in c. cum dilecti super glo. quæ incipit, causam. Tractatur etiam in c. forus. §. causa. extra de verborum signi. vbi tex. dicit. causa autem a casu, quo venit est materia & origo negocij necdum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur causa est, dum discutitur, iudicium: dum finitur iustitia, ita dicit ibi text. sed prius fuerat verba Papiæ, vt diximus. Ad propositum igitur redeundo, sicut dicimus, ꝙ qui occasionem dāni dat, damnum dedisse videtur. ff. ad leg. Aquil. l. qui occidit. §. in hac actione. & in c. sicut. extra de testibus cum similibus ita à simili omnes, qui dederūt occasionē, vt prædicta sententia per iudicem ecclesiasticum proferretur, erunt participes priuilegii dicti c. quicunque. s. ꝙ grauantes eos, vel grauādi. licentiam cōferentes incidunt in laqueum excommunicationis ibi contentæ. Nam si attendatur mens legis, nulli dubium ꝙ prædicta decretalis emanauit in fauorem libertatis fori ecclesiastici prosequendi, etiam contra Reges & Principes, vt ibidem.

Octaua principalis species excommunicationis, cuius absolutio Papæ reseruatur, est de exēterantibus, vel demembrantibus corpora defunctorum, causa transferendi ad quamcunq; sepulturam. vnde quicunque defunctorum executores, aut familiares, seu quiuis alii, cuiuscunque ordinis & conditionis, status aut gradus extiterint, etiam si pontificali dignitate præfulgeāt; cum aliquis extra limites suarū partium debitum naturæ persoluit, electa vbilibet sepultura, si in locis, in quibus catholicæ fidei cultus viget, diem claudit extremum corpus defuncti exenterare, aut demēbrare, vel in frusta immaniter incidere & aquis immersum ignib. decoquēdū exponere pręsumpserint, & tandem ac ossibus tegumēto carnis excusso, ad partes quaslibet deferre, seu mittere tumulandum, aut similia præsumpserint attentare defunctorum corpora sic inhumaniter & crudeliter pertractando, vel pertractari faciendo, ipso facto sentētiā excommunicationis incurrunt, a qua non nisi per sedem apostolicam, præterquàm in mortis articulo, possunt absolutionis beneficiū obtinere, & nihilominus corpus sic inhumanè pertractatū ecclesiastica dēt sepultura carere. Hæc habent in quadā extraua. Bonifacii VIII. q̄ incipit, detestandæ feritatis abusum quæ facta fuit post cōpilationem sexti libri, vt patet ex data, & sic etiam hic vt vides, multi continentur casus, quorum videlicet primus de exenterantibus. Secundus de emēbrātib. Tertius de in frusta incidentib. Quartus de quoquentib. Quintus de transferentibus ossa. Sextus de transmittentib. Septimus de facientibus fieri aliquid prædictorum. Patent prædicta oīa in prædicta conclusione in eo, quod dicit, huiusmodi & similis abusus nullatenus obseruetur: nec fidelium manus tāta immanitate fœdentur, & infra dicit: Aliquod contra huius nostri statuti & ordinationis tenorem præsumpserint attentare, & infra pertractando, vel faciendo pertractari. Et notādū, ꝙ in hac & in aliis excommunicationibus etiam vbi nō exprimitur per regu. illam, quæ dicit, ꝙ participans in crimine criminoso incidit in eandem sententiam, vt in d. c. si concubinæ, & in c. nouerint de senten. excommu. cum similibus interueniunt etiā infrascripti casus. Primus de mandante. Secundus de consulente. Tertius de auxiliante. Quartus de fauente. Quintus de consentiente. s. cum posset prohibere. Sextus de participante, vt qa tenuit, vel clamauit, vt dicit Inn. in c. significasti. 2. extra de homic. De his omnibus satis habetur in c. dignum, sicut dignum, & in c. ad audientiā, & in c. significasti. 2. extra de homic. per Innoc. qui dicit in d. c. ad audiētiam, & intelligitur consilium, vel mandatum dedisse in mortem alicuius, quando suasit illud. s. homicidium, vel rogauit, vel mandauit, vel alias consuluit vtilitatem, quæ sequeretur ex homicidio ostendendo: sed & qui non consuluit homicidium, sed consuluit illud, vnde sequitur homicidium, vt si suasit iactum machinæ, vel balistę, vel ꝙ vadat ad capiendum castrum, quod nō potest de facili capi, sicut morte hominum: nam si sequitur homicidiū, omnes tales sunt participes homicidii. Simili quoq; modo omnes prædicti participantes in crimine, ex quo incurritur prædicta excommunicatio quouis de prædictis modis participent, erunt similiter excommunicationis vinculo irretiti ad quæ etiam faciunt not. in c. qui consentit. 11. q. 3. & 50. dist. c. si quis viduam. Nona principalis species huius excommunica. est de inquisitoribus hæreticæ prauitatis. Vnde quicūque inquisitor hæreticæ prauitatis per sedem apostolicam deputatus, siue diœcesanus episcopus, carnali amore, odio, vel cuiuslibet commodi temporalis affectione, vel obtentu malitiosè, & fraudulenter tantam labē, s. hęreticę prauitatis, seu ꝙ ipsos in executiōe officii inquisitionis impediat falso alicui præsumpserat imponere, vel quoquo modo vexare, vel contra iustitiam & conscientiam suam omiserint contra quemcunque procedere vbi fuerit procedendū super huiusmodi prauitate episcopus, aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii verò excommunicationis sentētia eo ipso incurrunt, a qua nisi per summum Pontificem, prę-terquàm in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa, absolutionis beneficium nequeunt obtinere, vt in ca. multorum, de hæret. in clem. circa fin. vbi gl. in ver. obtentu, dicit ꝙ si propter timorem, vel propter scandalum euitandum omiserint procedere, non est locus pœnæ, ad quod facit c. nonne, extra de præsumpt. nam licet supra fecerit mētionem de timore, attamen dum pœnam taxat, non repetit de timore, sed tantummodo dicit, ꝙ si odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi tēporalis obtentu contra iustitiam & conscientiam suam omiserint contra quemcunque procedere, &c. Et not. diligenter hāc copulatiuam, contra iustitiam & conscientiam, quam etiam gl. satis ponderat. Simile habetur in c. cum æterni, de sent. & re iudi. lib. 6. vbi dicit text. si quis autem iudex ecclesiasticus ordinarius, aut delegatus, famæ suæ prodigus, proprii persecutor honoris, contra conscientiam & cōtra iustitiam in grauamē partis alterius in iudicio quicquàm fecerit, &c. vbi gloss. dicit, nota ista duo sic copulata, vtrunque enim requirit, vt habeat locum pœna, pro quo faciunt not. in c. in plerisque, in glo. 4. de elect. in clemen. & sic etiam intelligit d. clem. multorum, Ioan. de Imo.

Aduertendum est igitur diligēter, ꝙ ad hoc vt prædicta pœna locum habeat, tres casus sunt principaliter attendendi videlicet primus est quando inquisitores imponūt alicui labē hęresis, & tunc ad hoc, vt locum habeat pœna, requiritur ꝙ maliiosè aut fraudulenter imponunt, & ꝙ contra iustitiam & cōscientiam vexent.

Secundus est, quando inquisitores imponunt alicui, ꝙ ipsos in executione officii inquisitionis impediant, & tunc vt pœna locum habeat, requiritur vt hoc falso modo imponunt & similiter vexent.

Tertius est, quando inquisitor omittit procedere vbi est ꝓcedendum super hęretica prauitate: & tunc vt pœna locum habeat requiritur ꝙ talis omissio facta fuerit odio, vel gratia, vel amore, aut obtentu lucri, vel commodi temporalis contra iustitiam & conscientiam suam.

Et not. ꝙ licet verbum odii congruentius referatur ad impositionis hęresis & impedimentum officii: attñ contingere posset etiam ꝙ odio alterius omitteret procedere contra alterum tali labe respersum, verbi gratia, si duo inimicarentur ad inuicem, quorum vnus esset inquisitori exosus, alter autem esset suspectus de hęresi, & inquisitor in odiū alterius, qui odiosus est sibi & inimicus illius suspecti omitteret procedere cōtra illum suspectum, vel de hęresi diffamatum, & talis omissio cōtra iustitiam & conscientiam suam esset, tunc incideret in excommunicationis sententiam antedicta, prædicta colliguntur expresè subtiliter intuenti, in d. c. multorum. §. verum, de hęreti. in clement.

Notandum est etiam prædictam excommunicationē locū habere in substitutis ab episcopo, vel ab inquisitore, si contra prædicta fecerint quoquo modo pater ex text. in prædicto §. verum, cum dicit, episcopo & inquisitori, pręfatis ac aliis ad dicti executionem officii substituendis ab eis in virtute sanctæ obedientiæ & subinterminatione maledictiones æternæ, præcipimus, &c.

Sed nunquid prædicta excommunicatio locum habeat, si tales inquisitores imponant vel omittant procedere contra fautores & receptatores hęreticorū, super hoc non reperi doctorem aliquem indagasse, ideo argui potest pro & contra: nā ꝙ non habeat locum videtur ex eo, ꝙ pœnæ tanquàm odiosæ, sunt restringendæ, non autem ampliandæ, vt in c. odia, de reg. iur. libro 6. propterea melius est nocentem absoluere, quàm innocentem condemnare. ff. de pœn. l. absentem. Præterea in interpretationem legum pœnæ delictorum potius molliendę sunt quàm ex asperandæ. ff. de pœn. l. si interpretatione. Præterea potius clementiæ quàm seueritati naturæ debemus, & pronos esse oportet. ff. de pœn. l. respiciendum, circa princi. faciunt pro ista parte not. per gloss. in c. j. de sepult. in clemen. vbi Ioan. Andr. ita strictè vult ibi intelligere excōmunicatos solum eos, qui sepeliunt corpora eorum, quibus ibi ecclesiastica sepultura, negatur, non autem portantes ad sepulturam, vel comitantes funus, vel fodientes. vel aperientes sepulturam, & similia, sed solummodo ponentes corpora in tumulo, licet prædicta gloss. censeatur a quàm pluribus non tenenda, vt infra dicemus & expressius ostendemus.

In contrarium, ꝙ prædicta excommunicatio locum habeat etiam in casibus supradictis, patet multipliciter, videlicet;

Primò ex consideratione mentis dictæ legis, quę in fauorem vertitur fidei Christianæ, & catholicæ veritatis, circa quā piissimum est diligentissimè vigilare, quæ mens legis conditoris seruanda est potius quàm verborum cortex. extra de verborum significa. ca. propterea, vbi Grego. dicit: Rogo non verbum ex verbo,

verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerunque dum pro-
prietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur, potior
est. n. mens dicentis, quàm vox. ff. de supel. leg. l. Labeo. nec plus
verbum quàm voluntas inspici debet. j. q. j. c. Marchion. & 22.
q. 2. c. humanæ aures, cum similibus. Sed intentio Clementis in
d. clem. multorum, est ꝙ officium inquisitionis iustè & diligē-
ter contra prauitatem hæreticam sit intentum, vt patet cum di-
cit, ꝙ nonnulli inquisitores per sedem eandem contra praui-
tatem hæreticam deputati metus sibi traditas excedētes, sic in-
terdum extendūt suæ potestatis officium, vt quod in argumē-
tum fidei per circumspectam eiusdem sedis vigilātiam salubri-
ter est prouisum. Et infra ꝓpter quod ad Dei gloriā & augmētū
eiusdem fidei & negotium inquisitionis huiusmodi eo prospe-
retur felicius, quod deinceps labis indago solennius diligētius,
& cautius peragetur ipsam tā per diœcesanos episcopos quàm
ꝑ īquisitores a sede apostolica deputatos, omni carnali amore
odio vel timore, aut cuiuslibet ꝯmodit ꝑalis affectiōe semotis,
decernimus exerceri. officiū aūt & negociū īquisitionis hrticæ
prauitatis concernit etiam fautores & receptatores hæretico-
rum, & similes, vt patet in c. vt officium inquisitionis, in princ.
de hæret. lib. 6. ibi dum dicit, contra hæreticos credentes, rece-
ptatores, fautores, defensores eorū, &c. Similis text. est ī c. ī fidei
fauorem, & in c. quicunque, & in c. præsidentes, de hæretic. lib.
6. cum multis similibus, ergo & in talibus prædicta excommu-
nicatio locum habet.

Secundò probatur sic. Connexorum idem est iudicium, ex-
tra de constitu. c. translato, & de offi. deleg. capitu. præterea, sed
credere hæresim, vel credere hæreticis & fauere & receptare, &
defensare hæreticos & esse hæreticum, sunt connexa, vt patet
in iuribus superius alleg. & in c. vt commissi, ibi, in quoslibet hæ
reticos, credentes receptatores, defensores, & fautores eorum.
Patet etiam in capitu. vt inquisitionis, negocium ibi in hęreti-
corum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum
ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, & c.
de hæreti. lib. 6. Ergo quę de hæreticis statuunt, & de talibus cō-
plicibus & adhærentibus locum habent tanquàm de conne-
xis eisdem sicut est in casu prædicto.

Tertiò probatur sic. Accessorium sequitur naturam princi-
palis. ff. de regulis iuris. l. cum principalis, & l. nihil dolo. §. cum
principali, & in c. accessorium, de reg. iur. lib. 6. sed credere hære-
ticis fauorem impendere & receptare & defensare, sunt acces-
soria ad hæresim, vt patet in supradictis iuribus, &c.

Quartò probatur sic. Receptare & defensare hæreticos in-
ducit suspicionem de hæresi. cum. n. error consistat in animo
& in mente, non potest, de errore constare, nisi per extrinsecos
actus & per indicia argumenta extra de vsur. ca. in ciuitate. 32.
dist. c. erubescant. 11. q. 3. c. aliorū, & satis patet ī c. excōicamus.
§. adiicimus ext. de hæret. & ī c. accusat⁹. de hęret. li. 6. vbi ꝑ Ar-
chi. super versi. orta. dicit ēt ibi text. Accusatus de hęresi, vel su-
spectus contra quem de hoc crimine magna & vehemens su-
spicio orta erat, &c. Receptare autem & fauere, vel defensare
adeo vehementem suspicionem inducunt, ꝙ ex talibus indica
tur relapsus, qui hæresim alias abiurauit, vt patet expresè ī d. c.
accusatus. c. ille quoq;, vbi dicit tex. Ille quoque de cuius lapsu
in hæresim ante abiurationem constiterat, vel nunc constat, si
post primam hæreticos receptent, deducat, visitet, seu associet,
aut dona, vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorē eis im-
pendat, meritò debet iudicari relapsus. in dicta autem clemen.
multorum. §. verum, præcipitur episcopis & inquisitoribus &
eorum substitutis, vt sic discretè & promptè contra suspectos
vel diffamatos de huiusmodi prauitate procedāt, ꝙ malitiosè,
aut fraudulenter, &c. cum subiunctione prædictarū pœnarum.
Ergo clarè patet ꝙ etiam in præfatis casibus receptationis &
fautoriæ ac similium, locum habeat pœna prædicta. Et sic vltra
prædictos tres casus. s. quando inquisitores imponunt labem
hæresis, &c. Accedunt etiā sub pœnis ꝑdictis casus infrascripti.
Primus de credentibus. Secundus de fauentibus. Tertius de de-
fensantibus. Quartus de receptantibus. Quintus de adhærentib.
Sextus de participantibus. Septimus de complicibus. Omnes
enim prædicti proximi sunt hæreticis, vt patet in supra allega-
tis iuribus, & in c. excommunicamus. §. credentes. extra de hæ-
reti. vbi ita subiiciuntur excommunicationi prædicti sequaces
siue complices, sicut & hæretici. Vnde dicit ibi text. Credentes
præterea receptatores, defensores & fautores hæreticorum,
excommunicationi decernimus subiacere: similis etiam excō-
municatio decernitur & exprimitur in c. sicut ait. eodem tit. vbi
dicit tex. eos s. hæreticos & defensores & receptatores eorum
anathemati decernimus subiacere, & sub anathemate prohi-
bemus, ne quis eos in domo, vel terra sua tenere, vel fauere, aut
negociationem cum eis præsumat exercere. Accedit etiam ad
prędicta, quę habentur in auth. credentes. C. de hæret. quæ fuit
Federici Imperat. etiam habetur, in 10. colla. & est approbata in
c. vt inquisitionis officium, de hæretic. lib. 6.

Credentes enim hęreticis tanquàm hæretici condemnātur,
vt in c. excommunicamus. 2. in fin. extra de hæretic. ad quod
accedit quod habetur in c. super quibusdam, extra de verbo. sig.

Defensores autem errorum hæreticorum non tantum hæ-
retici, sed hæresiarchæ dicunt, quasi uas & archa errorum. 24. q.
3. c. qui aliorum. Quod si defendat personam errantem, ne ad
manus inquisitoris adueniat, tunc facit se suspectum de hæreti.
21. q. 5. §. cuiuslibet. & c. si fortè, & extra de hæret. c. excommu-
nicamus. §. qui autem inuenti, vbi suspecti de hæresi, nisi suffi-
cienter se purgēt, excommunicari debent: & si per annum in
excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici con-
demnentur.

Fautores autem dicuntur qui cum possint hæreticos corri-
gere negligunt, ex quo in suspicionem hæresis se inuoluunt,
extra de hęret. capitu. 2. vbi dicitur. Qui alios, cum potest, ab
errore non reuocat, seipsum errare demonstrat. negligere n.
cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud quàm fauere. 2. q.
7. negligere nec caret scrupulo ꝯcessionis occultæ, qui mani-
festo facinore desinit obuiare, vt in d. c. negligere, & in c. sicut
dignum. §. j. extra de homi. & in c. constitutus. extra de testibus.
& 86. distin. c. facientis. Et error, cui non resistitur, approbatur.
83. distin. 23. q. j. c. ostendit. Quæ auctoritates intelligunt
de his quib. incūbit punire, seu corrigere hæreticos, de quibus
etiam dicit lex, ꝙ rectores simili pœna puniuntur, si talia fa-
nora neglexerint vindicare. C. de sacrileg. & pag. l. j. in fin. ad qd
facit C. de comit. & mercat. l. dicitur etiam fautor, qui hæreti-
cum celat, vel indicare recusat, cum ab inquisitore præcipitur.
21. q. 3. quisquis, ad quod facit 22. q. 5. c. qui audit. & c. hoc vide-
tur. Potest enim inquisitor etiam cum sacramento hoc exige-
re, vt in c. excommunicamus, extra de hæretic. Tenetur etiam
quilibet fidelis hęreticum indicare, vt in d. c. qui audit. & ca. seq.
& habetur expressius in quadam constit. Inno. Papæ, quæ inci-
pit, nouerit vniuersitas §. item si quis hæreticos, vbi Papa præ-
cipit omnibus indistinctè sub excommunicationis pœna, vt
quos sciuerint hęreticos, inquisitori vel episcopo debeant
reuelare.

Dicitur etiam quis fautor hęreticorum facto, vel opere, vt
puta cum hæreticos scienter associat, visitat, pascit, seu alimen-
ta ministrat, vel ad euadendum præstat auxilium, cōsilium, vel
fauorem nedum per obiectum sui corporis, quia tunc dicitur
defensor, sed etiam ministrando, vel exhibendo sibi talia instru
menta, per quæ tutè possit euadere iudicium vltionis, ad quod
instit. de oblig. quæ ex delic. na. §. ope. & in c. vt officium. §. pro-
hibemus, & in c. accusatus. §. sacerdotes. de hæretic. lib. 6. ad qđ
facit 23. q. 4. cap. est iniusta.

Verbis autem dicitur quis fautor hæreticorum, dū scienter
excusat hæreticos publicè & palam, vel scienter præstat con-
silium, vt euadant, vel precantur pro eis, ne puniantur, proban-
tur prædictam 11. q. j. c. timendo, & c. & ita. 2. q. j. c. vlt. & in d. ca.
accusatus. §. sacerdotes, de hæret. lib. 6. & de precibus probatur
in c. si aduersus extra de hæret. & arg. 14. q. 6. c. j. versi. istud. n. ad
quod facit. C. de episcop. & cler. Leo quicunque.

Receptores autem dicunt illi, qui scienter in domibus, vel
locis suis hęreticos receptant, eosq; occultant, vt manus inqui-
sitorum effugiant. probatur. ff. de recept. l. j. & 2. & ff. de offic. ꝑ-
to. l. congruit. C. de his qui latro. occult. per totum, & maximè
in l. j. vbi dicitur, ꝙ grauius punitur qui scienter receptat, & as-
sociat fugientem, quàm qui solum latitantem occultat, de præ-
dictis satis not. Hosti. in summa de hęret. §. qua pœna, & plenius
Archid. in ca. 2. de hęret. lib. 6. qui licet non alleget, sed sibi ap-
propriet, attamen quæ ibi dicit, habuit ex quadam consultatio-
ne Domi. Guidonis, postea Clementis IIII. qui de prædictis
fecit postmodum quandam extrauag. quæ incipit, quoniam il-
lis, in qua plenè dixit de casibus antefatis. Tenendum est igitur,
ꝙ episcopus, vel inquisitor, siue eorum substituti, vel vicarii,
quomodocunque faciant contra tenorem d. clem. multorum
in quocunque de casibus supradictis, incidunt in pœnas præ-
taxatas in ea.

Ad argumenta in contrarium faciliter respōdetur. Nam ad
primum ꝙ pœnę sunt restringendæ, verum est sine præiudicio
veritatis & iustitię summi Regis, de qua maximè debet intelli-
gi verbum Grego. ad Constantiam Reginam Gallię, & habe-
tur 12. q. 2. c. cum deuotissimam, vbi dicit, summum bonū est
in rebus iustitiam colere, ac sua iura cuique pręseruare: nā cu-
stodia pręlatorum debet esse, vt Christi inimicos discreta vl-
tione corrigant & castigent. 25. q. 5. c. peruenit, & c. contra ido-
lorum cultores, quod si non fecerint, sanguis eorum de suis
manibus requiretur. Ecclesiastici 3. & in ca. irrefragabili, extra
de offic. ordin. ergo si negligens, vel liuidus facit contra tenorē
d. clementinæ, incidit in pœnas prædictas.

Ad secundum, cum dicitur, ꝙ melius est nocentem absolue-
re, &c. Respondetur ꝙ verum est, quando non clarè constat
de delicto nocentis, sed in casu nostro præsupponitur negligē-
tia vel malitia prædictorum in præiudicium fidei Christianæ,
pro cuius defensione leges & iustitia obseruare omnem pieta-
tem superat & excellit, sicut de minori, dicit Hierony. in epist.
ad Heliod. episcopum dicēs, Recordare tironicii tui diem, quo
Christo

Christo in baptismate consepultus in sacri verba iurasti pro
nomine eius non te patri parciturum esse non matri. Ecce ad-
uersarius in pectore tuo Christum conatur occidere, ecce do-
natiuam, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant,
licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet spōso crine & scis-
sis vestibus vbera, quibus te nutrierat, mater ostendat, licet in
limine portæ iaceat percalcato ꝑge patre, siccis oculis ad vexil-
lum crucis euola, solum pietatis genus est in hac re esse crude-
lem, non ergo nocens, de quo constat, absoluendus est: nec in-
nocens condemnandus: sed si non constat de nocentia, minus
malum est si nocens absoluatur, quàm si innocens condemne-
tur, & sic est ibi difficilis comparatio, quia vtrūque malum esset
sicut dissimilitudinariè dixit Petrus, melius erat illis nō cogno-
scere viā iustitiæ, quàm post cognitionē retrorsum conuerti ab
eo, quod illis traditum est sancto mādato. 2. Pet. 2. omnes enim
rectè intelligentes sumunt verbum melius. i. minus malum, &
sic prædictum argumentum nihil obstat.

Ad tertium & quartū, quæ in idem recidunt, videlicet ꝙ pœ-
næ sunt molliendæ potius quàm exasperandę: & ꝙ magis de-
bemus vacare clementiæ quàm seueritati: respondetur simili-
ter verum esse, sine præiudicio veritatis & iustitiæ, pro qua vsq;
ad mortem est decertandum, Ecclesiastici 4. Pro iustitia agoni-
zare pro anima tua, & vsque ad mortē certa ꝓ iustitia, & Deus
expugnabat pro te inimicos tuos. Nam non solum ille prodito-
rem veritatis, qui transgrediens veritatem pro veritate palam
mendacium loquitur, sed etiam ille, qui nō liberè veritatē pro-
nunciat, quàm liberè pronunciare oportet: aut non liberè ve-
ritatem defendit, quàm liberè defendere conuenit. 11. q. 3. c. no-
lite timere, & vterque reus est, & qui veritates occultat, & qui
mendacium dicit. 11. q. 3. c. quisqs. Intellige vt supra scilicet vbi
oportet veritatem exprimere, quo casu etiam intelligitur au-
ctoritas Gregorii super Ezech. dicentis facilius scādalum nasci
permittitur, quàm veritas relinquatur, de quo in c. qui scanda-
lizauerit. extra de regu. iur. 11. q. 3. inter verba. Et qualiter intel-
ligi debeat, plenius disseruimus in prima parte tract. de pœni-
tentia, in 2. propositione infamiæ euitandę. Piissimè igitur &
clementissimè pœnas mollit, qui fidem Christi nititur intrepi-
dus defensare, pro qua magis quàm pro defensione patriæ licet
filio in patrem insurgere, & patri in filium etiam vsque ad mor
tem inclusiuè, vt patet per gloss. & Doct. 23. q. 3. c. fortitudo. &
c. si curialis relicta ciuitate. l. j. li. 10. & ff. de religio. & sump. fun.
l. minimè, & est glo. in c. j. extra de conuers. in fide. Nō igitur per
prædicta excusabitur episcopus, vel inquisitor, siue eorum sub-
stituti, quin in prædictas pœnas incidant, si peccauerint in his,
quę continet dicta clemen. multorum: nec obstant not. per d.
glo. Ioan. And. cum salua reuerentia, quasi pietate conuictus &
superatus erga proximum impius factus est in legem eccle-
się, quæ iubet ibidem, eos qui proprię temeritatis audacia de-
functorum corpora non sine contemptu clauium ecclesiæ, in
cimiteriis interdicti tempore, in casibus non concessis a iure,
vel excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, vel
vsurarios manifestos scienter sepelire pręsumūt, ipso facto ex-
communicationis sentētiæ subiacere, ergo sicut & in aliis casi-
bus locum habet dicta regula, ꝙ participans in crimine crimi-
noso incidit in eandem sententiam, vt in d. c. si concubinę, &
c. mulieres, de senten. excommu. cum similib. ita & in d. clemē.
j. de sepult. locum habet. Et ideo in fine d. gloss. dicit Ioan. And.
in contrarium esset hæc constitutio ludibrio, si vnus solus ri-
baldus, vel seruiens, per quem id poterit expediri, ligari dicatur,
reliquis visitatis pōposè & solenniter expeditis. Et sic licet su-
pra multa dixerit ad excusationem participantium in prædi-
ctis: attamen in fine sic sub nube videtur inclinare in hanc par-
tem, videlicet quòd prædicti omnes, tanquàm participes in ex-
communicationis sententiam incidāt ipso facto, de quo passu
infra inter casus episcopales latius differemus. Concluditur er-
go, ꝙ in omnibus prædictis casibus episcopi & inquisitores, ac
eorum vicarii, vel substituti in prædictas pœnas incidant, si cō-
tra prædictam clem. multorū, in aliquo de prædictis casibus fe-
cerint quoquo modo.

Decima principalis species de religiosis, qui clericis, aut lai-
cis, sacramentum vnctionis extremæ, vel eucharistię ministra-
re, vel matrimonia solennizare, non habita super his parochia-
lis licentia speciali: aut qui excommunicatos a canone præter-
quàm in casibus a iure concessis, vel per priuilegia sedis apo-
stolicæ, vel a sententiis per statuta prouincialia, aut sinodalia
promulgatis, seu a pœna & culpa absoluere quēquàm pręsum-
pserint, excommunicationis sententiam incurrunt ipso fa-
cto, per sedem duntaxat apostolicam absoluendi, vt in ca. reli-
giosi, de priuileg. in clement. Et sic patet subtiliter intuēti, ꝙ sic
sunt septem casus sigillatim & ꝓpriè distincti, videlicet primus
de religiosis sui ministrantibus, extremam vnctionem. Secun-
dus de ministrantibus eucharistiam. Tertium de solennizanti-
bus matrimonia. Quartus de absoluentibus excommunicatos
a canone. Quintus de absoluentibus a sententiis statutorum ꝓ-
uincialium. Sextus de absoluentibus a culpa & pœna. Nec te
moueat, ꝙ gloss. dicit ibi d. clementinam ponere quinque ca-
sus, in quibus religiosos excommunicat, & absolutionem Papę
reseruat, & priuilegii, & exemptionibus non obstantib. eos per
ordinarios locorum denunciari pręcipit, &c. Nam prædicta gl.
conclusit tres casus sub vno. s. excommunicatos a canone, vel
sententiis prouincialium, seu sinodalium statutorum censura
ligatos. Ponit etiam prædicta clemē. strictissimum præceptum
religiosis quibuslibet in virtute sanctæ obedientię maledictio-
nis ęternę ne in sermonib. suis ecclesiarum prælatis detrahāt,
aut etiam retrahant laicos ab ecclesiarum suarum frequentia,
vel accessu, seu indulgentias pronuncient indiscretas, aut testa-
tores debitis restitutionibus, seu legatis matricibus ecclesiis fa-
ciendis retrahant quoquomodo, vel sibi vt singularibus fratri-
bus sui ordinis, vel conuentibus fieri procurent legata aut de-
bita, vel mala ablata incerta sibi vel aliis fratribus, vel conuē-
tibus sui ordinis erogari in præiudicium aliorum, nec etiam in
casibus sedi apostolicæ aut locorum ordinariis reseruatis præ-
sumant absoluere quemquam, &c.

Et nota pro declaratione prædictarum excommunicatio-
num, vbi dicit d. clem. Matrimonia solennizare, quod intelligi-
tur de benedictione nuptiali, de qua 23. distin. c. vlt. & extra de
sponsal. c. consultationem, cum similibus, vt dicit glos. ibidem.
Item nota secundum gloss. ꝙ sufficit ad excusationē religiosi, si
alienus parochianus dicat, se habere licētiam a proprio sacer-
dote, quem passum gloss. satis disputat ibidem intendens distin-
guere inter forum contentiosum & forum pœnitentialem, vt
in foro contentioso non credatur dicenti se habere talem licē-
tiam, vel dicenti se fore absolutum, pro quo extra de offic. ordi.
c. ex parte, & de senten. excommu. c. sicut, & satisfacit text. in d.
clemen. religiosi. dum dicit, donec de absolutione ipsorum eis
fuerit facta fides. In foro autem pœnitentiali credatur, per ea
quæ not. de pœn. distin. 6. c. placuit, quia non est præsumendus
quis immemor suæ salutis. j. q. 7. sancimus, vbi est canonizata l.
sancimus. C. ad leg. Iul. repet. ad quod ca. significasti. 2. extra de
homic. & quod not. in c. sicut dignum, super glo. j. de homic. Et
licet Ioan. de Lignano dicat ꝙ Steph. ꝯcordat cum prędicta gl.
Ioan. tñ de Imola dicit ibidem, se habere apostillam Stepha-
ni tenentis contra gloss. & respondet ad contraria, ꝙ loquitur
de sacramento pœnitentię & confessionis, quæ dantur in oc-
culto. Sacramenta autem, de quibus loquitur dicta clem. dan-
tur in publico, & ideo maiores probationes requirunt pro iusti-
ficatione huius differentiæ: adducit simile per ea, quæ habētur
de cleric. pereg. c. tuę, vbi clerici peregrini admittuntur in oc-
culto, sed nō in publico sine literis cōmendatitiis celebrare. Et
ideo in simili religiosus non debet esse nimis credulus, argu. ff.
quod fal. tut. auct. l. 2. & ff. de eo, per quem fac. erit. l. j. & l. tutor,
in princip. ff. de minor. 50. distin. si quis præpostera. Et j. q. j. cap. si
qui à pseudo episcopis. Ideoque semper consului, & consulo
religiosis nostris & cuiuslibet religionis, ne faciliter credant di-
centibus se habere licentiam, nisi eis constet per legitima do-
cumenta, ne se illaqueent excommunicatione prædicta. Nam
etsi in criminalibus causis requiruntur probationes omni luce
clariores, vt in l. fin. C. de probat. quanto magis ad euitandum
hoc maius periculum, maior cautela requiratur? Quia vbi ma-
ius periculum, ibi cautius est agendum, vt in c. vbi periculum,
de elect. libro 6.

Et notandum est, ꝙ generaliter licentia non sufficeret, nisi
specialem mentionem faceret de religiosis, quia tex. dictæ cle-
men. dicit, non habita super his parochialis presbyteri licentia
speciali, quod etiam tenet ibi gloss. in d. verbo, speciali, quæ di-
cit etiam consulo, ꝙ de personis conferente & recipiēte, & de
sacramentis fiat specificatio, ad hoc de sentent. excommu. ca.
constitutionem, libro 6. & de dolo & contuma. ca. 2. cum con-
cord. suis, & subdit credo tamen, ꝙ ex quo de sacramēto fit spe-
cificatio, licet non exprimatur nomen parochiani, cum datur
licentia religioso, vel non religiosi, cū datur licentia parochia-
no, ꝙ euitetur pœna, arg. de temp. ordin. c. j. & de offi. vica. c. vlt.
lib. 6. Dicit etiam gloss. in verbo, parochialis, ꝙ scholarium, &
mercenariorum, seu familiarium & similium, parochialis sa-
cerdos intelligitur ille in cuius parochia habitāt, ad quod facit
de pœnit. dist. 6. cap. placuit, & Hostien. satis tractat in Sum. de
paroch. c. penult. vers. quis intelligatur, & in Sum. de pœnit. &
remissi. §. cui confitendum, ad fin. de quo satis diximus supra in
verbo proprio sacerdoti. Dicit etiam gloss. super verbo presby-
teri, ꝙ sufficit licentia parochialis, qui adhuc presbyter non est.
Stephanus autem tenet, cōtrarium ex eo, quod text. dicit, paro-
chiales presbyteri, ergo non sufficit, si non est presbyter, præsu-
mitur enim ꝙ presbyter melius sciat conscientiam & alia im-
pedimenta, quàm non presbyter. In hoc etiam residet Ioann.
de Imola, & sic standum est potius, licentiæ vicarii illius eccle-
siæ, qui gerit curam nomine parochialis non presbyteri, se-
cundum formam cap. cum ex eo, de elect. lib. 6. Dicit & gl. ibid.
religiosum excusari, si prædicta sacramenta ministret de aucto-
ritate diœcesani, argumē. de pœn. & remissi. c. 2. in fin. libro 6.
Diœcesanus. n. est parochianus, extra de donatio. c. apostolicæ,
in prin.

in prin. & episcopus est presbyter. 95. dist. ca. olim. & de peculi. cler. c. 2. quod dicit glo. fortius procedere, cum vacat parochialis ecclesia: ad quod extra de successi. ab intesta.

Et aduertēdū est diligēter limitat pdicta verba post factum. Ante factū aūt, qñ nō vacat ecclesia parochialis ꝯsultius est abstinere q̄ vti licentia episcopi, vel archipresbyteri ecclesiæ cathedralis, licet ab illis recipi possint ecclesiastica sacramēta, vt no. Io. And. in c. 3. extra de offi. archipresby. & sic facilius conceditur ꝙ aliquis possit aliquid facere per se, quàm alteri concedere. Item facilius toleratur factum quàm fieri concedatur, de quo satis no. Ioā. And. in c. verum. extra de iureiur. & in c. significauit, de iudæ. & in c. inter monasterium, de re iud. Consulendum est igitur religiosis, ne a verbis d. clemen. recedunt quę dicit, non habita super his parochialis presbyteri licētia speciali, ad quod satis facit c. ad audientiam. extra de decim.

Ad excusationem tamen religiosorum satis faciunt not. per Innoc. in c. cum non ignores. extra de præbē. quia non est absurdum ꝙ eiusdem loci & parochiæ pluribus personis sit cura commissa, vt refert Paul. de Leaz. in d. clemen. religiosi, & not. Hostien. in d. c. omnis de pœn. & remis. Notandum est etiam, secundum gloss. in verbo a canone, ꝙ religiosi non possunt absoluere nedum excōicatos possit ep̄s absoluere, sed etiam nec eos, quos posset absoluere sacerdos, iuxta not. in c. nuper extra de sent. excom. & sic sentit glo. ꝙ etiam excommunicatos a canone minori excommunicatione propter participationē religiosi non possunt absoluere sine speciali concessione. Cōcordat Paul. & Guli. & Ioan. de Imo. in d. clem. religiosi. Intelligūt enim verbum a canone indistinctè, sed a quocunque canone censura resultet, satisfacit pro eis arg. de æquipollentibus, quia p̄positio indefinita æquipollet vniuersali, vt ī c. vt circa de elec. lib. 6. ad quod faciunt not. in c. veniens, extra de renuntia. & in c. in his de verborum significa. & ff. ad leg. Rhod. de iac. l. nauis onustæ, in fin. & in c. exiui de paradiso. §. præterea, de verborum signifi. in clemen. & in c. quia circa, de priuil. & per Archid. 18. distin. c. si Romanorū, & j. q. 3. c. saluator cum multis similibus.

Et intelligo minorem excommunicationem a canone in omnibus illis, qui participant cum excommunicatis a canone, quando a iure non excusantur, de quibus habetur in ca. his qui de sen. excom. lib. 6. & de his qui excusantur, habet 11. q. 3. quoniam multos, & in cap. inter alia, & in c. responso. extra de sent. excommu. cum similibus.

Caueant igitur religiosi, ne immittant falcē in messem alienam. 6. q. 3. c. j. & extra de elect. c. venerabili, & sic se ingerant in laqueum excommunicationis prædictæ, & per consequens dānationis æternæ, si præsumpserint absoluere a casibus eis prohibitis per clem. prædictam. Consulo igitur eis ne se de confessione occupent, nisi primo se præsentantes episcopis, sciant ab eis, quantum possint auctoritatem in eorum subditis exercere, iuxta not. in c. dudū §. statuimus. versi. si verò, in fi. de sepult. in clemen. vbi text. videtur satisfacere ad excusationem mēdicantium, de quibus ibi loquitur, cum dicit, per huiusmodi autē concessionem nequaquàm intendimus personis, seu fratribus ipsis ad id taliter deputatis potestatem huiusmodi impendere ampliorem quàm eorum curatis seu parochialibus sacerdotib. est a iure concessa, nisi forsan eis ecclesiarum prælati vberiorē in hac parte gratiam specialiter ducerent faciēdam. Patet enim ꝙ parochiales sacerdotes possunt absoluere a minori excommunicatione, vt in c. nuper de sentent. excommu. immo etiam à maiori, si conditor canonum eius absolutionē, sibi specialiter non retinuit, vt dicit ibi tex. ergo & per consequens prædicti mendicantes seruata forma d. clem. dudum, poterūt absoluere ab omnibus casibus Papæ, vel episcopis nō specialiter reseruatis, quod credo verissimum de prædictis mendicantibus, & ideo auctoritatem gloss. & præfatorū Doctorū in prædicto c. religiosi, intelligo limitandam & referendam ad quoslibet alios religiosos, exceptis mēdicantibus supradictis, vt supra diximus in simili in 22. conclus. huius §. si quis autem. Suadeo
* tamen nedum nostris fratribus, sed etiam aliis mendicantibus quibuscunque, ad quos extenditur prędi. clemēt. dudum quòd pro securiori cautela seruent nostrum consilium supradictū.

Item notandum est, secundum gloss. in d. cap. religiosi, super versi. a sententiis, ꝙ tale verbum includit omnem sententiam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, cuius sit absolutio necessaria, & est ratio, secūdum Stepha. quia religiosi nō habēt maiorem potestatē quàm parochiales vel sacerdotes, & licet non alleget, præsumendum est tamen ꝙ noluerint se referre ad prædicta verba d. clemē. dudum, & sic eius ratio principaliter concludit in prædictis mendicantibus. Alii autem, religiosi non habent tantam potestatem quantam habent prędicti mendicantes, & prædicti curati, ergo multo minus poterunt a prædictis censuris absoluere iam ligatos, per argu. a maiori, quia si de quo magis videtur inesse, & non inest, ergo multo minus de quo minus, vt in 2. Topic. & in ca. cum in cunctis, extra de elect. 32. q. 5. si Paulus cum similibus.

Quærit etiam gloss. an recipientes absolutionem, vel sacramēta pdicta, q̄ prohibentur in prædi. clem. religiosi, ex participatione, incidant in eandem sententiam? Et remittit se ad not. per cum in c. contingit. j. de senten. excom. Et licet videtur excusare prædictos recipientes, quia religiosi tunc demum incurrunt excommunicationem prædictam, cum dicta conferunt sacramenta, i. in ipso actu collationis dictorum sacramentorum, & prædicti recipientes licet in ipso actu communicent, ex quo contrahitur excommunicatio prædicta, attamen postquàm contracta est dicta excōicatio cum prædictis religiosis excommunicatis, vlterius non communicant, quasi velit dicere, ꝙ participando cum prædictis religiosis excōmunicatis antequàm sint excommunicati, non incurrunt excōmunicationē, ergo si postquàm ipsi inciderunt in excommunicationem, prædicti non participant cum eis, videtur ꝙ non incidant argumentum notat. in d. c. contingit, vbi clericus sponte se offerens in manibus percussoris non incidit ipso facto in excommunicationis sententiam, in quam tamen incidit ipse percussor. Vnde dicit ibi tex. ꝙ talis clericus excommunicetur, & glos. ibidem dicit, ꝙ prædicti percussores bene incidunt in can. f. c. si qs suadēte diabolo. 17. q. 4. quia licet non violentas, iniuriosas tamen & temerarias manus iniecit in clericum prælibatum, ex quo actu etiam incurritur excommunicatio, sicut etiam si pede percusserit, vel si spuat, vel effundat aquam in ipsum, vel teneat cum per vestes, vel per frenum equi, vt infra dicemus. Contrarium tamen videtur sentire glo. in c. apostolicæ, extra de cleric. excommunic. minist. cum quærit, nunquid scienter participans cum excommunicato nesciente se excommunicatum incidat in excommunicationem? Et respondet per verbum credo, ꝙ sic. Sic igitur in casu prædicto distinguendum videtur, an recipientes absolutionem, vel sacramenta prædicta a religiosis præfatis sciuerint impedimentum & prohibitionem prædictā, vel nō? Si sciuerint, & sic scienter participauerint in crimine criminosis, non video dubium quin incidant in eandem sententiam per d. c. si concubinæ, & c. nuper. de senten. excom. cum simil. ad quod satis facit text. in c. j. de consan. & affi. in clem. vbi scienter contrahentes in gradibus consanguinitatis & affinitatis, aut cum monialibus, & c. vt infra videmus inter casus episcopales. Et licet glo. etiam ibi videatur excusare tales participantes, cum dicit, quia iam supra nominauerat contrahentem cum moniali, & hic repetit de moniali, videtur hic approbare ꝙ communicans in illo actu, pro quo quis excommunicationem incurrit, excommunicatus est, ille tamen text. vt etiam dicit gl. nihil dicit ad hoc, quia supra punit scienter contrahentem cum moniali, postmodum punit monialem contrahētem cum eo, quæ nesciens eam monialem non ligatur tali excommunicatione. hoc etiam & in casu nostro acceptandum est, vt scienter participantes ligentur, vt supra diximus. De ignorantibus autem distinguendum est, quia aut est ignorātia excusabilis, aut crassa & supina, vel erronea, de quib. in d. capitu. apostolicæ. nam ignorantia probabilis excusat, alia autem non. Est probabilis ignorantia facti, quæ ignorantes excusat, vt in d. ca. apostolicæ, cum similibus. Iuris autem ignorantia, maximè iuris naturalis neminem sanæ mētis excusat. ff. de iur. & fac. igno. l. iuris ignorantia. 16. q. j. c. placuit, idem si sit iuris positiui fallit tamen in milite, muliere & rustico. ff. de iur. & fac. igno. l. regula j. q. 4. notandum, & in c. ignorātia, de regu. iur. lib. 6. Et intellige ꝙ ignorantia iuris positiui excusat milites, mulieres & rusticos à toto, sed non a toto in his, quæ ad conscientiam pertinent, iuxta sententiam saluatoris, Luc. 12. cum dicit, ille autem seruus, qui cognouit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna, plagis vapulabit paucis, & intellige etiam excusari a tanto, si non sit ignorantia vincibilis & voluntaria: quia tunc si fuit affectata, in nullo excusat, immo est speciale peccatum, vt dicit Thom. 1. 2. q. 76. ad quod faciunt not. 50. dist. cap. sæpe. 15. q. j. c. aliquos & c. seq. De tali n. affectata ignorantia dicit Apostolus, si quis ignorat, ignorabit. j. ad Cor. 14. & 15. q. j. c. j. vbi glo. dicit. j. ꝙ appetit ignorare, vel ꝙ contēnit scire, vel negligit scire, cū possit quærere, ad quod faciunt no. 8. dist. c. consuetudo cum similibus si ergo scientes, vel ignorantes in excusabili ignorantia perceperint sacramenta prædicta a prædictis religiosis, incidunt in eādem sententiam per iura supradicta ignorantes autem ignorantia excusabili non incidunt, & quo satis facit glo. in c. merito. super verbo. nescientium. 50. q. j. de quo tamen plenius vide per Ioan. And. & sequaces in d. ca. contingit. j. de senten. excom. & per Paul. de Leaz. in d. clement. j. de consang. & affini. & vide infra proxi.

Vndecima principalis species est de inducentibus ad eligendum sepulturam in suam ecclesiam. Vnde quicunque religiosi, vel clerici seculares aliquos ad vouendum, iurandum, vel fide interposita, seu alias promittēdum induxerit ad eligendū sepulturam apud eorū ecclesiā, vel vt electam vlterius nō immutent ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt, a qua non nisi per sedem apostolicam possunt absolutionis beneficium obtinere, vt in cap. cupientes, in fi. de pœn. in clem. vbi

vt videre potes tam cōtra religiosos, q̄ ꝯ clericos seculares sunt octo principales casus, videlicet primus de inducētibus ad vouendum. Secundus de inducentibus ad iurandum. Tertius de inducentibus ad promittendum cum interpositione fiduci. Quartus de inducentibus ad promittendum per quemlibet alium modum, vt sepulturam eligant apud eorum ecclesias. Hi quatuor casus similiter repetuntur, si aliquem induxerit, vt sepulturam iam electam apud eorum ecclesias vlterius non immutet, & sic sunt octo casus, qui an concernāt inductos ad eligendum, vel non immutādum, vt supra Lapus ibid. dicit ꝙ sic, quia ex quo consentiunt inducentibus participant in crimine criminosis. Ergo eadem sententia sunt inclusi, de quo dic vt supra diximus in proxima pręcedenti q. & Hostien. tangit in c. extra de loca. & tangit Ioan. de Imola, in d. clemēt. cupientes. & in clement. multorum, eodē titu. vbi etiam glo. in simili determinat ꝓ his, quæ supra diximus, dum quærit, an secularis potestas ad petitionem clerici capiens & detinens eūdem, ne ad sedem apostolicam vadat, incurrat sententiam excommunicationis, quàm incurrit clericus se capi procurās, vt in clemē. prædicta. & dicit gloss. ꝙ sic idem tenet ibi Paul. de Leaz. & refert prædictus Ioan. de Imola.

An autem inducentes ad prædictam sepulturam, indistinctè incurrunt dictam excommunicationem? Dicunt Lapus & Ioannes prædictus, ꝙ non, nisi inductio habeat effectum, vt quia inductus aliquo de prædictis modis elegit sepulturam, vel iam electam promiserit non mutare, quia verba debent intelligi cum effectu, vt in capitu. relatum, extra de cler. non resid. maximè vbi agitur de pœna spirituali, vt not. Archid. 17. q. j. c. si qs, in glos. magna in penul. colum. in ver. in pœnis autem spiritualibus, & Ioan. Andr. in c. mulieres, in nouella, de iudic. libro 6. sciendum est etiam, ex eo, ꝙ d. clem refert se ad constitut. Bonifacii VIII. cum dicit, sanè temerarios violatores, &c. Subdens, pœna in d. constitu. contenta in suo perdurante robore, quæ pœna constitutionis prædictæ est, ꝙ talis electio sepulturæ, etiā nullius penitus sit momenti: nec eligentes ibi debeant sepeliri, nec alibi valeant eligere sepulturam: sed quacunque contradictione cessante sepeliantur omnino apud illas ecclesias, apud quas de iure sepeliendi fuissent, si aliter sepultura nō electa forsitam decessissent. Si verò ijdem religiosi, vel clerici prædictos in suis ecclesiis, vel cimiteriis præsumpserint. sepelire, ad restitutionē tā corporū sepultorū, si petant, quàm etiam omniū, quæ occasione sepulturæ peruenerint quomodolibet ad eosdē infra decendium. i. decem dies integraliter faciendū obligantur: quàm nisi fecerint, ecclesiæ ipsæ, apud quas sepulti fuerint, nec non & cimiteria earumdem, ex tunc eo ipso sunt, & tādiu manent ecclesiastico suppositæ interdicto, donec ab eis facta fuerit plenaria restitutio omnium prædictorum, vt clarè patet in c. j. de sepult. libro 6.

Duodecima principalis species est de insequētib. episcopos. Vnde quicunque pontificem aliquem iniuriosè, vel temerè p̄cusserit, aut ceperit, aut bannierit, vel aut mandauerit fieri, aut facta ab aliis, ratu habuerit, vel in his socius fuerit facientis, aut consilium in his dederit vel fauorem, aut scienter defensauerit facientē, excommunicatos est, & non nisi per sedem apostolicam absoluēdus, vt in capitu. j. de pœn. in clem. vbi exponuntur breuiter nouem casus, videlicet primus de percutiēte, secundus de capiente, tertius de banniente, quartus de mandante, quintus: de ratificante, sextus de associante, septimus de consulente, octauus de fauente, nonus de defensante. Et not. ꝙ omnia prædicta locum habent, etiam si agatur contra episcopum, qui renunciauit loco episcopatus, sed non ordini; vt dicit ibi glos. ad quod facit qđ habetur in c. j. extra de ordi. ab episco. qui renunc. episcop. Et intelligit locum habere, quo ad prædictam excommunicationem, non autem quo ad omnes alias pœnas in d. clemen. contentas, vt in feudis & similibus, nec etiā habent locum in electo nondum consecrato, vt sentit glos. ibidem pro qua facit, quia electus etiam confirmatus ante consecrationē non episcopus, vt not. in c. transmissam. extra de elect. & in c. j. de relig. dom. Hoc etiam tenent Zen. Paul. Guliel. Step. & communiter alii. Dicit etiam glos. ꝙ si quis se defendendo p̄cusserit episcopum, non incidit in prædictam sententiam, quia text. dicit, iniuriosè vel temerè, non enim agit tenere, qui licitè se defendit, quia vim vi repellere omnes leges, omniaque iura clamant. l. incontinenti, & cum moderamine inculpatæ tuteli. ff. de iusti. & iure. l. vt vim. extra de homic. ca. significasti. de sent. excommu. c. si domino. j. & c. vt famæ. §. vlti. & j. distin. ca. ius naturale, cum multis similibus, glo. etiam prædicta, in verbo temerè, allegat pro se ca. in quibusdam, extra de pœn. & c. felicis, in princi. de pœn. lib. 6. pro quo etiam facit c. si furiosus, de homi. in clem. Et intellige ꝙ se defendens nulla pœna d. cle. ligetē, quia quod fit lege permittente, nullam pœnam meretur. ff. de iudic. l. qui auctoritate, cum similibus. Sentit etiam glo. finaliter in verbo, mandauerit, ꝙ ex solo mandato, si non est secutus effectus, non incidat mandans in pœnas prædictas, quod communiter tenent Doctores, quia verba debēt intelligi cum

effectu, vt in c. relatum, de cler. non resid. cum similibus. Barto. tamen in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. dicit, si quæritur an mandans committi maleficium, teneatur nō secuto maleficio, est aduertēdum ꝙ aut delictum est atrox, & tunc ex solo mandato quis non tenetur ad pœnam maleficii, quod mandatum est committi, ex quo non est secutum maleficium, sed bene tenetur ad pœnam extraordinariam, vt in l. j. ff. de vari. & extraordi. quod intellige verum, nisi in iure aliud exprimatur, vt in c. pro humani, de homici. lib. 6. Aut delictum est leue: & tunc non tenetur aliquo modo ex solo mandato, non secuto maleficio, vt in l. item apud Labeonem. §. si curauerit. ff. de iniu. ad quod facit quod habetur in c. felicis, in princ. de pœn. lib. 6. & in c. quicunque, de sentē. excom. eo. lib. & in l. si quis vxori. §. neque verbo. ff. de furt. & in l. sæpe, in fi. ff. de verborum signi. & institu. de oblig. quæ ex delic. nas. §. ope. & j. q. 4. quia præsulatus, & in c. ad audientiam, extra de homic. per Innoc. & 17. q. j. quid ergo, per Archid. & latius per Cy. in l. non ideo minus. C. de accusat. & per Barto. in d. §. si mandato. An autem secuto delicto mandans indistinctè ligetur? Barto. vbi supra tenet ꝙ sic: mādatarius autem non tenetur, nisi mandatum exequatur: & tūc si habuisset necesse parere, & crimen esset leue, excusaretur mādatarius. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. De ratificāte autem intelligendum est tunc teneri, quādo eius nomine, vel contemplatione percussus, vel captus, aut bānitus fuerit episcop9 alias autem ratihabitio locum non haberet, quia ratum quis habere non potest, quod non est ipsius nomine gestum, vt in c. ratum, de regu. iur. lib. 6. ad quod c. cum quis, de sentē. excom. lib. 6. & c. felicis, de pœn. lib. 6. & ff. de nego. gest. l. sed si pupilli. §. si ergo. & requiritur etiā ꝙ gratificans mādare potuerit ab initio & facere. C. de caduc. tol. l. vna. facit. ff. de offic. proconsul. & legat. l. obseruari. §. fi. & dictum est, c. cum quis. Ex quibus iuribus infert Paul. de Eleaz. ꝙ prædicta ratihabitio referatur non solum ad tria prædicta scilicet percussionem, captionem & bannitionem, sed etiam ad alia, quæ subnectit clem. prædicta. s. ad omnes prædictos nouem casus, licet glo. videatur sentire solummodo de prædictis tribus primis, cū dicit, oportet ergo, ꝙ hæc tria, &c. Et secundum Ioan. de Imola, glo. bene sentit secundum ordinem literę dictæ clem. quia in tex. prædicta tria præcedunt mādatum etiam ratihabitionem, quo ad effectum: tamen per iura superius allegata videtur Paulus bene dixisse, pro quo etiam satis, quia omnia prædicta nouem videntur esse connexa, & sex sequentia ad tria præcedentia referuntur. Ergo in eadem propositione, quod est de antecedente, idem intelligendum est esse debere, de consequente, tanquàm sit propositio cathegorica. Vnde sex prædicta sunt tanquàm prædicamenta trium prædictorum antecedentium, ad quæ satis faciunt not. in c. vno, de postu. prelato libro 6. in glos. Quid si non elegerit, vbi dicit glo. cum enim ista fuerit pœna superius imposita, nisi determinatio sequens fuerit obseruata, patet ꝙ locum habet pœna prædicta facit etiam quod habetur in capitu. secundò requiris, extra de appellat. vbi dicit text. Nihil enim interest vtrum inhibeatur primò an secūdò medio, an in fine, cum sicut vtriusque iuris argumenta nos docent, ea quæ in principio ad medium, & ad finem: illa verò quæ in medio ad finem, atque principiū ꝯtingat sæpe referri: quē passum satis discussi in cōsilio, qđ edi-
* cti in fauorem Hospitalis siue domus pietatis veronēsis. Dicit. etiam gloss. in d. c. secundò requiris, super verbo, in omnibus p̄dicta locum habere, cum est vnum negotiū principale, sed plures articulos pendentes continet ad quod exemplū de rescrip. c. cum dilecta. & in c. venerabilis, de offic. deleg. secus autem esset, si essent plura negotia diuersa & omnino separata. 2. q. j. in primis. ff. de minor. l. etiam. §. j. C. de repud. l. vna. & in c. inquisitioni, & in c. vt debitus, extra de appell. in separatis enim quod de vno dicitur, ad alia non refertur, de quo per Barto. in l. prætor. §. Docere. ff. vi bon. rapt. & in l. talis scriptura. ff. de lega. j. facit l. fi. ff. de calum. & quod not. in c. per venerabilē, qui fil. sint legiti. & tangit glo. in c. cupientes. §. fi. in versicu. absoluendos, de pœn. in clemen. vbi etiam Ioan. de Imola. Cum igitur in casu modo si vnum negotium, & vnum cap. siue vna propositio, scilicet ne episcopus personaliter offendatur. Ergo rationabilissimum est, ꝙ ratihabitio, de qua loquimur, ad omnia prædicta nouem æquanimiter referatur. Nec huic sententiæ contradicit glos. prædicta, licet dicat, oportet ergo ꝙ hæc tria quāquàm verbum tria, in clem. qua vtor, non haberetur, sed ego apposui emendando, mandato ꝙ sic dicat, nominat illa tanq̄ principalia, ad quæ tamen accessoria referuntur. ff. de regu. iur. l. cum principalis, & in c. accessorium, de regu. iur. lib. 6. cum similibus, ergo nihil obstat.

De socio autem glo. multas ponit differentias: tamē quo ad nostrum propositum, certum est, ꝙ intelligitur, videlicet aut aliquid mali committendo, vel cooperando, aut fauendo male agentibus, aut non corripiendo, cum possit. Hęc probantur 23. q. 4. c. ita planè. Hinc etiam dicit canon, non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. 2. q. 7. neglige. 85. dist. societatis. & in c. sicut dignum. extra de homic.

Tenendum

Tenendum est tamen, quod hic strictè sumatur pro socio criminis, qui aliquid cooperatus fuerit ad delictum, videlicet in percutiendo, vel capiendo, vel banniendo, ita quod verba intelligant pariter cum effectu. Et de tali socio dicit Pau. quod punit pari pœna cum principali, vt patet in d.clem.& in c.j.de offic.delega.& 2.q.j.c.notum.79.dist.c.si quis Papa superstite.16.q.6.si res aliena.17.q.4.omnes.12.q.2.ca. de vno nefando, aliquando etiam socius minus punitur quàm principalis, vt in ca.cum deuotissimam.12.q.2.s.in pœna pecuniaria.& propterea dicit glos. in d. clem.j.de pœn. quod aliquando in delinquendo plures sunt socii, quorum nullus est principalior, & tales omnes concluduntur sub agentibus, de quibus præmisit. Quandoque tamen vnus est principalis, alter cooperans, & sic sumitur propriè socius in casu nostro. Si verò socius nihil faceret, ita quod non esset in culpa, ergo nec includeretur in pœna d.clem. Si autem esset in culpa, tūc ex sola pœnitentia puniretur, vt in c.j.supra de bap.ead. cōpil.s.in clem.ibi, suam in hoc pœnitentiam exhibuerit, vbi glos. dicit.s.ex proposito, & allegat concordantias.

De consulente autem intelligitur non de nudo cōsilio, sed de fraudulento, siue doloso. Vnde glos.non insistit, sed remittit se ad not.in c.nullus ex consilio, de regu.iur.lib.6.ibi enim dicit tex. Nullus ex consilio, dummodo non fuerit fraudulentum, obligatur, concordat.ff.de regu.iur.l.consilii, & ff man.l.2.in fi. Et not. quod hic loquimur de consilio ad maleficium, ex quo consultus incidit in eandem pœnam: nam cōsulens homicidium, homicida est.50.distin.si quis viduā. extra de homic.c.sicut dignum.ff.de iniur.l.non solum, & de pœn.dist.j.§.non solum, dicitur autem præsentari consilium multipliciter, vt diximus supra 8.principali specie.s.suadendo, rogādo, securitatem promittendo, vtilitatem ostendendo, & similia, vt supra diximus. Quibus adde ad probandū prædicta.ff.de fur.l.consiliū, & ff.de iniu.l.non solum.§.si mandato, vbi plenè per Barto. qui dicit inter alia, quod consulens in delictis indistinctè tenetur, siue consilium præbeatur ei, qui alias erat facturus, siue alteri, qui non fuisset alias facturus.ff.ad Turpil.l.j.§.incidit.ff.de adul.l. hæc verba.ff. de furt.l.qui seruo.§.penulti.si autem consulitur aliquid, quod non cadit in delictum, tunc distingui debet, an consilium præbeatur dolo, an non, & an ei, qui alias erat facturus, an nō, vt in d.regu.nullus ex consilio, de regu.iur.libro 6.& institu. de obli. quæ ex delic.nasc.§.ope.& ff.de ser.corrup.l.j.§.persuadere.& ff. de verbor.signi.l.sæpe.circa si.& in l.2.ff.man.cum similibus.

De fautore quærit, an quilibet fautor incidat ī prædictas pœnas & sententiā d.clem.j.de pœn.respon.gl. quod non: & ideo aduertendum quod fautor aliter consideratur in materia hæresum quàm in aliis maleficiis, & ideo aliter oportet hic indagare, quàm supra dixerim de fautoribus hæreticorum, vnde sciendum quod triplex est fauor.

Primus fauor dicitur simplex, qui nihil adducit ad delictum, quia siue isto fauore æquè bene fuisset factum maleficium, de quo fauore loquitur text. in c.felicis.§.illud, de pœn.libro 6.vbi pro tali fauore pœna decernitur arbitraria.

Secundus fauor est, qui aliquid deducit ad delictum, de tali ergo propriè loquitur clem.j.de pœn.cum dicit, aut consilium in his dederit, aut fauorem, gl. intelligit in his.s.percussione, captione, vel banno: quem intellectū quo ad fauorem, planè cōfiteor bonum esse: sed quo ad consilium, teneo id, quod supra scripsi de ratihabitione, potuisset enim quis consulere nedum vnum ex his tribus, sed etiam aliquid ex reliquis, & secuto delicto in duo ex his tribus teneretur eadem sententia per iura superius allegata de pacificante & de consulente.

Tertius fauor est in omissione, videlicet quando quis potest obuiare crimini & nō obuiat, de quo 23.q.3. qui potest obuiare.2.q.7.negligere, & c.sancta & 83.distin.c.error.quod intelligitur de his qui habent potestatem obuiandi, vt in prælatis, & rectoribus, vt not.in c quantæ.in fi.extra de sentē.excommu.in casu ergo nostro attenditur fauor in delicto, non autem post delictum, sicut in causa hęresis, de quo satis supra dixi nona specie principali.

Qualiter autem præstita fauor delicto, dicit Paul.de Eleaz. quod tunc quando quis præstat opem & auxilium ad committendum delictum, vt quia accommodat arma, vel instrumenta ad maleficium committendum scienter & ex proposito, pro quo institu.de oblig.quę ex delic.nasc.§.ope.& §.interdum.& 14.q. 6.capitu.si res aliena.

De defensore sciendum, quod includit tam defendētem in ipso actu, quàm post actum, secundum glos.Ioan.de Imol. distinguuntur tamen species quinque defensoris, videlicet.

Primus est auctorizator delicti, & talis grauius punit quàm agens.11.quæst.3.qui consentit.23.quæst.3.qui aliorū, & not.2. quæst.j.notum.& extra de offic.deleg.capit.j.& hunc includit excommunicatio.

Secundus defensor dicitur in ipso delicto, vt in d.clemē.j.de pœn.& in d.c.j.de offi.deleg.& hunc similiter includit.

Tertius defensor dicitur, qui defendit etiam post delictum, puta impediendo, ne veniat ad manus iudicis.17.q.j.si custos.

facit 21.quæst.5.per totum, extra de offi.deleg.capitu.ex literis, & melius in c.felicis.post princ.de pœn.lib.6.ibi, aut postea receptauerit, vel defensauerit scienter eundem. Et hunc similiter, includit.

Quartus defensor dicitur, qui impedit, vel defendit malefactorem, ne veniat ad manus offensi, vel consanguineorum, vel aliorum priuatorum, volentium de facto vindicare delictum. Et hunc non includit talis excommunicatio, neque aliæ pœnæ ibi contentæ, quia hic iniustè agit propulsando iniuriam, quæ sine iustitia inferretur a talib. dicto modo, cum etiam iniuriam socii teneatur quis modesta propulsare. Vnde Amb. dicit, qui nō repellit a socio iniuriam, cum potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit.23.q.3.c.non inferenda.& c.seq.& c.ostendit, & 23.q. 5.reos.ad quod.83.dist.in princ.& in c.dilecto filio.de sentent. excommu.lib.6. facit l.si quis in seruitute.ff.de furt.

Quintus defensor dicitur is, qui patrocinando, vel aduocando defendit in iudicio, de quo per Hostien.& Ioan.Andr. in ca. proposuit, super verbo, fautorem, de cler.excommu.ministr. & de tali dicit Pau.de Eleaz in d.clem.j.de pœn. quod si de iure defendit, non incidit in prædictas pœnas, & hoc etiam Ioannes de Imola.ibidem.

De aliis autem pœnis in d.clement.contentis gratia breuitatis omitto, & solū de excommunicationibus prosequor, vt prædixi. Vnde aduertendum est etiam quod in d.clement.j.de pœn.sub infertur.

Potestas verò Consiliarii, Ballini, Scabini, Aduocati, Rectores, consules & officiales ipsius quocunque nomine censeantur in præmissis culpabiles existentes, similiter excommunicationis sententiæ, a qua non nisi, vt præmittitur, valeant absolutionis beneficium obtinere, sint subiecti. Quæ omnia tanto magis in episcoporum interfectoribus sunt seruanda, quanto in eis seuerior, quàm in prælatos pœna debet exurgere, & grauioris indignationis aculeus desæuire. vbi vt vides specificant ista genera personarum, videlicet. Primo potestas vocabulum est Italicum pro rectoribus ciuitatum. Secundo consiliarii sunt, qui habent consulem in regimine ciuitatis. Tertio Ballini sunt etiam officiales secundum vulgare prouincialium loquuntur. Quartò Scabini nomen est officialium in Gallia, vbi Scabini, qui præpositi. Quintò aduocati sunt patrocinantes in causis iudiciariis. Sexto Rectores sunt qui habent regere ciuitates. Septimò Cōsules dicti sunt a consulendo reipub. qui iudices ratione dicti sunt. Octauò officiales ab officio, quasi ab efficiendo dicti, vt non officiant, sed prosint.

Et nota, quod Clemēs magis expressit vocabula Gallica, & Italica, dū exprimit Ballinos, & Scabinos, & nullā mētione facit de Capitaneis Collateralib. Assessorib. Prætorib. Iudicib. appellationū, Iudicib. maleficiorū, Senatorū & similiū officialium, quod dictā clem.cōposuit in Concil. Vię. attamen omnes intendit exprimere, cum dicit, quocunque nomine censeantur. Ex quo patet quod omnes particulares personæ in præmissis culpabiles existentes, simili censura ligantur, siue sint domini, siue subditi, quod scienter & ex proposito sponte se ingerat in prædictis, per regulam prædictam, quia participans in crimine criminoso incidit in eandem sententiam, vt in d.c.nuper, & c.si concubinæ, de sent.excommu. Vniuersitates autem & collegia, siue municipia, quæ tāquam in corpora vniuersalia, non pōt in eis cadere excommunicationis sententia, vt not.in c.relatū, extra ne cler. vel mona.se neg.immisc.& not.7.q.j.c.sicut vir.in gloss. ergo. Ideo prædicta clem.recurrit ad ecclesiasticum inter dictum, dicens, terra quoque ipsius, s.delinquentis, duntamen vltra vnam diœcesim non contineat vsque ad condignam satisfactionem eiusdem, necnon locus ante loca alia, in quibus captus episcopus detinetur, quàm diu detentio ipsa in eisdem durauerit, ecclesiastico subiaceant interdicto. quod si terra eiusdem duas diœceses, vel vltra contineat, diœceses principalis domicilii ipsius, & illa etiam, in quo fuerit delictum commissum, si sua sit, & duæ aliæ, quæ sub ipso sint eidem loco magis vicinæ, interdicto subiaceant supradicto. Præcipit quod ad maiorē confusionem delinquētis per omnes illius loci, in quo commissum est facinus, nec non ciuitatum & diœcesam vicinarum ecclesias quibuslibet diebus dominicis & festiuis, campanis pulsatis, & candelis accensis pariter & extinctis ac pedibus conculcatis, vt dicitur 11.q.3.c.debent, excommunicatus publicè nuncietur, donec satisfactionem condignam præstiterit. Ciuitas autem, quæ promissa vel eorum aliquod in episcopum suum cōmiserit, interdicto, donec satisfecerit, subiaceat memorato. Et nota, quod ciuitas, vel locus siue terra delinquentis dicitur esse vbicunque delinquens iurisdictionem habent, vt in c.j.extra de postu.prælat. nec valet, vbi terra regis intelligitur etiam, quæ regi adhæret, licet propriè intelligatur de dominio: nam cum dicimus in alterius locum, de dominio est intelligendum. ff.de relig.& sumpt.fu.l.3.§.in locum. In prædicto tamē c.j. vt dicit ibi gloss. largior fit interpretatio ad omnes terras, quæ tunc regi adhærebant, præbendo ei auxilium & fauorem, & est simile ff.de verborum signi.l.liber homo. Et sicut eo iure extenditur illos,

illos, qui parant auxilium excommunicato, vt in d.c.nuper.& c.si concubinæ, vel quia terra illa erat de iurisdictione ipsius, licet de proprietate regis non esset, & ideo totum regnum propter contumaciam suam fuit suppositum interdicto, simile extra de offic.delega.c.sanè.& de spons.c.non est nobis, ad quod etiam Innoc.allegat.ff.de verborum signifi.l. minus publicum. §.territorium, quod est satis notabile ad cōcludendum locum delinquentis, vbi habet iurisdictionem, licet non habeat proprietatem: de quo etiam 11.q.j.§.ex his omnib.j.& de ꝯcess.præben.c.quando ex constitutione, & in c.inter alia, extra de senten.excommu.in quibus iuribus agitur ad quem spectet interpretatio legis, vel mandati. Et nota bene, quod omnia supradicta in supradictis casibus, & in quolibet prædictorum tanto magis locum habent, si secuta fuerit mors episcopi, quanto maius est delictum interficere quàm percutere, vel bannire, vt arguitur etiam per tex d.clemen.j.de pœn.§.potestas, versic.quæ omnia. Nota etiā de prędicto interdicto, ex eo quod dicit ciuitas, aut &c. donec satisfecerit, &c. per quod verbum.s.donec, videtur quod statim facta satisfactione sine aliqua iudicis relaxatione sit abolitum, interdictum attamen contrarium dicit ibidem Dom. Anton. de Butr. immo dicit quod primò est necessaria snīa superioris.2.q.6.c.presbyter, & hoc ideo, quia hoc īterdictum limitatū est ad tempus incertum. secus autem dicit, si fuisset limitatum ad tempus certum, vel modum, quia tunc elapso tempore, vel cessante modo ipso iure cessaret interdictum de spons.nec est nobis. ratio diuersitatis est secundum eum, quia primo casu dubitari posset, an plenè fuerit satisfactum.

Secus autem est in secundo casu, de quo remittit ad not. in capit. cum bonę, extra de ætate & qualitate, vbi Innoc tenet quod necessaria esset absolutio, cuius contrarium idem Innoc. tenere vr̄ in c.sicut, de cohabi.cler. & mul.& Host.ī c.fi.de mat.cōt. ꝯ interdi.ecclesi. vbi vr̄ sentire non esse differentiā inter suspensum ad tēpus certū, & suspensum ad tp̄s indeterminatū donec satisfecerit, glo.in c.j.de decim.in clemē.dicit quod satis credit quod in suspensis ad tēpus indeterminatum non sit necessaria absolutio, sed sufficiat sententia declaratoria super satisfactionem. Secus tamen dicit in excōmunicato, donec satisfecerit, quia omnino ibi necessaria est absolutio etiam post satisfactionem. Idē tenent Steph.& Paul.qui assignant rationem diuersitatis, secūdum Host.in c.cum bonæ.de ætate & qualitate inter interdictū & suspensum donec satisfecerit, & excommunicatum, donec satisfecerit, quia absolutioni ab excōmunicatione est certa forma a iure statuta, sine qua quis non potest esse absolutus, extra de sent.excommu.c.a nobis, sed in sententia suspensionis, vel interdicti non est necessaria forma solennis in absolutione, sed sufficit quod dicatur, Absoluo, vel relaxo interdictum, extra de testibus c.veniens.2.hæc ratio non videtur bona, quia absolutio a suspensione habet certam formam extra de sen.excommu.c. venerabili. Et ideo obseruatio formæ absolutionis, facit absolutionem esse necessariam, ergo non erit differentia inter excommunicatum & interdictum, cum in omnibus forma statuta, sit seruanda. Præterea ita erit quis absolutus ab excommunicatiōe, dicendo, absoluo te, sicut dicendo, relaxo interdictum: quia sicut valet excommunicatio lata non seruata forma.11.q. 3.c.sentētia pastoris, ita ecōtrario valere debet absolutio, quasi omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur.ff.de regu.iur.l.nihil tam naturale, & institut. quibus modis tolli: oblig.§.hoc amplius, & in ca.omnis, extra de regu.iur. Sic igitur par est potestas ligandi, & absoluendi, de pœnit.dist. j.verbum, facit quod not.glos.j.q.3.c.cum aliquis. Hęc vera in forma data a lege: secus autem in data ab homine, quia illa est seruanda ex acta diligentia, alias non valet, quod fit illa non seruata, extra de restitu.spol.ca.pisanis. Ex prædictis concludit Paul.de Eleaz. quod interdictum tēpus, vel factum adiicitur satisfactioni fiendæ, interdictum donationi sententiæ. Exemplum primi si non satisfeceris infra mensem excommunico, vel suspendo, vel interdico te. Exemplum secūdi, excommunico te, vel suspendo, te donec satisfeceris. Primo casu siue sit suspēsio, siue excommunicatio, semper absolutio est necessaria, de sent. excommu.c.parochianus, & c.cōquesti, & de offi.ordin.c.significauit. Secundo casu non est necessaria absolutio, sed sufficit declaratio, etiam si sit excommunicatio.de immu.eccles.c.aduersus, in fin.de spons.c.non est nobis.81.distin.capi.si qui sunt presbyteri. Ratio est, quia tunc videtur absolutio facta in diem constitutum, de appel.c.præterea.2.fatetur tamen, quod communiter excommunicatis tempus, vel factum non adiicitur absolutioni, quia in ea requiritur satisfactio, quia certa esse potest: & impositio pœnitentiæ, quę est arbitraria, de pœniten.distin.j.c. mēsuram.& 26.q.7.tempora pęnitudinis, & de ista non potest etiam dubitari, quia peccator non habet illam arbitrari, sed cōfessor, argum.in c.quàm sit, in princip.& quod ibi not.& in ca. cupientes.§.cęterum, de elect.lib.6. Tenēdum est ergo semper in excommunicatione inclusis absolutionem fore necessariā per iura superius allegata.

Decimatertia principalis species est impedientibus obseruationem ecclesiastici interdicti: vnde quicunque domini temporales, vel nobiles, seu alii præsidentes præsumpserint cogere quemquàm in locis interdicto suppositis officia celebrare diuina, aut ad officia audienda & celebranda, aliquos excōmunicationis, vel interdicti sententia tam legatos euocare, seu qui ne excommunicationi publicæ aut interdicti de ecclesiis, dum in ipsis missarum aguntur solēnia, a celebrantib. moniti exeāt, prohibere vel etiam impedire, necnon excommunicatos publicè & interdictos, qui in ipsis ecclesiis nominatim a celebrātibus, vt exeant moniti, remanere præsumpserint, excommunicationis sententia, à qua per sedem duntaxat apostolicā possunt absolui sacro approbante concilio sunt ligati, vt in ca.grauis, de sent.excommu.in clemen. vbi supra etiam plures casus, videlicet Primus de cogentibus quemquàm celebrare diuina officia in locis interdicto suppositis. Secundus, de euocantibus, vel euocari faciētib. ad audiēdum diuina officia ī locis p̄dictis, præsertim ligatos excommunicatione, vel sententia interdicti. Tertius de prohibentibus ne publicæ excommunicationi, vel interdicti moniti a celebrantibus, dum missarum aguntur solennia, exeant de ecclesiis, vel si aliter ne exeāt, præsumpserint impedire. Quartus est de ipsis publicè excommunicatis & interdictis nominatim a celebrātibus monitis, vt exeāt de ecclesiis, intellige similiter dum missarum solennia celebrantur, præsumentibus remanere, & sic in isto quarto no. quod excōmunicatus iterum excommunicatur. Simile 3.q.4. Engeltrudam, & extra de iudę.c.ita quorundam, & 11.q.3.excellentissi. cum similibus, ex quo sequitur, si prius fuisset excōmunicatus a iudice inferiori, vel alias incidisset in maiorem excommunicationem canonis, vel hominis, non seruatur apostolicæ sedi, & ab illa fuisset absolutus per episcopum, vel alium auctoritatē habentem, adhuc tamen ligatus esset excommunicatione prędictę clem.cuius absolutio sedi apostolicę specialiter reseruatur. Et no. quod cum quis pluribus excommunicationibus est ligatus, licet ex prima expulsus sit ab ecclesi.& ab eadem sit absolutus, nō tamen poterit ecclesiā intrare, quousque ab omnibus aliis fuerit absolutus, nec tali communicandum erit, nec cum ipso participandum, donec ab omnibus absoluatur, quia excōmunicatus in vna ecclesia, quocūque vadat, excommunicatus est, 4.q.5.c.quisquis, & in c.cum prędicta, & in c.officii, extra de sen. excommu. Si quæritur autem qualiter ligatus pluribus excōmunicationibus, sit absoluendus. Respondetur per talē distinctionem, secundum Guliel.& alios, quod aut quis est excommunicatus ab vno iudice, aut a pluribus, si ab vno, aut fuit ligatus ab vna sententia, aut a pluribus. Primo casu, quando vna, tunc si propter vnam causam, sufficit vnica absolutio: si verò propter plures causas, & tunc aut constat quod propter quamlibet causam, intendebat singulas ferre sententias, tunc erūt necessariæ tot absolutiones, quot fuere sententiæ, siue causę, facit l.scire debemus.ff.de verborum obliga.aut constat quod propter plures causas vnam voluit proferre sententiam, & tunc vnica sufficit absolutio, erunt tamen exprimendę omnes causę, alias non sufficeret, immo recurrendum esset ad iudicem, extra de sentē.excommu.c.cum pro causa. Secundo casu, cum quis ligatus fuerit ab vno iudice pluribus sententiis, & tūc erūt necessarię plures absolutiones, argum.ff.de no.ope.nunc.l.de pupillo, secus si dicendo, excommunico te, pluries intendebat vnam ferre sententiam, quia tunc vna sufficit absolutio, extra de iudę.ca.ad liberandum, ibi, diebus dominicis, & festiuis huiusmodi sentētia publicè innouetur, & argu.in clem.j.§.& quia de pœn.ibi, dieb. dominicis, & festiuis excommunicatus publicè nuncietur, & argum.ff.de acceptil.l.pluribus.

Secundo casu principali, quando quis a pluribus iudicibus fuit excommunicatus, & tunc aut omnes habent vnam iurisdictionem, & sufficit vna absolutio ab vno pro omnibus, si omnes alii vni commiserint vices suas.extra de offi.deleg.c.cām, & c.vno delegatorū.& c.quāuis, & arg.ff.de re iud.l.duo ex trib & ff.de arbit.l.si in tres, & l.sicuti, & l.item si vnus.§.si plures, cū similibus. Aut habent distinctas iurisdictiones, & tunc tot requirūt absolutiones, quot sunt iudices excommunicatores, vt in d.c.officii, de sentent.excommu. Vnde excommunicatus debet dicere ordinario, qualiter est excommunicatus ab ipso, vel ab aliis, & ab ipso petere absolutionem de sua excommunicatione, & debet dicere, quod ab aliis intendit petere de aliis excōmunicationibus, vt not.in d.c.officii, & in d.ca.cum pro causa, de senten.excommu.& in c.ex parte, de offic.ordin.& tunc vltima absolutio confirmabit omnes præcedentes, vt dicit glos. in d.c.Engeltrudam.3.q.4.& argum.ff.de iurisdic.omnium iudic.l.est receptum.

De religiosis autem se inuicem percutientibus, siue in codē claustro, siue in diuerso, & siue sint eiusdem diœcesis, & religionis, siue diœcesarum, qualiter absoluantur, infra dicemus inter casus episcopales. Et notandum diligenter quod licet episcopi, & superiores a generalib.sententiis suspensionis, & interdicti, ipso facto ligantib. sint exempti, nisi in ipsis sententiis expressa mētio de episcopis habeatur, vt in c.quia periculosum, de sententia excommu.

excommu.lib.6. Quantum ad sententias tamen excōicationis, ipso facto ligantes exemptionem non obtinent antedictam, vt dicit glos. in d.c. periculosum. Et ideo si domini temporales, de quibus loquitur prędicta clemē. Grauis. sint episcopi, vel ecclesiarum prælati, quod esse potest iuridicè, vt in c. fin. ne cleri. vel mona. libro 6. & violent, uel violari faciant interdictū, iuxta tenorem prædictæ clem. grauis, in excommunicationis sententiam incident, ipso facto, a qua non nisi per sedem apostolicam absoluent, cum tex. d. clemē. sicut loquitur indistinctè, ita sit indistinctè sumendus, argum. 19. dist. c. si Romanorum, facit extra de exces. prælat. c. tanta & quod not. in clem. multorum, de hæret. licet Zenzel. in prædi. clem. grauis teneat contrarium, & non bene mouetur, quia prædicta clem. est pœnalis, & per consequens non extendenda, de elect. c. statutum, lib. 6. & maximè contra illos, dicit ipse, contra quos per alia iura sufficienter est prouisum, sicut est de prædictis, de episcopis & prælatis, vt in c. tanta, extra de exces. prælat. præterea dicit ipse, prædicta clemēt. grauis, emanauit ad instātiam prælatorum cōtra dominos tēporales, vt patet in princip. cum dicit Clemēs V. Grauis ad nos prælatorum querela perduxit, ꝙ nobiles quidam & terrarum domini temporales &c. Ergo dicit ipse, non est verisimile, ꝙ p̄lati prędicti supplicauerint contra se ipsos.

Ad prædicta tamen argumenta faciliter respondetur: nam ad primum, cum dicit ꝙ pœnalis constitutio non est extendēda, respondetur ꝙ verum est ad casum, quem non potest concludere legis veritas: tunc enim est necesse legem strictè intelligere, iuxta not. in c. odia. de reg. iur. li 6. Sed qn̄ nihil resultat absurdū, lex vniuersaliter loquēs est vniuersaliter capiēda, vt patet in l. non aliter. ff. de le. 3 & in c. si quis suadēte. dia. 17. q. 4. Si qs suadēte. de pœ in cle. & vniuersalis ꝓpositio vniuersaliter sumpta, omnia particularia comprehendit, iuxta not. 75. distinc. §. j. in gloss. j. omni. & in ca. solitæ, de maio. & obed. & in ca. 2. de obser. ieiun. Indefinita autem loquutio æquipollet vniuersali, vt in capit. quia circa, extra de priuileg. & in cap. 2. de coniugio leprosorum cum similibus.

Prædicta autem clem. grauis, indistinctè loquitur, cum dicit, ne igitur excessus sic graues, & infra præsūptores præfatos, &c. ergo vniuersaliter est intelligenda.

Ad illud autem, quod assumit pro maximo, cū dicit, & maximè contra illos, contra quos per alia iura sufficiēter est prouisum. ex quo præsupponit sufficienter prouisum. in casu prædicto, per ea, quæ habentur in dicto capitu. tanta. de exces. prælat. Respondetur, ꝙ non est vitium ēt sufficienter prouisis ad cautelam aliquid superaddere, ne disciplina iustitiæ deseratur, vt not. 23. q. 5. c. excommunicatorum. In glo. not. & in c. quia ꝓpter, in glo. dic vt infra extra de elect. Cum igitur per prædictū c. tanta, prælalis violantibus interdicta, imponatur pœna suspēsionis ab officio & beneficio, nec vltra procedatur iustè igitur & bene, ne claues Romanæ ecclesiæ contemnantur per prædictam clemen. grauis, superadditur excōmunicatio ante dicta.

Ad secundum principalem, quod inducit, videlicet quia d. clem. grauis emanauit ad instantiam prælatorum cōtra dominos temporales & sic non est verisimile ꝙ contra se ipsos voluerint supplicare, respondetur ꝙ non obstante verisimilitudine prætaxata, lex generaliter loquens ipsos etiam supplicantes includere sæpe solet, ut in clemē. exiui de paradiso in j. col. uers. quapropter de verborum signific. cum multis similibus. Præterea, si de quo minus uidetur inesse, & inest, ergo multo fortius de quo magis, vt in 2. Topi. & in c. cum in cunctis, extra de elect. Sed minus videtur inesse, ꝙ episcopus & alii prælati ligentur sententia legis, vel statuti per ipsosmet promulgati, uel editi, & tamen ligantur, excepto Papa, tanquàm excellentissimo. Principe, vt in l. princeps. ff. de legibus, & l. digna uox. C. de legib. & not. glo. in c. nulli, & in c. si quem, extra de sentē. excommu. & 93. distin. c. si inimicus, & not. in c. statuimus, de sentent. excomm. lib. 6. Cum igitur speciale sit in principe, ergo in aliis contrarium est ius commune, vt in l. j. ff. ad . . . . & in l. ius singulare. ff. de legibus nam in sentētia excommunicationis ligat Deus, & non homo. 11. quæ. 3. c. nemo episcoporum. Deus autem superior est omnibus ergo tali sententia omnes inferiores ligantur excepto illo, qui nobis Deum in terris singulariter repræsentat. s. Papa, qui est singularissimus Vicarius Iesu Christi, vt in c. quanto, & in c. inter corporalia, extra de transla.

Et licèt in prædicto passu. s. an episcopus, uel prælatus legetur statuto suo, uarii uarias protulerunt sanctiones, attamen Hug. tenet ꝙ ligentur. 3. q. 6. c. j. ex eo ꝙ incidit in factum iam damnatum. 29. q. j. c. 2. & 3. Idem etiam tenet Archid. in c. 2. de constitu. lib. 6. s. ꝙ ligetur episcopus, & Archiepiscopus. Idem tenet Pet. de Bellaper. in aucto. cuiuscunque. C. de sacros. eccles. per illud auctenticum, & per l. cum ipse. C. de contrah. empt. & per l. cū ex ea ff. de pact. Nec obst. secundum eum, ꝙ idem non possit in se ipsum, quia hic finguntur duę personę. s. publica & priuata, q̄ statuit, priuata quæ ex suo delicto ligatur. Cinus etiam ibidem sequitur eum, licet in d. l. cum ipse tenet contrarium. Do. Ioan. And. in reg. cui licet, de regu. iur. libro 6. & Hostien. in summa. de sentent. excommu. §. quis ualeat excommunicari, dicit certius esset tenendum, superiorem nec ligari, nec proferentē, qui voluit has uarietates concordare dixit ponderandam esse differentiam, an episcopus ut episcopus, uel Archiepiscopus ut Archiepiscopus incidant in statutum fulminatorium, an verò ipsi vt priuati & ut quilibet incidant in ipsum. Primo casu crederē, neutrum ligari. Secundo casu crederem vtrunque ligari. Exēplū de primo, disponit statutū, ꝙ qlibet iurisdictio exercēs tali loco, vel turpe, sit excōicatus, & qlibet celebratus sit excōicatus. episcopus uel Archiepiscopus iurisdictionē exercēt, uel pōtificaliter missam celebrant: tunc ex hoc ipsi nō sunt excōmunicati. Exemplum de secundo. Dicit statutum, ꝙ quilibet furtum committens, vel ad azarum ludens, uel fornicationem, aut quid simile faciens, sit excōicatus. Ep̄s, uel Archiepiscopus delinquūt in istis, tunc cum hoc faciāt vt priuatæ personę, consequens est ligari, & hoc uidetur iustissimum, quia in secūdo casu peccatum uertitur contra legem Dei, a qua nullus est absolutus, immo quilibet debet esse subiectus, etiam Papa, qui est eius uicarius, de quo tetigi in prædicto tractatu de auctoritate Papę & Consilii, in fin. huius §. Si quis autem alieno sacerdoti, &c. Ad ꝓpositum igitur, si aliquo casu episcopus, uel Archiepiscopus propria sua lege ligantur, multo magis iustū est superioris lege ligari, dato ꝙ ad eorum supplicationē lex emanauerit, cum de natura constitutionis sit subditos obligare. C. de summa Trini. & fide catho. l. j. in princip. C. de iudic. l. rem nō nouam. ff. ad Trebe. l. omnibus ciuitatibus. C. de colonis. Palesti. l. j. lib. 11. extra de senten. excom. c. a nobis, & de pœni. & remis. c. quod autem, & in c. Romana, de sent. excom. lib. 6. Restat ergo, ꝙ etiam prælati ecclesiastici, Archiepiscopi, episcopi, seu quicunque alii interdictum ratione eccle. contemnentes incidant in excommunicationem prædictæ clem. grauis. Immo qa in talibus maior est culpa censenda, ergo maior in eius debet exerceri uindicta, vt in c. excommunicamus. §. credentes, extra de hæret. & ubi magis exceditur, ibi est seuerius iudicandum, vt in d. c. tanta. uersi. quia uerò, de exces. prælat. cum similib. & sic etiam tenet glo. in d. c. grauis. super uersi. domini temporales, vbi dicit, etiam si sint episcopi, uel ecclesiarum pręlati, uidetur locum habere quod hic dicitur, ne cler. uel mona. c. ult. libro 6. facit de exces. præla. de hęret. c. Tāta & facit quod dixi supra eadem compilat. de hæret. capit. multorum, & in hoc residet glos. vbi Ioan. de Imo. dicit, Credo glos. tutiorem ex vi uerborum, licet fortè mens specifica ad hæc se non extenderit, & non dicit ultra, meo pusillo iudicio, tenendum est cum glo. per rationes, & iura superius allegata.

Et not. ꝙ prędicta pœna locum habet cōtra quemlibet violatorem interdicti, siue a iure, siue ab hoc emanauerit interdictum, ut dicit glos. in d. clem. grauis. ad quod facit c. secundum, extra de coniug. lepro. quia d. clem. loquit̄ indistinctè, ergo &c. ut supra dixi, & ita etiam tenent Paul. & Ioan.

Et not. uerbum, euocare, in d. clem. descriptum, quia secundum ꝙ glos. uidetur sentire in pręcedentibus uerbis. s. per cāpanarū pulsationem, seu etiam voce præconia, ꝙ siue per præconem, siue per campanum, siue per alium specialem modum fecerit quis uocari aliquos excōmunicationis præsertim uel interdicti sententia ligatos ad celebranda & audienda diuina officia per modum coactionis ad uiolandum interdictum incidunt in excommunicationem eandem, dicit enim glos. in ver. quomodolibet cogere, ꝙ prędictum uerbum quomodolibet omnē modum compulsionis realem, personalem, directum & indirectum comprehendit, ut si res eorum occupant, consanguineos grauant in personis, uel rebus facit de elec. c. sciant cūcti. lib. 6. & in c. quicunque. de senten. excommu. libro 6. & licet diuerso respectu intelligatur uocatio per pulsationem campanarum, quia pluribus innotescit, iuxta not. in c. j. de offic. custo. vox autem præconia paucis innotescit, vt dicit text. in Auct. de litig. §. omne collat. 8. attamen fortior est vocatio præconis, eo ꝙ exprimit uerba, sicut quando fit uocatio per edictum, quia id expresse scribitur & proponitur ex parte mandantis, quod non contingit in campana, & ideo siue per perconem, siue per edictum, aliqui sint uocati modo prędicto maior est contemptus interdicti quàm si ad cāpanarum sonatum uocarentur, ut dicit glos. & Paul. & Ioan. de Imola. Vnde licet in minorib. negotiis sufficiat pulsatio cāpanæ, in grauioribus tamen requirit uocatio per nuncium, vel preconem, ut not. Innocen. III. c. in causis, extra de elect.

Nota etiam ex uerbo, excommunicati publicè, aut interdicti, quod est in d. clem. grauis. ꝙ in occulto excōmunicato non habet locum pœna prædicta. Nam occultum excommunicatum uitare non debemus in publico. 6. quæst. 2. cap. 2. & extra de sentent. excommu. c. cum non ab homine. Vnde Rayn. in sum. de sentent. excommu. §. quæritur, dicit ꝙ ille qui scit excommunicatum occultum esse in ecclesi. debet de ea acutè exire, si p̄t, ita ꝙ nullus de causa ꝑpendat, alias non exeat, ne sit proditor peccatoris occulti, ut in iuribus prædictis. & 2. q. j. c. si peccauerit, & 46. dist. c. si clericos.

Quando autem dicatur quis scire aliquem excommunicatum fore, dicit Steph. in d. clem. grauis.

Quando vidit aliquem verberare clericum, vel audiuit contra cum sententiam excommunicationis promulgari: uel quando episcopus sibi dixit, quòd excommunicatus est 22. q. 5. capitulo hoc uidetur secunda quæstione prima, capitu. primo. semper 11. quæstione tertia capitu. non solum. 36. distinctione cap. si quis vult.

Nota etiam in verbo, missarum solennia, quòd publicè excommunicatus, vel interdictus, si in aliis diuinis officiis interest præter missarum solennia, non incurrit excommunicationem prædictæ clementinæ grauis. dicit ibi glossa per argumentum à contrario sensu, de quo in capitulo cum Apostolicæ, in fin. de his, quæ fiunt a præla. si. cons. cap. & per Archidiaconus decimaseptima quæstione secunda. capitu. Consaldus, & de foro competenti capitulo significasti per Ioannes Andreas in glossa magna. versiculo, sed ibi prædicti tamen excommunicati, vel interdicti tanquam turbantes diuinum officium, aliter punientur, nam de iure ciuili est pœna capitis. C. de episcopis & clericis lege si quis in hoc genus.

Nota etiam quòd compellens interdictos a iudice, audire diuina in loco non interdicto, non incidit in pœnam dictæ clementinæ grauis, vt dicit Paulus de Eleaz. quia dicta clementina loquitur solum, quando quis compellit non interdictos, vel etiam interdictos audire diuina in loco interdicto.

Dicit etiam Paulus quòd compellere interdictos audire diuina in loco interdicto, duplex est excessus scilicet ratione personarum, & ratione loci: & sic tanto grauius est peccatum ideo dicit textus in dicta clementina grauis, hisque non contenti excessibus.

Et sic non secundum Paul. quòd euocantes ad audiendum diuina in loco interdicto, eo modo, quo supra nedum excommunicatos, vel interdictos, sed etiam alios non ligatos, incidunt in prædictam excommunicationem.

Nam principalis intentio clementinæ fuisse videtur, ne fieret violentia, vel contemptus localis ecclesiastici interdicti.

Vnde dicit quòd nobiles quidam & domini terrarum temporales terris eorum ecclesiastico suppositis interdicto. & infra in §. ne igitur dicit in locis interdicto suppositis. & infra aliquos excommunicationis.

Præsertim, vel interdicti legatos sententia euocare.

Nam verbum, præsertim, licet ibi neminem reperiam ponderasse: attamen ad propositum satis est ponderandum, præsertim enim secundum Papiam aduerbiū est comparandi: vnde dicit ipse.

Præsertim, quàm maximè eximie, vnicè. & sic, secundum cum excellentiam denotat. vnde etiam includit excessos, sicut superlatiuum includit comparatiuum & positiuum.

Et comparatiuum includit suum positiuum, licet in iure sumatur hoc aduerbium præsertim, taxatiuè, siue positiuè, pro tantum, vt in capitu. per tuas. §. pen. extra de simon. vbi disceptatio est inter Doctores, an sumatur comparatiuè, an taxatiuè, in glossa magna, in fin.

Dicendum est igitur, quòd vbi non habet iuris repugnantiam, sumatur comparatiuè, me de proprio suo significatu exeat. & sic sumitur in capitulo cum Apostolica. primo respōso, extra de his, quæ fiunt a præla. sine cons. capitu. vbi gloss. super verbo, præsertim, dicit. i. maximè.

Sic etiam sumitur comparatiuè, secundum aliquos, in dicto capitulo per tuas.

Si autem habet iuris repugnantiam, tunc taxatiuè sumitur, & exponitur præsertim, si tantum duodecima distinctio. illud vndecima quæstione tertia.

Si quis episcopus damnatus, sextadecima quæstione tertia per singula septima quæstione prima. si quis presbyter vigesimaseptima quæstione secunda, cap. multorum, & decima distinctione, capitulo primo. in principio, vbi notat Archidiaconus.

Hæc distinctio probatur a simili, sicut dicimus de argumēto a cōtrario sensu, quod nō procedit, quando contrarium requiritur in iure, vt in capitu. vno, in gloss. secunda. de ætate & qualitate libro sexto. & in capitulo secundo. & in capitulo significasti, extra de foro competenti.

Et prima quæstione prima. si qui a simoniacis, in glossa vltima, ergo in prædicta clementina grauis, verbum, præsertim, comparatiuè sumatur pro maximè, quia iuris repugnantiam nullam habet, vt qui non sunt excommunicati, vel nominatim interdicti, siue aliàs interdicti sententia ligati in locis interdicto suppositis, licitè possit interesse diuinis: immo etiam exempti religiosi non seruantes interdictum, quod sciunt matricem ecclesiam obseruare, incurrunt excommunicationis sententiam ipso facto, vt in capitulo ex frequentibus, de sententia excommunicatio. in clementina.

Qualiter autem debeat seruari, patet in capitu. alma mater. de sententia excommunicationis libro sexto. & extra de pœnitentia & remissione, capitulo. quod in te. & de pœnis non seruantium, habetur in capitulo is, qui de sententia excommunicationis, libro sexto. & in capitulo postulatis. §. vltimo, extra de clericis excommuni. minister. & in capitulo episcoporum de priuileg. libro sexto. Immo plus, quòd si fratres minores tempore interdicti recipiunt in suis ecclesiis ad audiendum officia diuina, aliquem fratrem, vel sororem tertij ordinis Beati Francisci etiam si super hoc hi, vel illi priuilegiis quibuscunque extiterint communiti, eo ipso sententiam excommunicationis, incurrunt, a qua per alium quàm Romanum Pontificem, vel satisfactione præmissa per locorum episcopos auctoritate Apostolica absolutionis beneficium nequeunt obtinere, vt in capitulo cum ex eo: de sententia excommunicationis in clementina igitur cum taliter intelligēdo verbum, præsertim, non habeat iuris repugnantiam, sed potius conuenientiam, violatores interdicti eo modo, quo in dicta clementina grauis continetur vocando etiam illos, qui non sunt alias excommunicationis, vel interdicti vinculo innodati, incidunt in excommunicationem dictę clementinę grauis.

Sed si vocant excommunicatos vel interdictos, tanto grauius peccant, vt probant etiam verba dictæ clementinæ grauis. dum dicit, nunc hos, nunc illos vocantes, & interdum, quod est deterius, compellentes: hisque non contenti excessibus per campanarum non solum pulsationem, sed etiam voce preconia populos etiam interdictos, vt interdicti nō obstante sententia ad audiendas missas huiusmodi veniant, faciunt euocari: nam coniunctio etiam, habet implicare, & etiam ampliare, vt not. Ioannes And. in cap. cum illis §. illis verò, in nouel. de præbendis, lib 6.

Decimaquarta principalis species est de deferentib. vel mittentibus prohibita saracenis.

Vnde quicunque Christiani Ferum, Arma, Lignamina, Victualia, Equos, Naues, & alia quæcunque mercimonia, in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Aegypti deferre, vel mittere, seu de suis portubus, vt eis deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut eis auxilium, vel fauorem præstare præsumpserint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt: & si capiantur, fiant serui capientium. extra de Iudæis capitulo ita quorundam. & capitulo ad liberandam.

Et in quadam extrauagante Nicolai IIII. quæ incipit, olim tam in generali in qua etiam addidit & simile statuit de omnibus terris Soldano subiectis, nec tales excommunicati possunt absolui, nisi tantum de bonis propriis in dictæ terræ Sanctæ subsidium conuertendum exoluerint, quantum ad partes prædictas detulerunt, vel miserunt, aut deferri, vel de ipsorum portubus: deferendum eis extrahi permiserunt.

Et præter prædictas pœnas, perpetuo sunt infames & intestabiles quoquo modo ita quòd nec testari valeant, nec aliquid ex alieno percipere testamento, nec ab intestato, nec ex testamento succedere, nec admitti ad officia publica ministranda, & omnes actus legitimi sunt eis penitus interdicti. & postquàm de hoc constiterit, debent publicè denunciari, & omnia eorum bona ad fiscum deuolui.

Et licèt prædicta constitutio Nicolai IIII. Videretur reuocata per procemium sexti libri, attamen Bonifacius VIII. infra annum post publicationem sexti libri innouauit per suam quandam extrauagantem, quæ incipit, Contra illos.

Et postmodum Clemens V. non solum innouauit, & confirmauit per quandam suam extrauagantem, quæ incipit, Multa mentis.

Sed etiam sibi & Apostolicæ Sedi absolutionem excommunicationis eiusdem præterquàm in mortis articulo reseruauit.

Et sic vides etiam in hac specie multos esse casus videlicet.

Primus est de deferentibus arma.

Secundus est de deferentibus ferrum.

Tertius est de deferentibus lignamina.

Quartus est de regentibus, vel gubernantibus naues, vel galeas Saracenorum.

Hi quatuor casus contenti sunt in capitulo. Ita quorundam.

Vbi etiam præcipitur, vt per ecclesia Maritimarum vrbium crebra & solennis in eos excommunicatio proferatur, licet ipso iure sint excommunicati, vt in dicto capitulo ita quorundam, de Iudæis.

Vbi gloss. satis disputat quomodo excommunicatus iterum excommunicatus, de quo satis supra diximus in proxima præcedenti specie principali.

Et nota, quòd in dicto capitu. ita quorumdam, non reseruatur absolutio Papæ, sed in prędicta extrauagante Clementis V. vt supra dixi.

Quintus est de vendentibus naues, vel galeas saracenis eisdem.

Sextus est de impendentibus eis in machinis, vel aliis quinuslibet consilium aliquod in dispendium trrrę sanctæ, vel cõtra populum Christianum.

Septimus est de impendentibus eis auxilium in aliquo prædictorum.

Hi tres continentur in capitulo ad liberandam, extra de Iudæis. Licet etiam ibi absolutio non reseruetur Apostolicę sedi: Et etiam ibi continentur supradicti quatuor casus: sed vltra illos immiscentur hi tres, hic descripti & sic sunt septem.

Octauus de habentibus per seipsos mercimonium cum præfatis saracenis mercimonium, idest commercium, dicit Papius, Commercium autem à commutatione mercis dicitur, quo nomine res venales appellamus. Vnde commercia sunt negocia, vel nundinæ, quasi simul mercari. & sic patet quòd prohibita est mercatio cum saracenis sub prædicta excommunicationis sententia ipso facto, vt in capitulo quod olim, de Iudæis.

Nonus est de habentibus mercimonium per alios, vt in dicto capitu quod olim. & per regu. qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, vt in capitu. qui facit: de regulis iuris, libro sexto.

Decimus est de impendentibus per se ipsos aliqua rerũ subsidia in nauibus, vt in d.c. quod olim.

Vndecimus est de impendentibus per seipsos aliqua subsidia in quocunque alio ingenio absolutè loquendo, vt in dicto capitu. olim.

Duodecimus est de impendentibus subsidia per alios nauibus, vt supra.

Decimustertius est de impendentibus aliqua subsidia quocunque alio ingenio per alios, vt in dicto capitu. quod olim. nam illa verba, vel per se, vel per alios, possunt ad præcedentia & subsequentia sanè referri, per dict. regulam, qui per alium, & per capitu. ad audientiam, & per capitu. sicut dignum, extra de homicid. cum similibus. & dixi supra 8. specie principali.

Decimusquartus est de impendentibus eis consilia in aliquo prædictorum, vt in dicto capitu. quod olim, de Iudæ.

Et licet glossa dicat ibi, quòd tales possunt ab eorum episcopis absolui, verum erat tunc, attamen nunc eorum absolutio sedi Apostolicæ reseruatur, vt in dicta extrauagan. Clementis V. & in constitu. annua in die Iouis Sancta, vt infra dicam.

Decimusquintus est de transmittentibus, equos ad saracenos.

Decimussextus est de transferentibus equos ad eosdem.

Decimusseptimus est de permittentibus de eorum portubus extrahi per eisdem.

Decimusoctauus est de transmittentibus victualia ad eosdem.

Decimusnonus est de deferentibus victualia ad eosdem.

Vigesimus est de permittentibus de suis portubus extrahi pro eisdem.

Vigesimusprimus est de deferentibus quocunque mercimonia.

Vigesimussecundus est de transmittentibus mercimonia.

Vigesimustertius est de permittentibus de suis portubus extrahi.

Vigesimusquartus est de extrahentibus de suis porturbus aliquod prædictorum.

Vigesimusquintus est de præstantibus eis fauorem inclusiuè colliguntur in dicta xv. infra extrauagan. Nicol. IIII. confirmata & ampliata, vt dixi.

Et nota quòd in omnibus prædictis ligantur etiam omnes mandantes, auxiliantes, consulentes, fauentes, consentientes, & participantes per regulam, quam dixi, quia participans in crimine criminoso, &c. vt in dicto capitu. si concubinæ, & in cap. nuper. de sententia excommunicatio. & dixi supra in 8. specie principali, & ibi vide declarationes & concordantias succinctè descriptas.

Restat nunc colligere excommunicationes, quæ annuatim pronunciantur à Romana Curia in die Iouis Sancta, quarum absolutio etiam sedi Apostolicæ reseruatur.

Primò excommunicati sunt omnes hæretici, Gazari, pagani, pauperes de Lugduno, Arnaldistè, Speronistè, Passagini, Voiclesistæ, Fratricelli, & quicunque alii hæretici, quocunque nomine censeantur, ac omnes fautores, receptatores, & defensores eorum.

Secundo excommunicati sont omnes & singuli, cuiuscunque, status, gradus & præeminentię aut conditionis existant, ẽt si pontificali, regali, reginali, aut quauis alia ecclesiastica, vel mundana præfulgeat dignitate, qui perfidis hæreticis & Voiclesistis arma, equos, ferrum, plumbum, lignamina, sal, oleum, vinum, victualia, & alia quæcunque ad vsum hominum pertinentia, aut quæuis alia pręsidia publicè vel occultè subministrant, ac per se, vel subditos afferri faciunt, vel permittũt, cum qb. ipsi Voiclesistę Christi fideles & catholicos quomodolibet impugnare seu offendere possint, nec nõ omnes & singuli eorumdem hæreticorum & Voiclesistarum ad hæreticos fautores, defensores & receptatores, cuiuscunque status, nobilitatis, excellentiæ, vel conditionis existant, & si pontificali, regali, reginali aut quauis alia ecclesiastica vel seculari sint prædiu dignitate ac consentientes & præstantes eisdem in præmissis quomodocunque & qualitercunque auxilium, consilium, vel fauorem.

Ipsiq; omnes & singuli declarantur cõtinuatores & fautores hęresis atque omni beneficio dignitate & honore ecclesiastico & mundano denunciantur esse priuati.

Tertiò excommunicati sunt omnes falsarii bullarum, seu literarum Apostolicarum & supplicationum, gratiam seu iustitiam cõtinentium per summam Põtificem, vel Viceccancellarium seu gerentes vices, aut officium Vicecancellarii Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, de mandato eiusdem summi Pontificis signatarum aut sub nomine eiusdem summi Põtificis, seu Vicecancellarii aut regentis officium prędictum, signantes supplicationes easdem.

Quartò excõmunicati sunt omnes piratę, & latrunculi marini & receptatores eorum.

Quintò excõmunicati sunt omnes illi, qui equos, arma, ferrum, lignamina & alia prohibita deferũt saracenis, quib. Christianos impugnant.

Sextò excommunicati sunt omnes impedientes, seu inuadentes, victualia seu alia ad vsum ratione curię necessaria adducentes vel ne ad curiam ipsam deducantur vel deferantur impedientes seu perturbantes, & qui talia faciunt, vel defendunt, cuiuscunque fuerint ordinis, præeminentię & status, etiã si pontificali regali, vel reginali, vel quauis alia ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

Septimò excommunicati sunt omnes illi, qui ad sedẽ Apostolicam venientes & recedentes ab eadem, nec non illi qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatam aliquam non habentes in eadem curia manentes, temeritate propria capiunt spoliant & detinent, aut ex proposito deliberato verberare, mutilare, vel interficere prę sumunt, & qui talia fieri faciunt, seu mandant.

Octauò excõmunicati sunt omnes illi, qui in terris suis noua pedagia imponunt.

Nonò excommunicati sunt omnes illi, qui per se vel per alium, seu alias quascunque personas ecclesiasticas vel seculares ad Romanã Curiã sup earũ causis & negociis recurrẽtes, illasq; in eadem curia prosequentes, aut procuratores, negociorum gestores, aduocatos, vel promotores ipsorum, vel etiam auditores, seu iudices super dictis causis, seu negociis deputatos occasione causarum seu negociorum huiusmodi verberant, mutilant, vel occidunt, aut bonis spoliant cuiuscunque præeminentiæ dignitatis, ordinis, conditionis, aut status fuerint, & si pontificali regali, reginali, vel quauis alia præfulgeant dignitate.

Decimò excommunicati sunt omnes mutilantes, vulnerãtes, & interficientes, seu capientes & detinentes, seu deprædantes Romipetas & peregrinos ad vrbem causa deuotionis & peregrinationis accedentes & in ea morantes & recedentes ab ipsa, & in his dantes auxilium, consilium vel fauorem, eorũq; bona sunt confiscata.

Vndecimò excommunicati sunt & Anathematizati omnes illi, qui per se vel alium, seu alios directè vel indirectè sub quocunque titulo vel colore occupant, detinent vel hostiliter discurrunt, seu inuadunt, aut occupare detinere, vel discurrere hostiliter præsumunt in totum, vel in partem, aut qui occupabunt, detinebunt, & hostiliter discurrent, seu inuadent, aut occupare, detinere, vel discurrere hostiliter præsument, almam vrbẽ regna Sicilię, Triuarię, insulas, Sardinię, Corsicę, Terram citra Farum patrimonium Beati Petri in Tuscia, ducatum Spoletanum, Comitatum Vencusini, Sabinæ, Marchiæ Anconitanæ, Massetrebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, atque maritinæ prouincias & terras specialis commissionis & Arnolphorum, ciuitatesque nostras Bononiensem, Ferrariensem, Beneuentanam, Perusinam, Auinionensem, Ciuitatis Castellæ, Tudertinam, & alias Ciuitates, & Terras, vel loca, vel iura ad Romanam ecclesiam spectantia & pertinentia

pertinentia & adhærentes & fautores, & defensores eorum, sen in his dantes eis auxilium, consilium, vel fauorem, non obstantibus quibuscunque priuilegiis, & indulgentiis ac literis Apostolicis generalibus vel specialibus eis, vel eorum alicui, vel aliquibus cuiuscunque ordinis, conditionis, status, dignitatis & præeminentiæ fuerint, etiam si vt præmittitur pontificali, regali reginali, seu quauis alia ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate a prædicta sede sub quauis forma vel tenore concessis, quòd excommunicari aut anathematizari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi ac ordinibus locis nominibus propriis cognominibus ac dignitatibus eorundem mentionem nec non consuetudinibus & obseruantiis scriptis & non scriptis, ac aliis contrariis quibuscunque, quibus contra huiusmodi processus ac sententias, quo minus includatur in eis se iuuare valeant & tueri, quę quo ad hoc prorsus sublata sunt & omnino reuocata, de quibus quidem sentẽtiis nullus per alium quàm per Romanum Pontifi. nisi duntaxat in mortis articulo constitutus, potest absolutionis beneficium obtinere, nec etiam tunc nisi de stando sanctis ecclesiæ mandatis satisfactione, vel sufficienti cautione præstatis.

Illi autem cuiuscunque fuerint præeminentiæ, dignitatis ordinis conditionis, aut status etiam si pontificali, vel alia quauis dignitate positi, qui ꝯ tenorẽ præsentium talib. vel eorum alicui, seu aliquibus absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, excommunicationis & anathematis sunt sententiæ innodati, eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, & audiendi confessiones, officia interdicta omnia supradicta continentur in constitutione annua in die Iouis Sancta, ad perpetuam rei memoriam promulgata, vbicunque Romana curia residet, & in valuis maioris ecclesię, seu palatii Apostolici publicè assignantur, vt nullus possit excusationem prætendere, vel ignorantiam allegare, cum non sit verisimile remanere incognitum, vel occultum, quòd tam patenter omnibus publicatur. Et nota, quòd quandocunque aliquæ nouitates. In curia Romana de nouo emergunt in prædicta excommunicatione super addi solet mentio specialis.

Excommunicati sunt etiam omnes committentes simoniam, siue in ordine, siue in beneficio, siue dantis, siue recipientes, siue occultè, siue manifestè, cuiuscunque status conditionis, gradus, præeminentiæ, vel dignitatis existant, etiam si Cardinalatus episcopali, seu alia quauis ecclesiastica, vel temporali etiã maximè prę fulgeant dignitate, & omnes excommunicationis, suspensionis ac priuationis & interdici sententias & alias censuras ecclesiasticas contra simoniacos latas & promulgatas incurrunt ipso facto, quarum absolutionem, seu relaxationem pręterquàm in mortis articulo nõ possunt, nisi per sedem Apostolicam obtinere, non obstantibus quibuscunque commissionibus, inductis eum facultatibus absoluendi de casib. sedi Apostolicæ specialiter reseruatis, cuicunque & cuiuscunque status, gradus conditionis vel dignitatis existat, sub quacunque verborum forma generali, vel speciali factis, aut faciendis, concessis vel in posterum concedendi, nisi specialiter de absolutione a peccato simoniæ in commissionibus & facultatibus prædictis expressa fieret mentio specialis.

Et quicunque in Romana Curia præsens fuerit, cuiuscunque status, conditionis, præeminentiæ vel dignitatis existat, postquàm ad eius notitiam peruenerit quemquam commisisse aliquam simoniam infra duos dies naturales sedi Apostolicæ seu eius camerario, aut suo vicem gerenti in vnius, vel duorum testium prę sentia reuelare sub eiusdem excommunicationis, suspensionis, aliisque censuris & pœnis quibus actores simonię superius inodantur, quas dicti non reuelans, vt prędicitur, seu tegens simoniam tanquàm fautor eiusdem sceleris incurrat ipso facto, cuius similiter absolutio sedi Apostolicæ specialiter reseruatur hæc in extrauagan. Martini V. facta Mantuæ, quæ incipit, damnabile scelus.

Et prius aliam fecerat constantiæ, in qua declarauit, quòd ordinati simoniacè ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi: electiones autem, postulationes, confirmationes, & quæ vis prouisiones simoniaci ecclesiasticarum monasteriorum & dignitatum, personatuum, officiorum & beneficiorum quorumcunque, nullæ sint ipso iure, nullumque per illas ius cuicunque acquiratur.

Nec promoti confirmati ac prouisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem tanquam iniquè ablatorũ omni modo teneantur, & dantes & recipiẽtes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant etiam si pontificati, aut Cardinalatus præfulgeant dignitate.

Postmodum Eugerius Papa IIII. contra eosdem simoniacos aliam extrauagantes edidit, cuius tenor sequitur, & est talis.

Eugenius episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Cum detestabile scelus simoniacæ prauitatis tam diuinarum scripturarum, quàm sacrorum canonum auctoritas abhorreat & damnet, nos considerantes, quòd plures pœnarum grauitas, quàm Dei timor arcere solet a voluptate peccandi, ac summis desideriis affectantes, vt hoc pestiferum vitium non ex vsu solum, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter pœnarum metum pœnitus euellatur, prædecessorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærendo, ac etiã omnes & singulas excommunicationis, suspensionis, priuationis & interdicti sñias, censuras, atq; pœnas dudum a pontificib. prædictis & pro talibus reputatis contra simoniacos quomodolibet latas, & quas illos cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ fuerint, etiã si Cardinalatus, patriarchali, episcopali, regali, reginali, vel alia quauis ecclesiastica seu mundana dignitate præfulgeant, & eorum quemlibet, tam manifestum quàm occultum ipso facto incurrere volumus confirmari & innouari auctoritate Apostolica declaramus, quòd omnes illi simoniacè ordinati fuerint, a suorum sint ordinibus suspensi: per electiones verò postulationes, confirmationes, prouisiones, seu quauis alias dispositiones, quas simoniæ labe fieri contingerit, & quæ uiribus omnino careant in ecclesiis monasteriis, dignitatibus personalibus officiis ecclesiasticis quibusuis beneficiis aut aliquo eorum cuicunque ius nullatenus acquiratur: nec inde faciat aliquis functus suos, sed ad omnium illorum quæ prę ceperint restitutionem sub animæ suæ periculo sit astrictus.

Statuens præterea, quòd vniuersi & singuli etiam præmissa dignitate prædicti, quæ quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserit, aut quòd illa fiat, mediatores extiterint, seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant, a qua nisi a Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolui, præterquàm in mortis articulo constituti.

Et vt huiusmodi labis contagium frequentius reprimatur, omnibus & singulis ecclesiasticis, secularibusque personis, cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, seu conditionis fuerint, in uirtute sanctæ obedientiæ districtè iniungimus, vt eos omnes, quos simoniam huiusmodi commisisse, vel procurasse, aut in ea mediatores esse sciuerint, pontifici prædicto, vel eius Camerario, aut cui idem pontifex duxerit committendum per se, vel per alios reuelare quàm citius non omittant, quod si non fecerint, absolui non debeat, donec prædicta reuelent. Nulli ergo, &c. Si quis, &c.

Data Romæ, apud Sanctum Grisogonum, anno incarnationis Dominicæ 1434. XV. Kal. Iunii, Pontificatus nostri anno 4.

Bonifacius etiam VIII. in extrauaganti excommunicat omnes, qui ex pacto vel promissione occulta vel manifesta aliquid & paruum reciperet pro aliqua iustitia uel gratia, per se vel pro alio in causis iudiciariis, seu aliis pro literis ab Apostolica sede obtinendis, vel scienter vtentes literis taliter obtentis siue gratijs, & absolutio reseruatur Papæ.

Excommunicati sunt etiam euntes ad terram sanctam & causa deuotionis, seu ex uoto, siue licentia sedis Apostolicæ, & absolutio reseruatur Papæ, vel summo Pœnitentiario, qui etiã potest concedere licentiam & absolutionem committere, vt in priuilegio officii summi pœnitentiarii.

Excommunicati sunt confessi aliqua religionem de ordinibus vendicantium, si transeunt ad aliquem ordinem monachalem, excepto Carthusiensium: & similiter recipientes transeũtem, & absolutio reseruatur Papæ, vt patet in constitutione Consilii Constantiensis.

Infrascripti quatuor casus sunt etiam reseruati Papæ.

Primus casus est de electoribus senatorum, seu aliorum rectorum vrbis Romæ absque licentia sedis Apostolicæ speciali, vt in capitu. fundamenta. §. vt ergo, de electio. libro sexto.

Secundus casus est de electis assumptis, vel nominatis ad regimen antedictum, si prædictæ electioni consenserint absque licentia sedis Apostolicę speciali, ut in prædictis capitulo & §.

Tertius est de obedientibus talibus Rectoribus sic intrusis, vt ibidem.

Quartus est de dantibus ipsis electoribus vel huiusmodi electis consilium, auxilium, vel fauorem in prædictis, vel circa prędicta publicè, vel occultè, vt ibidem.

Et nota quòd in prædicta constitutione prohibetur, ne quis Imperator, Rex, aut Princeps, Marchio, Dux, Comes, aut Baro, vel qui alterius notabiles præeminentiæ, potentiæ, seu potestatis excellentiæ, vel dignitatis existat, frater, filius, vel nepos eorum ad tempus, uel in perpetuum, seu quis alius vltra annale spatium eligatur, &c.

Et violatores præmissorum ab excommunicatione prædicta absolui nequeunt, nisi per Papam, vel de eius licentia speciali, vt in prædicto capitu. fundamenta. §. contemptores. vnde isti casus computandi sunt inter casus Sedi Apostolicæ reseruatos.

Nunc igitur restat videre de excommunicationibus ipso iure illatis, a quibus episcopi, vel similes citra auctoritatem sedis Apostolicæ possunt absolutionis beneficium impartiri. Et resumendo tractatum primi casus, quem supra Papæ posuimus reseruatum pro quodam memoriæ artificialis ingenio ponamus versus quos colligit. Hostien. in ca. cum illorum, extra de sent. excommu. qui sunt tales, videlicet.

Absoluit Papa solus clerum ferientem.
Decem & septem tamen ex hoc excipe casus.
Regula, mors, sexus, hostis, puer, officialis.
Deliciosus, inops, senex, ægerque sodalis.
Ianitor astrictus, dubius, commune leuis ictus.
Debilis, &c.
Absolui tamen sine summa sede merentur.
Atroces verò soli Papæ reseruantur.

Prædictorum trium versuum post duos primos talis est declaratio, ꝙ pro quolibet verbo sumitur vnus casus episcopo reseruatus, vel pari siue maiori, quo ad auctoritatem huiusmodi tam excessus.

Primus est in verbo, regula. In quo concluditur, quòd si regularis uerberat regularem, licet ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. potest tamen per suum abbatem, vel suum parem prælatum absolutionis beneficium obtinere, & si discretio Abbatis, vel per consequēs sui prælati, ad eius, siue eorum correctionem non sufficeret, est diœcesani episcopi prouidentia adhibenda, vt in capitu. monachi, extra de sententia excommunicatio. vbi Alexand. III. dicit, monachi verò & canonici regulares quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, &c. vbi aduertendum est, quòd verbum illud, quocunque modo, limitatiuè sumi oportet & non indistinctè: Nam si enormiter & cum interuentione mortis, vel mutilationis membri, vel sanguinis effusione, vel per iniectionem manuum in episcopum vel Abbatem, aut similem prælatum: tales etenim taliter delinquentes pro absolutionis beneficio sunt ad sedem Apostolicam destinandi, vt in capitu. cum illorum, extra de sententia excommunicatio. & dixi supra in primo casu Papæ reseruato, gloss. etiam in dicto capitu. monachi, dicit, aut in clericum secularem, &c. quid intelligendum est sanè, videlicet si regularis percutit clericum secularem citra prædictos quatuor casus, non sufficit solummodo Abbatis, vel Prioris, seu prælati similis absolutio: immo propter tunc scandalum euitandum talis erat ad sedem Apostolicam destinandus, vt in dicto capitulo cum illorum. Hodie tamen talis auctoritas absoluendi prædictos regulares episcopis est concessa, ne regulares prædicti materiā habeant euagandi, vt in capitu. religioso, de sententia excommunicatio. libro sexto. & tunc potest absolui talis regularis ab episcopo diœcesano in omni casu, quo potest absolui clericus secularis, si alium clericum secularem percussisset, vt ibidem exprimitur.

Vbi etiam subditur quòd nouitii, qui non sunt nec tacitè, nec expresè professi, gaudent tamen eodem priuilegio, videlicet quòd si quis in eos manus iniecerit violentas, excommunicationis vinculum non euadit. & sic in hac specie includuntur quàm plures casus, quibus delinquentes citra sedem Apostolicam possunt absolutionis beneficium obtinere.

Primus est de religiosis eiusdē claustri, qui se inuicem percusserint, quia ab eorum prælatis possunt absolui, nisi excessus ipsorum extiterit difficilis & enormis, vt supra diximus, & patet in d. c. cum illorum.

Secundus est de claustralibus diuersorum claustrorum, quorum delinquens per Abbatem proprium, & eius, qui passus est iniuriam absoluitur, & secundum Hostien. modus absolutionis erit iste videlicet quia Abbas percutiētis recipiet a percutiēte iuramentum, & Abbas percussi uerberabit percutientem, quia uerbera erunt loco satisfactionis, quia monachus nihil habet vnde valeat offenso realiter satisfacere. Post hæc absoluet Abbas proprius delinquentem.

Congruentius est tamen, ꝙ vnus totum faciat ex alterius commissione & auctent. propria coniunctiuè, argum. extra de offic. ordin. ca. fin.

Tertius est de religioso percutiente clericum secularem, qui ab episcopo absoluetur vt in dicto capitu. religioso. & intellige per episcopum illius clerici percussi, si idem est episcopus clerici percussi & loci, vbi commissum est maleficium, alias absoluetur per episcopum, in cuius territorio clericorum vulnerauit per prædictam rationem, ne talis religiosus materiam habeat euagandi, vt in dicto capitu. religioso. & in dicto capitulo cum illorum, & etiam quia ratione delicti efficitur quis de foro iudicis, in cuius territorio commissum est delictum. vt in c. fi. extra de fo cōp. & in c. j. de rapt. & in auct. qua in prouincia C. vbi de crimi. agi opor.

Quartus est de nouitio, siue percutiente, siue percusso, quia poterit eodem modo, quo supra, fieri absolutio prædictorum, vt in dicto capitu. religioso & argumen. in dicto capitu. monachi. & in d. cap. cum illorum.

Quintus est de nouitio, qui in seculo sententiam excommunicationis incurrerat: nam ad religionem veniens potest a prælato illius religionis absolui in casibus supradictis, vt in dicto capitu. cum illorum.

Aduertendum est tamen, quòd si non perseuerauerit in religione ipso iure in tali absolutione intelligitur inesse conditio, quia in eandem excommunicationis sententiam retrudatur. Cautius est tamen aduisari per absoluentem, quòd si non perseuerauerit in religione, remanebit in eadem excommunicatione, qua prius fuerat allegatus, vt dicit Hostien.

Aliqui etiam dicunt vt Rayn. & Innocentius quòd excommunicatus non debet recipi ad religionem nisi primò fuerit absolutus ab eo, a quo alias debuisset absolui. text. tn̄ in dicto capi. cum illorum, indistinctè loquitur, dum dicit quòd Alexand. Papa statuerat quòd de seculo fugientes, qui religionis habitu in monasterio susceperunt, & inter cætera postmodum confitentur se tale commisisse delictum in seculo, per quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerint, sine licentia Romani pontificis. Abbas non potest, nec debet eos absoluere. Innocen. tamen III. in dicto c. cum illorum. dicit, nos tamen in religionis fauorem, & ut uagandi materia subtrahatur maiorem eis gratiam exhibere volentes eorum prelatis, quòd etiam in talibus absolutionis beneficium impartiri debeant, indulgemus, nisi excessus ipsorum, &c. vt supra diximus.

Credo tamen ad concordiam prædictorum. Fore distinguendum inter excommunicatum a iure, & excommunicatum ab homine: vt excommunicatus à iure ad religionem veniens absolui possit a prælato religionis illius, per dicto capitu. cum illorum.

Excommunicatus autem ab homine non recipiatur ad religionem, nisi prius fuerit ab excommunicatore, vel a superiore habente auctoritatem protinus, absoluat̄ per regulam, qua dicimus, absoluere potest, qui & ligare. 21. distin. capi. inferior, & extra de maioritate & obedientia, capit. cum inferior. Probatur etiam & alio modo: nam maius est dispensare in irregularitate, quàm absoluere a peccato, vt probat text. in dicto cap. cum illorum: cum dicit.

Et maiora intelligantur illis prohibita, quibus vetita sunt minora, vbi gloss. dicit, minora vocat absolutionem, maiora dispensationem: sed prælati prædicti possunt dispensare cum talibus excommunicatis, qui iuris ignorantia, vel facti obliuione, non tamen in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ ad ordines contigerit promoueri, vt in dicto capitu. cum illorum. ergo multo fortius possunt absoluere ratione prædicta, hoc idem probatur 50. distinctio. capitu. miror. vbi episcopus absoluit homicidam, si non potest cum ipso super irregularitate dispensare. ad quod etiam faciunt not. in capitu. admonere 33. quæstione secunda. Innocen. etiam in dicto capitu. cum illorum. in uerbo, prælatis, colligit not. quòd tenet monachatus excommunicati: subdit tamen, sed melius facit qui sit, si non recipit, nec in probatione absoluere potest, & nō dicit plus ibi, sed quia videbatur sentire, quòd tales non absoluerentur, donec facerent professionem in eo, quòd dicit, nec in probatione absoluere potest, durum est tale verbum, quòd in religionibus vendicantium, vbi per annum stare debent ad probationem, vt in capitu. non solum, & in capitu. constitutionem, de regular. libro sexto. teneretur excommunicatus ad probationem, cum quo participantes in diuinis & extra diuina, quòd in talibus religionibus vix poterit euitari, incideret in minorem excommunicationem, vt in capitu. is qui. de sententia excommunicatio libro sexto. & in capitu. si quem. de sententia excommunicatio. in decretalibus, & tertia quæstione quarta. capitu. Engeltrudam. Hoc autem scilicet participare cum excommunicatis possetenus est uitandum. 11. quæstione tertia. capitu. quoniam multos. & extra, de sententia excommunicatio. capit. inter alia, ergo cum reuerentia, incongruum est dicere, nec in probatione absoluere potest, sed sanius est dicere, quòd absoluatur, cum in essentia illius conditionis scilicet si non perseuerauerit in religiones remaneat in eadem excommunicatione, vt supra dixi.

Et quod dixi de excommunicato ab homine, quòd remittatur ad excommunicatorem intelligo, si est adeo prope & securus accessus, quòd commodè etiam sine periculo pateat iter. argumen. notatorum. & in capi. de cætero, & in capitu. quamuis, extra de sententia excommunicatio. & in capitu. ex parte, extra

extra de officio delegat. & in capitu. si quando, extra de rescrip. alias a prælato posset absolui. debet tunc tamen prælatus aduertere, ne talis ex leuitate mentis, vel ne debitam satisfactionem effugiat ad religionem similiter euolare: tunc enim cum alterius damno recipi non deberet, argumen. 53. distin. capitu. legem. ubi dicitur casus, dum dicit, quòd hi, qui militiæ, vel rationibus sunt publicis obligati, si quandoque monasterium petunt, suscipiendi non sunt ullo modo, nisi prius a negociis publicis fuerint absoluti. Rayn. tamen dicit, quòd obligatus ad aliquid soluendum priuatæ personæ, si venerit ex feruore charitatis, vt Deo seruiat, non intentione detrahendi debitum, ꝙ excusatur auctoritate. Spiritus Sancti, cui resistere nemo potest. 19. quæstio. 2. capitu. duæ sunt uitæ, extra de regul. capitu. licet. tenetur tamen monasterium quod illum recepit, satisfacere de his, quæ ad monasteriū peruenerint eius occasione quacunque. 19. quæstio. 3. capitu. si qua mulier. & C. de episcopis & clericis lege Deo nobis §. primo & in auctent. si qua mulier. & in auctent. ingressi. eodem titulo hoc idem videlicet quòd tenet monachatus excommunicati, nota. Ioannes Andreas post Innocentius in dicto capitu. cum illorum, vbi etiam in alia glossula, in verbo, talibus idem Innocen. videtur voluisse supplere his, quæ supra dixerat, cum apostillat dicens talibus scilicet excommunicatis ante monachatum, etiam si clericos percusserint, vel quandocunque alias in canonem inciderint sententiæ latæ, & in hoc residet Innocen. ergo, &c. Hoc etiam tenent Hostien. Ray. & Vincen. & Moderni communiter, facit ad prædicta, extra de verbo signi. c. ex parte.

Sextus casus circa religiosos est, quòd si regulares non habēt prælatum, ad quem possint recurrere: vt puta quia defunctus est, uel quia excommunicatus, vel quia non sacerdos, & sic de similibus, siue religiosi sint exempti, siue non: siue viri siue mulieres, ad diœcesanum recurrere debent in casibus supradictis pro absolutionis beneficio reportando, argumē. opti. in dicto cap. religioso. de sent. excommu. libro 6. & not. Host. & Vinc. in d. c. monachi, & Innocen. ibidem.

Septimus est de monialibus quæ se inuicem percuterent: possunt enim absolui ab episcopo, in cuius diœcesi monasteria sunt fundata, vt in capitu. de monialibus, extra de sententia excommunicatio.

Octauus est de monialibus percutientibus suos conuersos. ibidem.

Nonus est de monialibus percutientibus, suas conuersas. ibidem.

Decimus est de monialibus percutientibus clericos ibidem.

Vndecimus est de monialibus percutientibus monachos, vel fratres capellanos eiusdem monasterii, argumentum ibidem.

Et notandum quòd prædicta locum habent tam in exemptis monialibus, quàm in non exemptis: & tā ī professis, quàm in nouitiis, argum. in c. ad abolendam, in fin. extra, de hæreti. & in capitu. irrefragabili. §. retineri, extra de offic. ordin. quod intelligit gloss. si episcopus absoluit tanquàm delegatus Papæ vigore dictæ decretalis, de monialibus si autem vellet eas absoluere eo iure, quo absoluere potest alias mulieres, vt in capitu. mulieres, extra de sententia excommu. tunc non tanquàm delegatus absolueret, sed tanquàm ordinarius. Si autem subiectę essent prælato alicuius religionis, vt in ordine minorum & prędicatorum, vel aliorum ordinum, tunc absolui posset ab illo prælato, cui per sedem Apostolicam sunt commissæ, argumē. in dicto capitu. monachi, & in dicto capitu. cum illorum. de senten. excommu. & nihilominus etiam possent absolui per episcopum, si ab eodem absolutio peteretur, vt in dicto capitu. de monialibus vbi Innocent. absolutè dicit, etiam si monasteria sint exempta, & si monasteria essent in diuersis episcopatibus, deberent tales episcopi inuicem conuenire, & quilibet absoluere, vel alter vicem suam alteri delegare, quod congruentius est, vt supra dixi, argum. in d. c. cum illorum, & gloss. & Innoc. not. in d. c. de monialibus.

Duodecimus est de hospitalariis Sanct. Ioan. Hierosolimitani, quibus conceditur, quòd in omnibus casibus, in quibus possunt absoluere prælati aliarum religionum circa iniectionem manuum in clericos violentam, eorum prior, qui presbyter esse debet, absoluere possit eos vt in capitu. canonica, extra de sententia excommu. quòd si talis prior non esset sacerdos, auctoritatem huiusmodi non haberet: quia, vt dicit gloss. ibidem laicis licet religiosis hoc officium non committitur, sicut nec officium prædicandi, vt in capit. cum ex iniuncto, extra de hæreti. nam & claues ecclesiæ non laicis, sed presbyteris committuntur. 24. quæstio. j. capitu. quicunque, & 21. distin. ca. in nouo testamento. & 96. distin. bene quidem. Nam Christus Iesus primo suos Apostolos sacerdotes instituit ī die cœnæ, cū dixit, hoc facite in meam commemorationē. Luc. 22. Et post resurrectionem suam, ipsis existentibus sacerdotib. ligandi atque soluēdi contulit potestatem, cum dixit, Accipite Spiritum Sanctum: quorū remiseritis pec. rem. eis. & quorū reti. reten. sunt. Ioann. vlti. Petro etiam tunc pontificatum tradidit, cum dixit, Pasce oues meas, &c. Ioann. vltim. & 50. distinct. capitu. considerandum. & c. fidelior. & extra de elect. capitu. significasti, & plenè dixi in tractatu prædicto, de Auctoritate Papæ, & Concilij.

Decimustertius est de conuersis quaruncū que religionum, licet non clericis, vt in casibus supradictis absolui possint a p̄latis illarum religionum, vel ab episcopo, cui subiiciuntur, arg. in d. c. cum illorum. & in d. c. monachi: de sententia excommu. Nam & tales conuersi priuilegiati sunt, sicut clerici & ecclesiasticę personæ, ita ꝙ percutientes eos incidunt in canonem latæ sententiæ, vt in cap. non dubium. & in capit. parochianos. & in cap. ex tenore. de sententia excommu.

Sed quid de conuersis secularium ecclesiarum? Gloss. in dicto capitu. non dubium, mouet hanc quæstio. & dicit, videtur quòd non habeant hoc priuilegium, argumen. 27. quæstio. j. capitu. vt lex continentiæ. Concludit tamen, quòd ex quo tradidere se & sua diuino obsequio, siue in ecclesia seculari. siue in ecclesia regulari, iā censentur ecclesiasticæ personæ, & ex toto translati sunt in forma ecclesiæ vnde habent immunitatem ecclesiasticam 17. quæstio. 4. ca. quisquis. & decretum dicit, ꝙ tantum duo sunt genera Christianorum: vnum, quod dedicatum est diuino obsequio, vt clerici & conuersi: Aliud genus sunt laici. 12. quæstio. j. cap. duo sunt. Quidam tamen volunt dicere contrarium, sed benignius est dicere, quòd sic, vt eorum gaudeant priuilegio quorum vitam & religionem assumunt, verba sunt gloss. in dicto capitu. non dubium, quod intelligendum est per extensionem virium superuenientium: nam canon, si quis suadēte diabolo. 17. quæst. 4. solum disponit de clerico & monacho: sed capitu. non dubium, & capitu. parochianos. & capitu. ex tenore, extendunt canonem ad conuersos religionum. glos. autem prædicta ratione identitatis dicit idem de conuersis secularium ecclesiarum, per iura superius allegata. idem tenet Ioann. & Vincen. in capitu. delicta, extra de maio. & obed. Sed Host. in dicto capitu. non dubium, distinguit quando sic conuersus remanens in domo sua viuit vt laicus, & tunc non gaudet hac immunitate, per capitu. vt lex continentiæ. probat text. in capitu. 3. §. de confratribus, & in capitu. quidam, extra de priuil. si autem sit conuersus, tradens se & sua, tōsuratus incedēs, canonicas horas audiens, & honestè viuens, & similia, tunc talis gaudet immunitate, vt in iuribus allega. in gl. prædicta. probat text. in canone. quisquis. 17. quæst. 4. probatur etiam in capitu. vt priuilegia. versicu. Hoc autem, extra de priuile. huic distinctioni vr̄ adhærere Ioan. de Ligna in Trac. suo, de Censu. ecclesiast. 4. parte articu. 3. dum quærit de conuerso. attamen in suo quodam cons. Perusino. de quo ipsemet facit mentionem in capitu. j. in lect. sua, de sententia excommunica. in clem. sine distinctione dicit conuersos gaudere ecclesiastica immunitate. Mihi uidetur subtilius indagandum ex iuribus allegatis per Hostien. vt sit iterum distinguendum inter conuersos & confratres. Magna si quidem inter istos notari solet differentia. Conuersos etenim propriè appellare solemus eos, qui se, suaque diuinis dedicant obsequiis perpetuis temporibus obligando, & de talibus iura prædicta sunt intelligenda, videlicet capit. vt lex continentiæ, & capitu. non dubium, cum similibus superius allegatis, & de prędictis etiam fit subdistinctio: aliqui enim ex eis recipiunt habitum illorum, cum quibus cōuersantur, & ad quorum vitam & regulā conuertuntur, & confessionem faciunt obedientiam, expropriationem & castitatem, siue continentiam promittentes. 16. quæst. 7. capitu. in noua actione & de his nulla est dubitatio, quòd gaudent priuilegio regulari. Aliqui tamen prędictam professionem nōn emittunt, nec se voluntariè obligant ad prædicta: viuunt tamen honestè habitum deferentes, alicui de religionibus approbatis quomodolibet iam concessum, & dato ꝙ vxores habeant, seruant ordinem coniugalem, viuentes sub cura & obedientia p̄latorum illarum religionum, in quibus se & sua diuinis obsequiis dedicarunt, de quib. potest intelligi, quod habetur in d. c. vt lex continentiæ, & de talibus etiam non est dubium, quòd gaudēt priuilegio clericali tāquàm ecclesiasticæ personæ, sicut acoliti & clerici coniugati non bigami, vt in capit. vno, de cleric. coniug. libro sexto. intellige si incedit in habitu & tonsura, ut ibidem aliqui dicuntur confratres, qui aliquas honestas congregationes faciunt & licita collegia, congregantes se in aliqua ecclesia uel capella, saltem semel in mense, uel semel in hebdomada, & ibi se honestè modestè & rōnabiliter disciplinant. de quibus. 23. quæst. 4. capitu. displicet. & capit. Duo ista. & 23. quæstio. 5. capitu. ad fidem. & capitu. nōn putes. & 45. dist. capit. & qui emendat. Faciūt etiam aliquas peregrinationes, deuotas orationes, ieiunia & vigilias obseruantes, sicut Christiane conuenit disciplinæ, de quo in capitu. bonæ. 2. extra de elec. & in capitu. super his. & in capitu. magnæ, extra de uoto, & vo. redem.

Sunt etiam aliqui confratres, qui non se disciplinant, sed alia pietatis opera & actus charitatis exercent: cum enim eorum aliquis infirmatur, cęteri de confraternitate præbent sibi ministeriū seruiendi: conducant ad ęgrotum presbyterū, qui ei ministret ecclesiastica sacramēta, videlicet ꝯfessionē, cōionē, extremā vnctionem, ꝯmendationem animę, & similia salutaria obsequia subministrāt, consolantes eos in eorum infirmitatibus. & monita salutis frequentius impendentes, necnon & corporum medicos conducentes, iuxta not. in cap. vnico, extr. de sac. vnctio. & in capitul. cum infirmitas. de pœn. & remis. & si infirmus de propriis nequiuerit se iunare, omnes confratres ꝯferūt ad expensas. Præterea cum aliquis eorum moritur, lauant corpus, & induunt sacco cilicino, vel lineo, sine alio confratrum solito vestimento, cadauerque custodiunt certis horis, antequā tradatur ecclesiasticæ sepulturæ, & eorum aliq̄ deputantur ad custodiam corporis, quemadmodum ad custodiam templi solebant aliqui deputari, ff. de manumis. testamen. l. seruos. Postmodum, cum corpus defertur ad sepulturam, omnes sequuntur funus ad ecclesiam vel cimiterium, iuxta not. in cap. cum illorum, ext. de sepultur. Item antequam corpus sepeliant, faciūt officiari per Sacerdotes, conuocant aliquem prædicatorem, qui proponens verbum Dei de memoria mortis, de testimonio vitæ, de retributione futura, iuxta merita quorumcunque monefaciat assistentes, animamque defuncti deuotis astantium orationibus recōmendet, iuxta not. in c. nisi cum pridem. ext. de renunc. & in clem. vnica, de reliq. & vener. sanct. Hi autem licèt omnia ista pietatis & misericordiæ opera exequantur, licitumque collegium constituant, vt in c. si qui clericorum. 11. q. 1. & in c. sanè. 16. q. 7. & in c. concessionis. 1. q. 1. & in c. 1. 22. q. 1. In quibus iuribus patet, quòd conspirationes, siue coniurationes super rem licitam, & ad bonum & honestum finem licitè fieri possunt, & habent ius collegij & vniuersitatis. ad etiam accedit, quod not. in c. si quis despicit. 42. dist. vbi dicit Archid. quòd si statutis siue ordinationibus alicuius confratariæ ita dictum sit. videlicet quòd semel in anno conueniant fratres ad tractandum de salute animarum, ad celebrandum missas pro viuis & defunctis, & ad exercitandum deuotionem, & ideo ponunt singuli certam qualitatem eleemosynæ, vt inde reficiuntur pauperes & prouideatur egenis, quòd hæc licita sunt, dūmodo intentiones sint licitę & mundę & simpliciter in Deo fixæ, quia contra bona sunt, vt in c. de occidendis. 28. quæstio. 5. & subdit ibid. quòd si firmitates statuunt, quòd nullus recipiatur, nisi promittat singulis annis decem se daturum, si hoc fiat propter honestam causam, vtpote pro alendis pauperibus, pro redimendis captiuis, vel similibus non est simonia, nec reprobanda, vt in d.c. si qui clericorum. & 26. quæstion. 2. capitu. non excommu. licèt quidam dicant, quòd prædicta forma per verba negatiua non est licita, quia excludit liberalitatem, scilicet ne quis recipiatur, nisi soluat. sed si fiat statutum per verba affimatiua, scilicet si qs fuerit receptus soluat tantum, tunc valet, & cautius est hanc secundum formam seruare. Dicit etiam Inno. in c. inter dilectos. circa fin. ex. de donatio. quòd licitum est collegium illorum qui deseruiunt hospitalitati, & idem tenet ibi Host. Dicit etiam Io. Andr. in c. dilecta, in gloss. magna, ext. de exces. prælat. quod possint aliqui facere collegium causa religionis, vel pietatis, quod etiam ipsum nomen resonet: verbi gratia, collegium iuuantium oppressos, vel colligentium eleemosynas pro pauperibus, & similia. hoc probatur per l. 1. ff. de colleg. illicit. vbi dicitur, quod licita sunt omnia collegia, quæ fiunt pietatis causa præmissa, dummodo non faciant contra senatusconsultum. & dummodo nihil mali faciant occasione collegij, alias destruenda sunt. ad quod facit l. si. ff. de colleg. illicit. Dicit etiam Innoc. in d. capitu. dilecta, circa fi. quòd clerici possunt construere vniuersitatem causa religionis, scilicet vt missas celebrent pro viuis & defunctis vel similibus. ei subdit quòd talia collegia & rectores eorum subdita sint maioribus & ordinarijs potestatibus: vnde ad eorum dictum destrui possunt, & ne incipiant prohiberi. quod dictum videtur intelligi debere, quando superiori videtur illud collegium fieri vel præsumi fieri ad malum: tunc etenim prohibere potest, ne fiat: & si factum fuerit, destruere potest illud, vt in d. l. 1. ff. de colleg. illicit. vbi D. Bart. dicit, quòd causa religionis sunt permissa collegia de iure communi, vt ibidem & in l. 1. circa princip. ff. quod cuiusque vniuers. nom. Vnde collegia disciplinatorū & collegia pietatis & misericordiæ, vel similia, licita sunt, ex quo fiunt ad bonum, secus si fierent ad tractanda ea, quæ respiciunt regimen ciuitatis, cum talibus non pertineat. Ad propositum igitur redeūdo, licèt tales confratres & consorores catholicè ac iustè viuant, & in exercitijs pietatis vitæ actiuæ diligentissimè. Se solicitent, quia tamen habitū non mutāt, neque statutum, sed in habitu seculari & catholicorum laicorum simpliciter perseuerent, nec efficiuntur personæ ecclesiasticæ, nec gaudent priuilegio clericali, per iura superius allegata, videlicet ca. duo sunt genera. & in d. ca. de confratribus. cum similibus.

Quartusdecimus est de fratribus & sororibus tertij Ordinis Sancti Francisci, qui fratres de pœnitētia nuncupantur, in regu. eisdem tradita & confirmata per Nicol. Papam IIII. in qua traditur forma professionis eorum ita, quò habitum mutant & statum, nec tamen eximuntur à iurisdictione diœcesanorum, licèt ministrum habere debeant de seipsis & visitatoriæ sacerdotem aliquem, qui alicuius approbatæ religionis existat, quique illis de commissis excessibus iniungat pœnitentiam salutarem, nec quis alius potest eis huiusmodi visitationis officium exhibere. & consulitur eis in regula, quia institutionem habuit & principium à gloriosissimo seraphico Christi Confessore Franci. vt assumantur visitatores prædicti, de fratrum minorum ordine.

Poterūt ergo dicti fratres & sorores in casibus antedictis per violētam manuum iniectionem in alterutrum eorūdem à diœcesanis episcopis, vel à præfatis visitatoribus, si eis ab episcopis concedatur absolutionis beneficium obtinere, tanquam ecclesiasticæ ꝑsonæ, ex quo eorū status & ordo patet authenticè per sedem Apostolicam confirmatus: licèt aliqui, qui fortè statum & regulam prædictorum non subtiliter indagarunt, contrariū asserere faterentur, ita quòd dicebant fratres & sorores dicti ordinis fori priuilegio non gaudere, nec etiam personali, dicentes pro violentas manus inijciens in eosdem, excommunicationis sententiam non incurrant. Sed ratio, quam allegāt, nullius est momenti, cum dicunt, quòd sunt sine lege, sicut locustæ & nudi omni priuilegio, tanquam de nouo egressi de vtero matris, quia cōiugati per aliquot dies in septimana abstinent se ab vxoribus eorum, siue à thoro, vt dicit Ioan. And. in cap. cum ex eo, de senten. excommu. in clem. ex quibus verbis, cum reuerentia, clarè perpenditur, quòd tam ipse, quàm sequaces prædictorū, minimè curauerunt regulam videre. Quomodo enim sanè dici possent viuere sine lege, qui sub regula approbata & confirmata per sacrosanctam Roman. ecclesiam. tanquam veri catholici & boni religiosi Christi doctrinam & fidem perpetuò obseruatori, regulamque prædictum deuotionis spiritu votoque spōtaneo humiliter profitent. non sunt ergo nudi quasi de nouo, de vtero matris egressi: immo sunt vestiti, religiosorum habitum deferentes, armis optimis communiti, non quasi pupilli, vel infantes ex matris vterò vagientes, sed tanquam pugiles ad bella doctissimi, sub imperiali vexillo regis Regum Iesu Christi ex decreto sanctæ matris ecclesię viriliter militantes. Nec tn̄ dicuntur locustæ, quia tanquam clerici coniugati, si propriè clerici sunt in habitu & tonsura clericorum more viuentes, matrimoniale coniugium obseruare diligenti custodia satagentes Christi legem atque fidem inuiolabiliter prosequentur.

Possunt namque ex institutione regulæ prælibatæ tam clerici quàm laici, tam virgines quàm viduæ, tam soluti quàm coniugati Christo Domino charitatis ardore sanctoque desiderio, ac pijs & iustis operibus militare, ita ꝙ seraphicus atque flamigerus ille dux, preco, vexillifer, insignitusque Christi seruus Franciscus caracteribus non manufactis, vel literis bulla plumbea communitis: sed nedum in anima, immo etiam in sacro corpore diuinis sacramētis ac stigmatib. Iesu Christi, non ferro vel lapide, calamo, stilo, vel celte desculptis, sed impressis mirabiliter, ac stupendissimo miraculo digito Dei viui diuino spiritu, totus ebrius omnibus omnia factus esset, vt omnes Christo Domino lucrifaceret ad salutem. Instituerat namque primam regulam, sub qua viuentes in obedientia sine proprio, & castitate viri solummodo valerent altissimo militare. Instituerat & secundam, sub qua profitentes tria vota prædicta, mulieres duntaxat, Dei omnipotentis, ac Virginis benedictæ vnico filio, respōso dilectissimo, præ filijs hominum speciosissimo, ex millib. electo, gratanter in aula regia, vel Christi palatio, nuptias castissimas celebrarent. Et sicut in prima regula, clerici simul & laici viri ad quoslibet pertinentia custodirent: ita & an secunda mulieres pariter tam clericæ, quàm laicæ, normam sibi editam obseruarent. Instituit etiam & tertiam, sub qua de generibus singulorum Christi fidelium, alijs religionibus non ligati, valeant Domino famulari, tam clerici, quàm laici, mares vel fęminæ, nuptæ vel virgines ac viduæ supradictæ. Ex quo cātat Ecclesia sancta Dei, [Tres ordines hic ordinat, Primumque fratrum nominat Minorum pauperumque. Fit dominarum medius: Sed pœnitentum tertius, Sexum capit vtrūque.] Hinc etenim ex ore imaginis Crucifixi ad Franciscum delapsa vox intonuit, ter ducis nomen replicans, sub typo ducatus triplicis dicens, Francisce, Francisce, Francisce, vade repara domum meam, quæ vt cernis, tota destruitur. Cantamus etiam de prædicto Christi gloriosissimo confessore, fac tria tabernacula, votum sequutus Simonis quem huius non deseruit numen, vel omen nominis. Sumentes tria tabernacula pro prædictis tribus statibus saluandorum, videlicet coniugatorum, & virginum & continentium. Nixus est igitur prædictus almus Christi confessor viam salutis omnibus aperire, dum tres prælibator ordines instituit salutares. Quorum quemlibet signis & prodigijs, multiplicibusque miraculis mirabiliter Altissimus insigniuit, dum videlicet.

Primum

Primum tam præcellentissimis testibus cathalogo Sanctorū conscriptis dignissimè decorauit, Francisco videlicet, Antonio & Ludouico, Caroli secundi Regis Siciliæ filio primogenito, & Archiepiscopo Tholosano Christi confessoribus gloriosis.

Secundum autem tam præclarissima ac excellentissima virginum vexillifera, apud virginum primiceriam, summamque reginam cunctorum spirituum Beatorum, Virginem videlicet matrem Domini Saluatoris, Clara sanctissima prima inter virginales Francisci Plantulas clarissimè serenauit.

Tertium verò reginalique corona, necnon & procerum dignitate mundo perfunctoriè deuagatis, per Sanctos, videlicet Ludouicum Regem Francorum, Elisabeth Ducissam Lutoringiæ, ac Regis Vngariæ filiam. necnon & Elziarium ciuitatis ac comitatus Ariani, magnum Comitem, in Apuliæ finibus, catalogo Sanctorum similiter consignatos, Christi Iesu clementia, immensis, stupendis innumerisque miraculis diuinitus illustrauit. Quis igitur nisi inconsideratè, inaduertenter & improuisè loquens, audeat dicere tales personas tantorum Sanctorum vestigia imitantes sine rege, vel sine lege viuere tanquam locustæ? Sed etiam ad iuris terminos remeantes, vt ostēdamus, superest talis ordinis professos & professas, tam clericos quàm laicos, tam mares quàm fœminas, etiam infra tempus probationis, ex quo habitum susceperunt, gaudere priuilegio clericali, & censeri, ac inter personas ecclesiasticas numerari nedum qui soluti sunt, sed etiam qui astricti sunt vinculo coniugali. Quique nec tamen per aliquos dies in septimana, vt dicit Ioan. And. vbi supra, tenentur a propriis vxoribus abstinere. Ex quo etiam patet quòd nec ipse, nec sequaces, talem regulam aspexerunt. Miror etiam Laurentium, famosum Doctorem antiquum asseruisse, tales personas ecclesiasticas non censeri, quia non habent potestatem sui corporis, sed vxores: ergo per identitatem rationis suæ, nec clerici coniugati, quantuncunque viuant clericaliter, & incedant in habitu & tonsura, quod tamen cum reuerentia clarissimè noscitur esse falsum, vt in d.c. vnico, de cleri. coniug. lib. 6. Infert etiā, ꝙ nec sunt bechini, quasi velit ex hoc uerbo, bechini, suam rationem facere fortiorem, cum tamē, secta bechinorum & bigardorum, sit à sancta Romana Ecclesia, ꝓtinus reprobata, ut in c. j. de relig. do. in clem. & in c. ad nostram, de hæreticis, in cle. Nec etiam præfati Doctores nomen proprium tertii ordinis reperierunt: voluit enim Seraphicus institutor, humilis Christi famulus, gloriosissimusque confessor, & cęlicus triumphator, prędictorum ordinem Fratrum de pœnitia nuncupari, vt patet in legenda eiusdem sancti Patris. c. 4. videlicet de profectu ordinis, sub manu ipsius & confirmatione regulę primitus approbatę. Patet etiam in descriptione prooemii, & salutatione Nic. IIII. in regula prędictorū, qui sic scribit eisdem dicens, Nicolaus Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus, & dilectis Christi filiabus, sororibus de pœnitentia, tam præsentibus, quàm futuris, salutem & Apostolicam benedictionem. Supra montem catholicæ Fidei, quàm populos gentium, qui ambulabant in tenebris, discipulorum Christi sincera deuotio igne charitatis æstuans, verbo sollicitæ prędicationis edocuit, quàm Romana seruat & tenet Ecclesia solidum Christianæ religionis positum fundamentum noscitur. & insta, Ideoq; gloriosus Christi confessor beatus Franciscus huius ordinis institutor, &c. Ecce igitur, ꝙ nō sunt locustę, nec anomali, uel acephali, vt asserunt antefati. Sic etiam Clemens V. in Concilio Vienen. descripsit eosdem, vt patet in cap. cum ex eo. de sentēt. excom. in clem. dum dicit, Fratres & sorores de tertio ordine, quem beatus Franciscus instituit, qui pœnitentes, seu de pœnitentia nuncupantur, & c. Sic etiam nominat eos Ioan. XXII. in extrauaganti, quæ incipit, ad perpetuā rei memoriam sancta Romana Ecclesia, quæ tamen non in odium prædictorum, sed illorum hæreticorum, qui Fratricelli (de la opinione) vulgariter nuncupantur, & quorundam aliorum qui ab eiusdem Papam Ioan. & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientia deuiarant, noscitur emanasse. Sic etiam propriis oculis vidi descriptos prædictos fratres & sorores tertii ordinis de pœnitentia, in quàm plurimis priuilegiis, in fauorem eorundem à quampluribus Summis Pontificibus emanatis, & nostris etiam temporibus & ætate, & recolēdæ memoriæ Martino Papa V. nec non & à beatissimo Domino nostro Eugenio Papa IIII. Qui omnes in suis literis Apostolicis prædictum ordinem approbantes patrum more piorum sunt prosecuti gratiis, immunitatibus & fauoribus oportunis, inter quos Alexan. IIII. & Cælestinus V. suis authenticis literis declararūt & mādauerunt eosdem fratres & sorores tertii ordinis beati Francisci nedum exemptos esse a seculari iurisdictione: sed etiam ob oneribus & grauaminibus tanquàm personæ ecclesiasticæ diuino cultui mancipatæ, & vidi & dimisi priuilegia in manibus eorundem fratrum, quæ reperimus in nostro conuentu ciuitatis Aquilæ, nostræ originalis prouinciæ, vbi Domino cooperātes collegium fratrum & sororum dicti ordinis, etiā nostris diebus in magna deuotione & gratia renouantur & crescunt, atq; proficiunt, & superna largiente clementia, laudabilis uitæ meritis, virtutib. & exemplis. Floretq; nomen dicti ordinis in splēdida societate nobilium & honestarum Dominarum, sicut etiā Romæ, Neapoli, Florentiæ, Senis, Perusij, & ī multis aliis locis, & in Marchia Anchonitana. & in aliis ciuitatib. & terris Italiæ, & extra Italiā in multis partib. fidelium Christianorū, q̃ maximè de præsenti conualuit & erectus est ordo præfatus per Illustrissimum Principē Regem quondā Iacobum, qui sprętis huius seculi uanitatib. atque pompis, nedum solennia monasteria suis deuotis sumptib. & expensis construi fecit, sed etiam se ipsum offerens Iesu Christo sacrificium acceptabile in ordine prælibato, diuino cultui mancipauit, cum florenda societate venerabilium personarum.

Pater prædicta tamen, mei eximii illustrisq; Doctoris, Domini Petri de Vbaldis de Perusio germani illustriū & clarissimorum Doctorū, D. Baldi, & D. Angeli de Perusio, uestigia ꝑsequutus, tenui semper, teneo & tenebo, nisi per sacrosanctam Romanā Ecclesiā aliud in posterum decidatur, personas dicti ordinis ecclesiasticas esse censendas, & ecclesiasticarum gaudere debere priuilegio personarum, quod potest argumentis multiplicibus comprobari, vt infra seriosius exprimetur.

Primò sic, Personæ annexæ ordini per sedem Apostolicam confirmato dicuntur ecclesiasticæ, & religiosæ, & gaudent priuilegio ecclesiasticarum personarum, vt in c. fi. extra de reli. domi. & in c. vnico, eo. tit. lib. 6. sed fratres & sorores tertii ordinis beati Francisci, sunt huiusmodi, ergo gaudere debent, & c. Cōfirmatur per dictum c. duo sunt genera Christianorum. 12. q. j. ibi dum dicit, & Deo deuoti. scilicet conuersi, &c.

Secundò probatur sic, Omnes conuersi dicuntur ecclesiasticæ personæ, & tales dicuntur Deo deuoti, vt in d.c. duo sunt. & 17. q. 4. c. quisquis. & utrobique per glo. sed patet ꝙ fratres & sorores tertii ordinis prælibati, sunt Deo deuoti, & ad Deū conuersi, mutantes habitum & statum, ac traditam sibi regulā obseruātes, ergo inter personas ecclesiasticas numerati gaudere debēt priuilegio ecclesiasticæ libertatis ꝑ iura superius allegata.

Tertiò probatur sic, Pœnitentes tanquam personæ ecclesiasticæ gaudent priuilegio clericali, ut dicit gl. in d.c. quisquis, allegat. 27. q. j. c. ut lex cōtinentiæ. & 11. q. j. aliud. Vbi optimè probatur ibi dū dicit, Si quis pœnitens habet causam, quàm fortè negligere non debeat melius expectet ecclesiasticum, quàm forense iudicium. Et subditur, nō ait ꝑꝑ criminalem tm̄, sed generaliter propter quamlibet cām, tam ciuilem quàm criminalē intelligens. Et licet ibi gl. intelligat de solēniter pœnitente, dico ꝙ fratres & sorores tertii ordinis magis merentur gaudere priuilegio prælibato, q̃ solenniter pœnitentes, quibus solennis pœnitētia pro manifesto & enormi crimine, & adeo enormi, ꝙ totam urbem commouerit, decernitur imponenda. 26. q. 6. c. fi. & 50. dist. ca. in capite quadragesimæ. Nec dēt esse peioris ꝯditionis, q pœnitētialiter viuit, licèt enormia crimina nō cōmiserit, quàm qui simili laborat pœnitentia ex criminibus iam cōmissis, sicut cæteris parib. nō dēt esse peioris cōditionis q nūquàm peccauit, q̃ q aliquādo peccauit, & uerus pœnitēs est effectus, ut plenè tractat Augustinus super Lucam. 7. ca. ergo, &c.

Quartò probatur sic, Viuentes regulariter in regula approbata per Sedem Apostolicam, ecclesiastico gaudent priuilegio, & inter personas ecclesiasticas numerantur, vt in iuribus allegatis & in c. non dubium. & in c. ex tenore. & in c. Parochianos. & in c. cum illorū. extra de sen. exc. Sed ꝑdicti fratres & sorores sunt huiusmodi, cum habeant approbatam regulam quàm obseruant, ergo & cæt.

Regula namque, secundum nostram subiectam materiam est norma & mensura regens vitam, & rectè viuendi præbens lineam, distortum prauumque quid corrigens. Et sic regula vitæ rectitudinem format, secundum Papiam. Inde ergo religiosi dicuntur, qui tali regula sunt ligati, & regulares qui secundum talem regulam dirigūtur & viuūt. Prædicti autem fratres & sorores viuunt secundum huiusmodi regulam approbatam, vt supradictum est, ergo & c. & no. quod dixi viuētes regulariter, &c. volens intelligere tam de professis per iura supradicta, & per c. monachi. extra de sen. excom. quàm etiam de nouitijs, vt in c. religioso. de senten. excom. li. 6.

Quintò probatur sic, Profitentes aliquam regulam approbatam siue tacitè, siue expresè, efficiuntur personæ ecclesiasticæ, vt in c. porrectum. & in ca. statuimns. extra de regul. & in c. non solum. & in c. constitutionem. de reg. lib. 6. & etiam nouitij eodem priuilegio gaudent, vt in d.c. religioso. Fratres autem & sorores tertij ordinis sunt huiusmodi, ergo &c.

Sexto probatur sic, Profitens in manibus Episcopi aliquam regulā approbatam, & remanens in domo sua auctoritate & licentia Episcopi, efficitur persona ecclesiastica, & gaudet priuilegio clericali, vt probat gl. solennis in c. insinuante, extra qui cler. vel vo. & no. Arch. 27. q. 2. si vir. & Inno. in d.c. porrectum. Sed sicut Ecclesia hoc concessit Episcopis, vt dicit Arch. in d.c. si vir. ita concedere potuit ministris tertij ordinis, cum Papa habeat plenitudinem potestatis. 2. q. 6. c. decreto nostro. & ca. q se scit. sicut & concessit Nic. IIII. in reg. prælibata, ergo &c.

Septimò probatur sic, Illud quòd participat de extremis, cē-
setur esse de natura illius extremi, cui magis assimilatur, vt in l.
quæritur.ff.de sta. hominum. ubi hermaphroditus censetur vir
vel mulier, secundum præualentiam sexus de quo etiam habe-
tur.4.q.3.§.item hermaphroditus.& instit. de test.§. testes. Sed
dato φ prædicti fratres tertii ordinis non sint puri religiosi, sm
strictū significatū, regularium, quorum est tria substātialia re
gulæ profiteri, & se solenni voto ligare ad obediētiam, expro-
priationem & castitatem, vt in d.capi porrectum de regu. & in
c.cum ad monasterium.extra de sta.mo. Nec sint omnes cleri-
ci, secundum verum significatum, secūdum quem exigitur ca-
racteris impressio.21.d.c.cleros.& c.clericos.licet regula prædi-
ctorum specialem mentionem de clericis facere dignoscatur,
vbi agit de horis canonicis, dicens, φ clerici iuxta clericorum
ordinem, &c. Nec etiam sint puri laici, secundum laicalem ex-
tremitatem, cum mutent habitum & statum, quia faciunt pro-
fessionē & seruant φ in corū regula cōtinent, ergo accedere de-
bēt ad naturā illius status, cui magis assimilant. Sed patet, φ ma-
gis assimilantur religiosis φ̃ secularib. tā in apparentia φ̃ in exi-
stentia: dico in apparentia, propter honestum habitum quē de-
ferunt de humili panno in pretio & colore, non prorsus albo
vel nigro, &c. vt in eorum regula continetur: dico in existētia,
propter professionem quàm faciunt, abstinentiam tam à spe-
ctaculis, vitiis, deliciis, & vanitatibus huius seculi, quàm ex ieiu-
nio à cibis & potibus, ab esu carnium & similium, prout in eo-
rum regula continetur, ergo gaudere debent etiam similiter
priuilegio clericorum & religiosorum, quia dignum est vt qui
similem cum aliis vitam suscipiūt, similem sentiant in legibus
disciplinam. extra de sta.mo.cap.recolentes.vbi glos.vltima di-
cit, φ id quod aggregatur alii, ipsius naturam imitari debet. 16.
q.j.c.& temporis qualitas & in c.j.extra ne sede va. accedit ad p̃-
dicta.ff.de aquæduc.l.decernimus.ff.de fabric.l. stigmata.33.q.j.
c.& hoc ipsum.& in c.si iudex laicus.de senten. excom. lib.6.&
ff.de test.l.repetendorum.§.fi.ff.de acqui.re. dom.l. quicquid.§.
cum præsentes.& ff.de au.& arg.leg.l.& si non sit.§. fin.

Octauò probatur sic, Religiones introductæ sunt ab eccle-
sia variis & diuersis modis in corpore vniuersalis religionis
Christianæ, nec aliud habent fomentum quàm id quod singu-
læ pro suo gradu ab Ecclesia susceperunt, & tamen in singulis
religionibus militantes, sunt & dicuntur personæ ecclesiasticę,
& gaudent priuilegio clericali per iura superius allegata, ergo
per consequens suis terminis introducta religio tertij ordinis
prælibati, etiam ab aliis regulis diuersis limitib. terminata gau-
dere debet religiosorum priuilegio, sicut cæteræ suo gradu.

Secundum verbū dicitur mors, hoc est, quia in articulo mor-
tis absolui potest quilibet clericorum percussor, vt in d c.si qs
suadente.17.q.4.est tamen iniungendum eidem per suum cō-
fratrem, vt si euaserit a periculo mortis, se debeat sedi Aposto-
licæ præsentare, vel eiusdem sedis auctoritatem habenti, man-
datum eiusdē pro absolutionis beneficio recepturus. extra de
sen.excō.c.a nobis.2. Et idem in alijs casibus sequentib. impedi-
mento cessante, aliter si cessante impedimento non se præsen-
tent, reincidant in eandem sententiam, vt in c.eos, qui. de sent.
excom.lib.6. simili quoque modo reincidunt absoluti a sede
apostolica, vel legatis, quibus iniungitur, vt ordinario, vel alte-
ri se præsentent pro pœnitentia, eo φ iniuriatis satisfaciāt cō-
petenter, nisi hoc faciant quàm citius facere commodè pote-
runt, vt in d.c.eos, qui.de quo etiā agitur in c.nō dubiū, eo.titu.
Tertium verbum est sexus, hoc est quia mulieres clericos per-
cutiētes indistinctè possunt absolui ab ordinariis eorundem,
vt in c.mulieres, extra de sent.excom.

Quartum uerbum est hostis, quia ratione inimicitiarum cle-
ricos percutientes absolui possunt a suis ordinariis, vt in c. de
cætero, extra de senten excō. debent tamen sibi iniungi, φ inimi-
citiis cessantibus se præsentent pro integro absolutionis bene-
ficio obtinendo, vt in d.c.eos, qui.de sent.excom.lib.6.

Quintum verbum est puer, hoc est φ pueri infra annos pu-
bertatis.s.infra 14.annos, si clericos percusserint, postquàm sunt
doli capaces, quanquàm sententiam excommunicationis in-
currant, possunt tamen absolui a suis ordinariis etiam si post
pubertatis annos absolui postulant, vt in c.j.extra de senten.ex-
com.& in c.fi.eo.tit. Attendendum est tamen, φ si antequàm
sint doli capaces, vel non animo iniuriandi, aut uindicandi p-
cusserint, non incidunt. Si verò post pubertatem percusserint,
vt in 15.uel 16.anno, & supra, animo iniuriandi, uel ulciscendi,
si adhuc debiles sunt corpore, vel discretionis patiuntur defe-
ctum, ab episcopo possunt absolui cum iuramento & mandato
se præsentandi impedimēto cessante, vt in d.ca.eos, qui.de sen-
ten.excommu.lib.6.& in d.c.fin. extra de senten.excommu.

Sextū verbū est officialis, hoc est si qs officialis turbā arcēdo
irruēt in dominum suum, vt puta Papā, Legatum, Imperatorē
vel Regem, aut alium dominium, ad quem turbæ concurrant.
Nam tunc si officialis deputatus ad turbas arcendas, ne domi-
num opprimant, vel offendant, si clericum lædat, nec ex deli-
beratione vel animo iniuriandi, sed ex quodam quasi fortuito
casu, non est ad sedem Apostolicam destinandus, sed ab ordi-
nario potest absolui, vt in capit.3.§.j.extra de sententia excom-
munica. Nam voluntas & propositum distinguunt maleficia,
vt in capitu.cum voluntate, extra de sententia excommuni.&
in l.qui iniuriæ, in princip.ff.de fur. ad cor.n.& spontaneas vo-
luntates respicit Deus. magis quàm ad actus.15.quæst.6.capitu.
j.& 14 quæst.5.capit.si quid Et dato φ aliqualis culpa interuene-
rit officialis prædicti, nihilominus a diœcesano potest absolui,
vt in dicto capitu.3.§.j.

Sequitur secūdus versus, cuius primum verbum est, delicio-
sus. vbi includitur φ si quis delicatæ complexionis in tātum φ
laborem eundi ad sedem apostolicam nequeat sustinere, cleri-
cum percusserit, vel manus in clericum iniecerit violentas à
diœcesano potest absolui ad cautelam, cum impositione φ de-
beat mittere nūcium ad Apostolicam sedem, & eiusdem pare-
re mandatis, vt in capitu.mulieres.§.j.extra de sententia excō-
mu. In arbitrio tamen discreti restat episcopi discernere, an ta-
lis ualeat sustinere laborem, vt dicit gloss. in dicto capitu.§.j.&
argu.optimum.ff.de verborum obliga.l.continuus.§.cum ita,
& in capitu.de causis, extra de offic.ordin. Si verò periculū non
timetur, consulendus est Papa priusquàm absoluatur, iuxta cō-
munem determinationē glo.& Doct. in dicto c. mulieres.§.j.

Secundum verbum secundi versus est, inops. Hoc est quòd
si quis paupertate grauatus in tantum quòd sumptus pro itine-
re non haberet manus in clericum iniecerit violentas, à diœ-
cesano potest absolui, cum hoc quòd si a meliora fata peruene-
rit, ita quòd sumptus habere possit, ad sedem Apostolicā se de-
beat præsentare, vt in capitu.quod de his, & in capitu. quàm-
uis, extra de sententia excommunicatio. & argumen. extra de
testibus capitu. si quis testium.

Tertium verbum secundi versus est senex. Hoc est quòd si
quis ultra sexagesimum vel septuagesimum annum, ad arbitriū
episcopi de grauedine senectutis & impotentia laborandi cle-
ricum percusserit, ab episcopo absolui potest, satisfactione ex-
hibita, iuxta facultates his, quibus per eos cōstiterit iniurias ir-
rogatas, vt in c.ea noscitur, extra de senten. excommu.

Quartum verbum secundi versus est AEger. hoc est quòd
infirmus aliquis est illaqueatus censura canonis antedicti pro-
pter violentem manuum iniectionem in clericum, si infirmi-
tas est perpetua indistinctè, pōt absolui ab epo: si aūt sit infirmi
tas temporalis, absolui poterit ad cautelam cum promissione
& iuramento, quòd cessante impedimēto, se debeat sedi Apo-
stolici p̄ntare, vt in capitu. quod de his, & in c.ea noscitur, extra
de senten.excommu.

Quintum verbum est Sodalis. Hoc est, quia ratione societa-
tis percutiens socium clericum absolui potest ab episcopo p-
pter assiduam conuersationem, ex qua facili per indignatur, &
venientes ad verbum procedunt ad illicita facta, vt in ca.ex te-
nore, extra de senten.excommunicatio.

Sequitur tertius versus, cuius primum verbum est Ianitor,
hoc est quia si quis ostiarius palatii alicuius Domini vel Pote-
statis, sub prætextu sui officii malignatus clericum læserit, ab
episcopo suo potest absolui, nisi forte eundem clericum graui-
ter vulnerasset, vt in dicto capitu.3.in princip.extra de sen.excō-
mu.& in c.cum illorum. eodem titu.

Secundum verbum tertii versus est, Astrictus scilicet vincu-
lo patriæ, vel alienæ potestatis, vt quia non est sui iuris, sicut fi-
liusfamilias, vel seruus alterius. Tales enim, si manus in clericū
iniecerint violentas, ab episcopo possunt absolui, vt in dicto c.
mulieres. gloss. tamen ibi distinguit inter puberes & impube-
res, vt puberes teneantur se præsentare Apostolicæ sedi: Impu-
beres autem ab episcopo possunt absolui, vt in capitu. j. & fin.
extra de sententia excommuni.& supra diximus. De seruo au-
tem sic determinatur, quod si sine culpa Dominorum manus
in clericos iniecerit violentas, & absentia serui grauis esset Do-
minis & damnosa, ab episcopo possit absolui, alias sunt ad sedē
Apostolicam destinandi, vt in capitu.relatum extra de senten.
excommu.cum sit Deo plusquam hominibus deferendum, di-
cit ibi textus, aliter dicitur ex verbis Apostolicum principis Pe-
tri, obedire, oportet Deo magis, quàm hominibus, Act. 5. ad
quod 11.quæst.3.capitu.quisquis metu. & extra de uoto & voti
redemp.c.ex multa.& 22.q.j.cap.j.& capitu.3.

Tertiū verbū tertij versus est dubius, hoc est, qa si qs dubius
est an clericū percusserit, cū prius nesciuerit ipsum esse clericū,
& si sciuisset, minimè percussisset. Vnde cum ad hoc voluntatē
& propositum non habuerit, ab episcopo potest absolui, vt in
prædicto capitu.cum voluntate.de senten.excommu. & in ca.
cum desideres.§ secūdæ quæstioni, eo.tit.& in c.si verò.2.eo.tit.

Quartum verbum est commune, hoc est quia communiter
viuentes sub eodem tecto, & in eadem domo, si se clerici per-
cusserint inuicem præter sanguinis effusionem, mutilationem,
mortem, vel manuum iniectionem in pręlatum, ab episcopo
possunt absolui, vt in capitu.quoniam, circa finem extra de ui-
ta & hon.cle.& in c.quod de his.& in capitu.quamuis & in cap.
cum illorum, extra de senten.excommu.gloss. tamen in dicto
capitu.

capitu.quoniam, hoc intelligitē de canonicis regularibus: sed
pari ratione pōt intelligi ēt de aliis presbyteris & clericis com-
muniter viuentibus ad dispositionem episcopi, vt dicunt Do-
ctores in dicto capitu.quoniam. nam communiter intelligunt
quod textus ille loquatur indistinctè de clericis secularibus, q
communiter viuunt de bonis ecclesiæ more canonicorum re
gularium, vel aliorum religiosorum, vt tales gaudeant hoc pri
uilegio ratione communis conuersationis. Nam communio
solet excitare discordiam. Præterea patet etiam alia ratione, qa
Papa ibi vniuersis scribit episcopis. Patet ēt tertiò, quia non de
regularibus, sed de aliis clericis loquitur ibi textus, cum dicit, va
leatis ponere numerum clericorum, & infra circa finem dicit,
reconciliandi & pœnitentiam imponendi potestatem plena-
riam habeatis, nisi fortè atrocitas facti pœnam grauiorem ex-
pectet. pro hoc etiam facit textus in capitu. ex tenore, extra de
senten.excommu.& hoc tenet etiam gloss.Ioan.15. quæst.j.ca.
decimas.& 17.quæst.4.capit.nullus. Prȩterea canonici regula-
res amplius obtinent priuilegium, quia per suos superiores ab-
solui possunt, vt in capitu.canonica. & in capitu. monachi. ex-
tra de sententia excommu.& supra diximus. clerici autem cō-
muniter viuentes, solùm ab episcopis absoluuntur, vt in prædi-
cto capitu.quoniam, quia episcopis committitur in suprascri-
ptione Decretalis eiusdem.

Quintum verbum est leuis ictus, hoc est, quia si leuis est in-
iuria clericis irrogata etiam per quoslibet seculares, vt quia p-
iecta esset aqua in dorsum clerici, vel quia teneretur clericus
per indumenta, vel quia teneretur equus per frȩnum vel aliter,
supra quem considet clericus & similia, ita quod non enormē,
sed modicam & leuem iniuriam irrogasset iniurians, ab episco
po valet absolutionis beneficium obtinere, vt in cap. peruenit.
extra de sent.excommu.& ibi plenè per Ioan.Andr.& extra de
præscrip.c.fin.in glos.prima.

Sextum & vltimum verbum est, debilis. hoc est, quia debiles
seu valetudinarii, manus iniicientes in clericos violentas, ra-
tione valetudinis vel debilitatis absolui possunt ab episcopis.
vt in capitu.ea noscitur, extra de senten.excommu. iniungi ta-
men debet eisdem, vt cessante impedimento sedi Apostolicæ
se præsentent, mandatum eiusdem sedis humiliter accepturi,
vt in prædicto capit.quod de his.& in capitu.quamuis.in fine, &
capitu.de cætero, eodem titu. alias reincideret in eandem ex-
communica.sententiam, vt in prædicto capitu. eos qui. de sen-
tentia excommunicatio libro 6.

Patet igitur ex prædictis, quod nedum decem & septem, sed
immo 30.iam sunt casus excepti a regula illius capit.si quis sua-
dente diaboli, 17.quæst.4.& a versu dicente, Absoluit Papa so-
lus clerum ferientem. Sed præter prædictos casus, adhuc etiā
plures sunt circa percussiones clericorum, qui episcopis conce-
duntur, de quibus quinque continentur in c.si verò.§.2.& 3.qđ
est cap.3.extra de senten.excommu. Qui sunt isti, videlicet.

Primus est, si clericum vim sibi inferentem, vi quis repellat
vel lædat, si incontinenti vim vi repellat scilicet intelligendo
quòd si cum moderamine inculpatæ tutelæ se defendat, excō-
communicatus non est, cum licitum sit se modeste defendere,
extra.de homicid.capit.significasti, vbi dicit textus, Quamuis
vim vi repellere incontinenti omnes leges & omnia iura per-
mittant. Et sequitur, quia tamē id debet fieri cum moderami-
ne inculpatæ tutelæ, non ad assumendam vindictam, sed ad in-
iuriam propulsandam. Probatur etiam in dicto capitu. si verò,
& in capit.ex tenore. eodem tit. & ff.de iustitia & iure l. vt vim.
& ff.de vi & vi armata.l.j.§.vim vi.& ff.ad leg. Aquiliam.l.scien-
tiā.§.qui cum aliter.& C.vnde vi.l.j.& j.dist.c.ius naturale. Facit
tex.in c.vt famæ, in fine, extra, de sen.excō.& 23.q.3.c. nō inferē
da.& ff.ad leg.Aq l.l.si ex plagis.§. tabernarius. Nec vr̄ excōica-
tus, qui excedendo modū nō ex proposito repercutit clericū,
arg.extra de resti.spo.c.olim.in fine, & in c.perpēdimus. de sen.
excō. Et sic dicit gl.in d.c.signi. de homi. vbi plenè tractatur de
materia defensionis. Pro securiori igitur cautela talis se defen-
dens, clericūq; percutiēs, ab episcopo absoluetur, vt supra, vel
etiā ab alio presbytero in absentia diœcesani, qa ex quo con-
ditor canonū eius absolutionem sibi specialiter nō retinuit, eo
ipso concessisse uideretur facultatem aliis relaxandi, vt dicit
textus in capi.nuper.§.in secundo, extra de senten. excommu.

Secundus est de illo, qui in clericum cum vxore inuentum
turpiter agentem manus iniecerit violentas, vt in d.ca.si uerò.§.
nec ille, de sent.excommu.

Tertius est de illo, qui clericum turpiter agentem cum ma-
tre percusserit.

Quartus est, si taliter inuenerit cum sorore.s.in prima linea,
secundum intelligentiam saniorem.

Quintus est, si taliter inuenerit cum filia. De his quatuor
casibus loquitur textus in dicto §.nec ille, vbi dicit Innocent.
quòd tales sic vt supra inuenientes, & percutientes, non sunt
excommunicati. textus tamen ille non dicit quòd non sint ex-
communicati, sed dicit φ talis non est compellendus ad Apo-
stolicam sedem uenire. ergo cum reuerentia & supportatione
Innocentij, cautius est vt talis ab episcopo absoluatur.

Sextus etiam casus est de eo, qui clericum aut presbyterum,
qui contempto clericali habitu tirannidi, & enormitati inue-
recundè se immiscuit, & sic apostatauit, non deferēs habitum,
nec tonsuram, percusserit vel occiderit: Nam propter demeri
tum talis apostatæ, & in odium clericalis excessus atque corre-
ctionem similium clericorum, talis percussor excommunica-
tionis sententiam non incurrit: Iniungi tamen debet ei pœ-
nitentia grauior aliquantulum quàm si in laicos talia commi-
sisset, vt in capitu.cum non ab homine, extra de senten.excom-
mu.& in c.in audientia, eodem titu.& in ca.fin. de vita & hone-
sta.clericorum. quia si tertiò monitus per Episcopum non desi
stit ab inhonestate vitæ, perdit priuilegium clericale, quod etiā
patet in c.contingit, & in c.perpendimus, de senten.excommu
nicationis, & sic intelligitur etiam ca.j.extra de aposta.

Septimus casus est de membris destituto, qui ad sedem Apo
stolicam non valet accedere propter perpetuum impedimen-
tum: talis enim ab Episcopo absoluetur, vt in ca.ea noscitur, &
in c.mulieres, & in c.quamuis, extra de senten. excommu.

Octauus casus est de officiali publico, qui clericum cum in-
iuria alterum impetentem capit & detinet, vt ab alterius iniu-
ria inferenda compescat: nam licet sit solummodo id tali ani-
mo & intentione peragat, non incidat in excommunicationē,
nec peccet, immo mereatur. 23.q.3.ca.fortitudo.cum plurib.se-
quentibus capitulis. attamen hoc verum est, quando prælatus
talis clerici est absens, qui eum compescere deberet, & talis, offi
cialis, qui talem, cepit clericum, quàm citius potest ipsum resi-
gnet in manibus sui prælati. quod si non fecerit excommuni-
catus erit. Sed si cum præsens est Episcopus, ceperit officialis ta-
lem clericum, & ad requisitionem Episcopi consignauerit, à
præfato episcopo poterit absolutionis beneficiū obtinere, iux-
ta notata in c.vt famæ.§.laici verò, & in ca.nuper, & in cap.vni-
uersitatis, extra de sentent.excommunicationis. Textus tamen
in dicto cap.vniuersitatis, in fine, concludit φ etiam si de man-
dato superioris laicus prȩsumit iniicere violentas manus in cle
ricum, nisi causa regularis disciplinæ hoc faciat contra incor-
rigibilem, excommunicatus est tam mandans, quàm percutiēs,
& ad Apostolicam sedem oportet accedere. Et ita intelligun-
tur prædicta capitula. Attendi tamen debet enormitas lȩsionis
ad arbitrium ordinarij ex circunstantijs locorum, causarum,
temporum, & personarum, iuxta notata in c.de causis, extra de
officio delegati.& satis plenè Insti.tu.de iniurijs. § atrox. & ex-
tra de pœnitentijs.& re.c.Deus qui & ff. de verborum obliga.l.
continuus.§.cum ita & in c.sicut dignum, extra de homicid.ibi
dum dicit textus circa principium capituli, in excessibus singu-
lorum non solum quantitas & qualitas delicti, sed ætas, scientia
sexus, atque conditio delinquentis sunt attendenda. & non so-
lum secundum prædicta, sed secundum locum & tempus quo
delictum committitur, vnicuique pœnitentia debet indici.

Prȩter prȩdictos 38. casus excommunicationum, à quibus
Præter sedem Apostolicam ligari possunt absolui, sunt etiam
plures casus Episcopis laxati, vt ligati talibus, ab Episcopo pos-
siut absolui.

Primus erat olim de hȩreticis, credentibus, fautoribus vel re
ceptatoribus & simil.vt in c.ad abolendam. & in c. excommu-
nicamus.& in c.sicut ait, extra de hæreticis. hodie tamen abso-
lutio talium sedi Apostolici reseruatur, vt supra diximus.

Primus ergo est, cum aliquis ponit scisma, & conatur subtra-
here obedientiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ asserens, non
esse sibi obediendum tanquam capiti, nec pro capite reputan-
dum. 19.distin.nulli fas.

Secundus est, quando Rectores ciuitatis faciunt exactiones
indebitas in clericos uel Ecclesias, si cōmoniti desistere nolue-
rint tam ipsi quàm fautores eorum, excommunicationi se no-
uerint subiacere, nec possunt absolui donec satisfactionem fe-
cerint competentem, vt in capitu.non minus.& durante perti-
nacia constitutiones & sententiæ, quæ a talibus uel de ipsorum
mandato fuerint promulgatȩ, inanes & irritȩ sunt habendȩ,
nullo vnquàm tempore valiturȩ, ut in c.aduersus, extra de im-
munit.ecclesiarum. Ad quod faciunt notata in ca. ad proban-
dum, extra de re iudic.& in c.excommunicamus. §. credentes,
extra de hæreticis.& 3.q.4.c.nullus.

Tertius est de eo, qui non electus a duabus partibus Cardi-
nalium gereretur se pro Papa, qui cum omnibus eum acceptā-
tibus excommunicatus est, ut in c licet, extra de elect.

Quartus est, cum aliquis magister vel scholaris tractat cum
aliquo ciue Bononiense se de conductione hospitii inrequisi-
tis inquilinis, nisi tempus conductionis elapsum fuerit, ut in c.
ex rescripto, extra de locato.

Quintus est de monachis canonicis regularibus, Archidia-
conis, decanis, præpositis, plebanis, cantoribus, & aliis clericis
personatus habentibus, aut etiam quibuscūque presbyteris le-
gentibus, uel audientibus leges uel phisicam, scilicet medicina-
lem, vt in c.non magnopere, & in capit.super specula, extra ne
cler, vel mo. hȩc tamen sententia non ligat habentem paro-
chialem

chialem Ecclesiam, non presbyterum, vt in capitu. statutum. eodem titu. libro sexto.

Sextus est de participante in crimine criminoso, siue participauerit ante prolationem sententiæ excommunicationis, siue post, vt in c. si concubinæ clericorum, & in c. nouerit, & in cap. nuper. & ibi plenius, extra de senten. excommu.

Septimus est de statuentibus contra Ecclesiasticam libertatem, & de scriptoribus potestatibus, consulibus, rectoribus, & consiliariis locorum, vbi statuta huiusmodi & consuetudines editæ fuerint, vel seruatę, & in his qui seruare fecerint, uel secūdum talia statuta vel consuetudines iudicauerint, uel qui iudicata scribere præsumpserint in formam publicam redigendo, vt in c. nouerit, & in c. grauem. extra de senten. excommu.

Octauus est de illis, qui scienter recipiunt ordinationes seu alienationes rerum ecclesiasticarum a scismaticis, qui excommunicati sunt, & tales ordinationes seu alienationes irritæ sunt & inanes, vt in c. j. extra de scismat. & 9. q. j. ca. ordinationes irritas. quia non habent exequutionem, nisi cum eis fuerint dispēsatum, ut in c. 2. & fi. extra de scismaticis. & de alienationibus, quòd sint irritæ probatur ēt 12. quæst. 2. c. alienationes, & cap. si qua de rebus.

Nonus est de loquentibus secretè uel mittentibus scripturā aliquam vel nuncium alicui Cardinali, dum sunt in conclaui ꝑ electione Papæ, vt in capitu. ubi periculum §. nulli, de electio. libro sexto.

Decimus de Dominis rectoribus & officialibus, qui imminente dicto tempore electionis Papæ, non diligenter obseruauerint ea, quæ contineutur in constitutione prædicta, in ca. ubi periculum. §. pręterea, uersic. quod si præmissa.

Vndecimus est de his, qui grauant aliquos clericos uel quaslibet alias personas Ecclesiasticas, ad quas in aliquibus ecclesiis vel monasteriis aut aliis piis locis spectat electio pro eo, quod rogati seu aliter inducti cum pro quo rogabant eligere noluerunt, uel consanguineos eorum ad ipsas ecclesias monasteria seu loca cætera, beneficiis siue aliis bonis suis per se vel ꝑ alios spoliando, seu alias iniustè persequēdo, vel grauando, vt in ca. sciant cuncti. de electio. libro 6.

Duodecimus est de vsurpantibus regalia, custodiā siue guardiam aduocationis seu defensionis titulum in ecclesiis monasteriis, siue quibuslibet aliis piis locis, aut bona ecclesiarū monasteriorum aut locorum ipsorum vacantium præsumentibus occupare, vt in c. generali. de elect. lib. 6.

Decimustertius est de clericis, siue monachis, aut ꝑsonis ecclesiasticis in locis suis prædicta fieri procurantibus, ut in d. ca. generali, versi. clericos.

Decimusquartus est de his, qui uocati fuerint ad dirigendas moniales in electionibus Abbatissæ, nisi prorsus abstineant ab his, per quæ inter eas super faciendis ipsis electoribus oriri possit discordia vel nutriri, ut in ca. indemnitatib. §. postremò, de electio. libro sexto.

Decimusquintus est de his, qui procurant quòd conseruatores dati intromittant se in pertinētibus ad eosdem, nec possunt absolui ab excommunicationis sententia, nisi ei quem sic indebitè fatigant, primò satisfaciant integraliter de expensis, vt in capitu. finali. §. vt autem, de officio delegat. libro sexto. in versicu. pars verò.

Decimussextus est de his, qui absolutionem ab aliqua excommunicatione, vel reuocationem ipsius, aut suspensionis, vel etiam interdicti per uim uel metum extorserint, vt in capi. absolutionis, de his quæ vi metusve causa fiunt. Nam talis absolutio sic extorta, nullius est momenti, & extorquens nouam excommunicationem decernitur incurrisse, vt ibidem.

Decimusseptimus est de fingentib. fraudulēter casum aliquem, per quem iudex aliquis uadat, uel mittat ad aliquam mulierem causa testimonii proferendi, vt in capit. mulieres, de iudi. libro sexto.

Decimusoctauus est de compellentibus prælatos, vel capitula, seu alias personas ecclesiasticas ad submittendum laicis, seu alienam dum bona immobilia, seu iura ecclesiarum, vt in capitu. hoc consultissimo. §. laici verò. de rebus ecclesi. non alienan. libro sexto.

Decimusnonus est de laicis vsurpantibus sibi bona & iura ecclesiarum, si legitimè moniti non destiterint, & restitutionem fecerint competentem, vt in dicto capitu. hoc consultissimo. §. finali.

Vigesimus est de exigentibus aliquod pedagium, seu guidagium, vel tabellam ab ecclesiis, vel personis ecclesiasticis per se vel per alium suo nomine, vel alieno, pro personis vel rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt, seu deferri faciunt, vel transmittunt. Qui verò contrarium fecerint, si personæ fuerint singulares, ex contrariis: Si autem collegium vel vniuersitas ciuitatis, castri, siue loci alterius cuiuscunque, ipsa ciuitas, castrum, vel locus interdicti sententias ipso facto incurrant, nec ab excommunicatione huiusmodi absolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenariè restituerint, & de transgressione satisfecerint competenter, vt in c. quanquam. de censib. lib. 6.

Vigesimusprimus est de impedientibus, quin coram iudicibus ecclesiasticis ordinarijs, vel delegantis in causis, quæ ad eos pertinent, illi qui conqueruntur, possint iustitiam obtinere, vel quicunque compellit impetratores literarum apostolicarum, vel alios recurrentes ad forum ecclesiasticum in causis, quæ de iure vel antiqua consuetudine, ad ipsum pertinent, ad desistendum, vel ad litigandum de eis in foro seculari grauando iudices ecclesiasticos, vel impetrantes, vel litigantes, siue litigare volentes coram eis, vel grauando propinquos ipsorum, seu capiēdo res vel ecclesiasticas talium, vel quocunque alio modo. Et qui ad prædicta dant consilium, auxilium, vel fauorem, omnes tales ipso facto sunt excommunicati, nec absolui debent, nisi iudici & parti de iniurijs damnis, expensis & interesse prius fuerit integrè satisfactum, vt in c. quoniam de immunit. eccl. lib. 6.

Vigesimussecundus est de quibuscunque Dominis temporalibus interdicentibus suis subditis, ne prælatis, aut clericis seu ꝑsonis ecclesiasticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eisdem neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, vt in c. eos qui, de immunit. ecclesi. li. 6. Duo alij casus excommunicationum continentur in c. clericis, eodem lib. & tit. qui tamen sunt sublati per cle. quoniam, de immunitate ecclesiarum. Duo etiam alij continentur in c. vno, de scismaticis. lib. 6. Qui etiam vacant, quia non stant illi Cardinales de Columna, & etiā quia domus de Columna fuit restituta ad honores & dignitates per benedictum XI. Est & alius de Federico Imperatore deposito, & de obedientibus & fauentibus eidem, vt in c. ad apostolicæ, de sen. & re iudic. lib. 6. Sed quia etiam vacat, numerare non curo.

Vigesimustertius est de præsumētibus nouum habitum, vel religionis medicantium ordinem inuenire, vel professionem facere, vel recipere, nisi in religionibus per sedem apostolicam approbatis, vel de nouo domum aliquam, vel locum acquirentibus, vel acquisita alienantibus sine licentia sedis Apostolicæ speciali, vt in c. vno, de religiosis domibus. lib. 6.

Vigesimusquartus est de religiosis tacitè vel expresè porfessis, qui in scholis vel alibi temerè habitum suæ religionis dimittunt, vel accedunt ad quæuis studia literarum, nisi à suo prælato cum consilio sui conuentus vel maioris partis eiusdem, sibi eundi ad studium licentia primitus sit cōcessa, vt in c. vt periculosa, ne clerici vel mo. li. 6. vbi Dominus Io. And. Dominus Petrus de Ancharano & omnes sequaces tenent expresè, quòd eo ipso, quòd religiosus apparet in conspectu secularium sine habitu propriæ religionis. s. temere se præsentans, excommunicatus est. Adeò enim habitus est connexus ossibus monachorū siue religiosorum, quòd in quolibet loco existentes, siue in lecto quiescentes, eo constanter vti debent, vt dicit tex. Decreti. 20. q. 1. c. vidua. & 23. dist. c. sanctimonialis. vbi glo. dicit, etiam in lecto, & in infirmitate, dicit tamen Ioan. And. & sequaces, in d. c. vt periculosa, non putare se esse de mēte illius textus, quòd monachus in cella sua dimittēs habitum, vel dum balneum intrat in occulto, vel iacens sine habitu, ligetur illa constitutione s. quòd ipso facto incidat in excommunicationem, sed tunc demum incidit, quando se exhibet conspectibus hominum sine habitu propriæ religionis, quod est notabile. De quo alibi dixi plenius. s. in c. omnis vtriusque sexus. ver. si quis autem. extra de pœnit. & remis.

Vigesimusquintus est de Doctoribus, siue Magistris qui sciēter docent leges vel physicam religiosos illos, qui suæ religionis habitum dimiserunt, vt in d. c. vt periculosa. §. fin. ne cle. vel mona. lib. 6.

Vigesimussextus est de tradentibus scienter ecclesiasticæ sepulturæ hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorundem, nec absolui possunt nisi proprijs manibus publicè extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuò careat sepultura, vt in c. quicunque, de hæreti. lib. 6.

Vigesimusseptimus est de rectoribus secularibus, vel eorum officialibus intromittentibus se de cognitione criminis hæreticæ prauitatis, vel præsumentibus liberare à carceribus detentos pro tali crimine, vel præsumentibus se opponere, & officio inquisitionis hæreticæ prauitatis impedimentum inferre, necnō & qui scienter in prædictis dederint auxilium, consilium, vel fauorem, excōmunicationem incurrunt, quam si per annum animo substinuerint indurato, ex tunc debent tanquam hæretici condemnari, Vt in cap. vt inquisitionis negotium, de hæreticis. libro sexto.

Vigesimusoctauus est de procurantibus aliquem interfici facere Christianorum assassinos, si mādatum interuenerit, etiam si mors non sit sequuta. Et simile de receptatoribus, defensoribus, vel occultantibus assassinos, vt in c. 1. de homicid. lib. 6.

Vigesimusnonus est de clericis, q manifestis vsurariis alienigenis locant, vel alio titulo concedunt, domum aliquam, ad fęnus exercendum; Alias si sunt Patriarchæ, Archiepiscopi, vel episcopi

piscopi incurrunt ipso facto suspensionem: si sunt minores clerici seculares incurrunt excommunicationem: si est collegium vel vniuersitas, incurrunt interdictum. Et si talem sententiam per mensem substinuerint, ex tunc terræ ipsorum sunt interdictæ quam diu ibi vsurarij commorantur: si non sunt laici debēt per ordinarios ecclesiastica censura compelli. de vsuris. c. 1. & c. quanquam. lib. 6.

Trigesimus est de concedentibus repręsalias, contra personas siue generaliter siue specialiter, vt in c. & si pignorationes, de iniurijs & damno dato. lib. 6.

Trigesimusprimus est de Dominis, vel rectoribus temporalibus non facientibus obseruari constitutionem editam contra insequutores Cardinalium, seu alicuius de familia eorum, vel Papæ, vt in c. fęlicis. §. fi. de pœn. lib. 6. Præfigitur tamē terminus vnius mensis post habitam notitiam de prædictis, & includuntur etiam officiales prædictorum, si fuerint similiter negligentes. Et notandum quòd insequutores & participes non possunt absolui, nisi auctoritate sedis Apostolicę, vt supra diximus.

Trigesimursecundus de dantibus licentiam occidendi, capiēdi, seu alias grauandi iudices ecclesiasticos occasione sententiæ latæ per eosdem, &c. Nam infra duos menses possunt absolui per episcopos, post duos autem menses non, nisi per Papam absoluuntur, vt in c. quicunque. de sen. excom. lib. 6. & dixi supra inter casus sedi apostolicæ reseruatos.

Trigesimustertius est de absolutis in mortis articulo vel ratione alterius impedimenti, si cessante articulo vel impedimēto non se, quam citius poterint repræsentent, vt in c. eos qui. de sen. excom. lib. 6. & supra tetigi. vbi sciendum, quod relapsus in eandem, requirit absolutionem ab auctoritatem habente.

Trigesimusquartus est de absolutis à sede Apostolica vel à Legatis eiusdem, à quibus iniungitur absolutis, vt se præsentēt ordinarijs, vel alijs suscepturi pœnitentiam ab iisdem & passis iniuriam seu eis quibus obligati fuerint satisfaciant. Nam si nō seruant iniuncta quàm citius commodè poterunt, reincidunt in eandem sententiam, vt in d. c. eos qui, de sen. excom. li. 6.

Trigesimusquintus est de sepelientibus cadauera in cimiterijs vel ecclesijs tempore interdicti in casibus non concessis, vt in c. eos qui, de sepul. in cle.

Trigesimussextus est de sepelientibus publicè excommunicatos non absolutos, vt ibidem.

Trigesimusseptimus est de sepelientibus nominatim interdictos non absolutos, vt ibidem.

Trigesimusoctauus est de sepeliētibus manifestos vsurarios, nec præstita cautio est de restituendo, nec restitutione facta, vt ibidem, iuncto c. 1. & 2. de vsur. lib. 6. & in istis quatuor casibus ligantur sepeliētes, si scienter, & temerè sepelierint supradictos, vt in d. c. eos, qui. à qua excommunicatione non debent absolui, nisi prius ad arbitrium diœcesani episcopi eis, quibus per præmissa fuerit iniuria irrogata satisfactionem exhibuerint competentem, vt in d. c. eos qui.

Trigesimusnónus est de religiosis quibuscunque qui noualium, aut alias decimas ecclesijs debitas, & ad eos non pertinentes appropriare sibi præsumunt, aut exquisitis fraudibus vel coloribus vsurpare, seu qui de animalibus familiarium, & pastorem suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium, seu qui de animalibus, quæ in fraudem ecclesiarum in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus, vel alijs ab episcopis tenenda, seu qui de terris quas tradunt alijs excolendas decimum solui ecclesijs non permittunt aut prohibēnt, nisi post requisitionem per eos, quorum intererit super hoc eis factam, & a præmissis destiterint infra mēsem. Aut si de his, quę vsurpare contra præmissa, vel retinere præsumpserint, infra duos menses damnificatis ecclesijs emendam non fecerint competentem, ab officijs administrationibus, & beneficijs sunt suspensi, donec restituerint & satisfecerint. Et si administrationes vel beneficia non habuerint, sententiam excommunicationis incurrunt ante satisfactionem condignam nullatenus absoluendi, vt in c. 1. de decim. in cle.

Quadragesimus est de monachis, & canonicis regularibus administrationem aliquam non habentibus ad curias principū secularium absque speciali licentia prælatorum præsumentibus se conferre vt suis prælatis aut monasterijs damnum inferant qualecunque, vt in c. 1. qui incipit, ne in agro. §. quia vero, ver. nos eorum, de statu monach. in cle.

Quadragesimusprimus est de monachis tenentibus arma infra septa monasterij sine suorum abbatum licentia speciali, vt in prædicto c. & §. vers. præfatæ quoque sententiæ.

Quadragesimussecundus est de impedientibus visitationes monialium, si moniti non destiterint, vt in c. attendentes, §. fin. de statu monacho. in cle.

Quadragesimustertius est de quibusdā mulieribus, quæ bechinę vulgariter nuncupant, nullam approbatam regulam profitentes; aliquibus tamen religiosis ad placitum adhærentes, ac temerè præsumentes de summa trinitate, diuina essentia, & articulis fidei, ac ecclesiasticis sacramentis opiniones catholicæ fidei contrarias introducunt. Vnde tam ipsæ, quàm aliæ quæcunque mulieres earum statum assumentes vel sequentes, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt, vt c. 1. de religiosis domibus. in cle.

Quadragesimusquartus est de quibuscunque religiosis fouētibus mulieres aliquas in statu prędicto, vel etiam inducentibus aut ad id præbentibus consilium, auxilium, vel fauorem, vt in d. c. § prædictis. ad quæ satis accedunt quæ habentur. 18 q. 2. c. perniciosam. Quadragesimusquintus est de illis, qui scienter contrahunt matrimonia in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis, vel cum monialibus, aut religiosis, siue clericis in sacris ordinibus constitutis, vt in cap. eos qui. de consang. & affin. in cle.

Quadragesimussextus est de ipsis religiosis tacitè vel expressè professis in aliqua de religionibus approbatis, & de ipsis monialibus similiter tacitè vel expresè professis, pari ratione & de ipsis clericis in sacris ordinibus constitutis, vt in d. c. eos qui. iuncta glo. cum iuribus per eam allegatis. vbi etiam subdit præceptum ecclesiarum prælatis vt illos quos eis constiterit taliter contraxisse, excommunicatos publicè, tandiu nuncient, seu faciant nunciari, donec separētur ab inuicem, & absolutionis beneficium meruerint obtinere.

Quadragesimusseptimus est de Inquisitoribus hęreticæ prauitatis, episcopis vel commissarijs capitulorum sede vacante super hoc deputatis, qui pretextu officij inquisitionis quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorserunt, vel scienter attentauerunt ecclesiarum bona ob clericorum delictum occasione prædicti officij fisco, vel ecclesiæ applicare, nec possunt absolui præterquàm in mortis articulo, donec illis à quibus extorserūt, plenariè satisfecerint de pecunia sic extorta, vt in c. nolentes, de hæreticis, in cle.

Quadragesimusoctauus est de officialibus, & rectoribus ciuitatum siue comitatum, aut consulibus, cōsiliarijs, vel iudicibus facientibus, dictantibus, vel scribentibus statuta, quòd soluantur vsuræ, vel quod solutæ non repetantur, & restituantur, & de præsumentibus iudicare secundum statuta prædicta, vt in ca. ex graui, de vsur. in clem. eandem sententiam incursuris, nisi statuta huiusmodi de libris communitatum ipsarum, si super hoc potestatem habuerint, infra tres menses deleuerint: Aut si ipsa statuta, siue consuetudines effectum eorum habētes quoquo modo prę sumpserint obseruare, vt in d. c. ex graui.

Quadragesimusnonus est de religiosis mendicātibus, qui domos ad habitandum, vel loca quęcunque de nouo recipiunt vel recepta alienant quouis titulo, vt in c. cupientes, de pœnis. in cle. iuncto. c. vno. de relig. domib. lib. 6. & c. vno. de excessibus prælatorum. lib. 6. & glo. in dicto cap. cupientes.

Quinquagesimus est de religiosis præsumentibus aliqua proferre in suis sermonibus vel alibi, vt audientes à solutione decimarum ecclesijs debitarum retrahant quoquo modo, vt in d. c. cupientes §. illos etiam religiosos.

Quinquagesimusprimus est de religiosis scienter postponentibus facere conscientiam confitentibus de decimis persoluendis, qui ab officio prædicationis tam diu manere debent ipso facto suspensi, donec confitentibus ipsis (si hoc ipsum sibi dicendi commodè facultatem habuerint) conscientiam fecerint, ex inde excommunicationis sentētiā incursuri ipso facto, si prædicare præsumpserint prędicta negligentia, vt pręmittitur, non purgata, vt in d. c. cupientes. §. qui vero scienter.

Quinquagesimussecundus est de quibuscunque religiosis tā exemptis, quàm non exemptis cuiuscunque ordinis, non seruātibus interdictum quod vident vel sciunt, cathedralem vel matricem loci ecclesiam obseruare, siue positum sit interdictum auctoritate sedis Apostolicæ, siue auctoritate ordinariorum, siue per statuta prouincialium conciliorum, vel ipsorum auctoritate interdictum, vel à diuinis cessatio indicatur. Idē est etiā de generalibus cessationibus à diuinis ciuitatum, terrarum & aliorum locorum. quas ex consuetudine, vel alias capitula, collegia vel conuentus secularium vel regularium ecclesiarum sibi vendicant, vt in c. 1. de sen. excom. in cle.

Quinquagesimustertius est de fratribus Minoribus tempore interdicti admittentibus ad diuina fratres, vel sorores tertii ordinis sancti Francisci, vel de pœnitentia nuncupatos, vt in cap. cum ex eo. de senten. excommun. in cle. vbi dicit tex. in fi. quòd si fecerint, eo ipso excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere, à qua per alium quam per Romanum Pontificem, vel satisfactione præmissa per locorum episcopos, quos auctoritate Apostolica fungi volumus in hac parte, absolutionis beneficium nequeant obtinere.

Quinquagesimusquartus est de opponentibus, vel impugnātibus literas Papæ electi, necdum coronati, de quo decretum est suum officium exercere posse, & ideo impugnantes, vel opponentes huiusmodi incurrunt excommunicationis sententiam ipso facto, vt in extrauaganti Benedicti XI. quæ incipit, quia nonnulli.

Quinquagesimusquintus est de ingredientibus monasteria

sanctæ

ſanctæ Claræ,aliter quam prout in regula continetur, vt patet in priuilegio Gregorij IX.dato int.Pontifica. eiuſdem anno decimo.cuius excommunicationis abſolutionem Eugenius IIII. & Nicol. V.ſibi reſeruarunt, & mihi conceſſerunt ſemel tantum, &c.

Quinquageſimusſextus eſt de ingredietibus monaſteria monialium ordinis Prædicatorum extra caſus neceſſarios, vt ipſi Prædicatores aſſerunt, quamuis priuilegium meis oculis nō aſpexerim:a fide dignis tamen habui quod abſolutio committitur eorum Generali, & ipſe Generalis poteſt committere cui placet.

TRACTATVS EIVSDEM DE CANONE Pœnitentiali:

Et is ibidem nunc, primum impreſſus.

QVIA Nulli Sacerdotum licet ignorare canones pęnitentiales, vt dicit Auguſt. 38.diſt.c. quæ ipſis Sacerdotibus. & infra canones pęnitentiales. & infra,ex quibus omnibus ſi vnum defuerit Sacerdotis nomen,vix in eo conſtare poterit. Et cœleſtinus Papa, Nulli Sacerdotum liceat canones ignorare. Ideo ſigillatim ſubinferuntur,vt quilibet ſcire poſſit,quorum primus eſt.

Primus canon dicit,ꝙ presbyter ſi fornicationem fecerit, decem annorum pęnitentiam agat,ſecundum formam traditam 82.diſt.presbyter,ſi fornicationem.

Secundus canon, ꝙ Sacerdos cognoſcens filiam ſuam ſpiritualem.ſ. quam baptizauit, vel ad confirmationem tenuit, vel in confeſſione audiuit 12. annorum debent pœnitentiam agere,& ſi publicum ſit,eſt deponendus.epiſcopus autem, qui talia agit,15.annis pęniteat,& presbyter & mulier religioni tradātur rebus ſuis pauperibus erogatis.30.quæſt.1.ſiquis Sacerdos. & c. non debet.

Tertius,ſiquis peccauerit contra naturam,& eſt clericus, deponatur, & religione tradatur, ſi laicus excommunicetur, & à cœtu fiat vſque ad ſatisfactionem condignam fidelium alienus de exceſ.prælat.c.clerici.

Quartus,ſiquis cum brutis coierit,pluſquam per 7.annos pœniteat.53.q.2.hoc ipſum.& §.ſeq.

Quintus,ſiquis commiſerit inceſtum, eadem pœna punitur, vt in iuribus ſupra proximè allegatis.Adde ꝙ vitium contra naturam grauius eſt quàm cum matre peccare.32.quæſt.7. c.adulterij malum.

Sextus,,ſi Sacerdos clandeſtinis nuptijs interfuerit, triennio ſuſpendatur,etſi culpa hoc exegerit,grauius puniatur. de deſp. c.cum inhibitio.§.penult.

Septimus,ſiquis votum ſimplex violauerit, tribus annis pęnitere debet.27.diſtin.ſi vir.

Octaus,ſiquis excommunicatus celebrauerit,triennio pœnitere debet,& à vino & carnibus abſtinere.11.q.3.de illis.

Nonus,qui alium iniuſtè accuſat ad mortem,40.dies in pane & aqua cum ſeptem annis pœniteat, ſi mors ſequuta fuerit: ſi vero debilitatus membro fuerit accuſatus, per tres quadrageſimas pœniteat accuſator,de accuſat. accuſanti.

Decimus,quicunque filiam ſuam ſpiritualem, vel cōmatrē cognouerit per 7.annos pœniteat,& ſimiliter conſentientes.ſ. mulieres.30.q.3.non oportet.

Vndecimus, ſiquis alij deſponſatam duxerit, eam dimittat & per quadraginta dies in pane & aqua, & per 7. annos pœniteat.de ſpon.duo.c.accepiſti, & intelligo deſponſatum.ſ.per verba de præſenti.

Duodecimus,qui cognouit duas commatres,vel ſorores,ſiue ſit vxoratus,ſiue nō, ad minus ſeptem annis pęniteat, licèt plus deberet.30.q.4.ſi pater.

Decimustertius, homicida voluntarius ſine reſtitutione deponatur,& ſeptem annis pœnitere debet. 50. diſt. minor. vel ſi cauſa ſubſit,vt magis caſuale homicidium quàm voluntarium præſumatur quinque annos pœniteat.50.diſt.eos verò.& cap.ſi qua fęmina.& c.ſiquis voluntate.

Decimusquartus matricida per tres annos pœniteat ſecundum formam ſatis aſperam,traditam 33.q.2. c.latorem, vt carnem non comedat,& vinum bibat, niſi dominicis diebus & feſtiuis,& à paſcha vſque ad Pentecoſt.& ieiunet trib. diebus in hebdomada vſque ad veſperam.

Quintusdecimus vxoricida toto tēpore vitæ ſuæ pęniteat & ſatis durior pœnitentia imponitur quàm matricidæ,quāquam maius peccatum ſit matrem occidere quàm vxorem. Sed quia proniores ſunt homines ad occidēdum vxores, quàm matres, ideo iura magis exaſperantur.33.q.2.c.admonere; & c. quicunque.& ad actionem facit.ff.de pœn.aut facta.§.ſi.

Decimusſextus,ſiquis proprium filium interfecerit & propoſito iudici debet vt toto tempore vitæ ſuæ in monaſterio pœniteat in c.1.de his qui filios occide.& non poteſt ad hoc induci trium annorum pęnitentia iudicatur, quorum vnum in pane & aqua peragat etiam ſi oppreſſerit in lecto dormiens, vt in c.ſi.de his qui fil.occid.

Decimusſeptimus ſiquis periurauit, 40. dies in pane & aqua & per ſeptem annos pęniteat,& nunquam ſit ſine pœnitentia, ſcilicet interiori,hoc eſt,vt ſemper doleat de peccato.6.q.1.quicunque.facit 50.diſt.clerico.

Decimusoctauus pro falſa menſura 30. dierū in pane & aqua pœnitentia imponitur,de act.& vend.c.2.Idem eſt de ponderibus,vnde incipit capit.illud,vt menſuræ & pondera iuſta fiant. Et l.ſi quis iuſtas menſuras & iuſta pondera lucri cauſa mutare præſumpſerit 30 dies in pane & aqua pęniteat. ita fuit determinatum in Concilio Magūntino.

Decimusnonus, ſi quis ſolenniter pęnituit, & poſtmodum ad vomitum redijt, 0.dies pœniteat. de pęnit.diſt.5.ſi qui verò.

Vigeſimus,qui deuotam,vel monialem cognouerit, decem annis pęniteat.27.q.1.c.deuotam.& c. præcedenti.

Vigeſimusprimus.Qui cantat miſſam, & non communicat, anno pęnitere debet,& interim à celebratione & communione ceſſare.de conſec.diſt.2.relatum.nec alia tamen ibi exprimitur pęnitentia.

Vigeſimusſecundus ſi ſacerdos clericum mortuum in palla altaris inuoluerit,decem annis & tribus menſibus pęniteat,diaconus triennio & dimidio.de conſecra.diſtin.1. nemo clericus per ignorantiam.

Vigeſimustertius qui committit ſacrilegium violando eccleſiam vel criſma, ſeu calicem ſacrum pollutis manibus accipit, vel ſimilia committit, ſeptē annis pęniteat, & in diebus primis non intret eccleſiam.& vſque ad quartum non offerat, & trib. diebus in hebdomada à vino & carnibus abſtineat ieiunando. Sed & alia,conſideranda ſunt,quæ habentur 12. quæſt.2. de viro nephando.

Vigeſimusquartus,ſi parentes franguntur ſponſalia filiorum triennio ſeparantur à communione,& filij ſimiliter,ſi in culpa ſint.31.q.3.ſi qui parentes.& arg de pęn.diſt.3.ſicut.

Vigeſimusquintus, Qui ducit in matrimonium, quam polluit per adulterium,quinque annis pęniteat.31.q.j.ſi qua vidua.

Vigeſimusſextus,Maledicus contra Deum,vel aliquem Sanctorum,per ſeptem hebdomadas pęnitere debet eo modo,quo traditur,de cler.maled.c. 2. videlicet vt ſeptem diebus dominicis prę foribus eccleſiæ in manifeſto,dum aguntur miſſarum ſolennia,blaſphemus exiſtens,vltimo illorum die dominico pallium & calciamenta non habeat ligatus corrigia circa collum ſeptemque præcedentibus ſextis ferijs in pane & aqua ieiunet, eccleſiam nullatenus ingreſſurus, quolibet quoque prædictorum dierum,tres ſi poterit,alioquin duos reficiat pauperes ſiue vnum. Et ſi non adhuc eius ſuppetant facultates id in pęnam aliam commutetur, cui etiam ſi tenuerit recipere ac peragere pęnitentiam ſupradictam eccleſiæ interdicatur ingreſſus, & in obitu eccleſia careat ſepultura.& ſi diues fuerit, 40.ſolidis, alioquin 30.ſiue 20.& ſi ad id non ſufficiat,5.ſolidis vſualis monetæ pęna mulctetur,vt in d.c.2.

Vigeſimusſeptimus, ſi Sacerdos reuelat confeſſionem de iure antiquo deponi debebat, & toto tempore vitæ ſuæ ignominioſus peregrinari per mundum.de pęni.diſt.3.caueat Sacerdos poſtmodum determinatum fuit,ꝙ depoſitū ad agendum perpetuam pęnitentiam in arctum monaſterium detrudatur, ca. omnis.in fine.

Vigeſimusoctauus, Qui compulſus conditionaliter vt iuret ſi liber eſt 40. dies in pane & aqua pęniteat cum ſeptem ſeq. annis, non tamen in pane & aqua reſiduo tempore, ſed communi pœnitentia:ſi ſeruus eiuſdem eſt per tres quadrageſimas legitimas ferias.ſ.ſecundam,quartam & ſextam feriam pęniteat 22.q.5.qui compulſus.ad quod de conſecra. diſtin. 3. ieiunia.& 82.diſt.presbyter.Et notandum, ꝙ prima pœnitentia imponitur qui mandauit periurium fieri,vt in d.c.qui compulſus.

Vigeſimusnonus, Qui periurat in manibus epiſcopi, aut in cruce conſecrata,tres annos pœniteat,ſi verò in cruce non conſecrata,vnum annum pœniteat. qui aut coactus fuerit & ignorans ſe periurauerit,& poſtea cognoſcit,tres Quadrageſimas pęniteat.22.q.5.c.qui periurat.

Trigeſimus, Qui ſcienter falſum iurat,vel alium iurare compellit vel inducit,40.diebus in pane & aqua,cum ſeptem ſequētibus.annis pœniteat, & nunquam ſit ſine pœnitentia:& alij ſi conſcij fuerint,ſimiliter pœniteant,& omnes tales infamia notabuntur.22.q.5.ſiquis ſe periurauerit.& c.ſiquis conuictus.

Trigeſimusprimus,Siquis coactus ꝑ vita redimēda.ſ. timore mortis vel pro aliqua cauſa, vel neceſſitate periurat, quia plus corpus,quàm animam dilexit,tres Quadrageſimas pęniteat,alij iudicantur tres annos,vnum ex his in pane & aqua. 22.quæſt.5. ſiquis

ſiquis coactus. Sed in ſupradicta pœnitentia minor eſt pœnitentia eligenda. 50. diſtinctio. eos verò & gloſſ. in d. capitul.ſiquis coactus. Et notandum ſecundum Auguſtin. in ſermone de Decollatione S.Ioannis, ꝙ prouocans ad iurandum quē falſum ſcit iuraturum,magis peccat quàm homicida. 22.q.5.ille qui hominem.nec tenenda eſt ibi gloſ.quæ dicit,non intelligas,quòd plus peccat periurus quàm homicida:immo iſte plus peccat,ſcilicet homicida.13.diſt c.1.quod tamen c hoc nō probat.loquitur enim de perplexitate,quæ tamen à peccato mortali non excuſat,ut ibi plenè tractatur per glo.& Archid. Et quòd periurans magis peccet quàm homicida,tenēt expreſsè Theologi in 3. ſent. diſt. 39. & ſatis dixi in tract. de blaſphemia, & in tract.de periurio. Vnde glo.nec in d.c.ille qui hominem,ſubdit ſed dicitur,eum vincere, qui maius damnum facit, quia maius damnum in amiſſione vnius animæ, quàm mille corporum, vt dicit Aug.ad Euſentium,24.q.2.ſi habes.& in d.c.ille qui hominem. Ex dictis Auguſtini ſubinfertur, quòd homicida corpus,periurus animam occidit.& prouocans ad periurium ſaltē duas animas occidit,ſuam videlicet,& periurantis.ergo,&c.

Trigeſimusſecundus,qui in dicendis horis canonicis,& alijs diuinis officijs à conſuetudine Metropolitanæ propriæ eccleſiæ diſcrepat, ſex menſibus communione priuatus apud Metropolitanum ſub cenſura pœnitentiæ maneat corrigendus.12.diſtinct.de his.

Trigeſimustertius,Epiſcopus,qui ordinat ſine iuſta cauſa clericum inuitum,anno ſuſpenditur pœnitendo,& deponi debet, ſi humiliter non obſeruet. 74.diſt.c.j.& c.vbi didiciſti.

Trigeſimusquartus, Epiſcopus qui correctionē miniſtrorū diſſimulat,duobus menſibus, Sacerdos quatuor, diaconi tres: ſubdiaconi verò cæterique clerici cupiditatibus ſeruientes & non gratis eccleſiaſtica Sacramenta conferentes, ad arbitrium Iudicis pœnitentia competenti,ſcilicet depoſitione,dicit gl.& debita ſunt excommunicatione plectendi.1.q.1.quicquid iudicibus gratiæ.& 1.q.3.c.ſi.

Trigeſimusquintus,Sortilegus 40.diebus pœniteat & diuinatores & ſimiles ſimili pœna plectuntur. quod tamen intelligitur,ſi peccatum eſt occultum & maleficus ſecularis,vt in c.1.de ſortileg. quod ſi eſſet notorium etiam communione fidelium & eccleſiæ priuandus eſt,vt quia Euchariſtia denegatur.de conſecr.diſt.2.pro dilectione.

Trigeſimusſextus,Si Sacerdos videt in aſtrolabio ad inueniēdum furtum, per annum & amplius, ad arbitrium diœceſani pœnitens ab altarij miniſterio præcipitur abſtinere.de ſortileg. c.tuarum.& hoc ſi ſimpliciter fecit, & non vt dęmones inuocaret,vt patet ibid.

Trigeſimusſeptimus,Si quis clericus malitioſè,ſcienter & appenſatè,magicis artibus, ſortilegijs, incantationibus, aruſpicibus,vel ſimilib.vſus fuerit,vel talia conſuluiſſe fuerit deprehenſus ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus & depoſitus in arcto monaſterio retrudatur ad perpetuam pœnitentiam peragendam,26.q.5.non oportet.& c.ſiquis epiſcopus.& c.aliquanti clerici. & c. fortes. cum ſimilibus. & ſatis dixi de pœnis talium in * tractatu de Sortilegijs.3.parte.

Trigeſimusoctauus,Si aliquid ſtillauerit de ſanguine. conſecrato in terram,ſiue tabulam, lingua lambetur tabula radetur: ſi non fuerit tabula,vt non cōculcetur locus,corradatur,& igne comburetur,& cinis intra altare condatur,& Sacerdos 40. diebus pœniteat. Si ſuper altare ſtillauerit Calix, ſorbeat miniſter ſtillam,& tribus diebus pœniteat.Si ſuper linteum altaris & ad aliud ſtilla peruenerit,quatuor diebus pœniteat,ſi vſque ad tertium,nouem diebus ſi uſque ad quartum,30.diebus pœniteat, & linteamina,quæ tetigerint ſtellam,tribus vicibus miniſter abluat Calice ſuperpoſito, & aqua ablutionis ſumatur. & iuxta altare recondatur.de conſecr.diſt.2.c.ſi per negligentiam.

Trigeſimusnonus,Siquis per ebrietatem,vel voracitatem eucharíſtiam euomerit,40.diebus pœniteat.Clerici,vel monachi ſeu diaconi,aut presbyteri, 70. diebus pœniteant, epiſcopi 90. Siquis verò infirmitatis cauſa euomerit,7.diebus pœniteat. de conſec.diſt. 2. ſiquis per ebrietatem. Et quòd in fine dicitur de infirmo,ponitur ad cautelam,vt dicit ibi glo.facit in ſimili, 34. q.2.in lectum.nam infirmitas excuſat,cum eſt ſine culpa,arg.5. diſt.ad eius.cum ſimilib.

Quadrageſimus.Qui presbyterum interficit,12. annis pœniteat,vt hic patet in præſenti cap.

Quadrageſimusprimus,Si quis malo ſtudio,ſiue pro odio,ſiue pro uindicta ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium,vel auxilium ſcienter tribuerit,excommunicetur:& ſi mortuus fuerit, Chriſtianorum careat ſepultura.nec abſoluatur,niſi prius damno, cui intulit pro facultatum viribus reſarcito, & iuret ſe vlterius ignem non appoſiturum, pœnitentia aut ei dentur,vt Hieroſolymis, aut in Hiſpania per annum integrum maneat.Si quis autem epiſcopus,aut Archiepiſcopus hoc relaxauerit, damnum reſtituat, & per annum ab officio epiſcopali abſtineat.23.q vlt.c.peſſimam.facit 12.q.2.c. cum deuotiſſimam.verſ.ſi verò incendium. vbi dicitur nouies componat:prædicta verò in quadruplum reſtituat Incēdiarius autē eccleſiæ ſiue loci eccleſiaſtici ipſo iure excommunicatus eſt de rapt.c.in literis.& tam incendiarius rerum eccleſiaſticarū quàm aliarum rerum prophanarum, poſtquàm denūciatus eſt ab epiſcopo,non eſt niſi per ſedem Apoſtolicam abſoluendus, vt in c.tua nos.& in c.conqueſti. j. de ſenten. excommu. & ſatis * dixi in Tractatu de excommunicatione. Hodie verò quoad pœnitentiam,omnis incēdiarius,ſiue domum,ſiue aream cuiuſq̄, incenderit voluntariè ſublata vel incenſa omnia reſtituat, & tres annos pęniteat.de iniur.& dam.da.c.ſiquis domum.

Quadrageſimusſecundus. Qui communicat cum hæretico, 5.annis pœniteat. qui permittit hæreticum cantare miſſam in ſubuerſionem fidei,tanquàm hæreticus damnetur, niſi per 10. annos pœniteat. Sed qui receſſerit ab eccleſia ad hæreticum cō fugiens,duodecim annis pœniteat. 3. extra eccleſiam. 7. inter audientes & duos adhuc extra communionem 24.q.j.ſi quis acceperit.& c.ſi quando.

Quadrageſimustertius. Qui ignoranter cognoſcit duas, vel matrem & filiam,vel amitam & neptem,7.annis pęniteat,ſi ſciēter perpetuo careat coniugio. 34. q. vlt. ſiquis cum duabus. & capitul.ſequen.

Quadrageſimusquartus. Patronus res eccleſiæ dilapidans, anno pœniteat.16.q.vlt.c.filijs.vbi dicit gloſ.j.per annum abſtinebit à ſacramento eccleſiæ,ſi laicus eſt:ſed ſi clericus eſt, deponetur.12.q.2.c.Apoſtolicos.& c.abbatibus.

Quadrageſimusquintus,Qui luſtrat domum ſuam cum magicis incantationibus, quinque annis pœniteat. 25. q. 5. ſiquis ariolos.& duobus cap.ſeq.

Quadrageſimusſextus.Qui iurat non facere pacem cum proximo ſuo anno pœniteat,& ad pacem redeat.22.quæſt. 4. c. qui ſacramento.

Quadrageſimusſeptimus,Periurus,adulter,& homicida regulariter 7.annis pęniteat,& idem pro fornicatione, licet non ita aſpera pœnitentia imponatur.22.q.1.prædicandum, cum gloſ. ſua.33.q.2.hoc ipſum.& § ſeq

Quadrageſimusoctauus,Qui ordinat clericos alterius diœceſis ſcienter ſine licentia proprij epiſcopi per annum eſt ſuſpēſus à collatione ordinum.infra de tempo.ord in.c.eos qui.li. 6.

Quadrageſimusnonus,Qui confert tonſuram infanti,niſi intret religionem,vel in limitato,vel coniugato per annum eſt ſuſpenſus à collatione tonſuræ.j̄.de tempo. ordi. c. nullus.li.6.

Quinquageſimus,Qui illicitè promouent indignū,priuātur poteſtate conferendi illum ordinem,quem illicitè contulerūt. j.q.j.ſi qui epiſcopi,de tempo ordi.c.literas.36. diſt.qui eccleſiaſticis.& ordinatus remouetur a clero,arg.50.diſt.ex pœnitentibus. Quandoque ſuſpenditur a celebratione miſſæ per annum. 55.diſt.c.nullus.quandoque deponitur.64. diſt.c.vlt.de quo vide bonam glo.de elect.c.nihil eſt.

Quinquageſimusprimus,Prælatus,vel iudex excommunicās aliquem monitione non præmiſſa, ſuſpenſus eſt per menſem ab ingreſſu eccleſiæ,j̄ de ſent.excom.c. ſacro approbāte ꝯcilio.

Quinquageſimusſecundus,Excommunicans, ſuſpēdens, vel interdicens aliquem ſine ſcripto,vel expreſſione cauſæ, vel nō tradens. infra menſem exēplū ſcripturæ ſi fuerit requiſitus ab ingreſſu eccleſiæ, & a diuinis officijs per menſem eſt ſuſpenſus, vt in c.cum medicinalis.de ſenten excommu.lib.6.

Quinquageſimustertius,Rector eccleſiæ qui pro alienis debitis grauat eccleſiam,ſibi commiſſam,aut literas alicui,ſeu ſigilla concedit,quibus eccleſia poſſit obligari ſuſpenſus eſt ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium, de... ſi quorūdā.

Quinquageſimusquartus, Manifeſtus, vel notorius fornicator ſuſpenſus eſt,32.diſtinc.nullus.& §.vero.& §.præter hæc. & de cohab.cler.& mul.c.ſi.

Quinquageſimusquintus,Si ordinator, vel præſentator recepit promiſſionē,vel iuramentum ab ordinando,ꝙ ſuper prouiſione ſua ipſum non inquietet ordinator a collatione & præſentator ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine ſic ſuſcepto donec ſibi ſit diſpēſatum per ſedem Apoſtolicam ſint ſuſpenſi.de ſchiſmat.c.pen.

Quinquageſimusſextus, Qui vſurarium manifeſtum ſic decedentem tradit eccleſiaſticæ, ſepulturæ vel oblationes ſuſcepit ſuſpenſus eſt ab executione officij vſque ad ſatisfactionē condignam arbitrio ſui epi faciendā, de vſur. c. quia in omnib.

Quinquageſimusſeptimus,Qui eligit aliquem in epiſcopum illegitimè natum & in ſcientia vel ętate defectum patiente, a beneficijs ſuſpenſus eſt triennio,de elec.c.cum in cunctis.Et extenditur hæc pœnitentia ad compromiſſarium ſcienter eligentem indignum.dumtamen compromiſſarius non ſit epiſcopus vel ſuperior,& reſtringitur ad bona tantum,quæ habet compromiſſarius in eccleſia ſic offenſa, vt in c. ſi compromiſſarius,de elect.lib.6.

Quinquageſimusoctauus, Iudex ordinarius, vel delegatus, qui ꝯ conſcientiam in grauamen partis alterius aliquid fecerit odio,amore gratia vel ſorde, ab executione officij per annum eſt ſuſpenſus,& ſi celebrat,efficitur irregularis: a qua irregularitate,non

tate, non nisi per Papam poterit dispensari, & sic inducitur de quolibet suspenso, quia dicit tex. si sic suspensus damnabilem ingesserit se diuinis,& c. vt in c. cum æterni. de sen.& re iud. li. 6.

Quinquagesimusnonus, Capitula, conuentus & collegia & singulares personę eorum, qui cathedralibus & regularibus vel collegiatis ecclesiis bona à prælatis dimissa, vel vacationis tempore obuenientia occupatur, officio & beneficio sunt suspensi donec omnia plenè restituerint. de elect. quia sępe. lib. 6.

Sexagesimus, Episcopi & superiores ac inferiores prælati, & quæcunque personæ ecclesiasticæ prædicta bona occupantes, episcopi & superiores ab ingressu ecclesiæ, inferiores autem ab officio & beneficio sunt suspensi, donec restitutionem fecerint competentem, de officio ordin. c. præsenti. lib. 6.

Sexagesimusprimus Confirmantes, vel consecrantes aliquē electum, ꝙ quē ad sedē Apostolicā extitit appellatū, non fuit tñ appellatio pſentata, si nō cognouerit, an aliqua pactio interuenerit super electione ab electorū confirmatione & cōsecratione per annum sint suspensi. de elect. c. prouida. li. 6. vbi dicit Io. Andr. ꝙ si solum confirmauit, à confirmatione tantum est suspensus. si autem confirmauit,& consecrauit, ab vtroque suspensus est,& à primo die incipit suspensio prima,& à die consecrationis, secunda, arg. de appel. c. super eo.

Sexagesimussecundus, Qui consentiunt electioni, nominationi, vel assumptioni Senatoris, vel rectoris, vel patricij vrbis Romæ absque licentia sedis Apostolicæ tam ipsi, quàm posteri eorum in perpetuum omnibus gratiis & honoribus, quas & quos habēt à quolibet ecclesia, sunt. de elect. c. fundamēta. li. 6.

Sexagesimustertius, Si episcopus Italicus vltramōtanum ordinauerit ad sacros ordines sine literis Papę, vel eius, qui possunt literas concedere, suspensus est per annum à collatione ordinū si scienter vel affectata ignorantia ordinauerit & ordinatus sine spe dispensationis à sede Apostolica obtinendæ suspensus est de tempo. ordi. c. sępe.& c. eos, qui. lib. 6.

Sexagesimusquartus, Si episcopus ordinat clericos parochię alienæ absque licentia superioris scienter, vel ignorantia affectata, nedum de vltramontanis & Italicis, sed etiam de aliis ordinans suspensus est à collatione ordinum per annum, & clerici illius episcopi possunt liberè narrata suspensione absque alia licentia à vicinis episcopis ordinari. de temp. ord. c. eos qui li. 6.

Sexagesimusquintus, Abbas, vel alius habens auctoritatem conferendi ordines, vel tonsuram conferens, vt supra proximè similiter suspensus est per annum, vt dicit Garsias, & Io. Mona. in d. c. eos qui. satis faciunt not. in c. nullus. de tempo. ordi. lib. 6.

Sexagesimussextus, Religiosi mendicantes, qui recipiunt aliquem ad professionem infra annum probationis suspensi sunt a receptione ad professionem & grauiter puniri debent, vt in c. constitutionem:& in c. non solum. de regul. libro 6.

Sexagesimusseptimus, Qui committit simoniam suspensus est quousque secundis pensetur. 1. q. 1. reperiuntur, & de simonia tanta est labes. hodie autem omnes simoniaci ipso facto sunt excommunicati,& non possunt absolui, nisi per Papam, vt in extrauag. Martini V. & Eugenii IIII. & satis dixi in Tractatu, de excommunicatione.

Sexagesimusoctauus, Quilibet homicida voluntarius etiam occultus, quia est irregularis, per consequens est suspensus, vt in cap. fi. de tempo. ordina.& 50. distinctio. miror. Accedunt in capit. sententia sanguinis, ne cleri. vel Monac.

Sexagesimusnonus, Qui hostiliter insecutus fuerit aliquem de Sanctæ Rom. Ecclesiæ, Cardinalibus omnibus beneficiis ecclesiasticis seu honoribus. & dignitatibus est priuatus & excōicatus,& c. vt in c. felicis. de pœn. lib. 6.& satis dixi in Tractatu de excommunicat.& quasi similem de prosequentibus, aut bannientibus, vel capientibus, vt in c. siquis suadente diabolo, de pœn. in clem.

Septuagesimus, Filii & nepotes prædictorum in sequentium aliquem Cardinalem priuati sunt omni beneficio ecclesiastico etiam si pōtificalis dignitas eos collata fuisset spe promotionis omnino sublata ad dignitatem aliquam, vel honorem ecclesiasticum, vel mundanum, aut regimen, & omne officium est talibus interdictum, vt in d. c. felicis.

Septuagesimusprimus, Ciuitas quæuis alia, præter vrbem, scilicet Romam, quæ talia facienti vel facientibus, vel præsumentibus, aut fieri mandantibus, vel factum ratum habentibus, aut consilium dantibus vel fauorem, aut postea receptantibus, vel scienter defensantibus, facientis vel infra menses saltem taliter delinquentes, prout tanti facinoris enormitas exegerit,& facultas ei affuerit, non duxerit puniendos pontificali & supra sit eo ipso dignitate priuata, & omnes supra nominati eadem sententia sunt ligati, vt in prædicto c. felicis, in princ.& in fi.& prædicti delinquentes ire debent vltra more ad pœnitentiam Hierosolymis per agendam saltem per triennium, nec inde reuerti sine licentia sedis Apostolicæ speciali, vt in prædicto c. felicis. de pęn. lib. 6.

Septuagesimussecundus, Celebrans in ecclesia interdicta suspensus est ab ingressu ecclesiæ,& si sic suspensus celebrat, efficitur irregularis, de senten. excomm. is cui. lib. 6. ad quod facit c. episcoporum, de priuileg. lib. 6.& de priuil. c. quod nullus,& faciunt not. in c. alma mater, de sent. excom. lib. 6.& in c. cum æterni, de re iud. eo. lib.

Septuagesimustertius. Quicunq; recipiunt aliquos, qui se dicunt episcopos, vel prælatos, seu monasteriorum rectores quocunque nomine censeātur, siue literis apostolicis suspensi sunt, donec absoluantur, vt in extrauag. Bonifacij, quæ incipit, Manente. nam qui se priuilegiatum dicit ostendere debet priuilegiū, vt in c. cum pſonæ. de priuil. lib. 6. de fide inst. c. contingit, & idem est, si a sede apostolica discesserit, qui se missos vel legatos dicunt non præstito solido fidelitatis iuramento. 97. distinct. nobilissimus.

Septuagesimusquartus, Religiosi B. Francisci, vel clerici non deferentes vestes proprio ordini competentes rationabili causa cessantes pro sex menses a perceptione fructuum sunt suspensi: non beneficiati verò redditur inhabiles, & si deferant, aut infulam, seu pileum lineum, suspensi sunt per annum a perceptione fructuum suorum beneficiorum,& si non sunt beneficiati per idem tempus redduntur inhabiles,& c. vt in c. quoniam, de vita & honest. cler. in Clemen.& faciunt not. in cap. clerici, de vita & honest. cler.

Septuagesimusquintus, Religiosi, qui decimas retinent aliquibus ecclesijs debitas nisi post requisiti destiterint infra mensem, aut, si de eis quę vsurpare præsumpserint infra duos menses non satisfecerint competenter tandiu ab officijs & beneficijs sunt suspensi, donec satisfactionem fecerint de prædictis, vt in c. religiosi, de decim. in clem.

Septuagesimussextus, Religiosi monarchorū nigrorum, qui vestes debitas non deferunt, vel canes, aut aues detinent, vel teneri permittunt in monasterijs, seu domibus, quas inhabitant, aut venatori præsentiam exhibuerint personalem; si quidem Abbas est, vel prior, non habet Abbatem proprium per annum suspensus est a collatione beneficiorum, si verò alius fuerit, ab administratione si quam obtinet, per annum est suspensus,& si non obtinet, per idem tempus redditur inhabilis, & multa alia continentur in c. ne in agro. §. porrò, cum seq. de stat. monacho. in Clem.

Septuagesimusseptimus, Doctores vel magistri habentes aliquem doctorare, & non recipientes iuramentum a doctorando, ne vltra tria millia Turonensium argenteorum in huiusmodi solennitate velit expendere, etiam si tribuens doctoratum pontificali dignitate præfulgeat, suspensus est per sex menses a collatione doctoratus, vel magisterij, vt in c. cum sit, de magist. in Clem.

Septuagesimusoctauus, Episcopus, qui in officio inquisitionis hæresis indebitè procedit, aut superior per triennium ab officio est suspensus: inferiores autem excommunicationis incurrerūt sententiā ipso facto, cuius absolutio summo Pontifici reseruatur, vt in c. multorum, de hæret. in Clem. & dixi in Tract. de excommunicatione.

Septuagesimusnonus Prælati religiosorum, quorum sermonibus ecclesiasticæ personæ damnum aliquod patiuntur, nisi satisfactionem fecerint infra mensem, suspensi sunt, donec satisfaciant competenter, vt in c. religiosi, de priuil. in Clem.

Octuagesimus religiosi requisiti, vt prædicent temporibus constitutis de decimis persoluendis, vel vt conscientiam faciāt confitentibus, si non fecerint, tandiu ab officio prædicationis sunt suspensi, donec conscientiam fecerint, si habuerint dicendi eis commodè facultatem ex inde excommunicationis sentētiam incursuri, si prædicare præsumpserint prædicta negligentia non purgata, vt in c. cupientes. de pœn. in Clem.

Has igitur suspensiones interserui hic, quia similitudinem habent canonum pœnitentialium. Sacerdos igitur in foro pœnitentiali consideratis circunstantijs personarum huiusmodi rigorem nouerit tēperare: quia quanquam ex quolibet peccato mortali esset septennis pœnitentia imponenda. 33. q. 1. hoc ipsum. 22. q. 1. prædicandum attamen ex causa rationabili potest Sacerdos arbitrio moderari pro qualitate criminis delinquentis & alijs circunstantijs vndique compēsatis, vt in c. quęsitum. & in c. Deus, qui eo. & quàm maximè si peccatum est occultū. Vn 26. q. 7. tempora pœnitudinis.& de pęnit. dist. 1. mensuram. Vnde quia fortè vita pn̄s non sufficeret ad talem pęnitentiam peragendam, imponat sibi confessor pęnitentiam arbitrariam, notificando sibi tamen pœnitentiam prætaxatam,& concedendo sibi, ꝙ quocunque ierint prelatorum remissiones sibi factæ prosint, quæ aliis non prodessent, eo. quod autem. & quòd eleemosynæ, quas fecerint, sibi remissionem peccatorum. 62. dist. c. fi.& de pęnit. dist. 1. medicina.& omnia alia bona, quæ fecit, & quæ facturus est,& omnia mala, quæ passus est,& quæ passurus est,& quæ pro Deo patienter tolerauit, cedant sibi pro pęnitentia in remissione peccatorum suorum, itaque si quid remanserit purgandum, purgetur in purgatorio, iuxta misericordię Domini voluntatem. 11. q. 3. abiit.& de consecr. dist. 3. pęnitentibus.& sic iuxta discretionem & prudentiam confessoris singula singulis referantur

referantur pro capacitate & dispositione pęnitentium, sicut nouerit eos idoneos & paratos ad debitam pęnitentiam peragendam cum ieiuniis, eleemosynis, orationibus, peregrinationibus, disciplinis, ciliciis, & aliis asperitatibus moderatis iuxta regulā ęquitatis, vt dicam infra c. Deus, qui & c. omnis.& faciunt no. de pęnit. dist. 1. c. in actore.& c. iudicet,& de pęnit. dist. 5. c. 1. cum similibus. Deo gratias Amen.

TRACTATVS DE IRREGVLARITATE

Domini Nicolai Plouij.

SVMMARIVM.

1 *Irregularitas quid propriè dicatur.*
Impedimentum canonicum dicitur quod a iure canonico ortum habet.
2 *Irregularitas personę dicitur vbi generaliter ordinari quilibet prohibetur.*
Irregularis censetur qui ab ordinibus susceptis remanere prohibetur.
Furiosus, ebriosus, illiteratus & similes sunt irregulares.
3 *Accusans vel deferens aliquem coram iudice irregularis efficitur si mors vel mutilatio sequatur.*
Percutiens aliquem quando efficiatur irregularis & quando non.
4 *Iudex, actor, vel procurator & notarius irregulares sunt, si in membris mutilatio sequatur.*
Clericus qui ex sola curiositate vel leuitate interest vindictę sanguinis non efficitur irregularis.
5 *Iudex vel officialis seu aduocatus causam sanguinis tractantes efficiuntur irregulares, etiam si effusio sanguinis non sequatur.*
Chirurgus irregularis efficitur si ob eius imperitiam mors sequatur.
6 *Clericus chirurgus irregularis efficitur si sub eius cura aliquis moritur.*
Custos infirmi si potum immodicum ei dederit, efficitur irregularis, si mors sequatur.
7 *Consulens aliquid vnde sequatur homicidium efficitur irregularis.*
8 *Mandans aliquem verberari efficitur irregularis, si mandatarius occiderit.*
9 *Mandator an efficiatur irregularis si mandatarius occidatur ab eo quem occidere mandatus erat.*
Consulens alicui vt pro patria aut iure suo se exponat, an sit irregularis, si ibi moriatur.
10 *Homicidium casualiter perpetrans non efficitur irregularis, si debitam adhibuerit diligentiam.*
11 *Irregularis est is cuius percussione contracta infirmitate mortuus est percussus.*
Occidens aliquem se defendendo incurrit irregularitatem, si euitare aliter potuit.
12 *Infans furiosus aliquem occidens efficitur irregularis.*
Irregularis est qui à morte non liberat quem liberare poterat.
13 *Irregularitatem incurrit qui à proposito liberādi aliquem à morte retrahit.*
Percutiens latronem animo occidendi, si latro obierit ex vulnere inflicto efficitur irregularis.
14 *Clericus cum socio ligans latronem, si postea timens ne à latrone occidatur eum occiderit, irregularitatem incurrit.*
Clericus furem tradens iudici seu officiali an efficiatur irregularis, si fur morti condemnetur.
15 *Furem indicans iudici seu officiali an efficiatur irregularis, si fur morti condemnetur.*
16 *Clericus qui ad res suas recuperandas egit, si ex postfacto ratum habet latronis suspendium, an sit irregularis.*
17 *Mandans capi vnum de tribus clericis incedentibus, & alios duos non grauari, an sit excommunicatus si mandatarius fines excedens mandati alios duos cęperit.*
Irregularitatem nemo incurrit propter homicidium nisi voluntate vel culpa præcedente.
18 *Rixa si facta sit à pluribus & mortuus sit aliquis in ea, an sint omnes irregulares, si nesciatur à quo fuerit occisus.*
Irregularis non est is cuius amici ipso inuito iniuriantem sibi occiderunt.
19 *Consentiens homicidio in corde suo an sit irregularis si ab extra nullam operā ad hoc dederit.*
Clericus irregularis est qui ministrauit arma pugnantibus, quibus aliquis interfectus fuit.
Iudex ecclesiasticus brachium seculare hortari potest ad hęreticos vel paganos expellendos.
20 *Clericus qui bello interest irregularis est.*
Clericus se vel suos defendens non est irregularis si aliquis ex defendentibus fuerit interfectus.
21 *Abortiuum procurans vel faciens ne mulier concipiat aut pariat irregularis est.*
Clericus irregularitatem contrahit qui ob suarum rerum defensionē occidit.
22 *Clericus occidere potest ne occidatur.*
Necessitas ineuitabilis occidendi alium quę dicatur.
23 *Prælatus ecclesiasticus iurisdictionem temporalem habēs qualiter iustitiam executioni mandare debeat.*
24 *Consulens iudici vt aliquem puniat ad mortem, irregularitatem incurrit.*
25 *Suspensus ab officio fit irregularis si celebrauerit.*
26 *Fornicator notorius à iure suspensus celebrando, non cōtrahit irregularitatē.*
27 *Suspensus à canone quando efficiatur irregularis celebrans.*
28 *Suspensus à canone propter defectum non incurrit irregularitatē si celebret.*
29 *Suspensus ab audiendis confessionibus non efficitur irregularis si ante reconciliationem celebrauerit.*
Recipiēs beneficium in irregularitate absolutione impetrata an indigeat alia dispensatione.
30 *Homicida non est ipso iure beneficio priuatus.*
31 *Presbyter excommunicatus vel simpliciter suspensus ab ordinibus suis efficitur irregularis si in acolythatu ministrauerit.*
Clericus in minoribus constitutus excommunicatus ministrans Sacerdoti non efficitur irregularis.
Episcopus à pontificalibus suspensus irregularitatem non incurrit si in eis celebrauit.
32 *Suspensus ab ingressu ecclesiæ irregularis est si in ea celebrauerit.*
Excommunicatus, vel suspensus baptizans solenniter & publicè effitit ur irregularis.
Irregularis est omnis qui nec promoueri nec eligi potest.
33 *Falsarius literarum Papæ non potest ad ordines promoueri.*
Ordinari qui nequeant.
34 *Excommunicatus celebrans irregularis est, & deponendus.*
35 *Suspensus à iudice irregularis erit si celebrauerit.*
36 *Suspensus per canonem ab officio propter crimen irregularis efficitur celebrando.*
Occupans & distrahens bona ecclesiarum vacantium suspensus est ab officijs & beneficijs.
37 *Infamia cum peccato deletur in baptismo.*
Peccatum cum sua sequela in baptismo deletur.

AD habendam aliquam notitiam de irregularitate, notandę sunt aliquæ regulę, prius præmissa breui descriptione irregularitatis. 1 † Sciendum igitùr est ꝙ irregularitas est nota. i. infamia, vel impedimentum canonicum ex vitio seu defectu prouenieñs, qua quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri,& in eisdem ministrare. Ita diffinit Guil. Dur. in Speti. de dispensa. §. iuxta propositionis. Dicitur autem canonicum impedimentum, quia ortum habet à iure canonico, licet inceperit a veteri testamento quo ad aliqua.& dictum est Dauid, nō ędificabis mihi templum, quia vir sanguinis es. 1. Para. 28. c.& in cano. 49. dis. hinc etenim, vbi habetur quòd in Leui. etiam multi a sacerdotio repellebantur propter defectus naturales sicut ꝓpter scabiem,& gibbositatem & c. Et dicitur irregularitas ab in, quod est sine,& regula, quasi contra regulam ecclesiæ natus, siue propter factum, vel defectum extra ecclesiam positus. Sumitur autem tripliciter. Primo pro defectibus qui sunt in homine sine peccato, quia qui est bigamus, vel maritus viduę, vel illegitimus,& huiusmodi, vt de renun. nisi cum pridem. §. personæ. 2 † Secundo dicitur irregularitas personæ vbi generaliter prohibetur quilibet ordinari vel celebrare in ordine iam suscepto sine dispensatione Domini Papæ, ne patiatur defectum & c. de quibus infra patebit. Tertio dicuntur irregulares omnes illi qui non possunt remanere in susceptis ordinibus, nec ad maiores promoueri etiam post actam pęnitentiam sine dispensatione domini Papæ & aliorum prælatorum, de quo dantur regulæ. Prima regula. Omnis furiosus, ebriosus, illiteratus, impudicus, percussor, litigiosus, neophytus, & generaliter quilibet in membris naturalibus defectuosus, irregularis est ad sacros ordines suscipiendos, patet hoc in decre. late incipiendo a 26. dis. 3 vsque ad 49. per totum, vbi ista singulatim probatur. † Secunda regula. Accusans vel deferens aliquem de crimine coram iudice pro quo pœna capitis debetur vel truncatio membri, irregularis est. 5. q. 6. delatori.& 6. q. 1. in sum. de ac. accusasti. Tertia regula. Percutiēs aliquem siue in propria persona, siue per alium eius mandato, si sequatur inde homicidium vel membri mutilatio, si hoc facit absque ineuitabili necessitate, irregularis est, de homi. presbyteri.& c. Petrus, 50. di. miror. Quarta regula. Percutiens absque mortis periculo, vel sanguinis effusione, vel truncatione, habens ad hoc potestatem non est irregularis, vt de ra. in Archiepiscopatu. 23. q. 8. sæpe.

4 Quinta regula. † Iudex, actor, vel procurator, notarius, siue dictator, vel promulgator si in membris secutaest mutilatio, irregularis est. 50. dist. c. 1. Et generaliter purgationem vulgarem quæ fit in torneamētis, vel alio modo,& quicunque vindictę sanguini auctoritatē, benedictionem, seu patientiam sui exhibentes, irregulares sunt de exces. præla. ex literis. Sexta regula. Licet clericus non debeat interesse vindictę sanguinis, si tñ ex sola curiositate vel leuitate inter-

te interfuerit vbi latro suspenditur, vel vbi quis in duello occi-
ditur, licet peccet grauiter, non tamen fit irregularis, si nec auxi
lium, nec consilium, vel auctoritatem præstiterit secūdum Gui.
5 in Spe.ti.de dispen.§ iuxta propositionis. † Septima regula. Iu-
dex, vel officialis, seu aduocatus qui tractauerunt causam crimi
nis dātes operam vt sanguis effunderetur, licet nec mors, nec
sanguinis effusio fuerit subsecuta, irregulares sunt: potest tamen
in talibus per episcopum dispensari secundum Guil. Similiter
cum illo qui non ex officio suo, sed ex odio dedit operam, & fe
cit quod potuit vt occideretur, non tamen occiditur vel mutila
tur. indiget enim talis dispensatione, secundum Guil. Octaua re
gula Exercens artem chirurgię, si propter imperitiam & negli-
gentiam eius sit mors subsecuta ab incisione, adustione, vel po-
tione, quam dedit infirmo, irregularis est, vt de homi. tua §. 1.
ver. Si tamen peritus existens phlebotomat sanguinem, vel se-
cat, adhibens omnem diligentiam, non est irregularis etiam si
mors fuerit subsecuta, quia potius præsumitur casu, & culpa pa-
tientes euenisse. 23. q. 5. de occidendis. Secus si per eius negligen
6 tiam, secundum Guil. † Nona regula. Licet laicus exercens artē
chirurgiæ, nō fit irregularis si non propter eius incuriam multi
obierūt, clericus tamen si sub eius cura aliqui etiam præter eius
culpam obierunt, irregularis est secundum Inn. qui hoc nota-
uit in c. tua. de homi. ne cle. vel mona. sententiam.

Decima regula.

Extrahens sagittam vel telum vel gladium infixum corpori alicuius, si ꝓpter hoc vulneratus citius moritur, irregularis est. de homi. tua. Vndecima regula. Custodiens infirmum, & dans ei bibere imperitè, vel aliquid aliud contra consilium medicorum faciens, propter quod mors si subsecuta, irregularis fit propter imperitiam, & negligentiam dissolutam. Si tamen quis facit bona fide circa ęgrotum, nō debet esse facilis ad faciendam conscientiam scrupulosam, quamuis in aliquo sit erratum, si ibi non sit lata culpa cum negligentia dissoluta, quæ prope dolū & huiusmodi scrupulum de facili deponere debet ad cōsilium sapientis. Si tamen tanta culpa fuerit vel negligentia dissoluta, & certum est φ mors inde fuit subsecuta, irregularitas contrahitur. Si verò non sit certum, tunc distinguendum est, aut enim dubitatur probabiliter secundum iudicium medicorum, & tūc abstinennum est ab officio. si autem non dubitatur, tunc deposita erronea conscientia poterit administrare, & etiam promoueri, alias non secundum Ray. 50. dist qui arborem. & c. sæpe. & secundum quosdam solus Papa, cum talibus dispensat. Duode-
7 cima regula † Consulens aliquid vnde sequitur homicidium, irregularis est, vt si suasit iactum balistę, machinę, vel lapidis, vel quòd iret ad capiendum castrum quod capi non potest sine hominis morte, si inde sequitur mors ex illo consilio irregularis est, secundum Guil. Item si facit vel consuluit furtiuè, vel proditionaliter capi castrum, si mors inde sequitur irregularis est, qa debuit verisimiliter præsumere hoc euenire posse. In talibus. n. punitur qui remotam causam homicidio dedit, sicut qui propinquā, vt notatur de homic. presbyteris. Decimatertia regula.
8 † Mandans aliquem verberari, si verberans occidit verberatum irregularis est qui mandauit, nisi expressisset ne occideretur, de homi. significasti hodie. de homi. is qui mandauit. lib 6. in fi. vlt. glo. Secus tamen de illo qui consuluit aliquem capi, vt puta malefactorem, quia tunc non fit consulēs irregularis etiam si capiens occidit illum, quia hoc non consuluit, ar. de homi. c. fin. Absit. n. vt ea quæ propter bonum facimus, si præter voluntatē nostram quicquam mali acciderit, nobis debeat imputari. 23. q. 6. de occiden. semper tamen fit irregularis dans directè consilium in mortem alterius, vt ne cler. vel mona. sententiam. Nec interest siue is cui datum est consilium statim fecerit homicidium, vel etiam diu post, nisi prius consiliū recuperauerit, & cōtrarium suaserit, vt de homi. Petrus, immo si firmiter & probabiliter credat φ post reuocationem consilij non reuocetur is cui datum est consilium à proposito occidendi, necesse est vt denūtiet illi de cuius morte tractatum est, φ caueat sibi. In eo autem qui mandauit per se fieri homicidium, videtur sufficere si consilium mandat tantum. de regu. iur. omnis res vel si sciente eo, is cui mandatum est, iuit ad eum occidendum. vt 22. q. 1. omne quod vel parentelam vel amicitiam cum eo contrahat, licet ei hoc non significauerit, quia qui est certus, certiorari nō debet.
9 de elec. inter vniuersas. Decimaquarta regula. † Consulēs alicui vt occidat aliquem si ipse cui cōsultum est occidere, occid itur ab illo occidendo, secundum opi. mitiorem non iudicatur ille consulens irregularis. Ratio quia fines consilij excessit, ex quo egressus est ad occidendum, nec sibi bene cauit, nisi excitaret eum ad occidendum alium, fortè in tali casu vbi periculum esse posset, tunc esset irregularis etiam si is cui consuluit occidatur secundum Guil. vbi supra secundum rigorem, tamen iuris hodie talis consulens irregularis est. Per Ioan. And. in nouel. de homi. is qui mandauit. lib. 6.

Decimaquinta regula.

Si quis suadet alicui quòd pro patria, vel pro proximo suo, vel pro iure suo, vel pro iure ecclesiæ suæ periculose exponat, non ob hoc fit irregularis etiam si ibi moriatur. 33. q. 3 pro membris. & c. seq Si tamen sciret vel crederet eum ibi moriturum, tūc videtur φ fiat irregularis, secundū Guil. Si autem consulat φ indubitatè morti se exponat pro honore Christi vel fidei, vel de statu ecclesiæ, non fit irregularis, etiam si mors inde sequatur. 21. q. 1. sunt quidam. 11. q. 3. non solum. hac ratione excusantur inquisitores hæreticæ prauitatis, scientes quòd statim postquam aliquem pronuntiauerit hæreticum esse, ille morti traditur, nec tamen alias multipliciter procurando. Ad hoc etiam accedit 24. q. 8. legi. & q. 5. si audieris. Illi tamen clerici, qui portauerunt ligna causa indulgentiarum ad hæreticos comburendos irregulares sunt, nec cum eis dispē-
10 satur, nisi per Papam. Decimasexta regula. † Dans operam rei licitæ, vt puta ædificando ecclesiam, vel domum, adhibita omni diligentia quàm potuit habere, si occidit aliquem casualiter, non efficitur irregularis. Si tamen det operam rei illicitæ, nec adhibuit omnem diligentiam, quàm debuit, fit irregularis, vt de homi. lator & c. ex literis, & de his. & c. presbyterū, & c. ad audientiam. Hinc est, quòd medico operanti secundum regulas artis suæ non computatur ei, si quis sub eo moritur: sed si negligentiam commisit, consulitur sibi vt non promoueatur ad ordines, de quali. ordi. ad aures. Sed quid de illo medico, qui vertit infirmum ad aliud latus vt citius moriatur? Respondeo, quòd irregularis est tam ipse, qui fecit, quàm ipse qui consuluit, si ex hoc mors fuerit subsecuta, quia fortè via anhelitus præcluditur, vel apostema rumpitur ex violentia motus, vel suffocatur. Si autem non citius moritur ex hac causa non fit irregu-
11 laris, sed pœnitere debet de facto. Decimaseptima regula. † Non solum est irregularis quis, si ex eius percussione est mortuus aliquis, sed etiam si ex hac percussione infirmitatem contraxit vnde mortuus est, vt de homi. presbyterum & c. ad audientiam. 50. di. studeat. Decimaoctaua regula. Defendens se in casu euitabili, & occidens aliquem, irregularis est, 50. dist. si quis viduam. & talis ad superiora non ascendat, & in susceptis non facile dispensatur. Sed si necessitas fuit ineuitabilis, datur consilium ei, vt non ministret. 50. dist. de his clericis, non tamen propter hoc deponitur, immo in suo ordine administrans tolleratur de iure communi absque dispensatione, secundum Lau. 50. distin. quia tua si loquitur de homi. c. 2. prout prosequitur ibi. Host. & quidam dicunt episcopum posse in tali casu dispensare, licet hoc non possit, secundum Ioan. de Deo, qui dicit solum Papam hoc posse. hodie dicitur simpliciter irregularitatem nullam incurrere [illegible]
12 dit, de homi. si furiosus. in cle. Decimanona regula. † Infans furiosus committens homicidium, non est irregularis, vt in cle. si furiosus, de homi. Idem est de dormiente, si aliquem occidat, qa tamen non habuit propositum occidendi eum.

Vigesima regula.

Potens hominem liberare à morte, & non faciens, irregularis est, quia qui potest defendere, & non defendit, occidit, de homi. sicut dignum, quod intelligit, secundum glo. in c. 4. de sen. excom. de illo, ad quem ex potestate, ex officio vel dignitate pertinet realiter defendere, non simpliciter de quocunque. Vnde dicit ibidem glo. φ si ego non habeo φ aliquis vult verberare clericum sine auxilio meo, aut consilio. non credo φ sim excommunicatus si non prohibeo illum, licet aliàs fortè peccem,
13 quia non defendo cum possem. Vigesimaprima regula. † Retrahens à proposito liberādi hominem à morte, irregularis est, quia quodammodo indirectè homicidium committit. 50. dist. si quis viduam, & de pe. dist. 3. periculose. Vigesimasecunda regu. Percutiens animo occidendi latronem, si ex aliquorum vulneribus latro obijt, irregularis est, vt colligitur de homi. significasti. j. respon. Idem etiam si non percussit, sed aliquid operis impē-dit ad mortem eius, puta quia latronem detinuit, vel contra eū clamauit. aliàs autem si clamasset contra eum non in mortem eius, sed quod caperetur, vel detineret eum, vel se leuem extēdit, irregularis non est de morte eius, vel etiam sit in neglectu: aliàs si malitia eius perpetretur homicidium, & idem si negligentia eius committatur. 50. dist. hi qui. & ideò si clamat contra latronem, siue eum capiat, siue alio modo potuit intelligere, & ex clamore suo vel alio actu homicidium sequitur, irregularis est, nisi fortè faciat propter periculum corporis sui, vel videt quod aliquis eum occidere vult: tunc enim potest bene inuocare, & clamare pro auxilio, quia non intendit in aliorum mortem, sed in suam liberationem. Secus si hoc faciat propter periculum rerum suarum, & si fugæ præsidio euadere potest, de
14 homi. suscepimus. Vigesimatertia regu. † Clericus ligans cum socio latronem, si postea timens ne occidatur a latrone, ipse potius occidit, irregularis est, de homi. vbi supra. Vigesimaquarta regula. Si clericus non valens aliter recuperare res suas, retinet furem, ne cum rebus fugiat, donec eum exhibeat iudici, vel cum auxilium inuocet ad res suas recuperandas, non fit irregularis, licet postea fur a iudice puniatur, dum intentio eius non fit corrupta intēdendo ad furis mortem, vel mutilationem, & c. Idem dicēdum est, si clericus credit, vel tradit seculari potestati latronem,

nem, petens quod eum puniat citra sanguinis effusionem, vel petēs rem subtractam sibi restitui, si potestas in latronem animaduertat. i. puniat cum morte, non propter hoc clericus erit irregularis, ut de homi. delatoris. li. 6. nec etiam nocet illi, si ad conuincendum latronem tradidit intersignia. & idem si simpliciter deponit querelam de iniuriantibus sibi & ecclesiæ suæ, quamuis tales vix absque sanguinis effusione valeant coarctari. de homi. tua nos. §. vlt. & c. postulasti. 23. q. 4. Maximianus. & q. 5. c. 5. & c. vnum. & c. pęna. & hæc vera sunt, quando nō intē-dit ad mortem, nec hoc in animo gerit, sed protestatur publicè quòd citra sanguinis effusionem castigetur. non est ergo irregularis curialiter agens ꝯ furem, non criminaliter ad mortē vel sanguinem, licet eum iudex causa probabili suspendat ab officio suo, vt de homi. postulasti. Ex quo vlterius patet, φ nullus notam irregularitatis incurrit, qui per extortores siue exactores alicuius curiæ curauit aliquem capi propter delictum tale, propter quod nec mori, nec mutilari posset, licet iudex inueniens eum alia commisisse, propterea suspendit eum, si tamē nec ille crediderit, nec cogitauit, illud contingere posse.

15 Vigesimaquinta

regula. † Si iudex officialis insequitur furem fugientem, & quærit a me, vtrum vderi illum, & ego sciens, φ fur ille ad mortem quæritur, instruo eum si per meam rńsionem fur inuētus est, & occisus, sum irregularis. Secus si nec sciui, nec suspicatus sum, φ ad mortem, vel pœnam sanguinis quæritur. Vnde consulitur in casu hoc, cum aliquis scit aliquem ad mortem quæsitum fugere non posse, nisi per alteram de duabus uijs, non dēt dicere, per hanc non fugit, quia sic proderet eum per alteram fugientem, sed aut taceat, aut quærentem curialiter euadat, di-
16 cendo, nunquid ego custos illius sum? vel alio modo. † Vigesimasexta regula. Si clericus, qui egit ad res suas recuperandas, ex postfacto ratum habet, quod suspensus latro est, & hoc sibi placet, si talis nullum consensum habuit in mortem illius, nec qcquam cooperatus est, non est irregularis ſm Guil. & hoc si gaudet φ maleficium est punitum, non autem persona, cum ſm ipsum irregularitas ex homicidio solo non ꝯhatur, nisi culpa vel voluntas præcedat, vel scandalū sequatur, vt no. 50. di. hi. q. & de homi. ex literis. & c. veruntamen. hodie verò iure cautū est φ si quis absque mandato meo manus violentas iniecit in clericum meo nomine, si hoc ratum habeo, excōicationis canonem incurro, & hoc ꝑꝑ ratihabitionem, quæ retrotrahitur, & mandato comparatur. Si aūt hoc meo nomine non esset factum, licet ratum haberem, peccarem, sed non incurrerem excōicationem, vt dr̄ expressè in c. cum quis, de sen. excom. lib. 6. Vt hoc intelligas, pono tibi casum. Aliquis amicus vel seruitor tuus, sciens aliquem clericum tibi fecisse iniuriam verbalē, vel realem, percussit eum quem tu postea receptando magis amicum habuisti, vel gauisus es, & hoc factum commendasti, vel laudasti, tu es excōicatus ꝑꝑ ratihabitionē ac si mandasses. Sed si vnus extraneus percussit clericum, & tu audiens gratum habes, & gratularis de hoc, licet non es excōicatus, tamen peccas ad minus venialiter, ſm Io. And. in nouella s. dicti. c. cum quis. libro. sexto.
17 † Vigesimaseptima regula. Si quis mandat capi unum clericum de tribus simul incedentibus, & alios duos non grauari, sed mandatarius excedit fines mandati, & alios duos capiēdo, iste mandans non erit excōicatus, ſm Io. de Deo. lib. 3. suarum quæstionum. q. 14. & ratio est, quia captio ꝯ volūtatem eius est facta. Petrus tamen de Samprana, alias Sonsana, putat φ de dāno tenetur quòd illi passi sunt. de iniur c. fi. 23. quæst. 8. propterea. ex hoc infertur per simile de irregularitate, φ irregularitas ratione homicidij non ꝯhitur sola uoluntate, nisi homo actu occidatur. de homi. sicut dignum. §. j. vbi de hoc in glo. ex corde. 15. q. j. si quis non iratus. Sed nec fit quis irregularis ꝑꝑ solū homicidium, nisi culpa vel voluntas præcedat, vel alias sequatur scandalū, vt notatur. 50. di. hi qui prioris. de homi. ex literis. de clerico ægrotan. tua. ex hoc dicto soluitur qō, qua quæritur, an clericus qui volebat interficere hominem, sed non potuit quia inuenit eum iam mortuum, sed volens nihilominus satisfacere iræ suę, amputauit caput mortui, sit irregularis. Dicendum φ licet voluntas occidendi fuit, tamen non est irregularis, ſm Arch. 15. q. j. si quis. Ratio, quia ad hoc φ homicidium committatur, requiritur φ homo animatus occidatur, de homi. sicut dignum. 32. q. 2. Moyses. vbi abortus fętus inanimati non impu-
18 tatur ad homicidium, sicut etiam no. Aluaro. Inno. Ber. de homi. si aliquis. † Vigesimaoctaua regula. Si quis in rixa mortuus est, nescitur tamen quis illum interfecit: licet ſm quosdam. s. Ioan. omnes irregulares sunt, quo ad promotionem ad ordines propter incertitudinem, vt 23. q. vlt. c. fi. tamen probabilius est φ in tali casu quolibet suæ cōscientiæ sit relinquendus, ſm Guil. in Speculo. & Host. in sum. de homi. §. qua pęna. Vigesimanona regula. Si amici mei occidunt aliquem mihi iniuriantem, me inuito, & contra meam prohibitionem, mihi non nocet, vt de homi. Petrus. 3. quæst. 3. quia præsulatus. Idem si me ignorante, de simo. nobis. & cap. de regularibus. Sed si turbata conscientia sit, puta quia expressè consensi, nec contradixi, imputabitur. ar de simo. Matthe. Immo etiam dicunt quidā, quod si sciens contractum de morte habitum non reuelaui, nō sum irregularis, quia homicidium non commisi facto, mandato, consilio, vel defensione. 50. di. si quis viduā. & de homi. Petrus. Alij dicunt contra, si credidi, quòd non obstante mea prohibitione mei intuitu interficeretur. & hoc est tenendum. Nam in tali casu tenebar reuelare illi, contra quem contractum est.
19 Trigesima regula. † Si aliquis vadit ad interficiendum aliquē, & tu ei scienter consentias, non tamen eum incitas ad homicidium perpetrandum, nec cum eo super hoc aliqua verba habuisti, vel si habuisti, semper ex animo hoc ei dissuasisti: sed cū nollet tibi acquiescere, timens de ipso eum associans eo proposito, vt si fortè eum quis inquireret, defendas, & tunc homicidium perpetrat, verè irregularis es, secundum Hosti. ad quod facit de homi. sicut dignum. §. illi qui. Trigesimaprima regula. Clericus ministrans arma pugnantibus, si aliquis interficitur, irregularis est, ar. 23. quæstio. prima, nisi bella. capitul. fina. nomine autem armorum, intelliguntur fustes, lapides, ligna, & c. Trigesimasecunda regula. Iudex ecclesiasticus potest hortari brachium seculare contra violentos, & hæreticos, vel paganos, non vt occidat, vel mutilet, sed vt de terris fidelium expellantur: nec etiam est irregularis, si aliqui hincinde sunt occisi. 23. quæstion. quinta. de occidendis. & 23. quæstio. tertia. Maximianus. immo secundum Innocen. de homi. petitio, licet aliquis in bello iusto aliquos percusserit, si tamen inde nullus est mortuus, non fit ex hoc irregularis. Idem si quis accedit ad bellum iustum causa pacificandi, vel ex alia iusta causa, licet ex eius præsentia aliquod robur accrescit suis, vel timor incutiatur aduersarijs, non est sibi imputandum, dummodo dolus, &
20 etiam lata negligentia absit omnino, secundum Guil. † Trigesimatertia regula. Clericus, qui interest iusto, vel iniusto bello in armis vel sine armis, si aliqui sunt hincinde interfecti, irregularis est, licet ipse non occidat. 50. distinct. si quis. 13. quæstio. 3. porrò. 23. quæstio vlti. quicunque. j. quæstion. prima. cap. fina. Trigesimaquarta regula. Clericus defendens se, vel suos, licet tunc ex defendentibus aliquis interfectus est ex aliqua parte, non est irregularis, vt illi qui nō interfecerunt, nec interfectores adiuuabant, non sunt irregulares, licet voluntatem occidēdi habuissent, quia lex promotionis factum requirit. 15. quæst. j. si quis non iratus.

Trigesimaquinta

regula. Clericus in bello iusto, quòd non ad occidendum, sed ad defendendum geritur, ministrans sagittam balistario suo ad sui defensionem, si ille balistarius aliquem interfecerit, sed ille clericus non intēdebat, quòd ipse aliquem interficeret, sed quòd illos detinuisset, & sua defendisset aut recuperasset, non est irregularis, secundum Guil. Idem dicit de illo, q in bello iusto præpositus fuit exercitui, & sumptus facit, & cuncta disponit, si fortè eum contingat lanceas, vel sagittas emere & ministrare, & ad exercitum, vel ad custodiam castri mittere, vel si hortatur ad currendum post hostes, vt eis præda hominum, uel animalium auferatur, & tunc fortè aliquis interficeretur, dummodo solum intendit ad recuperationem prædæ, non ad vindictam: talis enim causa remota non nocet.
21 Trigesimasexta regula. Qui mulieri facit ne concipere, vel generare, vel post cōceptum parere possit, & qui prægnātem mulierem percutit, ita quòd facit abortiuum, sit fętus iam fuit viuificatus, irregularis est. Sed si nōdum fuit viuificatus, solum mortaliter peccat. de homi. si aliqui. 2. quæst. quinta. consueuit. uel si probabiliter dubitat, vel credit an sit mortuus, vel viuus fœtus ex illa percussione, vel vtrum conceptus fuit animatus, vel non, in tali dubio debet a promotione, & a ministerio abstinere, nec periculo se committere. Si uerò leuem, uel temerariam habet opi. deponat eam, si potest. & sic poterit promoueri, & administrare, alias non, ar. de senten. excom. inquisitio. & de mo. per tuas. ij.

Trigesimaseptima regula. Licet clericus aliquem occidens pro defensione rerum suarum irregularis est, de homi. suscepimus. ubi dicitur, post tunicam relinquendum est pallium, & melius est rerum iacturam pati, quàm pro seruandis vilibus rebus, ac transitorijs acriter in alios exardescere. clericus tamen personam propriam defendendo, necessitate ineuitabili repellens vim vi, cum moderamine inculpatæ tutelæ percutiens aliquem, si inde mors sequitur, non imputatur ei, ut not. de homi. significasti. 2. & 3. & cap. interfecisti. unde dicit Arc. 23.
22 quæst. tertia. capitul. primo.

† Quòd clericus etiam interficere potest, vt non interficiatur. ar. de fur. capitulo tertio. dum tamen hoc faciat pro persona propria. hodie expressè in clemen. si furiosus, de homi. & dico personam propriam, nam secus est, secundum Ioan. An. in nouella super clem. si furiosus, de homi. si non valens euitare mutilationē, licet mortē possit euitare, mutilauit uel occidit aliquē īuasorē, & idē si aliter nō ualēs saluare res suas, eū occiderit,

derit, qui deportare volebat, ſecus etiam ſecundum gloſſ. dictæ clem. ſuper verbo, ſuo, de illo, qui occidit illū qui occidere volebat patrem, filium, coniugem, vel perſonam coniunctam, quā aliter iuuare non potuit. Quod putat Io. An. quaſi caſus ille nō includatur ſub neceſſitate ineuitabili. Intelligitur autem neceſſitas ineuitabilis, ſecundum Io. An. ibidem, ſuper verſi. non valens, vt quia inangulatus erat, vel ſic arctatus, ꝙ fugere non poterat, nec clamore iuuari. Intelligitur autem cū moderamine inculpatæ tutelæ, ſi fiat ex incontinenti, non ex interuallo; & cauſa defenſionis, non vltionis, & ſi æqualiter ſe defendat, ſicut infeſtatur, vt ſi gladio percutitur, & ipſe gladio percutit; vel ſi ligneo baculo, & ipſe econuerſo baculo ligneo, aut ferreo baculo percutitur, & ipſe econuerſo, ne amplius percutiatur ad mortem. Si autem percutiatur paruo ligneo baculo a quo nō timeatur mors, vel depilatur, vel per teſtam trahitur, & ipſe repercutiens ferro occidit ſuum inuaſorem, irregularis eſt, quia non eſt moderamē inculpatæ tutelæ: debuit. n. ſe moderatè tueri, & non exceſſiuè vltra violētiam ſibi illatam, aut ſi percuſſus eſt ſemel, & ſic dimiſſus eſt, nec vlterius ſe credit percuti, ſi incōtinenti repercutit, & occidit, irregularis eſt. Nam non debet occidere inuaſorem, ex quo ab eo nō credebat ſe occidi vnde exceſſit in moderatione, quia pro puna ercuſſione non letali occidit. Hæc omnia colliguntur in glo. c. ſignificaſti. ij de homici.

[23] † Trigeſimaoctaua regula. Prælatus ſpiritualis habens iuriſdictionem temporalem in ſuo dominio, ſi fur vel latro deprehēſus in furto, vel maleficijs adducitur ad præſentiam eius, & petitur puniri iuxta condignum ſui exceſſus, non debet ipſe perſonaliter de hoc cognoſcere, iudicare, aut ſentētiare, ſed debet hoc committere ſuo procuratori dicendo iſta verba, fiat iuſtitia, generaliter, non deſcendendo ſpecialiter, qua morte ſit moriturus. ne cler. vel mona. c. vlt. li. 6. Nec per hoc etiam eſt irregularis, ſi ſequatur ſanguinis pœna, vnde poteſt fieri ſpecialis cōmiſſio ſuper tali caſu, ſed non expreſſa pœna, ſecundum Goff. Idem tenet Nouellator in d. cap. ultim. lib. 6. Dicit tamen Nouellator in nouella ibidem, quòd ſi epiſcopus, vel prælatus mādat notario ſuo, vt in tali caſu ſcribat commiſſionem procuratori epiſcopi, vt ſuper his faciat iuſtitiam, talis notarius eſt irregularis, quod probat ex eo, quia talis non habet facere quicquā ex officio ſuæ iuriſdictionis, quod requirit illa decretalis. Sit ergo ēps cautus, vt nō iniiciat laqueum clerico, vnde committat iſtam iuriſdictionem laicō per ſeipſum immediatè, & per aliū laicum, non aūt per clericum: & ſcias ꝙ hoc non ſolum veritatem habet in prælato habente iuriſdictionem temporalē rōne beneficij, ſed ēt rōne patrimonii, ſm Nouellatorem ibidem, & quod plus eſt, debet idem, quod ex quo clerici tales cauſas ſine metu irregularitatis poſſunt aliis delegare, ſatis videtur ꝙ ſi laicus talem iuriſdōnem habens, ſed probabilem, cauſas ſanguinis terminat, poterit hoc non obſtante ordinari, quia nō fit irregularis ea rōne. caueat ergo prælatus, cum interrogatus fuerit à iudice, ne reſpondeat, malum eſt ſi ille malefactor remāſerit impunitus, nā tunc eſſet irregularis, vt de exceſ. p̄la. ex lr̄is.

[24] † Trigeſimanona regula. Si iudex habens latronem captum, quærit de aliquo perito, quid debeat fieri de tali, & ille reſpondet, talē eſſe morte puniendum, vel ſimile: iudex aūt ſecutus eius cōſilium, latronem punit ad mortē, irregularis eſt conſulēs, quia fuit in culpa in caſu, qui de facto nō erat reſpondēdus, vt de exceſſ. p̄la. ex literis. ſi tn̄ non eſt caſus de facto, ſed iudex quærit ſimpliciter qualiter tales ſint puniēdi, & clericus rn̄det, ꝙ ad mortē vel ad ſanguinem, ſi rn̄dens reſpondet ꝙ ad mortem vel ad ſanguinē, ſi rn̄dens rn̄det ſm veram iuris ſn̄iam, vt expertus iuris conſultus, non eſt irregularis, & maximè ſi extra iudicium, vt dicit gl. in d. c. ex literis. Si aūt errans in iure dixit, cū tn̄ aliter iura diſponant, irregularis eſt, vt colligitur per Guil. in Specu. tit. 2. §. iuxta propoſitionis. Si autem, qui non reputatur Iuriſcōſultus, interrogatus reſpondet non vt Iuriſcōſultus, ſed ſimpliciter dicit quid de talibus ſentiat, nec præſumit quòd iudex eius ſequatur reſponſionem, non eſt irregularis, ex quo nō reſpondet ad caſum, qui fit de facto. Nam ſi conſuleret ad caſum de facto, irregularis eſſet, ſecundum Ray.

[25] Quadrageſima regula. † Suſpenſus ab officio, celebrando fit irregularis, vt 11. q. 3. ſi quis damnatus, & c. ſi ep̄s in concilio, & licet illi canones loquant̄ de excommunicato ſciēter, & in contēptum clauiū celebrante: hodie tn̄ idem irregularis eſt in ſuſpēſione à diuinis, vt de re iudi. c. cum æterni, de ſen. ex. cū medicinalis, lib. 6. & in hoc caſu ſolus Papa diſpenſat, vt notauit Guil. in Specul. tit. 2. §. nūc de ep̄orum, ver. eſt inquam. Suſpēſus autem a beneficio tantū, non fit celebrando irregularis, quia hoc nullo iure cauetur, ſm Innoc. de elec. cum in cunctis. §. clerici, & c. ſtatuimus, de cōceſ. præb. quia diuerſitatem. Minori quoque excōmunicatione pp participationem excommunicati in locutione vel ſimilibus ligatus, licet celebrando grauiter peccet, non tn̄ efficit̄ irregularis, quia hoc nullo iure cauet̄, ſm Inno. imò ſi medio tp̄e poſtq̄ communicat excommunicato, celebrauerit, bene poteſt pęnitētia pacta ſine Papæ diſpēſatione celebrare, vt de cler. exc. miniſt. c. fi. xj. q. 3. ſi quis presbyter. Inn. tamen & Hoſt. dicūt, quòd tales nō propter ſuſpenſionem a iure celebrare prohibentur, cum non ſint ſuſpenſi a iure, nec ſuſpendendi, ſed ſolum propter peccatum prohibentur cum fuerint ſuſpenſi quo ad Deū a ſacramentis & a promotione. ſi enim a iure ſuſpenſi eſſent, celebrando fierent irregulares per c. cum æterni. de re iudica. lib. 6. & de ſenten. excom. cum medicinalis. eod. lib. 6. Ex quib. omnibus, ſecundum Abb. in dictionibus ſuis, & c. ſi celebret, & c. de cleri. excom. miniſt. quòd celebrans in mortali peccato, non incurrit irregularitatem poſt pęnitentiam & reconciliationem obtentam ſuper peccato mortali, vel excommunicatione minori, ex quibus celebrans poterit ſine aliqua diſpenſatione ſuperioris celebrare. Nec obſtant noua iura. ſ. c. cum ęterni. de re iudi. & c. cum medicinalis. de ſen. excommuni. li. 6. quę loquūtur de illis, qui ſunt ingreſſu eccleſiæ priuati, & à diuinis ſuſpenſi, quod non eſt in iſtis, cum iſti nec ingreſſu eccleſiæ ſint priuati, nec etiam a collatione ſacramentorum, ſed ſolum a pceptione ſunt ſuſpenſi.

[26] Quadrageſima prima regula. † Notorius fornicator a iure ſuſpenſus celebrans non fit irregularis, ſecundum Guil. in Specu. in titu. 2. §. iuxta propoſitionis. Nec obſtat, quod quidā dicūt, quod quodlibet peccatum notorium, facit hominem irregularem, vt de tēpo. ri. ordinan. c. q̄ſitū. hoc enim verū eſt, ſi ibi non intelligit̄ irregularitas, quæ requirit Papæ diſpenſationem. vnde dicit Abb. vbi ſ̄. quòd in illa irregularitate quam quis incurrit ex notoria fornicatione, ſi in tali celebrat, poteſt epiſcopus diſpenſare poſt pęnitentiam, per c. ac ſi. de lit. conteſta. & ita hodie ſeruatur. Et quamuis quidam nimis rigidi, vt Hoſt. & Inn. dicant contrarium, tamen non ſunt audiendi: quia qui nimis emungit, elicit ſanguinem. 4. diſt. denique. nec aduertas rationem illam, quam dicunt. Omnis ſuſpenſus ab officio per canonem, celebrando fit irregularis, vt dicitur in c. cum clerici. de re iudica. & c. cum medicinalis. de ſent. excommunicatio. lib. 6. ſed talis eſt fornicator notorius, ut patet in c. quæſitum. de cohabi. cleri. & mu. & 33. diſtinct. propter hoc. ergo efficitur irregularis celebrando. Ad hoc reſponde audacter, ſecundum Franc. de Zaba. in c. veſtra. & c. quæſitum. de coha. cleri.

[27] † Quòd ſuſpenſus a canone celebrans, tunc ſolum incurrit irregularitatem, quando per modum ſententię ſit a canone ſuſpenſus, ut in d. c. cū æterni. lib. 6. Sic autem non eſt in fornicatore notorio & ſimoniaco, quia non per modum ſententiæ, ſed enūciatiuè dicitur a canone, quòd ſint ſuſpenſi, ut patet in c. quæſitum. de cohabi. cleri. ergo celebrando non fiunt irregulares de ſen. excommuni. lib. 6. Tene ergo, ſecundum Franc. Quod ſi in canone pęnam imponente dicitur quòd talis ſit ſuſpenſus ab officio, uel dicit, ſuſpendimus talem ab officio, ſi hoc fecerit, tunc taliter ſuſpenſus celebrans fit irregularis, ut in d. c. cum æterni. Sed ſi dicitur a canone pœnam approbante vel enunciante, ſeu recitante aliquem eſſe ſuſpenſum, ſicut dicitur de fornicatore notorio in c. quęſitum. ubi tamen recitat notorium fornicatorem eſſe ſuſpenſum, talis celebrando non fit irregularis. Pro iſto dicto eſt famoſiſſimus ille Doctor Guido de Bayſio, Archidiaconus nūcupatus. 32. diſt. ad hæc verò ubi ipſe no. in fi. gloſſ. quæ incipit, iſtud intelligit, quod notorius fornicator non eſt principaliter ſuſpenſus a canone, ſed a Deo, quod patet ex eo, quia quàm citò penitet, licitè celebrat. de cohabi. cleri. c. vlt. licet in odium criminis per canones aliquid ſit additum, quoad vitationē eorum, ut ſ. non audiantur ab eis diuina, vt in c. veſtra. & in c. tua. de cohabita. cleri. 32. diſt. nulla. & ca. præter hæc. & hoc ſecundum Inno. licet Hoſt. notauerit contrarium in Speculo, titu. 2. §. iuxta ꝓpoſitionis. & §. nunc de epiſcoporum. uerſ. 26. & hāc viam tanquam mitiorem puto complectendam.

[28] Quadrageſima ſecunda regula. † Suſpenſus a canone non ꝓpter crimen, ſed propter aliquem defectum, vtputa illegitimè nati, & corpore vitiati, non incurrunt nouam irregularitatem, ſi ante obtentā diſpenſationem celebrent, ſecundum Guil. in Specu. tit. 2. §. iuxta propoſitionis. uer. porrò. & idem not. per Archi. 56. diſt. apoſtolica. in prin. & hoc ſeruat curia: quia quando diſpenſat cum talibus, ſimpliciter diſpenſat ſuper defectu, nulla facta mentione de irregularitate, quia nullam incurrunt. 56. diſtinct. apoſtolica. & c. Cenomanenſem. de filijs presbyter. veniens. Ioan. dicit, intelligendum eſſe Speculatorem de illis, qui propter infamiam ſuſpenſi ſunt a canone, ſicut ſunt illi, quorum crimina ſunt notoria, & qui etiam poſt peractam pęnitentiam celebrare propter ſcandalum, & infamiam prohibentur, ut in c. fina. de cohabi. cleri. & mu. & de ho. ex literis. c. fin. & tamen ante diſpenſationem celebrando, nouam irregularitatem non incurrunt, quia hoc non inuenitur iure cautum, ſecundum Guil. in Specu. vbi ſupra, & Archi. 56. diſt. apoſtolica. & c.

[29] † Quadrageſimatertia regula. Suſpenſus a confeſſionibus audiendis, celebrans ante reconciliationem non efficitur irregularis, ſecundum Guil. quia hoc non inuenitur iure cautum. xj. quæſt. 3. §. euidenter. De hac ſuſpenſione habetur 26. quæſt. j. & v. quæſt. 6. per

per totum. Quadrageſimaquarta regula. Recipiens beneficiū in irregularitate, impetrata abſolutione ſuper irregularitate, nō indiget alia diſpenſatione ſuper beneficio obtento, ſecundum Ray. & Guil. in Spec. Caueat tamē quilibet, ne in peccato mortali, vel ſuſpenſione beneficium recipiat. vnde ſecurius eſt, vt talis confiteatur ante receptionem, ne collatio ſit vitioſa, ſecūdum Guil. in cap. ſi celebret. de cleric. excommuni. mini. Licet hoc ſit perdurum, eſt tamen verum propter rationem ibi poſitam, quia ſcilicet eligi non poteſt in peccato mortali ad illa, à quorum perceptione a ſanctis patribus eſt priuatus. Veruntamen Abb. ibi moderatur hoc dicens, ꝙ ſi cui exiſtēti in occulto collatum ſit, ſed ipſe recipit illud poſt peractam pœnitentiā, poterit retinere. allegat de tempo. ordi. quæſitum. de ſententia excommu. cap. vlt. Sed propter peccatum enorme, vt puta propter homicidium, ipſo iure perdit beneficiū, vt not. per Archid. 50. diſti. ſtudeat. quæ incipit, in gloſſ. hic diſpenſat. vbi dicit glo. quia de iure debet eo carere. quod exponit Archid. per ſententiam, non ipſo iure.

[30] † Nam homicidium non inducit ipſo iure priuationem beneficii, ſecundum Bernar. Compoſt. qui ita notauit de electione quod ſicut. in glo. j. §. ſi verò. verſi. alia autem. Et idem ſentit Innoc. dicens, quòd in homicidiis irregularibus cadere poteſt ius cuiuſlibet dignitatis, quia etiam iuſtè habent eam, ſi cum eis fuerit diſpenſatum. Et etiam ſine diſpenſatione iuſtè tenent prædicti dignitates ſuas quouſque renuncient, vel deponant, ſecundum Innoc. qui ita notauit de exceſſibus prælatorum, capitu. cum in princip. Contra tamē iſtud dictum faciunt multa iura, vt de clerico pugnante in duello, capitu. Henricus. in fin. Item 51. diſtin. ſi Euangeliſta. verſicu. in loco. cum diſpenſatio requiratur, vt homicida beneficium recipiat, videtur ſecus de iure communi. Item cum homicida miniſtrare nō poteſt etiam poſt pœnitentiam ſine diſpenſatione. de tempo. ordi. quia ſuſpenſus eſt a beneficio, quod datur propter officiū. & ſic etiam accedit 81. diſt. eos. & notatur de conſuetu. cum dilectus, in gl. ſuſpenſus. n. Tu dic breuiter ꝙ hic nulla eſt contrarietas. Nam Bernar. & Inno. intelligunt quòd homicida iuſtè tenetur & recipit beneficium quouſque deponitur per ſententiam. Iura autem in contrarium inducta dicunt, ꝙ debet carere & priuari beneficio de iure, quia de iuris rigore eſt inhabilis ad illud. Non tamen hoc negat, quin hoc fiat per ſentētiam, & ſic idem ſentiunt.

[31] Quadrageſima quinta regula. † Presbyter excōmunicatus, vel ſuſpenſus ſimpliciter ab ordinib. ſuis, adminiſtrans in ordine Acolythatus, efficitur irregularis, ſecundum Guil. Secus ſi tantum a miſſarū celebratione fuerit ſuſpenſus.

Quadrageſimaſexta regula. Clericus in minoribus conſtitutus excommunicatus miniſtrans ſacerdoti ad altare portando aquam, lumen, & alia ſimilia non eſt irregularis, ſecundū Guil. Idem putat de presbytero, diacono & ſubdiacono. Ratio, quia iſta nulli ordini ſūt annexa, cū & ꝑ laicos literatos expediant̄.

Quadrageſimaſeptima regula. Epiſcopus ſuſpenſus a pontificalibus, celebrando in eis, non fit irregularis, quia pontificalia non ſunt de ſubſtantia, ſecundum Guil.

[32] Quadrageſimaoctaua regula, ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ, ſi in ea celebrat, irregularis eſt; & ſi in tali ſuſpenſione decedit, non ſepelitur in cęmiterio, vt de ſententia excommunicationis. is cui. lib. 6. Notat tamen Nouellator in nouella, ꝙ poteſt in eccleſia audire diuina ſine metu irregularitatis, ſed nō ſine peccato, licet Hugo. & Ray. aliud notauerint, quorum opinio refutatur per modernos.

Quadrageſimanona regula. Excommunicatus vel ſuſpenſus baptizans ſolēniter in ſuperpellicio & ſtola publicè, irregularis efficitur, ſecundum Guil. Secus ſi aliter. ſ. ſimpliciter baptizat, & maximè in neceſſitate.

Quinquageſima regula. Quicunque non poteſt promoueri ad ordines ſine diſpenſatione, nec etiam ad honores, & quicunque eſt ineligibilis, irregularis eſt, ſecundum Guil. Idem intellige de omnibus caſibus, qui impediunt promouendos, vel deiiciunt iam promotos, vel qui pœnam depoſitionis merentur. Vnde regulare eſt ꝙ quicunque poſt peractam pœnitentiam non habent ordinis executionem, irregulares ſint, ſicut homicidæ 50. diſt. §. j. extra de ſimo. tanta. Item excommunicatus, interdictus, ſuſpēſus, in contemptum clauium ſe faciens ordinare, de ſen. excom. cū illorū. Item ſi etiam præſumit celebrare. 11. q. 3. ſi quis. de vi. & ho. cle. vt clericorum. §. ſi quis igitur. Item violās interdictū de exc. p̄la. tāta.

[33] † Itē falſarius literarū Papæ. de cri. fal. ad falſariorum. §. j. talis tn̄, ſm Inn. ſi occultus eſt, poſt abſolutionē, & pœnitentiam pōt ordinari, qa nullo iure cauetur ꝙ ſit infamis ipſo iure. Itē hæreticus de purg. can. inter ſollicitudines, vel exhibentes hæreticis ſacramēta, de hære. excō. §. ſi verò. Itē ſodomita. de exc. præla. clerici. Itē presbyter denudans confeſſionē, de pœn. & re. omnes. c. fi. Item incorrigibilis in cōtumacia perſeuerans. de do. & contuma. veritas. §. fin. Item notorium crimen de iure vel facto. de tempo. ord. c. fi. Itē vtens officio aſſaſſinorum, vel defendens, receptās, occultans eos, licèt mors nō ſequatur inde. de ho. ꝓ humani. li 6. Item apoſtota. de apoſta. c. fin. Item ſchiſmaticus. de ſciſma. ca. j. Item intruſus uoluntariè per poteſtatem ſecularem. 7. q. j factus. de ele. quis. Item omne crimen, ꝙ ipſo facto inducit infamiam ciuilem. 2. q. 7. §. porrò. Item infamia deſcendens ex delicto per ſententiam declarato, quia pœna poteſt demi, culpa permanente. 2. q. 3. §. hic colligit̄. Infamis. n. eſt irregularis, ſiue infamia ſit iuris, ſiue facti, vt de accuſationib. omnipotens. de teſtib. teſtimonium.

[34] † Quinquageſimaprima regula. Excommunicatus maiori excommunicatione ſiue ab homine ſiue a iure, ſcienter durā. excom. celebrans, ſemper fit irregularis, & eſt deponendus. de cle. ex. mi. latrones. Secus ſi ignoranter, vt eo. tit. c. Apoſtolicæ. Si autem dubitaret probabiliter de ſen. excom. præſertim, quādo conſcius eſt de culpa ſua, propter quā iuſtè potuit excommunicari, neſcius tamen exponit ſe diſcrimini, & celebrat cū ſit excōmunicatus, irregularis eſt, & indiget diſpenſatione Papę, ſecundum Guil. vt in d. cap. Apoſtolicæ. Craſſa autem ignorātia in talib. iudicatur, vt ſi citatus peremptoriè, nec iuit, nec miſit ad terminum, & ſic celebrat, licèt nihil de excommunicatione ſciat.

[35] Circa præmiſſa ſciendū, † ꝙ ſuſpenſus a iudice, ſiue ad certā diē, ſiue ꝑpetuò, ſiue quouſq; pęniteat, ſemꝑ ſi celebrat, eſt irregularis, qa talis nō deberet celebrare ſine prius ſn̄aliter abſoluatur, ſicut ſententia ſuſpenditur. In vltimo tamen caſu quidam contradicunt, vt ſecunda quæſtione 5. presbyteris. vbi dicitur quòd talis ad arbitrium ſuſpendentis facere debet; & ſi ante abſolutionem celebrat, irregularis eſt, & idem de re iudica. dilectus. de exceſſi. præla. apoſtolicæ. Suſpenſi verò à Deo, vt ſunt omnes peccatores celebrantes in peccatis, non fiunt irregulares, licet peccent, niſi celebrent in criminalibus, vt homicidio, in ſimonia & ſimilibus, & in quibus etiam acta pęnitentia executio interdicitur, vt ſupra dictum eſt.

[36] † Suſpenſi autem ab officio à canone propter crimen, ſi celebrant, irregulares ſunt. Et hoc intellige, ſi ſuſpenduntur a canone pęnam imponente, non autem approbante, vt in c. cum ęterni. de re iudica. lib. 6. quia etiam in minori excommunicatione exiſtens ſuſpenſi ſunt a canone non imponente pœnam, ſed approbante, & quam citò pęnitent, poſſunt celebrare, de ſenten. excom. nuper. vnde potius dicitur ſuſpenſio Dei quam canonis, ſecundum Guil. Et nota, ſecundum Ioan. And. in cle. 1. de decimis. in glo. ſuper verbo, donec. quod cum aliquis ſuſpenditur donec ſatisfecerit, ſufficit iudicis declaratio ſuper ſatisfactione ſine alia abſolutione. In excommunicatis verò eſt neceſſaria abſolutio poſt ſatisfactionem. Concordat ad hoc glo. Ioan. And. in cap. ſępe quia de elec. lib. 6. ſuper verſi. donec plenè. vbi dicitur, ꝙ illi qui occupant bona eccleſiarum vacantium & ea diſtrahunt, tandiu ſunt a beneficiis, & officiis ſuſpenſi, donec ea plenè reſtituerint; ipſis autem reſtituentibus ipſo iure ſine alia ſententia reſtituti erūt, vt notauit Ioan. And. 81. diſtinct. ſi qui. Præterea ſciendum eſt, ꝙ ſecūdum glo. 26. diſtin. deinde. infamia & irregularitas cōtracta ante baptiſmum tollitur poſt baptiſmum, & hoc ſi prouenit ex proprio delicto, quia dona baptiſmi ſunt ſine omni pœnitentia & ſatisfactione, vt de conſecratione diſt. 4. in fine. Si enim peccatum non deletur, quantum ad infamiam: adhuc poſt baptiſmum obeſſet, quod negat Ambroſius 26. diſt. j. vnde ſi aliqs occidit mille homines ante baptiſmum, omnis infamia, & irregularitas tollitur, vt 51. diſt. ſi quis poſt acceptum. vt patet de Paulo, qui ante baptiſmum fuit homicida, & tamen poſtea factus eſt Apoſtolus, vt 50. diſt. §. econtra. Huic tamen dicto aduerſantur Doctores nam Archidiaconus in dicto c. deinde. dicit,

[37] † ꝙ bene infamia, ex quo non deſcendit niſi ex peccato, delet̄ in baptiſmo, ſicut & peccatū: ſed non irregularitas, quæ non fundatur ſuper peccato. vnde ita irregularis eſt, qui occidit cum peccato, ſicut qui occidit ſine peccato, vt iudex. ne clerici, vel monachi. cap. ſententiam. & bigami & corpore vitiati. & ita ipſe Innocen. notauit de homic. presbyterum, quod homicidium ante baptiſmum, ſiue ex officio, ſiue ex voluntate fecerit homicidium, non eſt poſt baptiſmum irregularis, quia omnis ſequela peccati deleta eſt. Sed Goffre. de conuer. infide. c. 1. notauit, ꝙ peccatum & ſequela peccati bene delentur in baptiſmo, ſed non defectus, ſiue impedimentum. Prima via communiter approbatur. Specu. tamen in ti. de diſpenſationib. §. 3. verſi. is autē, videtur declinare &c.

S V M M A R I V M.

1 *Vniuerſitas, ſeu collegium, nec debet, nec poteſt excommunicari.*
2 *Excommunicatio non eſt infligenda, niſi monitione præmiſſa.*
3 *Epiſcopus, in quibus caſibus diſpenſare poſſit ſuper irregularitate & aliis defectibus.*
4 *Epiſcopus diſpenſare poteſt in his, in quibus peccatum mortale eſt ſecundū legem diuinam.*
5 *Epiſcopi non habent opus Doctore, quia ipſi aliorum ſunt Doctores.*
6 *Scriptura ſacra ſpumeum ſapientiæ horret ambitum.*

Cautelæ circa prædicta obseruandæ.

1 PRima cautela est.† Episcopus & quilibet iudex nõ potest, neque debet excommunicare vniuersitatem, vel collegium:& hoc ideo ne innocentes puniantur cum nocentibus, vt dicitur in c. Romana de senten. excom. lib. 6. Interdici tamen possunt innocentes cum nocentibus. de spon. non est. & hoc ideo, quia ibi non est tantum periculum animæ, sicut in excommunicatione, quæ est eternæ mortis damnatio, per quam quis traditur 2 sathanæ, vt supra dicitur.† Secunda cautela. Caueat iudex, ne ferat sententiam excommunicationis, nisi præmissa monitione. si tamen hoc fecerit, licet sententia sit iusta, tamen punitur lator pena c. sacro. de senten. excom. scilicet suspensione ab ingressu ecclesiæ intra mensem. Tertiò caueat, ne ferat sententiã excommunicationis, suspensionis, vel interdicti pro futuris delictis, puta, si tale quid fecerit, nec pro præsentibus, sub ea forma, si de illis intra talem terminum minimè satisfecerit, vt in c. Romana. de senten. excom. lib. 6. Vnde secundum Io. Andr. in nouella, super d. c. valde ridiculosum esset, si diceret prælatus, excommunico Petrum, si furtum fecerit, si adulterium commiserit, cum tamen ad talia paratus sum, vel suspectus: si tamẽ mora, causa, vel culpa præcessit, bene potest excommunicari sub illa forma. Exemplum, vt quia de mora condemnatus in actione personali non soluit intra quatuor menses, vt debuit, postea iudex debet præcipere vt soluat intra certum tempus, aliàs sit excommunicatus. hic enim mora præcessit. Similiter de culpa, vt quia negligentes fuerunt clerici in diuinis officijs dicendis, poterit iudex dicere, Excommunico omnes qui non intererũt canonicis horis. hic enim culpa præcessit. Similiter de offensa, vt in coniugato, qui tenuit concubinam, separetur ab ea ne excommunicetur, si vlterius redeat ad ipsam. Alias præter istos casus iudex non debet ferre sentẽtiam excommunicationis sub certo termino, &c. vnde malè faceret, si statim post condemnationem factam in persona iudex præciperet intra certum tempus ferendam sententiam excommunicationis, cum tamen nõ præcessit mora. Et in hoc sepissimè iudices nostri temporis excedunt 3 modum. Ideo hæc dixi pro generali doctrina. † Circa dispensationem prædictarum censurarum est sciendum quòd licèt secundum quosdam Doctores episcopus non potest dispẽsare super irregularitate & alijs defectibus, nisi vbi expresè sibi a iure permittitur, secundum Guil. Nazonem, Goff. Io. de Deo & Inno. (alias secundum istos episcopus dispensans in casibus sibi à canone expresè non permissis, videtur impugnare canones, vel eos tollere) tu tamen dicas ꝙ vbicunque expresè a canonibus potestas dispensandi non prohibetur episcopis, episcopi possunt dispensare. Et hoc dictum per Doctores communius approbatur. Ita dicunt Ioan. Lauren. Hug. Tanc. Bern. & Guil. in Spe. titu. de dispen. §. nunc de episcoporum. & ille famosissimus Doctor Do. Archid. 50. dist. de præmissis. vbi latè prosequitur istam materiam, improbando opinionem contrariam: qui etiã 4 dicit, Dominum suum Host. dixisse,† quòd in his, in quibus peccatum mortale est, secundum legem diuinam, sicut in furto, rapina, vt 14. q. 5. penale. dispensare non potest, nec etiam Papa, vt quidam dicunt, nisi pœnitẽtiam agant, & restitutio fiat. de vsu. cum tu. & 14. q. 5. si quid. & c. multi. & ea. q. 6. si res. In his verò, in quibus peccatum mortale est, secundum ius positiuum, & vbi est episcopis, vel inferioribus a Papa interdicta dispensatio, nullus dispensat nisi solus Papa, vel is cui specialiter commiserit. Si verò non est interdicta potestas dispensandi, tunc potest. Hæc Archi. Pro ista sententia faciunt multa iura, vt de hære. excommunicamus. §. sanè. de senten. excom. nuper. & c. a nobis. & c. cũ illorum. & de spon. cum apud 16. q. 1. sunt nonnulli. ff. ex quib. ca. maio. l. necnon. §. 1. nam & Apostolus dicit, Omnia mihi licẽt. 11. q. j. aliud. Ex his patet, quam lata sit potestas episcoporũ, quia omnia possunt, nisi expresè prohibeantur. Sunt autẽ multi casus in iure expressi, in quibus eis conceditur auctoritas dispensandi, quos lucidè scripsit Guil. in Spec. iuris. de quibus hic 5 supersedere censuit scribentis sedulitas, † sciens quia episcopi non egent, vt quis eos doceat, sed ipsi aliorum sunt Doctores. j. q. 7. conuenientibus. præsertim cum præsentis opusculi principalis intentio fuerit simplicibus simplicia tradere rudimenta, non perfectis subtilia, vt cum Apostolo lac potum daret, non escam paruulis. propter quod etiam stilus eiusdem non in doctis aut persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis. sed in doctri-6 na spiritus excurrit, eo ꝙ iuxta Isidorum de Sum. bo. li. 3.† Horret sacra scriptura spumeum sapientiæ ambitum. Ignoscant igitur Doctores sup stili & materiæ ruditate, quæ nõ ipsis, sed simplicibus dirigitur. Grati sint simplices, quorum profectui præsens opusculum destinatur. Sed & ipsi Reuerendissimi Patres & Domini Archiepiscopi, Episcopi, cęterique prælati, Doctores & magistri, si qua bene scripta in præsenti tractatu inueniant, approbare dignentur gratiosè, quæ verò dubiosa, vndosa, aut perplexa, declarent, dilucident & interpretentur. Insuper quæ minus bene posita fuerint, corrigant & emendent, occupationi potius quam iguorantiæ ascribẽtes. Testis enim Deus est, & Angeli eius, me grauibus & arduis non solum diuersis, verum etiam sibi inuicem aduersis pro tunc occupatum fuisse negotijs, & nisi pia duxisset manum sedulitas, nisi diuinæ gratiæ miseratio animum lacessitum confortasset, nequaquam naufragiosa imbecillis animi cymba proprijs conatibus sub anhelo pectore salutarem euecta fuisset ad portum. Hortor posttemo, vt quisquis ista legeris, mei peccatoris recorderis, exorans Dominum vt non tam pro industrioso labore quam pię mentis deuotione & bonæ voluntatis affectu, quo cunctis Christi fidelibus proficere conabar, mercedem perpetuam omnibus fideliter in vinea sua laborantibus promissam largiri dignetur tempore oportuno.

TRACTATVS SOLENNIS ET QVOTIDIANVS

De irregularitate Beati Antonini Archiepiscopi Florentini, Decretorum Doctoris consumatissimi.

SVMMARIVM.

1 *Irregularitas, quid sit.*
2 *Irregularitas, quando contrahatur ex indebita celebratione, vel ordinis executione.*
3 *Officia minorum ordinum licitè ab illis exerceri possunt, qui non sunt illis ordinati.*
4 *Subdiaconus, quando possit epistolam cantare, & quo habitu.*
5 *Irregularis, quando efficiatur clericus excommunicatus celebrans.*
Irregularis non efficitur, qui in minoribus constitutus exercendo suum officium cum solennitate, cum excommunicatus est.
6 *Irregularis non est celebrans, qui quo ad se tantum est suspensus.*
7 *Irregularis, quando fiat celebrans, quando est suspensus ab homine quoad se, & quoad alios.*
8 *Quid de suspenso à canone.*
9 *Irregularis, qui est suspensus ob celebrationem, licèt non sit suspensus contra irregularitatem, nouam irregularitatem non incurrit.*
10 *Irregularitatem nõ incurrunt illi, quorum crimina sunt notoria, qui post pœnitentiam celebrare prohibẽtur, si ante absolutionẽ celebrant, & nu. seq.*
12 *Irregularis indispensabilis efficitur, nisi per Papam, qui celebrat ante pœnitentiam.*
13 *Ordinatus ante legitimam ætatem, ab executione ordinis suspendendus est.*

Capitulum I.

1 IRregulrxitas † sic diffinitur a Speculatore, quòd est nota, seu impedimentum canonicum ex facto, seu defectu proueniens, qua quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri, & in eisdẽ ministrare. Irregularitas con-2 trahiť multis modis & causis, † & ad sciẽdũ qñ qs efficiť irregularis ex indebita celebratione vel executiõe ordinis, Io. Cal. ponit talẽ instinctionẽ. Celebrãs aut vtens officio ordinis, aut est femina, aut est masculus. Et si est mulier, siue laica, siue religiosa, non efficitur irregularis: quia cum non sit capax ordinis clericalis, non cadit in eam irregularitas, per q̃ quis impeditur in ordine, vel ordinis officiũ celebrare. sumitur hęc ratio ex c. debitum. de biga. & 32. q. 5. hęc imago. Si ergo mulier excõicata vel interdicta vel in loco interdicto vel indebitè tractet officia sacra, temere agit & puniri debet. de pœ. & re. noua. non tñ est irregularis. Si est vir, tũc aut est furiosus, aut sanementis; & si furiosus propter quamcunque celebrationẽ non efficitur irregularis, nec peccat. Idem de infante. in cle. si furiosus. de homi. Si sanę mentis, tunc aut talis est laicus, aut clericus: & si laicus est & cum solenni apparatu alicuius ordinis celebrauit. s. exequẽdo actũ alicuius ordinis, siue cõuersus sit alicuius religionis, siue secularis, licet hoc sit rigorosum, vr̃ ꝙ sit irregularis. de cle. nõ or. mi. c. j. nec cũ tali, vt valeat promouere alius quam Papa potest dispensare, sicut & cum ordinato & suspenso celebrante alius quam Papa non dispensat, ergo idem est in isto casu, non tamen hoc videtur intelligen-3 dum de ordinibus sacris & appararu: † nam officia minorum ordinum licitè ꝑm Tho. in 4. & alios Doc. possunt exerceri etiã ab illis, qui non sunt ordinati in ipsis. Si aũt hoc agit sine solẽni apparatu, talis non efficitur irregularis. Si verò est clericus, tunc aut celebrat in ordine quem non habet, aut in eo quem habet. & si primo modo hoc agens in ordinibus sacris est irregularis. 4 De subdiaconatu † tñ dicit Gui. ꝙ si est in minorib. põt cantare epistolã, dummodo sine solennitate. Et addit Inn. ꝙ est hoc licitum, qñ deest subdiaconus, & tunc etiam cantet sine ornamẽtis subdiaconi sed solennis apparatus subdiaconi videtur eẽ manipulus. Dicit etiam Pet. de Pa. in 4. ꝙ tunicellam licet etiam nõ subdiacono portare, quia non est ei propria vestis, sicut manipulus, quem nullus inferior subdiaco. portare debet. hæc Pet. Vnde si talis cantet epistolam cum tunicella sine manipulo tamen, & non porrigendo calicem diacono vel sacerdoti, quod est proprium officium eius & principalis actus ordinis talis. & vbi est consuetudo, ꝙ etiam in minoribus cãtet epistolam, illo modo nõ videtur irregularis. Secus autem, vbi cum manipulo & porrigendo calicem, vel vbi non est mos ꝙ cantent, nisi subdiaconi. De alijs ordinibus non superioribus non est quæstio, quia si-5 ne dubio incurritur irregularitas. † Si verò clericus celebrat in ordine quem habet, tunc aut est excommunicatus maiori, vel celebrans vel officium exercens in loco interdicto ab homine vel à iure, aut est suspensus. Si primo modo, tunc in vtroque casu efficitur irregularis & indispensabilis, nisi per Papam. de sen. excom. c. is qui. lib. 6. Dicit tamen Guil. ꝙ in minoribus ordinibus constitutus ministrando, seu exercendo officium suum, & cum solennitate, cum est excommunicatus, non efficitur irregularis, quia illa duo ca. si quis episcopus. j & 2. & 11. q. 3. non loquuntur de eis, & pęnæ sunt restringendæ. Secus de subdiacono, sed sine solẽnitate legendo epistolam subdiaconus, vel diaconus, vel presbyter excommunicatus, credunt quidam ꝙ non incurrant irregularitatem. Si autem clericus est suspensus sumẽ-6 do strictè suspensionem scilicet, quo ad se, & quoad alios: † nã qui est suspensus quoad se tantum, puta propter mortale, quodcunq; vel ꝑꝑ minorem excõicationem, vel ꝑꝑ iniunctionem à confessore, talis celebrans nullam irregularitatem incurrit, vt supra dictum est. Sed suspensus quoad se & alios, aut est suspẽsus à canone, aut ab homine. Si ab homine seu iudice, tunc aut ignorauit ignorantia probabili, & tunc non efficitur irregularis; aut ignorantia crassa & supina, & tunc est irregularis: & multomagis si sciuit se esse suspensum, & hoc quomodocunque sit suspensus, siue sit suspensus simpliciter, siue ad tempus determinatum, vel non determinatum, etiam si ratiõe defectus vel infamiæ, puto talem durante suspensione celebrantem esse irregularem, nec posse secum dispensari nisi per Papam. ad hoc, 11. q. 3. si quis presbyter. 2. quæst. 5. presbyter. de sent. excommuni. 7 cum medicinalis. lib. 6. † Si verò est suspensus à canone, tunc aut ratione criminis aut ratione defectus, aut ratione infamiæ, vel scandali. Si primo modo, tunc aut simpliciter est suspẽsus, & sic celebrando est irregularis. 11. q. 3. si quis episcopus. Aut est suspensus ad tempus determinatum. & sic interim celebrando est irregularis. Aut ad tempus indeterminatum, & tunc aut cũ conditione ꝙ satisfaciat, aut cum conditione donec pœniteat. Si cum conditione donec satisfaciat, vt 81. distinctio. si qui sine. & c. seq. de coha. cle. & mu. c. sicut. & in cle. de deci. in c. 1. cum simi. Et tunc licèt quidam contradicant, puta si sic suspensus ante absolutionem celebrat, est irregularis, quia in hoc factum iudicis est necessarium, vt habeatur pro absoluto, vt dixit de ęta. & qualita. ordi. c. cum bonę. & si cum factum hominis sit necessarium, sequitur ꝙ quoad suspensionem Dei, canon aliquid addit, vt in d. c. de cohabi. cleri. & mulie. Si verò est suspensus cum conditione donec pęniteat, vt extra de elec. c. Osius, & tunc est ęquum tenere ꝙ interim celebrando non efficiatur irregularis, quia talis suspensio videtur esse Dei, ad quam nihil addit canon, nec vt habeatur pro sublata aliquod factum iudicis est ne-8 cessarium, & ideo dicendum est de ea, vt de suspensione Dei tantum. † Si secundo modo sit suspensus à canone, idest, ratione defectus, tunc aut ratione defectus ordinis, aut ratione alterius defectus. Et si ratione defectus ordinis, vt clericus per saltum promotus, quantum ad ordinem missum, in quo si exercet officium antequàm recipiat, est irregularis, sed celebrando in ordine ad quem per saltum est promotus, quem habet, non est irregularis. distin. 3. sollicitudo. Si ratione alterius defectus, vt bigamus illegitimus, corpore vitiatus, ordinatus ante ętatem legitimam, vel à non suo episcopo, hoc casu concordant omnes, ꝙ celebrando non est irregularis, quia hoc non est expressum in iure: & quia quando curia mandat cum iam ordinatis in suprascriptis defectibus dispensari, nil dicitur de irregularitate. distinctio. 57. apostolica. & c. Cenomanensem. Stilus autem curiæ est attendendus, de crimi. fal. quam graui. Nec obstat, quod ordinatio facta ante legitimam ętatem, vel a non suo episcopo, fuerit cum peccato, quia principalis causa, propter quam diximus tales suspensos, est defectus, non pactum. ergo ratione defectus non 9 crimine talis censendus est suspensus. † Et hac ratione puto, quòd licèt irregularis ex celebratione diuinorum sit suspensus a canone propter hanc irregularitatem: si tamen aliàs non est suspensus a iure vel ab homine, puta quia absolutus est ab excommunicatione, & suspensione, sed non est secum dispensatum super irregularitate, vel non suspensus contrahit irregularitatem, talis non contrahit nouam irregularitatem, quia hoc non est expressum in iure. Si tertio modo est suspensus canone, idest, ratione scandali vel infamię, & tunc celebrando nõ est irregularis. de cle. peregri. c. 1. Sed bene faciunt alij abstinen-10 do propter infamiam, qui est contra illum, vel vt scandalum euitet. † Et per hoc sequitur, ꝑm Inno. ꝙ illi, quorum crimina sunt notoria, qui etiam post pœnitentiam prohibentur celebrare propter scandalum & infamiam, vt de coha. cle. & mu. c. fi. si ante absolutionem celebrant, non incurrunt nouam irregularitatem. Ex allegatione, quam facit, videtur intelligere de noto-11 rio fornicatore, quod pium est tenere. † Et quod notatur in dicto c. 1. de sen. excom. lib. 6. intelligatur de notorio fornicatore ante pœnitentiam celebrante, ne videatur sibi ipsi contrarius: tamen de rigore sola pęnitentia non tollit suspensionem canonis in notorio fornicatore, vt videtur expressum. 50 dist. perueniт. quia requiritur factum iudicis, vt supra dictum est de suspẽnso a canone, donec satisfaciat. Sed absolutione facta à sententia canonis, a qua potest hoc casu episcopus absoluere, quia conditor canonis sibi non reseruauit. Si pœnitet remanẽte irregularitate, quam contraxit huiusmodi fornicator notorius ex celebratione diuinorum, de qua nondum est dispensatus, ex no-12 ua celebratione nouam irregulariratem non incurrit. † Dicit enim ipse Inn. ꝙ talis celebrans antequam pœniteat, efficitur irregularis indispensabilis, nisi per Papam. sed antequam secũ dispensetur celebrando etiam pęnitens idest, dimissa concubina, non contrahit nouam irregularitatem. & fortè talis fuit intentio Inn. hic. Hæc omnia notantur per Anto. de Bu. super c. si celebrat. de cle. excom. mi. Sed abbreuiata aliqualiter sunt, & mutato aliqualiter ordine, additis solum in tribus locis, vt pa-13 tet, dictis breuibus Th. Pet. de Palu. & Guil.† Nota tamen, ꝙ ex præcedentibus videtur ꝙ ordinatus ante legitimam ętatem sit ipso iure suspensus ab executione ordinis sic recepti. Sed solẽnes Doctores tenent contrarium communiter, videlicet Ray. in Summa. Guil. in glo. eius. Archi. in Rosario. dis. 77. Ber. de cle. per sal. promo. c. 1. Anto. de But. extra de tempo. ordi. or. vel nõ est compos. Pau. de Leaz. & Franc. de Zab. super cle. generalem. Hi omnes dicunt, ꝙ talis non est ipso iure suspensus, sed suspendendus, & interdicenda est ei executio ordinis recepti ante legitimam ętatem vsque ad ętatem legitimam. & si postquam fuerit interdicta executio a iudice suo fuerit vsus ordine tali ante legitimam ętatẽ, erit irregularis. si aũt nõ fuerit ei interdicta, & sic vtitur ordine ante legitimam ętatẽ recepto, nõ est irregularis, vt dictum est. Idem etiam audiui a quibusdam peritis.

SVMMARIVM.

1 *Irregularitas, quando contrahatur per homicidium & membri mutilationẽ.*
Homicidium & membri mutilatio fit mente, verbis, & opere.
2 *Homicida non reputor, si vulneratum ad mortem nouo ictu mortem accelero.*
Irregulares non sunt, qui intersunt vindictæ sanguinis, si non præstant auxilium.
3 *Irregularitas verbo tripliciter contrahitur.*
4 *Mandans aliquem uerberari inhibens, ne occidat, uel mutilet, irregularis est.*
Episcopus habens iurisdictionem temporalem, potest constituere iudicem secularem, qui audiat causas sanguinis, & postea iustitiam faciat.
5 *Irregularis non est prælatus, qui delegat alicui, vt super homicidio iustitia exequatur.*
6 *Irregulares sunt, qui intersunt aut scribendo, aut legendo, aut aliter sententiæ sanguinis.*
7 *Irregularis non efficitur Princeps, qui legem tradidit, cuius auctoritate homines morti traduntur.*
8 *Homicidium defensionis tripliciter committitur.*
Irregulares, quando non sunt clerici querelantes malefactores.
9 *Prælati ob tuitionem rerum ecclesiæ possunt contra violentos inuocare brachium seculare.*
10 *Irregularis, quando sit respondens alicui quærenti, an liceat talem occidi, & num. seq.*
12 *Irregularis est qui audit aliquem velle alium occidere, & ipse approbat.*
13 *Irregularis, quando sit ille, qui persuadet alicui, vt se periculo pro patria exponat.*
Irregularis non est, qui suadet alicui, vt pro Christo se morti exponat, licèt mors sequatur.
14 *Irregularis, quando sit ille, qui non consulit homicidium, sed aliud, ex quo homicidium est secutum.*
15 *Irregularis est, qui infirmo consulit, vt se vertat, vt citius moriatur, si ob id citius moritur.*
16 *Irregularis efficitur ille, qui dicit quòd latroni capto os claudatur, ne clamet si latro occiditur.*
17 *Irregularis non est ex necessitate ineuitabili occidens, vel mutilans.*
18 *Idem si pro defensione rerum suarum.*
19 *Irregularis non est infans, vel furiosus aliquem occidens.*
20 *Irregularitas, an inducatur ob homicidium casuale.*
21 *Clericus mittens puerum ad equitandum equum, & monens quòd caueat à flumine. si submersus est, culpabilis est.*
22 *Irregularis, quando non sit clericus, qui iudici præsentat furem, vt faciat ei res ablatas restituere, & nu. seq.*

24 *Physici & chirurgici bene curantes infirmos, à promotione nō prohibentur.*
25 *Conscientia promouendi in nullo vacillare debet.*
26 *Irregularis est, qui spontanea voluntate aliquem occidit.*
27 *Irregulares sunt, qui afferunt ligna ad comburendum hæreticos.*
28 *Irregularis est percutiens mulierem prægnantem, vel ei dans aliquid vt faciat abortum, si ex illa datione facit abortum.*
29 *Irregularis est, qui facit, vel dicit aliquid, vt mors alicui acceleretur.*
30 *Irregulares sunt associantes homicidam, licèt nil faciant, si mors sequatur.*
Irregulares sunt omnes de familia rectoris, aliquem ad mortem associantes.
31 *Irregularis est, qui se ex impatientia mutilat, vel zelo castitatis sibi virilia amputat.*
Irregularis non est clericus iens ad aliquem occidendum, si ei inuento mortuo caput amputat.
32 *Irregularis, an & quando quis efficiatur ex homicidio vel mutilatione in bello per clericum facta.*
33 *Papa cum voluntario homicida dispensat.*
34 *Defendere res suas armis licitum est cum aliorum offensione.*
35 *Clerici, quomodo in bello esse possunt de licentia Papæ.*
36 *Irregulares sunt plures reperti in pugna, in qua sunt aliqui interfecti, vel mutilati, & nescitur à quo.*
37 *Irregularis non est percutiens aliquem in iusto bello, si non sit mortuus ac mutilatus.*
38 *Irregularis est ille, qui animo occidendi aliquem percussit, licèt non lethaliter si alij postea occiderunt.*
39 *Irregulares sunt incarcerantes homines in carcerem ita asprum, quòd non viuunt vltra sex dies.*
40 *Irregularitas homicidij quomodocunque, modò contracta per baptismum, deletur.*

Capitulum II.

1 Contrahitur † etiam irregularitas propter homicidium, vel mutilationem membri. Pro cuius declaratione no. φ cum homicidium, vel membri mutilatio fieri contingat mente solum, verbo & opere. si solùm mente fiat, nunquam inducit irregularitatē, quia lex promotionis factum requirit. 15. q. 1. c. fi. immo & si qs vibret gladium animo occidendi, & tamen non sequitur effectus mortis & mutilationis, non incurrit irregularitatem, etiā si vulneraret, & certum sit φ non est mors secuta, vel amissio membri, neque directè vel indirectè, φ propterea dico, quia si vulnus intulisset, non de se mortale & vulneratus vel propter imperitiā medici, vel propter defectum custodiæ, quia scilicet, non cauet sibi à noxij mortuus est, vulnerans est irregularis, secundum Landul. extra de homi. c. Petrus. φ dictum allegat Pe. 2 de Anch. † Nam si vulneratum ad mortem nouo ictu accelero mortem, vel alio modo homicida reputor. dicit idem, illi autē qui intersunt vindictæ sanguinis seu morti, & non præstant cōsilium vel auctoritatem, non sunt irregulares, secundum Inno. & Guil. etiam si appeterent illius mortem. Item qui videt aliquem occidi & delectatur, & posset etiam sine sui periculo liberare, si vellet, quamuis pessimè faciat, non tamen est irregularis: sicut nec est medicus, qui dimittit infirmum mori, nolens mederi, & diues qui dimittit pauperem fame mori. 25. q. j. si qs 3 non iratus. † Verbo autem contrahitur irregularitas triplex. s. mandato, defensione, & consilio. Mandato quidē, quando mandat occidi aliquem vel motilari & sequitur effectus, dist. 50. si quis viduam, si tamen reuocasset mandatum & expresè, & sine vlla fictione prohibuit, & antequam sequeretur effectus, non 4 est irregularis, secundum Innoc. extra de simo. sicut tuis. † Sed etsi quis mandat aliquem verberari inhibens expresè ne occidat, vel mutilet, & ille nihilominus occidit, vel mutilat, est irregularis mandator, sicut executor, quia mandando in culpa fuit, extra, c. is qui. li. 6. Item episcopus vel alius prælatus, qui habet iurisdictionem temporalem, debet constituere iudicem secularem, qui audiat causas, & præcipue sanguinis, & illi potest & debet præcipere quòd faciat vnicuique iustitiam. Si autem talis iudex irroget eum in speciali, quid agendum in tali, qui. s. meretur pœnam sanguinis? Potest respondere, consule peritos. & caueat ne propter suam responsionem directam vel indirectam ille intelligat φ debet cum sanguine punire, secundum Ray. Si ex hac, scilicet, responsione reus occideretur vel mutila 5 retur, esset irregularis. † Potest etiam prælatus delegare alicui specialiter super aliquo maleficio, ut homicidio & huiusmodi in iurisdictione sua commisso, vt inquisita ueritate iustitiam exequatur. & si cui committitur sic exequatur & occidat non propterea ille prælatus est irregularis. extra ne cle. uel mo. c. epi 6 scopus. lib. 6. † Item non solum iudex in casu sanguinis, ubi sequitur effectus, est irregularis, quamuis sit recta intētione & debito processu agat, iustè faciat & meritoriè. dist. 51. aliquantos. sed etiam assessor, testis, notarius scribens, uel proferens sententiam uel scribens attestationes uel legens, dum publicantur, vel scribens uel dictans literas pro uindicta sanguinis, omnes hi irregulares sunt, quia cooperantur in mandato sententiæ, secundum Ray. distin. 50. si quis uiduam. & extra ne cle. uel mo. c. sententiam'. sed si in huiusmodi sententia non esset securus effectus, secundum Guil. quamuis sint irregulares, episcopus 7 potest super hoc dispensare. † Princeps autem, qui legem condidit cuius legis auctoritate homines sunt traditi morti, non efficitur propter hoc irregularis, ut dicunt quidam & bene, quia in certam personam non animaduertit, ita no. Arc. 23. q. 5. officia.

8 Homicidium † vero defensionis committitur tripliciter. Uno modo, quia defendit causam sanguinis. i. desit, mutilationis, vel mortis aduocando & hoc siue aduocet pro actore, siue pro reo, cum actor obligetur ad pœnam talionis, quia agendo pro reo agit contra actorem. Vnde si sequitur effectus, est irregularis, quamuis iustè aduocet indispensabilis, nisi per Papam, sed si non sequitur effectus, est dispensabilis per episcopum, secundum Guil. Secundo modo est, cum quis suadet his, qui volebant defendere moriatur. Nam si pater, vel mater, vel alius consanguineus, seu amicus, retrahat amicum suum, vel filium volentem a morte liberare, quia timet ne ipse ibi adiuuando occidatur, non est irregularis. Tertio modo, cum prælati vel alij clerici ad defensionē rerum suarum ponunt querelam de malefactoribus suis, seu qui eos damnificauerunt penes iudicem secularem, & emendam petant sibi fieri & prouideri, ne talia præsumantur contra eos. si huiusmodi querelis iudex mortem inferat, exigente iustitia non sunt irregulares dicti clerici, si protestati sunt expressè φ pœnam sanguinis non intendunt. extra, c. prælatis. libro sexto. 9 † Item licitum est prælatis ecclesiasticis ob defensionem rerum ecclesiæ vel fidei inuocare contra violentos brachium seculare, & hortari tales quidem ne occidant, vulnerent vel mutilent, quia hoc esset directè ad homicidiū prouocare, sed ecclesiam patriam, fidem defendant, liberent, & terram ab infidelibus occupatam ad Christum reducant & super hoc ecclesia facit magnas remissiones. & licet hinc inde aliqui occidantur, non est prælato imputandum, immo peccaret nisi contra tales se opponeret. de homi. postulasti. & 23. q. 5. c. Maximianus & q. 8. igitur. & c. hortatu. & c. scire.

10 Homicidium † verbo consultationis committitur, responsione, persuasione & approbatione. Responsione quidem, puta quærenti an liceat occidere paganum, vel iudici malefactorem, si respondeat φ sic perpendens probabiliter ipse respondens quòd interrogans velit facere secundum consilium eius, irregularis est, dist. 50. si quis secus autem de responsione generalis cognitionis, vel opinionis, ex qua non credit aliquem inde iudicandum vel occiden- 11 dum. † Dicit Archi. 23. q. 8. pessimam. φ si iudex laicus interroget clericum quid agendum sit de aliquo qui esset pœna sanguinis de iure puniendus? Potest clericus respondere. Hoc non pertinet ad me, consulatis peritos, & caueat sibi clericus, ne propter suā responsionem directam vel indirectam intelligat iudex φ debet sanguine puniri, secundum Ray. Dicunt quidam tñ, φ potest dicere φ puniat eum, secundum quod ius dictauerit, dummodo non exprimat φ puniat eū ad sanguinem vel mortem, vt no. Hug. di. 3. ois. Sed ipse Arch. super d. c. omnis. dicit istud dictum Hug. posset intelligi esse verum, φ crimen non nimium esset puniendum: alioquin si est ipse suo respōdendo siue speciali siue generali sequitur propinquum homicidium, irregularis est, secundum Hostien. extra de 12 homi. sicut dignum. † Approbatione. vt cum quis audit aliquos velle facere homicidium, siue nomine suo, siue alterius, & ipse approbat, vel cum tractatur a pluribus de morte alicuius in consilio, & ipse cum aliis assentit, & ex hoc sequitur homicidium, est irregularis, si prohiberet. Similiter si quis consulit alteri φ occidat, & ante factum reuocat consilium, sed firmiter credit φ illa reuocatio non valet ad impediendū homicidiū, si non indicat ei qui est occidendus, vt sibi caueat, est irregularis. si aūt solā reuocationē firmiter credit sufficere, non erit irregularis, ex quo reuocauit, [illegible] 13 præsulatus, secundum Inn. † Persuasione & consilio committitur homicidiū, siue incurritur irregularitas, si quis persuadet alicui vt ponat se periculo pro iure vel pro patria, si scit eū verisimiliter moriturum, & mors sequatur irregularis est, secundum Inn. & Host. Secus si consulens hoc non estimabat. 23. q. 3. pro membris. Sed si quis suadet aliqui φ indubitanter se morti exponat pro Christo & ecclesia, non erit irregularis, licet sequatur mors, secundum Inn. & Host. Item si valenti fugere inimicos propter timorem mortis consulat quis, φ remaneat & procurabit pacem, & fit remanens occisus, secundum Guil. si non habet probabilem cām credendi φ illi imminerit periculum mortis, irregularis est, licet erraret. secus si habebat probabilem cām credendi, puta quia inimici illius erāt ei [illegible] 14 [illegible] merito potuit præsumere φ [illegible] siquis consuluit non homicidium quidem, sed aliud, vnde sequebatur homicidium, secundū Innocentium, distinguendum est, qa si verisimiliter potuit estimare φ inde sequebatur mors, irregularis est, si fualit actō machinæ vel balistæ vel aliquid ad accipiendū castrū, quod non poterat de facili capi sine morte hominū, & sic mors est secura. Si vero nō potuit estimare φ [illegible] simile erat φ sequeretur mors, tūc si cōsuluit super re illicita, irregularis.

irregularis, si sequitur mors. extra eod. continebatur. & idem si mandat. Secus autem si consuluit rem licitam, & eo modo di- 15 stinguitur, si is cui consulitur, non occidit sed occiditur. † Item qui consulit, φ infirmus vertatur vt infirmus citius moriatur, si ex tali transuersione citius moritur consulens, est irregularis, & qui hoc facit etiam, secundum Guil. Item si quis clamet latrones, si hoc facit propter timorem corporis sui: nā timet ne aliqui velint eum occidere, non est irregularis, quia non intendit mortem alicuius, sed sui liberationem, pro qua licet implorare auxilium, secundum Inn. sed si propter hoc facit & intelligere poterat, φ ex clamore vel alio actu suo homicidiū seq poterat, irregularis est. Itē Hos. † Itē si cū ducitur latro captus, dicit ei aliquis, claudite ei os ne clamet, & latro occidit, credit Guil. φ qui illud dixit, sit irregularis, quia iuuit ducentes dando consilium: & eodem modo si quærentes malefactorem indicauit eum, nisi fortè ignorauit, & ignorare probabiliter potuit nesciēs, quòd ad mortem quæreretur.

17 Homicidium † facto committitur tripliciter, qa necessitate, casualitate, & voluntate. Homicidiū necessitate est duplex, quia aut necessitas est ineuitabilis, aut euitabilis. Si quis ergo occidat vel mutilet necessitate ineuitabili. i. ita arctatus vel angulatus, φ nec fugere nec clamare, nec aliter potest se iuuare, nisi occidat vel mutilet, nō est talis irregularis. extra de ho. c. si furiosus. in cle. quia vnicuiq; vim vi repellere licet, cum moderamine inculpatæ tutelæ. dist. j. ius naturale, sed si hoc faceret ad defensionem parentum suorum vel sociorum, non euaderet irregularitatem, secundū Io. 18 And. in additio. Spec. † Item pro defensione rerum suarum. Itē si fugere posset, sed fugienti periculum imminere posset, puta casuræ, vel velocioris cursus inimici insequentis, qui audacior factus propter fugam potest de facili fugientem a tergo vulnerare & ad terrā prostrare & occidere. dixit Zen. vt allegat Perr. de Anch. super cle. si furiosus. φ probabiliter dici potest, φ talis non fugiens propter prædicta, nec aliter euadere potest, si occi- 19 dit, non est irregularis. † Sed infans, & furiosus occidēs quomodocunque, non est irregularis, vt dicit illa clem. & dicit Pet. de Ancha. φ idem est de maiori septennio, si non est doli capax. 15. q. j. c. meritò. & c. seq. secus si esset doli capax. Si autem est necessitas euitabilis, puta quia aliter euadere potest, vel quia potuit recedere de loco, vbi expectabat inimicos eius venturos: tunc efficitur irregularis, nec ad maiores ordines ascendet, immo nec in susceptis, nisi ex magna dispensatione permittiē ministrare. & quamuis Zen. dicat, si fugiendo fuga erat sibi uituperosa & ad dedecus, & si non ad periculum personæ, & propter hoc non fugit & propter hoc occidit, talis euadit irregularitatem. Pet. de Anch. non credit hoc uerum. s. φ talis euitet irregularitatem, & hoc magis videtur verum.

20 Homicidium † casuale ad sciendum, qñ inducit irregularitatem. No. distinctionem. aut quis dat operam rei illicitæ, aut licitæ. Si licitæ & tunc dupliciter, qa aut adhibet omnem diligentiam, quam debet, aut non. In primo ergo casu dādo operam rei, scilicet illicitæ, dato φ præter omnem voluntatem eius superueniat homicidium, vel mutilatio ex opere eius, est irregularis. vnde si clericus exercitatione vel venatione iaculum mittit, & casu hominem occidit, est irregularis, quia talia opera debent ab eo esse penitus aliena. 50. di. clerico. Similiter si ludo impegit lapidem contra aliquem, & ille volens declinare impegit in alium lapidem, & mortuus est, proiector est irregularis, quia ludus noxius erat, & idem de similibus. In secūdo casu si adhibet omnem diligentiam dando operam rei licitæ, nullam culpam vel irregularitatem incurrit, si cōtingat inde homicidium, puta reparabat domum, posuit signa ante eā, & clamauit antequam proijceret tempore congruenti pertranseuntibus, vel incidit arborem & cecidit in partem contra communem æstimationem, &c. Omnes enim casus fortuiti præuideri non possunt. extra eo. Io. & c. quidā. Vnde si ceruus, equus, vel aliud animal, aliquem occidit, secundum Inno. non est irregularis dominus eius, dum malitiam, vel culpam in mortē non habuerit. dist. 50. hi qui arborem. In tertio casu, scilicet ubi non adhibetur debita diligentia, etiam in opere licito, incurrit irre- 21 gularitatem. † Vnde, secundum Host. Presbyter, qui mittit puerum ad æquitandum equum, monens φ caueret de flumine. & tamen submersus est, iudicat eum culpabilem. sic etiam diaconus, qui non remouet falcem, qua accinctus erat, cum sciret ludi consuetudinem. extra de homi. c. cōtinebatur. & sacerdos, 22 qui non remouet cultellum a corrigia, cum qua verberabat famulum. extra de homi. ad audientiam. † Item si clericus capit furem & tradit eum iudici & huiusmodi, vt faciat ei restituere res ablatas, quas alias rehabere non poterat, si non habeat intētionem corruptam, scilicet vt intendat mortem furis ipse capiens & super hoc etiam facit protestationem, quòd non intendit uindictam sanguinis, sed suū rehabere, & non habet causam suspicandi, quòd hoc contingere poterat, si sequatur mors illius capti furis, non erit irregularis. Secus autem, si aliquod horum defuerit, puta quia poterat aliter rehabere sua, vel non fecit protestationem & huiusmodi. extra de homicid. ca. suscepi- 23 mus. † Item clericus sciebat φ aliquis capietur, & ex illa captione sequetur mors vel truncatio eius. ipso tamen ignorante factum & causam, secundum Host. videtur irregularis, qa debuit suspicari hoc posse euenire. Itē siquis vel phlebotomat aliquē causa medicinæ, & inde sequatur mors, secundum Guil. si incisor erat peritus artis & adhibuit debitam diligentiam, nō tenetur in aliquo. similiter si incidendus non habet consuetam dispositionem membrorum, vel neruorum vel uenarum, & propter incisionem moritur, non tenetur in aliquo incisor, secundum Inn. si in hoc non errauit propter suam inexperientiam, nec irregularis est, potius enim casu quam culpa in huiusmodi præsumitur mors accidere 23. q. 5. c. de occidendis. Secus autē, vbi propter imperitiam accidisset, vel propter negligentiam. Item quando dubitat medicus in aliquo, potius debet omittere quàm incidere secundum Host. & Inn. † Physici vel chirurgici si erant periti in arte, & nihil de contingentibus omiserunt, & habent super hoc probabilem conscientiam, non prohibentur a promotione, quamuis mortui sint infirmi, quos curauerunt. Secus autem, quando sunt imperiti vel negligentes circa infirmos, & ex hoc probabiliter credunt vel dubitant infirmos mortuos, vel mēbris deperditos, quia sunt irregulares. extra de æta & qualita. c. ad aures. Et est consilium Inn. & Goff. quòd qui volunt promoueri, abstineant a practica medicinæ, & præcipuè a chirurgia, quæ incisionem uel adustionem requi- 25 rit, † quia in nullo debet vacillare conscientia promouēdi. dis. 33. laici. Item custodientes infirmum, vel seruitores eius, qui vocauerunt minutorem, vel porrexerunt ei vinum, vel aquam, vel non bene custodierunt. unde illi ex frenesi se proiecerunt, & huiusmodi infirmi mortui sunt. sed secundum Guil. in omnibus his, vbi bona fide fiat, non debet de facili quis habere cōscientiam scrupulosam, nisi sit culpa lata, etiam negligentia dissoluta, puta si custos infirmi, frenetici, uel furiosi dimisit eum, vt iret in plateam ad ludendum, vel aliàs dat operam rei illicitæ, aut ex nimia crapula vel ebrietate vigilare non potuit, maximè cum esset deputatus ad custodiam infirmi. nam si certum est, φ iudex ex hac culpa mors secuta est, tales erunt irregulares, alias non. & si habet quis conscientiam scrupulosam, deponat ad consilium boni viri.

26 Homicidium † opera & voluntate spontanea siquis committit veneno, siue gladio, siue quomodocūque, etiam sine peccato, incidit irregularitatem. & talis non solum debet promoueri, sed si promotus est in perpetuum deponi. de homic. c. sicut dignum. & 50. dis. c. siquis viduam idem iudicium etiam si interficiat Saracenum, vel paganum. di. 50. clericum. & cum tali nūquam dispensatur in ordine vel officio. dist. 50. miror, etiam si sit occultus ministrare in ordine suo non potest, de tempo. or. c. si. poterit tamen cum tali dispensari in beneficio. de cle. pu. in du. c. 2. Nec excusatur, seu euitat irregularitatem, si hoc facit ex præcepto iudicis, ut satelles, quamuis non peccet obediendo, si 27 iusta snīa est. 23. q. 5. cum miles. † Similiter non euitant irregularitatem, qui iuris ignari zelo fidei & propter indulgentiam habendam, quæ datur afferentibus ligna ad combustionem hæreticorum, attulerunt ligna ad cremādum hæreticos, si illa materia illata lignorum cooperata est ad combustionem, & mortē hæreticorum, secundum Guil. sed si illa materia non est cooperata, puta quia iam mortui erant, qñ ligna attulerunt, vel antequam accenderetur ignis in illa materia, non sunt irregulares. Si aūt de hoc dubitatur, melius est tenere certum, & se reputare ut irregularem. extra de temp. or. ad aures. Idem de clericis, qui cum aliis trahunt ad manganellum. vnde credit probabiliter aliqs mortuus, quia s. secundum Guil. melius est tenere certum, vt dictū est, 28 ar. de pœn. di. 3. si quis. † Item qui percutit mulierem prægnantē, vel dat ei aliquid, vt faciat aborsum, si ex huiusmodi pcussione, vel rei datione illa aboritur, si iam erat formatus conceptus, est irregularis. secus si nōdum erat formatum puerperium. Quod si dubitatur, utrū ex percussione vel rei sumptione secutus fuerit aborsus, vel alia cā, vel vtrum esset puerperium formatū, vel nō. Si probabiliter dubitat, dēt a promotione & ministerio ab- 29 stinere, ne periculo se cōmittat, & multomagis si hoc oīno credit. si aūt hēt temerariam opinionē, deponat eā. Guil. † Item si aliquis aliqd facit vel dicit, vnde acceleretur alicui mors, esto φ oīno esset aliàs moriturus, efficitur irregularis. si hoc est certum, puta voluit infirmū vt citius moriatur. dicit decapitādo, vt ponat caput in cippo, & ex hoc citius ponit. Dicit aliqs satelliti, ut aptet magnariā, ne plures habeat recipere ictus & fit, & huius- 30 modi. ar. di. l. si quis viduā. † Itē q associant homicidā, ut si oportet defendant, q̃uis nil aliud faciant, sunt irregulares, si sequitur mors, uel membri mutilatio. quinimmo ēt si dissuaserunt prius illi homicidæ, vt non faceret, & tñ purè volētem associauerūt. extra de cler. pu. in dub. cap. Henricus. Vnde omnes illi, qui de familia Rectoris vadunt ad associandum malefactorem, cum ducitur ad mortem, siue equestres, siue pedestres, cum vadant

pro defensione, si oporteret, cuncti sunt irregulares. Qui etiam trahit ad chordam, vel vliam torturam reum ad fatendum maleficium, & ex hoc fatetur & occiditur, est irregularis. Qui etiam acuit vel portauit magnariam, cum quis est decapitandus, vel mutuat vel portat scalas, vel portat funes pro aliquo suspendendo. similiter quia quilibet horum dat causam propinquã morti alterius, dist. 50. si quis viduam. secus de eo qui fecit scalas vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam, sed ad omnes vsus, & casu postea aliquis vtitur ipsis ad occisionem. 24. q. 5. de
23 occidendis. † Qui etiam se mutilat ex impatientia, vel si hoc facit zelo castitatis, sibi virilia amputando, est irregularis. dist. 55. si quis partem. Item dicit Archid. 15. q. 1. si quis clericus, animo irato vadit ad occidendum aliquem], puta propter iniuriam receptam, & reperiens ipsum mortuum ab alijs, vt satisfaciat animo suo, amputat cadaueri caput, [quamuis videri possit irregularis, quia lex promotionis factum requirit, vt dicit hoc capitulum, & propter intentionem cum opere subsecuto. extra de biga. c. nuper. quod etiam tenet Io. in gl. de pœ. dist. 1. periculosè, tamẽ secundum ꝙ communiter tenent Doctores, non est irregularis, quia homo mortuus, non est homo. & hæc est veritas, aliàs sequeretur ꝙ omnes medici qui faciunt anathomiam, essent irregulares, quod non est verum, nec reperitur ista irregularitas posita, & pœnæ sunt restringendæ, non ampliandæ. Archi.

32 Ex homicidio, † vel mutilatione quæ contingunt in bello, quomodo & quando bellatores efficiantur irregulares, quantum quidem ad clericos, Ioan. Cal. in addi. ad dicta Ioan. And. in nouel. extra de homi. petitio. sic distinguit. Clericus aut vtitur armis incontinenti repellẽdo vim vi, & cum moderamine debito, aut aliter. Si primo modo, etiã si occidat vel mutilet, non est irregularis, cum scilicet facit ad sui defensionem. dist. j. ius naturale. Si aliter facit, tunc aut agit de licentia Papæ, aut proprio motu. Si de licentia Papæ, puto ꝙ in bello iusto vti possit armis offensibilibus. nam inter alia, quę faciunt bellum iustum, est auctoritas Papæ, vel Principis, & tũc si occidit, vel mutilat, non est irregularis, ex quo Papa dedit sibi licentiam. nam cum irregularis sit pœna per constitutiones canonicas introducta, ex quo Papa potuit dare licentiam clerico, & auctoritatem vtendi armis quibuscunque etiam sine metu irregularitatis, dando huiusmodi licentiam, videtur ꝙ abstulit ab
33 eo incursionem irregularitatis, quod potest, † quia cum voluntario homicida potest dispensare. de consecra. dist. j. c. j. quando Papa hoc exprimeret, verum videtur, aliàs secus. Si proprio motu clericus vtitur armis, tunc aut in bello vtitur iniusto aut in bello vtitur iniusto aut in bello iusto. Si in bello iniusto, tunc planum est ꝙ non est sibi licitnm, siue suis fauorem pręstet, siue timorem incutiat aduersarijs, & si ibi aliqui sunt occisi, vel mutilati, irregularis est. 23. q. 8. c. 1. & ij. si in bello iusto. puta pro defensionem patriæ vel aliorum. 23. q. 3. fortitudo. tunc poterit interesse, & cum armis defensionis, non debet tamẽ pugnare, sed hortari poterit, vt 23. q. 8. vt pridem. & orationibus ĩtercedere. 36. dist. c. fi. sed cum armis offensibilibus non debet ibi esse, nisi ea intentione vt se defendat, non vt pugnet, impediente ordinis professione. 23. q. j. c. clerici. & si in tali bello est aliquis occisus, vel mutilatus ab ipso clerico, est irregularis. si autem ipse neminem occiderit vel mutilauerit, non est irregularis, licèt quis ab alijs occisus sit, vel mutilatus. ad tollendum autem duplicitatem ambiguam, ad cautelam hoc casu potest sibi imponi pęnitentia. & sic intelligatur de cle. percu. c. præsentium, vt ibi notatur in vltima glo. & hoc credo verum, quicquid notatur in Speculo. Si autem in tali bello clericus vulnerauit aliquem, sed non occidit, vel mutilauit. Distingue. Aut talis vulneratus fuit postea occisus ab alijs, & tunc subdistingue: quia aut habuit animum occidendi dictus clericus qui vulnerauit, & sic est irregularis. eo. ti. significasti. 2. ibi, & si percussor voluntatem, & c. 23. q. fi. c. fi. aut non habuit animum occidendi: & istud etiam subdistinguè, quia aut vulnus ipsius clerici potest discerni ab alijs vulneribus, & tunc non est irregularis, si vulnus non est mortale, vt eo. titu. significasti. aut non potest discerni: & tũc propter du-
34 bium irregularis iudicatur, vt in eo. versi. ꝙ si discerni. † res autem suas non videtur licitum armis defendere, cum aliorum offensione. eo. titu. suscepimus. Hæc omnia Io. Cald. sed in princi-
35 pio sunt aliquantulum abbreuiata. † Nota tamen, quòd ex hoc quod Papa dat licentiã clericis, quod intersint bello, non tamen videtur ex hoc licere clericis vti armis, nisi ad defendendum, non autem ad occidendum aggrediendo, nec etiam paganum, sed possunt tamen interesse ad hortandum alios. 23 q. 8. omni. & c. se. Quod si occiderent, vel mutilarent etiam in bello iusto, sunt irregulares, vt dicit Ioan. de Ligna. Dicunt etiam Inno. & Hostien. ꝙ possunt clamare, capite & pugnate, sed non occidite. Item dicit Hostien. ꝙ in bello iusto clericus potest dare lanceam pugnanti ante conflictum, non autem in bello iniusto.
36 † Item dicit Ray. in Summa, ꝙ vbi plures reperiuntur in pugna in qua aliqui sunt interfecti vel mutilati, & nescitur a quibus, quantum ad irregularitatem omnes censentur irregulares, & qui sunt ex parte iniuriantium, & qui sunt ex parte recipiẽtium, si illi erant clerici, & sic illicitè mouerunt arma. distin. 51. si quis post baptisma. Sed Arch. dicit. 23. q. fi. c. fi. quod istud dictũ Ray. quidam intelligunt, quando clerici erant in culpa. & hoc patet ex verbis eius, dum dicit, Mouerunt arma quasi voluntariè & sine necessitate. nam si defenderent se vel socios necessarios, licèt aliquis ad defendendum sit interfectus ex alia parte, reliqui non interfecissent, nec interfectores inuasissent, non essent irregulares, licèt voluntatem occidẽdi habuissent, quia lex promotionis factum requirit. 15. q. j. si quis. & c. fi. Ipse tamen Archi. distinguit inter inferentem & repellentem vim, vt repellens ex dispensatione promoueatur & toleretur in susceptis, dũ tamen constet non percussisse eum, inferens secus, quia in culpa est. ar.
37 16. q. 3. porrò † Notat etiam Arch. dist. 36. quòd secundum Inn. & Hostien. Si quis percussit aliquem in iusto bello, si non sit inde mortuus, vel neminem suis ictibus occidat, vel mutilet, non efficitur irregularis, etiam si alij feriant & occidant, & secundũ
38 Goff. dummodo non procusauerit eos. eo. tit. significasti. † Addunt Inn & Ber. quòd si animo occidendi percussit aliquem, licèt non lethaliter, sed alii postea occidunt, est irregularis, quia auxilium morti præbet. Item si clericus commodet balistam in bello, siue iusto siue iniusto, & ex hoc sequatur mors, est irregularis, quia præstat causam propinquam morti. dist. 50. si quis viduam. Item, secundum Guil. de mutuante gladium, vel ensem
39 in bello ipso. † Dicit etiam Landul. vt allegat Franci. de Zab. in cle. vnica, de homi. ꝙ illos, qui detrudunt homines in carcerem ita arctum, & asperum, ꝙ incarcerati non viuunt vltra sex vel octo menses propter arctationem carceris reputat exponentes tales ad hoc homicidas & irregulares. Hęc enim pęna est magis afflictiua quam si ponerentur in patibulo. & hoc est contra prælatos, qui detrudunt clericos in gabia, vbi verisimile est, ꝙ infra
40 paucos dies morientur. Fran. & Zen. & Henricus. † Hæc autem irregularitas homicidij quomodocunque & quotiescunque sit contracta ante baptismum, per baptismum deletur. dist. 51. si quis post baptismum, secundum Inno. Goff. & Guil. sed post baptismum per solum Papam dispensatur. quod etiam non facile facit dist. l. miror. Item per totum de mutilatione membri. De homicidio quoad peccatum & pęnam habes in secũda par. so.

SVMMARIVM.

1 *Irregularitas per bigamiam inducitur.*
Bigamia, quot & quibus modis contrahatur.
2 *Bigamus, quare promoueri prohibeatur.*
3 *Bigamus & irregularis est, qui ante baptismum vnam vxorem habuit, & aliam post baptismum, vel ambas ante baptismum.*
4 *Bigamus omni priuilegio clericali excutitur.*
Papa solus cum bigamo dispensat.
5 *Papa quomodo dispensare non possit in doctrina Apostolorum.*

Capituum III.

1 IRregularitatem etiam inducit bigamia, quæ multis modis contrahitur. † Primò quidem, cum quis successiuè & diuersis temporibus habet duas vxores, & vtrasque cognoscit. 31. q. 1. aperiant. Si autem alterã non cognouisset, puta quia ante consumationem matrimonij defuncta est, non est irregularis, secundum Tho. in 4. dist. 27. q. 3. ar. j. q. j. ad tertium. licèt Magister sententiarum aliter dicat, sed non tenetur in hoc opinio eius. Secundò, cum quis diuersis temporibus habet duas vxores: vnam de iure, aliã de facto. puta contrahit cum consanguinea, & vtranque cognouit. hic enim censetur bigamus propter intentionis affectum cum opere subsecuto. extra de biga. c nuper. Tertiò, quãdo plures habet eodem tempore, vnam de iure, aliam de facto, & vtrãque cognoscit. puta contracto matrimonio cum vna & consumato contrahit etiam cum alia: vel cum cõtrahit cum duabus de facto, puta cum consanguineis & cognoscit eas, vt in dicto c. nuper. eo. tit. Quartò, cum contrahit cum vidua ab altero viro cognita, secus si fuisset relicta virgo. 32. dist. feriatim. Quintò quando contrahit cum corrupta ab alio, & cognoscit eam, & hoc siue sciuerit illam corruptam, siue ignorauerit. dist. 34. c. curandum. Sed si ipse solus deflorasset, & postea contraheret cum ea, non censetur bigamus dist. 26. acutius ar. extra qui fi. sint legi. c. tanta. Sextò, quando vxorem cognoscit propriam, siue sciẽter, siue ignoranter, postquam cognita est ab alio distinct. 34. capitul. si cuius. & c. se. Item si vir etiam accusaret vxorem de adulterio, & pendente ea accusatione ad præceptum ecclesiæ vir debitum redderet adulteræ, irregularis est, quia bigamus, secundũ Thom. Ray. & Hostien. Septimò, cum quis duxit vxorem vilẽ mulierem, puta ancillam, vel ioculatricem, vel aliquam ex illis quæ publicis spectaculis mancipantur, licet virginem, repellitur ab ordine. dist. 34. si quis viduã. Octauò, cũ quis in sacris cõstitutus, vel post professionẽ factam ĩ religione cõhit cũ corrupta, extra

1 extra eo. a nobis. † Ratio autem principalis, quare bigamus prohibetur promoueri, est defectus sacramenti, qui est in eo, quia scilicet coniunctio coniugalis per eum facta non potest significare illam spiritualem coniunctionem Christi & ecclesiæ, qui est vnus sponsus in ecclesia quæ est vna sponsa. nam cum diuiserit carnem suam in plures vxores, non est vnus vnius, distin. 26. acutius. Coniunctio autem fornicaria non significat illam Coniunctionem Christi, & ecclesiæ, sed tãtum coniunctio coniugalis: ideo qui non contraxit, sed fornicatus est cũ multis, nõ censetur irregularis. Hæc autem irregularitas non tollitur per baptismum, sicut irregularitas homicidii. Ratio est, quia cõtrahitur ex matrimonio, & baptismum nõ soluit matrimonium. dist. 26. deinde. † Vnde qui habuit vnam vxorem ante baptis-
3 mum, & aliam post baptismum, vel ambas ante baptismum, irregularis, & bigamus est, distin. 26. acutius est. † Exuitur autem
4 bigamus omni priuilegio clericali, & additur foro seculari, nõ obstante consuetudine, & eis sub pœna excõmunicationis inhibitum est deferre tonsuram, extra eo. altercationis, libro 6. Solus autem Papa dispensat cum bigamis, non episcopus, secũdum Thom. & Ioan. And. extra eod. d. c. quidam dixerunt, quia nec Papa potest, quia contra doctrinam Apostoli, † sed dicunt
5 Thom. & Pet. ꝙ Papa non potest dispensare in doctrina Apostolorum, quantum ad ea, quæ sunt de iure naturali, & ea quæ sunt de necessitate sacramentorum, & fidei, sed in aliis potest, cum habeat eandem potestatem ecclesia nunc, sicut & tũc. qđ autem obiici posset decretal. extra eo nuper. soluit Tho. dicens eandem difficultatem esse in dispensando cum eo, qui contraxit cum pluribus de facto, sicut si contraxisset de iure. vult Papa ibi ostendere, & ideo non dicitur dispensare, non quia nõ possit dispensare. vbi etiam dicitur non posse, quia non consueuit dispensare, etsi possit. sed si diffusius vis videre de bigamia, habes in summa confessionum, libro 3. titu. 2. per totum.

SVMMARIVM.

1 *Irregularitatem inducit illegitimatio, & quare.*
2 *Illegitimi secundum iura hæreditare non possunt.*
Illegitimatio, quo ad dictum ius operatur.
3 *Illegitimus, quis dicatur.*
4 *Filius, an debeat credere matri, dicenti eum esse illegitimum.*
5 *Legitimatio fit per matrimonium subsequenter.*
6 *Legitimatio facta per Papam, ad quid valeat.*
7 *Legitimatio facta per episcopum, ad quid valeat.*
8 *Legitimatio per leges, tribus fit modis.*
9 *Illegitimi dispensantur per religionis ingressum.*
10 *Magister ordinis prædicatorum, cum quot & quibus fratribus dispensare possit.*
11 *Illegitimi, quo ad quid per episcopum dispensentur.*
12 *Illegitimi, quo ad quid per Papam dispensentur, & num. seq.*
14 *Filij sacerdotũ suscepti de legitima vxore ante sacros ordines legitimi sunt, & ad ordines promoueri possunt.*
Filius immediatè post patrem personatum ipsum in ecclesia habere nõ pôt.
15 *Filius si dispensatiuè succedit patri in ecclesia, frater huius poterit succedere fratri.*
16 *Ordinati in sacris si filios ex vxoribus suscipiant, cum quibus ante ordinationem contraxerant, sunt illegitimi.*
17 *Græci sacerdotes licitè vtuntur matrimonio cõtracto ante susceptionem sacramenti, sed in sacris contrahere non possunt.*

Capitulum IIII.

1 IRregularitatem † etiam inducit illegitimatio. Ratio autem, quare tales prohibentur a promotione est, secundum Ray. quia tales reputantur viles personæ. Dignitas autem clericatus vilibus personis dari non conuenit. Secundò etiam ad detestationem paterni sceleris, nec est inconueniens vnum puniri pro alio, vt filium pro peccato patris, pœna tamen temporali, nunquam autem æternali, vt j. q. 4. per totum. Tertiò, qa tales solent esse imitatores paterni sceleris & intemperati moris. 56. dist. si gens. & in glo. sum. in j. distin. Et quamuis aliquando reperiantur huiusmodi viri valde industrii & virtuosi, & ex hoc reddantur laudabiles magis. distin. 56. nunquam, tamen iura adaptantur, secundum ea, quæ vt in pluribus accidant. In dignitatibus tamen secularibus tales non semper repelluntur ff.
2 de decur. l. spurii. † Illegitimi etiam, secundum iura, hæreditare non possunt, quod statutum est in fauorem matrimonii: & vt dicit Petr. de Ancha. si fieret in aliqua ciuitate statutum, ꝙ illegitimi possint hæreditare, non valeret, quia esset contra bonos mores & nutritiuum luxuriæ. tamẽ quoad Deum & virtutum opera, nil nocet illegitimatio, si in se bonus sit, vt diffusè habes
3 distin. 56. c. nasci. cum 5. c. sequentibus. † Dicitur autem illegitimus, qui non est natus de legitimo matrimonio: vel quod reputabatur legitimum, secundum Ray. extra eo. ca. cum inter. Vnde si vir & mulier contraxerint in facie ecclesiæ bona fide, credentes se legitimè copulatos, cum tamen non essent, puta propter impedimentum consanguinitatis, vel etiam si alter eorum tantum hoc credebat. s. legitimam copulationem: puta qa contraxit cum eo, quem nesciebat habere aliam vxorem, talis reputatur legitimus, & vtrique parenti succedit. extra eod. ex tenore. secus si clandestinè cõtraxissent, quia tũc videtur fuisse ignorantia affectata, & multomagis si cõtraxerunt publicè, sciẽtes impedimentum ambo, extra de clande. despon. c. cum inhibitio, secundum Thom. & Pet. Item dum quis ignorat se illegitimum, cum sit, secundum Hostien. probabilis ignorantia excusat eum. ar. C. de testa. l. j. vnde durante tali ignorantia, non peccat faciendo se promoueri, vel hæreditatem adeundo: sed cum scit sufficienter, quamuis aliis occultum esset & dispensatione indiget quo ad ordinem & dignitatem & hæreditatem dimittere debet, quãdo pater etiam nesciebat illum scilicet esse legitimum. † Vtrum autem in hac materia debeat filius cre-
4 dere matri. Dicit Hostien prima facie credendum est, ar. extra de præsump. c. affert. sed tamen non cogitur ad hoc. s. credere. C. de testamen. l. neque professo. Qualitas autem matris & conuersatio eius cum aliis circunstantiis plus uel minus videtur, ꝙ habeat inducere talem filium ad credendum.

5 Legitimatur autem quis tripliciter. † Primo modo per sequens matrimonium, puta cum quis contrahit cum illa, ex qua ante matrimonium habuit filios. etiam si ille vel illa antequàm sumeret talem in coniugẽ, prius cum altero cõtraheret, quia postea moreretur. Et hoc est verum, si illa tunc poterat illi esse vxor, quando de ea habuit filios, quia. s. vterq; solutus erat. Vnde natus de adulterio, vel incestu, per istum modum legitimari non potest, extra eo. conquestus hæc legitimatio valet, vt succedere possit in omnib. bonis parentum. in Auct. quib. mod. effi. na. leg. §. quoniam. ualet
6 etiam ad habendum dignitatem & ordinem. † Secundò modo per specialem indulgentiam Papæ, extra. c. per venerabilem. Et hæc legitimatio valet ad hoc, vt talis valeat promoueri ad omnes ordines, & dignitates ecclesiasticas vbique terrarum. Valet etiam ad successionem bonorum parẽtum & ad omnes actus legitimos seculares in terris ecclesiæ subiectis temporaliter.
7 † Si autem fiat per episcopum legitimatio valebit ad hoc ut minores ordines possit suscipere & beneficium sine cura vbicunque, & ad successionem bonorum, & actus legitimos seculares in terris temporaliter ecclesiæ subiectis, & etiã aliis terris, quantum ad ea, per quæ non fieret alteri præiudicium, & multo magis ualet ad hoc legitimatio per Papam, sed in his per quę fit alteri præiudicium, puta ꝙ succedant ab intestato, non valet legitimatio, nec per Papam, nec per episcopum in terris, quæ ei temparaliter subsunt. hoc secundum Inno. & Ber. super c. per vene-
8 rabilem. † Tertiò modo legitimatur quis per leges temporales & seculares, secundum. s. modos in eis traditos, qui reduci possunt ad tres. Primus est, si pater filium naturalem offerat curiæ Imperatoris, efficiaturque curialis. in Auct. quibus mod. effi. na. leg. §. si quis igitur, colum. 8. Idem si offerat eum curiæ ciuitatis, de qua, vel de cuius vico sit oriundus. Instit. de nu. §. fin. Secundus modus est, si pater decedens in testamento filium naturalẽ, nominet legitimum hæredem, & ipse postea testamentum offerat Principi, vel si pater in instrumento per publicam manũ confecto, vel alio scripto, cum subscriotione trium testium eũ filium nominet, nec adiecerit naturalem, vt in Auct. vt li. ma. & au. § ad hoc. Tertius modus est, si nullo filio legitimo existẽte ipse naturalis filius seipsum offert curiæ, vt in auct. quib. modis le. effi. §. j. Hæc legitimatio per leges facta valet ad temporalia & secularia, quo ad successionem, & dignitatem in terris tãtum subditis potestati legitimantis, & in aliis vbi non fieret alij præiudicium, ad ordinem vel dignitatem ecclesiæ non se extendit. Innocent. & Bernard.

9 Dispensatur † autẽ cum illegitimis tripliciter. Vno modo per ingressum religionis approbatæ, & hoc quoad ordines, distin. 56. c. j. secundum Rayn. & gl. in summa. sed ad prælationes, vt puta prioratum, etiam in ipsa religione, uel alias dignitates sine dispensatione talis promo-
10 ueri non potest, vt in d. c. j. † Et nota, ꝙ magister ordinis Prædicatorum potest dispensare cum trecentis fratribus ordinis sui super defectu naturalium, vt possint omnes ordines & ad prioratus ordinis promoueri, nisi fuerint pcreati ex adulterio, vel incestu, vel irregularibus. Alexand. deuotionis. sed ex alio priuilegio, scilicet Ioã. XXII. põt dispensare in illo numero cum omnibus genitis de soluto & soluta, etiam si essent patres eorũ
11 sacerdotes, vt scilicet promoueantur ad ordines & prioratus conuentuum. Alexã. deuotionis. † Secundò dispensari potest per episcopum, & hoc quoad ordines minores tãtum & ad be-
12 neficium sine cura: quo autem ad alia dispensari non potest. † Tertiò, fit dispensatio per Papam, & hoc non solum quoad ordines, sed etiam quoad omnes dignitates & personatus, extra eo. c. is qui, libro 6. Dispensatio autem aliquãdo fit circa tales minores, vt. s. ordinentur & instituantur in ecclesiis aliis a paterna dico, si sunt filii presbyteri. alias uerò in quibuscunque ecclesiis. extra, eo. c. præsentium. aliquando maior, ut. s. instituã-
13 tur in paterna, aliquo tamen medio, extra eo. ex transmissa, aliquando maxima, vt in paterna nullo medio. † Et not. ꝙ cum dispensatur

dispensatur illegitimus a Papa quo ad ordines & beneficium ecclesiasticum non propter hoc intelligitur, ꝙ possit promoueri ad personatum vel rectoriam, ad quam per electionem ꝓcedi consueuit extra de præben. c. si. sed bene ad ecclesiam parochialem poterit promoueri. Item si Papa obtinuit dispensationem illegitimus, & postea impetrauit, ꝙ duo aut plura beneficia possit habere: tacuit autem prædictum defectum, non 14 valet hæc secunda gratia, extra eod. si is qui, lib. 6. † Item nota, ꝙ filii sacerdotum, quos ipsi susceperunt de legitima vxore ante sacrum ordinem, secundum Ray. & alios, promoueri possunt ad omnes ordines & dignitates, cum legitimi sint, nisi in illa ecclesia, in qua patres eorum immediatè fuerunt prælati vel canonici, vbi non possunt canonizari uel promoueri. extra eod. ad hoc. Goff. etiam dicit, ꝙ cum pater habuerit personatum, vel vicariam perpetuam in aliqua ecclesia, filius immediatè ipsum vel ipsam habere non potest, extra eo. quoniam. Item si pater habuit personatum, filius non potest habere vicariā, nec econ- 15 uerso. extra eo. Michael. † Quod si filius dispensatiue succedat patri, frater illius bene poterit succedere fratri, vt ponit Hostie. quia in hoc non succedit patri immediatè. Sed secus si prius habuisset ipsam ecclesiam de facto. Porro ad nepotes hæc prohibi- 16 tio non extenditur, secundum Ray. Goff. & Hosti. † Ordinati verò in sacris, scilicet subdiaconatu, & supra, si suscipiant filios ex vxoribus, cum quibus ante ordinationem contraxerant, tales filii illegitimi sunt, si vxores consenserunt ꝙ viri ordinarent, vel scientes hoc non contradixerunt 32. dist. seriatim. Sed si ordinati fuerint inuitis vxoribus & ignorātibus, legitimi censentur, & non indigent dispensatione, aliqui tamen dicunt ꝙ 17 indigent etiam tales dispensatione. † Græci tamen sacerdotes, quia licitè vtuntur matrimonio contracto ante susceptionem sacramentorum: nam in sacris contrahere non possunt, nec licuit a tempore Apostolorum. distin. 32. per totum. ideo filii, quos generant de vxoribus suis, dū sunt in sacris, legitimi sunt, & idem iudicium sicut de aliis legitimis.

SVMMARIVM.

1 *Irregularis est, qui corpore vitiatus est.*
2 *Corpore vitiatus, quando a promotione repellatur.*
3 *Promoueri, an possit claudus.*
Promoueri non potest, qui solum habet vnum oculum.
Promoueri, quando possit gibbosus.
4 *Leprosus, an & quando celebrare possit.*
Promoueri non potest ad sacerdotium, vinum omnino non bibens.
5 *Promoueri, quando possit habens maculam in oculo.*
6 *Promoueri non possunt furiosi, lunatici, caduci, & demoniaci,*
Quid si promoti sunt, an & quando suum officium exequi possint.

Capitulum V.

IRregularis † est corpore vitiatus, i. mutilatus in membris, talis prohibetur promoueri, aut propter inhabilitatem ad officium exequendum, aut propter deformitatem ad aliorum scandalum tollendum. † Pro cuius declaratione no- 2 ta distinctionem, aut quis est mutilatus vel priuatus membro magno & manifesto, quod s. inducit notabilem deformitatē, vt priuatio nasi & huiusmodi; vel inhabilitatem ad exequendum officium, vt priuatio manus & huiusmodi; & tunc quacunque de causa sit mutilatus, seu priuatus, iusta vel iniusta, naturali vel accidētali, impeditur a promotione, & deiicitur promotus cum tali defectu. Si autem erat iam promotus, quando superuenit talis defectus si non per hoc redditur nimis deformis, potest exequi illa officia, ad quæ non impeditur propter illum defectum, puta si factus sacerdos amisit visum, missam celebrare non poterit, vel aliàs in altari ministrare, sed poterit audire confessiones & prædicare. a beneficio etiam non remouebitur, si sine culpa incidit in defectum, quia non debet addi afflicto. 7. q. j. percussio. dabitur tamen ei coadiutor, si tale beneficium est, cui iste deseruire non possit, extra de cleaegro. cap. 3. Aut quis mutilatus vel priuatus est membro paruo vel occulto: & tunc subdistingue, quia aut sponte & sine iusta causa, vt ex indignatione vel impatientia vel superbia, aut ex iniusta causa vel inuitus. Si primo modo, tunc indistinctè in quocunque membro siue a se, siue ab alio repellitur a promotione, & deiicitur iā promotus, etiam si putabat se obsequium præstare Deo, castrādo se. extra eo. significauit. & secundum Innoc. idem etiam est, si nō totum membrum amisit, sed partem membri, quæ deformitatem generaret, vnde scandalū esset. extra eo. capit. j. vel inhabilem redderet ad officium exequēdum: extra eo. Tho. secus in aliis, vel etiam si dentem sibi excuteret. Si autem ex iusta causa & sponte, puta propter periculum lepræ, ne totū corpus inficeretur, fecit sibi amputari membrum occultū vt virilia, vel manifestum paruum aut digitum non necessarium. s. ad signū crucis faciendum, vel ipsemet hoc sibi fecit, cū esset bene peritus in chirurgia, talis nec repellitur a promotione, nec deiicitur promotus. Idem iudicium si inuitus, puta si ab inimicis castratus est, vel etiam sic natus, vel etiam a casu in tale quid incidit, dando operā rei licitæ, puta dolando lignum abscindit sibi partem minimi digiti, in omnibus huiusmodi non repellitur. nec est necessarium, secundum Hosti. & glo. distin. 55. si quis absciderit, ꝙ talis castratus testiculos secum deferat, vt dicunt vulgares. sed si dando operam rei illicitæ a casu amisisset membrū, talis repellitur a promotione: sed si membrum vel pars membri esset, quæ generaret modicam deformitatem, talis ex misericordia toleratur in susceptis. s. per dispensationem episcopi. hoc ex dictis Ray. Guil. Inno. & Bernard. & trahuntur ex distin. 55. si quis absciderit. & in aliis c. extra eo. significauit. Quantum 3 ad quædam particularia & determinata corporis vitia. † Nota, ꝙ claudum admittit consuetudo, nisi talis sit ꝙ sine baculo ad altare non possit stare. argu. de consec. distinct. j. nullus. & di. 45. c. disciplina. Cæcitas vnius oculi tātum repellit a promotione, secundum Archid. quod probat per c. si euangelica. dist. 55. Gibbosus non repellitur a promotione, nisi sit nimia deformitas uel debilitas, habens sex digitos in pede indubitanter promouetur etiam, secundum Hosti. si habeat ī manu, vel si habet digitos coniunctos, dummodo ex his non sit impedimentum 4 in vsum membri. ff. de ædil. edic. l. itē Offilius. † Leprosus populo celebrare non debet propter scandalum, sed si non sit nimis deformis non est prohibendus priuatim celebrare, vel etiā leprosis non autem sanis. Vinum omnino nō habens ad sacerdotem promoueri non potest, cum oporteat celebrantem sumere sanguinem sub specie vini. 2. q. 7. ipsi Apostoli. † Maculā 5 habens in oculo, non repellitur a promotione, nisi nimiam inducat deformitatem, quod considerare est in arbitrio prēlati. extra de cor. vitia. cum de tua. Sed ibi suffraganeorum consiliū inquiri mandatur, & quod sibi visum fuerit, exequatur metropolitanus. vbi notant Vincen. & Berñ. ꝙ sine consilio illorum super maculam nil disponere debet, alias non valet. sed Hosti. hoc non approbat: quamuis enim consilium archiepiscopum instruat, & ipso irrequisito nil expediri debeat, non tamen habet necesse episcopos sequi, vt notari consueuit extra de elect. c. cū ī veteri. 50. dist. studeat. Tu dicas, ꝙ cum Apostolicus in ꝓdicto c. mandet procedi cum consilio suffraganeorum, si absq; consilio ipsorum procedat non valebit, vt in dicta decre. cum in ueteri. Si autem requisito ipsorum consilio, hoc consilium ipsorum non sequatur, bene valebit, extra de arbi. c. cum olim. sed secus dici potest si diceretur in mandato, de consilio suffraganeorum, &c. Videtur. n. Papa arctare tunc metropolitanum vel alium, cui scribitur, vt sequatur conditionem & industriā personę siue personarum, & multo magis si diceretur in mandato, vt non fiat sine consilio talis, vel talium. Hęc omnia de macula notat Archi. distin. 49. hinc etenim super verbo, albu- 6 ginem absens in oculo. † De furiosis, lunaticis, caducis, & demoniacis dicit Guiliel. & gl. distin. 33. super capitu. communiter. quod nullus talium promoueri debeat, etiam postquàm liberati fuerint. Si autem sunt iam promoti, tunc aut sunt omnino ex toto liberati a prædictis passionibus, aut non. & in primo casu poterunt exequi officium suum. Quanto autem tempore expectari debeat ad probādum tales, utrum sint liberati & qualiter, quamuis distin. 33. communiter, dicatur ꝙ per annum. & alibi dicatur per triginta dies. 7. q. 2. capit. fin. tamen dici potest ꝙ est arbitrarium tempus probationis pensatis conditionibus morbi & personæ. Si verò non omnino ex toto sunt liberati: tunc aut frequenter aliqua dictarum passionum vexat eos, aut rarò. & siquidem frequenter, omnino debent cessare ab officio Missæ. 7. q. 2. in literis. si rarò, tūc aut cum spumæ iactatione & vocis confusione, & sic debent abstinere: aut rarò, & sic huiusmodi expumatione, & sine confusione vocis, & tunc non prohibentur ab officio Missæ, dum tamē habeat iuxta se alium sacerdotem, vt si ille cadat vel deficiat, iste suppleat. 7. q. j. illud. Quidam tamen hoc non admittunt de dæmoniacis dicentes, ꝙ omnino oportet eos esse liberatos.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis irregularitatem facit.*
Hæreticus reuersus quadrupliciter dispensatur.
2 *Irregularitas inducitur per solennem pœnitentiam, & quare.*
3 *Irregularitas inducitur per dilationem baptismi vsque ad ægritudinem, quē tunc mortis timore suscipit.*
4 *Promoueri in duobus casibus potest differens baptizari.*
5 *Irregularitas inducitur ob iteratam susceptionem sacramenti carecterem imprimentis.*
6 *Irregularis non efficitur, qui dubitat de susceptione sacramentorum, si aliquod eorum suscipiat.*
7 *Irregularis est curialis & ordinari prohibetur, nisi sit a curia absolutus.*
Curialis, quis dicatur.
8 *Obligatus ad ratiocinia alteri tripliciter quis esse potest.*
9 *Hermafroditus, irregularis est.*
10 *Seruus, quando ordinare possit.*
11 *Irregularitas per crimen mediocre & notorium inducitur.*
Crimen enorme, quid sit.
12 *Crimen leue, quod dicatur.*
13 *Crimen mediocre, quod sit.*

Infames

14 *Infames omnes à promotione dignitatum & ordinum repelluntur.*
Infamis de facto, quis dicatur.
Infamis de iure, quis sit.
15 *Episcopus aliquem irregularem ordinans intendens cum eo dispensare per hoc dispensat, licèt non vtatur verbis solitis in dispensationibus, si in tali casu dispensari potest.*
16 *Archiepiscopi, quando possint in suis diœcesibus fratres Prædicatorum ordinis obseruare & in irregularitatibus dispensare.*
17 *Dispensationem super irregularitate recipere possunt prælati ordinis Prædicatorum à suis confessoribus, in quibus valent dispensare.*

Capitulum VI.

1 SVNT & quædam aliæ irregularitates, quæ quia communiter non ita contingunt, breuiter expediemus in singulis. §. vnam tangendo in isto c. † Prima est hæresis, ex qua post vulnus sanus sanatum. i. eius dimissionem, remanet cicatrix. s. irregularitatis, vt dicitur j. q. j. ventum. vnde prohibetur a promotione & deiicitur promotus. Si autem reuertantur ad fidem veritatis post abiurationem hr̄sis recipiuntur de iure cōi ad laicā cōionē postquàm fuerint recōciliati. j. q. 7. Daibertum. Et circa eos fit quadruplex dispensatio. Quandoque quidē semiplena, vt. s. solum recipiātur in ordinibus ante hæc omnia susceptis. j. q. j. si quis hæreticæ. Quandoque plena, vt possint sacerdotes fieri. j. q. 7. conuenientibus. Quandoque plenior, vt scilicet possint esse episcopi. 12. distin. nos consuetudinem. Quandoque plenissima, vt. s. promoueri possint etiam ad superiores dignitates. 23. q. 4. ipsa pietas. De hæresi, quantum ad excommunicationem, habes supra titu. 24. de ipsa, quantum ad peccatū, habes supra in 2. parte, titu. 12.

2 Solennis † pœnitentia inducit irregularitatem, dis. 50. c. ex pœnitentibus. Hæc pœnitentia fieri debet cum illa solennitate, quæ habetur distin. 50. cum capiie. & imponitur tantum ab episcopo, vel de eius mandato, nec imponitur clerico nisi deposito. & quia hoc hodie non est in vsu, ideo breuissimè tangam de ea. Ratio autem, quare impedit ꝓmouendum est, quia non sunt digni suscipere vasa sacramentorum, qui dudum fuerunt vasa vitiorum. distin. 50. illud. Non enim imponitur talis pœnitētia, nisi pro crimine vulgatissimo & enormi, quod totam ciuitatem commouet. Secūda ratio est propter scandalum populi, qui scit crimen eius, distin. 50. de his. Tertia ratio est timor, ne iterum labantur, qui timor de consuetudine pristina surgit, distin. 61. in sacerdotibus. Quarta ratio, qa non haberet frontem reprehendendi alios, distin. 25. primum. Ray. & Tho. in 4. Potest autem cum eis in minoribus ordinibus propter necessitatem vel vtilitatem ecclesiæ dispensari. dist. 50. placuit. & hoc per episcopum, ex quo non est ei prohibitū. publica autem pœnitentia non inducit irregularitatem. hæc etiā, secundum Ray. iniungi potest etiam per confessorem, & est cū iniungitur alicui, vt vadat peregrināndo per mundum cum baculo cubitali & scapulari.

3 Dilatio † baptismi vsque ad ægritudinem, quem tunc suscipit timore mortis inducit irregularitatem. d. l. si quis. Ratio huius est, quia non præsumitur verè contritus, vt per hanc pœnam homines inducerentur non negligere propriam salutē, nec tollitur ista irregularitas per baptismum, quia baptismus ita dilatus inducit eam. idem autem non operatur contrarios effectus, extra de bap. maiores, secus tamē est de eo, qui distulit communionem vsque ad talem terminū, 4 quia hic non repellitur ab ordine. distin. 50. is verò. † Potest tamen talis, qui sic distulit baptismum in duobus casibus promoueri. Primus, si post baptismum fides & vita eius probabilis apparuerit. Secundus, si raritas clericorum hoc exegerit. d. l. si qs.

5 Iterata † susceptio sacramenti imprimentis characterem, vt baptismi, confirmationis & ordinis, inducit irregularitatem. d. l. confirmandum, de conse. disti. 4. qui bis. idem. j. q. ꝙ quidam. & si scienter rebaptizati sunt, vel recōfirmati, uel recordinati etiam ignoranter, sed post factum ratū habuerunt absque dispensatione Papæ promoueri nō possūt, secus si ignorāter, ut infantes vel vt coacti. absolutè enim possunt huiusmodi promoueri de iure: sed secundum alios, quod 6 tutius est dicere, cum dispensatione. de consec. dist. 4. eos. † Vbi autem quis probabiliter dubitat de susceptione huiusmodi sacramentorum & non leuiter & temerariè, & propter hoc susciapiat aliquod dictorum sacramentorum facta prius diligenti inquisitione super hoc ad inueniendum veritatem & nō inuenta suscipit, non propterea efficitur irregularis, quamuis aliàs suscepisset. quia non putatur iteratum, quod nescitur esse factū. distin. 68. presbyteri. & debet dicere in forma cum dubitatur, si non es baptizatus ego te baptizo, &c. Ratio huius est propter iniuriam factam sacramentis, quæ est in hoc, ꝙ sacramentum non est iterandum propter effectum indelebilem characteris iterati.

7 Curialis † etiam censetur, vt irregularis, & prohibetur ordinari nisi sit absolutus, a curia. distin. 51. c. j. & sequenti. Et dicitur curialis hic, secundum Ray. largè omnis, qui quacunque conditione obligatus semper est curiæ alicuius potestatis publicæ habēs honestum officium vel inhonestum, vt iudices aduocati, milites, histriones & huiusmodi. Ratio huius est, tum quia quandoque tales repetuntur & in ecclesia perturbantur. tum quia præsumitur contra eos ꝙ non causa deuotionis transeant ad clericatum, sed vt fugiant ratiocinia dominorum suorum, distin. 53. legem. Qui autem ex prædictis aliquod ministerium præbuerunt in causa sanguinis, etiam absoluti à curia promoueri non possunt 46. distin. clericus. Similiter si in turpi & inhonesto officio, vt histriones, de cō 8 se. distinc. 2. pro dilectione. † Obligatus alteri ad ratiocinia potest quis esse tripliciter. Primò, si obligatus rei publicæ: & si quidem est obligatus ad hoc ex administratione quam gessit, promoueri non debet ante redditam rationem. distin. 51. præterea. C. de episcop. & cleri. quisquis. sed si aliàs est debitor reipublicę, non prohibetur. Secundò, si est obligatus alicui personæ seculari non miserabili, quia scilicet gessit administrationem eius, vt tutor, curator, & procurator: & talis promoueri nō potest, nisi finito officio administrationis. 21. q. 3. ca. j. Finita autem administratione, si adhuc sit obligatus ad ratiocinium, & mouetur ei quæstio de dolo non potest promoueri ante decisam litem. distin. 81. tantis. debet tamen taxari tempus, infra quod quæstio decidatur. Similiter etiam si quæstio ei non moueretur, & manifestum sit eum teneri de dolo, debet episcopus ex officio suo eum repellere, sicut quemlibet criminosum seu infamem. 6. q. j. infames. aliàs nū prohibetur ordinari. Tertiò, si est obligatus ex administratione pro persona miserabili seculari, vt viduis, & pauperibus, cæcis, pupillis, & huiusmodi, vel persona ecclesiastica, & talis non impeditur à promotione si aliud non impedit, nisi esset manifestus dolus in administratione, uel aliqđ aliud, quia ad adiuuandum talem quilibet tenetur, dist. 86. peruenit, & 16. q. j. monachi. Ray.

9 Hermafroditus, † est irregularis, & dicitur huiusmodi ille, qui participat de vtroque sexu, scilicet masculino & fœminino, hic repellitur à promotione propter deformitatem & monstruositatem ar. di. 36. illiteratos talis si magis vergit in sexum masculinum quàm fœmininum, quamuis ordinari non debeat, nec ordinatus ministrare, tamen suscipit characterem, sed si magis vergat in sexū fœmininum quàm masculinum, vel etiam si æqualiter participat de vtroque, non est susceptiuus characteris, secundū Guil. & multo magis fœmina ordinis non est susceptiua. Dicitur autem mulier presbytera. distin. 32. presbyter. nō quia habeat ordines sacerdotis, sed quia vxor sacerdotis: & diaconissa, quia dicit omeliam euangelij.

10 Seruus † quocunque genere seruorum ordinari non debet, nisi prius consecutus fuerit plenariam libertatem. distin. 54. c. j. 2. & 3. Ratio huius est clericalis dignitas & seruilis vtilitas, extra de ser. non ordi. de seruorum, in fin. Si autem seruus fecerit se promoueri nesciente, domino, vel sciēte & contradicente, si ordinatus fuerit in minoribus, reducitur in seruitutem, vt 54 distin. nulli. Si ordinatus fuerit ad subdiaconatum uel diaconatum, oportet ꝙ det alium loco sui, vel procuret redemptionem suam per aliquam personam. distinc. 54. ex antiquis, extra de ser. non ordi. miramur. Si in sacerdotē sit ꝓmotus, remanet quidem in ordine suo reddito peculio, si qđ habet domino, & si non habet debet procurare redemptionē suam. quod si non potest seruire, tenetur domino suo in seruitute, tamen conuenientibus sacerdotio vt officiādo ei in missa horis & huiusmodi. distin. 54. frequens, quod si nollet seruire, deponendus est. Tempus autem, infra quod dominus suus potest eum repetere, est tempus vnius anni a tempore notitiæ huius. 17. q. 2. si quis incognitus. si verò seruus promotus est domino sciente & non contradicente, eoipso ingenuus fit. distin. 54. si seruus. & hoc verum est, ad quemcunque ordinem fuerit promotus, secundum Innoc. Goff. & Ray. Et nota ꝙ seruus ecclesiæ liberatus ad hoc tenetur etiam si non esset vel fuisset expressum in sui manumissione, vt non iniurietur ecclesiæ, nec accuset eam, nec testificetur contra eam, distin. 54. qui ex famulis. aliàs reuocatur in seruitutem. 12. q. 2. diaconi. & secundum quosdam, etiam ad operas honestas, vt in d. c. non tamen tenetur ecclesiæ perpetuo seruire in officio clericali, nisi in manumissione & in ordinatione fuisset expressum, extra co. eo libētes. sed seruo priuatæ personæ liberato, vt promoueatur, non potest dominus sibi retinere aliquas operas, in quib. teneatur ei. distin. 54. c. j. nisi spirituales, quod exprimi debet, si hoc vult patronus in sui manumissione, & postea declarari ī ordinatione, secundum Hosti. & si promotus nollet in huiusmodi seruire, nō reuocabitur in seruitutem, sed degradabitur, si est factus sacerdos, secundum Inno. Ray. & Goff. Item nota, ꝙ cum ordinatus restituatur domino suo, ne manus violentas iniciat in eum, aliàs incideret in canonem, secūdum Inno. nec illi seruo licebit contrahere matrimonium, si est in sacris propter votū annexum ordini clericali, extra de conuer. coniu. cap. quidam.

aliis

aliis priuilegiis clericalibus non gaudebit, extra de cle. coniu. capitu. Ioannes.

11 Vltimo crimen † mediocre & notorium inducit irregularitatē. Pro cuius declaratione, omiſſis opin. antiquorum, circa iſtam materiam nota diſtinctionem, quam fecit Ray. in ſumma, videlicet Criminum, aliud enorme, aliud mediocre, aliud leue. Crimē enorme in hoc loco dicitur homicidium, & ſimonia aliqua, & etiā ſecundum Goff. hæreſis, quodlibet autem horum, ſiue occultū, ſiue manifeſtum ſit, impedit promouendum, & deiicit promotum etiam poſt pœnitētiam. & de hæreſi & homicidio dictum eſt ſupra ac etiam de ſimonia. 12 † Crimen leue dicitur hic, illud mortale, quod de ſe non inducit depoſitionem, niſi ex contumacia poſt admonitionem, vt ebrietas, ludus aleæ. diſt. 35. c. j. ſtrepitus in ſinodo. 5. q. 4. in loco. Eſus carnium in diebus prohibitis. confectam euchariſtiam non aſſumere & huiuſmodi. & iſta talia ſiue occulta, ſiue manifeſta, neque impediunt promouendum, neque deiicitur promotum, de coha. cle. & mu. veſtra. 13 † Crimen mediocre dicitur hoc, vt adulterium, furtum, fraudulentia, ſacrilegium, periurium, falſum teſtimonium, & ſimilia. hæc autem ſi ſunt occulta, non impediunt promouendum, neque deiiciunt promotum, neque indigent diſpenſatione, ſed ſufficit pœnitentia ſacramentalis, de temporibus or. c. ex tenore. & c. quæſitum. Si ſunt manifeſta, tunc aut ſunt manifeſta per propriam confeſſionem delinquentis extra iudicium factam, & ſic non faciunt irregularitatem talem, quamuis ille ſi clericus eſt deberet ſuſpendi ab officio & beneficio. extra de exceſ. præla. c. quamuis ſit graue. Aut ſunt manifeſta per famam deficiente accuſatore & legitima probatione, & ſic nòn inducnnt irregularitatem, purgatio tamen canonica tali indicenda eſt, qua præſtita abſoluetur, & ſi in ea defecerit deponetur, extra de adulte. c. ſignificaſti. Aut ſunt manifeſta per ſententiam vel cōuictionem vel confeſſionem metu probationis factam, & ſic inducunt irregularitatem, & idem ſi eſt notorium per euidentiam facti, quod nulla poteſt tergiuerſatione cælari, cuius ſcilicet eſt teſtis & populus & inficiationis non eſt locus, de temp. or. quæſitum. poteſt tamē in huiuſmodi mediocribus notoriis de iure vel de facto per epiſcopum diſpenſari in tali irregularitate, ſecundum Inno. in glo. ſuper c. ex tenore, & de his omnibus diffusè habes in ſumma confeſ. lib. j. titu. 29. q. 3.

14 Infames † etiam omnes tam de iure quàm de facto repelluntur a promotione dignitatum & ordinum. diſt. 51. qui in aliquo. extra de regu. iur. infamibus, libro 6. ſecundum Ray. Et dicitur infamis de facto ille, cuius apud bonos & graues grauata eſt opinio ſuper aliquo crimine. Infamis verò de iure eſt, quem ius ponit eſſe infamen, vt qui conuinctus eſt de furto vel qui pugnat in arena cum beſtia dentata pro lucro & huiuſmodi. alia plura potes videre de infamibus. 3. q. 7. §. porrò. in tex. & glo. Repellitur etiam infamis, ſecundum iura, à procurando, iudicando, accuſando, teſtificando, poſtulando. 15 † Et nota, ꝙ quamuis conſuetum ſit & conueniens ab irregularitatibus cum irregularibus verbis diſpenſare per eum, qui poteſt ſub tali forma vel ſimili: Ego diſpenſo tecum in tali irregularitate, quam contraxiſti propter talem cauſam, vel ſi ɔtraxiſſes quando de hoc dubitatur, tamē ſi epiſcopus ordinat aliquē irregularem intendens cum eo diſpenſare, per hoc de facto diſpenſat, quamuis nō vſus fuerit illis verbis, dummodo poſſit in tali caſu diſpenſare. Et idem de prælatis, qui mittunt ad ordinādum aliquem irregularem, quem ex auctoritate ſibi conceſſa poterant diſpenſare, licet non dixerint illa verba, mittendo de 16 facto diſpenſant, ſecundum Doc. † Et nota ꝙ Archiepiſcopi poſſunt in ſuis diœceſib. fratres ordinis Prædicatorum abſoluere, & in irregularitatibus diſpenſare, quādo fuerint ab eis requiſiti, ſiue inciderint antequàm intrarent ordinem, ſiue poſt, niſi adeo enormis eſſet exceſſus ꝙ meritò etiam apoſtolica ſedes eſſet conſulenda. Grego. quia prouidētia. Item ꝙ magiſter ordinis Prædicatorum, prouinciales & priores conuentuales & eorum vicarii in prouinciis conuentibus & locis ſibi commiſſis fratres Prędicatores, omnes ibidem conſtitutos & ad eos vndecunque declinantes, poſſunt diſpenſare ſuper irregularitate, quam contraxiſſent, ſi excommunicatione vel ſuſpenſione innodati diuina celebraſſent, vel in locis ſuppoſitis eccleſiaſtico interdicto. Item ab irregularitate, quam contraxiſſent recipientes ordines ſic ligati. Boni. virtute. 17 † Item omnes prædicti prælati ordinis Prædicatorum a ſuis confeſſoribus poſſunt recipere diſpenſationem ſuper prædictis irregularitatibus, ſi eas contraxiſſent, in quibus ſcilicet ipſi valent diſpenſare. Clemens. exigentibus. Idem puto de fratribus Minoribus, quia communiter dicitur, ꝙ ſumus pares in priuilegiis. De aliis ſententiis habes in locis ſuis.

Tomus decimusquartus finis.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee.

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS, MDLXXXIII.